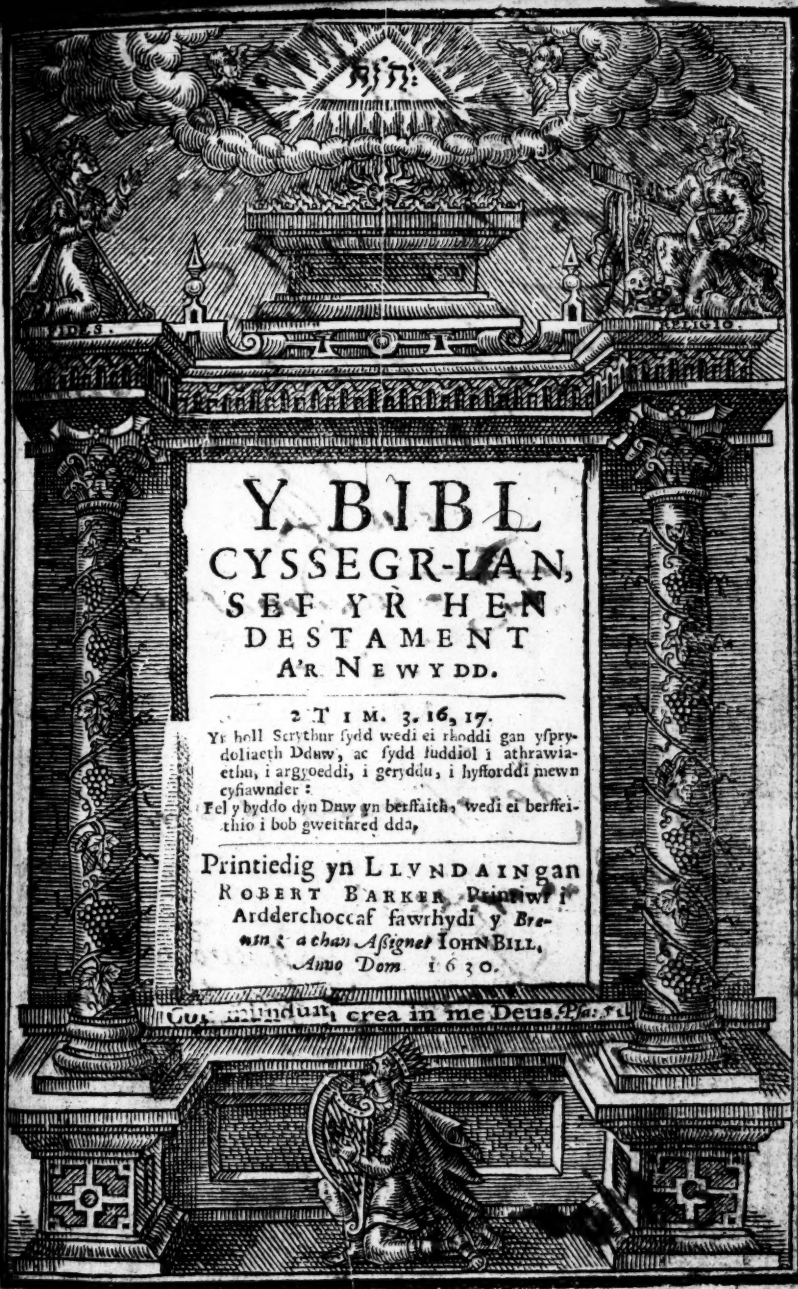

Y BIBL CYSSEGR-LAN, SEF YR HEN DESTAMENT A'R NEWYDD.

2 TIM. 3. 16, 17.

Yr holl Scrythur ſydd wedi ei rhoddi gan yſprydoliaeth Ddaw, ac ſydd ſuddiol i athrawiaethu, i argyoeddi, i geryddu, i hyſforddi mewn cyfiawnder:

Fel y byddo dyn Daw yn berffaith, wedi ei berfieithio i bob gweithred dda.

Printiedig yn LLVNDAIN gan ROBERT BARKER, Printiwr i Arderchoccaf fawrhydi y *Brenin*: a chan *Aſſignes* IOHN BILL. *Anno Dom.* 1630.

Cor mundum crea in me Deus. *Pſal.* 51.

The 19th day of may
Elizabeth Williams
was buried in ye yeare
of our Lord 1707

David Richard was
Born the 13 of March at Aber-Hiaw
in ye the yeare 1794

John Rees
his grandmother

The 11 day of [illegible]
[illegible]

Mary Jones

1707

Martha Woodwall
was born the 26 day
of July in the year
1735

Martha

ILLVSTRISSIMÆ, POTENTISSIMAE, SERENISSIMAEQVE PRINCIPI ELIZABETHAE,

Dei gratiâ, Angliæ, Galliæ, & Hiberniæ Reginæ, fidei veræ, & Apostolicæ Propugnat. &c. Gratiam, *& benedictionem in Domino sempiternam.*

QVantum Deo optimo maximo Maiestas vestra debeat (Augustissima Princeps) vt opes, potentiam, & admirabilem ingenij ac naturæ dotem taceam: non solum gratia, qua apud plurimos pollet rarissima; & eruditio, qua præ cæteris ornatur varia; & pax, qua præ vicinis fruitur alma, eiusque nunquam satis admiranda protectio, qua & hostes nuper fugauit atroces, & multa ac magna pericula semper euasit fœliciſſime: verum etiam cum primis eximia illa pietas toto orbe celebrata, qua ipse V. M. imbuit, & ornauit; nec non veræ religionis & propagandæ, & propugnandæ studium propensissimum, quo semper flagrastis; clarissime attestantur. Nam (vt & gentes alias, & reliqua præclarè a vobis gesta, iam præteream) quam piam curam vestorum Britannorum habuit V. M. hoc vnum, quod Sacrosancti Dei Verbi instrumenta vtraque, vetus scilicet & nouum, vna cum illo libro, qui precum publicarum formam, & sacramentorum administrandorum rationem præscribit, in Britannicum sermonem verti non modo benigne permiserit, sed summorum inclytissimi huius regni comitiorum authoritate solicite sanxiuerit, semper contestari valet. Quod idem nostram ignauiam & segnitiem simul prodit, quod nec tam graui necessitate moueri, nec tam commoda lege cogi potuerimus, quin tam diu res tanti (qua maioris esse momenti nihil vnquam potuerit) intacta pene remanserit. Nam illam liturgiam cum nouo

Testamento

Testamento duntaxat Reuerendus ille Pater Richardus piæ memoriæ Meneuensis Episcopus (auxiliante Gulielmo Salesburio, de nostra Ecclesia viro optime merito) annis abhinc viginti Britannice interpretatus est. Qua re quantum nostratibus profuerit, facile dici non potest. Nam præterquam quod vulgus nostrum, quæ Britannice atque Anglice scripta tunc erant, inuicem comparantes, Anglici sermonis nuper euaserunt peritiores. Ad veritatem præterea tum docendam, tum discendam isto labore conduxit plurimum. Tum enim vix vnus & alter Britannice concionari valebant, quod verba quibus Britannice explicanda erant quæ in Scripturis sacris sacra tractantur mysteria, vel Letheis quasi aquis deleta prorsus euanuerant, vel desuetudinis quodam quasi cinere obducta atque sepulta iacuerant, vt nec docentes quæ vellent satis aperte explicare, nec audientes quæ explicabantur satis fœliciter intelligere valerent. Scripturarum præterea quæ essent testimonia, quæve earundem explicationes, Scripturis minus assueti dijudicare nequibant: adeo vt quum ad conciones conuolarent auidi, & ijsdem interessent seduli, incerti tamen, dubijque discedebant plerique, ac si thesaurum inuenissent amplum, quem effodere non poterant, aut epulis interfuissent lautis, quibus vesci non daretur. Iam vero D. O. M. benignitate eximia, vestraque cura egregia, & Præsulum solicitudine peruigili, huiusque Interpretis labore & industria effectum est, vt & concionatores longe plures paratioresque, & auditores magis dociles habeamus. Quæ vtraque vt pijs sunt cordi; ita adhuc eorum voto neutrum vel mediocriter respondet. Quum enim prius illud instrumentum alterius occultata prædictio, adumbrata figura, & indubius testis nostratibus hactenus desideretur: Quot (proh dolor) exempla latent? quot promissiones delitescunt? quot consolationes occultantur? quot denique monitionibus, exhortationibus, dehortationibus, veritatisque testimonijs inuitus caret populus noster, quos V. M. regit, curat, & amat: quorum æterna salus Satanæ soli, eiusque satellitibus inuisa, hactenus periclitata est plurimum, quum viuat quisque per fidem, fides vero sit ex auditu, auditus etiam per verbum Dei, quod hucusque sermone peregrino delitescens nostratibus parum insonuit? Quum igitur reliquarum Scripturarum interpretationem in linguam Britannicam tam vtilem, imo tam necessariam esse viderem, (etsi & propriæ imbecillitatis, & ipsius rei magnitudinis, & quorundam ingeniorum χαυοφύας recordatio me diu deterruerit) piorum precibus acquiescens, vt hoc opus grauissimum, molestissimum, nec non ingratissimum multis aggrederer, memet exorari passus sum. Quod cum vix agressus essem, & rei difficultate, & impensarum magnitudine pressus, in limine (quod aiunt) succubuissem, & solum Pentateuchum ad prelum perduxissem, nisi Reuerendissimus

in

in Christo pater, Cantuarienſis Archiepiſcopus, literarum Mecænas optimus, veritatis propugnator acerrimus, & ordinis ac decori prudentiſſimus obſeruator (qui ex quo Britannis ſub Veſtra Maieſtate tam prudentiſſime quam iuſtiſſime præfuit, noſtratium tum obedientiam tum acumen animaduertens, animo benigno eos poſtea proſequutus eſt: ſicuti & illi eius laudem ſemper decantant) vt progrederer effeciſſet, & adiuuiſſet, liberalitate, auctoritate, & conſilio. Cuius ad exemplum alij boni viri opem mihi maximam tulerunt. Quorum hortatu, induſtria, atque labore motus, fultus, & adiutus ſæpe, quum non modo vetus inſtrumentum totum interpretatus ſim, ſed nouum etiam inemendata quadam ſcribendi ratione (qua plurimum ſcatebat) repurgauerim, cui eadem dicare fas, atque conſentaneum ſit, dubius hæſito. Quum vel meæ ipſius indignitatis ſummæ recordor, vel V.M. ſplendorem eximium intueor, vel ipſius Dei (cuius vices gerit) numen quoddam in eadem ſplendens animaduerto, ad tam ſacrum accedere fulgorem reformido. Contra vero, rei ipſius dignitas (quæ ſuo quaſi iure veſtram tutelam vendicat) nouas mihi vires auget. Deinde, cum alterum inſtrumentum Britannice impreſſum, tam æquo, benigno, & regio animo ſuſcipere dignabamini, huic alium venari patronum, & imprudentiæ, & iniuriæ, & ingratitudinis eſſe iudico. Sic etiam quæ inter ſe tantopere cohærent atque conueniunt, ſeiungenda non eſſe, quin quæ reuera eadem ſunt, eadem quoque in Bibliotheca eorum reponantur exemplaria cenſeo. Quod idem vt Veſtra cenſeat M. ſuppliciter rogo, & obteſtor, nec non ſummis precibus contendo, animo benigno conatibus meis vt adſpiret, quippe qui veſtrarum legum auctoritate nituntur, veſtri populi ſaluti inſeruiunt, & veſtri Dei gloriam ſpectant, quos etiam veſtri tum pro veritate tum in Britannos ſtudij, monumentum perpetuum; nec non Britannorum erga V. M. amoris propenſiſſimi teſſeram fore confido. Si qui conſenſus retinendi gratia, noſtrates vt Anglicum ſermonem ediſcant adigendos eſſe potius, quam Scripturas in noſtrum ſermonem vertendas eſſe volunt: dum vnitati ſtudent, ne veritati obſint cautiores eſſe velim, & dum concordiam promouent, ne religionem amoueant, magis eſſe ſolicitos opto. Quamuis enim eiuſdem inſulæ incolas eiuſdem ſermonis & loquelæ eſſe magnopere optandum ſit: æque tamen perpendendum eſt, iſtud vt perficiatur tantum temporis & negotij peti, vt interea Dei populum miſerima illius verbi fame interire velle, aut pati nimis ſit ſæuum atque crudele. Deinde non dubium eſt, quin religionis quam ſermonis ad vnitatem plus valeat ſimilitudo & conſenſus. Vnitatem præterea pietati, vtilitatem religioni, & externam quandam inter homines concordiam eximiæ illi paci quam Dei verbum humanis animis imprimit præferre, non ſatis pium eſt. Poſtremo, quam non ſapiunt, ſi verbi diuini in materna

Ioh. Whitgift.

lingua habendi prohibitionem, aliena vt ediſcatur, quicquam mouere opinantur? Religio enim niſi vulgari lingua edoceatur, ignota latitabit. Eius vero rei quam quis ignorat, vſum, dulcedinem & precium etiam neſcit, nec eius acquirendæ gratia quicquam laboris ſubibit. Quamobrem rogandus eſt V. M. vt nullius rationis ſpecie impediatur (nec impedietur ſat ſcio) quin quos cœpit beare beneficijs, augere velit, quos vno inſtrumento ditauit, altero dignetur, quibus vnum veritatis vber præbuit, alterum concedat, & quod efficere ſtuduit, perficere conetur: nempe vt omnis veſter populus mirabilia Dei ſuo ſermone audiat, & omnis lingua laudet Deum. Cœleſtis ille Pater, qui imbecillitatem humanam, fœmineum ſexum, & virgineam indolem, tam heroicis virtutibus in V. M ornaſſe dignoſcitur, vt & miſeris ſolamen, & hoſtibus terror, & mundi Phœnix eadem hactenus extiterit, propitius concedat, cœleſti ſpiritu ita regatur, diuinis donis adornetur, & alis Altiſſimi protegatur imposterum: vt longæua mater in Iſrael, pia Eccleſiæ nutrix, & ab hoſtibus ſemper tuta, vitiorum hoſtis eadem permaneat, ad D. O. M. ſempiternam gloriam, cui omne imperium, honos, & laus in omne ævum. Amen.

Serenissimæ Vestræ Maiestati,

omni reuerentia

ſubditiſſimus,

GVLIELMVS MORGANVS.

James Prichard the son of David Prichard and Elizabeth his wife was born the 2 of July 1776 at Mat saintgeorge

Catharine Prichard was Born the 14 of June 1783 at 6 a clock in the afternoon at Monkenash

¶ Nomina eorum qui præ cæteris * hoc opus promouere conati sunt.

REuerendi Patres Asaphensis & Bangoriensis Episcopi libros quos petij mutuo concesserè, & istud opus examinate, perpendere atque approbare dignati sunt.

GABRIEL GOODMAN Westmonasterienſis Decanus, vir re & nomine valde bonus, omnique pietatis dedit ſſimus, qua interpretatus fueram relegenti ita mihi adfuit aſſiduus, vt & labore & consilio me plurimum adiuuerit, suorum librorum plurimos mihi dedit, reliquorum liberum concesſit vſum, atque totum annum, dum sub prælo liber iſte erat (collegij humaniſſime aſſentientibus) hoſpitio me accepit, quam humanitatem a Reuerendiſſimo Archiepiſcopo, de quo prius in ipſa epiſtola memini, benigniſſime oblatam, vt repudiarem coegit Thameſis fluuius, illius domum a prælo diuidens atque ſeiungens.

Sic opem tulerunt non contemnendam.

DAVID POWELVS *sacræ Theologiæ Doctor.*

EDMVNDVS PRICEVS *Archidiaconus Meirion.*

RICHARDVS VACHANVS *hoſpitij diui Ioannis quod eſt Lisserurtha præfectus.*

¶ HENWAV A THREFN LLYFRAV
'R HEN DESTAMENT A'R NEWYDD,
a rhifedi pennodau pob llyfr.

	Pen.
Genesis	50
Exodus	40
Leuiticus	27
Numeri	36
Deuteronomium	34
Iosua	24
Barnwyr	21
Ruth	4
1. Samuel	31
2. Samuel	24
1. Brenhinoedd	22
2. Brenhinoedd	25
1. Cronicl	29
2. Cronicl	36
Esra	10
Nehemiah	13
Esther	10
Iob	42
Psalmau	150
Diarhebion	31

	Pen.
Pregethwr	12
Caniadau Salomon	8
Esay	66
Ieremi	52
Galarnad Ieremi	5
Ezeciel	48
Daniel	12
Olea	14
Ioel	3
Amos	9
Obadiah	1
Ionah	4
Micah	7
Nahum	3
Habacuc	3
Zephaniah	3
Haggai	2
Zechariah	14
Malachi	4

¶ Y LLYFRAV A ELWIR APOCRYPHA.

	Pen.
1. Esdras	9
2. Esdras	16
Tobit	14
Iudeth	16
Y darn arall o lyfr Esther	6
Doethineb	19
Ecclesiasticus	15

	Pen.
Baruch	6
Cân y tri llwgc	1
Hiſtori Suſanna	1
Hiſtori Bel ar ddraig	1
1. Maccabeaid	16
2. Maccabeaid	15

¶ LLYFRAV Y TESTAMENT NEWYDD.

	Pen.
Sainct Matthew	28
S. Marc	16
S. Luc	24
S. Ioan	21
Actau'r Apoſtolion	28
Yr Epiſtol at y Rhufeiniaid	16
At y Corinthiaid 1.	16
At y Corinthiaid 2.	13
At y Galatiaid	6
At yr Ephesiaid	6
At y Philippiaid	4
At y Colosiaid	4
At y Theſſaloniaid 1.	5
At y Theſſaloniaid 2.	3

	Pen.
At Timotheus 1.	6
At Timotheus 2.	4
At Titus	3
At Philemon	1
At yr Hebreaid	13
Epiſtol Iaco	5
1. Petr	5
2. Petr	3
1. Ioan	5
2. Ioan	1
3. Ioan	1
Iud	1
Datcudiad Ioan	22

LLYFR CYNTAF MOSES, YR HWN A ELWIR GENESIS.

PENNOD. I.

DUw y nefoedd ac ednaear
2 ac ddaiar oedd afluniaidd
a, a gwacter: a thywyllwch oedd ar
wyneb y dyfndwr: ac ysbryd Duw
yn ymsymmud ar wyneb y dyf-
froedd.

3 A Duw a ddywedodd, Bydded goleuni: a go-

leuni a wnaethpwyd. 4 A Duw a welodd y goleuni mai da oedd: a Duw a wahanodd rhwng y goleuni a'r tywyllwch.

5 A Duw a alwodd y goleuni yn ddydd, ac y tywyllwch a alwodd efe yn nos. A'r hwyr a fu, a'r boreu oedd y dydd cyntaf.

6 A Duw a ddywedodd, Bydded ehangdir yng nghanol y dyfroedd, a bydded hwnnw yn wahaniad rhwng dyfroedd a dyfroedd.

7 A Duw a wnaeth yr ehangdir, ac a wahanodd rhwng y dyfroedd y rhai oedd dan yr ehangdir, a'r dyfroedd y rhai oedd uwch law yr ehangdir: ac felly y bu.

8 A Duw a alwodd yr ehangdir yn nefoedd. A'r hwyr a fu, a'r boreu oedd yr ail ddydd.

9 A Duw a ddywedodd, Ymgasclaed y dyfroedd dan y nefoedd i'w lle unic, ac ymddangosed y tir sych: ac felly y bu.

10 A Duw a alwodd y tir sych yn ddaear, a chasgliad y dyfroedd a alwodd efe yn feroedd: a Duw a welodd mai da oedd.

11 A Duw a ddywedodd, Blagured y ddaear laswellt, llysieuyn yn hadu had, a phren ffrwythlawn yn dwyn ffrwyth, y rhai y mae eu had ynddynt hwy eu hunain, ar y ddaear: ac felly y bu.

12 A'r ddaear a ddug allan laswellt, llysieuyn yn hadu had yn ei ryw, a phren yn dwyn ffrwyth, y rhai y mae eu had ynddynt hwy eu hunain, yn ei ryw: a Duw a welodd mai da oedd.

13 A'r hwyr a fu, a'r boreu oedd y trydydd dydd.

14 A Duw a ddywedodd, Bydded goleuadau yng nghanol ehangdir y nefoedd, i wahanu rhwng y dydd a'r nos: a bydded iddynt hwy yn arwyddion, ac i amseroedd, ac i ddyddiau, a blynyddoedd,

15 A bydded yn goleuadau yng nghanol ehangdir y nefoedd, i oleuo y ddaear: ac felly y bu.

16 A Duw a wnaeth y ddau oleuad mawr, y goleuad mwyaf i lywodraethu'r dydd, a'r goleuad lleiaf i lywodraethu'r nos: a'r sêr.

17 Ac yn ehangdir y nefoedd y gosodes

[illegible]

18 Duw hefyd a [illegible]

[illegible]

19 A Duw a [illegible]

[illegible]

20 A Duw a [illegible]

[illegible]

21 A Duw a [illegible]

[illegible]

22 A Duw a [illegible]

[illegible]

ei rywogaeth, a'r anifail wrth ei rywogaeth, a phob ymlusciad y ddaiar wrth ei rywogaeth: a gwelodd Duw mai da oedd.

*Eph. 4. 24. gen. 5. 1. gen. 9. 6 1. cor. 11. 7. col. 3. 10. *Eccles. 17. 1. *Deeth. 8. 23. mat. 19. 4. *Pen. 9. 1. † Hebr. ymlusco.

26 Duw hefyd a ddywedodd, * gwnawn ddyn ar ein delw ni, wrth ein llun ein hunain, ac *arglwyddiaethant ar bysc ymor, ac ar ehediad y nefoedd, ac ar yr anifail, ac ar yr holl ddaiar, ac ar bob ymlusciad a ymlusco ar y ddaiar.

27 Felly Duw a greawdd y dyn ar ei ddelw ei hun, ar ddelw Duw y creawdd efe ef: † yn wryw ac yn fenyw y creodd efe hwynt.

*Deeth. 8. 23. mat. 19. 4. *Pen. 9. 1. † Hebr. ymlusco.

28 Duw hefyd a'i bendigodd hwynt, a Duw a ddywedodd wrthynt, * ffrwythwch, ac amlhewch, a llenwch y ddaiar, a darostyngwch hi, ac arglwyddiaethwch ar bysc y mor, ac ar ehediaid y nefoedd, ac ar bob peth byw a † ymlymudo ar y ddaiar.

*Gen. 9. 3

29 A Duw a ddywedodd, wele fi a roddais i chwi bob llysieuyn yn hadu had, yr hwn sydd ar wyneb yr holl ddaiar, a phob pren yr hwn y mae ynddo ffrwyth pren yn hadu had, * i fod yn fwyd i chwi.

† Hebr. crniad hyw.

30 Hefyd i bob bwyftil y ddaiar, ac i bob ehediad y nefoedd, ac i bob *peth a ymfynmudo ar y ddaiar yr hwn y mae † enioes ynddo, y bydd pob llysieuyn gwyrdd yn fwyd: ac felly y bu.

* Ecclus. 39. 16. mat. 7. 27

31 A * gwelodd Duw yr hyn oll a wnaethei, ac wele da iawn ydoedd: felly y bu hwyr a bu ar borau a fu, y chweched dydd.

PEN. II.

1 *Y dydd Sabboth, a duw y creadwriaeth.* 8 *Planna gardd Eden, a'i befon.* 17 *gwahardd pren gwybodaeth yn vnig.* 19. 20 *Enwi y creaduriaid.* 21 *gwneuthur gwraig, ac arddeiriog priodas.*

FElly y gorpheniwyd y nefoedd a'r ddaiar, ai holl lu hwynt.

* Exod. 20. 11. exod. 31. 17. neh. 9. 6. 1. chron. 16. 31. 2. Esdr. 5. 24.

2 * Ac ar y seithfed dydd y gorphennodd Duw ei waith yr hwn a wnaethe efe, ac a orphywysodd ar y seithfed dydd oddi wrth ei holl waith yr hwn a wnaethei efe.

3 A Duw a fendigodd y seithfed dydd, ac a'i sancteiddiodd ef: oblegit ynddo y gorphywysafe oddi wrth ei holl waith, yr hwn a greafei Duw i wneuthur.

4 Dymma genhedlaethau y nefoedd a'r ddaiar, pan grewyd hwynt, yn y dydd y gwnaeth yr Arglwydd Dduw ddaiar a nefoedd:

5 A phob planhigyn y maes cyn ei fod yn y ddaiar, a phob llysieuyn y maes cyn tarddu allan: o blegit ni pharafei yr Arglwydd Dduw lawio ar y ddaiar, ac nid oedd dyn i lafurio y ddaiar.

6 Onid tarth a escynnodd o'r ddaiar, ac a ddyfrhaodd holl wyneb y ddaiar.

* 1. Cor. 15. 47. † Hebr. dwch. * 1. Cor. 15. 45.

7 A'r Arglwydd Dduw a lunïafe y dyn * o † bridd y ddaiar, ac anadlaſe yn ei ffroenau efanadl einioes: a'r dyn a aeth yn enaid byw.

8 Hefyd yr Arglwydd Dduw a blannodd ardd yn Eden o du y dwyrain, ac a osododd yno y dyn a lunïasei efe.

9 A gwnaeth yr Arglwydd Dduw i bob pren dyfnnael yr golwg, a daionus yn fwyd, ac i bren y bywyd ynganol yr ardd, ac i bren gwybodaeth da a drwg, gyfiallan o'r ddaiar.

10 Ac afon aeth allan o Eden i ddyfrhau yr ardd, ac oddi yno hi a rannwyd, ac a aeth yn bedwar pen.

11 Henw y cyntaf yw Pison: hon ydyw yr hon sydd yn amgylchu holl wlad Hafila, yno y mae aur;

12 Ac aur y wlad honno sydd dda: yno y mae bdellium, ac y maen

13 A henw yr ail afon yw Gihon: hon ydyw yr hon sydd yn amgylchu holl wlad † Ethiopia.

14 A henw y drydedd afon yw Hidecel: hono ydyw yr hon sydd yn myned i o du yr dwyrain i Assyria. Ac yr bedwaredd afon yw Euphrates.

15 A'r Arglwydd Dduw a gymmerodd y dyn, ac a'i gosododdef yngardd Eden, iw llafurio ac iw chadw hi.

16 A'r Arglwydd Dduw a orchymynnodd i'r dyn, gan ddywedyd, o bob pren o'r ardd yn fwytta y gelli fwytta.

17 Ond o bren gwybodaeth da a drwg, na fwytta o honawt: o blegit yn y dydd y bwyteych ohonaw, gan farw y byddi farw.

18 Hefyd yr Arglwydd Dduw a ddywedodd, nid da bod y dyn ei hunan, * gwnaf iddo † gynghedd † cymmwys iddo.

* Gen. 3. 16. † Hebr. cymmorth.

19 A'r Arglwydd Dduw a lunïodd o'r ddaiar holl fwyfilod y maes, a holl ehediaid y nefoedd, ac a'i dygodd at Adda, i weled pa henw a roddei efe iddynt: hwy: a pha fodd bynnac yr henwodd y dyn bob peth byw, hynny fu ei henw ef.

20 Ac Adda a henwodd henwau ar yr holl anifeiliaid ac ar ehediaid y nefoedd, ac ar holl fwyfilod y maes: ond ni chafodd efe i Adda † ymgydgedd cymmwys iddo.

† Gymmorth.

21 A'r Arglwydd Dduw a wnaeth i drymgwsc fyrthio ar Adda, ac efe a gyscod: ac efe a gymmerodd yn o'i aſſennau ef, ac a gaeodd gig yn ei lle hi.

22 A'r Arglwydd Dduw a † wnaeth yr aſen a gymmerasei efe o'r dyn, yn wraig, ac a'i dug at y dyn.

† Hebr. adeiladu.

23 Ac Adda a ddywedodd, hon weithian *ydd aſcwrn o'm heſcyrn i, a chnawd o'm cnawd i: hon a elwir gwraig, o blegit a gar y * gymmerwyd hi.

* 1. Cor. 11. 8. Matthew 19. 5. 2. cor. 11. 2. Ephes. 5. 31. 1. Tim. 2. 13.

24 O herwydd hyn * yr ynedy gwr a'i dad, ac a'i fam, ac y glyn wrth ei wraig: a hwy a fyddant yn yn cnawd.

* Matth. 19. 5. 1. cor. 6. 16.

25 Ac yn oeddynt ill dau yn noethion, Adda a'i wraig, ac nid oedd aryont gywilydd.

PEN. III.

1 *Y ſarph yn hudo Efa.* 6 *Cywilyddio gwrygdyn.* 9 *Duw yn ei holi ac yn ei barnu.* 20 *Meſiglo y ſarph.* 15 *Addaw yr hâd.* 16 *Cosp. digeth dyn.* 21 *Bi wiſead cyntaſi.* 22 *Ei yru o'r ardd allan o baradwys.*

A'R * ſarph oedd gyfrwyſach na holl fwyfilod y maes, y rhai a wnaethe yr Arglwydd Dduw. a hi a ddywedodd wrth y wraig, a ddaru ddywedyd o Dduw, ni chewch chwi fwytta o bob pren o'r ardd.

* Apoc. 12. 9. 20. 2.

2 A'r wraig a ddywedodd wrth y ſarph, o ffrwyth prennau'r ardd y cawn ni fwytta.

3 Ond am ffrwyth y pren ſydd ynghanol yr ardd, Duw a ddywedodd, na fwyttewch o honaw ac na chyffyrddwch ag ef, rhac eich marw.

4 A'r ſarph a ddywedodd wrth y wraig, ni by ddwch feirw ddim.

5 Canys gwybod y mae Duw y mai yn y dydd y bwyttaoch o honaw ef, yr agorir eich llygaid ac y byddwch megis duwiau yn gwybod da a drwg.

6 A phan welodd y wraig mai da oedd *ffrwyth y pren yn fwyd ac mai † peth mewn golwg oedd, a'i fod yn bren dymunol i beri deall, a gymmerth o'i ffrwyth ef, ac a fwytaodd, ac a roddes *hefyd* i'w gŵr gyd a hi, a hi a fwyttaodd.

† Hebr. awydd.

A

7 A'n llyglid hwy ill dau a gorwydd; a hwy a wnanant eu bod yn noethion, ac a wniasant ddail y figys-bren, ac a wnaethant iddynt ardeddogau.

8 A hwy a glywsant lais yr Arglwydd Duw yn rhodio yn yr ardd, gyd ag awel y dydd, ac ymgeddiodd Adda a'i wraig, o olwg yr Arglwydd Duw, ym mysc penaur ardd.

9 A'r Arglwydd Duw a alwodd ar Addaf, ac a ddywedodd wrtho, pa le *yr wyt ti*?

10 Yntef a ddywedodd, dy lais a glywsis yn yr ardd, ac mi a ofnais, oblegit noeth *oeddwn*, ac a ymguddiais.

11 A dywedodd *Duw*; pwy a fynegodd i ti dy fod yn noeth? ai o'r pren y gorchymynnaiwn i ti na fwyteit o honaw, y bwyteaist?

12 Ac Adda a ddywedodd; y wraig a roddaist gyd â mi, hi a roddodd i mi o'r pren, a mi a fwyteais.

13 A'r Arglwydd Duw a ddywedodd wrth y wraig, pa hâm y gwnaethoft ti hyn? a'r wraig a ddywedodd; y sarph a'm twyllodd, a bwytta a wneuthum.

14 A'r Arglwydd Duw a ddywedodd wrth y sarph; am wneuthur o honot hyn, melldigedic wyt ti mŵy holl anifeiliaid, ac na holl *fwyst*-filod y maes: ar dy dorr y cerddi, a phridd a fwytti holl ddyddiau dy enioes.

15 Gelynieth hefyd a osodaf rhyngot ti a'r wraig, a rhwng dy hâd ti, ai hâd hitheu: efe a ysiga dy ben di, a thithe a ysigi ei sodl ef.

16 Wrth y wraig y dywedodd, gan amlhau yr amlhaf dy boenau di a'th feichiogi: mewn poen y dygi blant, a'th ddymuniad *fydd* at dy ŵr, ac efe a lywodraetha arnat ti.

17 Hefyd wrth Adda y dywedodd, am wrando o honot ar lais dy wraig, a bwytta o'r pren am yr hwn y gorchymynnaiwn i ti, gan ddywedyd, na fwytta o honaw: melldigedic *fydd* y ddaiar o'th achos di: trwy lafur y bwytti o honi holl ddyddiau dy enioes.

18 Drain hefyd ac ysgall a ddŵg hi i ti: a'r llysiau y maes a fwytteai di.

19 Trwy chwys dy wyneb y bwytteai fara, hyd pan ddychwelech i'r ddaiar, o blegit o honi i'th gymmerwyd: canys pridd *wyt* ti, ac i'r pridd y dychweli.

20 A'r dyn a alwodd henw ei wraig † Efa: o blegit hi oedd fam pob dyn byw.

21 A'r Arglwydd Duw a wnaeth i Adda ac i'w wraig beisiau crwyn, ac a'i gwiscodd am danynt hwy.

22 Hefyd yr Arglwydd Duw a ddywedodd, wele y dyn fydd megis yn o honom ni i wybod da a drwg, ac weithian rhac iddo estyn ei law, a chymmeryd hefyd o bren y bywyd, a bwytta: a byw yn dragywyddol.

23 Am hynny yr Arglwydd Duw a'i hanfonodd ef allan o ardd Eden, i lafurio y ddaiar, yr hon y cymmerasid ef o honi.

24 Felly efe a yrodd allan y dyn: ac a osododd o'r tu dwyrain i ardd Eden y Cerubiaid, a chleddyf tanllyd ysgwydedic, i gadw ffordd pren y bywyd.

PEN. IIII.

1 *Genhedliaeth cyffredinol a chref ydd Cain ac Abel.* 8 *Lladd Abel.* 9 *Melldigo Cain.* 17 *Enoch a'i ddisgynyddion hefyd.* 23 *Lamech a'i ddau wraig.* 25 *Genhedliaeth Seth.* 26 *Ac Enos.*

CAdda a adnabu Efa ei wraig a hi a feichiogodd, ac a esgorodd ar Gain, a dywedodd, caffaelais wr gyd â'r Arglwydd.

2 A hi a esgorodd eil-waith ar ei frawd ef Abel, ac † Abel oedd fugail defaid, *ond* Cain oedd yn † *Hebro* llafurio y ddaiar. *Habel.*

3 A bu wedi talm o ddyddiau, i Cain ddwyn o ffrwyth y ddaiar offrwm i'r Arglwydd.

4 Ac Abel yntef a ddŵg o flaen ffrwyth ei ddefaid, ac o'i braster hwynt, a'r Arglwydd a † edrychodd ar Abel, ac ar ei offrwm: * Heb. 11. 4.

5 Ond nid edrychodd efe ar Gain, nac ar ei offrwm ef: a digliennodd Cain yn ddirfawr, fel y syrthiodd ei wyneb pryd ef.

6 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Cain, pa ham y llidiaist? a pha ham y syrthiodd dy wyneb pryd?

7 Os dâ y gwnei, oni chei ornhâu? ac oni wnei yn dâ, pechod a orwedd wrth y drws: attat ti hefyd *y mae* ei ddymuniad ef, a thi a *fyweddraethi* arno ef.

8 A Chain a ddywedodd wrth Abel ei frawd. Ac fel yr oeddynt hwy yn y maes, * Cain a gododd yn erbyn Abel ei frawd, ac a'i lladdodd ef. * Deuter. 10. 3 and 4.

9 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Cain, pa le Abel dy frawd tâl? yntef a ddywedodd, ni wn: ai ceidwad fy mrawd *ydwyf fi*? 1. Ioan. 3. 12. and 23. 35.

10 A dywedodd *Duw*, beth a wnaethoft ti? llef gwaed dy frawd sydd yn gweddi arnat ti o'r ddaiar.

11 Ac yr awr hon melldigedic wyt ti o'r ddaiar, yr hon a agorodd ei safn i dderbyn gwaed dy frawd o'th law di.

12 Pan lafuriech y ddaiar ni chwanega hi roddi ei ffrwyth i ti, gwibiad, a thrwydrad fydd i ar y ddaiar.

13 Yna y dywedodd Cain wrth yr Arglwydd, mwy yw fy * anwiredd nac y gellir ei faddeu. * Neho. 4. 2.

14 Wele gyrraist fi heddyw ar wyneb y ddaiar, ac oth wydd ni i'm cuddair: a gwibiad hefyd a chrwydrad fyddaf yr y ddaiar, a phwy bynnac a'm caffo a'm lladd.

15 A dywedodd yr Arglwydd wrtho, am hynny y dielir yn saith ddyblyg ar bwy bynnac a laddo Gain. A'r Arglwydd a osododd nôd ar Gain, rhac i neb a'i caffei ei ladd ef.

16 A Chain aeth allan o wydd yr Arglwydd, ac a drigodd yn nhir Nod, o'r tu dwyrain i Eden.

17 Cain hefyd a adnabu ei wraig, a hi a feichiogodd, ac a esgorodd ar † Henoch: a ynaeth a dodd yn ese yn adeiladu dinas, ac efe a alwodd henw y ddinas yn ol henw ei fab Henoch. † Hebron. Chanoch.

18 Ac i Henoch y ganwyd Irâd: ac Irad a genhedlodd Mehuiael, a Mehuiael a genhedlodd Methusael, a Methusael a genhedlodd † Lamech.

19 A Lamech a gymmerodd iddo ddwy wraged: henw y gyntaf *oedd* Ada, a henw y ail Silla.

20 Ac Ada a esgorodd ar Iabal, hwn oedd dâd *pob* preswylydd pabell, a *pherchen* anifail. † Habal. Lamech.

21 A henw ei frawd ef oedd Iubal, ac efe oedd dâd pob teimlydd telyn ac organ.

22 Silla hithen a esgorodd ar Tubal-cain † gweithydd pob cyweithiwaith pres a haiarn: a chwaer Tubal-cain *oedd* Naamah.

23 A Lamech a ddywedodd wrth ei wragedd Ada a Silla, † gwrandewch fy llef, chwi'r gwragedd Lamech, clywch fy ymadrodd: canys gwr a † leddais i *I'm brochell*, a llangc i'm clais. † Habal. Iaabal.

24 Os Cain a ddialir seith waith, yna Lamech ddeng waith a seith waith.

25 Ac Adda a adnabu eto ei wraig, a hi a esgorodd ar fab, ac a alwodd ei henw Seth:

o herwydd Duw *ab hi a osododd i mi had arall yn lle Abel, am ladd o Gain ef.

*Heb. decthwa-sant ar gain ar enw ar ddim.

26 A'r Seth hwn hefyd y ganwyd mab, ac efe a alwodd ei enw ef Enos: yna y *dechreuwyd galw ar enw'r Arglwydd.

P E N. V.

1 *Achau Adda, drwy genedlaethau y Patriarch o Adda hyd Noah. 24 Dau o'i deth Enoch, a Duw yn ei gymmeryd ef ymaith.*

1. Cron. 1. 1. Gen. 5. 1.

DYmma *lyfr cenhedlaethau Adda, yn y dydd y creawdd Duw ddyn, *a'r lûn Duw y gwnaeth efe ef.

2 *Yn wryw, ac yn fenyw y creawdd efe hwynt, ac efe ai bendithiodd hwynt, ac a alwodd eu henw hwynt Adda, ar y dydd y crewyd hwynt.

Doeth. 2. 23.

3 Ac Adda a fu fyw *ddeng-mlynedd ar hugain a chant, ac a genhedlodd *fab ar ei lun ai ddelw ei hun, ac a alwodd ei enw ef Seth.

1. Cron. 1. 1.

4 *A dyddiau Adda wedi iddo genhedlu Seth oedd wyth ganmlynedd, ac efe a genhedlodd feibion a merched.

5 A holl ddyddiau Adda y rhai y buefe fyw, oedd naw can mlynedd, a deng-mlynedd ar hugain: ac efe a fu farw.

6 Seth hefyd a fu fyw bum-mlynedd, a chan mlynedd, ac a genhedlodd Enos.

7 A Seth a fu fyw wedi iddo genhedlu Enos, saith mlynedd ac wyth gan mlynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

8 A holl ddyddiau Seth oedd ddeu-ddeng mlynedd, a naw-can mlynedd, ac efe a fu farw.

9 Ac Enos a fu fyw *deng mlynedd a phedwar vgain, ac a genhedlodd Cenan.

10 Ac Enos a fu fyw wedi iddo genhedlu Cenan, bymtheng mlynedd ac wyth gan mlynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

11 A holl ddyddiau Enos oedd bum mlynedd a naw-can mlynedd, ac efe a fu farw.

12 Cenan hefyd a fu fyw *deng mlynedd a thrugain, ac a genhedlodd Mahalaleel.

13 A Chenan fyw wedi iddo genhedlu Mahalaleel *deng gain mlynedd ac wyth gan mlynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

14 A holl ddyddiau Cenan oedd *deng mlynedd a nawcan mlynedd, ac efe a fu farw.

15 A Mahalaleel a fu fyw bum mlynedd a thrugain mlynedd, ac a genhedlodd ‖ Iered.

‖ Jared.

16 A Mahalaleel a fu fyw wedi iddo genhedlu ‖ Iered, *deng mlynedd ar hugain ac wyth gan mlynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

‖ Jared.

17 A holl ddyddiau Mahalaleel oedd bymtheng mlynedd a phedwar vgain ac wyth gan mlynedd, ac efe a fu farw.

‖ Jared.

18 A ‖ Iered a fu fyw ddwy flynedd a thrugain a chan mlynedd, ac a genhedlodd Henoch.

‖ Jared.

19 A ‖ Iered a fu fyw wedi iddo genhedlu Henoch wyth gan-mlynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

‖ Jared.

20 A holl ddyddiau ‖ Iered oedd ddwy flynedd a thrugain, a naw can mlynedd, ac efe a fu farw.

Eccles. 44. 16. Heb. 11. 5.

21 *Henoch hefyd a fu fyw bum mlynedd a thrugain, ac a genhedlodd Methuselah.

22 A Henoch a rodiodd gyda Duw wedi iddo genhedlu Methuselah, dry-chant o flynyddoedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

23 A holl ddyddiau Henoch oedd bum mlynedd a thrugain, a thrychant o flynyddoedd.

Eccles. 44. 16. Heb. 11. 5.

24 A rhodiodd *Henoch gyda Duw, ac ni welwyd ef: canys Duw a'i cymmerodd ef.

Heb. 11. 5.

25 *Methuselah hefyd a fu fyw wedi iddo genhedlu Lamech, dwy flynedd a phedwar vgain, a saith gan mlynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

27 A holl ddyddiau Methuselah oedd, naw mlynedd a thrugain, a naw can mlynedd, ac efe a fu farw.

28 Lamech hefyd a fu fyw ddwy flynedd a phedwar vgain a chan mlynedd, ac a genhedlodd fab.

29 Ac a alwodd ei enw ef Noah, gan ddywedyd, hwn a'n cysura ni am ein gwaith a llafur ein dwylo, o herwydd y ddaiar yr hon a felldigodd yr Arglwydd.

30 A Lamech a fu fyw wedi iddo genhedlu Noah, bymtheng mlynedd a phedwar vgain, a pham-can mlynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

31 A holl ddyddiau Lamech oedd ddwy flynedd ar bymthec a thrugain, a saith gan mlynedd, ac efe a fu farw.

32 A Noah ydoedd fab pum can-mlwydd, a Noah a genhedlodd Sem, Cam, a Iapheth.

P E N. VI.

1 *Drygioni y byd, yr hwn a gyffroddi ddigiawdd Duw, ac a barodd y Dilaw. 8 Noah yn cael ffafor. 13 Trefn a phortreiad, a'r achos y gwnaed yr Arch.*

YNa y bu pan ddechreuodd dynion amlhau ar wyneb y ddaiar, a gent merched iddynt,

2 Weled o feibion Duw ferched dynion mai teg oeddynt hwy, a hwy a gymmerasant iddynt ovragedd o'r rhai oll a ddewisasant.

3 A dywedodd yr Arglwydd, nid ymyfon fy yspryd i a dŷn yn dragywydd, oblegit mai cnawd yw efe: a'i ddyddiau hyddant vgain mlynedd a chant.

4 Cawri oedd ar y ddaiar y dyddiau hynny; ac wedi hynny hefyd, pan ddaeth meibion Duw at ferched dynion, a phlantu *o'r rhai hynny iddynt: dymma y cedyrn a fu wŷr enwoc gynt.

5 A'r Arglwydd a welodd mai mawr oedd drygioni dŷn ar y ddaiar, a *bod ‖ holl fwriad meddyl-fryd ei *galon, yn vnic yn ddrygioni bôb ‖ amser.

‖ Fan. o Pen. ei galon.

6 Ac edifarhaodd ar yr Arglwydd *wneuthur o honaw ef ddyn ar y ddaiar, ac efe a ymofidiodd yn ei galon.

7 A'r Arglwydd a ddywedodd; *dileaf ddŷn yr hwn a greais oddi ar wyneb y ddaiar, o ddŷn hyd anifail, hyd yr ymlusciad, a hyd ehediad y nefoedd: canys y mae yn edifar genif eu gwneuthur hwynt.

8 Ond Noah a gafodd fafor yng-olwg yr Arglwydd.

9 Dymma genhedlaethau Noah: *Noah oedd ŵr cyfiawn, ‖ perffaith yn ei oes: gyd a Duw y rhodiodd Noah.

Eccles. 44. 17. 2. Pet. 2. 5. ‖ Neu, gwaith.

10 A Noah a genhedlodd dri o feibion, Sem, Cham a Iapheth.

11 A'r ddaiar a lygrafid ger bron Duw, llanwefid y ddaiar hefyd â chrawfeid.

12 A Duw a edrychodd ar y ddaiar, ac wele hi a lygrafid, canys pôb cnawd a lygrasei ei ffordd ar y ddaiar.

13 A Duw a ddywedodd wrth Noah, diwedd pôb cnawd a ddaeth ger fy mron o blegit llanwyd y ddaiar a chrawfeid trwy ddŷn: ac wele myfi a'i difethaf [illegible] gyd â'r ddaiar.

14 Gwna ti Arch o [illegible] gwna di gellau yn yr Arch, a phâra [illegible] a phŷs.

as ac fel hyn y gwnai di hi, trychant cufyddau hyd yr Arch, dec cufydd a deugain ei lled, a thri ugain ei uchder.

16 Gwna ffenestr yr Arch, a gorphen hi yn gufydd oddi amgylch a gofod ddrws yr Arch yn ei hystlys i'r dor ystlys, y gwnei di hi.

17 Ac wele myfi, ie myfi, yn dwyn dyfroedd dilŵw ar y ddaiar, i ddifetha pob cnawd, yr hwn y mae anadl einioes ynddo, oddi tan y nefoedd: yr hyn oll fydd ar y ddaiar a drengo.

18 Ond i chi y cadarnhaf fyng-hyfammod, ac yr Arch yr ei di, tydi a'th feibion, a'th wraig, a gwragedd dy feibion gyd a thi.

19 Ac o bob peth byw, o bôb cnawd, y dygi di yn yr Arch iw cadw yn fyw gyd a thi: gwryw a benyw fyddant.

20 O'r ehedegiaid yn ôl eu rhywogaeth, ac o'r anifeiliaid wrth eu rhywogaeth, o bôb ymlusciad y ddaiar wrth ei rywogaeth, dau o bob *rhywogaeth a ddaw attat iw cadw yn fyw.

21 A chymmer iti o bôb bwyd a fwytteir, a casgl attat, a bydd yn ymborth iti, ac iddynt hwythau.

22 Felly y gwnaeth Noah, yn ol yr hyn oll a orchymynnasse Duw iddo, felly y gwnaeth efe.

PEN. VII.

1 *Noah ar ddrefn a'r cyssegriad hyn yn mynedd yr Arch. 19 Dyfroedd, cymhyfedd a gôarchaad y Duw.*

1 *Yna* dywedodd yr *Arglwydd wrth Noah, dos di a'th holl dy yr Arch: canys tydi a welais i yn gyfiawn ger fy mron i, yn yr oes hon.

2 O bob anifail glân y cymmerech di ti dy bôb un i'th saith, y gwryw a'i fanyw, a dau o'r anifeiliaid anglan ynt. Ïe, y gwryw, a'i fanyw a.

3 O ehediaid y nefoedd hefyd, bôb yn saith, yn gwryw a fanyw, i gadw hâd yn fyw ar wyneb yr holl ddaiar.

4 O mewn wyth saith niwrnod etto, mi a lwytaf ar y ddaiar ddeugain nhiwrnod, a deugain nhôs: a dileaf oddi ar wyneb y ddaiar bôb sylwedd fu a wnaethum i.

5 A Noah a wnaeth yn ol yr hyn oll a orchymynnasse yr Arglwydd iddo.

6 Noah hefyd *oedd* saith chwe chant mlwydd, pan fu dyfroedd dilŵw ar y ddaiar.

7 A Noah aeth i mewn, a'i feibion, a'i wraig, a gwragedd ei feibion gyd ag ef, yr Arch, rhac y dyfroedd dilŵw.

8 O anifeiliaid glân, ac o anifeiliaid y rhai nid ydynt lân, ac ehediaid hefyd, ac o'r hyn oll a ymlusciai ar y ddaiar,

9 Ïe aethi i mewn at Noah yr Arch bôb yn ddau yn yrwyn, ac yn fanyw, fel y gorchymynasei Duw i Noah.

10 Ac wedi saith niwrnod, y dwfr dilŵw a fuasei ar y ddaiar.

11 Yn y chwe chanfed flwyddyn o fywyd Noah, yn yr ail fis, ar yr ail dydd ar bymthec o'r mis, yr y dydd hwnnw y rhwygwyd holl ffynhonnau y dyfnder mawr, a ffenestri y nefoedd a agorwyd.

12 Ac glaw fu ar y ddaiar ddeugain nhiwrnod a deugain nhos.

13 O fewn corph y dydd hwnnw y daeth Noah, a Sem, a Cham, a Iapheth, meibion Noah, a gwraig Noah, a thair gwragedd ei feibion ef gyd a hwynt-hwy i'r Arch.

14 Hwy a'r holl fwyd-fil wrth ei rywogaeth, a phôb anifail wrth ei rywogaeth, a phôb ymlusciad a ymlusciai ar y ddaiar wrth ei rywogaeth, a phôb aderyn wrth ei rywogaeth, pôb peth ehedegog o bôb

15 A daethant at Noah i'r Arch bôb yn ddau, o bob cnawd *ar oedd* ynddo anadl einioes.

16 A'r rhai a ddaethant, yn wryw a benyw y daethant o bôb cnawd, fel y gorchymynasei Duw iddo. A'r Arglwydd a gaeodd arnoef.

17 A'r dilŵw fu ddeugain nhiwrnod ar y ddaiar, a'r dyfroedd a gynyddasant ac a godasant yr Arch, a hi a godwyd oddi ar y ddaiar.

18 A'r dyfroedd a ymgryfhasant, ac a gynyddasant yn ddirfawr ar y ddaiar, a'r Arch a rodiodd ar wyneb y dyfroedd.

19 A'r dyfroedd a ymgryfhasant yn ddirfawr lawn ar y ddaiar, a gorchguddiwyd yr holl fynyddoedd uchel oedd tan yr holl nefoedd.

20 Pymthec cufydd yr ymgryfhaodd y dyfroedd tuac i fynu: a'r mynyddoedd a orchguddiwyd.

21 *A hu farw pôb cnawd a ymlusciai ar y ddaiar, yn ehediaid, ac yn anifeiliaid, ac yn fwyn filod, ac yn bôb *rhyw* ymlusciad a ymlusciai ar y ddaiar, a phôb dyn *hefyd*.

22 Yr hyn oll *yr oedd* ffun anadl einioes yn ei ffroeau: o'r hyn oll *oedd* ar y sych-dir a fuant feirw.

23 Ac efe a ddeletodd bôb sylwedd hyw a'r a *oedd ar wyneb y ddaiar, yn ddyn ac yn anifail, yn ymlusciaid, ac yn ehediaid y nefoedd, a delewyd hwynt o'r ddaiar: a *Noah a'r rhai *oedd gyd ag ef yn yr Arch yn unic a adawyd yn fyw.

24 A'r dyfroedd a ymgryfhasant ar y ddaiar, deugain nhiwrnod a deugain, a chant.

PEN. VIII.

1 *Y Dyfroedd yn lleuhau. 4 Yr Arch yn gorphwyso ar fynyddoedd Ararat. 7 Y gollyngir allan golomen. 13 Noah a archwenyga Duw. 18 yn mynedd allan o'r Arch. 20 Ef yn aberthu offrwm ac yn bendithio wrthi. 21 yr hwn y mae Duw yn ei ddderbyn: ac yn addo na fethiddiai y ddaiar mwyach.*

A Duw a gofiodd Noah a phôb peth byw a phôb anifail, ar a *oedd* gyd ag ef yn yr Arch: a Duw a wnaeth i wynt dramwy ar y ddaiar, a'r dyfroedd a leoddasant.

2 Caewyd hefyd ffynhonnau y dyfnder a ffenestri y nefoedd, a llwddiwyd y glaw o'r nefoedd.

3 A'r dyfroedd a ddychwelasant oddiar y ddaiar gan fyned a dychwelyd: ac ym mhen y deng niwrnod a deugain a chant, y dyfroedd a leihasei.

4 Ac yn y seithfed mis, ar y seithfed *o* bymthec mis, y gorphwysodd yr Arch ar fynyddoedd Ararat.

5 A'r dyfroedd fuant yn myned ac yn treiglo hyd y deufed mis, yn y deufed *mis* ar y *dydd* cyntaf o'r mis y gwelwyd penau y mynyddoedd.

6 Ac yn mhen deugain nhiwrnod yr agorodd Noah ffenestr yr Arch a wnaethai efe.

7 Ac efe a anfonodd allan gigfran, hi a aeth, gan fyned allan a dychwelyd i fyny ni sychodd y dyfroedd oddi ar y ddaiar.

8 Ac efe a anfonodd golomen oddi wrtho, i weled a deuasei y dyfroedd oddi ar wyneb y ddaiar.

9 Ac ni chafodd y golomen orphwysfa i wadn ei throed, a hi a ddychwelodd atto ef i'r Arch, am *fod* y dyfroedd ar wyneb yr holl [illegible] efe a eflynnodd ei law, ac ai cymmerodd [illegible] a'i dygodd hi atti'r Arch.

10 Ac efe a arhosodd etto saith niwrnod eraill, ac a anfonodd eil waith y golomen allan o'r Arch.

11 A'r golomen a ddaeth atto ef ar hwyr-gawn, ac wele ddeilen olewydden yn ei genau:

wedi ei thynnu: yna y gwybu Noah dreio o'r dyfroedd oddi ar y ddaiar.

12 Ac efe a arhosodd etto saith niwrnod eraill, ac a ansonodd y golommen, ac ni ddychwelodd hi eil-waith atto ef mwy.

13 Ac yn yr vnfed flwyddyn a chwe-chant, yn y *mis* cyntaf, ar y *dydd* cyntaf o'r mis, y darfu i'r dyfroedd sychu oddi ar y tir: a Noah a ymmadodd gaead yr Arch, ac a edrychodd, ac wele sychasei wyneb y ddaiar.

14 Ac yn yr ail mis, ar y seithfed dydd arhugain o'r mis, y ddaiar a sychasei.

15 A llefarodd Duw wrth Noah, gan ddywedyd;

16 Dos allan o'r Arch, ti, a'th wraig, a'th feibion, a gwragedd dy feibion, gyd a thi.

17 Pôb peth byw ar *fydd* gyd â thi, o bôb cnawd, yn adar, ac yn anifeiliaid, ac yn bôb ymlusciad a ymlusco ar y ddaiar, a ddygi allan gyd a thi: * heppiliant hwythau yn y ddaiar, a ffiwythant ac amlhant ar y ddaiar

18 A Noah a aeth allan, ai feibion, ai wraig, a gwragedd ei feibion gyd ag ef.

19 Pôb bwyst-fil, pôb ymlusciad, a phôb ehediad, pôb peth a ymlusco ar y ddaiar, wrth eu rhywogaethau, a aethant allan o'r Arch.

20 A Noah a adeiladodd allor i'r Arglwydd, ac a gymmerodd o bôb anifail glân, ac o bôb ehediad glân, ac a offrymmodd boethoffrymmau ar yr allor.

21 A'r Arglwydd a aroglodd arogl *lesmwyth, a dywedodd yr Arglwydd yn ei galon, ni chwanegaf felldithio y ddaiar mwy er mwyn dyn: o herwydd bod bryd calon dyn yn ddrwg oi ieuenctid: ac ni chwanegaf mwy daro pôb *byw, fel y gwnaethum.

22 Pryd hau, a chynhaiaf, ac oerni, a gwres, a hâf, a gaiaf, a dydd, a nôs ni phaid mwy holl ddyddiau y ddaiar.

PEN. IX.

1 *Duw yn bendithio Noah, 4 yn gwahardd gwaed a hoffadaith, 9 cyfammoda Duw, 13 a arwyddocâo trwy'r Enfys. 18 Noah yn llenwi'r byd, 20 yn plannu gwinllan, 21 yn meddwi, ac yn cael ei watwar gan ei fab: 25 yn melltigo Canaan, 26 yn bendithio Sem, 27 yn gweddio tros Japheth, 28 ac yn marw.*

DWw hefyd a fendithiodd Noah, ai feibion, ac a ddywedodd wrthynt, * ffrwythwch a lluosogwch a llenwch y ddaiar.

2 Eich ofn hefyd, a'ch arswyd *fydd* ar holl fwystfilod y ddaiar, ac ar holl ehediaid y nefoedd, a'r hyn oll a ymsymmudo ar y ddaiar, ac ar holl bysco'r mor: yn eich llaw chwi y rhoddwyd hwynt.

3 Pôb ymsymmudydd yr hwn fydd fyw, fydd i chwi yn fwyd: fel y * gwyrdd lesieuyn y rhoddais i chwi bob dim.

4 * Eto bwyty na fwytewch gig ynghyd a'r enioes *sef ei waed.

5 Ac yn ddiau gwaed eich enioes chwithau hefyd a ofynnaf fi: o law pob bwyst-fil y gofynnaf ef, ac o law dyn, o law pob brawd iddo y gofynnaf enioes dyn.

6 * A'r hwn a dywallo waed dyn, drwy ddyn y tywellir ei waed yntef, o herwydd ar * ddelw Duw y gwnaeth efe ddyn.

7 Ond ffrwythwch ac amlhewch, heppiliwch ar y ddaiar, a lluosogwch ynddi.

8 A Duw a lefarodd wrth Noah, ac wrth ei feibion gyd ag ef, gan ddywedyd;

9 Ac wele myfi, ie myfi, ydwyf yn cadarnhau fyngh-fammod a chwi, ac â'ch hâd ar eich ol chwi.

10 Ac â phob peth byw'r hwn *fydd* gyd a chwi, a'r ehediaid, a'r anifeiliaid, ac a phob bwyst-fil y tir gyd a chwi, o'r rhai allfyddo yn myned allan o'r Arch, hyd holl fwyst-filod y ddaiar.

11 Ac hwn a gadarnhaf fyng-hyfammod a chwi, ac ni thorrir ymmaith bob cnawd mwy gan y dwfr diluw, ac ni bydd diluw mwy i ddifetha y ddaiar.

12 A Duw a ddywedodd, dymma arwydd y cyfammod yr hwn yr ydwyfi yn ei roddi rhyngof a chwi, ac a phob peth byw ar y *fydd* gyd a chwi, tros oesoedd tragywyddol.

13 Fy mwa a roddais yn y cwmmwl, ac efe a fydd yn arwydd cyfammod rhyngof a'r ddaiar.

14 A bydd pan * godwyf gwmmwl ar y ddaiar, yr ymddengys y bwa yn y cwmmwl.

15 Ac mi a gofiaf fyng-hyfammod yr hwn *fydd* rhyngof a chwi, ac a phob peth byw o bob cnawd: ac ni bydd y dyfroedd yn ddiluw mwy, i ddifetha pob cnawd.

16 A'r bwa a fydd yn y cwmwl, ac mi a edrychaf arno ef i gofio y cyfammod tragywyddol, rhwng Duw a phob peth byw, o bob cnawd ar y *fydd* ar y ddaiar.

17 A Duw a ddywedodd wrth Noah, dymma arwydd y cyfammod yr hwn a gadarnheais rhyngof a phob cnawd ar y *fydd* ar y ddaiar.

18 A meibion Noah y rhai a aethant allan o'r Arch oedd Sem, Cam, ac Japheth: a Cham *oedd* dad Canaan.

19 Y tri hyn *oedd* feibion Noah: ac o'r rhai hyn yr hiliwyd yr holl ddaiar.

20 A Noah a ddechreuodd *fod yn llafurwr, ac a blannodd winllan.

21 Ac a yfodd o'r gwin, ac a feddwodd, ac a ymnoethodd yng-hanol ei babell.

22 A Cham tad Canaan a welodd noethni ei dad, ac a fynegodd yn ddau frodyr allan.

23 A chymmerodd Sem, a Japheth, dilledyn ac ai gosodasant ar eu hyscwyddau ill dau, ac a gerddasant yn wysc eu cefyn, ac a orchuddiasant noethni eu tad; ai hwynebau yn ol, fel na welent noethni eu tad.

24 A Noah a ddeffrodd o'i win, ac a wybuotha wnaethei ei fab ieuangaf iddo.

25 Ac efe a ddywedodd, melldigedic *fydd Canaan, gwas gweision iw frodyr fydd.

26 Ac efe a ddywedodd, bendigedic *fydd Arglwydd Dduw Sem, a Chanaan fydd was iddo ef.

27 Duw a helaetha ar Japheth, ac efe a breswylia yn nhebyll Sem; a Chanaan fydd gwas iddo ef.

28 A Noah fu fyw wedi y diluw, drychan mlynedd, a deng mlynedd a deugain.

29 Felly holl ddyddiau Noah oedd naw can mlynedd a deng mlynedd a deugain, ac efe a fu farw.

PEN. X.

1 *Genhedlaeth Noah. 2 Meibion Japheth, 6 Meibion Cam. 8 Nimrod y brythin cyntaf. 21 Meibion Sem.*

A Cdymma genhedlaethau meibion Noah, Sem, Cam, a Japheth; ganwyd meibion hefyd i'r rhai hyn wedi'r diluw.

2 * Meibion Japheth *oedd* Gomer, a Magog, a Madai, ac Iafan, a Thubal, a Mesech, a Thiras.

3 Meibion Gomer hefyd; Ascenaz, a Riphath, a Thogarmah.

4 A meibion Iafan; Elisa, a Tharsis, Cittim, a Dodanim.

5 O'r

5 Or rhai hyn y rhannwyd ynysoedd y cenhedloedd yn eu gwledydd, pawb wrth ei iaith ei hun trwy eu teuluoedd, yn eu cenhedloedd.

6 * A meibion Cam *oedd* Cus, a Mizraim, a Phut a Chanaan.

7 A meibion Cus; Seba, a Hafilah, a Sabtah, a Raamah, a Sabtechah: a meibion Raamah; Seba, a Dedan.

8 Cus hefyd a genhedlodd Nimrod, efe a ddechreuodd fod yn gadarn ar y ddaear.

9 Efe oedd heliwr cadarn ger bron yr Arglwydd: am hyny y dywedir, fel Nimrod heliwr cadarn ger bron yr Arglwydd.

10 A dechreuad ei frenhiniaeth oedd Babel, ac Erech, ac Accad, a Chalneh, yngwlad Sinar.

11 O'r wlad honno yr aeth Assur allan, ac a adeiladodd Ninife, a dinas Rehoboth, a Chalah,

12 A Resen rhwng Ninife, a Chalah, honno *ydyw* ddinas fawr.

13 Mizraim hefyd a genhedlodd Ludim, ac Anamim, a Lehabim, a Naphtuhim,

14 Pathrusim hefyd a Chasluhim, o'r rhai y daeth Philistiim o Caphthorim.

15 Canaan hefyd a genhedlodd Sidon ei gyntafanedig, a Heth,

16 A'r Jebusiad, a'r Moriad, a'r Gergasiad,

17 A'r Hefiad, a'r Arciad, a'r Siniad,

18 A'r Arfadiad, a'r Semariad, a'r Hamathiad: ac wedi hyny yr ymwasgarodd teuluoedd y Canaaneiad.

19 Terfyn y Canaaneiad oedd hefyd o Sidon hyd yr elych i Gerar hyd Azzah: y rhyd yr elych i Sodom, a Gomorra, ac Adma, a Seboiim hyd Lesha.

20 Dymma feibion Cam, yn ol eu teuluoedd, wrth eu hieithoedd, yn eu gwledydd, ac yn eu cenhedloedd.

21 I Sem hefyd y ganwyd plant, ynteu *oedd* dad holl feibion Heber, a brawd Japheth yr hynaf.

22 Meibion * Sem *oedd* Elam, ac Assur, ac Arphaxad, a Lwdd, ac Aram.

23 A meibion Aram, Vs, a Hul, a Gether, a Mes.

24 Ac Arphaxad a genhedlodd Selah, a Selah a genhedlodd Heber.

25 * A i Heber y ganwyd dau o feibion: henw *vnedd* Peleg, o herwydd yn ei ddyddiau ef, y rhannwyd y ddaear: a henw ei frawd Joctan.

26 A Joctan a genhedlodd Almodad, a Saleph, a Hasarmaveth, a Jerah,

27 Hadoram hefyd, ac Vzal, a Dicla,

28 Obal hefyd, ac Abimael, a Seba,

29 Ophir hefyd, a Hafilah, a Jobab: yr holl rai hyn *oedd* feibion Joctan.

30 Ac aeth eu trigfa o Mesa, gerdd yr elych i Sephar, mynydd y dwyrain.

31 Dymma feibion Sem, wrth eu teuluoedd, yn ol eu hieithoedd, yn eu gwledydd, trwy eu cenhedloedd.

32 Dymma deuluoedd meibion Noah, wrth eu cenhedlaethau yn eu cenhedloedd, ac o'r rhai hyn yr ymrannodd y cenhedloedd ar y ddaear wedi y dilyw.

PEN. XI.

1 *Yn iaith* a'r un lyd. 3 *Adeiladaeth Babel.* 5 *Ymwelfa yr Arglwydd.* 10 *Cenhedlaethau Sem.* 27 *Cenhedlaethau Terah tad Abram.* 31 *Terah yn myned i Vr i Chaldea.*

A'r holl ddaear ydoedd o'r un iaith ac o'r un ymadroddion.

2 A bu, a hwy yn ymdaith o'r dwyrain, gaei o honynt wastadedd yn nhir Sinar, ac yno y trigasant.

3 A hwy a ddywedasant wrth ei gilydd, deuwch, gwnawn briddfeini, a llosgwn yn boeth: ac yr oedd gandduynt briddfeini yn lle cerrig, a chlai oedd ganddynt yn lle calch.

4 A dywedasant, moeswch, adeiladwn i ni ddinas, a thor, a'i nen hyd y nefoedd, a gwnawn i ni enw, rhac ein gwasgaru rhyd wyneb yr holl ddaiar.

5 A'r Arglwydd a ddiscynodd, i weled y ddinas a'r tor, a adeiladei meibion dynion.

6 A dywedodd yr Arglwydd, wele y bobl yn vn, ac vn iaith iddynt oll; ac dymma eu dechreuad hwynt ar weithio: ac yr awrhon ni does rwystr arnynt am ddim oll ar a amcanasoet ei wneuthur.

7 Deuwch, descynawn, a chymmyscwn yno eu hiaith hwynt, fel na ddeallent iaith ei gilydd.

8 Felly yr Arglwydd a'i gwasgarodd hwynt oddi yno rhyd wyneb yr holl ddaiar: a pheidiasant ac adeiladu y ddinas. † *Sef. cymmysco.*

9 Am hyny y gelwir ei henwhi † Babel, o blegit yno y cymmyscodd yr Arglwydd iaith yr holl ddaiar: ac oddi yno y gwasgarodd yr Arglwydd hwynt ar hyd wyneb yr holl ddaiar.

10 * Dymma genhedlaethau Sem: Sem *ydoedd* fab can mlwydd, ac a genhedlodd Arphaxad ddwy flynedd wedi'r dilyw. * 1 Cron. 1.17.

11 A Sem a fufyw wedi iddo genhedlu Arphaxad bumpcan mlynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

12 Arphaxad hefyd a fu fyw bymtheng mlynedd a'r hugain, ac a genhedlodd Selah.

13 Ac Arphaxad a fu fyw gwedi iddo genhedlu Selah, dair o flynyddoedd a phedwar cant mlynedd, a genhedlodd feibion a merched.

14 Selah hefyd a fu fyw ddeng mlynedd ar hugain, ac a genhedlodd Heber.

15 A Selah a fu fyw wedi iddo genhedlu Heber, dair o flynyddoedd a phedwar cant mlynedd, ac a genhedlodd feibion a merched. * 1 Cron. 1.19.

16 A Heber a fu fyw bedair o flynyddoedd a thriugain a thrichant mlynedd, ac a genhedlodd * Peleg. a henwir Luc. 3.35. Phalec. * 1 Cron. 1.19.

17 A Heber a fu fyw wedi iddo genhedlu Peleg, ddeng mlynedd ar hugain a phedwar cant mlynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

18 * Peleg hefyd a fu fyw ddeng mlynedd ar hugain, ac a genhedlodd Reu.

19 A Pheleg a fu fyw gwedi iddo genhedlu Reu, naw o flynyddoedd, a deucant mlynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

20 Reu hefyd a fu fyw ddau ddeng mlynedd ar hugain, ac a genhedlodd * Serug. * Luc. 3.35.

21 A Reu a fu fyw wedi iddo genhedlu Serug, saith o flynyddoedd a gwaith mlynedd; ac a genhedlodd feibion a merched.

22 Serug hefyd a fu fyw ddeng mlynedd ar hugain, ac a genhedlodd Nachor.

23 A Serug a fu fyw wedi iddo genhedlu Nachor, ddau cant mlynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

24 Nachor hefyd a fu fyw naw mlynedd a hugain, ac a genhedlodd * Terah. * Luc. 3.34

25 A Nachor a fu fyw wedi iddo genhedlu Terah, cant vn flynyddyn ddwy waith mlynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

26 Terah hefyd a fu fyw ddeng mlynedd a thriugain; * ac a genhedlodd Abram, Nachor, a Haran. * 1 Cron. 1.26. Iosua 24.2.

27 Ac dymma genhedlaethau Terah: Terah a genhedlodd Abram, Nachor, a Haran: a Haran a genhedlodd Lot.

28 A Haran a fu farw o flaen Terah ei dad, yn wlad ei anedigaeth o fewn Vr y Caldeaid.

29 Yna y gymmerodd Abram a Nachor iddynt wragedd i benw gwraig Abram oedd Sarai: a henw gwraig Nachor, Milcha merch Haran, tâd Milcha a thâd Iscah.

30 A Sarai oedd amhlantadwy, heb blentyn iddi.

31 A Thera a gymmerodd Abram ei fab, a Lot fab Haran, mab ei fab, a Sarai ei wandod, gwraig Abram ei fab, a hwy a aethant allan yng-hyd o Vr y Caldeaid, i fyned i dir Canaan, ac a ddaethant hyd yn Haran, ac a drigasant yno.

32 A dyddiau Terah oedd hummhlyncdd a deucan mlwyaedd, a bu farw Terah yn Haran.

PEN. XII.

1 Duw yn galw Abram, ac yn addauadio ofyny addewid o Grist. 4 Yntef yn myned gyda Lot o Haran. 6 Yn croesawy trwy wlad Canaan, 7 Yr hon a addawsir iddo ef ac yn gyweirgaseth. 10 Abram yn ei yrru ef i'r Aipht. 11 Ofn yn yru iddo ef dywedyd mai ei chwaer oedd ei wraig. 14 Pharao, wedi ei weled yn brydferth oedd, a gymmeraddir gan ddynion iw roddi hi yn ei lol.

1 Act.7.2. A'R Arglwydd a ddywedodd wrth Abram, *dos allan o'th wlad, ac oddi wrth dy genedl, ac o dŷ dy dâd, i'r wlad a ddangofwyf i ti.

2 A mi gwnaf yn genhedloedd mawr, ac a'th fendithiaf, a mawrygaf dy enw, a chei a fyddi yn fendith.

3 Bendithiaf hefyd dy fendithwyr, a'th felldithwyr a felldigaf, *a holl deuluoedd y ddaear a fendithir ynot ti.

4 Yna'r aeth Abram, fel y llefarafei'r Arglwydd wrtho, a Lot aeth gyd ag ef: a'r oedd Abram oedd ffôb pymtheg mlwydd a thrugain, pan aeth ef allan o Haran.

5 Ac Abram a gymmerodd Sarai ei wraig, a Lot mab ei frawd, a'r holl olud a gafelasant hwynt'e oeddidaeth a enillasent yn Haran, ac aethant allan i fyned i wlâd Canaan, ac a ddaethant i wlâd Canaan.

6 Ac Abram a dramwyodd drwy'r tîr hyd lle Sichem, hyd wastadedd Morch: a'r Canaaneaid oedd yn y wlâd pryd hynny.

7 A'r Arglwydd a ymddangosodd i Abram, ac a ddywedodd, *I'th hâd ei y rhoddaf y tîr hwn: ynno ef adeiladodd yno *allor i'r Arglwydd, yr hwn a ymddangosasei iddo.

8 Ac efe a symmodd oddi yno i'r mynydd, o du dwyrain i Bethel, ac a ebynnodd ei babell, gan oedd Bethel tu a'r gorllewin, a Hai tu a'r dwyrain: ac a adeiladodd yno allor i'r Arglwydd, ac a alwodd ar enw'r Arglwydd.

9 Ac Abram a ymdeithiodd gan fyned ac ymlaith tua'r deheu.

10 Ac yr oedd newyn yn y tîr, a Abram aeth i wared i'r Aipht i ymdeithio yno; am drymhau o'r newyn yn y wlâd.

11 A bu, pan oedd efe yn nesau i fyned i mewn i'r Aipht, ddywedyd o hano wrth Sarai ei wraig, wele yn awr mi a wn mai gwraig hâr yr olwg wyt ti:

12 A phan welo'r Aiphtiaid dy dî, hwy a ddywedant, dyma ei wraig ef, a hwy a'm lladdant; a thi a adawant yn fyw.

13 Dywed attolwg, mai fy chwaer wyt ti, fel y byddo da i mi er dy fwyn di, ac y byddwyf fyw o'th blegit di.

14 A bu gan ddaeth Abram i'r Aipht, i'r Aipht-iaid edrych ar y wraig, mai glân oedd hi.

15 A thywysogion Pharao a'i gwelsant hi, ac a'i canmolasant hi wrth Pharao: a'r wraig a gymmerwyd i dŷ Pharao.

16 Ac efe a fu dda wrth Abram er ei mwyn hi, ac yr oedd ganddo ef ddefaid, a gwarthae, ac asiynaid, a gweision, a morwynion, ac asynnod, a chamelod.

17 A'r Arglwydd a darawodd Pharao ef â, â phlaau mawrion, o achos Sarai gwraig Abram.

18 A Pharao a alwodd Abram, ac a ddywedodd, pa ham y gwnaethoft hyn i mi? pa ham na fynegaist i mi mai dy wraig oedd hi?

19 Pa ham y dywedaist, fy chwaer *yw hi? fel y cymerwn hi yn wraig i mi: ond yr awr hon, wele dy wraig cymmer hi, a dos ymmaith.

20 A Pharao a roddes orchymmyn ïw ddynion ef blegit ef: a hwy a'i gollyngasant ef ymmaith, a'i wraig, a'r hyn oll oedd eiddo ef.

PEN. XIII.

1 Abram a Lot yn dychwelyd o'r Aipht, y trydedd dychweliad yn ymadrel ei gilydd. 10 Lot yn myned i Sodom ddirgrynnu. 14 Duw yn adnewyddu y cyfammod i Abram. 18 Yntef yn ymdeithio i Hebron, ac yn adeiladu allor yno.

AC Abram aeth i fyny o'r Aipht, efe a'i wraig, a'r hyn oll oedd eiddo, a Lot gyd ag ef i'r deheu.

2 Ac Abram oedd gyfoethog iawn o anifeiliaid, ac o arian, ac aur.

3 Ac efe a aeth ar ei deithiau, o'r deheu hyd Bethel, hyd y lle y bu ei babell gynnidd yn y dechreuad, rhwng Bethel a Hai:

4 I'r lle'r allor a wnaethei efe yno o'r cyntaf: a yno y galwodd Abram ar enw yr Arglwydd.

5 Ac i Lot hefyd, yr hwn a aethai gyd ag Abram, yr oedd defaid, a gwarthau, a phebyll.

6 A'r wlâd nid oedd abl iw cynnal hwynt: i'r fath fo yng-hyd i am fod eu cyfoeth hwynt yn helaeth, fel na allent drigo yng-hyd.

7 Cynnen hefyd oedd rhwng bugeilyddion anifeiliaid Abram, a bugeilyddion anifeiliaid Lot: a'r Canaaneaid hefyd, a'r Pherisiaid oedd yna yn trigo yn y wlâd.

8 Ac Abram a ddywedodd wrth Lot, na fydded cynnen attolwg rhyngof, a thi, na rhwng fy mugeiliaid a'th fugeiliaid: canys gwyr ydym ydym ni.

9 Onid yw yr holl wlâd o'th flaen di? ymneilltua attolwg oddi wrthif: os tu a'r aswy yr ei di, mi a fiasaf a thrwy'r deheu: neu os tu a'r deheu yr ei di, mi a fiasaf a thrwy'r aswy.

10 A Lot a gyfododd ei olwg, ac a welodd holl wastadedd yr Iorddonen, mai dyfrllyd oedd oll, cyn y'r Arglwydd ddifetha Sodoma a Gomorrha fel gardd yr Arglwydd, fel tîr yr Aipht, hyd yr elych i Soar.

11 A Lot a ddewisfodd iddo wastadedd yr Iorddonen, a Lot aeth tua'r dwyrain: felly yr ymneilltuasant bôb un oddi wrth ei gilydd.

12 Abram a drigodd yn nhir Canaan, a Lot a drigodd yn ninasoedd y gwastadedd, ac a luchiodd hyd Sodoma.

13 A dynion Sodoma oedd ddrygionus, ac yn pechu yn erbyn yr Arglwydd yn ddirfawr.

14 A'r Arglwydd a ddywedasei wrth Abram, wedi ymneilltuo o Lot oddi wrthogef: cyfod dy lygaid, ac edrych o'r lle yr wyt ti, tua'r gogledd ac ochra'r dwyrain, a'r gorllewin:

15 Canys

10 Canys yr holl dir a welit, ° tel y rhoddit eſo
o'th hâd dîtha.
11 Gwnaeth hefyd dy hâd ti fel llŵch y ddaiar,
megis os dichon gŵr rifo llŵch y ddaiar; yna y
rhifir dy hâd dithau.
12 Cyfod, rhoda dros yr wyllt, ac el hyd, ac ar
ei lydander i ti y rhoddaf hi.
13 A Abram a symmudodd ei luch, ac a ddaeth,
a thrigodd ymgwastadedd Mamre, yr hwn ſydd
yn Hebron, ac a adailadodd yno allor i'r Arglwydd.

PEN. XIIII.

1 Pedwar brenhin yn rhyfela yn erbyn pump. 11 Lot yn cael ei gymmeryd. 14 Abram yn ei achub ef. 18 Melchiſedec yn bendithio Abram. 20 Abram yn rhoi degwm iddo ef. 22 Wedi ini gymeryd eu cyfoeth ymaith, mae ef yn rhoddi y rhan arall a'r ysbeilion i brenhin Sodoma.

A Bu yn nyddiau Amraphel brenin Sinar, Arioch brenin Ellaſar, Cedorlaomer brenin Elam, a Thidal brenin y cenhedloedd;
2 Weithian o hoffynt ryfel a Bera brenin Sodoma, ac a Birſa brenin Gomorrah, a Sinab brenin Adma, ac a Semeber brenin Seboim, ac a brenin Bela, yr yw Soar.
3 Y rhai hyſolt a ymgyfarfuant yn nyffryn Siddim: hwnw yw yr môr heli.
4 Deuddeng mlynedhe y gwaſanaethſiant Cedorlaomer, ac drydydd flwyddyn ar ddec y gwrthryſſeſſant.
5 A'r bedwaredd flwyddyn ar ddec y daeth Cedorlaomer, a'r brenhinoedd y rhai oedd gyd ag ef, ac a darawſant y Rephaimiaid, yn Aſtaroth-carnaim, a'r Zuſiaid yn Ham, a'r Emiaid yn Save-Ciriathaim.
6 A'r Horiaid yn eu mynydd Seir, hyd ſ waſtadedd Paran, yr hwn ſydd wrth yr anialwch.
7 Yna y dychwelſant, ac a y daethant i Enmiſpat, hono yw Cades, ac a darawſant holl wlâd yr Amalciaid, a'r Amoriaid hefyd, y rhai oedd yn trigo yn Haſaſon-tamar.
8 Allan hefyd yr aeth brenin Sodoma, a brenin Gomorra, a brenin Adma, a brenin Seboim; a brenin Bela, hono yw Soar: ac yn nyffryn Siddim y ſaltſiaſant ryfel â hwynt;
9 A Cedorlaomer brenin Elam, a Thidal brenin y cenhedloedd, ac Amraphel brenin Sinar, ac Arioch brenin Ellaſar: pedwar brenhin yn erbyn pump.
10 A dyffryn Siddim oedd lawn o byllau clai, a'r brenhinoedd Sodoma a Gomorra, a ffoeſant ac a ſyrthiaſant yno: a'r lleill a ffoeſant i'r mynydd.
11 A hwy a gymmeraſant holl gyfoeth Sodoma a Gomorra, a'i holl ymborth hwynt; ac a'r holl anifeiliaid eraill a gymmeraſant hwynt, ac a'r holl ymborth, ac a aethant ymaith.
12 Cymmeraſant hefyd Lot mâb brawd Abram, a'i gyfoeth, ac a'r holl anifeiliaid eraill, a'r hyn oedd ganddo ef yn trigo yn Sodoma, ac a aethant ymaith.
13 A daeth yr a dianghenfydd, ac a fynegodd i Abram yr Hebread, ac efe yn trigo ymgwaſtadedd Mamre yr Amoriad brawd Eſcol a brawd Aner, a'r rhai hyn oeddynt mewn cynghrair ag Abram.
14 A phan glybu Abram gaeth-gludo ei frawd, efe a'i arfogodd o'i hyniddiaid ei hun a aeſcid yn nhŷ ei dâd, deucant a thrychiant, ac a ymlidiodd hyd Dan.
15 Ac efe a rannodd yn eu herbyn hwy liw nôs, efe a'i weiſion, ac a'i tarawodd hwynt ac a'i ymlidiodd hyd Hoba, yr hon ſydd ar law i Damaſcus.
16 Ac efe a ddûg drachefn yr holl gyfoeth, a'i frawd Lot hefyd a'i gyfoeth a ddug ef drachefn, a'r gwragedd hefyd, a'r bobl.
17 A brenin Sodoma a aeth allan im gyfarfod ef, (wedi ei ddychwelyd o daro Cedorlaomer, a'r brenhinoedd oedd gyd ag ef) i ddyffryn Saueh, hwn yw ° dyffryn y brenin.
18 ° Melchiſedec hefyd brenin Salem, a ddûg allan fara a gwin, ac efe oedd offeiriad i Dduw goruchaf.
19 Ac a'i bendithiodd ef, ac a ddywedodd, Bendigedig fyddo Abram gan Dduw goruchaf, meddiannydd nefoedd a daiar.
20 A bendigedig fyddo Duw goruchaf yr hwn a roddes dy elynion yn dy law ti. ac efe a roddes ido ddegwm o'r cwbl.
21 A dywedodd brenin Sodoma wrth Abram, dôd i mi y dynion, a chymer i ti y cyfoeth.
22 Ac Abram a ddywedodd wrth frenin Sodoma, derchefais fy llaw at yr Arglwydd Dduw goruchaf, meddiannydd nefoedd a daiar,
23 Na chymerwn o edef hyd garrei eſcid, nac o'r hyn oll ſydd eiddoch, rhag dywedyd o honot ti, myfi a gyfoethogais Abram.
24 Ond yn unic yr hyn a fwyttaodd y llanciau, a rhan y gwŷr a aethant gyd â mi, Aner, Eſcol, a Mamre: cymmeraſant hwy eu rhan.

PEN. XV.

1 Duw yn ymddiſcyn i Abram, a Abram yn ei ateb nad oedd gantho epil. 4 Duw yn addo mab iddo ac amlhau ei hâdef, 6 Abram a gyhuddir o'r ſyn ſyfid. 7 Addewid o'r tir Canaan i'r hâd o'r ei feddiannu trwy drwydi, 12 a gwyddfodaeth.

WEdi y pethauhyn y daeth gair yr Arglwydd at Abram, ° mewn gweledigaeth, gan ddywedyd, nac ofna Abram, myfi ydyw dy darian, ° dy wobr mawr iawn.
2 A dywedodd Abram, Arglwydd Dduw, beth a roddi di i mi? gan fy mod yn myned yn ddiblant, a gorucheiliwr fy nhŷ yw Eleaſar yma o Damaſcus.
3 Abram hefyd a ddywedodd, wele ni roddaiſt i mi had, ac wele fy nghaethwas a fydd fy etifedd.
4 Ac wele air yr Arglwydd atto ef, gan ddywedyd, nid hwn fydd dy etifedd, onid yr a ddaw allan o'th ymyſcyfeoedd di fydd dy etifedd.
5 Ac efe a'i dug ef allan, ac a ddywedodd, Edrych yn awr y nefoedd, a rhif y ſêr, o gellir eu rhifo hwynt: dywedodd hefyd wrthe, ° felly y bydd dy had ti.
6 Yntef a ° greddôdd yn yr Arglwydd, ac efe a'i cyfrifodd iddo yn gyfiawnder.
7 Ac efe a ddywedodd wrthe, myfi yw yr Arglwydd yr hwn a'th ddygais di allan o Ur y Caldeaid, i roddi i ti y wlad hon iw hetifeddu.
8 Yntef a ddywedodd, Arglwydd Dduw, trwy ba beth y caſ'wn bod yn etifedd o hi?
9 Ac efe a ddywedodd wrthe, cymmer i mi anner dair blwydd, a gafr dair blwydd, a hwrdd tair blwydd, a thurtur, a chyw colommen.
10 Ac efe a gymmerth iddo y rhai hyn oll, ac a'i holltodd hwynt ar hyd eu canol, ac a roddes bôb rhan ar gyfer ei gilydd, ond ni holltodd efe yr adar.
11 A Phan ddeſcynnei yr adar ar y celanneddau, yna Abram a'i tarfai hwynt.
12 A phan oedd yr haul ar fachlud, y ſyrthiodd trym-gwſc ar Abram: ac wele ddychryn a thywyllni mawr yn ſyrthio arno ef.
13 Ac efe a ddywedodd wrth Abram, ° gan gwybod gwybydd y bydd dy had di yn dieithr mewn gwlad nid yw eiddynt, ac a'i gwaſanaeſ

thant, a hwyntau a'i cyſtuddiant bedwar can mlynedd.

14 A'r genhedlaeth hefyd yr hon a wasanaethant, a farna fi, ac wedi hynny y deuant allan â chyfoeth mawr.

15 A thi a ai at dy dadau mewn heddwch: ti a gleddir mewn henaint teg.

16 Ac yn y bedwaredd oes y dychwelant ymma, canys ni chyflawnwyd eto anwiredd yr Amoriaid.

17 A bu pan fachludodd yr haul, a hi yn dywyll, wele ffwrn ymmygu, a lamp daniyd yn tramwyo rhwng y darnau hynny.

* Pen.12. 7.ac 13. 15.ac 26. 4.deu. 34.4. * 1 Bren. 4.21. 2 chron. 9.26. 18 Yn y dydd hwnnw * y gwnaeth yr Arglwydd gyfammod ag Abram, gan ddywedyd; i'th hâd ti y rhoddais y wlâd hon, * o afon yr Aipht hyd yr afon fawr, afon Ephrates.

19 Y Ceneaid, a'r Cenezziaid, a'r Cadmoniaid.

20 Yr Hethiaid hefyd, a'r Pherezziaid, a'r Rephaimiaid.

21 Yr Amoriaid hefyd, a'r Canaaneaid, a'r Girgasiaid, a'r Iebusiaid.

PEN. XVI.

1 *Sarai yn amblanta adwy, yn rhoddi Hagar i Abram. 4 Hagar wedi ei chyſtuddio am ddiyſtyru ei meiſtres, yn rhedeg i ffordd. 7 Angel yn ei ddanfon hi yn ei hôl i'w darostwng ei hun. 11 ac yn dywedyd iddi am ei mâb, 15 Genedigaeth Iſmael.

SArai hefyd gwraig Abram ni phlantasei iddo, ac yr oedd iddi forwyn o Aiphtes a'i henw Agar.

2 A Sarai a ddywedodd wrth Abram, wele yn awr, yr Arglwydd a luddiodd i mi blanta: dos attolwg at fy llaw forwyn, fe allei * y ceir i mi blant o honi hi; ac Abram a wrandawodd ar lais Sarai.

* Hebr. yr oedd iddi fe allei ceir.

3 A Sarai gwraig Abram a gymmerodd ei morwyn Agar yr Aiphtes, wedi trigo o Abram ddeng mlynedd yn nhir Canaan, a hi a'i rhoddes i Abram ei gŵr yn wraig iddo.

4 Ac efe a aeth i mewn at Agar, a hi a feichiogodd: a phan welodd hithau feichiogi o honi, yr oedd ei meiſtres yn wael yn ei golwg hi.

5 Yna y dywedodd Sarai wrth Abram, *Bydded fyngham i arnat ti: mi a roddais fy morwyn i'th fonwes, a hithe a welodd feichiogi o honi, a gwael ydwyf yn ei golwg hi: barned yr Arglwydd rhyngof fi a thi.

6 Ac Abram a ddywedodd wrth Sarai, wele dy forwyn yn dy law di, gwna iddi yr hyn a fyddo dda yn dy olwg dy hun: a phan Sarai a'i cyſtuddiodd hi, hithe a ffoawdd i rhagddi hi.

7 Ac angel yr Arglwydd a'i cafodd hi wrth ffynnon ddwfr, yn yr anialwch, wrth y ffynnon yn ffordd Sur.

8 Ac efe a ddywedodd, Agar morwyn Sarai, o ble y daethoſt: ac i ba le yr ei di? a hi a ddywedodd, ffoi yr ydwyf rhag wyneb fy meiſtres Sarai.

9 Ac angel yr Arglwydd a ddywedodd wrthi, dychwel at dy feiſtres, ac ymddaroſtwng tan ei dwylo hi.

10 Angel yr Arglwydd a ddywedodd hefyd wrthi hi, gan amlhau yr amlhaf dy hâd ti, fel na ellir ei rifo gan luoſogrwydd.

11 Dywedodd angel yr Arglwydd hefyd wrthi hi, wele di yn feichiog, a thi a eſcori ar fâb ac a elwi ei enw ef Iſmael: canys yr Arglwydd a glybu dy gyſtudd di.

12 Ac efe a fydd dyn gwyllt, a'i law yn erbyn pawb, a llaw pawb yn ei erbyn yntef, * ac efe a drig ger bron ei holl frodir.

13 A hi a alwodd enw'r Arglwydd yr hwn oedd yn llefaru wrthi, ti ô Dduw wyt yn edrych arnaf: canys dywedodd, oni edrychais ymma hefyd ar ol yr hwn ſydd yn edrych arnaf?

14 Am hynny y galwyd y ffynnon, Beer-Lahai Roi: wele rhwng Cades a Bared *y mae hi.

15 Ac Agar a ymddug fab i Abram: ac Abram a alwodd enw ei fâb a ymddygaſei Agar, Iſmael.

16 Ac Abram *oedd fab pedwar vgain mlwydd a chwech o flynyddoedd, pan ymddug Agar Iſmael i Abram.

PEN. XVII.

1 *Duw yn adnewyddu y Cyfammod. 5 Newidio henw Abram yn arwydd o fendith newy. 10 Ordeiniio Enwaediad. 14 Newid henw Sarai, a'i bendithio. 17 Addewid o Iſaac. 23 Enwaedu ar Abrahám ac Iſmael.

A Phan oedd Abram onid yn mlwydd cant, yr ymddangoſodd yr Arglwydd i Abram, ac a ddywedodd wrthoi myſi yw Duw hôll alluog, * rhodia ger fy mron i, a bydd berffaith.

* Pen.5.22. Neu. ymmi.

2 Ac mi a wnaf fyng-hyfammod rhyngof a thi, ac a'th amlhâf di yn aml iawn.

3 Yna y fyrthiodd Abram a'r ei wyneb, a llefarodd Duw wrtho efgan ddywedyd,

4 Myfi, wele mi a *wnaf fyng-hyfammod â thi, a thi a fyddi yn dâd llawer o genhedloedd.

5 A'th henw ni elwir mwy Abram, onid dy enw fydd Abraham, * canys yn dâd llawer o genhedloedd * Rom. 4.17. i'th wnaethum.

6 Ac mi a'th wnaf yn ffrwythlon iawn, ac a wnaf genhedloedd o honot ti, a brenhinoedd a ddaw allan o honot ti.

7 Cadarnhâf hefyd fyng-hyfammod rhyngof a thi, ac a'th hâd ar dy ôl di trwy eu hoeſoedd, * yn gyfammod tragwyddawl, i fod yn Dduw i ti, ac i'th hâd ar dy ôl di. * Pen. 13.15.

8 Ac mi a roddaf i ti, ac i'th hâd ar dy ôl di, wlâd dy ymdaith ſef holl wlâd Canaan yn eteddfaeth tragwyddawl, ac mi a fyddaf yn Dduw iddynt.

9 A Duw a ddywedodd wrth Abrahám, cadw dithau fyng-hyfammod i, ti a'th hâd a'r dy ôl, trwy eu hoeſoedd.

10 Dyma fyng-hyfammod a gedwch rhyngof fi a chwi, a'th hâd ar dy ôl di: * enwaedir pob gwr * Act. 7.8. yw o honoch chwi.

11 A chwi a enwaedwch gnawd eich dienwaediad: a bydd yn * arwydd cyfammod rhyngof fi a chwithau. * Rhuf. 4.11.

12 Pob gwryw yn wyth ni wrpod oed * a enwir * Luc. 2.21. edir i chwi trwy eich cenhedlaethau; yr hwn a aner yn tŷ, ac a bryner am arian gan neb dieithr, yr hwn nid yw o'th hâd di.

13 Gan enwaedu enwaedir yr hwn a aner yn dy dŷ, ac a bryner am dy arian di: a bydd fyng-hyfammod yn eich cnawd chwi, yn gyfammod tragywyddawl.

14 A'r gwryw dienwaededig yr hwn ni enwaedir cnawd ei ddiengwaediad, torrir ymmaith yr enaid hwnnw o'i ſyſe ei bobl: *oblegid efe a dorrodd fyng-hyfammod di.

15 Duw hefyd a ddywedodd wrth Abrahám, Sarai dy wraig ni elwi ei henw Sarai, onid Sara fydd ei henw hi.

16 Bendithiaf hi hefyd, a rhoddaf i ti fâb o honi: ie bendithiaf hi, ſel y bydde yn genhedloedd, brenhinoedd pobloedd a fydd o honi hi.

17 Ac Abrahám a ſyrthiodd ar ei wyneb, ac a chwarth

4 chwarddodd, ac a ddywedodd yn ei galon, a
blentir i ſáb can mlwydd ? ac a blanta Sara yn
ferch deeng mlwydd a phedwar-vgain.
18 Ac Abraham a ddywedodd wrth Dduw ôl na
byddei fyw Ismael ger dy ron di.
19 A Duw a ddywedodd, Sara dy wraig a
ymddwg i ti ſáb yn ddiau, a thi a elwi ei enw ef
Isaac: ac mi a gadarnhaf fyng-hyfammod ag efyn
gyfammod tragywyddawl, ac a'i had ar ei ol ef.
20 Am Ismael befyd ith wrandewais, wele mi
a'i bendithiais ef, ac mi a'i ffrwythlonaf ef, ac a'i
lluoſogaf yn amlawn: deuddec tywyſogion ganhedla efe, ac mi a'i gwnaf efyn genhedlaeth fawr.
21 Eithr fyng-hyfammod a gadarnhaf ag Isaac,
yr hwn a ymdwg Sara i ti y pryd hwnw y flwyddyn
neſaf.
22 Yna y peidiodd a llefarn wrtho, a Duw a
aeth i fynn oddi wrth Abraham.
23 Ac Abraham a gymmerodd Ismael ei ſáb, a'r
rhai oll i anefid yn ei dŷ ef, a'r rhai oll a brynaſei
efe a'i arian: pôb gwryw o ddynion cŷ Abraham,
ac efe a enwaedodd eu grawd eu dienwaediadhwnyn
o fewn corph y dydd hwnnw, fel y llefarafe Duw
wrtho ei.
24 Ac Abraham oedd ſáb onid yn mlwydd cant,
pan enwaedwyd cnawd ei ddienwaediad ef.
25 Ac Ismael ei ſáb ef yn ſáb tair blwydd
ar ddec, pan enwaedwyd cnawd ei ddienwaediad ef.
26 O fewn corph y dydd hwnaw'r enwaedwyd
Abraham, ac Ismael ei ſáb.
27 A holl ddynion eu tŷ ef y rhai a anefid yntŷ,
ac a brynefid ag arian gan neb dieithr, a enwaedwyd gyd ag ef.

PEN. XVIII.

Abraham yn derbyn tri Angel im dŷ. 9 Sara a gerydda am chwerthin: thywydd a bi ei hun o rau yr addewid diwîn. 17 Duw yn rybyddio Abraham am ddinyſtr Sodoma. 23 Ac Abraham yn eiriol troſtynt.

1 A'R Arglwydd a ymddangoſodd iddo ef, yng
Nwaſtadeod Mamre, ac efe yn eiſtedd wrth
ddrws y babell yng wres y dydd.
2 Ac efe a gododd ei lygaid, ac a edrychodd, ac
wele dry-ŵyr yn ſefyll ger ei fron, a phan en gwelodd, efe a redodd iw cyfarfod hwynt, ac a ymgrymmodd tua'r ddaear,
3 Ac a ddywedodd, Fy Arglwydd, os caſaia yn
awr ffafor yn dyolwg di, na ddos heibio attolwg
iddi wrth dywaſ.
4 Cymmerer attolwg ychydig ddwfr, a golchwch eich traed, a gorphwyllwch dan y pren.
5 Ac mi a ddygaf dammeid o fara: a chrythwch
eich calon, wedi hynny y gewch fynd ymmaith,
o herwydd i hynny y daethoch i'ch gwas: a
hwy a ddywedaſant, gwna felly fel y dywedaſth.
6 Ac Abraham a fryſiodd ir babell at Sara, ac
a ddywedodd, paratŵa ar fryſ dair phaſked o flawd
peillieid: tylina, a gwna yn deiſſennau.
7 Ac Abraham a rhedodd at y gwarthec, ac a
gymmerodd lo tyner a dâ, ac a'i rhoddodd at y
llangc: yr hwn a fryſiodd iw baratoi ef.
8 Ac efe a gymmerodd ymenyn, a llaeth, a'r
lo a baratoeſai efe, ac a'u rhoddes o blaen hwynt:
ac efe a ſafodd gyd a hwynt tan y pren, a hwy a
fwytaſant.
9 A hwy a ddywedaſant wrtho ef, mae Sara
dy wraig ? ac efe a ddywedodd, wele hi yn y
babell.
10 Ac yn a ddywedodd, gan ddychwelyd y
dychwelaf attat ynghylch amſer bywiolaeth, ac wele ſab i Sara dy wraig. A Sara oedd yn clywed
wrth ddrws y babell, yr hwn oedd ôl ef.
11 Abraham hefyd a Sara oedd hên, wedi myned
mewn oedran, a pheidiaſei fod i Sara yn ôl arfer
gwragedd.
12 Am hynny y chwarddodd Sara rhyngddi a hi ei
hun, gan ddywedyd, a gweda fy henuddio
y bydd i mi drythyllwch, a'm harglwydd yn hên
hefyd ?
13 A dywedodd yr Arglwydd wrth Abraham, pa ham y chwarddodd Sara ſel hyn, gan
ddywedyd, a blantaf i mewn yn wir, wedi fy
heneiddio ?
14 A fydd dim yn anhawdd i'r Arglwydd ? ar
yr amſer nodedic y dychwelaf attat, yngylch amſer bywiolaeth, a mab fydd i Sara.
15 A Sara a wadodd, gan ddywedyd, ni chwerddais i; o herwydd hi a ofnodd: yntef a ddywedodd, nage, oblegit ti a chwerddaiſt.
16 A'r gwŷr a godaſant oddi yno, ac a edrychaſant tua Sodoma: ac Abraham a aeth gyd a hwynt,
iw hanfon hwynt.
17 A'r Arglwydd a ddywedodd, A gelaf fi rhag
Abraham yr hyn a wnaf ?
18 Canys Abraham yn ddiau a fydd yn genhedlaeth fawr a chref, *ac ynddo ef y bendithir holl genhedlaeth y ddaear.
19 Canys mi a'i hadwaen ef, y gorchymyneia iw
blant, ac iw dylwyth ar ei ôl, gadw ffordd yr Arglwydd, gan wneuthur cyfiawnder a barn, fel y dygo'r Arglwydd ar Abraham yr hyn a lefarodd efe am danaw.
20 Yr Arglwydd hefyd a ddywedodd, am fod
gwaedd Sodoma a Gomorra yn ddirfawr, ac am
chod hwynt yn dirfawr iawn,
21 Deſcynnaf yn awr, ac edrychaf, ai yn ôl ei
gwaedd a ddaeth attaf fi gwnaethant yn holliawn ai
ac onide, mynnaf wybod.
22 Ar gwŷr a troſaſant oddo yno, ac aethant
tua Sodoma: ac Abraham yn ſefyll etto gyd a bron yr Arglwydd.
23 Abraham hefyd a neſaodd, ac a ddywedodd,
a ddifethi di y cyfiawn hefyd yng hyd a'r annuwiol ?
24 Ond odŷd y mae dêc a deugain o rai cyfiawn yn y ddinas, a ddifethi di *hwynt* hefyd,
ac ni arbedi y lle er mwyn y deg a deugain cyfiawn
ſydd oi mewn hîo ?
25 Na byddo i ti wneuthur y cyfryw beth, gan
ladd y cyfiawn gyd a'r annuwiol, fel y bydde'r
cyfiawn megis yr annuwiol: na byddo hynny i ti:
oni wna barnudd yr holl ddaear farn ?
26 A dywedodd yr Arglwydd, os caſ o fewn Sodoma ddeg a deugain yng-hanwn o fewn y ddinas,
mi a arbedaf yr holl le er eu mwyn hwynt.
27 Ac Abraham a atebodd, ac a ddywedodd,
wele yn awr y dechreuais lefarn wrth fy Arglwydd, a mi yn llwch ac yn lludw.
28 Ond odŷd hyd pump yn eiſieu o'r deg a deugain cyfiawn i, a ddifethi di'r holl ddinas o'r
pump ? yntef a ddywedodd, na ddifethaf os caf
yno pump a deugain.
29 Ac efe a chwanegodd lefarn wrtho ef etto,
ac a ddywedodd; enid oddai ceir yno ddeugain ?
yntef a ddywedodd, nis gwnaf er mwyn y deugain.
30 Ac efe a ddywedodd, plŵm addigied fy Arglwydd os llefaraf, ceir yno enid oedd ddêc ar
hugain ? yntef a ddywedodd, nis gwnaf, os caf yno
ddêc ar hugain.
31 Yna y dywedodd efe, wele yn awr y dechreuais
lefarn

*Pen. 17. 19. pen. 25 2. thuf. 9. 9.

* 1 Pet. 3. 6.

*pen. 12. 3. pen. 22. 18. act. 3. 25. gal. 3. 8.

dodyn wrth fy Arglwydd, ond ddim eto yno v-
grinu gwna a ddywedodd gan dirfawr er mwyn
ngnio.

32 Yna y dywedodd oh na ddigied fy Arglwydd, a
llalaraf yn waith hon yn vnic: ond odi ceir yno ddec:
gwna a ddywedodd, nis distroaf er mwyn dec.

33 A'r Arglwydd aeth ymmaith pan ddarfu iddo
ymddiddan ag Abraham: ac Abraham a ddych-
welodd iw le ei hun.

PEN. XIX Xix

1 Lot yn derbyn angylion yn dy. 4 Yna y
Sodomiaid ymwaniad a'dalmod yn Duw yn Lot
yn gwydd er mwyn ei ddiogelwch. 18 Ystan
yn erbyn cynnad i fynnd i fynd. 24 Dinystrio So-
dom a Gomorrah. 26 Troi gwraig Lot yn golofn
halen. 30 Lot yn ofnio aros yn Soar. 31 Gorwrthus
merched Moab ac Ammon.

A Dau angel a ddaeth i Sodoma yn yr hwyr, a
Lot yn eistedd yn ngeiriborth Sodoma: a phan
welodd Lot, efe a gyfododd iw cyfarfod hwynt,
ac a ymgrymmodd ar wynebpryd a'r ddaiar.

2 Ac efe a ddywedodd, wele yn awr fy Ar-
glwyddi, tyrciwch attolwg i dy tuich gwâs, lle-
tteuwch heno hefyd a'ch golchwch eich traed, yna
godwch yn fuan ar ewich fyth ymlaen. A hwy a
ddywedasant, nag ê, o herwydd mynd i aros heno
yn yr heol.

3 Ac efe a fu daer iawn drostynt hwyt yna y
troesant atto, ac y daethant i'w dy ac efe a
wnaeth iddynt wledd, ac a bobodd fara croyw,
ac hwy a fwytasant.

4 Eithr yn gynwedd a hwy yn gwyr y ddinas,
sef gwyr Sodoma, a ymgylchasant o amgylch y tŷ,
yn ei hanaw, sef yr holl bobl o bob cwrr,

5 A'r gwahoddasant Lot, ac a ddywedasant wr-
thyno, pa wyr a ddaethant attat ti heno? dwg
hwynt allan attom ni, fel yr adnabyddom hwynt.

6 A Lot a aeth allan attynt hwy allan at y drws,
ac a gaeodd y drws ar ei ol ef,

7 Ac a ddywedodd, attolwg fy nghyfeillion
peidiwch a gwneuthur y drwg hwnnw.

8 Wele yn awr y mae genyf i ddwy merched gennyf, y
rai ni adnabuant ddyn: dygaf hwynt allan atoch
chwi yn awr, a gwnewch iddynt fel y gwe-
lloch dda, yn unic na wnewch ddim i'r gwyr
hyn, o herwydd er mwyn hynny y daethant dan
gysgod fy nghronglwyd i.

9 A hwy a ddywedasant, tyn hwnt: dywedas-
sant hefyd, efe a ddaeth i ymdeithio yn vnic, ac yn
awr ai gan farnu y barna efe ni: yn awr nyni a
wnawn fwy o niwed i'th hag i'dynt hwy. A
hwy a wthiasant yn erbyn yr gwr sef ar Lot, a
thua'r agoriad i dorri y drws.

10 A'r gwyr a estynasant eu llaw, ac a dygasant
Lot attynt hwy i'r tŷ, ac a gaeasant y drws.

11 A'r gwyr a ddyrnasant wrth y drws a fu
ddallineb, o fychan i fawr, fel y blinasant
geisio y drws.

12 A'r gwyr a ddywedasant wrth Lot, A pes
gennit unmo neb arall yma yng hyfraith, ath
feibion, ath ferched, a'th holl dŷdi i ti yn y
ddinas, a ddygi di allan o'r fangre hon.

13 Dinistrio ni a ddinistriwn y lle hwn, o am
fod yn gwneyd hwynt yn fawr gyr bron yr Ar-
glwydd: a'r Arglwydd yn hanfonodd ni yw ddi-
strio.

14 Yna yr aeth Lot allan ac a lefarodd wrth
ei feibion y rhai oedd yn priodi ei ferched ef,
a dywedodd, cyfodwch ewch allan o'r fan
hon: canys dinistrio a wna'r Arglwydd yn dife-
ddinas hon: ac yn ymddangos yn
wedd ar fel yn gellwair.

15 Ac yr godiad y wawr yr angylion a fuant daer
ar Lot, gan ddywedyd, cyfod, cymmer dy wraig,
a'th ddwy ferched, y rhai fydd yn cael, rhag dy
ddifetha di i'yn anwiredd y ddinas.

16 Yntef a oedd hwyr-frydic, a'r gwyr a yn-
afaelasant yn ei law ef, ac yn llaw ei wraig, ac yn
llaw ei ddwy ferched, am dosturio o'r Arglwydd
wrtho ef: ac a'i dygasant ef allan, ac a'i gosodas-
sant o'r tu allan i'r ddinas.

17 Ac wedi iddynt eu dwyn hwynt allan, efe a
ddywedodde, diange am dy einioes, nac edrych ar
dy ôl, ac na saf yn yr holl wastadedd: diange i'r
mynydd rhag dy ddifetha.

18 A dywedodd Lot wrthynt, oh nid felly fy
arglwyddi.

19 Wele yn awr, cafodd dy wâs fafor yn dy o-
leg, a mawrheaist dy drugaredd a wnaethoft a mi,
gan gadw fy enioes, ac ni allaf ffoi diange i'r my-
nydd rhag i ddrwg fynd-oddiarnaddyd, a marw a
honof.

20 Wele yn awr y ddinas hon yn agos i ffoi
iddi, a bechan yw: oh gad i mi ddiange yno:
(onid bechan yw hi:) ya byw fydd fy enaid.

21 Yntef a ddywedodd wrtho, wele mi a fy-
nieddiaist dy ddymuniad hefyd am y peth hyn, fel
na ddinistriwyt y ddinas am yr hon y dywedaist.

22 Brysia, diange yno, o herwydd ni allaf
wneuthur dim nes dy ddyfod yno: am hyny y
galwodd efe enw y ddinas Zoar.

23 Cyfodasei yr haul ar y ddaiar, pan ddaeth
Lot i Zoar.

24 Yna yr Arglwydd a wlawiodd ar Sodoma a
Gomorra frwmstan, a thanodd: wrth yr Arglw-
ydd, allan o'r nefoedd.

25 Felly y dinistriodd efe y dinasoedd hyny,
a'r holl wastadedd, a holl drigolion y dinasoedd,
a chnwd y ddaiar.

26 Eithr ei wraig ef a edrychodd o'r tu ol iddo,
ac a aeth yn golofn halen.

27 A'r Abraham a aeth yn fore i'r lle y safasai
efe ynddo gyr bron yr Arglwydd.

28 Ac efe a edrychodd tua Sodoma a Gomorra,
a thua holl dir y gwastadedd, ac a edrychodd, ac
wele cyfododd mwg y tir, fel mwg ffwrnes.

29 A phan ddifethodd Duw ddinasoedd y gwa-
stadedd, yna y cofiodd Duw am Abraham, ac a yr-
rodd Lot o ganol y dinistr, pan ddinistriodd efe y
dinasoedd yr oedd Lot yn trigo ynddynt.

30 A Lot a ehedymodd o Zoar, ac a arhosodd yn y
mynydd ai ddwy ferched gyd ag efe: o herwydd ofn
trigo yn Zoar, ac a drigodd mewn ogof
efe ai ddwy ferched.

31 A dywedodd yr hynaf wrth yr ieuangaf, ein
tad ni sydd hen, a gwr nid oes yn y wlad i dderfyn
attom ni, wrth ddefod yr holl ddaiar.

32 Tyred, rhoddwn i'n tad win i yfed, a gor-
weddwn gyd ag ef, fel y cadwom had o'n tad.

33 A hwy a roddasant win i'w tad i yfed y nosun
honno: a'r hynaf a aeth ac a orweddodd gyd â
thad: ac ni wybu efe pan orweddodd hi na pha
gyfododd hi.

34 A thrannoeth y dywedodd yr hynaf wrth yr
ieuangaf, wele myfi a orweddais neithwr gyd
a'm tad, rhoddwn win iddo ef yw yfed heno hef-
yd, a dos dithau a gorwedd gyd ag ef, fel y cad-
wom had o'n tad.

35 A hwy a roddasant win i'w tad i yfed y nos-
son honno hefyd, a'r ieuangaf a godiodd, ac a or-
wedodd gyd ag ef: ac ni wybu efe pan orweddodd
hi, na pha gyfododd hi.

36 Felly dwy ferched Lot a feichiogwyd o'r tad.

37 A'r hynaf a esgorodd ar fab: ac a alwodd

ei enw ef Moab: efe yw tad y Moabiaid hyd heddyw.

38 A'r ieuangaf hefyd a escorodd hitheu ar fab, ac a alwodd ei enw efe Benammi: efe yw tad meibion Ammon hyd heddyw.

PEN. XX.

1 *Abraham yn ymadaith yn Gerar,* 2 *Yn gwadu ei wraig ac yn ei cholli hi.* 3 *Cerydd Abimelec wrth freuddwyd* o'r bachos hi. 9 *Ymtaeb yn erbyn Abraham.* 14 *yn rhoddi Sara yn ei ôol,* 16 *ac yn ei cherydda hi,* 17 *Ac yn cael eiriolaeth gyntaf wedd Abraham.*

AC Abraham aeth oddi yno i dîr y dehau, ac a gyfaneddodd rhwng Cades a Sur, ac a ymdeithiodd yn Gerar.

2 A dywedodd Abraham am Sara ei wraig, fy chwaer yw hi: ac Abimelech brenin Gerar a anfonodd ac a gymmerth Sara.

3 Yna y daeth Duw at Abimelec neſwaith mewn breuddwyd, ac a ddywedodd wrtho, wele di yn marw yr ti am y wraig a gymmeraiſt, a hithau yn berchen gŵr.

4 Ond Abimelec ni neſaſei atti hi: ac efe a ddywedodd, Arglwydd, a leddi di genedl gyfiawn hefyd?

5 Oni ddywedodd efe wrthif fi, fy chwaer yw hi? a hitha hefyd ei hun a ddywedodd fy mrawd yw efe: ſ ym mherfeithrwydd fyngalon, ac yngleindid fy mwyn y gwnaethum hyn.

6 Yna y dywedodd Duw wrtho ef mewn breuddwyd, minnau a wn mai ym-mherfeithrwydd dy galon y gwnaethoſt hyn: a mi a'th attaliais hefyd yn erbyn i'm herbyn: am hynny ni adewais i ti gyffwrdd â hi.

7 Yn awr gan hynny dod y wraig drachefn i'r gŵr, o herwydd prophwyd yw efe, ac efe a weddia trofot, a byddi fyw: ond oni roddi hi drachefn, gwybydd y byddi farw yn ddiau, ti a'r rhai oll ydyn widdoch.

8 Yna y cododd Abimelec yn foreu, ac a alwodd am ei holl weiſion, ac a draethodd yr holl betheu hyn i wrthynt hwy, a'r gwŷr a ofnasant yn ddirfawr.

9 Galwodd Abimelec hefyd am Abraham a dywedodd wrtho, beth a wnaethoſt i ni? a phech a bechais i'th erbyn, pan ddygyt bechod mor fawr arnaſi, as ar fy nheyrnas? gwnaethoſt a mi weithredoedd ni ddylesid eu gwneuthur.

10 Abimelec hefyd a ddywedodd wrth Abraham, beth a welaiſt, pan wnaethoſt y peth hyn?

11 A dywedodd Abraham, am ddywedyd o honoſi, yn ddiau nid oes ofn Duw yn y lle hwn: a hwy a'm lladdant i o achos fy ngwraig.

12 A hefyd yn wîr fy chwaer yw hi: merch fy nhad yw hi, ond nid merch fy mam; ac y mae hi yn wraig i mi.

13 Odd pan barodd Duw i mi grwydro o dŷ fy nhad, yna y dywedais wrthi hi, dymma dy garedigrwydd yr hwn a wnei a mi: ym mhob lle y delom atto, dywed am danaf fi, fy mrawd yw efe.

14 Yna y cymmerodd Abimelec ddefaid, a gwartheg, a gweiſion, a gweiſonesau, ac a roddes i Abraham: ac a roddes hefyd i'do ef Sara ei wraig drachefn.

15 A dywedodd Abimelec, wele fyng-wlad ger dy fron di: trig yn dda fo yn dy olwg.

16 Ac wrth Sara y dywedodd, wele i roddais i'th frawd fil o arianeiddiau: wele efe yn briodol iawnder i ti yn erbyn pawb ſydd gyd â thi, a chyd â phawb: felly cerydda'r oedd hi.

17 Ac Abraham a weddiodd ar Dduw: a Duw a iachaodd Abimelec, a'i wraig, a'i forwynion, a hwy a blantaſant.

18 O herwydd yr Arglwydd gan gau a gaudiaſai bob croth yn nŷ Abimelec, o achos Sara gwraig Abraham.

PEN. XXI.

1 *Genedigaeth Iſaac,* 4 *ei enwaediad,* 8 *Llawenydd Sara.* 9 *Duw yn Hagar ac Iſmael Allan.* 19 *Hagar mewn cyfyngdra,* 17 *Yr Angel yn ei chyſuro hi.* 22 *Cyngor a rhwng Abimelec ac Abraham yn Beerſheba.*

A'R Arglwydd a ymwelodd â Sara fel y dywedaſei, a gwnaeth yr Arglwydd i Sara *yr hyn y *Gen. 17. lleſaraſei. 19. & 18. 10.

2 O herwydd Sara a *feichiogodd, ac a ymddug- *Act. 7. 8. iodd i Abraham fab yn ei henaint, ar yr amſer bodolaeth Gal. 4. 22. dywedaſei Duw wrtho ef. Heb. 11. 11.

3 Ac Abraham a alwodd enw ei fab a aneſid iddo, (yr hwn a ymddygaſt Sara iddo ef) Iſaac.

4 Ac Abraham a enwaediodd ei Iſaac ei fab yn *Gen. 17. wyth niwrnod oed, * fel y gorchymynaſai Duw 9. iddo ef.

5 Ac Abraham *oedd fab can mlwydd, pan anwyd Iddo ef Iſaac ei fab.

6 A Sara a ddywedodd, gwnaeth Duw i mi chwerthin: pob un a glywo a chwardd gyd â mi.

7 Hi a ddywedodd hefyd, pwy a ddywedaſai i Abraham, y rhoeſai Sara sugn i blant? canys mi a escorais ar fab yn ei henaint ef.

8 A'r bachgen a gynyddodd, ac a ddiddyfnwyd: ac Abraham a wnaeth wledd fawr ar y dydd y ddiddyfnwyd Iſaac.

9 A Sara a welodd fab Agar yr Aiphtes, yr hwn a ddygaſei hi i Abraham yn gwatwar.

10 Am hynny hi a ddywedodd wrth Abraham, bwrw allan y gaeth forwyn hon a'i mab: canys ni chaiff mab y gaeth hon gyd etifeddu â'm mab i, Iſaac.

11 A'r peth hyn ſu ddrwg iawn yngolwg Abraham, er mwyn ei fab.

12 A Duw a ddywedodd wrth Abraham, na fydded drwg yn dy olwg am y llangc, nac am dy gaeth-forwyn: yr hyn oll a ddywedodd Sara wrthoſi, gwrando ar ei llais: o herwydd yn Iſaac yr elwir i'r had.

13 Ac am fab y caethes y gwnaeth hefyd mi a'i gwnaf ef yn genhedlaeth, o herwydd dy had ti yw efe.

14 Yna y cododd Abraham yn foreu, ac a gymmerodd fara, a chostrel o ddwfr, ac a'i rhoddes at Agar, gan osod ar ei hyſcwyddau hi, a'r bachgen hefyd, ac efe a'i gollyngodd hi ymmaith: a hi a aeth ac a gyrwydrodd yn anialwch Beerſebah.

15 A darfu y dwfr yn y costrel, a hi a fwriodd y bachgen tan yn o'r gwyddo.

16 A hi a aeth, ac a eiſtedodd ei hunain yn erbyn ar ryſgyr, megis ergyd bŵa: canys dywedodd, ni allaſi edrych ar y bachgen yn marw. A hi a eiſteddodd ar eu gyferbyn, a dderchafodd ei ſylodd.

17 A Duw a wrandawodd ar lais y llangc: a chenad Duw a alwodd ar Agar o'r nefoedd, ac a ddywedodd wrthi, beth a ddarfu i ti Agar? nac ofna: o herwydd Duw a wrandawodd ar lais y llangc lle y mae efe.

18 Cyfod, cymmer y llangc, ac ymaffeithia a'th law a'i: canys gwnaf ohono ef genedl fawr.

19 A Duw a agoredd ei llygaid hi, a hi a welodd byddyn dwfr: a hi a aeth, ac a lanwodd y costrel o ddwfr, ac a ddiododd y llangc.

20 Ac yr oedd Duw gyd â'r

gymyddodd, ac a drigodd yn yr anialwch; ac aeth yn berchen bwa.

21 Ac yn anialwch Paran y trigodd efe; a'i fam a gymmerodd iddo ef wraig o wlad yr Aipht.

22 Ac yn yr amser hwnnw Abimelec a Phicol tywysog ei lu ef a ymddiddanasant ag Abraham, gan ddywedyd, Duw *sydd* gyd a thi yn yr hyn oll yr ydwyt yn ei wneuthur.

23 Yn awr gan hynny, tyngh wrthif fi yma i Ddnw, na † feddi anffyddlon i mi, nac i'm mâb, nac i'm hwyr: yn ol y drugaredd a wneuthum a thi y gwnei di a minne, ac a'r wlad yr ymdeithiaist yndi.

† *Hebr.* ddywedi gelwydd wrthyf.

24 Ac Abraham a ddywedodd, mi a dyngaf.

25 Ac Abraham a gerydd odd Abimelec, o achos y pydew dwfr a ddygasse gweision Abimelec trwy drais.

26 Ac Abimelec a ddywedodd, nis gwybum i pwy a wnaeth y peth hyn: tithe hefyd ni fynegaist i mi, a minne ni chlywais *byny* hyd heddyw.

27 Yna y cymmerodd Abraham ddefaid a gwarthec, ac a'i rhoddes i Abimelec, a hwy a wnaethant gyngrair ill dau.

28 Ac Abraham a osododd saith o hesbinod o'r praidd wrthynt eu hunain.

29 Yna y dywedodd Abimelec wrth Abraham, beth a wna y saith hesbin hyn a osodaist wrthynt eu hunain?

30 Ac yntef a ddywedodd, canys ti a gymmeri y saith hesbin o'm llaw, i fod yn destiolaeth mai myfi a gloddiais y pydew hwn.

31 Am hynny efe a alwodd henw y lle hwnnw ‖ Beer-sebah: o blegit yno y tyngasant ill dau.

‖ *Ffynon y llw.*

32 Felly y gwnaethant gyngrair yn Beer-sebah: a chyfododd Abimelec, a Phicol tywysog ei lu ef, ac a ddychwelasant i dir y Philistiaid.

‖ *Llwyn.*

33 Ac yntef a blannodd ‖ goed yn Beer-sebah, ac a alwodd yno ar enw yr Arglwydd Dduw tragywyddol.

34 A Abraham a ymdeithiodd dyddiau lawer yn nhir y Philistiaid.

PEN. XXII.

1 *Profi Abraham i aberthu ei fâb.* 3 *Yntef yn darpar i fynd ar wyfyd-dod.* 11 *Yr Angel yn ei wyneb-ro ef.* 13 *Newid Isaac am hwnnw.* 14 *Galw y lle Iehovah-jireh.* 15 *Bendithio Abraham drachefn.* 20 *Cenhedlaeth Nachor hyd Rebecca.*

Heb. 11. 17.

A Chwedi y pethau hyn y bu i Dduw † brofi Abraham, a dywedyd wrtho, Abraham: yntef a ddywedodd, wele fi.

† Yna y dywedodd *Duw* cymmer yr awron dy fâb, ſef dy unic Isaac, yr hwn a hoffaiſt, a dos rhagot i dir Moriah, ac offryma ef yno yn boeth offrwm ar un o'r mynyddoedd yr hwn a ddywedwyf wrthit.

3 Ac Abraham a foreu gododd, ac a gyfrwyodd ei asyn, ac a gymmerodd ei ddau langc gyd ag ef, ac Isaac ei fab, ac a holltodd goed y poeth offrwm, ac a gyfododd, ac a aeth i'r lle a ddywedasai Duw wrthio.

4 Ac ar y trydydd dydd y derchafodd Abraham ei lygaid, ac efe a welei y lle o hir-bell.

5 Ac Abraham a ddywedodd wrth ei langciau, Arhoswch chwi yma gyd a'r asyn, a mi a'r llangc a awn draccaw, ac a addolwn, ac a ddychwelwn attoch.

6 Yna y cymmerth Abraham goed y poeth offrwm, ac a'u gosodod ar Isaac ei fab, ac a gymmerodd yn ei law ei dân, a'r gyllell: ac a aethant ill dau ynghyd.

7 A llefarodd Isaac wrth Abraham ei dad, ac a ddywedodd fy mâd: yntef a ddywedodd, wele fi, fy mab: yna ebr ef wele dân a chaed, ond mae ‖ oen y poeth offrwm?

‖ *Yr oen.*

8 Ac Abraham a ddywedodd, fy mâb, Duw a edrych iddo ei hun am oen y poeth offrwm: felly yr aethant ill dau ynghyd.

9 Ac a ddaethant i'r lle a ddywedasei Duw wrtho ef, ac yno y'r adeiladodd Abraham allor, ac a osododd y coed mewn trefn, ac a rwymodd Isaac ei fab, ac a'i gosododd ef ar yr allor ar ychaf y coed.

10 Ac Abraham a estynnodd ei law ac a gymmerodd y gyllell i ladd ei fab.

11 Ac Angel yr Arglwydd a alwodd arno ef o'r nefoedd, ac a ddywedodd, Abraham, Abraham: yntef a ddywedodd, wele fi.

12 Ac efe a ddywedodd, na ddod dy law ar y llangc, ac na wna ddim iddo: o herwydd gwn weithian i ti ofni Duw, gan nad atteliaist dy fâb, dy unic *fâb* oddi wrthif.

13 Yna y derchafodd Abraham ei lygaid, ac a edrychodd, ac wele a'i ôl *ef* hwrdd wedi ei ddal erbyn ei gyrn mewn dryſi: ac Abraham a aeth ac a gymmerth yr hwrdd, ac a'i hoffrymmodd yn boeth offrwm yn lle ei fab.

14 Ac Abraham a alwodd henw y lle hwnnw, ‖ Iehovah Jireh, ſel y dywedir heddyw, ym mynydd yr Arglwydd y gwelir.

‖ *Yr Arglwydd a welir.*

15 Ac angel yr Arglwydd a alwodd ar Abraham yr ail waith o'r nefoedd:

16 Ac a ddywedodd, † i mi fy hun y tyngais medd yr Arglwydd, o herwydd gwneuthur o honot y peth hyn, ac nad atteliaiſt dy fâb, dy unic fâb,

† *Mi gan fendithio i'th fendithiaf, a chan amlhau 'r amlhaf dy hâd, fel ſêr y nefoedd, ac fel y tywod yr hwn *ſydd* ar ‖ lan y môr: a'th hâd a feddianna borth ei elynion.*

‖ *Glan.*

17 A * yn dy hâd ti y bendithir holl genhedloedd y ddaiar; o achos gwrando o honot ar fy llais i.

* *Neu,*

19 Yna Abraham a ddychwelodd at ei langciau, a hwy a godasant, ac a aethant yng nyd i Beer-sebah: ac Abraham a drigodd yn Beer-sebah.

20 Darfu hefyd wedi y pethau hyn fynegi i Abraham gan ddywedyd: wele dûg Milcha hithe hefyd blant i Nachor dy frawd.

21 Hut ei gyntafanedic, a Baz ei frawd: Cemuel hefyd tâd Aram.

22 A Chesed, a Hazo, a Phildas, ac Idlaph, a Bethuel.

23 A Bethuel a genhedlodd Rebecca: yr wyth hyn a blantodd Milcha i Nachor frawd Abraham.

24 Ei ordderch wraig hefyd, ai henw Reumah, a escoroddi hithe hefyd ar Tebah, a Gaham, a Thahas, a Maachah.

PEN. XXIII.

1 *Oedran a marwolaeth Sara.* 3 *Prynu Machpelah.* 19 *Lle y claddwyd Sara.*

A Oes Sara ydoedd gan-mlhynedd a ſaith-mlynedd ar hugain: *dymma* flyyddoedd oes Sara.

2 A Sara a fu farw yng-haer Arbah, honno yw Hebron yn nhir Canaan: ac Abraham aeth i alaru am Sara, ac i wylofain *am dani hi.*

3 Yna y cyfododd Abraham i fynnoddi ger bron ei *gorph* marw, ac a lefarodd wrth feibion Heth, gan ddywedyd:

4 Dieithr ac alltud ydwyf fi gyd a chwi: rhoddwch i mi feddfaint beddrod gyd a chwi, fel y claddwyf fy marw allan o'm golwg.

5 A meibion Heth a atteb ant Abraham, gan ddywedyd wrtho,

6 Clyw ni fy Arglwydd, tywysog Duw ydwyt

yn ein plith ‡ cladd dy farw yn dy ddewis o'n beddau ni ‡ ni rwystr neb o honom ni ei fedd i ti, i gladdu dy farw.

7 Yna y cyfododd Abraham, ac a ymgrymmodd i bobl y tîr *sef* i feibion Heth:

8 Ac a ymddiddanodd a hwynt gan ddywedyd, os yw eich ewyllys i mi gael claddu fy marw allan o'm golwg, gwrandewch fi ac eiriolwch trosof fi ar Ephron fab Zohar:

9 Ar roddi o honaw ef i mi yr ogof Machpelah, yr hon *fydd* eiddo ef, ac *fydd* ynghwr ei faes: er ei llawn *werth* o arian rhodded hi i mi, yn feddiant beddrod yn eich plith chwi.

10 Ac Ephron oedd yn aros ym-mysc meibion Heth: ac Ephron yr Hethiad a attebodd Abraham, lle y clywodd meibion Heth: yngwydd pawb a ddaeent i borth ei ddinas ef, gan ddywedyd,

11 Nage fy arglwydd, clyw fi: rhoddais y maes i ti, ar ogof *fydd* yndo, i ti y rhoddais hi, yngwydd meibion fy mhobl y rhoddais hi i ti: cladd di dy farw.

12 Ac Abraham a ymgrymmodd o flaen pobl y tîr.

13 Ac efe a lefarodd wrth Ephron lle y clybu pobl y tîr, gan ddywedyd, etto os tydi *a'i rhoddi* attalwg gwrando fi: rhoddaf werth y maes, cymmer gennif, ac mi a gladdaf fy marw yno.

14 Ac Ephron a attebodd Abraham, gan ddywedyd wrtho,

15 Gwrando fi fy Arglwydd, y tîr *a ddi* bedwar cant ficlo arian: beth yw hynny rhyngof fi a thithe? am hynny cladd dy farw.

16 Felly Abraham a wrandawodd ar Ephron, a phwysodd Abraham i Ephron yr arian a ddywedasei efe lle y clybu meibion Heth: pedwar-cant ficlo o *arian* cymmeradwy ym mhlith marchnadwyr.

17 Felly y ficcrhawyd maes Ephron yr hwn *oedd* yn Machpelah, yr hon *oedd* o flaen Mamre, y maes a'r ogof *oedd* yndo, a phôb pren ar a *oedd* yn y maes, ac yn ei holl derfynau o amgylch,

18 Yn feddiant i Abraham, yng-olwg meibion Heth, yngwydd pawb a ddelynt i borth ei ddinas ef.

19 Ac wedi hynny Abraham a gladdodd Sara ei wraig, yn ogof maes Machpelah, o flaen Mamre, honno *yw* Hebron, yn nhir Canaan.

20 A ficcrhawyd y maes, a'r ogof yr hon oedd ynddo, i Abraham yn feddiant beddrod, oddi wrth feibion Heth.

PEN. XXIIII.

Abraham yn peri i'w was dyngu. 10 *Taith y gwas:* 12 *Ei weddi:* 14 *Ei arwydd.* 15 *Rebecca yn ei cyfarfod ef,* 18 *yn cwplhau ei arwydd ef,* 22 *yn derbyn tlysau,* 23 *yn dangos ei chenedl,* 25 *ac yn ei wahodd ef adref.* 28 *Y gwas yn benditio Duw.* 28 *Laban yn ei groesawu ef.* 34 *Y gwas yn traethu ei neges.* 50 *Laban a Bethuel yn ffodlawn.* 58 *Rebecca yn cydfynio i fynd.* 62 *Isaac yn cyfarfod a hi.*

AC Abraham oedd hên, wedi myned ‡ yn oedrannus, a'r Arglwydd a fendithiasei Abraham ym mhob dim.

2 A dywedodd Abraham wrth ei wâs hynaf yn ei dŷ, yr hwn oedd yn llywodraethu ar yr hyn oll a'r a *oedd* ganddo: gosod attolwg, dy law tan fy morddwyd.

3 Ac mi a barafaf i ti dyngu i Arglwydd Dduw y nefoedd a Duw y ddaiar, na chymmerech wraig i'm mab i o'r merched y Canaaneaid, y rhai ‡ rydwyf yn trigo yn eu mysg:

4 Ond i'm gwlad yr ei, ac at fy nghenedl i yr ei di, ac a gymmeri wraig i'm mab Isaac.

5 A'r gwâs a ddywedodd wrtho ef, onid oddi fyn y wraig ddyfod ar fy ôl i i'r wlad hon: gan ddychwelyd a ddychwelaf dy fab di i'r tîr y daethoft allan o honaw?

6 A dywedodd Abraham wrtho, gwilia arnat rhac i ti ddychwelyd fy mâb i yno.

7 Arglwydd Duw y nefoedd yr hwn a'm cymmerodd i o dŷ fynhâd, ac o wlad fynghenedl, yr hwn hefyd a ymddiddanodd a mi, ac a dyngodd wrthif gan ddywedyd, * tîr hâd ti y rhoddaf y tîr hwn, efe a enfyn ei angel o'th flaen di, a thi a gymmeri wraig i'm mâb oddi yno. * Pen. 12.7. & 13.15. & 15.18. & 26.4.

8 Ac os y wraig ni fyn ddyfod ar dy ol di, yna glân fyddi oddi wrth fy llw hwn: yn vnic na ddychwel di fy mab i yno.

9 A'r gwâs a osododd ei law tan forddwyd Abraham ei feiftr, ac a dyngedd iddo am y pêth hyn.

10 A chymmerodd y gwâs ddec camel, o gamelod ei feiftr, ac a aeth ymmaith ‖ canys holl dda ei feiftr *oedd* tan ei law ef: ac efe a gododd ac a aeth i Mesopotamia i ddinas Nachor. ‖ Neu, a

11 Ac efe a wnaeth i'r camelod orwedd or tu allan i'r ddinas, wrth bydew dwfr ar bryd nawn, yng-hylch yr amser y byddei *merched* ‖ yn dyfod allan i dynnu dwfr. ‖ Neu, a dynnai

12 Ac efe a ddywedodd, ô Arglwydd Dduw fy meiftr Abraham, attolwg, pâr i mi lwyddiant heddyw, a gwna drugaredd â'm meiftr Abraham. *ddwfr*, *allan.*

13 ‡ Wele fi yn sefyll wrth y ffynnon ddwfr, a merched gwyr y ddinas yn dyfod allan i dynnu dwfr: * Ver. 43.

14 A bydded, mai'r llangces y dywedwyf wrthi, gôgwydda attolwg dy ficin, fel yr yfwyf: os dywed hi ŷf, a mi a ddiodaf dy gamelod di hefyd, honno a ddarperaift i'th was Isaac: ac wrth hyn y caf wybod wneuthur o honot ti drugaredd am meiftr.

15 A bu, cyn darfod iddo lefaru, wele Rebecca yn dyfod allan, (yr hon a aneiid i Bethuel fab Milchah, gwraig Nachor, brawd Abraham) ‡ a'i ficin ar ei hyscwydd.

16 A'r llangces *oedd* dêg odieth yr olwg, yn forwyn, a hêb i wr ei hadnabod, a hi aeth i waered i'r ffynnon, ac a lanwodd ei ficin, ac a ddaeth i fynu.

17 A'r gwâs a redodd iw chyfarfod, ac a ddywedodd, attolwg gâd i mi yfed ychydic ddwfr o'th yficin.

18 A hi a ddywedodd, ŷf fy meiftr, a hi a fryfiodd, ac a ddefcynnodd ei ficin ar ei llaw, ac a'i diododd ef.

19 A phan ddarfu iddi ddiodi ef, hi a ddywedodd, tynnaf hefyd i'th gamelod hyd oni ddarffo iddynt yfed.

20 A hi a fryfiodd, ac a dywalltodd ei ficin i'r cafn, ac a redodd eil waith i'r pydew i dynnu, ac a dynnodd iw holl gamelod ef.

21 A'r gŵr yn fynnu o'i phlegit hi, a dawodd, i wybod a lwyddafe'r Arglwydd ei daith ef a'i, nad do.

22 A bu pan ddarfu i'r camelod yfed, gymmerod o'r gŵr ‖ gluft-dlws aur, yn hanner ficl ei bwys ‖ Zuz a dwy frafchled iw dwylo hi, yn ddêc *ficl* o aur eu pwys. *dinar*

23 Ac efe a ddywedodd, merch pwy *ydwyt* tîd mynega i mi attolwg: a oes lle i ni letty yn nhŷ dâd?

24 A hi a ddywedodd wrtho, mai *ydwyf* ferch i Bethuel fâb Milcha yr hwn a *aneiid* hi i Nachor.

25 A hi a ddywedodd wrtho ef, y mae gwellt

ac chwan ddigon genym ual, a llê i lletteu.

26 A'r gŵr a ymgrymmodd ac a addolodd yr Arglwydd.

27 Ac a ddywedodd, bendigêdic fyddo Arglwydd Dduw fy meistr Abraham, yr hwn ni adawodd fy meistr heb ei drugaredd, a'i ffyddlondeb: yr *Arglwydd* fi ar y ffordd; dug yr Arglwydd fi i dŷ brodyr fy meistr.

28 A'r llangces a redodd, ac a fynegodd yn nŷ ei mam y pethau hyn.

29 Ac i Rebecca'r oedd brawd, a'i enw Laban: a Laban a redodd at y gŵr allan i'r ffynnon.

30 A phan welodd efe y clustlws, a'r breichledau am ddwylo ei chwaer, a phan glywodd efe eiriau Rebecca ei chwaer yn dywedyd, fel hyn y dywedodd y gŵr wrthi, yna efe a aeth at y gŵr, ac wele efe yn sefyll gyd a'r camelod wrth y ffynnon.

31 Ac efe a ddywedodd, tyred i mewn, ti fendigêdic yr Arglwydd, na bam y sefi di allan? canys mi a baratoais y tŷ, a lle i'r camelod.

32 A'r gŵr a aeth i'r tŷ, ac yntef a ryddhaodd y camelod, ac a roddodd wellt ac chrain i'r camelod, a dwfr i olchi ei draed ef, a thraed y dynion *oedd* gyd ag ef.

33 A gosodwyd *bwyd* o flaen ef i fwytta, ac efe a ddywedodd, ni fwyttâf hyd oni thraethwyf fy negesau. A dywedodd yntef, traetha.

34 Ac efe a ddywedodd, gwâs Abraham ydwyf fi.

35 A'r Arglwydd a fendithiodd fy meistr yn ddirfawr, ac efe a wnaeth-odd: canys rhoddodd iddo ddefaid, a gwartheg, ac arian, ac aur, a gweision, a morwynion, a chamelod, ac asynnod.

36 Sara hefyd gwraig fy meistr a ymddug fab i'm meistr, wedi ei heneiddio hi, ac efe a roddodd i dano yr hyn oll *oedd* ganddo.

37 A'm meistr a'm tyngodd i, gan ddywedyd, na chymmer wraig i'm mab i, o ferched y Canaaneaid, yr hon'r ydwyf yn trigo ynei thir.

38 Ond ni a ei i dŷ fy nhâd, ac at fy nheulu-eth, ac a gymmeri wraig i'm mab.

39 A dywedais wrth fy meistr, fe allai na ddawr wraig ar fy ôl i.

40 Ac efe a ddywedodd wrthif, yr Arglwydd yr hwn y rhodiais ger ei fron, a enfyn ei angel gyda thi, ac a lwydda dy ddaith di: a chymmeri wraig i'm mab o'm teulu-eth, ac o dŷ fy nhâd.

41 Yna y byddi rydd oddi wrth fy llw, os ei a dadau at fy nheulu-eth: ac oni roddant i ti, yna y byddi rydd oddi wrth fy llw.

42 A heddyw y daethum at y ffynnon, ac a ddywedais, Arglwydd Dduw fy meistr Abraham, os ti a ffyddi yr ateb yn llwyddio fyn haith, yr hon yr wyf fi yn myned arni:

43 Wele fi yn sefyll wrth y ffynnon, a dwfn a'r forwyn a ddelo allan i dynnu, ac y dywedwyf wrthi; dod i mi attolwg ychydic dwfr i'w yfed o'th lestr:

44 Ac a ddywedo wrthif inau, Yf di, a thynnaf hefyd i'th gamelod; bydded honno y wraig a ddarparoodd yr Arglwydd i fab fy meistr.

45 A chyn darfod i mi ddywedyd yn fyngalon, wele Rebecca yn dyfod allan, a'i ffon ar ei hysgwydd, a hi a aeth i waered i'r ffynnon, ac a dynnodd: yna y dywedais wrthi, gloda fi attolwg.

46 A hi a frysiodd ac a ddisgynodd ei ffon oddi arni, ac a ddywedodd yf, a mi a ddyfrhaodd y camelod hefyd: felly yfais, a hi a ddyfrhaodd y camelod hefyd.

47 A mi a ofynnais iddi ac a ddywedais, merch pwy wyt ti? a hi a ddywedodd, merch Bethuel mab Nachor, yr hwn a ymddug iddo ef Milca: felly y gosodais y clustlws yn erbyn ei hwyneb, a'r breichledau am ei dwylo hi:

48 Ac a ymgrymmais, ac a addolais yr Arglwydd, ac a fendithiais Arglwydd Dduw fy meistr Abraham, yr hwn a'm harweiniodd ar hyd ffordd iawn ffordd, i gymmeryd merch brawd fy meistr iw fab ef.

49 Ac yn awr od ydych chwi yn gwneuthur trugaredd a ffyddlondeb â'm meistr, mynegwch i mi, ac onid ê, mynegwch i mi, fel y trowyf ar y llaw dde-hau neu ar y llaw asyw.

50 Yna'r attebodd Laban a Bethuel, a dywedasant, y mae'r oddi wrth yr Arglwydd y daeth y peth hyn, ni allwn ddywedyd wrthit ddrwg, na da.

51 Wele Rebecca o'th flaen, cymmer hi, a dos, a bydded wraig i fab dy feistr, fel y llefarodd yr Arglwydd.

52 A phan glybu gwâs Abraham eu geiriau hwynt, yna efe a ymgrymmodd hyd lawr i'r Arglwydd.

53 A thynnodd y gwâs allan ddylŷan ariant, a dylŷau aur a gwiscoedd, ac ai rhoddodd i Rebecca: rhoddadd hefyd bethau gwerthfawr iw brawd hi, ac iw mam.

54 A hwy a fwyttasant, ac a yfasant, efe a'r dynion oedd gyd ag ef, ac a letteusant dros nos: a phoduasant yn foreu, ac efe a ddywedodd, gollyngwch fi at fy meistr.

55 Yna y dywedodd ei brawd, ai mam, tirred y llangces gyd a ni ychydeng-nhiwrnod o'r lleiaf, wedi hynny hi a gaiff fyned.

56 Yntef a ddywedodd wrthynt, na rwystrwch fi gan i'r Arglwydd lwyddo fy nhaith: gollyngwch fi, fel yr elwyf at fy meistr.

57 Yna y dywedasant, galwn ar y llangces, a gofynnwn iddi hi.

58 A hwy a alwasant ar Rebecca, a dywedasant wrthi, a ei di gyd a'r gŵr hwnî a hi a dywedodd, âf.

59 A hwy a ollyngasant Rebecca ei chwaer, a'i mammaeth, a gwâs Abraham, âi dynion:

60 Ac a fendithiasant Rebecca, ac a dywedasant wrthi t ein chwaer wyt, bydd di fil fyrddiwn: ac etifedded dyhâd berth ei gaseion.

61 Yna y cyfodod Rebecca ai llangesau, ac a farchogasant ar y camelod, ac aethant ar ôl y gŵr: a'r gwas a gymmerodd Rebecca, ac a aeth ymmaith.

62 Ac Isaac oedd yn dyfod o ffordd *pydew lahairoi*, ac efe oedd yn trigo yn nhîr y deheu.

63 Ac Isaac aeth allan i fyfyrio yn y maes yn amser yr hwyr, ac a ddercbyfodd ei lygaid, ac a welodd, ac wele y camelod yn dyfod.

64 Rebecca hefyd a ddercbyfodd ei llygaid, a phan welodd hi Isaac, hi a ddisgynnodd oddiar y camel.

65 Canys hi a ddywedasei wrth y gwâs, pwy yw'r gŵr twn sydd yn rhodio yn y maes i'n cyfarfod ni? a'r gwâs a ddywedasei, fy meistr yw efe: a hi a gymmerth orchudd, ac a ymwiscodd.

66 A'r gwâs a fynegodd i Isaac yr holl bethau a wnaethe efe.

67 Ac Isaac a aeth hi a mewn i babell Sarah ei fam, ac efe a gymmerth Rebecca, a hi a aeth yn wraig iddo, ac efe a hoffodd hi: ac Isaac a ymgyssurodd ar ol ei fam.

PEN. XXV.

1 *Plant Abraham a Ceturah.* 5 *Rhoddion Abraham i'w feibion eu farwolaeth.* 8 *Ei farwolaeth.* 12 *Cenhedlaethau Ismael.* 17 *Ei farwolaeth.* 19 *Isaac yn cynnyg*

yn amhlantadwy: 22 Y plant yn ymwthio yn i gyd o fi. 24 Genedigaeth Esau ac Iacob. 27 Y mabgyn oedd rhyngthynt hwy. 29 Esau yn gwerthu braint ei anedigaeth.

1 C Abraham a gymmerodd eilwaith wraig, a'i henw Cetura.

2 A hi a escoredd iddo ef Zimran, a Iocsan, a Medan, a Midian, ac Isbac, a Suah.

3 A Iocsan a genedlodd Seba, a Dedan: a meibion Dedan oedd, Assurim, a Letusim, a Leummim.

4 A meibion Midian oedd Ephah, ac Epher, a Hanoch, ac Abida, ac Eldaah: yr holl rai hyn oedd feibion Cetura.

5 Ac Abraham a roddodd yr hyn oll oedd ganddo i Isaac.

6 Ac i feibion gorderch wragedd Abraham y rhoddodd Abraham roddion, ac efe ai hanfonodd hwynt oddi wrth Isaac ei fab, tu a'r dwyrain, i dîr dwyrain, ac efe etto yn fyw.

7 Ac dymma ddyddiau blynyddoedd enioes Abraham, yr hai y bu efe fyw: can-mlhynedd, a phymtheg mlhynedd a thrugain.

8 Ac Abraham a drengodd, ac a fu farw, mewn hen ddyn, yn hên, ac yn gyflawn o *ddyddiau*, ac efe a chwanegwyd at ei bobl.

9 Ac Isaac ac Ismael ei feibion a'i claddasant ef y ogof Machpelah ym maes Ephron fab Zohar yr Hethiad yr hwn *fydd* o flaen Mamre:

10 Y maes a brynasei Abraham gan feibion Heth: yno y cladd wyd Abraham a Sara ei wraig.

11 Ac wedi marw Abraham, bu befyd i Dduw fendithio Isaac ei fab ef: ac Isaac a drigodd wrth Ffynnon Lahai-roi.

12 Ac dymma genhedlaethau Ismael fab Abraham, yr hwn a ymddug Agar yr Aiphtes morwyn Sara i Abraham.

13 Ac dymma henwau meibion Ismael, erbyn eu henwau, trwy eu cenhedlaethau. Nebaioth cyntaf-anedic Ismael, a Cedar, ac Adbeel, a Mibsam,

14 Miſma hefyd, a Dumma, a Maſſa,

15 Hadar, a Thema, Ietur, Naphis, a Chedemah.

16 Dymma hwy meibion Ismael, ac dymma eu henwau hwynt wrth eu trefydd, ac wrth eu cestyll: yn ddeuddec odywyſogion yn ol eu cenhedloedd.

17 Ac dymma flynyddoedd enioes Ismael, can-mlhynedd, a thry ar bymthec ar hugain o flynyddoedd: yna y trengodd, ac y bu farw, ac y casclwyd efat ei bobl.

18 Preſtwyliasant hefyd o Hafilah hyd Sur, yr hon ſydd o flaen yr Aipht, ffordd yr ei di i Aſſyria: ac yngwydd ei holl frodyr y bu efe farw.

19 Ac dymma genedlaethau Isaac fab Abraham: Abraham a genhedlodd Isaac.

20 Ac Isaac oedd fab deugain mlwydd, pan gymmerodd efe Rebecca ferch Bethuel y Syriad, o Mesopotamia, chwaer Laban y Syriad, yn wraig iddo.

21 Ac Isaac a weddiodd ar yr Arglwydd dros ei wraig am ei bod hi'n amhlantadwy: a'r Arglwydd a erfyniwodd arno ef, a Rebecca ei wraig ei a feichiogodd.

22 A'r plant a ymwthiasant a'i gilydd yn ei chroth hi: yna y dywedodd hi, os felly, beth a *wnaf* fi fel hyn? a hi a aeth i ymofyn a'r Arglwydd.

23 A'r Arglwydd a ddywedodd wrthi hi, dwy genhedl *ydd* yn dy grôth di, a dau *fath a'r* bobl a wahanir o'th fru di; ac un bobl fydd cryfach na'r llall, a'r hynaf a wasanaetha'r ifangaf. * Rhuf. 9.12.

24 A phan gyflawnwyd ei dyddiau hi i eſcor, wele gefeilliaid *oedd* yn ei chrôth hi.

25 A'r cyntaf a ddaeth allan yn gôch trosto i gyd, fel cochl flewog: a galwasant ei enw ef Esau.

26 Ac wedi hynny y * daeth ei frawd ef allan, a'i law yn ymaflyd yn ſodl Esau: a galwyd ei enw ef Iacob. Ac Isaac oedd fab trugain mlwydd pan anwyd hwynt. * Osê. 12.3.

27 A'r llangciau a gynnyddasant, ac Esau oedd wr yn medru hela *a* gwr o'r maes, ac Iacob *oedd* wr diſyml yn cyſanneddu mewn pebyll.

28 Isaac hefyd oedd hôff ganddo Esau; am ei ſod yn bwytta o'i helwriaeth ef: a Rebecca a hoffei Iacob.

29 Ac Iacob a ferwodd gawl: yna Esau a ddaeth o'r maes, ac efe yn ddiffygiol.

30 A dywedodd Esau wrth Iacob, gâd i mi yſed attolwg † o'r *cawl* côch ymma: o herwydd diffygiol *wyf* fi: am hynny a galwyd ei enw ef Edom. † Hebr. *or coch o'r coch*

31 A dywedodd Iacob, gwerth di heddyw i mi *yne*, dy an-digaeth-fraint.

32 A dywedodd Esau, wele fi yn myned i farw, a pha lês a wna yr anedigaeth-fraint hon i mi?

33 A dywedodd Iacob, twng i mi heddyw; ac efe a dyngodd iddo, ac efe a werthodd ei anedigaeth-fraint i Iacob.

34 Ac * Iacob a roddes i Esau fara a chawl ffacbys, ac efe a ſwyttaodd, ac a yſedd, ac a gododd ac a aeth ymmaith: felly y diyſtyrodd Esau ei anedigaeth-fraint. * Heb. 12.16.

PEN XXVI.

Isaac o achos newyn yn myned i Gerar. 2 Duw yn ei addyſcu ac yn ei ſendithio ef. 7 Abimelec yn ei gerydduef am wadu ei wraig. 12 Efe yn myned yn gyfoethawg. 18 Yn ddiddio ſfynnon Eſec, Sitnah, a Rehoboth 23 Abimelec yn gwneuthur cyngrair ag ef yn Beerſebah. 34 Gwragedd Esau.

A Bu newyn yn y tîr, heb law y newyn cyntaf a fuaſei yn nyddiau Abraham: ac Isaac a aeth at Abimelec brenhin y Philiſtiaid i Gerar.

2 A'r Arglwydd a ymddangoſſaſei iddo ef, ac a ddywedaſei, na ddos i wared i'r Aipht: aros yn y wlâd a ddywedwyſi wrthyt.

3 Ymdeithia yn y wlâd hon, a mi a fyddaf i gyd a thi, ac a'th fendithiaf: o herwydd i ti ac i'th hâd * y rhoddaf yr holl wledydd hyn, ac mi a gyflawnaf fy llw a dyngais wrth Abraham dy dâd di. * Pen. 13.15, 16. 15.18. * Pen. 12.3. & 18.18. & 22.18.

4 Ac * mi a amlhâf dy hâd ti fel ſêr y nefoedd, a rhoddaf i'th hâd ti yr holl wledydd hyn: a holl genhedlaethau y ddaiar a fendithir yn dy hâd ti;

5 Am wrandaw o Abraham ar fy llaiſi, a chadw fyng-hadwriaeth, fyng orchymynion, fy neddfau, a'm cyfreithiau.

6 Ac Isaac a drigodd yn Gerar.

7 A gwŷr y lle hwnnw a ymofynnaſſant am ei wraig ef: ac efe a ddywedodd, fy chwaer *yw* hi: canys ofnodd ddywedyd fyngwraig *yw*, rhac *rhoſi* i dynion y lle hwnnw fy lladd i am Rebecca: canys yr *oedd* hi yn dêg yr olwg.

8 A bu gwedi ſi ſod ef yno ddyddiau lawer, i Abimelec brenin y Philiſtiaid edrych trwy y feneſtr, a chanfod, ac wele Isaac yn chwarae a Rebecca ei wraig.

9 Ac Abimelec a alwodd ar Isaac, ac a ddywedodd, wele, yn ddiau dy wraig *yw* hi: a pha ham y dywedaiſt fychwaer *yw* hi? yna y dywedodd Isaac wrtho, am ddywedyd o honof, rhac fy marw o'i phlegit hi.

10 A dywedodd Abimelec, pa ham y gwnaethoft hyn a mi? hawdd y gallasei vn o'r bobl orwedd gyd a'th wraig di, felly y dygasit arnom ni bechod.

11 A gorchymynnodd Abimelec i'r holl bobl, gan ddywedyd; yr hwn a gyffyrddo a'r gŵr hwn, neu ai wraig, a leddir yn farw.

12 Ac Isaac a hauodd yn y tîr hwnnw, ac a gafodd y flwyddyn honno y cant-cymmaint. A'r Arglwydd a'i bendithiodd ef.

13 A'r gŵr a gynnyddodd, ac aeth rhagddo ac a dyfodd, hyd onid aeth yn fawr iawn.

14 Ac yr oedd ganddo ef gyfoeth o ddefaid, a ‖ Neu, ac chyfoeth o wartheg, ‖ a gweision lawer: a'r Philistiaid a gynfigenasant wrtho ef. ‖ Neu, a wnsmonaeth.

15 A'r holl bydewau y rhai a gloddiasei gweision ei dâd ef, yn nyddiau Abraham ei dâd ef, y Philistiaid a'i caeasant hwy, ac a'i llanwasant â phridd.

16 Ac Abimelec a ddywedodd wrth Isaac, dos oddi wrthym-ni: canys ti a aethoft yn gryfach o lawer nâ nyni.

17 Ac Isaac aeth oddi yno, ac a wersyllodd yn nyffryn Gerar, ac a breswyliodd yno.

18 Ac Isaac eilwaith a gloddiodd y pydewau dwfr, y rhai a gloddiasent yn nyddiau Abraham ei dâd ef, ac a gaeasei y Philistiaid, wedi marw Abraham: ac a henwodd henwau arnynt, yn ol yr henwau a henwasei ei dâd ef arnynt hwy.

19 Gweision Isaac a gloddiasant hefyd yn y dyffryn, ac a gawsant yno ffynnon o ddwfr ‖ rhedegoc. ‖ Hebr. byw.

20 A bugeiliaid Gerar a ymryfonasant a bugeiliaid Isaac gan ddywedyd: y dwfr ‖ sydd eiddom ni: ynaefe a alwodd henw y ffynnon ‖ Esec: o herwydd ymgyhenno o honynt ag ef. ‖ Hynny yw, Cynnen.

21 Gloddiasant hefyd bydew arall, ac ymryfonasant am hwnnwt ac efe a alwodd ei enw ef ‖ Sitnah. ‖ Hynny yw Cas.

22 Ac efe a fudodd oddi yno, ac a gloddiodd bydew arall, ac nid ymryfonasant am hwnnw, ac efe a alwodd ei enw ef ‖ Rehoboth: ac a ddywedodd, canys yn awr yr ehangodd yr Arglwydd arnom, ac ni a ffrwythwn y tîr. ‖ Hynny yw, Ehangder.

23 Ac efe aeth i fyny oddi yno i Beersebah.

24 A'r Arglwydd a ymddangosodd iddo y nofon honno, ac a ddywedodd, myfi yw Duw Abraham dy dâd di: nac ofna, canys byddaf gyd a thi, ac a'th fendithiaf, ac a luofogaf dy hâd, er mwyn Abraham fyng-wâs.

25 Ac efe a adeiladodd yno allor, ac a alwodd ar enw'r Arglwydd, ac yno y gofododd efe ei babell; a gweifion Isaac a gloddiasant yno bydew.

26 Yna y daeth Abimelec atto ef o Gerar, ac Ahuzzah ei gyfeill, a Phicol tywyfog ei lû.

27 Ac Isaac a ddywedodd wrthynt, pa ham y daethoch chwi attaf fi? gan i chwi fyng-hasau, a'm gyrru oddi wrthych?

28 Yna y dywedasant, gan weled ni a welsom fôd yr Arglwydd gyd a thi; a dywedasom, bydded yn awr gyngrair rhyngom ni, sef rhyngom ni a thi; a gwnawn gyfammod â thi,

29 ‖ Na wnei i ni ddrwg, megis na chyffyrddasom ninnau a thi, a megis y gwnaethom ddaioni yn vnic a thi, ac i'th antonasom mewn heddwch; tî yn awr wyt fendigedig yr Arglwydd. ‖ Hebr. Os gwnei.

30 Ac efe a wnaeth iddynt wledd, a hwy a fwytasant, ac a yfasant.

31 Yna y codasant yn foreu, a hwy a dyngasant bôb vn tw gilydd: ac Isaac a'i gollyngodd hwynt ymaith, a hwy a aethant oddi wrtho ef mewn heddwch.

32 A'r dydd hwnnw y bu i weifion Isaac ddyfod a mynêgi iddo ef o achos y pydew a gloddiasent, a dywedasant wrtho, cawsom ddwfr.

33 Ac efe a'i galwodd ef ‖ Sebah: am hyn y mae henw y ddinas yw ‖ Beersebah hyd y dydd hwn. ‖

34 Ac yr oedd Esau yn fâb deugein-mlwydd, ac efe a gymmerodd yn wraig, Indith ferch Beeri y Hethiad, a Basemath ferch Elon yr Hethiad.

35 A'r hwy oeddynt chwerwder yſpryd i Isaac, ac i Rebecca.

PEN. XXVII.

1 *Isaac yn anfon Esau am helwriaeth.* 5 *Rebecca yn dyſcu Jacob i gael y fendith.* 15 *Jacob yn rhith Esau yn ei chaffael.* 20 *Esau yn dwyn i faig.* 33 *Isaac yn dychrynu.* 34 *Esau yn cwynfain, a thrwy daeru ni yn caffael bendith.* 41 *Yn bygwth Jacob.* 24 *Rebecca yn ei fiomwni ef.*

A Bu wedi heneiddio o Isaac, a thywyllu ei lygaid fel na welei, alw o henaw ef Esau ei fâb hynaf, a dywedyd wrtho, fy mâb; yntef a ddywedodd wrtho ef, wele fi.

2 Ac efe a ddywedodd, wele mi a heneiddiais yn awr, ac nis gwn ddydd fy marwolaeth.

3 Ac yn awr cymmer attolwg dy offer, dy gawell faethau, a'th fwa, a dos allan i'r maes, a hela i mi helfa.

4 A gwna i mi flafus-fwyd o'r fath a garaf, a dŵg i mi, fel y bwytawyf, fel i'th fendithio fy enaid cyn fy marw.

5 A Rebecca a glybu pan ddywedodd Isaac wrth Esau ei fâb: ac Esau aeth i'r maes i hela helfaw dwyn.

6 A Rebecca a lefarodd wrth Iacob ei mâb, gan ddywedyd; wele clywais dy dâd yn llefaru wrth Esau dy frawd, gan ddywedyd,

7 Dŵg i mi helfa, a gwna i mi flafus-fwyd fel y bwytawyf, ac i'th fendithiwyf ger bron yr Arglwydd cyn fy marw.

8 Ond yn awr, fy mâb, gwrando ar fy llais i, am yr hyn a orchymynnaf i ti.

9 Dos yn awr i'r praidd, a chymmer i mi oddi yno ddau fyn gafr da, a mi a'i gwnâf hwynt yn fwyd blafus i'th dâd, o'r fath a gâr efe.

10 A thi a'i dygi i'th dâd, fel y bwyttao ac i'th fendithio cyn ei farw.

11 A dywedodd Iacob wrth Rebecca ei fam, wele Esau fy mrawd yn ŵr blewoc, a minne yn ŵr llyfn.

12 Fy nhad ond odid a'm teimla, yna y byddaf yn ei olwg ef fel twyllwr; ac a ddygaf arnaf felldith, ac nid bendith.

13 A'i fam a ddywedodd wrtho, armfi y bydd dy felldith fy mab, yn vnic gwrando ar fy llais, dôs, a dŵg i mi.

14 Ac efe a aeth, a'a gymmerth y mynnod ac a'i dygodd at ei fam: a'i fam a wnaeth fwyd blafus o'r fath a garei ei dâd ef.

15 Rebecca hefyd a gymmerodd hoff wiſcoedd Esau ei mab hynaf, y rhai oedd gyda hi yn tŷ, ac a wiſcodd Iacob ei mab ieuangaf.

16 A gwiſcodd hefyd grwyn y mynnod geifr am ei ddwylo ef, ac am lyfndra ei wdef ef.

17 Ac a roddes y bwyd blafus a arlwyaſei hi yn llaw Iacob ei mab.

18 Ac efe a ddaeth at ei dâd, ac a ddywedodd fy-nhâd: yntef a ddywedodd, wele fi: pwy wyt ti fy mâb?

19 A dywedodd Iacob wrth ei dad, my fi yw Esau dy gyntaf-anedic: gwneuthym fel y dywedaiſt wrthif: cyſod attolwg, eiſtedd, a bwyta o'm helfa, fel i'm bendithio dy enaid.

36 Ac Isaac a ddywedodd wrth ei fâb, pa fodd y mâb y cefaist mor fuan a hyn? Yntef a ddywedodd, am i'r Arglwydd dy Dduw beri iddo ddigwyddo o'm blaen.

37 A dywedodd Isaac wrth Iacob, tyred yn nes yn awr fel i'th deimlwyf fy mâb; a'i ty di yw fy mâb Esau, ai nad ê.

38 A nesâodd Iacob at Isaac ei dâd: yntef a'i teimlodd, ac a ddywedodd, y llais, yw llais Iacob, a'r dwylo, dwylo Esau ydynt.

39 Ac nid adnabu efe ef, am fod ei ddwylo fel dwylo ei frawd Esau, yn flewoc: felly efe a'i bendithiodd ef.

40 Dywedodd hefyd, ai ti yw fy mâb Esau? yntef a ddywedodd, myfi yw.

41 Ac efe a ddywedodd, dâg yn nês attafi, ac mi a fwyttaf o helfa fy mâb fel i'th fendithio fy enaid: ym y dûg atto ef, ac efe a fwyttâodd: dûg iddo win hefyd, ac efe a yfodd.

42 Yna y dywedodd Isaac ei dâd wrtho ef, tyred yn nês yn awr a chuſſana fi fy mâb.

43 Yna y daeth efe yn nês, ac a'i cuſſanodd ef, ac a arogldd arogl ei wiſcoedd ef, ac a'i bendithiodd ef, ac a ddywedodd, wele arogl fy mâb fel arogl maes yr hwn a fendithiodd yr Arglwydd.

44 A rhodded Duw i ti o wlith y nefoedd, ac o fatter y ddaiar, ac amldra o ŷd a gwin.

45 Gwaſanaethed pobloedd dy di, ac ymgrymmed cenhedloedd i ti: bydd di arglwydd ar dy frodyr, ac ymgrymmed meibion dy fam i ti: melldigedic fyddo a'th felldithio, a bendigedic a'th fendithio.

46 A bu, pan ddarfu i Isaac fendithio Iacob, ac i Iacob yn brin fyned allan o ŵydd Isaac ei dâd, yna Esau ei frawd a ddaeth o'i hela.

47 Ac yntef hefyd a wnaeth fwyd blaſus ac a'i dûg at ei dâd, ac a ddywedodd wrth ei dâd cyfoded fy nhâd, a bwyttaed o helfa ei fab, fel i'm bendithio dy enaid.

48 Ac Isaac ei dâd a ddywedodd wrtho, pwy wyt ti? yntef a ddywedodd myfi yw dy fab, dy gyntaf-anedic Esau.

49 Ac Isaac a ddychrynnodd â dychryn mawr iawn, ac a ddywedodd, pwy? pêle mae yr hwn a helodd helfa, ac a'i dûc i mi, a mi a fwytteais o'r cwbl cyn dy ddyfod, ac a'i bendithiais ef? bendigedic hefyd fydd efe.

50 Pan glybu Esau eiriau ei dâd, efe a waeddodd â gwaedd fawr a chwerw iawn, ac a ddywedodd wrth ei dâd, bendithia fi, ie finnau, fy nâd.

51 Ac efe a ddywedodd, dy frawd a ddaeth mewn twyll, ac a dûg dy fendith di.

52 Dywedodd yntef, ond iawn y gelwir ei enw ef Iacob, canys efe a'm diſodlodd i ddwy waith hefyd: a dûg fyng-anedigaeth-fraint, ac wele yn awr efe a ddygodd fy mendith: dywedodd hefyd, oni chedwaiſt gyd a thi fendith i minneu.

53 Ac Isaac a attebodd, ac a dywedodd wrth Esau, wele mi a'i gwnenthum ef yn Arglwydd i ti, a rhoddais ei holl frodyr yn weiſion iddo ef: ag ŷd a gwin y cynheliais ef; a pheth a wnaf i tithe fy mab weithian?

54 Ac Esau a ddywedodd wrth ei dâd, ai vn fendith ſydd genmit fy nhâd? bendithia finneu, finneu hefyd fy nhâd. Felly Esau a dderchafodd ei lef ac a wylodd.

55 Yna yr attebodd Isaac ei dâd, ac a ddywedodd wrtho, wele ym-maſter y ddaiar y bydd dy breſwylfod; ac ym myſc gwlith y nefoedd oddi vchod.

40 Wrth dy gleddyf hefyd y byddi fyw, a'th frawd a wasanaethi: onid bydd *amſer* pan feiſtrolech di, ac y torrech ei iau ef oddi am dy wddf.

41 Ac Esau a gasâodd Iacob am y fendith â'r hon y bendithiasei ei dâd ef: ac Esau a ddywedodd yn ei galon, nesau y mae dyddiau galar fy nhâd, yna Iladdaf Iacob fy mrawd. * Obad. 10.

42 A mynegwyd i Rebecca eiriau Esau ei mâb hynaf: hithe a anfonodd, ac a alwodd am Iacob ei mâb ieuangaf, ac a ddywedodd wrtho, wele Esau dy frawd fy yn ymgyſſuro o'th blegid di *ar fedr* dy ladd di.

43 Ond yn awr fy mâb gwrando ar fy llais, cyfod, ffô at Laban fy mrawd i Haran.

44 Ac aros gyd ac ef ychydic ddyddiau, hyd oni chilio llid dy frawd:

45 Hyd oni chilio digoſaint dy frawd oddi wrthit, ac anghofio o honaw ef yr hyn a wnaethoſt iddo: yna 'r anfonaf ac i'th gyrchaf oddi yno: pa ham y bydewn yn ymddifad o bonoch eich dau *mewn* vn dydd?

46 Dywedodd Rebecca hefyd wrth Isaac, * blinais ar fy enioes o herwydd merched Heth: os cymmer Iacob wraig o ferched Heth, fel y rhai hyn o ferched y wlad, i ba beth y *bwnaynchwn* fy enioes? * Genes. 26. 35.

PEN. XXVIII.

1 Iſaac yn bendithio Iacob, ac yntef anfon ef i Padan Aram. 9 Eſau yn priodi Mahalath merch Iſmael. 10 Gweledigaeth yſcal Iacob. 18 Mam Bethel. 20 Addunedd Iacob.

YNa y galwodd Isaac ar Iacob ac a'i bendithiodd ef: ac efe a orchymynnodd iddo hefyd, ac a ddywedodd wrtho, na chymmer wraig o ferched Canaan.

2 Cyfod dos i Meſopotamia i dŷ Bethuel tâd dy fam, a chymmer it wraig oddi yno o ferched Laban brawd dy fam. Padan Aram. oze. 12, 12. gen. 24. 10.

3 A Duw holl-alluoc a'th fendithio, ac a'th ffrwythlono, ac a'th luoſogo, fel y byddech yn gynnulleidfa pobloedd;

4 Ac a roddo i ti fendith Abraham, i ti ac i'th hâd gyd â thi, i etifeddu o honot dir dy ymdaith, yr hwn a roddodd Duw i Abraham.

5 Felly Isaac a anfonodd ymaith Iacob, ac efe a aeth i Meſopotamia at Laban fâb Bethuel y Syriad, brawd Rebecca mam Iacob ac Eſau. Padan Aram.

6 Pan welodd Eſau fendithio o Isaac Iacob, a'i anfon ef i Meſopotamia, i gymmeryd iddo wraig oddi yno, a gorchymyn iddo wrth ei fendithio, gan ddywedyd; na chymmer wraig o ferched Canaan; Padan Aram. Ai tawr. 28. 2. Chald. rem.

7 A gwrando o Iacob ar ei dad, ac ar ei fam, a'i fyned i Meſopotamia:

8 Ac Eſau yn gweled mai drwg oedd ferched Canaan yng-olwg Isaac ei dad:

9 Yna Eſau a aeth at Iſmael, ac a gymmerodd Mahalath merch Iſmael mab Abraham, chwaer Nebaioth, yn wraig iddo, at ei wragedd eraill.

10 Ac Iacob aeth allan o Beer-ſeba, ac a aeth tua Haran.

11 Ac a ddaeth ar damwain i fangre, ac a lettenodd yno tros nôs, oblegit machludo 'r haul: ac efe a gymmerth o gerric y lle hwnnw, ac a oſododd tan ei ben, ac a gyſcodd yn y fan honno.

12 Ac efe a freuddwydiodd, ac wele yſcal yn ſefyll ar y ddaiar, a'i phen yn cyrhaeddyd i'r nefoedd: ac wele angylion Duw yn dringo ac yn deſcyn ar hyd-ddi. * Gene. 32. 1. gene. 48. 3.

13 Ac wele yr Arglwydd yn ſefyll gerni, ac efe a

a ddywedodd, myfi yw Arglwydd Ddûw Abraham dy dâd, a Duw Isaac: y tir yr wyt ti yn gorwedd arno, i ti y rhoddaf ef, ac ith hâd.

* Deut. 12.20. * Gen. 12. 3. & 18. 18. & 22. 18. & 26. 4.

14 A'th hâd ti fydd fel llwch y ddaiar, * a thi a dorri allan i'r gorllewin, ac i'r dwyrein, ac i'r gogledd, ac i'r dehau: a * holl deuluoedd y ddaiar a fendithir ynot ti, ac yn dy hâd di.

15 Ac wele fi gyd a thi, ac mi a'th gadwaf pa le bynnac yr elych, ac a'th ddygaf drachefn i'r wlad hon: o herwydd ni'th adawaf hyd oni wnelwyf yr hyn a lefarais wrthit.

16 Ac Iacob a ddeffröddo'i gwsc, ac a ddywedodd, diau fod yr Arglwydd yn y lle hwn, ac nis gwyddwn i.

17 Ac efe a ofnodd, ac a ddywedodd, mor ofnadwy yw y lle hwn! nid *ces* ymma onid tŷ i Ddûw, ac dymma borth y nefoedd.

18 Ac Iacob a gyfododd yn foreu, ac a gymmerth y garrec a ossodasei efe tan ei ben, ac efe a'i gosododd hi yn golofn, ac a dywallt oddi ar ei phen hi.

‖ Hynny yw, Tŷ Ddûw.

19 Ac efe a alwodd henw y lle hwnnw ‖ Bethel, ond Luz *gynt* i henw y ddinas o'r cyntaf.

20 Yna yr addunodd Iacob addûned, gan ddywedyd, os Duw fydd gyd â mi fi, ac am ceidw yn y ffordd ymma, yr hon yr ydwyf yn ei cherdded: a rhoddi imi fara i'w fwytta, a dillad i'w gwisco,

21 A dychwelyd o honof mewn heddwch i dŷ fy nhâd; yna y bydd yr Arglwydd yn Ddûw i mi.

22 A'r garrec ymma yr hon a ossodais yn golofn, a fydd yn dŷ Ddûw, ac o'r hyn oll a roddech i mi, gan ddegymmu mi a'i degymmaf i ti.

PEN. XXIX.

1 *Iacob yn dyfod a ffynnon Haran.* 9 *Yn ymgaredigo a Rahel.* 13 *Laban yn ei groesfawsu ef i'w dy.* 18 *Iacob yn gwnaethur ammod am Rahel.* 23 *Ei siommi ef â Leah.* 28 *Ymtef yn priodi Rahel, ac yn gwasanaethu am dani bi saith mlynedd eraill.* 32 *Leah yn dwyn Reuben,* 33 *Simeon,* 34 *Levi,* 35 *A Iuda.*

† Hebr. gyrasu.

AC Iacob a gymmerth ei † daith, ac aeth i wlâd mesbion y dwyrein.

2 Ac efe a edrychodd ac wele bydew yn y maes, ac wele dair diadell o ddefaid yn gorwedd wrthoi: o herwydd o'r pydew hwnnw y dyfrhaent y diadelloedd: a chartrec fawr *oedd* ar enau y pydew.

3 Ac yno yceselid yr holl ddiadelloedd, a hwy a dreiglent y garrec oddi ar enau y pydew, aca ddyfrhaent y praidd; yna y rhoddent y garrec trachefn ar enau y pydew yn ei lle.

4 A dywedodd Iacob wrthynt, fy mrodyr, o bale 'r *ydych* chwi? a hwy a ddywedasant, o Haran yr ydym ni.

5 Ac efe a ddywedodd wrthynt, a adwaenoch chwi Laban fab Nachor? a hwy a ddywedasant, adwaenom.

† Hebr. heddwch,

6 Yntef a ddywedodd wrthynt hwy, a *oes* † lwyddiant iddo ef? a hwy a ddywedasant, *oes* lwyddiant: ac wele Rahel ei ferch ef yn dyfod gyd a'r defaid.

† Hebr. fawr.

7 Yna y dywedodd ef, wele etto y dydd yn † gynar, nid yw bryd casclu yr anifeiliaid: dyfrhewch y praidd, ac ewch, a bugeiliwch.

8 A hwy a ddywedasant, ni allwn ni, hyd oni chascler yr holl ddiadelloedd, a threiglo o honynt y garrec oddi ar wyneb y pydew, yna y dwsthawn y praidd.

9 Tra 'r ydoedd efe etto yn llefaru wrthynt, daeth Rahel hefyd gyd a'r praidd *oedd* eiddo ei thâd; oblegit hi oedd yn bugeilio.

10 A phan welodd Iacob Rahel ferch Laban brawd ei fam, a phraidd Laban brawd ei fam, yna y nesaodd Iacob, ac a dreiglodd y garrec oddi ar enau y pydew, ac a ddwsthaodd braidd Laban brawd ei fam.

11 Ac Iacob a gusanodd Rahel, ac a dderchafodd ei lef, ac a wylodd.

12 A mynegodd Iacob i Rahel, mai brawd ei thâd oedd efe; ac mai mab Rebecca oedd efe: hithe a redodd, ac a fynegodd iw thâd.

13 A phan glybu Laban † hanes Iacob mab ei chwaer, yna efe a redodd i'w gyfarfod ef, ac a'i cofleidiodd ef, ac a'i cusanodd, ac a'i dug ef iw dy: ac efe a fynegodd i Laban yr holl bethau hyn.

14 A dywedodd Laban wrtho ef, yn ddiau fy asgwrn i a'm cnawd ydwyt ti; ac efe a drigodd gyd ag ef fis o ddyddiau.

15 A Laban a ddywedodd wrth Iacob, ai o herwydd mai fy mrawd wyt ti i'm gwasanaethei yn rhâd? mynega i mi beth *fydd* dy gyflog?

16 Ac i Laban *yr oedd* dwy ferched: henw yr hynaf *oedd* Lea, ac enw yr ieuangaf Rahel.

17 A llygaid Lea *oedd* weiniaid: ond Rahel oedd dêg ei phrŷd, a glandeg yr olwg.

18 A Iacob a hoffodd Rahel ac a ddywedodd, mi a'th wasanaethaf di saith mlynedd am Rahel dy ferch ieuangaf.

19 A Laban a ddywedodd, gwell yw ei rhoddi hi i ti, na'i rhoddi hi i ŵr arall: aros gyd a mi.

20 Felly Iacob a wasanaethodd am Rahel saith mlynedd: ac yr oeddynt yn ei olwg ef fel ychydic ddyddiau: am fod yn hoff ganddo efe hi.

21 A dywedodd Iacob wrth Laban, moes i mi fyngwraig, canys cyflawnwyd fy nyddiau: fel yr elwyf atti hi.

22 A Laban a gasclodd holl ddynion y fan hono, ac a wnaeth wledd.

23 Ond bu yn yr hwyr, iddo gymmeryd Lea ei ferch, a'i dwyn hi atto ef, ac yntef a aeth atti hi.

24 A Laban a roddodd iddi Zilpbah ei forwyn yn forwyn i Lea ei ferch.

25 A bu, y boreu wele Lea *oedd hi*: yna y dywedodd efe wrth Laban, pa ham y gwnaethoti hyn i mi? onid am Rahel i'th wasanaethais? a pha ham i'm twyllaisti?

26 A dywedodd Laban, ni wneir felly yn ein † gwlad ni, gan roddi yr ieuangaf o flaen yr hynaf.

27 Cyflawna di wythnos hon, ac ni a roddwn i ti hon hefyd, am y gwasanaeth a wasanaethi gyd a mi etto saith mlynedd eraill.

28 A Iacob a wnaeth felly, ac a gyflawnodd ei hwythnos hi: ac efe a roddodd Rahel ei ferch yn wraig iddo.

29 Laban hefyd a roddodd i Rahel ei ferch, Bilha ei forwyn, yn forwyn iddi hi.

30 Ac efe a aeth hefyd at Rahel, ac a hoffodd Rahel yn fwy nâ Lea, ac a wasanaethodd gyd ag ef etto saith mlynedd eraill.

31 A phan welodd yr Arglwydd mai câs *oedd* Lea, yna efe a agorodd ei chroth hi: a Rahel *oedd* amhlantadwy.

32 A Lea a feichiogodd, ac a escorodd ar fâb, ac a alwodd ei enw ef ‖ Ruben, o herwydd hi a *dywedodd*, diau edrych o'r Arglwydd ar fyng-hystudd, canys yn awr fyng-wr a'm hoffa *fi*.

33 A hi a feichiogodd eilwaith, ac a escorodd ar fâb, ac a ddywedodd, am glywed o'r Arglwydd mai câs *ydwyf fi*, am hyny y rhoddoid efe i mi hwn hefyd: a hi a alwodd ei enw ef Simeon.

‖ Hynny yw, Tŷ Ddûw.

30 A hi a feichiogodd dracheſn, ac a eſcorodd
[illegible] ac a ddywedodd, ſyngwr weithian a lyn yn
[illegible] wrthif, canys plentais iddo dri mâb. Am
hynny y galwyd ei enw ef ‖ Lefi.

31 A hi a feichiogodd dracheſn, ac a eſcorodd ar
[illegible] ac a ddywedodd, weithian y moliannaf yr Ar-
glwydd: am hynny y galwodd ei * enw ef ‖ Iuda:
a hi a beidiodd a phlanta.

PEN. XXX.

1 Rahel gan fôd yn ddigllon nadeodd yn planta, yn rhoddi Bilha ei llaw-forwyn i Iacob. 5 Hi-ram yn dwyn Dan a Naphtali. 9 Leah yn rhoddi Zilpah ei llaw-forwyn, yr hon a ymddug Gad ac Aſer. 14 Reuben yn cael mandragoras, am y rhai y mae Leah yn prynu ei gwr gan Rahel. 17 Leah yn dwyn Iſacar, Zabulon a Dina. 22 Rahel yn cael Ioſeph. 25 Iacob yn deiſyfu cael myned adref. 27 Laban yn ei attal ef ar gyfammod wnaeth. 37 Dyſnis Iacob, trwy'r hon yr ymgwiriodd ef.

PAn welodd Rahel na phlantaſei hitheu i Iacob, yna Rahel a genfigennodd wrth ei chwaer, ac a ddywedodd wrth Iacob, moes feibion i mi, ac onid mi *a fyddaf* farw.

2 A chymmerodd llid Iacob wrth Rahel, ac efe a ddywedodd: a'i myſi ſy yn lle Duw; yr hwn a atalioddſ ffrwyth y grôth oddi wrthit ti?

3 A dywedodd hitheu, wele ſy llaw-forwyn Bilha, dos i mewn atti hi, a hi a planta ar fynglinie i, ſel ‖ y caffer plant i minneu hefyd o honi hi.

4 A hi a roddes ei llaw-forwyn Bilha iddo ef yn wraig: a Iacob aeth i mewn atti.

5 A Bilha a feichiogodd, ac a ymddûg fâb i Iacob.

6 A Rahel a ddywedodd, Duw am barnodd i, ac a wrandawodd hefyd ar ſy llais, ac a roddodd i mi fâb: am hynny hi a alwodd ei enw ef ‖ Dan.

7 Hefyd Bilha llaw forwyn Rahel a feichiogodd eilwaith, ac a ymddûg yr ail mâb i Iacob.

8 A Rahel a ddywedodd, ymdrechais ymdrechiadau ‖ gorcheſtol a'm chwaer, a gorchfygais: a hi a alwodd ei enw ef ‖ Naphtali.

9 Pan welodd Lea beidio o boni a phlanta, hi a gymmerth ei llaw-forwyn Zilpah, ac a'i rhoddes hi yn wraig i Iacob.

10 A Zilpha llaw-forwyn Lea a ymddûg fâb i Iacob.

11 A Lea a ddywedodd, y mae tyrfa yn dyfod: a hi a alwodd ei enw ef ‖ Gad.

12 A Zilpha llawforwyn Lea a ymddûg yr ail mâb i Iacob.

13 A Lea a ddywedodd, yr ydwyf yn ddedwydd, o blegit merched a'm galwant yn ddedwydd, a hi a alwodd ei enw ef ‖ Aſer.

14 Reuben hefyd a aeth yn nyddiau cynhaiaf gwenith ac a gafodd Fandragorau yn y maes, ac a'i dug hwynt at Lea ei fam: yna Rahel a ddywedodd wrth Lea, dyro atolwg i mi o Fandragorau dy fâb.

15 Hitheu a ddywedodd wrthi, ai bychan *yw* dwyn o honot ſyngwr? a fynnit ti hefyd ddwyn mandragoras ſy mab? A Rahel a ddywedodd, cyſced gan hynny gyd â thi heno am Fandragoras dy fâb.

16 A Iacob a ddaeth o'r maes yn yr hwyr, a Lea a aeth allan iw gyfarfod ef, ac a ddywedodd attaf ‖ y deui: o blegit gan brynu i'th brynais âm Fandragoras ſy mâb: ac efe a gyſcodd gyd â hi y nos honno.

17 A Duw a wrandawodd ar Lea, a hi a feichiogodd, ac a ymddûg y pummed mâb i Iacob.

18 A Lea a ddywedodd, rhodd Duw ſyngobr *imi*, o herwydd rhoddi o honofi ſy llaw-forwyn i'm gwr: a hi a alwodd ei enw ef ‖ Iſacar. ‖ Sef, Gwobr.

19 Lea hefyd a feichiogodd etto, ac a ymddûg y chweched mâb i Iacob.

20 A Lea a ddywedodd, cynhyſcaeddodd Duw fyſi a chynhyſcaeth dda: ſyngwr a drig weithian gyd â mi, o blegit chwech o feibion a ymddygais iddo ef: a hi a alwodd ei enw ef ‖ Zabulon. ‖ Sef, Trigfa.

21 Ac wedi hynny hi a eſcorodd ar ſerch, ac a alwodd ei henw hi ‖ Dina. ‖ Sef, Barn.

22 A Duw a gofiodd Rahel, a Duw a wrandawodd arni, ac a agorodd ei chrôth hi.

23 A hi a feichiogodd, ac a eſcorodd ar fâb, ac a ddywedodd: Duw a dynnedd ſyngwarthrudd ymaith.

24 A hi a alwodd ei enw ef ‖ Ioſeph, gan ddywedyd; yr Arglwydd a ddyry yn ychwaneg i mi fâb arall. ‖ Sef, chwaneg.

25 A bu wedi eſcor o Rahel ar Ioſeph, ddywedyd o Iacob wrth Laban: gollwng fi ymmaith, ſel yr elwyf i'm brâ, ac i'm gwlad ſy hun.

26 Dyro fyngwragedd i mi, a'm plant, y rhai y gwaſanaethais am danynt gyd a thi, ſel yr elwyf ymmaith: o blegit ti a wyddoſt ſyngwaſanaeth a wneuthum i ti.

27 A Laban a ddywedodd wrtho, os cefais ffafor yn dy olwg, *na ſyſt* da y gwn i'r Arglwydd ſy mendithio i o'th blegid ti.

28 Hefyd eſe a ddywedodd, dogna dy gyflog arnaf, a mi a'i rhoddaf.

29 Yntef a ddywedodd wrtho, ti a wyddoſt pa dodlw y gwaſanaethais dy di; a pha fodd y *bu* dy anifeiliaid ti gyd a myfi.

30 O blegid ychydic *oedd* yr hyn ydoedd gennit ti cyn ſy *nyfod* i, ond yn lluoſogrwydd y ‖ cynnyddodd: o herwydd yr Arglwydd a'th fendithiodd di ‖ er pan ddaethym i: bellach gan hynny pa bryd y darparaf hefyd i'm tŷ ſy hun? ‖ Hebr. torrodd allan. ‖ Wrth fynhoed i.

31 Dywedodd yntef, pa beth a roddaf iti? ac Iacob a attebodd, ni roddi i mi ddim, os gwnei i mi y peth hyn, bogeiliaf *a* chadwaf dy braidd di dracheſn.

32 Tramwyaf trwy dy holl braidd di heddyw, gan mailtuo oddi yno bôb llwdn mân-frith, a mawr frith, a phôb llwdn coch-ddu ym-mhlith y defaid; y mawr-frith hefyd a'r manfrith ym-mhlith y geifr; ac o'r *rhai hynny* y bydd fyngwyſlog.

33 A'm cyſiawnder a deſtiolaetha gyd a mi ‖ o hyn allan, pan *ddêl* hynny yn gyflog i mi o flaen dy wyneb di: yr hyn oll ni *fyddo* fân-frith neu fawr-frith, ym mhlith y geifr neu goch ddu ym-mhlith y defaid, *lladrad a fydd* hwnnw gyd a myfi. ‖ Hebr. ſyforn.

34 A dywedodd Laban, wele, â m byddei ar ôl dy air di.

35 Ac yn y dydd hwnnw y mailtuodd efe y bychod cylch frithion, a mawr-frithion, a'r holl eifr mân-frithion, a mawr-frithion, yr hyn oll yr *oedd peth* gwyn arnò, a phôb coch-ddu ym-mhlith y defaid, ac a'i rhoddes ran law er feibion ei hun.

36 Ac a oſododd daith tri diwrnod rhyngddo ei hun a Iacob: ac Iacob a borthodd y rhan arall o braidd Laban.

37 A Iacob a gymmerth iddo wiall gleiſion o boplys, a chyll, a ſtawydd, ac a ddiriſcloddſ ynddynt ddiriſcliadau gwynion, gan ddatguddio y gwyn yr hwn *oedd* yn y gwiail.

38 Ac efe a oſododd y gwiail y rhai a ddiriſclaſe efe, yn y cywetrydd, o fewn y catmau dyfroedd, lle y

dene y praidd i yfed, ar gyfer y praidd, fel y cyfebrent pan ddelent hwy i yfed.

39 A'r praidd a gyfebrafant wrth y gwiail, a'r praidd a ddug rai cylch-frithion, a mân-frithion, a mawr-frithion.

40 Ac Iacob a ddidolodd yr ŵyn, ac a oſſododd wyneb y praidd, tuac at y cylch-frithion, ac at bôb coch ddu ym-mhlith praidd Laban: ac a oſſododd ddiadellau iddo ei hûn o'r nailltu, ac nid gyd â phraidd Laban y goſododdhwynt.

41 A phôb amſer y cyfebre y defaid cryfaf, Iacob a oſode y gwiail o flaen y praidd yn y cwtterydd, i gael o honynt gyfebru wrth y gwiail.

42 Ond pan fyddai y praidd yn weniaid, ni oſode efe ddim: felly y gwannaf oedd eiddo Laban, a'r cryfaf eiddo Iacob.

43 A'r gŵr a gynnyddodd yn dra rhagorol: ac yr ydoedd iddo ef braidd helaeth, a morwynion, a gweiſion, a chamelod, ac aſſynnod.

PEN. XXXI.

1 *Iacob ar ſorriant yn ymadel yn ddirgel.* 19 *Rahel yn lladratâu delwau ei thad.* 22 *Laban yn canlyn ar ei ol ef,* 26 *ac yn achwyn rhac y cam.* 34 *Dyſun Rahel i guddio'r delwau.* 36 *Iacob yn achwyn o herwydd Laban.* 43 *Y cyſanmod rhwng Laban ac Iacob yn Galeed.*

AC efe a glybu eiriau meibion Laban yn dywedyd, Iacob a ddûg yr hyn oll oedd in tâd ni, ac o'r hyn *ydoedd* i'n tâd ni y cafodd efe yr holl anrhydedd hyn.

2 Hefyd Iacob a welodd wyneb-pryd Laban, ac wele nid *ydoedd* tu ag attaw ef megis † cynt.

3 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Iacob, dychwel i wlâd dy dadau, ac at dy genedl, ac mi a fyddaf gyd a thi.

4 Ac Iacob a anfonodd, ac a alwodd Rahel, a Lea, i'r maes, at ei braidd.

5 Ac a ddywedodd wrthynt, myfi a welaf wyneb-pryd eich tâd chwi, nad yw fel cynt tu ag attafi: a Duw fy nhâd a fu gyd a myfi.

6 A chwi a wyddoch mai a'm holl allu y gwaſanaethais eich tâd.

7 A'ch tâd a'm twyllodd i, ac a newidiodd fynghyflog i ddeng-waith: ond nis dioddefodd Duw iddo wneuthur i mi ddrwg.

8 Os fel hyn y dywedei; y man-frithion a fydd dy gyflog di, yna yr holl braidd a heppilient fân-frithion: ond os fel hyn y dywedei; y cylch-frithion a fydd dy gyflog di, yna'r holl braidd a heppillent rai cylch-frithion.

9 Felly Duw a ddûg anifeiliaid eich tâd chwi, ac a'i rhoddes i mi.

10 Bu hefyd yn amſer cyfebru o'r praidd, dderchafu o honof fy llygaid, ac mewn breuddwyd y gwelais, ac wele'r hyrddod (y rhai oedd yn llamnu y praidd) yn gylch-frithion, yn fân frithion, ac yn fawr frithion.

11 Ac angel Duw a ddywedodd wrthif mewn breuddwyd, Iacob; minne a attebais, wele fi.

12 Yaeſ a ddywedodd, derchafa weithian dy lygaid, a gwêl, yr holl hyrddod y rhai ydynt yn llamnu y praidd yn gylch-frithion, yn fân-frithion, ac yn fawr-frithion; o blegit gwelais yr hyn oll y mae Laban yn ei wneuthur i ti.

13 Myfi yw Duw Bethel, * lle'r enneiniaiſt y golofn, a lle'r addunaiſt addunedi i mi: eſyſt bellach, dos allan o'r wlad hon, dychwel i wlad dy genedl dy hun.

14 A Rahel a Lea a attebaſant ac a ddywedaſant wrtho; a oes etto i ni ran neu etifeddiaeth yn nhŷ ein tâd?

15 Onid yn eſtroniaſan y cyfrifodd efe ni? o blegit efe a'n gwerthodd; a chan dreulio a dreuliodd hefyd ein harian ni.

16 Canys yr holl olud yr hwn a ddûg Duw oddi ar ein tâd ni, nyni a'n plant ai plan: ac yr awr hon yr hyn oll a ddywedodd Duw wrthit, gwna.

17 Yna Iacob a gyfododd, ac a oſſododd ei feibion, a'i wragedd, ar gamelod.

18 Ac a ddûg ymmaith ei holl anifeiliaid, a'i holl gyfoeth yr hwn a enillaſe, *ſef* ei anifeiliaid meddiannol, y rhai a anillaſei efe ym Meſopotamia, i fyned at Iſaac ei dâd, i wlâd Canaan.

19 Laban hefyd a aethei i gneifio ei ddefaid: a Rahel a ledrattaſei y † delwau *oedd* gan ei thâd hi.

20 Ac Iacob a aeth ymaith yn lledradaidd † heb † hybod i Laban y Syriad: canys ni fynegodd iddo mai ffo yr oedd.

21 Felly y ffodd efe a'r hyn oll *oedd* ganddo, ac a gyfododd ac a aeth tros yr afon, ac a gyfeiriodd *at* fynydd Gilead.

22 A mynegwyd i Laban ar y trydydd dydd, ffoi o Iacob.

23 Ac efe a gymerth ei frodyr gyd ag ef, ac a erlidiodd ar ei ol ef daith ſaith niwrnod, ac ai goddiweddodd ef ym mynydd Gilead.

24 A Duw a ddaeth at Laban y Syriad liw nôs mewn breuddwyd, ac a ddywedodd wrtho, cadw arnat, rhag yngen o honot wrth Iacob, na da, na drwg.

25 Yna Laban a oddiweododd Iacob: ac Iacob a oſododd ei babell yn y mynydd: Laban hefyd a werſyllodd ynghyd a'i frodyr ym mynydd Gilead.

26 A Laban a ddywedodd wrth Iacob, pa beth a wnaethoſt o blegit ti a aethoſt yn lledradaidd oddi wrthif *i*, ac a ddygaiſt fy merched, fel caethion cleddyf.

27 Am ba beth y ffoaiſt yn ddirgel, ac y lledrateaiſt † oddi wrthi ſi, ac ni fynegaiſt i mi, fel yr † hebryngaſwn dydi a llawenydd, ac a chaniadau, a thympan, ac a thelyn.

28 Ac na adewaiſt i mi guſanu fy meibion a'm merched? gwnaethoſt yr awron yn ffôl.

29 Mae ar fy llaw i wneuthur i chwi ddrwg: ond Duw eich tâd a lefarodd wrthif neithwyr, gan ddywedyd, cadw arnat rhac yngen wrth Iacob, na da, na drwg.

30 Weithian gan hynny, ti a fymit fyned ymmaith, o blegit gan hiraethu yr hiraethaiſt am dŷ dâd. *Ond* pa ham y lledratteiſt fy mwian i?

31 A Iacob a attebodd ac a ddywedodd wrth Laban, am ofni o honof: o blegit dywedais, rhac dwyn o honot dy ferched oddi arnaf trwy drais.

32 Gyd a'r hwn y ceffych dy ddûwiau, na chaffed fyw: ger bron ein brodyr mynn wybod pa beth o'r eiddoti ſydd gyd a myfi, a chymmer i ti: ac nis gwyddei Iacob mai Rahel a'i lledrattaſei hwynt.

33 A Laban a aeth i mewn i babell Iacob, ac i babell Lea, ac i babell y ddwy lawſorwyn, ac nis cafodd hwynt: yna yr aeth allan o babell Lea, ac y daeth i babell Rahel.

34 A Rahel a gymeraſei y delwau, ac ai goſodaſe hwynt yn offer y camel, ac a eiſteddaſai arnynt: a Laban a † chwiliodd yr holl babell ac nis cafodd.

35 A hi a ddywedodd wrth ei thâd, na ddigied fy arglwydd, am nas gallaf gyſodi ger dy fron di; canys arfer gwragedd a *ddigwyddodd* i mi: ac efe a chwiliodd, ac ni chafodd y delwau.

36 A

† Hebr. dau ac ugeinydd.

‖ Neu y dyrchod.

* Gene. 28.18.

PEN. XXXII.

Yr Gweledigaeth Iacob yn Mahanaim. 3 Ei genadwriaeth at Esau. 6 Mae ef yn ofni dyfodiad Esau, 9 yn gweddio am ymwared, 13 Yn anfon anrheg i Esau. 24 Ymdrech ag Angel yn Penuel, lle y gelwir ef Israel. 31 Mau ese yn cloffi.

A Iacob a ddigiodd, ac a roes ſenn i Laban: ac Iacob a attebodd ac a ddywedodd wrth Laban, pa peth yw ſy nghamwedd i? pa beth yw ſy mhechod, gan erlid ohonot ar ſy ôl?

27 Gan i'r † chwilio ſy holl ddodreſn i, pa beth a gefaist o holl ddodreſn dy dŷ dôt goſot ef ymma gyd â'm brodyr i a'th frodyr dithe, ſel y barnant rhyngom ni ein dau.

28 Myſi bellach *a fum* vgain mlhynedd gyd a thi, ny ddefaid a'th eiſr ni erthylaſant, ac ni thwytteais brydded dy braidd.

29 Ni ddygum ſclyfaeth attat ti; myfi ai gwnaum ef yn dda; * o'm llaw i y gofynnit hynny; yr hyn a ledrateid y dydd, a'r hyn a ledrateid y nos.

40 Bûm y dydd, y gwres a'm treuliodd, a rhew y nos a'm ewſc a gilidrth ſy llygaid.

41 Felly y bûm i vgain mhlynedd yn dy dŷ di; ſef-dair blynedd ar ddec y gwaſanaethais di am dy ddwy ferched, a chwe blynedd am dy braidd, a thi a newidiaſt ſynghyflog ddec o weithion.

42 Oni buaſei *ſod* Duw ſy nhâd, Duw Abraham, ac ofnyd Iſaac gyd a'mi, dian yr awr hon y gollyngaſt ſi ymaith yn wâglaw: Duw a welodd ſyng-hyſtydd a llafur ſy nwylaw, ac a'th geryddoad *di* neithwyr.

43 A Laban a attebodd, ac a ddywedodd wrth Iacob, y merched *hyn ydynt* ſy merched i, a'r meibion *hynſint* ſy meibion i, a'r praidd yw ſy mraidd i: a'r hyn oll a weli, eiddo ſi yw: a heddyw pa beth a wnaf i'm merched hyn, ac iw meibion hwnt, y rhai a eſcorafant?

44 Tyred gan hynny yn awr, gwnawn gyfammod mi a thi, a bydded yn deſtiolaeth rhyngoſi a chithe.

45 A Iacob a gymmerth garrec ac a'i cododd hi yn goloſn.

46 Hefyd Iacob a ddywedodd wrth ei frodyr, caſclwch gerric: a hwy a gymmeraſant gerric, ac a wnaethant garnedd, ac a ſwyttaſant yno ar y garnedd.

47 A Laban ai galwodd hi ‖ Iegar-Sahadutha: ac Iacob ai galwodd hi Galeed.

48 A Laban a ddywedodd, y garnedd hon ſydd rhyngoſi a thithe heddyw: am hynny y galwodd *Iacob* ei henw hi Galeed,

49 A ‖ Miſpah: o blegit eſe a ddywedodd, gwiled yr Arglwydd rhyngoſi a thithe, pan fôm ni heb vao olwg ei gilydd.

50 Os gorthrymmi di ſy merched, neu os cymmeri wragedd heb law ſy merched i: nid *ots* neb gyd â ni, edrych, Duw *ſydd* dyſt rhyngoſi a thithe.

51 Dywedodd Laban hefyd wrth Iacob, wele y garnedd hon, ac wele y goloſn hon a oſodais rhyngoſi a thi.

52 Tyſt *a fydd* y garnedd hon, a thyſt *a fydd* y goloſnau ddeuaſi tros y garnedd hon, a trac ti, ac ni ddoi dithe tros y garnedd hon nâ'r goloſn hon attaſ, er niwed.

53 Duw Abraham, a Duw Nachor a farno rhyngom ni, Duw en tadu hwynt. Ac Iacob a dyngodd i oſn ei dâd Iſaac.

54 Hefyd Iacob a ‖ aberthodd aberth yn y mynydd, ac a alwodd ar ei frodyr i ſwytta bara, a hwy a ſwyttaſant fara, ac a drigaſant tros nôs yn y mynydd.

55 A Laban a gyſododd yn foreu, ac a gyſanodd ei feibion a'i ferched, ac a'i bendithiodd hwynt: felly Laban a aeth ymmaith, ac a ddychwelodd ſw ſtô ei hun.

1 Gweledigaeth Iacob yn Mahanaim. 3 Ei genadwriaeth at Eſau. 6 Mae ef yn ofni dyfodiad Eſau, 9 yn gweddio am ymwared, 13 Yn anfon anrheg i Eſau. 24 Ymdrech ag Angel yn Penuel, lle y gelwir ef Iſrael. 31 Mau eſe yn cloffi.

AC Iacoba gerddodd i'w daith yntef: ac angylion Duw a gyfarfu ag ef.

2 Ac Iacob a ddywedodd pan welodd hwynt, dymma werſyll Duw, ac a alwodd henw y lle hwnnw ‖ Mahanaim.

3 Ac Iacob a anſonodd gennadon o'i flaen at ei frawd Eſau, i wlad Seir, † i wlâd Edom.

4 Ac a orchymynnodd iddynt, gan ddywedyd; fel hyn y dywedwch wrth ſy arglwydd Eſau, fel hyn y dywed dy wâs di Iacob: gyd â Laban yr ymdeithiais, acy trigais hyd yn hyn.

5 Ac y mae i mi eidionnau, ac aſſynnod, defaid a gweiſion, a morwynion: ac anfon a wnaethum i fynegi i'm harglwydd, i gael ffaſr yn dy olwg.

6 A'r cennadau a ddychwelaſant at Iacob, gan ddywedyd, daethom at dy frawd Eſau, ac y mae eſe yn dyfod i'th gyfarfod ti, a phedwar cant o wŷr gyd ag ef.

7 Yna Iacob a ofnodd yn fawr, a chyſyng-edd arnaw, ac eſe a rannodd y bobl *oedd* gyd ag ef, a'r defaid, a'r eidionnau, a'r camelod, yn ddwy fintai.

8 Ac a ddywedodd, os daw Eſau at y naill fintai, a tharo honno, yna y fintai arall a fydd diangol.

9 A dywedodd Iacob, o Ddaw ſy-nhâd Abraham, a Duw ſy-nhâd Iſaac, ô Arglwydd, yr hwn a ddywedaiſt wrthif, * dychwel i'th wlâd, ac at dy genhedl, ac mi a wnaf ddaioni i ti:

10 † Ni ryglyddais y lleiaf o'th holl drugareddau di, nac o'r holl wirioneddau a wnaethoſt a'th wâs: o blegit â'm ffon y daethym tros yr Iorddonen hon ond yn awr yr ydwyf yn ddwy fintai.

11 Achub fi attolwg o law ſy mrawd, o law Eſau: o blegit yr ydwyf yn ei ofni eſr hac dyfod o honaw a'm tare, *a'r* fam † gyd a'r plant.

12 A thy dia ddywedaiſt, gwnaf ddaioni i ti yn ddiau; a'th hâd ti a wnâf fel tywod y môr, yr hwn o amlder ni ellir ei riſo.

13 Ac yno y lletteodd efe y noſon honno: ac o'r hyn a ddaeth i'w law ef y cymmerth efe anrheg iw frawd Eſau:

14 Deu cant o eiſr, ac vgain o ſyched, deu cant o ddefaid, ac vgain o hwrddod:

15 Dêc ar hugain o gamelod blithion a'i llydnod, deugain o warthec a dêc o deirw, vgain o aſſynnod, a dec o ebolion.

16 Ac eſe a roddes yn llaw ei weiſion, bôb gyr o'r naillen, ac a ddywedodd wrth ei weiſion, ewch troſodd o'm blaen i, a gnſodwch encyd rhwng pob gyrr a'i gilydd.

17 Ac efe a orchymynnodd i'r blaenaf, gan ddywedyd; os Eſau fy mrawd a'th gyferfydd di, ac a ymofyn â thy di, gan ddywedyd; I bwy y *perthyſi* di? ac i ba le'r ei? ac eiddo pwy yw y rhai hyn o'th flaen di?

18 Yna y dywedi, eiddo dy wâs Iacob: anrheg yw, wedi ei hanfon i'm harglwydd Eſau: ac wele yntef hefyd ar einhôl ni.

19 Felly y gorchymynnodd hefyd i'r ail, ac i'r trydydd, ac i'r rhai oll oedd yn canlyn y gyrreddau, gan ddywedyd: yn y modd hwn y dywedwch wrth Eſau, pan gaffoch afael arno.

20 A dywedwch hefyd, wele dy wâs Iacob ar einhôl ni: o blegit (ebef) bodlonaf ei wyneb ef â'r anrheg *ſydd* yn myned o'm blaen: ac wedi hynny

edrychaf yn ei wyneb ef, onid antur efe a dderbyn
fy wyneb innau.
25 Felly yr aeth heibio iddo: ac efe a lettcuodd y noson honno yn y gwersyll.
22 Ac efe a gyfododd y noson honno, ac a gymerth ei ddwy wragedd, a'i ddwy lawforwyn, a'i
un mab ar ddec, ac a aeth tros rŷd Iabboc.
23 Ac a'i cymmerth hwynt, ac a'i trosglwyddodd
trwy'r afon: felly efe a drosglwyddodd yr hyn oedd
ganddo.
24 Ac Iacob a adawyd ei hunan; yna yr ymdrechodd gŵr ag ef, nes codi'r wawr.
25 A phan welodd na byddai drech nag ef, efe
a gyffyrddodd â chyfwllt ei forddwyd ef, fel y llas-
hodd cyfwllt morddwyd Iacob, wrth ymdrech o
honaw ag ef.
26 A'r *Angel a ddywedodd, gollwng fi ymmaith
o blegit y wawr a gyfododd: yntef a attebodd,
* Gen. 32. 4. * ni'th ollyngaf oni'm bendithi.
27 Hefyd efe a ddywedodd wrtho, beth *yw dy
henw? ac efe a attebodd, Iacob.
* Pen. 35. 10. 28 Yntef a ddywedodd, * mwyach ni elwir dy
henw di Iacob, ond Israel: o blegit cefaist nerth
gyd a Duw fel tywysog, a chyda dynion, ac a orch-
fygaist.
29 A Iacob a ymofynnodd, ac a ddywedodd, mynega attolwg dy henw: ac yntef a attebodd, i ba
beth y gofynni hyn am fy henw i? ac yno efe a'i
bendithiodd ef.
30 Ac Iacob a alwodd henw y fan ‖ Peniel: o
‖ Sef, wyneb Duw blegit gwelais Dduw wyneb yn wyneb, a diangodd
fy enioes.
31 A'r haul a gyfodafei arno fel yr oedd yn myned tres Penuel, ac yr *oedd efe yn gloff o'i glûn.
32 Am hynny plant Israel ni fwytant y gewyn a
gilioddi, yr *hwn *fydd o fewn cyfwllt y morddwyd
hyd y dydd hwn: o blegit cyffwrdd â chyfwllt y
morddwyd ar y gewyn a gilioddi.

PEN. XXXIII.

Caredigrwydd Iacob ag Esau wrth gyfarfod. 17 *Iacob yn dyfod i Succoth,* 18 *yn prynu maes yn Salem, ac yn adailadu allor a'i henw El-Elohe-Israel.*

AC Iacob a dderchafodd ei lygaid, ac a edrychodd, ac wele Esau yn dyfod a phedwar cant o
wŷr gyd ag ef: ac efe a rannodd y plant at Lea, ac
at Rahel, ac at y ddwy lawforwyn.
2 Ac ym mlaen y gosododd efe y ddwy lawforwyn, a'i plant hwy; a Lea a'i phlant hitheu yn ol
y rhai hynny: a Rachel a Ioseph ynolaf.
3 Ac yntef a gerddodd oi blaen hwynt, ac a ymo-
fynnodd i lawr seithwaith, oni ddaeth efe yn
agos at ei frawd.
4 Ac Esau a redodd i'w gyfarfod ef, ac a'i cofleidiodd ef, ac a syrthiodd ar ei wddf ef, ac a'i cyssanodd ef: a hwy a wylasant.
5 Ac efe a ddercbafodd ei lygaid ac a ganfu y
gwragedd, a'r plant, ac a ddywedodd, pwy yw y rhai
hyn gennyt ti? yntef a ddywedodd y plant a roddes
Duw, o'i ras i'th wâs di.
6 Yna y llaw-forwynion a nesâasant; hwynt-hwy
a'i plant, ac a ymgrymmasant.
7 A Lea a nesâodd a'i phlant hitheu, ac a ymgrymmasant, ac wedi hyny y nesâaodd Ioseph a
Rahel, ac a ymgrymmasant.
8 Ac efe a ddywedodd, pa beth yw gennyt yr
holl fintai accw a gyfarfum i? yntef a ddywedodd *cafonaf hwnw i gael ffafor yngolwg fy Ar-
glwydd.
9 Ac Esau a ddywedodd, y mae gennifi ddigon,
fy mrawd y bydded i ti yr hyn *fydd genyt.
10 Ac Iacob a ddywedodd, nagê attolwg: os cafais yn awr ffafor yn dy olwg; cymmer fy anrheg
o'm llaw i: canys am hynny y gwelais dy wyneb,
fel pe gwelfwn wyneb Duw, a thi yn fodlon i mi.
11 Cymmer attolwg fy mendith, yr hon a ddygwyd i ti; o blegit Duw a fu rasfon i mi, ac am fod
gennifi bôb peth: ac efe a fu daer arno, ac yntef a
gymmerodd.
12 Ac a ddywedodd, cychwynwn ac awn, a mi a
âf o'th flaen di.
13 Yntef a ddywedodd wrtho, fy arglwydd a wyr
mai tyner *yw y plant, a *bod y praidd a'r gwar-
thec ‖ blithion gyd â myfi: os gyrrir hwynt yn
diwrnod yn rhy chwyrn, marw a wna yr holl
braidd.
14 Aed attolwg fy arglwydd o flaen ei wâs, a
minne a ddeuaf yn araf fel y gallo'r anifeiliaid
*fydd o'm blaen i, ac y gallo'r plant, hyd oni ddel-
wyf at fy arglwydd i Seir.
15 Ac Esau a ddywedodd, gadawaf yn awr gyd
â thi *rai o'r bobl *fydd gyda mi: yntef a ddywe-
odd, I ba beth y *gwnai hynny? caſwyf ffafor yng-
olwg fy arglwydd.
16 Felly Esau y dydd hwnnw a ddychwelodd ar
hyd ei ffordd ei hun i Seir.
17 Ac Iacob a gerddodd i Succoth, ac a adailadodd iddo dŷ, ac a wnaeth ſythod i'w anifeiliaid:
am hynny efe a alwodd henw y lle ‖ Succoth.
18 Hefyd Iacob a ddaeth ‖ yn llwyddiannus i ddinas Sichem, yr hon *fydd yngwlad Canaan, (pan ddaeth efe o ‖ Meſopotamia,) ac a wersyllodd o flaen
y ddinas.
19 Ac a brynodd ran o'r maes y lledaſei ei babell
ynddo, o law meibion ‖ Hamor, tâd Sichem, am gan
darn o arian.
20 Ac a offodedd yno allor, ac a'i henwodd ‖ El-
Elohe Israel.

PEN. XXXIIII.

Sichem yn treiſio Dina. 4 *Y'n ei gofyn hi yn briod.* 13 *Meibion Iacob yn cymyg yr Sichemiad ammod yr Enwaediad.* 2 *Hemor a Sichem yn cyriol arnynt am ei dderbyn.* 25 *Meibion Iacob ar y fantan honno yn ei lladd hwynt,* 27 *ac yn ysbeilio en dinas.* 30 *Iacob yn ceryddu Simeon a Lefi.*

ADina merch Lea, yr hon a ymddygaſei hi Iacob, a aeth allan i weled merched y wlad.
2 A Sichem mab Hemor yr Hefiad tywyſog y
wlad, a'i canfu hi, ac a'i cymmerth hi, ac a orwedd-
odd gyd a hi, ac a'i † treiſiodd.
3 A'i enaid ef a lynodd wrth Dina ferch Iacob, a
ie efe a hoffodd y llangces, ac a ddywedodd wrth
*fodd calon y llangces.
4 Sichem hefyd a lefarodd wrth Hemor ei dâd,
gan ddywedyd; cymmer y llangces hon yn wraig
i mi.
5 A Iacob a glybu *i Sichem halogi Dina ei
ferch (a'i feibion ef oedd gyd a'i anifeiliaid ef
yn y maes) ac Iacob a dawodd â ſôn hyd oni ddaethant hwy *adref.
6 A Hamor tâd Sichem a aeth allan at Iacob, i
ymddiddan ag ef.
7 A meibion Iacob a ddaethant o'r maes, wedi clywed o honynt, a'r gwyr a ymofidiaſant, a digiaſant yn ddirfawr, o blegit gwneuthur o Sichem
ffolineb yn Hrael, gan orwedd gyd â merch Iacob:
canys ni ddyleſid gwneuthur felly.
8 A Hemor a ymddiddanodd â hwynt, gan ddywedyd, glyned a wnaeth enaid Sichem fy mab i wrth
eich merch, chwi i rhoddweb hi attolwg yn wraig
iddo ef,

3 Ac ymgyfathrachwch â ni, rhoddwch eich merched chwi i ni, a chymmerwch ein merched ni i chwithau.

10 A chwi a gewch breswylio gyd â ni, a'r wlad fydd o'ch blaen chwi: trigwch a negesuwch yndi a deilliwch feddiannau yndi.

11 Sichem hefyd a ddywedodd wrth ei thâd hi, ac wrth ei brodyr, caswyffafor yn eich golwg, a'r hyn a ddywedoch wrthif a roddaf.

12 Gelodwch arnaf fi ddirfawr gynhyscaeth, a rhodd, ac mi a roddaf fel y dywedoch wrthif: rhoddwch chwithau y llangces i mi yn wraig.

13 A meibion Iacob a attebasant Sichem, a Hemor ei dâd ef yn dwyllodrus, ac a ddywedasant, o herwydd iddo ef halogi Dina ẽu chwaer hwynt.

14 Ac a ddywedasant wrthynt, ni allwn wneuthur y peth hyn, gan roddi ein chwaer i ŵr dienwaededic; o blegit gwarthrudd yw hynny i ni.

15 Ond yn hyn y cytunwn â chwi, os byddwch fel ni, gan enwaedu pôb gwryw i chwi.

16 Yna y rhoddwn ein merched ni i chwi ac y cymmerwn eich merched chwithau i ninnau, ac ni a gyd-trigwn â chwi, ac ni a fyddwn yn yn bobl.

17 Ond oni wrandewch arnom ni i'ch enwaedu, yna y cymmerwn ein merch, ac a awn ymmaith.

18 A'i geirian hwynt oedd dda yngolwg Hemor, ac yngolwg Sichem mâb Hemor.

19 Ac nid oeddodd y llangc wnaethur y peth, o blegit efe a roddase serch ar fetch Iacob: ac yr oedd efe yn anrhyddedusach nã holl dŷ ei dâd.

20 A Hemor a Sichem ei fab ef a aethant i borth ẽu dinas, ac a lefarasant wrth ẽu dinasyddion, gan ddywedyd;

21 Y gwyr hyn heddychol *yw* hwy gyd â ni, trigant hwythau yn y wlad, a gwnant eu negesau yndi: a'r wlâd, wele, sy ddigon eang iddynt hwy: cymmerwn eu merched hwynt i ni yn wragedd, a rhoddwn ein merched ninnau iddynt hwy.

22 Ond yn hyn y cytuna y dynion â ni, i drigo gyd â ni, a bod yn vn bobl, os enwaedir pôb gwryw i ni, fel ymaent hwy yn enwaededic.

23 Eu hanfeiliaid hwynt, a'i cyfoeth hwynt, a'i holl ysgrubliaid hwynt, onid eiddo ni *fyddant hwy?* yn vaic cytunwn â hwynt, a hwy a drigant gyd a ni.

24 Ac ar Hemor ac ar Sichem ei fab ef, y gwrandawodd pawb a'r a oedd yn dyfod allan o borth ei dinas ef: ac enwaedwyd pôb gwryw, *sef* y rhai oll oedd yn dyfod allan o borth ei dinas ef.

25 A bu ar y trydydd dydd pan oeddynt hwy yddoluras, gymmeryd o ddau o feibion Iacob, Simeon, a Lefi, brodyr Dina, bôb vn ei gleddyf, a dyfod ar y dinas yn hyderus, a lladd pôb gwryw.

26 * Lladdasant hefyd Hemor a Sichem ei fâb, â min y cleddyf: a chymmerasant Dina o dŷ Sichem, ac aethant allan.

27 Meibion Iacob a ddaethant ar y lladdedigion, ac a yspeiliasant y dinas, am halogi o honynt eu chwaer hwynt.

28 Cymmerasant eu defaid hwynt, a'i gwarthec, a'i hasynod hwynt, a'r hyn *oedd* yn y dinas, a'r hyn oedd yn y maes.

29 A'i holl gyfoeth hwynt, a'i holl rai bychain, a'i gwragedd a gaethgludasant hwy, ac yspeiliasant yr hyn oll *oedd* yn y tai.

30 A Iacob a ddywedodd wrth Simeon, a Lefi, trallodasoch fi, gan barl i mi sod yn ffiaidd gan breswylwyr y wlad, gan y Canaaneaid a'r Pherezïaid, a minneu yn ychydic o nifer: a hwy a ymgasclant yn fy erbyn, a tharawant fi, felly y difethir fi, mi a'm tŷ.

31 Hwythau a attebasant, ai megis puttain y gwnai efe ein chwaer ni?

PEN. XXXV.

1 *Duw yn anfon Iacob i Bethel: a mae ef yn glanhau eidy o dduwiau.* 6 *Y n adailadu allor yn Bethel.* 8 *Debora yn marw yn Alhon bachuth.* 9 *Duw yn bendithio Iacob n Bethel.* 16 *Rahel wrth escor ar Beniamin yn marw ar y ffordd i Euro.* 22 *Reubin yn gorwedd gyda Bilha.* 23 *Meibion Iacob.* 27 *Iacob yn dyfod at Isaac i Hebron.* 28 *Oedran, marwolaeth a chladdedigaeth Isaac.*

A Duw a ddywedodd wrth Iacob, cyfod, escyn i Bethel, a thrig yno: a gwna yno allor i Dduw, yr hwn a ymddangosodd i ti, * pan ffoaist o wydd Esau dy frawd. * Pen. 27.43.

2 Yna Iacob a ddywedodd wrth ei deulu, ac wrth y rhai oll *oedd* gyd ag ef, bwriwch ymmaith y duwiau dieithr sydd yn eich plith chwi, ac ymlânhewch, a newidiwch eich dillad,

3 A chyfodwn, ac escynnwn i Bethel, ac yno y gwnaf allor i Dduw yr hwn a'm gwrandawodd yn nŷdd syngbyfyngder, ac a fu gyd â mi yn y ffordd a gerddais.

4 A hwy a roddasant at Iacob yr holl dduwiau dieithr y rhai *oedd* yn eu llaw hwynt, a'r clustdlysau *oedd* yn eu clustiau: ac Iacob a'i cuddiodd hwynt tan y dderwen *oedd* yn ymmyl Sichem.

5 A hwy a gychwynasant: ac ofn Duw *oedd* ar y dinasoedd, y rhai *oedd* o'i hamgylch hwynt, ac nid ei lidiasant ar ol meibion Iacob.

6 Ac Iacob a ddaeth i Luz yngwlad Canaan, hon *yw* Bethel, efe a'r holl bobl y rhai *oedd* gyd ag ef:

7 Ac a'adeiladodd yno allor, ac a henwodd y lle El-bethel, blegit yno yr ymddangosasei Duw iddo ef, pan ffoesei efe o wydd ei frawd. * Pen. 28.19. * Ecef. Duw Bethel.

8 A marw a wnaeth Debora mammaeth Rebeca, a hi a gladdwyd islaw Bethel dan dderwent a galwyd henw honno Alhon bachuth. * Ecef. derwen y wylofain.

9 Hefyd Duw a ymddangosodd eilwaith i Iacob pan ddaeth efe o Mesopotamia ac a'i bendithiodd ef.

10 A Duw a ddywedodd wrtho, dy henw di *yw* Iacob, ni elwir dy henw di Iacob mwy onid Israel a fydd dy henw di: ac efe a alwodd ei enw ef Israel. * Pen. 32.28.

11 Hefyd Duw a ddywedodd wrtho, myfi *yw* Duw holl allnog: cynnyddа, ac amlhâ: cenedl a chynnulleidfa cenhedloedd a fydd o honot ti, a brenhinoedd a ddaw allan o'th lwynau di,

12 A'r wlâd yr hon a roddais i Abraham, ac i Isaac, a roddaf i ti, ac i'th hâd ar dy ôl di y rhoddaf y wlâd.

13 A Duw a escynnodd oddi wrthaw ef yn y lle lle y llefarasei efe wrtho.

14 Ac Iacob a osododd golofn yn y lle lle y ymddiddanasei efe ag ef, *sef* colofn faen: ac efe a dywalltodd arni ddiodoffrwm, ac a dywalltodd olew arni.

15 A Iacob a alwodd henw y lle lle y ymddiddanodd Duw ag ef, Bethel.

16 A hwy a aethant ymmaith o Bethel: ac yr oedd etto megis milltir o dir i ddyfod i Ephrath: ac yr esgorodd Rahel, a bu galed *a'i* wrth esgor.

17 A darfu pan oedd galed *arni* wrth esgor, yr ŷdwraig ddywedyd wrthi hi, nac ofna: i o blegit llymma hefyd i ti fab.

18 Darfu

18 Darfu hefyd wrth ymadel o'i hemaid hi (o
‖Sef, mab fyngalar ‖Sef, mab y ddeubu-ddaw. blegit marw a wnaeth hi) iddi alw ei enw ef ‖Benoni: ond ei dâd a'i henwodd ef ‖Beniamin.
19 A Rahel a fu farw, ac a gladdwyd yn y ffordd i Ephrath; hon yw Bethlehem.
20 Ac Iacob a osododd golofn ar ei bedd hi: honno yw colofn bedd Rahel hyd heddyw.
‖Tŵr Eder. 21 Yna Israel a gerddodd, ac a ledodd ei babell o'r tu hwnt i Migdal-eder.
22 A phan ydoedd Israel yn trigo yn y wlâd honno, yna Reuben a aeth ac a orweddodd * gyd a Bilha gordderchwraig ei dad, a chlybu Israel hynny: yna meibion Iacob oeddynt ddeuddec.
* Pen. 49. 3. 23 Meibion Lea, Reuben cyntafanedic Iacob, a Simeon, a Lefi, a Iuda, ac Issacar, a Zabulon.
24 Meibion Rahel, Ioseph, a Beniamin.
25 A meibion Bilha llaw-forwyn Rahel, Dan, a Nephthali.
26 A meibion Zilpha llaw forwyn Lea; Gad, ac Aser. Dymma feibion Iacob, y rhai a anwyd iddo ym-Mesopotamia.
27 A Iacob a ddaeth at Isaac ei dâd i Mamre i gaer Arba, hon yw Hebron, lle'r ymdeithiasei Abraham ac Isaac.
28 A dyddiau Isaac oedd gan-mlynedd a phedwar vgain mlynedd.
* Pen. 25. 8. 29 Ac Isaac a drengodd, ac a fu farw, * ac a gasclwyd at ei bobl, yn hên, ac yn gyflawn o ddyddiau: a'i feibion Esau ac Iacob a'i claddasant ef.

PEN. XXXVI.

1 Tair gwraged Esau. 6 Ei symudiad ef i fynydd Seir. 9 Ei feibion. 15 Y Dugiaid a ddaethant o'i feibion ef. 20 Meibion ŷ dugiaid Seir. 24 Ana yn cael mulod. 31 Brenhinoedd Edom, 40 Y Dugiaid a ddaethant o Esau.

AC dymma genhedlaethau Esau: efe yw Edom.
2 Esau a gymmerth ei wragedd o ferched Canaan; Ada merch Elon yr Hethiad, ac Aholibama merch Ana, merch Zibeon yr Hefiad:
3 Basemath hefyd merch Ismael, chwaer Nebaioth.
* 1. Cron. 1. 35. 4 Ac * Ada a ymddug Eliphas i Esau: a Basemath a escorodd ar Reuel.
5 Aholibama hefyd a escorodd ar Ieus, a Ialam, a Chorah: dymma feibion Esau, y rhai a anwyd iddo yngwlad Canaan.
6 Ac Esau a gymmerodd ei wragedd, a'i feibion, a'i ferched, a holl ddynion ei dŷ, a'i anifeiliaid, a'i holl ysgrubliaid, a'i holl gyfoeth a gasglasei efe yngwlad Canaan, ac a aeth ymmaith i'r wlad o wydd ei frawd Iacob.
7 O blegit eu cyfoeth hwynt oedd fwy nag y gellynt gyd trigo: ac nis gallei gwlâd eu hymdaith eu cynnwys hwynt gan eu hanifeiliaid.
Iosua. 24. 4. 8 Felly y * trigodd Esau ym mynydd Seir: Esau yw Edom.
1. Cron. 1. 35. 9 Ac dymma genhedlaethau Esau tâd yr Edomiaid ym mynydd Seir.
10 * Dymma henwau meibion Esau; * Eliphas mâb Ada gwraig Esau, Reuel mâb Basemath gwraig Esau.
11 A meibion Eliphas oedd Teman, Omar, Zepho, a Gatim, a Chenaz.
12 A Thimna oedd ordderch-wraig i Eliphas mab Esau, ac a escorodd Amelec i Eliphas: dymma feibion Ada gwraig Esau.
13 Ac dymma feibion Reuel; Nahath, a Serah, Samma, a Mizza: y rhai hyn oedd feibion Basemath gwraig Esau.
14 Hefyd y rhai hyn oedd feibion Aholibama merch Ana, merch Zibeon gwraig Esau: a hi a ymddug i Esau, Ieus, a Ialam, a Chorah.
15 Dymma ddûgiaid o feibion Esau: meibion Eliphas cyntafanedic Esau: dduc Teman, duc Omar, duc Zepho, duc Cenaz.
16 Duc Corah, duc Gatam, duc Amelec: dymma y dûgiaid o Eliphas yng-wlad Edom: dymma feibion Ada.
17 Ac dymma feibion Reuel mab Esau, duc Nahath, duc Serah, duc Samma, duc Mizza: dymma'r dugiaid o Reuel yng-wlad Edom: dymma feibion Basemath gwraig Esau.
18 Dymma hefyd feibion Aholibama gwraig Esau, duc Ieus, duc Ialam, duc Corah: dymma'r dugiaid o Aholibama merch Ana gwraig Esau.
19 Dymma feibion Esau, (hwn yw Edom) ac dymma eu dûgiaid hwynt.
* 1. Cron. 1. 38. 20 * Dymma feibion Seir yr Horiad, cyfanneddwyr y wlad; Lotan, a Sobal, a Zibeon, ac Ana.
21 A Dison, ac Eser, a Disan: dymma ddugiaid yr Horiaid meibion Seir yng-wlad Edom.
22 A meibion Lotan oedd Hori, a Hemam: a chwaer Lotan oedd Timna.
23 Ac dymma feibion Sobal; Alphan, a Manahath, ac Ebal, Sepho, ac Onam.
24 Ac dymma feibion Zibeon; Aia, ac Ana: hwn yw Ana a gafodd ymulod yn yr anialwch wrth borthi asynnod Zibeon ei dâd.
25 Ac dymma feibion Ana; Dison, ac Aholibama merch Ana.
26 Dymma hefyd feibion Dison; Hemdan, ac Eshan, ac Ithran, a Cheran.
27 Dymma feibion Eser, Bilhan, a Saafan, ac Acan.
28 Dymma feibion Disan; Vs, ac Aran.
29 Dymma ddugiaid yr Horiaid; Duc Lotan, duc Sobal, duc Zibeon, duc Ana,
30 Duc Dison, duc Eser, duc Disan. Dymma ddugiaid yr Horiaid, yn mhlith eu dugiaid yng-wlâd Seir.
31 Dymma hefyd y brenhinoedd a deyrnasasant yng-wlad Edom cyn teyrnasu brenin ar feibion Israel.
32 A Bela mab Beor a deyrnasodd yn Edom: a henw ei ddinas ef oedd Dinhabah.
33 A Bela a fu farw; a Iobab mab Serah o Bosra a deyrnasodd yn ei le ef.
34 Iobab hefyd a fu farw; a Husam o wlâd Temani a deyrnasodd yn ei le ef.
35 A bu Husam farw; a Hadad, mab Bedad yr hwn a darawodd Midian ym maes Moab, a deyrnasodd yn ei le ef: a henw ei ddinas ef oedd Afith.
36 Marw hefyd a wnaeth Hadad, a Samlah o Masrecah a deyrnasodd yn ei le ef.
37 A bu Samlah farw; a Saul o Rehoboth *wrth* yr afon, a deyrnasodd yn ei le ef.
38 A bu Saul farw; a Baalhanan mab Achbor a deyrnasodd yn ei le ef.
39 A bu Baalhanan mab Achbor farw; a Hadar a deyrnasodd yn ei le ef, a henw ei ddinas ef oedd Pau; a henw ei wraig Mehetabel, merch Matred, merch Mezahab.
40 Ac dymma henwau'r dûgiaid o Esau yn ol eu teuluoedd, wrth eu trigleoedd, erbyn eu henwau; duc Timna, duc Alfah, duc Ietheth.
41 Duc Aholibama, duc Ela, duc Pinon,
42 Duc Cenaz, duc Teman, duc Mibsar,
43 Duc Magdiel, duc Iram. Dymma'r dugiaid o Edom, yn ol eu presswylfeydd, yng ‡ Hebr. wlad eu perchennogaeth: dymma Esau tâd ‖ yr Edom, Edomiaid.

PEN.

PEN. XXXVII.

2 Joseph yn cael ei gasau gan ei frodyr. 5 Ei ddau freuddwyd ef. 13 Iacob yn ei anfon ef i ymweled ei frodyr. 18 Hwythau yn cynllwynaw i ladd ef. 21 Reuben yn ei achub ef. 28 Hwynt yn ei werthu ef i'r Ismaeliaid. 31 Ei ddâd wedi ei ffromi trwy y facced wedilyn, yn galarn am dano ef. 36 Ei werthu ef i Putiphar yn yr Aipht.

A Thrigodd Iacob yngwlâd ymdaith ei dâd yngwlâd Canaan.

2 Dymma genhedlaethau Iacob. Ioseph yn fab ugain mlwydd ar bymthec oedd fugail gyd a'i frodyr ar y praidd: a'r llangc oedd gyd a meibion Bilha, a gyd a meibion Zilpha gwragedd ai dâd. A Ioseph a ddygodd eu dryg-air hwynt at eu tâd.

3 A Ciſrael oedd hoffach ganddo Ioſeph nâ'i holl feibion, o blegit efe oedd fâb ei henaint ef, ac efe a wnaeth facced fraith iddo ef.

4 A Phan welodd ei frodyr ſod eu tâd yn ei garu ef yn fwy nâ'i holl frodyr, hwy a'i caſaſant ef, ac ni fedrent ymddiddan *ag* ef yn heddychol.

5 A Ioſeph a freuddwydiodd freuddwyd, ac a'i mynegodd iw frodyr: a hwy a'i caſaſant ef etto yn ychwaneg.

6 Ac efe a *ddywedodd* wrthynt, gwrandewch atolwg y breuddwyd hwn a freuddwydiais:

7 Ac wele rhwymo yſgubau 'r oeddym ni yng-hanol y maes, ac wele ſy yſcub i a gyfododd, ac a ſaſodd hefyd; ac wele eich yſcubau chwi a ſaſaſant o amgylch ac a ymgrymmaſant i'm hyſgub i.

8 A'i frodyr a ddywedaſant wrtho, ai gan deyrnaſu y teyrneſi arnom ni? ai gan arglwyddiaethu 'r arglwyddiaethi arnom ni? a hwy a chwanegaſant etto ei gaſau ef, o blegid ei freuddwydion, ac o blegit ei eiriau.

9 *Hefyd efe* a freuddwydiodd etto freuddwyd arall, ac a'i mynegodd iw frodyr, ac a ddywedodd; wele breuddwydiais freuddwyd etto: ac wele yr haul, a'r lleuad, a'r ſeren ar ddec yn ymgrymmu i mi.

10 Ac efe a'i mynegodd iw dâd, ac i'w frodyr: a'i dâd a feiodd arno, ac a ddywedodd wrtho, pa freuddwyd yw hwn, a freuddwydiaiſti? ai gan dyfod y deuwnni, mi a'th fam a'th frodyr, i ymgrymmu i lawr i ti?

11 A'i frodyr a gynfigennaſant wrtho ef, *ond* ei dâd a ddaliodd ar y peth.

12 A'i frodyr a aethant i fugeilia praidd eu tâd yn Sichem.

13 Ac Iſrael a ddywedodd wrth Ioſeph, onid *yn* ly frodyr yn bugeilio yn Sichem? tyred, a mi a'th anfonaf attynt: yntef a ddywedodd wrtho, wele fi.

14 A dywedodd wrtho, dos weithian, edrych pa lwyddiant *ſydd* i'th frodyr, a *pha* lwyddiant *ſydd* ir praidd, a dwg eilchwyl air i mi: felly efe a'i hanfonodd ef o ddyffryn Hebron, ac efe a ddaeth i Sichem.

15 A chyſarfu gŵr ag ef, ac wele efe yn cyrwydro yn y maes: a'r gŵr a ymofynnodd *ag* ef, gan ddywedyd, pa beth yr wyt yn ei geiſio?

16 Yntef a ddywedodd, ceiſio fy-mrodyr yr ydwyf: mynega atolwg i mi pa le y maent hwy yn bugeilio?

17 A'r gŵr a ddywedodd, hwy aethant oddi yma: o blegit mi a'i clywais hwy yn dywedyd, awn i Dothan. A Ioſeph a aeth a'r ôl ei frodyr, ac a'i caſodd hwynt yn Dothan.

18 Hwythau a'i canfuant ef o ball, a chyn ei ddyfod ef atynt, hwy a *gynllwynaſant yn* ei erbyn ef, iw ladd ef.

19 A dywedaſant wrth ei gilydd, wele y breuddwyd-wr yn dyfod.

20 Deuwch gan hynny ynawr, a lladdwn ef, a thaflwn ef yn yn o'r pydewau, a dywedwn, bwyſtfil drwg a'i bwyttaodd ef: a yna y cawn weled beth a ddaw o'i freuddwydion ef.

21 A* Ruben a glybu, ac a'i hachubodd ef o'r llaw hwynt, ac a ddywedodd, na laddwn ef. * Pen. 42.22.

22 Ruben a ddywedodd hefyd wrthynt, na thywelltwch waed; bwriwch ef i'r pydew hwn *ſydd* yn yr anialwch, ac nac eſtynnwch law arno, fel yr achubei ef o'i llaw hwynt i'w ddwyn eil-waith at ei dâd.

23 A bu pan ddaeth Ioſeph at ei frodyr, iddynt ddioſc ei facced oddi am Ioſeph, *ſef* y facced fraith *y doeddam* dano ef.

24 A chymeraſant ef, a thaflaſant i bydew: a'r pydew *oedd* wâg heb ddwfr ynddo.

25 A hwy a eiſteddaſant i ſwytta bwyd, ac a dderchafaſant eu llygaid, ac a edrychaſant, ac wele ſintai o Ismaeliaid yn dyfod o Gilead yn myned i wared i'r Aipht, a'i camelod yn dwyn llyſiau, a balm, a myrr.

26 A dywedodd Iuda wrth ei frodyr, pa leſaad *a fydd* os lladdwn ein brawd, a chêlu ei waed ef?

27 Deuwch a gwerthwn ef i'r Ismaeliaid, ac na fydded ein llaw ni arno ef: o blegit ein brawd ni, a'n cnawd ydyw efe: a'i frodyr a †gytunaſant. † Hebr. yr an-dawſant.

28 A phan ddaeth *y marchnad-wyr o Midian heibio, y tynnaſant, ac y cyſodaſant Ioſeph i fynu o'r pydew, ac a werthaſant Ioſeph i'r Ismaeliaid, er ugain *darn* o arian: a hwynteu a ddygaſant Ioſeph i'r Aipht. * Doeth. 10.13. pſa. 105.17. act. 7.9.

29 A Ruben a ddaeth eil-waith at y pydew, ac wele nid *ydoedd* Ioſeph yn y pydew: ac yntef a rwygodd ei ddillad,

30 Ac a ddychwelodd at ei frodyr, ac a ddywedodd, y llangc nid yw accw, a minneu, i bale 'r af fi.

31 A hwy a gymeraſant facced Ioſeph, ac a laddaſant fyn gafr, ac a drochaſant y facced yn y gwaed.

32 Ac anfonaſant y facced fraith, ac a'i dygaſant at eu tâd, ac a ddywedaſant, hon a gawſom: a wybod yn awr ai facced dy fab yw hi ai nad e.

33 Yntef a'i hadnabuhi, ac a ddywedodd, facced fy mab *yw hi*, * bwyſt-fil drwg a'i bwyttaodd ef: ſ gan larpio y llarpiwyd Ioſeph. * Pen. 44.28.

34 Ac Iacob a rwygodd ei ddillad, ac a oſododd ſach-len am ei lwyn, ac a alarodd am ei fâb ddyddiau lawer.

35 A'r holl feibion, a'r holl ferched a godaſant iw gyſuro eſt ond efe a wrthododd gymmeryd cyſur, ac a ddywedodd; yn ddiau deſcynnaf yn galarus at fy mâb i'r beddrod: a'i dad a wylodd *am dano* ef.

36 A'r Midianiaid a'i gwerthaſant ef i'r Aipht i Putiphar tywyſeg Pharao, *a'r* diſtain.

PEN. XXXVIII.

1 Iuda yn cenhedlu Er, Onan, a Selah. 6 Er yn priodi Tamar. 8 Camwedd Onan. 11 Tamar yn aros am Selah. 16 Yn ſiomi Iuda, 27 ac yn dwyn gefeilliaid, Pharez a Zarah.

A Cyn y cyſamſer hwnnw, y darfu i Iuda fyned i wared oddi wrth ei frodyr, a throi at ŵr o Adulam, a'i henw Hirah.

2 Ac yno y canfu Iuda ferch gŵr o Canaan, a'i enw ef *oedd* Sua, ac a'i cymerodd hi, ac a aeth at ati hi. * 1 Cron. 2.3.

3 A hi a feichiogodd, ac a eſcorodd ar fâb, ac efe a alwodd ei enw ef Er.

4 * A hi a feichiogodd eil-waith, ac a eſcorodd ar fâb, a hi a alwodd ei enw ef Onan. * Num. 26.19.

5 A thrachefn hi a eſcorodd ar fâb, ac a alwodd ei

ei enw ef Selah. Ac yn Cezib yr oedd efe pan escorodd hi ar hwn.

6 A Iuda a gymmerth wraig i Er ei gyntaf-anedic; a'i henw Tamar.

*Numb. 26. 19. 7 Ac *yr oedd Er cyntaf-anedic Iuda yn ddrygionus yng olwg yr Arglwydd, a'r Arglwydd a'i lladdodd ef.

8 A Iuda a ddywedodd wrth Onan, dos at wraig dy frawd, a phrioda hi, a chyfod hâd i'th frawd.

9 Ac Onan a wyddai nad iddo ei hun y byddei 'r had? a phan elei efe at wraig ei frawd, yna y colleiei efe ei *hâd* ar y llawr, rhac rhoddi o honaw hâd iw frawd.

10 A drygionus oedd yr hyn a wnaethei efe yng-olwg yr Arglwydd: am hynny efe a'i lladdodd yntef.

11 Yna Iuda a ddywedodd wrth Tamar ei wannâd, trig yn weddw *yn* nhŷ dy dâd, hyd oni chynnyddo fy mâb Selah: (oblegit efe a ddywedodd, rhag ei farw yntef fel ei frodyr:) A Thamar a aeth, ac a drigodd *yn* nhŷ ei thâd.

12 Ac wedi llawer o ddyddiau, marw a wnaeth merch Sua gwraig Iuda: a Iuda a gymmerth gyssur, ac a aeth i fynu i Timnath, at gneifi-wyr ei ddefaid, ef a'i gyfaill Hirah yr Adulamiad.

13 Mynegwyd hefyd i Tamar, gan ddywedyd: wele dy chwegrwn yn mynedi fynu i Timnath, i gneifio ei ddefaid.

14 Hithe a ddiosgodd ddillad ei gweddwdod oddi am deni, ac a'i cuddiodd ei hun â gorchudd, ac a ymwiscodd, ac a eisteddodd yn nrws Enaim, yr hwn *fydd* ar y ffordd i Timnath: o blegit gweled yr oedd hi fyned Selah yn fawr, ac na roddasid hi yn wraig iddo ef.

§ Newn ei am-lwg. 15 A Iuda a'i canfu hi, ac a dybiodd mai puttain ydoedd hi; o blegit gorchguddio o honi ei hwyneb.

16 Ac efe a droawdd attihi i'r ffordd, ac a ddywedodd, tyred atolwg, gad imi ddyfod attat: (o blegit nid oedd efe yn gwybod mai ei wnudd ef *ydoedd hi*) hithe a ddywedodd, beth a roddi i mi, os cei ddyfod attaf?

17 Yntef a ddywedodd, mi a hebryngaf fyn gafr o'r *hiaid* y praidd: hithe a ddywedodd, a roddi di wyst hyd oni hebryngech?

18 Yntef a ddywedodd, pa wyst a roddaf i ti? hithe a ddywedodd, dy sêl, a'th freichledau, a'th ffon *fydd* yn dy law ac efe ai rhoddes iddi, ac a aeth atti, a hi a feichiogodd o honaw ef.

19 Yna y cyfododd hi ac a aeth ymmaith, ac a ddiosgodd ei gorchudd oddi am deni, ac a wiscodd ddillad ei gweddwdod.

20 A Iuda a hebryngodd fyngafr yn llaw 'r Adulamiad ei gyfaill, i gymmeryd y gwyst o law y wraig: ond ni chafodd *hwnw* hi.

21 Ac efe a ymofynnodd a gwŷr y frô honno, gan ddywedyd, pale *ymae* y buttain honno a ydoedd yn Enaim wrthy ffordd? a hwythau a ddywedasant, nid oedd yma *un* buttain.

§ Neu, yr amlwg. 22 Ac efe a ddychwelodd at Iuda, ac a ddywedodd, ni chefais hi: a gwŷr y frô honno hefyd a ddywedasant, nid oedd yma *un* buttain.

23 A Iuda a ddywedodd, cymmered iddi hi, rhac i ni †gael cywilydd: wele, mi a hebryngais y myn hwn, a thithe ni chefaisi hi.

† Hebr. fod yn ddirmygedig. 24 Ac ynghylch pen tri mis y mynegwyd i Iuda, gan ddywedyd, Tamar dy wnudd di a buteiniodd, ac wele hi a feichiogodd hefyd mewn godineb. A dywedodd Iuda, dygwch hi allan, a lloscer hi.

25 Yna hi (pan ddygwyd hi allan) a anfonodd at ei chwegrwn, gan ddywedyd: o'r gŵr biau y rhai hyn yr ydwyfi yn feichiog: hefyd hi a ddywedodd, adnebydd attolwg eiddo pwy *yw* y sêl, a'r breichledau, a'r ffon yma.

26 A Iuda a adnabu y *pethau hynny* ac a ddywedodd, cyfiawnach yw hi nâ myfi, o herwydd na roddais hi i'm mâb Selah: ac ni bu iddo ef a wnaeth a hi mwy.

27 Ac yn amser ei hescoredigaeth hi, wele efeilliaid yn ei chroth hi.

28 Bu hefyd pan escorodd hi, i *yn* roddi *allan ei* law: a'r fyd-wraig a gymmerth ac a rwymodd am ei law ef *edef* gôch, gan ddywedyd, hwn a ddaeth yn gyntaf allan.

29 A phan dynnodd efe ei law yn ei hôl, yna wele ei frawd ef a ddaeth allan: a hithe a ddywedodd, pa fodd y torraist allan: bid y torriad hwn arnati: am hynny y galwyd ei *enw ef Phares.

30 Ac wedi hynny ei frawd ef a ddaeth allan, yr hwn *yr oedd yr edef* gôch a'm ei law: a galwyd ei enw ef Zarah.

PEN. XXXIX.

Codiad Ioseph yn nhy Putiphar. 7 Ei feistres yn ei demptio of, ac yntef yn ei gwrthwynebu hi. 13 Achwyn arno ef ar gam. 19 Ei fwrw ef yng-charchar. 21 A Duw gyda ef yno.

A Ioseph a ddygwyd i wared i'r Aipht, a Putiphar yr Aipht-wr tywysog Pharao *a'i* ddiffaith, a'i prynodd ef o law 'r Ismaeliaid, y rhai a'i dygasent ef i wared yno.

2 Ac yr oedd yr Arglwydd gyd â Ioseph, ac efe oedd ŵr llwyddiannus: ac yr oedd efe yn nhŷ ei feistr yr Aiphtiad.

3 A'i feistr a welodd fod yr Arglwydd yn llwyddo yn ei law ef yr hyn oll a wnelei efe.

4 A Ioseph a gafodd ffafor yn ei olwg ef, ac a'i gwasanaethodd ef: yntef a'i gwnaeth ef yn olygwr ar ei dŷ, ac a roddes *yr hyn* oll oedd eiddo dan ei law ef.

5 Ac er pan wnaethei efe ef yn olygwr ar ei dŷ, ac ar yr hyn oll *oedd* eiddo, bu'r Arglwydd fendithio tŷ 'r Aiphtiad, er mwyn Ioseph: ac yr oedd bendith yr Arglwydd ar yr hyn oll oedd eiddo ef yn y tŷ, ac yn y maes.

6 Ac efe a adawodd yr hyn oll *oedd* ganddo tan law Ioseph: ac ni wyddei o ddim rhwth ddim ar a *oedd* gyd ag ef, oddi eithr y bwyd yr oedd efe yn ei fwytta: Ioseph hefyd oedd dêg o brŷd a glân yr olwg.

7 A darfu wedi y petheu hynny i wraig ei feistr ef dderchafu ei golwg ar Ioseph, a dywedyd, gorwedd gyd â mi.

8 Yntef a wrthododd, ac a ddywedodd wrth wraig ei feistr, wele fy meistr ni wyr pa beth *fydd* gyd â mi yn y tŷ: rhoddes, hefyd yr hyn oll *fydd* eiddo, tan fy llaw i.

9 Nid oes *neb* fwy yn y tŷ hwn nâ myfi, ac ni waharddodd efe ddim rhagof onid ty di; oblegit ei wraig ef *wyt* ti: pa fodd gan hynny y gallaf wneuthur y mawr-ddrwg hwn, a phechu yn erbyn Duw?

10 A bu fel yr oedd hi yn dywedyd wrth Ioseph bennydd, acyntef heb wrando arni hi, i orwedd yn ei hymyl hi, neu i fod gyd a hio.

11 A bu ynghylch yr amser hwnnw i Ioseph ddyfod i'r tŷ i wneuthur ei orchwyl; ac nid *oedd yn* yno ddynion y tŷ yno ynte?

12 Hithe a'i daliodd ef erbyn ei wisc, gan ddywedyd, gorwedd gyd â mi: yntef a adawodd ei wisc yn ei llaw hi, ac a ffoawdd, ac a aeth allan.

13 A phan welodd hi adel o honyn ef ei wisc yn ei law hi, a ffoi o honaw allan,

14 Yna

13 Tm bi a alwodd ar ddylion ei thŷ, ac a draethodd wrthynt, gan ddywedyd; gwelwch, efe a ddûg i ni Hebrewr i'n gwradwyddo. daeth attafi i'wedd gyd â myfi, minne a waeddais â llêf uchel.

15 A phan glywodd efe ddercha fu o honôfi fy llef, a gweiddi: yna efe a adawodd ei wisc yn fy ymyl, ac a ffodd ac aeth allan.

16 A hi a osododd ei wisc ef yn ei hymmyl, hyd oni ddaeth el feistr ef adref.

17 A hi a lefarodd wrtho yn y modd hyn, gan ddywedyd; yr Hebrewas yr hwn a ddygaisti i ni a ddaeth attaf i'm gwradwyddo.

18 Ond pan ddercha fais fy llef, a gweiddi, yna fe a adawodd el wisc yn fy ymmyl, ac a ffoawdd allan.

19 A phan glybu ei feistr ef eirian ei wraig y rhai a lefarodd hi wrtho ef, gan ddywedyd, yn y modd hyn y gwnaeth dy wâs di i mi; yna yr enynnodd ei lid ef.

20 A meistr Ioseph a'i cymmerth ef, ac a'i rhoddes yn y carchar-dŷ, yn y lle yr oedd carcharorion y brenin yn rhwym. Ac yno y bu efe yn y carchar-dŷ.

21 Ond yr Arglwydd or dd gyd â Ioseph, ac a ddangosodd iddo ei | drugaredd, ac a roddes ffafor iddo yngolwg pennaeth y carchar-dŷ.

22 A phennaeth y carchar-dŷ a roddes tan law Ioseph yr holl garcharorion, y rhai oedd yn y carchar-dŷ, a pha beth bynnac a wnênt yno, efe oedd yn ei wneuthur.

23 Nid oedd pennaeth y carchar-dy yn edrych am ddim oll o'r a oedd tan ei law ef, am fod yr Arglwydd gyd âg ef; a'r hyn a wnai efe yr Arglwydd a'i llwyddai.

PEN. XL.

1 *Bwtler a Phobydd Pharao yngharcher, 4 ym ber Ioseph.* 5 *Ef yn dronglen breuddwydion hwy.* 20 *A'r tri changen ynddfod iben ar ol ei ddeongliad ef.* 23 *Anniolchgarwch y Bwtler.*

Parfu wedi y pethau hynny i | drulliad bren tin yr Aipht a'r pobydd, bechu yn erbyn en harglwydd, brenin yr Aipht.

2 A Pharao a lidiodd wrth ei ddau fwyddwr *fef* wrth y pen-trulliad, a'r pen pobydd.

3 Ac a'i rhoddes hwynt mewn dalfa, yn nhŷ y capten, *fef* yn y carchar-dŷ, y lle'r oedd Ioseph yn rhwym.

4 A'r capten a wnaeth Ioseph yn olygwr arnynt hwy: ac efe a'i gwasanaethodd hwynt, a buant mewn dalfa tros amser.

5 A breuddwydiasant freuddwyd ill dau, pob vn ei freuddwyd ei hun yn yr vn nôs, pob vn ar ol deongliad ei freuddwyd ei hun, trulliad a phobydd brenin yr Aipht, y rhai oedd yn rhwym yn y carchar-dŷ.

6 A'r borau y daeth Ioseph attynt, ac a edrychodd arnynt, ac wele hwynt yn athrift.

7 Ac efe a ymofynnodd a'i swyddwyr Pharao, y rhai oedd gyd âg ef mewn dalfa *yn* nhŷ ei Arglwydd, gan ddywedyd; pa ham *y mae* eich wynebau yn ddrwg heddyw?

8 A dywedasant wrtho, breuddwydiasom freuddwyd, ac nid oes a'i deongla o: a Ioseph a ddywedodd wrthynt, onid i Dduw *y perthyn* deongliê mynegwch attolwg i mi.

9 A'r pen-trulliad a fynegodd ei freuddwyd i Ioseph, ac a ddywedodd wrtho; yn fy mreuddwyd yr oeddwn, ac wele winwydden o'm blaen.

10 Ac yn y win, wydden *yr oedd* tair cainge, ac yr oedd hi megis yn blaen-dardio; ei blodeuau a dorrasei allan, ei grawnsyppian hi a ddûg grawnwin addfed.

11 Hefyd *yr oedd* cwppan Pharao yn fy llaw, a chymmerais y grawn-win, a gwescais hwynt i gwppan Pharao, a rhoddais y cwppan yn llaw Pharao.

12 A Ioseph a ddywedodd wrtho, dymma ei ddeongliad ef; tri diwrnod yw y tair cainge.

13 O fewn tri diwrnod etto Pharao a | ddercha fa dy ben di, ac a'th rŷdd dieilwaith yn dy le, a rhoddi gwppan Pharao yn ei law ef, fel y buoſi arferol yn y cyntaf, pan oeddit ti trulliad iddo. | *Neu, gyfrif.*

14 Ette cofia fi gyd â thi, pan fô daioni i ti, a gwna attolwg â mi drugaredd, a chofia fi wrth Pharao, a dwg fi allan o'r tŷ hwn.

15 O blegid yn lledrad i'm lledrattawyd o wlâd yr Hebreaid, ac ymma hefyd ni wneuthum ddim, fel y bwrient fi yng harchar.

16 Pan welodd y pen-pobydd mai da oedd y deongliad, efe a ddywedodd wrth Ioseph, minne hefyd *oeddwn* yn fy mreuddwyd, ac wele dri chawell | rhwyd-dylloc ar fy mhen. | *Neu, gwynion.*

17 Ac yn y cawell vchaf *yr oedd* peth o bôb bwyd Pharao o waith pobydd, a'r ehediaid yn eu bwytta hwynt o'r cawell oddi ar fy mhen.

18 A Ioseph a attebodd, ac a ddywedodd, dymma ei ddeongliad ef; tri diwrnod yw y tri chawell.

19 O fewn tri diwrnod etto y | cymmer Pharao dy ben di oddi arnat, ac a'th groga di ar bren, a'r ehediaid a fwyttant dy gnawd ti oddi am danat. | *Cyfrif.*

20 Ac ar y trydydd dydd, yr oedd dydd ganedigaeth Pharao, ac efe a wnaeth wledd i'w holl weision: ac efe a | ddercha fodd ben y pen-trulliad, a'r pen-pobydd ym mhlith ei weision. | *Neu, gyfrifodd.*

21 Ac a osododd y pen-trulliad eilwaith yn ei swydd, ac yntef a roddes y cwppan i law Pharao.

22 A'r pen-pobydd a grogodd efe, fel y deongliasei Ioseph iddynt hwy.

23 Ond y pen-trulliad ni chofiodd Ioseph, eithr anghofiodd ef.

PEN. XLI.

1 *Dau freuddwyd Pharao.* 9 *Ioseph yn ei deongli hwy.* 33 *Yn rhoddi cynghor i Pharao.* 38 *Gohiad Joseph.* 50 *Mae ef yn cenhedlu Manasseh ac Ephraim.* 54 *Y newyn yn dechreu.*

YNa ym-mhen dwy flynedd lawn, y bu i Pharao freuddwydio; ac wele efe yn sefyll wrth yr afon.

2 Ac wele yn escyn o'r afon saith o wartheg têg yr olwg, a thewon o gig, ac mewn gwyrgloddie yr porent.

3 Wele hefyd saith o wartheg eraill yn escyn ar ôl hwynt o'r afon, yn ddrwg yr olwg, ac yn gulion o gig; a hwy a safasant yn ymyl y gwartheg *eraill* ar lan yr afon.

4 A'r gwartheg drwg yr olwg a chulion o gig, a fwyttasant y saith gwartheg têg yr olwg, a breision: yna y dihunodd Pharao.

5 Ac efe a gyscodd, ac a freuddwydiodd eilwaith: ac wele saith o dwyſennau yn tyfu ar yn gorſen, o *rai* | breſſion a dâ.

6 Wele hefyd saith o dwyſennau teneuon, ac wedi deſio gan wynt y dwyrein, yn cardda allan ar ôl hwynt. | *Neu, breſſion.*

7 A'r twyſennau teneuon a lyngasant y ſaith dwyſen fraiſc, a llawn. a deffroawdd Pharao, ac wele breuddwyd *oedd.*

8 A'r boren y bu ir yſpryd ef gynhyrfu, ac efe a anfonodd, ac a alwodd am holl ddewiniaid yr Aipht, a'i holl ddoethion hi: a Pharao a fynegodd iddynt hwy ei freuddwydion; ond nid *oedd* a'i deongloi hwynt i Pharao.

9 Yna

9 Yna y llefarodd y pen-cruliad wrth Pharao, gan ddywedyd; yr wyf fi yn cofio fy meiau heddyw.

10 Llidio a wnaethei Pharao wrth eiweifion, ac efe a'm rhoddes mewn carchar yn nhŷ y diſtain, myfi a'r pen-pobydd.

11 A ni a freuddwydiaſom freuddwyd yn yr vn nos, mi ag ef: breuddwydiaſom bob vn ar ol deongliad ei freuddwyd.

12 Ac yr oedd vno gyd â nyni fab-ieuange o Hebread, gwas i'r diſtain: ac ni a ſynegaſom iddo ef, ynteu a ddeongloedd * i ni ein breuddwydion, i bôb vn yn ôl ei freuddwyd, y deongloddefe.

13 A darfu, fel y deongloddi ni, felly y bu: thodd fi eiſwaith i'm ſwydd, ac yntef a grogodd efe.

14 Pharao gan hynny a anfonodd, * ac a alwodd am Ioſeph: a hwythau a redec a'i cyrchaſant ef o'r carchar: ynteu a eilliodd *ei wallt*, ac a newidiodd ei ddillad, ac a ddaeth at Pharao.

15 A Pharao a ddywedodd wrth Ioſeph, breuddwydiais freuddwyd, ac nid *oes* a'i deonglo: ac myfi a glywais ddywedyd am danat ti, y medri † ddeall breuddwyd [w ddeongli.

16 A Ioſeph a attebodd Pharao, gan ddywedyd; nid myfi, Duw a ettyb lwyddiant i Pharao.

17 A Pharao a ddywedodd wrth Ioſeph; wele fi yn fy mreuddwyd yn ſefyll ar fin yr afon.

18 Ac wele 'n eſcyn o'r afon ſaith o wartheg teiwn o gig, a theg yr olwg, ac mewn gwyrgloddir y porent.

19 Wele hefyd ſaith o wartheg eraill yn eſcyn ar eu hôl hwynt, trwain, a drwg iawn yr olwg, ac yn gulion o gig: ni welais rai cynddrwg a hwynt yn holl dir yr Aipht.

20 A'r gwartheg culion a drwg, a fwyttaſant y ſaith mawch tewon cyntaf.

21 Ac er eu myned iw bolian, ni wyddid iddynt fyned iw bolian, ond yr olwg arnynt oedd ddrwg megis yn y dechreuad: yna mi a ddeffroais.

22 Gwelais hefyd yn fy mreuddwyd, ac wele ſaith dwyſen llawn a thêg, yn cyſodi o'r vn gorſen.

23 Ac wele ſaith o dywys mân, teneuon, wedi deiſio *gan* ddwyrein-wynt yn tyfu ar eu hol hwynt.

24 A'r tywſennau teneuon a lyngaſant y ſaith dwyſen dda: ac mi a ddywedais *hyn* wrth y dewiniaid, ond nid oedd a'i deonglei i mi.

25 A dywedodd Ioſeph wrth Pharao, breuddwyd Pharao ſydd vn; yr hyn y mae Duw yn ei wneuthur a ſynegodd efe i Pharao.

26 Y ſaith o wartheg têg, ſaith mlynedd ydynt: a'r ſaith dwyſen dêg, ſaith mlynedd ydynt: y breuddwyd vn yw.

27 Hefyd y ſaith mawch culion a drwg y rhai oedd yn eſcyn ar eu hol hwynt, ſaith mlynedd *ydynt*: a'r ſaith dwyſen gwâg gwedi deiſio *gan* y dwyreinwynt; a fyddant ſaith mlynedd o newyn.

28 Hyn yw y peth a ddywedais i wrth Pharao: yr hyn a wna Duw, efe a'i dangoſodd i Pharao.

29 Wele y mae ſaith mlynedd yn dyfod, a mawr trwy holl wlad yr Aipht.

30 Ond ar eu hol hwynt y cyfyd ſaith mlynedd o newyn, ac anghofir yr holl amlder trwy wlad yr Aipht: a'r newyn a ddifetha y wlâd.

31 Ac ni wybyddir *oddi wrth* yr amldra yn y wlâd, o herwydd y newyn hwnnw wedi hynny: o blegit trwm iawn fydd.

32 Hefyd am ddyblu y breuddwyd i Pharao ddwywaith, *hynny a fu* o blegit [ſicrhau y peth gan Dduw; a bod Duw yn bryſio iw wneuthur.

33 Yn awr gan hynny edryched Pharao am ddeallgar a doeth, a goſoded ef ar wlâd yr Aipht.

34 Gwnaed Pharao hyn, a goſoded olygwyr ar y wlâd, a chymmered bumned ran *enwd* gwlad yr Aipht, tros ſaith mlynedd yr amldra.

35 A chaſglant holl ymborth y blynyddoedd daionus ſy ar ddyfod: a chaſclant ŷd dan law Pharao, a chadwant ymborth yn y dinaſoedd.

36 A bydded yr ymborth ynghadw i'r wlâd tros y ſaith mlynedd newyn, y rhai ſydd yn gwlad yr Aipht, fel na [ddifether y wlâd gan y newyn.

37 A'r peth oedd dda yngolwg Pharao, ac yng olwg ei holl weiſion.

38 A dywedodd Pharao wrth ei weiſion, a gaem ni ŵr fel hwn, yr hwn *y mae* yſpryd Duw ynddo.

39 Dywedodd Pharao hefyd wrth Ioſeph, gan mweuthur o Dduw i ti wybod hyn oll, nid mor ddeallgar a doeth neb a thydi.

40 Ty di a * ſyddi ar fy nhŷ, ac wrth dy air di y † llywodraethir fy mhobl oll: *yn* y deyrn-gader yn vnic y byddaf fwy nâ thydi.

41 Yna y dywedodd Pharao wrth Ioſeph, edrych, goſodais di ar holl wlad yr Aipht.

42 A thynnodd Pharao ei ſodrwy oddi ar ei law, ac a'i rhoddes hi ar law Ioſeph, ac a'i gwiſcodd ef mewn gwiſcoedd [ſidan, ac a oſododd gadwyn aur am ei wddf ef.

43 Ac a wnaeth iddo farchogeth yn yr ail cerbyd *oedd* gantho: a llefwyd o'i flaen ef, [Abrec: felly y goſodwyd ef ar holl wlad yr Aipht.

44 Dywedodd Pharao hefyd wrth Ioſeph, myfi *yw* Pharao, ac hebot ti ni chyfyd gŵr ei law na'i droed, trwy holl wlad yr Aipht.

45 A Pharao a alwodd henw Ioſeph, Zaphnath-Paaneah, ac a roddes iddo Aſnath merch Potipherah [offeiriad On, yn wraig: yna yr aeth Ioſeph allan dros wlad yr Aipht.

46 A Ioſeph *ydoedd* fâb deng-mlwydd ar hugain pan ſafodd ef ger bron Pharao brenin yr Aipht: a Ioſeph aeth allan o wydd Pharao, ac a drawyoedd drwy holl wlad yr Aipht.

47 A'r ddaiar a gnydiodd tros ſaith mlynedd yr amldra, yn ddyrneidiau.

48 Yntef a gaſclodd holl ymborth y ſaith mlynedd a fu yngwlad yr Aipht, ac a roddes ymborth i gadw yn y dinaſoedd: ymborth y maes yr hwn *ydoedd* o amgylch pob dinas, a roddes ef i gadw ynddi.

49 A Ioſeph a gynnullodd ŷd fel tywod y môr, yn dra lloſog, hyd oni pheidiodd a'i riſo: oblegit *yr ydoedd* heb rifedi.

50 Ond cyn dyfod blwyddyn o newyn, y * ganwyd i Ioſeph ddau fâb, y rhai a ymddûg Aſnath merch Potipherah [offeiriad On iddo ef.

51 A Ioſeph a alwodd henw ei gyntafanedic, [Manaſſeh: oblegit *eb efe* Duw a wnaeth i mi anghofio fy llafur oll, a thŷ wyth fy nhad oll.

52 Ac efe a alwodd henw 'r ail [Ephraim: oblegit *eb efe* Duw a'm ffewythlonodd i yngwlad fyn gorthrymder.

53 Darfu y ſaith mlynedd o amldra, y rhai a fu yngwlad yr Aipht.

54 * A'r ſaith mlynedd newyn a ddechreuaſant ddyfod, fel y dywedaſei Ioſeph; ac yr oedd newyn yn yr holl wledydd; ond yn holl wlad yr Aipht yr oedd bara.

55 A phan newynedd holl wlad yr Aipht; y bobl a waeddodd ar Pharao am fara: a Pharao a dywedodd wrth yr holl Aiphtiaid, ewch at Ioſeph; yr hyn a ddywedo efe wrthych, gwnewch.

56 Y newyn hefyd *ydoedd* ar holl wyneb y

dinier 5 Iosseph a agorodd yr holl *lioeddd yr ydoedd* ar werthu i'r holl bobl: ac a werthodd i'r Aiphtiaid: oblegit y newyn oedd drwm yng-wlad yr Aipht.

57 A daeth yr holl wledydd i'r Aipht at Iosseph i brynu: o herwydd y newyn oedd drwm yn yr holl wledydd.

PEN. XLII.

1 *Iacob yn anfon ei ddeg mab i'r Aipht i brynu ŷd.* 6 *Iosseph yn ei gydnabod, ac yn ymddiddan a hwy: ac yn ammod iddynt ddwyn Beniamin.* 12 *Yn cydnabod yn eu cyhuddo hwy o ddim Iosseph.* 24 *Gadw Simeon yn wystl.* 25 *Hwynt yn dychwelyd ag ŷd, a'i harian yn eu sachau.* 29 *Ac yn traethu y newyddion i Iacob.* 36 *Iacob yn gwrthod danfon Beniamin.*

PAn welodd Iacob fod ŷd yn yr Aipht, dywedodd Iacob wrth ei feibion, pa ham yr edrychwch ar ei gilydd?

2 Dywedodd hefyd, wele clywais fod ŷd yn yr Aipht: ewch i wared yno, a phrynwch i ni oddi yno, fel y bôm fyw, ac na byddom feirw.

3 A dêc brodyr Iosseph a aethant i wared i brynu ŷd yr Aipht.

4 Ond ni ollyngei Iacob Beniamin brawd Iosseph gyd a'i frodyr: oblegit efe a ddywedodd, rhac digwydd niweid iddo ef.

5 A meibion Israel a ddaethant i brynu ymhlith yr rhai oedd yn dyfod; oblegit yr ydoedd y newyn yng-wlad Canaan.

6 A Iosseph oedd lywydd ar y wlad, ac oedd ei fara yn gwerthu i holl bobl y wlâd: a brodyr Iosseph a ddaethant, ac a ymgrymmasant i lawr iddo ef *ar* ei wyneb hun.

7 A Iosseph a ganfu ei frodyr, as a'i hadnabu hwynt, ac a ymddieithrodd iddynt hwy, ac a lefarodd wrthynt yn arw, ac a ddywedodd wrthynt, o ble y daethoch? hwythau a attebasant, o wlâd Canaan i brynu llyniaeth.

8 A Iosseph oedd yn adnabod ei frodyr: ond nid adnabuant hwy yn ei amdano ef.

9 A Iosseph a gofiodd *ei freuddwydion, a freuddwydiasei ese am danynt hwy, ac a ddywedodd wrthynt, yspiwyr *ydych* chwi: i edrych noethder y wlâd y daethoch.

10 Hwythau a ddywedasant wrtho ef, nagê fy Arglwydd, onid dy weision a ddaethant i brynu llyniaeth.

11 Nyni oll *ydym* feibion vn gŵr: *gwyr* cywir *ydym* ni: nid yw dy weision di yspiwyr.

12 Yntef a ddywedodd wrthynt hwy, nagê: onid i edrych noethder y wlâd y daethoch.

13 Hwythau a ddywedasant, dy weision di *oedd* deuddeng mhrodyr, meibion vn gŵr yngwlâd Canaan: ac wele y mae yr ieuangaf heddyw gyd a'n tâd ni, a'r llall nid yw *fyw*.

14 A Iosseph a ddywedodd wrthynt, dymma yr hyn a adroddais wrthych, gan ddywedyd; yspiwyr *ydych* chwi.

15 Wrth hyn i'ch profir: myn enioes Pharao *nid* ewch allan oddi yma, onid drwy ddyfod o'ch brawd ieuangaf yma.

16 Hebryngwch vn o honoch, i gyrchu eich brawd, a thywynner chwitheu, fel y profer eich geiriau chwi, a oes gwirioneddynoch: oblegit onid (myn enioes Pharao) yspiwyr yn ddiau *ydych* chwi.

17 Ac efe a'i *rh*oddodd hwynt i gyd yng-harchar dridiau.

18 Ac ar y trydydd dydd y dywedodd Iosseph wrthynt, gwnewch hyn fel y byddoch fyw; oni

19 Os gwŷr cywir *ydych* chwi, rhwymer vn o'ch brodyr chwi yn eich carchard ŷ: ac ewch chwitheu, dygwch ŷd *rhac* newyn i'ch tylwyth.

20 A * dygwch eich brawd ieuangaf attaf fi felly y cywirir eich geiriau chwi, ac ni byddwch feirw: hwythau a wnaethant felly. * Pen. 43.5

21 Ac a ddywedasant wrth ei gilydd, diau bechu o honom yn erbyn ein brawd: oblegit gweled a wnaethom gyfyngdra ei enaid ef, pan ymbiliodd efe â ni, ac ni wrandawsom ef: am hynny y daeth y cyfyngdra hwn arnom ni.

22 A Reuben a'i hatteboddt hwynt gan ddywedyd, * oni ddywedais i wrthych, gan ddywedyd, na phechwch yn erbyn yr herlod, ac ni wrandawsch chwi, wele am hynny ynte y gofynnir ei waed ef. * Pen. 37.21.

23 Ac nis gwyddynt hwy fod Iosseph yn deall: am *fod* cyfaithadd rhyngddynt.

24 Yntef a drôdd oddi wrthynt, ac a wylodd, ac a ddaeth eilchwyl attynt, ac a lefarodd wrthynt hwy, ac a gymmerth o'i mysc hwynt Simeon, ac a'i rhwymodd ef o flaen eu llygaid hwynt.

25 Iosseph hefyd a orchymynnodd lenwi eu sachau hwynt o ŷd, a rhoddi drachefn arian pôb vn a *honynt* yn ei sach, a rhoddi bwyd iddynt iw fwyta ar y ffordd: ac felly y gwnaeth iddynt hwy.

26 Hwythau a gyfodasant eu hŷd ar eu hasynnod, ac a aethant oddi yno.

27 Ac vn a agorodd ei sach ar fedr rhoddi ebran iw asyn yn y llettŷ, ac a ganfu ei arian yn enau ei sach.

28 Ac a ddywedodd wrth ei frodyr, rhoddwyd adref fy arian, ac wele *hwynt* hefyd yn fy sfettan: yna y digalonnasant hwy, ac a ofnasant, gan ddywedyd wrth ei gilydd; pa ham y gwnaeth Duw ini hyn?

29 A hwy a ddaethant at Iacob eu tâd i wlâd Canaan, ac a fynegasant iddoef eu holl ddamweiniau, gan ddywedyd,

30 Dywedodd y gŵr oedd arglwydd y wlâd yn † arw wrthym ni, ac a'n cymmerth ni fel spiwyr y wlâd. † Hebr. galed.

31 Ninnau a ddywedasom wrtho ef, gwyr cywir *ydym* ni: nid spiwyr ydym.

32 Deuddec o frodyr *oeddym* ni, meibion ein tâd ni: vn nid yw *fyw* ac y *mae* yr ieuangaf heddyw gyd a'n tâd ni yngwlâd Canaan.

33 A dywedodd y gŵr oedd arglwydd y wlâd wrthym ni, wrth hyn y câf wybod mai cywir *ydych* chwi, gedwch gyd a myfi vn o'ch brodyr, a chymerwch *lyniaeth i dorri* newyn eich teuluoedd, ac ewch ymmaith.

34 A dygwch eich brawd ieuangaf attaf fi, fel y gwybyddwyf nad yspiwr *ydych* chwi, onid *eich bod* yn gywir: *yna* y rhoddaf eich brawd i chwi, a chewch farchnatta yn y wlad.

35 Fel yr oeddynt hwy yn tywallt eu sachau, yna wele godeid arian pôb vn yn ei sach: a pham welsant y codau arian, hwynt hwy a'i tâd, ofnai a wnaethant.

36 A Iacob eu tâd hwynt a ddywedodd wrthynt hwy, diblantasoch fi: Iosseph nid yw *fyw*, a Simeon yntef nid *yw fyw*, a Beniamin a ddygech ymaith: yn fy erbyn i y mae hyn oll.

37 A dywedodd Reuben wrth ei dâd, gan ddywedyd; lladd fy nau fâb i, oni ddygaf ef drachefn attat ti: dyro ef yn fy llaw i, a mi a'i dygaf ef attat ti eilwaith.

38 Yntef a ddywedodd, nid â fy mâb i wared gyd â chwi, o blegit ba farw ei frawd, ac yntef a adawyd ei hunan: pe digwyddei iddo ef niweid ar y ffordd yr ewch rhyd-ddi, yna chwi a barech i'm pen-wyni ddescyn i'r bedd mewn trallwch.

PEN.

PEN. XLIII.

1 *Iacob yn ſin gantho ollwng Beniamin.* 15 *Ioſeph yn croeſaſu ei frodyr,* 14 *Yn gwneuthur badyma wledd.*

A'R newyn oedd drwm yn y wlâd.

2 A bu wrth iddynt ſwytta'r ŷd a ddygaſent o'r Aipht, ddywedyd o'i tâd wrthynt hwy, ewch eilwaith prynwch i ni ychydic lymaeth.

3 A Iuda a atteb odd, gan ddywedyd, gan rybuddio y rhybuddiodd y gŵr nymi, gan ddywedyd; *Pen.43. 3or. * nac edrychwch yn ſy wyneb oni bydd eich brawd gyd â chwi.

4 Os anfoni ein brawd gyd â ni, ni a awn i wared, ac a brynwn ſi ti lymaeth.

5 Ond os ti nâd anfoni, nid awn i wared, o blegit y gŵr a ddywedodd wrthym ni, * nac edrychwch yn ſy wyneb oni bydd eich brawd gyd â chwi. *Pen.43. 3o.

6 Ac Iſrael a ddywedodd, pa ham y drygaſoch ſi, gan fynegi i'r gŵr *fod* i chwi etto frawd.

7 Hwythau a ddywedaſant, gan ymofyn yr ymofynnodd y gŵr am danom ni, ac am ein cenhedl, gan ddywedyd; ai byw eich tâd chwi etto? oes frawd *arall* i chwi? ninne a ddywedaſom wrtho ef ar ol y geiriau hynny: a allem ni gan wybôd, wybôd y dywedai efe, dygwch eich brawd i wared?

8 Iuda a ddywedodd hefyd wrth ei dad Iſrael, gallwng y bachgen gyd â mi, ninneu a gyfodwn, ac a awn ymmaith, fel y byddom byw, ac na byddom feirw; mi ni, a thithen a'n plant hefyd.

9 Myfi a fechnïaf am dano ef, o'm llaw i y gofynni ef *; onis dygaf ef ar tat ti, a'i oſod ef ger dy fron di, yna y byddaf euog o fai i'th erbyn byth. *Pen.44. 32.

10 Canys pe na buaſſem bwyth tydic, daethem ylchwyl yma ddwy waith bellach.

11 Ac Iſrael eu tâd a ddywedodd wrthynt, Os felly yn awr y bydd, gwnewch hyn; cymmerwch o ddewisfyth wythau y wlad yn eich llestri, a dygwch yn anrheg i'r gŵr, ychydic balm, ac ychydic fêl, llyſiau, a myrr, a chnau, ac almonau.

12 Cymerwch hefyd ddau cymmeint o arian gyd â chwi, a dygwch eilwaith gyd â chwi yr arian a roddwyd trachefn yngenau eich ſachau; onid oedd amryfuſedd *ſu* hynny.

13 Hefyd cymmerwch eich brawd, a chyfodwch, ewch eilwaith at y gŵr.

14 A Duw ollalluog a roddo i chwi drugaredd ger bron y gŵr, fel y gollyngo i chwi eich brawd arall, a Beniamin; minne fel i'm diblantwyd a diblentir.

15 A'r gwŷr a gymeraſant yr anrheg honno, a chymmeraſant arian yn ddwbl yn eu llaw, a Beniamin *hefyd*, a chyſodaſant ac aethant i wared i'r Aipht, a ſa ſaſant ger bron Ioſeph.

16 A Ioſeph a ganfu Beniamin gyd â hwynt, ac a ddywedodd wrth yr hwn *oedd olygwr* ar ei tŷ, dôg y gwŷr hyn i'r tŷ, a lladd ladiſa, ac arlwya; o blegit y gwŷr a gânt fwytta gyd â myfi ar hanner dydd.

17 A'r gŵr a wnaeth fel y dywedodd Ioſeph; a'r gŵr a ddûg y dynion i dŷ Ioſeph.

18 A'r gwŷr a ofnaſant, pan ddycpwyd hwynt i dŷ Ioſeph, ac a ddywedaſant, o blegit yr arian a roddwyd eilwaith yn ein ſachau ni yr amſer cyntaf, y dycpwyd nyni i mewn; i ſ ſwrw hyn arnom ni ac i ruthro i ni, ac i'n cymmeryd ni yn gaethion, a'n haſſynnod hefyd. *Hebr. ymdreiglo*

19 A hwy a neſaſant at y gŵr *oedd olygwr* ar dŷ Ioſeph, ac a leſaſant wrtho, wrth ddrws yſ

20 Ac a ddywedaſant, ſy arglwydd, gan ddiſgyn y deſcymuſom yr amſer cyntaf, i brynu llymaeth.

21 A bu pan ddaethom i'r llettŷ, ac agoryd ein ſachau, yna wele arian pob vn yngenau ei ſach; ein harian ni *meddaf* yn ei bwyſt ond ni a'i dygaſom eilwaith yn ein llaw.

22 Dygaſom hefyd arian arall i wared yn ein llaw, i brynu llymaeth: nis gwyddom pwy a oſododd ein harian ni yn ein ſettanau.

23 Yntef a ddywedodd, heddwch iwch; nac ofnwch, eich Duw chwi, a Duw eich tâd, a roddes i chwi dryſor yn eich ſachau; daeth eich arian chwi attaf; ac efe a ddûg Simeon allan attynt hwy.

24 A'r gŵr a ddûg y dynion i dŷ Ioſeph, ac a * roddes ddwfr, a hwy a olchaſant eu traed, ac efe a roddes ebran iw haſſynod hwynt.

25 Hwythau a barottoeſant eu hanrheg erbyn dyfod Ioſeph ar hanner dydd; o blegit clywſent mai yno y bwyttaent fara.

26 Pan ddaeth Ioſeph i'r tŷ, hwythau a ddygaſant iddo ef yr anrheg *oedd* ganddynt i'r tŷ, ac a ymgrymmaſant iddo ef hyd lawr.

27 Yntef a ofynnodd iddynt am eu † hiechyd, ac a ddywedodd, † a ai iach yr hen wr eich tâd chwi'r hwn y ſoniaſoch *am dano*? a'i byw ef etto?

28 Hwythau a ddywedaſant, iach yw *dy* wâs, ein tâd ni, byw *yw* ef ese etto: ſ na yr ymgrymmaſant, ac yr ymoſtyngaſant.

29 Yntef a ddercha ſodd ei lygaid, ac a ganfu ei frawd Beniamin, mâb ei fam ei hun, ac a ddywedodd, ai dyma eich brawd iangaf chwi, am yr hwn y dywedaſoch wrthif ſi? yna y dywedodd, Duw a roddo grâs i ti fy mâb.

30 A Ioſeph a fryſiodd (o blegit cynhefaſei ei ymyſcaroedd ef tu ag at ei frawd) ac a geiſiodd *le* i wylo, ac a aeth i mewn i'r yſtafell, ac a wyloddyno.

31 Gwedi hynny *efe* a olchodd ei wyneb, ac a ddaeth allan, ac a ymattaliodd, ac a ddywedodd, goſodwch fara.

32 Hwythau a oſodaſant *ſu* yd iddo ef wrtho ei hun, ac iddynt hwy wrthynt eu hun, ac i'r Aiphtiaid y rhai oedd yn bwyta gyd ag ef wrthynt eu hunain: o blegit ni allei'r Aiphtiaid fwytta bara gyd â'r Hebreaidt o herwydd ffiridd-dra oedd hynny gan yr Aiphtiaid.

33 Yna'r eiſteddaſant ger ei fron ef, y cyntaf-anedic yn ol ei gyntafanedigaeth, a'r ieuangaf ar ol ei ieuenctyd: a rhyfeddodd y gwŷr bob vn wrth ei gilydd.

34 Yntef a gymmerodd ſeigiau oddi ger ei fron ei hun i ddynt hwy; a mwy ydoedd ſaig Beniamin o bum rhan nâ ſeigiau'r vn o honynt oll: felly yſaſant ac y gwleddaſant gyd ag ef.

PEN. XLIIII.

1 *Dyſun Ioſeph i attal ei frodyr.* 14 *Yſydd ddi ſyſiad Iuda at Ioſeph.*

ACefe a orchymynnodd i'r *hwn oedd olygwr* ar ei dŷ ef gan ddywedyd, llanw ſachau y gwŷr o fwyd, cymmaint ac a allant ei ddwyn, a dôd arian pob vn yngenau ei ſach.

2 A dôd fynghwppan fy hun, *ſef* y cwppan arian yngenau ſach yr ieuangaf, gyd ag arian ei ŷd ef: yntef a wnaeth ar ôl gair Ioſeph, yr hwn a ddywedaſei efe.

3 Y boran a olenodd, a'r gwŷr a'r aſſynnod ymmaith, hwynt, a'i haſſynned.

4 Hwythau a aethant allan o'r ddinas, *ac* nid aethant nepell, pan ddywedodd Ioſeph wrth yr hwn *oedd olygwr* ar ei dŷ *yſydd* a di-

hyn ar ol y gwyr? aphan ddiweddech hwynt dywedi wrthynt, pa ham y talasoch ddrwg am ddâ?
5 Onid dyma *y cwppan* yr yfei fy arglwydd ynddo, ac yr arferai ddewiniaeth wrtho? drwg y gwnaethoch yn hyn a wnaethoch.
6 Yntef a'i gyddiweddodd hwynt, ac a ddywedodd y geiriau hynny wrthynt hwy.
7 Y rhai a ddywedasant wrtho yntef, pa ham y dywed fy arglwydd y cyfryw eiriau? na atto Duw y peth weithon o wnaethur pechyfyn beth.
8 Wele ni a ddygasom attat ti eilwaith o wlad Canaan yr arian a gawsom yngenau ein sachau, pa fodd gan hynny y lladrattaem ni arian, neu aur o dŷ dy arglwydd ni?
9 Yr hwn o'th weithon ді y ceffir *y cwppan* gyd ag ef, bydded hwnnw farw, a ninnau hefyd a fyddwn gaeth-weithon i'm harglwydd.
10 Yntef a ddywedodd, Bydded ynawr fel y dywedesoch chwi: yr hwn y ceffir *y cwppan* gyd ag ef a fydd was i mi; a chwithau a fyddwch deilwng.
11 Hwythau a frysiasant, ac a ddescynnasant bob vn ei sach i lawr, ac a agorasant bawb ei ffettan.
12 Yntef a chwiliodd at ar yr hynaf y dechreuodd, ac at yr ieuangaf y diweddodd: a'r cwppan a gaffwyd yn sach Benjamin.
13 Yna y rhwygasant eu dillad, ac a bynniasant bawb ei asyn ac a ddychwelasant i'r ddinas.
14 A dyeth Iuda a'i frodyr i dy Ioseph, ac efe oedd yno; ac a syrthiasant i lawr ger ei fron ef.
15 A dywedodd Ioseph wrthynt, pa waith yw hon a wnaethoch chwi? onid wyddech chwi y medr gwr fel myfi ddewiniaeth.
16 A dyvedodd Iuda, pa beth a ddywedwn wrth fy arglwydd pa beth a lefarwn? pa fodd yr ymgyfiawnhawn? cafodd Duw allan anwiredd dy weision: wele ni yn weision i'm harglwydd, ie nyni a'r hwn y caffwyd y cwppan gyd ag ef hefyd.
17 Yntef a ddywedodd, na atto *Duw* i mi wneuthur hyny: y gŵr y caffwyd y cwppan yn ei law, efe fydd was i mi; chwithau i fynu mewn heddwch at eich tâd.
18 Yna y nesaeth Iuda atto ef, ac a ddywedodd, fy arglwydd, caffed attolwg dy wâs ddywedyd gair ynglustiau fy arglwydd, ac nac ennyned dy lid yn erbyn dy was: o herwydd yr wyt ti megis Pharao.
19 Fy arglwydd a ymofynnodd â'i weision, gan ddywedyd, a oes i chwi dâd neu frawd?
20 Minnau a ddywedasom wrth fy arglwydd, y mae i ni dâd yn hendŵr, a phlentyn ei henaint ef, un bychan o'i flaen ef; a'i dâd fy hoff ganddo ef.
21 Tithe a ddywedaist wrth dy weision, dygwch ef i wared atoch fi fel y gosodwyf fy llygaid arno.
22 A ni a ddywedasom wrth fy arglwydd, y llangc ni ddichon ymadel â'i dâd: o blegit os ymedy el â'i dâd, marw fydd *ei dâd*.
23 Tithe a ddywedaist wrth dy weision, * oni ddaw eich brawd ieuangaf i waered gyd â chwi, ni welwch chwi yn fy wyneb mwy.
24 Bu hefyd wedi ein myned ni i fynu at dy was fy nâd, mynegasom iddo ei eiriau fy arglwydd:
25 A dywedodd ein tâd, ewch eilwaith, prynwch i ni ychydig fymaeth.
26 Dywedasom ninnau, ni allwn fyned i waered: os byth ein brawd ieuangaf gyd â ni, nyni a awn i waered: o blegit ni allwn edrych yn wyneb y gŵr oni bydd ein brawd ieuangaf gyd â ni.
27 A dywedodd dy wâs fy nâd wrthym ni: chwi a wyddoch mai dau a blantodd i mi i:
28 Ac yn a aeth allan oddi wrthif fi, minnau a dywedais, yn ddiau * darpio y llarpiwyd efe; ac ni welais mohono hyd yn hyn.
29 Os cymmerwch hefyd hwn ymmaith o'm golwg, a digwyddo niweidd iddo ef yna y gwnewch i'm penllwyni ddescyn mewn gofid i fedd.
30 Bellach gan hynny pan ddelwyf at dy was fy nâd, heb fod y llangc gyd â ni (gan fod ei hoedl ef ynglŷn wrth ei hoedl yntef.)
31 Yna pan wele ef na *ddaeth* y llangc, marw fydd efe; a'th weision a barant i beneymmedd dy was ein tâd ni ddescyn mewn gofid i fedd.
32 O blegid dy was aethyn feichiau am y llangc i'm tad, gan ddywedyd, * Onis dygaf ef attat ti, yna byddaf euog o'th arbyn fy nâd byth.
33 Gan hynny weithian attolwg arhoſed dy was tros y llangc, yn wâs i'm hargiwydd, ac aed y llangc i fynu gyd â'i frodyr.
34 O blegit pa fodd yr âf i fyna at fy nâd, a'r llangc heb fod gyd â mithau i mi weled y gofid a gaiff fy nâd.

PEN. XLV.

1 *Ioseph yn ei ystyffu ei hun i'w frodyr, 5 yntau eisiaro hwynt a rhagluniaeth Duw. 9 Yn danfon am ei dâd. 16 Pharao yn siccrhau'r peth. 21 Ioseph yn ſ'wrneisio ei frodyr i'r daith, ac yn ei hanog hwynt i fod yn gystlin. 25 Iacob yn ymlawenychu wrth y newyddion.*

YNa Ioseph ni allodd ymattal ger bron yr holl oedd yn sefyll gyd ag ef: ac efe a lefodd, gerwch allan bawb oddi wrthif: yna ni athosodd neb gyd ag ef, pan ymgydnabu Ioseph â'i frodyr.
2 Ac efe a godes ei lef mewn wylofain, a chlybu'r Aiphtiaid, a chlybu ty Pharao.
3 A Ioseph a ddywedodd wrth *ei* frodyr, *myfi yw Ioseph, ai byw fy nâd etto? a'i frodyr ni fedrent atteb iddo, o blegit brawychasent ger ei fron ef. * Act. 7.13.
4 Ioseph hefyd a ddywedodd wrth ei frodyr, dynesiwch attaf i, hwythau a ddynesasant: yntef a ddywedodd, *myfi yw Ioseph eich brawd chwi, yr hwn a werthasochi'r Aipht. * Ac.7. 13.
5 Weithian gan hynny na thristewch, ac na fydd † digwich wrthych eich hunain, am wertho honoch fyfi ymma, o blegit i achub enioes yr hebryngodd Duw fyfi o'ch blaen chwi. † Hebr. *Na fyddeddig yneich llygaid.*
6 O blegit dyma ddwy flynedd o'r newyn o fewn y wlâd, *ac fe a fydd* etto bum mlhyneddy rhai *a fydd* hebnac ar ed medi.
7 A *Duw m hebryngodd i o'ch blaen chwi i † gadw ichwi iti llogaeth yn y wlâd, ac i beri bywyd i chwi, trwy fawr ymwared. * Psal. 50.20. † Heb. *osod.*
8 Ac yr awr hon nid chwi a'm hebryngodd i ymma, onid Duw: ac efe a'm gwnaeth i yn dâd i Pharao, ac yn arglwydd ar ei holl dŷ ef ac yn llywydd ar holl wlâd yr Aipht.
9 Brysiwch, ac ewch i fynu at fy nâd, a dywedwch wrtho, fel hyn y dywed dy fâb Ioseph; Duw a'm gosododd i yn arglwydd ar yr holl Aipht: tyred i waered attaf, nac oeda.
10 A chei drigo yngwlad Gosen, a bod yn agos attâf, ti a'th feibion, a meibion dy feibion, a'th ddefaid, a'th wartheg, a'r hyn oll *fydd* genit.
11 Ac yno i'th borthaf (o blegit pum mlhyneddo newyn *a fydd* etto) rhag dy fyned mewn tlodi, ei a'th deulu, a'r hyn oll *fydd* genit.
12 Ac wele eich llygaid chwi a llygaid fy mrawd Beniamin yn gweled, mai fy ngenau *i fydd* yn ymddredd wrthych.
13 Mynegwch hefyd i'm tâd, fy holl anrydedd i yn yr Aipht, a'r hyn oll a welsoch: a brysiwch hefyd, a dygwch fy nâd i waered yma.
14 Ac efe a syrthiodd ar wddf ei frawd Beniamin, ac a wylodd; Beniamin hefyd a wylodd ar ei wddf yntef,

15 Ac ese a ganhanodd ei holl frodyr, ac a wyloedd arnynt: ac yn ol hynny ei frodyr a chwedleuasant ag ef.

16 A'r gair a ddaeth i dŷ Pharao, gan ddywedyd; brodyr Ioseph a ddaethant: a da oedd *hyn* yngolwg Pharao, ac yngolwg ei weision.

17 A Pharao a ddywedodd wrth Ioseph; dywed wrth dy frodyr, gwnewch hyn, llwythwch eich ysgrubliaid, a cherddwch, *ac ewch* i wlâd Canaan.

18 A chymmerwch eich tâd, a'ch teuluoedd, a deuwch attaf fi: a rhoddaf i chwi ddaioni gwlad yr Aipht, a chewch fwytta braster y wlad.

19 Gorchymynyn awr a gefaisti, gwnewch hyn, cymmerwch i chwi o wlâd yr Aipht gerbydau i'ch rhai bâch, ac i'ch gwragedd; a chymmerwch eich tâd, a deuwch.[a]

20 Ac nac arbeded eich llygad chwi *ddim* dodresn; o blegid dâ holl wlâd yr Aipht fydd eiddo chwi.

21 A meibion Israel a wnaethant felly: a rhoddodd Ioseph iddynt hwy gerbydau yn ol † gorchymyn Pharao: a rhodd iddynt fwyd ar hyd y ffordd.

† Hebr. genau.

22 I bôb vn o honynt oll y rhoddes bâr o ddillad: ond i Beniamin y rhoddes dry chant o *ddarnau* arian, a phum pâr o ddillad.

23 Hefyd iw dâd yr anfonodd fel hyn; dêc o asynnod yn llwythog o ddâr Aipht, a dêc o assynnod yn dwyn ŷd, bara, a bwyd iw dâd ar hyd y ffordd.

† Hebr. gludo.

24 Yna y gollyngodd ymmaith ei frodyr, a hwy a aethant ymaith: ac ese a ddywedodd wrthynt hwy, nac ymryfenwch ar y ffordd.

25 Felly'r aethant i fyny o'r Aipht, ac a ddaethant *i* wlad Canaan, at eu tâd Iacob.

26 Ac a fynegasant iddo, gan ddywedyd; 'y mae Ioseph etto'n fyw, ac y mae yn llywodraethu ar holl wlad yr Aipht: ynâ y llescaodd ei galon ynteu, o blegid nid oedd yn eu credu.

27 Traethasant hefyd iddo ef holl eiriau Ioseph, y rhai a ddywedasei ese wrthynt hwy: a phan welse ese y cerbydau a anfonasei Ioseph iw dduyn ef, yna y bywiogodd yspryd Iacob eu tâd hwynt.

28 A dywedodd Israel; digon *ydyw*, y mae Ioseph fy mâb etto'n fyw: âf fel y gwelwyf ef cyn fy marw.

PEN. XLVI.

1 *Duw yn cysswro Iacob yn Beersheba.* 5 *Anfo a'i deulu yn mynddodli yno i'r Aipht.* 28 *Rhifedi teulu ef y rhai a aeth i'r Aipht.* 28 *Ioseph yn cyfarfod Iacob.* 31 *Mae ef yn dysgu yr Ysgrythpa fodd yr attebasai Pharao.*

YNa cychwynnodd Israel a'r hyn oll oedd ganddo, ac a ddaeth i Beersheba, ac a aberthodd ebyrth i Dduw ei dad Isaac.

2 A llefarodd Duw wrth Israel mewn gweledigaethau nôs, ac a ddywedodd, Iacob, Iacob: yntef a ddywedodd, wele fi.

3 Ac ese a ddywedodd, myfi *yw* Duw, Duw dy dâd, nac ofna fyned i wared i'r Aipht; canys gwnaf di yno yn genhedlaeth fawr.

4 Myfi âf i wared gyd a thi i'r Aipht, a myfi gan ddwyn a'th dygaf di i fyny drachefn: Ioseph hefyd a esyd ei law ar dy lygaid di.

5 A chyfododd Iacob o Beersheba: a meibion Israel a ddygasant Iacob eu tâd, a'i rhai bach a'i gwragedd, yn y cerbydau a anfonasei Pharao iw dduyn ef.

Iosh. 14 4. psal. 105. 23. 1 Cr. 5. 1. 4. Exod. 1. 1. 6. 14. 2. Cr. 6. 5. Num. 26. 5.

6 Cymmerasant hefyd eu hanifeiliaid, a'i golud a gasglasent yn nhir Canaan, ac a ddaethant i'r Aipht, Iacob, a'i holl hâd gyd ag ef.

7 Ei feibion, a meibion ei feibion gyd ag ef, ei ferched, a merched ei feibion, a'i holl hâd a ddug ese gyd ag ef i'r Aipht.

8 * Ac dyma henwau plant Israel, yr hai a ddaethant i'r Aipht; Iacob a'i feibion, * Reuben, cyntaf Iacob,

9 A meibion Reuben, Hanoch, a Phalu, Hesron hefyd, a Charmi.

10 A meibion Simeon, * Iemuel, a Iamin, ac Oohad, a Iachin, a Zohar, a Saul mâb Gananæa.

11 Meibion Lefi hefyd, * Gerson, Cohath a Merari.

12 A meibion Iuda, * Er, ac Onan, a Selah, Phares a hefyd a Zarah: a bnafsei farw Er ac Onan yn nhir Canaan. A meibion Phares oedd Hesron, a Hamul.

13 Meibion Isacar hefyd; * Tola, a Phuah, a Iob, a Simron.

14 A meibion Zabulon, Sered, ac Elon a Iahleel.

15 Dymma feibion Lea y rhai a blantodd hi i Iacob ym ‖ Mesopotamia, a Dina ei ferch: ei feibion, a'i ferched *oeddynt* oll, dri dŷn ar ddêc ar hugain.

16 A meibion Gad; Ziphion, a Haggi, Suni, ac Esbon, Eri, ac Arodi, ac Areli.

17 A meibion Aser, * Iimnah, ac Iswah, ac Isui, a Beriah, a Serah eu chwaer hwynt. A meibion Beriah; Heber, a Malchiel.

18 Dymma feibion Zilpha, yr hon a rodd Laban i Lea ei ferch: a hi a blantodd y rhai hyn i Iacob, *sef* vn dŷn ar bymthec.

19 Meibion Rahel, gwraig Iacob *oedd* Ioseph a Beniamin.

20 Ac i Ioseph y ganwyd yn nhir yr Aipht * Manasseh, ac Ephraim, y rhai a blantodd Asnath merch Potipherah ‖ offeiriad On, iddo ef.

21 A meibion Beniamin; * Bela, a Becher, ac Asbel, Gera, a Naaman, Ehi, a Ros, Muppim, a Huppim, ac Ard.

22 Dymma feibion Rahel y rhai a blantodd hi i Iacob; yn bedwar dyn ar ddêc oll.

23 A meibion Dan *oedd* Husim.

24 A meibion Nephtali; Iahseel, a Guni, a Ieser, a Sillem.

25 Dymma feibion Bilha, yr hon a rodd Laban i Rahel ei ferch: a hi a blantodd y rhai hyn i Iacob, yn gyfan nŷn oll.

26 Yr * holl eneidiau y rhai a ddaethant gyd ag Iacob i'r Aipht, yn dyfod allan oi † lwynau ef, heblaw gwragedd meibion Iacob *oddyno* oll chwe enaid a thrugain.

27 A meibion Ioseph y rhai a anwyd iddo ef yn yr Aipht *oedd* ddau enaid: holl eneidiau tŷ Iacob y rhai a ddaethant i'r Aipht *oeddynt* ddec a thrugain.

28 Ac ese a anfonodd Iuda o'i flaen at Ioseph, i gyfarwyddo ei wyneb ef i Gosen: yna y daethant i dir Gosen.

29 A Ioseph a barottôdd ei gerbyd, ac a aeth i fynu i gyfarfod Israel ei dâd i Gosen, ac a ymddangosôdd iddo: ac ese a syrthiodd ar ei wddf ef, ac a wyloedd ar ei wddf ef enwyd.

30 A dywedodd Israel wrth Ioseph, *byddwyf* farw bellach, wedi i'm weled dy wyneb, gan dy fod ti yn fyw ette.

31 A dywedodd Ioseph wrth ei frodyr, ac wrth deulu ei dâd, mi a âf i fynu, ac a fynegaf i Pharao, ac a ddywedaf wrtho, fy mrodyr a theulu fy nhâd, y rhai *oedd* yn nhir Canaan a ddaethant attaf fi.

32 A'r gwyr, bugeiliaid defaid ydynt; canys perchen anifeiliaid ydynt; a dygasant *ynte* eu praidd, a'i gwarthec, ar hyn oll *oedd* ganddynt.

33 A phan alwo Pharaoh am danoch, a dywedyd, beth *yw* eich gwaith?

34 Dywedwch; dy wasion fuant drin-wyr anifeiliaid, o'n hieuengctyd hyd yr awr hon; nyni a'n tadau hefyd; er mwyn cael o honoch drigo yn nhir Gosen. Canys ffieidd-dra'r Aiphtiaid *yw* pôb bugail defaid.

PEN.

PEN. XLVII.

1 *Ioseph yn cwyn pump o'i frodyr, 7 a'i Dâd gar bron Pharao.* 11 *Yntef yn rhoddi iddynt drigfan yn Gosen.* 13 *Mae yn cael holl arian yr Aipht, a gwaid i fyw.* 23 *Mae efe yn rhoddi had i'r Aiphtiaid, 26 a'i thraddodi, i'r Pharao.* 22 *Ni phrynwyd meibion yr offeiriaid.* 29 *Mae yn gofyn i Ioseph dyngu iddo.* 31 *Mae efe yn peri i Ioseph dyngu iddaw.*

YNa y daeth Ioseph ac a fynegodd i Pharao; ac a ddywedodd y fy mhâd a'm brodyr, a'i defaid, a'i gwarthec, a'r hyn oll oedd ganddynt, a ddaethant o dir Canaan: ac wele hwynt yn nhir Gosen.

2 Ac efe a gymmerth rai o'i frodyr, *sef* pump o honynt, ac a'i gosododd hwynt o flaen Pharao.

3 A dywedodd Pharao wrth ei frodyr ef, beth yw eich gwaith chwi? a hwythau a ddywedasant wrth Pharao; bugeiliaid defaid yw dy weision ni, ac yr oedden hefyd.

4 Dywedasant hefyd wrth Pharao, i orymdeithio yn y wlad y daethom, am nad oes borfa i'r defaid sydd dy weision ni; canys trwm yw'r newyn yng-wlad Canaan: ac yr awrhon attolwg caed dy weision di yge yn nhir Gosen.

5 A llefarodd Pharao wrth Ioseph, gan ddywedyd; dy dâd a'th frodyr a ddaethant attat.

6 Tir yr Aipht fydd o'th flaen; gosod dy dâd a'th frodyr yn y man goreu yn y wlâd: trigant yn nhir Gosen: ac os gwyddoft fod yn eu mysc wyr grymmus, gosod hwynt yn benbugeiliaid ar yr eiddot fi.

7 A dâg Ioseph Iacob ei dâd, ac a'i gosododd yr ben Pharao: a Iacob a fendithiodd Pharao.

8 A dywedodd Pharao wrth Iacob, pa feint yw dyddiau blynyddoedd dy enioes di?

9 A Iacob a ddywedodd wrth Pharao, dyddiau blynyddoedd fy ymdaith ydynt ddeg ar hugain, a chant o flynyddoedd; ychydig a drwg fu dyddiau blynyddoedd fy enioes, ac ni chyrhaeddasant ddyddiau blynyddoedd enioes fy nhadau yn nyddiau eu hymdaith hwynt.

10 A bendithiodd Iacob Pharao, ac a aeth allan o'gyd Pharao.

11 A Ioseph a gyfleodd ei dâd, a'i frodyr, a a hall eiddynt feddiant yng-wlad yr Aipht yng-oreu gorau y wlad, yn nhir *Rameses, fel y gorchymynasei Pharao.

12 Ioseph hefyd a gynhaliodd ei dâd, a'i frodyr, a holl dŷ ei dâd, â bara, yn ol yr eu teuluoedd.

13 Ac nid oedd bara yn yr holl wlâd: canys y newyn oedd drwm iawn, fel yr oedd gwlad yr Aipht, a gwlad Canaan, yn dyddiau gan y newyn.

14 Ioseph hefyd a gasgledd yr holl arian a gawsid yng-wlad yr Aipht, ac yn nhir Canaan, am yr ymbrynu a brynasent hwy: a Ioseph a ddûg yr arian i dŷ Pharao.

15 Pan darfu yr arian yn nhir yr Aipht, ac yng-wlad Canaan, yr holl Aiphtiaid a ddaethant at Ioseph, gan ddywedyd, moes i ni fara, canys pam y byddem ni feirw ger dy fron di? o herwydd darfu yr arian.

16 A dywedodd Ioseph, moeswch eich anifeiliaid, a rhoddaf i chwi am eich anifeiliaid, os darfu'r arian.

17 A hwy a ddygasant eu hanifeiliaid at Ioseph; a rhoddes Ioseph iddynt fara, am y meirch, ac am yr anifeiliaid defaid, ac am eu gyrroedd gwarthec, ac am yr asllynod: ac a'i cynhaliodd hwynt â bara am eu holl anifeiliaid tros y flwyddyn honno.

18 A pham ddarfu y flwyddyn honno, y daethant attaw ef yr ail flwyddyn, ac a ddywedasant wrtho, ni chuddiwn oddi wrth fy arglwydd ddarfod yr arian, a'r anifeiliaid a'n hanifeiliaid at fy arglwydd ni: nid adawyd i ni ger bron fy arglwydd, onid ein cyrph, a'n tir.

19 Pa ham y byddwn feirw o flaen dy lygaid ni, nyni a'n tir? pryn ni a'n tir am fara, a nyni a'n tir a fyddwn gaethion i Pharao: dod tithe i ni hâd fel y byddom fyw, ac na fyddom feirw, ac na byddo y tir yn anghyfannedd.

20 A Ioseph a brynodd holl dîr yr Aipht i Pharao: canys yr Aiphtiaid a werthasant bôb yn ei faes: oblegid y newyn a gryfhasei arnynt: felly yr aeth y tîr i Pharao.

21 Y bobl hefyd, efe a'i symmudodd hwynt i ddinasoedd, o'r naill gwr i derfyn yr Aipht, hyd ei chwrr arall.

22 Yn unic tîr yr offeiriaid ni phrynodd efe: canys rhan oedd i'r offeiriaid wedi ei phennu iddynt gan Pharao, a'i rhan a rhoddasei Pharao iddynt: *Newyttasant hwy: am hynny ni werthasant hwy eu tîr. *Neu, trywsion.*

23 Dywedodd Ioseph hefyd wrth y bobl, wele prynais chwi heddyw, a'ch tîr i Pharao: wele i chwi hâd, heuwch chwithau y tîr.

24 A bydded i chwi roddi i Pharao y bummed ran o'r cnwd, a bydd y pedair rhan i chwi, yn hâd i'r maes, ac ynmborth i chwi, ac i'r rhai *fydd* yn eich tai, ac yn fwyd i'ch rhai bach.

25 A dywedasant, cedwaist ni yn fyw: gâd i ni gael ffafor yngolwg fy arglwydd, a byddwn weision i Pharao.

26 A Ioseph a osodedd hynny yn ddeddf hyd heddyw ar dîr yr Aipht, gael o Pharao y bumed ran oll: o dir yr offeiriaid yn unic, yr hwn nid oedd eiddo Pharao. *Yn wyf. fogion.*

27 Trigodd Israel hefyd yngwlad yr Aipht: o fewn tîr Gosen, ac a gawsant feddiannau ynddi: cynyddasant hefyd, ac amlhasant yn ddirfawr.

28 Iacob hefyd a fu fyw yn nhir yr Aipht ddwy flynedd ar bymthec: felly'r oedd dyddiau Iacob, *sef* blynyddoedd ei enioes ef yn faith mlynedd a deugain, a chan mlhynedd.

29 A dyddiau Israel a nesasant i farw, ac efe a alwodd ar ei fab Ioseph, ac a ddywedodd wrtho, o chefais yn awr ffafor yn dy olwg, gosod attolwg dy law tan fy nghorddwyd, a gwna â mi dirgaredd a gwirioneedd, na chladd fi attolwg yn yr Aipht. *Gen. 24. 2.

30 Eithr mi a orweddaf gyd â'm tadau, yna dwg fi allan o'r Aipht, a chladd fi yn eu beddrod hwynt: yntef a ddywedodd, mi a wnaf yn ol dy air.

31 Ac efe a ddywedodd, tyngwrthif, ac efe a dyngodd wrthe. Yna *Israel a ymgrymmodd ar ben y gwely. *Heb. 11. 21.

PEN. XLVIII.

1 *Ioseph a'i ddau fâb yn ymweled a'i dâd yn ei glefyd.* 2 *Iacob yn ymgryfhau tw bendithio hwy.* 3 *Yn adrodd yr addawed, 5 yn cymmeryd Ephraim a Manasseh yn eiddo ei hun.* 7 *Yn crybwyll wrthe am fedd eiſam.* 9 *Yn bendithio Ephraim a Manasseh.* 17 *Yn gofod yr ieuangaf o'nynt yr 20 Yn prophwydo am eu dyphwyſiad hwy i Canaan.*

A Bu wedi y pethau hyn, ddywedyd o vn wrth Ioseph, wele y mae dy dâd yn glaf: tae efe a gymmerth ei ddau fâb gyd ag ef, Manasseh a'r Ephraim.

2 A mynegodd vn i Iacob, a'r a ddywedodd, wele dy fâb Ioseph yn dyfod attat: ac Israel a ymgryfhaodd, ac a eisteddodd ar y gwely.

3 A dywedodd Iacob wrth Ioseph, *Duw holl allawg a ymddangosodd i mi yn Luz, yngwlad Canaan, ac a'm bendithiodd. *Pen. 28. 13. & 35. 6.

4 Dywedodd hefyd wrthif, wele mi a'th wnâf yn ffrwythlon, ac a'th amlhaf, tae yn dyrfa o bobloedd i'th wnâf, a rhoddaf y tîr hwn i'th hâd ti, ar dy ol di, yn etifeddiaeth dragwyddol.

5 Acyr ynteu, dy ddau fib a'r rhai a anwyd i ti yn nhir yr Aipht, cyn fy nyfod attat i'r Aipht, eiddo fi *fyddant* hwy: Ephraim, a Manasseh fyddant eiddo fi, fel Reubena Simeon.

6 A'th heppil y rhai a genhedlych ar eu hôl hwynt fyddant eiddo tidy hun, ar *enw* eu brodyr y gelwir hwynt yn eu hetifeddiaeth.

7 Aphan a ddaethym i o Mesopotamia, bu Rahel farw gyda mi yn nhir Canaan, ar y ffordd, pan oedd etto filldir o dir hyd Ephrath: a chleddais hi yno ar ffordd Ephrath, honno *yw* Bethlehem.

8 A gwelodd Israel feibion Ioseph, ac a ddywedodd, pwy *yw* y rhai hyn?

9 A Ioseph a ddywedodd wrth ei dâd, dyma fy meibion i a rodd Duw i mi yma: yntef a ddywedodd, dŵg hwynt attolwg attafi, ac mi a'i bendithiaf hwynt.

10 Llygaid Israel hefyd oedd drymion gan henaint *fel* na allei ese weled: ac ese a'i dygodd hwynt atto ef; yntef a'i cusanodd hwynt, ac a'i cofleidiodd.

11 Dywedodd Israel hefyd wrth Ioseph, ni feddyliais weled dy wyneb, etto wele, parodd Duw i'm weled dy hâd hefyd.

12 A Ioseph a'i tynnodd hwynt allan oddiwrth ei linian ef, ac a ymgrymmodd i lawr ar ei wyneb.

13 Cymmerodd Ioseph hefyd hwynt ill dau, Ephraim yn ei law ddehau tua llaw assiwy Israel, a Manasseh yn ei law assiwy, tua llaw ddehau Israel; ac a'i nesaodd hwynt atto ef.

14 Ac Israel a estynnodd ei law ddehau ac a'i gosodd ar ben Ephraim, (a hwn oedd yr ieuangaf) a'i law assiwy ar ben Manasseh: gan gyfarwyddo ei ddwylaw trwy wybod, canys Manasseh *oedd* y cynfab.

15 Ac ese a fendithiodd Ioseph ac a ddywedodd, Duw yr hwn y rhodiodd fy nhadau Abraham, ac Isaac, ger ei fron: Duw yr *hwn* a'm porthodd er pan ydwyf, hyd y dydd hwn,

16 Yr angel yr hwn a'm gwaredodd i oddiwrth bôb drwg, a fendithio y llangciau: fy enw hefyd, ac enw fy nhadau, Abraham, ac Isaac a alwer arnynt: heigint hefyd yn lliaws ynghanol y wlâd.

17 Pan welodd Ioseph osod o'i dâd ei law ddehau ar ben Ephraim, bu anfodlon ganddo: ac ese a ddaliodd law ei dâd, iw symmud hi oddiar ben Ephraim, ar ben Manasse.

18 Dywedodd Ioseph hefyd wrth ei dâd, nid felly fy nhâd: canys dymma y cynfab: gosoc dy law ddehau ar ei ben ef.

19 A'i dâd a omweddodd, ac a ddywedodd, mi a wn, fy mab, mi a wn: bydd hwn hefyd yn bobl, a mawr fydd hwn hefyd: ond yn wir ei frawd iaungaf fydd mwy nag ef, a'i hâd ei fydd yn lliaws o genhedloedd.

20 Ac ese a'i bendithiodd hwynt yn y dydd hwnnw, gan ddywedyd: ynot ti y bendithia Israel, gan ddywedyd, gwnaed Duw di fel Ephraim, ac fel Manasseh: ac ese a osododd Ephraim o flaen Manasseh.

21 Dywedodd Israel hefyd wrth Ioseph, wele fi yn marw: a bydd Duw gyd â chwi, ac ese a'ch dychwel chwi i dir eich tadau.

22 Ac mi a roddais i ti vn rhan goruwch dy frodyr, yr hon a ddygais o law'r Amoriaid â'm cleddyf, ac â'm bŵa.

PEN. XLIX.

1 *Iacob yn galw ei feibion i'w bendithio.* 3 *Reubēn pob vn o honynt.* 29 *Mae ef yn rybuddio ffarr arnynt ynghylch ei gladdedigaeth.* 33 *Ac yn marw.*

YNa y galwodd Iacob ar ei feibion, ac a ddywedodd; ymgesclwch, fel y mynegwyf i chwi'r hyn a ddigwydda i chwi yn y dyddiau diweddaf.

2 Ymgesclwch, a chlywch meibion Iacob: ie gwrandewch ar Israel eich tâd.

3 Reuben fynghynsaf, tydi *oedd* fyngrym, a dechreuad fy nerth, rhagoriaeth brainc, a rhagoriaeth cryfder.

4 Anisafadwy *oeddit* fel dwfr, † ni ragori di, canys dringaist wely dy dâd: yna yr halogaist *ef*: fyngwely a ddringodd.

5 Simeon a Lefi *fydd* frodyr, offer creulondeb *fydd yn* eu hanneddau.

6 Na ddeled fy enaid iw cyfrinach hwynt: i fyngogoniant na fydd fin a'i cymmylleidfa hwynt: canys yn eu dîg y lladdasant ŵr, ac o'i gwirfodd y diwreiddiasant gaer.

7 Melldigedic fyddo eu dîg, canys tôst *oedd*: a'i llid, canys creulon *fu*: rhannaf hwynt yn Iacob, a gwasgaraf hwynt yn Israel.

8 Tithe Iuda, dy frodyr a'th glodforant di: dy *fydd* law *fydd* yngwarr dy elynion, meibion dy dâd a ymgrymmant i ti.

9 Cenaw llew *wyt ti* Iuda: o'r ysclyfaeth y dethoft i fyny fy mâb: ymgrymmodd, gorweddodd fel llew, ac fel hen lew: pwy a'i cyfyd ef?

10 Nid ymedy y deyrn-wialen o Iuda, na deddfwr oddi rhwng ei draed ef, hyd oni ddêl Silo: ac atto ef *y bydd* cynnulliad pobloedd.

11 Yn rhwymo ei ebol wrth y winwydden, a llwdn ei asllyn wrth y bêr-winwydden: golchodd ei wisc mewn gwin, a'i ddillad yngwaed y grawnwin.

12 Côch *fydd* ei lygaid gan win, a gwyn *fydd* ei ddanneddgan laeth.

13 Zabulon a breswylia ym mhorthloedd y môr; ac ese a fydd yn borthladd llongau, a'i derfyn fydd hyd Sidon.

14 Issacar fydd asllyn asgyrnoc, yn gorwedd rhwng dau bwn.

15 Ac a welodd orddwch mai da yw, a'r tîr mai hyfryd: ese a ogwydda ei ysgwydd i ddwyn, ac a fydd yn gaeth tan deyrnged.

16 Dan a farn ei bobl fel vn o lwythau Israel.

17 Dan fydd sarph ar y ffordd, a'r neidr ar y llwybr, yn brathu sodlau y march, fel y syrthio ei farchog yn ôl.

18 Am dy iechydwriaeth di y disgwiliais Arglwydd.

19 Gad, llu a'i gorfydd, ac yntef a orfydd o'r diwedd.

20 O Asser bras *fydd* ei fwyd ef, ac ese a rydd ddaintethion brenhinol.

21 Nephthali *fydd* ewig wedi ei gollwng, yn rhoddi geiriau têg.

22 Ioseph *fydd* gangen ffrwythlon, gangen ffrwythlon wrth ffynnon, ‡ ceingcian yn ymredd ar hyd mûr.

23 A'r saethyddion fuant chwerw wrtho ef, ac a saethasant, ac a'i casasant ef.

24 Er hynny arhôdd ei fwa ef yn gryf, a breichiau ei ddwylo a gryfhasant, trwy ddwylo grymus *Duw* Iacob: oddi yno y mae'r bugail, maen Israel.

25 Trwy Dduw dy dâd, yr hwn a'th gynnorthwya, a'r holl-alluoc, yr hwn a'th fendithia, a bendithion y nefoedd oddi vchod, a bendithion y dyfnder yn gorwedd islod, a bendithion y bronnau a'r grôth.

26 Rhagorodd bendithion dy dâd ar fendithion fy rhieni hyd derfyn bryniau tragywyddoldeb: a byddant

...ddant ac Ioseph, ac yr oeryn yr hwn a naill-...ynnodd addi wrth ei frodyr.

27 Benjamin a ſclyfaethus ſel bliidd; y boreu y bwytty yr yſclyfaeth, a'r hwyrnos rhan yr yſpail.

28 Dymma ddeuddec llwyth Iſrael oll, ac dymma'r hyn a leſarodd en tâd wrthyot, ac y bendithiodd efe hwynt: pôb vn ſa ol ei ſendith y bendithiodd efe hwynt.

29 Yna y gorchymynnodd efe iddynt, ac a ddywedodd wrthynt, myfi a geſclir at fy mhobl: ...ddwch fi gyd a'm tadau, yn yr ogof ſydd ym maes Ephron yr Hethiad.

30 Yn yr ogof ſydd ym maes *Machpelas yr hon ſydd ...ieu Mamre, yngwlâd Canaan, yr hon a bry-nodd Abraham gyd a'r maes gan Ephron yr He-thiad, yn feddiant beddrod.

31 Yno y claddaſant Abraham a Sara ei wraig: yno y claddaſant Iſrae a Rebecca ei wraig: ac yno ...ddaſant i Lea.

32 Meddiant y maes a'r ogof ſydd ynddo, a gaed gan feibion Heth.

33 Yna orpheennodd Iacob orchymmyn i'w fei-...ion: ac a dynnodd ei draed i'r gwely, ac a fu farw, a chaſglwyd ef at ei bobl.

P E N. L.

1 *Ioseph yn galaru, ac yn peri cynnedd gan Pharao i fynd i'w gladu ef. 7 Y claddargoeth. y Ioſeph yn nyſgwi ei frodyr, y rhai oedd yn go-...ddi. 21 Ei oedran. 23 Mae ef yn ...ddu, ac yn ...ſgu daioni. 24 Yn ...ddangos ...ſydd ...ſgwelliad, 25 Yn cymmynny ...ſgyrn ei eſgyrn. 26 Yn marw ac yn cael ...ddi bodd.*

1 Yna ſyrthiodd Ioſeph ar wyneb ei dâd, ac a ...ſymodd arno ef, ac a'i cuſanodd ef.

2 A gorchymynnodd Ioſeph hefyd i'w weiſion y ...ddygiaſ ei dâd ef: ſelly y meddygon ſpar-aroſaſant Iſrael.

3 Felly cyflawnwyd iddo ddeugain nhiwrnod (canys felly cyflawnir dyddiau y rhai a bêr-aroglir) yn ol Alphrtiaid a'i harwyſaſant ef ddeu-...ddeg o ...ugain.

4 Pan aeth dyddiau ei arwyl ef heibio, yna y lleferodd Ioſeph wrth deulu Pharao, gan ddywe-...ed: os certain yr awr hon ſaſor yn eich golwg, ...ſgwch wrth Pharao attolwg, gan ddywedyd,

5 Y mi'd a'm tyngodd, gan ddywedyd, wele fi yn marw: yn fy mêdd yr hwn a gloddiais i'm mewn Canaan, yno i'm cleddir: ac yr awr hon caniad fynd i fyny attolwg, fel y claddwyf fy ...ad, yna mi a ddychwelaf.

6 A dywedodd Pharao, dos i fyny, a chlâdd dy ...ad, fel y tyngodd.

7 A Ioſeph aeth i fyny i gladdu ei dâd: a holl weiſion Pharao, yſſ henuriaid ei dŷ ef, a holl henu-...aid gwlâd yr Alphit, a aethant i fyny gyd ag ef.

8 A holl dŷ Ioſeph, a'i frodyr, a thŷ ei dâd: ...ai rhiau bach yn unic, a'i defaid, a'i gwarthec a adaw-...ant ym mhir Goſen.

9 Ac aeth i fyny gyd ag ef gerbydau a gwŷr meirch hefyd: ac yr oedd yn llu mawr iawn.

10 A hwy a ddaethant hyd lawr dyrnu Atad, yr hwn ſydd tros yr Iorddonen, ac a alarafant yno alar mawr, a thrwm iawn: canys gwnaeth alar dros ei dâd ſaith niwrnod.

11 Pan welodd y Canaaneaid, y rhai oedd yn preſwylio yn y wlâd, y galar yn llawr dyrnu Atad: yma y dywedaſant, dymma alar trwm gan yr Alphtiaid: am hynny y galwaſant ei henw, Abel Miſ-raim, yr hwn ſydd tros yr Iorddonen.

12 A'i feibion a wnaethant iddo, megis y gor-chymynnaſei eſe iddynt.

13 *Canys ei feibion a'i dygaſant eſ i wlâd Ca-naan, ac a'i claddaſant ef yn ogof maes Machpela, *yr hon a brynaſei Abraham gyd a'r maes, yn fe-ddiant beddrod, gan Ephron yr Hethiad, o flaen Mamre.

14 A dychwelodd Ioſeph i'r Alpht, eſe, a'i fro-dyr, a'r rhai oll a aethant i fynu gyd ag ef i gladdu ei dâd, wedi iddo gladdu ei dâd.

15 Pan welodd brodyr Ioſeph farw o'i tâd, hwy a ddywedaſant, Ioſeph ond odid a'n cafa ni, a chan dalu a dâl i ni'r holl ddrwg a wnaethom ni iddo ef.

16 A hwy a †anfonſanant at Ioſeph i ddywedyd: dy dâd a orchymynnodd o flaen ei farw, gan ddy-wedyd,

17 Fel hyn y dywedwch wrth Ioſeph; attolwg maddeu'r awr hon gamwedd dy frodyr, a'i pechod hwynt: canys gwnaethant it ddrwg: ond yr awr hon, maddeu attolwg gamwedd gweiſion Duw dy dâd: ac wylodd Ioſeph pan leſaraſant wrtho.

18 A'i frodyr a ddaethant hefyd, ac a ſyrthiaſ-ſant ger ei fron ef, ac a ddywedaſant, wele ni'n weiſion i ti.

19 A dywedodd Ioſeph wrthynt, *nac ofnwch, canys a *yſtyf i yn lle Duw?

20 Chwi a fwriadaſech ddrwg i'm herbyn, ond Duw a'i bwriadodd i ddaioni, i ddwyn i ben fel *y gwelir heddyw, i gadw'n fyw bobl lawer.

21 Am hynny nac ofnwch yr awr hon: myfi a'ch cynhaliaf chwi a'ch rhai bach: ac efe a'i cyſſuroda hwynt, ac a leſarodd wrth *ſydd tu calon.

22 A Ioſeph a drigodd yn yr Alpht, eſe a theulu ei dâds: a bu Ioſeph fyw gan mlŷnedd a dêg.

23 *Gwelodd Ioſeph hefyd o Ephraim orwyi-on: meibwyd hefyd plant Machir fab Manaſſeh ar linau Ioſeph.

24 A dywedodd Ioſeph wrth ei frodyr, myfi ſydd yn marw: a *Duw gan ymweled a ymwel a chwi, ac a'ch dŵc chwi i fynu o'r wlâd hon i'r wlâd a dyngodd efe i Abraham, i Iſaac, ac i Iacob.

25 A *thyngodd Ioſeph feibion Iſrael gan ddy-wedyd, Duw gan eich gofwyo a'ch gofwya chwi: dygwch chwithau fy eſcyrn i fynu oddi yntma.

26 A Ioſeph a fu farw yn fab deng-mlwydd a chant: a hwy a'i pêr-aroglaſant ef, ac fe a ſoſoc-...ad ym mewn arch yn yr Alpht.

¶AIL LLYFR MOSBS YR HWN a elwir Exodus.

PEN. I.

1 *Plant Israel yr ol marwolaeth Ioseph yn amlhau.* 8 *Pharaon yn gorthrymmu Israel.* 15 *Dewisiadh y bydwragedd yn casáw yn fyw y plant gwryw.* 22 *Pharao yn gorchymmyn bwrw y plant gwryw i'r afon.*

a Gene. 46.8. pen.8.4.

Ymma yn awr henwau *meibion Israel y rhai a ddaethant i'r Aipht: gyd ag Iacob y daethant, pôb vn a'i deulu.

2 Ruben, Simeon, Lefi, a Iuda.

3 Issachar, Zabulon, a Beniamin.

4 Dan a Neptbali, Gad, ac Aser.

5 A'r holl enidiau a ddaethant allan o ‖ gorph Iacob oedd *ddeng-henaid a thriugain: a Ioseph oedd yn yr Aipht.

‖ Neu, cwynau. &c. forddwyd.

6 A Ioseph a fu farw, a'i holl frodyr, a'r holl genhedlaeth honno.

b Gene. 46.27. deut.10. 22. c Act.7. 17.

7 A *phlant Israel a biliasant ac a gymyrdasant, amlhasant befyd, a chryfhasant yn ddirfawr odiethi: a'r wlâd a lanwyd o honynt.

8 Yna y cyfodódd brenin newydd yn yr Aipht; yr hwn nid adnabuasei mo Ioseph.

9 Ac efe a ddywedódd wrth ei bobl; wele bobl plant Israel yn amlach ac yn gryfach nâ nyni.

10 Dronwch, gwnawn yn gall â hwynt, rhac amlhau o honynt: a phan ddigwyddo rhyfel, ymgyfyllttu o honynt â'n casáu, a rhyfela i'n herbyn, a myned i fynu o'r wlâd.

11 Am hynny y gosodasant arnynt feistred gwaith iw gorthrymmu â'i beichiau: a hwy a adeiladasant i Pharao ddinasoedd trysorau, *sef* Pithom a Raamses.

12 Ond fel y gorthrymment hwynt, felly 'r amlhaent, ac y cynyddent: a drwg oedd ganddynt o herwydd plant Israel.

13 A'r Aiphtiaid a wnaeth i blant Israel wasanaethu yn galed.

14 A gwnaethant eu henioes hwynt yn chwerw drwy y gwasanaeth caled mewn clai, ac mewn priddfain, ac ym mhob gwasanaeth yn y maes: a'l holl wasanaeth y gwnaent iddynt wasanaethu ynddo, oedd galed.

15 A brenin yr Aipht a lefarodd wrth *fyd-wragedd yr Hebræesau: o ba rai henw yn oedd Siphra, a henw 'r all Puah.

16 Ac efe a ddywedodd, pan fyddoch fyd-wragedd i'r Hebræesau, a gweled o honoch hwynt yn eistedd ar mab fydd, lleddwch ef; ond os merch, bydded fyw.

17 Er hynny y byd-wragedd a ofnasant Ddnw, ac ni wnaethant yn ol yr hyn a ddywedasei brenin yr Aipht wrthynt: e eithr cadwasant y bechgyn yn fyw.

18 Am hynny brenin yr Aipht a alwodd am y byd-wragedd, ac a ddywedodd wrthynt, pa ham y gwnaethoch y peth hyn? ac y cadwasoch y bechgyn yn fyw?

19 A'r byd-wragedd a ddywedasant wrth Pharao, am nad *yw yr Hebræesau fel yr Aiphtiesau: oblegit y maent hwy yn fywiog, ac yn eisor cyn dyfod byd-wraig attynt.

20 A'm hynny y bu Duw dda wrth y byd-wragedd: a'r bobl a amlhaodd, ac a aeth yn gryf iawn.

21 Ac o herwydd i'r byd-wragedd ofni Duw, yntef a wnaeth dai iddynt hwythau.

22 A Pharao a orchymynnodd iw holl bobl, gan ddywedyd; pôb mâb a'r a enir, bwriwch ef i'r afon, ond cedwch yn fyw bôb merch.

PEN. II.

1 *Geni Moses,* 3 *a'i fwrw mewn cawell yn yr hesg.* 5 *Merch Pharao yn ei gael ef, ac yn ei dderbyn i fynu.* 11 *Efe yn lladd Aipht-wr.* 13 *Yn cerydu dau Hebrawr.* 15 *Yn ffo i Midian.* 21 *Yn priodi Sephora.* 22 *Gwaeddigaeth Gershom.* 23 *Duw yn ystyried ochenaid yr Israeliaid.*

YNa *gŵr o dŷ Lefi aeth ac a briodódd ferch i Lefi.

2 A'r wraig a feichiogodd, ac a escorodd ar fâb: *a phan welodd hi mai tlws ydoedd efe, hi a'i cuddiodd ef dri mis.

3 A phan na allei hi ei guddio ef yn hwy, hi a gymmerodd gawell iddo ef o lasrwyn, ac a dduboiodd hwnnw â chlai ac â phŷg; ac a osododd y bachgen ynddo, ac a'i rhoddodd ym mysc yr hesg a'r fin yr afon.

4 Ai chwaer ef a safodd o bell; i gael gwybod beth a wneid iddo ef.

5 A merch Pharao a ddaeth i wared lŵ afon i ymolchi, (a'i llangcesau oedd yn rhodio get llaw 'r afon i:) a hi a ganfu y cawell ymplanol yr hesg a anfonodd ei llaw-forwyn iw gyrchu ef.

6 Ac wedi iddi ei agoryd, hi a ganfu y bachgen, ac wele y plentyn yn wylo: a hi a dosturiodd wrtho, ac a ddywedodd, *yw o blant yr Hebreaid yw hwn.

7 Yna ef chwaer ef a ddywedodd wrth ferch Pharao, a âfi i alw attat famaeth o'r Hebreesau, fel y mago hi y bachgen i ti?

8 A merch Pharao a ddywedodd wrthi, dos attaith y bachgen hwn, a maga ef i mi, a minnau a roddaf i ti dy gyflog: a'r wraig a gymmerodd y bachgen ac a'i magodd.

9 A phan aeth y bachgen yn fawr, hi a'i dug ef i ferch Pharao, ac efe a fu iddi yn fab; a hi a alwodd ei enw ef ‖ Mosea, o herwydd (ebr hi) o'r dwfr y tynnais ef.

10 A bu yn y dyddiau hynny pan aeth Moses yn fawr, fyned o honaw allan at ei frodyr, ac edrych ar eu beichiau hwynt: a *gweled Aiphtwr yn tara Hebræ-wr yn o'i frodyr.

11 Ac efe a edrychodd ymma ac acw, a phan welodd nad *oedd yno neb; ac efe a laddodd yr Aiphtiad, ac a'i cuddiodd yn y tywod.

12 Ac efe a aeth allan yr ail dydd, ac wele ddau Hebræ-wr yn ymryson: ac efe a ddywedodd wrth yr hwn oedd ar y cam, pa ham y tarawi di gyfaill?

13 A dywedodd yntef, pwy a'th osodedd di yn bennaeth, ac yn frawd-wr arnom ni? ai meddwl yr wyti fy lladd i megis y lleddaist yr Aiphtiad? A Moses a ofnadd, ac a ddywedodd, diau y gwyddir y peth hyn.

14 Pan glybu Pharao y peth hyn, efe a geisiodd lladd Moses: ond Moses a ffoawdd rhac Pharao, ac a harhosodd yn-nhir Midian, ac a eisteddodd wrth bydew.

15 Ac ‖ offeiriad Midian yr ydoedd saith merched i a'r rhai hyny a ddaethant, ac a dynnasant *dwfr, ac a lanwasant y cafnau i dywallhau defaid eu tâd.

16 Ac

‖ Dyscheded i

‖ Neu, dwfr.

17 Ond y bugeiliaid a ddaethant ac a'i gyrrasant ymwaith: yna y codaſod Moſes, ac a'i cynnorthwyaſ hwynt, ac a ddyfnhaodd en praidd hwynt.

18 Yn y daethant ac Renel eu tad: ac efe a ddywaſodd, pa ham y daethoch heddyw cyngynted?

19 A hwy a ddywedasant, Aiphtwr a'n hachubodd ni o law y bugeiliaid: a chan dynnu a dynnodd dŵr hefyd i ni, ac a ddyfnhaodd y praidd.

20 Ac efe a ddywedodd wrth ei ferched, pa le ymae efe? pa ham y gollyngaſoch ymmaith y gŵr? galwch arno, a bwytaed fara.

21 A bu Moſes fodlon i drigo gyd a'r gwr: ac yntef a roddodd Sephora ei ferch i Moſes.

22 A hi a eſgorodd ar fab, ac efe a alwodd * ei enw ef Gerſhom: o herwydd dieithr (ebr ef) a fum i mewn gwlad ddieithr.

23 Ac yn ôl dyddiau lawer bu farw brenin yr Aipht, a phlant Iſrael a vchenaidiasant oblegid y caethiwed, ac a waeddasant, a'i gwaedd hwynt a aethchafodd at Ddŵw, o blegid y caethiwed.

24 A Duw a glybu eu huchenaid hwynt: a Duw a gofiodd ei gyfammod ag Abraham, ag Iſaac, ac ag Iacob.

25 A Duw a edrychodd ar blant Iſrael: Duw hefyd a gydnabu *â hwynt.*

PEN, III.

1 Moſes yn bugeilio defaid Iethro. 2 Duw yn ymddangos iddo mewn perth yn lloſci. 9 Ac yn ei anfon at y wared Iſrael. 14 Henw Duw. 15 Ei gymadrouth ef at Iſrael.

A Moſes oedd yn bugeilio defaid Iethro ei hâ, chwe gwas offeiriad Midiam ac efe a yrrodd y praidd o'r tu eſaw i'r anialwch, a chyrhaeddodd i fynydd Duw, Horeb.

2 Ac Angel yr Arglwydd a ymddangoſodd iddo mewn fflam dân o ganol perth, ac efe a edrychodd, ac wele y berth yn lloſci yn dân, a'r berth heb ei diſa.

3 A dywedodd Moſes, mi a droaf yn awr ac a edrychaf ar y weledigaeth fawr hon; pa ham nad yw berth wedi lloſgi.

4 Pan welodd yr Arglwydd ei fôd efe yn troi i edrych, Duw a alwodd arno o ganol y berth ac a ddywedodd Moſes, Moſes: a dywedodd yntef, wele fi.

5 Ac efe a ddywedodd, na neſſâ ymma, * dioſc dy eſgidiau oddi am dy draed, o herwydd y lle'r wyti yn ſefyll arno ſydd ddaiar ſanctaidd.

6 Ac efe a ddywedodd, * myfi yw Duw dy dad, Duw Abraham, Duw Iſaac, a Duw Iacob. A Moſes a guddiodd ei wyneb, oblegid ofni'r ydoedd edrych ar Dduw.

7 A dywedodd yr Arglwydd, gan weled y gwaſgfedd fy mhobl ſydd yn yr Aipht, a'i gwaedd o achos eu meiſtred gwaith, a glywais; canys mi a wn eu dolurion.

8 Ac mi a deſcynnais iw gwaredu hwy o law'r Aiphtiaid, ac iw dwyn o'r wlad honno, i wlad dda, a helaeth, i wlad yn lliſeirio o laeth a mêl; i le y Canaaneaid, a'r Hethiaid, a'r Amoriaid, a'r Pherezaid, yr Hefiaid, hefyd a'r Iebuſiaid.

9 Am hyn awr wele, gwaedd meibion Iſrael a ddaeth attaſi: a hefyd mi a welais y gorthrymder, â'r hwy a gorthrymmodd yr Aiphtiaid hwynt.

10 Tyred gan hyny yn awr, a mi a'th anfonaf at Pharao, fel y dygech fy mhobl, plant Iſrael allan o'r Aipht.

11 A dywedodd Moſes wrth Dduw, pwy ydwyfi fel yr awn i at Pharao, ac y dygwn blant Iſrael allan o'r Aipht?

12 Dywedodd yntef, diau y byddaf gyd â thi; a hwn a fydd arwydd it mai myfi a'th anfonodd: wedi it ddwyn fy mhobl allan o'r Aipht, chwi a waſanaethwch Dduw ar y mynydd hwn.

13 A dywedodd Moſes wrth Dduw, wele pan ddelwyfi at feibion Iſrael a dywedyd wrthynt, Duw eich tadau a'm hanfonodd attoch; os dywedant wrthif, beth yw ei enw ef? beth a ddywedafi wrthynt?

14 A Duw a ddywedodd wrth Moſes, *Ydwyf yr hwn ydwyf*: dywedodd hefyd, fel hyn yr adroddi wrth feibion Iſrael, *Ydwyf* am hanfonodd attoch.

15 A Duw a ddywedodd drachefn wrth Moſes, fel hyn y dywedi wrth feibion Iſrael, Arglwydd Dduw eich tadau, Duw Abraham, Duw Iſaac, a Duw Iacob a'm hanfonodd attoch: dymma fy enw byth, a dymma fyngho ſadwriaeth o genhedlaeth i genhedlaeth.

16 Dos a chynnull henuriaid Iſrael, a dywed wrthynt, Arglwydd Dduw eich tadau, Duw Abraham, Iſaac, ac Iacob a ymddangoſodd i mi, gan ddywedyd; gan ymweled yr ymwelais a chwi a *gwelais* yr hyn a wnaed i chwi yn yr Aipht.

17 A dywedais, mi a'th dygaf chwi i fynu o adfyd yr Aipht i wlad y Canaaneaid, a'r Hethiaid, a'r Amoriaid, a'r Pherezaid; yr Hefiaid hefyd a'r Iebuſiaid: i wlad yn lliſeirio o laeth a mel.

18 A hwy a wrandawant ar dy lais, a thi a ddeui ti a henuriaid Iſrael at frenin yr Aipht, a dywedwch wrtho, Arglwydd Dduw yr Hebreaid a gyfarfu a ni; ac yn awr gad i ni fyned attolwg daith tri diwrnod i'r anialwch, fel yr aberthom i'r Arglwydd ein Duw.

19 A mi a wn na edy brenin yr Aipht i chwi fyned, ond mewn llaw gadarn.

20 Am hynny mi a eſtynnaf fy llaw, ac a darawaf yr Aipht â'm holl ryfeddodau, y rhai a wnaf yn ei chanol; ac wedi hynny efe a'ch gollwng chwi ymmaith.

21 A rhoddaf hawddgarwch i'r bobl hyn yngolwg yr Aiphtiaid: a bydd pan elôch nad eloch yn wâg law:

22 * Ond *pob* gwraig a ſenthygia gan ei chymydoges, a chan yr hon ſydd o fyn cyttal a hi ddodrefn ariant, a dodrefn aur, a gwiſcoedd: a chwi a'i goſodwch *hwynt* am eich meibion, ac am eich merched, ac a yſpeiliwch yr Aiphtiaid.

* Pen. 11.2.& 12.35.

PEN. IIII.

1 Tyoſgwialen Moſes yn Serph. 6 Eilaw ef yn gwahan-glwyfo. 10 Ef yn anwyllyſcaf iw anſoni. 14 Apwynto Aaron iw helpu ef. 18 Moſes yn ymadel oddiwrth Iethro. 21 Cennadaeth Duw at Pharao. 24 Sephora yn enw atdu ar ei mab. 27 Daufon Aaron i gyfarfod a Moſes. 31 Y bobl yn credu iddynt.

A Moſes a attebodd, ac a ddywedodd, eto wele ni chredant i mi ac ni wrandawant ar ſy llais: canid dywedant, nid ymddangoſodd yr Arglwydd i ti.

2 A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, beth ſydd yn dy law? dywedodd yntef, gwialen.

3 Ac efe a ddywedodd, taſl hi ar y ddaiar: ac efe a'i taflodd hi ar y ddaiar, a hi aeth yn ſarph, a Moſes a giliodd rhagddi.

4 Yr Arglwydd hefyd a ddywedodd wrth Moſes, eſtyn dy law ac ymafel yn ei hoſcwrn hi: ac efe a eſtynnodd ei law ac a ymaflodd yndi, a hi aeth yn wialen yn ei law ef.

5 Fel y credant ymddangos i ti o Arglwydd Dduw eu tadau, Duw Abraham, Duw Iſaac, a Duw Iacob.

6 A dywedodd yr Arglwydd wrtho drachefn, dod yn awr dy law yndy fonwes, ac efe a roddodd

ei law yn ei ſonwes: a *phan* dynnodd eſ hi allan, wele ei law eſyn wahanglwyſol fel yr eira.

7 Ac eſe a ddywedodd, dôd eil-waith dy law yn dy ſonwes; ac eſe a roddodd eil-waith ei law yn ei ſonwes; ac a'i tynnodd hi allan o'i ſonwes, ac wele hi a droſai fel ei gnawd *arall* eſ.

8 A bydd oni chredant i ti, ac oni wrandawant ar lais yr arwydd cyntaf, eſto y credant i lais yr ail arwydd.

9 A bydd oni chredant hefyd i'r ddau arwydd hyn, ac oni wrandawant ar dy lais, ti a gymmeri o ddwfr yr afon ac a'i tywelltci ar y ſych-dir: † a bydd y dyfroedd a gymmerech o'r afon yn waed ar y tîr ſych.

† Hebr. Bydd a bydd.

10 A dywedodd Moſes wrth yr Arglwydd, o ſy Arglwydd, ni *bum* ŵr ymadrodus, † na chyn hyn, nac er pan leferaſt wrth dy was, eithr ſafn-drwm a thafod-trwm ydwyf.

† Hebr. Widor mdb uchdor.

11 A dywedodd yr Arglwydd wrtho, pwy a wnaeth enau i ddŷn? neu pwy a ordeiniodd fudan, neu fyddar, neu'r neb ſy'n gweled, neu'r dall? ond myfi'r Arglwydd?

12 Am hynny dôs ynawr, a mi a † fyddaf gyd a'th enau, ac a ddyſcaf i ti yr hyn a ddywedych.

† Matth. 10. 19. matth. 12. 1. mar. 13 11 Luke 12. 11.

13 Dywedodd ynteſ, o ſy Arglwydd, danfon attôlwg gyd â'r *bwn* a ddanfonych.

14 Ac enynnodd digoſaint yr Arglwydd yn erbyn Moſes, ac eſe a ddywedodd, ond dy frawd yw Aaron y Leſiad? mi a wn y meidr eſ leſaru yn groyw; ac wele eſe yn dyfod allan i'th gyfarfod, a phan i'th welo, eſe a lawenycha yn ei galon.

15 Llefara di the wrtho eſ, a goſod y geiriau hyn yn ei enau: a minne a fyddaf gyd â'th enau di, a chyd â'i enau ynteſ, a dyſcaf i chwi'r hyn a wneloch.

16 A lleſared ynteſ droſot ti wrth y bobl: ac fe lly y bydd eſe yn lle genau iti, * a thithe a fyddi yn lle Duw iddo ynteſ.

* Pen. 7. 2.

17 Cymmer hefyd y wialen hon yn dy law, yr hon y gwnei wrthiau â hi.

18 A Moſes aeth ac a ddychwelodd at Iethro ei chwegrwn, ac a ddywedodd wrtho, gad i mi fyned attolwg a dychwelyd at fy mrodyr *fydd* yn yr Aipht, a gweled a ydynt eſtto yn fyw: a dywedodd Iethro wrth Moſes, dos mewn heddwch.

19 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Moſes yn Midian, dôs dychwel i'r Aipht; o herwydd bu feirw yr holl wŷr oedd yn ceiſio dy enioes.

20 A Moſes a gymmerth ei wraig, a'i feibion, ac a'i goſododd hwynt ar aſſyn, ac a ddychwelodd i wlad yr Aipht: cymmerodd Moſes hefyd wialen Duw yn ei law.

21 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, pan elych i ddychwelyd i'r Aipht, gwel it wneuthur yr holl ryfeddodau a roddais yn dy law, ond mi a galedaf ei galon eſ, fel na ollyngo ymmaith y bobl,

22 A dywed wrth Pharao; fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, fy mâb i *ſef* fyng-hyntaf-anedic yw Iſrael.

23 A dywedais wrthit, gollwng fy mab fel i'm gwaſanaetho: ond os gwrthodi ei ollwng eſ, wele mi a laddaf dy fâb di, *ſef* dy gyntaf-anedic.

24 A bu ar y ffordd yn y lletty, gyfarfod o'r Arglwydd ag eſ, a cheiſio eſ lâdd eſ.

25 Ond Sephora a gymmerth † gyllell lem, ac a dorrodd ddienwaediad ei mâb, ac a'i bwriodd i gyffwrdd â'i draed eſ; ac a ddywedodd, dian dy *ſpod* yn briod gwaedlyd i mi.

† Neu, gar reg.

26 A'r *Arglwydd* a beidiodd ag eſ: yna y dywedodd hi, priod gwaedlyd wŷ, o blegid yr enwaediad.

27 A dywedodd yr Arglwydd wrth Aaron, dôs i gyfarfod â Moſes i'r Anialwch: ac eſe aeth ac a gyfarfu ag eſ ym mynydd Duw, ac a'i cuſanodd eſ.

28 A Moſes a fynegodd i Aaron holl eiriau'r Arglwydd, yr hwn a'i hanfonaſei eſ; a'r holl arwyddion a orchymmynaſei eſe iddo.

29 A Moſes, ac Aaron a aethant, ac a gynnullaſant holl henuriaid meibion Iſrael.

30 Ac Aaron a draethodd yr holl eiriau a leſarſei'r Arglwydd wrth Moſes; ac a wnaeth yr arwyddion yngolwg y bobl.

31 A chredodd y bobl: a phan glywſant ymweled o'r Arglwydd â meibion Iſrael, ac iddo edrych ar eu gorthrymder, yna hwy a ymgrymmaſant, ac a addolaſant.

PEN. V.

1 Pharaoh yn bygddi ſen i Moſes ac Aaron am eu cennadwriaeth, 5 yn chwanegu taſc yr Iſraeliaid, 15 Yn eu geryddu hwynt am eu achwyniad. 19 Hwythau yn llefain yn erbyn Moſes ac Aaron. 22 Moſes yn cwyno wrth Ddnw.

AC wedi hynny Moſes ac Aaron a aethant i mewn, ac a ddywedaſant wrth Pharao; fel hyn y dywedodd Arglwydd Dduw Iſrael, gollwng ymmaith fy mhobl, ſel y cadwant ŵyl i mi yn yr anialwch.

2 A dywedodd Pharaoh, pwy yw'r Arglwydd ſel y gwrandawn i ar ei lais, i ollwng Iſrael ymmaith? yr Arglwydd nid adwen, ac Iſrael ni ollyngaf.

3 A dywedaſant hwythau, * Duw'r Hebreaid a gyfarfu â ni: gad i ni fyned, attolwg, daith tridiau yn yr anialwch, ac aberthu i'r Arglwydd ein Duw, rhac iddo ein rhuthro â haint neu â chleddyf.

* Pen. 3. 18.

4 A dywedodd brenin yr Aipht wrthynt, Moſes ac Aaron, pa ham y perwch i'r bobl beidio â'i gwaith i ewch at eich beichiau.

5 Pharaoh hefyd a ddywedodd, wele pobl y wlad yn awr yn lluoſog; a pharaſoch iddynt beidio â'i llwythau.

6 A gorchymmynodd Pharao y dydd hwnnw i'r rhai oedd feiſtred gwaith ar y bobl, a'i ſwyddogion, gan ddywedyd,

7 Na roddwch mwyach wellt i'r bobl i wneuthur priddfeini megis o'r blaen, glont a chaſclant wellt iddynt eu hunain.

8 A rhifedi y priddfeini y rhai yr oeddynt hwy yn eu wneuthur o'r blaen a roddwch arnynt, na leihewch o hynny: canys segur ydynt, am hynny y maent yn gweiddi, gan ddywedyd, gâd i ni fyned ac aberthu i'n Duw.

9 Trymhaer y gwaith ar y gwŷr, a gweithiant ynddo, fel nad edrychant am eiriau ofer.

10 A meiſtred gwaith y bobl, a'i ſwyddogion a aethant allan, ac a leſaraſant wrth y bobl, gan ddywedyd, fel hyn y dywed Pharaoh, ni roddaf wellt i chwi.

11 Ewch chwi a chaſclwch iach wellt lle y cewch, er hynny ni leihêir dim o'ch gwaith.

12 A'r bobl a ymwaſgarrodd trwy holl wlad yr Aipht, i gaſcla ſofl yn lle gwellt.

13 A'r meiſtred gwaith oedd yn eu pryſuro, gan ddywedyd, gorphennwch eich gwaith, dogn dydd yn ei ddydd, megis pan oedd gwellt.

14 A churwyd ſwyddogion meibion Iſrael, yr hai a oſodaſei meiſtred gwaith Pharao arnynt, hwy: a dywedwyd, pa ham na orphennaſoch eich tâſc ar wneuthur priddfeini ddoe a heddyw, megis hynny?

15 Yna ſwyddogion meibion Iſrael a ddaethant,

ac i lefaint ar Pharao, gan ddywedyd; pa ham y gwnaeth hyn â'ch weision?

16 Gwelit ni roddir i'th weision, a gwnewch briddfeini i ni, meddant: ac wele dy weision a gurwyd, a'th bobl di dy hun sydd ar y bai.

17 Ac efe a ddywedodd, segur, segur ydych: am hyny y ydych chwi yn dywedyd, gâd i ni fyned ac aberthu i'r Arglwydd.

18 Am hyny ewch yn awr, gweithiwch; ac ni roddir gwellt i chwi: etto chwi a roddwch yr vn gyfrif o'r priddfeini.

19 A swyddogion meibion Israel a'i gwelent eu hun mewn lle drwg, pan ddywedid, ni leiheweh ddim o'ch priddfeini, dogn dydd yn ei ddydd.

20 A chyfarfuant â Moses ac Aaron yn sefyll ar eu ffordd: pan oeddynt yn dyfod allan oddi wrth Pharao.

21 A dywedasant wrthynt; edrycher yr Arglwydd arnoch chwi, a barned, am i chwi beri i'n hawr ni ddrewi ger bron Pharaoh, a cher bron ei weision, gan roddi cleddyf yn eu llaw hwynt i'n lladd ni.

22 A dychwelodd Moses at yr Arglwydd, ac a ddywedodd: ô Arglwydd pa ham y drygaist y bobl hon? i ba beth i'm hanfonaist?

23 Canys er pan ddaethum at Pharaoh i lefaru yn dy enw di, efe a ddrygodd y bobl hyn: a chan waredu ni waredaist dy bobl.

PEN. VI.

1 Duw yn adnewyddu ei addewid trwy ei Enw IEHOVAH. 14 Achau Reuben. 15 Simeon, 16 a Lefi, er hwn y daeth Moses ac Aaron.

YNa y dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, yn awr y cei weled beth a wnaf i Pharao: canys trwy law gadarn y gollwng efe hwynt, a thrwy law gadarn y gyrr efe hwynt o'i wlâd.

2 Duw hefyd a lefarodd wrth Moses: ac a ddywedodd wrtho, myfi yw Iehofa.

3 A mi a ymddangosais i Abraham, i Isaac, ac i Iacob trwy Dduw Hollalluog: onid *er hyn* fy enw Iehofa ni bum a nabyddus iddynt.

4 Hefyd mi a ficrheis ei fy nghyfammod â hwynt yn rhoddi iddynt wlâd Canaan, sef gwlâd eu hymdaith, yr hon yr ymdeithiasant ynddi.

5 A mi a glywais hefyd vchenaid plant Israel y rhai y mae'r Aiphtiaid yn eu caethiwo: a chofiais fy nghyfammod.

6 Am hyny dywed wrth feibion Israel, myfi yw yr Arglwydd, ac myfi a'ch dygaf chwi allan oddi tan lwythau yr Aiphtiaid, ac a'ch rhyddhâf o'i caethiwed hwynt: ac a'ch gwaredaf â braich eſtynedig, a barnedigaethau mawrion.

7 Hefyd mi a'ch cymeraf yn bobl i mi, ac a fyddaf yn Dduw i chwi: a chewch wybod mai myfi yw'r Arglwydd eich Duw, yr hwn ſydd yn eich dwyn chwi allan oddi tan lwythau'r Aiphtiaid.

8 A mi a'ch dygaf chwi i'r wlâd, am yr hon y tyngais y rhoddwn hi i Abraham, i Isaac, ac i Iacob: ac mi a'ch rhoddaf i chwi yn etifeddiaeth: myfi yw yr Arglwydd.

9 A Moses a lefarodd felly wrth feibion Israel: a nid ni wrandawſant ar Moses, gan gyſyngdra yſpryd, a chan gaethiwed caled.

10 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moses, gan ddywedyd:

11 Dos i mewn, dywed wrth Pharao brenin yr Aipht, am iddo ollwng meibion Israel allan o'i wlâd.

12 A Moses a lefarodd ger bron yr Arglwydd, gan ddywedyd: wele plant Israel ni wrandawſant arnaf, a pha fodd i'm gwrandawai Pharao, a minne yn ddienwaededic o wefuſau.

13 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moses, ac Aaron, ac a roddodd orchymyn iddynt at feibion Israel, ac at Pharao brenin yr Aipht; i ddwyn meibion Israel allano wlâd yr Aipht.

14 Dymma en pencnedl hwynt; *meibion Ruben y cyntaf-anedic i Israel, Henoch a Phalu, Heſron, a Charmi; dymma deulnoedd Ruben. * Gen. 48.8. 1 Cron. 5.3.

15 *A meibion Simeon, Iemuel, a Iamin; Ohad a Iachin, Sohar hefyd a Saul mâb y Gananites: dymma deulnoedd Simeon. * 1 Cron. 14.24.

16 Dymma hefyd henwau *meibion Leſi yn ol eu cenhedlaethau, Gerſon, Cohath hefyd a Merari: a blynyddoedd oes Leſi *oedd* gant, ac onid tair blynedd deugain. * Num. 3.17. 1 Cro. 6.1.

17 Meibion Gerſon, Libni, a Simi, yn ol eu teuluoedd.

18 *A meibion Cohath, Amram, ac Izhar, Hebron hefyd ac Vzziel: a blynyddoedd oes Cohath cedd dair ar ddec ar bugain, a chan mlynedd. * Num. 26.57. 1 Cro. 6.18.

19 Meibion Merari *oedd* Mahali a Musi: dymma deulnoedd Leſi yn ol eu cenhedlaethau.

20 *Ac Amram a gymmerodd Iochebed ei fodryb chwaer ei dâd yn wraig iddo, a hi a ymddûg iddo Aaron a Moses: a blynyddoedd oes Amram *oedd* onid tair deugain a chan mlynedd. * Pen 2.2. nam. 26. 57.

21 A meibion Izhar, Corah, Nepheg, a Sichri.

22 A meibion Vzziel; Miſael, ac Elzaphan, a Zichri.

23 Ac Aaron a gymmerodd Eliſabah merch Amminadab chwaer *Nahſon, yn wraig iddo: a hi a ymddûg iddo Nadab, ac Abihu, Eleazar ac Ithamar. * Num. 2.3.

24 Meibion Corah hefyd Aſſir, ac Elcanah, ac Abiaſaph: dymma deulnoedd y Corahiaid.

25 Ac Eleazar mâb Aaron a gymmerodd yn wraig iddo un o'r merched Putiel, a hi a ymddûg iddo ei Phineas: dymma bennau cenedl y Leſiaid, yn ol eu teuluoedd. * Num. 25.7.

26 Dymma Aaron a Moſes; y rhai y dywedodd yr Arglwydd wrthynt, dygwch feibion Israel allan o wlâd yr Aipht, yn ol eu lluoedd.

27 Dymma y rhai a leſarasant wrth Pharao brenin yr Aipht, am ddwyn meibion Israel allan o'r Aipht: Dymma Moſes, ac Aaron hwnnw.

28 A bu ar y dydd y lleſarodd yr Arglwydd wrth Moſes yn nhir yr Aipht,

29 Leſaru o'r Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd, myfi yw'r Arglwydd: dywed wrth Pharao brenin yr Aipht yr hyn oll yr ydwyf yn ei ddywedyd wrthit.

30 A dywedodd Moſes ger bron yr Arglwydd: wele fi yn ddienwaededic o wefuſau, a pha fodd y gwrandy Pharao arnaf?

PEN. VII.

1 Duw yn rhoi calon yn Moſes i fyned at Pharao. 7 Ei oedran ef. 8 Ei wyrthiau yn troi yn ſarph. 12 Calon Pharao. 19 Gwaed yn dyfod i Dduw a'r coed. 20 Tyci'r afon yn waed.

A'R Arglwydd a ddywedodd wrth Moſes, Wele mi a'th wneuthum yn Dduw i Pharao: ac Aaron dy frawd fydd yn brophwyd i tithe.

2 Tydi a leferi yr hyn oll a archymynwyf ittat: Aaron dy frawd a lefara wrth Pharao, ar ddo ollwng meibion Israel yn allan o'i wlad.

3 A minnau a galedaf galon Pharao, a mi a amlhâf fy arwyddion a'm rhyfeddodau yngwlad yr Aipht.

4 Ond ni wrendy Pharao arnoch ; yna y rhoddaf ſy llaw ar yr Aipht, ac y dygaf allan ſy lluoedd, ſy mhobl, meibion Iſrael o wlad yr Aipht, trwy farnedigaethau mawrion.

5 A'r Aiphtiaid a gânt wybod mai myfi yw yr Arglwydd, pan eſtynnwyf ſy llaw ar yr Aipht ; a dwyn meibion Iſrael allano'i myſch hwynt.

6 A gwnaeth Moſes ac Aaron fel y gorchymynnodd yr Arglwydd iddynt, *ie* felly y gwnaethant.

7 A Moſes *ydoedd* fab pedwar vgain mlwydd, ac Aaron yn fab tair blwydd a phedwar vgain, pan leſarafant wrth Pharao.

8 A'r Arglwydd a leſarodd wrth Moſes, ac Aaron, gan ddywedyd ;

9 Pan leſaro Pharao wrthych, gan ddywedyd, dangoſwch genych wrthiau ; yna y dywedi wrth Aaron, cymmer dy wialen, a bwrw *hi* ger bron Pharao, a hi â yn ſarph.

10 A Moſes ac Aaron a aethant i mewn at Pharao, ac a wnaethant felly, megis y gorchymynnaſei 'r Arglwydd : ac Aaron a fwriodd ei wialen ger bron Pharao, a cher bron ei weiſion, a hi a aeth, yn ſarph.

11 A Pharao hefyd a alwodd am y doethion, a'r hudolion : a hwyntau hefyd *ſef* ſwynwyr yr Aipht a wnaethant felly drwy en ſwynion.

12 Canys bwriaſant bob vn ei wialen, a hwy a aethant yn ſeirph : ond gwialen Aaron a lyngcodd eu gwiail hwynt.

13 A chalon Pharao a galedodd, ſel na wrandawei arnynt hwy ; megis y llefaraſei yr Arglwydd.

14 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, caledodd calon Pharao : gwrthododdi ollwng y bobl ymaith.

15 Dos at Pharao yn foreu, wele eſe a ddaw allan i'r dwfr, ſaf dithe ar lan yr afon erbyn ei ddyfod ef : a chymmer yn dy law y wialen a droddyn ſarph.

16 A dywed wrtho ef, Arglwydd Duw yr Hebreaid a'm anfonodd attat, i ddywedyd, gollwng ymmaith fy mhobl fel i'm gwaſanaethont yn yr anialwch : ac wele hyd yn hyn ni wrandewaſit.

17 Fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, wrth hyn y cewybod mai myfi yw yr Arglwydd : wele myfi a'r wialen *ſydd* yn fy llaw a darawaf y dyfroedd *ſydd* yn yr afon, ſel y troer hwynt yn waed.

18 A'r pyſc *ſydd* yn yr afon a fyddant feirw, a'r afon a ddrewa ; a bydd blin gan yr Aiphtiaid yfed dwfr o'r afon.

19 Yr Arglwydd hefyd a ddywedodd wrth Moſes, dywed wrth Aaron, cymmer dy wialen, ac eſtyn dy law ar ddyfroedd yr Aipht, ar eu ffrydau, ar eu haſonydd, ac ar eu pyllau, ac ar eu holl † lynnau dyfroedd, ſel y byddont yn waed : a bydd gwaed drwy holl wlad yr Aipht, yn eu *ſeiri* coed a cherrig hefyd.

20 A Moſes ac Aaron a wnaethant ſel y gorchymynnodd yr Arglwydd, ac eſe a *gododd ei wialen ac a darawodd y dyfroedd y rhai *oeddynt* yn yr afon yngwydd Pharao, ac yngwydd ei weiſion : a'r holl ddyfroedd y rhai *oeddynt* yn yr afon, a droſwyd yn waed.

21 A'r pyſcod y rhai oeddynt yn yr afon a fuant feirw, a'r afon a ddrewodd, ac ni allei yr Aiphtiaid yfed dwfr o'r afon : a gwaed oedd trwy holl wlad yr Aipht.

22 A ſwyn-wyr yr Aipht a wnaethant y cyffelyb drwy eu ſwynion : a chaledodd calon Pharao, ac ni wrandawodd arnynt ; megis y llefaraſei yr Arglwydd.

23 A Pharao a droddi ac a aeth iw dŷ, ac ni oſododd hyn at ei galon.

24 A'r holl Aiphtiaid a gloddiaſant oddi amgylch yr afon am ddwfr iw yfed : canys ni allent yfed o ddwfr yr afon.

25 A chyflawnwyd faith o ddyddiau, wedi i'r Arglwydd daro 'r afon.

PEN. VIII.

1 *Daufon llyffaint.* 8 *Pharao yn ymbil a Moſes* 12 *A Moſes trwy weddi yn eu tynnu hwy ymaith.* 16 *Troi 'r llwch yn llau, yr hyn ni allei y ſwynwyr ei wneuthur.* 20 *Yr heidiau ednog.* 25 *Pharao yn lled ſoddion i'r bobl i fyned.* 32 *Eſto eſe a galedir.*

A Dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, dos at Pharao ; a dywed wrtho, fel hyn y dywed yr Arglwydd, gollwng ymmaith fy mhobl fel i'm gwaſanaethont.

2 Acos gwrthodi *en* gollwng ; wele mi a darawaf dy holl derfynau di â llyffaint.

3 A'r afon a heigia lyffaint, y rhai a ddringant, ac a ddeuant i'th dŷ, ac i ſtaſell dyorweddle, ac ar dy wely ; ac i dŷ dy weiſion, ac ar dy bobl, ac i'th ffyrnau, ac ar dy † ſwyd gwaſtadill. † Gwlyb rylion, neu doe.

4 A'r llyffaint a ddringant arnat ti, ac ar dy bobl, ac ar dy holl weiſion.

5 Yr Arglwydd hefyd a ddywedodd wrth Moſes, dywed wrth Aaron, eſtyn dy law a'th wialen ar y ffrydiau, ar yr afonydd, ac ar y llynnoedd, a gwna i lyffaint ddyfod i fynu ar hyd tîr yr Aipht.

6 Ac Aaron a eſtynnodd ei law ar ddyfroedd yr Aipht ; a'r llyffaint a ddaethant i fynu, ac a orchguddiaſant dîr yr Aipht.

7 * A'r ſwyn-wyr a wnaethant yr vn modd drwy eu ſwynion ; ac a ddygaſant i fynu lyffaint ar wlad yr Aipht. * Doeth. 17.7.

8 Yna Pharao a alwodd am Moſes ac Aaron, ac a ddywedodd, gweddiwch ar yr Arglwydd ar iddo dynnu y llyffaint ymaith oddi wrthiſi ac oddi wrth fy mhobl ; a mi a ollyngaf ymmaith y bobl fel yr aberthont i'r Arglwydd.

9 A Moſes a ddywedodd wrth Pharao, cymmer ogoniant arnaſi, † pa amſer y gweddiaſ troſot, a thros dy weiſion, a thros dy bobl, am † ddiſa y llyffaint oddi wrthitſi, ac o'th dai ; a'i gadel yn vnic yn yr afon? † Hebr. arhyn M bryfa. † Hebr. dorri y maith.

10 Ac eſe a ddywedodd, † y foru : a dywedodd yntef yn ol dy air *y bydd*, fel y gwypech nad *oes neb* fel yr Arglwydd ein Duw ni. † Nm. erbyn y fora.

11 A'r llyffaint a ymadawant â thi, ac a'th dai, ac â'th weiſion, ac â'th bobl : yn vnic yn yr afon y gadewir hwynt.

12 A Moſes ac Aaron a aethant allan oddi wrth Pharaoh. A Moſes a lefodd ar yr Arglwydd o achos y llyffaint y rhai a ddygaſei eſe ar Pharao.

13 A'r Arglwydd a wnaeth yn ol gair Moſes : a'r llyffaint a fuant feirw o'r tai, o'r pentrefydd, ac o'r meniydd.

14 A chaſclaſant hwynt yn bentyrrau ; fel y drewodd y wlad.

15 Pan welodd Pharao fod ſeibiant *ſidd*, eſe a galedodd ei galon, ac ni wrandawodd arnynt ; megis y llefaraſei 'r Arglwydd.

16 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, dywed wrth Aaron, eſtyn dy wialen, a tharo lwch y ddaiar ; fel y byddo yn llau trwy holl wlad yr Aipht.

17 Acfelly y gwnaethant : canys Aaron a eſtynnodd ei law a'i wialen, ac a darawodd lwch y ddaiar, ac eſe aeth yn llau ar ddyn, ac ar anifail : holl lwch y tîr oedd yn llau drwy holl wlad yr Aipht.

18 A'r ſwynwyr a wnaethant felly drwy eu ſwynion i ddwyn llau allan, ond ni allaſant : felly y bu y llau ar ddyn, ac ar anifail.

19 Yna y ſwynwyr a ddywedaſant wrth Pharao, bŷs

bŷs Duw yn hyn: a chalé dwŷd calon Pharao, ac ni wrandawei arnynt, meg is y lle ſarafei 'r Arglwydd.

20 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, cyſot yn foreu, a ſaf ger bron Pharao, wele eſe a ddaw allan i'r dwfr: a dywed wrtho, ſel hyn y dywedodd yr Arglwydd, gollwng ymaith ſy mhobl, fel i'm gwaſanaethont.

21 Oherwydd os ti ni ollyngi ſy mhobl, wele fi yn gollwng arnat ti, ac ar dy weiſion, ac ar dy bobl, ac i'th dai: gymmyſc bla: a thai 'r Aiphtiaid a lenwir o'r gymmyſc bla, a'r ddaiar hefyd yr hon y maent arni.

22 A'r dydd hwnnw y naillduaſi wlad Goſen, yr hon y maſ ſy mhobl yn aros yuddi, ſel na byddo y gymmyſc bla yno: ſel y gwypech mai myfi yw 'r Arglwydd yng hanol y ddaiar.

23 A mi a oſodaſ y wahan rhwng ſy mhobl ia'th bobl di: ſy forn y bydd yr arwydd hwn.

24 A'r Arglwydd a wnaeth ſelly: a daeth cymmyſc bla drom i dŷ Pharao, ac i dai ei weiſion: ac i holl wlad yr Aipht: a llygrwyd y wlâd gan y gymmyſc bla.

25 A Pharao a alwodd am Moſes, ac Aaron, ac a ddywedodd, ewch, aberthwch i'ch Duw yn y wlad.

26 A dywedodd Moſes, nid cymmwys gwneuthur felly, o blegit nyni a aberthwn i'r Arglwydd ein Duw ffiaidd-beth yr Aiphtiaid: wele os aberthwn ffeidd-beth yr Aiphtiaid yng-wydd eu llygaid hwynt, oni labyddiant hwy ni?

27 Taith tridiau 'rawn i'r anialwch, ac aberthwn i'r Arglwydd ein Duw, *megis y dyfyc, do efe wrthym ni.

28 A dywedodd Pharao, mi a'ch gollyngaf chwi fel yr aberthoch i'r Arglwydd eich Duw yn yr anialwch, eithr na ewch ym mhell: gweddiwch troſo.

29 A dywedodd Moſes, wele myfi a âf allan o'ddi wrthit, ac a weddiaf ar yr Arglwydd ar gilio y gymmyſc bla oddi wrth Pharao, oddi wrth ei weiſion, ac oddi wrth ei bobl, y forn: eithr na thwyllet Pharao mwyach, heb ollwng ymmaith y bobl i aberthu i'r Arglwydd.

30 A Moſes aeth allan oddi wrth Pharao: ac a weddiodd ar yr Arglwydd.

31 A gwnaeth yr Arglwydd yn ôl gair Moſes: a'r gymmyſc bla a dynnodd efe ymmaith oddi wrth Pharao, oddi wrth ei weiſion, ac oddi wrth ei bobl: ni adawyd yn.

32 A Pharao a galedodd ei galon y waith honno hefyd: ac ni ollyngodd ymmaith y bobl.

PEN. IX.

1 *Haint ar anifeiliaid.* 8 *Plâ y corwŷdydd llithoeg.* 13 *Cennadwriaeth Moſes ynghylch y cenllyſe.* 22 *Plâ y cenllyſc.* 27 *Pharao yn ymbil â Moſes,* 35 *ac er hynny eſe a galedâ.*

YNa y dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, dos i mewn at Pharao: a llefara wrtho ef, fel hyn y dywed Arglwydd Dduw yr Hebreaid, gollwng ymmaith ſy mhobl, fel i'm gwaſanaethont.

2 O blegit os gwrthodi eu gollwng hwy ymmaith, acattal o honot hwynt etto;

3 Wele, llaw 'r Arglwydd ſydd ar dy aniſeiliaid, y thai *ſydd* yn y maes: ar feirch, ar aſſynod, ar gamelod, ar y gwarthec, ac ar y defaid: *y daw* haint trwm iawn.

4 A'r Arglwydd a wahanna rhwng aniſeiliaid Iſrael, ac aniſeiliaid yr Aiphtiaid: ſel na byddo marwdim o gwbl *ar ſydd* eiddo meibion Iſrael.

5 A goſododd yr Arglwydd amſer penodedic, gan ddywedyd, yſ forn y gwna'r Arglwydd y peth hyn yn y wlad.

6 A'r Arglwydd a wnaeth y peth hynny dranoeth: a bu feirw holl aniſeiliaid yr Aiphtiaid: eithr o aniſeiliaid meibion Iſrael, ni bu farw vn.

7 A Pharao a anfonodd, ac wele ni buaſei farw vn o aniſeiliaid Iſrael: a chalon Pharao a galedwyd, ac ni ollyngodd y bobl.

8 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, ac wrth Aaron, cymmerwch iwch lonaid eich llaw o ludw ffwrn, a thaned Moſes ef tua'r nefoedd yng-ŵydd Pharao,

9 Ac eſe ſydd yn llwch ar holl dîr yr Aipht: ac a fydd ar ddyn ac ar anifail yn gorwŷd llinoroc trwy holl wlad yr Aipht.

10 A hwy a gymmeraſant ludw 'r ffwrn, ac a ſaſant ger bron Pharao: a Moſes a'i tanodd tua'r nefoedd; ac eſe aeth yn gorwŷd llinoreg ar ddyn ac ar anifail.

11 A'r ſwyn-wyr ni allent ſefyll ger bron Moſes gan y cornwyd: o blegit yr oedd y cornwyd ar y ſwyn-wyr, ac ar yr holl Aiphtiaid.

12 A'r Arglwydd a galedodd galon Pharao ſel na wrandawei arnynt: megis y *lleſarafei yr Arglwydd wrth Moſes. * Pen. 4.21.

13 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Moſes, cyſod yn foreu, a ſaf ger bron Pharao; a dywed wrtho, ſel hyn y dywed Arglwydd Dduw 'r Hebreaid, gollwng ſy mhobl, fel i'm gwaſanaethont.

14 Canys y waith hon yr anfonaf ſy holl blaau ar dy galon, ac ar dy weiſion, ac ar dy bobl: ſel y gwypech nad oes gyffelyb i mi yn yr holl ddaiar.

15 O herwydd yn awr mi a eſtynnaf fy llaw, ac a'th darawaf di a'th bobl, â haint y nodant a thi a dorrir ymaith oddiar y ddaiar.

16 Ac yn ddiau *er mwyn hyn i'th gyſodais di i ddangos ‖ it fy nerth; ac ſel y myneger fy enw trwy 'r holl ddaiar. * Rhuf. 9.17. ‖ Trad.

17 A wyt ti yn ymddercha fin ar fy mhobl etto, heb eu gollwng hwyntymmaith?

18 Wele mi a lawiaf ynghylch yr amſer yma y forn genllyſc trymion iawnsy rhai ni bu eu bâth yn yr Aipht o'r dydd y ſylſaenwyd hi hyd yr awr hon.

19 Anfon gan hynny ynawr, caſcl dy aniſeiliaid, a phôb dim ar y ſydd it yn y maes: pôb dŷn, ac anifail a gaffer yn y maes, ac nis dygerâ dŷ, y deſcyn y cenllyſc arnynt, a byddant feirw.

20 Yr hwn a ofnodd air yr Arglwydd o weiſion Pharao, a yrrodd ei weiſion a'i aniſeiliaid i dai.

21 A'r hwn ‖ nid yſtyriodd air yr Arglwydd, a adawodd ei weiſion, a'i aniſeiliaid yn y maes. ‖ *Heb.* *Ni oſo-dodd ei galon arei.*

22 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Moſes, eſtyn dy law tua'r nefoedd, ſel y byddo cenllyſc yn holl wlad yr Aipht, ar dŷn ac ar anifail, ac ar holl lyſiau y maes, o fewn tîr yr Aipht.

23 A Moſes a eſtynnodd ei wialen tua'r nefoedd, a'r Arglwydd a roddodd daranau a chenllyſc, a'r tâna gerddodd ar hyd y ddaiar, a chaſododd yr Arglwydd genllyſcar dîr yr Aipht.

24 Felly 'r ydoedd cenllyſc, a thân yn ymgymeryd ynghanol y cenllyſc, yn fîn iawn: yr hwn ni bu ei fath yn holl wlad yr Aipht, er pan ydoedd yn genhedlaeth.

25 A'r cenllyſc a guroedd drwy holl wlad yr Aipht gwbl ar *oedd yn y maes, yn ddyn, ac yn anifail: y cenllyſc hefyd a guroedd holl lyſiau y maes, ac a dorrylliodd holl goed y maes.

26 Yn vnic yngwlad Goſen yr hon yr ydoedd meibion Iſrael yuddi, nid oedd dim cenllyſc.

27 A Pharao a anfonodd, ac a alwodd ar Moſes, ac Aaron, ac a ddywedodd wrthynt, pechais y waith hon:

hon; yr Arglwydd fydd gyntaf, a minnau a'm pobl yn annuwiol.

28 Gweddiwch ar yr Arglwydd, (canys digon yw hyn) na byddo taranau Duw na chenllysc, ac mi a'ch gollyngaf, ac ni arhoswch yn hwy.

29 A dywedodd Moses wrtho, pan elwyf allan o'r ddinas, mi a ledaf fy nwylaw at yr Arglwydd, a'r taranau a beidiant, a'r cenllysc ni bydd mwy: * fel y gwypych mai 'r Arglwydd piau 'r ddaiar.

* Psal. 24.1.

30 Ond mi a wn nad wyc ti etto, na'th weision yn ofni wyneb yr Arglwydd Dduw.

31 A'r llin, a'r haidd a gurwyd: canys yr haidd oedd wedi hedeg, a'r llin wedi hadu.

32 A'r gwenith a'r rhyg ni churwyd: o herwydd † diweddar oeddynt hwy.

† Hebr. cuddiedig neu dywyll.

33 A Moses a aeth oddi wrth Pharao allan o'r ddinas, ac a ledodd ei ddwylo at yr Arglwydd: a'r taranau a'r cenllysc a beidiasant, ac ni thywallwyd glaw ar y ddaiar.

34 A phan welodd Pharao beidio o'r glaw, a'r cenllysc, a'r taranau, efe a chwanegodd bechu; ac a galedodd ei galon, efe a'i weision.

35 A chaledwyd calon Pharao, ac ni ollyngei efe feibion Israel ymmaith, megis y llefarasei 'r Arglwydd trwy law Moses.

PEN. X.

1 *Duw yn bygwth anfon Locustiaid. 7 Pharao yr addefyfiad ei weision yn lled foddlon i'r Israeliaid i fyned ymaith.* 12 *Plâ y Locustiaid.* 16 *Pharao yn ymbil â Moses.* 21 *Plâ y tywyllwch anfeidrol.* 24 *Pharao yn ymbil â Moses.* 27 *ac efe a galedu calon.*

A Dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, dos at Pharao; o herwydd mi a * galedais ei galon ef, a chalon ei weision, fel y dangoswn fy arwyddion hyn yn ei wydd ef:

* Pen. 9.12.

2 Ac fel y mynegit wrth dy fab, a mab dy fab, yr hyn a wneuthum yn yr Aipht, a'm harwyddion a wneuthum yn eu plith hwynt; ac y gwypoch mai myfi yw yr Arglwydd.

3 A daeth Moses ac Aaron i mewn at Pharao, a dywedasant wrtho, fel hyn y dywedodd Arglwydd Dduw 'r Hebreaid, pa hyd y gwrthodi ymostwng ger fy mron? gollwng ymaith fy mhobl fel i'm gwasanaethont.

4 Os herwydd os ti a wrthodi ollwng fy mhobl; wele y fory * dygaf locustiaid i'th fro.

* Deith. 28.38. † Hebr. dygad.

5 A hwynt hwy a orchuddiant † wyneb y ddaiar, fel na allo yn weled y ddaiar: a hwy a yfant y gweddill a adawyd i chwi yn ddiangol gan y cenllysc; difant hefyd bôb pren a fyddo yn blaguro iwch yn y maes.

6 Llanwant hefyd dai di, a thai dy holl weision, a thai 'r holl Aiphtiaid, y rhai ni welodd dy dadau na thadau dy dadau, er y dydd y buont ar y ddaiar hyd y dydd hwn. Yna efe a drodd, ac aeth allan oddi wrth Pharao.

† Hebr. bywyd a gliny.

7 A gweision Pharao a ddywedasant wrtho, pa hyd y bydd hwn yn fagl i ni? gollwng ymmaith y gwŷr, fel y gwasanaethont yr Arglwydd eu Duw: ai wyddosti etto ddifetha 'r Aipht?

8 A dychwelwyd Moses ac Aaron at Pharao: ac efe a ddywedodd wrthynt, ewch, gwasanaethwch yr Arglwydd eich Duw: *ond* pa rai fŷ 'n mynet?

9 A Moses a ddywedodd, a'n llanciau, ac a'n henafi ŵr yr awn ni: a'n meibion hefyd, ac a'n merched yr awn ni: a'n defaid, ac a'n gwarthec yr awn ni: o blegit gwyl i ni gadw gŵyl i'r Arglwydd.

10 Ac efe a ddywedodd wrthynt, yr yn modd y byddo 'r Arglwydd gyd â chwi, ac y gollyngaf chwi a'ch rhai bach: gwelwch mai ar ddrwg y mae gyd â chwi.

11 Nid felly, ewch yn awr y gwŷr, a gwasanaethwch yr Arglwydd, canys hyn yr oeddych yn ei geisio: felly hwy a yrrwyd allan o wydd Pharao.

12 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, estyn dy law ar wlad yr Aipht am locustiaid, fel y delont i fynu ar dîr yr Aipht; ac y bwytaont holl lysiau y ddaiar, *sef* cwbl ar a adawodd y cenllysc.

13 A Moses a estynnodd ei wialen ar dîr yr Aipht, a'r Arglwydd a ddug ddwyrein-wynt ar y tîr yr holl ddiwrnod hwnnw, a'r holl nos hwnnw: a *phan* ddaeth y borau, gwynt y dwyrain a ddug locustiaid.

14 A'r locustiaid a aethant i fynu trôs holl wlad yr Aipht, ac a arhosasant yn mhob ardal i'r Aipht: blin iawn oeddynt: ni bu y fath locustiaid o'i blaen hwynt, ac ar eu hôl ni bydd y cyffelyb.

15 Canys toesant wyneb yr holl dîr, a thywyllodd y wlad, a hwy a yfasant holl lysiau y ddaiar, a holl ffrwythau y coed, yr hyn a weddillasei y cenllysc: ac ni adawyd dim gwyrddlesni ar goed, nac ar lysieu y maes o fewn holl wlad yr Aipht.

16 Yna Pharao † a alwodd am Moses ac Aaron ar frŷs, ac a ddywedodd, pechais yn erbyn yr Arglwydd eich Duw, ac yn eich erbyn chwithau.

† Hebr. a alwy.

17 Ac yn awr madden attolwg fy mhechod y waith hon yn unic, a gweddiwch ar yr Arglwydd eich Duw, ar iddo dynnu oddi wrthif y farwolaeth hon yn unic.

18 A *Moses* a aeth allan oddi wrth Pharao, ac a weddiodd ar yr Arglwydd.

19 A'r Arglwydd a drodd wynt gorllewin cryf iawn, ac efe a gymmerodd ymaith y locustiaid, ac a'i † bwriodd hwynt i'r môr coch: ni adawyd yn locust o fewn holl derfynau 'r Aipht.

† Hebr. rhoes mewn.

20 Ffe hynny, caledodd yr Arglwydd galon Pharao, fel na ollyngei efe feibion Israel ymmaith.

21 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, estyn dy law tua 'r nefoedd, fel y byddo tywyllwch ar dîr yr Aipht, tywyllwch a aller ei deimlo.

22 A Moses a estynnodd ei law tua 'r nefoedd: * a bu dywyllwch du dew drwy holl wlad yr Aipht dri diwrnod.

* Deith. 28.2.

23 Ni welei neb ei gilydd, ac ni chadodd neb o'i le dri diwrnod: ond * yr oedd goleuni i holl feibion Israel yn eu trigfannau.

* Deith. 28.4.

24 A galwodd Pharao am Moses ac Aaron, ac a ddywedodd, ewch gwasanaethwch yr Arglwydd: arhoed eich defaid a'ch gwarthec yn unic: aed eich rhai bach hefyd gyd â chwi.

25 A dywedodd Moses, ti a roddi hefyd yn ein dwylo ebyrth a pheth offrymmau, fel yr aberthom i'r Arglwydd ein Duw.

26 Aed ein hanifeiliaid hefyd gyd â nini adewir ewin yn ôl, o blegit o honynt y cymmerwn i wasanaethu 'r Arglwydd ein Duw: as nis gwyddom â pha beth y gwasanaethwn yr Arglwydd, hyd oni ddelom yno.

27 Ond yr Arglwydd a galedodd galon Pharao ac ni fynnei en gollwng hwynt.

28 A dywedodd Pharao wrtho, dos oddi wrthif, gwylia arnat rhac gweled fy wyneb mwy: o blegit y dydd y gwelych fy wyneb y byddi farw.

29 A dywedodd Moses, iniau y dywedaist, ni welaf dy wyneb mwy.

PEN. XI.

1 *Cennadwriaeth Duw at yr Israeliaid i fenthygio dylyfu gan eu cymdogion.* 4 *Moses yn hyspysu Pharao 2 marwolaeth y cyntaf-anedic.*

A'R Arglwydd a ddywedodd wrth Moses, Eto un bla etto a ddygaf ar Pharao, ac ar yr Aipht; wedi hynny efe a'ch gollwng chwi oddi yma:

ymma: pan i'ch gollyngo gan wthio ese a'ch gwthio chwi oddi ymma yn gwbl.

2 Dywet yn awr lle y clywo'r bobl; a benthyged pôb gwr gan ei gymydog, a phob gwraig gan ei chymydoges, ddodrefnarian, a dodrefn aur.

3 A'r Arglwydd a roddodd i'r bobl ffafor yng-golwg yr Aipntiaidt ac yr oedd Moses yn wr mawr iawn yng-wlad yr Aipht, yngolwg gweision Pharao, ac yngolwg y bobl.

4 Moses hefyd a ddywedodd, fel hyn y llefarodd yr Arglwydd; * yng-hylch hanner nos yr af allan i ganol yr Aipht:

5 A phôb cyntaf-anedic yngwlad yr Aipht a fydd marw, o gyntaf-anedic Pharao, yr hwn fydd yn eistedd ar ei dorr-gader, hyd gyntafanedic y wasanneth-ferch sydd ar ol y felin; a phob cyntafanedic o anifail.

6 A bydd gweiddi mawr drwy holl wlad yr Aipht; yr hwn ni bu ei fath, ac ni bydd mwyach ei ffelyb.

7 Ond yn erbyn neb o blant Israel ni fymud ci ei ffeiol, ar ddyn nac anifail: fel y gwypoch pôd yr Arglwydd yn gwneuthur rhagor rhwng yr Aipht-iaid ac Israel.

8 A'th holl weision hyn a ddeuant i wared atoch, ac a ymgrymmant i mi gan ddywedyd, dos allan, a'th holl bobl sydd ar dy ol, ac wedi hyny yr af allan: felly ese a aeth allan oddi wrth Pharao mewn digllonedd llidiog.

9 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, ni wrendy Pharao arnoch: fel yr amlhaer fy rhyfeddodau ynghwlad yr Aipht.

10 A Moses ac Aaron a wnaethant yr holl ryfeddodau hyn ger bron Pharao: a'r Arglwydd a galedodd galon Pharao, fel na ollyngei ese feibion Israel allan o'i wlad.

PEN. XII.

1 Newidd dechreuad y flwyddyn. 3 Ordeinio y Pasc. 11 Defod y Pasc. 15 Bara croyw. 29 Marwolaeth y cyntaf-anedic. 31 Gyrru'r Israeliaid allanwrth. 37 Nwythau yn dyfod i Succoth. 43 Ordeinhâd y Pasc.

YN Arglwydd hefyd a lefarodd wrth Moses ac Aaron yn aipht yr Aipht, gan ddywedyd;

2 * Y mis hwn fydd i chwi yn ddechreuad y misoedd: cyntaf fydd i chwi o flwyddyn flwyddyn.

3 Lleferwch wrth holl gynnulleidfa Israel, gan ddywedyd, ar y degfed dydd o'r mis hwn, cymmered iddynt bôb un oen, yn ol teulu eu tadau, sef oen dros bôb teulu.

4 Ond os y teulu fydd ry fychan i'r oen, ese a'i gymydog nesaf i'w dŷ a'i cymmer, wrth y rhifedi o bersonau: pôb un yn ol ei fwytta a gyfrifwch at yr oen.

5 Bydded yr oen gennych yn berffaith-gwbl, yn wryw, yn flwydd oed: o'r defaid neu o'r geifr y cymmerwch ef.

6 A bydded yn gadw gennych hyd y pedwerydd dydd ar ddec o'r mis hwn: a lladded holl dyrfa cynnulleidfa Israel ef, † yn y cyfnos.

7 A chymmerant o'r gwaed, a rhoddant ar y dau bostyn bost, ac ar gappan drws y tai y bwytânt ef ynddynt.

8 A'r cig a fwytânt y nôs honno, wedi ei rostio mewn tân, a bara croyw, gyd a dail surion y bwytânt ef.

9 Na fwytewch o honaw yn amrwd, na chwaith wedi ei ferwi mewn dwfr; eithr wedi ei rostio mewn tân: ei ben gyd a'i draed, a'i ymysgaroedd.

10 Ac na adawoch ddim o honaw hyd y boren: a'r hyn fydd yngweddill o honaw erbyn y boren, llosgwch yn tân.

11 Ac felhyn y bwytewch ef; wedi gwregysu eich lwynau, a'ch esgidiau am eich traed a'ch ffyn yn eich dwylo: a bwytewch ef ar ffrwst: Pasc yr Arglwydd *ydyw* ef.

12 O herwydd mi a dramwyaf drwy wlad yr Aipht y nos hon, ac a darawaf pôb cyntafanedic o fewn tîr yr Aipht, yn ddyn, ac yn anifail; a mi a wnaf farn yn erbyn holl ‖ ddiuwiau'r Aipht; myfi *yw* yr Arglwydd. ‖ *Neu, dywysogion.*

13 A'r gwaed fydd i chwi yn arwydd ar y tai lle *byddoch* chwi: ac ni bydd plâ † diniſtriol arnoch chwi pan darawyf dîr yr Aipht. † *Heb. yn ddinistr.*

14 A'r dydd hwn fydd yn gofiadwriaeth iwch; a chwi a'i cedwch ef yn wyl i'r Arglwydd trwy eich cenhedlaethau: a cedwch ef yn wyl drwy ddeddf dragwyddol.

15 Saith niwrnod y bwytewch fara croyw; y dydd cyntaf y bwriwch furiadoes allan o'ch tai: o herwydd pwy bynnac a fwyttao fara lefeinllyd o'r dydd cyntaf hyd y ſeithfed dydd, yr enaid hwnnw a dorrir ymmaith oddi wrth Israel.

16 Ar y dydd cyntaf befyd *y bydd* i chwi gymmanfa fanctaidd, a chymmanfa fanctaidd ar y ſeithfed dydd: dim gwaith ni wneir ynddynt; onid yr hyn a fwyty pôb † dŷn, hynny yn unic a ellwch ei wneuthur. † *Heb. enaid.*

17 Cedwch hefyd *fyl* y bara croyw: o herwydd o fewn corph y dydd hwn y dygaf eich lluoedd chwi allan o wlad yr Aipht: am hyny cedwch y dydd hwn yn eich cenhedlaethau, drwy ddeddf dragwyddol.

18 * Yn y mis cyntaf, ar y pedwerydd dydd ar ddec o'r mis yn yr hwyr, y bwytewch fara croyw, hyd yr vnfed dydd ar hugain o'r mis yn yr hwyr. * Lev. 23. 5 nu. 28. 16.

19 Na chaffer furdoes yn eich taiſaith niwrnod: canys pwy bynnac a fwyttao fara lefeinllyd, yr enaid hwnnw o dorrir ymmaith o gymmhleidfa Israel, yn gyſtal y dieithr a'r priodor.

20 Na fwytewch ddim lefeinllyd: ym bwytewch fara croyw yn eich holl aeſgaſmau.

21 A galwodd Moſes am holl henuriaid Israel, ac a ddywedodd wrthynt; cymmerwch a chymmerwch i chwi ‖ oen yn ôl eich teuluoedd, a lleddwch y Pasc. ‖ Heb. ſyd

22 A chymmerwch unnwo yſſop, a throchwch yn y gwaed *a ſydd* yn y cawg; a rhoddwch ar gappan y drws, ac ar y ddau bôſt bost; yna'r Arglwydd a fyddo yn y cawg: ac nac aed neb o honoch allan o ddrws ei dŷ hyd y bore. Exo. 12. 28.

23 O herwydd yr Arglwydd a dramwya i daro'r Aipht iaid; a phan welo efe y gwaed ar gappan y drws, ac ar y ddau bôſt bost; yna'r Arglwydd a heibio i'r drws, ac ni âd i'r diniſtrudd ddyfod i mewn i'ch tai chwi i ddiniſtrio.

24 A chwi a gedwch y peth hyn yn ddeddf i chwi, ac i'th feibion yn dragwyddol.

25 A phan ddeloch i'r wlad a dydd yr Arglwydd a rydd i chwi, megis yr addawodd; yna cedwch y gwasanneth hwn.

26 A bydd * pan ddywedo eich meibion wrthych chwi, pa wasanneth *yw* hwn gennych? * Ioſ. 4. 6.

27 Yna y dywedwch, aberth Pasc yr Arglwydd ydyw, yr hwn a aeth heibio i dai meibion Israel yn yr Aipht, pan darawoddeſe yr Aipht, ac yr achubodd ein tai ni. Yna yr ymgrymmodd y bobl, ac yr addoliſant.

28 A meibion Israel a aethant ymaith, ac a wnaethant; megis y gorchymynaſei'r Arglwydd wrth Moſes ac Aaron, felly y gwnaethant.

29 Ac * ar hanner nos y carawoddyr Arglwydd bôb * Pſa. 78.

bôb cyntafanedic yngwlad yr Aipht, o gyntafanedic Pharao'r hwn a eiſteddai ar ei frenhin-faingc, hyd gyntafanedic y gaethes *oedd yn y † carchar-dŷ: a phôb cyntafanedic i anifail.

*Doeth. 18,5,11. † Hebr. Ty y pry-dew.

30 A Pharao a gyfododd liw nos, efe a'i holl weiſion, a'r holl Aiphtiaid; ac yr oedd gweiddi mawr yn yr Aipht: o blegit nid *oedd dŷ ar nad *ydoedd yn marw yuddo.

31 Ac efe a alwodd ar Moſes, ac Aaron liw nos, ac a ddywedodd, codwch, ewch allan o fyſc fy mhobl, chwi a meibion Iſrael hefyd: ac ewch a gwaſanaethwch yr Arglwydd, fel y dywedaſoch.

32 Cymmerwch eich defaid, a'ch gwarthec hefyd fel y dywedaſoch, ac ewch ymmaith, a bendithiwch finneu.

33 A'r Aiphtiaid a fuant daerion ar y bobl gan eu gyrru a'r ffrwſt allan o'r wlad: o blegit dywedaſant *dynion meirw ydym ni oll.

34 A'r bobl a gymmerodd eu toes cyn ei lefeinio: a'i † toes oedd wedi ei rwymo yneu dillad ar eu hyſcwyddau.

*Cafnau eſlino.

35 A meibion Iſrael a wnaethant yn ol gair Moſes: ac a ſenchygiaſant * gan yr Aiphtiaid dlyſau arian, a † thlyſau aur, a gwiſcoedd.

*Ex.3.22. & 11. 2. Ieſ. 24.6. † Deuter.

36 A'r Arglwydd a roddaſe i'r bobl hawddgarwch yngolwg yr Aiphtiaid fel yr echwymaſant iddynt: a hwy a yſpeiliaſant yr Aiphtiaid.

37 A * meibion Iſrael a aethant o Rameſes i Succoth, yn ghylch chwe chan mil o wŷr traed, heb law plant.

*Nodyn yr

38 A phobl gymmyſc lawer aethant i fynu hefyd gyd â hwynt: defaid hefyd a gwarthec, ſef da lawer iawn.

39 A hwy a bobaſant y toes a ddygaſent allan o'r Aipht, yn deiſſemau croyw, o herwydd yr oedd heb ei lefeinio: canys gwthiaſid hwynt o'r Aipht, ac ni allaſant aros, ac ni pharatoeſent iddynt eu hun ymborth.

40 A phreſtŵyliad meibion Iſrael tra y trigaſant yn yr Aipht; *oedd † ddeng mlhynedd ar hugain a phedwar can mlhynedd.

*Gen. 15.13. act.7.6. gal.3.17.

41 Ac yn mhen y deng-mlhynedd ar hugain a phedwar can mlhynedd, ie o fewn corph y dydd hwnnw, yr aeth holl lueedd yr Arglwydd allan o wlad yr Aipht.

42 Nôs yw hon iw chadw i'r Arglwydd, ar yr hon y dygwyd hwynt allano wlad yr Aipht: † nos yr Arglwydd yw hon, i holl feibion Iſrael iw † chadw drwy en hoeſoedd.

† Hebr. nos ca-dwriaeth.

43 Yr Arglwydd hefyd a ddywedodd wrth Moſes, ac Aaron, dyma ddeddf y Paſc: na fwytaed neb dieithr o honaw.

44 Ond pôb gwaſanaethwr wedi ei brynu am arian; gwedi yr enwaedych ef, a fwyty o honaw.

45 Yr allfud a'r gwas cyflog ni chaiff fwyta o honaw.

Nu.9.12. Ioan 19. 36.

46 *Mewn vn tŷ y bwyteir ef: na ddwg *ddim o'r cig allan o'r tŷ: * ac na therwch aſcwrn o hono.

47 Holl gymmalleidfa Iſrael a wnant hynny.

48 A phan arhoſo dieithr gyd â thi, ac ewyllyſio cadw Paſc i'r Arglwydd, enwaeder ei holl rnhaid ef, ac yna neſaed i wneuthur hynny: a bydded fel yr hwn a aned yn y wlad: ond na fwytaed neb dienwaededic o honaw.

49 Yr vn gyfraith fydd i'r priodor, ac i'r dieithr a arhoſo yn eich myſc.

50 Yna holl feibion Iſrael a wnaethant, fel y gorchymmynaſei'r Arglwydd wrth Moſes ac Aaron: felly y gwnaethant.

51 Ac o fewn corph y dydd hwnnw, y dug yr Arglwydd feibion Iſrael o wlad yr Aipht yn ol eu lluoedd.

PEN. XIII.

1 *Cyſſegru y cyntaf anedic i Ddnw.* 3 *Gorchymmyn cadw coffadwriaeth o'r Paſc.* 11 *Neilltuo y cyntaf o'r anifeiliaid.* 17 *Yr Iſraeliaid wrth fynd allan o'r Aipht yn dwyn eſgyrn Ioſeph gyda hwynt.* 20 *Yn dyſod i Etham.* 21 *Duw yn eu harwain mewn colofn o niwl a cholofn o dân.*

AR Arglwydd a leſarodd wrth Moſes, gan ddywedyd;

2 *Cyſſegra i mi bôb cyntafanedic, ſef beth bynnac a agoro y grôth ym myſc meibion Iſrael, o ddyn ac anifail: eiddo fi yw.*

3 A dywedodd Moſes wrth y bobl, cofiwch y dydd hwn, *ar yr hwn y daethoch allan o'r Aipht, o dŷ † y caethiwed: oblegit trwy law gadarn y dug yr Arglwydd chwi oddi ynot am hynny na fwytaer bara leſeinllyd.

*Hebr. yn.

4 Heddyw yr ydych chwi yn myned allan; ar y mis Abib.

5 A phan ddygo yr Arglwydd di i wlad y Canaaneaid, a'r Hethiaid, a'r Amoriaid, yr Hefiaid hefyd a'r Iebuſiaid, yr hon a dyngodd efe wrth dy dadau y rhoddei efe i ti, *ſef gwlad yn llifeirio o laeth a mêl: yna y gwnei y gwaſanaeth ymma ar mis hwn.

*Exod. 3.8.

6 Saith niwrnod y bwytei fara croyw: ac ar y ſeithfed dydd y *bydd gŵyl i'r Arglwydd.

*Deut. 16.8.

7 Bara croyw a fwyteir ſaith niwrnod: ac na weler bara leſeinllyd gyd â thi; ac na weler geinit ſurdoes o fewn dy holl *derfynau.

*Exod. 12.19.

8 A mynega i'th fab y dydd hwnnw gan ddywedyd, oherwydd yr hyn a wnaeth yr Arglwydd i mi pan ddaethum allan o'r Aipht *y gwaith hyn.

*Exod. 13.14.

9 A bydded it yn arwydd ar dy law, ac yn gofiawriaeth rhwng dy lygaid; fel y byddo cyfraith yr Arglwydd yn dy enau: o herwydd â llaw gadarn y dug yr Arglwydd dydi allan o'r Aipht.

10 Am hynny cadw y ddeddf hon, yn ei hamſer nodedic, o flwyddyn i flwyddyn.

11 A phan ddygo'r Arglwydd di i wlâd y Canaaneaid megis y tyngodd efe wrthit, ac wrth dy dadau, a'i rhoddi i ti,

12 Yna y * naillti ni i'r Arglwydd bôb cyntaf-anedic: a phôb cyntaf i anifeil a fyddo eiddo ti; y † gwryw-iaid eiddo'r Arglwydd fyddant.

*Exod. 22.29. † Luc. 2.23.

13 A phôb cyntaf i aſſyn a brynt di † og oent ac oni phryni di *ef, yna torfyngla ef: a phob dyn cyntaf-anedic o'th feibion a bryni di hefyd.

*Hebr. dryllia ef.

14 A phan ofyno dy fâb † ynol hyn, gan ddywedyd, beth *yw hynt yna dywed wrtho, â llaw y fu gadarn y dug yr Arglwydd ni allan o'r Aipht, o dŷ y caethiwed.

† Hebr. yn ſom. * Hebr. ydoedd.

15 A phan oedd anhawdd gan Pharao ein gollwng ni, *lladdodd yr Arglwydd bôb cyntaf-anedic yngwlâd yr Aipht, o gyntaf-anedic dyn, hyd gyntaf-anedic anifail: am hynny *yr ydwyf yn aberthu i'r Arglwydd bôb gwryw a egoro y groth: ond pôb cyntaf-anedic o'm meibion a brynaf.

*Exod. 12.29. * Hebr. yn aberthu.

16 A bydded hynny yn arwydd ar dy law, ac yn ra*alan rhwng dy lygaid: canys â llaw gadarn y dug yr Arglwydd ni allan o'r Aipht.

17 A phan ollyngodd Pharao y bôbl, ni arweiniodd yr Arglwydd hwynt *drwy ffordd gwlâd y Philiſtiaid, er ei bôd yn agoſ: oblegit dywedodd Duw, rhac i'r bôbl edifarhau pan welant ryfel, a dychwelyd i'r Aipht.

*Hebr. yn ſwmp.

18 Ond Duw a arweiniodd y bôbl o amgylch † trwy amizlwch y môr côch: ac † yn arfogion yr aeth meibion Iſrael allan o wlâd yr Aipht.

† Hebr. yn ſumg.

19 A Moſes a gymmerodd eſcyrn Ioſeph gyd ag ef: o herwydd efe a wnaeſe i feibion Iſrael dyngu

ſtrwy

...wy'n gan ddywedyd; Duw * a ymwel â chwi ...ddiau; dygwch chwithau fy esgyrn oddi ymma ...i chwi.

16 * A hwy a aethant o Succoth, ac a wersyllasant yn Etham, yng[h]wr yr anialwch.

21 A'r Arglwydd oedd yn myned o'i blaen hwynt mewn colofn o niwl, iw harwein ar y ffordd, a'r nos mewn colofn o dân i oleuo iddynt: fel y gallent fyned ddydd a nos.

22 Ni thynnodd efe ymaith * y golofn niwl y dydd, na'r golofn dân y nôs, o flaen y bobl.

PEN. XIIII.

Duw yn hyfforddi 'r Israeliaid yn eu taith. 5 *Pharao yn erlid ar eu hol hwynt.* 10 *Yr Israeliaid yn grochen.* 13 *Moses yn eu cysuro hwy.* 15 *Duw yn dysgu i Moses beth a wnai.* 19 *Y niwl yn symmudo 'r tu ol i'r gwersyll.* 21 *Yr Israeliaid yn myned trwy 'r mor coch.* 22 *A'r Aiphtiaid yn dodi ymlo.*

1 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moses, gan ddywedyd,

2 Dyweda wrth feibion Israel a'm ddychwelyd a gwersyllu o flaen * Pihahiroth rhwng Migdol a'r môr, o flaen Baal-Sephon: ar ei chyfer y gwersyllwch wrth y môr.

3 Canys dywed Pharao am feibion Israel, they[h]rwydd hwynt yn y tîr; caeodd yr anialwch arnynt.

4 A mi a galedaf galon Pharao fel yr erlidio ar ôl hwynt, felly i'm gogoneddir ar Pharao, a'i holl fyddin; a'r Aiphtiaid a gânt wybod mai myfi yw 'r Arglwydd: ac felly y gwnaethant.

5 A mynegwyd i frenin yr Aipht fod y bobl yn ffoi: yna trodd calon Pharao a'i weision yn erbyn y bobl, a dywedasant, beth yw hyn a wnaethom, yn gollyngu Israel o'n gwasanaeth?

6 Ac efe a drefnodd ei gerbyd ac a gymmerodd ei bobl gyd ag ef.

7 A chymmerodd chwe chant o ddewis gerbydau, a holl gerbydau yr Aipht, a chapteniaid ar bôb un o honynt.

8 A'r Arglwydd a galedasei galon Pharao brenin Aipht, ac efe a ymlidiodd ar ol meibion Israel: a'r oedd meibion Israel yn myned allan â llaw uchel.

9 A'r Aiphtiaid a ymlidiasant ar eu hôl hwynt a'r holl feirch, a cherbydau Pharao a'i wŷr meirch, a'i fyddin, ac a'i goddiweddasant yn gwersyllu wrth y môr, ger llaw Pihahiroth o flaen Baal-sephon.

10 A phan nesaodd Pharao, meibion Israel a godasant eu golwg, ac wele yr Aiphtiaid yn dyfod ar eu hôl; a hwy a ofnasant yn ddirfawr: a meibion Israel a waeddasant ar yr Arglwydd.

11 A dywedasant wrth Moses, ai am nad oedd beddau yn yr Aipht y dygaist ni, i farw yn yr anialwch? pa ham y gwnaethoft fel hyn a ni, gan ein dwyn allan o'r Aipht?

12 * Ond dymma y peth a lefarasom wrthit yn yr Aipht? gan ddywedyd, paid a ni, fel y gwasanaethom yr Aiphtiaid? canys gwell fuasei i ni wasanaethu'r Aiphtiaid nâ marw yn yr anialwch.

13 A Moses a ddywedodd wrth y bobl, nac ofnwch, sefwch, ac edrychwch ar iechydwriaeth yr Arglwydd, yr hwn a wna efe i chwi heddyw: o blegit yr Aiphtiaid y rhai a welsoch chwi heddyw, ni chewch eu gweled byth ond hynny.

14 Yr Arglwydd a ymladd trosoch t'am hynny trwch chwi a ffoi.

15 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Moses, pa ham y gweddi di arnaf? dywed wrth feibion Israel yn gyrredd ymlaen:

16 A chyfot tithe dy wialen ac estyn dy law ar y môr, a holltа ef: a meibion Israel a ânt trwy ganol y môr ar dîr sych.

17 Wele fi, ie myfi a galedaf galon yr Aiphtiaid fel y delont ar eu hol hwynt: a mi a ogoneddir ar Pharao, ac ar ei holl fyddin, ar ei gerbydau ef, ac ar ei farchogion.

18 A'r Aiphtiaid a gânt wybod mai myfi yw 'r Arglwydd; pan i'm gogoneddir ar Pharao, ar ei gerbydau, ac ar ei farchogion.

19 Ac Angel Duw yr hwn oedd yn myned o flaen byddin Israel a symmudodd, ac a aeth o'i hôl hwynt; a'r golofn niwl aeth ymmaith o'i tu blaen hwynt, ac a safodd o'i hôl hwynt.

20 Ac efe a ddaeth rhwng llu yr Aiphtiaid a llu Israel, ac yr ydoedd yn gwmwl ac yn dywyllwch i'r Aiphtiaid ac yn goleuo y nôs i Israel: ac ni nesaodd y naill at y llall ar hyd y nôs.

21 A Moses a estynnodd ei law ar y môr, a'r Arglwydd a yrrodd y môr yn ôl o trwy ddwyreinwynt cryf ar hyd y nôs, ac a wnaeth y môr yn sychdir, * a holltwyd y dyfroedd.

22 A * meibion Israel a aethant trwy ganol y môr ar dir sych a'r dyfroedd oedd yn fûr iddynt o'r tu dehau ac o'r tu asliwy.

23 A'r Aiphtiaid a erlidiasant, ac a ddaethant ar ei ol hwynt, sef holl feirch Pharao a'i gerbydau, a'i farchogion, i ganol y mor.

24 Ac ar y wiliadwriaeth foreu yr Arglwydd a edrychodd ar fyddin yr Aiphtiaid trwy y golofn dân a'r cwmwl, ac a derfysgodd fyddin yr Aiphtiaid.

25 Ac efe a dynnodd ymmaith olwynion eu cerbydau, ac * yr oeddynt yn gyru yn drwm: felly y dywedodd yr Aiphtiaid, ffown oddi wrth Israel; o blegit yr Arglwydd sydd yn ymladd trosynt hwy yn erbyn yr Aiphtiaid.

26 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Moses, estyn dy law ar y môr i fel y dychwelo y dyfroedd ar yr Aiphtiaid, ar eu cerbydau, ac ar eu marchogion.

27 A Moses a estynnodd ei law ar y môr, a dychwelodd y môr cyn y borau i'w nerth: a'r Aiphtiaid a ffoesant yn ei erbyn ef: a'r Arglwydd a † ddymchwelodd yr Aiphtiaid, yng[h]anol y môr.

28 A'r dyfroedd a ddychwelasant ac a orchuddiasant gerbydau, a marchogion, a holl fyddin Pharao, y rhai a ddaethant ar ei ol hwynt i'r môr: ni adawyd o honynt * gymmaint ag un.

29 Ond meibion Israel a gerddasant ar dir sych yng[h]anol y môr: a'r dyfroedd oedd yn fûr iddynt ar y llaw ddehau, ac ar y llaw asliwy.

30 Felly'r Arglwydd a achubodd Israel y dydd hwnnw o law 'r Aiphtiaid: a gwelodd Israel yr Aiphtiaid yn feirw ar fin y môr.

31 A gwelodd Israel y † grymmuster mawr a wnaeth yr Arglwydd yn erbyn yr Aiphtiaid: a'r bobl a ofnasant yr Arglwydd, ac a gredasant i'r Arglwydd ac i w[h]as ef Moses.

PEN. XV.

1 *Cân Moses.* 22 *Y bobl ag eisieu dwfr arnynt.* 23 *Chwerw ddyfroedd Marah.* 25 *Pren yn ei peraidio hwy.* 27 *Deuddeg ffynnon o ddwfr, a deg palm-wyddau a thrugain yn Elim.*

YNa y canodd Moses a meibion Israel y gân hon i'r Arglwydd, ac a lefarasant gan ddywedyd; Canaf i'r Arglwydd canys gwnaeth yn rhagorol iawn, taflodd y march, a'i farchog i'r môr.

2 Fy nerth a'm cân yw 'r Arglwydd, ac y mae efe yn iechydwriaeth i mi: efe yw fy Nuw, efe a ogoneddaf, Duw fy nhad, a mi a'i derchafaf ef.

3 Yr Arglwydd *sydd* ryfel-wr: yr Arglwydd *yw* ei enw.

4 Efe a ddodd gerbydau Pharao a'i fyddin yn y môr: ei gapteiniaid dewisol a foddwyd yn y môr coch.

5 Y dyfnderau a'i toesant hwy: desgynnasant i'r gwaelod fel carreg.

6 Dy ddeheu-law Arglwydd fydd ardderchoc o nerth: a'th ddeheu-law Arglwydd a ddrylliodd y gelyn.

7 Yn mawredd dy ardderchowgrwydd y tynnaist i lawr y rhai a gyfodasant i'th erbyn: dy ddigofaint a anfonaist allan, ac efe a'i hyssodd hwynt fel sofl.

8 Drwy chwythad dy ffroenau y casglwyd y dyfroedd ynghyd: y ffrydau a safasant fel pen-twrr: y dyfnderau a genlasant ynghanol y môr.

9 Y gelyn a ddywedodd, mi a erlidiaf, mi a oddiweddaf, mi a rannaf yr yspail; caf fyng-wynfyd arnynt: tynnai fynghleddyf, fy llaw a'i difetha hwynt.

10 Ti a chwythaist â'th wynt, y môr a'i toawdd hwynt: suddasant fel plwm yn y dyfroedd cryfion.

11 Pwy *fydd* debyg i ti ô Arglwydd ymmhlith y *duwiau*? pwy fel tydi yn ogoneddus mewn sancteiddrwydd, yn ofnadwy mewn moliant, yn gwneuthur rhyfeddodau?

12 Estynnaist dy ddeheulaw, llyngcodd y ddaear hwynt.

13 Arweiniaist yn dy drugaredd y bobl y rhai a waredaist: yn dy nerth y tywysaist *hwynt* i anneddle dy sancteiddrwydd.

14 *Y bobloedd a glywant *ac* a ofnant: dolur a ddeil breswylwyr Palestina.

15 Yna y synna ar dduguiaid Edom: cedyrn byrddod Moab, dychryna a'i deil hwynt: holl breswylwyr Canaan a doddant ymaith.

16 Ofn * ac ar ofn a syrth arnynt, gan fawredd dy fraich y tawsant fel carreg: nes mynet trwodd o'th bobl di Arglwydd, nes mynet o'r bobl a ennillaist di trwodd.

17 Ti a'i dygi hwynt i mewn, ac a'i plenni hwynt ym mynydd dy etifeddiaeth, y lle a wnaethost ô Arglwydd yn anneddle it: y cysegr Arglwydd a gadarnhaodd dy ddwylaw.

18 Yr Arglwydd a deyrnasa byth, ac yn dragywydd.

19 O herwydd meirch Pharao a'i gerbydau, a'i farchogion a aethant i'r môr, a'r Arglwydd a ddychwelodd ddyfroedd y môr arnynt: ond meibion Israel aethant a'r ddir sych ynghanol y môr.

20 A Miriam brophwydes chwaer Aaron a gymmerodd dympan yn ei llaw; a'r holl wragedd a aethant allan ar ei hol hi â thympanau, ac a dawnsiau.

21 A dywedodd Miriam wrthynt: canwch i'r Arglwydd, canys gwnaeth yn ardderchog: bwriodd y march a'r marchog i'r môr.

22 Yna Moses a ddug Israel oddi wrth y môr coch, ac aethant allan i anialwch Sur: a hwy a gerddasant dri diwrnod yn yr anialwch, ac ni chawsant ddwfr.

23 A phan ddaethant i Marah ni allent yfed dyfroedd Marah, am eu bod yn chwerwon: o herwydd hynny y galwit ei henw hi Marah.

24 A'r bobl a duchanasant yn erbyn Moses, gan ddywedyd, beth a yfwn ni?

25 Ac efe a waeddodd ar yr Arglwydd: * a'r Arglwydd a ddangosodd iddoef bren, ac efe a'i bwriodd i'r dyfroedd, a'r dyfroedd a bereiddiasant: yno y gwnaeth efe ddeddf, a chyfraith, ac yno y profodd efe hwynt,

26 Ac a ddywedodd, os gan wrando y gwrandewi ar lais yr Arglwydd dy Dduw, ac os gwnei di yr hyn sydd vnion yn ei olwg ef, a rhoddi clust iw orchymynion ef: a chadw ei holl ddeddfau ef: ni roddaf arnat yn o'r clefydau a roddais ar yr Aiphtiaid: o herwydd myfi yw yr Arglwydd dy lachawdur di.

27 A daethant *i Elim, ac yno'r oedd deuddeg ffynnon o ddwfr, a dec palm-wydden a thri vgain: a hwy a wersyllasant yno wrth y dyfroedd.

PEN. XVI.

1 *Yr Israeliaid yn dyfod i Sin.* 2 *Ac yn tuchan o eisiau bara.* 4 *Duw yn addo iddynt fara o'r nefoedd.* 11 *Dauson ssoi seir,* 14 *a Manna.* 16 *Trefn y Manna.* 25 *Ni cheid ef ar y dydd Sabboth,* 32 *Cadw llonaeth Omer o hono ef.*

A Hwy a fymmudasant o Elim, a holl gynnulleidfa meibion Israel a ddaethant i anialwch Sin, yr hwn *ydd* rhwng Elim a Sinai: ar y pymthecfed dydd o'r ail mis wedi iddynt fyned allan o wlad yr Aipht.

2 A holl gynnulleidfa meibion Israel a duchanasant yn erbyn Moses ac Aaron, yn yr anialwch.

3 A meibion Israel a ddywedasant wrthynt, o na buasem feirw trwy law 'r Arglwydd yngwlad yr Aipht, pan oeddym yn eistedd wrth y crochanau cig, ac yn bwyta bara ein gwala: ond chwi a'n dygasoch ni allan i'r anialwch hwn, i ladd yr holl dyrfa hon â newyn.

4 Yna y dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, wele mi a lawiaf arnoch fara o'r nefoedd: a'r bobl a ânt allan ac a gasclant ddogn d dd yn ei ddydd, fel y gallwyf eu profi, a rodiant yn fyngyfraith ai ai nas gwnant.

5 Ond ar y chweched dydd y darparant yr hyn a ddygant i mewn: a *hynny* fydd dau cymmeint ac a gasclant beunydd.

6 A dywedodd Moses ac Aaron wrth holl feibion Israel, yn yr hwyr y cewch wybod mai 'r Arglwydd a'ch dug chwi allan o wlad yr Aipht.

7 Y boran hefyd y cewch weled gogoniant yr Arglwydd, am iddo glywed eich tuchan chwi yn erbyn yr Arglwydd: a pha beth ydym ni, i chwi i duchain i'n herbyn?

8 Moses hefyd a ddywedodd, *yn ffydd* pan roddo yr Arglwydd i chwi gig iw fwyta, a'r boran fara eich gwala: am glywed o'r Arglwydd eich tuchan chwi'r hwn a wnaethoch yn ei erbyn: a'r herwydd beth *ydym* ni? nid yn ein herbyn ni *y mae* eich tuchan, onid yn erbyn yr Arglwydd.

9 A Moses a ddywedodd wrth Aaron, dywed wrth holl gynnulleidfa meibion Israel, deuwch yn nes ger bron yr Arglwydd: o herwydd efe a glywodd eich tuchan chwi.

10 Ac fel yr oedd Aaron yn llefaru wrth holl gynnulleidfa meibion Israel, yna 'r edrychasant tua'r anialwch: ac wele *gogoniant yr Arglwydd a ymddangosodd yn y cwmmwl.

11 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moses, gan ddywedyd,

12 *Clywais duchan meibion Israel: llefara wrthynt, gan ddywedyd, yn yr hwyr y cewch fwyta cig, a'r boran i'ch diwellir o fara: a cewch hefyd wybod mai myfi yw yr Arglwydd eich Duw chwi.

13 Fel yn yr hwyr y *soddasant yr adar, ac yn orchguddiasant y wersyllfa: a'r boreu yr oedd cawnen o wlith o amgylch y gwersyllfa.

14 A phan gododd y gawnen wlith; wele ar hyd wyneb yr anialwch dippynau crynion cyn fained a'r llwyd-rew ar y ddaiar.

15 Pan welodd meibion Israel *hynny* hwy a

Duw'n eu hanfon hwy am ddwfr i'r graig yn Horeb. 8 Gorchfygu Amalec trwy ddal dwylaw Moses i fynu. 15. Moses yn adeiladu 'r allor Iehouah Nissi.

A Holl gynnulleidfa meibion Israel a aethant o anialwch Sin wrth eu teithiau yn ôl gorchymyn yr Arglwydd: ac a wersyllasant yn Rephidim, ac nid oedd dwfr i'r bobl i yfed.

2 *Am hynny y bobl a ymgynhennasant â Moses, ac a ddywedasant, rhoddwch i ni ddwfr i yfed: a dywedodd Moses wrthynt, pa ham yr ymgynhennwch â mi? pa ham y temptiwch yr Arglwydd? *Num. 20.13.

3 A'r bobl a sychedodd yno am ddwfr, a thuchanodd y bobl yn erbyn Moses; ac a ddywedodd, pa ham y peraist i ni ddyfod i fynu o'r Aipht i'n lladd ni, a'n plant, a'n hanifeiliaid â sychedd?

4 A Moses a lefodd at yr Arglwydd, gan ddywedyd, beth a wnaf i'r bobl hyn? ar ben ychydig etto hwy a'm llabyddiant i.

5 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, cerdda o flaen y bobl, a chymmer gyd â thi o henuriaid Israel; cymmer hefyd dy wialen yn dy law, yr hon y tarewaist yr afon â hi, a cherdda.

6 Wele mi a safaf o'th flaen yno ar y graig yn Horeb, a tharo di then y graig, a daw dwfr allan o honi, fel y gallo y bobl yfed. A Moses a wnaeth felly yngolwg henuriaid Israel. *Exod. 7.20. *Deut. 11.6. psal. 78. 15. 1. Cor. 10. 4. † Psal. 114. 8. Esay. 48. 21. Deut. 25. 17. doeth. 12. 3. † A elwir Massa. 7. 25. Iosua.

7 Ac efe a alwodd henw y lle † Massah a † Meribah, o achos cynnen meibion Israel, ac am iddynt demtio yr Arglwydd, gan ddywedyd, a yw yr Arglwydd yn ein plith, ai nid yw?

8 *Yna y daeth Amalec, ac a ymladdodd â Israel yn Rephidim. *Num. 24.20. 1. Sam. 15.2.

9 A dywedodd Moses wrth Iosua, dewis i ti wyr, a dos allan ac ymladd ag Amalec: y fory mi a safaf ar ben y bryn a gwialen Ddew yn fy llaw. † Iosua, gwr a wnaeth fel y dywedodd Moses wrtho, ac a ymladdodd ag Amalec: a Moses, Aaron, a Hur a aethant i fynu i ben y bryn. † Yr Arglwydd yw fy maner.

11 A phan godei Moses ei law y byddei Israel yn drechaf: a phan ollyngei ei law i lawr, Amalec a lyddei drechaf.

12 A dwylaw Moses oedd drymion, a hwy a gymmerasant faen, ac a'i gosodasant tano ef, ac efe a eisteddodd arnaw: ac Aaron a Hur a gynnalasant ei ddwylaw ef, yn ar y naill tu, a'r llall ar y tu arall: felly y bu ei ddwylaw ef sythion nes machludo haul. *Numb. 24.20. 1. Sam. 15.3. † Yr Arglwydd yw fy maner.

13 A Iosua a orchfygodd Amalec a'i bobl â min y cleddyf.

14 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Moses, scrifenna hyn mewn llyfr, yn gofiadwriaeth; a mynega i Iosua: *canys gan ddileu y deleaf gofiadwriaeth Amalec oddi tan y nefoedd. † neu, Llaw ar orsedd feinge yr Arglwydd.

15 A Moses a adeiladodd allor, ac a alwodd ei henew hi, † Iehouah Nissi.

16 Canys efe a ddywedodd, o herwydd tyngu o'r Arglwydd y bydd i'r Arglwydd ryfel yn erbyn Amalec o genhedlaeth i genhedlaeth.

PEN XVIII.

Iethro yn dwyn at Moses ei wraig a'i ddau fab. 7 Moses yn i groesawu ef. 13 Yntef yn barnu cyngor Iethro. 27 Iethro yn ymadel.

A Glywodd † Iethro offeiriad Midian, chwegrwn Moses, yr hyn holl a wnaethei Duw i Moses ac i Israel ei bobl, sef dwyn o'r Arglwydd Israel allan o'r Aipht. * Exod. 3.1.

2 Yna Iethro chwegrwn Moses a gymmerodd Siphora gwraig Moses, (wedi ei hebrwng hi yn ei hôl,) * Exod.

3 A'i dau fab hi; o ba rai * henw yn oedd Gershom;

Gerſhom, o blegit eſe a ddywedaſei, dieithr ſum mewn gwlâd eſtronol.

4 Ac enw y llall *oedd* | Eliezer: o herwydd Duw ty nhâd *oedd* gynhorthwy i mi *eb eſe* ac a'm hachubodd rhac cleddyf Pharao.

5 A Iethro chwegrwn Moſes, a ddaeth a'i feibion, a'i wraig at Moſes i'r anialwch, lle 'r ydoedd eſe yn gwerſyllu *ger llaw* mynydd Duw.

6 Acefe a ddywedodd wrth Moſes, myfi Iethro dy chwegrwn di ſydd yn dyfod attat ti, a'th wraig a'i dau fab gyd â hi.

7 A Moſes a aeth allan i gyfarfod a'i chwegrwn, ac a ymgrymmodd, ac a'i cuſſanodd; a chyfarchaſant well bôb yn iw gilydd, a daethant i'r babell.

8 A Moſes a fynegodd iw chwegrwn yr hyn oll a wnaethei 'r Arglwydd i Pharao, ac i'r Aiphtiaid er mwyn Iſrael; a'r holl ſlinder a gawſent ar y ffordd, ac achub o'r Arglwydd hwynt.

9 A llawenychodd Iethro o herwydd yr holl ddaſoni a wnaethei 'r Arglwydd i Iſrael: yr hwn a waredaſei ef o law 'r Aiphtiaid.

10 A dywedodd Iethro, bendigedic *fyddo* yr Arglwydd yr hwn a'ch gwaredodd o law 'r Aiphtiaid, ac o law Pharao: yr hwn a waredodd y bôbl ôddi tan law 'r Aiphtiaid.

11 Yn awr y gwn mai mwy ydyw 'r Arglwydd nâ 'r holl Dduwiau: * o blegit yny peth yr oeddynt falch o honaw *yr oedd eſe* yn vwch nâ hwynt.

12 A Iethro chwegrwn Moſes a gymmerodd boeth offrwm, ac ebyrth i Dduw: a daeth Aaron a holl henuriaid Iſrael i fwyta bara gyd a chwegrwn Moſes gerbron Duw.

13 A thranoeth Moſes a eiſteddod i farnu y bobl: a ſafodd y bôbl ger bron Moſes o'r boran hyd yr hwyr.

14 A phan welodd chwegrwn Moſes yr hyn oll yr oedd eſe yn ei wneuthur i'r bobl; eſe a ddywedodd, pa beth yw hyn yr wyt ti yn ei wneuthur i'r bôbl? pa ham yr eiſteddi dy hun, ac y ſaif yr holl bôbl ger dy fron di, o'r boran hyd yr hwyr?

15 A dywedodd Moſes wrth ei chwegrwn; am fod y bôbl yn dyfod attaf i ymgynghori â Duw.

16 Pan fyddo iddynt achos, attafi y deuant, a myfi ſydd yn barnu rhwng † pawb a'i gilydd, ac yn ysbyſnu deddfau Duw a'i gyfreithiau.

17 A dywedodd chwegrwn Moſes wrtho; nid da y peth yr ydwyt ti yn ei wneuthur.

18 Tydi a lwyr ddiffygi, a'r bôbl ymma heſyd y rhai ſydd gyd a thit canys rhydrwm yw y peth i ti, * ni elli ei wneuthur ef dy hun.

19 Gwrando ar fy llais i yn awr, mi a'th gynghoraf di, a bydd Duw gyd â thi: bydd di dros y bôbl ger bron Duw, a dwg en hachoſion at Duw.

20 Dyſc hefyd iddynt y deddfau a'r cyfreithiau: ac ysbyſa iddynt y ffordd a rodiant ynddi, a'r gweithredoedd a wnant.

21 Ac edrych ditheu allan o'r holl bôbl am wŷr nerthol, yn ofni Duw, gwŷr geirwir, yn caſau cybydd-dod: a goſot *y rhai hyn* arnynt hwy, yn dywyſogion ar filoedd, yn dywyſogion ar gantoedd, ac yn dywyſogion ar ddegau a dengain, ac yn dywyſogion a'r ddegau.

22 A barnant hwy y bôbl bôb amſer, ond dygant bôb peth mawr attat ti, a barnant en hun bôb peth bychan: felly yr yſcafnhei arnat dy hun, a hwynt hwy a ddygant *y faich* gyd â thi.

23 Os y peth hyn a wnei, a'i orchymyn o Dduw i ti, yna ti a elli barhau: a'r holl bobl hyn a ddeuant iw lle mewn heddwch.

24 A Moſes a * wrandawodd ar lais ei chwegrwn; a a wnaeth yn hyn oll a ddywedodd eſe.

25 A Moſes a ddewiſodd wŷr gymmhwys allan o holl Iſrael, ac a'i thoddodd hwynt yn bennaethiaid ar y bobl e yn dywyſogion ar filoedd, yn dywyſogion ar gantoedd, yn dywyſogion ar ddegau a dengain, ac yn dywyſogion ar ddegau.

26 A hwy a farnaſant y bobl bob amſer: a pha beth bychan a farnent hwy en hunain.

27 A Moſes a ollyngodd ymmaith ei chwegrwn ac eſe aeth adref iw wlâd.

PEN. XIX.

1 *Y bobl yn dyfod i Sinai.* 3 *Cennadwriaeth Duw at y bobl trwy law Moſes allan o'r mynydd.* 8 *Dwyn attebyr bobl at Dduw.* 10 *Paratoi y bobl erbyn y trydydd dydd.* 12 *Ni wnaſaneetha cyffwrdd a'r mynydd.* 19 *Dyſcrynhŷd breſſennoldeb Duw ar y mynydd.*

YN y trydydd mîs wedi dyfod meibion Iſrael allan o wlâd y Aipht; y dydd hwnnw y daethant i anialwch Sinai.

2 Canys hwy a aethant o Rephidim, ac a ddaethant i anialwch Sinai, gwerſyllaſant hefyd yn yr anialwch: ac yno y gwerſyllodd Iſrael ar gyfer y mynydd.

3 *A Moſes aeth i fyny at Dduw: a'r Arglwydd a alwodd arno eſo'r mynydd, gan ddywedyd, fel hyn y dywedi wrth dŷ Iacob, ac y mynegi wrth feibion Iſrael.

4 *Chwi a welſoch yr hyn a wneuthum i'r Aiphtiaid: modd y codais chwi ar adenydd eryrod, ac i'ch dygais attaf fy hun.

5 * Yn awr gan hynny, os gan wrando y gwrandewch ar fy llais, a chadw fynghyfammod; chwi a fyddwch yn dryſor priodol i mi, o flaen yr holl bobloedd, *canys eiddo fi yr holl ddaear.

6 A chwi a fyddwch i mi yn * freiniaſaeth o offeiriaid, ac yn genhedlaeth ſanctaidd. Dymma y geiriau a leſeri di wrth feibion Iſrael.

7 A daeth Moſes, ac a alwodd am henuriaid y bobl; ac a oſododd ger en bron hwynt yr holl eiriau hyn, a orchymynnaſei 'r Arglwydd iddo.

8 *A'r holl bobl a gyd attebaſant, a dywedaſant; hyni a wnawn yr hyn oll a leſaroda yr Arglwydd. A Moſes a ddug drachefn eiriau 'r bobl at yr Arglwydd.

9 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Moſes, wele mi a ddeuaf attat mewn cwmmwl tew, fel y clywo y bobl pan ymddiddanwyf â thi, ac fel y credont ſt byth. A Moſes a fynegodd eiriau 'r bobl i'r Arglwydd.

10 Yr Arglwydd hefyd a ddywedodd wrth Moſes, dos at y bobl, a ſancteiddia hwynt heddyw ac yforu, a golchant en dillad,

11 A byddant barod erbyn y trydydd dydd: o herwydd y trydydd dydd y deſcyn yr Arglwydd yngolwg yr holl bobl ar fynydd Sinai.

12 A goſod derfyn i'r bobl o amgylch, gan ddywedyd, gwiliwch arnoch rhac myned i fyny i'r mynydd, neu gyffwrdd a'i gwrr ef: * pwy bynnac a gyffyrddo â'r mynydd a leddir yn farw.

13 Na chyffyrdded llaw ag ef, onid gan labyddio llabyddier ef, neu gan ſaethu ſaether ef: pa un bynnac ai dyn ai anifail fyddo, ni chaiff fyw: pan gano 'r vdcorn yn hir, dêsant i'r mynydd.

14 A Moſes a ddeſcynodd o'r mynydd at y bobl; ac a ſancteiddiodd y bobl: a hwy a olchaſant en dillad.

15 Ac eſe a ddywedodd wrth y bobl, byddwch barod erbyn y trydydd dydd: nac ewch yn agoſat etch gwragedd.

16 A'r trydydd dydd ar y boreuddydd yr oedd

*Exod. 3. 1. 4. 18. 18. 1. 2. Num. 10. 29. Deut. 1. 6. 33. 2.

*Deut. 29.

*Exod. 24. 3. 7.

*Deut. 32. 11.

*Deut. 7. 6. 14. 2. 26. 18. 1. Pet. 2. 9.

*Exod. 24. 3. 7. Deut. 5. 27. 28. 26. 17. 18.

*Heb. 12. 20.

orchymmyn,
a melle, a chwmwl cêw ar y mynydd, a
llais yr vdcorn ydoedd gryf iawn: fel y dychry-
nodd yr holl bobl oedd yn y gwersyll.
17 A Moses a ddug y bobl allan o'r gwersyll
i gyfarfod â Duw: a hwy a safasant yngodre y
mynydd.
18 * A mynydd Sinai oedd i gyd yn mygu, o her-
wydd deſcyn a'r Arglwydd arno mewn tan: a'i
fwg a ddercha fodd fel mwg ffwrn, a'r holl fynydd
a gryodd yn ddirfawr.
19 Pan ydoedd llais yr vdcorn yn hir, ac yn
cryfhau fwyfwy, Moſes a leſarodd, a Duw a atte-
bodd mewn llais.
20 A'r Arglwydd a ddeſcynnodd ar fynydd Si-
nai, ar ben y mynydd: a galwodd yr Arglwydd
Moſes i ben y mynydd, a Moſes aeth i fynu.
21 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, dos i
waered, gorchymyn i'r bobl; rhac iddynt rnthro at
yr Arglwydd i hyllddremmu, a chwympo llawer o
honynt.
22 Ac ymſancteiddied yr offeiriaid hefyd, y rhai
a ddeuant at yr Arglwydd; rhac i'r Arglwydd rn-
thro arnynt.
23 A dywedodd Moſes wrth yr Arglwydd, ni
ddichon y bobl ddyfod i fynu i fynydd Sinai: o
blegid a dyſtiolaethaiſt wrthym, gan ddywedyd,
goſod terfyn ynghylch y mynydd, a ſanctteiddia ef.
24 A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, dos, cer-
dda i waered, a thyred i fynu ac Aaron gyd â thi:
ond na rnthred yr offeiriaid a'r bobl i ddyfod i fynu
at yr Arglwydd, rhac iddo yntef rnthro arnynt hwy
25 Yna'r aeth Moſes i waered at y bobl, ac a ddy-
wedodd wrthynt.

PEN. XX.

1 *Y deg gorchymmyn.* 18 *Y bobl yn ofni.* 20 *Moſes yn eu cyſuro hwy.* 22 *Gwahardd gan ddelwau.* 24 *Twrtſiad yr Allor.*

A Duw a leferodd yr holl eiriau hyn, gan ddy-
wedyd,
2 * Myfi yw yr Arglwydd dy Dduw; yr hwn
a'th ddug di allan o wlad yr Aipht, o dŷ y caeth-
ſaeth.
3 Na fydded ſeiddawiau eraill ger fy mron i.
4 * Na wna it ddelw gerfiedic, na llun dim a'r
ſydd yn y nefoedd vchod, nac a'r ſydd yn y ddaiar
is, nac ar ſydd yn y dwfr tan y ddaiar.
5 Nac ymgrymma iddynt, na na wasanetha
hwnt: oblegid myfi yr Arglwydd dy Dduw ydwy
Dduw eiddigus, yn ymweled ag anwiredd y tadau
ar y plant, hyd y drydedd a'r bedwaredd genhedlaeth o'r rhai a'm casânt:
6 Ac yn gwneuthur trugaredd i filoedd, o'r rhai
a'm carant, ac a gadwant fyngorchymynion.
7 * Na chymmer enw yr Arglwydd dy Dduw yn
ofer: canys ni ddi-nnog gan yr Arglwydd yr hwn a
gymmero ei enw ef yn ofer.
8 Cofia y dydd Sabboth iw ſanctteiddio ef.
9 * Chwe diwrnod y gweithi, ac y gwnei dy
holl waith.
10 Ond y ſeithfed dydd ydyw Sabboth yr Arglwydd dy Dduw: na wna yndddo ddim gwaith, tydi
na'th fab, na'th ferch, na'th waſanaethwr, na'th
wasanaeth-ferch, na'th anifail, na'th ddieithr ddyn
a fydd o fewn dy byrth:
11 Canys mewn * chwe diwrnod y gwnaeth
yr Arglwydd y nefoedd a'r ddaiar, y môr a'r hyn
oll ſydd ynddynt, ac a orphywyſodd y ſeithfed
dydd: am hyny y bendithiodd yr Arglwydd y
dydd ſeithfed, ac a'i ſanctteiddiodd ef.
12 * Anrhydedda dy dad a'th fam; fel yr ehyn-
ner dyddiau ar y ddaiar: yr hon y mae yr Ar-
glwydd dy Dduw yn ei rhoddi i ti.
13 * Na ladd.
14 Na wna odineb.
15 Na ledratta.
16 Na ddwg gam dyſtiolaeth yn erbyn dy gym-
ydog.
17 * Na chwenych dŷ dy gymydog: na chwe-
nych wraig dy gymydog, na'i wasanaethwr, na'i
wasanaethferch, na'i ſych, na'i aſſyn, na dim ar ſydd
eiddo dy gymydog.
18 * A'r holl bobl a welſant y taranau, a'r mellt
a ſain yr vdcorn, a'r mynydd yn mygu: a phan we-
lodd y bobl, ciliaſant a ſafaſant o hir-bell.
19 A dywedaſant wrth Moſes, * lleſtra di
wrthym ni, ac nyni a wrandawn: ond na leſared
Duw wrthym, rhac i ni farw.
20 A dywedodd Moſes wrth y bobl, nac ofnwch,
herwydd i'ch profi chwi y daeth Duw, ac i ſod ei
ofn ef ger eich bronnau, fel na pechech.
21 A ſafodd y bobl o hirbell: a Moſes a aeth i fy-
tywyllwch, lle yr oedd Duw.
22 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Moſes, fel
hyn y dywedi wrth feibion Iſrael: chwi a welſoch
mai o'r nefoedd y llefarais wrthych.
23 Na wnewch gyd â mi ddauwiau ariant, ac na
wnewch i chwi ddauwiau aur.
24 Gwna i mi * allor bridd, ac aberth a rni dy
boeth ebyrth a'th offrymmau hedd, dy ddefaid,
a'th eidionau: ym mhob man lle y rhoddwyf
goffadwriaeth o'm henw, y deuaf attat, ac a'th
fendithiaf.
25 Ond os gwnei i mi allor gerfiedic, * na wna
hi o gerricnâdd: pan gottreph dy ſaethau arni,
ti a'i halogaiſt hi.
26 Ac na ddos i fynnat hyd gamfeiau ſlm hwnnw,
ſel nad amlyger dy noethni wrthi.

PEN. XXI.

1 *Cyſreithiau gwerſion.* 5 *Am y gwaſ* [illegible]
ei gluſt. 9 *Am forwedyddio* [illegible]
16 *Am ladron dynion.* 17 *Am y rhai a ſyddo*
thio tu rbeini. 18 *Am darawyr.* 22 *Am ſlan-*
dauwain. 28 *Am ych a gornio.* 33 *Am yn*
hwn a ſo achos o niwed i arall.

DYmma y barnedigaethau a oſodi di gan eu
bron hwynt.
2 * Os pryni wâs o Hebræad, gwaſanaetha efe chwe
blyneddyn a'r ſeithfed y cciſ yn rhâd fyned yn rhydd.
3 Os † ar ei ben ei hun y daeth, ar ei ben ei hun
y caiſſ fyned allan: os perchen gwraig ſydd efe,
aed ei wraig allan gyd ag ef.
4 Os ei feiſtr a rydd wraig iddo, a hi yn planu
iddo feibion, neu ferched: y wraig a'i phlant ſydd
eiddo ei meiſtr, ac aed efe allan a'r ei ben ei hun.
5 Ac os y gwâs gan ddywedyd a ddywed, hoff
gennifi fy meiſtr, fyngwraig a'm plant: nid af
allan yn rhydd:
6 Yna dyged ei feiſtr ef at y barnwyr, a dyged
ef at y ddôr, neu at yr orſing: a thylled ei feiſtr ei
gluſt ef â mynawyd, ac efe a'i gwaſanaetha ef byth.
7 Ac os gwerth gŵr ei ferch yn forwyn gaeth,
ni chaiff hi fyned allan fel yr el y gweiſion caeth
allan.
8 Os † hebrŵyddu bodd ynghlwg ei meiſtr, y
bydd hi, yr hwn a'i cymmeredd hi yn ddywedd,
yna gadawed ei hadhryna hi: ni bydd hyddd iddo
ei gwerthu hi i bobl ddieithr, wedi iddo ef ei
thwyllo hi.
9 Ac os i'w ſab y dywedd hedd efe hi, gwnaed
iddi yn ôl dedd ſy merched.
10 Ac os arall a briodo efe, na thaced yn llai ei
hymborth, ei dillad, nai dyledſwydd.

11 Ac os y tri hyn nis gwna efe iddi; yna aed hi allan yn rhad heb arian.

12 Rhoddir i farwolaeth y * neb a darawo ẅr fel y byddo marw. *Lenit. 24.17.

13 Ond yr hwn ni chynllwynodd onid rhoddi o Dduw ef yn ei law ef, * mi a osodaf it fan lle y caffoffi. *Deut. 19.5.

14 Ond os daw dyn yn rhyfygus ar ei gymydog i'w ladd ef trwy dwyll: cymmer i farwolaeth oddi wrth fy allor.

15 Y neb a darawo ei dad, neu ei fam, rhoddier ef i farwolaeth.

16 Yr hwn a ledratao ddyn, ac a'i gwerthoo neu os ceir ef yn ei law ef, rhoddier ef i farwolaeth. *Lenit. 20.9. Deut. 24.7.

17 * Rhoddier i farwolaeth yr hwn a felldithio ei dad neu ei fam.

18 A phan ymryssono dynion * a tharo o'r naill y llall â charreg, neu â dwrn, a efe heb farw, onid gorfod iddo orwedd;

19 Os cyfyd efe a rhodio allan wrth ei ffon, yna y tarawydd a fydd diangol: yn vnic rhodded ei i golled am ei waith, a chan feddiginiaethu meddiginiaethed efe.

20 Ac os tery yn ei wasanaethwr, neu ei wasanaeth-ferch â gwialen fel y byddo farw tan ei law ei; gan ddiffi dialer arno.

21 Ond os eryr ddiwrnod neu ddau ddiwrnod, ni ddialer arno, canys *gwerth* ei arian ei hun oedodd efe.

22 Ac os ymrafaella dynion, a tharo o honynt wraig feichiog i'w hyr ei hi beichiogi oddi wrthi, ac heb fod marwolaeth; gan gospi cosper ef fel y gosodo gwr y wraig arno, a rhodded *barn* trwy farnwyr.

23 Ac os marwolaeth fydd, rhodder enioes am enioes.

24 * Llygad am llygad, dant am ddant, llaw am law, troed am droed.

25 Llosc am losc, archoll am archoll, a chlais am glais.

26 Os tery yn llygad ei wasanaeth-wr, neu llygad ei wasanaeth-ferch fel y llygro ef; gollynged ef yn rhydd am ei lygad.

27 Ac os tyr ese ymmaith ddant ei wasanaeth-wr, neu ddant ei wasanaeth-ferch; gollynged ef yn rhydd am ei ddant.

28 Ac os ych a gornia ẅr neu wraig, fel y byddo farw, * gan labyddio llabyddier yr ych, ac ni fwyter ei gig ef, ac aed perchen yr ych yn rhydd. *Gen. 9.5.

29 Ond os yr ych oedd yn cornio o'r blaen, a *hyssy* trwy dystion wedi ei hysbysu i'w berchennog; ac efe heb ei gadw ef, ond lladd o hono ẅr neu wraig; yr ych a labiddir, a'i berchennog a roddir i farwolaeth hefyd.

30 Os iawn a roddir arnaw, rhodded werth am ei enioes, yn ol yr hyn oll a osfoder arno.

31 Os mab a gornia efe neu ferch a gornia efe, gwneler iddo yn ol y farnedigaeth hon.

32 Ond os gwasanaeth-wr, neu wasanaeth-ferch a gornia * ych, rhodded iw perchennog ddec ficl ar hugain o arian, a llabyddier yr ych. *Gen. 24.35.

33 Ac os egyr gwr bydew, neu os cloddia yn bydew, ac heb gau arno; a syrthio yno ych neu assyn,

34 Perchen y pydew a dâl *am danynt*: arian a dâl efe iw perchennog, a'r *anifail* marw a fydd iddo ef.

35 Ac os ych gwr a dery ych ei gymydog fel y byddo efe farw; yna gwerthant yr ych byw, a rhannant ei werth ef; a'r ych marw a rannant hefyd.

36 Neu os gwybuwyd i'r fod ef yn ych hwylio o'r blaen, a'i berchennog heb ei gadw ef; gan dalu taled ych am ych, a bydded y marw yn eiddo ef.

PEN. XXII.

1 *Am ledrad.* 3 *Am golled.* 7 *Am farhad.* 14 *Am fenthyg.* 16 *Am anlwrdeb.* 18 *Am ddewiniaeth.* 19 *Am orwedd gydag anifail.* 20 *Am ddelw-addoliaeth.* 21 *Am ddieithrdraid, a gweddwon, ac ymddifaid.* 24 *Am vsuriaeth.* 26 *Am wyfion.* 28 *Am barch i Swyddogion.* 29 *Am flaen-fwythau.*

OS lledratta vn ych neu * ddafad, a'i ladd neu ei werthu, taled bum ych am ych, a phedair *dafad am ddafad. *Lenit. 24.18.

2 Os ceir lleidr yn torri i fŷ, a'i daro fel y byddo farw, na *chollter* gwaed am dano.

3 Os bydd yr haul wedi codi arno *coller* gwaed am dano: efe a ddyly gwbl dalu: oni bydd dim gando, gwerther ef am ei ledrad.

4 Os gan gael y ceir yn ei law ef y lledrad yn fyw, o eidion neu assyn neu ddafad, taled yn ddwbl.

5 Os pawr vn faes neu win-llan, a gyrru ei anifail i bori maes vn arall, taled o'r hyn goreu yn ei faes ei hun, ac o'r hyn goreu yn ei win-llan ei hun.

6 Os tân a dyre allan, ac a gaiff afel mewn drain, fel y difaer dâ o ŷd, neu ŷd ar ei dreed, neu faes; cwbl daled yr hwn a'gynneodd y tân.

7 Os rhydd vn i'w gymydog arian, neu ddodrefn i gadw, a'i ledrata o dŷ'r gwr, os y lleidr a gair, taled yn ddwbl.

8 Os y lleidr ni cheir, dyger perchennog y tŷ at y ſwyddogion i *dyngu* a eſtynnodd efe ei law at dda ei gymydog.

9 Am bob mater ar gamwedd, am eiddon, am aſſyn, am ddafad, am ddilledyn, ac am bob peth a gollo, 'r hwn y dywedo *wall* ei fod yn eiddo'r dyned achos y ddau ger bron y barnwyr; a'r hwn y barno y ſwyddogion yn ei erbyn, taled iw gymydog yn ddwbl.

10 Os rhydd vn aſſyn, neu eidion, neu ddafad, neu vn aniſail ar ei gymydog i gadw, a marw o honaw, neu ei friwo, neu ei yrru ymaith heb neb yn gweled:

11 Rydded *llw* 'r Arglwydd rhyngddynt ill dau; na roddes efe ei law ar dda ei gymydog; a chymmered ei berchennog *dyngu* ac na wnaed y *llall* iawn.

12 * Ac os gan ledratta y lleidratteir ef oddi wrtho, gwnaed iawn iw berchennog. *Gen. 31.39.

13 Os gan yſclyfaetha yr yſclyfaethir ef, dyged ef yn dyſtiolaeth; ac na thaled am yr hwn a yſclyfaethwyd.

14 Ond os benthygia vn gan ei gymydog *dim* a'i friwo, neu ei farw, heb *fod* ei berchennog gyd ag ef: gan dalu taled.

15 Os ei berchennog *fydd* gyd ag ef, na thaled: os llôg *yw* efe, am ei *llog* y daeth.

16 * Ac os buda vn forwyn yr hon ni ddyweddiwyd, a gorwedd gyd â hi; gan gymyſcaeddu yn hyſcaedded hi 'n wreig iddo ei hun. *Deut. 22.28.

17 Os ei thad a lwyr wrthyd ei rhoddi hi iddo, taled arian yn ol gwaddol morwynion.

18 Na chaffed bruddes fyw.

19 Ellwyr rodder i farwolaeth bôb yn a orwedo gyd ag aniſail.

20 * Lladder yn farw a abertho i dduwiau, onid i'r Arglwydd yw vnic. *Deut. 13.5.

21 * Na orthrymmis, ac ni flina y dieithr: canys dieithriaid fuoch chwithau yn nhîr yr Aipht. *Exod. 23.9. Lenit. 19.33.

22 Na dyſmaidliwch vn weddw, nac ymddifad.

23 * Os dyſmaidliwch hwyſtr mewn vnrhyw gwaedd *Deut. 15.9.

ddi o honynt ddim amſer, mi a lwyr wrandawaf eu gwaedd hwynt.

10 Am dignſaint a rayn, a mi a'ch Haddaf a'r daear: a bydd eich gwrageddi yn weddwon, a'ch plant yn ymddifaid.

11 * Oc achwyna arnan i'm pobl ſy dlawd yn dy plith: ac ſydd fel occryn iddynt: na ddod vſuriaeth arnynt.

12 Os cymmeri ddilledyn dy gymydog ar wyſtl, dyro ef adref iddo erbyn machludo haul.

13 O herwydd hynny yn vnic ſydd iw roddi arno ei hwnaw yw ei ddilledyn am ei groen ef: mewn pa beth yr garwedd? a bydd os gwaedda eſe arnaf i mi wrando, canys trugarog ydwyf.

14 Na * chabla y ſwyddogion, ac na ſelldithia brennaeth dy bobl.

15 Nac oeda dalu i'r cyntaf o'th ffrwythau addewid: a'th bethau gwlybion; dod i mi'r cyntafanedic o'th feibion.

16 Felly y gwnei am dy eidion ac am dy ddafad; ſeith nhroſod y bydd gyd a'i fam, a'r wythfed ydd y rhoddi ef i mi.

17 A bydd'och yn dynion ſanctaidd i mi: * ac na fwytewch gig wedi ei yſclyfaethu yn y maes; namyn taflwch ef i'r ci.

PEN. XXIII.

1 *Am rullio a gau dyſtiolaeth.* 3. 6 *Am gyfiawnder.* 4 *Am gymydogaeth.* 10 *Am y ſabboth.* 12 *Am y ſabboth.* 13 *Am dieithriaeth.* 14 *Am y tair gwyl.* 18 *Am waed a braſter yr aberth.* 20 *Addaw Angel a benaith, a rhoy a meddiannu.*

NA * dderbyn ewilib; na ddod dy law gyd â'r annuwiol i fod yn dyſt anwir.

2 Na ddilyn lawer i wneuthur drwg, ac nac ateb mewn ymrafael gan bwyſo yn ol lawerolyn gwyro barn.

3 Na pharchu y tlawd y chwaith yn ei ymrafael.

4 Os yſtlyddi ag eidion dy elyn, neu ſ'i aſen yn myned ar gyfrgoll, dychwel ef adref iddo.

5 Os gwelit aſſyn yr hwn a'th gaſſâ yn gorwedd dan ei faich, a beidit a'i gynnorthwyo? gan gynnorthwyo cynnorthwya gyd ag ef.

6 Na wyra barn dy dlawd yn ei ymrafael.

7 Ymgadw yn mhell oddi wrth gamfatter. Na * ladd yr diniwed a'r gwirion, na'r cyfiawn: canys ni chyfiawnhâ'r annuwiol.

8 Na * dderbyn cwbc, canys gwobr a ddalla y rhai ſy yn gweled, ac a wyra eirnw y cyfiawn.

9 Na orthrymma y dieithr: chwi a wyddoch * eneidyw y dieithr; o herwydd chwi a fuoch ddieithriaid yn nhîr yr Aipht.

10 * Chwe blynedd yr heui dy dîr, ac y ceſgli ei ffrwyth.

11 Ac ſeithfed naid ag ef, a gad ef yn llonydd, a gollo dlodion dy bobl ſwytta: a bwyttaed eu hanifeiliaid hwynt: felly y gwnei di dy win-llan ac am dy oliwyddeu.

12 * Chwe diwrnod y gwnei dy waith, ac ar y ſeithfed dydd y gorphywyſi, fel y caſſo dy ych a'th aſen lonyddwch, ac y cymmero mab dy forwyn ei anadl atto.

13 Ac ymgadwch yn mhôb peth: a ddywedais i na chaſlwch enw duwiau eraill: na chlywer hynny o'th enau.

14 * Tair gwaith yn y ſiwyddyn y cedwi ŵyl i mi.

15 * Gwyl y bara croyw a gedwi: ſaith niwrnod y bwytti bara croyw, fel y gorchymynnais it: ar amſer gorchedic o fis Abib: canys yndda y daethit allan o'r Aipht: * ac nac ymddangoſer nac o'th law yn wag.

16 A gwyl cynhaiaf blaen-ffrwyth dy lafur yr hwn a heuaiſt yn y maes: a gwyl y cynnull yn niwedd y ſiwyddyn, pan gynhullech dy lafur o'r maes.

17 Tair gwaith yn y ſiwyddyn yr ymddengys dy holl wr-ryfiaid ger bron yr Arglwydd Duw.

18 Nac aberth na waed ſy aberth gyda bara ſefeinllyd: ac nac arhoed braſter ſy'n aberth dros nôs hyd y borau.

19 * Dwg i dŷ 'r Arglwydd dy Dduw y cyntaf o flaen-ffrwyth dy dîr. Na ferwa fyn yn llaeth ei fam.

20 * Wele fi yn anfon angel o'th flaen i'th gadw ar y ffordd; ac i'th arwain i'r man a baratoais.

21 Gwilia rhagddo, a gwrando ar ei lais ef, na chyffroa ef; canys ni ddioddef eich anwireddau: o blegit y mae fy enw yndda ef.

22 Os gan wrando y gwrandewi ar ei lais ef, a gwneuthur cwbl a lefarwyf: mi a fyddaf elyn i'th elynion, ac a wrthwynebaf dy wrthwynebwyr.

23 * O herwydd fy angel a â o'th flaen di, * ac a'th ddwg di i mewn at yr Amoriaid, a'r Hethiaid, a'r Phereziaid, a'r Canaaneaid, yr Hefiaid, a'r Iebuſiaid: a mi a'u difethaf hwynt.

24 Nac ymgrymma i'w duwiau hwynt, ac na waſanaetha hwynt, ac na wna yn ôl eu gweithredoedd hwynt, * eithr llwyrddinſtria hwynt, a dryllia eu delwau hwynt yn gandryll.

25 A chwi a waſanaethwch yr Arglwydd eich Duw, ac efe a fendithia dy fara, a'th ddwr: a mi a dynnaf ymmaith hob clefyd o'th fîc.

26 Ni * bydd yn dy dîr di aflan yn erthylu, na heb hiliog: mi a gyflawnaf rifedi dy ddyddiau.

27 Mi a anfonaf fy arſwyd o'th flaen, a hwy a yrrant yr Hefiaid, a'r Canaaneaid, a'r Hethiaid allan o'th flaen di.

28 A mi a * anfonaf gacwn o'th flaen, a hwy a yrrant yr Hefiaid, a'r Canaaneaid, a'r Hethiaid allan o'th flaen di.

29 Ni yrraf hwynt allan o'th flaen di mewn yn flwyddyn; rhac bôd y wlâd yn anghyfanneddu, ac a fwyſh-filod y maes amlhâu yn dy erbyn di.

30 O feſur ychydic ac ychydic y gyrraf hwynt allan o'th flaendi, nes iti gynnyddu ac etifeddu y tîr.

31 A goſodaf dy derfyn o'r môr côch hyd fôr y Philiſtiaid, ac o'r diſaethwch hyd yr afon: canys mi a roddaf yn eich meddiant breſtwlwyr y tîr, a thi a'i gyrri hwynt allan o'th flaen.

32 Na * wna ammod â hwynt, nac a'i duwiau.

33 Na âd iddynt drigo yn dy wlâd, rhac iddynt beri it bechu im herbyn: canys os gwaſanaethi di eu duwiau hwynt, * diau y bydd hynny yn dramgwydd i ti.

PEN. XXIIII.

1 *Galw Moſes i'r mynydd.* 3 *Y bobl yn addo vfyddod.* 4 *Moſes yn adeiladu allor a deuddeg colofn.* 6 *yn taenellu gwaed y cyfammod.* 19 *Aaron a Hur a ſiars y bobl arnynt.* 15 *Moſes yn myned ir mynydd, lle y mae eſe yn aros ddeugain niwrnod, a deugain nôs.*

ACeſe a ddywedodd wrth Moſes, tyred i fynnu at yr Arglwydd, ti ac Aaron, Nadab, ac Abihu, a'r dec a thrugain o henuriaid Iſrael: ac addolwch o hir-bell.

2 Ac aed Moſes ei hun at yr Arglwydd, ac na ddelont hwy, ac nac aed y bobl i fynu gyd ag ef.

3 A Moſes a ddaeth, ac a fynegodd i'r bobl holl eiriau'r Arglwydd, a'r holl farnedigaethau: ac attebodd yr holl bobl yn vn-air, ac a ddywedaſant, * ni a wnawn yr holl eiriau a lefarodd yr Arglwydd.

4 A Moses a scrifennodd holl eiriau 'r Arglwydd, ac a gododd yn forau, ac a *adeiladodd allor islaw y mynydd, a deuddec colofn, yn ôl deuddec llwyth Israel.

* Pen. 20.24.

5 Ac efe a anfonodd langciau meibion Israel, a hwy a offrymmasant boethoffrymmau, ac a aberthasant fustych yn ebyrth hedd i'r Arglwydd.

6 A chymmerodd Moses hanner y gwaed, ac a'i gosodod mewn cawgiau, a hanner y gwaed a daenellodd efe ar yr allor.

7 Ac efe a gymmerth lyfr y cyfammod, ac a'i darllenodd lle y clywe y bobl: a dywedasant, * ni a wnawn, ac a wrandawn yr hyn oll a lefarodd yr Arglwydd.

† Ver. 1. 3.

8 A chymmerodd Moses y gwaed, ac a'i taenellodd ar y bobl, ac a ddywedodd, *wele waed y cyfammod yr hwn a wnaeth yr Arglwydd a chwi, ar ôl yr holl eiriau hyn.

* Hebr. 9.20. Exod. 24.8.

9 Yna 'r aeth Moses i fyny, ac Aaron, Nadab ac Abihu, a 'chc a thrugain o henuriaid Israel.

10 A gwelsant Dduw Israel, a than ei draed megis gwaith o faen Saphir, ac fel corph y nefoedd o ddisgleirder.

11 Ac ni roddes ei law ar bendefigion meibion Israel, onid gwelsant Dduw, a bwyttasant, ac yfasant.

12 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses tyred i fyny attaf i'r mynydd a bydd yno, ac mi a roddaf it lechau cerric, a chyfraith a gorchymynion y rhai a scrifennais iw dysco hwynt.

13 A chododd Moses, a Iosua ei wenidog, ac aeth Moses i fyny i fynydd Duw.

14 Ac wrth yr henuriaid y dywedodd, arhoswch ni yma, hyd oni ddelem attoch drachefn: ac wele Aaron, a Hur gyd a chwi: pwy bynnac *a fyddo* ag achos iddo deued attynt hwy.

15 A Moses aeth i fyny i'r mynydd: a chwmmwl a orchguddiodd y mynydd.

16 A gogoniant yr Arglwydd a arhôdd ar fynydd Sinai, a 'r cwmmwl a'i gorchuddiodd chwe diwrnod, ac efe a alwodd am Moses y seithfed dydd o ganol y cwmmwl.

17 A'r golwg ar ogoniant yr Arglwydd *oedd* fel tân yn difa ar ben y mynydd yngolwg meibion Israel.

18 A Moses aeth i ganol y cwmmwl, ac aeth i fyny i'r mynydd: a bu Moses yn y mynydd * deugain nhiwrnod, a deugain nhos.

* Pen. 34. 28. deut. 9.9.

PEN. XXV.

Pa beth sydd raid i'r Israeliaid ei offrwm tuac at wueuthur y Babell. 10 Dull yr Arch. 17 Y drugareddfa a'r Cerubiaid. 23 Y Bwrdd a'i arlwy. 31 Y Canwyllbren a'i offer.

AR Arglwydd a lefarodd wrth Moses, gan ddywedyd;

2 Dywed wrth feibion Israel, am † ddwyn o honynt i mi offrwm: *gan bôb gwr ewyllysgar ei galon y cymmerwch fy offrwm.

† Hebr. zymeryd. ‖ Offrwm der chafael.

3 Ac dymma 'r offrwm a gymmerwch ganddynt, aur, ac arian, a phres,

4 A *sidan* glas, a phorphor ac yscarlat, a ‖ lliain main a *blew* geifr.

* Pen. 35.5. ‖ Sidan.

5 A chrwyn hyrddod yn gochion, a chrwyn daiarfoch, a choed Sittim.

6 Olew i'r goleuni, llysenau i olew 'r ennaint, ac i'r pêr-arogl-darth.

7 Meini Onix, a meini iw gosod * yn yr Ephod, ac * yn y ddwyfronnec.

* Pen. 28.4. * Pen. 28.15.

8 A gwnant i mi gyssegr fel y gallwyf drigo yn eu mysc hwynt.

9 Yn ol holl waith y tabernacl, a gwaith ei holl ddodrefn y rhai 'r ydwyf yn eu dangos it, felly y gwnewch.

10 A gwnant Arch * o goed Sittim, o ddau gufydd a hanner ei hŷd, a chufydd a hanner ei lêd, a chufydd a hanner ei huchder. * Pen.

11 A gwisc hi ag aur coeth: o fewn ac oddi allan y gwisci hi: a gwna arni goron o aur o amgylch.

12 Bwrw iddi hefyd bedair modrwy aur, a dod ar ei phedair congl: dwy fodrwy ar vn ystlys iddi, a dwy fodrwy ar yr ystlys arall iddi.

13 A gwna drosolion o goed Sittim, a gwisc hwynt ag aur.

14 A gosod y trosolion trwy y modrwyau, gan ystlys yr Arch, i ddwyn yr Arch arnynt.

15 Ym modrwyau 'r Arch y bydd y trosolion, ni symmuder hwynt oddi wrthi.

16 A dod yn yr Arch, y destiolaeth a roddaf it.

17 A gwna drugareddfa o aur coeth, o ddau gufydd a hanner ei hŷd, a chufydd a hanner ei lêd.

18 A gwna ddau Gerub o aur: o gyfanwaith morthwyl y gwnei hwynt, yn nau gwrr y drugareddfa.

19 Vn Cerub a wnei yn y naill ben, a'r Cerub arall yn y pen arall: o'r drugareddfa, ar ei dau ben hi y gwnewch y Cerubiaid.

20 A bydded y Cerubiaid yn lledu eu hesgyll i fyny, gan orchguddio y drugareddfa a'i hesgyll, a'i hwynebau bôb vn at ei gilydd: a tuac 'r drugareddfa y bydd wynebau y Cerubiaid.

21 A dod y drugareddfa i fyny ar yr Arch, ac yn yr Arch dod y destiolaeth a roddaf i ti.

22 A mi a gyfarfyddaf â thi yno, ac a lefaraf wrthit oddiar y drugareddfa, oddi rhwng y dau * Vel. Gerub y rhai a fyddant ar Arch y destiolaeth, yr holl bethau a orchymynnwyf wrthit i feibion Israel.

23 A * gwna di fwrdd o goed Sittim, o ddau gufydd ei hŷd, a chufydd ei lêd, a chufydd a hanner ei vchder. * Pen. 37.10.

24 A gosod aur coeth trosto, a gwna iddo goron o aur o amgylch.

25 A gwna iddo wregys *o lêd* llaw o amgylch, a gwna goron aur ar ei wregys o amgylch.

26 A gwna iddo bedair modrwy o aur, a dod y modrwyau wrth y pedair congl y rhai a *fyddant* ar ei bedwar troed.

27 Ar gyfer y cylch y bydd y modrwyau, yn lleoedd i'r trosolion i ddwyn y bwrdd.

28 A gwna y trosolion o goed Sittim, a gwisc hwynt ag aur fel y dyger y bwrdd arnyat.

29 A gwna ei ddysglau ef, a'i lwyau a'i gaeadau, a'i phlolau y rhai y ‖ tywelltir a hwynt: o aur coeth y gwnei hwynt. ‖ Hyw.

30 A dod ar y bwrdd y bara dangos ger bron fy wyneb yn oesoedol.

31 * Gwna hefyd ganhwyllbren: o aur pur yn gyfan-waith y gwneir y canhwyllbren: ei baladr, ei geingciau, ei bedyll, ei gnappiau, a'i flodau, a fyddant o'r vn. * Pen.

32 A *bydd* chwe chainge yn dyfod allan o'i ystlysau, tair cainge o'r canhwyll-bren, o vn tu: a thair cainge o'r canhwyll-bren o'r tu arall.

33 Tair padell o waith almonau, cnap a blodeun ar vn gainge: a thair padell o waith almonau, cnap a blodeun ar gainge arall: felly ar y chwe chainge a *fyddo* 'n dyfod allan o'r canhwyll-bren.

34 Ac yn y canhwyll-bren y bydd pedair padell ar waith almonau, a'i gnappiau, a'i flodau.

35 A bydd cnap tan ddwy gainge o honaw, a chnap tan ddwy gainge o honaw, a chnap tan ddwy gainge o honaw: yn ol y chwe chainge a ddelont o'r canhwyll-bren.

36 Eu cnappiau, a'i geingciau a fyddant o'r vn: y cwbl

y bydd ſydd aur coeth o vn cyſanwaith morthwyl.
37 A thi a wnei ei ſaith lutern eſ, ac a ‖ oleui ei
lucernæ. eſ, fely goleuo eſe ar gyfer ei wyneb.
38 A *tongces* ei eſeiliau, a'i gafnau o aur coeth.
39 O dalent o aur coeth y gwnei eſ, a'r holl le-
stri hyn.
40 Ond * gwel wneuthur yn ôl eu portreiad
hwnnt a ddangoſwyd it yn y mynydd.

PEN. XXVI.

1 *Dec llen y Tabernacl.* 7 *Yr vn llen ar ddec o bren ynſ.* 14 *Y Babell-len o grwyn hyrddod.* 15 *Byrddau y Tabernacl gyda'i morteiſiau a'i barrau.* 31 *Y wahan-len yr Arch.* 36 *Y gaead-len a'r dwy.*

Y Tabernacl hefyd a wnei di o dêc llen o liain main cyſrodedd, ac o *ſidan* glâs, a phorphor, ac ſcarlat: yn Gerubiaid o'i gwyr einwaith y gwnei hwynt.
2 Hyd vn llen *ſydd* wyth cufydd ar hugain, a lled vn llen *ſydd* pedwar cufydd; yr vn meſur a ſydd i'r holl lenni.
3 Pum llen a ſyddant ynglŷn bôb vn wrth ei gilydd; a phum llen *eraill* a ſyddant ynglŷn wrth ei gilydd.
4 A gwna ddolennau o *ſidan* glâs ar ymyl yn llen ar gwrr, yn y cydiad; ac felly y gwnei ar ymyl eithaf llen arall yn yr ail cydiad.
5 Dêc dolen a dengain a wnei di i vn llen, a dêc dolen a dengain a wnei ar gwr y llen *a ſydd* yn yr ail cydiad: y dolennau a dderbyniant bôb vn ei gilydd.
6 Gwna hefyd dêc bâch a dengain o aur a chyſylltu'r llenni bôb vn wrth ei gilydd, ſel ybyddo yn tabernacl.
7 A gwna lenni o *ſew* geifr *i ſod* yn babell len ar y tabernacl: vn llen ar ddêc a wnei.
8 Hyd vn llen *ſydd* dêc cufydd ar hugain, a lled vn llen *ſydd* pedwar cufydd: a'r vn meſur *ſydd* i'r vn llen ar dêc.
9 A dyhdia fum llen wrthynt eu hun, a chwe llen wrthynt eu hun: a dyblay chweched len ar gyfer ymyl y babell-len.
10 A gwna dêc dolen a deugain ar ymyl y naill len, ſef y gwrr, yn y cydiad *cyntaf*; a dêc dolen a deugain ar ymyl y llen *arall* yn yr ail cydiad.
11 A gwna dêc bâch a deugain o brês, a dôd y bachau yn y dolennau, a chylymma y babell-len, ſel ybyddo yn vn.
12 A'r gweddilli a ſyddo tros ben, o lenni y babell-len *ſef* yr hanner llen weddill, a ſydd yngweddill ar du cefn y tabernacl.
13 Fel y *bydo* o'r gweddill gufydd o'r naill du a chufydd o'r tu arall, o hŷd y babell-len: bydded hynny dros ddau yſlys y tabernacl o'r tu yma ac o'r tu arall iw orchuddio.
14 A gwna dô i'r babell len o grwyn hyrddod wedi eu lliſo yn gochion, a thô o grwyn daiar-ſoch yn vchaf.
15 A gwna i'r tabernacl ſtyllod o goed Sittim, yn ſefyll.
16 Dêc cufydd fydd hŷd yſtyllen, a chufydd a hanner cufydd fydd lled pob yſtyllen.
17 *Byddant* ‖ dau dŷno i vn bwrdd, wedi eu go- ‖ *Sef meuu trem,* bôb vn ar gyfer ei gilydd: felly y gwnei am holl ſyrddau y tabernacl.
18 A gwna ſtyllod i'r tabernacl, vgain yſtyllen o'r tu dehau, tua'r dehau.
19 A gwna ddeugain mortais arian tan yr vgain yſtyllen, dwy fortais tan yſtyllen iw dau dŷno, a dwy fortais tan ſtyllen arall, iw dau *dŷno*.
20 A gwna i ail yſtlys y tabernacl, o du'r gogledd vgain yſtyllen.
21 A deugain mortais o arian, dwy fortais tan vn yſtyllen, a dwy fortais tan yſtyllen arall.
22 Hefyd i yſtlys y tabernacl o du'r gorllewin, y gwnei chwech yſtyllen.
23 A dwy ſtyllen a wnei i gonglau y tabernacl yn y ddau yſtlys.
24 A byddant wedi eu ‖ cyſſylltu oddi tanodd: ‖ *Cydbleth-byddant* hefyd wedi eu cyd gydio oddi arnodd *ion.* wrth vn fodrwy: felly y bydd iddynt ill dau i'r ddyw gongl y byddant.
25 A byddant yn wyth yſtyllen, a'i morteiſiau arian yn vn fortais; ar bymtheg: dwy fortais dan vn yſtyllen, a dwy fortais tan yſtyllen arall.
26 Gwna hefyd farrau o goed Sittim, pump i ſtyllod vn yſtlys i'r tabernacl,
27 A phum barr i ſtyllod ail yſtlys y tabernacl, a phum barr i yſtyllodd yſtlys y tabernacl i'r ddau yſtlys tu a'r gollewin.
28 A'r barr canol ynghanol yr yſtyllod, a gyrradd o gwrr i gwrr.
29 Goſod hefyd aur tros yr yſtyllod, a gwna eu modrwyau o aur, i oſod y barrau drwyddynt: gwi'g y barrau hefyd ag aur.
30 A * chyſod y tabernacl wrth ei bortreiad, yr hwn a ddangoſwyd it yn y mynydd. *Pen.25 9 10.act.7 44.heb. 8.5.*
31 A gwna wahan-len o *ſidan* glâs, porphor ac ſcarlat, ac o liain main cyſrodedd: â Cherubiaid o waith cywreint y gwnei hi.
32 A dod hi ar bedair coloſn o *goed* Sittim wedi eu gwiſgo ag aur, a'i pennau o aur ar bedair mortais arian.
33 A dod y wahan-len wrth y bachau, ſel y gellych ddwyn yno o fewn y wahan-len Arch y deſtiolaeth: a'r wahan-len a wna wahan i chwi rhwng y cyſſegr, a'r cyſſegr ſanctaiddiolaf.
34 Dod hefyd y drugareddfa ac Arch y deſtiolaeth yn y cyſſegr ſanctaiddiolaf.
35 A goſot y bwrdd o'r tu allan i'r wahan-len, a'r canhwyll-bren gyferbyn a'r bwrdd, ar y tu dehau i'r tabernacl: a dod y bwrdd ar du y gogledd.
36 A gwna gaead-len i ddrws y babell, o *ſidan* glâs a phorphor ac yſcarlat, ac o liain main cyſrodedd o waiad-waith.
37 A gwna i'r gaead-len bum coloſn o *goed* Sittim, a gwiſg hwynt ag aur, a'i pennau fydd o aur; a bwrw iddynt bum mortais brês.

PEN. XXVII.

1 *Allor y poeth offrwm a'i lleſtri.* 9 *Cynteddfa y Tabernacl wedi ei gau â llenni ac â cholofnau.* 18 *Meſur y Cynteddfa.* 20 *Yr olew i'r lamp.*

GWna hefyd allor o goed Sittim o bum cufydd o hŷd, a phum cufydd o lêd: yn ‖ bedair ongl ‖ *Bedwar ſgwar.* y bydd yr allor, a'i huchder o dri cufydd.
2 A gwna ei chyrn ar ei phedair congl: o'r vn y bydd ei chyrn; a gwiſc hi â phrês.
3 Gwna hefyd iddi bedyll i dderbyn ei lludw; a'i rhawiau, a'i chawgiau, a'i chigweiniau, a'i phedyll tân: a ei holl leſtri a wnei o brês.
4 A gwna iddi alch o brês, ar waith rhwyd; a gwna ar y rhwyd bedair modrwy o brês ar ei phedair congl.
5 A dod hi dan amgylchiad yr allor oddi tanodd fel y byddo y rhwyd hyd hanner yr allor.
6 A gwna drofolion i'r allor *ſef* trofolion o goed Sittim, a gwiſc hwynt â phrês.
7 A dod ei throfolion trwy y modrwyau, a bydded y trofolion ar ddau yſtlys yr allor i'w dwyn hi.
8 Gwna hi ag yſtyllod yn gau: ſel y † dangoſwyd i ti yn y mynydd *ſ*felly y gwnant hi. † *Hebr. dangoſſodd.*
9 A gwna gynteddfa y tabernacl ar y tu dehau tua'r dehau: llenni y cynteddfa ſydd iddi liain main cyſrodedd, o gan cufydd o hŷd i vn yſtlys.

10 A'i hugain colofn, a'i hugain mortais *fyddo* brês: pennau y colofnau, a'i cylchau *fydd* o arian.

11 Felly o du'r gogledd ar hŷd, y bydd llenni, o gant *cufydd* o hŷd, ai hugain colofn, a'i hugain mortais o brês: a phennau y colofnau, a'i cylchau o arian.

12 Ac i lêd y cynteddfa o du'r gorllewin *y bydd* llenni o ddêc *cufydd* a deugain: eu colofnau *fyddant* o dêc, a'i morteifian yn dêc.

13 A lled y cynteddfa tua'r dwyrain o godiad haul, *a fydd* dêc cufydd a dengain.

14 Y llenni o'r *nail* du *a fyddant* bymthec cufydd, eu colofnau yn dair, a'i morteifian yn dair.

15 Ac i'r ail tu *y bydd* pymthec llen, eu tair colofn a'i tair mortais.

16 Ac i borth y cynteddfa *y gwneir* caeadlen o vgain cufydd o *fidan* glâs, phorphor, ac yſcarlat, ac o liain main cyfrodedd o vniad-waith: a'u pedair colofn, a'i pedair mortais.

17 Holl golofn y cynteddfa o amgylch a gylchir ag arian, a'i pennau yn arian, a'i morteifian yn brês.

18 Hyd y cynteddfa *fydd* can cufydd, a'i lêd yn ddec a deugain, o bôb tu: a phum cufydd o vchder o liain main cyfrodedd, a'i morteifian o brês.

19 Holl leſtri y tabernacl yn eu holl wafanaeth, a'i holl hoelion hefyd, a holl hoelion y cynteddfa, fyddant o brês.

20 A gorchymyn dithe i feibion Iſrael ddwyn o honynt attat bŷr olew'r oliwydden coethedig, yn † Hebr. *dirchefu* olewai, i beri i'r lamp † loſci yn oeſtad.

21 Ym mhabell y cyfarfod o'r tu allan i'r wahanlen, yr hon *fydd* o flaen y deſtiolaeth, y trefna Aaron, a'i feibion hwnnw, o'r hwyr hyd y borau, ger bron yr Arglwydd: deddf dragwyddôl fydd, trwy eu hoeſoedd, gan feibion Iſrael.

PHM. XXVIII.

1 Ngalwad Aaron a'i feibion i ſwydd yr offeiriaid. 2 Gorchymmyn gwiſcoedd ſanctaidd. 6 Yr Ephod. 15 Y dwyfronneg o'r deuddec maen gwerth-fawr. 30 Yr Urim a'r Thummim. 31 Mantell yr Ephod gyda'i phomgranadau a'i chlych. 36 Dalen y meitr. 39 Y bain wniad-waith. 40 Gwiſcoedd meibion Aaron.

ACh ymmer Aaron dy frawd attat, a'i feibion gyd ag eſo blith meibion Iſrael, i offeiriadu i mi: *ſef* Aaron, Nadab ac Abihu, Eleazar, ac Ithamar meibion Aaron.

2 Gwna hefyd wiſcoedd ſanctaidd i Aaron dy frawd: er gogoniant, a harddwch.

3 A dywed wrth yr holl rai doeth o galon, y rhai a lenwais i ag yſpryd doethineb, am wneuthur o honynt ddillad Aaron i'w ſanctei ddio ef i offeiriadu i mi.

4 Ac dymma y gwiſcoedd a wnant, dwyfronneg, ac Ephod, mantell hefyd, a phais o waith clef a hodwydd, meitr a gwregys: felly y gwnant wiſcoedd ſanctaidd i Aaron dy frawd, ac iw feibion i offeiriadu i mi.

5 Cymmerant gan hynny aur, a *fidan* glâs, a phorphor, acyſcarlat a lliain main.

6 A gwnant yr Ephod o aur, *fidan* glâs, a phorphor, ac yſcarlat, a lliain main cyfrodedd o waith cywraint.

7 Dwy yſcwydd fydd iddi wedi eu cydio wrth ei dau gwrr: ac felly y cydir hi ynghyd.

8 A gwregys cywraint ei Ephod ef, yr hwn fydd arni, fydd o'r vn, yn vnwaith a hi: o aur, fidan glâs, a phorphor, ſcarlat hefyd, a lliain main cyfrodedd.

9 Cymmer hefyd ddau faen Onix, a naddu arnynt enwau meibion Iſrael.

10 Chwech o'i henwau ar vn maen, a'r chwech enw arall ar yr ail maen, ynol eu ganedigaeth:

11 *A Gwaith naddwr mewn main ſel naddir* y maen ſêl, y neddi di y ddau faen, o henwau meibion Iſrael: gwna hwynt a boglynnau o aur o'i hamgylch.

12 A goſod y ddau faen ar yſgwyddau yr Ephod, yn feini coffâdwriaeth i feibion Iſrael. Ac Aaron a ddwg eu henwau hwynt ger bron yr Arglwydd ar ei ddwy yſcwydd yn goffadwriaeth.

13 Gwna hefyd foglynnau aur,

14 A dwy gadwyn o aur coeth yn eu pennau: o bleth-waith y gwnei hwynt: a dod y cadwynau plethedig ynglŷn wrth y boglynnau.

15 Gwna hefyd ddwyfronneg barnedigaeth o waith cywraint: ar waith yr Ephod y gwnei hi: o aur, *fidan* glâs, a phorphor, ac yſcarlat, a lliain main cyfrodedd y gwnei hi.

16 Pedair-ongl fydd hi *yn* ddau ddyblyg: yn rhychwant ei hŷd, ac yn rhychwant ei lled.

17 Llanw hi yn llawn o feini, *ſef* pedair rhês o feini: y rhês fydd Sardius, a Thophas, a Smaragdus: kyn fydd y rhês gyntaf. Vel. Lap.

18 A'r ail rhês *fydd* Carbuncl, Saphir, ac Adamant.

19 A'r drydedd rhês *fydd* Lygur, ac Achat, ac Amethyſt.

20 Y bedwaredd rhês *fydd* Beryl, ac Onix, a Iaſpis: byddant wedi eu goſod mewn aur yn eu lleoedd.

21 A'r meini fyddant a benwau meibion Iſrael, yn ddeuddec yn ol eu henwau hwynt: o naddiad ſêl, bôb yn wrth ei henw y byddant yn ôl y deuddec llwyth.

22 A gwna ar y ddwyfronneg gadwynau ar y cyrrau, yn bleth-waith o aur coeth.

23 Gwna hefyd ar y ddwyfronneg *ddwy fodrwy* o aur, a dod y ddwy fodrwy wrth ddau gwrr y ddwyfronneg.

24 A dod y ddwy gadwyn blethedig o aur, trwy y ddwy fodrwy, ar gyrrau y ddwyfronneg.

25 A'r ddau ben arall i'r *ddwy* gadwyn blethedig dôd ynglŷn wrth y ddau foglyn: a dod ar yſcwyddau yr Ephod o'r tu blaen.

26 Gwna hefyd ddwy fodrwy o aur, a goſod hwynt ar ddau ben y ddwyfronneg: ar yr ymyl *ſydd* ar yllys yr Ephod o'r tu mewn.

27 A gwna ddwy fodrwy o aur, a dod hwynt ar ddau yſtlys yr Ephod oddi tanodd, tu ar i'w blaen, ar gyfer ei chydiad, oddi ar wregys yr Ephod.

28 A'r ddwyfronneg a rwymant a'i modrwyau wrth fodrwyau'r Ephod a llinŵn o fidan glâs, fel y bydde oddi ar wregys yr Ephod: fel na ddaeoder y ddwyfronneg oddi wrth yr Ephod.

29 A dyged Aaron yn nwyfronneg y farnedigaeth henwau meibion Iſrael ar ei galon, pan dderlo'r cyſſegr, yn goffadwriaeth ger bron yr Arglwydd yn oeſtadol.

30 A dod ar ddwyfronneg y farnedigaeth yr Vrim a'r Thummim, a byddant ar galon Aaron pan elo i mewn ger bron yr Arglwydd: ac Aaron a ddwg farnedigaeth meibion Iſrael ar ei galon, ger bron yr Arglwydd yn oeſtadol.

31 Gwna hefyd fantell yr Ephod oll o *fidan* glâs.

32 A bydd ewll yn ei phen vchaf hi ar ei chanol: gwrym o waith gwehydd o amgylch y ewll, megis ewll lluric fydd iddi, rhac rhwygo.

33 A gwna ar ei godre hi bomgranadau o *fidan* glâs,

…ddin a'r aberthau ar ei godrâu o amgylch:
a'r gwaed a fai rhyngddynt o amgylch.
36 Cymer hefyd y bustach dros bechod beunydd dros y cymmod, a glanhâ yr allor, pan wnelych gymmod drosti, a'i heneinio i'w sancteiddio.
37 Saith niwrnod y gymmodi dros yr allor, a'i sancteiddio; a bydd yr allor yn sancteiddiolaf: pob peth a gyffyrddo yr allor, a fydd sancteiddiol.
38 Hyn yw'r hyn a offrymmi ar yr allor; dau oen blwydd bob dydd yn wastadol.
39 Yr oen cyntaf offrymma di y bore, a'r ail oen offrymma di rhwng y ddau hwyr.
40 A degfed ran o flawd wedi ei gymmysgu ag olew o olew pur, sef pedwaredd ran o hin: a diod offrwm, pedwaredd ran o hin o win, ar yr oen cyntaf.
41 A'r ail oen offrymma di rhwng y ddau hwyr, yn ol offrwm bore, a'i ddiod offrwm, di a offrymmi yn arogl peraidd, aberth tanllyd i'r Arglwydd.
42 Yn boeth offrwm gwastadol trwy eich cenedlaethau, wrth ddrws pabell y cyfarfod gerbron yr Arglwydd: lle y cyfarfyddaf â chwi, i lefaru wrthyt yno.
43 Ac yno y cyfarfyddaf â meibion Israel, a sancteiddir trwy fy ngogoniant.
44 Sancteiddiaf hefyd babell y cyfarfod, a'r allor: Aaron hefyd a'i feibion a sancteiddiaf, i offeiriadu i mi.
45 Trigaf hefyd ym mysc meibion Israel, a byddaf yn Dduw iddynt.
46 A gwybyddant mai myfi yw yr Arglwydd eu Duw hwynt, yr hwn a'u dygais allan o wlad yr Aipht, fel y trigwn yn eu mysc: myfi yw yr Arglwydd eu Duw hwynt.

PEN. XXIX.

Of the ceremonies and sacrifices with the cyssegriaid or consecration. 38 *The loaf-offerings and drink-offerings.* 45 *And of the Lord his dwelling in the midst of Israel.*

DYma hefyd yr hyn a wnei di iddynt i'w cyssegru hwynt, i offeiriadu i mi: cymmer yn bustach ieuangc, a dau hwrdd perffeith-gwbl,
2 A bara croyw, a theisennau croyw wedi eu cymysgu ag olew, ac afrllad croyw wedi eu hiro ag olew: o bellied gwenith y gwnei hwynt.
3 A dod hwynt mewn yn cawell, a dwg hwynt yn y cawell gyda'r bustach a'r ddau hwrdd.
4 Dwg hefyd Aaron a'i feibion i ddrws pabell y cyfarfod: a golch hwynt â dwfr.
5 A chymmer y gwisgoedd, a gwisg am Aaron y crys, a mantell yr Ephod, a'r Ephod hefyd, a'r ddwyronwisg: a gwregysa ef a gwregys yr Ephod.
6 A gosod ymmitr ar ei ben ef, a dod y goron gyssegredic ar y mitr.
7 Yna y cymmeri olew eneiniad, ac y cywelltir ei ben ef, ac yr eneinii ef.
8 A dwg ei feibion ef, a gwisg feibiau am danynt.
9 A gwregysa hwynt â gwregysau, *sef* Aaron a'i feibion, a'i gwisg hwynt â chappiau: a bydd yr offeiriadaeth iddynt yn ddeddf dragywyddol: a'th lenwi a gyssegri Aaron a'i feibion.
10 A pair ddwyn y bustach ger bron pabell y cyfarfod: a'r rhodded Aaron a'i feibion eu dwylo ar ben y bustach.
11 A lladd y bustach ger bron yr Arglwydd *wrth* ddrws pabell y cyfarfod.
12 A chymmer o waed y bustach, a dod ar gyrnau'r allor â'th fys: a thywallt yr holl waed *arall* wrth droed yr allor.
13 Cymmer hefyd yr holl fraster a fydd yn gorchguddio y perfedd, a'r llwyden *a fydd* ar yr afu, a'r ddwy aren, a'r braster *a fydd* arnynt, a llosc yr allor.
14 Ond cig y bustach, a'i groen, a'i sisswel, a losci mewn tân, o'r tu allan i'r gwersyll: aberth trosbechod yw.
15 Cymmer hefyd yn hwrdd; a gosoded Aaron a'i feibion eu dwylo ar ben yr hwrdd.
16 A lladd yr hwrdd; a chymmer ei waed ef, a thaenella ar yr allor o amgylch.
17 A thorr yr hwrdd yn ddarnau; a golch ei berfedd, a'i draed, a dod hwynt yng-hyd a'i ddarnau, ac a'i ben.
18 A llosc yr hwrdd i gyd ar yr allor, poeth offrwm i'r Arglwydd yw: arogl peraidd, aberth tanllyd i'r Arglwydd yw. } Neu, ar ei.
19 A chymmer yr ail hwrdd; a rhodded Aaron a'i feibion eu dwylo ar ben yr hwrdd.
20 Yna lladd yr hwrdd, a chymmer o'i waed, a dod ar gwrr isaf clust ddehau Aaron, ac ar gwrr isaf clust ddehau ei feibion, ac ar fawd eu llaw ddehau hwynt, ac ar fawd eu troed dehau hwynt: a thaenella y gwaed *arall* ar yr allor o amgylch.
21 A chymmer o'r gwaed a fyddo ar yr allor, ac o olew eneiniad, a thaenella ar Aaron, ac ar ei wisgoedd, ar ei feibion hefyd, ac ar wisgoedd ei feibion gyd ag ef: felly sancteiddfydd efe a'i wisgoedd, ei feibion hefyd, a gwisgoedd ei feibion gyd ag ef.
22 Cymmer hefyd o'r hwrdd, y gwer, a'r gloren, a'r gwer sydd yn gorchguddio y perfedd, a rhwyden yr afu, a'r ddwy aren, a'r gwer *sydd* arnynt, a'r ysgwyddog ddehau: canys hwrdd cyssegriad yw. } Leuit. 8.25.
23 Ac yn dorth o fara, ac yn deisen o fara olewedic, ac yn afrlladen o gawell y bara croyw, yr hwn *sydd* ger bron yr Arglwydd.
24 A dod y cwbl yn nwylo Aaron, ac yn nwylo ei feibion, a chwhwfana hwynt yn offrwm cwhwfan ger bron yr Arglwydd.
25 A chymmer hwynt o'u dwylo, a llosc yr allor yn boeth offrwm: yn arogl peraidd ger bron yr Arglwydd: aberth tanllyd i'r Arglwydd yw.
26 Cymmer hefyd barwyden hwrdd y cyssegriad yr hwn *fyddo* tros Aaron, a chwhwfana ef yn offrwm cwhwfan ger bron yr Arglwydd, a'th ran di fydd.
27 A sancteiddia barwyden yr offrwm cwhwfang ac ysgwyddog yr offrwm derchafel yr hwn a gwhwfanwyd, a'r hwn a dderchafwyd, o hwrdd y cyssegriad, o'r hwn *a fyddo* tros Aaron, ac o'r hwn *a fyddo* tros ei feibion.
28 Ac eiddo Aaron a'i feibion fydd trwy ddeddf dragywyddol oddi wrth feibion Israel: canys offrwm derchafel yw, ac offrwm derchafel a fydd o ddi wrth feibion Israel, o'i haberthau hedd, *sef* eu hoffrwm derchafel i'r Arglwydd.
29 A dillad sancteiddiaf Aaron a fyddant iw feibion ar ei ol ef; i'w heneinio ynddynt, ac iw cyssegru ynddynt.
30 Yr hwn o'i feibion ef a fyddo offeiriad yn ei le ef, a'i gwisc hwynt saith niwrnod, pan ddelo i babell y cyfarfod i weini yn y cyssegr.
31 A chymmer hwrdd y cyssegriad, a berw ei gig yn y lle sancteiddiaf.
32 A bwytaed Aaron a'i feibion gig yr hwrdd, a'r bara yr hwn *fydd* yn y cawell; *wrth* ddrws pabell y cyfarfod. * Leuit. 8.31. mat 12.4.
33 A hwy a fwytânt y pethau hyn y gwnaed y cymmod â hwynt, iw cyssegru hwynt ac iw sancteiddio: ond y dieithr ni chaiff eu bwytta, canys cyssegredic ydynt.
34 Ac os gweddilliir o gig y cyssegriad, neu o'r bara, hyd y borau, yna tria losci y gweddill â thân; ni chair ei fwytta, o blegit cyssegredic yw.

35 A gwna fel hyn i Aaron, ac iw feibion, yn ol yr hyn oll a orchymynnais it: saith niwrnod y cysegri hwynt.

36 A phob dydd yr aberthi fustach yn aberth tros bechôd, er cymmod: a glanhâ 'r Allor wedi it wneuthur cymmod trosti, ac eneinia hi iw chysegru

37 Saith niwrnod y gwnei gymmod tros yr allor, ac y sanctteiddi hi: felly yr allor fydd sanctaidd: pob beth y gyffyrddo a'r allor a sanctteiddir.

* Num. 28.3. 38 A dymma yr hyn a offrymmi ar yr allor: *dau oen flwyddiaid bob dydd yn oestadol.

39 Yr oen cyntaf a offrymmi di y boreu: a'r ail oen a offrymmi di yn y cyfnos.

40 A chyda'r naill oen ddecsed ran o beillied wedi ei gymmysco â phedwaredd ran Hin o olew coethedig, a phedwaredd ran Hin o win yn ddiod offrwm.

41 A'r oen arall a offrymmi di yn y cyfnos; ac a wnei iddo yr vn modd ac i fwyd offrwm y boreu, ac iw ddiod offrwm, i fod yn arogl peraidd, yn aberth tanllyd i'r Arglwydd:

42 Yn boeth offrwm gwastadol drwy eich oesoedd, wrth ddrws pabell y cyfarfod, ger bron yr Arglwydd, lle y cyfarfyddaf â chwi i lefaru wrthit yno.

43 Ac yn y lle hwnnw y cyfarfyddaf â meibion Israel: ac efe a sanctteiddir drwy fyng-ogoniant.

44 A mi a sanctteiddiaf babell y cyfarfod a'r allor: ac Aaron a'i feibion a sanctteiddiaf i offeiriadu i mi.

* Leuit. 26.12. 2 cor. 6.16 45 A * mi a breswyliaf ym mysc meibion Israel, ac a fyddaf yn Dduw iddynt.

46 A hwy a gânt wybod mai myfi yw 'r Arglwydd eu Duw, yr hwn a'i dygais hwynt allan o dir yr Aipht, fel y trigwn yn eu plith hwynt: myfi yw yr Arglwydd eu Duw.

PEN. XXX.

1 *Allor yr arogl darth.* 11 *Yr iawn tros bob enaid.* 17 *Y golch-lestr pres.* 22 *Yr olew sanctaidd i eneinio.* 34 *Defnydd yr arogl darth.*

GWna hefyd allor i arogl-darthu arogl-darth: o goed Sittim y gwnei di hi.

2 Yn gulydd ei hyd, ac yn gulydd ei lled, (pedeirongl fydd hi) ac yn ddau gufydd ei huchder: ei chyrn *fyddant* o'r vn.

† Hebr. ei nen a'i phorwyydd. † Hebr. Affin. 3 A gwisg hi ag aur coeth, † ei chefn a'i hystlysau o amgylch, a'i chyrn: gwna hefyd iddi goron aur o amgylch.

4 A gwna iddi ddwy fodrwy aur oddi tan ei choron wrth ei dwy † gongl: ar ei dau ystlys y gwnei *hwynt*, fel y byddant i wisco am drosoliou iw dwyn hi arnynt.

5 A'r trosolion a wnei di o goed Sittim: a gwisg hwynt ag aur.

6 A gosod hi o flaen y wahan-len *fydd* wrth Arch y destiolaeth, o flaen y drugareddfa *fydd* ar y destiolaeth, lle y cyfarfyddaf a thi.

7 Ac arogl-darthed Aaron arni arogl-darth lysseuog bob boreu: pan daclo efe y lampau, yr arogl-dartha efe.

‖ Gyfodo. † Hebr. ybwng y ddau hwyr. 8 A phan ‖ oleuo Aaron y lampau † yn y cyfnos, arogl-darthed arni arogl-darth gwastadol ger bron yr Arglwydd drwy eich cenhedlaethau.

9 Nac offrymmwch arni arogl-darth dieithr, na phoeth offrwm, na bwyd offrwm: ac na thywellwch ddiod offrwm arni.

10 A gwnaed Aaron gymmod ar ei chyrn hi vn waith yn y flwyddyn, â gwaed pech aberth y cymmod: vnwaith yn y flwyddyn y gwna efe gymmod arni drwy eich cenhedlaethau: sanctteiddiolaf i'r Arglwydd yw hi.

* Num. 1.2. † Hebr. y rhai fy yw rhifo. 11 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moses, gan ddywedyd,

12 * Pan rifech feibion Israel, † dan eu rhifedi, yna rhoddant bob vn iawn am ei enioes i'r Arglwydd pan rifer hwynt: fel na byddo plâ yn eu plith pan rifer hwynt.

13 Hyn a ddyry pob vn a elo tan rif, hanner ficl, yn ôl ficl y Cyssegr: * vgain Gerah *yw* y ficl, hanner ficl *fydd* yn offrwm i'r Arglwydd.

14 Pob vn a elo tan rif, o fab vgein-mlwydd ac vchod, a rydd offrwm i'r Arglwydd.

15 † Ni rydd y cyfoethog fwy, ac ni † rydd y tlawd lai, nâ hanner ficl, wrth roddi offrwm i'r Arglwydd, i wneuthur cymmod tros eich eneidiau.

16 A chymmer yr arian cymmod gan feibion Israel, a dod hwynt i wasaneth pabell y cyfarfod, fel † byddant yn gofadwriaeth i feibion Israel ger bron yr Arglwydd i wneuthur cymmod tros eich eneidiau.

17 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moses, gan ddywedyd,

18 Gwna noe brês, a'i throed o brês, i ymolchi: a dod hi rhwng pabell y cyfarfod a'r allor, a dod ynddi ddwfr.

19 A golched Aaron a'i feibion o honi eu dwylo a'i traed.

20 Pan ddelont i babell y cyfarfod, ymolchant â dwfr, fel na byddont feirw: neu pan ddelont wrth yr allor i weini, gan arogldarthu aberth tanllyd i'r Arglwydd.

21 Golchant eu dwylo a'i traed fel na byddont feirw: a bydded *hyn* iddynt yn ddeddf dragywydd, ddoi, iddo ef, ac iw hâd, drwy eu cenhedlaethau.

22 Yr Arglwydd hefyd a lefarodd wrth Moses, gan ddywedyd,

23 Cymmer it ddewis lysiau, o'r Myrr pur, *bwys* pum cant *ficl*, a hanner hynny o'r Cinamon peraidd *fef pwys* deucant a dec a deugain o *ficlau*, ac o Calamus peraidd *pwys* deucant a dec a deugain o *ficlau*.

24 Ac o'r Casia *pwys* pum cant o *ficlau* yn ol ficl y Cyssegr: a * Hin o olew oliwydden.

25 A gwna ef yn olew eneiniad sanctaidd, yn eneiniant cymmysgedwy o waith yr ‖ apothecari: olew eneiniad sanctaidd fydd efe.

26 Ac eneinia ag ef babell y cyfarfod, ac Arch y dyftiolaeth.

27 Y bwrdd hefyd a'i holl lestri, a'r canhwyllbren a'i holl lestri; ac allor yr arogldarth:

28 Ac allor y poethoffrwm a'i holl lestri, a'r noe a'i throed.

29 A chyssegra hwynt fel y byddant yn sanctaidd: ac pob peth a gyffyrddo â hwynt a fydd sanctaidd.

30 Eneinia hefyd Aaron a'i feibion, a chyssegra hwynt i offeiriadu i mi.

31 A llefara wrth feibion Israel, gan ddywedyd: olew eneiniad sanctaidd a fydd hwn i mi, trwy eich cenhedlaethau.

32 Nac enneinier ag ef gnawd dyn, ac ar ei waith ef na wnewch ei fath: sanctaidd yw, bydded sanctaidd gennych.

33 Pwy bynnac a gymmysco ei fath, a'r hwn a roddo o honaw ef ar *ddyn* dieithr, a dorrir ymmaith oddi wrth ei bobl.

34 Yr Arglwydd hefyd a ddywedodd wrth Moses, cymer it lysiau peraidd, sef, Stacte, ac Onicha, a Galbanum; y llysiau *hyn*, a Thus pur; yr vn feint o bob vn.

35 A gwna ef yn arogl-darth arogl-ber o waith yr Apothecari: wedi ei † gydymmhern yn bur, ac yn sanctaidd.

† Hebr. Halas.

36 Gan gure cur yn fân beth o honaw, a dod o honaw ef ger bron y dyftiolaeth o fewn pabell y cyfarfod, lle y cyfarfyddaf â thi; sanctaiddiolaf fydd efe i chwi.

37 A'r

Ac arogl-darth a wnelech, na wnewch i chwi
ich hunain ei fath eſt: bydded gennit yn ſanctaidd
i'r Arglwydd.

16 Pwy bynnac a wnel ei fath ef i arogli o honaw, a dorrir ymmaith oddi wrth ei bobl.

PEN. XXXI.

1 Duw *Dyſuliel ac Aholiab a'i gwnaethur yn gyntaf yn i waith y Tabernacl.* 12 *Ail gorchymyn o'r newydd y Sabboth.* 18 *Moſes yn derbyn y ddwy lech.*

A'r Arglwydd a leſarodd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Gwel, mi a elwais wrth ei enw ar *Bezaleel fab Uri, fab Hur, o lwyth Iuda:

3 Ac a'i llenwais ef ag yſpryd Duw mewn doethineb, ac mewn deall, ac mewn gwybodaeth heſyd, ac ym mhob rhyw waith,

4 I ddychymmygu cywreinrwydd, i weithio mewn aur, ac mewn arian, ac mewn prês,

5 Ac mewn cyfarwyddyd i oſod meini, ac mewn ſarnieth pren, i weithio ym mhob gwaith.

6 Ac wele mi a roddais gyd ag ef Aholiab fab Achiſamah o lwyth Dant ac yng-halon pob doeth a gulon y rhoddais ddoethineb i wneuthur yr hyn oll a orchymynnais wrthit:

7 Pabell y cyfarfod, ac Arch y dyſtiolaeth, a'r drugareddfa yr hon *ſydd* arni: a holl ſ lestri y babell:

8 A'r bwrdd y leſtri, a'r canhwyll-bren pur, a'i holl leſtri: ac allor yr arogl-darth:

9 Ac allor y poeth offrwm, a'i holl leſtri, a'r noe a'i thraed:

10 A gwiſcoedd y weinidogueth: a'r gwiſcoedd ſanctaidd i Aaron yr offeiriad, a gwiſcoedd ei feibion ef i offeiriadu *yndduni:*

11 Ac olew yr eneiniad, a'r arogl darth peraidd i'r cyſegr: yn wnant yn ol yr hyn oll a orchymynnais wrthit.

12 A'r Arglwydd a leſarodd wrth Moſes, gan ddywedyd,

13 Lleſara hefyd wrth feibion Iſrael, gan ddywedyd, dian ſ cadwch fy Sabbothau: canys arwyddion rhyngoſi a chwithau drwy eich cenhedlaethau, i wybod mai myfi yw yr Arglwydd *ſydd* yn eich ſanctaiddio.

14 Am *hynny cadwch y Sabboth, o blegit ſanctaidd yw i chwi: ſ llwyr rodder i farwolaeth yr hwn a'i halogo ef: o herwydd pwy bynnac a wnelo waith arno, torrir ymmaith yr enaid hwnnw o blith ei bobl.

15 Chwe diwrnod y gwneir gwaith, ac ar y ſeithfed dydd *y mae* Sabboth gorphwyſdra † ſanctaidd i'r Arglwydd: pwy bynnac a wnelo waith y ſeithfed dydd, llwyr rodder ef i farwolaeth.

16 Am hynny cadwed meibion Iſrael y Sabboth, gan gynnal Sabboth drwy eu cenhedlaethau, yn gyfammod tragwyddol.

17 Rhyngoſi a meibion Iſrael y mae yn arwydd tragwyddol, *mai mewn chwe diwrnod y gwnaeth yr Arglwydd y nefoedd a'r ddaear, ac mai ar y ſeithfed dydd y peidiodd ac y gorphwyſodd efe.

18 A chſe a roddodd i Moſes, wedi iddo orphen llefaru wrtho ym mynydd Sinai, * ddwy lech y dyſtiolaeth: *ſef* llechau o gerric wedi eu ſcrifennu i lâs Duw.

PEN. XXXII.

1 *Y bobl yn aberſu Moſes, yn peri i Aaron wneuthur ſo'n a bynny yn digio Duw,* 11 *ac yntau ar ymbil Moſes yn tiddigio.* 15 *Moſes yn dyfod i waered a'r llechau,* 19 *yn tori hwy,* 20 *yn diſtha y llo.* 22 *Aſcus Aaron troſto ei hun,* 25 *Moſes yn gorchymmyn lladd y drin-ddilwyr,* 28 *ac yn gwneiſio tros y bobl*

PAn welodd y bobl fod Moſes yn oedi dyfod i wared o'r mynydd; yna yr ymgaſclodd y bobl at Aaron ac y dywedaſant wrtho, * cyfod gwna i ni ddduwiau i fyned o'n blaen, canys y Moſes hwn, y gwr a'n dûg ni i fynu o wlad yr Aipht, ni wyddom beth a *ddaeth* o hono. *Actes 7.40.

2 A dywedodd Aaron wrthynt, tynnwch y cluſtdlyſau aur *ſydd* wrth gluſtiau eich gwragedd, a'ch meibion, a'ch merched, a dygwch attaf.

3 A'r holl bobl a dynnaſant y cluſt-dlyſau aur *oedd* wrth eu cluſtiau; ac a'i dygaſant at Aaron.

4 * Ac efe a'i cymmerodd o'i dwylo, ac a'i llunniodd â chŷn, ac a'i gwnaeth yn llô tawdd: a hwy a ddywedaſant, dymma dy dduwiau di Iſrael, y rhai a'th ddugddi i fynu o wlad yr Aipht. *Pſal. 106.19. 1 bren. 12.29.

5 A phan ei gwelodd Aaron, efe a adeiladodd allor ger ei fron ef: ac Aaron a gyhoeddodd, ac a ddywedodd, *y mae gŵyl i'r* Arglwydd y forn.

6 A hwy a godaſant yn foreu drannoeth, ac a offrymmaſant boeth offrymmau, ac a ddygaſant aberthau hedd: a'r * bobl a eiſteddaſant i fwytta ac i yfed, ac a godaſant i fynu i chwarae. * 1 Cor. 10.7.

7 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, * cerdda, dos i wared, canys ymlygrodd dy bobl a ddygaiſt i fynu o dîr yr Aipht. * Deut. 9.12.

8 * Buan y ciliaſant o'r ffordd a orchymynnais iddynt, gwnaethant iddynt lô tawdd; ac addolaſant ef, ac a aberthaſant iddo, dywedaſant hefyd, dymma dy dduwiau di Iſrael, y rhai a'th ddygaſant i fynu o wlad yr Aipht. * Pen. 23. 3. deut. 9. 8

9 Yr Arglwydd hefyd a ddywedodd wrth Moſes; * gwelais y bobl hyn, ac wele pobl war-galed ydynt. * Pen. 33. 3. deut. 9. 13.

10 Am hynny yn awr, gâd i'm lonydd fel yr enynno fy llid yn eu herbynac y difetheyl hwynt: ac mi a'th wnaf di yn genhedlaeth fawr.

11 A * Moſes a ymbiliodd † ger bron yr Arglwydd ei Ddaw; ac a ddywedodd, pa ham Arglwydd yr enynna dy ddigofaint yn erbyn dy bobl, y rhai a ddygaiſt allan o wlad yr Aipht, drwy nerth mawr, a llaw gadarn? * Pſal. 106.23. † Heb. a gwneuth ei wyneb.

12 * Pa ham y caiſt yr Aiphtiaid leſaru, gan ddywedyd? mewn malis y dygodd efe hwynt allan i'w lladd yn y mynyddoedd, ac i'w difetha oddi ar wyneb y ddaiar: trô oddi wrth angerdd dy ddigoſaint, a bydded edifar gennit y drwg a * amcenaiſ i'th bobl. * Numa. 14.13.

13 Cofia Abraham, Iſaac, ac Iſrael dy weiſion, y rhai y tyngaiſt wrthynt i'ti dy hun, ac y dywedaiſt wrthynt, mi a * amlhaf eich hâd chwi fel ſer y nefoedd: a'r holl wlad ymma, yr hon a ddywedais, a roddaf i'ch hâd chwi, a hwy a'i hetifeddant byth. * Gen. 22. 17. gen. 35. 12. gen. 48. 16.

14 Ac edifarhaodd ar yr Arglwydd, am y drwg a ddywedaſei efe y gwnai iw bobl.

15 A Moſes a drôdd ac a ddaeth i wared o'r mynydd, a dwy lêch y dyſtiolaeth yn ei law: y llechau a ſcrifennaſid o'i dau tu, hwy a ſcrifennaſid o bob tu.

16 * A'r llechau hynny *oedd* o waith Duw: yr yſcrifen hefyd *oedd* yſcrifen Duw, yn ſcrifennedic ar y llechau. * Pen. 31.18.

17 A phan glywodd Ioſua ſŵn y bobl yn bloeddio, efe a ddywedodd wrth Moſes, *y mae* ſŵn rhyfel yn y gwerſyll.

18 Yntef a ddywedodd, nid llais bloeddio am orchafiaeth, ac nid llais gwaeddi am † gulli: ond maes, onid ſŵn canu a glywaſ. † Heb. leſſeidd.

19 A bu wedi dyfod o honaw yn agos i'r gwerſyll, iddo weled y llo a'r dawnſiau: ac ennynodd digofaint Moſes, ac efe a daflodd y llechau o'i ddwy law, ac i tordodd hwynt is-law y mynydd.

20 * Ac

* Deut. 9 21.

20 *Ac efe a gymmerodd y llô a wnaethent hwy, ac a'i llosgodd â thân, ac a'i malodd yn llwch; ac a'i taenodd ar wyneb y dwfr, ac a'i rhoddes iw yfed i feibion Israel.

21 A dywedodd Moses wrth Aaron, beth a wnaeth y bobl hyn i ti; pan ddygaist arnyat bechod mor fawr?

22 A dywedodd Aaron, nac ennyned digofaint fy Arglwydd: ti a adwaenoh y bobl mai ar ddrwg y maent.

23 Canys dywedasant wrthif, gwna i ni dduwiau i fyned o'n blaen; canys y Moses hwn, y gwr a'n dug ni i fynu o wlad yr Aipht, ni wyddom beth a *ddaeth o hono.

24 A dywedais wrthynt, Pwy neb y *mae ant, tynnwch ef: a hwy a'i rhoddasant i mi, a mi a'i bwriais yn tân, a daeth y llô hwn allan.

25 A phan welodd Moses fod y bobl yn noeth: (canys Aaron a'i noethasei hwynt i'w gwradwydd o ym mysc† eu gelynion.)

† Hebr. y gyfodiant y w barn.

26 Yna y safodd Moses ym mhorth y gwersyll, ac a ddywedodd, pwy fydd ar du yr Arglwydd? *deued attafi; a holl feibion Lefi a ymgasclasant atto ef.

27 Ac efe a ddywedodd wrthynt, fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Israel, gosodwch bob vn ei gleddyf ar ei glun; ac ewch, cynniwerwch o borth i borth drwy y gwersyllfa, a lleddwch bob vn ei frawd, a phob vn ei gyfaill, a phob vn ei gymydog.

28 A meibion Lefi a wnaethant yn ol gair Moses: a chwympodd o'r bobl a dydd hwnnw ynghylch tair mil o wŷr.

† Hebr. llenwch, Neu, anfodpob vn yn ei law ei hun, ac ya erbyn ei fab, ac yn erbyn ei frawd.

29 Canys dywedasei Moses, † cyflegrwch eich llaw heddyw i'r Arglwydd, bob vn ar ei fab, ac ar ei frawd, fel y rhodder heddyw i chwi fendith.

30 A thrannoeth a dywedodd Moses wrth y bobl, chwi a bechasoch bechod mawr: ac yn awr mi a âf i fynu at yr Arglwydd: ond odid mi a wnaf gymmod tros eich pechod chwi.

31 A Moses a ddychwelodd at yr Arglwydd, ac a ddywedodd; Och, pechodd y bobl hyn bechod mawr, ac a wnaethant iddynt dduwiau o aur.

32 Ac yn awr, os maddeui eu pechod: ac os amgen, dyfeth fi attolwg allan o'th lyfr a scrifennaist.

33 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses; pwy bynnac a bechodd i'm herbyn, hwnnaw a ddyleat allan o'm llyfr.

34 Am hynny dos yn awr, arwein y bobl i'r lle a ddywedais wrthit: wele fy angel a o'th flaen di: a'r dydd yr ymwelwyf yr ymwelaf â hwynt am eu pechod.

35 A'r Arglwydd a darawodd y bobl; am iddynt wneuthud y llo a wnaethai Aaron.

PEN. XXXIII.

1 *Yr Arglwydd yn gwrthod mynedgyd a'r bobl fel yr addawsei.* 4 *Y bobl yn galaru am hyny.* 7 *Symmudo y Tabernacl allan o'r gwersyll.* 9 *Yr Arglwydd yn llefaru wrth Moses wyneb yn wyneb.* 12 *Moses yn deisyfu cael gweled gogoniant Duw.*

A'R Arglwydd a ddywedodd wrth Moses, ewch, dos, dos i fynu oddiymma, ti a'r bobl a ddygaist i fynu o wlad yr Aipht; i'r wlad *am yr hon y tyngais wrth Abraham, Isaac, ac Iacob, gan ddywedyd, † I'th had di y rhoddaf hi.

* Gen. 12. 7. * Pen. 13. 27. ios. 24. 11. deu. 7. 7. * Pen. 32. 9. deu. 9. 13.

† Hebr. I'th had di.

2 A mi *a anfonaf angel o'th flaen di; ac a yrraf allan y Cananeaid, yr Amoriad, a'r Hethiad, y Pherisiad, yr Hefiad, a'r Iebusiad,

3 I wlad yn lliferio laeth a mêl: o herwydd nid âf i fynu yn dy blith; o blegir *pobl war-galed ydwyt, rhag i mi dy ddifa ar y ffordd.

4 A phan glywodd y bobl y drwg hwnnw, galarn a wnaethant; ac ni wisgodd neb ei hoff wisc am dano.

5 O blegir yr Arglwydd a ddywedasei wrth Moses, dywed wrth feibion Israel, pobl war-galed ydych chwi, yn ddisymmwth y'nesaf i fynu atoch chwi, yn ddisethaf: am hyny yn awr diosg dy hardd-wisc oddi am danat, fel y gwypwyf beth a wnelwyf it.

6 A meibion Israel a ddiosgasant eu hardd-wisc wrth fynydd Horeb.

7 A Moses a gymmerodd y babell, ac a'i hestynnodd o'r tu allan i'r gwersyll, ym mhell oddi wrth y gwersyll, ac a'i galwodd pabell y cyfarfod: a phob vn a geisiei yr Arglwydd a aei allan i babell y cyfarfod yr hon *ydoedd o'r tu allan i'r gwersyll.

8 A phan aeth Moses i'r babell, yr holl bobl a godasant, ac a safasant bob vn *ar* ddrws eithabell, ac a edrychasant ar ol Moses, nes ei ddyfod i'r babell.

9 A phan aeth Moses i'r babell y descynnodd colofn y cwmwl, ac a safodd *wrth* ddrws y babell: a'r Arglwydd a lefarodd wrth Moses.

10 A gwelodd yr holl bobl golofn y cwmwl yn sefyll *wrth* ddrws y babell: a'r holl bobl a godasant, ac a addolasant bob vn *wrth* ddrws ei babell.

11 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moses wyneb yn wyneb, fel y llefarei gŵr wrth ei gyfaill. Ac efe a ddychwelodd i'r gwersyllfa, ond y llanc Ioisua mab Nun ei wenidog ef ni fynoddo'r babell.

12 A Moses a ddywedodd wrth yr Arglwydd, gwel, ti a ddywedi wrthif, dwg y bobl yma i fynu, ac ni ddangosaist i mi yr hwn a anfonyd gyd â mi: a thi a ddywedaist, mi a'th adwen wrth dy enw, a chefaist hefyd ffafor yn fy ngolwg.

13 Yna awr gan hynny o chefais ffafor yn dy olwg, yspysia i mi dy ffordd attolwg fel y'th adwaenwyf, ac fel y caffwyf ffafor yn dy olwg: gwel hefyd mai dy bobl di *yw* y genhedl hon.

14 Yntef a ddywedodd, fy wyneb a gaiff fyned *gyd â thi*, a rhoddaf orphwysfa it.

15 Ac efe a ddywedodd wrthoi, oni â dy wyneb *gyd â ni*, nac a'r wein ni i *fynu oddi ymma.*

16 Canys pa fodd y gwyddir ymma gael o honof fi a ffor yn dy olwg, mi a'th bobl? onid drwy fyned o honot ti gyd â ni? felly myfi a'th bobl a rageirwn ar yr holl bobl *sydd* ar wyneb y ddaear.

17 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Moses, gwnaf hefyd y peth hyn a leferaist: o blegir ti a gefaist ffafor yn fy ngolwg, a mi a'th adwen wrth dy enw.

18 Yntef a ddywedodd, dangos i mi attolwg fy ogoniant.

19 Ac efe a ddywedodd, gwnaf i'm holl ddaioni fyned heibio o flaen dy wyneb, a chyhoeddaf enw yr Arglwydd o'th flaen di: a mi *a drugarhaf* † wrth yr hwn y cymmerwyf drugaredd a mi a drugarhaf dosturiaf wrth yr hwn y tosturiwyf.

† Hebr. gras.

20 Ac efe a ddywedodd, ni elli weled fy wyneb: canys ni'm gwel dyn a byw.

21 Yr Arglwydd hefyd a ddywedodd, wele dy le yn ymyl: lleyc gei sefyll ar graig.

22 A thra yr elo fy ngogoniant heibio, mi a'th osodaf o fewn agen yr graig, a mi a'th orchuddiaf a'm llaw nes i mi fyned heibio.

23 Yna y tynnaf ymmaith fy llaw, a'm ôl cei di ei weled: ond ni welir fy wyneb.

PEN. XXXIIII.

1 *Adnewyddu y Deddfau.* 6 *Goruchwyliaeth yr Arglwydd.* 8 *Moses yn ymbilio ar Dduw yn ddifrifol drosy bobl.* 10 *Duw yn gwneuthur cyfammod newydd.* 27 *Yn ei ysgrifenu.* 29 *Moses yn disgleirio.*

...yn ofni i lawr o'r llechau. 29 Ei oni pheryl, torr ei wdd: pryn hefyd boh cyntaf-
...ef yn dyscyfario, ac ymsef yn rhoddi ller anedic o'th feibion, a ac nac ymddangosed neb ger Pen.22.13
...gwisc. fy mron yn wâg-law.

A Dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, a Nâdd 21 a Chwe dlwrnodd y gweithi, ac ar y seithfed Pen.23.12
...ti dy wisc o lechau cerrig fel y rhai cyntaf: a dydd y gorphwysi: yn amser aredic, ac yn y cyn- deut.5.12
...ni a'r ferfennaf. ar y llechau y geirian oedd ar y haiaf y gorphwysi. luc.13.14.
...llechau cyntaf, y rhai a dorraist. 22 Cadw a hefyd eyd yr wythnosau, o flaen- Pen.23.16
...3 A bydd barod erbyn y bôrau; a thyred i fynu ffwyth y cynhaiaf gwenith, a gwyl y cynnull ar
...yn foreu i fynydd Sinai, a saf i mi yno ar ben y ddiwedd y flwyddyn.
...mynydd. 23 a Tair gwaith yn y flwyddyn, yr ymddengys Pen. 23.
4 *Ond na ddened neb i fynu gyd â thi, ac na dy holl wr-rywiaid ger bron yr Arglwydd Ddnw, 14.17.
...welet neb ar yr holl fynydd: na phored hefyd na Duw Israel. deu.16.16
...dafad nac eidion, ar gyfer y mynydd hwn.
5 Ac efe a ddodd ddwy o lechau cerrig, o 24 Canys mi a yrraf y cenhedloedd allan o'th
...fath y rhai cyntaf, a Moses a gyfododd yn foreu, flaen dihac'a helaethaf dy derfynau di: ac ni chwen-
...ac a aeth i fynydd Sinai fel y gorchymynasai yr Ar- nych neb dy dir di, pan elych i fynu i ymddangos
...glwydd iddo; ac a gymerodd yn ei law y ddwy ger bron yr Arglwydd dy Ddnw, dair gwaith yn y
...lech garreg. flwyddyn.
6 A'r Arglwydd a ddelcynnodd mewn cwm- 25 a Nac offrymma waed fy aberth gyd â bara le- Pen.23.18
...wl, ac a safodd gyd ag ef yno; ac a gyhoeddodd feinllyd; ac nac arhoed aberth gwyl y Pasc tros nos
...enw'r Arglwydd. hyd y bôrau.
7 A'r Arglwydd aeth heibio o'i flaen ef, ac a lefodd 26 Dwg y goreu o flaen ffwyth dy dir, i dŷ yr [Cynta∫.
...Iehofa, Iehofa, y Duw trugarog, a gras-lawn, hwyr- Arglwydd dy Ddnw. a Na ferwa fyn yn llaeth ei Pen.23.19
...fydlit ddigio, ac amlo drugaredd, a gwirionedd. fam. deu.14.21
8 Yr hwnyddd yn cadw trugaredd i filoedd, gan 27 Yr Arglwydd hefyd a ddywedodd wrth Moses Deu.4.13
...faddeu anwiredd a chamwedd, a phechod: a neb *ferifenna it y geirian hyn: o blegit yn ôl y geirian
...ni fydd yn euog (canys pobl war-galed yw) a maddeu hyn y gwneuthum gyfammod â thi ac ag Israel.
...ei anwiredd, a'n pechod, a chymmer ni yn eti- 28 a Ac efe a fu yno gyd â'r Arglwydd ddengain Pen.34.28
...feddaeth i ti. nhiwnod, a dengain nhos: ni fwytaodd fara, ac deut.9.9.
9 A Moses a frysiodd; ac a ymgrymmodd tua ni fodd ddwfr: ac efe a ferifenodd ar y llechau
...y llaw, ac a addolodd. a eiriau y cyfammod *ef y dec gair. Deu.4.13
10 Ac a ddywedodd, os cefais yn awr ffafor yn dy 29 A phan ddaeth Moisei ware o fynydd Sinai,
...olwg ô Arglwydd, eled fy Arglwydd attolwg yn a dwy lech y deftiolaeth yn llaw Moses pan ddaeth
...ein plith ni (canys pobl war-galed yw) a maddeu ei ware o'r mynydd: ni wyddai Moses i groen
...ein anwiredd, a'n pechod, a chymmer ni yn eti- ei wyneb ddiſgleirio, wrth lefaru o honaw ef
...feddaeth i ti. wrtho.
11 Yttef a ddywedodd, a wele fi yn gwneuthur 30 A phan welodd Aaron a holl feibion Israel
...cyfammod yngwydd dy holl bobl: gwnaf ryfedda- Moses, wele yr oedd croen ei wyneb ef yn diſcleirio: a a hwy a ofnasant nefâu atto ef. 2.Cor.3.7
...dau y rhai ni wnaed yn yr holl ddaiar, nac yn yr holl
...genedloedd: a'r holl bobl yr wyt ti yn eu mysc a 31 A Moses a alwodd arnynt; ac Aaron a holl
...gaiff weled gwaith yr Arglwydd: canys ofnadwy bennaethiaid y gynnulleidfa, a ddyfu wrthi fant atto
...yw yw a wnaf â thi. ef: a Moses a lefarodd wrthynt hwy.
12 Cadw yr hyn a orchymynnais it heddyw: wele 32 Ac wedi hynny nefâodd holl feibion Israel a
...mi yrraf allan o'th flaen di yr Amoriad, a'r Ca- ac efe a orchymynnodd iddynt yr hyn oll a leſtafsei
...nanead, a'r Hethiad, a'r Pherezziad, yr Hefiad he- yr Arglwydd yn mynydd Sinai.
...fyd yr Iebuſiad. 33 Ac *ac darfod i Moſes lefaru wrthynt, efe a 2.Cor.3.
13.
13 a * chadw arnat rhac gwneuthur cyfammod roddes len gudd ar ei wyneb.
...â phreſwylwyr y wlad yr wyt yn myned iddi: rhac
...ac nad yn fagl yn dy blith. 34 A phan ddelei Moſes ger bron yr Arglwydd i
14 Eithr ainifrwch eu hallorau hwynt; dryllwch lefaru wrthe, efe a dynnei ymmaith y llen gudd
...eu delwau hwynt; a thorrwch i lawr eu llwyn nes ei ddyfod allan: a phan ddeleiefe allan y lle-
...hwynt. farei wrth feibion Israel yr hyn a orchymynaid
15 Canys ni chei ymgrymmu i ddnw arall: a bleid- iddo.
...dir yr Arglwydd, *ei ddilgus yw ei enw: Duw
...dilgus yw efe. 35 A meibion Israel a welſant wyneb Moſes, fod
16 Rhac it wneuthur cyfammod a phreſſwylwyr croen wyneb Moſes yn diſcleirio: a Moſes a rod-
...y tir; ac iddynt buteinio ar ol eu duwiau, ac dodd drachefn y llen gudd ar ei wyneb hyd oni ddel-
...aberthu iw duwiau, a'th alw di, ac i tithau fwyta ei i lefaru wrth Ddnw.
...o'i aberth.

PEN. XXXV.

17 Na wna it duwiau arwidd. 1 *Y Sabboth.* 4 *Ewyllyſcar offrymmau yr Ta-*
bernacl. 20 *Parodrwydd y bobl i offrymmu.* 30
Galw Bezaleel ac Aholiab yr gwaith.

18 a Cadw dŷl y bara croyw: ſaith niwrnod y Cafclodd Moſes hefyd holl gynnulleidfa mei-
...bwyttei fara croyw fel y gorchymynnais it, ar yr bion Israel, a dywedodd wrthynt: dymma y
...amſer yn mis Abib: o blegit yn * mis Abib y pethau a orchymynnodd yr Arglwydd eu gwneu-
...daethoſt allan o'r Aipht. thur.
19 a Pôb peth a egoro groch, a phob 2 Chwe * diwrnod y gweir gwaith, ar y ſeith- Pen.20.9.
...creadur cyntaf o'th anifeiliaid, yn eidionau, ac yn fed dydd y bydd i chwi ddydd † ſanctaidd, Sabboth Ien.23.3.
...defaid. gorphwys i'r Arglwydd: llwyr rodder i farwo- deu.5.12.
20 Os y cyntaf i aſſyn a brynu di â gog yn; ac laeth pwy bynnac a wnelo waith arno. luc.13.14.
† Hebr.
ſanctaidd
rwydd.
21 Cyn-

5 Cymmerwch o'ch plith offrwm i'r Arglwydd: pob * vn ewyllysgar ei galon dyged hyn yn offrwm i'r Arglwydd: aur ac arian, a phres:

Pen.25.2.

6 A *lidan* glâs, a phorphor, ac scarlat, a lliain main, a *blew* geifr.

7 A chrwyn hyrddod wedi en lliso yn gochion, a chrwyn daiar-foch, a choed Sittim.

8 A olew i'r goleuni: a llysiau i olew yr enaint, ac i'r arogl-darth peraidd:

9 A meini Onix, a meini iw gosod yn yr Ephod, ac yn y ddwyfronnec.

Pen.28.3.

10 A * phob doethei galon yn eich plith, deuant a gweithiant yr hyn oll a orchymynnodd yr Arglwydd.

Pen.26.31

11 Y tabernacl, ei babell-len, a'i dô: ei fachau a'i styllod, ei farrau, ei golofnau, a'i forteisiau:

12 Yr Arch, a'i throsolion, y drugareddfa, a'r wahan-len, yr hon *a'i* gorchguddia:

13 Y bwrdd, a'i drosolion, a'i holl lestri, a'r bara dangos:

14 A chanhwyll-bren y goleuni, a'i offer, a'i lampau, ac olew y goleuni:

Pen.30.1.

15 * Ac allor yr arogl-darth, a'i throsolion, ac olew yr eneiniad, a'r arogl-darth peraidd, a chaead-len y drws i fyned i'r tabernacl:

Pen.27.1.

16 * Allor y poeth-offrwm a'i alch brês, ei throsolion a'i holl lestri, ynoe a'i thraed:

17 Llenni y cynteddfa, ei golofnau a'i forteisiau: caead-len porth y cynteddfa:

18 Hoelion y tabernacl, a hoelion y cynteddfa, a'i rhaffau hwynt:

19 A gwiscoedd y weinidogaeth i weini yn y cyssegr: sanctaidd wiscoedd Aaron yr offeiriad, a gwiscoedd ei feibion ef, i offeiriadu *yndddynt*.

20 A holl gynulleidfa meibion Israel aethant allan oddi ger bron Moses.

21 A phob vn yr hwn y cynhyrfodd ei galon ef; a phob vn yr hwn y gwnaeth ei yspryd ef yn ewyllysgar, a ddaethant *ac* a ddygasant offrwm i'r Arglwydd, tu ac at waith pabell y cyfarfod, a thu ac at ei holl wasanaeth hi, a thu ac at y gwiscoedd sanctaidd.

22 A daethant yn wŷr, ac yn wragedd: pob vn ar a oedd ewyllysgar ei galon a ddygasant freichledau, a chlust-dlysau, a modrwyau, a chadwynau, pob math ar dlysau aur: a phob gwr ar a offrymmodd offrwm *a offrymmodd* aur i'r Arglwydd.

23 A phob vn ar y caed gyd ag ef *lidan* glâs, a phorphor, ac ysgarlat, a lliain main a *blew* geifr, a chrwyn hyrddod wedi eu lliso yn gochion, a chrwyn daiar-foch, a'i dygasant.

24 Pob vn ar a offrymmodd offrwm o arian a phres, a ddygasant offrwm i'r Arglwydd: a phob vn ar y caed gyd ag ef goed Sittim i ddim o waith y gwasanaeth, a'i dygasant.

25 A phob gwraig ddoeth o galon a nyddodd â'i dwylaw: ac a ddygasant yr edafedd *lidan* glâs, a phorphor, ac scarlat, a lliain main.

26 A'r holl wragedd y rhai y cynnhyrfodd eu calonnau hwynt mewn cyfarwyddyd, a nyddasant *blew* geifr.

27 A'r penaethiaid a ddygasant feini Onix, a meini iw gosod ar yr Ephod, ac ar y ddwyfronnec.

Pen.30.13

28 A llysiau, ac olew i'r goleuni, ac * i olew yr enaint, ac i'r arogl-darth peraidd.

29 Holl blant Israel yn wŷr ac yn wragedd, y rhai a glywent ar eu calon offrymmu tu ac at yr holl waith a orchymynasei yr Arglwydd drwy law Moses ei wneuthur, a ddygasant i'r Arglwydd offrwm ewyllysgar.

30 A dywedodd Moses wrth feibion Israel

Pen.31.2.

gwelwch, galwodd * yr Arglwydd erbyn ei enw, Beseleel fab Vri, fab Hur, o lwyth Iuda.

31 Ac a'i llanwodd ef a gyspryd Duw, mewn gwarfyddyd, mewn deall, ac mewn gwybodaeth, ac mewn pob gwaith:

32 I ddychymygu cywreinrwydd, i weithio mewn aur, ac mewn arian, ac mewn prês.

33 Ac mewn cyfarwyddyd a osod meini, ac mewn saernieth pren, i weithio ym mhob gwaith cywraint.

34 Ac efe a roddodd yn ei galon ef ddyscu: efe, ac Aholiab mab Achisamah o lwyth Dan.

35 Efe a'i llanwodd hwynt â doethineb calon, i wneuthur pob gwaith saer a * chywreinwaith, a Pen. gwaith edef a nodwydd, mewn *lidan* glâs, ac mewn porphor, ac mewn scarlat, ac mewn lliain main, ac i wau; gan wneuthur pob gwaith a dychymygu cywreinrwydd.

PEN. XXXVI.

1 Rhoddi offrwm y bobl yn llaw y gweithwyr. 3 Gorfod gwahardd haelioni y bobl. 8 Llenni y Cyrubiaid. 14 Y llenni o flew geifr. 19 Y tabell-len a'r mwyn. 20 Y byrddau a'i morteisiau. 35 Y nebaulen. 37 Y gaead-len i'r drws.

YNa y gweithiodd Beseleel ac Aholiab, a phôb gŵr doeth o galon y rhai y rhoddasei yr Arglwydd gyfarwyddyd a deall ynddynt, i fedru gwneuthur holl waith gwasanaeth y cyssegr: yn ôl yr hyn oll a orchymynnasai yr Arglwydd.

2 A Moses a alwodd Beseleel ac Aholiab, a phôb gŵr celfyddy rhoddasei yr Arglwydd gyfarwyddeb iddo: pôb vn yr hwn y dng ei galon ei hun ef i nesau at y gwaith iw weithio ef.

3 A chymmerasant gan Moses yr holl offrwm a ddygasei meibion Israel i waith gwasanaeth y cyssegr, iw weithio ef. A hwy a ddygasant atto ef ychwaneg o offrwm gwir-fodd bôb boran.

4 A'r holl rai celfyddol a'r oedd yn gweithio holl waith y cyssegr a ddaethant bôb vn oddi wrth ei waith, yr hwn yr oeddynt yn ei wneuthur.

5 A llefarasant wrth Moses, gan ddywedyd, y mae yr bobl yn dwyn mwy na digon er gwasanaeth i'r gwaith a orchymynodd yr Arglwydd ei wneuthur.

6 A Moses a roes orchymyn, a hwy a barasant gyhoeddi trwy y gwersyll, gan ddywedyd, na wnaed na gŵr na gwraig waith mwy tuac at offrwm y cyssegr: felly yr attaliwyd y bobl rhac dwyn *mwy*.

7 Canys yr *y*doedd digon o ddefnydd i'r holl waith iw wneuthur, a gwedill.

8 * A'r holl rai celfyddol o'r rhai oedd yn gwei- Pen. thio gwaith y tabernacl, a wnaethant ddec llen o lliain main cyfrodedd, a *lidan* glâs, a phorphor, ac ysgarlat: a Cherubiaid o waith cywraint y gwnaethant hwynt.

9 Hŷd vn llen *oedd* wyth gufydd ar hugain, a lled vn llen, pedwar cufydd: yr vn mesur *oedd* i'r holl lenni.

10 Ac efe a gydiodd bum llen wrth ei gilydd, ac a gydiodd y pum llen *eraill* wrth ei gilydd.

11 Ac efe a wnaeth ddolennau o *lidan* glâs ar ymyl vn llen, ar *ei* chwrr eithaf yn y cydiad: felly y gwnaeth efe ar ymyl llen arall ynghydiad yr ail.

12 * Dec dolen a deugain a wnaeth efe ar vn llen, Pen. a dec dolen a deugain a wnaeth efe yn y cwrr eithaf i'r llen ydoedd ynghydiad yr ail: y dolennau oedd yn dal y naill *len* wrth y llall.

13 Ac efe a wnaeth ddec a deugain o fachau aur, ac a gydiodd y naill *len* wrth y llall â'r bachau, fel y byddei ynvn tabernacl.

14 Efe

16 Ese a wnaeth hefyd lenni o *fyw* geisr i *sod* yn babell-len ar y tabernacl: yn vn llen ar ddec y gwnaethese hwnnw.

17 Bŷd yn llen oedd ddec cufydd ar hugain, a lled vn llen *oedd* bedwar cufydd: a'r vn mesur oedd i'r vn llen ar ddec.

18 Ac ese a gydiodd bum llen wrthynt eu hunain, a chwe llen wrthynt eu hunain.

19 Ese a wnaeth hefyd ddec dolen a deugain ar ymyl eithaf y llen yn y cydiad: a dec dolen a deugain a wnaeth ese ar ymyl y llen ynghydiad yr ail.

20 Ac ese a wnaeth ddec a deugain o fachau prês; i gydio y babell-len i fod yn vn.

21 Ac ese a wnaeth dô i'r babell-len o grwyn hyrddod wedi eu lliso yn gochion: a thô o grwyn daliscch yn vchaf.

22 Ac ese a wnaeth yſtyllod i'r tabernacl o goed Sittim, yn eu ſefyll.

23 Dec cufydd *oedd* hyd yſtyllen: a chufydd a hanner cufydd lled pôb y ſtyllen.

24 Dau dyno *oedd* i'r vn ſtyllen wedi eu gosod neun traſn ymaill ar gyfer y llall: ſelly y gwnaeth ese holl yſtyllod y tabernacl.

25 Ac ese a wnaeth yſtyllod i'r tabernacl: vgain yſtyllen i'r tu dehau, tua'r dehau.

26 A deugain mortais arian a wnaeth ese dan yr vgain yſtyllen: dwy ſortais dan vn yſtyllen iw dau dyno, a dwy ſortais dan yſtyllen arall iw dau dyno.

27 Ac i'r ail yſtlys y tabernacl o du y gogledd: ese a wnaeth vgain yſtyllen.

28 A'i deugain mortais o arian: dwy ſortais tan yſtyllen, a dwy ſortais tan y ſtyllen arall.

29 Ac i yſtlysau y tabernacl tu a'r gorllewin y gwnaeth ese chwech yſtyllen.

30 A dwy ſtyllen a wnaeth ese ynghonglau y tabernacl i'r deau yſtlys.

31 Ac yr oeddynt *wedi eu ‡ cydio oddi tanodd; ac yr oeddynt hefyd wedi eu cydio oddi arnodd wrth vn ſodwy: ſelly y gwnaeth iddynt ill dwy yn y ddwy gongl.

32 Ac yr oedd wyth yſtyllen; a'i morteiſiau *oedd* yn ddeunaw o ſorteiſiau arian: ‡ dwy ſortais tan bob yſtyllen.

33 Ac ese a wnaeth farrau o goed Sittim: pump i ſodi yn yſtlys i'r tabernacl,

34 A phum barr i ſtyllod ail yſtlys y tabernacl, a phum barr i ſtyllod y tabernacl i'r yſtlysau o du y gorllewin.

35 Ac ese a wnaeth y barr canol i gyrhaeddyd trwy yr yſtyllod o gwrr i gwrr.

36 Ac ese a oſododd aur tros yr yſtyllod, ac a wnaeth eu modrwyau hwynt o aur i fyned am y barrau: ac a wiſgodd y barrau ag aur.

37 Ac ese a wnaeth wahan-len o *fidan* glâs, a phorphor ac yſcarlat, a lliain main cyfrodedd: â Cherubiaid o waith cywraint y gwnaeth ese hi.

38 Ac ese a wnaeth iddi bedair colofn *o goed* Sittim, ac a'i gwiſcodd hwynt ag aur, a'i pennau *oedd* o aur: ac ese a ſwriodd iddynt bedair mortais arian.

39 Ac ese a wnaeth gaead-len i ddrws y tabernacl o *fidan* glâs, a phorphor, ac yſcarlat, a lliain main cyfrodedd, o waith edef a nodwydd.

40 A'i phum colofn, a'i pennau; ac a oreurodd eu pennau hwynt, a'i cylchau ag aur: ond eu pum morteiſi *oedd* o biês.

PEN. XXXVII.

1 Yr Arch. 6 † Drugareddfa a'r Cerubiaid. 13 † bwrdd a'i leſtri. 17 Y Canhwyllbren, a'i lampau, a'i ſŵr. 25 Allor yr arogl-darth. 29 Olew y ſmeiniad, a'r pur arogl-darth.

A *Beſaleel a wnaeth yr Arch, o goed Sittim; o ddau gufydd a hanner ei hŷd, a chufydd a hanner ei lled, a chufydd a hanner ei huchder. * Pen. 25.10.

2 Ac a'i gwiſcodd hi ag aur pur o fewn ac oddi allan; ac a wnaeth iddi goron o aur o amgylch.

3 Ac a ſwriodd iddi bedair modrwy o aur ar ei phedair congl; ſef dwy ſodrwy ar ei naill yſtlys, a dwy ſodrwy ar ei hyſtlys arall.

4 Ese a wnaeth hefyd drosolion o goed Sittim, ac a'i gwiſgodd hwynt ag aur.

5 Ac a oſododd y trosolion drwy y modrwyau ar yſtlysau yr Arch, i ddwyn yr Arch.

6 Ac ese a *wnaeth drugareddfa o aur coeth; o ddau gufydd a hanner ei hŷd, a chufydd a hanner ei lled. * Pen. 25.17.

7 Ac ese a wnaeth ddau Gerub aur: o vn dryll cyſan y gwnaeth ese hwynt ar ddau ben y drugareddfa.

8 Vn Cerub ‖ ar y pen o'r tu yma, a Cherub arall ar y pen o'r tu arall: o'r drugareddfa y gwnaeth ese y Cerubiaid ar ei dau ben hi. ‖ *Neu, o'r pen.*

9 A'r Cerubiaid oeddynt, gan ledu eſgyll tuac i fynu, â'u heſgyll yn gorchuddio y drugareddfa, a'i hwynebau pôb vn at ei gilydd: wynebau y Cerubiaid *oedd* tu ac at y drugareddfa.

10 Ac ese a wnaeth ſwrdd o goed Sittim: dau gufydd ei hŷd, a chufydd ei lled, a chufydd a hanner ei vchder.

11 Ac a oſododd aur pûr trofto, ac a wnaeth iddo goron o aur o amgylch.

12 Gwnaeth hefyd iddo gylch o amgylch o led llawfaen a wnaeth goron aur ar ei gylch o amgylch.

13 Ac ese a ſwriodd iddo bedair modrwy o aur: ac a roddodd y modrwyau wrth ei bedair congl, y rhai *oedd* yn ei bedwar troed.

14 Ar gyfer y cylch yr oedd y modrwyau yn lle i'r troſolion i ddwyn y bwrdd.

15 Ac ese a wnaeth drosolion o goed Sittim, ac a'i gwiſgodd hwynt ag aur i ddwyn y bwrdd.

16 Ese a wnaeth hefyd y llestri *ſyddei* ar y bwrdd *ei ddyſclau ef a'i lwyau, a'i phiolau, a'i gaeadau i ‖ gau â hwynt: o aur pûr. * Pen. 25.29. ‖ *Neu, dywallt.*

17 Ac ese a wnaeth *ganhwyll-bren o aur coeth: o vn dryll cyſan y gwnaeth ese y canhwyllbren, ei balader, ei geingeiau, ei bedill, ei gnapiau, a'i ſlodau oedd o'r vn. * Pen. 25.32.

18 A chwech o geingeiau yn myned allan o'i yſtlyſau: tair ceingc or canhwyll bren o vn yſtlys, a thair ceingc or canhwyll-bren o'r yſtlys arall.

19 Tair padell ar waith almonau, cnap a blodeun *oedd* ar vn geingc, a thair padell o waith almonau, cnap a blodeun ar geingc arall; yr vn modd *yr oedd* ar y chwe cheingc y rhai oedd yn dyfod allan o'r canhwyll-bren.

20 Ac ar y canhwyll-bren yr *oedd* pedair padell o waith almonau, ei gnappiau a'i flodau.

21 A chnap tan ddwy geingc o honaw, a chnap tan ddwy geingc o honaw, a chnap tan ddwy geingc o honaw: yn ôl y chwe cheingc oedd yn dyfod allan o honaw.

22 Eu cnappiau, a'i ceingciau oedd o'r vn: y cwbl o honaw *ydoedd* *vn dryll cyſan o aur coeth. * Pen. 25.31.

23 Ac ese a wnaeth ei ſaith lamp eſ, a'i efeiliau, a'i gaſnau, o aur pur.

24 O *dalent o aur coeth y gwnaeth ese ef, a'i holl leſtri. * Pen. 25.39.

25 Gwnaeth hefyd *allor yr arogl-darth o goed Sittim: o gufydd ei hŷd, a chufydd ei lled, yn bedair ongl, ac o ddau gufydd ei huchder; ei chyrn oedd o'r vn. * Pen. 30.34.

26 Ac ese a'i gwiſgodd hi ag aur coeth; ei chaead a'i hyſtlyſau o amgylch,

27 Ac

27 Ac efe a wnaeth iddi ddwy fodrwy o aur wrth ei dwy gongl, ar ei dau ystlys, oddi tan ei choron; i fyned am drosolion i'w dwyn arnynt.

28 Ac efe a wnaeth drosolion o goed Sittim; ac a'i gwiscodd hwynt ag aur.

Pen.30. 29 Ac efe a wnaeth *olew yr ennein-iad sanctaidd, a'r arogl darth llysieuoc pur o waith yr apothecari.

PEN. XXXVIII.

1 *Allor y poeth-offrwm.* 8 *Y Noe brês.* 9 *Y Cynteddfa.* 21 *Cyfrif o offrymmau y bobl.*

Pen.27.1. A Cefe a wnaeth allor y poeth offrwm o *goed Sittim; o bump cufydd ei hŷd, a phump cufydd ei lled, ynbedair-ongl; ac yn dri cufydd ei huchter.

2 Gwnaeth hefyd ei chyrn hi ar ei phedair congl: ei chyrn hi oedd o'r un: ac efe a'i gwiscodd hi â Pen.27.2. phrês.

3 Efe a wnaeth hefyd holl lestri yr allor, y crochanau, a'r rhawiau, a'r cawgiau, a'r eigweinian, a'r pedyll tân: ei holl lestri hi a wnaeth efe o brês.

4 Ac efe a wnaeth i'r allor, alch brês ar waith rhwyd; dan ei chwmpas oddi tanodd hyd ei hanner hi.

5 Efe a fwriodd bedair modrwy i bedwar gwrr yr alch brês; i fyned am drosolion.

6 Ac efe a wnaeth drosolion o goed Sittim; ac a'i gwiscodd hwynt â phres.

7 Ac efe a dynnodd y trosolion drwy y modrwyau ar ystlysau yr allor, iw dwyn hi arnynt: yn gau y gwnaeth efe hi ag ystylled.

8 Ac efe a wnaeth noe brês, a'i throed o brês, o ddrychau *gwragedd* y thai a ymgasclent *yn fynedfa* ddrws pabell y cyfarfod.

9 Ac efe a wnaeth y cynteddfa ar yr ystlys deheu, tu a'r deheu: llenni y cynteddfa *oedd* o liain main cyfrodedd o gant cufydd.

10 A'i hugain colofn, ac a'i hugain mortais o brês: a phennau y colofnau a'i cylchau o arian yr oeddynt.

11 Ac ar du ygogledd, *y llenni oedd* gan cufydd, eu hugain colofn, a'i hugain mortais o brês: a phennau y colofnau a'i cylchau o arian.

12 Ac o du y gorllewin, llenni o ddec cufydd a dengain: eu dec colofn, a'i dec mortais, a phennau y colofnau, a'i cylchau o arian.

13 Ac i du y dwyrain tu a'r dwyrain *yr oedd llenni* o ddec cufydd a dengain.

14 Llenni o bymthec cufydd *a wnaeth efe o'r naill* tu i'r porth: eu tair colofn, a'i tair mortais.

15 Ac *efe a wnaeth* ar yr ail ystlys o ddeutu drws porth y cynteddfa lenni o bymthec cufydd, eu tair colofn, a'i tair mortais.

16 Holl lenni y cynteddfa o amgylch *a wnaeth efe* o liain main cyfrodedd.

17 A morteisiau y colofnau *oedd* o brês: pennau y colofnau, a'i cylchau o arian: a gwisc eu pennau o arian, a holl golofnau y cynteddfa oedd wedi eu cylchu ag arian.

18 A chaead len drws y cynteddfa *ydoedd* waith edef a nodwydd, o *fidan* glâs, a porphor ac ysgarlat, a lliain main cyfrodedd: ac yn ugain cufydd o hŷd, a'i huchter o'i lled yn bump cufydd, ar gyfer llenni y cynteddfa.

19 Eu pedair colofn hefyd, a'i pedair mortais oedd o brês, a'i pennau o arian: gwisc eu pennau hefyd a'i cylchau *oedd* arian.

Pen.27. 20 A *holl hoelion y tabernacl, a'r cynteddfa oddi amgylch *oedd* brês.

21 Dymma gyfrif *perthynasau* y tabernacl *sef* tabernacl y tystiolaeth, y rhai a gyfrifwyd *trwy* orchymyn Moses, i watsnaeth y Lefiaid *drwy law* Ithamar fab Aaron yr offeiriad.

22 A Besaleel mab Yri mab Hur o lwyth Iuda a wnaeth yr hyn oll a orchymynnodd yr Arglwydd wrth Moses.

23 A chyd ag ef yr ydoedd Aholiab mab Achisamah o lwyth Dan, saer cywrain, a gwniadur, a mewn *fidan* glâs, ac mewn porphor, ac mewn ysgarlat, ac mewn lliain main.

24 Yr holl aur a weithiwyd yn y gwaith *sef* yn holl waith y cyssegr, sef aur yr offrwm ydoedd naw talent ar hugain, a seithgan sicl, a dec ar hugain yn ôl sicl y cyssegr.

25 A'r arian y rhai a gyfrifwyd o'r gynnulleidfa *oedd* gan talent, a mil a seithgant a pymthec sicl a thrugain yn ôl sicl y cyssegr.

26 Becah am bôb pen, *sef* banner sicl yn ôl sicl y cyssegr, am bôb vn a ele heibio dan rif o fab vgeinmlwydd ac vchod *sef* am chwe chan mil a fauir mil, a phum cant, a dec a deugain.

27 Ac o'r can talent arian y bwriwyd morteisiau y cyssegr a morteisiau y wahan-len: can mortais o'r cant talent, talent i bôb mortais.

28 Ac o'r mil, a seith-gant, a pymthec *sicl* a thrugain y gwnaeth efe bennau y colofnau, ac y gwiscodd eu pennau, ac y sylchodd hwynt.

29 A phrês yr offrwm *oedd* ddec talent a deugain; a dwy fil a phedwar cant o sicla.

30 Ac efe a wnaeth o hynny forteisiau drws pabell y cyfarfod a'r allor brês, a'r alch pres y rhai oedd iddi; a holl lestri yr allor.

31 A morteisiau y cynteddfa o amgylch, a morteisiau porth y cynteddfa a holl hoelion y tabernacl, a holl hoelion y cynteddfa o amgylch.

PEN. XXXIX.

1 *Gwisgoedd y weinidogaeth, a'r gwisgoedd sanctaidd.* 2 *Yr Ephod.* 8 *Y ddwyfronneg.* 22 *Y fantell yr Ephod.* 27 *Y peisiau, a'r mitr, a'r gwregys o liain main.* 30 *Talaeth y goron sanctaidd.* 32 *Moses yn gorfen y gwbl ac yn ei bendithio.*

A Co'r *fidan* glâs, a'r phorphor, a'r ysgarlat, gwnaethant wiscoedd gweinidogaeth i weini yn y cyssegr: * gwnaethant y gwiscoedd sanctaidd i Aaron sel y gorchymynnasei yr Arglwydd wrth Moses.

2 Ac efe a wnaeth yr Ephod o aur, *fidan* glâs, a phorphor, ac ysgarlat a lliain main cyfrodedd.

3 A gyrrasant yr aur yn ddalennau tenewon, ac a'i torrasant yn edafedd i weithio yn y *fidan* glâs, ac yn y porphor, ac yn yr ysgarlat, ac yn y lliain main, yn waith cywrain.

4 Ysgwyddau a wnaethant iddi yn cydiet wrth ei dau gwrs y cydiwyd hi.

5 A gwregys cywrain ei Ephod ef, yr hwn oedd arni *ydoedd* o'r un, yn ôl ei waith a hi: o aur, *fidan* glâs, a porphor ac ysgarlat, a lliain main cyfrodedd; megis y gorchymynnasei yr Arglwydd wrth Moses.

6 * A hwy a weithiasant feini Onix wedi eu gosod mewn boglynnau aur, wedi eu naddu megis naddiadau sêl, a henwau meibion Israel *ynddynt*.

7 A gosododd hwynt ar ysgwyddau yr Ephod, * yn feini cofiadwriaeth i feibion Israel; megis y gorchymynnodd yr Arglwydd wrth Moses.

8 Efe a wnaeth hefyd y ddwyfronneg o waith cywraint, ar waith yr Ephod; o aur, *fidan* glâs, porphor, hefyd ac ysgarlat, a lliain main cyfrodedd.

9 Pedair-ongl yr oedd; yn ddau ddyblyg y gwnaethant y ddwyfronneg: o hyd a thrychwant ei lled, yn ddau ddyblyg.

10 A gosodasant ynddi bedair rhes o feini:

Tophas, a Smaragdos *ydoedd* y wahan yr hon oedd yn gorchguddio:

35 Arch y destiolaeth, a'i throsolion, a'r drugareddfa.

36 Y bwrdd hefyd a'i holl lestri, ar bara dangos:

37 Y canhwyll-bren pur a'i lampau, a'r lampau i'w gosod mewn trefn, ei holl lestri, ac olew y goleuni:

38 A'r allor aur, ac olew'r eneiniad, a'r arogldarth llysenog, a chaead-len drws y babell:

39 Yr allor brês, a'r alch brês yr hon *oedd* iddi, ei throsolion a'i holl lestri y noe a'i thraed:

40 Llenni y cynteddfa, ei goloftau a'i forteisiau, a chaead-len porth y cynteddfa, ei rafftau a'i hoelion, a holl addoldrefn gwasanaeth y tabernacl, i'r pabell y cyfarfod:

41 Gwiscoedd y weini ddogoeth i weini yn y cyssegr sanctaidd wiscoedd Aaron yr offeiriad, a gwiscoedd ei feibion ef i offeiriadu.

42 Yn ol yr hyn holl a orchymynasei yr Arglwydd wrth Moses: felly y gwnaeth meibion Israel yr holl waith.

43 A Moses a edrychodd ar yr holl waith, a wele hwy a'i gwnaethent megis y gorchymynasei yr Arglwydd: felly y gwnaethent: a Moses a'i bendithiodd hwynt.

PEN. XL.

1 *Gorchymynyn codi y Tabernacl, 9 a'i eurioki,* 13 *a sanctteiddio Aaron a'i feibion.* 16 *Moses yn gwneuthur fel y gorchymynasei iddo.* 34 *Cwmmwl yn gorchguddio y babell.*

A'R Arglwydd a lefarodd wrth Moses, gan ddywedyd:

2 Yn y mis cyntaf ar y *dydd* cyntaf o'r mis, y cyfodi y tabernacl, pabell y cyfarfod.

3 A gosot yno Arch y dystiolaeth: a gorchguddia yr Arch à'r wahan-len.

4 * Dwg i mewn hefyd y bwrdd, a threfna † ef yn drefnus: dwg i mewn hefyd y canhwyll-bren a goleua ei lampau ef.

5 Gosot hefyd allor aur yr arogl-darth ger bron Arch y destiolaeth: a gosot gaead-len drws y Tabernacl.

6 Dod hefyd allor y poeth offrwm o flaen drws Tabernacl pabell y cyfarfod.

7 Dod hefyd y noe rhwng pabell y cyfarfod ac allor, a dod ynddi ddwfr.

8 A gosot hefyd y cynteddfa oddi amgylch, a dod gaead-len *ar* borth y cynteddfa.

9 A chymmer olew yr eneiniad, ac eneinia'r Tabernacl, a'r hyn oll *fydd* ynddo, a thyssegra ei a'i holl lestri: a sanctaidd fydd.

10 Eneinia hefyd allor y poeth offrwm, a'i holl lestri: a'r allor a gyssegri: a hi a fydd yn allor sanctteiddiolaf.

11 Eneinia y noe a'i thraed, a sanctteiddia hi.

12 A dwg Aaron a'i feibion i ddrws pabell y cyfarfod, a golch hwynt à dwfr.

13 A gwisc am Aaron y gwiscoedd sanctaidd, ac eneinia ef a sanctteiddia ef i offeiriadu i mi.

14 Dwg hefyd ei feibion ef, a gwisc hwynt â pheisiau.

15 Ac eneinia hwynt megis yr eneiniaist ef fad hwynt i offeiriadu i mi: felly bydd eu heneiniad iddynt yn offeiriadaeth dragywyddol drwy eu cenhedlaethau.

16 Felly Moses a wnaeth yn ol yr hyn oll a orchymynnodd yr Arglwydd iddo: felly y gwnaeth efe.

17 Felly * yn y mis cyntaf o'r ail flwyddyn, ar y *dydd* cyntaf o'r mis, y codwyd y Tabernacl.

18 A Moses a gododd y Tabernacl, ac a fo-

* Pen. 26.35.
† Heb. ei drefnu ef.
* Num. 7.1.

eithaodd ei ſorteiſiau, a'c a oſododd i ſynu ei ſyllod, ac a roddes i mewn ei ſarran, ac a gododd ei gulofnau.

19 Ac a ledodd y babell-len ar y tabernacl, ac a oſododd dô y babell-len arni oddi arnodd, fel y gorchymynaſei yr Arglwydd wrth Moſes.

20 Cymmerodd hefyd a rhoddod y dyſtiolaeth yn yr Arch, a goſodod y troſolion wrth yr Arch; ac a roddodd y drugareddfa i ſynu ar yr Arch.

* Pên. 25.12. 21 Ac eſe a ddug yr Arch i'r tabernacl, ac a oſododd y wahan-len orchudd, i orchuddio Arch y deſtiolaeth; megis y gorchymynaſei yr Arglwydd wrth Moſes.

22 Ac eſe a roddodd y bwrdd o fewn pabell y cyſarfod ar yſtlys y tabernacl, o du'r gogledd, o'r tu allan i'r wahan-len.

23 Ac eſe a dreſnoddd yn ddroſnus arno, ef y bara, ger bron yr Arglwydd: fel y gorchymynaſei yr Arglwydd wrth Moſes.

24 Ac eſe a oſododd y canhwyll-bren o fewn pabell y cyſarfod, ar gyfer y bwrdd, ar yſtlys y tabernacl, o du yr dehau.

25 Ac eſe a oleuodd y lampau ger bron yr Arglwydd, fel y gorchymynaſei yr Arglwydd wrth Moſes.

26 Efe a oſododd hefyd yr allor aur ym mhabell y cyſarfod, o flaen y wahan-len.

27 Ac a arogl-darthodd arni arogl-darth peraidd, megis y gorchymynaſei yr Arglwydd wrth Moſes.

28 Ac eſe a oſododd y gatnau-len ar ddrws y tabernacl.

29 Ac eſe a oſododd allor y poeth offrwm wrth ddrws tabernacl pabell y cyſarfod, ac a offrymmodd arni boeth offrwm a bwyd offrwm, * fel y gorchymynaſei yr Arglwydd wrth Moſes.

30 Efe a oſododd y noe hefyd rhwng pabell y cyſarfod a'r allor, ac a rhoddod yno ddwfr i ymolchi.

31 A Moſes, ac Aaron a'i feibion a olchasant yno eu dwyle, a'i traed.

32 Pan elent i babell y cyſarfod, a phan neſſaent at yr allor yr ymolchent: fel y gorchymynaſei yr Arglwydd wrth Moſes.

33 Ac eſe a gododd y cynteddfa o amgylch y tabernacl, a'r allor, ac a roddodd gatau-len a borth y cynteddfa: felly y gorphennodd Moſes y gwaith.

34 * Yna cwmmwl a orchguddiodd babell y cyſarfod, a gogoniant yr Arglwydd a lanwodd y tabernacl.

35 Ac ni allei Moſes fyned i babell y cyſarfod, am fod y cwmwl yn aros arni, a gogoniant yr Arglwydd yn llenwi y tabernacl.

36 A phan gyfodei y cwmmwl oddiar y tabernacl, y cychwynnei meibion Iſrael iw holl deithiau.

37 Ac oni chyfodei y cwmmwl, yna ni chychwynent hwynt hyd y dydd y cyfodei.

38 Canys cwmwl yr Arglwydd *ydoedd* ar y tabernacl y dydd, a than ydoedd arno y nos; yng-olwg holl dŷ Iſrael yn eu holl deithiau hwynt.

¶ TRYDYDD LLYFR MOSES YR HWN a elwir Leuiticus.

PEN. I.

1 Yr eſu y poeth offrymmau, 3 o eidionau, 10 o ddefaid, neu eifr, 14 ac adar.

A'R Arglwydd a alwodd ar Moſes, ac a leferodd wrtho o babell y cyſarfod; gan ddywedyd,

2 Llefara wrth feibion Iſrael a dywed wrthynt; pan ddygo dŷn o honoch offrwm i'r Arglwydd, o anifail *ſef* o'r eidionau neu o'r praſdd, yr offrymmwch eich offrwm.

* Exod. 29.10. 3 * Os poeth offrwm o eidion *ydyw* ei offrwm ef, offrymed ef yn wryw perffaith-gwbl: a dyged ef o'i ewyllys ei hun i ddrws pabell y cyſarfod, ger bron yr Arglwydd.

4 A goſoded ei law ar ben y poeth offrwm, ac fe a'i cymmerir ef yn gymeradwy ganddo, i wneuthur cymmod troſto.

* Leuit. 6.12. 5 * Lladded hefyd yr eidion ger bron yr Arglwydd; a dyged meibion Aaron yr offeiriaid y gwaed, a thaenellant y gwaed, o amgylch ar yr allor, yr hon *ſydd wrth* ddrws pabell y cyſarfod.

6 Ablinged y poeth offrwm, a thorred ef yn ei ddarnau.

7 A rhodded meibion Aaron yr offeiriad dân ar yr allor, a goſodant goed mewn trefn ar y tân.

8 A goſoded meibion Aaron yr offeiriaid y darnau, y pen a'r braſder mewn trefn ar y coed a *ſydd* ar y tân *ſydd* ar yr allor.

9 Onid y perfedd, a'i traed, a ylch efe mewn dwfr; a'r offeiriaid a lŷſc y cwbl ar yr allor, yn boeth offrwm, yn aberth tanllyd, o arogl peraidd, i'r Arglwydd.

10 Ac os o'r praidd *ſef* o'r defaid, neu o'r geifr *yr offrymma efe* boeth offrwm, offrymmed ef yn wryw perffaith-gwbl.

11 A lladded ef ger bron yr Arglwydd o du'r gogledd i'r allor: a thaenellet meibion Aaron yr offeiriaid ei waed ef ar yr allor o amgylch.

12 A thorred ef yn ddarnau gyd a'i ben a'i ſeddeu; a goſoded yr offeiriaid hwynt ar y coed a *ſydd* ar y tân *ſydd* ar yr allor.

13 Onid golched y perfedd a'r traed mewn dwfr a dyged yr offeiriad y cwbl, a lloſged ar yr allor: hwn ŷdd boeth offrwm, aberth tanllyd, o arogl peraidd i'r Arglwydd.

14 Ac os poeth offrwm o aderyn *ydyd* ei offrwm ef i'r Arglwydd, yna dyged ei offrwm o durturau, neu o gywion colomennod.

15 A dyged yr offeiriad ef at yr allor, a thorred ei ben ef a lloſged ef, ar yr allor: a gwaſger ei waed ef ar ŷſtlys yr allor.

16 A thynned ymmaith ei grombil ef ynghyd â'i lŷn, a bwried hwynt ger llaw yr allor o du'r dwyrain i'r lle *y bydd* y lludw.

17 Holldded a'i rifyll hefyd, *eto* ni wahana ef: a lloſged yr offeiriaid ef ar yr allor, ar y coed a *ſydd ans* ar y tân: dymma boeth offrwm, aberth tanllyd, o arogl peraidd i'r Arglwydd.

PEN. II.

1 Y bwyd offrwm tanllyd eydog olew ac arogldarth, 4 Naill ai wedi ei bobi mewn ffwrn, 5 ai er radell, 7 ai mewn padell ffrio. 12 Nid yw blaſ ſurwyth yn y dwyffrwm. 13 Halen y bwyd offrwm.

PAn offrymmo dŷn fwyd offrwm i'r Arglwydd, bydded ei offrwm ef o beillied: a thywalled olew arno, a rhodded thus arno.

2 A * dyged ef ac feibion Aaron yr offeiriaid, a chymmered efe oddi yno loned ei law o'i beillied ac o'i olew, ynghŷd a'i holl thus, a lloſged yr offeiriad ei goffadwriaeth ar yr allor, yn offrwm tanllyd o arogl peraidd i'r Arglwydd.

3 * A *gadded* gweddill y bwyd offrwm i Aaron

yr Arglwydd ydyw.

3 Ac offrymmoch fwyd oth wyn, wedi ei
[illegible] offrymmu, teifien baillied gwyw, wedi ei
[illegible] trwy ebrw, nes afrillad cwyw wedi eu
[illegible] ag olew, a fydd.

4 Ond os bwyd offrwm ar radell *fydd* dy offrwm, bydd bara croyw o beillied wedi ei gymmyfcu yn
[illegible] olew.

5 Tort ef, yn dalarnau a thywallt arno olew; bwyd offrwm yw.

6 Ac os bwyd offrwm padell *fydd* dy offrwm, gwneller o beillied trwy olew.

7 A dygi yr Arglwydd y bwyd offrwm, yr hwn a wnair o'r pethau hyn, ac wedi y dyger at yr offeiriad dyged yntef at yr allor.

8 A choded yr offeiriad ei * goffadwriaeth o'r bwyd offrwm, a llofged ef ar yr allor. * yn offrwm tanllyd o arogl peraidd i'r Arglwydd.

10 A *bydded* i Aaron ac iw feibion weddill y bwyd offrwm; fanc feidd-beth o danllyd offrymau yr Arglwydd ydynt.

11 Na wnelir yn lefeinllyd ddim bwyd offrwm a offrymoch i'r Arglwydd: canys dim fur-does a offrymoch i'r Arglwydd: canys dim fur-does a mel ni lofgwch yn offrwm tanllyd yr Arglwydd.

12 Offrymmoch i'r Arglwydd offrwm y blaenffrwyth; ond na lofger hwynt ar yr allor yn arogl peraidd.

13 Dy holl fwyd offrwm hefyd a helti â halen; ac na phaled halen cyfammod dy Dduw o'th fwyd offrwm: offrymma halen ar bob dy offrwm it.

14 Ac os offrymmi i'r Arglwydd fwyd offrwm y flaenffrwythau eneiniog; tywfennau ition wedi eu crafu wrth y tân *fydd* a gurir allan o'r dywfen crafu wrth y tân *fydd* a gurir allan o'r dywfen fwyd offrwm dy ffrwythau

[illegible] a gellot thus arno; bwyd offrwm yw.

16 A llofged yr offeiriad ei goffadwriaeth o'r tywfennau allan, ac o'r olew yng-hyd a'i holl thus arno, yn offrwm tanllyd i'r Arglwydd yw.

PEN. III.

1 *Yr aberth hedd o eidion, &c. o'r gwryw a'r benyw.*

AC os aberth hedd *fydd* ei offrwm ef; pan offrymmo efe eidion, offrymmed ef ger bron yr Arglwydd yn berffaith gwbl: pa un bynnac ai gwryw ai benyw.

2 A rhoded ei law ar ben ei offrwm, a lladded hi wrth ddrws pabell y cyfarfod: a thaenellet meibion Aaron yr offeiriaid, y gwaed ar yr allor o amgylch.

3 Ac offrymmed o'r aberth hedd aberth tanllyd i'r Arglwydd; *fef* y weren fol, a'r * holl wêr a *fydd* ar y perfedd.

4 A'r *dau* aren, a'r gwêr a *fydd* arnynt, hyd y tenewyn, yr hwnden hefyd *a fydd* oddi-ar yr afu, a dau efe ymmaith, yng-hyd a'r arennau.

5 A lloffged meibion Aaron hynny ar yr allor, ynghyd ar offrwm poeth *fydd* ar y coed a *fyddant* yn y tân ya aberth tanllyd, o arogl peraidd i'r Arglwydd.

6 Ac os o'r praidd y *fydd* yr hyn a offrymmo efe yn hedd aberth i'r Arglwydd, offrymmed ef yn ddiwnam yn fenyw perffaithgwbl.

7 Os oen a offrymma efe yn ei offrwm, yna dyged yr hon yr Arglwydd.

8 A gofoded ei law ar ben ei offrwm, a lladded ef o flaen pabell y cyfarfod: a thaenellet meibion Aaron y gwaed ef ar yr allor oddi amgylch.

9 Ac offrymmed o'r aberth hedd yn aberth tanllyd i'r Arglwydd: ei weren, a'r gloren i gyd torred hi ymmaith wrth asgwrn y cefn, yng-hyd a'r weren fol, a'r holl wêr a *fydd* ar y perfedd.

10 A'r ddwy aren, a'r gwêr a *fydd* arnynt, hyd y tenewyn, a'r chwyden oddi ar yr afu, yng-hyd a'r arennau, a dyn efe ymmaith.

11 A lloffged yr offeiriaid hyn ar yr allor: bwyd aberth tanllyd yr Arglwydd ydyw.

12 Ac os gafr *fydd* ei offrwm ef, dyged hi ger bron yr Arglwydd:

13 A gofoded ei law ar ei phen, a lladded hi o flaen pabell y cyfarfod, a thaenelledd meibion Aaron ei gwaed hi ar yr allor o amgylch.

14 Ac offrymmed o hynny yr offrwm o aberth tanllyd yr Arglwydd, ſef y weren fol, a'r holl wêr a *fydd* ar y perfedd.

15 A'r ddwy aren, a'r gwêr a *fydd* arnynt, hyd y tenewyn, a'r chwyden oddi ar yr afu, ynghyd a'r arennau, a dyn efe ymmaith.

16 A lloffged yr offeiriaid hwynt ar yr allor: bwyd aberth tanllyd o arogl peraidd ydynt yr holl * wêr *fydd eiddo'r Arglwydd.

17 Deddf dragwyddawl drwy eich cenhedlaethau, yn eich holl anneddau *yw*, na fwyttaoch ddim gwêr na dim * gwaed.

* Pen. 7.25. * Gen. 9.4. pen. 7.26. & 17.14.

PEN. IIII.

Aberthau tros bechod a wnelai'r offeiriad. 13 Neu'r holl gynnulleidfa. 22 Neu y pennaeth mewn amryfed.

A Dywedodd yr Arglwydd hefyd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Llefara wrth feibion Iſrael, gan ddywedyd, pan bethoo dyn mewn anwybod yn erbyn yr vn o orchymynion yr Arglwydd, a gwneuthur yn erbyn vn o honynt;

3 Os offeiriad eneiniog a becha yn ôl pechod y bobl, offrymmed tros ei bechod a wnaeth; ſeſtiach ieuanc perffaith gwbl, yn aberth dros bechod i'r Arglwydd.

4 A dyged y buſtach i ddrws pabell y cyfarfod ger bron yr Arglwydd, a gofoded ei law ar ben y buſtach, a lladded y buſtach ger bron yr Arglwydd.

5 A * chymmered yr offeiriad eneiniog o waed y buſtach, a dyged ef i babell y cyfarfod.

6 A throched yr offeiriad ei fys yn y gwaed, a thaenellet o'r gwaed, ger bron yr Arglwydd ſeith waith, o flaen gwahan-len y cyſegr.

7 A gofoded yr offeiriad *beth* o'r gwaed ger bron yr Arglwydd ar gyrn allor yr arogldarth pêr raidd, yr hon *ſydd* ym mhabell y cyfarfod: a thywallted * holl waed *arall* y buſtach wrth droed allor y poeth offrwm, yr hon *ſydd wrth* ddrws pabell y cyfarfod.

8 A thynned holl wêr buſtach yr aberth dros bechod oddiwrthi: y weren fol, ac holl wêr *ſydd* ar y perfedd.

9 A'r ddwy aren ac gwêr a ſydd arnynt hyd y tenewyn, a'r chwyden oddiar yr afu, a dyna efe ymmaith, yngh-yd a'r arennau,

10 Megis y tynnodd o buſtach yr aberth hedd. A lloſged yr offeiriad hwynt ar allor y poeth offrwm.

11 * Ond croen y buſtach, a'i holl gig ynghyd a'i ben, a'i berfedd, a'i ſiwel,

12 A'r holl buſtach hefyd a ddwg efe allan i'r gwerſyll, i le glân wrth dywallta y lludw, * ac a'i llyſc ar goed yn tân: wrth dywallta y lludw y llaſcir ef.

13 Ac os holl gynnulleidfa Iſrael a becha mewn anwybod, a'r peth yn guddiedig o olwg y gynnulleidfa, a gwneuthur o honynt yn erbyn yr vn o orchymynion

gynnion yr Arglwydd, ddim o'r byn ni ddylid en gwneuthur, a myned yn euog;

14 Pan wyper y pechod y pechafant ynddo, yna offrymmed y gynnulleidfa funtach ieuanc dros y pechod, a dygant ef o flaen pabell y cyfarfod.

15 A gosoded henuriaid y gynnulleidfa eu dwylo ar ben y buntach, ger bron yr Arglwydd, a lladdant y buntach ger bron yr Arglwydd.

16 A dyged yr offeiriad eneinnog o waed y buntach ibabell y cyfarfod.

17 A throched yr offeiriad ei fys yn y gwaed a thaenelled ger bron yr Arglwydd feithwaith, o flaen y wahanlen.

18 A gosoded o'r gwaed ar gyrn yr allor *ffad* ger bron yr Arglwydd, *ſef* yr hon *ſydd* yn mhabell y cyfarfod, a thywallted yr holl waed *arall* wrth waelod allor y poeth offrwm, yr hon ſydd wrth ddrws pabell y cyfarfod.

19 A thynned ei holl wer allan o honaw, a llofged ar yr allor.

20 A gwnaed i'r buntach hwn megis y gwnaeth i buntach y pech aberth, felly gwnaed iddo; a'r offeiriad a wna gymmod troftyn, ac fe a faddeuir iddynt.

21 A dyged y buntach allan i'r tu allan i'r gwerſyll, a lloſged ef fel y lloſcodd y buntach cyntaf: dymma aberth dros bechod y gynnulleidfa.

22 Os pechu penteuith, a gwneuthur mewn anwybod yn erbyn yr vn o orchymynion yr Arglwydd ei Dduw, ddim or hyn ni ddylid eu gwneuthur, a bod yn euog;

23 Neu os daw i wybod ei fai yr hwn a wnaetha dyged ei offrwm o lwdn gafr gwryw perffaith gwbl.

24 A gosoded ei law ar ben y llwdn, a lladded ef yn y lle *y lladdir* y poeth offrwm, ger bron yr Arglwydd: dymma aberth tros bechod.

25 A chymmered yr offeiriad o waed yr aberth tros bechod a'i fys, a gosoded ar gyrn allor y poeth offrwm, a thywallted ei waed ef wrth waelod allor y poeth offrwm.

26 A holl wer ar yr allor fel gwêr yr aberth hedd, a gwaed yr offeiriad gymmod drofto am ei bechod, a maddeuir iddo.

27 Ac oſpecha vr vnbo bobl y wlad mewn anwybodaeth, gan wneuthur yn erbyn yr vn o orchymynion yr Arglwydd ddim o'r *pethau* ni ddylid eu gwneuthur, a bod yn euog;

28 Neu os daw i wybod yr hwn a bechodd a ddaw atto wybodaeth ef: yna dyged ei offrwm o lwdn gafr fenyw berffaithgwbl dros ei bechod a bechodd efe.

29 A gosoded ei law ar ben yr aberth tros bechod, a lladded yr aberth tros bechod yn y lle *y lleddir* y poeth offrwm.

30 A chymmered yr offeiriad o'i gwaed hi a'i fys, a rhodded ar gyrn allor y poeth offrwm, a thywallded ei holl waed hi wrth waelod yr allor.

31 A thynned ei holl wêr hi, fel y tynnir y gwêr oddi ar yr aberth hedd, a lloſged yr offeiriad ef ar yr allor; * yn arogl peraidd i'r Arglwydd, a gwnaed yr offeiriad gymmod trofto, a maddeuir iddo.

32 Ac os dwg efe ei offrwm tros bechod o oen, dyged hi'n fenyw berffaithgwbl.

33 A gosoded ei law ar ben yr aberth tros bechod, a lladded hi tros bechod yn y lle y lleddir y poeth offrwm.

34 A chymmered yr offeiriad o'i fys o waed yr aberth tros bechod, a gosoded ar gyrn allor y poeth offrwm, a thywallted ei holl waed hi wrth waelod yr allor;

35 A thynned ei holl wêr hi, fel y tynnir gwêr oen yr aberth hedd, a lloſged yr offeiriad hwynt ar yr allor, fel aberth tanllyd i'r Arglwydd, a gwnaed yr offeiriad gymmod trofto am ei bechod yr hwn a bechodd, a maddeuir iddo.

PEN. V.

1 *Y neb a becho trwy gelu y dyn a wypo, a trwy gyffwrdd â dim aflan, a wna trwy fw, a Bi offrwm tros ei gamwedd o'r praidd, 7 o'r adar, 11 o beillied. 14 Yr offrwm tros gamwedd mewn cyſſegr-lediad, 17 ac mewn pethau o anwybod.*

OS pecha dyn a chlywed llaſ llw, ac ynteſ yn dyſt neill ai 'n gweled ai 'n gwybod, oni fynega, yna efe a ddwg ei anwiredd.

2 Os dyn a gyffwrdd â dim aflan, pwy yn bynnag ai burgyn bwyſtfil aflan, ai burgyn anifail aflan, ai burgyn ymlusgiad aflan, er *bod* y peth yn guddiedic oddi wrthe ef, aflan, ac euog yw efe:

3 Neu pan gyffyrddo ag aflendid dyn, yn aflendid bynnag iddo, yr hwn y bydd efe aflan o'i blegit, a'r *peth* yn guddiedig rhagddo, pan gaffo wybod, yna euog yw.

4 Neu or afyn a dwng, gan draethu â'r gwefuſau ar wneuthur drwg, neu wneuthur da; beth bynnag a draetho dyn drwy lw, a'r *peth* yn guddiedic rhagddo, pan gaffo efe wybod; euog yw o vn o hyn.

5 A phan fyddo efe euog o vn o hyn, yr cyffeſſed yr hyn y pechodd ynddo,

6 A dyged i'r Arglwydd ei offrwm dros gamwedd am ei bechod yr hwn a bechodd; o'r defaid neu o'r praidd, ben neu fyan gafr yn aberth tros bechod, a gwnaed yr offeiriad gymmod trofto am ei bechod.

7 Ond *os* ei law ni chyrraedd wrth ddafad, dyged i'r Arglwydd am ei gamwedd yr hwn a bechodd, *ſ* dwy durtur neu ddau gyw colomen; y naill yn aberth tros bechod, ar llall yn boeth offrwm.

8 A dyged hwynt at yr offeiriad, ac offrymmed efe yr hwn *ydd* tros bechod yn gyntaf, a thorred ei ben wrth ei wegil, ond na thorred yn llwyr.

9 A thaenelled o waed yr aberth tros bechod ar ystlys yr allor, a gwaſcer y rhan arall o'r gwaed wrth waelod yr allor: dymma aberth tros bechod.

10 A'r all a wna efe yn offrwm poeth yn ol ydd ed: a'r offeiriad a wna gymmod drofto am ei bechod yr hwn a bechodd, a maddeuir iddo.

11 Ac os ei law ni chyrraedd ddwy durtur na dau gyw colomen; yna dyged yr hwn a bechodd, ei offrwm o ddecfed ran Epha o beillion yn aberth tros bechod: na oſoded olew ynddo, ac na rodded thus arno: canys aberth tros bechod yw.

12 A dyged hwnw at yr offeiriad, a chymmered yr offeiriad o honaw lonaid ei law o'i gofunwaith, ſ a lloſged ar yr allor, * fel ebyrth tanllyd i'r Arglwydd: dymma aberth tros bechod.

13 A gwnaed yr offeiriad gymmod drofto ef am ei bechod a bechodd efe yn vn o'r rhai hyn, a maddeuir iddo: a bydded i'r offeiriad y gweddill, megis o'r bwyd offrwm.

14 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

15 Os gwna dyn gamwedd a phecha drwy anwſcedd, yn y pethau a gyſſegrwyd i'r Arglwydd; yna dyged i'r Arglwydd dros ei gamwedd, hwrdd perffaith gwbl o'r praidd gyd â'th brisdol o ſeclau arian, yn ol ſ y cyſegr, yn aberth tros gamwedd.

16 A thal

Aberth tros bechodau. Leuiticus. Gwyr

gynnion yr Arglwydd, ddim o'r byn ni ddylid en gwneuthur, a myned yn euog;

14 Pan wyper y pechod y pechafant ynddo, yna offrymmed y gynnulleidfa funtach ieuanc dros y pechod, a dygant ef o flaen pabell y cyfarfod.

15 A gosoded henuriaid y gynnulleidfa eu dwylo ar ben y buntach, ger bron yr Arglwydd, a lladdant y buntach ger bron yr Arglwydd.

16 A dyged yr offeiriad eneinnog o waed y buntach ibabell y cyfarfod.

17 A throched yr offeiriad ei fys yn y gwaed a thaenelled ger bron yr Arglwydd feithwaith, o flaen y wahanlen.

18 A gosoded o'r gwaed ar gyrn yr allor *ffad* ger bron yr Arglwydd, *ſef* yr hon *ydd* yn mhabell y cyfarfod, a thywallted yr holl waed *arall* wrth waelod allor y poeth offrwm, yr hon ſydd wrth ddrws pabell y cyfarfod.

19 A thynned ei holl wer allan o honaw, a llofged ar yr allor.

20 A gwnaed i'r buntach hwn megis y gwnaeth i buntach y pech aberth, felly gwnaed iddo; a'r offeiriad a wna gymmod trofftyn, ac fe a faddeuir iddynt.

21 A dyged y buntach allan i'r tu allan i'r gwerſyll, a lloſged ef fel y lloſcodd y buntach cyntaf: dymma aberth tros bechod y gynnulleidfa.

22 Os pechu penteuith, a gwneuthur mewn anwybod yn erbyn yr vn o orchymynion yr Arglwydd ei Dduw, ddim or hyn ni ddylid eu gwneuthur, a bod yn euog;

23 Neu os daw i wybod ei fai yr hwn a wnaetha dyged ei offrwm o lwdn gafr gwryw perffaithgwbl.

24 A gosoded ei law ar ben y llwdn, a lladded ef yn y lle *y lleddir* y poeth offrwm, ger bron yr Arglwydd: dymma aberth tros bechod.

25 A chymmered yr offeiriad o waed yr aberth tros bechod a'i fys, a gosoded ar gyrn allor y poeth offrwm, a thywallted ei waed ef wrth waelod allor y poeth offrwm.

26 A holl wer ar yr allor fel gwêr yr aberth hedd, a gwaed yr offeiriad gymmod drofto am ei bechod, a maddeuir iddo.

27 Ac oſpecha vr vnbo bobl y wlad mewn anwybodaeth, gan wneuthur yn erbyn yr vn o orchymynion yr Arglwydd ddim o'r *pethau* ni ddylid eu gwneuthur, a bod yn euog;

28 Neu os daw i wybod yr hwn a bechodd a ddaw atto wybodaeth ef: yna dyged ei offrwm o lwdn gafr fenyw berffaithgwbl dros ei bechod a bechodd efe.

29 A gosoded ei law ar ben yr aberth tros bechod, a lladded yr aberth tros bechod yn y lle *y lleddir* y poeth offrwm.

30 A chymmered yr offeiriad o'i gwaed hi a'i fys, a rhodded ar gyrn allor y poeth offrwm, a thywallded ei holl waed hi wrth waelod yr allor.

31 A thynned ei holl wêr hi, fel y tynnir y gwêr oddi ar yr aberth hedd, a lloſged yr offeiriad ef ar yr allor; * yn arogl peraidd i'r Arglwydd, a gwnaed yr offeiriad gymmod trofto, a maddeuir iddo.

32 Ac os dwg efe ei offrwm tros bechod o oen, dyged hi'n fenyw berffaithgwbl.

33 A gosoded ei law ar ben yr aberth tros bechod, a lladded hi tros bechod yn y lle y lleddir y poeth offrwm.

34 A chymmered yr offeiriad o'i fys o waed yr aberth tros bechod, a gosoded ar gyrn allor y poeth offrwm, a thywallted ei holl waed hi wrth waelod yr allor;

35 A thynned ei holl wêr hi, fel y tynnir gwêr oen yr aberth hedd, a lloſged yr offeiriad hwynt ar yr allor, fel aberth tanllyd i'r Arglwydd, a gwnaed yr offeiriad gymmod trofto am ei bechod yr hwn a bechodd, a maddeuir iddo.

PEN. V.

1 *Y neb a becho trwy gelu y dyn a wypo, a trwy gyffwrdd â dim aflan, a wna trwy fw, a Bi offrwm tros ei gamwedd o'r praidd, 7 o'r adar, 11 o beillied. 14 Yr offrwm tros gamwedd mewn cyſſegr-lediad, 17 ac mewn pethau o anwybod.*

OS pecha dyn a chlywed llaſ llw, ac ynteſ yn dyſt neill ai 'n gweled ai 'n gwybod, oni fynega, yna efe a ddwg ei anwiredd.

2 Os dyn a gyffwrdd â dim aflan, pwy yn bynnag ai burgyn bwyſtfil aflan, ai burgyn anifail aflan, ai burgyn ymlusgiad aflan, er *bod* y peth yn guddiedic oddi wrthe ef, aflan, ac euog yw efe:

3 Neu pan gyffyrddo ag aflendid dyn, yn aflendid bynnag iddo, yr hwn y bydd efe aflan o'i blegit, a'r *peth* yn guddiedig rhagddo, pan gaffo wybod, yna euog yw.

4 Neu or afyn a dwng, gan draethu â'r gwefuſau ar wneuthur drwg, neu wneuthur da; beth bynnag a draetho dyn drwy lw, a'r *peth* yn guddiedic rhagddo, pan gaffo efe wybod; euog yw o vn o hyn.

5 A phan fyddo efe euog o vn o hyn, yr cyffeſſed yr hyn y pechodd ynddo,

6 A dyged i'r Arglwydd ei offrwm dros gamwedd am ei bechod yr hwn a bechodd; o'r defaid neu o'r praidd, ben neu fyan gafr yn aberth tros bechod, a gwnaed yr offeiriad gymmod trofto am ei bechod.

7 Ond *os* ei law ni chyrraedd wrth ddafad, dyged i'r Arglwydd am ei gamwedd yr hwn a bechodd, * dwy durtur neu ddau gyw colomen; y naill yn aberth tros bechod, ar llall yn boeth offrwm.

8 A dyged hwynt at yr offeiriad, ac offrymmed efe yr hwn *ydd* tros bechod yn gyntaf, a thorred ei ben wrth ei wegil, ond na thorred yn llwyr.

9 A thaenelled o waed yr aberth tros bechod ar ystlys yr allor, a gwaſcer y rhan arall o'r gwaed wrth waelod yr allor: dymma aberth tros bechod.

10 A'r all a wna efe yn offrwm poeth yn ol ydd ed: a'r offeiriad a wna gymmod drofto am ei bechod yr hwn a bechodd, a maddeuir iddo.

11 Ac os ei law ni chyrraedd ddwy durtur na dau gyw colomen; yna dyged yr hwn a bechodd, ei offrwm o ddecfed ran Epha o beillion yn aberth tros bechod: na oſoded olew ynddo, ac na rodded thus arno: canys aberth tros bechod yw.

12 A dyged hwnw at yr offeiriad, a chymmered yr offeiriad o honaw lonaid ei law o'i gofunwaith, ſ a lloſged ar yr allor, * fel ebyrth tanllyd i'r Arglwydd: dymma aberth tros bechod.

13 A gwnaed yr offeiriad gymmod drofto ef am ei bechod a bechodd efe yn vn o'r rhai hyn, a maddeuir iddo: a bydded i'r offeiriad y gweddill, megis o'r bwyd offrwm.

14 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

15 Os gwna dyn gamwedd a phecha drwy anwſcedd, yn y pethau a gyſſegrwyd i'r Arglwydd; yna dyged i'r Arglwydd dros ei gamwedd, hwrdd perffaith gwbl o'r praidd gyd â'th brisdol o ſeclau arian, yn ol ſ y cyſegr, yn aberth tros gamwedd.

16 A thal

18 O dorred un gamwedd a wneith yn y peth
gyntaf, a thorred ei bummed ran yn chwanegu
arno, a thorred ef at yr offeiriad, a gwaeed yr
aberth tros gymmod trosto a bwrdd yr offrwm tros
gamwedd a maddeuir iddo.

19 Ac os pecha cnaid, *a gwneuthur yn erbyn
un o orchymynion yr Arglwydd dalm o'r hyn ni ddy-
lid eu gwneuthur, ac na wyddei, ac yna efe a fydd
yn euog a dwyg.

20 A chyda hynnid perfaith gwbl or praidd,
gyd ag y prisiodd ef, ac yr offeiriad yn offrwm tros
gamwedd ha gwaeed yr offeiriad gymmod trosto
am ei amryfusedd a gamgymmeredd efe, ac ynte
fab maddeuir iddo.

21 Aberth tros gamwedd yw hyn: camwedd a
wneith yn erbyn yr Arglwydd.

P E N. VI.

1 *Trosfwm tros gamwedd mewn pechodau a*
wnaber yn erbyn. 8 *Cyfraith y poeth offrwm.*
14 *Yr hwch a offrwm.* 19 *Yr offrwm wrth gyfrgru*
gwneid. 24. *Cyfraith y pech-offrwm.*

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan
ddywedyd,

2 Os pecha dyn a gwneuthur camwedd yn erbyn
yr Arglwydd, a dywedyd celwydd wrth ei gymy-
dog am yr hyn a roddesd atco iw gadw, neu am 'r
hyn a roddesd ato ef i law, neu yn yr hyn a drwy dra-
ther a ddygodd ato, neu yn yr hyn a gwyllodd ei
gymydog:

3 Neu os cafodd beth gwedi ei golli a dywe-
dyd celwydd am dano, neu * dyngu yn anudon, am
ddim o'r holl bethau a wnelo dyn, gan bechu
ynddynt:

4 Yn am iddo bechu a bod yn euog, bydded
iddo reddi yn ei ôl y peth a drefnodd efe, neu 'r
pethau gafodd trwy dwyll, neu 'r peth a adawyd i
gadw gydag ef, neu 'r peth wedi ei golli a gaf-
odd efe,

5 Neu beth bynnac y tyngodd efe anudon am
dano, a talu drosto yr erbyn ei ben, a chwanegu ei
bummed ran arno: † ar y dydd yr offrymmo dros
gamwedd, rhodded ef ir neb a'i piau.

6 A dyged ir Arglwydd ei offrwm tros gam-
wedd, gwbl ar praidd, gyd ach
brisiwyd, yn offrwm tros gamwedd, at yr offeiriad.

7 A gwaeed yr offeiriad gymmod trosto ger bron
yr Arglwydd: a maddeuir iddo, am ba beth bynnac
a wnaeth, i fod yn euog o honaw.

8 Llefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moses,
gan ddywedyd,

9 Gorchymyn i Aaron, ac iw feibion, gan ddy-
wedyd, Dymma gyfraith y poeth offrwm: (poeth
offrwm yw o herwydd y lloesgi ar yr allor ar hyd y
nosawd y bore, a than yr allor a gynnewir arni.)

10 Gwisced yr offeiriad hefyd ei dillad lin am
dano, a gwiscedi hosanau lliain am ei gnawd, a
chodi i fynu lle 'r ysodd y tân y poeth aberth
ar yr allor, a gosodi ef ger llaw 'r allor.

11 A dilsced ei wiscoedd, a gwiscedi ddillad
eraill, a dyged allan y lludw i'r tu allan i'r gwers-
yll i le glan.

12 A thanneuer y tân fydd ar yr allor arni: na
ddiffoddi a enid. Ilosged yr offeiriad goed arni,
bob bore: a threfned y poeth offrwm arnia lloes-
ged wêr yr aberthedd arni.

13 Cynneuer y tân bob amser ar yr allor: na
ddiffoddi.

14 A dymma hefyd gyfraith y bwyd offrwm:
dyged meibion Aaron ef ger bron yr Arglwydd o
flaen yr allor.

15 A thynnded o honaw yn ei law o beillied y
bwyd offrwm, a'r olew, a'r holl thus yr hyn
fydd ar y bwyd offrwm, * a lloesged ei gofladwri- * Pen. 2. 9
aeth ef ar yr allor, yn arogl peraidd i'r Arglwydd. num. 15. 2

16 A'r gweddill o honaw a fwyty Aaron a'i feibion; yn groyw y bwyteir ef: yn y lle sanctaidd y
fewn cyncedda pabell y cyfarfod y bwytânt ef.

17 Na phaber ef trwy lefain, rhoddais ef yn
rhan iddynt o'm haberthau tanllyd: a peth sanct-
ddiolaf yw hyn, megis yr aberth tros bechod, a'r
aberth tros gamwedd.

18 Pob gwryw o blant Aaron a fwyttant hyn:
deddf dragywyddol fydd yn eich cenhedlaethau,
am aberthau tanllyd yr Arglwydd: * pob yn a * Exod.
gyffyrddo a hwynt fydd sanctaidd. 29. 37.

19 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan
ddywedyd,

20 Dymma offrwm Aaron, a'i feibion, yr hwn a
offrymmant i'r Arglwydd ar y dydd yr eneinir
ef: decced ran * Epha o beillied yn fwyd offrwm * Exod.
gwastadol, ei hanner y bore, a'i hanner bryd 16. 36.
nawn.

21 Gwneler ef * trwy olew mewn padell: yna * Psa. 2. 5.
dygi ef i mewn wedi ei grasu, a offrymma ddarnau y bwyd offrwm wedi ei grasu, yn arogl per-
aidd i'r Arglwydd.

22 A'r offeiriad o'i feibion ei, yr hwn a eneinir
yn ei le ef, gwnaed hyn, deddf dragwyd-
adol, lloscer y cwbl i'r Arglwydd.

23 A phob bwyd offrwm tros yr offeiriad a fydd
wedi ei loesi oll: na fwytaer ef.

24 Llefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moses,
gan ddywedyd,

25 Llefara wrth Aaron ac wrth ei feibion, gan
ddywedyd, dymma gyfraith yr aberth tros bechod:
yn y lle y lleddir y poeth offrwm, y lleddir yr
aberth tros bechod, ger bron yr Arglwydd: sanc-
teiddiolaf yw efe.

26 Yr offeiriad a'i hoffrymmo tros bechod, a'i
bwyty, yn y lle sanctaidd y bwyteir ef, yng hyt-
teddai pabell y cyfarfod.

27 Beth bynnac a gyffyrddo a'i gig ef a fydd
sanctaidd: a phan daeneller o'i wae ar ddillad-
dyn, golch yn y lle sanctaidd yr hyn y taeneller-
lodd y gwaed arno.

28 A * chorrer y llestr pridd y berwer ef ynddo: * Pen.
ond os mewn llestr pres y berwir ef, ysgwrier a 11. 33. &
golcher ef mewn dwfr. 15. 12.

29 Bwytaed pob gwryw yn mysc yr offeiriaid
ef: sanctaiddiolaf yw efe.

30 * Ac na fwytaer yn offrwm tros bechod, yr * Hebr.
hwn y dygir o'i waed i babell y cyfarfod, i wneu- 13, 11.
thur cymmod yn y lle sanctaidd, ond llosger mewn
tân.

P E N. VII.

1 *Cyfraith yr offrwm tros gamwedd.* 11 *Yr aberthau hedd.* 12 *Pa yn hynny fe aberthid diolch.* 16 *Ai addunedol, ai rhodd o wir-fodd.* 22 *Gwahardd y braster a'r gwaed.* 28 *Rhan yr offeiriaid o'r aberthau hedd.*

DYmma hefyd gyfraith yr offrwm tros gam-
wedd: sanctaiddiolaf yw.

2 Yn y man lle y lleddant y poeth offrwm, y
lleddant yr aberth tros gamwedd: a'i waed a daen-
ellu efe ar yr allor o amgylch.

3 A'i holl wêr a offrymma efe o honaw: y gloren
hefyd a'r weren fol,

4 A'r ddwy aren a'r gwêr *sydd* arnynt, hyd y
tenewyn: a'r rhwydeu oddi ar yr afu, ynghyd a'r
arennau, a dyn efe ymmaith.

5 A lloesged yr offeiriad hwynt ar yr allor yn
aberth tanllyd i'r Arglwydd: aberth tros gam-
wedd yw.

6 Pob gwryw yn mysc yr offeiriaid a'i bwyty:

yn y lle ſanctaidd y bwyteir ef; ſanctaiddiolaf yw.

7 Fel y *mae* yr aberth tros bechod, felly y *hydd* yr aberth tros gamwedd; vn gyfraith *ſydd* iddynt: yr offeiriad yr hwnn wna gymmod ag ef, a'i piau.

8 A'r offeiriad a offrymmo boeth offrwm neb yr offeiriad a gaiff iddo ei hun groen y poeth offrwm a offrymmodd efe.

9 A phôb bwyd offrwm a graſer mewn ffwrn, a'r hyn oll a wneler mewn padell, neu ar radell, ſydd eiddo'r offeiriad a'i hoffrymmo.

10 A phob bwyd offrwm wedi ei gymmyſcu trwy olew, neu yn ſych a fydd i holl feibion Aaron, bob vn fel ei gilydd.

11 Dymma hefyd gyfraith yr ebyrth hêdd, a offrymma efe i'r Arglwydd.

12 Os yn lle diolch yr offrymma efe hyn, offrymmed gyd â'r aberth diolch deiſſennau croyw, wedi eu cymmyſcu drwy olew; ac afrllad croyw, wedi eu hîro ag olew; a pheillied wedi ei grafu'n deiſſennau, wedi eu cymmyſcu ag olew.

13 Heb law y teiſſennau, offrymmed fara lefeiniedig *yn* ei offrwm gyd â'i hedd aberth o ddiolch.

14 Ac offrymmed o hyn vn *dorth* o'r holl offrwm, yn offrwm derchafel i'r Arglwydd i'r offeiriad a hydded *hwnnw* eiddo'r offeiriad a daenello waed yr ebyrth hêdd.

15 A chig ei hedd-aberth o ddiolch a fwyteir y dydd yr offrymmir ef: na adawer dim o honaw hyd y borau.

16 Ond os addunedu neu offrwm gwirfodd fydd aberth ei offrwm ef, y dydd yr offrymmo efe ei aberth, bwyteer ef: a thrannoeth bwyteer yr hyn ſyddo yn weddill o honaw.

17 Ond yr hyn a fyddo o gig yr aberth yn weddill y trydydd dydd, lloſcer yn tân.

18 Ac os bwyteir dim o gig offrwm ei ebyrth hedd ef, o fewn y trydydd dydd, ni *byddir* boddlon i'r hwn a'i hoffrymmo ef, ac ni ſyrrific iddo, ſſeiddbeth fydd a'r dyn a fwyty o honaw a ddwg ei anwireddau.

19 Ac cig a gyffyrddo â dim aflan, ni fwyteir: mewn tân y lloſgir ef: a'r cig *arall*, pôb glân a fwyty o honaw.

20 A'r dyn a fwyteo gig yr hedd aberth, yr hwn *a berthyn* i'r Arglwydd, a'i aflendid arno, torrir ymmaith y dyn hwnnw o ſyſe ei bobl.

21 Ac os dyn a gyffwrdd â dim aflan, *ſef* ag aflendid dyn, neu ag anifail aflan, neu ag vn ffeiddbeth aflan, a bwytta o gig yr hedd aberth, yr hwn *a berthyn* i'r Arglwydd; yna y torrir ymmaith y dyn hwnnw o ſyſe ei bobl.

22 Llefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moſes, gan ddywedyd,

23 Llefara wrth feibion Iſrael, gan ddywedyd, na fwytewch ddim gwêr eidion, neu ddafad, neu afr.

24 Etto gwêr burgyn, neu wêr yſclyſaeth a ellir ei weithio mewn pob gwaith: ond gan fwytta na fwyttewch *ef*.

25 O herwydd pwy bynnac a fwytteo wêr yr anifail, o'r hwn yr offrymmir aberth tanllyd i'r Arglwydd: torrir ymmaith yr enaid a'i bwytteo, o ſyſe ei bobl.

26 Na fwyttewch y chwaith ddim gwaed o ſewn eich cyfanneddau, o'r eiddo aderyn nac o'r eiddo anifail.

27 Pob enaid a fwyteo ddim gwaed, torrir ymmaith yr enaid hwnnw o ſyſe ei bobl.

28 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moſes, gan ddywedyd,

29 Llefara wrth feibion Iſrael, gan ddywedyd, y neb a offrymmo ei aberth hedd i'r Arglwydd, dyged ei hedd o'i aberth hedd i'r Arglwydd.

30 Ei dwylo a ddygant ebyrth tanllyd yr Arglwydd, y gwêr ynghyd a'r barwyddau a ddwg allan y barwyddau *ſydd* i'w chyhwfan, yn offrwm chwifan ger bron yr Arglwydd.

31 A lloſged yr offeiriad y gwêr ar yr allor: a bydded y barwyddau i Aaron ac i'w feibion.

32 Rhaddwch hefyd y balfais ddehau yn offrwm derchafel i'r offeiriad, o'ch ebyrth hedd.

33 Yr hwn o feibion Aaron a offrymmo waed yr ebyrth hedd, a'r gwêr, bydded iddo ef yn rhandde ddehau yn rhan.

34 O herwydd parwyden y chwifias, ac yſgwydde y derchafael, a gymmerais i gan feibion Iſrael o'i hebyrth hedd, ac a'i rhoddais hwynt i Aaron yr offeiriad, ac iw feibion drwy ddeddf dragwyddol, oddi wrth feibion Iſrael.

35 Hyn yw *rhan* eneiniad Aaron, ac eneiniad ei feibion, o ebyrth tanllyd yr Arglwydd, yn y dydd y nesſodd efe hwynt i offeiriadu i'r Arglwydd.

36 Yr hwn a orchymynodd yr Arglwydd ei roddi iddynt, y dydd yr eneiniodd efe hwynt allan o feibion Iſrael, *drwy* ddeddf dragwyddol, drwy eu cenhedlaethau.

37 Dymma gyfraith y poeth offrwm, y bwyd offrwm, a'r aberth tros bechod, a'r aberth tros gamwedd, a'r cyſſegriadau, a'r aberth hedd,

38 Yr hon a orchymynodd yr Arglwydd wrth Moſes yn mynydd Sinai, yn y dydd y gorchymynodd efe i feibion Iſrael offrymmu eu hoffrymmau i'r Arglwydd, yn anialwch Sinai.

PEN. VIII.

1 *Moſes yn cyſſegru Aaron a'i feibion.* 14 *Ac aberth tros bechod.* 18 *Ac poeth offrwm.* 22 *Ac Hwrdd y Cyſſegriadau.* 31 *A'r hyn a'r anuſe y cyſſegrid hwynt.*

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd;

2 Cymmer Aaron a'i feibion gyd ag ef, a'r gwiſcoedd, a'r olew i'r eneiniad, a buſtach yr aberth tros bechod, a dau hwrdd, a chawell y bara croyw:

3 A chaſgl yr holl gynnulleidfa ynghyd i ddrws pabell y cyfarfod.

4 A gwnaeth Moſes fel y gorchymynodd yr Arglwydd iddo: a chaſglwyd y gynnulleidfa i ddrws pabell y cyfarfod.

5 A dywedodd Moſes wrth y gynnulleidfa, dymma y peth a orchymynodd yr Arglwydd ei wneuthur.

6 A Moſes a ddug Aaron a'i feibion: ac a'i golchodd hwynt â dwfr.

7 Ac efe a roddes am dano ef y bais, ac a'i gwregyſſodd ef â'r gwregys, ac a wiſcodd y fantell am dano, ac a roddes yr Ephod am dano, ac a'i gwregyſſodd â gwregys cywreinic yr Ephod, ac a'i caeodd âm dano ef.

8 Ac efe a oſododd y ddwyfronneg arno, ac a roddes yr *Vrym a Thummim* yn y ddwyfronneg.

9 Ac efe a oſododd y meitr ar ei ben ef, ac a oſododd ar y meitr ar ei dalcen ef, y dalaith aur, y goron ſanctaidd, fel y gorchymynaſſei yr Arglwydd i Moſes.

10 A Moſes a gymmerodd olew'r eneiniad ac a eneiniodd y tabernacl, a'r hyn oll *oedd* ynddo: ac a'i cyſſegrodd hwynt.

11 Ac a daenellodd o honaw ar yr allor ſaith waith, ac a eneiniodd yr allor a'i holl lestri, a'r noe hefyd a'i thraed, iw cyſſegru.

28 A ddywallttodd o olew 'r eneiniad ar
pen Aaron, ac a'i heneiniodd ef, iw gyflegru.

29 A Moses a ddug feibion Aaron, ac a wiscodd
amdanynt, a gwregyllodd hwynt â gwregys-
au, ac a rwymodd gappiau amdanynt, fel y gor-
chymynasei 'r Arglwydd wrth Moses.

30 A Moses a ddug ffuthach yn aberth tros bechod
ac Aaron a'i feibion a roddafant eu dwylo a'r ben
ffuthach yr aberth tros bechod.

31 Ac efe a'i lladdodd, a Moses a gymerth ygwa-
ed, ac a'i rhoddes ar gyrn yr allor o amgylch â'i
fys, ac a burodd yr allor, ac a dywallttodd y gwaed
arth waelod yr allor, ac a'i cyflegrodd hi i wneu-
thur cymmod arni.

32 Efe a gymmerodd hefyd yr holl wêr, *oedd*
ar y perfedd, a'r rhwyden oddi ar yr afu, a'r
dwy aren a'i gwêr, a Moses a'i lloscodd ar yr
allor.

33 A'r ffuthach a'i groen, a'i gig, a'i fiswel, a lof-
codd efe mewn tân o'r tu allan i'r gwerfyll: fel y
gorchymynasei yr Arglwydd wrth Moses.

34 Acefe a ddug hwrdd y poeth offrwm: a Aa-
ron a'i feibion a ofodafant eu dwylo ar ben yr
hwrdd.

35 Ac efe a'i lladdodd: a Moses a daenelled y
gwaed ar yr allor o amgylch.

36 Ac efe a dorrodd yr hwrdd yn ddarnau, a lloſ-
codd Moses y pen, y darnau, a'r gwêr.

37 Ond y perfedd a'r traed a olchodd efe mewn
dwfr, a lloſcodd Moses yr hwrdd oll ar yr allor:
poeth offrwm *yw hwn*, i *fod yn* arogl peraidd ac
aberth tanllyd ir Arglwydd: fel y gorchymyn-
odd yr Arglwydd i Moses.

38 Ac efe a ddug yr *ail hwrdd, sef hwrdd y
cyflegriad: a Aaron a'i feibion a ofodafant eu
dwylo ar ben yr hwrdd.

39 Acefe a'i lladdodd, a Moses a gymmerodd
o'i waed, ac a'i rhoddes ar gwrr iſſaf cluſt ddehau,
Aaron, ac ar fawd ei law ddehau, ac ar fawd ei dro-
ed dehau.

40 Ac efe a ddug feibion Aaron, a Moses a roes
o'i waed ar gwrr iſſaf eu cluſt ddehau, ac ar
fawd eu llaw ddehau, ac ar fawd eu troed dehau:
a thaenellodd Moses y gweed ar yr allor oddi
amgylch.

41 Ac efe a gymmerodd hefyd *y gwêr, a'r glo-
in, a'r holl wêr *oedd* ar y perfedd, a'r rhwyden
oddiar yr afu, a'r ddwy aren a'i braſter, a'r yſcwy-
ddog ddehau:

42 A chymmerodd o gawell y bara croyw yr
hwn *oedd* ger bron yr Arglwydd, yn deifen
groyw, ac yn deifen o fara olewedig, ac yn affla-
en, ac a'i goſododd ar y gwêr, ac ar yr yſcwy-
ddog ddehau:

43 Ac a roddes y cwbl ar *ddwylo Aaron, ac ar
dwylo ei feibion, ac a'i cwhwfanodd hwynt yn offr-
wm cwhwfan ger bron yr Arglwydd.

44 A Moses a'i cymmerth oddi ar eu dwylo
hwynt, ac a'i lloſgodd ar yr allor, ar yr offrwm
poeth: dymma gyflegriadau o arogl peraidd:
dymma aberth tanllyd i'r Arglwydd.

45 Cymmerodd Moses y barwyden hefyd, ac
a'i cwhwfanodd yn offrwm cwhwfan ger bron
yr Arglwydd: *rhan Moses o hwrdd y cyflegriad
oedd hi, fel y gorchymynasei yr Arglwydd wrth
Moses.

46 A chymmerodd Moses o olew 'r eneiniad, ac
o'r gwaed *oedd* ar yr allor, ac a'i taenellodd ar
Aaron, ar ei wiscoedd, ac ei feibion hefyd, ac ar wiſ-
coedd ei feibion ynghyd ag ef: ac efe a gyflegrodd
Aaron a'i wiſgoedd, a'i feibion hefyd, a gwiſcoedd
ei feibion ynghyd ag ef.

47 A dywedodd Moses wrth Aaron, ac wrth ei
feibion, berwch y cig *wrth* ddrws pabell y cyfarfod:
ac *yno bwyttewch ef, a'r bara hefyd *ydd* yngha- * Exod.
well y cyflegriadau, megis y gorchymynais, 29.32.
gan ddywedyd, Aaron a'i feibion a'i bwytty ef.

48 A'r gweddill o'r cig, ac o'r bara a loſgwch
yn tân.

49 Ac nac ewch tros ſaith niwrnod allan o
ddrws pabell y cyfarfod, hyd y dydd y cyflawner * Exod.
dyddiau eich cyflegriadau: o herwydd *ſaith 29.35.
niwrnod y bydd efe yn eich cyflegru chwi.

50 Megis y gwnaeth efe heddyw, y gorchymyn-
odd yr Arglwydd wneuthur, i wneuthur cymmod
drofoch.

51 Ac arhoſwch, *wrth* ddrws pabell y cyfarfod
ſaith niwrnod ddydd a nos, a chedwch wiliadwri-
aeth yr Arglwydd, fel na byddoch feirw: canys
fel hyn i'm gorchymynwyd.

52 A gwnaeth Aaron a'i feibion yr holl bethau
a orchymynnodd yr Arglwydd trwy law Moses.

PEN. IX.

1 *Yr offrymmau cyntaf â offrymmodd Aaron*
troſto ei hun a'r bobl. 8 *Y pech-offrwm.* 12 *a'r*
poeth-offrwm troſto ei hun. 15 *Yr offrymmau*
tros y bobl. 23 *Moſes ac Aaron yn bendithio*
y bobl. 24 *Tân yn dyſoddi wrth yr Arglwydd*
ar yr Allor.

YNa y bu ar yr wythfed dydd i Moses alw Aa-
ron a'i feibion, a henuriaid Iſrael.

2 Ac efe a ddywedoddwrth Aaron, * cymmer it * Exod.
lô lenaugc yn aberth tros bechod, a hwrdd yn bo- 29.1.
eth offrwm, o rai perfiaith-gwbl, a dwg *hwy* ger
bron yr Arglwydd.

3 Llefara hefyd wrth feibion Iſrael, gan ddywe-
dyd, cymmerwch fyun gafr, yn aberth tros bechod,
a llô, ac oen, blwyddiaid perfiaith-gwbl yn boeth
offrwm,

4 Ac eidion, a hwrdd, yn aberth hedd, i aberthu
ger bron yr Arglwydd; a bwyd offrwm wedi ei
gymmyſcu trwy olew: o herwydd heddyw yr ym-
ddengys yr Arglwydd i chwi.

5 A dygafant yr hyn a orchymynnodd Moſes,
ger bron pabell y cyfarfod: a'r holl gynnulleidfa
a ddaethant yn agos, ac a ſafafant ger bron yr Ar-
glwydd.

6 A dywedodd Moſes, dymma 'r peth a orchym-
ynnodd yr Arglwydd i chwi ei wneuthur; ac ym-
ddengys gogoniant yr Arglwydd i chwi.

7 Dywedodd Moſes hefyd wrth Aaron, dos at yr
allor, ac abertha dy aberth tros bechod, a'th
boeth offrwm, a gwna gymmod * drofot dy hun, * Hebr.
a thros y bobl: ac abertha offrwm y bobl, a gwna 7.27.
gymmod drofftynt, fel y gorchymynodd yr Ar-
glwydd.

8 Yna y neſſaodd Aaron at yr allor, ac a ladd-
odd lô yr aberth tros bechod, yr hwn *oedd* troſto
ef ei hun.

9 A meibion Aaron a ddygafant y gwaed atto,
ac efe a wlychodd ei fys yn y gwaed, ac a'i goſ-
ododd ar gyrn yr allor, ac a dywallttodd y gwaed
arall wrth waelod yr allor,

10 Ond efe a loſgodd ar yr allor o'r aberth
tros bechod y gwêr a'r arennau, ar rhwyden
oddiar yr afu, fel y gorchymynnaſai yr Arglwydd
wrth Moſes.

11 A'r cig, a'r croen a loſgodd efe yn tân, a'r tu
allan i'r gwerſyll.

12 Ac efe * a laddodd y poeth offrwm, a meibion * Leuit.
Aaron a ddygafant y gwaed atto, ac efe a'i taen- 1.5.
ellodd ar yr allor o amgylch.

13 A dygasant y poeth offrwm atto gyd a'i ddarnau, a'i ben hefyd: 14 ac efe a'i lloſgodd hwynt ar yr allor.

14 Ac efe a olchodd y perfedd a'r traed, ac a'i lloſgodd hwynt yngbyd a'r offrwm poeth ar yr allor.

15 Hefyd efe a ddug offrwm y bobl, ac a gymmerodd ſwch yr aberth tros bechod y bobl, ac a'i lladdodd, ac a'i hoffrymmodd tros bechod, fel y cyntaf.

16 Ac efe a ddug y poeth offrwm, ac a'i hoffrymmodd yn ol y ddefod.

17 Ac efe a ddug y bwyd offrwm, ac a lanwodd ei law o honaw, ac a'i lloſgodd ar yr allor *beb law poeth offrwm y boreu.

18 Ac efe a laddodd y buſtach a'r hwrdd yn aberth hedd, yr hwn oedd tros y bobl: a meibion Aaron a ddygaſant y gwaed atto, ac efe a'i taenellodd ar yr allor o amgylch.

19 Dygaſant hefyd wêr y buſtach a'r hwrdd, y gloren, ar weren ſol, a'r arennau, a'r rhwyden oddi ar yr afu.

20 A goſodaſant y gwêr ar y parwydennau, ac efe a lloſgodd y gwêr ar yr allor.

21 Y parwydennau hefyd, a'r yſcwyddoc ddehau a gwhwſanodd Aaron yn offrwm cwhwſan, ger bron yr Arglwydd, fel y gorchymynnodd Moſes.

22 A thodedd Aaron ei law tu ac at y bobl, ac a'i bendithiodd, ac a ddaeth i wared o wneuthur yr aberth tros bechod, a'r poeth offrwm, a'r ebyrth hedd.

23 A Moſes ac Aaron aethant i babell y cyfarfod, a daethant allan, ac a fendithiaſant y bobl: a gogoniant yr Arglwydd a ymddangoſodd i'r holl bobl.

24 A *daeth tân allan oddi ger bron yr Arglwydd ac a yſſodd y poeth offrwm, a'r gwêr, ar yr allor: a gwelodd yr holl bobl, a gwaeddaſant, a chwympaſant ar eu hwynebau.

*2. Cron. 7. 1. 2 mac. 2. 10. gen. 4. 4. 1. bren. 18. 38.

PEN. X.

1 *Nadab ac Abihu am offrymmu tân dieithr, a loſcir gandân. 6 Gwaſanaeth Aaron ac ei feibion alarw am danynt. 8 Gwahardd gwin i'r offeiriaid, pan ſônt ar fyned i'r babell. 12 Y gyfraith ynghylch bwyttau perthyn ſanctaidd. 19 Eſcuſa Aaron am ei bynoſtdau.

YNa *Nadab ac Abihu, meibion Aaron, a gymeraſant bob yn ei thuſer, ac a roddaſant dân ynddynt, ac a oſodaſant arogl-darth ar hynny, ac a offrymmaſant ger bron yr Arglwydd *dân dieithr, yr hwn ni orchymynaſai efe iddynt.

* Num. 3. 4 & 26. 61. neren 24. 2. * Exod. 30. 2.

2 A daeth tân allan oddi ger bron yr Arglwydd ac a'i difaodd hwynt: a buant feirw ger bron yr Arglwydd.

3 A dywedodd Moſes wrth Aaron, dyma'r hyn a lefarodd yr Arglwydd gan ddywedyd, mi a ſancteiddir yn y rhai a neſſânc attaf, a cher bron yr holl bobl i'm gogoneddir. A thawſi a wnaeth Aaron.

4 A galwodd Moſes Miſael ac Elſaphan meibion Vziel, ewythr Aaron, a dywedodd wrthynt, dewch yma'ch, dygwch eich brodyr oddi ger bron y cyſſegr allan o'r gwerſyll.

5 A neſſân a wnaethant a'i dwyn hwynt yn eu peiſian allan or gwerſyll, fel y llefaraſai Moſes.

6 A dywedodd Moſes wrth Aaron, ac wrth Eleazar, ac wrth Ithamar ei feibion, na ddiſgwch eddi am eich pennau, ac na rwygwch eich gwiſcoedd, rhac iwch feirw, a dyfod digoſtiau ar yr holl gynnulleidfa: ond wyled eich brodyr chwi holl dy Iſrael, am y lloſcfad a loſgodd yr Arglwydd.

7 Ac na cewch allan o ddrws pabell y gynnulleidfa rhac iwch farw: o herwydd *olew eneiniad yr Arglwydd arnoch chwi. A gwnaethant fel y llefarodd Moſes.

* Exod. 29. 7.

8 Llefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Aaron gan ddywedyd,

9 Gwîn a diod gadarn nac yſ di, na'th feibion gyd â thi, pan ddeloch i babell y cyfarfod, fel na byddoch feirw: deddf dragywyddol drwy eich tiroedd laethau *ſyddbyn.

* hynny

10 A hynny er gwahanu rhwng cyſſegredic a dieyſſegredic, a rhwng aflan a glân:

11 Ac i ddyſcu i feibion Iſrael, yr holl ddeddfau a lefarodd yr Arglwydd wrthynt, drwy law Moſes.

12 A llefarodd Moſes wrth Aaron, ac wrth Eleazar, ac wrth Ithamar, y rhai a adawſid o'i feibion ei, cymerwch y bwyd offrwm ſydd yngwedill o ebyrth tanllyd yr Arglwydd, a bwyttewch yn groyw, ger llaw'r allor: o herwydd ſanctaidd ddioſaf yw.

13 A bwyttewch ef yn y lle ſanctaidd, o herwydd dy ran di, a rhan dy feibion di o ebyrth tanllyd yr Arglwydd yw hyn: canys fel hyn y gorchymynnwyd.

14 *Y barwyden gwhwſan hefyd, a'r yſgwyddoc ddderchafael, a fwyttewch mewn lle glân: ty di, a'th feibion, a'th ferched, yngbyd â thi o herwydd hwynt a roddwyd yn rhan i ti, ac yn rhan i'th feibion di, o ebyrth hedd meibion Iſrael.

* Exod. 29. 26, 28.

15 Yr yſcwyddoc ddderchafael, a'r barwyden gwhwſan a ddygant ynghyd ag ebyrth tanllyd o'r gwêr i gwhwſan offrwm cwhwſan, ger bron yr Arglwydd; a bydded i ti, ac i'th feibion gyd â thi yn rhan dragywyddol, fel y gorchymynnodd yr Arglwydd. [Drw

16 A Moſes a geiſiodd yn ddyfal ſwch yr aberth tros bechod, ac wele ef wedi ei loſci; ac efe a ddigiodd wrth Eleazar, ac Ithamar, y rhai a adawſid o feibion Aaron, gan ddywedyd,

17 Pa ham na fwyttaſoch yr aberth tros bechod yn y lle ſanctaidd: o herwydd ſanctaidd ddioſaf yw, a Duw a'i rhoddodd i chwi, i ddwyn anwiredd y gynnulleidfa, gan wneuthur cymmod trofyno, ger bron yr Arglwydd.

18 Wele ni ddygwyd ei waed ef i fewn y cyſſegr: ei fwytta a ddylaſech yn y cyſſegr, *fel y gorſchymynnaiſ.

* fel y gorſchymynnais.

19 A dywedodd Aaron wrth Moſes, wele heddyw yr offrymmaſant en haberth tros bechod, a'r poeth offrwm ger bron yr Arglwydd: ac fel hyn y digwyddodd i mi: am hynny os bwyttawn aberth tros bechod heddyw, a fyddai hynny dda yng-olwg yr Arglwydd?

20 A phan glybu Moſes *hynny, efe a fu foddlon.

* hyn

PEN. XI.

1 *Pa anifeiliaid a eſir.* 4 *a phha rai ni eſir yn bwytta.* 9 *Pa byſcod beſyd.* 13 *a phha adar.* 29 *Pa ymluſciaid ſyd aflan.*

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes ac Aaron, gan ddywedyd wrthynt,

2 Llefarwch wrth feibion Iſrael, gan ddywedyd, *dymma yr anifeiliaid a fwyttewch o'r holl anifeiliaid ſyd ar y ddaiar.

* hynny yr anifeiliaid a fwyttewch

3 Beth bynnac a holleo'r ewin, ac a fyrchoco holl'r ewinedd, ac a gnoi gil, o'r anifeiliaid, hwnnw a fwyttewch.

6 Os bydd rhai yn pi ſwytteweth o'r rhai a gnoant
7 a'r rhai a hollſant yr ewin ; y Camel er ei
mwyn, ac nid gil, am mai yw yn holli 'r ewin, a-
nid ydi i chwi.
8 A'r gwalchgen, am ei bod yn cnoi ei chil, ac heb
hollti 'r ewin aflan yw i chwi.
9 * A'r llwdn hoch, am ei fod yn hollti 'r ewin,
ac yn ſorchogi ſorchedd yr ewin, a heb gnoi ei gil is
aflan yw i chwi.
10 Ni ſwytteweh o'i cîg hwynt, ac na chy-
ſtyſtiweh â'i burgyn hwynt ; aflan ydynt i
chwi.
11 Hyn ſwytteweh o bôb dim a'r ſydd yn y dy-
frocdd : pôb peth y *mae* iddo aſcell a chen, yn y
dyfroedd, yn y meroedd, ac yn yr aſonydd, y rhai
hyny a ſwytteweh.
12 A phôb dim nid *oes* iddo aſcell a chen, yn y
moroedd, ac yn yr aſonydd ſo bôb dim a ym-
ſymuddo yn y dyfroedd, ac o bôb peth byw,
y rhai *ſydd* yn y dyfroedd, byddant ffiaidd
genych.
13 Bydant ffiaidd gennych : ni ſwytteweh o'i cîg
hwynt, a ffieiddiweh eu burgyn hwy.
14 Ie chwi oll yn y dyfroedd *nid ydyd* eſcyll a chen
ydi ; ffieidd-beth fydd i chwi.
15 A'r rai hyn a ffieiddiweh chwi o'r adar : na
ſwytnoch *deuyn*, ffieidd-dra ydynt : ſef yr Eryr
a'r gwalch-gleifi, a'r ſor-wennol.
16 A'r ſolwm, a'r barcud, yn ei rywogaeth,
17 A phôb cigfran yn ei rywogaeth,
18 A'r dylluan, a'r ſioncoc, a'r gôg, a'r gwalch
pid ryw,
19 A'r gornchwigl, a'r ſulfran, a'r dylluan,
20 A'r pelican, a'r biogen,
21 A'r draſiwr, a'r eſyr yn ei rhyw, a'r goruchwigl,
a'r ystlum.
22 Pôb ſiedlad a ymluſco, *ac* a gerdde ar bed-
werau, ffieidd-dra yw i chwi.
23 Ond hyn a ſwytteweh o bôb ſiedlad a ymluſco,
a gerdde ar bedwar *troed*, yr hwn y byddo
ganddo ddeuddar ei draed i neidio wrthynt ar
lawr ddaear :
24 Y rhai hyny a ſwytteweh ; y
neb a gyffyrddo â'i burgyn hwynt, a fydd aflan
hyd yr hwyr.
25 A phwy bynnac a ddygo ddim o'i burgyn
hwynt, golched ei ddillad, ac aflan fydd hyd yr
hwyr.
26 Am bôb anifail *ſydd* yn hollti 'r ewin, ac
heb ei ſorchogi, ac heb gnoi ei gil, aflan yw y
rhai hyny i chwi : aflan fydd pob un a gyffyr-
ddo â hwynt.
27 Pôb yr hwn ſydd a gerdde ar ei balfau, o bôb
anifail a gerdde ar bedwar *troed*, aflan ydynt i
chwi : pôb un a gyffyrddo â'i burgyn, a fydd aflan
hyd yr hwyr.
28 A'r hwn a ddygo eu burgyn hwynt, golched
ei ddillad, a bydded aflan hyd yr hwyr : aflan yd-
ynt i chwi.
29 A'r rhai hyn ſydd aflan i chwi o'r ymluſciaid
ydynt ar y ddaiar ; y wenci, a'r llygoden, a'r
fwyalchen yn ei rhyw,
30 A'r draſiwr, a'r ſiellor, a'r ſalwoden,
31 A'r rhai hyn ſydynt aflan i chwi o bôb ymluſci-
aid : pôb dim a gyffyrddo â hwynt, pan ſyddant
feirw, a fydd aflan hyd yr hwyr.
32 A phôb dim y cwympo *dim* o honynt arno, we-
di marw, a fydd aflan ; pôb lleſtr pren, neu wiſc,
neu green, neu ſach, pob lleſtr y gwneîir dim
gwaith ynddo, rhodder mewn dwfr, a bydded aflan
hyd yr wyr : ſelly y bydd glân.
33 A phôb lleſtr prîdd yr hwn y ſyrthio *dim* o'r
rhai hyn iw ſewn, aflan ſydd yr hyn oll *ſydd* o'i
ſewn, a thorrwch * ynten. * Pen.
34 Aflan fydd pob bwyd a ſwytteir ; o'r hwn y 6,28.
dêl dwfr *aflan* arno : ac aflan fydd pôb diod a yfir
mewn lleſtr *aflan*.
35 Ac aflan fydd pôb dim y cwympo *dim* o'i bur-
gyn arno, y ffwrn a'r badell a dorrir ; aflan ydynt,
ac aflan fyddant i chwi.
36 Etto glân fydd y ffynnon a'r pydew, lle mae † Hebr.
dyfroedd lawer : ond yr hyn a gyffyrddo â'i bur- caſtiad
gyn a fydd aflan. dyfroedd.
37 Ac os ſyrth *dim* o'i burgyn hwynt ar ddim
hâd hauedic, yr hwn a heuir, glân yw eſe.
38 Ond os rhoddir dwfr ar yr hâd, a ſyrthio
dim o'i burgyn hwynt arno ef ; aflan fydd eſe i
chwi.
39 A chos bydd marw yn anifail a'r ſydd i chwi
yn ſwyd, yr hwn a gyffyrddo â'i furgyn ef, a fydd
aflan hyd yr hwyr.
40 A'r hwn a ſwyttey o'i furgyn ef, golched ei
ddillad, a bydded aflan hyd yr hwyr : a'r hwn a
ddygo ei furgyn ef, golched ei ddillad, a bydded
aflan *hyd* yr hwyr.
41 A phôb ymluſciad a ymluſco ar y ddaiar ſydd
ffieidd-dra : na ſwyttaer ef.
42 Pôbpeth a gerddo ar ei dorr, a phôb peth
a gerddo ar bedwar *troed*, a phob peth † ami- † Hebr.
ei draed, o bôb ymluſciad a ymluſco ar y ddai- a amlhau
ar, na ſwyttewch hwynt, canys ffieidd-dra yd- draed.
ynt.
43 Na wnewch eich eneidiau yn ffiaidd o blegid
vn ymluſciad a ymluſco, ac na fyddwch aflan o'i
plegit, fel y byddech aflan o'i herwydd.
44 O herwydd myfi yw'r Arglwydd eich Duw
chwi : * ymſancteiddiwch a byddwch ſanctaidd, a * Pen.19.
herwydd ſanctaidd *ydwyf* fi ; ac na aflanhewch 2.&20.7.
eich eneidiau wrth vn ymluſciad, a ymluſco ar y 1 pet.1.15
ddaiar.
45 Canys myfi *yw* 'r Arglwydd, yr hwn a'ch
dug chwi o dir yr Aipht, i fod yn dduw i chwi : bydd-
wch chwithau ſanctaidd, canys ſanctaidd *yd-*
wyf fi.
46 Dymma gyfraith yr anifailiaid a'r ehedeg-
aid a phôb peth byw, ar ſyrth yn ymmud yn y dy-
froedd, ac am bôb peth byw a'r ſydd yn ymluſco ar
y ddaiar :
47 I wneuthur gwahan rhwng yr aflan a'r glân,
a rhwng yr anifail a ſwyteir, a'r hwn nid bwyter
heir.

PEN. XII.

Puraſtgaeth gwraig ynol eſcor.

A Elefaroedd yr Arglwydd wrth Moſes, gan
ddywedyd,
2 Llefara wrth feibion Iſrael, gan ddywedyd,
*Os gwraig a feichioga ac a eſcor ar wryw, yna by- * Pen.
dded aflan ſaith niwrnod : ſel dyddiau gwahani- 15.19.
aeth ei mis-glwyf, y bydd hi aflan.
3 A'r * wychfed dydd yr enwaedir ar gnawd ei * Gen.17.
ddienwaediad ef. 12. luc.2.
4 A chan diwrnod ar ddeg ar hugain yr eiry yng- 21. iean.
waed ei phuredigaeth : na chyffyrdded â dim ſan- 7.22.
ctaidd, ac na ddaned i'r cyſegr, nes cyflawni dy-
ddiau ei phuredigaeth.
5 Ond

5 Ond os ar fenyw yr esor hi, yna y bydd hi a-flan bytheinos, megis yn ei gwahaniaeth: a chwe diwrnod a thrugain yr erys yngwaed ei phurediga-eth.

6 A phan gyflawner dyddiau ei phurediga-eth Luc. 2. 24. ar fab neu ferch, dyged oen blwydd yn offrwm poeth, a chyw colomen, neu durtur, yn aberth tros bechod, at yr offeiriad i ddrws pabell y cyfarfod:

7 A offrymmed efe hynny ger bron yr Arglwydd, a gwnaed gymod drostit a hi a lanheir oddi wrth gerddediad ei gwaed: dymma gyfraith yr hon a escor ar wryw neu ar fenyw.

8 Ac os ei llaw ni chyrraedd werth oen, yna cymmered * ddwy durtur neu ddau gyw colomen, y naill yn offrwm poeth, a'r llall yn aberth tros bechod: a gwnaed yr offeiriad gymod drosti, a glân fydd.

PEN. XIII.

1 *Y Ceremoniau er aberthau wrth lanhau y gwahan-glwyfus.* 33 *Arwyddion y gwahan-glwyf mewnty.* 48 *Y modd y glanheir y fyn bun.*

A'R Arglwydd a lefarodd wrth Moses ac Aaron, gan ddywedyd;

2 Dyn (pan fyddoynghroen ei guawd) chwydd neu grammen, neu ddisclaerder, a bod ynghroen ei * gnawd ef megis pla y clwyf gwahanol) a ddygirat Aaron yr offeiriad, neu at yn o'i feibion ef yr offeiriaid.

3 A'r offeiriad a edrych ar y pla ynghroen y cnawd: os y blewyn yn y pla fydd wedi troi yn wyn, a gweledigad y pla yn ddyfnach na chroen ei gnawd ef, pla gwahan glwyf yn hwnnw: a'r offeiriad a'i hedrych, ac a'i barn yn aflan.

4 Ond os y disgleirdeb fydd gwyn ynghroen ei guawd ef, ac heb fod yn is ei weledigad na'r croen, a'i blewyn heb droi yn wyn, yna cayed yr offeiriad ar y clwyfus faith niwrnod.

5 A'r seithfed dydd edrycheda yr offeiriad ef: ac wele os sefyll y bydd y pla yn ei olwg ef, heb ledu o'r pla yn y croen, yna cayed yr offeiriad arno faith niwrnod eil-waith.

6 Ac edrycheda yr offeiriad ef yr ail seithfed dydd: ac wele, os bydd y pla yn odywyll, heb ledu o'r pla yn y croen, yna barned yr offeiriad ef yn lân: crammen yw honno: yna golched ei wisoedd, a glân fydd.

7 Ac os y grammen gan ledu a leda yn y croen, wedi'r offeiriad ei weled, iw farnu yn lân, dangofer ef eilwaith i'r offeiriad.

8 Ac os gwêl yr offeiriad, ac wele, ledu o'r grammen yn y croen, yna barned yr offeiriad ef yn aflan: gwahan-glwyf yw.

9 Pan fyddo ar ddyn bla gwahan-glwyf, dyger ef at yr offeiriad:

10 Ac edryched yr offeiriad, yna oshydi gwyn * fydd yn y croen, a hwnnw wedi troi y blewyn yn wyn, a dim cîg noeth byw yn y chwydd:

11 Bêu wahan-glwyf yw hwnnw, ynghroen ei gnawd ef, a barned yr offeiriad ef yn aflan: na chayed arno: o herwydd y mae efe yn aflan.

12 Ond os y gwahan-glwyf gan darddu a dardda yn y croen, a gorchguddio o'r gwahan-glwyf holl groen y clwyfus, o'i benhyd ei draed, pa le bynnac yr edrycho'r offeiriad:

13 Yna edryched yr offeiriad: ac wele, os y gwahan glwyf fydd yn cuddio ei holl gnawd ef, yna barned yr offeiriad y clwyfus yn lân: tródd yn wyn ei gyd, glân yw.

14 A'r dydd y gwelir ynddo cîg byw, aflan fydd.

15 Yna edryched yr offeiriad ar y cîg byw, a barned ef yn aflan: aflan yw'r cîg byw hwnnw: gwahan glwyf yw.

16 Neu os dychwel y cîg byw a throi'n wyn, yna deued at yr offeiriad.

17 Ac edryched yr offeiriad arno, ac wele, os tródd y pla yn wyn, yna barned yr offeiriad y clwyfus yn lân: glân yw efe.

18 Y cnawd hefyd y bu ynddo gornwyd yn ei groen, a'i iachau,

19 A bod yn lle y cornwyd chwydd gwyn, neu ddisclaerder gwyn-goch, a'i ddangos i'r offeiriad:

20 Os pan edrycho yr offeiriad arno, y gwelir ef yn is na'r croen, a'i flewyn wedi troi yn wyn, yna barned yr offeiriad ef yn aflan: gwahan-glwyf yw efe wedi tarddu o'r cornwyd.

21 Ond os yr offeiriad a'i hedrych, ac wele ni bydd ynddo flewyn gwyn, ac ni bydd is na'r croen, ond ei fod yn odywyll: yna cayed yr offeiriad arno faith niwrnod.

22 Ac os gan ledu y lleda yn y croen, yna barned yr offeiriad ef yn aflan: pla yw efe.

23 Ond os y disclaerder a faif yn ei lê heb ledu, craith cornwyd yw efe, a barned yr offeiriad ef yn lân.

24 Os cnawd fydd a † lloſciad yn y croen, a bod † Llo-ſciad. i'r cîg byw ſy yn lloſci ddisclaerder gwyn-goch Loſca. neu wyn:

25 Yna edryched yr offeiriad ef, ac wele, es y blewyn yn y disclaerdeb fydd wedi troi yn wyn, ac yn is iw weled na'r croen, gwahan-glwyf yw hwnnw yn tarddu o'r lloſciad: a barned yr offeiriad ef yn aflan: pla gwahan-glwyf yw hwnnw.

26 Ond os yr offeiriad a'i hedrych, ac wele ni bydd blewyn gwyn yn y disclaerder, ac ni bydd is na'r croen, ond ei fod yn odywyll, yna cayed yr offeiriad arno faith niwrnod.

27 Ac edryched yr offeiriad ef y seithfed dydd, os gan ledu y lleddodd yn y croen, yna barned yr offeiriad ef yn aflan: pla gwahan-glwyf yw hwnnw.

28 Ac os y disclerdeb a saif yn ei lê, heb ledu yn y croen, ond ei fod yn odywyll: chwydd y lloſciad yw efe: barned yr offeiriad ef yn lân: canys craith y lloſciad yw hwnnw.

29 Os bydd gwr neu wraig a phla arno mewn pen neu farf.

30 Yna edryched yr offeiriad y pla: ac wele os is y gwelir na'r croen, a blewyn melyn main yn ddo, yna barned yr offeiriad ef yn aflan: y ddrech yw hwnnw: gwahan-glwyf pen neu farf yw.

31 Ac os yr offeiriad a edrych at bla y ddrech, ac wele ni bydd yn is ei weled na'r croen, a heb flewyn du ynddo, yna cayed yr offeiriad ar *yr hwn y bo arno* y ddu-frech, saith niwrnod.

32 Ac edryched yr offeiriad ar y pla y seithfed dydd: ac wele, os y ddufrech ni bydd wedi lledu, ac ni bydd blewyn melyn ynddi a heb fod yn is gweled y ddu-frech na'r croen:

33 Yna eilliet ef, ac nac eillied *y fan y bydd y* ddufrech: a cayed yr offeiriad ar *arall* y ddufrech faith niwrnod eilwaith.

34 A'r seithfed dydd edrycheda yr offeiriad ar y ddu-frech: ac wele, os y ddufrech ni ledodd yn y croen, ac ni bydd is ei gweled na'r croen: yna barned yr offeiriad ef yn lân, a golched ei ddillad, a glân fydd.

35 Ond os y ddu frech gan ledu a leda yn y croen, wedi ei lânhau ef.

36 Yna edryched yr offeiriad ef, ac wele, os lledodd y ddufrech yn y croen, na chwilied yr offeiriad am y blewyn melyn: y mae efe yn aflan.

37 Ond os sefyll y bydd y ddufrech yn ei olwg ef, a blewyn du wedi tyfu ynddi: aeth y ddufrech yn iach, glân yw hwnnw, a barned yr offeiriad ef yn lân.

38 Os

48 Os bydd ynghroen eawed gwr neu wraig, la-
ddwr o'r haint fuanas gwynion.

49 Yna edryched yr offeiriad, ac wele, os bydd
ymddangos ar eawed hwynt ddifcleiriadan gwynion
ychydic, neu dywyll, yn tafod yn ynghroen
i glin yw efe.

50 A gobeithed yr offeiriad ar y pla, a chayed
ar y pethau hynny ddeirgwaith.

51 Ac os o dy ei wyneb y fyrth gwallt ei ben,
efe a fydd cil-foel; *etto* glân fydd efe.

52 Ond pan fyddo anafod gwyn goch yn y pen
foeledd, neu yn y tâl-foeledd, gwahan-glwyf yw
efe, yn tarddu yn ei ben-foeledd neu yn ei dâl-foe-
ledd ef.

53 Ac edrychied yr offeiriad arno: ac wele, os
bydd chwydedd yr anafod yn wyn-goch, yn ei ben-foe-
ledd, neu yn ei dâl-foeledd ef, fel gwe lediad gwa-
hanglwyf yngroen y cnawd,

54 Gan gwahan-glwyfus yw hwnnw, aflan yw
yr offeiriad a'i barna ef yn llwyr aflan: yn ei ben
y mae ei bla.

55 A'r gwahan-glwyfus yr hwn y byddo pla ar-
no, bydded ei wifcoedd ef wedi rhwygo a'i ben
yn noeth, a rhodded gaead ar ei wefus uchaf, a lle-
fain, aflan, aflan.

56 Yr holl ddyddiau y *bydd* o'r pla arno, bernir
ef yn aflan, aflan yw efe: triged ei hunan, * *bydded*
ei drigfa allan o'r gwerfyll.

57 Ac os edrydyn fydd a phla gwahan-glwyf
ynddo, o ddilledyn gwlân, neu o ddilledyn llîn.

58 Pwy ynbynnac ai yn yr yfnof, ai gu yr anwe o
lîn, neu o wlân, neu mewn croen, neu mewn dim a
wneder o groen:

59 Os gwyrdd-las, neu gôch fydd yr anafod yn
y dilledyn, neu yn yr groen, neu yr yfnof, neu yn yr
anwe, neu mewn dim o groen, pla y gwahan-
glwyf yw efe: a dangofer ef i'r offeiriad.

60 Ac edryched yr offeiriad ar y pla: a chayed
ar y peth yn y pla arno, faith niwrnod.

61 A'r feithfed dydd edrycheda'r y pla: os y pla
a lledodd yn y dilledyn, pa yn bynac ai mewn yfnof,
ai mewn anwe, ai mewn croen, neu beth bynac a
wneder o groen, gwahan-glwyf yfnof yw y pla: a'r
lle yw.

62 Am hynny llofced y dilledyn hwnnw, pa yn
bynac a'r yfnof, a'r anwe, a wlân, neu o lîn, neu
dim o groen, yr hwn y byddo y pla ynddo: canys
gwahan-glwyf flaullyw efe: llofger yn tân.

63 Ac os edrych yr offeiriad, ac wele ni ledodd
y pla mewn dilledyn, mewn yfnof, neu mewn anwe,
neu dim o groen;

64 Yna gorchymynned yr offeiriad iddynt olchi
yr hwn y byddo'r pla ynddo, a chayed arno faith
niwrnod eil-waith.

65 Acedryched yr offeiriad ar y pla wedi ei ol-
chi: ac wele, os y pla nithrôdd ei liw, ac ni le-
dodd y pla, efe a fydd aflan: llofer ef yn tân; yf-
fodyw, pa yn bynac y bo yn llwm, ai for tu mewn,
a'i for tu allan.

66 Ac os edrych yr offeiriad, ac wele'r pla yn
dywyll yn ôl ei olchi: yna torred ef allan o'r di-
lledyn, neu o'r croen, neu o'r yfnof, neu o'r anwe.

67 Ond os gwelir ef etto yn y dilledyn, yn yr y-
fnof, neu yn yr anwe, neu mewn dim o groen, tar-
dda y mae efe, llofg yr hwn y *mae* y pla yndo yn
tân.

68 A'r dilledyn, neu'r yfnof, neu'r anwe, neu
pa beth bynnac o groen, y rhai a olcher; os yma-
dawdd y pla ymhwynt, a olcher eil-waith: a glân
fydd.

69 Dymma gyfraith pla gwahan-glwyf, mewn
dilledyn wlân, neu lîn, mewn yfnof, neu anwe,
neu pa beth bynag o groen, iw farnu'n lân, neu iw
farnu'n aflan.

PEN. XIIII.

1 *Y Cerfemoniau a'r dherthau wrth lanhau y gwa-*
han-glwyfus. 33 *Arwyddion y gwahan-glwyf*
mewn tŷ. 48 *A wedi y glanhau y tŷ drwynny.*

LLefarawdd yr Arglwydd hefyd wrth Mofes, gan ddywedyd,

2 Dymma a gyfraith y gwahan glwyfus, y dydd y glanheir ef: * dyger ef at yr offeiriad. * Pen.13.

3 A'r offeiriad a ddaw allan, o'r gwerfyll, ac e- 2.luc. 17.
dryched yr offeiriad; ac wele, os pla y gwahan- 14.& 5.12
glwyf a iachaodd ar y gwahan-glwyfus: mat.8.2.

4 Yna gorchymynned yr offeiriad i'r hwn a lan- mar.1.40.
heir, gymmeryd dau aderyn y tô byw a glân, a
choed Cedr, ac yfcarlat, ac Yfsob.

5 A gorchymynedyr offeiriad ladd y naill aderyn
y tô, mewn llestr pridd, oddi ar ddwfr rhedegoc.

6 A chymmered efe yr aderyn byw, a'r coed
Cedr, a'r yfcarlat, a'r Yfsob, a throched hwynt, a'r
aderyn byw hefyd, yngwaed yr aderyn a laddwyd
oddi ar y dwfr rhedegoc,

7 A thaenelled feithwaith ar yr hwn a lanheir
oddi wrth y gwahan-glwyf, a barned ef yn lân, y-
na gollynged yr aderyn byw yn rhydd ar wyneb y
maes.

8 A golched yr hwn a lanheir, ei ddillad, ac e-
illied ei holl flew, ac ymolched mewn dwfr; a glân
fydd: a dened wedi hynny i'r gwerfyll, a thriged
o'r tu allan iw babell faith niwrnod.

9 A'r feithfed dydd bydded iddo eillio ei holl
flew, fef ei ben, a'i farf, ac aeliau ei lygaid; fe
eillied ei holl flew, a golched ei ddillad, a golched
ei gnawd mewn dwfr, a glân fydd.

10 A'r wythfed dydd cymmered ddau oen per-
faith gwbl, ac vn hesbin flwydd perffaith gwbl, a
thair decfed ran o beillied yn fwyd offrwm, wedi
ei gymmyfcu â wy olew, ac vn Log o olew.

11 A gofloded yr offeiriad a lanhâo, y gwr a lan-
heir, a hwynt hefyd, ger bron yr Arglwydd, *wrth*
ddrws pabell y cyfarfod.

12 A chymmered yr offeiriad vn hesbrwn, ac offr- * Exod.
ymmed ef yn aberth tros gamwedd, a'r Log o o- 29.24.
lew, a chwifianed hwynt yn offrwm ewhwian,
ger bron yr Arglwydd.

13 A lladded ef yr oen, yn y lle y lladder y pech
aberth, a'r poeth offrwm, *fef* yny lle fanctaidd: o * Pen.7.7.
herwydd yr aberth tros gamwedd *fydd* eiddo'r
offeiriad, yn gyfiaf a'r pech aberth; fanctaiddlaf yw.

14 A chymmered yr offeiriad o waed yr aberth
dros gamwedd a rhodded yr offeiriad ef ar gwrr
iſaf cluſt ddehau yr hwn a lanheir, ac ar fawd ei
law ddehau, ac ar fawd ei droed dehau ef.

15 A chymmered yr offeiriad o'r Log olew, a thy-
wallted ar gledr ei law aſſwy ei hun.

16 A gwlyched yr offeiriad ei fys dehau yn yr o-
lew *fydd* ar ei law aſſwy, a thaenelled o'r olew
â'i fys, feithwaith ger bron yr Arglwydd.

17 Ac o weddill yr olew *fydd* ar ei law, y dŷd yr offeiriad ar gwrr iſaf cluſt ddehau yr hwn
a lanheir, ac ar fawd ei law ddehau, ac ar fawd
ei droed dehau, ar waed yr offrwm tros gam-
wedd.

18 A'r rhan arall o'r olew *fydd* ar law'r
offeiriad, a rydd efe ar ben yr hwn a lanheir: a
gwnaed gymod tros yr hwn a lanheir oddi
wrth ei afiendid, ac wedi hynny lladded y poeth
offrwm.

19 Ac offrymed yr offeiriad aberth tros bechod,
a gwnaed gymod tros yr hwn a lanheir oddi
wrth ei afiendid, ac wedi hynny lladded y poeth
offrwm.

20 Ac

20 Ac aberthed yr offeiriad y poeth offrwm, a'r bwyd offrwm, ar yr allor: a gwnaed yr offeiriad gymod trosto, a glân fyddâ

21 Ond os llawd fydd, a'i law heb gyrhaeddyd *hyn* ; yna cymmered vn oen, yn aberth tros gamwedd, yn gwhwfana, i wneuthur cymod trosto, ac vn ddecfed ran o beillied wedi ei gymmyscu trwy olew, yn fwyd offrwm, a Log o olew,

22 A dwy durtur, neu ddau gyw colomen, y rhai a gyrhaeddo ei law ; a bydded vn yn bech aberth, a'r llall yn boeth offrwm.

23 A dyged hwynt yr wythfed dydd i'w lanhau ef at yr offeiriad, wrth ddrws pabell y cyfarfod ; ger bron yr Arglwydd.

24 A chymmered yr offeiriad oen yr offrwm tros gamwedd, a'r Log olew, a chwhwfaned yr offeiriad hwynt yn offrwm cwhwfan, ger bron yr Arglwydd.

25 A lladded oen yr offrwm tros gamwedd, a chymmered yr offeiriad o waed yr offrwm tros gamwedd, a rhodded ar gwrr iſlaf cluſt ddehau yr hwn a lanheir, ac ar fawd ei law ddehau, ac ar fawd ei droed dehau.

26 A thywalltied yr offeiriad o'r olew, ar gledr ei law aſſwy ei hun.

27 Ac â'i fys dehau taenelled yr offeiriad o'r olew *ſydd* ar gledr ei law aſſwy, ſeith waith ger bron yr Arglwydd.

28 A rhodded yr offeiriad o'r olew *a ſyddo* ar gledr ei law, ar gwrr iſlaf cluſt ddehau 'r hwn a lanheir, ac ar fawd ei law ddehau, ac ar fawd ei droed dehau, ar y man *y bydâo* gwaed yr offrwm tros gamwedd.

29 A'r rhan arall o'r olew *ſyddo* ar gledr llaw 'r offeiriad, a rydd efe ar ben yr hwn a lanheir, i wneuthur cymmod trosto, ger bron yr Arglwydd.

30 Yna offrymmed vn o'r turturau, neu o'r cyw-wion colomennod, *ſef* o'r rhai a gyrhaeddo ei law ef.

31 Yr hai *meddaf* a gyrhaeddo ei law ef, vn yn bech aberth, ac vn yn boeth offrwm, ynghyd â'r bwyd offrwm : a gwnaed yr offeiriad gymmod tros yr hwn a lanheir, ger bron yr Arglwydd.

32 Dymma gyfraith yr vn *y bydâo* pla y gwahan-glwyf arno, yr hwn ni chyrredd ei law yr hyn a berthyn i'w lanhâd.

33 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes ac Aaron, gan ddywedyd,

34 Pan ddelech i dîr Canaan, yr hwn yr ydwyf yn ei rhoddi i chwi yn feiddiant, os rhoddaf bla gwahan-glwyf ar dŷ o *fewn* th'wlad meddiant t

35 A dyfod o'r hwn biaw ty, a dangos i'r offeiriad, gan ddywedyd, gwelaf megis pla yn tŷ :

‖ *Neu, barotti.* 36 Yna gorchymmynned yr offeiriad iddynt ‖ ar-lotfi y tŷ, cyn dyfod yr offeiriad i weled y pla, fel na haloger yr hyn oll a *fyddo* yn tŷ ; ac wedi hynny dewed yr offeiriad i edrych y tŷ.

37 Ac edrycbed ar y pla : ac wele, os y pla *ſydd* ym mharwydydd y tŷ, yn agennau gwyrddleiſion, neu gochion, a'r olwg arnynt yn iſ na'r pared ;

38 Yna aed yr offeiriad allan o'r tŷ, i ddrws y tŷ, a chayed y tŷ ſaith niwrnod.

39 A'r ſeithfed dydd dened yr offeiriad trachefn, ac edrycbed : ac os lledodd y pla ym mharwydydd y tŷ,

40 Yna gorchymmynned yr offeiriad iddynt dynnu y cerric *y bydâo* 'r pla arnynt, a bwriant hwynt allan o'r ddinas i lê aſlan.

41 A phared grafu y tŷ o'i fewn o amgylch, a thywalldant y llwch a grafone, a'r tu allan i'r dinas, ‖ lê aſlan.

42 A chymerant gerric eraill, a goſodant yn lle y cerric hynny, a chymmered bridd arall, a phladdâd y tŷ.

43 Ond os daw 'r pla drachefn, a thardda yn tŷ, wedi tynnu cerric, ac wedi crafu y tŷ, ac wedi priddo :

44 Yna doed yr offeiriad, ac edrycbed, ac wele, os lledodd y pla yn y tŷ, gwahan-glwyf yſſol yw hwnnw yn tŷ ; a'r aſſan yw efe.

45 Yna tynned y tŷ i lawr, ei gerric, a'i goed, a holl bridd y tŷ : a bwried i'r tu allan i'r dinas i lê aſlan.

46 A'r hwn a ddêl i'r tŷ, yr holl ddyddiau y parodd efe ei gau, efe a fydd aſlan hyd yr hwyr.

47 A'r hwn a gyſco yn y tŷ, golched ei ddillad ; a'r hwn a fwyttao yn tŷ, golched ei ddillad.

48 Ac os yr offeiriad gan ddyfod a ddaw, ac a edrych, ac wele, ni ledodd y pla yn tŷ, wedi priddo y tŷ : yna barned yr offeiriad y tŷ yn lân, o herwydd iachaû'r pla.

49 A chymmered i lanhau y tŷ, ddau aderyn yeb, a choed Cedr, ac yſcarlat, ac Yſob.

50 A lladded y naill aderyn mewn lleſtr pridd, oddi ar ddwfr rhedegoc.

51 A chymmered y coed Cedr, a'r Yſob, a'r yſcarlat, a'r aderyn byw, a chtoched hwynt ynghwed yr aderyn a laddwyd, ac yn y dwfr rhedegoc, a thaenelled ar y tŷ ſeith waith.

52 A glanhaed y tŷ â gwaed yr aderyn, ac â'r dwfr rhedegoc, ac â'r aderyn byw, ac â'r coed Cedr, ac â'r Yſob, ac â'r yſcarlat.

53 A gollynged yr aderyn byw, allan o'r ddinas, ar wyneb y maes, a gwnaed gymod tros y tŷ : a glân fydd.

54 Dymma gyfraith am bob plâ y clwyf gwahanol, ac am y ddu frech.

55 Ac am wahan-glwyf gwiſc, a thŷ.

56 Ac am chwydd, a chrammen, a diſcleirbeth.

57 I ddyſcu pa bryd y bydd aſlan, a pha bryd y bydd glân : dyma gyfraith y gwahan-glwyf.

PEN. XIV.

1 Aſtennid cwyr yn eu diſterlîſ. 13 Eu pwnc-gaeth. 19 Aſtenniû gwreigdod yn eu diſterlîſ. 33 A'u pwrediguetb.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, a'r wrth Aaron, gan ddywedyd,

2 Dyfferwch wrth ſubion Iſrael, a dywedwch wrthynt ; pob vn pan fyddo diſterlîſ yn rhaeg o'i gnawd a fydd aſlan.

3 A hyn fydd ei aſtenniâd yn ei diſterlîſ o'i gnawd ef a ddifera ei ddiſterlîſ ; neu yn rhaeg o'i gnawd ef oddiwrth ei ddiſterlîſ, ei aſtenniâd yw hyn.

4 Pob gwely y gorweddo yndo yn diſterlîſ a fydd aſlan : ac aſlan fydd pob ‖ peth yr eiſtedo efe arno.

5 A'r neb a gyffyrddo â'i wely ef, golched ei ddillad, ac ymdrocbed mewn dwfr, a bydd aſlan hyd yr hwyr.

6 A'r hwn a eiſtedo ar ddim yr eiſtedodd y diſterlîſ arno, golched ei ddillad, ac ymdrocbed mewn dwfr, a bydd aſlan hyd yr hwyr.

7 A'r hwn a gyffyrddo â chnawd y diſterlîſ, golched ei ddillad, ac ymdrocbed mewn dwfr, a bydd aſlan hyd yr hwyr.

8 A phan boero y diſterlîſ ar yn glân, golched *hwnnw* ei ddillad, ac ymdrocbed mewn dwfr, a bydd aſlan hyd yr hwyr.

9 Ac aſlan fydd pob cyſtrwy y marchogo y diſterlîſ yndo.

10 A pha vn hynnac a gyffyrddo â dim a fu tano bydd aſlan hyd yr hwyr : a'r hwn a'i dyco bwrio golched

…ddilady ac ymolched mewn dwfr, a …
…ymmae y cyffyrddo y diferllyd ag ef, …
…ei ddwylo mewn dwfr, golched ei ddillad, …
…molched mewn dwfr, a bydd aflan hyd yr …

19 A'r ſkeifr pridd y cyffyrddo y diferllyd ag ef, …
…ddydiau: ac pwy bynnac a gyffyrddo ynddo, …
…a phan lanheir y diferllyd oddi wrth ei ddi…
…ferllyd, yna cyfrifed iddo ſaith niwrnod iw lanhau, …
…golched ei ddillad, a golched ei gnawd mewn …
…dwfr riedegoc, a glân fydd.

20 A'r wythfed dydd cymmered iddo ddwy dur…
…tur, neu ddau gyw colomen, a deued ger bron yr …
…Arglwydd i ddrws pabell y cyfarfod, a rhodded …
…hwynt yr offeiriad.

21 Ac offrymmed yr offeiriad hwynt, vn yn bech …
…aberth, ar llall yn boeth offrwm: a gwnaed yr offei…
…riad cymmod troſto ef am ei ddiferlif, ger bron yr …
…Arglwydd.

22 Acos gwn a ddaw oddiwrtho ddeſcyniad hâd, …
…golched ei holl gnawd mewn dwfr, a bydd aflan …
…hyd yr hwyr.

23 A phob dilledyn, a phob croen, y byddo deſcy…
…niad arno, a oldiir mewn dwfr, ac a fydd aflan …
…hyd yr hwyr.

24 A'r wraig y cyſgo gŵr *mewn* deſcyniad hâd, …
…yna fi, ymolchant mewn dwfr, a byddant aflan …
…hyd yr hwyr. *Lef. 18. 20.*

25 A phan fyddo gwraig a diferlif arai, a bôd ei …
…diferlif yn ei chnawd yn waed, bydded fai thniwr…
…nod yn ei gwahaniaeth, a phwy bynnac a gyffyrddo …
…hi, bydd aflan hyd yr hwyr.

26 A'r hyn oll y gorweddo hi arno, yn ei gwaha…
…niaeth, fydd aflan: a'r hyn oll yr eiſtedo hi arno a fydd aflan.

27 A phwy bynnac a gyffyrddo â'i gwely hi, gôl…
…ched ei ddillad, ac ymolched mewn dwfr, a bydd …
…aflan hyd yr hwyr.

28 A phwy bynnac a gyffyrddo â dim yr eiſtedd…
…odd hi arno, golched ei ddillad, ac ymolched mewn …
…dwfr, a bydd aflan hyd yr hwyr.

29 Acos ar y gwely *y bydd* eſe, neu ar ddim y …
…byddo hi yn eiſtedd arno, wrth gyffwrdd ag ef, hyd …
…yr hwyr y bydd efe aflan.

30 Ond os gŵr yn gyſcu a gwîc gydâ hi, ſef y by…
…ddo ei miſgiwyt hi arno ef, aflan fydd efe ſaith ni…
…wrnod, ac aflan fydd yr holl wely y gorweddo efe arno.

31 A phan fyddo diferlif ei gwaed yn thedeg ar …
…wahaniaeth o ddyddiau aflan o amſer ei hânhwyl; …
…am pan redo allan dros ei chnawd, bydded …
…hi ddeuddin diferlif ei haſgnedid hi, megis dy…
…ddiau ei gwahaniaeth: aflan fydd hi.

32 Yr holl gwely y gorweddo hi arno, holl ddyddiau …
…ei diferlif fydd iddi fel gwely ei miſgiwyt, a phob …
…dodyn yr eiſtedo hi arno, fydd aflan, megis a…
…flendid ei miſgiwyt hi.

33 A phwy bynnac a gyffyrddo â hwynt, aflan …
…fydd a golched ei ddillad, ac ymolched mewn dwfr, …
…a bydd aflan hyd yr hwyr.

34 Acos glanheir hi o'i diferlif, yna cyfrifed iddi …
…ſaith niwrnod ac medi hynny, glân fydd.

35 A'r wythfed dydd cymmered iddi ddwy dur…
…tur, neu ddau gyw colomen, a dyged hwynt at yr …
…offeiriad, i ddrws pabell y cyfarfod.

36 Ac offrymmed yr offeiriad vn yn bech aberth, …
…a'r llall yn boeth offrwm: a gwnaed yr offeiriad …
…cymmod troſto ef ger bron yr Arglwydd, am ddiferlif …
…ei haſgnedid.

37 Felly y neillduwch blant Iſrael oddi wrth eu …
…haſgnedid feliu byddant feirw yn eu haſgnedid, pan …
…halogant fy nhabeil, yr hon ſydd yn eu mysc.

32 Dyma'r gyfraith yr hwn y byddo y diferlif arno, a'r hwn y daw oddi wrtho ddeſcyniad hâd, ſef y byddo aflan o'i herwydd:

33 A'r glâf o'i miſgiwyt, a'r neb y byddo y diferlif arno, o wryw, ac o fenyw, ac i'r gŵr a orweddo yngbŷd â'r hon a fyddo aflan.

PEN. XVI.

1 *Y modd y marw'r Archoffeiriad fynod i mewn i'r Cyſſegr.* 11 *Y pech aberth troſto ei hun.* 15 *Y pech aberth tros y bobl.* 20 *Yr aſ ddiangol.* 29 *Gwyl y cymmod bob blwyddyn.*

LEſarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moſes, wedi marwolaeth dau fâb Aaron, pan offrymmaſant ger bron yr Arglwydd, ac y bunant feirw. Pen.10.2.

2 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, Lefara wrth Aaron dy frawd, * na ddelo bôb amſer i'r cyſſegr, o fewn y wahan-len, ger bron y drugareddfa *ſydd* ar yr Arch, ſel na byddo efe farw: o herwydd mi a ymddangoſaf ar y drugareddfa * yn y cwmmwl. Ex.30.10. heb.9.7. 1.Kr.8.10

3 A hyn y daw Aaron i'r cyſſegr, â buſtach ieuangc yn bech aberth, ac â hwrdd yn boeth offrwm.

4 Gwiſced bais lliain ſanctaidd, a bydded llodrau lliain am ei gnawd, a gwregyſſer ef â gwregys lliain, a gwiſced ſeitr lliain; gwiſcedd ſanctaidd ŷw y rhai hyn: golched yntef ei gnawd mewn dwfr, pan wiſco hwynt.

5 A chymmered gan gynnulleidfa meibion Iſrael, ddau lwdn gafr yn bech aberth, ac vn hwrdd yn boeth offrwm. Heb.9.13

6 Ac offrymmed Aaron buſtach y pech aberth a *fydd* * troſto ei hun, a gwnaed gymmod troſto ei hun, a thros ei dŷ.

7 A chymmered y ddau fwch, a goſoded hwynt ger bron yr Arglwydd, *wrth* ddrws pabell y cyfarfod:

8 A rhodded Aaron goel-brennau ar y ddau fwch; vn coel-bren tros yr Arglwydd, ar coel-bren arall tros y bwch diangol. † *Hebr. Azazel.*

9 A dyged Aaron y bwch y † ſyrthiodd coel-bren yr Arglwydd arno, ac offrymmed eſ yn boeth aberth. † *Hebr. dercha-fodd.*

10 A'r bwch y ſyrthiodd arno y coel-bren i ſod yn fwch diangol, a roddir i ſefyll yn fyw ger bron yr Arglwydd, i wneuthur cymmod ag ef, *ac* i'w ollwng i'r anialwch yn fwch diangol.

11 A dyged Aaron buſtach y pech aberth a *fydd* troſto ei hun, a gwnaed gymmod troſto ei hun, a thros ei dŷ, a lladded buſtach y pech aberth a *fydd* troſto ei hun.

12 A chymmered lonciad thuſſer o'r aur wor tanllyd oddi ar yr allor, oddi ger bron yr Arglwydd, a lloneid ei ddwylo o arogl-darth peraidd mân, a dyged o fewn y wahan-len.

13 A rhodded yr arogl-darth ar y tân ger bron yr Arglwydd, ſel y cuddio mŵg yr arogl-darth y drugareddfa, yr hon *ſydd* ar y deſtiolaeth, ac na byddo eſe farw.

14 *A chymmered o waed y buſtach, a thaenelled â'i ſys ar y drugareddfa tu a'r dwyrain: a ſaith waith y taenella eſe o'r gwaed â'i ſys o flaen y drugareddfa. Heb.9.13 & 10.4. Lef.4.6.

15 Yna lladded fwch y pech-aberth *ſydd* tros y bobl, a dyged ei waed ef o fewn y wahan-len, a gwnaed â'i waed ef megis ac y gwnaeth a gwaed y buſtach, a thaenelled ef ar y drugareddfa, ac o flaen y drugareddfa.

16 A glanhaed y cyſſegr oddi wrth aflendid meibion Iſrael, ac oddiwrth eu hanwiredde-dau, yn eu holl bechodau: a gwnaed yr vn modd i'r babell y cyfarfod, yr hon ſydd yn aros gydâ hwynt, yn mŷsc eu haflendid hwynt,

17 Ac

Luc. 1, 80. 17 Ac na fydded vn dŷn * ym-mhabell y cyfarfod, pan ddelo efe y *mewn* i wneuthur cymmod yn y cyssegr, hyd oni ddelo efe allan, a gwneuthur o honaw ef gymmod trosto ei hun, a thros ei dŷ, a thros holl gynnulleidfa Israel.

18 Ac aed efe allan at yr allor *fydd* ger bron yr Arglwydd, a gwnaed gymmod arni, a chymmered o waed y bustach, ac o waed y bwch, a rhodded ar gytn yr allorodd i amgylch.

19 A thaenelled arni o'r gwaed feith-waith â'i fŷs, a glanhaed hi, a sanctei ddied hi, oddi wrth aflendid meibion Israel.

20 A phan ddarffo iddo lanhau y cyssegr, a phabell y cyfarfod, a'r allor, dyged y bwch byw.

21 A gosoded Aaron ei ddwylaw ar ben y bwch byw, a chyffessed arno holl anwireddau meibion Israel, a'i holl gamweddau hwynt, yn eu holl bechodau, a rhodded hwynt ar ben y bwch, ac anfoned *ef ymaith* * yn llaw gŵr † cymmwys i'r anialwch.

* Hebr. Cyfamser

22 A'r bwch a ddwg eu holl anwireddau hwynt arno, i dir na illdiraeth: am hynny hebrynged efe y bwch i'r anialwch.

23 Yna deued Aaron i babell y cyfarfod, a diosced y gwiscoedd lliain a wisgodd efe wrth ddyfod i'r cyssegr, a gadawed hwynt yno.

24 A golched ei gnawd mewn dwfr yn y lle sanctaidd, a gwiscfed ei ddillad, ac aed allan, ac offrymmed ei boeth offrwm ei hun, a phoeth offrwm y bobl, a gwnaed gymmod trosto ei hun, a thros y bobl.

25 A llosged wêr y pech aberth ar yr allor.

26 A golched yr hwn a anfonodd y bwch i *fod yn* ffoch diangol, ei ddillad, a golched ei gnawd mewn dwfr, ac yna deued i'r gwersyll.

27 A bustach y pech-aberth, a bwch y pech-aberth, y rhai y dygwyd eu gwaed i wneuthur cymmod yn y cyssegr, a ddwg *on* * i'r tu allan i'r gwersyll, ac Pen. 4. 30. heb. 13. 11 hwy a losgant en crwyn hwynt, a'i cnawd, a'i biswel yn tan.

28 A golched yr hwn a'i llosco bwynt ei ddillad, golched hefyd ei gnawd mewn dwfr, wedi hynny deued i'r gwersyll.

29 A bydded *hyn* yn ddeddf dragywyddol i chwi: y seithfed mis, ar y decfed *dydd* o'r mis y cystuddiwch eich eneidiau, a dim gwaith nis gwnewch, y priodor ar dieithr a fyddo yn ymdaith yn eich plith.

30 O herwydd y dydd hwnnw y gwna *yr offeiriad* gymmod drosoch, i'ch glanhau o'ch holl bechodau, *fel* y byddoch lân ger bron yr Arglwydd.

31 Sabboth gorphwysfa dra yw hwn i chwi, yna cystuddiwch eich eneidiau, trwy ddeddf dragywyddol.

32 A'r offeiriad yr hwn a eneinio efe, a'r hwn a † gyssegro efe, i offeiriadu *yn* lle ei dâd, a wna'r cymmod, ac a wisco y gwiscoedd lliain, *fel* y gwiscoedd sanctaidd.

† Hebr. lanwo ei law.

33 Ac a lanha y cyssegr sanctaidd, ac a lanhâ babell y cyfarfod, a'r allor: a'r offeiriaid a lanha gymmod tros yr offeiriaid, a thros holl bobl y gynnulleidfa.

34 A bydded hyn yn ddeddf dragywyddol ichwi, i wneuthur cymmod tros feibion Israel am eu pechodau oll, * vn waith yn y flwyddyn. Ac efe a wnaeth megis y gorchymynodd yr Arglwydd wrth Moses.

Exod. 30. 10. heb. 9. 7.

PEN. XVII.

Y mae Moddi yw offrwm i'r Arglwydd wrth ddrws y babell, medd yr holl anifeiliaid a laddir. 7 Na wasanaetha idolyn aberthu i gythreuliaid. 10 Gwaharddir bwytta gwaed. 15 A phob peth a fo marw ei hun, neu a ysclyfaetholwyd.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

2 Llefara wrth Aaron ac wrth ei feibion, ac wrth holl feibion Israel, a dywed wrthynt, dyma y peth a orchymynnodd yr Arglwydd, gan ddywedyd,

3 Pob vn o dŷ Israel a laddo ych, neu oen, neu afr, o fewn y gwersyll, neu a laddo allan o gwersyll,

4 Ac heb ei ddwyn i ddrws pabell y cyfarfod, i offrymmu offrwm i'r Arglwydd o flaen tabernacl yr Arglwydd, gwaed a fwrir yn erbyn y gŵr hwnnw: gwaed a dywallt odd efe, a thorrir y gŵr hwnnw ymmaith o blith ei bobl.

5 O herwydd yr hwn beth dyged meibion Israel eu haberthau y rhai y maent yn eu haberthu ar wyneb y maes: le dygantbwynt i'r Arglwydd i ddrws pabell y cyfarfod, at yr offeiriad, ac aberthant hwynt yn aberthau hedd i'r Arglwydd.

6 A thaenelled yr offeiriad y gwaed ar allor yr Arglwydd *wrth* ddrws pabell y cyfarfod, a llosged y gwêr * yn arogl peraidd i'r Arglwydd.

* Hebr. Cyfamser

7 Ac nac aberthant eu haberthau mwy i gythreuliaid, y rhai y buant yn putteinio ar eu hôl: deddf dragywyddol fydd hyn iddynt, drwy eu cenhedlaethau.

8 Dywed gan hynny wrthynt, pwy bynnac o dŷ Israel, ac o'r dieithriaid a ymdeithio yn eich mysc, a offrymmo boeth offrwm, neu aberth,

9 Ac nis dwg ef i ddrws pabell y cyfarfod, i offrymmu i'r Arglwydd, torrir ymaith y gŵr hwnnw o blith ei bobl.

10 A phwy bynnac o dŷ Israel ac o'r dieithriaid ymdeithio yn eich mysc, a fwyttao ddim gwaed, myfi a osodaf fy wyneb yn erbyn yr enaid a fwyttao waed, a thorraf ef ymmaith o fysc ei bobl.

11 O herwydd enioes y cnawd fydd yn y gwaed, a mi a'i rhoddais i chwi ar yr allor, i wneuthur cymmod tros eich eneidiau: o herwydd y gwaed hwnnw gymmod tros yr enaid.

12 Am hynny y dywedais wrth feibion Israel, ni fwyttaed vn enaid o honoch waed, a'r dieithr a ymdeithio yn eich mysc, ni fwyttaed waed.

13 A phwy bynnac o feibion Israel, neu o'r dieithriaid a ymdeithio yn eu mysc, a helio helfa o fwyfil, neu o aderyn a fwyttaer, tywallted ymmaith ei waed ef, a thuddied ef â llwch.

14 O herwydd enioes pôb cnawd yw ei waed, yn lle ei enioes ef y mae: am hynny y dywedais wrth feibion Israel, * na fwyttewch waed vn cnawd o herwydd enioes pôb cnawd yw ei waed: pwy bynnac a'i bwyttao a dorrir ymmaith.

15 A phob dyn a'r a fwyttao † y peth a fu farw * o hono ei hun neu sclyfaeth, pa vn bynac ai priodor ai dieithr ddyn, golched ei ddillad, ac ymolched mewn dwfr, a bydded aflan hyd yr hwyr: yna glân fydd.

16 Ond os efe nis gylch *bwynt*, ac ni ymolcho gnawd: yna y dŵg efe ei anwiredd.

PEN. XVIII.

1 Priodasau anghyfaithlon. 15 Cowantau anghyfaithlon.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

2 Llefara wrth feibion Israel, a dywed wrthynt, myfi yw yr Arglwydd eich Duw.

3 Na wnewch yn ôl gweithredoedd gwlad yr Aipht, yr hon y trigasoch ynddi: ac na wnewch yn ôl gweithredoedd gwlad Canaan, yr hon yr ydwyf yn eich dwyn chwi iddi: ac na rodiwch yn ei deddfau hwynt.

4 Fy marnedigaethau a wnewch, a'm deddfau a gadwch

...ddwyd, ſ rodio ynddynt ſ myſi yw yr Arglwydd
...ch Duw.
...3 Os cadwch ſy neddfau am barnedigaethau ſ a'r
...dion i'r cyfryw a fydd byw ynddynt ſ myſi yw yr
...Arglwydd.
...4 Yr eiddoch neb at † gyfoeſſaf ei gnawd, i ddi-
...noethi ei noethni ſ myſi yw yr Arglwydd.
...5 Noethni dy dâd, neu noethni dy fam, *na ddi-
...noetha ſ dy fam yw hi, na ddinoetha ei noethni.
...6 *Na ddinoetha noethni gwraig dy dâd ſ
...noethni dy dâd yw.
...7 Noethni dy chwaer, merch dy dâd, neu ferch dy
...fam, yr hon a anwyd gartref, neu a anwyd allan ſ
...na ddinoetha ei noethni hwynt.
...8 Noethni merch dy lâb, neu ferch dy ferch;
...na ddinoetha ei noethni hwynt ſ canys dy noethni
...di ydynt.
...9 Noethni merch gwraig dy dâd, plentyn
...dy dâd, dy chwaer dithe yw hi ſ na ddinoetha ei
...noethni hi.
...10 *Na ddinoetha noethni chwaer dy dâd ſ cyſ-
...ſylltâd dy dâd yw hi.
...11 Na ddinoetha noethni chwaer dy fam ſ canys
...gneſaf dy fam yw hi.
...12 Noethni na noetha noethni brawd dy dâd, ſef na neſſa
...i wraig ef ſ dy fodryb yw hi.
...13 *Na noetha noethni dy wandd ſ gwraig dy
...fâb yw hi ſ na noetha ei noethni hi.
...14 *Na ddinoetha noethni gwraig dy frawd ſ
...noethni dy frawd yw.
...15 Na noetha noethni gwraig a'i merch ſ na
...ddyrnor hoeth ei mâb hi, neu ferch ei merch hi, i
...noethi ei noethni hi; ſ canys noethni honno gydâ'r
...ll yn un cyn hyn.
...16 Ac *na neſſâ at wraig yn nailldnaeth ei ha-
...dolldiad noethni ei noethni hi.
...17 Ac *na chydorwedd gyd â gwraig dy gymy-
...dog, ſ fel yr adlun o'i phlegit.
...18 Ac *na ddod arth hâd i fynedtrwy dân i
...Molech, ac na halogа enw dy Ddnw ſ myſi yw yr
...Arglwydd.
...19 Ac *na orwedd gyd â gwryw, fel gorwedd
...gyd â benyw ſ ffieidddra yw hynny.
...20 Ac *na chydorwedd gyd ag un anifail, i fod
...n halogedig gyd ag ef ſ ac na ſafed gwraig o flaen yn
...anifail i orwedd tano ſ i cymyſcedd yw hynny.
...21 Nac ymhalogwch yn yr un o'r pethau hyn ſ
...canys yn y rhai hyn oll yn halogwyd y cenhedloedd
...yr ydwyf fi yn eu gyrru allan o'ch blaen chwi.
...22 A'r wlad a halogwyd ſ am hynny yr ydwyf yn
...ymweled â'i hanwiredd yn ei herbyn, fel y chwydo
...y wlad ei thrigolion.
...23 Ond *cadwch chwi fy neddfau, a'm barnedi-
...gaethau i, ac na wnewch ddim o'r holl ffieidd be-
...thau hyn, na'r priodor, na'r dieithr ddyn ſ ydd yn
...ymdeithyn eich mysc:
...24 (Oherwydd yr holl ffieidd bethau hyn a
...wnaeth gwŷr y wlâd, y rhai a fu o'ch blaen, a'r
...wlâd a halogwyd.)
...25 Fel na chwydo y wlâd chwithau, pan ha-
...logech hi, megis y chwydodd hi y genedl *oedd o'ch
...blaen.
...26 Canys pwy bynnac a wnai ddim or holl ffieidd
...bethau hyn, yw'r enaidiau a'i gwnelo
...u blith ei pobl.
...27 Am hynny cadwch fy neddf i, heb wneuthur
...yr un o'r ffieidd ddfau ffieidd a wnaed o'ch blaen chwi,
...ac nac ymhalogwch ynddynt ſ myſi yw yr Arglwydd
...eich Duw chwi.

PEN. XIX.

Ail adrodd amryw gyfreithiau.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,
2 Llefara wrth holl gynnulleidfa meibion Iſrael, a dywed wrthynt, *Bydd wch ſanctaidd, canys ſanctaidd *ydwyf* fi yr Arglwydd eich Duw chwi. Pen. 11. 44 & 20. 7.
3 Ofnwch bob *un ei fam, a'i dâd, a *chadwch fy Sabbothau ſ yr Arglwydd eich Duw *ydwyf* fi. 1. pet. 1. 16. *Ex. 20. 12
4 Na throwch at eulynnod, ac na wnewch i chwi duduian tawdd ſ yr Arglwydd eich Duw *ydwyf* fi.
5 A phan aberthoch hedd aberth i'r Arglwydd, yn ôl eich ewyllys eich hun yr aberthwch hynny.
6 Ar y dydd yr offrymmoch, a thrannoeth y bwytteir ef, *a lleſger yn tân yr hyn a weddillir hyd y trydydd dydd. *Pen. 7. 16.
7 Ond os gan fwytta y bwytteir ef a fawn y trydydd dydd, ſ ffiaidd fydd efe; ni bydd gymeradwy.
8 A'r hwn a'i bwytta a ddwg ei anwiredd, am iddo halogi cyſſegredic *beth* yr Arglwydd a'r enaid hwnnw a dorrir ymmaith o blith ei bobl.
9 A phan gynhaiafoch gynhaiaf eich tîr, *na feda yn llwyr gonglau dy faes, ac na chynnull loſſion dy gynhaiaf. *Pen. 23. 22.
10 Na loſſa hefyd dy winllan, ac na chynnull rawn gweddill dy winllan: gâd hwynt i'r tlawd ac i'r dieithr: yr Arglwydd eich Duw chwi *ydwyf* fi. *Exod. 20. 15. ephes. 4. 28. zach. 8. 16.
11 Na *ladratewch, ac na ddywedwch gelwydd, ac na thwyllwch bôb yn ei gymydog. *Exod.
12 Ac *na thyngwch i'm enw i yn anudon ſ ac na haloga enw dy Ddnw ſ yr Arglwydd *ydwyf* fi. *Lev. 19. 11. zach. 5. 3. mat. 5. 33.
13 Na *cham attal oddi wrth dy gymydog, ac na yſpeilia ef ſ na thriged cyflog i gweithwr gyd â thi hyd y boreu. *Exod. 20. 7. deut. 5. 11. mat. 5. 34. 12. 5. 12.
14 Na *felldigia y byddar ac na ddod dramgwydd o flaen y dall, ond ofna dy Ddnw ſ yr Arglwydd *ydwyf* fi. *Deut. 27. 18.
15 Na *wnewch gam mewn barn: na dderbyn wyneb y tlawd, ac na pharcha wyneb y cadarn: barna dy gymydog mewn cyfiawnder. *Exod. 23. 3. deut. 10. 17. eccl. 10. 7.
16 *Ac na redia yn athrodwr ym mhlith dy bobl: na ſaf yn erbyn gwaed dy gymydog ſ yr Arglwydd *ydwyf* fi. *Deut. 27. 18. *Exod. 23. 1. prov. 16. 28. iac. 2. 9.
17 Na *chaſa dy frawd yn dy galon: gan *geryddu ceryddia dy gymydog, ſ ac na ddioddef bechod yndo. *Levit. 19. 17. & 26. 16. iac. 5. 20.
18 Na ddiala, ac na chadw lid i feibion dy bobl, ond *câr dy gymydog megis ti dy hun: yr Arglwydd *ydwyf* fi. *Rom. 12. 19. dihar. 24. 29. * 1 Tim. 5. 22. * 1 Ioan 3. 11. mat. 5. 44. *Matth. 18. 15. eccl. 19. 13. | Neu.
19 Cedwch fy neddfau: na âd i'th anifeiliaid gydio o amryw rywogaeth; ac na hauna dy faes ag amryw hâd; ac nac aed am danat *ddilledyn cymyſcolin a gwlân. *rhag iddynt brofedd trofle.
20 A phan fyddo i ŵr a wnelo â hengyw, a hithe yn forwyn gaeth wedi ei ddywedyd i ŵr, ac heb ei rhyddau ddim, neu heb roddi rhyddid iddi, bydded *iddynt* gurfa, ac na ladder hwynt, am nad oedd hi rydd. *Rhag ofn *Rhaid. 3. 9. thuſ. 12. 7. gal. 5. 14. iac. 2. 8. mat. 5. 43. & 22. 39. *Deut. 22 11. | Neu. *amtychi gan nad. Heb. fyn. fibio gan nen am yr. | Neu, idau.
21 A dyged efe yn aberth tros ei gamwedd i'r Arglwydd i ddrws pabell y cyfarfod, hwrdd dros gamwedd.
22 A gwnaed yr offeiriad gymmod trofto, a'r hwrdd tros gamwedd, ger bron yr Arglwydd, am ei bechod a bechodd efe: a maddeuir iddo am ei bechod a wnaeth efe.
23 A phan ddelech i'r tîr, a phlanno o honoch bôb pren ymborth, cyfrifwch yn ddiamwaededig

ei ffrwyth ef: taer blyneðd y bydd efe megis dienwaededig i chwi: na fwyttaer o hono.

24 A'r bedwaredd flwyddyn y bydd ei holl ffrwyth yn ſanctaidd i foliannu'r Arglwydd ag ef.

25 A'r bumued flwyddyn y bwyttewch ei ffrwyth, ſel ychwanego efe ei gnwd i chwi: myfi yw yr Arglwydd eich Duw.

26 Na fwyttewch ddim ynghyd â'i waed: nac arferwch ua ſwynion, na choel ar ſrudlun.

27 *Na thalgrynwch odi'e eich pen, ac na thorr gyrrau dy farf.

28 *Ac na wnewch dorriadau yn eich cnawd am v marw, ac na roddwch brint nôd arnoch: yr Arglwydd ydwyf ſi.

29 Na haloga dy ferch gan beri iddi buttemio, rhac putteinio y tîr, a llenwi y wlâd o ſcelerder.

30 Cedwch fy Sabbothau, a pherchwch fynghyſegr: yr Arglwydd ydwyf ſi.

31 *Nacewch ar ôl dewiniaid, ac nac ymofynnwch â'r brudwyr, i ymhalogi o'i plegit: yr Arglwydd eich Duw ydwyf ſi.

32 Cyſod ger bron penwynni: a pharcha wyneb henuriad: ac ofna dy Dduw: yr Arglwydd ydwyf ſi.

33 *A phan ymdeithio dieithriddyn ynghyd â thi yn eich gwlâd, na ſaſiwch ef.

34 Bydded y dieithr i chwi, yr hwn a ymdeithio yn eich plith, ſel yr vn a hanfo o honoch, a chariaf ſel ei dy hun: o herwydd dieithriaid fuoch yngwlad yr Aipht: yr Arglwydd eich Duw ydwyf ſi.

35 Na wnewch gam ar farn, ar lathen, ar bwys, nac ar ſeſtur.

36 Bydded iwch *gloriannau cyſnawn, gerric cyſnawn, Epha gyſnawn, a hin cyſnawn: yr Arglwydd eich Duw ydwyf ſi, yr hwn a ddug eich dygais allan o dir yr Aipht.

37 Cedwch chwithau fy holl ddeddfau, a'm holl farnedigaethau, a gwnewch hwynt: yr Arglwydd ydwyf ſi.

PEN. XX.

1 *Am yr hwn a roddai ei hâd i Moloch. 4 Am yr hwn a'i wnâi y cyfryw. 6 Am ſrued ac ymgyſylltwyr â hwynt. 7 Am ymſanctteiddio. 9 Am yr hwn a felltithiai ei dâd. 10 Am odineb. 11. 14. 17. Am ymlodferch. 13 Am orwedd gydâ gwryw. 15 neu gydâ anifail. 18 am aflendid. 22 Gorchymyn o'ſancteiddiad gyda ſanctteiddrwydd. 27 Rhaid yw i'r meddiannydd y ſaſiwyleath.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Dywedhefyd wrth feibion Iſrael, pob vn o feibion Iſrael, neu o'r dieithr, a ymdeithio yn Iſrael, yr hwn a roddo o'i hâd i Moloch, a leddfir yn ſicr: pobl y wlâd a'i llabyddiant ef â cherric.

3 A mi a oſodaf fy wyneb yn erbyn y dyn hwnnw, ac a'i torraf o'ſyſe ei bobl, am iddo roddi o'i hâd i Moloch, i ſaſiaethau ſynghyſegr, ac i halogi fy ſanctteiddrwydd.

4 Ac os pobl y wlâd gan guddio a guddiant eu llygaid oddi wrth y dyn hwnnw C pan roddo efe o'i hâd i Moloch) rac na laddant ef:

5 Yna y goſodaf fy wyneb yn erbyn y dyn hwnnw, ac yn erbyn ei deulwyth, a thorraf ymaith ef a phawb a odineant ar ei ôl, gan buttein Moloch o fewn eu pobl.

6 *Ac y dyn a droer ar ôl dewiniaid, a brudwyr, i buttemio ar eu hôl hwynt, goſodaf fy wyneb yn erbyn y dyn hwnnw hefyd, a thorraf ef ymaith o fewn eibobl.

7 Ymſanctteiddiwch gan hynny, * a bydd ſanctaidd: canys myfi yw yr Arglwydd eich Duw chwi.

8 Cedwch hefyd fy neddfau, a gwnewch hwynt: myfi yw yr Arglwydd eich ſanctteiddiaſ.

9 Os bydd neb a felldigo ei dâd neu ei fam, lladder ef yn farw: ei dâd neu ei fam a felldigodd efe; ei waed fydd arno ei hun.

10 A'r gŵr a odineba gyda gwraig gŵr arall, ſef yr hwn a odineba gyda gwraig cymydog, lladder yn farw y godinebwr a'r odinebwraig.

11 A'r gŵr a orweddo gyda gwraig ei dâd: a noethodd noethni ei dâd: lladder yn ſicr y ddau; eu gwaed fydd arnynt eu hunain.

12 Am y gŵr a orweddo ynghyd â'i wnâi, lladder yn feirw hwynt ill dau; cymyſcedd a wnaethant; eu gwaed fydd arnynt eu hunain.

13 A'r gŵr a orweddo gyda gwraig ei dâd: noethodd noethni ei dâd: lladder yn ſicr y ddau; eu gwaed fydd arnynt eu hunain.

14 Y gŵr a gymmero wraig, a'i mam, ſcelerder yw hynny: lloſcant ef a hwythau yn tân, a nac odded ſcelerder yn eich myſc.

15 * A lladder yn farw y gŵr a ymgyſylltoo â'r anifail; lladdant hefyd yr anifail.

16 A'r wraig a'ſi at yr anifail i orwedd arno, lladd di y wraig a'r anifail hefyd: lladder hwynt yn farw: eu gwaed fydd arnynt eu hunain.

17 A'r gŵr a gymmero ei chwaer, merch ei dâd, neu ferch ei fam, ac a welo ei noethni hi, ac y gwelo hithe ei noethni yntef: gwradwydus yw hynny, torrer hwythau ymmaith ygolwg meibion eu pobl: noethni ei chwaer a noethodd efe, ei anwiredd a ddwg ei arnofredd.

18 A'r * gŵr a orweddo gyda gwraig glâf mi ſglwyf, ac a noetho ei noethni hi, a'i dadlenno ffynnon a ddadlennodd efe, a hithe a ddadlennodd ddiffer lif ei gwaed: ehun fam hynny torrer hwynt ill dau o'ſyſe eu pobl.

19 Ac na noetha noethni chwaer dy fam, neu chwaer dy dâd: o herwydd ei gymmeſaf ei hun y mae yn ei noethni: dygasc eu hanwiredd.

20 A'r gŵr a orweddo gyda gwraig ewythr tadau ei dâd, a noetha noethni ei ewythr tadau: dygant eu pechod a ddygant: heddiant feirw yn ddiblant.

21 A'r gŵr a gymmero wraig ei frawd (ſpurcedfam yw hynny:) efe a noethodd noethni ei frawd: diblant fyddant.

22 *Am hynny cedwch fy holl ddeddfau, a'm holl farnedigaethau, a gwnewch hwynt, * ſel na chwydo y wlâd chwi, yr honyf ydwyf yn eich dwyn chwi i breſſwylio ynddi.

23 Ac na rodlewch yn neddfau y genedl yr honyf yn ei bwrw allan o'ch blaen chwi: o herwydd yr holl bethau hyn a wnaethant, * am hynny y ffieiddiais hwynt.

24 Ac wrthych hey dywedais, chwi a etifeddwch dîr hwnnw, mi a'i rhoddaf i chwi yw feddiannu: gwlâd yn llifeirio o laeth a mêl: myfi yw yr Arglwydd eich Duw chwi, yr hwn a'ch neillduaiz oddiwrth bobloedd eraill.

25 *Rhoddwch chwithau wahaniaeth rhwng yr anifail glân a'r aflan, a rhwng yr adar glân a'r aflan: ac na wnewch eich eneidiau yn ffiaidd trwy'r anifail, neu'r aderyn, neu o herwydd dim oll a ymluſco ar y ddaear, yr hwn a neillduaiz i chwi yw gyfrif yn aflan.

26 Byddwch chwithau ſanctaidd i mi: o herwydd myfi yr Arglwydd ydwyf ſanctaidd, a chwi a neillduaiz i chwi oddiwrth bobloedd eraill, ſiddo fi.

yr offeiriaid. 6 Am eu sancteiddrwydd. 7, 12. Am eu cymmeriad. 7, 12. Am eu priodas. 16 Ni chaiff yr offeiriaid a fo anrhyc fod yn offeiriadu.

PEN. XXI.

1 Dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, llefara wrth yr offeiriaid, meibion Aarôn, a dywed wrthynt, ni ymhaloged [neb] am y marw ym mhlith ei bobl.

2 Ond am ei gyfnesaf agos iddo: am ei fam, ac am ei dâd, ac am ei fab, ac am ei ferch, ac am ei frawd.

3 Ac am ei chwaer o forwyn, yr hon ſydd agos iddyn: yr hon ni ſiriodd gŵr: am honno y gall ymhaloged.

4 Nac ymhaloged [pennaeth ym myſc ei bobl, i halogi ei hun.

5 Na wnânt foelni ar eu pennau, ac nac eilliant ymmeilltuaw, ac na thorrant dorriadau ar ei cnawd.

6 Sanctaidd fyddant iw Duw, ac na halogant enw Duw: o herwydd offrymmu y maent ebyrth Arglwydd [a] bara eu Duw am hyny ſyllant ſanctaidd.

7 Na chymmerant buttain-wraig, neu vn halogedig yn wraig; ac na chymmerant wraig wedi ymwrthod a gŵr, o herwydd ſanctaidd yw iw Duw.

8 A dyrcid di ef yn ſanctaidd: o herwydd bara dy Duw di y mae efe yn ei offrymmu: ſanctaidd fyddaid ef: o herwydd ſanctaidd [ydwyf] fi'r Arglwydd efe'n ſancteiddiodd.

9 Ac os dechreua merch vn offeiriad butteinio, halogi ei thâd ymaeſ hi: lloſger hi yn tân.

10 Yr offeiriad pennaf o'i frodyr, yr hwn y tywallwyd olew'r enneiniaid ar ei ben, ac a gyflegrwyd i wiſco y gwiſcoedd, na dioſcred oddi am ei phen, na rwyged ei dillâd.

11 Ac ni ddaeued at gorph vn marw, nac ymhaloged am ei dâd, nac am ei fam.

12 Ac nac aed allan o'r cyſegr, ac na haloged gyſegr ei Dduw: am [ſod] coron olew eneiniaid ei Duw arno: Myfi [yw] yr Arglwydd.

13 A chymmered efe wraig yn ei morwyndod.

14 Gwraig weddw, na gwraig wedi yſcar, nac vn halogedig, na phuttain: ny thai hyn na chymmered: ond morwyn o'i bobl ei hun yn wraig.

15 Ac na halogued ei hâd ym myſc ei bobl: canys myfi [yw] yr Arglwydd ei ſanctaidd ef.

16 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

17 Llefara wrth Aaron, gan ddywedyd, na neſſaed neb o'th hâd di dros eu cenhedlaethau, yr hwn y bo ryw nam arno, [na] bara ei Dduw.

18 Canys ni chaiff vn gŵr y byddo amaf arno neſau: y gŵr dall, neu y cloff, neu'r trwyn-dew, neu y neb y byddo dim gormod yndo.

19 Neu ŵr y byddo ddrwg dorred twn, neu

20 Neu fydo yn gefn-grwm, neu'n magl, neu yn wan yn ei lygad, neu'n gradlyd, neu yn glattyn, neu yn ſcurvi, neu'n eſcrin.

21 Na neſſaed vn gŵr o hâd Aaron, yr offeiriad, y byddo nam arno, i offrymmu ebyrth tanllyd Arglwydd: nam ſydd arno; na neſſaed i offrymmu bara ei Dduw.

22 O fara Duw o'r ſanctaidd [a'r ſanctaidd cyſſegredic, ac o'r [pethau] cyſſegredic, a gaiff efe ei fwyttâ.

23 Eithr nac aed i mewn at y wahanlen, ac na neſſaed at yr allor, am [ſod] nam arno, ac na haloged fy nghyſegreddeu: canys myfi [yw] yr Arglwydd eu ſancteiddiodd hwynt.

24 A llefarodd Moſes [hyny] wrth Aaron, ac wrth ei feibion, ac wrth holl feibion Iſrael.

PEN XXII.

1 *Rhaid i'r offeiriaid yn eu hanfodlid ymgadw oddiwrth y pethau cyſſegredic.* 6 *Y modd y mae eu puro hwynt.* 10 *Pwy yn nhŷ'r offeiriad a all fwyttâ o'r pethau cyſſegredic.* 17 *Rhaid i'r aberthau ſôd yn ddianaf.* 26 *Oedran yr aberth.* 28 *Y gyfraith am fwyttâ'r aberth-diolch.*

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Llefara wrth Aaron ac wrth ei feibion, am iddynt ymneilltuo oddi wrth bethau cyſſegredic meibion Iſrael, ac na haloganť fy enw ſanctaidd, [yny pethau] y maent yn eu cyſſegru i mi: Myfi [yw] yr Arglwyd.

3 Dywed wrthynt, pwy bynnac o'ch holl hiliogaeth trwy gich cenhedlaethau a neſſao at y pethau cyſſegredic, a gyſſegro meibion Iſrael i'r Arglwydd, a'i aflendid arno, torrir ymmaith yr enaid hwnnw oddi ger fy mron: Myfi [yw] yr Arglwydd.

4 Na fwyttaed neb o hiliogaeth Aaron o'r pethau cyſſegredic, ac ynteu yn wahanglwyfus, neu yn diſiferllyd, hyd oni lanhaer eſt na'r hwn a gyffyrddo â dim wedi ei halogi wrth y marw, neu hwn yr êl oddi wrtho ddeſigymiad hâd,

5 Neu'r vn a gyffyrddo ag vn ymluſciad, trwy'r hwn y gallo fod yn aflan, neu â dyn y byddai hâp o'i blegyd, pa aflendyd bynnâc fyddo arno.

6 A'r dyn a gyffyrddo ag ef, a fydd aflan hyd yr hwyr, ac na fwyttaed o'r pethau cyſſegredic, oddieithr iddo olchi ei gnawd mewn dwfr.

7 A phan fachludo'r haul, glân fydd: ac wedi hynny bwyttaed o'r pethau cyſſegredic, canys ei fwyd ef [yw] hwn.

8 Ac na fwyttaed o ddim wedi marw ei hun, neu wedi ei ſclyfaethu, i fod yn aflan o'i blegyd: myfi [yw] yr Arglwydd.

9 Ond cadwant fy neddf i, ac na ddyganer her chod [bôb yn] atynt ei hunain i farw o'i blegit, pan halogant hi: Myfi [yw] yr Arglwydd eu ſancteiddiodd hwynt.

10 Ac na fwyttaed vn allddud o'r peth cyſſegredic dieithr: ddyn yr offeiriad, a'r gwas cyflog ni chaiff fwyttâ y peth cyſſegredic.

11 Ond pan bryno'r offeiriad ddyn [am ei arian, † *Heb.* a hwnnw a gaiff fwyttâ o honaw, a'r hwn a aner [yn] *gwreiſh arian.* ei dŷ eſt: y rhai hyn a gânt fwyttâ o'i fara ef.

12 A merch yr offeiriad pan ſyddo hi gâdo gŵr dieithr, ni chaiff hi fwyttâ o offrwm y pethau cyſſegredic.

13 Ond merch yr offeiriad os gweddw fydd hi, neu wedi yſcar, a heb blant iddi, ac wedi dychwelyd i dŷ ei thâd, a gaiff fwyttâ o bara ei thâd: *Lawnis* [yn] ei hieuenctyd: ac ni chaiff neb dieithr fwyttâ o honaw.

14 A phan fwyttao vn heb gyſſegredic neuw anwybod, yna chwanega ged ei bumed ran atto, a rhodded gyd â'r peth cyſſegredic i'r offeiriad.

15 Ac na halogant gyſſegredic bethau meibion Iſrael y rhai a offrymmant i'r Arglwydd,

16 Ac na thygant iddynt ddwyn camwedd pan fwyttaont eu cyſſegredic: bertaw hwynt i halogi: canys myfi [yw] yr Arglwydd eu ſanctaidd.

17 A llefa-

17 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

18 Llefara wrth Aaron, ac wrth ei feibion, ac wrth holl feibion Iſrael, a dywed wrthynt, pwy bynnac o dŷ Iſrael, aco ddieithr yn Iſrael a offrymmo ei offrwm yn ôl ei holl addunedau, ac yn ôl ei holl roddion gwir-fodd, y rhai a offrymmant i'r Arglwydd yn boeth offrwm:

19 Offrwmmwch wrth eich ewyllys eich hun, yn gwryw perffaith, gwbl o'r eidionau, o'r defaid neu o'r geifr.

20 Nac offrymmmwch ddim [y byddo] anafarus: o herwydd ni bydd eſe gymeradwy troſoch.

21 A * phan offrwmmo gŵr aberth hedd i'r Arglwydd, gan naillduo ei addunedd, neu rodd ewyllyſgar o'r eidionau, neu o'r praidd, bydded berffaith-gwbl feſl y byddo gymeradwy: na fydded vn anafarus.

22 Y dâll, neu yr yſig, neu yr anafus, neu y dafadennoc, neu 'r crachlyd, neu 'r claſrllyd, nac offrymmwch hwy i'r Arglwydd, ac na roddwch aberth tanllyd o honynt ar allor yr Arglwydd.

23 A'r eidion, neu 'r ‖ oen a fyddo gormod neu ryſychain ei aelodau, gellwch ei offrymmu yn offrwm gwir-fodd, ond ni threſaddunedi ni bydd cymeradwy.

24 Nac offrymmwch i'r Arglwydd ddim wedi llethu, neu yſigo, neu ddryllio, neu dorri: ac na newch yn eich tîr [y fath beth.]

25 Ac nac offrymmwch o law vn dieithr fwyd eich Duw o'r holl bethau hyn: canys y mae en llygredigaeth ynddynt: anaf [ſydd] arnynt: ni fyddant gymeradwy troſoch.

26 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

27 Pan aner eidion, neu ddafad, neu afr, bydded faith niwrnod tan ei fam, o'r wythfed dydd ac o hynny allan, y bydd cymeradwy yn offrwm o aberth tanllyd i'r Arglwydd.

28 Ac * am nawch neu ddafad, na leddwch hi a'i llwdn, yn yr vn dydd.

29 A phan aberthoch aberth diolch i'r Arglwydd, offrymmwch wrth eich ewyllys eich hunain.

30 Y dydd hwnnw y bwytteir eſ: * na weddillwch o honaw hyd y boran: myſi [yw] 'r Arglwydd.

31 Cedwch chwithau fyngorchymynion, a gwnewch hwynt: myſi [yw] yr Arglwydd.

32 * Ac na halogwch fy enw ſanctaidd, ond ſanctaiddier ſi ym myſc meibion Iſrael: myſi [yw] 'r Arglwydd eich ſanctaiddudd.

33 Yr hwn a'ch dygais chwi allan o dîr yr Aipht, i fod yn Dduw i chwi; myſi [yw] yr Arglwydd.

PEN. XXIII.

3 Gwyliau 'r Arglwydd. 3 Y Sabboth. 4 Y Paſc. 9 Yr ŷſcub flaen-ffrwyth. 25 Gwyl y Sulgwyn. 22 Rhaid yw gadel pêth i'r tlodion in loſſa. 23 Gwyl yr udcyrn. 26 Y dydd cymmod. 33 Gwyl y pebyll.

LLefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Llefara wrth feibion Iſrael, a dywed wrthynt, gwyliau 'r Arglwydd y rhai a gyhoeddwch yn gymanfeudd ſanctaidd, [ydyw] ſyngwyliau hyn.

3 Chwe diwrnod y gweir gwaith, a'r ſeithfed dydd y bydd Sabboth gorphywyſdra, [ſef] cymmanfa ſanctaidd: dim gwaith nis gwnewch: Sabboth [yw] eſe i'r Arglwydd, yn eich holl drig-fannau.

4 Dymma wyliau 'r Arglwydd; y cymmanfeudd ſanctaidd y rhai a gyhoeddwch yn eu tymmor.

5 * O fewn y mîs cyntaf, ar y pedwerydd [dydd] o'r mîs ar ddec o'r mis yn y cylnos, [y dydd] Paſc yr Arglwydd.

6 A'r pymthecfed dydd o'r mis hwnnw y bydd gŵyl y bara croyw i'r Arglwyd: ſaith niwrnod y bwyttewch fara creyw.

7 Ar y dydd cyntaf y bydd iwch gymmanfa ſanctaidd: dim caeth-waith ni chewch ei wneuthur.

8 Ond offrymmwch ebyrth tanllyd i'r Arglwydd [ſaith niwrnod: ar y ſeithfed dydd [bydded] cymmanfa ſanctaidd: na wnewch ddim caeth-waith.

9 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd, llefara wrth feibion Iſrael, a dywed wrthynt,

10 Pan ddeloch i'r tîr a roddaf i chwi, a medi o honoch ei gynhaiaf, yna dygwch ‖ yſcubbladeffrwyth eich cynhaiaf at yr offeiriad.

11 Cwhwfaned yntef yr yſcub ger bron yr Arglwydd, i'ch gweuthur yn gymmeradwy: tranoeth wedi y Sabboth y chwfana 'r offeiriad hi.

12 Ac offrymmwch ar y dydd y cwhwfaner yr yſcub, oen blwydd perffaith-gwbl yn boeth offrwm i'r Arglwydd.

13 A'i ſwyd offrwm [o] ddwy ddecfed ran o beillied wedi ei gymmyſcu ag olew, yn aberth tanllyd i'r Arglwydd, yn arogl peraidd: a'i ddiod offrwm ſydd o win: pedwerydd ran Hin.

14 Bara hefyd, nac ŷd wedi ei graſin, na thwyſennau îr, ni chewch eu bwyta hyd gorph y dydd hwnnw, nes dwyn o honoch offrwm eich Duw: deddf dragywyddol drwy eich cenhedlaethau, yn eich holl drigfannau [ſydd hyn.]

15 * A chyfriſwch i chwi o drannoeth wedi y Sabboth, o'r dydd y dygoch yſcub y cwhwfana ſaith Sabboth cyflawn ſyddant.

16 Hyd trannoeth wedi y ſeithfed Sabboth y cyfriſwch ddeng-nhiwrnod a dengain, ac offrymmwch fwyd offrwm newydd i'r Arglwydd.

17 A dygwch o'ch trig-fannau ddwy dorth gwhwfan, dwy ddecfed ran o beillied ſyddant; ya leſeinllyd y pôbir hwynt, yn flaenffrwyth i'r Arglwydd.

18 Ac offrymmwch gyd â'r bara, ſaith oen blwyddiaid perffaith-gwbl, ac yn buſtach ieuange, a dau hwrdd: poeth offrwm i'r Arglwydd ſyddant, hwy a ynghŷd â'i bwyd offrwm a'i diod offrwm, [ſef] aberth tanllyd o arogl peraidd i'r Arglwydd.

19 Yna aberthwch yn bwch geifr, yn bech aberth, a dau oen blwyddiaid yn aberth hedd-

20 A chwhwfaned yr offeiriad hwynt ynghyd â bara y blaen-ffrwyth, yn offrwm cwhwfan ger bron yr Arglwydd, ynghyd â'r ddau oen: cyſſegredic i'r Arglwydd [ac] eiddo 'r offeiriad ſyddant.

21 A chyhoeddwch, o fewn corph y dydd hwnnw y bydd cymanfa ſanctaidd i chwi: dim caeth-waith nis gwnewch: deddf dragywyddol yn eich holl drig-fannau drwy eich cenhedlaethau [ſydd hyn.]

22 * A phan ſedoch gynhaiaf eich tîr, na lwyr ſeda gyrrau dy faes, * nac na loſſa loffion dy gynhaiaf: gâd hwynt i'r tlawd a'r dieithr: myſi [yw] yr Arglwydd eich Duw chwi.

23 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

24 Llefara wrth feibion Iſrael, gan ddywedyd, * ar y ſeithfed mis, ar y [dydd] cyntaf o'r mis, y bydd i chwi Sabboth, yn goffadwriaeth cyhoeddcyrn [a] chymanfa ſanctaidd.

25 Dim

Deut. 15.2. & 17.1.

‖ Neu, myn.

Lenit. 21.18.

Deut. 22.6.

‖ Neu, ar

Lenit. 7.15.

Lenit. 10.3.

Exod. 20.9. deu.5.13. Iuc.13.14.

37 Dim cæth-waith nis gwnewch, ond offrymmwch eburth tanllyd i'r Arglwydd.

38 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

39 Y deuddeg [dydd] o'r ſeithfed mis hwn, y bydd dydd cymmod; cymmanſa ſanctaidd fydd i chwi: ynt cyſtuddiwch eich eneidiau, ac offrymmwch eburth tanllyd i'r Arglwydd.

40 Ac na wnewch ddim gwaith o fewn corph y dydd hwnnw; o herwydd dydd cymmod yw, i wneuthur cymmod troſoch, ger bron yr Arglwydd eich Duw.

41 Canys pôb enaid ar ni chyſtuddier o fewn corph y dydd hwn, a dorrir ymmaith o ddiwith ei bobl.

42 A phob enaid a wnelo ddim gwaith o fewn corph y dydd hwnnw, difethaf yr enaid hwnnw hefyd o fyſc ei bobl.

43 Na wnewch ddim gwaith o deddf dragywyddol drwy eich cenhedlaethau yn eich holl drigfannau [yw hyn]

44 Sabboth gorphywyſdra [yw] eſe i chwi: cyſtuddiwch chwithau eich eneidiau ar y nawfed [dydd] o'r mis yn yr hwyr: o hwyr i hwyr y † cedwch eich Sabboth.

45 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

46 Llefara wrth feibion Iſrael, gan ddywedyd, * ar y pymthecfed dydd o'r ſeithfed mis hwn, [y dydd] gŵyl y pebyll, ſaith niwrnod, i'r Arglwydd.

47 Ar y dydd cyntaf [y bydd] cymmanſa ſanctaidd: dim cæth-waith nis gwnewch.

48 Saith niwrnod yr offrymmwch aberth tanllyd i'r Arglwydd, ar yr wythfed dydd y bydd cymmanſa ſanctaidd i chwi; a chwi a offrymmwch aberth tanllyd i'r Arglwydd, † uchel-wŷl yw hi: na wnewch ddim cæth-waith.

49 Dymma wyliau'r Arglwydd, y rhai a gyhoeddwch yn gymmanfeudd ſanctaidd i offrymmu i'r Arglwydd aberth tanllyd, offrwm poeth, bwyd offrwm, aberth, a diod offrwm; pob peth yn ei ddydd:

50 Heb law Sabbothau'r Arglwydd, a heb law eich rhoddion chwi, a heb law eich holl addunedau, a heb law eich holl offrymmau gwirfodd, a roddoch i'r Arglwydd.

51 Ac ar y pymthecfed dydd o'r ſeithfed mis, pan gaſgloch ffrwyth eich tîr, cedwch wŷl i'r Arglwydd ſaith niwrnod: [bydded] gorphywyſdra ar y dydd cyntaf, a gorphywyſdra ar yr wythfed dydd.

52 A'r dydd cyntaf cymmerwch i chwi ffrwyth pren prydferth, canghennau palmwydd, a brîg pren caead-ſrig, a helig afon; ac ymlawenhewch ger bron yr Arglwydd eich Duw ſaith niwrnod.

53 A chedwch hen yn wŷl i'r Arglwydd ſaith niwrnod yn y flwyddyn: deddf dragywyddol yn eich cenhedlaethau [yw] ar y ſeithfed mis y cedwch hi [yn wŷl.]

54 Mewn bythod yr arhoſwch ſaith niwrnod; pob priodor yn Iſrael a drigant mewn bythod.

55 Fel y gwypo eich cenhedlaethau chwi mai mewn bythod y perais i feibion Iſrael drigo, pan dygais hwynt allan o dir yr Aipht: myſi [yw] yr Arglwydd eich Duw.

56 A thraethodd Moſes wyliau'r Arglwydd wrth feibion Iſrael.

PEN. XXIIII.

1 Olew y llufernau. 5 Y Bara-goſod. 10 Mab Iſraelitaidd yn cablu. 13 Cyſtal'th cabledd, 17 a llofruddiaeth. 18 Am golled. 23 Lladdydd'o y cablwr.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Gorchymyn i feibion Iſrael ddwyn attat olew oliwydden pur, coethedic i'r goleuni, i bery i'r lampau ‖ gyneu bôb amſer.

3 O'r tu allan i wahan-len y deſtiolaeth, ym mhabell y cyfarfod, y trefna Aaron eſ, o hwyr hyd foru, ger bron yr Arglwydd bôb amſer; deddf dragywyddol drwy eich cenhedlaethau [ydd hyn.]

4 Ar y canhwyllîbren pûr y trefna eſe y lampau ger bron yr Arglwydd bob amſer.

5 * A chymmer beillied a phoba eſ yn ddeuddec teiſſen: dwy ddecfed ran ſydd pôb teiſſen.

6 A goſot hwynt yn ddwy rês, chwech [yn] y rhês, ar y bwrd pur ger bron yr Arglwydd.

7 A dôd thus pur ar bob rhes, fel y byddo ar y bara yn goffadwriaeth, [ac] yn aberth tanllydd i'r Arglwydd.

8 Ar bôb dydd Sabboth y trefna eſe hyn ger bron yr Arglwydd bôb amſer, yn gyſammod tragywyddol oddi wrth feibion Iſrael.

9 A bydd eiddo Aaron a'i feibion, a hwy a'i bwyttyynny lle ſanctaidd; canys ſanctaiddlaf yw iddo eſ o ebyrth tanllyd yr Arglwydd [drwy] ddeddf dragywyddol.

10 A mab gwraig o Iſrael, a hwn yn fab gŵr o'r Aipht, a aeth allan ym myſc meibion Iſrael, a mab yr Iſraelites, a gŵr o Iſrael a ymgynhennaſant yn y gwerſyll.

11 A mab y wraig o Iſrael a gabladd enw [yr Arglwydd,] ac a felldigodd: yna y dygaſant ef at Moſes; ac enw ei fam oedd Selomith merch Dibri o lwyth Dan.

12 * A goſodant ef yngharchar fel yr lyſbyſid iddynt o enau'r Arglwydd [betha wnaent.]

13 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes gan ddywedyd,

14 Dwg y cabladd i'r tu allan i'r gwerſyll, a rhodded pawb a'i clywſant eſ eu dwylo ar ei ben eſ, a llabyddied y holl gynulleidfa eſ.

15 A llefara wrth feibion Iſrael, gan ddywedyd, pwy bynnac a gablo ei Dduw a ddwg ei bechod.

16 A lladder yn ſarw yr hwn a fellditho enw'r Arglwydd, yr holl gynulleidfa gan labyddio a'i llabyddiant eſ: lladder yn gyſtal y dieithr a'r priodor, pan gablo eſe enw'r Arglwydd.

17 A'r neb a ‖ laddo dyn, lladder yntef yn ſarw.

18 A'r hwn a laddo anifail, taled am dano [anifail am anifail.

19 A phan wnelo yn anaſ ar ei gymydog; fel y gwnaeth, gwneler iddo:

20 Torriad am dorriad, llygad am lygad, dant am ddant: megis y gwnaeth anaſ ar ddyn, felly gwneler iddo yntef.

21 A'r hwn a laddo anifail, a dâl am dano, a lladdo ddyn, a leddir.

22 * Bydded yn farn i chwi, bydded i'r dieithr fel i'r priodor; myſi [ydwyſ] yr Arglwydd eich Duw.

23 A mynegodd Moſes [hyn] i feibion Iſrael, a hwynt a ddygaſant ŷ cabladd i'r tu allan i'r gwerſyll, ac a'i llabyddiaſant eſ â cherric; felly meibion Iſrael a wnaethant megis y gorchymynnodd yr Arglwydd wrth Moſes.

PEN. XXV.

Sabboth y ſeithfed flwyddyn. 8 Y Jubili yn y ddecfed flwyddyn a atuguin. 14 Am orthrymu. 18 Bendith am ufydd wad. 23 Gollyngiad tiroedd, 29 a thai. 35 Toſturio wrth y llwad. 39 Gwaſanaeth drin caethion. 47 Adbryniaeth gweiſion.

LLefarodd yr Arglwydd helyd wrth Moſes yn mynydd Sinai, gan ddywedyd,

2 Llefara wrth feibion Israel a dywet wrthynt, pan ddeloch i'r tîr yr hwn a roddaf i chwi, yna gorphywysed y tîr Sabboth i'r Arglwydd.

* Exod. 23.10. 3 Chwe blynedd yr heui dy faes, a chwe blynedd y torri dy winllan, ac y cesclaiei chuvd.

4 Ac ar y seithfed flwyddyn y bydd Sabboth gorphywysdra i'r tîr, [sef] Sabboth i'r Arglwydd: na hau dy faes, ac na thorr dy winllan.

5 Na chynhaiasa 'r hyn a dyfo o honaw eihun, ac na chasgl † rawnwin dy winwydden ni thecclaiß: bydd yn flwyddyn orphywysdra i'r tîr.

‖ Heb. rawnwyn dy naild-dwaith. 6 Ond bydded [ffrwyth] Sabboth y tîr yn ymborth i chwi, [sef] i ti, ac i'th wasanaethwr, ac i'th wasanaeth ferch, ac i'th wenidog cyflog, ac i'th alltud yr hwn a ymdeithio gyd â thi.

7 I'th anifail hefyd, ac i'r bwyst-fil [fydd] yn dy dir, y bydd ei holl gnwd yn ymborth.

8 Cyfrif hefyd it saith Sabboth o flynyddoedd [sef] saith mlynedd saithwaith, dyddiau y saith Sabboth o flynyddoedd fyddant i ti yn naw mlynedd a deugain.

† Hebr. ycbel-jain. 9 Yna pâr ganu it vdcorn † y Iubili ar y seithfed mis, ar y decfed dydd o'r mis; ar ddydd y cymmod, cenwch yr vdcorn trwy eich holl wlâd.

10 A sanctaidduch y ddecfed flwyddyn a deugain, a chyhoeddwch rydd-did yn y wlâd iw holl drigolion, Iubili fydd hi i chwi, a dychwelwch bôb vn iw etifeddiaeth, ie dychwelwch bôb vn at ei deu'u.

11 Y ddecfed flwyddyn a deugain honno fydd Iubili i chwi, na heuwch, ei chnwd a ddyfo o honaw ei hun; ac na chynhullwch ei gwinwydden ni thacclwyd.

12 Am ei bod yn Iubili, bydded sanctaidd i chwi: o'r maes y bwyttewch ei ffrwyth hi.

13 O fewn y flwyddyn Iubili hon y dychwelwch bôb vn iw etifeddiaeth.

14 Pan werthech ddim i'ch gymydog, neu brynu ar law dy gymydog, na orthrymmwch bawb ei gilydd.

15 Pryn gan dy gymmydog yn ol rhifedi y blynyddoedd ar ôl y Iubili: a gwerthed efe i tithe yn ôl rhifedi blynyddoedd y cnydau.

16 Yn ôl amldra y blynyddoedd y chwanegi ei bris, ac yn ôl anamldra y blynyddoedd y lleihei di ei bris: o herwydd rhifedi y cnydau y mae efe yn ei werthu it.

17 Ac na orthrummwch bôb vn ei gymydog, ond ofna dy Dduw, canys myfi [ydwyf] yr Arglwydd eich Duw chwi.

18 Gwnewch chwithau fy neddfau, a chedwch fy marnedigaethau, a gwnewch hwynt, a chewch drigo yn y tîr yn ddiogel.

19 Y tîr hefyd a rydd ei ffrwith, a chewch fwytta digon, a thrigo ynddo yn ddiogel.

20 A hefyd os dywedwch, beth a fwyttawn y seithfed flwyddyn? wele ni chawn han, ac ni chawn gynnull ein cnwd:

21 Yna mi a archaf fy mendith arnoch y chwecheed flwyddyn, a hia ddwg ei ffrwyth [i wasanaethu] dros dair blynedd.

22 A'r wythfed flwyddyn yr heuwch, ond bwyttewch o'r hên gnwd hyd y nawfed flwyddyn; nes dyfod ei chnwd hi y bwyttewch o'r hen.

† Hebr. i'w dorri ymaith. 23 A'r tîr ni cheir ei werthu †yn llwyr, canys eiddo fi [yw] y tîr, o herwydd dieithraid, ac alltudion ydych gyd â mi.

24 Ac yn holl dîr eich etifeddiaeth rhoddwch ollyngdod i'r tîr.

25 Os tloda dy frawd, a gwerthu [dim] o'i etifeddiaeth, a dyfod ei gyfneſſaf i'w ollwng, [yna] efe a gaiff ollwng yr hyn a werthodd ei frawd.

26 Ond os y gŵr ni bydd gantho neb a'i gollyngo, a chyrhaeddyd o'i law ef ei hun gael digon iw ollwng:

27 Yna cyfrifed flynyddoedd ei werthiad, a rhodded dracheſn yr hyn fyddo tros ben, i'r gŵr yr hwn y gwerthodd ef iddo, felly aed eilwaith iw etifeddiaeth.

28 Ac os ei law ni chaiff ddigon i dalu iddo, yna bydded yr hwn a gwerthodd efe yn llaw yr hwn a'i prynodd hyd flwyddyn y Iubili; ac yn y Iubili yr â yn rhydd, ac efe a ddychwel iw etifeddiaeth.

29 A phan wertho gŵr dŷ annedd [o fewn] dinas gaeroc, yna bydded ei olygdod hyd [ben] blwyddyn gyflawn wedi ei werthu, [tros] flwyddyn y bydd rhydd ei ollwng ef.

30 Ac oni ollyngir cyn cyflawni iddo flwyddyn gyfan, yna ficcrhaer y tŷ'r hwn fydd yn y ddinas gaeroc yn llwyr i'r neb a'i prynodd [ac] iw hiliogaeth; nid â yn rhydd yn y Iubili.

31 Ond tai y tref nid oes caerau o amgylch iddynt a gyfrifir fel maesydd: bid gollyngdod iddynt, ac yn y Iubili yr ânt yn rhydd.

32 Ond dinasoedd y Leuiaid a thai dimsoedd eu hetifeddiaeth hwynt, bid i'r Leuiaid en gollwng bob amſet.

33 Ac os ‖ pryn yn gan y Leuiaid, yna aed y ty a werthwyd a dinas ei etifeddiaeth ef allan yn y Iubili: canys tai dinasoedd y Leſiaid ydyw eu hetifeddiaeth hwynt ym mysc meibion Israel.

34 Ac ni cheir gwerthu maes pentrefol eu dinasoedd hwynt: canys etifeddiaeth dragywyddol yw efe iddynt.

35 A phan dlodo dy frawd gydâ thi, a lleſcau o'i law, † cynnorthwya ef: fel y byddo byw gydâ thi [er ei fod] yn ddieithr-ddyn neu yn alltud.

36 * Na chymmer gantho occreth na llôg: ond ofna dy Dduw, a gâd i'th frawd fyw gydâ thi.

37 Na ddod dy arian iddo ar vſuriaeth, ac na ddod dy fwyd iddo ar lôg.

38 Myfi [yw] yr Arglwydd eich Duw chwi, yr hwn a'ch dygais allan o dir yr Aipht, i rhoddi iwch dîr Canaan, [ac] i fod yn Dduw i chwi.

39 A phan dlodo dy frawd gydâ thi a'i werthu ef it; na † wna iddo wasanaethu yn gaethwâs.

40 Bydded gyd â thi fel gwenidog cyflog; fel ymdeithydd, hyd flwyddyn y Iubili y caiff wasanaethu gydâ thi.

41 Yna aed oddi wrthit ti, efe a'i blant gyd ag ef, a dychweled at ei dylwyth, ac aed drachefn i etifeddiaeth ei dadau.

42 Canys fyngweiſion i ydynt, y rhai a ddygais allan o dîr yr Aipht: na werther hwynt † fel caeth weiſion.

43 Na feistrola arno ef yn galed, ond ofna dy Dduw.

44 A [chymmer] dy wasanaeth-wr, a'ch wasanaeth-ferch y rhai fyddant i ti, o fyſc y cenhedloedd y rhai [yddynt] o'ch amgylch: o honynt y prynwch wasanaeth-wr a gwasanaeth-ferch.

45 A hefyd o blant yr alltudion y rhai a ymdeithiant gyd â chwi, prynwch o'r rhai hyn ac o'r tylwyth y rhai [ſyn] gydâ chwi, y rhai a genhedlasant hwy yn eich tîr chwi: byddant hwy i chwi yn feddiant.

46 Ac etifeddwch hwynt i'ch plant ar eich ôl iw meddiannu [hwynt] yn etifeddiaeth: gwnewch iddynt eich gwasanaethu byth: ond eich brodyr meibion Israel, na feistrolwch yn galed y naill ar y llall.

47 A phan gyrhaeddio llaw dŷn dieithr neu ymdeithydd

dethydd [ysgoeth] gyd a thi, ac i'ch frâwd dlodi yn ei ymyl ef, a'i werthu ei hun i'r dieithr yr hwn fydd yn trigo gyd â thi, neu i vn o hiliogaeth tylwyth y dieithr-ddyn.

48 Wedi ei werthu, ceir ei ollwng yn rhydd: vn o'i frodyr a gaiff ei ollwng yn rhydd.

49 Naill ai ei ewythr, ai mab ei ewythr a'i gollwng ef yn rhydd, neu [vn] o'i gyfneſſaf ef o'i dylwyth ei hun a'i gollwng yn rhydd; neu os ei law a gyraedd, gollynged efe ef ei hun.

50 A chyfrifed â'i brynwr or flwyddyn y gwerth wyd ef, byd flwyddyn y Iubili: a bydded arian ei werthiad ef fel rhifedi y blynyddoedd, megis dyddiau gwenidog cyflog y bydd gyd ag ef.

51 Os llawer [fyda] o flynyddoedd yn ôl, taled ei ollyngdod o arian ei brynedigaeth yn ôl hynny.

52 Ac os ychydic flynyddoedd fydd yn ôl hyd flwyddyn y Iubili pan gyfrifo ag ef, taled ei ollyngdod yn ôl ei flynyddoedd.

53 Megis gwâs cyflog o flwyddyn i flwyddyn y bydd efe gyd ag ef, ac na feiſtroled arno yn galed yn dy olwg di.

54 Ac os efe ni ollyngir [o fewn [y blynyddoedd] hyn, yna aed allan flwyddyn y Iubili, efe a'i blant gyd ag ef.

55 Canys gweiſion i mi [yw] meibion Iſrael, fyngweiſion ydynt y rhai a ddygais o dîr yr Aipht. Myſ [ydwyf] yr Arglwydd eich Duw chwi.

PEN XXVI.

1 Am ddelw-addoliaeth. 2 Am grefydd. 3 Bendith i'r rhai a gadwant y gorchymynnion. 14 A melltith i'r rhai a'i torrant. 40 Duw yn addo coſio y rhai a edifar hânt.

NA wnewch eulynnod iwch, ac na chodwch i chwi ddelw gerfiedic, na cholofn, ac na roddwch [ddelw faen yn eich tîr i ymgrymmu iddi, canys myſi [yw] yr Arglwydd eich Duw chwi.

2 *Fy Sabbothau i a gedwch, a'm cyſegr i a berchwch: myſi [ydwyf] yr Arglwydd.

3 Os yn fy neddfau i y rhodiwch, a'm gorchymynion a gedwch, a'i gwneuthur hwynt;

4 Yna mi roddaf eich glaw yn ei amſer, a rhydd y ddaear ei chynnyrch, a choed y maes a rydd eu ffrwyth.

5 A'ch dyrnu a gyrraedd hyd gynhaiaf y grawnwin, a chynhaiaf y grawn-win a gyrraedd hyd amſer hau: a'ch bara a fwytewch yn ddigonol, * ac yn eich tîr y trigwch yn ddiogel.

6 Rhoddaf heddwch hefyd yn y tîr, a gorweddwch heſyd heb ddychrynnudd, a gwnaf i'r bwyſtfil niweidiol [ddarfod o'r tir; ac nid â cleddyf drwy eich tîr.

7 Eich gelynion hefyd a erlidjwch, a ſyrthiant o'ch blaen ar y cleddyf.

8 A phump o honoch a erlidia gant, a chant o honoch a erlidia ddengmil, a'ch gelynion a ſyrth o'ch blaen ar y cleddyf.

9 A mi a edrychaf am danoch, ac a'ch gwnaf yn ffrwythlawn, ac a'ch amlhâf, ac a gadarnhâf fyngyfammod â chwi.

10 A'r hen ſtôr a fwytewch, ſie yr hên a ſwriwch chwi allan o achos y newydd.

11 Rhoddaf hefyd fy nhabernacl yn eich myſc, ac ni ffieddia fy enaid chwi.

12 Ac mi a rodiaf yn eich plith, a byddaf yn Dduw i chwi, a chwithau a fyddwch yn bobl i mi.

13 Myſi [yw] yr Arglwydd eich Duw, yr hwn a'ch dygais chwi allan o dîr yr Aipht, rhac eich bod yn gaeth-weiſion iddynt, a thorrais rwymau eich iau, a gwneuthum iwch rodio yn ſythion.

14 Ond os chwi ni wandewch arnaf, ac ni wnewch yr holl orchymynion hyn: * Deut. 28.15.

15 Os fy neddfau hefyd a ddirmygwch, ac os eich enaid a ffieiddia fy marnedigaethau, heb wneuthur fy holl orchymynion, ond torri fyngyfammod: gal.2.17. mal.2.2.

16 Minne hefyd a wnaf hyn i chwi, goſodaf yn oruchaf arnoch ddychryn, darfodedigaeth, a'r crŷd poeth, y rhai a wna i'r llygaid ballu, ac a ofidiant eich eneidiau, a heuwch eich hâd yn ofer, canys eich gelynion a'i bwytty.

17 Ac a oſodaf fy wyneb i'ch erbyn, a chwi a fyrthiwch o flaen eich gelynion: a'ch caſeion a feiſtrola arnoch: * ffowch heſyd pan na byddo neb yn eich erlid. * Dihare. 28.1.

18 Ac os er hyn ni wrandewch arnaf, yna y chwanegaf eich coſpi chwi ſaith mwy am eich pechodau.

19 Ac mi a dorraf falchder eich nerth chwi, a gwnaf eich nefoedd chwi fel haiarn, a'ch tîr chwi fel prês.

20 A'ch cryfdwr a dreulir yn ofer, canys eich tîr ni rydd ei gynnyrch, a choed y tîr ni roddant eu ffrwyth.

21 Ac os rhodiwch yngwrth wyneb i mi, ac ni fynnwch wrando arnaſi, mi a chwanegaf bla ſaith mwy arnoch yn ôl eich pechodau.

22 Ac anfonaf fwyſ-fil y maes yn eich erbyn, ac efe a'ch gwna chwi yn ddiblant, ac a ddifetha eich aniſeiliaid, ac a'ch lleihâ chwi, a'ch ffyrdd a wneir yn anialwch.

23 Ac os wrth hyn ni chymmerwch ddyſc gennif, ond rhodio yn y gwrthwyneb i mi:

24 Yna *y rhodiaf finnau yn y gwrthwyneb i chwithau, a mi a'ch coſpaf chwi hefyd etto ſaith mwy am eich pechodau. * 2.Sam. 22.27. pſal.18. 26.

25 A dygaf arnoch gleddyf yr hwn a ddial fyngnyfammod; a phan ymgaſcloch i'ch dinaſoedd, yna yr anfonaf haint i'ch myſc, a chwi a roddir yn llaw y gelyn.

26 A phan dorrwyf ffon eich bara, yna dec o wragedd o bobant eich bara mewn vn ffwrn, ac a ddygant eich bara adref dan bwys, a chwi a fwytewch, ac nis digonir chwi.

27 Ac os er hyn ni wrandewch arnaf, ond rhodio yngwrthwyneb i mi,

28 Minnau a rodiaf yngwrthwyneb i chwithau mewn llid, a myſi ie myſi a'ch coſpaf chwi etto ſaith mwy am eich pechodau.

29 * A chwi a fwyttewch gnawd eich meibion, a chnawd eich merched a fwyttewch. * Deut. 28.53. *2.Chro. 34.7.

30 * Eich vchelfeudd heſyd a ddiniſtriaf, ac a dorraf eich delwau, ac a roddaf eich celaneddau chwi ar gelaneddau eich eulynnod, a'm henaid a'ch ffieiddia chwi.

31 A gwnaf eich dinaſoedd yn anghyfannedd, ac a ddiniſtriaf eich cyſſegroedd, ac ni aroglaf eich aroglau peraidd.

32 A mi a ddiniſtriaf y tîr, ſel y byddo aruthr gan eich gelynion y rhai a drigant yndo o'i herwydd.

33 Chwithau a waſgaraf ym-myſc y cenhedloedd, a gwnaf dynnu cleddyf ar eich ôl; a'ch tîr fyde diffaithwch, a'ch dinaſoedd yn anghyfannedd.

34 Yna y mwynhâ y tir ei Sabbothau, yr holl ddyddiau y byddo yn ddiffaithwch, a chwithau a fyddwch yn nhîr eich gelynion: yna y gorphwys y tîr, ac y mwynhâ ei Sabbothau.

35 Yr holl ddyddiau y byddo yn ddiffaithwch, y gorphwys, o herwydd na orphwyſodd ar eich Sabbothau chwi, pan oeddych yn trigo yndo.

* Leuit. 25.2.

36 A'r hyn a weddillir o honoch, dygaf lesgedd ar eu calonnau yn nhir eu gelynion, a thrwst deilen yn yscwyd a'i herlyd hwynt: a ffoant fel ffo rhac cleddyf, a syrthiant heb neb yn [eu] herlid.

37 A syrthiant bawb ar ei gilydd megis o flaen cleddyf, heb neb yn eu herlid: ac ni cheis sefyll o flaen eich gelynion.

38 Difethir chwi hefyd ym-mysc y cenhedloedd, a thir eich gelynion a'ch bwytty.

39 A'r rhai a weddillir o honoch a doddant yn eu hanwireddau yn nhir eich gelynion, ac yn anwireddau eu tadau gyd â hwynt y toddant.

40 Os cyffesant eu hanwireddau, ac anwireddau eu tadau ynghyd a'i camwedd yr hwn a wnaethant a'm herbyn, a hefyd rhodio o honynt yn y gwrthwyneb i mi,

41 A rhodio o honaf innau yn eu gwrthwyneb hwythau, a'i dwyn hwynt i dir eu gelynion: os yno y ymostwng eu calon ddi-enwaededic, a'i bod yn fodlon am eu cospedigaeth.

42 Minne a gofiaf fyngbyfammod ag Iacob, a'm cyfammod hefyd ag Isaac, a'm cyfammod hefyd ag Abraham a gofiaf, ac a gofiaf y tir hefyd.

43 A'r tir a adewir ganddynt ac a fwynhâ ei Sabbothau tra fyddo yn ddiffaethwch hebddynt, a hwyntau a fodlonir am eu cospedigaeth: o achos ac o herwydd dirmygu o honynt fy marnedigaethau, a ffieiddio o'i henaid fy neddfau.

* Deut. 4.31. rom. 11.26.

44 Ac er hyn hefyd, pan fyddont yn nhir eu gelynion, nis gwrthodaf ac ni ffieiddiaf hwynt yn difetha, gan dorri fyngbyfammod â hwynt, o herwydd myfi [ydyw] 'r Arglwydd eu Duw hwynt.

45 Ond cofiaf er eu mwyn gyfammod y rhai gynt, y rhai a ddygais allan o dir yr Aipht yng-olwg y cenhedloedd, i fod iddynt yn Dduw: myfi [ydwyf] yr Arglwydd.

46 Dymma y deuddfau, a'r barnedigaethau, a'r cyfreithtau, y rhai a rodd yr Arglwydd rhyngddo ei hun a meibion Israel ym mynydd Sinai drwy law Moses.

PEN. XXVII.

2 Yr hwn a wneto addunedd ysbysawl, eiddo 'r Arglwydd fydd. 3 Pris y cyfryw addunedd. 9 Am anifail a rodder trwy addunedd. 14 Am dy. 16 Am faes a'i ollyniad. 28 Nj ryddheir yn diosyd leth. 32 Nid rhydd newidj degwm.

A Llefarawdd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

2 Llefara wrth feibion Israel, a dywed wrthynt, pan addunedo neb addunedd neillttuol, y dynion fydd eiddo 'r Arglwydd yn dy bris di.

3 A bydd dy bris, am wryw o fab vgain mlwydd hyd fab trugain mlwydd; ie bydd dy bris, ddec ficl a deugain o arian, yn ol ficl y cyssegr.

4 Ac os benyw fydd, bydded dy bris ddec ficl ar hugain.

5 Ac o fab pum mlwydd hyd fab vgain mlwydd, bydded dy bris am wryw vgain ficl, ac am fenyw ddec ficl.

6 A bydded hefyd dy bris am wryw o fab misyriad hyd fab pum mlwydd, bum ficl o arian: ac am fenyw dy bris [fydd] tri ficl o arian.

7 Ac o fab trugein mlwydd ac vchod, ós gwryw [fydd,] bydded dy bris bymthec ficl, ac am fenyw ddec ficl.

8 Ond os tlodach fydd efe nâ'th bris di, yna safed ger bron yr offeiriad, a phrisied yr offeiriad ef; yn ol yr hyn a gyrhaeddo llaw 'r addunedadd: [felly] y prisia 'r offeiriad ef.

9 Ond os anifail, yr hwn yr offrymmir o honaw offrwm i'r Arglwydd, [fydd ei addunedd:] yr hyn oll a roddir o'r cyfryw i'r Arglwydd, sanctaidd fydd.

10 Na rodded vn arall am dano, ac na newidied ef, y da am y drwg, neu 'r drwg am y da; ac ós gan newidio y newidia anifail am anifail, bydded hwnnw, a bydded ei gyfnewid hefyd yn sanctaidd.

11 Ac os [addunedu efe] vn anifail aflan, yr hwn ni ddylent offrymmu o honaw offrwm i'r Arglwydd, yna rhodded yr anifail i sefyll ger bron yr offeiriad:

12 A phrisied yr offeiriad ef, os da os drwg [fydd;] †fel y preisiech di 'r offeiriad [ef;] felly y bydd.

† Heb. yn ol dy bris di.

13 Ac os efe gan brynu a'i pryn, yna rhodded at dy bris di ei bummed ran yn chwaneg.

14 A phan sancteiddio gŵr ei dŷ yn sanctaidd i'r Arglwydd, yna 'r offeiriad a'i prisia, os da os drwg fydd: megis y prisio 'r offeiriad ef, felly y saif.

15 Ac os yr hwn a'i sanctaiddiodd a ollwng ei dŷ yn rhydd, yna rhodded bummed ran arian dy bris yn chwaneg atto, a bydded eiddo ef.

16 Ac os o faes ei etifeddiaeth y sanctaiddia gŵr i'r Arglwydd, yna bydded dy bris yn ol ei hanadt hauad Omer o haidd [fydd] er dec ficl a deugain o arian.

17 Os o flwyddyn y Iubili y sanctaiddia efe ei faes, yn ol dy bris di y saif.

18 Ond os wedi y Iubili y sanctaiddia efe ei faes, yna dogned yr offeiriad yr arian iddo, yn ôl y blynyddoedd fyddant yn ôl, hyd flwyddyn y Iubill, a lleihaer ar dy bris di.

19 Ac os yr hwn a'i sanctaiddiodd gan bryn a bryn y maes, yna rhodded bummed ran arian dy bris di yn chwanec atto, a bydded iddo ef.

20 Ac onis gollwng y maes, nen os gwerthodd y maes i ŵr arall, ni cheir ei ollwng mwy.

21 A'r maes fydd, pan elo efe allan yn y Iubili, yn gyssegredic i'r Arglwydd fel maes diofryd: a bydded yn feddiant i'r offeiriad.

22 Ac os ei dir pryn, yr hwn ni [bydd] o dir ei etifeddiaeth, a sanctaiddia efe i'r Arglwydd:

23 Yna cyfrifed yr offeiriad iddo ddogn dy bris di hyd flwyddyn y Iubili, a rhodded yntef dy bris di yn gyssegredic i'r Arglwydd y dydd hwnnw.

24 Y maes a â yn ei ôl flwyddyn y Iubili i'r hwn y prynasid ef ganddo, sef yr hwn [oedd] eiddo etifeddiaeth y tir.

25 A phob pris it fydd wrth * ficl y cyssegr: * Exod. gain Gerah fyddy ficl. 30.13.

26 * Ond y cyntafanedig o anifail yr hwn fydd * Exod. flaenffrwyth i'r Arglwydd: na chyssegred neb ef, pa vn bynnac ai eidion, ai dafad [fyddo:] eiddo 'r Arglwydd [yw] efe. 13.2. & 22.30.

27 Ond os [ei addunedef fydd] o anifail aflan, yna rhyddhaed ef yn ol dy bris di, a rhodded ei bumed ran yn ychwanec atto; ac onis rhyddhâ, yna gwerther ef yn ol dy bris di.

28 * Ond pob diofryd-beth a ddiofrydo vn i'r Arglwydd, o'r hyn oll [a fyddo] eiddo ef, o ddyn neu o anifail, neu o faes ei etifeddiaeth, ni werthir, ac ni ryddheir: pob diofrydbeth fydd sanctaiddiolaf i'r Arglwydd.

29 Ni cheir gollwng yn rhydd vn [anifail] diofrydoc, yr hwn a ddiofryder gan ddyn: lladder yn farw.

30 A holl ddegwm y tir, o hâd y tir, [ac] o ffrwyth y coed, yr Arglwydd a'i piau: cyssegredic i'r Arglwydd [yw.]

31 Ac os gŵr gan brynu a bryn ddim o'i ddegwm, rhodded

ddodded o bummed rau yn ychwaneg atto.

32 A phôb degwm eidion, neu ddafad, yr hyn oll a elo dan y wialen; y deuved fydd cyssegredic i'r Arglwydd.

33 Nac edryched pa vn ai da, ai drwg [fydd efe] ac na newidied ef; ond os gan newidio y newidia efe hwnnw, bydded hwnnw, a bydded ei gyfnewid ef hefyd, yn gyssegredic: ni ellir ei ollwng yn rhydd.

34 Dymma y gorchymmynion a orchymynnodd yr Arglwydd wrth Moses i feibion Israel yn-mynydd Sinai.

¶ PEDWERYDD LLYFR MOSES YR hwn a elwir Numeri.

PEN. I.

1 Duw a pair rhifo y bobl. 5 Capteiniaid y llwythau. 17 Rhifedi pôb llwyth. 47 Ngallwo y Leuiaid wasanaeth yr Arglwydd.

YR Arglwydd a lefarodd wrth Moses yn anialwch Sinai, ym mhabell y cyfarfod, ar y [dydd] cyntaf o'r ail mis, yn yr ail flwyddyn wedi eu dyfod hwy allan o dîr yr Aipht, gan ddywedyd,

2 *Cymmerwch nifer holl gynnulleidfa meibion Israel, yn ol eu teuluoedd, wrth dŷ eu tadau, dan rif eu henwau, pob gwryw wrth eu pennau.

3 O fab vgain mlwydd ac vchod, pob vn a allo fyned i ryfel yn Israel: ti ac Aaron a'i cyfrifwch hwynt yn ôl eu llueoedd.

4 A bydded gyd â chwi ŵr o bob llwyth, sef y gwr pennaf o dŷ ei dadau.

5 A dymma henwau y gwŷr a safant gyd â chwi: o [lwyth] Ruben, Elizur mab Zedeur.

6 O [lwyth] Simeon, Selumiel mab Suri Sadai.

7 O [lwyth] Iudah, Nahſon mab Aminadab.

8 O [lwyth] Iſſachar, Nethaneel mab Zuar.

9 O [lwyth] Zabulon, Eliab mab Helon

10 O feibion Ioſeph [dros] Ephraim, Eliſama mab Ammihud: tros Manaſſes, Gamaliel mab Pedahzur.

11 O [lwyth] Beniamin, Abidan mab Gideoni.

12 O [lwyth] Dan, Ahiezer mab Ammi Sadai.

13 O [lwyth] Aſer, Pagiel mab Ocran.

14 O [lwyth] Gad, Eliaſaph mab Deuel.

15 O [lwyth] Nephthali, Ahira mab Enan.

16 Dymma rai enwocy gynnulleidfa, tywyſogion llwythau eu tadau, pennaethiaid miloedd Iſrael [oeddynt] hwy.

17 A chymmerodd Moſes ac Aaron, y gwŷr hyn a ysgrifafid wrth [eu] henwau.

18 Aca gaſclafant yr holl gynnulleidfa ynghŷd ar y [dydd] cyntaf o'r ail mis, a rhoddaſant eu hachau, drwy en teuluoedd, yn ol tŷ eu tadau, dan rif eu henwau, o fab vgain mlwydd ac vchod, erbyn eu pennau.

19 Megis y gorchymynnodd yr Arglwydd i Moſes, felly y rhifodd efe hwynt yn anialwch Sinai.

20 A meibion Ruben cyntafanedic Iſrael wrth eu cenedl eu hun, yn ol eu teuluoedd, o dŷ eu tadau, dan rif eu henwau, erbyn eu pennau, pob gwryw o fab vgain mlwydd ac vchod, pob vn ar a allei fyned i ryfel:

21 Y rhai a rifwyd o honynt, ſef o lwyth Ruben [oedd] chwe mil a deugain a phum cant.

22 O feibion Simeon [wrth] eu cenedlaethau, yn ôl eu teuluoedd, o dŷ eu tadau, eu rhifedigion [ŵdd] dan rif [eu] henwau erbyn eu pennau, pob gwryw o fab vgain mlwydd ac vchod, [ſef] pob vn ar a allei fyned i ryfel:

23 Eu rifedigion hwynt o lwyth Simeon [oedd] naw vn mil trivgain mil, a thrychant.

24 O feibion Gad wrth eu cenedlaethau yn ôl eu lluoedd, o dŷ eu tadau, dan rif [eu] henwau, o fab vgain mlwydd ac vchod, pob vn a allei fyned i ryfel:

25 Eu rhifedigion hwynt o lwyth Gad [oeddynt] dwm mil a deugain a chwe chant, a dec a deugain.

26 O feibion Iuda wrth eu cenedlaethau, yn ôl eu teuluoedd, o dŷ eu tadau, dan rif [eu] henwau, o fab vgain mlwydd ac vchod, pawb ar a oedd yn gallu myned i ryfel:

27 Eu rhifedigion hwynt o lwyth Iuda [oedd] deuair mil ar ddec a deugain, a chwe chant.

28 O feibion Iſſachar wrth eu cenedlaethau, yn ôl eu teuluoedd, o dŷ eu tadau, dan rif [eu] henwau, o fab vgain mlwydd ac vchod, pob vn ar a oedd yn gallu myned i ryfel:

29 Eu rhifedigion hwynt o lwyth Iſſachar [oedd] deuair mil ar ddec a deugain, a phedwar cant.

30 O feibion Zabulon wrth eu cenedlaethau, yn ol eu teuluoedd, o dŷ eu tadau, dan rif [eu] henwau o fab vgain mlwydd ac vchod, pob vn ar a ydoedd yn gallu myned i ryfel:

31 Eu rhifedigion hwynt o lwyth Zabulun [oedd] ddwy fil ar bymthec a deugain, a phedwar cant.

32 O feibion Ioſeph, [ſef] o feibion Ephraim, wrth eu cenedlaethau yn ôl eu teuluoedd, o dŷ eu tadau, dan rif [eu] henwau, o fab vgain mlwydd ac vchod, pob vn a'r a ydoedd yn gallu myned i ryfel:

33 Eu rhifedigion hwynt o lwyth Ephraim [oedd] ddeugain mil, a phum cant.

34 O feibion Manaſſeh wrth eu cenedlaethau, yn ôl eu teuluoedd, o dŷ eu tadau dan rif [eu] henwau, o fab vgain mlwydd ac vchod, pob vn ar a oedd yn gallu myned i rifel:

35 Eu rhifedigion hwynt o lwyth Manaſſeh [oedd] ddeuddeng mil ar hugain, a dau cant.

36 O feibion Beniamin wrth eu cenhedlaethau, yn ôl eu teuluoedd, o dŷ eu tadau, dan rif [eu] henwau, o fab vgain mlwydd ac vchod, pob vn ar a oedd yn gallu myned i ryfel:

37 Eu rhifedigion hwynt o lwyth Beniamin [oedd] bymtheng mil ar hugain a phedwar cant.

38 O feibion Dan wrth eu cenhedlaethau, yn ôl eu teuluoedd, o dŷ eu tadau, dan rif [eu] henwau, o fab vgain mlwydd ac vchod, pob vn ar oedd yn gallu myned i ryfel:

39 Eu rhifedigion hwynt o lwyth Dan, oeddynt ddwy fil a thrugain, a ſaith gant,

40 O feibion Aſer wrth eu cenhedlaethau, yn ol eu teuluoedd, o dŷ eu tadau, dan rif [eu] henwau, o fab vgain mlwydd ac vchod, pob vn ar a oedd yn gallu myned i ryfel:

41 Eu rhifedigion hwynt o lwyth Aſer [oeddynt] vn mil a deugain, a phum cant.

42 [O] feibion Nephtali wrth eu cenhedlaethau, yn ol eu teuluoedd, o dŷ eu tadau, dan rif [eu]

henw u,o fab vgain mlwydd ac vchod, pob vn ar a ydoedd yn gallu myned i ryfel:

43 Eu rhifedigion hwynt o lwyth Nephtali [oedd] dair mil ar ddec a deugain, a phedwar cant.

44 Dymma y rhifedigion, y rhai a rifodd Moſes, ac Aaron, a thywyſogion Iſrael: [ſef] y deuddengwr [y rhai oedd] bob vn dros dŷ eu tadau.

45 Felly yr ydoedd holl rifedigion meibion Iſrael, wrth dŷ eu tadau, o fab vgain mlwydd ac vchod, pob vn ar a ydoedd yn gallu myned i ryfel yn Iſrael:

*Exod. 12 37. num. 11. 21 46 A'r holl rifedigion oedd chwe chan mil, a thair mil, a phum cant, a dec a deugain.

47 Ond y Leſiaid, drwy [holl] lwythau eu tadau, ni rifwyd yn eu myſc hwynt.

48 Canys llefarâſei yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

49 Ond na chyfrif lwyth Leſi, ac na chymmer eu nifer hwynt, ym myſc meibion Iſrael.

50 Ond dod ti yr Leſiaid awdurdod ar babell y deſtiolaeth, ac ar ei holl ddodrefn, ac ar yr hyn oll a [berthyn] iddi: hwynt hwy a ddygant y babell, a'i holl ddodrefn, ac a'i gwaſanaethant, ac a werſyllant o amgylch y babell.

51 A phan ſymmudo y babell, y Leſiaid a'i tynhi i lawr: a phan arhoſo y babell, y Leſiaid a'i geſyd hi i fynu: lladder y dieithr a ddelo yn agos.

52 A gwerſyllied meibion Iſrael, bob vn yn ei werſyll ei hun, a phob vn wrth 'ei lumain ei hun, drwy eu lluoedd.

53 A'r Leſiaid a werſyllant o amgylch pabell y deſtiolaeth, fel nabyddo llid yn erbyn cynnulleidfa meibion Iſrael: a chadwed y Leſiaid wiliadwriaeth pabell y deſtiolaeth.

54 A meibion Iſrael a wnaethant yn ol yr hyn oll a orchymynnaſei yr Arglwydd wrth Moſes, felly y gwnaethant.

PEN. II.

Trefn y llwythau yn eu gelyn.

A'R Arglwydd a lefarodd wrth Moſes, ac wrth Aaron, gan ddywedyd,

2 Meibion Iſrael a werſyllant bob vn wrth ei lumain ei hun, dan ariwyddion tŷ ei tadau, o amgylch pabell y cyfarfod y gwerſyllant † o hir-bell.

† *Hebr. Yſperlyn.*

3 A'r rhai a werſyllant o du y dwyrain tu a chodiad haul, [fydd gwŷr] lluman gwerſyll Iuda yn oll eu lluoedd: a chapten meibion Iuda [fydd] Nahſon mab Aminadab.

4 A'i lu ef, a'i rhai rhifedic hwynt [ſyddant] bedair mil ar ddec a threugain, a chwe chant.

5 A llwyth Iſſachar a werſyllant yn neſaſt a chapten meibion Iſſachar, [fydd] Nethaneel mab Zuar.

6 A'i lu, a'i rifedigion [ſyddant] bedair mil ar ddec a deugain, a phedwar cant.

7 [Yna] llwyth Zabulon, a'r Eliab mab Helon [fydd] capten meibion Zabulon.

8 A'i lu, a'i rifedigion [ſyddant] ddwy ſil ar bymthec a deugain, a phedwar cant.

9 Holl rifedigion gwerſyll Iuda [ſyddant] yn ol eu lluoedd yn gan mil a phedwar vgain mil, a chwe mil, a phedwar cant: yn flaenaf y cychwyn y rhai hyn.

10 Lluman gwerſyll Ruben [ſydd] tu a'r dehau, yn ol eu lluoedd: a chapten meibion Ruben [ſydd] Elizur mab Sedeur.

11 A'i lu ef, a'i rifedigion [ſyddant] chwe mil a deugain, a phum cant.

12 A'r rhai a werſyllant yn ei ymmyl ef [ſydd] llwyth Simeon, a chapten meibion Simeon [ſydd] Selumiel mab Surri Sadai.

13 A'i lu ef, a'i rhifedigion [ſydd] onid vn trugain a thry-chant.

14 Yna llwyth Gad: a chapten meibion Gad [ſydd] Eliaſaph mab Reuel.

15 A'i lu ef, a'i rhifedigion hwynt [ſyddant] ham mil a deugain, a chwe-chant, a dec a deugain.

16 Holl rifedigion gwerſyll Ruben [ſyddant] gan mil, ac vn ar ddec a deugain o filoedd, a phedwar cant, a dec a deugain, yn ol eu lluoedd, ac yn ail y cychwynnant hwy.

17 A phabell y cyfarfod a gychwyn yng-hanol y gwerſyllfoedd, [gyd â] gwerſyll y Leſiaid: felly gwerſyllant, felly y ſymmudant, pob vn yn ei le, wrth eu llumanau.

18 Lluman gwerſyll Ephraim [ſydd] tu a'r gorllewin, yn ol eu lluoedd: a chapten meibion Ephraim [ſydd] Eliſama mab Ammihud.

19 A'i lu ef, a'i rhifedigion [ſyddant] ddeugain mil, a phum cant.

20 Ac yn ei ymmyl ef llwyth Manaſſeh: a chapten meibion Manaſſeh ſydd Gamaliel mab Pedazur.

21 A'i lu ef, a'i rifedigion [ſyddant] ddeudeng-mil ar hugain, a dau cant.

22 Yna llwyth Beniamin: a chapten meibion Beniamin [ſydd] Abidan mab Gideoni.

23 A'i lu ef, a'i rifedigion [ſyddant] o, mthreng-mil ar hâgain, a phedwar cant.

24 Holl rifedigion gwerſyll Ephraim [ſyddant] yn ol eu lluoedd gan mil, ac wyth mil, a chant: a'r gychwynnant yn drydydd.

25 Lluman gwerſyll Dan [ſydd] tu a'r gogledd yn ol eu lluoedd, a chapten meibion Dan [ſydd] Ahieſer mab Ammi Sadai.

26 A'i lu eſe, a'i rifedigion [ſyddant] ddwy ſil a thrugain, a ſaith gant.

27 A'r rhai a werſyllant yn ei ymmyl ef [ſydd] llwyth Aſer: a chapten meibion Aſer [ſydd] Pagiel mab Ocran.

28 A'i lu ef, a'i rhifedigion [ſyddant] yn mil a deugain, a phum cant.

29 Yna llwyth Nephtali: a chapten meibion Nephtali [ſydd] Ahira mab Enan.

30 A'i lu eſ, rifedigion [ſyddant] dair mil ar ddec a deugain, a phedwar cant.

31 Holl rifedigion gwerſyll Dan [ſyddant] gan mil, ac ouid tair mil tri vgain mil, a chwe chant: yn olaf y cychwynnant a'u llumanau.

32 Dymma rifedigion meibion Iſrael, wrth dŷ eu tadau: holl rifedigion y gwerſyllfoedd yn ol eu lluoedd, [oedd] chwe chan mil, a thair mil, a phum cant, a dec a deugain.

33 Ond y Leſiaid ni chyfrifwyd ym myſc meibion Iſrael, megis y gorchymmynaſei yr Arglwydd wrth Moſes.

34 A meibion Iſrael a wnaethant yn ol yr hyn oll a orchymynnaſei 'r Arglwydd wrth Moſes: felly y gwerſyllant wrth eu llumanau, ac felly y cychwynaſant, bob vn yn ei deulwoedd, yn ol tŷ eu tadau.

PEN. III.

1 Meibion Aaron. 5 Rodâi y Leviaid i'r offeiriaid er mwyn gwaſanaeth y babell, 11 yn lle y cyntafanedic. 14 Rifo y Leviaid wrth eu teuluoedd. 21 Tuluoedd, rhifedi a ſwydd y Gerſoniaid. 27 y Cohathiaid. 33 y Merariaid. 38 Lle a ſwydd Moſes ac Aaron. 40 Rhifo cyntafanedic yr Iſrael oddiwrth y Leviaid. 44 Prynu y rhai oddiwrth hen.

A Dyma'r genedlaethau Aaron, a Moſes: ar
dydd y lleſarodd yr Arglwydd wrth Moſes
yn mynydd Sinai.
2 Dyma hefyd enwau meibion Aaron: *Nadab y
gyntaf-anedic, ac Abihu, Eleazar, ac Ithamar.
3 Dyma enwau meibion Aaron yr offeiriad
eneiniog, rhai a [gyſſegrodd eſe i offeiriadu.
4 A *marw a wnaeth Nadab, ac Abihu ger bron
yr Arglwydd, pan offrymmaſant *dan dieithr ger
bron yr Arglwydd yn anialwch Sinai: a meibion
nid oedd iddynt: ac offeiriadodd Eleazar ac Itha-
mar yng wydd Aaron eu tâd.
5 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moſes, gan
dywedyd,
6 Neſſa lwyth *Leſi, a gwna iddo ſefyll ger bron
Aaron yr offeiriad, fel y gwaſanaethont ef.
7 A hwy a gadwant ei gadwriaeth ef, a chadwri-
aeth yr holl gynnulleidfa, o flaen pabell y cyfarfod, i
wneuthur gwaſanaeth y tabernacl.
8 A chadwant holl ddodrefn pabell y cyfarfod,
a chadwraeth meibion Iſrael, i waſanaethu gwaſa-
naeth y tabernacl.
9 A thi a roddi y *Leſiaid i Aaron, ac iw feibion:
yr hai hynſydd wedi eu rhoddi yn rhodd iddo ef o
feibion Iſrael.
10 Ac vrdda di Aaron a'i feibion i gadw eu ho-
feiriadaeth: a'r dieithr ddyn a ddelo yn agos a
roddir i farw.
11 Lleſarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moſes, gan
dywedyd,
12 Ac wele mi a gymerais y Leſiaid o blith mei-
bion Iſrael yn lle pob cyntaf-anedic, [ef pob cyntaf]
a gaeo y groth o feibion Iſrael: am hynny y Leſi-
aid ſyddant eiddo fi.
13 *Canys eiddo fi yw pob cyntafanedic; *ar y
dydd y tarewais y cyntafanedic yn nhir yr Aipht,
cyſegrais i mi fy hun bob cyntafanedic yn Iſrael,
o ddyn ac anifail; eiddo fi ydynt, mifi [yw] yr
Arglwydd.
14 Yr Arglwydd hefyd a lefarodd wrth Moſes
yn anialwch Sinai, gan ddywedyd,
15 Cyfrif feibion Leſi yn ôl tŷ eu tadau, drwy eu
teuluoedd; cyfrif hwynt bob gwryw o fab miſyri-
ad a vchod.
16 *A Moſes a'i cyfrifodd hwynt wrth † air yr
Arglwydd, fel y gorchymynnaſid iddo.
17 A'r rhai hyn oedd feibion Leſi wrth eu hen-
wau: Gerſon, a Cohath, a Merari.
18 Ac dymma henwau meibion Gerſon yn ol eu
teuluoedd; Libni a Simei.
19 A meibion Cohath yn ôl eu teuluoedd: Am-
ram, Izehar, Hebron ac Vzziel.
20 A meibion Merari yn ôl eu teuluoedd, Mahli,
a Muſi: dymma deuluoedd Leſi wrth dŷ eu tadau.
21 O Gerſon [y daeth] ty-lwyth y Libniaid, a
thy-lwyth y Simiaid: dymma deuluoedd y Gerſo-
niaid.
22 Eu rhifedigion hwynt dan rif pob gwryw o
fab miſyriad, ac vchod, eu rhifedigion [meddaf
oedd] ſaith mil a phump cant.
23 Teuluoedd y Gerſoniaid a werſyllant ar y tu
ol i'r tabernacl tua'r gorllewin.
24 A phennaeth tŷ tâd y Gerſoniaid [ſydd] Elia-
ſaph mab Lael.
25 A chadwraeth meibion Gerſon ym mhabell y
cyfarfod [ſydd] y tabernacl, a'r babell, ei tho [heſyd]
a chaead-len drws pabell y cyfarfod.
26 A llenni y cynteddfa, a chaead-len drws y cyn-
teddfa, yr hwn [ſydd] yngh ylch y tabernacl, a'r
allor o amgylch, a'i rhaffau iw holl waſanaeth.
27 Ac o Cohath [y daeth] ty-lwyth yr Amramli-
aid, a thy-lwyth yr Iſehariaid, a thylwyth yr Hebro-
niaid, a thy-lwyth yr Ozeliaid: dymma dy-
lwyth y Cohathiaid.
28 Rhifedi yr holl wryw iaid, o fab miſyriad ac
vchod, oedd wyth mil a chwe chant, yn cadw cad-
wraeth y cyſſegr.
29 Teuluoedd meibion Cohath a werſyllant ar
yſtlys y tabernacl tua'r dehau.
30 A phennaeth tŷ tâd ty-lwyth y Cohathiaid,
[ſydd] Eliſaphan mab Vziel.
31 A'i cadwraeth hwynt [ſydd] yr Arch, a'r
bwrdd, a'r canhwyllbren, a'r allorau, a lleſtri y
cyſſegr, y rhai y gwaſanaethant a hwynt, a'r gaead-
len, a'i holl waſanaeth.
32 A phennaf ar bennaethiaid y Leſiaid [ſydd]
Eleazar mab Aaron yr offeiriad: a llywodraeth
ar geidwaid cadwraeth y cyſſegr [ſydd iddo ef.]
33 O Merari [y daeth] ty-lwyth y Mahliaid, a
thy-lwyth y Muſiaid: dymma dylwyth Me-
rari.
34 A'i rhifedigion hwynt, wrth gyfrif pob gwr-
yw o fab miſyriad ac vchod, [oedd] chwe mil a
deu cant.
35 A phennaeth tŷ tad tylwyth Merari [ſydd]
Zuriel mab Abihael: ar yſtlys y tabernacl y gwer-
ſyllant tua'r gogledd.
36 Ac † ynghadwraeth meibion Merari [y bydd]
yttyllod y tabernacl, a'i droſſolion, a'i golofnau,
a'i forteiſian, a'i holl offer, a'i holl waſanaeth:
37 A cholofnau y cynteddfa o amgylch, a'i mor-
teiſian, a'i hoelion, a'i rhaffau.
38 A'r rhai a werſyllant o flaen y tabernacl, tua
'r dwyrain, o flaen pabell y cyfarfod tua chodiad
haul [ſydd] Moſes, ac Aaron a'i feibion, y rhai a gad-
want gadwraeth y cyſſegr, a chadwraeth meibion
Iſrael: a'r dieithr a ddelo yn agos a roddir i far-
wolaeth.
39 Holl rifedigion y Leſiaid, y rhai a rifodd Mo-
ſes ac Aaron yn ol gair yr Arglwydd, trwy eu teu-
luodd [ſef] pob gwryw o fab miſyriad ac vchod
[oedd] ddwy fil ar hugain.
40 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, cyſ-
rif bob cyntaf-anedic gwryw o feibion Iſrael, o
fab miſyriad ac vchod, a chymmer rifedi eu hen-
wau hwynt,
41 A chymmer *y Leſiaid i mi (myfi [yw] yr Ar-
glwydd) yn lle holl gyntaf-anedic meibion Iſrael:
ac anifeiliaid y Leſiaid yn lle pob cyntaf-anedic o
anifeiliaid meibion Iſrael.
42 A Moſes a rifodd megis y gorchymmodd
yr Arglwydd iddo, bob cyntaf-anedic o feibion
Iſrael.
43 A'r rhai cyntaf-anedic oll, o rai gwryw, dan
rif [en] henwau, o fab miſyriad ac vchod, o'i rhi-
fedigion hwynt, oedd ddwy fil ar hugain, a dau cant,
a thri ar ddeg a thrugain.
44 A lleſarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan
ddywedyd,
45 Cymmer y Leſiaid yn lle pob cyntaf-anedic o
feibion Iſrael, ac anifeiliaid y Leſiaid, yn lle eu ha-
nifeiliaid hwynt; a bydded y Leſiaid i mi: myfi yw
yr Arglwydd.
46 Ac am y rhai ſy lw prynu o'r tri ar ddeg a
thrugain a deucant, o gyntaf-anedig meibion Ira-
el, y rhai ſy dros ben y Leſiaid:
47 Cymmer bum ſicl *am bob pen: yn ôl ſicl y
cyſſegr y cymmeri: *vgain Gerah [ſydd] y ſicl.
48 A dod yr arian, gwerth y rhai ſydd yn chwa-
neg o honynt, i Aaron ac i'w feibion.
49 A chymmerodd Moſes arian y prynedigaeth,
y rhai oedd dros ben y rhai a brynwyd am y
Leſiaid.
50 Gan gyntaf-anedic meibion Iſrael y cymme-
rodd

† Hebr. yn ſwydd cadwraeth.

* Num. 8.14.

* Exod. 30.13. * Leuit. 27.25. num. 18. 16. ezek. 45.12.

rodd efe yr arian: pump a thrugain a thrychant a mil, o ſiclau y cyſſegr.

51 A Moſes a roddodd arian y prynedigion i Aaron ac iw feibion, yn ôl gair yr Arglwydd, megis y gorchymynnaſei 'r Arglwydd i Moſes.

PEN. IIII.

1 Oedran a chylch gwaſanaeth y Leviaid 4 Clûd y Cohathiaid wedi 'r offeiriaid dynnu i lawr y babell. 16 Gorchwyliaeth Eleazar. 17 Swydd yr offeiriaid. 21 Clûd y Gerſoniaid. 29 a'r Merariaid. 34 Rhifedi y Cohathiaid, 38 y Gerſoniaid, 42 a'r Merariaid

A 'R Arglwydd a leſarodd wrth Moſes, ac wrth Aaron, gan ddywedyd,

2 Cymmer nifer meibion Cohath, o blith meibion Leſi, wrth eu teuluoedd, yn ol tŷ eu tadau.

3 O ſab deng mlwydd ar hugain ac vchod, hyd ſab deng mlwydd a deugain; pob vn a elo i'r llu i wneuthur gwaſanaeth ym mhabell y cyfarfod.

4 Dymma wenidogaeth meibion Cohath, ym mhabell y cyfarfod, [ynghylch] y pethau ſanctteiddiolaf.

5 A dened Aaron, a'i feibion, pan gychwynno y gwerſyll, a thynnant i lawr y wahan-len orchudd, a gorchguddiant â hi Arch y dyſtiolaeth:

6 A goſodant ar hynny dô o grwyn daiar-ſoch, a thanant arni wiſc o [ſidan] glâs i gyd, a goſodant ei throſſolion [wrthi.]

* Exod. 25.30. 7 Ac ar ſwrdd * [y bara] dangos y tanant frethyn glâs, a goſſodant ar hyny y dyſclau, a'r cwppânau, a'r phiolau, a'r caeadau ‖ i gau: a bydded y bara bob amſer arno.

‖ Neu, ſdywalk 8 A thanant arnynt wiſc o ſcarlat, a gorchguddiant hwnnw â gorchudd o groen daiar-ſoch, a goſſodant ei droſſolion [wrthо.]

* Exod. 25.31. * Exod. 25.38. 9 Cymmerant hefyd wiſc o ſidan glâs a gorchguddiant * ganhwyll-bren y goleuni, a'i lampau, *a'i efeilian, a'i gaſnau, a holl leſtri yr olew, y rhai y gwaſanaethant ef â hwynt.

10 A goſodant ef, a'i holl ddodrefn mewn gorchudd o groen daiar-ſoch, a goſodant [ef] ar droſſol.

11 A thanant frethyn glâs ar yr allor aur, a gorchguddiant hi â gorchudd o groen daiar-ſoch, a goſodant ei throſſolion [wrthi.]

12 Cymmerant hefyd holl ddodrefny gwaſanaeth, y rhai y 'gwaſanaethant â hwynt yn y cyſſegr, a rhoddant mewn brethyn glâs, a gorchguddiant hwynt mewn gorchudd o groen daiar-ſoch, a goſodant ar droſſol.

13 A thynnant allan ludw 'r allor, a thanant arni wiſc borphor.

14 A rhoddant arni ei holl leſtri, â'r rhai gwaſanaethant hi, [ſef] y pedill tân, y cigweinian, a'r rhâwiau, a'r ‖ cawgiau, [ei] holl leſtri yr allor: a thanant arni orchudd o groen daiar-ſoch, a goſodant ei throſſolion wrthi.

‖ Neu, phiolau. 15 Pan ddarffo iw Aaron ac iw feibion orchguddio y cyſſegr, a holl ddodrefn y cyſſegr, pan gychwynno y gwerſyll; wedi hynny deued meibion Cohath iw dwyn [hwynt.] ond na chyffyrddant â'r hyn a fyddo cyſſegredic, rhac iddynt farw: dymma faich meibion Cohath, ym mhabell y cyfarfod.

* Exod. 30.34. * Exod. 30.23. 16 Ac i ſwydd Eleazar mab Aaron yr offeiriad y perthyn olew y goleuni, *a'r arogl-darth peraidd, a'r bwyd offrwm gwaſtadol, ac * olew yr eneiniad, [.] gorchwyliaeth yr holl dabernacl, a'r hyn oll [ſydd] ynddo, yn y cyſſegr acyn ei ddodrefn.

17 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, ac Aaron, gan ddywedyd,

18 Na thorrwch ymmaith lwyth tylwyth y Cohathiaid o blith y Leſiaid.

19 Ond hyn a wnewch iddynt, fel y byddont fyw, ac na fyddont feirw: pan neſſânt at y pethau ſanctteiddiolaf, Aaron a'i feibion â ânt i mewn ac a'i goſodant hwy bob vn ar ei waſanaeth, ac ar ei glud.

20 Ond nac ânt i edrych pan ſydder yn gorchguddio yr hun ſydd gyſſegredic, rhac marw o honynt.

21 A'r Arglwydd a leſarodd wrth Moſes, gan ddywedyd,

22 Cymmer nifer meibion Gerſon hefyd, trwy dŷ eu tadau, wrth eu teuluoedd:

23 O fab deng-mlwydd ar hugain ac vchod, hyd fab deng-mlwydd a deugain, y rhifi hwynt: pob vn a ddel i † ddwyn ſwydd i waſanaethu gwaſanaeth ym mhabell y cyfarfod.

† Heb, ſefyll mewn gwaſ.

24 Dymma wenidogaeth tylwyth y Gerſoniaid, o waſanaeth ac o glud.

25 Sef dwyn o hwynt leuni y tabernacl a phabell y cyfarfod, ei len dô ef, ar tô [o grwyn] daiar-ſoch, yr hwn [ſydd] yn vchaf arno, a chudd-len drws pabell y cyfarfod.

26 A lleuniy cynteddfa, a chaeadlen drws porth y cynteddfa, yr hwn [ſydd] ynghylch y tabernacl, a'r allor o amgylch, a'i rhaffau, a holl offer eu gwaſanaeth hwynt, a'r hyn oll a wnaed iddynt; felly y gwaſanaethant hwy.

† Heb, llaw eu. 27 Wrth † orchymmyn Aaron a'i feibion y bydd holl waſanaeth meibion Gerſoniaid, yn eu holl glud, ac yn eu holl waſanaeth: a dodwch attynt eu holl glud iw cadw.

28 Dymma waſanaeth tylwyth meibion Gerſon ym mhabell y cyfarfod, ac ar law Ithamar mab Aaron yr offeiriad [y bydd] eu llywodraeth hwynt.

29 [A] meibion Merari, drwy eu teuluoedd, wrth dŷ eu tadau y cyfrifi hwynt:

30 O fab deng-mlwydd ar hugain ac vchod, hyd fab deng-mlwydd a deugain, y rhifi hwynt: pob vn a ddel i † ddwyn ſwydd, i waſanaethu gwaſanaeth pabell y cyfarfod.

† Heb, yr ſwydd. 31 Ac dymma orchwyliaeth eu clud hwynt, yn eu holl waſanaeth, ym mhabell y cyfarfod: [ſef] *fyſtyllod y tabernacl, a'i farrau, a'i goloſnau, a'i forteifiau:

* Exod. 26.15.

32 A cholofnau y cynteddfa oddi amgylch, a'i morteifiau, a'i hoelion, a'i rhaffau, yngluyd a'i holl offer, ac yngbyd a'i holl waſanaeth: rhifwch hefyd y dodrefn erbyn eu henwau, y rhai a gadwant [ac] a gludant hwy.

33 Dymma waſanaeth tylwyth meibion Merari yn eu holl wenidogaeth, ym mhabell y cyfarfod, dan law Ithamar fab Aaron yr offeiriad.

34 A rhifodd Moſes, ac Aaron, a phennaethiaid y gynnulleidfa, feibion Cohath drwy eu teuluoedd, ac yn ôl tŷ eu tadau:

35 O fab deng-mlwydd ar hugain ac vchod, hyd fab deng-mlwydd a deugain, [ſef] pob vn a ddel mewn ſwydd i waſanaethu ym mhabell y cyfarfod.

36 A'i rhifedigion drwy eu teuluoedd, oedd ddwy fil, ſaith gant, a dec a deugain.

37 Dymma rhifedigion tylwyth y Cohathiaid, [ſef] pob gwaſanaethudd ym mhabell y cyfarfod: y rhai a rifodd Moſes ac Aaron, wrth orchymyn yr Arglwydd, drwy law Moſes.

38 Rhifedigion meibion Gerſon hefyd drwy eu teuluoedd, ac yn ol tŷ eu tadau:

39 O fab deng-mlwydd ar hugain ac vchod, hyd fab deng-mlwydd a deugain, [ſef] pob vn a ddele mewn ſwydd i waſanaeth ym mhabell y cyfarfod.

40 A'i

40 Ai rhifedigion hwynt drwy eu teulnoedd, yn ôl ŷ eu tadau, oeddynt ddwy fil, a chwechant, a deg ar hugain.

41 Dymma rhifedigion tylwyth meibion Gerſon, [ſef] pob gwaſanaethudd ym mhabell y cyfarfod, y rhai a rifodd Moſes ac Aaron, wrth orchymyn yr Arglwydd.

42 A rhifedigion tylwyth meibion Merari, drwy eu teulnoedd, yn ôl tŷ eu tadau:

43 O fab deng-mlwydd ar hugain ac vchod, hyd fab deng-mlwydd a deugain [ſef] pob vn a ddelei mewn ſwydd i waſanaethu ym mhabell y cyfarfod.

44 A'i rhifedigion hwynt drwy eu teulnoedd, oeddynt dair mil, a dau cant.

45 Dymma rifedigion tylwyth meibion Merari, y rhai a rifodd Moſes ac Aaron wrth orchymyn yr Arglwydd, drwy law Moſes.

46 Yr holl rifedigion y rhai a rifodd Moſes ac Aaron, a phenaethiaid Iſrael, o'r Leſiaid drwy eu teulnoeddac yn ôl tŷ eu tadau:

47 O fab deng-mlwydd ar hugain ac vchod, hyd fab deng-mlwyd a deugain [ſef] pob vn a ddele i wneuthur gwaith-gwaſanaeth, neu waith clud ym mhabell y cyfarfod.

48 A'i rhifedigion oeddynt wyth mil, pum cant, a phedwar vgain.

49 Wrth orchymyn yr Arglwydd trwy law Moſes, y rhifodd eſe hwy, pob vn wrth ei waſanaeth, ac wrth ei glud: fel hyn y rhifwyd hwynt, fel y gorchymynnaſai yr Arglwydd wrth Moſes.

PEN. V.

1 *Symmudo'r aſlan allan o'r gwerſyll.* 5 *Rhaid yn gyntaf iawn tros gamweddau.* 11 *Eiddigedd, pa vn ai heb achos ai trwy achos y mae.*

A'R Arglwydd a leſarodd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Gorchymyn i feibion Iſrael * anfon allan o'r gwerſyll pob gwahan-glwyfus, a * phob vn y byddo diſerlif arno, a phob vn * a halogir wrth y marw.

3 Yn wryw, ac yn ſenyw yr anfonwch [hwynt;] allan o'r gwerſyll yr anfonwch hwynt, fel na halogont eu gwerſylloedd, y rhai yr ydwyf yn preſſwylio yn eu plith.

4 A meibion Iſrael a wnaethant ſelly, ac a'i hanfonſant hwynt i'r tu allan i'r gwerſyll: megis y lleſarodd yr Arglwydd wrth Moſes, ſelly y gwnaeth meibion Iſrael.

5 A lleſarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

6 Lleſara wrth feibion Iſrael, * os gŵr neu wraig a wna [vn] o holl bechodau dynol gan wneuthur camwedd yn erbyn yr Arglwydd, a bod o'r enaid hwnnw yn euog:

7 Yna cyffeſſant eu pechod a wnaethant: a rhodded yn ei ôl yr hyn a fyddo eſe euog o honaw * erbyn ei ben, a chwaneged ei bummed ran atto, a rhodded i'r hwn y gwnaeth eſe gam ag ef.

8 Ac onibydd i'r gŵr gyfneſaf i dalu [am] y camwedd iddo, [yr iawn am] y camwedd yr hwn a delir i'r Arglwydd [ſydd] eiddo yr offeiriad: heb law yr hwrdd cymmod yr hwn y gwna eſe gymmod ag ef droſto.

9 A phob offrwm derchafel, o holl ſanctaidd bethau meibion Iſrael, y rhai a offrymmant at yr offeiriad ſydd eiddo ef.

10 A ſancteiddio gŵr eiddo ef ſyddant: hyn a roddo neb i'r offeiriad, * eiddo ef ſydd.

11 Lleſarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moſes, gan ddywedyd,

12 Lleſara wrth feibion Iſrael, a dywet wrthynt, pob gŵr pan ŵyro ei wraig ef a gwneuthur bai yn ei erbyn ef:

13 A bod i ŵr a wnelo â hi, a bod yn gnddiedic o olwg ei gŵr hi, ac yn gyfrinachol, a bithau wedi ei halogi, ac heb dyſt yn ei herbyn, a bithe heb ei dal [ar ei gweithred:]

14 A dyfod ‖ gwŷn eiddigedd arno, ac eiddigeddu o honaw wrth ei wraig, a bithe wedi ei halogi: neu ddyfod yſpryd eiddigedd arno, ac eiddigeddu o honaw wrth ei wraig, a bithe heb ei halogi: ‖ *Yſpryd.*

15 Yna dyged y gŵr ei wraig at yr offeiriad, a dyged ei hoffrwm troſti hi, decled rau Epha o flawd haidd: na thywallted olew arno, ac na rodded thus arno: canys offrwm eiddigedd yw, offrwm côf yn coffau anwiredd.

16 A neſſaed yr offeiriad hi, a phared iddi ſefyll ger bron yr Arglwydd:

17 A chymmered yr offeiriad ddwfr ſanctaidd mewn lleſtr pridd, a chymmered yr offeiriad o'r llwch ſyddo ar lawr y tabernacl, a rhodded yn y dwfr:

18 A phared yr offeiriad i'r wraig ſefill ger bron yr Arglwydd, a dioſced oddi am ben y wraig, a rhodded yn ei dwylaw offrwm y coffa, offrwm eiddigedd [yw] eſe: ac yn llaw yr offeiriad y bydd y dwfr chwerw ſy'n peri'r felldith.

19 A thynged yr offeiriad hi, a dyweded wrth y wraig, oni orweddodd gŵr gyd â thi, ac oni ŵyraiſt i aſiendid [gyd ag arall] yn lle dy ŵr, bydd di ddiniwed oddi wrth y dwfr chwerw hwn ſy'n peri'r felldith. [*Neu, a thi yn meddiant dy wr. Heb. Yn dy wr.*

20 Ond os gwyraiſt ti oddi wrth dy ŵr, ac os halogwyd ti, a chydio o neb â thi heb law dy ŵr dy hun:

21 (Yna tyngheded yr offeiriad y wraig â llw melldith, a dyweded yr offeiriad wrth y wraig) rhodded yr Arglwydd dydi yn felldith ac ynllw, ym mhlith dy bobl, pan wnelo'r Arglwydd dy forddwyd † yn bwdr, ath groth yn chwyddedic.

22 Ac aed y dwfr melldigedig hwn i'th goludoedd, i chwyddo dy groth, ac i bydru dy forddwyd: a dyweded y wraig, Amen, Amen. † *Hebr. Vyrthin.*

23 Ac ſcrifenned yr offeiriad y melldithion hyn mewn llyfr, a golched [hwynt] ymmaith â'r dwfr chwerw:

24 A phared i'r wraig yſed o'r dŵfr chwerw ſy'n peri y felldith, ac aed y dwfr ſy'n peri y felldith, i'w mewn hi, yn chwerw.

25 A chymmered yr offeiriad o law y wraig, offrwm yr eiddigedd, a chwhwfaned yr offrwm ger bron yr Arglwydd, ac offrymmed eſar yr allor.

26 A chymmered yr offeiriad o'r offrwm lonaid ei law, ei goffadwriaeth, a lloſced ar yr allor, ac wedi [hynny] pared i'r wraig yſed y dwfr.

27 Ac wedi iddo beri iddi yſed y dwfr, bydd, os hi a halogwyd, ac a wnaeth fai yn erbyn ei gŵr, yr â y dwfr ſy'n peri y felldith yn chwerw ynddi, ac a chwydda ei chroth, ac a bydra ei morddwyd: a'r wraig a fydd yn felldith ym myſc ei phobl.

28 Ond os y wraig ni halogwyd, eithr glân yw, yna hi a fydd diangol, ac a blanta.

29 Dymma gyfraith eiddigedd, pan ŵyro gwraig [at arall] yn lle ei gŵr, ac ymhalogi:

30 Neu os daw ar ŵr wŷn eiddigedd, a dal o honaw eiddigedd wrth ei wraig, yna goſoded y wraig i ſefyll ger bron yr Arglwydd, a gwnaed yr offeiriad iddi yn ôl y gyfraith hon.

31 A'r gŵr fydd dieuog o'r anwiredd, a'r wraig a ddwg ei hanwiredd ei hun.

PEN. VI.

1 *Cyfraith y Nazaread.* 22 *Y dull y bendithir y bobl.*

Lleſarodd

LLefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Llefara wrth feibion Iſrael, a dywet wrthynt, pan ymneillto gŵr neu wraig i addo addoned Nazaread, † i ymneillto i'r Arglwydd:

† Hebr. ym Naz-aretidio.

3 Ymneillted oddi wrth win a diod gref, nac yfed finegr gwin, na finegr diod gref: nac yfed ychwaith ddim ſugn gwran-win, ac na fwyttaed rawn win irion, na ſychion.

4 Holl ddyddiau ei Nazareaeth ni chaiff fwytta o ddim oll a wneir o winwyddeu y gwîn, o'r dingcod hyd y biſtonen.

5 Holl ddyddiau addoned ei Nazareaeth, * ni chaiff ellyn fyned ar ei ben, nes cyflawni y dyddiau yr ymneillto dd efei'r Arglwydd, ſanctaidd fydd, gadawed i gudynnau gwallt ei ben dyfu.

* Barn. 13.5. 1 ſam. 1.11

6 Holl ddyddiau ei ymneillto eth i'r Arglwydd, na ddened at gorph marw.

7 Nac ymhaloged wrth ei dâd, neu wrth ei fam, wrth ei frawd, neu wrth ei chwaer, pan fyddant feirw; am [fod] Nazareaeth ei Dduw ar ei ben ef.

8 Holl ddyddiau ei Nazareaeth, ſanctaidd fydd efe i'r Arglwydd.

9 Ond os marw fydd vn yn ei ymyl ef yn ddiſymwth, a halogi pen ei Nazareaeth; yna eillied ei ben ar ddydd ei buredigaeth; ar y ſeithfed dydd yr eillia efe ef.

10 Ac ar yr wythfed dydd y dwg ddwy durtur, neu ddau gyw colomen at yr offeiriad i ddrws pabell y cyfarfod.

11 Ac offrymmed yr offeiriad vn yn bech aberth, ac vn yn boeth offrwm, a gwaed gymmod drofto, am yr hyn a becho wrth y marw; a ſanctteiddied ei ben ef y dyddhwnnw.

12 A naillued i'r Arglwydd ddyddiau ei Nazareaeth, a dyged oen blwydd yn offrwm tros gamwedd: † ac aed y dyddiau cyntaf yn ofer, am halogi ei Nazareaeth ef.

† Hebr. a chwymped.

13 Ac dymma gyfraith y Nazaread: pan gyflawner ddyddiau ei Nazareath, dyger ef i ddrws pabell y cyfarfod.

14 A dyged yn offrwm drofto i'r Arglwydd vn hesbwrn blwydd perffaith gwbl, yn boeth offrwm, ac vn hespin flwydd berffaith-gwbl yn bech-aberth, ac vn hwrdd perffaith gwbl yn aberth hedd.

15 Cawelleid o ſara croyw hefyd, [ſef] * teiſſennau peilliaid wedi eu tylino drwy olew, ac afrllad croyw, wedi eu henneinio ag olew, a'i bwyd offrwm, a'i diod offrwm hwy.

* Lewit. 2.15. 4

16 A dyged yr offeiriad [hwynt] ger bron yr Arglwydd, ac offrymmed ei bech aberth a'i boeth offrwm ef.

17 Offrymmed hefyd yr hwrdd yn aberth hedd i'r Arglwydd, vnghyd â'r cawelled bara croyw, ac offrymmed yr offeiriad ei ſwyd offrwm a'i ddiod offrwm ef.

18 Ac * eillied y Nazaread [wrth] ddrws pabell y cyfarfod ben ei Nazareaeth, a chymmered flew pen ei Nazareaeth, a rhodded ar y tân a [fyddo] tan yr aberth hedd.

* Act. 18. 18. & 21. 24.

19 Cymmered yr offeiriad hefyd balfais oer hwrdd, wedi ei berwi, ac vn deiſſen groyw o'r cawell, ac vn afrlladen groyw, a rhodded ar ddwylo y Nazaread, wedi eillio o honaw ei Nazareath.

20 A * chwhwfaned yr offeiriad hwynt, yn offrwm cwhwfan ger bron yr Arglwydd: ſanctaidd yw hyn i'r offeiriad, heb law par wyden y chwhwfan a phalfais y derthafel: ac wedi [hyn] y caiff y Nazared yfed gwîn.

* Exod. 29.27.

21 Dymma gyfraith y Nazareaid a addoned, a'i offrwm i'r Arglwydd am ei Nazareaeth, heb law yr hwn a gyrhaeddo ei law ef; ſel [y dyddo] ei addoned a addunedo, felly gwnaed, heb law cyfraith ei Nazareath.

22 Llefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moſes, gan ddywedyd,

23 Llefara wrth Aaron ac wrth ei feibion, gan ddywedyd, fel hyn y bendithiwch feibion Iſrael, [gan] ddywedyd wrthynt,

24 Bendithied yr Arglwydd di, a chadwed di:

25 [A] llewyrched yr Arglwydd ei wyneb arnat, a thrugarhaed wrthit:

26 Derchafed yr Arglwydd ei wyneb arnat, a rhodded it dangneddyf.

27 Felly y goſodant fy enw ar feibion Iſrael, a mi a'i bendithiaf hwynt.

PEN. VII.

1 Offrwm y twyſogion wrth gyſſegru y Tabernacl. 10 Offrwm pôb vn o honynt wrth gyſſegru'r Allor. 89 Duw yn llefaru wrth Moſes o'r drugareddfa.

ACar y dydd y gorphennodd Moſes godi y Tabernacl a'r eneinio, a'i ſanctteiddio ef, a'r holl ddodrefn, yr allor hefyd a'i holl ddodrefn, a'i eneinio a'i ſanctteiddio hwynt:

a Eyn. 40.ult

2 Yr offrymmodd tywyſogion Iſrael, pennaethiaid tŷ eu tadau (y rhai oedd dywyſogion y llwythau, ac wedi eu goſod ar y rhifedigion.)

3 A'i hoffrwm a ddygaſant hwy ger bron yr Arglwydd, chwech o fenni diddos, a deuddeg ŷchen: men dros [pôb] dau dywyſog, ac ŷch dros [pôb]vn: a cher bron y tabernacl y dygaſant hwynt.

4 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

5 Cymmer ganddynt, a byddant i wafanaethu gwaſanaeth pabell y cyfarfod: a dod hwynt i'r Lefiaid, [i]pôb vn yn ôl ei waſanaeth.

6 A chymmerodd Moſes y menni, a'r ŷchen, ac a'i rhoddodd hwynt i'r Lefiaid.

7 Dwy fen a phedwar ŷch a roddes efe i feibion Gerſon, yn ôl eu gwaſanaeth hwynt.

8 A phedair men ac wyth ŷchen a roddodd efe i feibion Merari, ynol eu gwaſanaeth hwynt, tan law Ithamar fab Aaron yr offeiriad.

9 Ond i feibion Cohath ni rodd efe [ddim] am [fod] gwaſanaeth y cyſſegr arnynt, ar eu hyſcwyddau y dygent [hwnnw.]

10 A'r tywyſogion a offrymmaſant [tuag at] gyſſegru yr allor, ar y dydd yr eneiniwyd hi; a cher bron yr allor y dug y tywyſogion eu rhoddion.

11 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, pob tywyſog ar ei ddiwrnod a offrymmant eu hoffrymau tuag at gyſſegru'r allor.

12 Ac ar y dydd cyntaf yr oedd y n offrymmu ei offrwm, Nahſon mab Aminadab, tros lwyth Iuda.

13 A'i offrwm ef [ydoedd] vn ddyſel arian, o ddec ar hugain a chant o [ſiclau] ei phwys, vn phiol arian o ddec ſicl a thrugain yn ôl ſicl y cyſſegr; yn llawn iff dwyoedd o beillied wedi ei gymmyſcu trwy olew * yn ſwyd offrwm:

* Lewit. 2.2.

14 Vn llwy aur o ddec [ſicl,] yn llawn arogldarth:

15 Vn buſtach ieuange, vn hwrdd, vn oen blwydd, yn offrwm poeth.

16 Vn bwch geifr * yn bech aberth:

* Lewit. 4.23.

17 Ac yn aberth hedd, dau ŷch, pum hwrdd, pum bwch, pum hesbwrn blwyd dia'd: dymma offrwm Nahſon fab Aminadab.

18 Ac ar yr ail dydd yr offrymmodd Nathanael mab Zuar tywyſog Iſſachar.

19 Efe a offrymmodd ei offrwm [ſef] vn ddyſel ariain

ddec ar hugain a chant [o ficlau] ei phwys, vn phiol arian, o ddec ficl a thrugain yn ol y ficl ſanctaidd, yn llawn ill dwyoedd o beillied wedi ei gymmyſcu trwy olew yn fwyd offrwm.

46 Vn llwy aur o ddec [ficl,] yn llawn arogldarth.

47 Vn buſtach ieuange, vn hwrdd, vn oen blwydd, yn offrwm poeth.

48 Vn bwch geifr yn bech aberth.

49 Ac yn aberth hedd, dau ŷch, pum hwrdd, pum bwch, pum heſbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Nethaneel fab Zuar.

50 Ar y trydydd dydd [yr offrymmodd] Eliab mab Helon, tywyſog meibion Zabulon.

51 Ei offrwm ef ydoedd vn ddyſcl arian o ddec ar hugain a chant [o ficlau] ei phwys, vn phiol arian, o ddec ficl a thrugain, yn ol y ficl ſanctaidd, yn llawn ill dwyoedd o beillied wedi ei gymmyſcu trwy olew, yn fwyd offrwm.

52 Vn llwy aur o ddec [ficl,] yn llawn arogldarth.

53 Vn buſtach ieuange, vn hwrdd, vn oen blwydd, yn offrwm poeth.

54 Vn bwch geifr yn bech aberth.

55 Ac yn hedd aberth, dau ŷch, pum hwrdd, pum bwch, pum heſbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Eliab mab Helon.

56 Ar y pedwerydd dydd [yr offrymmodd] Elizur mab Zedeur tywyſog meibion Reuben.

57 Ei offrwm ef [ydoedd] vn ddyſcl arian o ddec ar hugain a chant [o ficlau] ei phwys, vn phiol arian o ddec ficl a thrugain, yn ôl y ficl ſanctaidd, yn llawn ill dwyoedd o beillied wedi ei gymmyſcu trwy olew, yn fwyd offrwm.

58 Vn llwy aur o ddec [ficl,] yn llawn arogldarth.

59 Vn buſtach ieuange, vn hwrdd, vn oen blwydd, yn offrwm poeth.

60 Vn bwch geifr yn bech aberth.

61 Ac yn hedd aberth, dau ŷch, pum hwrdd, pum bwch, pum heſbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Elizur mab Zedeur.

62 Ar y pummed dydd [yr offrymmodd] Selumiel mab Suri Sadai, tywyſog meibion Simeon.

63 Ei offrwm ef [ydoedd] vn ddyſcl arian o ddec ar hugain a chant [o ficlau] ei phwys, vn phiol arian o ddec ficl a thrugain, yn ôl y ficl ſanctaidd, yn llawn ill dwyoedd o beillied wedi ei gymmyſcu trwy olew, yn fwyd offrwm.

64 Vn llwy aur o ddec [ficl,] yn llawn arogldarth.

65 Vn buſtach ieuange, vn hwrdd, vn oen blwydd, yn offrwm poeth.

66 Vn bwch geifr yn bech aberth.

67 Ac yn hedd aberth, dau ŷch, pum hwrdd, pum bwch, pum heſbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Selumiel mab Suri Sadai.

68 Ar y chweched dydd [yr offrymmodd] Eliaſaph mab Deuel, tywyſog meibion Gad.

69 Ei offrwm ef [ydoedd] vn ddyſcl arian o ddec ar hugain a chant [o ficlau] ei phwys, vn phiol arian o ddec ficl a thrugain, yn ol y ficl ſanctaidd, yn llawn ill dwyoedd o beillied wedi ei gymmyſcu trwy olew, yn fwyd offrwm.

70 Vn llwy aur o ddec [ficl,] yn llawn arogldarth.

71 Vn buſtach ieuange, vn hwrdd, vn oen blwydd, yn offrwm poeth.

72 Vn bwch geifr yn bech aberth.

73 Ac yn hedd aberth, dau ŷch, pum hwrdd, pum bwch, pum heſbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Eliaſaph mab Deuel.

74 Ar y ſeithfed dydd [yr offrymmodd] Eliſama mab Ammihud tywyſog meibion Ephraim.

75 Ei offrwm ef [ydoedd] vn ddyſcl arian o ddec ar hugain a chant [o ficlau] ei phwys, vn phiol arian o ddec ficl a thrugain, yn ol y ficl ſanctaidd, yn llawn ill dwyoedd o beillied wedi ei gymmyſcu trwy olew, yn fwyd offrwm.

76 Vn llwy aur o ddec [ficl,] yn llawn arogldarth.

77 Vn buſtach ieuange, vn hwrdd, vn oen blwydd, yn offrwm poeth.

78 Vn bwch geifr yn bech aberth.

79 Ac yn hedd aberth, dau ŷch, pum hwrdd, pum bwch, pum heſbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Eliſama mab Ammihud.

80 Ar yr wythfed dydd [yr offrymmodd] Gamaliel mab Pedazur tywyſog meibion Manaſſeh.

81 Ei offrwm ef [ydoedd] vn ddyſcl arian o ddec ar hugain a chant [o ficlau] ei phwys, vn phiol arian o ddec ficl a thrugain, yn ol y ficl ſanctaidd, yn llawn ill dwyoedd o beillied wedi ei gymmyſcu trwy olew, yn fwyd offrwm.

82 Vn llwy aur o ddec [ficl,] yn llawn arogldarth.

83 Vn buſtach ieuange, vn hwrdd, vn oen blwydd, yn offrwm poeth.

84 Vn bwch geifr yn bech aberth.

85 Ac yn hedd aberth, dau ŷch, pum hwrdd, pum bwch, pum heſbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Gamaliel mab Pedazur.

86 Ar y nawfed dydd [yr offrymmodd] Abidan mab Gideoni tywyſog meibion Beniamin.

87 Ei offrwm ef [ydoedd] vn ddyſcl arian o ddec ar hugain a chant [o ficlau] ei phwys, vn phiol arian o ddec ficl a thrugain, yn ôl y ficl ſanctaidd, yn llawn ill dwyoedd o beillied wedi ei gymmyſcu trwy olew, yn fwyd offrwm.

88 Vn llwy aur o ddec [ficl,] yn llawn arogldarth.

89 Vn buſtach ieuange, vn hwrdd, vn oen blwydd, yn offrwm poeth.

90 Vn bwch geifr yn bech aberth.

91 Ac yn hedd aberth, dau ŷch, pum hwrdd, pum bwch, pum heſbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Abidan mab Gideoni.

92 Ar y degfed dydd [yr offrymmodd] Ahiezer mab Ammi Sadai, tywyſog meibion Dan.

93 Ei offrwm ef [ydoedd] vn ddyſcl arian, o ddec ar hugain a chant [o ficlau] ei phwys, vn phiol arian o ddec ficl a thrugain yn ôl y ficl ſanctaidd, yn llawn ill dwyoedd o beillied wedi ei gymmyſcu trwy olew, yn fwyd offrwm.

94 Vn llwy aur o ddec [ficl,] yn llawn arogldarth.

95 Vn buſtach ieuange, vn hwrdd, vn oen blwydd, yn offrwm poeth.

96 Vn bwch geifr yn bech aberth.

97 Ac yn hedd aberth, dau ŷch, pum hwrdd, pum bwch, pum heſbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Ahiezer mab Ammi Sadai.

98 Ac yr vnfed dydd ar ddec [yr offrymmodd] Pagiel mab Ocran tywyſog meibion Aſer.

99 Ei offrwm ef [ydoedd] vn ddyſcl arian o ddec ar hugain a chant [o ficlau] ei phwys, vn phiol arian o ddec ficl a thrugain, yn ol y ficl ſanctaidd, yn llawn o beillied ill dwyoedd wedi ei gymmyſcu trwy olew, yn fwyd offrwm.

100 Vn llwy aur o ddec [ficl,] yn llawn arogldarth.

101 Vn buſtach ieuange, vn hwrdd, an oen blwydd yn offrwm poeth.

102 Vn bwch geifr yn bech aberth.

77 Ac yn hedd aberth, dau ych, pum hwrdd, pum bwch, pum hesbwn blwyddiaid: dymma offrwm Pagiel mab Ocran.

78 Ar y deuddecfed dydd [yr offrymmodd] Ahira mab Enan, tywysog meibion Nephtali.

79 Ei offrwm ef [ydoedd] yn ddysel arian, o ddec ar hugain a chant [o siclau] ei phwys, yn phiol arian o ddec sicl a thrugain yn ôl y sicl sanctaidd, yn llawn ill dwy oedd o beillied wedi ei gymmysgu trwy olew, yn fwyd offrwm.

80 Yn llwy aur o ddec [sicl,] yn llawn arogldarth.

81 Yn bustach ieuange, yn hwrdd, yn oen blwydd, yn offrwm poeth.

82 Yn bwch geifr yn bech aberth.

83 Ac yn hedd aberth, dau ych, pum hwrdd, pum bwch, pum hesbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Ahira mab Enan.

84 Dymma gyssegriad yr allor, gan dywyssogion Israel, ar y dyddyr eneiniwyd hi: deuddec dysel arian, deuddec phiol arian, deuddec llwy aur.

85 Dec ar hugain a chant [o siclau] arian [ydoedd] pôb dysel, a dec a thrugain pôb phiol: holl arian y llestri [oedd] ddwy fil a phedwar cant [o siclau] yn ol y sicl sanctaidd.

86 Y llwyau aur [oedd] ddeuddec, yn llawn arogl-darth, o ddec [sicl] pôb llwy, yn ol y sicl sanctaidd: holl aur y llwyau [ydoedd] chwech vgain [sicl.]

87 Holl eidionnau yr offrwm poeth [oedd] ddeuddec bustach, deuddec o hyrddod, deuddec o ŵyn blwyddiaid, a'i bwyd offrwm: a deuddec o fychod geifr, yn offrwm tros bechod.

88 A holl ychen yr aberth hedd [oedd] bedwar ar hugain o fustych, trugain o hyrddod, trugain o fychod, trugain o hesbyrniaid: dymma gyssegriad yr allor wedi ei henneinio.

89 Ac fel yr oedd Moses yn myned i babell y cyfarfod i lefaru wrth Duw; yna efe a glywei lais yn llefaru wrtho oddi ar y drugareddfa, yr hon [oedd] ar Arch y destiolaeth, oddi * rhwng y ddau Gerub, ac efe a ddywedodd wrtho.

* Exod. 25.22.

PEN. VIII.

1 *Y modd y mae goleuo y luserman.* 5 *Cyssegru y Leuiaid.* 23 *Oedran a thymmor ei gwasanaeth bwynt.*

A'R Arglwydd a lefarodd wrth Moses, gan ddywedyd,

2 Llefara wrth Aaron, a dywed wrtho, pan oleuech y lampau, llewyrched y saith lamp * ar gyfer y canhwyll-bren.

* Exod. 25.37. & 40.25.

3 Ac felly y gwnaeth Aaron; ar gyfer y canhwyll-bren y goleuodd efe ei lampau ef, * megis y gorchymynnodd yr Arglwydd wrth Moses.

* Exod. 25.31.

4 Dymma waith y canhwyll-bren; * cyfan-waith o aur [fydd] hŷd ei baladr, [ie] hyd ei flodau cyfan-waith fydd, yn ol y dull a ddangosodd yr Arglwydd i Moses, felly y gwnaeth efe y canhwyll-bren.

* Exod. 25.18.

5 Llefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moses, gan ddywedyd,

6 Cymmer y Leuiaid o fysc meibion Israel, a glanhâ hwynt.

7 Ac fel hyn y gwnei iddynt iw glanhau; taenella arnynt ddwfr puredigaeth, a gwnant i'r ellyn fyned tros eu holl gnawd, a golchant eu gwiscoedd, ac felly ymlanhânt.

8 Yna cymmerant fustach ieuange, a'i fwyd offrwm o beillied wedi ei gymmysgu trwy olew, a bustach ieuange arall a gymmeri di, yn aberth tros bechod.

9 A phâr i'r Leuiaid ddyfod o flaen pabell y cyfarfod; a chynnull holl gynnulleidfa meibion Israel ynghŷd.

10 A dwg y Leuiaid ger bron yr Arglwydd, a gosoded meibion Israel eu dwylo ar y Leuiaid.

11 † Ac offrymmed Aaron y Leuiaid ger bron † Ac yr Arglwydd, yn † offrwm gan feibion Israel, fel y byddont hwy i wasanaethu gwasanaeth yr Arglwydd. † offrwm

12 A gosoded y Leuiaid eu dwylo ar ben y bustych; ac offrwm ditheu yn yn bech aberth, a'r llall yn offrwm poeth i'r Arglwydd, i wneuthur cymmod tros y Leuiaid.

13 A gosod y Leuiaid ger bron Aaron, a cher bron ei feibion, ac offrwm hwynt yn offrwm i'r Arglwydd.

14 A nailltua y Leuiaid o blith meibion Israel, a * bydded y Leuiaid yn eiddo fi.

* Num. 8.

15 Wedi hynny aed y Leuiaid i mewn i wasanaethu pabell y cyfarfod: a glanhâ di hwynt, ac offrymma hwynt yn offrwm.

16 Canys hwynt a roddwyd yn rhodd * i mi o blith meibion Israel: yn lle agorydd pôb crâth [fef] pôb cyntafanedic o feibion Israel, y cymmerais hwynt i mi.

* Num. 8.

17 * Canys i mi [y perchyn] pôb cyntafanedic ym mhlith meibion Israel, o ddyn ac o anifail: er y dydd y tarewais bôb cyntafanedic yngwlad yr Aipht, y sancteiddiais hwynt i mi fy hûn.

* Exod. 13.2. Num. 3.13.

18 A chymmerais y Leuiaid yn lle pôb cyntafanedic o feibion Israel.

19 A rhoddais y Leuiid yn rhodd i Aaron, ac iw feibion o blith meibion Israel, i wasanaethu gwasanaeth meibion Israel ym mhabell y cyfarfod, ac i wneuthur cymmod tros feibion Israel; fel na byddo plâ ar feibion Israel, pan ddelo meibion Israel yn agos at y cyssegr.

20 A gwnaeth Moses ac Aaron a holl gynnulleidfa meibion Israel i'r Leuiaid, yn ôl yr hyn oll a orchymynnasei yr Arglwydd wrth Moses am y Leuiaid: felly y gwnaeth meibion Israel iddynt.

21 A'r Leuiaid a lanhawyd, ac a olchasant eu dilliad; ac Aaron a'i hoffrymodd hwynt yn offrwm ger bron yr Arglwydd: a gwnaeth Aaron gymmod trostynt iw glanhau hwynt.

22 Ac wedi hynny y Leuiaid a ddaethant i wasanaethu gwasanaeth ym mhabell y cyfarfod, ger bron Aaron a'i feibion: megis y gorchymynnodd yr Arglwydd wrth Moses am y Leuiaid, felly y gwnaethant iddynt.

23 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moses, gan ddywedyd,

24 Dymma yr hyn [a berthyn] i'r Leuiaid: o fab pum mlwydd ar hugain, ac vchod, y deuant i filwrio milwriaeth yngwasanaeth pabell y cyfarfod.

25 Ac o fab deng-mlwydd a deugain y caiff vn ddychwelyd yn ei ôl o filwriaeth y gwasanaeth fel na wasanaetho mwy.

26 Ond gwasanaethed gyd â'i frodyr ym mhabell y cyfarfod, i orchwylio; ac na wasanaethed wasanaeth: fel hyn y gwnei i'r Leuiaid yn eu gorchwyliaeth.

PEN. IX.

1 *Ail gorchymmyn y Pasc.* 6 *Caniatâu ail-Pasc i'r rhai oedd aflan neu abstennol.* 15 *Y Cwmwl yn cysgrwyddo'r Israeliaid i symmud ac wersyllu.*

A'R Arglwydd a lefarodd wrth Moses yn anialwch Sinai, yn yr ail flwyddyn wedi eu dyfod hwynt allan o dîr yr Aipht, ar y mis cyntaf, gan ddywedyd,

2 *Cadwed

1 *Cadwed meibion Iſrael y Paſc hefyd yn ei
dymmor.
2 Ar y pedwerydd dydd ar ddec or mis hwn * [yn
y cyſnos, y cedwch ef yn ei dymmor : yn ôl ei holl
ddeddfau, ac yn ôl ei holl ddefodau y cedwch ef.
4 A llefarodd Moſes wrth feibion Iſrael am
gadw y Paſc.
5 A chadwasant y Paſc, ar y [mis] cyntaf, ar
y pedwerydd dydd ar ddec o'r mis yn y cyſnos yn
anialwch Sinai : yn ol yr hyn oll a orchymynnaſei
yr Arglwydd wrth Moſes, ſelly y gwnaeth mei-
bion Iſrael.
6 Ac yr oedd dynion y rhai oedd wedi eu halogi
wrth gelain dyn, fel na allent gadw y Paſc ar y
dydd hwnnw ; a hwy a ddaethant ger bron Moſes a
cher bron Aaron, ar y dydd hwnnw.
7 A'r dynion hynny a ddywedaſant wrtho, yr
[ydym] ni wedi ein halogi wrth gorph dyn ma-
ſw : pa ham i'n gwaherddir rhac offrymmu offr-
wm i'r Arglwydd yn ei dymmor, ym myſc meibion
Iſrael ?
8 A dywedodd Moſes wrthynt, ſefwch, a mi a
wandawaf beth a orchymynno yr Arglwydd o'ch
plegit.
9 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moſes, gan
ddywedyd,
10 Llefara wrth feibion Iſrael, gan ddywedyd,
pan fyddo neb wedi ei halogi gan gorph marw, neu
[neb] o honoch nen o'ch hiliogaeth mewn ffordd
bell, etto cadwed Baſc i'r Arglwydd.
11 Ac y pedwerydd dydd ar ddec o'r ail mis yn y
cyſnos y cadwant ef : ynghyd â bara croyw, a [dail]
chwerwon y bwyttant ef.
12 Na weddillant [ddim] o honaw hyd y boren,
ac * ni thorrant aſcwrn o hono : yn ôl holl ddeddf
y Paſc y cadwant ef.
13 A'r gŵr a fyddo glân, a heb fod mewn taith,
ac a beidio a chadw'r Paſc, torrir ymmaith yr
enaid hwnnw o ſyſc ei bobl, am na offrymmodd offr-
wm yr Arglwydd yn ei dymmor : ei bechod a ddwg
y gŵr hwnnw.
14 A phan ymdeithio dieithr gyd â chwi, ac
ewyllyſio cadw Paſc i'r Arglwydd ; fel [y byddo]
deddf y Paſc a'i ddefod, ſelly y ceidw : yr * un
deddf ſydd i chwi, ſef i'r dieithr ac i'r un ſydd a'i
anedigaeth o'r wlâd.
15 Ac ar y dydd * y codwyd y Tabernacl, y
cwmwl a gaeodd am y Tabernacl tros bobell y dy-
ſtiolaeth, a'r hwyr yr ydoedd ar y Tabernacl megis
gwelediad tân hyd y boren.
16 Felly yr ydoedd yn waſtadol : y cwmwl a gaua
am dano [y dydd] a'r gwelediad tân y nos.
17 A phan gyſodei y cwmwl oddi ar y babell,
wedi hynny y cychwynnei meibion Iſrael : ac yn y
lle yr arhoſei y cwmwl ynddo, yno y gwerſyllei
meibion Iſrael.
18 Wrth orchymyn yr Arglwydd y cychwynnei
meibion Iſrael, ac wrth orchymyn yr Arglwydd y
gwerſyllent : yr holl ddyddiau * yr arhoſei y cwm-
wl ar y Tabernacl, yr arhoſent yn y gwerſyll.
19 A phan drigei y cwmwl yn hîr ar y Taber-
nacl lawer o ddyddiau, yna meibion Iſrael a gad-
went wiliadwriaeth yr Arglwydd, ac ni chych-
wynent.
20 Ac os byddei y cwmwl ychydic ddyddiau ar
y Tabernacl, wrth orchymyn yr Arglwydd y
gwerſyllent, ac wrth orchymyn yr Arglwydd y
cychwynnent.
21 Hefyd os byddei y cwmwl o hwyr hyd foran,
a chyſodi o'r cwmwl y boran, hwythau a ſymmu-
dent : pa vn bynnac ai dydd ai nos [fyddei] pan gy-
ſodei y cwmwl, yna y cychwynnent.
22 * Os dau ddydd, os mis, os blwyddyn [ſy- * Exod.
ddei] tra y trigei y cwmwl ar y Tabernacl gan 40.36.
aros arno, meibion Iſrael a arhoſent yn eu pebyll,
ac ni chychwynnent : ond pan godei efe, y cych-
wynnent.
23 Wrth air yr Arglwydd y gwerſyllent, ac
wrth air yr Arglwydd y cychwynnent : [felly] y
cadwent wiliadwriaeth yr Arglwydd, yn ol gair yr
Arglwydd trwy law Moſes.

PEN. X.

Beth a wneid â'r vdcyrn arian. 11 Yr Iſraeliaid yn ſymmudo o Sinai i Paran. 14 Trefn eu teroddedsad hwy. 29 Moſes yn attolwg ar Hobab nad ymadawai â hwynt. 33 Bendith Moſes wrth ſymmudo a gorphwyſo o'r Arch.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gad
ddywedyd,
2 Gwna it ddau vd-corn arian : yn gyſanwaith
y gwnei hwynt, a byddant it i alw y gynnulleidfa ynghyd, ac i beri i'r gwerſylloed gych-
wyn.
3 A phan ganant â hwynt, yr ymgaſcl yr holl
gynnulleidfa attat, wrth ddrws pabell y cyfarfod.
4 Ond os ag vn y canant, yna y tywyſogi-
on [ſef] pennaethiaid miloedd Iſrael a ymgaſ-
clant.
5 Pan ganoch alarwm vno y gwerſylloedd
y rhai a werſyllant tua'r dwyrain, a gychwyn-
nant.
6 Pan ganoch alarwm yr ail waith, yna y gwerſ-
ylloedd y rhai a werſyllant tua'r dehau a gychw-
ynnant : alarwm a ganant hwy wrth eu cychwyn.
7 Ac wrth alw ynghŷd y gynnulleidfa cenwch
yr vdcyrn ; ond na chenwch alarwm.
8 A meibion Aaron yr offeiriaid a ganant ar yr
vdcyrn ; a byddant i chwi yn ddeddf dragywyddol
trwy eich cenhedlaethau.
9 Hefyd pan eloch i ryfel yn'eich gwlâd, yn erbyn
y gorthrynwr a'ch gorthrymmo chwi, cenwch
alarwm mewn vdcyrn : yna y cofleir chwi ger bron
yr Arglwydd eich Duw, ac yr achubir chwi rhac
eich gelynion.
10 Ar ddydd eich llawenydd hefyd, ac ar eich
gwyliau gofodedic, ac ar ddechrau eich miſoed, y
cenwch ar yr vdcyrn vwch ben eich offrymmau poe-
eth, ac vwch ben eich aberthau hedd : abyddant i
chwi yn goffadwriaeth ger bron eich Duw : myfi
[yw] yr Arglwydd eich Duw.
11 A bu vn yr ail flwyddyn, ar yr ail mis, ar yr
vgeinfed [dydd] o'r mis, gyfodi o'r cwmwl oddi
ar dabernacl y dyſtiolaeth.
12 A meibion Iſrael a gychwynnaſant iw taith o
anialwch Sinai, a'r cwmwl a arhoſedd yn anialwch
Paran.
13 Felly y cychwynnaſant y waith gyntaf, wrth
air yr Arglwydd, trwy law Moſes.
14 Ac yn * gyntaf y cychwynnodd lluman gwer- * Num.
ſyll meibion Jnda yn ol eu lluoedd : ac ar ei lu ef 2.3.
[yr ydoedd] * Nahſon mab Aminadab. * Num.
15 Ac ar lû llwyth meibion Iſſachar, Nethincel 1.7.
mab Zuar.
16 Ac ar lû llwyth meibion Zabulon, Eliab mab
Helon.
17 Yna y tynnwyd i lawr y tabernacl ; a meibion
Gerſon, a meibion Merari a gychwynnaſant, gan
ddwyn y tabernacl.
18 Yna y cychwynnodd lluman gwerſyll Ruben yn
ôl eu lluoedd, ac [yr ydoedd] ar ai lu ef Elizur
mab Sedeur.
19 Ac ar lû llwyth meibion Simeon, Selumiel
mab Suri Sadai.

20 Ac

20 Ac ar lû Ilwyth meibion Gad, Eliasaph mab Deuel.

21 A'r Cohathiaid a gychwynnasant gan ddwyn y cyssegr, [a'r] lleill] a godent y Tabernacl, tra fyddent hwy yn dyfod.

22 Yna Ilaman gwerssyll meibion Ephraim a gychwynnodd yn ol eu Ilueoedd; ac [yr oedd] ar ei lû ef Elisamah mab Ammihud.

23 Ac ar lû Ilwyth meibion Manasseh, Gamaliel mab Pedazur.

24 Ac ar lu Ilwyth meibion Beniamin, Abidan mab Gideoni.

25 Yna Ilaman gwerssyll meibion Dan, yn olaf o'r holl werssylloedd, a gychwynnodd yn ôl ei Ilueoedd; ac [yr ydoedd] ar ei lu ef Ahiesar mab Ammi Sadai.

26 Ac ar lû Ilwyth meibion Asser, Pagiel mab Ocran.

27 Ac ar lû Ilwyth meibion Nephtali, Ahira mab Enan.

28 Dymma gychwynniadau meibion Israel yn ôl eu Ilueoedd, pan gychwynnasant.

29 A dywedodd Moses wrth Hobab mab Raguel y Midianiad, chwegfed wn Moses: myned yr ydym i'r lle, am yr hwn y dywedodd yr Arglwydd, rhoddaf hwnnw i chwi; tyred gyd â ni, a gwnawn ddaioni it; canys Ilefarodd yr Arglwydd ddaioni am Israel.

30 Dywedodd yntef wrtho, nid âf ddim, onid Im gwlad fy hun, ac at fyng-henedl fy hun, yr âf.

31 Ac ese a ddywedodd, na âd ni attolwg; canys ti a adwaenost ein gwerssyllfaoedd yn yr anialwch, ac a fyddi yn lle Llygaid i ni.

32 A phan ddelych gyd â ni, a dyfod o'r daioni hwnnw, yr hwn a wna yr Arglwydd i ni, ninnau a wnawn ddaioni i titheu.

33 A hwy a aethant oddi wrth synydd yr Arglwydd daith tri diwrnod; ac Arch cyfammod yr Arglwydd oedd yn myned o'i blaen hwynt daith y tri diwrnod, i chwilio am orphywysfa iddynt.

34 A chwmwl yr Arglwydd [oedd] arnynt y dydd, pan elent o'r gwerssyll.

35 A hefyd pan gychwynnei yr Arch, Moses a ddywedei, * cyfod Arglwydd, a gwascarer dy elynion, a ffoed dy gaseion o'th flaen.

36 A phan orphwysei hi y dywedei efe, dychwel Arglwydd [at] fyrddiwn miloedd Israel.

PEN. XI.

1 *Y llosciad yn Taberah yn dissodd i trwy weddi Moses.* 4 *Y bobl yn blysio cig ac yn galaru ar y Manna.* 10 *Moses yn cwyno o ran ei faich.* 16 *Duw yn rhannu ei saith ef yr hwng dec o thrigain o henuriaid.* 31 *Duw yn rhoddi soflciir yn ei ddigonedd yn Kibroth Hattaauah.*

A'R bobl fel tuchan yr oeddynt fi'n ynghlustiau'r Arglwydd, a chlywodd yr Arglwydd hyn, a'i ddig a cynnodd, a * thân yr Arglwydd a gynneuodd yn eu mysc hwynt, ac a yssodd gwrr y gwerssyll.

2 A llefodd y bobl ar Moses, a gweddiodd Moses ar yr Arglwydd, a'r tân † a ddiffoddodd.

3 Ac ese a alwodd henw y lle hwnnw ‖ Taberah; am gynneu o dân yr Arglwydd yn eu mysc hwy.

4 A'r Ilaws cymmysc yr hwn [ydoedd] yn eu mysc, a fuasiasant † yn ddrwg, a meibion Israel hefyd a ddychwelasant ac a wylasant, ac a ddywedasant, * pwy a rydd i ni gig iw fwytta.

5 Cof yw gennym y pysgod yr oeddym yn ei fwytta yn yr Aipht yn rhâd, y cucumerau, a'r pompionau, a'r cennin, a'r winwyn, a'r garlleg.

6 Ond yr awr hon y mae ein henecidiau yn gwywo, heb ddim ond y Manna yn ein golwg.

7 * A'r Manna hwnnw oedd fel hâd coriander, a'i † liw fel liw Bdeliwm.

8 Y bobl a aethant o amgylch ac [a'i] casclasant, ac [a'i] nialâsant mewn melinau, neu a'i curasant mewn morter, ac [a'i] gwnaethant yn deisennau: a'i blas ydoedd fel blas olew îr.

9 A phan ddisgynnei y gwlith y nôs ar y gwerssyll, disgynnei y manna arno ef.

10 A chlybu Moses y bobl yn wylo trwy eu teuluoedd wythau, bob yn un mrws ei babell; ac enynnodd dig yr Arglwydd yn fawr, a drwg oedd gan Moses.

11 Dywedodd Moses hefyd wrth yr Arglwydd, pa ham y drygaist dy wâs? a pha ham na chawn ffafr yn dy olwg, gan it roddi baich yr holl bobl hyn arnaf?

12 A mi si a feichiogais ar yr holl bobl hyn? ai myn a'i cenhedlais fel y dywedech wrthif, dwg hwynt yn dy fynwes (megis y dwg tad-maeth y plentyn) i'r tir a addewaist trwy lw i'w tadau?

13 O ba le [y byddei] gennifi gig iw roddi i'r holl bobl hyn? canys wylo y maent wrthif gan ddywedyd, dod i ni gig iw fwytta.

14 Ni allaf fi y hunan arwain yr holl bobl hyn, canys rhy-drwm ydyw i mi.

15 Ac os felly y gwnei i mi, attolwg gan ladd lladd fi, os cefais ffafor yn dy olwg di; fel na welwyf fy nryg-fyd.

16 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, casclwch i mi deng-wr a thrugain o henuriaid Israel, y rhai a wyddoit eu bod yn henuriaid y bobl, ac yn swyddogion arnynt, a dwg hwynt i babell y cyfarfod, a'sefant yno gyd â thi.

17 Canys descynnaf a llefaraf wrthit yno, ac mi a gymmeraf o'r yspryd sydd arnati, ac a'i golodir arnynt hwy, felly y dygant gyd â thi faich y bobl, fel na ddygech di [ef] yn vnic.

18 Am hynny dywed wrth y bobl, ymsanctaiddiwch erbyn y fory, a chewch fwytta cig: canys wylasoch ynghlustiau'r Arglwydd, gan ddywedyd, pwy a ddyry i ni gig iw fwytta? canys [yr ydoedd] yn dda arnom yn yr Aipht: am hynny y rhydd yr Arglwydd i chwi gig, a chwi a fwyttewch.

19 Nid vn diwrnod y bwyttewch, ac nid dau, ac nid pump o ddyddiau, ac nid dec diwrnod, ac nid vgain diwrnod.

20 [Ond] hyd fis o ddyddiau, hyd oni ddelallan o'ch ffroenau, a'i fod yn ffieidd gennych: am i chwi ddi mygu yr Aaglwydd yr hwn [fydd] yn eich plith ac wylo o honoch y nei wydd ef, gan ddywedyd, pa ham y daethom allan o'r Aipht?

21 A dywedodd Moses, chwe chan mil o wŷr traed [yw] y bobl yr ydwyf fi yn eu plith, a thi a ddywedi, rhoddaf gig iddynt iw fwytta fis o ddyddiau.

22 Ai y defaid a'r gwarthec a leddir iddynt, fel y byddo digon iddynt? ai holl bysc y mor a gesclir ynghyd, ddynt, fel y byddo digon iddynt?

23 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, * a gwtrogwyd llaw yr Arglwydd? yr awr hon y cei di weled a ddigwydd synnair it, ai na [ddigwydd.]

24 A Moses a aeth allan, ac a draethodd eiriau yr Arglwydd wrth y bobl, ac a gasclodd y deng wr a thrugain o henuriaid y bobl, ac a'i gosodod hwynt o amgylch y babell.

25 Yna y descynnodd yr Arglwydd mewn cwmwl, ac a lefarodd wrtho, ac a gymmerodd o'r yspryt [oedd] arno, ac a'i rhoddes i'r deg henafgwyr a thrugain; a thra y gorphwysei yr yspryd arnynt y prophwydent, ‖ a chwaneg ni wnaent.

26 Ac

Pen. 4.4. ‖ Sef y Gersoniaid a'r Merariaid, v. 17.

Exod. 38. 8. ‖ Ddengwul o filoedd.

Ps. 78. 21

† Hebr. Ysddodd. ‖ Sef, Bosciad. Exod. 32. 38. † Hebr. Bys. 1. Cor. 10. 6.

a dim o'r gwŷr a drigasent yn y gwerssyll (canys vs [y doedd] Eldad, a henw y llall Medad) a gorphwysodd yr yspryd arnynt hwy, am eu bod hwy o'r rhai a scrifennasid, ond nid aethant allan i'r babell, etto prophwydasant yn y gwerssyll.

27 A rhedodd llangc a mynegodd i Moses, ac a dywedodd, Eldad a Medad yn prophwydo yn y gwerssyll.

28 A Iosuah mab Nun gweinidog Moses o'i ieuengtyd, a atebodd ac a ddywedodd, Moses fy Arglwydd gwahardd iddynt.

29 A dywedodd Moses wrtho, ai cynfigennus yr ydwyt ti trosof i? o na byddei holl bobl yr Arglwydd yn prophwydi, a rhoddi o'r Arglwydd ei yspryd arnynt.

30 A Moses a aeth ir gwerssyll, ese a henuriaid Israel.

31 Ac fe aeth gwynt oddi wrth yr Arglwydd, ac a ddug soflieir oddi wrth y môr, ac a'i tanodd wrth y gwerssyll, megis † taith diwrnod ar y naill du, a thaith diwrnod ar y tu arall, o amgylch y gwerssyll, a [hynny] ynghylch dau gufydd ar wyneb y ddaiar.

32 Yna ycododd y bobl y dydd hwnnw oll, a'r nos oll, a'r holl ddydd dranoeth, ac a gasclasant y soflieirs yr hwn a glasclodd leiaf a gasclodd ddêc omer: a chan dano y tanasant hwynt iddynt eu hunain o amgylch y gwerssyll.

33 A'r cig [oedd] etto rhwng eu dannedd heppar ben ei gnoi, pan enynnodd digofaint yr Arglwydd yn erbyn y bobl, a'r Arglwydd a darawodd y bobl â phla mawr iawn.

34 Ac ese a alwodd henw y lle hwnnw † Kibroth-Hattaawah: am iddynt gladdu yno y bobl a luddiasent.

35 O Feddau y bŷs yr aeth y bobl i Haseroth: ac † arhosasant yn Haseroth.

PEN. XII.

1 *Duw yn cerydda cynnen Miriam ac Aaron.* 10 *Ac yn iachau gwahan-glwyf Miriam ar weddi Moses.* 14 *Duw yn gorchymmyn ei chau hi allan tr gwerssyll.*

Ielefodd Miriam hefyd ac Aaron yn erbyn Moses, o achos y wraig o † Aethiop, yr hon a briodasei ese: canys ese a gymmerasei Aethiopes yn wraig.

2 A dywedasant, ai yn vnic trwy Moses y llefarodd yr Arglwydd? oni lefarodd ese trwom ninnau hefyd? a'r Arglwydd a glybu [hynny.]

3 (A'r gŵr Moses [ydoedd] larieiddiaf o'r holl ddynion [oedd] ar wyneb y ddaiar.)

4 A dywedodd yr Arglwydd yn ddisymmwth wrth Moses, ac wrth Aaron, ac wrth Miriam, dewch allan eich trioedd i babell y cyfarfod, a hwy a aethant allan ill trioedd.

5 Yna y descynnodd yr Arglwydd yngholofn y cwmmwl, ac a safodd [wrth] ddrws y babell, ac a elwodd Aaron a Miriam: a hwy a aethant allan ill dau.

6 Ac ese a ddywedodd, gwrandewch yr awr hon fy ngeiriau: os bydd prophwyd yr Arglwydd yn eich mysc, mewn gweledigaeth yr ymhysbysaf iddo, [neu] mewn breuddwyd y llefaraf wrtho.

7 Nid felly [y mae] fyngwas Moses yr hwn [ydd] ffyddlon yn fy holl dŷ.

8 * Wyneb yn wyneb y llefaraf wrtho [mewn] gweledigaeth, nid mewn dammegion, onid caiff edrych a'r wedd yr Arglwydd: pa ham gan hynny nad oeddych yn ofni dywedyd yn erbyn fyngwâs, [sef] yn erbyn Moses?

9 A digofaint yr Arglwydd a enynnodd yn eu herbyn hwynt, ac ese a aeth ymmaith.

10 A'r cwmmwl a ymadawodd oddi ar y babell: ac wele Miriam [ydoedd] wahan-glwyfus, fel yr eira: ac edrychodd Aaron ar Miriam, ac wele hi yn wahan-glwyfus.

11 Yna y dywedodd Aaron wrth Moses, oh fy Arglwydd, attolwg na osot yn ein herbyn y pechod yr hwn yn vnsyd a wnaethom, [a thrwy] yr hwn y pechasom.

12 Na fydded hi attolwg fel vn marw, yr hwn y bydd hanner ei gnawd wedi ei ddifa pan ddel allan o groth ei fam.

13 A Moses a waeddodd ar yr Arglwydd, gan ddywedyd, ô Dduw attolwg meddiginiaetha hi 'r awr hon.

14 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, os ei thad a boerei yn ei hwyneb, oni chwilyddiei hi saith niwrnod? * caier arni saith niwrnod o'r tu allan i'r gwerssyll, ac wedi hynny derbynier hi. * Leuit. 13.46.

15 A chaewyd ar Miriam o'r tu allan i'r gwerssyll saith niwrnod: a'r bobl ni chychwynnodd, hyd oni ddaeth Miriam i mewn drachefn.

16 Ac wedi hynny yr aeth y bobl o Hazeroth, ac a werssyllasant yn anialwch Paran. * Numb. 33.18.

PEN. XIII.

1 *Henwau y gwŷr a ddanfonwyd i ysbïlio tr wlâd: 17 Eu hanfoniad: 21 Eu gwrthbrofoedd: 26 Eu newyddion.*

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

2 Anfon it wŷr i edrych tîr Canaan, yr hwn yr ydwyfi yn ei roddi i feibion Israel: gŵr tros bob vn o lwythau eu tadau a anfonwch: pob vn yn benaeth yn eu mysc hwynt.

3 A Moses a'i hanfonodd hwynt o anialwch Paran, wrth orchymyn yr Arglwydd: pennaethiaid meibion Israel [oedd] y gwŷr hynny oll.

4 Ac dymma eu henwau hwynt: tros lwyth Ruben Sammua mab Zaccur.

5 Tros lwyth Simeon, Saphat mab Hori.

6 Tros lwyth Iuda, Caleb mab Iephunneh.

7 Tros lwyth Issachar, Igal mab Ioseph.

8 Tros lwyth Ephraim, Osea mab Nun.

9 Tros lwyth Beniamin, Palti mab Raphu.

10 Tros lwyth Zabulon, Gadiel mab Sodi.

11 O lwyth Ioseph, tros lwyth Manasseh, Gadi mab Susi.

12 Tros lwyth Dan, Amiel mab Gemali.

13 Tros lwyth Aser, Sethur mab Michael.

14 Tros lwyth Nephtali, Nahbi mab Vophsi.

15 Tros lwyth Gad, Geuel mab Machi.

16 Dymma henwau y gwŷr a anfonodd Moses i edrych ansodd y wlâd: a Moses a henwodd Osea fab Nun, Iosuah.

17 A Moses a'i hanfonodd hwynt i edrech ansodd gwlad Canaan, ac a ddywedodd wrthynt, ewch ymma tua 'r dehau, a dringwch i'r mynydd.

18 Ac edrychwch y wlad beth yw hi, a'r bobl sydd yn trigo ynddi, pa yn ai cryf, ai gwan, ai ychydig, ai lawer ydynt:

19 A pheth [yw] y tîr y maent yn trigo ynddo, ai da, ai drwg: ac ym mha ddinasoedd y maent yn presswylio, ai mewn pebyll, ai mewn amddiffynfa?

20 A pha dîr, ai brâs yw ese, ai cûls a oes goed ynddo ai nad [oes:] ymwrolwch a dygwch o ffrwyth y tîr: a'r dyddiau [oeddynt] ddyddiau blaen-ffrwyth grawn-win.

21 A hwy a aethant i fynu ac a chwiliasant y tîr o anialwch Sin hyd Rehob, ffordd y deuir i Hamath.

22 Ac a aethant i fynu i'r dehau ac a ddaethant hyd Hebron: ac yno [yr oedd] Ahiman, Sesai, a

Thalmai, meibion Anac: a Hebron a dailadasid
saith mlyneddo flaen Zoan yn yr Aipht.

* Deut. 1.24. ‖ Esh. ‖ Esy. grawnswp. ‖ Eshon.
23 A daethant hyd * ‖ ddyffryn ‖ Escol, a thorrasant oddi yno gangen, ac vn swp o rawnwin, ac a'i dygasant ar drossol rhwng dau, [dygasant rai] o'r pomgranadau hefyd, ac o'r figys.
24 A'r lle hwnnw a alwasant ‖ dyffryn Escol, o achos y swp grawn-win a dorrodd meibion Israel oddi yno.
25 A hwy a ddychwelasant o chwilio y wlâd yn ôl deugain nhiwrnod.
26 A myned a waethant, a dyfod at Moses ac at Aaron, ac at holl gynulleidfa meibion Israel i Cades yn anialwch Paran: a dygasant yn eu hol air iddynt, ac i'r holl gynulleidfa, ac a ddangosasant iddynt ffrwyth y tir.
27 A mynegasant iddo, a dywedasant, daethom i'r tir lle 'r anfonaist ni: * ac yn ddiau llifeirio y mae o laeth a mêl: ac dymma ei ffrwyth ef.
* Exod. 33.3.
28 Ond [y mae] y bobl sydd yn trigo yn y tir yn gryfion, a'r dinasoedd yn gaeroc, [ac] yn fawrion iawn; a gwalsom yno hefyd feibion Anac.
29 Yr Amaleciaid sydd yn trigo yn nhir y dehau, a'r Hethiaid, a'r Iebusiaid, a'r Amoriaid, yn gwladychu yn y mynydd-dir: a'r Canaaneaid yn preswylio wrth y môr, a chet llaw yr Iorddonen.
30 A gostegodd Caleb y bobl ger bron Moses, ac a ddywedodd, gan fyned awn i fynu, ag a phercheinogwn hi, canys gan orchfygu y gorchfygwn hi.
31 Ond y gwŷr y rhai a aethant i fynu gyd ag ef a ddywedasant, ni allwn ni fyned i fynu yn erbyn y bobl, canys cryfach ydynt nâ nyni.
32 A rhoddasant allan anglod am y tir a chwiliasent, wrth feibion Israel, gan ddywedyd, y tir yr aethom trosto iw chwilio, tîr yn difa ei breswylwyr yw efe: a'r holl bobl a welsom yndde, [ydynt] wŷr corphol:
33 Ac yno y gwelsom y cawri meibion Anac, [y rhai a ddaethant] o'r cawri, ac yr oeddem yn ein golwg ein hunain fel ceiliogod rhedyn, ac felly yr oeddem yneu golwg hwythau.

P E N. XIIII.

1 Y bobl yn tuchan o ran y newydd-on. 6 Josuah a Chaleb yn ceisio eu llonyddu hwynt: 11 Duw yneu hygwth. 13 Moses yn ymbil a Duw, ac yn caffael iddynt hwy faddeuant. 29 Y tuchanwyr heb gael myned i'r wlâd. 36 Y gwŷr a wnaeth anglodi'r tir yn marw o'r blâ: 40 Y bobl a fynnio fod ar y wlâd yn erbyn ewyllys Duw, yn cael eu taro.

YNa yr holl gynulleidfa a ddechafodd ei llef ac a waeddodd, a'r bobl a ŵylasant y nôs honno.
2 A holl feibion Israel a duchanasant yn erbyn Moses, ac yn erbyn Aaron; a'r holl gynulleidfa a ddywedasant wrthynt, ô na buasem feirw yn nhîr yr Aipht, neu ô na buasem feirw yn y diffaethwch hwn.
3 A pha ham y mae'r Arglwydd yn ein dwyn ni i'r tir hwn, i gwympo ar y cleddyf i ein gwraged a'n plant fyddant yn yspail: onid gwell i ni ddychwelyd i'r Aipht?
4 A dywedasant bawb wrth ei gilydd, gosodwn, ben [arnom] a dychwelwn i'r Aipht.
5 Yna y syrthiodd Moses ac Aaron ar eu hwynebau, ger bron holl gynulleidfa tyrfa meibiô Israel.
* Eccles. 46.9. 1. Mac. 2.56
6 * Iosuah hefyd mab Nun, a Chaleb mab Iephunneh, [dau] o yspiwyr y tîr, a rwygasant eu dillad,
7 Ac a ddywedasant wrth holl dorf meibion Israel, gan ddywedyd, y tîr yr aethom trosto iw chwilio [ydyd] dir da odieth.
8 Os yr Arglwydd fydd fodlon i ni, efe a'n dwg ni i'r tir hwn, ac a'i rhydd i ni, [sef] y tir fydd yn llifeirio o laeth a mêl.
9 Ynunic na wrthryfelwch yn erbyn yr Arglwydd, ac nac ofnwch bobl y tîr, canys bara i ni ydynt: eliodd eu † hamddeffyn oddi wrthynt, a'r Arglwydd [fydd] gyd â ni; nac ofnwch hwynt.
10 Ar holl dorf a ddywedasant am eu lladdyd hwynt â meini, a gogoniant yr Arglwydd a ymddangosodd yn nhabell y cyfarfod i holl feibion Israel.
11 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, pa hŷd y digia y bobl ymma fi? a pha hyd y byddant heb gredu i mi, am yr holl arwyddion a wnethum yn eu plith?
12 Tarawaf hwynt â haint, a gwasgaraf hwy, a gwnaf di yn genhedlaeth fwy, a chryfach nâ hwynt hwy.
13 * A dywedodd Moses wrth yr Arglwydd, felly yr Aiphtiaid a glyw (canys o'i mysc hwynt y dygaist y bobl ymma, i fynu yn dy nerth.)
14 Ac a ddywedant i bresfwylwyr y tîr hwnt (canys clwysant dy fod ti Arglwydd ym mysc y bobl ymma, a'th fod ti Arglwydd yn ymddangos [iddynt] wyneb yn wyneb, a bod dy gwmmwl di yn aros arnynt, * a'th fod ti yn myned o'i blaen hwynt mewn colofn o gwmmwl ydydd, a mewn colofn dân y nôs.)
15 Os lleddi y bobl ymma fel vn gŵr, yna y dywed y cenhedloedd y rhai a glywsant fôn amdanat, gan ddywedyd,
16 O eisieu * gallu o'r Arglwydd ddwyn y bobl ymma i'r tîr y tyngodd efe iddynt, am hynny y lladdodd efe hwynt yn y diffaithwch.
17 Yr awr hon gan hynny, mawrhaer attolwg nerth yr Arglwydd, fel y llefaraaist, gan ddywedyd,
18 Yr Arglwydd [ydd] * hwyrfrydic i ddig, ac aml o drugaredd, yn maddeu anwiredd, a chamwedd, a chan gyfiawnhau ni chyfiawnhâ efe [yr enog,] * yn weled y mae ug anwiredd y tadau ar y plant, hyd y drydedd a'r bedwaredd [genhedlaeth.]
19 Maddeu atolwg, anwiredd y bobl ymma, yn ôl dy fawr drugaredd, ac megis y maddeuaist i'r bobl hyn o'r Aipht hyd ymma.
20 A dywedodd yr Arglwydd, maddeuais yn ôl dy air.
21 Ond os byw fi, yr holl dîr a lenwir o ogoniant yr Arglwydd.
22 Canys yr holl ddynyon y rhai a welsant fy ngoniant a'm harwyddion a wnethum yn yr Aipt, ac yn y diffaethwch, ac a'm temptiasant y deng waith hyn, ac ni wrandawsant ar fy llais,
23 † Ni welant y tîr y tyngais wrth eu tadau hwynt, sef y rhai oll am digiasant, nis gwelant ef:
24 Ond fyngwas * Caleb, am fod yspryd arall gydag ef, ac iddo fynghyflawn ddilyn, dygaf ef i'r tîr y daeth iddo, a'i had a'i hetifedda ef.
25 (Ond y mae yr Amaleciaid a'r Canaaneid yn trigo yn y dyffryn:) y fory trowch ac ewch i'r diffaethwch [ar hyd] ffordd y môr côch.
26 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moses, a wrth Aaron, gan ddywedyd,
27 * Pa hŷd [y cyd-ddygaf] â'r gynulleidfa ddrygionus hon fydd yn tuchan i'm herbyn? clyways duchain meibion Israel, y rhai fydd yn tuchan i'm herbyn.
28 Dywed wrthynt * [fel mai] byw fi medd yr Arglwydd, fel y llefarasoch yn fyngheluston, felly y gwnaf i chwi.
29 * Yn y diffaithwch hwn y cwymp eich cyrph

...ddion, ar ôl holl rifedigion drwy eich holl tîr, o ...ob ygainmlwydd ac vchod, y rhai a duchanasoch ...n ty'n bym:

30 Dim ni ddenwch chwi i'r tîr, am yr hwn y ...oddais fy llaw, am wneuthur i chwi breiswylio yn ...don, ond Caleb mab Iephunneh, a Iosuah mab Nun.

31 Ond * eich plant chwi y rhai y dywedasoch y byddent yn yspail, hwynt hwy a ddygaf [i'r wlad,] a hwy a gânt adnabod y tîr a ddirmygasoch chwi.

32 Ac'h celaneddau chwi a gwympant yn'y diffaethwch hwn.

33 Ac'h plant chwi a fugeilia yn y diffaethwch deugain mlynedd, ac a ddygant [golp] eich puttiniau chwi, nes darfod eich celaneddau chwi yn y diffaethwch.

34 Yn ôl rhifedi y dyddiau y chwiliasoch y tîr, [sef] * deugain niwrnod, pob diwrnod am flwyddyn, y dygwch eich anwireddau, [sef] deugain mlynedd: a chewch wybod torriad fyngair i.

35 Myfi yr Arglwydd a lefarais, diau y gwnaf hyn yr holl gynulleidfa ddrygionus ymma, fydd wedi ymgynnull i'm herbyn i: yn y diffaethwch hwn y darfyddant, ac yno y byddant feirw.

36 A'r dynion a anfonodd Moses i chwilio y tîr y rhai a ddychwelasant ac a wnethant i'r holl dorf cuchan yn ei erbyn ef, gan roddi allan anair am y tîr.

37 Y dynion [meddaf] y rhai a roddasant allan anair drwg i'r tîr, a * fuant feirw o'r plâ, ger bron yr Arglwydd.

38 Ond Iosuah mab Nun, a Chaleb mab Iephunneh, a fuant fyw o'r gwŷr hyn a aethant i chwilio y tîr.

39 A Moses a lefarodd y geiriau hyn wrth holl feibion Israel: a'r bobl a alarodd yn ddirfawr.

40 A * chodasant yn foreu i fyned i ben y mynydd, gan ddywedyd, wele ni, ac ni a awn i fynu i'r lle [sut] yr hwn y dywedodd yr Arglwydd: canys ni a bechasom.

41 A dywedodd Moses, pa ham yr ydych fel hyn yn troseddu gair yr Arglwydd? a hyn ni lwydda.

42 Nac ewch i fynu: canys nid [yw] yr Arglwydd yn eich plith: rhac eich taro o flaen eich gelynion.

43 Canys yr Amaleciaid a'r Canaaneaid [ydynt] yno o flaen chwi, a chwi a syrthiwch ar y cleddyf: canys am a chwi ddychwelyd oddi ar ôl yr Arglwydd, ni bydd yr Arglwydd gyd â chwi.

44 Etto rhyfygasant fyned i ben y mynydd: ond arch cyfammod yr Arglwydd a Moses, ni symudasant o ganol y gwerfyll.

45 Yna y descynnodd yr Amaleciaid a'r Canaaneaid, y rhai oedd yn preiswylio yn y mynydd hwnnw, ac a'i tarawsant, * ac a'i difethasant hyd Hormah.

PEN. XV.

1 Cyfraith y bwyd offrwm a'r ddiod offrwm. 13 Pwy dylsir ddyn i'w ufyddhau. 17 Cyfraith blaenion toes yn offrwm derchafel. 22 Yr aberth am bechod o anwybod. 30 Cospedigaeth rybyfyg. 32 Llabyddio'r hwn a dorrodd y Sabboth. 37 Cyfraith y ridins.

A'R Arglwydd a lefarodd wrth Moses, gan ddywedyd,

2 Llefara wrth feibion Israel, a dywed wrthynt: * pan ddeloch i dir eich preiswyliad, yr hwn yr ydwyf yn ei roddi i chwi,

3 Ac offrymmo offrwm tanllyd i'r Arglwydd, offrwm poeth, neu * aberth wrth † dalu adduned, neu mewn offrwm gwirfoddol neu ar eich gwyliau gosodedig, gan wneuthur * arogl peraidd i'r Arglwydd o'r cigfynnau, neu o'r praidd: * Exod. 29.18.

4 Yna * offrymmed yr hwn a offrymmo ei rodd i'r Arglwydd o beillied ddeced ran, wedi ei gymmysgu trwy bedwaredd ran Hin o olew, yn lwyd offrwm. * Leui. 2.1

5 Ac offrwm di gyd i'r offrwm poeth, neu i'r aberth, bedwaredd ran Hin o win, am bob oen, yn ddiod offrwm.

6 A thu a offrymmi yn fwyd offrwm gyd â hwnnw, o beillied ddwy ddeced ran, wedi ei gymmysgu trwy drydedd ran Hin o olew.

7 A thrydedd ran Hin o win yn ddiod offrwm, a offrymmi yn arogl peraidd i'r Arglwydd.

8 A phan ddarperych lô buwch yn offrwm poeth, neu yn aberth yn talu addunedd, neu aberthau hedd i'r Arglwydd:

9 Yna offrymmed yn fwyd offrwm gyd â llo y fuwch, o beillied dair deced ran wedi ei gymmysgu trwy hanner Hin o olew.

10 Ac offrwm hanner Hin o win yn ddiod offrwm, yn aberth tanllyd o arogl peraidd i'r Arglwydd.

11 Felly y gwneir am bob ych, neu am bob hwrdd, neu am oen, neu am fynn.

12 Yn ol y rhifedi a ddarparoch, felly y gwnewch i [bob] un yn ol eu rhifedi.

13 Pob priodor a wna y pethau hyn felly, wrth offrymmu aberth tanllyd o arogl peraidd i'r Arglwydd.

14 A phan ymdeithio deithi ddyn new yr hwn [fydd] yn eich plith, drwy eich cenhedlaethau, a darparu aberth tanllyd o arogl peraidd i'r Arglwydd: fel y gwneloch chwi, felly gwnaed ynte.

15 Yr * un deddf [fydd] i chwi o'r dyrfa, ac i'r ymdaithydd deithi: deddf dragywyddol [yw] drwy eich cenhedlaethau: megis yr ydych chwi, felly y bydd y deithi ger bron yr Arglwydd. * Exod. 12.49. pe. 9.14.

16 Vn gyfraith, ac vn ddefod fydd i chwi ac i'r ymdeithydd a ymdeithio gyd â chwi.

17 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

18 Llefara wrth feibion Israel, a dywed wrthynt, pan ddeloch i'r tîr yr ydwyf yn eich dwyn chwi iddo:

19 Yna pan fwytaoch o fara y tîr, y derchefwch offrwm derchafel i'r Arglwydd.

20 O flaenion eich toes yr offrymmwch deifsen yn offrwm derchafel: fel offrwm derchafel y llawr dyrnu, felly y derchefwch hithau.

21 O ddechreu eich toes y * rhoddwch i'r Arglwydd offrwm derchafel drwy eich cenhedlaethau. * Leuit. 23.14.

22 A phan * eloch tros y ffordd, ac na wneloch yr holl orchymynion hyn, y rhai a lefarodd yr Arglwydd wrth Moses, * Leui. 4.2

23 Sef yr hyn oll a orchymynnodd yr Arglwydd i chwi trwy law Moses, o'r dydd y gorchymynnodd yr Arglwydd, ac o hynny allan, trwy eich cenhedlaethau:

24 Yna bydded, * os allan o olwg y gynnulleidfa y gwnaed [dim] trwy anwybod, i'r holl gynulleidfa dda parn vn bustach ieuange yn offrwm poeth, i [fod] yn arogl peraidd i'r Arglwydd, a'i fwyd offrwm a'i ddiod offrwm, wrth y ddefod, ac vn bwch geifr yn bech aberth. * Leuit. 4.13

25 A gwnaed yr offeiriad gymmod tros holl gynulleidfa meibion Israel, a maddeuir iddynt: canys anwybodaeth yw: a dygant eu hoffrwm, aberth tanllyd i'r Arglwydd, a'i pech aberth, ger bron yr Arglwydd, am eu hanwybodaeth.

26 A maddeuir i holl gynulleidfa meibion Israel, ac i'r dieithr a ymdeithio yn eu mysc: canys [digwyddodd] i'r holl bobl trwy anwybod.

* Leuit. 4.27. 27 Ond * os vn dyn a becha trwy amryfusedd, yna offrymmed asi flwydd yn offrwm dros bechod.

28 A gwnaed yr offeiriad gymmod tros y dyn a becho yn amryfus; pan becho trwy amryfusedd ger bron yr Arglwyod, gan wneuthur cymmod trosto, a maiddeuir iddo.

29 Yr hwn a aned o feibion Israel, a'r dieithr a ymdeithio yn en mysc, vn gyfraith fydd i chwi am wneuthur [pechod] trwy amryfusedd.

† Heb. a llaw uchel. 30 Ond y dyn a wnel bechod †mewn rhyfyg, o bryodor neu o ddieithr, cablu'r Arglwydd y mae; torrir ymmaith y dyn hwnnw o fysc ei bobl.

31 O herwydd iddo ddifyfyru gair yr Arglwydd a thorri ei orchymyn ef, llwyr dorrer ymmaith y dyn hwnnw; ei anwiredd [fydd] arno.

32 Fel yr ydoedd meibion Israel yn y diffaethwch, cawsant vŵr yn cynnytta ar y dydd Sabboth.

33 A'r rhai a'i cawsant ef, a'i dygasant ef, [sef] y cynnyttwr, at Moses, ac at Aaron, ac at yr holl gynnulleidfa.

* Leuit. 24.12. 34 Ac a'i dodasant ef mewn * dal-fa, am nad oedd hysbys beth a wneid iddo.

35 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, Lladder y gŵr yn farw, llabyddied yr holl gynnulleidfa ef a meini, or tu allan i'r gwerssyll.

36 A'r holl gynnulleidfa a'i dygasant ef i'r tu allan i'r gwerssyll, ac a'i llabyddiasant ef a meini, fel y bu ef e farw; megis y gorchmynnodd yr Arglwydd wrth Moses.

37 A lleferodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

* Deut. 22.12. mat. 23.5. fridens. 38 Llefara wrth feibion Israel, a dywed wrthynt, * am wneuthur iddynt [] eddi ar odre en dillad, drwy eu cenhedlaethau, a rhoddant bleth o fidan glas ar eddi y godre.

39 A bydded i chwi yn ridens i edrych arno, ac i gofio holl orchymynion yr Arglwydd, ac iu gwneuthur hwynt: ac na chwiliwch yn ôl eich calonnau eich hunain, ac yn ôl eich llygaid eich hunain, yr hai yr ydych yn putteinio ar eu hôl.

40 Fel y cofioch ac y gwneloch fo holl orchymynion i, ac y byddoch sanctaidd i'ch Duw.

41 Myfi ydyw yr Arglwydd eich Duw, yr hwn a'ch dygais chwi allan o dir yr Aipht, i fod i chwi yn Dduw: myfi [yw] yr Arglwydd eich Duw.

PEN. XVI.

1 *Gwrthryfel Corah, Dathan ac Abiram.* 23 *Moses yn gwahanu y bobl oddiwrth bebyll y gwrthryfelwyr.* 31 *Y ddaear yn llyngcu Corah, a thân yn difa y lleill.* 36 *Cadw y thusseran tu mwyn defnydd sanctaidd.* 41 *Lladd pedair mil ar ddec am murmuach yn erbyn Moses ac Aaron.* 46 *Aaron drwy arogl-darthu yn atal y bla.*

*Numb. 27.3. eccl. 45. 21. ind. 11. YNa * Corah mab Izhar, mab Cohath, mab Lefi, a Dathan ac Abiram meibion Eliab, ac On mab Peleth, meibion Ruben, a gymmerasant [wyr.]

2 A hwy a godasant o flaen Moses, ynghyd a dau cant a dec a deugain o wŷr [eraill] o feibion Israel: pennæthiaid y gynnulleidfa, * pendefigion y gymmanfa, gwŷr enwoc.

*Numb. 26.9. 3 Ac ymgasclasant yn erbyn Moses, ac yn erbyn Aaron, ac a ddywedasant wrthynt: gormod i chwi [hyn,] canys [y mae] yr holl gynnulleidfa yn sanctaidd bob vn o honynt, ac y [mae] yr Arglwydd yn eu mysc: paham yr ymgodwch goruwch cynnulleidfa yr Arglwydd?

4 A phan glybu Moses, efe a syrthiodd ar ei wyneb.

5 Ac efe a lefarodd wrth Corah, ac wrth ei holl gynnulleidfa ef, gan ddywedyd, y boreu y dengys yr Arglwydd yr hwn [sydd] eiddo ef, a'i sanctaidd, a [phwy] a ddylei nesau atto ef: canys yr hwn a ddewisodd efe a nesâ efe atto.

6 Hyn a wnewch, cymmerwch i chwi [sef] Corah a'i holl gynnulleidfa, thusseran.

7 A rhoddwch ynddynt dân, a gosodwch arnynt arogl-darth y foru ger bron yr Arglwydd: yna bydd i'r gŵr hwnnw sod yn sanctaidd yr hwn a ddewisodd Arglwydd: gormod i chwi [hyn] meibion Lefi.

8 A dywedodd Moses wrth Corah, gwrandewch attolwg meibion Lefi.

9 Ai bychan gennych nailltuo o Dduw Israel chwi oddi wrth gynnulleidfa Israel, gan eich nesau chwi atto ei hun, i wasanaethu gwasanaeth tabernacl yr Arglwydd, ac i sefyll ger bron y gynnulleidfa iw gwasanaethu hwynt?

10 Canys efe a'th nesaodd di, a'th holl frodyr meibion Lefi gyd â thi: ac a geisiwch chwi yr offeiriadaeth hefyd?

11 Am hynny dydi, a'th holl gynnulleidfa ydych yn ymgynnull yn erbyn yr Arglwydd: ond Aaron beth [yw] efe i chwi i duchan yn ei erbyn?

12 A Moses a anfonodd i alw am Dathan ac Abiram meibion Eliab: hwythau a ddywedasant, ni ddeuwn ni ddim i fynu.

13 Ai bychan [yw] dwyn o honot ti ni i fynu o dir yn lliffeirio o laeth, a mêl, i'n lladd ni yn y diffaethwch; oddieithr hefyd arglwyddiaethu o honot yn dost arnom ni?

14 Etto ni ddygaist ni i dîr yn lliffeirio o laeth a mêl, ac ni roddaist i ni feddiant [mewn] maes, na gwin-llan: a † dynni di lygaid y gwŷr hyn? ni ddeuwn ni i fyny ddim. † Heb dyllu.

15 Yna y digiodd Moses yn ddirfawr, ac y dywedodd wrth yr Arglwydd, *nac edrych ar eu hoffrwm hwy: ni chymmerais yn affyn oddi arnynt, ac ni ddrygais vn o honynt. * Gen. 4.4.

16 A dywedodd Moses wrth Corah, bydd di a'th holl gynnulleidfa ger bron yr Arglwydd; ti a hwynt, ac Aaron y fory.

17 A chymerweh bob vn ei thusser, a rhoddwch arnynt arogl-darth, a dyged pob vn ei thusser ger bron yr Arglwydd, [sef] dau cant a dec a deugain o thusseran: [dwg] ditheu hefyd ac Aaron, bob vn ei thusser.

18 A chymmerasant bob vn ei thusser, a rhoddasant dân ynddynt, a gosodasant arogl-darth arnynt, a safasant [wrth] ddrws pabell y cyfarfod ynghyd â Moses ac Aaron.

19 Yna Corah a gasclodd yr holl gynnulleidfa yn eu herbyn hwynt i ddrws pabell y cyfarfod: a gogoniant yr Arglwydd a ymddangosodd i'r holl gynnulleidfa.

20 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, a wrth Aaron, gan ddywedyd,

21 Ymnailltuwch o fysc y gynnulleidfa hon, a mi a'i difaf hwynt ar vnwaith.

22 A hwy a syrthiasant ar eu hwynebau, ac a ddywedasant, o Dduw, Duw ysprydion pob enaid, vn dyn a bechodd, ac a ddigi di wrth yr holl gynnulleidfa?

23 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

24 Llefara wrth y gynnulleidfa gan ddywedyd, ewch ymaith o gylch pabell Corah, Dathan, ac Abiram.

25 A chysfodod Moses, ac a aeth at Dathan, ac Abiram: a henuriaid Israel a aethant ar ei ôl ef.

26 Ac efe a lefarodd wrth y gynnulleidfa, gan ddywedyd, ciliwch attolwg oddi wrth bebyll y dynion drygionus hyn, ac na chyffyrddwch â dim

o'r

yr eiddynt, rhag eich difetha yn eu holl bechodau hwynt.

27 Felly yr aethant oddi wrth babell Corah, Dathan, ac Abiram o amgylch: a Dathan ac Abiram, eu gwragedd hefyd, a'i meibion, a'i plant a'i deuethant allan, gan sefyll [wrth] ddrws eu pebyll.

28 A dywedodd Moses, wrth hyn y cewch wybod mai'r Arglwydd a'm hanfonodd i wneuthur yr holl weithredoedd hyn, ac nad o'm meddwl fy hun [y gwneuthum hwynt.]

29 Os bydd y rhai hyn feirw fel y bydd marw pob dyn, ac [os] ymwelir â hwynt ag ymweliediad pob dyn, nid yr Arglwydd a'm hanfonodd i.

30 Ond os yr Arglwydd a'm † wna newyddbeth, fel yr agoro y ddaear ei safn, a'i llyngcu hwynt a'r hyn oll [sydd] eiddynt, fel y descynnont yn fyw i vffern; yna y cewch wybod ddigio o'r gwŷr hyn yr Arglwydd.

31 ¶ A bu, wrth orphen o honaw Iesaru yr holl eiriau hyn, hollti o'r ddaiar [oedd] tanynt hwy.

32 Agorodd y ddaiar hefyd ei safn, a llyngcodd hwynt, a'i tai hefyd, a'r holl ddynion [oedd] gan Corah, a'i holl gyfoeth.

33 A hwynt a'r rhai oll a'r a [oedd] gyd â hwynt a ddescynnasant yn fyw i vffern: a'r ddaiar a gaeodd arnynt: a difethwyd hwynt o blith y gynnulleidfa.

34 A holl Israel y rhai [oedd] o'i hamgylch hwynt, a ffoesant wrth eu gwaedd hwynt: canys dywedasant, [ciliw] rhag i'r ddaiar ein llyngcu ninnau.

35 Tan hefyd aeth allan oddi wrth yr Arglwydd, ac a difaodd y deu cant, a'r dec a deugain o wyr oedd yn offrymmu yr arogldarth.

36 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

37 Dywed wrth Eleazar fab Aaron yr offeiriad, am godi o honaw efe y thuserau o fysg y lloſc, a gwasgara y tân oddi yno allan, canys sanctaidd ydynt.

38 Sef thuseraŭ y rhai hyn a bechasant yn erbyn eu heneidiau eu hun: a gweithier hwynt yn ddalennau llydain [i fod] yn gaead i'r allor: canys offrymmasant hwynt ger bron yr Arglwydd, am hyny sanctaidd ydynt, a byddant yn arwydd i feibion Israel.

39 A chymmerodd Eleazar yr offeiriad y thuseraŭ prês, a'r rhai yr offrymmasei y [gwŷr] a loſcasid, ac efhymmyd hwynt yn gaead i'r allor:

40 Yn gofadwriaeth i feibion Israel, fel na ddelo gwr. dieithr (yr hwn ni byddo o hâd Aaron) i ddodi arogl-darth ger bron yr Arglwydd, ac na byddo fel Corah a'i gynnulleidfa, megis y llefarasei yr Arglwydd trwy law Moses wrtho ef.

41 A holl gynnulleidfa meibion Israel a duchasant drannoeth yn erbyn Moses, ac yn erbyn Aaron gan ddywedyd, chwi a laddasoch bobl yr Arglwydd.

42 A bu wedi ymgasclu o'r gynnulleidfa yn erbyn Moſer ac Aaron, edrych o honynt ar babell y cyfarfod, ac wele toasei y cwmmwl hi, ac ymddangosodd gogoniant yr Arglwydd.

43 Yna y daeth Moses ac Aaron o flaen pabell y cyfarfod.

44 Ac Arglwydd a lefarodd wrth Moses, gan ddywedyd,

45 Cilwch o'blith y gynnulleidfa hon, a mi a'i difaf hwynt yn ddiſymmwth: a hwy a syrthiasant ar eu hwynebau.

46 Dywedodd Moses hefyd wrth Aaron, cymmer thuſſer a dod dân oddi ar yr allor ynddi, a gosot arogl-darth [arni,] a dos yn fuan at y gynnulleidfa, a gwna gymmod trostynt: canys digofaint aeth allan oddi ger bron yr Arglwydd y dechreuodd y blâ.

47 A chymmerodd Aaron megis y llefarodd Moses, ac a redodd i ganol y gynnulleidfa, ac wele decreuasei y blâ ar y bobl: ac efe a rodd arogldarth, ac a wnaeth gymmod tros y bobl.

48 Ac efe a safodd rhwng y meirw a'r byw, a'r blâ a attaliwyd.

49 A'r rhai a fuant feirw o'r blâ oedd bedair mil ar ddec, a saith gant, heb law y rhai a fuant feirw yn achos Corah.

50 A dychwelodd Aaron at Moses i ddrws pabell y cyfarfod: a'r blâ a attaliwyd.

PEN XVII.

1 Gwialen Aaron ymhlith holl wielyn y llwythau, yn vnic yn blodeuo. 10 Ei chadel hi yn lle coffadwriaeth yn erbyn y gwrthryfelwyr.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

2 Llefara wrth feibion Israel, a chymmer gan bob vn o honynt wialen, yn ol tŷ eu tadau, [ſef] gan bob vn o'i pennaethiaid, yn ôl tŷ eu tadau, deuddec gwialen: ſcrifenna henw pob vn ar ei wialen.

3 Ac ſcrifenna henw Aaron ar wialen Lefi: canys vn wialen [fydd] dros [bob] pennaeth tŷ eu tadau.

4 A gâd hwynt ym mhabell y cyfarfod, ger bron y dyſtiolaeth. * Ile y cyfarfyddaf â chwi. * Exod. 25.22.

5 A gwialen y gŵr a ddewiſwyf, a flodeua: ac mi a wnaf i furmur meibion Iſrael, y thai y maent yn ei ſurmur i'ch erbyn, beidio â mi.

6 A llefarodd Moſes wrth feibion Iſrael, a'i holl bennaethiaid a roddaſant atto † wialen tros bôb pennaeth, yn ol tŷ eu tadau, [ſef] deuddec gwialen: a gwialen Aaron [oedd] ymmyſg eu gwiall hwynt. † Heb. wialen tros vn pennaeth, a gwialen tros vn pennaeth.

7 A Moſes a adawodd y gwiall ger bron yr Arglwydd, ym mhabell y dyſtiolaeth.

8 A thrannoeth y daeth Moſes i babell y dyſtiolaeth; ac wele, gwialen Aaron tros dy Lefi a flaguraſei, ac a ſwrlaſei flagur, ac a flodenaſei floden, ac a ddygaſei almonau.

9 A cug Moſes allan yr holl wiail oddi ger bron yr Arglwydd, at holl feibion Iſrael: hwythau a edrychaſant, ac a gymmeraſant bôb vn ei wialen ei hun.

10 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, * dod wialen Aaron drachefn ger bron y dyſtiolaeth iw chadw yn arwydd i'r meibion gwrthryfelgar; fel y gwnelech iw tuchan hwynt beidio a mi, ac na byddont feirw. * Hebr. 9.4.

11 A gwnaeth Moſes, fel y gorchymynnodd yr Arglwydd iddo; felly y gwnaeth efe.

12 A meibion Iſrael a leferaſant wrth Moſes, gan ddywedyd, wele ni yn trengi, darfu am danom, darfu am danom ni oll.

13 Bydd farw pôb vn gan neſſau a neſſau i dabernacl yr Arglwydd: a wnelir pen ſau danom gan drengi?

PEN. XVIII.

1 Swydd yr Offeiriaid a'r Leſiaid. 9 Rhan yr offeiriaid. 21 Rhan y Leſiaid. 25 Rhoddi neſſwm dyrchafel i'r offeiriaid allan o ran y Leſiaid.

A Dywedodd yr Arglwydd wrth Aaron, tydi a'th feibion a thŷ dy dâd gyd a thi, a ddygwch anwiredd y cyſſegr: a thi a'th feibion gyd a thi, a ddygwch anwiredd eich offeiriadaeth.

2 A dwg hefyd gyd â thi dy frodyr [o] lwyth Leſi, [ſef] llwyth dy dâd, i lyn wrthit ti, ac i'th

wasanaethu: tithe a'th feibion gyd â thi [a wasanaethwch] ger bron pabell y dyntiolaeth.

7 A hwy a gadwant dy gadwriaeth di a chadwriaeth yr holl babell, ond na ddeuant yn agos at ddodrefn y cyssegr, nac at yr allor, rhac eu marw hwynt a chwithau hefyd.

4 Ond hwy a Jynant wrthit, ac a orchwyliant babell y cyfarfod, yn holl wasanaeth y babell: ac na ddeued dieithr yn agos attoch.

5 Fithr cedwch chwi orchwyliaeth y cyssegr, a gorchwyliaeth yr allor, fel na byddo digofaint mwy yn erbyn meibion Israel.

6 Ac wele, mi a *gymmerais dy frodyr di y Lefiaid o fysc meibion Israel: i ti y rhoddwyd hwynt megis rhodd i'r Arglwydd, i wasanaethu gwasanaeth pabell y cyfarfod. * Pen. 3.46.

7 Tithau a'th feibion gyd â thi a gedwch eich offeiriadaeth, ynghylch pob peth [a berthyn] i'r allor, ac o fewn y llen: a wahan y gwasanaethwch: yn wasanaeth rhodd y rhoddais eich offeiriadaeth chwi; a'r dieithr a ddelo yn agos a leddir.

8 A llefarodd yr Arglwydd wrth Aaron, wele mi a roddais i ti hefyd orchwyliaeth fy offrymmau derchafel, o holl gyssegredig bethau meibion Israel: i rhoddais hwynt i ti, o herwydd yr enciniad, ac i'th feibion, drwy ddeddf dragywyddol.

9 Hyn fydd i ti o'r pethau sanctaiddiolaf [a gedwir allan] o'r tân: eu holl offrymmau hwynt, eu holl fwyd offrwm, a'i holl aberthau tros bechod, a'i holl aberthau tros gamwedd y rhai a dalant i mi, fyddant Sanctaiddiolaf i ti, ac i'th feibion.

10 O fewn y cyssegr sanctaidd y bwyttei fei; pôb gwryw a'i bwytty ef: cyssegredic fydd efe i ti.

11 Hyn hefyd [fydd] i ti; offrwm derchafel eu rhoddion hwynt, ynghyd â holl offrymmau tonwfan meibion Israel: i ti y rhoddais hwynt, ac i'th feibion, ac * i'th ferched gyd â thi, trwy ddeddf dragywyddol: pob un glan yn dy dy a gaiff bwytta, o hono. * Lenit. 10.14.

12 Holl † oreuon yr olew, a holl oreuon y gwin a'r ŷd, [sef] eu blaen-ffrwyth hwynt, yr hwn a roddant i'r Arglwydd, a roddais i ti. † Heb. braſder.

13 Blaen-ffrwyth pôb dim yn eu tir hwynt, yr hwn a ddygant i'r Arglwydd, fydd eiddo ti: pob un glan yn dy dy a bwytty o hono.

14 Pob dioddyfeth yn Israel fydd eiddo ti. * Leuit. 27.21,28.

15 * Pôb peth a egoro y groth o bôb cnawd yr hwn a offrymmir i'r Arglwydd, o ddyn ac o anifail, fydd eiddo ti; ond gan bryn y pryni bôb cyntafanedic i ddyn, a phryn y cyntafanedic i'r anifail aflan. * Exod. 13.2. & 22.29. leuit. 27. 26. pen. 8.13. luc. 2.23.

16 A phar bryny rhai a bryner o honynt, o tab misyriad yn dy ôrdis di, [er] pump ſicl o arian wrth ſicl y cyſſegr: * ygain Gerah [yw] hynny. * Exod. 30.13. leuit. 27. 25. pen. 3. 47. ezec. 45.12.

17 Ond na phryn y cyntafanedic o eidion, nen cyntafanedic defaid, nen gyntafanedic gafr: canid ydynt hwy eu gwaed a daenelli ar yr allor, a'i gwer a loſc yn aberth tanllyd o arogl peraidd i'r Arglwydd. * Exod. 29.26. leuit. 7.32.

18 Ond eu cig fydd eiddo ti; fel parwaſc y cwhwfan, ac * fel yr ysgwyddoc ddeheu y mae yn eiddo ti.

19 Holl offrymmau derchafel y pethau ſanctaidd, y rhai a offrymmo meibion Israel i'r Arglwydd, a roddais i ti, ac i'th feibion, ac i'th ferched gyd â thi, trwy ddeddf dragywyddol: cyfammod halen tragywyddol fydd hyn ger bron yr Arglwydd i'r ſiraſ ac i'th had gyd a thi. * Deut. 10 9. & 18.2. iosu. 13.14.

20 A dywedodd yr Arglwydd wrth Aaron, na fyddei di yn etifeddiaeth yn eu tir hwynt, ac na fyddei di ran yn eu mysc hwynt: * myfi [yw] dy ran ac etifeddiaeth dy ran di a'th etifeddiaeth, ym mysc meibion Israel. ezec. 44. 28.

21 Ac wele mi a roddais i feibion Lefi bôb degwm yn Israel yn etifeddiaeth, am eu gwasanaeth y maent yn ei wasanaethu, ſef gwasanaeth pabell y cyfarfod.

22 Ac na ddeued meibion Israel mwyach yn agos i babell y cyfarfod, rhag iddynt ddwyn pechod † a marw. † Heb. pfwrn.

23 Ond gwasanaethed y Lefiaid wasanaeth pabell y cyfarfod, a dygant eu hanwiredd: deddf dragywyddol [fydd hyn] drwy eich cenhedlaethau, nad etifeddant hwy etifeddiaeth ym mysc meibion Israel.

24 Canys degwm meibion Israel, yr hwn a offrymmant yn offrwm derchafel i'r Arglwydd, a roddais i'r Lefiaid yn etifeddiaeth: am hynny dywedais wrthynt nad etifeddent etifeddiaeth ym mysc meibion Israel.

25 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

26 Llefara hefyd wrth y Lefiaid a dywed wrthynt, pan gymmeroch gan feibion Israel y degwm a roddais i chwi yn etifeddiaeth oddi wrthynt, yna offrymmwch o hynny offrwm derchafel i'r Arglwydd, [ſef] degwm o'r degwm.

27 A chyfrifir i chwi eich offrwm derchafel fel yr ŷd o'r yſcubor, ac fel cyflawnder o'r gwinwryf.

28 Felly yr offrymmwch chwithau hefyd offrwm derchafel i'r Arglwydd, o'ch holl ddegymmau a gymmeroch gan feibion Israel, a rhoddwch o honynt dderchafel offrwm yr Arglwydd i Aaron yr offeiriad.

29 O'ch holl roddion offrymmwch bôb offrwm derchafel yr Arglwydd o bob † goreu o hono, ſef y rhan gyſſegredig, allan o honaw ef. † Heb. braſter.

30 A dywed wrthynt, pan dderchafoch ei oreuon allan o honaw, cyfrifir i'r Lefiaid ſel toreth yr yſcubor, a thoreth y gwin-wryf.

31 A bwyttewch of ym mhob lle, chwi a'ch teulwyth: canys gwobr yw efe i chwi am eich gwasanaeth ym mhabell y cyfarfod.

32 Ac ni ddygwch bechod o'i herwydd, gwedi y derchafoch ei oreuon o honaw: na halogwch chwithau bethau ſanctaidd meibion Israel, ſel na byddoch feirw.

PEN. XIX.

1 *Y Dwfr naillturiaeth a wneid o ludw anair-*
ſoc. 11 *Y gyfraith pa fodd yr arferid o wrth-*
buro'r aflan.

LLefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moſes, ac wrth Aaron, gan ddywedyd,

2 Dyma ddeddf y gyfraith a orchymynodd yr Arglwydd, gan ddywedyd, Llefara wrth feibion Israel am ddwyn o honynt attat anner goch berfaith gwbl, yr hon ni byddo anaf arni, ac nid aeth iau arni.

3 A rhoddwch hi at Eleazar yr offeiriad, a phered efe ei dwyn hi o'r tu allan i'r gwerſyll: a lladded [yn] hi ger ei fron ef. * Hebr. 13.11.

4 A chymmered Eleazar yr offeiriad [beth] o'i gwaed hi * ar ei fys, a thaenelled o'i gwaed hi ar gyfer wyneb pabell y cyfarfod ſaith waith. * Hebr. 9.13.

5 A lloſced [yn] yr anner yn ei olwg ei hun: croen, * a'i chig, a'i gwaed, ynghyd a'i buwch, a lyſe efe. * Exod. 29.14. leuit. 4.11.

6 A chymmered yr offeiriad goed Cedr, ac Yſſop, ac yſcarlat: a bwried i ganol lloſca yr anner.

7 A golched yr offeiriad ei wiſcoedd, troched hefyd ei gnawd mewn dwfr, ac wedi hynny dyged i'r gwerſyll, ac aflan fydd yr offeiriad hyd yr hwyr.

8 Felly

8 Yelly golched yr hwn a'i lloſco hi ei ddillad mewn dwfr, a golched heſyd ei gnawd mewn dwfr, ac efrin fydd hyd yr hwyr.

9 A chaiſcled yn glân ludw 'r anner, a goſoded o'r tu allan i'r gwerſyll mewn lle glân: abydded yn gadwdw i gynnulleidfa meibion Iſrael yn * ddwfr nailltuaeth: pech-aberth yw.

10 A golched yr hwn a gaſclo ludw yr anner ei ddillad, aſian fydd hyd yr hwyr: a bydd hyn i feibion Iſrael, ac i'r deithr a ymdeithio yn eu myſc hwnt, yn ddeddf dragywyddol.

11 A gyffyrddo â chorph marw dŷn, aſian fydd faith niwrnod.

12 Ymlanhaed trwy [y dwfr] hwnnw y trydydd dydd a'r ſeithfed dydd glân fydd: ac os y trydydd dydd nid ymlanha efe, yna ni bydd efe lân y ſaithfed dydd.

13 Pôb vn a gyffyrddo â chorph marw dŷn fyddo wedi marw, ac nid ymlanhâo, ſydd yn halogi tabernacl yr Arglwydd: a thorrir ymmaith yr enaid hwnnw oddi wrth Iſrael, am na thaenellwyd dwfr nailltuaeth arno, aſian fydd efe, ei aſendid [ſydd] eto arno.

14 Dymma y gyſraith pan fyddo marw dyn mewn pabell; pob vn a ddelo i'r babell, a phôb vn a [ſydo] yn y babell, fydd aſian faith niwrnod.

15 A phob lleſtr agored ni byddo cadach wedi ei rwyme arno, aſian [yw] efe.

16 Pôb vn heſyd a gyffyrddo, ar wyneb y maes, neu ag vn wedi ei ladd â chleddyf, neu ag vn marw, neu ag aſcwrn dyn, neu â bedd, a fydd aſian faith niwrnod.

17 Cyneirant trosyr aſian o † ludw lloſc yr offrwm tros bechod, a rhodder atto ddwfr † rhedegoc mewn lleſtr:

18 A chymmered Yſſop, a golchêd yn dihalogedic [ef] mewn dwfr, a thaenelled ar y babell, ac ar yr holl leſtri, ac ar yr holl ddynion oedd yno, ac ar yr hwn a gyffyrddodd ag aſcwrn, neu vn wedi ei ladd, neu vn wedi marw, neu ſedd.

19 A thaenelled y glân ar yr aſian y trydydd dydd a'r ſeithfed dydd: ac ymlanhaed efe y ſeithfed dydd a golched ei ddillad, ymolchêd mewn dwfr, a glân fydd yn yr hwyr.

20 Ond y gŵr a haloger, ac nid ymlanhâo, torrit ymmaith yr enaid hwnnw o ſyſc y gynnulleidfa; canys efe a halogodd gyſſegr yr Arglwydd, ni thaenellwyd arno ddwfr y nailltuaeth, aſian [yw] efe.

21 A bydd iddynt yn ddeddf dragywyddol, bod i'r hwn a daenello ddwfr y nailltuaeth, olchi ei ddillad: a'r hwn a gyffyrddo a dwfr y nailltuaeth a fydd aſian hyd yr hwyr.

22 A'r hyn oll a gyffyrddo 'r aſian ag ef, fydd aſian: a'r dyn a gyffyrddo [â hynny,] fydd aſian hyd yr hwyr.

PEN. XX.

1 Plant Iſrael yn dyfod i Zin lle y bu farw Miriam. 2 Hwyne hwy yn tuchan o eiſieu dwfr. 7 Moſes yn taro y graig ac yn dwyn allan ddwfr yn Meriboth. 12 Cospediguoth Moſes ac Aaron am eu pechodau. 14 Moſes yn Cades yn deiſyfu ſerdd i drawsmy trwy Edom. ac yn cael ei naccau. 23 Aaron yn rhoddi i fynu ei le i Eleazar, ac yn marw.

A Meibion Iſrael [ſef] yr holl gynnulleidfa a ddaethant i'r * anialwch Zin yn y mis cyntaf; ac arhoſdd y bobl yn Cades, yno heſyd y bu farw Miriam, ac yno y claddwyd hi.

2 Ac nid oedd dwfr i'r gynnulleidfa; a hwy a ymgaſclasant yn erbyn Moſes ac Aaron.

3 Ac ymgynhennedd y bobl â Moſes, a llefarasant gan ddywedyd, ô na buaſem feirw * pan fu feirw ein brodyr, ger bron yr Arglwydd. * Num. 11.23.

4 * Pa ham y dygaſoch gynnulleidfa 'r Arglwydd i'r anialwch hwn, i farw o honom ni a'n hanifeiliaid yndo? * Exod. 17.3.

5 A pha ham y dygaſech ni i fynu o'r Aipht, i'n dwyn ni i'r lle drwg ymma? lle heb hâd na ffigyſbren, na gwinwydden, na phomgranad-bren, ac heb ddwfr iw yfed.

6 A daeth Moſes ac Aaron oddi ger bron y gynnulleidfa i ddrws pabell y cyfarfod, ac a ſyrthiaſant ar eu hwynebau; a gogoniant yr Arglwydd a ymddangoſod iddynt.

7 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

8 Cymmer * y wialen a chaſcl y gynnulleidfa, ti ac Aaron dy frawd, ac yn eu gŵydd hwynt llefarwch wrth y graig, a hi a rydd ei dwfr: a thynn di the iddynt ddwfr o'r graig, a dioda y gynnulleidfa a'i hanifeiliaid. * Exod. 17.6.

9 A Moſes a gymmerodd y wialen oddi ger bron yr Arglwydd, megis y gorchymynnaſei efe iddo.

10 A Moſes ac Aaron y gynnullaſant y dyrfa yngháid o flaen y graig: ac efe a ddywedodd wrthynt, gwrandewch yn awr chwi wrthryſel-wyr, a'i o'r graig hon y tynnwn i chwi ddwfr?

11 A * Moſes a gododd ei law, ac a darawodd y graig ddwy-waith â'i wialen: a daeth dwfr lawer allan, a'r gynnulleidfa a yſodd, a'i hanifeiliaid heſyd. * Pſal. 78.15.

12 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, ac wrth Aaron, am na chredaſoch i mi, i'm ſanctaiddio yng ŵydd meibion Iſrael, am hynny ni ddygwch y dyrfa hon i'r tîr a roddais iddynt.

13 * Dymma ddyfrodd | Meribah, lle yr ymgynhennodd meibion Iſrael â'r Arglwydd, a'y ſanctaiddiwyd ef ynddynt. * Pſal. 106.32. | Hynny yw Cynnen.

14 A Moſes a anfonodd gennadau o Cades at frenin Edom: ſef hyn y dywed Iſrael dy frawd, ti a wyddoſt yr holl flinder a gawſom ni: * Barn.

15 Pa wedd yr aeth ein tadau i'wared i'r Aipht, ac yr arhoſaſom yn yr Aipht lawer o ddyddiau, ac y drygodd yr Aiphtiaid ni a'n tadau. 11.17.

16 A ni a waeddaſom ar yr Arglwydd, ac efe a glybu ein llef ni, ac a anfonodd angel, ac a'n dug ni allan o'r Aipht: ac wele ni yn Cades dinas [ar] gwrr dy ardal di.

17 Attolwg gâd ini fyned trwy dy wlâd: nid awn trwy faes, na gwin-llan, ac nid yſwn ddwfr [yn] ffynnon; priſ-ffordd y brenin a gerddwn, ni thrown ar y llaw ddehau, nac ar y llaw aſſwy, nes i ni fyned allan o'th derſynau di.

18 A dywedodd Edom wrtho, na thyred heibio i mi, rhag im ddyfod â'r cleddyf i'th gyfarfod.

19 A meibion Iſrael a ddywedaſant wrtho, rhâd y briffordd yr awn i fynu: ac os myfi neu fy aniſeiliaid a yfwn o'th ddwfr di, rhoddaf ei werth ef: yn vnic ar fy nhraed yr âf trwodd yn ddiniwed.

20 Ynteu a ddywedodd, ni chei fyned trwodd: a daeth Edom allan i gyfarfod ag efe, â phobl lawer, ac â llaw gref.

21 Felly Edom a naccaodd roddi ffordd i Iſrael trwy ei fro: am hynny Iſrael a drôdd oddi wrtho ef.

22 A meibion Iſrael, [ſef] yr holl gynnulleidfa a ddeithiaſant o * Cades, ac a ddaethant i fynydd Hor. * Num. 33.37.

23 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moſes ac Aaron ym mynydd Hor, wrth derfyn tîr Edom, gan ddywedyd,

24 Aaron a gesclir ar ei bobl, ac ni ddaw i'r tîr a roddais i feibion Israel, am i chwi anufyddhau i'm † gair, wrth ddwfr | Meribah.

† Hebr. genau. | Hynny yw Cynnen.

25 * Cymmer Aaron ac Eleazar ei fab, a dwg hwynt i fynu i fynydd Hor.

* Num. 33.38.

26 A diosc ei wiscoedd oddi am Aaron, a gwisc hwynt am Eleazar ei fab ef: canys Aaron a gesclir [ar ei bobl] ac a fydd farw yno.

27 A gwnaeth Moses megis y gorchymynodd yr Arglwydd: a hwy a aethant i fynydd Hor, yngwydd yr holl gynnulleidfa.

deut. 32. 50.

28 A diosc odd Moses oddi am Aaron ei wiscoedd ac a'i gwiscodd hwynt am Eleazar ei fab ef; a bu farw Aaron yno ym mhen y mynydd: a descynnodd Moses ac Eleazar o'r mynydd.

* Deut. 10.6.

29 A'r holl gynnulleidfa a welsant farw Aaron, a holl dŷ Israel a wylasant am Aaron ddeng-nhiwrnod ar hugain.

deut. 32. 50.

PEN. XXI.

1 *Israel trwy bet ho cclled yn distetha y Canaaneaid yn Hormah.* 4 *Y bobl yn tuchan ac yn cael eu brathu gan seirph tanllyd,* 7 *ac ar eu hedifeirwch yn cael eu hiachau gan y ſarph wres.* 10 *Amryw deithiau'r Israeliaid.* 21 *Gorchfygu Sehon,* 33 *ac Og.*

A Brenin * Arad y Canaanead preſſwylydd y dehau a glybu fod Israel yn dyfod [rhyd] ffordd yr ſpiwyr, ac a ryfelodd yn erbyn Israel, ac a ddaliodd [rai] o honynt yn garcharorion.

* Num. 33.40.

2 Ac addunodd Israel addunedi'r Arglwydd, ac a ddywedodd, os gan roi y rhoddi y bobl yma yn fy llaw, yna mi a ddifrodaf eu dinaſoedd hwynt.

3 A gwrandawodd yr Arglwydd ar lais Israel, ac a roddodd y Canaaneaid [yn ei law] ef, ac efe a'i difrododd hwynt, a'i dinaſoedd, ac a alwodd henw lle [hwnnw] | Hormah.

| Hynny yw Dyfod.

4 A hwy a aethant o fynydd Hor, [rhyd] ffordd y môr coch, i amgylchu tîr Edom: a chyfyng ydoedd ar enaid y bobl, o herwydd y ffordd.

5 A llefaroddy bobl yn erbyn Duw, ac yn erbyn Moſes, pa ham y dygaſoch ni o'r Aipht i feirw yn yr anialwch? canys nid [oes] na bara na dwfr: a'n ſtraidd yw gan ein henaid y bara gwael [hwn.]

* Num. 21.6.

6 * A'r Arglwydd a anfonodd yn myſc y bobl ſeirph tanllyd, a hwy a fraſhaſant y bobl, a bu feirw o Iſrael bobl lawer.

* Doeth. 16.1. 1. cor. 10.9.

7 A daeth y bobl at Moſes, a dywedaſant, pechaſom; canys llefaraſom yn erbyn yr Arglwydd, ac yn dy erbyn di: gweddia ar yr Arglwydd ar yrru o honaw ef y ſeirph oddi wrthym: a gweddiodd Moſes tros y bobl.

8 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, gwna it ſarph danllyd a goſot ar drofan: a phawb a frathet, ac a edrycho ar honno, fydd byw.

9 A * gwnaeth Moſes ſarph brês, ac a'i goſodod ar drofan: yna os byrthei ſarph vr, ac edrych o hono ef ar y ſarph brês, byw fyddei.

* 2. Bren. 18.4. Ioan. 3.14

10 A meibion Iſrael a gychwynnaſant [oddi yno] ac a werſyllaſant yn Oboth.

* Num. 33.43.

11 A hwy a aethant o Oboth, ac a werſyllaſant † yngharneddau Abarim, yn yr anialwch, yr hwn [oedd] ar gyfer Moab tua chodiad haul.

† Hebr. yn Jie-abarim.

12 Cychwynaſant oddi yno, a gwerſyllaſant wrth afon Zared.

13 Cychwynaſant oddi yno, a gwerſyllaſant wrth yr hon Arnon, yr hon [yſdi] yn yr anialwch, yn dyfod allan o ardal yr Amoriaid: canys Arnon [oedd] derfyn Moab, rhwng Moab a'r Amoriaid.

14 Am hynny y dywedir yn llyfr rhyfeloedd yr Arglwydd, | y peth a wnaeth efe yn y môr coch, ac yn afonydd Arnon.

| Hyn. Vahab ſupha

15 Ac [wrth] raiadr yr afonydd, hwn a dreigia breſwylia Ar, ac a bwyſſa at derfyn Moab.

| Vahab

16 Ac oddi yno [† raethant] i Beer, honno [yw] ffynnon lle y dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, caſcl y bobl ynghyd, ac mi a roddaf iddynt ddwfr.

† Hebr. a hwy a raethant.

17 Yna y canodd Iſrael y gân hon, cyfod ffynnon, | cenwch iddi.

| Hn. anſwerwch

18 Ffynnon a gloddiodd y tywyſogion, [ac] a glo ddiodd pennaethiaid y bobl, ynghyd â'r deddfwra ffynnt ac o'r anialwch [yr aethant] i Matthanah:

19 Ac o Mattanah i Nahaliel, ac o Nahaliel i Bamoth:

20 Ac o Bamoth [yn] y dyffryn [ſydd] † yngwlad Moab, i ben | y bryn ſydd yn edrych tua'r diffaethwch.

† Hebr. maes.

21 Yna yr anfonodd Iſrael genhadau at Sehon brenin yr Amoriaid, gan ddywedyd,

22 Gâd i mi fyned trwy dy dîr, ni thrown i feis na gwinllan, nid yſwn ddwfr [yn] ffynnon: ar hyd ffordd y brenin y cerddwn, hyd oni del om allan o'th derfynau di.

23 Ac ni rodd * Sehon i Iſrael ffordd trwy ei wlad, onid caſclodd Sehon ei holl bobl, ac a aeth allan yn erbyn Iſrael i'r anialwch: ac efe a ddaeth i lahaz, ac a ymladdodd yn erbyn Iſrael.

* Deut. 2.30.

24 Ac * Iſrael a'i tarawodd ef â min y cleddyf, ac a oreſcynnodd ei dîr ef, o Arnon hyd Iabboc, hyd at feibion Ammon: canys cadarn [oedd] derfyn meibion Ammon.

* Num. 32.1. Deut. 2.37. 3.16.

25 A chymmerodd Iſrael yr holl ddinaſoedd hyny, a thrigodd Iſrael yn holl ddinaſoedd yr Amoriaid, yn Hesbon, ac yn ei holl † bentrefydd.

† Hebr. ferfai.

26 Canys dinas Sehon brenin yr Amoriaid oedd Hesbon, ac yntef a ryfelaſei yn erbyn brenin Moab, yr hwn a ſuaſei o'r blaen, ac a ddug ei dîr ef oddi arno hyd Arnon.

27 Am hynny y dywed y dihareb-wyr, dewch i Hesbon, adailader, a chadarnhaer dinas Sehon.

28 Canys tân aeth allan o Hesbon, [a] fflam o ddinas Sehon: bwyttaodd Ar [yn] Moab, [a] pherchennogion | Bamoth Arnon.

| Vnbl

29 Gwae di Moab; darfu am danat pobl * Cemos rhoddodd ei feibion diangol, a'i ferched, mewn caeth iwed i Sehon brenin yr Amoriaid.

* Num. 21.29. Ier. 48.46.

30 Saethaſom hwynt: darfu am Hesbon hyd Dibon; ac anrhaithiaſom hyd Nopha, yr hon [ſydd] hyd Mediba.

31 A thrigodd Iſrael yn nhîr yr Amoriaid.

32 A Moſes a anfonodd i chwilio Iazer a hwy a orchfygaſant ei phentrefydd hi, ac a yrraſant ymaith yr Amoriaid y rhai [oedd] yno.

33 * Troeſant hefyd ac aethant i fyny hyd ffordd Baſan: ac Og brenin Baſan a ddaeth allan yn eu herbyn hwynt i ryfel hyd Edrai, efe a'i holl bobl.

* Deut. 3.1. 29.7.

34 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, nac ofna ef, canys yn dy law di y rhoddais ef, a'i holl bobl, a'i dîr; * a gwnei iddo ef megis y gwnaethoſt i Sehon brenin yr Amoriaid, yr hwn [oedd] yn trigo yn Hesbon.

* Pſal. 135.11. 136.19.

35 Am hynny y tarawſant ef, a'i feibion, a'i holl bobl, fel na adawyd iddo ef weddill, a hwy a berchennogaſant ei dîr ef.

PEN. XXII.

1 *Cenadon cyntaf Balac yn cael nâg gan Balaam.* 15 *Ei ail-genadon ef yn cael caniatâd iddo.* 22 *Angel a'i haddaſei ef, ond hwnnw a aſſuriodd marchog ef.* 36 *Balac yn ei groeſawu ef.*

A meibion

4 Meibion Israel a gychwynnasant, ac a werssyllasant yn thessydd Moab, am yr Iordonen a Iericho.

5 A gwelodd Balac mab Zippor, yr hyn oll a wnaethai Israel i'r Amoriaid.

7 Ac ofnodd Moab rhac y bobl yn fawr, canys llawer oedd: a hi a ofynnodd ar Moab o achos meibion Israel.

4 A dywedodd Mosen wrth henuriaid Midian, y gwneilleidfa hon yn awr a lyfant ein holl amgylchoedd, fel y llyf yr ych wellt y maes: a Balac mab Zippor [oedd] frenin ar Moab yn yr amser hwnnw.

5 Ac efe a anfonodd gennadau at Balaam fab Beor, i Pethor (yr hon [sydd] wrth afon tir meibion ei bobl) i w gyrchu ef, gan ddywedyd, wele pobl a ddaeth allan o'r Aipht: wele y maen yn cuddio ‡ wyneb y ddaear: ac y maent yn aros ar ymyfyr i.

6 Yr awrchwgan hynny, tyret attolwg melldithia i mi y bobl yma, canys cryfach ydynt nâ mi: ond odid mi allwn ei daro ef, a'i gyrru hwynt o'r tir: canys mi a wn mai bendigedic [fydd] yr hwn y bendithiech di, a melldigedic [fydd] yr hwn a felldithiech.

7 A henuriaid Moab, a henuriaid Midian a aethant [â gwobr] dewiniaeth yn eu dwylo, ac a ddaethant hefyd at Balaam, a dywedasant iddo eirian Balac.

8 A dywedodd yntef wrthynt, lletewch ymma heno, a rhoddaf i chwi atteb megis y llefaro yr Arglwydd wrthif: a thywysogion Moab a arhosasant gyd â Balaam.

9 A daeth Duw at Balaam ac a ddywedodd, pwy [yw] y dynion hyn [sydd] gyd â thi?

10 A dywedodd Balaam wrth Dduw, Balac mab Zippor brenin Moab a ddanfonodd attaf, [gan ddywedyd,]

11 Wele bobl wedi dyfod allan o'r Aipht, ac yn gorchuddio wyneb y ddaiar: yr awran tyret, rheg a fwyaf i mi, felly cael odid y gallaf ryfela â hwynt, a'i gyrru allan.

12 A dywedodd Duw wrth Balaam, na ddos gyd â hwynt, na felldithia y bobl, canys bendigedic ydynt.

13 A Balaam a gododd y boreu, ac a ddywedodd wrth dywysogion Balac, ewch ich gwlad: o blegit yr Arglwydd a neccaodd adel i mi fyned gyd â chwi.

14 A thywysogion Moab a godasant, ac a ddaethant at Balac, ac a ddywedasant, neccaodd Balaam ddyfod gyd â ni.

15 A Balac a anfonodd eilwaith fwy o dywysogion, a rhai dheddusach nâ'r rhai hyn.

16 A hwy a ddaethant at Balaam ac a ddywedasant wrtho, fel hyn y dywed Balac mab Zippor, attolwg na thaddier di rhac dyfod attaf.

17 Canys gan anrhydeddu i'th anrhydeddaf yn fawr, a'r hyn holl a ddywedech wrthif a wnaf: tyret ichi attolwg, rhega i mi y bobl hyn.

18 A Balaam a atteboddac a ddywedodd wrth weision Balac, *pe rhoddei Balac i mi arian a'i aur lonedd ei dŷ, ni allwn fyned tros air yr Arglwydd fy Nuw, i wneuthur na bychan na mawr.

19 Ond attolwg yn awr arhoswch chwithau ymma y nôs hon, fel y caffwyf wybod beth a ddywedo yr Arglwydd wrthif yn chwaneg.

20 A daeth Duw at Balaam [liw] nôs, a dywedodd wrtho os i'th gyrchu dy y daeth y dynion hyn, cyfod, dos gyd â hwynt: ac er hynny y peth a leferwyf wrthit, hynny a wnei di.

21 Yna y cododd Balaam yn foreu, ac a gyfrwyodd ei asyn, ac a aeth gyd â thywysogion Moab.

22 A dîg Duw a enynnodd am iddo ef fyned: ac angel yr Arglwydd a safodd ar y ffordd iw wrthwynebu ef: ac efe yn marchogaeth ar ei asyn, a'i ddau langc gyd ag ef.

23 *A'r asyn a welodd angel yr Arglwydd yn sefyll ar y ffordd, a'i gleddyf yn noeth yn ei law: a chiliodd yr asyn allan o'r ffordd, ac aeth i'r maes a tharawodd Balaam yr asyn iw throi i'r ffordd. *2 Pet. 2. 16. Iud. 11

24 Ac angel yr Arglwydd a safodd ar lwybr y gwinllannoedd, [a] magwyr o'r ddau tu.

25 Pan welodd yr asyn angel yr Arglwydd, yna hi a ymwasgodd at a fagwyr, ac a wasgodd droed Balaam wrth y fagwyr: ac efe a'i tarawodd hi eilwaith.

26 Ac angel yr Arglwydd aeth ym mhellach, ac a safodd mewn lle cyfyng, lle nid [oedd] ffordd i gilio tua'r tu dehau, na'r tu asswy.

27 A gwelodd yr asyn angel yr Arglwydd, ac a orweddodd tan Balaam: yna'r enynnodd dîg Balaam, ac efe a darawodd yr asyn â ffon.

28 A'r Arglwydd a egorodd safn yr asyn, a hi a ddywedodd wrth Balaam, beth a wneuthum it, pan darewaist fi y tair gwaith hyn?

29 A dywedodd Balaam wrth yr asyn, am it fy ffromi; ô na byddei gleddyf yn fy llaw, canys yn awr i'th laddwn.

30 A dywedodd yr asyn wrth Balaam, onid myfi [yw] dy asyn, yr hon y marchogaist arnaf er pan [y dywyf eiddo] ti, hyd y dydd hwn? gan arfer a arferais i wneuthur it felhyn? ac efe a ddywedodd, na ddo. ‖ Neu, ydwyf hyd, &c.

31 A'r Arglwydd a egorodd lygaid Balaam, ac efe a welodd angel yr Arglwydd, yn sefyll ar y ffordd, a'i gleddyf noeth yn ei law: ac efe a ogyddodd ei ben, ac a ymgrymmodd ar ei wyneb.

32 A dywedodd angel yr Arglwydd wrtho, paham y tarewaist dy asyn y tair gwaith hyn? wele mi a ddeuthum allan yn wrthwynebydd [i ti:] canys cyfeiliornus yw y ffordd hon yn fymgolwg.

33 A'r asyn a'm gwelodd, ac a giliodd rhagof y tair gwaith hyns oni buasei iddi gilio rhagof, diau yn awr y lladdaswn di, ac a'i gadawswn hi yn fyw.

34 A Balaam a ddywedodd wrth angel yr Arglwydd, pechaist oblegid ni wyddwn dy fod ti yn sefyllar y ffordd yn fy erbyn: ac yr awron os drwg [yw] yn dy olwg, dychwelaf adref.

35 A dywedodd angel yr Arglwydd wrth Balaam, dos gyd â'r dynion, a'r gair a leferwyf wrthit, hynny yn vnic a leferi: felly Balaam a aeth gyd â thywysogion Balac.

36 A chlybu Balac ddyfod Balaam, ac efe a aeth iw gyfarfod ef i ddinas Moab: yr hon [sydd] ar ardal Arnon, yr hon [sydd] ar gwr eithaf y terfyn.

37 A dywedodd Balac wrth Balaam: onid gan anfon yr anfonais attat i'th gyrchu? pa ham na ddeuit ti attaf? oni allwyn i dy wneuthur di yn anrhydeddus?

38 A dywedodd Balaam wrth Balac, wele mi a ddeuthum attat, gan fallu allu i leferu dim yr awran? y gair a osodo Duw yn fyngenau, hwnnw a lefara fi. *Num. 23. 12.

39 A Balaam a aeth gyd â Balac, a hwy a ddaethant i gaer ‖ Huzoth. ‖ Neu, Breulad.

40 A lladdodd Balac warthec a defaid, ac a anfonodd [rân] i Balaam, ac i'r tywysogion [oedd] gyd ag ef.

41 A'r boreu Balac a gymmerodd Balaam, ac aeth

acthag ef i fynu i vchelfeudd Baal: fel y gwelei oddi yno [gwrr]eithaf y bobl.

PEN. XXIII.

2, 13, 28. *Offrwm Balac.* 7, 18. *Dammeg Balaam.*

A Dywedodd Balaam wrth Balac, adailada i mi ymma faith allor, a darpara i mi ymma faith o fustych, a faith o hyrddod.

2 A gwnaeth Balac megis ac y dywedodd Balaam: ac offrymmodd Balac a Balaam fustach a hwrdd ar [bob]allor.

3 A dywedodd Balaam wrth Balac, saf di wrth dy boeth offrwm, myfi a âf [o ddi ymma:] ond odid daw yr Arglwydd i'm cyfarfod, a mynegaf it pa air a ddangoso efe i mi; ac efe a aeth [i le vchel.

[Alcu, o'r wreiddyn.

4 A chyfarfu Duw â Balaam, a dywedodd [Balaam] wrtho, darpera is faith allor, ac aberthais fustach, a hwrdd ar [bob]allor.

5 A gosododd yr Arglwydd air yngenau Balaam, ac a ddywedodd, dychwel at Balac, a dywed fel hyn.

6 Ac efe a ddychwelodd atto, ac wele efe a holl dywysogion Moab yn sefyll wrth ei boeth offrwm.

7 Ac efe a gymmerodd ei ddammeg, ac a ddywedodd, O [Siria y cyrchodd Balac brenin Moab myfi, o fynyddoedd y dwrain [gan ddywedyd,] tyred, melldithia i mi Iacob, tyred a ffieiddia Israel.

[Aram.

8 Pa fodd y rhegaf [yr hwn] ni regodd Duw? a pha fodd y ffieiddiaf yr hwn ni ffieiddiodd yr Arglywdd?

9 Canys o beny creigiau y gwelaf ef, ac o'r brynnau yr edrychaf arno: wele bobl yn preswylio eu hun, ac heb eu cyfrif yng hyd a'r cenhedloedd.

10 Pwy a rif lwch Iacob, a rhifedi pedwaredd ran Israel? marw a [wnelwyf o farwolaeth yr vnion, a bydded fy niwedd fel yr eiddo ynte.

[Hebr. *wnel fy enaid, neu fy enioes.*

11 A dywedodd Balac wrth Balaam, beth a wnaethoft i mi? i regu fy ngelynion i'th cymmerais, ac wele gan fendithio ti [a] bendithiaist.

12 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd, onid yr hyn a ofododd yr Arglwydd yn fyngenau, fy rhaid i mi edrych ar ei ddywedyd?

13 A dywedodd Balac wrtho ef, tyred attolwg gyd â mi i le arall, lle y gwelych hwynt; odiyno y cei weled eu cwrr eithaf hwynt vn vnic, ac ni chei eu gweled hwynt i gyd: rhega di the hwynt i mi oddi yno.

[Zophim. [Pisgah.

14 Ac efe a'i dug ef i faes [amlwg, i ben [bryn, ac a adailadodd faith allor, ac a offrymmodd fustach a hwrdd ar [bob]allor.

15 Ac a ddywedodd wrth Balac, saf ymma wrth dy boeth offrwm, a mi a âf acaw i gyfarfod [â'r Arglwydd.]

16 A chyfarfu yr Arglwydd â Balaam, *ac a osododd air yn ei enau ef, ac a ddywedodd, dychwel at Balac, a dywed fel hyn.

* Pen. 22, 35.

17 Ac efe a ddaeth atto, ac wele efe yn sefyll wrth ei boeth offrwm, a thywysogion Moab gyd ag efe: a dywedodd Balac wrtho, beth a ddywedodd yr Arglwydd?

18 Yna y cymmerodd efe ei ddammeg, ac a ddywedodd, cyfod Balac a gwrando, mab Zippor, clustynnwrando i mi.

19 Nid dyn [yw] Duw i ddywedyd celwydd, na mab dyn i edifarhau: a ddywedodd efe, ac ni chyflawna? a lefarodd efe, ac ni chyfyvira?

20 Wele cymmerais [arnaf] fendithio: a bendithiodd efe, ac ni thraeth hynny i'n ei ôl.

21 Ni welê efe anwiredd yn Iacob, ac ni welê drawsedd yn Israel: yr Arglwydd ei Dduw [sydd] gyd ag ef, ac [y mae] vdcorn floedd brenin yn myfc hwynt.

22 *Duw a'i dug hwynt allan o'r Aipht; megis nerth vnicorn [sydd] iddo.

* Num. 24, 8.

23 Canys nid [oes] fwyn [yn erbyn Iacob, ni dewiniaeth yn erbyn Israel: y pryd [hyn] y dywedir am Iacob ac am Israel, beth a wnaeth Duw?

24 Wele, y bobl a gyfyd fel llew mawr, ac fel llew ieuanc yr ymgyfyd: ni orwedd nes bwyttâ o'r yscly faeth, ac yfed gwaed y lladdedigion.

25 A dywedodd Balac wrth Balaam, gan regu na rega ef mwy, gan fendithio na fendithia ef chwaith.

26 Yna yr attebodd Balaam ac a ddywedodd wrth Balac, oni fynegais it gan ddywedyd, yr hyn oll a lefaro yr Arglwydd, hynny a wnafi?

27 A dywedodd Balac wrth Balaam, tyred attolwg, mi a'th ddygaf i le arall; ond odid bodlon fydd gan Dduw i ti ei regu ef a mi oddi yno.

28 A Balac a ddug Balaam i ben Peor, yr hwn [sydd yn] edrych tua'r diffaethwch.

[Jeshimon.

29 A dywedodd Balaam wrth Balac, adailada i mi ymma faith allor, a darpara i mi ymma faith fustach, a faith hwrdd.

30 A gwnaeth Balac megis y dywedodd Balaam, ac a offrymmodd fustach, a hwrdd ar [bob]allor.

PEN. XXIIII.

1 *Balaam yn vboi beibio ddewiniaeth ac yn prophwydo dedwyddwch i Israel.* 10 *Balac mewn dig yn ei anfon ef ymmaith.* 15 *Ynte fe yn prophwydo am ſtren Jacob, a dinſtr rhyw wledydd.*

PAn welodd Balaam mai da oedd yngolwg yr Arglwydd fendithio Israel; * nid aeth efe mewn gisote blaen i † gyrchu dewiniaeth: onid gosododd ei wyneb tua'r anialwch.

* Num. 23, 3. † Hebr. *oedd i.*

2 A chododd Balaam ei lygaid, ac wele Israel yn pebyllio yn ôl ei lwythau: a daeth yſprvd Duw arno ef.

† Hebr. *oedd i.*

3 Ac efe a gymmerodd ei ddammeg, a dywedodd, Balaam mab Beor a ddywed, a'r gwr † agoriwydd i lygaid a ddywedod.

* Num. 23, 7. † Hebr. *oedd i.*

4 Gwrandawydd geiriau Duw a ddywedodd, yr hwn a welodd weledigaeth yr Holl alluoc, yr hwn a fyrthiodd ac a agorwyd [ei] lygaid:

5 Mor hyfryd yw dy bebyll di, O Iacob, dy gyfanneddau di Israel!

6 Ymeſtynnant fel dyffrynnoedd, ac fel gerddi wrth afon, fel Aloe wydd a blannodd yr Arglwydd, fel y Cedr-wrdd wrth ddyfroedd.

7 Efe a dywallt ddwfr o'i ſtenau, a'i had [fydd] mewn dyfroedd lawer, a'i frenhiniaeth a ymgyfyd.

8 Duw a'i dug ef allan o'r Aipht: * megis nerth vnicorn [ſydd] iddo: efe a fwytty y cenhedloedd ei elynion, ac a ddrylliau eu hesgyrn, ac a'i saethau y gwanâ efe [hwynt.]

* Pen. 23, 22.

9 Efe a * grymmas [ac] a orwedd fel llew, ac fel llew mawr: pwy a'i cyfyd ef? bendigedic [ſydd] dy ſendith-wyr, a melldigedic dy felldith-wyr.

* Gen. 49, 9.

10 Ac enynnodd dig Balac yn erbyn Balaam, ac efe a darawodd ei ddwylo ynghyd: dywedodd Balac hefyd wrth Balaam, i regu fy ngelynion i'th gyrchais, ac wele ti gan fendithio a'i bendithiaiſt y tair gwaith hyn.

11 Am hynny yn awr fô i'th fangre dy hun: dywedais gan anrhydeddu i'th anrhydeddu, ac wele attaliodd yr Arglwydd di oddi wrth anrhydedd.

12 A dywedodd Balaam wrth Balac, oni leſrais wrth dy gennadau a anfonaiſt attaf, gan ddywedyd,

9 Pe rhoddei Balaei mi'n arian ac aur loneid ei
10 ni allwn drosteddu gair yr Arglwydd, i wnu-
thur da neu ddrwg, o'm meddwl fy hun? yr hyn a
lefaro yr Arglwydd, hynny a lefaraf fi,
11 Ond yr awron wele fi yn myned at fy mhobl:
tyred, mi a fynegaf i ti yr hyn a wna y bobl hyn i'th
bobl di yny ddydiau diweddaf.
12 Ac efe a gymmerth ei ddammeg, ac a ddy-
wedodd, Balaam mab Beor a ddywed, a'r gwr a
agorwyd ei lygaid a ddywed,
13 Dywed gwrandawydd geiriau Duw, gwybe-
ydd gwybodaeth y Goruchaf, a gweledydd gwe-
liggiaeth yr Holl alluoc, yr hwn a syrthiodd, ac yr
agorwyd ei lygaid.
14 Gwelaf ef, ac nid yr awron: edrychaf arno, ond
nid o agos: daw seren o Iacob, a chyfyd teyrn-
walen o Israel, ac a ddryllia ‖ gonglau Moab, ac a
ddinistria holl feibion Seth.
15 Ac Edom a feddiennir, Seir hefyd a berchen-
iogir [gan] ei elynion, ac Israel a wna rymder-
aidd.
16 A'r glwyddiaetha [yn] o Iacob, ac a ddini-
stra y gweddill o'r ddinas.
17 A phan edrychodd ar Amalec, efe a gymme-
rodd ei ddammeg ac a ddywedodd, ‖ dechreu y cen-
hedloedd [yw] * Amalec, a'i ddiwedd fydd ‖ dar-
fod am dano byth.
18 Edrychodd hefyd ar y Ceneaid, ac a gymme-
rodd ei ddammeg, ac a ddywedodd, cadarn [yw]
dy anedd, gosod yr wyt dy nyth yn y graig.
19 Anrheithir y † Ceneaid, ‖ hyd on i'th gae-
thiwo Assur.
20 Ac efe a gymmerodd ei ddammeg, ac a ddy-
wedodd, och! pwy fydd byw pan wnelo Duw hyn?
21 Llongau hefyd o derfynau Cittim a orthrym-
mant Assur, ac a orthrymmant Eber, ac yntef a
ddifyddia am dano byth.
22 A chododd Balaam, a aeth i, ac a ddychwelodd
drefn, a Balac aeth hefyd i'w ffordd yntef.

PEN. XXV.

*Israel yn Sittim yn godinebu ac yn addoli deir-
wen. 6 Phinees yn lladd Zimri a Chosbi. 10 Duw o
herwydd hynny yn rhoddi iddo ef offeiriadaeth dra-
gwyddol. 16 Rhaid y'w blino y Midianiaid.*

A Thrigodd Israel * yn Sittim, a dechreuodd y
bobl odinebu gyd a merched Moab.
2 A galwasant y bobl i aberthau eu duwiau
hwynt: a bwyttaodd y bobl, ac addolasant eu du-
wiau hynt.
3 Ac ymgyfeillodd Israel a Baal Peor; ac enyn-
nodd digofaint yr Arglwydd yn erbyn Israel.
4 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, * cym-
mer holl benaethiaid y bobl, a chrog hwynt i'r
Arglwydd ar gyfer yr haul; fel y dychwelo llid
digofaint yr Arglwydd oddi wrth Israel.
5 A dywedodd Moses wrth farn-wyr Israel,
lladdwch bob un ei ddynion, y rhai a ymgyfeilla-
sant a Baal-Peor.
6 Ac wele, gŵr o feibion Israel a ddaeth ac a
ddygodd Midianites at ei frodyr, yngolwg Moses,
ac yngolwg holl gynnulleidfa meibion Israel, a
hwynt yn wylo [wrth] ddrws pabell y cyfarfod.
7 A gwelodd * Phinees mab Eleazar, mab Aaron
yr offeiriad, ac a godôdd o ganol cynnulleidfa, ac
a gymmerodd wayw-ffon yn ei law;
8 Ac a aeth ar ol y gŵr [o] Israel i'r babell, ac
a wanodd hwynt ill dau, sef y gŵr o Israel a'r
wraig trwy ei chenddoi: ac attaliwyd y pla oddi
wrth feibion Israel.
9 A'r rai fu'rw o'r bla bedair mil ar hugain.
10 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan
ddywedyd,
11 Phinees mab Eleazar, mab Aaron yr offeiriad,
a drôdd fy nigter oddi wrth feibion Israel, (pan
eiddigeddodd efe drosof fi yn eu mysc) fel na ddife-
thais feibion Israel yn fy eiddigedd.
12 Am hynny dywed, wele fi yn rhoddi iddo
fy nghyfammod o heddwch.
13 A bydd iddo ef, ac iw hâd ar ei ôl ef, am-
mod o offeiriadaeth dragwyddol, am iddo eiddi-
geddu tros ei Dduw, a gwneuthur cymmod tros
feibion Israel.
14 A henw y gŵr o Israel yr hwn a laddwyd,
[sef] yr hwn a laddwyd gyda'r Fidianites, [oedd]
Zimri mab Salu, pennaeth tŷ [ei] dâd, o [lwyth]
Simeon.
15 A henw y wraig o Midian a laddwyd [oedd]
Cozbi merch Zur: pen cenhedl o dy mawr ym Mi-
dian oedd hwn.
16 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan
ddywedyd,
17 * Blina y Midianiaid, a lleddwch hwynt. * Pen.
18 Canys blîn ydynt arnoch trwy eu dichellion a 31.2.
ddychymmygasant i'ch erbyn yn achos Peor, ac yn
achos Cozbi merch tywysog Midian eu chwaer
hwynt, yr hon a laddwyd yn nydd y bla, o achos
Peor.

PEN. XXVI.

*1 Cynnaryd cyfrif o holl Israel yn nyffryn Moab. 52 Cyfraith i gyfranny tiroedd iaeth y tir rhyng-
thynt hwy. 57 Teulwaedd a rhifedi y Leiiaid. 63
Na adawsid vn o'r rhai a rifwyd yn Smai, ond Ca-
leb a Ioshuab*

A Bu wedi y bla, lefarn o'r Arglwydd wrth
Moses, ac wrth Eleazar fab Aaron yr offeiriad,
gan ddywedyd,
2 Cymmerwch nifer holl gynnulleidfa meibion * Pen.
Israel, * o fab ugain mlwydd ac a chod, trwy dŷ eu 1.3.
tadau, pob vn allo fyned i ryfel yn Israel.
3 A llefarodd Moses ac Eleazar yr offeiriad wr-
thynt yn rhosfydd Moab, wrth yr Iorddonen ar gy-
fer Iericho, gan ddywedyd,
4 [Rhilwch y bobl] o fab ugain mlwydd ac y- * Pen.
chod, * megis y gorchymynnodd yr Arglwydd wrth 1.2.
Moses, a meibion Israel y rhai a ddaethant allan o
dir yr Aipht.
5 Ruben * cyntafanedic Israel: meibion Ruben, *Gen.46.
[o] Hanoch, tylwyth yr Hanochiaid: o Phalu, ty- 8.Exod.6.
lwyth y Phaliaid: 14.1 Chron.
6 O Hesron, tylwyth yr Hesroniaid: o Carmi, 5.1.
tylwyth y Carmiaid.
7 Dymma dylwyth y Rubeniaid; a'i rhifedi-
gion oedd dair mil a deugain, a saith gant, a dec
ar hugain.
8 A meibion Phalu [oedd] Eliab.
9 A meibion Eliab, Nemuel, a Dathan, ac A-
biram: dymma y Dathan ac Abiram, rhai enwog
yn y gynnulleidfa, y rhai a * ymgynhenasant yn * Pen.
erbyn Moses, ac yn erbyn Aaron, ynghynnulleid- 16.1.
fa Corah, pan ymgynhenasant yn erbyn yr Ar-
glwydd.
10 Ac agorodd y ddaiar ei safn, ac a'i llyngcodd
hwynt, a Chorah hefyd, pan fu farw y gynnulleidfa,
pan ddifaodd y tân ddeng-ŵr a deugain, a dau cant:
a hwy a aethant yn arwydd.
11 Ond meibion Corah ni buant feirw.
12 Meibion Simeon wrth eu tylwythau; o Ne-
muel, tylwyth y Nemueliaid: o Iamin, tylwyth y
Iaminiaid; o Iacin, tylwyth y Iaciniaid:
13 O Zerah, tylwyth y Zerahiaid; o Saul, ty-
lwyth y Sauliaid.
14 Dymma dylwyth y Simeoniaid, dwy fil a'r hu-
gain a dau cant.
15 Meibion Gad wrth eu tylwythau, o Zephon, tylwyth

tylwyth y Zephoniaid, o Haggi, tylwyth yr Haggiaid, o Suni, tylwyth y Suniaid:

16 O Oznis tylwyth yr Oznïaid, o Eri, tylwyth yr Eriaid:

17 O Arod, tylwyth yr Arodiaid, o Areli, tylwyth yr Areliaid.

18 Dymma deuluoedd meibion Gad dan eu rhif, deugain mil, a phum cant.

*Ge.38.3 & 46.12.

19 Meibion Iuda [oedd] * Er ac Onan: a bu farw Er ac Onan yn nhîr Canaan.

20 A meibion Iuda wrth eu teuluoedd: o Selah, tylwyth y Selaniaid; o Pharez, tylwyth y Phareziaid: o Zerah, tylwyth y Zerahiaid.

*Gen.38. 2,&c. & 46.12.

21 A meibion * Pharez oedd, o Hesron, tylwyth yr Hesroniaid: o Hamul, tylwyth yr Hamuliaid.

22 Dymma dylwyth Iuda dan eu rhif: onid pedair mil pedwar vgain mil, a phum cant.

23 Meibion Issachar wrth eu tylwythau [oedd,] o Tolah, tylwyth y Tolaiaid; o Puah, tylwyth y Puniaid:

24 O Iasub, tylwyth y Iasubiaid; o Simron, tylwyth y Simroniaid.

25 Dymma deuluoedd Issachar dan eu rhif, pedair mil, a thrugain mil, a thrychant.

26 Meibion Zabulon wrth eu teuluoedd [oedd,] o Sered tylwyth y Sardiaid: o Elon, tylwyth yr Eloniaid: o Iahleel, tylwyth Iahleeliaid.

27 Dymma deuluoedd y Zabuloniaid dan eu rhif, tri vgain mîl, a phum cant.

28 Meibion Ioseph wrth eu teuluoedd [oedd] Manasseh, ac Ephraim.

*Iosua. 17.1.

29 Meibion Manasseh [oedd:] o * Machir, tylwyth y Machiriaid: a Machir a genhedlodd Gilead: o Gilead [y mae] tylwyth y Gileadiaid.

30 Dymma feibion Gilead, [o] Iezer, tylwyth y Ieezeriaid: o Helec, tylwyth yr Heleciaid:

31 Ac [o] Asriel, tylwyth yr Asrieliaid: ac [o] Sechem, tylwyth y Sechemiaid.

32 Ac [o] Semida, tylwyth y Semidiaid: ac [o] Hepher, tylwyth yr Hepheriaid.

*Pen. 27.1.

33 A * Zalphaad mab Hepher nid oedd iddo feibion, onid merched: a henwau merched Zalphaad [oedd,] Mahlah, a Noah, Hoglah, Milcah, a Thirzah.

34 Dymma dylwyth Manasseh: a'i rhifedigion [oedd] ddeuddeng mil a deugain, a faith gant.

35 Dymma feibion Ephraim wrth eu teuluoedd: o Suthelah, tylwyth y Sutheliaid: o Becher, tylwyth y Becheriaid: o Tahan, tylwyth y Tahaniaid.

36 Ac dymma feibion Suthelah: o Eran, tylwyth yr Eraniaid.

37 Dymma dylwyth meibion Ephraim trwy eu rhifedigion, deuddeng mil ar hugain a phum cant: dymma feibion Ioseph wrth eu teuluoedd.

38 Meibion Beniamin wrth eu teuluoedd [oedd,] o Bela, tylwyth y Belaiaid: o Asbel, tylwyth yr Asbeliaid: o Ahiram, tylwyth yr Ahiramiaid.

39 O Sephupham, tylwyth y Sephuphamiaid: o Hupham, tylwyth yr Huphamiaid.

40 A meibion Bela oedd Ard, a Naaman: [o Ard yr ydoedd] tylwyth yr Ardiaid: o Naaman, tylwyth y Naamaniaid.

41 Dymma feibion Beniamin yn ôl eu teuluoedd: dan eu rhif yr [oeddynt] yn bum mil a deugain a chwe chant.

42 Dymma feibion Dan, yn ôl eu teuluoedd: o Suham, tylwyth y Suhamiaid: dymma dylwyth Dan yn ol eu teuluoedd.

43 A holl dylwyth y Suhamiaid [oedd] yn ôl eu rhifedigion, bedair mil a thrugain, a phedwar cant.

44 Meibion Aser wrth eu teuluoedd [oedd] o Iimna, tylwyth y Iimnaiid: o Iesui, tylwyth y Iesuiaid: o Beriah, tylwyth y Beriaid.

45 O feibion Beriah [yr oedd] o Heber, tylwyth yr Heberiaid: o Malciel, tylwyth y Malcieliaid.

46 Acenw merch Aser [ydoedd] Sarah.

47 Dymma deuluoedd meibion Aser yn ôl eu rhifedigion, tair mîl ar ddec a deugain, a phedwar cant.

48 Meibion Nephtali wrth eu teuluoedd [oedd,] o Iahzeel, tylwyth y Iahzeeliaid: o Guni, tylwyth y Guniaid.

49 O Iezer, tylwyth y Iezeriaid: o Silem, tylwyth y Silemiaid.

50 Dymma dylwyth Nephtali yn ôl eu teuluoedd dan eu rhif, pum mil a deugain, a phedwar cant.

51 Dymma rifedigion meibion Israel, chwe chan mil, a mil, saith gant, a dec ar hugain.

52 A lleferodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

53 I'r rhai hyn y rhennir y tîr yn etifeddiaeth, yn ôl rhifedi yr henwau.

54 I* lawer y chwanegi 'r etifeddiaeth, ac i *Pen. ychydig prinhâ 'r etifeddiaeth: rhodder [i] bob un ei etifeddiaeth yn ôl ei rifedigion.

55 Etto * wrth goelbren y rhennir y tîr, wrth *Ios. henwau llwythau eu tadau yr etifeddant.

56 Wrth farn y coelbren y rhennir ei etifeddiaeth rhwng llawer ac ychydig.

57 * Ac dymma rifedigion y Leiiaid wrth eu *Pen. teuluoedd; o Gerson, tylwyth y Gersoniaid: o Cohath, tylwyth y Cohathiaid: o Merari, tylwyth y Merariaid.

58 Dymma dylwythau y Leiiaid; tylwyth y Libniaid, tylwyth yr Hebroniaid, tylwyth y Mahliaid, tylwyth y Musiaid, tylwyth y Corathiaid: Cohath hefyd a genhedlodd Amram.

59 A henw gwraig Amram [oedd] Iochebed * merch Lefi, yr hon a aned i Lefi yn yr Aipht; *Exod. 2.1. hi a ddug i Amram, Aaron, a Moses, a Miriam eu chwaer hwynt.

60 A ganed i Aaron, Nadab, ac Abihu, Eleazar, ac Ithamar.

61 A bu farw * Nadab ac Abihu, pan offrymasant dân dieithr ger bron yr Arglwydd.

62 A'i rhifedigion oedd dair mil ar hugain, [ef] pob gwryw o fab misyriad ac vchod; canys ni chyfrifwyd hwynt ym mysc meibion Israel, am na roddwyd iddynt etifeddiaeth ym mhlith meibion Israel.

63 Dymma rifedigion Moses ac Eleazar yr offeiriad, y rhai a rifasant feibion Israel yn rhosydd Moab, wrth yr Iorddonen, ar gyfer Ieriche.

64 Ac yn y rhai hyn nid oedd vno rifedigion Moses ac Aaron yr offeiriad, pan rifasant feibion Israel yn anialwch Sinai.

65 Canys dywedasei yr Arglwydd am danynt, * gan farw y byddant feirw yn yr anialwch: ac ni adawsid o honynt vn, ond Caleb mab Iephunneh, a Iosuah mab Nun.

PEN. XXVII.

1 Merched Zalphaad yn cyfiawnhâu etifeddiaeth, a'i phriodi etifeddiaethau. 12 Moses wedi ei rybuddio am ei farwolaeth, yn ymbil am gael vn yn ei le. 18 Ac yn penyrio Iosuah i gael ei le ef.

YNa y daeth merched * Zalphaad, mab Hepher, *Pen. mab Gilead, mab Machir, mab Manasseh, o 26.33. dylwyth Manasseh mab Ioseph: (ac dymma henwau ei merched ef, Mahlah, Noah, Hoglah, Milcah, a Thirzah,)

* Ac

a Deu. 18. 3. ger bron Moses, a cher bron Eleazar yr offeiriad, a cher bron y pennaethiaid, a'r holl gynulleidfa, [wrth] ddrws pabell y cyfarfod, gan ddywedyd,

2 a Ein tâd ni a fu farw yn yr anialwch, ac nid oedd efe yn-cyfe y gymmalleidfa a ymgasclodd yn erbyn yr Arglwydd ynghynnulleidfa Corah, onid bu farw mewn i bechod ei hun y bu farw, ac nid oedd meibion iddo.

4 Pa ham y † cymmerymmaith henw ein tâd ni o fewn ei deulwyth, am nad oes iddo fab? dod i ni feddiant yn mysc brodyr ein tâd.

5 A dug Moses ein hawl hwynt ger bron yr Arglwydd.

6 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

7 Y mae merched Zalphaad yn dywedyd yn uniawn: gan roddi, dyro iddynt feddiant etifeddiaeth yn mysc brodyr en tâd: trosta iddynt etifeddiaeth en tâd.

8 Llefara hefyd wrth feibion Israel, gan ddywedyd, pan fyddo marw vn, ac heb fab iddo, trosliwch ei etifeddiaeth ef iw ferch.

9 Ac oni [bydd] merch iddo, rhoddwch ei etifeddiaeth ef iw brodyr.

10 Ac oni [bydd] brodyr iddo, yna rhoddwch ei etifeddiaeth ef i frodyr ei dâd.

11 Ac oni [bydd] brodyr iw dâd, yna rhoddwch ei etifeddiaeth ef iw gâr nessaf iddo o'i dylwyth, a meddianned [hwnnw] hi: a bydded [hyn] i feibion Israel yn ddeddf farnedigaeth, megis y gorchymynnodd yr Arglwydd wrth Moses.

12 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, b dring i'r mynydd Abarim hwn, a gwêl y tir a roddais i feibion Israel.

13 Ac wedi it ei weled, c titheu a gesclir at dy bobl, fel y casclwyd Aaron dy frawd.

14 Canys yn anialwch Zin, wrth gymmen y gynulleidfa, y gwrthryfelasoch yn erbyn fyngair, i'm sancteiddio wrth y dwfr yn eu golwg hwynt: d dyma ddwfr [cynnen Cades yn anialwch Zin.

15 A llefarodd Moses wrth yr Arglwydd, gan ddywedyd,

16 Gosoded yr Arglwydd, Duw ysprydion pob cnawd, vn ar y gymmalleidfa,

17 Yr hwn a elo allan o'i blaen hwynt, ac a ddelo i mewn o'i blaen hwynt, a'r hwn a'i dygo hwynt allan, ac a'i dygo hwynt i mewn: fel na byddo cymmalleidfa yr Arglwydd fel defaid m [byddo] bugail arnynt.

18 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, cymmer attat Iosuah fab Nun, y gŵr [y mae] yr yspryd ynddo, a gosot dy law arno.

19 A dod ef i sefyll ger bron Eleazar yr offeiriad, a cher bron yr holl gynulleidfa: a dôd orchymyn iddo ef yn eu golwgdi hwynt.

20 A dod o'th ogoniant di arno ef, fel y gwrandawo holl gynulleidfa meibion Israel [arno.]

21 A sâfed ger bron Eleazar yr offeiriad, yr hwn a ofyn gyngbor trosto ef, yn ôl barn e Vrim, ger bron yr Arglwydd: wrth ei air ef yr âut allan, ac wrth ei air ef y deuant i mewn; efe a holl feibion Israel gydag ef, a'r holl gymmalleidfa.

22 A gwnaeth Moses megis y gorchymynnodd yr Arglwydd iddo, a gymmerodd Iosuah, ac a barodd iddo sefyll ger bron Eleazar yr offeiriad, a cher bron yr holl gynnulleidfa.

23 Ac efe a osododd ei ddwylaw arno, ac a rodd orchymmyn iddo, megis y llefarasei yr Arglwydd trwy law Moses.

PEN. XXVIII.

1 *Dod yn rhodd eadw offrymmau.* 3 *Y poeth-offrwm gwastadol.* 9 *Yr offrwm ar y Sabboth,* 11 *ar y lloer newydd,* 16 *ar y Pasc,* 26 *yn ŵyl y blaen-ffrwythau.*

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

2 Gorchymmyn i feibion Israel, a dywed wrthynt, gwiliwch am offrymma i mi fy offrwm, a'm bara i'm hebyrth tanllyd o arogl † peraidd, yn eu tymmor. † *Hebr. fy llonyddwch.*

3 A dywed wrthynt, b dymma'r aberth tanllyd a offrymmwch i'r Arglwydd; dau oen flwyddiaid berffaith gwbl † bob dydd, yn boeth offrwm gwastadol. b Exod. 29.38. † *Hebr. mewn diwrnod.*

4 Vn oen a offrymmi di y boreu, a'r oen arall a offrymmi di † yn yr hwyr. † *Hebr. rhwng y ddau hwyr.*

5 A decfed ran Epha o beillied yn cfwyd offrwm, wedi ei gymmysc trwy bedwaredd ran c Hin o olew coethedic. c Exod. 29.40. Lev. 2.1.

6 [Dymma] y poeth offrwm gwastadol a [wnaed yn mynydd Sinai, yn arogl peraidd, yn aberth tanllyd i'r Arglwydd. d Exod.

7 A'i ddiod offrwm [fydd] bedwaredd ran Hin gyd â phob oen: pâr dywallt y ddiod gref yn ddiod offrwm i'r Arglwydd yn y cyssegr. e *Neu, ordeiniwyd.*

8 Yr ail oen a offrymmi yn yr hwyr: megis bwyd offrwm y boreu, a'i ddiod offrwm, yr offrymmi ef, yn aberth tanllyd o arogl peraidd i'r Arglwydd.

9 Ac ar y dydd Sabboth, dau oen blwyddiaid perffaith gwbl, a dwy ddecfed ran a beillied, yn fwyd offrwm, wedi ei gymmysc trwy olew, a'i ddiod offrwm.

10 Dymma boeth offrwm pob Sabboth, heb law y poeth offrwm gwastadol, a'i ddiod offrwm.

11 Ac ar ddechreu eich misoedd yr offrymmwch, yn boeth offrwm i'r Arglwydd, ddau o fustych ieuainge, ac vn hwrdd, [a] saith oen blwyddiaid perffaith gwbl:

12 A thair decfed ran o beillied, yn fwyd offrwm, wedi ei gymmysc u drwy olew, gyd â phob bustach, a dwy ddecfed ran o beillied, yn fwyd offrwm, wedi ei gymmysc trwy olew, gyd â phob hwrdd:

13 A phob vn ddecfed ran o beillied, yn fwyd offrwm, wedi ei gymmysc u drwy olew, gyd â phob oen: yn offrwm poeth, o arogl peraidd, yn aberth tanllyd i'r Arglwydd.

14 A'i diod offrwm fydd hanner Hin gyd â bustach, a thrydedd ran Hin gyd â hwrdd, a phedwaredd ran Hin o win gyd ag oen; dymma boeth offrwm mis yn ei fis, trwy fisoedd y flwyddyn.

15 Ac vn bwch geifr [fydd] yn boeth aberth i'r Arglwydd; heb law y gwastadol boeth offrwm, yr offrymmir ef a'i ddiod offrwm.

16 Ac yn y mis cyntaf, f ar y pedwerydd dydd ar ddec o'r mis, [y bydd] Pasc yr Arglwydd. f Exod. 12.18. Lev. 23.5.

17 Ac ar y pymthecfed dydd o'r mis hwn [y bydd] yr wyl: saith niwrnod y bwyttêir bara croyw.

18 Ar g y dydd cyntaf [y bydd] cymanfa sanctaidd, na wnewch ddim gwaith waith [ynddo.] g Levit. 23.7.

19 Ond offrymmwch yn aberth tanllyd, [ac] yn boeth offrwm i'r Arglwydd, ddau o fustych ieuainge, ac vn hwrdd, a saith oen blwyddiaid: byddant genych yn berffaith gwbl.

20 Ei bwyd offrwm hefyd fydd o beillied wedi ei gymmysc drwy olew; tair decfed ran gyd â bustach, a dwy ddecfed ran gyd â hwrdd, a offrymmwch chwi.

21 Bob vn ddecfed ran yr offrymmwch gyd â phob oen, o'r saith oen.

22 Ac vn bwch yn bech aberth, i wneuthur cymmod drosoch.

23 Heb law poeth offrwm y boreu, yr hwn [sydd] boeth offrwm gwastadol, yr offrymmwch hyn.

24 Fel

24 Fel hyn yr offrymmwch ar [bob] dydd o'r ſaith niwrnod, fwyd aberth tanllyd o arogl peraidd i'r Arglwydd: hŵ law y poeth offrwm gwaſtadol yr offrymmir ef, a'i ddiod offrwm.

25 Ac ar y ſeithfed dydd, cymanfa ſanctaidd fydd i chwi, dim caeth-waith nis gwnewch.

26 Ac ar ddydd eich blaen-ffrwythau, pan offrymmoch fwyd offrwm newydd i'r Arglwydd, wedi eich wythnoſau; cymanfa ſanctaidd fydd i chwi; dim caeth-waith nis gwnewch.

27 Ond offrymmwch ddau ſuſtach ieuainge, yn hwrdd, a ſaith oen blwyddiaid, yn boeth offrwm, o arogl peraidd i'r Arglwydd.

28 A [bydded] eu bwyd offrwm o beillied wedi ei gymyſcu drwy olew; tair decfed ran gyd â phob buſtach, dwy ddecfed ran gyd â phob hwrdd.

29 Bob yn ddecfed ran gyd â phob oen, o'r ſaith oen.

30 Vn bwch geifr i wneuthur cymmod troſoch.

31 Heb law y poeth offrwm gwaſtadol, a'i fwyd offrwm, yr offrymmwch [hya;] (bydd-ant gennych yn berffaith-gwbl) ynghyd a'i diod offrwm.

PEN. XXIX.

1 Yr offrymmau ar wyl yr vdcyrn, 7 Ar y dydd y cyſtuddiant eu hencidiau, 13 Ac ar wyth niwrnod gwyl y pebyll.

2 Leuit. 23.24. AC yn y ſeithfed mis, ar y [dydd] cyntaf o'r mis, y bydd i chwi gymanfa ſanctaidd, dim caeth-waith nis gwnewch: dydd i gamu vdcyrn fydd eſe i chwi.

2 Ac offrymmwch offrwm poeth yn arogl peraidd i'r Arglwydd; vn buſtach ieuange, vn hwrdd, ſaith o ŵyn blwyddiaid perffaith-gwbl,

3 A'i bwyd offrwm o beillied wedi ei gymyſcu drwy olew; tair decfed ran gyd â buſtach, a dwy ddecfed ran gyd â hwrdd:

4 Ac vn ddecfed ran gyd â phob oen, o'r ſaith oen.

5 Ac vn bwch geifr yn bech aberth, i wneuthur cymmod troſoch:

6 Heb law poeth offrwm y mis, a'i fwyd offrwm, a'r poeth offrwm gwaſtadol, a'i fwyd offrwm, a'i diod offrwm hwynt, wrth eu defod hwynt, yn arogl peraidd, yn aberth tanllyd i'r Arglwydd.

2 Leuit. 16.29. & 23.27. 7 *Ac ar y decfed [dydd] o'r ſeithfed mis hwn, cymanfa ſanctaidd fydd i chwi: yna cyſtuddiwch eich eneidiau: dim gwaith nis gwnewch [ynddo.]

8 Ond offrymmwch boeth offrwm i'r Arglwydd yn arogl peraidd, vn buſtach ieuange, vn hwrdd, ſaith oen blwyddiaid; byddant berffaith-gwbl gennych.

9 A'i bwyd offrwm ſydd o beillied wedi ei gymyſcu trwy olew, tair decfed ran gyd â buſtach, a dwy ddecfed ran gyd â hwrdd.

10 Bob yn ddecfed ran, gyd â phob oen o'r ſaith oen.

11 Vn bwch geifr yn bech aberth, heb law pech aberth y cymmod, a'r poeth offrwm gwaſtadol, a'i fwyd offrwm, a'i diod offrymmau.

12 Ac ar y pymthecfed dydd o'r ſeithfed mis, cymanfa ſanctaidd fydd i chwi; dim caeth-waith nis gwnewch; eithr cedwch wŷl i'r Arglwydd ſaith niwrnod.

13 Ac offrymmwch offrwm poeth, aberth tanllyd o arogl peraidd i'r Arglwydd, tri ar ddec o ſuſtych ieuainge, dau hwrdd, pedwar ar ddec o ŵyn blwyddiaid; byddant berffaith-gwbl.

14 A'i bwyd offrwm ſydd o beillied wedi ei gymyſcu drwy olew; tair decfed ran gyd â phob buſtach, o'r tri buſtach ar ddec: dwy ddecfed ran gyd â phob hwrdd, o'r ddau hwrdd:

15 A phob yn ddecfed ran gyd â phob oen, o'r pedwar oen ar ddec.

16 Ac vn bwch geifr yn bech aberth, heb law y poeth offrwm gwaſtadol, ei fwyd offrwm, a'i diod offrwm.

17 Ac ar yr ail dydd [yr offrymmwch] ddeuddeg mhuſtach ieuainge, dau hwrdd, pedwar ar ddec o ŵyn blwyddiaid perffaith-gwbl.

18 A'i bwyd offrwm, a'i diod offrwm, gyd â'r buſtych, gyd â'r hyrddod, a chyd â'r ŵyn [ſydd] yn ôl eu rhifedi, wrth y ddefod.

19 Ac vn bwch geifr yn bech aberth, heb law y poeth offrwm gwaſtadol, a'i fwyd offrwm, a'i diod offrymmau.

20 Ac ar y trydydd dydd vn buſtach ar ddec, dau hwrdd, pedwar ar ddec o ŵyn blwyddiaid perffaith-gwbl.

21 A'i bwyd offrwm, a'i diod offrwm, gyd â'r buſtych, gyd â'r hyrddod, a chyd â'r ŵyn [ſydd] yn ôl eu rhifedi wrth y ddefod:

22 Ac vn bwch geifr yn bech aberth, heb law y poeth offrwm gwaſtadol, a'i fwyd offrwm, a'i ddiod offrwm.

23 Ac ar y pedwerydd dydd, deng-nhuſtach, dau hwrdd, pedwar a'r ddec o ŵyn blwyddiaid perffaith-gwbl.

24 Eu bwyd offrwm, a'i diod offrwm, gyd â'r buſtych, gyd â'r hyrddod, a chyd â'r ŵyn [ſydd] yn ôl eu rhifedi, wrth y ddefod.

25 Ac vn bwch geifr yn bech aberth, heb law y poeth offrwm gwaſtadol, ei fwyd offrwm, a'i diod offrwm.

26 Ac ar y pummed dydd, naw buſtach, dau hwrdd, pedwar ar ddec o ŵyn blwyddiaid perffaith-gwbl.

27 A'i bwyd offrwm, a'i diod offrwm, gyd â'r buſtych, gyd â'r hyrddod, a chyd â'r ŵyn [ſydd] yn ôl eu rhifedi, wrth y ddefod.

28 Ac vn bwch yn bech aberth, heb law y poeth offrwm gwaſtadol, a'i fwyd offrwm, a'i diod offrwm.

29 Ac a'r y chwechfed dydd, wyth o fuſtych, dau hwrdd, pedwar ar ddec o ŵyn blwyddiaid perffaith-gwbl:

30 A'i bwyd offrwm, a'i diod offrwm, gyd â'r buſtych, gyd â'r hyrddod, a chyd â'r ŵyn [ſydd] yn ôl eu rhifedi, wrth y ddefod.

31 Ac vn bwch yn bech aberth, heb law y poeth offrwm gwaſtadol, ei fwyd offrwm, a'i diod offrwm.

32 Ac ar y ſeithfed dydd, ſaith o fuſtych, dau hwrdd, pedwar ar ddec o ŵyn blwyddiaid perffaith gwbl:

33 A'i bwyd offrwm, a'i diod offrwm, gyd â'r buſtych, gyd â'r hyrddod, a chyd â'r ŵyn, [ſydd] yn ol eu rhifedi, wrth eu defod.

34 Ac vn bwch yn bech aberth, heb law y poeth offrwm gwaſtadol, ei fwyd offrwm a'i diod offrwm.

35 Ar *yr wythfed dydd, vchel-wŷl ſydd i chwi: *Leui. 23.36. dim caeth-waith nis gwnewch [ynddo.]

36 Ond offrymmwch offrwm poeth, aberth tanllyd o arogl peraidd i'r Arglwydd, vn buſtach, vn hwrdd, ſaith o ŵyn blwyddiaid perffaith-gwbl:

37 Eu bwyd offrwm, a'i diod offrwm, gyd â'r buſtach, a chyd â'r hwrdd, a chyd â'r ŵyn [ſydd] yn ôl eu rhifedi, wrth y ddefod.

38 Ac vn bwch yn bech aberth, heb law y poeth offrwm gwaſtadol, ei fwyd offrwm, a'i diod offrwm.

39 Hyn a *wnewch i'r Arglwydd ar eich gwyliau, heb law eich addunedau, a'ch offrymmau gwir-fodd, gyd â'ch offrymmau poeth, a'ch offrymmau bwyd,

offrymmau diod, a'ch offrymmau

20 A dywedodd Moſes wrth ſeibion Iſrael, yn
ſ[illegible]yn ôll a orchymynaſei yr Arglwydd wrth
Moſes.

PEN. XXX.

1 *Na ellir torri addunedau, 3 ond addunedmor-*
yn iſaunc, 6 gwraig wrieg, 9 gwraig weddw,
a'r cyfreithic.

A Llefarodd Moſes wrth bennaethiaid llwythau meibion Iſrael gan ddywedyd, dymma y peth a orchymynnodd yr Arglwydd.

2 Os addunedа gŵr addunedi'r Arglwydd, neu dyngu llw gan rwymo rhwymedigaeth ar ei enaid o hono na haloged ei air, gwnaed yn ôl yr hyn oll a ddêl allan o'i enau.

3 Ac os addunedа benyw addunedi'r Arglwydd, a rhwymo [ei hun] â rhwymedigaeth yn nhŷ ei thâd, yn ei hieuenctyd;

4 A chlywed o'i thâd ei hadduned a'i rhwymedigaeth, yr hwn a rwymodd hi ar ei henaid, a thewi o'i thâd wrthi: yna ſafed ei holl addunedau phob rhwymedigaeth a rwymodd hi ar ei henaid a ſaif.

5 Ond os ei thad a bâr iddi dorri, ar y dydd y clywo efe: o'i holl addunedau, a'i rhwymedigaethau y rhai a rwymodd hi ar ei henaid, ni ſaif [yn:] a maddeu'r Arglwydd iddi, o achos mai ei thâd a barodd iddi dorri.

6 Ac os hi oedd yn eiddo gŵr, pan † addunodd, neu pan lefarodd o'i gwefuſau beth a rwymo ei henaid hi,

7 A chlywed o'i gŵr, a thewi wrthi y dydd y clywo: yna ſafed ei hadduned: a'i rhwymedigaethau y rhai a rwymodd hi ar ei henaid a ſaifant.

8 Ond os ei gŵr ar y dydd y clywo a bâr iddi dorri, efe a ddiddymma ei hadduned, yr hwn [ſydd] arni, a thraethiad ei gwefuſau'r hwn a rwymodd hi ar ei henaid; a'r Arglwydd a faddeu iddi.

9 Ond addunedy weddw, a'r yſcaredic, yr hyn oll a rwymo hi ar ei henaid a ſaif arni.

10 Ond os [yn] nhŷ ei gŵr yr addunedodd, neu y rhwymodd hi rwymedigaeth ar ei henaid trwy lw;

11 A chlywed o'i gŵr, a thewi wrthi, heb peri iddi dorri; yna ſafed ei holl addunedau, a phob rhwym a rwymodd hi ar ei henaid a ſaif.

12 Ond os ei gŵr gan ddiddymmu a'i diddymma hwnt y dydd y clywo; ni ſaif dim a ddaeth allan o'i gwefuſau, o'i hadduned au, ac o rwymedigaeth ei henaid; ei gŵr a'i diddymodd hwynt, a'r Arglwydd a faddeu iddi.

13 Pôb adduned a phôb rhwymedigaeth llw, i gyſtuddio'r enaid, ei gŵr a'i cadarnha, a'i gŵr a'i diddymma.

14 Ac os ei gŵr gan dewi a daw wrthi, o ddydd i ddydd, yna y cadarnhaodd efe ei holl addunedau, neu ei holl rwymedigaethau y rhai [oedd] arni; cadarnhaodd hwynt, pan dawodd wrthi, y dydd y clybu efe [hwynt.]

15 Ac os efe gan ddiddymmu a'i diddymma hwynt wedi iddo glywed; yna efe a ddwg ei hanwiredd hi.

16 Dymma y deddfau a orchymynnodd yr Arglwydd wrth Moſes, rhwng gŵr a'i wraig, a rhwng tâd a ferch, yn ei hieuenctyd, [yn] nhŷ ei thâd.

PEN. XXXI.

Yſpeilio'r Midianiaid a lladd Balaam. 13 Moſes yn ddig wrth y ſwyddogion am gadw y gwra-
ddod yn fyw. 19 Pa fodd y glanhêir y milwyr,

a'i carcharorion, a'i hyſcilyſaeth. 25 Y modd y mae rhannu'r yſpail. 48 Yr offrwm ewyllyſgar a dryſor-dy yr Arglwydd.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 *Dial ſeibion Iſrael ar y Midianiaid; wedi [hynny] ti a *geſclir at dy bobl. *Pen.25. 17.

3 A llefarodd Moſes wrth y bobl, gan ddywedyd, arfogwch o honoch wŷr i'r rhyfel, ac ânt yn erbyn Midian, i roddi dial yr Arglwydd ar Midian. *Pen. 27.13.

4 †Mil o bôb llwyth o holl lwythau Iſrael, a anfonwch i'r rhyfel. † Hebr. Mil o lwyth.

5 A rhoddaſant o filoedd Iſrael ſil o [bôb] llwyth [ſef] deudeng mil, o rai wedi eu harfogi [i'r] rhyfel. mil o lwyth.

6 Ac anfonnodd Moſes hwynt i'r rhyfel, mil o [bôb] llwyth; hwynt a Phinees mab Eleazar yr offeiriad [a anfonodd eſe] i'r rhyfel, a dodrefn y cyſſegr, a'r vdcyrn i vtcânu yn ei law.

7 A hwy a ryfelaſant yn erbyn Midian, megis y gorchymynodd yr Arglwydd wrth Moſes, ac a laddaſant bôb gwryw.

8 Brenhinoedd Midian heſyd a laddaſant hwy, gyd â'i lladdedigion [eraill,] *ſef Efi, a Recem, a Zur, a Hur, a Reba, pum brenin Midian; Balaam *Ioſuah 13.21. hefyd mab Beor a laddaſant hwy â'r cleddyf.

9 Meibion Iſrael a ddaliaſant heſyd yn garcharorion wragedd Midian, a'i plant, ac a yſpeiliaſant eu holl anifeiliaid hwynt, a'i holl dda hwynt, a'i holl olud hwynt.

10 Eu holl ddinaſoedd heſyd drwy eu trigfannau, a'i holl dŷrau a loſcaſant â than.

11 A chymmeraſant yr holl yſpail, a'r holl gaffaeliad, o ddyn, ac o anifail.

12 Ac a ddygaſant at Moſes, ac at Eleazar yr offeiriad, ac at gynnulleidfa meibion Iſrael, y carcharorion, a'r caffaeliad, ar yſpail, i'r gwerſyll, yn rhoſydd Moab, y rhai [ydynt] wrth yr Iorddonen ar gyfer Iericho.

13 Yna Moſes ac Eleazar yr offeiriad, a holl benaduriaid y gynnulleidfa, a aethant iw cyfarfod hwynt o'r tu allan i'r gwerſyll.

14 A digiodd Moſes wrth ſwyddogion y ſyddin capteniaid y miloedd, a chapteniaid y cantoedd, y rhai a ddaethant o frwydr y rhyfel.

15 A dywedodd Moſes wrthynt, a adawſoch chwi bôb benyw yn fyw?

16 Wele *hwynt trwy air Balaam a barafaſant i feibion Iſrael wneuthur camwedd yn erbyn yr Arglwydd, yn achos Peor, a bu plâ ynghynnulleidfa yr Arglwydd. *Num. 25.2. 2.per.2. 15.

17 Am hynny *lleddwch yn awr bob gwryw o blentyn, a lleddwch bôb benyw a fu iddi a wnaeth â gŵr, trwy orwedd gydag ef. *Barn. 21.11. † Hebr. Gwryw.

18 A phôb plentyn o'r benwyaid y rhai ni bu iddynt a wnaethant â gŵr, cedwch yn fyw i chwi.

19 Ac arhoſwch chwithau o'r tu allan i'r gwerſyll ſaith niwrnod: pôb vn a laddodd ddyn, a *pôb vn a gyffyrddodd wrth laddedig, ymlanhewch y trydydd dydd a'r ſeithfed dydd, chwi a'ch carcharorion. *Num. 19.11.

20 Pôb gwiſc heſyd, a phôb dodrefnyn croen, a phôb gwaith o [ſtew] geifr, a phôb lleſtr pren, a lanhewch chwi.

21 A dywedodd Eleazar yr offeiriad wrth y rhyfel-wŷr y rhai a aethent i'r rhyfel; dymma ddeddf y gyfraith, a orchymynnodd yr Arglwydd wrth Moſes.

22 Yn vnic yr aur, a'r arian, y prês, yr hairn, yr alcam, a'r plwm:

23 Pob dim a ddioddefo dân, a dynuwch trwy'r tân, a glân fydd; ac etto efe a lanheir *â'r dwfr ne- *Pen. 19.9. naill-

naillduaeth; a'r hyn oll ni ddioddefo dân, tynnwch trwy 'r dwfr [yn vnic.]

24 A golchwch eich gwiſcoedd ar y ſeithfed dydd, a glân fyddwch, ac wedi hynny deuwch i'r gwerſyll.

25 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

† Hebr. o'r gaeth-glud. 26 Cymmer nifer yr yſpail † a gaed, o ddyn ac o anifail, ti ac Eleazar yr offeiriad, a phennau cenedl y gymmuleidfa.

27 A rhanna y caffaeliad yn ddwyran, rhwng y rhyfelwŷr a aethant i'r filwriaeth, a'r holl gymmuleidfa.

28 A chyſot deyrnged i'r Arglwydd gan y rhyfelwyr y rhai a aethant allan i'r filwriaeth: vn enaid o [bôb] pum cant o'r dynion, ac o'r eidionnau, ac o'r aſſynnod, ac o'r defaid.

29 Cymmerwch [hyn] o'i hanner hwynt; a dyro i Eleazar yr offeiriad, yn dderchafel offrwm yr Arglwydd.

30 Ac o hanner meibion Iſrael y cymmeri vn rhan o [bôb] dec a deugain, o'r dynion, o'r eidionnau, o'r aſſynnod, ac o'r ‖ defaid, [ac] o bôb anifail, a dôd hwynt i'r Leſiaid, y rhai ydynt yn cadw cadwriaeth Tabernacl yr Arglwydd.

‖ Hyn, geiſr, new, proidd.

31 A gwnaeth Moſes ac Eleazar yr offeiriad, megis y gorchymynnodd yr Arglwydd wrth Moſes.

32 A'r caffaeliad [ſef] gweddill yr yſpail, yr hon a ddygaſei pobl y filwriaeth, oedd chwe chan mil, a phymthec a thrugain o filoedd o ddefaid.

33 A deuddec a thrugain mil o eidionnau.

34 Ac vn mil a thrugain o aſſynnod.

35 Ac o ddynion, o fenwyaid ni buaſei iddynt a wnaethent â gwr, drwy orwedd gyd ag ef, ddeuddeng mil ar hugain o eneidiau.

36 A'r hanner, [ſef] rhan y rhai a aethent i'r rhyfel, oedd o rifedi defaid drychan mil, a dwy ar bymthec ar hugain o filoedd, a phum cant.

37 A theyrnged yr Arglwydd o'r defaid oedd chwechant, a phymthec a thrugain.

38 A'r eidionnau [oedd] vn mil ar bymthec ar hugain, a'i teyrnged i'r Arglwydd [oedd] deuddec a thrugain.

39 A'r aſſynnod [oedd] ddeng mil ar hugain, a phum cant; a'i teyrnged i'r Arglwydd [oedd] vn a thrugain.

40 A'r dynion [oedd] vn mil ar bymthec; a'i teyrnged i'r Arglwydd [oedd] ddeuddec enaid ar hugain.

41 A Moſes a rodd deyrnged offrwm derchafel yr Arglwydd i Eleazar yr offeiriad, megis y gorchymynaſei yr Arglwydd wrth Moſes.

42 Ac o ran meibion Iſrael, yr hon a rannaſei Moſes oddi wrth y mil-wyr,

43 Sef rhan y gymmuleidfa o'r defaid, oedd drychan mil, a dwy ar bymthec ar hugain o filoedd, a phum cant:

44 Ac [o'r] eidionnau, vn mil ar bymthec ar hugain:

45 Ac [o'r] aſſynnod, deng mil ar hugain, a phum cant:

46 Ac [o'r] dynion, vn mil ar bymthec:

47 Ie cymmerodd Moſes o hanner meibion Iſrael, vn rhan o [bôb] dec a deugain, o'r dynion ac o'r anifeiliaid, ac a'i rhoddes hwynt i'r Leſiaid oedd yn cadw cadwriaeth Tabernacl yr Arglwydd, megis y gorchymynaſei yr Arglwydd wrth Moſes.

48 A'r ſwyddogion y rhai [oedd] ar filoedd y llu, a ddaethant at Moſes, [ſef] capteniaid y miloedd, a chapteniaid y cantoedd.

49 A dywedaſant wrth Moſes, dy weiſion a gymmeraſant nifer y gwŷr o tyſel [a roddais] dan ein dwylo ni, ac nid oes ŵr yn eiſon o honom.

50 Am hynny yr ydym yn offrymmu offrwm i'r Arglwydd, pôb vn yr hyn a gafodd, yn offerynnau yn gadwynau, yn freichledau, yn fodrwyau, yn gleiddyſau ac yn dorchau, i wneuthur cymmod tros ein heneidiau ger bron yr Arglwydd.

51 A chymmerodd Moſes ac Eleazar yr offeiriad, yr aur ganddynt; y dodrefn gweithgar oll.

52 Ac yr ydoedd holl aur yr offrwm derchafel, yr hwn a offrymmaſant i'r Arglwydd, oddi wrth gapteniaid y miloedd, ac oddiwrth gapteniaid y cantoedd, yn vn mil ar bymthec, ſaith gant, a deg a deugain o ſiclau.

53 (Yſpeiliaſei y gwŷr o tyſel, pôb vn iddo ei hun.)

54 A chymmerodd Moſes, ac Eleazar yr offeiriad, yr aur gan gapteniaid y miloedd a'r cantoedd, ac a'i dygaſant i babell y cyfarfod, yn goffadwriaeth dros feibion Iſrael, ger bron yr Arglwydd.

PEN. XXXII.

1 Y Rubeniaid a'r Gadiaid yn gofyn am breſiſ. ddiaeth y tu hwynt i'r Iordonen. 6 Moſes yn eu ceryddu hwynt. 16 Hwythau yn cynnyg iddo eſmwythau wrth ei ſodl. 33 Moſes yn rhoddi iddynt y wlâd. 39 Hwythau yn ei goreſgyn hi.

A Chyr ydoedd anifeiliaid lawer i feibion Ruben, a llawer iawn i feibion Gad: a gwelſant dîr Iazer, a'r thir Gilead, ac wele y lle yn lle [dâs] i anifeiliaid. * Gen. 31.46.

2 A meibion Gad, a meibion Ruben a ddaethant, ac a ddywedaſant wrth Moſes, ac wrth Eleazar yr offeiriad, ac wrth bennaduriaid y gymmuleidfa, gan ddywedyd,

3 Ataroth, a Dibon, a Iazer, a Nimrah, a Heſbon, ac Elealeh, a Sebam, a Nebo, a Beon,

4 [Sef] y tîr a darawodd yr Arglwydd o flaen cynnulleidfa Iſrael, tîr i anifeiliaid yw eſe, ac [y mae] i'th weiſion anifeiliaid.

5 A dywedaſant, os cawſom ffafor yn dy olwg, rhodder y tîr hwn i'th weiſion yn feddiant: na phâr i ni fyned tros yr Iorddonen.

6 A dywedodd Moſes wrth feibion Gad, ac wrth feibion Ruben, a â eich brodyr i'r rhyfel, ac a eiſteddwch chwithau ymma?

† Hebr. torred gan mab. 7 A pha ham y † digalonnwch feibion Iſrael, rhac myned troſodd i'r tîr a rodd yr Arglwydd iddynt?

8 Felly y gwnaeth eich tadau, pan anfonais hwynt o Cades Barnea i edrych y tîr.

9 Canys aethant i fyny hyd * ddyffryn Eſcol, a gwelſant y tîr a digalonnaſant feibion Iſrael, rhac myned i'r tîr a roddaſei yr Arglwydd iddynt. * Num. 13.24.

10 Ac enynnodd digllonedd yr Arglwydd y dydd hwnnw, ac eſe a dyngodd, gan ddywedyd,

11 Diau na chaiff yr vn * o'r dynion a ddaethant i fyny o'r Aipht, o fab vgain mlwydd ac vchod, weled y tîr a addewais trwy lŵ i Abraham, i Iſaac, ac i Iacob, am na chyflawnaſant [wneuthur] ar fy ôl i: * Num. 14.28.

12 Ond Caleb mab Iephunneh y Cenezïad, a Ioſuah mab Nun; canys cyflawnaſant [wneuthur] ar ôl yr Arglwydd.

13 Ac enynnodd digllonedd yr Arglwydd yn erbyn Iſrael, a gwnaeth iddynt gyrwydro yn yr anialwch deugain mlhynedd; nes darfod yr holl oes a wnaethei ddrygioni yngolwg yr Arglwydd.

14 Ac wele, chwi a godaſoch yn lle eich tadau, yn gymyrch dynion pechadurus, i chwanegu ar angerdd llid yr Arglwydd wrth Iſrael.

15 Os

ddwy chwelwch oddi ar ei ôl ef, yna efe a âd
ddiot arno yn yr anialwch, a chwi a ddinistriwch
o hall ddoe hyny.

37 A hwy a ddaethant atto ef, ac a ddywedas-
ant wrthynnau defaid a adaliadasant ni ymma i'n
hanifeiliaid, a dinasoedd a'n plant.

38 Ac ni a ymarfogwn yn fuan o flaen meibion
Israel, hyd oni ddygom hwynt iw lle eu hun: a'n
plant a arhosant yn y dinasoedd caeroc rhag tri-
bulation y tîr.

39 Ni ddychwelwn ni i'n tai, nes i feibion Israel
berchenogi pôb vn o'i etifeddiaeth.

40 Canys ni etifeddwn ni gyd a hwynt o'r tu
hwnt i'r Iorddonen, ac oddi yno allan; am ddy-
fod ein etifeddiaeth i ni o'r tu ymma i'r Iorddo-
nen, tua'r dwyrain.

41 A * dywedodd Moses wrthynt, os gwnewch y
peth hyn, os ymarfogwch i'r rhyfel o flaen yr Ar-
glwydd:

42 Ac o pôb vn o honoch dros yr Iorddonen yn
arfog o flaen yr Arglwydd, nes iddo yrru ymmaith
ei elynion o'i flaen:

43 A darostwng y wlad o flaen yr Arglwydd, yna
wedi hynny y cewch ddychwelyd, ac y byddwch
ddiniwed ger bron yr Arglwydd, a cher bron Israel;
a hyd y tîr hwn yn etifeddiaeth i chwi o flaen
yr Arglwydd.

44 Ond os chwi ni wnewch felly hyn; wele pechu
yr erbyn yr Arglwydd; a gwybyddwch
y goddiwedda eich pechod chwi.

45 Adeiledwch i chwi ddinasoedd i'ch plant, a
chorlannau i'ch defaid, a gwnewch yr hyn a ddaeth
allan o'ch genau.

46 A Refarodd meibion Gad, a meibion Ruben
wrth Moses, gan ddywedyd; dy weision a wnânt
megis y mae fy arglwydd yn gorchymmyn.

47 Ein plant, ein gwragedd, ein hanifeiliaid, a'n
holl ifeiliaid fyddant ymma, yn ninasoedd Gi-
lead.

48 A'th * weision a ânt trosodd o flaen yr Ar-
glwydd i'r rhyfel, pôb vn yn arfog i'r filwriaeth,
megis ymae fy arglwydd yn llefaru.

49 A gorchymmynodd Moses i Eleazar yr offei-
riad, ac i Iosua fab Nun, ac i bennau cenedl Illwy-
thau meibion Israel, o'i plegic hwynt.

50 A dywedodd Moses wrthynt, os meibion Gad
a meibion Ruben a ânt dros yr Iorddonen gyd â
chwi, pôb vn yn arfog i'r rhyfel o flaen yr Ar-
glwydd, a darostwng y wlâd o'th blaen; yna
rhoddwch iddynt wlad Gilead yn berchennoga-
eth.

51 Ac onid ânt drosodd gydâ chwi yn arfogi-
on, ymmeriant ar etifeddiaeth yn eich mysc chwi
yngwlad Canaan.

52 A meibion Gad, a meibion Ruben a attebas-
sant, gan ddywedyd, fel y llefarodd yr Arglwydd
wrth ei weision, felly y gwnawn ni.

53 Nyni a awn trosodd i dîr Canaan yn arfogi-
on gerbyr Arglwydd, fel [y byddo] meddiant
ein etifeddiaeth o'r tu ymma i'r Iorddonen gen-
nym ni.

54 A * rhoddt Moses iddynt, [fef] i feibion Gad,
ac i feibion Ruben, ac i hanner llwyth Manasseh
mab Ioseph, frenhiniaeth Schon brenin yr Amori-
aid, a brenhiniaeth Og brenin Basan, y wlâd a'i
dinasoedd ar hyd y terfynau, [fef] dinasoedd y
wlâd oddi amgylch.

55 A meibion Gad a *adeiladasant Dibon, ac
Ataroth, ac Aroer,

56 Ac Atroth Sophan, a Iazer, a Iogbeah,

57 A Bethnimrah, a Betharan, dinasoedd caeroc;
a chorlannau defaid.

58 A meibion Ruben a adeiladasant Hesbon, Ele-
aleh, a Chiriathaim:

59 Nebo hefyd a Baalmeon (wedi troi eu hen-
wau) a Sibmah: ac a henwasant henwau ar y di-
nasoedd a adeiladasant.

60 A * meibion Machir mab Manasseh a aethant * Gen.
i Gilead, ac a'i hennillasant hi, ac a yrrasant ym- 15.23.
aith yr Amoriaid oedd yndi.

61 A rhodd Moses Gilead i Machir fab Manas-
seh, ac efe a drigodd yndi.

62 Ac * aeth Iair mab Manasseh, ac a ennillodd * Deut.
eu pentrefydd hwynt, ac a'i galwodd hwynt ‖ Ha- 3 14.
uoth Iair. ‖ Trefydd

63 Ac aeth Nobah, ac a ennillodd Cenath a'i Iair.
phentrefydd, ac a'i galwodd ar ei enw ei hun,
Nobah.

PEN. XXXIII.

1 *Dwy daith a deugain yr Israeliaid.* 50 *Bod yn rhaid dinistrio y Canaaneiaid.*

DYmma deithiau meibion Israel, y rhai a ddae-
thant allan o dîr yr Aipht, yn eu llnoedd, dan
law Moses ac Aaron.

2 A Moses a scrifennodd eu mynediad hwynt
allan yn ôl eu teithiau, wrth orchymyn yr Ar-
glwydd: ac dymma eu teithiau hwynt yn eu my-
nediad allan.

3 A hwy a gychwynnasant * o Rameses, yn y mis * Exod.
cyntaf, at y pymthecfed dydd o'r mis cyn- 12.37.
taf: trannoeth wedi * Pasc yr aeth meibion
Israel allan, â llaw vchel, yngolwg yr Aipht-
iaid oll.

4 (A'r Aiphtiaid oedd yn claddu pôb cyntafa-
nedic, y rhai a laddasei'r Arglwydd yn eu mysc:
a gwnaethei yr Arglwydd farn yn erbyn eu duwi-
au hwyut hefyd.)

5 A meibion Israel a gwchwynnasant o Rame-
ses, ac a wersyllasant yn Succoth.

6 A chychwynnasant o * Succoth, a gwersylla- * Exod.
sant yn Etham, yr hon [ydd] yngliwrr yr ani- 13.20.
al wch.

7 A chychwynnasant o Etham, a throesant dra-
chefn i Pi-hahiroth, yr hon [ydd] o flaen Baal-Se-
phon; ac a wersyllasant o flaen Migdol.

8 A chychwynnasant o Pi-hahiroth, ac aethant
trwy ganol y môr i'r anialwch, a cherddasant * Exod.
daith tri diwrnod yn anialwch Etham, a gwer- 15.22.
syllasant yn Marah.

9 A chychwynnasant o Marah, a daethant i
Elim: ac yn Elim [yr ydoedd] deuddec o fyn- * Exod.
honnau dwfr, a dec a thrugain o balm-wydd: a 15.27.
gwersyllasant yno.

10 A chychwynnasant o Elim, a gwersyllasant
wrth y môr côch.

11 A chychwynnasant oddi wrth y môr côch, a
gwersyllasant yn * anialwch Sin. * Exod.

12 Ac o anialwch Sin y chychwynnasant, ac y 16. 1.
gwersyllasant yn Dophcah.

13 A chychwynnasant o Dophach, a gwersylla-
sant yn Alus.

14 A chychwynnasant o Alus, a gwersyllasa-
sant yn * Rephidim, lle nid oedd dwfr i'r bobl * Exod.
iw yfed. 17.1.

15 A chychwynnasant o Rephidim, a gwersylla-
sant yn anialwch Sinai.

16 A chychwynnasant o anialwch Sinai, a gw- * Exod.
ersyllasant yn ‖ Kibroth Hattaauah. 19.1.

17 A chychwynnasant o Kibroth Hattaauah, a nosnb, 11.34.
gwersyllasant yn Hazeroth.

18 A chychwynnasant o Hazeroth, a gwersylla- * Numb.
sant yn Rithmah. 11.35.

19 A chychwynnasant o Rithmah, a gwersylla- ‖ Beddau'r blys.
sant yn Rimmon Parez.

20 A chychwynnaſant o Rimmon Parez, a gwerſſyllaſant yn Libnah.

21 A chychwynnaſant o Libnah, a gwerſſyllaſant yn Riſſah.

22 A chychwynnaſant o Riſſah, a gwerſſyllaſant yn Cehelathah.

23 A chychwynnaſant o Cehelathah, a gwerſſyllaſant ym mynydd Sapher.

24 Chychwynnaſant o ſynedd Sapher, a gwerſſyllaſant yn Haradah.

25 A chychwynnaſant o Haradah, a gwerſſyllaſant yn Maceloth.

26 A chychwynnaſant o Maceloth, a gwerſſyllaſant yn Tahath.

27 A chychwynnaſant o Tahath, a gwerſſyllaſant yn Tarah.

28 A chychwynnaſant o Tarah, a gwerſſyllaſant yn Mithcah.

29 A chychwynnaſant o Mithcah, a gwerſſyllaſant yn Haſmonah.

* Deut. 10.6. 30 A chychwynnaſant o Haſmonah, a gwerſſyllaſant yn Moſeroth.

31 A chychwynnaſant o Moſeroth, a gwerſſyllaſant yn Bene Iaacan.

32 A chychwynnaſant o Bene Iaacan, a gwerſſyllaſant yn Horhagidgad.

33 A chychwynnaſant o Horhagidgad, a gwerſſyllaſant yn Iotbathah.

34 A chychwynnaſant o Iotbathah, a gwerſſyllaſant yn Ebronah.

35 A chychwynnaſant o Ebronah, a gwerſſyllaſant yn Ezion Gaber.

36 A chychwynnaſant o Ezion Gaber, a gwerſſyllaſant yn * anialwch Sin, hwnnw yw Cades.

*Numb. 20.1.

*Numb. 20.22. 37 A chychwynnaſant o * Cades, a gwerſſyllaſant ym-mynydd Hor, ynghwrr tîr Edom.

*Numb. 20.25. deut. 32. 50. 38 Ac *Aaron yr offeiriad a aeth i ſynydd Hor, wrth orchymyn yr Arglwydd, ac a fu farw yno, yny ddengeinfed flwyddyn wedi dyfod meibion Iſrael allan o dir yr Aipht, yn y pummed mîs, ar [dydd]cyntaf o'r mis.

39 Ac Aaron [oedd] fab tair blwydd ar hngain a chant, pan fu farw ym mynydd Hor.

*Numb. 21.1. 40 A brenin * Arad y Canaanead, yr hwn oedd yn trigo yn y dehau yn nhîr Canaan, a glybu o ddyfodiad meibion Iſrael.

*Numb. 21.4. 41 A chychwynnaſant o * ſynydd Hor, a gwerſſyllaſant yn Zalmonah.

42 A chychwynnaſant o Zalmonah, a gwerſſyllaſant yn Punon.

*Numb. 21.10. 43 A chychwynnaſant o Punon, a gwerſſyllaſant yn * Oboth.

44 A chychwynnaſant o Oboth, a gwerſſyllaſant yn ‖ Ije Abarim, ar derfyn Moab.

‖ Neu, Carnedd-au Abarim. 45 A chychwynnaſant o Ije Abarim, a gwerſſyllaſant yn Dibon Gad.

46 A chychwynnaſant o Dibon Gad, a gwerſſyllaſant yn Almon Diblathaim.

47 A chychwynnaſant o Almon Diblathaim, a gwerſſyllaſant ym mynyddoedd Abarim o flaen Nebo.

48 A chychwynnaſant o ſynyddoedd Abarim, a gwerſſyllaſant yn rhoſſydd Moab, wrth yr Iorddonen ar gyfer Iericho.

‖ Neu, Abel. 49 A gwerſſyllaſant wrth yr Iorddonen, o Beth Ieſimoth hyd ‖ waſtadedd * Sittim, yn rhoſſydd Moab.

*Numb. 31.5. 50 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, yn rhoſſydd Moab wrth yr Iorddonen ar gyfer Iericho, gan ddywedyd.

51 Llefara wrth feibion Iſrael, a dywed wrthynt, pan eich bod chwi yn * myned tros yr Iorddonen i dir Canaan;

52 Gyrrwch ymmaith holl drigolion y tîr o'ch blaen, a diniſtriwch eu holl luniau hwynt, a diniſtriwch hefyd eu holl ddelwau tawdd, a dinyſgrwch hefyd eu holl uchelfeudd hwynt.

53 A goreſcynwch y tîr, a thrigwch ynddo: canys rhoddais y tîr i chwi iw berchennogi.

54 Rhennwch hefyd y tîr yn etifeddiaeth rhwng eich teuluoedd wrth goel-bren, * yr amlaf chwanegwch ei etifeddiaeth, a bydded eiddo *ſydd* y mwy lle yr êl y coelbren allan iddo: yn ol llwythau eich tadau yr etifeddwch.

55 Aconi yrrwch ymmaith breſſwylwyr y tîr o'ch blaen, yna y bydd y rhai a * weddillwch o honynt yn * getluri yn eich llygaid, ac yn ddrain yn eich ystlyſſau, a blinant chwi yn y tîr y trigwch ynddo.

56 A bydd, megis yr amcenais wneuthur iddynt hwy, y gwnaf i chwi.

PEN. XXXIIII.

Terfynau y wlâd. 16 Henwau y rhai a rannant y tîr.

1 A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Gorchymyn i feibion Iſrael a dywed wrthynt, pan ddeloch chwi i dîr Canaan, (dymma y tîr a ſyrth i chwi yn etifeddiaeth *ſef* gwlâd Canaan yn ei therfynau.)

3 A'ch tu * dehau fydd o anialwch Sin ger llaw Edom: a therfyn y dehau fydd i chwi, o gwr y pen môr heli, tua'r dwyrain.

4 A'ch terfyn a amgylchyna o'r dehau i riw Acrabbim, ac â troſſodd i Sin: a'i ſynediad allan fydd o'r dehau i Cades Barnea, ac â allan i Hazar-Adar, a throſſodd i Azmon.

5 A'r terfyn a amgylchyna o Azmon i afon yr Aipht, a'i ſynediad ei allan a fydd tua'r môr.

6 A therfyn y gorllewin fydd y môr mawr i chwi, ſef y terfyn hwn fydd i chwi yn derfyn gorllewin.

7 A hwn fydd trefyn y gogledd i chwi, o'r môr mawr y tueddwch i ſynydd Hor.

8 O ſynydd Hor y tueddwch nes dyfod i Hamath, a mynediad y terfyn fydd i Zedad.

9 A'r terfyn a â allan tua Ziphron, a'i ddiwedd ei fydd yn Hazar Enan; hwn fydd terfyn y gogledd i chwi.

10 A therſynwch i chwi yn derfyn y dwyrain, o Hazar Enan i Sepham.

11 Ac aed y terfyn i wared o Sepham i Ribla, at du dwyrain Ain: a deſcynned y terfyn, ac aed hyd † ystlys môr Cinnereth tua'r dwyrain.

12 A'r terfyn â i wared tua'r Iorddonen, a'i diwedd fydd y mor heli: dymma y tîr fydd i chwi a'i derfynau oddi amgylch.

13 A gorchymynodd Moſes i feibion Iſrael, gan ddywedyd: dymma y tîr a reunwch yn etifeddiaethau wrth goel-bren, yr hwn a orchymynodd yr Arglwydd ei roddi i'r naw llwyth, ac i'r hanner llwyth.

14 Canys cymmeraſei llwyth meibion Reuben yn ôl tŷ eu tadau, a llwyth meibion Gad yn ôl tŷ eu tadau, a hanner llwyth Manaſſeh, cymmeraſant *meddaf* eu hetifeddiaeth.

15 Dau lwyth a hanner llwyth a gymmeraſant eu hetifeddiaeth o'r tu yma i'r Iorddonen yn agos i Iericho, tua'r dwyrain a chodiad haul.

16 Llefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moſes, gan ddywedyd,

17 Dy-

17 Dymma hefwau y gwŷr a rannant y tîr yn etifeddiaeth i chwi, * Eleazar yr offeiriad, a Iosuah mab Nun.

18 Ac yn pemaeth o bob llwyth a gymmerwch i rannu y tîr yn etifeddiaethau.

19 Ac fel dymma henwau y gwŷr: o lwyth Iudah, Caleb mab Iephunneh.

20 Ac o lwyth meibion Simeon, Semuel mab Amihud.

21 O lwyth Beniamin, Elidad mab Cisson.

22 A Bucci mab Iogli yn bennaeth o lwyth meibion Dan.

23 O feibion Ioseph, Haniel mab Ephod, yn bennaeth tros lwyth meibion Manasseh.

24 Cemuel hefyd mab Siphtan, yn bennaeth tros lwyth meibion Ephraim.

25 Ac Elisaphan mab Pharnach, yn bennaeth tros lwyth meibion Zabulon.

26 Paltiel hefyd mab Asan, yn bennaeth tros lwyth meibion Issachar.

27 Ac Ahihud mab Salomi, yn bennaeth tros lwyth meibion Aser.

27 Ac yn bennaeth tros lwyth meibion Nephtali, Pedahel mab Ammihud.

28 Dymma y rhai a orchymynnodd yr Arglwydd iddynt rannu etifeddiaethau i feibion Israel yn tîr Canaan.

PEN. XXXV.

1 Rhoddi wyth dref a dengain a'i pentrefi i'r Lefiaid, a'i mesur. 6 Chwech o'r rhai hyny yn drefi noddfa. 9 Cyfraith Hawrddiaeth. 31 Ac na gellir ei datrysgio.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, yn rhosfa Moab, wrth yr Iorddonen, yn agos i Ierico, gan dywedyd,

2 Gorchymmyn i feibion Israel * roddi o honynt i'r Lefiaid o etifeddiaeth eu meddiant ddinasoedd i dreigio ynddi, at: rhoddwch hefyd i'r Lefiaid faes pentrefol wrth y dinasoedd o'i hamgylch.

3 A'r dinasoedd fyddant iddynt i dreigio [ynddynt] a'i pentrefol fesydd fyddant iw haniveiliaid, ac iw cyfoeth, ac iw holl fwyst-filod.

4 A meusydd pentrefol y dinasoedd y rhai a roddwch i'r Lefiaid [a gymhaeddant] o fûr y ddinas mewn allan, fil o gufyddau o amgylch.

5 A mesurwch o'r tu allan i'r ddinas, o du'r dwyrain ddwy fil o gufyddau, a thu a'r dehau ddwy fil o gufyddau, a thu a'r gorllewin ddwy fil o gufyddau, a thu a'r gogledd ddwy fil o gufyddau; a'r ddinas [fydd] yn y canol; hyn fydd iddynt yn feusydd pentrefol y dinasoedd.

6 Ac o'r dinasoedd a roddwch i'r Lefiaid [bydded] * chwech yn ddinasoedd noddfa, y rhai a roddwch fel y gallo y llawrudding ffoi yno: a rhoddwch ddwy ddinas a deugain attynt yn ychwaneg.

7 Yr holl ddinasoedd a roddwch i'r Lefiaid [fydd] yn ddinas a deugain, hwynt a'i pentrefol feusydd.

8 A'r dinasoedd y rhai a roddwch [fydd] o feibion meibion Israel; oddi ar yr aml [eu dinasoedd] y rhoddwch yn aml, ac oddi ar y prin y rhoddwch yn brin; pob un yn ôl ei etifeddiaeth â etifeddant, a rydd i'r Lefiaid o'i ddinasoedd.

9 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan dywedyd,

10 Llefara wrth feibion Israel a dywed wrthynt * pan eloch tros yr Iorddonen i dîr Canaan,

11 Yna gosodwch i chwi ddinasoedd; dinasoedd noddfa fyddant i chwi; ac yno y ffŷ y llawrudding a laddo dyn mewn anwybyddfed.

12 A'r dinasoedd fyddant i chwi yn noddfa rhag y dialudd: fel na ladder y llawrudding hyd oni safo ger bron y gynnulleidfa mewn barn.

13 Ac o'r dinasoedd y rhai a roddwch, chwech fydd i chwi yn ddinasoed noddfa.

14 Tair dinas a roddwch o'r tu ymma i'r Iorddonen, a thair dinas a roddwch yn nhîr Canaan: dinasoedd noddfa fyddant hwy.

15 I feibion Israel, ac i'r dieithr, ac i'r ymdeithydd *a fyddo* yn eu mysc, y bydd y chwe dinas hyn yn noddfa: fel y gallo pob vn a laddo ddyn mewn anwybyddfed ffoi yno.

16 Ac * os ag offeryn haiarn y tarawodd ef fel y bu farw, llawrudding yw efe: ladder llawrudding yn farw. * Exod. 21.14.

17 Ac os â chartref law yr hon y byddei efe farw o'i phlegit, y trawodd ef a'i farw; llawrudding yw efe, ladder y llawrudding yn farw.

18 Neu os efe a'i tarawodd ef â llaw-ffon, yr hon y bydde efe farw o'i phlegit, a'i farw; llawrudding yw efe, ladder y llawrudding yn farw.

19 Dialudd y gwaed a ladd y llawrudding; pan gyfarfyddo ag ef, efe a'i lladd ef.

20 Ac os * mewn cas y gwthiai efe ef, neu y teifl atto mewn bwriad, fel y byddo efe farw, * Deut. 19.11.

21 Neu ei daro ef â'i law, mewn gelynaftra, fel y byddo farw; ladder yn farw yr hwn a'i tarawodd; llofrudd yw hwnnw: dialudd y gwaed a ladd y llofrudd pan gyfarfyddo ag ef.

22 Ond * os yn ddiymmwth, heb elynaftra y gwthiai efe ef, neu teifl atto vn offeryn yn ddiswriad: * Exod. 21.13.

23 Neu *ei daro ef* â chartrec, y byddei efe farw o'i phlegit, heb ei weled ef; a pheri iddi syrthio arno, fel y byddo farw, ac efe heb fod yn elyn, ac heb geisio niwed iddo ef:

24 Yna barned y gynnulleidfa rhwng y tarawudd, a dialudd y gwaed, yn ôl y barnedigaethau hyn.

25 Ac achubed y gynnulleidfa y llofrudd, o law dialudd y gwaed, a rhoced y gynnulleidfa ef i ddinas ei noddfa yr hon y ffoddefe iddi: a thriged yntef ynddi hyd farwolaeth yr arch-offeiriad, yr hwn a enneiniwyd â'r olew cyssegredic.

26 Ac os y llofrudd gan fyned â allan o derfyn dinas ei noddfa, yr hon y ffoddefe iddi:

27 A'i gael o ddialudd y gwaed allan o derfyn dinas ei noddfa, a lladd o ddialudd y gwaed y llofrudd, † na *rodder baul* gwaed yn ei erbyn: † *Hebr.* *Ni bydd gwaed iddo.*

28 Canys o fewn dinas ei noddfa y dylyd drigo hyd farwolaeth yr arch-offeiriad, ac wedi marwolaeth yr arch-offeiriad, dychweled y llofrudd i dîr ei etifeddiaeth.

29 A hyn fydd i chwi yn ddeddf farnedic drwy eich cenhedlaethau, yn eich holl drigfannau.

30 Pwy bynnac a laddo ddyn, wrth a * ddywedo tyttion y lleddir y llofrudd: ac vn tyſt ni chaiff dyſtiolaethu yn erbyn dŷn i beri iddo farw. * Deut. 17.6. & 19.15. mat. 18. 16.2.cor. 13.1. heb. 10.28.

31 Hefyd na chymmerwch iawn am enioes y llofrudd, yr hwn ſydd euog i farw; ond ladder ef yn farw.

32 Ac na chymmerwch iawn gan yr hwn a ffodd i ddinas ei noddfa, er cael dychwelyd i drigo yn y tîr, hyd farwolaeth yr offeiriad.

33 Fel na halogoch y tîr *yr ydych* ynddo; canys y gwaed; hwn a haloga y tîr: a'r tîr ni lanheir oddi wrth y gwaed a dywallter arno, ond â gwaed yr hwn a'i tywalltodd.

34 Am hynny nac aflanhâ y tîr y trigoch ynddo, yr hwn yr ydwyfi yn preſſwylio yn ei ganol: canys myfi yr Arglwydd ydwyf yn preſſwylio ynghanol meibion Israel.

PEN. XXXVI.

1 Bod yn rhaid i etifeddesau, y briodi yn eu llwythau eu hunain, 7 rhag symmudo yr etifeddiaeth oddiwrth y llwyth. 10 Merched Zalphaad yn priodi meibion eu hewythr frawd eu tâd.

PEnnau cenedl tylwyth meibion Gilead, mab Machir, mab Manasseh, o dylwyth meibion Ioseph, a ddaethant hefyd, ac a lefarasant ger bron Moses a chere bron y pennaduriaid, [sef] pennau cenhedlmeibion Israel,

* pen. 27.7. Iosua 17.3. 2 Ac a ddywedasant, *yr Arglwydd a orchymynnodd i'm harglwydd, roddi y tîr yn etifeddiaeth i feibion Israel wrth goelbren: a'm harglwydd a orchymynwyd gan yr Arglwydd i roddi etifeddiaeth Zalphaad ein brawd iw ferched.

3 Os hwy a fyddant wraged i rai o feibion llwythau eraill meibion Israel, yna y cymmerir ymmaith eu hetifeddiaeth hwynt oddiwrth etifeddiaeth ein tadau ni, ac a'i chwanegir at etifeddiaeth y llwyth y byddant hwy ddyfod, a pherthynoir at randir ein etifeddiaeth ni.

4 A phan fyddo y Iubili i feibion Israel, yna y chwanegir eu hetifeddiaeth hwynt at etifeddiaeth llwyth y rhai y byddant hwy ddyfod: a thorrir eu hetifeddiaeth hwynt oddi wrth etifeddiaeth llwyth ein tadau ni.

5 A gorchymynnodd Moses i feibion Israel, yn ol gair yr Arglwydd, gan ddywedyd, mae llwyth meibion Ioseph yn dywedyd yn union.

6 Dymma y peth a orchymynnodd yr Arglwydd am ferched Zalphaad, gan ddywedyd, bydded iddant wraged a'r [rhai] y byddo da yn eu golwg eu hun: * ond i rai o dylwyth llwyth eu tâd y bo hun y byddant yn wraged.

7 Felly ni threigla etifeddiaeth meibion Israel o lwyth i lwyth, canys glynu y wna bob vn o feibion Israel yn etifeddiaeth llwyth ei dadau ei hun.

8 A phob merch yn etifeddu etifeddiaeth o lwythau meibion Israel, a fydd wraig i vn o dylwyth llwyth ei thâd ei hun: fel yr etifeddo meibion Israel bob vn etifeddiaeth ei dadau ei hun.

9 Ac na threigled etifeddiaeth o lwyth i lwyth arall; canys llwythau meibion Israel a lynant bob vn yn ei etifeddiaeth ei hun.

10 Megis y gorchymynnodd yr Arglwydd wrth Moses, felly y gwnaeth merched Zalphaad.

11 Canys Mahlah, Tirzah, a Hoglah, a Milcah, * Noah, merched Zalphaad, fuant yn wraged i feibion eu hewythredd.*

12 [I wŷr] o dylwyth Manasseh fab Ioseph, y buant yn wraged: a thrigodd eu hetifeddiaeth hwynt wrth lwyth tylwyth eu tâd.

13 Dymma y gorchymynion, a'r barnedigaethau, a orchymynodd yr Arglwydd i feibion Israel trwy law Moses, yn rhosydd Moab, wrth yr Iorddonen, yn agos i Iericho.

¶ PVMMED LLYFR MOSES YR hwn a elwir Deuteronomium.

PEN. I.

1 Araith Moses yn niwedd y dieugeinfed flwyddyn, yn adrodd yr fyrr eirian o'r holl hiſtori, 6 Am addewid Duw, 9 Am osod ſwyddogion arnynt, 19 Am ddanfon yr yſpiwyr i chwilio'r wlad. 39 Am ddigofaint Duw am eu hanghredadeith. 41 A'i hannyfydd dodhwy.

DYmma y geiriau a ddywedodd Moses wrth holl Israel, o'r tu ymma i'r Iorddonen yn yr anialwch, ar y rhos gyferbyn a'r [môr côch, rhwng Paran a Thophel, a Laban, a Hazeroth, a Dizahab.

* Num. 21.14. 2 (*Taith yn diwrnod ar ddec ſydd o Horeb, ffordd yr eir i fynydd Seir, hyd Cades Barnea.)

3 A bu yn y ddeugeinfed flwyddyn, yn yr vnfed mis ar ddec, ar y dydd cyntaf o'r mis, i Moses lefaru wrth feibion Israel, yn ol yr hyn holl a orchymynaſei yr Arglwydd iddo *i ddywedyd wrthynt:

* Num. 21.24. 4 Wedi iddo ladd *Sehon brenin yr Amoriaid, yr hwn oedd yn trigo yn Hesbon, ac Og brenin Basan, yr hwn oedd yn trigo yn Astaroth, o fewn Edrai.

5 O'r tu ymma i'r Iorddonen yngwlâd Moab y dechreuodd Moses egluro y gyfraith hon, gan ddywedyd,

6 Yr Arglwydd ein Duw a lefarodd wrthym ni yn Horeb, gan ddywedyd, digon i chwi drigo *hyd yn ôyn* yn y mynydd hwn:

† Hebr. *cymydogion.* 7 Dychwelwch, a chychwynnwch chagoch, ac ewch i fynydd yr Amoriaid, ac iw holl †gyfagos *leoedd*; i'r rhos, i'r mynydd, ac i'r dyffryn, ac i'r dehau, ac i berthladd y môr, i dîr y Canaaneaid, ac i Libanus, hyd yr afon fawr, afon Euphrates.

* Gen. 15. 18. & 17. 7, 8. 8 Wele rhoddais y wlâd o'ch blaen chwi: ewch i mewn, a pherchennogwch y wlâd yr hon a dyngodd yr Arglwydd i'ch tadau chwi, i Abraham, i Isaac, ac i Iacob, ar ei rhoddi iddynt, ac iw hâd ar eu hôl hwynt.

9 A mi a lefarais wrthych * yr amſer hwnnw, gan ddywedyd, ni allaſi fy hun eich cynnal chwi.

10 Yr Arglwydd eich Duw a'ch lluoſogodd chwi, ac wele chwi heddyw fel ſêr y nefoedd o luoſogrwydd.

11 (Arglwydd Dduw eich tadau a'ch cynnyddo yn fil lluoſocach nag ydych, ac a'ch bendithio fel y llefarodd efe wrthych.)

12 Pa wedd y dygwn fy hun eich blinder, eich baich, a'ch ymryſon chwi?

13 Moeſwch iwch wŷr doethion, a deallus, a rhai hynod trwy eich llwythau, ſef, y goſodwn hwynt yn bennau arnoch chwi.

14 Ac attebaſoch fi, a dywedaſoch, da yw gwneuthur y peth a ddywedaſit.

15 Cymmerais gan hynny bennau eich llwythau chwi, ſef gŵyr doethion, a rhai hynod, ac a'i gwneuthum hwynt yn bennau arnoch, ſef yn gaptenaid ar filoedd, ac yn gaptenaid ar gannoedd, ac yn gaptenaid ar ddegau, ac yn gaptenaid ar ddegau, ac yn ſwyddogion yn eich llwythau chwi.

16 A'r amſer hwnnw y gorchymynnais i'ch barnwŷr chwi, gan ddywedyd, gwrandewch *ddadleuon* rhwng eich brodyr, a * barnwch yn gyfiawn rhwng gŵr a'i frawd, ac a'r dieithr ſydd gyd ag ef.

17 Na chydnabyddwch wynebau mewn barn, * gwranddewch ar y lleiaf, yn gyſtal ac ar y mwyaf; nac ofnwch wyneb gŵr, o blegit y farn ſydd eiddo Duw: a'r peth a fydd rhy galed i chwi a ddygwch attaf, a mi a'i gwrandawaf.

18 Gorchymynnais i chwi hefyd yr amſer hwnnw yr holl bethau *a ddylech* eu gwneuthur.

19 A phan ſudaſom o Horeb, ni a gerddaſom trwy yr holl anialwch mawr, ac ofnadwy hwnnw, yr hwn a welſoch ffordd *yr eir i* fynydd yr Amo-

wch fel y gorchymynasei yr Arglwydd ein Duw
ni: a dyfethom i Cades Barnea.

37 A dywedais wrthych, *daethoch hyd fynydd
yr Amoriaid, yr hwn y mae'r Arglwydd ein Duw
yn rhoddi i ni.

38 Wele'r Arglwydd dy Dduw a roddes y wlâd
o'th flaen: dos i fynu a pherchennoga hi, fel y
llefarodd Arglwydd Duw dy dadau wrthit: nac
ofna, na ac ymwrthfi.

39 A chwi oll a ddaethoch attaf, ac *a ddywe-
dasoch, ansonwn wŷr o'n blaen, a'hwy a chwiliant
allan i ni, ac a fynegant beth i ni, am y ffordd yr
awn i fynu trwyddi, ac am y dinasoedd y deuwn i
mewn iddynt.

40 A'r peth oedd dda yn fyngolwg: ac mi a
gymerais deuddeng-wr o honoch, vn gŵr o *bob
llwyth.

41 *A hwy a droesant ac a aethant i fynu i'r
mynydd, ac a ddaethant hyd ddyffryn Escol, ac a'i
chwiliasant es.

42 Ac a gymmerasant o ffrwyth y tîr yn eu llaw,
a'i dygasant i wared attom ni, ac a ddygasant
air i'n trachefn, ac a ddywedasant, da yw'r wlâd
yw'r Arglwydd ein Duw yn ei rhoddi i ni.

43 Er hynny ni fynnech fynued i fynu; ond gwr-
thryfelasoch yn erbyn gair yr Arglwydd eich Duw.

44 Gwrgnachasoch hefyd yn eich pebyll, a dywe-
dasoch, am gasau o'r Arglwydd nyni y dug ese ni
allan o dir yr Aipht, i'n rhoddi yn llaw'r Amori-
aid i'n difetha.

45 I ba le'r awn i fynu? ein brodyr a'n digalon-
asant ni, gan ddywedyd, pobl fwy, a hwy na nyni
yw, dinasoedd mawrion, a chaeroc hyd y nefoedd,
a meibion yr Anaciaid hefyd a welsom ni yno.

46 Yna y dywedais wrthych, nac arfwydwch, ac
nac ofnwch rhac ddynt hwy.

47 Yr Arglwydd eich Duw'r hwn fydd yn my-
ned o'th flaen, efe a ymladd tros'och, yn ôl yr hyn
oll a wnaeth efe eroch chwi yn yr Aipht o flaen
eich llygaid:

48 Ac yn yr anialwch, lle y gwelaist fel ith
dug yr Arglwydd dy Dduw, fel y dwg gŵr ei
fab yn yr holl ffordd a gerddasoch, nes eich dyfod
i'r man ymma.

49 Ette yn y peth hyn, ni chredasoch chwi yn yr
Arglwydd eich Duw,

50 *Yr hwn oedd yn myned o'th flaen chwi ar
hyd y ffordd, i chwilio i chwi am le i wersyllu; y
nos mewn tân i ddangos i chwi pa ffordd yr aech,
a'r dydd mewn cwmwl.

51 A chlybu'r Arglwydd lais eich geiriau, ac a
digiodd, ac a dyngodd, gan ddywedyd,

52 *Diau na chaiff yr vn o'r dynion hyn, o'r ge-
nhedlaeth ddrwg hon, weled y wlâd dda'r hon y
tyngais ar ei rhoddi i'ch tadau chwi:

53 Ond eithr Caleb mab Iephunneh, efe a'i
gwel hi, *ac iddo ef y rhoddaf y wlâd y sangodd
efe arni, ac i'w feibion, o achos cyflawni o honaw
ddwdaw ar ôl yr Arglwydd.

54 *Wrthif finne hefyd y digiodd yr Arglwydd
o'ch plegit chwi, gan ddywedyd, tithe hefyd ni
dei fyned i mewn yno.

55 Iesuah mab Nun yr hwn fydd yn sefyll ger
bron di, efe a â i mewn yno: cadarnhâ di efe,
canys efe a'i rhan hi'n etifeddiaeth i Israel.

56 Eich gafant hefyd, y rhai y dywedasoch y by-
dient yn y pail, a'ch meibion chwi y rhai ni wy-
sant heddyw na da na drwg, hwynt hwy a ânt i
mewn yno, ac iddynt hwy y rhoddaf hi, a hwy a'i
meddiannant hi.

57 Trowch chwithau, ac ewch i'r anialwch, ar
hyd y môr côch.

58 Yna yr attebasoch, ac a ddywedasoch wrthif,
*pechasom yn erbyn yr Arglwydd, nyni a awn i
fynu, ac a ymladdwn, yn ôl yr hyn oll a orchymyn-
nodd yr Arglwydd ein Duw i ni: a gwiscasoch
bob vn ei arfau rhyfel, ac a ymroesoch i fyned i'r
mynydd.

59 A dywedodd yr Arglwydd wrthif, dywed
wrthynt, nac ewch i fynu, ac na ryfelwch; o blegit
nid ydwyf yn eich mysc chwi; rhac eich taro o flaen eich gelynion.

60 Felly y dywedais wrthych, ond ni wrandaw-
soch, either gwrthryfelasoch yn erbyn gair yr Ar-
glwydd, rhyfygasoch hefyd ac aethoch i fynu i'r
mynydd.

61 A dacth allan yr Amoriaid *oedd* yn trigo yn y
mynydd hwnnw i'ch cyfarfod chwi, ac a'ch ymli-
diasant fel y gwnai gwenyn, ac a'ch difethasant
chwi yn Seir hyd Hormah.

62 A dychwelasoch ac wylasoch ger bron yr Ar-
glwydd: ond ni wrandawodd yr Arglwydd ar eich
llef, ac ni roddes glust i chwi.

63 Ac arhosasoch yn Cades ddyddiau lawer, me-
gis y dyddiau yr arhosasech o'r blaen.

PEN II.

1 *Moses yn myned rhagddo yn yr hiftori, ac yn dangos nadoedd iddynt hwy â wnent a'r Edomiaid, 9 na'r Moabiaid, 17 na'r Ammoniaid, 24 ond gorchfygu a wnaethant Sehon yr Amoriad.*

YNa y troesom ac a aethom i'r anialwch ar hyd
ffordd y môr coch, fel y dywedasei yr Ar-
glwydd wrthif: ac a amgylchasom fynydd Seir
ddyddiau lawer.

2 Llefarodd yr Arglwydd hefyd wrthif, gan ddy-
wedyd,

3 Digon i chwi amgylchu y mynydd hwn *hyd yn
hyn*: ymchwelwch rhagoch tua'r gogledd.

4 A gorchymmyn i'r bobl, gan ddywedyd, yr
ydych i dramwyo trwy derfynau eich brodyr, mei-
bion Esau, y rhai fydd yn trigo yn Seir, a hwyntau
a ofnant rhagoch; ond ymgedwch yn ddyfal.

5 Nac ymyrrwch arnynt, o herwydd ni roddaf i
chwi o'i tîr hwynt gymmeint a †lled troed: *canys yn etifeddiaeth i Esau y rhoddais fynydd Seir.

6 Prynwch fwyd ganddynt am arian, fel y bwyt-
taoch: a phrynwch hefyd ddwfr ganddynt am ari-
an, fel yr yfoch.

7 Canys yr Arglwydd dy Dduw a'th fendithio-
dd di yn holl waith dy law; gwybu dy gerdded
yn yr anialwch mawr hwn: y deugain mlhynedd
hyn *y bu* yr Arglwydd dy Dduw gyd â thi, ni bu
arnat eisieu dim.

8 Ac wedi ein myned heibio oddi wrth ein
brodyr meibion Esau, y rhai y dynt yn trigo yn Seir,
o ffordd y rhôs, o Elath, ac o Ezion-gaber, ni a
ddychwelasom ac aethom ar hyd ffordd anialwch
Moab.

9 A'r Arglwydd a ddywedodd wrthif, na ‖ or-
thrymma Moab, ac nac ymgynnull i ryfel yn eu
herbyn hwynt; o blegit ni roddaf it feddiant o'i
dir ef: o herwydd i feibion Lot y rhoddais Ar yn
etifeddiaeth.

10 Yr Emiaid o'r blaen a gyfanneddasant ynddi;
pobl fawr, ac aml, ac vchel fel yr Anaciaid.

11 Yn gawri y cymmerwyd hwynt hefyd fel yr
Anaciaid, a'r Moabiaid a'i galwent hwy yn E-
miaid.

12 Yr *Horiaid hefyd a dreflwyliasant yn Seir
o'r blaen, a meibion Esau a †ddaeth ar ei hôl
hwynt, ac a'i difethasant o'i blaen, a thrigasant
yn eu lle hwynt, fel y gwnaeth Israel i wlâd ei
etifeddiaeth yntef, yr hon a roddes yr Arglwydd
iddynt.

* Num. 14. 40.

† Hebr. *lled gwadn troed*
* Gene. 36. 8.

‖ Neu, *na wna elymaeth â.*

* Gene. 36. 20.
† Hebr. *a'i beddiasant*

13 *Yna y dywedais* cyfodwch yn awr, a thrawywen rhagoch tros ‖ afon * Zared: ac ni a aethom tros afon Zared.

Neu, ddyfryn.

* Num. 21.12.

14 A'r dyddiau y cerddasom o Cades Barnea, hyd pan ddaethom tros afon Zared *oedd* onid dwy flynedd deugain, nes darfod holl genhedlaeth y gwŷr o ryfel o ganol y gwersyllfa, fel y tyngasei 'r Arglwydd wrthynt.

15 Canys llaw 'r Arglwydd ydoedd yn eu herbyn hwynt, iw torri hwynt o ganol y gwersyllfa hyd oni ddarfuant.

16 A bu wedi darfod yr holl ryfel-wŷr, a'u marw o blith y bobl,

17 Lefaru o'r Arglwydd wrthif, gan ddywedyd,

18 Tydi beddyw wyt ar fyned trwy derfynau Moab, sef *trwy* Ar.

19 A phan ddelech di gyferbyn a meibion Ammon, na orthryma hwynt, ac na ymmyra arnynt; o blegit ni roddaf feddiant o dir meibion Ammon i ti, canys rhoddais ef yn etifeddiaeth i feibion Lot.

20 (Yn wlad cawri hefyd y cyfrifwyd hi: cawri a bretliwyla ynt ynddi o'r blaen: a'r Ammoniaid a'i galwent *Zamzummiaid*.

21 Pobl fawr, ac anil, ac vchel fel yr Anaciaid; a'r Arglwydd a'i difethodd hwynt o'i blaen hwy, a hwy a ddaethant ar eu hol hwynt, ac a drigasant yn eu lle hwynt.)

22 Fel y gwnaeth i feibion Esau y rhai sydd yn trigo yn Seir, pan ddifethodd efe yr Horiaid o'i blaen, fel y daethant ar eu hol hwynt, ac y trigasant yn eu lle hwynt, hyd y dydd hwn.

23 Felly *am* yr Afiaid y rhai oedd yn trigo yn Hazerim, hyd Azza, y Caphtoriaid y rhai a ddaethant allan o Caphtor, a'i difethasant hwy, ac a drigasant yn eu lle hwynt.

24 Cyfodwch, cychwynnwch, ac ewch tros afon Arnon: wele, rhoddais yn dy law di Sehon brenin Hesbon yr Amoriad, a'i wlad ef: † dechreu ei meddiannu hi, a thyfela yn ei erbyn ef.

† *Hebr. Dechreu, meddianna.*

25 Y dydd hwn y dechreuaf roddi dy arswyd, a'th ofn di ar y bobloedd tan yr holl nefoedd, y rhai a glywant dy henw di a ddychrynant, ac a leſciant rhaget ti.

26 Ac mi a anfonais genhadau o anialwch Cedemoth at Sehon brenin Hesbon *â* geiriau heddwch, gan ddywedyd,

* Num. 21.21.

27 * Gâd i mi fyned trwy dy wlad ti: ar hŷd y briffordd y cerddaf, ni chiliaf i'r tu dehau, nac i'r tu aſſwy.

28 Gwerth fwyd am arian i mi, fel y bwyttawyf, a dyro ddwfr am arian i mi fel yr yfwyf; ar fy mrhaed yn vnic y tramwyaf:

29 Fel y gwnaeth meibion Esau i mi, y rhai ſydd yn trigo yn Seir, a'r Moabiaid y rhai ſydd yn trigo yn Ar, hyd onid elwyf tros yr Iorddonen, i'r wlad y mae yr Arglwydd ein Duw yn ei rhoddi i ni.

30 Ond ni fynnei Sehon brenin Hesbon ein gollwng heb ei law ſo blegit yr Arglwydd dy Dduw a gaſedaſei ei yſpryd ef, ac a gadarnhaſei ei galon ef, er mwyn ei roddi ef yn dy law di, megis heddyw *y gwelir*.

31 A'r Arglwydd a ddywedodd wrthif, wele dechreuais roddi Sehon, a'i wlad o'th flaen di; dechreu feddianni fel yr etifeddech ei wlad ef.

* Num. 21.23.

32 * Yna Sehon a ddaeth allan i'n cyfarfod ni, efe a'i holl bobl, i ryfel *yn* Iahaz.

33 Ond yr Arglwydd ein Duw a'i rhoddes ef o'n blaen, ac ni a'i tarawſom ef, a'i feibion, a'i holl bobl.

34 Ac a ennillaſom ei holl ddinaſoedd ef yr amſer hwnnw, ac a ddifrodaſom bob dinas, yn wŷr, yn wragedd, yn blant; ac ni adawſom yn yngweddill,

35 Ond ſelyfaethaſom yr aniſeiliaid i ni, ac yſpail y dinaſoedd y rhai a ennillaſom.

36 O Aroer, yr hon *ſydd* ar ſîn afon Arnon, a'r ddinas *ſydd* ar yr afon, a hyd at Gilead, ni bu ddinas a'n a ddiangodd rhagom: yr Arglwydd ein Duw a roddes y cwbl o'n blaen ni.

37 Yn vnig ni ddaethoſt i dir meibion Ammon, *ſef* holl lan afon Iabboc, nac i ddinaſoedd y mynydd, nac i'r holl *leoedd* a waharddaſei yr Arglwydd ein Duw i ni.

PEN. III.

1 *Gorchfygu Og brenhin Basan.* 11 *Maint ei wely ef.* 12 *Rhannu y tiroedd hynny rhwng y deu lwyth a hanner.* 23 *Gweddi Moses am gael myned i'r wlâd,* 26 *a rhoddi iddo gennad im gweled hi.*

YNa y troeſom, ac yr eſcynnaſom *ar hyd ffordd* Basan: ac * Og brenin Basan a ddaeth allan i'n cyfarfod ni, efe a'i holl bobl, i ryfel i Edrai.

2 A'r Arglwydd a ddywedodd wrthif, nac ofna ef: o blegit yn dy law di y rhoddaf ef, a'i holl bobl, a'i wlad: a thi a wnei iddo fel y gwnaethei i * Sehon frenin yr Amoriaid yr hwn oedd yn trigo yn Hesbon.

3 Felly yr Arglwydd ein Duw a roddes hefyd yn ein llaw ni * Og frenin Basan, a'i holl bobl, a ni a'i tarawſom ef, hyd na adawyd iddo vn yngweddill.

4 Ac a ennillaſom ei holl ddinaſoedd ef yr amſer hwnnw, *ſef* nad oedd dinas nas dygaſom oddi arnynt: tri-vgain dinas, holl wlâd Argob, brenhiniaeth Og o fewn Basan.

5 Yr holl ddinaſoedd hyn *oedd* gedyrn o ſiroedd vchel, pyrth, a barrau, heb law dinaſoedd heb ſiroedd, lawer iawn.

6 A difrodaſom *hwynt* fel y gwnaethom i Sehon frenin Hesbon, gan ddifrodi o bob dinas y gwŷr, y gwragedd, a'r plant.

7 Ond yr holl aniſeiliaid ac yſpail y dinaſoedd a ſelyfaethaſom i ni ein hunain.

8 Ac ni a gymmeraſom yr amſer hwnnw o law dau frenin yr Amoriaid, y wlâd o'r tu ymma i'r Iorddonen, o afon Arnon hyd fynydd Hermon.

9 (Y Sidoniaid a alwant Hermon yn Sirion, a'r Amoriaid a'i galwant Senir.)

10 Holl ddinaſoedd y gwaſtad, a holl Gilead, a holl Basan hyd Selca, a Edrai, dinaſoedd brenhiniaeth Og o fewn Basan.

11 O blegit Og brenin Basan yn vnic a adawſid o weddill y cawri: wele ei wely ef *oedd* wely haiarn: onid *yw* hwnnw yn Rabbath meibion Ammon naw cufydd *oedd* ei hŷd, a phedwar cufydd ei led, wrth gufydd gŵr.

12 A'r wlâd hon a berchensogaſom ni yr amſer hwnnw, o Aroer yr hon *ſydd* wrth afon Arnon, a hanner mynydd Gilead, * a'i ddinaſoedd ef a roddais i'r Rubeniaid ac i'r Gadiaid:

13 A'r gweddill o Gilead, a holl Basan, *ſef* teyrnhiniaeth Og, a roddais i hanner Llwyth Manaſſeh; *ſef* holl wlâd Argob, a holl Basan, yr hon a elwid gwlad y cawri.

14 Iair mab Manaſſeh a gymmerth holl wlad Argob, hyd frô Geſſuri, a Maacathi; ac a'i galwodd hwynt ar ei henw ei hun, Basan * Hauoth Iair, hyd y dydd hwn.

15 Ac i Machir y rhoddais i Gilead.

16 Ac i'r Rubeniaid, ac i'r Gadiaid, y rhoddais o Gilead hyd afon Arnon, hanner yr afon a'r terfyn, ac hyd yr afon Iabboc, terfyn meibion Ammon.

17 Hefyd y rhôs, a'r Iorddonen, a'r terfyn Cinereth hyd fôr y rhôs, *ſef* y môr heli, dan ‖ Aſhdoth Piſgah, tu a'r dwyrain.

gel ond

ch Gorchymynnais hefyd i chwi yr amser hwnnw gan ddywedyd, yr Arglwydd eich Duw a roddes i chwi yn wîdd hon iw meddiannu: ewch trosodd yn wyneb eich brodyr meibion Israel, pob †chai gadarn o honoch.

18 Yn yr amser eich gwragedd, a'ch plant, a'ch anifeiliaid, (canys gwn fod llawer o anifeiliaid i chwi) a drigant yn eich dinasoedd a roddais i chwi i

19 hyd pan rodlo'r Arglwydd i'ch brodyr orphywysfel chwithau: a meddiannu o honynt hwythau y wlâd y mae'r Arglwydd eich Duw yn ei roddi iddynt tros yr Iorddonen? *yna dychwelwch bob un iw etifeddiaeth a roddais i chwi.

20 *Gorchymynnais hefyd i Iosuah yr amser hwnnw gan ddywedyd, dy lygaid ti a welsant yr hyn oll a wnaeth yr Arglwydd eich Duw i'r ddau frenin hyn felly y gwna'r Arglwydd i'r holl deyrnasoedd yr ydwyt ti yn myned trosodd attynt.

21 Nac ofnwch hwynt; o blegit yr Arglwydd eich Duw, efe a ymladd trosoch chwi.

22 Ac ymbiais ar yr Arglwydd yr amser hwnnw gan ddywedyd,

23 O Arglwydd Dduw, tydi a ddechreuaist ddangos i'th was dy fawredd, a'th law gadarn: o blegit pa Dduw *sydd yn y nefoedd, neu ar y ddaiar, yn wîn a weithreda yn ôl dy weithredoedd a'th nerthoedd di?

25 Gad i mi fyned trosodd attolwg, a gweled y wlâd dda *sydd tros yr Iorddonen, a'r mynydd da hwnnw, a Libanus.

26 *Ond yr Arglwydd a ddigiasâi i wrthif o'ch plegit chwi, ac ni wrandawodd arnaf, ond dywedyd a wnaeth yr Arglwydd wrthif, digon *yw hynny i ti; na chwanega lefaru wrthif mwy am y peth hyn.

27 Dos i fynu i ben Pisgah, a derchasa dy lygaid tu a'r gorllewin, a'r gogledd, a'r dwyrain, ac edrych arni â'th lygaid: o blegit ni chei di fyned tros yr Iorddonen hon.

28 Gorchymyn hefyd i Iosuah, a nertha, a chadarnhâ ef: o blegit efe a â trosodd o flaen y bobl yma, ac efe a rana iddynt yn etifeddiaeth y wlâd, yr hon a welai di.

29 Felly aros a wnaethom yn y dyffryn, gyferbyn â Beth-peor.

PEN. IIII.

I annog y bobl i ufyddhâd. 4. Moses yn appynnio y tair dinas nodasa, o'r tu hwnnw i'r Iorddonen.

BLlach gan hynny ô Israel gwrando ar y deddfau, ac ar y barnedigaethau yr *ydwyf yn eu dysgu i chwi, iw gwneuthur, fel y byddoch byw, ac yr eloch, ac y meddiannoch y wlâd y mae Arglwydd Dduw eich tadau'n ei rhoddi i chwi.

2 *Nachwanegwch at y gair yr ydwyf yn ei orchymyn i chwi, ac na leihewch *ddim* o honaw ef, gan gadw gorchymynion yr Arglwydd eich Duw, y rhai yr wyf yn eu gorchymyn i chwi.

3 Eich llygaid chwi oedd yn gweled yr hyn a wnaeth yr Arglwydd am *Baal-Peor; o blegit pob gŵr a aeth ar ôl Baal-Peor, yr Arglwydd dy Dduw a'i difethodd ef, o'ch plith di.

4 Ond chwi y rhai oeddych yn glynu wrth yr Arglwydd eich Duw, byw ydych heddyw oll.

5 Wele dyscais i chwi ddeddfau, a barnedigaethau fel y gorchymynnodd yr Arglwydd *fy Nuw i mi: i wneuthur o honoch felly, yn y wlâd *yr ydych* yn fyned i mewn iddi iw meddiannu.

6 Cedwch gan hynny, a gwnewch *hwynt* o blegit *yw* eich doethineb, a'ch deall chwi, yngolwg y bobloedd, y rhai a glywant yr holl ddeddfau hyn, ac a dd'wedant, yn ddiau pobl ddoeth, a deallus, yw y genedl fawr hon.

7 O blegit pa genedl *mor* fawr, yr hon *y mae* Duw iddi yn nessau atti, fel yr Arglwydd ein Duw ni, ym mhob *dim* a'r y galwom arno?

8 A pha genedl *mor* fawr, yr hon *y mae* iddi ddeddfau, a barnedigaethau cyfiawn, megis yr holl gyfraith hon yr ydwyfi yn ei rhoddi heddyw ger eich bron chwi?

9 Ond gochel arnat, a chadw dy enaid yn ddyfal, rhac anghofio o honot y pethau a welodd dy lygaid a chilio o honynt allan o'th galon di holl ddyddiau dy einioes: ond yspysa hwynt i'th feibion, ac i feibion dy feibion.

10 *Sef* y dydd y sefaist ger bron yr Arglwydd dy Dduw yn Horeb, pan ddywedodd yr Arglwydd wrthif, cynnull i mi y bobl, fel y gwnelwyt iddynt glywed fy ngeiriau, y rhai a ddysgant i'm hofni i, yr holl ddyddiau y byddont fyw ar y ddaiar, a'u dysgont *hwynt* iw meibion.

11 A nessasoch, a *safasoch dan y mynydd, a'r mynydd oedd yn llosci gan dân, hyd † entrych yr awyr, yn dywyllwch, a chwmwl, a thywyllwch du.

12 A'r Arglwydd a lefarodd wrthych o ganol y tân; a chwi a glywsoch lais y geiriau, ac nid oeddych yn gweled llûn *dim* ond llais.

13 Ac efe a fynegodd i chwi ei gyfammod a orchymynnodd efe i chwi iw wneuthur, *sef* y deng-air; ac a'u scrifennodd hwynt ar ddwy lech faen.

14 A'r Arglwydd a orchymynnodd i mi'r amser hwnnw ddysgu i chwi ddeddfau, a barnedigaethau, i wneuthur o honoch hwynt yn y wlâd yr ydych chwi yn myned iddi iw meddiannu.

15 Gwiliwch gan hynny yn ddyfal ar eich enaidiau, (o blegit ni welsoch ddim llûn yn y dydd y llefarodd yr Arglwydd wrthych yn Horeb, o ganol y tân.)

16 Rhac ymlygru o honoch, a gwneuthur i chwi ddelw gerfiedic, cyffelybrwydd yn ddelw, llûn gwryw neu fenyw,

17 Llun yn anifail ar *fydd* ar y ddaiar, llûn yn aderyn asgellog a ehedai yn yr awyr.

18 Llûn yn ymlusciad ar y ddaiar, llûn yn pyscodyn a'r y *fydd* yn y dyfroedd tan y ddaiar.

19 Hefyd rhac dyrchafu o honot dy lygaid tu a'r nefoedd, a gweled yr haul, a'r lleuad, a'r ser, *sef* holl lu y nefoedd, a'th yrru di i ymgrymmu iddynt, a gwasanaethu o honot hwynt, y rhai a rannodd yr Arglwydd dy Dduw i'r holl bobloedd dan yr holl nefoedd.

20 Ond yr Arglwydd a'ch cymmerodd chwi, ac a'ch dug chwi allan o'r pair haiarn, o'r Aipht, i fod iddo ef yn bobl yn etifeddiaeth, fel *y gwelir* y dydd hwn.

21 A'r Arglwydd a ddigiodd wrthif am eich geiriau chwi, ac a dyngodd nad awn i tros yr Iorddonen, ac na chawn fyned i mewn i'r wlâd dda, yr hon y mae'r Arglwydd dy Dduw yn ei rhoddi i ti yn etifeddiaeth.

22 O blegit byddaf farw yn y wlâd hon, ni chaf fyned tros yr Iorddonen: ond chwychwi ewch trosodd, ac a feddiennwch y wlâd dda honno.

23 Ymgedwch arnoch rhac anghofio cyfammod yr Arglwydd eich Duw, yr hwn a ammododd efe â chwi, a gwneuthur o honoch i chwi ddelw gerfiedic, llûn dim oll a waharddodd yr Arglwydd dy Dduw i ti.

24 O blegit yr Arglwydd dy Dduw *sydd dân *Deu. 9. 3. heb. 12. 29. yssol, a Duw eiddigus.

25 Pan genhedlych feibion, ac wyrion, a hir-drigo o honoch yn y wlad, ac ymlygru o honoch, a gwneuthur o honoch ddelw gerhedic, llun dim, a gwneuthur drygioni, yngolwg yr Arglwydd dy Dduw iw ddigio ef;

26 Gilw'r ydwyf yn dystion yn eich erbyn chwi heddyw, y nefoedd a'r ddaiar, gan ddarfod y derfydd am danoch yn fuan oddi ar y tir, yr ydych yn myned tros yr Iorddonen iddo iw feddiannu; nid estynnwch ddyddiau ynddo, ond gan ddifetha y'ch difethir.

27 A'r Arglwydd a'ch gwasgara chwi ym mhlith y bobloedd, a chwi a adewir yn ddynion anaml ymysc y cenhedloedd, y rhai y dwg yr Arglwydd chwi attynt.

28 Ac yno y gwasanaethwch dduwiau o waith dwylo dyn, *sef* pren, a maen, y rhai ni welant, ac ni chlywant, ac ni fwytant, ac ni aroglant.

29 Os oddi yno y ceisi yr Arglwydd dy Dduw ti a'i cai ef, os ceisi ef a'th holl galon, ac a'th holl enaid.

† *Hebr.* o cindel o'r holl berthau sydd.

30 Pan gyfyngo arnat, a † digwyddo'r holl bethau hyn i ti, yn y dyddiau diweddaf, os dychweli at yr Arglwydd dy Dduw, a gwrando ar ei lais ef:

31 (O herwydd yr Arglwydd dy Dduw *ydd* Duw trugarog) ni edy efe di, ac ni'th ddifetha, ac nid anghofia gyfammod dy dadau, yr hwn a dyngodd efe wrthynt.

32 Canys ymofyn yn awr, am y dyddiau gynt, a fu o'th flaen di, o'r dydd y creawdd Duw ddyn ar y ddaiar, ac o'r *naill* gwrr i'r nefoedd, hyd y cwrr *arall* i'r nefoedd, a fu megis y mawr-beth hwn? neu a glybuwyd ei gyffelyb ef?

33 A glybu popl lais Duw yn llefaru o ganol y tân, fel y clywaist ti, a byw?

34 A brofodd *vn* Duw ddyfod i gymmeryd iddo genedl o ganol cenedl; trwy brofedigaethau, trwy arwyddion, a thrwy ryfeddodau, a thrwy ryfel, a thrwy law gadarn, a thrwy fraich estynnedic, a thrwy ofn mawr: fel yr hyn oll a wnaeth yr Arglwydd eich Duw eroch chwi yn yr Aipht yngwydd dy lygaid?

35 Gwnaethwyd i ti weled *hyny* i wybod mai yr Arglwydd fydd Duw, nad oes neb arall ond efe.

36 O'r nefoedd y parodd i ti glywed ei lais, i'th hyfforddi di; ac ar y ddaiar y parodd i ti weled ei dân mawr, a thi a glywaist o ganol y tân ei eiriau ef.

37 Ac o achos iddo garu dy dadau, am hynny y dewisodd efe eu hâd hwynt ar eu hôl, ac a'th ddug di o'i flaen â'i fawr allu, allan o'r Aipht.

38 I yrru cenhedloedd mwy, a chryfach nâ thi, ymmai th o'th flaen di, i'th ddwyn di i mewn, i roddi i ti eu gwlâd hwynt yn etifeddiaeth, fel heddyw.

39 Gwybydd gan hynny heddyw, ac ystyria yn dy galon, mai'r Arglwydd fydd Duw yn y nefoedd oddi arnodd, ac ar y ddaiar oddi tanodd, *ac* nid neb arall.

40 Cadw dithe ei ddeddfau ef, a'i orchmynnion, y rhai *yr ydwyf* yn eu gorchymyn i ti heddyw, fel y byddo yn dda i ti, ac i'th feibion ar dy ôl di, fel yr estynnech ddyddiau ar y ddaiar, yr hon y mae'r Arglwydd dy Dduw'n ei rhoddi i ti byth.

41 Yna Moses, a neillnodd dair dinas, o'r tu ymma i'r Iorddonen, tua chodiad haul;

42 I gael o'r lleiddiad ffoi yno, yr hwn a laddei ei gymydog yn amryfus, ac efe heb ei gasâu o'r blaen: fel y gallei ffoi i un o'r dinasoedd hynny, a byw;

43 *Sef* *Bezer yn yr anialwch, yngwastadedd Rubeniad; a Ramoth yn Gilead y Gadiaid; a Golan o fewn Basan y Manassiaid.

44 Ac dymma y gyfraith a osodedd Moses gerbron meibion Israel:

45 Ac Dymma y testiolaethau, a'r deddfau, a'r barnedigaethau, a lefarodd Moses wrth feibion Israel, gwedi eu dyfod allan o'r Aipht;

46 Tu ymma i'r Iorddonen, yn y dyffryn, ar gyfer Beth-Peor, yngwlâd Sehon brenin yr Amoriaid, yr hwn oedd yn trigo yn Hesbon, *yr hwn a darawsei Moses, a meibion Israel, wedi eu dyfod allan o'r Aipht:

47 Ac a berchennogasant ei wlâd ef, a gwlad * Og brenin Basan, dau o frenhinoedd yr Amoriaid, y rhai *oedd* tu ymma i'r Iorddonen, tua chodiad haul:

48 O Aroer, yr hon *oedd* ar lan afon Arnon, hyd fynydd Sion, hwn yw Hermon:

49 A'r holl rôs tu hwnt i'r Iorddonen tua'r dwyrain, a hyd at sôr y rhôs * dan Afioth Pisgah.

PEN. V.

1 *Y Cyfammod yn Horeb.* 6 *Y ddeg gorchymyn.* 22 *Moses ar ddeisyfiad y bobl yn derbyn y ffaith gan Dduw.*

A Moses a alwodd holl Israel, ac a ddywedodd wrthynt, clyw ô Israel y deddfau, a'r barnedigaethau yr ydwyf yn eu llefaru lle y clywoch heddyw; fel y byddo i chwi eu dysgu, a'u cadw † a'i gwneuthur.

† Hebr. a'u gwneuthur.

2 *Yr Arglwydd ein Duw a wnaeth gyfammod â ni yn Horeb.

3 Nid â'n tadau ni y gwnaeth yr Arglwydd y cyfammod hwn, ond â nyni: nyni y rhai ydym yma yn yw bob un ymma heddyw.

4 Wyneb yn wyneb yr ymddiddanodd yr Arglwydd â chwi yn y mynydd, o ganol y tân,

5 (Myfi oeddwn yr amser hwnnw yn sefyll rhwng yr Arglwydd a chwi, i fynegi i chwi air yr Arglwydd: canys ofni a wnaethoch rhag y tân, ac nid escynnech i'r mynydd) gan ddywedyd,

6 *Yr Arglwydd dy Dduw *ydwyf* fi, yr hwn a'th ddûg allan o dîr yr Aipht, o dŷ y caethiwed.

7 Na fydded i ti dduwiau eraill ger fymron i.

8 Na wna it ddelw gerhedic, na llun dim a'r *fydd* yn y nefoedd oddi vchod, nac a'r *fydd* yn y ddaiar oddi isod, nac a'r *fydd* yn y dyfroedd oddi tan y ddaiar.

9 Nac ymgrymma iddynt, ac na wasanaetha hwynt, o *blegit myfi'r Arglwydd dy Dduw *ydwyf* Duw eiddigus, yn ymweled ag anwiredd tadau ar y plant, hyd y drydedd a'r bedwaredd genhedlaeth o'r rhai a'm casânt,

10 A cyn gwneuthur trugaredd i filoedd, o'r rhai a'm carant, ac a gadwant fyngorchymynion.

11 Na chymmer enw'r Arglwydd dy Dduw yn ofer; canys nid dieuog gan yr Arglwydd yr hwn a gymmero ei enw ef yn ofer.

12 Cadw y dydd Sabboth i'w sancteiddio ef, fel y gorchymynodd yr Arglwydd dy Dduw it.

13 Chwe diwrnodd y gweithi, ac y gwnei dy holl waith:

14 Ond y seithfed dydd *yw* *Sabboth yr Arglwydd dy Dduw; na wna *ynddo* ddim gwaith, tydi, na'th fab, na'th ferch, na'th wâs, na'th forwyn, na'th ych, na'th asyn, nac yr vn o'th anifeiliaid, na'th ddieithrddyn, yr hwn *fydd* o fewn dy byrth: fel y gorphywyso dy wâs, a'th forwyn, fel ti dy hun.

15 A cheisia mai gwâs a fuost ti yngwlâd yr Aipht

ddwyn o'r Arglwydd dy Dduw allan
ti, na'i llaw gadarn, ac a braich estynnedic, am
ddyna y gorchymynnodd yr Arglwydd dy Dduw i
ti gadw dydd y Sabboth.

13 Am hyddeda dy dâd, a'th fam, fel y gorchym-
nodd yr Arglwydd dy Dduw i ti: fel yt estynner
dy ddyddiau, ac fel y byddo yn dda i ti ar y ddaiar,
yr hon y mae'r Arglwydd dy Dduw yn ei rhoddi
i ti.

17 * Na ladd.

18 * Ac na wna odineb.

19 † Ac na ledratta.

20 Ac na ddwg gam dystiolaeth yn erbyn dy
gymydog.

21 * Ac na chwennych wraig dy gymydog, ac na
chwenych dy dy gymydog, na'i faes, na'i was, na'i
forwyn, na'i ych, na'i asyn, na dim a'r y ſydd eiddo
dy gymydog.

22 Y geiriau hyn a lefarodd yr Arglwydd wrth
eich holl gynnulleidfa, yn y mynydd o ganol y tân,
y cwmmwl, a'r tywyllwch, â llais vchel, ac ni chwa-
negodd ddim, ond ſcrifennodd hwynt ar ddwy lêch
o gerrig, ac a'i rhoddes attaf fi.

23 A darfu wedi clywed o honoch y llais o ganol
y tywyllwch (a'r mynydd yn llosci gan dân) yna
nesâsoch attaf, ſef holl henuriaid eich llwythau,
a'ch henuriaid chwi,

24 Ac a ddywedasoch, wele'r Arglwydd ein
Duw a ddangosodd i ni ei ogoniant a'i fawredd,
a'i lais a'i glywsom ni o ganol y tân: heddyw y
gwelsom lefaru o Dduw wrth ddyn, * a byw o
honaw.

25 Weithian gan hynny paham y byddwn feirw?
o blegid y tân mawr hwn a'n difa ni: canys os ni a
chwanegwn glywed llais yr Arglwydd ein Duw
mwyach, marw a wnawn.

26 O blegid pa gnawd oll ſydd, yr hwn a glybu
lais y Duw byw yn llefaru o ganol y tân, fel nyni,
aca fu fyw?

27 Nesâ dâ ehlyw'r hyn oll a ddywed yr Ar-
glwydd ein Duw: a llefara di wrthym ni yr hyn
oll a lefaro'r Arglwydd ein Duw wrthit ti: * ac
nyni a wrandawn, ac a wnawn hynny.

28 A'r Arglwydd a glybu lais eich geiriau chwi,
pan lefarasoch wrthif, a dywedodd yr Arglwydd
wrthif, clywais lais geiriau y bobl hyn, y rhai a
lefarasant wrthit, da y dywedasant yr hyn oll a
ddywedasant.

29 Oh na byddei gyfryw galon ynddynt i'm
hofni i, ac i gadw fy holl orchymynion, bôb
amſer, fel y byddei dâ iddynt ac iw plant yn
dragwyddol.

30 Dos, dywed wrthynt, dychwelwch i'ch
pebyll.

31 Ond ſaf di ymma gyd â myfi, ac mi a ddywe-
dai wrthit yr holl orchymynion, a'r deddfau, a'r
barnedigaethau a ddyſci di iddynt, ac a wnant
hwythau yn y wlâd yr wyfi ar ei rhoddi iddynt iw
pherchennogi.

32 Edrychwch gan hynny am wneuthur fel y gor-
chymynodd yr Arglwydd eich Duw i chwi: na
chiliwch i'r tu dehau, nac i'r tu aſſiwy.

33 Cerddwch yn yr holl ffyrdd, a orchymynnodd
yr Arglwydd eich Duw i chwi, fel y byddoch fyw,
ac y byddo yn dda i chwi, ac yr eſtynnoch ddyddiau
yn y wlâd yr hon a ſeddiennwch.

PEN. VI.

1 Dyledd y gyfraith yw vſſdd-dod. 3 Anwoc y vſſdd-dod.

A Cdymma y gorchymynion, y deddfau, a'r bar-
nedigaethau a orchymynnodd yr Arglwydd
eich Duw eu dyſcu i chwi. *ſel y gwneloch hwynt*
yn y wlâd yr ydych yn † myned iddi iw me-
ddiannu: † *Hebr. yn myned troſoad.*

2 Fel yr ofnech yr Arglwydd dy Dduw, gan
gadw ei holl ddeddfau, a'i orchymynion eſi, y
rhai yr wyfi yn eu gorchymyn i ti; ti, a'th fâb, a
mab dy fab, holl ddyddiau dy enioes; ac fel yr
eſtynner dy ddyddiau.

3 Clyw gan hynny ô Iſrael, ac edrych am eu
gwneuthur *hwynt* fel y byddo yn ddaionus i ti, ac
fel y cynnyddoch yn ddirfawr, fel yr addawodd
Arglwydd Duw dy dadau i ti, mewn gwlâd yn lli-
ſeirio o laeth a mêl.

4 Clyw ô Iſrael, yr Arglwydd ein Duw ni *ſydd*
yn Arglwydd.

5 *Câr di gan hynny'r Arglwydd dy Ddu- * Pen. 11.1.
dâ'th holl galon, ac â'th holl enaid, ac â'th holl 12.mat.22
nerth. 37.mar.
12.30.luc.
10.27.

6 A bydded * y geiriau hyn yr ydwyf yn eu gor- * Pen.
chymyn i ti heddyw, yn dy galon. 11.18.

7 Ac † hyſpyſia hwynt i'th blant, a chryllwyll
am danynt pan eiſteddych yn dy dŷ, a phan ge-
ddych ar y ſfordd, a phan orweddych *i lawr*, a phan † *Hebr.*
gyfodych *i ſyny*. *Hyat.*

8 A rhwym hwynt yn arwydd ar dy law, by-
ddant yn rhaſtalau rhwng dy lygaid.

9 Scrifenna hwynt hefyd ar bŷſt dy dŷ, ac ar dy
byrth.

10 Ac ſe a dderfydd, wedi i'r Arglwydd dy Ddu-
dy ddwyn di i'r wlâd (yr hon ytyngodd efe wrth
dy dadau, wrth Abraham, wrth Iſaac, ac wrth Ia-
cob, ar ei rhoddi i ti) i ddinaſoedd mawrion a
thêg, y rhai nid adailadaiſt,

11 A thai llawnion o bôb daioni, y rhai nis llen-
waiſt, a phydewau cloddiedic, y rhai nis clodâſaiſt,
winllanoedd, ac olifwydd-lanna, y rhai nis plen-
naiſt, * wedi it ſwytta a'th ddigoni. * Pen.
8.9.10.

12 Yna cadw arnat, rhac anghofio o honot yr Ar- † *Hebr.*
glwydd, yr hwn a'th ddûg allan o wlâd yr Aipht, *Caeth-*
o dy † caethiwed. *wyr, neu weiſion.*

13 *Yr Arglwydd dy Dduw a ofni, ac ef a wa- * Pen.
ſanaethi, a'iw enw ef y tyngi.

14 Na cherddwch ar ôl duwiau dieithr, o ddu-
wiau y bobloedd *ſydd* o'ch amgylch chwi:

15 (O blegit Duw eiddigus *yw* i'r Arglwydd dy 10.12,20.
Dduw yn dy ſyſe di) rhac i lid yr Arglwydd dy & 13.4.
Dduw ennyn yn dy erbyn, a'th ddiſetha di oddiar
wyneb y ddaiar.

16 * Na themptiwch yr Arglwydd eich Duw, * *Matth.*
* fel y temptiaſoch *ef* ym Maſſah. 4.7.

17 Gan gadw cedwch orchymynion yr Arglwydd * *Exod.*
eich Duw a'i deſtiolaethau, a'i ddeddfau, y rhai a 17. 2.
orchymynnodd efe i ti.

18 A gwna'r hyn *ſydd* vniawn, a daionus yngolwg
yr Arglwydd, fel a byddo da i ti, a myned o honot
i mewn, a pherchennogi y wlâd dda, y bon trwy
lŵa addawodd yr Arglwydd i'th dadau di?

19 Gan yrru ymmaith dy holl elynion o'th flaen, *Hebr.*
fel y llefarodd yr Arglwydd. *y ſyrru.*

20 Pan ofyno dy fab i ti † wedi hyn, gan dды- † *Hebr.*
wyddes, beth *yw* y tyſtiolaethau, a'r deddfau, a'r *y ſyrru.*
barnedigaethau, a orchymynodd yr Arglwydd
ein Duw i chwi?

21 Yna dywed wrth dy fab, ni a fuom gaeth-
weſion i Pharao yn yr Aipht: a'r Arglwydd a'n
dûg ni allan o'r Aipht, â llaw gadarn.

22 Rhoddes yr Arglwydd hefyd arwyddion, a
rhyfeddodau mawrion, a'tuweidiol ar yr Aipht,
ar Pharao a'i holl dŷ, yn ein golwg ni.

23 Ac a'n dûg ni allan oddi yno, fel y dygei efe
ni i mewn, i roddi i ni y wlâd, yr hon trwy lŵa
addawſei efe i'n tadau ni.

24 A'r

24 A'r Arglwydd a orchymynnodd i ni wneuthur yr holl ddeddfau hyn, i ofni 'r Arglwydd ein Duw er daioni i ni 'r holl ddyddiau, fel y cadwei efe nyni yn fyw, megis y *mae* y dydd hwn.

25 A chyfiawnder a fydd i ni, os ymgadwn i wneuthur y gorchymynion hyn oll, o flaen yr Arglwydd ein Duw, fel y gorchymynnodd efe i ni.

PEN. VII.

1 Gwahardd pôb cyfeillach â'r Cenhedloedd, 4 rhag ofn delw addoliaeth, 6 o ran sancteiddrwydd y bobl. 9 o ran ustusiaeth Duw yn ei drugaredd a'i gyfiawnder, 17 o ran ffyrdd yr oruwchfiaeth a rydd Duw arnynt.

PAn i'th ddygo yr * Arglwydd dy Dduw, i mewn i'r wlâd *yr ydwyt* ti yn myned iddi iw meddiannu, a gyrru o hono ymmaith genhedloedd lawer o'th flaen di, yr Hethiaid, yr Gergeziaid, a'r Amoriaid, a'r Canaaneaid, a'r Pherezziaid, a'r Hefiaid, a'r Iebusiaid, saith o genhedloedd lluosogach a chryfiach nâ thydi:

2 A rhoddi o'r Arglwydd dy Dduw hwynt o'th flaen di, a tharo o honot ti hwynt: gan ddifrodi difroda hwynt, * na wna gyfammod â hwynt, ac na thrugarha wrthynt.

3 Nac ymgyfathracha chwaith â hwynt, na ddod dy ferch iw fab ef, ac na chymmer ei ferch ef i'th fab dithau.

4 Canys efe a dry dy fab di oddi ar fy ôl i, fel y gwasanaethont dduwiau dieithr; felly yr ennyn llid yr Arglwydd i'th erbyn chwi, ac a'th ddifetha di yn ebrwydd.

5 Ond fel hyn y gwnewch iddynt, dimistriwch eu hallorau, a thorrwch eu colofnau hwynt, cwympwch hefyd eu llwynau, a llosgwch eu delwau cerfiedic hwy yn y tân.

6 Canys * pobl sanctaidd *ydwyt* ti i'r Arglwydd dy Dduw: * yr Arglwydd dy Dduw a'th ddewisodd di i fod yn bobl vnic iddo ei hun, o'r holl bobloedd sydd ar wyneb y ddaear.

7 Nid am eich bôd yn lluosogach nâ 'r holl bobloedd yr hoffodd yr Arglwydd chwi, ac ich dewisodd: o herwydd yr oeddych chwi yn anamlaf o'r holl bobloedd:

8 Ond o herwydd caru yr Arglwydd chwi, ac er mwyn cadw o honaw ef y llw a dyngodd efe wrth eich tadau, y dûg yr Arglwydd chwi allan â llaw gadarn, ac a'th gwaredodd o dŷ y caethiwed, o law Pharao brenin yr Aipht.

9 Gwybydd gan hynny mai 'r Arglwydd dy Dduw, sydd Dduw, *fel* y Duw ffyddlon yn cadw cyfammod, a thrugaredd, â'r rhai a'i carant ef ac a gadwant ei orchymynion, hyd fil o genhedlaethau:

10 Ac yn talu 'r pwyth iw gâs yn ei wyneb, gan ei ddifetha ef; nid oeda efe iw gâs yn ei wyneb y tâl efe iddo.

11 Cadw gan hynny y gorchymynion, a'r deddfau, a'r barnedigaethau, y rhai yr ydwyf yn eu gorchymyn i ti heddyw iw gwneuthur.

12 A bydd, o achos gwrando o honoch ar y barnedigaethau hyn, a'i cadw, a'i gwneuthur hwynt; y ceidw yr Arglwydd dy Dduw â thi y cyfammod, a'r drugaredd, a addawodd efe trwy dy dadau di:

13 Ac a'th gâr, ac a'th fendithia, ac a'th amlha di, ac a fendiga ffrwyth dy frû, a ffrwyth dy dîr di, dy ŷd, a'th olew a chynydd dy warthec, a diadelau dy ddefaid, yn y tîr y tyngodd efe wrth dy dadau, ar ei roddi i ti.

14 Bendigedig fyddi uwch law 'r holl bobloedd: * ni bydd yn dy blith di yn gwryw, nac yn fenyw yn anffrwythlon, nac yn mhilth dy anifeiliaid di.

15 Hefyd yr Arglwydd a dynn oddi wrthit ti bôb gwendid, ac ni esyd arnot ti 'r yn o glefydau drwg yr * Aipht, y rhai a adwaenoist tond ar dy holl gasau di y rhydd efe hwynt.

16 Difetha gan hynny 'r holl bobloedd, y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn eu rhoddi i ti: nac arbeded dy lygad hwynt, ac na wasanaetha eu duwiau hwynt o * blegit magl i ti *a fyddei* hynny.

17 Os dywedi yn dy galon, lluosogach yw y cenhedloedd hyn nâ myfi, pa ddelw y gallaf eu gyrru hwynt ymmaith?

18 Nac of a rhaeddynt; gan gofio cofia yr hyn a wnaeth yr Arglwydd dy Dduw i Pharao, ac i'r holl Aipht.

19 Y * profedigaethau mawrion, y rhai a welodd dy lygaid, a'r arwyddion, a'r rhifeddodau, a'r llaw gadarn, a'r braich estynedic, â'r rhai a'th ddûg yr Arglwydd dy Dduw allan: felly y gwna 'r Arglwydd dy Dduw i'r holl bobloedd yr wyt ti yn eu hofni.

20 A'r * Arglwydd dy Dduw hefyd a ddensyn gaccwn yn eu plith hwynt, hyd oni ddarfyddo am y rhai gweddill, a'r rhai a ymguddiant rhagot ti.

21 Nac ofna rhaeddynt; o blegit yr Arglwydd dy Dduw *fydd* yn dy ganol di, yn Dduw mawr, ac ofnadwy.

22 A'r Arglwydd dy Dduw, a † yrr ymmaith y cenhedloedd hynny o'th flaen di, *bôb* ychydic *a dyn.* ychydic: ni elli eu difetha hwynt ar unwaith, rhac myned o fwyst-filod y maes yn amlach nâ thydi.

23 Ond yr Arglwydd dy Dduw a'i rhydd hwynt o'th flaen di, ac a'i cynnuddia hwynt â chynnudd dirfawr, nes eu difetha hwynt.

24 Ac a rhydd eu brenhinoedd hwynt yn dy law di, a thi a ddifethi eu henw hwynt oddi tan y nefoedd; ni saif gŵr yn dy wyneb di, nes ddifetha o honot ti hwynt.

25 * Lloſc ddelwau cerfiedic eu duwiau hwynt yn tân; na * chwennych na'r arian na'r aur *a fydd* arnynt, iw cymmeryd i ti, rhac dy faglu ag ef: o blegit ffieidd-dra i'r Arglwydd dy Dduw *ydyw*.

26 Na ddŵg dithau ffieidd-dra i'th dŷ, fel y byddech escymmun-beth megis yntef: gan ddirmyga dirmyga ef, a chan ffieiddio ffieiddia ef; o blegit * escymmun-beth *yw* efe.

PEN. VIII.

1 Annot i wſyddodd, a rhan ymgeledd Duw iddynt hwy.

EDrychwch am wneuthur pôb gorchymyn, yr wyf yn ei orchymyn it heddyw, fel y byddoch fyw, ac y cynnyddoch, ac yr eloch i mewn, ac y meddiannoch y wlâd a addawodd yr Arglwydd wrth eich tadau trwy lŵ.

2 A chofia 'r holl ffordd yr arweiniodd yr Arglwydd dy Dduw di yn ddi y deugain mlhynedd hyn, trwy 'r anialwch, er mwyn dy gystuddio di, gan dy brofi, i wybod yr hyn *oedd* yn dy galon, a gedwit ti ei orchymynion ef, ai nâs *cedwit*.

3 Ac efe a'th ddarostyngodd, ac a oddefedd it newynu, ac a'th fwydodd â Manna, yr hwn nid adwaenit, ac nid adwaenei dy dadau; fel y gwnai efe it wybod * nad trwy fara yn unic y bydd byw dyn, ond trwy bôb *gair* a'r sydd yn dyfod allan o enau 'r Arglwydd, y bydd byw dyn.

4 Dy ddillad ni heneiddiodd am danat, a'th droed ni chwyddodd, y deugain mlhynedd hyn.

5 Cydnebydd dithau yn dy galon, *fod* yr Arglwydd

glwydd dy Dduw yn dy ddyscu di, sel y dysc gŵr a fabel hon.

6 A chadw orchymynion yr Arglwydd dy Dduw, i rodio yn ei ffyrdd, ac i'w ofni ef.

7 O blegid y mae yr Arglwydd dy Dduw yn dy ddwyn i mewn i wlâd dda, i wlâd a fonydd dyfroedd, ffynhonnau, a dyfnderau yn tarddu allan yn y dyffrynn, ac yn y mynydd:

8 Gwlâd gwenith, a haidd, a gwinwydd, a ffigys-wydd, a phomgranad-wydd; gwlâd olew oliwydden, a mêl:

9 Gwlâd yr hon y bwyttei fara ynddi heb prinder, ac ni bydd eisieu dim arnat ynddi: gwlâd yr hon y mae ei cherric yn haiarn, ac o'i mynyddoedd y cloddi bres.

10 *Pan fwytteych, a'th ddigoni, yna y bendithi'r Arglwydd dy Duw, am y wlâd dda a roddes ese i ti.

11 Cadw arnat rhac anghofio yr Arglwydd dy Dduw, heb gadw ei orchymynion, a'i farnedigaethau, a'i ddeddfau es, y rhai 'r ydwyf yn en gorchymyn it heddyw.

12 Rhac wedi it fwytta, a'th ddigoni, ac adailadu tai têg, a thrigo ynddynt,

13 A lluossogi o'th warthec, a'th ddefaid di, ac amlhau o arian, ac aur gennit, ac amlhau o'r hyn oll y sydd gennyt:

14 Yna ymdderchafu o'th galon, ac anghofio o honot yr Arglwydd dy Dduw (yr hwn a'th ddygallan o wlâd yr Aipht, o dŷ y caethiwed;

15 Yr hwn a'th dywysodd di trwy 'r anialwch mawr ac ofnadwy, lle 'r ydoedd, seirph tanllyd, ac yscorpionau, y syched lle nid oedd dwfr: yr *hwn a ddygodd i ti ddwfr allan o'r graig galletst;

16 Yr hwn a'th fwydodd di yn yr anialwch â *Manna, yr hwn nid adwaeni dy dadau, er dy ddarostwng, ac er dy brofi di, i wneuthur daioni i ti yn dy ddiwedd.)

17 A dywedyd o honot yn dy galon, fy nerth fy hun, a chryfder fy llaw a barodd i mi y cyfoeth hwn.

18 Ond cofia yr Arglwydd dy Dduw; o blegid efe yw 'r hwn fydd yn rhoddi nerth i ti i beri cyfoeth, sel y cadarnhâo efe ei gyfammod, yr hwn a dyngodd efe wrth dy dadau, sel y mae y dydd hwn.

19 Acos gan anghofio 'r anghofi 'r Arglwydd dy Dduw, a dilyn duwiau dieithr, a'i gwasanaethu hwynt, ac ymgrymmu iddynt: *yr ydwyfi yn testifiaethu yn eich erbyn chwi heddyw, gan ddifetha i'ch difethir.

20 Fel y cenhedloedd y rhai y mae 'r Arglwydd ar en difetha o'ch blaen chwi; felly y difethir chwithau; am na wrandawsoch ar lais yr Arglwydd eich Duw.

PEN. IX.

1 Moses yn en hanoc nad y meddiriodent yn en cyfnewidder en hunain, gan ddatcan en hanwy w wrthyssel hwynt.

GWrando Israel, yr wyt ti yn myned heddyw trosyr Iorddonen hon, i fyned i mewn i berchennogi cenhedloedd mwy, a chryfach nâ thi, dinasoedd mawrion a chaerec hyd y nefoedd,

2 Pobl fawr, ac vchel, meibion Anac y rhai a adnabocsti, ac y *clywaist ti *ddywedyd am danynt*, pwy a saif o flaen meibion Anac?

3 Gwybydd gan hynny heddyw, fod yr Arglwydd dy Dduw yn myned trossodd o'th flaen di yn *dân yssol; efe a'i difetha hwynt, ac efe a'i darostwng hwynt o'th flaen di: felly y gyrri hwynt ymaith, ac y difethi hwynt yn fuan, megis y llefarodd yr Arglwydd yr hnit.

4 Na ddywed yn dy galon, wedi gyrru o'r Arglwydd dy Dduw hwynt allan o'th flaen di, gan ddywedyd, am fynghy fiawnder y dygodd yr Arglwydd hi i feddiannu y tir hwn: ond am annuwioldeb y cenhedloedd hyn y gyrrodd yr Arglwydd hwynt allan o'th flaen di.

5 Nid am dy gyfiawnder di, nac am vniondeb dy galon, yr wyt ti yn myned i feddiannu en tir hwynt; onid am annuwioldeb y cenhedloedd hyn y bwrw yr Arglwydd dy Dduw hwynt allan o'th flaen di, ac er cyflawni y gair a dyngodd yr Arglwydd wrth dy dadau, wrth Abraham, wrth Isaac, ac wrth Iacob.

6 Gwybydd dithen, nad am dy gyfiawnder dy hun, y roddes yr Arglwydd it y tir daionus hwn iw feddiannu: canys pobl war-galed ydyth.

7 Meddwl ac na anghofia pa fodd y digiaist yr Arglwydd dy Dduw yn yr anialwch, o'r dydd y daythoft allan o dir yr Aipht hyd eich dyfod i'r lle hwn: gwrthryfelgar fuoch yn erbyn yr Arglwydd.

8 Yn Horeb hefyd y digiasoch yr Arglwydd, a digiodd yr Arglwydd wrthych i'ch difetha.

9 Pan aethym i fynu i'r mynydd i gymmeryd y llechau meini, sef llechau y cyfammod, yr hwn a wnaeth yr Arglwydd â chwi: *yna 'r arhoais yn y mynydd ddeugain nhiwrnod a deugain nhâs, bara ni fwytteais, a dŵr nid yfais. * Exod. 24.18. ex. 34.28.

10 A *rhoddes yr Arglwydd attaf y-ddwy leoh faen, wedi eu scrifennu â bŷs Duw; ac arnynt yr oedd yn ôl yr holl eiriau a lleferodd yr Arglwydd wrthych yn y mynydd, o ganol y tân, ar ddydd y gynnulleidfa. * Exod. 31.18.

11 A bu ymmhen y deugain nhiwrnod a'r deugain nhos, roddi o'r Arglwydd attaf y ddwy lech faen; sef llechau y cyfammod.

12 A dywedodd yr Arglwydd wrthif, *cyfot, dôs oddi ymma i wared yn fuan; canys ymlygrodd dy bobl, y rhai a ddygaist allan o'r Aipht: ciliasant yn ebrwydd o'r ffordd a orchymynnais iddynt; gwnaethant iddynt eu hun ddelw dawdd. * Exod. 32.7.

13 A llefarodd yr Arglwydd wrthif, gan ddywedyd, gwelais y bobl hyn, ac wele pobl war-galed ydynt.

14 Paid â mi, a mi a'i destrywiaf hwynt, ac a ddileaf eu henw hwynt oddi tany nefoedd: ac a'th wnaf di yn genedl gryfach, ac amlach nâ hwynt hwy.

15 Ac mi a ddychwelais, ac a ddaethym i wared o'r mynydd, a'r mynydd ydoedd yn llosci gan dân, a dwy lech y cyfammod oedd yn fynwylaw.

16 Edrychais hefyd, ac wele pechasech yn erbyn yr Arglwydd eich Duw: gwnaethech i wch lo tawdd: ciliasech yn fuan o'r ffordd a orchymynasei yr Arglwydd i chwi.

17 Ac mi a ymaflais yn y ddwy lêch, ac a'i tefais hwynt, o'm dwy-law, ac a'i torrais hwynt o flaen eich llygaid.

18 A syrthiais ger bron yr Arglwydd, fel y waith gyntaf deugain nhiwrnod, a deugain nhos: ni fwytteais fara, ac nid yfais ddwfr, o herwydd eich holl bechodau chwi, y rhai a bechasech gan wneuthur drygioni yngolwg yr Arglwydd, iw ddigio ef.

19 (Canys ofnais rhac y ferfiant er dig, drwy y rhai y digiodd yr Arglwydd wrthych i'ch dinistrio chwi:) etto gwrandawodd yr Arglwydd arnaf y waith honno hefyd.

20 Wrth Aaron hefyd y digiodd yr Arglwydd ynfawr, iw ddifetha ef: a mi a weddiais hefyd tros Aaron y waith honno.

21 Eich

24 Eich pechod chwi hefyd yr hwn a wnaethoch, ſef y llo, a gymmerais, ac a'i iloſcais yn tân, a curais ef, hefyd, gan ei falurio yn dda, nes i falu yn llwch: a bwriais ei lwch ef i'r afon oedd yn deſcyn o'r mynydd.

Num. 13. Exod. 17. Num. 14. 32 *O ſewn Taberah hefyd, ac o ſewn *Maſſa, ac o ſewn *Beddau y blŷs yr oeddych yn digio 'r Arglwydd.

23 A phan anfonodd yr Arglwydd chwi o Cades Barnea, gan ddywedyd, ewch i fyny a meddiennwch y tîr, yr hwn a roddais i chwi, yr anufyddhaſoch i air yr Arglwydd eich Duw: ni chredaſoch hefyd iddo, ac ni wrandawſoch ar ei lais ef.

24 Gwrthryſelgar fuoch yn erbyn yr Arglwydd, er y dydd yr adnabum chwi.

25 Ac mi a fyrthiais ger bron yr Arglwydd ddeugain nhiwrnod a deugain nhos, fel y fyrthiaſwn o'r blaen, am ddywedyd yr Arglwydd y difethai chwi.

26 Gweddiais hefyd ar yr Arglwydd, a dywedais, Arglwydd Ddiw na ddifetha dy bobl, a'th etifeddiaeth a wareddaſt yn dy fawredd, yr hwn a ddygaiſt allan o'r Aipht â llaw gref.

29 Cofia dy weiſion, Abraham, Iſaac, ac Iacob, nac edrych ar galedrwydd y bobl hyn, nac ar eu drygioni, nac ar eu pechod:

28 Rhac dywedyd o'r wlâd y dygaiſt ni allan o hono, * o eiſiau gallu o'r Arglwydd eu dwyn iwrtyt i'r tîr a addawſei efe iddynt, ac o'i gas arnynt, y dug efe hwynt allan, iw lladd yn yr anialwch.

29 Etto dy bobl di a'th etifeddiaeth *ydynt* hwy, y rhai a ddygaiſt allan yn dy fawr nerth, ac â'th eſtynedic fraich.

PEN. X.

1 *Ymaredd Duw yn ail rhoddi y ddwylech.* 9 *yn ſorhau 'r offeiriadaeth.* 8 *yn nailltuo llwyth Leui.* 10 *yn gwrando ar weddi Moſes tros y bobl.* 12 *Annoc i ufyddhau.*

YR amſer hwnnw, y dywedodd yr Arglwydd wrthif, *nidd it ddwy lech faen fel *y rhai* cyntaf, a thyret i fyny attaf 'r mynydd, a gwna it Arch bren.

2 A mi a ſcrifennaf ar y llechau, y geiriau oedd ar y llechau cyntaf, y rhai a dorraiſt: a goſot tithe hwynt yn yr Arch.

3 Yna gwneuthum Arch o goed Sittimac a neddais ddwy llêch faen, fel y rhai cyntaf, ac a euthum i fyny i'r mynydd, a'r ddwy lêch yn fy llaw.

4 Ac efe a ſcrifennodd ar y llechau, fel yr yſcrifen gyntaf, y deng-air a leferodd yr Arglwydd wrthych yn y mynydd, o ganol y tân, yn nydd y gynnulleit a rhoddes yr Arglwydd hwynt attaſi.

5 Yna y dychwelais, ac y deuthum i wared o'r mynydd, ac a oſodais y llechau yn yr Arch, yr hon a wnaethwn: ac yno y bu farw Aaron, ac efe a gladdwyd yno: ac Eleazar ei fab a offeiriadodd yn ei le ef.

Num. 33. 7 Oddi yno yr aethant i Gudgodah: ac o Gudgodah i Iotbath, tîr afonydd dyfroedd.

8 Yr amſer hwnnw y nailldnodd yr Arglwydd lwyth Leui i ddwyn Arch cyfammod yr Arglwydd, i ſefyll ger bron yr Arglwydd, iw waſanaethu ef, ac i fendigo yn ei enw ef, hyd y dydd hwn.

Num. 18. 9 *Am hynny ni bydd rhan i Leui, nac etifeddiaeth gyd â'i frodyr: yr Arglwydd yw ei etifeddiaeth ef, megis y dywedodd yr Arglwydd dy Dduw wrthy ef.

10 Ac mi a arhoeis yn y mynydd ddeugain nhiwrnod, a deugain nhos, fel y *dyddiau cyntai*: a gwrandawodd yr Arglwydd arnaf y waith honhefyd, ni ewyllyſiodd yr Arglwydd dy ddifetha di.

11 A dywedodd yr Arglwydd wrthif, cyſot, dôs i'th daith o flaen y bobl, fel yr elont i meddiannu'r tîr, yr hwn a dyngais wrth eu tadau ar ei roddi iddynt.

12 Ac yr awr hon Iſrael, beth y mâe 'r Arglwydd dy Dduw yn ei ofyn gennyt, onid ofni 'r Arglwydd dy Dduw, a rhodio yn ei holl ffyrdd, a'i garu ef, a gwaſanaethu 'r Arglwydd dy Dduw â'th holl galon, ac â'th holl enaid:

13 Cadw gorchymynion yr Arglwydd, a'i ddeddfau, y rhai yr wyf yn eu gorchymyn i ti y dydd hwn, er daioni i ti?

14 Wele y nefoedd, a nefoedd y nefoedd *ydyn* eiddo 'r Arglwydd dy Dduw, *y ddaear *befyd* a'r hyn oll *ſydd* yndi.

15 Yn unig ar dy dadau di y rhoddes yr Arglwydd ei ſerch, gan eu hoffi hwynt, ac efe a wnaeth ddewis ni hâd ar ei hôl hwynt, *ſef* o honoch chwi o flaen yr holl bobloedd megis heddyw *y gwelir.*

16 *Enwaedwch chwithau ddienwaediad eich calon, ac na chaledwch eich gwarr mwyach.

17 Canys yr Arglwydd eich Duw chwi, yw Duw y duwiau, ac Arglwydd yr arglwyddi, Duw mawr, cadarn, ac ofnadwy, yr hwn ni ddderbyn wyneb, ac ni chymmer wobr.

18 Yr hwn a farna 'r ymddifad a'r weddw, ac y ſydd yn hoffi y dieithr, gan roddi iddo fwyd a dillad.

19 Hoffwch chwithau y dieithr; canys dieithriaid fuoch yn nhîr yr Aipht.

20 Yr *Arglwydd dy Dduw a ofni, ac ef a wraſaethi, wrtho ef hefyd y *glyni, ac iw enw ef y tyngi.

21 Efe yw dy fawl, ac efe yw dy Dduw, 'r hwn a wnaeth it ymawrion, a'r ofnadwy *bethau* hyn, y rhai a welodd dy lygaid.

22 Dy dadau a aethant i wared i'r Aipht, *yn ddec enaid a thrugain; ac yr awr hon yr Arglwydd dy Dduw a'th wnaeth di *fel ſêr y nefoedd o losogrwydd.

PEN. XI.

1 *Moſes yn annoc y bobl i vfydd dod.* 2 *trwy ei gwybodaeth eu hunain o fawr weithredoedd Duw.* 8 *trwy addewid o fawr fendithion Duw.* 16 *a thrwy ſygethion.* 18 *Bod yn rhaid myſyrio yn o falw ar enw Duw.* 25 *Rhoddi y fendith a'r felltith o'u blaen hwynt.*

CAr dithe 'r Arglwydd dy Dduw, a chadw ei gadwriaeth ef, a'i ddeddfau, a'i farnedigaethau, a'i orchymynion bŷth.

2 A chydnabyddwch heddyw: canys nid *mi yn ymddiddan* â'ch plant y rhai nid adnabuant, ac ni welſant gerydd yr Arglwydd eich Duw chwi, ei fawredd, ei law gref, a'i fraich eſtynedic.

3 Ei arwyddion hefyd, a'i weithredoedd, y rhai a wnaeth efe ynghanol yr Aipht, i Pharao brenin yr Aipht, ac iw holl dîr.

4 A'r hyn a wnaeth efe i lu 'r Aipht, iw feirch ef, ac iw gerbydau: y modd y gwnaeth efe i ddyfroedd y môr coch lenwi tros eu hwynebau hwynt, pan oeddynt yn ymlid ar eich ôl, ac y difethodd yr Arglwydd hwynt hyd y dydd hwn,

Num. 16. 5 A'r hyn a wnaeth efe i chwi yn yr anialwch, nes eich dyfod i'r lle hwn,

6 *A'r hyn a wnaeth efe i Dathan, ac i Abiram, meibion Eliab, mab Reuben: y modd yr agorodd

y ddaiar

...dhâr ei fâth, ac a'i llyngodd hwynt, a'i teuloedd, a'i pebyll, a'r holl ‖ olud oedd † ganddynt o mysc holl Israel.

7 Eithr eich llygaid chwi oedd yn gweled holl fawrion weithredoedd yr Arglwydd, y rhai a wnaeth efe.

8 Cedwch chwithau bob gorchymyn yr ydwyf yn ei orchymyn i chwi heddyw, fel y byddoch gryfion, ac yr eloch i mewn, ac y meddiannoch y tîr yr ydych yn myned trosodd iddo i'w feddiannu.

9 Ac fel yr estynnoch ddyddiau yn y tîr, yr hwn a dyngodd yr Arglwydd i'ch tadau, ar ei roddi iddynt, ac i'w hâd, *sef* tîr yn llifeirio o laeth a mêl.

10 O herwydd y tîr yr wyt yn myned iddo i'w feddiannu, nid fel tîr yr Aipht y mae, yr hwn y diethoch allan o honaw, lle 'r heuaist dy hâd, ac y dwfneaist â'th droed, fel gardd lysiau:

11 Ond y tîr yr ydych yn myned trosodd iddo i'w feddiannu *yw* synydd-tîr, a dyffryn-tîr, yn yfed dwfr o law y nefoedd.

12 Tîr *yw*, yr hwn y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn ei ymgeleddu: llygaid yr Arglwydd dy Dduw *sydd* bob amser arno, o ddechrenad y flwyddyn hyd ddiwedd y flwyddyn hefyd.

13 A bydd, os gan wrando y gwrandewch ar fy ngorchymynion, y rhai yr ydwyf yn eu gorchymyn i chwi heddyw, i garu 'r Arglwydd eich Duw, ac i'w wasanaethu, â'ch holl galon, ac â'ch holl enaid:

14 Yna y rhoddaf law i'ch tîr yn ei amser, *sef* y gynnar-law, a'r diweddar-law, fel y casglech dy ŷd, a'th win, a'th olew.

15 A rhoddaf lâs-wellt yn dy faes i'th anifeiliaid, fel y bwyttêych, ac i'th ddigoner.

16 Gwiliwch arnoch rhac twyllo eich calon, a chilio o honoch, a gwasanaethu duwiau dieithr, ac ymgrymmu iddynt,

17 Ac eynnu digllonedd yr Arglwydd i'ch erbyn, a chau o honaw ef y nefoedd, fel na byddo glaw, ac na roddo y ddaear ei chnwd; a'ch difetha yn fuan o'r tîr, yr hwn y mae yr Arglwydd yn ei roddi i chwi.

18 Am hynny gosodwch fyngeiriau hyn yn eich calon, ac yn eich meddwl, a rhwymwch hwynt yn arwydd ar eich dwylo, a byddant yn rhaclau rhwng eich llygaid:

19 A dyscwch hwynt i'ch plant, gan grybwyll amdanynt, pan eisteddych yn dy dŷ, a phan rodiech ar y ffordd, pan orweddych hefyd, a phan godych.

20 Ac scrifenna hwynt ar bŷst dy dŷ, ac ar dy byrth.

21 Fel yr amlhao eich dyddiau chwi, a dyddiau eich plant chwi ar y ddaiar, yr hon a dyngodd yr Arglwydd wrth eich tadau am ei rhoddi iddynt, fel dyddiau y nefoedd ar y ddaiar.

22 Canys os gan gadw y cedwch yr holl orchymynion hyn, y rhai yr ydwyf yn eu gorchymyn i chwi i wneuthur, i garu yr Arglwydd eich Duw, i rodio yn ei holl ffyrdd ef, ac i lynu wrtho ef:

23 Yna y gyrr yr Arglwydd allan yr holl genhedloedd hyn o'ch blaen chwi, a chwi a feddiennwch genhedloedd mwy a chryfach nâ chwi.

24 Pob * man y sathro gwadn eich troed chwi arno fydd eiddo chwi, o'r anialwch a Libanus ac o'r afon, *sef* afon Euphrates, hyd y môr eithaf, y bydd eich terfyn chwi.

25 Ni saif gŵr yn eich wyneb: eich arswyd a'ch ofn a rydd yr Arglwydd eich Duw ar wyneb yr holl dîr, yr hwn y sathroch arno, megis y llefarodd wrthych.

26 Wele rhoddi 'r ydwyf o'ch blaen chwi heddyw, fendith, a melldith;

27 * Bendith, os gwrandewch ar orchymynion yr Arglwydd eich Duw, y rhai 'r ydwyn yn *eu* gorchymyn i chwi heddyw: * Pen. 28. 2, & 30. 1.

28 A melldith, oni wrandewch ar orchymynion yr Arglwydd eich Duw, ond cilio o honoch allan o'r ffordd yr ydwyfi yn ei gorchymyn i chwi heddyw, i fyned ar ôl duwiau dieithr, y rhai nid adnabuoch. * Pen. 28. 15.

29 * Bydded gan hynny pan ddygo 'r Arglwydd dy Dduw di i'r tîr yr ydwyt yn myned iddo i'w feddiannu, roddi o honot y fendith ar fynydd Garizim, a'r felldith ar fynydd Ebal. * Pen. 27. 13. ios. 8. 33.

30 Onid ŷnt y rhai hyn or tu hwnyt i'r Iorddonen, tua 'r lle y machluda haul, yn nhîr y Canaaneaid, yr hwn sydd yn trigo yn y rhôs, ar gyfer Gilgal, ger llaw gwastadedd Moreh?

31 Canys myned yr ydych tros yr Iorddonen, i fyned i feddiannu y tîr y mae yr Arglwydd eich Duw yn ei roddi i chwi: a chwi a'i meddiennwch ac a breswyliwch ynddo.

32 Gwiliwch chwithau am * wneuthur yr holl ddeddfau a'r barnedigaethau, y rhai 'r ydwyn yn eu rhoddi o'ch blaen chwi heddyw. * Pen. 5. 32.

PEN. XII.

1 *Bod yn rhaid dinistrio pob lle y buasei delw-addoliaeth yndo, 5 a chyrchu i'r lle a ddewisodd Duw i'w wasanaeth. 15. 23 Gwaharddir gwaed. 17. 20. 26 Rhaid yn hytrach offrwm fanllaiâd yn y lle sanctaiadd. 29 Na wrthoder y Lefaid. 29 Nac ymroler ag arferion.*

DYmma y deddfau, a'r barnedigaethau, y rhai a wiliwch ar eu gwneuthur, yn y tîr a rydd Arglwydd Duw dy dadau i ti i'w feddiannu, yr holl ddyddiau y byddoch fyw ar y ddaiar.

2 * Gan ddinistrio dinistriwch yr holl fanau, y rhai y gwasanaethodd y cenhedloedd yr ydych chwi yn eu ‖ meddiannu eu duwiau ynddynt, ar y mynyddoedd uchel, ac ar y brynnau, a than bob pren gwyrdd-las. * Pen. 7. 5. ‖ Neu, ar fynyddoedd uchel.

3 * Dryllliwch hefyd eu hallorau hwynt, a thorrwch eu colofnau hwynt, a llofcwch eu llwyau hwynt â thân, a thorrwch gerfiedig ddelwau eu duwiau hwynt, a dinistriwch eu henwau hwynt o'r lle hwnnw. * Barn. 6. 2.

4 Na wnewch felly i'r Arglwydd eich Duw.

5 * Ond y lle a ddewisô 'r Arglwydd eich Duw o'ch holl lwythau chwi, i osod ei enw yno, ei drigfa ef a geisiwch, ac yno y deuwch: * 1. Bren. 8. 29. 2. Cron. 6. 5. 2. Cron. 7. 12.

6 A dygwch yno eich poeth offrymmau, a'ch aberthau, a'ch degymmau, ac offrwm derchafel eich llaw, eich addunedau hefyd, a'ch offrymmau gwirfodd, a chyntaf-anedic eich gwarthec a'ch defaid.

7 A bwytewch yno ger bron yr Arglwydd eich Duw, a llawenhewch ym mhob dim y rhoddoch eich llaw arno, chwychwi a'ch teuluoedd, yn yr hyn i'th fendithiodd yr Arglwydd dy Dduw.

8 Na wneweh yn ôl yr hyn oll yr ydym ni yn ei wneuthur ymma heddyw, pob un yr hyn *sydd* yn ei olwg ei hun.

9 Canys ni ddaethoch hyd yn hyn i'r orphwysfa, ac i'r etifeddiaeth, yr hon y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn ei rhoddi it.

10 Ond paneloch tros yr Iorddonen, a thrigo yn y tîr, yr hwn y mae 'r Arglwydd eich Duw yn ei roddi yn etifeddiaeth i chwi, a phan roddo lonydd i chwi oddi wrth holl elynion o amgylch, fel y preswylioch yn ddiogel:

11 Yna y bydd lle, wedi i'r Arglwydd eich Duw ei ddewis iddo, i beri iw enw aros yndo, yno y dygwch yr hyn oll yr ydwyf fi yn ei orchymyn i chwi: *sef* eich poeth offrymmau, a'ch aberthau, eich

† Hebr. a boll ddrwis eich addoliadau.

eich degymmau, a derchafel offrwm eich llaw, a'ch holl ddewis addunedau, y rhai a addunedoch i'r Arglwydd.

12 A llawenhewch ger bron yr Arglwydd eich Duw, chwi, a'ch meibion, a'ch merched, a'ch gweision, a'ch morwynion, a'r Lefiad *a ſydd* yn eich pyrth chwi, canys * nid *oes* iddo ran, nac etifeddiaeth gyd â chwi.

* Pen. 14. 29.

13 Gwilia arnat rhac poeth offrymmio o honot dy boeth offrymmau ym mhob lle ar a welych:

14 Ond yn y lle a ddewiſo yr Arglwydd o fewn vn o'th lwythau di, yno yr offrymmi dy boeth offrymmau, ac y gwnei yr hyn oll yr ydwyfi yn ei orchymyn i ti.

15 Er hynny ti a gei ladd, a bwytta cig, yn ôl holl ddymuniant dy galon, yn ôl bendith yr Arglwydd dy Dduw, yr hon a rydd efe i ti, yn dy holl byrth: yr aflan, a'r glân a fwytty o honaw, megis o'r iwrch a'r carw.

* Pen. 15. 23.

16 * Ond na fwyttewch y gwaed; ar y ddaiar y tywelltwch ef fel dwfr.

17 Ni elli fwytta o fewn dy byrth ddecfed dy ŷd, na'th win, na'th olew, na chyntaf-anedic dy warthec, na'th ddefaid, na'th holl addunedau y rhai a addunech, na'th offrymmau gwirfodd, na derchafel offrwm dy law:

18 Ond o flaen yr Arglwydd dy Dduw y bwyttei hwynt, yn y lle a ddewiſo yr Arglwydd dy Dduw, ti, a'th fab, a'th ferch, a'th was, a'th forwyn, a'r Lefiad *a ſydd* yn dy byrth di: llawenycha ger bron yr Arglwydd dy Dduw yn yr hyn oll yr eſtynnech dy law arno.

* Pen. 14. 27. eccle. 7. 31. † Hebr. dy holl ddyddiau. * Gen. 28. 14. pen. 15. 9.

19 * Gwilia arnat rhac gadel y Lefiad, † tra fyddech byw ar dy ddaiar.

20 Pan helaetho'r Arglwydd dy Dduw dy derfyn di, * megis y dywedodd wrthit os dywedi bwyttâf cig (pan ddymuno dy galon fwytta cig) yn ôl holl ddymuniad dy galon y bwyttei gig.

21 Os y lle a ddewiſodd yr Arglwydd dy Dduw i roddi ei enw yndde ſydd pell oddi wrthit, yna lladd a'th warthec, ac o'th ddefaid, y rhai a roddodd yr Arglwydd it, megis y gorchymynnais i ti: a bwytta o fewn dy byrth, wrth holl ddymuniad dy galon.

22 Etto fel y bwytteir yr iwrch a'r carw, felly y bwyttei ef; yr aflan a'r glân a'i bwytty yn yr vn modd.

† Hebr. yn ei ſefyll eddi.

23 Yn vnic † bydd ficr na fwyttaech y gwaed; canys y gwaed yw yr enioes; ac ni chei fwytta yr enioes ynghyd â'r cig.

24 Na fwytta ef: ar y ddaiar y tywellti ef fel dwfr.

25 Na fwytta ef, fel y byddo daioni i ti ac i'th feibion ar dy ôl, pan wnelych yr vnion yngolwg yr Arglwydd.

26 Etto cymmer dy gyſſegredic *bethau* y rhai ſydd gennit, a'th addunedau, a thyret i'r lle a ddewiſo'r Arglwydd:

27 Ac offrymma dy boeth offrwm (y cig a'r gwaed) ar allor yr Arglwydd dy Dduw; a gwaed dy aberthau a dywellir wrth allor yr Arglwydd dy Dduw; a'r cig a fwyttei di.

28 Gadw a gwrando yr holl eiriau hyn yr ydwyfi yn eu gorchymyn i ti; fel y byddo daioni it, ac i'th feibion ar dy ôl byth, pan wnelych yr hyn ſydd dda, ac vnion yngolwg yr Arglwydd dy Dduw.

† Hebr. ymddiſtrio ymma o'th offrodau o honot hwynt.

29 Pan dduniſtrio yr Arglwydd dy Dduw, y cenhedloedd, y rhai yr wyttei yn myned attynt iw meddiannu, o'th flaen di, a † dyfod o honot yn eu lle hwynt, a phreſſwylio yn eu tir hwynt:

30 Gwilia arnat rhac ymfagla o honot ar eu hôl hwynt, wedi eu duniſtrio hwynt o'th flaen di, a rhac ymorol am eu duwiau hwynt, gan ddywedyd; pa ſodd y gwaſanaethodd y cenhedloedd hyn eu duwiau, myn a wnaf ſtelly hefyd.

31 Na wna di felly i'r Arglwydd dy Dduw: canys pob ffieidd-dra † yr hwn oedd gâs gan yr Arglwydd a wnaethant hwy iw duwiau: canys eu meibion hefyd, a'i merched a loſcaſant yn tân iw duwiau.

† Hebr. yr oedd yn gâs gan bron ei wyneb.

32 Pob gair yr wyfi yn ei orchymyn i chwi, edrychwch am wneuthur hyny: * na chwanega atto, ac na thyn oddi wrtho.

PEN. XIII.

1 *Y rhai a hudo i ddelw addoliaeth, 6 er neſed a ſont iti, 9 rhaid yw eu lladdyddio. 12 Nad arbeder y dinaſoedd lle y bo gau-dduwiaeth.*

PAn godo yn dy ſyſc di brophwyd, neu freuddwydudd breuddwyd (a rhoddi it arwydd neu ryfeddod,

* Pen. 18. 20. Ieſai. 9. 6. gwel. 22. 18.

2 A dyfod i ben o'r arwydd neu'r rhyfeddod a lefarodd efe wrthit) gan ddywedyd, a vn ar ôl duwiau dieithr (y rhai nid adwaenoſt) a gwaſanaethwn hwynt:

3 Na wrando ar eiriau y prophwyd hwnnw, neu ar y breuddwydudd breuddwyd hwnnw; canys yr Arglwydd eich Duw ſydd yn eich profi chwi, i wybod a ydych yn caru yr Arglwydd eich Duw â'ch holl galon, ac â'ch holl enaid.

4 Ar ôl yr Arglwydd eich Duw yr ewch, ac ef a ofnwch, a'i orchymynion ef a gedwch, ac ar ei lais ef y gwrandewch, ac efa waſanaethwch, ac wrtho ef y * glynwch.

* Pen. 11. 22.

5 A'r prophwyd hwnnw, neu yr breuddwydudd breuddwyd hwnnw, a roddir i farwolaeth, (canys lleſarodd † i'ch troi chwi oddiwrth yr Arglwydd eich Duw, yr hwn a'ch dug chwi allan o dir yr Aipht, ac a'ch gwaredodd chwi o dŷ y caethiwed, i'th wthio di allan o'r ffordd, yr hon y gorchymynodd yr Arglwydd dy Dduw i ti rodio yndді) felly y tynni ymmaith y drwg o'th ſyſc.

† Hebr. Dyccho liad yr erbyn Arglwydd.

6 Os dy frawd, mab dy fam, neu dy fab dy hun, neu dy ferch, neu wraig dy fonwes, neu dy gyfaill, yr hwn *ſydd* fel dy enaid dy hun, a'th annog yn ddirgel, gan ddywedyd, awn, a gwaſanaethwn dduwiau dieithr, y rhai nid adnabuoſt di, na'th dadau:

7 *Soſyhai* o dduwiau y bobl *ſydd* o'ch amgylch chwi, yn agos attat, neu ymmhell oddi wrthit, o *vn* cwrr i'r tîr, hyd gwrr *arall* y tîr:

8 Na chydynia ag ef, ac na wrando arno, ac nac arbeded dy lygad ef, ac nac etrisch *ef*, ac na chela arno.

9 Ond gan ladd lladd ef, bydded dy * law di arno ef yn gyntaf, iw roddi iw farwolaeth; a llaw yr holl bobl wedi hynny.

* Pen. 17. 7.

10 A llabyddia ef â meini fel y byddo marw; canys ceiſiodd dy wthio di oddi wrth yr Arglwydd dy Dduw, yr hwn a'th ddug di allan o dir yr Aipht, o dŷ y † caethiwed.

† Hebr. Caethiwed.

11 A * holl Iſrael a glywant, ac a ofnant, ac ni chwanegant wneuthur y fath beth drygionus a hyn yn dy blith.

* Pen. 17. 13.

12 Pan glywech am vn o'th ddinaſoedd, y rhai y mae'r Arglwydd dy Dduw yn eu rhoddi it i drigo ynddynt, gan ddywedyd,

13 A eth dynion, meibion y † Fall allan o'th blith, a gyrraſant drigolion eu dinas, gan ddywedyd, awn, gwaſanaethwn dduwiau dieithr, y rhai nid adnabuoch:

† Neu, Belial.

14 Yna ymofyn, a chwilia, a chais yn dda: ac os gwirionedd yw, a bod yn ſicr wneuthur y ffieiddra hyn yn dy ſyſc:

15 Gan daro, taro drigolion y ddinas honno â min y cleddyf: diſtrodi hi, a'r rhai oll *a ſyddant* ynddi,

yddit, a'i haniseiliaid hefyd, â mîn y cleddyf.

16 A'r holl ysgall hi a geisch i ganol ei heol hi, ac a losc y ddinas a'i holl ysgall hi yn gwbl, i'r Arglwydd dduw, â thân: felly bydded yn garnedd byth, nac adeilader hi mwy.

17 Ac na lyned wrth dy law di ddim o'r ‖ diofryddeth, fel y dychwelo'r Arglwydd oddi wrth angrdd ei ddigofaint, ac y rhoddo it drugaredd, ac y tosturio wrthit, ac i'th amlhao, megis y tyngodd wrth dy dadau:

18 Pan wrandawech ar lais yr Arglwydd dy Dduw, gan gadw ei holl orchymynion ef y rhai'r wyf yn eu gorchymyn i ti heddyw; gan wneuthur yr hyn sydd vn ion yng-olwg yr Arglwydd dy Dduw.

PEN. XIIII.

1 *Ni dylai plant Duw ymi hanffurfio eu hunain nyth alar.* 3 *Pa beth a chlîr, a pha beth nis gellir ei fwyta.* 4 *o anifeiliaid, 9 o bysgod,* 12 *o adar.* 21 *Ni ellir bwyta'r hyn a fo farw ei hun.* 22 *Degymman gwasanaeth Duw.* 23 *Y degymman er cynnaliaeth i ymlawenychu ger bron yr Arglwydd.* 28 *Degwm y drydedd flwydd yn Elusen.*

PLant ydych chwi i'r Arglwydd eich Duw, * na thorrwch mo honoch eich hunain, ac na wnewch foelni rhwng eich llygaid, dros y marw.

2 Canys * pobl sanctaidd wyt ti i'r Arglwydd dy Dduw, a'r Arglwydd a'th ddewisodd di i fod yn bobl vnic iddo ef, o'r holl bobloedd sydd ar wyneb y ddaiar.

3 Na fwytta ddim ffiaidd.

4 * Dyma yr anifeiliaid a fwyttewch; eidion, llwdn dafad, a llwdn gafr.

5 Y carw, a'r iwrch, a'r llwdn hydd, a'r buch gwyllt, a'r † vnicorn, a'r ‖ ych gwyllt, a'r asc wyllt.

6 A phob anifail yn hollti yr ewin, ac yn fforchogi holl y dowy ewin, ac yn cnoi cil, ynn mysc yr anifeiliaid: bwmw a fwyttewch.

7 Ond hyn ni fwyttewch o'r rhai a gnoant y cil, neu a holldant yr ewin yn fforchog; y camel a'r ysgyfarnog, a'r gwningen, er bod y rhai hyn yn cnoi cil, am nad ydynt yn fforchogi yr ewin, aflan ynte i chwi.

8 Yr hwch hefyd er ei bod yn fforchogi yr ewin, ac heb gnoi cil, aflan yw i chwi: na fwyttewch o'i chig hwynt, ac na chyffyrddwch â'i burgyn hwynt.

9 * Hyn a fwyttewch o'r hyn oll sydd yn y dyfroedd: yr hyn oll sydd iddo ascell a chenn, a fwyttewch.

10 A'r hyn oll nid oes iddo ascell a chenn, ni fwyttewch: aflan yw i chwi.

11 Pob aderyn glân a fwyttewch.

12 Ac dymma y rhai ni fwyttewch o honynt; yr eryr, a'r wydd-walch, a'r sorwennol.

13 A'r bod, a'r barcut, a'r fwltur yn ei rhyw.

14 A phob cig-fran yn ei rhyw.

15 A chyw'r estrys, a'r fran nôs, a'r gôg, a'r hebog yn ei ryw.

16 A deryn y corphan, a'r dylluan, a'r gogfran.

17 A'r pelican, a'r biogen, a'r sul-fran.

18 A'r Ciconia, a'r crŷr yn ei ryw, a'r gornchwigl, a'r ystlym.

19 A phob ymlasciad ascell oc sydd aflan i chwi: na fwyttaer hwynt.

20 Pob rhediad glân a fwyttewch.

21 Na fwyttewch ddim a fo marw ei hun: dod ef i'r dieithr *sydd* yn dy byrth, a bwyttaed ef, neu gwerth ef i'r dieithr, canys pobl sanctaidd ydwyt i'r Arglwydd dy Dduw. * Na ferwa fyrn yn llaeth ei fam.

22 Gan ddegymmu degymma holl gynnyrch dy hâd *ser* ffrwyth dy fats bob blwyddyn.

23 A bwytta ger bron yr Arglwydd dy Dduw (yn y lle a ddewiso efe i drigo o'i enw ef yndo) ddegwm dy ŷd, dy win, a'th olew, a chyntafanedic dy warthec, a'th ddefaid: fel y dyscech ofni'r Arglwydd dy Dduw bob amser.

24 A phan fyddo y ffordd ry-hîr i ti, fel na ellych ei ddwyn ef, neu os y lle fydd ym mhell oddi wrthit, yr hwn a ddewiso'r Arglwydd dy Dduw i osod ei enw yndo, pan i'th fendithio yr Arglwydd dy Dduw:

25 Yna dod *ei werth* yn arian, a rhwym yr arian yn dy law, a dos i'r lle a ddewiso'r Arglwydd dy Dduw:

26 A dôd yr arian am yr hyn oll a † chwennycho dy galon; am warthec, neu am ddefaid, neu am win, neu am ddiod greff, neu am yr hyn oll a ddymuno dy galon: a bwytta yno ger bron yr Arglwydd dy Dduw, a llawenycha di, a'th deulu.

27 * A'r Lefiad yn hwn *fyddo* yn dy byrth, na wrthod ef: am nad *oes* iddo na rhan, nac etifeddiaeth gyd â thi.

28 Ym mhen tair blynedd y dygi allan holl ddegwm dy gnwd y flwyddyn honno: a dyro ef i gadw o fewn dy byrth.

29 A'r Lefiad, am nad oes iddo ran nac etifeddiaeth gyd â thi, a'r dieithr, a'r ymddifad, a'r weddw, y rhai *fydd* yn dy byrth di, a ddenant ac a fwyttânt, ac a ddigonir: fel i'th fendithio'r Arglwydd dy Dduw ym mhob gwaith a wnelych â'th law.

PEN XV.

1 *Y seithfed flwyddyn flwyddyn gollyngdod i'r tlodion.* 7 *Esso nas dylai rwysgo benthyga neu roddi.* 12 *Gwas o Hebraad,* 16 *o dieithr eiddo'sfed yn anfodlon i ymadel, fydd raid cs ollwng ymaith yn rhydd y seithfed flwyddyn, ond nid yn waglaw.* 19 *Rhaid yw cyssegru pob gwryw cyntafanedic o'r anifeiliaid i'r Arglwydd.*

YM-mhen *pob* saith mlynedd gwna ollyngdod. * Leuit. 25.1, &c.

2 Ac dymma wedd y gollyngdod: gollynged pob † echwynwr iw gymydog yn rhydd ei echwyn a echwynodd efe: na fynned *hynny* trachefn *mwy* gan ei gymydog, neu ei frawd, canys cyhoeddwyd *echwyn* gollyngdod yr Arglwydd. *ei law.*

3 Tra ellir fynnu drachefn gan y dieithr, ond gollynged dy law yn rhydd yr hyn fydd i ti gyd â'th frawd.

4 ‖ Megis na byddo o honot ti gardottyn: canys yr Arglwydd gan fendithio a'th fendithia di, *yn y* ‖ *Ond pan na byddo.*

tîr y mae'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi i ti yn etifeddiaeth iw feddiannu.

5 Yn vnic os gan wrando y gwrandewi ar lais yr Arglwydd dy Dduw, gan gadw *a* gwneuthur yr holl orchymynion ymma, y rhai yr ydwyfi yn cu gorchymyn i ti heddyw.

6 Canys yr Arglwydd dy Dduw a'th fendithia, megis y llefarodd wrthit, fel na benthygiech i genhedloedd lawer, ac na fenthygiech di *ganddynt*; ti hefyd a arglwyddiaethi ar genhedloedd lawer, ac nid arglwyddiaethant hwy arnat ti. * Pen. 28.12.

7 Os bydd vn dy fysedi yn o'th frodyr yn dlawd o fewn vn o'th byrth, yn dy dir, yr hwn y mae'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it, na chaleda dy galon, ac na chae dy law oddi wrth dy frawd dlawd: * Mat. 5.

8 Onid gan agoryd * agor dy law iddo, a chan fenthygio benthygia ddigon *iw* angen ef, yr hyn fyddo arno ei eisiau. † Heb. 34.

9 Gwilia arnat rhac bod yn dy galon † ddrwg † seddwl i ddywedyd, agas yw y seithfed flwyddyn, blwyddyn y gollyngdod; a bod dy lygad yn ddrwg *yn* † Deliet. † Heb. *Aw.*

yn erbyn dy frawd tlawd, rhac rhoddi iddo, a llefain o honaw ef ar yr Arglwydd thagot, a'i fod yn bechod i ti.

10 Gan roddi dod iddo, ac na fydded drwg gan dy galon pan roddyeh iddo: canys o achos y peth hyn i'th fendithia'r Arglwydd dy Dduw yn dy holl waith, ac yn yr hyn oll y dodych dy law arno.

*Mat.26. 11. 11 Canys ni *ddarfydd y tlawd o ganol y tîr, am hynny'r ydwyfi yn gorchymyn i ti, gan ddywedyd, gan agoryd agor dy law i'th frawd, i'th anghenus, ac i'th dlawd yn dy dîr.

*Exod. 21.2. ier. 34.14. 12 *Os gwerthir dy frawd, Hebread, neu Hebrees i ti, a'th wasanaethu chwe blynedd, y seithfed flwyddyn gollwng ef ymrhydd oddi wrthit.

13 A phan ollyngech ef yn rhydd oddi wrthit, na ollwng ese yn wâg.

14 Gan lwytho llwytha ef o'th braidd, ac o'th ysgubor, ac o'th win-wryfi o'r hyn i'th fendithiodd yr Arglwydd dy Dduw, dod iddo.

15 A chofia mai gwâs fuost yn nhîr yr Aipht, a'th wared yr Arglwydd dy Dduw: am hynny'r ydwyf yn gorchymyn y peth hyn i ti heddyw.

16 Ond os dywed wrthit, nid âf allan odd wrthit, am ei fod yn dy hoffi di, a'th dŷ, o herwydd bod yn dda arno ef gyd â thi:

*Exod. 21.6. 17 Yna *cymmer synawyd, a dod trwy ei gluft clust yn y ddôr, a bydded yn wâs i ti byth: felly hefyd y gwnei i'th forwyn.

18 Na fydded caled gennit ei ollwng ef yn rhydd oddi wrthit, canys gwasanaethodd di werth dau gyflog gwenieing, chwe blynedd: a'r Arglwydd dy Dduw a'th fendithia yn yr hyn oll a wnelych.

*Exod. 34.19. 19 *Pob cyntaf-anedic yr hwn a ênir o'th warthec, neu o'th ddefaid yn wryw, a gyssegri di i'r Arglwydd dy Dduw: na weithia â cyntaf-anedic dy ychen, ac na chneifia gyntaf-ancdic dy ddefaid.

Lef.22. 20. 20 Ger bron yr Arglwydd dy Dduw y bwyttei ef bob blwyddyn, yn y lle a ddewiso yr Arglwydd, ti a'th deulu.

Lef.22. 20. deu.17 1. eccles. 35.13. 21 Ond *os bydd a'naf arno, os cloff, neu ddall ŷnfyd, *neu arno rŷw ddrwg anaf arall, na abertha ef i'r Arglwydd dy Dduw.

22 O fewn dy byrth y bwyttei ef: yr aflan a'r glân ynghyd a'i *bwytty, megis yr iwrch, ac megis y carw.

*Pen.12. 16,23. 23 *Eithr na fwytta ei waed ef, tywallt hwnnw ar y ddaiar fel dwfr.

PEN. XVI.

*1 Gwyly Pasc, o'r Wythnosau, 13 y Pebyll. 16 Rhaid i bob gwryw offrwm yn ol ei allu ar y tair gwyl hyn. 18 Am farnwyr a barn gyfiawn. 22 Gwahardd llwynau a delwau.

GAdw y *mîs Abib, a chadw Basc i'r Arglwydd dy Dduw: canys o fewn y mîs Abib y dug yr Arglwydd dy Dduw di allan o'r Aipht o hŷd nos.

*Pen. 12.5. *Exod. 12.15. 2 Aberthi ditheu yn Basc i'r Arglwydd dy Dduw, o'r defaid a gwartheg, yn y *lle a ddewiso'r Arglwydd dy Dduw i drigo o'i enw ef yno.

*Exod. 23.15. 3 *Na fwytta fara lefeinllyd gyd ag ef: saith niwrnod y bwyttei gyd ag ef fara croyw, *sef* bara cyfiudd: (canys ar frŵst y daethoft allan o dîr yr Aipht) fel y cofiech ddydd dy ddyfodiad allan o dîr yr Aipht, holl ddyddiau dy einioes.

*Exod. 34.25. 4 *Ac na welet gennit lefain dros dy holl derfynau saith niwrnod, ac nac arhoed cros nôs hyd y boreu *ddim o'r cîg, a aberthaist yn yr hwyr, ar y dydd cyntaf.

‖ Rhyd. *Deut.* 5 Ni elli ‖ aberthu y Pasc o fewn yr un o'th byrth, y rhai y mae'r Arglwydd dy Dduw yn ei rhoddi it:

6 Ond yn y lle a ddewiso'r Arglwydd dy Dduw i drigo o'i enw ef yno, yno'r aberthi y Pasc yn yr hwyr, ar fachludiad haul, y pryd y daethoft allan o'r Aipht.

7 Yna y rhoffi ac y bwyttei ef, yn y lle a ddewiso'r Arglwydd dy Dduw, a'r boreu y dychweli, ac yr ai i'th babellau.

8 Chwe diwrnod y bwyttei fara croyw, ac ar y seithfed dydd *y mae* ‖ rhel-ŵyl i'r Arglwydd dy Dduw, ni chei wneuthur gwaith *ynddo.* ‖ Heb.

*Lef.23. 9 *Cyfrif it faith wythnos; pan ddechreuo'r cynnaun ar yr ŷd y dechreui rifo y faith wythnos.

10 A chadw ŵyl yr wythnosau i'r Arglwydd dy Dduw, â offrwm gwirfodd dy law yr hwn a roddi, megis i'th fendithio yr Arglwydd dy Dduw.

11 A llawenycha ger bron yr Arglwydd dy Dduw, ti a'th fab, a'th ferch, a'th wâs, a'th forwyn, a'r Lefiad a *fyddo* o fewn dy byrth, a'r dieithr, a'r ymddifad, a'r weddw, fydd yn dy fyfc, yn y lle a ddewiso yr Arglwydd dy Dduw i drigo o'i enw ef ynddo.

12 Cofia hefyd mai caeth-wâs fuoft yn yr Aipht; a chadw, a gwna y deddfau hyn.

13 *Cadw it ŵyl y pebyll faith niwrnod, wedi it gasclu dy ‖ ŷd a'th win.

14 A llawenycha yn dy ŵyl, ti, a'th fab, a'th ferch, a'th wâs, a'th forwyn, a'r Lefiad, a'r dieithr, a'r ymddifad, a'r weddw, y rhai [fyddant] o fewn dy byrth.

15 Saith niwrnod y cedwi ŵyl i'r Arglwydd dy Dduw, yn y lle a ddewiso yr Arglwydd: canys yr Arglwydd dy Dduw a'th fendithia yn dy holl gnwd, ac yn holl waith dy ddwylo, am hynny bydd ditheu lawen.

16 *Tair gwaith yn y flwyddyn yr ymddengys pob gwryw *o* honot o flaen yr Arglwydd dy Dduw, yn y lle a ddewiso efe; ar ŵyl y bara croyw, ac ar ŵyl yr wythnosau, ac ar wyl y pebyll: ond nac ymddangofed neb o flaen yr Arglwydd yn *wâg law.

17 Pob un yn ôl rhodd ei law, yn ôl bendith yr Arglwydd dy Dduw'r hon a roddes efe i ti.

18 Gwna it farn-wŷr, a blaenoriaid yn dy holl byrth, y rhai y mae'r Arglwydd dy Dduw yn ei rhoddi it, trwy dy lwythau: a barnant hwy y bobl â barn gyfiawn.

19 Na ŵyra farn, *ac* na chydnebydd wyneboc, *na dderbyn wobr y chwaith: canys gwobr a ddalla lygaid y doethion, ac a ŵyra ‖ eiriau y cyfiawn.

20 Cyfiawnder, cyfiawnder a ddilyni, fel y byddych fyw ac yr etifeddych y tîr, yr hwn y mae'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it.

21 Na phlanna it lwyn *o* neb rhyw goed, ger llaw allor yr Arglwydd dy Dduw, yr hon a wnei it.

22 *Ac na chyfot it ‖ golofn, yr hyn fydd gas gan yr Arglwydd dy Dduw.

PEN. XVII.

1 Rhaid yw bod y peibiau a offrymmir yn diffanaf. 2 Rhaid yw lladd delw-addolwyr. 8 Tyrfaeliau calcd a fernir gan yr Offeiriaid a'r Barnwyr. 12 Yr hwn a ddiyftyro y cyfryw fydd a roddir i furwolaeth. 14 Dewisfad, 16 a gafel-fwyfi brenhin.

NAc abertha i'r Arglwydd dy Dduw ŷch, neu ‖ ddafad y fyddo arno anaf *neu* ddim gwrthni: canys casbeth yr Arglwydd dy Dduw yw hynny.

2 Pan gaffer yn dy blith dî, o fewn un o'th byrth y rhai y mae'r Arglwydd dy Dduw yn ei rhoddi it, ŵr neu wraig a wnaeth ddrygioni yngolwg yr Arglwydd dy Dduw, gan droseddu ei gyfamod ef,

3 Ac

a Ac o herwydd yr hyn a wnaeth y bobl i Dduw, ac a ofynnodd iddynt, a'r hyn a ofynnodd iddynt, i'r hawl, neu i'r lleuad, neu i'r haul, neu i'r holl luoedd nefoedd, yr hyn ni orchymynnais:

3 Pan ddangoſer i ti, a chlywed o honot, ynai gan dduw, ac weled, os gwirioned yw, a bod yn gwir wneuthur y ffieidd-dra hyn yn Iſrael:

4 Yna dwg allan y gŵr hwnnw, neu 'r wraig honno (a wnaethant y peth dryglonus hyn) i'th borth, ſef y gŵr neu 'r wraig, a llabyddia hwynt meirw, ſef y byddont feirw.

5 *Wrth dyſtiolaeth dau o dyſtion, neu dri o dyſtion, y rhoddir i farwolaeth yr hwn a fyddo meirw: ni rodder ef i farwolaeth wrth dyſtiolaeth un tyſtion.

7 Llaw y cyſtion a fydd arno yn gyntaf iw farwolaethu ef, a llaw 'r holl bobl wedi hynny: a dyma ymmaith y drwg o'th blith.

8 Os bydd peth mewn barn yn rhy galed i ti, rhwng gwaed a gwaed, rhwng hawl a hawl, neu rhwng pla a phla, meſur pethau amrafaelus o fewn dy byrth, yna cyfot, a dos i fynu i'r lle a ddewiſo 'r Arglwydd dy Dduw.

9 A dos at yr offeiriaid, y Leſiaid, ac at y barnwr a fyddo yn y dyddiau hynny, ac ymofyn; a hwy a ddangoſant i ti reol y farnedigaeth.

10 A gwna ar ôl rheol y gair a ddangoſant i ti, o'r lle hwnnw a ddewiſo yr Arglwydd: a ac edrych yn woreuſaf yn ôl yr hyn oll a ddyſcant i ti.

11 Ar ôl rheol y gyfraith a ddyſcont it, ac yn ôl y farn a ddywedont i ti, y gwnei: na chilia oddiwrth y peth a ddangoſont i ti, i'r tu dehau, nac i'r tu aswy.

12 A'r gŵr a wnêl mewn rhyfyg, heb wrando ar yr offeiriad (ſyddyn ſefyll yno i waſanaethu yr Arglwydd dy Dduw) neu ar y barn-wr: yna rhodder farwolaeth y gŵr hwnnw, a thynn ymmaith y drwg o Iſrael.

13 A'r holl bobl a glywant, ac a ofnant, ac ni fyddant ruwy.

14 Pan ddelych i'r tîr y mae 'r Arglwydd dy Dduw a roddi i ti, a'i feddianno, a thrigo ynddo, a dywedi goſodaf arnaf frenin megis yr holl genhedloedd ſydd o'm hamgylch:

15 Gan oſod goſod arnat yn frenin yr hwn a ddewiſo 'r Arglwydd dy Dduw: o blith di frodyr y goſodi frenin arnat: ni elli roddi arnat ŵr dieithr, yr hwn nid yw frawd i ti.

16 Ond nac amlhaed iddo feirch, ac na ddychwelid yr bobl i'r Aipht i amlhau meirch: gan i'r Arglwydd ddywedyd wrthych, na chwanegwch ddychwelyd y ffordd honno mwy.

17 Ac nac amlhaed iddo wragedd, fel na thrŵo ei galon ef: nac amlhaed arian, ac aur lawer iddo.

18 A phan eiſteddo ar deyrngader ei frenhiniaeth, ſcrifenned iddo gopi o'r gyfraith hon mewn llyfr, allan o'r hwn ſydd ger bron yr offeiriaid y Leſiaid.

19 A bydded gyd ag ef, a darllenned arno holl ddyddiau ei fywyd, fel y dyſco ofni yr Arglwydd ei Dduw, a gadw holl eiriau y gyfraith hon, a'r deddfau hyn, i'w gwneuthur hwynt:

20 fel na ddercheſo ei galon uwch law ei frodyr, ac fel na thro oddi wrth y gorchymyn, i'r tu dehau nac i'r tu aſwy: fel yr eſtynno ddyddiau yn ei frenhiniaeth, efe a'i feibion, yng hanol Iſrael.

PEN. XVIII.

1 *Yr Arglwydd yw etifeddiaeth yr offeiriaid a'r Leſiaid. 3 Defnid yr offeiriaid. 6 Rhan y Leſiaid. 9 Rhaid yn gochelyd ffieidd-dra y Cenhedloedd. 15 Rhaid yw gwrando ar Grift y prophwyd, 20 a rybuddio 22 rhag y rhyfygus i farwolaeth.

NId oed i'r offeiriaid yr Leſiaid, a holl lwyth Leſu *na etifeddiaeth yng hyd ag Iſrael: *ebyrth tanllyd yr Arglwydd, a'i etifeddiaeth ef, *1. Cor. 9. a fwyt ânt hwy. 13.

2 Am hynny etifeddiaeth ni bydd iddynt ymlhith eu brodyr: yr Arglwydd yw en hetifeddiaeth hwy, megis ac y dywedodd wrthynt.

3 A hyn ſydd deſod yr offeiriaid oddi wrth y bobl, oddi wrth y rhai a aberthant aberth, *pa yn bynnac ai eidion, ai dafad, rhoddant i'r offeiriad *yr yſcwyddoc, a'r ddwy ên, a'r botten. *Numb. 18.18.

4 Blaen-ffrwyth dy ŷd, dy win, a'th olew, a blaen-ffrwyth cnaſ dy ddefaid a roddi iddo ef.

5 Canys dewiſodd yr Arglwydd dy Dduw ef o'th holl lwythau di, i ſefyll i waſanaethu yn enw 'r Arglwydd, efe a'i feibion yn dragywydd.

6 A phan ddelo Leſiad o vn o'th byrth di yn holl Iſrael, lle y byddo efe yn ymdaith, a dyfod â holl ddymuniad ei galon, i'r lle a ddewiſo yr Arglwydd.

7 Yna gwaſanaethed efe yn enw 'r Arglwydd ei Dduw, megis ei holl frodyr y Leſiaid, y rhai ſydd yn ſefyll yno ger bron yr Arglwydd.

8 Rhan am ran a fwyttânt, heb law gwerth yr hyn ſy'n dyfod iddo oddi wrth *i dadau.

9 Pan elych di i'r tîr y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it, na ddyſc wneuthur yn ôl ffieidd-dra y cenhedloedd hynny.

10 *Na chaffer ynot a wnelo iw fab, neu iw ferch, *Leuit. fyned drwy 'r tân, neu a arfero ddewiniaeth, na 18.21. phlanedydd, na darogánwr, na hudol:

11 Na *fwyn-wr ſwynion, nac a geiſio *ymddiddanion gan ſuriwr, neu frudiwr, nac a ymofynno *Leuit. 20.27. a'r meirw. 1. ſam. 28.7.

12 O herwydd ffieidd-dra gan yr Arglwydd yw pawb a wnelo hyn: ac o achos y ffieidd-dra hyn y mae yr Arglwydd dy Dduw yn en gyrru hwynt allan o'th flaen di.

13 Bydd perffaith gyd â'r Arglwydd dy Dduw. ‖ Neu, vnion,

14 Canys y cenhedloedd hyn y rhai a ‖ feddienni di, a wrandawſant ar blanedyddion, ac ar ddewiniaid: ond am danat ti nid felly y canhiatâdd yr Arglwydd dy Dduw i ti. ‖ Neu, eiſteddi.

15 *Yr Arglwydd dy Dduw a gyfyd i ti o'th blith dy hun, o'th frodyr dy hun, brophwyd megis finneu; arno ef y gwrandewch. * Ioan. 1. 45. act. 3. 21. & 7.

16 Yn ôl yr hyn oll a geiſiaiſt gan yr Arglwydd dy Dduw yn Horeb, yn nydd y gymmanfa, gan ddywedyd, *na chlywyf mwyach lais yr Arglwydd fy Nuw, ac na welwyf y tân mawr hwn mwyach, rhac fy marw. 37. * Exod. 20.19.

17 A dywedodd yr Arglwydd wrthif, da y dywedaſant yr hyn a ddywedaſant.

18 *Codaf brophwyd iddynt o'ſyſc eu brodyr fel *Ioan. 1. 45. act. 3. 21. & 7. 37. tithen, a rhoddaf fyngeiriau yn ei enau ef: ac efe a lefara wrthynt yr hyn oll a orchymynnwyf iddo.

19 A phwy bynnac ni wrandawo ar fyngeiriau, y rhai a lefara efe yn fy enw, myfi a'i gofynnaf ganddo.

20 Y prophwyd hefyd, yr hwn a tybyga lefaru yn fy enw air ni orchymynnais iddo ei lefaru, neu 'r hwn a lefaro yn enw duwiau dieithr; rhodder y prophwyd hwnnw i farwolaeth.

21 Ac os dywedi yn dy galon, pa fodd yr adnabyddwn gair ni lefaredd yr Arglwydd.

22 Yr hyn a lefaro y prophwyd hwnnw yn enw 'r Arglwydd, a'r gair heb fod, ac heb ddyfod i ben, hwnnw yw 'r gair ni lefarodd yr Arglwydd: y prophwyd a'i llefarodd mewn rhyfyg, nac ofna ef.

PEN. XIX.

1 *Dinaſoedd noddfa. 4 A brant y llofruddi yndiberth. 14 Nid ſymmudder terfynau. 15 Rhaid yw ſefyll ar dyſtiolaeth dwy neu dair. 18 Cosp ar y cam-dyſtion.

*Deut. 18.19. Neu, etiſeddw. *Exod. 21.13. numb. 35.10.ioſ. 20.2.

PAn *dorro'r Arglwydd dy Dduw ymmaith y cenhedloedd y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn rhoddi en tir i ti, a'i ‖ meddiannu o honot ti, a phreſswylio yn en dinaſoedd, ac yn ei tai,

2 *Naill dua it ddair dinas ynghanol dy dir, yr hwn y mae yr Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it, iw ſyddiannu.

3 Paratoa ffordd i ti, a thraiana derſyn dy dir, yr hwn a rydd yr Arglwydd dy Dduw yn etifeddiaeth it, ſel y byddo i bob lloſrudd ffoi yno.

4 Dymma gyfraith y lloſrudd, yr hwn a ffy yno i ſyw: yr hwn a darawo'r gymydog heb wybod; ac ynteſ heb ei gaſau ef † o'r blaen.

† Hebr. er doe ac echdoe.

5 Megis pan elo'n gyd â'r gymydog i'r coed, i gymmynu pren, aca ettyn ei law a'r frwyall i dorri y pren, a'ſyrthio yr haiarn † o'r menybr, a chyrhaeddyd ei gymydog, ſel y byddo farw, eſe a gaiff ffoi i un o'r dinaſoedd hyn, a byw:

† Hebr. Oddiar y pren, a chaffael, &c.

6 *Rhac i ddialudd y gwaed ddilyn ar ôl y lloſrudd a'i galon yn llidiog, a'i oddiweddyd, am fod y ffordd yn hir, a'i daro ef yn † farw, er nad oedd yndo ef haedde digaeth marwolaeth, am nad oedd eſe yn ei gaſau ef † o'r blaen.

* Num. 35.35. † Heb. yn ei enioes.

7 Am hyny 'r ydwyf yn gorchymyn i ti, gan ddywedyd, tair dinas a naill dai i ti.

† Hebr. er doe ac echdoe.

8 A phan helaetho 'r Arglwydd dy Dduw dy derſyn, ſel y tyngodd wrth dy dadau, a rhoddi i ti yr holl dir a addawodd eſe ei roddi wrth dy dadau;

9 (*Os cedwi y gorchymynion hyn oll, gan wneuthur yr hyn yr ydwyfyn ei orchymyn it heddyw, i garu yr Arglwydd dy Dduw, a rhodio yn ei ffyrdd ef bob amſer) *yna y chwanegi i ti dair dinas heſyd ar y tair hyn:

*Deut. 12.10. *Ioſuah. 20.7.

10 Fel na ollynger gwaed gwirion o fewn dy dir, yr hwn y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it yn etiſeddiaeth; ac na byddo gwaed i'th erbyn.

11 Ond os bydd gŵr yn caſan ei gymydog, ac yn ymllwm iddo, a chodi yn ei erbyn, a'i ddieneidio fel y byddo farw, a ffoi i un o'r dinaſoedd hyn:

12 Yna anfoned henuriaid ei ddinas ef, a chymmerant ef oddi yno, a rhoddant ef yn llaw dialudd y gwaed, fel y byddo farw.

13 Nac arbeded dy lygad ef, ond tynn ymmaith *euaith gwaed gwirion o Iſrael, fel y byddo daioni it.

14 Na ſymmud derſyn dy gymydog, yr hwn a derſynoddy rhai a ſu o'r blaen, o fewn dy etiſeddiaeth yr hon a feddienni, yn y tir y mae yr Arglwydd dy Dduw yn ei roddi i ti iw feddiannu.

*Numb. 35.30. deut. 17. 6. matth. 18.16. ioan. 8. 17. 2. cor. 13. 1. heb. 10.28.

15 Na choded ‖ un tyſt yn erbyn neb, am ddim anwiredd, neu ddim pechod, o'r holl bechodau a bechoeſeſ: wrth dyſtiolaeth dau o dyſtion, neu wrth dyſtiolaeth tri o dyſtion y bydd ſaſadwy y peth.

16 Os cyſyd gan-dyſt yn erbyn neb, gan dyſtiolaeth bai yn ei erbyn eſ,

17 Yna ſafed y ddau ddyn y *mae* 'r amrafael rhyngddynt ger bron yr Arglwydd, o flaen yr offeiriaid a'r barn-wŷr a fyddo yn y dyddiau hynny.

18 Ac ymoſyneed y barn-wŷr yn dda; ac os y tyſt *fydd* tyſt ffals, *ac* a dyſtiolaetha ar gam yn erbyn ei frawd:

*Diarh. 19.5.9. deut. 13. 6.

19 *Yna gwnewch iddo fel yr amcanodd wneuthur iw frawd; a thynn ymmaith y drwg o'th ſyſc.

* Exod. 21. 23. leuit. 24. 20 mat. 5.38.

20 A'r lleill a glywyant, ac a ofnant, ac ni chwanegant wneuthur mwy yn ôl y peth drygionus hyn yn dy blith.

21 Ac nac arbeded dy lygad: *bydded enioes am enioes, llygad am lygad, dant am ddant, llaw am law, troed am droed.

PEN. XX.

*Araith yr Offeiriaid i annog y bobl i ryfel. Deddfau y ſanctaidd ryfel. Cynnyg heddwch.

advef o'r rhyfel. 10 Pa beth a wneir i'r dinaſoedd a dderbyniant nen a wrthodant ammodau heddwch. 15 Pa ddinaſoedd ſydd raid eu hattal nedu. 19 Ni wnaſanetha dinſtrio prenni ymborth dyn, wrth warchae ar ddinas.

PAn elych i ryfel yn erbyn dy elynion, a gweled meirch, a cherbydau, a phobl fwy na thi nag ofna rhacddynt: o herwydd yr Arglwydd dy Dduw ſydd gyd â thi, yr hwn a'th ddug di allan o dîr yr Aipht.

2 A bydd, pan neſſaoch i'r frwydr, yna ddyfod o'r offeiriad, a llefaru wrth y bobl,

3 A dywedyd wrthynt, clyw Iſrael, yr ydych chwi yn neſſau heddyw i'r frwydr, yn erbyn eich gelynion: na *feddalhaed eich calon, nac ofnwch, na ſymmwch, ac na ddychrynwch rhacddynt.

4 Canys yr Arglwydd eich Duw ſydd yn myned gyd â chwi i ryfela â'ch gelynion trosoch chwi, i roi'ch achub chwi.

5 A'r llywiawdwŷr a lefarant wrth y bobl, gan ddywedyd, pa ŵr *ſydd* a adzilaſodd dŷ newydd, ac nis cyſſegrodd eſ? eled a dychweled iw dŷ, rhag farw yn y frwydr, ac i ŵr arall ei gyſſegru ef.

6 A pha ŵr *ſydd* a blannodd winllan, ac nid mwynhaodd hi? eled a dychweled iw dŷ, rhag eſ farw yn y frwydr, ac i ŵr arall ei mwynhau hi.

7 A pha ŵr ſydd a *ymgredodd â gwraig, ac ni chymmerodd hi? eled, a dychweled iw dŷ, rhag ei farw mewn rhyfel, ac i ŵr arall ei chymmeryd hi.

8 Y llywiawd wŷr hefyd a chwanegant lefaru wrth y bobl, ac a ddywedant: * Pa ŵr *ſydd* o'ſuus, a meddal galon? eled a dychweled iw dŷ, fel na † lwfrhao eſe galon ei frawd, megis ei galon yntef.

9 A bydded pan ddarffo i'r llywiawdwŷr lefaru wrth y bobl; oſod o honynt dywyſogion y lluoedd, yn ben ar y bobl.

10 Pan neſſaech ar ddinas i ryfela yn ei herbyn, *cyhoedda iddi heddwch.

11 A bydded os heddwch a ettyb hi i ti, ac agoryd it: yna bydded i'r holl bobl a geffer yndo, fod i ti dan deyrnged, a'th waſanaetha.

12 Ac oni heddycha hi â thi, ond gwneuthur rhyfel â thi; yna gwarchae atni hi.

13 Pan roddo'r Arglwydd dy Dduw hi yn dy law di, taro ei holl wrywiaid â min y cleddyf.

14 Yn unic y benwyaid, a'r plant, *a'r anifeiliaid, a phob dim a'r a fyddo yn y ddinas, ſef ei holl yſpail a yſpeili i ti: a rhai a fwyhai yſpail dy elynion, yr hwn a rydd yr Arglwydd dy Dduw i ti.

15 Felly y gwnei i'r holl ddinaſoedd pell iawn oddi wrthit; y rhai nid *ydynt* o ddinaſoedd y cenhedloedd hyn.

16 Ond o ddinaſoedd y bobloedd hyn, y rhai y mae'r Arglwydd dy Dduw yn en rhoddi it yn etiſeddiaeth, na chadw yn enaid yn fyw?

17 Ond gan ddiſrodi difroda hwyot *ſef* yr Hethiaid, a'r Amoriaid, y Canaaneaid, a'r Pheriziaid, yr Hefiaid, a'r Iebuſiaid, megis y gorchymynod yr Arglwydd dy Dduw i ti:

18 Fel na ddyſcont i chwi wneuthur ar ôl eu holl ffieidd-dra hwynt, y rhai a wnaethant iw duwiau, a phechu o honnoch yn erbyn yr Arglwydd eich Duw:

19 Pan warchaech ar ddinas lawer o ddyddiau, gan ryſela yn ei herbyn iw hynuill hi, na ddiſetha ei chod hi, gan daro bwyall arnyni: canys o honynt y bwyteí, na thorr dithau hwynt a (canys dyn yw prenn yr maes) i'w ſod yn y gwarchglawdd.

10 Yn mic y pren y gwyddoſt nad pren ymbroth
...hwnnw a ddiſethi ac a dorri, ac a adaileſi
...rwydd yn erbyn y ddinas ſydd yn gwneu-
...thur cyfrel a thi, hyd oni forchyg'er hi.

PEN XXII.

1 *Y mddi i-ymddiheuro oddiwrth loſtuddiaeth*
hyſlyd ymy a'i gwaeth. 10 *Ymadd y mae*
...cashfarch a briodo yn 15 *Na ddylid dieti-*
...ſhau y cymtaſ-anedig, o rau cas. 18 *Rhaid yw*
...ladydd mab anuſydd. 22 *Na adawer drwg weith-*
...redu yuthy bg tros nos.

O ceir yn wedi ei ladd o ſewn y tŷr, yr hwn
y mae'r Arglwyddy Dduw yn ei roddi i ti
...n eiſeddfa, yn gorwedd yn y maes, heb wybod
pwy a'i lladdodd:

2 Yna aeth dy henuriaid, a'th farn-wŷr allan, a
...mbarant hyd y dimſoedd *ſydd* o amgylch i'r
...laddedig.

3 A bydded i'r ddinas neſaf at y lladdedig, ſef
henuriaid y ddinas honno gymmeryd anner o'r
...wartheg, yr hon ni weithiwyd â hi, *ac* ni thyn-
...odd dan iau.

4 A dyged henuriaid y ddinas honno'r anner i
...ddyfyn garw, yr hwn ni laſuriwyd, ac ni hau-
...yd ynddo: ac yno tor-ſynyglant yr anner yn y
...dyfyn.

5 A neſſied yr offeiriaid, meibion Leni, (o herwydd yr Arglwydd dy Dduw a'i hetholodd hwynt i wneuthur iddo eſmwyth a bendigo yn enw'r Arglwydd:) a wrth eu † barn hwynt y terfynir pôb ymryſon, a phob pla.

6 A holl henuriaid y ddinas hono, y rhai a fyddo neſaf at y lladdedig a olchant eu dwylo uwch yr anner a dorr-ſynyglwyd yn y dyffryn.

7 A hwy a attebant, ac a ddywedant, ni thywallodd ein dwylo ni y gwaed hwn, ac nis gwelodd ein llygaid.

8 Trugarha wrth dy bobl Iſrael, y rhai a wareiddiaſt, O Arglwydd, ac na ddyro waed gwirion yn mhlith dy bobl Iſrael; a maddeuir y gwaed iddynt hwy.

9 Felly y tynni ymmaith *euſſaith* y gwaed gwirion oth lyſg, os ti a wnei'r uniawnder yngolwg yr Arglwydd.

10 Pan elych i ryſel yn erbyn dy elynion, a rhoddi'r Arglwydd dy Dduw hwynt yn dy law di, a dygi di eiſtedoo honot gaeth-glud o honynt,

11 A gweled o honot yn y gaeth-glud wraig hydwoddol, a'i bôd wrth dy fodd, iw chymmeryd di yn wraig:

12 Yna dwg hi i fewn dy dŷ, ac eillied hi ei phen, a thorred ei hewinedd,

13 A dioſced ddillad ei chaethiwed oddi am dani, a thriged yn dy dŷ di, ac wyled *am* ei thad a'i mam lawn o ddyddiau: ac wedy hynny yr ai di atti, ac a fyddi ŵr iddi, a bi then fydd gwraig i ti.

14 Ac oni bydd hi wrth dy fodd, yna gollwng hi yn ol er hewyllys ei hun, a chan werthu na werth hi yn arian o nac chais elwo o honi, am i ti ei daroſtwng hi.

15 Pan fyddo i ŵr ddwy wragedd, yn yn gŵ, ac na gas a phlant o'r gu a'r gas feibion iddo ſefa bod y mab cyntaf-anedic o'r *yn* gas:

16 Yna bydded, yn y dydd y rhanno efe ei etifeddiaeth rhwng ei feibion y rhai ſydd iddo, na allo efe wneuthur yn gyntaf-anedic fab y gas o flaen mab y gas, yr hwn ſydd gyntaf-anedic.

17 Ond mab y gas yr hwn ſydd gyntaf-anedic a gydnabydd efe, gan roddi iddo ei y ddeu parth o bopeth a gaffer yn eiddo efe: o achos hwn yw ...ynnad ei nerthef, iddo y *ſydd* braint y cyntaf-anedic.

18 Ond o bydd i ŵr fab cyndyn, ac anufydd, heb wrando ar lais ei dâd ne ar lais ei fam a phan geryddant ef ni wrendy arnynt:

19 Yna ei dâd a'i fam a ymaflant ynddo, ac a'i dygant at henuriaid ei ddinas, ac i borth ei dri-fan:

20 A dywedant wrth henuriaid ei ddinas ef, ein mab hwn ſydd gyndyn ac anufydd, heb wrando ar ein llais; glŵth a meddwyn *yw efe.*

21 Yna holl ddynion ei ddinas a'i llabyddiant ef â meini, fel y byddo farw; felly y tynni ymmaith y drwg o'th ſyſc, a holl Iſrael a glywant, ac a ofnant.

22 Ac o bydd mewn gŵr bechod *yn haeddu* barnedigaeth angau, a'i farwolaethu, a chregi o honot ef wrth bren:

23 Na thriged ei gelain tros nôs wrth y pren, *ond* gan gladdu ti a'i cleddi ef o ſewn y dydd hwnnw: o herwydd * melldith Dduw *ſydd i'r* pren a gregir: ac na haloga dy dŷſt y *mae* 'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it yn etifeddiaeth.

* Gala. 3. 13.
† Neu, yw'r pren.

PEN XXII.

1 *Am gartrefgrwydd brawdol.* 5 *Bod adnabod*
y gwyrw ar fenyw wrth ewyllad. 6 *Na ddylir*
nam yr adar gydâ'i chywion. 8 *Rhaid yw bod i*
dy gaullawiau 9 *Gochelyd cymmyſcedd.* 12 *Rhaid*
yw bod rideus wrth ddillad 13 *Coſpedig ar ſyr*
hwn a roddio anair i'w wraig. 20. 22 *Am dow*
priodas. 25 *Trais,* 28 *Godineb.* 30 *a Ruſc. 22.30.*

NI chei weled * eidion dy frawd neu ei ddafad yn cyfeilhorni, ac ymgnddio o honynt: gan ddwyn dwg hwynt drachefn i'th ſawd.

* Exod. 23.4.

2 Ac oni *bydd* dy frawd yn gyfagos atat, neu oni adwaenoſt ef, yna dwg hwnnw i ſewn dy dŷ, a bydded gyd â thi, hyd pan ymofynno dy frawd am dano, yna dyro ef yn ei ôl iddo ef.

3 Ac felly y gwnei iw aſyn ef, ac felly y gwnei iw ddillad ef, ac felly y gwnei i bôb colled i'th frawd, yr hwn a gyll oddi wrtho ef, a thithau yn ei gael: ni elli ymguddio.

4 Ni chei weled aſlyn dy frawd, neu ei ych yn gorwedd ar y ffordd, ac ymguddio oddi wrthynt, *onid* gan godi cyfoc tyd ag ef.

5 Na fydded dilledyn gŵr am wraig, ac na wiſced gŵr ddillad gwraig: o herwydd ffiaidd gan yr Arglwydd dy Dduw bawb a'r a wnêl hyn.

6 Pan damweinio nith aderyn i'th olwg ar dy ffordd, mewn yn prên, neu ar y ddaiar, a chywion neu ag wyau *ynddo*, a'r fam yn eiſtedu ar y cywion, neu ar yr wyau; na chymer y fam gyd â'r cywion.

7 Gan ollwng ti a ollyngi y fam, a'r cywion a gymmeri i ti; fel y byddo daioni it, ac yr ehymmech *dy* ddyddiau.

8 Pan adeiladech dŷ newydd, yna y gwnei gaullawiau o *amgylch* i'th penn, fel na oſodych waed ar dy dy, pan syrthio neb oddiarno.

9 Na hauo dy winllan ag amrywiaeth *hâd*: rhac iz halogi † cynnyrch yr hâd a hauech, a chnwd y winllan.

† Hebr. cyſtawdur.

10 Nac ardd ag ych ac ag aſlyn ynghyd.

11 Na * wiſc ddilledyn o amryw ddefnydd, megis o wlân a llîn ynghyd.

* Lewit. 19.19. Num. 15.38.

12 * Plethau a weithi it ar † bedwar ewrli dy wiſc, yr ymwiſoech a hi.

† Hebr. bedair adain.

13 O chymmer gŵr wraig, ac wedi myned atti, ei chaſau:

14 A goſod yn ei herbyn anair, a rhoddi allan enw drwg iddi, a dywedyd, y wraig hon a gymmerais, a phan aethym atti, ni chefais ynddi forwyndod.

15 Yna cymmered tâd y llangces, a'i mam, a dygant *a wyddion* morwyndod y llangces, at henuriaid y ddinas i'r porth:

16 A dyweded tâd y llanges wrth yr henuriaid, fy merch a roddais i'r gŵr hwn yn wraig, a'i chasau ymae efe:

17 Ac wele, efe a gododd *iddi* anair, gan ddywedyd, ni chefais yn dy ferch forwyndod: ac fel dymma *a wyddion* morwyndod fy merch: yna lledant y dilledyn ynghŵydd henuriaid y ddinas.

18 A henuriaid y ddinas honno, a gymmerant y gŵr, ac a'i cospant ef.

19 A hwy a'i dirwyant ef *mewn* can *fel* o arian, ac a'i rhoddant hwynt i dâd y llanges, o achos iddo ddwyn enw drwg ar y forwyn o Israel: a bydd hi yn wraig iddo, *ac* ni ddichon ei gyrru ymmaith *yn* ei holl ddyddiau.

20 Ond os gwir fydd y peth, ac na chafwydd *a wyddion* morwyndod yn y llanges:

21 Yna y dygant y llanges at ddrws tŷ ei thâd, o dynion ei dinas a'i llabyddiant hi â meini oni byddo farw: am iddi wneuthur ffolineb yn Israel, gan butteinio yn nhŷ ei thâd: a thi a dynni ymmaith y drwg o'th fysc.

* Leuit. 20.10. 22 O *cheffir gŵr yn gorwedd gyd â gwraig briodo] a gŵr, byddant feirw ill dau, *fef y gŵr a orweddodd gyd â'r wraig, a'r wraig *befyd*: felly y tynni ymmaith ddrwg o Israel.

23 O bydd llanges o forwyn wedi ei dyweddio i ŵr, o chael o ŵr hi mewn dinas, a gorwedd gyd â hi:

24 Yna y dygwch hwynt ill dau i borth y ddinas honno, ac a'i llabyddiwch hwynt â meini, fel y byddont feirw: y llanges o blegit na waeddodd, *a hithau* yn y ddinas; a'r gŵr o herwydd iddo ddarostwng gwraig ei gymydog: felly ti â dynni ymmaith y drygioni o'th fysc.

25 Ond os mewn maes y cafodd y gŵr y llanges wedi ei dyweddio, a'i threiso o'r gŵr, a gorwedd gyd â hi: yna bydded farw y gŵr a orweddodd gyd â hi yn vnic.

26 Ond i'r llanges ni chei wneuthur dim, nid oes yn y llanges bechod *yn haedda* marwolaeth: o herwydd megis y cyfyd gŵr yn erbyn ei gymydog a'i ddieneidio ef, yr vn modd *y mae* y peth hyn.

27 O blegit yn y maes y cafodd efe hi; gwaeddodd y llanges *oedd* wedi ei dyweddio, ac nid *oedd* achubudd iddi.

* Exod. 22.16. 28 *O chaiff gŵr llanges o forwyn heb ei dyweddio, ac ymaflyd ynddi, a gorwedd gyd â hi, a'i dala hwynt:

29 Yna y rhydd y gŵr a orweddodd gyd â hi, i dâd y llanges, ddec a dengain o arian; ac iddo y bydd yn wraig, am iddo ei darostwng hi: ni ddichon efe ei gyrru hi ymmaith *yn* ei holl ddyddiau.

* Leuit. 18.8. 30 * Na chymmered neb wraig ei dâd, ac na ddinoethed odre ei dâd.

PEN. XXIII.

1 Pwy a all, a phwy ni all ddyfod i'r gynnulleidfa. 9 Rhaid y gochelyd afiendid yn y lle. 15 Am y gwâs ffoedaw. 17 Am fymi. 18 Am ebertban ffaidd. 19 Vfuriaeth. 21 Addunedau. 24 Achamweddau.

NA ddeued neb wedi yfaigo ni eirinna difpaid, i gynnulleidfa 'r Arglwydd.

2 Na ddeued hafterdyn i gynnulleidfa 'r Arglwydd: y ddecfedd genhedlaeth iddo hefyd ni chaiff dyfod i gynnulleidfa 'r Arglwydd.

* Nehe. 13.1. 3 Na ddeued *Ammoniad, na Moabiad i gynnulleidfa 'r Arglwydd: y ddecfed genhedlaeth hefyd o honynt, na ddeued i gynnulleidfa 'r Arglwydd byth:

4 O blegit ni chyfarfuant â chwi â bara ac â dwfr yn y ffordd, wrth eich dyfod o'r Aipht; ac *o achos cyflogi o honynt i'th erbyn, Balaam fab Beor o Pethor *yn* Mesopotamia, i'th felldithio di.

5 Etto 'r Arglwydd dy Dduw ni fynnai wrando ar Balaam, onid trôdd yr Arglwydd dy Dduw y felldith yn fendith it: canys hoffodd yr Arglwydd dy Dduw dy di.

6 Na chais tu heddwch hwynt, na'i daioni hwynt, dy holl ddyddiau byth.

7 Na ffieiddia Edomiad, canys dy frawd yw: na ffieiddia Aiphtiad, o herwydd dieithr fuoft yn ei wlad ef.

8 Deued o honynt i gynnulleidfa 'r Arglwydd, y drydedd genhedlaeth, o'r meibion a genhedlir iddynt.

9 Pan êl y lla allan yn erbyn dy elynion, yna ymgadw rhac pôb peth drwg.

10 O bydd vn o honot heb fod yn lân, o herwydd damwain nôs, eled allan o'r gwerfyll, na ddeued i fewn y gwerfyll.

11 † Ac ym min yr hwyr ymolched mewn dwfr: ac yna wedi machludo yr haul, deued i fewn y gwerfyll.

12 A bydded lle i ti o'r tu allan i'r gwerfyll: ac yno yr ei di allan.

13 A bydded gennit raw-ffon ym mysc dy arfau: a bydded pan eifteddych allan, gloddio o honot â hi, a thrô a chuddia yr hyn a ddaeth oddi wrthit.

14 O herwydd bod yr Arglwydd dy Dduw yn rhodio ym mhlith dy werfyllau, i'th waredu, ac i roddi dy elynion o'th flaen di; am hynny bydded dy werfyllau yn fanctaidd; fel na welo ynot ti † ddim brynti, a thro ods wrthit.

15 Na ddyro at ei feistr was a ddiangodd attat oddi wrth ei feistr.

16 Gyd â thi y trig yn dy fysc, yn y fan a ddewifo, yn vn o'th byrth di, lle byddo da ganddo: ac na chyfluddia ef.

17 Na fydded ‖ puttain o ferched Israel, ac na fydded ‖ putteini-wr o feibion Israel.

18 Na ddwg wobr puttain, na gwerth ci, i dŷ'r Arglwydd dy Dduw, mewn vn addunedu: canys y maent ill dau yn ffiaidd gan yr Arglwydd dy Dduw.

19 * Na chymmer occreth gan dy frawd; occreth arian, occreth bwyd, occreth dim y cymmerir occreth am dano.

20 Gan eftron y cymmeri occreth, ond na chymmer occreth gan dy frawd: fel y bendithio yr Arglwydd dy Dduw di, yn mhob peth y rhoddych dy law arno, yn y tîr yr ydwyt yn myned iddo i'w feddiannu.

21 * Pan addunedech addunedu i'r Arglwydd dy Dduw, nac oeda ei thalu: canys yr Arglwydd dy Dduw gan ofyn a'i gofyn gennit; a byddei yn bechod ynot.

22 Ond os peidi ag addunedu, ni bydd pechod ynot.

23 Cadw, a gwna yr hyn a ddaeth allan o'th wefusau: megis yr addunedaift i'r Arglwydd dy Dduw offrwm gwirfodd, yr hwn a draethaift â'th enau.

24 Pan ddelych i winllan dy gymydog, yna bwytta o rawn-win dy wala, wrth dyfeddwl, ond na ddod yn dy lestr *yr vn*.

25 Pan ddelych i ŷd dy gymydog, * yna y cei dynnu y twyffennau â'th law: ond ni chei ufod â chrymman yn ŷd dy gymydog.

PEN. XXIIII.

1 Am ysfar. 5 Nad rhaid i'r gŵr newyddbriod oddi fynnet i ryfel. 6. 10 Am wyflion. 7 Am ladron dynion. 8 Am y gwahan-glwyf. 14 Talu cyflog. 16 Barn. 19 ac Elusen.

Pan

Aiphr: am hyny ŷr ydwyfi yn gorchymyn it wneuthur y peth hyn.

PEN. XXV.

1 Na roer y chwaneg i ddengain gwialennod. 4 Nâ chaueg safn yr ych. 5 Am gedyrnâd i frawd. 11 Am y wraig ddigywilydd. 13 Am bwysau anghyfiawn. 17 Rhaid yw dilŷu cyffadwriaeth Amalec.

PAn fyddo ymrafael rhwng dynion, a dyfod i farn iw barnu: yna cyfiawnhant y cyfiawn, a chondemnant y bennŷs.

2 Ac o bydd y mab drygionus iw guro, pared y barnwr iddo orwedd, a phared ei guro ef ger ei fron, yn ôl ei ddryganiaeth, dan rifedi.

3 *Deugain gwialennod a roddo iddo, ac na chwaneged: rhac os chwanega, a'i guro ef â llawer gwialennod vwch law hyn, a dirmygu dy frawd yu dy olwg. *2.Cor. 11.24.

4 *Na chae safn ych tra fyddo yn dyrnu. *1.Cor. 9.9.

5 Os *brodyr a drigant ynghyd, a marw vn o honynt, ac heb plentyn iddo, na phrioded gwraig y marw ŵr dieithr oddi allan: aed ei chyfathrawr âtti, a chymmered hi yn wraig iddo, a gwnaed iddi ran cyfathrachwr. *Ruth 4. 1.tim.5. 18. 3.mat.22. 24.marc. 12.19. luc. 20.28

6 A bydded ŷr cyntafanedic a ymddygo hi, ses yll ar enw ei frawd a fu farw: fel na ddeleper ei enw ef allan o Israel.

7 Ac oni bydd bodlon y gwr i gymmeryd ei gyfathrach-wraig, yna aed ei gyfathrach-wraig i fynu ŷr porth at yr henuriaid, a dyweded, gwrth ododd fynghyfathrach-wr godi iw frawd enw yn Israel, ni fyn efe wneuthur rhan cyfathrach-wr â mi. *Ruth 3.9.

8 Yna galwed henuriaid ei ddinas am dano ef, ac ymddiddanant ag ef: o cafi efe, a dywedyd, nyd wyfi fodlon iw chymmeryd hi;

9 Yna nesfaed ei gyfathrach-wraig atto ef yng wydd yr henuriaid, a dattoded ei escid ef oddi am ei droed a phoered yn ei wyneb ef, ac a atebed a dyweded, felly y gwneir ŷr gŵr nid adeilado dŷ ei frawd.

10 A gelwir ei henw ef yn Israel, tŷ'r hwn y dattodwyd ei escid.

11 Os ymryson dynion ynghyd, *sef* gŵr a'i frawd, a nesfau gwraig y naill i achub ei gŵr o law ei darawwdd, ac estyn ei llaw ac ymaflyd yn ei ddirgeloedd ef:

12 Torr ymmaith ei llaw hi; nac arbeded dy lygad *hi*.

13 Na fydded gennit yn dy gôd †amryw bwys, mawr a bychan.

14 Na fydded gennit yn dy dŷ †amryw fesur, mawr a bychan.

15 Bydded gennit garrec vnion, a chyfiawn; bydded gennit Epha vnion a chyfiawn: fel yr estynner dy ddyddiau ar y ddaear, yr hon y mae'r Arglwydd dy Dduw yn ei rhoddi it. †Hebr. gavrreg a charreg *Exod. 16.36. †Hebr. Ephah as Ephah.

16 Canys ffiaidd gan yr Arglwydd dy Dduw bôb yn a wnelo hyn, *sef* pawb ar a wnel anghyfiawnder.

17 *Gofia yr hyn a wnaeth Amalec i ti ar y ffordd, pan ddaethoch allan o'r Aipht. *Exod. 17.8.

18 Yr hwn a'th gyfarfu ar y ffordd, ac a laddodd yr rhai olaf o honot, yr holl weiniaid o'th ôl di; a thi yn lluddedic, ac yn ddiffygiol; ac nid ofnodd efe Dduw.

19 Am hyny bydded, pan roddo'r Arglwydd dy Dduw i ti lonyddwch oddi wrth dy holl elynion oddi amgylch, yn y tîr y mae'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it yn etifeddiaeth iw feddiannu, dynnu o honot ymmaith gofadwriaeth Amalec oddi tan y nefoedd: nac anghofia *hyn*.

PEN. XXVI.

1 *Cysses yr hwn a offrymmo y cawell blaen-ffrwyth.* 12 *Gwedd'r, hwn a roddo ei ddegymmau y dydd fydd yn.* 16 *Y cyfammod rhwng Duw a'r bobl.*

A Phan ddelych i'r tîr y mae'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it yn etifeddiaeth, a'i fe-ddiannu, a phreswylio ynddo:

2 Yna cymmer o bob blaenffrwyth y ddaear, yr hwn a ddygi o'th dîr y mae'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it, a gosot mewn cawell, a dos i'r lle

*Pen.12.5 a ddewiso'r Arglwydd dy Dduw, *i drigo o'i enw ef ynddo:

3 A dos at yr offeiriad a fydd yn y dyddiau hynny, a dywed wrtho, yr wyf fi yn cyfaddef heddyw i'r Arglwydd dy Dduw, fy nyfod i'r tîr a dyngodd yr Arglwydd wrth ein tadau, ar ei roddi i ni.

4 A chymmered yr offeiriad y cawell o'th law di, a gosoded ef o flaen allor yr Arglwydd dy Dduw.

5 A llefara ditheu, a dywed gerbron yr Arglwydd dy Dduw, Syriad ar ddarfod am dano *oedd fynhad, ac efe a ddescynnodd i'r Aipht, ac a ymdeithiodd yno ag ychydig bobl, ac a aeth yno yn genhedl fawr, gref, ac aml.

6 A'r Aiphtiaid a'n drygodd ni, a chystuddiasant ni, a rhoddasant arnom gaethiwed caled.

7 A phan waeddasom ar Arglwydd Dduw ein tadau, clybu yr Arglwydd ein llais ni, a gwelodd ein cystudd, a'n llafur, a'n gorthrymder.

8 A'r Arglwydd a'n dug ni allan o'r Aipht, â llaw gadarn, ac a braith estynedig, ac ofn mawr, ac ar wyddion, ac a rhyfeddodau.

9 Ac efe a'n dug ni i'r lle hwn, ac a roes i ni y tîr hwn *sef tîr yn llifeirio o laeth, a mêl.

10 Ac yn awr wele mi a ddygais flaenffrwyth y tîr a roddaist i mi o Arglwydd: a gosod ef ger bron yr Arglwydd dy Dduw, ac addola ger bron yr Arglwydd dy Dduw.

11 Ymlawenycha hefyd ym mhob daioni a roddodd yr Arglwydd dy Dduw i ti, ac i'th deulu, ty di, a'r Lefiad, a'r dieithr *sydd* yn dy lysc.

12 Pan ddarffo it ddegymmu holl ddegwm dy gnwd, yn y flwyddyn *sef* blwyddyn y degwm, yna y rhoddi i'r Lefiad, i'r dieithr, i'r ymddifad, ac i'r weddw; fel y bwyttant yn dy byrth di, ac y digoner hwynt.

13 A dywed ger bron yr Arglwydd dy Dduw, dygais *y peth* cyfi gredic allan o'm tŷ; ac a'i rhoddais ef i'r Lefiad, ac i'r dieithr, i'r ymddifad, ac i'r weddw; yn ol dy holl orchymynion a orchymynnaist i mi; ni throseddais *adam* o'th orchymynion, ac ni anghofiais.

14 Ni fwyttteais o honaw yn fy ngalar, ac ni ddygum ymmaith o honaw i aflendid, ac ni roddais o honaw tros y meirw: gwrandewais ar lais yr Arglwydd fy Nuw; gwneuthum yn ôl yr hyn oll a orchymynnaist i mi.

*Exod. 33.15. 15 *Edrych o nrigle dy sancteiddrwydd, *sef* o'r nefoedd, a bendithia dy bobl Israel, a'r tîr a roddaist i ni, megis y tyngaist wrth ein tadau; *sef* tîr yn llifeirio o laeth a mêl.

16 Y dydd hwn y mae'r Arglwydd dy Dduw yn gorchymyn it wa-uthur y deddfau hyn, a'r barnedigaethau: cadw di them a gwna hwynt, â'th holl galon, ac â'th holl enaid.

17 Cymmeraist ar Arglwydd heddyw i fod yn Dduw i ti, ac i rodio yn ei ffyrdd ef, ac i gadw ei ddeddfau, a'i orchymynion, a'i farnedigaethau, ac i wrando ar ei lais ef.

*Pen.7.6 & 14.2. 18 *Cymmerodd y'r A glwydd dithe heddyw, i fod yn bobl briodol iddo ef, megis y llefarodd wrthit, ac i gadw o *honot* ei holl orchymynion;

19 Ac i'th wnenthur yn uchel * goruwch yr holl genhedloedd a wnaeth efe; mewn clod, ac mewn enw, ac mewn gogoniant, ac i fod o honot yn bobl sanctaidd i'r Arglwydd dy Dduw, megis y llefarodd efe.

PEN. XXVII.

1 *Gorchymmyn y bobl i scrifennu y Gyfraith ar gerric* 5 *Ac i wneuthur allor o gerric o fan.* 11 *Rhannu y llwythau ar fynyd Garizim ac Ebal.* 14 *Cyhoeddi y Melldithion ar fynydd Ebal.*

YNa y gorchymynnodd Moses gyd a henuriaid Israel, i'r bobl, gan ddywedyd, cadwch yr holl orchymmion yr ydwyfi yn eu gorchymyn i chwi heddyw.

2 A bydded yn y dydd * yr elych tros yr Iorddonen, i'r tîr y mae yr Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it, osod o honot i ti gerric mawrion, a chalcha hwynt a chalch.

3 Ac scrifenna arnynt holl eiriau y gyfraith hon, pan elych trosodd, i fynedi'r tîr y mae'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it, *sef* tîr yn llifeirio o laeth a mêl: megis ac y llefarodd Arglwydd Dduw dy dadau wrthit.

4 A phan eloch tros yr Iorddonen, gosodwch y cerric hyn yr ydwyfi yn eu gorchymyn i chwi heddyw, ym mynydd Ebal, a chalcha hwynt a chalch.

5 Ac * adailada yno allor i'r Arglwydd dy Dduw, *sef* allor gerric; na chyfot arnyt *un* haiarn.

6 A cherric cyfan yr adailedi allor yr Arglwydd dy Dduw: ac offrymma arni boeth-offrymmau, i'r Arglwydd dy Dduw.

7 Offrymma hefyd hedd-aberthau, a bwytta yno, a llawenycha ger bron yr Arglwydd dy Dduw.

8 Ac scrifenna ar y cerric holl eiriau y gyfraith hon, yn eglur iawn.

9 A llefarodd Moses, a'r offeiriaid y Lefiaid, wrth holl Israel, gan ddywedyd, gwrando a chlyw ô Israel, y dydd hwn i'th wnaethpwyd yn bobl i'r Arglwydd dy Dduw.

10 Gwrando gan hynny ar lais yr Arglwydd dy Dduw, a gwna ei orchymynion ef, a'i ddeddfau, y rhai'r wyfi yn eu gorchymyn i ti heddyw.

11 A gorchymynnodd Moses i'r bobl y dydd hwnnw, gan ddywedyd,

12 Y rhai hyn a safant i fendithio y bobl ar fynydd Garizim, wedi eich myned tros yr Iorddonen; Simeon, a Lefi, a Iuda, ac Iffachar, a Ioseph, a Beniamin.

13 A'r rhai hyn a safant † i felldithio ar fynydd Ebal: Ruben, Gad, ac Aser, a Zabulon, Dan, a Nephtali.

14 A'r Lefiaid a lefarant, ac a ddywedant wrth * Dob bob gŵr o Israel *â* llef uchel:

15 Melldigedic yw'r gŵr a wnêl ddelw gerfiedic, neu doddedic, *sef* ffieidd-dra gan yr Arglwydd, gwaith dwylo creffftwr, ac a'i gosodo mewn *lle* dirgel: a'r holl bobl a attebant, ac a ddywedant, Amên.

16 Melldigedic yw'r hwn a ddirmygo ei dâd, neu ei fam: a dyweded yr holl bobl, Amên.

17 Melldigedic yw'r hwn a symmudo derfyn ei gymydog: a dyweded yr holl bobl, Amên.

18 Melldigedic yw'r hwn a baro i'r dall gyfeiliorni allan o'r ffordd: a dyweded yr holl bobl, Amên.

19 Melldigedic yw * hwn a wyro farn y dieithr, yr ymddifad, a'r weddw: a dyweded yr holl bobl, Amên.

20 Melldigedic yw'r hwn a orweddo gyd â gwraig ei dâd, o herwydd datcuddiodd odre ei dâd: a dyweded yr holl bobl, Amên.

21 Melldig

17 Melldigedic fydd dy gawell, a'th does di.
18 Melldigedic fydd ffrwyth dy ſrîſ, a ffrwyth dy dir, cynnydd dy warthec, a diadellau dy ddefaid.
19 Melldigedic fyddi di yn dy ddyfodiad i mewn a melldigedic yn dy fyned allan.
20 Yr Arglwydd a ddenfyn arnat ti felldith, trallod, a cherydd, yn yr hyn oll y dodych dy law arno, ſ ac yn yr hyn a wnelych nes dy ddinistrio a'th ddifetha di yn gyflym, am ddrygioni dy weithredoedd yn y rhai i'm gwrthodaiſt i.
21 Yr Arglwydd a wna i haint lynu wrthit, nes iddo dy ddifa oddi ar y tîr yr ydwyt ti yn myned iddo iw feddianny.
22 *Yr Arglwydd a'th dery â darſodedigaeth, ac â chryd poeth, ac â lloſeſa, ac â gwres, ac â ſ chleddyf, ac â diſianniad, ac â mallder, a hwy a'th ddilynant, nes dy ddifetha.
23 Dy neſoedd heſyd y rhai ſydd vwch dy ben a fyddant yn brês, a'r ddaiar, yr hon ſydd oddi tanat, yn haiarn.
24 Arglwydd a rydd yn lle glaw dy ddaiar, lwch, a lludw: o'r neſoedd y deſcyn arnat, hyd oni'th ddiniſtrier.
25 Yr Arglwydd a wna it ſyrthio o flaen dy elynion, drwy vn ffordd yr ei di yn eu herbyn hwynt, a thrwy faith o ſyrdd y ffoi o'r blaen hwynt: a thi a fyddi † ar waſcar dros holl deyrnaſoeddd y ddaiar.
26 A'th gelein a fydd bwyd i holl ehediaid y neſoedd, ac i aniſeiliaid y ddaiar, ac ni *bydd* a'i tarſo.
27 Yr Arglwydd a'th dery di â chornwyd yr Aipht, ac â chlwyf y marchogion, ac â chrach, ac ag yſſa ſo'r rhai ni elltr dy iachau.
28 Yr Arglwydd a'th dery di ag ynfydrwydd, ac â dallineb, ac â ſyndod calon.
29 A ddi heſyd yn ymbalfalu ganol dydd, fel yr ymbalfalei y dall yn y tywyllwch, ac ni lwyddi yn dy ffyrdd: a diau y byddi orthrymmedic, ac anrhaithiedic byth, ac ni *bydd* a'th waredo.
30 Ti a ymgredi â gwraig, a gŵr arall a gyd-orwedd â hi; ti a adeiladi dŷ, ac ni thrigi ynddo; ti a blenni winllan, ac ni † cheiſli ei ffrwyth.
31 Dy ſych a leddir yn dy olwg, ac ni fwyttei o honaw; dy aſſyn a ddygir drwy drais o flaen dy wyneb, ac ni ddaw adref attat: dy ddefaid a roddir i'th elynion, ac ni *bydd* i ti achubudd.
32 Dy feibion a'th ferchêd a roddir i bobl arall, a'th lygaid yn gwelêd, ac yn pallu am danynt ar hŷd y dydd, ac ni *bydd* gallu ar dy law.
33 Ffrwyth dy dîr a'th boll lafur a fwytty pobl nid adnabuoſt: a byddi yn vnic orthrymmedic, a dryllieddic, bobamſer.
34 A byddi wall-gofus gan weledigaeth dy lygaid, yr hon a welych.
35 Yr Arglwydd a'th dery di â chornwyd dryginous, yn y glinian, a'cyn yr eſceirtau, yr hwn ni elltr ei iachau, o wadn dy droed hŷd dy goryn.
36 Yr Arglwydd a'th ddwg di, (a'th frenin a oſodych arnat) at genedl nid adnabuoſt di na'th dadau di; a gwaſanaethi yno ddiwiau dieithr, pren a maen.
37 A byddi yn *ſyndod, yn ddihareb, ac yn watworgerdd, ym mhlith yr holl bobloedd, y rhai a'r arwain yr Arglwydd di attynt.
38 *Hâd lawer a ddygi allan i'r maes, ac ychydig a geſcli; o herwydd y Locuſt a'i byſſa.
39 Gwinllannoedd a blenni, ac a goſeddi, ond gwîn nid yfi, ac ni cheſcli y *grawnwin*: canys pryfed a'i bwytty.
40 Oliwydd a ſydd i'r tri trwy dy holl derfynnau,

a'th melldithio yw'r hwn a orweddo gyd ag vn anifail; a dyweded yr holl bobl, Amên.
18 Melldigedic yw'r hwn a orweddo gyd â'i chwaer merch ei dâd, neu ferch ei fam ef: a dyweded yr holl bobl, Amên.
19 Melldigedic yw'r hwn a orweddo gyd â'i chwegr a dyweded yr holl bobl, Amên.
20 Melldigedic yw'r hwn a darawo ei gymydog yn ddirgelt a dyweded yr holl bobl, Amên.
21 *Melldigedic yw'r hwn a gymmero wobr, i dienyddio gwaed gwirion: a dyweded yr holl bobl, Amên.
22 *Melldigedic yw'r hwn ni pharhao yngeiriau y gyfraith hon gan eu gwneuthur hwynt: a dyweded yr holl bobl, Amên.

PEN. XXVIII.

1 Bendithion am obſydd dod. 15 *Melltithion am anſydd-dod.*

A C *os gan wrando y gwrandewi ar lais yr Arglwydd dy Dduw, i gadw *ac* i wneuthur ei holl orchymynion ef, y rhai *r ydwyſi yn eu gorchymyn iti heddyw: yna'r Arglwydd dy Dduw a'th ſyd yn uwch nâ holl genhedloedd y ddaiar.
2 A'r holl fendithion hyn a ddaw arnat, ac a'th oddiweddant, os gwrandewi ar lais yr Arglwydd dy Dduw.
3 Bendigedic fyddi di yn y ddinas, a bendigedic yn y maes.
4 Bendigedic fydd ffrwyth dy frû, a ffrwyth dy dîr, a ffrwyth dy aniſeiliaid di, cynnydd dy warthec, a diadellau dy ddefaid.
5 Bendigedic fydd dy gawell, a'th ‖ does di.
6 Bendigedic fyddi di yn dy ddyfodiad i mewn, a bendigedic yn dy fynediad allan.
7 Anydd yr Arglwydd dy elynion a ymgodant yn dy erbyn, yn lladdedic o'th flaen di; drwy vn ffordd dnanat i'th erbyn, a thrwy ſaith o ffyrdd y ffoant o'th flaen.
8 Yr Arglwydd a erchymyn fendith arnat ti, yn dy ſ drugoredau, ac yn yr hyn oll y dodech dy law arno; ac a'th fendithia yn y tîr y mae'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi i ti.
9 Yr Arglwydd a'th gyſyfd ti yn bobl ſanctaidd iddo ei hun, megis y tyngodd wrthit; os cedwi erchymynion yr Arglwydd dy Dduw, a rhodio yn ei ffyrdd ef.
10 A holl bobloedd y ddaiar a welant fod yn dy alw di ar enw yr Arglwydd, ac a ofnant rhagot.
11 *A'r Arglwydd, a'th lwydda di ‖ mewn daioni yn ffrwyth dy frû, ac yn ffrwyth dy aniſeiliaid, ac yn ffrwyth dy ddaiar, yn y tîr a dyngodd yr Arglwydd i'th dadau ar ei roddi i ti.
12 Yr Arglwydd a'r gyr ei dryſor *daionus i ti, ſef y neſoedd, i roddi glaw i'th dîr di yn ei amſer, ac i feadigo holl waith dy law: *a thi a roddi echwyn i genhedloedd lawer, ac ni cheiſi echwyn.
13 A'r Arglwydd a'th wna di yn ben, ac nid yn genau; heſyd ti a fyddi yn vchaf yn vnic, ac nid yn iſſi; o gwrandewi ar orchymynion yr Arglwydd dy Dduw, y rhai *r ydwyſ yn eu gorchymyn it heddyw, iw cadw, ac iw gwneuthur.
14 Ac heb gilio o honat oddi wrth yr holl eiriau yr wyſ yn eu gorchymyn i chwi heddyw, i'r tu dehau, neu i'r tu aſſwy; gan fyned ar ôl duwiau dieithr, iw gwaſanaethu hwynt.
15 A byddi, *oni wrandewi ar lais yr Arglwydd dy Dduw, gan gadw *a* gwneuthur ei holl orchymynion a'i ddeddfau y rhai *r ydwyſ yn eu gorchymyn i ti heddyw, y daw arnat yr holl felldithion hyn, ac a'th oddiwedant.
16 Melldigedic fyddi di yn y ddinas, a melldigedic yn y maes.

ac ag olew ni'th ŵrir i o herwydd dy oliwydden a ddyhidla.

41 Meibion, a merched a genhedli, ac ni byddant i ti: o herwydd hwy a ânt i gaethiwed.

‖ Neu, *seddianna* y Locust. 42 Dy holl brennau, a ffrwythau dy dir, a ‖ ddifa seddianna.

43 Y dieithr a *fyddo* yn dy fysg, a ddring arnat yn uchel uchel: a thi a ddescynni yn isel isel.

44 Efe a fenthyg ia i ti, a thi ni fenthygi iddo ef: efe a fydd yn ben, a thi a fyddi'n gynffon.

45 A'r holl felldithion hyn a ddaw arnat, ac a'th erlidiant, ac a'th oddiweddant, hyd onith ddinistrier: am na wrandewaist ar lais yr Arglwydd dy Dduw, i gadw ei orchymynion, a'i ddeddfau ef, y rhai a orchymynnodd efe i ti.

46 A byddant yn arwydd, ac yn thyfeddod arnat ti, ac ar dy hâd hyd byth:

47 O blegit na wasanaethaist yr Arglwydd dy Dduw mewn llawenydd, ac mewn hyfrydwch calon am amldra pob dim.

48 Am hynny y gwasanaethi di dy elynion, y rhai a ddenfyn yr Arglwydd yn dy erbyn, mewn newyn, ac mewn ſyched, ac mewn noethni, ac mewn eiſieu pob dim; ac efe a ddyry iau haiarn ar dy wdd, hyd oni ddinistrio efe di.

† Heb. *wrandewi.* † Heb. *gref.* 49 Yr Arglwydd a ddwg i'th erbyn genedl o bell *ſef* o eithaf y ddaiar, mor *gyflym* ac yr eheda yr eryr; cenedl yr hon ni † ddealli ei hiaith.

50 Cenedl wyneb † galed, yr hon ni dderbyn wyneb yr henafgwr, ac ni bydd trallon i'r llange:

51 A hi a fwytty ffrwyth dy anifeiliaid, a ffrwyth dy ddaiar, hyd oni'th ddinistrier: yr hon ni âd i ti ſd, gwin, nac olew, cynnydd dy warthec, na diadellau dy ddefaid, hyd oni'th ddifetho di.

52 A hi a warchae arnat ti yn dy holl byrth, hyd oni ſyrthio dy uchel a'th gedarn gaerau, y rhai i'r ydwyt yn ymddyried ynddynt, trwy dy holl dir: hi a warchae befyd arnat yn dy holl fyrth o fewn dy holl dir, a yr hwn a roddodd yr Arglwydd dy Dduw i ti.

*Leuit. 26.29. 2.bren.6. 29.Barnc. 2.3. Galat.4. 10. * Deut. 15.10. 53 * Ffrwyth dy fru, *ſef* cig dy feibion, a'th ferched, y rhai a roddodd yr Arglwydd dy Dduw it, a fwyttei yn y gwarchai, ac yn y cyfyngdra a ddwg dy elyn arnat.

54 Y gŵr tyner yn dy blith, a'r moethus iawn, a † greulona ei lygad wrth ei frawd, ac wrth wraig ei fynwes, ac wrth weddill ei feibion, y rhai a weddilloddefe.

55 Rhac rhoddi i vn o honynt o gig ei feibion, y rhai a fwytty efe: o eiſieu gado iddo ddim yn y gwarchae, ac yn y cyfyngdra, a'r hwn y cyfynga dy elyn arnat o fewn dy holl byrth.

56 Y wraig dyner a'r foethus yn dy fyſc, yr hon ni profodd efod gwadn ei throed ar y ddaiar, gan fwytheu a thyneru rwch, a greulona ei llygad wrth ŵr ei mynwes, ac wrth ei mab, ac wrth ei merch,

† Heb. *ail-genedigaeth.* † Heb. *oddi ymhlug ei thraed.* 57 Ac wrth ei † phlentyn a ddaw allan † o'i chorph, a'i meibion y rhai a blanta hi, canys hi a'i bwytty hwynt yn ddirgel pan ballo pob dim *arall* yn y gwarchae, ac yn y cyfyngdra, a'r hwn y cyfynga dy elyn arnat o fewn dy byrth.

58 Oni chedwi ar wneuthur holl eiriau y gyfraith hon, y rhai ſydd ſcrifennedic yn y llyfr hwn, gan ofni'r henw gogoneddus, ac ofnadwy hwn, *Yr Arglwydd dy Dduw.*

59 Yna y gwna'r Arglwydd dy blaandi yn rhyfedd a phlaan dy hâd: *ſef* plaau mawrion, a pharhaus, a chlefydau drŵg a pharhaus.

60 Ac efe a ddwg arnat holl glefydau yr Aipht y rhai yr ofnaiſt rhac ddynt, a glynant wrthit.

61 Ie pob clefyd a phob plâ, yr hwn nid yw ſcrifennedic yn llyfr y gyfraith hon, a † ddwg yr Arglwydd arnat, hyd oni'th ddinistrier.

62 Felly chwi a adewir yn ychydig bobl, lle yr oeddych fel * ſêr y nefoedd o luoſog wydd: o herwydd na wrandewaiſt ar lais yr Arglwydd dy Dduw.

63 A bydd megis ac y llawenychodd yr Arglwydd ynoch i wneuthur daioni i chwi, ac i'ch amlhau; felly y llawenycha yr Arglwydd ynoch, i'ch dinistrio ac i'ch difetha chwi: a diwreiddir chwi oddi ar yr wyt yn myned iddo i'w feddianu.

64 A'r Arglwydd a'th wasgar di ym mhlith yr holl bobloedd, o'r *naill* gwr i'r ddaiar, hyd y cwr *arall* i'r ddaiar: a thi a wasanaethi yno dduwiau dieithr, y rhai nid adnabuoſt ti na'th dadau, *ſef* pren a maen.

65 Ac ym-mhlith y cenhedloedd hyn ni orphywyſi, ac ni bydd gorphywyſdra i wadn dy droed: canys yr Arglwydd a rydd it yno galon ofnus, a darfodedigaeth llygaid, a thriſtwch meddwl.

66 A'th enioes a fydd ynghrôg gyferbyn â thi; a thi a ofni nos a dydd, ac ni bydd ſicer o'th enioes.

67 Y boreu y dywedi, ô na ddeuei yr hwyr! ac yr hwyr y dywedi, ô na ddeuei y boreu, o achos ofn dy galon, *gan yr* hwn yr ofni, a rhac gwelediged eth dy lygaid yr hon a welych.

68 A'r Arglwydd a'th ddychwel di i'r Aipht mewn llongau, ar hyd y ffordd y dywedais wrthit na chwanegit ei gweled mwy: a chwi a ymwerthwch yno i'ch gelynion yn gaethion weiſion, ac un gaethforwyniod: ac ni *bydd* a'ch pryne.

PEN. XXIX.

1 *Moſes yn annog y bobl i vfydd-dod, trwy ſôn y gwirbredoedd a welſent.* 10 *Goſod pawb yn bron yr Arglwydd i ſyned tan ei ſŵmmod ef.* 18 *Y mawr ddigofaint ar y neb a ymſeuldio yn ei anwiredd.* 29 *Y Dduw y perthyn pethau dirgel.*

DYmma eiriau y cyfammod a orchymynodd yr Arglwydd wrth Moſes ei wneuthur a meibion Iſrael yn-nhir Moab, heb law y cyfammod a ammododd efe â hwynt yn Horeb.

9 A Moſes a alwodd ar holl Iſrael, ac a dywedodd wrthynt, * chwi a welſoch yr hyn oll a wnaeth yr Arglwydd o flaen eich llygaid chwi yn nhir yr Aipht, i Pharao, ac yn holl weiſion, ac yn holl dir.

3 Y profedigaethau mawrion a welodd eich llygaid; yr arwyddion, a'r rhyfeddodau mawrion hynny.

4 Ond ni roddodd yr Arglwydd i chwi galon i wybod, na llygaid i weled, na chluſtiau i glywed, hyd y dydd hwn.

5 Arweiniais chwi hefyd yn yr anialwch ddeugain mlhynedd; ni heneiddiodd eich dillad am danoch, ac ni heneiddiodd dy eſcid am dy droed.

6 Bara ni fwyttaſoch, a gwin neu ddiod gref ni yfaſoch: fel y gwybyddech mai myfi yw yr Arglwydd eich Duw chwi.

7 A daethoch hyd y lle hwn: yna daeth allan Sehon brenin Hesbon, ac Og brenin Basan i'n cyfarfod ni, mewn rhyfel, ac ni a'i lladdaſom hwynt:

8 Ac a ddygaſom en tîr hwynt, ac a'i rhoeſom yn etifeddiaeth i'r Rubeniaid, ac i'r Gadiaid, a'r hanner llwyth Manaſſeh.

9 * Cedwch gan hynny eiriau y cyfammod hwn, a gwnewch hwynt, fel y llwyddoch ym-mhob peth a wneloch.

10 Yr ydych chwi oll yn ſefyll heddyw gan bawb yr Arglwydd eich Duw; penaethiaid eich llwyth-

...eich henuriaid, a'ch ſwyddogion, a holl wyr
...raél:

11 Eich plant, eich gwragedd, a'th ddieithr *ddyn*
...yn hom *ſydd* o ſewn dy werſyllu, o gymynudd dy go-
...ddyd mehemudd dy ddwfr.

12 I ſyned o honot dan gyfammod yr Arglwydd
...dy Dduw, a than ei gyngrair ef, yr hwn y mae
...'r Arglwydd dy Dduw yn ei wneuthur â thi
...heddyw:

13 I'th ſicrhau heddyw yn bobl iddo ei hun, ac i
...fod o hono yntef yn Dduw i ti, megis y llefarodd
...wrthit, ac fel y tyngodd wrth dy dadau, wrth Abra-
...ham, wrth Iſaac, ac wrth Iacob.

14 Ac nid â chwi yn vnic yr ydwyf yn gwneuthur
...y cyfammod hwn, a'r cyngrair, ymma:

15 Ond â'r hwn ſydd ymma gyd â ni yn ſefyll
...heddyw, ger bron yr Arglwydd ein Duw, ac a'r
...hwn nid yw ymma gyd a ni heddyw:

16 (Canys chwi a wyddoch y modd y trigaſom ni
...yn nhir yr Aipht, a'r modd y daethom trwy ganol y
...cenhedloedd y rhai y daethoch trwyddynt.

17 A chwi a welſoch eu ffiaidd dra hwynt, a'i
...heuhun ddrwiau, pren, a maen, arian, ac aur, y rhai
...oedd yn eu myſc hwynt.)

18 Rhac bod yn eich myſc, ŵr neu wraig, neu
...deulu, neu lwyth, yr hwn y trŷ ei gal'n heddyw
...oddy wrth yr Arglwydd ein Duw, i ſyned i wa-
...naethu duwiau y cenhedloedd hyn: rhac bod
...yn eich myſc wreiddyn yn dwyn ‖ gwenwyn, a
...wermod.

19 Abod pan glywo efe eiriau y felldith hon, ym-
...fendithio o honaw yn ei galon ei hun, gan ddy-
...wedyd, heddwch fydd i mi, er i mi rodio ynghyn-
...ddarwydd fynghalon, i chwanegu † meddwdod ac
...ſychder.

20 Ni fyn yr Arglwydd faddeu iddo, canys yna y
...bydd digloneddyr Arglwydd a'i eiddigedd, yn er-
...byn y gŵr hwnnw, a'r holl felldithion ſydd ſcrifen-
...edic yn y llyfr hwn a orwedd arno ef, a'r Arglwy-
...dd a ddeil ei enw ef oddi tany nefoedd.

21 A'r Arglwydd a'i nailltua ei oddi wrth holl
...lythau Iſrael, i *gael* drwg, yn ôl holl felldithi-
...on y cyfammod a ſcrifennwyd yn llyfr y gyfraith
...hon.

22 A dywed y genhedlaeth a ddaw ar âl, *ſef* eich
...plant chwi, yr hai a godant ar eich ôl chwi, a'r dieith-
...ŵr hwn a ddaw o wlâd bell, pan welont blaau y
...wlad hono, a'i chleſtdau, *trwy'r* rhai y mae yr Ar-
...glwydd yn ei chlwyfo hi:

23 A'i thir wedi ei loſci oll *gan* frwmſtan, a hel-
...en, na heuir ef, ac na flaen-darddo, ac na ddaw i fyny
...ynddo lyſieuyn yndo, fel *diniſtr Sodoma, a Gomorra
...Adma, a Zeboim, y rhai a ddiniſtriodd yr Arglwydd
...yn ei lid a'i ddigofaint.

24 Ie, yr holl genhedloedd a ddywedant, *pa ham
...y gwnaeth yr Arglwydd fel hyn i'r tîr hwn? pa
...digter yw y digofaint mawr hyn?

25 Yna y dywedir, am wrthod o honynt gyfam-
...mod Arglwydd Dduw eu tadau, yr hwn a ammo-
...ddodd efe â hwynt, pan ddûg efe hwynt allan o dîr
...yr Aipht.

26 Canys aethant, a gwaſanaethaſant dduwi-
...au dieithr, ac ymgrymmaſant iddynt, *ſef* du-
...wiau nid adwaenent hwy, ac ni † roddaſai efe
...iddynt.

27 Am hyny 'r enynnodd digllonedd yr Ar-
...glwydd yn erbyn y wlâd hon, i ddwyn arni bob
...melltith a'r ydyſcrifennedic yn y llyfr hwn:

28 A'r Arglwydd a'i diniſtriodd hwynt o'i tîr
...mewn digofaint, ac mewn digter, ac mewn llid
...mawr, a'i gyrrodd hwynt i wlâd arall, megis y
...gwelir heddyw.

29 Y dirgeledigaethau *ſydd* eiddo 'r Arglwydd
ein Duw, a'r pethau amlwg *a roddwyd* i ni, ac i'n
plant hyd byth, ſel y gwnelom holl eiriau y gy-
fraith hon.

PEN. XXX.

1 *Addaw trugareddau mawr i'r edifarhâol.* 11 *Bod y gorchymmyn yn eglur.* 15 *Goſod angen ac eniot o flaen y bobl.*

A Phan ddelo 'r holl bethau hyn arnat, *ſef* y
fendith a'r felldith, y rhai a roddais o'th
flaen, ac atoſio o honot *hwynt* ym myſc yr holl
genhedloeth, y rhai i'th yrrodd yr Arglwydd dy
Dduw di attynt:

2 A dychwelyd o honot at yr Arglwydd dy
Dduw, a gwrando ar ei lais ef, yn ol yr hyn oll yr
ydwyf yn ei orchymyn i ti heddyw, ti, a'th blant,
â'th holl galon, ac â'th holl enaid;

3 Yna y dychwel yr Arglwydd dy Dduw dy ga-
ethiwed, ac y cymmer drugaredd arnat, ac y try,
ac a'th gaſcl o fyſc yr holl bobloedd, lle i'th waſca-
ro 'r Arglwydd dy Dduw di.

4 Pe i'th wthid i eithaf y nefoedd, oddi yno *Neh. 1. 9.
i'th gaſcl ei 'r Arglwydd dy Dduw, ac oddi yno i'th
gymmerei.

5 A'r Arglwydd dy Dduw a'th ddŵg i'r tîr a
feddiannodd dy dadau, a thitheu a'i meddienni:
ag efe a fydd dda wrthit, ac a'th wna yn amlach
na'th dadau.

6 A'r Arglwydd dy Dduw a enwaeda dy galon,
a chalon dy hâd i garu 'r Arglwydd dy Dduw,
â'th holl galon, ac â'th holl enaid, er mwyn cael o
honot fyw.

7 A'r Arglwydd dy Dduw a rydd yr holl felldi-
thion hyn ar dy elynion, ac ar dy gaſcion, y rhai
a'th erlidiant di.

8 Titheu a ddychwelli, ac a wrandewi ar lais
yr Arglwydd, ac a wnei ei holl orchymynion ef, y
rhai 'r ydwyf yn en gorchymyn i ti heddyw.

9 *A'r Arglwydd dy Dduw a wna it lwyddo *Pen.
yn holl waith dy law, yn ffrwyth dy fru, ac yn 28.11.
ffrwyth dy anifeiliaid, ac yn ffrwyth dy dir, er
daſoni: canys trŷ 'r Arglwydd i lawenychu ynot,
i *wneuthur* daloni *it* fel y llawenychodd yn dy
dadau;

10 Os gwrandewi ar lais yr Arglwydd dy Dduw,
i gadw ei orchymynion ef, a'i ddeddfau, y rhai
ſydd ſcrifennedic yn llyfr y gyfraith hon: os dych-
welli at yr Arglwydd dy Dduw â'th holl galon, ac
â'th holl enaid.

11 O herwydd y gorchymyn ymma yr ydwyf yn
ei orchymyn i ti heddyw, nid yw guddiedic oddi
wrthit, ac nid yw bell.

12 Nid yn y nefoedd *y mae*, i ddywedyd o *honot* *Rhuf.
* pwy a ddring droſom i'r nefoedd, ac a'i dwg i ni, 10.6.
ſel y clywom, a'cy gwnelom ef?

13 Ac nid o'r tu hwynt i'r môr *y mae*, i ddywe-
dyd o *honot*, pwy a dramwya troſom ni i'r tu hwynt
i'r môr, ac a'i dŵg efi ni, ſel y clywom, ac y gw-
nelom ef?

14 Canys y gair ſydd agos iawn at tat, yn dy enau,
ac yn dy galon, iw wneuthur ef.

15 Wele, rhoddais o'th flaen heddyw eniect, a
daioni; ac angen, a drygioni:

16 Lle yr ydwyf yn gorchymyn i ti heddyw ga-
ru 'r Arglwydd dy Dduw, i rodio yn ei ffyrdd ef,
ac i gadw ei orchymynion, a'i ddeddfau, a'i farne-
digaethau ef: ſel y byddech fyw, ac a'th amlhâer,
ac a'th fendithio 'r Arglwydd dy Dduw yn y tîr yr
wyt yn myned iddo iw feddianno.

17 Ond os trŷ dy galon ymmaith ſel na wrande-
wch, a'th yrru i ymgrymmu i ddwyiau dieithr,
a'i gwaſanaethu hwynt:

18 Yr

18 Yr wyf yn mynegi i chwi heddyw, y difethir chwi yn ddiau, ac nad eſtynnwch ddyddiau yn y tir yr ydwyt yn myned tros yr Iorddonen, i fyned i mewn iddo i'w berchennogi.

*Deut. 4.26, 19 *Galw yr wyf yn dyſt i'ch erbyn heddyw y neſoedd a'r ddaiar, roddi o honof o'ch blaen di enioes ac angeu; fendith a melldith; dewis dithen yr enioes fel y byddych fyw, ti a'th hâd.

20 I garu o honot yr Arglwydd dy Dduw, a gwrando ar ei lais ef, a glynu wrtho: canys efe yw dy enioes di, ac eſtyniad dy ddyddiau, fel y trigech yn y tir a dyngodd yr Arglwydd wrth dy dadau, wrth Abraham, wrth Iſaac, ac wrth Iacob, ar ei roddi iddynt.

PEN. XXXI.

1 Moſes yn rhoi cyffiwr yn y bobl, 7 ac yn Iofuah. 9 Yn rhoddi y gyfraith i'r offeiriaid iw darllen ar y ſeithfed flwyddyn i'r bobl. 14 Duw yn rhoddi ſiars ar Iofuah, 19 a chân i deſtiolaetha yn erbyn y bobl. 23 Moſes yn gorchymyn llyfr y gyfraith i'r Leſiaid iw gadw. 28 Moſes yn rhybyddio y bobl o'i hanufyddhad i Dduw, medi ei farwolaeth ef.

A Moſes aeth, ac a lefarodd y geiriau hyn wrth holl Iſrael.

2 Ac a dywedodd wrthynt; mab chwech-vgain-mlwydd ydwyf heddyw, ni allaf mwy fyned allan, a dyfed i newa: yr Arglwydd hefyd a ddywedodd wrthif, ni chei fyned tros yr Iorddonen hon.

*Num. 20.12. Deut. 3.26. 3 Yr Arglwydd dy Dduw ſydd yn myned trofodd o'th flaen di, efe a ddinyſtria y cenhedloedd hyn o'th flaen, a thi a'i meddienni hwynt: *Iofuah hefyd, efe â trofodd o'th flaen, fel y llefarodd yr Arglwydd.

*Num. 27.21. 4 A'r Arglwydd a wna iddynt fel y gwnaeth i Sehon, ac i Og, brenhinoedd yr Amoriaid, ac iw tir hwynt, y rhai a ddinyſtriodd efe.

5 A rhydd yr Arglwydd hwynt o'ch blaen chwi, gwnewch chwithen iddynt hwy yn ôl yr *holl orchymynion a orchymynnais i chwi.

*Deut. 7.2. 6 Ymgryfhewch, ac ymnerthwch, nac ofnwch, ac na ddychrynwch rhagddynt; canys yr Arglwydd dy Dduw ſydd yn myned gyd â thi: ni'th edy, ac ni'th wrthyd.

7 A Moſes a alwodd ar Iofuah, ac a ddywedodd wrtho, yngolwg holl Iſrael; ymgadarnhâ, ac ymnertha: canys ti a a'i gyd a'r bobl ymma i'r tir a dyngodd yr Arglwydd wrth eu tadau hwynt, ar ei roddi iddynt, a thi a'i rheani yn etifeddiaeth iddynt.

8 Yr Arglwydd hefyd ſydd yn myned o'th flaen di, efe a fydd gyd â thi, ni'th edy, ac ni'th wrthyd: nac ofna, ac na lwfrhâ.

9 A Moſes a ſcrifennodd y gyfraith hon, ac a'i rhoddes at yr offeiriaid meibion Leſi, y rhai a ddygent Arch cyfammod yr Arglwydd, ac at holl henuriaid Iſrael.

10 A Moſes a orchymynnodd iddynt, gan ddywedyd, yn ôl pob ſaith mlynedd, ar yr amſer nodedic, *ar ſiwyddyn y gollyngdod, ar wyl y pebyll:

*Neh. 8.2. deu. 15.1. 11 Pan ddelo holl Iſrael i ymddangos ger bron yr Arglwydd dy Dduw, yn y lle a ddewiſo efe; y darlleni y gyfraith hon, o flaen holl Iſrael, lle y clywant.

12 Cynnull y bobl ynghyd, y gwŷr, y gwragedd, a'r plant, a'th dieithr ddyn a fyddo o fewn dy byrth, fel y gwrandawont, ac fel y dyſcont, ac yr ofnont yr Arglwydd eich Duw, ac yr edrychont am wneuthur holl eiriau y gyfraith hon:

13 Ac y bydd iw plant, y rhai ni wybuant ddim, glywed a dyſcu ofni yr Arglwydd eich Duw, yr holl ddyddiau y byddoch fyw yn y tir yr ydych yn myned iddo iw feddiannu.

14 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, wele neſaodd y dyddiau i ti i farw: galw Iofuah a ſefwch ger bron, yn mhabell y cyfarfod, fel y rhoddwyf orchymynion iddo eſt: yna 'r aeth Moſes a Iofuah, ac a ſafaſant ger bron yn mhabell y cyfarfod.

15 A'r Arglwydd a ymddangoſodd yn y babell mewn colofn gwmmwl: a'r golofn gwmmwl a ſafodd ar ddrŵs y babell.

16 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, wele di a | orweddi gyd a'th dadau, a'r bobl ymma a gyfyd ac a butteiniant ar ôl duwiau dieithriaid y tir y maent yn myned i mewn iddo, ac a'm gwrthyd i, ac a dyrr ſyngh yfammod a wneuthum ag ef. | 2 Cor. 6.14.

17 A'm dig a ennyn yn eu herbyn y dydd hwnnw ac mi a'i gwrthodaf hwynt, ac a guddiaf fy wyneb oddi wrthynt, a bwyttêir ef, a drygau lawer a chyfyngderau, † a ddigwyddant iddo ef, a'r dydd hwnnw y dywed efe, oni'd am nad yw 'r Arglwydd yn fy myſc y digwyddodd y drwg hwn i mi? † Heb. a'i cafant hwynt.

18 Canys myfi gan guddio a guddiaf fy wyneb y dydd hwnnw, am yr holl ddrygioni a wnaeth efe, pan drôdd ar dduwiau dieithr.

19 Scrifennwch yr awron gân hynny i chwi y gân hon dyſc hi hefyd i feibion Iſrael; a goſot hi yn eu genau hwynt, fel y byddo y gân hon yn dyſtiolaeth i mi yn erbyn meibion Iſrael.

20 Canys dygaf ef i dir yn lliſeirio o laeth a mêl, yr hwn a addewais trwy lŵ iw dadau ef: fel y bwyttao ac y digoner, ac yr elo yn frâs; ond efe a drŷ at ddduwiau dieithr; ac a'i gwaſanaetha hwynt, ac a'm dirmyga i, ac a ddiddymma fyngh yfammod.

21 Yna pan digwyddo iddo ddrygau lawer, a chyfyngderau, y bydd i'r gân hon dyſtiolaethu yn dyſt yn ei wyneb ef: canys nid anghofir hi o enau ei hâd ef: o herwydd mi a adwaen ei fwriad y mae efe yn ei † amcanu heddyw; cyn dwyn o honof ef i'r tir a addewais trwy lŵ. † Heb. wneuthur.

22 A Moſes a ſcrifennodd y gân hon, ar y dydd hwnnw, ac a'i dyſcodd hi i feibion Iſrael.

23 Efe a orchymynnodd hefyd i Iofuah fab Nun, *Iofua. ac a ddywedodd, ymgryfhâ, ac ymnertha; canys ti a arweini feibion Iſrael i'r tir a addewais iddynt trwy lw; a mi a fyddaf gyd â thi. Num. 1.6.

24 A phan ddarfu i Moſes yſcrifennu geiriau y gyfraith hon ar lyfr, hyd eu diwedd hwynt,

25 Yna y gorchymynnodd Moſes i'r Leſiaid, y rhai oedd yn dwyn Arch cyfammod yr Arglwydd, gan ddywedyd,

26 Cymmerwch lyfr y gyfraith hon, a goſodwch ef ar yſtlys Arch cyfammod yr Arglwydd eich Duw, fel y byddo yno yn dyſt i'ch erbyn.

27 Canys mi a adwaen dy wrthnyſigrwydd, a'th wargaledrwydd; wele a myfi etto yn fyw gyd â chwi heddyw, gwrthryfelgar yn erbyn yr Arglwydd fuoch, a pha faint mwy *y byddwch* wedi fy marw?

28 Ceſclwch at eaf holl henuriaid eich llwythau, a'ch ſwyddogion, fel y llefarwyf y geiriau hyn lle y clywont hwy, ac y cymmerwyf y neſoedd a'r ddaiar yn dyſtion yn eu herbyn hwy.

29 Canys mi a wn wedi fy marw gan lygru yr ymlygrwch, a y ciliwch o'r ffordd a orchymynnais i chwi; ac y digwyddai chwi ddrwg yn y dyddiau diweddaf, am y gwnewch ddrygioni yngolwg yr Arglwydd, i'w ddigio ef â gweithredoedd eich dwylo.

30 A llefarodd Moſes lle y clybu holl gynnulleidfa Iſrael, eiriau y gân hon, hyd eu diwedd hwynt.

PEN.

PEN. XXXII.

1 *Can Moses, yr hon ſydd yn goſ d allan drwy-nedd Duw a'i ddial.* 46 *Moses yn annog y bobl i'y ſyniad y gân.* 48 *Duw yn ei anfon ef i ſyny-dd Nebo, i weled y wlâd, ac i farw.*

Wrandewch y nefoedd, a llefaraf; a chly-wed y ddaiar eiriau fyngenau.

2 Fy athrawiaeth a ddefny na fel glaw: ſy ymadrodd a ddiffera fel gwlithlaw ar y wellt, ac fel cawodydd ar laſ-wellt.

3 Canys enw yr Arglwydd a gyhoeddaſi: rho-ddwch fawredd i'n Duw ni.

4 Efe yw y Craig; perffaith yw ei weithred; canys ei holl ffyrdd *yayn* barn: Duw gwirio-nedd a heb anwiredd, o flawn ac vniawn yw efe.

5 ‖ Y genhedlaeth wyroc, a throt us, a ymly-grodd yn ei erbyn trwy eu bai, heb *fod* yn blant iddo ei.

6 Ai hyn a delwch i'r Arglwydd, bobl ynfyd ac angall? ond efe yw dy dad, *a'th* brynŵr? oni efe a'th wnaeth, ac a'th ſiccrhaodd?

7 Cofia y dyddiau gynt; ystyriwch flynyddoe-dd cenhedlaeth a chenhedlaeth; gofyn i'th dâd, ac efe a fynega i ti, i'th he uriaid, a hwy a ddywedant wrthit.

8 Pan gyfrannodd y Goruchaf etifeddiaeth y cenedloedd; pan naillduodd efe fe bion Adda, y goſodd efe derfynau y bobloedd, yn ôl rhi-feri meibion Iſrael.

9 Canys than yr Arglwydd *yw* ei bobl; Ia-cob *yw* ‖ rhaneietif-ddiaeth ei.

10 Efe a'i cafodd ef mewn tir anial, ac mewn diffeithwch gwâg erchyll, ‖ arweiniodd ef o am-gylch, a pharodn iddo ddeall, a chadwodd ef fel canwyll ei lygad.

11 Fel y cyfyd eryr ei nyth, y caſtella dros ei ſywion, y lleda ei eſcyll, y cymmer ef, ac a'i dwg ar ei adeinydd:

12 *Felly* yr Arglwydd yn vnic a'i harweiniodd yntei, ac nid oedd duw dieithr gyd ag ef.

13 Gwnaeth iddo farchogaeth ar vchelder y ddaiar, a bwytta chwyd y maes, a ſugno mêl o'r graig, ac olew o'r graig galleſtr.

14 Ymenyn gwartheg, a llaeth defaid, ynghyd a braſter ŵyn, a hyrddod o rywogaeth Baſan, a bychod, ynghyd a braſder grawn gwenith; a gwin-waed grawn-win a yfaiſt.

15 A'r ‖ vnion a aeth yn ſras, ac a wingodd: braſeaiſt, tewychaiſt, pwyntiaiſt: yna efe a wr-thododd Duw, yr hwn a'i gwnaeth, ac a ddi-ſtyrodd graig ei iechydwriaeth.

16 A dieithr *ddduwiau* y gyrraſant eiddigedd arno, a ffieidd-dra y digiaſant ef.

17 Aberthaſant i gythreuliaid, ‖ nid i Dduw: i dduwiau nid adwaenent, i rai newydd dŵed-dar, *y rhai* nid ofnodd eich tadau.

18 Y Graig a'th genhedlodd a anghofiaiſt di; a'r Duw a'th luniodd a ollyngaiſt ti tros goſ.

19 Yna y gwelôdd yr Arglwydd ac a'n ffieiddiodd *hwynt*, o herwydd ei ddigio gan ei feib-ion, a'n ferched.

20 Ac efe a ddywedodd, cuddiaf ſy wyneb o-ddi wrthynt, edrychaf beth *fydd* eu ddiwedd hwynt: canys cenhedlaeth drofaus *ydynt* hwy, meibion heb ffyddlondeb ynddynt.

21 Hwy a yrraſant eiddigedd arnaf, a'r *peth* nid *oedd* ddŵs digiaſant fi â'i hoferedd: * minnau a yrraf eiddigedd arnynt hwythau a'r *rhai* nid *ydynt* bobl: â chenedl ynfyd y digiaf hwynt.

22 Canys tân a gynneuwyd yn fy nig, ac a ‖ lyſe hyd vffern iſedy, ac a ‖ ddiſa y tîr a'i gynnyrch, ac a ſyſteini y mynyddoedd ſagla.

23 Caſchaf ddrygau arnynt; treuliaf ſy ſaethau arnynt.

24 Lloſcedic *fyddant gan* newyn, ac wedi eu bwytta gan † wres poeth, a chwerw ddiwſtr; anfonaf hefyd arnynt ddannedd bwyſtfilod, yng-hyd a gwenwyn ſerphyllwch.

25 Y cleddyf oddi-allan, a dychryn † oddi-fewn, a † ddifetha y gŵr ieuange, a'r wyryf he-fy: y plentyn ſugno ynghyd a'r gŵr briglwyd.

26 Dywedais, gwaſcarat hwynt i gonglau, pa-rat iw cofſa e wriaeth o darfod o hyſe dynion:

27 Oni bai i'm ofni dig y gelyn, rhac i'w gwr-thwyneb yr ymddwyn yn ddieithr, a rhac dy-wedyd o honynt, ‖ ein llaw vchel ni, ac nid yr Arglwydd a wnaeth hyn oll.

28 Canys cenhedl heb gyngbor ydynt hwy, ac heb ddeall ynddynt.

29 Oh na baent ddoethion, na ddeallent hyn, nau ystyrient eu diwedd.

30 Pa ſodd yr ymlidiei * vn fil? ac y gyrrei dau ddeng-mil i ffoi? ond am werthu o'i Craig hwynt, a chau o'r Arglwydd arnynt?

31 Canys nid fel ein Craig ni *y mae* eu Craig hwynt, a bydded ein gelynion yn farn-wyr.

32 Canys ‖ o win-wydden Sodom, ac o tenlydd Gomorra *y mae* en gwin-wydden hwynt; eu grawn-win hwynt *ſydd* rawn-win buttlaidd; grawn-ſyppian chwerwon ſydd iddynt.

33 Gwenwyn dreigiau *yw* eu gwin hwynt, a chreulon wenwyn aſpraid.

34 Onid yw hyn ynghudd gyd â myfi, wedi ei ſeilio ym myſc. fynhyſoroau?

35 I * mi *y perthyn* dial, a thalu y pwyth, mewn prŷd y ſlithr eu trwed hwynt: canys agos yw dydd eu tryehineb, a phryſſuro y mae yr hyn a baratowyd iddynt.

36 Canys yr Arglwydd a farna ei bobl, ac a e-difarhâ am ei weiſion, pan welo ymadawo o'i nerth, ac nad *oes* na gwarchaedic, na gweddilledic.

37 Ac efe a ddywed, pa le *y mae* eu duwiau hwynt, a'r graig yr ymeddiriedſaſant yndei?

38 Y rhai a fwyttaſant braſder eu haberthau, *ac* a yfaſant win eu diod offrwm: codant, a chynnorthwyant chwi, a byddant ſoches i chwi.

39 Gwelwch beilach mai myfi, myfi *yw* efe, ac nad oes duw onid myfi: * myfi ſydd yn lladd, ac yn bywhau: myfi a archollai, ac mi a ſeddi-giaethaf, ac ni bydd a achubo o'm llaw.

40 Canys codaf fy llaw i'r nefoedd, a dywe-daf, mi a fydda fyw byth.

41 Os hogaf fynghleddyf diſchair, ac ymaflyd o'm llaw mewn barn, dychwelaf ddial a'r fy ngelynion, a thalaf y pwyth i'm caſeion.

42 Meddwaf fy ſaethau â gwaed (a'm cleddyf a fwytty gig) â gwaed y lladdedig a'r caeth, o ddechreu dial ar y gelyn.

43 * Y cenhedloedd, ‖ llawenweh gyd a'i bobl ef, canys efe a ddial waed ei weiſion, ac a ddych-wel ddial ar ei elynion, ac a drugarha wrth ei dir, a'i bobl ei, hun.

44 A daeth Moſes, ac a lefarodd holl eir-iau y gân hon lle y clybu y bobl, efe a Joſuah mab Nun.

45 A darfu i Moſes lefaru'r holl eiriau hyn, wrth holl Iſrael:

46 A dywedodd wrthynt, * meddyliwch yn eich calonnau am yr holl eiriau yr ydwyf yn eu teſtifiolaethu wrthych heddiw, y rhai a otchy-mynwch i'ch plant, i edrych am wneuthur holl eiriau y gyfraith hon.

47 Canys nid gair ofer yw hwn i chwi; o ber-wydd eich cuioes chwi *yw* efe: a thrwy y gair hwn

yr

† Hebr. farnwr tanllyd.

† Hebr. o'r yſtafellodd.

† Hebr. difuddia

‖ Neu, rhebel yw ein llaw ni.

* Ioſ. 23.10.

‖ Neu, gwaeth yw eu ſarnau Sodom.

* Eccles. 2.8. rhan. the 19. heb.

1.0.30.

† Hebr. llaw.

* 2 Sam. 2.6. teſ. 32.2. doeth. 16.13.

* Mat. 7. 6. rhuf. 15.10.

‖ Neu, meiſtyn. wrth ei bobl ef.

* Pen. 6.6. & 11.18.

yr eſtynnwch ddyddiau yn y tîr, yr ydych yn myned iddo trosyr Iorddonen i'w feddiannu.

* Num. 27.12. 48 * A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moses yngborph y dydd hwnnw, gan ddywedyd;

49 Eſcyn i'r mynydd Abarim hwn, *ſef* mynydd Nebo, yr hwn *ydd* yn nhîr Moab, ar gyfer Iericho; ac edrych ar wlâd Canaan, yr hon yr ydwyſi yn ei rhoddi ei feibion Iſrael yn etifeddiaeth.

* Num. 20.23.& 33.38. * Num. 20.12.& 27.14. ‖ *Meribah* 50 A bydd farw yn y mynydd yr eſcynni iddo, a chaſgler di at dy bobl; megis y * bu farw Aaron dy frawd ym mynydd Hor, ac y caſclwyd ef at ei bobl.

51 O herwydd * gwrthryfelaſoch i'm herbyn ym myſc meibion Iſrael, wrth ddyfroedd ‖ cynnen Cades, *yn* anialwch Zin: o blegit ni'm ſancteiddiaſoch ym mhlith meibion Iſrael.

52 Canys y wlâd a gei di ei gweled ar *dy* gyfer, ond ni ynno ai, i'r tîr yr ydwyſi yn *ei* roddi i feibion Iſrael.

PEN. XXXIII.

1 *Ardderchawgrwydd Duw. 6 Bendithion y deuddec llwyth. 26 Godidawgrwydd Iſrael.*

AC dymma y fendith â'r hon y bendithiodd Moſes gwr Duw, feibion Iſrael, cyn ei farwolaeth.

2 Ac eſe a ddywedodd, Yr Arglwydd a ddaeth allan o Sinai, ac a gododd o Seir iddynt, ymlewyrchodd o fynydd Paran; ac eſe a ddaeth gyd â myrddiwn o ſainct, *a* † thanllyd gyfraith o'i ddeheulaw iddynt.

† *Hebr.* tân cyfraith.

3 Caru ymae eſe y bobl; ei holl ſainct *ydynt* yn dy law: a hwy a ymlynaſant wrth dy draed, pob vn a dderbyn o'th eiriau.

‖ *Ieſurun.* 4 Moſes a orchymynnodd gyfraith i ni, yn etifeddiaeth i gynnulleidfa Iacob.

5 Aceſe oedd frenin yn ‖ Iſrael, pan ymgaſclodd pennau y bobl ynghyd â llwythau Iſrael.

6 Bydded fyw Reuben, ac na fydded farw, ac na bydded ei ddynion *ychydig* o rifedi.

7 *Bydded* hyn hefyd i Iuda; aceſe a ddywedodd, elyw ô Arglwydd lais Iuda; ac at ei bobl dwg eſ; digon fyddo iddo ei ddwylo ei hun, a bydd gymmorth rhac ei elynion.

* Exod. 28.30. 8 Ac am Leſi y dywedodd, * *Bydded* dy Thummim, a'th Vrim i'th ŵr ſanctaidd, yr hwn a broſaiſt ym Maſſah, *ac* a gynhennaiſt ag ef wrth ddyfroedd Meribah.

9 Yr hwn a ddywedodd am ei dâd, ac am ei fam, ni welais eſ, a'i frodyr nis adnabu, ac nid adnabu ei blant ei hun: canys cadwaſant dy eiriau, a chynhaliaſant dy gyfammod.

10 Dyſcant dy farnedigaethau i Iacob, a'th gyfraith i Iſrael: goſodant arogldarth † ger dy fron, a lloſc aberth ar dy allor.

† *Hebr.* wrth dy drwyn.

11 Bendithia ô Arglwydd ei olud eſ, a bydd foddlon i waith ei ddwylo eſ: archolla lwynau *y rhai* a godant iw erbyn, a'i gaſtion, fel na chodant.

12 Am Beniamin y dywedodd eſe, anwylyd yr Arglwydd a drig mewn diogelwch gyd ag eſ, yr hwn ſydd yn cyſcodi troſto ar hyd y dydd, ac yn aros rhwng ei yſcwyddau eſ.

13 Ac am Ioſeph y dywedodd eſe, * ei dîr eſ ſydd wedi ei fendigo gan yr Arglwydd, â hyfrydwch y nefoedd, â gwlith, ac â dyfnder yn gorwedd iſod.

* Gen. 49.25.

14 Hefyd â hyfrydwch cynnyrch yr haul, ac â hyfrydwch addfed-ffrwyth y lleuadau.

15 Ac â *hyfrydwch* pen mynyddoedd y dwyrain, ac â hyfrydwch brynnau tragwyddoldeb.

16 Ac â hyfrydwch y ddaiar, ac a'i chyflawnder, ac ag ewyllys da preſſwylydd y berth: delo bendith ar ben Ioſeph, * ac ar gorynyr hwn a nailltuwyd oddi wrth ei frodyr.

* Gen. 44.26.

17 Ei brydferthwch ſydd debyg i gyntafanedic ei ych, a'i gyrn ef *ſydd* gyrn vnicorn: â hwynt y cornia eſe y bobl ynghŷd *hyd* eithafoedd y ddaiar: a dymma fyrddiwn Ephraim, ſe dymma filoedd Manaſſeh.

18 Ac am Zabulon y dywedodd eſe, ymlawenycha Zabulon, yn dy fynediad allan, a *thy* Iſſachar, yn dy bebyll.

19 Galwant bobloedd i'r mynydd, yna y'r aberthant ebyrth cyfiawnder: canys cyſoeth y moroedd a ſugnant, a thruddiedig dryſorau y tywod.

20 Ac am Gad y dywedodd eſe, bendigedic yw ehangudd Gad; megis llew y mae eſe yn aros, ſef y rhwygo eſe yr yſcwyddog a'r pen.

21 Edrychodd ‖ am dano ei hun yn y dechreuad, canys yno, yn rhan y cyfraith-wr y goſodwyd eſ: eſe a ddaeth *gyd* â phennaethiaid y bobl; gwnaeth eſe gyfiawnder yr Arglwydd, a'i farnedigaethau gyd ag Iſrael.

‖ Num. 32.1. *hyn* a *gymh.*

22 Am Dan hefyd a dywedodd, Dan yn genaw llew a neidia o Baſan.

23 Ac am Nephtali y dywedodd, ô Nephtali, llawn o hawddgarwch, a chyflawn o fendith yr Arglwydd: meddianna di y gorllewin a'r dehau.

24 Ac am Aſer y dywedodd, bendithier Aſer â phlant: bydded gymeradwy *gan* ei frodyr, ac eſe a wlŷch ei droed mewn olew.

25 Haiarn a phres ‖ *ydd* dan dy eſcid ti: a megis dy ddyddiau *y bydd* dy nerth.

‖ Neu, ſydd eſcian. † *Hebr.* Iſſuan.

26 Nid *oes* megis Duw ‖ Iſrael, yr hwn ſydd yn marchogaeth y nefoed, yn y morth it; a'r wybrennau yn ei fawredd.

27 *Dy* noddfa *yw* Duw tragwyddol, ac oddiannodd y mae y breichiau tragwyddol: eſe a wthia dy elyn o'th flaen, ac a ddywed, diſetha eſ.

28 * Iſrael hefyd a drig ei hun yn ddiogel: ffynnon Iacob *a ſydd* mewn tîr ŷd, a gwîn: ei nefoedd hefyd a ddifera wlith.

* Ier. 49.31.

29 Gwyn ŷd edic wyt o Iſrael, pwy *ſydd* megis ti? ô bobl ‖ gadwedic gan yr Arglwydd tarian dy gynhorthwy, yr hwn hefyd *yw* cleddyf dy arddercha wgrwydd: a'th elymon a ‖ ymoſtyngant i ti; a thi a feithri ar eu huchel-leoedd hwynt.

‖ Neu, gwr yn gadwedic. ‖ Neu, fyn.

PEN. XXXIIII.

1 *Moſes oddiar fynydd Nebo yn gweled y wlâd,* 5 *ac yn marw yno,* 6 *ei gladdedigaeth.* 7 *Ei oedran.* 8 *Galaru am dano tros dridiau dywnod ar ôl.* 9 *Ioſuah yn dyſgu yn ei le eſ.* 10 *Clôd Moſes.*

AMoſes a eſcynnodd o roſſydd Moab, i ‖ fynydd Nebo *i ben* ‖ Piſgah, yr hwn *ydd* ar gyfer Iericho: a'r Arglwydd a ddangoſodd iddo * holl wlâd Gilead, hyd Dan,

‖ Num. 23.14. † *Hebr.* Pen. * Gen. 13.10.

2 A holl Nephtali, a thîr Ephraim a Manaſſeh, a holl dîr Iuda, hyd y môr eithaf,

3 Y dehau hefyd, a gwaſtadedd dyffryn Iericho, a dinas y palm-wydd hyd Zoar.

4 A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, * dymma y tîr a fynegais i Abraham, i Iſaac, ac i Iacob, gan ddywedyd, i'th hâd ti y rhoddaf eſ, perais it ei weled â'th lygaid, ond nid ei dy troſodd yno.

* Gen. 12.7.& 13.15. & 15.18. & 26.3. & 28.13.

5 A Moſes gwâs yr Arglwydd a fu farw yno, yn nhîr Moab, yn ôl gair yr Arglwydd.

6 Ac efe a'i cladoddd ei mewn glyn, yn nhîr Moab, gyferbyn a Beth-Peor: ac nid adwyn neb ei fedd ef hyd y dydd hwn.

7 A Moſes *ydoedd* fab vgain mlwydd a chant, pan fu eſe farw: ni thywyllaſei ei lygad, ac ni thlaiſai ei ireddfrydi eſe.

8 A meibion Iſrael a wylaſant am Moſes, yn rhoſſydd Moab, ddeng-nhwrnod ar hugain: a chyflawnwyd dyddiau wylofain galar am Moſes.

9 A Ioſuah mab Nun oedd gyflawn o yſprydoethineb;

...meinieb ; o herwydd Moses a roddasei ei ddwylo arno ; a meibion Israel a wrandawsant arno, ac a wnaethant fel y gorchymynasei 'r Arglwydd wrth Moses.

10 Ac ni chododd prophwyd etto yn Israel megis Moses, yr hwn a adnabu'r Arglwydd wyneb yn wyneb.

11 Ym mhob rhyw arwyddion, a rhyfeddodau, y rhai yr anfonodd yr Arglwydd ef iw gwneuthur yn nhir yr Aipht, ar Pharao, ac ar ei holl weision, ac ar ei holl dir ef.

12 Ac yn yr holl law gadarn, ac yn yr holl ofn mawr, y rhai a wnaeth Moses yngolwg holl Israel.

LLYFR IOSVAH.

PEN. I.

1 *Yr Arglwydd yn gorchymmyn i Iosuah gymmeryd lle Moses.* 3 *Terfynau gwlâd yr addawid.* 5 *Duw yn addo cymmorthwyo Iosuah,* 8 *Ac yn rhoddi iddo addyfc.* 10 *Yntef yn paratoi y bobl i fynd tros yr Iorddonen,* 12 *Ac yn dwyn ar gôf i'r ddau lwyth a hanner, eu haddewid wrth Moses.* 16 *Hwythau yn addo ufuddhau iddo ef.*

AC wedi marwolaeth Moses gwâs yr Arglwydd, y llefarodd yr Arglwydd wrth Iosuah fab Nun, * gweinidog Moses, gan ddywedyd,

2 Moses fyngwâs a fu farw : gan hynny cyfot yn awr, dôs tros yr Iorddonen hon, ti ac holl bobl hyn, i'r wlâd yr ydwyfi yn ei rhoddi iddynt hwy meibion Israel.

3 * Pob man y sango gwadn eich troed chwi arno, a roddais i chwi, fel y llefarais wrth Moses.

4 O'r anialwch, a'r Libanus ymma, hyd yr afon fawr afon Euphrates, holl wlâd yr Hethiaid, hyd y môr mawr, tua machludiad yr haul, fydd eich terfyn chwi.

5 Ni saif neb o'th flaen di holl ddyddiau dy einioes : megis y bum gyd â Moses y byddaf gyd â thithau : ni'th * adawaf ac ni'th wrthodaf.

6 * Ymgryfhâ ac ymwrola : canys ti a wnei i'r bobl hyn etifeddu y wlâd, yr hon a dyngais wrth eu tadau ar ei rhoddi iddynt.

7 * Yn unic ymgryfhâ ac ymwrola yn lew, i gadw ar wneuthur yn ôl yr holl gyfraith a orchymynodd Moses fyngwâs i ti ; * na ogwydda oddi wrthi ar y llaw ddeheu, nac ar y llaw aswy : fel y llwyddech i ba le bynnac yr elych.

8 Nac ymadawed * llyfr y gyfraith hon o'th enau, eithr myfyria yaddo ddydd a nôs fel y cedwych ar wneuthur yn ôl yr hyn oll fydd scrifennedic yndo : canys yna y llwyddi yn dy fyrdd, ac yna y ffynni.

9 Oni orchymynnais it ? ymgryfhâ ac ymwrola, nac arfwyda, ac nac ofna : * canys yr Arglwydd dy Dduw *fydd* gyd â thi, i ba le bynnac yr elych.

10 Yna Iosuah a orchymynnodd i lywodraethwyr y bobl, gan ddywedyd,

11 Trawywch drwy ganol y llu, a gorchymynwch i'r bobl, gan ddywedyd, paratowch i chwi lynaeth : canys o fewn tridian y byddwch chwi yn myned tros yr Iorddonen hon, i ddyfod i feddiannu'r wlâd y mae 'r Arglwydd eich Duw yn *ei* rhoddi i chwi iw meddiannu.

12 Wrth y Rubeniaid hefyd, ac wrth y Gadiaid, ac wrth hanner llwyth Manasseh, y llefarodd Iosuah, gan ddywedyd,

13 Cofiwch * y gair a orchymynnodd Moses gwâs yr Arglwydd i chwi, gan ddywedyd, yr Arglwydd eich Duw a ctuwyth a nodd arnoch, ac a roddodd i chwi y wlâd hon.

14 Eich gwragedd, eich plant, a'ch anifeiliaid, a drigant yn y wlâd a roddodd Moses i chwi o'r tu ymma i'r Iorddonen : ond chwychwi ewch trofedd yn arfogion o flaen eich brodyr, y fawl *yscec* gedyrn o nerth, a chynnorthwywch hwynt ; *Yn barpiau.*

15 Nes rhoddi o'r Arglwydd lonyddwch i'ch brodyr fel i chwithau, a meddiannu o honynt hwythau y wlâd y mae 'r Arglwydd eich Duw yn ei rhoddi iddynt : yna dychwelwch i wlâd eich etifeddiaeth, a meddiennwch hi, yr hon a roddodd Moses gwâs yr Arglwydd i chwi, o'r tu ymma i'r Iorddonen, tua chodiad yr haul.

16 Hwythau a atebasant Iosuah, gan ddywedyd, ni a wnawn yr hyn oll a orchymynnaist i ni, awn hefyd i ba le bynnac yr anfonych ni.

17 Fel y gwrandawsom ar Moses *ym* mhob peth, felly y gwrandawn arnat tithau : yn unic bydded yr Arglwydd dy Dduw gyd â thi, megis y bu gyd â Moses.

18 Pwy bynnac a anufyddhao dy orchymyn, ac ni wrandawo ar dy ymadroddion, yn yr hyn oll a orchymynnech iddo, rhodder ef i farwolaeth : yn unic ymgryfhâ ac ymwrola.

PEN. II.

1 *Rahab yn derbyn ir rhy, ac yn celu y ddau yspiwr a ddanfonesid o Sittim.* 8 *Y cyfaddefa rhyngthi hi a hwynt.* 23 *Eu dychwelliad a'u newyddion bwynt.*

A Iosuah mab Nun a anfonodd o * Sittim ddau wŷr i chwilio yn ddirgel, gan ddywedyd, ewch, edrychwch y wlâd a Iericho : a hwy a aethant, ac a ddaethant i dŷ * puttein-wraig, a'i henw Rahab, ac a letteusant yno. * Num. 25. 1. * Hebr. 11. 31. Iam. 2. 25.

2 A mynegwyd i frenin Iericho, gan ddywedyd, wele, gwŷr a ddaethant ymma heno, o feibion Israel, i chwilio y wlâd.

3 A brenin Iericho a anfonodd at Rahab, gan ddywedyd, dwg allan y gwŷr a ddaeth attat, y rhai a ddaeth i'th dŷ di : canys i chwilio'r holl wlâd y daethant.

4 Ond y wraig a gymerasei y ddau ŵr ac a'i cuddiasei hwynt, ac a ddywedodd fel hyn : gwŷr a ddaeth attafi, ond ni wyddwn i o ba le *y daethent* hwy.

5 A phan gaewyd y porth yn y tywyllwch, y gwŷr a aeth allan ; ni wn i ba le'r aeth y gwŷr : canlynwch yn fuan ar eu hôl hwynt, canys chwi a'i goddiweddwch hwynt.

6 Ond hi a barasei iddynt esgyn i nen y ty, ac a'i cuddiasei hwynt mewn bolldeidiau llin, y rhai oedd genddi wedi eu hysgasiu ar nen y ty.

7 A'r gwŷr a ganlynasant ar eu hôl hwynt, tu a'r Iorddonen, hyd y rhydau : a'r porth a gaewyd cyn gynted ac yr aeth y rhai oedd yn erlid ar eu hôl hwynt, allan.

8 A chyn iddynt hwy gyscu, hi a aeth i fynu attynt hwy ar nen y ty,

9 A hi a ddywedodd wrth y gwŷr, mi a wn roddi o'r Arglwydd i chwi y wlâd, o herwydd eich

eich arſwyd chwi a ſyrthiodd arnom ni; a holl drigolion y wlad a † ddigalonnaſant rhac eich ofn:

10 Canys ni a glywſom fel * y ſychoddyr Arglwydd dwyfroedd y môr côch o'ch blaen chwi, pan ddaethoch allan o'r Aipht: a'r hyn a wnaethoch i ddau frenin yr Amoriaid, y rhai oedd tu hwnt ꝛr Iorddonen, ſef i * Sehon ac i Og, y rhai a ddifroddaſoch chwi.

11 A phan glywſom, yna i'n digalonnwyd, ſel na ſafodd mwyach gyſtlur yn neb rhac eich ofn: canys yr Arglwydd eich Duw, efe ſydd Dduw yn y nefoedd vchod, ac ar y dd ar iſod.

12 Yn awr gan hynny tyngwch attolwg wrthif myn yr Arglwydd, o herwydd i mi wneuthur trugaredd â chwi, y gwnewch chwithau hefyd drugaredd â thŷ ſynhad iuncn, ac y rhoddwch i mi arwydd gwir:

13 Ac y cedwch yn fyw ſynhad, a'm mam, a'm brodyr, a'm chwiorydd, a'r hyn oll ſydd ganddynt, ac y gwaredwch ein henioes rhac angeu.

14 A'r gwŷr a ddywedaſant wrthi, ein henioes a roddwn i farw droſoch, (os chwi ni fynegwch ein neges hyn) pan roddo'r Arglwydd i ni y wlâd hon, oni wnawn â chwi drugaredd a gwirionedd.

15 Yna hi a'i gollyngodd hwynt i waered wrth-raff drwy ꝛr ffeneſtr: canys ei thŷ hi oedd ar ſûr y ddinas, ac ar y mûr yr oedd hi yn trigo.

16 A hi a ddywedodd wrthynt, ewch i'r mynydd, rhac i'r erlidwyr gyfarfod â chwi: ac ymguddiwch yno dridiau, nes dychwelyd yr erlidwyr; ac wedi hynny ewch i'ch ffordd.

17 A'r gwŷr a ddywedaſant wrthi, dienog *fyddwn* ni oddi wrth dy lw ymma, a'r hwn i'n tyngaiſt.

18 Wele, pan ddelom ni i'r wlâd; rhwym y llinin ymma o edyf gôch yn y ffeneſtr y gollyngaiſt ni i lawr drwyddi; casel hefyd dy dad, a'th fam, a'th frodyr, a holl dŷ-lwyth dy dad, at a'r tŷ ymma.

19 A phwy bynnac a êl o ddryſſau dy dŷ di allan i'r heol, ei waed ef *fydd* ar ei ben ei hun, a ninneu a fyddwn dienog: a phwy bynnac fyddo gyd â thi yn tŷ, *bydded* ei waed ef ar ein pennau ni, o bydd llaw arno ef.

20 Ac os mynegi di ein neges hyn, yna y byddwn dienog oddi wrth dy lw, a'r hwn i'n tyngaiſt.

21 A hi a ddywedodd, yn ôl eich geiriau, felly *y bydo* hynny. Yna hi a'i gollyngodd hwynt, a hwy a aethant ymmaith: a hi a rwymodd y llinin côch yn y ffeneſtr.

22 A hwy a aethant, a ca daethant i'r mynydd, ac a arhoſaſant yno dri-diau, nes i'r erlidwyr ddychwelyd: a'r erlidwŷr a'i ceiſiaſant ar hyd yr holl ffordd, ond nis cawſant.

23 Felly y ddau ŵr a dychwelaſant, ac a ddeſcynaſant o'r mynydd, ac a aethant troſodd, a daethant at Ioſuah fab Nun; a mynegaſant iddo yr hyn oll a ddigwyddaſai iddynt.

24 A dywedaſant wrth Ioſuah, yn ddiau ꝛr Arglwydd a roddodd yr holl wlâd yn ein dwylo ni; canys holl drigolion y wlad a † ddigalonnaſant rhac ein hofn ni.

† Heb. ddoddaſant.

PEN. III.

1 Ioſuah yn dyfod ꝛr Iorddonen. 2 Y ſwyddogion yn dyſcu i'r bobl ſynod trwodd. 7 Yr Arglwydd yn cyſſuro Ioſuah. 9 Ioſuah yn cyſſuro y bobl. 14 Holli dyfroedd yr Iorddonen.

A Ioſua a gyfododd yn forau, a chychwynnaſant o Sittim, a daethant hyd yr Iorddonen, efe a holl feibion Iſrael: lletteuaſant yno cyn iddynt fyned troſodd.

2 Ac ym mhen y tri-diau, y llywiawdwŷr a dramwyaſant drwy ganol y llu;

3 Aca rchymynnaſant i'r bobl, gan ddywedyd, pan weloch chwi Arch cyfammod yr Arglwydd eich Duw, a'r offeiriaid y Lefiaid yn ei dwyn hi; yna cychwynwch chwi o'ch lle, ac ewch ar ei hol hi.

4 Etto bydded ennyd rhyngoch chwi a hithau, ynghylch dwy fil o gufyddau wrth feſur: na neſeſewch atti ſel y gwypoch y ffordd y rhodioch yrddi, canys ni thramwyaſoch y ffordd *hon* † o'r blaen. † Heb. ddoe.

5 A Ioſuah a ddywedodd wrth y bobl, * ymſancteiddiwch: canys y fory y gwna ꝛr Arglwydd ryfeddodau yn eich mysc chwi. * Lat. ymſanctificate.

6 Ioſuah hefyd a leſarodd wrth yr offeiriaid, gan ddywedyd, codwch Arch y cyfammod, ac ewch troſodd o flaen y bobl. A hwy a godaſant Arch y cyfammod, ac a aethant o flaen y bobl.

7 A dywedodd yr Arglwydd wrth Ioſuah, y dydd hwn y dechreuaf dy fawrhau di yngwydd holl Iſrael: fel y gwypont mai megis y bum * gyd â Moſes y byddaf gyd â thithau.

8 Am hynny gorchymmyn di i'r offeiriaid ſydd yn dwyn Arch y cyfammod, gan ddywedyd, pan ddeloch hyd gwrr dyfroedd yr Iorddonen, ſefwch yn yr Iorddonen.

9 A Ioſuah a ddywedodd wrth feibion Iſrael, neſſewch ymma, a gwrandewch eiriau yr Arglwydd eich Duw.

10 Ioſuah hefyd a ddywedodd, wrth hyn y cewch ŵybod fod y Duw byw yn eich mysc chwi: a chan yrru y gyrr efe allan y Canaaneaid, a'r Hethiaid, a'r Hefiaid, a'r Pherezaiad, a'r Gergeſaid, yr Amoriaid hefyd, a'r Iebuſiaid o'ch blaen chwi.

11 Wele Arch cyfammod Arglwydd yr holl ddaiar yn myned o'ch blaen chwi i'r Iorddonen.

12 Gan hynny cymmerwch yn awr ddeuddeng ŵr o lwythau Iſrael; un gŵr o bôb llwyth.

13 A phan orphywyſo gwadnau traed yr offeiriaid ſydd yn dwyn Arch Arglwydd Iôr yr holl fyd, yn nyfroedd yr Iorddonen, *yna* dyfroedd yr Iorddonen a dorrir ymmaith oddi wrth y dyfroedd ſydd yn deſcyn oddi vchod: hwy * a ſafant yn ben-twr.

14 A phan gychwynnodd y bobl o'i pebyll i fyned tros yr Iorddonen; a'r offeiriaid oedd yn dwyn * Arch y cyfammod o flaen y bobl:

15 A phan ddaeth y rhai oedd yn dwyn yr Arch hyd yr Iorddonen, a gwlychu o draed yr offeiriaid oedd yn dwyn yr Arch, ynghwrr y dyfroedd, (a'r * Iorddonen a lanwai tros ei glannau oll, holl ddyddiau y cynhaiaf.)

16 Yna y dyfroedd y rhai oedd yn deſcyn oddi vchod a ſafaſant, cyfodaſant yn bentwrr ym mhell iawn oddi wrth y ddinas Adam, yr hon *ydd* o yſtlys Zaretan: a'r *dyfroedd* y rhai oedd yn deſcyn i fôr y rhôs, *ſef* i'r môr heli, a ddarfuant, ac a dorrwyd ymmaith: felly y bobl a aethant troſodd ar gyfer Iericho.

17 A'r offeiriaid y rhai oedd yn dwyn Arch cyfammod yr Arglwydd a ſafaſant ar dir ſych yng-hanol yr Iorddonen yn ddaclus: a holl Iſrael oedd yn myned troſodd ar dir ſych, nes darfod i'r holl genedl fyned trwy'r Iorddonen.

PEN. IIII.

1 Gorchymmyn deuddec ô wyr i gymmeryd deuddec carreg allan o'r Iorddonen er e ſtadwriaeth. 9 Goſod deuddec eraill o gerric yng hanol yr Iorddonen. 10. 19 Y bobl yn myned trwodd. 14 Duw yn anrhydeddu Ioſuah. 20 Seſydlu y deuddec carreg yn Gilgal.

A Phan ddarfu i'r holl genedl ſyned * trwy yr Iorddonen; yr Arglwydd a leſarodd wrth Ioſuah, gan ddywedyd,

* Deut. 27. 2.

2 * Cym-

3 *Cymmerwch i chwi ddeuddeng-wr o'r bobl, o bôb llwyth,

4 A pherchymynwch iddynt, gan ddywedyd, cymmerwch i chwi oddi ymma, o ganol yr Iorddonen, o'r fan y mae traed yr offeiriaid yn ſefyll yn ddaclus, deuddec o gerric: a dygwch hwynt trofodd gyd â chwi, a goſodwch hwynt yn y lletty y lleteuoch yddo heno.

4 Yna Ioſuah a alwodd ar y deuddengwr a baratoeſei eſe o feibion Iſrael, vn gŵr o bob llwyth:

5 A dywedodd Ioſuah wrthynt, ewch trofodd o flaen Arch yr Arglwydd eich Duw, dewy ganol yr Iorddonen; a chodwch i chwi bob vn ei garrec ar ei yſcwydd, yn ôl rhifedi llwythau meibion Iſrael:

6 Fel y byddo hyn yn arwydd yn eich myſc chwi; pan ofynno eich meibion chwi † yn ôl hyn, gan ddywedyd, beth *y mae* y cerric hyn *yn ei arwyddocau* i chwi?

7 Yna y dywedwch wrthynt, dorri ymaith ddyfroedd yr Iorddonen o flaen Arch cyfammod yr Arglwydd, pan oedd hi yn myned trwy 'r Iorddonen, dyfroedd yr Iorddonen a dorrwyd ymaith: y mae 'r cerric hyn yn goffadwriaeth i feibion Iſrael byth.

8 A meibion Iſrael a wnaethant felly fel y gorchymynnaſei Ioſuah, ac a gymmeraſant ddeuddec carrec o ganol yr Iorddonen, fel y lleſaraſei 'r Arglwydd wrth Ioſuah, yn ôl rhifedi llwythau meibion Iſrael, ac a'i dygaſant trofodd gyd â hwynt i'r lletty, ac a'i cyfleaſant yno.

9 A Ioſuah a oſododd i fynu ddeuddec carrec yngханol yr Iorddonen yn y lle *'r oedd* traed yr offeiriaid oedd yn dwyn Arch y cyfammod, yn ſefyll: ac y maent yno hyd y dydd hwn.

10 A'r offeiriaid, y rhai oedd yn dwyn yr Arch, ſaſaſant yngханol yr Iorddonen, nes gorphen pob peth a orchymynnaſei 'r Arglwydd i Ioſuah ei leſaru wrth y bobl, yn ôl yr hyn oll a orchymynnaſei Moſes wrth Ioſuah: a'r bobl a fryſiaſant, ac a aethant trofodd.

11 A phan ddarfu i'r holl bobl ſyned trofodd, yna yr Arch yr Arglwydd a aeth trofodd, a'r offeiriaid yngкуfodd y bobl.

12 *Meibion Ruben heſyd a meibion Gad, a hanner llwyth Manaſſeh a aethant trofodd yn arfogion o flaen meibion Iſrael, fel y lleſaraſei Moſes wrthynt.

13 Ynghylch deugain-mil yn arfogion i ryfel, a aethant trofodd o flaen yr Arglwydd i ryfel, i roſydd Iericho.

14 Y dwthwn hwnnw yr Arglwydd a fawrhoddd Ioſuah yngolwg holl Iſrael: a hwy a'i hofnaſant ef, fel yr ofnaſent Moſes, holl ddyddiau ei einioes.

15 A'r Arglwydd a leſarodd wrth Ioſuah, gan dywedyd,

16 Gorchymyn i'r offeiriaid ſydd yn dwyn Arch y dyſtiolaeth, ddyfod o honynt i fynu allan o'r Iorddonen.

17 Am hynny Ioſuah a archymynnodd i'r offeiriaid, gan ddywedyd, deuwch i fynu allan o'r Iorddonen.

18 A phan ddaeth yr offeiriaid oedd yn dwyn Arch cyfammod yr Arglwydd i fynu o ganol yr Iorddonen; † a lengid o wadnau traed yr offeiriaid ar y ſych-dir, yna dyfroedd yr Iorddonen a dduwelaſant yn lle, ac a aethant megis cynt, dros ei holl geulennydd.

19 A'r bobl a ddaethant i fynu o'r Iorddonen y dengfed dydd o'r mis cyntaf, ac a werſyllaſant yn Gilgal, yn eithaf tu-dwyrain Iericho.

20 A'r deuddec carrec hynny, y rhai a ddygaſent o'r Iorddonen, a ſaſyllodd Ioſuah yn Gilgal.

21 Ac eſe a leſarodd wrth feibion Iſrael, gan ddywedyd, pan ofynno eich meibion chwi † yn ôl hyn iw tadau, gan ddywedyd, beth *yw* y cerric hyn?

22 Yna yr hyſyſpwch i'ch meibion, gan ddywedyd, Iſrael a ddaeth drwy 'r Iorddonen hon ar dîr ſych.

23 Canys yr Arglwydd eich Duw chwi a ſychodd ddyfroedd yr Iorddonen o'ch blaen chwi, * nes i chwi ſyned trwodd: megis y gwnaeth yr Arglwydd eich Duw i'r môr côch, yr hwn a ſychodd eſe o'n blaen ni, nes i ni ſyned trwodd.

24 Fel yr adnabyddo holl bobloedd y daiar Iaw yr Arglwydd, mai nerthol yw: fel yr ofnoch yr Arglwydd eich Duw † bob amſer.

P E N. V.

1 *Arſwyd y Canaaneaid.* 2 *Ioſuah yn adnewyddu yr Enwaediaid.* 10 *Cadw 'r Paſc yn Gilgal.* 12 *Y Manna yn darfod.* 13 *Angel yn ymddangos i Ioſuah.*

PAn glybu holl frenhinoedd yr Amoriaid, y rhai *oedd'o'r* tu hwnt i'r Iorddonen, tua 'r gorllewin, a holl frenhinoedd y Canaaneaid, y rhai *oedd* wrth y môr, ſychu o'r Arglwydd ddyfroedd yr Iorddonen o flaen meibion Iſrael, nes eu myned hwy trwodd; yna y digalonnwyd hwynt, fel nad oedd yſpryd mwyach ynddynt, rhac ofn meibion Iſrael.

2 Y pryd hynny y dywedodd yr Arglwydd wrth Ioſuah, *gwna it gyllill ‖ llymmion, ac enwaeda ar feibion Iſrael drachefn yr ail waith.

3 A Ioſuah a wnaeth iddo gyllill llymmion, ac a enwaedodd ar feibion Iſrael ‖ ym mryn y blaengrwyn.

4 Ac dymma 'r achos *a wnaeth* i Ioſuah enwaedu: yr holl bobl *ſef* y gyrſiaid y rhai a ddaethent o'r Aipht, yr holl ryfel-wŷr, a fuaſent feirw yn yr anialwch, ar y ffordd wedi cu dyfod allan o'r Aipht.

5 Canys yr holl bobl a'r a ddaethant allan oedd enwaededic, ond y bobl oll y rhai a aneſid yn yr anialwch ar y ffordd, wedi eu dyfod hwy allan o'r Aipht, nid enwaedaſent arnynt.

6 Canys deng-in mhlynedd y rhodiaſei meibion Iſrael yn yr anialwch, nes darfod yr holl bobl o'r rhyfel-wŷr a ddaethent o'r Aipht, y rhai ni wrandawſent ar lef yr Arglwydd: y rhai y tyngaſei yr Arglwydd wrthynt na ddangoſai eſe iddynt *y wlâd a dyngaſei 'r Arglwydd wrth eu tadau y rhoddei eſe i ni, *ſef* gwlad yn lliferio o laeth a mêl.

7 A Ioſuah a enwaedodd ar eu meibion hwy, *y rhai* a gododd yn eu lle hwynt; canys dienwaededic oeddynt hwy; am nad enwaedaſid arnynt ar y ffordd.

8 A phan ddarfu enwaedu ar yr holl bobl: yna 'r arhoſaſant yn eu hun-lle, yn y gwerſyll, nes eu hiachau.

9 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Ioſuah, heddyw y treiglais ymmaith wradwydd yr Aipht oddi arnoch: am hynny eſe a alwodd enw y lle hwnnw ‖ Gilgal, hyd y dydd heddyw.

10 A meibion Iſrael a werſyllaſant yn Gilgal: a hwy a gynhaliaſant y Paſc ar y pedwerydd dydd ar ddêc o'r mis, bryd nawn, yn ſhoſydd Iericho.

11 A hwy a fwytaſant o hên ŷd y wlâd, dranoeth wedi 'r Paſc, ſara creyw, a chraſyd, o fewn corph y dydd hwnnw.

12 A'r

* Exod. 14.21.

† Hebr. yr holl ddydiau.

* Exod. 4.25. ‖ Neu, o gallestr. ‖ Neu, Gibeah haaraloth

* Num. 14.23.

‖ Sef, traigl.

12 A'r Manna a beidiodd drannoeth wedi iddynt fwytta o hên ŷd y wlâd; a Manna ni chafodd meibion Iſrael mwyach: eithr bwyttaſant o gynnyrch glwâd y Canaaneaid y flwyddyn honno.

13 A phan oedd Ioſuah wrth Iericho, yna eſe a ddêrchaſodd ei lygaid, ac a edrychodd, ac wele * ŵr yn ſefyll gyferbyn ag eſ, a'i gleddyf noeth yn ei law: a Ioſuah a aeth atto eſ, ac a ddywedodd wrtho, ai gŷd â ni 'r *ydwyt* ti, ai gyd a'n gwrthwyneb-wŷr?

14 Dywedodd yntef, nag ê, eithr yn dywyſog llû 'r Arglwydd yn awr y deuthum. A Ioſuah a ſyrthiodd i lawr ar ei wyneb ac a addolodd, ac a ddywedodd wrtho eſ, beth y mae ſy Arglwydd yn ei ddywedyd wrth ei wâs?

15 A thywyſog llû 'r Arglwydd a ddywedodd wrth Ioſuah, *dattod dy eſgidiau oddi am dy draed, canys y lle yr wyt ti yn ſefyll a'r no ſydd ſanctaidd: a Ioſuah a wnaeth felly.

PEN. VI.

1 *Can Iericho.* 2 *Duw yn dyſcu Ioſuah pa fôdd y gwarchatai'r hi.* 12 *Amgylchu'r dref.* 17 *Rhoddi iddi fôd yn ddioſfrŷd beth.* 20 *Y muriau yn ſyrthio.* 22. *Arbed Rahab.* 26 *Melldithio adeiladwr Iericho.*

A Iericho oedd gauedic, a gwarchauedic o herwydd meibion Iſrael: nid oedd *neb* yn myned allan, nac yn dyfod i mewn.

2 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Ioſuah, gwêl, rhoddais yn dy law di Iericho a'i brenin; gwŷr grymmus o nerth.

3 A chwi a amgylchwch y ddinas *chwi* ryfel-wŷr oll, gan fyned amgylch y ddinas vn waith: gwnewch felly chwe diwrnod.

4 A dyged ſaith o offeiriaid ſaith o vdcyrn, o gyrn hyrddod, o flaen yr Arch; a'r ſeithfed dydd yr amgylchweh y ddinas ſaith waith; a lleiſied yr offeiriaid â'r vdcyrn.

5 A phan gener yn hirllaes â chorn yr hwrdd, a phan glywoch ſain yr vdcorn, bloeddied yr holl bobl â bloedd vchel: a ſyrth mûr y ddinas tani hi, ac eled y bobl i fyny bawb ar ei gyfer.

6 A Ioſuah mab Nun a alwodd yr offeiriaid, ac a ddywedodd wrthynt, codwch Arch y cyfammod; a dyged ſaith o offeiriaid ſaith o vdcyrn, o gyrn hyrddod, o flaen Arch yr Arglwydd.

7 Ac eſe a ddywedodd wrth y bobl, cerddwch, ac amgylchweh y ddinas: a'r hwn ſydd arfog, eled o flaen Arch yr Arglwydd.

8 A phan ddywedodd Ioſuah wrth y bobl, yna y ſaith offeiriad y chai oedd yn dwyn y ſaith vdcorn o gyrn hyrddod, a gerddâſant o flaen yr Arglwydd, ac a leiſiâſant â'r vdcyrn: ac Arch cyfammod yr Arglwydd oedd yn myned ar ei ôl hwynt.

9 A'r chai arfog oedd yn myned o flaen yr offeiriaid, oedd yn lleiſio â'r vdcyrn: a'r † ſyddin olaf oedd yn myned ar ôl yr Arch, *a'r offeiriaid* yn myned rhagddynt, ac yn lleiſio â'r vdcyrn.

† *Hebr.* y tyrdin *gaſel.*

10 A Ioſuah a orchymynaſei i'r bobl, gan ddywedyd, na floeddiwch, ac na edrych glywed eich llais, ac nac eled gair allan o'ch genau, hyd y dydd y dywedwyf wrthych, bloeddiwch, yna y bloeddiwch.

11 Felly Arch yr Arglwydd a amgylchodd y ddinas, gan fyned o'i hamgylch vnwaith: a daethant i'r gwerſyll, a llettâſant yn y gwerſyllfa.

12 A Ioſuah a gyſododd yn foruu, a'r offeiriaid a ddygâſant Arch yr Arglwydd.

13 A'r ſaith offeiriad yn dwyn ſaith o vdcyrn a gyrn hyrddod, o flaen Arch yr Arglwydd, oeddynt yn myned dan gerdded, ac yn lleiſio â'r vdcyrn: a'r rhai arfog oedd yn myned o'i blaen hwynt a'r ſyddin olaf oedd yn myned ar ol Arch yr Arglwydd, *a'r offeiriaid* yn myned rhagddynt ac yn lleiſio â'r vdcyrn.

14 Felly 'r ymgylchynaſant y ddinas vn waith ar ail dydd, a dychwelaſant i'r gwerſyll: fel hyny y gwnaethant chwe diwrnod.

15 Ac ar y ſeithfed dydd y cyſodaſant yn foruu ar godiad y wawr, ac yr amgylchaſant y ddinas y modd hwnnw, ſaith waith: yn vnic y diwrnod hwnnw 'r amgylchaſant y ddinas ſeith-waith.

16 A phan leiſiodd yr offeiriaid yn eu hadcyrn y ſeithfed waith, yna Ioſuah a ddywedodd wrth y bobl, bloeddiwch, canys rhoddodd yr Arglwydd y ddinas i chwi.

17 A'r ddinas ſydd yn ‖ ddioſfryd-beth, hi, a'r hyn oll *ſydd* ynddi, i'r Arglwydd: yn vnic Rahab y buttein-wraig ſydd byw, hi a chwbl ac *ydd* gydd â hi yn tŷ, canys * hi a guddiodd y cennadau a anfonaſom ni.

18 Ac ymgedwch chwithau oddi wrth y dioſfryd-beth, rhac eich gwneuthur eich hun yn ddioſfryd-beth, os cymmerwch o'r dioſfryd-beth: *, * ſelly gwnaech werſlyll Iſrael yn ddioſfryd-beth, ac a trallodech hi.

19 Ond yr holl arian, a'r aur, a'r lleſtri prês a haiarn, ſyddant † gyſſegredic i'r Arglwydd: a led *y rhai hynny* i mewn i dryſſor yr Arglwydd.

20 A bloeddiodd y bobl, pan leiſiaſant a'r vdcyrn: a phan glybu y bobl ſais yr vdcyrn, yna y bobl a waeddaſant â bloedd vchel, * a'r mûr a ſyrthiodd i lawr oddi tanodd, felly y bobl a aethant i fyny i'r ddinas, pob vn ar ei gyfer, a chanllaſant y ddinas.

21 A hwy a ddifrodaſant yr hyn oll *oedd* yn y ddinas, yn ŵr ac yn wraig, yn fachgen ac yn hengwr, yn eidion ac yn ddafad, ac yn aſſyn, â min y cleddyf.

22 A Ioſuah a ddywedodd wrth y dau ŵr a ſuaſei yn edrych anſoddi y wlad, ewch i dŷ y buttein-wraig, a dygwch allan oddi yno y wraig, a'r hyn oll *ſydd* iddi, * fel y tyngaſoch wrthi.

23 Felly y llangciau a ſuaſei yn edrych *anſoddi y wlad* a aethant i mewn, ac a ddygâſant allan Rahab, a'i chad, a'i mam, a'i brodyr, a chwbl ar a feddei hi; dygâſant allan hefyd oll *dylwyth* hi, a goſodâſant hwynt o'r tu allan i werſyll Iſrael.

24 A lloſcaſant y ddinas â thân, a'r hyn oll *oedd* ynddi: yn vnic yr arian, a'r aur, a'r lleſtri prês a haiarn, a roddaſant hwy yn nhryſſor yr Arglwydd.

25 A Ioſuah a gadwodd yn fyw Rahab y buttein-wraig, a thylwyth ei thâd, a'r hyn oll *oedd* genddi, a hi a drigodd ym myſc Iſrael hyd y dydd hwn: am iddi guddio y cennadau a anfonaſei Ioſuah i chuilio Iericho.

26 A Ioſuah a'i tyngedodd hwy y pryd hwnn, gan ddywedyd, * melldigedic gar bron yr Arglwydd *ydŷdo* 'r gŵr a gyfyd, ac a adailadwy ddinas hon Iericho: yn ei gyntaf-anedic y ſeilia efe hi, ac yn-ei *ſab* ieuangaf y goſod efe ei phyrth hi.

27 Felly yr Arglwydd oedd gyd a Ioſuah: a'i aeth ei glod ef drwy 'r holl wlad.

PEN. VII.

1 *Taro'r Iſraeliaid wrth Ai.* 6 *Cwyn Ioſuah.* 10 *Duw yn gangen iddo, beth a wna.* 16 *Dau Achan wrth y coelbren.* 19 *ei gyffes.* 25 *ei ddienyddio ef a'r hyn oll oedd iddo, yn nyffryn Achor.*

ONd meibion Iſrael a wnaethant gamwedd ym y dioſfryd-beth: canys * Achan mab Charmi fab Zabdi fab Zerah, o lwyth Iuda a gymmerodd

Ai.

...beth: ac ddywedod digllonedd yr Ar-
...glwydd yn erbyn meibion Iſrael.

2 A Ioſuah a anfonodd wŷr o Iericho i Ai yr
...hon ſydd wrth Bethafen, o du ...r dwyrain i Be-
...thel, a'i ſerchodd wrthynt, gan ddywedyd, ewch
...i fyny ac edrychwch y wlâd: a'r gwŷr a aethant i
...fyny, ac a edrychaſant am awdd Ai.

3 A hwy a ddychwelaſant at Ioſuah, ac a ddy-
...wedaſant wrtho, nac eled yr holl bobl i fyny; onid
...a ychydig ohonynt fil o wŷr, neu daſr mil o wŷr, a
...fyddant, ac a darawant Ai; na phoenwch y bobl
...yno, canys ychydig *ydynt* hwy.

4 Felly ſe a aeth o'r bobl i fyny yno, yng-
...hylch tair mil o wŷr: a hwy a ffoeſant o flaen
...gwŷr Ai.

5 A gwŷr Ai a darawſant ynghylch vn-gwr ar
...hugeint o honynt; ac a'i hymlidiaſant
...o flaen y porth hyd Sebarim, a tharawſant hwynt yn
...y ffordd: am hynny y toddodd calonnau y
...bobl, ac yr aethant ſel dwfr.

6 A Ioſuah a rwygodd ei ddillad, ac a ſyrthiodd
...ar hyd ei wyneb o flaen Arch yr Arglwydd,
...hyd yr hwyr, ef a henuriaid Iſrael, ac a ddoda-
...ſant lŵch ar eu pennau.

7 A dywedodd Ioſuah, ah ah ô Arglwydd Ior, i
...ba beth y dygaiſt y bobl ymma tros yr Iorddonen
...i roddi ni yn llaw'r Amoriaid i'n difetha? o na
...buaſem fodlon, ac na thrigaſem tu hwnt i'r Iorddonen.

8 O Arglwydd, beth a ddywedaf pan dry Iſrael i'w gwarr, oflaen ei elynion?

9 Canys y Canaaneaid a holl drigolion y wlâd a
...glywant, ac a'n hamgylchant, ac a dorrant ymaith
...ein henw oddiar y ddaear: a pha beth a wnei
...i'th enw mawr?

10 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Ioſuah, cyfod, pahim yr ydwyt yn † gorwedd ſel hyn ar dy wyneb?

11 Iſrael a becheodd, a throſeddaſanc ſynghyfamod a orchymynnais iddynt: cymmeraſant hefyd o'r diofryd-beth, ie lleiddratfaſant, a gwaeddaſant hefyd *hynny* ym myſc eu dodrefn eu hun.

12 Am hyny ni ddichon meibion Iſrael ſefyll yn erbyn eu gelynion, *eithr* troant eu gwarr o flaen eu gelynion, am eu bod yn eſcymmun-beth: ni byddaf mwyach gyd a chwi, oni ddiſtrywch yr eſcymmun-beth o'ch myſc.

13 Cyfod, ſanctaidda y bobl, a dywed, ymſanctaiddiwch erbyn y fory: canys ſel hyn y dywed Arglwydd Ddnw Iſrael, diofryd-beth *ſydd* yn dy blith di o Iſrael, ni elli ſefyll yn wyneb dy elynion, nes tynnu ymmaith y diofryd-beth o'ch myſc.

14 Am hynny neſſewch y borau wrth eich llwythau, a'r llwyth a ddalio'r Arglwydd, neſſaed bobyr deulu, a'r teulu a ddalio'r Arglwydd, neſſaed bob yn dŷ, a'r tŷ a ddalio'r Arglwydd, neſſaed bob yn ŵr.

15 A'r hwn a ddelir a'r diofryd-beth *ganddo* ſloſcir ê tân, ef a'c oll *ſydd* ganddo: o herwydd iddo wneuthur † ynfydrwydd yn Iſrael.

16 Felly Ioſuah a gyfododd yn foran, ac a ddug Iſrael wrth eu llwythau: a llwyth Iuda a ddaliwyd.

17 Ac ef a ddyneſodd deulu Iuda, a daliwyd deulu Zarhiaid: ac ef a ddyneſodd deulu y Zarhiaid bobyn ŵr, a daliwyd Zabdi.

18 Ac ef a ddyneſodd ei dŷed ef bob yn ŵr; a daliwyd Achan mab Charmi, fab Zabdi, fab Zerah, o lwyth Iuda.

19 A Ioſuah a ddywedodd wrth Achan, fy mab, attolwg dyro ogoniant i Arglwydd Ddnw Iſrael, a chyffeſſa iddo; a mynega yn awr i mi beth a wnaethoſt, na chela oddi wrthif.

20 Ac Achan a atteboddIoſuah, ac a ddywedodd, yn wir myfi a becheais yn erbyn Arglwydd Ddnw Iſrael, canys ſel hyn ac ſel hyn y gwneuthum.

21 Pan welais ym myſc yr yſpail ſantell Babilonic dêg, a dau can ſicl o arian, ac yn † llafn aur o *Heb.* ddêc ſicl a deugain ei bwys, yna y chweunychais *Tafod.* hwynt, ac a'i cythmeraſ, ac wele hwy yn guddiedic yn y ddaiar ynglianol ſy mhabell, a'r arian tanynt.

22 Yna Ioſuah a anfonodd genadau, a hwy a redaſant i'r babell, ac wele hwynt yn guddiedic yn ei babell ef, a'r arian tanynt.

23 Am hynny hwy a'i cymmeraſant o ganol y babell, ac a'i dygaſant at Ioſuah, ac at holl feibion Iſrael: a † ac a'i goſodaſant hwy o flaen yr Ar- † *Hebr.* glwydd. *i'w wall-* *taſant.*

24 A Ioſuah a gymmerth Achan fab Zerah, a'r arian, a'r ſantell, a'r llafn aur, ei feibion hefyd, a'i ferched, a'i warthec, a'i aſſynnod, ei ddefaid hefyd a'i babell, a'r hyn oll a feddei efe: a holl Iſrael gyd ag ef a'i dygaſant hwynt i ddyffryn Achor.

25 A Ioſuah a ddywedodd, am i ti ein blino ni yr Arglwydd a'ch blina ditheu y dydd hwnn: a holl Iſrael a'i llabyddiaſant ef â meini, ac a'i lloſcaſant hwy â than, wedi eu llabyddio â meini.

26 A chodaſant arno ef garnedd fawr o gerric, hyd y dydd hwn. Felly y dychwelodd yr Arglwydd oddi wrth ſŵd ei ddigoſaint: am hyny y gelwir henw y fan honno dyffryn Achor hyd y dydd hwn. *Ioſ 7.26. Hoſ. 2.15.*

PEN. VIII.

1 Duw yn rhoi cyſſur yn Ioſuah, 3 y dyſtia ar hwn yr ennillwyd Ai. 29 Croglo brenin Ai, 30 Ioſuah yn adailadu allor, 32 yn ſcrifenu y gyfraith ar gerric, 33 yn datcan bendith ar a malledigion.

A'R Arglwydd a ddywedodd wrth Ioſuah, nac ofna, ac na arſwyda, cymmer gyd â thi yr holl bobl o ryfel, a chyfot, dos i fyny i Ai: gwêl, mi a roddais yn dy law di frenin Ai, a'i bobl, ei ddinas hefyd a'i wlâd: *Deut. 7.18. & 11.25.*

2 A thi a wnei i Ai a'i brenin, megis y gwneuthoſt i * Iericho ac iw brenin: eithr * ei hanrhaith a'l hanifeiliaid a ſclyfaethwch i chwi eich hunain: goſyd gynllwyn yn erbyn y ddinas o'r tu cefn iddi. *Ioſua 6.21. * Deut. 20.14.*

3 Yna Ioſuah a gyfododd, ar holl bobl o ryfel, i fyned i fyny i Ai: a Ioſuah a ddetholoddd ddengmil ar hugain o wŷr cedyrn nerthol, ac a'i hanfonodd ymmaith liw nôs:

4 Ac efe a orchymynnodd iddynt, gan ddywedyd, gwelwch, chwi a gynllwyuwch yn erbyn y ddinas, o'r tu cefn i'r ddinas, nac ewch ym mhell iawn oddi wrth y ddinas, ond byddwch bawb oll yn barod.

5 Minneu hefyd, a'r holl bobl *ſydd* gyd â mi, a neſſawn at y ddinas: a phan ddelont allan i'n cyfarfod ni, megis y waith gyntaf, yna ni a ffown o'i blaen hwynt,

6 (Canys hwy a ddeuant allan ar ein hôl ni) nes i ni eu tynnu hwynt allan o'r ddinas, o blegid hwy a ddywedant, ffoi y maent o'n blaen ni, fel y waith gyntaf: felly y ffown o'i blaen hwynt.

7 Yna chwi a godwch o'r cynllwyn, ac a'i ereſgynnwch y ddinas: canys yr Arglwydd eich Duw a'i dyry hi yn eich llaw chwi.

8 A phan enniloch y ddinas, lloſcwch y ddinas â thân, gwnewch yn ôl gair yr Arglwydd a gwnewch, mi a orchymynnais i chwi.

9 Felly Iosuah a'i hanfonodd, a hwy a aethant i gynllwyn, ac a arhosasant rhwng Bethel ac Ai, o du y gorllewyn i Ai: a Iosuah a letyenodd y nosson honno ym mysc y bobl.

10 A Iosuah a gyfododd yn foran, ac a gyfrifodd y bobl; ac a aeth i fynu, efe a henuriaid Israel, o flaen y bobl *tuag at* Ai.

11 A'r holl bobl o ryfel, y rhai *oedd* gyd ag ef, a aethant i fyny, ac a nessasant, daethant hefyd gyferbyn a'r ddinas: a gwersyllasant o du 'r gogledd i Ai; a glynn *oedd* rhyngddynt hwy ac Ai.

12 Ac efe a gymmerth ynghylch pum mil o wŷr, ac a'i gosododd hwynt i gynllwyn rhwng Bethel ac Ai, o du 'r gorllewin i'r ddinas.

‖ *Neu,* ‖ *Ai.*

13 A'r bobl a osodasant yr holl wersyllfa, y rhai *oedd* o du 'r gogledd i'r ddinas, a'r † cynllwynwyr o du 'r gorllewin i'r ddinas, a Iosuah a aeth y nosson honno i ganol y dyffryn.

† *Hebr.* *cynllwyn*

14 A phan welodd brenin Ai *hynny*, yna gwŷr y ddinas a frysiasant, ac a foreu-godasant, ac a aethant allan i gyfarfod Israel i ryfel, efe a'i holl bobl, ar amser nodedic, ar hyd wyneb y gwastadedd: canys ni wyddei efe fod cynllwyn iddo o'r tu cefn i'r ddinas.

15 A Iosuah, a holl Israel, *fel pe* tarawsid hwy o'i blaen hwynt, a ffoesant ar hyd yr anialwch.

‖ *Ai.*

16 A'r holl bobl, y rhai *oedd* yn ‖ y ddinas, a alwyd ynghŷd, i erlid ar eu hôl hwynt: a hwy a erlidiasant ar ôl Iosuah, ac a dynawyd oddiwrth y ddinas.

17 Ac ni adawyd gŵr *yn* Ai, nac *yn* Bethel, a'r nad aethant allan ar ôl Israel: a gadawsant y ddinas yn agored, ac erlidiasant ar ôl Israel.

18 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Iosuah, estyn y wayw-ffon *fydd* yn dy law tuac at Ai; canys yn dy law di y rhoddaf hi: a Iosuah a estynnodd y wayw-ffon *oedd* yn ei law, tua 'r ddinas.

19 A'r cynllwyn-wŷr a gyfodasant yn ebrwydd o'i lle, ac a redasant pan estynnodd efe ei law; daethant hefyd ir ddinas, ac ennillasant hi; ac a fryssiasant, ac a loscasant y ddinas a thân.

20 A gwŷr Ai a droesant yn euhôl, ac a edrychasant, ac wele, mwg y ddinas a dderchafodd hyd y nefoedd, ac nid *oedd* ganddynt † hwy nerth i 'ffoi ymma, nac acw: canys y bobl, y rhai a ffoesent i'r anialwch, a ddychwelodd yn erbyn y rhai oedd yn erlid.

† *Hebr.* *law.*

21 A phan welodd Iosuah a holl Israel, i'r cynllwyn-wŷr ennill y ddinas, a derchafu o fŵg y ddinas, yna hwy a ddychwelasant, ac a darawsant wŷr Ai.

22 A'r lleill a aethant allan o'r ddinas iw cyfarfod, felly 'r oeddynt ynghanol Israel, y rhai hyn o'r tu ymma, a'r lleill o'r tu accw: a tharawsant hwynt fel na adawyd *un* † yng-weddill, nac yn ddiangol o honynt.

† *Deut.* 7. 2.

23 A breninAi a ddaliasant hwy yn fyw; a dygasant ef at Iosuah.

24 Pan ddarfu i Israel ladd holl breswylwŷr Ai y ny maes, yn yr anialwch lle yr erlidiasent hwynt, a *phan* syrthiasent hwy oll gan fin y cleddyf, nes eu darfod; yna holl Israel a ddychwelasant i Ai, a tharawsant hi â min y cleddyf.

25 A chwbl a'r a syrthiasant y dwthwn hwnnw, yn ŵyr ac yn wragedd, oeddynt ddeuddengmil; *sef* holl wŷr Ai.

26 Canys ni chynnodd Iosuah ei law yn ei hôl, yr hon a estynnasei efe gyd â'r wayw-ffon nes difetha holl drigolion Ai.

† *Exod.* 17. 12.

27 Yn ‖ unic yr anifeiliaid, ac anrhaith y ddinas, a'r ysclyfaeth oedd yr Israeliaid iddynt eu hun; yn ôl gair yr Arglwydd yr hwn a † orchymynnasei efe i Iosuah.

28 A Iosuah a losgodd Ai, ac a'i gwnaeth hi yn garnedd dragywydd, *ac* yn ddiffaethwch, hyd y dydd hwn.

29 Ac efe a grogodd frenin Ai ar bren, hyd yr hwyr: ac wedi machlud haul y gorchymynodd Iosuah iddynt * ddefnyddio ei gelain e oddi ar y pren, a'i bwrw i ddrws porth y ddinas, * a gosodasant garnedd fawr o gerric arni hyd y dydd hwn.

* *Deut.* 21. 23.

30 Yna Iosuah a adeiladodd allor i Arglwydd Dduw Israel, ym mynydd Ebal,

31 Megis y gorchymynasei Moses gwâs yr Arglwydd i feibion Israel, fel y mae yn scrifenedic * yn llyfr cyfraith Moses, allor o gerric cyfan y rhai ni dderchafasid haiarn arnynt: a hwy a offrymmasant arni boethoffrymmau i'r Arglwydd, ac a abertha sant ebyrth hedd.

* *Exod.* 20. 25. *Deut.* 27. 5.

32 Ac efe a scrifennodd yno ar y meini, gopi o gyfraith Moses, yr hon a scrifennasei efe yngwydd meibion Israel.

33 A holl Israel a'i henuriaid, ei swyddogion hefyd, a'i barn-wyr, oedd yn sefyll o ddeutu 'r Arch, ger bron yr offeiriaid y Lefiaid, y rhai oedd yn dwyn Arch cyfammod yr Arglwydd, yn gystal yr eston a'r priodor: ei hanner *oedd* ar gyfer mynydd Garizim, a'i hanner ar gyfer mynydd Ebal; * fel y gorchymynnasei Moses gwâs yr Arglwydd o'r blaen fendithio pobl Israel.

* *Deut.* 11. 29. 27. 12.

34 Wedi hynny efe a ddarllennodd holl eiriau y gyfraith, y fendith, a'r felldith; yn ôl y cwbl sydd scrifennedic yn llyfr y gyfraith.

35 Nid oedd air o'r hyn oll a orchymynasai Moses, a'r nas darllennodd Iosuah, ger bron holl gynnulleidfa Israel, * a'r gwragedd, a'r plant, a'r dieithr, yr hwn oedd yn rhodio yn eu mysc hwynt.

* *Deut.* 31. 12.

P E N. IX.

1 *Y Brenhinoedd yn ymwneuthur yn erbyn Israel.* 3 *Y Gibeoniaid trwy dwyll yn cael cyfammod.* 16 *Am yr hyn y condemnwyd hwy i fod yn weithwŷr i'r gynnulleidfa.*

WEdi clywed *hyn* o'r holl frenhinoedd, y rhai *oedd* o'r tu yma i'r Iorddonen, yn y mynydd, ac yng nghwastadedd, ac yn holl lanmau y môr mawr, ar gyfer Libanus: *sef* yr Hethiaid, a'r Amoriaid, a'r Canaaneaid, a'r Pheriziaid, a'r Hefiaid, a'r Iebusiaid;

2 Yna hwy a ymgasclasant ynghyd i ymladd yn erbyn Iosuah, ac yn erbyn Israel o † un-frŷd.

† *Hebr.* *genau.*

3 A * thrigolion Gibeon a glywsant yr hyn a wnaethei Iosuah i Ierisho ac i Ai.

* *Iosh.* 10. 1.

4 A hwy a wnaethant yn gyfrwys, ac a aethant, ac a ymddangosasant fel cennadon: cymmerasant hefyd hên sachlennau ar eu hassynaid, a hên gostrelau gwîn, wedi eu hollti hefyd, ac wedi eu rhwymo.

5 A hên esgidiau baglog am eu traed, a hên ddilladau dawnt; a holl fara eu llynniaeth *oedd* sych a brith-lwyd.

6 Ac aethant at Iosuah i'r gwerssyll i Gilgal, a dywedasant wrtho ef, ac wrth wŷr Israel; o wlad bell y daethom; ac yn awr gwnewch gyfammod â ni.

7 * A gwŷr Israel a ddywedasant wrth yr Hefiaid; nid hwyrach dy fod yn cin mysc yn trigo, pa fodd gan hynny y gwnâf gyfammod â thi?

* *Exod.* 23. 32. 34. 12. *Deut.* 7. 2.

8 A hwy a ddywedasant wrth Iosuah, dy weision di ydym ni: a Iosuah a ddywedodd wrthynt, pwy ydych? ac o ba le y daethoch?

9 A hwy a ddywedasant wrtho, dy weision a ddaethant o wlad bell iawn, o herwydd enw yr Arglwydd dy Dduw: canys ni a glywsom ei glod ef, a'r hyn oll a wnaeth efe yn yr Aipht-

10 A'r hyn oll a wnaeth efe i ddau frenin yr Amoriaid, y rhai *oedd* o'r tu hwnt i'r Iorddonen; i Sehon brenin Hesbon, ac i Og brenin Basan, yr hwn *oedd* yn Astaroth.

11 Am hynny ein henuriaid ni, a holl breswylwyr ein gwlâd, a lefarasant wrthym ni, gan ddywedyd, cymmerwch lyniaeth † gyd â chwi i'r daith, ac ewch iw cyfarfod hwynt, a dywedwch wrthynt, eich gweision ydym: yn awr gan hynny gwnewch gyfammod â ni.

12 Dymma ein bara ni, yn frŵd y cymmerasom ef yn llyniaeth o'n tai, y dydd y cychwynnasom i'ch dyfod attoch: ac yn awr wele sych, a briwedig yw.

13 Dymma hefyd y costrelau gwin a lanwasom yn newyddion, ac wele hwynt wedi hollti: ein dillad hyn hefyd, a'n hesgidiau, a heneiddiasant rhac mesthed y daith.

14 A'r gwŷr a † gymmerasant o'i hymborth hwynt; ac nid ymgynghorasant â genau 'r Arglwydd.

15 Felly Iosuah a wnaeth heddwch â hwynt, ac a wnaeth gyfammod â hwynt, ar eu cadw hwynt yn fyw: tywysogion y gynnulleidfa hefyd a dyngasant wrthynt.

16 Ond ym mhen y tri-diau wedi iddynt wneuthur cyfammod â hwynt, hwy a glywsant mai cymmydogion iddynt *oeddynt* hwy, ac *mai* yn eu mysg yr oeddynt yn aros.

17 A meibion Israel a gychwynnasant, ac a ddaethant iw dinasoedd tŵynt, y trydydd dydd: a'i dinasoedd hwy *oedd* Gibeon, a Chephira, Beeroth hefyd, a Chiriath Iearim.

18 Ond ni tharawyodd meibion Israel mo honynt hwy, o blegit tywysogion y gynnulleidfa a dyngasei wrthynt myn Arglwydd Dduw Israel; a'r holl gynnulleidfa a rwgnachasant yn erbyn y tywysogion.

19 Ar holl dywysogion a ddywedasant wrth yr holl gynnulleidfa; ni a dyngasom wrthynt i Arglwydd Dduw Israel: am hynny ni allwn ni yn awr gyffwrdd â hwynt.

20 Hyn a wnawn ni iddynt hwy, cadwn hwynt yn fyw, fel na byddo digofaint arnom ni, o herwydd llw a dyngasom wrthynt.

21 Ac tywysogion a ddywedasant wrthynt, byddant fyw; (ond byddant yn torri cynnyd, ac yn tynnu dwfr i'r holl gynnulleidfa,) fel y * dywedasai tywysogion wrthynt.

22 Yna Iosuah a alwodd arnynt, a a lefarodd wrthynt, gan ddywedyd, pa ham y twyllasoch ni, gan ddywedyd, pell iawn *ydym* ni oddi wrthych, a chwithau yn preswylio yn ein mysc ni?

23 Ynawr gan hynny melldigedic ydych; ac ni ddiengc yn o honoch rhag bod yn *gaeth* weision, a thorri cynnyd, ac yn tynnu dwfr, i dŷ fy Nuw.

24 A hwy a attebasant Iosuah, ac a ddywedasant, gan ddiau gan fynegi y mynegwyd i'ch weision, darfod i'r Arglwydd dy Dduw orchymmyn * i'w was roddi i chwi i'r holl wlâd hon, a dinistrio holl drigolion y wlâd o'ch blaen chwi; am hynny yr ofnasom ni yn ddirfawr rhagoch am ein heinioes; ac y gwnaethom y peth hyn.

25 Ac yn awr wele ni yn dy law di: fel *y bydda* dda ac vmon yn dyalwg wneuthur i ni, gwna.

26 Ac felly y gwnaeth efe iddynt; ac a'i gwaredodd hwynt o law meibion Israel, fel na laddasant hwynt.

27 A Iosuah a'i rhoddodd hwynt y dwthwm hwnnw yn gymmyn-wŷr coed, ac yn wahanwŷr dwfr, i'r gynnulleidfa, ac i allor yr Arglwydd, hyd y dydd hwnnw, yn y lle a ddewisei efe.

PEN. X.

1 Pwn brenhin yn rhyfela yn erbyn Gibeon. 16 Iosuah yn ei hachub hi. 20 Duw yn ymladd yn ei herbyn hwynt â chenllysc. 12 Yr Haul a'r Lleuad yn sefyll, ar air Iosuah. 18 Cau ar y pum brenin mewn ogof. 21 Eu dwyn allan, 24 Eu dirostyru, 26 a'u crogi. 28 Gorchfygu saith brenhin y canaanc. 43 Iosuah yn dychwelyd i Gilgal.

A Phan glybu Adonizedec brenin Ierusalem fi Iosuah ennill Ai, a'i difrodi hi, (fel y gwnelsei efe i Iericho, ac iw brenin, felly y gwnaethei efe * i Ai, ac iw brenin) a heddychu o drigolion Gibeon ag Israel, * a'i bod yn eu mysc hwynt, * Iosuah 6. 25. * Iosuah 8.

2 Yna 'r ofnasant yn ddirfawr, o blegit dinas fawr *oedd* Gibeon, fel yn o'r dinasoedd brenhinawl; ac o herwydd ei bod yn fwy nag Ai, ei holl wŷr hefyd *oedd* gedyrn.

3 Am hynny Adonizedec brenin Ierusalem a anfonodd at Hoham brenin Hebron, ac at Piram brenin Iarmuth, ac at Iaphia brenin Lachis, ac at Debir brenin Eglon, gan ddywedyd,

4 Deuwch i fynu attafi, a chynnorthwywch fi, fel y tarawom ni Gibeon: canys hi a heddychodd â Iosuah, ac a meibion Israel.

5 Am hynny pum brenin yr Amoriaid a ymgynnullasant, ac a ddaethant i fynu, *sef* brenin Ierusalem, brenin Hebron, brenin Iarmuth, brenin Lachis, a brenin Eglon, hwynt hwy a'i holl fyddinoedd, ac a wersyllasant wrth Gibeon, ac a ryfelasant yn erbyn hi.

6 A gwŷr Gibeon a anfonasant at Iosuah i'r gwersyll i Gilgal, gan ddywedyd, na thynn ymmaith dy ddwylo oddi wrth dy weision; tyred i fynu yn fuan attom ni, achub ni hefyd a chynnorthwya ni: canys holl frenhinoedd yr Amoriaid, y rhai sydd yn trigo yn y mynyddoedd, a ymgynnullasant i'n herbyn ni.

7 Felly Iosuah a escynnodd o Gilgal, efe a'r holl bobl o ryfel gyd ag ef, a'r holl gedyrn nerthol.

8 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Iosuah, nac ofna rhag dyddynt: canys yn dy law di y rhoddais hwynt: ni saif neb o honynt yn dy wyneb di.

9 Iosuah gan hynny a ddaeth yn ddisymwth attynt hwy: *canys* ar hŷd y nos yr aeth efe i fynu o Gilgal.

10 A'r Arglwydd a'i drylliodd hwynt o flaen Israel, ac a'i tarawodd hwynt â lladdfa fawr yn Gibeon; ac a'i hymlidiodd hwynt ffordd yr eir i fynu i Beth-horon, ac a'i tarawodd hwynt hyd Azecah, ac hyd Maccedah.

11 A phan oeddynt yn ffoi o flaen Israel, a hwy yn-goriwared Beth-horon yr Arglwydd a fwriodd arnynt hwy gerric mawrion o'r nefoedd hyd Azecah, a buant feirw: a mwy *oedd* y rhai a fuasei rw gany cerric cenllysc, na'r rhai a laddodd meibion Israel â'r cleddyf.

12 Llefarodd Iosuah wrth yr Arglwydd, y dydd y rhoddodd yr Arglwydd yr Amoriaid o flaen meibion Israel; ac efe a ddywedodd yngolwg Israel * ô haul, † aros yn Gibeon, a thithau leuad yn nyffryn Aialon.

13 A'r haul a arhosodd, a'r lleuad a safodd: nes i'r genedl ddial ar ei gelynion; onid yw hyn yn scrifennedic * yn llyfr † yr vnlawn? felly 'r haul a safodd yng hanol y nefoedd, ac ni fryssiodd i fachludo dros ddiwrnod cyfan.

14 Ac nid oes fath ddiwrnodd a hwnnw o'i flaen ef, nac ar ei ôl ef, fel y gwrandawei yr Arglwydd ar lef dŷn: canys yr Arglwydd a ymladdodd dros Israel.

* Esa. 28. 21. ecclesi 46. 4. † Heb. Gabaon. † Heb. flamd. 2. Sam. 1. 18. † Iasher.

13 A Iosuah a ddychwelodd, a holl Israel gyd ag ef, i'r gwerssyll i Gilgal.

16 Ond y pum brenin hynny a ffoesant, ac a ymgnddiasant mewn ogof ym Macedah.

17 A mynegwyd i Iosuah, gan ddywedyd, y pum brenin a gafwyd ynghudd mewn ogof ym Macedah.

18 A dywedodd Iosuah, treiglwch feini mawrion ar enau yr ogof, a gosodwch wrthi wŷr iw cadw hwynt.

19 Ac na sefwch chwi, etlidiwch ar ôl eich gelynion, a † tharewch yr hai olaf o honynt; na adewch iddynt syned iw dinasoedd; canys yr Arglwydd eich Duw a'i rhoddodd hwynt yn eich llaw chwi.

† Heb. ehymffondderwch hwynt.

20 A phan ddarfu i Iosuah, a meibion Israel eu taro hwynt â lladdfa fawr iawn, mes eu difa; yna y gweddillion a adawfid o honynt, a aethant i'r dinasoedd caerog.

21 A'r holl bobl a ddychwelasant i'r gwerssyll at Iosuah, yn Maccedah, mewn heddwch; heb symmud o neb ei dafod yn erbyn meibion Israel.

22 A Iosuah a ddywedodd, agorwch enau yr ogof, a dygwch allan y pum breninhynny atta fi o'r ogof.

23 A hwy a wnaethant felly, ac a ddygasant allan y pum brenin atto ef o'r ogof, sef brenin Ierusalem, brenin Hebron, brenin Iarmoth, brenin Lachis, a brenin Eglon.

24 A phan ddygasant hwy y brenhinoedd hynny at Iosuah, yna Iosuah a alwodd am holl wŷr Israel, ac a ddywedodd wrth dywysogion y rhyfelwŷr, y rhai a aethei gyd ag ef, nessewch, gosodwch eich traed ar yddfau y brenhinoedd hyn: a hwy a nessasant, ac a osodasant eu traed ar eu gyddfau hwynt:

25 A Iosuah a ddywedodd wrthynt, nac ofnwch, ac nac ardrywdwch; eithr ymwrolwch ac ymegnïwch, canys fel hyn y gwna'r Arglwydd i'ch holl elynion yr ydych chwi yn ymladd iw herbyn.

26 Ac wedi hyn Iosuah a'i carawodd hwynt, ac a'i rhoddodd i farwolaeth, ac a'i crogodd hwynt at bum pren: a buant ynghrogiar y prennau hyd yr hwyr.

27 Ac ym mhryd machludo haul y bu gorchymynnodd Iosuah iddynt eu defcyn hwynt oddi ar y prennau, a'i bwrw hwynt i'r ogof, yr ymgnddiasent ynddi; a bwriasant gerric mawrion yngenau'r ogof, y rhai fydd yno hyd gorphy dydd hwn.

* Deut. 21.23. Ios. 8. 29.

28 Iosuah hefyd a ennillodd Maccedah, y dwthwn hwnnw, ac a'i carawodd hi â min y cleddyf, ac a ddifrododdei brenin hi, hwynt hwy, a phob enaid ac *oedd* ynddi, ni adawodd efe *un* gweddill: canys efe a wnaeth i frenin Maccedah * fel y gwnaethei i freninIericho

* Iosua. 6.21.

29 Yna yr aeth Iosuah a holl Israel gyd ag ef o Maccedah i Libnah, ac a ymladdodd yn erbyn Libnah.

30 A'r Arglwydd a'i rhoddodd hithau, a'i brenin, yn llaw Israel, ac yntef a'i carawodd hi â min y cleddyf, a phob enaid a'r *oedd* ynddi, ni adawodd ynddi *un* yngweddill: canys efe a wnaeth iw brenin hi fel y gwnaethei i frenin Iericho.

31 A Iosuah a dramwyodd a holl Israel gyd ag ef o Libnah i Lachis, ac a wersyllodd wrthi, ac a ymladdodd iw herbyn.

32 A'r Arglwydd a roddodd Lachis yn llaw Israel, yr hwn a'i cymllodd hi yr ail dydd, ac a'i carawodd hi â min y cleddyf, a phob enaid ac *oedd* ynddi, yn ôl yr hyn oll a wnaethei efe i Libnah.

33 Yna Horam brenin Gezer a ddaeth i fyny i gynnorthwyo Lachis: a Iosuah a'i carawodd ef a'i bobl, fel na adawyd iddo ef *un* yngweddill.

34 A Iosuah a dramwyodd a holl Israel gyd ag ef, o Lachis i Eglon; a hwy a wersyllasant wrthi, ac a ymladdasant iw herbyn.

35 A hwy a'i hennillasant hi y diwrnod hwnnw, ac a'i carawsant hi â min y cleddyf, ac efe a ddifrododd bob enaid a'r *oedd* ynddi y dwthwn hwnnw; yn ôl yr hyn oll a wnaethei efe i Lachis.

36 A Iosuah a escynnodd, a holl Israel gyd ag ef, o Eglon i Hebron; a hwy a ryfelasant iw herbyn.

37 A hwy a'i hennillasant hi, ac a'i carawsant hi â min y cleddyf, a'i brenin a'i holl ddinasoedd, a phob enaid ac *oedd* ynddi, ni adawodd efe *un* yngweddill, yn ôl yr hyn oll a wnaethei efe i Eglon: canys efe a'i difrododd hi, a phob enaid ac *oedd* ynddi.

38 A Iosuah a ddychwelodd, a holl Israel gyd ag ef, i Debir; ac a ymladdodd iw herbyn.

39 Ac efe a'i hennillodd hi, ei brenin, a'i holl ddinasoedd, a hwy a'i carawsant hwy â min y cleddyf, ac a ddifrodasant bob enaid ac *oedd* ynddi, ni adawodd efe *un* yngweddill: fel y gwnaethei efe i Hebron, felly y gwnaeth efe i Debir ac iw brenin, megis y gwnelsei efe i Libnah ac iw brenin.

40 Felly y carawodd Iosuah yr holl fynydd-dir a'r dehau, y gwastadedd hefyd a'r brynnydd, a'i holl frenhinoedd, ni adawodd efe *un* yngweddill, eithr efe a ddifrododd bob perchen anadl, fel y gorchymynnasei Arglwydd Dduw Israel.

41 A Iosuah a'i carawodd hwynt o Cadei Barnea hyd Gaza, a holl wlad Gosen hyd Gibeon.

42 Yr holl frenhinoedd hyn hefyd a'i gwleydd a ennillodd Iosuah ar un waith: canys Arglwydd Dduw Israel oedd yn ymladd tros Israel.

43 Yna y ddychwelodd Iosuah, a holl Israel gyd ag ef, i'r gwersyll yn Gilgal.

PEN. XI.

1 Gorchfygu amryw frenhinoedd wrth dyfroedd Merom. 10 Eunill Hazor a'i llofci. 16 Iosuah yn goresgyn yr holl wlad, ac yn torn ymaith yr Anaciaid.

A Phan glybu Iabin brenin Hazor *y pethau hyny*; efe a anfonodd at Iobab brenin Madon, ac at frenin Simron, ac at frenin Acsaph,

2 Ac at y brenhinoedd *oedd* o du'r gogledd yn y mynydd-dir, ac yn y rhosdir *tua'r* dehau i Cineroth, ac yn y dyffryn, ac yn ardaloedd Dor tua'r gorllewin,

3 *At* y Canaaneaid o'r dwyrain, a'r gorllewin, ac at yr Amoriaid, a'r Hethiaid, a'r Pherezïaid, a'r Iebusiaid, yn y mynydd-dir; ac *at* yr Hefiaid tan Hermon yngwlad Miſpah.

4 A hwy a aethant allan, a'i holl fyddinoedd gyd â hwynt, pobl lawer fel y tywod *fydd* ar fin y môr o amldra: meirch hefyd, a cherbydau lawer iawn.

5 A'r holl frenhinoedd hyn a † ymgyfarfuant; a daethant hefyd a gwerssyllasant ynghyd wrth dyfroedd Merom, i ymladd yn erbyn Israel.

† Heb. ymgynnullasant.

6 A dywedodd yr Arglwydd wrth Iosuah, na ofna rhagddynt hwy, canys y fory ynghylchy prydhyn y rhoddaf hwynt oll yn lladdedig o flaen Israel: llinynnau gartrau eu meirch hwynt a dorri, a'i cerbydau a Iosci di â thân.

7 Felly Iosuah a ddaeth, a'r holl bobl o rifel gyd ag ef, yn ddisymmwth arnynt hwy wrth dyfroedd Merom, a hwy a ruthrasant arnynt.

8 A'r Arglwydd a'i rhoddodd hwynt yn llaw Israel, a hwy a'i carawsant hwynt, ac a'i herlidiasant hyd Sidon fawr, ac hyd Misrephothmaim, ac hyd glyn Miſpah, o du'r dwyrain: a hwy a'i carawsant hwynt fel na adawodd efe o honynt un yngweddill.

9 A Iosuah a wnaeth iddynt fel yr archasei'r Arglwydd

Arglwydd iddo: llinynnau garrau eu meirch hwynt a dorrodd efe, a'i cerbydau a losgodd â thân.

10 A Iosuah y pryd hynny a ddychwelodd, ac a enillodd Hazor, ac a darawodd ei brenin hi â'r cleddyf: canys Hazor o'r blaen oedd ben yr holl deyrnasoedd hynny.

11 Tarawsant hefyd bob enaid a'r oedd ynddi â min y cleddyf, gan eu difrodi hwynt: ni adawsant yn yr perthyn anadl: ac efe a losgodd Hazor â thân.

12 A holl ddinasoedd y brenhinoedd hynny, a'i holl frenhinoedd hwynt a enillodd Iosuah, ac a'i tarawodd â min y cleddyf, gan eu difrodi hwynt; * megis y gorchymynnasei Moses gwâs yr Arglwydd.

13 Ond ni losgodd Israel yr vn o'r dinasoedd oedd yn sefyll yn eu cadernyd: namyn Hazor yn vnic a losgodd Iosuah.

14 A holl anrhaith y dinasoedd hynny, a'r anifeiliaid, a ysbeilasthodd meibion Israel iddynt eu hun: yn vnic pob dyn a darawsant hwy â min y cleddyf, nes iddynt eu difetha, ni adawsant berchen anadl.

15 * Fel y gorchymynnasei 'r Arglwydd i Moses ei was, * felly y gorchymynnodd Moses i Iosuah, ac felly y gwnaeth Iosuah; ni † adawodd efe ddim o'r hyn oll a orchymynnasei yr Arglwydd i Moses.

16 Felly Iosuah a enillodd yr holl dir hwnnw, y mynyddoedd, a'r holl ddehau, a holl wlad Gosen, a'r dyffryn, a'r gwastadedd, a mynydd Israel, ai dyffryn.

17 O fynydd Halac, yr hwn ysdd yn myned i fyny i Seir, hyd Baal Gad ynglyn Libanus, tan fynydd Hermon: a'i holl frenhinoedd hwynt a ddaliodd efe, tarawodd hwynt, hefyd ac a'i rhoddodd i farwolaeth.

18 Iosuah a gynhaliodd ryfel yn erbyn yr holl frenhinoedd hynny ddyddiau lawer.

19 * Nid oedd dinas a'r a heddychodd â meibion Israel, heb law 'r Hefiaid preswylwyr Gibeon: yr holl rai eraill a enillasant hwy drwy ryfel.

20 Canys o'r Arglwydd yr ydoedd galedu en calonau hwynt i gyfarfod ag Israel mewn rhyfel, fel y difodai efe hwynt, ac na fydde iddynt drugaredd onid fel y difethai efe hwynt, fel y gorchymynasei 'r Arglwydd wrth Moses.

21 Ar pryd hynny y daeth Iosuah ac a dorrodd yr Anaciaid ymaith o'r mynydd-dir, o Hebron, o Debir, o Anab, ac o holl fynyddoedd Iuda, ac o holl fynyddoedd Israel: Iosuah a'i difrododd hwynt a'i dinasoedd.

22 Ni adawyd *yn o'r* Anaciaid yngwlâd meibion Israel: yn vnic yn Gaza, yn Gath, ac yn Asdody gadawyd hwynt.

23 Felly Iosuah a enillodd yr holl wlâd, yn ôl fel y dywedasei 'r Arglwydd wrth Moses, a Iosuah a'i rhoddodd hi yn etifeddiaeth i Israel, yn ôl eu rhannau hwynt, drwy eu llwythau: a'r wlâd a orphwysodd heb ryfel.

PEN. XII.

1 Y dlodd frenhin a enillodd Moses eu gwledydd a'u rhannodd. 7 Yr xxxi. o frenhinoedd a'r tu arall i'r Iorddonen, y rhai a darawodd Iosuah.

DYmma frenhinoedd y wlâd, y rhai a darawodd meibion Israel, ac a feddiannasant eu gwlad hwynt, or tu hwnt i'r Iorddonen, tua chodiad yr haul: o afon Arnon hyd fynydd Hermon, yr holl wastadedd tua'r dwyrain.

2 * Sehon brenin yr Amoriaid, yr hwn oedd yn trigo yn Hesbon, ac yn arglwyddiaethu o Aroer, yr hon *fydd* ar fin yr afon Arnon, ac o ganol yr afon, ac o hanner Gilead hyd yr afon Iabboc, *yn* mrô meibion Ammon.

3 Ac o'r gwastadedd hyd fôr Cinneroth, o du'r dwyrain, ac hyd fôr y gwastadedd, sef y môr heli, o du'r dwyrain, tua Bethiesimoth; ac o du'r deau tan Asdoth Pisgah. ‖ *Neu, Teman.*

4 A goror Og Brenin Basan *yr hwn oedd* * o weddill y cawri, ac oedd yn trigo yn Astaroth ac yn Edrai. * Deut. 3.17. & 4.49.

5 Ac efe oedd yn arglwyddiaethu ym mynydd Hermon, ac yn Salcah, ac yn holl Basan, hyd derfyn y Gessuriaid, a'r Maachathiaid; a hanner Gilead, derfyn Sehon brenin Hesbon. ‖ *Neu, fynhonnau Pisgah, neu, yr hyn.*

6 Moses gwâs yr Arglwydd a meibion Israel, a'i tarawsant hwy: a * Moses gwâs yr Arglwydd a'i rhoddodd hi yn etifeddiaeth i'r Rubeniaid, ac i'r Gadiaid, ac i hanner llwyth Manasseh. * Deut. 3.11. pen. 13.12.

7 Dymma hefyd frenhinoedd y wlâd, y rhai a darawodd Iosuah a meibion Israel o'r tu yma i'r Iorddonen o du y gorllewin, o Baal Gad, ynglyn Libanus, hyd * fynydd Halac, yr hwn ysdd yn myned i fyny i Seir: a Iosuah a'i rhoddodd hi i lwythau Israel yn etifeddiaeth yn ôl eu rhannau. * Num. 32.29. deut. 3.18 pen. 13.8. * Exod. 11.17.

8 Yn y mynydd, ac yn y dyffryn, ac yn y gwastadedd, ac yn y ‖ bromydd, ac yn yr anialwch, ac yn y dehau: yr Hethiaid, yr Amoriaid, a'r Canaaneaid, y Pereziaid, yr Hefiaid, a'r Iebusiaid. ‖ *ffynhonnau.*

9 * Brenin Iericho, yn vn: * brenin Ai, yr hwn *oedd* o ystlys Bethel, yn vn. * Pen. 6.3. * Pen.

10 * Brenin Ierusalem, yn vn: brenin Hebron, yn vn. 8.29. * Pen.

11 Brenin Iarmuth, yn vn: brenin Lachis, yn vn. 10.23.

12 Brenin Eglon, yn vn: brenin * Gezer, yn vn. * Pen.

13 Brenin * Debir, yn vn: brenin Geder, yn vn. 10.33.

14 Brenin Hormah, yn vn: brenin Arad, yn vn. * Pen.

15 Brenin * Libnah, yn vn: brenin Adullam, yn vn. 10.39. * Pen.

16 Brenin * Maccedah, yn vn: brenin Bethel, yn vn. 10.30. * Pen.

17 Brenin Tapuah, yn vn: brenin Hepher, yn vn. 10.28.

18 Brenin Aphec, yn vn: brenin ‖ Lassaron, yn vn. ‖ *Neu, Saron.*

19 Brenin Madon, yn vn: brenin * Hazor, yn vn. * Pen. 11.10.

20 Brenin Simron Meron, yn vn: brenin Achsaph, yn vn.

21 Brenin Taanach, yn vn: brenin Megido, yn vn.

22 Brenin Cades, yn vn: brenin Iocneam o Garmel, yn vn.

23 Brenin Dor yn ardal Dor, yn vn: * brenin y cenhedloedd o Gilgal, yn vn. * Gene. 14.1.

24 Brenin Tirzah, yn vn: yr holl frenhinoedd *oedd* vn ar ddec ar hugain.

PEN. XIII.

1 Yr hyn y wlâd ni orbfygesid etto. 8 Etifeddiaeth y ddau lwyth a hanner. 14. 33 Yr Arglwydd a'i aberthau yw etifeddiaeth Leui. 15 Yr hyn an etifeddiaeth Ruben. 22 Lladd Balaam. 24 Yr hyn an etifeddiaeth Gad, 29 a hanner llwyth Manasseh.

APhan henaiddiodd Iosuah *a* phan fu o hono vn mewn oedran, dywedodd yr Arglwydd wrtho ef, tydi a heneiddiaist, daethost i ddyddiau *o* edranus, a thir lawer iawn ysdd etto i'w feddiannu.

2 Dymma y wlâd ysdd etto yn ôl: holl derfynau y Philistiaid, a holl Gessuri,

3 O Sihor, yr hon *ydd* o flaen yr Aipht, hyd derfyn Ekron tua'r gogledd, *yr hyn* a gyfrifir i'r Canaaneaid: pum tywysog y Philistiaid; y Gazathiaid,

thiaid, a'r Asdodiaid, yr Escaloniaid, y Githiaid, yr Ecroniaid, yr Afiaid.

Meerab. 4 O'r dehau, holl wlâd y Canaaneiaid, a | 'r ogof oedd yn ymyl y Sidoniaid, hyd Aphec, hyd derfyn yr Amoriaid.

5 A gwlad y Gibliaid, a holl Libanus, tua chyfodiad haul, o Baal Gad, tan fynydd Hermon; nes dyfod i Hamath.

6 Holl breswylwŷr y mynydd-dir o Libanus hyd *Pen.11.8 * Misrephothmaim, a'r holl Sidoniaid, y rhai hyny a yrraf ymmaith o flaen meibion Israel: yn unic rhan di hi wrth goelbren i Israel yn etifeddiaeth, fel y gorchymynnais i ti.

7 Ac yn awr rhan di y wlâd hon yn etifeddiaeth i'r naw llwyth, ac i hanner llwyth Manasseh.

8 Gyda 'r rhai y derbyniodd y Rubeniaid ar *Num. 32.33. Gadiaid eu hetifeddiaeth, * yr hon a roddodd Moses iddynt hwy, o'r tu hwnt i'r Iorddonen, tua dwyrain, fel y rhoddes Moses gwâs yr Arglwydd iddynt: *Deut.3.12. *Jos.22.4.

9 O Aroer, yr hon *fydd* ar lân afon Arnon, a'r *Yr afon. ddinas *fydd* ynghanol | y dyffryn, a holl wastadedd Medeba, hyd Dibon.

10 A holl ddinasoedd Sehon brenin yr Amoriaid, yr hwn a deyrnasodd yn Hesbon, hyd ardal meibion Ammon.

11 Gilead hefyd, a therfyn y Gesuriad, y Maachathiaid hefyd, a holl fynydd Hermon, a holl Basan hyd Salcah.

12 Holl frenhiniaeth Og yn Basan, yr hwn a deyrnasodd yn Astaroth, ac yn Edrai; efe a adawyd * o weddill y cawri, canys Moses a'i tarawsei hwynt, ac a'i gyrrasai ymaith. *Deut. 3.11.pen. 32.4.

13 Ond meibion Israel ni yrrasant allan y Gesuriaid na'r Maachathiaid: eithr trigodd y Gesuriaid a'r Maachathiaid, ym mhlith Israel hyd y dydd hwn.

14 Yn unic i lwyth Lefi * ni roddodd efe etifeddiaeth: aberthau tanllyd Arglwydd Duw Israel oedd ei etifeddiaeth ef, fel y llefarasei efe wrtho. *Num. 18.21.

15 A Moses a roddasei i lwyth meibion Ruben *etifeddiaeth* drwy eu teuluoedd.

16 A'i terfyn hwynt oedd o Aroer, yr hon *fydd* *Yr afon. ar lân afon Arnon, a'r ddinas *fydd* ynghanol | y dyffryn, a'r holl wastadedd wrth Medebah.

17 Hesbon a'i holl ddinasoedd, y rhai *fydd* yn y gwastadedd: Dibon a | Bamoth Baal, a Beth-Baal meon. *Neu, vobel-fcudd Baal a thai Baal Meon.*

18 Iahaza hefyd a Chedemoth, a Mephaah.

19 Cirjathaim hefyd a Sibmah, a Sareth Sahar, ym mynydd-dir y glyn:

20 Beth-Peor hefyd, ac | * Asdoth Pisgah, a Beth Iesimoth. *Neu, ffynhonnau Pisgah, neu, y bryn.

21 A holl ddinasoedd y gwastadedd, a holl frenhiniaeth Sehon brenin yr Amoriaid, yr hwn a deyrnasodd yn Hesbon; yr hwn a ddarnasei i Moses ei daro, gyd â * thywysogion Midian, Efi, a Recem, a Zur, a Hur, a Rebah, dugiaid Sehon, *y rhai* oedd yn preswylio yn y wlâd. *Deut. 3.17. *Num. 31.8.

22 Balaam hefyd fab Beor y dewin a laddodd meibion Israel â'r cleddyf, ymmhlith eu lladdedigion hwynt.

23 A therfyn meibion Ruben oedd yr Iorddonen a'i goror: dyma etifeddiaeth meibion Ruben yn ôl eu teuluoedd, y dinasoedd a'i trefi.

24 Moses hefyd a roddodd etifeddiaeth i lwyth Gad, sef i feibion Gad, drwy eu teuluoedd.

25 A lazer oedd derfyn iddynt hwy, a holl ddinasoedd Gilead, a hanner gwlâd meibion Ammon, hyd Aroer, yr hon *fydd* o flaen Rabbah.

26 Ac o Hesbon hyd Ramath, Mispah, a Betonim: ac o Mahanaim hyd gyffinidd Debir.

27 Ac yn y dyffryn, Betharam, a Bethnimrah, a Succoth, a Saphon, gweddill brenhiniaeth Sehon brenin Hesbon, yr Iorddonen a'i therfyn, hyd gwr mor Cineroth, o'r tu hwnt i'r Iorddonen, o tu 'r dwyrain.

28 Dymma etifeddiaeth meibion Gad yn ôl eu teuluoedd; y dinasoedd a'i trefydd.

29 Moses hefyd a roddodd *etifeddiaeth* i hanner llwyth Manasseh: a bu *etifeddiaeth* i hanner llwyth meibion Manasseh yn ôl eu teuluoedd.

30 A'i terfyn hwynt oedd o Mahanaim, holl Basan, holl frenhiniaeth Og brenin Basan, a holl drefi Iair, y rhai sydd yn Basan, tri vgain dinas;

31 A hanner Gilead, ac Astaroth, ac Edrai, dinasoedd brenhiniaeth Og yn Basan * *a roddodd* efe i * feibion Machir mab Manasseh, sef i hanner meibion Machir, yn ôl eu teuluoedd.

32 Dymma *y gwledydd* a roddodd Moses iw hetifeddu yn rhosllydd Moab, am yr Iorddonen a Iericho, o du 'r dwyrain.

33 Ond * i lwyth Lefi ni roddodd Moses etife- * Pen. ddiaeth: Arglwydd Dduw Israel yw eu hetifeddi- 18.20. aeth hwynt, fel * y llefarodd efe wrthynt. *Num. 18.20

PEN. XIIII.

1 Y naw llwyth a hanner i gael eu hetifeddiaeth wrth goel-bren. 6 Caleb urwy vagorfrains yn cael Hebron.

DYmma hefyd y *gwledydd* a etifeddodd meibion Israel yngwlâd Canaan: * y rhai a ran- * Num. nodd Eleazar yr offeiriad, a Iosuah mab Nun, a 34.29. phennau cenedl llwythau meibion Israel, iddynt hwy iw hetifeddu.

2 * Wrth goel-bren yr oedd eu hetifeddiaeth * Num. hwynt; fel y gorchymynnasei 'r Arglwydd drwy 26.55. law Moses *eu rhoddi* i'r naw llwyth, ac i'r hanner 33.54. llwyth.

3 Canys Moses a roddasei etifeddiaeth i dau lwyth, ac i hanner llwyth, o'r tu hwnt i'r Iorddonen, ond i'r Lefiaid ni roddasei efe etifeddiaeth yn eu mysc hwynt.

4 Canys meibion Ioseph oedd ddau lwyth, Manasseh, ac Ephraim: am hynny ni roddasant ran i'r Lefiaid yn y tir, onid dinasoedd i drigo, â'i meysydd pentrefol iw hanifeiliaid, ac iw golud.

5 * Fel y gorchymynnasei yr Arglwydd i Moses, * Num. felly y gwnaeth meibion Israel, a hwy a rannasant 34.29. y wlâd.

6 Yna meibion Iuda a ddaethant at Iosuah yn Gilgal, a Chaleb mab Iephunneh y Cenezïad a ddywedodd wrtho ef, tydi a wyddoft y gair a lefarodd yr Arglwydd wrth Moses gŵr Duw o'm plegit i, ac o'th blegit di theu, yn Cades Barnea.

7 Mab deugain mlwydd oeddwn i pan anfonodd Moses gwâs yr Arglwydd fi, o Cades Barnea, i edrych ansodd y wlad, ac mi a ddugum air iddo ef trachefn, fel *yr oedd* yn synghalon.

8 Ond fy mrodyr, y rhai a aethant i fyny gyd â mi, a ddigalonnasant y bobl: eithr * myfi a gy- * Num. flawnais *fyned* ar ôl yr Arglwydd fy Nuw. 14.9

9 A Moses a dyngodd y diwrnod hwnnw, gan ddywedyd, diau y bydd y wlâd y sathrodd dy droed arni yn etifeddiaeth i ti, ac i'th feibion byd byth; am it gyflawni *myned* ar ôl yr Arglwydd fy Nuw.

10 Ac yn awr, wele 'r Arglwydd a'm cadwodd yn fyw, fel y llefarodd efe, y pum mhlynedd a deugain hyn, er pan lefarodd yr Arglwydd y gair hwn wrth Moses, tra y rhodiodd Israel yn yr anialwch: ac yn awr, wele fi heddyw yn fab pum mlwydd a phedwar vgain.

11 Yr ydwyf etto mor gryf heddyw, a'r dydd yr anfonodd Moses fi; fel yr oedd fy nerth i y pryd hynny, felly y mae fy nerth i ynawr, i ryfela, ac i fynet allan, ac i ddyfod i mewn.

12 Yn awr gan hynny dyro i mi y mynydd ymma, am yr hwn y llefarodd yr Arglwydd y dwthwn hwnnw (canys ti a glywaist y dwthwn hwnnw fod yr Anaciaid yno, a dinasoedd mawrion caerog) ond oddi yr Arglwydd *fydd* gyd â mi, fel y gyrrwyf hwynt allan, megis y llefarodd yr Arglwydd.

13 A Iosuha'i bendithiodd ef, ac a roddodd Hebron i Caleb fab Iephunneh yn etifeddiaeth.

14 Am hynny *y mae Hebron yn etifeddiaeth i Caleb fab Iephunneh y Cenaziad hyd y dydd hwn: o herwydd iddo ef gwplan *mynedd* ar ôl Arglwydd Dduw Israel.

15 Acenw *Hebron o'r blaen *oedd* Caer Arba, yr *Arba hwnnw* oedd wr mawr ym mysg yr Anaciaid: a'r wlad a orphwysodd heb ryfel.

PEN. XV.

1 *Terfynau rhandir Iuda.* 13 *Rhan Caleb a'i oresgyniad.* 16 *Othniel am ei wroldaeth yn cael Achsah merch Caleb yn wraig.* 18 *Hisbau yn cael rhodd gan ei thâd.* 21 *Dinasoedd Iudah.* 63 *Y Iebusiaid heb eu gorchfygu.*

A Rhandir llwyth meibion Iuda, yn ôl eu teuluoedd oedd yddoedd, *tua therfyn Edom; a nialwch *Zin oedd eithaf y terfyn dehau.

2 A therfyn y dehau oedd iddynt hwy o gwrr y môr heli; o'r † graig fydd yn wynebu tua'r dehau.

3 Ac yr oedd yn myned allan o'r dehau hyd lriw Acrabbim, ac yr oedd yn myned rhagddo i Zin, ac yn myned i fyny o du'r dehau i Cades Barnea: ac yn myned hefyd i Hesron, ac yn escyn i Adar, ac yn amgylchyny i Garca.

4 Ac yr oedd yn myned tuag at Azmon ac yn myned allan i afon y'r Aipht, ac eithafoedd y terfyn hwnnw oedd wrth y môr: hyn fydd i chwi yn derfyn dehau.

5 A'r terfyn tua'r dwyrain *yw* 'r môr heli, hyd eithaf yr Iorddonen: a'r terfyn o dû 'r gogledd *o'r graig y môr yn eithaf yr Iorddonen.

6 A'r terfyn hwn oedd yn myned i fynu i Bethhogla, ac yn myned o'r gogledd hyd Beth-Araba; a'r terfyn hwn oedd yn myned i fynu at faen Bohan Mab Ruben.

7 A'r terfyn hwn fydd yn myned i fynu i Debir o Nyffryn Achor, a thua'r gogledd yn edrych tua Gilgal, o flaen rhiw Adummim, yr hon *fydd* o du deau'r afon: a'r terfyn hefyd fydd yn myned hyd ddyfroedd Ensemes, a'i gwrr eithaf fydd wrth Enrogel.

8 A'r terfyn fydd yn myned i fynu *drwy* ddyffryn meibion Hinnom, gan ystlys y Iebusiaid o du'r dehau, honno *yw* Ierusalem: a'r terfyn hefyd fydd yn myned hyd ben y mynydd *fydd* o flaen dyffryn Hynnom tua'r gorllewin, yr hwn *fydd* yngwaer glynn Rawth, tua'r gogledd.

9 A'r terfyn fydd yn cythaeddyd o ben y mynydd hyd ffynnon dyfroedd Nephtoah, ac fydd yn myned allan i ddinasoedd mynydd Ephron: y terfyn hefyd fydd yn tueddu i Baalah, honno *yw* Ciriath Iearim.

10 A'r terfyn fydd yn amgylchu o Baalah tua'r gorllewin, i fynydd Seir, ac fydd yn myned rhagddo at ystlys mynydd Iearim o du'r gogledd, (honno *yw* Casalon) ac a fydd yn descyn i Bethsemes, ac yn myned i Timnah.

11 A'r terfyn fydd yn myned i ystlys Ecron tua'r gogledd, a'r terfyn fydd yn tueddu i Sicron, ac yn myned trwy'r ddo i fynydd Baalah, ac *yn* cythaeddyd i Iabneel; a chyrrau eithaf y terfyn fydd *wrth* y môr.

12 A therfyn y gorllewin *yw* 'r môr mawr a'i derfyn: dymma derfyn meibion Iuda, o amgylch, wrth eu teuluoedd.

13 Ac i Galeb fab Iephunneh y rhoddodd efe ran ym mysc meibion Iuda, yn ol gair yr Arglwydd wrth Iosuah; sef † * caer Arba tad yr Anaciaid, honno *yw* Hebron.

14 A Chaleb a *yrrodd oddi yno dri mab Anac, Sesai, ac Ahiman, a Thalmai, meibion Anac.

15 Ac efe a aeth i fynu oddi yno at drigolion Debir: ac enw Debir o'r blaen *oedd* Ciriath Sepher.

16 A dywedodd Caleb, pwy bynnac a darawo Ciriath Sepher, ac a'i henillo hi; iddo ef y rhoddaf Achsah fy merch yn wraig.

17 Ac Othniel mab Cenaz brawd Caleb a'i henillodd hi: yntef a roddodd Achsah ei ferch iddo ef yn wraig.

18 * A phan ddaeth hi i mewn *atto ef*, yna hi a'i hannogodd ef i geisio gan ei thâd faes, ac a ddescynnodd oddi ar yr asyn; a dywedodd Caleb wrthi, beth a fynni di?

19 A hi a ddywedodd, dyro i mi rôdd, canys gwlâd y dehau a roddaist i mi, dyro i mi hefyd ffynhonnau dyfroedd: ac efe a roddodd iddi y ffynhonnau uchaf, a'r ffynhonnau isaf.

20 Dymma etifeddiaeth llwyth meibion Iuda wrth eu teuluoedd.

21 A'r dinasoedd o du eithaf i lwyth meibion Iuda, tua therfyn Edom, ar du'r dehau, oeddynt Cabzeel, ac Eder, a Iagur,

22 Cinah hefyd, a Dimonah, ac Adadah,

23 Cedes hefyd, a Hasor, ac Ithnan,

24 A Ziph, a Thelem, a Bealoth,

25 A Hasor, Hadattah, a Chiriath, a Hesron, honno *yw* Hasor,

26 Ac Amam, a Sema, a Moladah,

27 A Hasar-Gadah, a Hesmon, a Bethpalet,

28 A Hasarsual, a Beer-seba, a Biziothiah,

29 Baalah, ac Iim, ac Azem,

30 Ac Eltolad, a Chesil, a Hormah,

31 Siclag, a Madmannah, a Sansannah,

32 A Lebaoth, a Silhim, ac Ain, a Rimmon: yr holl ddinasoedd † oedd † naw ar hugain, a'i pen trefydd.

33 Ac yn y dyffryn, Eshtaol, a Zoreah, ac Asnah,

34 A Zanoah, ac Engannim, Tapuah, ac Enam,

35 Iarmuth, ac Adulam, Socoh, ac Azecah.

36 A Saraim, ac Adithaim, a Gederah, † a Gederothaim: pedair ar ddeg o ddinasoedd, a'i pentrefydd.

37 Zenan, a Hadasah, a Migdal-gad,

38 A Dilean, a Mispeh, ac Iocthеel,

39 Lachis, a Bozzath, ac Eglon,

40 Cabbon hefyd, a Lahmam, a Chithlis,

41 A Gederoth, Bethdagon, a Naamac, a Maceda: yn ddinas ar bymthec a'i pentrefydd.

42 Libnah, ac Ether, ac Asan,

43 Iphtah, ac Asnah, a Nezib,

44 Ceilah hefyd, ac Achzib, a Maresah: naw o ddinasoedd, a'i pentrefi.

45 Ecron, a'i threfi, a'i phentrefydd.

46 O Ecron hyd y môr, yr hyn oll oedd ger llaw Asdod; a'i pentrefydd.

47 Asdod a'i threfydd a'i phentrefydd, Gaza a'i threfydd a'i phentrefydd, hyd afon yr Aipht; a'r môr mawr, a'i derfyn.

48 Ac yn y mynydd-dir; Samir, a Iattir, a Socoh,

49 A Dannah, a Chiriath Sannath, honno *yw* Debir,

*Neu, Ciryath-Arba. *Pen. 14. 15. *Barn. 1. 10.

*Barn. 1. 14.

*Neu, ma.

50 Ac Amab, ac Aſſemoh, ac Anim,
51 A Goſen, a Holon, a Giloh: yn ddinas ar ddec
a'i pentrefydd.
52 Arab, a Dumah, ac Eſau,
53 A Janum, a Bethtappua, ac Apheca,
54 A Humtah, a * chaer Arba (honno yw Hebron)
a Sior: naw dinas a'i trefydd.
55 Maon, Carmel, a Ziph, a Iutta,
56 A Iezrael, a Iocdeam, a Zanoah,
57 Gain, Gibea, a Timnah: dec o ddinasoedd a'i
pentrefydd.
58 Halhul, Bethſur, a Gedor,
59 A Maarah, a Bethanoth, ac Eltecon: chwech o
ddinasoedd a'i pentrefydd.
60 Ciriath Baal, honno yw Ciriath Iearim, a Rab-
bah: dwy ddinas a'i pentrefydd.
61 Yn yr anialwch Beth-harabah, Midin a Se-
cacah,
62 A Nibſan, a dinas yr halen, ac Engedi: chwech
o ddinasoedd a'i pentrefydd.
63 Ond ni allodd meibion Iudah yrru allan, y Ie-
buſiaid, trigolion Ieruſalem: am hynny y tyfiy Ie-
buſiaid gyd â meibion Iudah yn Ieruſalem, hyd y
dydd hwn.

PEN. XVI.

1 *Terfynau y ſyrtiodiaeth meibion Joſeph.* 5 *Terfyn
etifeddiaeth Ephraim.* 10 *Y Canaaneaid heb eu
llwyr oreſcyn.*

A Rhandir meibion Ioſeph oedd yn myned o'r
Iorddonen *wrth* Iericho, i ddyfroedd Iericho
o du'r dwyrain, i'r anialwch ſydd yn myned i fyny
o Iericho i fynydd Bethel,
2 * Ac yn myned o Bethel i Luz; ac yn myned
rhagddo i derfyn Archi i Attaroth,
3 Ac yn deſcyn tua'r gorllewin i ardal Iaphleti,
hyd derfyn Beth-horon iſaf, ac hyd Gezer: a'i gyr-
ran eithaf ſydd hyd y môr.
4 Felly meibion Ioſeph, Manaſſeh, ac Ephraim, a
gymmerafant eu hetifeddiaeth.
5 A therfyn meibion Ephraim oedd yn ôl eu teu-
luoedd fa therfyn eu hetifeddiaeth dwyrain o du
'r dwyrain, oedd Ataroth-addar, hyd Beth-horon
vchaf.
6 A'r terfyn ſydd yn myned tua'r môr, i Mich-
methah o du'r gogledd, ar terfyn ſydd yn amgylch
o du'r dwyrain i Taanath Sſiloh; ac yn myned hei-
bio iddi o du'r dwyrain i Ianohah:
7 Ac yn myned i waered o Ianohah i Ataroth, a
Naarath; ac yn cyrraeddyd i Iericho, ac yn myned
allan i'r Iorddonen.
8 O Thappuah y mae y terfyn yn myned tua'r
dwyrain i afon Camah, a'i gyrran eithaf ſydd wrth
y môr: dymma etifeddiaeth llwyth meibion E-
phraim yn ôl eu teuluoedd.
9 A dinaſoedd nailtuedic meibion Ephraim
oedd ym myſc etifeddiaeth meibion Manaſſeh, i yr
holl ddinaſoedd a'i pentrefydd.
10 Ond ni oreſcynaſant hwy y Canaaneaid, y
rhai oedd yn trigo yn Gezer: am hynny y trigodd
y Canaaneaid ym mhlith yr Ephraimiaid hyd y
dydd hwn, ac y maent yngwaſanaethu tan dreth.

PEN. XVII.

1 *Rhandir Manaſſeh,* 8 *a'i derfynau.* 11 *Y
Canaaneaid heb eu llwyr allan.* 14 *Meibion Ioſeph
yn cael rhandir arall.*

A Yr oedd rhandir llwyth Manaſſeh (canys efe
oedd *gyntafanedic* Ioſeph) i Machir cyn-
tafanedic Manaſſeh, tad Gilead: o herwydd ei
fod efe yn rhyfelwr, yr oedd Gilead, a Baſan yn
eiddo efe.
2 * Ac yr oedd *rhandir* i'r rhan arall o feibion

Manaſſeh, yn ôl eu teuluoedd, *ſef* i feibion Abi-
ezer, ac i feibion Helec, ac i feibion Aſriel, ac i feib-
on Sichem, ac i feibion Hepher, ac i feibion Semida:
dymma feibion Manaſſeh fab Ioſeph, *ſef* y gwrſaic,
yn ôl eu teuluoedd.
3 * Ond Zalphaad fab Hepher, fab Gilead, fab
Machir, fab Manaſſeh, nid oedd iddo feibion, onid
merched: ac dymma henwau ei ferched ef, Mahlah,
a Noah, Hoglah, Malchah, a Thirſah:
4 Y rhai a ddaethant o flaen Eleazar yr offei-
riad, ac o flaen Ioſuah mab Nun, ac o flaen y ty-
wyſogion, gan ddywedyd, yr Arglwydd a orchym-
ynnodd i Moſes roddi i ni etifeddiaeth yn myſc
ein brodyr: am hynny efe a roddodd iddynt eti-
feddiaeth yn ôl gair yr Arglwydd ym myſc brodyr
eu tâd.
5 A dec rhan-dir a ſyrthiodd i Manaſſeh, heb
law gwlâd Gilead, a Baſan, y rhai *ſydd* tu hwnt i'r
Iorddonen:
6 Canys merched Manaſſeh a etifeddaſant eti-
feddiaeth ym myſc ei feibion ef: a gwlad Gilead
oedd i'r rhan arall o feibion Manaſſeh.
7 A therfyn Manaſſeh oedd o Aſer i Michme-
thah, yr hon *ſydd* gyferbyn a Sichem: a'r terfyn
oedd yn myned ar y llaw ddehau hyd i breſwylwyr
Entappuah.
8 Gwlâd Tappuah oedd eiddo Manaſſeh: ond
Tappuah *yr hon oedd* ar derfyn Manaſſeh oedd eiddo
meibion Ephraim.
9 A'r terfyn ſydd yn myned i waered i afon Ca-
nah o du ddehau'r afon; y dinaſoedd hyn eiddo E-
phraim oedd ym mhlith dinaſoedd Manaſſeh: a
therfyn Manaſſeh *ſydd* o du'r gogledd i'r afon, ei
ddiwedd oedd y môr.
10 Y ddehau *oedd* eiddo Ephraim, a'r gogledd
eiddo Manaſſeh, a'r môr oedd ei derfyn ei: a'r
Aſer yr oeddynt yn cyffinio o'r gogledd, ac Iſſa-
char o'r dwyrain.
11 Yn Iſſachar hefyd, ac yn Aſer yr oedd gan
Manaſſeh Bethſean a'i threfydd, ac Ibleam a'i thre-
fydd, a thrigolion Dor a'i threfydd, a thrigolion
Endor a'i threfydd, a threſwylwyr Thaanath
a'i threfydd, a thrigolion Megido a'i threfydd:
tair talaith.
12 Ond ni allodd meibion Manaſſeh yrru yn-
maith *drigolion* y dinaſoedd hynny; eithr mynnodd
y Canaaneaid breſwylio yn y wlâd honno.
13 Etto pan gryfhaodd meibion Iſrael, hwy a'u-
dafant y Canaaneaid tan dreth: ni yrrafant hwynt
ymaith yn llwyr.
14 A meibion Ioſeph a lefarafant wrth Ioſuah,
gan ddywedyd, pa ham y rhoddaiſt i mi yn etifeddi-
aeth vn afel, ac vn rhan, a minnau yn bobl aml, weith
i'r Arglwydd hyd yn hyn *ſy* mendithio?
15 A Ioſuah a ddywedodd wrthynt, os pobl aml
ydwyt, dos i fynu i'r coed, a thorr *gated* it yno yn
wlâd y Pherezziaid a'r cawri; od yw mynydd i
phraim yn gyfyng i ti.
16 A meibion Ioſeph a ddywedafant, ni fydd y
mynydd ddigon i nis hefyd *y mae* cerbydau haiarn
gan yr holl Canaaneaid *ſy* yn trigo yn y dyffryn-
dir, gan y rhai *ſydd* yn Bethſean, a'i threfi, a chan y
rhai *ſydd* yng nglyn Iezreel.
17 A Ioſuah a ddywedodd wrth dŷ Ioſeph, wrth
Ephraim ac wrth Manaſſeh, gan ddywedyd, pobl
aml ydwyt, a nerth mawr *ſydd* gennit, ni fydd it
yn rhan *yn vnig*.
18 Eithr bydd y mynydd eiddo ti, canys ty
coed yw, arloeſa ef; a bydd ei eithafoedd ei
ddo ti: canys ti a yrri ymmaith y Canaaneaid, er
bod cerbydau haiarn ganddynt, *ac er* bod
gryfion.

Neu, Janum.
* Pen. 14.15.
* Barn. 1.16.
* Num. 26.29.
* Gen. 46. 20. & 41. 50. & 50. 23. num. 32. 39.

PEN. XVIII.

Gosod y Tabernacl yn yn Siloh. 2 Dosparthy rhan arall o'r llu, a'i gyfrannu yn saith rau. 3 Iosua yn ceryddu wrth goelbren. 11 Rhandir a therfyn Beniamin. 21 Ei dinasoedd.

A holl gynnulleidfa meibion Israel a ymgynnullasant i Siloh, ac a osodasant yno babell y cyfarfod: a'r wlad oedd wedi ei darostwng o'i blaen hwynt.

2 A saith lwyth oedd yn aros yn mysc meibion Israel, i'r rhai ni rannasent eu hetifeddiaeth eto.

3 A Iosuah a ddywedodd wrth feibion Israel, pa hyd yr ydych yn esculuso myned i oresgyn y wlad a roddes Arglwydd Ddnw eich tadau i chwi?

4 Moeswch o honoch dry-wŷr o *bob* llwyth, fel yr anfonwyf hwynt, ac y cyfodont, ac y rhodiont y wlad, ac y dosparthont hi yn ôl eu hetifeddiaeth hwynt, ac y delont attaf *drachefn*.

5 A hwy a'i rhannant hi yn saith ran: Iuda a saif ar eu terfyn o du'r dehau, a thŷ Iuseph a safant ar eu terfyn o du'r gogledd.

6 A chwi a ddosperthwch y wlad yn saith ran, *ac* gwedi y *dosparthiadau* at tafi ymma, fel y bwriwyf goel-bren drosoch yma, o flaen yr Arglwydd ein Duw.

7 Ond ni *bydd* rhan i'r Lefiaid yn eich mysc chwi, o herwydd offeiriadaeth yr Arglwydd *fydd* eu hetifeddiaeth hwynt: Gad hefyd, a Ruben, a hanner llwyth Manasseh, a dderbyniasant eu hetifeddieth o tu hwnt i'r Iorddonen, o du'r dwyrain yn ol fel roddodd Moses gwâs yr Arglwydd iddynt.

8 A'r gwŷr a gyfodasant ac a aethant: a Iosuah a orchymynnodd i'r rhai oedd yn myned i rannu y wlad, gan ddywedyd, ewch a rhodiwch drwy'r wlad, a dosperthwch hi, a dychwelwch attafi, ac ymma y bwriaf drosoch chwi goel-bren ger bron yr Arglwydd yn Siloh.

9 A'r gwŷr a aethant ymaith, ac a gerddasant drwy'r wlad, ac a'i dosparthasant hi bob yn ddinas, yn saith rann mewn llyfr: a daethant at Iosuah i'r gwersyll yn Siloh.

10 A Iosuah a fwriodd goel-bren drostynt hwy ger bron yr Arglwydd yn Siloh: a Iesuah a rannodd yno y wlad i feibion Israel yn ôl eu rhannau.

11 A choel-bren llwyth meibion Beniamin a ddaeth i fynu yn ôl eu teuluoedd: a therfyn eu hetifeddiaeth hwynt a aeth allan rhwng meibion Iuda, a meibion Ioseph.

12 A'r terfyn oedd iddynt hwy tua'r gogledd o'r Iorddonen; y terfyn hefyd oedd yn myned i fynu gan yr ystlys Iericho du'r gogledd, ac yn myned i fynu drwy'r mynydd tua'r gorllewin, a'i gyrrau eithaf oedd yn anialwch Bethafen.

13 Y terfyn hefyd fydd yn myned oddi yno i Luz, gan ystlys Luz tua'r dehau, honno *yw* Bethel: a'r terfyn fydd yn descyn i Ataroth Adar, i'r mynydd *sydd* o du'r dwyrain i Beth-horon isaf.

14 A'r terfyn fydd yn tueddu, ac yn ymgulchu eilioch y môr tua'r dehau, o'r mynydd *fydd* ar gyfer Beth-horon tua'r dehau: a'i gyrrau eithaf *fydd* wrth Ciriath Baal, honno *yw* Ciriath Iearim, dinas meibion Iuda: dymma du y gorllewin.

15 A thu y dehau *fydd* o gwrr Ciriath Iearim: a'r terfyn fydd yn myned tua'r gorllewin, ac yn cyrhaeddyd ffynnon dyfroedd Nephtoah.

16 Y terfyn hefyd fydd yn descyn tua chwrr y mynydd *sydd* ar gyfer glyn mab Hinnom, yr hwn *sydd* yn mysc yn y cwm tua'r gogledd: ac yn mae efe yn descyn i ddyffryn Hinnom gan ystlys y Iebusiaid tua'r dehau, ac yn dyfod i wared i †ffynnon Rogel.

17 Ac y mae yn tueddu o'r gogled, ac yn myned i Ensemes, ac yn cyrhaeddyd tua Geliloth, yr hon *sydd* gyferbyn a rhiw Adummim, ac yn descyn *at* *saen Bohan mab Ruben.

18 Ac y mae efe yn myned ar hyd yr ystlys ar gyfer Arabah tua'r gogledd, ac yn descyn i Arabah.

19 Y terfyn hefyd fydd yn myned rhacddo i ystlys Beth-hoglah tua'r gogledd: a chwr eithaf y terfyn oedd † wrth lan y môr heli tua'r gogledd, hyd gwrr yr Iorddonen tua'r dehau: dymma derfyn y dehau.

20 Yr Iorddonen hefyd fydd derfyn iddo o ystlys y dwyrain: dymma etifeddiaeth meibion Beniamin drwy eu terfynau o amgylch, yn ôl eu teuluoedd.

21 A dinasoedd llwyth meibion Beniamin yn ôl eu teuluoedd oedd Iericho, a Beth-hoglah, a glynn Ceziz,

22 A Beth-Arabah, a Semaraim, a Beth-el,

23 Ac Afim, a Pharah, ac Ophrah,

24 A Chephar Haammonai, ac Ophni, a Gaba: deuddec o ddinasoedd a'i pentrefydd.

25 Gibeon, a Ramah, a Beeroth,

26 A Mispeh, a Chephirah, a Mosah,

27 A Recom, ac Irpeel, a Tharalah,

28 A Zela, Eleph, a Iebusi (honno *yw* Ierusalem) Gibeah *a* Chiriath, pedair ar ddeg o ddinasoedd, a'i pentrefydd: dymma etifeddiaeth meibion Beniamin yn ôl eu teuluoedd.

PEN. XIX.

Rhandir Simeon, 10 Zabulon, 17 Issachar, 24 Aser, 32 Nephtali, 40 Dan, 49 Plant Israel yn rhoddi etifeddiaeth i Iosuah.

A'R ail coel-bren a aeth allan i Simeon, drosllwyth meibion Simeon, yn ôl eu teuluoedd: a'i hetifeddiaeth hwynt oedd o fewn etifeddiaeth meibion Iuda.

2 Ac yr oedd gandeynt hwy yn eu hetifeddiaeth, Beersheba, a Seba, a Moladah,

3 A Hasar-sual, a Balah, ac Asem,

4 Ac Eltolad, a Bethul, a Hormah,

5 Ziclag, a Beth-marcaboth, a Hasarsusah,

6 A Beth-lebaoth, a Saruhen: tair dinas ar ddeg a'i pentrefydd.

7 Ain, Rimmon, ac Ether, ac Asan: pedair o ddinasoedd a'i pentrefydd.

8 A'r holl bentrefydd y rhai *oedd* o amgylch y dinasoedd hyn, hyd Baalath-beer, Ramath o'r dehau: dymma etifeddiaeth llwyth meibion Simeon, yn ôl eu teuluoedd.

9 O ran-dir meibion Iuda yr *oedd* etifeddiaeth meibion Simeon: canys rhan meibion Iuda oedd ormod iddynt: am hynny meibion Simeon a gawsant eu hetifeddiaeth o fewn eu hetifeddiaeth hwynt.

10 A'r trydydd coel-bren a ddaeth i fynu dros feibion Zabulon, yn ôl eu teuluoedd: a therfyn eu hetifeddiaeth hwynt oedd hyd Sarid.

11 A'i terfyn hwynt sydd yn myned i fynu tua'r môr, a Maralah, ac yn cyrhaeddyd i Dabaseth: ac yn cyrheuddyd i'r afon *sydd* ar gyfer Iocneam.

12 Ac yn troi o Sarid o du'r dwyrain tua chyfodiad haul hyd derfyn Cisloth Tabor: ac yn myned i Daberath, ac yn escyn i Iaphia.

13 Ac yn myned oddi yno ym mlaen tua'r dwyrain i Gittah Hepher, i Itcah Cazin, ac yn myned allan i Rimmon i Methoar i Neah.

14 A'r terfyn sydd yn amgylchu o du'r dwyrain i Hanathon, a'i ddiweddiad ynglyn Iiphtahel.

15 Cattath

15 Cattath heſyd 'a Nahalal, a Simron, ac Idalah, a Bethlehem: deudeg o ddinaſoedd, a'i pentrefydd.

16 Dymma etifeddiaeth meibion Zabulon, yn ôl eu teuluoedd; y dinaſoedd ynnu, a'i pentrefydd.

17 Y pedwerydd coel-bren a ddaeth allan dros Iſachar; dros feibion Iſachar yn ôl eu teuluoedd.

18 A'i terfyn hwynt oedd tu ag Izreel, a Chesuloth, a Shunem,

19 A Haphraim, a Shion, ac Anaharath,

20 A Rabbith, a Chiſion, ac Abez,

21 A Remeth, ac Engannim, ac Enhadah, a Beth-pazzez.

22 A'r terfyn ſydd yn cyrhaeddyd i Tabor, a Shahazimah, a Bethſemes, a'i cyrrau eithaf hwynt yw 'r Iorddonen: vn dinas ar bymthec a'i pentrefydd.

23 Dymma etifeddiaeth llwyth meibion Iſſachar yn ôl eu teuluoedd: y dinaſoedd, a'i pentrefydd.

24 A'r pummed coel-bren a ddaeth allan dros lwyth meibion Aſer, yn ôl eu teuluoedd.

25 A'i terfyn hwynt oedd, Helcath, a Hali, a Beten, ac Achſhaph,

26 Ac Alammelec, ac Amad, a Miſal; ac yn cyrheuddyd i Carmel tua 'r gorllewin, ac i Sihor Libnah,

27 Ac yn troi tua chyfodiad haul i Beth-dagon, ac yn cyrhaeddyd i Zabulon, ac i ddyffryn Iphthahel tua 'r gogledd i Beth Emec, ac i Neiel, ac yn myned ar y llaw aſſwy i Chabul,

28 A Hebron, a Rhehob, a Hammon, a Chanah; hyd Sidon fawr:

29 A'r terfyn ſydd yn troi i Ramah, ac hyd ‖ Yyrus. ‖ Zor y ddinas gadarn: a'r terfyn ſydd yn troi i Hoſah, a'i gyrrau eithaf ſydd wrth y môr o randir Achzib.

30 Vmma heſyd, ac Aphec, a Rehob: dwy ddinas ar hugain a'i pentrefydd.

31 Dymma etifeddiaeth llwyth meibion Aſer yn ol eu teuluoedd: y dinaſoedd hyn a'i pentrefydd.

32 Y chweched coel-bren a ddaeth allan i feibion Nephtali: dros feibion Nephtali yn ôl eu teuluoedd.

33 A'i terfyn hwy oedd o Heleph, o Alon i Zaanannim, ac Adami, Neceb, a Jabneel hyd Lacum: a'i gyrrau eithaf oedd *wrth* yr Iorddonen.

34 A'r terfyn ſydd yn troi tua 'r gorllewin i Aznoth Tabor, ac yn myned oddi yno i Huccoc; ac yn cyrhaeddyd i Zabulon o du 'r dehau, *ac* yn cyrhaeddyd i Aſer o du 'r gorllewin, ac i Iuda a'r Iorddonen tua chyfodiad haul.

35 A'r dinaſoedd caeroc, Zidim, Zer, a Hammath, Raccath, a Chinereth,

36 Ac Adamah, a Ramah, a Haſor,

37 A Chedes, ac Edrai, ac Enhaſor,

38 Ac Iron, a Migdal-el, Horem, a Bethanah, a Bethſemes: pedair dinas ar bymthec a'i pentrefydd.

39 Dymma etifeddiaeth llwyth meibion Nephtali yn ôl eu teuluoedd: y dinaſoedd a'i pentrefydd.

40 Y ſeithfed coel-bren a ddaeth allan dros lwyth meibion Dan, yn ôl eu teuluoedd.

41 A therfyn eu hetifeddiaeth hwynt, oedd Serah, ac Eſtaol, ac Ir Semes,

42 A Saalabbin, ac Aialon, ac Ithlah,

43 Ac Elon, a Themnatha, ac Ecron,

44 Ac Elteceh, a Gibbethon, a Baalah,

45 A Iehud, a Beneberac, a Gath-rimmon,

‖ Ioppa. Act. 9. 36. 46 A Meiarcon, a Racçon, gyd â'r terfyn ar ‖ Ioppe.

47 A therfyn meibion Dan a aeth yn rhy ſychion iddynt: am hynny meibion Dan a aethant i fyny i ymladd yn erbyn Leſem, a chan a'i hennillaſant hi, a thrigaſant ynddi, a galwaſant Leſem * yn Dan, yn ôl henw Dan eu tad. * Deut. 1. 24.

48 Dymma etifeddiaeth llwyth meibion Dan yn ôl eu teuluoedd, y dinaſoedd hyn a'i pentrefydd.

49 Pan orphennaſant rannu y wlad yn etifeddiaethau yn ôl ei therfynau, meibion Iſrael a roddaſant etifeddiaeth i Joſuah fab Nun yn eu mysc.

50 Wrth orchymyn yr Arglwydd y rhoddaſant iddo ef y ddinas a ofynnodd efe, ſef * Timnath Serah ym mynydd Ephraim: ac efe a adeiladodd y ddinas, a chan a drigodd ynddi. * Jos. 19. 50.

51 * Dymma yr etifeddiaethau a roddodd Eleazar yr offeiriad, a Joſuah mab Nun, a phennau tadau llwythau meibion Iſrael, yn etifeddiaeth, wrth gorel-bren yn Siloh, o flaen yr Arglwydd *wrth* ddrws pabell y cyfarfod: felly y gorphennaſant rannu 'r wlad. * Num. 34. 17.

PEN. XX.

1 Duw yn gorchymmyn, 7 a phlant Iſrael yn ordeinio y chwe dinas noddfa.

ALlefarodd yr Arglwydd wrth Joſuah, gan ddywedyd,

2 Llefara wrth feibion Iſrael, gan ddywedyd; * moeſwch i chwi ddinaſoedd nodded, *am* y rhai y llefarais wrthych, drwy law Moſes. * Exod. 21. 13. Num. 35. 11. Deut. 19. 2.

3 Fel y ffo yno y llofrudd a laddo neb mewn amryfuſedd *neu* mewn anwybod: a byddant i chwi yn noddfa rhac dialudd y gwaed.

4 A phan ffo efe i vn o'r dinaſoedd hynny, a ſefyll *wrth* ddrws porth y ddinas, a mynegi ei achoſon lle y clywo henuriaid y ddinas honno; cymmerant ef attynt i'r ddynas, a rhoddant lê iddo, fel y trigo gyd â hwynt.

5 Ac os dialudd y gwaed a erlid ar ei ôl ef, na roddant y lleiddiad yn ei law ef: canys mewn anwybod y tarawodd efe ei gymmydog, ac nid oedd gâs ganddo ef o'r blaen.

6 Ac efe a drig yn y ddinas honno, nes iddo ſefyll o flaen y gynnulleidfa i farn tuac * nes marw yr arch-offeiriad ſyddo yn y dyddiau hynny: yna dychwel ed y llofrudd, a dened iw ddinas ac iw dŷ ei hun, ſef y ddinas yr hon y ffoeſei efe o honi. * Num. 35. 25.

7 Am hyny y cyſſegraſant Cedes yn Galilee, ym mynydd Nephtali, a Sichem ym mynydd Ephraim; a chaer Arba (hon *yw* Hebron) ym mynydd Iuda.

8 Ac o'r tu hwnt i'r Iorddonen, o du'r dwyrain i Iericho y rhoddaſant * Beſer (yn yr anialwch ar y gwaſtadedd) o lwyth Ruben; a Ramoth yn Gilead o lwyth Gad, a Golan yn Baſan o lwyth Manaſſeh. * Deut. 4. 43. Jeſus. 21. 36.

9 Yr hai hyn oedd ddinaſoedd goſodedig i holl feibion Iſrael, ac i'r dieithr a ymdeithiei yn eu mysc hwynt, fel y ffoai pawb iddynt a'r a laddei neb mewn amryfuſedd; ac na byddei marw drwy law dialudd y gwaed, nes iddo ſefyll o flaen y gynnulleidfa.

PEN. XXI.

1 Rhoddi wyth ddinas a deugain i'r Leſiaid wrth gorlbren, allan o'r llwythau eraill. 43 Duw yn rhoddi y wlad, a llonyddwch i'r Iſraeliaid, yn ol ei addewid.

YNa pennau tadau y Leſiaid a neſſaſant at Eleazar yr offeiriad, ac at Joſuah fab Nun, ac at bennau tadau llwythau meibion Iſrael,

2 Ac a lefaraſant wrthynt yn Siloh o fewn gwlad Canaan, gan ddywedyd, yr Arglwydd a orch-

Archymynnodd drwy law Moſes, roddi i ni ddinaſoedd i drigo a'i meuſydd pentrefol i'n hanifeiliaid.

3 A meibion Iſrael a roddaſant i'r Leiiaid o'i hetifeddiaeth wrth orchymyn yr Arglwydd, y dinaſoedd hyn a'i meuſydd pentrefol.

4 A daeth y coel-bren allan dros deulnoedd y Cohathiaid: ac yr oedd i feibion Aaron yr offeiriad, *y rhai oedd* o'r Leiiaid, allan o lwyth Iuda, ac o lwyth Simeon, ac o lwyth Beniamin, dair dinas ar ddec, wrth goel-bren.

5 Ac i'r rhan arall o feibion Cohath *yr oedd* o deulnoedd llwyth Ephraim, ac o lwyth Dan, ac o hanner llwyth Manaſſeh ddec dinas wrth goel-bren.

6 Ac i feibion Gerſon *yr oedd* o deulnoedd llwyth Iſſachar, ac o lwyth Aſer, ac o lwyth Nephtali, ac o hanner llwyth Manaſſeh yn Baſan, dair dinas ar ddec wrth goel-bren.

7 I feibion Merari wrth eu teulnoedd, *yr oedd* o lwyth Ruben, ac o lwyth Gad, ac o lwyth Zabulon, ddeuddec o ddinaſoedd.

8 A meibion Iſrael a roddaſant i'r Leiiaid y dinaſoedd hyn, a'i meuſydd pentrefol: (fel y gorchymynaſei 'r Arglwydd drwy law Moſes) wrth goel-bren.

9 A hwy a roddaſant o lwyth meibion Iuda, ac o lwyth meibion Simeon, y dinaſoedd hyn a enwir erbyn *eu* henwau,

10 Fel y byddent i feibion Aaron o deulnoedd y Cohathiaid, o feibion Leſi: canys iddynt hwy 'r oedd coel-bren cyntaf.

11 A rhoddaſant iddynt gaer Arbah tâd Anac (honno *yw* Hebron) yn mynydd-dir Iuda, a'i meuſydd pentrefol oddi amgylch.

12 Ond maes y ddinas a'i phentrefydd, a roddaſant i Caleb fab Iephunneh, yn etifeddiaeth iddo ef.

13 Ac i feibion Aaron yr offeiriad y rhoddaſant Hebron a'i meuſydd pentrefol, yn ddinas noddfa i'r lleſrudd, a Libnah a'i meuſydd pentrefol.

14 A Iattir, a'i meuſydd pentrefol, ac Eſtemoah, a'i meuſydd pentrefol.

15 A Holon, a'i meuſydd pentrefol, a Debir a'i meuſydd pentrefol,

16 Ac Ain, a'i meuſydd pentrefol, a Intta a'i meuſydd pentrefol, a Bethſemes, a'i meuſydd pentrefol; naw dinas o'r ddau lwyth hynny.

17 Ac o lwyth Beniamin, Gibeon a'i meuſydd pentrefol; a Geba a'i meuſydd pentrefol.

18 Anathoth a'i meuſydd pentrefol, ac Almon a'i meuſydd pentrefol: pedair dinas.

19 Holl ddinaſoedd meibion Aaron yr offeiriaid, pedair dinas ar ddec, a'i meuſydd pentrefol.

20 A chan deulnoedd meibion Cohath y Leiiaid, y rhan arall o feibion Cohath, yr oedd dinaſoedd eu coel-bren o lwyth Ephraim.

21 A hwy a roddaſant iddynt yn ddinas noddfa y lleiddiad, Sichem, a'i meuſydd pentrefol, yn mynydd Ephraim: a Gezer a'i meuſydd pentrefol,

22 A Chibſaim a'i meuſydd pentrefol, a Beth-Horon a'i meuſydd pentrefol: pedair o ddinaſoedd.

23 Ac o lwyth Dan, Elteceh a'i meuſydd pentrefol, Gibethon a'i meuſydd pentrefol,

24 Aialon a'i meuſydd pentrefol, Gath-Rimmon a'i meuſydd pentrefol: pedair o ddinaſoedd.

25 Ac o hanner llwyth Manaſſeh, Tanach a'i meuſydd pentrefol, a Gath-Rimmon a'i meuſydd pentrefol: dwy ddinas.

26 Yr holl ddinaſoedd *y rhai oedd* eiddo y rhan arall o deulnoedd meibion Cohath *oedd* ddec, a'i meuſydd pentrefol.

27 Ac i feibion Gerſon o deulnoedd y Leiiaid *y rhoddaſid* o hanner *arall* llwyth Manaſſeh, yn ddinas nodded y lloſrudd, Golan yn Baſan a'i meuſydd pentrefol, a Beeſterah a'i meuſydd pentrefol: dwy ddinas.

28 Ac o lwyth Iſſachar, Ciſon a'i meuſydd pentrefol, Daberah a'i meuſydd pentrefol,

29 Iarmuth a'i meuſydd pentrefol, Engannim a'i meuſydd pentrefol: pedair dinas.

30 Ac o lwyth Aſer, Miſal a'i meuſydd pentrefol, Abdon a'i meuſydd pentrefol,

31 Helcah a'i meuſydd pentrefol, a Rehob a'i meuſydd pentrefol: pedair dinas.

32 Ac o lwyth Nephtali yn ddinas nodded y lleiddiad, Cedes yn Galile a'i meuſydd pentrefol, a Hammoth dor a'i meuſydd pentrefol, a Chartan a'i meuſydd pentrefol: tair dinas.

33 Holl ddinaſoedd y Gerſoniaid, yn ol eu teulnoedd *oedd* dair dinas ar ddec, a'i meuſydd pentrefol.

34 Ac i deulnoedd meibion Merari, y rhan arall o'r Leiiaid, *y rhoddaſid* o lwyth Zabulon Iocneam a'i meuſydd pentrefol, a Chartah a'i meuſydd pentrefol,

35 Dimnah a'i meuſydd pentrefol, Nahalal a'i meuſydd pentrefol: pedair dinas.

36 Ac o lwyth Ruben, Beſer a'i meuſydd pentrefol, a Iahaza a'i meuſydd pentrefol,

37 Cedemoth a'i meuſydd pentrefol, Mephaath a'i meuſydd pentrefol: pedair dinas.

38 Ac o lwyth Gad yn ddinas noddfa y lloſrudd, Ramoth yn Gilead a'i meuſydd pentrefol, a Mahanaim, a'i meuſydd pentrefol,

39 Heſbon a'i meuſydd pentrefol, Iazer a'i meuſydd pentrefol: pedair dinas o gwbl.

40 Holl ddinaſoedd meibion Merari, yn ôl eu teulnoedd (*ſef* y rhan arall o deulnoedd y Leiiaid,) oedd wrth eu coel-bren ddeuddeng-nhinas.

41 Holl ddinaſoedd y Leiiaid ym meddiant meibion Iſrael *oedd* wyth dinas a deugain, a'i meuſydd pentrefol.

42 Y dinaſoedd hyn oedd bob yn a'i meuſydd pentrefol o'i hamgylch: felly *y oedd* yr holl ddinaſoedd hyn.

43 A'r Arglwydd a roddodd i Iſrael yr holl wlâd a dyngodd eſe ar *ei* rhoddi, wrth eu tadau hwynt: a hwy a'i meddiannaſant hi, ac a wladychaſant yndi.

44 Yr Arglwydd heſyd a roddodd lonyddwch iddynt hwy o amgylch, yn ôl yr hyn oll a dyngaſei eſe wrth eu tadau hwynt; ac ni ſaſodd neb yn eu hwyneb hwynt o'r holl elynion; ei holl elynion a roddodd yr Arglwydd yn eu dwylo hwynt.

45 Ni phallodd dim o'r holl bethau da a leſarasei 'r Arglwydd wrth dŷ Iſrael: daeth'y cwbl i ben.

Ioſua. 23. 14.

PEN. XXII.

1 *Anſon y ddau lwyth a hanner adref, a'i bendithio.* 9 *Hwythau yn adeiladu Allor y dyſtiolaeth ar y fforde.* 11 *Yr Iſraeliaid yn ſmaddlon iddi.* 21 *Hwythau yn eu boddloni hwynt yn beleidh.*

YNa Ioſuah a alwodd y Rubeniaid, a'r Gadiaid, a hanner llwyth Manaſſeh,

2 Ac a ddywedodd wrthynt, chwi a gadwaſoch yr hyn oll a orchymynnodd Moſes gwâs yr Arglwydd i chwi; ac a wrandawſoch ar fy llais yn yr hyn oll a orchymynnais i chwi.

3 Ni adawſoch eich brodyr er ys llawer o ddyddiau bellach, hyd y dydd hwn; ond cadwaſoch reol gorchymyn yr Arglwydd eich Duw.

4 Ac yn awr yr Arglwydd eich Duw a roddes eſmwythdra i'ch brodyr, fel y lleſarodd wrthynt: yn awr gan hynny trowch, a chwch chagoch i'ch

pebyll

* Num. 32.33. Ios. 13.8. pebyll i wlâd eich meddiant, yr hon a * roddodd Moses gwâs yr Arglwydd i chwi, o'r tu hwnt i'r Iorddonen.

* Deut. 10.12. 5 Yn vnic ceilwch yn ddyfol ar vnenthur y gorchymyn, a'r gyfraith a orchymynodd Moses gwâs yr Arglwydd i chwi, *sef* * caru'r Arglwydd eich Duw, a rhodio yn ei holl ffyrdd ef, a chadw ei orchymynion ef, a glynu wrtho ef, a'i wasanaethu ef â'ch holl galon, ac â'ch holl enaid.

6 A Iosuah a'i bendithiodd hwynt, ac a'i gollyngodd ymmaith: a hwy a aethant iw pebyll.

7 Ac i hanner llwyth Manasseh y rheddasei Moses *etifeddiaeth* yn Basan, ac i'r hanner *arall* y rhoddodd Iosuah, gyd a'i brodyr, tu ymma'r Iorddonen, tua'r gorllewin; hefyd pan ollyngodd Iosuah hwynt iw pebyll, yna efe a'i bendithiodd hwynt.

8 Ac efe a lefarodd wrthynt, gan ddywedyd, dychwelwch â chyfoeth mawr i'ch pebyll, ag anifeiliaid lawer iawn, ag arian, ac ag aur, â phrês hefyd, ac â baiarn, ac â gwisgoedd lawer iawn: rhennwch a'ch brodyr ysprhaith eich gelynion.

9 A meibion Ruben, a meibion Gad, a hanner llwyth Manasseh a ddychwelasant, ac a aethant ymmaith oddi wrth feibion Israel o Siloh, yr hon *sydd* yngwlâd Canaan, i fyned i wlâd Gilead, i wlâd eu meddiant hwy, yr hon a feddiannasant wrth orchymyn yr Arglwydd drwy law Moses.

10 A phan ddaethant i gyffiniau'r Iorddonen, y rhai *sydd* yngwlâd Canaan, meibion Ruben, a meibion Gad, a hanner llwyth Manasseh, a adeiladasant yno allor, wrth yr Iorddonen, allor fawr mewn golwg.

11 A chlybu meibion Israel ddywedyd, wele, meibion Ruben, a meibion Gad, a hanner llwyth Manasseh, a adeiladasant allor ar gyfer gwlâd Canaan, wrth derfynau'r Iorddonen, ‖ gan ymlys meibion Israel:

‖ *Wrth rydle.*

12 A phan glybu meibion Israel *hyny*, yna holl gynnulleidfa meibion Israel a ymgynnullasant i Siloh, i ddyfod i fynu yn eu herbyn hwynt i ryfel.

13 A meibion Israel a anfonasant at feibion Ruben, ac at feibion Gad, ac at hanner llwyth Manasseh, i wlâd Gilead, Phinees mab Eleazar yr offeiriad,

14 A deg o dywysogion gyd ag ef, yn tywysog o bob ty pennaf drwy holl lwythau Israel: a phobyn pedd ben yn nhy eu tadau, ym myse miloedd Israel.

15 A hwy a ddaethant at feibion Ruben, ac at feibion Gad, ac at hanner llwyth Manasseh, i wlâd Gilead, ac a ymddiddanasant â hwynt, gan ddywedyd,

16 Fel hyn y dywed holl gynnulleidfa'r Arglwydd, pa gamwedd *yw* hwn a wnaethoch yn erbyn Duw Israel, gan ddychwelyd heddyw oddi ar ôl yr Arglwydd: pan adeiladasoch i chwi allor, i wrthryfela heddyw yn erbyn yr Arglwydd?

* Num. 25.4. 17 Ai bychan genym ni, * anwiredd Peor, yr hwn nid ymlanhasom oddi wrtho etto, hyd y dydd hwn; (er bod pla ym myse cynnulleidfa yr Arglwydd.)

18 Ond bod i chwi droi ymaith heddyw oddi ar ôl yr Arglwydd? ac am i chwi wrthryfela heddyw yn erbyn yr Arglwydd, efe a lidia y forn yn erbyn holl gynnulleidfa Israel.

19 Ac od yw gwlâd eich meddiant chwi yn halog, dewch drosodd i wlad meddiant yr Arglwydd, yr hon y mae tabernacl yr Arglwydd yn aros ynddi, a chymmerwch feddiant yn ein mysc ni: ond na wrthryfelwch yn erbyn yr Arglwydd, ac na chilymwch yn herbyn ninnau, drwy adeiladu o honoch i chwi eich hun allor, heb law allor yr Arglwydd ein Duw.

20 Oni wnaeth * Achan mab Zerah gamwedd o herwydd y diofryd-beth, ſef y bu digofaint yn erbyn holl gynnulleidfa Israel? ac efe *oedd* vn gŵr, *ac* nid efe *yn vnic* a fu farw am ei anwiredd. * Ios. 7.24.

21 Yna meibion Ruben, a meibion Gad, a hanner llwyth Manasseh a attebasant, ac a lefarasant wrth bennaethiaid miloedd Israel.

22 Arglwydd Ddiuw y duwiau, Arglwydd Ddiuw y duwiau, efe ſydd yn gwybod, ac Israel yntef a gaiff wybod; os mewn gwrthryfel, neu mewn camwedd yn erbyn yr Arglwydd *y bu hyn*, na wareder ni y dydd hwn.

23 Os adeiladasom i ni allor i droi oddi ar ôl yr Arglwydd neu os offrymmasom arni boeth offrwm, neu ſwyd offrwm; neu os aberthasom arni ebyrth hedd, yr Arglwydd ei hun a'i gofynno.

24 Ac onid rhac ofn y peth *ymma* y gwnaethom hyn, gan ddywedyd, † yn ol hyn eich meibion chwi a adroddant wrth ein meibion ninnau, *y fom* gan ddywedyd, beth *ſydd* i chwi *a wnloch* ag Arglwydd Ddiuw Israel? † Heb.

25 Canys yr Arglwydd a roddodd yr Iorddonen hon yn derfyn rhyngom ni a chwi, meibion Ruben a meibion Gad, nid *oes* i chwi ran yn yr Arglwydd: felly a gwnai eich meibion chwi i meibion ni beidio ag ofni'r Arglwydd.

26 Am hynny y dywedasom, gan adaladu gwnawn yn awr i ni allor; nid i boeth offrwm, nac i aberth,

27 Eithr i fod * yn dyſt rhyngom ni a chwi, a rhwng ein hiliogaeth ni ar ein hôl, i gael *honom* wasanaethu gwasanaeth yr Arglwydd ger ei fron ef, â'n poeth offrymmau ac â'n hebyrth, ac â'n hoffrymmau hedd: fel na ddywedo eich meibion chwi yn ol hyn wrth ein meibion ni, nid *oes* i chwi ran yn yr Arglwydd. * Gen. 31.48. vers. 34.

28 Am hynny y dywedasom, pan ddywedont hwy *felly* wrthym ni, neu wrth ein heppil yn ol hyn, yna y dywedwn ninnau, gwelwch lun allor yr Arglwydd, yr hon a wnaeth ein tadau ni, nid i boeth offrwm, nac i aberth, ond i fod yn dyſt rhyngom ni a chwi.

29 Na atto Duw i ni wrthryfela yn erbyn yr Arglwydd, a dychwelyd heddyw oddi ar ôl yr Arglwydd, gan adaladu allor i boeth offrwm, i ſwyd offrwm, neu i aberth, heb law allor yr Arglwydd ein Duw yr hon *ſydd* ger bron ei dabernacl ef.

30 A phan glybu Phinees yr offeiriad, a thywysogion y gynnulleidfa, a phennaethiaid miloedd Israel, y rhai *oedd* gyd ag ef, y geirian a lefarasei meibion Ruben, a meibion Gad, a meibion Manasseh, da *oedd y peth* yn eu golwg hwynt.

31 A Phinees mab Eleazar yr offeiriad a ddywedodd wrth feibion Ruben, ac wrth feibion Gad, ac wrth feibion Manasseh, heddyw y gwyboom fod yr Arglwydd yn ein plith, o herwydd na wnaethoch y camwedd hwn yn erbyn yr Arglwydd: † yn awr gwaredasoch feibion Israel o law'r Arglwydd. † Heb. yna.

32 Am hynny y ddychwelodd Phinees mab Eleazar yr offeiriad, a'r tywysogion, oddi wrth feibion Ruben, ac oddi wrth feibion Gad o wlâd Gilead, i wlâd Canaan at feibion Israel, ac a ddygasant trachefn air iddynt.

33 A da oedd y peth yngolwg meibion Israel, a meibion Israel a fendithiasant Dduw, ac ni foniasant am fyned i fynu yn eu herbyn hwynt i ryfel, i ddifetha y wlâd yr oedd meibion Ruben, a meibion Gad yn preſwylio ynddi.

34 A meibion Ruben, a meibion Gad a alwasant yr allor ‖ Ed: canys tyſt *ſydd* hi rhyngom ni, mai'r Arglwydd *ſydd* Ddiuw. ‖ Heb. Hu.

PEN. XXIII.

1 Iosuah yn cynnull y llwythau yn Sichem, 2 hiſtori ferr o fendithion Duw er amſer Terah. 14 Mae eſe yn adnewyddu cyfammod y tyngedfen hwy a Duw. 26 Carreg yn dyſt o'r cyfammod. 29 Oedran Iosuah, ei farwolaeth, a'i gladdedigaeth. 32 Cladd eſgirn Joſeph. 33 Marwolaeth Eleazer.

A Darfu yn ôl dyddiau lawer wedi i'r Arglwydd roddi Hoſtyddiwch i Iſrael ganei holl elynion o amgylch, i Iosuah heneiddio a myned mewn dyddiau.

2 A Iosuah a alwodd am holl Iſrael, am eu henuriaid, ac am eu pennaethiaid, ac am eu barnwyr, ac am eu ſwyddogion, ac a ddywedodd wrthynt, myfi a heneiddiais ac a euthum yn oedrannus,

3 Chwithau hefyd a welſoch yr hyn oll a wnaeth yr Arglwydd eich Duw i'r holl genhedloedd hyn er eich mwyn chwi: * canys yr Arglwydd eich Duw yw yr hwn a ymladdodd droſoch.

4 Gwelwch, rhennais i chwi y cenhedloedd hyn a adawyd i'n etifeddiaeth i'ch llwythau chwi, o'r Iorddonen, a'r holl genhedloedd y rhai a dorrais i ymmaith hyd y môr mawr tua t'r gorllewin.

5 A'r Arglwydd eich Duw a'i hymlid hwynt o'ch blaen chwi, ac a'i gyr hwynt ymaith allan o'ch golwg chwi: a chwi a feddienniwch eu gwlad hwynt, megis y dywedodd yr Arglwydd eich Duw wrthych.

6 Am hynny ymwrolwch yn law, i gadw ac i wneuthur y cwbl ſydd ſerſennedig yn llyfr cyfraith Moſes, * fel na chllioch oddi wrthynt tua'r llaw ddeheu, na thua'r llaw aſwy.

7 Ac na chyd-ymgyfeillioch a'r cenhedloedd ymma, y rhai a adawyd gyd â chwi; ac na * chofioch enw eu duwiau hwynt, ac na thyngoch *llŷfnu* i, na waſanaethoch hwynt y chwaith, ac nac ymgrymmoch iddynt:

8 ‖ Onid glynu wrth yr Arglwydd eich Duw, fel y gwnethoch hyd y dydd hwn.

9 ‖ Canys yr Arglwydd a yrrodd allan o'ch blaen chwi genhedloedd mawrion, a nerthol: ac am dawoch chwi, ni ſaſodd neb yn eich wyneb chwi hyd y dydd hwn.

10 * Yn gŵr o honoch a erlid fil, canys yr Arglwydd eich Duw yw'r hwn ſydd yn ymladd droſoch, fel y llefarodd wrthych.

11 Ymgedwch gan hynny yn ddyſal ar eich eneidiau, ar i chwi garu'r Arglwydd eich Duw.

12 Canys os gan ddychwelyd y dychwelwch, ac y mynwch wrth weddill y cenhedloedd ymma, ſef rai a adawyd gyd â chwi; os ymgyfathrachwch â hwynt, ac ef ewch i mewn attynt hwy, a hwythau attoch chwithau,

13 Gan wybod gwybyddwch na yrr yr Arglwydd eich Duw y cenhedloedd hyn mwyach allan o'ch blaen chwi: * onid byddant i chwi yn fagl, ac yn dramgwydd, ac yn ſtrewyll yn eich ystlysau, ac yn ddreinen yn eich llygaid, nes eich diſa chwi allan o'r wlad dda yma, y rhoi a roddodd yr Arglwydd eich Duw i chwi.

14 Ac wele fi yn myned heddyw i ffordd yr holl ddaear, a chwi a wyddoch yn eich holl galonnau, ac yn eich holl eneidiau, na * phalliodd dim o'r holl bethau daionus, a lefarodd yr Arglwydd eich Duw am danoch chwi; hwy a ddaethant oll i chwi, ac ni phalliodd dim o honynt.

15 Ac fel y daeth i chwi bob peth daionus a addawodd yr Arglwydd eich Duw wrthych, felly y dwg yr Arglwydd arnoch chwi bob peth drygionus, nes eich diſa chwi allan o'r wlad dda ymma, a roddodd yr Arglwydd eich Duw i chwi:

16 Pan drofferddoch gyfammod yr Arglwydd eich Duw a orchymynnodd eſe i chwi, a myned a gwaſanaethu duwiau dieithr, y ac ymgrymmu iddynt; yna y llidia digofaint yr Arglwydd yn eich erbyn chwi, ac y cyſergollir chwi yn ebrwydd, o'r wlad dda ymma a roddodd eſe i chwi.

PEN. XXIIII.

1 Iosuah yn cynnull y llwythau yn Sichem. 2 Hiſtori ferr o fendithion Duw er amſer Terah. 14 Mae eſe yn adnewyddu cyfammod y tyngedfen hwy a Duw. 26 Carreg yn dyſt o'r cyfammod. 29 Oedran Iosuah, ei farwolaeth, a'i gladdedigaeth. 32 Cladd eſgirn Joſeph. 33 Marwolaeth Eleazer.

A Iosuah a gynnullodd holl lwythau Iſrael i Sichem, ac a alwodd am henuriaid Iſrael, ac am eu pennaethiaid, ac am eu barnwyr, ac am eu ſwyddogion, a hwy a ſafaſant ger bron Duw.

2 A dywedodd Iosuah wrth yr holl bobl, fel hyn y dywed Arglwydd Duw Iſrael, tu hwnt ir afon * y trigodd eich tadau chwi gynt, *ſef* Terah tad Abraham, a thad Nachor: a hwy a waſanaethaſant ddwyiau dieithr.

3 Ac mi a gymmerais eich tâd Abraham ymaith o'r tu hwnt i'r afon, ac a'i harweiniais ef drwy holl wlâd Canaan, ac a amlheais hefyd ei hâd ef, ac a * roddais iddo Iſaac.

4 * Ac i Iſaac y rhoddais Iacob, ac Eſau: ac * i Eſau y rhoddais fynydd Seir iw etifeddu; * ond Iacob a'i feibion a aethant i wared i'r Aipht.

5 Ac mi * a anfonais Moſes ac Aaron, ac a darawais yr Aiphtiaid, yn ol yr hyn a wneuthum yn eu myſc; ac wedi hynny y dugum chwi allan.

6 * Ac a ddugum eich tadau chwi allan o'r Aipht: a chwi a ddaethoch at y môr, a'r Aiphtiaid a erlidiodd ar ôl eich tadau â cherbydau, ac â gwŷſmeirch, hyd y * môr côch.

7 A phan waeddaſant at yr Arglwydd, eſe a oſododd dywyllwch rhyngoch chwi a'r Aiphtiaid, ac a ddûg y môr arnynt hwy, ac a'i gorchguddiodd, eich llygaid chwi a welſant yr hyn a wneuthum yn yr Aipht: a trigaſoch hefyd yn yr anialwch ddyddiau lawer.

8 Ac mi a'ch dygais i wlâd yr Amoriaid, y rhai oedd yn trigo o'r tu hwnt i'r Iorddonen, * a hwy a ymladdaſant i'ch erbyn: ac mi a'i rhoddais hwynt yn eich llaw chwi, fel y meddiannaſoch ei gwlâd hwynt, a minne a'i difethais hwynt o'ch blaen chwi.

9 * Yna Balac mab Zippor brenin Moab a gyfododd, ac a ryſelodd yn erbyn Iſrael, ac a anfonodd, ac a alwodd am Balaam fab Beor i'ch melldigo chwi.

10 Ond ni fynnwn i wrando ar Balaam: am hyny gan fendithio y bendithiodd eſe chwi: felly y gwaredais chwi o'i law ef.

11 A chwi a aethoch tros yr Iorddonen, ac a ddaethoch i Iericho: a gwŷr Iericho a ymladdodd i'ch erbyn, yr Amoriaid, a'r Pheriſeaid, a'r Canaaneaid, a'r Hethiaid, a'r Girgaſiaid, yr Hefiaid a'r Iebuſiaid; ac mi a'i rhoddais hwynt yn eich llaw chwi.

12 * Ac mi a anfonais gacwn o'ch blaen chwi, a'i *rhai hynny* a'i gyrrodd hwynt allan o'ch blaen chwi, *ſef* dau frenin yr Amoriaid: nid â'th gleddyf di, ac nid â'th fwa.

13 A mi a roddais i chwi wlâd ni lafuriaſoch amdani, a dinaſoedd y rhai nid adeiladaſoch, ac yr ydych yn trigo ynddynt: o'r gwinllannoedd, a'r olew-lannoedd ni phlanneſoch, yr ydych yn bwyta o honynt.

14 Yn awr gan hynny, oſnwch yr Arglwydd, a gwaſanaethwch eſ, mewn perfeithrwydd, a gwirioned, a thrwy holl ymmaith y duwiau a

ac yn

ac yn yr Aipht; a gwaſanaethwch chwi yr Arglwydd.

15 Ac od yw ddrwg yn eich golwg waſanaethu'r Arglwydd, dewiſwch i wch heddyw pa vn a waſanaethoch, ai'r duwiau a waſanaethodd eich tadau, y rhai oedd o'r tu hwnt i'r afon, ai ynte duwiau'r Amoriaid, y rhai 'r ydych yn trigo yn eu gwlâd: ond myfi mi a'm tŷlwyth a waſanaethwn yr Arglwydd.

16 Yna'r attebodd y bobl, ac y dywedodd, na atto Duw i ni adel yr Arglwydd, i waſanaethu duwiau dieithr.

17 Canys yr Arglwydd ein Duw yw'r hwn a'n dûg ni i fyny a'n tadau o wlâd yr Aipht, o dŷ 'r caethiwed; a'r hwn a wnaeth y rhyfeddodau mawrion hynny yn ein gŵydd ni, ac a'n cadwodd ni yn yr holl ffordd y rhodiaſom ynddi, ac ym myſc yr holl bobloedd y tramwyaſom yn eu plith.

18 A'r Arglwydd a yrrodd allan yr holl bobloedd, a'r Amoriaid, preſſwylwŷr y wlâd, o'n blaen ni: am hynny nihnteu a waſanaethwn yr Arglwydd, canys efe yw ein Duw ni.

19 A Iosuah a ddywedodd wrth y bobl, ni ellwch waſanaethu'r Arglwydd: canys Duw ſanctaidd iôl yw efe; Duw eiddigus yw, ni ddioddef efe eich anwireddau na'ch pechodau.

20 O gwrthodwch yr Arglwydd, a gwaſanaethu duwiau dieithr; * yna efe a drŷ, ac a'ch dryga chwi, ac efe a'ch diſa chwi, wedi iddo wneuthur i chwi ddaioni.

21 A'r bobl a ddywedodd wrth Iosuah, nagê, eithr ni a waſanaethwn yr Arglwydd.

22 A dywedodd Iosuah wrth y bobl, tyſtion ydych yn eich erbyn eich hun, ddewis o honoch i chwi'r Arglwydd iw waſanaethu. Dywedaſant hwythau, tyſtion *ydym.*

23 Am hynny yn awr *cymerwch* efe, bwriwch ymmaith y duwiau dieithr *ſydd* yn eich myſc, a gollyngwch eich calon at Arglwydd Dduw Iſrael.

24 A'r bobl a ddywedaſant wrth Iosuah, yr Arglwydd ein Duw a waſanaethwn, ac ar ei lais ef y gwrandawn.

25 Felly Iosuah a wnaeth gyfammod â'r bobl y dwthwn hwnnw, ac a oſodod iddynt ddeddfau a barnedigaethau, yn Sichem.

26 A Iosuah a ſcrifennodd y geiriau hyn yn llyfr cyfraith Dduw, ac a gymmerth faen mawr, ac a'i goſododd i fynu yno tan dderwen oedd yn agos i gyſſegr yr Arglwydd.

27 A Iosuah a ddywedodd wrth yr holl bobl, wele y maen hwn fydd yn dyſtiolaeth i ni; canys efe a glywodd holl eiriau'r Arglwydd, y rhai a leferodd efe wrthym: am hynny y bydd efe yn dyſtiolaeth i chwi, rhac i chwi wadu eich Duw.

28 Felly Iosuah a ollyngodd y bobl, bob yn un i'ſeddiaeth.

29 Ac wedi y pethau hyn y bu farw Iosuah mab Nun, gwâs yr Arglwydd, yn fab deugmlwydd a chant.

30 A hwy a'i claddaſant ef yn therfyn ei etifeddiaeth, o fewn * Timnath-ſerah, yr hon *ydd* yn mynydd Ephraim, o du'r gogledd i fynydd Gaas.

31 Ac Iſrael a waſanaethodd yr Arglwydd holl ddyddiau Iosuah, a holl ddyddiau'r henuriaid a fu fyw ar ôl Iosuah, ac a wybuaſent holl waith yr Arglwydd, a wnaethei efe er Iſrael.

32 Ac * eſcyrn Ioſeph, y rhai a ddygaſei meibion Iſrael i fynu o'r Aipht, a gladdaſant hwy yn Sichem, mewn rhan o'r maes a brynnaſei Iacob gan feibion * Hemor tad Sichem, er cant *darn* o arian; a bu i feibion Ioſeph yn etifeddiaeth.

33 Ac Eleazar mab Aaron a fu farw, a chladdaſant ef ym mryn Phinees ei fab, yr hwn a roddaſid iddo ef ym mynydd Ephraim.

LLYFR Y BARN-WYR.

PEN. I.

1 *Gweithredoedd Iuda a Simeon.* 4 *Adonibezec yn cael talu y pwyth iddo yn vnion.* 8 *Ennill Ieruſalem.* 10 *Ennill Hebron.* 11 *Othniel yn cael Achſah yn wraig, am ennill Debir.* 16 *Y Cenaid yn preſwylio yn Iuda.* 17 *Ennill Hormah, Gaza, Aſcalon, ac Ecron.* 21 *Gweithredoedd Beniamin.* 22 *Am dy Ioſeph, yr hwn a enillodd Bethel.* 30 *Am Zabulon,* 31 *Aſer,* 33 *Nephtali,* 34 *a Dan.*

A Wedi marw Iosuah, meibion Iſrael a * ymofynnaſant a'r Arglwydd, gan ddywedyd; pwy â i fynu droſom ni yn erbyn y Canaaneaid yn flaenaf, i ymladd â hwynt?

*Ex.28.30. nu.27.21. 1.Sa.28.6.

2 A dywedodd yr Arglwydd, Iuda â i fynu: wele rhoddais y wlâd yn ei law ef.

3 A Iuda a ddywedodd wrth Simeon ei frawd, tyret i fynu gyd â mi i'm rhan-dir, fel yr ymladdom yn erbyn y Canaaneaid, a minnen a âf gyd â chi i'th ran-dir ditheu: felly Simeon a aeth gyd ag ef.

4 A Iuda a aeth i fynu, a'r Arglwydd a roddodd y Canaaneaid, a'r Pherezïaid, yn eu llaw hwynt: a lladdaſant o honynt yn Bezec, ddeng-mil o wŷr.

5 A hwy a gawſant Adonibezec yn Bezec, ac a ymladdaſant yn erbyn, ac a laddaſant y Canaaneaid, a'r Pherezïaid.

6 Ond Adonibezec a ffodd, a hwy a erlidiaſant ar ei ôl ef, ac a'i daliaſant ef, ac a dorraſant fodiau ei ddwylaw ef, a'i draed.

7 Ac Adonibezec a ddywedodd, dêc a thrugain o frenhinoedd wedi torri bodiau eu dwylo a'i traed, a fu yn † caſclu *eu bwyd* dan fy mwrdd i; ſel y gwneuthum, felly y talodd Duw i mi. A hwy a'i dygalant ef i Ieruſalem, ac efe a fu farw yno.

† Mat.15.27. Mar.7.28.

8 (A meibion Iuda a ymladdaſant yn erbyn Ieruſalem, ac a'i hennillaſant hi, ac a'i tarawſant â min y cleddyf; a lloſcaſant y ddinas a thân.)

9 Wedi hynny meibion Iuda a aethant i wared i ymladd yn erbyn y Canaaneaid oedd yn trigo yn y mynydd, ac yn y dehau, ac yn y gwaſtadedd.

Deu.20.10. & 21.10. & 24.5.

10 A Iuda a aeth yn erbyn y Canaaneaid oedd yn trigo yn Hebron, (ac enw Hebron o'r blaen *oedd* Caer Arba;) a hwy a laddaſant Seſai, ac Ahiman, a Thalmai.

Gen.13.18. Num.13.22.

11 Ac efe a aeth oddi yno at drigolion Debir: ac enw Debir o'r blaen *oedd* Ciriath-ſepher.

12 A dywedodd Caleb, yr hwn a darawo Giriath-ſepher, ac a'i hennillo hi, mi a roddaf Achſah fy merch yn wraig iddo.

13 * Ac Othniel mab Cenaz, brawd Caleb, ieuangach nag efe, a'i hennillodd hi: ynte fe a roddes Achſah ei ferch yn wraig iddo.

Iof.15.17.

14 A phan ddaeth hi i mewn *atto ef*, hi a'i anogodd ef i geiſio gan ei thâd *rŷw* faes: a hi a ddiſ-

ymodd

ddodd ar yr allwy,a dywedodd Caleb wrthi, beth a fynni di?

19 A hi a ddywedodd wrthyn ,dyro i mi fendith, canys gwlad y deheu a roddaist i mi, dyro i mi hefyd ffynhonnau dyfroedd: a Chaleb a roddodd iddi ffynhonnau uchaf, a'r ffynhonnau isaf.

20 A meibion Ceni chwegrwn Moses a aethant i fynu o ddinas y palm-wydd , gyd â meibion Iuda i anialwch Iuda, yr hwn *ydd* yn nehau Arad, a hwy a aethant, ac a drigasant gyd â'r bobl.

21 A Iuda a aeth gyd â Simeon ei frawd, a hwy a darawsant y Canaaneaid oedd yn preswylio yn Sephath, ac a'i difrodasant hi, ac efe a alwodd enw'r ddinas * Hormah.

22 Iuda hefyd a enillodd Gaza, a'i therfynau, ac Aſalon a'i therfynau, ac Ecron a'i therfynau.

23 A'r Arglwydd oedd gyd â Iuda, ac efe a oresgynodd y mynydd: ond ni *allei efe* yrru allan drigolion y dyffryn, canys cerbydau heiyrn *oedd* ganddynt.

24 Ac i Caleb y rhoesant Hebron, fel y *llefarasei Moses: ac efe a yrrodd oddi yno dri mab Anac.

25 Ond meibion Beniamin ni yrrasant allan y Jebusiaid, y rhai oedd yn preswylio yn Ierusalem: ond y mae y Iebusiaid yn trigo yn Ierusalem , gyd â meibion Beniamin, hyd y dydd hwn.

26 A thŷ Ioseph, hwythau hefyd a aethant i fynu yn erbyn Bethel: a'r Arglwydd *oedd* gyd â hwynt.

27 A thŷ Iwyth Ioseph a barasant chwillio Bethel: a'r enw y ddinas o'r blaen *oedd* * Luz.

28 A'r gwyliwŷr a welsant ŵr yn dyfod allan o'r ddinas, ac a ddywedasant wrtho, dangos i ni attolwg y ffordd yr air i'r ddinas, * ac ni a wnawn drugaredd â thi.

29 A phan ddangosodd efe iddynt hwy y ffordd i fynd i'r ddinas, hwy a darawsant y ddinas â min y cleddyf: ac a ollyngasant ymmaith y gŵr a'i holl deulu.

30 A'r gŵr a aeth i wlâd yr Hethiaid, ac a adeiladodd ddinas, ac a alwodd ei henw Luz; dymma a'i henw hi hyd y dydd hwn.

31 Ond *ni oresgynnodd Manasseh Beth-sean, na'i threfydd, na Thaanah na'i threfydd, na thrigolion Dor na'i threfydd, na thrigolion Ibleam na'i threfydd, na thrigolion Megido na'i threfydd: eithr mynodd y Canaaneaid breswylio yn y wlâd honno.

32 Ond pan gryfhaodd Israel, yna efe a osododd y Canaaneaid tan dreth, ond nis gyrrodd hwynt ymaith yn llwyr.

33 *Ephraim hefyd ni yrrodd allan y Canaaneaid oedd yn gwladychu yn Gezer: eithr y Canaaneaid a breswyliasant yn eu mysc hwynt yn Gezer.

34 A Zabulon ni yrrodd ymmaith drigolion Citron, ni preswylwŷr Nahalol: eithr y Canaaneaid a wladychasant yn eu mysc hwynt, ac a aethant tan dreth.

35 Ac Aſer ni yrrodd ymmaith drigolion Accho, ni thrigolion Sidon, nac Ahlab, nac Achzib, na Helbah, nac Aphic, nac Rehob.

36 Ond Aſer a drigodd ym mysc y Canaaneaid, trigolion y wlâd: canys ni yrrasant hwynt allan.

37 A Nephtali ni yrrodd allan bresswylwŷr Beth-semes, na thrigolion Beth-anath, eithr efe a wladychodd ym mysc y Canaaneaid, trigolion y wlâd: eithr hwnw preswylwŷs Beth-semes, a Beth-anath, a'i tan dreth iddynt.

38 A'r Amoriaid a yrrasant feibion Dan i'r mynydd: canys ni adawsant iddynt ddyfod i waered i'r dyffryn.

39 A'r Amoriaid a fynnei bresswylio ym mynydd Heres, yn Aialon, ac yn Saalbim: etto llaw t'ŷ Ioseph † a orthrechodd, a'r *Amoriaid* fuont tan dreth *iddynt*.

40 A therfyn yr Amoriaid *oedd* o ‖ riw Acrabbim, o'r graig, ac vchod.

PEN. II.

1 *Angel yn ceryddu y bobl yn Bochim.* 6 *Dryginni yr oes newydd ar ol Ioſuah.* 14 *Digllonedd Duw a'i drugaredd tuac attynt.* 20 *Gadel y Canaaneaid i brofi Iſrael.*

AC ‖ angel yr Arglwydd a ddaeth i fynu o Gilgal i Bochim, ac a ddywedodd, dugum chwi i fynu o'r Aipht, ac arweiniais chwi i'r wlâd, am yr hon y tyngais wrth eich tadau, ac a ddywedais, ni thorraf fynghyfammod â chwi byth.

2 Na * wnewch chwithau gyfammod â thrigolion y wlâd hon, *ond* * bwriwch i lawr eu hallorau: etto ni wrandawſoch ar fy llef; pa ham y gwnaethoch hyn?

3 Am hynny y dywedais, ni yrraf hwynt allan o'ch blaen chwi: eithr byddant i chwi * *yn ddrain* yn eich ystlyſau, a'i duwiau fydd yn * fagl i chwi.

4 A phan leſarodd angel yr Arglwydd y geiriau hyn wrth holl feibion Iſrael; yna y bobl a ddercha-faſant eu llef, ac a wylaſant.

5 Ac a alwaſant enw y lle hwnnw ‖ Bochim: ac yna *r aberthaſant i'r Arglwydd.

6 A Ioſuah a ollyngodd y bobl ymmaith: a meibion Iſrael a aethant bôb yn iw etifeddiaeth, i feddiannu y wlâd.

7 A'r bobl a waſanaethaſant yr Arglwydd holl ddyddiau Ioſuah, a holl ddyddiau *r henuriaid y rhai a † fu fyw ar ôl Ioſuah, y rhai a welſent holl fawr-waith yr Arglwydd, yr hwn a wnaethei eſe er Iſrael.

8 A bu farw Ioſuah mab Nun gwâs yr Arglwydd, yn fab deng-mlwydd a chant.

9 A hwy a'i cladd aſant ef yn aberſyn ei etifeddiaeth, o fewn * Timnath-Heres yn mynydd Ephraim, o du'r gogledd i fynydd Gaas.

10 A'r holl oes honno hefyd a gaſclwyd at eu tadau: a chyfodedd oes arall ar eu hol hwynt, y rhai nid adwaenent yr Arglwydd, na'i weithredoedd a wnaetheieſe er Iſrael.

11 A meibion Iſrael a wnaethant ddrygioni yngolwg yr Arglwydd, ac a waſanaethaſant Baalim:

12 Ac a wrthodaſant Arglwydd Dduw eu tadau, yr hwn a'i dygaſei hwynt o wlâd yr Aipht, ac a aethant ar ôl duwiau dieithr *ſef rhai* o dduwiau y bobloedd *oedd* o'i hamgylch, ac a ymgrymmaſant iddynt, ac a ddigiaſant yr Arglwydd.

13 A hwy a wrthodaſant yr Arglwydd, ac a waſanaethaſant Baal, ac Aſtaroth:

14 A llidiodd digllonedd yr Arglwydd yn erbyn Iſrael, ac efe a'i rhoddodd hwynt yn llaw *r anrheith wŷr, y rhai a'i hanrheithiaſant hwynt, ac efe a'i gwerthodd hwy * i law eu gelynion o amgylch, fel na allent ſefyll mwyach yn erbyn eu gelynion.

15 I ba le bynnac yr aethant, llaw *r Arglwydd oedd er drwg yn eu herbyn hwynt, fel y llefaraſei *r Arglwydd, ac fel y * tyngaſei *r Arglwydd wrthynt hwy: â bu gyfyng iawn arnynt.

16 Etto *r Arglwydd a gododd farn-wŷr, y rhai a'i hachubodd hwynt o law eu hanrheithwyr.

17 Ond ni wrandawent ychwaith ar eu barnwŷr, eithr putteiniaſant ar ôl duwiau dieithr, ac ymgrymmaſant iddynt: ciliaſant yn ebrwydd o'r ffordd

† Hebr. a fu drwm.
‖ Neu, Maale Acrabbim.
‖ Neu, Cheruma.
‖ Hynny yw, Rhai yn wylo.
† Hebr. eſymmaſant ddyddiau.
* Ioſua. 24.30.
* Deut. 7. 2.
* Deut. 12.3.
* Ioſuah 23.13.
* Exod. 23.33. & 34.12.
Pſal. 44.12. eſa. 50.1.
* Lev. 26. * Deu. 28

ffordd y rhodiasei eu tadau hwynt ynddi, gan wrando ar orchymynion yr Arglwydd: ond ni wnaethant hwy felly.

18 A phan godei yr Arglwydd farn-wŷr arnynt hwy, yna'r Arglwydd fyddei gyd â'r barn-wr, ac a'i gwaredei hwynt o law eu gelynion holl ddyddiau y barn-wr: (canys yr Arglwydd a dosturiei wrth eu griddfan hwynt, rhac eu gorthrymu-wŷr, a'i cystuddwŷr.)

19 A phan fyddei farw y barn-wyr, hwy a ddychwelent, ac a ymlygrent yn fwy na'i tadau, gan fyned ar ôl duwiau dieithr, iw gwasanaethu hwynt, ac i ymgrymmu iddynt: ni pheidiasant a'i gweithredoedd eu hunain, nac a'i ffordd wrthnyfig.

20 A digllonedd yr Arglwydd a lidiei yn erbyn Israel, ac efe a ddywedei, o blegit i'r genhedl hon drosseddu fy nghyfammod a orchymynnais iw tadau hwynt, ac na wrandawsant ar fy llais,

21 Ni chwanegaf inneu yrru ymmaith o'i blaen hwynt, neb o'r cenhedloedd a adawodd Iosuah pan fu farw.

22 I brofi Israel drwyddynt hwy, a gadwent hwy ffordd yr Arglwydd gan rodio ynddi, fel y cadwodd eu tadau hwynt, neu beidio.

23 Am hynny yr Arglwydd a adawodd y cenhedloedd hynny heb eu gyrru ymaith yn ebrwydd, ac ni roddodd hwynt yn llaw Iosuah.

PEN. III.

1 Y cenhedloedd a adawyd i brofi Israel. 6 Ac Israel wrth ymgyfeillach a fynnt yn addoli ynn dduwiau hwy. 8 Othniel yn gwaredu hwy oddiwrth Chusan-Risathaim. 12 Ehud oddiwrth Eglon, 31 a Samgar oddiwrth y Philistiaid.

DYma'r cenhedloedd a adawodd yr Arglwydd i brofi Israel drwyddynt, (sef y rhai oll ni wyddynt gwbl o ryfeloedd Canaan;

2 Yn unic i beri i genhedlaethau meibion Israel wybod, iw dysgu hwynt i ryfel, y rhai yn ddiau ni wyddent hynny o'r blaen:)

3 Pum tywysog y Philistiaid, a'r holl Gananeaid, a'r Sidoniaid, a'r Hefiaid, y rhai oedd yn aros yn mynydd Libanus, o fynydd Baal-hermon hyd y ffordd y deuir i Hamath.

4 A hwy a fuant i brofi Israel drwyddynt, i wybod a wrandawent hwy ar orchymynion yr Arglwydd, y rhai a orchymynnasei efe iw tadau hwynt, trwy law Moses.

5 A meibion Israel a drigasant yn mysc y Cananeaid, yr Hethiaid, a'r Amoriaid, a'r Pheresiaid, yr Hefiaid befyd a'r Iebusiaid.

6 Ac a gymmerasant eu merched hwynt iddynt yn wragedd, ac a roddasant eu merched iw meibion hwythau, ac a wasanaethasant eu duwiau hwynt.

7 Felly meibion Israel a wnaethant ddrygioni yngolwg yr Arglwydd, ac a anghofiasant yr Arglwydd eu Duw, ac a wasanaethasant Baalim, a'r llwyni.

8 Am hynny digllonedd yr Arglwydd a lidiodd yn erbyn Israel, ac efe a'i gwerthodd hwynt i law Chusan-Risathaim brenin † Mesopotamia: a meibion Israel a wasanaethasant Chusan-Risathaim wythmlynedd.

9 A meibion Israel a waeddasant ar yr Arglwydd, a'r Arglwydd a gododd achub-wr i feibion Israel, yr hwn a'r hachubodd hwynt, sef Othniel mab Cenaz, brawd Caleb ieuangach nag ef.

10 Ac Yspryd yr Arglwydd † a ddaeth arno ef, ac efe a farnodd Israel, ac a aeth allan i ryfel, a'r Arglwydd a roddodd yn ei law ef Chusan-Risathaim brenin † Mesopotamia: a'i law ef oedd drech Chusan-Risathaim.

11 A'r wlâd a gafodd lonydd ddeugain mlynedd: a bu farw Othniel mab Cenaz.

12 A meibion Israel a chwanegasant wneuthur yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd: a'r Arglwydd a nerthodd Eglon brenin Moab yn erbyn Israel, am iddynt wneuthur drygioni yngolwg yr Arglwydd.

13 Ac efe a gasglodd atto feibion Ammon, ac Amalec, ac a aeth, ac a darawodd Israel, a hwy a feddiannasant ddinas y palm-wydd.

14 Felly meibion Israel a wasanaethasant Eglon brenin Moab ddau naw mlhynedd.

15 Yna meibion Israel a lefasant ar yr Arglwydd, a'r Arglwydd a gododd achubŵr iddynt, sef Ehwd mab Gera fab Gemini, gwr † llaw-chwith: a meibion Israel a anfonasant anrheg gyd ag ef i Eglon brenin Moab.

16 Ac Ehwd a wnaeth iddo ddagr ddau finiog o gufydd ei hyd, ac a'i gwregysodd tan ei ddillad, ar ei glûn ddehau.

17 Ac efe a ddug yr anrheg i Eglon brenin Moab: ac Eglon oedd ŵr tew iawn.

18 A phan ddarfu iddo ef gyflwyno'r anrheg, efe a ollyngodd ymmaith y bobl a ddygasei yr anrheg.

19 Ond efe ei hun a drodd oddi wrth y † cherfluniau relau oedd yn Gilgal, ac a ddywedodd, Y mae i mi air o gyfrinach â thi ô frenin: dywedodd yntef, gosteg: a'r holl rai oedd yn sefyll yn ei ymyl ef a aethant allan oddi wrtho ef.

20 Ac Ehwd a ddaeth i mewn atto ef, ac yntef oedd yn eistedd mewn stafell † haf, yr hon oedd iddo ef ei hunan; a dywedodd Ehwd, gair oddi wrth Dduw *sydd* gennif attat ti. Ac efe a gyfodd oddi ar ei orseddfa.

21 Ac Ehwd a estynnodd ei law aswy, ac a gymerth y ddagr oddi ar ei glûn ddehau, ac a drathodd hi yn ei botten ef.

22 A'r carn a aeth i mewn ar ôl y llafn, a'r brader a ymgaeodd am y llafn fel na allai dynu y ddagr allan o'i botten: a'r dom a ddaeth allan.

23 Yna Ehwd a aeth allan trwy'r cyntedd, a a gaeodd ddrysau yr ystafell arno, ac a'i cloiodd.

24 Pan aeth efe yn ymaith, ei weision a ddaethant a phan welsant, a wele fôd drysau yr ystafell yn gloiedic, hwy a ddywedasant, diau † esmwythau efe ei gorph y mae efe yn yr ystafell haf.

25 A hwy a ddisgwiliasant nes cywilyddio: *eithr* nyna, a chwele nid oedd efe yn agori drysau yr ystafell; yna hwy a gymmerasant agoriad, ac a agorasant, ac wele eu harglwydd hwy wedi cwympo i lawr yn farw.

26 Ac Ehwd a ddiangodd tra fuant hwy yn aros, ac efe a aeth y tu hwnt i'r chwarelau, ac a ddianc odd i Seirah.

27 A phan ddaeth efe a ddanfonodd mewn udgorn ym mynydd Ephraim; a meibion Israel a ddaethant cynnasant gyd ag ef o'r mynydd, ac yntef o'i blaen hwynt.

28 Ac efe a ddywedodd wrthynt, canlynwch ar ôl fi, canys yr Arglwydd a roddodd elth gelynion chwi, sef Moab, yn eich llaw chwi: a hwy a aethant i waered ar ei ôl ef, ac a gymmerasant rydau yr Iorddonen, tu a Moab, ac ni adawsant i neb fyned trwodd.

29 A hwy a darawsant o'r Moabiaid y pryd hynny, yngylch deng-mil o wŷr, pawb yn fras mus, a phawb yn wŷr nerthol: ac ni ddianc godd neb.

30 Felly y darostyngwyd Moab y dydd hwnw

* Pen. 3.12.

† Heb. ni ollyngasant ddim i gwympo ei, &c.

‖ Neu, a oddefodd.

† Heb. Aram-naharaim

† Heb. geuli.

Israel; a'r wlad a gafodd lonydd
ugain mlynedd.

A'r Philistiaid chwechan-wr ag ‖ trai
yntau y gafodd hefyd s waredodd Israel.

PEN. IIII.

Debora a Barac yn eu gwarthu hwy oddiwrth Jabin a Sisara. 18 Iael yn lladd Sisara.

A meibion Israel a chwanegasant wneuthur
drygioni yngolwg yr Arglwydd, wedi marw
Ehud.

2 A'r Arglwydd a'i gwerthodd hwynt i law
Jabin brenin Canaan, yr hwn oedd yn teyrnasu yn
Hasor: a thywysog ei lû ef *oedd* Sisara, ac efe
oedd yn trigo yn Harosheth y cenhedloedd.

3 A meibion Israel a lefasant ar yr Arglwydd:
canys naw cant cerbyd haiarn *oedd* ganddo ef, ac efe
a orthrymodd feibion Israel yn dôst, ygain mlwy-
nedd.

4 A Debora y brophwydes gwraig Lapidoth, y
hon oedd yn barnu Israel yr amser hwnnw.

5 Ac yr oedd hi yn trigo tan balm-wydden De-
bora, rhwng Ramah a Bethel, yn mynydd Ephra-
im: a meibion Israel a ddeuent i fynu atti hi am
farn.

6 A hi a anfonodd, ac a alwodd, am Barac fab
Abinoam, o Cedes Nephtali; ac a ddywedodd
wrtho, ent oni chymynodd Arglwydd Dduw Israel
dithau, dos, a thyn tua mynydd Tabor; a chym-
er gyd â thi ddeng-mil o wŷr, o feibion
Nephtali, ac o feibion Zabulon.

7 Ami a dynnaf attat i afon *Cison, Sisara ty-
wysog llû Jabin, a'i gerbydau, a'i lluoes, ac a'i rho-
daf i yn dy law di.

8 A Barac a ddywedodd wrthi, od ai di gyd â
mi, minnau a âf, ac onid ai gyd â mi, nid âf.

9 A hi a ddywedodd, gan fyned yr âf gyd a thi:
eto ni bydd gogoniant i ti yn y daith yr wyt yn
myned iddi; canys yn llaw gwraig y gwerth yr Ar-
glwydd Sisara. A Debora a gyfododd, ac a aeth
gyd a Barac i Cedes.

10 A Barac a gynhullodd Zabulon, a Nephtali, i
Cedes; ac a aeth i fynu a deng-mil o wŷr wrth ei
draed: a Debora a aeth i fynu gyd ag ef.

11 A Heber y Cenead, o feibion *Hobab chwe-
gynnfder Moses, a ymnneillduasai oddiwrth y Ceneaid,
ac ledasai ei babell hyd wastadedd Zaanaim, yr
hon sydd yn ymyl Cedes.

12 A mynegasant i Sisara fyned o Barac mab Abi-
noam, i fynu i fynydd Tabor.

13 A Sisara a ‖ gynhullodd ei holl gerbydau,
sef naw cant cerbyd haiarn, a'r holl bobl y rhai *oedd*
gyd ag ef, o Harosheth y cenhedloedd hyd afon Ci-
son.

14 A Debora a ddywedodd wrth Barac, cyfod,
canys dyma'r dydd y rhoddedd yr Arglwydd
Sisara yn dy law di; onid aeth yr Arglwydd allan
o'th flaen di? felly Barac a ddescynodd o fynydd
Tabor, a deng mil o wŷr ar ei ôl.

15 A'r Arglwydd a ddrylliodd Sisara, a'i holl
gerbydau, a'i holl fyddin, â min y cleddyf o flaen
Barac: a Sisara a ddescynodd oddi ar ei gerbyd,
ac a ffodd ar ei draed.

16 Ond Barac a erlidiodd ar ôl y cerbydau, ac
ar ôl y fyddin, hyd Harosheth y cenhedloedd: a
holl fyddin Sisara a syrthiodd ar fin y cleddyf; ni adaw-
syd ‖ yn o honynt.

17 Ond Sisara a ffodd ar ei draed i babell Iael
wraig Heber y Cenead: canys *yr oedd* heddwch
rhwng Jabin brenin Hazor, a thŷ Heber y Cenead.

18 A Iael a aeth i gyfarfod a Sisara, ac a ddy-
wedodd wrtho, tro i mewn fy arglwydd, tro i
mewn attaf, nac ofna. Yna efe a drôdd atti i'r
babell, a hi a'i gorchuddiodd ef â gwrthban.

19 Ac efe a ddywedodd wrthi, dioda fi attolwg
ag ychydig ddwfr, canys sychedig wyf. Yna hi a
agorodd *gwnoc o laeth, ac a'i diododd ef, ac *Pen.
a'i gorchuddiodd. 5.25.

20 Dywedodd hefyd wrthi, saf wrth ddrws y
babell; ac os daw neb i mewn, a gofyn i ti, a dy-
wedyd, a oes ymma neb? yna dywed tithau, nac
oes.

21 Yna Iael gwraig Heber a gymmerth hoel o'r
babell, ac a gymmerodd forthwyl yn ei llaw, ac a
aeth i mewn atto ef yn ddistaw, ac a bwyodd yr
hoel yn ei arlais ef, ac a'i gwthiodd i'r ddaiar: (ca-
nys yr oedd efe yn cysgu, ac yn lluddedig:) ac
felly y bu efe farw.

22 Ac wele, a Barac yn erlid Sisara, Iael aeth
iw gyfarfod ef, ac a ddywedodd wrtho, tyred, a fy-
mi a ddangosaf i ti y gŵr yr wyt ti yn ei geisio:
ac efe a ddaeth i mewn atti, ac wele Sisara yn gor-
wedd yn farw, a'r hoel yn ei arlais.

23 Felly y darostyngodd Duw y dwthwn hwnnw
Jabin brenin Canaan, o flaen meibion Israel.

24 A llaw meibion Israel a ‖ lwyddodd, ac a
orchfygodd Jabin brenin Canaan; nes iddynt ddes-
tryw io Jabin brenin Canaan.

PEN. V.

I Can Debora a Barac.

YNa y canodd Debora, a Barac mab Abinoam, y
dwrnod hwnnw, gan ddywedyd,

2 Am ddial dialeddau Israel, *ac* yngymmell
o'r bobl, bendithiwch yr Arglwydd.

3 Clywch o frenhinoedd, gwrandewch ô dywy-
sogion; myfi, myfi, a ganaf i'r Arglwydd, canaf
fawl i Arglwydd Dduw Israel.

4 Oh Arglwydd pan aethoft allan *o Seir, pan *Deut.
gerddaisto o faes Edom, y ddaiar a gynnodd, a'r ne- 4. 11.
foedd a ddiferasant, a'r cymylau a ddefnynnasant
ddwfr.

5 Y *mynyddoedd a doddasant o flaen yr Ar- *Psal.
glwydd, sef * Sinai hwnnw o flaen Arglwydd 97. 5.
Dduw Israel. * Exod.
19. 18.

6 Yn nyddiau *Samgar mab Anath, yn nyddiau *Pen.
*Iael, y llwybrau aeth yn anhygyrch, a'r ffordd- 3. 31.
ionau a gerddasant lwybrau camion.

7 Y maes-dref a ddarfuant yn Israel; darfuant * Pen.
nes i mi Debora gyfodi, nes i mi gyfodi yn fam yn 4. 28.
Israel.

8 Dewisasant ddduwiau newyddion; yna rhyfel
oedd yn y pyrth: a welpwyd tarian, na gwayw-
ffon ym mysc deugain mil yn Israel?

9 Fyngalon *sydd* tu ag ar ddeddfwŷr Israel,
y rhai a'u ewyllyscar ym mhlith y bobl: bendithi-
wch yr Arglwydd.

10 Y rhai sy yn marchogaeth ar asynnod gwyn
nion, y rhai sy yn eistedd mewn barn, ac yn rhodio
ar hyd y ffordd, ‖ llefarwch.

11 *Y rhai a wareadwyd* rhag erwin y saethyddion *Neu,
yn y lleoedd y cynnos dwfr, yno y adroddant gy- mysg
fiawnderau'r Arglwydd, cyfiawnderau *yr ag* a wch.
tresydd yn Israel: yna pobl yr Arglwydd a ânt i
waered i'r pyrth.

12 Deffro, deffro Debora; deffro, deffro, traetha
gan: cyfot Barac, a chaethgluda dy gaethglud, ô
fab Abinoam.

13 Yna y gwnaeth i'r hwn a adewir, lywodraeth
tha ar bendefigion y bobl: yr Arglwydd a roddes
i mi lywodraeth ar gewri.

14 O Ephraim *yr oedd* eu gwreiddyn hwynt yn † Hebr.
erbyn Amalec, ar dy ôl di Benjamin, yn mysc dy yn ôl a
bobl: y deddfwyr a ddaeth i waered o Machir, di yn
a'r rhai sy yn scrifenyddion o Zabulon. scrifen-
ydd.

I 15 A chy-

15 A thywysogion Issachar *oedd* gyd â Debora; ‖ Nev, y. ge Issachar, a Barac; ese a anfonwyd ar ei draed i'r dyffryn: ‖ am naill dueth Ruben *yr oedd* mawr ofal calon.

16 Pa ham yr arhosaist rhwng y corlannau, i ‖ Neu, yn. wrando bresiadau y defaid? ‖ am naill dueth Ruben *yr oedd* mawr ofal calon.

17 Gilead a drigodd o'r tu hwnt i'r Iorddonen: a pha ham yr erys Dan mewn llongau? Aser a drigodd wrth ‖ borthladd y mor, ac a arhosodd ar ei ‖ adwyau.

18 Pobl Zabulon a † roddes eu henioes i farw, ‖ Neu, lan. felly Nephtali ar vchel-faunau y maes.

19 Y bu brenhinoedd a ddaethant, *ac* a ymladdasant, yna brenhinoedd Canaan a ymladdasant, yn Taanach, wrth ddyfroedd Megido: ni chymmerasant elw o arian, ‖ Neu, aberoedd.

20 O'r nefoedd yr ymladdasant; y ser yn eu † gyrddau a ymladdodd yn erbyn Sisara. † Heb. lwybrau

21 Afon Cison a'i hysgubodd hwynt, yr hen afon, *yr* afon Cison: sy cnaid, ti a sethraist gadernid.

22 Yna y drylliodd carnau y meirch gan garlammau, carlammau ei gryfion ef.

23 Melldigwch Meroz, (eb angel yr Arglwydd) gan felldigo melldigwch ei thrigolion: am na ddaethant yn gynnorthwy i'r Arglwydd yn erbyn y cedyrn.

24 Bendithier Iael gwraig Heber y Cenead goruwch gwragedd: bendithier *hi* goruwch gwragedd yn y babell.

25 Dwfr a geisiodd ese, llaeth a roddes hitheu: mewn phiol ardderchog y dûg hi ymenyn.

† Hebr. fortbwyliodd. 26 Ei llaw a estynodd hi at yr hoel, a'i llaw ddehau at forthwyl y gweithwyr: a hi a ‖ bwyodd Sisara, ac a dorrodd ei ben ef, gwanodd helyd, a thrywanodd ei arlais ef.

27 Wrth ei thraed yr ymgrymmodd ese, syrthiodd, gorweddodd: wrth ei thraed yr ymgrymmodd ese, y syrthiodd; lle 'r ymgrymmodd yno y syrthiodd yn † farw. † Heb. adistrywiodd.

28 Mam Sisara a edrychodd drwy ffenestr, ac a waeddodd drwy'r delltr, pa ham yr oeda ei gerbyd ddyfod? pa ham yr arafodd olwynion ei gerbydau?

29 Ei harglwyddesau doethion a'i hattebasant, hithe hefyd a † attebodd iddi ei hun.

† Heb. adiscrwelodd trosti ati ei hun.

30 Oni chawsant hwy? oni rannasant yr anrhaith, llangces *neu* ddwy i bob † gŵr? anrhaith o wisc oedd lymmu-liw i Sisara, anrhaith o wniadwaith symudliw? symud-liw o wniadwaith o'r ddau tu, cymmwys i yddfau yr † anrhaithwyr. † Hebr. pen.

31 Felly y darfyddo am dy holl elynion ô Arglwydd: a bydded y rhai a'i hoffant ef fel yr haul yn myned rhagddo yn ei rym. A'r wlad a gafodd lonydd ddeugain mlynedd. ‖ Hebr. Am rhaith.

PEN. VI.

1 *Midian yn gorthrymmu'r Israeliaid am eu pechod.* 8 *Prophwyd yn u ceryddu hwynt.* 11 *Angel yn anfon Gedeon iw gwaredu hwynt.* 17 *Ân yn yssu aurbeg Gedeon.* 24 *Gedeon yn bwrw i lawr allor Baal, ac yn offrymmu aberth ar yr allor Iehofa Shalom.* 28 *Ioas yn amddiffyn i fab, ac yn galw of Ierubbaal.* 33 *Llu Gedeon, ac a'i arwyddion.*

A Meibion Israel a wnaethant ddrwg yngolwg yr Arglwydd: a'r Arglwydd a'i rhoddodd hwynt yn llaw Midian saith mlynedd.

2 A llaw Midian a orthrechodd Israel: a rhac y Midianiaid, meibion Israel a wnaethant iddynt yllochesau *fydd* yn y mynyddoedd, a'r ogofeydd, a'r amddeffynfaoedd.

3 A phan hauasai Israel, yna Midian a ddeuai i fynu, ac Amalec, a meibion y dwyrain, hwy a ddeuthant i fynu yn eu herbyn hwy.

4 Ac a wersyllasant yn eu herbyn hwynt, ac a ddinistriasant gnwd y ddaear, hyd oni ddeuch i Gaza; ac ni adawsant ddim ymborth yn Israel, ‖ na dafad, nac eidion, nac asyn.

5 Canys hwy a ddaethant i fynu a'i hanifeiliaid, ac a'i pebyll, a daethant fel locustiaid o amlder, a nid *oedd* rifedi arnynt hwy, nac ar eu camelod: a hwy a ddaethant i'r wlâd iw dinistrwio hi.

6 Ac Israel a aeth yn dlawd iawn, o achos y Midianiaid: a meibion Israel a lefasant ar yr Arglwydd.

7 A phan lefodd meibion Israel ar yr Arglwydd, o blegit y Midianiaid,

8 Yr Arglwydd a anfonodd brophwyd at feibion Israel, yr hwn a ddywedodd wrthynt; Felhyn y dywedodd Arglwydd Duw Israel, myfi a'ch dugum chwi i fynu o'r Aipht, ac a'ch arweiniais chwi o dŷ y caethiwed.

9 Ac a'ch gwaredais chwi o law'r Aiphtiaid, ac o law eich holl orthrym-wŷr; gyrrais hwynt allan o'ch blaen chwi, a rhoddais en tîr hwynt i chwi;

10 A dywedais wrthych, myfi yw yr Arglwydd eich Duw chwi, * nac ofnwch dduwiau yr Amoriaid, y rhai 'r ydych yn trigo yn eu gwlâd: ond ni wrandawsoch ar fy llais i.

11 Ac angel yr Arglwydd a ddaeth, ac a eisteddodd tan dderwen oedd yn Ophrah, yr hon *oedd* eiddo Ioas yr Abi-Esriad: a * Gedeon ei fab (a'r oedd yn dyrnu gwenith wrth y gwin-wryf, † i'w guddio rhac y Midianiaid. † Heb. i ddianc.

12 Ac angel yr Arglwydd a ymddangosodd iddo, ac a dywedodd wrtho, yr Arglwydd *sydd* gyd â thi, wr cadarn nerthol.

13 A Gedeon a ddywedodd wrtho, ô fy Arglwydd, od yw 'r Arglwydd gyd â ni, pa ham y digwyddodd hyn oll i ni? a pha le y *mae* ei holl ryfeddodau ef, y rhai a fynegodd ein tadau i ni, gan ddywedyd, oni ddug yr Arglwydd ni i fynu o'r Aipht? ond yn awr yr Arglwydd a'n gwrthododd ni, ac a'n rhoddodd i law y Midianiaid.

14 A'r Arglwydd a edrychodd arno ef, ac a ddywedodd, dos yn dy rymmusdra ymma, a thi a waredi Israel o law y Midianiaid: oni anfonais i dy di?

15 Dywedodd yntef wrtho ef, ô fy Arglwydd, pa fodd y gwaredaf fi Israel? wele fy † nheulu yn dlawd ym Manasseh, a minnau 'n llciaf yn nhŷ fy nhâd. † Heb. mil.

16 A dywedodd yr Arglwydd wrtho ef, diau y byddafi gyd â thi; a thi a darewi y Midianiaid fel yn gŵr.

17 Ac efe a ddywedodd wrtho, o chefais yn awr ffafor yn dy olwg, gwna erofi arwydd mai ti sydd yn llefaru wrthif.

18 Na chilia attolwg oddi ymma, hyd oni ddelwyf attat, ac oni ddygwyf fy llunheg a'i gosod gerbydy front: dywedodd yntef, myfi a arhosaf, ac a ddychwelyd.

19 A Gedeon a aeth i mewn, ac a baratôdd fwrgais, ac Epha o beisliet yn fara croyw: y cig a osododd efe mewn basged, a'r iscell a osododd efe mewn crochan; ac a'i dug atto ef tan y dderwen, ac a'i cyflwynodd.

20 Ac angel Duw a ddywedodd wrtho, cymmer y cig, a'r bara croyw, a gosod ar y graig hon, a thywallt yr iscell: ac efe a wnaeth felly.

21 Yna angel yr Arglwydd a estynodd flaen y ffon *oedd* yn ei law, ac a gyffyrddodd â'r cig a'r bara croyw, a'r tân a ddarfu o'r graig,

y cig, a'r bara eroyw: ac angel yr Ar-
glwydd a aeth ymmaith o'i olwg ef.

22 Yna wedi Gedeon mai angel yr Ar-
glwydd oedd efe i y dywedodd Gedeon, Och, ôh
Arglwydd Duw: o herwydd * i'm weled angel
yr Arglwydd wyneb yn wyneb.

23 A dywedodd yr Arglwydd wrtho, tangnef
sydd i ti, nac ofna, ni byddi farw.

24 Yna Gedeon a adeiladodd yno allor i'r Arg-
lwydd, ac a'i galwodd † Iehova Shalom: hyd y dydd
hwn y mae hi etto yn Ophrah eiddo'r Abi-Esriaid.

25 A'r nos-on honno y dywedodd yr Arglwydd
wrtho ef, ymmer y buſtach ſydd eiddo dy dâd
ſef yr ail buſtach ſaith mlwydd oed: a bwrw i
lawr allor Baal, yr hon ſydd eiddo dy dâd, a thorr
i lawr y llwyn ſydd yn ei hymyl hi:

26 Ac adeilada allor i'r Arglwydd dy Dduw ar
ben y graig hon ‖ yn y lle trefnus, a chymmer yr
ail buſtach, ac offrymma boeth offrwm a choed y
llwyn, yr hwn a dorri di.

27 Yna Gedeon a gymmerodd deng-wr o'i wei-
ſion, ac a wnaeth fel y lleſarafei'r Arglwydd
wrtho: ac o herwydd ei fod yn ofni teulu ei dâd,
a gwŷr y ddinas, ſef nas gallai wneuthur *yn* liw
dydd, efe a'i gwnaeth liw nos.

28 A phan gyfododd gwŷr y ddinas y borau, yna
wele allor Baal wedi ei bwrw i lawr, a'r llwyn yr
hon oedd yn ei hymyl wedi ei dorri, a'r ail buſtach
wedi ei offrymmu ar yr allor a adeiladaſid.

29 A dywedodd pawb wrth ei gilydd, pwy a wnaeth y peth hyn? ac wedi iddynt ymofyn a chwilio, y
dywedaſant, Gedeon mab Ioas a wnaeth y peth hyn.

30 Yna gwŷr y ddinas a ddywedaſant wrth Ioas,
dwg allan dy fab, ſef y byddo marw: am iddo
fwrw i lawr allor Baal, ac am iddo dorri y llwyn
oedd yn ei hymyl hi.

31 A Ioas a ddywedodd wrth y rhai oll a oedd-
yn ſefyll yn ei erbyn ef, a ddadleuwch chwi
dros Baal? ai chwi a'i ceidw ef? yr hwn a dda-
leuo droſto ef, bydded farw y bore hwn: os Duw
yw efe, dadleued droſto ei hun, am fwrw ei allor
ef i lawr.

32 Ac efe a'i galwodd ef y dydd hwnnw Ie-
rubbaal, gan ddywedyd, dadleued Baal droſto ei
hun, fwrw ei allor i lawr.

33 Yna y Midianiaid oll, a'r Amaleciaid, a meib-
ion y dwyrain a gaſclwyd ynghyd, ac a aethant
trooddac a werſyllaſant yn nyffryn Iezreel.

34 Ond Yſpryd yr Arglwydd a † ddaeth ar Ge-
deon, ac efe a * vdanodd mewn vdcorn, ac Abie-
zer a'i gelwid a aeth ar ei ôl efe.

35 Ac efe a anfonodd i genhadau drwy holl Ma-
naſſeh, yr hwn hefyd a'i canlynodd efe: anfonodd
hefyd genhadau i Aſer, ac i Zabulon, ac i Nephtali,
a hwy a ddaethant i fyny iw cyfarfod hwynt.

36 A Gedeon a ddywedodd wrth Dduw, o gwa-
naſai Iſrael drwy fy llaw i, megis y lleſaraiſt;

37 Wele fi yn goſod cnû o wlan yn y llawr dyr-
na: os gwlith fydd ar y cnû yn vnic, a fychder, ar
yr holl ddaiar, yna y caf wybod y gwaredi di Iſrael
drwy fy llaw i, fel y lleſaraiſt.

38 Ac felly y bu; canys cyſododd yn foreu dran-
noeth, ac a fyppiodd y cnû ynghŷd, ac a waſcodd
y gwlith o'r cnû, lonaid phiol o ddwfr.

39 A Gedeon a ddywedodd wrth Dduw, na li-
ddied digllonedd i'm herbyn, * a mi a lefaraf
unwaith etto: profaf yn awr y waith hon yn vnic
fyw'r cnû: bydded attolwg fychder ar y cnû yn
vnic, ac ar yr holl ddaiar bydded gwlith.

40 A Duw a wnaeth felly y noſſon honno: canys
bu fychder ar y cnû yn vnic, ac ar yr holl ddaiar
yr oedd gwlith.

PEN. VII.

1 *Dwyn lla Gedeon o ddeuddeg mil ar bugain i*
drychant 9 ei gyſwro drwy ſfrouddwyd a dcongo-
liad y dorth haidd. 16 *Ei dalyfnu ynghylch yr*
vdcyrn a'r lampau mewn pyſſeiau. 24 *Yr Ephra-*
miaid yn dal Oreb a Zeeb.

YNa * Ierubbaal (hwnnw yw Gedeon) a gyfod- * Pen.
odd yn foreu, a'r holl bobl y rhai oedd gyd ag 6.32.
ef, ac a werſyllaſant wrth fynnon Harod: a
gwerſyll y Midianiaid oedd o du'r gogledd iddynt,
wrth fryn Moreh, yn y dyffryn.

2 A dywedodd yr Arglwydd wrth Gedeon, rhy
lnoſog yw'r bobl ſydd gyd â thi, i mi i roddi y
Midianiaid yn eu dwylo, rhac i Iſrael ymogoneddu
i'm herbyn, gan ddywedyd, fy llaw fy hun a'm
gwaredodd.

3 Am hynny yn awr, cyhoedda lle y clywo'r
bobl, gan ddywedyd, * yr hwn ſydd ofnus ac ardde- * Deut.
wydus, dychweled ac ymadawed y borefi o fynydd 20.8.
Gilead: a dychwelodd o'r bobl ddwy fil ar hu- 1.mac.3.
gain, a deng-mil a arhoſaſant. 56.

4 A dywedodd yr Arglwydd wrth Gedeon, eto
y mae gormod o bobl; dwg hwynt i wared at y
dyfroedd, a mi a'i profaf hwynt yno i ti: ac am
yr hwn y dywedwyf wrthit, hwn a â gyd â thi,
eled hwnnw gyd â thi; ac am bwy bynnag y dywe-
dwyf wrthit, hwn nid â gyd â thi, na eled hwnnw
gyd â thi.

5 Felly efe a ddygodd y bobl i wared at y dy-
froedd; a dywedodd yr Arglwydd wrth Gedeon,
pob vn a leppio a'i dafod o'r dwfr fel y lleppio ci,
goſot ef o'r naill tu, a phob vn a ymgrymmo ar ei
lfiniaith i yfed.

6 A rhifedi y rhai a godaſant *y dwfr* a'i llaw
at eu genau, oedd drychan-wr: a'r holl bobl eraill
a ymgrymmaſant ar eu gliniau i yfed dwfr.

7 A dywedodd yr Arglwydd wrth Gedeon,
drwy'r trychan-wr a leppiaſant *y dwfr* y gwa-
redaf chwi, ac y rhoddaf y Midianiaid yn dy law
di: ac eled yr holl bobl *eraill* bob vn iw fangre
ei hun.

8 Felly y bobl a gymmeraſant fwyd yn eu dwy-
lo, a'i lnidcyrn; a *Gedeon* a ollyngodd ymmaith
holl wŷr Iſrael, bob vn iw babell, a'r trychan-wŷ
a attaliodd efe: a gwerſyll y Midianiaid oedd
oddi tanodd iddo yn y dyffryn.

9 A'r noſſon honno y dywedodd yr Arglwydd
wrtho ef, cyfod, dos i wared i'r gwerſyll, canys
mi a'i rhoddais yn dy law di.

10 Ac od wyt yn ofni myned i wared, dos di a
Phurah dy lange, i wared i'r gwerſyll:

11 A chei glywed beth a ddywedant, ſef yr yna
nertho wedi hynny dy ddwylo, ac yr elych i wared
i'r gwerſyll: yna efe a aeth i wared, a Phurah ei
lange, i gwŷr y † rhai arfogion *oedd* yn y gwerſyll. † Heb.
pumpiaid
a phenn.

12 A'r Midianiaid, a'r Amaleciaid, a holl * feib- * Heb.
ion y dwyrain, oedd yn gorwedd yn y dyffryn fel locuſtiaid o amldra: a'i camelod *oedd* heb rif fel 32.
y tywod *ſydd* ar fin y môr o amldra.

13 A phan ddaeth Gedeon, wele ŵr yn mynegi
iw gyfeill freuddwyd, ac yn dywedyd, wele
breuddwyd a freuddwydiais, ac wele dorth o fara
haidd yn ymdreiglo i werſyll y Midianiaid, a
hi a ddaeth hyd at babell, ac a'i tarawodd fel y
ſyrthiodd, a hi a'i hymchwelodd fel y ſyrthiodd
y babell.

14 A'i gyfeill a atebodd, ac a ddywedodd, nid
yw hyn ddim onid cleddyf Gedeon mab Ioas, gŵr
o Iſrael: Duw a roddodd Midian a'i holl ſyddin
yn ei law ef.

15 A phan glybu Gedeon adroddiad y breudd- † Heb.
wyd[illegible] hwnnw, addoliodd, ac a ddychwelodd *drwy*
I a i werſyll

i wersyll Israel, ac a ddywedodd, cysodwch, canys rhoddodd yr Arglwydd i'y ddin y Midianiaid yn eich llaw chwi.

16 Ac efe a rannodd y trychan wr yn dair byddin, a chroddodd ydcynt yn llaw pawb o honynt; a phisser gwâg, a † lampau yng hanol y pisseraū.

† Neu, shoppy-rion.

17 Ac efe a ddywedodd wrthynt hwy, edrychwch arnafna gwnewch yn ôl finnau: ac wele, pan ddelwyd i gwrr y gwersyll, yna fel y gwnelwyfi, gwnewch chwithau.

18 Pan ydcanwyfi mewn ydcorn, nyfi a'r holl rai sydd gyd â mi, ydcenwch chwithau mewn ydcyrn o amgylch yr holl wersyll, a dywedwch, cleddyf yr Arglwydd a Gedeon.

19 Felly Gedeon a ddaeth i mewn a'r canwr oedd gyd ag ef, i gwrr y gwersyll, yn nechreu y wiliadwriaeth ganol; a'r gwilwyr wedi eu newydd osod, ac a ydcanasant mewn ydcyrn, ac a ddryllasant y pisseraū oedd yn eu dwylaw.

20 A'r tair byddin a ydcanasant mewn ydcyrn, ac a dryllasant y pisseraū, ac a ddaliasant y lampau yn eu llaw aswy, a'r ydcyrn yn eu llaw ddehau, i ydcanu: a hwy a lefasant, cleddyf yr Arglwydd a Gedeon.

21 A safasant bob yn yneilê, o amgylch y gwersyll: a'r holl wersyll a redodd, ac a waeddodd, ac a ffodd.

22 A'r trychant a ydcanasant ag ydcyrn, * a'r Arglwydd a osododd gleddyf pob vn yn erbyn ei gylydd, trwy yr holl wersyll: felly a gwersyll a ffodd hyd Beth-sittah † yn Zererath, hyd fin Abel Mcholah hyd Tabbath.

* Esai. 9.4.

† Neu, yna.

23 A gwŷr Israel a ymgasglasant, o Nephtali, ac o Aser, ac o holl Manasseh, ac a erlidiasant ar ôl y Midianiaid.

24 A Gedeon a anfonodd genmadau trwy holl fynydd Ephraim, gan ddywedyd, deuwch i waered yn erbyn y Midianiaid, ac achubwch o'i blaen hwynt y dyfroedd hyd Bethbarah a'r Iorddonen: a holl wyr Ephraim a ymgasglasant, ac a enillasant y dyfroedd hyd Bethbarah, a'r Iorddonen.

25 A daliasant ddau * o dywysogion Midian, Oreb a Zeeb, a lladdasant Oreb ar graig Oreb, a lladdasant Zeeb wrth winwryf Zeeb, ac a erlidiasant Midian, ac a ddygasant bennau Oreb a Zeeb, at Gedeon i'r tu arall i'r Iorddonen.

* Psal. 83.11. esa.10.26

PEN. VIII.

1 Gedeon yn llonyddu gwŷr Ephraim. 4 Succoth a Penuel yn gwrthod porthi ŵu Gedeon. 10 Data Zebah a Zalmunna. 13 Dinystr Succoth a Penuel. 19 Gedeon yn dial mar wolaeth ei frodyr ar Zebah a Zalmunna. 22 Yn gwrthod llywodraeth. 24 Ei Ephod ef yn achos o ddelwaddoliaeth. 28 Goresgyn Midian. 29 Plant Gedeon a'i farwolaeth. 33 Gaddŵ naeth ac anniolchgarwch yr Israeliaid.

A Gwŷr Ephraim a ddywedasant wrtho ef, † pa beth hyn a wnaethost i ni, heb alw arnom ni pan aethoft i ymladd yn erbyn y Midianiaid? a hwy a'i dwrdiasant ef yn † dost.

† Hebr. pa beth y w hyn a wnaethost a ni?

† Hebr. gryf.

2 A dywedodd wrthynt, beth a wneuthum i yn awr wrth a wnaethoch chwi? onid gwell yw llusfiad grawn-win Ephraim, nâ chasgliad grawnwin Abiezer.

3 Duw a roddodd yn eich llaw chwi dywysogion Midian, Oreb a Zeeb; a pheth a allwn i ei wneuthur wrth a wnaethoch chwi? yna'r arafodd en † dig hwynt tu ag atto ef, pan lefarodd efe y gair hwn.

† Hebr. hysbryd.

4 A daeth Gedeon i'r Iorddonen, ac a aeth trofti hi, efe a'r trychan-wŷr oedd gyd ag ef, yn ddiflygiol, ac etto yn ei herlid hwy.

5 Ac efe a ddywedodd wrth wŷr Succoth, rhoddwch attolwg dorthau o fara i'r bobl sydd yn canlyn i'r canys lluddedig ydynt hwy, a minnau yn erlyd ar ôl Zebah a Salmunna, brenhinoedd Midian.

6 A dywedodd tywysogion Succoth, a yw llaw Zebah a Salmunna 'n awr yn dy law di, fel y rhoddem ni fara i'th lû di?

7 A dywedodd Gedeon, o herwydd hynny pan roddo'r Arglwydd Zebah a Salmunna yn fy llaw i, yna y † drylliaf eich cnawd chwi â drain yr anialwch, ac a mieri.

† Neu, dyrnu.

8 Ac efe a aeth i fyny oddi yno i Pennel, ac a lefarodd wrthynt hwythau yn yr vn modd a gwŷr Pennel a'i hattebasant ef, fel yr attebasei gwŷr Succoth.

9 Ac efe a lefarodd hefyd wrth wŷr Pennel, gan ddywedyd, pan ddychwelwyf mewn hedd wch mi a ddestrywiaf y tŵr yma.

10 A Zebah a Salmunna oedd yn Carcor, a'u lluoedd gyd â hwynt, ynghylch pymtheng mil, yr hyn oll a adawsid o holl fyddin meibion y dwyrain: canys lladdwyd cant ac vgain mil o wŷr yn cynna cleddyf.

11 A Gedeon a aeth i fyny ar hyd ffordd y rhai oedd yn trigo mewn pebyll, o'r tu dwyrain i Nobah, a Iogbehah: ac efe a darawodd y fyddin: canys y fyddin oedd vsgafala.

12 A Zebah a Salmunna a ffoesant, ac efe a erlidiodd ar eu hôl hwynt, ac a ddaliodd ddau frenin Midian, Zebah a Salmunna, ac a darfodd yr holl lû.

13 A Gedeon mab Ioas a ddychwelodd o'r rhyfel cyn codi'r haul.

14 Ac efe a ddaliodd langc o wŷr Succoth ac a ymofynnodd ag ef: ac yntef a scrifennodd iddo dywysogion Succoth a'i henuriaid, *sef* deugain a pymtheg a thrugain.

15 Ac efe a ddaeth at wŷr Succoth, ac a ddywedodd, wele Zebah a Salmunna, *drwy* y rhai y dirnodasoch i mi, gan ddywedyd, a *yw* llaw Zebah a Salmunna yn awr yn dy law di, fel y rhoddem fara i'th wŷr lluddedig?

16 Ac efe a gymmerth henuriaid y ddinas, a drain yr anialwch, a' mieri, ac a † ddyscodd wŷr Succoth â hwynt.

† Neu, prof-odd.

17 Tŵr * Pennel hefyd a ddinistriodd efe, ac a laddodd wŷr y ddinas.

18 Yna efe a ddywedodd wrth Zebah, a Salmunna, pa fath wŷr oedd y rhai a laddasoch chwi yn Tabor? a hwy a ddywedasant, tebyg i ti, pob vn o ddull meibion brenin.

19 Ac efe a ddywedodd, fy mrodyr, meibion fy mam oeddynt hwy: fûl mai byw'r Arglwydd, pe gadawsech hwynt yn fyw, ni laddwn chwi.

20 Ac efe a ddywedodd wrth Iether ei gyntafanedic cyfot, lladd hwynt; ond ni thynnei y llangc ei gleddyf: o herwydd efe a ofnodd, canys bachgen oedd efe etto.

21 Yna y dywedodd Zebah a Salmunna, cyfot ti a rhuthra i ni, canys fel *y bydo* y gŵr felly *y bydd* ei nerth. A Gedeon a gyfododd, ac a laddodd Zebah a Salmunna, ac a gymmerth y † coleiau oedd am ydelfau eu camelod hwynt.

† Neu, lloer-en.

22 A gwŷr Israel a ddywedasant wrth Gedeon, ag arglwyddiaetha arnom ni, tydi a'th fab, a mab dy fab hefyd: canys gwaredaist ni o law Midian.

23 A Gedeon a ddywedodd wrthynt, ni arglwyddiaethaf arnoch, ac ni arglwyddiaetha fy mab arnoch: ei*sbr* yr Arglwydd a arglwyddiaetha arnoch.

24 Dywedodd

Dywedodd Gedeon hefyd wrthynt, gofynnaf genwch, ar roddi o bob vn o honoch i ei ſglyfaeth? canys cluſt-dlyſau ydynt hwy, o herwydd mai Iſmaeliad ydynt hwy.

Adywedaſant, gan roddi y rhoddwn *hwynt*? a lladſant tyw wiſc, a thaflaſant yno bob vn gluſtlleu ei yſclyfaeth.

A phwys y cluſt-dlyſau aur a ofynnaſei efe, onid ſil, a ſaith gant *o ſiclau* aur, heb law'r lloneuryn, a'r arogl-bellenau, a'r gwiſcoedd porphor, y rhai oedd am frenhinoedd Midian, ac heb law y tlysau oedd am yddfau eu camelod hwynt.

A Gedeon a wnaeth o honynt Ephod, ac a'i oſododd yn ei ddinas ei hun Ophrah: a holl Iſrael a buttreiniaſant ar ei hôl hi yno: a bu *hynny* yn gamrwydd i Gedeon, ac iw dŷ.

Felly y daroſtyngwyd Midian o flaen meibion Iſrael, fel na chwanegaſant godi eu pennau: a'r wlad a gafodd lonydd ddeugain mhlynedd, yn nyddiau Gedeon.

A Ierubbaal mab Ioas a aeth, ac a drigodd yn ei dŷ ei hun.

Ac i Gedeon yr oedd deng-mab a thrugain a lleithiei † o'i gorph eſt canys gwragedd lawer oedd iddo eſ.

A'i ordderch-wraig eſ, yr hon *oedd* yn Sichem, a ymddug hefyd iddo fab: ac efe a oſododd ei enw ef yn Abimelech.

Felly Gedeon mab Ioas a ſu farw mewn oedran teg, ac a gladdwyd ym meddrod Ioas ei dad yn Ophrah yr Abieſriaid.

A phan fu farw Gedeon, yna meibion Iſrael a dŷchwelaſant, ac a buttreiniaſant ar ôl Baalims ac wnaethant Baal-berith yn ddutw iddynt.

Felly meibion Iſrael ni chofiaſant yr Arglwydd eu Duw, yr hwn a'i gwaredaſei hwynt o law holl elynion o amgylch,

Ac ni wnaethant garedigrwydd â thŷ Ierubbaal (ſef Gedeon, yn ôl yr holl ddaioni a wnaethei efe) i Iſrael.

PEN IX.

Abimelech yn cyd-ſwriadu â gwŷr Sichem, a lladd Feder, yn mynedd yn frenhin. 7 Iotham yn dammeg yn eu herbyn ac yn rhag hyngi eu cyflwr. 22 Gaal yn cyd-ſwriadu a'r Sichemiaid yn ei erbyn eſ. 30 Zebul yn dancuddio cynlluniau. 34 Abimelec yn eu gorchfygu hwy, ac yn ban y dinas â halen. 46 Yn lloſci amddiffynfa dwy Berith. 50 Ei ladd ynteu yn Thebes, a dern o ſiccn melin. 56 Cyflawni melldith Iotham.

AC Abimelech mab Ierubbaal a aeth i Sichem, at frodyr ei fam, ac a ymddiddanodd â hwynt, a holl dylwyth tŷ tâd ei fam, gan ddywedyd,

Dywedwch attolwg lle y clywo holl wŷr Sichem, pa vn ſy oreu i chwi ai arglwyddiaethu arnoch o ddeng-wr a thrugain, ſef holl feibion Ierubbaal, ai arglwyddiaethu o vn gŵr arnoch? cofiwch hefyd mai eich aſcwrn a'ch cnawd chwi ydwyf.

A brodyr ei fam a ddywedaſant am dano eſ, lle y clybu holl wŷr Sichem, yr holl eiriau hyn, a'i calonnau hwynt a drodd ar ôl Abimelech; canys dywedaſant, ein brawd ni *yw* efe.

A rhoddaſant iddo ddec a thrugain o arian o dŷ Baal-berith: ac Abimelech a gyflogodd â hwynt eſeu gwammal, y rhai aethant ar ei ôl eſ.

Ac efe a ddaeth i dŷ ei dad i Ophrah, ac a laddodd ei frodyr meibion Ierubbaal, *y rhai oedd* deng-wr a thrugain, ar vn garrec: on i Iotham mab Ierubbaal a adawyd ſy canys efe a ymguddiodd.

6 A holl wŷr Sichem, a holl dŷ Milo a ymgaſclaſant, ac a aethant, ac a vrddaſant Abimelech yn frenin, wrth ddyffryn* y goloſion yr hwn *ſydd* yn Sichem.

7 A phan ſynegaſant *hynny* i Iotham, efe a aeth, ac a ſaſodd ar ben mynydd Garizim, ac a ddercha-fodd ei lêſ, ac a waeddodd, dywedodd hefyd wrthynt, gwrandewch arnaſi ô wŷr Sichem, fel y gwrandawo Duw arnoch chwithau.

8 Y prennau gan ſyned a aethant i eneinio brenin arnynt, a dywedaſant wrth yr oliwydden, teyrnaſa arnom ni.

9 Ond yr oliwydden a ddywedodd wrthynt, a ymadawaſ â'm braſter, â'r hwn drwoſi'r anrhydeddant Dduw a dyn, a myned i lywodraethu ar y prennau *eraill*?

10 A'r prennau a ddywedaſant wrth y ſſigyſbren; tyred ti, teyrnaſa arnom ni.

11 Ond y ſſigyſ-bren a ddywedodd wrthynt, a ymadawaſ a'm melyſdra, ac a'm ffrwyth da, ac a âſi i lywodraethu ar y prennau *eraill*?

12 Yna'r prennau a ddywedaſant wrth y winwydden; tyred ti, teyrnaſa arnom ni.

13 A'r win-wydden a ddywedodd wrthynt hwy, a ymadawaſ â'm melyſ-win, yr hwn ſydd yn llawenhau Duw a dyn, a myned i lywodraethu ar y prennau *eraill*?

14 Yna'r holl brennau a ddywedaſant wrth y ſ ſieren; tyred ti, teyrnaſa arnom ni.

15 A'r ſieren a ddywedodd wrth y prennau, os mewn gwirionedd yr eneiniwch ſi yn frenin arnoch, deuwch ac ymddyriedwch yn ſy nghyſcod i: ac onid ê, eled tân allan o'r ſieren, ac yſſed gedrwydd Libanus.

16 Yn awr gan hynny, os mewn gwirionedd a phardeb y gwnaethoch, yn goſod Abimelech yn frenin, ac os gwnaethoch yn oda â Ierubbaal, ac a'i dŷ; ac os yn ôl haeddedigaeth ei ddwylaw y gwnaethoch iddo,

17 (Canys ſy nhâd a ymladdodd droſoch chwi, ac a ſ anturiodd ei enioes ym mhell, ac a'ch gwaredodd chwi o law Midian:

18 A chwithau a gyfoſocheh yn erbyn tŷ fy nhâd i heddyw, ac a laddaſoch ei feibion eſ, ſeſ deng-wr a thrugain, ar yn garrec, ac a oſodaſoch Abimelech mab ei lawforwyn eſ, yn frenin ar wŷr Sichem, o herwydd *ei fod* eſ yn frawd i chwi:)

19 Gan hyny os mewn gwirionedd a phardeb y gwnaethoch â Ierubbaal, ac a'i dŷ eſ y dydd hwn; llawenychwch yn Abimelech, a llawenyched yntef ynoch chwithau.

20 Ac onid ê, eled tân allan o Abimelech, ac yſſed wŷr Sichem, a thŷ Milo: hefyd eled tân allan o wŷr Sichem, ac o dŷ Milo, ac yſſed Abimelech.

21 A Iotham a giliodd, ac a ffodd, ac a aeth ymaith i Beer, ac a drigodd yno rhac ofn Abimelech ei frawd.

22 Ac Abimelech a deyrnaſodd ar Iſrael dair blynedd.

23 A Duw a ddanſonodd yſpryd drwg rhwng Abimelech a gwŷr Sichem: a gwŷr Sichem aethant yn anghywir i Abimelech:

24 Fel y delei y traha *â mwſſid â* deng-mab a thrugain Ierubbaal, ac y goſodid eu gwaed hwynt ar Abimelech eu brawd, yr hwn a'i lladdodd hwynt, ac ar wŷr Sichem, y rhai † a'i cynorthwyaſant ef i ladd ei frodyr.

25 A gwŷr Sichem a oſodaſant iddo eſ gynllwynwŷr ar ben y mynyddoedd, a hwy a yſpeiliaſant bawb a'r a oedd yn tramwy heibio iddynt ar hyd y ffordd: a mynegwyd *hynny* i Abimelech.

26 A Gaal mab Ebed a ddaeth, eſ a'i frodyr, ac

New, ddercham.
Iosua, 24. 26.

New, ſynn ab mared tros.

New, yr yſcallen.

Hebr. a gryfha.

ſant ei ddwylo eſ.

a aethant trosodd i Sichem; a gwŷr Sichem a roesant eu hyder arno.

27 A hwy a aethant i'r maesydd ac a gasclasant eu gwin-llanpoedd, ac a tangasant *eu grawnwin* ac a wnaethant ‖ yn llawen, ac a aethant i mewn i dŷ eu duw, ac a fwytasant, ac a yfasant, ac a felldithiasant Abimelech.

‖ Neu, gaeuasan.

28 A Gaal mab Ebed a ddywedodd, pwy *yw* Abimelech, a phwy *yw* Sichem, fel y gwasanaethem ef? onid mab Ierubbaal *yw efe*? ond Zebul *yw* ei swyddog? gwasanaethwch wŷr Hamor tad Sichem: canys pa ham y gwasanaethem ni ef?

29 O na byddai'r bobl hyn tan fy llaw i, fel y bwriwn ymmaith Abimelech. Amlhâ dy lu a thyred allan.

30 A phan glybu Zebul llywodraethwr y ddinas, eiriau Gaal mab Ebed, y † llidiodd ei ddigllonedd ef.

† Hebr. porthodd.

31 Ac efe a anfonodd genadau at Abimelech † yn ddirgel, gan ddywedyd; wele Gaal mab Ebed a'i frodyr wedi dyfod i Sichem, ac wele hwynt *yn*, neu, i yn cadarnhau y ddinas i'th erbyn.

† Hebr. yn ddirgel. Formab.

32 Gan hyny cyfod yn awr liw nos, ti a'r bobl *sydd* gyd â thi, a chynllwyn yn y maes.

33 A chyfod yn foreu ar godiad yr haul, a rhuthra yn erbyn y ddinas: ac wele *pan* ddelo efe a'r bobl *sydd* gyd ag ef, allan atth erbyn, yna gwna iddo † yr hyn a ellych.

† Hebr. fel y caffo dy law.

34 Ac Abimelech a gyfododd, a'r holl bobl y rhai *oedd* gyd ag ef, liw nôs, a a gynllwynasant yn erbyn Sichem, yn bedair byddin.

35 A Gaal mab Ebed a aeth allan, ac a safodd *wrth* ddrws porth y ddinas: ac Abimelech a gyfododd, a'r bobl y rhai *oedd* gyd ag ef, o'r cynllwyn.

36 A phan welodd Gaal y bobl, efe a ddywedodd wrth Zebul, wele bobl yn dyfod i wared o ben y mynyddoedd. A dywedodd Zebul wrtho, cysgod y mynyddoedd yr ydwyt ti'n ei weled, fel dynion.

37 A Gaal a chwanegodd etto lefaru, ac a ddywedodd, wele bobl yn dyfod i wared o † canol y tîr, a byddin arall yn dyfod o ffordd gwastadedd ‖ Meonenim.

† Hebr. fogeil. ‖ Neu, ystyr wyr amseroedd.

38 Yna y dywedodd Zebul wrtho ef, pa le yn awr *y mae* dy enau di, a'r *hwn* y dywedaist, pwy *yw* Abimelech pan wasanaethem ef? ond dymma y bobl a ddirmygaist di? dos allan attolwg yn awr, ac ymladd â'r herbyn.

39 A Gaal a aeth allan o flaen gwŷr Sichem, ac a ymladdodd ag Abimelech.

40 Ac Abimelech a'i herlidiodd ef, ac efe a ffodd o'i flaen ef; a llawer a gwympasant yn archolledic hyd ddrws y porth.

41 Ac Abimelech a drigodd yn Arumah: a Zebul a yrasodd ymmaith Gaal a'i frodyr, o breswylio yn Sichem.

42 A thranoeth y daeth y bobl allan i'r maes: a mynegwyd *hyny* i Abimelech.

43 Ac efe a gymmerth y bobl, ac a'i rhannodd yn dair byddin, ac a gynllwynodd yn y maes, ac a edrychodd, ac wele y bobl wedi dyfod allan o'r dinas, ac efe a gyfododd yn eu herbyn, ac a'i tarawodd hwynt.

44 Ac Abimelech, a'r fyddin *oedd* gyd ag ef, a ruthrasant, ac a safasant wrth ddrws porth y ddinas: a'r ddwy fyddin *eraill* a ruthrasant ar yr holl rai *oedd* yn y maes, ac a'i tarawsant hwy.

45 Ac Abimelech a ymladdodd yn erbyn y ddinas yr holl ddiwrnod hwnnw, ac efe a enillodd y ddinas, ac a laddodd y bobl *oedd* ynddi, ac a ddestrywiodd y ddinas, ac a'i hauodd â halen.

46 A phan glybu holl wŷr tŵr Sichem *hyny*: hwy a aethant i anneddfynfa tŷ duw Berith.

47 A mynegwyd i Abimelech yngasch holl wŷr tŵr Sichem.

48 Ac Abimelech a aeth i fyny i fynydd Zalmon, efe a'r holl bobl *oedd* gyd ag ef, ac Abimelech a gymmerth fwyall yn ei law, ac a dorrodd ganghen o'r coed, ac a'i cymmerth hi, ac a'i gosodd ar ei ysgwydd, ac a ddywedodd wrth y bobl oedd gyd ag ef, yr hyn a welsoch fi yn ei wneuthur, brysiwch, gwnewch fel finnau.

49 A'r holl bobl a dorrasant bob yn ei ganghen, ac a aethant ar ôl Abimelech, ac a'i gosodasant wrth yr amddeffynfa, ac a loscasant ‖ â hwynt yr amddeffynfa â thân: felly holl wŷr tŵr Sichem a fuant feirw, yng-hylch mil o wŷr a gwragedd.

‖ Hebr. a thân:

50 Yna Abimelech a aeth i Thebez, a gwersyllodd yn erbyn Tebez, ac a'i henillodd hi.

51 Ac yr oedd tŵr cadarn ynghanol y ddinas, a'r holl wŷr a'r gwragedd, a'r holl rai o'r ddinas a ffoesant yno, ac a gaeasant arnynt, ac a ddringasant ar ben y tŵr.

52 Ac Abimelech a ddaeth at y tŵr, ac a ymladdodd yn ei erbyn, ac a nesaodd at ddrws y tŵr, iw losci ef â thân.

53 A rhyw wraig * a daflodd ddarn o faen melin ar ben Abimelech, ac a dorryliodd ei benglog ef.

54 Yna efe a alwodd yn fuan ar y llanc oedd yn dwyn ei arfau ef, ac a ddywedodd wrtho, tyn dy gleddyf a lladd fi, fel na ddywedant am dani, gwraig a'i lladdodd ef: a'i lanc a'i trywanodd ef, ac efe a fu farw.

55 A phan welodd gwŷr Israel farw o Abimelech, hwy a aethant bob yn iw fangre.

56 Felly y talodd Duw ddrygioni Abimelech, yr hwn a wnelsei efe iw dâd, gan ladd ei ddeg brawd a'thrugain.

57 A holl ddrygioni gwŷr Sichem a dalodd Duw ar eu pen hwynt: a melldith Iotham mab Ierubbaal a ddaeth arnynt hwy.

PEN X.

1 *Tolah yn barnu Israel yn Samir.* 3 *Iair o Gilead mab ar bugain, a'r rhai yr oedd deg ac ugain o bugeu.* 6 *Y Philistiaid a'r Ammoniaid yn gorthrymmu Israel.* 10 *Duw yn eu cyfrngcu yn ei dangfon hwy at eu gau-dduwiau.* 15 *Ac yn eu hadferu wedi yn ostyngu yr hyn.*

A Car ôl Abimelech y cyfododd i † warchod Israel, Tolah, mab Puah, mab Dodo, gwr o fachar: ac efe oedd yn trigo yn Samir yn mynydd Ephraim.

† Hebr. i achub Israel.

2 Ac efe a farnodd Israel dair blynedd ar bugain, ac a fu farw, ac a gladdwyd yn Samir.

3 Ac ar ei ôl ef y cyfododd Iair, Gileadiad, ac efe a farnodd Israel, ddwy flynedd ar bugain.

4 Ac iddo ef yr oedd deng-mab ar bugain yn marchogaeth ar ddec ar bugain o ebolion asllmon, a dec dinas ar bugain *oedd* ganddynt: y rhai a elwyd * ‖ Hanoth Iair hyd y dydd hwn, y rhai *ydynt* yng-wlad Gilead.

* Neu, Tref. ‖ Hebr. Pentrefi.

5 A Iair a fu farw, ac a gladdwyd yn Camon.

6 A meibion Israel * a chwanegasant wneuthur yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, ac a wasanaethasant Baalim, ac * Aftaroth, a duwiau Syria, a duwiau Sidon, a duwiau Moab, a duwiau meibion Ammon, a duwiau y Philistiaid; a gwrthodasant yr Arglwydd, ac ni wasanaethasant ef.

* Neu, a ychwanegasant wneuthur.

7 A llidiodd digllonedd yr Arglwydd yn erbyn Israel, ac efe a'i gwerthodd hwynt yn llaw y Philistiaid, ac yn llaw meibion Ammon.

8 A hwy a flinasant, ac a ysigasant feibion Israel, y flwyddyn honno: (tair blynedd ar ddeg) thec) holl feibion Israel y rhai *oedd* yn hwn tu

brenhinoedd yngwlad yr Amoriaid, yr hon ſydd yn Gilead.

7 A meibion Ammon a aethant trwy 'r Iorddonen i ymladd hefyd yn erbyn Iudah, ac yn erbyn Benjamin, ac yn erbyn tŷ Ephraim; ſel y bu gyſyng mawr arIſrael.

8 A meibion Iſrael a leſaſant ar yr Arglwydd, gan ddywedyd, pechaſom yn dy erbyn, o herwydd gwrthod ohonom ein Duw, a gwaſanaethu Baalim hefyd.

9 A dywedoddyr Arglwydd wrth feibion Iſrael, ym *wredaig chwi rhac yr Aiphtiaid, a rhac yr Amoriaid, a rhac meibion Ammon, a rhac y Philiſtiaid?

10 Y Sidoniaid hefyd, a'r Amaleciaid, a'r Maoniaid a'ch gorthrymmaſant chwi; a lleſaſoch arnaf, a minnau a'ch gwaredais chwi o'i llaw honyat.

11 Etto chwi a'm gwrthodaſoch i, ac a waſanaethaſoch ddiwiau dieithr: am hynny ni waredaf chwi mwyach.

14 Ewch, a lleſwch at y duwiau a ddewiſaſoch: gwaredant hwy chwi yn amſer eich cyfyngdra.

15 A meibion Iſrael a ddywedaſant wrth yr Arglwyddpechaſom, gwna di i ni † ſel y gwelychyn ddi ieitto gwared ni attolwg y dydd hwn.

16 A hwy a ſwriaſant ymmaith y duwiau † dieithr o'u mysg, a gwaſanaethaſant yr Arglwydd: a'i enaid eſe a'i doſturiodd o herwydd adfyd Iſrael.

17 Yna meibion Ammon a † ymgynnullaſant, a'a werſyllaſant yn Gilead; a meibion Iſrael a ymgaſglaſant, ac a werſyllaſant yn Miſpah.

18 Y bobl hefyd a thywyſogion Gilead a ddywedaſant wrth ei gilydd, pa ŵr a ddechreua ymlaſdd yn erbyn meibion Ammon? eſe a fydd * yn bennaeth ar drigolion Gilead.

PEN. XI.

1 *Yr anmod rhwng Iephthah a gwyr Gilead, y tai eſe ſod yn ben arnynt.* 12 *Yr ymddiddan am hddwch rhyngddo ef a'r Ammoniaid* 29 *Adiuned Iephthah.* 32 *Iephthah yn gorchfygu yr Ammoniaid.* 34 *Ac yn cwplau ei addunedar ôl hyn.*

A *Iephthah y Gileadiad oedd ŵr cadarn nerthol, ac eſe oedd fab i wraig o buttai: a Gilead a genhedlaſei y Iephthah hwnnw.

2 A gwraig Gilead a ymddugaſ iddo feibion: a meibion y wraig a gynnyddaſant, ac a ſwriaſant ymmaith Iephthah, ac a ddywedaſant wrtho, nid enilleddi di yn nhŷ ein tad ni, canys mab gwraig ddieithr ydwyt ti.

3 Yna Iephthah a ffodd ‖ rhac ei frodyr, ac a drigodd ym gwlad Tobia: a dynion ofer a ymgaſclaſant at Iephthah, ac a aethant allan gyd ag ef.

4 Ac wedi *talu o ddyddiau, meibion Ammon a ryfelaſant yn erbyn Iſrael.

5 A phan oedd meibion Ammon yn rhyfela yn erbyn Iſrael, yna henuriaid Gilead a aethant i gyrchu Iephthah o wlad Tob.

6 Ac a ddywedaſant wrth Iephthah, tyred a bydd yn dywyſog i ni ſel yr ymladdom yn erbyn meibion Ammon.

7 A Iephthah a ddywedodd wrth henuriaid Gilead, oni chaſaſoch chwi fi, ac a'm gyrraſoch o dŷ fy nhad? a pha ham y deuwch attaf yn awr, pan yw gyfyng arnoch?

8 A henuriaid Gilead a ddywedaſant wrth Iephthah, am hynny y dychwelaſom yn awr atat ti, ſel y delit gyd a ni, ac yr ymladdit yn erbyn meibion Ammon, ac y byddit i ni yn ben ar holl drigolion Gilead.

9 A Iephthah a ddywedodd wrth henuriaid Gilead, o dygwch fi yn fy ôl, i ymladd yn erbyn meibion Ammon, a rhoddi o'r Arglwydd hwynt o'm blaen i, a gâf fi fôd yn ben arnoch chwi?

10 A henuriaid Gilead a ddywedaſant wrth Iephthah, yr Arglwydd ſyddo 'n † dyſt rhyngom ni, oni wnawn ni ſelly yn ôl dy air di.

11 Yna Iephthaba aeth gyd â henuriaid Gilead, a'r bobl a'i goſodaſant ef yn ben ac yn dywyſog arnynt: a Iephthah a adroddodd ei holl eiriau ger bron yr Arglwydd yn Miſpah.

12 A Iephthah a anfonodd genhadau at frenin meibion Ammon, gan ddywedyd, beth *ſydd i ti a *wnelyb â mi, ſel y delit yn fy erbyn i ymladd yn fy ngwlâd i?

13 A brenin meibion Ammon a ddywedodd wrth genhadau Iephthah, o herwydd i Iſrael ddwyn fy ngwlâd i, pan ddaeth i fyny o'r Aipht, o Arnon hyd Iabboc, a hyd yr Iorddonen: yn awr gan hynny dôd hwynt adref mewn heddwch.

14 A Iephthah a anfonodd drachefn genhadau at frenin meibion Ammon,

15 Ac a ddywedodd wrtho, ſel hyn y dywed Iephthah, *ni ddûg Iſrael dîr Moab, na thîr meibion Ammon.

16 Ond pan ddaeth Iſrael i fyny o'r Aipht, a rhodio trwy 'r anialwch, hyd y môr côch, a dyfod i Cades;

17 Yna *Iſrael a anfonodd genhadau at frenin Edom, gan ddywedyd, gâd i mi dramwy attolwg drwy dy wlâd ti. Ond ni wrandawodd brenin Edom. A hwy a anfonaſant hefyd at frenin Moab ond ni fynnei yntef; ſelly Iſrael a arhoſodd yn Cades.

18 Yna hwy a gerddaſant yn yr anialwch, ac a amgylchynaſant wlâd Edom a gwlâd Moab, ac a ddaethant o du codiad haul i wlâd Moab, ac a werſyllaſant tu hwnt i Arnon, * ac ni ddaethant o fewn terfyn Moabs canys Arnon *oedd derfyn Moab.

19 Ac Iſrael *a anfonodd genhadau at Sehon brenin yr Amoriaid, brenin Hesbon; ac Iſrael a ddywedodd wrtho, gâd i ni dramwy attolwg drwy dy wlâd ti, hyd *y mangre.

20 Ond nid ymddyriedodd Sehon i Iſrael fyned trwy ei derfyn: eſ ei holl bobl, a hwy a werſyllaſant yn Iahaz, ac eſe a ymladdodd yn erbyn Iſrael.

21 Ac Arglwydd Ddduw Iſrael a roddodd Sehon a'i holl bobl, yn llaw Iſrael, a hwy a'i taraſaſant hwynt: ſelly Iſrael a ſeddiannodd holl wlâd yr Amoriaid, trigoliony wlâd honno.

22 Meddiannaſant beſyd * holl derfynau 'r Amoriaid, o Arnon hyd Iabboc, ac o'r anialwch hyd yr Iorddonen.

23 Felly yn awr, Arglwydd Ddduw Iſrael a ſwriodd yr Amoriaid allan o flaen ei bobl Iſrael: gan hynny a'i tydi a'i meddiannit hi?

24 Oni feddienni di yr hyn a roddo Chamos dy Dduw i ti iw feddiannu? Felly 'r hyn oll a oreſcynno 'r Arglwydd ein Duw o'n blaenni, a feddiannwn ninnau?

25 Ac yn awr, a wyt ti yn well na * Balac mab Zippor brenin Moab? a ymryſonodd eſe er ioed ag Iſrael, neu gan ymladd a ymladdodd eſe iw herbyn hwy?

26 Pan oedd Iſrael yn trigo yn Hesbon, a'i threfydd, ac yn Aroer a'i threfydd, ac yn yr holl ddinaſoedd y rhai *ſydd wrth derfynau Arnon, dry chan mlynedd; paham nad achubaſoch *hwynt y pryd hynny?

27 Am hynny ni pheccais i yn dy erbyn di, ond yr ydwyt ti 'n gwneuthur cam â mi, gan ymladd

yn

yn fy erbyn i? yr Arglwydd farn-wr a farno heddyw rhwng meibion Israel a meibion Ammon.

28 Er hynny ni wrandawodd brenin meibion Ammon ar eiriau Iephthah, y rhai a anfonodd efe atto.

29 Yna y daeth ysbryd yr Arglwydd ar Iephthah ac efe a aeth tros Gilead, a Manasseh; ac a aeth tros Mispah Gilead, ac o Mispah Gilead yr aeth efe trosodd at feibion Ammon.

30 A Iephthah a addunedodd addunedi yr Arglwydd, ac a ddywedodd, os gan roddi y rhoddi di feibion Ammon yn fy llaw i,

† Hebr. yr hyn a ddelo allan a ddaw allan.

31 Yna † bydd yn ddelo allan o ddrysau fy nhŷ i'm cyfarfod, pan ddychwelwyf mewn heddwch oddi wrth feibion Ammon, a fydd eiddo'r Arglwydd, a mi a'i hoffrymaf ef yn boeth offrwm.

32 Felly Iephthah a aeth trosodd at feibion Ammon i ymladd yn eu herbyn, a'r Arglwydd a'i rhoddodd hwynt yn ei law ef.

33 Ac efe a'i tarawodd hwynt o Aroer hyd ddelych di i Mennith, *sef* ugain dinas, a hyd Iwastadedd y gwinllannoedd, â lladdfa fawr iawn: felly y darostyngwyd meibion Ammon o flaen meibion Israel.

‖ Neu, Abel.

34 A Iephthah a ddaeth i Mispah iw dŷ ei hun, ac wele ei ferch yn dyfod allan iw gyfarfod â thympanau, ac â dawnsiau, a hi *oedd* ei unig *etifedd* ef; nid oedd ganddo i na mab na merch ond yhi.

‖ Neu, *yr oedd* ei hun, na mab na merch. Heb o hono ei hun.

35 A phan welodd efe hi, efe a rwygodd ei ddillad, ac a ddywedodd, ahah fy merch, gan ddarostwng y darostyngaist fi; ti hefyd wyt *yn* or rhai sydd yn fy molestu; canys myfi a agorais fyngenau wrth yr Arglwydd, ac ni allaf gilio.

36 A hi a ddywedodd wrtho, fy nhad, *od* agoraist dy enau wrth yr Arglwydd, gwna imi yn ôl yr hyn a aeth allan o'th enau; gan fod yr Arglwydd wneuthur trosot ti ddialedd ar dy elynion, meibion Ammon.

37 Hi a ddywedodd hefyd wrth ei thad, gwneler i mi y peth hyn; paid â mi ddau lis fel yr elwyf i i fynu ac i wared ar y mynyddoedd, ac yr ŵylwyf o herwydd fy morwyndod, mi a'm cyfeillesau.

† Hebr. a myned i wared.

38 Ac efe a ddywedodd, dos. Ac efe a'i gollyngodd hi tros ddau lis. A hi a aeth a'i chyfeillesau, ac a ŵylodd o herwydd ei morwyndod ar y mynyddoedd.

† Hebr. o flwyddyn i flwyddyn. ymdeithiau merch,

39 Ac yn mhen y ddau lys, hi a ddychwelodd at ei thad, ac efe a wnaeth â hi *yr* addunedu a addunasei efe; a hi ni adnabuasei ŵr; a bu *hyn* yn ddeddf yn Israel,

40 Fyned o ferched Israel †bob blwyddyn i galaru am ferch Iephthah y Gileadiad, bedwar diwrnod yn y flwyddyn.

PEN. XII.

1 Yr Ephraimiaid yn cwerylu â Jephthah a gwŷr Gilead yn eu lladd, hwynt ac yn eu hadnabod wrth y gair Shibboleth. 7 Marwolaeth Iephthah. 8 Jbzan, a'i ddeg mab ar hugain, a'i ddeg merch ar hugain yr ac Elon, 13 ac Abdon a'i ddengain mab a'i deg wyr ar hugain.

A Gwŷr Ephraim a † ymgasglasant, ac a aethant tua'r gogledd, ac a ddywedasant wrth Iephthah, pa ham yr aethost ti drosodd i ymladd yn erbyn meibion Ammon, ac na chwaist arnom ni i fyned gyd â thi? dy dŷ di a losgwn ni am dy ben â thân.

† Hebr. ymgasglwyd.

2 A Iephthah a ddywedodd wrthynt hwy, myfi a'm pobl oeddem yn ymryson yn dôst yr oeddynt meibion Ammon: ac mi a'ch galwais chwi, ond ni waredasoch fi o'i llaw hwynt.

3 A phan welais i nad oeddych yn fy achub, mi a osodais fy enioes yn fy llaw, ac a euthym yn erbyn meibion Ammon, a'r Arglwydd a'i traddododd hwynt yn fy llaw i? pa ham gan hynny y daethoch i fynu attafi y dydd hwn, i ymladd i'm herbyn?

4 Yna Iephthah a gasclodd ynghŷd holl wŷr Gilead, ac a ymladdodd ag Ephraim: a gwŷr Gilead a darawsant Ephraim, am ddywedyd o honynt, ffoaduriaid Ephraim ym mysc yr Ephraimiaid, ym mysc Manasseh, *ac* yn mysc chwi y Giliadiaid.

5 A'r Giliadiaid a enillasant rydau'r Iorddonen o flaen yr Ephraimiaid; a phan ddywedai yr Ephraimiaid a ddiangasent, gedwch i mi fyned trosodd, yna gwŷr Gilead a ddywedent wrtho, a ydwyt ti Ephraitead *ydwyt* tid os dywedei yntef, na ŵyf.

6 Yna y dywedent wrtho, dywed yn awr Shibboleth; dywedei yntef Sibboleth: canys ni fedrai efe lefaru felly. Yna y dalient ef, ac y lladdent wrth rydau'r Iorddonen: a chwympodd y pryd hynny o Ephraim, ddwy fil a dengain.

7 A Iephthah a farnodd Israel chwe blynedd: yna y bu farw Iephthah y Gileadiad, a'r gladdwyd yn *y* ddinasoedd Gilead.

8 A'r ei ôl ef Ibsan o Bethlehem a farnodd Israel.

9 A chiddo ef yr oedd deng mab ar hugain a deng merch a'r hugain, *y rhai* a anfonodd efe allan, a deng merch ar hugain a ddûg efe iw feibion oddi allan: ac efe a farnodd Israel saith mlynedd.

10 Yna y bu farw Ibsan, a'r gladdwyd yn Bethlehem.

11 A'r ar ei ôl ef Elon y Zabuloniad a farnodd Israel; ac efe a farnodd Israel ddeng mlynedd.

12 Ac Elon y Zabuloniad a fu farw, a'r gladdwyd yn Aialon yng-wlâd Zabulon.

13 Ac Abdon mab Hilel y Pirathoniad, a farnodd Israel ar ei ôl ef.

14 Ac iddo ef yr oedd deugain o fibion a deg ar hugain o wyrion, yn marchogaeth ar ddeg a thrugain o ebolion asflynedd: ac efe a farnodd Israel wyth mlynedd.

15 Ac Abdon mab Hilel y Pirathoniad a fu farw, a'r gladdwyd yn Pirathon, yng-wlad Ephraim, yn mynydd yr Amaleciaid.

PEN. XIII.

1 Israel yn llaw y Philistiaid. 2 Angel yn mynegu i wraig Manoah, 8 ac weithiau i Manoah. 15 Offrwm Manoah, ac adnabod yr Angel, 24 Ganedigaeth Samson.

A Meibion Israel a † chwanegasant wneuthur yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd: a'r Arglwydd a'i rhoddodd hwynt yn llaw y Philistiaid, ddeugain mlynedd.

† Hebr. a wnaethant chwanegu.

2 Ac yr oedd rhyw ŵr yn Zorah, o deulŷth y Daniaid, a'i enw *ef oedd* Manoah, a'i wraig *ef oedd* amhlantadwy, heb escor.

3 Ac Angel yr Arglwydd a ymddangosodd i'r wraig, ac a ddywedodd wrthi, wele yn awr amhlantadwy ydwyt ti, ac heb escor; ond ti a feichiogi, a escori fab.

4 Ac yn awr * attolwg ymochel, ac na yf win na diod gadarn; ac na fwytta ddim aflan.

* Neu, *cadw dy hun.*

5 Canys wele, ti a feichiogi, ac a escori fab: ac ni ddaw ellyn ar ei ben ef; canys Nazaread † Duw fydd y bachgen o'r groth: ac efe a ddechreua waredu Israel o law y Philistiaid.

† Hebr. Dduw.

6 Yna y daeth y wraig, ac a fynegodd iw gŵr, gan ddywedyd, gŵr Duw a ddaeth attaf, ac ŵyneb ef *oedd* fel ŵyneb angel Duw, yn ofnadwy iawn: ond ni ofynnais iddo o ba le yr oedd, ac ni fynegodd yntef i mi ei henw.

7 Ond efe a ddywedodd wrthif, wele, ti a feichiogi

a'i ffeiri ar fab: ac yn awr, nac ŷf wîn na
medr, ac na fwytta ddim aflan: canys
wele di a feichiogi i Dduw fydd y bachgen, o'r gröth
hyd ddydd ei farwolaeth.

7 Yna Manoah a weddiodd ar yr Arglwydd,
ac a ddywedodd, O Arglwydd, deued attom ni,
mi a'th attolygaf, a dyscu i ni beth a wnelom i'r
bachgen a enir.

8 A Duw a wrandawodd ar lef Manoah; ac
angel Duw a ddaeth eil-waith at y wraig a hi
yn eiſtedd yn y mes; ond Manoah ei gŵr nid
oedd gyd a hi.

9 A'r wraig a fryſsiodd, ac a redodd, ac a fy-
negodd iw gŵr, ac a ddywedodd wrtho: wele,
ymddangosodd y gŵr a mi; yr awn a ddaeth
attai y dydd *arall*.

10 A Manoah a gyfododd, ac a aeth ar ôl ei
wraig, ac a ddaeth at y gŵr, ac a ddywedodd
wrtho, ai ti *yw* 'r gwr a leſaraiſt wrth y wraig?
dywedodd yntef, *ie* myfi.

11 A dywedodd Manoah, deled yn awr dy ei-
riau i bent pa † fodd y trinwn y bachgen, ‖ ac
a wnawn iddo ef?

12 Ac angel yr Arglwydd a ddywedodd wrth
Manoah; rhac yr hyn oll a ddywedais wrth y
wraig, ymocheled hi.

13 Na fwyttaed o ddim a ddel allan o'r win-
wydden, nac yfed win na diod gadarn, ac na
fwyttaed ddim aflan: cadwed yr hyn oll a or-
chymynnais iddi.

14 A dywedodd Manoah wrth angel yr Arg-
lwydd, Gad attolwg i ni dy attal, tra y para-
thom hyn gafr ger dy fron di.

15 Ac Angel yr Arglwydd a ddywedodd wrth
Manoah, pe attelit fi, ni fwytawn o'th faradi:
ac pwyt boeth offrwm, gwna ef i'r Arglwydd:
canys ni wyddei Manoah mai angel yr Arglwydd
oedd efe.

16 A Manoah a ddywedodd wrth angel yr Ar-
glwydd, beth *yw* dy enw; fel i'th anrhydeddom
pan ddelo dy eiriau *y ben*?

17 Ac angel yr Arglwydd a ddywedodd wrtho,
paham yr ymofynni am fy enw, gan ei fod yn
rhyfedd?

18 Felly Manoah a gymmerth fynn gafr, a
bwyd offrwm, ac a'i hoffrymmodd ar y graig i'r
Arglwydd: a'r *angel* a wnaeth yn rhyfedd, a
Manoah a'i wraig oedd yn edrych.

19 Canys pan dderchafodd y fflam oddi ar yr
allor tua'r nefoedd, yna angel yr Arglwydd a
dderchafodd yn fflam yr allor: a Manoah a'i
wraig oedd yn edrych ar *hynny*, ac a syrthiasant
i lawr ar eu hwynebau.

20 Ond ni chwanegodd angel yr Arglwydd
ymddangos mwyach i Manoah, nac iw wraig: yna
yr adnabu Manoah mai angel yr Arglwydd
oedd efe.

21 A Manoah a ddywedodd wrth ei wraig, * gan
farw y byddwn feirw, canys gwelſom Dduw.

22 Ond ei wraig a ddywedodd wrtho ef, pe
mynnaſei 'r Arglwydd ein lladd ni, ni dderbyna-
ſai efe both offrwm, a bwyd offrwm o'n llaw ni,
ac ni ddangoſaſei efe i ni 'r holl bethau hyn; ac ni
pharaſei efe i ni y pryd hyn glywed y fath bethau.

23 A'r wraig a ymddug fab, ac a alwodd ei
enw ef Samſon: a'r bachgen a gymmyſgodd, a'r
Arglwydd a'i bendithiodd ef.

24 Ac ŷſpryd yr Arglwydd a ddechreuodd ar
ymſymud ‡ ei gymhyrfu ef yngwerſyllu Dan;
rhwng Sorah ac Eſthaol.

PEN. XIIII.

1 *Samſon yn eiſiau gwraig o'r Philiſtiaid.*

Yn lladd llew yn ei daith, & ar ôl dychwelyd yn cael mêl yn ei ſorbwd ef. 10 *Gwledd briodas Samſon.* 12 *Ei wraig yn datcuddio ei ddychymmyg ef.* 19 *Yntef yn ſpeilio dec ar hugain o'r Philiſtiaid.* 20 *Ei wraig ef yn priodi un arall.*

A Samſon a aeth i wared i Timnath, ac a ganfu
wraig yn Timnath, o ferched y Philiſtiaid.

2 Ac efe a ddaeth i fyny, ac a fynegodd iw
dâd ac iw fam, ac a ddywedodd, mi a welais
wraig yn Timnath, o'r merched y Philiſtiaid: cym-
merwch yn awr honno yn wraig i mi.

3 Yna y dywedodd ei dad a'i fam wrtho, onid
oes yn myſc merched dy frodyr, nac ym myſc fy
holl bobl wraig, pan ydwyt ti yn myned i geiſio
gwraig o'r Philiſtiaid dienwaededic? a dywe-
dodd Samſon wrth ei dâd, cymmer hi i mi, ca-
nys y mae hi † wrth fy modd i.

† *Hebr.* *yn uniawn yn fyngolwg i.*

4 Ond ni wyddei ei dâd ef na'i fam mai o
ddi wrth yr Arglwydd *yr oedd* hyn, mai ceiſio
achos yr oedd efe yn erbyn y Philiſtiaid: canys y
Philiſtiaid oedd y pryd hynny yn arglwyddiae-
thu ar Iſrael.

5 Yna Samſon a aeth i wared, a'i dâd a'i
fam, i Timnath; ac a ddaethant hyd winllanoe-
dd Timnath; ac wele genaw llew yn rhuo yn
el gyfarfod ef.

6 Ac Yſpryd yr Arglwydd a ddaeth yn tymmor
arno ef, ac efe a holltodd *y llew* fêl yr holltid
mŷnn, ac nid *oedd* dim yn ei law ei: ond ni fy-
negodd efe iw dad, nac iw fam yr hyn a wnelſei.

7 Ac efe a aeth i wared, ac a ymddiddanoda
â'r wraig, ac yr oedd hi wrth fodd Samſon.

8 Ac yn ôl ychydig ddyddiau efe a ddychwelodd
iw chymmeryd hi, ac a dröedd i edrych y ſcerbwd y
llew: ac wele haid o wenyn a mêl yngholrph y llew.

9 Ac efe a'i cymmerth yn ei law, ac a ger-
ddodd dan fwytta, ac a ddaeth at ei dâd a'i
fam, ac a roddodd iddynt, a hwy a fwyttaſant:
ond ni fynegodd iddynt hwy mai o gerph y
llew y cymmeraſei efe y mêl.

10 Felly ei dad ef a aeth i wared at y wraig,
a Samſon a wnaeth yno wledd: canys felly y
gwnai y gwŷr ieuainge.

11 A phan welſant hwy ef, yna y cymmeraſant
ddec ar hugain o gyfeillion i fod gyd âg ef.

12 A Samſon a ddywedodd wrthynt, rhoddaf i
chwi ddychymmyg yn awr; os gan fynegi y my-
negwch ef i mi, o fewn ſaith mwrnod y wledd,
ac a'i cewch: yna y rhoddaf i chwi ddec ar hugain
o ‖ lenlliennau, a dec par ar hugain o ddillad.

‖ *Neu,* *gyſan.*

13 Ond os chwi ni fedrwch ei fynegi i mi, *gyſan.*
yna chwi a roddwch i mi ddec ar hugain o len-
lliennau, a dec pâr ar hugain o wiſcoedd: hwythau
a ddywedaſant wrtho, traetha dy ddychymmyg fel
y clywom ef.

14 Ac efe a ddywedodd wrthynt, allan o'r
bwyttawr y daeth bwyd, ac o'r cryf y daeth
allan feluſtra. Ac ni fedrent ddîrnad y dychym-
myg *mewn* tri diwrnod.

15 Ac yn y ſeithfed dydd y dywedaſant wrth
wraig Samſon hudady ŵr fel y mynego efe i ni y dy-
chymmyg, rhac i ni dy loſci di, a thŷ dy dâd â thân:
ai i'n ſyſtiodi ni i'n gwahoddaſoch? ond felly y mae?

‖ *Neu,*

16 A gwraig Samſon a wylodd wrtho ef, ac a *meddi-*
ddywedodd, yn ddiau y mae yn gâs gennit ti, ac *canys.*
nid wyt yn fyngharu i dychymmyg a roddaiſt i
feibion fy mhobl, ac ni'm mynegaiſt i mi. A dy-
wedodd yntef wrthi, wele nis mynegais i'm tad
nac i'm mam, ac ai mynegwn i ti?

17 A hi a wyledd wrtho ef y ſaith niwrnod
hynny, tra yr oeddid yn cynnal y wledd: ac ar y
ſeithfed dydd y mynegodd efe iddi hi: canys yr
oedd

oedd hi yn ei ſino eſ: a hi a ſynegodd y dychymmyg i ſcibion ei phobl.

18 A gwŷr y ddinas a ddywedaſant wrtho eſ y ſeithfed dydd cyn machludo yr haul, beth *ſydd ſolusach* nâ mêl? a pheth gryfach nâ llew? dywedodd yntef wrthynt, oni buaſei i chwi aredic â'm anner i, ni chawſech allan ſy nychymmmyg.

19 Ac Yſpryd yr Arglwydd a ddaeth arno eſ, ac eſe a aeth i wared i Aſcalon, ac a darawodd o honynt ddeg ar hugain, ac a gymmerth eu ‖ hyſpail, ac a roddodd y paran diſlad i'r rhai a ſynegaſent y dychymmyg: a'i ddigllonedd eſ a lidiodd, ac eſe aeth i tynu i dŷ ei dâd.

‖ Neu, diſlad.

20 A rhoddwyd gwraig Samſon iw gyfeill eſ ei hun, yr hwn a gymmeraſei eſe yn gyfaill.

PEN. XV.

1 Samſon yn cael nâg am ei wraig. 3 Yntef yn lloſci yd y Philiſtiaid â llwynogod ac â ffaglau. 6 Y Philiſtiaid yn lloſci ei wraig ef a'i thâd. 7 Samſon yn eu taro hwynt glûn a mordwyd. 9 Gwŷr Iudah yn ei rwymo ef, ac yn ei draddodi i'r Philiſtiaid. 14 Yntef yn eu lladd hwynt â gên aſſyn. 18 Duw yn gwneuthur y ffynnon En hakkare iddo ef yn Lehi.

AC wedi *ſalm* o ddyddiau yn amſer cynhaiaf y gwenith, Samſon a aeth i ymweled â'i wraig â mynn gaſt, ac a ddywedodd, mi a âf i mewn at fyngwraig i'r ſtafell? Ond ni chanhadei ei thâd hi iddo ef fyned i mewn.

2 A'i thâd a leſaodd, gan ddywedyd, tybiaſwn it ei chaſau hi, am hyny y rhoddais hi i'th gyfeill di: onid *yw* ei chwaer ieuangaf yn lanach nâ hi? bydded *bono* i ti attolwg yn ei lle hi.

‖ Neu, diſai, &c oddi wrth

3 A Samſon a ddywedodd wrthynt, ‖ diſeilach ydwyf y wrth hon nâ'r Philiſtiaid; er i mi wneuthur niwed iddynt.

4 A Samſon a aeth ac a ddaliodd drychant o lwynogod, ac a gymmerth ‖ ffaglau ac a drôdd gynſſon at gynſſon, ac a oſododd yn ſingl rhwng dwy gynſſon yn y canol.

‖ Neu, benau wynion.

5 Ac eſe a gynnenodd dân yn y ffaglau, ac a'i gollyngodd hwynt i ydan y Philiſtiaid, ac a loſcodd hyd yn oed y daſau, a'r ŷd ar ei droed, y gwiallanoedd hefyd *ar* oliwydd.

6 Yna y Philiſtiaid a ddywedaſant, pwy a wnaeth hyn? hwythau a ddywedaſant, Samſon ‖ daw y Timniad, am iddo ddwyn ei wraig eſ, a'i rhoddi iw gyfaill eſ. A'r Philiſtiaid a aethant i fyny, ac a'i lloſcaſant hi a'i thâd, â thân.

‖ Mab ynghyfraith.

7 A dywedodd Samſon wrthynt, er i chwi wneuthur ſel hyn, etto mi a ymddialaf arnoch chwi, ac wedi *hyny* y peidiaf.

8 Ac eſe a'i tarawodd hwynt glûn a mordd wyd â lladdfa fawr: ac eſe a aeth i wared, ac a arhoſodd ynghoppa craig Etam.

9 Yna y Philiſtiaid a aethant i fyny, ac a werſyllaſant yn Iuda, ac a ymdanaſant yn Lehi.

10 A gwŷr Iuda a ddywedaſant, pa ham y daethoch i fyny i'n herbyn ni? dywedaſant hwythau, i rwymo Samſon y daethom i fyny, i wneuthur iddo eſ, ſelly gwnaeth ynteu i ninnau.

11 Yna tair mil o wŷr o Iuda a † aethant i goppa craig Etam, ac a ddywedaſant wrth Samſon, oni wyddoſt ti fod y Philiſtiaid yn arglwyddiaethu arnom ni? pa ham gan hynny y gwnaethoſt hyn â ni? dywedodd yntef wrthynt, ſel y gwnaethant hwy i mi, ſelly y gwneuthum inneu iddynt hwythau.

† Heb. ddiſcynaſant.

12 Dywedaſant hwythau wrtho, i'th rwymo di y daethom i wared, *ac* i'th roddi yn llaw y Philiſtiaid. A Samſon a ddywedodd wrthynt, eyngwch wrthif na ruthroch arnaſi eich hunain.

13 Hwythau a'i hattebaſant eſ, gan ddywedyd na *ruthrwn*: eithr gan rwymo i'th rwymon di, ac i'th roddwn yn eu llaw hwynt; ond nith lladdwn di. A rhwymaſant eſ â dwy raff newydd, ac a'i dygaſant eſ i fyny o'r graig.

14 A phan ddaeth eſe i Lehi, y Philiſtiaid a ſnoddiaſant wrth gyfarfod âg eſ: ac Yſpryd yr Arglwydd a ddaeth arno eſ, a'r rhaffau oedd am ei freichiau a *aethant* fel llîn a loſcaſid yn tân, ac rhwymau â † ddatodaſant oddi am ei ddwylaw eſ.

† Neu ddadl ſant.

15 Ac eſe a gafodd ên aſſyn îr, ac a eſtynodd ei law, ac a'i cymmerodd, ac a laddodd â hi fil o wŷr.

16 A Samſon a ddywedodd, â gên aſſyn † pentwrr, ar ben-twrr â genaſſyn y lleddais fil o wŷr.

† Heb pentwr ar pentwr.

17 A phan orphennodd eſe leſaru, yna eſe a daflodd yr ên o'i law, ac a alwodd y lle hwnw ‖ Ramath Lehi.

‖ Ramath Lehi. Heſcyn gen, neu, gaſſiant yr ên.

18 Ac eſe a ſychedodd yn dôst, ac a leſodd ar yr Arglwydd, ac a ddywedodd, tydi a roddaſt yn llaw dy wâs yr ymwared mawr yma; ac yn awr a fyddaſi farw gan ſyched, a ſyrthio yn llaw y rhai di, enwaededic?

19 Ond Duw a holltodd y cilddant *oedd yn* yn ên, ſel y daeth allan ddwſr o honaw, ac eſe a yfodd, a'i yſpryd a ddychwelodd, ac eſe a adfywiodd: am hyny a galwodd eſe ei henw, ‖ Ên haccore, yr hwn ſydd yn Lehi hyd y dydd hwn.

‖ Yn y gên.

20 Ac eſe a farnodd Iſrael yn nyddiau y Philiſtiaid, vgain mlhynedd.

PEN. XVI.

*1 Samſon yn dianc yn Gaza, ac yn dwyn ymaith ddryſau porth y ddinas. 4 Dalilah wedi ei gymhell gan y Philiſtiaid, yn bwdo Samſon. 6 Yntau yn ei thwyllo hi deir gwaith. 15 Hithau yr diwedd yn ei orchfygu eſ. 21 Y Philiſtiaid yn ei ddala, ac yn tynnu ei lygaid eſ. 22 Yntau wedi adnewyddu ei gryfder, yn tynnu *tŷ'r* llawr am ben y Philiſtiaid, ac yn marw.*

YNa Samſon a aeth i Gaza, ac a ganfu yno butein-wraig, ac a aeth i mewn atti hi.

2 *A mynegwyd* i'r Gaziaid, gan ddywedyd, daeth Samſon yma; a hwya gylchynaſant, ac a gynllwynaſant iddo, ar hŷd y nos, ymmhorth y ddinas, ac a ſaant ddiſtaw ar hyd y nos, gan ddywedyd, y boreu pan oleuo hi, ni a'i lladdwn eſ.

3 A Samſon a orweddodd hyd hanner nos, ac gyfododd ar hanner nos ac a ymaſtoddyn nryſau porth y ddinas, ac yn y ddau boſt, ac a aeth ymmaith â hwynt ynghyd a'r barr, ac a'i goſododd ar ei ſcwyddau, ac a'i dûg hwynt i fyny i ben bryn *ſydd* gyferbyn a Hebron.

4 Ac wedy hyn eſe a garodd wraig yn nghwm Sorec, a'i henw Dalilah.

5 Ac arglwyddi y Philiſtiaid a aethant i fynutti hi, ac a ddywedaſant wrthi, huda ef, ac edrych ymma *ple y mae* ei fawr nerth eſ, a pha fodd y gorthrechwn ef, ſel y rhwymom ef iw ‖ gyſtuddio: ac ni a roddwn i ti bôb un fil a chant o arian.

‖ Neu, diwreiddio.

6 A Dalilah a ddywedodd wrth Samſon, mynega i mi attolwg, ym mha *fan y mae* dy fawr nerth di, ac â pha beth i'th rwymid i'th gyſtuddio.

7 A Samſon a ddywedodd wrthi, pe rhwyment fi â ſaith o ‖ wdyn irion y rhai ni ſychaſei, yna y gwanhychwn, ac yby ddwn ſel † gŵr arall.

‖ Rhaffau newydd.

8 Yna arglwyddi y Philiſtiaid a ddygaſant i fyny atti hi ſaith o wdyn irion y rhai ni ſychaſeut, a hi a'i rhwymodd eſ â hwynt.

9 A chyllwynwŷr oedd yn aros genddi mewn ſtafell: a hi a ddywedodd wrtho eſ, *y mae* y Philiſtiaid arnati, Samſon: ac eſe a dorrodd y gwdyn, ſel y torrir edef garth wedi † cyſſwrdd â'r tân, ſelly ni wyburwyd ei gryfder ei.

† Heb. cyffwrdd.

10 A dywedodd Dalilah wrth Samſon, ti a'm
gwatlaiſt, ac a ddywedaiſt gelwydd wrthif; yn
awr mynega i mi attolwg a pha beth y gellid
dy rwymo.

11 Ac eſe a ddywedodd wrthi, pe gan rwymo
y rhwyment ſi â rhaffau newyddion, y rhai ni
waethpwyd gwaith â hwynt; yna y gwanhyg-
wn, ac y byddwn ſel gŵr arall.

12 Am hyny Dalilah a gymmerth raffau new-
yddion, ac a'i rhwymodd ef a hwynt, ac a ddy-
wedodd wrtho, *y mae* y Philiſtiaid arnat ti
Samſon. (Ac yr oedd cyallwymwyr yn aros mewn
ſtafell.) Ac eſe a'i torrodd hwynt oddi am ei
freichiau fel edef.

13 A Dalilah a ddywedodd wrth Samſon, hyd
yn hyn y twyllaiſt ſi, ac y dywedaiſt gelwydd
wrthif; mynega i mi â pha beth i'th rwymid:
dywedodd yntef wrthi hi, pe plethit ti ſaith
gudyn ſy mhen ynghyd â'r wê.

14 A hi a'i gwnaeth yn ſicr â'r hoel, ac a
ddywedodd wrtho ef, *y mae* y Philiſtiaid arnat
ti, Samſon. Ac eſe a ddeffrôdd o'i gwſc ac a aeth
ymmaith â hoel y garfan, ac â'r wê.

15 A hi a ddywedodd wrtho ef, pa ſodd y
dywedi, cu gennif dy di, a'th galon heb *fod* gyd
â mi? teirgwaith bellach i'm twyllaiſt, ac ni
fynegaiſt i mi ym mha *fan y mae* dy fawr nerth.

16 Ac o herwydd ei bod hi yn ei ſiino ef â'i
geiriau beunydd, ac yn ei boeni ef; ei enaid a
fymoſdiodd i farw,

17 Ac eſe a ſynegodd iddi ei holl galon, ac a ddy-
wedodd wrthi, ni ddueth ellyn ar ſymben i; can-
yn Nazaread i Dduw ydwyf o gröth fy mam: o
ped cillid fi, yna y ciliei fy nerth oddi wrthif,
ac y gwanhychwn, ac y byddwn ſel gwr arall.

18 A phan welodd Dalilah fynegi o honaw ef
iddi hi ei holl galon, hi a anfonodd, ac a alwodd
am benheſgion y Philiſtiaid, gan ddywedyd, dew-
wch i ſynu yn waith, canys eſe a ſynegodd i mi
ei holl galon. Yna arglwyddi y Philiſtiaid a ddae-
thant i ſynu atti hi, ac a ddygaſant arian yn
eu dwylo.

19 A hi a wnaeth iddo gyſcu ar ei gliniau,
ac a alwodd ar ŵr, ac a barodd eillio ſaith gy-
dyn ei ben ef; a hi a ddechreuodd ei gyſtuddio
pi, a'i nerth a ymadawodd oddi wrtho.

20 A hi a ddywedodd, *y mae* y Philiſtiaid ar-
nat ti, Samſon. Ac eſe a ddeffrôdd o'i gwſc, ac
a ddywedodd, âf allan y waith hon fel gynt, ac
ymeſgydwaf. Ond ni wyddei eſe fod yr Arg-
lwydd wedi cilio oddi wrtho.

21 Ond y Philiſtiaid a'i daliaſant ef, ac a † dyn-
aſant ei lygaid ef, ac a'i dygaſant ef i wared
i Gaza, ac a'i rhwymaſant ef â gefynnau pres, ac
yr oedd eſe yn maſu yn y carchardy.

22 Eithr gwallt ei ben ef a ddechreuodd dy-
fu drachefn, ar ôl ei eillio.

23 Yna arglwyddi y Philiſtiaid a ymgaſclaſant i
aberthu aberth mawr i Ddagon eu duw, ac i
orfoleddu: canys dywedaſant, ein duw ni a rodd-
odd Samſon i'n gelyn yn ein llaw ni.

24 A phan welodd y bobl ef, hwy a ganmola-
ſant ei duw: canys dywedaſant, ein duw ni a
roddodd ein gelyn yn ein dwylo ni, yr hwn o-
edd yn anrheithio ein gwlad ni, yr hwn a † lu-
ddodd lawer o honom ni.

25 A phan oedd eu calon hwynt yn llawen,
yna y dywedaſant, gelwch am Samſon, i beri i
ni chwerthin. A hwy a alwaſant am Samſon o'r
carchardy, ac efe a chwaraeodd o'i blaen hwynt: a
hwy a'i goſodaſant ef rhwng y colofnau.

26 A Samſon a ddywedodd wrth y llangc oedd
yn ymaſyd yn ei law ef, gollwng, a gâd i mi
gael gafel ar y colofnau y mae y ty yn ſefyll ar-
nynt, ſel y pwyſwyf arnynt.

27 A'r tŷ oedd yn llawn o wŷr a gwragedd, a
holl arglwyddi y Philiſtiaid *oedd* yno: ac ar y
nen *yr oedd* ynghylch tair mil o wyr a gwragedd
yn edrych tra ydoedd Samſon yn chwarae.

28 A Samſon a alwodd ar yr Arglwydd, ac a
ddywedodd, ô Arglwydd Iôr, cofia fi attolwg, a
nertha fi attolwg, yn unic y waith hon, ô Dduw,
ſel y dialwyf *ag* yn dialedd ar y Philiſtiaid am
fy nau lygad.

29 A Samſon a ymaſlodd yn y ddwy golofn
ganol, y rhai yr oedd y tŷ yn ſefyll arnynt, ac
a ymgynhaliodd wrthynt; yn yr ei ddeheulaw
a'r llall yn ei law aſiwy.

30 A dywedodd Samſon, bydded farw fy ene-
es gyd â'r Philiſtiaid; ac eſe a ymgrymmodd
â'i holl nerth: a ſyrthiodd y tŷ ar y pendefigi-
on, ac ar yr holl bobl oedd ynddo: a'r meirw
y rhai a laddodd eſe wrth farw, oedd fwy nag
a laddaſei eſe yn ei fywyd.

31 A'i frodyr ef, a holl dŷ ei dad ef a ddae-
thant i wared, ac a'i cymmeraſant ef ac a'i dy-
gaſant i fynu, ac a'i claddaſant *ei* rhwng Sorah,
ac Eſthaol, ym meddrod Manoah ei dad: ac
eſe a farnaſei Iſrael ugain mlhynedd.

PEN. XVII.

1 *Ei fam yn gwneuthur delwau o'r arian a ladrataſai Micah, ac a'r roeſai yn ol.* 5 *Ymeſ yn gwneuthur gwiſcoedd idaynt, ô ac yn cyflogi Leuad i ſod yn offeiriad iddo.*

AC yr oedd gŵr o fynydd Ephraim, a'i enw
Micah.

2 Ac eſe a ddywedodd wrth ei fam, y mil
a'r can *ſicl* arian a ddiucpwyd oddi arnat, ac
y rhegaiſt *am danynt*, ac y dywedaiſt hefyd lle
y clywain, wele yr arian gyd â mi, myfi a'i cym-
merais. A dywedodd ei fam, bendigedic *fyddo* ob
fy mab, gan yr Arglwydd.

3 A phan toddodd eſe y mil a'r can *ſicl* arian
adref iw fam, ei fam a ddywedodd, gan gyſſegru
y cyſſegraſwn yr arian i'r Arglwydd o'm llaw,
i'm mab, i wneuthur delw gerfiedic a thoddedic:
am hyny yn awr mi a'i rhoddaf eil-waith
i ti.

4 Etto eſe a daloddyr arian iw fam: a'i fam
a gymmerth ddau can *ſicl* o arian, ac a'i rhod-
dodd i'r toddudd, ac eſe a'i gwnaeth yn ddelw
gerfiedic a thoddedic: a hwy a foant yn nhŷ Micah.

5 A chan y gŵr hwn Micah *yr oedd* tŷ duwiau,
eſe a * wnaeth Ephod a * Theraphim, ac a † gyſ-
egrodd vn o'i feibion i fod yn offeiriad iddo.

6 *Yn y dyddiau hynny nid *oedd* brenin yn Iſ-
rael, ond pôb vn a wnai yr hyn oedd vnion yn ei
olwg ei hun.

7 Ac yr oedd gwr ieuange o Bethlehem Iuda,
o dylwyth Iuda, a Lefiad *oedd* eſe, ac eſe a yn-
deithiai yno.

8 A'r gŵr a aeth allan o'r ddinas o Bethle-
hem Iuda, i drigo *yn le bynnac y caffei lê*: ac
eſe a ddaeth i fynydd Ephraim i dŷ Micah, yn
ei ymdaith.

9 A Micah a ddywedodd wrtho, o ba le y
daethoſt ti? dywedodd yntef wrtho, Lefiad yd-
wyf o Bethlehem Iuda, a myned yr ydwyf i drig-
go lle caffwyf *lê*.

10 A Micah a ddywedodd wrtho, trig gyd â
mi, a bydd i mi yn dâd ac yn offeiriad, ac mi
a roddaf i ti ddeg *ſicl* o arian bob blwyddyn, a
† phâr o dillad, a'th lyniaeth: felly y Lefiad a

* Pen. 8.27.
* Gen. 31. 19. 35.4.
† Hebr. lanwodd ddwylo.
* Pen. 18.1. & 21.25.
† Hebr. llnnaſu.

11 A'r Lefiad a fu fodlon i aros gyd â'r gwr, a'r gwr ieuange oedd iddo fel yn o'i feibion.

12 A Micah a ymddodd y Lefiad, a'r gwr ieuange fu yn offeiriad iddo, ac a fu yn nhŷ Micah.

13 Yna y dywedodd Micah, yn awr y gwn y gwna 'r Arglwydd ddaioni i mi; gan fod Lefiad gennif yn offeiriad.

PEN. XVIII.

1 *Meibion Dan yn anfon pum-wr i geisio iddynt etifeddiaeth.* 3 *Hwythau wrth dy Micah yn ymgyngbori â Jonathan, ac yn cael cyffur i fynedbagddynt,* 7 *yn chwilio Lais, ac yn dwyn newyddion gochith-fawr,* 11 *danfon chwe chant o wyr i ofod ar y dref.* 14 *A'r rhai hyny ar yfforddyn yfpeilio Micah am ei offeiriad â'n greiriau,* 27 *ac yn yn nill Lais, ac yn ei galw hi Dan.* 30 *Ac yn gofod i fynu addelw-addoliaeth, lle y cafodd Jonathan yr offeiriadeth yn etifeddiaeth iddo.*

YNy * dyddiau hynny nid oedd brenin yn Iſrael: ac yn y dyddiau hynny llwyth y Daniaid oedd yn ceisio iddynt etifeddiaeth i drigo; canys ni *fyrthiasei iddynt hyd y dydd hwnw etifeddiaeth ym mysc llwythau Iſrael.

2 A meibion Dan a anfonasant o'i tŷlwyth, bump o wŷr o'i bro, †gwŷr grymmus, o Sorah ac o Eſthaol, i yſpio y wlad, ac iw chwilio, ac a ddywedasant wrthynt, ewch, chwiliwch y wlâd: a phan ddaethant i fynydd Ephraim i dŷ Micah, hwy a lettyasant yno.

3 Pan *oedynt hwy wrth dŷ Micah, hwy a adnabuant lais y gwr ieuange y Lefiaid, ac a droesant yno, ac a ddywedasant wrtho, pwy a'th ddug di ymma? a pheth yr ydwyt ti yn ei wneuthur ymma? a pheth *ſydd i ti ymma?

4 Ac efe a ddywedodd wrthynt, fel hyn ac fel hyn y gwnaeth Micah i mi, ac efe a'm cyflogodd a'm offeiriad ef ydwyfi.

5 A hwy a ddywedasant wrtho ef, ymgynghora attolwg â Duw, fel y gwypom a lwydda ein ffordd yr ydym ni yn rhodio arni.

6 A'r offeiriad a ddywedodd wrthynt, ewch mewn heddwch: ger bron yr Arglwydd y mae eich ffordd chwi, yr hon a gerddwch.

7 Yna y pum-wr a aethant ymmaith, ac a ddaethant i Lais, ac a welsant y bobl *oedd yno ddi yn trigo mewn diogelwch, yn ôl arfer y Sidoniaid, yn llonydd ac yn ddiofal, ac nid oedd †swyddwr yn y wlad a yr hwn a allei en gyrru hwynt i gwilydd mewn dim, a phell oeddynt oddiwrth y Sidoniaid, ac heb negeſau â hyngddynt a neb.

8 A hwy a ddaethant at eu brodyr i Sorah ac Eſthaol: a'i brodyr a ddywedasant wrthynt, beth *a *ddywedwch chwi?

9 Hwythau a ddywedasant, cyfodwch ac awn i fynu arnynt: canys gwelſom y wlâd, acwele da iawn yw hi: ai tewi â'r ydych chwi? na ddiogwch fyned i ddyfod i mewn i feddiannu y wlâd.

10 Pan eloch, chwi a ddeuwch at bobl ddiofal, a gwlâd chang: canys Duw a'i rhoddodd hi yn eich llaw chwi: *ſef lle, nid *oes ynddo eiſian dim a'r y *ſydd ar y ddaiar.

11 Ac ſe aeth oddi yno, o dylwyth y Daniaid, o Sorah ac o Eſthaol, chwechan-wr wedi ymwregyſu ag arfau rhyfel.

12 A hwy a aethant i fynu, ac a werſyllasant yn Ciriath-Iearim, yn Iuda: am hyny y galwaſant y fan honno * Mahaneh Dan, hyd y dydd hwn; wele *y mae o'r tu ôl i Ciriath-Iearim.

13 A hwy a aethant oddi yno i fynydd Ephraim, ac a ddaethant hyd tŷ Micah.

14 Ar pum-wr, y rhai a aethent i chwilio gwlâd Lais, a lefarasant, ac a ddywedasant wrth eu brodyr, oni wyddoch chwi fod yn y tai hyn Ephod, a Theraphim, a delw gerfiedic; a thoddedic? gan hynny yſtyriwch yn awr beth a wnelech.

15 A hwy a droeſant tu ac yno, ac a ddaethant hyd dŷ y gwr ieuange y Lefiad, i dŷ Micah: ac a †gyfarchaſant well iddo.

16 A'r chwe-chan-wr, y rhai oedd wedi eu gwregyſu ag arfau rhyfel, oedd yn ſefyll wrth ddrws y porth, *ſef y rhai *oedd o feibion Dan.

17 A'r pum-wr, y rhai y aethent i chwilio y wlâd, a eſcynnaſant, *ac a aethant i mewn yno, ac a ddygaſant ymmaith y delw gerfiedic a'r Ephod, a'r Teraphim, a'r ddelw doddedic: a'r offeiriad oedd yn ſefyll wrth ddrws y porth, gyd â'r chwe-chan-wr, oedd wedi ymwregyſu ag arfau rhyfel.

18 A'r rhai hyn aethant i dŷ Micah, ac a ddygaſant ymmaith y ddelw gerfiedic, yr Ephod, a'r Teraphim, a'r ddelw doddedic: yna *y dywedaſ offeiriad iddynt, beth yr ydych chwi yn ei wneuthur?

19 Hwythau a ddywedaſant wrtho, tawſa, goſot dy law ar dy ſafn, a thyret gyd â ni, a bydd i ni yn dâd ac yn offeiriad: ai gwell i ti fod yn offeiriad i dŷ yn gŵr, na'th fod yn offeiriad i lwyth, ac i deulu yn Iſrael?

20 A da fu gan galon yr offeiriad, ac efe a gymmerth yr Ephod, a'r Teraphim, a'r ddelw gerfiedic, ac a aeth ym mysc y bobl.

21 A hwy a droeſant, ac a aethant ymmaith, ac a oſodaſant y plant, a'r anifailiaid, a'r cîst o'i blaen.

22 *A phan oeddynt hwy ennyd oddi wrth dŷ Micah, y gwŷr *oedd yn y tai wrth dŷ Micah, a ymgaſclaſant, ac a erlidiaſant feibion Dan.

23 A hwy a waeddaſant ar feibion Dan: hwythau a droeſant eu hwynebau, ac a ddywedaſant wrth Micah, beth *a *ddarfu i ti pan wyt † yn dyfod â'r fath fintai?

24 Yntef a ddwedodd, fy nuwiau y rhai a gaſei wneuthum i, a ddygaſoch chwi ymmaith, a'r offeiriad, ac a aethoch i ffordd: a pheth *ſydd genif mwyach? a pha beth yw hyn a ddywedwch wrthif, beth *a *ddarfu i ti?

25 A meibion Dan a ddywedaſant wrtho, na âd glywed dy lef yn ein mysc ni, rhac i wŷr † digllon ruthro arnat ti, a cholli o honot dy enioes, ac enioes dy deulu.

26 A meibion Dan a aethant iw ffordd: a phan welodd Micah eu bod hwy yn gryfach nag ef, efe a drôdd, ac a ddychwelodd iw dŷ.

27 A hwy a gymmeraſant y pethau a wnaethei Micah, a'r offeiriad oedd ganddo ef, ac a ddaethant i Lais, at bobl lonydd a diofal, ac a'i tarawſant hwy â min y cleddyf, ac a loſcaſant y ddinas â thân.

28 Ac nid *oedd wareduedd; canys pell *oedd hi oddi wrth Sidon, ac nid *oedd negeſau rhyngddynt a neb; hefyd *yr *oedd hi yn y dyffryn oedd wrth Beth-Reheb: a hwy a adeiladaſant ddinas, ac a drigaſant ynddi.

29 A hwy a alwaſant * enw y ddinas Dan, yn ôl enw Dan eu tad, yr hwn a aneſid i Iſrael: er hyny Lais *oedd henw y ddinas ar y cyntaf.

30 A meibion Dan a oſodaſant i fynu iddynt y ddelw gerfiedic: a Jonathan mab Gerſom mab Manaſſeh, efe a'i feibion fuant offeiriaid i lwyth Dan, hyd ddydd caeth-gladiad y wlad.

31 A hwy a oſodaſant i fynu iddynt y ddelw gerfiedic a wnaethai Micah, yr holl ddyddiau hir tŷ Dduw yn Silo.

PEN.

* Pen. 17.6. & 21.25.
* Ioſ. 19.47.
†Hebr. meibion.
† Hebr. meddian-nuddi, neu, eiſiedd wrthar-o'i ſiad.

PEN. XIX.

1 Lefiad yn mynd i Bethlehem i gyrchu ei wraig adref. 16 Hen wr yn i groſawn ef iw dy yn Gibeah. 25 Y Gibeoniaid yn gwneuthur cam a'r gadrech of ſel y bu hi farw. 29 Yntef yn ei chanon hi yn 12 darnodic darn iw danfon at y deuddeg llwyth.

A Chan y dyddiau hynny, * pan nad oedd frenin yn Iſrael, yr oedd rhyw Lefiad yn aros yn yſtlyſtan mynydd Ephraim, ac efe a gymmerodd iddo wraig o Bethlehem Iudah.

2 A'i ordderchwraig a buteiniodd yn ei erbyn ef, ac a aeth ymmaith oddi wrtho ef i dy ei thad, i Bethlehem Iuda, ac yno y bu hi ‖ bedwar mis o ddyddiau.

3 A'i gŵr hi a gyfododd, ac a aeth ar ei ôl i ddywedyd yn † dêg wrthi hi, *ac* iw throi adref, a'i lanc oedd gyd ag ef, a chwpl o aſſynnod: a hi a'i dug ef i mewn i dy ei thad, a phan welodd tad y llangces ef, bu lawen ganddo gyfarfod ag ef.

4 A'i chwegrwn ef, tâd y llangces, a'i daliodd ef ynn, ac efe a dariodd gyd ag ef dridiau: felly bwytaſant ac yfaſant, a lletteuaſant yno.

5 A'r pedwerydd dydd y cyfodaſant yn foreu, yntef a gyfododd i fyned ymmaith: a thad y llangces a ddywedodd wrth ei ddaw, nertha dy galon a chymmeid o fara, ac wedi hynny ewch ymaith.

6 A hwy a eiſteddaſant, ac a fwytaſant ill dau yngh'd, ac a yfaſant: a thâd y llangces a ddywedodd wrth y gŵr, bydd fodlon attolwg, ac aros dros nôs, a llawenyched dy galon.

7 A phan gyfododd y gwr i fyned ymmaith, ei chwegrwn a fu daer arno: am hynny efe a drôdd, ac a letteodd yno.

8 Ac efe a gyfododd yn forau y pummed dydd i fyned ymmaith, a thâd y llangces a ddywedodd, cryfara dy galon attolwg; a hwy a drigaſant † hyd hyd nawn, ac a fwytaſant ill dau.

9 A phan gyfododd y gwr i fyned ymmaith, efe a'i ordderch, a'i lange: ei chwegrwn, tâd y llangces, a ddywedodd wrtho, wele yn awr y dydd a hefodd i hwyrhau; arhoſwch dros nôs attolwg; wele † yr haul yn machludo, trig ymma, ſef y lawenycho dy galon, a chodwch yn foran y foru i'th daith, ſef yr elych i'th babell.

10 A'r gŵr ni fynnei aros dros nos, eithr cyfododdac aeth ymmaith, a daeth hyd ar gyfer Iebus, yr yw Ieruſalem: a chyd ag ef gwpl o aſſynnod llwythoc, a'i ordderch-wraig gyd ag ef.

11 A phan *oeddynt* hwy wrth Iebus, yr oedd y dydd ar ddarfod, a'r llange a ddywedodd wrth ei arglwyddyred attolwg, trown i ddinas hon y Iebuſiaid a lletteuwn ynddi.

12 A'i feiſtr a ddywedodd wrtho, ni thrown ni i ddinas estron nid yw o feibion Iſrael; eithr nyni a awn hyd Gibeah.

13 Ac efe a ddywedodd wrth ei lange, tyred a neſawn i vn o'r lleoedd hyn, i letteu dros nôs, yn Gibeah, neu Ramah.

14 Felly y cerddaſant, ac yr aethant; a'r haul a fachludodd arnynt wrth Gibeah eiddo Beniamin.

15 A hwy a droeſant yno, i fyned i mewn i letteu i Gibeah: ac efe a ddaeth i mewn, ac a eiſteddodd yn heolydd ddinas: canys nid *oedd* neb a'i cymmerei hwynt i dŷ i letteu.

16 Ac wele ŵr hên yn dyfod o'i waith o'r maes yn yr hwyr, a'r gŵr *oedd* o fynydd Ephraim, ond ei fod ef yn ymdaith yn Gibeah; a gwŷr y lle hwnnw oedd feibion Beniamin.

17 Ac efe a dderchafodd ei lygaid, ac a ganfu'r gŵr yn ymdaith yn heol y ddinas: a'r hên wr a ddywedodd, i ba le yr ai di? ac o ba le y daethoſt?

18 Yntef a ddywedodd wrtho, tramwyo ŷm ydym ni o Bethlehem Iuda i ystlys mynydd Ephraim, o'r lle i'm *henyw*; a mi a euthum hyd Bethlehem Iuda; a myned yr ydwyf i dŷ yr Arglwydd, ac nid *oes* neb a'm † derbyn i dŷ.

† Helo. caſel.

19 Y mae *gennym ni* wellt, ac ebran heſyd i'n haſſynnod; a bara heſyd, a gwin i mi ac i'th lawforwyn, ac i'r llange *ſydd* gyd â'th weiſion: nid oes eiſiau dim.

20 A'r hen-wr a ddywedodd, tangneddyf i ti, bydded dy holl eiſiau arnaſi, yn vnic na letteua yn yr heol.

21 Felly efe a'i dûg ef i mewn iw dŷ, ac a borthodd yr aſſynnod: a hwy a olchaſant eu traed, ac a fwytaſant ac a yfaſant.

22 A phan oeddynt hwy yn lawenhau ei calon, wele gwŷr y ddinas, rhai o feibion Belial a amgylchynaſant y tŷ, a guraſant y drws, ac a ddywedaſant wrth berchen y tŷ, *ſef* yr henwr, gan ddywedyd, dŵg allan y gŵr a ddaeth i mewn i'th dŷ, ſel yr adnabyddom ef.

23 A'r gŵr perchen y tŷ a * aeth allan attynt, ac a ddywedodd wrthynt, nagê fy mrodyr, nagê, attolwg na wnewch mor ddrygionus; gan i'r gŵr hwn ddyfod i'm tŷ i, na wnewch yr ſcelerder hyn.

* Gen. 19.6.

24 Wele fy merch, yr hon *ſydd* forwyn, a'i ordderch yntef, dygaf hwynt allan yn awr, a darofunch hwynt, a gwnewch iddynt yr hyn fyddo da yn eich golwg: ond i'r gŵr hwn na wnewch † mor ſceler.

† Helo. beth mor ynſyd.

25 Ond ni wrandawei 'r gŵr arno; am hynny y gŵr a ymaflodd yn ei ordderch, ac a'i dug hi allan attynt hwy, a hwy a'i hadmbuant hi, ac a wnaethant *gan* â hi 'r holl nos hyd y boran; a phan gyfododd y wawr, hwy a'i gollyngaſant hi ymmaith.

26 Yna 'r wraig a ddaeth pan ymddangoſodd y borau, ac a ſyrthiodd wrth ddrws tŷ 'r gŵr *yr oedd* ei harglwydd yndo, hyd oleuni *y dydd*.

27 A'i harglwydd a gyfododd y boreu, ac a agorodd ddrysau 'r tŷ, ac a aeth allan i fyned iw daith: ac wele ei ordderch-wraig ef wedi cwympo wrth ddrws y tŷ, a'i dwy law ar y trothwy.

28 Ac efe a ddywedodd wrthi, cyfot, ſel yr elom ymmaith: ond nid oedd yn atteb: yna efe a'i cymmerth hi ar yr aſſyn, a'r gŵr a gyfododd, ac a aeth ymmaith iw fangre.

29 A phan ddaeth iw dŷ, efe a gymmerth gyllell, ac a ymaflodd yn ei ordderch, ac a'i darniodd hi, yngh'd â'i heſcyrn, yn ddeuddec darn, ac a'i hanfonodd i holl derfynau Iſrael.

30 A phawb a'r a welodd *hynny*, a ddywedodd ni wnaethpwyd, ac ni welpwyd y fath beth, er y dydd y daeth meibion Iſrael o wlâd yr Aipht, hyd y dydd hwn: ſyſtyriwch ar hynny, ymgynghorwch, a thraethwch *eich meddwl*.

PEN. XX.

1 Y Lewiad mewn cynnulleidfa gyſtuddawl yn dangos ei gam ar gyhoedd. 8 Barn y gynnulleidfa. 12 Gwyr Beniamin wedi eu dyſtyn yn ymgaſglu yn erbyn yr Iſraeliaid. 18 Yr Iſraeliaid mewn dwy gâd yn colli deugein mil. 26 Hwythau trwy ddichell yn difetha holl wyr Beniamin onid chwe chant.

YNa * holl feibion Iſrael a aethant allan, a'r gynnulleidfa a ymgaſclodd ynghyd ſel vn dyn, o Dan hyd Beerſeba, a gwlâd Gilead, at yr Arglwydd i Miſpah.

* Oſſed. 9.

2 A phennaethiaid yr holl bobl, a holl lwythau Iſrael

Israel a safasant ynghymmulleidfa pobl Dduw: ſef pedwar can mil o wŷr traed yn tynnu cleddyf.

3 (A meibion Beniamin a glywſant fyned o feibion Israel i Miſpah:) yna meibion Israel a ddywedasant, dywedwch pa fodd y bu y drygioni hyn?

4 A'r gwr y Lefiad, gŵr y wraig a laddeſid a aethodd, ac a ddywedodd, i Gibeah eiddo Beniamin y deuthum i, mi a'm gordderch i leteu.

5 A gwŷr Gibeah a gyfodasant i'm herbyn ac a amgylchynasant y tŷ yn fy erbyn liw nôs, ac a amcanasant fy lladd i, a †threiſiasant fyngordderch fel y bu hi farw. †Hebr. darostyngasant.

6 Ac mi a ymaflais yn fyngordderch, ac a'i derniais hi, * ac a'i hanfonais hi trwy holl wlad etifeddiaeth Israel: canys gwnaethant ffieidd-dra, ac ynſydrwygd yn Israel. * Pen. 19.29.

7 Wele meibion Iſrael *ydych* chwi oll, moeſſwch rhyngoch air a chyngor ymma.

8 A'r holl bobl a gyfododd megis yn gŵr, gan ddywedyd, nac eled neb o honom iw babell, ac na throed neb o honom iw dŷ:

9 Ond ynawr, hyn ydŵr peth a wnawn ni i Gibeah, *yn ol a awn i fyny* iw herbyn wrth goelbren:

10 Ac ni a gymmerwn ddengwr o'r cant, drwy holl lwythau Israel, a chant o'r mil, a mil o'r dengmil, i ddwyn llyniaeth i'r bobl, i wneuthur (pan ddelont i Gibeah Beniamin) yn ôl yr holl ffieiddra a wnaethant hwy yn Israel.

11 Felly yr ymgaſclodd holl wŷr Israel yn erbyn y dinas, yn †gydtan fel yn gŵr. † Hebr. yn gyfrifion.

12 A llwythau Israel a anfonaſant wŷr trwy holl lwythau Beniamin, gan ddywedyd, beth yw'r drygioni yma a wnaethpwyd yn eich mysc chwi?

13 Ac yn awr rhoddwch y gwŷr, meibion Belial, y rhai *ſydd* yn Gibeah, fel y lladdom hwynt, ac y deleom ddrygioni o Israel a ond ni warandawei meibion Beniamin ar lais eu brodyr meibion Israel.

14 Eithr meibion Beniamin a ymgynullaſant o'r dinaſoedd i Gibeah, i fyned allan i ryfel yn erbyn meibion Israel.

15 A chyfrifwyd meibion Beniamin y dydd hwnnw, o'r dinaſoedd, yn chwe mil ar hugain o wŷr, yn tynnu cleddyf, heb law trigolion Gibeah, y rhai a gyfrifwyd yn ſaith gant o wŷr etholedig.

16 O'r holl bobl hyn *yr oedd* ſaith gant o wŷr etholedig * yn chwithig: pobyn o honynt a ergydiei â charreg at y blewyn heb fethu. * Pen. 3.15.

17 Gwŷr Israel hefyd a gyfrifwyd heb law Beniamin yn bedwar can mil yn tynnu cleddyf, pawb o honynt yn rhyfel-wŷr.

18 A meibion Israel a gyfodaſant, ac a aethant i fyny i dŷ Dduw, ac a ymgynghoraſant â Duw, ac a ddywedaſant, pwy o honom ni â i fyny yn gyntaf i'r gâd yn erbyn meibion Beniamin? a dywedodd yr Arglwydd, Iuda *â* yn gyntaf.

19 A meibion Israel a gyfodaſant y barau, ac a werſyllaſant yn erbyn Gibeah.

20 A gwŷr Israel aethant allan i ryfel yn erbyn Beniamin, a gŵr Israel a ymoſodaſant i ymladd iw herbyn hwy wrth Gibeah.

21 A meibion Beniamin a ddaethant allan o Gibeah, ac a ddifetheſant o Israel y dwthwn hwnnw ddwy fil ar hugain o wŷr, hyd lawr.

22 A'r bobl gŵr Israel a ymgryfhaſant, ac a ymoſodaſant drachefn i ymladd, yn y lle yr ymoſodaſent yndo y dydd cyntaf.

23 (A meibion Israel a aethent i fyny, ac a wylaſent ger bron yr Arglwydd hyd yr hwyr, ymgynghoraſent hefyd â'r Arglwydd, gan ddywedyd, â fi drachefn i ryfel yn erbyn meibion Beniamin fy mrawd? a dywedaſei'r Arglwydd, dos i fyny yn ei erbyn ef.)

24 A meibion Israel a neſſaſant yn erbyn meibion Beniamin yr ail dydd.

25 A Beniamin a aeth allan o Gibeah, iw herbyn hwythau yr ail dydd, a hwy a ddifetheſant o feibion Israel eil-waith dair mil ar bymthec o wŷr, hyd lawr: y rhai hyn oll oedd yn tynnu cleddyf.

26 Yna holl feibion Israel a'r holl bobl, a aethant i fyny, ac a ddaethant i dŷ Dduw, ac a wylaſant ac a arhoſaſant yno ger bron yr Arglwydd, ac a ymprydiaſant y dwthwn hwnnw hyd yr hwyr, ac a offrymmaſant boeth offrymmau, ac offrymmau hedd ger bron yr Arglwydd.

27 A meibion Israel a ymgynghoraſant â'r Arglwydd, (canys yno *yr oedd* Arch cyfammod Duw yn y dyddiau hynny,

28 A Phinees mab Eleazar mab Aaron oedd yn ſefyll ger ei bron hi yn y dyddiau hynny,) gan ddywedyd, a chwanegaſi mwyach fyned allan i ryfel yn erbyn meibion Beniamin fy mrawd, neu a beidiaſi? a dywedodd yr Arglwydd, ewch i fyny, canys y fory y rhoddaf ef yn dy law di.

29 Ac Israel a oſododd gyallwyn-wyr o amgylch Gibeah.

30 A meibion Israel a aethant i fyny yn erbyn meibion Beniamin y trydydd dydd, ac a ymoſodaſant wrth Gibeah fel cynt.

31 A meibion Beniamin a aethant allan yn erbyn y bobl, *a* thynnwyd hwynt oddiwrth y ddinas; a hwy a ddechreuaſant daro *rhai* o'r bobl yn archolledig fel cynt, yn y priffyrdd, o'r rhai y mae'r naill yn myned i fyny i dŷ Dduw, a'r llall i Gibeah, yn y maes, ynghylch deng-wr ar hugain o Israel. Nu. Bybl.

32 A meibion Beniamin a ddywedaſant, cwympwyd hwynt o'n blaen ni fel ar y cyntaf: ond meibion Israel a ddywedaſent, ffown, fel y tynnom hwynt oddiwrth y ddinas i'r priffyrdd.

33 A holl wŷr Israel a gyfodaſant o'i lle, ac a ſyddaſant yn Baal-tamar: a'r *ſawl* a oedd o Israel yn cynllwyn, a ddaeth allan o'i mangre, *ſef* o wyſgoddiau Gibeah.

34 A daeth yn erbyn Gibeah ddeng-mil o wŷr etholedic o holl Israel, a'r gâd a ſu doſt: ond ni wyddent fod drwg yn agos attynt.

35 A'r Arglwydd a darawodd Beniamin o flaen Israel, a difethodd meibion Israel o'r Beniaminiaid y dwthwn hwnnw, bum-mil ar hugain a chan-wr: a'r rhai hyn oll yn tynnu cleddyf.

36 Felly meibion Beniamin a welſant mai ei lladd yr oeddid: canys gwŷr Israel a roddaſant lê i'r Beniaminiaid, o herwydd hyderu yr oeddynt ar y cyallwyn-wyr, y rhai a oſodaſent yn ymyl Gibeah.

37 A'r cyallwyn-wyr a fryſiaſant, ac a rathrſaſant ar Gibeah; a'r cyallwyn-wyr a ymledaſant yn hirllaes, ac a darawſant yr holl ddinas â min y cleddyf. [2 Cr. ordeu rhag.

38 Ac yr oedd amſer nodedic rhwng gwŷr Israel a'r cyallwyn-wŷr, *ſef* peri o honynt i fflam fawr a mwg ddercheſu o'r ddinas. [ddyw. † Hebr. Darcho ſad.

39 A phan dröddgwŷr Israel *eu cefnau* yn y rhyfel, Beniamin a ddechreuodd daro (yn archolledic o wŷr Israel yngylch deng-wr ar hugain), canys dywedaſant, diau gan daro eu taro hwynt o'n blaen ni, fel yn y cyntaf. [Nu.

40 A phan ddechreuodd † y fflam ddercheſu o'r ddinas a cholofn o fŵg, Beniamin a edrychodd yn ei ol, ac wele fflam y ddinas yn dercheſu i'r nefoedd. † Hebr. Hal ſyſſedi

6 Tua gwŷr Israel a droesant drachefn, a gwŷr
Beniamin a ffrewychasant: o herwydd hwy a gan-
fuasid dwng *medi* y rysod arnynt.

7 Am hynny hwy a droesant o flaen gwŷr Israel,
ac ffeiddiyr anialwch, a'r gâd a'i goddiweddodd
hwynt: a'r rhai *a ddiasbedasant* o'r dinasoedd, yr oeddent yn eu distetha yn eu canol.

43 *Felly* yr amgylchyasant y Beniaminiaid, erlidiasant hwynt, a sathrasant hwynt ‖ yn hawdd hyd ymhyfer Gibeah tua chodiad haul.

44 A lladdwyd o Beniamin deir mil ar bymthec
gwŷr: y rhai hyn oll *oedd* wŷr nerthol.

45 A hwy a droesant, ac a ffoesant tua'r anialwch
i graig Rimmon; a'r *Israeliaid* o loffasant o honynt
ar hŷd y priffyrdd bum mil o wŷr: a erlidiasant hefyd ar ol hwynt hyd Gidom, ac a laddasant o
honynt ddwy fil o wŷr.

46 A'r rhai oll a gwympodd o Beniamin y dwthwn hwnnw oedd bum-mil ar hugain o wŷr yn tynnu cleddyf: hwynt oll *oeddynt* wŷr nerthol.

47 * Eithr chwe chan-wr a droesant, ac a ffoesant
i'r anialwch i graig Rimmon, ac a arhosasant yng-
craig Rimmon bedwar mis.

48 A gwŷr Israel a ddychwelasant ar feibion
Beniamin, ac a'i tarawsant hwy â min y cleddyf,
yn ddŷn o bob dinas, ac yn anifail, a pheth bynnac
a gafwyd: yr holl ddinasoedd hefyd a'r a gafwyd
a losgasant hwy â thân.

PEN. XXI.

1 *Y bobl yn galarv am ddinistr Beniamin, 8 a thwng ddifetha Iabes Gilead yn cael iddynt bedwar-cans o wragedd.* 16 *Ac yn eu cynghori hwynt i ofod ar y gwyryfon oedd yn dawnsio yn Siloh.*

A Gwŷr Israel a dyngasent ym Mispah, gan
ddywedyd, ni ddyry neb o honom ni ei ferch
i Beniaminiad yn wraig.

2 A deeth y bobl i dŷ Dduw, ac a arhosasant yno
hŷd yr hwyr, ger bron Duw, ac a ddercbasasant eu
llef, ac a wylasant ag wylofain mawr.

3 Ac a ddywedasant, O Arglwydd Dduw Israel,
paham y bu y peth hyn yn Israel, fel y bydde heddyw yn llwyth eisiau yn Israel?

4 A thrannoeth y bobl a forerugodasant, ac a
adeiladasant yno allor, ac a offrymmasant boeth
offrymmau, ac offrymmau hedd.

5 A meibion Israel a ddywedasant, pwy o holl
lwythau Israel, ni ddaeth i fynu gyd â'r gynnulleidfa at yr Arglwydd? canys llw mawr oedd
yn erbyn yr hwn ni ddelsei i fynu at yr Arglwydd
i Mispah, gan ddywedyd, rhoddir ef i farwolaeth
yn ddiau.

6 A meibion Israel a edifarhasant o herwydd
Beniamin eu brawd, a dywedasant, torrwyd ymmaith heddyw yn llwyth o Israel.

7 Beth a wnawn ni am wragedd i'r rhai a adawyd gan dyngu o honom ni i'r Arglwydd, na roddem iddynt *yr* un o'n merched ni yn wragedd?

8 Dywedasant hefyd, pwy yn o lwythau Israel ni
ddaeth i fynu at yr Arglwydd i Mispah? ac wele
ni ddaethei neb o Iabes Gilead i'r gwersyll, at y
gynnulleidfa.

9 Canys y bobl a gyfrifwyd, ac wele, nid *oedd*
yno neb o drigolion Iabes Gilead.

10 A'r gynnulleidfa a anfonasant yno ddeuddeng-
mil o wŷr grymmus, ac a orchymynasant iddynt,
gan ddywedyd, ewch a tharewch bresswylwŷr
Iabes Gilead â min y cleddyf, y gwragedd hefyd
a'r plant.

11 * Dymma hefyd y peth a wnewch chwi, di-
fethwch bob gwryw, a phob gwraig a † orweddodd
gyd â gŵr.

12 A hwy a gawsant ym mhlith trigolion Iabes
Gilead bedwar cant o langcesau yn weryson, y rhai
nid adnabuasent ŵr drwy gydorwedd â gŵr: a dygasant hwynt i'r gwersyll i Siloh, yr hon *fydd* yng-
wlâd Canaan.

13 A'r holl gynnulleidfa a anfonasant † i lefaru
wrth feibion Beniamin, y rhai *oedd* yng craig Rimmon, ac i gyhoeddi heddwch iddynt.

14 A'r Beniaminiaid a ddychwelasant yr amser
hwnnw, a hwy a roddasant iddynt hwy y gwragedd a gadwasent yn fyw o wragedd Iabes Gileads
ond ni chawsant hwy ddigon felly.

15 A'r bobl a edifarhaodd dros Beniamin, o herwydd i'r Arglwydd wneuthur rhwygiad yn llwythau Israel.

16 Yna henuriaid y gynnulleidfa a ddywedasant beth a wnawn ni am wragedd i'r lleill gan
ddestrywio y gwragedd o Beniamin?

17 Dywedasant hefyd, *rhaid yw bod* etifeddiaeth
i'r rhai a ddiangodd o Beniamin, fel na ddeleer
llwyth allan o Israel.

18 Ac ni allwn ni roddi iddynt wragedd o'n
merched ni: canys meibion Israel a dyngasant,
gan ddywedyd, melldigedic *fyddo* y rhwn a roddo
wraig i Beniamin.

19 Yna y dywedasant, wele *y mae* gwyl i'r Ar-
glwydd † bob blwyddyn yn Siloh, o du'r gogledd
i Bethel, tua chyfodiad haul ‖ i'r briffordd y sydd o
yn myned i fynu o Bethel i Sichem, ac o du'r dehau
i Libanus.

20 Am hynny y gorchymynnasant hwy i feibion
Beniamin, gan ddywedyd, ewch a chynllwynwch
yn y gwin-llanneedd.

21 Edrychwch hefyd, ac wele, os merched Siloh
a ddaw allan i ddawnsio mewn dawnsiau, yna
deuwch chwithau allan o'r gwinllanneedd, a chipiwch i chwi bob un ei wraig o ferched Siloh, ac
ewch i wlâd Beniamin.

22 A phan ddelo eu tadau, neu eu brodyr hwynt
i achwyn attom ni, yna y dywedwn wrthynt, byddwch dda iddynt er ein mwyn ni; o blegit na chadwasom i bob un ei wraig yn y rhyfel; o achos na
roddasoch chwi *hwynt* iddynt y pryd hyn, ni byddech chwi euog.

23 A meibion Beniamin a wnaethant felly, a
chymmerasant wragedd yn ôl eu rhifedi, o'r rhai
a gippiasent, ac a aethant yn dawnsiot a hwy a
aethant ymmaith, a dychwelasant i'w hetifeddiaeth
ac a adeiriasant y dinasoedd, ac a drigasant
ynddynt.

24 A meibion Israel a ymadawsant oddi yno y
pryd hynny, bob un at ei lwyth, ac at ei deulu, ac a
aethant oddi yno bob un i'w etifeddiaeth.

25 * Yn y dyddiau hynny nid *oedd* brenin yn Is-
rael: pob un a wnai'r hyn oedd vniawn yn ei
olwg ei hun.

¶ LLYFR RVTH.

PEN. I.

1 *Elimelech wedi i yrru gan newyn i Moab, yn marw yno.* 4 *Mahlon a Chilion, wedi priodi gwragedd o Moab, yn marw hefyd.* 6 *Naomi wrth ddychwelyd adref,* 8 *yn ceisio gan ei dwy wandd na ddilynent gyda hi.* 14 *Orpah yn ei gadel hi, a Ruth yn ddiannadal yn ei dilyn hi.* 19 *Hwynt ill dwydd yn dyfod i Bethlehem, ac yn cael yno groeso.*

A Bu yn y dyddiau yr oedd y brawdwŷr yn barnu, fôd newyn yn y wlâd: a gŵr o Bethlehem Juda aeth i ymdeithio yngwlâd Moab, efe a'i wraig, a'i ddau fab.

2 Ac enw y gŵr *oedd* Elimelech, ac enw ei wraig Naomi, ac enw ei ddau fab Mahlon, a Chilion, Ephratiaid o Bethlehem Juda: a hwy a ddaethant i wlâd Moab, ac a fuant yno.

3 Ac Elimelech gŵr Naomi a fu farw, a hithe a'i dau fab a adawyd.

4 A hwy a gymmeraſant iddynt wragedd o'r Moabieſau; enw y naill *oedd* Orpah ac enw y llall Ruth: a thrigaſant yno ynghylch deng-mhlynedd.

5 A Mahlon, a Chilion a fuant feirw hefyd ill dau, a'r wraig a adawyd *yn ymddifad* o'i dau fab, ac o'i gŵr.

6 A hi a gyfododd a'i merched ynghyfraith, i ddychwelyd o wlâd Moab: canys hi a glywſei yngwlâd Moab, ddarfod i'r Arglwydd ymweled â'i bobl, gan reddi iddynt fara.

7 A hi a aeth o'r lle yr oedd hi ynddo, a'i dwy wandd gyd â hi: a hwy a aethant i ffordd i ddychwelyd i wlâd Juda.

8 A Naomi a ddywedodd wrth ei dwy wandd, ewch, dychwelwch bob vn i dŷ ei mam: gwneled yr Arglwydd drugaredd â chwi, fel y gwnaethoch chwi â'r meirw, ac â minneu.

9 Yr Arglwydd a ganiadhao i chwi gael gorphywyſdra bob vn yn nhŷ ei gŵr. Yna y cuſanodd hi hwynt, a hwy a ddercheſaſant eu lleſ, ac a wylaſant.

10 A hwy a ddywedaſant wrthi, diau y dychwelwn ni gyd â thi at dy bobl di.

11 A dywedodd Naomi, dewchwelwch ſy merched; i ba beth y dewch gyd â mi? a oes gennhiſi feibion eto yn fy aguroth i fod yn wŷr i chwi?

12 Dychwelwch fy merched, ewch ymaith, canys yr ydwyfi yn rhy hên i briodi gŵr: pe dywedwn, y mae gennif obaith, a bod heno gyd â gŵr, ac ymdilwyn meibion hefyd,

13 A arhoſech chwi am danynt hwy hyd oni gynyddent hwy? a ymarhoſech chwi am danynt hwy heb vod yn? nage fy merched; canys y *mae* mawr † driſtwch i mi o'ch plegit chwi, am i law'r Arglwydd fyned i'm herbyn.

14 A hwy a ddercheſaſant eu lleſ, ac a wylaſant eilwaith: ac Orpah a guſanodd ei chwegr, ond Ruth a lynodd wrthi hi.

15 A dywedodd *Naomi* wele dy chwaer ynghyfraith a ddychwelodd at ei phobl, ac at ei duw: dychwel dithau ar ôl dy chwaer ynghyfraith.

16 A Ruth a ddywedodd, ‖ mc erſyn arnaſi ymado â thi, i gilio oddi ar dy ôl di: canys pa le bynnac yr elych di yr âf innau, ac yn mha le bynnac y llettyech di y llettyaf innau, dy bobl di *fydd* y mhobl i, a'th Dduw di fy Nuw innau:

17 Lle y byddych di marw y byddaf innau farw, ac yno i'm cleddir: fel hyn y gwnelo'r Arglwydd i mi, ac fel hyn y chwanego, os dim ond angau a wna yſcariaeth rhyngoſi a thitheu.

18 Pan welodd hi eibod hi wedi ŷ ymroddi i fynedd gyd â hi, yna hi a beidiodd a dywedyd wrthi hi.

19 Felly hwynt ill dwy a aethant nes iddyrr ddyfod i Bethlehem: a phan ddaethant i Bethlehem, yr holl ddinas a gyffrodde o'i herwydd hwynt, a dywedaſant, ai hon yw Naomi?

20 A hi a ddywedodd wrthynt hwy, na elwch ŷ ‖ Naomi; gelwch ſi ‖ Mara: canys yr Holl-alluog a wnaeth yn chwerw iawn â mi.

21 Myn a euthum allan yn gyflawn, a'r Arglwydd a'm dûg a eilwaith yn wâg pa ham y gelwch chwi arnaſi Naomi, gan i'r Arglwydd ‖ ſy naroſtwng, ac i'r Holl-alluog ſy nrygu?

22 Felly y dychwelodd Naomi, a Ruth y Moabites ei gwandd gyd â hi, yr hon a ddychwelodd o wlâd Moab: a hwy a ddaethant i Bethlehem yn nechreu cynhaiaf yr heidiau.

PEN. II.

1 *Ruth yn loſſa ym meſydd Boaz,* 4 *Boaz yn cymwyeryd cydnabod wrni,* 8 *ac yn danyos iddi garedigrwydd mawr,* 18 *a hithau yn dwyn at Naomi, yr hyn a gawſei.*

A G i wr Naomi *a* *adnabod* câr, o ŵr cadarn nerthol, o dylwyth Elimelech, a'i enw Boaz.

2 A Ruth y Moabies a ddywedodd wrth Naomi, gâd i mi fyned yn awr i'r maes, a lloſſa twyſennau ar ôl yr hwn y caffwyf ffafor yn ei olwg hitheu a ddywedodd wrthi, dos fy merch.

3 A hi aeth, ac a ddaeth, ac a loſſodd yn y maes ar ôl y medel-wŷr: a digwyddodd wrth ddamwain *fod* y rhan honno o'r maes yn eiddo Boaz, yr hwn *oedd* o dylwyth Elimelech.

4 Ac wele Boaz a ddaeth o Bethlehem, ac a ddywedodd wrth y medel-wŷr, yr Arglwydd *a fyddo* gyd â chwi: a hwythau a ddywedaſant wrthoei, yr Arglwydd a'th fendithio.

5 Yna y dywedodd Booz wrth ei wâs, yr hwn oedd yn ſefyll yn ymyl y medel-wŷr, pwy piau'r llangces hon?

6 A'r gwâs yr hwn oedd yn ſefyll wrth y medel-wŷr a attebodd, ac a ddywedodd, y llangces o Moab *ydyw* hi, yr hon a ddychwelodd gyd â Naomi o wlâd Moab.

7 A hi a ddywedodd, attolwg yr ydwyf ganiattâu, a chaſglu ym myſg yr ŷdgubau ar ôl y medelwŷr? a hi a ddaeth, ac a arhoſodd er y boreu hyd yr awr hon, oddieithr arhos o bum hi ychydig yn tŷ.

8 Yna y dywedodd Boos wrth Ruth, oni chlywi di fy merch? na ddos i loſſa i faes arall, ac na cherdda oddi ymma: eithr aros ymma gyd â'm llangeſau i.

9 *Bydded* dy lygaid ar y maes y byddont hwy yn ei ſedi, a dos ar eu hôl hwynt: oni orchymynnais i'r llangciau na chyffyrddent â thi? a phan ſychedech, dos at y lleſtri, ac ſyf o'r hyn a ollyngodd y llangciau.

10 Yna hi a ſyrthiodd ar ei hwyneb, ac a ymgrymmodd i lawr, ac a ddywedodd wrtho ef, pa ham y cefais ffafor yn dy olwg di, fel y gwy-

Deu.15.7. mat.22.34 mar.12.19 luc.6.34.

† *Heb.* obrikhau ŷ † *Heb.* cŷmhwyſo ŷ *dy.*

‖ *Neu,* na fyned i'm herbyn.

...gyddabod arnaf, a minnau yn ol

...a aethodd, ac a ddyweddod wrthi,
...y nyneghwyd i mi ᵉr hyn oll a wnaethoft
...ar ôl marwolaeth dy ŵr: ac fel y ga-
...ddaist ti dad a'th fam, a gwlad dy anedigaeth,
...ar doethoft ar bobl nid adwaenit o'r blaen.
...th yr Arglwydd a dalo am dy waith, a bydded
...ladon gyflawn oddiwrth Arglwydd Dduw Israel,
...dy dan doethoft i obeithio tan ei adenydd.

13 Yna hi a ddywedodd, caffwyf ffafor yn dy
...dyf yr arglwydd, gan i'ti fy nghyffuro i, a
...i ni lefaru wrth *fodd* calon dy wasanaeth-
...ond ydwyt fel vn o'th lawforwynion di.

14 A dywedodd Booz wrthi hi, yn amser bwyd
...ynnus, a bwytta o'r bara, a gwlych dy dam-
...id yn y finegr. A hi a eisteddodd wrth ystlys y
...ithwyr, ac efe a estynnodd iddi grasyd, a hi a
...bodd, ac a ddigonwyd, ac a adawodd weddill.

15 A hi a gyfododd i lesta, a gorchymynnodd
...oz ei weision gan ddywedyd, llosted hefyd yn
...ith yr ysgubau, ac na † sejwch arni.

16 A chas ollwng gollyngwch hefyd iddi *beth*
...ysgubau a gadewch *bwynt* fel y llosso hi *bwyns*,
...ni cherydduch hi.

17 Felly hi a losfodd yn y maes hyd yr hwyr, a
...a ddyrnodd yr hyn a losfasai, ac yr oedd yng-
...ylch Ephah o haidd.

18 A hi a'i cymmerth, ac a aeth i'r ddinas; a'i
...chwegr a ganfu'r hyn a gasclasei hi; hefyd hi a
...ynnodd allan, ac a roddodd iddi'r hyn a weddi-
...llasei hi, wedi cael digon.

19 A dywedodd ei chwegr wrthi hi, pa le y llo-
...aist heddyw, a pha le y gweithiaist? bydded yr
...ŵr a'th adnabu yn fendigedig. A hi a fynegodd
...i chwegr pwy y gweithiasei hi gyd ag ef, ac a
...ddywedodd, enw'r gŵr y gweithiais gyd ag ef
...heddyw yw Booz.

20 A dywedodd Naomi wrth ei gwnadd, bendi-
...dig *fydd* efe gan yr Arglwydd, yr hwn ni phei-
...nia'i garedigrwydd tua'r rhai byw, a'r rhai
...eirw: a dywedodd Naomi hefyd wrthi hi, agos
...yw'r gŵr hwnnw, Jo'n cyfathrach ni *ymae* efe.

21 A Ruth y Moabites a ddywedodd, efe a ddywe-
...odd hefyd wrthif, gyd â'm llangciau i yr arhosi,
...es pryd neu o honynt fy holl gynhaiaf i.

22 A dywedodd Naomi wrth Ruth ei gwnadd,
...da yw fy merch i ti fyned gyd â'i langcesi ef, fel
...na ruthrout i'th erbyn mewn maes arall.

23 Felly hi a ddilynodd langcesi an Booz i losta,
...ac darfod cynhaiaf yr haidd, a chynhaiaf y gwe-
...ith, ac a drigodd gyd â'i chwegr.

PEN. III.

1 *Ruth trwy addfa Naomi, sy yn gorwedd wrth bwll Booz.* 8 *Booz yn cydnabod rhan cyfathrach-as.* 14 *ac yn ei danfon hi ymaith a chwe mesur o haidd yn ol.*

YNa Naomi ei chwegr a ddywedodd wrthi, fy
...merch, oni cheisiaf orphwysdra i ti, fel y by-
...addo'n ti?

2 Ac yn awr onid yw Booz o'n cyfathrach ni, yr
...hwn y buesti gyd â'i langcesi? wele efe yn nithio
...haidd y nos hon yn y llawr dyrnu.

3 Ymolch ganhynny, ac *ymîra, a gosot dy ddi-
...lad am danat, a dos i wared i'r llawr dyrnu: na
...fyd gydnabyddus i'r gŵr nes darfod iddo fwytta,
...ac yfed.

4 A phan orweddo efe, yna dal ar y fan y gor-
...weddo efe yndoi, a dos, a † ditoetha ei draed ef, a
...orwedd, ac efe a fynega i ti'r hyn a wnelych.

5 A hi a ddywedodd wrthi, gwnaf yr hyn oll a
...chenaist i mi.

6 A hi a aeth i wared i'r llawr dyrnu, ac a
...wnaeth yn ôl yr hyn oll a archymynnasei ei chwegr
...iddi.

7 Ac wedi i Booz fwyta ac yfed, fel y llawen-
...haodd ei galon, efe a aeth i gysgu yr yscalaf
...hithe a ddaeth yn ddistaw, ac a ddinoethodd ei
...draed ef, ac a orwedodd.

8 Ac ynghanol y nôs y gŵr a ofnodd, ac a † ym-
...drôdd: ac wele wraig yn gorwedd wrth ei dra-
...ed ef.

† *Hebr. ymefyscodd.*

9 Ac efe a ddywedodd, pwy *ydwyt* ti? a hi a
ddywedodd, myfi *yw* Ruth dy lawforwyn; lleda
gan hynny dy aden tros dy lawforwyn, canys sy
nghyfathrachwr i *ydwyt* ti.

10 Ac efe a ddywedodd, bendigedic *fyddech* fy
merch gan yr Arglwydd, dangosaist mwy o ga-
redigrwydd yn y diweddaf nag yn y dechreu, gan
nad aethoft ar ôl gŵyr ieuainge, na thlawd, na
chyfoethog.

11 Ac yn awr fy merch na ofna, yr hyn oll a ddy-
wedaist a wnaf it: canys holl † ddinas fy mhobl a
ŵyr mai gwraig rinweddol *ydwyt* ti.

† *Hebr. borth.*

12 Ac yn awr gwir yw fy mod i yn gyfathrach-
wr agos: er hynny y mae cyfathrachwr nes na myfi.

13 Aros heno, a'r boreu os efe a wna ran cyfa-
thrachwr â thi, da, gwaned ran cyfathrachwr; ond
os efe ni wna ran cyfathrachwr â thi, yna myfi a
wnaf ran cyfathrachwr â thi, *fel* mai byw'r Ar-
glwydd: cwsc hyd y boreu.

14 A hi a orwedodd wrth ei draed ef hyd y bo-
reu: a hi a gyfododd cyn yr adwaenei neb ei gi-
lydd: ac efe a ddywedodd, na chaffer gwybod dy-
fod y wraig i'r llawr dyrnu.

15 Ac efe a ddywedodd, moes dy † fantell *fydd* | *Neu, gynfas, neu wasg.*
am danat, a cynnaiel yndi, a hi a ymaflodd yn-
ddi, ac efe a fesurodd chwe *mesur* o haidd, ac a'i
gosododd arnisa hi aeth i'r ddinas.

16 A phan ddaeth hi at ei chwegr, hi a ddiwe-
ddodd, pwy *ydwyt* ti fy merch? a hi a fynegodd
iddi'r hyn oll a wnaethei y gŵr iddi hi.

17 A hi a ddywedodd, y chwe *mesur* hyn o haidd
a roddodd efe i mi, canys dywedodd wrthif, nid
ai yn wâg-law at dy chwegr.

18 Yna y dywedodd hithe, aros fy merch, oni
wypech pa fodd y digwyddo y peth *hyn*: canys
ni orphwys efe y gŵr nes gorphen y peth hyn he-
ddyw.

PEN. IIII.

1 *Booz yn galw y cyfathrachwr nesaf gyr bron.* 6 *Yntef yn gwrthod rhydduno yr eisteddfaeth yn al y ddefod yn Israel.* 9 *Booz yn prynu yr eisteddfaeth,* 11 *ac yn priodi Ruth.* 13 *Hinhau yn dwyn Obed teid Dafydd.* 18 *Cenhedlaeth Pharez.*

YNa Booz a aeth i fyny i'r porth, ac a eiste-
ddodd yno: ac wele y cyfathrachwr yn my-
ned heibio am yr hwn y dywedasei Booz, ac efe a
ddywedodd wrtho, * ho hwn a hwn, cyrcyn nes, ac
eistedd ymmma: ac efe a nesaodd ac a eisteddodd.

* *Hebr.* y mesur-lodd.

2 Ac efe a gymmerth ddeng-wr o henuriaid y
ddinas, ac a ddywedodd, eisteddwch yma. A
hwy a eisteddasant.

3 Ac efe a ddywedodd wrth y cyfathrachwr: y
rhan o'r maes yr hon *oedd* eiddo ein brawd Hi-
melech a wertha Naomi, yr hon a ddychwelodd o
wlad Moab.

4 A dywedais y † mynegwn it, gan ddywe-
dyd, pryn *ef* ger bron y trigolion a cher bron
henuriaid fy mhobl. Os rhyddhei rhyddâ *ef*, a
oni rydd hei, mynega i mi fel y gwypwyf: canys
nid oes neb ond ti a'i rydd hao, a minnau *ydd-*
dy ôl di. Ac efe a ddywedodd, myfi a'i rhyddhâf.

† *Neu, gynfas, neu wasg.*

¶ LLYFR RVTH.

PEN. I.

1 *Elimelech wedi i yrru gan newyn i Moab, yn marw yno.* 4 *Mahlon a Chilion, wedi priodi gwragedd o Moab, yn marw hefyd.* 6 *Naomi wrth ddychwelyd adref,* 8 *yn cefnu gan ei dwy wnudd na ddeuent gydd hi.* 14 *Orpah yn ei gadel hi, a Ruth yn ddiarwadal yn ei dilyn hi.* 19 *Hwynt ill dwydd yn dyfod i Bethlehem, ac yn cael yno groefo.*

BU yn y dyddiau yr oedd y brawdwŷr yn barnu, fôd newyn yn y wlâd: a gŵr o Bethlehem Juda aeth i ymdeithio yngwlâd Moab, efe a'i wraig, a'i ddau fab.

2 Ac enw'r gŵr oedd Elimelech, ac enw ei wraig Naomi, ac enw ei ddau fab Mahlon, a Chilion, Ephrateaid o Bethlehem Juda: a hwy a ddaethant i wlâd Moab, ac a fuant yno.

3 Ac Elimelech gŵr Naomi a fu farw, a hithe a'i dau fab a adawyd.

4 A hwy a gymmerasant iddynt wragedd o'r Moabiesau: enw y naill oedd Orpah ac enw y llall Ruth: a thrigasant yno ynghylch deng-mlynedd.

5 A Mahlon, a Chilion a fuant feirw hefyd ill dau, a'r wraig a adawyd *yn ymddifad* o'i dau fab, ac o'i gŵr.

6 A hi a gyfododd a'i merched ynghyfraith, i ddychwelyd o wlâd Moab: canys hi a glywsei yngwlâd Moab, ddarfod i'r Arglwydd ymweled â'i bobl, gan roddi iddynt fara.

7 A hi a aeth o'r lle yr oedd hi ynddo, a'i dwy wnudd gyd â hi: a hwy a aethant i ffordd i ddychwelyd i wlâd Juda.

8 A Naomi a ddywedodd wrth ei dwy wnudd, ewch, dychwelwch bob vn i dŷ ei mam: gwneled yr Arglwydd drugaredd â chwi, fel y gwnaethoch chwi â'r meirw, ac â minheu.

9 Yr Arglwydd a ganiadhao i chwi gael gorphywysdra bob vn yn nhŷ ei gŵr. Yna y cyssmodd hi hwynt, a hwy a ddercha'sasant eu llef, ac a wylasant.

10 A hwy a ddywedasant wrthi, diau y dychwelwn ni gyd â thi at dy bobl di.

11 A dywedodd Naomi, dychwelwch fy merched; i ba beth y deuwch gyd â mi? a oes gennifi feibion etto yn fy aguroth *i fod yn wŷr i chwi?

12 Dychwelwch fy merched, ewch ymaith, canys yr ydwyfi yn rhy hên i briodi gŵr: pe dywedwn, y mae gennif obaith, a bod heno gyd â gŵr, ac ymdlwyn meibion hefyd,

13 A arhosech chwi am danynt hwy hyd oni gynnyddent hwy? a † ymarhosech chwi am danynt hwy heb wra? nage fy merched; canys *y mae* mawr † driſtwch i mi o'ch plegie chwi, am i law *r. Arglwydd fyned i'm herbyn.

14 A hwy a ddercha'sasant eu llef, ac a wylasant eilwaith: ac Orpah a gussanodd ei chwegr, ond Ruth a lynodd wrthi hi.

15 A dywedodd *Naomi* wele dy chwaer ynghyfraith a ddychwelodd at ei phobl, ac at ei duwiau: dychwel ditheu ar ôl dy chwaer ynghyfraith.

16 A Ruth a ddywedodd, ‖ mac erſyn arnaſi ymado â thi, i gilio oddi ar dy ôl di: canys pa le bynnac yr elych di yr âf innau, ac yn mha le bynnac y llettyech di y llettyaf innau, dy bobl di *fyd fy mhobl i, a'th Dduw di fy Nuw innau:

17 Lle y byddych di marw y byddaf innau farw, ac yno i'm cleddir: fel hyn y gwnelo *r Arglwydd i mi, ac fel hyn y chwanego, os *dim ond* angau a wna y ſcariaeth rhyngoſi a thitheu.

18 Pan welodd hi ei bod hi wedi † ymroddi i fyned gyd â hi, yna hi a beidiodd a dywedyd wrthi hi. † Heb. ymgryfhau.

19 Felly *hwynt ill dwy a aethant nes iddynt ddyfod i Bethlehem: a phan ddaethant i Bethlehem, yr holl ddinas a gyffrôdd o'i herwydd hwynt, a dywedasant, ai hon yw Naomi?

20 A hi a ddywedodd wrthynt hwy, na elwch fi ‖ Naomi; gelwch fi ‖ Mara; canys yr Holl-allmog a wnaeth yn chwerw iawn â mi. ‖ Prydferth. ‖ Chwerw. ‖ Duw.

21 Myfi a euthum allan yn gyflawn, a'r Arglwydd a'm dûg i eilwaith yn wâge pa ham y gelwch chwi fi Naomi, gan i'r Arglwydd ‖ fy narostwng, ac i'r Holl-allnog fy nrygu?

22 Felly y dychwelodd Naomi, a Ruth y Moabies ei gwnudd gyd â hi, yr hon a dychwelodd o wlâd Moab: a hwy a ddaethant i Bethlehem yn nech cynhaiaf yr heiddiau.

PEN. II.

1 *Ruth yn llosfa ym meusydd Boaz.* 4 *Boaz yn cymmeryd cymmabod arni,* 8 *ac yn dangos iddi garedigrwydd mawr,* 18 *a hithau yn dwyn at Naomi, yr hyn a gawſei.*

AC i wŷr Naomi *r *yboedd* câr, o ŵr cadarn nerthol, o dylwyth Elimelech, a'i enw Boaz.

2 A Ruth y Moabies a ddywedodd wrth Naomi, gâd i mi fyned yn awr i'r maes, a llosfa twyſennau ar ôl yr hwn y caffwyf ffafor yn ei olwg i hitheu a ddywedodd wrthi, dos fy merch.

3 A hi aeth, ac a ddaeth, ac a losfodd yn y maes ar ôl y medel-wŷr: a digwyddodd wrth ddamwain *fod y rhan honno o'r maes yn eiddo* Boaz, yr hwn *oedd o dylwyth Elimelech.* *Heb.

4 Ac wele Boaz a ddaeth o Bethlehem, ac a ddywedodd wrth y medel-wŷr, yr Arglwydd *a fyddo* gyd â chwi; a hwythau a ddywedasant wrthoc, yr Arglwydd a'th fendithio.

5 Yna y dywedodd Booz wrth ei wâs, yr hwn oedd yn ſefyll yn ymyl y medel-wŷr, pwy piau'r llangces hon?

6 A'r gwâs yr hwn oedd yn ſefyll wrth y medel-wŷr a attebodd, ac a ddywedodd, y llangces o Moab *yw* hi, yr hon a ddychwelodd gyd â Naomi o wlâd Moab.

7 A hi a ddywedodd, attolwg yr ydwyf gaelloſſa, a chaſglu ym myſg yr ysgubau ar ôl y medelwŷr: a hi a ddaeth, ac a arhosodd er y boreu hyd yr awr hon, oddieithr arhos o buni hi ychydig yn tŷ.

8 Yna y dywedodd Boos wrth Ruth, oni chlywi di fy merch? na ddos i loſſa i fies arall, ac na cherdda oddi ymma: eithr aros ymma gyd â'm llangeſau i.

9 *Bydded* dy lygaid ar y maes y byddont hwy yn ei ſedi, a dôs ar eu hôl hwynt: oni orchymynnais i'r llangcian na chyffyrddent â thi? a phan ſychedech, dos at y llestri, ac yf o'r hyn a ollyngodd y llangciau.

10 Yna hi a ſyrthiodd ar ei hwyneb, ac a ymgrymmodd i lawr, ac a ddywedodd wrthe ſ, pa ham y ceſais ffafor yn dy olwg di, fel y gwy-

gydnabod arnaf, a minnau yn ei

6 A Boaz a attebodd, ac a ddywedodd wrthi, ‖ mynegwyd i mi ‘r hyn oll a wnaethoft ‖ chwegr ac ôl marwolaeth dy ŵr : ac fel y gadawodd dy dad a’th fam, a gwlad dy anedigaeth, ac aethoft at bobl nid adwaenoit o’r blaen.

7 Yr Arglwydd a dalo am dy waith, a bydded dy dâl yn gyflawn gan Arglwydd Dduw Israel, y mewn diechreu i obeithnotan ei adenydd.

10 Yna hi a ddywedodd, cafwyf ffafor yn dy ‖ dolur dy Arglwydd, gan i ti fy nghyffuro i, a ‖ dim i ti lefaru wrth fodd calon dy wasanaethferch, er mai ydwyt fel vn o’th lawforwynion di.

14 A dywedodd Booz wrthi hi, yn amser bwyd tyred yma, a bwyta o’t bara, a gwlych dy dammeidiau i finegr. A hi a eisteddodd wrth ystlys y medelwyr, ac efe a estynnodd iddi grasfŵd, a hi a fwytaodd, ac a ddigonwyd; ac a adawodd weddill.

15 A hi a gyfododd i lesfa, a Boaz chymynnodd ‖ i’w weision gan ddywedyd, Ilofted hefyd ym ‖ mysg yr ysceubau, ac na ‖ fejwch arni.

16 A thaw ollwng gollyngwch hefyd iddi *beth o’r ysceubau* a gadewch *hwynt* fel y lloffo hi *hwynt*, ac na cherddwch hi.

17 Felly hi a loffodd yn y maes hyd yr hwyr, a hi a ddyrnodd yr hyn a lofasai, ac yr oedd ynghylch Ephah o haidd.

18 A hi a’i cymmerth, ac a aeth i’r ddinas ; a’i chwegr a ganfu ‘r hyn a gafclasei hi ; hefyd hi a dynnodd allan, ac a roddodd iddi ‘r hyn a weddillasei hi, wedi cael digon.

19 A dywedodd ei chwegr wrthi hi, pa le y lloffaift heddyw, a pha le y gweithiaift ? bydded yr ‖ hwn a ‘th adnabu yn fendigedig. A hi a fynegodd i’w chwegr pwy y gweithiasei hi gyd ag ef, ac a ddywedodd, enw ‘r gwr y gweithiais gyd ag ef heddyw *yw* Booz.

20 A dywedodd Naomi wrth ei gwnadd, bendith *fydd* efe gan yr Arglwydd, yr hwn ni pheidiodd ei garedigrwydd mai ‘r rhai byw, a’r rhai nâr w i dywedodd Naomi hefyd wrthi hi, agos ‖ yw *i* gŵr hwnnw, fo’n cyfathrach ni *ymac* efe.

21 A Ruth y Moabites a ddywedodd, efe a ddywedodd hefyd wrthif, gyd â’m llangciau i yr arhoffi, nes i mi orphen o honynt fy holl gynhaiaf i.

22 A dywedodd Naomi wrth Ruth ei gwnadd, *Da yw* fy merch i ti fyned gyd â’i langcesi ef, fel na thrwont i’th erbyn mewn maes arall.

23 Felly hi a ddilynodd langcesau Booz i loffa, hyd darfod cynhaiaf yr haidd, a chynhaiaf y gwenith, fe a drigodd gyd â’i chwegr.

PEN. III.

1 *Ruth trwy addfe Naomi, 5 yn porwydd wrth ‖ gyfraith Boaz, 8 Boaz yn cydnabod rhan cyfathrachaw, 14 ac yn ei danfon hi ymaith a chwe meſur ‖ o haidd iddi.*

YNa Naomi ei chwegr a ddywedodd wrthi, fy merch, oni cheiſiaf orphwyſdra i ti, fel y bydd dda i ti ?

2 Ac yn awr onid yw Boaz o’n cyfathrach ni, yr hwn y bûeſti gyd â’i langceſi ? wele efe yn nithio haidd y nos hon yn y llawr dyrnu.

3 Ymolch gan hynny, ac ‖ ymſica, a goſot dy ddillad am danat, a dos i wared i’r llawr dyrnu : na ‖ fydd gydnabyddus i’r gŵr nes darfod iddo fwytta, ac yfed.

4 A phan orweddo efe, yna dal ar y fan y gorweddo efe ynddi, a dos, a ‖ dinoetha ei draed ef, a gorwedd, ac efe a fynega i ti ‘r hyn a wnelych.

5 A hi a ddywedodd wrthi, gwnaf yr hyn oll a ‖ orchmynnaſt i mi.

6 A hi a aeth i wared i’r llawr dyrnu, ac a wnaeth yn ôl yr hyn oll a archymynnaſei ei chwegr iddi.

7 Ac wedi i Boaz fwyta ac yfed, fel y llawenhaodd ei galon, efe a aeth i gyſcu i gwrr yr yſcubau hithe a ddaeth yn ddiſtaw, ac a ddinoethodd ei draed ef, ac a orweddodd.

8 Ac ymghanol y nôs y gŵr a ofnodd, ac a ‖ ymdrodd : ac wele wraig yn gorwedd wrth ei draed ef. ‖ *Hebr. ymoſodes.*

9 Ac efe a ddywedodd, pwy *ydwyt* ti ? a hi a ddywedodd, myfi *yw* Ruth dy lawforwyn ; lleda gan hynny dy aden tros dy lawforwyn, canys ſy nghyfathrachwr i *ydwyt* ti.

10 Ac efe a ddywedodd, bendigedig *ſyddech* fy merch gan yr Arglwydd, daugoſaiſt mwy o garedigrwydd yn y diwedd nag yn y dechreu, gan nâd aethoft ar ôl gŵŷr ieuainge, na thlawd, na chyfoethog.

11 Ac yn awr fy merch nac ofna, yr hyn oll a ddywedaiſt a wnaf it : canys holl ‖ ddinas fy mhobl a ‖ *Hebr. borth.* ŵyr mai gwraig rinwedd*ol ydwyt* ti.

12 Ac yn awr gwir yw fy mod i yn gyfathrachwr agos : er hynny y mae cyfathrachwr nes na myfi.

13 Aros heno, a’r boreu os efe a wna ran cyfathrachwr â thi, da, gwnaed ran cyfathrachwr : ond os efe ni wna ran cyfathrachwr â thi, yna myfi a wnaf ran cyfathrachwr â thi, *fel* mai byw ‘r Arglwydd : cwſc hyd y boreu.

14 A hi a orweddodd wrth ei draed ef hyd y boreu : a hi a gyfododd cyn yr adwaenei neb ei gilydd : ac efe a ddywedodd, na chaffer gwybod dyfod y wraig i’r llawr dyrnu.

15 Ac efe a ddywedodd, moes dy ‖ fantell *ſydd* am danat, ac ymaliaeſynnddi, a hi a ymaliodd ynddi, ac efe a feſurodd ‖ *mewſur* o haidd, ac a’i goſododd arnia hi aeth i’r ddinas. ‖ *Neu, gwiſc, u, arfeddog.*

16 A phan ddaeth hi at ei chwegr, hi a ddywedodd, pwy *ydwyt* ti fy merch ? a hi a fynegodd iddi ‘r hyn oll a wnaethei y gŵr iddi hi.

17 A hi a ddywedodd, y chwe *meſur* hyn o haidd a roddodd efe i mi, canys dywedodd wrthif, nid ai yn wag-law at dy chwegr.

18 Yna y dywedodd hithe, aroſ fy merch, oni ſtypech pa fodd y digwyddo y peth *hyn* : canys ni orphwyſ y gŵr nes gorpheu y peth hyn heddyw.

PEN. IIII.

1 Boaz yn galw y cyfathrachwr meſaf yr hwn, 6 Yntef yn gwrthod rhyddhau yr eiſteddfaeth yn ol y ddefod yn Iſrael. 9 Boaz yn prynu yr eiſteddfaeth, 11 ac yn priodi Ruth. 13 Hithau yn dwyn Obed i sid Dafydd. 18 Cenhedlaeth Pharez.

YNa Booz a aeth i fyny i’r porth, ac a eiſteddodd yno : ac wele y cyfathrachwr yn myned heibio am yr hwn y dywedaſei Booz, ac efe a ddywedodd wrtho, ‖ hô hwn a hwn, tyred yn nes, eiſteddymma : ac efe a nesaodd ac a eiſteddodd.

2 Ac efe a gymmerth ddeng-wr o henuriaid y ddinas, ac a ddywedodd, eiſteddwch yma. A hwy a eiſteddaſant.

3 Ac efe a ddywedodd wrth y cyfathrachwr : y rhan o’r maes yr hon *oedd* eiddo ein brawd Elimelech a werth Naomi, yr hon a ddychwelodd o wlad Moab.

4 A dywedais y ‖ mynegwn it, gan ddywedyd, pryn *ef* ger bron y trigolion a cher bron henuriaid fy mhobl. Os rhyddhei rhyddâ *ef*, ac oni ryddhei, myoeg i mi fel y gwypwyf : canys nid oes onid ti a’m rydd hau, a minnau *ydd* ar dy ôl di. Ac efe a ddywedodd, myfi a’i rhyddhâf. ‖ *Hebr. datcanhau di gluſt.*

5 Yna y dywedodd Booz, y diwrnod y prynech di'r maes o law Naomi, ti a'i pryni hefyd gan Ruth y Moabites gwraig y marw, i gyfodi enw y marw ar ei etifeddiaeth ef.

6 A'r cyfathrachwr a ddywedodd, ni allaf *ei* ryddhau i mi, rhac colli fy etifeddiaeth fy hun: ryddhâ di it dy hun fy rhan i, canys ni allaf *ei* ryddhau.

*Deut. 25.7,9. 7 *A hyn *oedd ddafyd* gynt yn Israel am ryddhâd, ac am gyfnewid, i ſicrhau pob peth; gŵr a ddiofcet ei eſcid, ac a'i rhoddei iw gymydog: a hyn *oedd* dyſtiolaeth yn Iſrael.

8 Am hynny y dywedodd y cyfathrachwr wrth Booz, pryn it dy hun: ac eſe a ddiofcoddei eſcid.

9 A dywedodd Booz wrth yr henuriaid ac wrth yr holl bobl, tyſtion *ydych* chwi heddyw, i mi brynu o'r hyn oll *oedd* eiddo Elimelech, a'r hyn oll *oedd* eiddo Chilion a Mahlon, o law Naomi.

10 Ruth hefyd y Moabites gwraig Mahlon a brynais i'm yn wraig, i gyfodi enw y marw ar ei etifeddiaeth ef, fel na thorrer ymmaith enw y marw o blith ei frodyr, nac oddi wrth borth ei fangre: tyſtion *ydych* chwi heddyw.

11 A'r holl bobl y rhai *oedd* yn y porth, a'r henuriaid, a ddywedaſant, *yr ydym* yn dyſtion: yr Arglwydd a wnelo'r wraig ſydd yn dyfod i'th dŷ di, fel Rahel, ac fel Leah, y rhai a adeiladaſant ill dwy dŷ Iſrael; ‖ a gwna di rymmuſtra yn Ephrata, bydd enwog yn Bethlehem.

‖ Neu, *ac fi gyfodi, &c.*

12 Bydded hefyd dŷ dŷ di fel tŷ Pharez, (yr hwn a ynddug Tamar i Iuda:) o'r hâd yr hwn a ddyry'r Arglwydd it o'r llangces hon.

13 Felly Booz a gymmerodd Ruth, a hi a fu iddo yn wraig; ac eſe aeth i mewn atti hi, a'r Arglwydd a roddodd iddi hi feichiogi, a hi a ymddug fab.

14 A'r gwragedd a ddywedaſant wrth Naomi, bendigedic *fyddo* yr Arglwydd, yr hwn na'th adawodd di heb gyfathrach-wr heddyw, fel y gelwid ei enw ef yn Iſrael.

15 Ac eſe fydd i't yn adferwr eneidiau, ac yn ymgeleddwr ith ben-wyni: canys dy wandd yr hon a'th gâr di, a blantodd iddo ef, a hon *ſydd* well i ti nâ ſaith o feibion.

16 A Naomi a gymmerth y plentyn, ac a'i goſodd ef yn ei mouwes, ac a ſu ſammaeth iddo.

17 A'i chymdogeſan a roddaſant iddo enw, gan ddywedyd, ganwyd mab i Naomi, ac a alwaſant ei enw ef Obed: hwn *oedd* dâd Ieſſe tâd Dafydd.

18 Dymma genhedlaeth hon Pharez: * Pharez a genhedlodd Hezron.

19 A Hezron a genhedlodd Ram, a Ram a genhedlodd Aminadab.

20 Ac Aminadab a genhedlodd Nahſon, a Nahſon a genhedlodd ‖ Salmon.

21 A Salmon a genhedlodd Booz, a Booz a genhedlodd Obed.

22 Ac Obed a genhedlodd Ieſſe, a Ieſſe a genhedlodd Ddafydd.

¶LLYFR CYNTAF SAMVEL, YR HWN A ELWIR hefyd Llyfr cyntaf y Brenhinoedd.

PEN. I.

1 *Elcanah, Zofaſ, oedd iddo ddwy wraig, yn addoli bôb blwyddyn yn Siloh.* 4 *Yn mawrhau Hannah yr ei bôd yn amblaniadwy, ac er i Peninnah ei gwatworudio.* 9 *Hannah yn wyloſus, yn gweddio am blentyn.* 12 *Eliyn ei cherydda hi yn gyntaf, ac ar ôl hynny yn ei bendithio hi.* 19 *Hannah wedi dwyn Samuel, yn aros gartrefnes ei ddiddyfnu ef.* 24 *Yn ei gyflwyno ef i'r Arglwydd yn ôl ei haddewid.*

CYr oedd rhyw wr o Ramathaim Zophim, o fynydd Ephraim, a'i enw Elcanah mab Ieroham, fab Elihu, fab Tohu, fab Zuph,

2 A dwy wragedd *oedd* iddo: enw y naill *oedd* Hannah, ac enw y llall Peninnah: ac i Peninnah yr ydoedd plant, ond i Hannah nid *oedd* plant.

*Deut. 16. 16. † *Heb.* o *fynyddyn i ſiwy ddyn.*

3 *A'r gŵr hwn a âi i fyny o'i ddinas bôb blwyddyn i addoli, ac i aberthu i Arglwydd y llu oedd yn Siloh; a dau fab Eli, Hophni a Phinees, *oedd* offeiriaid i'r Arglwydd, yno.

4 Ba hefyd y diwrnod yr aberthodd Elcanah, roddi o hono ef i Peninnah ei wraig ac iw meibion, a'i merched oll, rannau.

‖ Neu, *ddim ddydd.*

5 (Ond i Hannah y rhoddes eſe yn rhan ‖ ardderch canys eſe a garei Hannah, ond yr Arglwydd a gaeaſei ei chroth hi.

† *Heb.* *ei gyfoeth.* *Heb.* *yr oen wlo.*

6 A'i gwrthwyneb-wraig a'i † cyffrôdd hi iw chythrudo, am i'r Arglwydd gaû ei brû hi.)

7 Ac felly y gwnaeth eſe bôb blwyddyn † pan eſcynnei hi i dŷ yr Arglwydd, hi a'i cythruddei hi felly, fel yr wylas, ac ni fwytaei.

8 Yna Elcanah ei gŵr a ddywedodd wrthi, Hannah pa ham yr wylaſt ti? a pha ham na fwyttei? a pha ham y mae yn flin ar dy galon? onid ŵyf well i ti nâ dêc o feibion?

9 Felly Hannah a gyfododd wedi yddynt fwyta ac yfed yn Siloh: (ac Eli yr offeiriad oedd yn eiſtedd ar fainge, wrth bôſt temlyr Arglwydd.)

10 Ar yr oedd hi yn chwerw ei henaid, ac a weddiodd ar yr Arglwydd, a chan wylo hi a wylodd.

11 Hefyd hi a addunodd addunedd, ac a ddywedodd, ô Arglwydd y lluoedd, os gan edrych yr edrychi ar gyſtudd dy law-forwyn, ac a'm cofi, ac nid anghofi dy law-forwyn, onid rhoddi i'th law-forwyn † fâb, yna y rhoddaf ef i'r Arglwydd holl ddyddiau ei enioes, ac * ni ddaw ellyn ar ei ben ef.

12 A bu ſel yr oedd hi yn † parhau yn gweddio ger bron yr Arglwydd, i Eli ddal ſylw ar ei genau hi.

13 A Hannah oedd yn llefarn yn ei chalon, yn unic ei gwefuſau a ſynnwdent, a'i llais ni chlywid; am hynny Eli a dybiodd ei *bod* hi yn feddw.

14 Ac Eli a ddywedodd wrthi hi, pa hŷd y bydd feddw? bwrw ymmaith dy win oddi wrthyt.

15 A Hannah a attebod, ac a ddywedodd, nid *felly fy* arglwydd, gwraig galed † arni *fyf*, ni yfais win nefyd na diod gadarn nid yfais, eithr tywelltais fy enaid ger bron yr Arglwydd.

16 Na chyfrif dy law-forwyn yn ferch belial: canys o amldra fy myfyrdôd, a'm blinder, y llefarais hyd yn hyn.

17 Yna yr attebodd Eli, ac a ddywedodd, dos mewn heddwch: a Duw Iſrael a roddo dy ofyn niad, yr hwn a ddymuniaſt ganddo ef.

18 A hi a ddywedodd, caſed dy law-forwyn ffor yn dy olwg: felly yr aeth y wraig iw ffordd, ac a fwyttaodd, ac ni fu athriſt mwy.

19 A

y a hwy a gyfodafant yn foren, ac a addol-
ger bron yr Arglwydd ac a ddychwelafant, ac
aberthant iw dŷ i Ramah: ac Elcanah a adnabu
Ramah ei wraig, a'r Arglwydd a'i cofiodd hi.
20 A bu pan ddaeth tyr amſer o amgylch, wedi
beichiogi o Hannah, eſcor o honi ar fab, a hi a
alwodd ei enw ef Samuel: canys gan yr Argl-
wydd y gofynnais ef o ŵ ſ hi.
21 A'r gŵr Elcanah aeth i fyny, a'i holl dy-
lwyth i offrymmu i'r Arglwydd yr aberth blyny-
ddiol, a'i addunedd.
22 Ond Hannah nid aeth i fyny: canys hi a ddy-
wedodd wrth ei gŵr, ni ddeuaf hyd oni ddiddyſ-
ſer y bachgen; yna y dygaf ef, ſel yr ymddangoſo
ef o flaen yr Arglwydd, ac y trigo byth.
23 Ac Elcanah ei gŵr a ddywedodd wrthi, gwna
yr hyn a welych yn dda, aros hyd oni ddiddyſnech
ef; yn unic yr Arglwydd a gyflawno ei air: ſelly
yr arhoſodd y wraig, ac a fagodd ei mâb, nes iddi ei
ddiddyſnu ef.
24 A phan ddiddyſnodd hi ef, hi a'i dûg ef i
fyny gyd â hi, a thri o ſuſtych, ac ŷn Ephah o bel-
lech, a chostrelaid o win, a hi a'i dûg ef i dŷ yr
Arglwydd yn Siloh: ar bachgen yn ieuange.
25 A hwy a laddaſant ſuſtach, ac a ddygaſant y
bachgen at Eli.
26 A hi a ddywedodd, oh fy Arglwydd, ſel y
mae dy enaid yn fyw, Arglwydd, myfi yw'r wraig
oedd yn ſefyll yma yn dy ymyl di, yn gweddio
ar yr Arglwydd.
27 Am y bachgen bun y gweddiais, a'r Argl-
wydd a roddodd i mi fy nymuniad a ddymunais
gantho.
28 Mwnen hefyd i'r rhoddais ef i'r Arglwydd,
yr holl ddyddiau y byddo efe byw, y rhoddwyd
ef i'r Arglwydd. Ac efe a addolodd yr Argl-
wydd yno.

PEN. II.

1 *Eli Hannah yn dangos ei diolchgarwch.* 12 *Anwired meibion Eli.* 18 *Gwinidogaeth Samuel.* 20 *Hannah trwy weddi Eli yn cael mwy o ſiwyth.* 22 *Eli yn ceryddu ei feibion.* 28 *Proffwydoliaeth yn erbyn ty Eli.*

A Hannah a weddiodd, ac a ddywedodd, Ll-
wenychodd fyngalon yn yr Arglwydd, fy-
nghorn a dderchafwyd yn yr Arglwydd: fy ngenau
a ddangoſ ar fy ngelynion: canys llawenychais
yn fy iechydwriaeth di.
2 Nid ſanctaidd neb fel yr Arglwydd: canys
nid oes dim hebot ti: ac nid oes graig megis ein
Duw ni.
3 Na chwanegwch leſarn yr vchel vchel, na
ddared allan ddim † balch o'ch genau: canys Duw
gwybodaeth yw yr Arglwydd, a'i amcanion ef a
baratoir.
4 Bwaau y cedyrn a dorrwyd, a'r gwelltaidd a
gyngyſſafant â nerth.
5 Y rhai digonol a yngyflogaſant er bara: a
rhai newyno a beidiaſant, hyd oni eſcor-
odd yr amhlanta dwy ar ſaith, a lleſcau yr aml
o anibion.
6 Yr Arglwydd ſydd yn marwhau, ac yn bywh-
au: efe ſydd yn dwyn i wared i'r bedd ac yn dwyn
i fyny.
7 Yr Arglwydd ſydd yn tlodi, ac yn cyfoethogi:
efe a ſarhaodd, ac yn derchafu.
8 Efe ſydd yn cyfodi y clawdd o'r llwch, ac yn
derchafu y anghenus o'r tommennau, iw goſod
gyd â thywyſogion: ac i heritio iddynt eti ſedau go-
gonedd: canys eiddo yr Arglwydd ydynt colofnau
y ddaear, ac efe a oſododd y byd arnynt.
9 Traed ei ſaint a geidw efe, a'r annwolion a
ddiſtawant mewn tywyllwch; canys nid trwy nerth
y gorchfyga gŵr.
10 Y rhai a ymryſonant â'r Arglwydd a ddrylliwyd: efe a darâna yn eu herbyn hwynt o'r ne-
foedd: a'r Arglwydd a farn derfynau y ddaiar, ac
a ddyry nerth iw frenin, ac a dderchafa gorn ei
eneiniog.
11 Ac Elcanah aeth i Ramah iw dŷ: a'r bach-
gen a fu wenidog i'r Arglwydd ger bron Eli yr
offeiriad.
12 A meibion Eli oedd feibion Belial, nid ad-
wachent yr Arglwydd.
13 A defod yr offeiriad gyd â'r bobl oedd pan
offrymmei neb aberth, gwas yr offeiriad a dde-
uei pan fyddei y cig yn berwi, a chigwain dri-
daint yn ei law;
14 Ac a'i tarawei hi yn y badell, neu yn yr
efyddyn, neu yn y crochan, neu yn y pair: yr hyn
oll a gyfodei y gigwain a gymmerei yr offeiriad
iddo: felly y gwnaent yn Siloh i holl Iſrael y
rhai oedd yn dyfod yno.
15 Hefyd cyn arogl-loſci o honynt y braſder, y
deuei gwâs yr offeiriad hefyd, ac a ddywedei wrth
y gwr a fyddei yn aberthu, dyro gig iw roſtio i'r
offeiriad, canys ni fynn efe gannit gig berw, onid
amrwd.
16 Ac os gŵr a ddywedei wrtho, gan loſci lloſ-
cant † yn awr y braſder, ac yna cymmer fel yr
ewyllyſio dy galon: yntêr a ddywedei wrtho,
nagê, yn awr y rhoddi ef, ac onidê, mi a'i cymme-
raf drwy gryfder.
17 Am hynny pechod y llangcian oedd fawr iawn
ger bron yr Arglwydd: canys ſticiddiodd dynion
offrwm yr Arglwydd.
18 A Samuel oedd yn gweini o flaen yr Ar-
glwydd, yn fachgen wedi ymwregyſu ag Ephod
liain.
19 A'i fam a wnai iddo fantell fechan, ac
o'i dygei iddo o flwyddyn i flwyddyn, pan ddelei
hi i fyny gyd â'i gŵr i aberthu yr aberth bly-
nyddawl.
20 Ac Eli a fendithiodd Elcanah a'i wraig,
ac a ddywedodd, rhodded yr Arglwydd i ti had
o'r wraig hon, am y † dymuniad a ddymunodd
gan yr Arglwydd: a hwy aethant iw mangre
eu hun.
21 A'r Arglwydd a ymwelodd â Hannah, a hi
a feichiogodd, ac a eſcorodd ar dri o feibion, a
dwy o ferched: a'r bachgen Samuel a gynyddodd
ger bron yr Arglwydd.
22 Ac Eli oedd hên iawn, ac efe a glybu yr hyn
holl a wneliei ei feibion ef i holl Iſrael, a'r modd
y gorweddent gyd â'r gwragedd oedd yn ymgad-
cla yn fynteiodd wrth ddrws pabell y cyfarfod.
23 Ac efe a ddywedodd wrthynt hwy, pa ham y
gwnaethoch y pethau hyn? canys clywaf gan yr
holl bobl hyn ddrygioni chwi.
24 Naga, fy meibion; canys nid dâ y gair yr yd-
wyn yn ei glywed: eich bod chwi yn peri i bobl
yr Arglwydd † droſedu.
25 Os gŵr a becha yn erbyn gŵr, y ſeiriolgion
a'i barnant ef: ond os yn erbyn yr Arglwydd y pe-
cha gŵr, pwy a eiriola troſto ef? ond ni wrandawſ-
ſant ar lais eu tâd, am y mynnei yr Arglwydd eu
lladd hwynt.
26 A'r bachgen Samuel a gynyddodd, ac a fu
yn dda gan Dduw, a dynion hefyd.
27 A daeth gŵr i Ddaw at Eli, ac a ddywedodd
wrtho, fel hyn y dywed yr Arglwydd, onid gan yn-
ddangoſ yr ymddangoſais i dŷ dy dâd, pan oedd-
ynt yn yr Aipht, yn nŷ Pharao?

28 Gan ei ddewis ef hefyd o holl lwythau Israel yn offeiriad i mi, i offrymmu ar fy allor, i losci arogl-darth, i wisco Ephod ger fy mron: * oni roddais hefyd i dŷ dy dâd ti holl ebyrth tanllyd meibion Israel.

* Lenit. 10.14.

29 Pa ham y ſethrwch chwi fy aberth a'm bwyd offrwm, y rhai a orchymmynnais, yn fy nhrigfa, ac yt anrhydeddi dy feibion yn fwy na mvſi, gan eich peſci eich hunain â'r goreu o holl offrymmau fy mhobl Iſrael?

30 Am hynny medd Arglwydd Dduw Iſrael, gan ddywedyd y dywedais, dy dŷ di, a thŷ dy dâd a rodiant o'm blaen i byth: eithr yn awr medd yr Arglwydd, pell fyddhynny oddi wrthi fi: canys fy anrhydeddwŷr a anrhyddeddaf, a'm dirmygwŷr a ddirmygir.

31 Wele y dyddiau yn dyfod pan dorrwyf dy fraich di, a braich tŷ dy dâd, ſel na bydde henwr yn dy dŷ di.

‖ Nen. gyſmedd y balell, yn lle'r holl ddaioni a roeſai Duw i Iſrael.

32 A thi a gei weled ‖ gelyn yn ſynhrigfa yn yr hyn oll a wna Duw o ddaioni i Iſrael: ac ni bydd henwr yn dy dŷ di byth.

33 Ar gwr o'r eiddot yr hwn ni thorraf ymmaith oddi wrth fy allor, ſyddi i beri i'th lygaid ballu, ac i beri i'th galon ofidio: a holl gynnyrch dy dŷ di a fyddant feirw yn wŷr.

34 A hyn ſyddi i ti yn arwydd, yr hwn a ddaw ar dy ddau fab, ar Hophni a Phineeſt yn yr vn dydd y byddant feirw ill dau.

35 A chyfodaf i mi offeiriad ffyddlon a wna yn ôl fy nghalon, a'm meddwl: a mi a adailadaf iddo ef dŷ ſicr, ac efe a rodia ger bron fy eneiniog yn dragywydd.

36 A bydd i bob vn a adewir yn dy dŷ di ddyfodac ymgrummu iddo ef am ddernyn o arian, a thammaid o fara: a dywedyd, † goſot fi yn awr mewn rhyw offeiriadaeth i gael bwytta tammeid o fara.

† Hebr. ſyſſlta.

PEN. III.

1 Y môdd y datcanddiwyd gair yr Arglwydd gyntaf i Samuel. 11 Duw yn dangos i Samuel ddinyſtr ty Eli. 15 S mael o'i led-anfodd yn mynegi i Eli y weledigaeth. 19 Samuel yn tyfu mewn cymmeriad.

A'R bachgen Samuel a waſanaethodd yr Arglwydd ger bron Eli: a gair yr Arglwydd oedd werthfawr yn y dyddiau hynny; nid oedd weledigaeth eglur.

2 A'r pryd hynny pan oedd Eli yn gorwedd yn ei fangre, wedi iw lygaid of ddechreu tywyllu, ſel na allei weled,

3 A chyn i lamp Duw ddiffodd, yn nhemle yr Arglwydd, lle yr oedd Arch Duw, a Samuel oedd wedi gorwedd i gyſcu.

4 Yna y galwodd yr Arglwydd ar Samuel; dywedodd yntef, wele fi.

5 Ac efe a redodd at Eli ac a ddywedodd, wele fi, canys gelwaiſt arnaf, yntef a ddywedodd, ni elwais i; dychwel a gorwedd, ac efe a aeth, ac a orweddodd.

6 A'r Arglwydd a alwodd eilwaith, Samuel. A Samuel a gyſodod, ac a aeth at Eli, ac a ddywedodd, wele fi, canys gelwaiſt arnaf: yntef a ddywedodd, ni elwais, fy mab, dychwel a gorwedd.

‖ Neu ſel hyn, y gwnai Samuel eyn iddo adnabod yr Arglwydd a chyn egoriad gair yr Arglwydd iddo.

7 ‖ Ac nid adwaenei Samuel etto yr Arglwydd, ac nid eg noeſid iddo ef air yr Arglwydd etto.

8 A'r Arglwydd a alwodd Samuel drachefn y drydedd waith. ac efe a gyſodod, ac a aeth at Eli, ac a ddywedodd, wele fi, canys gelwaiſt arnaf. A deallodd Eli mai yr Arglwydd a alwaſei ar y bachgen.

9 Am hynny Eli a ddywedodd wrth Samuel dos, gorwedd, ac os gelwi efe arnat, dywed, llefara Arglwydd, canys y mae dy was yn clywed: felly Samuel a aeth, ac a orweddodd yn ei le.

10 A daeth yr Arglwydd, ac a ſaſodd, ac a alwodd megis o'r blaen, Samuel, Samuel. A dywedodd Samuel, llefara, canys y mae dy was yn clywed.

11 A dywedodd yr Arglwydd wrth Samuel, wele fi yn gwneuthur peth yn Iſrael, yr hwn pwy bynnac a'i clywo, fe * a ferwina ei ddwy gluſt ef.

12 Yn y dydd hwnnw y dygaf i ben yn erbyn Eli, a. yr hyn oll a ddywedais am ei dŷ ef, gan ddechreu a diweddu.

* Yr unwaith.

13 * ‖ Mynegais hefyd iddo ef y barnwn ei dŷ ef yn dragywydd, am yr anwiredd a wyr efe yn herwydd iw feibion haeddu iddynt felldith, ac nas gwaharddodd efe iddynt.

‖ Pen.

14 Ac am hynny y tyngais wrth dŷ Eli na wneir iawn am anwired tŷ Eli ag aberth, nac â bwyd offrwm byth.

15 A Samuel a gyſcodd hyd y boreu, ac a agorodd ddryſau tŷ yr Arglwydd: a Samuel oedd yn ofni mynegi y weledigaeth i Eli.

16 Ac Eli a alwodd ar Samuel, ac a ddywedodd, Samuel fy mab: yntef a ddywedodd, wele fi.

17 Ac efe a ddywedodd, beth yw'r gair a lefarodd yr Arglwydd wrthit? na chela attafaf oddi wrthif: * ſel hyn y gwnelo Duw i ti, ac ſel hyn y chwanego, os celi oddi wrthif ddim o'r holl bethau a lefarodd efe wrthit.

* Neu ſel hyn y gwnelo Duw i ti, ac ſel hyn y chwanego, os celi oddi wrthif ddim o'r holl bethau a lefarodd efe wrthit.

18 A Samuel a fynegodd iddo yr holl eiriau, ac nis celodd ddim rhagddo: dywedodd yntef, yr Arglwydd yw efe: gwnaed a ſydda da yn ei olwg.

19 A chynyddodd Samuel, a'r Arglwydd oedd gyd ag ef, ac ni adawodd i vn o'i eiriau ef ſyrthio i'r ddaiar.

20 A gwybu holl Iſrael o Dan hyd Beerſeba, mai prophwyd ffyddlon yr Arglwydd oedd Samuel.

21 A'r Arglwydd a ymddangoſodd trachefn yn Siloh: canys yr Arglwydd a ymeglurhaodd i Samuel yn Siloh, drwy air yr Arglwydd.

PEN. IIII.

1 Y Philiſtiaid yn gorchfygu'r Iſraeliaid yn Ebenezer. 3 Hwythau yn cymbin yr Arch i ddychrynu y Philiſtiaid. 10 Y Philiſtiaid yn taro bwynt eilwaith, yn dal yr Arch, ac yn lladd Hophni a Phineet. 12 Eli yn nôd glywed y newyddion, yn ſyrthio yn mwyſe ei gefn ac yn torri ei wddf. 19 Gwraig Phinees wedi digalonni, yn eſtor ar Ichabod yn marw.

A ‖ Daeth gair Samuel i holl Iſrael: ac Iſrael a aeth yn erbyn y Philiſtiaid i ryfel, a goſodaſant eu ſyllafant ger llaw Eben-ezer: a'r Philiſtiaid a weiſyllaſant yn Aphec.

‖ Pen.

2 A'r Philiſtiaid a ymſyddinaſant yn erbyn Iſrael, a'r ymgad a ymgyfarfu, a lladdwyd Iſrael o flaen y Philiſtiaid: a bwrw a laddaſant o'r ſyddin yn y maes, ynghylch pedair mil o wŷr.

3 A phan ddaeth y bobl i'r gwerſyll, dywedodd Iſrael a ddywedaſant, pa ham y trawodd yr Arglwydd ni heddyw o flaen y Philiſtiaid? cymerwn attom o Siloh Arch cyfammod yr Arglwydd, a deled i'n miſc ni, ſel y caidwo hi ni o law ein gelynion.

4 Felly y bobl a anfonodd i Siloh, a dygaſant oddi yno Arch cyfammod Arglwydd y lluoedd, yr hwn * ſydd yn aros rhwng y Cerubiaid: a'r ddau fab Eli, Hophni a Phinees, oedd gyd ag Arch cyfammod Duw.

* Yn teyrnaſedd dau fab Eli, Hophni a Phinees, gyd ag Arch cyfammod Duw.

5 A phan

...a phan ddaeth Arch cyfammod yr Arglwydd
...ſeilyll, holl Iſrael a floeddiaſant â bloedd
...ſel y daeareuodd y ddaiar.

6 A phan glybu y Philiſtiaid lais y floedd, hwy
...dywedaſant, pa beth yw llais y floedd ſawr
...yngwerſyll yr Hebreaid? a gwybuant mai
...aeth yr Arglwydd a ddaethei i'r gwerſyllyd.

7 A'r Philiſtiaid a ofnaſant, o herwydd hwy a
...dywedaſant, daeth Duw i'r gwerſyll: dyweda-
...nt, gwae ni, canys nid bu y ſath beth † o
...aeth hyn.

8 Gwae ni, pwy a'n gwared ni o law y Duwiau
...rthol hyn? dymma y Duwiau a darawſant yr
...iphtaid â'r holl blaen yn yr anialwch.

9 Ymgrymhewch, a byddwch wŷr, ô Philiſtiaid,
...ſel y chwi waſanaethu yr Hebreaid, * fel y gwa-
...anethant hwy chwi: byddwch wŷr, ac ym-
...ladwch.

10 A'r Philiſtiaid a ymladdaſant, a lladdwyd
...Iſrael, a ffoawdd pawb iw babell, a bu lladdfa
...awr iawn: canys ſyrthiodd o Iſrael ddengmil ar
...ugain o wŷr traed.

11 Ac Arch Duw a ddaliwyd, a dau fab Eli,
...ophni a Phinees a furiant feirw.

12 A gŵr o Beniamin a redodd o'r ſyddin, ac a
...ddaeth i Siloh y diwrnod hwnnw a'i ddillad wedi
...u rwygo, a phridd ar ei ben.

13 A phan ddaeth efe, wele Eli yn eiſtedd ar
...eddle ger llaw yr ffordd yn diſgwil: canys yr
...oedd ei galon ef yn ofni am Arch Duw. A phan
...aeth y gŵr i'r ddinas, a mynegi hyn, yr holl
...ddinas a waeddodd.

14 A phan glywodd Eli lais y waedd, efe a ddy-
...wedodd, beth yw llais y cynnwrf ymma? a'r gŵr
...a ddaeth i mewn ar frys ac a fynegodd i Eli.

15 Ac Eli *oedd* fab tair blwydd ar bymthec a
...nawdeugain, a'i † phallaſei ei lygaid ef ſel na
...allai efe weled.

16 A'r gŵr a ddywedodd wrth Eli, myfi ſydd
...dod o'r ſyddin, myfi heſyd a ffoes heddyw o'r
...addin. A dywedodd yntef, pa beth † a ddigwydd-
...odd, fy mab?

17 Ar gennad a attebodd, ac a ddywedodd, Iſ-
...ael a ffoawdd o flaen y Philiſtiaid, a bu heſyd
...lith fawr yn y bobl, ych dau fab heſyd
...ophni a Phinees a furiant feirw, ac Arch Duw a
...ymerwyd.

18 A phan grybwyllodd efe am Arch Duw, yn-
...ef o'r ſyrthiodd oddi ar yr eiſteddle yngwŷſc ei
...ga ger llaw y porth, a'i wddf a dorrodd, ac efe
...a furiau: canys y gŵr *oedd* hen a thrwm, ac efe
...a barnaſei Iſrael ddengain mlwynedd.

19 A'i wraddf ef, gwraig Phinees oedd feichiog
...n agos i eſgor: a phan glybu ſon ddarfod dal
...Arch Duw, a marw o'i chwegrwn a'i gŵr, hi a
...ymgrymodd, ac a gleſychodd, canys ei gwewyr
...a ddaeth arni.

20 Ac ynghylch y pryd y bu hi farw, y dywedodd
...y rhaſedi oedd yn ſefyll gyd â hi, nac ofna, canys
...ganaiſt ar fab. Ond nid attebodd hi, ac † nid
...ſtyriodd.

21 A hi a alwodd y bachgen I Ichabod, gan ddy-
...edyd, y gogoniant a ymadawodd o Iſrael, (am
...al Arch Duw, ac am ei chwegrwn a'i gŵr.)

22 A hi a ddywedodd, y gogoniant a ymadawodd
...o Iſrael: canys Arch Duw a ddaliwyd.

P E N. V.

1 *Arch Duw yn yr Arch i Aſdod ac yn*
tŷ Dagon. 5 *Bwrw Dagon i lawr*
ddarnau, a tharo gwŷr Aſdod â chlwyf
marchogion. 8 *Dwyn yn gymmeint ffrŷs i wŷr*
dinas yfyd hi yno, fo ac ffrŷs i wŷr Ecron.

A'R Philiſtiaid a gymmeraſant Arch Duw, ac
a'i dygaſant hi o Eben-ezer i Aſdod.

2 A'r Philiſtiaid a gymmeraſant Arch Duw, ac
a'i dygaſant i mewn i dŷ Dagon, ac a'i goſodaſant
yn ymyl Dagon.

3 A'r Aſdodiaid a gyfodaſant yn foreu dranno-
eth, ac wele Dagon wedi ſyrthio i lawr ar ei
wyneb, ger bron Arch yr Arglwydd; a hwy a gym-
meraſant Ddagon, ac a'i goſodaſant eilwaith yn
ei le.

4 Codaſant hefyd yn foreu drannoeth, ac wele
Dagon wedi ſyrthio i lawr ar ei wyneb, ger bron
Arch yr Arglwydd: a phen Dagon, a dwy glegr ei
ddwylo, oedd wedi eu torri ar y trothwy, [corph
Dagon yn vnic: adawyd iddaw ef. [*Neu.*
y rhan

5 Am hynny ni ſathr offeiriaid Dagon na neb a *ffiaidd o*
ddelo i mewn i dŷ Ddagon, ar drothwy Dagon yn *Dag.*
Aſdod, hyd y dydd hwn.

6 A thrwm fu llaw'r Arglwydd ar yr Aſdodi-
aid, ac efe a'i deſtrywiodd hwynt, ac a'i tarawodd
hwynt, ſef Aſdod, a'i thefyniau, â chlwyf y mar- * Pſal.
chogion. 78.66.

7 A phan welodd gwŷr Aſdod mai felly y *oedd*,
dywedaſant, ni chaiff Arch Duw Iſrael aros gyd â
ni; canys caled yw ei law ef arnom, ac ar Ddagon
ein duw.

8 Am hynny yr anfonaſant, ac y caſclaſant holl
arglwyddi y Philiſtiaid attynt, ac a ddywedaſant:
beth a wnawn ni i Arch Duw Iſrael? a hwy a atte-
baſant, dyger Arch Duw Iſrael o amgylch â Gath.
A hwy a ddygaſant Arch Duw Iſrael oddi amgylch
yno.

9 Ac wedi iddynt ei dwyn hi o amgylch, bu
llaw yr Arglwydd yn erbyn y ddinas â dinſtr
mawr iawn; ac efe a darawodd wŷr y ddinas o
fychan hyd fawr, a chlwyf y marchogion oedd yn
eu dirgel-leoedd.

10 Am hyny yr anfonaſant hwy Arch Duw i
Ecron, a phan ddaeth Arch Duw i Ecron, yr
Ecroniaid a waeddaſant, gan ddywedyd, dygaſant
attom ni o amgylch Arch Duw'r Iſrael, i'n lladd
ni a'n pobl.

11 Am hynny yr anfonaſant, ac y caſclaſant holl
arglwyddi y Philiſtiaid, ac a ddywedaſant, dan-
fonwch ymmaith Arch Duw Iſrael, a dychwelet hi
adref, fel na laddo hi ni a'n pobl: canys dinſtr
angeiol *oedd* drwy yr holl ddinas: trom iawn oedd
law Duw yno.

12 A'r gwŷr, y rhai ni buaſt feirw a darawyd â
chlwyf y marchogion; a gwaedd y ddinas a aeth
chaſodd i'r nefoedd.

P E N. VI.

1 *Y Philiſtiaid ar ôl ſaith o floedd yn ymgyng-*
hori am anfon yr Arch yn ei hôl, 10 ac yn ei
dwyn hi, gydag offrwm, at tŷ newydd i Beth-
ſemes. 19 *Taro 7 fobl am edrych yn yr Arch.*
21 *Kiriathiam yn anfon at wŷr Ciriathiarim i'w*
cymmeryd hi.

A Bu Arch yr Arglwydd yngwlad y Philiſtiaid
ſaith o ſeithfed.

2 A'r Philiſtiaid a alwaſant am yr offeiriaid, ac
am y dewiniaid, gan ddywedyd, beth a wnawn ni
i Arch yr Arglwydd? hyſpyſiwch i ni pa fodd yr
anfonwn hi adref.

3 Dywedaſant hwythau, os ydych ar ddanfon
ymmaith Arch Duw Iſrael, nac anfonwch hi yn
wag; onid gan roddi rhoddwch iddo offrwm traws
gamwedd: yna i'ch iachêir, ac y bydd hyſpyſ
iwch paham nad ymadawodd ei law ef oddi wrth-
ych chwi.

4 Yna y dywedaſant hwythau, beth *ſydd* yr of-
frwm tros gamwedd a roddwn iddo? a hwy a dy-

wedaſant, pump o ſolennau aur, a phump o lygod aur, *yn ôl* rhyi arglwyddi y Philiſtiaid: canys yr vn bla *oedd* † arnoch chwi oll, ac ar eich arglwyddi.

† Heb. *a'r nyns chwy.*

5 Am hynny y gwnewch luniau eich ſolennau, a lluniau eich llygod ſydd yn difwyno y tir, a rhoddwch ogoniant i Dduw Iſrael; oſgatfydd eſe a yſcafnha ei Law oddi arnoch, ac oddi ar eich duwiau, ac oddi ar eich tir.

6 A phâm kam y caledwch chwi eich calonnau, megis y caledodd yr Aiphtiaid, a Pharao eu calon? pân wnaeth eſe yn ‖ rhyfeddol yn eu plith hwy, oni ollyngaſant hwy hwynt i fyned ymaith?

* Exod. 12. 31. ‖ Neu, *yn rhagrythu.*

7 Am awr gan hynny gwnewch fenn newydd, a chymmerwch ddwy fuwch ſlith, y rhai nid aeth iau arnynt: a deliwch y buchod dan y fenn, a dygwch eu lloi hwynt oddi ar eu hôl, i dŷ.

8 A chymmerwch Arch yr Arglwydd a rhoddwch hi ar y fen, a'r llyſſau aur, y rhai a roddaſoch iddi yn offrwm dros gamwedd, a oſodwch mewn ciſt wrth ei hyttlys hi, a gollyngwch hi i fyned ymaith.

9 Ac edrychwch oſ â hi i fynu ar hyd ffordd ei broſet hun i Bethſemes, yna eſe a wnaeth i ni y mawr ddrwg hwn: ac onid ê, yna y cawn wybod nad ei law ef a'n tarawoddi ni, *eithr mai* damwain oedd hyn i ni.

10 A'r gwŷr a wnaethant ſelly, ac a gymmeraſant ddwy fuwch ſlithion, ac a'i daliaſant hwy tan y fenn, ac a gaeaſant eu lloi mewn tŷ:

11 Ac a oſodaſant Arch yr Arglwydd ar y fenn, a'r giſt, a'r llygod aur, a lluniau eu ſolennau hwynt.

12 A'r buchod a aethant ar hŷd y ffordd yn union i ffordd Bethſemes, ar hŷd y briffordd yr aethant, dan gerdded a breſu, ac ni throeſant tua'r llaw ddehau, na thua'r aſſiwy: ac arglwyddi y Philiſtiaid a aethant ar eu hôl, hyd derŷn Bethſemes.

13 A *thrigolion* Bethſemes oedd yn medi eu cynhaiaf gwenith yn y dyffryn: ac a ddercbafaſant en llygaid, ac a gaeſant yr Arch, ac a lawenychaſant wrth ei gweled.

14 A'r fenn a ddaeth i faes Ioſuah y Bethſemeſiad, ac a ſaſodd yno, ac yno *y oedd* maen mawr, a hwy a hollta ſant goed y fenn, ac a offrymmaſant y buchod, yn boeth offrwm i'r Arglwydd.

15 A'r Lefiaid a ddercynaſant Arch yr Arglwydd, a'r giſt yr hon *oedd* gyd â hi, yr hon yr *oedd* y llyſſau aur ynddi, ac a'i goſodaſant ar y maen mawr: a gwŷr Bethſemes a offrymmaſant boeth offrymmau, ac a aberthaſant ebyrth i'r Arglwydd y dydd hwnnw.

16 A phum Arglwydd y Philiſtiaid pan welſant hynny, a ddychwelaſant i Ecron y dydd hwnnw.

17 Ac dymma y ſolennau aur, y rhai a roddodd y Philiſtiaid yn offrwm tros gamwedd i'r Arglwydd; dros Aſdod yn, dros Gaza yn, dros Aſcalon yn, dros Gath yn, dros Ecron yn.

18 A'r llygod aur *yn ôl* rhifedi holl dinaſoedd y Philiſtiaid, *yn perthyn* i'r pum Arglwydd, yn gyſtal y dinaſoedd caerog, a'r trefi heb gaerau, hyd y ‖ *maen* mawr Abel, yr hwn y goſodaſant arno Arch yr Arglwydd, *yr hwn ſydd* hyd y dydd hwn ym maes Ioſuah y Bethſemeſiad.

‖ Neu, *maen mawr.*

19 Ac eſe a darawodd wŷr Bethſemes, * am iddynt edrych yn Arch yr Arglwydd, ie tarawodd o'r bobl ddeng-wr a thriugain, a deng-mil a deugain o wŷr: a'r bobl a alaraſant, am i'r Arglwydd daro y bobl â lladdfa fawr.

* Num. 4. 15, 20.

20 A gwŷr Bethſemes a ddywedaſant, pwy a ddichon ſefyll yn wyneb yr Arglwydd Duw ſanctaidd hwn? ac at bwy yr ai eſe oddi wrth yn ni?

21 A hwy a anſonaſant genadau at drigolion Ciriathiearim, gan ddywedyd, y Philiſtiaid a ddygaſant adref Arch yr Arglwydd; deuwch i waered, a chyrchwch hi i fynu attoch chwi.

PEN. VII.

1 *Gwŷr Ciriathiearim yn dwyn yr Arch i dŷ Abinadab, ac yn cyſegru Eleazar ei fab ef yn chadw hi.* 2 *Yn nabod ugain mlynedd.* 3 *Yr Iſraeliaid trwy waith Samuel yn edifarhau ac yn gwaredd yn Miſpah.* 7 *Tra'r oeddid Samuel yn gweddio ac yn aberthu, yr Arglwydd yn ardrin y Philiſtiaid â tharanau yn Eben-ezer.* 13 *Dymuno y Philiſtiaid.* 15 *Samuel yn barnu Iſrael yn beddychlawn ac yn ddiwiol.*

A Gwŷr * Ciriathiearim a ddaethant, ac a gymmeraſant i fynu Arch yr Arglwydd, ac a'i dygaſant hi i dŷ Abinadab yn y bryn, ac a ſanctaiddiaſant Eleazar ei feb ef, i gadw Arch yr Arglwydd.

2 Ac o'r dydd y trigodd yr Arch yn Ciriathiearim, y bu ddyddiau lawer; nid amgen mag ygain mlynedd, a holl dŷ Iſrael a alaraſant ar ôl yr Arglwydd.

3 A Samuel a lefarodd wrth holl dŷ Iſrael, gan ddywedyd, os dychwelwch chwi at yr Arglwydd â'ch holl galon, * bwriwch ymmaith y duwiau dieithr o'ch myſc, a'r * Aſtaroth, a pharatowch eich calon at yr Arglwydd, a * gwaſanaethwch ef yn unic; ac eſe a'ch gwared chwi o law y Philiſtiaid.

4 Yna meibion Iſrael a ſwriaſant ymmaith * Baalim, ac Aſtaroth, a'r Arglwydd yn unic a waſanaethaſant.

5 A dywedodd Samuel, ceſclwch holl Iſrael i Miſpah, ac mi a weddiaf trofoch chwi at yr Arglwydd.

6 A hwy a ymgaſclaſant i Miſpah, ac a dynaſant ddwfr, ac a'i tywalltaſant ger bron yr Arglwydd, ac a ymprydiaſant y diwrnod hwnw, ac a ddywedaſant yno, pechaſom yn erbyn yr Arglwydd. A Samuel a farnodd feibion Iſrael yn Miſpah.

7 A phan glybu y Philiſtiaid fod meibion Iſrael wedi ymgaſclu i Miſpah, arglwyddi y Philiſtiaid a aethant i fynu yn erbyn Iſrael: a meibion Iſrael a glywſant, ac a ofnaſant rhac y Philiſtiaid.

8 A meibion Iſrael a ddywedaſant wrth Samuel, na thaw di a gweiddi troſom ni ar yr Arglwydd ein Duw, ar iddo eſ ein gwared ni o law y Philiſtiaid.

9 A Samuel a gymmerth laeth-oen, ac a offrymmodd eſ i gyd yn boeth offrwm i'r Arglwydd: a Samuel a waeddodd ar yr Arglwydd dros Iſrael, a'r Arglwydd a'i ‖ gwrandawodd ef.

‖ Neu, *a'i clywodd.*

10 A phan oedd Samuel yn offrymmu y poeth offrwm, y Philiſtiaid a neſſaſant i ryfel yn erbyn Iſrael: a'r Arglwydd a darawodd â tharanau mawr yn erbyn y Philiſtiaid y diwrnod hwnw, a'u drylliodd hwynt, a lladdwyd hwynt o flaen Iſrael.

11 A gwŷr Iſrael a aethant o Miſpah, ac a erlidiaſant y Philiſtiaid, ac a'i tarawſant hŷd ym mhoethau tan Bethcar.

12 A chymmerodd Samuel faen, ac a'i goſodaſ rhwng Miſpah a Sen, ac a alwodd ei enw'r ben-ezers ac a ddywedodd, hyd ymma y cynnorthwyodd yr Arglwydd nyni.

13 Felly y daroſtyngwyd y Philiſtiaid, ac ni chwanegaſant mwy ych ddyfod i derŷn Iſrael: a llaw'r Arglwydd a fu yn erbyn y Philiſtiaid holl ddyddiau Samuel.

14 A'r dinaſoedd y rhai a ddygaſai y Philiſ

ael yr Israel, a roddwyd adref i Israel, o Ecron hyd Gath yr oc Israel a ryddhaodd en tersynau o law y Philistiaid: ac yr oedd heddwch rhwng Israel a'r Amoriaid.

23 A Samuel a farnodd Israel holl ddyddiau ei fywyd.

24 Aeth hefyd o flwyddyn i flwyddyn † oddi amgylch i Bechel, a Gilgal, a Misspah, ac a farnodd Israel yn yr holl leoedd hynny.

17 A'i ddychwelfa *yd oedd* i Ramah; canys yno, *yr oedd* ei dŷ ef: yno hefyd y barnai efe Israel: ac yno yr adeiladodd efe allor i'r Arglwydd.

PEN. VIII.

Yr Israeliaid, o achos anllywodraeth meibion Samuel, yn gofyn Brenin. 6 Duw yn cyssuro Samuel, ac yntau yn gweddio yn gyfiuddiol. 10 Y mynegi dull brenhin. 19 Duw yn ewyllysio Samuel ymrŷ i daeroni meibion Israel.

A Chwedl heneiddio Samuel, efe a osododd ei feibion yn farnwŷr ar Israel.

2 A henw ei fab cyntafanedic ef oedd *Ioel, ac enw yr ail Abiah: *y rhai bŷn oedd* farnwŷr yn Beersheba.

3 A'i feibion ni rodiasant yn ei ffyrdd ef, eithr troesant ar ôl cybydd-dra, a † chymmerasant obrwy a gwyrasant farn.

4 Yna holl henuriaid Israel a ymgasclasant, ac a ddaethant at Samuel i Ramah,

5 Ac a ddywedasant wrtho ef, wele, ti a heneiddiaist, a'th feibion ni rodiant yn dy ffyrdd di: *yn awr gosot arnom ni frenin i'n barnu, megis yr holl genhedloedd.

6 A'r ymadrodd fu ddrwg † gan Samuel, pan ddywedasant, dyro i ni frenin i'n barnu: a Samuel a weddiodd ar yr Arglwydd.

7 A dywedodd yr Arglwydd wrth Samuel, gwrando ar lais y bobl yn yr hyn oll a ddywedant wrthit canys nid ti y maent yn ei wrthod, onid myfi a wrthodasant, rhac i mi deyrnasu arnynt.

8 Yn ôl yr holl weithredoedd a wnaethant o'r dydd y dugym hwynt o'r Aipht hyd y dydd hwn, ac hŷ y gwrthodasant fi, ac y gwasanaethasant ddiwiau eraill: felly y gwnant hwy hefyd i ti.

9 Yn awr gan hynny † gwrando ar eu llais hwynt, eto gan destlolaetha testiolaetha iddynt, a dangos iddynt ddull y brenin a deyrnasa arnynt.

10 A Samuel a fynegodd holl eiriau'r Arglwydd wrth y bobl y rhai oedd yn ceisio brenin ganddo.

11 Ac efe a dywedodd, dymma ddull y brenin a deyrnasa arnoch chwi: efe a gymmer eich meibion, ac a'i gosyd iddo yn ei gerbydau, ac yn wŷr meirch iddo, ac i redeg o flaen ei gerbydau ef:

12 Ac a'i gosyd *hwynt* iddo yn dywysogion miloeddiaid, yn dywysogion dec a deugain, ac i aredic ei dîr ac i fedi ei gynhaif, ac i wneuthur arfau ei ryfel a pheiriannau ei gerbydau.

13 A'ch merched a gymmer ef yn Apothecaresau, yn gogyfen hefyd, ac yn bobydd-defau.

14 Ac efe a gymmer eich meusydd a'ch gwinllannoedd, a'ch olew-lannoedd goreu, ac a'i dyry i'w weision.

15 Eich hadau hefyd, a'ch gwin-llannoedd a degymma efe, ac a'i dyry iw † stafellyddion, ac i'w weision.

16 Eich gweision hefyd, a'ch morwynion, eich ŷchen ieuaingc goreu hefyd, a'ch asynnod, a gymmer efe ac a'i gosyd iw waith.

17 Eich defaid hefyd a ddegymma efe, chwitheu hefyd fyddwch yn weision iddo ef.

18 A'r dydd hwnnw y gwaeddwch rhac eich brenin a ddewisasoch i chwi; ac ni wrendy yr Arglwydd arnoch yn y dydd hwnnw.

19 Er hynny y bobl a wrthodasant wrando ar lais Samuel, ac a ddywedasant, nagê, eithr brenin fydd arnom ni:

20 Fel y byddom ninnau hefyd fel yr holl genhedloedd: a'n brenin a'n barna ni, efe a â allan hefyd o'n blaen ni, ac efe a ymladd ein rhyfeloedd ni.

21 A gwrandawodd Samuel holl eiriau y bobl, ac a'i hadroddodd hwynt lle y clybu'r Arglwydd.

22 A dywedodd yr Arglwydd wrth Samuel, gwrando ar eu llais hwynt, a gosot frenin arnynt: a dywedodd Samuel wrth wŷr Israel, ewch bob un iw ddinas ei hun.

PEN. IX.

1 Saul yn anobeithio cael asynnod ei dad, 6 drwy gyngor ei was, 11 a chyfarfyddiad llancesau, 15 yn dyfod trwy ddatcuddiad Duw, 18 at Samuel. 19 Samuel yn traffu Saul yn y wledd. 25 Ac ar ol ymddiddan ag ef o'r nailltu, yn taenu Saul ar ei ffordd.

A Chyr oedd gŵr o Beniamin a'i enw * Cis mab Abiel, fab Zeror, fab Becorath, fab Aphiah, mab i wr o Iemini, yn gadarn o † nerth.

2 Ac iddo ef yr oedd mab a'i enw Saul, yn ŵr ieuange, dewisol a glân: ac nid *oedd* neb o feibion Israel lanach nag ef: o'i ysgwydd i fynu yr oedd yn uwch na'r holl bobl.

3 Ac asynnod Cis tad Saul a gyrgollasent: a dywedodd Cis wrth Saul ei fab, cymmer yn awr yn o'r llanciau gyd â thi, a chyfot, dôs, cais yr asynnod.

4 Ac efe a aeth trwy fynydd Ephraim, ac a dramwyodd drwy wlâd Salisa, ac nis cawsant *hwynt*: yna y tramwyasant trwy wlad Salim, ac nis cawsant *hwynt*: ac efe a aeth trwy wlâd Iemini, ond nis cawsant *hwynt*.

5 Pan ddaethant i wlâd Zuph, y dywedodd Saul wrth ei langc *oedd* gyd ag ef, tyred a dychwelwn, rhac i'm tâd beidio a'r asynnod, a gofalu am danom ni.

6 Dywedodd yntef wrtho ef, wele yn awr *y mae* yn y ddinas hon ŵr i Dduw, a'r gŵr *fydd* anrhydeddus: yr hyn oll a ddywedo efe, gan ddyfod a ddaw: awn yno yn awr, aid hwyrach y mynega efe i ni y ffordd y mae i ni fyned iddi.

7 Yna y dywedodd Saul wrth ei langc, wele, od awn ni, pa beth a ddygwn ni i'r gŵr? canys y bara a † ddarfu yn ein llestri ni, a gobr *arall* nid *oes* iw ddwyn i ŵr Duw: beth *fydd* gennym?

8 A'r llangc a attebodd eilwaith i Saul, ac a ddywedodd, wele, cafwyd † gyd â mi hedwaredd ran ficlo arians mi a roddaf *hynny* i ŵr Duw er mynegi i ni ein ffordd.

9 (Gynt yn Israel, fal hyn y dywedei gŵr wrth fyned i ymgynghori â Duw, dewch, ac awn hyd at y gweledydd: canys y prophwyd heddyw, a elwyd gynt yn weledydd.)

10 Yna y dywedodd Saul wrth ei langc, da † y dywedi, tyred, awn: felly yr aethant i'r ddinas yr *oedd* gŵr Duw ynddi.

11 Ac fel yr oeddynt yn myned i riw y ddinas, hwy a gawsant langcesau yn dyfod allan i dynnu dwfr, ac a ddywodasant wrthynt, *a yw* 'r gweledydd yma?

12 Hwythau a'i hattebasant hwynt, ac a ddywedasant, dyw, wele *efe* o'th flaen, brysia yr awr hon, canys heddyw y daeth efe i'r ddinas; o herwydd † aberth *fydd* heddyw gan y bobl yn yr uchelfa.

13 Pan ddeloch gyntaf i'r ddinas, chwi a'i cewch ef cyn ei fyned i fynu i'r uchelfa i fwytta; canys ni fwyttâ y bobl hyd oni ddelo ef, o herwydd efe a fendiga yr aberth, ar ôl hynny y bwytty y rhai a

wassoddwyd ; am hyny ewch i fyny, canys fyngh-
hylch y pryd hyn y cewch ef.

14 A hwy a aethant i fyny i'r ddinas ; a pham
ddaethant i ganol y ddinas, wele Samuel yn dyfod
i'w cyfarfod, i fyned i fyny i'r uchelfa.

15 *A'r Arglwydd a'i fynegasei ynghlust Samu-
el, ddiwrnod cyn dyfod Saul, gan ddywedyd,

16 Ynghylch y pryd hyn y fory o'r anfonaf attat ti
ŵr o wlad Beniamin, a thi a'i heneinia ef yn flaenor
ar fy mhobl Israel, ac efe a wared fy mhobl, o law y
Philistiaid : canys edrychais ar fy mhobl, o herwydd
daeth eu gwaedd attaf.

17 A phan welsai Samuel Saul, yr Arglwydd
a ddywedodd wrtho ef, wele y gŵr, am yr
hwn y dywedais wrthit, hwn a fydd teyrnasu ar
fy mhobl.

18 Yna Saul a nesaodd at Samuel ynghanol y
porth, ac a ddywedodd, mynega i mi attolwg pa le
ymma y mae tŷ y gweledydd.

19 A Samuel a attebodd Saul, ac a ddywedodd,
myfi yw y gweledydd : dos i fyny o'm blaen i'r
uchelfa, canys bwyttewch gyd â myfi heddyw, a mi
a'th ollyngaf y boreu, ac a fynegaf i ti yr hyn oll y
fydd yn dy galon.

20 Ac am dy asynnod a gyfrgollasant ers tridi-
eu, na ofala am danynt, canys cafwyd hwynt : ac
i bwy y mae holl bethau dymunol Israel ? onid i ti,
ac i holl dŷ dy dad ?

21 A Saul a attebodd ac a ddywedodd, onid
mab Iemini *ydwyfi*, o'r lleiaf o lwythau Israel ? a'm teulu *ydd* leiaf o holl deuluoedd llwyth
Beniamin ? a pha iam y dywedi wrthif † y modd
hyn ?

22 A Samuel a gymmerth Saul a'i langc ac a'i
dŵg hwynt i'r ftafell, ac a roddes iddynt le o flaen y
gwahoddedigion, a *hwy oeddynt* ynghylch deng-wr
ar hugain.

23 A Samuel a ddywedodd wrth y cŵg, moes y
rhan a roddais attat ti, am yr hon y dywedais wrth-
ytsdw hon gyd â thi.

24 Ar cŵg a gyfododd yr ysgwyddoc, a'r hyn *oedd*
arni, ac a'i gosodes ger bron Saul, a *Samuel* a ddywe-
dodd, wele yr hyn a † adawyd, gosot get dy fron, a
bwytta ; canys hyd y pryd hyn y cadwyd ef i ti, er
pan ddywedais, y bobl a wahoddais : a bwyttaodd
Saul gyd a Samuel y dydd hwnnw.

25 A phan ddesynnasant o'r uchelfa i'r ddinas,
Samuel a ymddiddanodd a Saul ar ben y tŷ.

26 A hwy a gyfodasant yn foreu : ac ynghylch
codiad y wawr, galwodd Samuel ar Saul i ben y tŷ,
gan ddywedyd, cyfot fel i'th hebryngwyf ymmaith :
a Saul a gyfododd, ac efe a Samuel a aethant ill dau
allan.

27 Ac fel yr oeddynt yn myned i waered i gwr
eithaf y ddinas, Samuel a ddywedodd wrth Saul,
dywed wrth y llanc am fyned o'm blaen ni, (felly y
aeth efe) ond faf di yr awr hon, a mynegaf i ti air
Duw.

P E N. X.

*1 Samuel yn eneinio Saul, ac yn ei ſiccrhau ef
trwy dri arwydd. 9 Troi calon Saul, ac ynteſ yn
prophwydo. 14 Yn celu chwedl y frenhiniaeth
oddi wrth ei ewythr. 17 Dewis Saul trwy gael-byn
yn Miſpah. 26 Amryw feddyliau ei ddilinidd
I mewn ato ef.*

YNa Samuel a gymmerodd phioleid o olew, ac
a'i tywallt odd ar ei ben ef, ac a'i cufanodd ef,
ac a ddywedodd, onid yr Arglwydd a'th eneinnodd
di yn flaenor ar ei etifeddiaeth ?

2 Pan elych di heddyw oddi wrthif, yna y cei
ddau ŵr wrth * fedd Rahel, yn nherfyn Beniamin,
yn Zelzah ; a hwy a ddywedant wrthit, canys
yr aſſynnod yr aethoſt iw ceiſio ; ac wele dy dad
ollyngodd heibio † chwedl yr aſſynnod, a gofala y-
mae amdanoch chwi, gan ddywedyd, beth a wnaf
am fy mab ?

3 Yna yr ai di ym mhellach oddi yno, ac y deui
hyd waſtadedd Tabor, ac yno i'th gyfarfydd tri
wŷr yn myned i fyny at Dduw i Bethel, yn yr dwy
tri o fynnod, ac yn yn dwyn tair torth o fara, ac yn
yn dwyn coſtrelaid o win.

4 A hwy a † gyfarchant weli i ti, ac a roddant † dau
i ti ddwy *dorth* o fara *y rhai* a gymmeri o'u llaw ynte
hwynt.

5 Yn ôl hynny y deui i fryn Duw, yn yr hwn y
mae ſeſyllfa y Philiſtiaid : a phan ddelych yno *drof*
ddinas, ti a gyfarfyddi â chyfres o brophwydi yn dyfod
wydi yn deſcyn o'r uchelfa, ac o'i blaen hwynt y-
mbl, a thympan, a phibell, a thelyn, a hwythau
yn prophwydo.

6 Ac Yſpryd yr Arglwydd a ddaw arnat ti, a thi a brophwydi gyd â hwynt, ac a droir yn ŵr
arall.

7 A phan ddelo yr argoelion hyn i ti, gwna fel y
† byddo i'r achos, canys Duw *ſydd* gyd â thi.

8 A dos i wared o'm blaen i Gilgal, ac wele mi a
ddeuaf i wared attat ti, i offrymmu offrymmau poſ-
eth *ac i* aberthu ebyrth bedd : * arhos am dair
ſaith niwrnod, hyd oni ddelwyf attat, ac mi a hy-
pyſſaf i ti yr hyn a wnelych.

9 A phan drodd efe ei † gefn i fyned oddi
wrth Samuel, Duw a † rodd iddo galon arall : a
holl argoelion hynny a ddaethant y dydd hwnw
i hen.

10 A phan ddaethant yno i'r bryn, wele fintai o
brophwydi yn ei gyfarfod ef ; ac Yſpryd Duw a
ddaeth arno ynteſ, ac efe a brophwydodd yn eu
myſc hwynt.

11 A phawb a'r a'i hadwaenei ef o'r blaen a edry-
chaſant, ac wele efe gyd â'r prophwydi yn prophw-
ydo : yna y bobl a ddywedaſant bawb wrth ei
gilydd, beth yw hyn a ddaeth i fab Cis ? a ydyw
Saul hefyd ym myſc y prophwydi ?

12 Ac un oddi yno a attebodd, ac a ddywed-
odd, etto pwy *yw* eu tâd hwy ? am hyny yr aeth
yn ddihareb, a *ydyw* Saul hefyd yn myſc y prophw-
ydi ?

13 Ac wedi darfod iddo brophwydo, efe a daeth
i'r uchelfa.

14 Ac ewythr Saul a ddywedodd wrtho ef, ac
wrth ei langc ef, i ba le yr aethoch ? ac efe a dywe-
dodd, i geiſio'r aſſynnod : a phan welſom na cha-
ni a ddaethom at Samuel.

15 Ac ewythr Saul a ddywedodd, mynega at-
tolwg i ni beth a ddywedodd Samuel wrthych
chwi.

16 A Saul a ddywedodd wrth ei ewythr, gan fy-
negi mynegodd i ni fod yr aſſynnod wedi eu cael :
ond am chwedl y frenhiniaeth yr hwn a ddywedaſ-
ei Samuel, nid yngenodd efe wrtho.

17 A Samuel a alwodd y bobl ynghyd at yr Ar-
glwydd i Miſpah ;

18 Ac a ddywedodd wrth feibion Iſrael, fel hyn y
dywedodd Arglwydd Dduw Iſrael, myfi a ddygais i
fyny Iſrael o'r Aipht, ac a'ch gwaredais chwi o law
'r Aiphtiaid, ac o law'r holl deyrnaſoedd, a'r rhai
a'ch gorthrymment chwi.

19 A chwi heddyw a wrthodaſoch eich Duw, yr
hwn ſydd yn eich gwared chwi oddi wrth eich holl
ddrygfyd, a'ch helbul, ac a ddywedaſoch wrtho ef,
* *nid felly*, eithr goſot arnom ni frenin. Am hyny
ſefwch yr awr hon ger bron yr Arglwydd yn ôl eich
llwythau, ac wrth eich miloedd.

a'r holl Iwyth Beniamin.

12 A holl wyr gwyr Iabes a ddywedasant wrth Nahas, gwna gyfammod â ni, a ni a'th wasanaethwn di.

13 A Nahas yr Ammoniad a ddywedodd wrthynt, ar yr amod hyn y cyfammoc af â chwi, i mi gymryd pob llygad dehau ichwi, fel y gosodwyf y gwradwydd hyn ar holl Israel.

14 A henuriaid Iabes a ddywedasant wrtho, † Ni † Heb. ni fuchi nhwynt, fel yr anfonom genadau drwy holl derfynau Israel; ac oni *fydd* neb a'n gwaredo, ni awn allan attat ti.

15 A'r cennadau a ddaethant i Gibeah Saul, ac a ddywedasant y geiriau hyn lle y clybu y bobl: a'r holl bobl a dderchafasant eu llef, ac a wylasant.

16 Ac wele Saul yn dyfod ar ôl y gwartheg o'r maes, a dywedodd Saul, beth ſydd yn peri i'r bobl *fod* yn yr adroddafant iddo eiriau gwŷr Iabes.

17 Ac ysbryd Duw a ddaeth ar Saul, pan glybu y geiriau hyny, a'i ddigofaint ef a enynnodd yn dirfawr.

18 Ac efe a gymmerth bâr o oxen, ac a'i dyrnhaiodd, ac anfonodd drwy holl derfynau Israel yn llaw y cennadau, gan ddywedyd, yr hwn nid elo allan ar ôl Saul, ac ar ôl Samuel, fel hyny y gwneir i'w wartheg ef o'th yr Arglwydd a ſyrthiodd ar y bobl, a hwy a dderchafant allan † yn unfryd. † Heb. ag un.

19 A phan gyfrifodd efe hwynt yn Bezec, meibion Israel *fodd* dri-chan mil, a gwŷr Iuda yn ddeng-mil ar hugain.

20 A hwy a ddywedafant wrth y cennadau a ddaethai, fel hyn y dywedwch wrth wŷr Iabes Gilead; y fory erbyn gwresogi y haul, y bydd i chwi ymwared. A'r cennadau a ddaethant, ac a hyſpyſſant *hyny* i wŷr Iabes, a hwythau a lawenychasant.

21 Am hyny gwŷr Iabes a ddywedasant, y fory awn allan attoch chwi, ac y gwnewch i ni yn hyn oll a welloch yn dda.

22 A bu drannoeth i Saul oſod y bobl yn dair byddin, a hwy a ddaethant i ganol y gwerſyll yn y wiliadwriaeth foreu, ac a laddasant yr Ammoniaid, nes gwresogi o'r dydd: a'r gweddillion a waſcarwyd, fel na thrigodd o honynt ddau ynghyd.

12 A dywedodd y bobl wrth Samuel, pwy yw yr hwn a ddywedodd, a deyrnaſa Saul arnom ni? moeſwch y gwŷr hyny, fel y rhoddom hwynt i farwolaeth.

13 A Saul a ddywedodd, ni roddir neb i farwolaeth heddyw: canys heddyw y gwnaeth yr Arglwydd ymwared yn Israel.

14 Yna Samuel a ddywedodd wrth y bobl, deuwch fel yr elom i Gilgal, ac yr adnewyddom y frenhiniaeth yno.

15 A'r holl bobl a aethant i Gilgal, ac yno y gwnaethant Saul yn frenin, ger bron yr Arglwydd yn Gilgal: a hwy a aberthaſant yno ebyrth hedd, ger bron yr Arglwydd: a Saul a lawenychodd yno, a holl wŷr Israel, yn dirfawr.

PEN. XII.

Samuel yn tyſtiolaethu ei ddiniweidrwydd, 6 ac yn ceryddu anniolchgarwch y bobl, 16 yn eu dychrynu hwynt â tharanau yr amſer cynhaeaf, 20 ac yn eu cyſſuro hwy â thrugaredd Duw.

A Samuel a ddywedodd wrth holl Israel, wele, gwrandewais ar eich llais yn yr hyn oll a ddywedaſoch wrthif, a goſodais frenin arnoch.

2 Ac yr awr hon wele, y brenin yn rhodio o'ch blaen chwi: a minne a heneiddiais, ac a benwynnais, ac wele fy meibion hwythau gyd â chwi: a minne a rodiais o'ch blaen chwi o'm mebyd hyd y dydd hwn.

3 Wele fi, * teſtiolaethwch i'm herbyn ger bron yr Arglwydd, a cher bron ei eneiniog: ych46.19. pwy a gymmerais? neu a'm pwy a gymmerais? neu pwy a dwyllais? neu pwy a orthrymmais i? neu o law pwy y cymmerais † wobr? i dalu fy llygaid ag efe? a mi a'i calaf i chwi. † Hebr. rid

4 A hwy a ddywedasant, ni thwyllaiſt ni, ni orthrymmaiſt ni chwaith, ac ni chymmeraiſt ddim o law neb. † Hebr. wirth.

5 Dywedodd ynteef wrthynt, yr Arglwydd *ſydd* dyſt yn eich erbyn chwi, a'i eneiniog ef heſyd *ydyw* dyſt y dydd hwn, na chawſoch ddim yn fy nghamwrllaw i. a'r *bobl* a dywedaſant, t'ſit *ydyw*. † Hebr. fel y cwbo.

6 A Samuel a ddywedodd wrth y bobl, yr Arglwydd *yw* yr hwn a † fawrhaodd Moſes ac Aaron, a'r hwn a ddûg i fyny eich tadau chwi o dir yr Aipht. † Hebr. a wnaeth.

7 Yn awr gan hynny ſefwch, fel yr ymreſymmwyf â chwi ger bron yr Arglwydd, am holl gyfiawnderau yr Arglwydd, y rhai a wnaeth efe † i † Hebr. chwi, a'ch tadau. a chwi.

8 * Wedi i Iacob ddyfod yr Aipht, a gweiddi † Gen. o'ch tadau chwi ar yr Arglwydd, yna yr Arglwydd 46.5,6. a * anfonodd Moſes ac Aaron, a hwy a ddygaſant † Exod. eich tadau chwi o'r Aipht, ac a'i cyſſeſaſant yn 4.16. hwy yn y lle hwn.

9 * A phan anghofiaſant yr Arglwydd eu Duw, † Barn. efe a'i gwerthodd hwynt i law Siſara tywyſog 4.2. milwriaeth Hazor, ac i law y Philiſtiaid, ac i law brenin Moab, a hwy a ymladdaſant yn erbyn hwynt.

10 A hwy a waeddaſant ar yr Arglwydd, ac a ddywedaſant, pechaſom, am i ni wrthod yr Arglwydd, a gwaſanaethu Baalim ac Aſtaroth: eithyng gwared ni yr awr hon o law ein gelynion, a nyni a'th wasanaethwn di.

11 Yr Arglwydd a anfonodd Ierubbaal, a Bedan, * Barn. a * Iephthah, a Samuel, ac a'ch gwaredodd chwithau 1. S.

o law

o law eich gelynion o amgylch, a chwi a bresswyliasoch yn ddiogel.

12 A phan welsoch fod Nahas brenin meibion Ammon yn dyfod yn erbyn, dywedasoch wrthif, nagê, onid brenin a deyrnasa arnom ni, a'r Arglwydd eich Duw yn frenin i chwi.

13 Ac yn awr wele 'r brenin a ddewisasoch chwi, a 'r hwn a ddymunasoch; ac wele, yr Arglwydd a roddes frenin arnoch chwi.

14 Os ofnwch chwi yr Arglwydd, a'i wasanaethu ef, a gwrando ar ei lais, heb anufyddhau † gair yr Arglwydd, yna y byddwch chwi, a'r brenin hefyd a deyrnasa arnoch, ar ôl yr Arglwydd eich Duw.

† Hebr. genau.

15 Ond os chwi ni wrandewch ar lais yr Arglwydd, eithr anufyddhau gair yr Arglwydd, yna y bydd llaw 'r Arglwydd yn eich erbyn chwi, fel yn erbyn eich tadau.

16 Sefwch gan hynny yn awr, a gwelwch y peth mawr hyn, a wna 'r Arglwydd o flaen eich llygaid chwi.

17 Onid cynhaiaf gwenith yw heddyw? galwaf ar yr Arglwydd, ac efe a ddyry daranau, a glaw, fel y gwybyddoch ac y gweloch, mai mawr yw eich drygioni chwi, yr hwn a wnaethoch yngolwg yr Arglwydd, yn gofyn i chwi frenin.

18 Felly Samuel a alwodd ar yr Arglwydd, a'r Arglwydd a roddes daranau a glaw y dydd hwnnw: a'r holl bobl a ofnodd yr Arglwydd a Samuel, yn ddirfawr.

19 A'r holl bobl a ddywedasant wrth Samuel, gweddia tros dy weision ar yr Arglwydd dy Dduw, fel na byddom feirw: canys chwanegasom ddrygioni ar ein holl bechodau, wrth geisio i ni frenin.

20 A dywedodd Samuel wrth y bobl, nac ofnwch (chwi a wnaethoch yr holl ddrygioni hyn, etto na chiliwch oddi ar ôl yr Arglwydd, onid gwasanaethwch yr Arglwydd â'ch holl galon:

21 Ac na chiliwch, *canys felly 'r aech* ar ôl pethau, y rhai ni lesant, ac ni'ch gwaredant, canys oferedd ydynt hwy.)

22 Canys ni wrthyd yr Arglwydd ei bobl, er mwyn ei enw mawr: o herwydd rhyngodd bodd i'r Arglwydd eich gwneuthur chwi yn bobl iddo ei hun.

23 A minnau, na atto Duw i mi bechu yn erbyn yr Arglwydd, trwy beidio a gweddio trosoch; eithr dysgaf i chwi y ffordd dda ac vnion.

24 Yn vnic ofnwch yr Arglwydd, a gwasanaethwch, ef mewn, gwirionedd, â'ch holl galon: canys gwelwch faint a wnaeth efe etoch.

25 Ond os dilynwch ddrygioni, chwi a'ch brenin a ddifethir.

PEN. XIII.

1 *Dewis fyddin Saul.* 3 *Saul yn galw 'r Hebreaid i Gilgal yn erbyn y Philistiaid, y rhai a ddarfu Jonathan eu sefyllfa.* 5 *Mawr lu y Philistiaid.* 8 *Cyfyngder a 'r Israeliaid.* 8 *Saul yn blino yn aros am Samuel, ac yn aberthu.* 11 *Samuel yn ei geryddasef.* 17 *Tair byddin awrthaith y Philistiaid.* 19 *Dyfais y Philistiaid, na ddiaddefent yn gôf walltsael*

† Hebr. oedd fab blwydd yn ei deyrnasu.

SAul † a deyrnasodd yn flwyddyn, ac wedi iddo deyrnasu ddwy flynedd ar Israel,

2 Saul a ddewisodd iddo dair mil o Israel: dwy fil oedd gyd â Saul yn Micmas, ac yn mynydd Bethel, a mil oedd gyd â Jonathan yn Gibeah Beniamin: a 'r bobl eraill a anfonodd efe, bawb i'w babell ei hun.

3 A Jonathan a darawodd sefyllfa y Philistiaid, yr hon oedd yn Geba, a chlybu y Philistiaid hynny: a Saul a ganodd mewn vdcorn drwy yr holl dir, gan ddywedyd, clywed yr Hebreaid.

Geba, y Bryn.

4 A holl Israel a glywsant ddywedyd fod Saul wedi sefyllfa y Philistiaid, a bôd Israel yn † ffiaidd yn llygaid y Philistiaid: a'r bobl a ymgasclodd ar ôl Saul i Gilgal.

† Hebr. drewi.

5 A'r Philistiaid a ymgynnullasant i ymladd ag Israel, deng-mil ar hugain o gerbydau, a chwe mil o wŷr meirch, a phobl *eraill* cyn amled ar lan *ffordd* ar fin y môr: a hwy a ddaethant i fynu, ac ymwersyllasant ym Micmas, o du 'r dwyrain i Bethafen.

6 Pan welodd gwŷr Israel fod yn gyfyng arnynt (canys gwasgasid ar y bobl:) yna y bobl a ymguddasant mewn ogofeudd, ac mewn dyrysni, ac mewn creigiau, ac mewn tyrau, ac mewn pydewau.

7 A *rhai o'r* Hebreaid a aethant tros yr Iorddonen i dir Gad a Gilead: a Saul *oedd* etto yn Gilgal, a'r holl bobl a † aethant ar ei ôl ef, dan grynu.

† Hebr. aeth.

8 * Ac efe a arhosodd saith niwrnod yn ôl yr amser gosodedic *a nodasei* Samuel: ond ni ddaeth Samuel i Gilgal; ar bobl a ymwasgarodd oddi wrtho ef.

9 A Saul a ddywedodd, dygwch attaf boeth offrwm, ac offrymau hedd; ac efe a offrymodd y poeth offrwm.

10 Ac wedi darfod iddo offrymmu y poeth offrwm, wele Samuel a ddaeth; a Saul a aeth allan iw gyfarfod ef *ac* † i gyfarch gwell iddo.

† Hebr. i lefaru heddwch.

11 A dywedodd Samuel, beth a wnaethost di? a Saul a ddywedodd, o herwydd gweled o honof fod y bobl ymwasgaru oddi wrthif, ac na ddaethost ditho o fewn y dyddiau gosodedic, ac ire Philistiaid ymgasclu i Micmas.

12 Am hynny y dywedais, y Philistiaid yn awr a ddeuant i wared attaf i Gilgal, ac ni † wediais ger bron yr Arglwydd: am hynny 'r anturiais i, ac offrymmais boeth offrwm.

† Hebr. ni chedwaisi wyneb.

13 A Samuel a ddywedodd wrth Saul, ynfydaist gwnaethost: ni chedwaist orchymyn yr Arglwydd dy Dduw, yr hwn a orchymynodd efe i ti: canys yr Arglwydd yn awr a gadarnhasei dy frenhiniaeth di ar Israel, yn dragywydd.

14 Ond yn awr nid sai dy frenhiniaeth di yn ymsefydlu a geisiodd iddo ŵr wrth *fodd* ei galon hun, yr Arglwydd hefyd a orchymynodd iddo fod yn flaenor ar ei bobl, o herwydd na chedwaist di yr hyn a orchymynodd yr Arglwydd iti.

15 A Samuel a gyfododd, ac a aeth i fynu o Gilgal i Gibeah Beniamin: a chyfrifodd Saul y bobl a gyfwyd gyd ag ef, ynghylch chwe chant o wŷr.

16 A Saul a Jonathan ei fab, a'r bobl a gafwyd gyd â hwynt, oedd yn aros yn Gibeah Beniamin: a'r Philistiaid a wersyllasant ym Micmas.

17 A ddaeth allan o wersyll y Philistiaid anrhaith-wŷr, yn dair byddin. yn fyddin a drodd ffordd Ophrah, tua gwlad Saul.

18 A'r fyddin arall a drodd *tua* ffordd Bethhoron: a'r drydedd fyddin a drodd *tua* ffordd y terfyn sy 'n edrych tua dyffryn Zeboim, tua'r anialwch.

19 Acni cheid gôf drwy holl wlâd Israel: canys dywedasei y Philistiaid, rhac gwneuthur o'r Hebreaid gleddyfau neu waywffyn.

20 Ond holl Israel a aeant i wared at y Philistiaid, i flaen-llymmu bob yn ei ŷsgithr, a'i fwyall, a'i gaib.

21 Ond yr oedd llif-ddut i *wneuthur* min ar y ceibiau, ac ar y cwlltyrau, ac ar y pig-fyrch, ac ar y bwyill, ac i † flaenllymmu y swmbylau.

† Hebr. gosod.

22 Felly yn nydd y rhyfel ni chaed na chleddyf na gwaywffon yn llaw 'r holl bobl oedd gyd â

Jonathan: ond a gaed gyd â Saul a Jonathan i fib.

31 A felly lla y Philistiaid a aeth allan i fwlch Michmas.

PEN. XIIII.

1 Jonathan heb wybod im dad ac i'r offeiriad a'r bobl, yn myned ac yn taro amddiffynfa y Philistiaid yn yr eiddol. 15 Dychryn Duw yn eu gyrru hwynt i ladd ei gilydd. 17 Saul heb aros am attab y offeiriad, yn gofod arnynt. 21 Yr Hebreaid caethion a'r Israeliaid oedd yn llechu, yn troi yn eu herbyn hwy. 24 Ehud addunedd Saul yn rhwymfro a'r gwrthefaith. 31 Saul yn gwahardd i'r bobl fwyta gwaed, 35 ac yn adeiladu allor. 36 Y bobl yn achub Jonathan wedi ei ddal wrth gorl-bren. 47 Cryfdwr Saul a'i deulu.

A Dd ddydd gwaith i Jonathan fab Saul ddywedyd wrth y llangc oedd yn dwyn ei arfau ef, tyred, ac awn trosodd i amddiffynfa y Philistiaid, yr hon *ydd* o'r tû hwnt i onid ni fynegodd efe yw dâd.

2 A Saul a arhosodd ynghwrr Gibeah, tan lwyn pomgranad, yr hwn *oedd* ym Migron: a'r bobl *oedd* gyd ag ef, *oedd* ynghylch chwe-chan-wr.

3 Ac Ahiah mab Ahitob frawd * Ichabod fab Pinees, fab Eli, offeiriad yr Arglwydd yn Silo, oedd yn gwisco Ephod: ac ni wyddai y bobl i Jonathan fyned ymmaith.

4 A rhwng y bylchau lle ceisiodd Jonathan fyned trosodd at amddiffynfa y Philistiaid, *yr oedd* craig serth o'r naill du i'r bwlch, a chraig serth o'r tu arall i'r bwlch, ac enw y naill *oedd* Bozez, ac enw y llall Seneh.

5 A'r safiad y naill *oedd* oddi wrth y gogledd o flaen Michmas, a'r llall oddi wrth y dehau yn wyneb Gibeah.

6 A dywedodd Jonathan wrth y llangc oedd yn dwyn ei arfau ef, tyred, ac awn trosodd i amddiffynfa y rhai dienwaededichyn: nid hwyrach y gweithia'r Arglwydd gyd â ni: canys nid oes ywrth i'r Arglwydd * waredu, drwy lawer neu drwy ychydig.

7 A'r hwn oedd yn dwyn ei arfau ef a ddywedodd wrtho, gwna'r hyn oll *fydd* yn dy galon: ewch rhagot, wele fi gyd â thi, fel y mynno dy galon.

8 Yna y dywedodd Jonathan, wele ni a awn trosodd at y gwŷr *hyn*, ac a ymddangoswn iddynt.

9 Os dywedant fel hyn wrthyn, † arhoswch nes i ni ddyfod atoch chwi: yna y safwn yn ein lle, ac nid awn i fyny attynt hwy.

10 Ond os fel hyn y dywedant, deuwch i fyny attom ni; yna yr awn i fyny: canys yr * Arglwydd a'i rhoddes hwynt yn ein llaw ni: a hyn *fydd* yn argoel i ni.

11 A hwy a ymddangosasant ill dau i amddiffynfa y Philistiaid, a'r Philistiaid a ddywedasant, wele'r Hebreaid yn dyfod allan o'r tyllau lle cuddiasant eu hunain.

12 A gwŷr yr amddiffynfa a attebasant Jonathan, a'r hwn oedd yn dwyn ei arfau, ac a ddywedasant, deuwch i fyny attom ni, ac ni a ddangoswn beth i chwi: a dywedodd Jonathan wrth yr hwn oedd yn dwyn ei arfau, tyred i fyny ar fy ôl: canys yr Arglwydd a'i rhoddes hwynt yn llaw Israel.

13 A Jonathan a ddringodd i fyny ar ei ddwylo, ac ar ei draed, a'r hwn oedd yn dwyn ei arfau ar ei ôl: a hwy a syrthiasant o flaen Jonathan: a'r hwn oedd yn dwyn ei arfau ef a laddodd yntau hefyd oedd yn lladd ar ei ôl ef.

14 A'r laddfa gyntaf honno a wnaeth Jonathan a'r hwn oedd yn dwyn ei arfau, oedd ynghylch ugain-wr: megis o fewn ynghylch hanner cyfer dau *jebem* o dir.

15 A bu fraw yn y gwersyll, yn y maes, ac yn mysc yr holl bobl; yr amddiffynfa a'r anrheithwyr hwythau hefyd a ddychrynasant: y ddaear hefyd a grynodd, a bu dychryn † Duw. [Neu, mawr.

16 A gwil-wŷr Saul yn Gibeah Beniamin a edrychasant, ac wele y lliaws yn ymwasgaru, ac yn myned dan ymgnŷo.

17 Yna y dywedodd Saul wrth y bobl *oedd* gyd ag ef, cyfrifwch yn awr, ac edrychwch pwy a aeth oddi wrthym ni. A phan gyfrifasant, wele Jonathan a chlnddud ei arfau nid oeddynt *yno*.

18 A Saul a ddywedodd wrth Ahiah, dwg ymma Arch Dduw: (canys yr oedd Arch Dduw y pryd hynny gyd â meibion Israel.)

19 A thra yr ydoedd Saul yn ymddiddan a'r offeiriad, y terfysc yr hwn *oedd* yngwersyll y Philistiaid, gan fyned a aeth ac a angwhanegodd: a Saul a ddywedodd wrth yr offeiriad, tyn attat dy law.

20 A Saul a'r holl bobl oedd gyda ef † a ymgymmlasant, ac a ddaethant i'r rhyfel: ac wele * gleddyf pob yn yn erbyn ei gyfnesaf, a dmistr mawr iawn *oedd yno*. [† Hebr. a griwyd ynghyd. * Barn. 7. 22.

21 Yr Hebreaid hefyd *y rhai* oedd gyd â'r Philistiaid o'r blaen, y rhai a aethent i fyny gyd â hwynt i'r gwersyll *o'r wlad* oddi amgylch, hwythau hefyd *a droesant* i fod gyd â'r Israeliaid *oedd* gyd â Saul a Jonathan. 2 Cron. 22. 2. 30. 23.

22 Hefyd holl wŷr Israel, y rhai *oedd* yn llechu yn mynydd Ephraim, a glywsant fod o'r Philistiaid, hwythau hefyd a'i herlidiasant hwy o'i hôl yn y rhyfel.

23 Felly yr achubodd yr Arglwydd Israel y dydd hwnnw: a'r ymladd a aeth trosodd i Bethafen.

24 A gwŷr Israel *oedd* gyfyng arnynt y dydd hwnnw, o herwydd tyngheddfau Saul y bobl, gan ddywedyd, melldigedic *fydd* y gŵr a fwyttao fwyd hyd yn hwyr, fel y dialwyf ar fy ngelynion! felly nid archwaethodd yr vn o'r bobl *ddim* bwyd.

25 A'r rhai o'r holl wlad a ddaethant i goed, lle yr oedd mêl ar hyd wyneb y tîr.

26 A phan ddaeth y bobl i'r coed, wele *y mêl* yn diferu; eithr ni chododdd vn ei law at ei enau, canys ofnodd y bobl y llw.

27 Ond Jonathan ni chlywsei pan dyngheddasei ei dad ef y bobl: am hynny efe a estynodd flaen y wialen *oedd* yn ei law, ac a'i gwlychodd yn nil y mêl, ac a drôdd ei law at ei enau, a'i lygaid a oleuasant.

28 Yna yn o'r bobl a atteboddd, ac a ddywedodd, gan dyngedu y tyngeuodd dy dad y bobl, gan ddywedyd, melldigedic *fydd* o'r gŵr a fwyttao fwyd heddyw. A'r bobl oedd luddedig.

29 Yna y dywedodd Jonathan, fy nhâd a flinoddd y wlâd, gwelwch yn awr fel y goleuodd fy llygaid i, o herwydd i mi archwaethu ychydig o'r mêl hwn?

30 Pa faint mwy, pe bwyttasei'r bobl yn ddiwarafun heddyw o anrhaith eu gelynion, yr hon a gawsant hwy, oni buasei yn awr fwy o laddfa yn mysc y Philistiaid?

31 A hwy a darawsant y Philistiaid y dydd hwnnw o Michmas *hyd* Aialon: a'r bobl oedd ddiffygiol iawn.

32 A'r bobl a ruthrodd at yr anrhaith, ac a gymmerasant ddefaid, a gwartheg, a llo, ac a'i lladdasant

* Leuit. 7.26. & 19.26. deu 12.16.

sant ar y ddaiar, a'r bobl a'i bwyttaodd * gyd a'r gwaed.

33 Yna y mynegasant hwy i Saul, gan ddywedyd, wele, y bobl sy'n pechu yn erbyn yr Arglwydd, gan fwytta ynghyd a'r gwaed. Ac efe a ddywedodd, ‖ trosseddasoch; treiglwch attafi heddyw faen mawr.

‖ Neu, *gwnaeth-och yn ffaidwraidd.*

34 Dywedodd hefyd Saul, ymwascerwch ymmysc y bobl, a dywedwch wrthynt, dygwch attafi bob vn ei ych, a phob vn ei lwdn dafad, a lleddwch *hwynt* ymma, a bwyttewch, ac na phechwch yn erbyn yr Arglwydd, gan fwytta ynghyd a'r gwaed. A'r bobl oll a ddygasant bob vn ei ych yn ei law y noswaith honno, ac a'i lladdasant yno.

35 A Saul a adeiladodd allor i'r Arglwydd: hon oedd yr allor gyntaf a adeiladodd efe ir Arglwydd.

36 A dywedodd Saul, awn i wared ar ôl y Philistiaid liw nôs, ac anrheithiwn hwynt hyd oni oleuo'r boreu, ac na adawn vn o honynt i fwythau a ddywedasant gwna yr *hyn* oll *ſydd* da yn dy olwg. Yna y dywedodd yr offeiriaid, nesawn ymma at Dduw.

37 Ac ymofynnodd Saul â Duw, a âfi i wared ar ôl y Philistiaid? a roddi di hwynt yn llaw Israel? ond nid attebodd efe ef y dydd hwnnw.

38 A dywedodd Saul, dynesswch ymma * holl benaethiaid y bobl: mynnwch gwybod hefyd, ac edrychwch yn mhlwy y bu y pechod hwn heddyw.

* Barn. 20.2. † Hebr. *gonglau.*

39 Canys *megis* mai byw yr Arglwydd, yr hwn ſydd yn gwareda Israel, pe byddei hyn yn Ionathan fy mab, diau y llwyr roddir ef i farwolaeth. Ac nid attebodd neb o'r holl bobl ef.

40 Yna y dywedodd efe wrth holl Israel, chwi a fyddwch ar y naill du, minnau a Ionathan fy mab, fyddwn ar y tu arall. A dywedodd y bobl wrth Saul, gwna a *fydd* da yn dy olwg.

‖ Neu, *dangos y gwirion.* † Hebr. *aethant ymaith.*

41 Am hyny y dywedodd Saul wrth Arglwydd Dduw Israel, ‖ dos eleufyng. A dalmwyd Ionathan, a Saul; ond y bobl a'i ddiangodd.

42 Dywedodd Saul hefyd, bwriwch *yoch-bren* rhyngoſi a Ionathan fy mab: a dalmwyd Ionathan.

43 Yna y dywedodd Saul wrth Ionathan, mynega i mi beth a wnaethoſt; a Ionathan a fynegodd iddo, ac a ddywedodd, gan archwaith bu yr archwaithais ychydig o fêl ar flaen y wialen *oedd* yn fy llaw, a wele, o ſyddaſi farw?

44 Dywedodd Saul hefyd; felly gwneled Duw i mi ac felly chwaneged, onid gan farw y byddi di farw, Ionathan.

45 A dywedodd y bobl wrth Saul, a ledir Ionathan, yr hwn a wnaeth yr ymwared mawr hwn yn Israel? na atto Duw: fel mai byw yr Arglwydd ni ſyrth vn o walltt ei ben ef ir ddaear: canys gyd â Duw y gweithiodd efe heddyw. A'r bobl a waredâſant Ionathan, fel na laddwyd ef.

46 Yna Saul a aeth i fyny oddi ar ôl y Philiſtiaid: a'r Philiſtiaidd a aethant iw lle eu hun.

47 Felly y cymmerodd Saul y frenhiniaeth ar Israel, *de* a ymladdodd yn erbyn ei holl elynion oddiamgylch, yn erbyn Moab, ar yn erbyn meibion Ammon, ac yn erbyn Edom, ac yn erbyn brenhinoedd Zobah, ac yn erbyn y Philiſtiaid; ac yn mhlwy pynnac yr oedd, efe a darawyddodd.

‖ Neu, *Gwrthiodd yn rymmus.*

48 † Cynnullodd lû hefyd, a tharawodd Amalec, ac a waredodd Israel o law ei anrheithwyr.

49 A meibion Saul oedd Ionathan, ac Iſui, a Malchiſuſh: a dynnau henwau ei ddwy ferched: enw yr hynaf *oedd* Merab, ac enw yr ieuangaf Michal.

50 Ac enw gwraig Saul *oedd* Ahinoam merch Ahimaaz; ac enw tywyſog ei filwriaeth oedd Abner mâb Ner, *ewythr* frawd ei dad i Saul.

51 Cis hefyd *oedd* dâd Saul, a Ner dâd Abner *oedd* fab Abiel.

52 A bu ryfel caled yn erbyn y Philiſtiaid holl ddyddiau Saul: a phan welei Saul vr gŵr, y nerthol, efe a'i cymmerei atto ei hun.

PEN. XV.

1 *Samuel yn danfon Saul i ddinistrio Amalec.* 6 *Yntef yn arbed y Cenaid.* 8 *ac Agag.* 17 *yn gorcu o'r yſcelyfarth.* 10 *Samuel yn ſgwbla i Saul,* [*ac eſe yn ei gannmol ac yn ei eſcuſodi ei hun*] *ddarfod i Dduw ei wrthod eſ am ei anufudd.* 24 *Ymoſtyngiad Saul.* 32 *Samuel yn lladd Agag.* 34 *Samuel a Saul yn ymadel.*

A Samuel a dywedodd wrth Saul, ‖ yr Arglwydd a'm hanfonodd i, i'th eneinio di yn frenin ar ei bobl, *ſef* ar Iſrael: at hyny gwrando ar lais geiriau yr Arglwydd.

‖ Neu, *yr hwn.*

2 Fel hyn y dywedodd Arglwydd y lluoedd, cofiais yr hyn a wnaeth Amalec i Iſrael, a'r modd y goſododdeſe iw erbyn ar y ffordd, yn ddaeth eſe i fynu o'r Aipht.

3 Dos yn awr a tharo Amalec, a dinistria yr holl oll *ſydd* ganddo, ac nac ettriach ef: eithr lladd *hwynt* yn ŵr, ac yn wraig, yn ddyhadl, ac yn blentyn ſugno, yn ych, ac yn oen, yn gamel, ac yn aſyn.

4 A Saul a gynhullodd y bobl, ac a'i gyfrifodd hwynt yn Telaim, dau can mil o wŷr traed, a deng-mil o wŷr Iuda.

5 A Saul a ddaeth hyd ddinas i Amalec, ac a gynllwynodd yn y dyffryn.

6 Dywedodd Saul hefyd wrth y Cenedlaeth oeddwch, ciliwch, ewch i wared o ſyſc yr Amaleciaid, rhag i mi eich dеſtrywio chwi gyd a hwynt; herwyddi a wnaethoſt drugaredd a holl feibion Iſrael, pan ddaethant i fyny o'r Aipht. A'r Cenedlaeth a ymadawſant o ſyſc yr Amaleciaid.

7 A Saul a darawodd yr Amaleciaid o Hhilah, *ffordd* y delech di i Sur, yr hon *ſydd* ar gyfer yr Aipht.

8 Ac a ddaliodd Agag brenin yr Amaleciaid yn fyw, ac a laddodd yr holl bobl a mîn eleddyf.

9 Ond Saul a'r bobl a arbedaſant Agag, yr goreu o'r defaid, a'r ſeloen, a'r brâſter, a'r ŵyn, a'r hyn oll *ydoedd* dda, ac ni diſtrywient hwynt: eithr a phôb peth gwael, a falw, hwnnw a ddiſtrywiaſant hwy.

10 Yna y bu gair yr Arglwydd wrth Samuel, gan ddywedyd,

11 Edifar yw gennif oſod Saul yn frenin: canys eſe a ddychwelodd oddi ar fy ôl i, ac ni chyflawnodd fy ngeiriau. A bu ddrwg gan Samuel; ac eſe a lefodd ar yr Arglwydd ar hyd y nos.

12 A phan gyfododd Samuel yn foreu i gyfarfod Saul, mynegwyd i Samuel, gan ddywedyd, daeth Saul i Garmel, ac wele, eſe a oſododd iddo ei hun ef ese a angylchodd hefyd, ac a draniwyddo, ac a aeth i wared i Gilgal.

13 A Samuel a ddaeth at Saul, a Saul a ddywedodd wrtho eſt, bendithedic *fyddeſt* di gan yr Arglwydd: mi a gyflawnais air yr Arglwydd.

14 A dywedodd Samuel, beth ynta'm yw hwnſio y defaid hyn yn fynghlustiau, a bleiddiaid y gwartheg, yr hwn yr ydwyf yn ei glywed?

15 A Saul a ddywedodd, oddi ar yr Amaleciaid y dygaſant hwy y cauys y bobl a arbedaſ y defaid

PEN. XVI.

1 *Samuel wedi ei ddanfon gan Dduw, tan rith aberthu, yn dyfod i Bethlehem.* 6 *Cerydda ei fam ddynawl ef.* 11 *Efe yn eneinio Dafydd.* 15 *Saul yn danfon am Ddafydd i longddu ei yſpryd drwg.*

A'R Arglwydd a ddywedodd wrth Samuel, A pa hyd y galeri di am Saul, gan i mi ei ſwrw ef ymaith o deyrnaſu ar Iſrael? llanw dy gorn ag olew, a dos, mi a'th anfonaf di at Ieſſe y Bethlehemiad; canys ym myſc ei feibion ef y darperais i'm brenin.

2 A Samuel a ddywedodd, pa fodd yr âf? os Saul a glyw, efe a'm lladd i. A dywedodd yr Arglwydd, cymmer anner-ſuwch † gyd â thi, a dywed, deuthum i aberthu i'r Arglwydd. †Hebr. yn dy law

3 A galw Ieſſe i'r aberth, a mi a yſpyſſaf i ti yr hyn a wnelych; a thi a enneini i mi yr hwn a ddywedwyf wrthit.

4 A gwnaeth Samuel yr hyn a archaſei yr Arglwydd, ac a ddaeth i Bethlehem: a henuriaid y ddinas a ddychrynaſant wrth gyfarfod ag ef, ac a ddywedaſant, a'i heddychlon dy ddyfodiad?

5 Ac efe a ddywedodd, heddychlon: deuthum i aberthu i'r Arglwydd; ymſancteiddiwch a deuwch gyd â mi i'r aberth: ac efe a ſanctеiddiodd Ieſſe, a'i feibion, ac a'i galwodd hwynt i'r aberth.

6 A phan ddaethant, efe a edrychodd ar Eliab, ac a ddywedodd, dlan *ſod* eneiniog yr Arglwydd ger ei bron ef.

7 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Samuel, nac edrych ar ei wyneb-pryd ef, nac ar vchter ei gorpholaeth ef, canys gwrthodais ef: o herwydd nid *edrych Duw* fel yr edrych dyn; * canys dyn a edrych ar y golygiad, ond yr Arglwydd a edrych ar y galon. *1. Cron. 28. 9. ier. 11. 20 & 17. 10. & 20. 12. pſal. 7. 10. *2. Sam. 21. 21.

8 Yna Ieſſe a alwodd Abinadab, ac a barodd iddo ef ſyned o flaen Samuel: a dywedodd yntef, ni ddewiſodd yr Arglwydd hwn ychwaith.

9 Yna y gwnaeth Ieſſe i * Sammah ddyfod; a dywedodd yntef, ni ddewiſodd yr Arglwydd hwn ychwaith. *2. Sam. 21. 21.

10 Yna y parodd Ieſſe iw ſaith mab ddyfod ger bron Samuel; a Samuel a ddywedodd wrth Ieſſe, ni ddewiſodd yr Arglwydd y rhai hyn.

11 Dywedodd Samuel hefyd wrth Ieſſe, ai dymma *dy* holl blant? yntef a ddywedodd, yr ieuangaf etto ſydd yn ôl, ac wele *mae* efe yn bugeilio y defaid. A dywedodd Samuel wrth Ieſſe, danfon, a chyrch ef: canys nid eiſteddwn ni i lawr, nes ei ddyfod ef ymma. *2. Sa. 7. 8. pſ. 78. 70.

12 Ac efe a anfonodd, ac a'i cyrchodd ef: ac efe *oedd* wrid-coch, a thêg yr olwg, a hardd o wedd: a dywedodd yr Arglwydd, cyfod, eneinia ef; canys dymma efe.

13 Yna y cymmerth Samuel gorn yr olew, ac a'i heneiniodd ef ynghanol ei frodyr: a daeth * Yſpryd yr Arglwydd ar Ddafydd, o'r dydd hwnnw allan: yna Samuel a gyfododd, ac a aeth i Ramah. * Act 7. 45 & 13. 22.

14 Ond Yſpryd yr Arglwydd a giliodd oddi wrth Saul, ac a'i pryd drwg oddi wrth yr Arglwydd a'i blinodd ef. †Neu, dychryn-odd.

15 A gweiſion Saul a ddywedaſant wrtho ef, wele yn awr dryg yſpryd oddiwrth Dduw ſydd yn dy flino di.

16 Dyweded attolwg ein meiſtr ni *wrth* ei weiſion *ſydd* ger dy fron, *am* iddynt geiſio gŵr yn medru canu telyn; a bydd pan ddelo drwg yſpryd oddiwrth Dduw arnat ti, yna iddo ef ganu â'i law, a da fydd i ti.

17 A dywedodd Saul wrth ei weiſion, edrychwch yn

yn awr i mi *am* ŵr yn medru canu yn dda, a dygwch ef attafi.

18 Ac vn o'r llangcian a attebodd, ac a ddywedodd, wele, gwelais fab i Ieſſe y Bethlehemiad yn medru canu, ac yn rymmus o nerth, ac yn rhyfel-wr, yn ddoeth o ymadrodd hefyd, ac yn ŵr lluniaidd, a'r Arglwydd *ydd* gyd ag ef.

19 Yna yr anfonodd Saul genhadau at Ieſſe, ac a ddywedodd, anfon atafi Ddafydd dy fab, yr hwn *ſydd* gyd â'r praidd.

20 A Ieſſe a gymmerth aſſyn *lwythoc* o fara, a chroſtreleid o win, a mynn gafr, ac a'i hanfonodd gyd â Dafydd ei fab at Saul.

21 A Dafydd a ddaeth at Saul ac a ſafodd ger ei fron ef; ynteſ a'i hoffodd ef yn fawr, ac eſe a aeth yn gludydd arfau iddo ef.

22 A Saul a anfonodd at Ieſſe, gan ddywedyd, arhoſed Dafydd attolwg ger fy mron i; canys eſe a gafodd ffafor yn fyngolwg.

23 A phan fyddei *y dŵg* yſpryd oddiwrth Ddnw ar Saul, y cymmerei Dafydd delyn, ac y canei â'i ddwylaw: a byddei eſmwythdra i Saul, a dâi *oedd hynny* iddo, a'r yſpryd drwg a giliei oddi wrtho.

PEN. XVII.

1 *Pan ydoedd Philiſtiaid yr Iſraeliaid a'r Philiſtiaid yn barod i ymladd,* 4 *y mae Goliath yn dyfod allan yn rhyfygus, ac yn goſyn vn i ymladd ag ef.* 12 *Dafydd wedi ŵ dad ei danfon ef i ymweled â'i frodyr, yn cynnyg ymladd ag ef.* 28 *Eliab yn ei ſtwrdio ef.* 30 *Ei ddwyn ef ger bron Saul.* 32 *Yntef yn dangos yr achos yr oedd ef mor hyderus.* 38 *Y mae eſe heb ddim arfau, ond ffydd, yn lladd y gawr.* 55 *Saul yn ymmeryd cydnabod o Ddafydd.*

YNa y Philiſtiaid a gaſclaſant en byddinoedd i ryſel, ac a ymgynnullaſant yn Sochoh yr hon *ſydd* yn Iuda, ac a werſyllaſant rhwng Sochoh ac Azecah, yngnhwr Dammim.

2 Saul hefyd a gwŷr Iſrael a ymgaſclaſant, ac a werſyllaſant yn nyffryn Elah, ac a drefnaſant y ſyddin i ryfel, yn erbyn y Philiſtiaid.

3 A'r Philiſtiaid oedd yn ſeſyll ar fynydd o'r naill du, ac Iſrael yn ſeſyll ar fynydd o'r tu arall: a dyffryn *oedd* rhyngddynt.

4 A daeth gŵr rhyngddynt hwy allan o werſyllfeydd y Philiſtiaid, a'i enw Goliath o Gath; ei vchder *oedd* chwe chubyd a rhychwant.

5 A helm o brês ar ei ben, a lluric em noc a wiſcai: a phwys y lluric *oedd* bum mil o ſiclau prês.

6 A bretalau prês *oedd* am ei draed ef, a tharian prês rhwng ei yſcwyddau.

7 A phaladr ei waew-ffon ef *oedd* fel carfan gwehydd, a blaen ei waew-ffon ef *oedd* chwe-chan ſicl o haiarn: ac vn yn dwyn tarian oedd yn myned o'i flaen ef.

8 Ac eſe a ſafodd, ac a waeddodd ar ſyddinoedd Iſrael, ac a ddywedodd wrthynt; i ba beth y deuwch i drefnu eich byddinoedd? onid *ydwy'* fi Philiſtiad, a chwithau yn weiſion i Saul? dewiſwch i chwi ŵr i ddyſod i wared attafi.

9 Os gall eſe ymladd â mi, a'm lladd i, yna y byddwn ni yn weiſion i chwi; ond os myfi a'i gorchfygaf ef, ac a'i lladdaf ef, yna y byddwch chwi yn weiſion i ni, ac y gwaſanaethwch ni.

10 A'r Philiſtiad a ddywedodd, myfi a wradwyddais ſyddinoedd Iſrael y dydd hwn, moeſwch attaf ŵr fel yr ymladdom ynghyd.

11 Pan glybu Saul, a holl Iſrael y geiriau hynny gan y Philiſtiad, yna y digalonnaſant ac yr ofnaſant yn ddirfawr.

12 A'r Dafydd hwn *oedd* fab i Ephratead yr Bethlehem Iuda, a'i enw Ieſſe, ac iddo ef wyth o feibion: a'r gŵr yn nyddiau Saul a aeth yn hen ſgwr ymmyſg gwŷr.

13 A thri mab hynaf Ieſſe a aethant ac a ddilynſant ar ôl Saul i'r rhyfel: ac enw ei dri mab ef a rhai aethant i'r rhyfel, *oedd* Eliab y cyntafanedig, ac Abinadab yr ail, a Sammah y trydydd.

14 A Dafydd *oedd* ieuangaf: a'r tri hynaf a aeth ar ôl Saul.

15 Dafydd hefyd a * aeth, ac a ddychwelai oddi wrth Saul i ſugeilio defaid ei dad, yn Bethlehem.

16 A'r Philiſtiad a neſſadd foreu a hwyr, ac a ymddangoſodd ddeugain nhiwrnod.

17 A dywedodd Ieſſe wrth Ddafydd ei fab, ymmer yn awr i'th frodyr Epha o'r crâſŷd hwn, a'r dêc torth hyn, ac a redeg dwg *hwynt* i'r gwerſyll at dy frodyr.

18 Dŵg hefyd y dêc coſſyn † ŷr hyn i dywyſog y mil, ac ymwel â'th frodyr a ydynt hwy yn iach, a gollwng *yn rhydd* eu gwyſtl hwynt.

19 Yna Saul, a hwythau, a holl wŷr Iſrael *oedd* yn nyffryn Elah yn ymladd â'r Philiſtiaid.

20 A Dafydd a gyfododd yn foreu, ac a adawodd y defaid gyd â cheidwad, ac a gymmerth, ac a aeth megis y gorchymynnaſei Ieſſe iddo ef; ac eſe a ddaeth i'r gwerſyll, a'r llu yn myned allan i'r ſâd, ac yn bloeddio i'r frwydr.

21 Canys Iſrael a'r Philiſtiaid a ymfyddinaſant fyddin yn erbyn byddin.

22 A Dafydd a adawodd y † můd oddi wrthono law ceidwad y dodrefn, ac a redodd i'r llu, ac a ddaeth, ac a gyfarchodd weſli iw frodyr.

23 A thra'r oedd eſe yn ymddiddan â hwynt, wele yr gŵr (*oedd yn ſeſyll* rhwng y ddeu-lu) yn dyfod i fyny o fyddinoedd y Philiſtiaid (Goliath y Philiſtiad o Gath *wrth* ei enw,) ac eſe a ddywedodd yn fath eirian, fel y clybu Dafydd.

24 A holl wŷr Iſrael pan welſant y gŵr hwnnw, a ffoeſant † rhagddo eſ; ac a ofnaſant yn dirfawr.

25 A dywedodd gwŷr Iſrael, oni welſoch chwi y gwr hwn a ddaeth i fyny? diau i wradwyddo Iſrael y mae yn dyfod i fyny: a'r gŵr a'i lladdo ef, y brenin a gyfoethoga hwnnw * â chyfoeth mawr, ei ferch hefyd a rydd eſe iddo ef, a thŷ ei dâd a wnâ eſe yn rhydd yn Iſrael.

26 A Dafydd a ſefarodd wrth y gwŷr oedd yn ſeſyll yn ei ymyl, gan ddywedyd, beth a wneir i'r gŵr a laddo y Philiſtiad hwn, ac a dynno ymaith y gwradwydd oddi ar Iſrael? canys pwy yw y Philiſtiad dienwaededic hwn, pan wradwyddei efe lu-oedd byddinoedd y Duw byw?

27 A'r bobl a ddywedodd wrtho ef fel hyn, gan ddywedyd, felly y gwneir i'r gŵr a'i lladdo ef.

28 Ac Eliab ei frawd hynaf a'i clybu pan oedd efe yn ymddiddan â'r gwŷr, a digiet Eliab a enynnodd yn erbyn Dafydd, ac efe a ddywedodd, pa ham y daethoſt i wared yma? a chyda phwy y gadewaiſt yr ychydic ddefaid hyny yn yr anialwch? myfi a adwen dy falchder di, a drygioni dy galon, canys i weled y rhyfel y daethoſt di i wared.

29 A dywedodd Dafydd, beth a wneuthum i yn awr? onid oes achos?

30 Ac eſe a droes oddi wrtho ef at yn arall, ac a ddywedodd yr vn † modd: a'r bobl a'i hatebaſant ef a'r vn gyair *fêl* o'r blaen.

31 A phan glybuwyd y geiriau a leſarodd Dafydd, yna y mynegwyd hwynt ger bron Saul, ac efe a anfonodd am dano eſe.

32 A Dafydd a ddywedodd wrth Saul; na

...i herwydd ef; dy wâs di a â, ac a ...Philiſtiad hwn.

8 A dywedodd Saul wrth Ddafydd, ni elli di ...yn y Philiſtiad hwn i ymladd ag ef; ...ti, ac yntef ſydd yn rhyfelwr o'i ...

9 A Dafydd a ddywedodd wrth Saul, bugail ...wâs di ar ddefaid ei dâd, a daeth llew, ac ...gymeraſant ‖ oen o'r praidd.

10 A mi a euthum ar ei ôl ef, ac a'i tarewais ef, ...ohono allan o'i ſafn ef: a phan gyfododd ef i'm ...i, mi a ymaflais yn ei ſarf ef, ac a'i tarewais ...ac a'i lleddais ef.

11 Felly dy wâs di a laddodd y llew, a'r arth: ...Philiſtiad dienwaededig hwn fydd megis yn ...ohonynt, gan iddo amherchi byddinoedd y Duw ...

12 Dywedodd Dafydd hefyd, yr Arglwydd yr ...a'm hachubodd i o grafangc y llew, ac o balf ...hefyd a'm hachub i o law y Philiſtiad hwn. A ...ywedodd Saul wrth Ddafydd, dos, a'r Arglwydd ...dda gyd â thi.

13 A Saul a wiſgodd Ddafydd â'i ‖ arfau ei hun, ...a roddodd helm o brês ar ei ben ef: ac a'i gwiſ...odd o ſarwn lluric.

14 A Dafydd a wregyſodd ei gleddyf ar ei arfau, ...a ymdrôdd gerdded, am na phrofaſei efe; a dywe...odd Dafydd wrth Saul, ni allaſi gerdded yn y ...hyn, canys ni phrofais i: a Dafydd a'i dieſgodd ...ddi ynddo.

15 Ac efe a gymmerth ei ffon yn ei law, ac a ddewiſodd iddo bump o gerric llyfnion o'r ‖ afon, ac a'i ...odd hwynt yn ynghôd y bugeiliaidd, yr hon *oedd* ...ddi, ſef yn ſcrepan; a'i ffon dâu *oedd* yn ei ...law, ac efe a neſaodd at y Philiſtiad.

16 A'r Philiſtiad a gerddodd, gan fyned, a neſaodd at Dafydd, a'r gwr oedd yn dwyn y darian o'i ...blaen efe.

17 A phan edrychodd y Philiſtiad o amgylch, a ...ddodd Dafydd, efe a'i diyſtyrodd ef; canys llangc ...ieuanc gwrid-coch, a thêg yr olwg.

18 A Philiſtiad a ddywedodd wrth Ddafydd, ai ...ydd gan dy ſod yn dyſod atafi â ffyn? a'r Philiſtiad a regodd Dafydd drwy ei ddeuwiau ef.

19 A Philiſtiad hefyd a ddywedodd wrth Ddafydd, tyred attafi, a rhoddaf dy gnawd i ehediaid y nefoedd, ac i anifeiliaid y maes.

20 Yna y dywedodd Dafydd wrth y Philiſtiad, ti yrwyt yn dyſod attafi, â chleddyf, ac â gwayw-ffon, ac â tharian: a minne ydwyf yn dyfod attat ti yn enw Arglwydd y llu oedd, Duw byddinoedd Iſrael, yr hwn a geblaiſt ti.

21 Y dydd hwn y † dyry yr Arglwydd dydi yn ſy llaw, a mi a'th darawaf di, ac a gymmeraf ymaith dy ben oddi arnat, ac a roddaf gelanedd yrddyll y Philiſtiaid y dydd hwn i ehediaid y nefoedd, ac i fwyſ-filod y ddaiar; fel y gwypo'r holl ddaear fod Duw yn Iſrael.

22 A'r holl gynnulleidfa hon a gânt ŵybod, nad â Dafydd, nac â gwayw-ffon y gwared yr Arglwydd (canys eiddo yr Arglwydd *yw* y rhyfel) ac efe a'ch rhydd chwi yn ein llaw ni.

23 A phan gyfododd y Philiſtiad, a dyfod a neſaodd at dyfod Dafydd, yna y bryſsiodd Dafydd, ac a redodd tua'r ſyddin i gyfarfod a'r Philiſtiad.

24 A Dafydd a eſtynnodd ei law i'r gôd, ac a gymmerth oddi yno garrec, ac a'i daflodd, ac a darawodd y Philiſtiad yn ei dalcen; a'r garrec a ſoddodd i'w dalcen ef, ac efe a ſyrthiodd i lawr ar ei ...

25 Felly * y gorthrechodd Dafydd y Philiſtiad, ...ac â chareg, ac a darawodd y Philiſtiad, ac a'i lladdodd ef; er nad *oedd* cleddyf yn llaw Dafydd.

51 Yna y rhedodd Dafydd, ac a ſafodd ar y Philiſtiad, ac a gymmerth ei gleddyf ef, ac a'i tynnodd o'r wain, ac a'i lladdodd ef, ac a dorrodd ei ben ef ag ef. A phan welodd y Philiſtiaid farw o'i cawr hwynt, hwy a ffoeſant.

52 A gwŷr Iſrael a Iuda, a gyfodaſant, ac a floeddiaſant, ac a erlidiaſant y Philiſtiaid hyd *y ffordd* y delych i'r dyffryn, a hyd byrth Ecron: a'r Philiſtiaid a ſyrthiaſant yn archolledic ar hyd ffordd Saaraim, ſef hyd Gath, a hyd Ecron.

53 A meibion Iſrael a ddychwelaſant o ymlid ar ôl y Philiſtiaid, ac a anrhcithiaſant eu gwerſyllo...edd hwynt.

54 A Dafydd a gymmerodd ben y Philiſtiad, ac a'i dûg i Ieruſalem, a'i arfau ef a oſododd efe yn ei babell.

55 A phan welodd Saul Ddafydd yn myned i gyfarfod â'r Philiſtiad, efe a ddywedodd wrth Abner tywyſog y ſilwriaeth, mab i bwy *yw* 'r llangc hwn, Abner? ac Abner a ddywedodd, *fel* y mae yn fyw dy enaid, ô frenin, nis gwn i.

56 A dywedodd y brenin, ymofyn mab i bwy *yw* 'r gwr ieuange hwn.

57 A phan ddychwelodd Dafydd o ladd y Philiſtiad, Abner a'i cymmerodd ef, ac a'i dûg o flaen Saul, a phen y Philiſtiad yn ei law.

58 A Saul a ddywedodd wrtho ef, mab i bwy *wyt* ti, y gwr ieuange? A dywedodd Dafydd, mab i'th wâs Ieſſe y Bethlehemiad.

PEN. XVIII.

1 *Jonathan yn caru Dafydd.* 5 *Saul yn cynſiegenu wrth ei glod ef,* 10 *yn ceiſio ei ladd ef yn ei gynddaredd,* 12 *yn ei ofni ef,* 6 *herwydd ei fod mor llwyddiannus,* 17 *yn cynnyg iddo ei ferched i fod yn fegl iddo.* 22 *Dafydd wedi ei berſwadio i fod yn fab ynghyfraith i'r brenin, yn rhoddi deucant o flaen-grwyn y Philiſtiaid yn lle cynnyſcaeth Michal.* 28 *Digaſſedd Saul, a gogoniant Dafydd, yn cynnydde.*

AC wedi darfod iddo ymddiddan â Saul, enaid Ionathan a gylymmodd wrth enaid Dafydd; a Ionathan a'i carodd ef, megis ei enaid ei hun.

2 A Saul a'i cymmerth ef *atto* y diwrnod hwnnw, ac ni adawai iddo ddychwelyd i dŷ ei dâd.

3 Yna Ionathan a Dafydd a wnaeth gyfammod, o herwydd efe a'i carei megis ei enaid ei hun.

4 A Ionathan a ddioſcodd y fanrell *oedd* am dano ei hun, ac a'i rhoddes i Ddafydd, a'i wiſcoedd, ie hyd yn oed ei gleddyf, a'i fwa, a'i wregis.

5 A Dafydd a aeth i ba *le* bynnac yr anfonodd Saul ef, ac a ‖ ymddûg yn ddoeth: a Saul a'i goſodode ef ar y rhyfel-wŷr, ac efe oedd gymmeradwy yngolwg yr holl bobl, ac yngolwg gwe...ſion Saul hefyd. ‖ *Neu,* *ymddarbu*

6 A bu (wrth ddyfod o honynt) pan ddychwelodd Dafydd o ladd y Philiſtiad, ddyfod o gwragedd allan o holl ddinaſoedd Iſrael dan ganu a dawnſio i gyfarfod â'r brenin Saul, â thympanau, â gorfoledd, ac *offer* † cerdd dannau. † *Heb.* *tribanau*

7 A'r gwragedd wrth gann a ymattebent, ac a ddywedent, * lladdodd Saul ei filoedd, a Dafydd ei fyrddiwn. * Pen. 21.11. & 29.5. & cleſ. 6.7.

8 A digiodd Saul yn ddirfawr, a'r ymadrodd hwn oedd ddrwg yn ei olwg ef, ac efe a ddywedodd, rhoddaſant i Ddafydd fyrddiwn, ac i mi y rhoddaſant filoedd: *beth gwy a roddant iddo ef, ond y frenhiniaeth?*

9 A bu Saul a'i lygad ar Ddafydd o'r dydd hwnnw allan.

10 Bu hefyd drannoeth i'r drwg yspryd oddiwrth Dduw ddyfod ar Saul, ac efe a brophwydodd ynghanol y tŷ, a Dafydd a ganodd â'i law, fel o'r blaen: a gwayw-ffon *oedd* yn llaw Saul.

11 A Saul a daflodd y wayw-ffon, ac a ddywedodd, tarawaf trwy Ddafydd yn y pared: a Dafydd a giliodd ddwywaith o'i ŵydd ef.

12 A Saul oedd yn ofni Dafydd, o herwydd bod yr Arglwydd gyd ag ef, a chilio o honaw oddi wrth Saul.

13 Am hynny Saul a'i gyrrodd ef ymmaith oddi wrtho, ac a'i gosododd ef yn dywysog *ar* fil: ac efe a aeth i mewn ac allan o flaen y bobl.

14 A Dafydd a ‖ ymddûg yn ddoeth yn ei holl ffyrdd; a'r Arglwydd *oedd* gyd ag ef.

‖ *Neu, twyllodd*

15 A phan welodd Saul ei fod ef yn ddoeth iawn, efe a'i hofnodd ef.

16 Eithr holl Israel, a Juda a garodd Ddafydd, am ei fod ef yn myned i mewn ac allan o'i blaen hwynt.

17 A dywedodd Saul wrth Ddafydd, wele, Merab fy merch hynaf, hi a roddaf i ti yn wraig: yn unic bydd i mi yn fab nerthol: ac ymladd yr Arglwydd: (canys dywedasei Saul, ni byddai fy llaw i arno ef, onid llaw y Philistiaid fydd arno ef.)

18 A Dafydd a ddywedodd wrth Saul, pwy *ydwyf fi*? a pheth *yw* fy mywyd, *neu* deulwyth fy nhâd i yn Israel, fel y byddwn yn ‖ ddaw i'r brenin?

‖ *Fab yng-hyfraith.*

19 Eithr yn yr amser y *dylesid* rhoddi Merab merch Saul i Ddafydd, hi a roddwyd i Adriel y Maholathiad yn wraig.

20 A Michal merch Saul a garodd Ddafydd: a mynegasant *hynny* i Saul, a'r peth fu † fodlon ganddo.

† *Hebr. gwion yn e i olwg e f.*

21 A dywedodd Saul, rhoddaf hi iddo ef, fel y byddo hi iddo'n fagl, ac y byddo llaw y Philistiaid yn ei erbyn ef: felly Saul a ddywedodd wrth Ddafydd, drwy yn o'r ddwy y byddi fab yng hyfraith i mi heddyw.

22 A Saul a orchymynnodd iw weision *fel hyn*, ymddiddenwch â Dafydd yn ddirgel, gan ddywedyd, wele y brenin sydd hoff gantdo dydi, a'i holl weision ef a'th garant di: yn awr gan hynny ymgyfathrachа â'r brenin.

23 A gweision Saul a adroddasant wrth Ddafydd y geiriau hyn: a Dafydd a ddywedodd, ai yscafn *yw* yn eich golwg chwi ymgyfathrachu â brenhin, a minnau yn ŵr tlawd, a gwael?

24 A gweision Saul a fynegasant iddo, gan ddywedyd, † fel hyn y llefarodd Dafydd.

† *Hebr. yn ôl y geiriau hyn.*

25 A dywedodd Saul, fel hyn y dywedwch wrth Ddafydd, nid yw y brenin yn ewyllysio cythyscaeth, onid *cael* cant o flaen-grwyn y Philistiaid i ddial ar elynion y brenin: ond Saul oedd yn meddwl peri lladd Dafydd drwy law y Philistiaid.

26 A'i weision ef a fynegasant i Ddafydd y geiriau hyn, a'r ymadrodd fu fodlon gan Ddafydd am ymgyfathrachu â'r brenin: ac ni † ddaethei yr amser etto.

† *Hebr. cyflawnasei a dyddiau.*

27 Am hynny y cyfododd Dafydd, ac efe a aeth, a'r wŷr, ac a dariawsodd ddau cant o'r Philistiaid; a Dafydd a ddygodd eu blaen-grwyn hwynt, a hwy a'i cwbl dalasant i'r brenin, i ymgyfathrachu o hono ef â'r brenin: a Saul a roddes Michal ei ferch yn wraig iddo ef.

28 A Saul a welodd, ac a ŵybu fod yr Arglwydd gyd â Dafydd, a bod Michal merch Saul yn ei garu ef.

29 A Saul oedd yn ofni Dafydd yn fwy fyth: a bu Saul yn elyn i Ddafydd byth.

30 Yna tywysogion y Philistiaid aent allan: a phan elent hwy, Dafydd a fyddei ddoethach na holl weision Saul; a'i enw ef aeth yn fawr iawn.

PEN. XIX.

1 *Jonathan yn dascuddio amcan ei ddâd yn erbyn Dafydd: 4 ac yn annog ei ddâd i gymmodi ac ef. 8 Maleisiau gynddaredd Saul yn rhuthro arno yn erbyn Dafydd, o herwydd ei lwyddiant: ac yn rhyfel newydd. 12 Michal yn ffeindio ei thâd: delw yngwely Dafydd. 18 Dafydd yn ffoi at Samuel yn Naioth. 20 Saul yn danfon cennadau i ddâl Dafydd, 22 a Saul ei hun yn proffwydo.*

A Saul a ddywedodd wrth Jonathan ei fab, ac wrth ei holl weision, am ladd Dafydd.

2 Ond Jonathan mab Saul oedd hoff iawn gan ddo Ddafydd. A mynegodd Jonathan i Dafydd gan ddywedyd, Saul fy nhâd fy yn ceisio dy ladd di: ac yn awr ymgadw attolwg hyd y boren, a thrig mewn *lle* dirgel, ac ymguddia.

3 A mi a âf allan, ac a safaf ger llaw fy nhâd yny maes y byddych di yn ddo, ac mi a ymddiddanaf â'm tâd o'th blegit ti, a hyn a welwyf, mi a'i mynegaf i ti.

4 A Jonathan a ddywedodd yn dda am Dafydd wrth Saul ei dâd, ac a ddywedodd wrtho, na pheched y brenin yn erbyn ei wâs, yn erbyn Dafydd: o herwydd ni phechodd efe i'th erbyn di, ac o herwydd *bod* ei weithredoedd ef yn dda iawn i ti:

5 Canys efe a osodes ei * enioes yn ei law, ac a darawodd y Philistiaid, a'r Arglwydd a wnaeth iechydwriaeth mawr i holl Israel: ti a'i gwelaist, ac a lawenychaist: pa ham gan hynny y pechi di yn erbyn gwaed gwirion, gan ladd Dafydd yn ddiachos?

6 A Saul a wrandawodd ar lais Jonathan: a Saul a dyngodd, fel mai byw *y* Arglwydd, ni leddir ef.

7 A Jonathan a alwodd ar Ddafydd, a Jonathan a fynegodd iddo ef yr holl eiriau hyn: a Jonathan a ddug Ddafydd at Saul, ac efe a fu gyd ag ef megis, † cynt.

8 A bu chwaneg o ryfel, a Dafydd a aeth allan, ac a ymladdodd yn erbyn y Philistiaid, ac a darawodd hwynt â lladdfa fawr, a hwy a ffoesant rhagddo ef.

9 A'r drwg yspryd oddiwrth yr Arglwydd *oedd* ar Saul, pan oedd efe yn eistedd yn ei dŷ, a'i waywffon yn ei law: a * Dafydd oedd yn canu â'i law.

10 A cheisiodd Saul daro â'r waywffon drwy Ddafydd, yn y pared; ond efe a giliodd o flaen Saul, ac yntef a darawodd y waywffon yn y pared: a Dafydd a ffoawdd, ac a ddiangodd y nos honno.

11 Saul hefyd a anfonodd genhadau i dŷ Dafydd iw wilied ef, ac iw ladd ef y borau: a Michal gwraig a fynegodd i Ddafydd, gan ddywedyd, oni achubi dy enioes heno, y foru y † rhoddir.

12 Felly Michal a ollyngodd Ddafydd i lawr drwy ffenestr: ac efe a aeth, a ffodd, a dianggedd.

13 A Michal a gymmerodd ddelw, ac a'i gosododd yn y gwely, a chlustog o *flew* geifr a osododd hi yn ei phenn-ydd iddi, ac a'i gorchuddiodd â dillad.

14 A phan anfonodd Saul genhadau i ddalfydd, hi a ddywedodd, y mae efe yn glâf.

15 A Saul a anfonodd eil-waith genhadau i edrych Dafydd, gan ddywedyd: dygwch ef i mi attaf yn ei wely, fel y lladdwyf ef.

...ddonk y cennadau wele y ddelw ar ...a chistog o flew geifr yn obennydd ...

...ddodd Saul wrth Michal, pa ham y ...fel hyn, ac y gollyngaist fy ngelyn i ...ddiant a ddywedodd wrth Saul, efe ...ddodd wrthif, gollwng fi, onidê mi a'th ...

19 Dafydd a ffodd̂dd, ac a ddianghodd, ac a ...ddodd at Samuel i Ramah, ac a fynegodd iddo ...holl a wnaethei Saul iddo ef: ac efe a aeth ...a hwy a drigasant yn Naioth.

...a mynegwyd i Saul, gan ddywedyd, wele, y ...dd Dafydd yn Naioth o fewn Ramah.

...a Saul a anfonodd genhadau i ddala Dafydd: ...a'u gwelsant gymmalleiddia'r prophwydi yn proph...ddo: Samuel yn sefyll, wedi ei ofod arnynt: hwy...ddodd yr genhadau Saul, a brydu Duw, fel y proph...dasant hwythau hefyd.

...a phan fynegwyd hyn i Saul, efe a anfonodd ...genhadau eraill, a hwythau hefyd a brophwyda...dasant o'r cyfryw fodd. Saul genhadau y ...drydd waith, a phrophwydasant hwythau he...

...a'r un yntau hefyd a aeth i Ramah, ac a ddaeth ...hyd ffynnon fawr yddyn Sechu: ac efe a ofy...nodd a dywedodd, pa le y mae Samuel a Da...fid? ac un a ddywedodd, wele y maent yn Na...oth yn Ramah.

...ac efe a aeth yno i Naioth yn Ramah: ac at...dd̂o hefyd y daeth Ysprvd Duw, a chan fy...nd wrth ac y prophwydodd, nes ei ddyfod i ...Naioth yn Ramah.

...ac efe a ddiosgodd ddillad, ac a brophwy...dasai hefyd ger bron Samuel, ac a syrthiodd i lawr ...noeth holl ddiwrnod hwnnw, a'r holl nôs: am ...hyny y dywedent, A ydyw Saul hefyd yn mysc ...proffwydi?

PEN. XX.

1 Dafydd yn ymgyngori a Ionathan am ei ddi...gofedd. 11 Ionathan a Dafydd yn adnewyddu eu ...cyfamod. 18 Arwydd Ionathan i Dda...fydd. 24 Saul yn colli gafael ar Dafydd yn cel...ebr Ionathan. 35 Ionathan yn ymddidan yn ...ofn â Dafydd.

1 Dafydd hefyd o Naioth yn Ramah, ac a ...ddaeth, ac a ddywedodd ger bron Ionathan, ...pa beth a wneuthum? beth yw fy anwiredd? a pheth ...yw fy mhechod o flaen dy dad ti, gan ei fod efe yn ...ceisio fy einioes i?

2 Ac efe a ddywedodd wrtho, na atto Duw, ni ...chei farw: wele, ni wna fy nhad ddim na mawr ...na bychan, heb ei fynegi i mi: a pha ham gan hyn...y celai fy nhad y peth hyn oddi wrthif? nid ...felly mae.

3 A Dafydd a dyngodd eilwaith, ac a ddywe...dodd, Dy dad a wyr yn hysbys i mi gael ffafor yn ...dy olwg di, am hynny y dywed, na chaed Ionathan ...wybod hyn, rhag ei drallod ef: eithr yn wir fyw yr ...Arglwydd yn fyw, a'th enaid di hefyd yn fyw, fod ...megis cam rhyngof ac angau.

4 Yna y dywedodd Ionathan wrth Ddafydd, dy...wed yn dy ewyllys, ami a'i cwplhâf i ti.

5 A Dafydd a ddywedodd wrth Ionathan, wele, ...yfory ydyw'r mis yn y forcu, a minneu gan ...eistedd a eistedd gyd â'r brenin i fwyttau: ...gollwng fi fel yr ymguddiwyf yn y maes hyd ...brydnawn trydydd dydd.

6 Os edrych dy dad amdanaf y yna ...dywed gan ofyn a ganiatoddai genad gen...ym i Bethlehem ei ddinas ei hun: canys ...aberth yno i'r holl genedl.

7 Os fel hyn y dywed efe, da iawn ydd i'th ...was: ond os gan ddigio y digia efe, gwybydd fod ...ei fryd ef ar ddrwg.

8 Gwna gan hyny drugaredd â'th was, canys ...i cyfammodd yr Arglwydd y dwg ti dy was gyd â ...thi: ac od oes anwiredd yno fi, cais i ti dy ...da beth y dygi fi at dy dad?

9 A dywedodd Ionathan, na atto Duw hyny: ...si i canys os gan wybod y caswn wybod fod anlla...wedi ei baratoi gan fy nhad i ddyfod â'th erbyn, ...onis mynegwn i ti?

10 A Dafydd a ddywedodd wrth Ionathan, ...pwy a fynega i mi? neu beth os dy dad atteb...ty yn arw?

11 A dywedodd Ionathan wrth Ddafydd, tyred ...ac awn i'r maes: a hwy a aethant ill dau i'r maes.

12 A Ionathan a ddywedodd wrth Ddafydd, o ...Arglwydd Dduw Israel, wedi i mi chwilio medd...dwl fy nhad; ynghylch y pryd yfory neu drennydd, ac wele os daioni fydd tu ag at Dda...fydd, ac oni anfonaf yna attat, † a'i fynegi i ti, † Heb. a datcu...

13 Fel hyn y gwnel yr Arglwydd i Ionathan, ...ychwaneg i os da fydd gan fy nhad wneuthur â'th ...i ti, yna y mynegaf it, ac a'th ollyngaf ymaith, fel ...yr elech mewn heddwch: a bydded Arglwydd gyd ...â thi, megis y bu gyd â'm tad.

14 Ac nid yn unic tra fyddwyf fyw, † gwna ...drugaredd yr Arglwydd â mi, fel na byddwyf ...farw:

15 Ond hefyd na thorr ymmaith dy drugaredd ...oddiwrth fy nhŷ i byth: nac chwaith pan ddefnyd...wio'r Arglwydd elynion Dafydd, bob yn oddi ar ...wyneb y ddaiar.

16 Felly y cyfammodd Ionathan â'th Dafydd, ...ac efe a ddywedodd, gofyned yr Arglwydd hyn ...ar law gelynion Dafydd.

17 A Ionathan a wnaeth i Ddafydd yscen dyngu, o ...herwydd efe a'i carei: eithr canys fel y carei efe enaid ...ei hun y carei efe efe.

18 A Ionathan a ddywedodd wrtho ef, y fory ...yw'r dydd: a'th fis, ac ymmisyrir am danat, ...o herwydd fe fydd dy eisteddle yn wag.

19 Acwedi i ti aros dridiau, yna tyred i wared yn ...fuan, a chyredd a'r lle yr ymguddiaist † Neu, yndd̂o ...† yn ocdd y peth ar waith, ac aros wrth ddimyn, ...faen hael. Hebr. 5

20 A mi a saethaf dair o saethau tua'i ystlys, ef, fawr. ...fel pe gollyngwn bwyll dd̂o.

21 Wele hefyd mi a anfonaf langc yna dywedyd, 1 Sam. 20. 2.
dos, cais y saethau: os gan dywedyd y dywedaf † Heb. ...wrth y llangc, wele y saethau o'r tu ymma i ti, yn nyddy ...dwg hwynt: yna tyred tu, canys hedd̂wch fydd i gwaith. ...ti, ac nid oes dim niwed, fel mae byw yr Arglwydd.

22 Ond os fel hyn y dywetaf wrth y llangc, wele ...y saethau o'r tu hwnt i ti; dos ymmaith, canys yr ...Arglwydd a'th anfonodd ymmaith.

23 Ac am y peth a leferaist i, mi a chŷ wele'r ...Arglwydd fydd rhyngof a thi, yn dragywydd.

24 Felly Dafydd a ymguddiodd yn y maes: a phan ddaeth y dydd cyntaf o'r mis, y bwrdd a eis...teddodd i fwytta bwyd.

25 A'r brenin a eisteddodd ar ei eisteddfa, megis ...ar amser dydd eraill, sef ar yr eisteddfa wrth y pared: a Ionathan a gyfodnôd, ac Abner a eisteddodd ...wrth ystlys Saul: a lle Dafydd oedd wag.

26 Ac nid ystyriodd Saul ddim y diwrnod hwnw: canys meddyliodd mai damwain oedd hyn: ...nad oeddai'n lân, na'i fyd yn ufudd.

27 A bu drannoeth, yr ail dydd y mis, a lle Dafydd yn wag: a dywedodd Saul wrth Io...nathan

nathan ei fâb, pa ham na ddaeth mab Ieſſe at y bwyd na doe na heddyw?

28 A Ionathan a atteb odd Saul, Dafydd gan ofyn a ofynodd i mi *am gael mynet* hyd Bethlehem.

28 Ac efe a ddywedodd, gollwng fi attolwg, o herwydd fod ty lwyth ni *yma*: aberth yn y ddinas, a'm brawd yn ſef a archodd i mi *fod yno*: acyn awr o chefais fi afor yn dy olwg, gad i mi fyned attolwg, fel y gwelwyf fy mrodyr: o herwydd hyn ni ddaethefe i fwrdd y brenin.

‖ Neu, *yndyn gwrthwyneb.* Heb. *cyndyn wrthwyneb y gwrandaw.*

30 Yna y llidiodd digaſ Saul yn erbyn Ionathan, ac efe a ddywedodd wrtho, *ti* fab ‖ y gyndyn wrthnyſig, oni wn i ti ddewis mab Ieſſe yn wradwydd it, acyn gwilydd i noethder dy fam?

31 Canys tra fyddo mab Ieſſe yn fyw ar y ddaiar, nyth ſicrheir di na'th deyrnas: yn awr gan hynny anfon, a chymer ef attaf, canys † marw a gaiff efe.

† Heb. *mab a.gin yw efe.*

32 A Ionathan a atteb odd Saul ei dad, ac a ddywedodd wrtho, pa ham y hydd efe marw? beth a wnaeth efe?

33 A Saul a ergydiodd wayw-ffon atto ef, iw daro ef: wrth hyn y gwybu Ionathan *fod* ei dâd ef wedi rhoi ei fryd ar ladd Dafydd.

34 Felly Ionathan a gyfododd oddi wrth y bwrdd mewn llid digllawn, ac ni fwyttaodd fwyd yr ail ddydd o'r mis, canys drwg oedd gantho dros Ddafydd: o herwydd iw dâd ei wradwyddo ef.

35 A'r boreu yr aeth Ionathan i'r maes erbyn yr amſer a ofodaſe ef i Ddafydd, a bachgen bychan gyd ag ef.

† Heb. *a fyned troſto.*

36 Ac efe a ddywedodd wrth ei fachgen, rhed, caiſyn awr y ſaethau yr ydwyfi yn eu ſaethu: a'r bachgen a redodd, yntef a faethodd ſaeth † y ty hwnt iddo ef.

37 A phan ddaeth y bachgen hyd y fan *yr oedd y* ſaeth a ſaethaſai Ionathan, y llefodd Ionathan ar ôl y bachgen, ac a ddywedodd, onid yw y ſaeth o'r tu hwnt i ti?

38 A llefodd Ionathan ar ôl y bachgen, cyflymma, a bryſia, na ſaf: a bachgen Ionathan a gaſclodd y ſaethau, ac a ddaeth at ei feiſtr.

39 A'r bachgen ni wyddei ddim; yn unic Ionathan a Dafydd a wyddient y peth.

40 A Ionathan a roddes ei offer at ei fachgen, ac a ddywedodd wrtho, dôs, dwg *yr hai hyn* i'r ddinas.

41 A'r bachgen a aeth ymmaith, a Dafydd a gyfododd oddiwrth y dehau, ac a ſyrthiodd i lawr ar ei wyneb, ac a ymgrymmodd dair gwaith: a hwy a guſanaſant bob vn ei gilydd, ac a wylaſant y naill wrth y llall, a Dafydd o ragorodd.

42 A dywedodd Ionathan wrth Ddafydd, dôs mewn heddwch; yr hyn a dyngaſom ni eiu dau yn enw'r Arglwydd, gan ddywedyd, yr Arglwydd fyddo rhyngoſi a thi, a rhwng fy hâd i a'th hâd dithau, *ſaſtal hyny* yn dragywydd. Ac efe a gyfododd ac a aeth ymmaith; a Ionathan a aeth i'r ddinas.

P E N. XXI.

1 *Dafydd yn Nob yn cael gan Ahimelech fara cyſſegredic, y a Doeg yno yn breſennol.* 8 *Dafydd yn cymmeryd cleddyf Goliath,* 10 *yn cymmeryd arno ynfydrwydd yn Gath.*

YNa y daeth Dafydd i Nob at Ahimelech yr offeiriad, ac Ahimelech a ddychrynodd wrth gyfarfod â Dafydd, ac a ddywedodd wrtho, pa ham yr ydwyt ti yn unic, ac heb neb gyd â thi?

2 A dywedodd Dafydd wrth Ahimelech yr offeiriad, y *brenin* a orchymynodd i mi beth, ac a ddywedodd wrthif, na chaeid neb wybod dim o'r peth *am yr hyn* i'th anfonaſe, ac y gorchymmynais i ti: a'r gweiſion a gyfarwyddais i lle a'r lle.

3 Ac yn awr beth ſydd dan dy law? dod i mi bum torth yn ſy llaw, neu'r *peth* ſy iw gael.

4 A'r offeiriad a attebodd Ddafydd, ac a ddywedodd, nid oes fara cyffredin tan ſy llaw ij eithr y mae *bara cyſſegredic*: os y llangciau a ymgadwaſant o'r lleiaſ oddi wrth wragedd.

5 A Dafydd a attebodd yr offeiriad, ac a ddywedodd wrtho, dian attal gwragedd oddi wrthym ni e'r ys dau ddydd neu dri, er pan gyfrwyais i, lleſtri y llangciau befyd ydynt ſanctaidd, a'r *bara* ſydd megis cyffredin, ‖ ie pertaf weithian gyſſegru heddyw yn y lleſtr.

6 Felly yr offeiriad a roddes iddo eſy *bara* ſanctaidd, canys nid oedd yno fara, onid y bara gosod yr hwn a dynaſid ymmaith oddi ger bron yr Arglwydd, i oſod bara brwd, yn y dydd y tynaſid ymmaith.

7 Ac yr oedd yno y diwrnod hwnw yn ogyſton Saul yn aros ger bron yr Arglwydd, ei enw Doeg, yr Edomiad, y pennaf o'r bugeiliaid eiddo Saul.

8 A dywedodd Dafydd wrth Ahimelech, onid oes ymma tan dy law di wayw-ffon neu gleddyf? canys ni ddygais fy nghleddyf, na'm harfau gyda waith i'm llaw, o herwydd bod gorchymmyn y brenin ar ſrwſt.

9 A dywedodd yr offeiriad, cleddyf Goliath y Philiſtiad, yr hwn a leddaiſt di yn nyffryn *Ela*, wele ef wedi ei oblygu mewn brethyn o'r tu ôl i'r Effod ſo chymmer i hwnnw i ti, cymmer, canys nid *oes* ymma yr vn arall onid hwnnw. A Dafydd a ddywedodd, nid *oes* o ſath hwnnw, rho ef i mi.

10 Dafydd befyd a gyfododd, ac a ffodd y dydd hwnnw thag ofn Saul, ac a aeth at Achis brenin Gath.

11 A gweiſion Achis a ddywedaſant wrtho, onid hwn *yw* Dafydd *brenin* y wlâd? onid hwn y canâſant yn y dawnſiau, gan ddywedyd, Saul a laddodd ei filoedd, a Dafydd ei fyrddiwn?

12 A Dafydd a oſododd y geiriau hyny yn ei galon, ac a ofnodd yn ddirfawr rhac Achis brenin Gath.

13 Ac efe a newidiodd ei wedd yn eu golwg hwynt, ac a gymmerth arno ynfydu rhwng eu dwylo hwynt, ac a gripiodd ddryſau y porth, ac a ollyngodd ei boeryn i lawr ar ei farf.

14 Yna y dywedodd Achis wrth ei weiſion, wele gwelwch y gŵr yn gwallgofi, pa ham y dygaſoch ef attaf?

15 Ai eiſieu ynfydion ſydd arnaſ, pan ddygaſoch hwn i ynfydu o'm blaen i? a gaiff hwn dyfod i'm tŷ i?

P E N. XXII.

1 *Mintcioddo yn cyrchu at Ddafydd i Adulam.* 3 *Yntau yn Miſpah yn gyrchymmyn ei dâd a'i fam i frenin Moab,* 5 *ac wedi cael rhybydd gan Gad i dyfod i Haret.* 6 *Saul wrth ei erlid: ef yn achubu rhag anffyddlondebei weiſion.* 9 *Doeg yn cyhuddo Ahimelech.* 11 *Saul yn gorchymmyn lladd yr offeiriaid.* 17 *Y rhedegwyr yn naccau, a Doeg yn gwneuthur ei orchymmyn ef.* 20 *Abiathar yn dianc, a dyfod yn dywyn y newyddion i Ddafydd.*

A Dafydd a aeth ymmaith oddi yno, ac a ddiangodd i ogof Adulam: a phan glybu ei frodyr a holl dy ei dad ef *hyny*, hwy a aethant i waered atto ef yno.

2 Yna pawb a'r oedd mewn dyled, a phawb a'r oedd mewn ‡ cyni, a phawb a'r oedd mewn ſarugrwydd, a ymgaſglodd atto ef, a bu efe yn

‡ Heb. *gofid.*

...ac yn bodd gyd ag ef ynghylch pedair ...wŷr.

3 A Dafydd a aeth oddi yno i Mispah Moab, ac ...ddodd wrth frenin Moab, deled attolwg ...n mam i awŷr gyd â chwi, hyd oni wy...ed Duw i mi.

4 Ac a'i dâg hwynt ger bron brenin Moab: ...ant gyd ag ef yr holl ddyddiau y bu ...ad yn yr amddiffynfa.

5 A dyd y prophwyd a ddywedodd wrth Ddafydd, nac aros yn yr amddiffynfa; dôs ymmaith a ...dos dy got i wlad Iuda: felly Dafydd a ymadawodd, ac a ddaeth i goed Hareth.

6 A phan glybu Saul gael gwybodaeth am Dafydd a'r gwŷr oedd gyd ag ef; (a Saul oedd yn aros yn Gibeah tan bren yn Ramah, a'i waew fan yn ei law, a'i holl weision yn sefyll o'i amgylch.)

7 Yna Saul a ddywedodd wrth ei weision oedd yn sefyll o'i amgylch, clywch attolwg feibion Iemini; a ddyry mab Iesse i chwi oll feusydd, a gwinllanoedd? a eiyd efe chwi oll yn dywysogion ar filoedd, ac yn dywysogion ar gantoedd?

8 Gan i chwi oll gyd-fwriadu i'm herbyn i, ac nid oes neb a fynego i mi, wnaethyd o'm mab i gyngaur i mab Iesse, ac nid oes neb o honoch yn dosturio am dano o'm plegit i, nac yn datcuddio i'm clust i, fod fy mab i wedi cyfodi fy nghaethwas i yn erbyn, megis y dydd hwn?

9 Yna yr atebodd Doeg yr Edomiad, (yr hwn oedd wedi ei osod ar weision Saul,) ac a ddywedodd, gwelais fab Iesse yn dyfod i Nob at Ahimelech fab Ahitob.

10 Ac efe a ymgynghorodd trosto ef a'r Arglwydd, ac a roddes fwyd iddo ef, cleddyf Goliath y Philistiad a roddes efe hefyd iddo.

11 Yna'r anfonodd y brenin i alw Ahimelech yr offeiriad mab Ahitob, a holl dŷ ei dâd ef, sef yr offeiriaid oedd yn Nob: a hwy a ddaethant oll at y brenin.

12 A Saul a ddywedodd, gwrando yn awr mab Ahitob. A dywedodd yntef, wele fi, fy Arglwydd.

13 A dywedodd Saul wrtho ef, pa ham y cydfwriadasoch i'm herbyn i, ti a mab Iesse, gan iti roddi iddo fara, a chleddyf, ac ymgynghori a Duw trosto ef, fel y cyfodei yn fy erbyn i gyntlwyn, megis heddyw.

14 Ac Ahimelech a attebodd y brenin, ac a ddywedodd, pwy ym mysc dy holl weision di *fydd* mor ffyddlon â Dafydd, ac yn ddaw i'r brenin, ac yn eistedd wrth dy archymmyn, ac yn anrhydeddus yn dŷ di dŷ?

15 A dydd *heddyw* y dechreuais i ymgynghori â Duw trosto ef? na atto Duw i mi: na osoded y brenin ddim yn erbyn ei was, *nac* yn erbyn holl dŷ dâd fy nhâd: canys ni wybu dy was di ddim o'r cwbl, nac ychydic na llawer.

16 A dywedodd y brenin, gan farw y byddi farw, Ahimelech, tydi, a holl dŷ dy dâd.

17 A'r brenin a ddywedodd wrth y rhedegwyr oedd yn sefyll o'i amgylch ef, trowch, a lleddwch offeiriaid yr Arglwydd, o herwydd bod eu llaw hwythau hefyd gyd â Dafydd, ac o herwydd iddynt wybod fod efe yn ffoi, ac na fynegasant i mi. Ond ni fynnai gweision y brenin nid estynnent eu llaw i ruthro ar offeiriaid yr Arglwydd.

18 A dywedodd y brenin wrth Doeg, tro di, a rhuthra ar yr offeiriaid. A Doeg yr Edomiad a drodd, ac a ruthrodd ar yr offeiriaid, ac a lladdodd y dydd hwnnw bump a phedwar vgain o wŷr yn gwisco effod liain.

19 Ac a darawodd hefyd Nob dinas yr offeiriaid, â min y cleddyf, yn wŷr, ac yn wraig, yn faban bâch, acyn blentyn yngoo, ac yn ych ac yn asyn, ac yn nefa, â min y cleddyf.

20 Ond yn mab i Ahimelech fab Ahitob, a'i enw Abiathar, a ddiangodd, ac a ffodd at ôl Dafydd.

21 Ac Abiathar a fynegodd i Ddafydd ddarfod i Saul ladd offeiriaid yr Arglwydd.

22 A dywedodd Dafydd wrth Abiathar, gwybûm y dydd hwnnw pan oedd Doeg yr Edomiad yno, gan fynegi y mynegei efe i Saul: myfi a fum achlysur *marwolaeth* i holl dylwyth tŷ dâd ti.

23 Aros gyd â mi, nac ofna: canys yr hwn sy'n ceisio fy einioes i, fy'n ceisio dy einioes ditheu: ond gyd â mi y byddi di gadwedig.

PEN. XXIII.

1 *Dafydd wedi ymofyn â'r Arglwydd yn erbyn Abiathar, yn gwaredu Ceilah, a chwedi i Ddafydd ddiangos iddo ddyfodiad Saul, a bradwriaeth y Ceilaid, yn diange o Ceilah.* 14 *Ionathan yn cyfnerthu i Dafydd ac yn ei gysuro ef.* 19 *Y Ziphiaid yn dangos i Saul ple'r oedd ef.* 25 *Yntau yn llunio rhag Saul yn Maon trwy ddyfodiad y Philistiaid i'r wlad.* 29 *Ac yn trigo yn Engedi.*

YNa'y mynegasant i Ddafydd, gan ddywedyd, wele y Philistiaid yn ymladd yn erbyn Ceilah, ac y maent hwy yn anrheithio'r ysguboriau.

2 Am hynny y gofynnodd Dafydd i'r Arglwydd, gan ddywedyd, a âf a tharo y Philistiaid hyn? a'r Arglwydd a ddywedodd wrth Ddafydd, dôs, a tharo y Philistiaid, ac achub Ceilah.

3 A gwŷr Dafydd a ddywedasant wrtho ef, wele ni yn ofnus ymma yn Iudea pa faint mwy os awn i Geilah yn erbyn byddinoedd y Philistiaid?

4 Yna Dafydd eilwaith a ymgynghorodd â'r Arglwydd: a'r Arglwydd a'i hatteb ef, ac a ddywedodd, cyfot, dos i waered i Geilah: canys myfi a roddaf y Philistiaid yn dy law di.

5 A Dafydd a'i wŷr a aeth i Geilah, ac a ymladdodd â'r Philistiaid, ac a ddug eu gwartheg hwynt, ac a'u tarawodd hwynt a lladdfa fawr: felly y gwaredodd Dafydd drigolion Ceilah.

6 A bu pan *ffoawdd Abiathar mab Ahimelech* o Pen. at Ddafydd i Geilah ddwyn o hono w ef Ephod yn 22.20. ei law.

7 A mynegwyd i Saul ddyfod Dafydd i Geilah: a dywedodd Saul, Duw a'i rhoddes ef yn fy llaw i; canys caewyd arno ef, pan ddaeth i ddinas a phyrth ac â barrau *iddi*.

8 A Saul a alwodd yr holl bobl ynghyd i ryfel, i fyned i waered i Geilah, i warchae ar Ddafydd, ac ar ei wŷr.

9 A gwybu Dafydd fod Saul yn bwriadu drwg iddyn ef, ac efe a ddywedodd wrth Abiathar yr offeiriad, dwg yr Ephod.

10 Yna y dywedodd Dafydd, o Arglwydd Dduw Israel, gan glywed y clybu dy wâs, fod Saul yn ceisio dyfod i Geilah, i ddestrywio y ddinas er fy mwyn i.

11 A ddyry arglwyddi Ceilah fi yn ei law ef? a ddaw Saul i waered megis y clybu dy wâs, O Arglwydd Dduw Israel? mynega attolwg i'th was, a'r Arglwydd a ddywedodd, efe a ddaw i waered. Heb. Ceilah fyfi a'm gwŷr yn llaw Saul? a'r Arglwydd a gae. ddywedodd, rhoddant.

13 Yna y cyfododd Dafydd a'i wŷr, *y rhai oedd* ynghylch chwe chant, ac a aethant o Geilah, ac a rodiasant fle y gallent: a mynegwyd i Saul fod Dafydd wedi diange o Geilah, ac efe a beidiodd a myned allan.

14 A Dafydd a arhosodd yn yr anialwch mewn amddiffynfeydd, ac a arhodd mewn mynydd, yn anialwch Ziph: a Saul a'i ceisiodd ef bob dydd, ond ni roddes Duw efyn ei law ef.

15 A gwelodd Dafydd fod Saul wedi myned allan i geisio ei enioes ef: a Dafydd oedd yn anialwch Ziph, mewn coed.

16 A Jonathan mab Saul a gyfododd, ac a aeth at Ddafydd i'r coed, ac a grythiodd ei law ef yn Nuw.

17 Dywedodd hefyd wrtho ef, nac ofna: canys llaw Saul fy nhad nith gaiff di, a thi a deyrnesi at Israel, a minnen a fyddaf yn nesaf attat ti: a Saul fy nhad sydd yn gwybod hyn hefyd.

18 A hwy ill dau a wnaethant gyfammod ger bron yr Arglwydd: a Dafydd a arhosodd yn y coed, a Jonathan a aeth iw dŷ ei hun.

19 Yna y daeth y Ziphiaid i fyny at Saul i Gibeah, gan ddywedyd, oni'd yw Dafydd yn ymguddio gyd a ni mewn anneddfynfeudd ya y coed, yn mryniau Hachilah, yr hwn yssyd ‡ or tu dehau i ‖ 'r diffaethwch?

‡ Hebr. ar y law ddehau.

‖ Ieſhmon.

20 Ac yn awr o frenin tyred i wared yn ôl holl ddymuniad dy galon, a bydded arnom ni ei roddi ef yn llaw y brenin.

21 A dywedodd Saul, bendigedic fyddoch chwi gan yr Arglwydd; canys tosturiasoch wrthif.

22 Ewch atsolwg, parattowch etto, mynnwch wybod hefyd, ac edrychwch am ei † gynniwerfa ef, lle y mae efe yn tramuwy, a phwy a'i gwelodd ei yno: canys dywedpwyd i mi ei fod efe yn gyfrwys iawn.

† Hebr. drwyd-dc.

23 Edrychwch gan hynny, a myonwch wybod yr holl lochesau y mae efe yn ymguddio ynddynt, a dychwelwch attaf a ficrwydd, fel yr elwyf gyd a chwi: ac os bydd efe yn y wlad, mi a chwiliaf am dano ef drwy holl filoed Iuda.

24 A hwy a gyfodasant, ac a aethant i Ziph o flaen Saul: ond Dafydd a'i wŷr oedd yn anialwch Maon, yn y rhos o'r tu dehau i ‖ 'r diffaethwch.

‖ Ieſhmon.

25 Saul hefyd a'i wŷr a aeth iw geisio ef, a mynegwyd i Ddafydd: am hynny efe a ddaeth i wared i graig, ac a arhosodd yn anialwch * Maon: a phan glybu Saul hynny, efe a erlidiodd ar ôl Dafydd yn anialwch Maon.

* Iosuah 15.15.

26 A Saul a aeth o'r naill du i'r mynydd, a Dafydd a'i wŷr o'r tu arall i'r mynydd: ac yr oedd Dafydd yn brysio i fyned ymmaith rhag ofn Saul: canys Saul a'i wŷr a amgylchynasent Ddafydd a'i wŷr, iw dala hwynt.

27 Ond cennad a ddaeth at Saul, gan ddywedyd, brysia a thyred, canys y Philistiaid a ymdanasant ar lŷd y wlad.

28 Am hynny y dychwelodd Saul o erlid ar ôl Dafydd, ac efe a aeth yn erbyn y Philistiaid: o herwydd hynny y galwasant y fan honno ‖ Sela-Hammahlecoth.

‖ Craig y gwahaniadau.

29 A Dafydd a aeth i fyny oddi yno, ac a arhosodd yn amddiffynfeudd * En-gedi.

P E N. XXIIII.

1 Dafydd mewn ogof yn En-gedi, yn torri cwrr mantell Saul ac yn arbed ei enioes ef, 8 ac wrth hynny yn dangos ei ddiniweidrwydd. 16 Saul yn cydnabod a'i fai, a'r cymmeryd llw gan Ddafydd, ac yn ymadel.

A Phan ddychwelodd Saul oddi ar ôl y Philistiaid, mynegwyd iddo gan ddywedyd, wele Ddafydd yn aniawlch En-gedi.

2 Yna y cymmerth Saul dair mil o wŷr etholedig o holl Israel, ac efe a aeth i geisio Dafydd a'i wŷr, ar hŷd coppa creigiau y geifr gwyllt ion.

3 Ac efe a ddaeth at lorlannau y defaid, ar y ffordd, ac yno yr oedd ogof, a Saul a aeth i mewn i waſanaethu ei gorph: a Dafydd a'i wŷr oedd yn aros yn ystlyſau yr ogof.

4 A gwŷr Dafydd a ddywedasant wrtho ef, wele 'r dydd am yr hwn y dywedodd yr Arglwydd wrthit, wele fi yn rhoddi dy elyn yn dy law di, fel y gwnelych iddo mergis y byddo da yn dy olwg: yna Dafydd a gyfododd, ac a dorrodd gwrr y fantell oedd am Saul, yn ddirgel.

5 Ac wedi hyn calon Dafydd a'i tarawodd efo herwydd iddo dorri cwrr mantell Saul.

6 Ac efe a ddywedodd wrth ei wŷr, na atto † Arglwydd i mi wneuthur y peth hyn i'm meistr, eneiniog yr Arglwydd, i eſyn fy llaw yn ei erbyn ef; o blegit eneiniog yr Arglwydd yw efe.

† Felly yr attalrodd Dafydd ei wŷr a'r geiriau hyn, ac ni adawodd iddynt gyfodi yn erbyn Saul: a Saul a godadd i fynu o'r ogof, ac a aeth i ffordd.

8 Ac yn ôl hyn Dafydd a gyfododd, ac a aeth allan o'r ogof, ac a lefodd ar ôl Saul, gan ddywedyd, fy Arglwydd frenin. A phan edrychodd Saul o'i ôl, Dafydd a ostyngodd ei wyneb tua 'r ddaear, ac a ymgrymmodd.

9 A Dafydd a ddywedodd wrth Saul, pa ham y gwrandewi eiriau dynion, gan ddywedyd, wele y mae Dafydd yn ceisio niwed i ti?

10 Wele dy lygaid a welſant y dydd hwn drwy fod i'r Arglwydd dy roddi di yn fy llaw i heddyw yn yr ogof, a dywedpwyd wrthof am dy ladd di, ond fy ewaid a'th arbedodd di, a dywedais, ni estynaf fy llaw yn erbyn fy meistr, canys eneiniog yr Arglwydd yw efe.

11 Fy nhad hefyd, gwêl, ie gwêl gwrr dy fantell yn fy llaw i: canys pan dorrais ymmaith gwrr dy fantell di heb dy ladd, gwybydd a gwêl nad oes yn fy llaw i ddrygioni, na chamwedd, ac na phechais i'th erbyn, etto 'r wyt ti yn hela fy enioes i, iw dala hi.

12 Barned yr Arglwydd rhyngof a thithau, a dialed yr Arglwydd fi arnat ti: ond ni bydd fy llaw i arnat ti.

13 Megis y dywed yr hên ddihareb, oddiwrth rhai anwir y daw anwiredd: ond ni bydd fy llaw i arnat ti.

14 Ar ôl pwy y daeth brenin Israel allan? ar ôl pwy 'r wyt ti yn erlid? ar ôl ci marw, ar ôl chwannen?

15 Am hyny bydded yr Arglwydd yn farnwr, a barned rhyngof a thi: edrycched hefyd a dadleued fy nadl, ac † achubed fi o'th law di.

† Hebr. barned.

16 A phân orphennodd Dafydd lefaru y geiriau hyn wrth Saul, yna y dywedodd Saul, a dy lŷs di yw hon, fy mab Dafydd? a Saul a ddyrchafodd ei lêf, ac a wylodd.

17 Efe a ddywedodd hefyd wrth Ddafydd, gwell wyt ti na myfi: canys ti a dalaist i mi ddaioni, a minne a delaist i ti ddrwg.

18 A thi a ddangosaist heddyw wneuthur daioni gyd a mi ddaioni: o herwydd † rhoddes yr Arglwydd fi yn dy law di, ac ni'm lleddaist.

† Hebr. Caeaſ.

19 O blegid os caffo i gwr ei elyn, a ollyngai efe ef mewn ffordd dda? am hynny yr Arglwydd a dalo ti ddaioni am yr hyn a wnaethoſt a mi y dydd hwn.

20 Ac wele yn awr, mi a wn gan deyrnaſu y teyrnesi di: ac y ſiccrhoir brenhiniaeth Israel yn dy law di.

21 Tyng ditheu wrthif yn awr i'r Arglwydd, na thorri ymmaith fy hâd i ar ôl fy ôl, ac na ddifetha thi fy enw i o dŷ fy nhad.

22 A Dafydd a dyngodd wrth Saul: a Saul a aeth iw dŷ: a Dafydd hefyd a'i wŷr a aethant i fyny i'r amddiffynfa.

PEN. XXV.

1 Marwolaeth Samuel. 2 Dafydd yn Paran yn anfon at Nabal, 10 a chwedl ei gyfrau trwy dderbyngydd Nabal, ar ſedr ei ddiſtethau eſ. 14 Abigail yn cael gwybod hynny, 23 ac yn dyhuddo Dafydd: 36 Nabal wedi clywed hynny yn marw. 39 Dafydd yn priodi Abigail ac Ahinoam. 44 Rhoddi Michal i Phalti.

1 A Bu farw Samuel, a holl Iſrael a ymgynullaſant, ac a alarſant am dano eſ, ac a'i claddaſant ef yn ei dŷ yn Ramah, a Dafydd a gyſodaſ, ac a aeth i wared i anialuch Paran.

2 Ac yr oedd gŵr yn Maon, a'i gyfoeth yn Carmel, a gŵr oedd fawr iawn, ac iddo ef yr oedd tair mil o ddefaid, a mil o eifr: ac yr oedd efe yn cneifio ei ddefaid yn Carmel.

3 Ac enw'r gŵr oedd Nabal, ac enw ei wraig Abigail: a'r wraig oedd yn ddoeth deall, ac yn dêg o wedd: a'r gŵr oedd galed, a drwg ei weithredoedd, a Chalebiad oedd efe.

4 A chlybu Dafydd yn yr anialuch fod Nabal yn cneifio ei ddefaid.

5 A Dafydd a anfonodd ddeg o langciau, a Dafydd a ddywedodd wrth y llangciau, ewch i fyny i Garmel, ac ewch at Nabal, a chyfarchwch well iddo yn fy enw i.

6 Dywedwch hefyd fel hyn wrtho ef ſy'n byw yn llwyddiant, caſtieb di heddwch, a'th dŷ heddwch, a'r hyn oll ſydd eiddo ti heddwch.

7 Ac yn awr clywais ſod rhai yn cneifio i ti: yn awr y bugeiliaid ſydd genit a buant gyd â ni, a gwaſcham fachaed arnyat hwy, ac ni bu ddim o eiſieu iddynt, yr holl ddyddiau y buant hwy yn Carmel.

8 Gofyn i'th langciau, a hwy a ſynegant it; am hyny caed y llangciau hyn ffafor yn dy olwg di: canys ar ddiwrnod da y daethom ni: dyro attolwg yr hyn a ddelo i'th law, i'th weiſion, ac i'th fab Dafydd.

9 Ac wedi dyfod llangciau Dafydd, hwy a ddywedaſant wrth Nabal yn ôl yr holl eiriau hynny, yna Dafydd, ac a † dawſant.

10 A Nabal a attebodd weiſion Dafydd, ac a ddywedodd, pwy yw Dafydd, a phwy yw mab Iſai? llawer ſydd o weiſion heddyw yn torri ymmaith bob yn oddi wrth ei feiſtr.

11 A gymmeraſi fy mara, a'm dwfr, a'm † cig, a laddais rhag cneifwyr, a'i rhoddi i wŷr nis gwn o ba le y maent?

12 Felly llangciau Dafydd a droeſant iw ffordd, a dadguddaſant, ac a ddaethant, ac a ſynegaſant iddo ef yr holl eiriau hynny.

13 A Dafydd a ddywedodd wrth ei wŷr, gwregyſwch bob yn ei gleddyf. Ac ymwregyſodd Dafydd hefyd ei gleddyf: ac ymgyfodi a wnaeth bedwar cant o wŷr ar ôl Dafydd, a dau cant a drigiaſant gyd â'r dodrefn.

14 Ac yn eu ôl llangciau a ſynegodd i Abigail wraig Nabal, gan ddywedyd, wele, Dafydd a anfonodd genadau o'r anialwch i gyfarch gwell i'n meiſtr ni: ond efe † a'i difenwodd hwynt.

15 Ac gwîr fu dda iawn wrthyn ni, ac ni wnaed niwed i ni, ac ni bu i ni ddim yn eiſieu yr holl ddyddiau y rhodiaſom gyd a hwynt, pan oeddym yn y maes.

16 Mur oeddynt hwy i ni nôs a dydd, yr holl ddyddiau y buom gyd â hwynt yn cadw y defaid.

17 Ystyria awr gan hyny gwybydd, ac ystyria beth a wnelych; canys paratowyd drwg yn erbyn ein meiſtr ni, ac yn erbyn ei holl dŷ ef: canys efe ſydd fab i Belial, fel na ellir ymddiddan ag ef.

18 Yna Abigail a fryſiodd, ac a gymmerth ddau cant o fara, a dwy gostrelaid o win, a phump o ddefaid wedi eu gwneuthur yn barod, a phum bobeid o graſŷd, a chan ſypp o reſin, a dau can teſſen o ſhigys, ac a'i goſododd ar aſſynod.

19 A hi a ddywedodd wrth ei gweiſion, cer, ddwch o'm blaen i, wele fi yn dyfod ar eich ôl: ond wrth Nabal ei gŵr nid ynghenodd hi.

20 Ac a hi yn marchogaeth ar aſſyn, ac yn dyfod i wared ar yſtlys hŷd y mynydd, yna wele Ddafydd a'i wŷr yn dyfod i wared iw herbyn, a hi a gyfarfu â hwynt.

21 A dyn edaſai Dafydd, dian gadw o honoſ yn ofer, yr hyn oll eiddi gan hwn yn yr anialwch, fel na bu ddim yn eiſieu o'r hyn oll eiddo ganddo eſ, canys efe a dalodd i mi ddrwg dros dda.

22 Felly y gwnelo Duw i elyuon Dafydd, ac y chwanego, os gadawaf o'r hyn oll ſydd ganddo ef erbyn goleuni y boreu, yn a biſſo ar bared.

23 A phan welodd Abigail Ddafydd, hi a fryſiodd, ac a ddoeſ ynnodd oddi ar yr aſyn, ac a ſyrthiodd ger bron Dafydd ar ei hwyneb, ac a ymgrymmodd hyd lawr.

24 Ac a ſyrthiodd wrth ei draed eſ, ac a ddywedodd, arnaſi fy arglwydd, arnaſi bydded yr anwiredd; a llefared dy waſanaeth-ferch attolwg † wrthit, a gwrando eiriau dy law forwyn.

25 Attolwg na ofoded fy arglwydd ei galon yn erbyn y gŵr Beliat hwn, ſef Nabal, canys fel y mae ei enw eſ, felly y mae yntef, Nabal yw ei enw eſ, ac ynfydrwydd ſydd gyd ag eſ: a minnau dy waſanaeth-ferch ni welais weiſion fy arglwydd, y rhai a anfonaſit.

26 Ac yn awr fy arglwydd, fel y mae yr Arglwydd yn fyw, ac mae'n dy enaid di, gan i'r Arglwydd dy luddiaſ di rhag dyfod i dywallt gwaed, ac i'th law dy hun, yn awr bydded dy elynion di, a'r rhai a geiſiant niwed i'm harglwydd, megis Nabal.

27 Ac yn awr yr anrheg ymma, yr hon a ddug dy waſanaeth-ferch i'm harglwydd, rhoddier hi i'r llangciau ſy yn † canlyn ty arglwydd.

28 A maddeu attolwg gamwedd dy waſanaeth-ferch: canys yr arglwydd gan wneuthur a wna i'm harglwydd dŷ ſicr, o herwydd fy arglwydd ſy yn ymladd rhyfeloedd yr Arglwydd, a drygioni ni chaiwyd ynot ti yn dy holl ddyddiau.

29 Er cyſodi o ddyn i'th erlid ti, ac i geiſio dy enaid: etto enaid ſy arglwydd a fydd wedi ei rwymo yn rhwymyn y bywyd, gyd â'th Arglwydd dy Ddaw, ac enaid dy elynion a chwyrnedſi eſe, fel o ganol caudan y ffon daſl.

30 A phan wnelo'r Arglwydd i'm harglwydd, yn ôl yr holl a lefarodd efe o ddaioni am danaf, a phan i'th oſodo di yn flaenor ar Iſrael;

31 Yna ni bydd hyn yn † ochenaid i ti, nac yn dramgwydd calon i'm harglwydd, ddarfod i ti dywallt gwaed heb achos, neu ddial o'm harglwydd ef ei hun: ond pan wnelo Duw ddaioni i'm harglwydd, yna cofia di dy lawforwyn.

32 A dywedodd Dafydd wrth Abigail, bendigedic ſydd Arglwydd Dduw Iſrael, yr hwn a'th anfonodd di y dydd hwn i'm cyfarfod i,

33 Bendigedic hefyd ſo dy gyngor, a bendigedig ſydd ych dithe, yr hon a'm lluddiaſt y dydd hwn rhac dyfod i dywallt gwaed, ac i ymddial â'm llaw fy hun.

34 Canys yn wîr fel y mae Arglwydd Dduw Iſrael yn fyw, yr hwn a'm hattaliodd i rhac dy ddrygu di: oni buaſei i ti fryſio a dyfod i'm cyfarfod, diau na adawſid i Nabal erbyn goleuni y boreu, yna biſſei ar bared.

† Hebr. yn dy glustyn.

† Hebr. yn dy enw.

† Hebr. rhoddir draed.

† Hebr. dyfraudedd.

35 Yna y cymmerodd Dafydd o'i llaw hi yr hyn a ddygasei hi iddo ei, ac a ddywedodd wrthi hi, dos i fyru mewn heddwch i'th dy; gwel, mi a wrandewais ar dy lais, ac a dderbyniais dy wyneb.

35 Ac Abigail a ddaeth at Nabal, ac wele *yr oedd* gwledd ganddo ef yn ei dy, fel gwledd brenin; a chalon Nabal oedd lawen yndda ef, canys meddw iawn oedd efe: am hynny nid ynghenodd hi wrtho ef ar fyr, na bychan na mawr, nes goleuo yr boreu.

37 A'r boreu pan aeth ei feddwdod allan o Nabal, mynegodd ei wraig iddo ef y geiriau hynny, a'i galon ef a fu farw o'i fewn, ac efe aeth fel carreg.

38 Ac ynghylch deng niwrnod, y tarawodd yr Arglwydd Nabal, fel y bu efe farw.

39 A phan glybu Dafydd farw Nabal, efe a ddywedodd, bendigedic *fyddo* yr Arglwydd, yr hwn a ddadleuodd achos fy ngharedi o dwylaw Nabal, ac a attaliodd ei was rhac drwg: canys yr Arglwydd a dodd ddrygioni Nabal ar ei ben ei hun. Dafydd hefyd a anfonodd i ymddiddan ag Abigail am ei chymmeryd hi yn wraig iddo.

40 A phan ddaeth gweision Dafydd at Abigail i Garmel, hwy a lefarasant wrthi, gan ddywedyd, Dafydd a'n hanfonodd ni attati, i'th gymmeryd di yn wraig iddo.

41 A hi a gyfododd, ac a ymgrymmodd ar ei hwynebpryd tuac at a ddywedodd, wele dy forwyn yn wasanaeth-ferch, i olchi traed gweision fy Arglwydd.

42 Abigail hefyd a frysiodd, ac a gyfododd, ac a farchogodd ar asyn, a phump o'i llangcesau † yn ei chanlyn; a hi a aeth ar ol cennadau Dafydd, ac a aeth yn wraig iddo ef.

† *Hebr. merch ei hwaed.*

43 A Dafydd a gymmerth Ahinoam o * Iesreel, a hwy a fuant ill dwyredd yn wragedd iddo ef.

* Iosua 15.56.

44 A Saul a roddasei * Michal ei ferch, gwraig Dafydd, i Phalti fab Lais, o Gallim.

* 2. Sam. 3.14.

PEN. XXVI.

1 Saul wedi ir Ziphiaid ddatcuddio Dafydd, yn dyfod i Hachilah yn ei erbyn ef, a Dafydd yn dyfod ir wersyllfa, ac i'w nwyfo: 7 Abisai iadd Saul, etto yn ei arbedu ef mewn modd yn ef a'i ddwyfleifer. 13 Dafydd yn ceryddu Abner, 18 ac yn cynghori Saul. 21 Saul yn cydnabod ei fai.

A'R Ziphiaid a ddaethant at Saul i Gibeah, gan ddywedyd, * onid ydyw Dafydd yn llechu yn mryn Hachilah, ar gyfer i'r diffaethwch?

* Pen. 23.19. *Heſeimon.*

2 Yna y cyfododd Saul, ac a aeth i wared i anialwch Ziph, a thair mil o etholedigion gwŷr Iſrael gyd ag ef, i geiſio Dafydd yn anialwch Ziph.

3 A Saul a wersyllodd ym mryn Hachilah, yr hwn *ſydd* ar gyfer y diffaethwch, wrth y fforddi: a Dafydd oedd yn aros yn yr anialwch, ac efe a welodd fod Saul yn dyfod ar ei ôl ef i'r anialwch.

4 Am hynny Dafydd a anfonodd ſpiwŷr, ac a wybu ddyfod o Saul yn ſicr.

5 A Dafydd a gyfododd, ac a ddaeth i'r lle y gwerſyllaſei Saul ynddo: a chanfu Dafydd y lle yr oedd Saul yn gorwedd ynddo, ac * Abner mab Ner tywyſog ei lu: a Saul oedd yn gorwedd i fyn y werſyllfa, a'r bobl yn gwerſyllu o'i amgylch ef.

* Pen. 14. 25. & 17. 55.

6 Yna y lleſarodd Dafydd, ac y dywedodd wrth Ahimelech yr Hethiad, ac wrth Abiſai fab Serfiah brawd Ioab, gan ddywedyd, pwy a â i wared gyd â mi at Saul i'r gwerſyllfa? a dywedodd Abiſai, myfi a âf i wared gyd â thi.

† *Heb.* yng*hanol y llud.*

7 Felly y daeth Dafydd ac Abiſai, at y bobl liw nos, ac wele Saul yn gorwedd, *ac yn* cyſcu yn y werſyllfa, a'i wayw-ſſon wedi ei gwthio i'r ddaiar *wrth* ei obennydd ef: ac Abner, a'r bobl eraill yn gorwedd o'i amgylch ef.

8 Yna y dywedodd Abiſai wrth Ddafydd, Duw a † roddes heddyw dy elyn yn dy law: yn awr gan hynny gad i mi ei daro ef attolwg, â gwayw-ſſon hyd y ddaiar yn waith, ac nis ail tarawaf efe.

9 A Dafydd a ddywedodd wrth Abiſai, na ddiſetha ef; canys pwy a eſtynnei ei law yn erbyn eneiniog yr Arglwydd, ac a fyddei ddieuog?

10 Dywedodd Dafydd hefyd, *fel* y mae yr Arglwydd yn fyw, na'ill ai yr Arglwydd a'i tery nai ei ddydd, ai ei ddaw i farw, ai eſe a ddeſcyn i'r rhyfel, ac a ddiffeithir.

11 Yr Arglwydd a'm cadwo i rhac eſtyn fy llaw yn erbyn eneiniog yr Arglwydd: eithr yn awr, cymmer attolwg y wayw-ſſon *ſydd wrth* ei obennydd ef, a'r lleſtr dwfr, ac awn ymmaith.

12 A Dafydd a gymmerth y wayw-ſſon, a'r dwfr oddi wrth obennydd Saul, a hwy a aethant ymmaith, ac nid oedd *neb* yn gweled, nac yn gwybod, nac yn neffro: canys yr oeddynt oll yn cyſcu, o herwydd trymgwſc oddi wrth yr Arglwydd a ſyrthiaſei arnynt hwy.

13 Yna Dafydd a aeth i'r tu hwnt, ac a ſafodd ar ben y mynedd o hir-bell, (*a* chryd fawr rhyngddynt:)

14 A Dafydd a lefodd ar y bobl, ac ar Abner fab Ner, gan ddywedyd, onid attebi di, Abner? yna Abner a attebodd, ac a ddywedodd, pwy *ydyſt* ti ſy'n llefain ar y brenin?

15 A Dafydd a ddywedodd wrth Abner, onid gŵr *ydwyt* ti? a phwy *ſydd* fel ti yn Iſrael? paham na chedwaſt dy arglwydd frenin? canys daeth un o'r bobl i ddiſtetha y brenin dy arglwydd ſi.

16 Nit da y peth hyn a wnaethoſt di, *fel* y mae'r Arglwydd yn fyw, meibion *ewch* o farwolaeth *ydych* chwi, am na chadwaloch erchi meiſtr, eneiniog yr Arglwydd: ac yn awr edrychwch pa le y mae gwayw-ſſon y brenin, a'r lleſtr dwfr *oedd wrth* ei obennydd ef.

17 A Saul a adnabu lais Dafydd, ac a ddywedodd, ai dy lais di *yw* hwn, fy mab Dafydd? a dywedodd Dafydd, fy llais i *ydyw*, fy arglwydd frenin,

18 Dywedodd hefyd, pa ham y mae fy arglwydd fel hyn yn erlid ar ôl ei was? canys beth a wnethum? neu pa ddrygioni *ſydd* yn fy llaw?

19 Yn awr gan hynny, attolwg gwrandawed fy arglwydd frenin ei lais ai wasanaeth-wr: os yr Arglwydd a'th annogodd di i'm herbyn, arogled offrwm: ond os meibion dynion, melldigedic *ſyddant* hwy ger bron yr Arglwydd, o herwydd hwy am gyrrasant i allan heddyw, fel nad ydwyf yn cael glynu yn etifeddiaeth yr Arglwydd, gan ddywedyd, dos, gwaſanaetha dduwiau eraill.

20 Yn awr gan hynny na fyrthied fy ngwaed i'r ddaiar o flaen wyneb yr Arglwydd: canys brenin Iſrael a ddaeth allan i geiſio chwannen, megis yr helo petris yn y mynyddoedd.

21 Yna Saul a ddywedodd, pechais, dychwel, Dafydd fy mab, canys ni'th ddrygaf mwy, o herwydd gwerth-fawr fu fy enioes i yn dy olwg di y dydd hwn: wele, ynfyd y gwneuthum, ac mi a gyfeiliornais yn ddirfawr.

22 A Dafydd a attebodd, ac a ddywedodd, wele wayw-ſſon y brenin, deled yn o'r llanciau trwſodd, a chyrched hi.

23 A'r Arglwydd a dalo i bôb yn ei gyfiawnder, a'i ffyddlondeb: canys yr Arglwydd a'th roddei di heddyw yn *fy* llaw i, ond nid eſtynnwn i fy llaw yn erbyn eneiniog yr Arglwydd.

24 Ac wele, megis y bu werthfawr dy enioes di heddyw yn fy ngolwg i: felly gwerthfawr fyddo

a chanlyn tua'r lle yngolwg yr Arglwydd, a gwaredodd
ddi'n ysgafn dra.

11. Yna y dywedodd Saul wrth Ddafydd, bendithie fyfi di, fy mab Dafydd: befyd ti a wnei
ymaelhaed, ac a orchfygi. rhag llaw. A Dafydd
a aeth i ffordd i a Saul a ddychwelodd iw fangre
ei hun.

PEN. XXVII.

1 Ddafydd yn ofni wrth Saul yn Gath, ac heb ei
gyfeb eithr mewn ach 5 Dafydd yn cael Siclag gan Achis.
8 a chan ysbeilio y gwledydd cyfaill, yn peri i Achis
gredu mai yn erbyn Iuda yr oedd efe.

A Dafydd a ddywedodd yn ei galon, yn awr
a ddifethir fi ryw ddydd drwy law Saul: nid
oes dim well i mi nâ dianc i dir y Philiſtiaid,
fel yr anobeithio Saul ddyfod i mi, ac na'm ceiſio
mwy yn holl derfynau Iſrael: felly y diangaf o'i
law ef?

2 A Dafydd a gyfododd, ac a aeth drosodd, efe a'r
chwe chan ŵr oedd gyd ag efe, at Achis fab Maoch
brenin Gath.

3 A Dafydd a arhosodd gyd ag Achis yn Gath,
efe, a'i ŵyr, pôb vn gyd â'i deu'n, Dafydd a'i ddwy
wraged, Ahinoam y Iezreelites, ac Abigail gwraig
Nabal, y Carmelites.

4 A mynegwyd i Saul fôd o Ddafydd i Gath: ac ni
chwanegodd efe ei geiſio ef mwy.

5 A Dafydd a ddywedodd wrth Achis, o chefais
yn awr ffafor yn dy olwg di, rhodder i mi le yn vn
o'r maes-drefi, fel y trigwyf yno: canys pa ham yr
arhosdy wâr di yn ninas y brenin gyd a thi?

6 Yna Achis a roddes iddo ef y dydd hwnnw
Siclag: am hyny y mae Siclag yn eiddo brenhinoedd Iuda hyd y dydd hwn.

7 A rhifedi y dyddiau yr arhosodd Dafydd
yngwlad y Philiſtiaid, oedd flwyddyn a phedwar
mis.

8 A Dafydd a'i ŵyr a aethant i fyny, ac a ruthrasant ar y Geſuriaid, a'r Girziaid, a'r Amalecaid: canys hwynt hwy gynt oedd yn preſwylio
yn y wlad, ffordd yr elych i Sur, hyd wlad yr
Aipht.

9 A Dafydd a darawodd y wlâd, ac ni adawodd
na ſŵr na gwraig, ac a ddûg y defaid, a'r gwartheg, a'r aſſynod, a'r camelod, a'r gwiſcoedd, ac a
ddychwelodd, ac a ddaeth at Achis.

10 Ac Achis a ddywedodd, I ba le y rhuthraſoch
chwi heddyw? a dywedodd Dafydd, yn erbyn tu
deau Iudea, yn erbyn tu deau y Ierahmeeliaid, ac
yn erbyn tu deau y Cenealiaid.

11 Ac ni adawſei Dafydd yn fyw ŵr na gwraig
i ddwyn chwedlau i Gath, gan ddywedyd, fel hyn
y gwnaeth Dafydd, ac felly y bydd ei arfer
ef, yr holl ddyddiau yr arhoſo efe yngwlâd y
Philiſtiaid.

12 Ac Achis a greddodd Ddafydd, gan ddywedyd,
efe a'i gwnaeth ei hun † yn ffiaidd gan ei bobl ei
hun Iſrael, am hynny y bydd efe yn wâs i mi yn
dragywydd.

PEN. XXVIII.

1 Achis yn lyderu at Ddafydd, i Saul wedi
ddifetha y dewiniaid, 4 yn ei ofni, wedi i Ddaw ei
wrthod, 7 yn myned at ddewines, 9 a hono yn
codi i fyny Samuel. 15 Saul wrth glywed ei damniad yn llewygu, 22 a'r wraig a'i weiſion yn ei nerthuſo i fwyta.

A'r Philiſtiaid yn y dyddiau hyny a gynnullasant eu byddinoedd yn llu, i ymladd yn
erbyn Iſrael: a dywedodd Achis wrth Ddafydd,
gwybydd di yn ddiau yr â di gyd â mi allan i'r
fyddfa, ti a'th wŷr.

2 A dywedodd Dafydd wrth Achis, yn ddiau tiê
gei gwybod beth a all dy wâs ei wneuthur. A dywedodd Achis wrth Dafydd yn wîr mi a'th osodaf di yn geidwad ar fy mhen i byth.

3 A * Samuel a fuaſei farw, a holl Iſrael a alarasent am dano ef, ac a'i claddaſent yn Ramah, ſef yn
ei ddinas ei hun: a Saul a *yrraſei ymmaith y ſwynyddion, a'r dewiniaid o'r wlâd.

4 A'r Philiſtiaid a ymgynnullasant, ac a ddaethant, ac a werſyllasant yn Sunem: a Saul a gaſelodd holl Iſrael ynghyd, a hwy a werſyllaſant yn
Gilboa.

5 A pham welodd Saul werſyll y Philiſtiaid, efe a ofnodd, a'i galon a ddychrynodd yn ddirfawr.

6 A phan ymgynghorodd Saul â'r Arglwydd, nid
attebodd yr Arglwydd iddo, na thrwy freuddwydion, na thrwy *Vrim, na thrwy brophwydi.

7 Yna y dywedodd Saul wrth ei weiſion, ceiſiwch
i mi wraig o berchen yſpryd dewiniaeth, fel yr elwyf atti, ac yr ymofynnwyf â hi. A'i weiſion a ddywedaſant wrtho, wele, y mae gwraig o berchen yſpryd dewiniaeth yn Endor.

8 A Saul a newidiodd ei ddillad, ac a wiſgodd
ddillad ereill, ac efe a aeth a dau ŵr gyd ag efe, a
hwy a ddaethant at y wraig liw nôs, ac efe a ddywedodd, dewinia attolwg i mi drwy yſpryd dewiniaeth, a dwg i fyny attâm yr hwn a ddywedwyf
wrthit.

9 A'r wraig a ddywedodd wrtho ef, wele ti a
wyddoſt yr hyn a wnaeth Saul, yr hwn a ddifethodd
y ſwynyddion a'r dewiniaid, o'r wlâd: pa ham gan
hyny yr ydwyt ti yn goſod rwgl yn erbyn fy enaid,
i beri i mi farw?

10 A Saul a dyngodd wrthi hi i'r Arglwydd, gan
ddywedyd, fel mai byw yr Arglwydd, ni ddigwydd
i ti niwed am y peth hyn.

11 Yna y dywedodd y wraig, pwy a ddygaſt i fyny
attat ti? ac efe a ddywedodd, dwg i mi Samuel
i fyny.

12 A'r wraig a ganfu Samuel, ac a lefodd â llef
uchel: a'r wraig a lefarodd wrth Saul, gan ddywedyd, pa ham y twyllaiſt fi? canys ti yw Saul.

13 A'r brenin a ddywedodd wrthi hi, nac ofna: canys beth a welaiſt? a'r wraig a ddywedodd wrth
Saul, duwiau a welais yn dyrchafu o'r ddaear.

14 Yntau a ddywedodd wrthi, pa ddull ſydd arno
efe? a hi a ddywedodd, gŵr hên ſydd yn dyfod i fyny, a hwnnw yn gwiſco mantell. A gwybu Saul mai
Samuel oedd efe, ac efe a oſtyngodd ei wyneb i lawr
ac a ymgrymmodd.

15 A Samuel a ddywedodd wrth Saul, pa ham yr
aflonyddaiſt arnaf, gan beri i mi ddyfod i fyny? a dywedodd Saul, y mae yn gyfyng iawn arnaf, canys y
mae y Philiſtiaid yn rhyfela yn fy erbyn i, a Duw
a giliodd oddi wrthif, ac nid yw yn fy ateb mwy,
nâ thrwy law prophwydi, na thrwy freuddwydion: am hynny y gelwais arnat ti, i yſpyſio i mi
beth a wnawn.

16 Yna y dywedodd Samuel, pa ham gan hyny yr
ydwyt ti yn ymofyn â mi, gan i'r Arglwydd gilio
oddi wrthit, a bôd yn elyn i ti?

17 Yr Arglwydd yn ddiau a wnaeth iddo megis
y llefarodd drwy * fy llaw i: canys yr Arglwydd a
rwygodd y frenhiniaeth o'th law di, ac a'i rhoddes
hi i'th gymmydog, i Ddafydd.

18 O herwydd na wrandewaiſt di ar lais yr Arglwydd, ac na chyflawnaiſt lidiawgrwydd ei ddigter ef yn erbyn Amalec, am hyny y gwnaeth yr
Arglwydd y peth hyn i ti y dydd hwn.

19 Yr Arglwydd hefyd a ddyry Iſrael gyd â thi,
yn llaw y Philiſtiaid: ac * y foreu y bydd di a'th
feibion gyd â mi: a'r Arglwydd a ddyry werſyllfa
Iſrael yn llaw y Philiſtiaid.

24 Yna Saul a ymchwelodd, ac ni chwanegodd eilwaith
ddyfod yn erbyn Philistiaid: a Philistiaid a aethant adref
i'w lle eu hun.

25 Ac wedi iddo ddyfod o Saul oddi ar ol Philistiaid,
yna y mynegasant iddo, gan ddywedyd, Wele, y mae
Dafydd yn anialwch Engedi.

26 Yna Saul a gymmerth dair mil o wyr etholedig allan
o holl Israel, ac a aeth i geisio Dafydd a'i wyr ar hyd
copaon y creigiau geifr gwylltion.

27 Ac efe a ddaeth at gorlannau defaid ar y ffordd,
lle yr oedd ogof; a Saul a aeth i mewn i gochel ei draed:
a Dafydd a'i wyr oedd yn ystlysau yr ogof.

28 A gwyr Dafydd a ddywedasant wrtho, Wele y dydd
am yr hwn y dywedodd yr Arglwydd wrthyt, Wele, mi a
roddaf dy elyn yn dy law, fel y gwnelych iddo fel y bo
da yn dy olwg. Yna Dafydd a gyfododd, ac a dorrodd
ymmaith yn ddirgel ymyl clogyn Saul.

29 Ac wedi hyny y trawodd calon Dafydd ef, am iddo
dori ymmaith ymyl ei glogyn Saul.

30 Ac efe a ddywedodd wrth ei wyr, Yr Arglwydd a'm
gwaredo rhag gwneuthur o honof y peth hwn i'm harglwydd,
i'r eneiniog yr Arglwydd, i estyn fy llaw yn ei erbyn ef:
canys eneiniog yr Arglwydd yw efe.

31 Felly Dafydd a rwystrodd ei wyr â'r geiriau hyn,
ac ni adawodd iddynt godi yn ei erbyn ef. A Saul a gyfododd
allan o'r ogof, ac a aeth ar ei ffordd.

32 Dafydd hefyd a gyfododd ar ei ol, ac a aeth allan o'r
ogof, ac a lefodd ar ol Saul, gan ddywedyd, Fy arglwydd
frenin. A phan edrychodd Saul tu ol iddo, Dafydd a ymgrymmodd
â'i wyneb tua'r llawr, ac a ymostyngodd.

33 A Dafydd a ddywedodd wrth Saul, Paham y gwrandewi
ar eiriau dynion, gan ddywedyd, Wele, Dafydd a
gais dy niwed di?

34 Wele, y dydd hwn y gwelodd dy lygaid di fel y rhoddodd
yr Arglwydd dydd yn fy llaw i heddyw: a dywedwyd
wrthyf am dy ladd di, ond fy llygad a'th arbedodd di:
canys mi a ddywedais, Nid estynaf fy llaw yn erbyn fy
arglwydd; canys eneiniog yr Arglwydd yw efe.

35 Ac wele, fy nhad, gwel, ie gwel ymyl dy glogyn yn
fy llaw: canys wrth dori ymmaith ymyl dy glogyn, ac na
ladd dim arnat, gwybydd a gwel nad oes ynof fi na drygioni
na chamwedd, ac nid pechais i'th erbyn: er hyny
yr wyt ti yn hela fy enaid i, i'm cymmeryd.

36 Barned yr Arglwydd rhyngof fi a thi, ac dialed yr
Arglwydd fi arnat: ond nid estynaf fy llaw arnat.

37 Fel y dywed hen ddihareb, Oddi wrth yr annuwiol
y daw annuwioldeb: ond nid estynaf fy llaw arnat.

38 Ar ol pwy y daeth brenin Israel allan? ar ol pwy
yr wyt ti yn erlid? ar ol ci marw, ar ol chwannen.

39 Yr Arglwydd gan hyny a fydd farnwr, ac a farn rhyngof
fi a thi, ac a edrych ac a ymddadleu fy nadl i, ac a'm
gwared o'th law di.

40 A phan orphenodd Dafydd lefaru y geiriau hyn wrth
Saul, Saul a ddywedodd, Ai dy lais di yw hwn, fy mab
Dafydd? A Saul a gododd ei lef, ac a wylodd.

41 Ac efe a ddywedodd wrth Dafydd, Cyfiawnach wyt
di nag wyf fi: canys ti a'm talaist i â daioni, a minnau a'th
dalais di â drygioni.

42 A thi a ddangosaist heddyw y modd yr wyt wedi
gwneuthur â mi daioni: pa fodd bynag, yn yr hwn y rhoddodd
yr Arglwydd fi yn dy law di, ni'm lleddaist.

43 Canys pwy a gaiff ei elyn, ac a'i gollwng ymaith yn
ddiogel? am hyny yr Arglwydd a dalo i ti daioni, am yr
hyn a wnaethost i mi heddyw.

44 Ac yn awr, wele, mi a wn yn ddiau y teyrnasi di,
ac y sicrheir teyrnas Israel yn dy law di.

45 Tyn i mi yn awr dy lw i'r Arglwydd, na thorri di
ymaith fy had i ar fy ol, ac na ddifetha di fy enw i o dŷ
fy nhad.

46 A Dafydd a dyngodd wrth Saul. A Saul a aeth adref
i'w le: ond Dafydd a'i wyr a aethant i fynu i'r lle cadarn.

PEN. XXV.

1 Marwolaeth Samuel. 2 Nabal yn ddyn cyfoethog, ac yn
ddrwg ei weithredoedd. 10 Yn ateb yn ffol i Dafydd.
14 Abigail yn ymddiddan â'i gwas. 18 Yn dwyn
anrhegion i Dafydd. 23 Yn ymbil drosti ei hun.
32 Dafydd yn ei derbyn.

1 A Samuel a fu farw, a'r holl Israel a ymgasglasant,
ac a alarasant amdano, ac a'i claddasant ef yn ei dŷ
yn Rama. Yna Dafydd a gyfododd, ac a aeth i waered i
anialwch Paran.

2 Ac yr oedd gŵr yn Maon, a'i dda yn Carmel; a'r gŵr
oedd fawr iawn, ac yr oedd ganddo dair mil o ddefaid, a
mil o eifr: ac efe oedd yn tori gwlan ei ddefaid yn Carmel.

3 A enw y gŵr oedd Nabal, ac enw ei wraig Abigail:
a'r wraig oedd ddeallus, a hardd yr olwg: ond y gŵr oedd
galed a drwg ei weithredoedd; ac efe oedd o deulu Caleb.

4 A Dafydd a glywodd yn yr anialwch fod Nabal yn
tori gwlan ei ddefaid.

5 Yna Dafydd a anfonodd ddeg o wŷr ieuainc, a Dafydd
a ddywedodd wrth y gweision, Ewch i fynu i Carmel, a
dewch at Nabal, a gofynnwch iddo yn fy enw i am ei
heddwch.

6 A fel hyn y dywedwch wrth yr hwn sydd yn byw
mewn llwyddiant, Heddwch i'th gyfeillion, a heddwch i'th
dŷ, a heddwch i bob peth sydd eiddot.

7 Ac yn awr, mi a glywais fod gennyt rai yn tori dy
wlan: yn awr bugeiliaid oeddynt a fuant gyda ni, ac ni
wnaethom gam â hwynt, ac ni chollasant ddim o'r eiddynt
ni, holl ddyddiau eu bod yn Carmel.

8 Gofyn i'th weision, a hwy a fynegant i ti. Am hyny
caffant y gweision ffafr yn dy olwg: canys i ddydd da y
daethom: dyro, atolwg, yr hyn a fo yn dy law i'th weision,
ac i'th fab Dafydd.

9 A phan ddaeth gweision Dafydd, hwy a lefarasant
wrth Nabal yn ol yr holl eiriau hyn yn enw Dafydd, ac a
beidiasant.

10 A Nabal a atebodd weision Dafydd, ac a ddywedodd,
Pwy yw Dafydd? a phwy yw mab Isai? y mae llawer o
weision yn y dyddiau hyn sydd yn dianc bob un oddi wrth
ei arglwydd.

11 A gymmeraf fi fy nhorth bara, a'm dwfr, a'm
hanifail a laddais dros fy nghneifwyr, ac a'u rhoddaf i
wŷr nid adwaen pa le y maent o honynt?

12 Felly gweision Dafydd a droisant ffordd eu tŷ, ac a
aethant yn ol, ac a ddaethant ac a fynegasant iddo yn ol
yr holl eiriau hyn.

13 Yna Dafydd a ddywedodd wrth ei wŷr, Gwregysed
pob un ei gleddyf. A phob un a wregysodd ei gleddyf;
Dafydd hefyd a wregysodd ei gleddyf: ac a aeth i fynu ar
ol Dafydd ynghylch pedwar cant o wŷr; a dau cant a
arosasant wrth y dodrefn.

14 Ond un o'r gweision a fynegodd i Abigail wraig Nabal,
gan ddywedyd, Wele, Dafydd a anfonodd genhadau o'r
anialwch i gyfarch ein meistr; ac efe a ymgasglodd arnynt.

15 Ac eto y gwŷr hyn oeddynt dda iawn i ni, ac ni'n
gwaradwyddasant, ac ni chollasom ddim, holl ddyddiau
yr oeddem yn rhodio gyda hwynt, pan oeddem yn y maes:

16 Muriau oeddynt i ni liw nos a liw dydd, holl ddyddiau
yr oeddem gyda hwynt yn gwylied defaid.

17 Yn awr gan hyny gwybydd ac ystyria beth a wnei;
canys diau fod drygioni wedi ei benderfynu yn erbyn ein
meistr, ac yn erbyn ei holl dŷ ef: canys mab Belial yw efe,
fel na ellir dywedyd wrtho.

18 Yna Abigail a gymmerodd ddau cant o dorthau, a
dwy lestr o win, a phum defaid parod, a phum mesur o
ŷd rhost, a chan swp o resyni, a dau cant o gacennau
ffigys, ac a'u gosododd ar asynod.

19 Ac a ddywedodd wrth ei gweision, Ewch o'm blaen
i; wele, mi a ddeuaf ar eich ol. Ond ni fynegodd i'w gŵr
Nabal.

20 Ac fel yr oedd hi yn marchogaeth ar yr asyn, ac yn
dyfod i waered trwy ddirgelwch y mynydd, wele, Dafydd
a'i wŷr a ddaethant i waered yn ei herbyn hi; ac efe a
gyfarfu â hwynt.

21 Dafydd hefyd a ddywedasai, Yn ddiau gwastraffus
yr oeddwn i yn gwarchod yr holl eiddo hwn yn yr anialwch,
fel na chollwyd dim oll o'r eiddo yr hwn hwn: ac efe a
dalodd i mi ddrwg am dda.

22 Duw a wnelo felly i elynion Dafydd, ac felly y
chwanego efe, os gadawaf i o'r eiddo ef, hyd y bore, un
gwryw yn fyw wrth fur.

23 Ac Abigail a welodd Dafydd, ac a frysiodd, ac a
ddisgynodd oddi ar yr asyn, ac a syrthiodd o'i blaen ar
Dafydd ar ei hwyneb, ac a ymgrymmodd iddo ar ei gwyneb
i'r ddaear.

24 Ac a syrthiodd wrth ei draed ef, ac a ddywedodd,
Arnaf fi, fy arglwydd, arnaf fi y bo'r anwiredd hwn: a
gad, atolwg, i'th lawforwyn lefaru yn dy glustiau, a gwrando
eiriau dy lawforwyn.

25 Na osoded, atolwg, fy arglwydd ei galon ar y gŵr
drygionus hwn, sef ar Nabal: canys fel ei enw ef felly y
mae efe; Nabal yw ei enw, ac ynfydrwydd sydd gydag ef:
ond myfi dy lawforwyn ni welais weision fy arglwydd, y
rhai a anfonaist.

26 Yn awr gan hyny, fy arglwydd, fel mae'r Arglwydd
yn byw, ac fel mae dy enaid di yn byw, yr Arglwydd a'th
attaliodd di rhag dyfod i waed-dywallt, ac rhag i'th law
dy hun dy waredu: yn awr gan hyny bydded fel Nabal dy
elynion, a'r rhai a geisiant ddrwg i'm harglwydd.

27 Ac yn awr y bendith hon a ddug dy lawforwyn i'm
harglwydd, a roddir i'r gweision sydd yn canlyn fy arglwydd.

28 Maddeu, atolwg, gamwedd dy lawforwyn: canys yn
ddiau gwna yr Arglwydd dŷ sicr i'm harglwydd; canys
rhyfeloedd yr Arglwydd y mae fy arglwydd yn ymladd, a
drygioni ni chaffer ynot dy holl ddyddiau.

29 Er cyfodi dyn i'th erlid, ac i geisio dy enaid di, eto
enaid fy arglwydd a fydd yn rhwym yng nghwlwm y rhai
byw gyda'r Arglwydd dy Dduw; ac enaid dy elynion, efe a
dafl ymaith o ganol cilfach ei nerth.

30 A phan wnelo yr Arglwydd i'm harglwydd yn ol yr
holl bethau da a lefarodd efe amdanat, ac a'th benodo di
yn dywysog ar Israel;

31 Na fydd hyn yn dramgwydd, ac yn achos gofid calon
i'm harglwydd, neu fod gwaed yn ddiachos, neu fod i'm
harglwydd ddial arno ei hun: a phan wnelo yr Arglwydd
yn dda i'm harglwydd, yna cofia dy lawforwyn.

32 A Dafydd a ddywedodd wrth Abigail, Bendigedig
fyddo yr Arglwydd Dduw Israel, yr hwn a'th anfonodd di
heddyw i'm cyfarfod i:

33 A bendigedig fyddo dy gynghor, a bendigedig fyddot
tithau, yr hon a'm hattaliaist heddyw rhag dyfod i waed-dywallt,
ac rhag i'm llaw fy hun fy ngwaredu.

34 Canys yn ddiau, fel mae'r Arglwydd Dduw Israel yn
byw, yr hwn a'm hattaliodd rhag dy niweidio di, oni buasai
i ti frysio a dyfod i'm cyfarfod, yn ddiau ni adawsid i
Nabal ddim gwryw wrth fur.

35 Felly Dafydd a gymmerth o'i llaw hi yr hyn a ddug
hi iddo, ac a ddywedodd wrthi, Dos i fynu mewn heddwch
i'th dŷ; wele, mi a wrandewais ar dy lais di, ac a dderbyniais
dy wyneb.

36 Ac Abigail a ddaeth at Nabal, ac wele, yr oedd
ganddo wledd yn ei dŷ, fel gwledd brenin; a chalon Nabal
oedd lawen ynddo, ac yr oedd efe yn feddw iawn: am hyny
ni fynegodd iddo ddim bychan na mawr, hyd y bore.

37 Ond yn y bore, pan aeth y gwin allan o Nabal, ei
wraig a fynegodd iddo y pethau hyn, a'i galon a lesmeiriodd
ynddo, ac efe a aeth yn garreg.

38 Ac ymhen tua deng niwrnod, yr Arglwydd a drawodd
Nabal, ac efe a fu farw.

39 A phan glybu Dafydd farw Nabal, efe a ddywedodd,
Bendigedig fyddo yr Arglwydd, yr hwn a ddadleuodd
achos fy ngwaradwydd o law Nabal, ac a attaliodd ei was
rhag gwneuthur drygioni: canys drygioni Nabal a dalodd
yr Arglwydd ar ei ben ei hun. Yna Dafydd a anfonodd ac
a lefarodd wrth Abigail, i'w chymmeryd hi yn wraig iddo.

40 A gweision Dafydd a ddaethant at Abigail i Carmel,
ac a lefarasant wrthi, gan ddywedyd, Dafydd a'n hanfonodd
ni atat, i'th gymmeryd di yn wraig iddo.

41 Hithau a gyfododd, ac a ymgrymmodd â'i hwyneb
tua'r llawr, ac a ddywedodd, Wele, dy lawforwyn a fydd
yn gaethferch i olchi traed gweision fy arglwydd.

42 Abigail gan hyny a frysiodd, ac a gyfododd, ac a
aeth ar ol asyn, a phum llances iddi yn canlyn ei thraed:
ac a aeth ar ol cenhadau Dafydd, ac a aeth yn wraig iddo.

43 Dafydd hefyd a briododd Ahinoam o Jesreel; a'r
ddwy oeddynt yn wragedd iddo.

44 Ond Saul a roddasai Michal ei ferch, gwraig Dafydd,
i Phalti mab Laish, yr hwn oedd o Gallim.

PEN. XXVI.

1 Dafydd yn arbed Saul. 5 Yn mynd i wersyll Saul.
7 Yn cymmeryd gwaywffon a chostrel Saul. 12 Yn
ceryddu Abner. 17 Yn ymddiddan â Saul. 21 Saul
yn cydnabod ei fai. 25 Yn bendithio Saul.

1 A Dafydd wrth synnedd gyda'r Philistiaid yn cael
ei wrthod gan y Tywysogion. 4 Achia yn ei ddanfon
hysbysu iddo ei gynnydd a'i ffyddlondeb ef.

1 A'r Philistiaid a gynnullasant eu holl fyddinoedd
ynghyd i Aphec: ac Israeliaid oedd yn gwersyllu wrth
ffynnon sydd yn Jezreel.

2 A thywysogion y Philistiaid oedd yn tramwy
yn gatrodau, ac yn filoedd: ond Dafydd a'i wŷr
oedd yn cerdded ymolaf gyda'r Achis.

3 Yna tywysogion y Philistiaid a ddywedasant,
beth a wna yr Hebreaid hyn yma? ac Achis a ddywedodd
wrth dywysogion y Philistiaid, onid dyma
Dafydd gwas Saul brenin Israel, yr hwn a fu
gyda mi ryw ddyddiau, neu yr blynyddoedd hyn, a
ni chefais ddim bai ynddo ef, er y dydd y syrthiodd
efe atafi hyd y dydd hwn?

4 A thywysogion y Philistiaid a lidiasant wrtho;
a thywysogion y Philistiaid a ddywedasant wrtho,
Gwna iddo ddychwelyd fel y bo i'r lle a osodaist
iddo, ac na ddeled i waered gyda ni i'r rhyfel, rhag
ei fod yn wrth-ymladdwr i ni yn y rhyfel: canys â
pha beth y rhyngai hwn fodd iw feistr? onid â
phennau y gwŷr hyn?

5 Onid hwn yw Dafydd, am yr hwn y canasant
with ei gilydd yn y dawnsiau, gan ddywedyd, Saul a laddodd ei filoedd, a Dafydd ei
fyrddiwn?

6 Yna Achis a alwodd Dafydd, ac a ddywedodd
wrtho, Fel mae byw yr Arglwydd, diau dy fod ti yn
uniawn: ac da yw dy fyned a'th ddyfodiad gyda mi
yn y gwersyll: canys ni chefais ynot ddrygioni o'r dydd y daethoist attafi
hyd y dydd hwn: eithr nid wyt ti yn hoffi y
tywysogion.

7 Dychwel yn awr gan hyny, a dos mewn
heddwch, fel na ymfodlona dywysogion y Philistiaid.

8 A dywedodd Dafydd wrth Achis, ond beth
a wneuthum? pa beth a gefaist ti yn dy was
o'r dydd y daethum o'm blaen di hyd y dydd hwn,
fel na allwn i ymladd yn erbyn gelynion fy arglwydd
frenin?

9 Ac Achis a atebodd, ac a ddywedodd wrth
Dafydd, Mi wn fel da wyt ti yn fy ngolwg i, megis
angel Duw: eithr tywysogion y Philistiaid a ddywedasant, ni ddaw efe i fynu gyda ni i'r rhyfel.

10 Am hyny yn awr cyfod yn foreu, a gweision dy
feistr y rhai a ddaethant gyda thi a phan gyfodoch
yn foreu, a phanelo'ch cwbl, ewch ymmaith.

11 Felly Dafydd a gyfododd, efe a'i wŷr i fynu
ymmaith y boreu, i ddychwelyd i dir y Philistiaid.
A'r Philistiaid a aethant i fynu i Jezreel.

PEN. XXX.

1 Yr Amalecïaid yn ysprïlio Siclag. 4 Dafydd
yn ymofyn â Duw, ac yn cael cyffur i'w hennill
tŵy. 11 A thrwy wa'th Aipht'iad yn cael eidduned o
gelynion, ac yn ymuno a'r holl ysprïal. 21 Dafydd
Dafydd yn rannu'r ysprïal yn gyfiawn rhwng y
cymdeithion a'r rhai a gadawent yn ol. 26 Yn
yn anfon anrhegion i'w gyfeillion.

A Phan ddaeth Dafydd a'i wŷr i Siclag y trydydd dydd, yr Amalecïaid a ruthrasent i'r
deau, ac ar Siclag, ac a darawsent Siclag, ac
llosgasent hi â thân.

2 Caethgludasent hefyd y gwragedd oedd ynddi,
o fychan hyd fawr: ni laddasent hwy neb, eithr dy
gasent hwy ymmaith, ac aethent i'w ffordd.

3 Felly y daeth Dafydd a'i wŷr i'r ddinas, ac wele
hi wedi ei llosgi â thân; ac eu gwragedd hwynt
hefyd, a'i meibion, a'i merched, a gaethgludasid.

4 Yna derchafodd Dafydd, a'r bobl oedd gyda
ef, eu llef, ac a wylasant hyd nad oedd nerth ynddynt
i wylo.

5 Dwy wragedd Dafydd hefyd a gaethgludasid,
Ahinoam y Iezreelites, ac Abigail wraig Nabal y
Carmeliad.

6 A bu gyfyng iawn ar Ddafydd; canys y bobl
a feddyliasant ei labyddio ef, o herwydd chwerwder
ei enaid yr holl bobloedd yn am eu feibion, ac am
ei merched: ond Dafydd a ymgryfhaodd yn yr Arglwydd
ei Dduw.

7 A Dafydd a ddywedodd wrth Abiathar yr offeiriad, mab Ahimelech, dŵg i mi attolwg yr
phod: a dug Abiathar yr effod at Ddafydd.

8 A Dafydd a ymofynnodd â'r Arglwydd, gan
ddywedyd, a erlidiaf fi ar ôl y dorf hon? a oddiweddaf
hi? ac efe a ddywedodd wrtho erlid, canys
oddiweddyd y gnddiweddi, a chan waredu
gwaredi.

9 Felly Dafydd a aeth, efe a'r chwe chan wŷr
gyd ag ef: a hwynt a ddaethant hyd afon Besor, lle y
arhosodd y rhai a adawyd yn ôl.

10 A Dafydd a erlidiodd, efe a phedwar cant o
wŷr: (canys dau cant wŷr a arhosasent yn ôl, y rhai a
flinasent fel na allent fyned tros afon Besor.)

11 A hwy a gawsant Aipht'iad yn y maes,
ac a'i dygasant at Ddafydd, ac a roddasant
iddo fara, ac efe a fwytaodd; a hwy a wnaethant
ef â cwfr.

12 A hwy a roddasant iddo ddarn o figys, a dau
swp o resyni: ac efe a fwytaodd, a'i ysbryd a ddychwelodd
atto: canys ni fwytasei fara nac ni yfasei
ddwfr, dridiau, a thair nos.

13 A Dafydd a ddywedodd wrtho, Pwy i ti wyt ti, ac o ba le y deuthost ti? ac efe a dywedodd,
Llangc o'r Aipht ydwyf fi, gwas i wr o Amalec, a'm
meistr a'm gadawodd, o blegid i mi glefychu y
trydydd heddiw.

14 Nyni a ruthrasom ar du deau y Cerethiid,
a'r hyn sydd eiddo Iuda, a thu deau Caleb, ac
hefyd a losgasom ni â thân.

15 A Dafydd a ddywedodd wrtho, A fedri di
fyned â mi i waered at y dorf hon? yntau a ddywedodd,
tyng wrthyf i Dduw, na leddi fi, ac na
ddi fi yn llaw fy meistr, ac mi a âf â thi i waered
at y dorf hon.

16 Ac efe a'i dug ef i waered, ac wele hwy
wedi ymledu ar hyd wyneb yr holl dir, yn
bwyta

...oedd acyn dawnsio, o herwydd yr holl ...ed gallant hwy o wlad y Philistiaid,

...a Dafydd a'i tarswodd hwyrst o'r cyfnos hyd ...ydnawn y drannoeth: ac ni ddiangodd yn o honynt ...ei chilio predwar cant o wŷr ieuainge, y rhai ...ddasant ar gamelod, ac a ffoesant.

...a Dafydd a aelubodd yr hyn oll a ddygasei yr ...Amalec: a Dafydd hefyd a waredodd ei ddwy ...

...ac ni ddaeth neb yn eisieu iddynt, na bychan na ...ac na mab na merch, na'r ansoddau, na dim oll a ...ddasent hwy gan ddynt: hyn oll o ddŵg Dafydd ...

...ac Dŵg Dafydd hefyd yr holl ddefaid, a'r gwartheg, y rhai a yrrasant o flaen yr anifeiliaid eraill, ac ...ydd enillasai, dywedasant hwnnw ydynt ysbail Dafydd.

...a Dafydd a ddaeth at y dynion cant gwr a'r rhai ...ddasent ar ol ac a arosasent gan lyn Dafydd, ac a barasid iddynt ...ro wrth efe. Beth sy? a hwy a aethant i gyfarfod Dafydd, a'r i gyfarfod a'r holl bobl oedd gyd ag ef: a ...ac nesaodd Dafydd at y bobl, efe a gyfarchodd ...ddi iddynt.

...a Yna y cattebodd pob gwr drygionus, ac cuddog ...ddion, o herwydd nad aethant hwy gyd â ni, ni ...ddwn ni iddynt hwy *ddim* o'r anrhaith a achubasom ni, eithr i bob yn ei wraig, a'i feibion: dygant *hwynt* ymmaith, ac ymadawant.

...a Yna y dywedodd Dafydd, ni wnewch chwi felly fy mrodyr, am yr hyn a roddes yr Arglwydd i ni y ...wn ni cadwodd ni, ac a roddes y dorfe a ddaeth ...n herbyn yn ein llaw ni.

...a Canys pwy a wrendy arnoch chwi yn y peth ...ma? canys yn ôl y rhan *sydd* thao yr hwn a elo i ware...ryfel, a rhan yr hwn a arhoso gyd â'r dodrefn; ...wys gyd-rannant.

...a A'r o'r dydd hwnnw allan efe a osododd hyn ...yn gyfraith, ac yn ordinhad, yn Israel, hyd y ...ydd hwn.

...a A phan ddaeth Dafydd i Siclag, efe a anfonodd ...ai o'r ysbail i henuriaid Iuda, *sef* i'w gyfeillion (gan ddywedyd, wele i chwi † anrheg o anrhaith ...lion yr Arglwydd.)

...a I'r rhai *oedd yn* Bethel, ac i'r rhai *oedd* yn Ramoth tu a'r deau, ac i'r rhai *oedd yn* Iattir,

...a I'r rhai oedd yn Aroer, ac i'r rhai *oedd yn* Siphmoth, i'r rhai *oedd yn* Eftemoa,

...a I'r rhai *oedd yn* Rachal, ac i'r rhai *oedd yn* trefydd y Jerahmeeliaid, ac i'r rhai *oedd yn* trefydd y Cheneaid,

...a I'r rhai oedd yn Hormah, ac i'r rhai *oedd yn* Corfan, ac i'r rhai *oedd yn* Athach,

...a I'r rhai *oedd yn* Hebron, ac i'r holl le-

oedd y buasei Dafydd a'i wŷr yn cymmeicio yndd...

PEN. XXXI.

1 *Saul wedi colli ei wŷr, a lladd ei feibion, yn ei ladd ei hun.* 7 *Y Philistiaid yn porthenogi y dinasoedd a adawsei'r Israeliaid.* 8 *ac yn gorfoleddu ar y cyrph meirw.* 11 *Gwŷr Iabes Gilead yn ymmil y cyrph liw nos, ac yn eu llosci hwy yn Iabes, ac yn eu claddu yn olaware.*

A'R * Philistiaid oedd yn ymladd yn erbyn Is- * 1. Cron. rael, a gwŷr Israel a ffoesant rhac y Phi- 10. 1. listiaid, ac a syrthiasant yn archolledic yn mynydd Gilboa.

2 A'r Philistiaid a erlidiasant ar ol Saul a'i feibion, a'r Philistiaid a laddasant Ionathan ac Abinadab, a Malchisua, meibion Saul.

3 A thrymhaodd y rhyfel yn erbyn Saul, a'r gwŷr hwnn a'i cawsant ef, ac efe a archollwyd yn dôst, gan y saethyddion.

4 Yna y dywedodd Saul wrth yr hwn a oedd yn dwyn ei arfau ef, tynn dy gleddyf, a thrywana fi ag ef, rhac i'r rhai dienwaededic yma ddyfod a'm trywanu i, ac † gwradwyddo. Ond ni † Neu, fynnei ei efwyn ef, canys efe a ddychrynasei yn *gwneuthur* ddirfawr: am hynny Saul a gymmerodd gleddyf, ac a syrthiodd arno.

5 A phan welodd ei efwyn farw o Saul, yntau hefyd a syrthiodd ar ei gleddyf, ac a fu farw gyd ag ef.

6 Felly y bu farw Saul a'i dri mab, a'i efwyn, a'i holl wŷr, y dydd hwnnw, ynghyd.

7 A phan welodd gwŷr Israel y rhai *oedd* o'r tu hwnt i'r dyffryn, a'r rhai *oedd* o'r tu hwnt i'r Iorddonen, ffoi o wŷr Israel, a marw Saul a'i feibion, hwy a adawsant y dinasoedd, ac a ffoesant, a'r Philistiaid a ddaethant, ac a drigasant ynddynt.

8 A'r borau pan ddaeth y Philistiaid i ddiosg y lladdedigion, hwy a gawsant Saul a'i dri mab, yn gorwedd yn mynydd Gilboa.

9 A hwy a dorrasant ei ben ef, ac a ddiosgasant ei arfau ef, ac a anfonasant i wlad y Philistiaid o bob parth, i fynegu yn nhŷ eu delwau hwynt, ac yn mysc y bobl.

10 A gosodasant ei arfau ef yn nhŷ Astaroth: a'i gorph ef a hoeliasant hwy ar fur Bethsan.

11 A phan glybu trigolion Iabes Gilead gymhyn a wnaethei y Philistiaid i Saul,

12 Yr holl wŷr nerthol a gyfodasant, ac a gerddasant ar hŷd y nos, ac a dynnasant ymmaith gorph Saul, a chyrph ei feibion ef, oddi ar fur Bethsan, ac a ddaethant i Iabes, ac a'i † llosgasant hwynt yno. † Ier. 34. 5.

13 A hwy a gymmerasant eu hesgyrn hwynt, ac a'i † claddasant tan bren yn Iabes, ac a ymprydiasant saith niwrnod. † 2 Sam. 21. 14.

YR AIL LLYFR I SAMUEL, YR HWN A ELWIR Y Brenhinoedd.

PEN. I.

1 *Dafydd yn dial a ddygasei newyddion o'r gyflafan,* 4 *a'i ystudiasei ei hun o farwolaeth Saul,* 11 *yn ei ladd.* 17 *Dafydd yn gwneuthur marwnad i Saul a Ionathan.*

A C yn ôl marwolaeth Saul, pan ddychwelasei Dafydd * o ladd yr Amalecitiaid, arosodd Dafydd ddeu dydd yn Siclag.

2 Yna, y trydydd dydd, wele yr *oedd* o'r gwersyll oddi wrth Saul, a'i dil-

* 1. Sam. 30. 1.

ad wedi eu rhwygo, a phridd ar ei ben: a phan ddaeth efe at Ddafydd, efe a syrthiodd i lawr, ac a ymgrymmodd.

3 A Dafydd a ddywedodd wrtho ef, o ba le y daethoch di? yntef a ddywedodd wrtho, o wersyll Israel y dianghais i.

4 A dywedodd Dafydd wrtho ef, Pa † fodd y † Heb. bu? mynega attolwg i mi. A yntef a ddywedodd, *gan a fu* y bobl a ffoesodd o'r rhyfel, a llawer hefyd o'r bobl a syrthiodd, ac a fuant feirw, a Saul a Ionathan ei fab a fuant feirw.

5 A

5 A Dafydd a ddywedodd wrth'y llangc oedd yn mynegi iddo, pa fodd y gwyddoft di farw Saul, a Ionathan ei fab?

6 A'r llangc yr hwn oedd yn mynegi iddo, a ddywedodd, digwyddodd i mi ddyfod i fynydd Gilboah, ac wele Saul oedd yn pwyfo ar ei waywffon: wele hefyd y cerbydau a'r marchogion yn erlid ar ei ol ef.

7 Ac efe a edrychodd o'i ôl, ac a'm canfu i, ac a alwodd arnaf, minneu a ddywedais, wele fi.

8 Dywedodd yntef wrthifi, pwy wyt ti? minneu, a ddywedais, wrtho, Amaleciad ydwyf fi.

9 Ac efe a ddywedodd wrthyfi, faf attolwg arnaf, a lladd fi; canys cyfyngder a ddaeth arnaf, o herwydd *bod* fy holl einioes ynofi etto.

10 Felly mi a fefais arno ef, ac a'i lleddais ef, canys mi a wyddwn na byddei cfe byw ar ôl ei gwympo: a chymmerais y gorcheſtd ar ei ben ef, a'r freichled *oedd* am ei fraich ef, ac a'i dygam hwynt ymma at fy Arglwydd.

11 Yna Dafydd a ymaflodd yn ei ddillad, ac a'i rhwygodd hwynt: a'r holl wŷr hefyd y rhai *oedd* gyd ag ef.

12 Galarasant hefyd, ac wylasant, ac ymprydiasant *hyd* yr hwyr, am Saul ac am Ionathan ei fab, ac am bobl yr Arglwydd, ac am dŷ Iſrael, o herwydd iddynt syrthio trwy y cleddyf.

13 A Dafydd a ddywedodd wrth'y llangc oedd yn mynegi *hyn* iddo, o ba le y'ch *hanyw* di? yntef a ddywedodd, mab i ŵr dieithr o Amaleciad ydwyfi.

14 A dywedodd Dafydd wrtho, pa fodd nad ofnaſit *di* eſtyn dy law i ddifetha eneiniog yr Arglwydd?

15 A Dafydd a alwodd ar yn o'r gweiſion, ac a ddywedodd, nesa, rhuchia iddo ef. Ac efe a'i carawoddef, fel y bu efe farw.

16 A dywedodd Dafydd wrtho ef, *bydded* dy waed ti ar dy ben dy hun: canys dy enau dy hun a deſtiolaethodd yn dy erbyn, gan ddywedyd, myfi a leddais eneiniog yr Arglwydd.

17 A Dafydd a alarnadodd yr alarnad hon am Saul, ac am Ionathan ei fab.

18 (Dywedodd hefyd am ddyſcu meibion Iuda i *ſaethu* â bŵa: wele, y mae yn ſcrifennedic yn llyfr Iaſer.)

19 Oh arddercha wgrwydd Iſrael, efe a archollwyd ar dy vchelfaoedd dŵr: pa fodd y cwympodd y cedyrn!

20 Nac adroddwch *hyn* yn Gath, na ſynegwch yn heolydd Aſcelon: rhac llawenychu merched y Philiſtiaid, rhac gorfoleddu o ferched y rhai dienwaededic.

21 Oh ſynyddoedd Gilboah, na *ddeſcyned* arnoch chwi wlith na glaw, na meuſydd offrymmau: canys yno y bwriwyd ymaith darian y cedyrn yn ddirmygus, tarian Saul, fel pe buaſei hob ei eneinio ag olew.

22 Oddi wrth waed y lladdedigion, oddi wrth fraſder y cedyrn, ni throdd bŵa Ionathan yn ôl, a chleddyf Saul ni ddychwelodd yn wâg.

23 Saul a Ionathan *oedd* gariadus ac anwyl yn eu bywyd, ac yn eu marwolaeth ni wahanwyd hwynt: cynt oeddynt nâ'r eryrod, a chryfach oeddynt nâ'r llewod.

24 Merched Iſrael, wylwch am Saul, yr hwn oedd yn eich dilladu chwi ag yſcarlat, gyd ag hyfrydwch, yr hwn oedd yn gwiſco addurn-wiſc aur ar eich dillad chwi.

25 Pa fodd y cwympodd y cedyrn ynghanol y rhyfel! Ionathan, ti a laddwyd ar dy vchelfaoedd.

26 Gofid *fydd* arnaf am danat, fy mrawd Ionathan, cſi iawn fuoſt gennyfi: rhyfeddol dy gariad tu ag attafi, tu hwnt i gariad gwragedd.

27 Pa fodd y ſyrthiodd y cedyrn, ac y diflannodd arfau rhyfel!

PEN. II.

1 *Dafydd ar orchmynn Duw, yn myned i fyw i Hebron lle y gwnaed ef yn frenin ar Iuda.* 3 *Ei gaumol gwŷr Jabes Gilead am eu cariadgarwch at Saul.* 8 *Abner yn gwneuthur Iſboſeth yn frenin ar Iſrael.* 12 *Ymladd erwlon rhwng deuddeg o wŷr Abner, a deuddeg o wŷr Joab.* 18 *Lladd Aſahel.* 25 *Ioab ar ddiffyfiad Abner yn galw y bobl yn ol.* 32 *Claddedigaeth Aſahel.*

AC yn ol hyn yr ymofynnodd Dafydd â'r Arglwydd, gan ddywedyd, a âf i fyny i'r un o ddinaſoedd Iuda? a'r Arglwydd a ddywedodd wrtho ef, dos i fyny. A dywedodd Dafydd, i ba le â'f i fyny? dywedodd yntef, i Hebron.

2 A Dafydd a aeth i fyny yno, a'i ddwy wraig hefyd, Ahinoam y Iezreelites, ac Abigail wraig Nabal y Carmeliad.

3 A Dafydd a ddug i fyny ei wŷr y rhai oedd gyd ag ef, pob vn a'i deulu: a hwy a arhoſaſant yn ninaſoedd Hebron.

4 A gwŷr Iuda a ddaethant, ac a enneiniaſant Dafydd yno yn frenin ar dŷ Iuda: a mynegaſant i Dafydd, gan ddywedyd, mai gwŷr Iabes Gilead a gladdaſent Saul.

5 A Dafydd a anfonodd genadau at wŷr Iabes Gilead, ac a ddywedodd wrthynt, bendigedigion chwi gan yr Arglwydd, y rhai a wnaethoch y drugaredd hon â'ch arglwydd Saul, ac a'i claddoſoch ef.

6 Ac yn awr yr Arglwydd a wnelo i chwi drugaredd, a gwirioneddi minneu hefyd a dalaf i chwi am y daioni hwn, o blegit i chwi wneuthur y peth hyn.

7 Yn awr gan hynny, ymnerthed eich dwylo, a byddwch feibion grymmus: canys marw a fu eich arglwydd Saul, a thŷ Iuda a'm heneiniaſant hwy yn frenin arnynt.

8 Ond Abner mab Ner tywyſog y filwriaeth oedd gan Saul, a gymmerth Iſboſeth fab Saul, a'i dug ef trofodd i Mahanaim.

9 Ac efe a'i goſododd ef yn frenin ar Gilead, ac ar y Aſſuriaid, ac ar Iezreel, ac ar Ephraim, ac ar Beniamin, ac ar holl Iſrael.

10 Mab deu gain mlwydd *oedd* Iſboſeth fab Saul, pan ddechreuodd deyrnaſu ar Iſrael, a dwy flynedd y teyrnaſodd efe. Ond tŷ Iuda yn vnic oedd gyd â Dafydd.

11 (A rhiſedi y dyddiau y bu Dafydd yn frenin yn Hebron ar dŷ Iuda, oedd ſaith mlynedd a chwe mis.)

12 Ac Abner mab Ner, a gweiſion Iſboſeth fab Saul, a aethant allan o Mahanaim i Gibeon.

13 Ioab hefyd mab Serfiah, a gweiſion Dafydd a aethant allan, ac a gyfarfuant ynghyd wrth lyn Gibeon: a hwy a eiſteddaſant wrth y llyn, hwn o'r naill du, a'r llall wrth y llyn o'r tu arall.

14 Ac Abner a ddywedodd wrth Ioab, cyfodyn awr y llangciau, a chwarânt ger ein bronneu ni. A dywedodd Ioab, cyfodant.

15 Yna y cyfodaſant, ac yr aethant trofodd yn rif, deuddec o Beniamin, ſef oddi wrth Iſboſeth fab Saul, a deuddec o weiſion Dafydd.

16 A phob vn a ymaflodd ym mhen ei gilydd, ac *a'r cledd* ei gleddyf yn ſyllys ei gyfaill, ſyrthiaſant

Hakeath Hazzurim, yn Gibeon.

37 A hu ryfel cyled rhwng tŷ Saul a thŷ Ddafydd: a Dafydd oedd yn myned gryfach gryfach, ond tŷ Saul oedd yn myned wannach wannach.

2 A meibion a anwyd i Ddafydd yn Hebron: a'i gyntafanedic ef oedd Amnon o Ahinoam y Iezreelites.

3 A'i ail *mab oedd* Chileab, o Abigail gwraig Nabal y Carmeliad: a'r trydydd, Abialom mab Maacah ferch Talmai brenin Gefur.

4 A'r pedwerydd, Adoniah mab Haggith: a'r pummed Sephatiah mab Abital.

5 A'r chweched, Ithream o Eglah gwraig Ddafydd: y rhai hyn a anwyd i Ddafydd yn Hebron.

6 A thra 'r ydoedd rhyfel rhwng tŷ Saul a thŷ Ddafydd, yr oedd Abner yn ymegnio dros tŷ Saul.

7 Ond i Saul y *bu'sai* ordderch-wraig, a'i henw *Rifpah, merch Aiah: ac *Iſboſeth* a dywedodd wrth Abner, pa ham yr aethoſt i mewn at ordderch-wraig fy nhâd?

8 Yna y digiodd Abner yn ddirfawr o herwydd geiriau Iſboſeth, ac a ddywedodd, ai pen ci *yd-wyf i*, yr hwn ydwyf heddyw 'n erbyn Iuda yn gwneuthur trugareed â thŷ Saul dy dâd hi, a'i frodyr, ac a'i gyfeillion, a heb dy roddi di yn llaw Dafydd, pan ofodnaiſt i'm herbyn fai am y wraig hon heddyw.

9 Felly hyn y gwnelo Duw i Abner, ac felly hyn y chwanego iddo, onid megis y tyngodd yr Arglwydd wrth Ddafydd, felly y gwnaf iddo ef:

10 Gan droi y frenhiniaeth oddi wrth tŷ Saul, a detchafu gorſedd-faingc Dafydd ar Iſrael, ac ar Iuda, o Dan hyd Beerſeba.

11 Ac ni feiddiodd efe mwyach atteb gair i Abner, rhac ei ofn ef.

12 Ac a Abner anfonodd genhadon at Ddafydd trofto ei hun, gan ddywedyd, eiddo pwy yw 'r wlâd? a chan ddywedyd, gwna gyngrair â mi, ac wele fy llaw i *fydd* gyd â thi, a droi attat ti holl Iſrael.

13 A dywedodd ynteu, da, myfi a wnaf gyfammod â thi: eithr un peth yr ydwyt yn ei geiſio gennit, gan ddywedyd, ni welit fy wyneb oni ddygi di yn gyntaf Michal ferch Saul, pan ddelech i edrych yn fy wyneb.

14 A Dafydd a anfonodd genhadon at Iſboſeth fab Saul, gan ddywedyd, dyro i mi fyngwraig Michal yr hon a ddyweddiais i mi am *gant o * 1 Sam. blaen-grwyn y Philiſtiaid. 18.25, 27.

15 Ac Iſboſeth a anfonodd, ac a'i dug hi oddi wrth *ei gŵr, *ſef* oddi wrth Phaltiel fab * 1 Sam. Lais. 25.44.

16 A'i gŵr a aeth gyd â hi, gan fyned ac wylo ar ei hol hi hyd Bahurim: yna y dywedodd Abner wrtho ef, dos, dychwel. Ac efe a ddychwelodd. Phaltiel.

17 Ac Abner a lefarodd wrth henuriaid Iſrael, gan ddywedyd, † cyn hyn yr oeddych chwi 'n ceiſio Dafydd yn frenin arnoch.

18 Ac yn awr gwnewch *hyny*: canys yr Arglwydd a lefarodd am Ddafydd, gan ddywedyd, drwy law Dafydd fy ngwâs y gwaredaf fy mhobl Iſrael o law y Philiſtiaid, ac o law eu holl elynion. † Hebr. doe ac echdoe.

19 Dywedodd Abner hefyd wrth Beniamin: ac Abner a aeth i ymddiddan â Dafydd yn Hebron, am yr hyn oll *oedd* dda yngolwg Iſrael, ac yngolwg holl dŷ Beniamin.

20 Felly Abner a ddaeth at Ddafydd i Hebron, ac ygain-wr gyd ag ef: a Dafydd a wnaeth wledd i Abner, ac i'r gwŷr *oedd* gyd ag ef.

21 A dywedodd Abner wrth Ddafydd, mi a gyfodaf, ac a âf, ac a gaſclaf holl Iſrael at fy arglwydd frenin

frenin, fel y gwnelont gyfammod â chi, ac y cymmasech di ar yr hyn oll a chwennych dy galon. A Dafydd a ollyngodd Abner ymmaith, ac efe a aeth mewn heddwch.

22 Ac wele meibion Dafydd a Ioab, yn dyfod oddi wrth y dorf, ac anrhaith fawr a ddygasent hwy ganddynt: (ond nid oedd Abner gyd â Dafydd yn Hebron, canys efe a'i gollyngasei ef ymmaith, ac yntef a aethei mewn heddwch.)

23 Pan ddaeth Ioab a'r holl lu oedd gyd ag ef, mynegwyd i Ioab, gan ddywedyd, Abner mab Ner a ddaeth at y brenin, ac efe a'i gollyngodd ef ymmaith, ac efe a aeth mewn heddwch.

24 A Ioab a ddaeth at y brenin, ac a ddywedod, beth a wnaethoſt? wele daeth Abner attat i, pa ham y gollyngaſt ef i fyned ymmaith?

25 Ti a adwaenit Abner fab Ner, mai i'th dwyllo di y daeth efe, ac i ŵybod dy fynediad allan, a'th ddyfodiad i mewn, ac i ŵybod yr hyn oll yr wyt ti yn ei wneuthur.

26 A Ioab a aeth allan oddi wrth Ddafydd, ac a anfonodd genadau ar ôl Abner, a hwy a'i dygasant ef yn ôl oddi wrth ffynon Sirah, heb ŵybod i Ddafydd.

27 A phan ddychwelodd Abner i Hebron, Ioab a'i tynnodd ef o'r naill du yn y porth, i ymddiddan ag ef mewn heddwch: ac a'i tarawodd ef yno, fel y bummed ai fel y bu efe farw, o herwydd gwaed Asahel ei frawd ef.

28 Ac wedi hynny y clybu Dafydd, ac y dywedod, dieog ydwyf i, a'm brenhiniaeth ger bron yr Arglwydd hyth, oddi wrth waed Abner fab Ner.

29 Syrthied ar ben Ioab, ac ar holl dŷ ei dad ef, fel na phallo fod yn ŵr o dŷ Ioab yn ddiferŵyd, neu yn wahan-glwyfus, neu'n ymgynnal wrth ffon, neu yn syrthio ar gleddyf, neu mewn eisieu bara.

30 Felly Ioab ac Abisai ei frawd ef a laddasant Abner, o herwydd lladd o honaw ef Asahel ei frawd ynghyd, mewn rhyfel yn Gibeon.

31 A Dafydd a ddywedodd wrth Ioab, ac wrth yr holl bobl oedd gyd ag ef, rhwygwch eich dillad, ac ymwregyswch mewn sachlesin, a galarwch o flaen Abner. A'r brenin Dafydd oedd yn mynet ar ôl y gŵr.

32 A hwy a gladdasant Abner yn Hebron, a'r brenin a ddercheſodd ei lêf ac a ŵylodd wrth fedd Abner; a'r holl bobl a ŵylasant.

33 A'r brenin a alarnadodd am Abner, ac a ddywedodd, ai fel y mae'r ynfyd yn marw y bu farw Abner?

34 Dy ddwylo nid oeddynt yn rhwym, ac nid oedd dy draed wedi eu rhoddi mewn egwyddyd: syrthiaſt fel y syrthiei yw o flaen meibion enwir. A'r holl bobl a chwanegasant ŵylo am dano ef.

35 A phan ddaeth yr holl bobl i beri Ddafydd fwyta bara, a hi etto yn ddydd, Dafydd a dyngodd, gan ddywedyd, fel hyn y gwnelo Dduw i mi, ac fel hyn y chwanego, os archwaethaf fara, na dim oll, nes machludo'r haul.

36 A'r holl bobl a ŵybuant hynny, a da oedd hyn yn eu golwg hwynt: a'r hyn oll a wnai y brenin oedd dda yngolwg y bobl.

37 A'r holl bobl, a holl Iſrael a wybuant y dwthwnd hwnnw, na ddaethai o fodd y brenin ladd Abner fab Ner.

38 A'r brenin a ddywedodd wrth ei weiſion: oni wyddoch chwi i dywyſog, ac i ŵr mawr syrthio heddyw yn Iſrael.

39 A minnau ydwyf † eiddil heddyw, er fy enmeinio yn frenin, a'r gwŷr hyn meibion Seruiah ſy ry galed i mi? yr Arglwydd a dâl i'r drwg a wnaeth y drwg, yn ôl ei ddrygioni.

PEN. IIII.

1 *Tra'r oeddyr Iſraeliaid yn ddyeithrwaſu, ac yn marwolaeth Abner,* 2 *Baanah a Rechab yn lladd Iſboſeth, ac yn dwyn ei ben ef i Hebron.* 9 *Dafydd yn peri eu lladd hwythau, a chladdu pen Iſboſeth.*

A Phan glybu mab Saul farw o Abner yn Hebron, ei ddwylo a laeſaſant, a holl Iſrael a ofnasant.

2 A dau ŵr oedd gan fab Saul yn dywysogion ar dorfoedd, enw yr *oedd* Baanah, ac enw'r ail dŷw Rechab, meibion Rimmon y Beerothiad, o feibion Benjamin: (canys Beeroth hefyd a ystyrid i Beniamin:

3 A'r Beerothiaid a ffoesent i Gittaim, ac a ſuaſent yno yn ddieithriaid hyd y dydd hwn.)

4 Ac i Ionathan fab Saul *yr oedd* mab cliſ o'i draed: mab pum mlwydd oedd efe, pan ddaeth y gair am Saul a Ionathan o Iſrael, ai ſammaeth a'i cymmerth ef, ac a ffodd: a bu wrth fryſio o honi a ffoi, iddo ef syrthio, fel y clofforid efe, a'i enw ef *oedd* Mephiboſeth.

5 A meibion Rimmon y Beerothiad, Rechab a Baanah, a aethant, ac a ddaethant, pan wreſogaſei y dydd, i dŷ Iſboſeth, ac efe oedd yn gorwedd ar wely ganol dydd.

6 Ac wele, hwy a ddaethant i mewn i ganol y tŷ, *fel* rhai yn prynu gwenith, a hwy a'i tarawſant ef tan y bummed aſen: a Rechab a Baanah ei frawd, a ddiangaſant.

7 A phan ddaethant i'r tŷ, yr oedd efe yn gorwedd ar ei wely o fewn ſtafell ei wely, a hwy a'i tarawſant ef, ac a dorraſant ei ben ef, ac a gymmeraſant ei ben ef, ac a gerddaſant trwy y gwaſtadedd ar hyd y nôs.

8 A hwy a ddygaſant ben Iſboſeth at Ddafydd i Hebron, ac a ddywedaſant wrth y brenin, wele ben Iſboſeth fab Saul dy elyn di, a'r hwn a geiſiodd dy einioes di, a'r Arglwydd a roddes i'm hargliwydd frenin ddiar y dydd hwn, ar Saul ac ar ei hâd.

9 A Dafydd a atteb'odd Rechab a Baanah ei frawd, meibion Rimmon y Beerothiad, ac a ddywedodd wrthynt, fel mai byw'r Arglwydd, yr hwn a ryddhaodd fy enaid o bob cyfyngdra.

10 Pan † *y*negodd *un* i mi, gan ddywedyd, wele hu farw Saul, (ac yr oedd yn ei olwg hun, megis yn yn dwyn llawenchwedl) mi a ymaflais ynddo, ac a'i lleddais ef yn Siclag, i'r hwn a *dybiaſid* y rhoddaſwn iddo obrwy am ei chwedl:

11 Pa feint mwy y gwnaſ i ddynion annuwiol a laddaſant ŵr cyſion yn ei dŷ, ar ei wely? yn awr gan hynny oni cheiſiaf ei waed ef ar eich llaw chwi? ac oni thorraf chwi ymmaith oddiar y ddaiar?

12 A Dafydd a orchymynodd i'w langciau, a hwy a'i lladdaſant hwy, ac a dorraſant ei dwylo hwynt a'i traed, ac a'i crogaſant hwy uwch ben y llyn yn Hebron: ond pen Iſboſeth a gymmeraſant hwy, ac a'i claddaſant ym meddrod Abner, yn Hebron.

PEN. V.

1 *Y llwythau yn dyfod i Hebron i eneinio Dafydd yn frenin ar Iſrael.* 4 *Oedran Dafydd.* 6 *Dafydd yn cymmeryd Sion oddiar y Jebuſiaid, ac yn trigo ynddi.* 11 *Hiram yn anfon at Ddafydd.* 13 *Ei wreiciau iddo yn Jeruſalem.* 17 *Dafydd drwy ymofyngdyd Duw, yn taraw y Philiſtiaid yn Baal-peraſim,* 22 *ac wrth y mur-wydd.*

Yr

holl Iuddew Israel a ddaethant at Ddafydd i Hebron, a lefarasant, gan ddywedyd, wele, asgwrn ni ydym ni, a'th gnawd ydym ni.

2 Gyntyn hefyd pan oedd Saul yn frenin arnom ni, ti oeddit yn arwain Israel allan, ac yn eu dwyn i mewn: a dywedodd yr Arglwydd wrthit ti, Ti a borthi fy mhobl Israel, a thi a fyddi yn dywysog ar Israel.

3 Felly holl henuriaid Israel a ddaethant at y brenin i Hebron, a brenin Dafydd a wnaeth gyfamod â hwynt yn Hebron, ger bron yr Arglwydd: a hwy a eneiniasant Ddafydd yn frenin ar Israel.

4 Mab deng mlwydd ar hugain *oedd* Dafydd pan ddechreuodd deyrnasu, a deugain mlynedd y teyrnasodd efe.

5 Yn Hebron * y teyrnasodd efe ar Iudah saith mlynedd a chwe mis: ac yn Ierusalem y teyrnasodd efe dair blynedd ar ddeg ar hugain, ar holl Israel a Iuda.

6 A'r brenin a'i wŷr a aethant i Ierusalem, at y Iebusiaid preswylwyr y wlad: y rhai a lefarasant wrth Ddafydd, gan ddywedyd, ni ddeui di yma, tra thynnat ymaith y deillion, a'r cloffion; gan ddywedyd, ni ddaw Dafydd yma.

7 Ond Dafydd a ennillodd amddiffynfa Sion: honno yw dinas Dafydd.

8 A dywedodd Dafydd y dydd hwnnw, pwy bynac a elo i fyny i'r gwter, ac a darawo y Iebusiaid, a'r cloffion, a'r deillion, y rhai sy gâs gan enaid Dafydd: * *hyntw sydd blacnor?* ∥ am hynny y dywedasant, y dall a'r cleff ni ddaw i mewn i'r tŷ.

9 A Dafydd a drigodd yn yr amddiffynfa, ac a'i galwodd hi dinas Dafydd. a Dafydd a adeiladodd oddi amgylch, o Milo, ac oddi mewn.

10 A Dafydd a aeth ymhagddo, ∥ ac a gynnyddodd yn fawr: a'r Arglwydd Dduw y lluoedd *oedd* gyd ag ef.

11 A * Hiram brenin Tyrus a anfonodd genhadau at Ddafydd, a chedr coed, a seiri prennau, a seiri meini: a hwy a adeiladasant dŷ i Ddafydd.

12 A gwybu Dafydd i'r Arglwydd ei sicrhau ef yn frenin ar Israel, a derchafu ei frenhiniaeth er mwyn ei bobl Israel.

13 A Dafydd a gymmerodd etto * ordderchwragedd a gwragedd o Ierusalem, wedi iddo ddyfod o Hebron, a ganwyd etto i Ddafydd feibion a merched.

14 Dyma hefyd enwau y rhai a anwyd iddo ef yn Ierusalem: Saminuah, a Sobab, a Nathan, a Salomon,

15 Ibhar hefyd, ac Elisuah, a Nepheg, a Iaphia,

16 Elisamah hefyd, ac Eliada, ac Eliphalet.

17 Ond pan glybu y Philistiaid iddynt eneinio Ddafydd yn frenin ar Israel, yr holl Philistiaid a ddaethant i fyny i geisio Dafydd: a Dafydd a glybu, ac a aeth i waered i'r amddiffynfa.

18 A'r Philistiaid a ddaethant; ac a ymdaenasant yn nyffryn Rephaim.

19 A Dafydd a ymofynnodd â'r Arglwydd, gan ddywedyd, a âf i fyny at y Philistiaid? a roddi di hwynt yn fy llaw i? a'r Arglwydd a ddywedodd wrth Ddafydd, dos i fyny; canys gan roddi y rhoddaf y Philistiaid yn dy law di.

20 A * Dafydd a ddaeth ∥ Baal Perazim, a Dafydd a'u trawodd hwynt yno, ac a ddywedodd: yr Arglwydd a wahanodd fy ngelynion o'm blaen i, megis gwahaniad dyfroedd. Am hynny y galwodd efe enw y lle hwnnw ∥ Baal-Perazim.

21 ac yno y gadawsyant hwy eu delwau; a Dafydd a'i wŷr * a'i ∥ hosttodd hwynt.

22 A'r Philistiaid etto a chwanegasant dyfod i fyny, ac a ymdanasant yn nyffryn Rephaim.

23 A Dafydd a ymofynnodd â'r Arglwydd, ac efe a ddywedodd, na ddôs i fyny: amgylchyna o'r tu ôl iddynt, a thyred arnynt hwy gyferbyn â'r morwydd.

24 A phan glywech drwst cerddediad ymmarfer y morwydd, yna ymguda: canys yna yr Arglwydd a â allan o'th flaen di, i daro gwerssyll y Philistiaid.

25 A Dafydd a wnaeth megis y gorchymynasse'r Arglwydd iddo ef, ac a darawodd y Philistiaid o Gibeah, hyd oni ddelych i Gazer.

PEN. VI.

1 *Dafydd yn cyrchu'r Arch o Chiath gyrrha ar fen newydd.* 6 *Taro Uzzah yn Perez Uzzah.* 9 *Duw yn bendithio Obed Edom o achos yr Arch.* 12 *Dafydd yn dwyn yr Arch i Sion gydag aberthau, ac yn dawnsio o'i blaen hi, a Michal yn ei dilorngu ef am hynny.* 17 *Efe yn gosod yr Arch mewn Pabell gydd dawnsiedd mawr a gwleddoedd.* 20 *Michal yn gerydu Dafydd am ei dawnsiedd dawrisi; yn ammhlantadwy hyd fyrmolaeth.*

A Chasclodd Dafydd etto * holl etholedigion yn Israel, *sef* deng-mil ar hugain.

2 * A Dafydd a gyfododd, ac a aeth, a'r holl bobl *oedd* gyd ag ef, o Baale Iuda, i ddwyn i fyny oddi yno Arch Duw, ∥ enw'r hon a elwir *ar* enw yr Arglwydd y lluoedd, yr hwn sydd yn eistedd arni rhwng y Cerubiaid.

3 A hwy a † osodasant Arch Dduw ar fen newydd, ac a'i dygasant hi o dŷ Abinadab yn ∥ Gibeah: a Vzza hefyd, ac Ahio meibion Abinadab oedd yn gyrru y fen newydd.

4 A hwy a'i dygasant hi o dŷ Abinadab yn Gibeah ∥ gyd ag Arch Dduw, ac Ahio oedd yn mynd o flaen yr Arch.

5 Dafydd hefyd a holl dŷ Israel oedd yn chwarae ger bron yr Arglwydd, â phob *offer* o goed ffynidwydd, *sef* â thelynau, ac â Nablau, ac â thympanau, ac â sgyrlys, ac â cymbalau.

6 A phan ddaethant i lawr dyrnu * Nachon, Vzzah a estynnodd ei law at Arch Dduw, ac a ymaflodd ynddi hi; canys'r ych ∥ oedd yn ei hysgwyd.

7 A digodaint yr Arglwydd a liddiodd wrth Vzzah, a Duw a'i tarawod ef yno am [yr amryfuseddau] hyn, ac efe a fu farw yno wrth Arch Dduw.

8 A bu ddrwg gan Ddafydd am i'r Arglwydd rwygo rhwygiad ar Vzzah; ac efe a alwodd y lle hwnnw, ∥ Perez Vzzah, hyd y dydd hwn.

9 A Dafydd a ofnodd yr Arglwydd y dydd hwnnw, ac a ddywedodd, pa fodd y daw Arch yr Arglwydd attaf?

10 Ac ni fynnai Dafydd fadw Arch yr Arglwydd atto ef i ddinas Dafydd: ond Dafydd a'i trodd hi i dŷ Obed Edom y Gethiad.

11 Ac Arch yr Arglwydd a arhosodd yn nhŷ Obed Edom y Gethiad, dri mis: a'r Arglwydd a fendithiodd Obed Edom, a'i holl dŷ.

12 A mynegwyd i'r brenin Dafydd, gan ddywedyd, yr Arglwydd a fendithiodd dŷ Obed Edom, a'r hyn oll ganddo, * er mwyn Arch Duw. Yna Dafydd a aeth, ac a oddiodd i fyny Arch Duw, o dŷ Obed Edom, i ddinas Dafydd, mewn llawenydd.

13 A phan gychwynnodd y rhai oedd yn dwyn Arch yr Arglwydd chwech o gamrau, yna efe a offrymmodd ∥ ych, a ph[illegible]

1 Cron. 14. 12.

Neu, dag ymaith.

2 Sam. 5. 5. 1 Cron. 13. 5, 6.

Neu, wrth yr bony gal-lyd ar yr hwn, *sef* Ser, *&c.*

Hebr. ant i Arch Di-ger bron.

Sam. 7. 2. 1 Cron. 13. 9.

Neu, a drawodd.

Sam. 6. 8.

Neu, [illegible]

bron yr Arglwydd t'a Dafydd oedd wedi ymwregysu ag Ephod liain.

15 Felly Dafydd, a holl dŷ Israel a ddygasant i fynu Arch yr Arglwydd, drwy floddest, a sain udcorn.

16 Ac fel yr oedd Arch yr Arglwydd yn dyfod i mewn i ddinas Dafydd, yna Michal merch Saul a edrychodd drwy ffenestr, ac a ganfu y brenin Dafydd yn neidio, ac yn llemmein o flaen yr Arglwydd, a hi a'i dirmygodd ef yn ei chalon.

17 A hwy a ddygasant i mewn Arch yr Arglwydd, ac a'i gosodasant yn ei lle, ynghanol y babell, yr hon a † osodasei Dafydd iddi. A Dafydd a offrymmodd boeth offrymmau, ac offrymmau hedd, ger bron yr Arglwydd. †Hebr. offrymmasai.

18 Ac wedi gorphen o Ddafydd offrymmu poeth offrwm ac offrymmau hedd, * efe a fendithiodd y bobl yn enw Arglwydd y lluoedd. *1. Cron. 28. 2.

19 Ac efe a rannodd i'r holl bobl, *sef* i holl dyrfa Israel, yn ŵr, ac yn wraig, i bob un, deisen o fara, ac yn dryll o gig, ac yn gostrêlaid o *win*: felly t'aeth yr holl bobl, bawb tw dŷ ei hun.

20 Yna y dychwelodd Dafydd i fendigo ei dŷ: a Michal merch Saul a ddaeth i gyfarfod Dafydd, ac a ddywedodd, oh mor ogoneddus oedd brenin Israel heddyw, yr hwn a ymddioscodd heddyw yngwŷdd llawforwynion ei weision, fel yr ymddioscei un o'r rafydion gan ymddioc.

21 A dywedodd Dafydd wrth Michal, ger bron yr Arglwydd yr hwn a'm dewisodd i o flaen dy dad ti, ac o flaen ei holl dŷ ef, gan orchymyn i mi fod yn flaenor ar bobl yr Arglwydd, ar Israel, *y chwareuais* a mi a chwaraf ger bron yr Arglwydd.

22 Byddaf etto waelach nâ hyn, a byddaf ddirmygus yn fy ngolwg fy hun: a chyd â'r llawforwynion (*am* y rhai y dywedaist wrthif) i'm gogoneddir.

23 Am hynny i Michal merch Saul ni bu etifedd, hyd ddydd ei marwolaeth.

PEN. VII.

1 *Nathan yn cannol amcan Dafydd ar adeiladu ty i'r Arglwydd,* 4 *ac ar ol hynny trwy air Duw yn gwrthsefyll iddo.* 12 *Yn addo iddo dragywyddol a bendithion ynei hâd.* 18 *Gweddi a diolch Dafydd.*

A * Phan eisteddodd y brenin yn ei dŷ, a rhoddi o'r Arglwydd lonydd iddo ef rhac ei holl elynion oddi amgylch; *1. Cron. 17. 2.

2 Yna y dywedodd y brenin wrth Nathan y prophwyd, wele yn awr fi yn preswylio mewn tŷ o gedr-wydd, ac Arch Duw yn aros o fewn y cortynnau.

3 A Nathan a ddywedodd wrth y brenin, dos, gwna'r hyn oll *sydd* yn dy galon; canys yr Arglwydd *sydd* gyd â thi.

4 A bu y nosson honno, i air yr Arglwydd ddyfod at Nathan, gan ddywedyd;

5 Dos, a dywed wrth fy ngwâs Dafydd, fel hyn y dywed yr Arglwydd, ai ty di a adeiledi i mi dŷ, lle'r eyfanneddwyfi?

6 Canys nid arhosais mewn tŷ, er y dydd yr arweiniais blant Israel o'r Aipht, hyd y dydd hwn, eithr bum yn rhodio mewn pabell ac mewn Tabernacl.

7 Yn mha le bynnac y rhodiais gyd â holl feibion Israel, a ynganais ai air wrth yn o llwythau Israel i'r rhai y gorchymynnais borthi fy mhobl Israel, gan d lywedyd, pa ham nad adeiladasoch i mi dŷ o gedr-wydd. *A elwir Barn-wyr Israel. 2. Cron. 17. 6.

8 Ac yn awr, fel hyn y dywedi wrth fy ngwâs Dafydd, fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, * myfi a'th gymmerais di o'r gorlon, o'r praidd, i fod yn flaenor ar fy mhobl, ar Israel.

9 A bum gyd â thi ym mha *le* bynnac y rhodiaist, a thorrais ymaith hefyd dy holl elynion di o'th flaen, a gwneuthum enw mawr i ti, megis enw y rhai mwyaf ar y ddaear.

10 (Gosodaf hefyd i'm pobl Israel lê, a phlanneaf ef, fel y trigo efe yn ei le ei hun, ac na symmuder mwyach; a meibion anwireddi ni chwanegant ei gystuddio ef, megis gynt:

11 * Sef er y dydd yr ordeinniais i farnwyr ar fy mhobl Israel, ac y rhoddais lonydd iwch i ti oddi wrth dy holl elynion:) a'r Arglwydd fydd yn mynegi i ti, y gwna † efe dŷ i ti.

12 A phan * gyflawner dy ddyddiau di, a huno'r honot gyd â'th dadau, mi a gyfodaf dy had di ar dy ôl, yr hwn a ddaw allan o'th ymysgaroedd di, a'i sicrhâf mi a gadarnhâf ei frenhiniaeth ef.

13 Efe *a adeilada dŷ i'm enw i, ymmeu gadarnhâf orseddfaingc ei frenhiniaeth ef byth.

14 *Mi fi a fyddaf iddo ef yn dâd, ac yntef fydd i mi yn fabi os *crosedda efe, mi a'i ceryddaf â gwialen ddynawl, ac â dyrnodiau meibion dynion.

15 Ond fy nhrugaredd nid ymedy ag ef, megis y tynnais hi oddi wrth Saul, yr hwn a fuvialis yn dy flaen di.

16 A'th dŷ di a sicrheir, a'th frenhiniaeth yn dragywydd o'th flaen di: dy orseddfaingc a sicrheir byth.

17 Yn ôl yr holl eiriau hyn, ac yn ôl yr holl weledigaeth hon, felly y llefarodd Nathan wrth Dafydd.

18 Yna *y aeth y brenin Dafydd i mewn, ac a eisteddodd ger bron yr Arglwydd, ac a ddywedodd, pwy *ydwyf* ô Arglwydd Ddunw? a phech yw fy nhŷ, pan ddygit fi hyd yma?

19 * Ac etto bychan oedd hyn yn dy olwg di, ô Arglwydd Ddunw; ond ti a leferaist hefyd am dŷ fy nâs dros hir amser: ai dymma † arfer dyn, ô Arglwydd Ddunw?

20 A pha beth mwyach a ddywed Dafydd yth wanegwrthit? canys ti a adwaenost dy wâs ô Arglwydd Ddunw.

21 Er mwyn dy air di, ac yn ôl dy feddwl dy hun y gwnaethost yr holl fawredd hyn, i beri i'th was cu gwybod.

22 Am hynny i'th fawrhawyd o Arglwydd Ddunw canys nid *oes neb* fel tydi, ac nid *oes* Duw ond tydi yn ôl yr hyn oll a glywsom ni â'n clustiau.

23 A * pha yw genedl ar y ddaear *fydd* megis dy bobl, megis Israel, yr hon yr aeth Duw i'w gwaredu yn bobl iddo ei hun, ac i osod iddo enw, ac i wneuthur eroch chwi bethau mawr ac ofnadwy tros dy dir, * ger bron dy bobl, y rhai a wnaredaist i ti o'r Aipht, oddiwrth y cenhedloedd a'u duwiau?

24 Canys ti a sicrheaist i ti dy bobl Israel, yn bobl i ti byth: a thi Arglwydd, y dwyt iddynt yn Dduw.

25 Ac yn awr, ô Arglwydd Ddunw, cwpla byth gair a leferaist am dy wâs, ac am ei dŷ ef, a gwna megis y dywedaist.

26 A mawrhaer dy enw yn dragywydd, gan dywedyd, Arglwydd y lluoedd *fydd* Duw ar Israel: a bydded tŷ dy wâs Dafydd wedi ei sicrhau ger dy fron di.

27 Canys ti, ô Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, a † fynegaist i'th was, gan ddywedyd, adeiladaf dŷ i ti: s am hynny dy wâs a gafodd yn ei galon weddio arotati y weddi hon.

28 Ac yn awr, ô Arglwydd Ddunw (*ty* ydwyt Ddunw, * a'th eiriau di fyddi wirioned, a thi a leferaist y daioni hwn,)

y rhoddes Duw buddugoliaeth i Dafydd ym mhob lle yr aeth.

Dafydd yn dwyllaw y Philistiaid a'r Moabiaid, y Syriaid, y Cenedloedd eraill, a'r Edomiaid. Dafydd yn gosod pennaethiaid ar ei lu. Dafydd yn gwneuthur cyfiawnder a barn ym mhlith ei bobl.

A Chwedi hyn tarawodd Dafydd y Philistiaid, ac a'i darostyngodd hwynt: a Dafydd a gymmerth | Metheg Ammah o law y Philistiaid.

2 Ac efe a darawodd Moab, ac a'i mesurodd a gordd ar y ddaear, gan eu cymmyno hwynt i lawr: ac a fesurodd ddau linyn i ladd, ac un llinyn llawn i'w cadw yn fyw: felly y Moabiaid fuant i Ddafydd yn weision yn dwyn teth.

3 Tarawodd Dafydd hefyd Hadarezer fab Rechob brenin Zobah, pan oedd efe yn mynedd i ymnill ei dervynn wrth afon Euphrates.

4 A Dafydd a enillodd | oddi arno effil o *gerbydau, a saith gant o farchogion, ac vgain mil o wyr traed: a thorrodd Dafydd linynnau garr meirch pob cerbyd, ac efe a adawodd o honynt gan cerbyd.

5 A phan ddaeth y Syriaid o Damascus, i gynnorthwyo Hadarezer brenin Zobah, Dafydd a laddodd o'r Syriaid ddwy fil ar hugain o wŷr.

6 A Dafydd a osododd fwyddogion yn Syria Damascus, ar Syriaid a fuant weision i Ddafydd, ac a dugyn trethi: a'r arglwydd a gadwodd Ddafydd ym mha le bynnac yr aeth efe.

7 Dafydd hefyd a gymmerth y tariannau aur oedd gan weision Hadarezer, ac a'i dûg hwynt i Jerusalem.

8 O Betah hefyd, ac o Berothai, dinasoedd Hadarezer, y dûg y brenin Dafydd lawer iawn o bres.

9 Pan glybu *Toi brenin Hamath, darfu o Ddafydd holl lu Hadarezer.

10 Yna Toi a anfonodd *Joram ei fab at y brenin Dafydd i gyfarch gwell iddo, ac i'w fendithio, am iddo ymladd yn erbyn Hadarezer, a'i fseddu ef, canys ryfelgar oedd Hadarezer *yn erbyn Toi.* Ac yn llestri aur, a llestri pres, a ganddo.

11 Y rhai hefyd a gyssegroddy brenin Dafydd i'r Arglwydd, gyd â'r arian, a'r aur a gyssegrasei efe oddi wrth holl genhedloedd a bresynnasei efe.

12 Oddi ar Syria, ac oddi ar Moab, ac oddi ar fedion Ammon, ac oddi ar y Philistiaid, ac oddi ar Amalec, ac o anrhaith Hadarezer mab Rechob brenin Zobah.

13 A Dafydd a enillodd *iddo enw, pan ddychwelodd efe o ladd y Syriaid, yn nyffryn yr halen, feithtau mil ar bymtheg.

14 * Ac efe a osodedd bennaethiaid ar Edom, ar holl Edom y gosododd efe bennaethiaid, a bu holl Edom yn weision i Ddafydd: a'r Arglwydd a gadwodd Ddafydd i ba le bynnac yr aeth efe.

15 A theymasodd Dafydd ar holl Israel, ac yr oedd Dafydd yn gwneuthur barn a chyfiawnder, iw holl bobl.

16 A Joab mab Serfiah *oedd hen* ar y llu, a Iehosaphat mab Ahilud yn gofiadur.

17 A Zadoc mab Ahitob, ac * Ahimelech mab Abiathar *oedd* offeiriaid, a Seraiah yn ysgrifennydd.

18 Benaiah hefyd mab Jehoiada *oedd* ar y Cerethiaid a'r Pelethiaid: a'r meibion Dafydd oedd weinidogion.

PEN. IX.

1 *Dafydd yn gwneuthur cymmod â Mephi-*

boseth. 7 Ac yn mwyn Jonathan yn ei adferhyn ef yn fuddiol, ac yn edfryd iddo ymbil ac oedd eiddo Saul: 9 ac yn gwneuthur Ziba yn oruchwiliwr iddo ef.

A Dafydd a ddywedodd, a oes etto yn wedi ei adel o dŷ Saul, fel y gwnelwyf drugaredd ag ef, er mwyn Jonathan?

2 Ac yr *oedd* gwas o dŷ Saul a'i enw Ziba: a hwy a'i galwasant ef at Ddafydd, a'r brenin a ddywedodd wrtho ef, ai tydi yw Ziba? a dywedodd yntef, dy wâs *yw* efe.

3 A dywedodd y brenin, a oes neb etto o dŷ Saul, fel y gwnelwyf drugaredd Duw ag ef? a dywedodd Ziba wrth y brenin, *y mae* etto fab i Jonathan, * yn gloff o'i draed.

4 A dywedodd y brenin wrtho, pa le y mae efe? a Ziba a ddywedodd wrth y brenin, wele ef yn nhŷ Machir fab Ammiel yn Lo-debar.

5 Yna y brenin Dafydd a anfonodd, ac a'i cymchodd ef o dŷ Machir fab Ammiel o Lo-debar.

6 A phan ddaeth Mephiboseth mab Jonathan, mab Saul, at Ddafydd, efe a syrthiodd ar ei wyneb, ac a ymgrymmodd: a Dafydd a ddywedodd, Mephiboseth: dywedodd yntef, wele dy wâs.

7 A Dafydd a ddywedodd wrtho ef, nac ofna: canys gan wneuthur y gwnaf drugaredd â thi, er mwyn Jonathan dy dâd, a mi a roddaf yn ei ôl i ti holl dir Saul dy dâd, a thi a fwyttei fara ar fy mwrdd i yn wastadol.

8 Ac efe a ymgrymmodd, ac a ddywedodd, beth *yw* dy was di, pan edrychit ar gi marw o'm bath i?

9 Yna y brenin a alwodd ar Ziba gwâs Saul, ac a ddywedodd wrtho, yr hyn oll oedd eiddo Saul, ac eiddo ei holl dŷ ef, a roddais i fab dy feistr di.

10 A thi a erddi y tir iddo ef, ti a'th feibion, a'th weision, ac a'i dygi i mewn, fel y byddo bara i fab dy feistr di, ac y bwytao efe: a Mephiboseth mab dy feistr di a fwyty yn wastadol fara ar fy mwrdd i. A chi Ziba *a oedd* pymthec o feibion, ac vgain o weision.

11 Yna y dywedodd Ziba wrth y brenin, yn ôl yr hyn oll a orchymynnodd fy Arglwydd y brenin i'w wâs, felly y gwna dy wâs: yna *y dywedodd Dafydd*, Mephiboseth a fwyty ar fy mwrdd i, fel vn o feibion y brenin.

12 Ac i Mephiboseth *yr oedd* mab bychan, a'i enw *oedd* Micha: a phawb a'r *a oedd* yn tŷ Siba *oedd* weision i Mephiboseth.

13 A Mephiboseth a drigodd yn Jerusalem: canys ar fwrdd y brenin yr oedd efe yn bwyttau yn wastadol: ac yr oedd efe yn gloff o'i ddeu-draed.

PEN. X.

1 *Y dirmyg a wnaed, ar sennadon a anfonasei Dafydd i gysuro Hanon fab Nahas. 6 Ioab ac Abisai yn gorchfygu y Rammoniaid, er bîd y Syriaid yn eu cynnorthwyo. 15 Sobach yn ail casclu y Syriaid, a Dafydd yn ei lladd ef yn Helam.*

A Chyn ôl hyn y bu i * brenin meibion Ammon farw, a Hanon ei fab a deyrnasoddyn ei le ef.

2 Yna y dywedodd Dafydd, mi a wnaf garedigrwydd a Hanon mab Nahas, megis y gwnaeth ei dâd ef garedigrwydd â mi. A Dafydd a anfonodd gyd â'i weision i'w gyssuro ef am ei dâd: a gweision Dafydd a ddaethant i wlad meibion Ammon.

3 A thywysogion meibion Ammon a ddywedasant wrth Hanon eu harglwydd, * wyt ti yn tybied mai anrhydeddu dy dâd di y mae Dafydd yn dy anfon o herwydd iddo ddanfon cyssurwŷr atat? onid ei weision ef a ddaethant atat, i chwedlio a thi, ac i chwilio a thi, ac i'th ddinistrio?

4 Yna

4 Yna Hanon a gymerth weision Dafydd, ac a eilliodd hanner eu barfau hwynt, ac a dorrodd eu dillad hwynt yn eu hanner, hyd eu cluniau, ac a'i gollyngodd hwynt ymaith.

5 Pan fynegwyd *hyn* i Ddafydd, efe a anfonodd iw cyfarfod hwynt, canys y gwŷr oedd wedi cywilyddio yn fawr: a dywedodd y brenin, arhoswch yn Ierico hyd oni dyfo eich barfau chwi, yna dychwelwch.

2. Cron. 19. 6. 6 A meibion Ammon a welsant eu bod yn ffiaidd gan Ddafydd, a meibion Ammon a anfonasant, ac a gyflogasant y Syriaid o Beth Rehob, a'r Syriaid o Zobah, ugain mil o wŷr traed, a chan frenin Maacah fil o wŷr, ac o Ifhob ddeuddeng mil o wŷr.

7 A phan glybu Dafydd, efe a anfonodd Ioab, a holl lu y cedyrn.

8 A meibion Ammon a ddaethant, ac a luniasant eu hyfel *wrth* ddrws y porth: a'r Syriaid, o Zobah, a Rehob, ac o Ifhob a Maachah *oedd* o'r naill du yn y maes.

9 Pan welfu Ioab fod wyneb y rhyfel yn ei erbyn ef, yn mlaen ac yn ôl, efe a etholodd o holl etholedigion Iſrael, ac a ymfyddinodd yn erbyn y Syriaid.

10 A gweddill y bobl a roddes efe tan law Abiſai ei frawd, iw byddino yn erbyn meibion Ammon.

11 Ac efe a ddywedodd, os trech fydd y Syriaid nâ mi, yna bydd di i mi yn gymorthwy: ond os meibion Ammon ſyddant trech nâ thi, yna y deuaf i'th gynnorthwyo di thau.

12 Bydd lybryd, ac ymwrolwn dros ein pobl, a thros ddinaſoedd ein Duw: a gwnaed yr Arglwydd yr hyn ſydd da yn ei olwg ef.

13 A neſſaodd Ioab, a'r bobl *oedd* gyd ag ef, yn erbyn y Syriaid i'r rhyfel, a hwy a ffoeſant o'i flaen ef.

14 A phan welodd meibion Ammon ffoi o'r Syriaid, hwythau a ffoeſant o flaen Abiſai, ac a aethant i'r ddinas: a dychwelodd Ioab oddi wrth feibion Ammon, ac a ddaeth i Ieruſalem.

15 A phan welodd y Syriaid eu lladd o flaen Iſrael, hwy a ymgynnullaſant ynghyd.

1. Cron. 18. 16. 16 A Hadarezer a anfonodd, ac a ddug y Syriaid *oedd* o'r tu hwnt i'r afon, a hwy a ddaethant i Helam; a Sobach tywyſog llu Hadarezer o'i blaen.

17 A phan fynegwyd i Ddafydd *hyny*, efe a gaſglodd holl Iſrael, ac a aeth tros yr Iorddonen, ac a ddaeth i Helam: a'r Syriaid a ymfyddinaſant yn erbyn Dafydd, ac a ymladdaſant ag ef.

18 A'r Syriaid a ffoeſant o flaen Iſrael, a Dafydd a ladiodd o'r Syriaid, *wŷr* saith gant o gerbydau, a deugain mil o wŷr meirchion: ac efe a darfwodd Sobach tywyſog eu llu hwnyw, fel y bu efe farw yno.

19 A phan welodd yr holl frenhinoedd *oedd* weiſion i Hadarezer eu bod hwynt o flaen Iſrael, hwy a heddychaſant ag Iſrael, ac a'i gwaſanaethaſant hwynt: a'r Syriaid a ofnaſant gynnorthwyo meibion Ammon mwyach.

P. E. N. XI.

b Dafydd, yra'r ydoedd Ioab yn gwarchae ar Rabbah, yn peibiaw eryfel Bathſeba, ê yn anfon am Uria atho: i geiſio colwo ei ddiweh: 14 Yn anfon dychan gyntaf at Ioab i beri iddo farw.

1 *Ioab yn dinoi en arwriaidd o'r farwolaeth o Uria.* 26 *Dafydd yn cymmeryd Bathſeba yn* ‡ *wraig iddo.*

‡ Heb. yn wraig iddo.

A C y mudi pen y flwyddyn, yn yr amſer y bydd brenhinoedd yn myned allan i *ryfel*, danfonodd Dafydd * Ioab a'i weiſion gyd gantho, a holl Iſrael, a hwy a ddeſtrywiaſant feibion Ammon, ac a warchaeſaſant ar Rabbah: eithr Dafydd a arhoſodd yn Ieruſalem.

2 A bu ar bryd-nawn gwaith gyfodi o Dafydd oddi ar ei wely, a rhodio ar hŷd to y brenin: ac oddi ar y nen efe a welas wraig yn ymolchi: ac yr wraig oedd dêg iawn yr olwg.

3 A Dafydd a anfonodd, ac a ymofynnodd am y wraig: ac fe a ddywedodd, oni hon yw Bathſeba merch Eliam, gwraig Uria yr Hethiad?

4 A Dafydd a anfonodd genadau, ac a gymerth hi, a hi a ddaeth i mewn atto ef, ac efe a orweddodd gyd â hi, (ac *hi* yr oedd hi newydd ei glanhau oddi wrth ei haflendid) a hi a ddychwelodd iw thŷ ei hun.

5 A'r wraig a feichiogodd, ac a anfonodd, ac a fynegodd i Ddafydd, ac a ddywedodd, yr ydwyf yn feichiog.

6 A Dafydd a anfonodd at Ioab, gan *dywedyd* danfon attâm Uria yr Hethiad. A Ioab a anfonodd Uria at Ddafydd.

7 A phan ddaeth Uria atto ef, Dafydd a ymofynnodd am † lwyddiant Ioab, ac am lwyddiant y bobl, ac am ffyniant y rhyfel.

8 Dywedodd Dafydd hefyd wrth Uria, dos i wared i'th dŷ, a golch dy draed. Ac Uria a aeth allan o dŷ'r brenin, a faig y brenin aeth ar ei ôl hi.

9 Ond Uria a gyſcodd wrth ddrws tŷ y brenin gyd â holl weiſion ei arglwydd, ac nid aeth i wared iw dŷ ei hun.

10 Yna y mynegaſant i Ddafydd, gan *dywedyd*, nid aeth Uria i wared iw dy ei hun: a Dafydd a ddywedodd wrth Uria, oni o'th daith yr ydwyt ti yn dyfod? pa ham nad aitti i wared i'th dŷ dy hun?

11 A dywedodd Uria wrth Ddafydd, yr Arch, a Iſrael hefyd, a Inda ſydd yn aros mewn pebyll, a Ioab fy Arglwydd, a gweiſion fy arglwydd, ſydd yn gwerſyllu ar hŷd wyneb y maes: a fi a âf i'm tŷ fy hun, i fwyttâ, ac i yfed, ac i orwedd gyd â'm gwraig? fel mai *byw* di, ac fel mai byw dy enaid di, ni wnaf y peth hyn.

12 A Dafydd a ddywedodd wrth Uria, aros ymma etto heddyw, ac y fory i'th ollyngaf di: ac Uria a arhoſodd yn Ieruſalem, y dydd hwnnw a thrannoeth.

13 A Dafydd a'i galwodd of, i fwyttâ, ac i fed ger ei fron ef, ac a'i meddwodd ef: ac yr hwyr efe a aeth i orwedd ar ei wely, gyd â gweiſion ei arglwydd, ac nid aeth i wared iw dŷ ei hun.

14 A'r boreu yr yſcrifennodd Dafydd lythyr at Ioab, ac a'i anfonodd yn llaw Uria.

15 Ac efe a ſcrifennodd yn ei lythyr, gan dywedyd, goſodwch Uria ar gyfer wyneb y rhyfel-wŷr glewaf, a dychwelwch oddiar ei ol of, fel y tarawer ef, ac y byddo marw.

16 A phan oedd Ioab yn gwarchae ar y ddinas, efe a oſodes Uria yn y lle y gwyddai fod gwŷr nerthol yddo.

17 A gwŷr y ddinas a aethant allan, ac a ymladdaſant â Ioab; a rhywiodd *rhai* o'r bobl o weiſion Dafydd, ac Uria yr Hethiad a fu farw hefyd.

18 Yna Ioab a anfonodd, ac a fynegodd i Dafydd holl helynt y rhyfel.

19 Ac a orchymynnodd i'r genadwr, gan *dywedyd*, pan orphennech ddywedyd holl helynt y rhyfel wrth y brenin,

20 Os cyfyd ſidiawgrwydd y brenin, ac os dywed wrthyt, pa ham y neſſeiſioch chwi

Nathan,

ddimas i ymladd? oni wyddych y tasiant hwy oddi ar y gaer?

21 Pwy a darawodd *Abimelech fab Ierubbesheth? onid gwraig a dasloddarno ef ddarn o faen melin oddi ar y mur, fel y bu efe farw yn Thebez? paham yr aethoch at y mur? yna y dywedi, dy was Vrias yr Hethiad a fu farw hefyd.

22 Felly y gennad a aeth, ac a ddaeth, ac a fynegodd i Ddafydd, yr hyn oll yr anfonasei Ioab ef o'i flegit.

23 A'r gennad a ddywedodd wrth Ddafydd, yn ddiau y gwŷr oeddynt drech nâ ni, ac a ddaethant attom ni i'r maes, a ninnau a aethom arnynt hwy hyd ddrws y porth.

24 A'r saethyddion a saethasant at dy weision oddi ar y mûr, a *rhai* o weision y brenin a fuant feirw, a'th was Vrias yr Hethiad a fu farw hefyd.

25 Yna Dafydd a ddywedodd wrth y gennad, fel hyn y dywedi di wrth Ioab, na fydded hyn ddrwg yn dy olwg di, canys †y naill fel y llall a ddifetha y cleddyf: cadarnhâ dy ryfel yn erbyn y ddinas, a destrywiwch hi, a chyssura di theu ef.

26 A phan glybu gwraig Vrias farw Vrias ei gŵr, hi a alarodd am ei phriod.

27 A phan aeth y galar heibio, Dafydd a anfonodd, ac a'i cyrchodd hi iw dŷ, i fod iddo yn wraig: a hi a ymddug iddo fab: a drwg y ngolwg yr Arglwydd oedd y peth a wnaethei Dafydd.

PEN. XII.

1 *Dammeg Nathan am yr oenig, yn peri i Ddafydd fâd yn farnwr arno ei hun.* 7 *Dafydd wedi i Nathan ei gerydda, yn cyfaddef ei bechod ac yn cael maddeuant,* 15 *yn galaru ac yn gweddio tros y plentyn: yn ei ordd fyw.* 24 *Genir Salomon, a'i henwi Iedidiah.* 26 *Dafydd yn ennill Rabbah, ac yn ei orchfygu yphobl hi.*

A'R Arglwydd a anfonodd Nathan at Ddafydd: ac efe a ddaeth atto ef, ac a ddywedodd wrtho, dau wŷr oeddyn yr vn ddinas, y naill yn gyfoethog, a'r llall yn dlawd.

2 Gan y cyfoethog yr oedd llawer iawn o ddefaid, a gwartheg.

3 A chan y tlawd nid oedd dim onid vn oenic fechan yr hon a brynâsei efe, ac a fagâsei, a hi a dyfasse gyd ag ef, a chyd â'i blant: o'i dammeid ei y bwyttaei hi, ac o'i gwppan ef yr yfei hi, ac yn ei fonwes ef y gorweddei hi, ac yr oedd hi iddo megis merch.

4 Ac ymdeithiodd a ddaeth at y gŵr cyfoethog, ond efe a arbedodd gymeryd o'i ddefaid ei hun, ac o'i wartheg ei hun, i arlwyo i'r ymdeithiodd a ddaethei atto, ond efe a gymmerth oenic y gŵr tlawd, ac a'i paratâdd i'r gŵr a ddaethei atto.

5 A digofaint Dafydd a ennynnodd yn ddirfawr yn erbyn y gŵr, ac efe a ddywedodd wrth Nathan, *fel* mai byw yr Arglwydd, canys o farwolaeth *yw* yr gŵr a wnaeth hyn.

6 A'r oenic a dâl efe adref *yn bedwar dyblyg, o herwydd iddo wneuthur y peth hyn, ac nad iredodd.

7 A dywedodd Nathan wrth Ddafydd, ti *yw* yr gŵr: fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Israel, myfi a'th eneiniais di yn frenin ar Israel, myfi a'th waredais di o law Saul.

8 Rhoddais hefyd i ti dŷ dy arglwydd, a gwragedd dy arglwydd yn dy fonwes, ac mi a roddais i ti dŷ Israel, a Iuda, a phe *rhy* fychan *fuasei hynny*, myfi a roddaswn i ti fwy o lawer.

9 Pa ham y dirmygaist air yr Arglwydd i wneuthur drwg yn ei olwg ef? Vrias yr Hethiad a darewaist di â'r cleddyf, a'i wraig ef a gymmeraist i ti yn wraig, a thi a'i lleddaist ef â chleddyf meibion Ammon.

10 Yn awr gan hynny nid ymêdy'r cleddyf â'th dŷ di byth, o herwydd i ti fy nirmygu i, a chymmeryd gwraig Vrias yr Hethiad, i fod yn wraig i ti.

11 Felhyn y dyw ed yr Arglwydd, wele myfi a gyfoddâf i'th erbyn ddrwg o'th dŷ dy hun, ac mi a ddygaf dy wragedd di yngŵydd dy lygaid, ac a'i rhoddaf *bwyaf* i'th gymydog, ac efe a orwedd gyda'th wragedd di, yngolwg yr haul hwn.

12 Er i ti wneuthur mewn dirgelwch; etto myfi a wnaf y peth hyn ger bron holl Israel, a cher bron yr haul.

13 A dywedodd Dafydd wrth Nathan, *pechais yn erbyn yr Arglwydd. A Nathan a ddywedodd wrth Ddafydd, yr Arglwydd hefyd a dynnodd ymmaith dy bechod ti, ni byddi di marw.

14 Etto, o herwydd i ti beri i elynion yr Arglwydd gablu drwy yr peth hyn, y plentyn a anwyd i ti a fydd marw yn ddiau.

15 A Nathan a aeth iw dŷ: a'r Arglwydd a darawodd y plentyn a blantefe gwraig Vrias i Ddafydd, ac efe a eth yn glaf iawn.

16 Dafydd am hynny a ymbiliodd â Duw dros y bachgen; a Dafydd a ymprydiodd ymprydd, ac a aeth ac a orweddodd ar y ddaiar, ar hyd y nos.

17 A henuriaid ei dŷ ef a gyfodasant atto ef, i beri iddo godi oddi ar y ddaiar: ond ni fynnei efe, ac ni fwytaai fara gyd â hwynt.

18 Ac ar y seithfed dydd y bu farw y plentyn. A gweision Dafydd a ofnasant fynegi iddo ef farw y bachgen: canys dywedasent, wele, tra oedd y bachgen yn fyw y llefarasom wrtho, ond ni wrandawei ar ein llais: pa fodd gan hynny †yr ymofidia, os dywedwn wrtho farw y plentyn?

19 Ond pan welodd Dafydd ei weision yn sibrwd, deallodd Dafydd farw y plentyn: a hwy a ddywedasant, efe a fu farw.

20 Yna Dafydd a gyfodoedd oddiar y ddaiar, ac a ymolchodd, ac a ymeneiniodd, ac a newidiodd ei ddillad, ac a ddaeth i dŷ'r Arglwydd, ac a addolodd: wedi hynny y daeth efe iw dŷ ei hun, ac a ofynnodd, a hwy a roddasant iddo fara, ac efe a fwytâodd.

21 Yna ei weision a ddywedasant wrtho ef, pa beth *yw* hyn a wnaethoft di? dros y plentyn byw 'r ymprydiaist, ac yr wylaist: canys mi a ddywedais, gwy a fyr a drugarhâ yr Arglwydd wrthif, fel y byddo byw y plentyn?

22 Ond yn awr efe fu farw, i ba beth yr ymprydiwn? a allaffei ddwyn ef yn ei ôl mwyach, myfi a âf atto ef, ond ni ddychwel efe attaf.

23 A Dafydd a gyssurodd Bathsebaei wraig, ac a aeth i mewn atti hi, ac a orweddodd gyd â hi: a hi a ymddug fab, ac *efe a alwodd ei enw af Salomon, a'r Arglwydd a'i carodd ef.

25 Ac efe a anfonodd drwy law Nathan y prophwyd, ac efe a alwodd ei enw ef ‖ Iedidiah, *oblegit yr Arglwydd.

26 A Ioab a ymladdod yn erbyn Rabbah meibion Ammon, ac a enillodd y frenhinawl ddinas.

27 A Ioab a anfonodd gennadau at Ddafydd, ac a ddywedodd, rhyfelais yn erbyn Rabbah ac a enillais ddynas y dyfroedd.

28 Yn awr gan hynny casel weddill y bobl, a gwersyllu yn erbyn y ddinas, ac enill hi: rhac i mi enill y ddinas, a gâlw fy henw i arni hi.

*Deut. 28. 30.

*Eccles. 47. 21.

†Hebr. y gwna mwesid.

*1. Cron. 22. 9.

mat. 1. 6.

‖ Anwyl gan yr Arglwydd.

*1. Cron. 22. 14.

29 A Dafydd a gasclodd yr holl bobl, ac a aeth i Rabbah, ac a ymladdodd yn ei herbyn, ac a'i henillodd hi.

1. Cron. 20. 2. 30 Ac *ese a gymmerodd goron eu breniu hwynt oddi am ei ben (a'i phwys hi *oedd* dalent o aur, gŵd â'r main gwerthfawr,) a hi a osodwyd ar ben Dafydd, ac ese a ddûg ymmaith o'r ddinas, anrhaith fawr iawn.

31 Ac ese a ddûg ymmaith y bobl *oedd* ynddi, ac a'i gosododd tan lînau, a than ogau heirn, a than fwyll heirn, ac a'i bwriodd hwynt i'r odinau calch; ac felly y gwnaeth i holl ddinasoedd meibion Ammon. A dychwelodd Dafydd a'r holl bobl i Ierusalem.

PEN. XIII.

1 *Ammon yn caru Tamar, a thrwy gyngor Ionadab yn gymmeryd arno ŵd yn glâs, acynei threisio hi: 15 ac yno yn ei chasau hi, ac yn ei throi y maith yn gwiliyddus. 19 Absalom yn ei derbyn hi, ac yn celu ei amcan, 23 ac wrth gneifio ei ddefaid, yn lladd Ammon. 30 Dafydd yn prudd-hau wrth glywed hynny, a Ionadab yn ei gyssuro ef. 47 Absalom yn ffo at Talmai i Gesur.*

A Chyn ôl hyn yr oedd gan Absalom fab Dafydd chwaer dêg, a'i heuw Tamar: ac Ammon mab Dafydd a'i carodd hi.

2 Ac yr oedd mor ffin ar Ammon, fel y clafychodd ese o herwydd Tamar ei chwaer; canys gwyryf *oedd* hi; ac † anhawdd y gwele i Ammon wneuthur dim idai hi.

† Hebr. hyfedd-el, neu, gnddiedig yngolwg Ammon *oedd wne.* † Hebr. denau. † Heb. o foren i foreu.

3 Ond gan Ammon yr oedd cyfaill, a'i enw Ionadab mab Simeah frawd Dafydd: a Ionadab *oedd* ŵr call iawn.

4 Ac ese a ddywedodd wrtho ef, tî fab y brenin, pa ham yr ydwyt yn † curio fel hyn † beunydd? oni fynegi di i mi? Ac Ammon a ddywedodd wrtho ef, caru yr ydwyf Tamar chwaer Absalom fy mrawd.

5 A Ionadab a ddywedodd wrtho ef, gorwedd ar dy wely, a chymer arnat fod yn glaf: a phan ddelo dy dad i'th edrych, dywed wrtho ef, deued attolwg Tamar fy chwaer, i roddi bwyd i mi, ac i arlwyo'r bwyd yn fy ngolwg, fel y gwelwyf, ac y bwytawyf o'i llaw hi.

6 Felly Ammon a orweddodd, ac a gymmerth arno fod yn glaf: a'r brenin a ddaeth iw edrych ef, ac Ammon a ddywedodd wrth y brenin, deued attowlg Tamar fy chwaer i grasu dwy deisen yn fy ngolwg i, fel y bwyta wyf o'i llaw hi.

7 Yna Dafydd a anfonodd adref at Tamar, gan ddywedyd, dos yn awr i dŷ Amnon dy frawd, a pharatoa fwyd iddo.

8 Felly Tamar a aeth i dŷ Amnon ei brawd, (ac ese oedd yn gorwedd) a hi a gymmerth ‖ beillied, ac a'i telinodd, ac a wnaeth deisennau yn ei ŵydd ef, ac a grasodd y teisennau.

‖ Neu, dotsa.

9 A hia gymmerth badell, ac a'i tywallt o dd *hwynt* ger ei fron ef, ond ese a wrthododd fwytta: ac Amnon a ddywedodd, gyrrwch allan bawb oddi wrthif, a phawb a aethant allan oddi wrtho ef.

10 Yna Amnon a ddywedodd wrth Tamar, dŵg y bwyd i'r ystafell, fell y bwytawyf o'th law di. A Thamar a gymmerth y teisennau a wnaethei hi, ac a'i dûg at Amnon ei brawd i'r ystafell.

11 A phan ddûg hi *hynny* atto ef i fwytta, ese a ymaflodd yndd hi, ac a ddywedodd wrthi hi, tyret, gorwedd gyd â mi, fy chwaer.

† Hebr. ddarostwng. * Lenit. 18. 9. 12 A hi a ddywedodd wrtho, paid fy mrawd, na † threisia fi; canys *ni wneir fel hyn yn Israel: na wna di yr ynfydrwydd hyn.

13 A minnau, i ba le y bwriaf ymmaith fyng warth? a thi a fyddi fel vn o'r ynfydion yn Israel: yn awr gan hynny, ymddiddan attolwg, â'r brenin, canys ni ommedd ese fi i ti.

14 Ond ni fynne ese wrando ar ei llais hi: eithr ese a fu drêch nâ hi, ac a'i treisiodd, ac orweddodd gyd â hi.

15 Yna Amnon a'i casaodd hi â châs mawr iawn: canys mwy *oedd* y cas â'r hwn y casasai ese hi, nâ'r cariad a'r hwn y carasei ese hi: ac Amnon a ddywedodd wrthi hi, cyfod, dôs ymmaith.

16 A hi a ddywedodd wrtho ef, nid *oes* achos y drygioni hwn *sef* fy ngyrru ymmaith, fydd fwy nâ'r llall a wnaethoft â mi: ond ni wrandawai ese arni hi.

17 Eithr ese a alwodd ar ei langc, ei wenidog, a ddywedodd, gyrrwch hon yn awr allan oddi wrthi, a chlôa y drŵs ar ei hôl hi.

18 Ac am dani hi *yr oedd* mantell symmudliw: canys â'r cyfryw fentyll y dilledid merched y brenin, y rhai *oedd* forŵynion: yna ei wenidog ef a'i dûg hi allan, ac a glôdd y drws ar ei hôl hi.

19 A Thamar a gymmerodd ludw ar ei phen, ac a rwygodd y fantell symmudliw *oedd* am dani, ac a osododd ei llaw ar ei phen, ac a aeth ymmaith, dan weiddi.

20 Ac Absalom ei brawd a ddywedodd wrth hi ai Amnon di frawd a fu gyd â thi? er hynny yn awr taw a sôn fy chwaer, dy frawd ti *yw* ese, na osod dy galon ar y peth hyn. Felly Tamar a drigodd yn ymddifad y nŷ Absalom ei brawd.

21 Ond pan glybu y brenin Dafydd yr holl bethau hynny, ese a ddigiodd yn aruthr.

22 Ac ni ddywedodd Absalom wrth Amnon, na drwg, na dâ: canys Absalom a gasaodd Amnon, o herwydd iddo dreisio Tamar ei chwaer ef.

23 Ac ar ôl dwy flynedd o ddyddiau, yr oedd gan Absalom rai yn cneifio yn Baal Hazor, yr hwn *sydd* wrth Ephraim: ac Absalom a wahoddodd holl feibion y brenin.

24 Ac Absalom a ddaeth at y brenin, ac a ddywedodd, wele yn awr rai yn cneifio ieh was di, deued attolwg y brenin a'i weision gyd â'th wâs.

25 A dywedodd y brenin wrth Absalom, nage fy mâb, ni ddeuwn ni i gyd yn awr rhag i ni ormesu arnat ti. Ac ese a fu daer arno, ond ni fynne ese fyned, eithr ese a'i bendithiodd ef.

26 Yna y dywedodd Absalom, oni ddaw Amnon fy mrawd yn awr gyd â ni? a'r brenhin a ddywedodd wrtho ef, i ba beth yr â ese gyd a thi?

27 Eitto Absalom a fu daer arno, fel y gollyngodd ese Amnon gyd ag ef, a holl feibion y brenin.

28 Ac Absalom a orchymynnod iw langciau, gan ddywedyd, edrychwch attolwg pan fyddo llawen calon Amnon gan wîn, a *phan* ddywedwyf wrthych, tarewch Amnon, yna lleddwch ef, nac ofnwch ſont orchymynnais i chwi? ymwrolwch, a byddwch ‖ Neu, nu mo feibion glewion.

29 A llangcian Absalom: a wnaethant i Amnon fel y gorchymynnasei Absalom: a holl feibion y brenin a gyfodasant, a phôb vn a farchogodd ar ei fûl, ac a ffoesant.

30 A thra *yr oeddyns* hwy ar y ffordd, y daeth y chwedl at Ddafydd, gan ddywedyd, Absalom a laddodd holl feibion y brenin, ac ni adawyd vn o honynt.

31 Yna y brenin a gyfododd, ac a rwygodd ei ddillad, ac a orweddodd ar y ddaiar: a'i holl weision oedd ynsefyll ger llaw, a'i gwisgodd yn rhwygedic.

32 A Ionadab mab Simiah frawd Dafydd, a atebodd ac a ddywedodd, na thybied fy Arglwydd iddynt hwy lladd yr holl llangciau, *sef* meibion y brenin; canys Amnon yn vnic a fu farw

yr oedd ym mryd Absalom *fyned*, er y dydd
y meirioedd ese Tamar ei chwaer ef.
28 A'r oedd awr na ofodeo fy arglwydd frenin y
peth ar ei galon, gan dybied farw holl feibion y
brenin: canys Amnon yn vnic a fu farw.
30 Ond Absalom a ffodd: a'r llangc yr hwn
oedd yn gwilio a dderchafodd ei lygaid, ac a edry-
chodd, ac wele bobl lawer yn dyfod rhyd y ffordd
ei ôl ef, ar hŷd ystlys y mynydd.
31 A Ionadab a ddywedodd wrth y brenin, wele
y feibion y brenin yn dyfod: † fel y dywedodd dy
was, felly y mae.
32 A phan orphennasei ese ymddiddan, wele,
meibion y brenin a ddaethant, ac a dderchafasant
eu llef, ac a wylasant: a'r brenin hefyd, a'i holl
weision a wylasant ag wylofain mawr iawn.
33 Ac Absalom a ffoawdd, ac a aeth at *Talmai
fab Ammihud brenin Gesur: a *Dafydd* a alarodd
am ei fab bob dydd.
38 Ond Absalom a ffoawdd, ac a aeth i Gesur, ac
yno y bu ese dair blynedd.
39 Ac *enaid* Dafydd y brenin a † hiraethodd am
fyned at Absalom: canys ese a gyssurasid am Am-
non, gan ei farw ese.

PEN. XIIII.

1 *Joab yn gosod gwraig weddw o Tecoah trwy ddameg i dreio calon y brenhin i gyrchu ei fab adref, ac yn ei ddwyn ef i Ierusalem.* 25 *Tegwch, gwallt, a phlant Absalom.* 28 *Joab ymmhen dwy flynedd yn dwyn Absalom i wydd y brenin.*

YNa Ioab mab Serfiah a wybu fod calon y brenin tu ag at Absalom.
2 A Ioab a anfonodd i Tecoah, ac a gyrchodd oddi yno wraig ddoeth, âc a ddywedodd wrthi, cymmer arnat attolwg alaru, a gwisc yn awr alar-wisc, ac nac ymira ag olew, eithr bydd fel gwraig yn galaru er ys llawer o ddyddiau, am y marw.
3 A thyred at y brenin, a llefara wrtho yn ôl yr ymadrodd hynt a Ioab a osodedd yr ymadroddion yn ei genau hi.
4 A'r wraig o Tecoah pan ddywedodd wrth y brenin, a syrthiodd i lawr ar ei hwyneb, ac a ymgrymmodd, ac a ddywedodd, † cynnorthwya ô frenin.
5 A dywedodd y brenin wrthi hi, beth *a ddarfu* i'ti? a hi a ddywedodd, yn wîr gwraig weddw ydwyf, am gwr a fu farw.
6 Ac i'th lawforwyn *yr oedd* dau fab, a hwynt illdau a ymryfonasant yn y maes, ond nid *oedd* athrwm-wr rhyngddynt hwy; ond y naill a darawodd y llall, ac a'i lladdodd ef.
7 Ac wele yr holl dylwyth a gyfododd yn erbyn dy lawforwyn, a hwy a ddywedasant, dyro yr hwn a darawodd ei frawd, fel y lladdom ni ef am einioes ei frawd a laddodd ese, ac y difethom hefyd yr etifedd: felly y diffodent fy marworyn, yr hwn a adawyd, heb adel i'm gŵr, nac enw nac epil, ar wyneb y ddaiar.
8 A'r brenin a ddywedodd wrth y wraig, dôs adref; a mi a roddaf orchymmyn o'th blegit di.
9 A'r wraig o Tecoah a ddywedodd wrth y brenin, *bydded* y camwedd hwn arnafi, fy arglwydd frenin, ac ar dŷ fy nhâd: a'r brenin a'i ecsedd-fainge ef yn ddieuog.
10 A'r brenin a ddywedodd, dŵg attafi yr hwn a ygeno wrthit, ac ni chaiff mwyach gyffwrdd â thi.
11 Yna hi a ddywedodd, cofied attolwg y brenin dy Arglwydd Dduw, rhac amlhau dialwŷr y gwaed i ddestrywio, a rhac diffetha o honynt hwy fy mab i: ac ese a ddywedodd, *fel* mai byw yr Arglwydd, ni syrth *un* o wallt pen dy fab di i lawr.
12 Yna y dywedodd y wraig, attolwg, gâd i'th law-forwyn ddywedyd gair wrth fy arglwydd frenin: yntef a ddywedodd, dywed.
13 A'r wraig a ddywedodd, pa ham gan hynny y meddyliaist fel hyn yn erbyn popl Duw? canys y mae yr brenin yn llefaru y gair hwn megis un beius, gan na ddûg y brenin adref ei herwr.
14 Canys gan farw yr ydym ni yn marw, ac ydym fel dyfroedd wedi eu tywallt ar y ddaiar, y rhai ni chesclir: gan na ddug Duw ei enioes, ese a feddyliodd foddion, fel na yrrer ymmaith ei herwr oddi wrtho.
15 Ac yn awr mi a ddaethum i ymddiddan â'm harglwydd frenin am y peth hyn, o blegit i'r bobl fy nychrynu i: am hynny y dywedodd dy law-forwyn, ymddiddanaf yn awr â'r brenin; ond odid fe a wna y brenin ddymuniad ei lâw-forwyn.
16 Canys y brenin a wrendy, fel y gwaredo ese ei law-forwyn o law y gŵr a *fynnei* fy nifetha i, a'm mab hefyd, o etifeddiaeth Duw.
17 A'th law-forwyn a ddywedodd, bydded attolwg gair fy arglwydd frenin † yn gyssur: canys fel angel Duw yw fy arglwydd frenin, i wrando y da a'r drwg: a'r Arglwydd dy Dduw fydd gyd â thi. † *Hebr. yn orphwysfa.*
18 Yna'r attebodd y brenin, ac y dywedodd wrth y wraig, na chêla attolwg oddi wrthif y peth yr ydwyf yn ei ofyn i ti. A dywedodd y wraig, llefared yn awr fy arglwydd frenin.
19 A'r brenin a ddywedodd, a *ydyw* llaw Ioab gyd â thi yn hyn holl? a'r wraig a attebodd, ac a ddywedodd, *fel* mai byw dy enaid ti, fy arglwydd frenin, nid gwiw *troi* ar y llaw ddehau, nac ar y llaw assiwy oddi wrth yr hyn oll a ddywedodd fy arglwydd frenin, canys dy was Ioab a orchymynnodd i mi, ac a osododd yr holl eiriau hyn yngenau dy law-forwyn.
20 Ar fedr troi y chwedl y gwnaeth dy wâs Ioab y peth hynt: ond fy arglwydd *fydd* ddoeth fel doethineb angel Duw, i wybod yr hyn oll *fydd* ar y ddaiar.
21 A'r brenin a ddywedodd wrth Ioab, wele yn awr, gwneuthum y peth hyn: dôs, a dwg y llangc Absalom yn ei ôl.
22 A Ioab a syrthiodd i lawr ar ei wyneb, ac a ymgrymmodd, ac a fendithiodd y brenin: a Ioab a ddywedodd, heddyw y gwybu dy wâs di gael o honof ffafor yn dy olwg di (fy arglwydd frenin) am i'r brenin gyflawni dymuniad [i] ei wâs. [*Heb. dy.*]
23 A Ioab a gyfododd, ac a aeth i Gesur, ac a ddug Absalom i Ierusalem.
24 A'r brenin a ddywedodd, troed iw dŷ ei hun, ac nac edrycbed *yn* fy wyneb i: felly Absalom a drôdd iw dŷ ei hun, ac ni welodd wyneb y brenin.
25 † Ac nid oedd ŵr mor glodfawr am ei degwch ag Absalom o fewn holl Israel: o wadn ei droed hyd ei gorun, nid oedd wrthuni ynddo ef. † *Hebr. Ac fel Absalom nid oedd ŵr glân yn holl Israel, fî a gan mol yn fawr.*
26 A phan gneifiei efe ei ben, (canys yn waith yn y flwyddyn y torrai efe ei wallt; o herwydd ei fod yn drwm arno, am hynny efe a'i torrai ef) efe a bwyfei wallt ei ben yn ddau gan ficl, wrth bwys y brenin.
27 A thri mab a anwyd i Absalom, ac yn ferch, a'i henw hi *oedd* Tamar: yr oedd hi yn wraig dêg yr olwg.
28 Felly Absalom a drigodd ddwy flynedd gyfan yn Ierusalem, ac ni welodd wyneb y brenin.
29 Am hynny Absalom a ddanfonodd am Ioab, iw anfon ef at y brenin, ond ni ddewei efe atto ef: ac efe a anfonodd etto'r ail waith, ond ni ddewei efe ddim.

30 Am hynny efe a ddywedodd wrth ei weision, gwelwch yr ardir Ioab ger fy llaw i, a haidd *ſydd* ganddo ef yno; ewch a lloſcwch hi â thân: a gweiſion Abſalom a loſcaſant y rhandir â thân.

31 Yna Ioab a gyfododd, ac a ddaeth at Abſalom iw dŷ, ac a ddywedpdd wrtho, pa ham y lloſcodd dy weiſion di fy rhandir i â thân?

32 Ac Abſalom a ddywedodd wrth Ioab, wele mi a anfonais attat ti, gan ddywedyd, tyred yma fel i'ch anfonwyf at y brenin, i ddywedyd, i ba beth y daethum i o Geſur? gwell fuaſei i mi fy *nod* yno etto: ac yn awr gadawer i mi weled wyneb y brenin, ac od oes camwedd nos, lladded fi.

33 Yna Ioab a ddaeth at y brenin, ac a fynegodd iddo ef, ac efe a alwodd am Abſalom, yntef a ddaeth at y brenin, ac a ymgrymmodd iddo, i lawr ar ei wyneb, ger bron y brenin: a'r brenin a guſanodd Abſalom.

PEN. XV.

1 *Abſalom trwy ei ſwyniddrra yn llethrtta calonnau Iſrael,* 7 *ac yn rhith* talu *addunedd, yn cael cennad i fyned i Hebron,* 10 *Ac yn gwneuthur cyfadſwriad mawr yno.* 13 *Dafydd wrth glywed hyny yn ffoi o Ierusalem.* 19 *Itai hob ymadael ag ef.* 24 *Danfon Zadoc ac Abiathar yn ei ôl a'r Arch.* 33 *Dafydd a'i gyfyllion yn myned i fynydd yr Olewydd tan wylo,* 31 *yn meddwl o cyngor Ahitophel,* 32 *ac yn anfon Huſai yn ei ôl.*

AC wedi hyn y paratôdd Abſalom iddo ei hun gerbydau, a meirch, a deng-ŵr a deugain i redeg o'i flaen.

2 Ac Abſalom a gyfodei yn fore, ac a ſaſei ger llaw ſfordd y porth: ac Abſalom a alwei atto bob gŵr yr oedd iddo ſatter i dyfod at y brenin am farn, ac a ddywedei, o ba ddinas *yr ydwyt* ti? yntef a ddywedei, o vn o lwythau Iſrael *y mae* dy was.

3 Ac Abſalom a ddywedei wrtho ef, wele *y mae* dy ſatteri on yn dda, ac yn vnion; ond nid *oes* neb tan y brenin a wrandawo arnat ti.

4 Dywedei Abſalom hefyd, oh na'm goſodid i yn farn-wr yn y wlad, ſel y dele attaf i bob gŵr a fyddei ganddo hawl neu gynghaws, myfi a wnawn gyfawnder iddo.

5 A phan neſſaei neb i ymgrymmu iddo ef, efe a eſtyme ei law, ac a ymaſlei yndo ef, ac a'i cuſannei.

6 Ac fel hyn y gwnai Abſalom i holl Iſrael y rhai a ddeuent am farn at y brenin: felly Abſalom a ledrattodd galon hol wŷr Iſrael.

7 Ac ym mhen deugain mlhyneed y dywedodd Abſalom wrth y brenin, gâd i mi fyned attofwg, a thalu fy addunedd a addunedais i'r Arglwydd yn Hebron.

8 Canys dy was a addunedodd addunedd, pan oeddwn i yn aros o fewn Geſur yn Syria, gan ddywedyd, os gan ddychwelyd y dychwel yr Arglwydd fi i Ieruſalem, yna y gwaſanaethaf yr Arglwydd.

9 A'r brenin a ddywedodd wrtho ef, dos mewn heddwch: felly efe a gyfododd, aca aeth i Hebron.

10 Eithr Abſalom a anfonodd yſpiwyr drwy holl lwythau Iſrael, gan ddywedyd, pan glywoch lais yr vdcorn, yna dywedwch, Abſalom ſydd yn teyrnaſu yn Hebron.

11 A dau cant o wŷr a aethant gyd ag Abſalom o Ieruſalem ar wahodd, ac yr oeddynt yn myned yn eu gwiriondeb, ac heb wybod dim oll.

12 Ac Abſalom a anfonodd am Ahitophel y Giloniad, cynghor-ŵr Dafydd, o'i ddinas, o Gilo, tra oedd efe yn offrymmu aberthau: a'r cydfradwriaeth *oedd* gryf, a'r bobl oedd yn amlhau gyd ag Abſalom yn waſtadol.

13 A daeth cennad at Ddafydd, gan ddywedyd, y mae calon gwŷr Iſrael ar ôl Abſalom.

14 A dywedodd Dafydd wrth ei holl weiſion, rhai *oedd* gyd ag ef yn Ieruſalem, cyſodwch, a ffown; canys ni ddiangwn ni gan Abſalom: hyſ ſiwch i fyned, rhac iddo ef fryſio a'n dala ni, a dwyn drwg arnom ni, a tharo y ddinas â min, cleddyf.

15 A gweiſion y brenin a ddywedaſant wrth y brenin, wele dy weiſion *yn barod*, ar ôl yr hyn oll a dewiſo fy arglwydd frenin.

16 A'r brenin a aeth, a'i holl dŷlwyth i ar ei ôl: a'r brenin a adawodd ddeg o ordderchwragedd i a gadw'r tŷ.

17 A'r brenin a aeth ymaith a'r holl bobl ar ei ôl; a hwy a arhoſaſant mewn lle o birbell.

18 A'i holl weiſion ef oedd yn cerdded ger ei law ef, yr holl Gerethiaid, a'r holl Pelethiaid, a'r holl Gethiaid, y chwe chan-wr a ddaethei ar ei ôl ef o Gath, oedd yn cerdded o flaen y brenin.

19 Yna y dywedodd y brenin wrth Ittai y Gethiad, pa ham yr ei di hefyd gyd â ni? dychwel di a dos gyd frodyr *gyd a thi*: trugaredd, a gwiriondeb ſydd gyd â thi.

21 Ac Ittai a atteboddy brenin, ac a dywedodd, ſel mai byw'r Arglwydd, ac mai byw fy arglwydd frenin, yn ddiau yn y lle y bydd fy arglwydd frenin yn ddo, pa vn bynnac ai mewn angeu ai mewn enioes, yno y bydd dy was hefyd.

22 A Dafydd a ddywedodd wrth Ittai, dos, a cherdda trofodd. Ac Ittai y Gethiad a aeth trofodd a'i holl wŷr, a'r holl blant oedd gyda hi.

23 A'r holl wlad oedd yn wylofain a llef uchel: a'r holl bobl a aethant trofodd: a'r brenin hefyd a aeth tros afon Cidron, a'r holl bobl aeth trofodd tua ffordd yr anialwch.

24 Ac wele Zadoc, a'r holl Leſiaid *oedd* gyd ag ef, yn dwyn Arch cyfammod Duw, a hwy a oſodaſant i lawr Arch Duw; ac Abiathar a aeth i fyny, nes darfod i'r holl bobl dyfod allan o'r ddinas.

25 A dywedodd y brenin wrth Zadoc, dychwel ag Arch Duw i'r ddinas: os caſa i fafor yngolwg yr Arglwydd, efe a'm dwg i eilwaith, ac a'm gâd mi ei gweled hi, a'i babell.

26 Ond os fel hyn y dywed efe, nid wyf ſodlon it; wele fi, gwnaed i mi fel *y dydd* da yn ei olwg.

27 A'r brenin a ddywedodd wrth Zadoc y offeiriad, onid *gweledydd ydwyt* ti? dychwel di'r ddinas mewn heddwch, a'th ddau fab gyd â thi, *ſef* Ahimaaz dy fab, a Ionathan mab Abiathar.

28 Gwelwch, mi a drigaf yngwaſtadedd yr anialwch, nes dyfod gair oddi wrthych i'w fynegi i mi.

29 Felly Zadoc, ac Abiathar a ddygaſant yr arch hôl Arch Duw i Ieruſalem, ac a arhoſaſant yno.

30 A Dafydd a aeth i fyny i fryn yr oliwydd, ac yr oedd yn myned i fyny, ac yn wylo, a'i ben wedi ei orchuddio, ac yr oedd efe yn myned yn droednoeth: a'r holl bobl, y rhai *oedd* gyd ag ef, a orchuddiaſant bawb ei ben, ac a aethant i fyny gan fyned ac wylo.

31 A mynegwyd i Dafydd, gan ddywedyd, mae Ahitophel ym myſc y cydfwriad-wŷr gyda Abſalom: a Dafydd a ddywedodd, ô Arglwydd, tro attolwg gyngor Ahitophel yn folined.

32 A pan

15 A phan ddaeth Dafydd i ben *y bryn* yr addoloddfa Duw yndd o, wele Husai yr Arciad yn ei gyfarfod ef, wedi rhwygo ei bais, a phridd ar ei ben.

16 A Dafydd a ddywedodd wrtho, od ai trosodd gyd â mi, ei â fyddi yn faich arnaf.

17 Ond os dychwel'i 'r ddinas, a dywedyd wrth Absalom, dy was di ô frenin fyddafi, gwas dy dâd fum hyd yn hyn, as yn awr dy was ditheu fyddaf: *a felly y di*ddymi i mi gyngor Ahitophel.

18 Oni *fydd* gyd â thi yno Zadoc, ac Abiathar yr offeiriaid? am hynny pob gair a glywech o dŷ 'r brenin, mynega i Zadoc, ac i Abiathar yr offeiriaid.

19 Wele *y mae* yno gyd â hwynt eu dau fab, Ahimaas *mab* Zadoc, a Jonathan *mab* Abiathar; danfonwch gan hynny gyd â hwynt attafi, bob peth a'r a glywoch.

20 Felly Husai cyfeill Dafydd a ddaeth i 'r ddinas, ac Absalom a ddaeth i Ierusalem.

PEN. XVI.

1 *Ziba trwy anrhegion a chelwyddau, yn cael cyffiadau i feistr.* 5 *Simei yn melltithio Dafydd yn Bahurim.* 9 *Dafydd trwy anyneedd yn ei gadw ei hun ac traill rhag dial.* 15 *Husai yn ymuno i 'r mewn i gyfinach Absalom.* 20 *Cyngor Ahitophel.*

A Chwedi myned o Ddafydd ychydig tros ben *bryn*, wele Ziba gwas Mephibosheth yn ei gyfarfod ef, a chwpl o asllynod wedi eu cyfrwyo, ac arnynt hwy 'r *oedd* dau can *torîth* o fara a chant o resynau, a chaut o ffrwythydd hâf, a chostrelaid o win.

2 A dywedodd y brenin wrth Ziba, beth *yw* y rhai hyn *gennit*? A Z ba a ddywedodd, asllynod i dŷ twyth y brenin i farchogaeth, a bara, a ffrwythydd hâf i 'r llanciau iw bwyttâ, a gwin i 'r anneddig iw yfed yn yr anialwch, *ydynt hwy*.

3 A 'r brenin a ddywedodd, a pha le *y mae* mab dy feistr? a Ziba a ddywedodd wrth y brenin, wele yntae efe yn aros yn Ierusalem: canys efe a dywedodd, tŷ Israel a roddant drachefn i mi deyrnas fy nhâd.

4 Yna y dywedodd y brenin wrth Ziba, wele, eiddo ti 'r hyn oll *oedd* eiddo Mephibosheth. A Ziba a ddywedodd, yr ydwyf yn † attolwg gael o honof fâstr yn dy olwg di, fy arglwydd frenin.

5 A phan ddaeth y brenin Dafydd hyd Bahurim, wele yn o dylwyth tŷ Saul yn dyfod allan oddi yno, a'i enw ef *oedd* Simei mab Gera: efe a ddaeth allan dan gerdded a melldigo,

6 Ac efe a daflodd Ddafydd â cherric, a holl weision y brenin Dafydd: ac yr oedd yr holl bobl, a'r holl gedyrn, ar ei law ddehau, ac ar ei law aflwy ef.

7 Ac fel hyn y dywedei Simei wrth felldithio, fyred allan, fyfed allan, ŵr gwaedlyd, a gŵr yr fall.

8 Yr Arglwydd a drôdd arnat ti holl waed tŷ Saul, yr hwn y teyrnefaift yn ei le, a'r Arglwydd a roddodd y frenhiniaeth yn llaw Absalom dy fab: ac wele di *wedi dy dâal* yn dy ddrygioni, canys gŵr gwaedlyd *wyt* ti.

9 Yna y dywedodd Abifai mab Serfiah wrth y brenin, pa ham y melldithia y ci * marw hwn fy arglwydd frenin? gâd i mi fyned trosodd attolwg, a thorri ei ben ef.

10 A'r brenin a ddywedodd, beth *fydd* i mi a *wnelwyf* â chwi meibion Serfiah? felly melldithied, o herwydd yr Arglwydd a ddywedodd wrtho, melldithia Ddafydd. Am hynny pwy a ddywed, pa ham y gwnai fel hyn?

11 A Dafydd a ddywedodd wrth Abifai, ac wrth ei holl weifion, wele fy mab yr hwn a ddaeth allan o'm mynyscaroedd i, yn ceifio fy enioes; ac yn awr pa feint mwy *y caiu* y Beniaminiad hwn? gedwch iddo, a melldithied; canys yr Arglwydd a archodd iddo.

12 Fe a allai yr edrych yr Arglwydd ar fy nghyfiudd i, ac y dyry yr Arglwydd i mi ddaioni am ei felldith ef y dydd hwn.

13 Ac fel yr oedd Dafydd a'i wŷr yn myned rhyd y ffordd, Simei yntau oedd yn myned ar hŷd yſtlys y mynydd, ar ei gyfer ef; ac fel yr oedd efe yn myned, efe a felldithiei, ac a daflai gerric, ac a † fwriai lwch iw erbyn ef.

14 A daeth y brenin, a'r holl bobl *oedd* gyd â g ef, yn llûddedig; ac a orphywyſodd yno.

15 Ac Absalom a'r holl bobl, gŵr Israel, a ddaethant i Ierusalem, ac Ahitophel gyd ag ef.

16 A phan ddaeth Husai 'r Arciad, cyfeill Dafydd, at Absalom, Husai a ddywedodd wrth Absalom, byw fo'r brenin, byw fyddo 'r brenin.

17 Ac Absalom a ddywedodd wrth Husai, ai dyma dy garedigrwydd di i'th gyfeill? pa ham nad aethoſt ti gyd â'th gyfeill?

18 A Husai a ddywedodd wrth Absalom, Nage, eithr yr hwn a ddewiſo 'r Arglwydd, a'r bobl yma, a holl wŷr Israel, eiddo ef fyddaſi, a chyd ag ef yr arhoſaf fi.

19 A phwy hefyd a wnaſwn eithaf? onid ger bron ei fab ef? megys y gwnaſwn eithais ger bron dy dad ti, felly y byddaf ger dy fron di thau.

20 Yna y dywedodd Absalom wrth Ahitophel, moeſwch eich cyngor beth a wnawn ni.

21 Ac Ahitophel a ddywedodd wrth Absalom, dôs i mewn at ordderch-wragedd dy dâd, y rhai a adawodd efe i gadw y tŷ; pan glywo holl Israel dy fod yn ffiaidd gan dy dad, yna y cryfheir llaw y rhai oll *fydd* gyd â thi.

22 Felly y tanaſant i Absalom babell ar nen y tŷ: * ac Absalom a aeth i mewn at ordderch-wragedd ei dâd yng wydd holl Israel.

23 A chyngor Ahitophel, yr hwn a gynghorai efe yn y dyddiau hynny, *oedd* fel ped ymofynnei *un* â gair Duw; felly *r oedd* holl gyngor Ahitophel, gyd â Dafydd a chyd ag Absalom.

PEN. XVII.

1 *Cyngor Husai, trwy ewyllys Duw yn diſtrywio cyngor Ahitophel.* 15 *Danfon dirgel gyhoeddiaeth i Ddafydd.* 23 *Ahitophel yn ymgrogi.* 25 *Gwneuthur Amaza yn gapten.* 27 *Dafydd yn cael ymborth yn Mahanaim.*

DYwedodd Ahitophel hefyd wrth Absalom, gâd i mi yn awr ddewis deuddeng-mil o wŷr, ac mi a gyfodaf, ac a erlidiaf ar ôl Dafydd y nos hon.

2 A mi a ddeuaf arno, tra fyddo efe yn llûddedig, ac yn wan ei ddwylaw, ac a'i brawychaf ef: a ffy 'r holl bobl *fydd* gydag ef; ac mi a darawaf y brenin yn vnic.

3 A throaf yr holl bobl attat ti: megis pe dychwelei pob yn, *yw* y gŵr yr ydwyt ti 'n ei geiſio: felly yr holl bobl fydd *mewn* heddwch.

4 A da fu 'r peth ygolwg Absalom, ac yngolwg holl henuriaid Israel.

5 Yna y dywedodd Absalom, galw yn awr hefyd ar Husai yr Arciad; a gwrandawn beth † a ddywedo yntef hefyd.

6 A phan ddaeth Husai at Absalom, llefarodd Absalom wrtho efe, gan ddywedyd, fel hyn y dywedodd Ahitophel; a wnawn ni † ei gyngor ef? onid ê, dywed ti.

7 A dywedodd Husai wrth Absalom, nid da y cyngor a gynghorodd Ahitophel y waith hon.

Neu, fy nagrau. heb. llygad.

† *Hebr. a'i llychwinodd ef â llwch.*

† *Hebr. fy 'n ei*

enau yn-tau.

† *Hebr. yn ôl ei*

air ef.

8 Canys, eb Husai, ti a wyddoſt am dy dâd a'i wŷr, mai cryfion *ydynt* hwy, a † chreulon eu meddwl, megis arth wedi colli ei chenawon yn y maes: dy dad hefyd *ſydd* rytel-wr, ac nid erys efe tros nos gyd â'r bobl.

† *Hebr, chwerw yn benaid*

9 Wele yn awr y mae efe yn llechu, mewn rhyw ogof, neu mewn rhyw le: a phan ſyrthio *rhai* o nonynt yn y dechrau, yna y *bobl* a glyw, ac a ddywed, bu laddfa yn myſc y bobl *ſydd* ar ôl Abſalom.

10 Yna 'r vn grymmus, yr hwn *y mae* ei galon fel calon llew, a lwitha: canys gwŷr holl Iſrael mai glew *yw* dy dâd ti, ac *mai* gwŷr grymmus *yw* y rhai *ſydd* gyd ag ef.

11 Am hynny y cynghoraf lwyr gaſclu attat ti holl Iſrael, o Dan hyd Beerſeba, fel y cywod wrth y môr o amldra, a myned o'th wyneb di dy hun i'r rhyfel.

12 Felly y deuwn arno ef i vn o'r lleoedd yr hwn y ceffir ef ynddo, ac a ruthrwn arno ef, fel y ſyrth y gwlith ar y ddaiar: ac ni adewir *dim* o honaw ef, nac vn ychwaith o'r gwŷr ſydd gyd ag ef.

13 Ond os i ddinas yr ymgaſcl ef, yna holl Iſrael a ddygant raffau at y ddinas honno, ac ni a'i tynnwn hi i'r afon, fel na cheffir yno vn garregan.

14 A dywedodd Abſalom, a holl wŷr Iſrael, gwell *yw* cyngor Husai yr Arciad, nâ chyngor Ahitophel: canys yr Arglwydd a † ordeiniaſei ddiddymmu cyngor da Ahitophel, fel y dygai yr Arglwydd ddrŵg ar Abſalom.

† *Hebr. orchfymynnaſei.*

15 Yna y dywedodd Husai wrth Zadoc, ac wrth Abiathar yr offeiriaid, fel hyn ac fel hyn y cynghorodd Ahitophel i Abſalom, ac i henuriaid Iſrael; ac fel hyn ac fel hyn y cynghorais inneu.

16 Vn awr gan hynny anfonwch yn fuan a mynegwch i Ddafydd, gan ddywedyd, nac aros tros nos ynghaſtaledd yr anialwch, onid gan fyned dos, rhac difa y brenin, a'r holl bobl *ſydd* gyd ag ef.

17 Ionathan hefyd, ac Ahimaaz oedd yn ſefyll wrth En-Rogel, ac ſe aeth llangces ac a fynegodd iddynt, hwythau a aethant ac a fynegaſant i'r brenin Dafydd: canys ni allent hwy ymddangos i fyned i'r ddinas.

18 Etto llangc a'i gwelodd hwynt, ac a fynegodd i Abſalom; ond hwy a aethant ymaith ill dau yn fuan, ac a ddaethant ŷ dŷ gŵr yn Bahurim, ac iddo ef *yr oedd* pydew yn ei gyntedd, ac hwy a aethant i wared yno.

19 A'r wraig a gymmerth, ac a ledodd ‖ glawr ar wyneb y pydew, ac a daenodd arno falarion ŷd, fel na wybuwyd y peth.

‖ *Gaead.*

20 A phan ddaeth gweiſion Abſalom at y wraig i'r tŷ, hwy a ddywedaſant, pa le y *mae* Ahimaaz a Jonathan? a'r wraig a ddywedodd wrthynt, hwy a aethant tros yr aber ddwfr: a phan geiſiaſant, ac nas cawſant *hwynt*, yna y dychwelaſant i Ieruſalem.

21 Ac ar ôl iddynt hwy fyned ymmaith, yna y *lleill* a ddaethant i fynu o'r pydew, ac a aethant, ac a fynegaſant i'r brenin Dafydd, ac a ddywedaſant wrth Ddafydd, cyfodwch, ac ewch yn fuan tros y dwfr; canys fel hyn y cynghorodd Ahitophel yn eich erbyn chwi.

22 Yna y cododd Dafydd, a'r holl bobl, y rhai *oedd* gyd ag ef, ac a aethant tros yr Iorddonen; erbyn goleuo 'r boreu, nid oedd vn yn eiſieu, a'r nad aethai tros yr Iorddonen.

23 A phan welodd Ahitophel na wneuthid ei gyngor ef, efe a gyfrwyodd ei aſſyn, ac a gyfododd, ac a aeth jw dŷ ei hun, iyw ddinas, ac a ymaeth drefn ar ei dŷ, ac a yngrogodd, ac a ſa farw, ac a gladdwyd ym meddrod ei dad.

24 Yna Dafydd a ddaeth i Mahanaim: ac Abſalom a aeth tros yr Iorddonen, efe a holl wŷr Iſrael gyd ag ef.

25 Ac Abſalom a oſododd Amaſa yn lle Ioab ar y llu: ac Amaſa *oedd* fab i ŵr a'i enw Ithra, yr hwn *oedd* Iſraeliad, yr hwn a aeth i mewn at Abigail ferch Nahas, chwaer Serfiah, mam Ioab.

26 Felly y gwerſyllodd Iſrael, ac Abſalom yngwlad Gilead.

27 A phan ddaeth Dafydd i Mahanaim, Sobi mab Nahas o Rabbath meibion Ammon, a Machir mab Ammiel o Lodebar, a Barzillai y Gileadiad o Rogelim,

28 A ddygaſant welân, a ‖ chawgion, a llefrith, a pridd, a gwenith, a haidd, a blawd, a chraſyd, a ffa, a ffacbys, a chrasbys,

29 A mêl, ac ymenyn, a defaid, a chaws gwarthec, i Ddafydd, ac i'r bobl *oedd* gyd ag ef, i bwytta: canys dywedaſant, *y mae'r* bobl yn newynoc, yn ſtin hefyd, ac yn ſychedic yn yr anialwch.

PEN. XVIII.

1 *Dafydd yn edrych ar y lluoedd yn mynd allan, ac yn rhoddi gorchymmyn ynghylch Abſalom.* 6 *Laddfa fawr ar yr Iſraeliaid ynghoed Ephraim.* 9 *Abſalom ynghrog wrth ei wallt mewn derwen, a Ioab yn ei ladd ef, ac yn ei ſwrw mewn pydew.* 18 *Lle Abſalom.* 19 *Ahimaaz a Chuſi yn dwyn newyddion i Ddafydd.* 33 *Dafydd yn galaru am Abſalom.*

A Dafydd a gyfrifodd y bobl *oedd* gyd ag ef; ac a oſododd arnynt hwy hlwriaid, a chwriaid.

2 A Dafydd a anfonodd o'r bobl, y drydedd ran tan law Ioab, a'r drydedd ran tan law Abiſai fab Serfiah brawd Ioab, ar drydedd ran tan law Itai y Gethiad: a'r brenin a ddywedodd wrth y bobl, gan fyned yn âf finneu hefyd gyd â chwi.

3 Ond y bobl a attebodd, nid ei di allan; canys os gan ffoi y ffown ni, ni oſodant hwy *en* meddwl arnom ni, ac os bydd marw ein hanner ni, ni oſodant *en* † meddwl arnom; ond yn awr *yr ydym* ‖ fel deng-mil o honom ni: yn awr gan hynny gwell *yw* i ti fod i'n cynnorthwyo ni o'r ddinas.

† *Hebr. ni fyddion i'n calon.*

‖ *Gwerth.*

4 A dywedodd y brenin wrthynt hwy, gwnaf yr hyn fyddo da yn eich golwg chwi. A'r brenin a ſafodd ger llaw 'r porth, a'r holl bobl a aethant allan, yn gantoedd, ac yn mileedd.

5 A'r brenin a orchymynnodd i Ioab, ac Abiſai, ac Ittai, gan ddywedyd, byddwch eſmwyth er fy mwyn i wrth y llangc, Abſalom: a'r holl bobl a glywſant pan orchymynnodd y brenin i'r holl benoriaid yn achos Abſalom.

6 Felly 'r aeth y bobl i'r maes i gyfarfod Iſrael; a'r rhyfel ſu ynghoed Ephraim.

7 Ac yno y lladdwyd pobl Iſrael o flaen gweiſion Dafydd; ac yno y bu lladdfa fawr y dwthun hwnnw, *ſef* vgain mîl.

8 Canys y rhyfel oedd yno wedi gwaſcaru ar hŷd wyneb yr holl wlâd: a'r coed a † ddifethodd fwy o'r bobl, nag a ddifethodd y cleddyf, y dwthun hwnnw.

† *Neu, ddifaodd.*

9 Ac Abſalom a gyfarfu â gweiſion Dafydd yn *en* hwyneb: ac Abſalom oedd yn marchogaeth ar fûl, a'r mûl aeth tan dewfrig derwen fawr, a'i ben ef a lynodd yn y dderwen; felly yr oedd efe rhwng y nefoedd a'r ddaiar, a'r mûl *oedd* canefa aeth ymmaith.

10 A rhyw vn a ganfu *hynny* ac a fynegodd i Ioab, ac a ddywedodd, wele, gwelais Abſalom ynghrog mewn derwen.

11 A dywedodd Ioab wrth ‡ gŵr oedd yn mynegi iddo, a welaist ef, pa ham na's tarawaist ef yno i'r llawr, ac arnafi roddi i ti ddeg *sicl* o arian, ac vn gwregys?

12 A dywedodd y gŵr wrth Ioab, pe chawn bwys ar fy llaw fil o *sicla* arian, nid estynnwn fy llaw yn erbyn mâb y brenin; canys gorchymynnodd y brenin lle y clywsom ni, wrth'it ti, ac wrth Abisai, ac wrth Ittai gan ddywedyd, ‡ gwiliwch *yn ffordd* o neb â'r llangc Absalom.

13 Os amgen, mi a wnaethwn ffalster yn erbyn fy enioes; canys nid oes dim yn guddiedic oddi wrth y brenin: tithe hefyd a safasit yn *fy* erbyn.

14 Yna y dywedodd Ioab, nid arhoaf fel hyn ‖ gyda thi: ac efe a gymmerth dair o biccellau yn ei law, ac a'i brathodd trwy galon Absalom, ac efe etto yn fyw † ynghanol y dderwen.

15 A'r deg llangc *y rhai* oedd yn dwyn arfau Ioab, a amgylchynasant, ac a darawsant Absalom, ac a'i lladdasant ef.

16 A Ioab a vdcanodd mewn vdcorn, a'r bobl a ddychwelodd o erlid ar ôl Israel: canys Ioab a attaliodd y bobl.

17 A hwy a gymmerasant Absalom, ac a'i bwriasant ef mewn ffos fawr yn y coed, ac a osodasant arno garnedd gerric fawr iawn: a holl Israel a ffoesant bob vn iw babell.

18 Ac Absalom a gymmerasei, ac a osodasei iddo yn ei fywyd, golofn, * yn nyffryn y brenin; canys efe a ddywedodd, nid *oes* fab gennif i wneuthur coffa am fy enw: ac efe a alwodd y golofn ar ei enw ei hun, a hi a elwir lle Absalom, hyd y dydd hwn.

19 Yna Ahimaaz mab Zadoc a ddywedodd, gâd i mi redeg yn awr, a mynegi i'r brenin ddarfodd i'r Arglwydd ei † ddial ef ar ei elynion.

20 A Ioab a ddywedodd wrtho ef, ni *byddi* di yn genadwr y dydd hwn, eithr mynegi ddiwrnod arall: ond heddyw ni byddi di gennad, o herwydd marw mab y brenin.

21 Yna y dywedodd Ioab wrth Chusi, dôs, dywed i'r brenin yr hyn a welaist. A Chusi a ymgrymmodd i Ioab, a chredodd.

22 Yna Ahimaaz mab Zadoc a ddywedodd eilwaith wrth Ioab, † beth bynnac a fyddo, gâd i minnau attolwg redeg ar ôl Chusi. A dywedodd Ioab, i ba beth y rhedi di, fy mab, gan nad *oes* gennit genadwriaeth addas?

23 Ond beth bynnac a fyddo, *ob efe* gâd i mi redeg: a dywedodd yntef wrtho, rhêd. Felly Ahimaaz a redodd ryd y gwastadedd, ac a aeth heibio i Chusi.

24 A Dafydd oedd yn eistedd rhwng y ddau borth: a'r gwiliedydd aeth ar nen y porth ar y mûr ac a dderchafodd ei lygaid, ac a edrychodd, ac wele ŵr yn rhedeg ei hunan.

25 A'r gwiliedydd a waeddodd, aca fynegodd i'r brenin: a'r brenin a ddywedodd, os ei hun *y mae* ef, cennad wriaeth *fydd* yn ei enau ef: ac efe a ddaeth yn fuan, ac a nesaodd.

26 A'r gwiliedydd a ganfu ŵr arall yn rhedeg; a'r gwiliedydd a alwodd ar y porthor, ac a dywedodd, wele ŵr *arall* yn rhedeg ei hunan: a dywedodd y brenin, hwn hefyd fyd gennad.

27 A'r gwiliedydd a dywedodd, yr ydwyf fi yn gweled rhediad y blaenaf, fel rhediad Ahimaaz mab Zadoc. A dywedodd y brenin, gŵr da *yw* hwnnw, ac â chennadwriaeth dda y daw efe.

28 Ac Ahimaaz a alwodd, ac a ddywedodd wrth y brenin, heddwch, ac a ymgrymmodd i lawr ar ei wyneb ger bron y brenin, ac a ddywedodd, bendigedic *fyddo* yr Arglwydd dy Dduw, yr hwn a warchaeodd ar y gwŷr a gyfodasant eu llaw yn erbyn fy Arglwydd frenin.

29 A'r brenin a ddywedodd, † ai diangol y llangc Absalom? A dywedodd Ahimaaz, gwelais y chryfiwl mawr, pan anfonodd Ioab was y brenin, a'r was dithen, ond ni wybûm i beth *y doedd*.

† *Hebr. oes hedd wch i'r llangc.*

30 A'r brenin a ddywedodd, tro heibio, saf ymma: ac efe a drôdd heibio ac a safodd.

31 Ac wele Chusi a ddaeth, a dywedodd Chusi, Cennadwri, Arglwydd frenhin: canys yr Arglwydd a'th ddialodd di heddyw ar bawb ar a ymgyfododd i'th erbyn.

32 A dywedodd y brenin wrth Chusi, a ddiangodd y llangc Absalom? a dywedodd Chusi, fel y llangc hwnnw y byddo gelynion fy Arglwydd frenin, a'r holl rai a ymgyfodant i'th erbyn di, er niweid i ti.

33 A'r brenin a gyffrôdd, ac a aeth i fyny i ystafell y porth, ac a wylodd: ac fel hyn y dywedodd efe wrth fyned, ô fy mab Absalom, fy mab, fy mab Absalom: ô na buasŵn farw trosot ti, Absalom fy mab fy mab.

PEN. XIX.

1 *Ioab yn peri i'r brenhin bitdio â galaru.* 9 *Yr Israeliaid yn daer am ddwyn y brenhin adref.* 11 *Dafydd yn anfon at yr offeiriaid i gymhyrfu gwŷr Iuda.* 18 *Simei yn cael ei bardwn.* 24 *Mephibosheth ei escusodi.* 30 *Barzilai yn cael cennad i fyned adref, a chymeryd Chimham ei fab ef i dy'r brenhin.* 41 *Yr Israeliaid yn ymsennu a gwŷr Iuda am ddwyn y brenhin adref hebddynt hwy.*

A Mynegwyd i Ioab, wele y brenin yn wylo, ac yn galaru am Absolom.

2 A'r † fuddugoliaeth a aeth y dwthwn hwnnw yn alar i'r holl bobl: canys clywodd y bobl y diwrnod hwnnw ddywedyd, drustan o'r brenin am ei fab.

† *Hebr. ymwared*

3 A'r bobl a aethant yn lledradaidd y diwrnod hwnnw i mewn i'r ddinas, fel pobl a fyddei yn myned yn lledradaidd, wedi eu cywilyddio wrth ffoi o ryfel.

4 Ond y brenin a orchguddiodd ei wyneb; a'r brenin a waeddodd â llêf vchel, ô fy mab Absalom, Absalom fy mab, fy mab.

5 A Ioab a ddaeth i mewn i'r tŷ at y brenin, ac a ddywedodd, gwradwyddaist heddyw wynebau dy holl weision, y rhai a amddeffynnasant dy enioes heddyw, ac enioes dy feibion, a'th ferched, ac enioes dy wragedd, ac enioes dy orderch-wragedd,

6 Gan garu dy gaseion, a chasau dy garedigion: canys dangosaist heddyw nad oedd ddim gennit dy dywysogion, na'th weision: o herwydd mi a wn heddyw pe Absalom fuasei byw, a ninnau i gyd yn feirw heddyw, mai da fuasei *bynny* yn dy olwg di.

7 Cyfot yn awr gan hynny, cerdda allan, a dywed † yn dêg wrth dy weision: canys yr wyf fi yn tyngu i'r Arglwydd, os ti nid ei allan, nad erys neb gyd â thi y nôs hon, a gwaeth fydd hyn i ti, nâg holl ddrwg a ddaeth i'th erbyn di, o'th febyd hyd yr awr hon.

† *Hebr. wrth fodd calon.*

8 Yna y brenin a gyfododd, a'a eisteddodd yn y porth: a mynegwyd i'r holl bobl, gan ddywedyd, wele y brenin yn eistedd yn y porth; a'r holl bobl a ddaethant o flaen y brenin, canys Israel a ffoesei bob vn iw babell.

9 Ac yr oedd yr holl bobl yn ymryson drwy holl lwythau Israel, gan ddywedyd, y brenin a'n gwaredodd ni o law ein gelynion, ac efe a'n gwaredodd ni o law y Philistiaid, ac yn awr efe a ffodd o'r wlâd rhag Absalom.

10 Ac Absalom yr hwn a eneiniasom ni arnom, a fu farw mewn rhyfel: ac yn awr pa ham yr ydych heb son am gyrchu yr brenin trachefn?

11 A'r brenin Dafydd a anfonodd at Zadoc, ac at Abiathar yr offeiriaid, gan ddywedyd, Llefferwch wrth henuriaid Iuda, gan ddywedyd, pa ham yr ydych chwi olaf i ddwyn y brenin yn ei ôl iw dŷ? (canys gair holl-Israel a ddaeth at y brenin hyd ei dŷ.)

12 Fy mrodyr *ydych* chwi: fy asewrn a'm cnawd *ydych* chwi: pa ham gan hynny 'r ydych yn olaf i ddwyn y brenin adref?

13 Dywedwch hefyd wrth Amasa; onid fy asewrn i, a'm cnawd *wyt* ti? fel hyn y gwnelo Duw i mi, ac fel hyn y chwanego, onid tywysog y lluyddi di ger fy mron i, yn lle Ioab byth.

14 Ac efe a drôdd galon holl wŷr Iuda, fel *calon* vn gŵr: a hwy a anfonasant at y brenin, *gan ddywedyd*, dychwel di a'th holl weision.

15 Felly y brenin a ddychwelodd, ac a ddaeth i'r Iorddonen: a Iuda a ddaeth i Gilgal i fynedd i gyfarfod â'r brenin, i ddwyn y brenin tros yr Iorddonen.

16 A *Simei mab Gera, mab Iemini, yr hwn *oedd* o Bahurim, a frysiodd, ac a ddaeth i wared gyd â gŵŷr Iuda, i gyfarfod â'r brenin Dafydd.

17 A mil o wŷr o Beniamin *oedd* gyd âg ef; *Ziba hefyd gwâs tŷ Saul, a'i bymtheng mab, a'i wgain gwâs gyd ag ef; a hwy a aethant tros yr Iorddonen o flaen y brenin.

18 Ac yscraffaeth trosodd i ddwyn trwodd dylwyth y brenin, ac i wneuthur yr hyn fyddei da yn ei olwg eft: a Simei mab Gera a syrthiodd ger bron y brenin, pan ddaeth efe tros yr Iorddonen;

19 Ac a ddywedodd wrth y brenin, na ddannoded fy arglwydd i mi anwireddu, ac na chofia yr hyn a *wnaeth dy wâs yn anwir, y dydd yr aeth fy arglwydd frenin o Ierusalem; i osod o'r brenin *hynny* at ei galon.

20 Canys dy wâs sydd yn cydnabod bechu o honof: ac wele deuthum heddyw yn gyntaf o holl dŷ Ioseph, i ddyfod i wared, i gyfarfod â'm harglwydd frenin.

21 Ac Abisai mab Serfiah a attebodd, ac a ddywedodd, a ŵ herwydd hyn ni roddir Simei i farwolaeth; am iddo felldithio eneiniog yr Arglwydd?

22 A dywedodd Dafydd, beth *sydd* i mi a *wnelwyf* â chwi, meibion Serfiah, fel y byddych i mi yn wrthwyneb-wŷr heddyw? a roddir i farwolaeth heddyw neb yn Israel? canys oni wn i mae heddyw 'r ydwyfi yn frenin ar Israel?

23 A'r brenin a ddywedodd wrth Simei, ni byddi di farw a'r brenin a dyngodd wrtho ef.

24 Mephiboseth mab Saul hefyd a ddaeth i wared i gyfarfod â'r brenin; ac ni olchasei efe ei draed, ac ni thorrasai ei farf, ac ni olchasei ei ddillad, er y dydd yr aethei yr brenin, hyd y dydd y daeth efe drachefn mewn heddwch.

25 A phan ddaeth efe i Ierusalem i gyfarfod â'r brenin, yna y dywedodd y brenin wrtho ef, pa ham nad aethoft ti gŷd â mi, Mephiboseth?

26 Ac efe a ddywedodd, fy Arglwydd frenin, fy ngwâs a'm twyllodd i; canys dywedodd dy wâs, cyfrwyaf i mi asiyn fel y marchogwyf arni, ac yr elwyf at y brenin, o herwydd cloff *yw* dŷ wâs:

27 * Ac efe a enllibiodd dy was wrth fy Arglwydd frenin: ond fy Arglwydd frenin *ydyt* fel angel Duw: am hynny gwna yr hyn *fyddo* da yn dy olwg.

28 Canys nid oedd holl dŷ fy nhad i onid dynion † meirw ger bron fy Arglwydd y brenin; etto tydi a osodaist dy wâs ym mhlith y rhai oedd yn bwytta ar dy fwrdd dy hun: pa gyfiawnder gan hynny sydd i mi ballach i waeddi mwy ar y brenin?

29 A'r brenin a ddywedodd wrtho, i ba beth yr adoddi dy fatterion ym mhellach? dywedais, tydi a Ziba rhennwch y tîr.

30 A Mephiboseth a ddywedodd wrth y brenin, *e* cymmered efe y cwbl, gan ddyfod fy Arglwydd frenin iw dŷ mewn heddwch.

31 A Barzilai y Gileadiad a ddaeth i waered o Rogelim, ac a aeth tros yr Iorddonen gyd a'r brenin iw hebrwng ef tros yr Iorddonen.

32 A Barzilai *oedd* hên iawn, yn fab pedwar vgain mlwydd; * efe oedd yn darparu lluniaeth i'r brenin, tra 'r ydoedd efe ym Mahanaim; canys gŵr mawr iawn *oedd* efe.

33 A'r brenin a ddywedodd wrth Barzilai, tyred trosodd gyd â mi, a mi a'th borthaf di gyd â mi yn Ierusalem.

34 A Barzilai a ddywedodd wrth y brenin, pa feint *yw* dyddiau blynyddoedd fy enioes i, fel yr elwn i fynu gyd â'r brenin i Ierusalem?

35 Mab pedwar vgain mlwydd *ydwyf* heddyw: a wn i ragoriaeth rhwng da a drwg? a ddichon dy wâs di archwaethu yr hyn a fwytâf, neu 'r hyn a yfaf? a glywaf fi bellach lais cerddorion, a cherddoresau? pa ham gan hynny y bydd dy wâs mwyach yn faich ar fy arglwydd frenin?

36 Dy wâs a ychydig tu hwnt i'r Iorddonen gyd â'r brenint a pha ham y tâlai y brenin i mi gyfryw daledigaeth?

37 Gâd attolwg i'th wâs ddychwelyd yn fy ôl, fel y byddwyf marw yn fy ninas fy hun, *a fel ym cladder* ym meddrod fy nhad, a'm mam: ac wele Chimham dy was, efe a â trosodd gyd â'm harglwydd frenin, a gwna iddo yr hyn *fydd* da yn dy olwg.

38 A dywedodd y brenin, Chimham a â gyd i mi, ac mi a wnaf iddo ef yr hyn *fydd* da yn dy olwg di: a pheth bynnac a † erfyniech di arnaf, mi a † *Heb.* gwnaf erot. *dewisi*

39 A'r holl bobl a aethant tros yr Iorddonen; y gwedi brenin hefyd a aeth trosodd; a'r brenin a gusanodd Barzilai, ac a'i bendithiodd ef, ac efe a ddychwelodd iw fangre ei hun.

40 Yna y brenin a aeth i Gilgal, a Chimham a aeth gyd ag ef: a holl bobl Iuda a hebryngasant y brenin, a hanner pobl Israel hefyd.

41 Ac wele holl wŷr Israel a ddaethant at y brenin, ac a ddywedasant wrth y brenin, pa ham y lleidratasodd ein brodyr ni gwŷr Iuda dy di, ac y dygasant y brenin a'i dylwyth tros yr Iorddonen, a holl wŷr Dafydd gyd ag ef?

42 Ac attebodd holl wŷr Iuda i wŷr Israel, o blegid câr agos *yw* 'r brenin i ni: pa ham gan hynny y digiasoch chwi am y peth hyn? a fwytasom ni *ddim* ar draul y brenin? neu a anrhegodd efe ni ag anrheg?

43 A gwŷr Israel a attebasant wŷr Iuda, ac a ddywedasant, dêc rhan *sydd* i ni yn y brenin, hefyd y mae i ni yn Dafydd fwy nag i chwi; pa ham gan hynny y diystyraisti fi? onid myfi a ddywedais yn gyntaf am gyrchu adref fy mrenin? ac ymadrodd gwŷr Iuda oedd galetach nag ymadrodd gwŷr Israel.

PEN. XX.

1 *Seba o achos yr ymrafael yn codi plaid yn Israel.* 3 *Dec gorddercheiraig Dafydd mewn carcharau gwyddol.* 4 *Gwneuthur Amasa yn benaeth ar Judah, a Ioab yn ei ladd ef.* 14 *Ioab yn cylch o'r dy Abel.* 16 *Gwraig ddoeth yn achub y ddinas wrth dorri pen Seba.* 23 *Swyddogion Dafydd.*

As

ACyno y digwyddodd bod gŵr i'r fall, a'i enw Seba mab Bichri, gŵr o Ieimini: ac efe a vdcanodd mewn vdcorn, ac a ddywedodd, nid oes i ni ddim rhan yn Dafydd, nac etifeddiaeth i ni ym mab Ieſſe: pawb iw babell, ô Iſrael.

2 Felly holl wŷr Iſrael a aethant i fynu oddi ar ôl Dafydd, ar ôl Seba mab Bichri: ond gwŷr Iuda a lynaſant wrth eu brenin, o'r Iorddonen hyd Ieruſalem.

3 A daeth Dafydd iw dŷ ei hun i Ieruſalem a'r brenin a gymmerth * y dêc gordderch-wraig a adawſei efe i gadw y tŷ, ac a'i rhoddes hwynt *mewn* cadwraith, ac a'i porthodd hwynt, ond nid aeth efe i mewn attynt hwy, eithr buant yn rhwym hyd *ddydd* eu marwolaeth † yn byw mewn gweddwdod.

4 Yna y dywedodd y brenin wrth Amaſa, †Cynnull i mi wŷr Iuda *erbyn* y trydydd dydd, a bydd ditheu ymma.

5 Felly Amaſa a aeth i gynnull Iuda; ond efe a drigodd yn hwy nâ'r amſer terſynedic a oſodaſei efe iddo.

6 A dywedodd Dafydd wrth Abiſai, Seba mab Bichri a'n dryga ni yn waeth nag Abſalom: cymmer di weiſſion dy arglwydd, ac erlid ar ei ôl ef, rhac iddo gael y dinaſoedd caeroc, ac ymachub o'n golwg ni.

7 A gŵŷr Ioab, a'r * Cerethiaid, y Pelethiaid hefyd, a'r holl gedyrn a aethant ar ei ôl ef: ac a aethant allan o Ieruſalem, i erlid ar ôl Seba mab Bichri.

8 *Pan oeddynt* hwy wrth y maen mawr *ſydd yn* Gibeon, Amaſa a aeth o'i blaen hwynt a Ioab oedd wedi gwregyſu ei gochl oedd amdano, ac arni *yr oedd* gwregys, a chleddyf wedi ei rwymo ar ei lwyau ef yn ei wain, a phan gerddai efe *y cleddyf* a ſyrthiei.

9 A dywedodd Ioab wrth Amaſa, a wyt ti yn llawen, fy mrawd? a llaw ddehau Ioab a ymaflodd yn marf Amaſa iw guſſanu ef.

10 Ond ni ddaliodd Amaſa ar y cleddyf *oedd* yn llaw Ioab; felly efe a'i tarawodd ef ag ef, dan y bumed *âs*, ac a ollyngedd ei berfedd ef i'r llawr, a nid ail tarawodd ef, ac efe a fu farw: felly Ioab, ac Abiſai ei frawd a ganllynodd ar ôl Seba mab Bichri.

11 Ac vn o weiſſion Ioab oedd yn ſefyll yn ei ymyl ef, ac a ddywedodd, pwy bynnac a ewyllyſio *yn dda* i Ioab, a phwy bynnac ſydd gyd â Dafydd, *elet* ar ôl Ioab.

12 Ac Amaſa oedd yn ymdrybaeddu mewn gwaed yngahanol y briffordd: a phan welodd y gŵr yr holl bobl yn ſefyll, efe a ſymmudodd Amaſa oddi ar y briffordd i'r *maes*, ac a daflodd gadach arno, pan welodd efe bawb ar a oedd yn dyfod atto ef yn ſefyll.

13 Pan ſymmudwyd ef oddi ar y briffordd, yr holl wŷr a aethant ar ôl Ioab, i erlid ar ôl Seba mab Bichri.

14 Ac efe a dramwyodd drwy holl lwythau Iſrael i Abel, ac i Beth-maachah, ac i holl *leoedd* Berim: a hwy a ymgaſclaſant ac a aethant ar ei ôl ef.

15 Felly y daethant hwy, ac a warchaeſaſant arno ef yn Abel Beth-maachah, ac a fwriaſant glawdd yn erbyn y ddinas, *yr hon* a ſafodd ar y rhagfur: a'r holl bobl y rhai *oedd* gyd â Ioab, oedd yn † curo y mur iw ſwrw i lawr.

16 Yna gwraig ddoeth o'r ddinas, a lefodd, clywch clywch, dywedwch attolwg wrth Ioab, neſſa hyd yma, fel yr ymddiddanwyf â thi.

17 Pan neſſaodd efe atti hi, y wraig a ddywedodd, ai ti yw Ioab? dywedodd yntef *ie* myfi: a hi a ddywedodd wrtho ef, gwrando eiriau dy law-forwyn; dywedodd yntef, yr ydwyf yn gwrando.

18 Yna hi a ddywedodd, * hwy a leſarent gynt, gan ddywedyd, Diau yr ymofynnant ag Abel, ac felly y dibennent.

19 Myfi *wyf vn* o heddychol ffyddloniaid Iſrael: yr wyt i yn ceiſio difetha dinas a mam yn Iſrael; pa ham y difethi di etifeddiaeth yr Arglwydd?

20 A Ioab a atteboddi, ac a ddywedodd, na atto Duw, na atto Duw i mi, na difetha na diniſtrio.

21 Nid felly *y mae* 'r peth; eithr gŵr o fynydd Ephraim (Seba mab Bichri *ſan* ei enw) a ddercheſodd ei law yn erbyn y brenin, yn erbyn Dafydd; rhoddwch ef yn vnic, ac mi a âf ymmaith oddi wrth y ddinas. A dywedodd y wraig wrth Ioab, wele ei ben ef a fwrir attat ti dros y mûr.

22 Yna yr wraig o'i doethineb a aeth at yr holl bobl, a hwy a dorraſant ben Seba mab Bichri, ac a'i taflaſant allan i Ioab; ac efe a ydcanodd mewn vdcorn, a hwy a waſcarwyd oddi wrth y ddinas, bôb vn iw pabellau: a Ioab a ddychwelodd i Ieruſalem at y brenin.

23 Yna * Ioab *oedd* ar holl lueddoedd Iſrael, a Benaiah mab Iehoiada ar y Cerethiaid, ac ar y Pelethiaid.

24 Ac Adoram *oedd* ar y dréth, a Ioſaphat mab Ahilad yn goſiadur.

25 Seſa hefyd yn ſcrifennydd, a Zadoc, ac Abiathar yn offeiriaid.

26 Ira hefyd y Iairiad oedd ‖ benllywydd ynghylch Dafydd.

PEN. XXI.

1 *Y tair blynedd newyn o achos y Gibeoniaid, yn peidio trwy grogi ſaith o feibion Saul.* 10 *Caredigrwydd Riſpah tuac at y meirw.* 12 *Dafydd yn claddu eſcyrn Saul a Jonathan.* 15 *Pedair câd yn erbyn y Philiſtiaid, lle y lladdodd Pidwar o gedyrn Dafydd bedwar o gawri.*

A Bu newyn yn nyddiau Dafydd dair blynedd ôl ynol, a Dafydd a † ymofynnodd ger bron yr Arglwydd: a'r Arglwydd a ddywedodd, o herwydd Saul, ac o herwydd *ei* dŷ gwaedlyd ef *y mae hyn*, o blegit lladd o honaw ef y Gibeoniaid.

2 Ar brenin a alwodd am y Gibeoniaid, ac a ymddiddanodd â hwynt; (a'r Gibeoniaid hynny nid *oeddynt* o feibion Iſrael, onid * o weddill yr Amoriaid, a meibion Iſrael a dyngaſei iddynt hwy; etto Saul a geiſiodd eu lladd hwynt o'i ſerch i feibion Iſrael, a Iuda.)

3 A Dafydd a ddywedodd wrth y Gibeoniaid, beth a wnaf i chwi? ac â pha beth y gwnaf gymod ſel y bendithioch chwi etifeddiaeth yr Arglwydd?

4 A'r Gibeoniaid a ddywedaſant wrtho, ni fynnwn ni nac arian nac aur gan Saul, na chan ei dŷ ef, ac ni fynnwn ni ladd neb yn Iſrael: ac efe a ddywedodd, yr hyn a ddywedoch chwi a wnaf i chwi.

5 A hwy a ddywedaſant wrth y brenin, y gŵr a'n difethodd ni, ac ‖ a fwriadodd i'n herbyn ni, i'n diniſtrio ni rhac arhos yn vn o derfynau Iſrael,

6 Rhodder i ni ſaith o wŷr o'i feibion ef, ſel y crogom ni hwynt i'r Arglwydd yn Gibeah Saul, deuoledic yr Arglwydd. A dywedodd y brenin, myfi a'i rhoddaf.

7 Ond y brenin a arbedodd Mephiboſeth fab Ionathan, fab Saul, o herwydd * llŵ yr Arglwydd yr hwn *oedd* rhyngddynt hwy, rhwng Dafydd a Ionathan mab Saul.

8 Ond

* Deut. 20.11. † *Hebr. yny dechreuad.*

* Pen. 8.16.

‖ *Neu, dywyſog.*

† *Hebr. geiſiodd wynneb yr Arglw.*

* Ioſ. 9.3. 16,27.

‖ *Neu, a'n ſorrodd ymmaith.*

* 1 Sam. 18.3. & 20.8,42.

8 Ond y brenin a gymmerth ddau fab Riſpah merch Ahlah, y rhai a ymddug hi i Saul, ſef Armoni a Mephiboſeth, a phum mab * Michal merch Saul, y rhai a blantodd hi i Adriel fab Barzilai y Maholathiad.

* 1 Sam. 6.23. ‖ Neu, Cowaer Mychal.

9 Ac efe a'i rhoddes hwynt yn llaw y Gibeoniaid, a hwy a crogasant hwy yn y mynydd ger bron yr Arglwydd: a'r taith hyn a gyd gwympasant, ac a roddwyd i farwolaeth, yn y ddyddiau cyntaf o'r cynhaiaf, yn nechreuad cynhaiaf yr haidd.

* Pen. 3.7.

10 A * Riſpah merch Aiah a gymerth ſachliain, a hi a'i eſtynnodd ef iddi ar y graig, o ddechreu y cynhaiaf, nes diferu dwfr arnynt hwy o'r nefoedd, ac ni adawodd hi i ehediaid y nefoedd orphywys arnynt hwy y dydd, na bwyſt-ſil y maes liw nôs.

11 A mynegwyd i Ddafydd yr hyn a wnaethei Riſpah merch Aiah, gordderch-wraig Saul,

12 A Dafydd a aeth ac a ddûg, eſcyrn Saul ac eſcyrn Ionathan ei fab, oddi wrth berchenogion Iabes Gilead, y rhai a'i lledratasent hwy o heol Bethſan, yr hon * y crogasei y Philiſtiaid hwynt ynddi, y dydd y lladdodd y Philiſtiaid Saul yn Gilboa.

* 1 Sam. 31.10.

13 Ac efe a ddûg i fynu oddi yno eſcyrn Saul ac eſcyrn Ionathan ei fab; a hwy â gaſclasant eſcyrn y rhai a grogaſid.

14 A hwy a gladdaſant eſcyrn Saul, a Ionathan ei fab, yngwlad Beniamin, yn Zelah ym meddrod Cis ei dad; a hwy a wnaethant yr hyn oll a orchymynnaſei yr brenin: a bu Duw foddlon i'r wlâd ar ôl hyn.

15 A bu eil-waith ryfel rhwng y Philiſtiaid ag Iſrael, a Dafydd a aeth i wared a'i weiſion gyd ag ef, ac a ymladdaſant a'r Philiſtiaid, a deffygiodd Dafydd.

16 Ac Iſbibenob, yr hwn *oedd* o feibion ‖ y cawr, (a phwys † ei waywffon yn drychan ſicl o brês) ac wedi ei wregyſu *â chleddyf* newydd, a feddyliodd ladd Dafydd.

‖ Neu, Rapha. † Hebr. Palady, neu, flaen yi waywffon.

17 Ond Abiſai mab Serfiah a'i helpiodd ef, ac a darawodd y Philiſtiad, ac a'i lladdod ef: yna gwŷr Dafydd a dyngaſant wrtho ef, gan ddywedyd, nid a'i di allan mwyach gyd a ni i ryfel, rhac it ddiffoddi † goleuni Iſrael.

† Hebr. canwyll, neu lamp.

18 Ac ar ôl hyn ſe fu eil-waith ryfel yn * Gob yn erbyn y Philiſtiaid: yna Sibbechai yr Huſiad a laddodd Saph, yr hwn *oedd* o feibion y ‖ cawr.

* 1 Cron. 20.4. ‖ Neu, Rapha.

19 A bu etto ryfel yn Gob yn erbyn y Philiſtiaid, ac Elhanan mab * Iaare Oregim y Bethlehemiad a darawodd *frawd* Goliath y Gethiad: a phren ei waywffon ef *oedd* fel carfan gwehyd.

* 1 Cron. 20.5.

20 A bu etto ryfel yn Gath, ac yr oedd gŵr corphol, a chwech o fyſedd ar bôb llaw iddo, a chwech o fyſedd ar bôb troed iddo, pedwar ar hugain o rifedi; efe hefyd *oedd* fab i'r ‖ cawr.

‖ Neu, Rapha.

21 Ac efe a ‖ amharchodd Iſrael, a Ionathan mab Simea brawd Dafydd a'i lladdodd ef.

‖ Neu, Newddiſtrawodd.

22 Y pedwar hyn a aned i'r cawr yn Gath, ac a gwympaſant drwy law Dafydd, a thrwy law ei weiſion ef.

PEN. XXII.

1 Pſalm o ddiolchgarwch am allwng ymwared Duw, o'i law yn ſeuddithion.

A Dafydd a leſarodd wrth yr Arglwydd eiriau y gân hon, yn y dydd y gwaredodd yr Arglwydd ef o law ei holl elynion, ac o law Saul.

2 Ac efe a ddywedodd, * Yr Arglwydd *yw* fy nghraig, a'm hanheffynfa, a'm gwaredudd i.

* Pſal. 18.2, &c.

3 Duw fy nghraig, ynddo ef yr ymddiriedaf: fy nharian, a chorn fy iechydwriaeth, fy ychel-dŵr a'm noddfa, fy achubwr; rhac trais yn hachubaiſt.

4 Galwaf ar yr Arglwydd canmoladwy: felly i'm cedwir rhac fy ngelynion.

5 Canys ‖ gofidion angau a'm cylchynaſant: nodd y † fall a'm dechrynaſant i.

‖ Dolurïau vffern a'm hamgylchynaſant: maglau angau a'm rhacflaenaſant.

7 *Yn ty nghyſyngdra y gelwais ar yr Arglwydd, ac y gwaeddais ar fy Nuw: ac efe a glybu fy llef o'i deml, a'm gwaedd *a aeth* iw gluſtiau ef.

8 Yna y cynnyrfodd, ac y crynodd y ddaiar, ſeiliau y nefoedd a gyffroeſant, ac a ymſigleſant, am ei ddo ef ddigio.

9 Derchafodd mwg o'i ffroenau ef, a thân o'i enau ef a yſſodd: glô a cynnwaſant ganddo ef.

10 Efe a ogwyddodd y nefoedd, ac a ddeſcynnodd: a thywyllwch *oedd* tan ei draed ef.

11 Marchogodd efe hefyd ar y Cerub, ac ehedodd: ïe efe a welwyd ar adenydd y gwynt.

12 Efe a oſododd y tywyllwch yn bebyllo'iamgylch: *ſef* caſcliad y dyfroedd, *a* thew gymmyliau yr awyr.

13 Gan y diſcleirdeb ger ei fron ef, yr cynnodd y marwor tan-llyd.

14 Yr Arglwydd a daranodd o'r nefoedd: a'r Goruchaf a roddes ei lef.

15 Ac efe a anfonodd *ei* ſaethau, ac a'i gwaſgarodd hwynt; mellt ac a'i drylliodd hwynt.

16 Gwaelodion y môr a ymddangoſodd, *a* ſeiliau y byd a ddinoethwyd, gan gerydd yr Arglwydd, *a* chan chwythad anadl ei ffroenau ef.

17 Efe a anfonodd oddi vchod; cymmerodd fi, tynnodd fi o ddyfroedd ‖ lawer.

‖ Neu, Mawr.

18 Gwaredodd fi rhac fy ngelyn cadarn: a rhac fy nghaſeion; am eu bôd yn drêch nâ mi.

19 Achubaſant fy mlaen yn nydd fy ngofid tost yr Arglwydd oedd gynhaliad i mi.

20 Efe a'm dûg i ehangder: efe a'm gwaredodd i, am iddo ymhoffi ynof.

21 Yr Arglwydd a'm gobrwyodd yn ôl fy nghyfiawnder: yn ôl glendid fy nwylo y talodd efe i mi.

22 Canys mi a gedwais ffyrdd yr Arglwydd: ac ni chiliais yn annuwiol oddi wrth fy Nuw.

23 O herwydd ei holl farnedigaethau ef *oedd* ger fy mron i: ac oddi wrth ei ddeddfau ni chiliais i.

24 Bum hefyd berffaith ‖ ger ei fron ef: a cym. ‖ Heb. gedwais rhac fy anwiredd. ſdn.

25 A'r Arglwydd a'm gobrwyodd innau yn ôl fy nghyfiawnder: yn ôl fy nglendid o flaen ei lygaid ef.

26 A'r trugarog y gwnei drugaredd: â'r gŵr perffaith y gwnei berffeithrwydd.

27 A'r glân y gwnei lendid: ac â'r cyndyn yr ymgyndyuni.

28 Y bobl gyſnddiedig a waredi: ond y mae dy lygaid ar y rhai vchel, iw daroſtwng.

29 Canys ti *yw* fy nghannwyll i ô Arglwydd: a'r Arglwydd a lewyrcha fy nhywyllwch.

30 O blegit ynot ti y ‖ rhedaf drwy fyddin: trwy fy Nuw y llammaf dros fûr. ‖ Neu, turvy.

31 Duw *ſydd* berffaith i ffordd: ymadrodd yr Arglwydd ſydd buredic: tarian *yw* efe i bawb a ymddirïedant ynddo.

32 Canys pwy *ſydd* Duw heb law yr Arglwydd? a phwy *ſydd* graig eithr ein Duw ni?

33 Duw yw fynghadernid a'm nerth: ac a rwyddhaodd fy ffordd i yn berffaith.

34 Efe ſydd yn gwnaethyd fy nhraed fel traed eifigod: ac efe ſydd yn ſyngoſod ar fy vchelfaoedd

35 Efe

37 Ese ſydd yn dyſcu ſy nwylo i ryſel: ſel y
dyrllir bŵa dûr yn ſy mreichiau.
38 Rhoddaiſt hefyd i mi darian dy iechydwria-
eth: ac â'th ſwyddeir y llaoſogaiſt fi.
39 Ehengaiſt ſy nghorddediad tanaf: ſel na li-
thredd ſy ſodlau.
40 Erlidiais ſy ngelynion, a diſethais hwynt: ac
ni dôychwelais nes eu diſa kwynt.
41 Diſeais hwynt hefyd, a thrywenais hwynt
ſel na chyfodant: a hwy a ſyrthiaſant dan ſy
traed i.
42 Canys ti am gwregyſaiſt i â nerth i ryſel:
y rhai a ymgyfodeut i'm herbyn a ddaroſtyngaiſt
tanaf.
43 Rhoddaiſt hefyd i mi warran ſy ngelynion:
ſel y diſethwn ſy nghaſeion.
44 Diſgwiliaſant, ond nid *oedd* achubudd: *ſef*
am yr Arglwydd, ond nid attebodd hwynt.
45 Yna y maluriais hwynt ſel llwch y ddai-
ar: i melais hwynt ſel tom yr heolydd, *a* the-
mais hwynt.
46 Gwaredaiſt ſi rhac cynhennau ſy mhobl: ced-
waiſt ſi yn ben *ar* genhedloedd: pobl nid adna-
bûm a'm gwaſanaethant.
47 Meibion dieithr a gymmerant arnynt ym-
ddaroſtwng i mi: pan glywant, gwrandawant
arnaf i.
48 Meibion dieithr a ballant: ac a ddychrynant
o'i carchar-dai.
49 Byw ſyddo yr Arglwydd, a bendigedic ſy-
dd yn ſynghraig, a derchafer Duw, craig ſy iech-
dywriaeth.
50 Duw ſydd yn †ſy nial i: ac ſydd yn daroſtwng
poblordd tanaf i.
51 Ac ſydd yn ſy nhywys i o blith ſyngely-
ion: ti hefyd a'm derchefaiſt vwch law y rhai
a gyfodent i'm herbyn: rhac y gŵr traws i'm
hachubaiſt i.
52 Am hyny y moliannaf di ô Arglwydd, ym
mhlith * y cenhedloedd: ac y canaf i'th enw.
53 *Ese ſydd* dŵr iechydwriaeth iw frenin: ac yn
gwneuthur trugaredd iw eneiniog, i Ddafydd, ac
iw hâd, * yn dragywydd.

PEN. XXIII.

1 *Dafydd yn ei eiriau diweddaf yn dangos fôd ei
ſtuid ef yn addewidion Duw, tu hwnt i bôb deall
dynol.* 6 *Anghyſelyb gyſtwr yr annuwiol.* 8 *He-
rwau cedyrn Dafydd.*

DYmma eiriau diweddaf Dafydd: dywed-
odd Dafydd mab Ieſſe, a dywedodd y gŵr
a oſodwyd yn vchel, eneiniog Duw Iacob, a pher-
aidd ganiadodd Iſrael,
2 Yſpryd yr Arglwydd a lefarodd ynoſi, a'i yma-
drodd ef *oedd* ar ſy nhafod.
3 Duw Iſrael a ddywedodd wrthiſi, craig Iſrael
a ddywedodd: | *bydded* llywodraethwr ar ddy-
nion yn gyfiawn, yn llywodraethu *mewn* ofn
Duw:
4 Ac ese a ſydd fel y boreu olenni, pan gyfodo
haul foregwaith heb gwmylau; ſel eginyn *a* dŷf
o'r ddaiar, gan lewyrchiad yn ôl glaw.
5 Er nad yw ſy nhŷ i ſelly gyd â Duw: etto cy-
ſtammod tragywyddol a wnaeth ese â mi, wedi ei
luniaethu yn hollawl, ac yn ſicr: canys ſy holl ie-
chydwriaeth, a'm holl ddymuniad *yw*, er nad yw yn
peri iddo flaguro.
6 A'r anwir *ſyddant* oll ſel drain wedi eu
bwrw heibio: canys mewn llaw nis cymmerir
hwynt.
7 Ond y gŵr a gyffyrddo â hwynt a † ddeffynnir
â haiarn, ac â phaladr gwaywffon: ac a thân y lloſ-
gir hwynt yn *eu* lle.
8 Dymma enwau y cedyrn oedd gan Ddafydd,
| y Tachmoniad a eiſteddai yn y gadeir yn bennaeth | *Neu,*
y tywyſogion, (hwnnw oedd Adino yr Eſniad) *Ioſebbaſ-*
* *ese a ruthrodd* yn erbyn wyth-gant, y rhai a ladd- *ſabet y*
odd ese ar vn-waith. *Tachmo-*
niad pen
9 Ac ar ei ôl ef *yr oedd* * Eleazar mab Dodo, *y tri.*
fab Ahohi, ym mhlith y tri cedyrn gyd â Da- * 1 Cron.
fydd, pan ddiſenwaſant hwy y Philiſtiaid a ym- 11.11.
gynnullaſent yno i ryſel, a phan aeth gwŷr Iſrael * 1 Cron.
ymaith. 11.12.
10 Ese a gyſododd, a'c a darawodd ar y Philiſtiaid
nes diffygio ei law ef, a glynu o'i law ef wrth y
cleddyf; a'r Arglwydd a wnaeth iechydwriaeth
mawr y diwrnod hwnnw: a'r bobl a ddychwela-
ſant ar ei ôl ef yn vnic i anrheithio.
11 Ac ar ei ôl ef *yr oedd* * Sammah mab Age yr * 1 Cron.
Harariad: a'r Philiſtiaid a ymgynullaſant | yn 11.27.
dorf, ac yr oedd yno ran o'r maes yn llawn | *Neu,* ŷ
o ffacbys; a'r bobl a ffoawdd o flaen y Phili- *o ſcelyſa-*
ſtiaid. *ethu.*
12 Ond ese a ſafodd ynghanol y rhandir, ac a'i
hachubodd, a'c a laddodd y Philiſtiaid: ſelly y gw-
naeth yr Arglwydd ymwared mawr.
13 | A thri o'r dêg pennaeth ar hugain a ddeſ- | *Neu, a'r*
cynnaſant, ac a ddaethant y cynhaiaf at Dafydd i *tri pen-*
ogof Adulam: a thorf y Philiſtiaid oedd yn *naeth ar.*
gwerſyllu yn nyſtryn Rephaim. * 1 Cron.
14 A Dafydd *oedd* yna mewn amddeffynfa; 11.15.
a ſefyllfa y Philiſtiaid *ydoedd* yna yn Bethle-
hem.
15 A blyſiodd Dafydd, a dywedodd, pwy a'm
dioda i â dwfr o bydew Bethlehem, yr hwn *ſydd*
wrth y porth?
16 A'r tri chedyrn a ruthraſant trwy werſyll
y Philiſtiaid, a'c a dynnaſant ddwfr o bydew Beth-
lehem, yr hwn *oedd* wrth y porth, ac a'i cymme-
raſant hefyd, ac a'i dygaſant at Ddafydd: ond ni
fynnei ese ei yfed, eithr ese a'i diod-offrymmodd
ef i'r Arglwydd.
17 Ac a ddywedodd, *na atto yr Arglwydd i * 1 Cron.
mi wneuthur hyn; onid gwaed y gwŷr a aethant 11.19.
mewn *enbydrwydd* am eu henioes yw hwn? am hyny
ny ni fynnei ese ei yfed. Hyn a wnaeth y tri ched-
yrn hynny.
18 Ac * Abiſai brawd Ioab, mab Serſiah oedd ben- * 1 Cron.
naf o'r tri, a'c ese a gyfododd ei waywffon yn erbyn 11.2.
try-chant † *ac a'i* lladdodd *hwynt*: ac iddo ef *yr* † *Hebr.*
oedd yr enw ym mhlith y tri. *o laddo-*
19 Onid anrhydedduſaf *oedd ef* o'r tri? a bu i dd- *diſion.*
ynt yn dywyſog: etto ni chyrhaeddodd ese y tri
cyntaf.
20 A Benaiah mab Iehoiada, mab gŵr grymmus
o Cabzeel, am lei weithredoedd, ese a laddodd ddau
o †gedyrn Moab; ac ese a aeth i wared, a'c a laddodd † *Hebr.*
llew mewn pydew, yn amſer eira. *llew Duw*
21 Ac ese a darawodd Aiphat-ddyn, gŵr * golygus *o Ma.*
o *ſaint*; ac yn llaw yr Aiphtiad *yr oedd* gwayw- * 1 Cron.
ffon, eithr ese a ddaeth i wared atto ef â ffon, a'c a 11.20.
ddug y wayw-ffon o law yr Aiphtiad, a'c a'i ladd-
odd ef, a'i wayw-ffon ei hun. | *Neu,*
22 Hyn a wnaeth Benaiah mab Iehoiada: a'c iddo *Am hy-*
yr oedd yr enw ym mhlith y tri cedyrn. *deddus*
23 | Anrhydedduſach *oedd* na'r dêc ar hugain, *oedd ym*
ond ni chyrhaeddodd ese y tri *cyntaf*: a Dafydd a'i go- *myſc y 30*
ſododd ef ar | ei wŷr o gard. | *Neu, ei*
24 * Aſahel brawd Ioab *oedd* yn o'r dêc ar hu- *cyngor.*
gain: Elhanan mab Dodo y Bethlehemiad. *Heb eior-*
25 * Sammah o'r Harodiad, Elica yr Harodiad. *chymmyn*
26 Helez * y Palttiad, Ira mab Icces y Tecoiad. * Pen.
27 Abieſer yr Anathothiad, Mebunnai yr Hu- 2.18.
ſathiad. * 1 Cron.
28 Zalmon yr Ahohiad, Maharai y Nerophathiad. 11.29.
29 * Heleb

39 *Heleb mab Baanah y Netophathiad: Ittai mab Ribai o Gibeah meibion Beniamin.

30 Benaiah y Pirathoniad, *Hidai o'r afonydd Gaas.

31 *Abi-albon yr Arbathiad, Azmaveth *y Barhumiad.

32 Eliahba y Saalboniad, o feibion Iasen Ionathan.

33 Sammah y Harariad, Ahiam mab Sarar yr Ararïad.

34 Eliphelet mab Ahasbai, mab y Maachathiad: Eliam mab Ahitophel y Giloniad.

35 Hezrai y Carmeliad, Paarai yr Arbiad.

36 Igal mab Nathan o Zobah, Bani y Gadiad.

37 Selec yr Ammoniad: Naharai y Beerothiad, yn dwyn arfau Ioab mab Seruiah.

38 Ira yr Ithriad, Gareb yr Ithriad.

39 Vrias yr Hethiad: dau ar bymthec, ar hugain o gwbl.

PEN. XXIIII.

1 *Satan yn temptio Dafydd, ac yntau yn gyrru Ioab i rifo y bobl. 5 Y capteniaid, yma mhen y naw mis a'r vgain mhiwrnod yn dwyn cyfrif o drychan mil ar ddeg o ryfel-wyr. 10 Dafydd yn coel ei ddewis o dair pla, ac yn dewis tridiau o'r nodau, 15 ac wedi lladd deng mil ar hugain o'r bobl, yn edifarhau, ac wrth hynny yn achub dinistr Ierusalem. 18 Dafydd trwy gyngor Gad yn prynu llawr dyrnu Arafnah, a'r bla yn peidio, wedi iddo ef aberthu.

A Thrachefn digllonedd yr Arglwydd a enynnodd yn erbyn Israel, ‖ac efe a annogodd Dafydd yn eu herbyn hwynt, i ddywedyd, dos, cyfrif Israel, a Iuda.

‖Satan, 1 Cron. 21. 1.

2 Canys y brenin a ddywedodd wrth Ioab tywysog y llu oedd ganddo ef, ‖dos yn awr drwy holl lwythau Israel, o Dan hyd Beersheba, cyfrifwch y bobl, fel y gwypwyf rifedi y bobl.

‖Heb. cylchynwch.

3 A Ioab a ddywedodd wrth y brenin, yr Arglwydd dy Dduw a chwanego yr bobl yn gan cymmeint, ac y maent, fel y gwelo llygaid fy arglwydd frenin: ond pa ham yr ewyllysia fy arglwydd frenin y peth hyn?

4 A gair y brenin fu drech na Ioab, ac na thywysogion y llu: Ioab am hynny a aeth allan, a thywysogion y llu, o wydd y brenin, i gyfrif pobl Israel.

5 A hwy a aethant tros yr Iorddonen, ac a wersyllasant yn Aroer, o'r tu dehau i'r ddinas sydd yng hanol ‖ dyffryn Gad, a thua Iazer.

‖Neu, afon.

6 Yna y daethant i Gilead, ac ‖i wlad Tachtim Hodsi: daethant hefyd i Dan Iaan, ac o amgylch i Sidon.

‖Neu, i'r iisfawlad newydd yfanne-ddu.

7 Daethant hefyd i amddiffynfa Tyrus, ac i holl ddinasoedd yr Hefiaid, a'r Canaaneaid: a hwy a aethant i du dehau Iuda i Beersheba.

8 Felly y cylchymasant yr holl wlâd, ac a ddaethant yn mhen naw mis, ac vgain mhiwrnod i Ierusalem.

9 A rhoddes Ioab nifer cyfrif y bobl at y brenin: ac Israel ydoedd wyth gan mil o wŷr grymmus yn tynnu cleddyf; a gwŷr Iuda oedd bump can mil o wŷr.

10 A chalon Dafydd a'i tarawodd ef, ar ôl iddo gyfrif y bobl: a dywedodd Dafydd wrth yr Arglwydd, pechais yn ddirfawr yn yr hyn a wnaethum: ac yn awr dela, attolwg, ô Arglwydd anwiredd dy was, canys ynfyd iawn y gweithum.

11 A phan gyfododd Dafydd y boreu, daeth gair yr Arglwydd at Gad y prophwyd, ‖ gweledydd Dafydd, gan ddywedyd,

12 Dos, a dywed wrth Ddafydd, fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, yr ydwyn yn gosod tri pheth o'th flaen di; dewis ti ac vn o honynt, a gwnaf hynny i ti.

13 *Felly Gad a ddaeth at Ddafydd, ac a fynegodd iddo, ac a ddywedodd wrtho, a ‖ fynni ddyfod it saith mlynedd o newyn yn dy wlad, ai ynte dri mis o flaen dy elynion, a hwy yn dy erlid: ynteu bod haint yn y wlâd dri diwrnod? yn awr ymgynghora, ac edrych pa beth a atteb fi'r hwn a'm anfonodd i.

14 A dywedodd Dafydd wrth Gad, y mae yn fyng lawn arnaf; bâd i mi syrthio yn awr yn llaw yr Arglwydd (canys aml yw ei drugareddau ef) ac na chwympwyf yn llaw dyn.

15 Yna y rhoddes yr Arglwydd haint yn Israel o'r boreu hyd yr amser nodedig: a bu farw o'r bobl, o Dan hyd Beersheba, ddeng mil a thrugain o wŷr.

16 A phan estynnasei yr Angel ei law ar Ierusalem iw dinistrio hi, *edifarhaodd ar yr Arglwydd y drwg hwn, ac a ddywedodd wrth yr angel oedd yn dinistrio yr bobl, digon bellach, attal dy law: ac angel yr Arglwydd oedd wrth lawr dyrnu Arafnah y Iebusiad.

17 A llefarodd Dafydd wrth yr Arglwydd, pan welai efe yr angel a darawsei y bobl, dywedodd, wele myfi a bechais, ac a wneithum yn ddrygionus, ond y defaid hyn, beth a wnaethant hwy? bydded attolwg dy law arnaf, ac ar fy nhâd.

18 A Gad a ddaeth at Ddafydd y dydd hwnnw, ac a ddywedodd wrtho, dos i fynu, cyfod allor i'r Arglwydd yn llawr dyrnu Arafnah y Iebusiad.

19 A Dafydd a aeth i fynu yn ôl gair Gad, fel y gorchymynasei yr Arglwydd.

20 Ac Arafnah a edrychodd, ac a ganfu y brenin a'i weision yn dyfod tu ag attoi: ac Arafnah a aeth allan, ac a ostyngodd ei wyneb i lawr gar bron y brenin.

21 Ac Arafnah a ddywedodd, pa ham y daeth fy arglwydd frenin at ei was? A dywedodd Dafydd, i brynu gennit ti y llawr dyrnu i adeiladu allor i'r Arglwydd, fel yr atalier y bla oddi wrth y bobl.

22 A dywedodd Arafnah wrth Ddafydd, cymmered, ac offrymmed fy arglwydd frenin yr hyn fydd da yn ei olwg: wele yr ychen yn boeth offrwm, ac ffustiau, ac offer yr ychen yn lle cynnyd.

23 Hyn oll a roddodd Arafnah megis brenin, i'r brenhin: a dywedodd Arafnah wrth y brenin, yr Arglwydd dy Dduw a fyddo bodlon i ti.

24 A dywedodd y brenin wrth Arafnah, nage, eithr gan bryn y prynaf *ef* mewn pris gwnic, ac nid offrymmaf i'r Arglwydd fy Nuw boeth-offrymmau rhâd. Felly Dafydd a brynodd y llawr dyrnu a'r ychen, er dec a drugain o ficlau arian.

25 Ac yno yr adeiladodd Dafydd allor i'r Arglwydd, ac a offrymmodd boeth-offrymmau, ac offrymmau hedd: a'r Arglwydd a gymmodedd i'r wlâd, a'r bla a attaliwyd oddi wrth Israel.

LLYFR CYNTAF Y BRENHINOEDD,
yr hwn a elwir hefyd, Trydydd llyfr y Brenhinoedd.

PEN. I.

1 *Mileu yn ymgeledu Dafydd.* 5 *Adoniah, mab Dafydd, yn ei wneuthur ei hun yn frenin.* 11 *Nathan yn cynghori* 15 *i Bathseba fyned at y brenin,* 22 *ac yn dywedyd gyd â hi.* 28 *Dafydd yn adnewyddu ei lw i Bathseba.* 32 *Sadoc a Nathan, dywy archiad Dafydd, yn eneinio Salomon yn frenin, a'r bobl yn gorfoleddu.* 41 *Ionathan yn adrodd hynny, a gwahoddyd Adoniah yn ffo.* 50 *Adoniah yn cymmeryd cornu wrth yr allor, a rhoi ammod yn cael ei fywyd yn rhydd.*

1 A Brenin Dafydd oedd hên, *ac* a aethei mewn oedran, er iddynt ei gnhuddo ef mewn dillad, etto ni chynhesei efe.

2 Am hynny ei weision a ddywedasant wrtho, Ceisier i'm hargluydd frenin Iangces o forwyn, a safed hi o flaen y brenin, a bydded yn gwneuthur ymgeledd iddo, a gorwedded yn dy fynwes, fel y gwresogo fy arglwydd frenin.

3 A hwy a geisiasant Iangces dêg drwy holl fró Israel, ac a gawsant Abisag y Sunamites, ac a'i dygasant hi at y brenin.

4 A'r Iangces oedd dêg iawn, ac oedd yn ymgeledu'r brenin, ac yn ei wasanaethu ef: ond ni wybu'r brenin a wnaeth â hi.

5 Ac Adoniah mab Haggith a ymddercheflodd, gan ddywedyd, myfi a fyddaf frenin: ac efe a ddarparodd iddo gerbydau a gwŷr meirch, a phedeng-wr a deugain i redeg o'i flaen.

6 A'i dad nid anfodlonasei ef yn ei ddyddiau, gan ddywedyd, pa ham y gwnaethost fel hyn? yntef hefyd *oedd* dêg iawn o bryd, ac efe a anesid wedi Absalom.

7 Ac o'i gyfrinach y gwnaeth efe Ioab fab Seruiah, ac Abiathar yr offeiriad: a hwy a gynnorthwyasant ar ôl Adoniah.

8 Ond Zadoc yr offeiriad, a Benaiah mab Iehoiada, a Nathan y prophwyd, a Simei, a Rei, a'r gwŷr cedyrn a fuasai gyd â Dafydd, nid *oeddynt* gyd ag Adoniah.

9 Ac Adoniah a laddodd ddefaid, a gwarthegi, a phorfeilgion, wrth faen Zoheleth, yr hwn *ydd* oedd wrth Ein Rogel, ac a wahoddodd ei holl frodyr meibion y brenin, a holl wŷr Iuda, gweision y brenin.

10 Ond Nathan y prophwyd, a Benaiah a'r gwŷr cedyrn, a Salomon ei frawd, ni wahoddasei efe.

11 Am hynny y dywedodd Nathan wrth Bathseba mam Salomon, gan ddywedyd, oni chlywaisti fod Adoniah mab Haggith yn teyrnasu, a'n harglwydd Dafydd heb wybod *hynny*?

12 Tyred gan hynny yn awr attolwg, rhoddaf it gyngor, fel yr achubech dy enioes dy hun, ac enioes Salomon dy fab.

13 Dos a cherdda i mewn at y brenin Dafydd, a dywed wrtho, oni thyngaist di fy arglwydd frenin wrth dy wasanaeth-wraig, gan ddywedyd, Salomon dy fab di a deyrnasa yn ddiau ar fy ôl i, ac efe a eistedd ar fy ngorsedd-fainge i? pa ham gan hynny y mae Adoniah yn teyrnasu?

14 Wele tra fyddech chwi etto yn llefaru wrth y brenin, minnen a ddeuaf i mewn ar dy ôl di, ac a † sicrhâf dy eiriau di.

† *Hebr.* gyflawnyfafaf.

15 A Bathseba a aeth i mewn at y brenin, i'r ystafell, a'r brenin oedd hên iawn, ac Abisag y Sunamites oedd yn gwasanaethu y brenin.

16 A Bathseba a ostyngodd ei phen, ac a ymgrymmodd i'r brenin: a'r brenin a ddywedodd, beth *a fynni* di?

17 Hitheu a ddywedodd wrtho, fy arglwydd, ti a dyngaist i'r Arglwydd dy Dduw wrth dy wasanaethyddes, Salomon dy fab a deyrnasa yn ddiau ar fy ôl i, ac efe a eistedd ar fyngorsedd-fainge i:

18 Ac yn awr, wele, Adoniah fydd frenin; ac yr awr hon fy arglwydd frenin, nis gwyddost di *hyn*.

19 Ac efe a laddodd warthegi, ac *anifeiliaid* breision, a defaid lawer iawn, ac a wahoddodd holl feibion y brenin, ac Abiathar yr offeiriad, a Ioab tywysog y filwriaeth: ond dy was Salomon ni wahoddodd efe.

20 Tithau fy arglwydd frenin, *y mae* llygaid holl Israel arnat ti, am fynegi iddynt pwy a eistedd ar orsedd-fainge fy arglwydd y brenin, ar ei ôl ef.

21 Os amgen, pan orweddo fy arglwydd frenin gyd â'i dadau, yna y cyfrifir fi a'm mab Salomon yn bechaduriaid.

22 Ac wele tra'r oedd hi etto yn ymddiddan â'r brenin, y daeth Nathan y prophwyd heibyd i mewn.

23 A hwy a fynegasant i'r brenin, gan ddywedyd, wele Nathan y prophwyd. Ac efe a aeth i mewn o flaen y brenin, ac a ymgrymmodd i'r brenin, a'i wyneb hyd lawr.

24 A dywedodd Nathan, fy Arglwydd frenin, a ddywedaist di, Adoniah a deyrnasa ar fy ôl i, ac efe a eistedd ar fyngorsedd-fainge?

25 Canys efe a aeth i waered heddyw, ac a laddodd ychen, ac *anifeiliaid* breision, a defaid lawer, ac a wahoddodd holl feibion y brenin, a thywysogion y filwriaeth, ac Abiathar yr offeiriad: ac wele hwynt yn bwyta ac yn yfed o'i flaen ef, ac y maent yn dywedyd, bydded fyw y brenin Adoniah.

26 Ond myfi dy was, a Zadoc yr offeiriad, a Benaiah mab Iehoiada, a'th was Salomon, ni wahoddodd efe.

27 Ai trwy fy arglwydd frenin y bu y peth hyn, heb ddangos o honot i'th was, pwy a eisteddei ar orsedd-fainge fy arglwydd y brenin, ar ei ôl ef?

28 A'r brenin Dafydd a attebodd, ac a ddywedodd, gelwch Bathseba attafi; a hi a ddaeth o flaen y brenin, ac a safodd ger bron y brenin.

29 A'r brenin a dyngodd, ac a ddywedodd, *fel* y mae 'r Arglwydd yn fyw, yr hwn a waredodd fy enaid i allan o bob cyfyngder:

30 Yn ddiau megis y tyngais wrthit ti, i Arglwydd Dduw Israel, gan ddywedyd, Salomon dy fab a deyrnasa yn ddiau ar fy ôl i, ac efe a eistedd ar fyngorsedd-fainge i, yn fy lle i; felly y gwnaf y dydd hwn.

31 Yna Bathseba a ostyngodd ei phen, *a'i* hwyneb i lawr, ac a ymgrymmodd i'r brenin, ac a ddywedodd, bydded fy arglwydd frenin Dafydd fyw byth.

32 A'r

33 A'r brenin Dafydd a ddywedodd, gelwch attaf Zadoc yr offeiriad, a Nathan y prophwyd, a Benaiah fab Iehoiada. A hwy a ddaethant o flaen y brenin.

33 A'r brenin a ddywedodd wrthynt, cymmerwch weision eich arglwydd gyd â chwi, a pherwch i Salomon fy mab farchogeth ar fy mules fy hun, a dygwch ef i wared i Gihon.

34 Ac eneinied Zadoc yr offeiriad, a Nathan y prophwyd, ef yno yn frenin ar Israel: ac vdcenwch mewn vdcorn, a dywedwch, bydded fyw y brenin Salomon.

35 Deuwch chwithau i fyny ar ei ôl ef, a deued efe i fyny, ac eistedded ar fy ngorseddfa i, ac efe a deyrnasa yn fy lle i; canys ef a orddeiniais i fod yn flaenor ar Israel, ac ar Iuda.

36 A Benaiah mab Iehoiada a attebodd y brenin, ac a ddywedodd, Amen; yr vn modd y dywedo Arglwydd Dduw fy arglwydd frenin.

37 Megis y bu'r Arglwydd gyd â'm harglwydd y brenin, felly bydded gyd â Salomon, a gwnaed yn fwy ei orsedd-fainge ef, nâ gorsedd-fainge fy arglwydd y brenin Dafydd.

38 Felly Zadoc yr offeiriad a Nathan y prophwyd, a Benaiah mab Iehoiada, a'r Cerethiaid, a'r Pelethiaid, aethant i wared, ac a wnaethant i Salomon farchogaeth ar fules y brenin Dafydd, ac a aethant ag ef i Gihon.

39 A Zadoc yr offeiriad a gymmerodd gorn o olew allan o'r babell, ac a eneinodd Salomon: a hwy a vdcanasant mewn vdcorn, a'r holl bobl a ddywedasant, bydded fyw brenin Salomon.

40 A'r holl bobl a aethant i fyny ar ei ôl ef, yn canu pibellau, ac yn llawenychu â llawenydd mawr, fel y rhwygei'r ddaiar gan eu sŵn hwynt.

41 A chlybu Adoniah a'i holl wahoddedigion, y rhai oedd gyd ag ef, pan ddarfasei iddynt fwytta: Ioab hefyd a glywodd lais yr vdcorn, ac a ddywedodd, pa ham y mae twrwf y ddinas yn derfysgol?

42 Ac efe etto yn llefaru, wele daeth Ionathan mab Abiathar yr offeiriad, a dywedodd Adoniah, tyret i mewn, canys gŵr grymus ydwyt ti, a daioni a fynegi di.

43 A Ionathan a attebodd ac a ddywedodd wrth Adoniah, yn ddiau ein harglwydd brenin Dafydd a osododd Salomon yn frenin.

44 A'r brenin a anfonodd gyd ag ef Zadoc yr offeiriad, a Nathan y prophwyd, a Benaiah fab Iehoiada, a'r Cerethiaid, a'r Pelethiaid, a hwy a barasant iddo ef farchogaeth ar fules y brenin.

45 A Zadoc yr offeiriad, a Nathan y prophwyd a'i heneiniasant ef yn frenin yn Gihon: a hwy a ddaethant i fyny oddi yno yn llawen, a'r ddinas a derfysgodd: dyma'r twrwf a glywsoch chwi.

46 Ac y mae Salomon yn eistedd ar orsedd-fainge y frenhiniaeth.

47 A gweision y brenin a ddaethant hefyd i fendithio ein harglwydd brenin Dafydd, gan ddywedyd, dy Dduw a wnelo enw Salomon yn well nâ'th enw di, ac a wnelo yn fwy ei orsedd-fainge ef nâ'th orsedd-fainge di. A'r brenin a yn-grymmodd ar y gwely.

48 Fel hyn hefyd y dywedodd y brenin, bendigedic *fyddo* Arglwydd Dduw Israel, yr hwn a roddodd heddyw yn i eistedd ar fyngorsedd-fainge, a'm llygaid innau yn gweled *hynny*.

49 A'r holl wahoddedigion a'r rhai *oedd* gyd ag Adoniah, a ddychrynasant, ac a gyfodasant, ac a aethant bob vn ei ffordd.

50 Ac Adoniah oedd yn ofni rhac Salomon, ac a gyfododd, ac a aeth, ac a ymaflodd yng hyrn yr allor.

51 A mynegwyd i Salomon, gan ddywedyd, wele y mae Adoniah yn ofni y brenin Salomon: canys wele, efe a ymaflodd yng hyrn yr allor, gan ddywedyd, tynged y brenin Salomon i mi heddyw, na laddo efe ei was a'r cleddyf.

52 A dywedodd Salomon, os bydd efe yn wr da, ni syrth *yn* o'i wallt ef i lawr; ond os ceir drygioni ynddo ef, efe a fydd marw.

53 A'r brenin Salomon a anfonodd, a hwy a'i dygasant ef oddiwrth yr allor, ac efe a ddaeth, ac a ymgrymmodd i'r brenin Salomon: a dywedodd Salomon wrtho, dos i'th dŷ.

P E N. II.

1 *Dafydd yn rhoi cyngor i Salomon, 3 i fod yn ddiwiol. 5 ynghylch Ioab, 7 Barzilai, 8 a Shimei: 10 ac yn marw. 12 Salomon yn frenin ar ei ol ef. 13 Adoniah yn ceisio gan Bathsheba ddywedyd wrth Salomon am Abisag, a'r hyn a gael ei ddienydd. 26 Abiathar yn cael ei hoedi, ac yn colli yr offeiriadaeth. 28 Ioab yn ffo at gyrn yr allor, ei laddef, 35 a gosod Benaiah yn lle Ioab, a Zadoc yn lle Abiathar. 36 Shimei yn cael gorchymyn i aros yn Ierusalem, ac am fyned i Gath, yn gosod arno farw.*

YNa dyddiau Dafydd a nesâsant i farw, ac efe a orchymynnodd i Salomon ei fab, gan ddywedyd,

2 Myfi wyf yn myned ffordd yr holl ddaiar, ymhyny ymnertha, a bydd ŵr.

3 A chadw gadwriaeth yr Arglwydd dy Dduw i rodio yn ei ffyrdd ef, i gadw ei ddeddfau ef, a'i orchymynion, a'i farnedigaethau, a'i dystiolaethau, fel yr ysgrifennwyd yng hyfraith Moses; fel i ti ffynu ym mhob dim a'r hyn oll a wnelych, ac i bo le bynnac y troech.

4 Fel y cyflawno'r Arglwydd ei air, a lefarodd am danaf, gan ddywedyd, os dy feibion a gadwant eu ffyrdd, i rodio ger fy mron mewn gwirionedd, â'i holl galon, ac â'i holl enaid, na thorrir (eb efe) na *dyddo* o honot ŵr ar orsedd-fainge Israel.

5 Tithe hefyd a wyddoft yr hyn a wnaeth Ioab mab Serfiah â mi, a'r hyn a wnaeth efe i ddau o dywysogion Iluoedd Israel, i Abner fab Ner, ac i Amasa fab Iether, y rhai a laddodd efe, ac a dywallt gwaed rhyfel mewn heddwch, ac a roddodd waed rhyfel ar ei wregys *oedd* am ei lwyn, ac yn ei escidiau *oedd* am ei draed.

6 Am hynny gwna yn ôl dy ddoethineb, ac na âd iw ben-llwydni ef ddescyn i'r bedd mewn heddwch.

7 Ond i feibion Barzilai y Gileadiad y gwna garedigrwydd, a byddant ym mysc y rhai a fwyttâst *ar* dy fwrdd di: canys felly y daethant attafi pan oeddwn yn ffoi rhac Absalom dy frawd ti.

8 Wele hefyd Simei fab Gera, fab Iemini o Bahurim, gyd â thi, yr hwn a'm melldithiodd â melldith dôst, y dydd yr euthum i Mahanaim: ond efe a ddaeth i wared i'r Iorddonen i gyfarfod â mi, ac mi a dyngais i'r Arglwydd wrtho ef, gan ddywedyd, ni'th laddaf â'r cleddyf.

9 Ond yn awr na âd ti ef heb gospedigaeth, canys gŵr doeth *ydwyt* ti, a gwyddost beth a wnei iddo; dwg dithe ei ben-wynni ef i wared i'r bedd mewn gwaed.

10 Felly Dafydd a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd yn ninas Dafydd.

11 A'r dyddiau y teyrnasodd Dafydd ar Israel, *oedd* ddengain mlynedd: saith mlynedd y teyrnasodd efe yn Hebron, a thair blynedd ar ddeg ar hugain y teyrnasodd efe yn Ierusalem.

28 A Salomon * a eisteddodd ar orsedd-fainge
Dafydd ei dâd, a'i frenhiniaeth ef a sicrhawyd yn
ddiffwrf.

29 Ac Adoniah mab Haggith a ddaeth at Bath-
seba mam Salomon, a hi a ddywedodd, ai he-
ddychlon dy ddyfodiad ? yntef a ddywedodd, he-
ddychlon.

30 Ac efe a ddywedodd, *y mae* i mi air â thi :
hithau a ddywedodd, dywed.

31 Yntef a ddywedodd, ti a wyddoft mai eiddofi
oedd y frenhiniaeth, ac i holl Israel osod eu hwyne-
bau ar fy ngwneuthur i yn frenin, eithr trôdd y
frenhiniaeth, ac a aeth i'm brawd ; canys trwy yr
Arglwydd yr aeth hi yn eiddo ef.

32 Ond yn awr, dymunaf gennit vn dymuni-
ad, ni † ommedd fi ; hithau a ddywedodd wrtho,
dywed.

33 Yntef a ddywedodd, dywed attolwg wrth y
frenin Salomon (canys ni ommedd efe dy di)
am roddi o hynaw ef Abisag y Sunamites yn wraig
i mi.

34 A dywedodd Bathseba, dâ, mi a ddywedaf
drofot ti wrth y brenin.

35 Felly Bathseba a aeth at y brenin Salomon, i
ddywedyd wrtho ef tros Adoniah : a'r brenin a
atebodd iw chyfarfod hi, ac a ostyngodd iddi, ac a
eisteddodd ar ei orsedd-fainge, ac a barodd osod
gorsedd-fainge i fam y brenin, a hi a eisteddodd
ar ei ddeheulaw ef.

36 Yna hi a ddywedodd, vn dymuniad bychan
yr ydwyfi yn ei ddymuno gennit, na ommedd fi : a'r
brenin a ddywedodd wrthi hi, gofyn,fy mam,canys
ni'th ommeddaf.

37 A hi a ddywedodd, rhodder Abisag y Suna-
mites yn wraig i Adoniah dy frawd.

38 A'r brenin Salomon a attebodd, ac a ddywe-
dodd wrth ei fam, pa ham y ceifi di Abisag y Su-
namites i Adoniah ; gofyn hefyd y frenhiniaeth
iddof, (canys fy mrawd hŷn nâ mi ydyw efe) a
chyd ag ef y mae Abiathar yr offeiriad, a Ioab mab
Seruiah.

39 A'r brenin Salomon a dyngodd i'r Arglwydd,
gan ddywedyd, fel hyn y gwnelo Duw i mi, ac fel
yn ychwanegu onid yn erbyn ei enioes y llefarodd
Adoniah y gair hyn.

40 Yn awr gan hynny, *fel* mai byw'r Arglwydd,
yr hwn a'm sicrhaodd i, ac a wnaeth i mi eistedd ar
orsedd-fainge Dafydd fy nhâd, yr hwn heb fyd a wnaeth
i mi dŷ, megis y *dywedasei efe*; heddyw yn ddi-
au y rhoddir Adoniah i farwolaeth.

41 A'r brenin Salomon a anfonodd gyd â Benaiah
mab Iehoiada, ac efe a ruthrodd arno ef, fel y bu
efe farw.

42 Ac wrth Abiathar yr offeiriad y dywedodd
y brenin, dos i Anathoth, i'th frô dy hun, canys
yn ỳmddu marwolaeth *ydwyt* ti : ond ni la-
ddaf di y pryd hyn, o herwydd dwyn o honot Arch
yr Arglwydd Duw o flaen fy nhâd Dafydd, ac am
dy gystuddio yn yr hyn oll y cystuddiwyd fy
nhâd.

43 Felly y bwriodd Salomon Abiathar ymmaith
o fod yn offeiriad i'r Arglwydd, fel y * cyflawnai
air yr Arglwydd, yr hwn a ddywedasei efe am dŷ
Eli yn Siloh.

44 Ac i'r brenin Salomon ddywedyd wrth Shimei,
ti a wyddoft yr holl ddrygioni a wyr dy galon, yr hwn
a wnaethoft di yn erbyn Dafydd fy nhâd : yr Ar-
glwydd am hynny a ddychwelodd dy ddrygioni di
ar dy ben dy hun.

45 A bendigedic *fydd* y brenin Salomon, a gor-
sedd-fainge Dafydd a sicrheir o flaen yr Arglwydd
yn dragywydd.

46 Felly y gorchymynnodd y brenin i Benaiah
fab Iehoiada, ac efe a aeth allan, ac a ruthrodd
arno ef, fel y bu efe farw : a'r frenhiniaeth * a
sicrhawyd yn llaw Salomon.

30 A daeth Benaiah i babell yr Arglwydd, ac a
ddywedodd wrtho ef, fel hyn y dywed y brenin, ty-
red allan : yntef a ddywedodd, na *ddaeaf*, eithr yma
y byddaf farw : a Benaiah a ddug drachefn air
at y brenin, gan ddywedyd, fel hyn y dywedodd
Ioab, ac fel hyn i'm hattebodd.

31 A dywedodd y brenin wrtho ef, gwna fel y
dywedodd efe, a rhuthra arno ef, a chladd ef, fel y
tynnech y gwaed gwirion a dywalltodd Ioab, oddi
arnafi, ac oddi ar dŷ fy nhâd i.

32 A'r Arglwydd a ddychwel ei waed ef ar ei
ben ei hun ; o herwydd efe a ruthrodd ar ddau wŷr
cyfiawnach, a gwell nag ef ei hun, ac a'i lladdodd
hwynt â'r cleddyf, a Dafydd fy nhâd heb wybod,
fef * Abner fab Ner tywysog llu Israel, ac * Amasa
fab Iether tywysog llu Inda.

33 A'i gwaed hwynt a dychwel ar ben Ioab, ac
ar ben ei hâd ef yn dragywydd ; ond i Ddafydd,
ac iw hâd, ac iw dŷ, ac iw orsedd-fainge, y bydd
heddwch yn dragywydd gan yr Arglwydd.

34 Felly'r aeth Benaiah mab Iehoiada i fynu, ac
a ruthrodd arno, ac a'i lladdodd, ac efe a gladd-
wyd yn ei dŷ ei hûn yn yr anialwch.

35 A'r brenin a osododd Benaiah fab Iehoiada
yn ei le ef ar y filwriaeth, a'r brenin a osododd Za-
doc yr offeiriad yn lle Abiathar.

36 A'r brenin a anfonodd, ac a alwodd am Si-
mei, ac a ddywedodd wrtho : adeilada it dŷ yn
Ierusalem, ac aros yno, ac na ddos allan oddi yno,
nac ymma na thraw.

37 Canys bydd,y dydd yr elych allan,ac yr elych
dros afon Cidron, gan wybod y cei di wybod y lle-
ddir di yn farw : dy waed fydd ar dy ben dy hun.

38 A dywedodd Simei wrth y brenin, da yw'r
gair ; fel y dywedodd fy Arglwydd frenin, felly y
gwnâ dy wâs. A Simei a drigodd yn Ierusalem
ddyddiau lawer.

39 Eithr ym mhen tair blynedd y ffodd dau wâs
i Simei at Achis fab Maachah brenin Gath ; a my-
negwyd i Simei,gan ddywedyd,wele dy weision di
yn Gath.

40 A Simei a gyfododd,ac a gyfrwyodd ei assyn,
ac a aeth i Gath at Achis, i geisio ei weision : ac
Simei a aeth,ac a gyrchodd ei weision o Gath.

41 A mynegwyd i Salomon fyned o Simei o Ieru-
salem i Gath, a'i ddychwelyd ef.

42 A'r brenin a anfonodd ac a alwodd am Simei,
ac a ddywedodd wrtho, oni pherais i ti dyngu
i'r Arglwydd, ac *oni* thystiolaethais wrthit, gan
ddywedyd, yn y dydd yr elych allan, ac yr elych
nac ymma, nac accw, gan wybod gwybydd y lle-
ddir di yn farw ? a thi a ddywedaiſt wrthif, da
yw'r gair a glywais.

43 Pa ham gan hynny na chedwaiſt lŵ yr Arglw-
ydd, a'r gorchymmyn a orchymynnais i ti ?

44 A dywedodd y brenin wrth Simei, ti a wy-
ddoſt yr holl ddrygioni a wyr dy galon, yr hwn
a wnaethoſt di yn erbyn Dafydd fy nhâd : yr Ar-
glwydd am hynny a ddychwelodd dy ddrygioni di
ar dy ben dy hun.

45 A bendigedic *fydd* y brenin Salomon, a gor-
sedd-fainge Dafydd a sicrheir o flaen yr Arglw-
ydd yn dragywydd.

46 Felly y gorchymynnodd y brenin i Benaiah
fab Iehoiada, ac efe a aeth allan, ac a ruthrodd
arno ef, fel y bu efe farw : a'r frenhiniaeth * a
sicrhawyd yn llaw Salomon.

* 2. Sam. 3. 27.
* 2. Sam. 20. 10.

* 2 Cron. 1. 1.

PEN. III.

1 *Salomon yn priodi merch Pharao, a'r wrth aberthu yn uchelfa Gibeon, 5 yn cael gan Duw ddewis rhôdd, 16 yn dewis doethineb ; ac yn cael doethineb,*

doethineb, a chyfoeth, ac anrhydedd. 16 Paru Salmon rhwng y ddwy fustain, yn ei mynedfor yn
Pen.7.8. yn eurog.

A Salomon a * ymgyfathrachodd â Pharao brenin yr Aipht, ac a briododd ferch Pharao, ac a'i dûg hi i ddinas Dafydd, nes darfod iddo adeiladu ei dŷ ei hun, a thŷ yr Arglwydd, a mûr Ierusalem oddi amgylch.

2 Eitto y bobl oedd yn aberthu mewn vchelfaoedd, o herwydd nad adeiladasid tŷ i enw'r Arglwydd hyd y dyddiau hynny.

3 A Salomon a garodd yr Arglwydd, gan rodio yn neddfau Dafydd ei dad: eitto mewn vchelfaoedd yr oedd efe yn aberthu, ac yn arogldarthu.

4 A'r brenin a aeth i Gibeon i aberthu yno; canys honno oedd vchelfa fawr; mil o boeth-offrymman a offrymmodd Salomon ar yr allor honno.

5 Yn Gibeon yr ymddangosodd yr Arglwydd i Salomon mewn breuddwyd liw nos, a dywedodd Duw, gofyn beth a roddaf iti.

6 A dywedodd Salomon; ti a wnaethoft â'th was Dafydd fy nhâd fawr ‖ drugaredd, megis y rhodiodd efe o'th flaen di mewn gwirionedd, ac mewn cyfiawnder, ac mewn vniondeb calon gyd â thi; ie cedwaist iddo y drugaredd fawr hon, a rhoddaist iddo fab i eistedd ar ei orsedd-faingc, fel y gwelir heddyw. ‖ *Neu, haelioni.*

7 Ac yn awr, o Arglwydd fy Nuw, ti a wnaethoft i'th was deyrnasu yn lle Dafydd fy nhâd: a minne yn fachgen bychan: ni fedraf fyned nac allan nac i mewn.

8 A'th was *ydd* ym mysc dy bobl, y rhai a ddewisaist ti, pobl amlˆ, y rhai ni rifir, ac ni cyfrifir gan lawsog rwydd.

9 Am hynny * dyro i'th was galon ‖ ddeallus i farnu dy bobl, i ddeall *rhagor* rhwng da a drwg: canys pwy a ddichon farnu dy lawsog bobl hyn? *2.Cron. 1.10.* ‖ *Neu, synnwyr. Heb. yn clywed.*

10 A'r peth fu dda yngolwg yr Arglwydd, am ofyn o Salomon y peth hyn.

11 A Duw a ddywedodd wrtho, o herwydd gofyn o honot y peth hyn; ac na ofynnaist it ddyddiau lawer, ac na ofynnaist it olud, ac na cheisiaist einioes dy elynion, eithr gofynnaist it ddeall i wrando barn:

12 Wele gwnethum yn ôl dy eiriau, wele, rhoddais it galon ddoeth a deallus, fel na bu dy fath o'th flaen, ac na chyfyd dy fath ar dy ôl.

Doeth. 7.11. mat.6.33. 13 A'* rhoddais it hefyd yr hyn nis gofynnaist, golud, a gogoniant hefyd; fel na ‖ byddo vn o'th fath ym mysc y brenhinoedd, dy holl ddyddiau di. ‖ *Neu, bu.*

Pen.15.5 14 Ac os rhodi yn fy ffyrdd i, gan gadw fy neddfau a'm gorchymynion, * megis y rhodiodd Dafydd dy dâd, ethymaf hefyd dy ddyddiau di.

15 A Salomon a ddeffrôdd, ac wele, breuddwyd *oedd*; ac efe a ddaeth i Ierusalem ac a safodd o flaen Arch cyfammod yr Arglwydd, ac a offrymmodd offrymmau poeth-ir, ac a aberthodd aberthau hedd, ac a wnaeth wledd iw holl weision.

16 Yna dwy wragedd o butteiniaid a ddaethant at y brenin, ac a safafant ger ei fron ef.

17 A'r naill wraig a ddywedodd, ô fy Arglwydd, myfi a'r wraig hon oeddym yn trigo yn yr vn tŷ, ac mi a escorais yn tŷ gyd â hi.

18 Ac ar y trydydd dydd wedi eſeor o honof, yr escorodd y wraig hon hefyd: ac yr *oeddem* ni yng hyd, hebarall yn tŷ gyd â ni, end nyni ein dwyoedd yn tŷ.

19 A mab y wraig hon a fu farw liw nos: o herwydd hi a orweiddodd arno ef.

20 A hi a gododd yng hanol y nôs, ac a gymmerodd fy mab i o'm hymyl, tra yr ydoedd dy lawforwyn yn cyſcu, ac a'i gosododd ef yn ei mynwes hi, a'i mab marw hi a osododd hi yn fy mynwes inneu.

21 A phan godais i y borau i beri i'm mab sugno, wele marw oedd efe: ac wedi i mi ddal arno y boreu, wele, nid fy mab i, yr hwn a escorasim i, ydoedd efe.

22 A'r wraig arall a ddywedodd, nage, eithr fy mab i *yw y byw*, a'th fab di the yw y marw. A hon a ddywedodd, nage, eithr dy fab di yw y marw, a'm mab i yw y byw: fel hyn y llefarasant o flaen y brenin.

23 Yna y dywedodd y brenin, hon sydd yn dywedyd, dymma fy mab i sydd fyw, a'th fab di the yw'r marw, a hon a dd wedodd, nage, eithr dy fab di yw'r marw, a'm mab i sydd yw'r byw.

24 A dywedodd y brenin, dygwch i mi gleddyf. A hwy a ddygasant gleddyf o flaen y brenin.

25 A'r brenin a ddywedodd, rhennwch y bachgen byw yn ddau, a rhoddwch yr hanner i'r naill, a'r hanner i'r llall.

26 Yna y dywedodd y wraig *honno* y mab byw wrth y brenin (canys ei hymyſgaroedd a gynnesei wrth ei mab,) ac a lefaredd, ô fy Arglwydd, rhoddwch iddi hi y bachgen byw, ac na leddwch ef ddim: end y llall a dywedodd, na fydded na iddo fi, na thithau, *eithr* rhennwch *ef*.

27 Yna yr attebodd y brenin, ac y dywedodd, rhoddwch y bachgen byw iddi hi, ac na leddwch ef ddim; dyna ei fam ef.

28 A holl Israel a glywſant y farn a farnasei'r brenin, a hwy a ofnasant y brenin; canys gwelſant fod doethineb Duw yndo ef i wneuthur barn.

PEN. IIII.

1 *Tywyſogion Salomon, 7 a deuddeg ſwyddogion ei lys ef. 20 a breuddwyd, a helaethrwydd ei ſynnwyr eith. 22 ar arlwy ei fwrdd, 26 a'i ſtablau, 29 ei ddoethineb 32 e'i lyfr au.*

A'r brenin Salomon oedd frenin ar holl Israel.

2 Ac Dymma y tywyſogion *oedd* ganddo; Azariah mab Zadoc yr offeiriad;

3 Elihoreph, ac Ahiah, meibion Sisa, *oedd* yn ysgrifennyddion; Iehoſaphat mab Ahilud yn gofiadur:

4 A Benaiah mab Iehoiada *oedd* ar y llu; a Zadoc, ac Abiathar yn offeiriaid:

5 Ac Azariah mab Nathan *oedd* ar y ſwyddogion; a Zabud mab Nathan *oedd* benllywydd, a yn gyfaill i'r brenin:

6 Ac Ahiſar *oedd* ben-teulu; * ac Adoniram mab Abda; ar y ‖ deyrnged. *Pen.*

7 A chan Salomon yr ydoedd deuddec o ſwyddogion ar holl Iſrael, y rhai a borthent i'r brenin a'i dŷ: mis yn y flwyddyn yr oedd ar *bob* vn ddarparu.

8 Dymma eu henwau hwynt; ‖ mab Hur yn mynydd Ephraim.

9 ‖ Mab Decar ym Macas, ac yn Salbim, a Bethſemes, ac Elon-Bethanan.

10 Mab Heſed yn Aruboth, iddo ef *yr oedd* Sochoh, a holl dir Hepher.

11 ‖ Mab Abinadab *oedd yn* holl ardal Dor; Taphath merch Salomon oedd yn wraig iddo ef.

12 Baanah mab Ahilud *oedd yn* Tanach, a Megido, a Bethſean oll, yr hon *ſydd* ger llaw Zaretanah, is law Iezreel; o Bethſean hyd Abelmeholah, hyd y tu hwnt i Iocneam.

13 ‖ Mab Geber *oedd* yn Ramoth Gilead, iddo ef *yr oedd* * trefydd Iair mab Manaſſeh, y rhai *ydd* yn Gilead; iddo ef *oedd* agdal Argob, yr hon

Dothineb.

hon ſydd yn Baſan, ſef tri vgain o ddinaſoedd mawrion, a chaerau a barrau prês.

14 Ahinadab mab Ido *oedd* vm Mahanaim.

15 Ahimaaz *oedd* yn Nepthali, yntef a gymmerodd Baſmath merch Salomon yn wraig.

16 Baanah mab Huſai *oedd* yn Aſer, ac yn Aloth.

17 Iehoſaphat mab Paruah *oedd* yn Iſſachar.

18 Simei mab Elah *oedd* o ſewn Beniamin.

19 Geber mab Vri *oedd* yngwlâd Gilead, gwlâd Sehon brenhin yr Amoriaid, ac Og brenin Baſan; a'r vnic ſwyddog *oedd* yn y wlâd *ſdoedd eſe*

20 Iuda, ac Iſrael *oedd* aml, ſel y tywod *ſydd* ger llaw'r mor o amldra, yn bwyta, ac yn gwneuthur yn llawen.

21 A * Salomon oedd yn llywodraethu ar yr holl deyrnaſoedd, o'r afon hyd wlâd y Philiſtiaid, ac hyd derſynyr Aipht: yr oeddynt hwy yn dwyn anrhegion, ac yn gwaſanaethu Salomon holl ddyddiau ei einioes eſ.

22 A † bwyd Salomon beunydd oedd dêc Corus ar hugain o beilliod, a thri vgain Corus o flawd:

23 Dêc o ŷchen paſcedic, ac vgain o ŷchen porfadwy, a chant o ddefaid, heb law ceirw, ac iyrchod, a buail, ac ednod breiſion.

24 Canys eſe oedd yn llywodraethu ar y tu yma i'r afon oll, o Tiphſah, hyd Azzah, ar yr holl frenhinoedd o'r tu yma i'r afon: ac yr oedd iddo eſ heddwch o bob parth iddo o amgylch.

25 Ac yr oedd Iuda ac Iſrael yn preſſwylio yn † ddiogel, bob vn tan ei win-wydden, a than ei ffigy-bren, o Dan hyd Beerſeba, holl ddyddiau Salomon.

26 Ac * yr oedd gan Solomon ddeugain mil o breſebau meirch iw gerbydau, a dauddeng-mil o wŷr meirch.

27 A'r ſwyddogion hynny a baratoent luniaeth i Salomon y brenin, ac i bawb a ddele i fwrdd y brenin Solomon, pob vn yn ei fis; ni adawſant eiſau dim.

28 Haidd hefyd, a gwellt a ddygaſant hwy i'r meirth, ac i'r cyllym gamelod, i'r fan lle y byddei *y ſwyddogion*, pob vn ar ei ran.

29 A * Duw a roddodd ddoethineb i Salomon, a deall mawr iawn, a helaethdra calon, ſel y tywod ſydd ar fin y mor.

30 A doethineb Salomon oedd fwy nâ doethineb holl feibion y dwyrain, ac nâ holl ddoethineb yr Aipht.

31 Ie doethach oedd eſe nag vn dŷn; nag Ethan yr Ezrahiad, nâ Heman, nâ Chalcol, nâ Darda, meibion Mahol: a'i enw ef oedd ym mhlith yr holl genhedloedd oddi amgylch.

32 Ac eſe a lefarodd dair mil o ddiharebion, a'i ganiadau e oedd fil, a phump.

33 Llefarodd hefyd a'm brennau, o'r cedr-wŷdd *ſydd* yn Libanus, hyd yr yſſop a dyfallan o'r pared. Acelea lefarodd am aniſeiliaid, ac am ehediaid, ac am ymluſciaid, ac am byſcod.

34 Ac o bob pobloedd y daethpwyd i wrando doethineb Salomon, oddi wrth holl frenhinoedd y ddaiar, y rhai a glywſent am ei ddoethineb eſ.

PEN. V.

1 *Hiram yn gyrru i gyfarch Salomon, ac yn cael gwybod ei fod ef a'r ſedr adeiladu y Demi, ac yn addaw defnyddiau i'r gwaith.* 7 *Hiram yn benditho Duw tros Salomon yn cael ymborth iw deulu, ac yn gyrru coed i Salomon.* 13 *Rhifedi gweithwyr Salomon.*

HIram hefod brenin Tyrus a anſonodd ei weiſion at Solomon: (canys clybu eneiniio o honynt hwy e fyn frenin yn lle ei dad) canys hoffoedd gan Hiram Ddafydd bob amſer.

2 * A Solomon a anfonodd at Hiram, gan ddywedyd, * 1. Cron. 2.3.

3 Ti a wyddoſt am Ddafydd fy nhâd, na allei efe adeiladu tŷ i enw'r Arglwydd ei Dduw, gan y rhyfeloedd oedd o'i amgylch ef, nes rhoddi o'r Arglwydd hwynt dan wadnau ei draed ef.

4 Eithr yn awr yr Arglwydd fy Nuw a rôdd i mi lonydd oddi amgylch, ſel nad *oes* na gwerthwynebudd, nac vngyfarfod niweidiol.

5 Ac wele fi † a'm bryd ar adeiladu tŷ i enw'r Arglwydd fy Nuw; * megis y llefarodd yr Arglwydd wrth Ddafydd fy nhad, gan ddywedyd, dy *dyd* mab, yr hwn a oſodaſi yn dŷ kê di ar dy orſedd-faingc di, efe a adeilada dŷ i'm henw i. † *Hebr. yn dywedyd wrth.* *2. Sam. 7. 13.

6 Yn awr gan hynny gorchymyn dorri o honynt i mi cedr-wydd o Libanus, a'm gweiſion i a fyddant gyd â'th weiſion di; a rhoddaf attat gyflog dy weiſion, yn ôl yr hyn a ddywedych: canys ti a wyddoſt nad *oes* yn ein plith ni ŵr a fedro gymmyn coed, megis y Sidoniaid. 1. Cron. 22.10.

7 A bu, pan glybu Hiram eiriau Salomon, lawenychu o honaw ef yn ddirfawr, a dywedyd, bendigedig *yw* 'r Arglwydd heddyw, yr hwn â roddes i Ddafydd fab doeth ar y bobl lnoſog ymma.

8 A Hiram a anfonodd at Salomon, gan ddywedyd, gwrandewais ar yr hyn a anfonaſit attaſt mi a wnaf dy holl ewyllys di am goed cedr-wŷdd, a choed ſſynnidwŷdd.

9 Fy ngweiſion a'i dygant i wared o Libanus hyd y mor: ac mi a'i gyraf hwynt yn glindeiriau ar hyd y môr, hyd y fana † oſodych di i mi: ac yno y dattodaf hwynt, a chymmer di *hwynt*; ond ti a wnei fy ewyllys innau, gan roddi ymborth i'm teulu i. † *Hebr. anſinych.*

10 Felly yr oedd Hiram yn rhoddi i Salomon o goed cedr-wŷdd, ac o goed ffynnidwŷdd, eſ holl ddymuniad.

11 A Salomon a roddodd i Hiram vgain mil Corus o wenith yn gynnheliaeth iw dŷ, ac vgain Corus o olew coeth: felly y rhoddei Salomon i Hiram bob blwyddyn.

12 A'r Arglwydd a roddes ddoethineb i Salomon, ſel * y dywedaſei wrtho: a bu heddwch rhwng Hiram a Salomon, a hwy a wnaethant gyfammod ill dau. * Pen. 3.12.

13 A'r brenin Salomon a gyfododd † dreth o holl Iſrael, a'r dreth oedd ddengmil ar hugain o wŷr. † *Neu, deyrnged*

14 Ac eſe a'i hanfonodd hwynt i Libanus, dengmil yn y mîs *ar* gylch: mis y byddent yn Libanus, a dau fis gartref: * ac Adoniram oedd ar y dreth. * Pen. 4.6.

15 Ac yr oedd gan Salomon ddeng-mil a thrugain yn dwyn beichiau, a phedwar vgain mil yn naddu cerrig yn y mynydd.

16 Heb law pen ſwyddogion Salomon, y rhai *dd* ar ygwaith, ſef tair mil a thrychant, yn llywodraethu y bobl a weithient yn y gwaith.

17 A'r bren a orchymynnodd ddwyn o honynt hwy feini mawr, a meini coſtus, *a* meini nâdd, i ſylfaenu y tŷ.

18 Felly feiri Salomon, a feiri Hiram, a'r * Gibliaid, a naddaſant, ac a addarparaſant goed a cherrig i adeiladu'r tŷ. * Exec. 27.9

PEN. VI.

1 *Adeiladu Temi Salomon,* ‹ *a'i ſafleoedd.* 11 *Addewid Duw i'r Demi.* 15 *Byrddio ac addurno*

'r Deml. 23 Y Cherubuaid. 31 Y dorau. 36 Y cyntedd. 37 Yr hyd y buwyd yn adeiladu y Deml.

1.Cron. 1.1. A C yn y bedwar-vgeinfed, a phedwar cant o flynyddoedd, wedi dyfod meibion Ifrael allan o'r Aipht, yn y bedwaredd flwyddyn o deyrnafiad Salomon ar Ifrael, yn y mis Zif, hwnnw yw'r ail mis † y dechreuodd efe adeiladu tŷ 'r Arglwydd.

† Heb. yr adeiladodd.

2 A'r tŷ a adeiladodd y brenin Salomon i'r Arglwydd *oedd* dri vgain cufydd ei hŷd, ac vgain cufydd ei lêd, a dêc cufydd ar hugain ei vchter.

3 A'r porth o flaen teml y tŷ *oedd* vgain cufydd ei hŷd, yn vn hŷd a lêd y tŷ, *ac* yn ddêc cufydd ei led, o flaeny tŷ.

‖ Neu, ar o'sgo ac yn gaead. ‖ Neu, a'r.

4 Ac efe a wnaeth i'r tŷ ffeneſtri, ‖ yn llydain oddi fewn, ac yn gyfyng oddi allan.

5 Ac efe a adeiladodd ‖ wrth fur y tŷ † ſtafell-oedd oddi amgylch mur y tŷ, vnghylch y deml, a'r gafell: ac a wnaeth † gelloedd o amgylch.

† Hebr. lorian.

6 Yr ſtafell i ſaf *oedd* bum cufydd ei lêd, a'r ganol chwe chufydd ei led, a'r drydedd yn ſaith cufydd ei lled: canys efe a roddaſei attegion o'r tu allan i'r tŷ oddi amgylch, fel na rwymid *y trawſtiau* ym mur y tŷ.

† Hebraiſ.

7 A'r tŷ pan adeiladwyd ef, a adeiladwyd o gerrig wedi eu cwbl naddu cyn eu dwyn yno: fel na chlybuaſ yn y tŷ, wrth ei adeiladu.

8 Drws y gell ganol *oedd* ar † yſtlys dehau y tŷ; ac ar hŷd grifiau troedic y dringid i'r ganol, ac o'r ganol i'r drydedd.

† Hebr. eſcwydd ddehau.

9 Felly yr adeiladodd efe y tŷ, ac a'i gorphennodd: ac a fyrddiodd y tŷ â thrawſtiau ac yſtyllod o gedr-wydd.

10 Ac efe a adeiladodd ſtafelloedd wrth 'yr holl dŷ, yn bum cufydd ei huchder: ac â choed cedr yr oeddynt y pwyſo ar y ty.

11 A daeth gair yr Arglwydd at Salomon, gan ddywedyd,

12 Am y tŷ yr wyt ti yn ei adeiladu, os rhodi di yn fy neddfau i, a gwneuthur fy marnedigaethau, a chadw fy holl orchmynion, gan rodio ynddynt: yna y cyflawnaf â thi fy ngair * a leferais wrth Ddafydd dy dâd.

*2.Sam. 7.13. 1.cron. 22.10.

13 Ac mi a breſſwyliaf * ym myſc meibion Ifrael, ac ni adawaf fy mhobl Ifrael.

* Exod. 25.2:.

14 Felly 'r adeiladodd Salomon y tŷ, ac a'i gorphennodd.

15 Ac efe a fyrddiodd barwydydd y tŷ oddi fewn ag yſtyllod cedr-wŷdd, o lawr y tŷ hyd y llogel y byrddiodd efe ef â choed oddi fewn: byrddiodd hefyd lawr y tŷ â phlangciau o ffynnidwŷdd.

16 Ac efe a adeiladodd vgain cufydd ar yſtyſſau 'r tŷ ag yſtyllod cedr, o'r llawr hyd y parwydydd: felly 'r adeiladodd iddo o fewn, *ſef* i'r gafell, i'r cyſſegr ſanctei ddiolaſ.

17 A'r tŷ, ſef y Deml, o'i flaen ef, oedd ddengain cufydd *ei hŷd.*

18 A chedr-wŷdd y tŷ oddi fewn *oedd* wedi eu cerfio yn gnappiau, ac yn flodau agoredd: y cwbl *oedd* gedr-wydd, ni welid carrec.

19 A'r gafell a ddarparodd efe yn y tŷ o fewn, i oſod yno Arch cyfammod yr Arglwydd.

20 A'r gafell yn y pen blaen, oedd vgain cufydd o hŷd: ac vgain cufydd o lêd, ac vgain cufydd ei huchter: ac efe a'i gwiſcodd ag aur pûr: felly hefyd y gwiſcodd efe 'r allor o gedr wŷdd.

† Heb. candic.

21 Salomon hefyd â wiſcodd y tŷ oddi fewn ag aur † pûr, a'a roddes farrau ar draws, wrth gadwyni aur, o flaen y gafell, ac a'i gwiſcodd ag aur.

22 A'r holl dŷ a wiſcodd efe ag aur, nes gorphen yr holl dŷ: yr allor hefyd oll, yr hon *oedd* wrth y gafell, a wiſcodd efe ag aur.

23 Ac efe a wnaeth yn y gafell ddau o Gerubiaid, o bren † oliwydd *pob vn yn* ddêc cufydd, † Heb. olew. ei vchter.

24 A'r naill aden i'r Cerub *oedd* bum cufydd, a'r aden arall i'r Cerub *oedd* bum cufydd: o êc cufydd *oedd* o'r naill gwrr i'w adenydd eſthyd y gwrr arall i'w adenydd ef.

† Hebr. o lawr i lawr.

25 A'r ail Cerub oedd o ddêc cufydd: vn feſur ag vn agwedd *oedd* y ddau Gerub.

26 Vchder y naill Gerub *oedd* ddêc cufydd: ac felly 'r *oedd* y Cerub arall.

27 Ac efe a oſododd y Cerubiaid yn y tŷ oddi fewn, ‖ ac * adenydd y Cerubiaid a ymledaſant, ſel y cyffyrddodd aden y naill â'r *naill* barcd, ac aden y Cerub arall oedd yn cyffwrdd â'r pared arall: a'i hadenydd hwy ynghanol y tŷ, oedd yn cyffwrdd â'i gilydd.

‖ Neu, ar yr ochr. * 2.Cron. 3.13.

28 Ac efe a wiſcodd y Cherubiaid ag aur.

29 A holl barwydydd y tŷ o amgylch a gerfiodd, * efe â cherfiedig luniau Cerubiaid, a phalm-wŷdd, a blodau agored, o fewn ac oddi allan.

* 1.Cron. 28.18.

30 Llawr y tŷ hefyd a wiſcodd efe ag aur, oddi fewn ac oddi allan.

31 Ac i ddrŵs y gafell y gwnaeth efe ddôrau o goed oliwŷdd; cappan y drws *a'r* gorſingau *oedd* ‖ bummed ran *y pared.*

‖ Neu, pumed.

32 Ac ar ‖ y ddwy ddôr o goed oliwydd y cerfiodd efe gerfiadau Cerubiaid, a phalm wŷdd, a blodau agored, ac *a'r* gwiſcodd ag aur, ac a ledodd aur ar y Cernbaid: ac ar y palm-wŷdd.

‖ Neu, adeiladodd.

33 Ac felly y gwnaeth efe i ddrws y deml or-ſingau o goed oliwŷdd, *y rhai oedd* ‖ bedwaredd ran *y pared.*

‖ Neu, pedwerydd.

34 Ac yr *oedd* y ddwy ddôr o goed ſfynnidwŷdd: dwy ddalen blygedic *oedd* i'r naill ddor, a dwy ddalen blygedic i'r ddôr arall.

35 Ac efe a gerfiodd Gerubiaid a phalmwŷdd, a blodau agored *arnynt*, ac *a'i* gwiſcodd ag aur, yr hwn a gymhwyſwyd ar y cerfiad.

36 Ac efe a adeiladodd y cyntedd neſſaf i mewn, â thair rhês o gerric nadd, ac â rhês o drawſtiau cedr-wydd.

37 Yn y bedwaredd flwyddyn y ſylfaenwŷd tŷ 'r Arglwydd, ym mis Zif.

38 Ac yn yr vnfed flwyddyn ar ddêc, ym mis Bul (dyna 'r wythfed mis) y gorphennwyd y tŷ, a'i holl rannau a'i holl ‖ berthynaſau: felly *mewn* ſaith mlyneddyr adailadodd efe ef.

‖ Neu, ordeiniad.

PEN. VII.

1 Adeiladu ty Salomon, 2 a thy cord Libanus, 6 a'r porth colofnau, 7 a phorthy frawdle, 8 a thy merch Pharaoh. 13 Gwaith Hiram ar y ddwy golofn. 23 Y môr tawdd. 27 Y xŷ ystol. 38 Y deg noe brês. 40 A'r holl lestri.

E Ithr ei dŷ ei hun a adeiladodd Salomon mewn * tair blynedd ar ddêc, ac a orphennodd ei holl dŷ.

* pen. 9.10.

2 Efe a adeiladodd dŷ coedwic Libanus, yn gan cufydd ei hŷd, ac yn ddêc cufydd a dengain ei lêd, ac yn ddêc cufydd ar hugain ei vchder: ar bedair rhês o golofnau cedr-wydd, a thrawſtiau cedr-wydd ar y colofnau.

3 Ac efe a dowyd â chedr-wŷdd oddi arnodd ar † y trawſtiau *oedd* ar y pum colofn a dengain, pymthec *yn* y rhês.

† Hebr. yr oed.

4 Ac *yr oedd* tair rhês o ffeneſtri, † golcu ar gyfair golcu, yn dair rhenge.

† Hebr. golcu yn golcu.

5 A'r holl ddryſſau a'r gorſingau *oedd* yſgwâr, *ſelly 'r oedd* y ffeneſtri: a golcu a'r gyfer golcu yn dair rhenge.

6 Hefyd

6 Hefyd efe a wnaeth borth o golofnau, yn ddêc cufydd a dugain ei hŷd, ac yn ddêc cufydd ar hugain ei lêd: a'r porth *oedd* o'r blaen hwynt; a'r colofnau eraill a'r fwmmeran, *oedd* o'r blaen hwythau.

7 Porth yr orfeddfa hefyd, yr hwn y barnei efe yndo, a wnaeth efe, yn borth barn: ac efe a wiſcwyd â chedr-wŷdd † o'r naill gwrr i'r llawr hyd y llall.

† Hebr. a llawr i lawr.

8 Ac *i'w* dŷ ei hun, yr hwn y trigei efe yndo, yr oedd cyntedd arall o fewn y porth, o'r vn fath waith: gwnaeth hefyd dŷ i ferch Pharao * 'r hon a briodaſei Salomon, fel y porth hwn.

* Sept.

9 Hyn oll *oedd* o feini coſtus, wedi eu naddu wrth feſur, a'i lladi â llif oddi fewn, ac oddi allan: a *hynny* o'r ſylfaen hyd y llogel: ac felly o'r tu allan hyd y cyntedd mawr.

10 Ac efe a ſylfaenefid â meini coſtus a meini mawr, â meini o ddêc cufydd, ac â meini o wyth cufydd.

11 Ac oddi arnodd *yr oedd* meini coſtus, (wedi eu naddu wrth feſur) a chedr-wŷdd.

12 Ac i'r cyntedd mawr *yr oedd* o amgylch, dair rhês o gerric nâdd, a rhês o drawſtiau cedr-wŷdd; i gyntedd tŷ 'r Arglwydd oddi fewn, ac i borth y tŷ.

13 A'r brenin Salomon a anfonodd, ac a gyrchodd Hiram o Dyrus.

14 Mab gwraig weddw *oedd* hwn, o lwyth Nephtali, a'i dâd yn ŵr ô Dyrus: gôf prês *y doedd efe*: a llawn ydoedd o ddoethineb, a deall, a gwybodaeth, i weithio pob gwaith o brês, ac efe a ddaeth at y brenin Salomon, ac a weithiodd ei holl waith ef.

15 Ac efe a † fwriodd ddwy golofn o brês, deunaw cufydd *oedd* vchder pob colofn, a llinyn o ddeuddec cufydd a amgylchei bob vn o'r ddwy.

† Hebr. torriodd.

16 Ac efe a wnaeth ddau gnapp o brês tawdd, iw rhoddi ar bennau y colofnau: pum cufydd *oedd* vchder y naill gnapp; a phum cufydd vchder y cnapp arall.

17 Efe a wnaeth rwyd-waith, a phlethiadau o gadwyn-waith i'r cnappiau *oedd* ar ben y colofnau: ſaith i'r naill gnapp, a ſaith i'r cnapp arall.

18 Ac efe a wnaeth y colofnau, a dwy rês o bomgranadau o amgylch, ar y naill rwydwaith, i guddio y cnappiau *oedd* vwch ben: ac felly y gwnaeth efe i'r cnapp arall.

19 A'r cnappiau, y rhai *oedd* ar y colofnau, *oedd* o waith lili, yn y porth, yn bedwar cufydd.

20 Ac i'r cnappiau ar y ddwy golofn oddi arnodd, ar gyfer y canol, *yr oedd pomgranadau*, y rhai *oedd* wrth y rhwyd-waith: a'r pomgranadau *oedd* ddau cant, yn rhefan o amgylch, ar y cnapp arall.

21 * Ac efe a gyſododd y colofnau ymmborth y deml; a chan gyſododd y golofn ddehau, a'r alwodd ei henw hi Jachin; ac efe a gyſododd y golofn aſwy, a'r alwodd ei henw hi Boaz.

* 2 Cron. 3. 17. ‖ Hynny yw fe a ſerfâ. ‖ Hebr. yn nerth.

22 Ac ar ben y colofnau yr *oedd* gwaith lili: felly y gorphennwyd gwaith y colofnau.

23 Ac efe a wnaeth i'ôr tawdd yn ddêc cufydd o ymyl i ymyl; yn grwn oddi amgylch: ac yn bum cufydd ei vchder; a llinyn o ddêg cufydd ar hugain a'i hamgylchei oddi amgylch.

24 A chnappiau a'i hamgylchent ef tan ei ymyl o amgylch, dêc mewn cufydd oedd yn amgylchu y môr * o amgylch: y cnappiau *oedd* yn ddwy rês, wedi eu bwrw pan fwriwyd yntau.

* 2 Cron. 4. 3.

25 Selyll yr oedd ar ddeuddec o ŷchen, tri oedd yn edrych tua 'r gogledd, a thri yn edrych tua 'r gorllewin, a thri yn edrych tua 'r dehau, a thri yn edrych tua 'r dwyrain; a'r môr arnynt oddi arnodd, a'i pennau ôl hwynt, oll o fewn.

26 Ei dewder hefyd *oedd* dŷrnfedd, a'i ymyl fel gwaith ymyl cwppan; *a* blodeu lili; dwy fil o Bathau a annei ynddo.

27 Hefyd efe a wnaeth ddêc o yſtolion pres, pedwar cufydd *oedd* hêd pob yſtôl, a phedwar cufydd eu lêd, a thri chufydd eu huchder.

28 Ac dymma waith yr yſtolion, yſtlyſau *oedd* iddynt, a'r yſtlyſau *oedd* rhwng y delltennau.

29 Ac ar yr yſtlyſau *oedd* rhwng y delltennau, *yr oedd* llewod, ychen, a Cherubiaid: ac ar y delltennau *yr oedd* yſtôl oddi arnodd; ac oddi tan y llewod a'r ychen *yr oedd* cyſſyllteidau o waith teneu.

30 A phedair olwyn bres *oedd* i bôb yſtôl, a phlangeiau prês: ac yn eu pedair congl *yr oedd* yſcwyddau iddynt: tan y noe *yr oedd* yſcwyddau, wedi eu toddi ar gyfer pôb cyſſyllteiad.

31 A'i genau oddi fewn y cwmpas, ac oddi arnodd, *oedd* gylydd; a'i genau hi oedd grwn, ar waith yr yſtôl, yn gufydd a hanner: ac ar ei hymyl hi *yr oedd* cerfiadau, a'i byſſyllſau yn bedwar ochroc, nid yn grynion.

32 A'r pedair olwyn *oedd* tan yr yſtlyſau, ac echelau yr olwynion yn yr yſtôl: ac vchder pôb olwyn yn gufydd a haner cufydd.

33 Gwaith yr olwynion hefyd *oedd* fel gwaith olwynion menn, eu hechelau, a'i bothau, a'i cammegau, a'i hadenydd, *oedd* oll yn doddedig.

34 Ac *yr oedd* pedair yſcwydd wrth bedair congl pôb yſtôl; o'r yſtôl *yr oedd* ei hyſcwyddau hi.

35 Ac ar ben yr yſtôl *yr oedd* cwmpas o amgylch, o hanner cufydd o vchder; ar ben yr yſtôl hefyd *yr oedd* ei hymylau, a'i thaleithiau o'r vn.

36 Ac efe a gerfiod ar yſtyllod ei hymylau hi, ac ar ei thaleithiau hi, Gerubiaid, llewod, a phalmwŷdd, wrth noethder pob vn, a chyſſyllteiadau oddi amgylch.

37 Fel hyn y gwnaeth efe y dêc yſtôl; vn doddiad, vn feſur, ac vn agwedd, *oedd* iddynt hwy oll.

38 Gwnaeth hefyd ddeng noe brês, dengain Bath a ddaliei pôb noe, yn bedwar cufydd bôb noe, ac vn noe ar bob vn o'r dec yſtôl.

39 Ac efe a oſodes bump yſtôl ar † yſtlys dehau y tŷ, a phump ar yr yſtlys aſſwy i'r tŷ: a'r môr a oſododd efe ar y tu dehau i'r tŷ, tua 'r dwyrain, ar gyfer y dehau.

† Hebr. yſcwydd

40 Gwnaeth Hiram hefyd y noeau, a'r rhawiau, a'r cawgiau; a Hiram a orphennodd wneuthur yr holl waith, yr hwn a wnaeth efe i'r brenin Salomon, yn nhŷ yr Arglwydd.

41 Y ddwy golofn, a'r cnappiau coronoc, y rhai oeddar ben y ddwy golofn; a'r ddau rwyd-waith, i guddio y ddau gnapp goronoc, *oedd* ar ben y colofnau:

42 A phedwar cant o bomgranadau i'r ddau rwydwaith; dwy rês o bomgranadau i vn rhwyd-waith, i guddio y ddau gnapp goronoc *oedd* ‖ ar y colofnau.

‖ Neu, ar wyneb y colofnau.

43 A'r dêcyſtôl, a'r dêc noe ar yr yſtolion.

44 A vn môr, a deuddec o ŷchen tan y môr.

45 A'r crochanau, a'r rhawiau, a'r cawgiau: a'r holl leſtri a wnaeth Hiram i'r brenin Salomon, i dŷ yr Arglwydd, *oedd* i obrês gloyw.

46 Yngwaſtadedd yr Iorddonen y toddodd y brenin hwynt, † mewn clei-dir, rhwng Succoth a Zarthan.

† Hebr. yn nhewdwr y ddaear

47 A Salomon a beidiodd â *phwyſo* yr holl leſtri, o herwydd en lluoſogrwydd anfeidrol hwynt: ac ni † wybuwyd pwys y prês chwaith.

† Hebr. a chuddiwyd

48 A Salomon a wnaeth yr holl ddodrefn a berthynei i dŷ yr Arglwydd: yr allor aur, a'r

bwrdd aur, yr hwn *yr oedd* y bata gosod arno:

48 A phum canhwyll-bren o'r tu dehau, a phump o'r tu asswy, o flaen y gafell, yn aur pur, a'r blodau, a'r lucernau, a'r gefeiliau, o aur.

50 Y phiolau hefyd, a'r platteringau, a'r cawgiau a'r llwyau, a'r † thusserau, o aur coeth; a bachau doran y tŷ o fewn y cyssegr sanctaidd iaf, a dorau tŷ y deml, *oedd* aur,

51 Felly y gorphennuwyd yr holl waith a wnaeth y brenin Salomon i dy yr Arglwydd: a Salomon a * 2. Cron. 5. 1. ddûg * i mewn yr hyn a gyssegrasei Dafydd ei dâd; yr arian, a'r aur, a'r doddefn, a roddodd efe ym mhlith trysorau tŷ yr Arglwydd.

† Hebr. pedyll Uudw.

PEN. VIII.

1 Gwyl cyssegriad y Deml, 12 & 54 Bendith Salomon, 22 a'i weddi, 62 a'i hedd-aberth.

* 2. Cron. 5. 2. YNa * Salomon a gasclodd henuriaid Israel, a holl bennau y llwythau, a thywysogion tadau meibion Israel, at y brenin Salomon yn Ierusalem, i ddwyn i fynu Arch cyfammod yr Arglwydd o ddinas Dafydd honno *yw* Sion.

2 A holl wŷr Israel a ymgynnullasant at y brenin Salomon, ar yr wŷl, ym mis Ethanim, hwnnw *yw* y seithfed mis.

3 A holl henuriaid Israel a ddaethant, a'r offeiriaid a godasant yr Arch i fynu.

4 A hwy â ddygasant i fynu Arch yr Arglwydd, a phabell y cyfarfod, a holl lestri y cyssegr, y rhai *oedd* yn y babell, a'r offeiriaid a'r Lefiaid a'i dygasant hwy i fynu.

5 A'r brenin Salomon, a holl gynnulleidfa Israel, y rhai a ymgynnullasei atto ef, *oedd* gyd ag ef o flaen yr Arch, yn aberthu defaid, a gwartheg, y rhai ni rifid, ac ni chyfrifid gan luosogrwydd.

6 Felly yr offeiriaid a ddygasant Arch cyfammod yr Arglwydd, iw lle ei hun, i gafell y tŷ, i'r cyssegr sanctaidd iaf, tan adenydd y Cerubiaid.

7 Canys y Cerubiaid oedd yn lledu eu hadenydd tros le yr Arch; a'r Cerubiaid a oruchguddient yr Arch, a'i barrau, oddi arnodd.

8 A'r barrau a estynnasant fel y gwelid pennau y barrau o'r ‖ cyssegr, o flaen y gafell, ond nis gwelid oddi allan: yno y maent hwy hyd y dydd hwn.

‖ Neu, Arch. 2. Cron. 5. 9.

9 Nid *oedd* dim yn yr Arch * onid y ddwy lêch faena osodasei Moses yno, yn Horeb; ‖ lle y cyfammododd yr Arglwydd â meibion Israel, pan eeddyut yn dyfod o wlâd yr Aipht.

* Deut. 10. 1.

‖ Neu, pan gyfam.

10 A phan ddaeth yr offeiriaid allan or cyssegr, * y cwmwl a lanwodd dŷ yr Arglwydd,

11 Fel na allei yr offeiriaid sefyll i wasanaethu o herwydd y cwmwl: canys gogoniant yr Arglwydd a lanwasai dŷ yr Arglwydd.

12 Yna y dywedodd Salomon, yr Arglwydd a * 2. Cron. 6. 1. ddywedodd y preswyliei ese yn y tywyllwch.

13 Gan adailadu yr adailedais dŷ yn breswylfod i ti; trig-le i ti i aros yn dragywydd ynddo.

14 A'r brenin a drôdd ei wyneb, ac a fendithiodd holl gynnulleidfa Israel: (a holl gynnulleidfa Israel oedd yn sefyll.)

15 Ac efe a ddywedodd, bendigedic *fyddo* Arglwydd Dduw Israel, yr hwn a lefarodd â'i enau, wrth Ddafydd fy nhâd, ac a'i cwplaodd â'i law, gan ddywedyd,

16 Er y dydd y dygum fy mhobl Israel allan o'r Aipht, ni ddewisais ddinas o holl lwythau Israel i adeiladu tŷ, fel y byddei fy enw i ynoi; * eithr dewisais Ddafydd i fod ar fy mhobl Israel.

* 2. Sam. 7. 6.

17 Ac yr oedd ym mryd Dafydd fy nhâd adeiladu tŷ, i enw Arglwydd Dduw Israel.

18 A'r Arglwydd a ddywedod wrth Ddafydd fy nhâd, o herwydd bôd yn dy fryd ti adeiladu tŷ i'm henw i, da y gwnaethoest fod *hyny* yn dy galon.

19 Etto nid adeiledi di y tŷ; ond dy fâb di, yr hwn a ddaw allan o'th lwynau di, efe a adeilada y tŷ i'm henw i.

20 A'r Arglwydd a gyflawnodd ei air a lefarodd efe, a mi a gyfodais yn lle Dafydd fy nhâd, ac a eisteddais ar deyrn-gader Israel, megis y llefarodd yr Arglwydd, ac a adeiledais dŷ i enw Arglwydd Dduw Israel.

21 A mi a osodais yno le i'r Arch, yr hon y mae yddi gyfammod yr Arglwydd, yr hwn a gyfammododd efe â'n tadau ni, pan ddûg efe hwynt allan o wlâd yr Aipht.

22 A Salomon a safodd * o flaen allor yr Arglwydd, yngwydd holl gynnulleidfa Israel; ac a estynnodd ei ddwylo tua'r nefoedd. * 2. Cron. 6. 12.

23 Ac efe a ddywedodd, * ô Arglwydd Dduw Israel, nid *oes* Duw fel tydi, yn y nefoedd oddi uchod, nac ar y ddaiar oddi isfod, yn cadw cyfammod, a thrugaredd â'th weision, sydd yn rhodio ger dy fron di, a'i holl galon. * Ma. 5. 48. 2. Cron. 6. 14.

24 Yr hwn a gedwaist a'th wâs Dafydd fy nhâd yr hyn a leferaist wrtho: traethaist hefyd â'th enau, a chwpleaist â'th law, megis heddyw y *mae*.

25 Ac * yn awr ô Arglwydd Dduw Israel, cadw * 2. Cron. 6. 16. â'th wâs Dafydd fy nhâd yr hyn a leferaist wrtho, gan ddywedyd, * ni thorrir ymmaith oddi wrthit * Neu na byddo gwr ger fy mron i yn eistedd ar deyrn-gader Israel; * os dy feibion a gadwant eu ffordd i rodio ger fy mron i, megis y rhodiaist di ger fy mron. * 2. Cron. 6. 16.

26 Ac yn awr, ô Dduw Israel, poed gwir attolwg fyddo dy air a leferaist wrth dy wâs Dafydd fy nhâd.

27 Ai gwir yw y preswylia Duw ar y ddaiar? wele y nefoedd, a nefoedd y nefoedd ni allant dy gwnhwys di, pa feint llai *y dichon* y tŷ hwn a adeiledais i?

28 Etto edrych ar weddi dy wâs, ac ar ei ddeisyfiad ef, ô Arglwydd fy Nuw, i wrando ar y llef a'r weddi y mae dy wâs yn ei weddio heddyw gar dy fron di:

29 Fel y byddo dy lygaid yn agored tua'r tŷ ymma, nôs a dydd, tua'r lle y dywedaist am dano, * fy enw a fydd yno: i wrando ar y weddi a weddio dy wâs yn y lle hwn. * Deut. 12. 11.

30 Gwrando gan hynny ddeisyfiad dy wâs, a'th bobl Israel pan weddiant yn y lle hwn: clyw hefyd o le dy breswylfa *sef* o'r nefoedd: a phan glywech maddeu.

31 Os pecha gŵr yn erbyn ei gymydog, a gosyn gantho raith, gan ei dyngu ef, a dyfod y llw o flaen dy allor di yn y tŷ hwn:

32 Yna clyw di yn y nefoedd, gwna hefyd a barn dy weision, gan ddamnio y drygionus i ddwyn ei ffordd ef ar ei ben, a chan gyfiawnhau y cyfiawn, drwy roddi iddo ef yn ôl ei gyfiawnder.

33 Pan darawer dy bobl Israel o flaen y gelyn, am iddynt bechu yn dy erbyn di, os dychwelant attat ti, a chyfaddef dy enw, a gweddio, ac ymbil â thi ‖ yn y tŷ hwn: ‖ Neu, ac a

34 Yna gwrando di yn y nefoedd, a maddeu bechod dy bobl Israel, a dychwel hwynt i'r tir a roddaist iw tadau hwynt.

35 Pan gauer y nefoedd fel na byddo glaw, o herwydd pechu o honynt i'th erbyn; os gweddiant yn y lle hwn, a chyfaddef dy enw, a dychwelyd oddi wrth eu pechod, pan gystuddiech di hwynt:

36 Yna

36 Yna gwrando di yn y nefoedd, a maddeu
hechod dy weilion, a'th bobl Iſrael, ſel y dyſcech
iddynt y ffordd oreu y rhodiant ynddi, a dyro law
ar dy dir a roddaiſt i'th bobl yn etifeddiaeth.

37 Os bydd newyn yn y tir, os bydd haint, lloſc-
fa, malldod, locuſtiaid, os bydd y lindys: pan war-
chaeo ei elyn arno ef, yngwlad ei † ddinaſoedd: pa
bla bynnac, pa glefyd bynnac a ſydd;

38 Pôb gweddi, pob deiſyfiad, a ſyddo gan vn
dyn, neu gan dy holl bobl Iſrael, y rhai a wyddant
bawb, bla ei galon ei hun, ac a eſtynnant eu dwylo
tu'r tŷ hwn,

39 Yna gwrando di yn y nefoedd, mangre dy
breſtwyſfod, a maddeu: gwna hefyd, a dyro i bôb
vn yn ôl ei holl ffyrdd, yr hwn yr adwaenoſt ei ga-
lon; (canys tu vnic a adwaenoſt galonnau holl
feibion dynion.)

40 Fel i'th ofnont di yr holl ddyddiau y bydd-
ont byw, ar wyneb y tir a roddaiſt i'n tadau ni.

41 Ac am y dieithr-ddyn hefyd ni byddo e'th
bobl Iſrael, onid dyſod o wlad bell er mwyn dy
enw;

42 (Canys clywant am dy enw mawr di, a'th law
gref, a'th lraſch eſtynnedic,) pan ddel a gweddio
tua'r tŷ hwn:

43 Gwrando di yn y nefoedd, mangre dy bref-
ſwylfod, a gwna yn ôl yr hyn oll a'r a lefo y di-
eithr-ddyn arnat am dano: fel yr adwaeno holl
bobl y ddaiar dy enw di, i'th ofni di, fel y mae dy
bobl Iſrael, ac y gwypont † mai ar dy enw di y
gelwir y tŷ hwn, a adeiledais i.

44 Os â dy bobl di allan i ryfel yn erbyn eu ge-
lyn, ar hyd y ffordd yr anfonych hwynt, os gwe-
ddiant ar yr Arglwydd * tua ffordd y ddinas a
ddewiſaiſti, a'r tŷ yr hwn a adeiledais i'th enw di.

45 Yna gwrando yu y nefoedd ar eu gweddi hw-
ynt, ac ar eu deiſyfiad, a gwna farn iddynt.

46 Os pechant i'th erbyn, (* canys nid *oes* dyn
ni phecha) a digio o honot wrthynt, a'i rhoddi
hwynt o flaen eu gelynion, fel y caeth-gludont
hwynt yn gaethion i wlâd y gelyn, ymmhell nen
yn agos;

47 Os dychwelânt at eu calon, yn y wlâd y caeth-
gludwyd hwynt iddi, a dychwelyd, ac erfyn arnat
yngwlad y rhai a'i caeth-gludaſant, gan ddywedyd,
pechaſom, troſeddaſom hefyd, a gwnaethom yn
anuwiol;

48 A dychwelyd attat ti â'i holl galon, ac â'i
holl enaid, yngwlad eu gelynion a'i caeth-gluda-
ſant hwynt, a gweddio arnat ti tua'u gwlâd a
roddaiſt i'w tadau, a'r ddinas a ddewiſaiſti, a'r tŷ a
adeiledais i'th enw di,

49 Yna gwrando di yn y nefoedd, mangre dy
breſtwyſfod, eu gweddi hwynt, a'i deiſyfiad, a gwna
farn iddynt,

50 A maddeu i'th bobl a bechâſant i'th erbyn,
a'i holl gamweddau yn y rhai y troſeddaſant i'th
erbyn, a phâr iddynt gael trugaredd ger bron y
rhai a'i caeth-gludaſant, fel y trugarhaont wrth-
ynt hwy.

51 Canys dy bobl di a'th etifeddiaeth *ydynt*
hwy, y rhai a ddugoſti allan o'r Aipht, o ganol y
ffwrn haiarn;

52 Fel y byddo dy lygaid yn agored i ddeiſyfiad
dy wâs, a deiſyfiad dy bobl Iſrael, i wrando arnynt
hwy, pa bryd bynnac y galwont arnat ti.

53 Canys ti a'i neilltuaiſt hwynt, yn etifeddiaeth
i tho holl bobl y ddaiar, fel y lleferaiſt drwy law
Moſes dy wâs, pan ddygaiſt ein tadau ni * allan o'r
Aipht, ô Arglwydd Dduw.

54 Ac wedi gorphen o Salomon weddio ar yr
Arglwydd, yr holl weddi, a'r deiſyfiad ymma,
eſe a gyſododdi oddi ger bron allor yr Arglwydd,
o oſtwng ar ei liniau, ac o eſtyn ei ddwylo tu a'r
nefoedd.

55 Ac eſe a ſafodd, ac a fendithiodd holl gyn-
ulleidfa Iſrael, â lleſ vchel, gan ddywedyd,

56 Bendigedic *fyddo* yr Arglwydd, yr hwn a
roddes lonyddwch i'w bobl Iſrael, yn ôl yr hyn oll
a lefarodd eſe: ni ſyrthiodd vn gair o'i holl adde-
widion da ef, y rhai a addawodd eſe trwy law
Moſes ei wâs.

57 Yr Arglwydd ein Duw ſyddo gyd â ni, fel y
bu gyd â'n tadau: na wrthoded ni, ac na'n gada-
wed ni:

58 I oſtwng ein calonnau ni iddo ef, i rodio yn
ei holl ffyrdd ef, ac i gadw ei orchymynion ef, a'i
ddeddfau, a'i farnedigaethau, y rhai a orchymyn-
nodd eſe i'n tadau ni.

59 A bydded fy ngeiriau hyn, y rhai a ddeiſyfi-
ais ger bron yr Arglwydd, yn agos at fy Argl-
wydd Dduw, ddydd a nôs, i wneuthur barn â'i
wâs, a barn a'i bobl Iſrael, † beunydd, fel y byddo
yr achos.

60 Fel y gwypo holl bobl y ddaiar mai yr Ar-
glwydd ſydd Dduw, ac nad oes arall.

61 Bydded gan hynny eich calon yn berffaith gyd
â'r Arglwydd ein Duw ni, i rodio yn ei ddeddfau
ef, ac i gadw ei orchymynion ef, fel heddyw.

62 A'r * brenin a holl Iſrael gyd ag ef, a aber-
thaſant aberth ger bron yr Arglwydd.

63 A Salomon a aberthodd aberth hedd, yr hwn
a offrymmodd eſe i'r Arglwydd, *ſef* dwy fil ar hu-
gain o wartheg, a chwech vgain mil o ddefaid:
felly y brenin a holl feibion Iſrael a gyſegraſant
dŷ yr Arglwydd.

64 Y dwthwn hwnnw y ſancteiddiodd y brenin
ganol y cyntedd *oedd* o flaen tŷ yr Arglwydd; ca-
nys yno yr offrymmodd eſe y poeth-offrymmau, a'r
bwyd offrymmau a braſder yr offrymmau hedd: o
herwydd yr * allor brês, yr hon *oedd* ger bron yr
Arglwydd, *oedd* ry fechan i ddderbyn y poeth off-
rymmau, a'r bwyd offrymmau, a braſder yr offrym-
mau hedd.

65 A Salomon a gadwodd y prŷd hynny ŵyl, a
holl Iſrael gyd ag ef, cynnulleidfa fawr, o ddyfod-
fa Hamath hyd afon yr Aipht, ger bron yr Argl-
wydd ein Duw, ſaith o ddyddiau, a ſaith o ddy-
ddiau, *ſef* pedwar diwrnod ar ddêc.

66 A'r wythfed dydd y gollyngodd eſe ymmaith
y bobl, a hwy a ‖ fendithiaſant y brenin, ac a ae-
thant iw pebyll yn hyfryd, ac â chalon lawen, am
yr holl ddaioni a wnaethei yr Arglwydd i Dda-
fydd ei wâs, ac i Iſrael ei bobl.

PEN. IX.

1 Ammod Duw a Salomon newn gweledigaeth. 10 Salomon a Hiram yn anrhegu ei gilydd. 15 Y cenhedloedd yn gaethion, a'r Iſraeliaid yn weiſion parchedig, yngwaith Salomon. 24 Merch Pharaoh yn ſymmudo iw thy. 25 Cyboedd aberthau blynyddawl Salomon. 26 A'i lyngcs ef yn Cyrchu aur o Ophir.

A Phan orphennodd * Salomon adeiladu tŷ yr
Arglwydd, a thŷ'r brenin, a chwbl o ddy-
muniad Salomon, yr hyn a ewyllyſiodd eſe ei
wneuthur,

2 Yr Arglwydd a ymddangoſodd i Salomon yr
ail waith; fel yr * ymddangoſaſei iddo yn Gibeon.

3 A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, gwran-
dewais dy weddi di, a'th ddeiſyfiad ti, yr hwn a
ddeiſyfiaſt ger fy mron i, cyſſegrais y tŷ ymma a
adeiledaiſt, * i oſod fy enw ynddo byth; ſy llygaid
hefyd, a'm calon ſydd yno yn waſtadol.

*2. Cron. 7. 4.

*2. Cron. 7. 7.

‖ *Neu, ddolchaſant i'r.*

*Pen. 3. 5.

*Pen. 8. 29. deut. 12. 11.

4 Ac os rhodi di ger fy mron i, megis y rhodiodd Dafydd dy dâd, mewn perfeithrwydd calon, ac vniondeb, i wneuthur yn ôl yr hyn oll a orchymynnais i ti, *ac* os cedwi fy neddfau, a'm barnedigaethau:

5 Yna mi a ficcrhâf orfedd-fainge dy frenhiniaeth di ar Iſrael yn dragwyddol, fel y llefarais wrth
*2.Sam. 7.12. Ddafydd dy dâd, gan dywedyd, * ni phalla i ti ŵr ar orfedd-fainge Iſrael.

1.cron. 22.10. 6 Os gan ddychwelyd y dychwelwch chwi a'ch meibion oddi ar fy ôl i, ac heb gadw fy ngorchymynion a'm deddfau, y rhai a roddais o'ch blaen chwi, eithr myned a gwaſanaethu duwiau dieithr, ac ymgrymmu iddynt hwy,

*Iere. 7.14. 7 Yna y torraf Iſrael oddi ar ŵyneb y tir a roddais iddynt hwy; a'r tŷ hwn * a gyſſegrais i'm enw, a ſwriaf allan o'm golwg; ac Iſrael fydd yn ddihareb ac yn wawd ym myſc yr holl bobloedd.

8 A'r tŷ vchel hwn, pawb a gynniwero heibio iddo, a ſynna wrtho, ac a chwibiana; dywedant
*Deut. 29.24. Iere.22.8. hefyd, pa ham y gwnaeth yr Arglwydd fel hyn i'r wlâd hon, ac i'r tŷ yma?

9 A hwy a ddywedant, am iddynt wrthod yr Arglwydd eu Duw, yr hwn a ddûg eu tadau hwynt allan o dîr yr Aipht, ac ymaflyd mewn duwiau dieithr, ac ymgrymmu iddynt, a'i gwaſanaethu hwynt: am hynny y dûg yr Arglwydd arnynt hwy yr holl ddrwg hyn.

*2.Cron. 8.1. 10 Ac * ym mhen yr vgain mhlynedd *wedi* adailadu o Salomon y ddau oſy, ſef tŷ yr Arglwydd, a thŷ yr brenin.

11 (*Am* i Hiram brenin Tyrus ddwyn i Salomon goed cedr, a choed ffynnidwydd, ac aur, yn ôl ei holl ewyllys ef:) y brenin Salomon a roddes i Hiram vgain mhinas yngwlâd Galilee.

12 A Hiram a ddaeth o Dyrus i edrych y dinaſoedd a roddaſei Salomon iddo ef, ac nid oeddynt
†*Hebr. yniou yn ei olwg ef.* † wrth ei ſodd ef.

13 Ac efe a ddywedodd, pa ddinaſoedd *yw* y rhai hyn, a roddaiſt i mi, fy mrawd? ac efe a'i galwodd hwynt gwlâd ‖ Cabul, hyd y dydd hwn.

‖ *Sef, bawlyd.* 14 A Hiram a anſonodd i'r brenin chwech vgain talent o aur.

‖ *Achos.* 15 Ac dymma ‖ ſwmm y drêth a gododd y brenin Salomon i adailadu tŷ yr Arglwydd, a'i dŷ ei hun, a Milo, a mur Ieruſalem, a Hazor, a Megido, a Gezer.

16 Pharao brenin yr Aipht a aethe i fyny, ac a enillaſe i Gezer, ac a'i lloſcaſai hi â thân, ac a laddaſei y Canaaneaid oedd yn trigo yn y ddinas, ac a'i rhoddaſei hi yn anrheg iw ferch, gwraig Salomon.

17 A Salomon a adailadodd Gezer, a Bethhoron iſſaf,

*2.Cron. 8.4. 18 A Baalath, a * Thadmor yn yr anialwch, o fewn y wlad.

19 A holl ddinaſoedd y tryſſorau, y rhai oedd gan Salomon, a dinaſoedd y cerbydau, a dinaſoedd y gwŷr meirch, † a'r hyn *oedd* ewyllys gan Salomon
†*Heb. a dymunnad Salomon yr hwn a ddymunodd.* ei adailadu yn Ieruſalem, ac yn Libanus, ac yn holl dîr ei lywodraeth.

20 Yr holl bobl y rhai a adawyd o'r Amoriaid, Hethiaid, Pereziaid, Heſiaid, a'r Iebuſiaid, y rhai nid oeddynt o feibion Iſrael:

21 *Sef* eu meibion hwy, y rhai a adawſid ar eu hôl hwynt yn y wlâd, y rhai ni allodd meibion Iſrael eu lladd; ar y rhai hynny y cyſododd Salomon drêth warrogaeth, hyd y dydd hwn.

*Lenit. 25.39. 22 Ond o feibion Iſrael, * ni wnaeth Salomon *un* yn gaeth-wâs: rhyfel-wŷr iddo ef oeddynt, a gweiſion iddo, a thywyſogion iddo, a chapteniaid iddo, a thywyſogion ei gerbydau, a'i wŷr meirch.

23 Y rhai hyn *oedd* bennaf ar y ſwyddogion *oedd* ar waith Salomon, pum cant a dêc a deugain, oedd yn llywodraethu'r bobl oedd yn gweithio yn y gwaith.

24 A * merch Pharao a ddaeth i fyny o ddinas Dafydd iw thŷ ei hun, yr hwn a adeiladaſei Salomon iddi hi; yna efe a adeiladodd Milo.

25 A thair gwaith yn y flwyddyn yr offrymmai Salomon boeth offrymmau, ac offrymmau heddyf ar yr allor a adeiladaſei efe i'r Arglwydd, a efe a arogl-darthodd † ar yr *allor oedd* ger bron yr Arglwydd; felly efe a orpheunodd y tŷ.

26 A'r brenin Salomon a wnaeth longau yn Eziongaber, yr hon *ydd* wrth Eloth, ar fin y môr côch yngwlâd Edom.

27 A Hiram a anſonodd ei weiſion yn y llongau, *y rhai oedd* long-wŷr yn medru *oddi wrth* y môr, gyd â gweiſion Salomon.

28 A hwy a ddaethant i Ophir ac a ddygaſant oddi yno bedwar cant ac vgain o dalentau aur, ac a'i dygaſant at y brenin Salomon.

PEN. X.

1 Brenhines Saba yn rhyfedd genthi ddoethineb Salomon. 14 Swm ei aur ef. 16 Ei dariannau. 18 Ei orfedd-fainge Iſrael. 21 Ei leſtri. 24 Ei anrhegion. 26 Ei gerbydau a'i feirch. 28 Ei deyrn-ged.

A Phan glybu brenhines * Saba glôd Salomon, am enw'r Arglwydd, hi a ddaeth iw brofi â chweſtiwnau caled.

2 A hi a ddaeth i Ieruſalem â llu mawr iawn, â chamêlod yn dwyn aroglau, ac aur lawer iawn, a meini gwerthfawr: a hi a ddaeth at Salomon, ac a leſarodd wrtho ef yr hyn oll oedd yn ei chalon.

3 A Salomon a fynegodd iddi hi ei holl † oſynion: nid oedd dim yn guddiedic rhac y brenin, a'r na fynnegodd efe iddi hi.

4 A phan welodd brenhines Saba holl ddoethineb Salomon, a'r tŷ a adeiladaſei efe,

5 A bwyd ei fwrdd, ac eiſteddiad ei weiſion, a threſn ei wenidogion, a'i dillad hwynt, a'i drulliadau ef, a'i eſcynſa, ar hyd yr hon yr ai efe i fyny i dŷ'r Arglwydd: nid oedd mwyach yſpryd ynddi.

6 A hi a ddywedodd wrth y brenin, gwir yw'r gair a glywais yn fy ngwlâd am dy ymadroddion di, ac am dy ddoethineb.

7 Etto ni chredais y geiriau, nes i'm ddyfod; ac i'm llygaid weled; ac wele ni fynegaſid i mi † hanner: † unwy-yw dy ddoethineb, a'th ddaioni, nâ'r glôd a glywais i.

8 Gwynfŷd dy wŷr di, gwynfŷd dy weiſion hyn, y rhai ſydd yn ſeſyll yn waſtadol ger dy fron di, ac yn clywed dy ddoethineb.

9 Bendigedic fyddo yr Arglwydd dy Ddiw, yr hwn a'th hoffodd di, i'th roddi ar deyrn-gadair Iſrael: o herwydd cariad yr Arglwydd tu ag at Iſrael yn dragwyddol, y goſododd eſe di yn frenin, i wneuthur barn a chyfiawnder.

10 A hi a roddes i'r brenin chwech vgain talent o aur, a phêr aroglau lawer iawn, a meini gwerthfawr: ni ddaeth y fath bêraroglau mwyach, yn amled â'r rhai a roddes brenhines Saba i'r brenin Salomon.

11 A llongau Hiram hefyd, y rhai a gludent aur o Ophir, a ddygaſant o Ophir lawer iawn o goed * Almugim, ac o feini gwerthfawr.

12 A'r brenin a wnaeth o'r coed Almugim argaenelau i dŷ'r Arglwydd, ac i dŷ'r brenin, a thelŷnau, a phſaltringau i gantorion: ni ddaeth fath goed Almugim, ac ni welwyd hyd y dydd hwn.

13 A'r

13 A'r brenin Salomon a roddes i frenhines Saba
ei holl ddymuniad, yr hyn a ofynnodd hi, heblaw'r
hyn a roddodd Salomon iddi hi † o'i freniniol haelioni: felly hi a ddychwelodd, ac a aeth iw gwlâd,
hi a'i gweision.

14 A phwys yr aur a ddoe i Salomon bob blwyddyn, oedd chwe chant, a thri vgain, a chwech o dalentau aur.

15 Heblaw'r *hyn o gai efe* gan y marchnadwŷr,
ac o farsiandiaeth y llysiau wŷr, a chan holl frenhinoedd Arabia, a thywysogion y wlad.

16 A'r brenin Salomon a wnaeth ddau cant o darianau aur dilin: chwe chan *sicl* o aur a roddodd
efe ym mhob tarian.

17 A thrychant o fwccledi o aur dilin, tair punt
o aur a roddes efe ym mhob bwcclet: a'r brenin a'i
thoddes hwynt yn nhŷ *coedwig Libanus.

18 A'r brenin a wnaeth *orsedd-faingc fawr o
Ifori, ac a'i gwiscodd hi ag aur o'r gorau.

19 Chwech o risiau *oedd* i'r orsedd-faingc, a phen
crwn *oedd* i'r orsedd-faingc o'r tu ôl iddy; a chanllawiau o bob tu i'r eistedd-le, a dau lew yn sefyll
yn ymyl y canllawiau.

20 A deuddec o lewod oedd yn sefyll yno, ar y
chwe gris o'r ddeutu: ni wnaethpwyd † y fath yn
yn deyrnas.

21 A holl lestri yfed y brenin Salomon *oedd* o aur,
a holl lestri tŷ coed-wig Libanus *oedd* aur pur, nid
oedd arian *yndynt*, ni roddid dim bri arno yn nyddiau Salomon.

22 O herwydd llongau Tharsis *oedd* gan y brenin
ar y môr, gyda llongau Hiram: ynwaith yn y tair
blynedd y deuei llongau Tharsis * yn ôl gwyn aur, ac
arian, ac † Ifori, ac eppaod, a pheunod.

23 A'r brenin Salomon a ragôrodd ar holl frenhinoedd y ddaiar, mewn cyfoeth a doethineb.

24 A'r holl fŷd oedd yn ceisio *gweled* wyneb Salomon, i glywed ei ddoethineb ef, a roddasei Duw
yn ei galon ef.

25 A hwy a ddygasant bob vn ei anrheg, lestri arian, a lestri aur, a gwiscoedd, ac arfau, a phêr-aroglau
meirch, a mulod, dogn bob blwyddyn.

26 A * Salomon a gasclodd gerbydau, a marchogaeth: ac yr oedd ganddo fil a phedwar cant o
gerbydau, a deudeng-mil o farchogion: y rhai
roddodd efe yn ninasoedd y cerbydau, a chydâ'r
brenin yn Ierusalem.

27 A'r brenin a † wnaeth yr arian yn Ierusalem fel cerric, a'r cedr-wŷdd a wnaeth efe fel sycomorwŷdd yn y dol-dir, o amldra.

28 A * l meirch a ddygid i Salomon o'r Aipht, ac
edafedd llin: marchnadyddion y brenin a gymmerent yr edafedd llin dan brîs.

29 A cherbyd a ddeuei fynu, ac a ai allan o'r
Aipht, am chwech chan *sicl* o arian, a march am
gant a dec a deugain: ac fel hyn i holl frenhinoedd
yr Hethiaid, ac i frenhinoedd Siria, y dygent hwy
eirch, trwy eu llaw hwynt.

PEN. XI.

1 *Gwragedd a gordderchadon Solomon.* 4 *Y rhai hyny, yn ei henaint yn ei ayrnu ef i ganddaiaeth.* 9 *Daw yn ei fyrgwsh ef.* 14 *Gwrthwynebwŷr Salomon oedd, Hadad a aeth i'r Aipht,* 23 *Rezon a deyrnasodd yn Damascus,* 26 *a Ierobeam, a'r hwn y prophwydodd Ahiah.* 41 *Gweithredoedd, a theyrnasiad, a marwolaeth Salomon, Rehoboam yn teyrnasu ar ei ôl ef.*

ONd y brenin Salomon a gurodd lawer o wragedd dieithr, († heb law merch Pharaoh)
Moabiesau, Ammoniesau, Edomiesau, Sidoniesau, a
Hethiesau,

2 O'r cenhedloedd *am* y rhai y dywedasei yr
Arglwydd wrth feibion Israel, * nac ewch i mewn
attynt hwy, ac na ddeuant hwythau i mewn attoch
chwi, dian y troant eich calonnau chwi ar ôl eu duwiau hwynt: wrthynt hwy y glynodd Salomon
mewn cariad.

3 Ac yr oedd ganddo ef saith gant o wragedd,
yn freniniesau, a thry chant o ordderchwragedda'i
wragedd a droesant ei galon ef.

4 A phan heneiddiodd Salomon, ei wragedda
droesant ei galon ef ar ôl duwiau dieithr: ac nid
oedd ei galon ef berffaith gyd â'r Arglwydd ei
Dduw, fel *y buasei* calon Dafydd ei dâd ef.

5 Canys Salomon a aethar ôl * Astoreth dduwies
y Sidoniaid, ac ar ôl Milcom ffieidd-dra'r Ammoniaid.

6 A Salomon a wnaeth yr hyn *oedd* ddrwg yngolwg yr Arglwydd; ac ni chyflawnodd *fyned* ar ôl
yr Arglwydd, fel Dafydd ei dâd.

7 Yna Salomon a adeiladodd vchelfa i Chemos
ffieidd-dra Moab, yn y bryn *fydd* ar gyfer Ierusalem
ac i Moloch ffieidd-dra meibion Ammon.

8 Ac felly y gwnaeth efe iw holl wragedd dieithr, y rhai a arogl-darthasant, ac a aberthasant
iw duwiau.

9 A'r Arglwydd a ddigiodd wrth Salomon, o
herwydd troi ei galon ef oddi wrth Arglwydd
Dduw, Israel, yr hwn a ymddangosai iddo ef
* ddwy waith,

10 Ac a orchymynnasei iddo * am y peth hyn, nad
elei efe ar ôl duwiau dieithr: ond ni chadwodd efe
yr hyn a orchymynnasei yr Arglwydd.

11 Am hynny y dywedodd yr Arglwydd wrth
Salomon, o herwydd bod hyn yn ot ti, ac na chedwaist fy nghyfammod, a'm deddfau, a orchymynnais
i ti, gan iwrgo y * rhwygaf y frenhinniaeth oddi
wrthit ti, ac a'i rhoddaf hi i'th wâs di.

12 Etto yn dy ddyddiau di ni wnâf hyn, er
mwyn Dafydd dy dâd: o law dy fab di y rhwygaf hi.

13 Ond ni rwygaf yr holl frenhiniaeth; vn llwyth
a roddaf i'th fab di, er mwyn Dafydd fy ngwâs, ac
er mwyn Ierusalem, yr hon a etholais.

14 A'r Arglwydd a gyfododd wrthwynebwr i
Salomon, Hadad yr Edomiad: o hâd y brenin yn
Edom, yr oedd efe.

15 Canys pan * oedd Dafydd yn Edom, *a* Ioab
tywysog y filwriaeth yn myned i fynu i gladdu
y lladdedigion, wedi iddo daro pob gwryw yn
Edom,

16 (Canys chwe mis yr arhosodd Ioab yno, a holl
Israel, nes difetha pob gwryw yn Edom.)

17 Yr Hadad hwnnw a ffodd, a gwŷr Edom o weision ei dâd gydag efe, i fyned i'r Aipht, a Hadad
yn fachgen bychan etto.

18 A hwy a gyfodasant o Midian, ac a ddaethant i Paran, ac a gymmerasant wŷr gyd â
hwynt o Paran, ac a ddaethant i'r Aipht at
Pharao brenin yr Aipht, ac efe a roddes iddo ef
dŷ, ac a ddywedodd *am roddi* bwyd iddo, ac a roddodd dîr iddo.

19 A Hadad a gafodd ffafor fawr yngolwg Pharao, ac efe a roddes iddo ef yn wraig chwaer ei
wraig ei hun, chwaer Tahpenes y frenhines.

20 A chawer Tahpenes a ymddug iddo ef Genubath ei fab, a Tahpenes a'i diddyfnodd ef yn nhŷ
Pharao: a Genubath fu yn nhŷ Pharao, ym mysc
meibion Pharao.

21 A phan glybu Hadad yn yr Aipht, hyny o Ddafydd gyd â'i dadau, a marw o Ioab tywysog y filwriaeth, Hadad a ddywedodd wrth Pharao, † gollwng fi, fel yr elwyf i'm gwlâd fy hun.

22 A dywedodd Pharao wrtho ef, ond pa beth ſydd arnat ei eiſieu gyd â mi, pan wyt, wele, yn ceiſio myned i'th wlâd dy hun? ac efe a ddywedodd, dim: eithr gan ollwng gollwng fi.

2. Sam. 8. 3. & 10. 18. 23 A Duw a gyfododd wrthwyneb-wr *arall* yn ei erbyn ef, Rezon ſab Eliadah, yr hwn a ffoeſei oddi wrth Hadadezer brenin Zabah ei arglwydd:

24 Ac efe a gynhullodd wŷr atto, ac aeth yn dywyſog ar ſyadin, pan laddodd Dafydd hwynt o *Zobah*: a hwy a aethant i Ddamaſcus, ac a drigaſant ynddi, ac a deyrnaſaſant yn Damaſcus.

25 Ac yr oedd efe yn wrthwyneb-wr i Iſrael holl ddyddiau Salomon, heb law y drwg *a wnaeth* Hadad: acefe a ffieiddiodd Iſrael, ac a deyrnaſodd ar Syria.

*2. Cron. 13 6. 26 A *Ieroboam mab Nebat, Ephratead o Zereda, (ac enw ei fam ef *oedd* Serfah *yr hon oedd* wraig weddw) gwâs i Salomon, a ddechafodd hefyd *ei* law yn erbyn y brenin.

27 Ac o achos hyn y dechafodd efe *ei* law yn erbyn y brenin: Salomon a adeiladodd Milo, ac a gaeodd adwyau dinas Dafydd ei dâd.

28 A'r gŵr Ieroboam *oedd* rymmus o nerth: a Salomon a ganfu'r llangc hwnnw yn *medru* gwneuthur gwaith, ac a'i gwnaeth ef yn oruchwiliwr ar holl ‖ faith tŷ Ioſeph. ‖ *waith.*

29 A'r prŷd hynny a Ieroboam yn myned allan o Ieruſalem, y prophwyd Ahiah y Siloniad a'i cafodd ef ar y ffordd, ac efe oedd wedi ei wiſco mewn gwiſe newydd, a hwynt ill dau *oeddynt* yn vnic yn y maes.

30 Ac Ahiah a ymaflodd yn y wiſc newydd *oedd* am dano ef, ac a'i rhwygodd yn ddeudec o ddarnau.

31 Ac efe a ddywedodd wrth Ieroboam, cymmer i ti ddeg darn: canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, Duw Iſrael, wele fi yn rhwygo y frenhiniaeth o law Salomon, a rhoddaf ddêc llwyth i ti:

32 (Ond yn llwyth ſydd iddo ef, er mwyn fy ngwas Dafydd, ac er mwyn Ieruſalem, y ddinas a etholais i o holl lwythau Iſrael.

33 O blegit iddynt fyngwrthod *i*, ac ymgrymmu i Aſtoreth duwies y Sidoniaid, *ac* i Chemos duw y Moabiaid, ac i Milcom duw meibion Ammon, ac na rodiaſant yn fy ffyrdd *i*, i wneuthur yr hyn oedd vnion yn fy ngolwg i, ac i *wneuthur* fy neddfau, a'm barnedigaethau, fel Dafydd ei dâd.

34 Ond ni chymmeraf yr holl frenhiniaeth o'i law ef: eithr gwnaf ef yn dywyſog holl ddyddiau ei einioes, er mwyn Dafydd fy ngwâs, yr hwn a ddewiſais i, yr hwn a gadwodd fy ngorchymynion, a'm deddfau i.

*Pen. 12. 15. 35 Eithr *cymmeraf yr holl frenhiniaeth o law ei fab ef, a rhoddaf o honi i ti ddêc llwyth.

† *Heb. canwill, neu lamp* 36 Ac iw fab ef y rhoddaf yn llwyth, fel y byddo † goleuni i'm gwâs Dafydd, yn waſtadol ger fy mron yn Ieruſalem, y ddinas a ddewiſais i mi, i oſod fy enw yno.

37 A thi a gymmerafi fel y teyrnaſech yn ôl yr hyn oll a ddymuno dy galon: a thi a fyddi frenin ar Iſrael.

38 Ac os gwrandewi di ar yr hyn oll a orchymynnwyf i ti, a rhodio yn fy ffyrdd i, a gwneuthur yr hyn *ſydd* vnion yn fy ngolwg i, i gadw fy neddfau, a'm gorchymynion, fel y gwnaeth Dafydd fy ngwâs, yna mi a fyddaf gyd â thi, ac a adeiladaf i ti dŷ ſicr, fel yr adeiledais i Ddafydd, ac mi a roddaf Iſrael i ti.

39 A mi a gyſtuddiaf hâd Dafydd o blegit hyn, ettto nid yn dros gywydd.

40 Am hynny Salomon a geiſiodd ladd Ieroboam, a Ieroboam a gyſododd, ac a ffoawdd i'r Aipht, at Siſac brenin yr Aipht, ac efe a fu yn yr Aipht hyd far welaeth Salomon.

41 A'r rhan arall o ‖ weithredoedd Salomon, a'r hyn oll a wnaeth efe, a'i ddoethineb ef, onid ydynt ‖ Neu hwy yn ſcrifennedic yn llyfr gweithredoedd Salomon? rhan.

42 A'r dyddiau y teyrnaſodd Salomon, yn Ieruſalem, ar holl Iſrael, *oedd* ddeugain mlyn dd.

43 A Salomon a hunodd gyd â'i dadau, a gladdwyd yn ninas Dafydd ei dâd, a Rehoboam ei fab a deyrnaſodd yn ei le ef.

PEN. XII.

1 *Yr Iſraeliaid wedi ymgaſclu yn Sichem i gorони Rehoboam, trwy Jeroboam yn ceiſio rhyddâd ganddo.* 9 *Rehoboam yn gwrthod cynghor yr henaf-gwyr, a thrwy gyngor y gwyr ieuainge, yn eu hatteb hwy yn arw.* 16 *Deg llwyth yn gwrthryfela, ac yn lladd Adoram, ac yn gyrru Rehoboam i ffo.* 21 *Rehoboam yn caſclu lu, a Semaiah yn gwaraſun iddo.* 25 *Jeroboam yn ymgadarnhau, a thrwyfydd,* 26 *a thrwy ddelw addoliaeth y ddau lo.*

YNa *Rehoboam a aeth i Sichem: canys i Sichem y daethei holl Iſrael iw vrddo ef yn frenin. *2. Cron. 10. 1.

2 A phan glybu Ieroboam mab Nebat, ac efe etto yn yr Aipht (canys efe *a ffoeſei o *Pen. wydd Salomon y brenin, a Ieroboam a arhoſei yn yr Aipht,)

3 Hwy a anfonaſant, ac a alwaſant arno ef, a Ieroboam a holl gynnulleidfa Iſrael a ddaethant, ac a ymddiddanaſant a Rehoboam, gan ddywedyd,

4 Dy dâd ti *a wnaeth ein hiau ni yn drom: ac *Pen. yn awr yſcafnhâ *beth* o gaethiwed caled dy dâd, ac o'i iau drom ef, a roddes efe arnom ni, ac ni a'th waſanaethwn di.

5 Ac efe a ddywedodd wrthynt, ewch etto dridiau, yna dychwelwch attaf. Ar bobl a'aethant ymaith.

6 A'r brenin Rehoboam a ymgynghorodd â'r henuriaid a fuaſei yn ſefyll ger bron Salomon ei dâd ef, tra yr ydoedd efe yn fyw, a ddywedodd, pa fodd yr ydych chwi yn cynghori attebi i'r bobl hyn?

7 A hwy a lefaraſant wrtho ef, gan ddywedyd, os byddi di heddyw wâs i'r bobl hyn, a'i gwaſanethu hwynt, a'i hatteb hwynt, a lleſaru wrthynt eiriau têg, yna y byddant weiſion i ti byth.

8 Ond efe a wrthododd gyngor yr henuriaid, yr hwn a gynghoraſent iddo ef, ac efe a ymgynghorodd â'r gwyr ieuainge, a gynnyddaſei gyd ag efe, a'r rhai oedd yn ſefyll ger ei fron ef.

9 Ac efe a ddywedodd wrthynt hwy, beth yr ydych chwi yn ei gynghori, fel yr attebom y bobl hyn y rhai a lefaraſant wrthif, gan ddywedyd, yſcafnhâ yr iau a roddodd dy dâd arnom ni?

10 A'r gwyr ieuainge, y rhai a gynnyddaſent gyd ag efe, a lefaraſant wrtho, gan ddywedyd, fel hyn y dywedi di wrth y bobl ymma, y rhai a lefaraſant wrthit, gan ddywedyd, dy dâd ti a drymhaodd ein hiau ni, ond yſcafnhâ di *hi* arnom ni; fel hyn y lleferi di wrthynt, fy *mŷs* bach *ſydd* breichach nâ lwynau fy nhâd.

11 Ac yn awr fy nhâd a'th llwythodd ag iau drom, a minne a chwanegaf ar eich iau chwi: fy nhad a'th coſpodd chwi â ffrewyllau, a mi a'th coſpaf chwi â ſcorpionau.

12 A dacth Ieroboam, a'r holl bobl, at Rehoboam y trydydd

y trydydd dydd, fel y llefarasei yr brenin, gan ddywedyd, dychwelwch attafi y trydydd dydd.

13 A'r brenin a attebodd y bobl yn † arw, ac a wrthododd gyngor yr henuriaid, a gyngharsent hwy iddo:

14 Ac a lefarodd wrthynt hwy yn ôl cyngor y gwŷr ieuange, gan ddywedyd, * fy nhâd a wnaeth eich iau chwi yn drom, a minne a chwanegaf ar eich iau chwi: fy nhâd a'ch ceryddodd chwi â frewyllau, a minneu a'ch ceryddaf chwi ag scorpionau.

15 Ac ni wrandawodd y brenin ar y bobl: o herwydd yr achos oedd oddi wrth yr Arglwydd, fel y cyflawnei ei air ef, yr hwn a lefarasei yr Arglwydd drwy law * Ahiah y Silonîad, wrth Ieroboam fab Nebat.

16 A phan welodd holl Israel na wrandawei'r brenin arnynt hwy, y pobl a attebasant y brenin, gan ddywedyd, pa ran ſydd i ni yn Nafydd? nid oes i ni etifeddiaeth ym mab Ieſſe: ô Israel dos i'th bebyll: edrych yn awr ar dy dŷ dy hun, Dafydd: felly Israel a aethant iw pebyll.

17 Ond meibion Israel, y rhai oedd yn preſſwylio yn ninaſoedd Iuda, Reheboam a deyrnaſodd arnynt hwy.

18 A'r brenin Reheboam a anfonodd Adoram, yr hwn oedd ar y drêth, a holl Israel a'i llabyddiasant ef â meini, fel y bu efe farw: am hynny yr brenin Reheboam a † bryſſuroddi eſyned iw gerbyd i ffoi i Ieruſalem.

19 Felly Israel a ‖ wrthryfelasant yn erbyn tŷ Ddafydd, hyd y dydd hwn.

20 A phan glybu holl Israel ddychwelyd o Ieroboam, hwy a anfonasant, ac a'i galwasant ef at y gynulleidfa, ac a'i gosodasant ef yn frenin ar holl Israel: nid oedd *yn myned* ar ôl tŷ Ddafydd, onid llwyth Iuda * yn vnic.

21 A phan ddaeth Reheboam i Ieruſalem, efe a gaſclodd holl dŷ Iuda, a llwyth Beniamin, cant a phedwar vgain mîl *o wŷr* dewiſol, cymmwys i ryfel, i ymladd yn erbyn tŷ Israel, i ddwyn drachefn y frenhiniaeth i Reheboam fab Salomon.

22 Ond gair Duw a ddaeth at * Semaiah gŵr Duw, gan ddywedyd,

23 Adrodd wrth Reheboam fab Salomon brenin Iuda, ac wrth holl dŷ Iuda, a Beniamin, a gweddill y bobl, gan ddywedyd,

24 Fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, nac ewch i fyny, ac nac ymleddwch yn erbyn eich brodyr meibion Israel: dychwelwch bob vn iw dŷ ei hun, canys drwof vi mae y peth hyn: a hwy a wrandawsant ar air yr Arglwydd, ac a ddychwelasant i fyned ymmaith, yn ôl gair Arglwydd.

25 Yna Ieroboam a adeiladodd Sechem mynydd Ephraim, ac a drigodd ynddi hi, ac a aeth oddi yno, ac a adeiladodd Penuel.

26 A Ieroboam a feddyſiodd yn ei galon, yn awr y dychwel y frenhiniaeth at dŷ Ddafydd:

27 Os â y bobl hyn i fyny i wneuthur aberthau yn nhŷ 'r Arglwydd yn Ieruſalem, yna y try calon y bobl hyn at eu harglwydd Reheboam brenin Iuda, a hwy a'm lladdant i, ac a ddychwelant at Reheboam brenin Iuda.

28 Yna 'r brenin a ymgynghorodd, ac a wnaeth ddau lo aur, ac a ddywedodd wrthynt hwy, gormodd yw i chwi fyned i fyny i Ieruſalem: * wele dy dduwiau di, o Iſrael, y rhai a'th ddug di i fyny o wlâd yr Aipht.

29 Ac efe a oſododd vn yn Bethel, ac a oſodes y llall yn Dan.

30 A'r peth hyn a aeth yn bechod: o blegit y bobl a aethant ger bron y naill hyd Dan.

31 Ac efe a wnaeth dŷ vchelfeydd, ac a wnaeth offeiriaid o'r rhai gwaelaf o'r bobl, y rhai nid oedd o feibion Leſi.

32 A Ieroboam a wnaeth vchel-ŵyl yn yr wythfed mis, ar y pymthecfed dydd o'r mis, fel yr vchelŵyl *oedd* yn Iuda, ac efe a ‖ offrymmodd ar yr allor (felly y gwnaeth efe yn Bethel) gan aberthu i'r eloi a wnaethei efe: ac efe a oſododd yn Bethel offeiriaid yr vchelfaoedd a wnaethei efe.

33 Ac efe a ‖ offrymmodd ar yr allor a wnaethei efe yn Bethel, y pymthecfed dydd o'r wythfed mîs, *ſef* yn y mîs a ddychymygaſei efe yn ei galon ei hun: ac efe a wnaeth vchelwyl i feibion Iſrael, ac efe aeth i fyny at yr allor i arogl-darthu.

PEN. XIII.

1 *Llaw Ieroboam, yr hon a yſtynnaſei efe yn erbyn yr hwn a brophwydaſai yn erbyn yr allor yn Bethel, yn gwywo, 6 a thrwy weddi 'r Prophwyd yn myned yn iach. 7 Y Prophwyd yn gwrthod croeſaw y brenin, ac yn mynet ymaith o Bethel. 11 Hên Brophwyd yn ei hudo ef, ac yn ei dwyll yn ei ol. 20 Duw 'n ei gerydduef, 23 a llew 'n ei ladd ef, 26 a'r hen Brophwyd yn ei gladdu ef, 31 ac yn cadarnhau ei brophwydoliaeth of. 33 Cyndyn wydd Ieroboam.*

ACwele gŵr i Dduw a ddaeth o Iuda, drwy air yr Arglwydd, i Bethel: a Ieroboam oedd yn ſefyll wrth yr allor i ‖ arogldarthu.

2 Ac efe a lefodd yn erbyn yr allor, drwy air yr Arglwydd, ac a ddywedodd, ô allor, allor, fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, wele mâb a enir i dŷ Ddafydd, a'i enw * Ioſiah, ac efe a abertha arnat ti offeiriaid yr vchelfeydd, y rhai ſydd yn arogldarthu arnat ti, a hwy a loſcant eſcyrn dynion arnat ti.

3 Ac efe a roddes arwydd y dwthwn hwnnw, gan ddywedyd, dymma 'r argoel a lefarodd yr Arglwydd: wele 'r allor a rwygir, a'r lludw *ſydd* arni, a dywellir.

4 A phan glybu y brenin air gŵr Duw, yr hwn a lefodd efe yn erbyn yr allor yn Bethel, yna Ieroboam a eſtynnodd ei law oddi wrth yr allor, gan ddywedyd, deliwch ef: a diffrwythodd ei law ef, yr hon a eſtynaſei efe yn ei erbyn ef, fel na allei efe ei thynnu hi atto.

5 Yr allor hefyd a rwygodd, a'r lludw a dywallt wyd oddi ar yr allor, yn ôl yr argoel a roddaſei gŵr Duw, drwy air yr Arglwydd.

6 A'r brenin a attebodd, ac a ddywedodd wrth ŵr Duw, gweddia attolwg ger bron yr Arglwydd dy Dduw, ac ymbil troſof, fel yr adferer fy llaw i mi: a gŵr Duw a weddiodd ger bron yr Arglwydd, a llaw 'r brenin a adferwyd iddo ef, ac a fu fel cynt.

7 A'r brenin a ddywedodd wrth ŵr Duw, tyred adref gyd â mi, a chymmer luniaeth, ac mi a roddaf rodd i ti.

8 A gŵr Duw a ddywedodd wrth y brenin, pe rhoddit i mi hanner dy dy, ni ddeuwn i gyd â thi, ac ni fwytawn fara, ac ni yfwn ddwfr yn y fan hon:

9 Canys fel hyn y gorchymynnwyd i mi drwy air yr Arglwydd, gan ddywedyd, na fwytta fara, ac nac yf ddwfr, na ddychwel ychwaith ar hyd y ffordd y daethoſt.

10 Felly efe a aeth ymmaith ar hyd ffordd arall, ac ni ddychwelodd rhyd y ffordd y daethai ar hyd-ddi i Bethel.

11 Ac yr oedd rhyw hên brophwyd yn trigo yn Bethel, a'i fâb a ddaeth, ac a fynegodd iddo yr holl waith a wnelſei gŵr Duw y dydd *hwnnw* yn Bethel; a hwy a fynegasant iw tâd y geiriau a lefarasei efe wrth y brenin.

12 A'i

Neu, aeth i fyny ar all.

Neu, i aberthu.

Neu, aeth i fyny ar all.

Neu, offrymmu.

* 2 Bren. 23. 17.

12 A'i tâd a ddywedodd wrthynt, pa ſfordd yr aeth ese? a'i feibion a welſent y ffordd yr aethei gŵr Duw, yr hwn a ddaethei o Iuda.

13 Ac ese a ddywedodd wrth ei feibion, cyſrwyweh i mi 'r aſſyn. A hwy a gyſrwyaſant iddo 'r aſſyn, ac ese a farchogodd arni.

14 Ac ese a aeth ar ôl gŵr Duw, ac a'i cafodd ef yn eiſtedd tan dderwen, ac a ddywedodd wrtho, ai ty di yw gŵr Duw, yr hwn a ddaethoſt o Iuda? ac ese a ddywedodd, ie myſi.

15 Yna ese a ddywedodd wrtho, tyred adref gyd â mi, a bwytta fara.

16 Yntef a ddywedodd, ni allaf ddychwelyd gyd â thi, ni dyfod gyd â thi: ac ni ſwytâf fara, ac nid yſaf ddwſr gyd â thi, yn y fan hon.

† *Hebr. bu gair atſaf.*

17 Canys † dywetpwyd wrthif drwy ymadrodd yr Arglwydd, na ſwytta fara, ac nac yſ ddwſr yno, ac na ddychwel gan ſyned drwy 'r ffordd y daethoſt ar hyd-ddi.

18 Dywedodd yntef wrtho, prophwyd hefyd *ydwyſi* ſel tithen, ac angel a leſarodd wrthif drwy air yr Arglwydd, gan ddywedyd, dychwel ef gyd â thi i'th dŷ, ſel y bwyttao fara, ac yr yſo ddwſr? *ond* ese a ddywedodd gelwydd wrtho.

19 Felly ese a ddychwelodd gyd ag ef, ac a ſwyttaodd fara yn eidŷ ef, ac a yſodd ddwſr.

20 A phan oeddynt hwy yn eiſtedd wrth y bwrdd, daeth gair yr Arglwydd at y prophwyd a barase iddo ddychwelyd.

21 Ac ese a lefodd ar ŵr Duw, 'r hwn a ddaethei o Iuda, gan ddywedyd, ſel hyn y dywed yr Arglwydd, o herwydd it annufyddhau i air yr Arglwydd, ac na chedwaiſt y gorchymyn a orchymynnodd yr Arglwydd dy Dduw i ti,

22 Eithr dychwelaiſt, a bwytteaiſt fara, ac yſaiſt ddwſr yn y lle, *am* yr hwny dywedodd *yr Arglwydd* wrthit ti na ſwytta fara, ac nac ŷſ ddwſr; nid â dy gelain di i feddrodd dy dadau.

23 Ac wedi iddo ſwytta bara, ac wedi iddo yſed, ese a gyſrwyodd iddo 'r aſſyn, *ſef* i'r prophwyd a baraſei ese iddo ddychwelyd.

24 Ac wedi iddo ſyned ymmaith, llew a'i cyſarfu ef ar y ffordd, ac a'i lladdodd ef: a bu ei gelain ef wedi ei ŵrw ar y ffordd, a'r aſſyn oedd yn ſefyll yn ei ymyl ef, a'r llew yn ſefyll wrth y gelain.

25 Ac wele wŷr yn myned heibio, ac a ganſiant y gelain wedi ei thaflu ar y ffordd, a'r llew yn ſefyll wrth y gelain: a hwy a ddaethant, ac a adroddaſant *hynny* yn y ddinas yr oedd yr hên brophwyd yn aros ynddi.

26 A phan glybu y prophwyd, yr hwn a barafei iddo ef ddychwelyd o'r ffordd, ese a ddywedodd, gŵr Duw *yw* ese, yr hwn a annufyddhaodd air yr Arglwydd: am hynny yr Arglwydd a'i rhoddodd ef i'r llew, yr hwn a'i drylliodd ef, ac a'i lladdodd ef, yn ôl gair yr Arglwydd, yr hwn a leſarodd ese wrtho ef.

27 Ac ese a lefarodd wrth ei feibion, gan ddywedyd, cyſrwywch i mi 'r aſſyn, a hwy a'i cyſrwyaſant.

28 Ac ese a aeth, ac a gafodd ei gelain ef wedi ei thaflu ar y ffordd, a'r aſſyn, a'r llew yn ſefyll wrth y gelain, ac ni ſwyttaſe y llew y gelain, ac ni drylliaſei ese yr aſſyn.

29 A'r prophwyd a gymmerth gelain gŵr Duw, ac a'i goſododd hi ar yr aſſyn, ac a'i dug yn ei hôl: a'r hên brophwyd a ddaeth i'r ddinas i alarn, ac iw gladdu ef.

30 Ac ese a oſododd ei gelain ef yn ei feddrod ei hun, a hwy a alaraſant am dano ef, *gan ddywedyd*, ôh ſy mrawd.

31 Ac wedi iddo ei gladdu ef, ese a leſarodd wrth ei feibion, gan ddywedyd, pan ſyddwyf farw cladd-wch-ſinne hefyd yn y bedd y claddwyd gŵr Duw ynddo: a goſodwch ſy eſcyrn i wrth ei eſcyrnef.

32 Canys diammau y bydd yr hyn a lefodd ese drwy air yr Arglwydd yn erbyn yr allor *ſydd yn* Bethel, ac yn erbyn holl dai 'r uchelfeydd *ydd yn* ninaſoedd Samaria.

33 Wedi'r peth hyn ni ddychwelodd Ieroboam o'i ffordd ddrygionus, onid ese a † wnaeth drachefn † *Heb.* o wehilion y bobl, offeiriaid i'r uchelfeydd: y neb a fynnei, ese † a'i cyſſegrei ef, ac ese a gai fod yn offeiriad i'r uchelfeydd. *a dwl-lodd.*

34 Ar peth hyn aeth yn bechod i dŷ Ieroboam, iw ddiwreiddio hefyd, ac iw ddeleu oddi ar wŷneb y ddaiar.

P E N. XIIII.

1 Ieroboam, pan glaſychodd ei fab Abiah, yn gyrru ei wraig yn dieithr ag anrhegion i'r Prophwyd Ahiah i Siloh. 5 Ahiah, ar rybydd Duw, yn cyhoeddi barn Duw. 17 Abiah yn marw, a'i gladdu ef. 19 Nadab yn dyfod ar ôl Ieroboam. 25 Seſac yn anrheithio Ieruſalem. 29 Abiam yn dyfod ar ôl Rehoboam.

YPryd hynny y claſychodd Abiah mab Ieroboam.

2 A Ieroboam a ddywedodd wrth ei wraig, cyſod attolwg, a newid dy ddilladd, fel na wypont mai ti yw gwraig Ieroboam; a dos i Siloh; wele, yno *y mae* Ahiah y prophwyd, yr hwn * a ddywedodd wrthif *y byddwn* frenin ar y bobl ymma. * *Pen.* 11.29.

3 A chymmer yn dy law ddêc o fara, a theiſennau, a chroſtreleid o fêl, a dos atto ef: ese a fynega ti beth a ddetfydd i'r bachgen.

4 A gwraig Ieroboam a wnaeth felly, ac a gyfododd, ac a aeth i Siloh, ac a ddaeth i dŷ Ahiah: ond ni allei Ahiah weled, o herwydd ei lygaid ſê a † ballaſei o blegit ei henaint. † *Hebr. ſaſaid gan henaint.*

5 A dywedodd yr Arglwydd wrth Ahiah, wele y mai gwraig Ieroboam yn dyfod i geiſio peth gennit trosei mab, canys claf yw ese; ſel hyn ac fel hyn y dywedi wrthi hi: canys pan ddelo hi i mewn, hi a ymddieithra.

6 A phan glybu Ahiah drwſt ei thraed hi yn dyfod i'r drws, ese a ddywedodd, tyred i mewn, gwraig Ieroboam, i ba beth yr wyti yn ymddieithroſ canys myfi a anfonwyd attat ti *â newyddion* caled.

7 Dôs, dywed wrth Ieroboam, ſel hyn y dywedodd Arglwydd Ddtw Iſrael, yn gymaint a darfod i mi dy dderchafu di oblith y bobl, a'th wneuthur di yn flaenor ar fy mhobl Iſrael,

8 A thorri ymaith y frenhiniaeth oddi wrth dŷ Ddafydd, a'i rhoddi i ti: ac na buoſti fel fy ngwâs Dafydd, yr hwn a gadwodd fy ngorchymynion, a'r hwn a rodiodd ar fy ôl i â'i holl galon, i wneuthur yn unig yr hyn oedd union yn fy ngolwg i;

9 Onid a wnaethoſt ddrwg y tu hwnt i bawb a fu o'th flaen di: ac a aethoſt, ac a wnaethoſt it ddiwiau dieithr, a delwau toddedig, i'm digio i, ac a'm teflaiſt i o'r tu ôl i'th gefn:

10 Am hynny * wele fi yn dwyn drwg ar dŷ Ieroboam, a thorraf ymmaith oddi wrth Ieroboam, * yr hwn a biſſo ar bared, y gwarchaedic, a'r gwaddilledic yn Iſrael, a mi a fwriaf allan weddillion tŷ Ieroboam, fel y bwrir allan dom, nes ei ddarfod. * *Pen.* 15.29. *Pen.* 16.11. *a* 21.21. 1 *ſam.*

11 Y cwn a fwytty yr hwn ſyddo farw o eiddo Ieroboam yn y ddinas; ac adar y neſoedd a fwyty yr hwn ſyddo farw yn y maes; canys yr Arglwydd a'i dywedodd. *a.* 22.38. *b* 16.4.

12 Cyſod

12 Cyfot ti gan hynny, dôs i'th dŷ: a phan ddelo dy draed i'r ddinas, bydd marw y bachgen.
13 A holl Israel a alarant am dano ef, ac a'i claddant ef; canys ese yn vnic o Ieroboam a ddaw i'r beudŷ, o herwydd cael ynddo ef beth daionc tu ag at Arglwydd Dduw Israel, yn nŷ Ieroboam.
14 Yr Arglwydd hefyd a gyfyd iddo frenin ar Israel, yr hwn a dyrr ymmaith dŷ Ieroboam, y diwrnod hwnnw: ond pa beth? ie yn awr.
15 Canys yr Arglwydd a dery Israel, megis y ſiglir y gorſen mewn dwfr, ac a ddiwreiddia Israel o'r wlâd ddâ hon, a roddodd ese iw tadau hwynt, ac a'i gwaſcar hwynt tu hwnt i'r afon: o herwydd gwneuthur o honynt eu llwyni, gan annog yr Arglwydd i ddigoſaint.
16 Ac ese a ddyty heibio Israel, er mwyn pechodau Ieroboam, yr hwn a bechedd, a'r hwn a wnaeth i Israel bechu.
17 A gwraig Ieroboam a gyfododd, ac a aeth ymmaith, ac a ddaeth i Tirzah: ac a hi yn dyfod i drothwy'r tŷ, bu farw y bachgen.
18 A hwy a'i claddaſant ef, a holl Israel a alaraſant am dano, yn ôl gair yr Arglwydd, yr hwn a leferaſei ese drwy law ei wâs Ahiah y prophwyd.
19 A'r rhan arall o weithredoedd Ieroboam, ſel y rhyfelodd ese, ac ſel y teyrnaſodd ese, wele hwynt yn ſcrifennedic yn llyſr Cronicl brenhinoedd Iſrael.
20 A'r dyddiau y teyrnaſodd Ieroboam *oedd* ddwy flynedd ar hugain: ac * ese a hunodd gyd â'i dadau, a Nadab ei fab a deyrnaſodd yn ei le ef.
21 A Rehoboam mab Solomon a deyrnaſodd yn Iuda: mab vn mlwydd a deugain *oedd* * Rehoboam pan aeth ese vn frenin, a dwy flynedd ar bynthec y teyrnaſodd ese yn Ieruſalem, y ddinas a ddewiſaſei'r Arglwydd o holl lwythau Iſrael, i oſod ei enw yno: ac enw ei fam ef *oedd* Naamah, Ammonites.
22 A Iuda a wnaeth ddrygioni yngolwg yr Arglwydd: a hwy a'i annogoſant ef i eiddigedd, thagor yr hyn oll a wnaethei eu tadau, yn eu pechodau a wnaethent.
23 Canys hwy a adeiladaſant iddynt vchelfeydd, a delwau, a llwynau, ar bob bryn vchel, a than bob pren gwyrdd-las.
24 A gwŷr Sodomiaid oedd yn y wlâd: gwneithant *hefyd* yn ôl holl ffieidd dra y cenhedloedd a ſwriaſei'r Arglwydd allan o flaen meibion Iſrael.
25 Ac yn y bummed flwyddyn i'r brenin Reboboam, * Siſac brenin yr Aipht a ddaeth i fyny yn erbyn Ieruſalem:
26 Ac ese a ddug ymmaith dryſſorau tŷ'r Arglwydd, a thryſſoran tŷ'r brenin, ese a'i dug hwynt ymmaith oll: dûg ymmaith hefyd yr holl dariannau aur * a wnaethei Salomon.
27 A'r brenin Rehoboam a wnaeth yn eu lle hwynt dariannau pres: ac a'i rhoddes *hwynt* i gadw yn llaw tywyſogion y ‖ rhedeg-wŷr, y rhai oedd yn cadw drŵs tŷ'r brenin.
28 A phan elei'r brenin i dŷ'r Arglwydd, y rhedeg-wŷr a'i dygent hwy, ac a'i hadferent i ſtafell y rhedeg-wŷr.
29 A'r rhan arall o weithredoedd Rehoboam, a'r hyn oll a wnaeth ese, onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn llyſr Cronicl brenhinoedd Iuda?
30 A rhyfel ſu rhwng Rehoboam, a Ieroboam yr holl ddyddiau.
31 A Rehoboam a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd gyd â'i dadau yn ninas Dafydd: ac enw ei fam ef *oedd* Naamah Ammonites; ac Abiam ei fab a deyrnaſodd yn ei le ef.

PEN. XV.

1 *Annuwiol deyrnaſiad Abiam.* 7 *Aſa a'r ei ôl ef,* 9 *yn teyrnaſu ynddaionus,* 16 *a'r rhyfel rhyngtho ef a Baaſa yn peri iddo wneuthur cyngraw â Benhadad.* 23 *Ioaphes yn dyfod ar ei ol ef.* 25 *Drygionus lywodraeth Nadab,* 27 *Bryd Baaſa yn ei erbyn ef, yncy flawni prophwydoliaeth Ahiah* 31 *Hanes Nadab a'i ſarwolaeth.* 33 *Drygionus lywodraeth Baaſa.*

AC yn y ddeunawfed flwyddyn i'r brenin Ieroboam mab Nebat, yr aeth * Abiam yn frenin ar Iuda. *2 Cron. 11.22.
2 Tair blynedd y teyrnaſodd ese yn Ieruſalem: ac enw ei fam ef *oedd* Maachah merch Abiſalom.
3 Ac ese a rodiodd yn holl bechodau ei dâd, y rhai a wnaethei ese o'i flaen ef: ac nid oedd ei galon ef berffaith gyd â'r Arglwydd ei Dduw, fel calon Dafydd ei dâd.
4 Ond er mwyn Dafydd y rhoddodd yr Arglwydd ei Dduw iddo ef † oleuni yn Ieruſalem: i gyſ- † *Hebr.* *gonwyll,* *neu lamp.*
fodi ei fab ef ar ei ôl ef, ac i ſicrhau Ieruſalem.
5 O herwydd gwneuthur o Ddafydd yr hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd, ac na chiliodd oddi wrth yr hyn oll a orchymynnodd ese iddo, holl ddyddiau ei enioes, onid * yn achos *2 Sam. 11.4. &
Vriah yr Hethiad. 12.9.
6 A rhyfel a fu rhwng Rehoboam a Ieroboam holl ddyddiau ei enioes.
7 A'r rhan arall o weithredoedd Abiam, a'r hyn oll a wnaeth ese, onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn *llyſr Cronicl brenhinoedd Iuda? a rhyfel *2 Cron. 13.3.
a ſu rhwng Abiam a Ieroboam.
8 Ac Abiam a hunodd gyd â'i dadau, a hwy a'i claddaſant ef yn ninas Dafydd: ac Aſa ei fab a deyrnaſodd yn ei le ef.
9 Ac yn yr * vgeinfed flwyddyn i Ieroboam * 2 Cron.
brenin Iſrael, yr aeth Aſa yn frenin ar Iuda. 14.1.
10 Ac vn mlynedd a deugain y teyrnaſodd ese yn Ieruſalem: ac enw ‖ ei fam ef *oedd* Maachah *Sef, ei*
merch Abiſalom. *nain ef.*
11 Ac Aſa a wnaeth yr hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd, fel Dafydd ei dad.
12 Ac ese a yrrodd ymmaith y gwŷr Sodomiaidd o'r wlâd, ac a ſwriodd ymmaith yr holl ddelwau a wnaethei ei dadau.
13 Ac * ese a ſymmudodd Maachah ei fam o *fod* * 2 Cron.
yn frenhines, o herwydd gwneuthur o honi hi 15.16.
ddelw mewn llwyn, ac Aſa a ddrylliodd ei delw hi, ac a'i lloſcodd wrth afon Cidron.
14 Ond ni ſwriwyd ymaith yr vchelfeydd: etto calon Aſa oedd berffaith gyd â'r Arglwydd ei holl ddyddiau ef.
15 Ac ese a ddûg i mewn gyſſegredic bethau ei dad, a'r pethau a gyſſegraſei ese ei hun, i dŷ'r Arglwydd, yn arian, yn aur, ac ynlleſtri.
16 A rhyfel a fu rhwng Aſa a Baaſa brenin Iſrael, eu holl ddyddiau hwynt.
17 A Baaſa brenin Iſrael a aeth i fynnyn erbyn Iuda, ac a adeiladodd Ramah, ſel na adawei ese i neb fyned allan na dyfod i mewn at Aſa frenin Iuda.
18 Yna * Aſa a gymmerodd yr holl arian, a'r *2 Cron.
aur a adawſid yn nhryſſorau tŷ'r Arglwydd, a 16.2.
thryſſoru tŷ'r brenin, ac ese a'i rhoddes hwynt yn llaw ei weiſion: a'r brenin Aſa a anfonodd at Benhadad mab Tabrimon, mab Heſion brenin Syria, yr hwn oedd yn trigo yn Damaſcus, gan ddywedyd,
19 Cyſammod *ſydd* rhyngoſi a thi, rhwng fy nhâd i a'th dâd ti: wele mi a anfonais i ti anrheg o arian, ac aur; dyred, diddymma dy gyfammod

† *Hebr. yr elo i fynu odd.* mod â Baasa brenin Israel, sel † y cilio ese oddi wrthi si.

20 Felly Benhadad a wrandawodd ar y brenin Asa, ac a anfonodd dywysogion y lluoedd, y rhai *oedd* ganddo ef, yn erbyn dinasoedd Israel, ac a
*2 Cron. 16.3. *darawodd Hion, a Dan, ac Abel Bethmaacah, a holl Cinneroth, gyd â holl wlâd Nephtali.

21 A phan glybu Baasa *hynny*, ese a beidiodd ag adeiladu Ramah; ac a drigodd yn Tirzah.

22 Yna y brenin Asa a gasglodd holl Iuda, heb lyssu *neb*: a hwy a gymmerasant gerric Ramah, a'i choed, â'r rhai yr adeiladasei Baasa, a'r brenin Asa a adeiladodd â hwynt Geba Beniamin, a Mispah.

23 A'r rhan arall o hanes Asa, a'i holl gadernid ef, a'r hyn oll a wnaeth ese, a'r dinasoedd a adeiladodd ese, onid ydynt hwy yn scrifennedic yn llyfr Croniel brenhinoedd Iuda? either yn amser ei henaint, ese aglasychodd o'i draed.

24 Ac Asa a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd gyd â'i dadau yn ninas Dasydd ei dad: a
*Matth. 1.8. *Iotaphat ei fab a deyrnasodd yn ei le ef.

25 A Nadab mab Ieroboam a † ddechreuodd deyrnasu ar Israel, yn yr ail flwyddyn i Asa brenin Iuda, ac a deyrnasodd ar Israel ddwy flynedd.

26 Ac ese a wnaeth ddrygioni yngolwg yr Arglwydd, ac a rodiodd yn ffordd ei dâd, ac yn ei bechod ef, â'r hwn y gwnaeth ese i Israel bechu.

27 A Baasa mab Ahiah, o dŷ Issachar a gydfwriadodd yn erbyn ef; a Baasa a'i tarawodd ef yn Gibethon eiddo'r Philistiaid: canys Nadab a holl Israel oedd yn gwarchae ar Gibethon.

28 A Baasa a'i lladdodd ef yn y drydedd flwyddyn i Asa brenin Iuda, ac a deyrnasodd yn ei le ef.

29 A phan deyrnasodd, ese a darawodd holl dŷ
* Pen. 14.10. Ieroboam, ni adawodd *yn fyw dim* anadl i Ieroboam, nes ei ddifetha ef, yn ôl * gair yr Arglwydd, yr hwn a lefarasei ese drwy law ei was Ahiah y Siloniad;

30 Am bechodau Ieroboam y rhai a bechasei ese, a *thrwy* y rhai y gwnaethei ese i Israel bechu; o herwydd ei waith ef yn digio Arglwydd Dduw Israel.

31 A'r rhan arall o hanes Nadab, a'r hyn oll a wnaeth ese, onid ydynt yn scrifennedic yn llyfr Croniel brenhinoedd Israel?

32 A rhyfel a fu rhwng Asa, a Baasa brenin Israel, en holl ddyddiau hwynt.

33 Yn y drydedd flwyddyn i Asa brenin Iuda, y teyrnasodd Baasa mab Ahiah ar holl Israel yn Tirzah, bedair blynedd a'r hugain.

34 Ac ese a wnaeth ddrygioni yngolwg yr Arglwydd, ac a rodiodd yn ffordd Ieroboam, ac yn ei bechod ef, *drwy* yr hwn y gwnaeth ese i Israel bechu.

PEN. XVI.

1. 7. *Prophwydoliaeth Iehu yn erbyn Baasa.* 5 *Elah yn dyfod ar ei ol ef,* 8 *a Zimri trwy frad, ar ei ol yntau,* 11 *ac yn dwyn i ben brophwydoliaeth Iehu.* 15 *Omri yn ei yrru ef yn loscl ei hun,* 21 *a chwedi ymrannu o'r bobl, yn gorthrechu Tibni,* 23 *yn adeiladu Samaria,* 25 *yn teyrnasu yn annuwiol.* 27 *Ahab ar ei ol ef,* 29 *yn teyrnasu yn ysceler.* 34 *Meddiih Iosua yn dyfodi Hiel am adeiladu Iericho.*

YNs y daeth gair yr Arglwydd at Iehu fab Hanani, yn erbyn Baasa, gan ddywedyd,

2 O herwydd i'm dy dderchafu o'r llwch, a'th wneuthur yn flaenor ar fy mhobl Israel, a rhodio o honot ti yn ffordd Ieroboam, a pheri i'm pobl Israel bechu, gan fy nigio â'r pechodau:

3 Wele fi yn torri ymmaith hiliogaeth Baasa, a hiliogaeth ei dŷ ef: ac mi a wnâf dy dŷ di fel
* Pen. 14.11. * tŷ Ieroboam mab Nebat.

4 *Y cŵn a fwytty'r hwn fyddo marw o'r eiddo Baasa yn y ddinas, ac adar y nefoedd a fwytty yr hwn fyddo marw o'r eiddo ef yn y maes.

5 A'r rhan arall o hanes Baasa, a'r hyn a wnaeth ese, a'i gadernid ef, onid ydynt yn scrifennedic yn
*2 Cron. 16.1. *llyfr Croniel brenhinoedd Israel.

6 A Baasa a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwydd yn Tirzah, ac Elah ei fab a deyrnasodd yn ei le ef.

7 Hefyd drwy law Iehu fab Hanani y prophwyd, y bu gair yr Arglwydd yn erbyn Baasa, ac yn erbyn ei dŷ ef, o herwydd yr holl ddrygioni a wnaeth ese yngolwg yr Arglwydd, gan ei ddigio ef drwy waith ei ddwylaw, gan fod sel tŷ Ieroboam, ac o blegit iddo ei lladd ef.

8 Yn y chweched flwyddyn ar hugain i Asa brenin Iuda, y teyrnasodd Elah mab Baasah ar Israel yn Tirzah, ddwy flynedd.

9 A Zimri ei was ef, tywysog ar hanner y cerbydau, a gyd-fwriadodd yn ei erbyn ef, a ese yn yfed yn feddw, yn Tirzah, yn nhŷ Arzah yr hwn oedd † ben teulu yn Tirzah.

10 A Zimri a aeth ac a'i tarawodd ef, ac a'i lladdodd, yn y seithfed flwyddyn ar hugain i Asa brenin Iuda, ac a deyrnasodd yn ei le ef.

11 Felly Zimri a ddinistriodd holl dŷ Baasa, yn ol gair yr Arglwydd, yr hwn a lefarodd efe yn erbyn Baasa, drwy law Iehu y prophwyd.

12 O herwydd holl bechodau Baasa, a phechodau Elah ei fab ef, *drwy* y rhai a pechasant hwy, a thrwy y rhai y gwnaethant i Israel bechu, gan ddigio Arglwydd Dduw Israel, â'u gwagedd.

13 A'r rhan arall o hanes Elah, a'r hyn oll a wnaeth efe, onyd ydynt hwy yn scrifennedic yn llyfr Croniel brenhinoedd Israel?

14 Yn y seithfed flwyddyn ar hugain i Asa brenin Iuda, y teyrnasodd Zimri saith niwrnod yn Tirzah: a'r bobl oedd yn gwersyllu yn erbyn Gibethon eiddo'r Philistiaid.

16 A chlybu'r bobl y rhai oedd yn y gwersyll ddywedyd, Zimri a gyd-fwriadodd, ac a lladdodd y brenin. A holl Israel a goronasant Omri, tywysog y llu, yn frenin, y dwthwn hwnnw, ar Israel, yn y gwersyll.

17 Ac Omri a aeth i fynu, a holl Israel gyd ag ef, o Gibethon: a hwy a warchaesant ar Tirzah.

18 A phan welodd Zimri fod y ddinas wedi ei hennill, ese a aeth i balâs tŷ y brenin, ac a loscodd dŷ'r brenin am ei ben â thân, ac a fu farw,

19 Am ei bechodau yn y rhai y pechodd ese, gan wneuthur drygioni yngolwg yr Arglwydd, gan rodio yn ffordd Ieroboam ac yn ei bechod a wnaeth efe, i beri i Israel bechu.

20 A'r rhan arall o hanes Zimri, a'i gydfradwriaeth a gydfwriadodd efe; onid ydynt hwy yn scrifennedic yn llyfr Croniel brenhinoedd Israel?

21 Yna yr ymrannodd pobl Israel yn ddwyran: rhan o'r bobl oedd ar ol Tibni mab Ginath iw osod ef yn frenin, a rhan ar ôl Omri.

22 A'r bobl *oedd* ar ôl Omri, a orchfygodd y bobl *oedd* ar ôl Tibni mab Ginath: felly Tibni a fu farw, ac Omri a deyrnasodd.

23 Yn yr vnfed flwyddyn ar ddeg ar hugain i Asa brenin Iuda, y teyrnasodd Omri ar Israel ddeugeinmlynedd: yn Tirzah y teyrnasodd efe chwe blynedd.

24 Ac efe a brynodd fynydd Samaria gan Semer, er dwy dalent o arian: ac a adeiladodd yn y mynydd, ac a alwodd enw y ddinas a adeiladasei efe, ar ôl enw Semer arglwydd y mynydd, † Samaria.

25 Ond Omri a wnaeth ddrygioni yngwydd yr Arglwydd, ac a wnaeth yn waeth na'r holl rai a fuasei o'i flaen ef.

26 Canys efe a rodiodd yn holl ffordd Ieroboam mab Nebat, ac yn ei bechod ef, *& wy* yr hwn y gwnaeth efe i Israel bechu, gan ddigio Arglwydd Duw Israel â'u gwagedd hwynt.

27 A'r rhan arall o hanes Omri, yr hyn a wnaeth efe, a'i rymmuſder a wnaeth efe, onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Israel?

28 Ac Omri a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd yn Samaria, ac Ahab ei fab a deyrnaſodd yn i le ef.

29 Ac Ahab mab Omri a ddechreuodd deyrnaſu ar Iſrael, yn y drydedd flwyddyn ar bymthec ar hugain i Aſa brenin Iuda: ac Ahab mab Omri a deyrnaſoddar Iſrael yn Samaria, ddwy flynedd ar hugain.

30 Ac Ahab mab Omri a wnaeth ddrygioni yngolwg yr Arglwydd, y tu hwnt i bawb o'i flaen ef.

31 † Canys yſcafn oedd ganddo ef rodio ym mhechodau Ieroboam mab Nebat, ac efe a gymmerth yn wraig, Iezebel merch Ethbaal brenin y Sidoniaid, ac a aeth ac a waſanaethodd Baal, ac a ymgrymmodd iddo.

32 Ac efe a gyſododd allor i Baal yn nhŷ Baal, yr hwn a adeiladaſei efe yn Samaria.

33 Ac Ahab a wnaeth lwyn, ac Ahab a wnaeth fwy ddigio Arglwydd Dduw Iſrael, nâ holl frenhinoedd Iſrael a fuaſei o'i flaen ef.

34 Yn ei ddyddiau ef Hiel y Bethe liad a adeiladodd Iericho: yn Abiram ei gyntafanedic, y ſylfenodd efe hi, ac yn Segub ei fab ieuangaf y goſododd efe i phyrth hi, yn ôl gair yr Arglwydd, yr hwn a leſaraſei efe * drwy law Ioſua mab Nun.

PEN. XVII.

1 *Elias, wedi prophwydo yn erbyn Ahab, yn cael ei orthi gan gig-ſtam yn Cerith,* 10 *a chan wraig weddw yn Sarepta,* 14 *a honno yn cael rhâd pendâd,* 17 *a chyfodi ei mab o farw i fyw,* 24 *ac yn credu Elias.*

AC † * Elias y Theſbiad, *yn* o breſſwylwyr Gilead, a ddywedodd wrth Ahab, *ſef* * mai byw Arglwydd Dduw Iſrael, yr hwn yr ydwyf yn ſefyll ger ei fron, ni bydd y blynyddoedd hyn, na gwlith, na glaw, onid yn ôl fyngair i.

2 A gair yr Arglwydd a ddaeth atto ef, gan ddywedyd,

3 Dôs oddi yma, a thro tua'r dwyrain, ac ymguddia wrth afon Cerith, yr hon *ſydd* ar gyfer yr Iorddonen.

4 Ac o'r afon yr yſi, a mi a berais i'r cigfrain dy borthi di yno.

5 Felly efe a aeth, ac a wnaeth yn ôl gair yr Arglwydd: canys efe a aeth, ac a arhoſodd wrth afon Cerith, yr hon *ſydd* ar gyfer yr Iorddonen.

6 A'r cigfrain a ddygent iddo fara a chîg y boren, a bara a chîg bryd nawn: ac efe a yfei o'r afon.

7 Ac yn ôl talm o ddyddiau y ſychodd yr afon; oblegid na buaſei law yn y wlâd.

8 A gair yr Arglwydd a ddaeth atto ef, gan ddywedyd,

9 * Cyſod, dos i Sarepta, yr hon *ſydd* i Sidon, ac aros yno: wele gorchymynnais i wraig weddw dy borthi di yno. *Luc. 4. 26

10 Felly efe a gyſodedd, ac a aeth i Sarepta; a phan ddaeth efe at borth y ddinas, wele yno wraig weddw yn caſclu briwydd; ac efe a alwodd arni, ac a ddywedodd, dŵg attolwg i mi ychydig ddwfr mewn lleſtr, fel yr yfwyf.

11 Ac a hi yn myned i'w gyrchu, efe a alwodd arni, ac a ddywedodd, dwg attolwg i mi dammeid o fara yn dy law.

12 A hi a ddywedodd, *fel* mai byw yr Arglwydd dy Dduw, nid oes gennif deiſen, onid lloneid llaw o flawd mewn celwrn, ac ychydig olew mewn yſtên: ac wele fi yn caſclu dau o friwydd, i fyned i mewn, ac i baratoi hynny, i mi ac i'm mab, fel y bwyttaom hynny, ac y byddom feirw.

13 Ac Elias a ddywedodd wrthi, nac ofna, dôs, gwna yn ôl dy air: etto gwna i mi o hynny deiſen fechan yn gyntaf, a dŵg i mi, a gwna i ti, ac i'th fab yn ôl hynny.

14 Canys fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Iſrael, y blawd yn y celwrn ni threulir, a'r olew o'r yſten ni dderfydd, hyd y dydd y rhoddo yr Arglwydd law ar wyneb y ddaiar.

15 A hi a'aeth, ac a wnaeth yn ôl gair Elias: a hi a fwyttaodd, ac yntef, a'i thŷlwyth, † *yſpaid* blwyddyn. † *Neu, lawer o ddyddiau.*

16 Ni ddarfu y celwrn blawd, a'r yſten olew ni ddarfu, yn ôl gair yr Arglwydd, yr hwn a ddywedaſei efe drwy law Elias.

17 Ac wedi y pethau hyn, y clefychodd mab gwraig y tŷ, ac yr oedd ei glefyd ef mor gryf, fel na thrigodd anadl ynddo.

18 A hi a ddywedodd wrth Elias, beth *ſydd* i mi *a wnelwyf* â thi, gŵr Duw? a ddaethoſt ti attaf i goffau fy anwiredd, ac i ladd fy mab?

19 Ac efe a ddywedodd wrthi, Moes i mi dy fab: ac efe a'i cymmerth ef o'i mynwes hi, ac a'i dûg ef i fyny i ſtafell yr oedd efe yn aros ynddi, ac a'i goſododd ef ar ei wely'ei hun.

20 Ac efe a leſodd ar yr Arglwydd, ac a ddywedodd, ô Arglwydd fy Nuw, a ddrygaiſt ti y wraig weddw yr ydwyf i yn ymdeithio gyd â hi, gan ladd ei mab hi?

21 Ac efe a † ymeſtynnodd ar y bachgen dair gwaith, ac a leſodd ar yr Arglwydd, ac a ddywedodd, ô Arglwydd fy Nuw, dychweled attolwg enaid y bachgen hwn † iddo eilwaith. † *Hebr. ymſeſtudodd.* † *Hebr. rodd.*

22 A'r Arglwydd a wrandawodd ar leſ Elias, ac enaid y bachgen a ddychweledd i mewn iddo, ac efe a ddaeth brodd. † *Hebr. yw fywn.*

23 Ac Elias a gymmerodd y bachgen, ac a'i dug ef i wared o'r yſtafell i'r tŷ, ac a'i rhoddes ef iw fam: ac Elias a ddywedodd, gwel, byw yw dy fab.

24 A'r wraig a ddywedodd wrth Elias, yn awr, wrth hyn y gwn mai gŵr Duw *ydwyt* ti, ac mai gwirionedd *yw* gair yr Arglwydd yn dy enau di.

PEN. XVIII.

1 *Elias, pan oedd dofla'r newyn, wedi ei yrru at Ahab, yn cyfarfod ag Obadiah,* 9 *a hwnnw yn dwyn Ahab at Elias,* 19 *ac yntau yn argyoeddi Ahab a thrwy dân o'r nef, yn erbyn y mael ar brophwydi Baal,* 41 *a thrwy weddi yn cael glaw, ac yn canlyn Ahab i Iezreel.*

AC yn ôl dyddiau lawer, daeth gair yr Arglwydd at Elias, yn y drydedd flwyddyn, gan ddywedyd,

wedyd, dos, ymddangos i Ahab, a mi a roddaf law ar wyneb y ddaiar.

2 Ac Elias a aeth i ymdangos i Ahab, a'r newyn oedd dôst yn Samaria.

† Hebr. *ar ei dy ef.*

3 Ac Ahab a alwodd Obadiah, yr hwn *oedd* † ben teulu *iddo*: (ac Obadiah oedd yn ofni yr Arglwydd yn fawr:

† Hebr. *Iezebel.*

4 Canys pan ddestrywiodd † Iezebel brophwydi yr Arglwydd, Obadiah a gymmerodd gant o brophwydi, ac a'i cuddiodd hwynt, bôb yn dieg a deugain mewn ogof, ac a'i porthodd hwynt â bara, ac â dwfr,)

5 Ac Ahab a ddywedodd wrth Obadiah, dôs i'r wlâd, at bôb ffynnon dd wfr, ac at yr holl afonydd: ysgatfydd ni a gawn laſ-wellt fel y cadwom yn fyw y ceffylau a'r mulod, fel † na adawom i'r holl anifeiliaid golli.

† Hebr. *nad ymdorrom oddiwrth yr gwſeiliaid.*

6 Felly hwy a rannasant y wlâd rhyngddynt iw cherdded: Ahab a aeth y naill ffordd ei hunan, ac Obadiah a aeth y ffordd arall ei hunan.

7 Ac fel yr oedd Obadiah ar y ffordd, wele Elias yn ei gyfarfod ef: ac efe a'i hadnabu ef, ac a syrthiodd ar ei wyneb, ac a ddywedodd onid ti yw fy arglwydd Elias?

8 Yntef a ddywedodd wrtho, *Ie* myfi: dôs, dywed i'th arglwydd, wele Elias.

9 Dywedodd yntef, pa bechod a wneuthum i, pan roddit ti dy wâs yn llaw Ahab i'm lladd?

10 *Fel* mai byw yr Arglwydd dy Dduw, nid oes genhedl, na brenhiniaeth, yr hon ni ddanfonodd fy arglwydd iddi i'th geisio di; a phan ddywedent, nid *yw efe ymma*, efe a dyngai y frenhiniaeth, a'r genhedl, na chawſent dydi.

11 Ac yn awr, yr wyt ti yn dywedyd, dôs, dywed i'th arglwydd, wele Elias.

12 A phan elwyf fi oddi wrthit ti, Yſpryd yr Arglwydd a'th gymmer di lle nis gwn i; a phan ddelwyf i fynegi i Ahab, ac yntef heb dy gael di, efe a'm lladd i: ond y mae dy wâs di yn ofni yr Arglwydd o'm mebyd.

13 Oni fynegwyd i'm harglwydd yr hyn a wneuthum i, pan laddodd Iezebel brophwydi'r Arglwydd, fel y cuddiais gan-ŵr o brophwydi yr Arglwydd, bôb yn ddeng-ŵr a deugain mewn ogof, ac y porthais hwynt â bara, ac â dwfr?

14 Ac yn awr ti a ddywedi, dôs, dywed i'th arglwydd, wele Elias, ac efe a'm lladd i.

15 A dywedodd Elias, *fel* mai byw Arglwydd y lluoedd, yr hwn yr wyf yn ſefyll ger ei fron, heddyw yn ddiau yr ymddangoſaf iddo ef.

16 Yna Obadiah a aeth i gyfarfod Ahab, ac a fynegodd iddo: ac Ahab a aeth i gyfarfod Elias.

17 A phan welodd Ahab Elias, Ahab a ddywedodd wrtho, onid ti yw yr hwn ſydd yn blino Iſrael?

18 Ac efe a ddywedodd, ni flinais i Iſrael, onid ty di, a thŷ dy dâd, am i chwi wrthod gorchymynion yr Arglwydd, ac iti rodio ar ôl Baalim.

19 Yn awr gan hynny anfon, a chaſel attaf holl Iſrael i fynydd Carmel, a phrophwydi Baal, pedwar cant, a dêc a deugain, a phrophwydi y llwyn, pedwar cant; y rhai ſydd yn bwyta ar fwrdd Iezebel.

20 Felly Ahab a anfonodd at holl feibion Iſrael; ac a gaſclodd y prophwydi ynghyd i fynydd Carmel.

21 Ac Elias a ddaeth at yr holl bobl, ac a ddywedodd, pa hŷd yr ydych chwi yn cloſſi rhwng dau feddwl? os yr Arglwydd *ydyt* Dduw, ewch ar ei ôl ef; ond os Baal, ewch ac ei ôl yntef: a'r bobl nid attebaſant iddo air.

22 Yna y dywedodd Elias wrth y bobl, myfi ſy fy hunan wyf yn ſyw o brophwydi yr Arglwydd; ond prophwydi Baal *ydynt* bedwar cant a deng-ŵr a deugain.

23 Rhodder gan hynny i ni ddau fustach, a dewiſant hwy iddynt yn fustach, a darniant eſ, a goſodant ar goed, ond na oſodant dân *tano*: a minnau a baratoaf y fuſtach arall, ac a'i goſodaf ar goed, ac ni roddaf dân tano.

24 A gelwch chwi ar enw eich duwiau, a minnau a alwaf ar enw yr Arglwydd; a'r Duw a attebo drwy dân, bydded efe Dduw: a'r holl bobl a attebaſant, ac a ddywedaſant, da yw yr † pêth.

† Hebr. *gair.*

25 Ac Elias a ddywedodd wrth brophwydi Baal, dewiſwch i chwi yn fuſtach, a pharatowch eſ yn gyntaf, canys llawer ydych chwi: a gelwch ar enw eich duwiau, ond na oſodwch dân tano.

26 A hwy a gymmeraſant y fuſtach a roddaſid iddynt, ac a'i paratoeſant, ac a alwaſant ar enw Baal o'r boreu hyd hanner dydd, gan ddywedyd, Baal ‖ gwrando ni; ond nid oedd lleſ, na neb yn atteb: a hwy a lammaſant ‖ ar yr allor a wnelſid.

‖ Kin. 18. 26. atteb. ‖ Neu, wnelſid.

27 A bu ar hanner dydd, i Elias eu gwatwor hwynt, a dywedyd, gwaeddwch â lleſ vchel, dnw yw efe, naill ai ‖ ymddiddan *y mae*, neu erlid, neu ymdeithio y mae efe, fe a allei ei ſod yn cyſcu, ac *mai yhaid* ei ddeffro eſ.

‖ Pŵy. *ymyſg.* ‖ Neu, *yr amſer.*

28 A hwy a waeddaſant â lleſ vchel, ac a'i torraſant eu hunain yn ôl eu harfer â chyllill, ac ag ellyn nod, nes i'r gwaed ſtrydio arnynt.

29 Ac wedi iddi ſyned tros hanner dydd, a phrophwydo o honynt nes † offrymmu yr hwyr offrwm; ettonid oedd lleſ, na neb yn atteb, nac yn ‖ yſtyried.

† Hebr. *dervhau.* ‖ Neu, *yn arwain.*

30 A dywedodd Elias wrth yr holl bobl, neſſewch attaſi, a'r holl bobl a neſſaſant atto eſ. Ac efe a gweiriodd allor yr Arglwydd, yr hon a ddrylliaſid.

31 Ac Elias a gymmerth ddeudec o gerric, yn ôl rhifedi llwythau meibion Iacob, yr hwn y daethei gair yr Arglwydd atto, gan ddywedyd, Iſrael ſydd dy enw di.

[a] Gen. 32. 28.

32 Ac efe a adeiladodd â'r meini allor yn enw yr Arglwydd, ac a wnaeth ffôs o gylch lle dan ſeſur o hâd, o amgylch yr allor.

[b] Neu, 1738.

33 Ac efe a drefnodd y coed, ac a ddarnioddy buſtach, ac a'i goſododd ar y coed,

34 Ac a ddywedodd, llenwch bedwar celyneid o ddwfr, a thywelltwch ar y poeth offrwm, ac ar y coed. Ac efe a ddywedodd, gwnewch eil-waith; a hwy a wnaethant eil-waith. Ac efe a ddywedodd, gwnewch y drydedd waith; a hwy a wnaethant y dryded i waith.

35 A'r dyfroedd a aethant o amgylch yr allor, ac a lanwodd y ffôs o ddwfr.

36 A phan offrymmid yr hwyr offrwm, Elias y prophwyd a neſſaodd, ac a ddywedodd, ô Arglwydd Dduw Abraham, Iſaac, ac Iſrael, gwybydder heddyw mai ti *ydyt* Dduw yn Iſrael, a minnau yn wâs i ti, ac mai trwy dy air di y gwneuthum i yr holl bethau hyn.

37 Gwrando fi ô Arglwydd, gwrando fi, fel y gwypo y bobl hyn mai tydi *yw* 'r Arglwydd Dduw; ac mai ti a ddychwelodd eu calon hwy drachefn.

38 Yna tân yr Arglwydd a ſyrthiodd, ac a yſſodd y poeth offrwm, a'r coed, a'r cerrig, a'r llwch, ac a leibiodd y dwfr *oedd* yn y ffôs.

39 A'r holl bobl a welſant, ac a ſyrthiaſant ar eu hwynebau, ac a ddywedaſant; yr Arglwydd, efe ſydd Dduw, yr Arglwydd, efe ſydd Dduw.

40 Ac Elias a ddywedodd wrthynt hwy, deliwch brophwydi Baal, na dianged gŵr o honynt; a hwy

hwy ei daliasant: ac Elias a'i dygodd hwynt i waered i afon Cison, ac a'u lladdodd hwynt yno.

41 Ac Elias a ddywedodd wrth Ahab, dôs i fwyta, ac yf, canys *mele* ‖ drwst llawer o law.

42 Felly Ahab a aeth i fyny i fwyta, a chi yfed, ac Elias a aeth i fyny i ben Carmel, a chymoglodd ar y ddaear, a chodi a'i wyneb rhwng ei liniau.

43 A dywedodd wrth ei langc, dôs i fyny yn awr, edrych tua'r môr. Ac efe a aeth i fyny ac a edrychodd, a dywedodd, nid oes dim: dywedodd yntef, dos etto saith waith.

44 A'r seithfed waith y dywedodd efe, wele gwmwl bychan fel cledr llaw gôr yn derchafu o'r môr. A dywedodd yntef, dos i fyny, dywed wrth Ahab, rhwym *dy gerbyd*, a dos i wared, fel na'th rwystro'r glaw.

45 Ac yn yr ennyd honno, y nefoedd a dduodd yn gymylau a gwynt, a bu glaw mawr. Ac Ahab a farchogodd, ac a aeth i Iezreel.

46 A llaw yr Arglwydd oddar Elias, ac efe a wregysodd ei lwynau, ac a redodd o flaen Ahab, nes i ddyfod i Iezreel.

PEN. XIX.

1 *Elias wrth fygwth Iezebel, yn ffo i Beersheba, 4 phan oedd efe'n gantho ei einioes, yn cael cyssur gan Angel. 9 Duw yn ymddangos iddo yn Horeb, ac yn ei anfon ef i enneinio Hazael, Iehu, ac Eliseus.* 19 *Eliseus, wedi canu yn iach i'r eiddo, yn canlyn Elias.*

AC Ahab a fynegodd i Iezebel yr hyn oll a wnaethei Elias; a chyd â phob peth, y modd y lladasei efe yr holl brophwydi â'r cleddyf.

2 Yna Iezebel a anfonodd genhad at Elias, gan dywedyd, fel bvn y gwnelo y duwiau, ac fel hyn y chwanegant, oni wnâf erbyn y pryd *hyn* y foru, dy einioes di fel einioes vn o honynt hwy.

3 A phan welodd efe *hynny*, efe a gyfododd, ac a aeth am ei einioes, ac a ddaeth i Beersheba, yr hon *sydd* yn Iuda, ac a adawodd ei langc yno.

4 Ond efe a aeth i'r anialwch dair diwrnod, ac a aeth ac a eisteddodd tan ferywen: ac a ddeisyfodd i'ddo gael marw; dywedodd hefyd, digon mwy awr Arglwydd cymmer fy einioes i; canys nid ydwyf fi well na'm tadau.

5 Ac fel yr oedd efe yn gorwedd, ac yn cysgu tan ferywen, wele angel a gyffyrddodd ag ef, ac a ddywedodd wrtho, cyfot, bwytta.

6 Ac efe a edrychodd, ac wele deisen wedi ei chrasu ar farwor, a phioleid o ddwfr wrth ei ben: ef a aeth ac efe a fwytaodd, ac a yfodd, ac a gysgodd drachefn.

7 Ac Angel yr Arglwydd a ddaeth drachefn yr ail waith, ac a gyffyrddodd ag ef, ac a ddywedodd, cyfot a bwytta, canys *y mae* i ti lawer o ffordd.

8 Ac efe a gyfododd, ac a fwyttaodd, ac a yfodd, a thrwy nym y bwyd hwnnw y cerddodd efe ddeugain nhwrnod a deugain nhôs, hyd Horeb mynydd Duw.

9 Ac yno yr aeth efe i fewn ogof, ac a letteuodd yno, ac wele air yr Arglwydd attô ef, ac efe a ddywedodd wrtho, beth *a wnei* di ymma Elias?

10 Ac efe a ddywedodd, dygais fawr zêl dros Arglwydd Dduw y lluoedd: o herwydd i feibion Israel wrthod dy gyfammod ti, a destrywio dy alloran di, a lladd dy brophwydi â'r cleddyf; a mi fy hunan a adawyd, a cheisio y maent ddwyn fy einioes inneu.

11 Ac efe a ddywedodd, dôs allan, a saf yn y mynydd ger bron yr Arglwydd. Ac wele, yr Arglwydd yn mynedheibio, a gwynt mawr a chryf yn rhwygo yr mynyddoedd, ac yn dryllio yr creigiau o flaen yr Arglwydd; *ond* nid *oedd* yr Arglwydd yn y gwynt: ac ar ôl y gwynt, daiar-gryn, *ond* nid *oedd* yn Arglwydd yn y ddaiar-gryn.

12 Ac ar ôl y daiar-gryn, tân, *ond* nid *oedd* yr Arglwydd yn y tân: ac ar ôl y tân, lleff ddistaw fain.

13 A phan glybu Elias, efe a oblygedd ei wyneb yn ei fantell, ac a aeth allan, ac a safodd *wrth* ddrws yr ogof: ac wele lef *yn dyfod* atto, yr hon a ddywedodd, beth *a wnei* di ymma Elias?

14 Dywedodd yntef, dygais *fawr* zêl dros Arglwydd Dduw y lluoedd, o herwydd i feibion Israel wrthod dy gyfammod ti, a destrywio dy alloran, a lladd dy brophwydi â'r cleddyf, a mi fy hunan a adawyd, a cheisio y maent fy einioes inneu iw dwyn hi ymaith.

15 A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, dôs, dychwel i'th ffordd i anialwch Damascus: a phan ddelych, eneinia Hazael yn frenin ar Syria.

16 A Iehu fab Nimsi a eneini di yn frenin ar Israel: ac * Eliseus fab Saphat, o Abel Meholah, a eneini di yn brophwyd yn dy lê dy hun.

17 A'r *hwn a ddiango rhac cleddyf Hazael, Iehu a'i lladd ef: ac Eliseus a ladd yr hwn a ddiango rhac cleddyf Iehu.

18 Ac * mi a ‖ adewais yn Israel saith o filoedd; y glinian oll ni phlygasant i Baal, a phob genau ar nis cusanodd ef.

19 Felly efe aeth oddi yno, ac a gafodd Eliseus fab Saphat yn aredic, a deuddec cwpl o *ychen* o'i flaen, ac efe *oedd* gyd â'r deuddecfed: ac Elias a aeth heibio iddo ef, ac a fwriodd ei fantell arno ef.

20 Ac efe a adawodd yr ychen, ac a redodd ar ôl Elias, ac a ddywedodd, attolwg gâd i mi gusanu fy nhâd a'm mam, ac yna mi a ddeuaf ar dy ôl: ac yntef a ddywedodd wrtho, dôs, dychwel? canys beth a wneuthum i ti?

21 Ac efe a ddychwelodd oddi ar ei ôl ef, ac a gymmerth gwpl o ychen, ac a'i lladdodd, ac ag offer yr ychen y berwodd efe eu cîg hwynt, ac a'i rhoddodd i'r bobl, a hwy a fwyttasant: yna efe a gyfododd, ac a aeth ar ôl Elias, ac a'i gwasanaethodd ef.

PEN. XX.

1 *Benhadad yn ausoddlon i wrogaeth Ahab, yn gwarchae ar Samaria.* 13 *Llad y Syriaid trwy gyngor prophwyd.* 22 *Y Syriaid, fel y dywedasai'r prophwyd i Ahab, yn dyfod yn ei erbyn o'r Aphec,* 28 *a thrwy air y Prophwyd, a barn Duw, yn cael eu taro drachefn,* 31 *ac yn ymroi, ac Ahab tan anmod yn gollwng ymaith Benhadad.* 35 *Y Prophwyd trwy ddammeg yn peri Ahab ei farnu ei hun, ac yn dascu barn Duw yn ei erbyn ef.*

A Benhadad brenin Syria a gasclodd ei holl lû, a deuddec brenin ar hugain gyd ag ef, a meirch, a cherbydau: ac efe a aeth i fyny, ac a warchaeodd ar Samaria, ac a ryfelodd iw herbyn hi.

2 Ac efe a anfonodd genhadau at Ahab brenin Israel, i'r ddinas,

3 Ac a ddywedodd wrtho, fel hyn y dywed Benhadad, dy arian a'th aur sydd eiddo fi; a'th wragedd hefyd a'th feibion glanaf, ydynt eiddo fi.

4 A brenin Israel a attebodd, ac a ddywedodd, yn ôl dy air di, fy arglwydd frenin, myfi a'm hyn oll *sydd* gennif, *ydym* eiddo ti.

5 A'r cennadau a ddychwelasant, ac a ddywedasant, fel hyn yr ymadroddodd Benhadad, gan ddywedyd, er i mi anfon attat ti, gan ddywedyd,

my

* Luc. 4. 27.
* 2. Bren. 9. 1. eccle. 48. 8.
* Rhuf. 11. 4.
‖ Neu, adawof.

dy arian, a'th aur, a'th wragedd, a'th feibion, a roddi di i mi.

6 Etto yngh ylch y pryd *hyn* y forn, yr anfonaf fy ngweision attat ti, a hwy a chwiliant dy dŷ di, a thai dy weision: a phob peth dymunol yn dy olwg a gymmerant hwy yn eu dwylo, ac a'i dygant ymmaith.

7 Yna brenin Israel a alwodd holl henuriaid y wlad, ac a ddywedodd, gwybyddwch attolwg, a gwelwch mai ceisio drygioni y mae hwn: canys efe a anfonodd attafi, am fy ngwragedd, ac am fy meibion, ac am fy arian, ac am fy aur, ac nis † gommeddais ef.

† Hebr. nu cedwais oddi wrtho.

8 Yr holl henuriaid hefyd, a'r holl bob', a ddywedasant wrtho ef; na wrando, ac na chydtuna ag ef.

9 Am hynny y dywedodd efe wrth gennadau Benhadad, dywedwch i'm hargl wydd y brenin, *am* yr hyn oll yr anfonaist ti at dy wâs ar y cyntaf, mi a'i gwnaf, ond ni allaf wneuthur y peth hyn: a'r cennadau a aethant, ac a ddygasant air iddo drachefn.

10 A Benhadad a anfonodd atto ef, ac a ddywedodd, fel hyn y gwnelo y duwiau i mi, ac fel hyn y chwanegant, os bydd pridd Samaria ddigon o ddyrneidiau i'r holl bobl sydd † i'm canlyn i.

† Hebr. mun, wrth fynrnod.

11 A brenin Israel a atteboddt, ac a ddywedodd, dywedwch *wrtho*, nac ymffrostied yr hwn a wregysso *ei arfau*, fel yr hwn sydd yn eu dioſc.

† Hebr. gair bwnc.

12 A phan glywodd efe y † peth hyn (ac efe yn yfed, ef a'r brenhinoedd, yn y pebyll) efe a ddywedodd wrth ei weiſion, ymoſodwch, a hwy a ymoſodasant yn erbyn y ddinas.

13 Ac wele, rhyw brophwyd a neſſaodd at Ahab brenin Israel, ac a ddywedodd, fel hyn y dywed yr Arglwydd, oni welaiſti'r holl dyrfa fawr hon? wele mi a'i rhoddaf yn dy law di heddyw, fel y gwypech mai myfi *yw* yr Arglwydd.

14 Ac Ahab a ddywedodd, drwy bwy? dywedodd yntef, fel hyn y dywed yr Arglwydd drwy † wŷr ieuainge tywyſogion y taleithiau: ac efe a ddywedodd, pwy a † drefna'r ſyddin? dywedodd yntef, tydi.

† Neu, weiſion. † Hebr. rwymy.

15 Yna efe a gyfrifodd wyr ieuainge tywyſogion y taleithiau, ac yr oeddynt yn ddau cant, a deuddec ar hugain: ac ar eu hôl hwynt, efe a gyfrifodd yr holl bobl, cwbl o feibion Iſrael, yn ſaith mil.

16 A hwy a aethant allan ganol dydd: a Benhadad oedd yn yfed yn feddw yn y pebyll, ef a'r brenhinoedd, y deuddec brenin ar hugain oedd yn ei gynnorthwyo ef.

17 A gwyr ieuainge tywyſogion y taleithiau a aethant allan yn gyntaf; a Benhadad a anfonodd allan, a hwy a fynegaſant iddo, gan ddywedyd, daeth gwŷr allan o Samaria.

18 Ac efe a ddywedodd, os am heddwch y daethant allan, deliwch hwynt yn fyw; ac os i ryfel y daethant allan, deliwch hwynt yn fyw.

19 Felly'r aethant hwy allan o'r ddinas, *ſef* gwyr ieuainge tywyſogion y taleithiau, a'r lluoedd oedd ar eu hôl hwynt.

20 A hwy a laddaſant bawb ei ŵr, a'r Syriaid oſſoeſant, ac Iſrael a'i herlidiodd hwynt: a Benhadad brenin Syria a ddiangodd ar farch, gyda'r gwŷr-meirch.

21 A brenin Iſrael a aeth allan, ac a darawodd y meirch, a'r cerbydau, ac a laddodd y Syriaid â lladdfa fawr.

22 A'r prophwyd a neſſaodd at frenin Iſrael, ac a ddywedodd wrtho, dos, ymgryfhâ, gwybydd hefyd, ac edrych beth a wneleoch: canys ymhen y flwyddyn brenin Syria a ddaw i fyny i'th erbyn di.

23 A gweiſion brenin Syria a ddywedaſant wrtho ef, duwiau y mynyddoedd *yw* eu duwiau hwynt, am hynny trêch ſuant nâ ni: ond ymladdwn â hwynt yn y gwaſtadedd, ac ni a'i gorthrechwn hwynt.

24 A gwna hyn, tyn ymmaith y brenhinoedd bob yn o'i le, a goſod gapteniaid yn eu lle hwynt.

25 Rhifa hefyd it ti, fel y llu a † gollaiſt, meirch † Neu am feirch, a cherbyd am gerbyd, ac ni a ymladdwn yn â hwynt yn y gwaſtadtir, ac a'i gorthrechwn hwynt. A ac efe a wrandawodd ar eu llais hwynt, ac a wnaeth felly.

26 Ac ym-mhen y flwyddyn, Benhadad a gyfrifodd y Syriaid, ac a aeth i fyny i Aphec, † i ryfela yn erbyn Iſrael.

† Hebr. i ryfel.

27 A meibion Iſrael a gyfrifwyd, ac oeddynt oll yn breſennol; ac a aethant iw cyfarfod hwynt: a meibion Iſrael a werſyllaſant ar eu cyfer hwynt; fel dwy ddiadell fechan o eifr; a'r Syriaid oedd yn llenwi y wlâd.

28 A gŵr i Ddduw a neſſaodd, ac a lefarodd wrth frenin Iſrael, ac a ddywedodd, fel hyn y dywed yr Arglwydd, o herwydd dywedyd o'r Syriaid, Duw y mynyddoedd *yw* 'r Arglwydd, ac nid Duw 'r dyffrynnoedd *yw* efe: am hynny y rhoddaf yr holl dyrfa fawr hon i'th law di, a chwi a gewch wybod mai myfi *yw* 'r Arglwydd.

29 A hwy a werſyllaſant y naill ar gyfer y llall ſaith niwrnod, ac ar y ſeithfed dydd y rhyfela eth ynghŷd, a meibion Iſrael a laddaſant o'r Syriaid gan mil o wŷr traed, mewn yn diwrnod.

30 A'r lleill, a ffoeſant i Aphec, i'r ddinas; ar mûr a fyrthiodd ar ſaith mil ar hugain o'r gŵr a adawſid: a Benhadad a ffôdd, ac a ddaeth i'r ddinas o ſtafell i ſtafell.

31 A'i weiſion a ddywedaſant wrtho, wele yn awr, clywſom am frenhinoedd tŷ Iſrael, mai brenhinoedd trugarog ydynt hwy: goſodwn attolwg ſachliain am ein lwynau, a thaflau am ein penau, ac awn at frenin Iſrael, ond odid efe a geidw dy enioes di.

32 Yno y gwregyſaſant ſach-liain am eu lwynau, a thaflau am eu pennau, ac a ddaethant at frenin Iſrael, ac a ddywedaſant, Benhadad dy wâs a ddywed, attolwg gâd i mi fyw: dywedodd yntef, a ydyw efe etto yn fyw? fy mrawd *yw* efe.

33 A'r gwŷr oedd yn diſgwil yn ddyſal a ddaliant dim oddi wrth ef, ac a'i cippiaſant ar fŷr, ac a ddywedaſant, dy frawd Benhadad. Dywedodd yntef, ewch dygwch ef: yna Benhadad a ddaeth allan atto ef, ac efe a barodd iddo ddyfod i fyn i'r cerbyd.

34 A *Benhadad* a ddywedodd wrtho, y dinſoedd a ddûg fy nhâd i oddiar dy dâd ti, a roddaſ tracheſn, a chei wneuthur heolydd it yn Namaſcus, fel y gwnaeth fy nhâd yn Samaria. A *dywedodd Ahab*, mi a'th ollyngaf dan yr ammod hwn: felly efe a wnaeth gyſammod ag ef, ac a'i gollyngodd ef ymaith.

35 A rhyw ŵr o feibion y prophwydi a ddywedodd wrth ei gymmydog drwy air yr Arglwydd, taro fi attolwg. A'r gŵr a wrthododd ei daro ef.

36 Dywedodd yntef wrtho, o herwydd na wrandewaiſt ar lais yr Arglwydd, wele pan elech oddi wrthif, llew a'th ladd di. Ac efe a aeth oddi wrtho ef, a llew a'i cyfarfu ef, ac a'i lladdodd.

37 Yna efe a gafodd ŵr arall, ac a ddywedodd, taro fi attolwg. A'r gŵr a'i tarawodd ef, gan ei daro, a'i archolli.

38 Felly

…ydd proffwyd a aeth ymaith, ac a safodd …ar y brenin ar y ffordd, ac a ymddieithrodd …ddaw ei wynebp.

39 A phan welodd Ahab y brenin Ieihu, efe a lefodd …ei ymwisc, ac wele gŵr a drodd heibio ac a ddug …ato, ac a ddywedodd, cadw y gŵr hwn: os …ppeilir y cyll efe yma y bydd dy einioes di yn lle ei …einioes ef, neu tri † deli dalent o arian.

40 A tra yr oedd dy wâs yn ymdroi yma, ac …† efe a ddiangodd. A brenin Israel a ddy…wedodd wrthoffelly *y bydd* dy farn di, ti *a'i* rho…ddaist ar lawr.

41 Ac efe a frysioddo, ac a dynnodd ymmaith y …lwyddiat ei wyneb: a brenin Israel a'i hadnabu …ai o'r prophwydi *o'r oedd* efe.

42 Ac efe a ddywedodd wrtho, fel hyn y dywed …yr Arglwydd, *o herwydd* it ollwng ymmaith o'th …law gŵr a nodais iw ddifetha, dy einioes di fydd …yn lle eu einioes ef, *a'th* bobl di yn lle ei bobl *ef*.

43 A brenin Israel a aeth iw dŷ ei hun, yn drist, …yn ddigllon, ac a ddaeth i Samaria.

PEN. XXI.

1 *Ahab yn athrist am ei vaccau o winllan Naboth.* 5 *Naboth, ar lythyrau Iezebel yn cael barn i fyn am gabledd,* 15 *ac Ahab yn perchennogi ei winllan.* 19 *Elias yn datcan barn Duw yn erbyn Ahab a Iezebel.* 25 *A Duw ar adiffeirwch Ahab yn aros farnedigaeth.*

A Digwyddodd yn ôl y pethau hyn, fod gwin…llan gan Naboth yn Iezreel, wrth balâs Ahab brenin Samaria.

2 Ac Ahab a lefarodd wrth Naboth, gan ddy…wedyd, dyro i mi dy winllan, fel y byddo hi i mi yn ardd lysiau, canys y mae hi yn agos i'm tŷ i, ac a'i roddaf i ti am dani hi winllan well nâ hi: neu os da fydd † gennit, rhoddaf i ti ei gwerth a'i harian.

3 A Naboth a ddywedodd wrth Ahab, na ato'r Arglwydd i mi roddi etifeddiaeth fy henafiaid i ti.

4 Ac Ahab a ddaeth iw dŷ yn athrist ac yn ddig…lon, o herwydd y gair a lefarasei Naboth y Iez…reeliad wrtho ei; canys efe a ddywedasei, ni ro…ddaf it etifeddiaeth fy henafiaid: ac efe a orwedd…odd ar ei wely, ac a drodd ei wyneb ymaith, ac ni fwytaodd fara.

5 Ond Iezebel ei wraig a ddaeth atto ef, ac a …lefarodd wrtho, pa ham y mae dy yspryd *mor* athrist ac nad wyt yn bwytta bara?

6 Ac efe a ddywedodd wrthi, o herwydd i mi lefaru wrth Naboth y Iezreeliad, a dywedyd wrtho, dyro i mi dy winllan er arian, neu, os mynni di, rhoddaf it winllan am deni: ac efe a ddywedodd, ni roddaf it fy ngwinllan.

7 A Iezebel ei wraig a ddywedodd wrtho, yd…wyt ti yn awr yn teyrnasu ar Israel? cyfot, bwytta fara, a llawenhaed dy galon; myfi a roddaf i ti winllan Naboth y Iezreeliad.

8 Felly hi a scrifennodd lythyrau yn enw Ahab, ac a'i seliodd â'i sêl ef, ac a anfonodd y llythyrau at yr henuriaid, ac at y pennaethiaid *oedd* yn yr …ddinas yn trigo gyd â Naboth.

9 A hi a scrifennodd yn y llythyrau, gan ddy…wedyd, cyhoeddwch ympryd, a gosodwch Na…both uwch ben y bobl.

10 Ond wedi hyn ddau ŵr o feibion y fall gy…fiogi yn ei erbyn i dystiolaethu iw erbyn ef, gan …ddywedyd, ti a gablaist Dduw a'r brenin: ac yna dygwch ef allan a llabyddiwch ef, fel y …farfo marw.

11 A gwŷr ei ddinas, *sef* yr henuriaid, a'r pennaethiaid, yr hai oedd yn trigo yn ei ddinas ef, a wnaethant yn ôl yr hyn a anfonasei Iezebel atynt hwy, *ac* yn ôl yr hyn oedd *scrifennedig* yn y llythyrau a anfonasei hi attynt hwy.

12 C. hoeddasant ympryd, a chyflwasant Naboth uwch ben y bobl.

13 A dau ŵr o feibion y fall a ddaethant, ac a eistteddasant ar ei gyfer ef: a gwŷr y fall a dystiolaethasant yn ei erbyn ef, *sef yn erbyn* Naboth, ger bron y bobl, gan ddywedyd, Naboth a gablodd Duw a'r brenin. Yna hwy a'i dygasant ef allan o'r ddinas, ac a'i llabyddiasant ef â meini, fel y bu efe farw.

14 Yna 'r anfonasant hwy at Iezebel, gan ddy…wedyd, Naboth a labyddiwyd, ac a fu farw.

15 A phan glybu Iezebel labyddio Naboth, a'i farw, Iezebel a ddywedodd wrth Ahab, cyfot, per…chennoga winllan Naboth y Iesreeliad, yr hwn a wrthododd ei rhoddi i ti er arian, canys nid byw Naboth, eithr marw yw.

16 A phan glybu Ahab farw Naboth, Ahab a gy…fodod i fyned i wared i winllan Naboth y Iez…reeliad, i gymmeryd meddiant ynddi.

17 A gair yr Arglwydd a ddaeth at Elias y Thesbiad, gan ddywedyd,

18 Cyfod, dos i wared i gyfarfod Ahab brenin Israel, yr hwn *sydd* yn Samaria: wele efe yng…winllan Naboth, yr hon yr aeth efe i wared iddi i'w meddiannu.

19 A llefara wrtho ef, gan ddywedyd, fel hyn y dywed yr Arglwydd, a leddaisti, ac a feddiennaist hefyd? llefara hefyd wrtho ef, gan ddywedyd, fel hyn y dywedyr Arglwydd, yn y fan lle y llyf…fodd y cŵn waed Naboth, y llyf cŵn dy waed eithen hefyd.

20 A dywedodd Ahab wrth Elias, a gefaisti fi, ô fy ngelyn? dywedodd ynteef, cefais, oblegid i ti ymwerthu i wneuthur yr hyn sydd ddrwg yng…olwg yr Arglwydd.

21 Wele fi yn dwyn drwg arnat ti, a mi a dynnaf ymmaith dy hiliogaeth di, ac a dorraf oddi wrth Ahab yr hwn a biso arbared, y gwarchae…dic *hefyd*, a'r gweddilledig yn Israel.

22 A mi a wnaf dy dŷ fel tŷ Ieroboam mab Nebat, ac fel tŷ Baasa mab Ahiah, o herwydd y digter *drwy* 'r hwn i'm digiaist, ac y gwnaethoft Israel bechu.

23 Am Iezebel hefyd y llefarodd yr Arglwydd, gan ddywedyd, y cŵn a fwyty Iezebel wrth fur Iezreel.

24 Y Cŵn a fwyty yr hwn a fyddo marw o'r ei ddo Ahab yn y ddinas: a'r hwn a fyddo marw yn y maes a fwytty adar y nefoedd.

25 Diau na bu *neb* fel Ahab, yr hwn a ymwer…thodd i wneuthur drwg yngolwg yr Arglwydd: o herwydd Iezebel ei wraig a'i hannogai.

26 Ac efe a wnaethyn ffiaidd iawn, gan fyned ar ôl delwau, yn ôl yr hyn oll a wnaeth yr Amoriaid, y rhai a yrtodd yr Arglwydd allan, o flaen meibion Israel

27 A phan glybu Ahab y geiriau hyn, efe a rwy…godd ei ddillad, ac a osododd sachlian am ei gnawd, ac a ymprydiodd, ac a orweddodd mewn sachliain, ac a gerddodd yn araf.

28 A gair yr Arglwydd a ddaeth at Elias y Thesbiad, gan ddywedyd,

29 Oni welidi, fel yr ymostwng Ahab ger fy mron i? am iddo ymostwng ger fy mron i, ni ddy…gaf y drwg yn ei ddyddiau ef: *eithr* yn nydd ei fab ef y dygaf y drwg ar ei dŷ ef.

PEN. XXII.

1 *Ahab wedi ei dwyllo gan y gau brophwydi,*

yn ol gair Micheas, yn cael ei ladd yn Ramoth Gilead. 37 Y cwn yn llyfu ei waed ef, ac Abaziah yn ei cerbyd ef. 41 Daioni hywdraeth Iehosaphat, 45 a'i weithredoedd. 50 Ieboram yn frenin ar ei ol ef. 51 Drygioni hywdraeth Abaziah.

*2.Cron. 18. 7.

AHuant yn aros dair blynedd heb ryfel rhwng Syria ac Israel.

2 Ac yn y drydedd flwyddyn, Iehosaphat brenin Iuda a ddaeth i wared at frenin Israel.

3 (A brenin Israel a ddywedodd wrth ei weision, oni wyddoch mai eiddo ni yw Ramoth Gilead, a'n bod ni yn tewi, heb ei dwyn hi o law brenin Syria?)

*2.Cron. 18.3. *2.Bren. 3.7.

4 *Ac efe a ddywedodd wrth Iehosaphat, a ei di gyd â mi i ryfel i Ramoth Gilead? a Iehosaphat a ddywedodd wrth frenin Israel, *yr ydwyfi fel tithau, fy mhobli fel dy bobl dithau, fy meirch i fel dy feirch dithau.

5 Iehosaphat hefyd a ddywedodd wrth frenin Israel, ymgynghora attolwg heddyw â gair yr Arglwydd.

6 Yna brenin Israel a gasclodd y prophwydi, ynghylch pedwar cant o wŷr, ac a ddywedodd wrthynt, a âf fi yn erbyn Ramoth Gilead i ryfel, neu a beidiafi? dywedasant huzythau, dôs i fyny, canys yr Arglwydd a'i dyry hi yn llaw 'r brenin.

7 A Iehosaphat a ddywedodd, onid *oes* ymma *yn* prophwyd i'r Arglwydd mwyach, fel yr ymgynghoremag ef?

8 A brenin Israel a ddywedodd wrth Iehosaphat, *y mae* etto yn gŵr, drwy 'r hwn y *gallem* ymgynghori â'r Arglwydd: eithr cas yw gennyfi ef, canys ni prophwyda dim ohonaf i mi ddaioni, namyn drygioni, Michea mab Iimlah *yw efe*. A dywedodd Iehosaphat, na ddyweded y brenin felly.

‖Neu, Sanuch.

9 Yna brenin Israel a alwodd ar ‖yn o'i stafelloddion, ac a ddywedodd, pryssura *ymma* Michea fab Iimlah.

10 A brenin Israel, a Iehosaphat brenin Iuda, oeddynt yn eistedd bob yn ar ei deyrngader, wedi gwisco eu *brenhinawl* wisgoedd, mewn llannerch *wrth* ddrws porth Samaria, a'r holl brophwydi oedd yn brophwydo ger eu bron hwynt.

11 A Zedeciah mab Cenaanah a wnaeth iddo gyrn heirn: ac efe a ddywedodd, fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, â'r rhai hyn y corni di y Syriaid, nes it eu difa hwynt.

12 Ar holl brophwydi oedd yn prophwydo fel hyn, gan ddywedyd, dos i fyny i Ramoth Gilead, a llwydda: canys yr Arglwydd a'i dyry hi yn llaw yr brenin.

*2.Cron. 18.12.

13 A'r genhad a aethei i alw Michea, a lefarodd wrtho ef, gan ddywedyd, wele yn awr eiriau y prophwydi yn vn-air yn dda i'r brenin: bydded attolwg dy air dithau, fel gair vn o honynt, a dywed y goreu.

14 A dywedodd Michea, *fel* mai byw 'r Arglwydd, yr hyn a ddywedo yr Arglwydd wrthif, hynny a lefarafi.

15 Felly efe a ddaeth at y brenin, a'r brenin a ddywedodd wrtho, Michea; a awn ni i ryfel yn erbyn Ramoth Gilead, ai peidio? dywedodd yntef wrtho, dôs i fyny, a llwydda, canys yr Arglwydd a'i dyry hi yn llaw 'r brenin.

16 A'r brenin a ddywedodd wrtho, pa fawl gwaith i'th dynghedaf di, na ddywedech wrthif onid gwirioned, yn enw yr Arglwydd?

17 Ac efe a ddywedodd, gwelais holl Israel ar wasgar ar hŷd y mynyddoedd, fell defaid ni *bydaei* ddynat fugail. A dywedodd yr Arglwydd, nid *oes* feistr arnynt hwy: dychweled pob vn i'w dŷ ei hun mewn heddwch.

18 A brenin Israel a ddywedodd wrth Iehosaphat, oni ddiwedais i wrthit ti na phrophwydai efe ddaioni i mi, eithr drygioni?

19 Ac efe a ddywedodd, clyw gan hynny air yr Arglwydd: gwelais yr Arglwydd yn eistedd ar ei orsedfa, a holl lu y nefoedd yn sefyll yn ei ymyl, ar ei law dehau, ac ar ei law asiwy.

20 A'r Arglwydd a ddywedodd, pwy a dwyll Ahab, fel yr elo efe i fyny, ac y syrthio yn Ramoth Gilead? ac va a dywedodd fel hyn, ac arall oedd yn dywedyd fel hyn.

21 Ac yspryd a ddaeth allan, ac a safodd ger bron yr Arglwydd, ac a ddywedodd, myfi a'i twyllaf ef. A dywedodd yr Arglwydd wrtho, pa fodd?

22 Dywedodd yntef, mi a âf allan, ac a fyddaf yn yspryd celwyddoc yngenau ei holl brophwydi ef. Ac efe a ddywedodd, twylli a gorchfygi efdôs ymmaith, a gwna felly.

23 Ac yn awr wele, yr Arglwydd a roddodd yspryd celwyddoc yngenau dy holl brophwydi hyn a'r Arglwydd a lefarodd ddrwg am danat ti.

24 Ond Zedeciah mab Cenaanah a nesfaodd, ac a darawodd Michea tan *ei* gern, ac a ddywedodd, *pa ffordd yr aeth yspryd yr Arglwydd oddi wrthifi i ymddiddan â thydi?

*1.Cron. 18.23.

25 A Michea a ddywedodd, wele ti a gai weled, y dwthwn hwnnw, dan elych di o ftafell i ftafell i ymguddio.

26 A brenin Israel a ddywedodd, cymmer Michea a dŵg ef yn ei ôl at Amon tywysog y ddinas, ac at Ioas mab y brenin:

27 A dywed, fel hyn y dywed brenin, rhowch hwn yn y charchar-dŷ, a bwydwch ef â bara cystudd, ac â dwfr blinder, nes i mi ddyfod mewn heddwch.

28 A dywedodd Michea, os gan ddychwelyd y dychweli di mewn heddwch, ni lefarodd yr Arglwydd ynofi: dywedodd hefyd, gwrandewch hyn yr holl bobl.

29 Felly brenin Israel a Iehosaphat brenin Iuda, a aethant i fyny i Ramoth Gilead.

30 A *brenin Israel a ddywedodd wrth Iehosaphat, ‖mi a newddiaf fy nillad, ac a âf i'r rhyfel, ond gwisc di dy dillad *dy hun*. A brenin Israel a newidiodd *ei dillad* ac a aeth i'r rhyfel.

*1.Cron. 18.29. ‖Neu, ymguddiaf.

31 A brenin Syria a orchymynasai i dywysogion y cerbydau *oedd* ganddo, (*sef* deuddec ar hugain) gan ddywedyd, na ymleddwch â bychan, nac â mawr, onid â brenin Israel yn vnic.

32 A phan welsodd tywysogion y cerbydau Iehosaphat, hwy a ddywedasant, diau brenin Israel yw efe. A hwy a droesant i ymladd yn ei erbyn ef: a Iehosaphat a waeddodd.

33 A phan welodd tywysogion y cerbydau nad brenin Israel oedd efe, hwy a dychwelasant oddi ar ei ôl ef.

34 A *rhyw ŵr a dynodd mewn bŵa †ar ei amcan, ac a darawodd frenin Israel rhwng †cyfle syllti adau y lluric: am hynny efe a ddywedodd wrth ei gerbydwr, trô dy law, a dwg fi allan o'r fyddin, canys fe a'm clwyfwyd i.

*1.Cron. 18.33. †Heb. yn ddiwybod.

35 A'r rhyfel a †gryfhaodd y dwthwn hwnnw, a'r brenina gynnhelid i fyny yn ei gerbyd yn erbyn y Syriaid: ac efe a fu farw gyda'r hwyr: a gwaed yr archoll a ffrydiodd i †ganol y cerbyd.

†Heb. y rhoi yn sefyll. †Heb. ar ganol.

36 Ac fe aeth cyhoeddiad trwy 'r gwerfyll ymhylch machludiad yr haul, gan ddywedyd, *ele* pob vn i'w ddinas, a phob vn i'w wlâd ei hun.

*Heb. ele ele.

37 Felly y bu farw 'r brenin, ac a daeth efe i Samaria, a hwy a gladdasant y brenin yn Samaria.

†Heb. farwo.

38 A golch-

…6 A gnlchwyd ei gerbyd ef yn llyn Samaria; …ny ddos a lysſant ei waed ef, yr arſau helyd a …dawyd, yn ol *gair yr Arglwydd, yr hwn a lefa…ant efe.

…7 A'r rhan arall o hanesion Ahab, a'r hyn oll …a wnaeth efe, a'r tŷ ifori a adeiladodd efe, a'r …holl ddinaſoedd a adeiladodd efe, onid ydynt …ſy yn ſcrifennedic yn llyfr Croniel brenhino…aid Iſrael?

…8 Felly Ahab a hunodd gyd â'i dadau: ac Aha…iah ei fab a deyrnaſodd yn ei lê ef.

…9 *A Iehoſaphat mab Aſa a aeth yn frenin ar …uda yn y bedwaredd flwyddyn i Ahab brenin Iſ…ael.

…0 Iehoſaphat *oedd* fab pymthengmlwydd ar …ugain pan aeth efe yn frenin, a phum mhlynedd …r ugain y teyrnaſodd efe yn Ieruſalem: ac enw …i fam *oedd* Azubah merch Silhi.

…1 Ac efe a rodiodd yn holl ffordd Aſa ei dâd, ni …yrodd efe oddi wrthi hi, gan wneuthur yr hyn …eſol wnion yngolwg yr Arglwydd. Er hynny ni …ymmwyd ymmaith yr vchelfeydd; y bobl oedd …to yn offrymmu, ac yn arogldarthu yn yr vchel…leoedd.

…2 A Iehoſaphat a heddychodd â brenin Iſrael.

…3 A'r rhan arall o hanes Iehoſaphat, a'i rym…mdra a wnaeth efe, a'r môdd y rhyfelodd efe,

onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn llyfr Croniel brenhinoedd Iuda?

…6 A'r rhan arall o'r Sodomiaid, a'r a adaw…yd yn nyddiau Aſa ei dad ef, efe a'i deleodd o'r wlâd.

…7 Yna nid *oedd* brenin yn Edom: *onid* rhaglaw *oedd* yn *lle* brenin.

…8 Iehoſaphat a wnaeth longau môr i fyned i Ophir am aur, *ond nid aethant, canys y llongau a ddrylliodd yn Ezion Gaber.

…9 Yna y dywedodd Ahaziah mab Ahab, wrth Iehoſaphat, eled fy ngweiſion i gyd a'th weiſion di yn y llongau: ond ni fynei Iehoſaphat.

…0 A Iehoſaphat a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd gyd â'i dadau yn ninas Dafydd ei dâd: a Iehoram ei fab a deyrnaſodd yn ei le ef.

…1 Ahaziah mab Ahab a aeth yn frenin ar Iſrael yn Samaria, yn y ddwyfed flwyddyn ar bymthec i Iehoſaphat brenin Iuda, ac a deyrnaſodd ar Iſrael ddwy flynedd.

…2 Ac efe a wnaeth ddrwg yngolwg yr Arglwydd, ac a rodiodd yn ffordd ei dâd, ac yn ffordd ei fam, ac yn ffordd Ieroboam mab Nebat, yr hwn a wnaeth i Iſrael bechu.

…3 Canys efe a waſanaethodd Baal, ac a ymgrymmodd iddo, ac a ddigiodd Arglwydd Dduw Iſrael, yn ôl yr hyn oll a wnaethei ei dâd.

*New, *oedd gan. do ddos long. Trans. *2. Cron. 20.37.

LAIL LLYFR Y BRENHINOEDD, YR hwn a elwir hefyd, Pedwerydd llyfr y Brenhinoedd.

PEN. I.

*Moab yn gwrth-ryfela. 2 Ahaziah yn gyrru at Baal-zebub, ac yn cael ei farnu gan Elias. 5 Elias ddywedith yn erbyn tân o'r nefoedd, ar y rhai a anfonaſai Ahaziah iw ddal ef. 15 yn toſtlu…ho trydydd tywyſog, achwedi ei gyſſuro gan Angel, yn dengys iw brenin ei ſarwolaeth. 17 Ie…oram mab Ahab yn teyrnaſu yn lle Ahaziah.

NA *Moab a wrthryfelodd yn erbyn Iſrael, wedi * marwolaeth Ahab.

2 Ac Ahaziah a ſyrthiodd drwy ddellt o'i lofft yr hon oedd yn Samaria, ac a glaſychoddiac efe a anfonodd gennadau, ac a ddywedodd wrthynt, ewch, ac ymofynnwch â Baal-zebub duw Ecron, a ddaſi byw o'r cleſyd hwn.

3 Ac angel yr Arglwydd a ddywedodd wrth Elias y Thesbiad, cyſot, dos i fynu i gyfarfod â chenhadau brenin Samaria, a dywed wrthynt, ai am nad *oedd* Duw yn Iſrael, yr ydych chwi yn myned i ymofyn â Baal-zebub duw Ecron?

4 Am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd, ni ddeſcyni o'r gwely y dryngaiſt arno, eithr gan farw y byddi farw. Ac Elias a aeth ymmaith.

5 A phan ddychwelodd y cennadau atto ef, efe a ddywedodd wrthynt, pa ham y dychwelaſoch chwi?

6 A hwy a ddywedaſant wrtho, gŵr a ddaeth i fynu i'n cyfarfod a ni, ac a ddywedodd wrthym ni, ewch, dychwelwch at y brenin a'ch anfonodd, a lleferwch wrtho, fel hyn y dywed yr Arglwydd, ai am nad oes Duw yn Iſrael yr ydwyt ti yn anfon i ymofyn â Baal-zebub duw Ecron? o herwydd hynny ni ddeſcyni o'r gwely y dringaiſt arno, eithr gan farw y byddi farw.

7 Ac efe a ddywedodd wrthynt, pa ddull *oedd* i ŵr a ddaeth i fynu i'ch cyfarfod chwi, ac a leferodd wrthych yr ymadroddion ymma?

8 A hwy a ddywedaſant wrtho, gŵr blewog oedd efe, wedi ymwregyſu helyd â gwregys croen am ei lwynau: dywedodd yntef, Elias y Thesbiad *oedd* efe.

9 Yna efe a anfonodd atto ef dywyſog ar ddêg a deugain, ynghyd â'i ddêc a deugain: ac efe a aeth i fynu atto ef, (ac wele ef yn eiſtedd ar ben bryn) ac a lefarodd wrtho, ti ŵr Duw, y brenin a lefarodd, tyred i wared.

10 Ac Elias a attebodd, ac a ddywedodd wrth dywyſog y dêc a deugain, os gŵr Duw ydwyfi, deſcyned tân o'r nefoedd, ac yſſed di, a'th ddêc a deugain. A thân a ddeſcynnodd o'r nefoedd, ac a'i hyſſodd ef, a'i ddêc a deugain.

11 A'r *brenin* a anfonodd eilwaith atto ef dywyſog arall ar ddêc a deugain, a'i ddêc a deugain: ac efe a attebodd, ac a ddywedodd, ô ŵr Duw, fel hyn y dywedodd y brenin, tyred i wared yn ebrwydd.

12 Ac Elias a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, hwy, os gŵr Duw ydwyfi, deſcenned tân o'r nefoedd, ac yſſed di a'th ddêc a deugain. A thân Duw a ddeſcynnodd a'r nefoedd, ac a'i hyſſodd ef, a'i ddêc a deugain.

13 A'r *brenin* a anfonodd etto y trydydd tywyſog *ar* ddêc a deugain, a'i ddêca deugain: a'r trydydd tywyſog *ar* ddêc a deugain a aeth i fynu, ac a ddaeth, ac a ymgrymmodd ar ei liniau ger bron Elias, ac a ymbiliodd ag ef, ac a lefarodd wrtho, ô ŵr Duw, attolwg bydded fy enioes i, ac enioes dy ddêc gwas a deugain hyn, yn werthfawr yn dy olwg di.

14 Wele deſcynnodd tân o'r nefoedd, ac yſſodd y ddau dywyſog gyntaf ar ddêc a deugain, a'i dêc a deugeiniau: am hynny ynawr bydded fy enioes i yn werthfawr yn dy olwg di.

15 Ac angel yr Arglwydd a lefarodd wrth Elias, dos i wared gyd ag ef, nac ofna ef. A'r efe a gyfododd, ac a aeth i wared gyd ag ef at y brenin.

16 Ac efe a ddywedodd wrtho, fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, o herwydd it anfon cennadau i

ymofyn â Baal-zebub dew Ecron (a'i am nad oes Duw yn Israel i ymofyn a'i âi?) am hynny ni ddeſcyni o'r gwely y dringaiſt arno, eithr gan farw y byddi farw.

17 Felly eſe a fu farw yn ôl gair yr Arglwydd, yr hwn a leferaſei Elias; a Iehoram a deyrnaſodd yn ei le ef yn yr ail flwyddyn i Iehoram fab Iehoſaphat brenin Inda, am nad oedd mab iddo ef.

18 A'r rhan arall o hanes Ahaziah, y rhai a wnaeth eſe, onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn *llyfr Croniclbrenhinoedd Israel?

*1. Bren. 11. 41.

PEN. II.

1 *Elias wrth ſanu yn iddebi Eliſeus, yn bollti yr Iorddonen â'i ſantell, 9 a chweds rhoi ei ddymuniad i Eliſeus, yn cael ei ddwyn i'r nefoedd mewn cerbyd tanllyd. 12 Eliſeus yn bollti yr Iorddonen â mantell Elias, ac a'i gwahod wrth hynny ei fod ef yn lle Elias. 16 Meibion y prophwydi yn mynnu chwilio am Elias, a hebi ei gaelef. 19 Eliſeus â halen yn iachau y dwfr. 23 Eirthyn deſtrywio'r plant a feltdiraſai Eliſeus.*

A Phan oedd yr Arglwydd ar gymmeryd i fynu Elias mewn corwynt i'r nefoedd, aeth Elias, ac Eliſeus allan o Gilgal.

2 Ac Elias a ddywedodd wrth Eliſeus, arhos attolwg ymma; canys yr Arglwydd a'm hanfonodd i Bethel; ac Eliſeus a ddywedodd, *fel* mai byw yr Arglwydd, ac mai byw dy enaid titheu, nid ymadawaf â thi; felly hwy a aethant i wared i Bethel.

3 A meibion y prophwydi, y rhai *oedd* yn Bethel, a ddaethant allan at Eliſeus, ac a ddywedaſant wrtho a wyddoſti mai heddyw y mae'r Arglwydd yn dwyn dy feiſte † oddi arnatti? dywedodd yntef, mi a wn *hynny* hefyd, tewch, chwi â ſon.

† Hebr. oddiar dy ben di?

4 Ac Elias a ddywedodd wrtho, arhos ymma attolwg, Eliſeus; canys yr Arglwydd a'm hanfonodd i Iericho; dywedodd yntef, *fel* mai byw'r Arglwydd, ac mai byw dy enaid titheu, nid ymadawaf â thi. Felly hwy a ddaethant i Iericho.

5 A meibion y prophwydi, y rhai *oedd* yn Iericho, a ddaethant at Eliſeus, ac a ddywedaſant wrtho, a wyddoſti mai heddyw y mae'r Arglwydd yn dwyn dy feiſte oddi arnatti? yntef a ddywedodd, mi a wn *hynny* hefyd, tewch chwi â ſon.

6 Ac Elias a ddywedodd wrtho, arhos ymma attolwg; canys yr Arglwydd a'm hanfonodd i'r Iorddonen; dywedodd yntef, *fel* mae byw dy enaid titheu, nid ymadawaf â thi. A hwy a aethant ill dau rhagddynt.

7 A deng-wr a deugain o feibion y prophwydi a aethant, ac a ſafaſant ar gyfer o bell: a hwy ill dau a ſafaſant wrth yr Iorddonen.

‖ Neu, mewn golwg: neu, i edrych.

8 Ac Elias a gymmerth ei fantell, ac a'i plygodd ynghyd, ac a darawodd y dyfroedd, a hwy a ymwahanaſant ymma, ac acw, ſel yr aethant hwy trwodd ill dau ar *dir* ſych.

9 Ac wedi iddynt fyned trooſodd, Elias a ddywedodd wrth Eliſeus, gofyn y peth a wnelwyf i ti cyn fy nghymeryd oddi wrthit. A dywedodd Eliſeus, bydded gan hynny attolwg ddau parth o'th yſpryd ti arnaf.

10 Dywedodd yntef, † gofynnaiſt beth anhawdd: os gweli fi wrth fy nghymmeryd oddi wrthit, fe fydd ite felly, a chonid ê, ni bydd.

† Hebr. caled y gwnaethoſt yn gofyn. Eccleſ. 48. 9. 1. Mac. 2. 58.

11 Ac fel yr oeddynt hwy yn myned dan rodio ac ymddiddan, wele gerbyd tanllyd, a meirch tanllyd, a hwy a'i gwahanaſant hwynt ill dau. *Ac Elias a dderchafodd mewn corwynt i'r nefoedd.

* Ecclus. 48. 9. 1. Mac. 2. 58.

12 Ac Eliſeus oedd yn gwylied, ac efe a lefodd, * fy nhâd, fy nhâd, cerbyd Iſrael, a'i farchogion. Ac * Neu, nis gwelodd ef mwyach: ac efe a ymaflodd yn ei ddillad, ac a'i rhwygodd yn ddeu-ddarn.

13 Ac efe a godod i fynu fantell Elias, a ſyrthiaſe oddi wrtho ef; ac a ddychwelodd, ac a ſaſodd wrth ſtn yr Iorddonen.

14 Ac efe a gymmerth fantell Elias, a ſyrthiaſei oddi wrtho ef, ac a darawodd y dyfroedd, ac a ddywedodd, pa le *y mae* Arglwydd Duw Elias? Ac wedi iddo yntau daraw y dyfroedd, hwy a wahanwyd ymma, ac acw. Ac Eliſeus a aeth trooſodd.

15 A phan welodd meibion y prophwydi ef, y rhai *oedd* yn Iericho ar * ei gyfer, hwy a ddywedaſant, gorphwyſodd yſpryd Elias ar Eliſeus: a hwy a ddaethant iw gyfarfod ef, ac a ymgrymmaſant hyd lawr iddo.

* Neu, ei.

16 A hwy a ddywedaſant wrtho, wele yn awr y mae gyd â'th weiſion ddêc a deugain o † wŷr cryf on, elont yn awr a cheiſiant dy feiſtr; rhac i Yſpryd yr Arglwydd ei ddwyn ef, a'i fwrw ar † ryw fynydd, neu mewn rhyw ddyffryn: dywedodd yntef, na anfonwch.

† Hebr. meibion nerth.

17 Etto buant daer arno, nes cywilyddio o hono nâw, ac efe a ddywedodd, anfonwch: a hwy a anfonaſant ddeng wr a deugain, y rhai a'i ceiſiaſant ef dridiau, ond nis cawſant.

18 A hwy a ddychwelaſant atto ef, ac efe oedd yn arhos yn Iericho; ac efe a ddywedodd wrthynt hwy, oni ddywedais i wrthych, nac ewch?

19 A gwŷr y ddinas a ddywedaſant wrth Eliſeus, wele attolwg anſawdd y ddinas, da yw, ſel y mae fy arglwydd yn gweled: ond y dyfroedd ſydd ddrwg, a'r tir yn † diffaith.

† Hebr. yn ddiffaith.

20 Ac efe a ddywedodd, dygwch i mi yſtên newydd, a dodwch yndi halen. A hwy a'i dygaſant atto ef.

21 Ac efe a aeth at ffynhonnell y dyfroedd, ac a fwriodd yr halen yno, ac a ddywedodd, ſel hyn y dywedodd yr Arglwydd, mi a iacheais y dyfroedd hyn; ni bydd oddi yno farwolaeth mwyach na diffrwythdra.

22 Felly'r iachawyd y dyfroedd hyd y dydd hwn, yn ôl gair Eliſeus, yr hwn a ddywedaſei efe.

23 Ac efe a aeth i fynu oddi yno i Bethel: ac fel yr oedd efe yn myned i fynu ar hyd y ffordd, plant bychain a ddaeth allan o'r ddinas ac a'i gwatworaſant ef, ac a ddywedaſant wrtho ef, dos i fynu moelyn, dos i fynu moelyn.

24 Ac efe a drôdd yn ei ôl, ac a edrychodd arnynt, ac a'i melldithiodd yn enw'r Arglwydd: a dwy arth a ddaeth allan o'r goedwic, ac a ddrylliodd o honynt ddau blentyn a deugain.

25 Ac efe a aeth oddi yno i fynydd Carmel, ac oddi yno efe a ddychwelodd i Samaria.

PEN. III.

1 *Jehoram yn teyrnaſu. 4 Meſa yn gwrthryfelu. 6 Iehoram, a Iehoſaphat, a brenin Edom, mewn cyfyngder am ddwfr, trwy Elias yn cael dwfr, ac addewid o ſaddgoliaeth. 21 Y Moabiaid wedi eu twyllo gan liw y dwfr, wrth dybied i yſpeilio, yn cael eu gorchfygu. 26 Brenin Moab, trwy aberthu mab brenin Edom, yn gwneu Iſrael i'w gwlad.*

A Iehoram mab Ahab a aeth yn frenin ar Iſrael yn Samaria, yn y ddeu-nawfed flwyddyn i Iehoſaphat brenin Iuda, ac a deyrnaſodd ddeuddeng mlynedd.

2 Ac efe a wnaeth ddrwg yngolwg yr Arglwydd, onid nid fel ei dâd, nac fel ei fam: canys efe a fwriodd ymmaith ddelw Baalyr hon a wnaeſei ei dâd.

3 Eith

y Beth ese a lyfrodd wrth bechodau Ieroboam mab Nebat, yr hwn a wnaeth i Israel bechu: ni chiliodd efe oddi wrthynt hwy.

4 A Mesa brenin Moab oedd berchen defaid, ac a dalai i frenin Israel gan-mil o ŵyn, a chan-mil o wyddod gwlanog.

5 Ond wedi marw Ahab, brenin Moab a wrthryfelodd yn erbyn brenin Israel.

6 A brenin Ieboram a aeth allan y pryd hynny o Samaria, ac a fyddiſiodd holl Israel.

7 Ese a aeth hefyd, ac a anfonodd at Iehoſaphat brenin Iuda, gan ddywedyd, brenin Moab a wrthryfelodd i'm herbyn i, a ddeui di gyd â mi i ryſel yn erbyn Moab? dywedodd yntef, mi âf: i fynu; myſi a fydlaf fel tithau, fy mhobl i fel dy bobl dithau, fy meirch i fel dy feirch ditheu.

8 Ac ese a ddywedodd, pa ffordd yr awn ni i fynu? dywedodd yntef, ffordd anialwch Edom.

9 Felly yr aeth brenin Israel, a brenin Iuda, a brenin Edom, ac a aethant o amgylch ar eu taith ſaith niwrnod: ac nid oedd dwfr i'r fyddin, nac i'r anifeiliaid oedd † yn eu canlyn hwynt.

10 A brenin Israel a ddywedodd, gwae fi, o herwydd i'r Arglwydd alw y tri brenin hyn ynghyd, iw rhoddi yn llaw Moab.

11 A Iehoſaphat a ddywedodd, onid oes ymma brophwyd i'r Arglwydd fel yr ymofynnom ni â'r Arglwydd drwyddo ef? ac vn o weiſion brenin Israel a attebodd, ac a ddywedodd, y mae ymma Eliſeus mab Saphat, yr hwn a dywalltodd ddwfr ar ddwylo Elias.

12 A Iehoſaphat a ddywedodd, y mae gair yr Arglwydd gyd ag ef. Felly brenin Israel, a Iehoſaphat, a brenin Edom, a aethant i wared atto ef.

13 Ac Eliſeus a ddywedodd wrth frenin Israel, beth ſydd i mi a wnelwyf â thi? dôs at brophwydi dy dad, ac at brophwydi dy fam. A brenin Israel a ddywedodd wrtho, nage: canys yr Arglwydd a alwodd y tri brenin hyn ynghyd, iw rhoddi yn llaw Moab.

14 Ac Eliſeus a ddywedodd, ſef mai byw Arglwydd y lluoedd, yr hwn yr ydwyf yn ſefyll ger ei fron, oni bai fy mod i yn perchi wyneb Iehoſaphat brenin Iuda, nid edrychaſwn i arnat ti, ac ni welſwn.

15 Ond yn awr dygwch i mi gerddor. A phan ganodd y cerddor, daeth llaw yr Arglwydd arno.

16 Ac efe a ddywedodd, fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, gwnaf y dyffryn hwn yn llawn ffoſydd.

17 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, ni welwch wynt, ac ni welwch law, etto y dyffryn hwn a lenwir o dŵr: fel yr yfoch chwi, a'ch anifeiliaid, a'ch ſyrcuſiaid.

18 A pheth yſcafn yw hyn yngolwg yr Arglwydd: efe a ddyry Moab yn eich llaw chwi hefyd.

19 A chwi a darewch bob dinas gaeroc, a phob dinas ddetholedic, a phob pren teg a ſyrrwch dim i lawr, yr holl ffynhonnau dyfroedd hefyd a rwyſtrwch chwi, a phob darn o dir da a ddifwynwch chwi â chreic.

20 Ar bore tua offrymmwyd y bwyd offrwm, wele ddyfroedd yn dyfod o ffordd Edom, a'r wlâd a lanwyd o ddyfroedd.

21 A phan glybu'r holl Moabiaid fod y brenhinoedd hynny wedi dyfod i fynu i ymladd yn eu herbyn hwynt, y galwyd ynghyd bawb ar a allai † wiſco arfau, ac vchod, a hwy a ſafasant yn y terfyn.

22 A hwy a gyſodaſant yn fore, a'r haul a dywynnodd ar y dyfroedd; a'r Moabiaid a gaſtasant ar eu cyfer y dyfroedd yn gôch fel gwaed.

23 A hwy a ddywedaſant, gwaed yw hwn: gan ddiſtetha y diſtethwyd y brenhinoedd, a hwy a darawſant bawb ei gilydd: am hynny yn awr, at yr anrhaith, Moab.

24 A phan ddaethant at werſyll Iſrael, yr Iſraeliaid a gyſodaſant, ac a darawſant y Moabiaid, fel y ffoeſant o'i blaen hwynt: a hwy a ‖ aethant rhagddynt, gan daro y Moabiaid, yn eu gwlad eu hun.

25 A hwy a ddeſtrywiaſant y dinaſoedd, ac i bob darn o dir da y bwriaſant bawb ei garroc, ac a'i llanwaſant, a phob ffynnon ddwfr a gaeaſant hwy, a phob pren da a gwympaſant hwy i lawr: † yn vnic yn Cir-hareſeth y gadawſant ei chertric: etto y rhai oedd yn taſin a'i hamgylchyniſant, ac a'i carawſant hi.

26 A phan welodd brenin Moab fod y rhyfel wedi trechu nag ef, ese a gymmerth ſaith gant o wŷr gyd ag ef yn tynnu cleddyf, i ruthro at frenin Edom: ond nis gallaſant hwy.

27 Yna ese a gymmerodd ei fab cyntafanedic eſ, yr hwn oedd i deyrnaſu yn ei le ef, ac a'i hoffrymmodd ef yn boeth offrwm ar y mur: a bu llid mawr yn erbyn Iſrael, a hwy a aethant ymmaith oddi wrtho ef, ac a ddychwelaſant iw gwlad eu hun.

PEN. IIII.

1 *Eliſeus trwy râd penllâd yn amlhau olew y wraig weddw ddyledog.* 12 *yn cael mab i'r Sunamites,* 18 *ac yn ei gyfodi ef o farw i fyw,* 38 *yn iachau'r cawl yn Gilgal.* 42 *Yn porthi canwr ag vgain torth o iarn.*

A Rhyw wraig o *wragedd meibion y prophwydi, a lefodd ar Eliſeus, gan ddywedyd, dy wâs, fy ngwr a fu farw, a thi a wyddoſt fod dy wâs yn ofni yr Arglwydd: a'r echwyn-wr a ddaeth i gymmeryd fy nau fab i i fod yn gaethion iddo.

2 Ac Eliſeus a ddywedodd wrthi, beth a wnaf i ti? mynega i mi, beth ſydd gennit ti yn dŷ? dywedodd hitheu, nid oes dim gan dy law-forwyn yn tŷ, onid ſyſneid o olew.

3 Ac efe a ddywedodd, dôs, cais it leſtri oddi allan gan dy holl gymmydogion; ſef leſtri gweigion, ‖ nid ychydig.

4 A phan ddelych i mewn, cae'r drws arnat, ac ar dy feibion, a thywallt i'r holl leſtri hynny, a dôd heibio yr hwn a fyddo llawn.

5 Felly hi a aeth oddi wrtho ef, ac a gaeodd y drws arni, ac ar ei meibion: a hwy nthwy a ddygaſant y leſtri atti hi, a hithen a dywalltodd.

6 Ac wedi llenwi y leſtri, hi a ddywedodd wrth ei mab, dŵg i mi etto leſtr: dywedodd yntef wrthi, nid oes mwyach yn lleſtr. A'r olew a beidiodd.

7 Yna hi a ddaeth, ac a fynegodd i'r Duw: dywedodd yntef, dôs, gwerth yr olew, a thâl † dy ddyled, a bydd di fyw ti a'th feibion, ar y rhan arall.

8 A bu ar ryw ddiwrnod i Eliſeus drammwyo i Sunem, ac yno'r oedd gwraig oludog yr hon † a'i cymhellodd ef i fwytta bara: a chynniſer gwaith ac y trammwyei efe heibio, efe a droe yno i fwytta bara.

9 A hi a ddywedodd wrth ei gŵr, wele yn awr mi a wn mai gŵr ſanctaidd i Dduw ydyw hwn ſydd yn cyniwer heibio i ni yn oeſtadol.

10 Gwnawn attolwg yſtafell fechan ar y mûr, a goſodwn iddo yno wely, a bwrdd, ac yſtol, a chanhwyll-brenn: fel y trô efe yno, pan ddelo efe attom ni.

11 Ac ar ddydd-gwaith ese a ddaeth yno, ac a
drodd i'r ystafell, ac a orphywysodd yno.
12 Ac ese a ddywedodd wrth Gehezi ei was,
galw ar y Sunamites hon. Yntef a alwodd arni hi,
hitheu a safodd ger ei fron ef.
13 Dywedodd hefyd wrtho, dywed yn awr
wrthi hi, wele ti a ofelaist trosom ni a'r holl
ofal ymma, beth *fydd iw wneuthur erot it? a oes
a *fynych di ei ddywedyd wrthy bremin, neu wrth
dywysog y llu? hitheu a ddywedodd, yn ghanol fy
nhobl yr ydwyf fi yn trigo.
14 Ac ese a ddywedodd, beth gan hynny *fydd iw
wneuthur trosti hi? a Gehezi a ddywedodd, yn
ddiau nid oes iddi fab, a'i gŵr *fydd hên.
15 Ac ese a ddywedodd, galw hi: ac ese a'i gal-
wodd hi, a hi a safodd yn y drws.
* Gene. 18.10,14. † Heb. yn amser bywiocaol. 16 Ac ese a ddywedodd, * ynghylch † y pryd hyn
wrth amser bywiolaeth, ti a gofleidi fab: hitheu
a ddywedodd, nage, fy arglwydd, gŵr Duw, na
ddywed gelwydd i'th lawforwyn.
17 A'r wraig a feichiogodd, ac a ddug fab y
pryd hwnnw, yn ôl amser bywiolaeth, yr hyn a
lefarasei Eliseus wrthi hi.
18 A'r bachgen a gynyddodd, ac a aeth ddydd-
gwaith allan at ei dad, at y medelwŷr.
19 Ac ese a ddywedodd wrth ei dad, fy mhen,
fy mhen: dywedodd yntef wrth langc, dŵg ef at
ei fam.
20 Ac ese a'i cymmerth, ac a'i dŵg ef at ei
fam: ac ese a eistedodd ar ei gliniau hi, hyd han-
ner dydd, ac a fu farw.
21 A hi a aeth i fyny, ac a'i gosododd ef i or-
wedd ar wely gŵr Duw, ac a gaeodd *y drws arno,
ac a aeth allan.
22 A hi a alwodd ar ei gŵr, ac a ddywedodd,
anfon attolwg gyd â mi yn o'r llangciau, ac yn o'r
asynnod: canys mi a redaf hyd at ŵr Duw, ac a
ddychwelaf.
23 Dywedodd yntef, pa ham yt ai di atto ef
heddyw? nid *yw hi na newydd-loer, na Sabboth:
hitheu a ddywedodd, pob peth yn † dda.
† Heb. heddweh. 24 Yna hi a gyfrwyodd yr assyn, ac a ddywedodd
wrth ei llangc, gyrr, a dos rhagot: nac † aros am
danaf i farchogaeth, onid archwyf it.
† Heb. attal ero. si farchogaeth. 25 Felly hi a aeth, ac a ddaeth at ŵr Duw i fy-
nydd Carmel: a phan welodd gŵr Duw hi o bell,
ese a ddywedodd wrth Gehezi ei wâs, wele y Su-
namites honno.
26 Rhed yn awr attolwg iw chyfarfod, a dywed
wrthi hi, a wyt ti yn iach? a ydyw dy ŵr yn
iach? a ydyw y bachgen yn iach? dywedodd hi-
theu, iach.
27 A phan ddaeth hi at ŵr Duw i'r mynydd, hi
a ymaflodd yn ei draed ef: a Gehezi a nesaodd iw
gwrthio hi ymmaith. A gŵr Duw a ddywedodd,
gad hi yn llonydd, canys ei henaid sydd † ofidus
† Heb. chwerw. ynddi, a'r Arglwydd a'i celodd oddi wrthi, ac
ni mi negodd i mi.
28 Yna hi a ddywedodd, a ddymunais i fab gan
fy arglwydd? oni ddywedais, na thwylla fi?
29 Yna ese a ddywedodd wrth Gehezi, gwre-
gyla dy lwynau, a chymmer fy ffon i yn dy law, a
dos ymmaith, o chyfarfyddi â neb, na * chyfarch
iddo, ac o chyfarch neb di, nac atteb ef: a gosot fy
ffon i ar wyneb y bachgen.
30 A mam y bachgen a ddywedodd, *fel* mai
byw 'r Arglwydd, ac mai byw dy enaid ti, nid
ymadawaf â thi. Ac ese a gyfododd ac a aeth ar
ei ôl hi.
† Heb. yn ymwneb. 31 A Gehezi a gerddodd o'i blaen hwynt, ac a
gosododd y ffon ar wyneb y bachgen, ond nid oedd na
llefe rydd, na † chlywed: am hynny ese a ddychwe-
lodd iw gyfarfod ef, ac a fynegodd iddo, gan ddy-
wedyd, ni ddeffrodd y bachgen.
32 A phan ddaeth Eliseus i mewn i'r ty, wele y
bachgen wedi marw, yn gorwedd ar ei wely ei.
33 Felly ese a ddaeth i mewn, ac a gaeodd y
drws arnynt ill dau, ac a weddiodd ar yr Arg-
lwydd.
34 Ac ese * a aeth i fyny, ac a orweddodd ar y * 2. Kin.
bachgen, ac a osododd ei enau ar ei enau yntef, a'i 17.21.
lygaid ar ei lygaid ef, a'i ddwylaw ar ei ddwylaw
ef, ac ese a ymestynnodd arno ef, a chynhesodd cnawd
y bachgen.
35 Ac ese a ddychwelodd, ac a rodiodd, yn y ty
† i fyny ac i wared, ac aeth i fyny ac a ymestyn- † Heb.
nodd arno ef: a'r bachgen a disgodd hyd yn saith- yma.
waith, a'r bachgen a agorodd ei lygaid.
36 Ac ese a alwodd ar Gehezi, ac a ddywedodd, ver. 12.
galw y Sunamites hon. Ac ese a alwodd arni hi; ver.
a hi a ddaeth atto ef: dywedodd yntef, cymmer
dy fâb.
37 A hi a aeth i mewn ac a syrthiodd wrth ei
draed ef, ac a ymgrymmodd hyd lawr, ac a gymmer-
odd ei mab, ac a aeth allan.
38 Ac Eliseus a ddychwelodd i Gilgal, ac yr
oedd newyn yn y wlad, a meibion y prophwyti
oedd yn eistedd gar ei fron ef: ac ese a ddywed-
odd wrth ei wâs, trefna y crochan mawr, a berw
gawl i feibion y prophwydi.
39 Ac yn a aeth allan i'r maes i gasclu bresych,
ac a gafodd winwydden wyllt, ac a gasclodd o hon-
freschyn gwyllt ion, lonaid ei wisc, ac a ddaeth, ac
a'i briwodd yn y crochan cawl: canys nid adwe-
nent *hwynt.
40 Yna y tywalltasant i'r gwŷr i fwytta: a phan
fwyttasant o'r cawl, hwy a waeddasant, ac a dd-
wedasant, ô ŵr Duw *y mae angau yn y crochan. Ac
ni allent ei fwytta.
41 Ond ese a ddywedodd, dygwch flawd: ac efe
a'i bwriodd yn y crochan: dywedodd hefyd, ty-
walltt i'r bobl fel y bwyttaont: ac nid oedd dim
niwed yn y crochan.
42 A daeth gŵr o Baal Salisa, ac a ddug i wr
Duw o fara blaen-ffrwyth, ugain torth haidd, a
chwyltennau o ŷd newydd yn ei ‖ gibau: ac ese a ‖ Neu
ddywedodd, dod i'r bobl, fel y bwyttaont.
43 A'i wenidog ef a ddywedodd, i ba beth y
rhoddaf hyn ger bron can-wr? dywedodd yntef,
dyro i'r bobl fel y bwyttaont: canys fel hyn y
dywedodd yr Arglwydd, * bwy a fwyttâ, a bydd
gweddill.
44 Felly ese a'i rhoddodd ger bron hwynt, a
hwy a fwyttasant, ac a weddillasant, yn ôl gair yr
Arglwydd.

PEN. V.

1 *Naaman wrth chwedl ei gaeth-forwyn, yn myned i Samaria iw iachau o'i mahanglwyf. 8 Eliseus yn ei gyrru ef i'r Iarddonen iw lachau. yn gwrthod ei roddion ef, ac yn rhoi iddo lwch o'r ddaiar. 20 Gehezi yn rhuw ei fastr yn cymeryd rhoddion Naaman, ac yn cael gwahanglwyf ereffyngyddol.

A Naaman tywysog llu brenin Syria oedd
mawr yngolwg ei arglwydd, ac yn † anrhy- † Heb.
deddus, canys drwyddo et y rhoddasei yr Arg- dyrchafedig.
lwydd ymwared i Syria: ac yr oedd efe yn ŵr o-
darn nerthol, ond yr oedd yn wahan-glwyfus.
2 A'r Syriaid a aethant allan yn ysprydoedd, ac a
a gaeth-gladasant o wlad Israel langces fechan,
a honno oedd † yn gwasanaethu gwraig Nae- † Heb.
man. yn
3 A hi a ddywedodd wrth ei meistres, O na
byddei fy arglwydd o flaen y prophwyd
yn

3 Canys efe a'i † hiachaei ef o'i wahan-
glwyf.
4 Acyn a aeth, ac a ſynegedd iw arglwydd, gan
dywedyd, ſel hyn ac ſel hyn y dywedodd y llangces
o wlad Iſrael.
5 A brenin Syria a ddywedodd, dôs, cerdda, a mi
a anfonaf lythyr at brenin Iſrael: ac efe a aeth ym-
maith, ac a ddûg † gyd ag ef ddêc talent o arian,
a deng mil o aur, a dêc par o ddillad.
6 Ac efe a ddûg y llythyr at brenin Iſrael, gan
dywedyd, yn awr pan ddêl y llythyr hwn attat ti,
wele anfonais attat ti Naaman ty ngwâs, ſel yr
iachâi di o'i wahan-glwyf.
7 A phan ddarllennodd brenin Iſrael y llythyr,
yna rwygodd ei ddillad, ac a ddywedodd, ai Duw
ydwyf fi i farwhau, ac i fywhau, pan anfonei efe at-
ta, i iachau gŵr o'i wahan-glwyf? gwybyddwch
yn awr attolwg, a gwelwch mai ceiſio achos y
mae efe i'm herbyn i.
8 A phan glybu Eliſeus gŵr Duw, rwygo o fre-
nin Iſrael ei ddillad, efe a anfonodd at y brenin, gan
dywedyd, pa ham y rhwygaiſt dy ddillad? deued
yn awr attaf, ac efe a gaiff wybod fod prophwyd yn
Iſrael.
9 Felly Naaman a ddaeth, a'i feirch, ac a'i gerby-
dau, ac a ſaſod *wrth* ddrws tŷ Eliſeus.
10 Ac Eliſeus a anfonodd atto ef gennad, gan
dywedyd, dôs, ac ymolch ſaith waith yn yr
Iorddonen, a'th gnawd a ddychwel i ti, a thi
a lendeir.
11 Ond Naaman a ddigiodd, ac a aeth ym-
maith, ac a ddywedodd, wele mi a † feddyliais
yn fy hun gan ddyfod y deuei efe allan, ac y ſaſei
efe, ac y galwei ar enw yr Arglwydd ei Dduw, ac y
godeci ei law ar y fan, ac yr iachaei y gwahan-
glwyfus.
12 Onid gwell † Abana a Pharpar, aſonwydd Da-
maſcus, na holl ddyfroedd Iſrael ſoni allaf ymol-
chi ynddynt hwy, ac ymlanhau? felly efe a drôdd
ac aeth ymmaith mewn digter.
13 A'i weiſion a neſaſant, ac a leſaraſant wrtho,
a dywedaſant, ly nhâd, *pe* dywedaſei y proph-
wyd beth mawr wrthit ti, onis gwnelſit? pa
fawr gan hâdo ddywedyd wrthit, ymolch,
a bydd lân?
14 Yna efe a aeth i wared, ac a ymdrochodd
ſeith waith yn yr Iorddonen, yn ôl gair gŵr Duw;
ac fe a a ddychwelodd fel cnawd dŷn bâch, ac efe
a lanhawyd.
15 Ac efe a ddychwelodd at ŵr Duw, efe a'i holl
lu, ac a ddaeth, ac a ſaſodd ger ei fron ef, ac a ddy-
wedodd, wele yn awr y gwn nad *oes* Duw drwy yr
holl ddaear, onid yn Iſrael: am hyny cymmer yn
awr attolwg † rodd gan dy wâs.
16 Ond efe a ddywedodd, *ſel* mai bwy yr Ar-
glwydd, yr hwn yr ydwyf yn ſeſyll ger ei fron, ni
dderbyniaf: ac efe a gymhellodd arno *ei* cymme-
ryd: ond efe a'i gwrthododd.
17 A Naaman a ddywedodd, oni roddir ynawr
i'ſwnia fwyth ewpl o ſulod o ddaear? canys ni cſ-
fyna dy wâs di mwyach boeth offrwm, nac aberth
i dduwiau eraill, onid i'r Arglwydd.
18 Yn y peth hyn yr Arglwydd a faddeno i'th
was, pan êl fy arglwydd i dŷ Rimmon i addoli yno
efe, ac ar fy llaw i, a *phan* ymgrymmwyf inneu
yn tŷ Rimmon: pan ymgrymmwyf yn nhŷ Rim-
mon, maddeued yr Arglwydd i'th wâs yn y peth
hwn.
19 Ac efe a ddywedodd wrtho, dôs mewn hedd-
wch: felly aeth oddi wrtho ef ychydig o † ffordd.
20 Ond Gehezi gwâs Eliſeus gŵr Duw, a ddywe-
dodd yn ei galon, wele fy arbedodd Naaman y Syriad
hwn, heb gymmeryd o'i law ef yr hyn a ddygaſei
efe: *ſêl* mai byw'r Arglwydd, mi a redaf ar ei ôl
ef, ac a gymmeraf ryw beth ganddo efe.
21 Felly Gehezi a ganllynodd ar ôl Naaman: a
phan welodd Naaman ef yn rhedeg ar ei ôl, efe a
ddiſcynnodd oddi ar y cerbyd iw gyfarfod ef, ac a
ddywedodd, † a yw pôb beth yn dda? † Hebr. oes heddwch.
22 Dywedodd yntef, y mae pôb peth yn dda: fy
meiſtr a'm anfonodd i, gan ddywedyd, wele yn awr
hyn, dau lanc o ſynydd Ephraim, o feibion y proph-
wydi, a ddaeth attaſi: dyro yn awr iddynt hwy da-
lent o arian, a dau bâr o ddillad.
23 A Naaman a ddywedodd, bydd fodlon, cymmer
ddwy dalent: ac efe a fu daer arno ef, ac a rwym-
odd ddwy dalent o arian mewn dwy gôd, a dau bâr
o ddillad, ac efe a'i rhoddodd at ddau o'i weiſion, iw
dwyn o'i flaen ef.
24 A phan ddaeth efe i'r † bwlch, ef a'i cym- † Hebr. ir ofel.
merth o'i llaw hwynt, ac a'i rhoddodd i gadw yn
tŷ, ac a ollyngodd ymmaith y gwŷr, a hwy a aeth-
ant ymmaith.
25 Ond efe a aeth i mewn, ac a ſaſodd o flaen ei
feiſtr; ac Eliſeus a ddywedodd wrtho ef, o ba lê
y daethoſt ti Gehezi? dywedodd yntef, nid aeth dy
wâs *nac* ymma na thraw.
26 Ac efe a ddywedodd wrtho, onid aeth fy
nghalon *gyda thi*, pan drôdd y gŵr oddi ar ei ger-
byd i'th gyfarfod ti? a *ydoedd hi* amſer i gymme-
ryd arian, ac i gymmeryd gwiſcoedd, ac olewydd-
lannau, a gwinllannau, a defaid, a gwartheg, a gwei-
ſion, a morwynion?
27 Am hyny gwahan-glwyf Naaman a lŷn
wrthit ti, ac wrth dy hâd yn dragywyddol: ac efe a
aeth ymmaith o'i ŵydd ef, yn wahan glwyfus *fel*
wynged â'r eira.

PEN. VI.

1 *Eliſeus yn canhiadu i feibion y prophwydi gael*
chengi eu ter ſymon. ac yn peri i'r haiarn nofio.
8 *yn diſcuddio cyfrinach brenin Syria.* 13 *Y mae*
yr wyd i ddal Eliſeus yn cael eu taro a dallineb.
19 *a chwedi eu dwyn i Samaria, yn cael eu go-*
llung ymmaith. 24 *Y newyn yn Samaria, yn*
peri i wragedd fwyta eu plant. 30 *Y brenin yn*
gyrru i ladd Eliſeus.

A Meibion y prophwydi a ddywedaſant wrth
Eliſeus, wele yn awr, y lle yr hwn yr ydym
ni yn trigo yn ddo ger dy fron di, ſydd ry gyfyng
i ni.
2 Awn yn awr hyd yr Iorddonen, ſel y cym-
merom oddi yno bawb ei drawſt, ac y gwne-
lom i ni yno le i gyfanneddu ynddo: dywedodd
yntef, ewch.
3 Ac yn a ddywedodd, bydd ſodlon attolwg,
a thyred gyd â'th weiſion: dywedodd yntef, mi
a ddeuaf.
4 Felly efe a aeth gyd â hwynt: a hwy a dda-
ethant at yr Iorddonen, ac a dorraſant goed.
5 A phan oedd yn yn bwrw i lawr drawſt,
ei † ſwyall ef a ſyrthiodd i'r dwfr: ac efe a wa- † Hebr.
eddodd, ac a ddywedodd, och ſi fy meiſtr, canys *benthyg*.
benthyg oedd.
6 A gŵr Duw a ddywedodd, pa lê y ſyrthiodd?
yntef a ddangoſodd iddo yr ſan: ac efe a dorrodd
bren, ac a'i taflodd yno a'r haiarn a noſodd.
7 Ac efe a ddywedodd, cymmer i fynu it: ac efe
a eſtynodd ei law, ac a'i cymmerodd.
8 A brenin Syria oedd yn rhyfela yn erbyn Iſra-
el, ac efe a ymgynghorodd â'i weiſion, gan ddywe-
dyd, yn y lle a'r lle *y bydd* fy ngwerſyllfa.
9 A gŵr Duw a anfonodd at frenin Iſrael, gan
ddywedyd, ymgadw rhag myned it lle a'r lle, canys
yno y diſcynnodd y Syriaid.

10 A brenin

20 A brenin Israel a ansonodd i: lle am yr hyn y dywedasei gŵr Duw wrtho ac y rhybyddiasse ef, ac a ymgadwodd ymo, nid ymwaith, ac nid dywaith.

21 A chalon brenin Syria a gythryblwyd herwydd y peth hyn, ac efe a alwodd ar ei weision, ac a ddywedodd wrthynt, oni fynegwch i mi pwy o honom ni sydd gyda brenin Israel?

12 Ac vn o'i weision efa ddywedodd, nid oes neb fy arglwydd frenin; onid Elisæus y prophwyd, yr hwn sydd yn Israel, a fynega i freniu Israel y geiriau a leferi di ynghanol dy ystafell wely.

13 Ac efe a ddywedodd, ewch, ac edrychwch pa le y mae efe, fel yr anfonwyf i'w gymeryd. A mynegwyd iddo, gan ddywedyd wele yn Dothan y mae efe.

† Hebr. yr wyn. 14 Am hynny efe a anfonodd yno feirch, a cherbydau, a llu † mawr: a hwy a ddaethant liw nos, ac a amgylchasant y ddinas.

15 A phan gododdi gwenidog gŵr Duw yn foreu a myned allan, wele lu yn amgylchynu y ddinas, â meirch ac â cherbydau: a'i was a ddywedodd wrtho ef, aha fy meistr, pa fodd y gwnawn?

2. Cron. 32.7. 16 Ac efe a ddywedodd, nac ofna: canys amlach yw y rhai sydd gyd â ni, na'r rhai sy gyd â hwynt.

17 Ac Elisæus a weddiodd, ac a ddywedodd, ô Arglwydd, agor attolwg eiddygaid ef, fel y gwelo. A'r Arglwydd a agorodd lygaid y llangc, ac efe a edrychodd, ac wele y mynydd yn llawn meirch, a cherbydau tanllyd, o amgylch Elisæus.

18 A phan ddaethant i wared atto ef, Elisæus a weddiodd ar yr Arglwydd, ac a ddywedodd, taro attolwg y genhedl hon â dallineb: ac efe a'i tarawodd hwy â dallineb, yn ôl gair Elisæus.

19 Ac Elisæus a ddywedodd wrthynt, nid hon yw'r ffordd, ac nid hon yw'r ddinas: deuwch ar fy ôl i, ac mi a'ch dygaf chwi at y gŵr yr ydych chwi yn ei geisio: ond efe a'i harweiniodd hwynt i Samaria.

20 A phan ddaethant hwy i Samaria, Elisæus a ddywedodd, ô Arglwydd, agor lygaid y rhai hyn, fel y gwelont. A'r Arglwydd a agorodd eu llygaid hwynt, a hwy a welsant, ac wele ynghanol Samaria y gedyntyn.

21 A brenin Israel a ddywedodd wrth Elisæus, pan welodd efe hwynt, gan daro a daruwaf hwynt fy nhâd?

22 Dywedodd ynteu, na tharo: a darewit ti y rhai a gaethiwaist a'th gleddyf, ac a'th fŵa dy hun? gosod fara a dwfr ger eu bron hwynt, fel y bwyttaont, ac yr yfont, ac yr elon at eu harglwydd.

23 Ac efe a arlwyodd iddynt hwy arlwy fawr: a hwy a fwytasant, ac a yfasant, ac efe a'i gollyngodd hwynt ymmaith, a hwy a aethant at eu harglwydd: felly bu ddim oedd Syria ni chwanegasant ddyfod mwyach i wlâd Israel.

24 Ac wedi hyn, Benhadad brenin Syria a gynhullodd ei holl lû, ac a aeth i fyny, ac a warchaeodd ar Samaria.

25 Ac yr oedd newyn mawr yn Samaria: ac wele yr oeddynt hwy yn gwarchae arni hi, nes bôd pen asyn er pedwar ugain *sicl* o arian, a phedwerydd ran Cab o dom colomennod, er pum *sicl* o arian.

26 Ac fel yr oedd brenin Israel yn myned heibio ar y mûr, gwraig a lefodd arno ef, gan ddywedyd, achub, fy arglwydd frenin.

‖ Neu, ya achubo. 27 Dywedodd ynteu, ‖ oni achub yr Arglwydd dydi, pa fodd yr achubaf di? ai o'r ysgubor, neu o'r gwin-wryf?

28 A'r brenin a ddywedodd wrthi hi, beth a ddarfu i ti? hithau a ddywedodd, y wraig ddywedodd wrthif, dyro dy fab, fel y bwyttaom heddyw, a'm mab ninnau a fwyttawn yfory.

29 Felly ni aferwasom fy mab i, ac a'i bwyttasom ef: a mi a ddywedais wrthi hithau y dydd arall, dyro dithau dy fab, fel y bwyttaom ef: a hi a guddiodd ei mab.

30 A phan glybu y brenin eiriau yr wraig, efe a rwygodd ei ddillad, ac a aeth heibio ar y mûr, ac a bobl a edrychodd, ac wele sachliain oedd am ei gnawd ef o'd di fewn.

31 Ac efe a ddywedodd, fel byn y gwnelo Duw i mi, ac fel kyn y chwanego, os saif pen Elisæus mab Saphat arno ef heddyw.

32 Ond Elisæus oedd yn eistedd yn ei dy, ac henuriaid yn eistedd gyd ag ef: a'r *brenin* a anfonodd ŵr o'i flaen: ond cyn dyfod y gennad attoef, efe a ddywedodd wrth yr henuriaid, a welwch chwi fel yr adfonodd mab y llofrudd hwn, i gymeryd yn ei aith fy mhen i? edrychwch pan ddel y genad i mewn, ceiwch y drws, a deliwch ef wrth y drws, onid yw trwst traed ei arglwydd ar ei ôl ef?

33 Ac efe etto yn ymddiddan â hwynt, wele y gennad yn dyfod i wared atto ef: ac efe a ddywedodd, wele y drŵg hyn sydd oddi wrth yr Arglwydd, pa ham y disgwiliai wrth yr Arglwydd mwy?

PEN. VII.

1 *Elisæus yn prophwydo helaethrwydd ymborthdadmy yn Samaria.* 3 *Pedwar gwahan-glwyfus yn myned i wersyll y Syriaid, ac yn dianc heb ddim ohoni.* 12 *Y brenin yn cael hynny yn rhŷw, ac yn yrru pelyll y Syriaid.* 17 *Y pennaeth yn cael ei eiriau y prophwyd, yn cael i sathru yn angau ei ei farw.*

YNa Elisæus a ddywedodd, gwrandewch air yr Arglwydd, fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, yngh'lch y pryd hyn y fydd y gwerth o beillied er ffel, a dau sat o haidd er ffel, yn mhorth Samaria.

2 Yna † tywysog yr oedd y brenin yn pwyso ar ei law, a attebodd ŵr Duw, a chwedi hyn, wele, ni allai gwnâi yr Arglwydd ffeneste i yn y nefoedd, a fyddai y peth hyn? dywedodd yntef, wele, ti a'i gwelai â'th lygaid, ond ni fwyttei o honaw.

3 Ac yr oedd pedwar gŵr gwahan-glwyfus wrth ddrws y porth: a hwy a ddywedasant wrth a gilydd, pa ham yr ydym ni yn aros ymma nes ein meirw?

4 Os dywedwn ni, awn i mewn i'r ddinas, newyn sydd yn y ddinas, ac ni a fyddwn feirw yno: ac a trigwn ymma, ni a fyddwn feirw hefyd. Am hynny deuwch yn awr, ac awn i wersyll y Syriaid, os cadwant ni yn fyw, byw fyddwn, ac os lladdant ni, bydd-wn feirw.

5 A hwy a gyfodasant ar doriad dydd i fyned i wersyll y Syriaid. A phan ddaethant at gwrr eithaf gwersyll y Syriaid, wele nid oedd neb yno.

6 Canys yr Arglwydd a barasei i wersyll y Syriaid glywed trŵst cerbydau, a thrŵst meirch, a thrŵst llû mawr: a hwy a ddywedasant wrth ei gilydd, wele brenin Israel a gyflogodd i'n herbyn ni frenhinoedd yr Hethiaid, a brenhinoedd yr Aipht, i ddyfod arnom ni.

7 Am hynny hwy a gyfodasant, a ffoesant, ac a lasiad dydd, ac a adawsiant eu pebyll, a'u meirch, a'u hasynnod, *sef* y gwersyll fel yr oedd, ac a ffoesant am eu heniocs.

8 A phan ddaeth y rhai gwahan-glwyfus hyn hyd gwrr eithaf y gwersyll, hwy a aethant i mewn babell, ac a fwyttasant, ac a yfasant, ac a gym-

…ddi yno arian, ac aur, a gwiscoedd, ac a-
…y cnddiasant, ac a ddychwelasant, ac a-
…rall, ac a gymmerasant oddi yno, ac
…ddiasant.

…wedodd ynaill wrth y llall, nid yd-
…thur yn iawn, y dydd hwn fy ddydd
…ewedl, ac yr ydym ni yn tewi â sôn; os ar-
…ni hed olauni y boren, fyrhyw ddrwg â ddlg-
…ni i dorweh gan hynny yn awr, ac awn fel y
…i dŷ yr brenin.

10 Felly hwy a ddaethant, ac a waeddasant ar
…y ddinas; a hwy a fynegasant iddynt, gan
…dywedyd, daethom i wersyll y Syriaid, ac wele nid
…neb, na llais dŷn; onid y meirch yn rhw-
…r asiynnod yn rhwym, a'r pebyll megis yr
…ar eu blaen.

11 Ac efe a alwodd ar y porthorion; a hwy a'i
…asant i dŷ yr brenin oddi fewn.

12 A'r brenin a gyfododd liw nôs, ac a ddywed-
…wrth ei weision, mynegaf yn awr i chwi yr hyn
…a wnaeth y Syriaid i ni: gwyddent mai newynoc
…ni; am hynny yr aethant ymaith o'r gwer-
…syll, gan ddywedyd, pan ddê-
…hwy allan o'r ddinas, ni a'i daliwn hwyut yn
…fyw, ac awn i mewn i'r ddinas.

13 Ac vn o'r gweision a attebodd, ac a ddywed-
…ymmer yn awr bump o'r meirch a adawyd, y
…rhai a adawyd yn y ddinas (wele *y maent* hwy fel
…holl lawer Israel, y rhai a arhosasant ynddi; wele
…meint hwy fel holl lawer Israel y rhai a ddar fu-
…o) anfonwn, ac edrychwn.

14 Felly hwy a gymmerasant feirch dau gerbydr
…rhenin a anfonodd ar ôl gwersyll y Syriaid, gan
…dywedyd, ewch, ac edrychwch.

15 A hwy a aethant ar eu hôl hwynt hyd yr Iot-
…dan, ac wele yr holl ffordd ydoedd yn llawn o
…allai, a lestri, y rhai a fwriasei y Syriaid ym-
…aith wrth fryssio: a'r cennadau a ddychwelasant
…a hysbysasant i'r brenin.

16 Ar bobl a aethant allan, ac a anrhaithiasant
…wersyll y Syriaid: a bu sat o beillied er ficl, a dau
…o haidd er ficlyn ôl gair yr Arglwydd.

17 Ac brenin a osododd y tywysog yr oedd efe yn
…pwyso ei law, *i wilied* ar y porth: a'r bobl a'i
…rasant ef yn y porth, ac efe fu farw, megis y
…asei gŵr Duw yr hwn a ddywedasei *pan*, pan
…aeth y brenin i wared atto ef.

18 Ac yn ol yr hyn a lleferasei gŵr Duw wrth y
…enin, pan ddywedyd, dau sat o haidd er ficl, a
…o beillied er ficl, fydd y pryd hyn y forn ym
…aerth Samaria.

19 A'r tywysog a attebasei ŵr Duw, ac a ddy-
…edasei, wele pe gwnai yr Arglwydd ffenestri
…y nefoedd, a fyddei'r peth hyn? dywedodd yn-
…w, wele ti a'i gweli â'th lygaid, ond ni fwyttei o
…hanyw.

20 Ac felly y bu iddo ef: canys y bobl a'i sathra-
…nt ef yn y porth, ac efe a fu farw.

PEN. VIII.

1 *Y Sunamites, yr hoi gadael ei gwlad fahb mlyn-
…oedd, i fyn obeygy urmyn, yn cael gan y brenin ei thir
…yn ol, a mwyn gwyrthiau Elizeus. 7 Hazael
…yn dywedy brophwydoliaeth, yn lladd ei fenfer,
…a yn teyrnasu yn ei le ef. 16 Iehoram teyrnasu
…yn Iuda. 20 Edom a Libnah yn cilio oddiwrth Iuda. 23 Ahaziah yn
…teyrnasu yn ol Iehoram. 28 Ef yn ymwehyd â Iehoram, oedd fri-
…ndiz yn fergyn.*

YNa Elisëus a lefarodd wrth y wraig y *bywhaſei efe i fab*, gan ddywedyd, cyfod, a dos ti a'th dylwyth, ac ymdeithia lle y gellych ymdeithio: canys yr Arglwydd a alwodd am newyn, a *bwrw* a ddaw ar y wlad saith mlynedd.

2 A'r wraig a gyfododd, ac a wnaeth yn ôl gair gŵr Duw: a hi a aeth, hi a'i thylwyth, ac a ymdeithiodd yngwlâd y Philistiaid saith mlynedd.

3 Ac yn mhen y saith mlynedd, y wraig a ddychwelodd o wlâd y Philistiaid: a hi a aeth i weiddi ar y brenin am ei thŷ, ac am ei thir.

4 A'r brenin oedd yn ymddiddan a Gehezi gwâs gŵr Duw, gan ddywedyd, adrodd i mi attolwg, yr holl bethau mawr a wnaeth Elisëus.

5 Ac fel yr oedd efe yn mynegi i'r brenin y modd y bywhaſei efe y marw, yna wele y wraig y bywhaſei efe ei mab, yn gweiddi ar y brenin am ei thŷ, ac am ei thir. A Gehezi a ddywedodd, fy Arglwydd frenin, dymma yr wraig, ac dymma ei mab, yr hwn a ddarfu i Elisëus ei fywhau.

6 A'r brenin a ofynnodd i'r wraig, a hithau a fynegodd iddo efe: a'r brenin a roddodd iddi dyw fwyſiludd, gan ddywedyd, dôd trachefn yr hyn oll oedd eiddi hi, a holl gnwd y maes, o'r dydd y gadawodd hi y wlad, hyd y pryd hwn.

7 A daeth Elisëus i Ddamascus, a Benhadad brenin Syria oedd glâf; a mynegwyd iddo ef, gan ddywedyd, daeth gŵr Duw ymma.

8 A'r brenin a ddywedodd wrth Hazael, cymmer anrheg yn dy law, a dôs i gyfarfod â gŵr Duw; ac ymofyn â'r Arglwydd drwyddo ef, gan ddywedyd, a fyddâfi byw o'r cleſyd hwn?

9 Felly Hazael a aeth iw gyfarfod ef, ac a gymmerth anrheg yn ei law, a phôb peth o'r *oedd* ddâ o Ddamascus, *ſef* llwyth deugaine gamelôd; ac a ddaeth, ac a ſafodd o'i flaen ef, ac a ddywedodd, Benhadad brenin Syria dy fab a'm hanfonodd attat, gan ddywedyd, a fyddâfi byw o'r cleſyd hwn?

10 Ac Elisëus a ddywedodd wrtho, dôs a dywed wrtho, diau y gelli fyw: ettoyr Arglwydd a ddangosodd i mi y bydd efe marw yn ddiau.

11 Ac efe a ſofodd ei wyneb, † ac a ddaliodd ſalw arno, nes cywilyddio hefaw ef; a gŵr Duw a wylodd.

12 A Hazael a ddywedodd, pa ham y mae fy arglwydd yn wylo? dywedodd yntef, am fy mod yn gwybod y drwg a wnei di i feibion Israel, eu hamddiffynfeydd lwyrne a lofci di â thân, a'i gwŷr ieuainge a leddi â'r cleddyf, a'i plant a fathyli, a'i gwragedd beichiogion a rwygi.

13 A Hazael a ddywedodd, Pa beth? ai ci yw dy was, fel y gwnelei efe y mawr beth hyn? ac Elisëus a ddywedodd, yr Arglwydd a ddangoſodd i mi y byddi di yn frenin ar Syria.

14 Felly efe a aeth ymmaith oddi wrth Elisëus, ac a ddaeth at ei arglwydd, yr hwn a ddywedodd wrtho, beth a ddywedodd Elisëus, wrthit ti? ac efe a attebodd, efe a ddywedodd wrthif y byddit ti byw yn ddiau.

15 A thrannoeth efe a gymmerth wrthban, ac a'i gwlychodd mewn dwfr, ac a'i lledodd ar ei wyneb ef, fel y bu efe farw: a Hazael a deyrnaſodd yn ei le ef.

16 Ac yn y bummed flwyddyn i Ioram fab Ahab frenin Israel, a Iehoſaphat yn frenin yn Iuda, y † dechreuodd * Iehoram mab Iehoſaphat brenin Iuda, deyrnaſu.

17 Mab ddeuddeg-mlwydd ar hugain oedd efe pan ddechreuodd deyrnaſu, ac wyth mlynedd y teyrnaſodd efe yn Ierusalem.

18 Ac efe a rodiodd yn ffordd brenhinoedd Israel, fel y gwnai tŷ Ahab, canys merch Ahab oedd yn

Neu, Eunuch.

† *Bodlo.*

ſafodd.

† *Bu teyrnaſu.*

* a Cron. 21. 5.

yn wraig iddo: felly efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg ygolwg yr Arglwydd.

*1 Bren. 11.36. *2 Sam. 7.13. † Hebr. gauwyll ieu lamp

19 Ond *ni fynei 'r Arglwydd ddifetha Iuda, er mwyn Dafydd ei wâs, * megis yr addawsei efe, y rhoddei iddo † oleuni, ac iw feibion yn dragywydd.

20 Yn ei ddyddiau ef y gwtthryfelodd Edom oddi tan law Iuda, ac y gosodasant frenin arnynt eu hunain.

21 A Ioram a aeth trosodd i Zair, a'r holl gerbydau gyd ag ef, ac efe a gyfododd liw nôs, ac a darawodd yr Edomiaid, oedd yn ei amgylchu ef, a thywysogion y cerbydau; a'r bobl a ffoawdd iw pebyll.

22 Er hynny Edom a wrthryfelodd oddi tan law Iuda hyd y dydd hwn: yna y gwrthryfelodd Libnah y pryd hynny.

23 A'r rhan arall o hanes Ioram, a'r hyn oll a wnaeth efe, onid ydynt hwy yn ysgrifennedic yn llyfr Croniel brenhinoedd Iuda?

24 A Ioram a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd gyd â'i dadau yn ninas Dafydd: *ac Ahaziah ei fab a deyrnasodd yn ei le ef.

*2 Cron. 21.1.

25 Yn y ddeuddegfed flwyddyn i Ioram fab Ahab frenin Israel, yr aeth Ahaziah mab Iehoram brenin Iuda, yn frenin.

26 Mab dwy flwydd ar hugain *oedd Ahaziah pan aeth efe yn frenin, ac yn flwyddyn y teyrnasodd efe yn Ierusalem, ac enw ei fam ef *oedd* Athaliah merch Omri brenin Israel.

27 Ac efe a rodiodd yn ffordd tŷ Ahab, ac a wnaeth yr hyn oedd ddrwg ygolwg yr Arglwydd, fel tŷ Ahab: canys † daw ty Ahab *oedd* efe.

† Mab yng-hyfraith.

28 Ac efe a aeth gyd â Ioram mab Ahab i ryfel, yn erbyn Hazael brenin Syria, i Ramoth Gilead, a'r Syriaid a darawsant Ioram.

† Hebr. a'r rhai yr archo-ddasai y Syriaid.

29 A Ioram y brenin a ddychwelodd i Iezreel i ymiachau o'r briwiau † a roesai y Syriaid iddo ef yn Ramah, wrth ymladd o honaw ef yn erbyn Hazael brenin Syria: ac Ahaziah mab Iehoram brenin Iuda, a aeth i wared i edrych Ioram mab Ahab yn Iezreel, canys claf ydoedd.

PEN. IX.

Eliseus yn denfon prophwyd ieuange i enneinio Iehu yn Ramoth Gilead. 4 *Y prophwyd wedi gwneuthur ei neges, yn ffo.* 11 *Iehu wedi ei wneuthur yn frenhin gan y milwyr, yn lladd Ioram ym maes Naboth.* 27 *Lladd Ahaziah yn Gur, a'i gladdu yn Ierusalem.* 30 *Tasgu Iezebel allan drwy ffenestr, a chwn yn ei bwyttâ hi.*

AC Eliseus y prophwyd a alwodd yn o feibion y prophwydi ac a ddywedodd wrthu, gwregyssa dy lwynau, a chymmer y phioleid olew hon yn dy law, a dos i Ramoth Gilead.

*1 Bren. 19.17.

2 A phan ddelych yno, edrych yno am Iehu mab Iehosaphat mab Nimsi, a dos i mewn a phâr iddo godi o fysg ei frodyr, a dwg ef i ftafell † ddirgel.

† Hebr. o fewn ftafell.

3 * Yna cymmer y phioleid olew a thywallt ar ei ben ef, a dywed, fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, mi a'th eneiniais di yn frenin ar Israel: yna agor y drws, a ffo, ac nac aros.

*1 Bren. 19.16.

4 Felly y llange, *sef* llangc y prophwyd, a aeth i Ramoth Gilead.

5 A phan ddaeth efe, wele tywysogion y lluoedd yn eistedd: ac efe a ddywedodd, y mae i mi air â thi, ô dywysog: a dywedodd Iehu, â pha vn o honom ni oll? dywedodd yntef, â thydi ô dywysog.

6 Ac efe a gyfododd, ac a aeth i mewn i'r ty, ac yntef a dywalltodd yr olew ar ei ben ef, ac a ddywedodd wrtho, fel hyn y dywed Arglwydd Duw Israel, myfi a'th eneiniais di yn frenin ar bobl yr Arglwydd, *sef* ar Israel.

7 A thi a darewi dŷ Ahab dy arglwydd, fel y dialwyfi waed fy nghweision y prophwydi, a gwaed holl weision yr Arglwydd, *ar law Iezebel.

8 Canys holl dŷ Ahab a ddifethir, a mi a dorraf ymmaith oddi wrth Ahab, *yr hwn a biffo ar fur, red, y gwarchaedic hefyd, a'r hwn a adawyd yn Israel.

9 A mi a wnâf * dŷ Ahab fel tŷ Ieroboam mab Nebat, ac fel * tŷ Baasa mab Ahiah.

10 A'r cŵn a fwyttânt Iezebel yn rhandir Iezreel, ac ni *bydd* a'i claddo *hi*. Acefe a agorodd y drws, ac a ffodd.

11 A Iehu a aeth allan at weision ei arglwydd, a dywedwyd wrtho ef, a yw pob peth yn dda? paham y daeth yr ynfyd hwn attat ti? dywedodd yntef wrthynt, chwi a adwaenoch y gŵr, a'i ymadroddion.

12 Dywedasant hwythau, celwydd, mynega yn awr i ni; dywedodd yntef, fel hyn ac fel hyn y llefarodd wrthyf, gan ddywedyd, fel hyn y dywed yr Arglwydd, mi a'th eneiniais di yn frenin ar Israel.

13 A hwy a fryssiasant, ac a gymmerasant bob vn ei wisc, ac a'i gosodasant tano ef ar benychau y grisiau, ac a ganasant mewn vdcorn, ac a ddywedasant, Iehu fydd † frenhin.

† Hebr. yn teyrnasu.

14 A Iehu mab Iehosaphat, mab Nimsi, a gydfwriadodd yn erbyn Ioram: (a Ioram oedd yn cadw Ramoth Gilead, efe a holl Israel, rhac Hazael brenin Syria.

† Hebr. a'r rhai yr archo-ddasai y Syriaid.

15 Ond † Ioram y brenin a ddychwelasei i ymiachau i Iezreel, o'r archollion, *â* 'r rhai yr † archoddasei y Syriaid ef wrth ymladd o honaw yn erbyn Hazael brenin Syria:) a dywedodd Iehu, os mynuwch chwi, nac eled vn diangol o'r ddinas i fynegi i Iezreel.

16 Felly Iehu a farchogodd, ac a aeth i Iezreel (canys Ioram oedd yn gorwedd yno) ac Ahaziah brenin Iuda a ddaethei i wared i edrych Ioram.

17 A gwiliwr oedd yn ſefyll ar y tŵr yn Iezreel, ac a ganfu fintai Iehu pan oedd efe yn dyfod, ac a ddywedodd, yr ydwyt yn gweled mintai: a Ioram a ddywedodd, cymmer wr march ac anfon iw cyfarfod hwynt, a dyweded, a'i heddwch?

18 A gŵr march a aeth iw gyfarfod ef, ac a ddywedodd, fel hyn y dywed y brenin, oes heddwch? a dywedodd Iehu, beth *fydd* i ti *a ofynnych* am heddwch? tro yn fy ôl i: a'r gwiliwr a fynegodd, gan ddywedyd, y gennad a ddaeth hyd attynt hwy, ond nid yw efe yn dychwelyd.

19 Yna efe a anfonodd yr ail gŵr march, ac efe a ddaeth attynt hwy, ac a ddywedodd, fel hyn y dywedodd y brenin, *oes* heddwch? a dywedodd Iehu, beth *fydd* i ti *a ofynnych* am heddwch? tro yn fy ôl i.

20 A'r gwiliwr a fynegodd, gan ddywedyd, efe a ddaeth hyd attynt hwy, ond nid yw efe yn dychwelyd: ar † gyrriad *fydd* fel gyrriad Iehu mab Nimsi, canys y mae efe yn gyrru yn ynfyd.

† Hebr. yrriad. cerdded.

21 A Ioram a ddywedodd, rhwym *y cerbyd*, yntef a rwymodd ei gerbyd ef: a Ioram brenin Israel a aeth allan, ac Ahaziah brenin Iuda, pob vn yn ei gerbyd, a hwy aethant yn erbyn Iehu, a † chyfarfuant ag ef yn rhan-dir Naboth y Iezreeliad.

† Hebr. cawsant.

22 A phan welodd Ioram Iehu, efe a ddywedodd, a *oes* heddwch, Iehu? dywedodd yntef, pa heddwch tra *fyddo* putteindra Iezebel *dy* fam di, a'i hudoliaeth, mor aml.

23 A Ioram a drodd ei law, ac a ffodd, ac a dywedodd

...wedd wrth Ahaziah, *y mae* bradwriaeth
...ramod Ioram.
...g Ishe † a gymmerth swa yn ei law, ac a
...ddodd Ioram *hwnw* ei ysewyddau, fel yr
...ai y saith drwy ei galon ef, ac efe a † syr-
...odd yn ei gerbyd.
...g Iehu a ddywedodd wrth Bidcar ei dywy-
...ydd gymmer, bwrw ef i randir maes Naboth yr
...ezreelad: canys cofia pan oeddym ni mi a thi yn
...ed dagerth ynghyd ein dau, ar ôl Ahab ei dad ef,
...addi'r Arglwydd arno ef y baich hwn.
...6 Diau meddai yr Arglwydd, gwaed Naboth,
...gwaed ei feibion a welais i neithwyr, ac mi a
...dal i ti yn y rhandir hon, medd yr Arglwydd:
...ga hyny gymmer, a bwrw ef yn awr yn y rhan-
...dir hon, yn ôl gair yr Arglwydd.
...7 Ond pan welodd Ahaziah brenin Iuda *hyny*,
...ffodd ar hyd ffordd tŷ'r ardd: a Iehu a
...allidodd ar ei ôl ef, ac a ddywedodd, tarewch
...ntau hefyd yn ei gerbyd; *a hwy a'i tarawsant ef*
...yn rhiw Gwur, yr hon *ffodd* wrth Ibleam, ac efe
...ffodd i Megido, ac a fu farw yno.
...8 A'i weision a'i dygasant ef mewn cerbyd i
...Ierusalem, ac a'i claddasant ef yn ei feddrod gyd
...i'i dadau, yn ninas Dafydd.
...9 Ac yn yr vnfed flwyddyn ar ddêc i Ioram fab
...Ahab, yr aethei Ahaziah yn frenin ar Iuda.
...10 A phan ddaeth Iehu i Iezreel, Iezebel a glyw-
...odd hyny, ac a golarodd ei † hwyneb, ac a wisgodd
...ei wisc am ei phen, ac a edrychodd drwy ffenestr.
...11 A phan oedd Iehu yn dyfod i mewn i'r porth,
...hi a ddywedodd, a *fu* heddwch i Zimri, yr hwn
...a laddodd ei feistr?
...12 Ac efe a ddercbasodd ei wyneb, at y fenestr,
...ac a ddywedodd, pwy *ydyd* gyd â mi, pwy? a dau,
...neu dri o'r ffafellyddion a edrychasant arno ef.
...13 Ynte a ddywedodd, teflwch hi i lawr, a hwy
...a teflasant hi i lawr, a thaenellwyd *peth* o'i gwaed
...ar y pared, ac ar y meirch; ac efe a'i mathrodd hi.
...14 A phan ddaeth efe i mewn, efe a fwyttaodd,
...ac a yfodd, ac a ddywedodd, edrychwch am y
...wraig felldigedic honno, a chleddwch hi, canys
...merch brenin *ydyw* hi.
...15 A hwy aethant iw chladdu hi; ond ni
...chwsant o honi onid y benglog, a'r traed, a
...chledrau y dwylo.
...16 Am hyny hwy a ddychwelasant, ac a fyne-
...gasant iddo ef: a dywedodd yntef, dyna air yr
...Arglwydd, yr hwn a lefarodd efe drwy law ei wa-
...fanieuwr Elias y Thesbiad, gan ddywedyd, * yn
...rhan dir Iezreel y bwyty'r cwn gnawd Iezebel.
...17 A chelain Iezebel a fydd *fel* tommen ar
...wyneb y maes, yn rhan dir Iezreel, fel na ellir
...eppeirydu dynma Iezebel.

PEN. X.

...1 *Iehu trwy lythyrau yn peri torri penaua deng*
...*mil a thrugain Ahab, 8 ac yn ufeifsodi ei hun 2*
...*yng nghylch gair Elias, 11 yn lladd dau a deugain*
...*o frodyr Ahaziah, wrth oy cwtsio, 15 yn cymmer-*
...*yd Iehonadab atto, 18 a thrwy gyfrwyfdra yn di-*
...*fetha holl addol-wyr Baal, 29 yn canllyn pechodau*
...*Ieroboam. 30 Hazael yn gorthrymmu Iſrael. 34*
...*Iuchder yn frenin ar ol Iehu.*

AC i Ahab yr oedd deng mab a thrugain yn
Samaria: a Iehu a ſcrifenodd lythyrau,
ac a anfonodd i Samaria at dywyſogion Iezreel,
at yr henuriaid, ac at dadmaethod Ahab, gan
ddywedyd,

2 Ac yn awr pan ddêl y llythyr hwn attoch
chwi, canys gyd â chwi *y mae* meibion eich ar-
glwydd a cherbydau, a meirch a dinaſoedd caerog, ac arfau,

3 Yna edrychwch yr hwn ſydd oreu, ac yn gym-
hwyſaf o feibion eich arglwydd, a goſodwch *ef* ar
deyrn-gader ei dâd, ac ymleddwch dros dŷ eich
arglwydd.

4 A hwy a ofnaſant yn ddirfawr, ac a ddyweda-
ſant, wele dau frenin ni ſafaſant o'i flaen ef: pa
fodd gan hyny y ſafwn ni?

5 Am hyny *'r anfonodd yr hwn *oedd* ar y tŷ, a'r
hwn *oedd* ar y ddinas, a'r henuriaid, a'r tad-
maethod, at Iehu, gan ddywedyd, dy weiſon di
ydym ni, a'r hyn oll a ddywedych di wrthyn a
wnawn ni, ni wnawn ni neb yn frenin; gwna *'r
hyn a fyddo da yn dy olwg.

6 Yna efe a ſcrifenodd yr ail llythyr attynt
hwy, gan ddywedyd, os † eiddo ſi fyddwch, ac † *Hebr.*
os ar ly llais i y gwrandewch, cymmerwch ben- troſof y
nau y gwyr, meibion eich arglwydd, a deuwch *dyddwch.*
attaſi y pryd hyn y fory, i Iezreel: a meibion y
brenin, *ſef* deng-nŷn a thrugain *oedd* gyd â phen-
naethiaid y ddinas, y rhai oedd yn en meithrin
hwynt.

7 A phan ddaeth y llythr attynt, hwy a gym-
meraſant feibion y brenin, ac a laddaſant ddeng-
nŷn a thrugain, ac a otodaſant eu pennau hwynt
mewa baſcedau, ac a'i danfonaſant atto ef i
Iezreel.

8 A chennad a ddaeth, ac a ſynegodd iddo ef,
gan ddywedyd, hwy a ddygaſant bennau meibion
y brenin: dywedodd yntef, goſodwch hwynt yn
ddau ben-twr wrth ddrws y porth, hyd y boreu.

9 A'r boreu efe a aeth allan, ac a ſaſodd, ac
a ddywedodd wrth yr holl bobl, cyfiawn ydych
chwi: wele inyſi a gyd-ſwriedais yn erbyn fy ar-
glwydd, ac a'i lleddais ef; ond pwy a laddodd
yr holl rai hyn?

10 Gwybyddwch yn awr na fyrth *dim* o air yr
Arglwydd i'r ddaiar, yr hwn a lefarodd yr Arg- * 1 Bren.
lwydd am dŷ Ahab: canys gwnaeth yr Arglwydd 21. 29.
yr hyn a lefarodd efe drwy law * Elias ei was.

11 Felly Iehu a darawodd holl weddillion tŷ Ahab yn Iezreel, a'i holl benaethiaid ef, a'i † *Neu,*
ſyfneſeifiaid ef, a'i offeiriaid, ſel na adawyd yn *gydnabod*
yngweddill.

12 Ac efe a gyfododd, ac a aeth ymaith hefyd,
ac a ddaeth i Samaria: *ac* fel *yr oedd efe wrth*
dŷ cneifio y brgeiliaid ar y ffordd,

13 Iehu a gyfarfu â brodyr Ahaziah brenin Iuda,
ac a ddywedodd, *pwy ydych* chwi? dywedaſant
hwythau, brodyr Ahaziah *ydym* ni, ac ni a ddaeth-
om i wared i gyfarch gwell i feibion y bren-
in, ac i feibion y frenhines.

14 Ac efe a ddywedodd, deliwch hwynt yn fyw.
A hwy a'i daliaſant hwy yn fyw, ac a'i lladdaſant
hwy wrth bydew y tŷ cneifio, *ſef* dau-wr a deugain,
ac ni adawodd efe wr o honynt.

15 A phan aethei efe oddi yno, efe a † gyfar- † *Hebr.*
fu â Iehonadab fab Rechab yn cyfarfod ag ef, *gafodd.*
ac † a gyfarchodd well iddo, ac a ddywedodd † *Hebr.*
wrtho, a yw dy galon di yn vnion fel *y mae* a'i *bendd.*
fy nghalon gyd â'th galon di? a dywedodd Ie- *ibiddi.*
honadab, ydywt od ydyw *fo efe* moes dy law?
rhoddodd yntef ei law, ac efe a barodd iddo ddy-
fod i fyny atto i'r cerbyd.

16 Ac efe a ddywedodd, tyred gyd â mi, a gwel
fy zêl i tu ac at yr Arglwydd: felly hwy a wnae-
thant iddo farchogaeth yn ei gerbyd ef.

17 A phan ddaeth efe i Samaria, efe a darawodd
yr holl rai a adawſid i Ahab yn Samaria, nes
iddo ei ddiniſtrio ef, yn ôl gair yr Arglwydd,
yr hwn a lefaraſei efe wrth Elias.

18 A Iehu a gynhullodd yr holl bobl yng-
hyd, ac a ddywedodd wrthyn t, Ahab a wnaeth
aethodd

aethodd Baal ychydig, Iehu a'i gwasanaetha ef lawer.

19 Ac yn awr gelwch attaf holl broffwydi Baal, ei holl weision, a'i holl offeiriaid ef, na fydded vn yn eisieu; canys aberth mawr *ydd* gennif i Baal, pwy bynnac a fyddo yn eisieu, ni bydd ese byw. Ond Iehu a wnaeth *hyn* mewn cyfrwystra, fel y difethei efe addolwyr Baal.

† *Hebr. sanctifi-ddwch gymanfa Baal.*

20 A Iehu a ddywedodd, † cyhoeddwch gymanfa sanctaidd i Baal, a hwy a'i cyhoeddasant.

21 A Iehu a anfonodd drwy holl Israel, a holl addolwyr Baal a ddaethant, ac nid oedd vn yn eisieu ar ni ddaethei: a hwy a ddaethant i dŷ Baal, a llanwyd tŷ Baal o ben bwy gilydd.

22 Ac efe a ddywedodd wrth yr hwn *oedd gaidwad* ar y gwisgoedd, dwg allan wisgoedd i holl addolwyr Baal: ac efe a ddug wisgoedd iddynt.

23 A Iehu aeth i mewn, a Iehonadab mab Rechab, i dŷ Baal, ac a ddywedodd wrth addolwyr Baal, chwiliwch, ac edrychwch rhac bod ymma gyd â chwi neb o weision yr Arglwydd, onid addolwyr Baal yn vnic.

24 A phan ddaethant i mewn i wneuthur aberthau, a phoeth offrymnau, Iehu a osododd iddo allan bedwar vgain wr, ac a ddywedodd, os diange yr vn o'r dynion a ddygais i'ch dwylo chwi, eniocs yr hwn *y diango gantho* fyddam ei enioes ef.

25 A phan orphennodd efe wneuthur y poeth offrwm, Iehu a ddywedodd wrth y swyddogion, a'r tywysogion, ewch i mewn, lleddwch hwynt, na ddeled neb allan: felly hwynt a'i tarawsant hwy â min y cleddyf: a'r swyddogion, a'r tywysogion a'i taflasant hwy allan, ac a aethant i ddinas tŷ Baal.

26 A hwy a ddygasant allan ddelwau tŷ Baal, ac a'i llosgasant hwy.

27 A hwy a ddestrywiasant ddelw Baal, ac a ddinistriasant dŷ Baal, ac a'i gwnaethant ef yn dom-dŷ hyd heddyw.

28 Felly y deleodd Iehu Baal allan o Israel.

29 Etto pechodau Ieroboam mab Nebat, yr hwn a wnaeth i Israel bechu, ni thrôdd Iehu oddi wrthynt *hwy, sef oddi wrth* y lloi aur *oedd* yn Bethel, a'r rhai oedd yn Dan.

30 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Iehu, o herwydd it wneuthur yn dda, gan wneuthur yr hyn oedd vnion yn fy ngolwg i, yn ôl yr hyn oll a'r a *oedd* yn fy nghalon i y gwnaethoſti i dŷ Ahab, meibion y bedwaredd genhedlaeth i ti, a eisteddant ar orseddfainge Israel.

† *Hebr. ni wiliodd.*

31 Ond † nid edrychodd Iehu am rodioyngbyfraith Arglwydd Dduw Israel â'i holl galon: *canys* ni thrôdd efe oddi wrth bechodau Ieroboam, yr hwn a wnaeth i Israel bechu.

32 Yn y dyddiau hynny y dechreuodd yr Arglwydd dorri cyrran Israel: a Hazael a'i tarawodd hwynt yn oll derfynau Israel.

33 O'r Iorddonen *tua* chodiad haul, *sef* holl wlad Gilead, y Gadiaid, a'r Rubeniaid, a'r Manasiaid, o Aroer, yr hon *ydd* wrth afon Arnon, Gilead a Basan hefyd.

‖ *Neu, hyd Gil.*

34 A'r rhan arall o hanes Iehu, a'r hyn oll a'r a wnaeth efe, a'i holl gadernid ef; onid ydynt hwy yn scrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Israel?

35 A Iehu a hunodd gyd â'i dadau, a chladdwyd ef yn Samaria, a Ioachaz ei fab a deyrnasodd yn ei le ef.

36 A'r dyddiau y teyrnasodd Iehu ar Israel yn Samaria, *oedd* wyth mlynedd ar hugain.

P E N. XI.

1 *Athaliah yr hâd brenhinol, a'i gyddiwedd yn nhy Ddnw.* 4 *Jehoiada, trwy gynghor, hwy'r tywysogion, ar y seithfed flwyddyn, yn ei wneuthur ef yn frenhin.* 13 *Llaad Athaliah.* 17 *Jehoiada yn adfera gwasanaeth Duw.*

A Phan welodd * Athaliah mam Ahaziah fod ei mab, hi a gyfododd, ac a ddistrôdd † yr holl hâd brenhinawl.

2 Ond Ioseba merch y brenin Ioram, chwaer Ahaziah, a gymmerth Ioas fab Ahaziah, ac a'i lladratt aodd ef o fysg meibion y brenin y rhai oedd a laddyd: a hwy a'i cuddiasant ef a'i fammaeth yn ſtafell y gwelâu, rhac Athaliah y ſel na laddwyd ef.

3 Ac efe a fu gyd â hi ynghudd *yn* nhŷ'r Arglwydd chwe blynedd: ac Athaliah oedd yn teyrnasu ar y wlâd.

4 Ac * yn y ſeithfed flwyddyn yr anfonodd Iehoiada, ac y cymmerth dywysogion y cantoedd a'r capteniaid, a'r ſwyddogion, ac a'i dug hwynt i mewn atto i dŷ'r Arglwydd, ac a wnaeth i hwynt gyſammod, ac a wnaeth iddynt dyngu yn nhŷ'r Arglwydd, ac a ddangoſodd iddynt fab y brenin.

5 Ac efe a orchymynnodd iddynt, gan dywedyd, dymma'r peth a wnewch chwi: trydedd ran o honoch ſy'n dyfod i mewn ar y Sabboth, a gadwant wiliadwriaeth tŷ y brenin.

6 A thrydedd ran *ſydd* * yn mherth Sur, a thrydedd ran yn y porth o'r tu ôl i'r ſwyddogion: felly cedwch wiliadwriaeth y tŷ rhag ei ddrri.

7 A ‖ dau-parth o honoch oll ſydd yn mynd allan ar y Sabboth, a gadwant wiliadwriaeth tŷ'r Arglwydd, ynghylch y brenin.

8 A chwi a amgylchynwch y brenin o bob parth, pob vn â'i arfau yn ei law; a'r hwn a ddelo i'r rhefau, lladder ef: a byddwch gyd â'r brenin pan elo efe allan, a phan ddelo ef i mewn.

9 A thywysogion y cantoedd a wnaethant yn ôl yr hyn oll a orchymynnaſei Iehoiada yr offeiriad, a chymmeraſant bawb eu gwſe y rhai oedd yn dyfod i mewn ar y Sabboth, gyd â'r rhai oedd yn myned allan ar y Sabboth, ac a ddaethant at Iehoiada yr offeiriad.

10 A'r offeiriad a roddodd i dywysogion y cantoedd, wayw-ffyn, a tharianmau y brenin Dafydd, y rhai oedd yn nhŷ yr Arglwydd.

11 A'r ſwyddogion a ſafaſant bob vn â'i arfau yn ei law, o'r † tu dehau i'r tŷ, hyd y tu aſſwy i'r tŷ, wrth yr allor a'r tŷ, amgylch oglych y brenin.

12 Ac efe a ddug allan fab y brenin, ac a roddodd y goron arno ef, a'r dyſtiolaeth, a hwy a'i hurddaſant ef yn frenin, ac a'i heneiniaſant ef: curâſant hefyd eu dwylo, a dywedaſant, byw fyddo'r brenin.

13 A phan glybu Athaliah drwſt y bobl yn rhedeg, hi a ddaeth i mewn at y bobl i dŷ'r Arglwydd.

14 A phan edrychodd hi, wele y brenin yn ſefyll wrth y golofn yn ôl yr arfer, a'r tywysogion a'r vdcyrn, yn ymmyl y brenin, a holl bobl y wlâd yn llawen, ac yn canu mewn vdcyrn. Ac Athaliah a rwygodd ei dillad, ac a waeddodd, bradwriaeth, bradwriaeth.

15 A Iehoiada yr offeiriad a orchymynnodd i dywyſogion y cantoedd, y rhai oedd wedi eu goſod ar y llu, ac a ddywedodd wrthynt, dygwch hi o'r tu allan i'r rhefau, a'r hwn a ddelo ar ei hôl hi, lladder ef â'r cleddyf: canys dywedaſei yr offeiriad, na ladder hi yn nhŷ yr Arglwydd.

16 A hwy a oſodaſant ddwylo arni hi, a hi a aeth ar hyd y ffordd ſarch i dŷ'r brenin, ac yno y lladdwyd hi.

17 A

a Jehoiada a wnaeth gyfammod rhwng yr Arglwydd a'r brenin, a'r bobl, i fod o honynt yn bobl i'r Arglwydd: a rhwng y brenin a'r bobl.

18 A'r holl bobl y wlad a aethant i dŷ Baal, ac a'i dinistriasant o'i allorau, ei ddelwau hefyd a ddrylliasant yn chwilfrydig, lladdasant hefyd Mattan offeiriad Baal, o flaen yr allorau: a'r offeiriad a osododd oruchwyl-wŷr ar dŷ'r Arglwydd.

19 Ac efe a gymmerth hefyd dywysogion y cantoedd, a'r capteiniaid, a'r ſwyddogion, a holl bobl y wlad: a hwy a ddygasant i wared y brenin o dŷ'r Arglwydd, ac a ddaethant ar hyd ſtordd porth y gwarchaewyr, i dŷ'r brenin: ac efe a eiſteddodd ar orſedd y brenhinoedd.

20 A holl bobl y wlad a lawenychasant, a'r ddinas a dawelodd: a hwy a laddasant Athaliah a'r cleddyf, wrth dŷ y brenin.

21 Mab ſaith mlwydd *oedd* Ioas pan aeth efe yn frenin.

PEN. XII.

1 *Ioas yn teyrnaſu yn ddiwiol tra fu fyw Iehoiada.* 4 *A'r yn trin cywirio'r Deml.* 17 *Troi Hazael allanwrth Jerusalem ag anrheg o'r trysſoran ymmeyd.* 19 *Ei weiſion yn llâdd Ioas, ac Amaſa yn teyrnaſu yn ei le.* 21 *Ei fl ef.*

YN y ſeithfed flwyddyn i Iehu y dechreuodd Ioas deyrnaſu, a deugain mhlynedd y teyrnaſodd efe yn Ierusalem, ac enw ei fam ef *oedd* Zibiah o Beer-ſeba.

2 A Ioas a wnaeth yr hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd, ei holl ddyddiau *yn* y rhai y dyſcodd Iehoiada yr offeiriad ef.

3 Er hynny ni thynnaſid ymmaith yr vchelfeydd: y bobl oedd etto yn offrymmu, ac yn arogl-darthu yn vchelfeydd.

4 A Ioas a ddywedodd wrth yr offeiriaid, holl arian y pethau cyſſegredic a ddygerir i mewn i dŷ yr Arglwydd, arian y gŵr a gymmherwero, arian y gwerth eneidiau ſob vn, a'r holl arian a glywo yn ei galon eu dwyn i mewn i dŷ'r Arglwydd,

5 Cymmered yr offeiriaid *hynny* iddynt, pawb gan ei gydnabod, a chyweiriant adwyan y tŷ, pa le bynnag caffer adwy ynddo.

6 Ond yn y drydedd flwyddyn ar hugain i'r brenin Ioas, nid atgyweiriaſei yr offeiriaid agennau'r tŷ.

7 Yna y brenin Ioas a alwodd am Iehoiada yr archoffeiriad, *eraill*, ac a ddywedodd wrthynt, pa ham nad ydych chwi yn cyweirio agennau y tŷ? yn awr gan hynny, na dderbyniwch arian gan eich cydnabod, ond rhoddwch hwy at gyweiria adwyau y tŷ.

8 A'r offeiriaid a gydſynniaſant na dderbyniasent arian gan y bobl, ac na chyweirient agennau y tŷ.

9 Eithr Iehoiada yr offeiriad a gymmerth giſt, ac a dyllodd dwll yn ei chaead, ac a'i goſodedd hi yn ymyl yr allor, ſtordd y delei vn i mewn i dŷ'r Arglwydd, a'r offeiriaid y rhai oedd yn cadw y drws, a roddent yno'r holl arian a ddygid i mewn i dŷ'r Arglwydd.

10 A phan welent fod llawer o arian yn y giſt, yna yr eſgynnodd y brenin, a'r arch-offeiriad, i fynu, ac a roent mewn codau, ac a gyfrifent yr arian a gawid yn nhŷ'r Arglwydd.

11 A hwy a roddaſant yr arian wedi eu cyfrif, yn nwylo gweithwŷr y gwaith, gorucheſwil-wŷr tŷ'r Arglwydd: a hwy a'i talaſant i'r ſeiri gwaith, ac i'r adathdwŷr oedd yn gweithio tŷ'r Arglwydd,

12 Ac i'r ſeiri meiniau i'r naddwyr cerrig, ac i brynu coed a cherrig nadd, i gyweirio adwyau tŷ'r Arglwydd, ac am yr hyn oll a aethei allan i atgyweirio y tŷ.

13 Etto ni wnaed yn nhŷ'r Arglwydd gwppanau arian, ſaltringau, cawgiau, vdcyrn, na llefrithau, na llefrithau arian, o'r arian a ddygaſid i mewn i dŷ'r Arglwydd:

14 Eithr hwy a'i rhoddaſant i weithwŷr y gwaith: ac a gyweiriaſant â hwynt dŷ'r Arglwydd.

15 Ac ni cheiſiaſant gyfrif gan y dynion y rhoddaſant hwy'r arian yn eu dwylo iw rhoddi i weithwŷr y gwaith: canys yr oeddynt hwy yn gwneuthur yn ffyddlon.

16 Yr arian *dros* gamweddau, a'r arian *dros* bechodau, ni ddugpwyd i mewn i dŷ'r Arglwydd: eiddo'r offeiriaid oeddynt hwy.

17 Yna Hazael brenin Syria a aeth i fynu, ac a ymladdodd yn erbyn Gath, ac a'i henillodd hi: a Hazael a oſodedd ei wyneb i fyned i fynu yn erbyn Ieruſalem.

18 A Ioas brenin Iuda a gymmerth yr holl bethau cyſſegredic, a gyſſegrasei Iehoſaphat, a Iehoram, ac Ahaziah, ei dadau ef brenhinoedd Iuda, a'i gyſſegredic bethau ef ei hun, a'r holl aur a gaſwyd yn nhryſſorau tŷ'r Arglwydd, a thŷ'r brenin, ac a'i hanſonodd at Hazael brenin Syria, ac efe a † ymadawodd oddi wrth Ieruſalem.

† *Hebr. aeth i fynu.*

19 A'r rhan arall o hanes Ioas, a'r hyn oll a wnaeth efe: onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn llyſr Cronicl brenhinoedd Iuda?

20 A'i weiſion ef a gyfodaſant, a'u gydſwriadaſant fradwriaeth; * ac a laddaſant Ioas *yn* ‖ nhŷ * Milo, wrth ddyfod i wared i Sila.

2. Cron. 24. 25.

21 A Iozacar mab Simeath, a Iozabad mab Somer ei weiſion ef, a'i tarawſant ef, ac efe a fu farw; a hwy a'i claddaſant ef gyd a'i dadau yn ninas Dafydd: ac Amaſiah ei fab a deyrnaſodd yn ei le ef.

‖ *Neu, Beth-milo.*

2. Sam. 5. 9.

PEN. XIII.

1 *Aunawiol lywodraeth Ioachaz.* 3 *a Hazael yn ei orthrymmu ef, ac ynten yn cael ymwared trwy weddi.* 8 *Ioas yn teyrnaſu yn ei le ef.* 10 *Ei anawiol lywodraeth ynten.* 12 *Ieroboam yn dyfod ar ei ôl ef.* 14 *Elisha wrth farw yn prophwydo y gorchfygai Ioas y Syriaid dair gwaith.* 20. *Y Moabiaid yn dyfod yn erbyn y wlad, ac eſcyrn Elisha yn cyffodi gwr marw.* 22 *Hazael yn marw, a Ioas dair gwaith yn gorchfygu Benhadad.*

YN y drydedd flwyddyn ar hugain i Ioas fab Ahaziah brenin Iuda, y teyrnaſodd Ioachaz mab Iehu ar Iſrael yn Samaria, a dwy flynedd ar bymthec *y teyrnaſodd efe.*

2 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, ac a rodiodd ar ôl pechodau Ieroboam mab Nebat, yr hwn a wnaeth i Iſrael bechu; ni thrôdd oddi wrthynt hwy.

3 A digoſaint yr Arglwydd a lidiodd yn erbyn Iſrael; ac efe a'i rhoddodd hwynt yn llaw Hazael brenin Syria, ac yn llaw Ben-hadad mab Hazael, yn holl ddyddiau *hynny.*

4 A Ioachaz a erfyniodd ar yr Arglwydd, a gwrandawodd yr Arglwydd arno ef; o herwydd iddo ganfod gorthrymder Iſrael, canys brenin Syria a'i gorthrymmai hwynt.

5 ¶ A'r Arglwydd a roddodd achubwr i Iſrael, ſel yr aethant oddi tan law y Syriaid: a meibion Iſrael a drigaſant yn eu pebyll fel † cynt.

† *Hebr. doe ac ieithdoe.*

6 Etto ni thrœſant hwy oddi wrth bechodau tŷ Ieroboam yr hwn a wnaeth i Iſrael bechu, *eithr* † rhodiaſant ynddynt hwy: a'r llwyn hefyd a ſafai yn Samaria.)

† *Hebr. rhodiodd.*

7 Ac

7 Ac ni adawodd efe i Ioachaz ŏ'r bobl, onid dêc
a deugain o wŷr meirch, a dêc cerbyd, a deng-mil
o wŷr traed: o herwydd brenin Syria a'i diniſtria-
ſei hwynt, ac a'i gwnaethei hwynt fel llwch wrth
ddyrnu.

8 A'r rhan arall o hanes Ioachaz, a'r hyn oll a
wnaeth efe, a'i gadernid, onid ydynt hwy yn ſcri-
fennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iſrael?

9 A Ioachaz a hunodd gyd â'i dadau, a chladda-
ſant ef yn Samaria, a Ioas ei fab a deyrnaſodd yn
ei le ef.

10 Yn y ddwyfed flwyddyn ar bymthec ar hugain
i Ioas frenin Iuda, y teyrnaſodd Ioas mab Ioachaz
ar Iſrael yn Samaria: a vn mlynedd ar bymthec *y teyr-*
naſodd efe.

11 Ac eſe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg
yr Arglwydd: ni thrôdd efe oddi wrth holl bechо-
dau Ieroboam mab Nebat, yr hwn a wnaeth i Iſrael
bechu; *eithr* eſe a rodiedd ynddynt.

12 A'r rhan arall o hanes Ioas, a'r hyn oll a wnaeth
efe, a'i gadernid, *drwy* 'r hwn yr ymladdodd efe ag
Amaſiah brenin Iuda, onid ydynt hwy yn ſcrifennе-
dic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iſrael?

13 A Ioas a hunodd gyd â'i dadau, a Ieroboam a
eiſteddodd ar ei deyrn-gader ef: a Ioas a gladdwyd
yn Samaria gyd â brenhinoedd Iſrael.

14 Ac yr oedd Eliſêus yn glâf o'r cleſyd y bu
efe farw o honaw, a Ioas brenin Iſrael a ddaeth
i wared atto ef, ac a ŵylodd ar ei wyneb ef, ac a
ddywedodd, ô fy nhâd, * fy nhâd, cerbyd Iſrael, a'i
farchogion.

15 Ac Eliſêus a ddywedodd wrtho ef, cymmer fŵa
a ſaethau: ac eſe a gymmerth fŵa a ſaethau.

16 Ac eſe a ddywedodd wrth frenin Iſrael, dôd
dy law ar y bŵa, ac efe a roddodd ei law: ac Eli-
ſêus a oſododd ei ddwylaw ar ddwylo 'r brenin.

17 Ac efe a ddywedodd, agor y ffeneſtr tua 'r
dwyrain; yntef a'i hagorodd: yna y dywedodd Eli-
ſêus, ſaetha; ac eſe a ſaethodd; dywedodd ynteſ:
ſaeth ymwared yr Arglwydd, a ſaeth ymwared
rhag Syria; a thi a darewi y Syriaid yn Aphec, nes
en diſa hwynt.

18 Hefyd eſe a ddywedodd, cymmer y ſaethau;
ac eſe a'i cymmerodd. Ac eſe a ddywedodd wrth
frenin Iſrael, taro 'r ddaiar; ac efe a darawodd
dair gwaith, ac a beidiodd.

19 A gŵr Duw a ddigiodd wrtho ef, ac a ddywe-
dodd, *dyleſit* daro bump neu chwech o weithiau, yna
y tarawſit Syria nes *ei* diſa; ac yn awr tair gwaith
y tarewi Syria.

20 Ac Eliſêus a fu farw, a hwy a'i claddaſant ef:
a minteioedd y Moabiaid a ddaethant i'r wlâd y
flwyddyn honno.

21 A phan oeddynt hwy yn claddu gŵr, wele
hwy a ganfuant dorf, ac a fwriaſant y gŵr i fedd-
rod Eliſêus: a phan aeth y gŵr i lawr a chyffwrdd
ag eſcyrn Eliſeus, * efe a ddadebrodd, ac a gyfododd
ar ei draed.

22 A Hazael brenin Syria a orthrymmodd Iſrael
holl ddyddiau Ioachaz.

23 A'r Arglwydd a drugarhaodd wrthynt hwy, ac
a doſturiodd wrthynt hwy, ac a dròdd attynt hwy,
er mwyn ei gyfammod ag Abraham, Iſaac, ac Iacob,
ac ni fynnai eu diniſtrio hwynt, ac ni fwriodd efe
hwynt allan o'i ‖ olwg hyd yn hyn.

24 Felly Hazael brenin Syria a fu farw, a Ben-
hadad ei fab a deyrnaſodd yn ei lê ef.

25 A Ioas mab Ioachaz a † ennillodd yn eu hôl o
law Benhadad mab Hazael, y dinaſoedd a ddygaſei
efe o law Ioachaz ei dâd ef mewn rhyfel: Ioas a'i
tarawodd ef dair gwaith, ac a ddûg adref ddina-
ſoedd Iſrael.

PEN. XIII.

1 *Amaſiah y brenhin da.* 5 *Ei gyhoeddus ary-*
rhâd a laddaſai ei dâd ef. 7 *Ai ormeſtiaſ i*
Edom. 8 *Amaſiah yn annog Ioas at yr un*
orchfygu a'i yſpeilio. 15 *Ieroboam yn dyfod yn ôl*
Ioas. 17 *Lladd Ieroboam trwy fradwriaeth.* 20
Abaziah yn dyfod ar ei ôl ef. 23 *Amaſiah dey-*
naſiad Ieroboam. 28 *A Zachariah yn dyfod yn ôl*
le yntau.

YN yr ail flwyddyn i Ioas fab Ioachaz brenin
Iſrael, y teyrnaſodd * Amaſiah mab Ioas brenin Iuda.

2 Mab pum-mlwydd ar hugain oedd efe pan ddech
yn frenin; a naw mlynedd ar hugain y teyrnaſodd
efe yn Ieruſalem: ac enw ei fam ef *oedd* Ioadan o
Ieruſalem.

3 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd vniawn yngolwg
yr Arglwydd, etto nid fel Dafydd ei dâd: onid
efe a wnaeth yn ôl yr hyn oll a wnaethei Ioas ei
dad ef.

4 Er hynny ni thynnwyd ymmaith yr vchelfeydd:
y bobl oedd etto yn aberthu, ac yn arogl-darthu yn
yr vchelfeydd.

5 A phan ficcrhawyd ei deyrnas yn ei law ef, fe la-
a laddodd ei weiſion y rhai a laddaſent y brenin ei
dâd ef.

6 * Ond ni laddodd efe feibion y lleiddiaid, fel
y mae yn ſcrifennedic yn llyfr cyfraith Moſes, yn
yr hon y gorchymynnaſei 'r Arglwydd, gan ddywe-
dyd, * na ladder y tadau dros y meibion, ac na la-
dder y meibion dros y tadau; onid lladder pob un
am ei bechod ei hun.

7 Efe a darawodd o'r Edomiaid, yn nyffryn yr
halen, ddeng-mil, ac a ennillodd ‖ y graig mewn
rhyfel, ac a alwodd ei henw Iocthеel hyd y dydd
hwn.

8 Yna Amaſiah a anfonodd genadau at Ioas fab
Ioachaz, fab Iehu, brenin Iſrael, gan ddywedyd,
tyret, gwelwn wyneb ei gilydd.

9 A Ioas brenin Iſrael a anfonodd at Amaſiah
brenin Iuda, gan ddywedyd, yr yſcellyn yn Libanus
a anfonodd at y gedrwydden yn Libanus, gan ddy-
wedyd, dyro dy ferch i'm mab i yn wraig. A bwyſtfil
ymaes yr hwn *oedd* yn Libanus a dramwyddodd ac a
ſathrodd yr yſcellyn.

10 Gin daro y tarewaiſt yr Edomiaid, am hyny
dy galon a'th ſalchiodd; ymffrofſtia, ac eiſtedd yn
dy dŷ; canys i ba beth yr ymyrri ith ddrwg dy hun,
fel y ſyrthit ti, a Iuda gyd â thi?

11 Ond ni wrandawai Amaſiah; am hyny Ioas
brenin Iſrael a aeth i fynu, a hwy a welſant wyne-
bau ei gilydd, efe ac Amaſiah brenin Iuda, yn Beth-
ſemes, yr hon *ſydd* yn Iuda.

12 A Iuda a darawyd o flaen Iſrael; a hwy a ffoe-
ſant bawb iw pebyll.

13 A Ioas brenin Iſrael a ddaliodd Amaſiah bre-
nin Iuda mab Ioas, fab Ahaziah, yn Bethſemes, ac a
ddaeth i Ieruſalem, ac a dorrodd i lawr fûr Ieruſa-
lem, o borth Ephraim, hyd borth y gongl, bedwar
can cubyd.

14 Ac efe a gymmerth yr holl aur, a'r ariant, a'r
holl leſtri a'r a gafwyd yn nhŷ 'r Arglwydd, ac yn
nhryſorau tŷ 'r brenin, a gwyſtlon, ac a dychwe-
lodd i Samaria.

15 A'r rhan arall o hanes Ioas, yr hyn a wnaeth
efe, a'i gadernid, ac fel yr ymladdodd efe ag Ama-
ſiah brenin Iuda, onid ydynt hwy yn ſcrifennedic
yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iſrael?

16 A Ioas a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd
yn Samaria gyd â brenhinoedd Iſrael, a Ieroboam ei
fab a deyrnaſodd yn ei lê ef.

17 Ac Amaſiah mab Ioas brenin Iuda, a fu
fyw

...riah,
...yr ail teyrnaſaeth Ioas fab Ioachaz brenin Iſ-
...ael yn Samaria-mhlynedd.
...yr rhan arall o hanes Amaſiah, onid ydynt
...yn ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd
...uda?
...Ond hwy a frâd-ſwriadaſant yn ei erbyn
...yn Ierusalem; ac efe a ffoddi Lachis: etto hwy
...n Ierusalem, ac efe a laddaſant
...ac ei ôl ef i Lachis, ac a'i lladdaſant
...yno.
...A hwy a'i dygaſant ef ar feirch, ac efe a
...claddwyd yn Ierusalem gyd â'i dadau, yn ninas
...Dauid.
...A holl bobl Iuda a gymmeraſant ‖ Azariah, (ac
...efe yn fab yn mlwydd ar bymthec) ac a'i harddaſ-
...ant ef yn frenin yn lle Amaſiah ei dad.
...Efe a adeiladodd Elath, ac a'i rhoddodd hi
...drachefn i Iuda, ar ôl huno o'r brenin gyd â'i dadau.
...Yn y bymthecfed flwyddyn i Amaſiah fab Ioas
...brenin Iuda, y teyrnaſodd Ieroboam mab Ioas bre-
...nin Iſrael, yn Samaria, vn mlynedd a deugain *y te-*
...*yrnaſodd* efe.
...Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg
...yr Arglwydd: ni chiliodd efe oddi wrth holl be-
...chodau Ieroboam mab Nebat, yr hwn a wnaeth i
...Iſrael bechu.
...Efe a ddug adref dersyn Iſrael o'r lle o'r eir i
...mewn i Hemath, hyd fôr y rhôs, yn ôl gair Argl-
...wydd Duw Iſrael, yr hwn a leſaraſei efe drwy law
...ei wâs Ionas mab Amittai y prophwyd, yr hwn
...oedd o Gath Hepher.
...Canys yr Arglwydd a welodd gyſtudd Iſ-
...rael yn fin iawn: * canys nid *oedd neb* gwarchae-
...dic, na neb wedi ei adel, na chynnorthwyndd i
...Iſrael.
...Ac ni leſaraſei yr Arglwydd y deleai efe enw
...Iſrael oddi tan y nefoedd: ond efe a'i gwaredodd
...trwy law Ieroboam mab Ioas.
...Ac rhan arall o hanes Ieroboam, a'r hyn
...oll a wnaeth efe, a'i gadernid ef, y modd y
...rhyfelodd efe, a'r modd y dug efe adref Damaſ-
...cus, a Hemath, i Iuda yn Iſrael, onid ydynt hwy
...yn ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iſ-
...rael?
...A Ieroboam a hunodd gyd â'i dadau, *ſef* gyd
...â brenhinoedd Iſrael, a Zachariah ei fab a deyrna-
...odd yn ei lle ef.

PEN. XV.

1 *Deuddeng deyrnaſiad Azariah.* 5 *Ef yn marw yn gwahan glwyf.* 6 *A gweddill ei hanes.* 8 *Zachariah y diweddaf o genedl Iehu, yn teyrnaſu yn dair-blynedd, a'i ladd ef gan Salum.* 13 *Salum yn teyrnaſu ſit, a Menahem yn ei ladd.* 16 *Menahem yn ewch nerth gan Pul.* 21 *Pecaiah yn dyfod yn ei le ef.* 23 *Pecah yn ei ladd.* 27 *Tiglath Peleſer yn gorthrymmu Pecah.* 29 *Ioatham yn ei ladd ef.* 32 *Iotham y brenin da.* 36 *Ahaz yn dyfod ar ei ol ef.*

YN y ſeithfed flwyddyn ar hugain i Ieroboam
brenin Iſrael, y teyrnaſodd * Azariah mab A-
maſiah brenin Iuda.
2 Mab vn mlwydd ar bymthec ydoedd efe pan
ddechreuodd deyrnaſu, a deuddeng mhlynedd a deu-
gain y teyrnaſodd efe yn Ierusalem, ac enw ei fam
oedd Iecholiah o Ierusalem.
3 Ac efe a wnaeth yn hyn oedd vnion yngolwg
yr Arglwydd, yn ôl yr hyn oll a wnelſei Amaſiah
ei dad ef;
4 Ond na chymmynyddymmaith yr vchelfeydd: y
bobl oedd etto yn aberthu, ac yn arogl-darthu yn
yr vchelfeydd.
5 A'r Arglwydd a darawodd y brenin fel y bu
farw hyd ddydd ei farwolaeth, ac y
trigodd mewn tŷ o'r maillin: a Iotham mab y
brenin *oedd* ar y tŷ yn barnu pobl y wlâd.
6 A'r rhan arall o hanes Azariah, a'r hyn oll a
wnaeth efe, onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn llyfr
Cronicl brenhinoedd Iuda?
7 Ac Azariah a hunodd gyd â'i dadau, a chladda-
ſant ef gyd â'i dadau, yn ninas Dafydd, a Iotham
ei fab a deyrnaſodd yn ei lle ef.
8 Yn y drydedd flwyddyn ar bymthec ar hugain i
Azariah frenin Iuda, y teyrnaſodd Zachariah mab
Ieroboam ar Iſrael yn Samaria, chwe mis.
9 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg
yr Arglwydd, megis y gwnaethei ei dadau: ni
chrôdd efe oddi wrth bechodau Ieroboam mab Ne-
bat, yr hwn a wnaeth i Iſrael bechu.
10 A Salum mab Iabes a frâd-ſwriadodd yn ei
erbyn ef, ac a'i tarawodd ef ger bron y bobl, ac a'i
lladdodd ef, ac a deyrnaſodd yn ei lle ef.
11 A'r rhan arall o hanes Zachariah, wele y
mae yn ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd
Iſrael.
12 Dymma * air yr Arglwydd, yr hwn a leſaraſei *Pen.
efe wrth Iehu, gan ddywedyd, meibion y bedwar- 10.30.
edd genhedlaeth i ti a eiſteddant ar orſeddfa Iſ-
rael. Ac felly y bu.
13 Salum mab Iabes a ddechreuodd deyrnaſu yn
y bedwaredd flwyddyn ar bymthec ar hugain, i
* Vzziah brenin Iuda, â ‡ mis cyfan y teyrnaſodd *Matth.
efe yn Samaria. 10.9.
14 Canys Menahem mab Gadi a aeth i fynu o Tir- ‡ *Heb.*
zah, ac a ddaeth i Samaria, ac a darawodd Salum *mis a*
fab Iabes yn Samaria, ac a'i lladdodd ef, ac a deyr- *ddyddiau.*
naſodd yn ei lle ef.
15 A'r rhan arall o hanes Salum, a'i fradwriaeth
ef, yr hon a frâd-fwriadodd efe, wele hwynt yn ſcri-
fennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iſrael.
16 Yna Menahem a darawodd Tiphſah, a'r rhai
oll *oedd* ynddi, a'i therfynau, o Tirzah; o her-
wydd nad agoraſant *idde ef*, am hynny y tara-
wodd efe hi; a'i holl wragedd beichiogion a rwyg-
odd efe.
17 Yn y bedwaredd flwyddyn ar bymthec ar hu-
gain i Azariah brenin Iuda, y teyrnaſodd Menahem
mab Gadi ar Iſrael, a deugnhlynedd *y teyrnaſodd*
efe yn Samaria.
18 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yng-
olwg yr Arglwydd: ni chrôdd efe yn ei holl ddy-
ddiau, oddi wrth bechodau Ieroboam mab Nebat,
yr hwn a wnaeth i Iſrael bechu.
19 A * Phul brenin Aſſyria a ddaeth yn erbyn *1 Cron.
y wlâd; a Menahem a roddodd i Pul ſil o da- 5.26.
lentau arian, ſel y byddei ei law gyd ag ef, i ſic-
rhau y frenhiniaeth yn ei law ef.
20 A Menahem a gododd yr arian ar Iſrael,
ſef ar yr holl rai cedyrn o allu, ar bob vn ddê-
ſicl a deugain o arian, i'w rhoddi i frenhin Aſſy-
ria: felly brenin Aſſyria a ddychwelodd, ac nid
arhoſodd yno yn y wlâd.
21 A'r rhan arall o hanes Menahem, a'r hyn oll
a wnaeth efe, onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn
llyfr Cronicl brenhinoedd Iſrael?
22 A Menahem a hunodd gyd â'i dadau, a Phe-
cahiah ei fab a deyrnaſodd yn ei lle ef.
23 Yn y ddegfed flwyddyn a deugain i Azari-
ah brenin Iuda, y teyrnaſodd Pecahiah mab Me-
nahem ar Iſrael yn Samaria, a dwy flynedd *y te-*
yrnaſodd efe.
24 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yng-
olwg yr Arglwydd: ni chrôdd efe oddi wrth be-
chodau Ieroboam mab Nebat, yr hwn a wnaeth
i Iſrael bechu.
25 A Pechah mab Remaliah ei dywyſog ef, a
frâd-

frad-fwriadodd yn ei erbyn ef, ac a'i tarawodd ef yn Samaria, yn llŷs y brenin, gyd ag Argob, ag Arieh, a chydag ef ddeng-wr a deugain o feibion y Gileadiaid: ac efe a'i lladdodd ef, ac a deyrnasodd yn ei lê ef.

26 A'r rhan arall o hanes Pecahiah, a'r hyn oll a wnaeth efe, wele hwynt yn ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iſrael.

27 Yn y ddeuddecfed flwyddyn a deugain i Azariah brenin Iuda, y teyrnaſodd Pecah mab Remaliah ar Iſrael yn Samaria, ac vgain mlwynedd *y teyrnaſodd efe.*

28 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, ni thrôdd efe oddi wrth bechodau Ieroboam mab Nebat, yr hwn a wnaeth i Iſrael bechu.

*2. Cron. 5.26. 29 Yn nyddiau Pecah brenin Iſrael * y daeth Tiglath Peleſer brenin Aſſyria, ac a ennillodd Iion, ac Abel-Beth-maachah, a Ianoah, Cedes hefyd, a Hazor, a Gilead, a Galilee, holl wlâd Nephtali, ac a'i caeth-gludodd hwynt i Aſſyria.

30 A Hoſea mab Elah, a frad-fwriadodd frad-wriaeth yn erbyn Pecah mab Remaliah, ac a'i tarawodd ef, ac a'i lladdodd, ac a deyrnaſodd yn ei lê ef, yn yr vgeinfed flwyddyn i Iotham fab Vzziah.

31 A'r rhan arall o hanes Pecah, a'r hyn oll a wnaeth efe, wele hwynt yn ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iſrael.

*2. Cron. 25.7. 32 *Yn yr ail flwyddyn i Pecah fab Remaliah brenin Iſrael, y dechreuodd Iotham mab Vzziah brenin Iuda deyrnaſu.

*2. Cron. 27.1. 33 * Mab pum mlwydd ar hugain oedd efe pan ddechreuodd deyrnaſu, ac vn mlynedd ar bymthec y teyrnaſodd efe yn Ieruſalem: ac enw ei fam ef *oedd* Ieruſa merch Zadoc.

34 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd: yn ôl yr hyn oll a'r a wneſſei Vzziah ei dad.

35 Er hynny ni thynnwyd ymmaith yr vchelfeydd; y bobl oedd etto yn aberthu ac yn arogl-darthu, yn yr vchelfeydd: efe a adeiladodd y porth vchaf i dŷ'r Arglwydd.

36 A'r rhan arall o hanes Iotham, a'r hyn oll a wnaeth efe, onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iuda?

37 Yn y dyddiau hynny y dechreuodd yr Arglwydd anfon yn erbyn Inda, Rezin brenin Syria, a Phecah mab Remaliah.

38 A Iotham â hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd gyd a'i dadau yn ninas Dafydd ei dad, ac Ahaz ei fab a deyrnaſodd yn ei lê ef.

PEN. XVI.

1 Annuwiol lywodraeth Ahaz. 5 Ahaz yn cyfogi Tiglath Peleſer, yn erbyn Rezin a Phecah. 10 Ahaz yn anfon portreiad allor o Ddamaſcus i Uriah, ac yn mynnu'r allor brês iddo ei hun i offrymmu arni. 17 Ahaz yn ſpeilio'r Deml. 19 A Hezeciah yn teyrnaſu ar ei ôl ef.

*2. Cron. 28.1. YN * y dd'wyfed flwyddyn ar bymthec i Pecah fab Remaliah, y dechreuodd Ahaz mab Iotham brenin Iuda, deyrnaſu.

2 Mab vgain mlwydd *oedd* Ahaz pan ddechreuodd efe deyrnaſu, ac vn mlynedd ar bymthec y teyrnaſodd efe yn Ieruſalem, ac ni wnaeth efe yr hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd ei Ddnw, fel Dafydd ei dâd:

3 Eithr rhodiodd yn ffordd brenhinoedd Iſrael, * Levit. 18.21. ac a dynnodd ei fab drwy'r tân, yn ôl ffieidd-dra y cenhedloedd a fwriaſei yr Arglwydd allan o flaen meibion Iſrael.

2. Cron. 28.3 4 Ac efe a aberthodd, ac a arogl-darthodd yn yr vchelfeydd, ac ar y bryniau, a than bob gwyrdd-las.

5 Yna y daeth * Rezin brenin Syria, a Phecah mab Remaliah brenin Iſrael, i fyny i Ieruſalem i ryſel: a hwy a warchaeaſant ar Ahaz, ond ni allaſant hwy *ei* orchfygu *ef.*

6 Yn yr amſer hwnnw Rezin brenin Syria a ddug drachefn Elath at Syria, ac a yrrodd yr Iddewon o Elath: a'r Syriaid a ddaethant i Elath, ac a breſſwyliaſant yno hyd y dydd hwn.

7 Yna Ahaz a anfonodd gennadau at * Tiglath Peleſer brenin Aſſyria, gan ddywedyd, dy wâs di, a'th fab di ydwyf i: tyred i fynu, a gwared fi o law brenin Syria, ac o law brenin Iſrael, y rhai ſydd yn cyſodi yn fy erbyn i.

8 Ac Ahaz a gymmerth yr arian, a'r aur a gafwyd yn nhŷ yr Arglwydd, ac yn nhryſorau y brenin, ac a'i hanfonodd yn anrheg i frenin Aſſyria.

9 A brenin Aſſyria a wrandawodd arno ef; a brenin Aſſyria a ddaeth i fynu i Damaſcus, ac a'i hennillodd hi, ac a gaeth-gludodd ei *thrigolion* i Cir, ac a laddodd Rezin.

10 A'r brenin Ahaz a aeth i Ddamaſcus i gyfarfod Tiglath Peleſer brenin Aſſyria, ac a welodd allor *oedd* yn Damaſcus: a brenin Ahaz a anfonodd at Uriah yr offeiriad, agwedd yr allor a'i phortreiad, yn ôl ei holl wneuthuriad.

11 Ac Uriah yr offeiriad a adeiladodd allor, yn ôl yr hyn oll a anfonaſei y brenin Ahaz o Ddamaſcus, felly y gwnaeth Uriah yr offeiriad, erbyn dyfod y brenin Ahaz o Ddamaſcus.

12 A phan ddaeth y brenin o Ddamaſcus, y brenin a ganfu yr allor: a'r brenin a neſſaodd at yr allor, ac a offrymmodd arni hi.

13 Ac efe a loſcodd ei boeth offrwm, a'i fwyd offrwm, ac a dywalltodd ei ddiod offrwm, ac a daenellodd waed ei offrymmau hedd, ar yr allor.

14 A'r allor brês, yr hon *oedd* ger bron yr Arglwydd, a dynnodd efe ymmaith o ddaear y tŷ, rhwng yr allor a thŷ yr Arglwydd, ac a'i rhoddes hi o du gogledd yr allor.

15 A'r brenin Ahaz a orchymynnodd i Uriah yr offeiriad, gan ddywedyd, Aloſc ar yr allor fawr y poeth offrwm boreuol, a'r bwyd offrwm prydnhawnol, poeth offrwm y brenin hefyd, a'r fwyd offrwm ef, a phoeth offrwm holl bobl y wlâd, a'i bwyd offrwm hwynt, a'i diodydd offrwm hwynt; a holl waed y poeth offrwm, a holl waed yr aberth, a daenellî di arni hi: a bydded yr allor brês i mi i ymofyn.

16 Ac Uriah yr offeiriad a wnaeth yn ôl yr hyn oll a orchymynnaſei y brenin Ahaz.

17 A'r brenin Ahaz a dorrodd ddalenau yr ystolion, ac a dynnodd ymmaith y noe oddi arnynt hwy, ac a ddeſcynnodd y môr oddi ar yr ychen pres *oedd* tano, ac a'i rhoddodd ar balmant cerrig.

18 A gorchudd y Sabboth yr hwn a adeiladeſent hwy yn tŷ, a dyfodfa y brenin oddi allan, a drôdd efe *oddi wrth* dŷ yr Arglwydd, o achos brenin Aſſyria.

19 A'r rhan arall o hanes Ahaz, yr hyn a wnaeth efe, onid *ydynt* hwy yn ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iuda?

20 Ac Ahaz a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd gyd â'i dadau yn ninas Dafydd, a Hezeciah ei fab a deyrnaſodd yn ei lê ef.

PEN. XVII.

1 Brygiannus lywodraeth Hoſea. 3 Wedi ei roſtwng gan Salmanaſar, y mae yn yspeilio ac yn caethgludo Samaria, ona yn pechodau. 25 Y cenhedloedd

oblawfid yn Samaria, wedi i lewod
yn gwneuthur cymmyſc o amryw gre-

9 Yn y dalen ddefod ſlwyddyn i Ahaz frenin Iu-
dea teyrnaſodd Hofea mab Elah yn Samaria
ar Iſrael naw mlynedd y teyrnaſodd efe.

10 A chyn nwaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg
yr Arglwydd, etto nid ſel brenhinoedd Iſrael, y
rhai a fuont o'i flaen ef.

11 A Salmanaſer brenin Aſſyria a ddaeth i fynu
yn erbyn ef, a Hofea aeth yn wâs iddo ef, ac a
dalodd iddo deyrnged.

12 A brenin Aſſyria a gafodd ſradwriaeth yn Ho-
ſea, canys efe a ddanfonaſai genadau at So brenin
yr Aipht, ac ni ddanfonaſai anrheg i frenin Aſſyria,
fel y gwnaeth efe yr ſiroal bôb blwyddyn: am hynny
brenin Aſſyria a gaeodd arno ef, ac a'i rhwymodd
mewn carchar tŷ.

13 Yna brenin Aſſyria a aeth i fynu drwy yr holl
wlad, ac a aeth i fynu i Samaria, ac a warchaeodd
arni bl dair blynedd.

14 Y nawfed flwyddyn i Hoſea, yr enillodd
brenin Aſſyria Samaria, ac y caeth-gludodd efe
Iſraël i Aſſyria; ac a'i cyſteodd hwynt yn Halah, ac
yn Habor, wrth afon Gozan, ac yn dinaſoedd y
Mediaid.

15 Defly y bu, am i feibion Iſrael bechu yn erbyn
yr Arglwydd eu Duw, yr hwn a'i dygaſei hwynt i
fynu o wlâd yr Aipht, oddi tan law Pharao
brenin yr Aipht, ac am iddynt ofni duwiau di-
eithr.

16 A rhodio yn neddfau y cenhedloedd, y rhai a
futeiliſeyr Arglwydd allan o flaen meibion Iſrael,
ac yn y deddfau a wnaethai brenhinoedd Iſrael.

17 A meibion Iſrael a wnaethant yn ddirgel, be-
thau nid oedd vvion, yn erbyn yr Arglwydd eu
Duw: ac a adeiladaſant iddynt vchelfeydd yn ei
holl ddinaſoedd, o dŵr y gwil-wŷr, hyd y ddi-
nas gaerog.

18 Gofodaſant hefyd iddynt ddelwau, a llwynau,
ar bob bryn vchel, a than bob pren ir las.

19 Acâ arogl-darthaſant yno yn yr holl vchel-
feydd fel y cenhedloedd y rhai a gaethgludaſei yr
Arglwydd o'i blaen hwynt, a gwnaethant bethau
drygionus i ddigio yr Arglwydd.

20 A hwy a wasanaethaſant eulynod, am y
rhai y dywedaſei yr Arglwydd wrthynt, *na wne-
uthent peth hyn.

21 Er yr Arglwydd dyſtyolaethu yn erbyn Iſrael,
ac yn erbyn Iuda, drwy law yr holl brophwydi, a
phob gweledydd, gan ddywedyd, *dychwelwch
oddi wrth eich drygfeuau, a chedwch fyngorchymyn-
ion a'm deddfau, yn ôl yr holl gyfraith a orchy-
mynais i'ch tadau, a'r hon a anfonais attoch, drwy
law fy ngweiſion y prophwydi.

22 Ettoni wrandawſant, *eithr caledaſant eu
gwarau, fel gwarau eu tadau, y rhai ni chreda-
ſant yn yr Arglwydd eu Duw.

23 A hwy a ddirmygaſant ei ddeddfau ef, a'i
gyfammod, yr hwn a wnaethei efe a'i tadau hwynt,
a'i dyſtiolaethau ef, y rhai a deſtiolaethodd efe iw
hefyn; a rhodiaſant ar ôl oferedd, ac a aethant yn
ofer, ac a aethfyd ar ôl y cenhedloedd, y rhai oedd
o'i hamylch, *am y rhai y gorchymynnaſei yr
Arglwydd iddynt, na wnelent fel hwynt.

24 A hwy a adawſant holl orchymynion yr Ar-
glwydd eu Duw, ac a wnaethant iddynt ddelwau
tawdd, *ſef dau lot gwnaethant hefyd lwyn,
ac yna ymgrymaſant i holl lu y nefoedd, a gwaſana-
ethaſant Baal.

25 A hwy *a dynaſant eu meibion a'i merched
drwy dân, ac a arferaſant ddewiniaeth, a

ſwynion, ac a ymwerthaſant i wneuthur yr hyn
oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, i'w ddigio
ef.

18 Am hynny yr Arglwydd a ddigioddyn ddir-
fawr wrth Iſrael, ac a'i bwriodd hwynt allan o'i
olwg; ni adawyd omid llwyth Iuda yn vnic.

19 Ni chadwodd Iuda ychwaith orchymynion yr
Arglwydd eu Duw, eithr rhodiaſant yn neddfau
Iſrael y rhai a wnelſent hwy.

20 A'r Arglwydd a ddiyſtyrodd holl hâd Iſrael
ac a'i cyſtuddiodd hwynt, ac a'i rhoddodd hwynt
yn llaw anrheithwŷr, nes iddo eu bwrw allan o'i
olwg.

21 Canys efe a rwygodd Iſrael oddi wrth dŷ Dda-
fydd, a hwy a wnaethant Ieroboam fab Nebat
yn frenin: a Ieroboam a yrrodd Iſrael oddi ar
ôl yr Arglwydd, ac a wnaeth iddynt bechu pe-
chod mawr.

22 Canys meibion Iſrael a rodiaſant yn holl be-
chodau Ieroboam, y rhai a wnaeth efe, heb gilio
oddi wrthynt:

23 Nes i'r Arglwydd ſwrw Iſrael, allan o'i
olwg, fel y llefaraſei drwy law *ei holl weiſion y
prophwydi: ac Iſrael a gaethgludwyd allan o'i
wlad ei hun i Aſſyria, hyd y dydd hwn.

24 A brenin Aſſyria a ddûg *bobl* o Babilon, ac o
Cutha, ac o Afa, o Hamath hefyd, ac o Sepher-
faim, ac a'i cyſteodd hwynt yn dinaſoedd Samaria,
yn lle meibion Iſrael. A hwynt a feddiannaſant Sa-
maria, ac a drigaſant yn ei dinaſoedd hi.

25 Ac yn nechreu eu trigias hwy yno, nid ofna-
ſant hwy yr Arglwydd: am hynny *r Arglwydd a
anfonodd lewod yn eu plith hwynt, y rhai a ladda-
ſant rai o honynt.

26 Am hynny y mynegaſant i frenin Aſſyria, gan
ddywedyd, y cenhedloedd y rhai a fudaiſt ti, ac a
gyfleaiſt yn dinaſoedd Samaria, nid adwaenant
ddefod Duw y wlâd: am hynny efe a anfonodd le-
wod yn eu myſc hwynt, ac wele, lladdafant hwynt,
am na wyddent ddefod Duw y wlâd.

27 Yna brenin Aſſyria a orchymynnodd, gan ddy-
wedyd, dygwch yno yn o'r offeiriaid a ddygaſoch
oddi yno, i fyned ac i drigo yno; ac i ddyſcu
iddynt ddefod Duw y wlâd.

28 Felly yn o'r offeiriaid a ddygaſent hwy o Sa-
maria, a ddaeth ac a drigodd yn Bethel ac a ddyſ-
codd iddynt pa fodd yr ofnent yr Arglwydd.

29 Etto pob cenhedl oedd yn gwneuthur eu du-
wiau eu hun: ac yn eu gofod yn nhai yr vchelfeydd
a wnaethei y Samariaid, pob cenedl yn eu dinaſo-
edd yr oeddynt yn preſſwylio ynddynt.

30 A gwŷr Babilon a wnaethant Succoth Benoth, a
gwŷr Cuch a wnaethant Nergal, a gwŷr Hamath
a wnaethant Aſima.

31 A'r Afiaid a wnaethant Nibhaz, a Thartact.
a'r Sepharfiaid a loſcoſant eu meibion yn tân i Ad-
dramelech, ac i Hanammelech duwiau Sepher-
faim.

32 Felly hwy a ofnaſant yr Arglwydd, ac a wnae-
thant iddynt rai o'i gwehilion yn offeiriaid yr
vchelfeydd, y rhai a wnaethant *aberthau* iddynt
yn nhai *r vchelfeydd.

33 *Yr Arglwydd yr oeddynt hwy yn ei ofni, a
gwaſanaethu *r oeddynt eu duwiau, yn ôl defod y
cenhedloedd y rhai ‖ a ddygaſent oddi yno.

34 Hyd y dydd hwn y maent hwy yn gwneuthur
yn ôl eu hên arferion: nid ydynt yn ofni *r Ar-
glwydd, ac nid ydynt yn gwneuthur yn ôl eu dedd-
fau hwynt, nac yn ôl eu hafer, nac yn ôl y gyfraith,
na'r gorchymyn, a orchymynnodd yr Arglwydd
i feibion Iacob, yr hwn y goſododd efe *ei enw,
Iſrael.

R 35 A'r

*Zeph. 1.5.
‖ Neu, a'i dygaſ-ſent.
* Genes. 32. 28. 2 Esdr. 18.31.

35 A'r Arglwydd a wnaethei gyfammod â hwynt, ac a orchymynnasei iddynt, gan ddywedyd, * nac ofnwch dduwiau dieithr, ac nac ymgrymmwch iddynt, ac na wasanaethwch hwynt, ac nac aberthwch iddynt:

* Barn. 6. 10. ier. 10. 1.

36 Ond yr Arglwydd yr hwn a'ch dûg chwi i fynu o wlâd yr Aipht, â nerth mawr, ac â braich estynnedig, ef a ofnwch chwi, ac iddo ef yr ymgrymmwch, ac iddo'yr aberthwch.

37 Y deddfau hefyd a'r barnedigaethau, ar gyfraith, a'r gorchymyn, a scrifennodd efe i chwi, a gedwch chwi, iw gwneuthur byth; ac nac ofnwch ddwiau dieithr.

38 Ac nac anghofiwch y cyfammod a ammodais â chwi, ac nac ofnwch ddwiau dieithr.

39 Eithr ofnwch yr Arglwydd eich Duw, ac efe a'ch gwared chwi o law eich holl elynion.

40 Ond ni wrandawsant hwy, eithr yn ôl eu hên arfer y gwnaethant hwy.

41 Felly y cenhedloedd hyn oedd yn ofni yr Arglwydd, ac yn gwasanaethu eu delwau cerfiedig; eu plant a'i hwyrion: fel y gwnaeth eu tadau, y maent hwy yn gwneuthur, hyd y dydd hwn.

P E N. XVIII.

1 *Y brenhin duwiol Hezeciah, 4 yn diltu delwaddoliaeth, ac yn llwyddo. 9 Caet he ludo Samaria am eu pechodau. 13 Senacherib yn dyfod yn erbyn Iuda, a theyrnged yn ei ddyhuddo ef. 17 Senacherib yn danfon Rabsaceh yr ail waith, ac yntau yn diſwnwi Hezeciah a thrwy gableiriau, yn annog y bobl i droi at frenin Aſſyria.*

A Cyn * y drydedd flwyddyn i Hosea fab Elah brenin Israel, y * teyrnasodd Hezeciah mab Ahaz brenin Iuda.

* 2. Cron. 28. 27. & 29. 1.

* Matth. 1. 9.

2 Mab pum mlwydd ar hugain oedd efe, pan aeth yn frenin, a naw mlynedd ar hugain y teyrnasodd efe yn Ierusalem: ac enw ei fam ef oedd Abi, merch Zachariah.

3 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd, yn ôl yr hyn oll a wnaethei Dafydd ei dad ef.

4 Efe a dynnodd ymmaith yr vchelfeydd ac a ddrylliodd y delwau, a'a dorrodd y llwynau, ac a falurioddd * y sarph brês a wnelsei Moses; canys hyd y dyddiau hynny yr oedd meibion Israel yn arogl-darthu iddi hi, ac efe â'i galwodd hi Nehustan.

* Numb. 21. 8.

5 Yn Arglwydd Dduw Israel yr ymddiriedodd efe, ac ar ei ôl ef ni bu ei fath ef ym mhlith holl frenhinoedd Iuda, nac *ym mysc* y rhai a fuasei o'i flaen ef.

6 Canys efe a lynodd wrth yr Arglwydd, ni thrôdd efe oddi ar ei ôl ef, eithr efe a gadwodd ei orchymynion ef, y rhai a orchymynnasei yr Arglwydd wrth Moses.

7 A'r Arglwydd fu gyd ag ef; i ba le bynnac yr aeth, efe a lwyddodd: ac efe a wrthryfelodd yn erbyn brenin Assyria, ac nis gwasanaethodd ef.

8 Efe a darawodd y Philistiaid hyd † Gaza a'i therfynau, * o dŵr y gwil-wŷr, hyd y ddinas gaeroc.

† Hebr. Azzah. * Pen. 17. 9.

9 Ac * yn y bedwaredd flwyddyn i'r brenin Hezeciah (honno *oedd* y seithfed flwyddyn i Hosea fab Elah brenin Israel) y daeth Salmanesser brenin Assyria i fynu yn erbyn Samaria, ac a warchaeodd arni hi.

* Pen. 17. 4.

10 Ac yn mhen y tair blynedd yr ennillwyd hi; yn y nawfed flwyddyn i Hezeciah, (honno *oedd* y * nawfed flwyddyn i Hosea brenin Israel) yr ennillwyd Samaria.

* Pen. 17. 6.

11 A brenin Assyria a gaeth-gludodd Israel i Assyria, ac a'i tyrseodd hwynt yn Halah, ac yn Habor *wrth* afon Gozan, ac yn muasgedd y Mediaid;

12 Am na wrandawsent ar lais yr Arglwydd eu Duw, eithr trosseddu ei gyfammod ef, a'r hyn oll a orchymynnasei Moses gwâs yr Arglwydd, ac na wrandawent arnynt, ac nas gwnaent *hwynt*.

13 Ac yn y bedwaredd flwyddyn ar ddeg i'r brenin Hezeciah, * y daeth Sennacherib brenin Assyria i fynu yn erbyn holl ddinasoedd caerog Iuda, a'i cymerth hennillodd hwynt.

* 2. Cron. 32. 1. Esa. 36. 1.

14 A Hezeciah brenin Inda a anfonodd at frenin Assyria i Lachis, gan ddywedyd, pechais, dyro i mi wel oddi wrthif; dygaf yr hyn a roddych arnaf. A brenin Assyria a osododd ar Hezeciah brenin Iuda, dry-chant o dalentau arian, a dêc ar hugain o dalentau aur.

15 A Hezeciah a roddodd *iddo* yr holl arian a gafwyd yn nhŷ yr Arglwydd, ac yn nhrysorau tŷ yr brenin.

16 Yn yr amser hwnnw y torrodd Hezeciah yr *aur oddiar* ddrysau teml yr Arglwydd ac *oddiar* y colofnau a orchguddiasei Hezeciah brenin Iuda, ac a'i rhoddes hwynt i frenin Assyria.

17 A brenin Assyria a anfonodd Tartan, a Rabsaris, a Rabsaceh, o Lachis, at frenin Hezeciah, â llû † dirfawr yn erbyn Ierusalem: a hwy a aethant i fynu, ac a ddaethant i Ierusalem: ac wedi eu dyfod i fynu, hwy a ddaethant ac a safasant wrth bistyll y llyn vchaf, yr hwn *fyda* yn mhriffordd * maês y pannwr.

† Hebr. dirfawr yn erbyn Ierusalem.

* Esa. 36. 2.

18 Ac wedi iddynt alw ar y brenin, daeth allan attynt hwy Eliacim mab Helciah, yr hwn *oedd* bentenlu, a Sobnah yr scrifennydd, a Ioah mab Asaph y cofiadur.

* Esa. 36. 3.

19 A Rabsaceh a ddywedodd wrthynt hwy, dywedwch yn awr wrth Hezeciah, fel hyn y dywedodd y brenin mawr, brenin Assyria, pa hyder yw hwn yr wyt yn ymddiried ynddo?

* Esa. 36. 4.

20 ‖ Dywedyd yr ydwyt (ond *wid ydynt ond* geiriau † ofer) y mae gennyf gyngor a nerth i ryfel: ar bwy y mae dy hyder pan wrthryfelaist i'm herbyn i?

‖ Neu, Dywedyd yr ydwyt ti. † Hebr. geiriau gwefusau.

21 Wele yn awr y mae dy hyder ar y ffon gorsen ddrylliedig hon, ar yr Aipht, yr hon pwy bynnac a bwyffo arni, hi a â i gledr ei law ef, a'i dyllo trwyddi hi: felly *mae* Pharao brenin yr Aipht i bawb a hyderant arno ef.

22 Acos dywedwch wrthif, yn yr Arglwydd ein Duw yr ydym ni yn ymddiried, onid efe ŷw yr hwn y tynnodd Hezeciah ymmaith ei vchelfeydd, a'i alloran, ac y dywedodd wrth Iuda, ac wrth Ierusalem, o flaen yr allor hon yr ymgrymmwch chwi yn Ierusalem?

23 Yn awr gan hynny, dôd wystlon attolwg, i'm harglwydd brenin Assyria, a rhoddaf i ti dowysil o seirch, os gelli di roddi rhai a farchogo arnynt hwy.

24 A pha fodd y troi di ymmaith wyneb vn capten o'r gweision lleiaf i'm harglwydd, ac yr ymddiriedi ynyr Aipht am gerbydau a gwŷr meirch?

25 Ai heb yr Arglwydd y deuthum i, i fynu yn erbyn y lle hwn, iw ddinistrio ef? yr Arglwydd a ddywedodd wrthif, dos i fynu yn erbyn y wlâd hon, a dinistria hi.

26 Yna y dywedodd Eliacim mab Helciah a Sobna, a Ioah, wrth Rabsaceh, llefara attolwg wrth dy weision yn Syriac-aec, (canys yr ydym ni yn ei deall hi) ac nac ymddiddan â ni yn iaith yr Iddewon, lle y clywo yr bobl sydd ar y mur.

27 Ond Rabsaceh a ddywedodd wrthyot, ai at dy feistr di, ac atat titheu yr anfonodd fy meistr fi, i lefaru y geiriau hyn? ond at y dynion sydd yn eistedd ar y mur; fel y bwytaont yn tom eu hun, ac yf

trwnge en hun gyda chwi, yr an-

18 Felly Rabſaceh a ſafodd, ac a waeddodd â llef uchel yn iaith yr Iddewon, llefarodd hefyd a gwaeddodd, gwrandewch air y brenin mawr, brenin Aſſyria.

19 Fel hyn y dywedodd y brenin, na thwylled Heziciah chwi: canys ni ddichon eſe eich gwaredu chwi o'm llaw i.

20 Acnac phared Hezeciah i chwi ymddiried yn yr Arglwydd, gan ddywedyd, yr Arglwydd gan gwaredu a'n gwared ni, ac ni roddir y ddinas hon yn llaw brenin Aſſyria.

21 Na wrandewch ar Hezeciah: canys fel hyn y dywed brenin Aſſyria, gwnewch â mi, a dewch allan attaf, ac yna bwytewch bôb vn o'i winwydden ei hun, a phob vn o'i ffigyſ-bren, ac yfed pob ddwfr ei ffynnon ei hun.

22 Nes i'm ddyfod a'ch dwyn chwi i wlâd megis eich gwlâd eich hun, gwlâd ŷd a gwîn, gwlâd bara a gwin-llanoedd, gwlâd olew oliwŷdd a mêl, fel y byddoch fyw, ac na byddoch feirw: ac na wrandewch ar Heziciah, pan hudo ef chwi, gan ddywedyd, yr Arglwydd a'n gwared ni.

23 A hwyr waredodd yr vn o ddiwiau y cenhedloedd ei wlâd o law brenin Aſſyria?

24 Mae dduwiau Hamath ac Arpad? mae duwiau Sepharfaim, Hena ac Ifah: a achubaſant hwy Samaria o'm llaw i?

25 Pwy ſhdi ym mhlith holl ddiwiau y gwledydd a waredaſant eu gwlâd o'm llaw i; fel y gwaredei yr Arglwydd Ieruſalem o'm llaw i?

26 Eithr y bobl a dawſant, ac nid attebaſant air iddo: canys gorchymyn y brenin oedd hyn, gan ddywedyd, nac attebwch eſ.

27 Yna y daeth Eliacim mab Heleiah, yr hwn oedd teneulu, a Sobna yr ſcrifennydd, a Ioab mab Aſaph y cofiadur, at Heziciah, a'i dillad yn rhwygedig, ac a fynegaſant iddo eiriau Rabſaceh.

PEN. XIX.

1 Heziciah yn galaru, ac yn anfon at Eſay i weddio dros. 6 Eſay yn ei gyſuro ef. 8 Senacherib yn mynd i ymladd a Thirhacah, ac yn danfon Heziciah lythyr yn llawn cabl-eiriau. 14 Gweddi Heziciah. 20 Eſay yn prophwydo am ſchlîer a dinſtr Senacherib, a daioni Sion. 35 Angel yn lladd yr Aſſyriaid. 36 Ei ſrîdion ei hun yn lladd Senacherib yn Nineueh.

1 A Phan glybu y brenin Heziciah *hynny* eſe a rwygodd ei ddillad, ac a ymwiſcodd â ſachlîain, ac a aeth i mewn i dŷ yr Arglwydd.

2 Ac eſe a anfonodd Eliacim, yr hwn *oedd* benteulu, a Sobna yr ſcrifennydd, a henuriaid yr offeiriaid, wedi ymwiſco mewn ſach-liain, at Eſay y prophwyd, mab Amos.

3 A hwy a ddywedaſant wrtho ef, fel hyn y dywed Heziciah, diwrnod cyſyngdra, a cherydd, a dialedd: *yw* yr dydd hwn: canys y plant a ddaethant hyd yr anedigaeth, ond nid *oes* grym i eſgor.

4 Fe allai y gwrendy yr Arglwydd dy Dduw holl eiriau Rabſaceh, yr hwn a anfonodd brenin Aſſyria ei feiſtr eſ, i gablu y Duw byw, ac y ceryddu eſe y geiriau a glybu yr Arglwydd dy Dduw: am hynny dercha dy weddi dros y gweddillI ſydd yn gael.

5 Felly gweiſion y brenin Heziciah a ddaethant at Eſay.

6 Ac Eſay a ddywedodd wrthynt, fel hyn y dywedwch wrth eich meiſtr, fel hyn y dywed yr Arglwydd: na ofna 'r geiriau a glywaiſt, *drwy* y rhai y cablodd gweiſion brenin Aſſyria fi.

7 Wele fi yn rhoddi atno ef wynt, ac eſe a glyw ſwn, ac a ddychwel iw wlâd: a gwnaf hefyd iddo ſyrthio gan y cleddyf yn ei wlâd ei hun.

8 Yna y dychwelodd Rabſaceh, ac a gafodd frenin Aſſyria yn ymladd yn erbyn Libnah: canys eſe a glywſei fyned o honaw ef ymmaith o Lachis.

9 A phan glybu eſe am Tirhacah brenin Ethiopia, gan ddywedyd, wele eſe a ddaeth allan i ryfela â thi; eſe a anfonodd genhadau dracheſn at Hezeciah, gan ddywedyd,

10 Fel hyn y lleferwch wrth Hezeciah brenin Iuda, gan ddywedyd, na thwylled dy Dduw di; yr hwn yr wyt yn ymddiried ynddo, gan ddywedyd, ni roddir Ieruſalem yn llaw brenin Aſſyria.

11 Wele ti a glywaiſt yr hyn a wnaeth brenhinoedd Aſſyria i'r holl wledydd, gan eu diſtrodi hwynt: ac a waredir di?

12 A waredodd dduwiau y cenhedloedd hwynt, y rhai a ddarfu i'm tadau i eu diniſtrio, *ſef* Goſan, a Haran, a Rezeph, a meibion Eden, y rhai *oedd* o fewn Thelaſſar?

13 Mae brenin Hemath, a brenin Arpad, a brenin dinas Sepharſaim, Hena ac Ifah?

14 A Heziciah a gymmerodd y llythyrau o law y cennadau, ac a'i darllennodd hwy; a Heziciah a aeth i fyny i dŷ yr Arglwydd, ac a'i lledodd hwynt ger bron yr Arglwydd.

15 A Heziciah a weddiodd ger bron yr Arglwydd, ac a ddywedodd, o Arglwydd Dduw Iſrael, yr hwn wyt yn trigo *rhwng* y Cerubiaid, tydi ſydd Dduw, tydi yn vnic, i holl deyrnaſoedd y ddaear; ti a wnaethoſt y nefoedd, a'r ddaear.

16 Gogwydda Arglwydd dy gluſt, a gwrando; agor dy lygaid Arglwydd ac edrych, a gwrando eiriau Senacherib, yr hwn a anfonodd i ddiſtrywi y Duw byw.

17 Gwir *yw* ô Arglwydd, i frenhinoedd Aſſyria ddiſtrio 'r holl genhedloedd a'i tîr,

18 A rhoddi eu duwiau hwynt yn tân: canys nid *oeddynt* hwy ddduwiau, eithr gwaith dwylo dŷn, o goed, a maen: am hynny y diniſtriaſant hwynt.

19 Yn awr gan hynny ô Arglwydd ein Duw ni achub ni attolwg o'i law eſ, fel y gwypo holl deyrnaſoedd y ddaear, mai tydi *yw* 'r Arglwydd Dduw, tydi yn vnic.

20 Yna Eſay mab Amos a anfonodd at Heziciah, gan ddywedyd, fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Iſrael, gwrandewaeis ar yr hyn a weddiaiſt arnaſ, yn erbyn Senacherib brenin Aſſyria.

21 Dymma 'r gair a lefarodd yr Arglwydd yn ei erbyn eſ. Y forwyn merch Sion a'th ddirmygodd di, *ac* a'th watwarodd, merch Ieruſalem a eſcydwodd ben ar dy ôl di.

22 Pwy a ddifenwaiſt ti, ac a geblaiſt? ac yn erbyn pwy y dorcheſaiſt di *dy* lef, ac y codaiſt yn vchel dy lygaid? yn erbyn Sanct Iſrael.

23 Trwy law dy gennadau y ceblaiſt ti yr Arglwydd, ac y dywedaiſt, â lliaws fy nherbydau y deuthum i vchelder y mynyddoedd, i ystlyſtau Libanus; a mi a dorraf vchelder ei gedr-wŷdd eſ, a'i ddewis ffynnidwŷdd eſ; âf hefyd iw lletŷ eithaf, *ac i* goedwig ei ddol-dir eſ.

24 Myſi a gloddiais, ac a yfais ddyſtoedd dieithr, ac â gwadnau fy nhraed y diyſpyddais holl afonydd y *|* gwarchaedic.

25 Oni chlywaiſt ti ddarparu o honoſi hyn er yſtalm, ac i mi lunio hynny er y dyddiau gynt? yn awr *|* y dygum hynny i ben, fel y byddit i ddiniſtrio dinaſoedd caerog yn garneddau diniſtriol.

26 Am hynny eu trigolion yn gwttoglaw a ddychrynwyd, ac a gywilydd iwyd: oeddynt *megis*

| Neu, *cawſac.*

| Neu, *a ddygaſt. Oc!*

R 2 gwellt

gwellt y maes, fel gwyrdd-lysiau, neu laswellt yn ar bennau tai, neu ŷd wedi deifio cyn addfed.

‖ Neu, drigfa. 27 Dy ‖ eisteddiad hefyd, a'th fynediad allan, a'th ddyfodiad i mewn, a adnabum i, a'th gynddeiriawgrwydd i'm herbyn.

28 Am it ymgynddeiriogi i'm herbyn, ac i'th ddadwrdd dyfod i'm clustiau i, am hynny y gosodaf fy mach yn dy ffroen, a'm ffrwyn yn dy wefau, ac a'th ddychwelaf di ar hyd yr vn ffordd ac y daethost.

29 A hyn *fydd* yn argoel i ti *Hezeciah* y flwyddyn hon y bwyttei a dyfo o honaw ei hun, ac yn yr ail flwyddyn yr attwf, ac yn y drydedd flwyddyn hauwch, a medwch, plennwch winllannoedd hefyd, a bwyttewch eu ffrwyth hwynt.

† Hebr. dian ol. 30 A'r † gweddill o dŷ Iuda *yr hwn*, a adewir, a wreiddia eilwaith i wared, ac a ddŵg ffrwyth i fyny.

31 Canis gweddill a â allan o Ierusalem, a'r rhai diangol o fynydd Sion: zêl Arglwydd y llu oedd a wna hyn.

32 Am hynny fel hyn y dywedodd yr Arglwydd am frenin Assyria, ni ddaw efe i'r ddinas hon, ac ni ergydia saeth yno: hefyd ni ddaw efe o'i blaen hi â tharian, ac ni fwrw glawdd iw herbyn hi.

33 A'r hyd yr vn ffordd ac y daeth, y dychwel efe, ac ni ddaw i mewn i'r ddinas hon, medd yr Arglwydd.

34 Canys mi a ddiffynnaf y ddinas hon, iw chadw hi er fy mwyn fy hun, ac er mwyn Dafydd fy ngwâs.

* Esa. 37. 46. 2. cro. 32 21. Iob. 1. 22. eccl. 48. 24. 1. mac. 7. 41. 2. mac. 8. 19. * 2. Cron. 32. 21. esa. 38. 37 † Hebr. Araras. 35 A'r nos hono 'r aeth *Angel yr Arglwydd, ac a darawodd yngwersyll yr Assyriaid, bump a phedwar ugain a chant o filoedd: a phan gyfodasant yn foreu dranoeth, wele hwynt oll yn gelanedd a meirwon.

36 Felly Senacherib brenin Assyria a ymadawodd, ac a aeth ymaith, ac a ddychwelodd, ac a drigodd yn Ninifeh.

37 A bu, fel yr oedd efe yn addoli yn nhŷ Nisroch ei dduw, i Adramelech a Sarezer ei feibion, ei ladd ef a'r cleddyf: a hwy a ddiangasant i wlad † Armenia: ac Esarhadon ei fab a deyrnodd yn ei le ef.

PEN. XX.

1 *Hezeciah, wedi cael rhybydd o'i farwolaeth, yny weddi yn cael ychwan ei oes.* 8 *Yr hawl yn bynnid yn ei ôl deg o raddau, yn argoel o'r addewid hwnnw.* 13 *Brodach Baladan yn danfon i ym weled a Hezecia, o herwydd y rhyfeddod hwnnw, ac felly yn cael gwybodaeth am ei dryssor ef.* 14 *Esay yn cael gwybodaeth am ei drafferth ef.* 19 *Ei gymeriad yn cael ychydig bynny, ac yn rhagfynegi y caethgludo i Babylon.* 23 *Manaseh yn frenin ar ol Hezeciah.*

* 2. Cron. 32. 24. esa. 38. 1. † Heb. dod or ebyrnwyn arn. YN y dyddiau hynny * y clafychodd Hezeciah hyd farw, ac Esay y prophwyd mab Amos a ddaeth atto, ac a ddywedodd wrtho, fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, † trefna dy dŷ; canys marw fyddi, ac ni byddi byw.

2 Yna efe a drodd ei wyneb at y pared, ac a weddiodd at yr Arglwydd, gan ddywedyd,

3 Attolwg Arglwydd cofia yr awr hon i mi rodio ger dy fron di mewn gwirionedd, ac â chalon berffaith, a gwneuthur o honof yr hyn oedd dda yn dy olwg di: a Hezeciah a wylodd ag wylofain mawr.

‖ Neu, ddinas. 4 A chyn myned o Esay allan i'r ‖ cyntedd canol, daeth gair yr Arglwydd atto, gan ddywedyd,

5 Dychwel a dywed wrth Hezeciah blaenor fy mhobl i, fel hyn y dywed Arglwydd Duw Dafydd dy dâd, clywais dy weddi di, gwelais dy ddagrau: wele fi yn dy iachâu di, y trydydd dydd yr ai di i fynu i dŷ 'r Arglwydd.

6 A mi a chwanegaf ar dy ddyddiau di bymtheng-mlynedd, ac a'th waredaf di a'r ddinas hon o law brenin Assyria: defnyn i hefyd y ddinas hon er fy mwyn fy hun, ac er mwyn Dafydd fy ngwâs.

7 A dywedodd Esay, cymmerwch fwyd o ffigys: a hwy a gymmerasant, ac a'i gosodasant ar y cornwyd, ac efe a aeth yn iach.

8 A Hezeciah a ddywedodd wrth Esay, pa arwydd *fydd* yr iachâ 'r Arglwydd fi, ac yr af i fynu i dŷ 'r Arglwydd y trydydd dydd?

9 Ac Esay a ddywedodd, hyn *fydd* i ti yn arwydd oddi wrth yr Arglwydd, y gwna 'r Arglwydd y gair a leferodd efe: a ŷ cysgod ddêc o raddau yn mlaen, ‖ neu a ddychwel efe ddêc o raddau yn ôl?

10 A Hezeciah a ddywedodd, hawdd yw i'r cysgod ogwyddo ddêc o raddau: nid *felly*, onid dychweled y cysgod yn ei ôl ddêc o raddau.

11 Ac Esay y prophwyd a lefodd ar yr Arglwydd, ac efe a drodd y cysgod ar hŷd y graddau, ar hŷd y rhai y defcynnasei efe † yn nenti Ahaz, ddêc o raddau yn ei ôl.

12 Yn yr amser hwnnw 'r anfonodd ‖ Berodach Baladan, mab Baladan brenin Babilon, lythyrau, ac anrheg, at Hezeciah: canys efe a glywsei fod Hezeciah yn glâf.

13 A Hezeciah a wrandawodd arnynt, ac a ddangosodd iddynt holl dŷ ei ‖ dryssor, yr arian, a'r aur, a'r pêr-aroglau, a'r olew gorea, a holl dŷ ei ‖ arfau, a'r hyn oll a gafwyd yn ei drysloran efe: nid oedd dim yn ei dŷ ef, nac yn ei holl gyfoeth ei, nas dangosodd Hezeciah iddynt.

14 Yna Esay y prophwyd a ddaeth at y brenin Hezeciah, ac a ddywedodd wrtho, beth a ddywedodd y gwŷr hyn? ac o ba le y daethant attat ti? a dywedodd Hezeciah, o wlad bell y daethant hwy, *sef* o Babilon.

15 Yntef a ddywedodd, beth a welsant hwy yn dy dŷ di? a dywedodd Hezeciah, yr hyn oll oedd yn fy nhŷ i a welsant hwy: nid oes dim yn fy nhryssorau i nas dangosais iddynt hwy.

16 Ac Esay a ddywedodd wrth Hezeciah, gwrando air yr Arglwydd.

17 Wele y dyddiau yn dyfod pan * ddyger i Babilon yr hyn oll *fydd* yn dy dŷ di, a'r hyn a gasglodd dy dadau hyd y dydd hwn: ni adewir dim, medd yr Arglwydd.

18 Cymmerant hefyd o'th feibion di yr rhai a ddaw allan o honot, y rhai a genhedli di, a hwy a fyddant yn ffaffyllyddion yn llys brenin Babilon.

19 Yna Hezeciah a ddywedodd wrth Esay, da yw gair yr Arglwydd, yr hwn a leferaist. Dywedodd hefyd i ‖ ond da os bydd heddwch a gwirioneddau yn fy nyddiau i?

20 A'r rhan arall o hanes Hezeciah, a'i holl nerth ef, ac fel y gwnaeth efe y llyn, a'r pistyll, ac y dug efe y dyfroedd i'r ddinas, onid ydynt hwy yn ysgrifennedig yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iuda?

21 A Hezeciah a hunodd gyd a'i dadau, a Manaseh ei fab a deyrnasodd yn ei le ef.

PEN. XXI.

1 *Teyrnasiad Manaseh.* 3 *A'i ddrwg weithredoedd.* 10 *Ei annuwioldeb ef, yn achos o brophwydoliaeth yn erbyn Iuda.* 17 *Amon a'i ll ef.* 19 *A'i annuwioldeb ynief.* 23 *Ei weision yn ei ladd ef, a'r bobl yn ei ladd hwythau, a Josiah yn myned yn frenhin.*

MAB deuddeng-mlwydd oedd Manaseh pan ddechreuodd efe deyrnasu, a phymtheng-mlynedd a deugain y teyrnasodd efe yn Ierusalem: a'i enw ei fam ef oedd Hephsiba.

3 Ac

21 Ac ese a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, yn ôl ffeiddi-dra y cenhedloedd a ddiodd yr Arglwydd allan o flaen meibion Israel.

22 Canys ese a adeiladodd dracheſn yr vchelfeydd, y rhai a ddinistriasei Hezeciah ei dâd ef; ac a gyfododd alloran i Baal, ac a wnaeth lwyn, fel y gwnaeth Ahab brenin Israel, ac a addolodd holl lu y nefoedd, ac a'i gwasanaethodd hwynt.

23 A nid adeiladodd hefyd alloran yn nhŷ yr Arglwydd, am yr hwn y dywedasei yr Arglwydd, yn Ierusalem y gotodai ef ei enw.

24 Ac ese a adeiladodd alloran i holl lu y nefoedd, yn mau gyntedd ty'r Arglwydd.

25 A ese a dynnodd ei fab drwy dân, ac a arferodd hudoliaeth, a brudiau: ac a sawrthaodd ymyddion, a dewiniaid: ese a wnaeth lawer o ddrwg yngolwg yr Arglwydd, iw ddigio ef.

26 Ac ese a osododd ddelw gerfiedic y llwyn a wnaeth ese, yn y ty, am yr hwn y dywedasei yr Arglwydd wrth Ddafydd, ac wrth Salomon ei fab, yn ty hwn, ac yn Ierusalem, yr hon a ddewisais o holl lwythau Israel, y gosodai fy enw yn dragywydd;

27 Ac ni symmudaf mwyach droed Israel o'r wlad a roddais iw tadau hwynt: yn vnig os gwiliant ar wneuthur yr hyn oll a orchymynnais iddynt, ac yn ôl yr holl gyfraith a orchymynnodd fy ngwas Moses iddynt.

28 Ond ni wrandawsant hwy: a Manasseh a'i cyfeiliornodd hwynt i wneuthur yn waeth na'r cenhedloedd a ddiesthasei yr Arglwydd o flaen meibion Israel.

29 A llefarodd yr Arglwydd drwy law ei weision y proffwydi, gan ddywedyd,

30 O herwydd i Manasseh brenin Iuda wneuthur y ffeiddi-dra hyn, a gwneuthur yn waeth na'r hyn oll a wnaethei yr Amoriaid a fu o'i flaen ef, a pheri o honaw i Iuda bechu drwy ei eulynnod:

31 O blegit hynny, fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Israel, wele fi yn dwyn drwg ar Ierusalem, a Iuda, fel y mcrwino dwy-glust y sawl a'i clywant.

32 A mi a estynnaf linyn mesur Samaria ar Ierusalem, a phwys ty Ahab: golchaf hefyd Ierusalem, fel y golch vn gwppan, yr hwn pan golcho, ese a'i dyc o wyneb.

33 A mi a wrthodaf weddill fy etifeddiaeth, ac a'i rhoddaf hwynt yn llaw ei gelynion: a hwy a fyddant yn anrhaith ac yn yspail iw holl elynion.

34 Am iddynt wneuthur yr hyn oedd ddrwg yn fy ngolwg i, a'm bod yn fy nigio i, er y dydd y daeth ei tadau hwynt allan o'r Aipht, hyd y dydd hwn.

35 Manasseh hefyd a dywalltodd lawer iawn o waed gwirion, hyd oni lanwodd ese Ierusalem o ben hyd gilydd, heb law ei bechod *drwy* yr hwn y gwnaeth ese i Iuda bechu, gan wneuthur yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd.

36 Ac rhan arall o hanes Manasseh, a'r hyn a wnaeth ese, a'i bechod a bechodd ese, onid yw'nt hwy yn ysgrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iuda?

37 A'r Manasseh a hunodd gyd a'i dadau, ac a gladdwyd yngardd ei dŷ ei hun, *sef* yngardd Vzza, a Amon ei fab a deyrnasodd yn ei le ef.

1 Mab dwy flwydd ar hugain *oedd* Amon pan deyrnasodd ese deyrnasu, a dwy flynedd a teyrnasodd ese yn Ierusalem: ac enw ei fam of *oedd* Meshulemeth merch Harus o Iotbah.

2 Ac ese a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, fel y gwnaethei Manasseh ei dâd.

21 Ac ese a rodiodd yn yr holl ffyrdd y rhodiasei ei dad ynddynt, ac a wasanaethodd yr eulynnod a wasanaethasei ei dâd, ac a ymgrymmodd iddynt.

22 Ac ese a wrthododd Arglwydd Dduw ei dadau, ac ni rodiodd yn ffordd yr Arglwydd.

23 A gweision Amon a frad-fwriadasant yn ei erbyn ef, ac a laddasant y brenin yn ei dŷ ei hun.

24 A phobl y wlâd a laddodd yr holl rai a frad-fwriadasent yn erbyn brenin Amon: a phobl y wlâd a osodasant Iosiah ei fab ef yn brenin yn ei le ef.

25 A'r rhan arall o hanes Amon, yr hyn a wnaeth ese, onid ydynt hwy yn scrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iuda?

26 A chladdwyd ef yn ei feddrod yngardd Vzza, a *Iosiah ei fab a deyrnasodd yn ei le ef. *Matth. 1.10.

PEN XXII.

1 *Duwiolodeb Iosiah, 3 a'i ofal am gywirio 'r Deml. 8 Helciah yn cael llyfr y gyfraith, a Iosiah yn gyrru at Huldah i ymgynghori â'r Arglwydd. 15 Huldah yn proffwydo dinystr Ierusalem, ond yr oedid hynny tros amser Iosiah.*

MAb *wyth mlwydd *oedd* Iosiah pan aeth ese yn brenin, ac vn mlynedd ar ddec ar hugain y teyrnasodd ese yn Ierusalem: ac enw ei fam ef *oedd* Iedidiah merch Adaiah, o Boscath. *2.Cron. 34.1.

2 Ac ese a wnaeth yr hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd, ac a rodiodd yn holl ffyrdd Dafydd ei dâd, ac ni thrôdd ar y llaw ddehau, nac ar y llaw asswy.

3 Ac yn y ddeunawfed flwyddyn i brenin Iosiah, y brenin a anfonodd Saphan, fab Asaliah, fab Mesulam, yr scrifennydd, i dŷ'r Arglwydd, gan ddywedyd,

4 Dos i fynu at Helciah yr arch-offeirad, fel y cyfrifo ese yr arian a dducpwyd i dy'r Arglwydd, y rhai a gasclodd ceidwaid y † drws gan y bobl; † *Hebr. trothwy.*

5 A rhoddant hwy yn llaw gweithwyr y gwaith, y rhai sy olygwyr ar dŷ'r Arglwydd: a rhoddant hwy i'r rhai sydd yn gwneuthur y gwaith *sydd* yn nhŷ'r Arglwydd, i gyweirio agennau y tŷ;

6 I'r seiri coed ac i'r adeiladwŷr, ac i'r seiri maen, ac i bryn coed a cherric nadd, i atgyweirio y tŷ.

7 Etto ni chyfrifwyd â hwynt am yr arian a roddwydd yn eu llaw hwynt, am eu bod hwy'n gwneuthur yn ffyddlon.

8 A *Helciah 'r arch-offeirad a ddywedodd wrth Saphan yr scrifennydd, cefais, lyfr y gyfraith yn nhŷ'r Arglwydd: a Helciah a roddodd y llyfr ar Saphan, ac ese a'i darlleuodd ef. *2.Cron. 34.14.

9 A Saphan yr scrifennydd a ddaeth at y brenin, ac a adroddodd y peth i'r brenin, ac a ddywedodd, dy weision di a'f gasclasant yr arian a gafwyd yn tŷ, ac a'i rhoddasant yn llaw gweith wŷr y gwaith, y rhai sy olygwyr ar dŷ'r Arglwydd. † *Hebr. doddasant.*

10 A Saphan yr scrifennydd a fynegodd i'r brenin, gan ddywedyd, Helciah yr offeirad a roddodd i mi l'fr: a Saphan a'i darlleuodd of ger bron y brenin.

11 A phan glybu y brenin eirian llyfr y gyfraith, ese a rwygodd ei ddillad.

12 A'r brenin a * orchymynnodd i Helciah 'r offeirad, ac hi Ahicam fab Saphan, ac i Achbor fab Michaiah, ac i Saphan yr scrifennydd, ac i Asahiah gwas y brenin, gan ddywedyd, *2.Cron. 34.20.

13 Ewch, ymofynnwch â'r Arglwydd drosof, a thros y bobl, a thros holl Iuda, am eirian y llyfr hwn

hwn a gafwyd : canys mawr ŷw llid yr Arglwydd, yr hwn a enynnodd i'n herbyn ni, o herwydd na wrandawodd ein tadau ni ar eiriau y llyfr hwn, i wneuthur yn ôl yr hyn oll a ſcrifennwyd o'n plegit ni.

14 Felly Helciah yr offeiriad, ac Ahicam, ac Achbor, a Saphan, ac Aſahiah, aethant at Huldah y brophwydes, gwraig Salum mab * Tiefah, fab Harhas, ceidwad y gwiſcoedd ; a hi oedd yn trigo yn Ieruſalem yn ‖ yr yſcol-dy, a hwy a ymddiddanſant â hi. * 2. Cron. 34. 22. ‖ Neu, ail rhaw.

15 A hi a ddywedodd wrthynt, ſel hyny dywedodd Arglwydd Duw Iſrael, dywedwch i'r gŵr a'ch anfonodd chwi attaſi ;

16 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele fi yn dwyn drwg ar y lle hwn, ac ar ei drigolion, ſef holl eiriau y Llyſr a ddarllennodd brenin Iuda.

17 Am iddynt ſyngwrthod I, ac arogl-darthu i dduwiau dieithr, i'm digio i â holl waith en dwylo : am hynny 'r ennyn ŷ llid yn erbyn y lle hwn, ac nis diffoddir ef.

18 Ond wrth frenin Iuda, yr hwn a'ch anfonodd chwi i ymgynghori â'r Arglwydd, fel hyn y dywedwch wrtho ef, fel hyn y dywed Arglwydd Duw Iſrael, *am y* geiriau a glywaiſt ti.

19 O blegit i'th galon feddalhau, ac i titheu ymoſtwng o flaen yr Arglwydd, pan glywaiſt yr hyn a leferais yn erbyn y lle hwn, ac yn erbyn ei drigolion, y byddent yn anghyfannedd ac yn felldith, ac *am* rwygo o honot dy ddillad, ac wylo ger fy mron i ; minnau hefyd a wrandewais, medd yr Arglwydd.

20 O herwydd hynny, wele, mi a'th gymmeraf di ymmaith at dy dadau, a thi a ddygir i'th fedd mewn heddwch, fel na welo dy lygaid yr holl ddrwg yr ydwyſi yn ei ddwyn ar y ſan hon. A hwy a ddygaſant air i'r brenin drachefn.

P E N. XXIII.

1 *Joſiah yn peri darllain y gyfraith yngwydd yr holl bobl, 3 yn adnewyddu Cyfammod yr Arglwydd, 4 yn diſetha 'r eulyn-addol wyr a'i hoſſeiriaid, 15 yn lloſci eſcyrn y meirw ar allor Bethel, ſef y daroganeſid, 21 yn cadw Paſc arddercheg, 24 yn diſetha y conſurwyr a phob ffieidd-dra. 26 Dygn ddigoſaint Duw yn erbyn Iuda. 29 Joſiah yn cyſfroi Pharaoh Nechoh, ac yn cael ei ladd ym Megido. 31 Ions yn frenhin ar ei ôl ef, a Pharaoh Nechoh yn ei garcharu ef, ac yn gwneuthur Ioacim yn frenhin. 36 Amuuniol fywyddaeth Ioacim.*

A'R brenin a anfonodd, a holl henuriaid Iuda a Ieruſalem a ymgynnullaſant atto ef. * 2 Cron. 34. 30.

2 A'r brenin a aeth i fyny i dŷ 'r Arglwydd, a holl wŷr Iuda, a holl drigolion Ieruſalem gyd ag ef, yr offeiriaid hefyd a'r prophwydi, a'r holl bobl o fychan hyd fawr : ac efe a ddarllennodd, lle y clywſant hwy, holl eiriau llyfr y cyfammod, yr hwn a gawſid yn nhŷ 'r Arglwydd.

3 A'r brenin a ſafodd wrth * y golofn, ac a wnaeth gyfammod ger bron yr Arglwydd ar fyned ar ôl yr Arglwydd, ac ar gadw ei orchymynion ef, a'i deſtiolaethau, a'i ddeddfau, â'i holl galon, ac â'i holl enaid, i gyflawni geiriau y cyfammod hwn, y rhai oedd ſcrifennedic yn y llyfr hwn : a'r holl bobl a ſafodd wrth y cyfammod. * 1 Kon. 11. 14.

4 A'r brenin a orchymynnodd i Helciah yr archoffeiriad, ac i'r offeiriaid o'r ail *radd*, ac i geidwaid y drws, ddwyn allan o deml yr Arglwydd, yr holl leſtri a wnelſid i Baal, ac i'r llwyn, ac i holl lu y nefoedd : ac efe a'i lloſcodd hwynt o'r tu allan i Ieruſalem, ym menſydd Cidron, ac a ddug eu lludw hwynt i Bethel.

5 Ac efe a ddiſwyddodd yr † offeiriaid a oſodaſei brenhinoedd Iuda i arogl-darthu yn yr vchelfeydd, yn ninaſoedd Iuda, ac yn amgylchoedd Ieruſalem : a'r rhai oedd yn arogl-darthu i Baal, i'r haul, ac i'r lleuad, ac i'r ‖ planedau, ac i holl lu y nefoedd. † Chemarim. ‖ Neu, arwyddion.

6 * Efe a ddûg allan hefyd y llwyn o dŷ 'r Arglwydd, i'r tu allan i Ieruſalem, hyd afon Cidron, ac a'i lloſcodd ef wrth afon Cidron, ac a'i malodd yn llwch, ac a daflodd ei lwch ar feddau meibion y bobl. * 2 Kron. 24. 4.

7 Ac efe a fwriodd i lawr dai y Sodomiaid, y rhai *oedd* wrth dŷ 'r Arglwydd, lle yr oedd y gwragedd yn gwneu † cortynau i'r llwyn. † Hebr.

8 Ac efe a ddûg yr holl offeiriaid allan o ddinaſoedd Iuda, ac a halogodd yr vchelfeydd yr oedd yr offeiriaid yn arogl-darthu arnynt, o Geba hyd Beer-ſeba, ac a ddeſtrywiodd vchelfeydd y pyrth, y rhai *oedd wrth* ddrws porth Ioſua tywyſog y ddinas, y rhai *oedd* ar y llaw aſſwy i bawb *a ddelei* i borth y ddinas.

9 Etto offeiriaid yr vchelfeydd ni ddaethant i fyny at allor yr Arglwydd i Ieruſalem, ond hwy a fwytaſant fara croyw ym myſc eu brodyr.

10 Ac efe a halogodd Topheth yr hon ſydd yn nyffryn meibion Hinnom, fel na thynnai neb ei fab na'i ferch drwy dân i Moloch.

11 Ac efe a ddiſethodd y meirch a roddaſei brenhinoedd Iuda i'r haul, wrth ddyfodfa tŷ yr Arglwydd, wrth yſtafell Nathan-melech yr † yſtafellydd, yr hwn *oedd* yn y pentref, ac a loſcodd gerbydau 'r haul yn tân. † Rhi. Eunuch.

12 Yr * allorau hefyd y rhai *oedd* ar ben yſtafell Ahaz, y rhai a wnelſei brenhinoedd Iuda, a'r allorau a wnelſei Manaſſeh yn nau gyntedd tŷ 'r Arglwydd, a ddeſtrywiodd y brenin, ac ‖ a'i briodd hwynt i lawr oddi yno, ac a daflodd eu lloch hwynt i afon Cidron. * Neu, uchaf. ‖ Neu, oddi yn.

13 Y brenin hefyd a ddiſwynodd yr vchelfeydd *oedd* ar gyfer Ieruſalem, y rhai *oedd* o'r tu deau i fynydd y llygredigaeth, y rhai a adeiladaſei * Solomon brenin Iſrael i Aſtoreth ffieidd-dra y Sidoniaid, ac i Chamos ffieidd-dra y Moabiaid, ac i Milchom ffieidd-dra meibion Ammon. * 1 Kon. 11. 7.

14 Ac efe a ddrylliodd y delwau, ac a dorrodd y llwynau, ac a lanwodd en lle hwynt ag eſcyrn dynion.

15 Yr allor hefyd, * yr hon *oedd* yn Bethel, *a'r* vchelfa a wnaethei Ieroboam mab Nebat, yr hwn a wnaeth i Iſrael bechu, ie 'r allor honno a'r vchelfa a ddeſtrywiodd efe, ac a loſcodd yr vchelfa, *ac* a'i malodd yn lŵch, ac a loſcodd y llwyn. * 1 Kon. 12. 33.

16 A Joſiah a edrychodd, ac a gaeth feddau, y rhai *oedd* yno yn y mynydd, ac a anfonodd, ac a gymmerth yr eſcyrn o'r beddau, ac a'i lloſcodd ar yr allor, ac a'i halogodd hi, yn ôl * gair yr Arglwydd yr hwn a gyhoeddaſei gŵr Duw, yr hwn a broſ 13. gethaſei y geiriau hyn.

17 Yna efe a ddywedodd, pa ddîel *yw* hwn yr ydwyſi yn ei weled ? a gŵr y ddinas a ddywedaſant wrtho, bedd gŵr Duw 'r hwn a ddaeth o Iuda, ac a gyhoeddodd y pethau hyn a wnaethoſt ti i allor Bethel, ydyw.

18 Ac efe a ddywedodd, gedwch ef yn llonydd i, nac ymyred neb a'i eſcyrn ef : ſelly 'r achubaſant ei eſcyrn ef gyd ag eſcyrn * y prophwyd a ddaethei o Samaria. * 1 Kon. 13. 31.

19 Joſiah hefyd a dynnodd ymmaith holl dai 'r vchelfeydd, y rhai *oedd* yn ninaſoedd Samaria, y rai a wnelſei brenhinoedd Iſrael i ddigio 'r Arglwydd, ac a wnaeth iddynt yn ôl yr holl weithredoedd a wnelſei efe yn Bethel.

Yn. Ac ese | a laddodd holl offeiriaid yr vchelfe-
dd oedd yno, ac yr alloran, ac a loscodd escyrn dy-
nion marw, ac a dychwelodd i Ierusalem.

21 A'r brenin *a orchymynodd i'r holl bobl,
gan dd[illegible]edyd, gwnewch Basc i'r Arglwydd eich
Duw, * fel y mae yn scrifennedic yn llyfr y cyfam-
dd hwn.

22 Yn ddiau ni wnaed y fath Basc â hwn, er
dyddiau y barnwyr a farnasant Israel, nac yn
holl dyddiau brenhinoedd Israel, na brenhinoedd
Iuda.

23 Ac yn y dden-nawfed flwyddyn i frenin Io-
siah y cynaliwyd y Pasc hwn i'r Arglwydd, yn
Ierusalem.

24 Y fwyneddion hefyd, a'r dewiniaid, a'r | del-
wau, a'r celynnod, a'r holl ffieidd-dra, y rhai a wel-
sid yngwlad Iuda, ac yn Ierusalem, a dynnodd Iosi-
ah ymmaith, fel y cyflawnei efe * eiriau y gyfraith,
y rhai oedd scrifennedic yn y llyfr a gafodd Helci-
ah offeiriad yn nhŷ'r Arglwydd.

25 Acni bu o'i flaen frenin o'i fath ef, yr hwn a
drodd at yr Arglwydd â'i holl galon, ac â'i holl
enaid, ac â'i holl egni, yn ôl cwbl o gyfraith Moses,
ac ar ei ôl ef ni chyfododd ei fath ef.

26 Er hynny ni chrôdd yr Arglwydd oddi wrth
lid ei dig-iosaint mawr, *drwy* yr hwn y | lidiodd-
ai dduglloedd ef yn erbyn Iuda; o herwydd yr holl
ddigter *drwy* yr hwn y digiasei Manasseh ef.

27 A Dywedodd yr Arglwydd, Iuda hefyd a fwri-
af ymmaith o'm golwg, fel y bwriais ymmaith Is-
rael, ac a wrthodaf y ddinas hon Ierusalem, yr hon
a dderbynlais, a'r tŷ *am* yr hwn y dywedais, *Yr enw*
a fydd yno.

28 A'r rhan arall o hanes Iosiah, a'r hyn oll a wna-
eth efe, onid ydynt hwy yn scrifennedic yn llyfr
Cronicl brenhinoedd Iuda?

29 * Yn ei ddyddiau ef y daeth Pharao Nechoh
brenin yr Aipht i fynu yn erbyn brenin Assyria, hyd
afon Euphrates: ar brenin Iosiah a aeth iw gyfar-
fod ef, a *Pharao* a'i lladdodd ef ym Megido, pan
welodd ef.

30 A'i weision a'i dygasant ef mewn cerbyd yn
farw o Megido, ac a'i dygasant ef i Ierusalem, ac a'i
cladasant ef yn ei feddrod ei hun: a phobl y wlâd
a gymmerasant Joachaz fab Iosiah, ac a'i heneinia-
sant ef, ac a'i burddasant yn frenin yn lle ei dad.

31 Mab tair blwydd ar hugain *oedd* Ioachaz pan
ddechreuodd efe yn frenin, a thri mis y teyrnasodd efe yn
Ierusalem; a'r enw ei fam ef *oedd* Hamutal, merch
Ieremiah o Libnah.

32 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd, ddrwg yng-
olwg yr Arglwydd, yn ôl yr hyn oll a wnaethei ei
dadau ef.

33 A Pharao Nechoh a'i rhwymodd ef yn Riblah
yngwlad Hamath, | fel na theyrnasai efe yn Ierusa-
lem, a'c a osododd dreth ar y wlâd o gan talent o
arian a thalent o aur.

34 A Pharao Nechoh a osododd Eliacim fab Iosiah
yn frenin yn lle Iosiah ei dâd, ac a drodd ei henw ef
Ioachim: ac efe a ddûg ymmaith Ioachaz, ac efe a
ddaeth i'r Aipht, ac yno y bu efe farw.

35 A Ioachim a roddodd i Pharao yr arian, a'r
aur: ond efe a duethodd y wlâd i roddi yr arian wrth
orchymyn Pharao: efe a gododd yr arian a'r aur, ar
bobl y wlâd, ar bob vn yn ol i drêth, iw rhoddi i
Pharao Nechoh.

36 Mab pum mlwydd ar hugain *oedd* Ioachim pan
ddechreuodd efe deyrnasu, ac vn mlynedd ar ddec y
teyrnasodd efe yn Ierusalem: ac enw ei fam ef *oedd*
Zebudah merch Pedaiah o Rumah.

37 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg
yr Arglwydd, yn ôl yr hyn oll a wnelsei ei dadau.

PEN. XXIIII.

1 *Ioachim wedi ei orchfygu gan Nabuchodonosor, yn gwrth-nyfela yn erbyn efe, ac felly yn dwyn diuistr arno ei hun.* 5 *Ioachim yn teyrnasu ar ei ol ef.* 7 *Brenhin Babylon yn gorchfygu brenhin yr Aipht.* 8 *Drwg lywodraeth Ioachin.* 10 *Yntill Ierusalem a chaethgludo'r holl i Babylon.* 17 *Gwnemithur Zedeciah yn frenhin.* a'i *ddrwg lywodraeth ef yn achos o lwyr ddinistr Ierusalem.*

YN *ei ddyddiau ef y daeth Nabuchodono- *2 Cron.
sor brenin Babilon i fynu, a Ioachim a fu wâs 36.6.
iddo ef dair blynedd; yna efe a drôdd, ac a wrth-
ryfelodd yn ei erbyn ef.

2 A'r Arglwydd a anfonodd yn ei erbyn ef dor-
foedd o'r Caldeaid, a thorfoedd o'r Syriaid, a thor-
foedd o'r Moabiaid, a thorfoedd o feibion Ammon,
ac a'i hanfonodd hwynt yn erbyn Iuda iw dinistrio
hi, * yn ôl gair yr Arglwydd, yr hwn a lefarasei efe * Pen.
drwy law ei weision y prophwydi. 20.17 &
23.27.

3 Yn ddiau drwy orchymyn yr Arglwydd y bu
hyn yn erbyn Iuda, iw bwrw allan o'i olwg ef, o
achos pechodau Manasseh, yn ôl yr hyn oll a wna-
ethei efe;

4 A hefyd o herwydd y gwaed gwirion a ollyng-
odd efe: (canys efe a lanwodd Ierusalem o waed
gwarion) a hynny ni fynnei'r Arglwydd ei faddeu.

5 A'r rhan arall o hanes Ioachim, a'r hyn oll a'r
a wnaeth efe, onid ydynt hwy yn scrifennedic yn
llyfr Cronicl brenhinoedd Iuda?

6 A Ioachim *a hunodd gyd â'i dadau; a Ioa- *Ier.22.19
chin ei fab a deyrnasodd yn ei lê ef.

7 Ac ni ddaeth brenin yr Aipht mwyach ô'i
wlad: canys brenin Babilon a ddygasei yr hyn oll
a oedd eiddo brenin yr Aipht, o afon yr Aipht, hyd
afon Euphrates.

8 * Mab deu naw-mlwydd *oedd* Ioachin pan aeth * 2 Cron.
efe yn frenin, a thri mis y teyrnasodd efe yn Ieru- 36.9.
salem; ac enw ei fam ef *oedd* Nehusta merch Elna-
than o Ierusalem.

9 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yng-
olwg yr Arglwydd, yn ôl yr hyn oll a wnaethei
ei dâd.

10 * Yn yr amser hwnnw y daeth gweision Na- * Dan. 1.2
buchodonosor brenin Babilon i fynu yn erbyn Ieru-
salem, † a gwarchaewyd ar y ddinas. † Hebr.
er ddinas a ddaeth yngwarchae.

11 A Nabuchodonosor brenin Babilon a ddaeth
yn erbyn y ddinas, a'i weision ef a warchaesant-
arni hi.

12 A Ioachin brenin Iuda a aeth allan at frenin
Babilon, efe, a'i fam, a'i weision, a'i dywysogion, a'i
| ftafellyddion: a brenin Babilon a'i dalioddef, yn | Neu,
yr wythfed flwyddyn o'i deyrnasiad. Eunuchi-
aid.

13 Ac efe a ddûg oddi yno holl drysorau tŷ'r * Pen.
Arglwydd, a thrysorau tŷ y brenin, ac a dor- 20.17.ese.
roddi yr holl lestri aur a wnelsei Salomon bre- 39.6.
nin Israel, yn nhemli yr Arglwydd, fel y llefarasei'r
Arglwydd.

14 Ac efe a ddug ymmaith holl Ierusalem, yr
holl dywysogion hefyd, a'r holl gedyrn nerthol, *sef*
deng-mil o gaethion, a phob saer, a gôf: ni adaw-
yd ond pobl dlodion y wlad *yno*.

15 Efe * hefyd a ddug ymmaith Ioachin i Babi- * 2 Cron.
lon, a mam y brenin, a gwragedd y brenin, a'i ftafell- 36.10.
yddion, a chedyrn y wlâd a ddûg efe i gaethiwed o either 2.6
Ierusalem i Babilon. | Neu,
Eunuchi-
aid.

16 A'r holl wŷr nerthol, *sef* saith mil; ac o
seiri, a gofaint, mil, y rhai oll oedd gryfion a thy-
felwŷr: hwynthwy a ddug brenin Babilon yn gaeth
i Babilon.

17 A *brenin Babilon a osododd Mattaniah brawd * Ier. 37.1
ei dâd ef yn frenin yn ei lê ef; ac a drôdd ei henw & 52.3.
ef yn Sedeciah.

18 Mab yn mlwydd ar hugain *oedd* Zedeciah, pan ddechreuodd efe deyrnasu, ac yn mlynedd ar ddec y teyrnasodd efe yn Ierusalem: ac enw i fam ef *oedd* Hamutal merch Ieremiah o Libnah.

19 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, yn ôl yr hyn oll a wnaethei Ioachin.

20 Canys trwy ddigofaint yr Arglwydd y bu hyn yn Ierusalem, ac yn Iuda, nes iddo eu taflu hwynt allan o'i olwg, sef i Zedeciah wrthryfela yn erbyn brenin Babilon.

PEN. XXV.

1 *Cylchyny Ierusalem.* 4 *Dal Zedeciah, a lladd ei feibion, a thynnu ei lygaid ef.* 8 *Nabuzaradan yn distrodi y ddinas, ac yn dwyn y gweddill, and ychydig dlodion, i gaethiwed,* 13 *yn torri'r pethau ac yn dwyn ymaith y rhyferau.* 18 *Lladd y teneddigion yn Riblah.* 22 *Wedi lladd Gedaliah a ffoadau yn ben arnynt, y maent yn ffo a'r Aipto.* 27 *Euilmerodach yn derchafu Ioachin yn ei lys.*

*Ier. 39.1. & 52.4.

AC * yn y nawfed flwyddyn o'i deyrnasiad ef, yn y degfed mis, ar y degfed *dydd* o'r mis, y daeth Nabuchodonosor brenin Babilon, efe a'i holl lu yn erbyn Ierusalem, ac a wersyllodd yn ei herbyn hi, a bwy a adailadasant yn ei herbyn hi wrthglawdd o'i hamgylch hi.

2 A bu y ddinas yngwarchae hyd yr unfed flwyddyn ar ddeg i'r brenin Zedeciah.

*Ier. 52.6. 3 Ac ar y nawfed * *dydd o'r pedwerydd* mis, y trymhaodd y newyn yn y ddinas, ac nid oedd bara i bobl y wlad.

4 A'r ddinas a dorrwyd, a'r holl ryfelwyr a ffoesant liw nôs *ar hyd* ffordd y porth, rhwng y ddau fur, y rhai *ydd* wrth ardd y brenin, (ar Caldeaid *oedd* wrth y ddinas o amgylch) *ar brenin* a aeth y ffordd tu a'r rhôs.

5 A llu y Caldeaid a erlidiasant ar ôl y brenin, ac a'i daliasant ef yn rhosydd Ieriehoi: a'i holl lu ef a wasgarasid oddi wrtho.

6 Felly hwy a ddaliasant y brenin, ac a'i dygasant ef i fynu at frenin Babilon i Riblah, ac * a † roddasant farn yn ei erbyn ef.

*2. Cron. 36.13. * Heb. *ffarfaant farn ydag ef.* † Heb. *ddalliasant.*

7 Lladdasant feibion Zedeciah hefyd o flaen ei lygaid, ac † a dynnasant lygaid Zedeciah, ac a'i rhwymasant ef a phwn gefynnau prês, ac a'i dygasant ef i Babilon.

8 Ac yn y pummed mis, ar y seithfed *dydd* o'r mis (honno *oedd* y bedwared flwyddyn ar bymthec i frenin Nabuchodonosor brenin Babilon) y daeth * Nabuzaradan y distain, gwâs brenin Babilon, i Ierusalem.

*Ierem. 52.12.

9 Ac efe a loscodd dŷ'r Arglwydd, a thŷ'r brenin, a holl dai Ierusalem, a phob tŷ mawr a loscodd efe â thân.

10 A holl lu y Caldeaid, y rhai *oedd gyd* â'r distain, a dorrasant i lawr furoedd Ierusalem oddi amgylch.

11 A Nabuzaradan y distain a ddug ymmaith y rhan arall o'r bobl, a adawsid yn y ddinas a'r ffoaduriaid a giliasent at frenin Babylon, gyd â gweddill y dyrfa.

12 Ac o dlodion y wlâd y gadawodd y distain *nai*, yn winllan-wŷr, ac yn arddwŷr.

*Pen. 20. 17. Ier. 27.22.

13 Y * colofnau prês hefyd, y rhai *oedd* yn nhŷ'r Arglwydd, a'r ysfolion, a'r mor prês, yr hwn *oedd* yn nhŷ'r Arglwydd, a ddryllioddd y Caldeaid, a hwy a ddygasant eu prês hwynt i Babilon.

14 Y * crochanau hefyd, a'r rhawiau, a'r ffeil-tringau, y llwyau, ar holl lestri prês, y rhai y oed did yn gwasanaethu â hwynt, a ddygasant hwy ymmaith.

15 Y pedill tân hefyd, a'r cawgiau, y rhai oedd o aur yn aur, a'r rhai *oedd* o arian yn arian, a ddug y distain ymmaith.

16 Y ddwy golofn, yr un môr, a'r ysfolion a wnelsei Salomon i'dŷ'r Arglwydd; nid oedd bwys ar brês yr holl lestri hyn.

17 * Tri chubyd ar bymthec *oedd* uchter y naill a'r golofn, a chnap prês *oedd* arni; ac uchter y cnap oedd tri chubyd o plethwaith hefyd, a pomgranadau *oedd* ar y cnap o amgylch, yn brês ei gyd: ac felly y *oedd* yr ail golofn, a phleth-waith.

18 A'r distain a gymmerth Seraiah yr offeiriad penaf, a Zephaniah yr ail offeiriad, a'r tri oedd yn cadw y † drws.

19 Ac o'r ddinas efe a gymmerth * ystafellydd, yr hwn oedd ar y rhyfel-wŷr, a phum-wr o'r rhai oedd yn gweled wyneb y brenin, y rhai a gafwyd yn y ddinas, ac ysgrifennydd tywysog y llu, yr hwn oedd yn byddino pobl y wlâd, a thrugain-ŵr o bobl y wlad, y rhai a gafwyd yn y ddinas.

20 A Nabuzaradan y distain a gymmerth y rhai hyn, ac a'i dûg at frenin Babilon, i Riblah.

21 A brenin Babilon a'i tarawodd hwynt, ac a'i lladdodd hwynt, yn Riblah, yngwlâd Hemath: felly y caeth-gludwyd Iuda o'i wlâd ei hun.

22 Ac am y * bobl a adawsid yngwlâd Iuda, y rhai a adawsei Nabuchodonosor brenin Babilon, efe a wnaeth yn llywydog arnynt hwy, Gedaliah fab Ahicham, fab Saphan.

23 A * phan glybu holl dywysogion y lluoedd, hwynthwy a'i gwŷr, mae Ishmael o frenin Babilon Gedaliah yn llywydog, hwy a ddaethant at Gedaliah i Mispah, sef Ismael mab Nethaniah, a Iohanan mab Careah, a Seraiah mab Tanhumeth y Netophathiad, a Iaazaniah mab Maachathiad, hwynt a'i gwŷr.

24 A Gedaliah a dyngodd wrthynt hwy, a'u gwŷr ac a ddywedodd wrthynt, nac ofnwch fod yn weision i'r Caldeaid: trigwch yn y tir, a gwasanaethwch frenin Babilon, a bydd da i chwi.

25 Ac yn y seithfed mis, * y daeth Ismael mab Nethaniah, fab Elisama, † o'r had brenhinawl, a deng wr gyd ag ef, a hwy a darawsant Gedaliah, fel y bu efe farw: *tarawsant* hefyd yr Iddewon a'r Caldeaid oedd gyd ag ef ym Mispah.

26 A'r holl bobl o fychan hyd fawr, a thywysogion y lluoedd a gyfodasant ac a ddaethant i'r Aipt: canys yr oeddynt yn ofni y Caldeaid.

27 Ac yn y ddwyfed flwyddyn ar bymthec ar hugain o gaethiwed Ioachin brenin Iuda, yn y deuddecfed mis, ar y seithfed *dydd* ar hugain o'r mis, Efil-merodach brenin Babilon (yn y flwyddyn yr aeth efe yn frenin) a ddercha fodd ben Ioachin brenin Iuda o'r carchar-dŷ.

28 Ac efe a ddywedodd † yn dêg wrtho, ac a osodd ei gadair ef goruwch cadeiriau y brenhinoedd *oedd* gyd ag ef yn Babilon.

29 Ac efe a newidiodd ei garchar-wisc ef: ac efe a fwytâodd fwyd yn oestadol ger ei fron ef, holl ddyddiau ei enioes.

30 A'i ran ef *oedd* ran feunyddol, a roddid iddo gan y brenin, dogn dydd yn ei ddydd, holl ddyddiau ei enioes ef.

Y LLYFR

Y LLYFR CYNTAF O'R CRONICL.

PEN. I.

1 Ellu Addaf hyd Noah. 5 Meibion Japhet. 8 Meibion Cham. 17 Meibion Sem. 24 Llin Sem hyd Abraham. 29 Meibion Ismael. 32 Meibion Cetturah. 34 Hiliogaeth Abraham o Esau. 45 Brenhinoedd Edom. 51 Duwgiaid Edom.

1 Ddaa,* Seth, Enos,
2 Cenan, Mahalaleel, Iered,
3 Henoch, Methuselah, Lamech,
4 Noah, Sem, Cam, a Iaphet.
5 Meibion* Iaphet, Gomer, a Magog, a Madai, a Iafan, a Thubal, a Meſech, a Thiras.
6 A meibion Gomer, Aſchenaz, a ‖ Riphath, a Thogarmah.
7 A meibion Iafan, Eliſa, a Tharſis, Cittim, a Dodanim.
8 Meibion Cam: Cus, a Mizraim, Put, a Canaan.
9 A meibion Cus: Siba, a Hafilah, a Sabta, a Raamah, a Sabteca: a meibion Raamah, Seba, a Dedan.
10 A Cus a genhedlodd *Nimrod: hwn a dechreuodd fod yn gadarn ar y ddaiar.
11 A Mizraim a genhedlodd Ludim, ac Anamim, a Lehabim, a Naphtuhim.
12 Pathrusim hefyd, a Caſluhim, (y rhai y daeth y Philiſtiaid allan o honynt) a *Chaphtorim.
13 A Canaan a genhedlodd Zidon ei gyntafanedic Heth.
14 Y Jebuſiad hefyd, a'r Amoriad, a'r Girgaſiad,
15 A'r Hefiad, a'r Arciadiad, a'r Siniad,
16 A'r Arfadiad, a'r Zamariad, a'r Hamathiad.
17 Meibion* Sem: Elam, ac Aſſur, ac Arphaſchad, a Lud, ac Aram, ac Uz, a Hul, a Gether, a Meſech.
18 Ac Arphaſchad a genhedlodd Selah, a Selah a genhedlodd Eber.
19 Ac i Eber y ganwyd dau o feibion: henw y naill oedd Peleg, (o herwydd mai yn ei ddyddiau ef y rhannwyd y ddaiar) ac enw ei frawd oedd Ioctan.
20 A* Ioctan a genhedlodd Almodad, a Seleph, a Haſarmaeth, a Jerah.
21 Hadoram hefyd, ac Uſal, a Diclah,
22 Ac Ebal, ac Abimael, a Seba.
23 Ophir hefyd, a Hafilah, a Iobab: y rhai hynoll oedd feibion Ioctan.
24 *Sem, Arphaſcad, Selah,
25 * Eber, Peleg, Rehu,
26 Serug, Nahor Terah,
27 *Abram, hwnnw yw Abraham.
28 Meibion Abraham: *Iſaac, ac* Iſmael.
29 Dymma eu cenhedlaethau hwynt: *cyntafanedic Ismael oedd Nebaioth, yna Cedar, ac Adbeel, a Mibſam.
30 Miſma a Dumah, Maſſa, ‖ Hadad, a Thema,
31 Ietur, Naphis, a Chedema. Dymma feibion Ismael.
32 A meibion Cetturah, *gorddereh-wraig Abraham: hi a ymddug Zimran, a Ioctan, a Medan, a Midian, ac Iſbac, a Suah. A meibion Ioctan, Seba, a Dedan.
33 A meibion Midian: Ephah, ac Epher, a Henoch, ac Abida, ac Eldaah, y* rhai hyn oll oedd feibion Cetturah.
34 Ac* Abraham a genhedlodd Iſaac. Meibion Iſaac, Eſau, ac Iſmael.
35 Meibion Eſau: * Eliphaz, Reuel, a Ieus, a Iaalam, a Chorah.
36 Meibion Eliphaz: Teman, ac Omar, ‖ Zephi, a Gatam, Cenas, a Thimna, ac Amalec.
37 Meibion Reuel: Nahath, Zerah, Sammah, a Mizzah.
38 A meibion Zeir: Lotan, a Sobal, a Zibeon, ac Anah, a Diſon, ac Eſer, a Diſan.
39 A meibion Lotan, Hori, a ‖ Homam: a chwaer Lotan oedd Timna.
40 Meibion Sobal: ‖ Alian, a Manahath, ac Ebal, ‖ Sephi, ac Onam. A meibion Zibeon: Aiah ac Anah.
41 Meibion Anah, * Diſon. A meibion Diſon; ‖ Amram, ac Eſban, ac Ithran, a Cheran.
42 Meibion Ezer: Bilhan, a Zafan, a ‖ Iacan. Meibion Diſon: Uz, ac Aran.
43 Dymma hefyd y *brenhinoedd a deyrnaſaſant yn-nhir Edom, cyn teyrnaſu o frenin ar feibion Iſrael: Bela mab Beor: a henw ei ddinas oedd Dinhabah.
44 A phan fu farw Bela, y teyrnaſodd yn ei lê ef Iobab mab Zerah o Bozrah,
45 A phan fu farw Iobab, Huſam, o wlâd, y Temaniaid, a deyrnaſodd yn ei lê af.
46 A phan fu farw Huſam, yn ei lê ef y teyrnaſodd Hadad mab Bedad, yr hwn a darawodd Midian ym maes Moab; ac enw ei ddinas ef oedd Aſith.
47 A phan fu farw Hadad, y teyrnaſodd yn ei lê ef, Samlah o Maſrecah.
48 A phan fu farw Samlah, Saul o Rehoboth wrth yr* afon, a deyrnaſodd yn ei lê ef.
49 A phan fu farw Saul, y teyrnaſodd yn ei lê ef Baalhanan mab Achbor.
50 A bu farw Baalhanan, a theyrnaſodd yn ei lê ef *Hadad; ac enw ei ddinas ef oedd* Pai: ac enw ei wraig ef Mehetabel, merch Matred, merch Meſahab.
51 A bu farw Hadad. A duwgiaid Edom oedd, *duwc Timna, duwc Ahilah, duwc Ietheth,
52 Duwc Aholibamah, duwc Elah, duwc Pinon,
53 Duwc Cenaz, duwc Teman, duwc Mibſar,
54 Duwc Magdiel, duwc Iram. Dymma ddugiaid Edom.

PEN. II.

2 Meibion Iſrael. 3 Hiliogaeth Jwda o Thamar. 13 Meibion Jeſſe. 18 Miliogaeth Caleb fab Hefron. 21 Hiliogaeth Hefron o ferch Machir. 25 Hiliogaeth Ier ahmeel. 34 Hiliogaeth Seſan. 42 Cangu mall o hiliogaeth Caleb. 50 Hiliogaeth Caleb mab Hur.

DYmma feibion ‖ Iſrael: * Ruben, Simeon, Leui, a Iuda, Iſſachar, a Zabulon,
2 Dan, Ioſeph, a Beniamin, Nephtali, Gad, ac Aſer.
3 * Meibion Iudah: Er ac Onan, a Selah. Y tri hyn a anwyd iddo ef o ferch Sua y * Gananiaes. Ond Er cyntaf-anedic Iuda ydoedd ddrygllonus yngolwg yr Arglwydd, ac efe a'i lladdodd ef.
4 A* Thamar ei wandd ef a ymddug iddo Phares, a Zerah: holl feibion Iuda oedd bump.
5 Meibion* Phares: Hefron a Hamul.
6 A meibion Zerah: ‖ Zimri, * ac Ethan, a Heman, a Chalcol, a ‖ Dara: hwynt oll oedd bump.

Nfo, Iacob. *Gen. *Nfo, Heman, Gen. 36. 22.* ‖ *Nfo, Alvan, Gen. 36. 23.* ‖ *Nfo, Sepho.* * *Pen. 2. 21.* ‖ *Nfo, Achan, Gen 26.* *Gen. *Gen. 36. 26.* ‖ *Nfo, Hemdan, Gen. 36. 37.* *Gen. *Gen. 36. 31.* *Gen. *Gen. 36. 29. Madai.* *Gen. 36. *Pan. 39.* *Gen. *Gen. 36. 40.*

38. 2. * Genef. 38. 29. matth. 1. 3. * Ruth 4. 18. ‖ *Nfo, Zabdi, Ioſ. 7. 1.* * 1 Bren. 4. 31. ‖ *Nfo, Darda.*

7 A meibion Charmi: ‖ Achar, yr hwn a ‖ Neu. Achan. Ios.6.19. & 7.1.25
ſinodd Iſrael, ac a wnaeth gamwedd o blegid y dio-
fryd-beth.
8 A meibion Ethan: Azariah.
9 A meibion Hezron, y rhai a anwyd iddo ef; Ierahmeel, a *Ram, a ‖ Chelubai. ‖ Neu. Arnn. mat.1.3.
10 A Ram a genhedlodd * Aminadab, ac A-
minadab a genhedlodd Nahſſon, pennaeth mei-
bion Iuda.
11 A Nahſſon a genhedlodd Salma, a Salma a
12 genhedlodd Boaz. ‖ Neu. Caleb, gwers 18
12 A Boaz a genhedlodd Obed, ac Obed a gen- * Ruth. 4.10.
hedlodd Ieſſe.
13 A *Ieſſe a genhedlodd ei gyntaf-anedic Eliab, * 1 Sam. 16.6. & 17.12.
ac Aminadab yn ail, a ‖ Simma yn drydydd.
14 Nathanael yn bedwerydd, Radai yn bum- ‖ Neu. Samma, 1 Sam. 16.9.
med.
15 Ozem yn chweched, Dafydd yn ſeithfed.
16 A'i chwiorydd hwynt oedd Serfiah, ac Abi-
gail. A meibion Serfiah, Abiſai, a Ioab, ac Aſa-
bel: tri.
17 Ac Abigail a ymddug Amaza. A thâd Ama-
za oedd Iether yr Iſmaeliaid.
18 A Chaleb mab Hezron a enuillodd blant o A-
zubah ei wraig, ac o Ierioth: ac dymma ei mei-
bion hi: Ieſer, Sobab, ac Ardon.
19 A phan fu farw Azubah, Caleb a gymmerth
iddo Ephrath, a hi a ymddug iddo Hur.
20 A Hur a genhedlodd Vri, ac Vri a genhedlodd * Exod. 31.2.
* Bezaleel.
21 Ac wedi hynny yr aeth Hezron i mewn at * Num. 32.40.
ferch Machir, *tâd Gilead, ac eſe a'i † priododd † Heb. cym-merth.
hi, pan ydoedd ſab trugain-mlwydd; a hi a ddug
iddo Segub.
22 A Segub a genhedlodd Iair: ac yr oedd * Num. 32.41. Deu.3.14. Ioſ.13.30
iddo ef dair ar hugain o ddinaſoedd yngwlâd
Gilead.
23 Ac eſe a *enillodd, Geſur, ac Aram, a thre-
ſydd Iair oddiarnynt, a Chenath a'i phen-trefydd,
ſef trugain o ddinaſoedd. Y rhai hyn oll oedd ei-
ddo meibion Machir tâd Gilead.
24 Ac yn ôl marw Hezron o fewn Caleb E-
phratah, Abiah gwraig Hezron a ymddug iddo
Aſhur, tâd Tecoa.
25 A meibion Ierahmeel cyntaf-anedic Hezron,
oedd Ram yr hynaf, Bunah, ac Oren, ac Ozem, *ac
Ahiah.
26 A gwraig arall ydoedd i Ierahmeel, a'i hen-
w Atirah: hon oedd fam Onam.
27 A meibion Ram cyntaf-anedic Ierahmeel,
oedd Maaz, a Iamin, ac Ecar.
28 A meibion Onam oedd Sammai, a Iada: a
meibion Sammai; Nadab, ac Abiſur.
29 Ac enw gwraig Abiſur oedd Abihail, a hi a
ymddug iddo Ahbail, a Molid.
30 A meibion Nadab; Seled, ac Appaim. A bu
farw Seled yn ddiblant.
31 A meibion Appaim, Iſi: a meibion Iſi, Seſan:
a meibion Seſan, Ahlai.
32 A meibion Iada brawd Sammai, Iether, a Io-
nathan: a bu farw Iether yn ddiblant.
33 A meibion Ionathan, Peleth, a Zaza. Y rhai
hyn oedd feibion Ierahmeel.
34 Ac nid oedd i Seſan feibion, onid merched:
ac i Seſan yr oedd gwâs o Aiphtiad, a'i enw
Iarha.
35 A Seſan a roddodd ei ferch yn wraig i Iarha
ei wâs. A hi a ymddug iddo Attai.
36 Ac Attai a genhedlodd Nathan, a Nathan a
genhedlodd * Zabad, * Pen. 11. 41.
37 A Zabad a genhedlodd Ephlal, ac Ephlal a
genhedlodd Obed,
38 Ac Obed a genhedlodd Iehu, a Iehu a genhed-
lodd Azariah,
39 Ac Azariah a genhedlodd Helez, a Helez
genhedlodd Eleaſah,
40 Ac Eleaſah a genhedlodd Siſamai, a Siſamai a
genhedlodd Salum,
41 A Salum a genhedlodd Iecamiah, a Iecamiah
a genhedlodd Eliſamah.
42 Hefyd meibion Caleb brawd Ierahmeel oedd
Meſa ei gyntaf-anedic, hwn oedd dâd Ziph: a mei-
bion Mareſa tâd Hebron.
43 A meibion Hebron: Corah, a Thapuah, a Re-
cem, a Sema,
44 A Sema a genhedlodd Raham, tâd Iorcoam:
a Recem a genhedlodd Sammai,
45 A mab Sammai oedd Maon: a Maon oedd tâd
Bethzur.
46 Ac Ephah gordderch-wraig Caleb a ym-
ddug Haran, a Moſa, a Gazez: a Haran a genhed-
lodd Gazez.
47 A meibion Iahdai: Regem, a Iotham, a Geſan,
a Phelet, ac Ephah, a Saaph.
48 Gordderch-wraig Caleb, ſef Maachah, a ym-
ddug Seber, a Thirhanah.
49 Hefyd hi a ymddug Saaph, tâd Madmannah,
Seſa, tad Machbenah a thâd Gibeah: a *merch Ca-
leb oedd Achſah.
50 Y rhai hyn oedd feibion Caleb fab Hur, cyntaf-
anedic Ephratah: Sobal tâd Ciriath-Iearim,
51 Salma tâd Bethlehem: Hareph tâd Beth-Gader
52 A meibion oedd i Sobal, tâd Ciriath-Iearim;
‖ Haroeh, a ‖ hanner y ‖ Manahethiaid.
53 A theuluoedd Ciriath-Iearim oedd: yr Ithri-
aid, a'r Puhiaid, a'r Sumathiaid, a'r Miſtaiaid: o'r
rhai hyny daeth y Zareathiaid, a'r Eſthaoliaid.
54 Meibion Salmah: Bethlehem, a'r Netophathi-
aid, ‖ Ataroth tŷ Ioab, a hanner y Manahethiaid o
y Zoriaid.
55 A thylwyth yr ſcrifennyddion, y rhai a bre-
ſwylient yn Iabes; y Tyrathiaid, y *Simeathiaid, y
Suchathiaid. Dymma y *Ceniaid, y rhai a ddu-
thant o Hemath tâd tŷ-lwyth *Rechab.

PEN. III.

1 *Meibion Dafydd, 10 a'i lîn ef hyd Zedeciah, 17 Hiliogaeth Ieconiah.*

YRhai hyn hefyd oedd feibion Dafydd, y rhai a
anwyd iddo ef yn Hebron: y cyntaf-anedig,
*Ammon, o Ahinoam y *Izreelites: yr ail, Da-
niel o Abigail y Carmelites:
2 Y trydydd, Abſalom mab Maachah merch Talmai
brenin Geſſurs y pedwerydd, Adoniah mab Haggith:
3 Y pummed, Sephatiah o Abital: y chweched,
Ithream o *Eglah ei wraig.
4 Chwech a anwyd iddo yn Hebron, ac yno y teyr-
naſodd efe ſaith mlynedd, a chwemis: a thair blyn-
edd ar ddec ar hugain y teyrnaſodd efe yn Ieru-
ſalem.
5 A'r rhai hyn a anwyd iddo yn Ieruſalem; ‖ Ne. 12.
‖ Simea, a Sobab, a Nathan, a Salomon, pedwar o
Bathſua merch ‖ Ammiel.
6 Ibhar hefyd, ac ‖ Eliſama, ac Eliphelet,
7 A Noga, a Nepheg, a Iaphia,
8 Ac Eliſama, ‖ Eliada, ac Eliphalet, naw.
9 *Dymma holl feibion Dafydd, heb law meibi-
on y gordderch-wragedd, a Thamar * eu chwior
hwynt.
10 A mab Salomon ydoedd *Rehoboam: ‖ Abiah
ei fab ynteſ, Aſa ei fab ynteſ, a Iehoſaphat ei
fab ynteſ,

2 Sam.5.15. ‖ Neu. Beliada, pen.14.7. * 2 Sam.13.1. 21.43. & 15.8. ‖ Neu. Abiam, 1 Brev.13.1.

11 Ioram

14 A Meonothai a genhedlodd Ephrah: a Seraiah a genhedlodd Ioab, tâd ‖ glyn y creffi-wŷr, canys creffi-wŷr oeddynt hwy. | *Neu, trigolion dyffryn*

15 A meibion Caleb fab Iephunneh: Iru, Elah, a Naam: a meibion Elah *oedd* ‖ Cenas. | *Neu, Charazim*

16 A meibion Iehaleleel: Zipb, a Ziphah, Tiria, ac Aſareel. | *Neu, Uknaz.*

17 A meibion Ezra *oedd* Iether, a Mered, ac Epher, a Ialon: a hi a ddug Miriam, ac Sammai, ac Isbah, tâd Eſthemoa.

18 A'i wraig ef ‖ Iehudiah a ymddug Iered tâd Gedor, a Heber tâd Socho, a Iecuthiel tâd Zanoah: ac dymma feibion Bithiah merch Pharao, yr hon a gymmerth Mered. | *Neu, Idaweis.*

19 A meibion ei wraig ‖ Hodiah, chwaer Naham, tâd Ceilah y Garmiad, ac Eſthemoa y Maachathiad. | *Neu, Iehudiah, a hewyd*

20 A meibion Simeon *oedd* Amnon, a Rinnah, Benhanan, a Thilon. A meibion Iſi *oedd* Zoheth, a Benzoheth. *o'r blaen.*

21 *A* meibion Selah fab Iuda, *oedd* Er, tâd Lecah, a Laadah, tâd Mareſah, a theuluoedd tylwyth gweithyddion lliain main o dŷ Asbeah. * Gen. 38.1,5.

22 A Iocim, a dynion Chozebah, a Ioas, a Saraph, y rhai oedd yn arglwyddiaethu ar Moab, a Iaſubi Lehem. Ac *y mae* y peth'n hyn yn hên.

23 Y rhai hyn *oedd* crochenyddion yn cyſanneddu *ym myſg* plan-wydd, a chaeau: gyd â'r brenin yr arhoſaſant yno yn ei waith ef.

24 Meibion Simeon *oedd* ‖ Nemuel, a Iamin, Iarib, Zerah, *a* Saul. | *Neu, Iemuel,*

25 Sahum ei fab ynteſ, Mibſam ei fab ynteſ, Miſma ei fab ynteſ. *Gen.46. 10. 1 Chron. 6.15.*

26 A meibion Miſma; Hamuel ei fab ynteſ, Zaccur ei fab ynteſ, Simei ei fab ynteſ.

27 Ac i Simei *yr oedd* vn ar bymthec o feibion, a chwech o ferched, onid iw frodyr ef nid *oedd* nemmor o feibion: ac nid amlhaſei eu holl deulu hwynt ‖ megis meibion Iuda.

28 A hwy a breſwyliaſant yn * Beerſeba, a Moladah, a Hazar Sual. | *Neu, hyd ſire biem.* * Ioſ. 19.2.

29 Yn * Bilha heſyd, ac yn Ezem, ac yn ‖ Tolad.

30 Ac yn Bethuel, ac yn Hormah, ac yn Ziclag.

31 Ac yn Beth-marcaboth, ac yn ‖ Hazer Suſim, ac yn Beth-birei, ac yn Saaraim. Dymma eu dinaſoedd hwynt, nes teyrnaſu o Ddafydd. | *Neu, Bela, Ioſ. 19.3.*

32 A'i trefydd hwynt *oedd*, ‖ Etam, ac Ain, Rimmon, a Thochen, ac Aſan: pump o ddinaſoedd. | *Neu, Eltolad, Ioſ. 19.4.*

33 A'i holl beatrefydd hwynt heſyd, y rhai *oedd* o amgylch y dinaſoedd hyn, hyd ‖ Baal. Dymma eu trigfannau hwynt, ‖ a'i hachau: | *Neu, Hazer Suſa, Ioſ.*

34 A Meſobab, a Iamlech, a Ioſa mab Amaſiah,

35 A Ioel, a Iehu mab Ioſibia fab Seraia, fab Aſiel, | *Neu, Ether, Ioſ. 19.7.*

36 Ac Elioenai, a Iaacobah, a Ieſohaiah, ac Aſaiah, ac Adiel, a Ieſimiel, a Benaiah,

37 A Ziza mab Siphi, fab Alon, fab Iedaiah, fab Simri, fab Semaiah. | *Neu, Baalath-beer, Ioſ. 19.8.*

38 Y rhai hyn erbyn eu henwau, a aethant yn bennaethiaid yn eu teuluoedd, ac a amlhaſant dylwyth eu tadau yn fawr.

39 A hwy a aethant i flaenau Gedor, hyd at du dwyrain y dyffryn, i geiſio porfa iw praidd. | *Neu, ac ſel yr yſgubau-naſant yn genhedloedd yn eu myſg hwynt.*

40 A hwy a gawſant borfa frâs, a da, a gwlâd ehang *ei* therfynau, heddychlon a thangneddfus: canys y rhai a breſwyliaſent yno o'r blaen, *oedd* o Cham.

41 A'r rhai hyn, yn ſcrîſennedic erbyn enhenwau, a ddaethant yn nyddiau Hezeciah brenin Iuda, ac a darawſant eu pebyll, a'r anneddau a gaſwyd yno, ac a'i diſtrodaſant hwy hyd y dydd hwn, a thrigaſant

Hezron ei fab ynteſ, ‖ Ahuziah, ei fab ynteſ, Ioram ei fab ynteſ;

23 Amaziah ei fab ynteſ; Azariah, ei fab ynteſ, Iotham, ei fab ynteſ;

24 Ahaz, ei fab ynteſ; Hezeciah, ei fab ynteſ; Manaſſeh, ei fab ynteſ;

25 Amon, ei fab ynteſ, Ioſiah, ei fab ynteſ.

26 A meibion Ioſiah, y cyntaf-anedic *oedd* ‖ Iohanan, yr ail ‖ Ioacim, y trydydd ‖ Zedeciah, y pedwerydd Salum.

27 A meibion * Ioacim: ‖ Ieconiah ei fab eſ, Zedeciah ei fab ynteſ.

28 A meibion ‖ Ieconiah, Aſsir, Salathiel * ei fab ynteſ,

29 Malchiram heſyd, a Phedaiah, a Senazar, a Iecamiah, a Hoſama, a Nedabiah.

30 A meibion Pedaiah, Zorobabel, a Semei: a meibion Zorobabel, Meſulam, a Hananiah, a Selomith eu chwaer hwynt.

31 a Haſubah, ac Ohel, a Berechiah, a Hazzadiah, Iuſhabheſed, pump.

32 A meibion Hananiah, Pelatiah, a Ieſaiah: meibion Rephaiah, meibion Arnan, meibion Obadiah, meibion Sechaniah.

33 A meibion Sechaniah, Semaiah: a meibion Semaiah, Hattus, ac Igeal, a Bariah, a Neariah, a Saphat, chwech.

34 A meibion Neariah: Elioenai, a Hezeciah, ac Azricam, tri.

35 A meibion Elioenai *oedd* Hodaiah, ac Eliaſhib, a Phelaiah, ac Accub, a Iohanan, a Dalaiah, ac Anani, ſaith.

PEN. IIII.

1 *Hiliogaeth Iuda o Caleb mab Hur, 5 Aſter mab Naarah, 9 Iabes, a'i weddi. 21 Hiliogaeth Selah, 24 o Simeon, a'i ddinaſoedd. 39 Eu gorfodaeth ar Gedor, a'r Amalecitiaid yn myned ſev.*

MEibion Iuda: * Pharez, Heſron, a ‖ Charmi; a Hur, a Sobal.

2 A ‖ Reaiah mab Sobal a genhedlodd Iahath, a Iahath a genhedlodd Ahumai a Lahad. Dymma deuluoedd y Zorathiaid.

3 A'r rhai hyn *oedd* o dâd Etam: Iefreel, ac Iſma, ac Idbas: ac enw eu chwaer hwynt *oedd* Hazelelponi.

4 A Phenuel tâd Gedor, ac Eſer tâd Huſah: dymma feibion Hur cyntaf-anedic Ephratah, tâd Bethlehem.

5 Ac i * Aſſur tâd Tecoa yr oedd dwy wragedd: Helah, a Naarah.

6 A Naarah a ddug iddo Ahuſam, a Hepher, a Themeni, ac Ahaſtari: dymma feibion Naarah.

7 A meibion Helah *oedd* Zereth, a Zoar, ac Ethnan.

8 A Choz a genhedlodd Anob, a Zobebah: a theuluoedd Aharhel fab Harum.

9 Ac yr oedd * Iabes yn anrhydeddusach nâ'i frodyr: a'i fam a alwodd ei enw ef Iabes, gan ddywedyd, o blegit i mi ei ddwyn *ef* drwy ofid.

10 A Iabes a alwodd ar Ddduw Iſrael, gan ddywedyd, ŷo ni lwyr fendithi fi, ac ea ehengit fy nherfynau, a bod dy law gyd â mi, † a'm cadw rhag drwg, fel na'm gofidier: a pharodd Duw dyfod *iddo* yr hyn a ofynnaſei.

11 A Chelub brawd Suah a genhedlodd Mehir, yr hwn *oedd* dâd Eſton.

12 Ac Eſton a genhedlodd Beth-raphа, a Phaſeah a Thehinnah, tâd ‖ dinas Nahaſ: dymma ddynion Rechah.

13 A meibion Cenas; Othniel, a Seraiah: a meibion Othniel ‖ Hathath,

thrigasant yn eu lle hwynt : ar͂ *fo* porfa iw praidd hwynt yno.

42 Ac o honynt hwy, *sef* o feibion Simeon, yr aeth pum-cant o ddynion i fynydd Seir, a Phelatiah, a Neariah, a Raphaiah, ac Vzziel, meibion Isi, yn ben arnynt.

43 Tarawsant hefyd y gweddill a ddiangasei o Amalec, ac a wladychasant yno, hyd y dydd hwn.

P E N. V.

1 *Llin Ruben, (yr hwn a gollodd ei enedigaeth-fraint) hyd y Caethgludiad i Babylon. 9 Eu trigfan, a'i gorfoledd ar yr Hagariaid. 11 Pennaduriaid a thrig-leoedd Gad. 18 Rhyfedi a gorfoledd Ruben, a Gad, a hanner llwyth Manasseh. 23 Trig leoedd a phenaduriaid yr hanner llwyth hwnnw. 25 Eu cariadwriaeth o herwydd eu pechod.*

*Gen.35. 22.& 49.4 A Meibion Ruben, cyntaf-anedic Israel (*canys efe oedd gyntaf-anedic, ondam iddo halogi gwely ei dad, rhoddwyd ei anedigaeth-fraint ef i feibion Ioseph, fab Israel : ac ni chyfrifir ei achau ef yn ôl yr anedigaeth-fraint :

*Gen. 49.8. 2 Canys * Iuda a ragorodd ar ei frodyr, ac o honaw *ef y daeth* * blaenor : a'r anedigaeth-fraint *a roddwyd* i Ioseph.)

*Mich.5. 2.mat.2.6 *Gen.46. 9.exod.6. 14.num. 26.5. 3 * Meibion Ruben cyntaf-anedic Israel, *oedd* Hanoch, a Phalu, Hezron, a Charmi.

4 Meibion Ioel : Semaiah ei fab ef, Gog ei fab ynteu, Simei ei fab ynteu,

5 Micah ei fab ynteu, Reaia ei fab ynteu, Baal ei fab ynteu,

*2 Bren. 15.29. & 16.7. †*Neu, Tiglath.* 6 Beera ei fab ynteu, yr hwn *a gaeth-gludodd ‖ Tiglath-pileser brenin Assyria : hwn *ydoedd* dywysog a'r Rubeniaid.

7 A'i frodyr ef yn eu teulnpedd, wrth gymeryd yn nachau yn eu cenhedlaethau : y pennaf *oedd* Ieiel a Zechariah.

‖ *Neu, Semaiah, vers.4.* 8 A Bela mab Azan, fab ‖ Sema, fab Ioel, yr hwn a gyfannedddodd yn * Aroer, a hyd at Nebo, a Baal-meon.

* Ios.13. 15,16. 9 Ac o du yr dwyrain y preswyliodd efe, hyd y lle yr elir i'r anialwch, oddi wrth yr afon Euphrates : canys eu hanifeiliaid hwynt a amhasei yngwlâd Gilead.

† *Hebr. ar holl wyneb yr dwyrain.* * Ios. 13.11. 10 Ac yn nyddiau Saul y gwnaethant hwy ryfel yn erbyn yr Hagariaid, y rhai a fyrthiasant trwy eu dwylo hwynt : a thrigasant yn eu pebyll hwynt, † trwy holl du dwyrain Gilead.

11 A meibion Gad a drigasant gyferbyn â hwynt, yngwlâd Basan, hyd at Salchah.

12 Ioel y pennaf, a Sapham yr ail, a Iaanai, a Saphat, yn Basan.

* Pen. 27.29. † *Hebr. wynuddiad allan.* * 2 Bren. 15.5.32. † *Hebr. fulleon.* 13 A'i brodyr hwynt o dy eu tadau *oedd* Michael, a Mesulam, a Seba, a Iorai, a Iachan, a Zia, a Heber, saith.

14 Dymma feibion Abihail fab Huri, fab Iaroah, fab Gilead, fab Michael, fab Iesisai, fab Iahdo, fab Buz.

15 Ahi mab Abdiel, fab Guni, y pennaf o dŷ eu tadau.

16 A hwy a drigasant yn Gilead, yn Basan, ac yn ei threfydd, ac yn holl beitrefydd * Saron, wrth eu † cerfynau.

17 Y rhai hyn oll a gyfrifwyd wrth eu hachau, yn nyddiau * Iotham brenin Iuda, ac yn nyddiau Ieroboam brenin Israel.

* Gen. 29.15. 18 Meibion Ruben, a'r Gadiaid, a hanner llwyth Manasseh, o † wŷr nerthol, dynion yn dwyn tarian a chleddyf, ac yn tynnu bwa, ac wedi eu dyscu i ryfel, *oedd* bedair mil a deugain a saith gant, a thri vgain, yn myned allan i ryfel.

19 A hwy a wnaethant ryfel yn erbyn yr Hagariaid, a * Ietur, a Nephis, a Nodab.

20 A chyn or tlawrwyd hwynt yn erbyn i hwynt, a rhoddwyd yr Hagariaid yn dwylo hwynt, a chwbl a'r a *ydoedd* gyd â hwynt canys llefasant ar Dduw yn y rhyfel, ac efe a wraendawodd arnynt o herwydd iddynt obeithio ynddo.

21 A hwy a gaethgludasant eu hanifeiliaid hwynt, o'i camelod hwynt, ddeng-mil a deugain ac o ddefaid, deucant a dec a deugain a filoedd ac o assynnod ddwyfil, ac o ‖ ddynion gan-mil.

22 Canys llawer yn archolledig a fuont farw, am *fod* y rhyfel oddi wrth Dduw : a hwy a drigasant yn eu lle hwynt hyd y caethiwed.

23 A meibion hanner llwyth Manasseh a drigasant yn y tir : o Bisan hyd Baal-hermon, a Senir, a mynydd Hermon, yr oeddant hwy yn aml.

24 Y rhai hyn hefyd *oedd* bennaeth ŷ eu tadau, sef Epher, ac Isi, ac Eliel, ac Azriel a Ieremiah, a Hodaiah, a Iahdiel, gwŷr cedyrn o nerth, gwŷr enwoc, a phennaeth ŷ eu tadau.

25 * A hwy a droseddasant yn erbyn Duw eu tadau, ac a butteintasant ar ôl duwiau pobl y wlad, y rhai a ddiinistriasei Duw o'i blaen hwynt.

26 A * Duw Israel a annogodd yspryd Pul brenin Assyria, ac yspryd Tiglath-Pilneser brenin Assyria, ac a'i caethgludodd hwynt, (sef y Rubeniaid, a'r Gadiaid, a hanner llwyth Manasseh) ac a'i dug hwynt * i Halah, a Habor, a Hara, ac i afon Gozan, hyd y dydd hwn.

P E N. VI.

1 *Meibion Leui, 4 Llin yr offeiriaid hyd y Caethgludiad. 16 Teuluoedd Gerson, Merari, a Cohath. 49 Swydd Aaron, a'i llin hyd Abimaas. 54 Dinasoedd yr offeiriaid a'r Lefiaid.*

M Eibion Lefi : ‖ * Gerson, Cohath, a Merari.

2 A meibion * Cohath : Amram, Izhar, Gen. a Hebron, ac Vzziel.

3 A phlant Amram, Aaron, a Moses, a Miriam : a meibion Aaron, * Nadab, ac Abihu, Eleazar, ac Ithamar.

4 Eleazar a genhedlodd Phineches, Phinehes a genhedlodd Abisua.

5 Ac Abisua a genhedlodd Bucci, a Bucci a genhedlodd Vzzi,

6 Ac Vzzi a genhedlodd Zerahiah, a Zerahiah a genhedlodd Meraioth,

7 Meraioth a genhedlodd Amariah, ac Amariah a genhedlodd Ahitub,

8 Ac * Ahitub a genhedlodd Zadoc, a Zadoc a genhedlodd Ahimaaz,

9 Ac Ahimaaz a genhedlodd Azariah, ac Azariah a genhedlodd Iohanan,

10 A Iohanan a genhedlodd Azariah, (hwn oedd yn offeiriadu yn y * tŷ a adeiladodd Salomon yn Ierusalem.

11 Ac Azariah a genhedlodd Amariah, ac Amariah a genhedlodd Ahitub,

12 Ac Ahitub a genhedlodd Zadoc, a Zadoc a genhedlodd ‖ Salum,

13 A Salum a genhedlodd Helciah, a Helciah a genhedlodd Azariah,

14 Ac Azariah a genhedlodd * Saraiah, a Saraiah a genhedlodd Iehozadach.

15 A Iehozadach a ymadawodd, * pan gaeth-gludodd yr Arglwydd Iuda a Ierusalem, drwy law Nabuchodonosor.

16 Meibion Lefi * ‖ Gerson, Cohath, a Merari.

17 Ac dymma enwau meibion Gerson : Libni, a Simei.

18 A meibion Gohath Amram, ac Izhar, a Hebron, ac Vzziel.

19 Meibion Merari, Mahli, a Musi. Ac dymma deuluoedd y Lefiaid, yn ôl eu tadau.

lwyth y Colathiaid, o blegit elddynt hwy ydoedd y rhan hon.

55 A rhoddasant iddynt Hebron yngwlâd Iuda, a'i meusydd pentrefol o'i hamgylch.

56 Ond maesydd y ddinas, a'i phentrefydd, a roddasant hwy i Caleb fab Iephunneh.

57 Ac i feibion Aaron y rhoddasant hwy ddinasoedd Iuda, yn * noddfa, Hebron, a Libnah, a'i meusydd pentrefol, a Iattir, ac Esthemos, a'i meusydd pentrefol, * Deut. 19.2.

58 A | Hilen a'i meusydd pentrefol, a Debir a'i meusydd pentrefol, | Nys. Holen, Ios. 21.15. & 15.51.

59 Ac | Asan a'i meusydd pentrefol, a Bethsemes a'i meusydd pentrefol. | Nys. Ain, Ios. 21.16.

60 Ac o lwyth Beniamin, Geba a'i meusydd pentrefol, ac | Alemeth a'i meusydd pentrefol, ac Anathoth a'i meusydd pentrefol: eu holl ddinasoedd hwynt drwy eu teuluoedd, oedd dair dinas ar ddec. | Nys. Almon, Ios. 21.18.

61 Ac i'r rhan arall o feibion Cohath o deulu y llwyth hwnnw, *y rhoddwyd* o'r hanner llwyth, sef hanner Manasseh, dair dinas, * wrth goel-bren. * Ios. 21.20.

62 *Rhoddasant* hefyd i feibion Gersom drwy eu teuluoedd, o lwyth Issachar, ac o lwyth Aser, ac o lwyth Nephtali, ac o lwyth Manasseh, yn Basan, dair ar ddec o ddinasoedd.

63 I feibion Merari drwy eu teuluoedd, o lwyth Ruben, ac o lwyth Gad, ac o lwyth Zabulon, *y rhoddasant* drwy goel-bren, * ddeuddec o ddinasoedd. * Ios. 21. 7.34.

64 A meibion Israel a roddasant i'r Lefiaid, y dinasoedd hyn, a'u meusydd pentrefol.

65 A hwy a roddasant drwy goel-bren, o lwyth meibion Iuda, ac o lwyth meibion Simeon, ac o lwyth meibion Benjamin, y dinasoedd hyn, y rhai a alwasant hwy ar eu henwau hwynt.

66 *I'r rhai oedd* o deuluoedd meibion Cohath, yr ydoedd dinasoedd eu terfyn, o lwyth Ephraim.

67 A hwy a roddasant iddynt hwy * ddinasoedd noddfa, sef Sichem, a'i meusydd pentrefol, ym mynydd Ephraim; Gezer hefyd a'i meusydd pentrefol. * Ios. 21. 21.

68 Iocmeam hefyd a'i meusydd pentrefol, a Bethoron a'i meusydd pentrefol,

69 Ac Ailon a'i meusydd pentrefol, a Gath-rimmon a'i meusydd pentrefol.

70 Ac o hanner llwyth Manasseh, Aner a'i meusydd pentrefol, a Bileam a'i meusydd pentrefol, i deulu y rhai oedd yngweddill o feibion Cohath.

71 I feibion Gersom, o deulu hanner llwyth Manasseh *y rhoddwyd* Golan yn Basan, a'i meusydd pentrefol, Astaroth hefyd a'i meusydd pentrefol.

72 Ac o lwyth Issachar, Cedes a'i meusydd pentrefol, Daberath a'i meusydd pentrefol,

73 Ramoth hefyd a'i meusydd pentrefol, ac Anem a'i meusydd pentrefol.

74 Ac o lwyth Aser, Masal a'i meusydd pentrefol, ac Abdon a'i meusydd pentrefol,

75 Hucoc hefyd a'i meusydd pentrefol, a Rehob a'i meusydd pentrefol.

76 Ac o lwyth Nephtali, Cedes yn Galilee a'i meusydd pentrefol, Hammon hefyd a'i meusydd pentrefol, a Chiriathaim a'i meusydd pentrefol.

77 I'r rhan arall o feibion Merari *y rhoddwyd* o lwyth Zabulon, Rimmon a'i meusydd pentrefol, a Thabor a'i meusydd pentrefol.

78 Ac am yr Iorddonen * a Iericho, *sef* o du dwyrain yr Iorddonen, *y rhoddwyd* o lwyth Ruben, * Ios. 20.8. & 21.36.

‖ Neu. Bezer, Ioſ. 21. 36. Reuben, ‖ Bezer yn yr anialwch, a'i meuſydd pentrefol, Iahzah hefyd a'i meuſydd pentrefol.

79 Cedemoth hefyd a'i meuſydd pentrefol, a Mephaath a'i meuſydd pentrefol.

80 Ac o lwyth Gad, Ramoth yn Gilead, a'i meuſydd pentrefol, Mahanaim hefyd a'i meuſydd pentrefol,

81 Hesbon hefyd a'i meuſydd pentrefol, a Iazer a'i meuſydd pentrefol.

PEN. VII.

1 *Meibion Iſachar, 6 Beniamin, 13 Nephtali, 14 Manaſſeh, 20. 24 Ephraim. 21 Adfyd Ephraim gan wyr Gath. 23 Geni Beriah. 28 Trigfeydd Ephraim. 30 Meibion Aſer.*

A Meibion Iſſachar *oedd* * Tola, a Phuah, Iaſub, a Simron, pedwar.

2 A meibion Tola, Vzzi, a Rephaiah, a Ieriel, a Iahmai, a Iibſam, a Semuel, pennaethiaid ar dŷ eu tadau: o Tola *yr ydoedd* gwŷr cedyrn o nerth yn eu cenhedlaethau; eu * rhif yn myddiau Dafydd *oedd* ddwy fil ar hugain, a chwe chant.

3 A meibion Vzzi, Izrahiah: a meibion Izrahiah, Michael, ac Obadiah, a Ioel, Iſiah, pump: yn bennaethiaid oll.

4 A chyd â hwynt yn eu cenhedlaethau, *ac yn* ôl tŷ eu tadau *yr ydoedd* byddinoedd mil-wyr i ryfel, yn mil ar bymthec ar hugain: canys llawer oedd gauddynt o wragedd, a meibion.

5 A'i brodyr cedyrn o nerth, o holl deuluoedd Iſſachar, a gyfrifwyd wrth eu hachau, yn ſaith mil a phedwar vgain *mil* oll.

6 *A meibion* * Beniamin *oedd* Bela, a Becher, a Iediael; tri.

7 A meibion Bela, Eſbon, ac Vzzi, ac Vzziel, a Ierimoth, ac Iri; pump o bennau tŷ eu tadau, cedyrn o nerth, a gyfrifwyd wrth eu hachau, yn ddwy fil ar hugain, a phedwar ar ddec ar hugain.

8 A meibion Becher *oedd* Zemira, a Ioas, ac Eliezer, ac Elioenai, ac Omri, a Ieremoth, ac Abiah, ac Anathoth, ac Alameth: y rhai hyn oll *oedd* feibion Becher.

9 A hwy a rifwyd wrth eu hachau, yn ôl eu cenhedlaethau, yn bennau tŷ eu tadau, yn gedyrn o nerth, yn vgain mil a dau cant.

10 A meibion Iediael, Bilhan: a meibion Bilhan, Ieus, a Beniamin, ac Ehud, a Chenaanah, a Zethan, a Tharſis, ac Ahiſahar.

11 Y rhai hyn oll *oedd* feibion Iediael, yn bennau eu tadau, yn gedyrn o nerth, yn myned allan mewn llu i ryfel, yn ddwy fil ar bymthec, a deu-cant.

12 Suppim hefyd, a Huppim, meibion ‖ Ir; Huſim meibion ‖ Aher.

‖ Neu. Iri, verſ. 7. ‖ Neu. Aherem, nu. 26. 38.

13 Meibion Nephtali, Iahziel, a Guni, a Iezer, a Salum, meibion Bilhah.

14 Meibion Manaſſeh: Aſriel yr hwn a ymddug ei *wraig*: (*ond* ei ordderch-wraig o Syria a ymddug Machir * tâd Gilead.

* Gen. 46. 24.

15 A Machir a gymmerodd yn wraig *chwaer* Huppim, a Suppim, a henw eu chwaer hwynt *oedd* Maachah,) ac enw 'r ail *mâb*, Zalphaad: ac i Zalphaad yr oedd merched.

16 A Maachah gwraig Machir a ymddug fab, a hi a alwodd ei enw ef Peres, ac enw ei frawd ef Seres, a'i feibion ef *oedd* Vlam, a Recem.

17 A meibion Vlam, * Bedan. Dymma feibion Gilead fab Machir, fab Manaſſeh.

* 1. Sam. 12. 11.

18 A Hammoleceth ei chwaer ef a ymddug Iſhod, ac Abieſer, a Mahalah.

19 A meibion Semida oedd Ahian, ‖ Sechem, Licchi, ac Aniham.

‖ Neu. Beriah.

20 A meibion Ephraim: Suthelah, a Bered ei fab ef, a Thahath ei fab ynteſ, ac Eladah ei fab ynteſ, a Thahath ei fab ynteſ,

21 A Zabad ei fab ynteſ, a Suthelah ei fab ynteſ, ac Eſer, ac Elead: a dynion Gath, y rhai a anwyd yn y tîr, a'i lladdodd hwynt, o herwydd dyfod o honynt i wared i ddwyn eu hanifeiliaid hwynt.

22 Ac Ephraim eu tâd a alarodd, ddyddiau lawer; a'i frodyr a ddaethant iw gyſuro ef.

23 A phan aeth efe at ei wraig, hi a feichiogodd, ac a eſcorodd ar fab; ac efe alwodd ei enw ef Beriah, am fod dryg-fyd yn ei dŷ ef.

24 (Seera hefyd *oedd* ei ferch ef, a hi a adeiladodd Beth horon yr iſaf, a'r vchaf hefyd, ac Vzzen Seera.)

25 A Repha *oedd* ei fab ef, a Reſeph, a Thelah ei fab ynteſ, a Thahan ei fab ynteſ.

26 Laadan ei fab ynteſ, Amihud ei fab ynteſ, Elisama ei fab ynteſ.

27 * Nun ei fab ynteſ, Ioſua ei fab ynteſ.

28 A'i meddiant, a'i cyfanneddau *oedd* Bethel a'i phen-trefyddiau: o du'r dwyrain, * Naaran, ac o du 'r gorllewin Gazer a'i ‖ phentrefydd; a Sechem a'i phen-trefydd; ‖ hyd Gaza a'i pentrefydd.

29 Ac ar derfynau meibion * Manaſſeh, Bethſean a'i phentrefi, Taanach a'i phentrefi, * Megido a'i phentrefi, Dor a'i phentrefi. Meibion Ioſeph mab Iſrael a drigaſant yn y rhai hyn.

30 * Meibion Aſer, Imnah ac Iſuah, ac Iſui, a Beriah, a Serah, eu chwaer hwynt.

31 A meibion Beriah, Heber, a Malchiel, hwn yw tâd Birſafith.

32 A Heber a genhedlodd Iaphlet, a Somer, a Hotham, a Suah eu chwaer hwynt.

33 A meibion Iaphlet, Paſach, a Bimhal, ac Aſuath: dymma feibion Iaphlet.

34 A meibion Samer, Ahi, a Rohgah, Iehubbah, ac Aram.

35 A mab ei frawd ef, Helem: Zophah, ac Imna, a Seles, ac Amal.

36 Meibion Zophah, Suah, a Harnepher, a Sual, a Beri, ac Imrah:

37 Bezer, a Hod, a Samma, a Silſah, ac Ithran, a Beera.

38 A meibion Iether: Iephunneh, Piſpa hefyd ac Ara.

39 A meibion Vla, Arah, a haniel, a Reziа.

40 Y rhai hyn oll oedd feibion Aſer, pennau tŷ cenedl, yn ddewis wŷr o nerth, yn bennau capteniaid. A'r cyfrif drwy eu hachau o wyr i ryfel, *oedd* chwe mil ar hugain o wŷr.

PEN. VIII.

1 *Meibion a phennaduriaid Beniamin. 29 Hynafiaid Saul a Ionathan.*

BEniamin hefyd a genhedlodd * Bela ei gyntafanedic, Asbel yr ail, ac Aharah y trydydd,

* Gen. 46. 21. Num. 26. 38.

2 Nohah y pedwerydd, a Rapha y pumed.

3 A meibion Bela oedd ‖ Adar, a Gera, ac Abihud.

‖ Neu. Ard. Gen. 46. 21.

4 A Abiſua, a Naaman, ac Ahoa,

5 A Gera, a ‖ Sephuphan, a Haram.

‖ Neu. Sephan. Num. 26. 39.

6 Dymma hefyd feibion Ehud; dymma hwynt bennau cenedl preſſwylwŷr Geba, a hwy a'i mudaſant hwynt i * Manahath.

* Ioſh. 18. 26.

7 Naaman hefyd, ac Ahiah, a Gera, efe a'i ſymmudodd hwynt, ac a genhedlodd Vzza, ac Ahihud.

§ Cenhedlodd

8 Caſbeluhedd hefyd Saharaim yngwlâd Moab: wedi
yn gollwng hwynt ymmaith: Huſim, a Baara
oedd ei wragedd.
9 Ac efe a genhedlodd o Hodes ei wraig, Iobab,
a Sibia, a Meſa, a Malcham,
10 a Ieus, a Sachia, a Mirma: dymma ei feibion
ei hunain cenhedlu.
11 Ac o Huſim efe a genhedlodd Abitub, ac
Elpaal.
12 A meibion Elpaal oedd Eber, a Miſham, a Sa-
med, yr hwn a adeiladodd Ono, a Lod a'i phen-
trefydd.
13 Beriah hefyd, a Sema oedd bennaw cenedl
trigiawyr Aialon: y rhai a ymlidiaſant drigo-
lion Gath.
14 Ahio hefyd, Saſac, a Ierimoth.
15 Zebadiah hefyd, ac Arad, ac Ader.
16 Michael hefyd, ac Iſpah, a Ioha, meibion
Beriah.
17 Zebadiah hefyd, a Meſulam, a Hezeci, a
Heber.
18 Iſmerai hefyd, a Iezliah, a Iobab meibion
Elpaal.
19 Iacim hefyd, a Zicri, a Zabdi.
20 Elienai hefyd, a Zilthai, ac Eliel.
21 Adaiah hefyd, a Beraiah, a Simrath, meibion
Simhi.
22 Iſpan hefyd, a Heber, ac Eliel.
23 Abdon hefyd, a Zicri, a Hanan.
24 Hananiah hefyd, ac Elam, ac Antothiah.
25 Iphedeiah hefyd, a Phenuel, meibion Saſac.
26 Samſerai hefyd, a Sehariah, ac Athaliah.
27 Iareſiah hefyd, ac Eliah, a Zicri, meibion Je-
roham.
28 Y rhai hyn oedd bennau cenedl, ſef pennaethi-
aid ar eu cenhedlaethau. Y rhai hyn a gyfanneddant
yn Ieruſalem.
29 Yn Gibeon hefyd y preſſwyliodd *tâd Gibeon,
a enw ei wraig ef oedd Maachah.
30 Ac Abdon ei fâb cyntaf-anedic ef, Zur hefyd,
a Chis, a Baal, a Nadab.
31 Gedor hefyd, ac Ahio, a Zacher.
32 Micloth hefyd a genhedlodd Simeah: y rhai
hefyd, ar gyfer eu brodyr, a breſſwyliaſant yn
Ieruſalem gyd â'i brodyr.
33 *Ner hefyd a genhedlodd Cis, a Chis, a gen-
hedlodd Saul, a Saul a genhedlodd Ionathan, a
Malchiſua, ac Abinadab, ac Eſbaal.
34 A mab Ionathan oedd Meribbaal, a Meri-
baal a genhedlodd Micah.
35 A meibion Micah, Hithon, a Melec, a *Tharea,
a Ahaz.
36 Ac Ahaz a genhedlodd Iehoadah, a Iehoadah
a genhedlodd Alemeth, ac Azmaſeth, a Zimri:
a Zimri a genhedlodd Moza.
37 A Moza a genhedlodd Binea: Rapha oedd ei
fab ef, Elaſa ei fab ynteſ, Azel ei fab ynteſ.
38 Ac i Azel y bu chwech o feibion, ac dymma
eu henwau hwynt, Azricam, Bocheru, ac Iſmael, a
Seariah, ac Obadiah, a Hanan, y rhai hyn oll oedd
feibion Azel.
39 A meibion Eſec ei frawd ef oedd Vlam ei
gyntaf-anedic ef, Iehus yr ail, ac Eliphelet y try-
ydd.
40 A meibion Vlam oedd ddynion cedyrn o
nerth yn ſaethyddion, ac yn aml eu meibion a'i hŵy-
yrion, ſef cant, a dec a dengain. Y rhai hyn oll oedd
o feibion Beniamin.

PEN. IX.

1 *Achau Iſrael a Iuda, a Yr Iſraeliaid, 10 yr
Iſeriaid, 14 a'r Leviaid, a'r Nethiniaid, oedd
yn trigo yn Ieruſalem. 27 Swyddi rhai o'r Leſaid.
35 Hynaif Saul a Ionathan.

A Holl Iſrael a riſwyd wrth eu hachau, ac wele
hwynt yn ſcrifennedic yn llyfr brenhinoedd
Iſrael, a Iuda; a hwy a gaeth-gludwyd i Babilon
am eu camwedd.
2 Y trigolion cyntaf hefyd y rhai oedd yn eu
hetifeddiaethau yn eu dinaſoedd, oedd yr Iſraeli-
aid, yr offeiriaid, y Leſiaid, a'r Nethiniaid.
3 * Ac yn Ieruſalem y trigodd rhai o feibion Iu- *Nehem.
da, ac ſo feibion Beniamin, ac o feibion Ephraim, a 11. 1.
Manaſſeh:
4 Vthai mab Amihud, fab Omri, fab Imri, fab
Bani, o feibion Phares fab Iuda.
5 Ac o'r Siloniaid: Aſaiah y cyntaf-anedic, a'i
feibion.
6 Ac o feibion Zerah: Ieuel, a'i brodyr, chwe
chant, a dêc a phedwar vgain.
7 Ac o feibion Beniamin: Salu mab Meſulam,
fab Hodaſiah, fab Haſenuah:
8 Ibneiah hefyd mab Ieroham, ac Elah mab Vzi,
fab Michri, a Meſulam mab Sephatiah, fab Reuel,
fab Ibnijah.
9 A'i brodyr yn ôl eu cenhedlaethau; naw cant,
dec a deugain, a chwech: y dynion hyn oll oedd
bennau cenedl ar dŷ eu tadau.
10 Ac o'r offeiriaid, Iedaiah, a Iehoiarib, a
Iachin.
11 Azariah hefyd mab Helciah, fab Meſulam,
fab Zadoc, fab Meraioth, fab Ahitub, tywyſog tŷ
Dduw.
12 Adaiah hefyd mab Ieroham, fab Paſſur, fab
Malciah; a Maaſiah mab Adiel, fab Iahzerah, fab
Meſulam, fab Meſilemith, fab Immer.
13 A'i brodyr, penaſ ar dŷ eu tadau, yn ffl, a faith
gant, a thrugain: yn wŷr galluoc o nerth: waith
gwaſanaeth tŷ Dduw.
14 Ac o'r Leſiaid, Semaiah mab Haſub, fab Aſri-
cam, fab Haſabiah, o feibion Merari.
15 Bacbaccar hefyd, Heres, a Galal: a Mattaniah
mab Michah, fab Sichri, fab Aſaph.
16 Obadiah hefyd mab Semaiah, fab Galal, fab
Ieduthun: a Berechiah mab Aſa, fab Elcanah, yr
hwn a drigodd yn-nhrefydd y Netophathiaid.
17 Y porthorion hefyd oedd Salum, ac Acub,
a Thalmon, ac Ahiman, a'i brodyr: Salum ydoedd
bennaf.
18 A hyd yn hyn yn-mhorth y brenin o du'r
dwyrain, y rhai hyn o ſinteioedd meibion Leſi
oedd borthorion.
19 Salmon hefyd mab Core, fab Ebiaſaph, fab
Corah, a'r Corahiaid ei frodyr ef o dylwyth ei
dâd, oedd ar waith y wenidogaeth, yn cadw †pyrth †Hebr.
y babell, a'i tadau hwynt ar lu yr Arglwydd, rhiniogau
oedd yn cadw y ddyfodfa i mewn.
20 Phinehes hefyd mab Eleazar a ſnſel dywy-
ſog aroynt hwy o'r blaen: a'r Arglwydd ydoedd
gyd ag ef.
21 Zechariah mab Meſelemiah, ydoedd borthor
drws pabell y cyfarfod.
22 Hwynt oll y rhai a etholaſid yn borthorion
wrth y rhiniogau, oedd ddau cant, a denddec.
Hwynt hwy yn eu trefydd a riſwyd wrth eu ha-
chau; goſodaſei Ddaſydd a Samuel y gwele-
dydd, y rhai hynny yn eu ſwydd. ‖ Neu.
23 Felly hwynt a'i meibion a ſaſent wrth byrth ‡medde
tŷ'r Arglwydd, ſef tŷ y babell, i willed wrth rind.
williadwriaethau.
24 Y porthorion oedd ar bedwar o ſanau, dwy-
rain, gorllewin, gogledd, a deau.
25 A'i brodyr, y rhai oedd yn eu trefydd oedd i
ddyfod

ddyfod ar y ſeithfed dydd, o amſer i amſer, gyd â hwynt.

‖ Neu, *ymddiried* 26 Canys tan ‖ lywodraeth y Leſiaid hyn, y pedwar pen porthor, yr oedd yr ſtafellodd, a thryſoran tŷ Dduw.

27 Ac o amgylch tŷ Dduw y llettenent hwy, canys arnynt hwy 'r *oedd* yr oruchwiliaeth, ac arnynt hwy hefyd *yr oedd* ei agoryd, o foran i foran.

28 Ac o honynt hwy *yr oedd* golygwŷr ar leſtri y wenidogaeth, ac mewn rhif y dygent hwynt i mewn, ac mewn rhif y dygent hwynt allan.

29 A *rhai* o honynt hefyd oedd wedi eu goſod ar y lleſtri, ac ar holl ddodrefn y cyſſegr, ac ar y peillied, a'r gwîn, a'r olew, a'r thûs, a'r aroglau peraidd.

30 *Rhai* hefyd o feibion yr offeiriaid oedd yn gwneuthur * ennaint o'r aroglau peraidd.

*Ex.30.23 31 A Matteithiah *yn* o'r Leſiaid (yr hwn oedd gyntafanedic Salum y Corahiad) ydoedd mewn ‖ ſwydd ar waith * y ‖ radell.

‖ Neu, *ymddiried* *Ex.25.30 32 Ac *eraill* o feibion y Cohathiaid eu brodyr hwynt, *oedd* ar y bara ‖ goſod, iw ddarparu bob Sabboth.

‖ Neu, *badell.* 33 Ac dymma y cantorion, pennau cenedl y Leſiaid, *y rhai oedd* mewn ſtafellodeu yn yſcafala; o herwydd arnynt yr oedd y gwaith hwnnw ddydd a nôs.

‖ Neu, *briſio.* 34 Dymma bennau cenedl y Leſiaid, pennau drwy eu cenhedlaethau: hwy a drigent yn Ieruſalem.

* Pen. 8.29. 35 Ac yn Gibeon y trigodd tâd Gibeon, Iehiel, a henw ei wraig *ef oedd* * Maacha.

36 A'i fab cyntaf-anedic *ef oedd* Abdon, yno Zur, a Chis, a Baal, a Ner, a Nadab,

37 A Gedor, ac Ahio, a Zachariah, a Micloth.

38 A Micloth a genhedlodd Simeam: a hwyntau hefyd, ar gyfer eu brodyr, a drigaſant yn Ieruſalem, gyd â'i brodyr.

*1.Sam. 14.51. pen.8.33. *2.Sam. 9.6. 39 Ner * hefyd a genhedlodd Cis, a Chis a genhedlodd Saul, a Saul a genhedlodd Ionathan, a Malchiſua, ac Abinadab, ac Eſbaal.

40 A mab Ionathan *oedd* * Meribbaall, a Meribbaal a genhedlodd Micah.

41 A meibion Micah *oedd* Pithon, a Melech, a Thahrea, ac * *Ahaz*.

* Pen. 8.35. 42 Ac Ahaz a genhedlodd Iarah, a Iarah a genhedlodd Alemeth, ac Aſmaveth, a Zimri: a Zimri hefyd a genhedlodd Moza.

43 A Moza a genhedlodd Binea; a Rephaiah *oedd* ei fab ef, Eleaſah ei fab ynteſ, Azel ei fab ynteſ.

44 Ac i Azel *yr oedd* chwech o feibion, ac dymma ei henwau hwynt: Azricam, Bocheru, ac Ismael, a Seariah, ac Obadiah, a Hanan. Dymma feibion Azel.

PEN. X.

1 Ewmp Saul a'i fîrwolaeth. 8 Gorfoledd y Philiſtiaid a'r achos hwnnw. 11 Caredigrwydd Iabes Gilead tu ac at Saul a'i feibion. 13 Pechod Saul, am yr hwn yr aeth y frenhiniaeth oddiwrtho ef i Ddafydd.

A'R * Philiſtiaid a ryfelaſant yn erbyn Iſrael, a ffoiſwdd gwŷr Iſrael o flaen y Philiſtiaid, ac a gwympaſant yn ‖ archolledic ym mynydd Gilboa.

*1.Sam. 31.1,2. ‖ Neu, *laddedic.* 2 A'r Philiſtiaid a erlidiaſant ar ôl Saul, ac ar ôl ei feibion: a'r Philiſtiaid a laddaſant Ionathan, ac ‖ Abinadab, a Malchiſua, meibion Saul.

‖ Neu, *lefain.* *Sam.14. 49. 3 A'r thyſel a drymhaodd yn erbyn Saul, a'r perchen bwâu a'i cawſant ef, ac eſe a archollwyd gan y ſaethyddion.

4 Yna y dywedodd Saul wrth yr hwn oedd yn dwyn ei arfau ef, tyn dy gleddyf, a gwân i ar ol rhac dyfod y rhai dienwaededig hyn, a'm gwatwar i: ond arweinudd ei arfau ef nis gwnai, canys ofnodd yn ddirfawr. Yna y cymmerth Saul gleddyf, ac a ſyrthiodd arno.

5 A phan welodd arweinudd ei arfau ef, farw o Saul, ſyrthiodd yntef hefyd ar y cleddyf, ac a fu farw.

6 Felly y bu farw Saul, a'i dri mîb ef, a'i holl dŷ-lwyth a ſuant feirw ynghyd.

7 A phan welodd holl wŷr Iſrael, y rhai oedd yn y dyffryn, ffoi o honynt hwy, a marw Saul, a'i feibion; hwy a ymadawſant o'r dinaſoedd, ac a ffoeſant, a'r Philiſtiaid a ddaethant, ac a drigaſant ynddynt.

8 A thrannoeth pan ddaeth y Philiſtiaid i ddiſwyddo lladdedigion, hwy a gawſant Saul, a'i feibion yn feirw ym mynydd Gilboa.

9 Ac wedi iddynt ei ddiôſc, hwy a gymmerſant ei ben ef, a'i arfau, ac a anfonaſant i wlâd y Philiſtiaid, o amgylch, i ddangos iw delwau, ac i'r bobl.

10 A hwy a oſodaſant ei arfau ef yn nhŷ eu dduwiau, a'i bengloc a grogaſant hwy yn nhŷ Dagon.

11 A phan glybu holl Iabes Gilead yr hyn oll a wnaethei y Philiſtiaid i Saul,

12 Pob gŵr nerthol a godaſant, ac a gymmerſant ymmaith gorph Saul, a chyrph ei feibion ef, ac a'i dygaſant i Iabes, ac a gladdaſant eu heſgyrn hwynt dan y dderwen yn Iabes, ac a ymprydiaſant ſaith niwrnod.

13 Felly y bu farw Saul, am ei gamwedd a'i wnaethei efe yn erbyn yr Arglwydd, ſef yn erbyn gair yr Arglwydd, yr hwn ni chadwaſei efe, ac am iddo ymgynghori â dewines, i'w ofyn *â ſi*:

14 Ac heb ymgynghori â'r Arglwydd, am hyny y lladdodd efe ef, ac y trôdd y frenhiniaeth i Dduw fydd ſab Ieſſe.

PEN. XI.

1 Ewmpio Dafydd yn Ile Saul, o gytuno'r holl ſyſſylltiedin, yn Hebron. 4 Ac yntau yn ymlid tuw Sion oddiwr y Jebuſiaid, trwy wroldeb Ioab. 10 Enwau cedyrn Dafydd.

YNa holl * Iſrael a ymgaſclaſant at Ddafydd i Hebron, gan ddywedyd, wele dy aſgwrn, a'th gnawd ti ydym ni.

2 Doe hefyd, ac echdoe, pan ydoedd Saul yn frenin, ty di oedd yn arwain Iſrael i mewn a allan, a dywedodd yr Arglwydd dy Dduw wrthit, ti a ‖ borthi fy mhobl Iſrael, a thi a fyddi dywyſog ar fy mhobl Iſrael.

3 A holl henuriaid Iſrael a ddaethant at y brenin i Hebron, a Dafydd a wnaeth gyfammod â hwynt yn Hebron, gor bron yr Arglwydd, a hwy a eneiniaſant Ddafydd yn frenin ar Iſrael, *yn ôl* gair yr Arglwydd, drwy law Sammel.

4 A * Dafydd a holl Iſrael aeth i Ieruſalem, hon *yw* Iebus, ac yno y Jebuſiaid *oedd* drigolion y tîr.

5 A'r trigolion Iebus a ddywedaſant wrth Ddafydd, ni ddeui i mewn ymma. Etto Dafydd a enillodd dŵr Sion, yr hwn *yw* dinas Dafydd.

6 A dywedodd Dafydd, * pwy bynnac a darawo y Jebuſiaid yn gyntaf, efe a fydd yn bennaf, ac yn dywyſog. Yna 'r eſeymmodd Ioab mab Seruiah yn gyntaf, ac a fu bennaf.

7 A thrigodd Dafydd yn y tŵr: o herwydd hynny galwaſant ef ‖ dinas Dafydd.

8 Ac * efe a adeiladodd y ddinas oddi amgylch, o Milo amgylch ogylch: a Ioab a'i ‖ adgyweiriodd y rhan arall yr ddinas.

§ Ac

Dafydd a aeth, ac a gynnyddodd ſwyſwy, a'r Arglwydd y lluoedd *oedd* gyd ag ef.

2 Dymma befyd benaethiaid y cedyrn oedd
yn Hebron, yn ymgryfhau gyd ag ef yn ei deyr-
nas dros Iſrael iw wneuthur ef yn frenin
arnaſ, yn ol gair yr Arglwydd.

10 ¶ Ac dymma rifi y cedyrn *oedd* gan Dda-
fydd i lafoeam ‖ mab Hachmoni, pen y cap-
teiniaid hwn a ddercharfodd ei waywffon yn erbyn
tri chant, y rhai a laddwyd ar yn-waith *ganddo.*

11 Ac ar ol ef Eleazar mab Dodo, yr Ahohiad,
yn mhlith y tri cedyrn.

12 Hwn oedd gyd â Dafydd yn ‖ Pasdammim:
a'r Philiſtiaid a ymgynnullaſant yno i ryfel, ac yr
oedd rhan o'r maes yn llawn haidd, a'r bobl a
ffoaſant o flaen y Philiſtiaid.

14 A hwy a ‖ ymoſodaſant ynghanol y rhan-
dir honno, ac a'i hachubaſant hi, ac a darawſant
y Philiſtiaid: felly y gwaredodd yr Arglwydd
hwynt ag ymwared mawr.

15 ¶ A thri o'r dêc pennaeth ar hugain, a ddeſ-
cenaſant i'r graig at Ddafydd, i ogof Adulam: a
llu y Philiſtiaid oedd yn gwerſyllu yn nyffryn Re-
phaim.

16 A Dafydd yna *ydoedd* yn yr amddiffynfa, a ſe-
ſyllfa y Philiſtiaid yna *oedd* yn Bethlehem.

17 A Dafydd a * ſyſiodd ac a ddywedodd, o
na rydd i mi ddiod ddwfr o bydew Bethlehem,
yr hwn ſydd wrth y porth?

18 A'r tri a ruthraſant trwy werſyllu y Philiſti-
aid, ac a dynaſant ddwfr o bydew Bethlehem, yr
hwn oedd wrth y porth, ac a'i cymmeraſant, ac a'i
dygaſant i Dafydd: ac ni fynnei Dafydd ei yfed
ef, onid efe a'i diod-offrymmodd ef i'r Ar-
glwydd.

19 Ac efe a ddywedodd, na atto ty Nuw i mi
wneuthur hyn. A yſaſi waed y dynion hyn † a be-
ryglaſant eu henioes? o herwydd mewn *enbydr-*
yd eu henioes y dygaſant efe am hynny ni
fynnei efe yfed. Y tri cedyrn a wnaethant hyn.

20 Ac Abiſai brawd Ioab oedd bennaf o'r tri,
canys efcydwodd ei waywffon yn erbyn tri-
chant, *ac a'i* laddodd *hwynt*: ac iddo *y bu* enw
mhlith y tri.

21 O'r tri, anrhydeddufach na'r ddau *arall*, a
dywyſog iddynt, oedd efe; onid ni *ddaeth* efe hyd
y cyntaf.

22 Benaiah mab Iehoiada, mab gŵr grymmus o
Cabſeel, mawr *ei* weithredoedd: efe a laddodd
ddau o gedyrn Moab; ac efe a ddeſcynnodd, ac a
laddodd lew mewn pydew yn amſer eira.

23 Ac efe a laddodd Aipht-ddyn, gŵr pum cu-
byd o ſtur, ac yn llaw'r Aipht-ddyn *yr oedd* y
waywffon megis carfan gwehydd; ac yntef a aeth
i waered atto ef â ffoon, ac a ddug y waywffon o
law'r Aipht-ddyn, ac a'i laddodd ef â'i waywffon
ei hun.

24 Hyn a wnaeth Benaiah mab Iehoiada, ac
iddo yntef enw ym mhlith y tri cedyrn.

25 Wele, anrhydeddus *oedd* efe ym myſc y dêc
pennaeth, ond at y tri *cyntaf* ni ddaeth efe: a go-
ſododdd Dafydd ef ar ei wyr e gard.

26 A chedyrn y llu *oedd* Aſahel brawd Ioab, El-
hanan mab Dodo o Bethlehem,

27 Sammoth yr ‖ Harodiad, Helez y peloniad,

28 Ira mab Icces y Tecoiad, Abieſer yr Anetothiad,

29 Sibecai'r Huſathiad, Ilai'r Ahohiad,

30 Maharai y Netophathiad, * Heled mab Ba-
naa y Netophathiad,

31 Ithai mab Ribai o Gibeah meibion Beni-
amin, Benaiah y Pirathoniad,

32 Hurai o aſonydd Gaas, Abiel yr Arbathiad,

33 Azmaſeth y Baharumiad, Eliahba y Saalbo-
niad,

34 Meibion Haſſem y Gizoniad; Ionathan mab
Sageth, yr Hararïad,

35 Ahiham mab Sacar yr Hararïad, Eliphal
mab Vr,

36 Hepher y Mecherathiad, Ahiah y Peloniad,

37 Hezro y Carmeliad, Naarai mab Ezbai:

38 Ioel mab Nathan, Mibhar ‖ mab Haggeri, ‖ *Neu,*
yr Hag-
geriad.

39 Zelec yr Ammoniad, Naharai y Berothiad,
yr hwn oedd yn dwyn arfau Ioab mab Serfiah,

40 Ira'r Ithriad, Gareb yr Ithriad,

41 Vrias yr Hethiad, Zabad mab Ahlai,

42 Adina mâb Siſa y Rubeniad, pennaeth y Rû-
beniaid, a chyd ag ef ddêc ar hugain,

43 Hanan mab Maacah, a Ioſaphat y Mith-
niad,

44 Vzzia'r Aſterathiad, Sama, a Iehiel, meibion
Hothan yr Aroeriad,

45 Iediael ‖ mab Zimri, a Joha ei frawd ef, y ‖ *Neu,*
y Zim-
ri.
Tiziad,

46 Eliel y Mahaſiad, a Ieribai, a Ioſauiah mei-
bion Elnaan, ac Ithma y Moabiad,

47 Eliel, ac Obed, a Iaſiel y Meſobaiad.

PEN. XII.

1 *Henwau y rhai a ddaeth at Ddafydd i Siclag,*
23 *a'r lluoedd a ddaeth attoef i Hebron.*

A C* dymma y rhai a ddaeth at Ddafydd i Zic- * 1. Sam.
lag, *ac* efe etto † yn cadw arno rhac Saul fab 27. 1.
Cis: a hwy *oedd* ymmhlith y rai cedyrn, cynnorth- † *Hebr.*
wyſwyr y rhyfel. *weali*

2 Yn arfogion *a* bwâu, yn medru * o ddehau ac o *saul.*
aſſyw dafiu â cherric, a ſaethu mewn bwâu: o fro- * Barn.
dyr Saul, o Beniamin. 20. 16.

3 Y pennaf *oedd* Ahiezer, yna Ioas, meibion Se- ‖ *Neu,*
maah y Gibeathiad, a Ieziel, a Phelet meibion Aſ- *Haſſua.*
maſeth, a Beracha, a Iehu yr Antothiad,

4 Ac Iſmaiah y Gibeoniad, grymmus *oedd o'r* ym
mhlith y dêc ar hugain, a goruwch y dêc ar hu-
gain; Ieremiah hefyd a Iehaziel, a Iohanan, a Ioſa-
bad y Gederathiad.

5 Eleuſai, a Ierimoth, a Bealiath, a Semariah, a
Sephatiah yr Haruphiad.

6 Eleana, a Iehſa, ac Azariel, a Ioezer, a Iaſobe-
am, y Corhiaid.

7 A Ioelah, a Zebadiah, meibion Ieroam o Gedor.

8 A *rhai* o'r Gadiaid a ymneillduaſant at Dda-
fydd, pr amddiffynfa i'r anialwch, yn gedyrn o
nerth, gŵyr mhyraidd i ryfel yn medru trin ta-
rian a bwccled, ac wynebau llewod *oedd* eu hwyne- † *Hebr.*
bau hwynt, ac megis iyrchod ar y mynyddoedd, o *i bryſaro.*
ſunder *oeddynt hwy:*

9 Ezer y cyntaf, Obadiah yr ail, Eliab y try-
ddyd,

10 Maſmannah y pedwerydd, Ieremiah y pum-
med,

11 Attahai y chweched, Eliel y ſeithfed,

12 Iohanan yr wythfed, Elſabad y mawfed,

13 Ieremiah y degfed, Machbannai'r vnfed ar
ddêc.

14 Y rhai hyn *oedd* o feibion Gad, yn gapte- ‖ *Neu,*
niaid y llu: yr vn lleiaf ‖ *oedd* a'r gant, a'r mwyaf *a wyne-*
bau
ar fil. *llewod*
gant.

15 Dymma hwy y rhai a aethant tros yr Iorddo- *&c.*
nen yn y nſis cyntaf, a hi wedi † lifo tros ei holl † *Hebr.*
* dorlannau, ac a yrraſant i ffo holl *drigolion* y dy- * *Iſrael.*
ffrynnoedd tua'r dwyrain, a thua'r gorllewin. * Iosua

16 A *rhai* o feibion Beniamin a Iuda, a ddaethant 3. 15.
i'r amddiffynfa at Ddafydd. doeth

17 A Dafydd a aeth † iw cyfarfod hwynt, ac a 24. 30.
lefarodd, ac a dywedodd wrthynt, os mewn hedd- † *Hebr.*
wch y daethoch chwi attaſi i'm cynhorthwyo, bydd a'i *bûdd*
fy nghalon

fy nghalon ynvn â chwi: ond os i'm bradychu i'm gelynion, a minnau heb ‖ gamwedd yn fy nwylaw, Duw ein tadau ni a edrycho, ac a getyddo.

‖Neu, drais.

18 A'r Yspryd a † ddaeth ar Amasai pennaeth y capteiniaid, *ac efe a ddywedodd*, eiddot ti Dafydd, a chyd â thi fab Isse *y byddwn ni*; heddwch, heddwch i ti, a hedd i'th gynhorthwy-wŷr: o herwydd dy Dduw sydd yn dy gymmorth di. Yna Dafydd a'i cresawodd hwynt, ac a'i gosodod hwy yn bennaethiaid ar y fyddin.

†Hebr. wisgodd ava.

19 A *rhai* o Manasseh a droes at Ddafydd, pan ddaeth efe gyd â'r Philistiaid yn erbyn Saul i ryfel, ond ni chymmorthwysant hwynt: canys pennaduriaid y Philistiaid wrth gyngor, a'i gollyngasant ef ymaith gan dywedyd, *efe a syrth at ei feistr Saul am ein pennau ni.

*1. Sam. 29. 4.

20 Fel yr oedd efe yn myned i Ziclag, trôdd attaw ef o Manasseh, Adnah, a Iozabad, a Iediel, a Michael, a Iozabad, ac Elihu, a Zilthai, y rhai *oedd* bennaethiaid y miloedd yn Manasseh.

‖Neu, gyda'r.

21 A'r rhai hyn a gynnorthwysasant Ddafydd ‖ yn erbyn y dorf: canys cedyrn o nerth oeddynt hwy oll, a chapteiniaid ar y llû.

22 Canys rhai a ddae at Ddafydd bennydd y prydd *hyny*, iw gynhorthwyo ef, hyd onid *oedd efe* yn llu mawr, megis llu Duw.

23 Ac dymma rifedi y pennau, y rhai yn arfogion i ryfel a ddaethant at Ddafydd i Hebron, i droi brenhiniaeth Saul atto ef, yn ôl gair yr Arglwydd.

24 *O feibion Iuda yn dwyn tarian, a ffon-wayw, chwe mil, ac wŷth gant, yn ‖ arfog i ryfel.

‖Neu, barod.

25 O feibion Simeon yn gedyrn nerthol i ryfel, saith mil a chant.

26 O feibion Lefi, pedair mil, a chwe chant.

27 A Iehoiada oedd dywysog ar yr Aaroniaid, a chyd ag ef dair mil, a saith gant.

28 Zadoc hefyd llangc grymmus nerthol, ac o dŷ ei dad ef, dau ar hugain o gapteiniaid.

29 Ac o feibion Beniamin, brodyr Saul, tair mil: canys hyd yn hyn llawer o honynt oedd yn dilyn tŷ Saul.

30 Ac o feibion Ephraim vgain mil, ac wŷth gant, yn rymmus nerthol, yn wŷr enwoc yn nhŷ eu tadau.

31 Ac o hanner llwyth Manasseh, tair mil ar bymthec, y rhai a ysprysiasid erbyn *eu* henwau, i ddyfod i wneuthur Dafydd yn frenin.

32 Ac o feibion Issachar y rhai â fedrent ddeall yr amseroedd i wybod beth a ddylei Israel ei wneuthur, eu pennaethiaid hwynt *oedd* ddeu-cant, a'i holl frodyr oedd wrth eu gorchymyn hwynt.

33 O Zabulon, y rhai aent allan i ryfel, yn medru rhyfela â phob arfau rhyfel, dengmil a deugain, yn medru byddino, a hynny † yn fyddlon.

†Hebr. heb galon achalom.

34 Ac o Nephtali, mil o dywysogion, a chyd â hwynt, â tharian a gwayw-ffon, ddwy fil ar bymthec ar hugain.

35 Ac o'r Daniaid, wyth mil a'r hugain a chwe chant, yn medru rhyfela.

36 Ac o Aser yr oedd ddengain mil yn myned allan mewn byddin, yn medru ‖ rhyfela.

‖Neu, byddino.

37 Ac o'r tu hwnt i'r Iorddonen, o'r Rubeniaid, ac o'r Gadiaid, ac o hanner llwyth Manasseh, y *daeth* chwech vgain mil, mewn pôb rhyw arfau cymmwys i ryfel.

38 Yr holl ryfel-wŷr hyn yn medru byddino, a ddaethant mewn calon berffaith i Hebron, i wneuthur Dafydd yn frenin ar holl Israel: a'r rhan arall o Israel *oedd* hefyd yn vn feddwl, i wneuthur Dafydd y frenin.

39 A hwy a fuant yno gyd â Dafydd dridiau, yn bwytta ac yn yfed: canys eu brodyr a arlwysasent iddynt hwy.

40 A hefyd, y rhai oedd agos attynt hwy, hyd Issachar, a Zabulon, a Nephtali, a ddygasant fara ar asynnod, ac ar gamelod, ac ar fulod, ac ar ychen, yn ‖ fwyd, yn flawd, yn ffigys, ac yn rhesi- ‖ gau, ac yn win, ac yn olew, ac y warthec, ac yn ddefaid yn helaeth: herwydd yr ydoedd llawen- ydd yn Israel.

PEN. XIII.

1 *Dafydd mewn rhwysc fawr, yn cynghor a'r Arch o Ciriath-iearim, 9 ac o herwydd tarw Uzzah, yn gadael yr Arch yn nhy Obed Edom.*

A Dafyd a ymgynghorodd â chapteiniaid y miloedd, a'r holl dywysogion.

2 A Dafydd a ddywedodd wrth holl gynnulleidfa Israel, *os da gennwch chwi, a bod hyn o'r Arglwydd ein Duw, † danfonwn ar led at ein brodyr y rhai a wedi dillwyd, drwy holl dîroedd Israel, a chyd â hwynt *at* yr offeiriaid, a'r Lefiaid o fewn † eu dinasoedd a'i mcuſydd penfrefol, iw cynnull hwynt attom ni.

3 A dygwn † drachefn Arch ein Duw atrom ni: canys nid ymofynnasom â hi yn nyddian Saul.

4 A'r holl dyrfa a ddywedasant am wneuthur felly: canys vnlawn *oedd* y peth yngolwg yr holl bobl.

5 Felly y * casclodd Dafydd holl Israel ynghyd, o Sihor yr Aipht, hyd y ffordd y deliri Hemath, i ddwyn Arch Duw o Giriath-Iearim.

6 A Dafydd aeth i fyny, a holl Israel, i * Baalah, sef Ciriath-Iearim, yr hon *ſydd* yn Iuda, i ddwyn oddi yno Arch yr Arglwydd Duw, yr hwn ſydd yn preſſwylio rhwng y Cerubiaid, ar yr hon y gelwir ei enw ef.

7 A hwy a † ddygasant Arch Duw ar fenn eu- wydd o dy Abinadab: ac Vzza ac Ahio oedd yn gyrru y fenn.

8 A Dafydd a holl Israel oedd yn chwarau ger bron Duw, â'i holl nerth, ac â chantadau, ac â thelynau, ac â nablau, ac a thympanau, ac â ſymbalau, ac ag vdcyrn.

9 A phan ddaethant hyd lawr dyrnu ‖ Chidon, Vzza a eſtynnodd ei law i ddala yr Arch, canys yr ychen ‖ oedd yn ei hyſgwyd hi.

10 Ac enynnodd llid yr Arglwydd yn erbyn Vzza, ac efe a'i lladdod ef, *o blegit iddo eſtyn ei law at yr * Arch: ac yno y bu efe farw ger bron Duw.

11 A bu ddrwg gan Ddafydd am i'r Arglwydd rwygo rhwygiad yn Vzza, ac efe a alwodd y lle hwnnw ‖ Perets Vzza, hyd y dydd hwn.

12 A Dafydd a ofnodd Dduw y dydd hwnnw, gan ddywedyd, pa fodd y dygaf Arch Duw i mewn at tafi?

13 Ac ni † ddûg Dafydd yr Arch atto ei hun i ddinas Dafydd, ond efe a'i cludodd hi i dŷ Obed Edom y Gethiad.

14 Ac Arch Duw a arhosodd gyd â theulu Obed Edom, yn ei dŷ ef, dri mis. A'r Arglwydd a † fendithiodd dŷ Obed-Edom, a'r hyn oll *oedd* eiddo.

PEN. XIIII.

1 *Caredigrwydd Hiram i Ddafydd: 2 Dda wy ddwedh Dafydd o'i bobl, o'i wraged, ac o'i blant. 8 Y ddwy ornchafiaeth a gafodd efe yn erbyn y Philiſtiaid.*

A *Hiram brenin Tyrus a anfonodd genadau at Ddafydd, a choed cedr, a ſeiri meini, a ſeiri prennau, i adailadu iddo ef dŷ.

*2. Sam. 5. 11.

2 A gwybu Dafydd ſicrhau o'r Arglwydd ef yn frenin ar Israel, canys yr oedd ei frenhiniaeth ef wedi ei derchafu yn vchel, o herwydd el bobl Israel.

3 A chymmerth Dafydd wragedd † ychwanec yn Ieruſalem: a Dafydd a genhedlodd feibion ac

4 Ac dyma'r

6 Ac dyma hefyd enwau y plant oedd iddo ef yn Jerusalem; Samma, a Sobah, Nathan, a Salomon,
7 Ac Ibhar, ac Elisua, ac Elpalet,
8 A Noga, a Nepheg, a Iaphia,
9 Ac Elisama, a ‖ Beeliada, ac Eliphalet.
10 A phan glybu y Philistiaid fod * Dafydd wedi ei eneinio yn frenin ar holl Israel, y Philistiaid oll a aethant i fynu i geisio Dafydd; a chlybu Dafydd, ac a aeth allan yn eu herbyn hwynt.
11 A'r Philistiaid a ddaethant, ac a ymwascarasant yn nyffryn Rephaim.
12 A Dafydd a ymgynghorodd â Duw, gan ddywedyd, A af i fynu yn erbyn y Philistiaid? ac a roddi di hwynt yn fy llaw i? a'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, cerdda i fynu canys mi a'i rhoddaf hwynt yn dy law di.
13 Felly 'r aethant i fynu i ‖ Baal-Perazim, a Dafydd a'i tarawodd hwynt yno. A Dafydd a ddywedodd, Duw a dorrodd i mewn ar fy ngelynion drwy fy llaw i, fel rhwygo dyfroedd, am hyny y galwasant hwy enw 'r lle hwnnw Baal-Perazim.
14 A phan adawsant hwy eu duwiau, dywedodd Dafydd am eu llosci hwynt yn tân.
15 A thrachefn ette y Philistiaid a ymwascarasant yn y dyffryn.
16 A Dafydd a ymgynghorodd â Duw drachefn, a Duw a ddywedodd wrtho, na ddos i fynu ar eu ôl hwynt, tro ymaith oddi wrthynt, * a thyred arnynt ar gyfer y morwydd.
17 A phan glywech drwy 'r cerddediad ymmrig y morwydd, yna dos allan i fynu: canys y mae Duw wedi myned o'th flaen di, i daro llu y Philistiaid.
18 A gwnaeth Dafydd megis y gorchymynnasai Duw iddo, a buy a darawsant lu y Philistiaid, o Gibeon hyd Gazer.
19 Ac felly Dafydd a aeth drwy 'r holl wledydd: a'r Arglwydd a roddes ei ofn wyd ef ar yr holl genhedloedd.

PEN. XV.

1 Dafydd yn paratoi lle i'r Arch, yn ymsefydlu a'r Leiaid i'w chyrchu hi o dy Obed-Edom, 25 Ac yn ei dwyn hi yn ei hol mewn llawenydd mawr. 29 Michal yn ei dirmygu ef.

1 Dafydd a wnaeth iddo dai yn ninas Dafydd, ac a baratodd le i Arch Duw, ac a otododd iddi babell.
2 A Dafydd a ddywedodd, nid yw i neb * ddwyn Arch Duw onid i'r Leiaid: canys hwynt a ddewisodd yr Arglwydd i ddwyn Arch Duw, ac i weini iddo ef yn dragywydd.
3 A Dafydd a gynnhullodd holl Israel i Ierusalem, i ddwyn i fynu Arch yr Arglwydd iw lle a baratoesei efe iddi hi.
4 A Dafydd a gynhullodd feibion Aaron, a'r Leiaid.
5 O feibion Cohath, Vriel y pennaf, a'i ‖ frodyr, cant ac vgain.
6 O feibion Merari, Asaiah y pennaf, a'i frodyr, dau cant ac vgain.
7 O feibion Gersom, Ioel y pennaf, a'i frodyr, cant a deg ar hugain.
8 O feibion Elizaphan, Semaiah y pennaf, a'i frodyr, dau cant.
9 O feibion Hebron, Eliel y pennaf, a'i frodyr, peiwar vgain.
10 O feibion Vzziel, Aminadab y pennaf, a'i frodyr, cant a deuddec.
11 A Dafydd a alwodd am Zadoc, ac am Abiathar yr offeiriaid, ac am y Leiaid, am Vriel, Asaiah, a Ioel, Semaiah, ac Eliel, ac Aminadab,
12 Ac a ddywedodd wrthynt, chwi *ydd* ennau cenedl ym mlith y Leiaid: ymsancteiddiwch chwi a'ch brodyr fel y dygoch i fynu Arch Arglwydd Dduw Israel, i'r *lle* a baratoais iddi hi.
13 O herwydd * nas *gwnaethoch* o'r dechreuad, y torrod yr Arglwydd ein Duw arnom ni, o blegit na cheisiasom ef yn y modd y dylesym. * Pen. 13.10.
14 Felly yr offeiriaid, a'r Leiaid a ymsanctaddiasant i ddwyn i fynu Arch Arglwydd Dduw Israel.
15 A meibion y Leiaid a ddygasant Arch Duw ar eu hyscwyddau, wrth drosolion, megis y gorchymynnodd Moses, * yn ôl gair yr Arglwydd. * Exod. 25.14.
16 A Dafydd a ddywedodd wrth dywysogion y Leiaid, a'r iddynt osod eu brodyr y cerddorion i leisio ag offer cerdd, nablau, a thelynau, a symbalau, yn lleisio gan ddercha fu llêf mewn gorfoledd.
17 Felly y Leiaid a osodasant * Heman fab Ioel; ac o'i frodyr ef * Asaph fab Berechiah; ac o feibion Merari, eu brodyr, * Ethan fab Cusaiah. * Pen. 6. 33. * Ver. 39. * Ver. 44.
18 A chyd â hwynt eu brodyr o'r ail radd, Zechariah, Ben, a Iaziel, a Semiramoth, a Iehiel, ac Vni, Eliab, a Benaiah, a Maasiah, a Mattithiah, ac Eliphaleh, a Micniah, ac Obed Edom, a Iehiel y porthorion.
19 Felly Heman, Asaph, ac Ethan, y cerddorion, *oeddynt* i leisio â symbalau pres.
20 A Zechariah, ac Aziel, a Semiramoth, a Iehiel, ac Vni, ac Eliab, a Maasiah, a Benaiah, a *gânent* nablau ar Alomoth.
21 A Mattithiah, ac Eliphaleh, a Micniah, ac Obed Edom, a Iehiel, ac Azaziah, *oeddynt* ‖ â thelynau ar y Sheminith i ragori. ‖ Neu, ar yr wythfed i oruchwylio.
22 Cenaniah hefyd oedd flaenor y Leiaid ar y ‖ gân, efe a ddyscei *ei gân* am y † gan, canys cyfarwydd oedd. ‖ Neu, clud. † Hebr. dercha fad.
23 A Berechiah, ac Elcanah, *oedd* borthorion i'r Arch.
24 A Sebaniah, a Iehosaphat, a Nathanael, ac Amasai, a Zechariah, a Benaiah, ac Eliezer, yr offeiriaid, *oedd* yn lleisio mewn vdcyrn o flaen Arch Duw: Obed Edom hefyd, a Iehiah oedd borthorion i'r Arch.
25 * Felly Dafydd a henuriaid Israel, a thywysogion y miloedd, a aethant i ddwyn i fynu Arch cyfammod yr Arglwydd, o dŷ Obed Edom mewn llawenydd. * 2. Sam. 6.12.
26 A phan gynhorthwyodd Duw y Leiaid oedd yn dwyn Arch cyfammod yr Arglwydd; hwy a offrymmasant saith o fustych, a saith o hyrddod.
27 A Dafydd oedd wedi ymwisco mewn gwisc o liain main, a'r holl Leiaid, y rhai oedd yn dwyn yr Arch, a'r cantorion, Cenaniah hefyd meistr y ‖ gan, a'r cerddorion. Ac am Ddafydd *yr oedd* * Ephod liain. ‖ Neu, clud. * 2. Sam. 6.14.
28 A holl Israel a ddygasant i fynu Arch cyfammod yr Arglwydd, â bloedd, â llais trwmpet, ag vdcyrn, ac â symbalau, yn lleisio gyd â'r nablau, a'r telynau.
29 A phan ydoedd Arch cyfammod yr Arglwydd yn dyfod i ddinas Dafydd, Michal merch Saul a edrychodd drwy ffenestr, ac a ganfu Ddafydd y brenin yn dawnsio, ac yn chwarae; a hi a'i dirmygodd ef yn ei chalon.

PEN. XVI.

1 Dafydd yn aberthu, 4 yn ordeinio cantorion i ganu mawl i Dduw, 7 yn gwneuthur Psalm i ddiolch i Dduw, 37 yn gosod gweinidogion, a phorthorion, ac offeiriaid, a'r aberthoedd, a seini i'r Arch yn wastadol.

FElly * y dygasant hwy Arch Dduw i mewn, ac a'i gosodasant hi ynghanol y babell, a'i osodasei * 2. Sam. 6.17.

osodasei Dafydd iddi hi: a hwy a offrymmasant offrymmau poeth, ac ebyrth hedd, ger bron Duw.

2 Ac wedi i Ddafydd orphen aberthu offrymmau poeth, ac ebyrth hedd, efe a fendithiodd y bobl yn enw yr Arglwydd.

3 Ac efe a rannodd i bob vn o Israel, yn wr, ac yn wraig, dorth o fara, a dryll o gig, a chostreleid o win.

4 Ac efe a osododd ger bron Arch yr Arglwydd, wenidogion o'r Lefiaid, i gofio ac i foliannu, ac i glodfori Arglwydd Dduw Israel.

5 Asaph oedd bennaf, ac yn ail iddo ef Zechariah, Ieiel, a Semiramoth, a Iehiel, a Mattithiah, ac Eliab, a Benaiah, ac Obed Edom, a Ieiel ag offernablau, a thelynau; ac Asaph oedd yn lleisio â symbalau.

6 Benaiah hefyd, a Iahaziel yr offeiriaid, oedd ag vdcyrn yn wastadol o flaen Arch cyfammod Duw.

7 Yna y dyodd hwnnw, y rhoddes Dafydd y *psalm hon yn gyntaf i foliannu yr Arglwydd, yn llaw Asaph a'i frodyr.

8 *Molienwch yr Arglwydd, gelwch ar ei enw ef, hyspysiwch ei weithredoedd ef ym mhlith y bobloedd.

9 Cenwch iddo, clodforwch ef, ymadroddwch am ei holl ryfeddodau.

10 Ymlawenychwch yn ei enw sanctaidd ef; ynhyfryded calon y sawl a geisiant yr Arglwydd.

11 Ceisiwch yr Arglwydd, a'i nerth ef, ceisiwch ei wyneb ef yn wastadol.

12 Cofiwch ei wrthiau, y rhai a wnaeth efe, ei ryfeddodau, a barnedigaethau ei enau;

13 Chwi had Israel ei was ef, Chwi meibion Iacob ei etholedigion ef:

14 Efe yw'r Arglwydd ein Duw ni, ei farnedigaethau ef *sydd* drwy yr holl ddaiar.

15 Cofiwch yn dragywydd ei gyfammod, y gair a orchymynnodd efe i fil o genhedlaethau:

16 Yr *hwn a gyfammododd efe ag Abraham, a'i lw i Isaac:

17 Ac a osododd efe yn ddeddf i Iacob, *ac* yn gyfammod tragywyddol i Israel,

18 Gan ddywedyd, I ti y rhoddaf dîr Canaan, † rhandir eich etifeddiaeth.

19 Pan nad oeddych ond † ychydig, ie * ychydig, a dieithriaid ynddi:

20 A phan rodient o genhedlaeth i genhedlaeth, ac o vnfrenhiniaeth at bobl eraill:

21 Ni adawodd efe i neb en gorthrymmu: ônid efe a * geryddodd frenhinoedd o'i plegit hwy, *gan ddywedyd,*

22 * Na chyffyrddwch a'm eneiniogion, ac na ddrygwch fy mhrophwydi.

23 † Cenwch i'r Arglwydd yr holl ddaiar: mynegwch o ddydd i ddydd ei iechydwriaeth ef.

24 Adroddwch ei ogoniant ef ym mhlith y cenhedloedd; a'i wrthiau ym-mhlith yr holl bobloedd.

25 Canys mawr *yw* yr Arglwydd, a chanmoladwy iawn: ofnadwy hefyd yw efe goruwch yr holl ddiwyau.

26 O herwydd holl * dduwiau y bobloedd *ydynt* eulynod: ond yr Arglwydd a wnaeth y nefoedd.

27 Gogoniant a harddwch *sydd* ger ei fron ef: nerth a gorfoledd yn ei fangre ef.

28 Moeswch i'r Arglwydd, chwi deuluoedd y bobloedd; moeswch i'r Arglwydd, ogoniant a nerth.

29 Moeswch i'r Arglwydd ogoniant ei enw: dygwch aberth, a deuwch ger ei fron ef: ymgrymmwch i'r Arglwydd mewn prydferthwch sanctaidd: wydd.

30 Ofnwch rhagddo ef yr holl ddaiar: y byd hefyd a ficrheir, fel na fyflo.

31 Ymlawenyched y nefoedd, ac ymhyfryded y ddaiar; a dywedant ym mhlith y cenhedloedd, yr Arglwydd fydd yn teyrnasu.

32 Rhued y môr a'i gyflawnder, llawenhaed y maes, a'r hyn oll *y fydd* ynddo.

33 Yna prennau y coed a ganant o flaen yr Arglwydd, am ei fod yn dyfod i farnu y ddaiar.

34 *Clodforwch yr Arglwydd canys da yw: o herwydd ei drugaredd *sydd* yn dragywydd.

35 A dywedwch, achub ni O Dduw ein Iechydwriaeth, casgl ni hefyd, a gwared ni oddi wrth y cenhedloedd, i foliannu dy enw sanctaidd di, ac i ymogoneddu yn dy foliant.

36 Bendigedic *fyddo* Arglwydd Dduw Israel, o dragyw ddoldeb, hyd dragywyddoldeb: a dywedodd yr * holl bobl, Amen, gan folianu yr Arglwydd.

37 Ac efe a adawodd yno, o flaen Arch cyfammod yr Arglwydd, Asaph a'i frodyr, i weini ger bron Arch yn wastadol, gwaith dydd yn ei ddydd:

38 Ac Obed Edom, a'i brodyr, fyth a chwi wagain: Obed Edom hefyd mab Ieduthun, a Hosah, i fod yn borthorion.

39 Zadoc yr offeiriad, a'i frodyr yr offeiriaid, o flaen tabernacl yr Arglwydd, yn yr vchelfa oedd yn Gibeon,

40 I offrymmu poeth offrymmau i'r Arglwydd ar allor y poeth offrwm yn wastadol, foreu a hwyr: yn ôl yr hyn oll *sydd* scrifennedic ynghyfraith yr Arglwydd, yr hon a orchymynnodd efe i Israel.

41 A chyd â hwynt Heman, a Ieduthun, a'r eraill ediglon eraill, y rhai a ysgrifenid wrth eu henwau, i foliannu yr Arglwydd: am fod ei drugaredd yn dragywydd.

42 A chyd â hwynt Heman, a Ieduthun, yn lleisio ag vdcyrn, ac â symbalau i'r cerddorion, ac offer cerdd Duw: a meibion Ieduthun oedd wrth y porth.

43 A'r holl bobl a aethant, bob vn tŷ ei hun: a Dafydd a ddychwelodd i fendigo ei dŷ ei hun.

PEN. XVII.

Nathan cynnoitha yn foddlon i Dafydd adeiladu ty i Dduw, 3 a cowenu hynny, trwy air Duw, yn gwrthsefyn iddo, 11 yn addo iddo fendithion, a dwyno yn ei bâd. 16 Gweddi Dafydd a'i ddiolch.

A * Phan oedd Dafydd yn trigo yn ei dŷ, Dafydd a ddywedodd wrth Nathan y proph- wyd, wele fi yn trigo mewn tŷ o gedrwydd, ac Arch cyfammod yr Arglwydd tan gortynnau.

2 Yna Nathan a ddywedodd wrth Ddafydd, gwna 'r hyn oll *sydd* yn dy galon, canys y mae Duw gyd â thi.

3 A'r nosfn honno y daeth gair Duw at Nathan, gan ddywedyd,

4 Dos, a dywed wrth Ddafydd fy ngwas, Fel hyn y dywed yr Arglwydd, nid adeiledi di i mi dŷ i breswylio *ynddo.*

5 Canys ni phreswyliais i mewn tŷ er y dydd y * dygum i fynu Israel hyd y dydd hwn, ond bûm o babell i babell, ac o dabernacl bwyliad.

6 Ym mha le bynnac y rhodiais gyd â holl Israel, a ynganais i air wrth vn o farnwyr Israel, (i'r rhai y gorchymynaswn borthi fy mhobl) gan ddywedyd, pa ham nad adeiladasoch i mi dŷ * cedrwydd?

7 Ac

7 Ac yr awr hon, fel hyn y dywedi wrth Ddafydd fy ngwas: fel hyn y dywed Arglwydd y Lluoedd, myfi a'th gymmerais di o'r gorlan, oddiar ôl y praidd, i fod yn dywysog ar fy mhobl Israel.

8 A bum gyd â thi, i ba le bynnac y rhodiaist, ac yr ymwaith hefyd dy holl elynion o'th flaen, a gwneuthum enw i ti, megis enw y gwyr mawr sydd ar y ddaear.

9 Gosodaf hefyd i'm pobl Israel le, ac a'i plannaf hwy a drigant yn eu lle, ac ni symudir hwynt mwyach, a meibion anwiredd ni chwanegant eu cystuddio, (megis yn y cyntaf,

10 * Ac er y dyddiau y gorchymynnais i farnwyr fod ar fy mhobl Israel) darostyngaf hefyd dy holl elynion di, a mynegaf i ti yr adeilada yr Arglwydd i ti dŷ.

11 A bydd pan gyflawner dy ddyddiau di, i fyned at dy dadau, y cyfodaf dy hâd ar dy ôl di, yr hwn a fydd o'th feibion di, a mi a sicrhâf ei deyrnas ef.

12 Efe a adeilada i mi dŷ, a minneu a sicrhâf ei orsedd-gadair ef byth.

13 * Myfi a fyddaf iddo ef yn dâd, ac yntef fydd i mi yn fab; a'm trugaredd ni thynnaf oddi wrtho ef, megis y tynnais oddi wrth yr hwn a fu o'th flaen di.

14 Ond mi a'i gosodaf ef yn fy nhŷ, ac yn fy nheyrnas byth, a'i deyrn-gadair ef a sicrheir byth.

15 Yn ôl yr holl eiriau hyn, ac yn ôl yr holl weledigaeth hon, felly y llefarodd Nathan wrth Ddafydd.

16 A dyfeth Dafydd y brenin, ac a eisteddodd gerbron yr Arglwydd, ac a ddywedodd, pwy ydwyf fi, O Arglwydd Dduw, a pheth *yw* fy nhŷ, pan ddygaist fi hyd ymma?

17 Eto *bychan yw* hyn yn dy olwg di ô Dduw, canys dywedaist am dŷ dy wâs dros hir o amser: a thi a edrychaist arnaf (ô Arglwydd Dduw) fel ar ffurf dyn uchel-radd.

18 Pa beth a chwanega Dafydd *ei ddywedyd* wrthit mwyach, am anrhydedd dy wâs? canys ti a adnabuenoist dy wâs.

19 Oh Arglwydd, er mwyn dy wâs, ac yn ôl dy galon dy hun, y gwnaethoist yr holl fawredd hyn, i ddangos pob mawredd.

20 O Arglwydd, nid *oes neb* fel ty di, ac nid *oes* Dduw onid tydi, yn ôl yr hyn oll a glywsom â'n clustiau.

21 A pha un genedl ar y ddaear *fydd* megis dy bobl Israel, yr hon yr aeth Duw iw gwaredu yn bobl iddo ei hun, i osod i ti enw mawr ac ofnadwy, gan fwrw allan genhedloedd o flaen dy bobl, y rhai a waredaist i'r o'r Aipht?

22 Ti befyd a wnaethoist dy bobl Israel yn bobl i ti byth, a thi Arglwydd a aethoft yn Dduw iddynt hwy.

23 Am hynny yr awr hon Arglwydd, y gair a leferaist am dy wâs, ac am ei dŷ ef, pared ficrr fyddo byth: gwna fel y lleferaist.

24 A phared ficrr fyddo, fel y mawrhaer dy enw yn dragywydd, gan ddywedyd, Arglwydd y Lluoedd, Duw Israel, *fydd* Dduw i Israel: a *bydded* tŷ Ddafydd dy wâs yn ficrr, ger dy fron di.

25 Canys ti, ô fy Nuw, a † ddywedaist i'th wâs yr adeiladit i ti dŷ iddo ef: am hynny y cafodd dy wâs weddio ger dy fron di.

26 Ac yr awron, Arglwydd (ti ydwyt Dduw, a dixit alleferaist hn dy wâs y daioni hwn.

27 Yn awr gan hynny, bid wiw gennit fendigo tŷ dy wâs, i fod ger dy fron yn dragywydd: am ti a Arglwydd ei fendigo, bendigedic *fydd* yn dragywydd.

PEN. XVIII.

1 *Dafydd yn darostwng y Philistiaid a'r Moabiaid, 3 yn taro Hadarezer a'r Syriaid. 9 Ton yn danfon Hadoram ag anrhegion i fendithio Dafydd. 11 ac ynteu yn cysegru'r anrhegion a'r yspail i Dduw, 13 yn gosod amddiffynfeydd yn Edom. 14 Swyddogion Dafydd.*

A Darsu wedi hyn, i Ddafydd daro y Philistiaid, a'i darostwng hwynt; a dwyn * Gath a'i phentrefydd o law y Philistiaid. * 2. Sam. 8. 1.

2 Hefyd efe a darawodd Moab, a'r Moabiaid a fuant weision i Ddafydd, yn dwyn treth.

3 Tarawodd Dafydd hefyd ‖ Hadarezer brenin Zobah *hyd* Hamath, pan oedd efe yn myned i sicrhau ei lywodraeth wrth afon Euphrates. ‖ *Neu,* Hadarezer, *yn llyfr Samuel.*

4 A Dafydd a ddug oddiarno ef * fil o gerbydau, a saith mil o wyr meirch, ac ugain mil o wyr traed; a thorrodd Dafydd linynnau garr *meirch* yr holl gerbydau, ond efe a adawodd o honynt gan cerbyd. * 2. Sam. 8. 4.

5 A phan ddaeth y Syriaid o Ddamascus i gynhorthwyo Hadarezer brenin Zobah, Dafydd a laddodd o'r Syriaid ddwy fil ar hugain o wŷr.

6 A gosododd Dafydd *amddiffynfeydd* yn Syria Damascus: a bu y Syriaid yn weision i Ddafydd, yn dwyn treth. A'r Arglwydd a waredodd Ddafydd i ba le bynnac yr aeth.

7 A Dafydd a gymmerodd y tariannau aur oedd gan weision Hadarezer, ac a'i dug hwynt i Ierusalem.

8 Dug Dafydd hefyd o ‖ Tibhath, ac o Chun, dinasoedd Hadarezer, lawer iawn o bres, a'r hwn y gwnaeth Salomon y * môr pres, a'r colofnau, a'r llestri pres. ‖ *A elwir yn llyfr Samuel,* Beta *a Berothai.* * 1. Bren. 7. 23. 2. cron. 4. 15. ier. 52. 20.

9 A phan glybu ‖ Tou brenin Hamath daro o Ddafydd holl lu Hadarezer brenin Zobah, ‖ *Neu, Toi* 2. *Sam.* 8. 9.

10 Efe a anfonodd at y brenin Dafydd * Hadoram ei fab, i phob llestri aur, ac arian, a phres, *gyd ag efe,* i ymofyn am ei iechid ef, ac iw fendithio eh am iddo ryfela yn erbyn Hadarezer a'i daro ef: canys † rhyfela yr oedd Hadarezer *yn erbyn* Tou. ‖ *Neu, Ioram.* 2. *Sam.* 8. 10. * *Hebr. rhyfelwr oedd.*

11 Y rhai hyny hefyd a gyssegrodd y brenin Dafydd i'r Arglwydd, gyd â'r arian, a'r aur, a ddygasei efe oddi ar yr holl genhedloedd, *sef,* oddi ar Edom, ac oddi ar Moab, ac oddi ar feibion Ammon, ac oddi ar y Philistiaid, ac oddi ar Amalec.

12 Ac Abisai mab Serfiah a laddodd o Edom, yn nyffryn yr halen, dair mil ar bymthec.

13 Ac efe a osododd amddiffynfeydd yn Edom, a'r holl Edomiaid a fuant weision i Ddafydd. A'r Arglwydd a gadwodd Ddafydd, i ba le bynnac yr aeth efe.

14 A Dafydd a deyrnasodd ar holl Israel, ac yr oedd efe yn gwneuthur barn a chyfiawnder, iw holl bobl. * 2. Sam. 8. 17. *Ahimelech.*

15 A Ioab mab Serfiah *oedd* ar y llu, a Iehosaphat mab Ahilud yn gofiadur. ‖ *A elwir Saraia yn llyfr Samuel, a Sisa.* 1. *Bren.* 4. 2.

16 A Zadoc mab Ahitub, ac * Abimelec mab Abiathar *oedd* offeiriaid; a ‖ Sausa yn ysgrifennydd.

17 Benaiah hefyd mab Iehoi da *oedd* ar y Cerethiaid, a'r Pelethiaid: a meibion Dafydd *oedd* y rhai pennaf wrth law y brenin.

PEN. XIX.

1 *Traha Hanun a'r cenhadau a ddanfonasai Dafydd iw gysuro ef, am ei dâd. 6 Yr Ammoniaid yn cael nerth gan y Syriaid a Ioab ac Abisai yn eu gorchfygu hwynt. 16 Sophach yn cael ymwarth etto gan y Syriaid, a Dafydd yn ei ladd ef.*

A Chyn ôl hyn y bu i Nahas brenin meibion Ammon farw, a'i fab a deyrnasodd yn ei le ef. * 2. Sam. 10. 1.

2 A Dafydd a ddywedodd, gwnaf garedigrwydd

‖ Hanon. 2. Sam. 10.

â ‖ Hanun fab Nahas, o herwydd gwnaeth ei dâd â myfi garedigrwydd: ac anfonodd Dafydd gennadau iw gyfluro ef am ei dâd: a gweision Dafydd a ddaethant i wlâd meibion Ammon, at Hanun, iw gyfluro ef.

3 A thywyſogion meibion Ammon a ddywedaſant wrth Hanun, ai anrhydeddu dy dâd ti y mae Dafydd, † yn dy dŷb di; am iddo anfon cyſlur-wŷr attat ti? onid i chwilio, ac i ddifetha, ac a droedio y wlâd y daeth ei weiſion ef attat ti?

† Hebr. yn dy olwg di.

4 Yna y cymmerth Hanun weiſion Dafydd, ac a'i heilliodd hwynt, ac a dorrodd eu dillad hwynt yn eu hanner, wrth eu cluniau, a'i gyrrodd hwynt ymmaith.

5 A hwy a aethant, ac a fynegaſant i Ddafydd am y gwŷr, ac efe a anfonodd iw cyfarfod hwynt (canys y gwŷr oedd wedi cywilyddio yn fawr:) a dywedodd y brenin, trigwch yn Iericho, hyd oni dyfo eich barfau, yna dychwelwch.

† Hebr. i ddrewi.

6 Yna meibion Ammon a welſant ddarfod iddynt eu gwneuthur eu hunain † yn gâs gan Ddafydd, ac anfonodd Hanun, a meibion Ammon ſil o dalentau ariân, i gyflogi iddynt gerbydau, a marchogion, o Meſopotamia, ac o Syria Maachah, ac o Zobah.

‖ 2. Sam. 10. 8.

7 A chyflogaſant iddynt ddeuddeng-mil ar hugain o gerbydau, a brenin Maachah a'i bobl; y rhai a ddaethant, ac a werſyllaſant o flaen Medeba: a meibion Ammon hefyd a ymgaſclaſant o'i dinaſoedd, ac a ddaethant i ryfel.

8 A phan glybu Dafydd, efe a anfonodd Ioab, a holl lu y cedyrn.

‖ 2. Sam. 10. 8.

9 A meibion Ammon aethant allan, ac a ymſyddinaſant wrth borth y ddinas: a'r brenhinoedd y rhai a ddelſei, oedd o'r naill tu yn y maes.

10 A phan ganfu Ioab fod gŵyneb y ryfel yn ei erbyn ef ym mlaen ac yn ôl: efe a etholodd o holl etholediglon Iſrael, ac a'i byddinodd hwynt yn erbyn y Syriaid.

‖ Neu, wyr ieuainge.

11 A gweddill y bobl a roddes efe dan law Abiſai ei frawd: a hwy a ymſyddinaſant yn erbyn meibion Ammon.

12 Ac efe a ddywedodd, os trêch fydd y Syriaid nâ mi, yna bydd di yn gynhorthwy i mi: ond os meibion Ammon a fyddant trêch nâ thi; yna mi a'th gynnorthwyaf dithau.

13 Bydd rymmus, ac ymwrolwn dros ein pobl, a thros ddinaſoedd ein Duw; a'r gwnaed yr Arglwydd yr hyn fyddo da yn ei olŵg ef.

14 Yna y neſſaodd Ioab, a'r bobl oedd gyd ag ef, yn erbyn y Syriaid i'r rhyfel, a hwy a foeſant o'i flaen ef.

15 A phan welodd meibion Ammon ffoi o'r Syriaid, hwyntau hefyd a ffoeſant o flaen Abiſai ei frawd ef, ac a aethant i'r ddinas: a Ioab a ddaeth i Ieruſalem.

16 A phan welodd y Syriaid eu llâdd o flaen Iſrael, hwy a anfonaſant gennadau, ac a ddygaſant allan y Syriaid y rhai oedd or tu hwnt i'r ‖ afon; a Sophach capten llu Hadarezer oedd o'i blaen hwynt.

‖ Sef, Euphrates.

‖ Neu, Sobach. 2. Sam. 10. 16.

17 A mynegwyd i Ddafydd, ac efe a gaſclodd holl Iſrael, ac a aeth tros yr Iorddonen, ac a ddaeth arnynt hwy, ac a ymſyddinodd yn eu herbyn hwynt: a phan ymſyddinodd Dafydd yn erbyn y Syriaid, hwy a ryfelaſant ag ef.

18 Ond y Syriaid a ffoeſant o flaen Iſrael, a lladdodd Dafydd o'r Syriaid ſaith mil o wŷr yn ymladd mewn cerbydau, a deugein-mil o wŷr traed, ac a laddodd Sophach, capten y llu.

19 A phan welodd gweiſion Hadarezer eu lladd o flaen Iſrael, hwy a heddychaſant â Dafydd: a gwaſanaethaſant ef: ac ni fynnei y Syriaid gorthwyo meibion Ammon mwyach.

PEN. XX.

1 Ioab yn gwarchae ar Rabbah, a Dafydd yn ei hanrheithio hi, ac yn arteithio ei phobl. 4 Lladdir tri chawr mewn par câd yn erbyn y Philiſtiaid.

DArfu hefyd * † wedi gorphen y flwyddyn, yn amſer mynedo'r brenhinoedd allan i ryfela, arwein o Ioab gadernid y llu, ac ancheithio gwlad meibion Ammon ac efe a ddaeth, ac a warchaeodd ar Rabbah: (ond Dafydd a arhoſodd yn Ieruſalem) a Ioab a darawodd Rabbah, ac a'i dinaſodd hi.

* 1. Cron. 19. 1. † Hebr. yn amſer dychwelyd y blwyddyn.

2 A * chymmerth Dafydd goron eu brenin hwynt oddi am ei ben, a chafodd hi o bwys talent o aur, ac ynddi feini gwerth-fawr, a hi a roed am ben Dafydd: ac efe a ddûg anrhaith fawr iawn o'r ddinas.

* 2. Sam. 12. 30.

3 A'r bobl oedd ynddi a ddûg efe allan, ac a'i torrodd hwynt â llifiau, ac ag ogau heirn, ac â bwyill: ac fel hyn y gwnaeth Dafydd â holl ddinaſoedd meibion Ammon, a dychwelodd Dafydd a'r holl bobl, i Ieruſalem.

4 Ac yn ôl hyn, * y ‖ cyfododd rhyfel yn ‖ Gezer yn erbyn y Philiſtiaid, yna Sibbecai yr Huſathiad a laddodd Sippai yr hwn oedd o feibion ‖ y Cawr; felly y daroſtyngwyd hwynt.

* 1. Cron. 20. 4. ‖ Neu, ſaſ. ‖ Neu, Rephaim.

5 A bu drachefn ryfel yn erbyn y Philiſtiaid, ac Elhanan mab ‖ ſair a laddodd Lahmi, brawd Goliath y Gethiad, a phaladr ei waywffon ef oedd fel carſan gwehydd.

‖ Neu, Iaar Oregim.

6 Bu hefyd trachefn ryfel yn * Gath, ac yr oedd gŵr † hîr, a'i fyſedd oeddynt bob yn chwech a chwech, ſef pedwar ar hugain; yntef hefyd a anfid i'r ‖ cawr.

* 1. Cron. 20. 6. † Hebr. mawr o gorph. ‖ Neu, Rephaim.

7 Ond pan ddiſenwodd efe Iſrael, Ionathan mab ‖ Simea frawd Dafydd, a'i lladdodd ef.

‖ Neu, Siſma.

8 Y rhai hyn a anwyd i'r cawr yn Gath, ac a laddwyd drwy law Dafydd, a thrwy law ei weiſion ef.

PEN. XXI.

1 Dafydd wedi ei demptio gan Satan, yn gyrru Ioab i riſo'r bobl. 5 A chwedi dwyn cyfrif y bobl atto, yn edifâr gantho hynny, 9 ac yn cael o Ddewin o dair pla, ac yn dewis haint y bobl, 14 ac wedi marw deng mil a thrugain o'r bobl trwy edifeirwch, yn achub dinaſtr Ieruſalem. 18 Dafydd, trwy gynghor Gad, yn prynu llawr dyrnu Ornan, ac yn gwneuthur yno allor, a Duw trwy dân yn rhoi iddo arwydd o'i ffafor; ac yn atal y bla. 28 Dafydd yn aberthu yno, wedi ei atal gan angel rhag myned i Gibeon.

A Satan a ſafodd i fynu yn erbyn Iſrael, ac a annogodd Ddafydd i gyfrif Iſrael.

1. Cron. 21. 1.

2 A dywedodd Dafydd wrth Ioab, ac wrth bennaethiaid y bobl, ewch, cyfrifwch Iſrael o Berſeba hyd Dan: a dygwch attaſi, ſel y gwypwyf eu rhifedi hwynt.

3 A dywedodd Ioab, chwaneged yr Arglwydd ei bobl yn gan cymmeint ac ydynt: ô fy arglwydd frenin, onid gweiſion i'm hargiwydd *ydynt* hwy oll? pa ham y cais fy arglwydd hyn? pa ham y bydd efe yn achos camwedd i Iſrael.

4 Ond gair y brenin a fu drêch nâ Ioab: a Ioab a aeth allan, ac a dramwyodd drwy holl Iſrael, ac a ddaeth i Ieruſalem.

5 A rhoddes Ioab nifer rhifedi y bobl i Ddafydd; a holl Iſrael oedd ſil o filoedd, a chan mil o wŷr yn tynnu cleddyf: a Iuda oedd bedwar-can mil a dêc mil a thrugain, o wŷr yn tynnu cleddyf.

4 Ond Leui, a Beniamin ni chyfrifasei efe yn
mysc hwynt: canys ffiaidd oedd gan Ioab air y
brenin.
5 A bu ddrwg yn y peth hyn yngolwg Duw, ac efe
a darawodd Israel.
6 A Dafydd a ddywedodd wrth Ddiw,* pechais
yn mawr o ddiffygiaw, o herwydd i'm wneuthur y peth hyn:
ond yr awr hon, dclea attolwg anwiredd dy wâs, canys
ynfydwneuthum yn vnfyd iawn.
7 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Gad, gweledydd
Dafydd, gan ddywedyd,
8 Dos a llefara wrth Ddafydd, gan ddywedyd,
fel hyn y dywed yr Arglwydd, tripheth yr ydwyfi
yn eu tyngofod o'th flaen di, dewis i ti vn o honynt,
ac mi a'i gwnaf i ti,
11 Yna Gad a ddaeth at Ddafydd, ac a ddywedodd wrtho, fel hyn y dywed yr Arglwydd, cymmer iti,
12 *Naill a'i *tair blynedd o newyn, a'i dy ddifetha dri mis o flaen dy wrthwynebwyr, a chleddyf dy elynion yn dy oddiweddyd; ai ynte cleddyf yr Arglwydd, sef haint y nodau yny tîr dri diwrnod, ac angel yr Arglwydd yn dinistrio drwy holl derfynau Israel. Ac yr awron edrych pa air a ddygaf drachefn i'r hwnnw a'm hanfonodd.
13 A Dafydd a ddywedodd wrth Gad, y mae yn gyfyng iawn arnafi; syrthiwyf attolwg yn llaw yr Arglwydd (canys ei drugareddau ef sydynt aml iawn) ac na syrthiwyf yn llaw dyn.
14 Yna y rhoddes yr Arglwydd haint y nodau ar Israel; a syrthiodd o Israel ddeng mîl a thrugain mil o wŷr.
15 A Duw a anfonodd angel i Ierusalem iw dinistrio hi, ac fel yr oedd yn ei dinistrio, yr Arglwydd a edrychodd, ac a edifarhaodd am y drwg: ac a ddywedodd *wrth yr angel oedd yn dinistrio, digon bellach, attal dy law: ac angel yr Arglwydd oedd yn sefyll wrth lawr dyrnu *Ornan y Iebusiad.
16 A Dafydd a ddercheifiodd ei lygaid, ac a ganfu angel yr Arglwydd yn sefyll rhwng y ddaear a'r nefoedd, a'i gleddyf noeth yn ei law wedi ei estyn ar Ierusalem. A syrthiodd Dafydd a'r henuriaid (y rhai oedd wedi ymwisco mewn sachlliain) ar eu hwynebau.
17 A Dafydd a ddywedodd wrth Dduw, onid myfi a ddywedais am gyfrif y bobl? a mi yw'r hwn a bechais, ac a wneuthum fawr ddrwg, ond y defaid hyn, beth a wnaethant hwy? fy Arglwydd Dduw bydded attolwg dy law arnafi, ac ar dŷ fy nhâd, ac nid yn bla ar dy bobl.
18 *Yna angel yr Arglwydd a archodd i Gad ddywedyd wrth Ddafydd, am fyned o Dafydd i fynu i gyfodi allor i'r Arglwydd yn llawr dyrnu Ornan y Iebusiad.
19 A Dafydd a aeth i fynu, yn ôl gair Gad, yr hwn a lefarasei efe yn enw yr Arglwydd.
20 ‖Yna y trôdd Ornan ac a ganfu yr angel, a'i bedwar mab gyd ag of a ymguddiasant: ac Ornan oedd yn dyrnu gwenith.
21 A Dafydd a ddaeth at Ornan, ac edrychodd Ornan, ac a ganfu Ddafydd, ac a aeth allan o'r llawr dyrnu, ac a ymgrymmodd i Dafydd, a'i wyneb tua'r ddaear.
22 A dywedodd Dafydd wrth Ornan, moes i mi le y llawr dyrnu, fel yr adeiladwyf ynddo allor i'r Arglwydd: dyro ef i mi am *ei* lawn werth, fel yr attalier y bla oddi wrth y bobl.
23 Ac Ornan a ddywedodd wrth Ddafydd, cymmer iti a gwnaed sy arglwydd freniu yr hyn *fyddo* da yn ei olwg. Wele rhoddaf yr ychen yn boeth offrwm, a'r offer dyrnu yn gynnyd, a'r gwenith yn ŷd offrwm: hyn oll a roddaf.
24 *A'r brenin Dafydd a ddywedodd wrth Ornan, nid *felly*, onid gan *brynu y prynaf ef am *ei* lawn werth: canys ni chymeraf i'r Arglwydd yr eiddo ti, ac nid offrymmaf boeth offrwm yn rhâd.
25 Felly y rhoddes Dafydd i Ornan am y lle, chwe chan sicl o aur wrth bwys.
26 Ac yno *r adeiladodd Dafydd allor i'r Arglwydd, ac a offrymmodd boeth offrymmau, ac ebyrth hedd, ac a alwodd ar yr Arglwydd, ac efe a'i attebodd ef o'r nefoedd drwy dân ar allor y poeth offrwm.
27 A dywedodd yr Arglwydd wrth yr angel, ac yntef a roes ei gleddyf yn ei wain drachefn.
28 Y pryd hynny, pan ganfu Dafydd ddarfod i'r Arglwydd wrando arno ef yn llawr dyrnu Ornan y Iebusiad, efe a aberthodd yno.
29 Ond tabernacl yr Arglwydd, yr hon a wnelsei Moses yn yr anialwch, ac allor y poeth offrwm, oedd y pryd hynny yn yr vchelfa yn *Gibeon.
30 Ac ni allei Dafydd fyned o'i blaen hi i ymofyn â Duw; canys ofnasai rhag cleddyf angel yr Arglwydd.

*Pen. 16.

PEN. XXII.

1 Dafydd wedi gwlybody He yr adeiledid y Deml yn parotoi llawer o ddefnyddiau i'w hadeilad hi. 6 Dafydd yn dysgu i Salomon addewidion Duw, a'i ddâlêd wrth adeiladu'r Deml, 17 ac yn gorchymyn i'r Tywysogion i gynorthwyo ef.

A Dywedodd Dafydd, hwn yw tŷ'r Arglwydd Dduw, ac dymma allor y poeth offrwm i Israel.
2 Dywedodd Dafydd hefyd am gasclu y dieithriaid *oedd* yn nhir Israel: ac efe a osododd seiri meini i naddu cerric nâd, i adeiladu tŷ Duw.
3 A pharatoawdd Dafydd haiarn yn helaeth tu ag at hoelion dryssau y pyrth, ac i'r cyssyllteiadau, a phrês mor helaeth ac nad *oedd arno* bwys.
4 Coed cedr hefyd allan o rif: canys y Sidoniaid a'r Tyriaid a ddygent gedrwŷdd lawer i Ddafydd.
5 A dywedodd Dafydd, *Salomon fy mab *fydd* ieuangc a thŷner, a'r tŷ a adeiladir i'r Arglwydd, rhaid iddo fod mewn mawredd, mewn rhagoriaeth, mewn enw, ac mewn gogoniant, drwy'r holl wledydd: paratoaf yn awr tu ag atto ef: felly y paratôdd Dafydd yn helaeth cyn ei farwolaeth.
6 Ac efe a alwodd ar Salomon ei fab, ac a orchymynnodd iddo adeiladu tŷ i Arglwydd Dduw Israel.
7 Dywedodd Dafydd hefyd wrth Salomon; fy mab, yr oedd yn fy mryd i adailadu tŷ i enw'r Arglwydd fy Nuw.
8 Eithr gair yr Arglwydd a ddaeth attafi, gan ddywedyd, *gwaed lawer, a dywelltaist ti, a rhyfeloedd mawr: ni wnaethost ti i nid adaileddi di dŷ i'm henw i: canys gwaed lawer a dywelltaist ar y ddaear yn fy ngwydd i.
9 Wele, mab a enir i ti, efe a fydd ŵr llonydd, ac mi a roddaf lonyddwch iddo efe gan ei holl elynion o amgylch: canys ‖ Salomon fydd ei enw ef, a heddwch hefyd a thangneddyf a roddaf i Israel yn ei ddyddiau ef.
10 *Efe a adailada dŷ i'm henw, ac efe a fydd i mi yn fab, a minneu yn dâd iddo: ac yntef a sicrhâ hefyd orseddfa ei frenhiniaeth ef ar Israel byth.
11 Yn awr fy mab, yr Arglwydd fyddo gyd â thi, a ffynna di thau, ac a adeilada dŷ'r Arglwydd dy Dduw, megis a ylleferodd efe am danat ti.
12 Yn vnic rhodded yr Arglwydd i ti ddoe-

*2 Sam. 24. 24.

*Pen. 28. 3. 2 Sam. 7. 13.

‖ *Sef, heddychlon.*

*2 Sam. 7. 13. 1 bren. 5. 5

thineb,a deall, a rhodded it orcymynion am Iſrael, fel y cadwech gyfraith yr Arglwydd dy Dduw.

13 Yna y ſyfnnyſos gwiti ar wneuthur y deddfau, a'r barnedigaethau:a orchymynnodd yr Arglwydd i Moſes am Iſrael: ymgryſhâ,ac ymwrola,nac ofna, ac na arſwyda.

‖ *Neu, ymrallod.* 14 Ac wele,yn ſy ‖ nhlodi paratoais i dŷ 'r Arglwydd,gan-mil o dalentau aur, a mil o filoedd o dalentau arian,ar brês heſyd,ac ar haiarn nid *oes* *bwys, (canys y mae yn helaeth) coed heſyd,a meini a baratoaiſi,chwanega dithen attynt hwy.

*verſe 3.

15 Heſyd *y mae* yn aml gyd â thi weithwŷr gwaith,*ſef* cymyn-wŷr,a ſeiri maen, a phren,a phob thai celfyddyd ym mhob gwaith.

16 Ar aur, ar arian, ar brês, ac ar haiarn, nid *oes* rifedi: cyſod tithau,a gweithia, a'r Arglwydd a ſydd gyd â thi.

17 A Dafydd a orchymynnodd i holl dywyſogion Iſrael gynnorthwyo Salomon ei fab *gan ddywedyd,*

18 Onid *yw* 'r Arglwydd eich Duw gyd â chwi ? ac oni roddes eſe lonyddwch i chwt oddi amgylch?canys rhoddes yn ſy llaw i drigolion y tîr,a'r tîr a ddaroſtyngwyd o flaen yr Arglwydd,ac o flaen ei bobl ef.

19 Yn awr rhoddwch eich calon, a'ch enaid i geiſio yr Arglwydd eich Duw : cyſodwch heſyd, ac adailedwch gyſſegr yr Arglwydd Dduw, i ddwyn Arch cyfammod yr Arglwydd, a ſanctaidd leſtri Duw,i'r tŷ a adeiledir i enw 'r Arglwydd.

PEN. XXIII.

1 *Dafydd yn ei benaint yn gwneuthur Salomon yn frenhin.* 2 *Rhifedi a doſparthiadau y Leuiaid.* 7 *Teuluoedd y Gerſoniaid.* 12 *Meibion Cohath.* 21 *Meibion Merari.* 24 *Swydd y Leuiaid.*

* Pen.28. 5. 1 bren. 1.30.

A Phan *oedd* Dafydd yn hên, ac yn llawn o ddyddiau,*eſe* a oſododd Salomon ei fab yn frenin a'r Iſrael.

2 Ac eſe a gymullodd holl dywyſogion Iſrael, a'r offeiriaid,a'r Leſiaid.

* Num. 4.3.

3 A'r Leſiaid a gyfrifwyd o *fab deng-mlwydd ar hugain,ac vchod : a'i nifer hwy wrth eu pennau, bob yn wr,*oedd* onid dwy ſil dengain.

4 Or rhai yr oedd pedair mil ar hugain, i orchwylio ar waith tŷ 'r Arglwydd : ac yn ſwyddogion ac yn farnwyr,chwemil.

5 A phedair mîl yn borthorion,a phedair mîl yn moliannu 'r Arglwydd â'r offer a wneiſwn i *eb Dafydd* i foliannu.

* Pen. 6.1.exod. 6.16. 2 Cron. 8.14 & 29.25. † Pen. 26.21. ‖ *Neu, Libni, pen.6.17.* ‖*Neu,Zizra,ver.11* † *Hebr. amlhafans frihion.*

6 A *doſparthodd Dafydd hwynt yn ddoſparthiadau,ym myſc meibion Leſi *ſef* Gerſon, Cohath,a Merari.

7 O'r *Gerſoniaid,*yr oedd* ‖ Laadan,a Simei.

8 Meibion Laadan, y pennaf Iehiel, a Zetham, a Ioel,tri.

9 Meibion Simei, Selomith, a Haziel, a Haran ; tri. Yr rhai hyn *oedd* bennau cenhedl Laadan.

10 Meibion Simei heſyd *oedd* Iahath , ‖ Zina , a Ieus , a Beriah. Dymma bedwar mab Simei.

11 A Iahath oedd bennaf, a Ziza yn ail: ond Ieus a Beriah nid †oedd nemmor o feibion iddynt : am hynny yr oeddynt hwy yn vn cyfrif , wrth dŷ eu tâd

12 Meibion Cohath : Amram, Iſhar, Hebron, ac Vzziel,pedwar.

13 Meibion *Amram, *oedd* Aaron , a Moſes : ac *Aaron a nailltuwyd i ſancteiddio y cyſſegr ſanctcidddiolaf , eſe a'i feibion byth , i aroglardhu gerbron yr Arglwydd, iw waſanaethu ef, ac y fendigo yn ei enw ef,yn dragywydd.

* Exod. 3.2 & 6.20. * Exod. 28. hebr. 3.4.

14 A *Moſes gŵr Duw,ei feibion,efe a alwyd yn llwyth Leſi.

15 Meibion Moſes *oedd* * Gerſom,ac Eliezer.

16 *O* feibion Gerſom,Sebuel *oedd* y pennaf.

17 A meibion Eliezer oedd *Rehabiah y pennaf. ac i Eliezer nid oedd meibion eraill ; ond meibion Rehabiah a amlhâſant yn ddirfawr.

18 O feibion Iſhar,Selomith y pennaf.

19 O feibion Hebron, Ieriah y pyntaf , Amariah 'r ail,Iahaziel y trydydd , a Iecamiam y pedwerydd.

20 O feibion Vzziel : Micah y pyntaf, a Iſſiah 'r ail.

21 Meibion Merari,*oedd* Mahli, a Muſi. Meibion Mahli,Eleazar,a Chis.

22 A bu farw Eleazar,a meibion nid oedd iddo ef,onid merched,a meibion Cis eu ‖ brodyr a'i priododdi hwynt.

23 Meibion Muſi : Mahli : ac Eder , a Ierimoth, tri.

24 Dymma feibion *Leſi,yn ôl tŷ eu tadau, penneu *eu* cenedl,wrth eu rhifedi,dan nifer *eu* henwau wrth eu pennau , y rhai oedd yn gwneuthur gwaith i waſanaeth tŷ 'r Arglwydd , o fab *vgain mlwydd ac vchod.

25 Canys dywedodd Dafydd,Arglwydd Dduw Iſrael a roddes lonyddwch iw bobl, ‖ i arosyn Ieruſalem byth :

26 A hefyd i'r Leſiaid : ni ddygant mwyach y tabernacl,na dim o'i leſtri,tw waſanaeth ef.

27 Canys yn ôl geiriau diweddaf Dafydd, y cyfrifwyd meibion Leſi , o fab vgain mlwydd ac vchod.

28 A'i † gwaſanaeth hwynt *oedd* fod wrth law meibion Aaron yngwenidogaeth tŷ 'r Arglwydd yn y cynteddau, ac yn y celloedd , ac ym mhuredigaeth pob ſancteiddd-beth,ac yngwaith gwenidogeth tŷ Dduw :

29 * Yn y bara goſod hefyd , ac ymblicillied y bwyd offrwm,ac yn y teiſennau croyw,yn y ‖ radell hefyd, ac yn y badell ffrio, ac ym mhob meiſur , a meidroldeb :

30 Ac i ſefyll bob borau i foliannu, ac i ogoneddu yr Arglwydd,ſelly hefyd bryd nawn:

31 Ac i offrymmu pob offrwm poeth i'r Arglwydd ar y Sabbothau, ar y newydd loeau, ac ar y gwyliau goſodedic,wrth rifedi, yn ôl y ddeſod *ſydd* arnynt, yn waſtadol ger bron yr Arglwydd.

32 Ac i gadw gorchwyliaeth pabell y cyfarfod , a gorchwyliaeth y cyſſegr, a gorchwyliaeth meibion Aaron eu brodyr, yngwaſanaeth tŷ 'r Arglwydd.

PEN. XXIIII.

1 *Doſparthu meibion Aaron yn xxiij o ddoſparthiadau wrth goel bren.* 20 *Rhannu y Cohathiaid,* 27 *a'r Merariaid wrth goel bren.*

D Ymma ddoſparthiadau * meibion Aaron. Meibion Aaron *oedd* Nadab,ac Abihu, Eleazar,ac Ithamar.

2 A bu farw * Nadab ac Abihu,o flaen eutâd, ac nid oedd meibion iddynt:am hynny Eleazar,ac Ithamar a offeiriadu.ſant.

3 A Dafydd a'i doſparthodd hwynt , a Zadoc o feibion Eleazar , ac Ahimelech o feibion Ithamar, yn ôl eu ſwyddau,yn eu gwaſanaeth.

4 A chaſwyd mwy o feibion Eleazar yn llywoeddiwŷr , nag o feibion Ithamar ; ac felhyn y rhanwyd hwynt. *Yr ydoedd* o feibion Eleazar, yn bennau ar dŷ eu tadau , yn ar bymthec, ac o feibion Ithamar,yn ôl tŷ eu tadau,wŷth.

5 Felly y doſparthwyd hwynt wrth goelbrennau, y naill gyd â'r llall ; canys cywyſogion y cyſſegr

ſefion, a thywyſogion 19 Duw oedd o feibion E-
leazar, ac o feibion Ithamar.

3 A ſemaiah mab Nathaneel yr yſcrifennydd,
o lwyth Leſi, a'i ſcrifennodd hwynt, ger bron y bre-
in, a'r pwyſogion, a Zadoc yr offeiriaid, ac Ahime-
lech mab Abiathar, a phen cenedl yr offeiriaid, a'r
Leiſiaid; yn ‡ teulu a ddaliwyd i Eleazar, ac yn
ddaliwyd i Ithamar.

7 A'r coel-bren cintaf a ddaeth i Iehoiarib, a'r
ail Iedaiah,

8 Y trydydd i Harim, y pedwerydd i Seorim,

9 Y pummed i Malchiah, y chweched i Miiamin,

10 Y ſeithfed i Haccos, yr wythfed i * Abiah,

11 Y nawfed i Ieſua, y decfed i Secaniah,

12 Yr vnfed ar ddec i Eliaſib, y deuddecfed i
Iacim,

13 Y trydydd ar ddêc i Huppah; y pedwerydd ar
ddec i Ieſebeab,

14 Y pymthecfed i Bilgah; yr vnfed ar bymthec
i Immer,

15 Y ddeufed ar bymthec i Hezir, y deunawfed i
Aphſes,

16 Y Pedwerydd ar bymthec i Pethahiah, yr vg-
ainfed i Iehefecel,

17 Yr vnfed ar hugain i Iachin, y ddeufed ar hu-
gain i Gamul,

18 Y trydydd ar hugain i Delaiah, y pedwerydd
ar hugain i Maaſiah.

19 Dymma eu doſparthiadau hwynt yn eu gwaſa-
naeth, i fyned i dŷ 'r Arglwydd yn ôl eu defed, tan
law Aaron eu tâd, fel y gorchymynnaſei Arglwydd
Duw Iſrael iddo ef.

20 Ar lleill o feibion Lefi oedd yrhai hyn o fei-
bion Amram, Subael; o feibion Subael, Iehdeiah.

21 Am Rehabiah, Iſia oedd ben ar feibion Re-
habiah.

22 Or Izharlaid, Selomoth: o feibion Selomoth,
Iahath.

23 A * meibion *Hebron oedd* Ieriah.

24 O feibion Vziel, Michah: o feibion Michah,
Samir.

25 Brawd Michah *oedd* Iſiah; o feibion Iſiah
Zachariah.

26 Meibion Merari *oedd* Mahli, a Muſi; meibion
Iaaziah, Beno.

27 Meibion Merari o Iaaziah, Beno, a Soham, a
Zaccur, ac Ibri.

28 O Mahli *y daeth* Eleazar, ac ni bu iddo ef
feibion.

29 Am Cis: mab Cis oedd Ierahmeel.

30 A meibion Muſi *oedd* Mahli, ac Eder, a
Ierimoth. Dymma feibion y Leſiaid yn ôl tŷ eu
tadau.

31 A hwy a ſwrlaſant goel brennau ar gyfer eu
brodyr meibion Aaron, ger bron Dafydd y bre-
nin, a Sadoc, ac Ahimelech, a phennau cenedl yr
offeiriaid, a'r Leſiaid, *ie* y pen-cenedl ar gyfer y
brawd ienangaf.

PEN. XXV.

*1 Rhifedi a ſwyddau y cantorion. 8 Eu doſparthiad
hwy yn bedwar doſparthiad ar hugain.*

A Naillttuodd Dafydd, a thywyſogion y lu, tu
ag at y gwaſanaeth, o feibion Aſaph, a He-
man, a Iedithun, y rhai a brophwydent â thelynau,
ac â nablau; ac â ſymbalau, a nifer y gweithwyr yn
ôl eu gwaſanaeth ydoedd:

2 O feibion Aſaph; Zaccur, a Ioſeph, a Nethani-
ah, ‖ Aſarelah, meibion Aſaph, *yr hwn* oedd yn pro-
phwydo wrth law y brenin.

3 O Iedithun: meibion Iedithun, Gedali-
ah, ‖ Zeri, a Ieſaiah, a Haſabiah, a Mattithiah,
‖ chwech, tan law Iedithun eu tâd, ar y delyn
yn prophwydo, i foliannu, ac i glodfori yr Ar-
glwydd.

4 O Heman: meibion Heman, Bucciah, Matta-
niah, ‖ Vziel, ‖ Sebuel, a Ierimoth, Hananiah, Ha-
nani, Eliatha, Gedalti, a Romamti-Ezer, Iosbeca-
ſah, Malothi, Hothir, a Mahazioth,

5 Y rhai hyn oll *oedd* feibion Heman, gwelo-
dydd y brenin ‖ yngeiriau Duw, i ddercheſin y
corn. Duw heſyd a roddes i Heman bedwar ar
ddêc o feibion, a thair o ferched.

6 Y rhai hyn oll *oedd* tan law eu tâd, yn ca-
nu yn nhŷ 'r Arglwydd, â ſymbalau, â nablau,
thelynau, i waſanaeth tŷ Duw; yn ôl † treſn
y brenhin i Aſaph, a Iedithun, a Heman.

7 A'i nifer hwynt, ynghyd â'i brodyr dyſcedic
ynghaniadau 'r Arglwydd, *ſef* pob vn cyfarwydd,
oedd ddau cant, pedwar vgain, ac ŵyth.

8 A hwy a ſwriaſant goel-brennau, cylch yn
erbyn cylch, bychan a mawr, athro a diſcybl.

9 A'r coel-bren cyntaf a ddaeth dros Aſaph
i Ioſeph, yr ail i Gedaliah, eſe a'i feibion a'i
frodyr, *oedd* ddeuddec.

10 Y trydydd i Zaccur: eſe a'i feibion a'i
frodyr, *oedd* ddeuddec.

11 Y pedwerydd i Izri: eſe a'i feibion a'i
frodyr, *oedd* ddeuddec.

12 Y pummed i Nethaniah: eſe a'i feibion a'i
frodyr, *oedd* ddeuddec.

13 Y chweched i Bucciah: eſe a'i feibion a'i
frodyr, *oedd* ddeuddec.

14 Y ſeithfed i Ieſarelah: eſe a'i feibion a'i
frodyr, *oedd* ddeuddec.

15 Yr wythfed i Ieſaiah: eſe a'i feibion a'i
frodyr, *oedd* ddeuddec.

16 Y nawfed i Mattaniah: eſe a'i feibion a'i
frodyr, *oedd* ddeuddec.

17 Y decfed i Simei: eſe a'i feibion a'i frodyr,
oedd ddeuddec.

18 Yr vnfed ar ddec i Azareel: eſe a'i fei-
bion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

19 Y deuddecfed i Hazabiah: eſe a'i feibion
a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

20 Y trydydd ar ddêc i Subeal: eſe a'i feibion
a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

21 Y pedwerydd ar ddêc i Mattithiah: eſe a'i
feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

22 Y pymthecfed i Ierimoth: eſe a'i feibion
a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

23 Yr vnfed ar bymthec i Hananiah: eſe a'i
feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

24 Y ddeufed ar bymthec i Iosbecaſah: eſe a'i
feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

25 Y deunawfed i Hanani: eſe a'i feibion a'i
frodyr, *oedd* ddeuddec.

26 Y pedwerydd ar bymthec i Malothi: eſe
a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

27 Yr vgeinfed i Eliathah: eſe a'i feibion a'i
frodyr, *oedd* ddeuddec.

28 Yr vnfed ar ugain i Hothir: eſe a'i feibion
a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

29 Y ddeufed ar hugain i Gedalti: eſe a'i fei-
bion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

30 Y trydydd ar hugain i Mahazioth: eſe a'i
feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

31 Y pedwerydd ar hugain i Romamti-Ezer:
eſe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

PEN. XXVI.

*1 Doſparthiadau y porthorion. 13 Rhanau ieithaf
y pyrth wrth goel-brenn. 20 Y Leiſiaid y rhai oedd
ar y tryſorau. 29 Swyddogion a Barn wyr.*

Am

‖ *Trwy
yſtyr i Si-
meai, verſ.*
17.
‖ *Neu,
Azareel,
verſ.* 18.
‖ *Neu,
Subael,
verſ.* 20.
‖ *Neu,
yn achaſ-
ion.*
† *Hebr.
law.*

AM ddosparthiad y porthorion: o'r Corhiaid yr oedd | Meselemiah mab Core o feibion | Asaph.

| Neu, Selemiah, vers. 14.

| Neu, Abia saph, Pen. 9. 19 & 6. 37.

2 A meibion Meselemiah *oedd* Zechariah y cyntaf-anedic, Iediael yr ail, Zebadiah y trydydd, Iathniel y pedwerydd,

3 Elam y pummed, Iehohanan y chweched, Elioenai y seithfed.

4 A meibion Obed Edom, Semaiah y cyntaf-anedic, Iehozabad yr ail, Ioah y trydydd, a Saccar y pedwerydd, a Nethaneel y pummed.

5 Ammiel y chweched, Issachar y seithfed, Peulthai yr wythfed: canys Duw a'i bendithiodd | ef.

| Sef, Obed Edom Pen. 13. 14.

6 Ac i Semaiah ei fab ef, y ganwyd meibion, y rhai a arglwyddiaethasant ar dŷ eu tâd: canys cedyrn o nerth oeddynt hwy.

7 Meibion Semaiah: Othni, a Rephael, ac Obed, Elzabad, ei frodyr ef *oedd* wyr nerthol, *sef* Elihu, a Semachiah.

8 Y rhai hyn oll o feibion Obed Edom, hwynt hwy a'i meibion, a'i brodyr, yn wŷr nerthol mewn cryfdwr, tu ag at y wenidogaeth, *oedd* dri vgain a dau, o Obed Edom.

9 Ac i Meselemiah yn feibion, ac yn frodyr *yr oedd* tri ar bymthec o wyr nerthol.

10 O Hosah hefyd, o feibion Merari, yr oedd meibion, Zimri y pennaf, (er nad oedd efe gyntaf-anedic, etto ei dâd a'i gosododd ef yn ben,)

11 Helciah yr ail, Tebaliah y trydydd, Zechariah y pedwervdd: holl feibion a brodyr Hosah *oedd* dri ar ddec.

12 Ymhlith y rhai hyn yr *oedd* dosparthiadau y porthorion, *sef* ymmhlith y pennaethiaid, ac iddynt orchwyliaeth ar gyfer eu brodyr i wasanaethu yn nhŷ'r Arglwydd.

| Neu, tros fychan.

13 A hwy a fwriasant goel-brennau, | fychan a mawr, yn ôl tŷ eu tadau, am bob porth.

| Neu, Meselemiah, vers. 1.

14 A choel-bren | Selemiah a fyrthiodd tu a'r dwyrain, a *thros* Zechariah ei fab (cynghorwr deallgar) y bwriasant hwy goel-brennau, a'i goelbren ef a ddaeth tu a'r gogledd.

15 I Obed Edom tu a'r dehau, ac iw feibion *y daeth* tŷ | Asuppim.

| Sef, cynnullfan.

16 I Suppim, a Hosah, tu a'r gorllewin, gyd â phorth Salecheth, yn fford y | rhiw, *yr oedd* y naill orchwyliaeth ar gyfer y llall.

| Gwel, 1 Bren. 10 4. 2 Cron. 9. 3, 11.

17 Tua'r dwyrain *yr oedd* chwech o Lefiaid, tua'r gogledd pedwar beunydd, tua'r dehau pedwar beunydd a thuac Asuppim dau a dau.

18 A Pharbar tua'r gorllewin, pedwar ar y ffordd, a dau yn Pharbar.

19 Dymma ddosparthiadau y porthorion, o feibion Core, ac o feibion Merari.

20 Ac o'r Lefiaid, Ahiah *oedd* ar drysorau tŷ Ddûw, ac ar drysorau y pethau cyssegredic.

| Neu, Zibni, Pen. 6. 17.

21 Am feibion | Laadan: meibion y Gersoniad Laadan, pennau tylwyth Laadan y Gersoniad, *oedd* | Iehieli.

| Neu, Iehiel, Pen. 23. 8

22 Meibion Iehieli, Zetham a Ioel ei frawd, *oedd* ar drysorau tŷ'r Arglwydd.

23 O'r Amramiaid, o'r Izhariaid, o'r Hebroniaid, o'r Ozieliaid.

24 A Sebuel mab Gersom, mab Moses, *oedd* olygwr ar y trysorau.

25 A'i frodyr ef o Eleazar: Rehabiah ei fab ef, a Iesaiah ei fab ynteu, a Ioram ei fab ynteu, a Zichri ei fab ynteu, a Selomith ei fab ynteu.

26 Y Selomith hwnnw a'i frodyr *oedd* ar holl drysorau y pethau cyssegredic a gyssegrasai Dafydd frenin, a'r tadau pennaf, a thywysogion y miloedd a'r canoedd, a thywysogion y llu:

27 O'r rhyfeloedd, ac o'r yspail y cyssegrasent *i than* i gynnal tŷ'r Arglwydd,

28 A'r hyn oll a gyssegrodd Samuel y gweledydd a Saul mab Cis, ac Abner mab Ner, a Ioab mab Seruiah, a phwy bynnac a gyssegrasei ddim, yr oedd efe tan law Selomith a'i frodyr.

29 O'r Izhariaid, Cenaniah a'i feibion *oedd* yn Israel, yn swyddogion, ac yn farnwyr, ar y gwaith oddi allan.

30 O'r Hebroniaid Hasabiah a'i frodyr, meibion nerthol, mil a saith gant *oedd* mewn swydd yn Israel, o'r tu hwnt i'r Iorddonen tua'r gorllewin, yn holl waith yr Arglwydd, ac ymgwasanaeth y brenin.

31 O'r Hebroniaid Ieriah, *oedd* ben o'r Hebroniaid, yn ôl cenedlaethau ei dadau, yn y ddegeinfed flwyddyn o deyrnasiad Dafydd y ceisiwyd hwynt, a chafwyd yn eu mysc hwy *wŷr* cryfion nerthol, yn Iaser Gilead.

32 A'i frodyr ef yn feibion nerthol *oedd* ddwy fil a saith gant o bennau cenedl: a Dafydd y brenin a'i gosododd hwynt ar y Rubeniaid, a'r Gadiaid, a hanner llwyth Manassih, ym mhob gorchwyl Duw, a gorchwyl y brenin.

PEN. XXVII.

1 Y deuddec tywysog am bob mis. 16 Pennaeth ieuaid y deuddeg-llwyth. 23 Rhwystro cyfrif y lleill. 25 Amwyn swyddogion Dafydd.

PEdair mil ar hugain *oedd* bob dosparthiad o feibion Israel dan eu rhif, yn bennau cenedl, ac yn dywysogion miloedd, a chantoedd, a'i swyddogion yn gwasanaethu'r brenin ym mhob achos o'r dosparthiadau, yn dyfod i mewn, ac yn myned allan, o fis i fis, drwy holl fisoedd y flwyddyn.

2 Ar y dosparthiad cyntaf, tros y mis cyntaf, *yr oedd* Iasobeam mab Zabdiel, ac yn ei ddosparthiad ef *yr oedd* pedair mil ar hugain.

3 O feibion Perez *yr oedd* y pennaf o holl dywysogion y llu, tros y mis cyntaf.

4 Ac ar ddosparthiad yr ail mis *yr oedd* | Dodai'r Ahohiad, ac o'i ddosparthiad ef yr oedd Micloth hefyd yn gapten: ac yn ei ddosparthiad ef *oedd* pedair mil ar hugain.

| Dio, Zobai.

5 Trydydd tywysog y llu tros y trydydd mis, *oedd* Benaiah mab Iehoiada yr | offeiriad pennaf, ac yn ei ddosparthiad ef bedair mil ar hugain.

| Neu, Iyoiada.

6 Y Benaiah hwn *oedd* gadarn *ym mhlith* y deg ar hugain, ac oddi ar y deg ar hugain: ac yn ei ddosparthiad ef *yr oedd* Amizabad ei fab ef.

7 Y pedwerydd, dros y pedwerydd mis *oedd* Asahel brawd Ioab, a Zebadiah ei fab yn ei ôl: ac yn ei ddosparthiad ef, pedair mil ar hugain.

8 Y pummed, dros y pummed mis *oedd* dywysog Samhuth yr Izrahiad, ac yn ei ddosparthiad ef, pedair mil ar hugain.

9 Y chweched, dros y chweched mis *oedd* Ira mab Icces y Tecoad, ac yn ei ddosparthiad ef, pedair mil ar hugain.

10 Y seithfed, dros y seithfed mis, *oedd* Helez y Peloniad, o feibion Ephraim, ac yn ei ddosparthiad ef, pedair mil ar hugain.

11 Yr wythfed, dros yr wythfed mis, *oedd* Sibbecai'r Husathiad, o'r Zarhiaid, ac yn ei ddosparthiad ef, pedair mil ar hugain:

12 Y nawfed, tros y nawfed mis, *oedd* Abiezer yr Anathothiad, o'r Beniaminiaid; ac yn ei ddosparthiad ef, pedair mil ar hugain.

13 Y degfed, dros y degfed mis, *oedd* Maharai y Netophathiad, o'r Zarhiaid; ac yn ei ddosparthiad ef, pedair mil ar hugain.

14 Yr vnfed ar ddec, dros yr vnfed mis ar ddeg *oedd* Benaiah y Pirathoniad, o feibion Ephraim:

ac yn ei ddosparthiad ef, pedair mil ar hugain.
5 Y deuddecfed, dros y deuddecfed mis, *oedd* Iehdai y Notophathiad, o Othniel: ac yn ei ddosparthiad ef, pedair mil ar hugain.
16 Ac ar Iwythan Israel, ar y Rubeniaid, Eliezer mab Zichri *oedd* dywysog: ar y Simeoniaid, Sephatiah mab Maachah.
17 Ar y Lefiaid, Hasabiah mab Cemuel: ar yr Aaroniaid, Zadoc.
18 Ar Iuda, Elihu yn o frodyr Dafydd: ar Issachar, Omri mab Michael.
19 Ar Zabulon Ismaiah, mab Obadiah: ar Nephtali Ierimoth mab Azriel.
20 Ar feibion Ephraim, Hoseah mab Azaziah: ar hanner llwyth Manasseh, Ioel mab Pedaiah.
21 Ar hanner llwyth Manasseh, yn Gilead, Ido, mab Zechariah: ar Beniamin, Iaasiel mab Abner.
22 Ar Dan, Azariel mab Ieroham. Dymma dywysogion llwythau Israel.
23 Ond ni chymmerth Dafydd eu rhifedi hwynt o fab ygain mlwydd ac isod; canys dywedasai yr Arglwydd, yr amlhaai efe Israel, megis ser y nefoedd.
24 *Ioab mab Serfiah a ddechreuodd gyfrif, ond ni orphennodd efe, am fod o achos hyn lidiogrwydd yn erbyn Israel, ac nid aeth y cyfrif hwnnw mywe cyfrifon Cronicl y brenin Dafydd.
25 Ac ar dryssorau y brenin, *yr oedd* Azmaveth mab Adiel: ac ar y tryssordai yn y maestydd, yn y dinasoedd, yn y pentrefi hefyd, ac yn y tŷrau, *yr oedd* Ionathan mab Vzziah.
26 Ac ar weithwŷr y maes, *y rhai oedd* yn llafurio'r daear, *yr oedd* Ezri mab Celub.
27 Ac ar y gwinllanoedd *yr oedd* Simei y Ramathiad, ac ar yr hyn *oedd* yn *dyfod* o'r gwinllanoedd, i'r seleràu gwin, *yr oedd* Zabdi y Siphmiad.
28 Ac ar yr oliwŷdd, a'r sycomor-wŷdd, y rhai oedd yn y dyffrynnoedd, yr *oedd* Baalhanan y Gederiad: ac ar y seleràu olew, *yr oedd* Ioas.
29 Ac ar yr ychen pascedic yn Saron, *yr oedd* Betrai y Saroniad: ac ar yr ychen yn y dyffrynnoedd, *yr oedd* Saphat mab Adlai.
30 Ac ar y camêlod, *yr oedd* Obil yr Ismeliad, ac ar yr asseynod, Iehdeiah y Meronothiad.
31 Ac ar y defaid, *yr oedd* Iaziz yr Hageriad. Y rhai hyn oll *oedd* dywysogion y golud eiddo brenin Dafydd.
32 A Iehonathan ewythr Dafydd frawd ei dad, oedd gynghorwr, gwr doeth, ac scrifennydd: Iehiel mab Hachmoni, *oedd* gyd â meibion y brenin.
33 Ac Ahitophel *oedd* gynghorwr y brenin, a Husai'r Arciad *oedd* gyteithi y brenin.
34 Ac ar ôl Ahitophel *yr oedd* Iehoiada mab Benaiah, ac Abiathar: a thywysog llu y brenin *oedd* Ioab.

PEN. XXVIII.

1 *Dafydd, yngwydd yr holl bobl, yn datcan daioni Duw iddo ef a'i addewid i'w fab Salomon, ac yn ei hannog hwynt i ofni Duw.* 9 *Yn rhoi cyffiw yn Salomon i adeiladu y Demel,* 11 *yn danngu iddo ei holl a'i phortreiad hi, ac yn y bodoli iddo ar eraiaw gyneuthur hi.*

A Dafydd a gymmhllodd holl dywysogion Israel, tywysogion y llwythau, a thywysogion y desparthiadau, y rhai oedd yn gwasanaethu'r brenin: tywysogion y mileoedd hefyd, a thywysogion y canteoedd, a thywysogion holl olud a meddiant y brenin, a'i feibion, gyd â'r ystafellyddion, a'r nerthoedd, a phob yn gryminfol o nerth i Ierusalem.

2 A chyfododd Dafydd y brenin ar ei draed, ac a ddywedodd, gwrandewch arnaf fi fy mrodyr, a'm pobl: myfi *a feddyliai* yn fy nghalon adeiladu tŷ gorphywysfa i Arch cyfammod yr Arglwydd, *ac i ftôl draed ein Duw ni, ac mi a baratoais tu ag at adeiladu.
3 Ond Duw a ddywedodd wrthif, *nid adeiledi di dŷ i'm enw i, canys rhyfel-wr fuoft, a gwaed a dywellaiſt.
4 Er hynny Arglwydd Dduw Israel a'm ethololdd i o holl dŷ fy nhâd, i fod yn frenin ar Israel yn dragywydd: canys *Iuda a ddewisſodd efe yn llywiawdwr, ac o dy Iuda, tŷ fy nhâd i, ac o feibion fy nhâd, efe a fynnei i mi deyrnasu ar holl Israel:
5 *Ac o'm holl feibion innau (canys llawer o feibion a roddes yr Arglwydd i mi) efe hefyd a ddewisſodd Salomon fy mab, i eiſtedd ar orſeddfa brenhiniaeth yr Arglwydd, ar Israel.
6 Dywedodd hefyd wrthif, *Salomon dy fab, efe a adeilada fy nŷ a'm cynteddau i: canys dewisais ef yn fab i mi, a minnau a fyddaf iddo ef yn dâd.
7 A'i frenhiniaeth ef a ſicrhâf yn dragywydd, os efe a ymegnia i wneuthur fy ngorchymynion, a'm barnedigaethau i, megis y dydd hwn.
8 Yn awr gan hynny, yngwydd holl Israel, cynnulleidfa'r Arglwydd, a llе y clywo ein Duw ni, cedwch, a cheiſiwch holl orchymynion yr Arglwydd eich Duw, ſel y meddiannoch y wlâd dda *hon*, ac y gadawoch hi yn etifeddiaeth i'ch meibion ar eich ôl, yn dragywydd.
9 A thithau Salomon fy mab, adnebydd Dduw dy dâd, a gwasanaetha ef â chalon berfaith, ac a meddwl ewyllyſcar: *canys yr Arglwydd ſydd yn chwilio yr holl galonnau, ac yn deall pob dychymyg meddyliau: o cheiſi ef, ti a'i cei, ond os gwrthodi ef, efe a'th fwrw di ymmaith yn dragywydd.
10 Gwêl yn awr mai'r Arglwydd a'th ddewisſodd di, i adeiladu tŷ y cyſegr: ymgryfhâ, a gwna.
11 Yna y rhoddes Dafydd i Salomon ei fab, bortreiad y porth, a'i dai, a'i ſeleràu, a'i gellau, a'i ſtafellocedd oddi fewn, a thŷ y drugareddfa:
12 A phortreiad yr hyn oll a oedd ganddo trwy'r Yſpryd, am gynteddau tŷ'r Arglwydd, ac am yr holl ſtafelloedd o amgylch, am dryſſorau tŷ Dduw, ac am dryſſorau y pethau cyſſegredic:
13 Ac am ddoſparthiadau yr offeiriaid, a'r Lefiaid: ac am holl waith gwenidogaeth ty'r Arglwydd, ac am holl ſtri gwasanaeth tŷ'r Arglwydd.
14 Efe *a roddes* o aur wrth bwys, i'r pethau o aur tu ag at holl ſtri pob gwasanaeth, *ac arian* i'r holl ſtri arian, mewn pwys, tu ag at holl ſtri pob math ar wasanaeth:
15 Sef pwys *y canhwyll-brenni aur, a'i lampau aur, wrth bwys i bob canhwyll-bren ac iw lampau: ac i'r canhwyll-breuau arian wrth bwys, i'r canhwyll-bren ac iw lampau, yn ôl gwasanaeth pob canhwyll-bren.
16 Aur hefyd *tan* bwys, tu ag at fyrddau *bara* goſod, i bob bwrdd, ac arian i'r byrddau arian.
17 *Ac aur pur i'r cigweiniau, ac i'r phiolau, ac i'r dyſclan, ac i'r gorſtychau aur, wrth bwys pob gorſtwch: ac i'r gorſtychau arian wrth bwys pob gorſtwch.
18 Ac i aller yr arogl-darth, aur pur wrth bwys, ac aur i bortreiad cerbyd y *Cerubiaid oedd yn ymledu, ac yn gorchyddio Arch cyfammod yr Arglwydd.
19 Hyn oll *eb yr Dafydd* a wnaeth yr Arglwydd

* Pſal. 99.5.
*2 Sam. 7.13. 1 bren.5. 5.pen.22. 8.
*Gen.49. 8. 1 Sam. 16.13. pſ. 78.67.
* Pen. 23.1. doeth.9.7
*2 Sam. 7.13. 2 cro.1.9.
*1 Sam. 16.7.pſa. 7.9. & 139.2.ier 11.20. & 17.10. & 20.12.
* 1 Bren. 7.49.
* 1 Bren. 7.50.
*1 Sam. 4.4. 1 bren.6. 23.&c.

glwydd i mi ei-ddeall mewn scrifen, trwy ei law ef arnafi, *sef* holl waith y portreiad hwn.

20 A dywedodd Dafydd wrth Salomon ei fab, ymgryfha, ac ymegnia, a gweithia, ac osna, ac na arswyda: canys yr Arglwydd Dduw, fy Nuw i, *fydd* gyd â thi, nid ymedy ese â thi, ac ni'th wrthyd, nes gorphen holl waith gwasanaeth tŷ 'r Arglwydd.

21 Wele hefyd ddosparthiadau 'r offeiriaid a'r Lefiaid, i holl wasanaeth tŷ Dduw, a chyd â thi *y maent* yn yr holl waith, a phob vn ewyllysgar cywreint i bob gwasanaeth: y tywysogion hefyd, a'r holl oll *fyddant* wrth dy orchymyn yn gwbl.

PEN. XXIX.

1 *Dafydd trwy ei esampl ei hun, a'i eiriol, 6 yn peri i'r tywysogion ac i'r holl offrymmu yn ewyllysgar.* 10 *Dolcb Dafydd a'i weddi.* 20 *Y bobl, wedi bendithio Duw ac aberthu iddo, yn gwneuthur Salomon yn frenhin.* 26 *Yr hyd y teyrnasodd Dafydd, a'i farwolaeth ef.*

YNa 'r dywedodd Dafydd y brenin wrth yr holl dyrfa, Duw a ddewisodd yn vnig fy
* Pen. 28.5. mab Salomon, * *ac y mae eſt* yn ieuange, ac yn dyner, a'r gwaith *sydd* fawr: canys nid i ddyn y mae 'r llys, onid i'r Arglwydd Dduw.

2 Ac â'm holl gryfdwr y paratoais i dŷ fy Nuw am i'r *gwaith* aur, ac arian i'r arian, a phres i'r pres, a haiarn i'r haiarn, a choed i'r *gwaith* coed: meini Onix, a *meini* gosod, meini Carbunculus, ac o amryw liw, a phob maen gwerthfawr, a meini Marmor yn aml.

3 Ac etto am *fod* fy ewyllys tua thŷ fy Nuw, y mae genniſ o'm heiddo fy hun, aur, ac arian, yr hwn a roddaf tu ag at dŷ fy Nuw; heb law yr hyn oll a baratoais tua 'r tŷ ſanctaidd.

*2 Bren. 3.28. 4 Tair mil o dalentau aur, o aur * Ophir: a ſaith mil o dalentau arian puredic, i orchuro parwydydd y tai.

5 Yr aur i'r *gwaith* aur, a'r arian i'r arian, a thu ac at yr holl waith: drwy law y rhai celfyddus pwy hefyd a ymrydd yn ewyllysgar i † ymgyſegru heddyw i'r Arglwydd?

†Hebr. lenwi ei law. 6 Yna tywysogion y teuluoedd, a thywysogion llwythau Iſrael, a thywysogion y miloedd a'r cantoedd, a ſwyddogion gwaith y brenin, a offrymmaſant yn ewyllysgar.

7 Ac a roddaſant tu ag at wasanaeth tŷ Dduw, bum mil o dalentau aur, a deng-mil o ſyltau, a deng-mil o dalentau arian, a deunaw mil o dalentau pres, a chan mil o dalentau haiarn.

8 A chyd â'r hwn y caid meini, hwy a'i thoddaſant i dryſſor tŷ 'r Arglwydd, drwy law Iehiel y Gerſoniad.

9 A'r bobl a lawenhaſant pan offrymment o'i gwirfodd: am eu bod â chalon berfaith yn ewyllyſcar yn offrymmu i'r Arglwydd: a Dafydd y brenin hefyd a lawenychodd â llawenydd mawr.

10 Yna y bendithiodd Dafydd yr Arglwydd yng-wydd yr holl dyrfa, a dywedodd Dafydd, bendigedic *wyt* ti Arglwydd Dduw Iſrael, ein tad ni, o dragwyddoldeb hyd dragwyddoldeb.

11 I ti Arglwydd y *mae* mawredd, a gallu, a gogoniant, a goruwchafiaeth, a harddwch: canys y cwbl yn y nefoedd, ac yn y ddaiar *ſydd* eiddoti, * y deyrnas *ſydd* eiddo ti 'Arglwydd, yr hwn hefyd a ymdderchefaiſt yn ben ar bob peth.

* Matth. 6.13. 1 Cron. 17. datc. 5.23. 12 Cyfoeth hefyd ac anrhydedd *a ddeuant* oddi wrthit ti, a thi ſydd yn arglwyddiaethu ar bob peth, ac yn dy law di y mae nerth, a chadernid, yn dy law di hefyd y *mae*, mawrhau, a nerthu pob dim.

13 Ac yn awr ein Duw ni, yr ydym ni yn diolchanu, ac yn clodfori dy enw gogoneddus.

14 Eithr pwy ydwyfi, a phwy yw fy mhobl, fel y caem ni rim i offrymmu yn ewyllyſcar gyd hyn? canys oddi wrthit ti *y mae* pob peth, ac o'th law dy hun y rhoeſom i ti.

15 O herwydd dieithraid *ydym* ni ger dy fron di, ac alltudion fel ein holl dadau: fel * cyſcod y mae ein dyddiau ni ar y ddaiar, ac nid oes † ymaros.

16 Oh Arglwydd ein Duw, yr holl amſer hyn o baratoeſom ni i adailadu i ti dy, i'th enw ſanctaidd, o'th law di y mae, ac eiddo ti ydyw, oll.

17 Gwn hefyd, ô fy Nuw, * mai ti ſydd yn profi y galon, ac yn ymfodloni mewn cyfnewider. Myfi yn vniondeb fy nghalon, ô wirfodd a offrymmais hyn oll, ac yn awr y gwelais dy bobl, a gaſwyd ymma, yn offrymmu yn ewyllyſcar i ti, a hynny mewn llawenydd.

18 Arglwydd Dduw Abraham, Iſaac, ac Iſrael, ein tadau, cadw hyn yn dragywydd yn myſc meddyliau calon dy bobl; a'l pharatoa calon hon ynt attat ti.

19 A dyro i Salomon fy mab galon berfaith, i gadw dy orchymynion, dy deſtiolaethau, a'th ddeddfau, ac iw gwneuthur *bwynt* oll, ac i adeiladu y llŷs yr hwn y darperais iddo.

20 Dywedodd Dafydd hefyd wrth yr holl dyrfa, bendithiwch attolwg yr Arglwydd eich Duw. A'r holl dyrfa a fendithiaſant Arglwydd Dduw eu tadau, ac a ymgrymmaſant i'r Arglwydd, ac i'r brenin.

21 Aberthaſant hefyd ebyrth i'r Arglwydd, a thrannoeth *yn ôl* y dydd hwnnw, yr aberthaſant yn* boeth offrymmau i'r Arglwydd fil o ſuſtych, a mil o hyrddod, mil o ŵyn, a'i diod offrymmau, ac ebyrth yn llnoſog, dros holl Iſrael:

22 Ac a ſwyttaſant, ac a yfaſant ger bron yr Arglwydd y diwrnod hwnnw, mewn llawenydd mawr, a gotheſaſant Salomon fab Dafydd yn frenin yr ail waith, ac * enelnaſant ef i'r Arglwydd, yn flaenor, a Zadoc yn offeiriad.

23 Felly 'r eiſteddodd Salomon ar orſeddfa 'r Arglwydd, yn frenin yn lle Dafydd ei dad, ac a lwyddodd; a holl Iſrael a wrandawſant arno.

24 Yr holl dywyſogion hefyd, a'r cedyrn, a chyd â hynny holl feibion y brenin Dafydd, a roddaſant eu dwylo *ar fod* tan Salomon y brenin.

25 A'r Arglwydd a fawrygodd Salomon yn uchgorol yngwydd holl Iſrael, ac a * roddes iddo ogoniant brenhinawl, mâth yr hwn ni bu i vn brenin o'l flaen ef yn Iſrael.

26 Felly * Dafydd mab Ieſſe a deyrnaſodd ar holl Iſrael.

27 A'r dyddiau y teyrnaſodd efe ar Iſrael oedd ddengain mlynedd. Saith mlynedd a teyrnaſodd efe yn Hebron, a thair blynedd ar ddec ar hugain a teyrnaſodd efe yn Ieruſalem.

28 Ac efe a fu farw mewn oedran têg, yn gyflawn o ddyddiau, cyfoeth, ac anrhydedd: a Salomon ei fab a deyrnaſodd yn ei le ef.

29 Ac *am* weithrgdoedd cyntaf a diweddaf y brenin Dafydd, wele y maent yn ſcrifennedic yngeiriau Samuel y gweledydd, ac yngeiriau Nathan y prophwyd, ac yngeiriau Gad y gweledydd.

30 Gyd a'i holl frenhiniaeth ef, a'i gadernid, a'r amſeran a aethant troſto ef, a thros Iſrael, a thros holl deyrnaſoedd y gwledydd.

FINIS

¶ AIL LLYFR Y CRONICL.

PEN. I.

1 Salomon yn offrymmu yn Gibeon, 7 yn dewis doethineb, a Duw yn rhoddi hynny ef. 13 a'r ôll a'i gyfoeth ef.

SAlomon mab Dafydd a ymgadarnhaodd yn ei deyrnas, * a'r Arglwydd ei Dduw oedd gyd ag ef, ac a'i mawrhaodd ef yn ddirfawr.

2 A Salomon a ddywedodd wrth holl Israel, wrth dywysogion y miloedd a'r cantoedd, ac wrth y barn-wyr, ac wrth bob llywodraethwr yn holl Israel, *sef* y pennau cenedl.

3 Felly Salomon a'r holl dyrfa gyd ag ef, a aethant i'r * uchelfa *oedd* yn Gibeon: canys yno oedd pabell cyfarfod Duw, yr hon a wnelsei Moses gwas yr Arglwydd, yn yr anialwch.

4 Eithr * Arch Duw a ddygasei Dafydd i fyny o Ciriath-iearim, i'r *lle* a ddarparasei Dafydd iddi: canys efe a osodasai iddi hi babell yn Ierusalem.

5 Hefyd, yr allor bres a * wnelsei Bezaleel mab Vri fab Hur, oedd yno o flaen pabell yr Arglwydd: a Salomon a'r dyrfa a'i hargeisiodd hi.

6 A Salomon a aeth i fyny yno at yr allor bres, gerbron yr Arglwydd, yr hon *oedd* ym mhabell y cyfarfod, a * mil o boeth offrymmau a offrymmodd efe arni hi.

7 Y nofion honno 'r ymddangosodd Duw i Salomon, ac y dywedodd wrtho ef, gofyn yr hyn a roddaf i ti.

8 A dywedodd Salomon wrth Dduw, ti a wnaethost fawr drugaredd â'm tâd Dafydd, ac a wnaethoft i mi deyrnafu yn ei lê ef:

9 Yn awr ô Arglwydd Dduw, ſiccrhaer dy air wrth fy nhâd Dafydd; * canys gwnaethoft i mi deyrnafu ar bobl † mor lluoſog a llwch y ddaear.

10 *Yn awr, dyro i mi ddoethineb, a gwybodaeth, fel yr elwyf allan, ac y delwyf i mewn, o blegid y bobl hyn: canys pwy a ddichon farnu dy bobl lacſog hyn?

11 A dywedodd Duw wrth Salomon, o herwydd bod hyn yn dy feddwl di, ac na ofynnaiſt gyfoeth, na golud, na gogoniant, nac enioes dy elynion, ac na ofynnaiſt lawer o ddyddiau ychwaith; eithr gofyn o honot ti ddoethineb, a gwybodaeth, fel y bernit fy mhobl, i'th oſodais yn frenin arnynt:

12 Doethineb, a gwybodaeth a roddwyd it, gyfoeth hefyd, a golud, a gogoniant, a roddaf i, * y rhai ni bu en cyffelyb gan y brenhinoedd a fu o'th flaen di, ac ni bydd y cyffelyb i neb ar dy ôl di.

13 A Salomon a ddaeth o'r uchelfa *oedd* yn Gibeon, i Ierusalem oddi ger bron pabell y cyfarfod, ac a deyrnaſodd ar Iſrael.

14 A* Salomon a gaſclodd gerbydau, a marchogion; ac yr oedd ganddo fil a phedwar cant o gerbydau, a deuddeng-mil o wŷr meirch, ac efe a'i goſododdd hwynt yn ninaſoedd y cerbydau, ac yn Ierusalem gyd â'r brenin.

15 A'r brenin a † wnaeth yr arian, a'r aur yn Ierusalem cyn amled a'r cerric, a chedrwyddd a roddes efe fel y ſycomor-wyddd o'r maidd, y rhai ſyddyn yr iſel-dir.

16 †A* meirch a ddygid i Salomon o'r Aipht, ac* edafedd llin: marchnadwŷr y brenin a gymmerent yr edafedd llin dan bris.

17 Canys deuent i fynu, a dygent o'r Aipht, gerbyd am chwe chan *darn* o arian, a march am gant a hanner; ac felly y dygent i holl frenhinoedd yr Hethiaid, ac i frenhinoedd Syria gyd â hwynt.

† *Hebr.* *Mynediad y meirch*

oedd gan Salomon oedd o'r Aipht.

* 1. Bren. 10.28. 2. cron. 9.28. * Eſa. 19.9. ezec. 27.7. † *Hebraiſtwy en llaw hwynt.*

PEN. II.

1 *&* 19 *Gweithwyr Salomon wrth adeiladu'r Demel.* 3 *Salomon yn gyrru at Hiram am weithwyr a defnyddiau.* 11 *A Hiram yn ei atteb ef yn garedig.*

A Salomon a roes ei fryd ar adeiladu tŷ i enw yr Arglwydd, a brenhin-dŷ iddo ei hun.

2 A Salomon a rifodd ddeng-mil a thriugain o gludwŷr, a phedwar vgain mil o gymyn-wyr, yn y mynydd, ac yn orucheuil-wŷr arnynt hwy, dair mil a chwe-chant.

3 A Salomon a anfonodd at ‖ Hiram brenin Tyrus, gan ddywedyd, * megis y gwnaethoſt â Dafydd fy nhâd, ac yr anfonaiſt iddo gedrwyddd i adeiladu iddo dŷ i drigo ynddo, *felly gwna i* minnau.

‖ *Neu, Huram.* * 2. Sam. 5. 12.

4 Wele fi yn adeiladu tŷ i enw yr Arglwydd fy Nuw, iw gyflegru iddo, ac i arogl-darthu arogldarth llyſieuog ger ei fron ef, ac i'r gwaſtadol oſodiad *bara*, a'r poeth offrymmau boreu a hwyr; ar y Sabbothau, ac ar y newydd loerau, ac ar oſodedic wyliau yr Arglwydd ein Duw ni. Hyd byth y mae hyn ar Iſrael.

5 A'r tŷ a adeiladaſi *ſydd* mawr; canys mwy *yw* ein Duw ni nâ 'r holl dduwiau.

6 *A phwy † ſydd abl i adeiladu iddo ef dŷ, gan na all y neſoedd, ie neſoedd y neſoedd ei amgyſred? a phwy ydwyf, ſel yr adeiladwn iddo ef dŷ, onid yn vnic i arogldarthu ger ei fron ef?

* 1. Bren. 8.27. pen. 6.18. † *Hebr.* *a gaiff*

7 Felly yn awr anfon i mi ŵr cywraint, i weithio mewn aur, ac mewn arian, ac mewn prês, ac mewn haiarn, ac mewn porphor, ac yſcarlat, a glâs, acyn medru cerfio cerfiadau gyd â'r rhai ceſſydd ſydd gyd â mi yn Iuda, ac yn Ierusalem, y rhai a ddarparodd fy nhâd Dafydd.

wrth.

8 Anfon hefyd i mi goed cedr, a ſyminidwydd, ac ‖ Algumim-wyddo Libanus: (canys myſi a wn y meidr *dy* weiſion di naddu coed Libanus) ac wele, fy ngweiſion inneu a *ſyddant* gyd â'th weiſion di ditheu:

‖ *Neu algumim.* 1. *Bren.* 10.11.

9 A *hyny* i ddarparu i mi lawer o goed, canys y tŷ yr ydwyfi ar ei adeiladu, *ſydd* mawr a rhyfeddol.

pen. 9.10.

10 Ac wele i'th weiſion, i'r ſeiri a naddaſant y coed, y rhoddaf vgain-mil Corus o wenith wedi ei guro, ac vgain-mil Corus o haldd, ac vgain-mil Bath o win, ac vgain-mil Bath o olew.

11 A Hiram brenin Tyrus a atteb odd mewn yſcrifen, ac a anfonodd at Salomon; o gariad yr Arglwydd ar ei bobl, y rhoddes efe dydi yn frenin arnynt hwy.

12 Dywedodd Hiram hefyd, bendigedic *ſyddo* Arglwydd Dduw Iſrael, yr hwn a wnaeth nef a daiar, yr hwn a roddes i'r brenin Dafydd fab doeth, † gwybodus o ſynwyr a deall, i adeiladu tŷ i'r Arglwydd, a brenhin-dŷ iddo ei hun.

† *Hebr.* *yn gwybod ſynwyr a deall.*

13 Ac

13 Ac yn awr mi a anfonais ŵr celfydd, cywraint,
a deallus, o'r eiddo fy nhâd Hiram:
*1. Bren. 7. 14. 14 * Mab gwraig o ferched Dan, a'i dad yn ŵr o
Dyrus, yn medru gweithio mewn aur, ac mewn ar-
ian, mewn prês, mewn haiarn, mewn cerrig, ac mewn
coed, mewn porpher, ac mewn glâs, ac mewn lliain
main, ac mewn ysgarlat; ac i gerfio pôb cerfiad, ac
i ddychymygu pôb dychymyg a roddir atto ef, gyd
â'th rai cywraint di, a rhai cywraint fy arglwydd
Dafydd dy dâd.
15 Ac yn awr y gwenith, a'r haidd, yr olew, a'r
gwin, y rhai a ddywedodd fy arglwydd, anfoned
bwynt iw weision.
16 Ac ni a gymynwn goed o Libanus, yn ôl dy
holl raid, ac a'i dygwn hwynt it yn gludeiriau ar
hŷd y môr i ‖ Ioppa: dŵg ditheu *hwynt* i fynu i
† Hebr. Iapho. Ierusalem.
‖ Megis, ver. 2. 17 ‖ A Salomon a rifodd yr holl wŷr dieithr *oedd*
yn nhir Israel, wedi y rhifiad â'r hon y rhifasei Da-
fydd ei dâd ef hwynt: a chaed tair ar ddêc a faith
ŵr o filoedd, a chwechant.
‖ Megis, ver. 1. 18 Ac efe a wnaeth o honynt hwy ‖ ddeng-mil a
thri-ugain yn glud wŷr, a phedwar-ugain mil yn
nadd-wyr yn y mynydd, a their-mil a chwe-chant yn
oruchwil-wŷr, i roi y bobl ar waith.

PEN. III.

1 *Y lle a'r amser yr adeiladwyd y Deml.* 3 *Ei mesur a'i haddurn.* 11 *Y Cerubiaid.* 14 *Y llen a'r colofnau.*

*1. Bren. 6. 1. A Salomon * a ddechreuodd adeiladu tŷ'r Ar-
glwydd yn Ierusalem yn mynydd Moriah:
‖ Neu, yr hwn a welwyd gan Ddafydd. lle yr ymddangosasei yr *Arglwydd* i Ddafydd
ei dâd ef, yn y lle a ddarparasei Dafydd, yn llawr
dyrnu ‖ Ornan y Iebusiad.
2 Ac efe a ddechreuodd adeiladu ar yr ail *dydd*
o'r ail mis, yn y bedwaredd flwyddyn o'i deyrnasiad.
‖ Neu, Arafnabwrth. 2. Sam. 24. 18. 1. Cro. 21. 18. 3 * Ac dymma ‖ *sefuran* sylfaeniad Salomon
wrth adeiladu tŷ Dduw. Yr hŷd *oedd* o gufyddau
wrth y mesur cyntaf, yn dri-ugain cufydd, a'r lled
yn ugain cufydd.
1. Cro. 21. 18. *1. Bren. 6. 2. 4 * A'r porth *oedd* wrth dalcen y tŷ *oedd* yn
hŷd a lled y tŷ, yn ugain cufydd, a'i vchder yn
chwech ugain cufydd; ac efe a wisgodd hwn o fewn,
ag aur pûr.
‖ Neu, yr pethau yr addyscwyd. (Hebr.) Sylfaenwyd Salmon yn ddyn. 5 A'r tŷ mawr a fyrddiodd efe â ffynidwydd, y
rhai a wisgodd efe ag aur dilyn, ac a gerfiodd balm-
wydd a chadwynau ar hyd-ddo ef.
6 Ac efe a ‖ addarnodd y tŷ â meini gwerthfawr
yn harddu, a'r aur *oedd* aur Parfaim-
7 Ie efe a wisgodd y tŷ, y trawstiau, y rhiniogau,
a'i barwydydd, a'i ddorau, ag aur, ac a gerfiodd Ge-
rubiaid ar y parwydydd.
*2. Br. 6. 3 † Hebr. orchuddiodd. 8 Ac efe a wnaeth dŷ y cyssegr sanctaiddiolaf, ei
hŷd *oedd* yn hŷd a lled y tŷ, yn ugain cufydd, a'i lled
yn ugain cufydd: ac efe a'i gwisgodd ef ag aur da,
sef, â chwechan talent.
9 Ac *yr oedd* pwys yr hoelion o ddêc sicl a
deugain o aur; y lloftydd hefyd a wisgodd efe
ag aur.
‖ Neu, delwau, neu, symmudadwy. 10 Ac efe a wnaeth yn nhŷ y cyssegr sancteiddiolaf ddau Gerub, o waith ‖ cywraint, ac a'i gwisgodd
hwynt ag aur.
*1. Bren. 6. 24. 11 Ac * adenydd y Cerubiaid *oedd* vgain cufydd eu
hŷd, y naill aden o bum cufydd, yn cyrhaeddyd pared
y tŷ: a'r aden arall o bum cufydd yn cyrhaeddyd at
aden y Cerub arall:
12 Ac aden y Cerub arall o bum cufydd, yn cyr-
haeddyd pared y tŷ; a'r aden arall o bum cufydd
ynghyd ag aden y Cerub arall.
† Hebr. a'r ty. 13 Adenydd y Cerubiaid hyn a ledwyd yn vgain
cufydd, ac yr oeddynt hwy yn sefyll ar eu traed, a'i
hwynebau tu ‖ ag i fewn.

14 Ac efe a wnaeth y * wahan-len o fidan glas,
phorphor, ac ysgarlat, a lliain main, ac a † wnaeth
odd Gerubiaid ar hynny.
15 Gwnaeth hefyd * ddwy golofn o flaen y tŷ, yn
bymthec cufydd ar hugain o hŷd, a'r cnap ar bop
vn o houynt, oedd bum cufydd.
16 Ac efe a wnaeth gadwyni *fel yn* y gwddf,
ac a'i rhoddodd ar ben y colofnau; ac efe a wnaeth
gant a bomgranadau, ac a'i rhoddodd ar y cad-
wynau:
17 * A chyfododd y colofnau o flaen y deml, yn un
tu dehau, ac vn o'r tu asswy, ac a alwodd henw y
ddehau, ‖ Iachin, a henw yr asswy ‖ Boaz.

PEN. IIII.

1 *Yr allor brês.* 2 *Y môr tawdd ar ddeuddeg o ychen.* 6 *Y deg noe, y canhwyllbrenni ar hyddau.* 9 *Y cynteddau a'r dodrefn prês.* 19 *Yr offer aur.*

AC efe a wnaeth allor brês, o vgain cufydd ei
hŷd, ac vgain cufydd ei llêd, a dec cufydd ei
huchder.
2 * Gwnaeth hefyd fôr tawdd, yn dêc cufydd
† o ymyl i ymyl, yn grwn o amgylch, ac yn bum cu-
fydd ei vchter, a llinyn o ddêc cufydd ar hugain a'i
hamgylchei oddi amgylch.
3 * A llun ychen *oedd* tano yn ei amgylchu o
amgylch, mewn dêc cufydd yr oeddynt yn amgylch
y môr oddi amgylch: dwy rês o ychen oedd wedi
eu toddi, pan doddwyd yntau.
4 Sefyll yr oedd ar ddeuddec o ychen; tri yn
edrych tua'r gogledd, a thri yn edrych tua'r gor-
llewin, a thri yn edrych tua'r dehau, a thri yn
edrych tua'r dwyrain: a'r môr armynt oddi ar-
nodd, a'i holl bennau ôl hwynt oedd o fewn.
5 * A'i dewder *oedd* ddyrnsedd, a'i ymyl fel
gwaith ymyl cwppan, ‖ â blodeu lili: a thair mil o
Bathau a ddaliei.
6 Gwnaeth hefyd ddec o noeau, ac efe a roes
ddodd bump o'r tu dehau, a phump o'r tu asswy,
i ymolchi ynddynt: trochent ynddynt ddefnydd y
poeth offrwm, ond y môr *oedd* i'r offeiriaid i ym-
olchi ynddo.
7 * Ac efe a wnaeth ddêc canhwyll-bren ar yn
ôl eu portreiad, ac a'i gosododd yn y deml, pump
o'r tu dehau, a phump o'r tu asswy.
8 Gwnaeth hefyd ddêc o fyrddau, ac a'i gosodold
yn y deml, pump o'r tu dehau, a phump o'r tu asswy:
ac efe a wnaeth gant o ‖ gawgiau aur.
9 Ac efe a wnaeth gynteddyr offeiriaid, a'r cyn-
tedd mawr, a dorau i'r cynteddoedd; a'i dorau
hwynt a wisgodd efe â pres.
10 Ac efe a osododd y môr ar yr ystlys dehau, tu
a'r dwyrain, ar gyfer y dehau.
11 Gwnaeth Hiram hefyd y crochanau, a'r rhe-
wiau, ‖ a'r cawgiau: a darfu i Hiram wneuthur
y gwaith a wnaeth efe tros frenin Salomon i dŷ'r
Dduw.
12 Y ddwy golofn, a'r cnappiau, a'r coronau ar
ben y ddwy golofn, a'r ddwy bleth i guddio y ddau
gnapp goronoc, y rhai *oedd* ar ben y colofnau.
13 A phedwar-cant o bomgranadau ar y ddwy
bleth; dwy rês *oedd* o bomgranadau ar pob pleth,
i guddio y ddau gnapp goronoc *oedd* ar † bennau y
colofnau.
14 Ac efe a wnaeth ystolion, ac a wnaeth ‖ noeau
ar yr ystolion.
15 Vn môr, a deuddec o ychen tano.
16 Y crochanau hefyd, a'r rhawiau, a'r cigwr-
nian, a'i holl lestri hwynt, a wnaeth Hiram er dâd
i'r brenin Salomon, yn nhŷ'r Arglwydd, o bres
gloyw.
17 Yng wastadedd yr Iorddonen y toddodd y
brenin

…ryme, † mewn cleidir, rhwng Succoth a
… Sellyn y gwnaeth Salomon yr holl lestri hyn,
… lawog iawn; canys anfeidrol oedd bwys y
… a Salomon a wnaeth yr holl lestri oedd yn
… Duw, a'r allor aur, a'r byrddau oedd a'r bara
… aryno.
… a'r canhwyll-brennau, a'i lampau, i oleuo yn
… y defod o flaen y gafell, o aur pûr.
… Y blodau hefyd, a'r lampau, a'r gefeilian, *oedd*
… *mewn* † yn aur perffaith.
… Y palfrangau hefyd, a'r ‖ cawgiau, a'r llwyau,
… y thuferau, *oedd* aur pûr. A drws y tŷ, a'i ddo-
… au o'u fewn y cyssegr sanctteiddiolaf, a doran tŷ
… *wedd*, *oedd* aur.

PEN. V.

1 *Y cyssegrau cyssegredic.* 2 *Dwyn Arch Duw i lerchedic i'r cyssegr.* 11 *Duw, yn ôl ei foliannu, a lanwas arwydd o'i ffasor.*

1 Felly y * gorphennwyd yr holl waith a wnaeth Salomon i dŷ yr Arglwydd: a Salomon a ddug i mewn yr hyn a gyssegrasei Dafydd ei dâd; ac a roddodd yn nhrysorau tŷ Duw, yr arian, a'r aur, a'r holl lestri.

2 * Yna y cynhullodd Salomon henuriaid Israel, a holl bennau y llwythau, pennau cenedl meibion Israel, i Ierusalem, i ddwyn i fynu Arch cyfammod yr Arglwydd, o ddinas Dafydd, honno *yw* Sion.

3 Am hynny holl wŷr Israel a ymgynnullasant at y brenin, ar yr wŷl *oedd yn* y seithfed mis.

4 A holl henuriaid Israel a ddaethant, a'r Lefiaid a godasant yr Arch.

5 A hwy a ddygasant i fynu'r Arch, a phabell y cyfarfod, a holl lestri y cyssegr, y rhai *oedd* yn y babell, yr offeiriaid a'r Lefiaid a'i dygasant hwy i fynu.

6 Hefyd brenin Salomon, a holl gynnulleidfa Israel y rhai a gynullasid atto ef, o flaen yr Arch, a aberthasant o ddefaid, a gwartheg, fyw nag a ellid eu rhifo, na'i cyfrif gan luosogrwydd.

7 A'r offeiriaid a ddygasant Arch cyfammod yr Arglwydd i'w lle, i gafell y tŷ, i'r cyssegr sanctteiddiolaf, hyd tan adenydd y Cerubiaid.

8 Ar Cerubiaid oedd yn lledu eu hadenydd tros le yr Arch: a'r Cerubiaid a gyscodent yr Arch a'i throsolion, oddi arnodd.

9 A thynasant allan y trosolion, fel y gwelid penau y trosolion o'r Arch o flaen y gafell, ac ni welid hwynt oddi allan. Ac yno y ‖ mae hi hyd y dydd hwn.

10 Nid *oedd* yn yr Arch ond y ddwy lêch, a * rodd odsei Moses *ynddi* yn Horeb, lle y gwnaethei yr Arglwydd gyfammod â meibion Israel, pan ddaethent hwy allan o'r Aipht.

11 A phan ddaeth yr offeiriaid o'r cyssegr (canys pawb yr holl offeiriaid, y rhai a gafwyd, a ymsanctteiddiasent, heb gadw dosparthiad,

12 † Felly y Lefiaid, y rhai oedd gantorion, hwynt hwy oll o Asaph, o Heman, o Ieduthun, a'i meibion hwynt, ac a'i brodyr, wedi eu gwisco â llîain main, â symbalau, ac â nablau, a thelynau, yn sefyll o du dwyrain yr allor, a chyd â hwynt chwe vgain o offeiriaid yn vdcanu mewn vdcyrn.)

13 Ac fel yr oedd yr vdcanwyr, a'r cantorion, megis vn, i feinio vn sain i glodfori, ac i foliannu yr Arglwydd: ac wrth dderchafu sain mewn vdcyrn, ac mewn symbalau, ac mewn offer cerdd, ac wrth foliannu'r Arglwydd, *gan ddywedyd*, * Canys da yw, ac yn dragywydd *y mae* ei drugaredd ef: yna y llanwyd y tŷ â chymmwl, *sef* tŷ'r Arglwydd:

14 Fel na allei yr offeiriaid sefyll i wasanaethu gan y cymmwl; o herwydd gogoniant yr Arglwydd a lanwasei dŷ Duw.

PEN. VI.

1 *Salomon, wedi bendithio'r bobl, yn bendithio Duw.* 12 *Gweddi Salomon wrth gyssegru'r Demi, allan o'r pulpud prês.*

YNa y * lleferodd Salomon, Yr Arglwydd a ddywedodd yr arhosei ese yn y * tywyllwch. *1. Bren. 8 12.

2 A minneu a adeiledais dŷ yn drigfa it, a lle i'th bresswylfod yn dragywydd. * Lenit. 16.2.

3 A'r brenin a drôdd ei wyneb, ac a fendithiodd holl gynnulleidfa Israel; a holl gynnulleidfa Israel oedd yn sefyll.)

4 Ac efe a ddywedodd, Bendigedic *fyddo* Arglwydd Duw Israel, yr hwn a leferodd â'i enau wrth Ddafydd fy nhâd, ac a gwplaodd â'i ddwylaw, gan ddywedyd,

5 Er y dydd y dugym i fy mhobl allan o wlâd yr Aipht, ni ddetholais ddinas o holl lwythau Israel, i âdeiladu tŷ, i fod fy enw ynddo, ac ni ddewisais ŵr i fod yn flaenor ar fy mhobl Israel.

6 Ond mi a etholais Ierusalem i fod fy enw yno, ac a ddewisais Ddafydd, i fod ar fy mhobl Israel.

7 Ac yr * oedd ym mryd Dafydd fy nhâd adeiladu tŷ i enw Arglwydd Duw Israel. *2. Sam. 7.2 1. cro. 28.2.

8 Ond dywedodd yr Arglwydd wrth Ddafydd fy nhâd, o herwydd bôd yn dy fryd di adeiladau tŷ i'm henw i, da y gwaethoft fod *hynny* yn dy galon.

9 Er hynny nid adeiledi di y tŷ, onid dy fab di, yr hwn a ddaw allan o'th lwynau, efe a adeilada y tŷ i'm henw i.

10 Am hynny yr Arglwydd a gwplaodd ei âir a leferodd efe: canys mi a gosodais yn lle Dafydd fy nhâd, a cheisteddais ar orseddfa Israel, fel y lleferodd yr Arglwydd, ac a adeiledais dŷ i enw Arglwydd Duw Israel.

11 Ac yno y gosodais yr Arch, yn yr hon *y mae* cyfammod yr Arglwydd, yr hwn a ammododd efe â meibion Israel.

12 A *Salomon* a safodd o flaen allor yr Arglwydd yngwydd holl gynnulleidfa Israel, ac a estynnodd ei ddwylaw:

13 Canys Salomon a wnaethei bulpud prês, ac a'i gosodasei yng nhanol y cyntedd, yn bum cufydd ei hŷd, a phum cufydd ei lêd, a thri chufydd ei vchder, ac a safodd arno, ac a ostyngodd ar ei liniau, ger bron holl gynnulleidfa Israel, ac a estynnodd ei ddwylo tua'r nefoedd.)

14 Ac efe a ddywedodd, ô Arglwydd Duw Israel, * nid *oes* Duw cyffelyb i ti yn y nefoedd, nac ar y daiar, yn cadw cyfammod a thrugaredd a'th weision sydd yn rhodio ger dy fron di â'u holl galon: * Exod. 15.11. 2 mac. 2.8.

15 Yr hwn a gedwaist â'th wâs Dafydd fy nhâd, yr hyn a leferaist wrtho, fel y lleferaist â'th enau, felly y cwpleaist â'th law, megis *y mae* y dydd hwn.

16 Ac yn awr ô Arglwydd Duw Israel, cadw â'th wâs Ddafydd fy nhâd, * yr hyn a leferaist wrtho, gan ddywedyd, ni thorrir ymmaith oddi wrthit *na dyddo* gwr ger fy mron i, yn eistedd ar deyrn-gadair Israel; * os dy feibion a wiliant ar eu ffordd, i rodio yn fy nghyfraith i, fel y rhodiaist ti ger fy mron i. * 2 Sam. 7.12. 1 bren. 8. 25. & 2.4. & 6.12. * Psal. 132.12.

17 Yn awr gan hynny ô Arglwydd Duw Israel, poed gwir fyddo dy air a leferaist wrth dy wâs Dafydd.

18 (A gwîr yw y preswylia Duw gyd â dyn ar

*1. Bren. 8.27. pen. 2.6. cla. 66.1. act. 7.49.

a'r y ddaiar? * wele y nefoedd, a nefoedd y nefoedd ni allant dy ymgyffred, pa faint llai *y ddçbon y tŷ hwn a adeiledais i?)

19 Edrych gan hynny ar weddi dy wâs, ac ar ei deisyfiad ef, ô Arglwydd fy Nuw, i wrando ar y llêf, ac ar y weddi y mae dy wâs yn ei gweddio ger dy fron:

20 Fel y byddo dy lygaid yn agored tua'r tŷ ymma ddydd a nôs, tua'r lle *am yr hwn y dywedaist, y gosodit dy enw yno, i wrando ar y weddi a weddio dy wâs di yn y fan hon.

‖ Neu, tu ar fan hon.

21 Gwrando gan hynny ddeisyfiadau dy wâs, a'th bobl Israel, y rhai a weddiant yn y lle hwn: gwrando di hefyd o lê dy bresswylfod, *sef* o'r nefoedd, a phan glywech, madden.

*1. Bren. 8.31.

22 * Os pecha gŵr yn erbyn ei gymmydog, a gosyn ganddo raith, gan ei dyngu ef, a dyfod y llw o flaen dy allor di yn y tŷ hwn:

23 Yna gwrando di o'r nefoedd, gwna hefyd, a barna dy weision, gan dalu i'r drygionus, drwy roddi ei ffordd ef ar ei ben ei hun, a chan gyfiawnhau y cyfiawn, drwy roddi iddo yntef yn ôl ei gyfiawnder.

24 A phan darawer dy bobl Israel o flaen y gelyn, am iddynt bechu yn dy erbyn, os dychwelant, a chyffaddef dy enw, a gweddio ac ymbil ger dy fron di, yn y tŷ hwn:

‖ Neu, yna'r ty.

25 Yna gwrando di o'r nefoedd, a madden brechod dy bobl Israel, a dychwel hwynt i'r tir a roddaist iddynt hwy, ac iw tadau.

*1. Bren. 17.1.

26 * Pan gauer y nefoedd, fel na byddo glaw, o herwydd pechu o honynt i'th erbyn: os gweddiant yny lle hwn, a chyffaddef dy enw, a dychwelyd oddiwrth eu pechod, pan gystuddiech hwynt:

27 Yna gwrando di o'r nefoedd, a maddeu bechod dy weision, a'th bobl Israel, pan ddyscech iddynt y ffordd dda, yr hon y rhodient ynddi, a dyro law ar dy wlâd a roddaist i'th bobl yn etifeddiaeth.

*1. Bren. 8.37. pen. 20.9. †Hebr. ysgwlâd eu pyrth.

28 * Os bydd newyn yn y tir, os bydd haint, deifiad, neu fallddod, os bydd locustiaid neu lindys, os gwarchae ei elyn arno ef † yn ninasoedd ei wlâd: *neu* pa blâ bynnac, neu glefyd bynnac *fyddo:*

29 Pôb gweddi, pôb deisyfiad a fyddo gan bôb dyn, neu gan holl bobl Israel: pan wypo pawb ei blâ ei hun, a'i ddolur, ac estyn ei ddwylaw ‖ tua'r tŷ hwn:

‖ Neu, yn y ty hwn.

30 Yna gwrando di o'r nefoedd, o fangre dy bresswylfod, a madden, a dyro i bôb un yn ôl ei holl ffyrdd, yr hwn a adwaenost ei galon ef: * (canys ty dryn vnic a adwaenost galon meibion dynion:)

*1. Cron. 28.9.

31 Fel i'th ofnont gan rodio yn dy ffyrdd di, yr holl ddyddiau y byddont hwy byw ar wyneb y ddaiar, yr hon a roddaist i'n tadau ni.

*Ioh. 12. 20. act. 8. 27.

32 Ac am y dieithr-ddyn hefyd, * yr hwn ni *fydd* o'th bobl di Israel, ônid wedi dyfod o wlâd bell, er mwyn dy enw mawr, a'th law gadarn, a'th fraich estynedic: os deuant, a gweddio yn y tŷ hwn:

† Hebr. dy enw di a ehwir ar y tŷ hwn.

33 Yna gwrando di o'r nefoedd, o fangre dy bresswylfod, a gwna yn ôl yr hyn oll a lefo y dieithr-ddyn arnat: fel yr adwaeno holl bobl y ddaiar dy enw di, ac i'th ofnont, fel y mae dy bobl Israel, ac y gwypont mai † ar dy enw di y gelwir y tŷ ymma a adeiledais i.

34 Os â dy bobl allan i ryfel yn erbyn eu gelynion, yr hyd y ffordd yr anfonych hwynt, os gweddiant arnat ti tua'r ddinas ymma, yr hon a ddetholaist, a'r tŷ a adeiledais i'th enw di:

35 Yna gwrando o'r nefoedd ar eu gweddi hwynt, ac ar eu deisyfiad, a gwna farn iddynt.

36 Os pechant i'th erbyn (* canys nid oes dyn ni phecha) a digloni o honot iw herbyn hwynt, a rhoddi o flaen eu gelynion, † ac iddynt eu caethgludo yn gaethion i wlâd bell, neu agos:

37 Os dychwelant at eu calon yn y wlâd y caeth-gludwyd hwynt iddi, a dychwelyd, ac ymbil â thi yngwlâd eu caethiwed, gan ddywedyd, pechasom, troseddasom, a gwnaethom yn anwiol:

38 Os dychwelant attat â'i holl galon, ac â holl enaid, yngwlâd ei caethiwed, lle y caethgludwyd hwynt, a gweddio tua'i gwlâd, a roddaist i'w tadau, a'r ddinas a ddetholaist, a'r tŷ a adeiledais i'th enw di:

39 Yna gwrando di o'r nefoedd, o fangre dy bresswylfod, eu gweddi hwynt, a'i deisyfiadau, a gwna farn iddynt: a madden i'th bobl a bechasant i'th erbyn.

40 Yn awr ô fy Nuw, bydded attolwg dy lygaid yn agored, a'th glustiau yn ymwrando a'r weddi *a wneir yma* yn y lle ymma.

41 Ac * yn awr cyfod ô Arglwydd Dduw i'th orphywysfa, ti ac Arch dy gadernid: dillader dy offeiriaid, ô Arglwydd Dduw, ag iechydwriaeth, a llawenyched dy saint mewn daioni.

42 O Arglwydd Dduw, na thro ymmaith wyneb dy eneiniog: cofia drugareddau Dafydd dy wâs.

PEN. VII.

*1 Duw yn tesfiolaetha gyd â gweddi Salomon, trwy dân o'r nef, a gogoniant yn y Dem: a'r bobl yn ei addoli ef. 4 (Yhoedd ebyrth Salomon. 8 Salomon, yn ôl cadw gwyl y Pebyll, a gwyl cyssegriad yr allor, yn gollwng y bobl ymaith. 12 Duw yn ymddangos i Salomon, ac yn rhoi iddo addewidion am gwmmod.

AC wedi gorphen o Salomon weddio, * tân a ddescynnodd o'r nefoedd, ac a ysodd y poeth offrwm, a'r ebyrth; a gogoniant yr Arglwydd a lanwodd y tŷ.

2 Ac ni allei yr offeiriaid fyned i mewn i dŷ yr Arglwydd, o herwydd gogoniant yr Arglwydd a lanwasei dy'r Arglwydd.

3 A phan welodd holl feibion Israel y tân yn descyn, a gogoniant yr Arglwydd ar y tŷ; hwy a ymgrymmasant â'i hwynebau i lawr ar y palmant, ac a addolasant, ac a glodforasant yr Arglwydd, canys daionus yw efe, o herwydd bôd ei drugaredd ef yn dragywydd.

4 * Yna'r brenin a'r holl bobl a aberthasant ebyrth ger bron yr Arglwydd.

5 A'r brenin Salomon a aberthodd aberth o ddwy fil ar hugain o ychen, a chwech ugain mil o ddefaid: felly y brenin, a'r holl bobl a gyssegrasant dŷ Dduw.

6 * A'r offeiriaid oedd yn sefyll yn eu gorchwyliaeth; a'r Lefiaid ag offer cerdd yr Arglwydd, y rhai a wnaethei Dafydd y brenin i gyffesu'r Arglwydd, o herwydd yn dragywydd *y mae* ei drugaredd ef, pan oedd Dafydd ym moliannu *Duw* † drwyddynt hwy: a'r offeiriaid oedd yn seinio cans ar eu cyfer hwynt, a holl Israel oedd yn sefyll.

7 A Salomon a gyssegrodd ganol y cyntedd, yr hwn *oedd* o flaen tŷ'r Arglwydd; canys yno yr offrymmodd efe boeth offrymman, a braster yr aberthau hedd; canys ni allei yr allor bres a wnaethei Salomon dderbyn y poeth offrwm, a'r bwyd offrwm, a'r brasder.

8 A Salomon a gadwodd wŷl y pryd hwnnw saith niwrnod, a holl Israel gyd ag ef, cynnulleidfa fawr iawn, o ddyfodfa Hemath * hyd afon yr Aipht.

9 Cyn-

…hefyd yr wythfed dydd † gym-
…griad yr allor a gadwasant hwy
…wyl faith niwrnodd.

…yn dydd dydd ar hugain o'r seithfed
…ymodd ese y bobl iw pabellau yn hy-
…yn llawen ac ar galon, am y daioni a wnae-
…Arglwydd i Ddafydd, ac i Salomon, ac i
…ei bobl.

…Felly y gorphennodd * Salomon dŷ 'r Ar-
…glwydd, a thŷ yr brenin; a'r hyn oll oedd ym mryd
…Salomon i wneuthur yn nhŷ 'r Arglwydd, ac yn ei
…dŷ hun, a wnaeth ese yn llwyddiannus.

…A'r Arglwydd a ymddangosodd i Salomon liw
…nos, a dywedodd wrtho, gwrandewais dy we-
…di, ac * mi a ddewisais y fan hon i mi yn dŷ
…aberth.

…O cavsfi'm y nefoedd fel na byddo glaw, neu
…ganiatymmaf i'r locustiaid ddifa y ddaear: ac
…anfonaf haint ymmysc fy mhobl;

…Os ŷm mhobl y rhai y gelwir fy enw arnynt, a
…ymddyrchafant, ac a weddiant, ac a geisiant fy wy-
…neb, a dreuio o'i fyrdd drygionus: yna y gwran-
…af yr nefoedd, ac a ymddenaf iddynt eu yechoda-
…ac iachâf eu gwlâd hwynt.

…Yn awr fy llygaid a fyddant yn agored, a'm
…chlustiau yn ymwrando a'r weddi a wnair yn y
…fan hon.

…Ac yn awr mi a ddetholais, ac a ſanctei-
…diais y tŷ hwn, i fod fy enw yno hyd byth: fy
…llygaid hefyd a'm calon a fyddant yno yn wastadol.

…A chithau os rhodi ger fy mron, fel y rhodi-
…odd Dafydd dy dâd, a gwneuthur yr hyn oll a or-
…dynnaisi ti, a chadw fy neddfau, a'm barnedi-
…gaethau:

…Yna fe'th sefydlaf di yn orsedd dy frenhiniaeth di,
…angis yr ammodais i Dafydd dy dâd, gan ddywe-
…yd, ni thorrir ymmaith oddi wrthit na byddo
…gwr yn arglwyddiaethu yn Israel.

…Ond os dychwelwch; ac os gwrthodwch fy
…eddfau, a'm gorchymynion a roddais ger eich
…bronne chwi: a gwasanaethu duwiau dieithr, ac
…ymgrymu iddynt hwy;

…Yna mi a'i diwreiddiaf hwynt o'm gwlâd a
…thŷ hwn a sanctei-
…ddiais i'm henw
…i, a'i gwnaf allan o'm golwg, ac mi a'i rhoddaf
…yn ddihareb ac yn wawd, ym mysc yr holl
…bobloedd.

…A'r ty ymma 'r hwn ŷdd vchel, a wna i
…bawb a êl heibio iddo, synnu; fel y dywedo, * pa
…am y gwnaeth yr Arglwydd fel hyn i'r wlâd hon,
…ac i'r tŷ hwn?

…Yna y dywedant, am iddynt wrthod Ar-
…glwydd Dduw eu tâdau, yr hwn a'i dug hwy allan
…o wlad yr Aipht, ac am iddynt ymaflyd mewn du-
…wiau dieithr, ac yn grymmu iddynt, a'i gwasanae-
…thu hwynt: am hynny y dûg efe yr holl ddrwg
…yma arnyt hwy.

PEN. VIII.

1 Adail Salomon. 7 Salomon yn dwyn y cenhedloedd a adawsid, yn deyrnged iddo, ac yn gwneuthur yr Israeliaid yn llywiawdwyr yno. 11 Merch Pharao yn symmudo yno hefyd. 16 Cyfoeth dirifedi Salomon. 14 Salomon yn ſefydlu yr offeiriaid a'r Leſiaid yn eu lleoedd. 17 Y mae yn cyrchu aur o Ophir.

A C ym mhen yr vgain mhlynedd, yn y rhai 'r
…adeiladodd Solomon dŷ 'r Arglwydd, a'i dŷ
…ei hun,

…Solomon a adeiladodd y dinasoedd a roddasei
…Huram i Salomon, ac a wnaeth i feibion Israel dri-
…yno.

…Solomon a aeth i Hamath Zobah, ac a'i
…goddiweddodd hi.

4 Ac efe a adeiladodd Tadmor yn yr anialwch, * 1. Bren.
a holl ddinasoedd y trysforau, y rhai a adeiladodd 9. 18.
efe yn Hamath.

5 Efe hefyd a adeiladodd Beth-horon vchaf, a
Beth-horon iſaf, dinasoedd wedi eu cadarnhau â
muriau, pyrth, a barrau:

6 Baalath hefyd, a holl ddinasoedd y trysforau
oedd gan Salomon, a holl ddinasoedd y cerbydau,
a dinasoedd y marchogion, † a'r hyn oll oedd ewy- † Heb.
llys gan Salomon i adeiladu yn Ierusalem, ac a holl
*yn Libanus, ac yn holl dir ei arglwyddiaeth ef. dywys-
iad Sa-
lomon, a
ddymu-
nodd ef
ei adei-
ladu.

7 Yr holl bobl y rhai a adawyd o'r Hethiaid, a'r
Amoriaid, a'r Pherezziaid, a'r Hefiaid, a'r Iebuſ-
aid, y rhai nid oeddynt o Israel,

8 Ond o'i meibion hwynt y rhai a drigasant ar
ôl hwynt yn y wlâd, y rhai ni ddifethasei mei-
bion Israel, Salomon a'i gwnaeth hwynt yn dre-
thawl, hyd y dydd hwn. * 1. Bren.
7. 8.

9 Ond o feibion Israel ni roddodd Salomon neb
yn weiſion yn ei waith: canys hwynt hwy oeddynt
ryfel-wŷr a thywyſogion ei gapteiniaid ef, a thy-
wyſogion ei gerbydau, a'i wŷr meirch ef.

10 Ac dymma y rhai pennaf o ſwyddogion y
brenin Salomon; ſef dau cant a dêc a deugain, yn
arglwyddiaethu ar y bobl.

11 A Salomon a ddug * ferch Pharao i fyny * 1. Bren.
o ddinas Dafydd i'r tŷ a adeiladaſei efe iddi hi: 3. 1. &
canys efe a ddywedodd, ni chaiff fy ngwraig 7. 8.
i yn nhŷ Ddafydd brenin Israel, o herwydd † ſanct- † Hebr.
aidd yw, o blegit i Arch yr Arglwydd dd-fod i ſanctifi-
mewn iddo. ddwyddo

12 Yna Salomon a offrymmodd boethoffrymmau * Pen.
i'r Arglwydd ar * allor yr Arglwydd, yr hon a adei- 4. 1.
ladaſei efe o flaen y porth;

13 I * boethoffrymu dogn dydd yn ei ddydd, yn * Exod.
ôl gorchymyn Moſes, ar y Sabbothau, ac ar y ne- 29. 23.
wydd-lleuau, ac ar y gwyliau arbennic, * dair * Lenit.
gwaith yn y flwyddyn; ſef ar wŷl y bara croyw, ac 23. exod.
ar wŷl yr wythnoſau, ac ar ŵyl y pebyll. 23. 16.

14 Ac efe a ſtodedd, yn ôl trefn Dafydd ei dâd, deut.
* ddoſparthiadau yr offeiriaid yn eu gwaſanaeth, 16. 16.
a'r Leſiaid yn eu gorchwylfaeth, i foliannu, ac i 1. Cron.
weini ger bron yr offeiriaid, fel yr oedd ddyledus 24. 1.
bob dydd yn ei ddydd; a'r * porthorion yn eu do- * 1. Cron.
ſparthiadau wrth bob porth: canys felly y 'rodd 9. 17.
gorchymyn Dafydd gwr Duw.

15 Ac ni throeſant hwy oddi wrth orchymyn y
brenin i'r offeiriaid, a'r Leſiaid, am un peth, nac
am y trysforau.

16 A holl waith Salomon oedd wedi ei baratoi,
hyd y dydd y ſeiliwyd tŷ 'r Arglwydd, a hyd oni
orphennwyd ef. Felly y gorphennwyd tŷ yr Ar-
glwydd.

17 Yna 'r aeth Salomon i Ezion-Geber, ac i
Eloth, ar fin y môr, yngwlâd Edom. 1 Kgs. Hagio. Dtns. 2. 8.

18 A Hiram a anfonodd gyd â'i weiſion longau, a
gweiſion cyfarwydd ar y môr, a hwya aethant gyd â
gweiſion Salomon i Ophir, ac a gymmerasant oddi
yno bedwar cant a dêc a deugain talent o aur, ac
a'i dygasant i'r brenin Salomon.

PEN. IX.

1 Brenhines Saba yn dyfod gyd â thrimdeg camel i Salomon. 13 Aur Salomon, 15 a'i darianau, 17 a'i orſedd-faingc Iſori, 20 a'i leſtri, 23 a'i anrhegion, 25 a'i gerbydau, a'i feirch, 26 a'i deyrnged, 29 Pa hyd y teyrnaſodd ef, a'i farwolaeth.

A Phan glybu * brenhines Saba glôd Salomon, * 1. Bren.
hi a ddaeth i Ierusalem, i brofi Salomon â 10. 1.
chweſtiwnau caled, â llû mawr iawn, ac â chamel- mat. 12.
lod yn dwyn aroglau, ac aur lawer, a meini gwerth- 42. luc.
fawr: a phi a ddaeth at Salomon, ac a ddywedodd 11. 31.
wrtho ef yr hyn oll oedd yn ei chalon.

3 A Salomon a synegodd iddi hi ei holl ofynion ac nid oedd dim yn guddiedic rhac Salomon, a'r na synegodd efe iddi hi.

3 A phan welodd brenhines Saba ddoethineb Salomon, a'r tŷ a adeiladasei efe,

4 A bwyd ei fwrdd, ac eisteddiad ei weision, a threfn ei wenidogion, a'i dillad, a'i drulhadau ef, a'i gwiscoedd, a'i esyns ar hyd yr hon yr aeth i fyny i dŷ 'r Arglwydd; nid oedd mwyach ysprydynddi.

5 A hi a ddywedodd wrth y brenin, gwîr yw y gair a glywais yn fy ngwlâd, am dy ‖ weithredoeddi, ac am dy ddoethineb.

‖ Neu, y materoedd.

6 Etto ni choeliais iw geiriau hwynt, nes i'm daethod, ac i'm llygaid weled, ac wele ni synegesid i mi hanner helaethrwydd dy ddoethineb: chwanegaist at y glôd a glywais i.

7 Gwynfŷd dy wîr di, a gwynfydedic yw dy weision hyn, y rhai fydd yn sefyll yn oestadol ger dy fron, ac yn clywed dy ddoethineb.

8 Bendigedic fyddo 'r Arglwydd dy Dduw, yr hwn a'th hoffodd di, ith osod ar ei orsedfa ef, yn frenin tros yr Arglwydd dy Dduw i o herwydd cariad dy Dduw tu ag at Israel iw ffeithian yn dragywydd, am hynny y gwnaeth efe dydi yn frenin arnynt hwy, i wneuthur barn a chyfiawnder.

9 A hi a roddodd i'r brenin chwech vgain talent o aur, a phêr aroglau lawer iawn, a meini gwerthfawr: ac ni bu y fath bêr aroglau a'r rhai a roddodd brenhines Saba i frenin Salomon.

10 Gweision Hiram hefyd, a gweision Salomon, yr hai a ddygasant aur o Ophir, a ddygasant goed Algummim, a meini gwerthfawr.

Or. Bren. 10.11. pen. 2.8. † Heb. prif-fyrdd.

11 A'r brenin a wnaeth or coed Algummim † risiau i dŷ 'r Arglwydd, ac i dŷ 'r brenin, a thelynau, a nablau, i'r cantorion: ac ni welsid eu math o'r blaen yngwlâd Iuda.

12 A'r brenin Salomon a roddodd i frenhines Saba ei holl ddymuniad, yr hyn a esynnodd hi, heb law 'r hyn a ddygasei hi i'r brenin: felly hi a ddychwelodd, ac a aeth iw gwlâd, hi a'i gweision.

13 A phwys yr aur a ddoe i Salomon bob blwyddyn, oedd chwe chant, a thri vgain, a chwech o dalentau aur:

14 Heb law 'r hyn yr oedd y marchnadwŷr, a'r marsiandwŷr yn eu dwyn: a holl frenhinoedd Arabia, a thywysogion y wlâd, oedd yn dwyn aur ac arian i Salomon.

15 A'r brenin Salomon a wnaeth ddau can tarian o aur dilin: chwe chan *sicel* o aur dilin a roddodd efe ym mhob tarian.

16 A thry chant o fwcledi o aur dilin, trychan *sicl* o aur a roddodd efe ym mhob bwcled: a'r brenin a'i gosododd hwynt yn nhŷ coed Libanus.

17 A'r *brenin a wnaeth orseddfa fawr o lfori, ac a'i gwiscodd ag aur pur.

*1. Bren. 10.18.

18 A chwech o risiau oedd i'r orseddfa, a thraed-le o aur, ynglŷn wrthyr orseddfa, a chanllawiau o bob tu i'r eisteddle, a dau lew yn sefyll wrth y canllawiau:

19 A deuddec o lewod yn sefyll yno ar y chwe gris o bob tu: ni wnaethpwyd y fath mewn vn deyrnas.

† Hebr. canedic. ‖ Neu. nid oedd arian yn ddim yn.

20 A holl lestri diod y brenin Salomon oedd o aur, a holl lestri tŷ coed Libanus oedd aur † pur: ‖ nid oedd yr vn o arian: nid oedd dim bri arno yn nyddiau Salomon.

*1. Bren. 10.22. ‖ Neu. a dant. ‖ Hebr. ac Ifori.

21 Canys llongau * y brenin oedd yn myned i Tharsis gyd â gweision Hiram: vnwaith yn y tair blynedd y deuei llongau Tharsis yn dwyn aur, ac arian ‖ ac Ifori, ac epaod, a phyncod.

22 A'r brenin Salomon a ragorodd ar holl frenhinoedd y ddaiar, mewn cyfoeth a doethineb.

23 A holl frenhinoedd y ddaiar oedd yn ceisio *gweled* wyneb Salomon, i wrando ei ddoethineb, a roddasei Duw yn ei galon ef.

24 A hwy a ddygasant bob vn ei anrheg, llestri arian, a llestri aur, a gwiscoedd arfau, a pheraroglau, meirch a mulod, dogn bob blwyddyn.

25 Ac yr oedd gan * Salomon bedair mil o breseb meirch, a cherbydau, a deuddengmil o wŷr meirch, ac efe a'i cyfleodd hwynt yn ninasoedd y cerbydau, a chyd â'r brenin yn Ierusalem.

26 Ac yr oedd efe yn arglwyddiaethu ar yr holl frenhinoedd, o'r * ‖ afon hyd wlâd y Philistiaid, a hyd derfynyr Aipht.

27 A'r brenin a ‡ wnaeth yr arian yn Ierusalem fel cerric, a'r cedr-wŷdd a wnaeth efe fel y sycamorwydd yn y dol-dir, o amldra.

28 Ac yr oeddynt hwy yn dwyn * meirch i Salomon o'r Aipht, ac o bob gwlâd.

29 A'r rhan arall o * weithredoedd Salomon, o'r cyntaf a diwethaf, onid ydynt hwy yn ysgrifennedic yngeiriau Nathan y prophwyd, ac yn nhrop. ydic yngeiriau Ahiah y Siloniad, ac yngweledigaethau * Ido y gweledydd yn erbyn Ieroboam mab Nebat?

30 A * Salomon a bunodd gyd â'i dadau, a chladdwyd ef yn ninas Dafydd ei dad, a Reboboam ei fab a deyrnasodd yn ei lê ef.

PEN. X.

1 *Yr Israeliaid yn ymgasclu yn Sychem i gwneu Reboboam, a thrwy Ieroboam yn ceisio gandde ei ysbyddhau hwy. 6 Reboboam yn gwrthod cynghor hynafgwyr, a thrwy gyngor y gwŷr ieuainge, yn eu hateb hwy yn arw. 16 Dec llwyth yn cilio oddi wrtho ef, yn ufudd. Hadoram, ac yn ei ysgymun i ffo.

A * Reboboam a aeth i Sichem: canys i Sichem y daethei holl Israel iw wneudo ef yn frenin.

2 A phan glybu Ieroboam mab Nebat, (ac efe yn yr Aipht lle y ffoesei efe o ŵydd Salomon) i Ieroboam a ddychwelodd o'r Aipht.

3 Canys hwy a anfonasent, ac a alwasent amdano ef: a Ieroboam a holl Israel, a ddaethant ac a ymddiddanasant â Reboboam, gan ddywedyd,

4 Dy dâd a wnaeth ein iau ni yn drom: yn awr gan hynny ysgafnhâ *beth* o gaethiwed caled dy dâd, ac o'i iau drom ef, yr hon a roddodd efe arnom ni, ac ni a'th wasanaethwn di.

5 Ac efe a ddywedodd wrthynt, ym mhen y tridiau dychwelwch attafi: ar hôl a aethant ymaith.

6 A'r brenin Rehoboam a ymgynghorodd â'r henuriaid a fuasei yn sefyll o flaen Salomon ei dâd ef, pan ydoedd efe yn fyw, gan ddywedyd, pa fodd yr ydych chwi yn cynghori attebyd hyn?

7 A hwy a lefarasant wrtho, gan ddywedyd, os byddi yn dda i'r bobl ymma, a'i bodloni hwynt, a os dywedi wrthynt eiriau têg, hwy a fyddant yn weision i ti byth.

8 Ond efe a wrthododd gyngor yr henuriaid, a gynghorasent hwy iddo: ac efe a ymgynghorodd â'r gwŷr ieuainge a gymyddasent gyd ag ef, a'r rhai oedd yn sefyll ger ei fron ef.

9 Ac efe a ddywedodd wrthynt hwy, beth yw ydych chwi yn ei gynghori, fel yr attebom y bobl hyn, y rhai a lefarasant wrthif, gan ddywedyd, yscafnhâ *beth* ar yr iau a osododd dy dâd arnom ni?

10 A'r gwŷr ieuainge, y rhai a gymyddasent

…ch, a Jefarafant wrtho, gan ddywedyd, fel
…ywedi wrth y bobl a Jefarafant wrthit, gan
…dyd, dy ddâd a wnaeth ein hiau ni yn drom,
…ddau ditheu ẏt oddi arnom ni: fel hyn y dywedi
…thunt, fy mỹſt bâch ſydd ſyrfach nâ lwynau
…i dâd.

11 Ac yn awr * fy nhâd a'ch llwythodd chwi ag
…iau drom, minneu hefyd a chwanegaf ar eich iau
…dit: fy nhâd a'ch ceryddodd chwi â ffrewyllau, a
…minneu *a'ch ceryddaf* chwi ag yſcorpionau.

12 Yna y daeth Ieroboam, a'r holl bobl, at Rehoboam y trydydd dydd, fel y llefarafei y brenin, gan
…dywedyd, dychwelwch attaf i trydydd dydd.

13 A'r brenin a'i hatteboddwynt yn arw: a
…brenin Rehoboam a wrthododd gyngor yr henuriaid.

14 Ac eſe a lefarodd wrthynt yn ôl cyngor y
…ieuainge, gan ddywedyd, fy nhâd a wnaeth
…aith ẏu chwi yn drom, a minneu a chwanegaf arni
…fy nhad a'ch ceryddodd chwi â ffrewyllau, a
…minneu *a'ch ceryddaf chwi* ag yſcorpionau.

15 Ac ni wrandawodd y brenin ar y bobl; o herwydd yr achos oedd oddi wrth Dduw, fel y cwblaei'r Arglwydd ei air, a lefarafei efe drwy law Ahiah y Siloniad, wrth Ieroboam fab Nebat.

16 A phan *welodd holl Iſrael na wrandawei y brenin arnynt hwy, y bobl a attebaſant y brenin, gan ddywedyd, pa ran ſydd i ni yn Naſyddʼnid
…ys ychwaith ſ ni etifeddiaeth ym mab Ieſſe: ô
…Iſrael *ed pawb iw pebyll; edrych yn awr *ar dy
…dy hun. Felly holl Iſrael a aethant iw pebyll.

17 Ond meibion Iſrael, y rhai oedd yn preſſwylio
…yn ninaſoedd Iuda, Rehoboam a deyrnaſodd arnynt hwy.

18 A'r brenin Rehoboam a anfonodd Hadoram, yr hwn *oedd ar y dreth, a meibion Iſrael a'i llabyddiaſant ef â meini, fel y bu eſe farw: ond y brenin Rehoboam a ẏbryſſurodd i fyned iw gerbyd, i ffoi i Ieruſalem.

19 Ac Iſrael a wrthyſelaſant yn erbyn tŷ Ddafydd, hyd y dydd hwn.

PEN. XI.

1 Rehoboam yn codi llu i ddwyn Iſrael tano, 4 hwnnw yn gwaraſau iddo. 5 Rehoboam yn cadarnhau 'r deyrnas ag ymddiffynfeydd ac angenrheidiau. 13 Yr offeiriaid a'r Leſiaid, a'r rhai oedd yn ofni Dduw, wedi i Ieroboam eu gwrthod, yn cadarnhau teyrnas Iuda. 18 Gwragedd a phlant Rehoboam.

A Phan *ddaeth Rehoboam i Ieruſalem, eſe a gaſclodd o holl dŷ Iuda, ac o Beniamin, gant a phedwar vgain mil o wŷr dewiſol, cymmwys i ryfel, i ymladd ag Iſrael, *ac* i ddwyn drachefn y deyrnaſaeth i Rehoboam.

2 Ond gair yr Arglwydd a ddaeth at Samaiah gŵr Dduw, gan ddywedyd,

3 Dywed wrth Rehoboam fab Salomon brenin Iuda, ac wrth holl Iſrael yn Iuda a Beniamin, gan ddywedyd,

4 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, nac ewch i fyny, ac nac ymleddwch yn erbyn eich brodyr; dychwelwch bob yn ẏ dŷ ei hun, canys crwod ſi y gwnaethpwyd y peth hyn. A hwy a wrandawſant ar eiriau 'r Arglwydd, ac a ddychwelaſant, heb fyned yn erbyn Ieroboam.

5 A Rehoboam a drigodd yn Ieruſalem, ac a adeiladodd ddinaſoedd cedyrn yn Iuda.

6 Ac eſe a adeiladodd Bethlehem, ac Etam, a Thecoa,

7 A Bethzur, a Soco, ac Adulam,

8 A Gath a Mareſa, a Ziph,

9 Ac Adoraim, a Lachis, ac Azecah,

10 A Zorah, ac Aialon, a Hebron, y rhai *oedd yn Iuda, ac yn Beniamin, dinaſoedd o gadernid.

11 Ac eſe a gadarnhaodd yr amddiffynfaoedd, ac a oſododd flaenoriaid ynddynt *hwy*, a chellau bwyd, ac olew, a gwîn,

12 Ac ym mhob dinas *y goſododd eſe* dariannau a gwaywffyn, ac a'i cadarnhaodd hwynt yn gadarn iawn, ac eiddo eſt oedd Iuda, a Beniamin.

13 A'r offeiriaid a'r Leſiaid, y rhai *oedd yn holl Iſrael, a gyrchaſant atto eſ o'i holl derfynau.

14 Canys y Leſiaid a adawſant eu meuſydd pentrefol, a'i meddiant, ac a ddaethant i Iuda, ac i Ieruſalem; *canys Ieroboam a'i feibion a'i bwriaſei hwynt ymmaith o fod yn offeiriaid i'r Arglwydd.

15 Ac *eſe a oſododd iddo offeiriaid i'r uchelfeydd, ac i'r * cythreuliaid, ac i'r lloi a wnaethei eſe.

16 Ac ar ei ôl hwynt, o holl lwythau Iſrael, y rhai oedd yn rhoddi eu calon i geiſio Arglwydd Dduw Iſrael, a ddaethant i Ieruſalem, i aberthu i Arglwydd Dduw eu tadau.

17 Felly hwy a gadarnhaſant frenhiniaeth Iuda, ac a gryfhaſant Rehoboam fab Salomon, dros dair blynedd: canys hwy a rodiaſant yn ffordd Dafydd, a Salomon, dair blynedd.

18 A Rehoboam a gymmerth Mahalath, ſeirch Ierimoth fab Dafydd, yn wraig iddo, *ac* Abihail ferch Eliab fab Ieſſe:

19 A hi a ymddug iddo ef feibion, ſef Ieus, a Samariah, a Zaham.

20 Ac ar ei ôl hi eſe a gymmerth *Maachah ferch Abſalom, a hi a ymddug iddo ef Abiah, ac Atthai, a Ziza, a Selomith.

21 A Rehoboam a garodd Maachah ferch Abſalom, yn fwy nâ'i holl wragedd a'i orddercheidon, canys deu-naw o wragedd a gymmerth eſe, a thri vgain o orderchadon, ac eſe a genhedlodd wyth ar hugain o feibion, a thri vgain o ferched.

22 A Rehoboam a oſododd Abiah fab Maachah yn ben, yn flaenor ar ei frodyr; canys *yr oedd yn ei fŷd* ei vrddo ef yn frenin.

23 Ac eſe a ſu gall, ac a waſcarodd *rai o'i feibion i holl wledydd Iuda, a Beniamin, i bob dinas gadarn, ac a roddes iddynt hwy lyniaeth yn helaeth: ac eſe a geiſiodd liaws o wragedd.

PEN. XII.

1 Rehoboam yn ymwrthod â Duw, a Siſac yn ei goſpi ef. 5 Eſe a'i dywyſogion yn edifarhau wrth brygeth Semaiah, ac yn cael ymwared rhac eu dinſtrio, ond nid rhag eu hanwiredd. 13 Pa hyd y teyrnaſodd Rehoboam, a'i farwolaeth hefyd.

AC wedi i Rehoboam ſicrhau y frenhiniaeth, a'i chadarnhau, eſe a wrthododd gyfraith yr Arglwydd, a holl Iſrael gyd ag ef.

2 Ac yn y bumed flwyddyn i'r brenin Rehoboam, y daeth Siſac brenin yr Aipht i fyny yn erbyn Ieruſalem, (* o herwydd iddynt wrthryfela yn erbyn yr Arglwydd.)

3 A mîl a dau cant o gerbydau, a thri vgain mil o wŷr meirch; ac nid *oedd* nifer ar y bobl a ddaeth gyd ag ef o'r Aipht, *ſef* y Lubiaid, y Succiaid, a'r Ethiopiaid.

4 Ac eſe a ennillodd y dinaſoedd cedyrn, y rhai *oedd yn Iuda, ac a ddaeth hyd Ieruſalem.

5 Yna Semaiah y prophwyd a ddaeth at Rehoboam, a thywyſogion Iuda, y rhai oedd wedi ymgaſclu yn Ieruſalem rhac ofn Siſac, ac a ddywedodd wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd, chwi a'm gwrthodaſoch i, am hynny myfi a'ch gadewais chwi yn llaw Siſac.

6 Yna tywyſogion Iſrael a'r brenin a ymoſtyngaſant, ac a ddywedaſant, cyfiawn yw 'r Arglwydd.

7 A phan welodd yr Arglwydd iddynt hwy ymoſtwng, daeth gair yr Arglwydd at Semaiah, gan ddywedyd, hwy a ymoſtyngaſant, *am hynny* ni ddifethat hwynt, onid rhoddaf iddynt ymwared a phyrder, ac ni thywelldir fy llid yn erbyn Ieruſalem drwy law Siſac.

8 Etto byddant yn weiſion iddo ef, fel yr adnabyddont fy ngwaſanaeth *i*, a gwaſanaeth teyrnaſoedd y gwledydd.

*1. Bren. 14. 26. 9 Yna *Siſac brenin yr Aipht a ddaeth i fynu yn erbyn Ieruſalem, ac a gymmerth dryſſorau tŷ 'r Arglwydd, a thryſſorau tŷ 'r brenin, ac a'i dûg hwynt ymmaith oll: dûg ymmaith hefyd y tariannau aur

*Pen. 9. 15. 10 A'r brenin Rehoboam a wnaeth yn eu llê hwynt dariannau prês, ac a'i rhoddodd *hwynt* i gadw tan law tywyſogion gwyr y gard, y rhai oedd yn cadw drws tŷ y brenin.

11 A phan elei 'r brenin i dŷ 'r Arglwydd, gwŷr y gard a ddeuent, ac a'i cyrchent hwy, ac a'i dygent trachefn i ſtafell gwŷr y gard.

12 A phan ymoſtyngodd efe, llid yr Arglwydd a ddychwelodd oddi wrtho ef, fel nas diniſtriei yn hollawl, ‖ ac yn Iuda hefyd yr oedd pob peth yn dda.

‖ *Neu, ac eto yn Iuda 'r oedd pethau da ynom.*

13 * Felly y brenin Rehoboam a ymgryſhaodd yn Ieruſalem, ac a deyrnaſodd: a mab yn mlwydd a deugain *oedd* Rehoboam pan ddechreuodd efe deyrnaſu, a dwy flynedd ar bymthec y teyrnaſodd efe yn Ieruſalem, y ddinas a ddewiſaſei 'r Arglwydd i oſod ei enw ef ynddi, o holl lwythau Iſrael: ac enw ei fam *oedd* Naamah, Ammonies.

*2. Bren. 14. 21.

14 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg, canys ni ‖ pharottôdd efe ei galon i geiſio 'r Arglwydd.

‖ *Neu, ſefydlodd, neu oſododd, neu gyfeiriodd.*

15 Am y gweithredoedd cyntaf a diweddaf i Rehoboam, onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yngeiriau Semaiah y prophwyd, ac Ido y gweledydd, yn yr achau? a *bu* rhyfel oedd *rhwng* Rehoboam a Ieroboam yn waſtadol.

16 A Rehoboam a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd yn ninas Dafydd, ac Abiah ei fab a deyrnaſodd yn ei lê ef.

PEN. XIII.

1 *Abiah yn dyſod yn lle Rehoboam, ac yn rhyfela â Ieroboam. 4 yn adrodd ddaioni oedd ei achos, 13 yn rhoi ei hyder ar DdUw, ac yn gorchfygu Ieroboam. 21 Gwraggedd a phlant Abiah.*

*1. Bren. 15. 1. AC yn y ddeunawfed flwyddyn i'r brenin Ieroboam, y dechreuodd * Abiah deyrnaſu ar Iuda.

2 Tair blynedd y teyrnaſodd efe yn Ieruſalem, ac enw ei fam ef *oedd* Michaiah merch Vriel o Gibea: ac yr oedd rhyfel rhwng Abiah a Ieroboam.

3 Ac Abiah a gydiodd y rhyfel â llu o ryfel-wŷr grymmus, *ſef* pedwar can mil o wŷr etholedig: a Ieroboam a luniaethodd y rhyfel yn ei erbyn ef, ag wyth gan mil o wyr etholedig, grymmus, perthol.

4 Ac Abiah a ſyſodd ar fynydd Zemaraim, yr hwn *ſydd* ym mynydd Ephraim, ac a ddywedodd, ô Ieroboam, a holl Iſrael, gwrandewch fi:

5 Oni *ddylech* chwi wybod roddi o Arglwydd DdUw Iſrael y frenhiniaeth i Ddafydd, ar Iſrael yn dragywydd, iddo ef ac iw feibion, drwy gyfammod halen?

6 Etto Ieroboam mab Nebat gwâs Salomon fab Dafydd, a gyſododd ac * a wrthryſelodd yn erbyn ei Arglwydd.

*1. Bren. 11. 26.

7 Ac oſer ddynion, *ſef* meibion y fall, a ymgaſclaſant atto ef, ac a ymgadarnhaſant yn erbyn Rehoboam mab Salomon, pan oedd Rehoboam yn *fachgen, ac yn wan ei galon, ag ni allai ymgadarnhau iw herbyn hwynt.

*2. Bren. 12. 31.

8 Ac yn awr yr ydych yn meddwl ymgadarnhau yn erbyn breuhiniaeth yr Arglwydd, *yr hon ſydd* yn llaw meibion Dafydd, ac yr ydych yn dyrfawr, a chyd â chwi y mae y lloi aur a * wnaeth Ieroboam yn ddiduw iau i chwi.

*1. Bren. 12. 28.

9 *Oni yrraſoch ymmaith offeiriaid yr Arglwydd, meibion Aaron, a'r Leſiaid? ac oni wnaeth och i chwi offeiriaid fel pobl y gwledydd eraill? pwy bynnac ſydd yn dyfod † iw gyſegru, â bustach ieuangc, ac â ſaith o hyrddod, bwnnw ſydd yn offeiriad i'r *rhai nid ydynt* ddUwiau.

† *Neu, a lanwo ei law.*

10 Ninnau, yr Arglwydd yw ein Duw ni, ac ni wrthodaſom ef; a'r offeiriaid y rhai ſydd yn gwaſanaethu 'r Arglwydd *yw* meibion Aaron, a'r Leſiaid *ſydd yn eu* gorchwyl.

11 * Ac y maent hwy yn lloſci i'r Arglwydd boeth offrymmau bob boreu, a phob hwyr, ac arogldarth peraidd; ac *yn eu trefn* * y bara goſod ar y bwrdd pur, a'r canhwyll-bren aur a'i lampau, i loſci bob prydnhawn: canys yr ydym ni yn cadw gorchwyliaeth yr Arglwydd ein Duw, ond chwi a'i gwrthodaſoch ef.

*Exod. 30. 7. 1 Sam. 2. 28. 1 Chron. 9. 29. 2 Chron. 2. 4.

12 Ac wele, Duw *ſydd* ben gyd â ni, a'i offeiriaid ef, ac vdcyrn ſoniarus i vdcorn yn eich erbyn chwi: ô feibion Iſrael, nac ymleddwch yn erbyn Arglwydd Dduw eich tadau, canys ni lwyddoch chwi.

13 Ond Ieroboam a barodd oſod cynllwyn o'u gylch, a dyfod o'i hôl hwynt: felly 'r oeddynt hwy o flaen Iuda, a'r cynllwyn o'r tu ôl iddynt.

14 A Iuda a edrychodd yn ôl, ac wele ryfel iddynt ym mlaen ac yn ôl, a hwy a waeddaſant ar yr Arglwydd, a'r offeiriaid a leiſiaſant mewn vdcyrn.

15 A gwŷr Iuda a floeddiaſant: a phan waeddodd gwŷr Iuda, Duw a darawodd Ieroboam, a holl Iſrael, o flaen Abiah a Iuda.

16 A meibion Iſrael a ffoeſant o flaen Iuda: a Duw a'i rhoddodd hwynt iw llaw hwynt.

17 Ac Abiah a'i bobl a'i tarawſant hwy â lladfa fawr: a ſyrthiodd yn archolledig o Iſrael bum can mil o wŷr etholedig.

18 Felly y daroſtyngwyd meibion Iſrael y pryd hynny; a meibion Iuda a orfuant, oherwydd iddynt bwyſo ar Arglwydd Dduw eu tadau.

19 Ac Abiah a erlidiodd ar ôl Ieroboam, ac a ddug oddi arno ef ddinaſoedd. Bethel a'i phrentref dd, a Ieſanah a'i phen-trefydd, ac Ephrain a'i phen-trefydd.

20 Ac ni chaſodd Ieroboam nerth mwyach yn myddiau Abiah: ond yr Arglwydd a'i tarawodd ef, fel y bu efe farw.

21 Ond Abiah a ymgryfhaodd, ac a gymmerth iddo bedair ar ddêc o wragedd, ac a genhedlodd ddau fab ar hugain, ac vn ar bymthec o ferched.

22 A'r rhan arall o hanes Abiah, a'i ffyrdd ef, a'i eiriau, y maent yn ſcrifennedic yn llyfr y * prophwyd Ido.

PEN. XIIII.

1 *Aſa yn dyſod ar ôl Abiah, ac yn dilyn addoliaeth, ô a chwedi cael heddwch yn ymbaratoi ei deyrnas ag amddiffynfeydd ac ag arfau: 9 Yn galw ar DdUw, ac yn gorchfygu Zerah, ac yn yſpeilio 'r Ethiopiaid.*

FEllY Abiah a hunodd gyd â'i dadau, a chladdaſant ef yn ninas Dafydd, ac * Aſa ei fab a deyrnaſodd yn ei lê ef: yn ei ddyddiau ef y cafodd y wlad lonydd ddeng-mlynedd.

2 Ac Aſa a wnaeth yr hyn oedd dda ac vniawn yngolwg yr Arglwydd ei Dduw.

3 Canys eſe a ſwrthodd ymaith * allorau y

...eithu, a'r ychelfeydd, ac a ddrylliodd y ...au, ac a dorrodd ŷ llwymau:

...Ac a orchymynnodd i Iuda geisio Arglwydd Duw eu tadau, a gwneuthur y gyfraith, a'r ...ymynnyo.

...Ac ese a fwriodd ymmaith o holl ddinasoedd ...ah yr ychelfeydd a'r † delwau, a chasodd y frenhiniaeth lonydd o'i flaen ef.

...Ac ese a adeiladodd ddinasoedd cedyrn yn Iuda; o herwydd bod y wlâd yn cael llonydd, ac ni oedd rhyfel yn ei erbyn ei yn y blynyddoedd hyny, oblegit yr Arglwydd a roddasei lonyddwch idde.

...Am hyny ese a ddywedodd wrth Iuda, adeiladwn y dinasoedd hyn, ac amgylchwn *hwynt* â mur, a thyrau, â dryssau, ac â barrau, tra *fyddo* y wlâd o'n blaen ni, o herwydd i ni geisio yr Arglwydd ein Duw, ni a'i ceisiasom, ac ese a roddodd lonyddwch i ni o amgylch: felly hwy a adeiladasant, ac a lwyddasant.

...Ac yr oedd gan Asa lû o wŷr yn dwyn tarianau a gwaŷw-fŷm o *Iuda* trychan mîl, ac o Benjamin dan cant a phedwar vgain-mil yn dwyn tarianau, ac yn tynnu bwa: y rhai hyn oll *oedd* wŷr gymmaint.

...* A Zerah yr Ethiopiad a ddaeth allan yn eu herbyn hwynt, â lû o fil o filoedd, ac â thrychant o gerbydau; ac a ddaeth hyd Mareſah.

...Yna Asa a aeth allan yn ei erbyn ef, a hwy a ymunethasant ryfel yn nyffryn Sephathah wrth Mareſah.

...Ac Asa a waeddodd ar yr Arglwydd ei Dduw, ac a ddywedodd, O Arglwydd, * nid *yw ddim* i ti gynorthwyo, pa vn bynnac ai gydâ llawer, ai gydâ'r rhai nid oes ganddynt gryfdwr, cynnorthwya di ni O Arglwydd ein Duw, canys pwyso'r ydym ni arnat ti, ac yn dy enw di y daethom yn erbyn y dorf hon: O Arglwydd ein Duw ni ydwyt ti, na orfydded dŷn i'th erbyn.

...Felly'r Arglwydd a darawodd yr Ethiopiaid o flaen Asa, ac o flaen Iuda, a'r Ethiopiaid a ffoesant.

...Ac Asa, a'r bobl *oedd* gyd ag ef, a'i herlidiasant hwy hyd Gerar: a syrthiodd yr Ethiopiaid fel na allent ymadgryfhau, canys dryllíasid hwynt o flaen yr Arglwydd, ac o flaen ei lu ef, a hwy a ddygasant ymmaith anrhaith fawr iawn.

...A tharawsant yr holl ddinasoedd o amgylch Gerar, canys yr oedd dychryn yr Arglwydd arnynt hwy: a hwy a anrheithiasant yr holl ddinasoedd, canys anrhaith fawr oedd ynddynt.

...Llueiai yr aniseiliaid hefyd a darawsant hwy, ac a gaeth-gludasant lawer o ddefaid, a chamelod, ac a ddychwelasant i Ierusalem.

PEN. XV.

...*Asa a Iuda, a llawer o Israel, trwy annoc proffwydoliaeth Azariah mab Oded, yn gwneuthur cyfamod â Duw.* 16 *Yn ſymmudo Maachah ei fam o fod yn frenhines, o herwydd ei delw-addoliaeth.* 18 *Yn dwyn y pethau cyſſegredic i dŷ Dduw, ac yn cael hir heddwch.*

AC Ysbryd Duw a ddaeth ar Azariah fab Oded.

...Ac ese a aeth allan i gyfarfod Asa, ac a ddywedodd wrtho, O Asa, a holl Iuda, a Benjamin, gwrandewch fi, yr Arglwydd *fydd* gyd â chwi, tra fyddoch gyd ag ef, ac os ceisiwch ef, chwi a'i cewch ef; ond os gwrthodwch chwi ef, yntef a'ch gwrthyd chwithau.

...Dyddiau lawer y bu Israel heb y gwir Dduw, heb offeiriad yn ddyſcawdwr, a heb gyfraith.

...Ond pan ddychwelent yn eu cyfyngdra at Arglwydd Dduw Israel, a'i geisio ef, efe a gaid ganddynt.

...Ac yn yr amſeroedd hynny nid *oedd* heddwch i'r hwn oedd yn myned allan, nac i'r hwn oedd yn dyfod i mewn: ond blinder lawer oedd ar holl breſſwyl-wŷr y gwledydd.

...A chenedl a † ddiniſtriwyd gan genedl, a dinas gan ddinas: o blegit Duw oedd yn eu poeni *hwy* â phob aflwydd.

...Ymgryſhewch gan hyny, ac na laeſed eich dwylo: canys y mae gwobr i'ch gwaith chwi.

...A phan glybu Asa y geiriau hyn, a phrophwydoliaeth Oded y prophwyd, efe a gryfhaodd, ac a fwriodd ymmaith y † ffiaidd *eulynnod* o holl wlâd Iuda, a Beniamin, ac o'r holl ddinasoedd a enillasei efe o fynydd Ephraim, ac a adnewyddodd allor yr Arglwydd, yr hon *oedd* o flaen porth yr Arglwydd.

...Ac efe a gynhullodd holl Iuda, a Beniamin, a'r dieithriaid gyd â hwynt, o Ephraim a Manaſſeh ac o Simeon: (canys hwy a ſyrthiaſant atto ef yn aml o Iſrael, pan welſant fod yr Arglwydd ei Dduw gyd ag ef.)

...Felly hwy a ymgynnullaſant i Ierusalem, yn y trydydd mis, yn y bymthecfed flwyddyn o deyrnaſiad Aſa.

...A hwy a aberthaſant i'r Arglwydd y dwthwn hwnnw, o'r anrhaith a ddygaſent, ſaith gant o eidionnau, a ſaith mil o ddefaid.

...A hwy a aethant dan gyfammod i geiſio Arglwydd Dduw eu tadau, â'i holl galon, ac â'i holl enaid:

...* A phwy bynnac ni cheiſiei Arglwydd Dduw Iſrael, fod ei roddi ef i farwolaeth, yn fychan, *ac* yn fawr, yn wŕ, *ac* yn wraig.

...A hwy a dyngaſant i'r Arglwydd â llef vchel, ac â bloedd; ag vdcyrn helyd, ac â thiwnpêdau.

...A holl Iuda a lawenychaſant o herwydd y llŵ: canys â'i holl galon y tyngaſent, ac â'i holl ewyllys y ceiſiaſant ef: a'r Arglwydd a roddodd lonyddwch iddynt o amgylch.

...A'r brenin Aſa a ſymmudodd * Maachah ei fam o *fod* yn frenhines, o herwydd gwneuthur o honi † ddelw mewn llwyn: ac Aſa a dorrodd ei delw hi, ac a'i drylliodd, ac a'i lloſcodd wrth afon Cidron.

...Ond ni thynnwyd ymaith yr ychelfeydd o Iſrael: etto yr oedd calon Aſa yn berffaith ei holl ddyddiau ef.

...Ac efe a ddûg i mewn i dŷ'r Arglwydd yr hyn a gyſſegraſei ei dâd, a'r hyn a gyſſegraſei efe ei hun, arian, ac aur, a lleſtri.

...Ac ni bu ryfel mwyach hyd y bymthecfed flwyddyn ar hugain o deyrnaſiad Aſa.

PEN. XVI.

...*Aſa, drwy gymmorth y Syriaid, yn rhwyſtro i Baaſa adeiladu Ramah.* 7 *Hanani yn ei argyoeddi ef am hynny, ac ymtan yn ei fwrw ef yngharchar.* 11 *Ym mhlith ei weithredoedd eraill, y mae efe, yn ei glefyd, yn ymgais, nid â Duw, ond i'r phyſygwyr.* 13 *Ei farwolaeth ef a'i gladdigaeth.*

YN yr * vnfed flwyddyn ar bymthec ar hugain o deyrnaſiad Aſa, y daeth Baaſa brenin Iſrael i fyny yn erbyn Iuda, ac a adeiladodd Ramah, fel na adawei i neb fyned allan na dyfod i mewn at Aſa brenin Iuda.

...Yna Aſa a ddûg allan arian, ac aur, o dryſorau tŷ'r Arglwydd, a thŷ'r brenin, ac a'i hanfonodd

† *Heb.* *ddrylliwyd.*

† *Heb.* *ffieiadcira.*

* *Deut.* 13.9.

* 1. *Bren.* 15.13.

† *Heb.* *ddychrynu.*

* 1. *Bren.* 15.17.

at Benhadad brenin Syria, yr hwn oedd yn trigo
§ Hebr. Darmesec yn † Damascus, gan ddywedyd,
3 Cysammod *fydd* rhyngoſi â thi, ſel y bu rhwng
fy nhâd i a'th dâd titheu: wele, anſonais attat
arian, ac aur, dôs, torr dy gyfammod â Baaſa bre-
nin Iſrael, fel y cilio efe oddi wrthiſi.
4 A Benhadad a wrandawodd ar y brenin Aſa,
ac a anſonedd dywyſogion ei lueedd yn erbyn di-
nas oedd Iſrael, a hwy a darawſant Iion, a Dan, ac
Abel-maim, a holl dryſſor-ddinaſoedd Nephtali.
*1. Rren. 15. 22. 5 A *phan glybu Baaſa *hynny*, efe a beidiodd ag
a deiladu Ramah: ac a adawodd ei waith i ſefyll.
6 Yna Aſa'r brenin a gymmerth holl Iuda, a
hwy a gludaſant ymmaith gerrig Ramah, a'i cho-
ed, â'r rhai yr adeiladai Baaſa, ac a adeiladodd â
hwynt Geba, a Miſpah.
7 Y pryd hynny y daeth Hanani y gweledydd at
Aſa frenin Iudah, ac a ddywedodd wrtho, gan i ti
roi dy bwys ar frenin Syria, ac na roddaiſt dy bwys
ar yr Arglwydd dy Dduw, am hynny y diangodd
llu brenin Syria o'th law di.
*Pen. 12. 2. & 14. 9. 2. mac. 9. 5. & 12. 22 † Hebr. Biaws. † Hebr. ymgryfhâu. 8 Onid oedd yr *Ethiopiaid, a'r Lubiaid yn
† llu dirfawr, a cherbydau, ac a gwŷr meirch yn
aml iawn? ond am it roi dy bwys ar yr Arglwydd,
eſe a'i rhoddodd hwynt yn dy law di.
9 Canys y mae llygaid yr Arglwydd yn edrych
ar yr holl ddaiar, † iw ddangos ei hun yn grŷf gyd
â'r rhai *ſydd* a'i calon yn berffaith tu ag atto ef.
Ynſyd y gwnaethoſt yn hyn, am hynny rhyfeloedd
fydd i'th erbyn o hyn allan.
10 Yna y digiodd Aſa wrth y gweledydd, ac a'i
rhoddo id ef mewn carchar-dŷ; canys *yr oedd efe*
yn ddigllon wrtho am y peth hyn. Ac Aſa a † or-
thrymmodd rai o'r bobl y pryd hynny.
† Hebr. ſyſſyddi. 11 Ac wele, gweithredoedd Aſa y rhai cyntaf, a'r
rhai diweddaf; wele, y maent yn ſcrifennedic yn
llyfr brenhinoedd Iuda, ac Iſrael.
12 Ac Aſa a glaſychodd o'i draed yn y bedwar-
edd flwyddyn ar bymthec ar hugain o'i deyrnaſiad,
nes iw gleſyd *fyned* yn ddirfawr; etto ni cheiſiodd
eſe yr Arglwydd yn ei gleſyd, onid y meddygon.
13 Ac Aſa a hunodd gyd â'i dadau, ac a fu farw
yn yr vnfed flwyddyn a deugain o'i deyrnaſiad.
† Hebr. gloddiaſei. 14 A chladdaſant ef yn ei feddrod ei hun, yr
hwn a † waethei efe iddo yn ninas Dafydd, a
rhoddaſant ef i orwedd mewn gwely a lanwaſid â
phêr aroglau o amryw rywogaethau, wedi eu
gwneuthur drwy waith apothecari: a hwy a gyn-
neuaſant iddo ef gynnau mawr iawn.

PEN. XVII.

1 *Iehoſaphat yn dyfŷd ar ôl Aſa, yn teyrnaſu yn ddaionus, ac yn ffynnu, 7 yn anfon Leuitaid gydâ'r pennaethiaid i ddyſcu Iuda. 10 Duw yn dychrynu ei elynion ef, a rhai o honynt yn dwyn iddo anrhegion a theyrn-ged. 12 Eſ ſawredd, a'i gaptenſaid, a'i lueedd ef.*

A *Iehoſaphat ei fab a deyrnaſodd yn ei lê ef,
*1. Bren. 15. 24. ac a ymgryfhaodd yn erbyn Iſrael.
2 Ac efe a roddodd ſyddinoedd ym mhob vn o
gaeroddinaſoedd Iuda, ac a roddes râglawiaid
yngwlâd Iuda, ac yn ninaſoedd Ephraim, y rhai a
enillaſei Aſa ei dad ef.
3 A'r Arglwydd a fu gyd â Iehoſaphat, o herwydd iddo rodio *yn ffyrdd cyntaf Dafydd ei
*2. Cron. 29. 29. dâd, ac nad ymofynnodd â Baalim:
4 Eithr Duw ei dâd a g'iſiodd efe, ac yn ei or-
chymynion ef y rhodiodd, ac nid yn ôl gweithred-
oedd Iſrael.
5 Am hynny'r Arglwydd a ſicrhaodd y fren-
hiniaeth yn ei law ef, a holl Iuda a roddaſant an-
rhegion i Iehoſaphat, ac yr ydoedd iddo olud, ac
anrhydedd yn helaeth.
6 ¶ Ac efe a ddercheſodd ei galon yn ffyrdd yr
Arglwydd: ac efe a fwriodd heſyd yr vchelfeydd a'r llwynau allan o Iuda.
7 Heſyd yn y drydedd flwyddyn o'i deyrnaſiad, efe a anfonodd at ei dywyſogion, ſef Benhail, ac Obadiah, a Zechariah, a Nethaneel, a Michaiah, i ddyſcu yn ninaſoedd Iuda.
8 A chyd â hwynt *yr anfonodd efe* Leſiaid, Shemaiah, a Nethaniah, a Zebadiah, ac Aſahel, a Shemiramoth, a Iehonathan, ac Adoniah, a Tobiah, a Thob-adoniah, y Leſiaid: a chyd â hwynt Eliſhama, a Iehoram yr effeiriaid.
9 A hwy a ddyſcaſant yn Iuda, a chyd â hwynt *yr oedd* llyfr cyfraith yr Arglwydd: felly yr aeth
gylchynaſant hwy holl ddinaſoedd Iuda, ac y dyſcaſant y bobl.
10 Ac arſwyd yr Arglwydd oedd ar holl deyrnaſoedd y gwledydd *oedd* o amgylch Iuda, fel nad
ymladdaſant hwy yn erbyn Iehoſaphat.
11 A *rhai* o'r Philiſtiaid oedd yn dwyn i Iehoſaphat anrhegion, a theyrnged o arian: yr Arabiaid
heſyd oedd yn dwyn iddo ef ddiadelloedd, ſeith
mil a ſaith gant o hyrddod, a ſaith mil a ſaith
gant o ſychod.
12 Felly Iehoſaphat oedd yn myned rhagddo, ac
yn cynnyddu yn vchel, ac efe a adeiladodd yn Iuda
§ balâſau, a dinaſoedd tryſſorau.
13 A llawer o waith oedd ganddo ef yn ninaſoedd Iuda, a rhyfel-wŷr o edyrn nerthol yn Ieruſalem.
14 Ac dymma eu rhifedi hwynt, yn ôl tŷ eu tadau, o Iuda yn dywyſogion miloedd, *yr oedd* Adnah y pennaf, a chyd ag ef drychan mil o wŷr o edyrn nerthol.
15 A chŵr ei law ef, Iehohanan y tywyſog, a chyd ag ef ddau gant a phedwar vgain mil.
16 A chŵr llaw iddo ef, Amaſiah mab Zichri, yr hwn o'i wirfodd a ymroddodd i'r Arglwydd, a chyd ag ef ddau can mil o wŷr o edyrn nerthol.
17 Ac o Beniamin, *yr oedd* Eliada yn wr cadarn nerthol, a chyd ag ef ddau can-mil yn arfogion â bwâu a thariannau.
18 A chŵr llaw iddo ef, Iehozabad, a chyd ag ef gant a phedwar vgain mil yn barod i ryſel.
19 Y rhai hyn oedd yn gwaſanaethu 'r brenin, heb law y rhai a roddaſei y brenin yn y dinaſoedd caeroc, drwy holl Iuda.

PEN. XVIII.

1 *Iehoſaphat yn ymgyſylltrachu ag Ahab, ac yn myned gyd ag ef i Ramoth Gilead. 4 Gan trophwydi yn ewyllo Ahab, a'i lladd ef yn ll gair Michea.*

A C i Iehoſaphat yr ydoedd golud, ac anrhydedd yn helaeth, ac efe a ymgyſylltrachodd ag Ahab.
2 *Ac ym mhen *ennyd* o flynyddoedd, efe a aeth i waered at Ahab i Samaria: ac Ahab a laddodd iddefaid, a gwartheg lawer, iddo ef ac i'r bobl *oedd* gyd ag ef, ac a'i hanogodd ef i fyned i fyny *gydag ef* i Ramoth Gilead.
3 Ac Ahab brenin Iſrael a ddywedodd wrth Iehoſaphat brenin Iuda, a ei di gyd â mi i Ramoth Gilead? yntef a ddywedodd wrtho, yr ydwyf fel titheu, a'm pobl i fel dy bobl dithau, a *byddwn* gyd â thi yn y rhyfel.
4 Iehoſaphat heſyd a ddywedodd wrth frenin Iſrael, ymgynghora attolwg heddyw â gair yr Arglwydd.
5 Am hynny brenin Iſrael a gaſclodd o'r prophwydi bedwar cant o wŷr, ac a ddywedodd wrthynt, a awn ni yn erbyn Ramoth Gilead i ryfel, neu a beidiaſi? dywedaſant *hwythau*, dôs i fyny, canys Duw a'i dyry yn llaw y brenin.

§ Ond

wydi Ahab.

4 Oni lehosaphat a ddywedodd, onid oes ymma
w'r prophwyd ar Arglwydd etto mwyach, fel yr
awn trem ag ef?
7 A brenin Israel a ddywedodd wrth Iehosa-
phat, mae etto vn gŵr drwy'r hwn y gallem ym-
holi gan yr Arglwydd; ond y mae yn gas genifi ef,
canys nid yw'n prophwydo i mi ddaioni, onid drygi-
oni erioed: efe yw Micheah mab Imla. A dywe-
dodd Iehosaphat, na ddyweded y brenin felly.
8 A brenin Israel a alwodd ar vn o'i ‖ stafe-
ddion, ac a ddywedodd, prysura Michea fab
Imla.
9 A brenin Israel a Iehosaphat brenin Iuda, oedd-
ynt yn eistedd bob vn ar ei deyrnas-gader, wedi eu
gwisco mewn brenhinawl wisgoedd, eistedd yn
nadyr mewn llannerch wrth ddrws porth Sa-
maria, a'r holl brophwydi oeddyn prophwydo ger
bron hwynt.
10 A Zedeciah mab Chenaanah a wnaethei iddo
ei hun gyrn heirn, ac efe a ddywedodd, fel hyn y dy-
wedodd yr Arglwydd, a'r rhai hyn y corni di y Sy-
riaid, nes it eu difa hwynt.
11 A'r holl brophwydi oedd yn prophwydo fel
hyn, gan ddywedyd, dôs i fynu i Ramoth Gilead,
a ffynna; canys yr Arglwydd a'i dyry hi yn llaw
y brenin.
12 A'r genhad a aethei alw Michea, a lefarodd
wrtho ef, gan ddywedyd, wele eiriau y pro-
phwydi yn ‖ vn-air yn dda i'r brenin: bydded gan
hynny attolwg dy air di dithau fel vn o'r rhai hynny, a
dywed y gorau.
13 A Michea a ddywedodd, fel mai byw'r
Arglwydd, yr hyn a ddywedo fy Nuw, hynny
a lefaraf.
14 A phan ddaeth efe at y brenin, y brenin a
ddywedodd wrtho, Michea, a awn ni i syfel yn er-
byn Ramoth Gilead, neu a beidiaf? dywedodd yn-
tef, ewch i fynu a ffynnwch, a rhoddir hwynt yn
eich llaw chwi.
15 A'r brenin a ddywedodd wrtho, pa fawr gwaith
ith dyngheddaf di, na leferech wrthif onid gwirio-
nedd yn enw'r Arglwydd?
16 Yna efe a ddywedodd, gwelais holl Israel yn
wasgaredic ar y mynyddoedd fel defaid ni bydde
iddynt fugail: a dywedodd yr Arglwydd, nid oes
feistr arnynt hwy, dychweled pob vn i'w dŷ ei hun
mewn tangnefedd.
17 (A brenin Israel a ddywedodd wrth Iehosa-
phat, oni ddywedais i wrthit, na phrophwydei efe
ddaioni i mi onid drygioni?)
18 Yntef a ddywedodd, gan hynny gwrando air
yr Arglwydd, gwelais yr Arglwydd yn eistedd ar ei
orseddfa, a holl lu y nefoedd yn sefyll ar ei ddeheu-
law, ac ar ei law asliwy.
19 A dywedodd yr Arglwydd, pwy a dwylla A-
hab brenin Israel, fel yr elo efe i fynu, ac y syrthio
yn Ramoth Gilead? ac vn a lefarodd gan ddywe-
dyd fel hyn, ac arall gan ddywedyd fel hyn.
20 Yna yspryd a aeth allan, ac a safodd ger bron
yr Arglwydd, ac a ddywedodd, myfi a'i rwyllaf ef.
A dywedodd yr Arglwydd wrtho, pa fodd?
21 Dywedodd yntef, myfi a âf allan, ac a fyddaf yn
yspryd celwyddog yngenau ei holl brophwydi ef. A
dywedodd yr Arglwydd, twyllu a gorchfygi, dôs
allan, a gwna felly.
22 Ac yn awr wele'r Arglwydd a roddodd yspryd
celwyddog yngenau dy brophwydi hyn a'r Arglwydd
a lefarodd ddrwg amdanat ti.
23 Yna Zedeciah mab Chenaanah a nesaodd, ac a
darawodd Michea tan ei gern, ac a ddywedodd,
pa ffordd yr aeth yspryd yr Arglwydd oddi wrthif
i ymddiddan â thydi?
24 A Michea a ddywedodd, wele ti a gei weled y
dwthwn hwnnw, pan elych di ‖ o stafell i stafell i
ymguddio.
25 A brenin Israel a ddywedodd, cymmerwch
Michea, a dygwch ef yn ei ôl at Amon tywysog y ddinas, ac at Ioas mab y brenin;
26 A dywedwch, fel hyn y dywedodd y brenin,
rhowch hwn yn y carchar-dŷ, a bwydwch ef a bara
cystudd, ac a dwfr blinder, nes i mi ddyfod eilwaith
mewn heddwch.
27 Yna y dywedodd Michea, os gan dychwelyd y
dychwel di mewn heddwch, ni lefarodd yr Ar-
glwydd ynôf fi: efe a ddywedodd hefyd, gwran-
dewch hyn yr holl bobl.
28 Felly brenin Israel, a Iehosaphat brenin Iuda,
a aethant i fynu i Ramoth Gilead.
29 A brenin Israel a ddywedodd wrth Iehosaphat,
mi a newidiaf fy nillad, ac a âf i'r rhyfel, ond
gwisc di dy ddillad. Felly brenin Israel a newidi-
odd ei ddillad, a hwy a aethant i'r rhyfel.
30 A brenin Syria a orchymmynasei i dywysogi-
on y cerbydau, y rhai oedd ganddo ef, gan ddywedyd,
na ymleddwch â bychan nac â mawr, onid â brenin
Israel yn vnic.
31 A phan welodd tywysogion y cerbydau Iehosaphat, hwy a ddywedasant, brenin Israel yw
efe, a hwy a ‖ droesant i ymladd yn ei erbyn: a'r
ef: ond Iehosaphat a waeddodd, a'r Arglwydd a'i
a'i cynnorthwyodd ef, a Duw a'i gymhell hwynt
oddi wrtho ef.
32 A phan welodd tywysogion y cerbydau, mai
brenin Israel oedd efe, hwy a dròesant i'w erbyn
ar ei ôl ef.
33 A rhyw ŵr a dynnodd mewn bŵa † gorei yn
amcan, ac a darawodd frenin Israel † rhwng cyssyll-
diadau y lluric: am hynny efe a ddywedodd wrth
ei gerbydwr, trò dy law, a dwg fi allan o'r gad; ca-
nys fo'm clwyfwyd i.
34 A'r rhyfel a gryfhaodd y dydd hwnnw: a'r
brenin Israel a gynnhelid yn ei gerbyd yn erbyn y
Syriaid, hyd yr hwyr: ac efe a fu farw yngadeh ma-
chludiad haul.

PEN. XIX.

1 Iehu yn cerydda Iehosaphat, ac yntau yn ym-
weled â'i deyrnas, 5 ac yn rhoi athrawiaeth yw-
sam wŷr, ac yn proffwydiaeth a'r Leuiaid.

A Iehosaphat brenin Iuda a ddychwelodd yn
ei hyn i Ierusalem mewn heddwch.
2 A Iehu mab Hanani y gwelediydd a aeth o'i
flaen ef, ac a ddywedodd wrth y brenin Iehosaphat,
ai cynnorthwyo yr annuwiol, a charu y rhai oedd yn
casau yr Arglwydd, a wnaeth di am hyn: digofaint
oddi wrth yr Arglwydd fydd arnat ti.
3 Er hynny ‖ pethau da a gafwyd ynot ti; canys
ti a dynnaist ymmaith y lwyni'r, a thi a baraist
i dy galon i geisio Duw.
4 A Iehosaphat a drigodd yn Ierusalem: ac efe
a aeth drachefn trwy yr bobl, o Beersheba hyd fyn-
ydd Ephraim, ac a'i dug hwynt at Arglwydd Dduw eu tadau.
5 Ac efe a osododd farn-wŷr yn y wlad, drwy holl ddinasoedd caeroc Iuda, o ddinas bwy gilydd.
6 Ac efe a ddywedodd wrth y barn-wŷr, edrychwch beth a wneloch, canys nid tros ddyn yr ydych yn barnu, onid tros yr Arglwydd, ac efe a fydd gyd â chwi ‖ wrth roddi barn.
7 Ya awr gan hynny bydded ofn yr Arglwydd arnoch chwi; gwiliwch, a gwnewch hynny: o herwydd nid oes anwiredd gyd â'r Arglwydd ein Duw, na derbyn wyneb, na chymmeryd gwobr.

8 A Iehoſaphat a oſododd heſyd yn Ierusalem yai o'r Lefiaid, ac o'r offeiriaid, ac o bennau tadau Iſrael, *i'r Inn* barnedigaethau yr Arglwydd ac ymrafaelion, pan ddychwelent i Ierusalem.

9 Ac efe a orchymynodd iddynt, gan ddywedyd, Fel hyn y gwnewch mewn ofn yr Arglwydd, mewn ffyddlondeb, ac â chalon berffaith.

10 A pha ymrafael bynnac a ddêl attoch chwi oddi wrth eich brodyr, y rhai ſy yn trigo yn eu dinaſoedd, rhwng gwaed a gwaed, rhwng cyfraith a gorchymyn, deddfau a barnedigaethau, rhybyddiwch hwynt na throſſeddont yn erbyn yr Arglwydd, a bod digofaint arnoch chwi, ac ar eich brodyr: felly gwnewch, ac na throſſeddwch.

11 Ac wele Amariah pr arch-offeiriad *ſydd* arnoch chwi yn mhob peth *a berthyn* i'r Arglwydd, a Zebadiah mab *Ismael* blaenor tŷ Iuda, yn mhob achos i'r brenin: a'r Lefiaid yn ſwyddogion ger eich bron chwi: ymarferwch, a gwnewch *hyny* 'r Arglwydd ſydd gyd â'r daionus.

PEN. XX.

1 *Iehoſaphat yn ei ofn, y cyhoeddi ymprydd, ac yn gweddio.* 14 *Prophwydoliaeth Iahaziel.* 20 *Iehoſaphat yn cynghori y bobl, ac yn ſoſod puntwriaid i ſolianna'r Arglwydd yn Maer ddinaſ. y Weithion.* 26 *Y bobl, wedi bendithio Duw yn Bracha, yn dychwelyd mewn gorfoledd.* 31 *Teyrnaſiad Iehoſaphat.* 35 *Ei lyngyrſi ac Aberthyn ofer.*

AC wedi hyn meibion Moab, a meibion Ammon a ddaethant, a chyd â hwynt *rai o'r* heb law'r Ammoniaid, yn erbyn Iehoſaphat, i ryfel.

2 Yna y dywedyd, ac a mynegwyd i Iehoſaphat, gan ddywedyd, Tyrfa fawr a ddaeth yn dy erbyn di o'r tu hwnt i'r môr, o Syria; ac wele *y maent* hwy yn Hazazontamar, hono yw Engedi.

3 A Iehoſaphat a ofnodd, ac a ymroddodd i geiſio'r Arglwydd, ac a gyhoeddodd ymprydd drwy holl Iuda.

4 A Iuda a ymgaſclaſant i geiſio *ymmorth* gan yr Arglwydd: canys hwy a ddaethant o holl ddinaſoedd Iuda i geiſio'r Arglwydd.

5 A Iehoſaphat a ſaſodd ynghynnulleidfa Iuda, a Ierusalem, yn nŷ'r Arglwydd, o flaen y cyntedd newydd;

6 Ac a ddywedodd, O Arglwydd Dduw ein tadau, onid wyt ti yn Dduw yn y nefoedd, ac yn llywodraetha ar holl deyrnaſoedd y cenhedloedd? ac ynnid yn dy law di *y mae* nerth a chadernid, fel nad oes a ddichon dy wrthwynebu di?

7 Onid tydi ein Duw ni, a yrraiſt ymmaith breſwylwyr y wlad hon o flaen dy bobl Iſrael, ac a'i rhoddaiſt hi i hâd Abraham, dy gareddigol, yn dragywydd?

8 A thrigaſant ynddi, ac adeiladaſant i ti yndi gyſegr i'th enw, gan ddywedyd,

9 Pan ddêl niwed arnom ni, *ſef* cleddyf, barnedigaeth, neu haint, y nodau, neu newyn, a ni ſaſwn o flaen y tŷ hwn, a cher dy fron di (canys dy enw di *ydd* yn y tŷ hwn) a gwaeddi arnat yn ein cyſyngdra ti a wrandewi, ac a'n gwaredi bm.

10 Ac yn awr wele feibion Ammon, a Moab, a *rhyngddynt* mynydd Seir, y rhai ni chanhiedaiſt i Iſrael fyned attynt, pan ddaethant o wlad yr Aipht, ond hwy a droeſant oddi wrthynt, ac ni ddiſtrhaſant hwynt;

11 Ecce wele hwynthwy yn talu â'd, gan ddyfod yn bwrwni allan o'th etifeddiaeth di, yr hon a roeſthoſt i ni yn etifeddu.

12 Oh ein Duw ni! onid ferni di hwynt? canys nid *oes* genym ni nerth *i ſefyll* o flaen y tyrfa fawr hon, ſydd yn dyfod i'n herbyn; ac ni wyddom ni beth a wnawn; ond arnat ti *y mae* ein llygaid.

13 A holl Iuda oedd yn ſefyll ger bron yr Arglwydd; a'i rhai bach, eu gwragedd, a'i plant.

14 Yna yr Iahaziel mab Zechariah, fab Benaiah, fab Iehiel, fab Mattaniah, Lefiad o feibion Aſaph, y daeth Yſpryd yr Arglwydd, yngahanol y gynnulleidfa.

15 Ac efe a ddywedodd, gwrandewch holl Iuda, a thrygolion Ierusalem, a *thi* Iehoſaphat fel hyn y dywed yr Arglwydd wrthych chwi, na ofnwch, ac na ddigalonnwch rhag y dyrfa fawr hon, canys nid eiddo chwi y rhyfel, eithr eiddo Duw.

16 Y ſonu ewch i wared yn eu herbyn hwynt: wele hwynt yn dyfod i fyny wrth riw Ziz; a chwi a'i gaddiweddwch hwynt ynghwrt Iyfar ason, ar y dwyrain o'r anialwch Ieruel.

17 Nid *rhaid* i chwi ymladd yn y *rhyfel* hwn, *ſefwch* yn llonydd, a gwelwch ymwared yr Arglwydd tu ag attoch, O Iuda, a Ierusalem; nac ofnwch, ac na ddigalonnwch: ewch y foru allan yn eu herbyn hwynt, a'r Arglwydd *ſydd* gyd â chwi.

18 A Iehoſaphat a ymgrymmodd â'i wyneb: holl Iuda hefyd, a holl drigolion Ierusalem a ſyrthiaſant ger bron yr Arglwydd, gan addoli 'r Arglwydd.

19 A'r Lefiaid o feibion y Cohathiaid, a'o feibion y Corhiaid, a gyfodaſant i foliannu Arglwydd Dduw Iſrael â llef uchel ddierchafedig.

20 A hwy a gyfodaſant yn foru, ac a aethant i anialwch Tecoa: ac wrth fyned o honynt, Iehoſaphat a ſaſodd, ac a ddywedodd, gwrandewch fi O Iuda, a thrigolion Ierusalem, Credwch yn yr Arglwydd eich Duw, a chwi a ſicrheir; coeliwch ei brophwydi ef, felly a ſymwch.

21 Ac efe a ymgynghoredd â'r bobl, ac a oſododd gantorion i'r Arglwydd, a rhai i foliannu prydferthwch ſanctaidd drwy dd, pan aent allan o flaen y rhyfelwyr, a chi ddywedyd, Clodforwch yr Arglwydd, o herwydd ei drugaredd *a bery* yn dragywydd.

22 Ac yn yr amſer y dechreuaſant hwy y gân a'r moliant, y rhoddodd yr Arglwydd gynllwyniwr yn erbyn meibion Ammon, Moab, a *thrigolion* mynydd Seir, y rhai oeddyn dyfod yn erbyn Iuda, a hwy a laddaſant pawb ei gilydd.

23 Canys meibion Ammon, a Moab, a gyfodaſant yn erbyn trigolion mynydd Seir, i'w difrodi ac i'w difetha *hwynt*: a phan orphennaſent hwy drigolion Seir, hwy a helpiaſant ddifetha pawb ei gilydd.

24 A phan ddaeth Iuda hyd i Miſpah yn yr anialwch, hwy a edrychaſant ar y dyrfa, ac wele hwynt yn gelanedd yn meirwon, yn gorwedd ar y ddaear, ac *neb* yn diangol.

25 A phan ddaeth Iehoſaphat ac efe bobl i ſcyſylltu â'u hyſbail hwynt, hwy a gawſant yn eu mysc hwy lawer o chwd, gyd â'r cyrph meirw, a thlysau dymunol, yn hytl a ſcyfaeſaſant (dewiſ) beth anfeidrol: a thridiau y buont yn yſcwlltu 'r yſpail, canys mawr oedd.

26 Ac ar y pedwerydd dydd yr ymgynnullaſant i *ddyffryn* y fendith, canys yno y bendithiaſant yr Arglwydd: am hyny y gelwir henw y fan honno Dyffryn y fendith hyd heddyw.

27 Yna y dychwelodd holl wŷr Iuda, a Ierusalem, a Iehoſaphat yn flaenor iddynt, i fyned yn ôl i Ierusalem mewn llawenydd, canys yr Arglwydd

Nid oedd dienyſ.

Yn y gwlwyr.

Hèbri

ddiwrnod dŷ'r Arglwydd.

4 Ac efe a orchymynnodd i'r bobl oedd yn trigo yn Ierusalem, ddangos dogn yr offeiriaid a'r Lefiaid, fel y gallent ymroddi i'r gyfraith yr Arglwydd.

5 Ac fel yr ymledodd y gair, y plant Israel a ddygasant yn amlder flaenffrwyth yd, gwin, ac olew, mêl, a holl gynnyrch y maes: a degwm pob peth yn helaeth a ddygasant hwy i mewn.

6 A phlant Israel a Iuddah, y rhai oedd yn trigo yn dinasoedd Iuddah, hwythau a ddygasant degwm gwartheg a defaid, a degwm y pethau cyssegredig, y rhai a gyssegrasid i'r Arglwydd eu Duw, a hwy a'u gosodasant yn bentyrrau.

7 Yn y trydydd mis y dechreuasant wneuthur y pentyrrau, a'r seithfed mis y gorphennasant.

8 A phan ddaeth Hezeciah a'r tywysogion, a gweled y pentyrrau, hwy a fendithiasant yr Arglwydd, a'i bobl Israel.

9 Yna Hezeciah a ymofynnodd â'r offeiriaid a'r Lefiaid am y pentyrrau.

10 Ac Azareiah yr archoffeiriad o dŷ Sadoc a atebodd iddo, ac a ddywedodd, Er pan ddechreuwyd dwyn yr offrwm i dŷ yr Arglwydd, bwyta a gawsom, a digoni, a gadael digonedd: canys yr Arglwydd a fendithiodd ei bobl; a'r hyn sydd yma yw'r helaethder mawr hwn a adawyd.

11 Yna Hezeciah a orchymynnodd baratoi ystafelloedd yn nhŷ yr Arglwydd, a hwy a'u paratoesant.

12 A hwy a ddygasant yn ffyddlon yr offrwm, a'r degwm, a'r pethau cyssegredig: a Chonaneia y Lefiad oedd ben arnynt, a Simei ei frawd oedd yr ail.

13 A Iehiel, ac Azareiah, a Nahath, ac Asahel, a Ierimoth, a Iozabad, ac Eliel, ac Ismachiah, a Mahath, a Benaia, oedd oruchwylwyr dan law Conaneia a Simei ei frawd, wrth orchymyn Hezeciah brenin, ac Azareiah tywysog tŷ Dduw.

14 A Chore mab Imna y Lefiad, porthor y dwyrain, oedd ar offrymau ewyllysgar Duw, i ddosparthu offrwm yr Arglwydd, a'r pethau sanctaidd iawn.

15 Ac wrth ei law ef oedd Eden, a Miniamin, a Iesua, a Semaeia, Amareia, a Sechaneia, yn ninasoedd yr offeiriaid, yn eu hymddiried mewn ffyddlondeb i roddi i'w brodyr yn ol eu dosparthiadau, fel i'r mawr, felly i'r bychan:

16 Heblaw eu henwau hwynt o wrywiaid, oddi wrth dair blwydd oed a thuag i fyny, i bawb a ddelai i dŷ yr Arglwydd, yn ol gofyn dydd yn ei ddydd, i'w gwasanaeth yn eu gwahanol swyddau, yn ol eu dosparthiadau:

17 Sef dosparthiad yr offeiriaid yn ol tŷ eu tadau, a'r Lefiaid o ugain mlwydd oed i fyny, yn ol eu swyddau, yn ol eu dosparthiadau:

18 Ac i holl blant eu teuluoedd, eu gwragedd, a'u meibion, a'u merched, trwy'r holl gynnulleidfa: canys yn eu ffyddlondeb y cyssegrasent eu hunain yn sanctaidd.

19 Hefyd i feibion Aaron yr offeiriaid, y rhai oedd ym meysydd tiroedd eu dinasoedd, yn mhob dinas, gwŷr a enwyd wrth eu henwau, i roddi dognau i bob gwryw ymhlith yr offeiriaid, ac i bawb a gyfrifid ymhlith y Lefiaid.

20 Felly y gwnaeth Hezeciah trwy holl Iuddah, ac a wnaeth yr hyn oedd dda, ac uniawn, a gwir gerbron yr Arglwydd ei Dduw.

21 Ac ym mhob gwaith a ddechreuodd efe am wasanaeth tŷ Dduw, ac am y gyfraith, ac am y gorchymyn, i geisio ei Dduw, efe a'i gwnaeth â'i holl galon, ac a lwyddodd.

PEN. XXXI.

1 Ac wedi gorphen hyn oll, holl Israel a aethant allan i ddinasoedd Iuddah, ac a dorrasant yn ddrylliau y delwau, ac a dorrasant i lawr y lleoedd uchel a'r allorau o holl Iuddah a Benjamin, yn Ephraim hefyd a Manasse, hyd oni orphennasant hwynt oll. Yna holl feibion Israel a ddychwelasant bob un i'w meddiant, i'w dinasoedd eu hunain.

2 A Hezeciah a osododd drefn ar offeiriaid a'r Lefiaid, yn ol eu dosparthiadau, pob un yn ol ei wasanaeth, yr offeiriaid a'r Lefiaid i offrymu poeth-offrymau a heddoffrymau, i weini, ac i foliannu, ac i ddiolch ym mhyrth gwersyll yr Arglwydd.

3 Gosododd hefyd ran y brenin o'i eiddo ei hun tuag at boeth-offrymau, sef poeth-offrymau y bore a'r hwyr, a phoeth-offrymau y sabbothau, a'r newyddloerau, a'r gwyliau, fel yr ysgrifenwyd yng nghyfraith yr Arglwydd.

4 Dywedodd hefyd wrth y bobl oedd yn trigo yn Ierusalem, am roddi dogn yr offeiriaid a'r Lefiaid, fel yr ymroddent i'r gyfraith yr Arglwydd.

5 Ac fel yr ymledodd y gair, meibion Israel a roddasant yn amlder flaenffrwyth yd, gwin, ac olew, mêl, a holl gynnyrch y maes: a degwm pob peth yn helaeth a ddygasant hwy i mewn.

6 A meibion Israel a Iuddah, y rhai oedd yn trigo yn dinasoedd Iuddah, hwythau a ddygasant degwm gwartheg a defaid, a degwm y pethau cyssegredig, y rhai a gyssegrasid i'r Arglwydd eu Duw, a hwy a'u gosodasant yn bentyrrau.

7 Yn y trydydd mis y dechreuasant wneuthur y pentyrrau, a'r seithfed mis y gorphennasant.

8 A phan ddaeth Hezeciah a'r tywysogion, a gweled y pentyrrau, hwy a fendithiasant yr Arglwydd, a'i bobl Israel.

9 A Hezeciah a aeth allan, ac a ddywysogion, at yr offeiriaid a'r Lefiaid, ynghylch y pentyrrau.

10 Felly Azareiah yr archoffeiriad o dŷ Sadoc a atebodd iddo, ac a ddywedodd, Er pan ddechreuwyd dwyn yr offrwm i dŷ yr Arglwydd, bwyta a gawsom, a digoni, a gadael digonedd: canys yr Arglwydd a fendithiodd ei bobl; a'r hyn sydd yma yw'r helaethder mawr hwn a adawyd.

11 Yna Hezeciah a orchymynnodd baratoi ystafelloedd yn nhŷ yr Arglwydd, a hwy a'u paratoesant.

12 A hwy a ddygasant yn ffyddlon yr offrwm, a'r degwm, a'r pethau cyssegredig: a Chonaneia y Lefiad oedd ben arnynt, a Simei ei frawd oedd yr ail.

13 A Iehiel, ac Azareiah, a Nahath, ac Asahel, a Ierimoth, a Iozabad, ac Eliel, ac Ismachiah, a Mahath, a Benaia, oedd oruchwylwyr dan law Conaneia a Simei ei frawd, wrth orchymyn Hezeciah brenin, ac Azareiah tywysog tŷ Dduw.

14 A Chore mab Imna y Lefiad, porthor y dwyrain, oedd ar offrymau ewyllysgar Duw, i ddosparthu offrwm yr Arglwydd, a'r pethau sanctaidd iawn.

15 Ac wrth ei law ef oedd Eden, a Miniamin, a Iesua, a Semaeia, Amareia, a Sechaneia, yn ninasoedd yr offeiriaid, yn eu hymddiried mewn ffyddlondeb i roddi i'w brodyr yn ol eu dosparthiadau, fel i'r mawr, felly i'r bychan:

16 Heblaw eu henwau hwynt o wrywiaid, oddi wrth dair blwydd oed a thuag i fyny, i bawb a ddelai i dŷ yr Arglwydd, yn ol gofyn dydd yn ei ddydd, i'w gwasanaeth yn eu gwahanol swyddau, yn ol eu dosparthiadau:

17 Sef dosparthiad yr offeiriaid yn ol tŷ eu tadau, a'r Lefiaid o ugain mlwydd oed i fyny, yn ol eu swyddau, yn ol eu dosparthiadau:

18 Ac i holl blant eu teuluoedd, eu gwragedd, a'u meibion, a'u merched, trwy'r holl gynnulleidfa: canys yn eu ffyddlondeb y cyssegrasent eu hunain yn sanctaidd.

19 Hefyd i feibion Aaron yr offeiriaid, y rhai oedd ym meysydd tiroedd eu dinasoedd, yn mhob dinas, gwŷr a enwyd wrth eu henwau, i roddi dognau i bob gwryw ymhlith yr offeiriaid, ac i bawb a gyfrifid ymhlith y Lefiaid.

20 Mab dendeng-mlwydd ar hugain oedd efe pan ddechreuodd efe deyrnasu, ac wyth mlynedd y teyrnasodd efe yn Ierusalem: a'i fam oedd Hephtsiba.

21 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd uniawn yng ngolwg yr Arglwydd, yn ol yr holl bethau a wnaethai Manasse ei dad: canys efe a ddinistriodd yr holl eilunod a adeiladasai Hezeciah ei dad, ac a gyfodes allorau i Baalim, ac a wnaeth luniau, ac a addolodd holl lu'r nefoedd, ac a'u gwasanaethodd.

22 Ac efe a adeiladodd allorau yn nhŷ yr Arglwydd, am yr hwn y dywedasai yr Arglwydd, Yn Ierusalem y gosodaf fy enw.

23 Ac efe a adeiladodd allorau i holl lu'r nefoedd yng nghynteddau tŷ yr Arglwydd.

24 Ac efe a wnaeth i'w feibion fyned trwy dân yn nyffryn mab Hinnom: ac a ymarferodd â dewiniaeth, ac a ddefnyddiodd ddewiniaeth, ac a wnaeth â hudoliaeth, ac a sefydlodd ysprydion cynfyngus a dewiniaid: efe a wnaeth lawer iawn o ddrygioni yng ngolwg yr Arglwydd, i'w ddigio ef.

25 Ac efe a osododd ddelw gerfiedig, eilun a wnaethai efe, yn nhŷ Dduw, am yr hwn y dywedasai Duw wrth Dafydd, ac wrth Solomon ei fab, Yn y tŷ hwn, ac yn Ierusalem, yr hwn a etholais o holl lwythau Israel, y gosodaf fy enw byth:

26 Ac ni symudaf mwyach droed Israel o'r tir a roddais i'w tadau; yn unig os gofalant wneuthur yn ol yr holl bethau a orchymynnais iddynt, yn ol yr holl gyfraith, a'r deddfau, a'r barnedigaethau trwy law Moses.

27 Ac Manasse a'u hudolodd hwynt i wneuthur mwy o ddrygioni na'r cenhedloedd a ddifethasai yr Arglwydd o flaen meibion Israel.

28 A llefarodd yr Arglwydd wrth Manasse, ac wrth ei bobl: ond ni wrandawsant.

29 Am hynny yr Arglwydd a ddug arnynt dywysogion llu brenin Assyria, y rhai a ddaliasant Manasse mewn bachau, ac a'i rhwymasant â dwy gadwyn bres, ac a'i dygasant i Babilon.

30 A phan oedd efe mewn cyfyngder, efe a weddïodd ar yr Arglwydd ei Dduw, ac a ymostyngodd yn fawr gerbron Duw ei dadau.

31 Ac a weddïodd arno ef: ac efe a ymbiliodd ag ef, ac a wrandawodd ei ddeisyfiad, ac a'i dug drachefn i Ierusalem i'w deyrnas. Yna Manasse a wybu mai'r Arglwydd oedd Dduw.

32 Yn awr y mae gweddill hanes Manasse, a'i weddi at ei Dduw, a geiriau'r gweledyddion a lefarasant wrtho yn enw'r Arglwydd Dduw Israel, wele hwy yn ysgrifenedig yn hanes brenhinoedd Israel.

33 Ac Manasse a hunodd gyd â'i dadau, ac a'i claddasant yn ei dŷ ei hun: ac Amon ei fab a deyrnasodd yn ei le ef.

PEN. XXXIII.

1 Amon yn deyrnasu ar ôl Manasse, ac yn gwneuthur drygioni. 21 Yn ei amser ef y lladdwyd ei weision ef, ac yntau a laddwyd yn ei dŷ ei hun.

2 Amon a oedd ddwy flwydd ar hugain oed pan ddechreuodd efe deyrnasu, a deyrnasodd ddwy flynedd yn Ierusalem.

3 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yng ngolwg yr Arglwydd, fel y gwnaethai Manasse ei dad: canys Amon a aberthodd i holl eilunod y rhai a wnaethai Manasse ei dad, ac a'u gwasanaethodd.

4 Ac nid ymostyngodd efe gerbron yr Arglwydd, fel yr ymostyngasai Manasse ei dad: canys Amon a gamweddodd fwyfwy.

5 A'i weision a gydfwriadasant yn ei erbyn, ac a'i lladdasant ef yn ei dŷ ei hun.

6 Ond pobl y wlad a laddasant bawb a gydfwriadasai yn erbyn brenin Amon; a phobl y wlad a wnaethant Iosiah ei fab yn frenin yn ei le ef.

7 Ac efe a dynnodd ymaith allorau'r delwau, a'r lleoedd uchel, a'r llwynau, a'r eilunod cerfiedig, a'r delwau tawdd, a'u malodd yn bowdr, ac a'i taenodd ar wyneb beddau'r rhai a aberthasent iddynt.

8 Ac efe a losgodd esgyrn yr offeiriaid ar eu hallorau, ac a lanhaodd Iuddah a Ierusalem.

9 Ac felly y gwnaeth efe yn nhrefydd Manasse, ac Ephraim, a Simeon, hyd Nephthali, a'u dinistriau oddi amgylch.

10 Ac efe a dorrodd ddrylliau allorau Baalim yn ei bresenoldeb ef, a'r delwau, a'r llwynau, a'r eilunod cerfiedig, a'r delwau tawdd, a dorrodd efe yn ddrylliau, ac a'u taenodd ar wyneb beddau'r rhai a aberthasent iddynt.

11 Ac efe a losgodd esgyrn yr offeiriaid ar eu hallorau, ac a lanhaodd Iuddah a Ierusalem.

12 Ac felly y gwnaeth efe yn nhrefydd Manasse, ac Ephraim, a Simeon, hyd Nephthali, a'u dinistriau oddi amgylch.

13 A'r rhai oll o'r gweithredoedd cyntaf a'r diweddaf i Iehoiachin, wele hwy yn ysgrifenedig yn mysg gairiau Iehu mab Hanani, y rhai a gyfodwyd yn llyfr brenhinoedd Israel.

14 Ac efe a roddodd ag ef ar wneuthur flongau i fyned i Tarsis: a gwnaethant y llongau yn Ezion Geber.

15 Yna Eliezer mab Dodafah o Mareſah, a broffwydodd yn erbyn Iehoſaphat, gan ddywedyd, Oherwydd i ti ymgyfeillachu ag Ahaziah, yr Arglwydd a ddrylliodd dy waith di; a'r llongau a dorrwyd fel na allasant fyned i Tarsis.

PEN. XXI.

1 Iehoram yn teyrnasu ar ôl Iehoſaphat, ac yn lladd ei frodyr. 5 Ei anniwoldeb ef. 8 Edom a Libna yn gwrthodi wrth ei. 12 Proffwydoliaeth Eliau yn ei erbyn ef. 16 Y Philiſtiaid a'r Arabiaid yn ei wrthryfelu ef. 18 Ei anaele glefyd ef, ac yn ei wrthryfelu ef. 18 Ei anaele glefyd ef, ac ei farwolaeth, ac ei gladdedigaeth.

A Iehoſaphat a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd gyd â'i dadau ynninas Dafydd: a Iehoram ei fab a deyrnasodd yn ei le ef.

2 Ac iddo ef yr oedd brodyr, meibion Iehoſaphat, Azariah, a Iehiel, a Sechariah, ac Azariah, a Michael, a Sephatiah: y rhai hyn oll oedd feibion Iehoſaphat brenin Israel.

3 A'i rad a roddodd iddynt, roddion lawer, o arian, ac aur, a gwerth-fawr bethau, gyd â dinasoedd caerog yn Iuda: ond efe a roddodd y frenhiniaeth i Iehoram, canys efe oedd y cyntaf anedig.

4 A Iehoram a gyfododd ar frenhiniaeth ei dad, ac a ymgadarnhaodd, ac a laddodd ei holl frodyr â'r cleddyf, a rhai hefyd o dywysogion Israel.

5 Mab deuddeng-mlwydd ar hugain oedd Iehoram pan ddechreuodd efe deyrnasu, ac wyth mlynedd y teyrnasodd efe yn Ierusalem.

6 Ac efe a rodiodd yn ffordd brenhinoedd Israel, fel y gwnaeſei tŷ Ahab; canys merch Ahab oedd wraig iddo: ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yng ngolwg yr Arglwydd.

7 Ond ni fynnei'r Arglwydd ddifetha tŷ Dafydd er mwyn y cyfammod a wnaſei efe â Dafydd, fel y dywedaſei y thoddiei efe iddo i roi goleuni iddo ef ac i'w feibion byth.

8 Yn ei ddyddiau ef, y gwrthryfelodd Edom oddi tan law Iuda, ac y gosodasant frenin arnynt eu hun.

9 A Iehoram a aeth allan, ac a'i dywysogion, a'r holl gerbydau gyd ag ef: ac efe a gyfododd liw nôs, ac a darawodd yr Edomiaid, y rhai oedd yn ei amgylch ef, a thywysogion y cerbydau.

10 Felly Edom a wrthryfelodd oddi tan law Iuda hyd y dydd hwn: a gwrthryfelodd Libnah yr pryd hynny oddi tan ei law ef, o herwydd iddo ef ymwrthod yr Arglwydd Dduw ei dadau.

11 Efe a wnaeth hefyd uchelfeydd ym mynyddoedd Iuda, ac a wnaeth i drigolion Ierusalem butteinio, ac a gymhellodd Iuda i hynny.

12 A daeth yscrifen oddi wrth Elias y prophwyd atto ef, gan ddywedyd, Fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Dafydd dy dâd, o herwydd na rodiaiſt ti yn ffyrdd Iehoſaphat dy dâd, nac yn ffyrdd Aſa brenin Iuda;

13 Eithr rodio o honot yn ffordd brenhinoedd Israel, a gwneuthur o honot i Iuda, ac i drigolion Ierusalem butteinio, fel y butteiniodd tŷ Ahab, a lladd o honot dy frodyr hefyd o dŷ dy dâd, y rhai oedd well na thydi;

14 Wele, yr Arglwydd a dery â phla mawr dy bobl di, a'th blant, a'th wragedd, a'th holl olud.

15 A thi a gei glefyd mawr, clefyd o'th ymysgaroedd, nes myned o'th golddion allan gan y clefyd, o ddydd i ddydd.

16 Felly yr Arglwydd a gyffrôdd yn erbyn Iehoram yspryd y Philiſtiaid, a'r Arabiaid y rhai oedd ger llaw yr Ethiopiaid.

17 A hwy a ddaethant i fyny i Iuda, ac a'i drylliasant hi, ac a gaeth gludasant yr holl gyfoeth a gafwyd yn nhŷ'r brenin, a'i feibion hefyd a'i wragedd; fel na adawyd mab iddo ef, ond Iehoahaz yr ieuangaf o'i feibion.

18 Ac wedi hyn oll yr Arglwydd a'i tarawodd ef yn ei ymysgaroedd â chlefyd anaele.

19 A bu, yn ôl talm o ddyddiau, ac wedi dyfod yspaid dwy flynedd, ei ymysgaroedd ef a aethallan, gan ei glefyd: felly y bu efe farw o gleifion drwg. A'i bobl ni wnaethant iddo gynneu ar ei ol, megis cynneu ei dadau.

20 Mab deuddeng-mlwydd ar hugain oedd efe pan ddechreuodd efe deyrnasu, ac wyth mlynedd y teyrnasodd efe yn Ierusalem: ac efe a ymadawodd heb hiraeth, am dano: a chladdasant ef yn ninas Dafydd, ond nid yn meddrod y brenhinoedd.

PEN. XXII.

1 Abaziah yn dyfod ar ol Ierahoam, ac yn teyrnasu yn anniwiol. 5 Ei gymmar ef a Iorham mab Ahab, a Iehu yn ei lladd ef. 10 Athaliah yn diſetha'r holl hâd brenhinol ond Ioas, yr hwn a guddiaſai Iosabeath ei fodyb, ac yn cymmryd arno frenhiniaeth.

A Thrigolion Ierusalem a urddasant Ahaziah ei fab ei fab ieuangaf ef yn frenin yn ei le ef, canys y gyddion a ddeliſei gyd â'r Arabiaid yr gwersyll, a laddaſei y rhai hyn oll. Felly Ahaziah mab Ieboram brenin Iuda a deyrnasodd.

2 Mab dwy flwydd a deugain oedd Ahaziah pan ddechreuodd efe deyrnasu, ac yn flwyddyn y teyrnasodd efe yn Ierusalem: ac enw ei fam oedd Athaliah merch Omri.

3 Yntau hefyd a rodiodd yn ffyrdd tŷ Ahab: canys ei fam oedd ei gynghorydd efe i wneuthur drwg.

4 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, fel tŷ Ahab: canys hwynt hwy oedd gynghoriaid iddo ef, ar ôl marwolaeth ei dâd, iw ddinistr ef.

5 Ac efe a rodiodd yn ôl eu cyngor hwynt, ac a aeth gyd â Iehoram mab Ahab brenin Israel i ryfel,

ryfel, yn erbyn Hazael brenin Syria, yn Ramoth Gilead: a'r Syriaid a daruasant Ioram.

6 Ac efe a ddychwelodd i ymiachâu i Iezreel, o herwydd yr archollion â'r rhai y tarawsent ef yn Ramah, pan ymladdodd efe â Hazael brenin Syria: ac Azariah mab Iehoram brenin Iuda a aeth i wared i ymweled â Iehoram mab Ahab i Iezreel, canys claf oedd efe.

*Ahaziah vers. 1. Iehoahaz. pen. 21. 17 †Hebr. mashrad.

7 A'† diniſtr Ahaziah oedd oddi wrth Ddnw, wrth ddyfod at Ioram: canys pan ddaeth, efe a aeth gyd â Iehoram yn erbyn Iehu mab Nimſi *2 Bren. 9. 7. 'r hwn a *enneiniasei 'r Arglwydd i dorri ymmaith dŷ Ahab.

8 A phan farnodd Iehu yn erbyn tŷ Ahab, efe a gafodd dywyſogion Iuda, a meibion brodyr Ahaziah, y rhai oedd yn gwaſanaethu Ahaziah, ac efe a'i lladdodd hwynt.

*2 Bren. 9. 27. 9 † Ac efe a geiſiodd Ahaziah, a hwy a'i daliasant ef (canys yr oedd efe yn llechu yn Samaria) a hwy a'i dygasant ef at Iehu, lladdasant ef hefyd, a chladdasant ef; canys dywedaſant, mab Iehoſaphat yw efe, yr hwn a geiſiodd yr Arglwydd â'i holl galon: felly nid oedd gan dŷ Ahaziah nerth i lyna yn y deyrnas.

*2 Bren. 11. 1. 10 Ond pan welodd *Athaliah mam Ahaziah farw o'i mab, hi a gyfododd, ac a ddifethodd holl frenhinawl hâd tŷ Iuda.

11 Ond Ioſabeah merch y brenin a gymmerth Ioas fab Ahaziah, ac a'i lladratadd ef o fyſg meibion y brenin y rhai a lladdwyd, ac a'i rhoddedd ef a'i fammaeth yn ſtafell y gwelâu: felly Ioſabeah merch y brenin Iehoram gwraig Iehoiada yr offeiriad, (canys chwaer Ahaziah ydoedd hi) a'i cuddiodd ef rhac Athaliah, fel na laddodd hi ef.

12 Ac efe a fu yng hudd gyd â hwynt yn nhŷ Ddnw, chwe blynedd, ac Athaliah oedd yn teyrnaſu ar y wlâd.

PEN. XXIII.

1 Iehoiada, wedi goſod pedwar trefn, yn gwneuthur Ioas yn frenhin. 12 Dilâdd Athaliah. Iehoiada yn edfryd gwaſaneth Ddnw.

*2 Bren. 11. 4. AC yn † y ſeithfed flwyddyn yr ymgadarnhaodd Iehoiada, ac y cymmerodd dywyſogion y cantoedd, Azariah mab Ierobeam, ac Ifmael mab Iohanan, ac Azariah mab Obed, a Maaſiah mab Adaiah, ac Eliſaphat mab Zichri, gyd ag ef mewn cyfammod.

3 A hwy a aethant o amgylch yn Iuda, ac a gynnullaſant y Leſiaid o holl ddinaſoedd Iuda, a phenaſan cenedl Iſrael, ac a ddaethant i Ieruſalem.

Sam. 12. Bren. 2. 3. 4. Chron. 28. 15. 4 A'r holl gynnulleidfa a wnaethant gyfammod â'r brenin yn nhŷ Ddnw: ac efe a ddywedodd wrthynt hwy, wele, mab y brenin a deyrnaſa, * fel y llefarodd yr Arglwydd am feibion Dafydd.

5 Dymma y peth a wnewch chwi: y drydedd ran o honoch, y rhai a ddeuant i mewn ar y Sabboth, o'r offeiriaid, ac o'r Leſiaid, ſydd yn borthorion i'r trothwyau.

6 * A'r drydedd ran ſydd yn nhŷ 'r brenin, a'r drydedd ran wrth borth y ſylfaen, a'r holl bobl yoghynt eddan tŷ 'r Arglwydd.

7 Ac na ddeled neb i dŷ 'r Arglwydd, onid yr offeiriaid, a'r gwenidogion o'r Leſiaid, deuant hwy i mewn, canys ſanctaidd ydynt: ond yr holl bobl a gadwant wiliadwriaeth yr Arglwydd.

8 A'r Leſiaid a holl Iudah a wnaethant yn ôl hyn oll a orchymynaſei Iehoiada yr offeiriad: hwy a gymmeraſant bawb eu gwŷr, y rhai oedd i dyfod i mewn ar y Sabboth, gyd â'r rhai oedd yn mynedallan ar y Sabboth: (canys ni ryddhaodd Iehoiada 'r offeiriad y doſparthiadau.)

9 A Iehoiada 'r offeiriad, a roddodd i gymmodogion y cantoedd, y gwaywffyn, a'r tariannau, a'r eitylch, a ſaethau yn eiddo y brenin Dafydd, y rhai oedd yn nhŷ Ddnw.

10 Ac efe a *gyfleodd yr holl bobl a phob un arf yn ei law, o'r † tu dehau i'r tŷ, hyd y tu aſaw i'r tŷ, yngh ylch yr allor a'r tŷ, yn ymyl y brenin oddi amgylch.

11 Yna y dygaſant allan fab y brenin, a rhoddaſant y goron arno ef, a'r * dyſtiolaeth, ac a'i hurddaſant ef yn frenin: Iehoiada hefyd a'i feibion a'i heneiniaſant ef, ac a ddywedaſant, byw fyddo 'r brenin.

12 A phan glybu Athaliah drôſt y bobl yn rhedeg ac yn moliannu y brenin; hi a ddaeth at y bobl i dŷ 'r Arglwydd.

13 A hi a edrychodd, ac wele y brenin yn ſefyll wrth ei golofn yn y ddyfodfa, a'r tywyſogion a'r vdcyrn yn ymyl y brenin; a holl bobl y wlâd yn llawen, ac yn lleiſio mewn vdcyrn: a'r cantorion ag offer cerdd, ac a'r rhai a ſgrafent foliannau. Yna Athaliah a rwygodd ei dillad, ac a ddywedodd, bradwriaeth, bradwriaeth.

14 A Iehoiada yr offeiriad a ddug allan dywyſogion y cantoedd, ſef ſwyddogion y lû, ac a ddywedodd wrthynt, dygwch hi allan o'r rheſtau, a'r hwn a ddelo ar ei hôl hi lladder ef â'r cleddyf: canys dywedaſei 'r offeiriad, na leddwch hi yn nhŷ 'r Arglwydd.

15 A hwy a roddaſant ddwylo arni hi, a hi a ddaeth tu a'r porth y deuei y meirch i dŷ y brenin, ac yno y lladdaſant hwy hi.

16 A Iehoiadah a wnaeth gyfammod rhyngddo ei hun a rhwng yr holl bobl, a rhwng y brenin, i fod yn bobl i'r Arglwydd.

17 Yna † holl bobl a aethant i dŷ Baal, ac a'i dyſtrywiaſant ef, a'i allorau, ei ddelwau hefyd a ddrylliaſant hwy, ac a laddaſant * Mattan offeiriad Baal o flaen yr allor.

*Deut. 13. 9.

18 A Iehoiada a oſododd ſwyddau yn nhŷ 'r Arglwydd, tan law yr offeiriaid y Leſiaid, y rhai a * ddoſparthaſei Dafydd yn nhŷ yr Arglwydd, i offrymmu poeth offrymmau 'r Arglwydd, * fel y mae yn ſcrifennedig yng hyfraith Moſes, mewn llawenydd a chân: † yn ol trefn Dafydd.

*1 Cron. 24. 2. * Num. 28. 2. † Hebr. trwy ddwylo. *2 Cron. 35. 10.

19 Ac efe a *gyfleodd y porthorion wrth byrth tŷ 'r Arglwydd, fel na ddêle i mewn neb a ſydai aflan mewn dim oll.

20 Cymmerodd hefyd dywyſogion y cantoedd, a'r pendefigion, a'r rhai oedd yn arglwyddiaethu ar y bobl, a holl bobl y wlâd, ac efe a ddug y brenin i wared o dŷ 'r Arglwydd: a hwy a ddaethant drwy y porth vchaf i dŷ 'r brenin, ac a gyfleaſant y brenin ar orſedd ſa y frenhiniaeth.

21 A holl bobl y wlâd a lawenychaſant, a'r ddinas a fu lonydd wedi iddynt ladd Athaliah â'r cleddyf.

PEN. XXIIII.

1 Ioas yn teyrnaſu yn ddiduedd, tra fu fyw Iehoiada, 4 yn peri cywirio 'r Deml. 15 Marwoleth Iehoiada a'i barchedig angladd. 17 Ioas yn troi at ddelwau-addoliaeth, ac yn lladd Zecharieh mab Iehoiada. 23 Y Syriaid yn ei amheirbio ef, a Zabad a Iozabad yn ei ladd ef. 27 Amaziah yn teyrnaſu yn ei ol ef.

Mab

18 Ab *saith mlwydd *oedd* Ioas pan ddechreuodd efe deyrnasu, a deugain mhlynedd y teyrnasodd efe yn Ierusalem: ac enw ei fam oedd Zibeah o Beer-seba.

2 A Ioas a wnaeth yr hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd, holl ddyddiau Iehoiada 'r offeiriad.

3 A Iehoiada a gymmerth iddo ddwy wragedd: ac efe a genhedlodd feibion a merched.

4 Ac wedi hyn Ioas a roes ei fryd ar adnewyddu tŷ 'r Arglwydd.

5 Ac efe a gynhullodd yr offeiriaid, a'r Leiaid, ac a ddywedodd wrthynt, ewch i ddinasoedd Iuda, a casclwch gan holl Israel arian i gyweirio tŷ eich Duw, o hyddyn i flwyddyn: prysurwch hwithau y peth hwn. Ond ni fuystiodd y Leiaid.

6 A'r brenin a alwodd am Iehoiada yr *offeiriad pennaf*, ac a ddywedodd wrtho, pa ham na cheisiaist gan y Leiaid ddwyn o Iuda, ac o Ierusalem drêth Moses gwâs yr Arglwydd, a chynnulleidfa Israel, i *babell y dystiolaeth?

7 Canys meibion Athaliah y wraig ddrygionus honno, a rwygasent dŷ Dduw; a holl gysegredic bethau tŷ 'r Arglwydd a roesant hwy i Baalim.

8 Ac wrth orchymyn y brenin, hwy a wnaethant gist, * ac a'i gosodasant hi ym mhorth tŷ 'r Arglwydd oddi allan.

9 A rhoddasant † gyhoeddiad yn Iuda, ac yn Ierusalem ar ddwyn i'r Arglwydd drêth Moses gwâs Duw, * *yr hon a roesid ar* Israel yn yr anialwch.

10 A'r holl bywysogion, ar holl bobl a lawenychasant, ac a ddygasant, ac a fwriasant i'r gist, nes gorphen o honynt.

11 A bu, yr amser y ducpwyd y gist at swyddog y brenin drwy law y Leiaid, a phan welsant lod llawer o arian, ddyfodd o scrifennydd y brenin, a swyddog yr Arch-offeiriad, a thywallt y gist, a'i chymmeryd hi, a'i dwyn drachefn fw lle ei hun. Felly y gwnaethant o ddydd i ddydd, a chasclasant arian lawer.

12 A'r brenin, a Iehoiada a'i rhoddodd i'r rhai oedd yn gweithio gwasanaeth tŷ 'r Arglwydd, a dygasant seiri maen, a seiri pren, i gweirio tŷ 'r Arglwydd: a gofaint haiarn a phres, i gadarnhau tŷ 'r Arglwydd.

13 Felly y gweithiwyr a weithiasant, † a'r gwaith a orphennwyd drwy eu dwylo hwynt: a hwy a wnaethant dŷ Dduw yn ei drefn ei hun, ac a'i cadarnasant ef.

14 A phan orphennasant hwy ef, hwy a ddygasant y gweddill o'r arian ger bron y brenin a Iehoiada, a hwy a wnaethant o honynt lestri i dŷ 'r Arglwydd, sef lleitri y weinidogaeth, † a'r cwpanau, a'r llwyau, a'r lleitri aur ac arian. Ac yr oeddynt hwy yn offrymmu poeth offrymmau yn tŷ yr Arglwydd yn oestadol, holl ddyddiau Iehoiada.

15 Ond Iehoiada a heneiddiodd, a oedd gyflawn o ddyddiau, ac a fu farw: mab can mlwydd a dêc ar hugain *oedd efe* pan fu farw.

16 A hwy a'i claddasant ef yn ninas Dafydd gyd â'r brenhinoedd: canys efe a wnelsei ddaioni yn Israel, tu ag at Dduw a'i dŷ.

17 Ac wedi marw Iehoiada, tywysogion Iuda a ddaethant, ac a ymgrymmasant i'r brenin: yna y brenin a wrandawodd arnynt hwy.

18 A hwy a adawsant dŷ Arglwydd Dduw eu tadau, ac a wasanaethasant y llwyni, a'r delwau: a digofaint a fu ar Iuda, a Ierusalem, o herwydd eu camwedd hyn.

19 Etto efe a anfonodd attynt hwy brophwydi, iw troi hwynt at yr Arglwydd; a hwy a dystiolaethasant yn eu herbyn hwynt ond ni wrandawsant hwy.

20 Ac Yspryd Duw a † ddaeth ar Zechariah fab Iehoiada yr offeiriad, ac efe a safodd oddi ar y bobl, ac a ddywedodd wrthynt hwy, fel hyn y dywedodd Duw, pa ham yr ydych chwi yn trosseddu gorchymynion yr Arglwydd? dîan na fynnwch chwi, canys gwrthodasoch yr Arglwydd, am hynny yntau a'ch gwrthyd chwithau.

21 A hwy a gyd-fwriadasant yn ei erbyn ef, ac a'i llabyddiasant ef â meini wrth orchymyn y brenin, yng hyntedd tŷ 'r Arglwydd.

22 Ac ni chofiodd Ioas y brenin y caredigrwydd a wnaethei Iehoiada ei dâd ef ag ef, ond efe a laddodd ei fab ef: a phan oedd efe yn marw, efe a ddywedodd, edryched yr Arglwydd, a gofynned.

23 Ac † ymmhen y flwyddyn y daeth llu y Syriaid i fynu yn ei erbyn ef, a hwy a ddaethant yn erbyn Iuda, a Ierusalem, ac a ddifethasant holl dywysogion y bobl o blith y bobl, ac a anfonasant eu holl anrhaith hwynt i frenin Damascus.

24 Canys llu y Syriaid a ddaethei ag ychydig wŷr, a'r Arglwydd a roddodd yn eu llaw hwynt lu mawr iawn; am iddynt wrthod Arglwydd Dduw eu tadau: felly y gwnaethant hwy farn yn erbyn Ioas.

25 A phan aethant hwy oddi wrtho ef (canys hwy a'i gadawsant ef mewn clefydau mawrion) ei weision ei hun a gydfwriadodd iw erbyn ef, o herwydd gwaed meibion Iehoiada yr offeiriad, ac a'i lladdasant ef ar ei wely, ac efe a fu farw: a hwy a'i claddasant ef yn ninas Dafydd, ond ni chladdasant ef yn meddau y brenhinoedd.

26 Ac dymma y rhai a fradfwriadasant yn ei erbyn ef; ‖ Zabad mab Simeah yr Ammonites, a Iehozabad mab ‖ Simrith y Moabites.

27 Am ei feibion ef, a maint y baich a roddwyd arno, a sylfaeniad tŷ Dduw, wele hwy yn scrifenedic yn hyftori llyfr y brenhinoedd: ac Amaziah ei fab a deyrnasodd yn eil ê ef.

P E N. XXV.

1 *Amaziah yn dechreu teyrnasu yn ddianoms,* 3 *Yn gwneuthur cyfiawnder ar brâdwyr,* 5 *yn cyflogi llu o'r Israeliaid yn erbyn yr Edomiaid, ac ar air y prophwyd yn colli y cant talent cyflog, ac yn eu gollwng bwynt ymmaith,* 11 *yn gorcbfygu 'r Edomiaid.* 10. 13. *Yr Israeliaid yn ddiglloni ar eu gollwng ymmaith, yn yspeilio wrth fyned adref.* 14. *Amaziah yn balchio am ri orucbafiaeth, ac yn gwasanaethu duwiau Edom, ac yn diystyru rhybydd y Prophwyd,* 17 *yn cyffroi Ioas i ddimyste ei hun.* 25 *Yr hyd y teyrnasodd efe.* 27 *Ei ladd ef mewn ffâd.*

MAb * pum-mlwydd ar hugain *oedd* Amaziah pan ddechreuodd efe deyrnasu, a naw mhlynedd ar hugain y teyrnasodd efe yn Ierusalem: ac enw ei fam ef *oedd* Iehoadan o Ierusalem.

2 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd, ond nid â chalon berffaith.

3 A phan sicrhawyd ei deyrnas † iddo ef, efe a laddodd ei weision a laddasent y brenin ei dâd ef.

4 Ond ni laddodd efe eu meibion hwynt, ond *efe a wnaeth* fel y mae * yn scrifennedic yn y gyfraith yn llyfr Moses, lle y gorchymynnasei yr Arglwydd, gan ddywedyd, ni bydd marw y tadau dros y meibion, ac ni bydd marw y meibion dros y tadau, onid poh yn a fydd marw am ei bechod ei hun.

9 Ac Amaziah a gyhollodd Iuda, ac a'i gwnaeth lwy, yn ôl tŷ eu tadau, yn dywysogion ar filoedd, ac yn dywysogion ar gantoedd, drwy holl Iuda, a Beniamin: ac efe a'i cyfrifôdd hwynt o fab ugain mlwydd ac vchod, ac a'i casodd hwy yn dri-chan mîl o wyr etholedig yn gallu mynedi ryfel, yn medru trin gwayw-ffon a tharian.

6 Ac efe o gofogodd o Israel gan mîl o wyr sedyrn nerthol, er can talent o arian.

7 Ond gŵr Duw a ddaeth atto ef, gan ddywedyd, ô frenin, nac aed llu Israel gyd â thi: canys nid yw'r Arglwydd gyd ag Israel, sef gyd â holl feibion Ephraim.

8 Ond os myned a fynni, gwna, ymgadarnhâ i ryfel: eithr Duw a wna it syrthio o flaen dy elynion; canys y mae gan Dduw nerth i gynno thwyo, ac i gwympo.

9 Ac Amaziah a ddywedodd wrth ŵr Duw, ond beth a wnaiff am y can talent a roddais i dorf Israel? a dywedodd gŵr Duw, y mae ar law yr Arglwydd roddi it ti lawer mwy nâ hynny.

10 Felly Amaziah a'i milltuodd hwynt, sef y dorf a ddelsei atto ef o Ephraim, i fyned iw mangre ei hun. A llidiodd eu digllonedd hwy yn ddirfawr yn erbyn Iuda, a dychwelasant iw mangre eu hun mewn llid ddigllon.

11 Ac Amaziah a ymgadarnhaodd, ac a dywysfodd allan ei bobl, ac a aeth i ddyffryn yr halen, ac a darawodd o feibion Seir ddeng-mil.

12 Meibion Iuda hefyd a gaeth-gludasant ddeng-mil yn fyw, * ac a'i dygasant i ben y graig, ac a'i taflasant hwy o ben y graig, fel y dryllliwyd hwynt oll.

13 A'r rhyfelwyr y rhai a ddarfusfei i Amaziah eu troi yn ôl rhac myned gyd ag ef i ryfel, a rnthrasant ar ddinasoedd Iuda, o Samaria hyd Beth-Horon, ac a darawsant o honynt dair mil, ac a ysclyfaethasant anrhaith fawr.

14 Ac wedi dyfod Amaziah o ladd yr Edomiaid, efe a ddûg dduwiau meibion Seir, ac a'i gosododd hwynt iddo ef yn dduwiau, ac i addoledd ger eu bron hwynt, ac a arogl-darthodd iddynt.

15 Am hynny y llidiodd digllonedd yr Arglwydd yn erbyn Amaziah, ac efe a anfonodd brophwyd atto ef, yr hwn a ddywedodd wrtho ef, paham y ceisiaist ti dduwiau y bobl, y rhai nid achubasant eu pobl eu hun o'th law di?

16 A phan oedd efe yn llefaru wrtho ef, y brenin a ddywedodd wrtho yntef, a wnaed tydi yn gynghor-wr i'r brenin? paid, i ni beth i'th daro dy? a'r prophwyd a beidiodd, ac a ddywedodd, mi a wn fod Duw wedi † arfaethu dy ddinistrio di, am it wneuthur hyn, ac na wrandewaist ar fy nghynghor i.

17 Yna Amaziah brenin Iuda a ymgynghorodd, ac a anfonodd at Ioas fab Iehoahaz, fab Iehu brenin Israel, gan ddywedyd, tyred, gwelwn wyneb ei gilydd.

18 A'* Ioas brenin Israel a anfonodd at Amaziah brenin Iuda, gan ddywedyd, yr ‖ ysgellyn fydd yn Libanus a anfonodd at y gedr-wyddenn fydd yn Libanus, gan ddywedyd, dyro dy forch i'm mab i yn wraig: a bwyst-fil y mores, yr hwn oedd yn Libanus a draiwyddd, ac a sathrodd yr ysgellyn.

19 Dywedaist, wele taraiwaist yr Edomiaid, ac th galon a'th dderchafodd i ymffrostio: eistedd yn awr yn dy dŷ, pa ham yr wyt yn ymyrryd er drwg i ti dy hun, fel y syrthiot ti, a Iuda gyd â thi?

20 Ond ni wrandawai Amaziah, canys oddi wrth Dduw y oedd hynny, fel y rhoddid hwynt yn llaw y gelyn, am iddynt geisio duwiau

21 Felly Ioas brenin Israel a aeth i fyny, a welsant wynebau ei gilydd, efe ac Amaziah brenin Iuda, yn Beth-semes yr hon sydd yn Iuda.

22 A Iuda a darawyd o flaen Israel, a bu pob ffoesant bawb iw pebyll.

23 A Ioas brenin Israel a ddaliodd Amaziah mab Ioas, fab Iehoahaz brenin Iuda, yn Beth-semes, ac a'i dûg ef i Ierusalem, ac a dorrodd lawr fur Ierusalem, o borth Ephraim hyd borth y gongl, pedwar cân cufydd.

24 Ac efe a gymmerth yr holl aur, a'r arian, a'r holl lestri a gafwyd yn nhŷ Dduw gyd ag Obed Edom, a thrysorau tŷ y brenin, a'r gwystlon hefyd, ac a ddychwelodd i Samaria.

25 Ac Amaziah mab Ioas brenin Iuda a fu fyw wedi marwolaeth Ioas mab Iehoahaz brenin Israel, bymtheng mlynedd.

26 A'r rhan arall o'r gweithredoedd cyntaf a diweddaf i Amaziah, wele, onid ydynt hwy yn ysgrifennedic yn * llyfr brenhinoedd Iuda, a Israel?

27 Ac wedi yr amser yr ymadawodd Amaziah oddi ar ôl yr Arglwydd, hwy a fradfwriasant fradwriaeth yn ei erbyn ef yn Ierusalem, ac efe a ffoawdd i Lachis: ond hwy a anfonasant ar ei ôl ef i Lachis, ac a'i lladdasant ef yno.

28 A hwy a'i dygasant ef ar feirch, ac a'i claddasant ef gyd â'i dadau yn ninas Iuda.

PEN. XXVI.

1 *Vzziah yn frenin ar ôl Amaziah, ac yn adeiladu Elath. 16 Wedi hynny yn balchïo, ac yn meiddio arllo yr offeiriadaeth, ac yn cael ei daro gwahan-glwyf. 22 Ese yn marw, a Iotham yn pregethu ar ei ol ef.

YNa holl bobl Iuda a * gymmerasant ‖ Vzziah ac yntef yn fab vn mlwydd ar bymtheg, ac a'i hurddasant ef yn frenin yn lle Amaziah ei dad.

2 Efe a adeiladodd Eloth, ac a'i dugh i Iuda, ar ôl hnno o'r brenin gyd â'i dadau.

3 Mab vn mlwydd ar bymtheg oedd Vzziah pan ddechreuodd efe deyrnasu, a deuddeng mlynedd a dengain y teyrnasodd efe yn Ierusalem; ac enw ei fam ef oedd Iecolïah o Ierusalem.

4 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd, yn ôl yr hyn oll a wnaethai Amaziah ei dad ef.

5 Ac efe a ymgeisiodd â Duw yn nyddiau Zechariah, yr hwn oedd ganthô ddeall † yngweledigaethau Duw: a'r dyddiau y ceisiodd efe yr Arglwydd, Duw a'i llwyddodd ef.

6 Ac efe a aeth allan, ac a ryfelodd yn erbyn y Philistiaid, ac a dorrodd i lawr fur Gath, a mur Iabneh, a mur Asdod, ac a adeiladodd ddinasoedd yn Asdod, ac ym mysc y Philistiaid.

7 A Duw a'i cynnorthwyodd ef yn erbyn y Philistiaid, ac yn erbyn yr Arabiaid, y rhai oedd yn trigo yn Gur-baal, a'r Mehuniaid.

8 A'r Ammoniaid a roesant rodd i Vzziah: a'i enw ef a aeth hyd y mynediad i'r Aipht: o herwydd efe a ymgryfhaodd yn ddirfawr.

9 Hefyd Vzziah a adeiladodd dyrau yn Ierusalem wrth borth y gongl, ac wrth borth y glyn, ac wrth droad y mur, ac a'i ‖ cadarnhaodd hwynt.

10 Ac efe a adeiladodd dyrau yn yr anialwch, ac a ‖ gloddiodd bydewau lawer, oblegid yr oedd ganddo lawer o anifeiliaid, yn y gwaelodion ac yn y gwastadedd: a llafur-wyr a gwinllanwyr yn y mynyddoedd, ac yn ‖ Carmel: canys hôff oedd ganddo goledd y ddaear.

* 2 Bren. 14.7.

† Hebr. meibion y ffyddlon.

† Hebr. yngbori.

* 2 Bren. 14.8.

* 2 Bren. 14.9.

‖ Neu, eithinen, neu, y ddraenen.

…ac yr oedd gan Vzziah lu o ryfel-wyr, yn myned allan fyddinoedd, yn ôl nifer eu cyfrif hwynt gan…scrifennydd, a Maasiah y llywydd, dan law Hananiah *un* o dywysogion y…

…ant uchaf pennau cenedl y rhai cedyrn o…nerth oedd ddwy fil a chwe chant.

…ac yn eu llaw hwynt yr oedd llu grymmus, saith mil, a saith mil, a phum cant, yn rhyfela â…nerth mawr rhag y gelyn.

…Vzziah a ddarparodd iddynt *sef* i'r holl…ddfeydd, a gwayw-ffyn, a helmau, a llurigau, a…ffonau *i daflu* cerrig.

…ac efe a wnaeth yn Ierusalem offer drwy gelfyddyd i…ai cywraint, i fod ar y tyrau ac ar y congau, i…ergydio saethau, a cherrig mawrion: a'i enw…aeth yn mhell, *canys* yn rhyfedd y cynnorthwywyd…o, nes ei gadarnhau.

…ond pan aeth yn gryf, ei galon a dderchafwyd…dinistr ei *hun*: canys efe a drosseddodd yn…erbyn yr Arglwydd ei Dduw: ac efe a aeth i mewn…l yr Arglwydd i arogl-darthu ar allor yr…arogl-darth.

…ac Azariah'r offeiriad a aeth i mewn ar ei ôl…ac ynddo ag ef brawr ugain o offeiriaid yr Arglwydd,yn feibion grymmus.

…ac a wry a safasant yn erbyn Vzziah y brenin,…a'i dywedasant wrtho, *Ni pherthyn* i ti, Vzziah,…arogl-darthu i'r Arglwydd, *onid* i'r offeiriaid…meibion Aaron, y rhai a gysegrwyd i arogl-darthu: dos allan o'r cysegr; canys ti a drosseddaist, ac ni *bydd hyn* i ti yn ogoniant oddiwrth yr Arglwydd Dduw.

…yna llidiodd Vzziah, a'r arogl-darth i arogl-darthu *oedd* yn ei law ef: a thra ydoedd efe yn llidio yn erbyn yr offeiriaid, gwahan-glwyfwyd gyscodd yn ei dalcen ef, yngwydd yr offeiriaid, yn nhŷ'r Arglwydd, ger llaw allor yr arogl-darth.

…ac edrychodd Azariah yr arch-offeiriad a'r holl…offeiriaid arno ef, ac wele *yr oedd* efe yn wahanglwyfus yn ei dalcen, a gwnaethant iddo frysio…ddan yno yntau hefyd a brysiodd i fyned allan,…canys llyddid i'r Arglwydd ei daraw ef.

…ac ‖ Vzziah y brenin a fu wahan-glwyfus hyd…ddydd ei farwolaeth, ac a drigodd yn wahan-glwyfus…mewn tŷ ‖ nailltuol, canys efe a dorrasid ymaith…dŷ'r Arglwydd: a Iotham ei fab ef *oedd*…ar dŷ'r brenin, yn barnu pobl y wlâd.

…ac a'r rhan arall o weithredoedd cyntaf a diwedaf Vzziah, a scrifenodd Esay y prophwyd mab Amos.

…ac Vzziah a hunodd gyd â'i dadau, a…ddaddasant ef gyd â'i dadau ym maes beddrod…y brenhinoedd, *canys* dywedasant, gwahan-glwyfus *yw* efe: a Iotham ei fab a deyrnasodd yn…ei lle ef.

PEN. XXVII.

1 *Iotham yn teyrnasu yn dda, ac yn llwyddo.* 5 *Yn darostwng yr Ammoniaid.* 7 *Ei deyrnasiad ef,* 8 *ac* *Ahaz yn teyrnasu ar ei ôl ef.*

MAB pum mlwydd ar hugain * *oedd* Iotham pan ddechreuodd efe deyrnasu, ac yn mlnedd ar bymthec y teyrnasodd efe yn Ierusalem; ac enw ei fam ef *oedd* Ierusah merch Sadoc.

2 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd vaion yngolwg yr Arglwydd, yn ôl yr hyn oll a wnelsei Vzziah ei dad: eithr nid aeth efe i deml yr Arglwydd: a'r bobl oedd etto yn ymlygru.

3 Efe a adeiladodd y porth vchaf i dŷ'r Arglwydd; ac ar fûr ‖ y cŷnr yr adeiladodd efe lawer.

4 Dimaſoedd hefyd a adeiladodd efe yn mynyddoedd Iuda, ac yn y coedydd yr adeiladodd efe balasau, a thyrau. ‖ *Op bel.*

5 Ac efe a ryfelodd yn erbyn brenin meibion Ammon, ac a aeth yn drech na hwynt. A meibion Ammon a roddasant iddo ef gan talent o arian y flwyddyn honno, a deng-mil Corus o wenith, a deng-mil Corus o haidd. Hyn a roddodd meibion Ammon iddo ef, yr ail flwyddyn a'r drydedd.

6 Felly Iotham aeth yn gadarn, oblegid efe a ‖ baratôdd ei ffyrdd ger bron yr Arglwydd ei Dduw. ‖ *Neu, ſaccrbo.*

7 A'r rhan arall o hanes Iotham, a'i holl ryfeoedd ef, a'i ffyrdd, wele, y maent yn ſcrifennedic yn llyfr brenhinoedd Israel a Iuda. *odd.*

8 Mab pum mlwydd ar hugain oedd efe pan ddechreuodd deyrnasu, ac yn mlynedd ar bymthec y teyrnasodd efe yn Ierusalem.

9 A Iotham a hunodd gyd â'i dadau, a chladdasant ef yn ninas Dafydd: a Ahaz ei fab a deyrnasodd yn ei lle ef.

PEN. XXVIII.

1 *Ahaz yn teyrnasu yn ddrygionus, a'r Syriaid yn ei ſinio ef.* 6 *Yr Iſraethiaid yn caethgludo gwyr Iuda, a thrwy gynghor Oded y Prophwyd, yn eu gollwng hwy adref.* 16 *Ahaz yn gyrru am gymmorth i Aſſyria, a hynny heb leſu lddo.* 22 *Yn ei gyfyngder yn chwanegu ei ddrygioni.* 26 *Yn marw, a Hezeciah yn dyfod ar ei ôl ef.*

MAB ugain mlwydd *oedd* * Ahaz pan ddechreuodd efe deyrnasu, ac yn mlynedd ar bymthec y teyrnasodd efe yn Ierusalem: ond ni wnaeth efe yn yr hyn oedd vaion yngolwg yr Arglwydd, fel Dafydd ei dad. *2. Bren. 16. 2.*

2 Eithr efe a rodiodd yn ffyrdd brenhinoedd Israel, ac a wnaeth i Baalim *ddelwau* toddedic.

3 Ac efe a ‖ arogl-darthodd yn nyffryn ‖ Benhinnom, ac *a* loſoodd ei blant yn tân, yn ôl ffieidddra y cenhedloedd a fwriasei yr Arglwydd allan o flaen meibion Israel. ‖ *Neu, ſſrym-noddaberth.* ‖ *Mab Hinnom.*

4 Efe a aberthodd hefyd, ac a arogl-darthodd yn yr vchelfeydd, ac ar y bryniau, a than bob pren gwyrdd-las. ‖ *Leuit. 18. 21. pen. 32. 6.*

5 Am hynny 'r Arglwydd ei Dduw a'i rhoddodd ef yn llaw brenin Syria, a hwy a'i tarawsant ef, ac a gaethgludasant ymmaith oddi ganddo ef gaethglud fawr, ac a'i dygasant i Ddamascus: ac yn llaw brenin Israel hefyd y rhoddwyd ef, yr hwn a'i tarawodd ef â lladdfa fawr.

6 Canys Pecah mab Remaliah a laddodd yn Iuda chwech vgain mil, mewn vn diwrnod, *holl* yn ſeibion grymmus, am wrthod o honynt Arglwydd Dduw en tadau.

7 A Zichri gwr grymmus o Ephraim a laddodd Maaſeiah fab y brenin, ac Azricam llywodraethwr y tŷ, ac Elcanah ‖ y neſſaf at y brenin. ‖ *Heb. yr ail i'r brenhin.*

8 A meibion Israel a gaeth-gludasant o'i brodyr ddau can mil, yn wragedd, yn feibion, ac yn ferched, ac a ſclyfaethasant ammhaith fawr oddi arnynt, ac a ddygasant yr yſpail i Samaria.

9 Ac yno 'r oedd prophwyd i'r Arglwydd a'i enw Oded, ac efe a aeth allan o flaen y llû oedd yn dyfod i Samaria, ac a ddywedodd wrthynt, wele, o herwydd digoſaint Arglwydd Dduw eich tadau yn erbyn Iuda, y rhoddodd efe hwynt yn eich llaw chwi; a lladdaſoch hwynt mewn cynddaredd, yn cyrhaeddyd hyd y neſoedd.

10 Ac yn awr yr ydych chwi yn amcanu darostwng meibion Iuda a Ierusalem, yn gaeth-weiſion, ac yn gaeth forwynion i chwi: onid oes gyda chwi

yn erbyn

ẏe gyd ẏ chwi bechodau yn erbyn yr Arglwydd eich Duw?

11 Yn awr gan hynny gwrandewch arnaf, a gollyngwch adref y gaeth-glud a gaeth-gludaſoẹ̈h o'ch brodyr: oblegid y mae llidiog ddigoſaint yr Arglwydd arnoch chwi.

12 Yna rhai o bennaethiaid meibion Ephraim, Azariah mab Iohanan, Berechiah mab Meſhilemoth, a Iehizeciah mab Salum, ac Amaſa mab Hadlai, a gyfodaſant yn erbyn y rhai oedd yn dyfod o'r filwriaeth,

13 Ac a ddywedaſant wrthynt, ni ddygwch y gaeth-glud ymma; canys gan i ni bechu euſys yn erbyn yr Arglwydd, yr ydych chwi yn amcanu chwanegu a'r eſn pechodau ni, ac a'r ein camweddau: canys *y mae ein* camwedd ni yn fawr, ac y mae digoſaint llidiog yn erbyn Iſrael.

14 Felly y lln a adawodd y gaeth-glud a'r arfhaith o flaen y tywyſogion, a'r holl gynnulleidfa.

15 A'r gwŷr, y rhai a henwyd wrth eu henwau, a gyfodaſant, ac a gymmeraſant y gaeth-glud, ac a ddilladaſant eu holl rai noethion hwynt â'r yſpail, a dilladaſant hwynt, a rhoddaſant iddynt eſeidiau, ac a wnaethant iddynt ſwytta ac yfed, eneiniaſant hwynt hefyd, a dygaſant ar aſſynnod bob yn lleſe, ie dygaſant hwynt ŷ Iericho, * dinas y palmwŷdd, at eu brodyr. Yna hwy a ddychwelaſant i Samaria.

* Deut. 34.3.

16 Yr amſer hwnnw yr anfonodd y brenin Ahaz at frenhinoedd Aſſyria, iw gynnorthwyo eſ.

17 A'r Edomiaid a ddaethent eto, ac a darawſent Iuda, ac a gaeth-gludaſent gaeth-glud.

18 Y Philiſtiaid hefyd a ruthraſent i ddinaſoedd y gwaſtadedd, a thŷ dehau Iuda, ac a emmilaſent Beth-ſemes, ac Aialon, a Gederoth, a Socho, a'i phentrefydd, Timnah hefyd a'i phen-trefydd, a Gimzo a'i phen-trefydd, ac a drigaſant ynо.

19 Canys yr Arglwydd a ddaroſtyngodd Iuda o achos Ahaz brenin Iſrael: o blegit eſe a noethodd Iuda, gan droſeddu yn erbyn yr Arglwydd yn ddirfawr.

20 A *Thiglath Pilneſer brenin Aſſyria a ddaeth atto eſ: ac a gyſyngodd arno eſ, ac ni'ſ cynnorthwyodd eſ.

*2. Bren. 15.7.

21 Er * i Ahaz gymmeryd rhan allan o dŷ'r Arglwydd, ac o dŷ'r brenin, a chan y tywyſogion, a'i rhoddi i frenin Aſſyria; etto ni'ſ cynnorthwyodd eſe eſ.

*1. Bren. 16.8.

22 A'r amſer yr oedd yn gyſyng arno, eſe a chwanegodd droſeddu yn erbyn yr Arglwydd: hwn yw'r brenin Ahaz.

23 Canys eſe a aberthodd i ddiwiau Damaſcus, y rhai a'i tarawſent eſ; ac eſe a ddywedodd, am i ddiwiau brenhinoedd Syria eu cynnorthwyo hwynt, minnau a aberthaf iddynt hwy, fel i'm cynnorthwyont innau: ond hwy a fuant iddo eſ, ac i holl Iſrael yn dramgwydd.

24 Ac Ahaz a gaſclodd leſtri tŷ Dduw, ac a ddarniodd leſtri tŷ Dduw, ac a gaeodd ddryſau tŷ'r Arglwydd, yr ac a wnaeth iddo alloran ym mhob congl i Ieruſalem.

25 Ac ym mhob dinas yn Iuda y gwnaeth eſe uchelfeydd i arogl-darthu i ddiwiau dieithr, ac a ddigllonodd Arglwydd Dduw ei dadau.

26 A'r rhan arall o'i hanes eſ, a'i holl ffyrdd, cyntaf a diweddaf, wele hwy yn ſcrifennedic yn llyfr brenhinoedd Iuda ac Iſrael.

27 Ac Ahaz a hunodd gyd â'i dadau, a hwy a'i claddaſant eſ yn y ddinas yn Ieruſalem, ond ni ddygaſant hwy eſ i feddrod brenhinoedd Iſrael: a Hezeciah ei fab a deyrnaſodd yn ei lle eſ.

PEN. XXIX.

1 *Y brenin dawiol Hezeciah,* 3 *yn aſtora yn ẏ greſyddau,* 5 *yn cynghori y Leuiaid,* 12 *A ſuant yn ymſanctaidd io ac yn glanhau ty Dduw, yn ol Hezeciah yn aberthu elyrch cyhoedd, Ac y mae y Leuiaid yn barottach na'r offeiriaid.*

MAb * pum mlwydd ar hugain oedd Hezeciah pan ddechreuodd eſe deyrnaſu, a naw mlynedd ar hugain y teyrnaſodd eſe yn Ieruſalem: ac enw ei fam eſ oedd Abiah merch Zechariah.

2 Ac eſe a wnaeth yn hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd, yn ôl yr hyn oll a wnelſei Dafyd ei dad.

3 Yn y flwyddyn gyntaf o'i deyrnaſiad eſ, yn y mis cyntaf, eſe a agorodd ddryſau tŷ'r Arglwydd, ac a'i cyweiriodd hwynt.

4 Ac eſe a ddug i mewn yr offeiriaid, a'r Leſiaid, ac a'i caſclodd hwynt ynghŷd i heol y dwyrain,

5 Ac a ddywedodd wrthynt hwy, gwrandewch ſi ô Leſiaid, ymſanctaiddiwch yn awr, a ſanctaiddwch dŷ Arglwydd Dduw eich tadau, a dygwch yr aflendid allan o'r lle ſanctaidd.

6 Canys ein tadau ni a droſeddaſant, ac a wnaethant yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd ein Duw, ac a'i gwrthodaſant eſ, ac a droeſant eu hwynebau oddi wrth babell yr Arglwydd, ac a roeſant ẏ droeſant ẏn gwartau.

7 Caeaſant hefyd ddryſau y porth, ac a ddiffoddaſant y lampau, ac nid arogl-darthaſant arogldarth, ac ni offrymmaſant boeth offrymmau yn y cyſſegr i Dduw Iſrael.

8 Am hynny digoſaint yr Arglwydd a ddaethŷn erbyn Iuda a Ieruſalem, ac eſe a'i rhoddodd hwynt yn gyffro, yn ſyndod, ac yn watwar gerdd, fel yr ydych yn gweled â'ch llygaid.

9 Canys wele, ein tadau ni a ſyrthiaſant drwy'r cleddyf, ein meibion hefyd, a'n merched, a'n gaeth-gedd, *ydynt* mewn caethiwed o herwydd hyn.

10 Yn awr *y mae* yn fy meryd i, wneuthur cyfammod ag Arglwydd Dduw Iſrael, fel y tro ei ddigoſaint llidiog ef oddi wrthym ni.

11 Fy meibion, na ſyddweh ddifraw yn awr: canys yr Arglwydd a'ch dewiſodd chwi i ſefyll ger ei fron ef, i weini iddo ef, ac i fod yn gweini, ac yn arogl-darthu iddo ef.

12 Yna y Leſiaid a gyfodaſant, Mahath mab Amaſai, a Ioel mab Azariah o feibion y Cohathiaid: ac o feibion Merari, Cis mab Abdi, ac Azariah mab Iehalelеel: ac o'r Gerſoniaid, Ioah mab Zimmah, ac Eden mab Ioah:

13 Ac o feibion Eliſaphan, Simri, a Iehiel: ac o feibion Aſaph, Zechariah, a Mattaniah:

14 Ac o feibion Heman, Iehiel a Simei: ac o feibion Ieduthun, Semaiah ac Vzziel.

15 A hwy a gynnullaſant eu brodyr, ac a ymſanctaiddiaſant, ac a ddaethant yn ôl gorchymyn y brenin, ‖ drwy eiriau'r Arglwydd, i lanhau tŷ'r Arglwydd.

‖ Heb.

16 A'r offeiriaid a ddaethant i ſewn tŷ'r Arglwydd iw lanhau eſ, ac a ddygaſant allan yr holl frynti a gawſant hwy yn nheml yr Arglwydd, i gyntedd tŷ'r Arglwydd. A'r Leſiaid a'i cymmeraſant iw ddwyn ymmaith allan i afon Cidron.

17 Ac yn y *dydd* cyntaf o'r mis cyntaf y dechreuaſant ei ſanctaiddio, ac ar yr wythfed dydd o'r mis y daethant i borth yr Arglwydd: ac mewn wyth niwrnod y ſanctaiddiaſant dŷ'r Arglwydd, ac yn yr vnfed dydd ar bymthec o'r mis cyntaf, y gorphennaſant.

18 Yna y daethant hwy i mewn at Hezeciah y brenin

...ddwedasant, glanhasom holl dŷ'r Ar-
...ac aller y poeth offrwm, a'i holl lestri, a
...ddodd yn nant Cedron, a'i holl lestri.

17 A'r holl lestri a swrtasei y brenin Ahaz yn
...ei deyrnasu, a wnaeth ef ymaith, a'u
...ddiasom ni: ac wele hwy
...ac aller yr Arglwydd.

18 Yna Hezeciah y brenin a gododd yn foreu, ac
...ddodd dywysogion y ddinas, ac a aeth i fynu i
...dŷ'r Arglwydd.

19 A hwy a ddygasant saith o fustych, a saith o
...hyrddod, a saith o wŷn, a saith o fychod geifr * yn
...bech-aberth dros y frenhiniaeth, a thros y cyssegr,
...a thros Iuda: ac efe a ddywedodd wrth yr offeiri-
...aid meibion Aaron, am offrymmu y rhai hynny ar
...allor yr Arglwydd.

20 Felly hwy a laddasant y bustych, a'r offeiriaid
...a dderbyniasant y gwaed, ac a'i taenellasant ar yr
...allor: lladdasant hefyd yr hyrddod, * a thaenella-
...sant y gwaed ar yr allor; a hwy a laddasant yr
...ŵyn, ac a daenellasant y gwaed ar yr allor.

21 A hwy a ddygasant fychod y pech-aberth, o
...flaen y brenin a'r gynnulleidfa, ac a osodasant eu
...dwylo arnynt hwy.

22 A'r offeiriaid a'i lladdasant hwy, ac a wnaeth-
...ant gymmod ar yr allor, â'i gwaed hwynt, i wnein
...gymmod dros holl Israel: canys tros holl Is-
...rael yr archasei y brenin wneuthur y poeth offrwm,
...a'r pech-aberth.

23 Ac efe a osododd y Lefiaid yn nhŷ'r Arglwydd, â symbalau, ac â nablau, ac â thelynau,
...* yn ôl gorchymyn Dafydd, a Gad gweledydd y
...brenin, a Nathan y prophwyd: canys y gorchymyn
...oedd drwy law'r Arglwydd, trwy law ei brophwydi ef.

24 A'r Lefiaid a'sasasant ag offer Dafydd, a'r offeiriaid â'r vdcyrn.

25 A Hezeciah a ddywedodd am offrymmu poeth-offrwm ar yr allor: a'r amser y dechreuodd y poeth-offrwm, y dechreuodd cân yr Arglwydd, â'r vdcyrn, ac ag offer Dafydd brenin Israel.

26 A'r holl gynnulleidfa oedd yn addoli, a'r can-torion yn canu, a'r vdcyrn yn lleisio: hyn oll *a barhaodd* nes gorphen y poeth-offrwm.

27 A phan orphennasant hwy offrymmu, y brenin
...a'r holl rai a gafwyd gyd ag ef, a ymgrymmasant, ac addolasant.

28 A Hezeciah y brenin, a'r tywysogion a ddywe-
...ddasant wrth y Lefiaid am soliannu yr Arglwydd â
...geiriau Dafydd, ac Asaph y gweledydd: felly hwy
...a soliannasant â llawenydd, ac a ymostyngasant, ac
...addolasant.

29 A Hezeciah a attebodd, ac a ddywedodd, yn
...awr yr ydych yn ymgyssegrasoch chwi i'r Arglwydd: nesewch, a dygwch ebyrth, ac ebyrth moliant i dŷ'r Arglwydd: a'r gynnulleidfa a ddygasant ebyrth, ac ebyrth moliant, a phob ewyllysgar o galon, boeth offrymmau.

30 A rhifedi y poeth offrymmau a ddug y gynnulleidfa, oedd ddêc a thrugain o fustych, cant o hyrddod, dau cant o ŵyn: y rhai hyn oll *oedd* yn boeth offrwm i'r Arglwydd.

31 A'r pethau cyssegredig oedd, chwe chant o fustych, a thair mil o ddefaid.

32 Ond yr oedd rhy fychan o offeiriaid, sel na allent flingo'r holl boeth offrymmau: am hynny eu brodyr Lefiaid a'i cynnorthwyasant hwy, nes gorphen y gwaith, ac nes i'r offeiriaid ymgyssegru: canys y Lefiaid *oedd* vniawnach o galon i ymgyssegru, nâ'r offeiriaid.

33 Y poeth offrymmau hefyd *oedd* yn aml, gyd
...â braster yr heddoffrwm, a'r diod offrwm a'r
poeth offrymmau. Felly y trefnwyd gwasanaeth tŷ
'r Arglwydd.

36 A Hezeciah a lawenychodd, a'r holl bobl, o herwydd paratoi o Ddnw y bobl: o blegit yn ddisymmwth y bu y peth.

PEN. XXX.

1 *Hezeciah yn cyhoeddi Pâsc arbennig ar yr ail mis, i Iuda ac i Israel.* 13 *Y gynnulleidfa wedi distrywio allorau delw-addoliaeth, yn cadw yr wyl bedwar diwrnod ar ddêc.* 27 *Yr offeiriaid a'r Leiaid yn bendithio'r bobl.*

A Hezeciah a anfonodd at holl Israel a Iuda, ac a scrifennodd lythyrau hefyd at Ephraim, a Manasseh, i ddyfod i dŷ'r Arglwydd i Ierusalem, i gynnal Pasc i Arglwydd Dduw Israel.

2 A'r brenin a ymgynghorodd, a'i dywysogion, a'r holl gynnulleidfa, yn Ierusalem, am gynnal y Pasc * yn yr ail mis. *Num. 9.11.

3 Canys ni allent ei gynnal ef y pryd hwnnw, o blegit nid ymsancteiddiasai'r offeiriaid ddigon, ac nid ymgasclasei y bobl i Ierusalem.

4 † A da oedd y peth yngolwg y brenin, ac yngolwg yr holl gynnulleidfa. †*Hebr. Ac vnion.*

5 A hwy a orchymynasant gyhoeddi drwy holl Israel o Beer-seba hyd Dan, am ddyfod i gynnal y Pasc i Arglwydd Dduw Israel yn Ierusalem: canys ni wnaetheant er yftalm, fel yr oedd yn scrifennedic.

6 Felly y rhedeg-wŷr a aethant â'r llythyrau o law y brenin, a'i dywysogion, drwy holl Israel a Iuda, ac wrth orchymyn y brenin, gan ddywedyd, O meibion Israel, dychwelwch at Arglwydd Dduw Abrabam, Isaac, ac Israel, ac efe a ddychwel at y gweddill a ddiangodd o honoch chwi, o law brenhinoedd Assyria.

7 Ac na fyddwch fel eich tadau, nac fel eich brodyr, y rhai a drosseiddasant yn erbyn Arglwydd Dduw eu tadau: am hynny efe a'i rhoddodd hwynt yn anghyfannedd megis y gwelwch chwi.

8 Yn awr na chaledwch eich gwarr, fel eich tadau: rhoddwch law i'r Arglwydd, a dewch iw gyssegr a gyssegrodd efe yn dragywydd: a gwasanaethwch yr Arglwydd eich Duw, fel y trô llid ei ddigofaint ef oddi wrthych chwi.

9 Canys os dychwelwch chwi at yr Arglwydd, eich brodyr chwi, a'ch meibion *a gânt* drugaredd ger bron y rhai a'i caeth-gludodd hwynt, fel y dychwelont i'r wlâd ymma: o blegit grasol, a * thrugarog yw'r Arglwydd eich Duw, ac ni thry efe ei wyneb oddi wrthych, os dychwelwch atto ef. *Hasds 34.6.

10 Felly y rhedeg-wŷr a aethant o ddinas i ddinas drwy wlâd Ephraim, a Manasseh, hyd Zabulon: ond hwy a wawdiasant, ac a'i gwatwarasant hwy.

11 Er hynny gwŷr o Aser, a Manasseh, ac o Zabulon a ymostyngasant, ac a ddaethant i Ierusalem.

12 Llaw Dduw hefyd fu yn Iuda, i roddi iddynt vn galon, i wneuthur gorchymyn y brenin a'r tywysogion, yn ôl gair yr Arglwydd.

13 A phobl lawer a ymgasclasant i Ierusalem, i gynnal gŵyl y bara croyw, yn yr ail mis: a chynnulleidfa fawr iawn.

14 A hwy a gyfodasant, ac a fwriasant ymmaith yr * allorau *oedd* yn Ierusalem: bwriasant ymmaith allorau'r arogl-darth, a thaflasant *hwynt* i afon Cidron. *Pen. 28.24.

15 Yna y lladdasant y Pasc ar y pedwerydd *dydd* ar ddêc o'r ail mis: yr offeiriaid hefyd a'r Lefiaid a gywilyddiasant, ac a ymsancteiddiasant, ac a ddygasant y poeth offrymmau i dŷ 'r Arglwydd.

16 A

† Hebr. *jefyllfa.*

16 A hwy a safasant yn y † lle, wrth eu harfer, yn ôl cyfraith Moses gŵr Duw: yr offeiriaid oedd yn taenellu y gwaed o law y Lefiaid.

17 Canys *yr oedd* llawer yn y gynnulleidfa y rhai nid ymsancteiddiasent: ac ar y Lefiaid yr *oedd* lladd y Pasc, dros yr holl rai aflan, *i'w* sanctteiddio *i'r* Arglwydd.

18 O herwydd llawer o'r bobl, *sef* llawer o Ephraim, a Manasseh, Issachar, a Zabulon, nid ymlanhasent, etto hwy a fwytasant y Pasc, yn amgenach nag yr oedd yn scrifennedic. Ond Hezeciah a weddiodd drostynt hwy, gan ddywedyd, yr Arglwydd daionus a faddeuo i bob un,

19 A baratodd ei galon i geisio Duw, *sef* Arglwydd Duw el dadau, er na *lanhawyd ef* yn ôl puredigaeth y cyssegr.

20 A'r Arglwydd a wrandawodd ar Hezeciah, ac a iachaodd y bobl.

21 A meibion Israel, y rhai a gafwyd yn Ierusalem, a gynhaliasant wyl y bara croyw saith niwrnod, drwy lawenydd mawr: y Lefiaid hefyd, a'r offeiriaid oedd yn moliannu *'r* Arglwydd o ddydd i ddydd, *gan ganu* ag offer † soniarus *i'r* Arglwydd.

† Hebr. *cyffder.*

22 A Hezeciah a ddywedodd wrth *fodd* calon yr holl Lefiaid, y rhai oedd yn dyscu gwybodaeth ddaionus yr Arglwydd: a hwy a fwytasant ar hyd yr wyl, saith niwrnod, *ac* a aberthasant ebyrth hedd, ac a gyffesasant i Arglwydd Duw eu tadau.

23 A'r holl gynnulleidfa a ymgynghorasant i gynnal saith o ddyddiau eraill: felly y cynhaliasant saith o ddyddiau *eraill drwy* lawenydd.

† Hebr. *ddercha-fodd, neu, offrymmodd.*

24 Canys Hezeciah brenin Iuda a † roddodd i'r gynnulleidfa fil o fustych, a saith mil o ddefaid; a'r tywysogion a roddasant i'r gynnulleidfa fil o fustych, a deng-mil o ddefaid: a llawer o offeiriaid a ymsanctei ddiasant.

25 A holl gynnulleidfa Iuda a lawenychasant, gyd â'r offeiriaid, a'r Lefiaid, a'r holl gynnulleidfa a ddaeth o Israel, a'r dieithriaid a ddaethei o wlâd Israel, ac oeddynt yn gwladychu yn Iuda.

26 Felly y bu llawenydd mawr yn Ierusalem: canys er dyddiau Salomon mab Dafydd brenin Israel, ni *bu* y cyffelyb yn Ierusalem.

27 Yna yr offeiriaid a'r Lefiaid a gyfodasant, ac a † bendithiasant y bobl; a gwrandawyd ar eu llef hwynt; a'i gweddi hwynt a ddaeth i fyny i'w breswylfa † sanctaidd ef i'r nefoedd.

† Hebr. *ei Sanctaidd-rwydd ef.*

PEN. XXXI.

Y bobl yn chwannog i ddilyn defw-addoliaeth. 2 Hezeciah yn trefnu cylchoedd yr offeiriaid a'r Lefiaid, ac yn paratoi gwaith a chynhaliaeth iddynt. 5 Parodrwydd y bobl i dalu degwm ac offrwm. 11 Hezeciah yn gosod swyddogion i ddosparthu'r degymmau. 20 Purdeb Hezeciah.

A C wedi gorphen hyn i gyd, holl Israel y rhai † oedd bresennol, a aethant allan i ddinasoedd Iuda, * ac a ddrylliasant y delwau, ac a dorrasant y llwyfan, ac a ddestrywiasant yr vchelfeydd, a'r allorau, allan o holl Iuda a Beniamin: yn Ephraim hefyd, a Manasseh, nes eu † llwyr ddifa. Yna holl feibion Israel a ddychwelasant bob vn i'w feddiant, i'w dinasoedd.

† Hebr. *agafwyd.* * Deut. 7. 25. ios. 7. 1 2. br. 18. 4. 2. mac. 31. 40.

† Hebr. *gwrthun.*

3 A rhan y brenin oedd o'i olud ei hun i'r offrymmau, *sef* i boeth offrymmau y bore a hwyr, ac i boeth-offrymmau y Sabbothau, a'r newydd-loeuau, a'r gwyliau arbennic, fel y mae yn scrifennedic * yng hyfraith yr Arglwydd.

4 Efe a ddywedodd hefyd wrth y bobl, sef trigolion Ierusalem, am roddi rhan i'r offeiriaid a'r Lefiaid, fel yr ymgryfhaent yng hyfraith yr Arglwydd.

5 A phan gyhoeddwyd y gair hwn, meibion Israel a ddygasant yn aml, flaen-offrwyth yr ŷd, gwin, a'r olew, a'r mêl, ac o holl gnwd y maes, a'r degwm o bob peth a ddygasant hwy yn helaeth.

6 A meibion Israel a Iuda y rhai oedd yn trigo yn ninasoedd Iuda, hwythau a ddygasant degwm gwartheg, a defaid, a * degwm y pethau cyssegredic a gyssegrasid i'r Arglwydd eu Duw: ac a'i gosodasant † bob yn ben-twrr.

7 Yn y trydydd mis y dechreuasant hwy seilio y pentyrrau; ac yn y seithfed mis y gorphennasant hwynt.

8 A phan ddaeth Hezeciah a'r tywysogion, a gwêled y pentyrrau, hwy a fendithiasant yr Arglwydd, a'i bobl Israel.

9 A Hezeciah a ymofynnodd â'r offeiriaid, a'r Lefiaid, o herwydd y pentyrrau.

10 Ac Azariah yr offeiriad pennaf o dŷ Zadoc, a ddywedodd wrtho, ac a lefarodd, er pan dechreuwyd dwyn offrymmau i dŷ yr Arglwydd, bwytasom a digonwyd ni, gweddillasom hefyd lawer iawn: canys yr Arglwydd a fendithiodd ei bobl, a'r gweddill yw'r amldra hyn.

11 A Hezeciah a ddywedodd am baratoi ystafelloedd yn nhŷ'r Arglwydd, a hwy a'i paratoesant.

12 Ac a ddygasant i mewn y blaen-offrwyth, a'r degwm, a'r pethau cyssegredic, yn ffyddlon: a Chonaniah y Lefiad oedd flaenor arnynt hwy, a Simei ei frawd ef yn ail.

13 Iehiel hefyd, ac Azariah, a Nahath, ac Asahel, a Ierimoth, a Iozabad, ac Eliel, ac Ismachiah, a Mahath, a Benaiah, *oedd* swyddogion † tan law Conaniah, a Simei ei frawd ef, drwy orchymyn Hezeciah y brenin, ac Azariah blaenor tŷ Dduw.

14 A Chore mab Imnah y Lefiad y porthmon'r dwrain, *oedd* ar y pethau a offrymmid yn ewyllysgar i Dduw: i rannu offrymmau'r Arglwydd, a'r pethau sanctteiddiolaf.

15 Ac wrth ei law ef *yr oedd* Eden a Miniamin, a Iesua, a Semaiah, Amariah, a Secaniah, yn mnasoedd yr offeiriaid yn eu † swydd, i roddi i'w brodyr yn ôl eu rhan, i fawr, ac i fychan:

16 Heb law y gyrfiaid o'r cenedl hwynt, o bôb cwr tair blwydd ac vchod, i bawb â'r oedd yn dyfod i dŷ'r Arglwydd, ddogn dydd yn ei dydd, yn eu gwasanaeth hwynt, o fewn eu gorchwylion thau, yn ôl eu dosparthiadau.

17 I genedl yr offeiriaid wrth dŷ en tadau, a'r Lefiaid, o fab vgain mlwydd ac vchod, yn ôl eu gorchwyliaethau, yn eu dosparthiadau:

18 Ac i genedl eu holl blant hwy, eu gwragedd, a'i meibion, a'i merched, trwy'r holl gynnulleidfa: o blegit † trwy eu ffyddlondeb y rhoddent hwy yn sanctaidd, yr hyn oedd sanctaidd:

19 Ac i feibion Aaron, yr offeiriaid y rhai *oedd* yn meusydd pentrefol eu dinasoedd, yn mhob dinas, y gwŷr a henwasid wrth yn enwau, i rhoddi rhannau i bob gwryw yn mhlith yr offeiriaid, ac i'r holl rai a gyfrifwyd wrth achau ymmhlith y Lefiaid.

20 Ac fel hyn y gwnaeth Hezeciah drwy holl Iuda, ac efe a wnaeth yr hyn oedd dda, ac vnion,

…nodd ger bron yr Arglwydd ei Dduw.

…d yn mhob gwaith a ddechreuodd efe yng…meth ty Dduw, ac yny gyfraith, ac yn y gor…reuion, a'i Dduw, efe a'i gwnaeth â'i holl …on, ac a'i fynnodd.

PEN. XXXII.

Hezeciah yn dyfod yn erbyn Iuda, a Hezeciah …ydd yn gwneu, ac yn cyffuro ei bobl. 9 Hezeciah …n yn gweddio yn erbyn cabledd Senacherib. …angel yn diffetha llu'r Assyriaid, a bynny yn …ol i Hezeciah. 24 Hezeciah yn gweddio yn ei …a Duw yn rhoi iddo argoel iechyd. 25 He…ciah yn balchio, a Duw'n ei ddarostwng ef. 27 …ysodh ef, a'i wenthredodd. 31 Ei fas ef yng…cennadon Babilon. 32 Ef e yn marw, a Nda…ah yn teyrnasu ar ei ôl ef.

WEdi y pethau hyn, a'i ffeirhau, * y daeth Senacherib brenin Assyria, ac a ddaeth i …wn i Iuda, ac a wersyllodd yn erbyn y dinasoedd …ed, ac a feddyliodd eu † hennill hwynt iddo …un.

2 A phan welodd Hezeciah ddyfod Senache…rib, a bod at wyneb ef i ryfela yn erbyn Ieru…salem,

3 Efe a ymgynghorodd â'i dywysogion, ac â'i …ryfon, am argau cyfroedd y ffynhonnau, y rhai …nd allan o'r ddinas: a hwy a'i cynnorthwyas…ant ef.

4 Felly pobl lawer a ymgasclasant, ac a ar…ferasant yr holl ffynhonnau, a'r afon fydd yn † rhe…dag drwy ganol y wlâd, gan ddywedyd, pa ham y daw brenhinoedd Assyria, ac y cânt ddyfro…dd lawer?

5 Ac efe a ymgryfhaodd, ac a adeiladodd yr holl fur drylliedig, ac a'i cyfododd i fyny hyd y tŵr, a mur arall oddiallan, ac a gadarnhaodd Milo yn ninas Dafydd, ac a wnaeth lawer o …ieuelau, ac o dariannau.

6 Ac efe a osododd dywysogion rhyfel ar y bobl, …c a'i casclodd hwynt atto i heol porth y ddinas, …c a lefarodd wrth ſydd eu calon hwynt, gan ddy…wedyd,

7 Ymrolwch, ac ymgadarnhewch, nac ofnwch, …ac ddigalonnwch rhac brenin Assyria, na rhac yr …holl dyrfa ſydd gyd ag ef: canys y mae gyd â …i fyny chydag ef.

8 Gyd ag ef y mae braich enawdol, ond yr Arglwydd ein Duw ſydd gyd â ni, i'n cynnorth…wyo, ac i ryfela ein rhyfeloedd. Ar bobl a † hyde…rfant ar eiriau Hezeciah brenin Iuda.

9 Wedi hyn, yr anfonodd * Senacherib brenin Assyria ei weiſion i Ierusalem (ond yr ydoedd ēte ei …lu yn rhyfela yn erbyn Lachis, a'i holl † allu gyd …ag ef) at Hezeciah frenin Iuda, ac at holl Iuda, y rhai oedd yn Ierusalem, gan ddywedyd,

10 Fel hyn y dywedodd Senacherib brenin Assy…ria, ar ba beth yr ydych chwi yn hyderu, chwi y rhai ſy'n aros yngwarchae o fewn Ierusalem.

11 Ond Hezeciah ſydd yn eich hudo chwi, i'ch rhoddi chwi i farw drwy newyn, a thrwy ſyched, gan ddywedyd, yr Arglwydd ein Duw a'n gwared ni o law brenin Assyria?

12 Oni yr Hezeciah hwnnw a dynnodd ym…aith ei vchelfeydd ef, a'i alloran, ac a orchy…mynnodd i Iuda, a Ierusalem, gan ddywedyd, o flaen vn allor yr addolwch, ac ar honno yr arogl…darthwch?

13 Oni wyddoch chwi beth a wnaethum mi a'm …adau i holl bobl y tiroedd? ai gan allu y gallei …dawsion cenhedloedd y gwledydd achub eu gwlâd …o law fi?

14 Pwy oedd ym mysc holl ddawsion y cenhed…loedd hyn, (y rhai a ddarfu i'm tadau eu difetha) a allai waredu ei bobl o'm llaw i ſel y gallei eich Duw chwi eich gwaredu chwi o'm llaw i?

15 Yn awr gan hynny na thwylled Hezeciah chwi, ac na huded mohonoch ſel hyn, ac na cho…eliwch iddo ef; canys ni allodd Duw vn genedl na theyrnas, achub ei bobl o'm llaw i, nac o law fy nhadau: pa faint llai y gwared eich duw chwy…chwi o'm llaw ſi?

16 A'i weiſion ef a ddywedaſant y chwaneg yn erbyn yr Arglwydd Dduw, ac yn erbyn Hezeciah ei wâs ef.

17 Ac efe a ſcrifennodd lythyrau i gablu Ar…glwydd Duw Iſrael, ac i leſaru yn ei erbyn ef, gan ddywedyd, fel nad achubodd duwiau y cenhedloedd y gwledydd eu pobl o'm llaw i felly nid achub Duw Hezeciah ei bobl o'm llaw i.

18 Ynay gwaeddaſant hwy â llef vchel, yn iaith yr Iddewon, ar bobl Ierusalem . y rhai oedd ar y mûr, iw hofni hwynt, ac iw brawychu, ſel yr enill…ynt hwy y ddinas.

19 A hwy a ddywedaſant yn erbyn Duw Ieruſa…lem, ſel yn erbyn duwiau pobloedd y wlâd, ſef gwaith dwylo dyn.

20 Am hynny y gweddiodd Hezeciah y brenin, ac Eſay y prophwyd mab Amos, ac a waeddaſant i'r nefoedd.

21 A'r Arglwydd a anfonodd angel, *yr hwn a laddodd bôb cadarn nerthol, a phob blaenor a thy…wyſog yngwerſyll brenin Assyria: felly eſe a ddychwelodd â chywilydd ar ei wyneb iw wlâd ei hun. A phan ddaeth efe i dŷ ei Dduw, * y rhai a ddaethant allan o'i ymyſcaroedd ei hun a'i † lla…ſaſant ef yno â'r cleddyf.

22 Felly y gwaredodd yr Arglwydd Hezeciah a thrigolion Ierusalem o law Senacherib brenin Assyria, ac o law pawb arall, ac a'i cadwodd hwynt oddi amgylch.

23 A llawer a ddygaſant † roddion i'r Ar…glwydd i Ierusalem, a phethau gwerthfawr i Heze…ciah brenin Iuda: ſel y derchafwyd efe o hynny allan yngŵydd yr holl genhedloedd.

24 Yn * y dyddiau hynny y clafychodd Hezeciah hyd farw, ac a weddiodd ar yr Arglwydd; yntef a ddywedodd wrtho, ac a roddes argoel iddo.

25 Ond ni thalodd Hezeciah drachefn yn ôl, yr hyn a roddaſid iddo; canys ei galon ef a ddereha…fodd: a digoſaint a ddaeth arno ef, ac ar Iuda, a Ierusalem.

26 Er hynny Hezeciah a ymoſtyngodd o herwydd derchafiad ei galon, efe a thrigolion Ierusalem, ac ni ddaeth digoſaint yr Arglwydd arnynt yn nyddiau Hezeciah.

27 Ac yr oedd gan Hezeciah gyfoeth ac anrhy…dedd mawr iawn: ac efe a wnaeth iddo dryſſorau o …ariau, ac o aur, ac o feini gwerthfawr, o bêr aroglau hefyd, ac o dariannau, ac o bôb llestri † hyfryd.

28 A ſelerau i gnŵd yr ŷd, a'r gwin, a'r olew: a phreſebau i bôb mathau anifail, a chorlannau i'r diadellau.

29 Ac efe a wnaeth iddo ddinaſoedd, a chyfoeth o ddefaid a gwarthec lawer: canys Duw a roddaſei iddo ef gyfoeth mawr iawn.

30 A'r Hezeciah hynnu a argaeodd yr aber vchaf i ddyfroedd Gihon, ac a'i dug hwynt yn vnion oddi tanodd, tua thu'r gorllewin, i ddinas Dafydd. A ffynnodd Hezeciah yn ei holl waith.

31 Etto yn * wyneb † cennadau tywysogion Babilon, y rhai a anfonwyd atto ef, i ymofyn am y rhyfe…ddod a * wnaethid yn y wlâd, Duw a'i gada…wodd ef, iw brofi ef, i wybod y cwbl ac oedd yn ei galon ef.

32 A'r rhan arall o hanes Hezeciah, a'i garedigrwydd ef, wele hwy yn ſcrifennedic yngweledigaeth Eſay y prophwyd mab Amos, *ac* yn * llyfr
*2.Bren. 18.19.20. brenhinoedd Iuda ac Iſrael.

33 A Hezeciah a hunodd gyd â'i dadau, a chladdaſant efyn yr vchaf o feddau meibion Dafydd; a holl Iuda a thrigolion Ieruſalem a wnaethant anrhydedd iddo ef wrth ei farwolaeth: a Manaſſeh ei faba deyrnaſodd yn ei lê ef.

P E N. XXXIII.

1 *Y brenin annuwiol Manaſſeh, 3 yn goſod i fynu ddelw-addoliaeth, ac heb gymmeryd rhybydd.* 11 *Ei gaeth ludo ef i Babilon,* 12 *A'i weddi at Ddduw yn agohos o'i ryddhâd, ac yntau yn tynnu i lawr ddelw-addoliaeth.* 18 *Weithredoedd,* 20 *a'i farwolaeth ef, ac Amon yn dyfod ar ei ôl ef.* 21 *Annuwiol deyrnaſiad Amon, a'i weiſion yn ei laddef.* 25 *Lladd y lleiddiaid, a Ioſiah yn myned yn frenin.*

*2.Bren. 21.1. MAb *deuddeng mlwydd oedd Manaſſeh pan ddechreuodd eſe deyrnaſu, a phymtheng mhlyned a deugain y teyrnaſodd ef yn Ieruſalem.

2 Ac eſe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, yn ôl ffieidd-dra y cenhedloedd *a fwriaſei 'r Arglwydd allan o flaen meibion Iſrael.

*Deut. 18. 9. †*Hebr. ddychweladd ac a adeiladodd.* 3 Canys eſe a †adeiladodd drachefn yr vchelfeydd, * y rhai a ddiniſtriaſei Hezeciah ei dad ef, ac *a gyfododd allorau i Baalim, ac a wnaeth lwyn, ac a addolodd holl lû y nefoedd, ac a'i gwaſanaethodd hwynt.

*2.Bren. 18.4. *Ier. 32. 34. 4 Adeiladodd hefyd allorau yn nhŷ 'r Arglwydd; *am yr* hwn y dywedaſei 'r Arglwydd, * yn Ieruſalem y bydd ſy enw i yn dragywydd.

* Deut. 12 11. 1.bren. 8. 29. & 9. 3. 2.bren. 21. 5. 2. cron. 6. 6. & 7. 15. 5 Ac eſe a adeiladodd allorau i holl lû y nefoedd, yn nau gyntedd tŷ 'r Arglwydd.

*2.Bren. 16'3. *1.Bren. 8. 29. & 9. 3. 2.bren. 21. 7 pſal. 132. 14. 2 ſam. 7. 10. 6 Ac * eſe a yrrodd ei feibion drwy 'r tân yn nyſtryn mab Hinnom, ac a arferodd frâd, a hudoliaeth, a chyſareddion, ac a fawrhaodd ſwynyddion, a dewiniaid: eſe a wnaeth lawer o ddrwg yngolwg yr Arglwydd, iw ddigio ef.

7 Ac eſe a oſododd y ddelw gerfiedic (y ddelw a wnelſei eſe) yn nhŷ Dduw, *am yr* hwn y dywedaſei duw wrth Ddafydd, ac wrth Salomon ei fab, * yn y tŷ hwn, ac yn Ieruſalem, (yr hon a ddewiſais i o holl lwythau Iſrael) y goſodaf ſy enw yn dragywydd.

*1.Bren. 8. 29. & 9. 3. 2.bren. 21. 7 pſal. 132. 14. 2 ſam. 7. 10. 8 Ac ni chwanegaf * ſymmud troed Iſrael oddi ar y tîr a ordeiniais i'ch tadau chwi; os gwiliant ar wneuthur yr hyn holl a orchymynnais iddynt, yn ôl yr holl gyfraith a'r deddfau, a'r barnedigaethau trwy law Moſes.

9 Felly Manaſſeh a wnaeth i Iuda, a thrigolion Ieruſalem gyfeiliorni, *a* gwneuthur yn waeth nâ'r cenhedloedd a ddifethaſei 'r Arglwydd o flaen meibion Iſrael.

10 Er lleſaru o'r Arglwydd wrth Manaſſeh, ac wrth ei bobl, etto ni wrandawſant hwy.

11 Am hynny y dûg yr Arglwydd arnynt hwy dywyſogion llu brenin Aſſyria, a hwy a ddaliaſant Manaſſeh mewn dyrysni; ac a'i rhwymaſant ef â ‖ dwy gadwyn, ac a'i dygaſant ef i Babilon.

Neu, Eyffeithwriau. 12 A phan oedd gyſyng arno ef, eſe a weddiodd ger bron yr Arglwydd ei Dduw, ac a ymoſtyngodd yn ddirfawr o flaen Duw ei dadau.

13 Ac a weddiodd arno ef, ac eſe a ſufodlon iddo, ac a wrandawodd ei ddymuniad ef, ac a'i dug ef drachefn i Ieruſalem iw frenhiniaeth: yna y gwybu Manaſſeh mai 'r Arglwydd oedd Dduw.

14 Wedi hyn hefyd eſe a adeiladodd y mûr oddiallan i ddinas Dafydd, o du'r gorllewin i * Gihon, yn y dyffryn, hyd y ddyfodfa i borth y pyſcod, ac a amgylchodd † Ophel, ac a'i cyfododd yn uchel iawn; ac a oſododd dywyſogion y llu yn yr holl ddinaſoedd caeroc o fewn Iuda.

* 2. Cron. 33. 14.

† Neh. 3. 26. & 11. 21.

15 Ac eſe a dynnodd ymmaith y duwiau dieithr, a'r ddelw, allan o dŷ yr Arglwydd, a'r holl allorau a adeiladaſei eſe yn mynydd tŷ 'r Arglwydd, ac yn Ieruſalem, ac a'i taflodd allan o'r ddinas.

16 Ac eſe a gyweiriodd allor yr Arglwydd, ac a aberthodd arni hi ebyrth hedd a moliant; a dywedodd hefyd wrth Iuda, am waſanaethu Arglwydd Dduw Iſrael.

17 Er hynny y bobl oedd etto yn aberthu yn yr vchelfeydd: etto i'r Arglwydd eu Duw yn vnic.

18 A'r rhan arall o hanes Manaſſeh, a'i weddi ef at ei Dduw, a geiriau y gweledyddion a leſarſant wrtho ef, yn enw Arglwydd Duw Iſrael, wele hwynt * yn mhlith geiriau brenhinoedd Iſrael.

19 Ei weddi ef hefyd, a'r *modd* y cymmododd *Duw* ag ef, a'i holl bechod ef, a'i gamwedd, a'r lleoedd yr adeiladodd eſe ynddynt vchelfeydd, ac y goſododd lwyni, a delwau cerfiedig, cyn ymddwng o honaw ef; wele hwynt yn ſcrifennedic yn myſc geiriau ‖ y gweledyddion.

20 Felly Manaſſeh a hunodd gyd â'i dadau, a chladdaſant ef *yn ei* dŷ ei hun, ac Amon ei fab a deyrnaſodd yn ei lê ef.

21 * Mab dwy flwydd ar hugain *oedd* Amon, pan ddechreuodd eſe deyrnaſu, a dwy flynedd y teyrnaſodd eſe yn Ieruſalem.

22 Ac eſe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, fel y gwnaethei Manaſſeh ei dad ef: canys Amon a aberthodd i'r holl ddelwau cerfiedig a wnelſei Manaſſeh ei dâd ef, ac a'i gwaſanaethodd hwynt.

23 Ond nid ymoſtyngodd eſe ger bron yr Arglwydd, fel yr ymoſtyngaſei Manaſſeh ei dad ef: eithr yr Amon vmma a † bechodd fwy-fwy.

† 2. Cron. 33. 23.

24 A'i weiſion ef a * ſtâd-ſwriadaſant iw erbyn ef, ac a'i lladdaſant ef yn ei dŷ ei hun.

25 Ond pobl y wlâd a laddaſant yr holl rai a wnaeth frad-ſwriadaſent yn erbyn y brenin Amon: a phobl y wlâd a vrddaſant Ioſiah ei fab ef, yn frenin yn ei le ef.

P E N. XXXIIII.

1 *Ioſiah yn teyrnaſu yn ddiwiol,* 3 *ac yn dinyſtrio delw-addoliaeth,* 8 *yn peri adgyweirio y Deml.* 14 *Helciah yn cael llyfr y gyfraith, a Ioſiah yn gyru at Huldah i ymofyn â'r Arglwydd,* 23 *a hithau yn prophwydo dinyſtr Ieruſalem, ond yr oedd hynny tros amſer Ioſiah.* 29 *Ioſiah yn peri darllen llyfr y gyfraith, yngwydd yr holl bobl, ac yn adnewyddu y cyfammod â Dduw.*

MAb * wyth mlwydd *oedd* Ioſiah pan ddechreuodd eſe deyrnaſu, ac yn mlynedd ar ddeg ar hugain y teyrnaſoedd eſe yn Ieruſalem.

* 2. Cron. 34. 1.

2 Ac eſe a wnaeth yr hyn oedd vniawn yngolwg yr Arglwydd, ac a rodiodd yn ffyrdd Dafydd ei dad, ac ni ogwyddodd ar y llaw ddehau, nac ar y llaw aſſwy.

3 Canys yn yr wythfed flwyddyn o'i deyrnaſed (tra'r oedd eſe etto yn fachgen) eſe a ddechreuodd geiſio Duw Dafydd ei dâd: ac yn y ddeunawfed flwyddyn, eſe a ddechreuodd * lanhau Iuda a Ieruſalem, oddiwrth yr vchelfeydd, a'r llwyni, a'r delwau cerfiedic, a'r delwau toddedic.

* Deut. 12. 2. 2. cron. 14. 3. & 15. 8. & 17. 6. & 19. 3. & 31. 1.

4 * Deſtriwiaſant hefyd yn ei ŵydd ef allorau Baalim, a'r ‖ delwau y rhai *oedd* i fyny oddiarnynt; a dorrodd eſe hy llwynau hefyd, a'r delwau cerfiedic, a'r delwau toddedic, a ddrylliodd eſe, ac a falurioddi: tâ nodd hefyd *eu* llwch bwy ar hyd wyneb beddau y rhai a aberthaſant iddynt hwy.

‖ Heb. *ac yr haul.*

22 Yna 'r aeth Helciah a'r rhai *a yrrodd* y brenin, at Huldah y brophwydes, gwraig Salum mab Ticuath, fab ‖ Hasrah, ceidwad y gwiscoedd (a hi oedd yn aros yn Ierusalem yn yr ‖ yscol-dŷ:) ac a ymddiddanasant â hi felly. ‖ *Neu, Harhas*

23 A hi a ddywedod wrthynt, fel hyn y dywedodd Arglwydd Dduw Israel, dywedwch i'r gŵr a'ch anfonodd chwi attaf, *2. Bren. 34. 14.*

24 Fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, wele fi yn dwyn drwg ar y llehwn, ac ar ei drigolion, sef yr holl felldithion ſydd ſcrifennedic yn y llyſr a ddarllennasant hwy ger bron brenin Iuda: ‖ *Neu, ail rhan.*

25 Am iddynt ſy ngwrthod i, ac arogldarthu i dduwiau dieithr, i'm digio i â holl waith eu dwylo: am hynny yr ymdywallt fy llid i ar y lle hwn, ac nis diffoddir eſ.

26 Ond am frenin Iuda, yr hwn a'ch anfonodd chwi i ymofyn â'r Arglwydd, fel hyn y dywedwch wrtho, fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Israel *am* y geiriau a glywaiſt:

27 O blegit i'th galon feddalhau, ac i tithau ymoſtwng o flaen Duw, pan glywaiſt ei eiriau eſ, yn erbyn y ſan hon, ac yn erbyn ei thrigolion, ac ymoſtwng o honot ger *fy* mron, a rhwygo dy ddillad, ac wylo o'm blaen *i*, am hynny y gwrandewais inneu, medd yr Arglwydd.

28 Wele mi a'th gymmeraf di ymmaith at dy dadau, a thi a ddygir ymmaith i'r bedd mewn heddwch, fel na welo dy lygaid di yr holl ddrwg yr ydwyf yn ei ddwyn ar y ſan hon, ac yn erbyn ei phreſwyl-wŷr: ſelly hwy a ddygaſant air i'r brenin drachefn.

29 *Yna y brenin a anfonodd, ac a gynhullodd holl henuriaid Iuda, a Ierusalem. *2. Bren. 23.*

30 A'r brenin a aeth i fynu i dŷ 'r Arglwydd, a holl wŷr Iuda, a thrygolion Ierusalem, yr offeiriaid heſy da'r Leſiaid, a'r holl bobl o ſawr i fychan, ac eſe a ddarllennodd, lle y clywſaut hwy, holl eiriau llyfr y cyſammod, yr hwn a gawſid yn nhŷ 'r Arglwydd.

31 A'r brenin a ſaſodd yn ei le, ac a wnaeth gyfammod ger bron yr Arglwydd, ar rodio ar ôl yr Arglwydd, ac ar gadw ei orchymynion eſ, a'i dyſtiolaethau, a'i ddeſoddau, â'i holl galon, ac â'i holl enaid: i gwplan geiriau y cyſammod, y rhai ſydd ſcrifennedic yn y llyfr hwnnw.

32 Ac eſe a wnaeth i bawb a'r a gaſwyd yn Ierusalem, ac yn Beniamin, ſefyll *wrth yr ammod*: trigolion Ierusalem hefyd a wnaethant yn ôl cyſammod Duw, *ſef* Duw eu tadau.

33 Felly Ioſiah a dynnodd ymaith y ffieidd-dra i gyd o'r holl wledydd, y rhai *oedd* eiddo meibion Iſrael, ac eſe a wnaeth i bawb a'r a gaſwyd yn Iſrael waſanaethu, *ſef* gw. ſanaethu 'r Arglwydd eu Duw. *Ac yn* ei holl ddyddiau eſ ni throſant hwy oddi ar ôl Arglwydd Dduw eu tadau.

PEN. XXXV.

1 Ioſiah yn cadw Pâſc godidog, 20 yn amnog Pharao Nechoh, ac yn cael ei ladd yn Megido. 25 Galar nâd Ioſiah.

A *Ioſiah a gynhaliodd Baſc i'r Arglwydd yn Ierusalem: hwy a lladdaſant y Paſc, ar y pedwerydd *dydd* ar ddêc o'r * mîs cyntaf. *2. Bren. 23. 21. *Exod. 12. 6.*

2 Ac eſe a gyfleodd yr offeiriaid yn eu gorchwyliaethau, ac a'i annogodd hwynt i wenidogaeth tŷ 'r Arglwydd.

3 A a ddywedodd wrth y Leſiaid, y rhai oedd yn dyſcu holl Iſrael, ac oedd ſanctaidd i'r Arglwydd, rhoddwch yr Arch ſanctaidd yn tŷ a adeiladodd Salomon mab Dafydd brenin Iſrael; na *fyddeſ hi mwy ar* ſ ich i chwi yn ſaith ar yſcwydd: gwaſanaethwch

naethwch yn awr yr Arglwydd eich Duw, a'i bobl Israel.

4 Ac ymberatowch wrth deuluoedd eich tadau, yn ôl eich dosparthiadau, * yn ôl scrifen Dafydd brenin Israel, ac * yn ôl scrifen Salomon ei fab ef.

5 A sefwch yn y cyssegr yn ôl dosparthiadau † tylwyth tadau eich brodyr y bobl; ac *yn ôl* dosparthiad tylwyth y Lefiaid.

6 Felly lleddwch hy Pasc, ac ymsanctteiddiwch, a pharatowch eich brodyr, i wneuthur yn ôl gair yr Arglwydd drwy law Moses.

7 A Iosiah a ‖ roddodd i'r bobl ddiadell o ŵyn, a mynnod, i gyd tu ag at y Pasc-aberthau, *sef* i bawb a'r a gafwyd, hyd rifedi deng-mil ar hugain, a thâir mil o eidionnau; hyn *oedd* o gyfoeth y brenin.

8 Ai dywysogion ef a ‖ roddasant yn ewyllyscar i'r bobl, i'r offeiriaid, ac i'r Lefiaid: Helciah, a Zachariah, a Iehiel, blaenoriaid tŷ Dduw, a roddasant i'r offeiriaid tu ag at y Pasc-aberthau, ddwy fil a chwe chant o *ddefaid*, a thrychant o eidionnau.

9 Conaniah hefyd, a Iehiel, a Iozabad, tywysogion y Lefiaid, a ‖ roddasant i'r Lefiaid yn Pasc-eberth, dum mil *o ddefaid*, a thrychant o eidionnau.

10 Felly y paratowyd y gwasanaeth, a'r offeiriaid a safasant yn eu lle, a'r Lefiaid yn eu dosparthiadau, yn ôl gorchymyn y brenin.

11 A hwy a laddasant y Pasc: a'r offeiriaid a daenellasant y *gwaed* o'i llaw hwynt, a'r Lefiaid oedd yn eu ‖ blingo *hwynt*.

12 A chymmerasant ymmaith y poeth offrymmau iw rhoddi yn ôl dosparthiadau teulu oedd y bobl, i offrymmu i'r Arglwydd, fel y mae yn scrifennedic yn llyfr Moses: ac felly am yr eidionnau.

13 A hwy a * rostiasant y Pasc wrth dân, yn ôl y *ddefod*: a'r cyssegredic bethau *eraill* a ferwasant hwy mewn crochanau, ac mewn pedyll, ac mewn peiriau, ac a'i rhannasant ar redeg i'r holl bobl,

14 Wedi hynny y paratoesant iddynt eu hunain, ac i'r offeiriaid, canys yr offeiriaid meibion Aaron, oedd yn offrymmu y poeth offrymmau a'r brasder, hyd y nôs: am hynny y Lefiaid oedd yn paratoi iddynt eu hunain, ac i'r offeiriaid meibion Aaron.

15 A meibion Asaph y cantorion *oedd* yn sefyllfa * yn ôl gorchymyn Dafyd, ac Asaph, a Heman, a Iedithun gweledydd y brenin; * a'r porthorion yn mhob porth: ni chaent hwy ymado o'i gwasanaeth, canys eu brodyr y Lefiaid a baratoent iddynt hwy.

16 Felly y paratowyd holl wasanaeth yr Arglwydd y dwthwn hwnnw, i gynnal y Pasc, ac i offrymmu poeth offrymmau ar allor yr Arglwydd, yn ôl gorchymyn y brenin Iosiah.

17 A meibion Israel yr hai a gafwyd, a gynhaliasant y Pasc yr amser hwnnw, a gŵyl y bara croyw, saith niwrnod.

18 Ac ni chynhaliasid Pasc fel hwnnw yn Israel, er dyddiau Samuel y prophwyd: ac ni chynhaliodd neb o frenhinoedd Israel gyffelyb i'r Pasc a gynhaliodd Iosiah, a'r offeiriaid, a'r Lefiaid, a holl Iuda, a'r neb a gafwyd o Israel, a thrigolion Ierusalem.

19 Yn y ddegnawfed flwyddyn o deyrnasiad Iosiah y cynhaliwyd y Pasc hwn.

20 *Wedi hyn oll, pan baratoesei Iosiah y ‖ tŷ, Necho brenin yr Aipht a ddaeth i fyny i ryfela yn erbyn Carchemis, wrth Euphrates: a Iosiah a aeth allan yn ei erbyn ef.

21 Yntef a anfonodd genadau atto ef, gan ddywedyd, beth *sydd* i mi a *wnelwyf* â thi, ô frenin Iuda? nid yn dy erbyn di y *daethum* i heddyw: eithr yn erbyn tŷ *arall y mae* fy rhyfel i a Duw a orchodd i mi frysio: paid ti a Duw, yr hwn sydd gyd â mi, fel na ddifetho efe dydi.

22 Ond ni throes Iosiah ei wyneb oddi wrtho ef, eithr newidiodd ei ddillad i ymladd yn erbyn efe, ac ni wrandawodd ar eiriau Necho o enau Duw, ond efe a ddaeth i ymladd i ddyffryn Megido.

23 A'r saethyddion a saethasant at y brenin Iosiah: a'r brenin a ddywedodd wrth ei weision, dygwch fi ymmaith, canys clwyfwyd fi yn dôst.

24 Felly ei weision a'i tynnasant ef o'r cerbyd, ac a'i gosodasant ef yn yr ail cerbyd, yr hwn oedd ganddo; dygasant ef hefyd i Ierusalem, ac efe a fu farw, ac a gladdwyd ym ‖ meddrod ei dadau. A holl Iuda, a Ierusalem a alarasant am Iosiah.

25 Ieremi hefyd a alar-nadodd am Iosiah, a'r holl gantorion, a'r cantores sy yn ei galarnadau a'i ganiant am Iosiah hyd heddyw, a hwy a'i gwnaethant yn ddefod yn Israel; ac wele hwynt yn scrifennedic yn y galar-nadau.

26 A'r rhan arall o hanes Iosiah, a'i † ddaioni ef, yn ôl yr hyn oedd scrifennedic yng nghyfraith yr Arglwydd,

27 A'i weithredoedd ef, cyntaf a diweddaf, wele hwynt yn scrifennedic yn llyfr brenhinoedd Israel a Iuda.

PEN. XXXVI.

1 *Ioachaz yn frenin ar ol Iosiah, a Pharo yn ei ddisfyddio ef, ac yn ei ddwyn yr Aipht.* 5 *Iehoiachim yn teyrnasu yn ddrygionus, a'i ddwyn ef yn rhwym i Babilon.* 9 *Ioachin yn teyrnasu yn ddrygionus, a'i ddwyn ynlan i Babylon.* 11 *Zedeciah y brenin drygionus, yn dirfyrru y Prophwyd, ac yn gwerthryfela yn erbyn Nabuchodonosor.* 14 *Llwyr ddifrodi Ierusalem am beccadau y offeiriaid a'r bobl.* 22 *Cyrus yn cyboeddi yr addewid i Dduw.*

YNa pobl y wlâd a gymmerasant * Ioachaz fab Iosiah, ac a'i hurddasant ef yn frenin yn lle ei dâd, yn Ierusalem.

2 Mab teir blwydd ar hugain *oedd* Ioachaz pan ddechreuodd efe deyrnasu; a thri mis y teyrnasodd efe yn Ierusalem.

3 A brenin yr Aipht a'i † disfyddodd ef yn Ierusalem; ac a drethodd ar y wlâd gan talent o arian, a thalent o aur.

4 A brenin yr Aipht a * wnaeth Eliacim frawd ef yn frenin ar Iuda a Ierusalem, ac a droes ei henw ef yn Ioachim: a Necho a gymmerodd Ioachaz ei frawd ef, ac a'i dûg ef i'r Aipht.

5 Mab pum mlwydd ar hugain *oedd* Ioachim pan ddechreuodd efe deyrnasu, ac yn mlynedd ar ddêc y teyrnasodd efe yn Ierusalem: ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd ei Dduw.

6 * Nabuchodonosor brenin Babilon a ddaeth i fyny yn ei erbyn ef, ac a'i rhwymodd ef mewn ‖ cadwynau pres, iw ddwyn i Babilon.

7 * Nabuchodonosor hefyd a ddug o lestri tŷ yr Arglwydd i Babilon, ac a'i rhoddodd hwynt yn ei demel, o fewn Babilon.

8 A'r rhan arall o hanes Ioachim, a'i ffieidra ef y rhai a wnaeth efe, a'r hyn a gafwyd arno ef, wele hwynt yn scrifennedic yn llyfr brenhinoedd Israel a Iuda: a ‖ Ioachin ei fab a deyrnasodd yn ei le ef.

9 Mab wyth mlwydd *oedd* Ioachin pan ddechreuodd * efe deyrnasu, a thri mis a deg

* 1. Cron. 9. 10.
1. cro. 23. 24. 25. 26.
* 2. Cron. 8. 14.
† *Heb. ty.*
† *Hebr. meibion y bobl.*
‖ *Neu, offrymmodd.*
† *Heb. ddercha-fôdd.*
‖ *Neu, offrymmasant. Hebr. ddercha-fasant.*
‖ *Megis, vers. 7. & 8.*
‖ *Gwel, Pen. 29. 34.*
* Exod. 12. 8, 9.
* 1. Cron. 25. 1, &c.
* 2. Cron. 9. 17. & 26. 14.
* 2. Bren. 23. 29.
‖ *Sef I Dduw.*

…yrnasfodd eſe yn Ieruſalem: ac eſe a wnaeth…
…hwn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd.
…Actymmhen y flwyddyn yr anfonodd y bre…
…Nabuchodonoſor, ac a'i dug ef i Babilon, gyd
…Iehoiachin brenhin Iuda, a'r holl dlyſau
…Zedeciah ei frawd ef yn frenin ar Iudah, a Ie…
…ruſalem.
…Mab vn mlwydd ar hugain oedd Zedeciah
…pan ddechreuodd eſe deyrnaſu, ac vn mlynedd ar
…ddeg teyrnaſodd eſe yn Ieruſalem.
…ac eſe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg
…yr Arglwydd ei Dduw, ac nid ymoſtyngodd eſe o
…flaen Ieremi y prophwyd, *yr hwn oedd yn llefaru*
…o'r Arglwydd.
…Ond eſe a wrthryfelodd yn erbyn brenin Na…
…chodonoſor, yr hwn a wnaethei iddo dyngu i
…o: ond eſe a galedodd ei warr, ac a gryfha…
…ei galon, rhac dychwelyd at Arglwydd Dduw
…Iſrael.
…Holl dywyſogion yr offeiriaid hefyd, a'r bobl,
…a wnaegafant gamſucheddau yn ôl holl ffieidd…
…au y cenhedloedd; a hwy a halogaſant dŷ'r Ar…
…glwydd, yr hwn a ſancteiddiaſei eſe yn Ieru…
…ſalem.
…Am hynny Arglwydd Dduw eu tadau a an…
…fonodd attynt hwy drwy law ei gennadau, gan fo…
…re godi ac anfonf am ei ſod ef yn toſturio wrth
…y bobl, ac wrth ei breſſwylfod.
…Ond yr oeddynt hwy yn gwatwar cennadau
…Duw, ac yn trewygu ei eiriau ef, ac yn gwawdio ei
…prophwydi ef; nes cyfodi o ddigofaint yr Ar…
…glwydd yn erbyn ei bobl, fel nad oedd iachâd.
…Am hynny eſe a *ddygodd i fynu arnynt hwy
…frenin y Caldeaid, yr hwn a laddodd eu gwŷr
ieuainge hwy â'r cleddyf, yn nhŷ eu cyſſegr, ac nid
arbedodd na gŵr ieuange, na morwyn, na hên, na
'r hwn oedd yn cammu gan oedran: eſe a'i rhoddodd hwynt oll yn ei law ef.

18 Holl leſtri tŷ Dduw hefyd, mawrion a bychain, a thryſſoran tŷ'r Arglwydd, a thryſſoran y brenin a'i dywyſogion: y rhai hynny oll a ddûg eſe i Babilon.

19 A hwy a loſcaſant dŷ Dduw, ac a ddeſtrywiaſant fûr Ieruſalem, a'i holl balâſau hi o loſcaſant hwy â thân, a'i holl leſtri dymunol a ddinyſtriaſant.

20 †A'r rhai a ddiangaſai gan y cleddyf ſa- †*Heb. A*
eth-gludodd eſe i Babilon: lle y buant hwy yn *gweddill*
weiſion iddo ef, ac iw feibion nes teyrnaſu o'r *y cleddyf.*
Perſiaid.

21 I gyflawni gair yr Arglwydd drwy enau *Ie- *Ier.25.
remi, mwynhau o'r wlâd ei *Sabbothau: *canys* yr 9,12.&
holl ddyddiau *y bu hi* yn anghyfannedd y gorphy- 29.10.
wyſodd hi, i gyflawni deng-mhlynedd a thru- *Leuit.
gain. 26.34.&

22 Ac *yn y flwyddyn gyntaf i Cyrus brenin 35.& 43.
Perſia, (ſel y cyflawnid gair yr Arglwydd *yr hwn* * Ezra.
a ddywedodd drwy enau *Ieremi) yr Arglwydd a 1.1.
gyffrodd yſpryd Cyrus brenin Perſia, ſel y cyho- * Ier.25.
eddodd eſe drwy ei holl frenhiniaeth, a hynny 12,13.&
mewn ſcrifen, gan ddywedyd, 29.10.

23 Fel hyn y dywed Cyrus brenin Perſia, Ar- 1.eſd.2.1.
glwydd Dduw'r nefoedd a roddodd holl deyrnaſoedd y ddaiar i mi, ac eſe a orchymynnodd i mi adeiladu tŷ iddo yn Ieruſalem, yr hon *ſydd* yn Iuda: pwy *ſydd* yn eich myſc chwi o'i holl bobl eſt yr Arglwydd ei Dduw *ſyddo* gyd ag ef, ac eled i fynu.

¶ LLYFR EZRA.

PEN. I.

1 *Cyrus yn gorchymmyn adeiladu 'r Demel.* 5 *Y lleill yn ymbaratoi i ddychwelyd yn eu hôl.* 7 *Cyrus yn rhoi yn ôl leſtri y Demel i Seſbazzar.*

YN y flwyddyn gyntaf i Cyrus brenin Perſia, (i gyflawni gair yr Arglwydd *o enau Ieremi) y cyffrodd yr Arglwydd yſpryd Cyrus brenin Perſia, ſel y ſyhoeddodd eſe trwy ei holl deyrnas, a *hynny* hefyd mewn ſcrifen, gan ddywedyd,

2 Fel hyn y dywed Cyrus brenin Perſia, Arglwydd Dduw'r nefoedd a roddes i mi holl deyrnaſoedd y ddaiar, ac eſe a *orchymynnodd i mi adeiladu iddo ef dŷ yn Ieruſalem, yr hon *ſydd* yn Iuda.

3 Pwy ſydd o honoch o'i holl bobl eſt bydded i Dduw gyd ag ef, ac eled i fynu i Ieruſalem, yr hon *ſydd* yn Iuda, ac adeiladed dŷ Arglwydd Duw Iſrael (dyna 'r Duw) yr hwn *ſyda* yn Ieruſalem.

4 A phawy bynnac a adawyd mewn vnman lle y mae eſe yn ymdeithio, †cynnorthwyed gwŷr ei wlâd ef ag arian, ac ag aur, ac â golud, ac ag anifeiliaid, gyd ag ewyllyſgar offrwm tŷ Dduw, yr hwn *ſydd* yn Ieruſalem.

5 Yna y cododd pennau cenedl Iuda a Beniamin, yr offeiriaid, a'r Leſiaid, a phob vn y cyffrôdd Duw ei yſpryd, i fyned i fynu i adeiladu tŷ yr Arglwydd, yr hwn *oedd* yn Ieruſalem.

6 A'r rhai oll o'i hamgylch a'i †cynnorthwyaſant hwy, â lleſtri arian, ac aur, a golud, ac ag anifeiliaid, ac â phethau gwerth-fawr; heb law 'r hyn oll a offrymmwyd yn ewyllyſgar.

7 A'r brenin Cyrus a ddûg allan leſtri tŷ 'r Arglwydd, *y rhai a ddygaſei Nabuchodonoſor allan o Ieruſalem, ac a roddaſei eſe yn nhŷ ei dduwiau ei hun. *2.Bren. 24.13.& 25.13.

8 Y rhai hynny a ddug Cyrus brenin Perſia allan, trwy law Mithredath y tryſſorudd, ac a'i rhifodd hwynt at ‖ Seſbazzar pennaeth Iuda. 2.cron.36 7.ier.27. 19.dan. 1.2.

9 Ac dymma eu rhifedi hwynt; dêc ar hugain o gawgiau aur, mil o gawgiau arian, naw ar hugain o gyllyll: ‖*Gwel. pen.5.14.*

10 Dêc ar hugain o orfiychau aur, dêc a phedwar cant o ail fath o orfiychau arian, a mîl o leſtri eraill.

11 Yr holl leſtri yn aur, ac yn arian, *oedd* bum mil a phedwar cant. Y rhai hyn oll a ddug Seſbazzar i fynu gyd â'r †gaeth-glud a ddygwyd i fynu o Babilon i Ieruſalem. † *Heb. ymoſtyngiad.*

PEN. II.

1 *Rhifedi y bobl a ddychwelodd.* 36 *a'r offeiriaid,* 40 *a'r Leuiaid,* 43 *a'r Nethiniaid,* 55 *a gweiſion Salomon,* 62 *a'r offeiriaid nâ ſcrifent ddangos eu hachau.* 64 *Rhifedi y cwbl, a'i golud.* 68 *Eu hoffrymmau.*

AC *dymma feibion y dalaith y rhai a ddaeth i fynu o gaethiwed y gaeth-glud, yr hon a gaethgludaſei Nabuchodonoſor brenin Babilon i Babilon, ac a ddychwelaſant i Ieruſalem, a Iuda, pob vn iw ddinas ei hun. *Nehe. 7.6. 1.eſd.5.7

2 Y rhai a ddaeth gyd â Zorobabel, Ieſua, Nehemiah, ‖ Saraiah, Reelaiah, Mordecai, Bilſan, ‖*Neru, Azariah, Nehe.7.7*

Miſpar, Biguai, Rehum, Baanah: rhifedi gwŷr pobl Iſrael.

3 Meibion Paros, dwy fil, a deuddec ac wŷth vgain.

4 Meibion Sephatiah, try-chant, a deuddec a thri vgain.

5 Meibion Arah; ſaith gant, a phymthec a thrugain.

*Nehe. 7.10. 6 Meibion *Pahath Moab, o feibion Ieſua a Ioab; dwy fil, wŷth gant, a deuddec.

7 Meibion Elam; mil, dau cant a phedwar ar ddêc a deugain.

8 Meibion Zattu; naw cant, a phump a deugain.

9 Meibion Zaccai; ſaith gant, a thri vgain.

‖ Neu. Binui, Nehe. 7. 15. 10 Meibion ‖ Bani; chwe-chant, a dau a deugain.

11 Meibion Babai; chwe-chant, a thri ar hugain.

12 Meibion Azgad; mil, dau cant, a dau ar hugain.

13 Meibion Adonicam; chwe-chant, a chweeh a thrugain.

14 Meibion Biguai; dwy fil, ac onid pedwar trugain.

15 Meibion Adin, pedwar cant, a phedwar ar ddêc a deugain.

16 Meibion Ater o Hezeciah; onid dau pum hugain.

17 Meibion Bezai, trychant, a thri ar hugain.

18 Meibion ‖ Iora; cant, a denddec.

‖ Neu. Hariph, Nehe. 7. 24. 19 Meibion Haſum, dau cant, a thri ar hugain.

20 Meibion ‖ Gibbar; pymthec a phedwar vgain.

21 Meibion Bethlehem; cant a thri ar hugain.

‖ Neu. Gibeon, Nehe. 7. 25. 22 Gwŷr Netophah; onid pedwar trugain.

23 Gwŷr Anathoth; cant, ac wyth ar hugain.

24 Meibion ‖ Aſmaveth; dau a deugain.

‖ Neu. Beth-Aſmaveth, Nehe. 7. 28. 25 Meibion Ciriatharim, Cephirah, a Beeroth; ſeith gant, a thri a deugain.

26 Meibion Ramah, a Gaba; chwe-chant, ac yn ar hugain.

27 Gwŷr Michmas; cant, a dau ar hugain.

28 Gwŷr Bethel, ac Ai; dau cant, a thri ar hugain.

29 Meibion Nebo; deuddec a deugain.

30 Meibion Magbis; cant, ac onid pedwar tri vgain.

*Verſ. 7. 31 Meibion *Elam arall; mil, dau cant, a phedwar ar ddêc a deugain

32 Meibion Harim; try-chant, ac vgain.

‖ Neu. Haruph. 33 Meibion Lod, ‖ Hadid, ac Ono; ſeithgant, a phump ar hugain.

34 Meibion Iericho; try-chant, a phump a deugain.

35 Meibion Senaah; tair mil, a chwe-chant, a dec ar hugain.

36 Yr offeiriaid meibion Iedaiah, o dŷ Ieſua; naw cant, dêc a thri vgain a thri.

*1. Cron. 24. 7. 37 Meibion *Immer; mil a deuddec a deugain.

*1. Cron. 24. 14. & 9. 12. 38 Meibion *Paſur; mil, dau cant, a ſaith a deugain.

*1. Cron. 24. 8. 39 Meibion *Harim; mil a dau ar bymthec.

40 Y Leſiaid: meibion Ieſua, a Chadmiel, o feibion ‖ Hodaſia; pedwar ar ddêc a thrugain.

‖ Neu. Iudah, pen. 3. 9. Neu. Hodeſah, Neh. 7. 43 * Ieſua 9. 3. 41 Y cantoriaid, meibion Aſaph; cant ac wŷth ar hugain.

42 Meibion y porthorion, *ſef* meibion Salum, meibion Ater, meibion Talmon, meibion Accub, meibion Hattita, meibion Sobai, *oedd* oll gant, ac onid vn deugain.

43 Y *Nethiniaid: meibion Ziha, meibion Aſupha, meibion Tabbaoth,

44 Meibion Ceros, meibion Siaha, meibion Padon,

45 Meibion Lebanah, meibion Hagabah, meibion Accub,

46 Meibion Hagab, meibion ‖ Salmai, meibion Hanan,

47 Meibion Gidel, meibion Gahar, meibion Reaiah,

48 Meibion Rezin, meibion Necoda, meibion Gazam,

49 Meibion Vzza, meibion Paſeah, meibion Beſai,

50 Meibion Aſnah, meibion Mehunim, meibion Nephuſim,

51 Meibion Bacbuc, meibion Hacupha, meibion Harhur,

52 Meibion ‖ Bazluth, meibion Mehida, meibion Harſa,

53 Meibion Barcos, meibion Siſera, meibion Thamah,

54 Meibion Neſiah, meibion Hatipha.

55 Meibion gweiſion Salomon: meibion Sotai, meibion Sophereth, meibion ‖ Peruda,

56 Meibion Iaalah, meibion Darcon, meibion Gidel,

57 Meibion Sephatiah, meibion Hattil, meibion Pocereth o Zebaim, meibion ‖ Ami.

58 Yr holl *Nethiniaid, a meibion *gweiſion Salomon, *oedd* drychant, deuddec a phedwar vgain.

59 A'r rhai hyn a aethant i fyny o Telmelah, Telharſa, Cherub, Adan *ac* Immer: ond ni fedrent ddangos tŷ eu tadau, na'i hiliogaeth, ai o Iſrael *yr oeddynt*.

60 Meibion Delaiah, meibion Tobiah, meibion Necoda, chwe-chant, a deuddec a deugain.

61 A meibion yr offeiriaid, meibion Hebaiah, meibion Coz, meibion Barzilai, (yr hwn a gymraſei wraig o ferched *Barzilai y Gileadiad, ac a alwaſid ar eu henw hwynt.)

62 Y rhai hyn a geiſiaſant eu ſcrifen ym mhlith yr achau, ond ni chaſwyd hwynt: am hynny yŷ bwriwyd hwynt allan o'r offeiriadaeth.

63 A'r ‖ Tirſatha a ddywedodd wrthynt, na fwyttaent o'r pethau ſanctaiddiaf hyd oni chyfodei offeiriad, ag *Vrim ac â Thummaim.

64 Yr holl dyrfa ynghyd, *oedd* ddwy fil a deugain, try-chant, *a* thri vgain:

65 Heb law eu gweiſion, a'i morwynion, y rhai hynny *oedd* ſaith mil, try-chant, a dau ar bymthec ar hugain: ac yn eu myſc *yr oedd* dau cant yn gantorion, ac yn gantoreſau.

66 Eu meirch *oedd* ſaith gant, ac onid pedwar deugain: eu mulod yn ddau cant, ac yn bump a deugain.

67 Eu camelod yn bedwar cant, ac yn bymthec ar hugain: eu haſſynnod yn chwe mil, ſaith gant, ac vgain.

68 Ac o'r pennau cenedl pan ddaethant i dŷ yr Arglwydd, yr hwn *oedd* yn Ieruſalem, *rhai* a offrymmaſant o'i gwaith eu hun tu ag at dŷ'r Arglwydd, iw gyfodi yn ei lê.

69 Rhoddaſant yn ôl eu gallu i *dryſor-dŷ y gwaith yn fil a thrugain o ddrachmonau aur, a phum mil o bunnoedd o arian, a chant o wiſcoedd offeiriaid.

70 Yna'r offeiriaid a'r Leſiaid, a rhai o'r bobl, a'r cantorion, a'r porthorion, a'r Nethiniaid, a dreigſant yn eu dinaſoedd, a holl Iſrael yn eu dinaſoedd.

PEN. III.

1 Goſod i ſyny yr allor. 4 Amled yr offrymmau. 7 Pavotoi gweithwyr. 8 Goſod ſyſtem i 'Demel gyda llawenydd mawr, a galar.

A Phan ddaeth *y ſeithfed mis, a meibion Iſrael yn eu dinaſoedd, y bobl a ymgaſclaſant i Ieruſalem megis yn gŵr.

1 Yna y cyfododd ‖ Iesua mab Iozadac, a'i frodyr
offeiriaid, a* Zorobabel mab Salathiel a'i fro-
dyr,ac a adeiladasant allor Duw Israel, i offrymmu
arni offrymmau poeth, fel yr scrifennasid *yngh-
rraith Mosis gwr Duw.
3 A hwy a osodasant yr allor ar ei hystolion (ca-
ys yr oedd arnynt ofn pobl y wlâd) ac a offrymma-
sant arni boeth offrymmau i'r Arglwydd; poeth
offrymmau borau a hwyr.
4 Cadwasant hefyd ŵyl y pebyll, fel *y mae yn
scrifennedic, ac *a offrymmasant* *boeth aberth
bewydd tan risedi, yn ôl y ddefod, dogn dydd
yn ei ddydd,
5 Ac wedi hynny y poeth offrwm gwastadol, ac
offrwm y newydd loerau, a holl sanctaidd osode-
dic wyliau 'r Arglwydd; offrwm ewyllyscar pob
vn a offrymmei o honaw ei hun, *a offrymmasant* i'r
Arglwydd.
6 O'r dydd cyntaf i'r seithfed mis y dechreuasa-
nt offrymmu poeth offrymmau i'r Arglwydd; ond
Teml yr Arglwydd ni sylfaenasid etto.
7 Rhoddasant hefyd arian i'r seiri main, ac i'r
seiri pren, a bwyd a diod ac olew i'r Sidoniaid, ac
i'r Tyriaid, am ddwyn coed cedr o Libanus hyd y
môr i Ioppa: yn ôl ceniadhâd Cyrus brenin Per-
sia iddynt hwy.
8 Ac yn yr ail flwyddyn wedi eu dyfod hwy i dŷ
Duw i Ierusalem, yn yr ail mis, y dechreuodd Zo-
robabel mab Salathiel, a Iesua mab Iozadac, a'r rhan
arall o'i brodyr hwynt, yr offeiriaid, a'r Lefiaid, a'r
rhai oll a ddaethai o'r chaethiwed i Ierusalem; ac
a osodasant y Lefiaid, o fab vgain-mlwydd ac vchod,
yn oligwyr ar waith tŷ 'r Arglwydd.
9 Yna y safodd Iesua a'i feibion, a'i frodyr, Cad-
miel a'i feibion, meibion ‖ Iuda, yn gydtûn i oruch-
wilio ar waith-wŷr y gwaith yn nhŷ Dduw,
meibion Henadad, a'i meibion hwythau, a'i brodyr
y Lefiaid.
10 A phan oedd y seiri yn sylfaenu Teml yr Ar-
glwydd, hwy a osodasant yr offeiriaid yn eu gwis-
oedd ag vdcyrn, a'r Lefiaid meibion Asaph â sym-
balau, i foliannu 'r Arglwydd, * yn ôl ordinhâd
Dafydd brenin Israel.
11 A hwy a gydganasant wrth foliannu, ac wrth
glodfori yr Arglwydd, mai da oedd, mai yn dra-
gywydd *yr oedd* ei drugaredd ef ar Israel: a'r
holl bobl a floeddiasant â bloedd fawr, gan foliannu
yr Arglwydd, am sylfaenu tŷ 'r Arglwydd.
12 Ond llawer o'r offeiriaid, a'r Lefiaid, a'r pen-
nau cenedl y rhai oedd hên, a'a welsent y tŷ cyntaf,
wrth sylfaenu 'r tŷ hwn yn eu golwg, a wylasa-
nt â llêf vchel: a llawer oedd yn derchafu llef
mewn bloedd gorfoledd:
13 Fel nad oedd y bobl yn adnabod sain bloedd y
llawenydd, oddi wrth sain wylofaen y bobl: canys
y bobl oedd yn bloeddio â bloedd fawr, a'r sŵn a
glywid yn mhell.

PEN. IIII.

1 *Gwrthwyneb-wyr Iuda, am na chynhwysid idd-
ynt adeiladu 'r Deml gyda 'r Iddewon, yn ceisio
lesaw ei hadeiladu hi.* 7 *Eu llythyrau hwy at
Artaxyrxes.* 17 *Gorchymyn Artaxerxes.* 23
Rhwystro adeiladu y Deml.

YNa gwrthwyneb-wŷr Iuda, a Beniamin a
glywsant fod meibion y gaeth-glud yn adei-
ladu Teml i Arglwydd Dduw Israel:
3 Ac a ddaethant at Zorobabel, ac at y pen-
nau cenedl, ac a ddywedasant wrthynt, adei-
ladwn gyd â chwi; canys fel chwithau y ceisiwn
ich Duw chwi, ac iddo ef yr ydym ni yn aberthu, er
dyddiau Esarhadon brenin Assyria, yr hwn a'n dûg
ni i fyny yma.
3 Eithr dywedodd Zorobabel, a Iesua, a'r rhan
arall o bennau cenedl Israel wrthynt, nid *yw* i
chwi ac i ninnau adeiladu tŷ i'n Duw ni: eithr
nyni a gyd-adeiladwn i Arglwydd Dduw Israel,
megis i'n gorchymynnodd y brenin Cyrus, brenin
Persia.
4 A phobl y wlâd oedd yn anghysuro pobl Iuda,
ac yn eu rhwystro hwy i adeiladu,
5 Ac yn cyflogi cynghor-wŷr yn eu herbyn hwynt
i ddiddymmu eu cyngor hwynt, holl ddyddiau Cyr-
us brenin Persia, a hyd deyrnasiad Darius brenin
Persia.
6 Ac yn nheyrnasiad Ahasferus, yn nechreuad ei
deyrnasiad ef, yr scrifennasant *atto* achwyn, yn er-
byn trigolion Iuda a Ierusalem.
7 Ac yn nyddiau Artaxerxes yr scrifennodd ‖ Bisłam, Mithredath, Tabeel, a'r rhan arall o'i †cy-
feillion, at Artaxerxes brenin Persia; ac yscrifen y
llethr a scrifennwyd yn Syri-aec, ac a eglurwyd yn
Syri-aec.
8 Rehum y cofiadur, a Simsai yr yscrifennydd, a
scrifennasant lythyr yn erbyn Ierusalem at Arta-
xerxes y brenin, fel hyn:
9 Yna *yr scrifennodd* Rehum y cofiadur, a Simsai
yr yscrifennydd, a'r rhan arall o'i †cyfeillion, y Di-
nasaid, yr Apharsathcaid, y Tarpeliaid, yr Aphars-
aid, yr Archeniaid, y Babilonaid, y Susanchiaid, y
Dehafeaid, yr Elamiaid,
10 A'r rhan arall o'r bobl, y rhai a ddug Asnap-
par mawr ac enwoc, ac a osododd efe yn ninasoedd
Samaria, a'r rhan arall tu yma i'r afon, † a'r amser
a'r amser:
11 Dymma ystyr y llythyr a anfonasant atto
ef, *sef* at Artaxerxes y brenin: *DY WA-
SANAETH-WYR* o'r tu ymma i'r afon, a'r
amser a'r amser.
12 Bid hysbys i'r brenin fod yr Iddewon a ddaeth-
ant i fyny oddi wrthit ti attom ni, wedi dyfod i
Ierusalem, *ac* yn adeiladu y ddinas wrthryfelgar
ddrygionus, a'r muroedd a sylfaenasant hwy, ac a
gyd-wniasant y sylfaenau.
13 Yn awr bydded hysbys i'r brenin, os adeiledir
y ddinas hon, a gorphen ei chaerau, na roddant na
tholl, na theyrnged, na thrêth, felly y dry ‖ dysfor
y brenhinoedd.
14 Ac yn awr o herwydd ein bod ni yn cael †ein
cynhaliaeth o lŷs *y brenhin*, ac nad oedd weddaidd
i ni weled gwarth y brenin, am hynny 'r anfonasom,
ac yr ysbysasom i'r brenin,
15 Fel y ceisier yn llyfr hystoriâu dy dadau, a thi
a gei yn llyfr yr hystoriau, ac a elli wybod, fod y
ddinas hon yn ddinas wrthryfelgar, niweidiol i
frenhinoedd, a thaleithiau, a bod yn gwneuthur
brâdfwriad o fewn hon er yscalm, am hynny y dini-
striwyd y ddinas hon.
16 Yr ydym yn ysprysu i'r brenin, os y ddinas hon
a adeiledir, a'i muriau a sylfaenir, wrth hynny ni
fydd i ti ran o'r tu ymma i'r afon.
17 *Yna* yr anfonodd y brenin air at Rehum y cofi-
adur, a Simsai'r scrifennydd, a'r rhan arall o'i † cy-
feillion hwynt, y rhai a drigent yn Samaria; ac at y
llaill o'r tu hwnt i'r afon, Tangneddyf, a'r amser
a'r amser.
18 Y llythyr a anfonasoch attaf a ddarllennwyd
yn eglur ger fy mron.
19 Ac mi a osodais orchymyn, a chwiliwyd, a chaf-
wyd fod y ddinas hon er ys talm yn ymdderchafu
yn erbyn brenhinoedd, a gwneuthur yuddi anufydd-
dod, a gwrthryfel.
20 A brenhinoedd cryfion a fu ar Ierusalem, yn
llywodraethu ar bawb o'r tu hwnt i'r afon, ac idd-
ynt hwy y thoddid toll, teyrnged, a thrêth.

‖ Neu, mewn beddwch.
†Hebr. Cyfeillach
†Cald. i Cyfeillach
† Cald. Cheeneth.
‖ Neu, ardreth, neu, allu.
† Cald. ein hall tu â halen hyn, &c.

21 Yn awr rhoddwch orchymyn, i beri i'r gwŷr hynny beidio,ac nad adeilader y ddinas honno,hyd oni roddwyf fi orchymyn *esto*.

23 A gwiliwch wneuthur yn amryfus yn hyn: pa ham y tyfu niwed i ddrygu y brenhinoedd?

23 Yna pan ddarllenwyd yſtyr llythr Artaxerxes y brenin o flaen Rehum,a Simſai 'r ſcrifennydd , a'i cyfeillion,hwy a aethant i fynu ar frŷs i Ierusalem at yr Iddewon,ac a wnaethant iddynt beidio,drwy fraich a chryfdwr.

24 Yna y peidiodd gwaith tŷ Dduw 'r hwn *ſydd* yn Ierusalem,ac y bu yn ſefyll hyd yr ail flwyddyn o deyrnaſiad Darius brenin Perſia.

PEN. V.

1 *Zorobabel a Salathiel,wedi eu hannog gan Haggai a Zechariah, yn rhwyddhau adeiladu 'r Demi.* 3 *Tatnai a Setharboznai beb allel rhwyſtro yr Iuddewon.* 6 *Ewyllyhyr hwy at Ddarius yn erbyn yr Iuddewon.*

YNa y prophwydi * Haggai y prophwyd, a * Zechariah mab Ido, a brophwydaſant i'r Iddewon *oedd* yn Iuda, ac yn Ierusalem; yn enw Duw Iſrael y prophwydaſant iddynt.

2 Yna Zorobabel mab Salathiel, a Ieſua mab Iozadac , a godaſant ac a ddechreuaſant adeiladu tŷ Dduw yr hwn *ſydd* yn Ierusalem : a phrophwydi Duw *oedd* gyd a hwynt yn eu cynnorthwyo.

3 Y pryd hynny y daeth attynt hwy Tatnai tywyſog tu yma i'r afon, a Setharboznai, a'i cyfeillion,ac ſel hyn y dywedaſant wrthynt,pwy a roddes i chwi orchymyn i adeiladu y tŷ hwn, ac i ſylfaenu y muriau hyn?

4 Yna fel hyn y dywedaſom wrthynt beth yw henwau y gwŷr a adeiladant yr adeiladaeth ymma?

5 A golwg eu Duw oedd ar henuriaid yr Iddewon,fel na wnaethant iddynt beidio , nes dyfod yr achos at Ddarius ; ac yna 'r attebaſant *drwy* llythyr am hyn.

6 Yſtyr y llythyr a anfonodd Tatnai tywyſog y tu ymma i'r afon,a Setharboznai, a'i gyfeillion yr Apharſachiaid,y rhai *oedd* o'r tu yma i'r afon, at y brenin Darius.

7 Anfonaſant lythyr atto ef , ac ſel hyn yr yſcrifennaſid †yndo ; P O B heddwch i'r brenin Darius.

8 Bydded hyſpys i'r brenin ſyned o henom ni i dalaith Iudea i dŷ y Duw mawr,a bod yn ei adeiladu ef â meini † mawr , a bod yn goſod coed yn ei barwydydd ef, a bod y gwaith yn myned rhagddo ar frŷs,a'i fod yn llwyddo yn eu dwylo hwynt.

9 Yna y gofynnaſom i'r henuriaid hynny , *ac* a ddywedaſom wrthynt fel hyn,pwy a roddes i chwi orchymyn i adeiladu y tŷ hwn,ac i ſylfaenu y mûr ymma ?

10 Gofynnaſom hefyd iddynt eu henwau,fel yr yſpyſſem i ti , *ac* fel yr ſcrifennem henwau y gwŷr *oedd* yn bennau iddynt.

11 A'r geiriau hyn a attebaſant hwy i ni, gan ddywedyd,nyni ydym weiſion Duw nef a daiar, ac yn adeiladu yr tŷ 'r hwn a adailadwyd cyn hyn lawer o flynyddoedd,a * brenin mawr o Iſrael a'i hadeiladodd,ac a'i ſeiliodd ef.

12 Eithr wedi i'n tadau ni ddigio Duw y nefoedd,efe a'i * rhoddes hwynt yn llaw Nabuchodonoſor brenin Babilon y Caldead,a'r tŷ hwn a ddiſtriodd efe,ac a gaeth-gludodd y bobl i Babilon.

13 Ond yn * y flwyddyn gyntaf i Cyrus brenin Babilon,y rhoddes y brenin Cyrus orchymyn i adeiladu y tŷ Dduw hwn.

14 A llaſtri tŷ Dduw hefyd o aur ac arian,y rhai a ddygaſei Nabuchodonoſor o'r demi yn Ierusalem, ac a'i dygaſei i demi Babylon, y rhai hyny a ddûg y brenin Cyrus allan o demi Babilon, a roddwyd hwynt i *un* * Sesbazzar *wrth* ei henw , yr hwn a oſodaſei efe yn † dywyſog.

15 Ac efe a ddywedodd wrtho,cymmer, y lleſtri hyn,dôs,dwg hwynt i'r demi yn Ierusalem,ac adeilader tŷ Dduw yn ei lê.

16 Yna y daeth y Sesbazzar hwnnw,ac a oſododd ſylfeini tŷ Dduw yn Ierusalem,ac o'r pryd hyny hyd yr awr hon yr ydys yn ei adeiladu , ac ni orphennwyd ef :

17 Ac yn awr (os dâ gan y brenin) ceiſer yn nhryſſor-dŷ y brenin yna yn Babilen , a ddarfu i'r brenin Cyrus oſod gorchymyn am adeiladu y tŷ Dduw hwn yn Ierusalem ; ac anfoned y brenin ei ewyllys attom am y peth hyn.

PEN. VI.

1 *Darius,wedi gweled gorchymmyn Cyrus , yn rhoi gorchymmyn newydd i yrru gwaith y Demi ym-mlaen.* 13 *Gorphen y Demi,ac yn ymhorthy gelynion a chyfarwyddiad y Prophwydi.* 16 *Cadw gwyl y Cyſegriad,* 19 *a gwyl y Pâſc.*

YNa 'r brenin Darius a oſododd orchymyn , a chwiliwyd yn nhŷ y llyfrau, lle y † cedwid y tryſſorau yn Babilon.

2 A chaſwyd yn | Achmetha yn y llŷs yn nhalaith Media ryw lyſyr,ac fel hyn yr yſcrifennaſid yndo yn goſtadwriaeth :

3 Yn y flwyddyn gyntaf i'r brenin Cyrus,y goſododd y brenin Cyrus orchymyn , am dŷ Dduw o ſewn Ierusalem; adeilader y tŷ , y fan lle yr aberthent aberthau,a gwnaer yn gadarn ei ſylfeini , yn dri ygain cyfydd ei vchder, *ac* yn driugain cyfydd ei lêd :

4 Yn dair rhês o feini mawr,a rhês o goed newydd ; a rhodder y draul o dŷ 'r brenin.

5 A lleſtri tŷ Dduw hefyd,yn aur ac yn arian, y rhai a ddûg Nabuchodonoſor o'r demi yn Ierusalem,ac a ddûg efe adref i Babilon, a rhodder hwynt † i'w dwyn i'r demi yn Ierusalem, *i'w* lê,a goſoder hwynt yn nhŷ Dduw.

6 Yn awr Tatnai tywyſog y tu hwnt i'r afon, Sethar-boznai a'ch † cyfeillion yr Arpharſachiaid,y rhai *ydych* o'r tu hwnt i'r afon, eiliwch oddi yno :

7 Gadewch yn llonydd waith tŷ Dduw hwn, adeiladed tywyſogion a henuriaid yr Iddewon , y tŷ hwn i Dduw yn ei lê.

8 Goſodais hefyd orchymyn am yr hyn a wnewch i henuriaid yr Iddewon hyn, wrth adeiladu y tŷ Dduw hwn, mai o gyfoeth y brenin,ſef o'r deyrnged o'r tu hwnt i'r afon, y rhoddir traul i'r gwŷr hyn,ſel na pheidio *o'r gwaith*.

9 A'r hyn *a fyddo* angen-rheidiol i boeth offrymmau Duw y nefoedd, yn eidionnau,neu yn hyrddod, ne yn ŵyn,yn ŷd,yn hâlen, yn wîn,ac yn olew, yn ôl yr hyn a ddywedo 'r offeiriaid *ſydd* yn Ierusalem, rhodder iddynt bob dydd yn ddibaid :

10 Fel yr offrymmont aroglau † peraidd i Dduw 'r nefoedd, ac y gweddiont tros einioes y brenin, a'i feibion.

11 Goſodais hefyd orchymyn,pa ddŷn bynnac a newidio y gair hwn,tynner coed o'i dŷ ef, a goſoder i ſefyll,*ac* ar hwnnw † croger ef,a bydded ei dŷ ef yn dommen am hynny.

12 A'r Duw,yr hwn a wnaeth iw enw breſſwylio yno,a ddiniſtrio bob brenin a phobl, a eſtynno ei law i newidio, *ac* i ddiſtrywio y tŷ hwn eiddo Duw yn Ierusalem. Myfi Darius a oſodais y gorchymyn,gwneler ef yn ebrwydd.

13 Yna * Tatnai tywyſog y tu ymma i'r afon Sethar-

---

*Hagg. 1.1.
*Zech.1.1
*2 Bren. 6.1.2 cro. 3.2.
*2 Bren. 24.2.&c 25.8.
*Pen.1.1.
*Ezr.5.1
*Pen.4. & 6.3. | Neh. 1.6.
†Cald. dyrchefi | Neh. Echatana neu, metro ciſi.
†Cald. ſyrrhi
†Cald. cyfeillion
†Chald. yn ei ga-mol eſ.
†Cald. greiglo.
†Cald. Ezrayth ych.
†Cald. diſtelen.

Cyrus brenin Persia, a Darius brenin Persia.

14 A hwy a adeiladasant, ac a lwyddasant, trwy brophwydoliaeth Haggai y prophwyd, a Zechariah fab Ido, ac adeiladasant, a gorphennasant, wrth orchymyn Duw Israel, ac wrth orchymyn Cyrus, a Darius, ac Artaxerxes brenin Persia.

15 A'r tŷ hwn a orphennwyd y trydydd dydd o fis Adar, pan oedd y chweched flwyddyn o deyrnasiad brenin Darius.

16 A meibion Israel, yr offeiriaid, a'r Lefiaid, a'r rhan arall o feibion y gaeth-glud, a gyflegrasant y tŷ hwn eiddo Duw, mewn llawenydd;

17 Ac a offrymmasant wrth gyflegru y tŷ hwn eiddo Duw, gant o ychen, dau cant o hyrddod, pedwar cant o ŵyn, a deuddec o fychod geifr, yn bech-aberth tros Israel, yn ôl rhifedi llwythau Israel.

18 Gosodasant hefyd yr offeiriaid yn eu dosparthiadau, a'r Lefiaid yn eu cylchoedd hwythau, i wasanaeth Duw yn Ierusalem, yn ôl yscrifen *llyfr Moses.

19 Meibion y gaeth-glud hefyd a gadwasant y Pasc, ar y pedwerydd *dydd* ar ddec o'r mis cyntaf:

20 Canys yr offeiriaid a'r Lefiaid a ymlanhasant yn gyttûn yn lân i gyd oll, ac a aberthasant y Pasc tros holl feibion y gaeth-glud, a thros eu brodyr yr offeiriaid, a throstynt eu hunain.

21 A meibion Israel, y rhai a ddychwelasent o'r gaeth-glud, a phob un a ymmaillduasei oddi wrth halogedigaeth cenhedloedd y wlâd attynt hwy, i geisio Arglwydd Duw Israel, a fwyttâsant,

22 Ac a gadwasant ŵyl y bara croyw saith niwrnod, mewn llawenydd; canys yr Arglwydd a'i llawenhasei hwynt, ac a droesei galon brenin Assyria attynt hwy, †iw cynnorthwyo hwynt yngwaith tŷ Duw, Duw Israel.

PEN. VII.

1 Hyn yn mysed i fynu i Ierusalem, 11 wedi yr cennad a gorchymynyn gan Artaxerxes, 27 a'r yn kenithio Duw am ei drugaredd.

A Cwedi y pethau hyn, yn nheyrnasiad Artaxerxes brenin Persia, Ezra mab Seraiah, fab Azariah, fab Heleiah,

2 Fab Salum, fab Zadoc, fab Ahitub,

3 Fab Amariah, fab Azariah, fab Meraioth,

4 Fab Zeraiah, fab Vzzi fab Bucci,

5 Fab Abisuah, fab Phinehes, fab Eleazar, fab Aaron yr offeiriad pennaf:

6 Yr Ezra hwn a aeth i fynu o Babylon, ac ese oedd scrifennydd cyflym ynghyfraith Moses, yr hon a roddasei Arglwydd Duduw Israel; a'r brenin a roddes iddo ef ei holl ddymuniad, fel yr *ydoedd* llaw'r Arglwydd ei Duduw arno ef.

7 A rhai o aethant i fynu o feibion Israel, ac o'r offeiriaid, a'r Lefiaid, a'r cantorion, a'r porthorion, a'r Nethiniaid, i Ierusalem, yn y seithfed flwyddyn i brenin Artaxerxes.

8 Ac ese a ddaeth i Ierusalem yn y pummed mis, yr hwn *oedd* yn y seithfed flwyddyn i'r brenin.

9 Canys ar y *dydd* cyntaf o'r mis cyntaf ‖ dechreuodd ese fynu o Babylon, ac ar y *dydd* cyntaf o'r pummed mis y daeth ese i Ierusalem, fel *yr oedd* daioni law ei Duduw gyd ag ef.

10 Canys Ezra a barottoesei ei galon i geisio cyfraith yr Arglwydd, ac i gwneuthur, ac i ddysgu yn Israel ddeddfau a barne di gaethau.

11 Ac dymma ysttyr y llythyr a roddodd y brenin Artaxerxes i Ezra yr offeiriad a'r yscrifennydd, *sef* yscrifennyd geiriau gorchymynion yr Arglwydd, a'i ddeddfau ef i Israel.

12 Artaxerxes brenin y brenhinoedd at Ezra yr offeiriad, ‖ scrifennydd deddf Duw y nefoedd, perffaith *dangnefydd*, a'r amser a'r amser.

13 Myfi a osodais orchymyn, fod i bwy bynnac yn fy nheyrnas i o bobl Israel, ac o'i offeiriaid ef a'i Lefiaid, fydd ewyllysgar i fyned i Ierusalem, gael myned gyd â thi.

14 O herwydd dy anfon di oddi wrth y brenin â'i saith * gynghoriaid i ymweled â Iuda, ac â Ierusalem, wrth gyfraith dy Dduw yr hon *sydd* yn dy law di:

15 Ac i ddwyn yr arian, a'r aur a offrymmodd y brenin a'i gynghoriaid, o honynt eu hunain, i Dduw Israel, yr hwn y *mae* ei bresswylfa yn Ierusalem:

16 * A'r holl arian, a'r aur a fedrych ei gael yn holl dalaith Babilon, gyda g offrymman gwirfoddol bobl a'r offeiriaid, y rhai a offrymmant o honynt eu hunain, tu ag at dŷ eu Duw yn Ierusalem,

17 Fel y prynech yn ebrwydd â'r arian hynny ychen, hyrddod, ŵyn, a'i bwyd offrymman, a'i diod offrymmau, a'i boffrwm hwynt ar allor tŷ eich Duw yn Ierusalem.

18 A'r hyn a fyddo da gennit ti, a chan dy frodyr, ei wneuthur â'r rhan arall i'r arian, a'r aur, gwnewch yn ôl ewyllys eich Duw.

19 A'r lleftri, y rhai a roddwyd it i wasanaeth tŷ dy Dduw, dôd adref o flaen dy Ddnw *yn* Ierusalem.

20 A pheth bynnac ychwaneg a fyddo anghenrhaid i dŷ dy Dduw, yr hyn a ddigwyddo it ei roddi, a roddi di o dryssor-dŷ'r brenin.

21 A minnau y brenin Artaxerxes ydwyf yn gosod gorchymyn i holl drysfor-wŷr y tu hwnt i'r afon, beth bynnac a geisio Ezra, offeiriad *ac* scrifennydd deddf Duw'r nefoedd, gennych, gwneler yn ebrwydd:

22 Hyd gan talent o arian, a hyd gan Corus o wenith, a hyd gan Bath o win, a hyd gan Bath o olew, a hâlen heb fesur.

23 Beth bynnac †yw gorchymmyn Duw y nefoedd, gwneler yn ddyfal i dŷ Duw'r nefoedd; canys pa ham y byddai llidiaw grwydd yn erbyn teyrnas y brenin a'i feibion?

24 Yr ydym yn yspysu i chwi hefyd *am* yr holl offeiriaid, a'r Lefiaid, cantorion, porthorion, Nethiniaid, a gwenidogion y tŷ Duw hwn, na ellir bwrw arnynt doll, na theyrnged, na thraeth.

25 Tithen Ezra, yn ôl doethineb dy Dduw, yr hon *fydd* yn dy law, gosod fwyddogion a barnwŷr, i farnu'r holl bobl o'r tu hwynt i'r afon, y rhai oll a fedrant gyfraith dy Dduw: a dyscwch y rhai nis medrant.

26 A phwy bynnac ni wnelo gyfraith dy Dduw, a chyfraith y brenin, gwneler barn yn ebrwydd arno ef, pa vn bynag ai i farwolaeth, ai iw †ddeol, ai i ddirwy o dda, ai i garchar.

27 Bendigedic fyddo Arglwydd Dduw ein tadau, yr hwn a roddes fel hyn ynghalon y brenin, i harddu tŷ'r Arglwydd, yr hwn *fydd* yn Ierusalem:

28 Ac a barodd i mi drugaredd, y flaen y brenin, a'i gynghoriaid, ac o flaen holl gedyrn dywysogion y brenin, a mi a gynnorthwywyd, fel *yr oedd* llaw yr Arglwydd fy Nuw arnaf, a chesclais o Israel bennaethiaid i fyned i fynu gyd â mi.

PEN. VIII.

1 Parai a ddychwelasant gydag Ezra o Babilon. 15 Ezra yn danfon at Ido am weinidogion i'r Dem, 21 yn cadw ympryd, 24 yn gorchymmyn y tryssorau

‖ Neu, scrifennydd perffaith deddf Duw y nefoedd

* Esth. 1.14.

* Pen. 8.25.

† Chald. ddirwyn.

tryſoran i gadwrieeth yr offeiriaid. 31 Y bobl yn dyfod o Ahava i Ieruſalem. 33 Pwyſo yr tryſſor yn y Demel. 36 Rhoi gorchymmyn y brenin at y pendefigion.

*1 Eſdr. 8.29. * Pen. 7.1.

AC dymma eu pennau cenedl hwynt, a'i hachau, y rhai a aeth i fynu gyd â mi, yn nheyrnaſiad * Artaxerxes y brenin, allan o Babilon.

2 O feibion Phinehes, Gerſom; o feibion Ithamar, Daniel; o feibion Dafydd, Hattus;

3 O feibion Sechaniah, o feibion Pharos, Zechariah; a chyd ag ef y thiſwyd wrth eu hachau gant, a dêc a deugain o wr-rywiaid.

4 O feibion Pahath-Moab, Elihoenai mab Zerahiah; a chyd ag ef ddau cant o wr-rywiaid.

5 O feibion Sechaniah, mab Iahaziel, a chyd ag ef dry-chant o yrfiaid.

6 O feibion Adin heſyd, Ebed mab Ionathan, a chyd ag ef ddêc a deugain o wr-rywiaid.

7 Ac o feibion Elam, Ieſaiah mab Athaliah, a chyd ag ef ddêc a thrugain, o yrfiaid.

8 Ac o feibion Sephatiah; Zebadiah mab Michael: a chyd ag ef bedwar vgain o wr-rywiaid.

9 O feibion Ioab, Obadiah mab Iehiel: a chyd ag ef ddau cant a deunaw o wr-rywiaid.

10 Ac o feibion Selomith, mab Ioſiphia, a chyd ag ef wyth vgain o yrfiaid.

11 Ac o feibion Bebai, Zechariah mab Bebai: a chyd ag ef ŵyth ar hugain o wr-rywiaid.

12 Ac o feibion Azgad, Iohanan ‖ mab Haccatan: a chyd ag ef ddeng-mŵa chant.

‖ Neu, *y mab ieuangaf.*

13 Ac o feibion olaf Adonicam, dymma heſyd eu henwau hwynt; Eliphelet, Iehiel, a Samaiah: a chyd â hwynt drugain o yrfiaid.

‖ Neu, *Zaccur.*

14 Ac o feibion Biguai, Vthai, a ‖ Zabbud: a chyd â hwynt ddêc a thrugain o yrfiaid.

15 A chaſclais hwynt wrth yr afon ſydd yn myned i Ahaſa, ac yno y gwerſyllaſom ni dridiau: ac mi a yſtyriais y bobl, a'r offeiriaid ond ni chefais yno *neb* o feibion Leſi.

16 Yna 'r anfonais am Eliezer, am Ariel, am Semaiah, ac am Elnathan, ac am Iarib, ac am Elnathan, ac am Nathan, ac am Zecharian, ac am Meſulam, y pennaethiaid, ac am Ioiarib ac am Elnathan, y rhai doethion:

17 A rhoddais orchymmyn gyd â hwynt at Ido, pennaeth yn y fan *a elwir* Caſiphia: a goſodais yn eu pennau hwynt eiriau iw traethu wrth Ido, a'i frodyr y Nethiniaid, yn y fan *a elwir* Caſiphia, fel y dygent attom ni wenidogion i dŷ ein Duw.

18 A hwy a ddygaſant attom, (fel *yr oedd* daionus law ein Duw arnom ni,) ŵr deallgar o feibion Mahli, fab Leſi, fab Iſrael, a Serabiah, a'i feibion, a'i frodyr, ddeu naw.

19 A Haſabiah, a chyd ag ef Ieſaiah o feibion Merari, a'i frodyr, a'i meibion, vgain:

20 Ac o'r * Nethiniaid a roddaſei Dafydd, a'r tywyſogion, yngwaſanaeth y Leſiaid, dau cant ac vgain, o Nethiniaid: hwynt oll a yſpyſſafid erbyn eu henwau. * Pen. 2.43.

21 Ac yna wrth afon Ahaſa y cyhoeddais ympryd, i ymgyſtuddio ger bron ein Duw ni, i geiſio ganddo effordd vnion i ni, ac i'n plant, ac i'n golud oll.

22 Canys cywilydd oedd gennif geiſio gan y brenin fyddin, a gwŷr meirch, i'n cynnorthwyo rhag y gelynar y ffordd: canys lleſaraſem wrth y brenin, gan ddywedyd, Llaw ein Duw ni *ſydd* er daioni ar bawb a'i ceiſiant ef, a'i gryfdwr a'i ddigter yn erbyn pawb a'i gadawant ef.

23 Am hynny yr ymprydiaſom, ac yr ymbiliaſom â'n Duw am hyn: ac efe a wrandawodd arnom.

24 Yna y mill'uais ddeuddec o bennaethiaid yr offeiriaid; Serebiah, Haſabiah, a dêc o'i brodyr gyd â hwynt,

25 Ac a bwyſais attynt hwy yr arian; a'r aur a'r lleſtri, *ſef* offrwm tŷ ein Duw ni, yr hyn a offrymaſei 'r brenin, a'i gynghorwyr, a'i dywyſogion, a holl Iſrael, y rhai a gawſid *yno*.

26 * Ie pwyſais iw dwylo hwynt, chwechant a dêc a deugain talent o arian, a co lleſtri arian gan talent, a chan talent o aur: * 1. Bren. 9.14.

27 A dêc o orſlychau aur, o fil o * ddracmonau, a dau leſtr o brês melyn da, moir † brydferth ag aur. * Pen. 2.69. † Heb. *dymun.*

28 A dywedais wrthynt, ſanctaidd *ydych* chwi i'r Arglwydd, a'r lleſtri *ydynt* ſanctaidd: yr arian hefyd, a'r aur, *ſydd* offrwm gwirfodd i Arglwydd Duw eich tadau.

29 Gwiliwch, a chedwch *hwynt* hyd oni phwyſoch *hwynt* ger bron pennaethiaid yr offeiriaid, a'r Leſiaid, a phennau cenedl Iſrael, yn Ieruſalem, yng-helloedd tŷ 'r Arglwydd.

30 Felly 'r offeiriaid, a'r Leſiaid a gymmeraſant bwys yr arian, a'r aur, a'r lleſtri, iw dwyn i Ieruſalem i dŷ ein Duw ni.

31 A chychwynnaſom oddi wrth afon Ahaſa ar y deuddecfed *dydd* o'r mis cyntaf, i fyned i Ieruſalem: a llaw ein Duw oedd arnom ni, ac a'n gwaredodd o law y gelyn, a'r rhai oedd yn cynllwyn ar y ffordd.

32 Ac ni a ddaethom i Ieruſalem, ac a arhoſaſom yno dridiau.

33 Ac ar y pedwerydd dydd y pwyſwyd yr arian, a'r aur, a'r lleſtri, yn nhŷ ein Duw ni, trwy law Meremoth fab Vriah yr offeiriad, ac Eleazar mab Phinehes oedd gyd ag ef, a Iozabad mab Ieſua, a Noadiah, mab Binnui y Leſiaid, *oedd* gyd â hwynt:

34 Wrth rifedi, *ac* wrth bwys pob vn: a'r holl bwyſau a ſcrifennwyd y pryd hynny.

35 Meibion y gaeth-glud y rhai a ddaeth o'r caethiwed a offrymmaſant boeth offrymman i Dduw Iſrael, *ſef* deuddec o ſuſtych dros holl Iſrael, onid pedwar pum hugain o hyrddod, amyn tri pedwar vgain o ŵyn, *a* deuddec o fychod yn bech-aberth: y cwbl *oedd* yn offrwm poeth i'r Arglwydd.

36 A rhoddaſant orchymyn y brenin at bendefigion y brenin, a thywyſogion y tu hwnt i'r afon: a hwy a gynnorthwyaſant y bobl, a thŷ Dduw.

PEN. IX.

1 Ezra yn gofidio am fod y bobl yn ymgyſylltu â diriſiaid, 5 Yn gweddio Duw, ac yn cyfaddef eu pechodau hwynt.

AC wedi darfod hynny, y tywyſogion a ddaethant attaſi gan dd'weyd, nid ymneillduodd pobl Iſrael, a'r offeiriaid, a'r Leſiaid, oddi wrth bobl y gwledydd: *gwnaethant* yn ôl eu ffiaidddra hwynt, *ſef* y Canaaneaid, yr Hethiaid, y Pherezziaid, y Iebuſiaid, yr Ammoniaid, y Moabiaid, yr Aiphtiaid, a'r Amoriaid.

2 Canys cymmeraſant o'i merched iddynt eu hun ac iw meibion, a'r hâd ſanctaidd a ymgymmyſcodd â phobl y gwledydd, a llaw y pennaethiaid a'r tywyſogion fu gyntaf yn y camwedd hyn.

3 Pan glywais innau hyn, mi a rwygais fy nillad a'm gwiſc, ac a dynnais wallt fy mhen a'm barf, ac a eiſteddais yn ſyn.

4 Yna 'r ymgaſclodd attaſi bob vn a'r a ofnodd eirian Duw Iſrael, am gamwedd y rhai a gaethgludaſid, ac myfi a eiſteddais yn ſyn, hyd yr aberth * prydnhawnol. * Exod. 29.39.

5 Ac ar yr aberth prydnhawnol, mi a gyfodais o'm numbl

o'm cystudd, ac wedi i mi rwygo fy nillad, a'm gwisc, mi a ostlyngaisar fy ngliniau, ac a ledais fy nwylo at yr Arglwydd fy Nuw:

6 Ac a ddywedais, O fy Nuw, y mae arnaf gywilydd a gorchwyledd godi fy wyneb attat ti fy Nuw; o herwydd ein hanwireddau ni aethant yn aml tros ben; a'n ‖ camwedd a dyfodd hyd y nefoedd.

7 Er dyddiau ein tadau o'r *ydym* ni mewn camwedd mawr hyd y dydd hwn, ac am ein hanwireddau y rhoddwyd ni, ein brenhinoedd, a'n hoffeiriaid, i law brenhinoedd y gwledydd, i'r cleddyf, i gaethiwed, ac i anrhaith, ac i warthrudd wyneb, megis heddyw.

8 Ac yn awr, tros ennyd fechan y daeth grâs oddi wrth yr Arglwydd ein Duw, i adel i ni weddill i ddiange, ac i roddi i ni hoel yn ei lê sanctaidd ef; fel y goleuai ein Duw ein llygaid, ac y rhoddei i ni ychydig orphywysdra yn ein caethiwed.

9 Canys caethion *oeddym* ni, ond ni adawodd ein Duw ni yn ein caethiwed; eithr parodd i ni drugaredd o flaen brenhinoedd Persia, i roddi i ni orphwysdra i ddercháu tŷ ein Duw ni, ac i gyfodi ei leoedd anghyfannedd ef, ac i roddi i ni fur yn Iuda, a Ierusalem.

10 Ac yn awr, beth a ddywedwn wedi hyn, ô ein Duw? canys gadawsom dy orchymynion di,

11 Y rhai a orchymynnaist drwy law dy weision y prophwyd, gan ddywedyd, y * wlâd yr ydych yn myned iddi iw meddiannu, gwlâd halogedic *yw* hi, trwy halogedigaeth pobl y gwledydd, o bleidd-dra hwynt, y rhai a'i llanwasant hi â'i hafledndid, † o gwr bwy gilydd.

12 Ac yn awr, na roddwch eich merched iw meibion hwynt, ac na chymmerwch eu merched hwynt i'ch meibion chwi, ac na cheisiwch eu heddwch hwynt na'i daioni byth; fel y * cryfhaoch, ac y mwynhaoch ddaioni y wlâd, ac y gadawoch hi yn etifeddiaeth i'ch meibion byth.

13 Ac wedi yr hyn oll a ddaeth arnom am ein drwg weithredoedd, a'n mawr gamwedd, am i ti ein Duw † ein cospi yn llai na'n henwiredd, a rhoddi i ni ddiangfa fel hyn;

14 A dorrem ni drachefn dy orchymynion di, ac ymgyfathrachu † â'r ffiaidd bobl hyn? oni digitti wrthym, nes *ein* difetha, fel na *byddei yn* gweddill, na diangol?

15 * Arglwydd Dduw Israel, cyfiawn *ydwyt* ti, eithr gweddill diangol ydym ni, megis heddyw: wele ni o'th flaen di yn ein camweddau; canys ni allwn ni sefyll o'th flaen di am hyn.

PEN. X.

1 *Sechaniah yn annog Ezra i ddimygio y prhodasau dieithr.* 6 *Ezra yn galaru, ac yn casclu yr bobl ynghyd.* 9 *Y bobl, trwy orsol Ezra, yn edifarhau, ac yn addaw gwellhau.* 15 *Ei gofal am ffiawni hynny.* 18 *Henwau y rhai a briodasai wragedd dieithr.*

AC wedi i Ezra weiddio a chyffesu, gan wylo a syrthio i lawr o flaen tŷ Dduw, tyrfa fawr o Israel a ymgasclasant atto ef, yn wŷr, ac yn wragedd, ac yn blant; canys y bobl a wylasant ag wylofain mawr.

2 Yna y llefarodd Sechaniah mab Iehiel, o feibion Elam, ac a ddywedodd wrth Ezra, ni a beichiasom yn erbyn ein Duw, ac a gyttaliasom â gwragedd dieithr, o bobl y wlâd: etto yn awr y mae gobaith i Israel am hyn.

3 Yn awr, gan hynny, gwnawn gyfammod â'n Duw, ar fwrw allan yr holl wragedd, a'i plant, wrth gyngor yr Arglwydd, a'r rhai a ofnant orchymynion ein Duw: a gwneler yn ôl y gyfraith.

4 Cyfod, canys arnat ti *y mae* y peth: ac ni *a fyddwn* gyd â thi, ymwrola, a gwna.

5 Yna y cyfododd Ezra, ac a dyngodd bennaethiaid yr offeiriaid a'r Lefiaid, a holl Israel, ar wneuthur ar ôl y peth hyn; a hwy a dyngasant.

6 Yna y cyfododd Ezra o flaen tŷ Dduw, ac a aeth i ftafell Iehanan fab Eliasib: a phan ddaeth yno, ni fwytaodd fara, ac nid yfodd ddwfr; canys galarai o'r oedd am gamwedd y gaeth-glud. 1 Esdr. 9.1.

7 A chyhoeddasant yn Iuda, a Ierusalem, ar i holl feibion y gaeth-glud, ymgasclu i Ierusalem;

8 A phwy bynnac ni ddelei o fewn tridiau, yn ôl cyngor y pennaethiaid, a'r henuriaid, efe a gollai ei holl olud, ac yntef a ddidolid oddi wrth gymmuleidfa y rhai a gaethgludasid.

9 Felly holl wŷr Iuda, a Beniamin, a ymgasclasant i Ierusalem o fewn tridiau; hynny *oedd* y nawfed mis, ar yr vgeinfed *dydd* o'r mis, a'r holl bobl a eisteddasant yn heol tŷ Dduw, yn crynu o achos y peth hyn, ac o achos y glawogydd.

10 Ac Ezra yr offeiriad a gyfododd, ac a ddywedodd wrthynt, chwi a bechasoch, ac a gyttaliasoch â gwragedd dieithr, gan chwanegu ar bechod Israel.

11 Ac yn * awr, rhoddwch foliant i Arglwydd Dduw eich tadau, a gwnewch ei ewyllys ef, ac ymwahanwch oddi wrth bobl y tir, a chan oddi wrth y gwragedd dieithr. * Ios. 7.19.

12 A holl dyrfa Israel a attebasant, ac a ddywedasant â llef vchel, yn ôl dy air di y mae arnom ni wneuthur.

13 Eithr y bobl sydd lawer, a'r amser yn lawog, ac ni ellir sefyll allan, ac nid gwaith vn diwrnod na dau *ydyw*: canys pechasom ‖ yn ddirfawr yn y peth hyn. ‖ *Neu, lawer o honom.*

14 Safed yn awr ein pennaethiaid o'r holl dyrfa, a deued y rhai o'n dinasoedd, a gyttaliasant â gwragedd dieithr, ar amseroedd gosodedic, a henuriaid pôb dinas, a'i barn-wŷr gyd â hwynt, nes troi digter ein Duw oddi wrthym ‖ am y peth hyn. ‖ *Neu, wrs* gorphen *y peth hyn.*

15 Yn vnic Ionathan mab Asahel, a Iahasiah mab Ticuah, a † osodwyd ar hyn: Mesulam hefyd, a Sabbethai y Lefiad a'i cynnorthwyasant hwy. † *Hebr. safodd.*

16 A meibion y gaeth-gludawnaethant felly: ac Ezra yr offeiriad, a'r gwŷr *oedd* bennau cenhedl tŷ eu tadau, a hwynt oll wrth eu henwau, a neilltuwyd, ac a eisteddasant, ar y dydd cyntaf o'r degfed mis, i ymofyn am y peth hyn.

17 A hwy a wnaethant ben a'r holl wŷr a gyttaliasent â gwragedd dieithr, erbyn y dydd cyntaf o'r mis cyntaf.

18 A chafwyd o feibion yr offeiriaid, y rhai a gyttaliasent â gwragedd dieithr, o feibion Iesua fab Iozadac a'i frodyr, Maaseiah, ac Eliezer, a Iarib, a Gedaliah.

19 A hwy a roddasant eu dwylo ar fwrw allan eu gwragedd; a chan iddynt bechu, *a offrymmasant* hwrdd o'r praidd drosc eu camwedd.

20 Ac o feibion Immer, Hanani, a Zebadiah.

21 Ac o feibion Harim; Maaseiah, ac Eliah, a Semaiah, a Iehiel, ac Vzziah.

22 Ac o feibion Pasur; Elioenai, Maaseiah, Ismael, Nethaneel, Iozabad, ac Elasah.

23 Ac o'r Lefiaid, Iozabad, Simei, a Chelaiah, (hwnnw *yw* Celitah) Pethahiah, Iuda, ac Eliezer.

24 Ac

24 Ac o'r cantorion, Eliasib: ac o'r porthorion, Salum, a Thelem, ac Vri.
25 Ac o Israel, o feibion Paros, Ramaiah, a Iesiah, a Malachiah, a Miamin, ac Eleazar, a Malchtah, a Beniiah.
26 Ac o feibion Elam, Mattaniah, Zechariah, a Iehiel, ac Abdi, a Ieremoth, ac Eliah.
27 Ac o feibion Zattu, Elioenai, Eliasib, Mattaniah, a Ieremoth, a Zabad, ac Aziza.
28 Ac o feibion Bebai: Iehohanan, Hananiah, Zabbai, ac Athlai.
29 Ac o feibion Bani, Meſulam, Maluch, ac Adaiah, Iasub, a Seal, a Ramoth.
30 Ac o feibion Pahath-Moab, Adna, a Chelal, Benaiah, Maaseiah, Mattaniah, Bezaleel, a Binnui, a Manasseh.
31 Ac o feibion Harim, Eliezer, Isiah, Malchiah, Semaiah, Simeon,
32 Beniamin, Maluch, Semariah.
33 O feibion Hasum, Mattenai, Mattatha,
Zabad, Eliphelet, Ieremai, Manasseh, a Simei.
34 O feibion Bani, Maadai, Amram, ac Vel,
35 Banaiah, Bediah, Cheluh,
36 Vaniah, Meremoth, Eliasib,
37 Mattaniah, Mattenai, a Iaasau,
38 A Bani, a Binnui, Simei,
39 A Selemiah, a Nathan, ac Adaiah,
40 Machnadebai, Sasai, Sarai,
41 Azareel, a Selemiah, a Semariah,
42 Salum, Amariah, a Ioseph.
43 O feibion Nebo, Iehiel, Mattathiah, Zabad, Zebina, Iadau, a Ioel, a Benaiah.
44 Y rhai hyn oll a gymmeraſent wragedd dieithr; ac yr oedd *i rai* o honyat wragedd, a ddygasei blant iddynt.

Neu, Mabna. atebai.

¶ LLYFR NEHEMIAH.

PEN. I.

1 *Nehemiah, wrth glywed gan Hanani ddrwg gyßwr Ierusalem, yn galaru, ac yn ympryd'o, ac yn gweddio.* 5 *Ei weddi ef.*

Geiriau Nehemiah mab Hachaliah. A bu ym mis Ciſlew, *yn* yr vgainfed flwyddyn, pan oeddwn i * ym mrenhinllys Susan,
2 Ddyfod o Hanani vn o'm brodyr, efe a gwŷr o Iuda; a gofynnais iddynt am yr Iddewon a ddianghasei, y rhai a adawsid o'r caethiwed, ac am Ierusalem.
3 A hwy a ddywedasant wrthif, y gweddillion y rhai a adawyd o'r gaethglud, yno yn y dalaith, *ydynt* mewn blinder mawr, a gwradwydd: * mûr Ierusalem hefyd a ddrylliwyd, a'i phyrth a loſcwyd â thân.
4 A phan glyweis y geiriau hyn, mysi a eisteddais, aca wylais, aca alêrais, *dalm* o ddyddiau: a bûm yn ympryd'o, ac yn gweddio ger bron Duw y nefoedd.
5 A dywedais, attolwg * Arglwydd Dduw y nefoedd, y Duw mawr ac ofnadwy, yr hwn ſydd yn cadw cyfammod a thrugaredd, i'r rhai a'i carant ef, ac a gadwant ei orchymynion:
6 Bydded attolwg dy gluſt yn clywed, a'th lygaid yn agored i wrando ar weddi dy wâs, yr hon yr ydwyſi yn ei gweddio ger dy fron di yr awron ddydd a nôs, dros feibion Iſrael dy weiſion; ac yn cyffeſſu pechodau meibion Iſrael, y rhai a bechaſom i'th erbyn: mysi hefyd a thŷ fy nhâd a bechaſom.
7 Gwnaethom yn llygredig iawn i'th erbyn; ac ni chadwaſom y gorchymynion, na'r deddfau, na'r barnedigaethau, a orchymynaiſt i Moſes dy wâs.
8 Cofia attolwg y gair a orchymynnaiſt wrth Moſes dy wâs, gan ddywedyd, os chwi a droſeddwch, * mysi a'ch gwaſgaraf chwi ym myſc y bobloedd.
9 Ond os dychwelwch attafi, a chadw fy ngorchymynion, a'i gwneuthur hwynt, * pe gyrrid rhai o honoch chwi hyd eithaf y nefoedd, *etto* mi a'i caſclaf hwynt oddi yno, aca'i dygaf i'r lle a etholais i drigo o'm henw ynddo.
10 A hwy *ydynt* dy weiſion, a'th bobl; y rhai a waredaiſt â'th fawr allu, ac â'th law nerthol.
11 Attolwg Arglwydd bydded yn awr dy gluſt yn gwrando ar weddi dy wâs, ac ar weddi dy weiſion y rhai ſydd yn ewyllyſio ofni dy enw, llwydda hefyd attolwg dy wâs heddyw, a chaniadd iddo *gael* trugaredd ger bron y gŵr hwn: canys myſi oedd drulliad i'r brenin.

PEN. II.

1 *Artaxerxes, pan wybu'r achos yr oedd Nehemiah yn athriſt, yn ei anfon ef â llythyrau ac â gorchymynion i Ierusalem.* 9 *Nehemiah yn dyfod i Ierusalem, a'r gelynion yn ddrwg ganthynt hynny.* 12 *Yntau yn gyſrinachol yn golygu adſtil y caeran.* 17 *ac yn annog yr Iuddewon i adeiladu Ierusalem, er gwaetháf eu gelynion.*

Ac ymmis Niſan *yn* yr vgeinfed flwyddyn i Artaxerxes y brenin, yr oedd gwin o'i flaen ef: a mi a gymmerais y gwin, ac a'i rhoddais i'r brenin; ond ni byddwn *arferol o fod* yn driſt ger ei fron ef.
2 Am hynny y brenin a ddywedodd wrthif, pa ham *y mae* dy wyneb-pryd yn driſt, a thitheu heb fod yn glaf? nid *yw* hyn onid triſtwch calon: yna'r ofnais yn ddirfawr:
3 A dywedais wrth y brenin, byw ſyddo'r brenin yn dragywydd: pa ham na thriſtâe fy wyneb pan ſyddei y ddinas, tŷ beddrod fy nhadau, wedi *eu* diniſtrio, a'i phyrth wedi eu hyſſu â thân?
4 A'r brenin a ddywedodd wrthif, pa beth yr wyt ti yn ei ddymuno? yna y gweddiais ar Ddduw y nefoedd.
5 A mi a ddywedais wrth y brenin, o rhyngo bodd i'r brenin, ac od yw dy wâs yn gymmeradwy ger dy fron di, ar it anfon i Iuda i ddinas beddrod fy nhadau, fel yr adeiladwyf hi.
6 A'r brenin a ddywedodd wrthif, (a'i wraig yn eiſtedd yn ei ymyl ef:) pa hŷd y bydd dy daith di, a pha bryd y dychweli? a gwelodd y brenin yn dda fy anfon i, a minneu a nodais iddo amſer.
7 Yna y dywedais wrth y brenin, o rhyngo bodd i'r brenin, rhodder i mi lythyrau at y tywyſogion o'r tu hwnt i'r afon, fel y trosglwyddont ſi nes fy nyfod i Iuda;
8 A llythyr at Asaph ceidwad coedwig y brenin, fel y rhoddo efe i mi goed i wneuthur trawſtiau i byrth y palâs, y rhai *a berthyn* i'r tŷ, ac i ſur y ddinas, ac i'r tŷ yr elwyf iddo: a'r brenin a roddodd i mi, fel yr *oedd* daioni law fy Nuw arnaſi.
9 Yna y daethum at y tywyſogion o'r tu hwnt i'r afon, ac a roddais iddynt lythyrau y brenin: (a'r brenin a anfonaſei dywyſogion y llu, a marchogion gyd â mi.)

10 Pan glybu Sanbalat yr Horoniad a Tobiah y gwâs, yr Ammoniad, *y petb hyn*, bu ddrwg iawn ganddynt, am ddyfod dyn i geisio daioni i feibion Israel.

11 Felly ni a ddeuthum i Ierusalem, ac a fum yno dri-diau.

12 A chyfodais liw nôs, myfi ac ychydig wŷr gyd â mi, ac ni fynegais i neb beth a roddasei fy Nuw yn fy nghalon ei wneuthur yn Ierusalem: ac anifail nid oedd gennif, onid yr anifail yr oeddwn yn marchogaeth arno.

13 A mi a euthum allan liw nôs drwy borth y glyn ar gyfer ffynnon y ddraig; ac at borth y dom; ac a ddeliais sulw ar furioedd Ierusalem y,rhai oedd wedi eu dryllio, a'i phyrth *y rhai* oedd wedi eu hyssu â thân.

14 Yna y tramwyais i borth y ffynnon, ac at bys-cod-lyn y brenin: ac nid *oedd* le i'r anifail oedd tanif i fyned heibio.

15 A mi a aethum i fynu gan lan yr afon liw nôs, ac a ddeliais sulw ar y mûr, ac a ddychwelais, ac a ddaethum drwy borth y glyn, ac felly y trois yn ôl.

16 A'r pennaethiaid ni wyddent i ba le 'r aethwn i, na pheth yr oeddwn yn ei wneuthur, a hyd yn hyn ni fynegaswn *ddim* i'r Iddewon, nac i'r offeiriaid, nac i'r pendefigion, nac i'r pennaethiaid, nac i'r rhan arall oeddyn gwneuthur y gwaith.

17 Yna y dywedais wrthynt, yr ydych yn gwelad yr adfyd yr ydym ynddo, fod Ierusalem wedi ei dinistrio, a'i phyrth wedi eu llosci â thân: deuwch, ac adailadwn fûr Ierusalem, fel na byddom mwyach yn wradwydd.

18 Yna y mynegais iddynt fod llaw fy Nuw yn ddaioni yn ag attaf, a geiriau y brenin hefyd y rhai a ddywedasei efe wrthif. A hwy a ddywedasant, cyfodwn, ac adailadwn: felly y cryfhasant eu dwylo i ddaioni.

19 Ond pan glybu Sanbalat yr Horoniad, a Thobiah y gwâs, yr Ammoniad, a Gesem yr Arabiad, *hyn*, hwy a'n gwatwarasant ni, ac a'n dirmygasant, ac a ddywedasant, pa beth *yw* hyn yr ydych chwi yn ei wneuthur? a wrthryfelwch chwi yn erbyn y brenin?

20 Yna yr attebais hwynt, ac y dywedais wrthynt, Duw y nefoedd, efe a'n llwydda ni, a nhnau ei weision ef a gyfodwn, ac a adailadwn: ond nid *oes* i chwi ran, na chyfiawnder, na chofiadwriaeth yn Ierusalem.

PEN. III.

1 *Enwau a threfn y rhai a adeiladasant gaeran Ierusalem.*

YNa Eliasib yr arch-offeiriad a gyfododd, a'i frodyr yr offeiriaid, a hwy a adeiladasant borth y defaid, hwy a'i cyssegrasant, ac a osodasant ei ddorau ef; le hyd dŵr Meah y cyssegrasant ef, a hyd dŵr Hananeel.

2 A cher llaw iddo ef yr adailadodd gwŷr Iericlio: a cher llaw iddynt hwy yr adailadodd Zaccur mab Imri.

3 A meibion Hasenaah a adailadasant borth y pysgod; hwynt hwy a osodasant ei drawstiau ef, ac a osodasant ei ddorau, ei glôau, a'i farrau.

4 A cher eu llaw hwynt y cyweiriodd Merimoth mab Vriah fab Cos: a cher eu llaw hwynt y cyweiriodd Mesulam mab Berechiah fab Mesezabeel: a cher eu llaw hwynt y cyweiriodd Zadoc mab Baana.

5 A cher llaw iddynt hwy y cyweiriodd y Tecoiaid; ond eu gwŷr mawr ni osodasant eu gwddf wrth waith eu Harglwydd.

6 A Iehoiada mab Paseah, a Mesulam mab Besodaiah, a gyweiriasant yr hên borth, hwy a osodasant eu drawstiau ef, ac a osodasant i fynu ei ddorau, a'i glôau, a'i farrau.

7 A cher eu llaw hwynt y cyweiriodd Melatiah y Gibeoniad, a Iadon y Meronothiad, gwŷr Gibeon a Mizpah, hyd orseddfa y llywydd *oedd* tu yma i'r afon.

8 Ger llaw iddo ef y cyweiriodd Vzziel mab Harhaiah o'r gofaint aur; ger llaw iddo yntef y cyweiriodd Hananiah mab *un* o'r apothecariaid; a hwy a ‖ gyweiriasant Ierusalem byd y mûr llydan. ‖ *Neu, adawsant*

9 A cher eu llaw hwynt y cyweiriodd Rephaiah mab Hur, tywysog hanner rhan Ierusalem.

10 A cher llaw iddynt hwy y cyweiriodd Iedaiah mab Harumaph ar gyfer ei dŷ: a Hattus mab Hasabniah a gyweiriodd ger llaw iddo yntef.

11 Malciah mab Harim, a Hasub mab Pahath-Moab, a gyweiriasant † ran arall, a thŵr y ffyrnau. † *Hebr. yr ail mesur.*

12 A cher llaw iddo ef y cyweiriodd Salum mab Halohes, tywysog hanner rhan Ierusalem, efe a'i ferched.

13 Porth y glyna gyweiriodd Hanun, a thrigolion Zanoah; hwynt hwy a'i hadeiladasant ef, ac a osodasant ei ddorau ef, ei glôau, a'i farrau; a mil o gufyddau ar y mûr, hyd borth y dom.

14 Ond porth y dom a gyweiriodd Malchiah mab Rechab tywysog rhan o Beth-haccerem: efe a'i hadailadodd, ac a osododd ei ddorau, ei glôau, a'i farrau.

15 A Salum mab Col-hozeh tywysog rhan o Mispah, a gyweiriodd borth y ffynnon, efe a'i hadailadodd, ac a'i tôdd, ac a osododd ei ddorau ef, ei glôau, a'i farrau: a mûr pysgod-lyn * Siloah wrth ardd y brenin, a hyd y grisiau sydd yn dysgod i wared o ddinas Dafydd. *Ne. 9. 4.

16 Ar ei ôl ef y cyweiriodd Nehemiah mab Azbuc tywysog hanner rhan Beth-zur, hyd ar gyfer beddrod Dafydd, a hyd y pysgod-lyn a wnelsid, a hyd * dŷ y cedyrn. *2. Brenh. 20. 20.

17 Ar ei ôl ef y cyweiriodd y Lefiaid, Rehum mab Bani: ger llaw iddo ef y cyweiriodd Hasabiah, tywysog hanner rhan Ceilah, yn ei frô ei hun.

18 Ar ei ôl ef eu brodyr hwynt a gyweiriasant, Basai mab Henadad, tywysog hanner rhan Ceilah.

19 A cher llaw iddo ef y cyweiriodd Ezer mab Iesua tywysog Mispah ran arall, ar gyfer y ddringfa i dŷ yr arfau, wrth y drofa. ‖ *Neu, Zaccai.*

20 Ar ei ôl ef Baruc mab ‖ Zabbai yn awyddus a gyweiriodd y mesur arall, o'r drofa hyd ddrws tŷ Eliasib yr arch-offeiriad.

21 Ar ei ôl ef Merimoth mab Vriah fab Coz a gyweiriodd y mesur arall, o ddrws tŷ Eliasib, hyd dalcen tŷ Eliasib.

22 A car ei ôl ef yr offeiriaid, gwŷr y gwastadedd a gyweiriasant.

23 Ar ei ôl ef y cyweiriodd Beniamin, a Hasub, gyferbyn a'i tŷ: wedi yntef Azariah mab Maaseiah fab Ananiah, a gyweiriodd wrth ei dŷ.

24 Ar ei ôl yntef Binnui mab Henadad a gyweiriodd fesur arall, o dŷ Azariah hyd y drofa, ac hyd y gongl.

25 Palal mab Vzai, ar gyfer y drofa, a'r tŵr sydd yn myned allan o vchel-dŷ 'r brenin, * yr hwn sydd wrth gyntedd y carchar: ar ei ôl ef Pedaiah mab Paros. *Ier. 32. 2. *Ezr. 2. 46.

26 A'r * Nethiniaid, y rhai oedd yn trigo yn * Ophel hyd ar gyfer porth y dwfr; tua 'r dwyrain, a'r tŵr oedd yn myned allan. *Cron. 27. 3. ‖ 2 Cron.

27 Ar ei ôl yntef y Tecoiaid a gweiriasant fesur arall, ar gyfer y tŵr mawr ſydd yn myned allan, hyd fûr Ophel.

28 Oddi ar borth y meirch, yr offeiriaid a gyweiriasant bôb vn gyferbyn â'i dŷ.

29 Ar ei ôl hwynt Zadoc mab Immer a gyweiriodd ar gyfer ei dŷ, ac ar ei ôl yntef y cyweiriodd Semaiah mab Secaniah, ceidwad porth y dwyrain.

30 Ar ei ôl ef y cyweiriodd Hananiah mab Selemiah, a Hanun, chweched mab Zalaph, y meſur arall. ar ei ôl yntef Meſulam mab Berechiah a gyweiriodd ar gyfer ei ſtafell.

31 Ar ei ôl yntef Malciah mab y gôf aur a gweiriodd hyd y dŷ'r Nethinîaid, a'r marchnadyddion, ar gyfer porth Miphcad, hyd ſtafell y gongl.

32 A rhwng ſtafell y gongl a phorth y defaid, yr eurychod, a'r marchnadyddion a gweiriasant.

PEN. IIII.

1 *Nehemiah yn gweithio, ac yn myned rhagddo yn adeiladu Ieruſalem, er bod y gelynion yn ei watwor.* 7 *A phan wybu eu digllonedd a'i cyſtrinach hwy, yn goſod gwiliedwriaeth, 13 yn arfogi y gweithwyr, 19 ac yn dyſcu iddynt ryſela.*

PAn glybu Sanbalat ein bod ni yn adeiladu'r mur, efe a gynddeiriogodd ynddo, ac a lidiodd yn ddirfawr. ac a watworodd yr Iddewon.

2 Ac efe a lefarodd o flaen ei frodyr a llû Samaria, ac a ddywedodd, beth y mae'r Iddewon gweiniaid hyn yn ei wneuthur? a adewir iddynt hwy? a aberthant? a'r ſephennant mewn diwrnod? a godant hwy y cerrig o'r tyrrau llwch, wedi eu llôſci?

3 A Thobiah yr Ammoniad *oedd* yn ei ymyl, ac efe a ddywedodd, er eu bod hwy yn adeiladu, *etto* ped elei lwynog i fyny, efe a fwriai i lawr eu mûr cerric hwynt.

4 Gwrando ô ein Duw, canys yr ydym yn †ddirmygus: dychwel hefyd eu gwradwydd ar eu penau hwynt, a dôd hwynt yn anrhaith yngwlâd y caethiwed.

5 Ac na orchguddia eu hanwiredd hwynt, ac na ddeleer eu pechod hwynt o'th ŵyneb di: canys digiasant *dyddiger* bron yr adeiladwŷr.

6 Felly nyni a adeiladaſom y mûr, a chyſtunwyd yr holl fûr hyd ei hanner: canys yr oedd gan y bobl galon i weithio.

7 Ond pan glybu Sanbalat, a Thobiah, a'r Arabiaid, a'r Ammoniaid, a'r Aſdodiaid, † gwbl gyweiriio muroedd Ieruſalem, a dechreu cau yr adwyau; yna y llidiaſant yn ddirfawr.

8 A hwynt oll a fradfwriadſant ynghŷd, ddyfod i ymladd yn erbyn Ieruſalem, ac †iw rwyſtro.

9 Yna y gweddiaſom ar ein Duw, ac y goſodaſom wiliadwriaeth yn eu herbyn hwynt, ddydd a nôs, o'i plegid hwynt.

10 A Iuda a ddywedodd, nerth y cludwŷr a wanhâodd, a phrŷd la ver *ſydd*, fel na allwn ni adeiladu'r mûr.

11 A'n gwrthwynebwŷr a ddywedaſent, ni chânt wybod, na gweled, nes i ni ddyfod iw myſc hwynt, a'i lladd, a rhwyſtro eu gwaith hwynt.

12 A phan ddaeth yr Iddewon oedd yn preſſwylio yn eu hymmyl hwynt, dywedaſant wrthym ddengwaith, ‖ o'r holl leoedd *drwy* y rhai y gallech ddychwelyd attom ni, *y byddant arnoch chwi.*

13 Am hyny mi a oſodais *rai* † yn y lleoedd iſſaf, o'r tu ôl i'r mûr, *ac* yn y lleoedd vchaf: yn ôl eu teuluoedd hefyd y goſodais y bobl, â'i cleddyfau, â'i gwaywffyn, ac â'i bwâu.

14 Ac mi a edrychais, ac a gyfodais, ac a ddywedais wrth y pendefigion, a'r ſwyddogion, ac wrth y rhan arall o'r bobl, nac ofnwch rhagddynt: cofiwch yr Arglwydd mawr ac ofnadwy, ac ymleddwch dros eich brodyr, eich meibion a'ch merched, eich gwragedd a'ch tai.

15 A phan glybu ein gelynion fod *y peth* yn yſpys i ni, Duw a ddiddymmodd eu cyngor hwynt: a ninnau oll a ddychwelaſom at y mûr, bawb iw waith.

16 Ac o'r dydd hwnnw, hanner fy ngweiſion oedd yn gweithio yn y gwaith, a'i hanner hwynt oedd yn dal gwayw-ffyn, a tharianau, a bwâu, a llurigau; ar tywyſogion *oedd* ar ôl holl dŷ Iuda.

17 Y rhai oedd yn adeiladu ar y mûr, ac yn dwyn beichiau, *a'r* rhai oedd yn llwytho, oeddynt ag vn llaw yn gweithio yn y gwaith, ac *a'r llaw* arall yn dal arf.

18 Canys pob vn o'r adailad-wŷr oedd wedi gwregyſſu ei gleddyf ar ei † glun, ac yn adeiladu: † *Hebr.* *lwynau.* a'r hwn oedd yn lleiſio mewn vdcorn *yaoedd* yn ſy ymyl i.

19 Ac mi a ddywedais wrth y pendefigion, ac wrth y ſwyddogion, ac wrth y rhan arall o'r bobl, y gwaith ydd ſawr a helaeth, a nyni a waſcarwyd ar hyd y mûr, yn mhell oddi wrth ei gilydd:

20 Yn y ſan lle y clywoch ſain yr vdcorn, vno ymgeſclwch attom: ein Duw ni a ymladd troſom.

21 Felly 'r oeddem ni yn gweithio yn y gwaith: a'i hanner hwynt yn dal gwayw-ffyn, o gyfodiad y wawr, hyd gyfodiad y ſêr.

22 Dywedais hefyd y prŷd hynny wrth y bobl, Lletyned pob vn a'i wâs yn Ieruſalem, fel y byddont i ni yn wiliadwriaeth y nôs, a'r dydd *mewn* gwaith. ‖ *Neu,*

23 Felly myſi a'm brodyr, a'm gweiſion a'r gwil- *pob vn a'i* wŷr *oedd* ar fy ôl, ni ddiofgaſom ein dillad; ‖ ond *a'i arf i'r* a ddiofcai pob vn iw golchi. *dwfr.*

PEN. V.

1 *Yr Iuddewon yn cwyno rhac eu dyledion, a'i prid, a'i caethiwed.* 6 *Nehemiah yn cerydau yr vſur-wyr, ac yn peri iddynt roi yr occr a'r prid yn ei ôl.* 14 *Yn madden ei gynhaliaeth i'r bobl, ac yn cadw ty.*

AC yr oedd gweiddi mawr gan y bobl, a'i gwragedd, yn erbyn yr Iddewon eu brodyr.

2 Canys yr oedd rhai yn dywedyd *y mae* llawer o honom ni, ein meibion, a'n merched: am hynny yr ydym yn cymmeryd ŷd, fel y bwytaom, ac y byddom byw.

3 Yr oedd rhai hefyd yn dywedyd, ein meuſydd, a'n gwin-llannoedd, a'n tai, yr ydym ni yn eu gwyſtlo, fel y prynom ŷd i rhac y newyn.

4 Ac yr oedd rhai *eraill* yn dywedyd, benthygiaſom arian i *dalu* treth y brenin, a hynny ar ein tiroedd a'n gwîn-llannoedd.

5 Ac yn awr, ein cnawd ni *ſydd* fel cnawd ein brodyr, ein plant ni fel eu plant hwy: ac wele ni yn daroſtwng ein meibion a'n merched yn weiſion, ac y mae *rhai* o'n merched ni wedi eu caethiwo, ac heb fod geanym *iw rhyddhau*, canys gan eraill *y mae* ein meuſydd, a'n gwin-llannoedd hyn.

6 Yna y llidiais yn ddirfawr, pan glywais eu gwaedd hwynt, a'r geiriau hyn.

7 Yna gan hwy a † feddyliodd ynof, a mi a ddwrdiais y pendefigion, a'r ſwyddogion, ac a ddywedais wrthynt, yr ydych chwi yn cymmeryd occrch bob vn gan ei frawd. a goſodais yn eu herbyn hwynt gynnull lei ſa fawr. † *Hebr.* *ymgyrr. boroch.*

8 Dywedais hefyd wrthynt, *nyni yn ôl ein gallu* a brynaſom ein brodyr yr Iddewon, y rhai a werthaſid **Leuit. 25.48.*

† *Hebr.* *ddirmyg.*

† *Hebr.* *ddercbaſu ſuroedd.*

† *Hebr.* *wneuthur iddo mwyſu-odd.*

werthsid i'r cenhedloedd, ac a ydych chwithau yn gwerthu eich brodyr? neu a werthir hwynt i ni? yna y tawsant, ac ni chawsant air *i aiteb.*

9 A mi a ddywedais, nit da'r peth yr ydych chwi yn ei wneuthur: oni ddylech chwi rodio mewn ofn ein Duw ni, o achos gwradwydd y cenhedloedd ein gelynion?

10 Myfi hefyd *am* brodyr, a'm Llangciau, ydym yn echwyn o iddynt arian, ac ŷd: peidiwn attolwg a'r ocreth yma.

11 Rhoddwch attolwg iddynt heddyw eu meusydd, eu gwin-llannoedd, a'i holiwyddlannoedd, a'i tai drachefn; a chanfed *ran* yr arian, a'r ŷd, y gwin, a'r olew, yr ydych chwi yn ei fynnu ganddynt.

12 Hwythau a ddywedasant, nyni a'i rhoddwn drachefn, ac ni cheisiwn *ddim* ganddynt: felly y gwnawn fel yr ydwyt yn llefaru: yna y gelwais yr offeiriaid, ac a'i tyngais hwynt ar wneuthur yn ôl y gair hwn.

13 A mi a escydwais odran *fy ngwisg*, ac a ddywedais, felly'r escydwo Duw bob gŵr o'i dŷ ac o'i lafur, yr hwn ni chwplao y gair hwn, ac felly y byddo efe yn escydwedic, ac yn wâg: a'r holl gynulleidfa a ddywedasant, Amen, ac a folianasant yr Arglwydd; a'r bobl a wnaeth yn ôl y gair hwn.

14 Ac o'r dydd y gosodwyd fi yn dywysog iddynt hwy yngwlâd Iuda, o'r vgeinfed flwyddyn hyd y deuddecfed flwyddyn ar hugain i Artaxerxes y brenin, sef deuddeng mhlynedd, ni fwyteais i na'm brodyr fara y tywysog.

15 Ond y tywysogion cyntaf, y rhai *a fuasei* o'm blaen i, sinsent drymion ar y bobl, ac a gymmerasent ganddynt fara a gwin, heb law deugain sicl o arian, eu llangciau hefyd a arglwyddiaethent ar y bobl: ond ni wneuthum i felly rhag ofn Duw.

16 Eithr myfi a gyweiriais *ran* yngwaith y mûr hwn, ac ni phrynasom *un* maes: am holl weision i a ymgynullasant yno at y gwaith.

17 Ac *yr oedd* ar fy mwrdd i, o Iddewon ac o dywysogion, ddeng-ŵr a faith vgain, heb law y rhai oedd yn dyfod attom ni o'r cenhedloedd, y rhai *oedd* o'n hamgylch.

18 A'r hyn a arlwyid beunydd oedd vn ŷch, tewch o ddefaid dewisol, ac adar wedi eu paratoi i mi: a phob deng-nhiwrnod *y rhoddid* gwîn o bob math, yn ddianglawd: ac er hyn ni cheisiais fara y tywysog, canys trwm oedd y caethiwed ar y bobl yma.

19 *Cofia fi, ô fy Nuw, er lles i mi: yn ôl yr* holl a wneuthum i'r bobl hyn.

PEN. VI.

1 *Sanbalat trwy ddichellion, a chwedlau, a bruddiau, yn ceisio dychrynu Nehemiah.* 15 *Govyken adeiladu Ierusalem, a hynny yn ddychryn i'r gelynion.* 17 *Pendefigion Inda, a'i gelynion, yn dealltyfnachei eilydd.*

A Phan glybu Sanbalat, a Thobiah, a Gesem yr Arabiad, a'r rhan arall o'n gelynion, adeiladu o honofi y mûr, ac nad oedd adwy wedi ei gadel yndo: (er na osodaswn i y pryd hynny y doreu ar y pyrth)

2 Yna'r anfonodd Sanbalat, a Gesem attaf, gan ddywedyd, tyred, ac ymgyfarfyddwn yngnhyd yn *yr* o'r penttesydd yngwastadedd Ono: ac yr oeddynt hwy yn bwriadu gwneuthur niwed i mi.

3 Minnau a anfonais genhadau attynt hwy, gan ddywedyd, gwaith mawr yr ydwyfi yn ei wneuthur, fellyrwyddi hynny ni allaf ddyfod i waered, pa ham y safai y gwaith, pan ymadawn ag ef a dyfod i waered attoch chwi?

4 Etto hwy a anfonasant attafi yn y wedd hon bedair gwaith, ac yn y modd hwnnw yr attebais hwynt.

5 Yna Sanbalat a anfonodd ei wâs attafi y bummed waith yr vn ffunyd, a llythyr agored yn ei law.

6 Ynddo'r oedd yn scrifennedic, Yn mysc y cenhedloedd y mae'r gair, a | Gasmu sydd yn dywedyd, dy fod ti a'r Iddewon, yn amcanu gwrthryfela: o herwydd hynny dy fod ti yn adeiladu y mûr, fel y byddit frenin arnynt, yn ôl y geirian hyn. | *Gesem, vers. 1.*

7 A'th fod tithau hefyd wedi gosod prophwydi i bregethu am danat yn Ierusalem, gan ddywedyd, *y mae* brenin yn Iuda. Ac yn awr y fath ymadroddion a hyn a glyw y brenin: gan hynny tyred yn awr, ac ymgynghorwn ynghyd.

8 Yna'r anfonais atto, gan ddywedyd, ni ddarfu yn ôl yr ymadroddion hyn yr ydwyt ti yn eu dywedyd: ond o'th galon dy hun yr ydwyt yn eu dychymygu hwynt.

9 O blegit hwynthwy oll oedd yn ceisio ein hofni ni, gan ddywedyd, eu dwylo hwy a laesant oddi wrth y gwaith fel na's gwneir ef: gan hynny cryfhâ yn awr *ô Dduw* fy nhylaw i.

10 A mi a ddaethum i dŷ Semaiah mab Delaiah, fab Mehetabel, yr hwn oedd wedi cau arno; ac efe a ddywedodd, cyfarfyddwn yn nhŷ Duw, a chaewn ddrysau y demi, canys y maent yn dyfod i'th lâdd di, a lliw nôs y deuant i'th lâdd di.

11 Yna y dywedais, a ffŷ gŵr ô'm bâth i? neu pwy *fydd* fel myfi'r hwn a elei i'r demi, fel y byddei byw? nid âf i mewn.

12 Ac wele, gwybûm nad Duw a'i hanfonasei ef; onid Ilefarai o honaw ef y brophwydoliaeth hon yn fy erbyn i canys Tobiah a Sanbalat a'i cyflogasent ef.

13 O herwydd hyn y cyflogasid ef fel i'm hofnid i, ac y gwnawn felly, ac y pechwn, ac y byddei *hynny* ganddynt yn enllib *i'm herbyn* fel i'm gwradwyddent.

14 O fy Nuw, cofia Tobiah, a Sanbalat, yn ôl eu gweithredoedd hynny: a Noadiah, y brophwydes hefyd, a'r rhan arall o'r prophwydi, y rhai oedd yn fy nychrynu i.

15 A'r mûr a orpheunwyd ar y pummed *dydd* ar hugain o Elul, mewn deuddeng-nhiwrnod a deugain.

16 A phan glybu ein holl elynion ni hynny, a gweled o'r holl genhedloedd y rhai *oedd* o'n hamgylch, hwy a ofnasant, ac a lwfrhasant yn ddirfawr yn ddynt eu hun: canys gwybuant mai drwy ein Duw ni y gwnelsid y gwaith hwn.

17 Ac yn y dyddiau hyn, pendefigion Inda oedd yn mynych-ddanfon eu llythyrau at Tobiah: a'r eiddo Tobiah oedd yn dyfod attynt hwythau.

18 Canys *yr oedd* llawer yn Iuda mewn cyngrair ag ef, o herwydd | daw *oedd* efe i Secaniah fab Arah, a Iohanan ei fab ef a gymmerasei ferch Meshullam fab Berechiah *yn wraig iddo.* | *Mab yng-hyfraith.*

19 A'i gymmwynasau ef y byddent hwy yn eu mynegi ger fy mron i, | fyngeiriau innau hefyd y byddent yn eu hadrodd iddo yntef: *a* Thobiah a anfonodd lythyrau i'm dychrynu i. | *Neu, fy mar-feirion.*

PEN. VII.

1 *Nehemiah yn gorchymmyn Ierusalem i Hanani a Hananiah.* 5 *Llyfr achau y rhai a ddaethsyntas allan o Babilon,* 9 *a'r bobl,* 39 *a'r offeiriaid,* 43 *a'r Leuiaid,* 46 *a'r Nethiniaid,* 57 *a gwetifion Salomon.* 63 *Yr offeiriaid ni fedrent gael eu hachau.* 66 *Rhifedi y cwbl, a'i golud,* 70 *o'i hoffrymmau.*

Ac wedi * adeiladu y mûr, a chyfodi o honof y dorau, a gosod y porthorion, a'r cantorion, a'r Lefiaid:

2 Yna mi a orchymynnais i Hanani fy mrawd, ac i Hananiah tywysog ynghâs yn Ierusalem; (canys efe *oedd* ŵr ffyddlon, ac yn ofni Duw yn fwy nâ llawer.)

3 A mi a ddywedais wrthynt, nac agorer pyrth Ierusalem nes gwresogi'r haul, a thra fyddont hwy yn sefyll yno, cauant y dryssau a phrenniant: ac mi a osodais wilwyr o drigolion Ierusalem, pob vn yn ei wiliadwriaeth, a phob vn ar gyfer ei dŷ.

4 A'r ddinas *oedd* ehang, a mawr, ac ychydig bobl ynddi; a'r tai *nid* oeddynt wedi eu hadeiladu.

5 A'm Duw a roddodd yn fy nghalon gynnull y pendefigion, y tywysogion hefyd a'r bobl, iw cyfrif wrth eu hachau: a mi a gefais lyfr achau yr hai a ddaethei i fynu yn gyntaf, a chefais ynt scrifennedic ynddo;

6 * Dymma feibion y dalaith, y rhai a ddaeth i fynu o gaethiwed y gaeth-glud a gaeth-gludasei Nabuchodonosor brenin Babilon, ac a ddychwelasant i Ierusalem, ac i Iuda, pob vn iw ddinas ei hun:

7 Y rhai a ddaethant gyd â Zorobabel, Iesua, Nehemiah, ‖ Azariah, Raamiah, Nahamani, Mordecai, Bilsan, Misperetb Biguai, Nahum, Baanah: *dymma* rifedi dynion pobl Israel.

8 Meibion Paros, dwy fil, cant, a denddec a thrugain.

9 Meibion Sephatiah, try-chant, a deuddec a thrugain.

10 Meibion Arah, chwe chant, a deuddec a dengain.

11 Meibion Pahath-Moab: o feibion Iesua a Ioab, dwy fil, ac wyth gant, a thri ar bymthec.

12 Meibion Elam, mil, dau cant, a phedwar ar ddec a deugain.

13 Meibion Zattu, wyth gant, a phump a deugain.

14 Meibion Zaccai, saith gant, a thri vgain.

15 Meibion ‖ Binui, chwe chant, ac wyth a deugain.

16 Meibion Bebai, chwe chant, ac wyth ar hugain.

17 Meibion Azgad, dwy fil, try-chant, a dau ar hugain.

18 Meibion Adonicam, chwe chant, a saith a thrugain.

19 Meibion Biguai, dwy fil, a saith a thrugain.

20 Meibion Adin, chwe chant, a phymthec a deugain.

21 Meibion Ater o Hezeciah, tri ar bymthec a deugain.

22 Meibion Hasum, try-chant, ac wyth ar hugain.

23 Meibion Bezai, try-chant, a phedwar ar ‖ hugain.

24 Meibion ‖ Hariph, cant, a denddec.

25 Meibion ‖ Gibeon, pymthec a phedwar vgain.

26 Gwŷr Bethlehem, a Netophah, cant, wyth a phedwar vgain.

27 Gwŷr Anathoth, cant, ac wyth ar hugain.

28 Gwŷr ‖ Beth-azmateth, dau a deugain.

29 Gwŷr ‖ Ciriath-ieirim, Cephirah, a Beeroth; saith cant, a thri a deugain.

30 Gwŷr Ramah, a Geba, chwe chant, ac vn âr hugain.

31 Gwŷr Micmas, cant, a dau ar hugain.

32 Gwŷr Bethel, ac Ai, cant, a thri ar hugain.

33 Gwŷr Nebo arall, denddec a deugain.

34 Meibion * Elam arall, mil, dau cant, a phedwar ar ddec a deugain.

35 Meibion Harim, try-chant ac vgain.

36 Meibion Iericho, try-chant, a phump a deugain.

37 Meibion Lod, Hadid, ac Ono, saith gant, ac vn ar hugain.

38 Meibion Senaah, tair mil, naw cant, a dêc ar hugain.

39 Yr offeiriaid; meibion * Iedaiah, o dŷ Iesu, naw cant, a thri ar ddêc a thri vgain.

40 Meibion Immer, mil, a denddec a deugain.

41 Meibion Pasur, mil, dau cant, a saith a deugain.

42 Meibion Harim, mil, a dau ar bymthec.

43 Y Lefiaid; meibion Iesua, o Cadmiel ac o feibion ‖ Hodefah, pedwar ar ddêc a thrugain.

44 Y cantorion: meibion Asaph, cant, ac wyth a deugain.

45 Y porthorion: meibion Salum, meibion Ater, meibion Talmon, meibion Accub, meibion Hatita, meibion Sobai; cant, a thri ar bymthec ar hugain.

46 Y Nethiniaid; meibion Ziha, meibion Hasupha, meibion Tabaoth,

47 Meibion Ceros, meibion Sia, meibion Padon,

48 Meibion Lebana, meibion Hagaba, meibion Salmai,

49 Meibion Hanan, meibion Gidel, meibion Gahar,

50 Meibion Reaiah, meibion Rezin, meibion Necoda,

51 Meibion Gazzam, meibion Vzza, meibion Paseah,

52 Meibion Besai, meibion Meunim, meibion Nephisesim,

53 Meibion Bacbuc, meibion Hacupha, meibion Harhur,

54 Meibion Bazlith, meibion Mehida, meibion Harsa,

55 Meibion Barcos, meibion Sisera, meibion Tamah,

56 Meibion Neziah, meibion Hatipha.

57 Meibion gweision Salomon: meibion Sotai, meibion Sophereth, meibion Perida.

58 Meibion Iaala, meibion Dacon, meibion Gidel,

59 Meibion Sephatiah, meibion Hattil, meibion Pochereth Zebaim, meibion ‖ Amon.

60 Yr holl Nethiniaid, a meibion gweision Salomon, *oedd* drychant, a deuddec a phedwar vgain.

61 * A'r rhai hyn a ddaethant i fynu o Telmelah, Telharesa, Cherub, Adon, ac Immer: ond ni fedrent ddangos tŷ eu tadau, na'i ‖ hiliogaeth, ai o Israel yr oeddynt.

62 Meibion Delaiah, meibion Tobiah, meibion Necoda; chwe chant, a dau a deugain.

63 Ac o'r offeiriaid, meibion Habaiah, meibion Coz, meibion Barzilai, yr hwna gymmerth un o ferched Barzilai y Gileadiad yn wraig, ac a alwyd ar ei enw hwynt.

64 Y rhai hyn a geisiasant eu scrifen ym mhlith yr achau, ond nis cafwyd: am hyny y'i bwriwyd hwynt allan o'r offeiriadaeth.

65 A'r ‖ Tirsatha a ddywedodd wrthynt, na fwytaent o'r pethau sanctaiddiolaf, hyd oni chyfodai offeiriad ag * Vrim ac â Thummim.

66 Yr holl gynnulleidfa ynghyd *oedd* ddwy fil a deugain, try-chant, a thrugain.

67 Heb law en gweision hwynt a'i morwynion, y rhai

ffaith mil, trychant, a dan ar bymtheg
chear ugaint a chandyfot hwy yr oedd dan cant,
a phump a dengain o gantorion, ac o gantoresau.

68 Ei meirch hwynt oedd ſaith gant, ac vn ar
ſwmtheg ar ugain; a'i mûlod yn ddau cant, a
phump a dengain:

69 Y camelod oedd bedwar cant, a phymthec ar
ugain: yr aſynnod oedd chwe mil ſaith gant, ac
vgain.

70 A rhai o'r tadau pennaf a roddaſant tu ag
at y gwaith: y Tirſatha a roddodd i'r tryſſor fil o
ddracmonau aur, dêc a dengain o phiolau, pum cant
a dêc ar ugain o wiſcoedd offeiriaid.

71 A rhai o'r tadau pennaf a roddaſant i dryſſor
y gwaith, vgain mil o ddracmonau aur: a dwy fil,
namcint o bunnau o arian.

72 A'r hyn a roddodd y rhan arall o'r bobl, oedd
vgain mil o ddracmonau aur, a dwy fil o bunnau yn
arian, a ſaith a thrugain o wiſcoedd offeiriaid.

73 A'r offeiriaid, a'r Leſiaid, a'r porthorion, a'r
cantorion, a rhai o'r bobl, a'r Nethiniaid, a holl
Iſrael, a drigaſant yn eu dinaſoedd. A phan dda-
eth y ſeithfed mis, yr oedd meibion Iſrael yn eu
dinaſoedd.

PEN. VIII.

1 Dwyn allan gwrando a darllen y gyfraith. 9 Nehemiah, ac Esra, a'r Leſiaid, yn cyſſuro'r bobl. 13 Pwnc wydd y bobl i wrando ac i ddyſcu. 16 Lletty gwyl y Pebyll.

A holl bobl a ymgaſlaſant o vn-fryd i'r heol
oedd o flaen porth y dwfr: ac a ddywedaſ-
ant wrth Esra yr ſcrifennydd, am ddwyn llyfr
cyfraith Moſes, yr hon a orchymynaſei'r Ar-
glwydd i Iſrael.

2 Ac Esra yr offeiriad a ddûg y gyfraith o flaen
y gynulleidfa o wŷr, a gwragedd, a phawb a'r a
oedd yn ſ medru gwrando yn ddeallus, ar y dydd
cyntaf o'r ſeithfed mis.

3 Ac eſe a ddarllennodd ynddo ar wyneb yr
heol oedd o flaen porth y dwfr, o'r † boran hyd han-
ner dydd, gar bron y gwŷr, a'r gwragedd, a'r rhai
oedd yn medru deall: a chluſtiau'r holl bobl oedd
yn ſ wrando ar lyfr y gyfraith.

4 Ac Esra yr ſcrifennydd a ſafodd ar † bulbyd
o bren, yr hwn a wnelſid i'r peth hyn, a chyd ag
efe ſodd Mattithiah, a Sema, ac Anaiah, ac Uri-
ah, Heſciah, a Maaſeiah, ar ei law ddeheu-ei: a
Pedaiah, a Miſael, a Malchiah, a Haſum, a Haſ-
baddana, Zechariah, a Meſulam, ar ei law
aſwy-ei.

5 Ac Esra a agorodd y llyfr † yngwydd yr holl
bobl, (canys yr oedd efe oddi ar yr holl bobl) a
phanagoredd, yr holl bobl a ſaſaſant.

6 Ac Esra a fendithiodd yr Arglwydd, y Duw
mawr: ar holl bobl a attebaſant: Amen, Amen,
gan oderchain eu dwylo: a hwy a ymgrymmaſ-
ant, ac a addolaſant yr Arglwydd, a'i hwynebau
ar y ddaear.

7 Ieſua hefyd, a Bani, a Serebiah, Iamin, Ac-
cub, Sabbethai, Hodiah, Maaſeiah, Celita, Azr-
ikam, Iozabad, Hanan, Pelaiah, a'r Leſiaid, oedd
yn ſyſu y gyfraith i'r bobl, a'r bobl yn ſefyll
yn eu lle.

8 A hwy a ddarllennaſant yn eglur yn y llyfr,
yngyfraith Duw; gan oſod allan y ſynwyr, fel y
deallent wrth ddarllen.

9 A Nehemiah, eſe yw y Tirſatha, ac Esra yr
offeiriad a'r ſcrifennydd, a'r Leſiaid y rhai oedd yn
dyſcu'r bobl, a ddywedaſant wrth yr holl bobl, y
mae hwnnyw yn ſanctaidd i'r Arglwydd eich
Duw: na alerwch, ac na wylwch: canys yr holl
bobl oedd yn wylo pân glywſant eiriau y gyfraith.

10 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, ewch, bwytewch y breiſion, ac yfwch y melyſion, ac anfonwch
rannau i'r hwn nid oes ganddo *ddim* yn barod: a
canys y mae heddyw *yn* ſanctaidd i'n Harglwyddes:
am hynny na thriſtewch, canys llawenydd yr Ar-
glwydd yw eich nerth chwi.

11 A'r Leſiaid a oſtegaſant yr holl bobl, gan ddy-
wedyd, tewch, canys y dydd heddyw ſydd ſanctaidd,
ac na thriſtewch.

12 A'r holl bobl a aethant i fwytta, ac i yfed, ac
i anfon ymmaith rannau, ac i wneuthur llawenydd
mawr: o herwydd i ddynt ddeall y geiriau a ddyſ-
caſent hwy i ddynt.

13 A'r ail dydd, tadau pennaf yr holl bobl, yr
offeiriaid, a'r Leſiaid, a ymgynnullaſant at Esra
yr ſcrifennydd, ‖ i wir dyſcu ymgeiriau y gyfraith.

14 A hwy a gawſant yn ſcrifennedic yn y gy-
fraith, yr hon a orchymynnaſei'r Arglwydd drwy
law Moſes, y dylei meibion Iſrael * drigo mewn
bythod, ar wŷl y ſeithfed mis:

15 Ac y dylent gyhoeddi, a gyrru gair trwy eu
holl ddinaſoedd, a thrwy Ieruſalem, gan ddywe-
dyd, ewch i'r mynydd, a dygwch ganghennau oli-
wŷdd, a changau pîn-wŷdd, a changau y myrt-
wŷdd, a changau y palmwŷdd, a changhennau o'r
prennau caeadfrig, i wneuthur bythod, fel y mae yn
ſcrifennedic.

16 Felly y bobl a aethant allan, ac a'i dygaſant,
ac a wnaethant iddynt ſythod, bob vn ar ei nen,
ac yn eu cynteddoedd, ac yng nynteddoedd t
Dduw, ac yn heol porth y dwfr, ac yn heol
porth Ephraim.

17 A holl gynnulleidfa y rhai a dychwelaſent o'r
caethiwed, a wnaethant ſythod, ac a eiſteddaſant
yn y bythod: canys er dyddiau Ioſua fab Nun hyd
y dydd hwnnw, ni wnaethei meibion Iſrael felly
ac yr oedd llawenydd mawr iawn.

18 Ac Esra a ddarllennodd yn llyfr cyfraith
Dduw beunydd, o'r dydd cyntaf hyd y dydd diwe-
ddaf: a hwy a gynhaliaſant yr ŵyl faith niwr-
nod, ac ar yr wythfed dydd *y bu* † cynnulliad
yn ôl y ddefod.

PEN. IX.

1 Ymprŷd cyhoeddi ac edifeirwch y bobl. 4 Y Leſiaid yn gwneuthur duwiol gyffes o ddaioni Duw, a drygioni'r bobl.

A Char y pedwerydd dydd ar hugain o'r mis
hwn, meibion Iſrael a ymgynnullaſant * mewn
ympryd, ac mewn ſachliain, a phridd arna-
ddynt.

2 A hâd Iſrael a ymneilltuaſant oddi wrth bob
† dieithraid, ac a ſaſaſant, ac a gyffeſſaſant eu pe-
chodau, ac anwireddau eu tadau.

3 A chodaſant i fyny yn eu lle, ac a ddarllen-
naſant yn llyfr cyfraith yr Arglwydd eu Duw,
bedair gwaith yn y dydd; a phedair gwaith yr
ymgyffeſſaſant; ac yr ymgrymmaſant i'r Ar-
glwydd eu Duw.

4 Yna y ſafodd ‖ ym mhulpud y Leſiaid, Ieſua, a
Bani, Cadmiel, Sebaniah, Bunni, Serebiah, Bani, a
Chenani: a gwaeddaſant â llef uchel at yr Ar-
glwydd eu Duw.

5 A'r Leſiaid, Ieſua, a Chadmiel, Bani, Haſab-
niah, Serebiah, Hodiah, Sebaniah, Pethahiah, a
ddywedaſant cyſodwch, bendithiwch yr Arglwydd
eich Duw o dragywydd oldeb hyd dragywyddol-
deb: a bendithier dy enw gogoneddus, a derchafe-
dic, goruwch pob bendith a moliant.

6 Ti yw vnic wyt Arglwydd, * ti a wnae-
thoſt y nefoedd, nefoedd y nefoedd, a'i holl lu:
oedd hwynt, y ddaear a'r hyn oll ſydd arni, y mo-
roedd a'r hyn oll ſydd yndduns, a thi ſydd yn

† Neu, gwahanddiaith.

* Neu, yngyſwn, neu Hefyngyſwn.

* Leuit. 23. 34. Deut. 16. 13.

* Neu, i ddyſcu.

† Hebr. gwahanddiaith.

* Neu, 8. 2.

† Hebr. meibion diaithr.

‖ Neu, yngyſwn, neu Hefyngyſwn.

* Genes. 1. 1.

eu cynnal hwynt oll, a llu y nefoedd yn ymgrymmu i ti.

7 Ti yw 'r Arglwydd Dduw, 'r hwn a dethol-
*Gen. 11.31.& 12.1.& 17.5. aist *Abram, ac a'i dygaist ef allan o Vr y Cal-
deaid, ac a roddaist iddo enw Abraham.

8 A *chefaist ei galon ef yn fyddlawn ger dy
*Gene. 15.6. fron di, ac a *wnaethost gyfammod ag ef, ar roddi
*Gene. 15.18. & 12. 7. & 17. 19 'n ddiau iw hâd ef wlâd y Canaaneaid, yr Hefiaid,
yr Amoriaid, a'r Pherezziaid, a'r Iebusiaid, a'r Ger-
gasiaid; ac a gwpleaist dy eiriau, o herwydd cyfi-
awn wyt.

9 *Gwelaist hefyd gystudd ein tadau yn yr
*Exod. 3. 7. & 17. 19 Aipht; a thi a wrandewaist eu gwaedd hwynt
wrth y môr côch,

10 A thi a *wnaethost arwyddion, a rhyfeddo-
*Exod. 3. 7. & 14. 10. dau ar Pharao, ac ar ei holl weision, ac ar holl
*Exod. pen. 7, 8, 9, 10, 12, & 14. bobl ei wlâd ef; canys gwybuost i'r rhai hyn fal-
chio yn erbyn hwynt: a gwnaethost it enw fel
y gwelir y dydd hwn.

11 Y *mor hefyd a holltaist o'i blaen hwynt, fel
*Exod. 14. 21. y treiddiasant drwy ganol y môr ar hyd sych-dir,
a'i herlidwyr a fwriaist i'r gwaelod, fel maen i
*Exod. 15. 10. *ddyfroedd cryfion:

12 Ac a'i *harweiniaist hwy liw dydd mewn co-
*Exod. 13. 21. lofn gwmmwl; a lliw nôs mewn colofn dân, i
oleuo iddynt hwy y ffordd yr oeddynt yn myned
hyd-ddi.

13 Ti *a ddescynnaist hefyd ar fynydd Sinai, ac
*Exod. 20. 1. & 19. 20. a ymddiddenaist â hwynt o'r nefoedd; rhoddaist
†*Heb. gwir iondeb.* hefyd iddynt farnedigaethau vniawn, a chyfrei-
thian † gwir, deddfau a gorchymynion daionus.

14 A'th Sabboth sanctaidd a hysbysaist iddynt;
*Exod. 16. 15. & 17. 6. & 20. 9 gorchymynion hefyd, a deddfau, a chyfreithiau a
*Deut. 1. 8. orchymynaist iddynt drwy law Moses dy wâs.

15 * Bara hefyd o'r nefoedd a roddaist iddynt
†*Heb. godefio dy law.* yn eu newyn, a dwfr o'r graig a dynnaist
*Numb. 14. 4. iddynt yn eu syched, a thi *a ddywedaist wrthynt,
†*Heb. Duw y meddiannant.* y denent i etifeddu y wlâd a † dyngasit ar
*Exod. 32. 4. *n* rhoddi iddynt.

16 Ond hwynt hwy a'n tadau ni a falchiasant,
*Exod. 33. 22. numb. 14. 1. cor. 10. 1. a ga leda sant eu gwarrau, ac ni wrandawsant
ar dy orchymynion di;

17 Ac a wrthodasant wrando, ac ni chofiasant dy
*Numb. 14. 4. †*Heb. Duw y meddiannant.* rfeddodau, y rhai a wnelfit ti erddynt; a caleda-
sant hefyd eu gwarrau, a gosodasant *ben arnynt
i ddychwelyd iw caethiwed yn eu cyndynrwydd:
etto ti ydwyt † Dduw parod i faddeu, graſ-lawn,
a thrugarawg; hwyrfrydic i ddigter, ac aml o dru-
gareddau ac ni wrthodaist hwynt.

18 *Hefyd pan wnaethent iddynt lô toddedic, a
*Exod. 32. 4. dywedyd, dymma dy Dduw di 'r hwn a'th ddôg
di i fynu o'r Aipht, a chablasient yn ddirfawr:

19 Er hynny yn dy aml dosturiaethau, ni ade-
*Exod. 13. 22. numb. 14. waſt di hwynt yn yr anialwch: * y golofn gwm-
1. cor. 10. 1. mwl ni chiliodd oddi wrthynt drwy 'r ydd, iw
harwain hwynt ar hyd y ffordd, na'r golofn dân
drwy 'r nos, i oleuo iddynt, a ci ddangos y ffordd y
cerddynt ynddi.

20 Dy *Yſpryd daionus hefyd a roddaist i'w
*Numb. 11. 17. dyscu hwynt; ac nid atteliaist dy *Manna rhag eu
genau, dwfr hefyd a roddaist iddynt yn eu syched.

21 Felly deugain mhlynedd y porthaist hwynt
*Exod. 16. 15. & 17. 5. iôſ. 5. 12. yn yr anialwch, heb fod arnynt eiſieu *dim*: * eu
gwiſoedd ni heneiddiasant, a'i traed ni chwy-
ddasant.

22 A thi a roddaist iddynt frenhiniaethau, a
*Deut. 2. 9. *Numb. 21. 21. phobloedd, a rhennaist hwynt i gonglau: felly hwy
a feddiannasant * wlâd Sihon, a gwlâd brenin Hes-
bon, a gwlâd Og brenin Basan.

23 Lluoſogaist hefyd eu meibion hwynt fel ſêr y
nefoedd, ac a'i dygaist hwynt i'r wlâd a ddyweda-
ſit wrth eu tadau y deuent iddi iw meddiannu.

24 Felly y meibion a aethant i mewn, ac a feddi-
annasant y wlâd a thi a ddarostyngaiſt drigolion y
wlâd, y Canaaneaid, o'i blaen hwynt, ac a'i rhoe-
ddaiſt yn eu llaw hwynt, eu brenhinoedd hefyd, a
phobloedd y wlâd, fel y gwnaent iddynt yn ôl eu
hewyllys.

25 A hwy a ennillasant ddinaſoedd cedyrn, a
daiar frâs, ac a feddianasant dai llawn o bob
daioni, pydewau cloddiedic, gwin-llanſoedd,
ac oliwydd-lannoedd, a chored † ffrwyth lawn yn
aml; a hwy a fwytasant ac a ddigonwyd, ac a
frafſawyd, ac a ymhyfrydaſant yn dy fawr ddioi-
ni di.

26 Etto hwy a annufyddhaſpant, ac a wrthryfe-
laſant yn dy erbyn, taflaſant hefyd dy gyfraith o'r
tu ôl iw cefn, * a'th brophwydi a laddaſant, y rhai
a deſtiolaethaſent wrthynt, fawr
tat; ac a gablaſant yn ddirfawr.

27 Am hynny ti a'i rhoddaiſt hwynt yn llaw
eu gorthrym-wyr, y rhai a'i cyſtuddiaſant; ac
yn amſer eu cyſyngdra pan waeddaſant arnat, a'i
gwrandewaiſt *hwynt* o'r nefoedd, ac yn ôl dy
aml dofturiaethau rhoddaiſt iddynt achub-wyr,
y rhai a'i hachubaſant o law eu gwerthwyned-
wyr.

28 Ond pan lonyddodd arnynt, dychwelaſant i
wneuthur drygioni yn dy ŵyneb di: am hynny y
gadewaiſt hwynt yn llaw eu gelynion y rhai a ar-
glwyddiaethaſant arnynt; etto pan ddychwela-
ſant, a gwaeddi arnat, tithau o'r nefoedd a wra-
dewaiſt, ac a'i gwaredaiſt hwynt, yn ôl dy doſtu-
riaethau, lawer o amſeroedd.

29 A thi a dyſtiolaethaiſt yn eu herbyn hwynt, iw
dychwelyd at dy gyfraith di, ond hwy a falchi-
ſant, ac ni wrandawſant ar dy orchymynion, eithr
pechaſant yn erbyn dy farnedigaethau, y rhai *o*
gwna dyn (*hwynt*, * eſe fydd byw ynddynt,) a *Lef.
† gwnaethant yſcwydd i gilio, ac a galedaſant eu 18.5.
gwarrau, ac ni wrandawſant.

30 Er hynny ti a'i hoedaiſt hwynt flynyddoedd lu,
lawer, ac a † dyſtiolaethaiſt wrthynt drwy dy
Yſpryd † yn dy brophwydi; ond ni wrandawſant:
am hynny y rhoddaiſt hwynt yn llaw pobl y gwa-
ledydd.

31 Etto er mwyn dy fawr drugareddau, ni lwyr-
ddifethaiſt hwynt, ac ni wrthodaiſt hwynt; canys
Duw graſlawn, a thrugarog ydwyt.

32 Ac yn awr, ô ein Duw ni, y Duw * mawr, lly-
cadarn, ac ofnadwy, yr hwn *wyt* yn cadw cyfam-
mod * a thrugaredd; na fydded bychan o'th flaen
di yr holl flinder † a ddigwyddodd i ni, i'n bren-
hinoedd, i'n tywyſogion, ac i'n hoffeiriaid, ac i'n
prophwydi, ac i'n tadau, ac i'th holl bobl, er
dyddiad brenhinoedd Aſſyria, hyd y dydd hwn.

33 Tithau *ydwyt* g. fiawn yn yr hyn holl a ddê-
wyddodd i ni: canys gwir ionedd a wnaethoſt ti,
a minnau a wnaethom yn anuwiol.

34 Ein brenhinoedd hefyd, ein tywyſogion, ein
hoffeiriaid, a'n tadau, ni chadwaſant dy gyfraith,
ac ni wrandawſant ar dy orchymynion, na'th dy-
ſtiolaethau, y rhai a dyſtiolaethaiſt wrthynt.

35 A hwy ni'th waſanaethaſant yn eu brenhi-
aeth, na'th dy lawer ddaioni a roddaiſt iddynt, na
yn y wlâd eang a brâs, yr hon a oſodaiſt o'i blaen
hwynt; ac ni ddychwelaſant oddi wrth eu drwg
weithredoedd.

36 Wele ni heddyw yn weiſion, ac am y wlâd a
roddaiſt i'n tadau ni, i fwytta ei ffrwyth, a'i dai-
oni, wele ni yn weiſion yndi.

37 A mawr yw ei thoreth hi i'r brenhinoedd a
oſodaiſt arnom ni, am ein pechodau: ac a gry-
aſthu y maent ar ein cyrph, ac ar ein hanifeiliaid

ddiodi y Cysammod.

ei ewyllys: ac yr ydym mewn cysyngder
mwn:
Ac o herwydd hyn oll yr ydym yn gwneuthur
mmod fecr, ac yn ei scrifennu, ac y mae ein
wysogion ein Lefiaid, a'n hoffeiriaid, fyn ei selio.

PEN. X.

1 *Enwau yrhai a seliasant y Cysammod rhwng*
Duw a'r bobl. 29 *Pynciau y Cysammod.*

A'R rhai a seliodd *oedd* y Nehemiah y Tirsa-
tha, mab Hachaliah, a Zideciah,
2 Seraiah, Azariah, Ieremiah,
3 Pasur, Amariah, Malchiah,
4 Hattus, Sebaniah, Maluch,
5 Harim, Meremoth, Obadiah,
6 Daniel, Ginnethon, Baruch,
7 Meshulam, Abiah, Mijamin,
8 Maaziah, Bilgai, Semaiah: dyma'r offeiriaid.
9 A'r Lefiaid: Iesua mab Azaniah, Binnui, o
feibion Hemdad, Cadmiel.
10 A'i brodyr hwynt: Sebaniah, Hodiah, Celi-
ta, Pelaiah, Hanan,
11 Micah, Rehob, Hasabiah,
12 Zaccur, Serebiah, Sebaniah,
13 Hodiah, Bani, Beninu.
14 Pennaethiaid y bobl, Paros, Pahath-Moab,
Elam, Zattu, Bani,
15 Bunni, Azgad, Bebai,
16 Adonijah, Biguai, Adin,
17 Ater, Hizciah, Azzur,
18 Hodiah, Hasum, Bezai,
19 Hariph, Anathoth, Nebai,
20 Magpias, Meshulam, Hezir,
21 Meshezabeel, Zadoc, Iadua,
22 Pelatiah, Hanan, Anaiah,
23 Hoses, Hananiah, Hasub,
24 Haloh es, Pileha, Sobec,
25 Rehum, Hasabnah, Maaseiah,
26 Ac Ahiah, Chanan, Anan,
27 Maluch, Harim, Baanah.
28 A'r rhan arall o'r bobl, yr offeiriaid, y Le-
iaid, y porthorion, y cantorion, y Nethiniaid, a
pawb a'r a ymneillduasent oddi wrth bobl y gwa-
adau at gyfraith Dduw, eu gwragedd hwynt, eu
eibion, a'i merched; pawb a'r a oedd a gwybo-
aeth a'i deall ganddo:
29 Hwy a lynasant wrth eu brodyr, eu pennae-
thiaid, ac a aethant mewn rhaith a llw ar rodio
yng nghyfraith Dduw, yr hon a roddasid drwy law
Moses gwas Duw; ac ar gadw, ac ar wneuthur
holl orchymynion yr Arglwydd ein harglwydd ni,
ei farnedigaethau, a'i ddeddfau:
30 Ac ar na roddem ein merched i bobl y wlad:
ac na chymmerem en merched hwy i'n meibion ni.
31 *Ac o byddei* pobl y tir yn dwyn marchnado-
aeth, neu ddim llyniaeth ar y dydd Sabboth iw
werthu, na phrynem *ddim* ganddynt ar y Sabboth,
nac ar y dydd sanctaidd; ac *y gadawem heibio y*
seithfed flwyddyn, ac * chodi † pob dyled.
32 A ni a osodasom arnom dueddfau, ar i ni roddi
traean ficl yn y flwyddyn, tu ag at wasanaeth tŷ ein
Duw ni,
33 A thu ag at y bara gosod, a'r bwyd offrwm
gwastadol, a thu ag at y poeth offrwm gwasta-
dol, y Sabbothau, y newydd loerau, a'r gŵyliau
rhagnodedig, a thu ag at y cysegredic bethau, a thu
ag at y pech-ebyrth, i wneuthur cymmod tros Isra-
el, a thu ag at holl waith tŷ ein Duw.
34 Ac fu a fwriasom goel-brennau yr offeiriaid,
a'r Lefiaid, am gyrr offrwm, fel y dy-
gynnyg i dŷ ein Duw ni yn ôl tai ein tadau
ni, ar amseroedd nodedic, o flwyddyn i flwyddyn, iw
llosci ar allor yr Arglwydd ein Duw, fel y mae'n
scrifennedic yn y *gyfraith:
35 Ac i ddwyn blaen-ffrwyth ein tir, a blaen-
ffrwyth o bob ffrwyth a bob pren, o flwyddyn i
flwyddyn, i dŷ'r Arglwydd:
36 A'r rhai cyntaf-anedic o'n meibion, ac o'n
hanifeiliaid (fel y mae yn scrifennedic yn y *gy-
fraith) a chyntaf-anedigion ein gwarthegau, a'n de-
faid, iw dwyn i dŷ ein Duw, at yr offeiriaid, fydd
yn gwasanaethu yn nhŷ ein Duw ni:
37 A blaenion ein toes, a'n hoffrymman, a ffrwyth
bob pren, gwin, ac olew, a dygem at yr offeiriaid
i gelloedd tŷ ein Duw; a degwm ein tir a'r Lefiaid;
fel y cai y Lefiaid hwythau ddegwm drwy holl
ddinasoedd ein llafur ni.
38 A bydd yr offeiriad, mab Aaron, gyd â'r Le-
fiaid, pan fyddo y Lefiaid yn *degymmu; a dyged
y Lefiaid i fynu ddecfed ran y degwm i dŷ ein Duw
ni, i'r celloedd yn y trysfor-dŷ.
39 Canys meibion Israel, a meibion Lefi a dŷ-
gant offrwm yr ŷd, y gwin, a'r olew i'r ftafelloedd,
lle y mae lleftri y cyfegr, a'r offeiriaid fydd yn
gweini, a'r porthorion a'r cantorion; ac nac ym-
wrthodwn â thŷ ein Duw.

PEN. XI.

1 *Y tywysogion, a'r rhai a ewyllysient, a'r dre-*
fed gwr a ddewisid wrth gelbren, yn trigo yn Ie-
rusalem. 3 *Rhol o'i henwau hwynt.* 20 *Y bobl*
eraill yn trigo mewn dinasoedd eraill.

A Thywysogion y bobl a drigasant yn Ieruſa-
lem: a'r rhan arall o'r bobl a fwriasant goel-
brennau i ddwyn yn o'r rhêc i drigo yn Ierusalem y
ddinas sanctaidd, a naw rhan i fod yn y dinasoedd
eraill.
2 A'r bobl a fendithiasant yr holl wŷr a ymro-
ddasent yn ewyllyscar i breswylio yn Ierusalem.
3 Ac dymma bennaethiaid y dalaith, y rhai a
drigasant yn Ierusalem: ond yn ninasoedd Iuda,
pawb a drigasant yn eu meddiant o fewn eu dina-
soedd, *sef* Israel, yr offeiriaid, a'r Lefiaid, a'r Ne-
thiniaid, a * meibion gweision Salomon.
4 A *yrhai* o feibion Iuda, ac o feibion Beniamin
a drigasant yn Ierusalem. O feibion Iuda; Athai-
ah mab Vzziah, fab Zecchariah, fab Amariah, fab
Sephatiah, fab Mahalaleel, o feibion Perez.
5 Maaseiah hefyd mab Baruch, fab Col-hozeh,
fab Hazaiah, fab Adaiah, fab Ioiarib, fab Zecchariah,
fab Siloni.
6 Holl feibion Perez yrhai oedd yn trigo yn Ie-
rusalem, *oedd* bedwar cant, ac ŵyth a thri vgain
o wŷr grymmus.
7 Ac dymma feibion Beniamin; Salu mab Mesu-
lam, fab Ioed, fab Pedaiah, fab Colaiah, fab Maase-
iah, fab Ithiel, fab Esaw.
8 Ac ar ei ôl ef Gabbai, Salai: naw cant, ac
ŵyth ar hugain.
9 A Ioel mab Zichri, *oedd* swyddog arnynt hwyt
a Iuda mab Semah yn ail ar y ddinas.
10 O'r offeiriaid. Idaiah mab Ioiarib, Iachin;
11 Seraiah mab Helciah, fab Mesulam, fab Zadoc,
fab Meraioth, fab Ahitub, blaenor tŷ Dduw,
12 A'i brodyr y rhai oedd yn gweithio gwaith
y tŷ, *oedd* wyth gant, a dau ar hugain: ac Adaiah
mab Ieroham, fab Pelaliah, fab Amzi, fab Zechari-
ah, fab Pasur, fab Malchiah,
13 A'i frodyr, pennau cenedl, dau cant, a dau
deugain: ac Amasai mab Azarcel, fab Ahazai, fab
Mesilemoth, fab Immer.
14 A'i brodyr hwynt yn gedyrn o nerth *oedd*
gant, a'r wyth ar hugain: a Zabdiel mab Hag-
gedolim yn swyddog arnynt.

*Numb. pen. 28. 29 & exo. 23. 19.
Exod. 23. 19. & 34. 26. Leuit. 23. 17 num. 15. 19. & 18. 12.
*Numb. 18. 26.
* 1. Reges. 9. 20.
* Vn o'r gwyr mawr.

15 Ac o'r Lefiaid, Semaiah mab Hassub, fab Azricam, fab Hasabiah, fab Bunni.

16 Sabbethai hefyd, a Iozabad, o bennaethiaid y Lefiaid, *oedd oruchaf* ar y gwaith o'r tu allan i'r Ddŵr.

17 Mattaniah hefyd mab Micha, fab Zabdi, fab Asaph oedd bennaf i ddechreu tal diolch mewn gweddi; a Bacbuciah yn ail o'i frodyr, ac Abda mab Sammua, fab Galal, fab Iedythun.

18 Yr holl Lefiaid yn y ddinas sanctaidd *oedd* ddau cant, a phedwar, a phedwar vgain.

19 A'r porthorion, Accub, Talmon, a'i brodyr † yn cadw y pyrth, *oedd* gant, a deuddec a thrugain.

† *Hebr. wrthy pyrth.*

20 A'r rhan arall o Israel, o'r offeiriaid, *ac* o'r Lefiaid, *a dirgeu* yn holl ddinasoedd Iuda, pob vn yn ei etifeddiaeth.

21 Ond y * Nethiniaid oeddynt yn aros yn | y tŵr i a Ziha, a Gispa *oedd* ar y Nethiniaid.

* *Pen.* 3. 26.

| *Ophel.*

22 A swyddog y Lefiaid yn Ierusalem *oedd* Vzzi, mab Bani, fab Hasabiah, fab Mattaniah, fab Micha: o feibion Asaph, y cantorion *oedd* ar waith tŷ Dduw.

23 Canys gorchymyn y brenin am danynt hwy, *oedd fod* | ordinhâd sasnddwy i'r cantorion, dogn dydd yn ei ddydd.

| *Neu, rhan.*

24 A Phethahiah mab Mesezabel o feibion Zerah fab Iuda, *oedd* wrth law 'r brenin ym mhob peth *a berthynai* i'r bobl.

25 Ac am y trefydd, a'i meusydd: *rhai* o feibion Iuda, a dirgasant ynghaer Arba a'i phentrefydd; ac yn Dibon, a'i phentrefydd; ac yn Iecabzeel, a'i phentrefydd.

26 Ac yn Ieshua, ac ym Moladah, ac yn Bethpelet,

27 Ac yn Hazer-Shual, ac yn Beersheba, a'i phentrefydd,

28 Ac yn Ziclag, ac ym Meconah, ac yn ei phentrefydd,

29 Ac yn En-rimmon, ac Zarea, ac yn Iarmuth,

30 Zanoah, Adulam, a'i trefydd, Lachis a'i meusydd, yn Azecah a'i phentrefydd. A hwy a wladychasant o Beersheba hyd ddyffryn Hinnom.

31 Ameibion Beniamin o Geba *a drygasant* | *ym* Michmas, ac Aia, a Bethel, a'i pentrefydd:

| *Neu, dyd.*

32 Yn Anathoth, Nob, Ananiah,

33 Hazor, Ramah, Gittaim,

34 Hadid, Zeboim, Nebalat,

35 Lod, ac Ono, glyn y crefftwyr.

36 Ac o'r Lefiaid *yr oedd* rhannau *yn* Iuda, *ac yn* Beniamin.

PEN. XII.

1 *Yr offeiriaid* 8 *a'r Lefiaid a ddaeth i fyny gyd a Zorobabel.* 10 *Heliogaeth yr offeiriaid.* 22 *Rhai o'r Leuiaid hefyd.* 27 *Cyboedd gyflegriad muriau Ierusalem.* 44 *Gosod swyddau i'r offeiriaid a'r Leuiaid yn y Deml.*

* *Ezra* 2. 1.

DYmma * hefyd yr offeiriaid a'r Lefiaid, y rhai a ddaethant i fyny gyd â Zorobabel mab Salathiel, a Iesu: sef Seraiah, Ieremiah, Ezra,

2 Amariah, | Maluch, Hattus,

| *Neu, Melycu, ver.* 14.

3 Secaniah, | Rehum, | Merimoth,

4 Ido, | Ginnetho, Abiah,

| *Neu, Sebaniah, ver.* 14.

5 | Miamin, | Madiah, Bilgah,

6 Semaiah, a Ioiarib, Iedaiah:

7 Sallu, Amoc, Helciah, Iedaiah: dymma bennaethiaid yr offeiriaid, a'i brodyr yn nyddiau Iesua.

8 A'r Lefiaid: Iesua, Binnui, Cadmiel, Serebiah, Iuda; a Mattaniah *oedd* ar y | gerdd, efe a'i frodyr.

| *Neu, dinâd.*

9 Bacbuciah hefyd, ac Vnni, eu brodyr hwynt oedd ar eu cyfer yn y gwiliadwriaethau.

10 A Iesua a genhedlodd Ioiacim; a Ioiacim a genhedlodd Eliasib, ac Eliasib a genhedlodd Ioiada,

11 A Ioiada a genhedlodd Ionathan, a Ionathan a genhedlodd Iadua,

12 Ac yn nyddiau Ioiacim, yr offeiriaid *hyn* oedd bennau cenedl: o Seraiah, Meraiah; o Ieremiah, Hananiah:

13 O Ezra, Mesulam: o Amariah, Iehohanan:

14 O Melicu, Ionathan; o Sebaniah, Ioseph:

15 O Harim, Adnah; o Meraioth, Helcai:

16 O Ido, Zechariah; o Ginnethon, Mesulam:

17 O Abiah, Zichri: o Miniamin, o Moadiah, Piltai:

18 O Bilgah, Samua; o Semaiah, Ionathan:

19 Ac o Ioiarib, Mattenai; o Iedaiah, Vzzi:

20 O Salai, Calai; o Amoc, Eber:

21 O Helciah, Hasabiah; o Iedaiah, Nethaneel.

22 Y Lefiaid yn nyddiau Eliasib, Ioiada, a Iohanan, a Iadua, *oedd* wedi en scrifennu yn bennau cenedl: a'r offeiriaid hyd deyrnasiad Darius y Persiad.

23 Meibion Lefi *y pennau cenedl oedd* wedi eu scrifennu yn * llyfr y Croniclau, hyd ddyddiau Iohanan mab Eliasib.

* 1 *Cron.* 9.

24 A phennaethiaid y Lefiaid *oedd* Hasabiah, Serebiah, a Iesua mab Cadmiel, a'i brodir ar eu cyfer, i ogoneddu, *ac* i foliannu, yn ôl gorchymyn Dafydd gŵr Duw: gwiliadwriaeth ar gyfer gwiliadwriaeth.

25 Mattaniah, a Bacbuciah, Obadiah, Meshlam, Talmon, Accub, *a oedd* borthorion yn cadw gwiliadwriaeth wrth | drothwyau y pyrth.

| *Neu, dyfnu, ymyl.*

26 Y rhai hyn *oedd* yn nyddiau Ioiacim fab Iesua, fab Iozadac: ac yn nyddiau Nehemiah y tywysog, ac Ezra 'r offeiriad, a'r scrifennydd

27 Ac ynghyflegriad mur Ierusalem y ceisiasant y Leiaid o'i holl leoedd iw dwyn i Ierusalem, i wneuthur y cyflegriad, â gorfoledd, mewn diolchgarwch, ac mewn cân, a symbalau, nablau, ac â thelynau.

28 A meibion y cantorion a ymgynnullasant o'r gwastadedd o amgylch i Ierusalem, ac o drefydd Netophathi,

29 Ac o dŷ Gilgal, ac o fensydd Geba, ac Azmaveth: canys y cantorion a adeiladasent bentrefydd iddynt o amgylch Ierusalem.

30 Yr offeiriaid hefyd, a'r Lefiaid a ymlanhasant: glanhasant hefyd y bobl, a'r pyrth, a'r mur.

31 A mi a berais i dywysogion Iuda ddringo ar y mûr: a gosodais ddwy *fintai* fawr o rai yn moliannu; a mynediad *y naill oedd* ar y llaw ddehau, ar y mûr, tua phorth y dom.

32 Ac ar eu hôl hwynt yr aeth Hosaiah, a hanner tywysogion Iuda:

33 Azariah hefyd, Ezra, a Meshlam,

34 Iuda, a Beniamin, a Semaiah, a Ieremiah:

35 Ac o feibion yr offeiriaid ag vdcyrn, Zechariah mab Ionathan, fab Semaiah, fab Mattaniah, fab Michaiah, fab Zaccur, fab Asaph:

36 A'i frodyr ef, Semaiah, ac Azareel, Milalai, Gilalai, Maai, Nethaneel, a Iuda, Hanani, ag offer cerdd Dafydd gŵr Duw: ac Ezra yr scrifennydd o'i blaen hwynt.

37 Ac wrth borth y ffynnon, yr hon *oedd* ar eu cyfer hwynt, y driogasant ar risiau dinas Dafydd yn ariogfa y mûr; oddi ar dŷ Ddafydd, hyd borth y dwfr tua 'r dwyrain.

38 A'r

| *Neu, Meraioth, ver.* 15. | *Neu, Ginnethon, ver.* 16. | *Neu, Miniamin, ver.* 17. | *Neu, Moadiah, ver.* 17. † *Neu, Salai, ver.* 20.

38 A'r ail *ſiwai* o'r rhaiodd yn moliannu, oedd yn mynedar eu cyfer hwynt, a minneu ar eu hôl: a hanner y bobl *oedd* ar y mur, oddiar dwr y ffyrnau, hyd y mur llydan.

39 Acoddi ar borth Ephraim, ac oddiar yr hên borth, acoddiar borth y pyſcod, a thŵr Hananeel, a thŵr Meah, hyd borth y defaid: a hwy a ſafaſant yn mhorth y wiliadwriaeth.

40 Felly y ddwy ſintai, y rhai oedd yn moliannu, a ſafaſant yn nhŷ Dduw: a minneu, a hanner y ſwyddogion gyd â mi:

41 Yr offeiriaid hefyd; Eliacim, Maaſeiah, Miniamin, Michaiah, Elioenai, Zachariah, Hananiah, a vdcyrn.

42 Miaſeiah hefyd, a Semaiah, ac Eleazar, ac Vzzi, a Iehohanan, a Malchiah, ac Elam, ac Ezer: a'r cantorion a † ganâſant yn grôch, a Iazrahiah *eu* blaenor.

43 A'r diwrnod hwnnw 'r aberthaſant ebyrth mawrion, ac y llawenhaſant, canys Duw a'i llawenychaſei hwynt â llawenydd mawr: y gwragedd hefyd, a'r plant a orfoleddaſant: ſel y clybuwyd llawenydd Ieruſalem hyd ym mbell.

44 A'r dwthwn hwnnw goſodwyd gwŷr ar gellodd y tryſſorau, ar yr offrymmau, ar y blaenffrwythau, ac ar y degymmau, i gaſclu iddynt hwy o feyſydd y dinaſoedd, y rhannau cyfreithlon i'r offeiriaid, a'r Leſiaid: canys llawenydd Iuda *oedd* ar yr offeiriaid, ac ar y Leſiaid, y rhai oedd yn ſefyll yno.

45 Y cantorion hefyd a'r porthorion a gadwaſant wiliadwriaeth eu Duw, a gwiliadwriaeth y glanhâd, †yn ôl gorchymyn Dafydd, a Salomon ei fab.

46 Canys * gynt yn nyddiau Dafydd, ac Aſaph, yn *oed* y pen-cantorion, a chaniadau canmoliaeth, a moliant i Dduw.

47 Ac yn nyddiau Zorobabel, ac yn nyddiau Nehemiah, holl Iſrael oedd yn rhoddi rhannau i'r cantorion, a'r porthorion, dogn dydd yn ei ddydd: a hwy a gyſegraſant *bethau ſanctaidd* i'r Leſiaid, a'r Leſiaid a'i cyſſegraſant i feibion Aaron.

PEN. XIII.

Dwſlin y gyſaith, a gyrrwŷr bobl gymyſc allan Iſrael. 4. Nehemiah, pan ddychwelodd, yn ymlanhau y tŷ Iſaſſiloedd, 10. yn dwyn ſwyddau i mewn i'r tŷ, 15. yn llaſtair halogi 'r Sabboth, 23. a phriodi gwragedd o eſtron geurdd.

1 Dwthwn hwnnw y darllenwyd yn llyſyr Moſes † lle clybu y bobl; a chaſwyd yn ſcrifennedig ynddo, na ddylei'r Ammoniaid, a'r Moabiad, † dyfod i gynnulleidfa Duw yn dragywydd:

2 Am na chyfarfuſsent â meibion Iſrael â bara, a dwfr, eithr cyflogaſent Bealam yn eu herbyn fo melldigo hwynt: eithr ein Duw ni a drôdd y felldith yn fendith.

3 A phan glywſant hwy y gyfraith, *hwy* a naillaſant yr holl rai cymyſc oddi wrth Iſrael.

4 A chyn hyn, Eliaſib yr offeiriad, yr hwn a oedd ar ystafell tŷ ein Duw ni, *oedd* gyſathrawi Tobiah:

5 Ac efe a wnaeth iddo ef ystafell fawr, ac yno y dodaſai o'r blaen yn rhoddi i mewn offrymmau, thus, a'r llestri, a degwm yr ŷd, y gwin, a'r olew: a orchymmynaſid *i roddi* i'r Leſiaid, a'r cantorion, a'r porthorion: ac offrymmau yr offeiriaid.

6 Ac yn hyn i gyd o *amſer*, ni bum i yn Ieruſalem: canys yn y ddeudegfed flwyddyn ar hugain i Artaxerxes brenin Babilon, y deuthum i at y brenin; ac ym mhen *talm* o ddyddiau y † cefais gennad gan y brenin,

7 Ac a ddaethum i Ieruſalem, ac a ddeallais y drygioni a wnaethei Eliaſib er Tobiah, gan wneuthur iddo ſtafell ynghynt eddpedd tŷ Dduw.

8 A bu ddrwg iawn gennif r im hynny mi a fwriais holl ddodrefn tŷ Tobiah allan o'r ystafell.

9 Erchais hefyd iddynt lânhau yr ystafelloedd: a mi a ddygais yno drachefn leſtri tŷ Dduw, yr offrwm, a'r thus.

10 Gwybûm hefyd fod rhannau y Leſiaid heb eu rhoddi *iddynt*: canys ffoeſei y Leſiaid, a'r cantorion, y rhai oedd yn gwneuthur y gwaith, bob vn iw faes.

11 Yna y dwrdiais y ſwyddogion, ac y dywedais, pa ham y gwrthodwyd tŷ Dduw? a mi a'i ceſclais hwynt ynghyd, ac a'i goſodais yn eu † lle.

12 Yna holl Iuda a ddygaſant ddegwm yr ŷd, a'r gwin, a'r olew i'r tryſſor-dai.

13 A mi a wneuthum yn dryſſor-wŷr ar y tryſſorau, Selemiah yr offeiriad, a Zadoc yr ſcrifennydd, a Phediah o'r Leſiaid: a cher llaw iddynt hwy yr oedd Hanan fab Zaccur, fab Mattaniah; canys ſyddlon y cyfrifid hwynt, ac arnynt hwy *yr oedd* rannu iw brodyr.

14 * Cofia fi fy Nuw o herwydd hyn; ac na ddilea fy ngharedigrwydd, a wneuthum i dŷ fy Nuw, ac iw wiliadwriaethau ef.

15 Yn y dyddiau hynny y gwelais yn Iuda *rai* yn ſengi gwin-wryfau ar y Sabboth, ac yn dwyn i mewn yſcubau ŷd, ac yn llwytho aſſynod, gwin hefyd, a grawn-win, a ffigys, a phob beichiau, ac yn dwyn i Ieruſalem ar y dydd Sabboth: a mi a dyſtiolaethais *yn eu herbyn* ar y dydd y gwerthuſant lyniaeth.

16 Y Tyriaid hefyd oedd yn trigo ynddi, *ac* yn dwyn pyſcod, a phob peth gwerthadwy, y rhai yr oeddynt hwy yn *eu* gwerthu ar y Sabboth, i feibion Iuda, ac yn Ieruſalem.

17 Yna y dwrdiais bendefigion Iuda, ac y dywedais wrthynt, pa beth *drygioni* yw hwn yr ydych chwi yn ei wneuthur, gan halogi y dydd Sabboth?

18 Ond ſel hyn y gwnaeth eich tadau chwi? ac oni ddûg ein Duw ni 'r holl ddrwg hyn arnom ni, ac ar y ddinas hon? a chwithau ydych yn chwanegu digoſaint ar Iſrael, trwy halogi y Sabboth.

19 A phan dywyllaſei pyrth Ieruſalem cyn y Sabboth, yr erchais gau y dorau, ac a orchymynnais nad agorid hwynt, hyd wedi re Sabboth: a mi a oſodais *rai* o'm gweiſion wrth y pyrth, ſel na ddeleid baich i mewn ar ddydd y Sabboth.

20 Felly y marchnad-wŷr, a gwerth-wyr pôb peth gwerthadwy, a lettenaſunt o'r tu allan i Ieruſalem, vn-waith neu ddwy.

21 A mi a dyſtiolaethais yn eu herbyn hwynt, ac a ddywedais wrthynt, pa ham yr ydych chwi yn aros tros nôs wrth y mûr? os gwnewch eilwaith, mi a eſtynnaf fy llaw i'ch erbyn. O'r pryd hwnnw ni ddaethant ar y Sabboth *mwyach*.

22 A mi a ddywedais wrth y Leſiaid am iddynt ymlanhau, a dyfod i gadw y pyrth, gan ſancteiddio y dydd Sabboth: *am* hyn hefyd cofia fi fy Nuw, ac arbed fi yn ôl ‖ Hiaws dy drugaredd.

23 Yn y dyddiau hynny hefyd y gwelais Iddewon † a briodaſent Aſdodieſes, Ammonieſes, a' Moabieſes, yn wragedd *iddynt*.

24 A'i plant hwy oedd yn l'eſaru *y naill* hanner o'r Aſdodi-aec, ac heb fedru yniddiddan yn iaith yr Iddewon; ond yn ôl tafodiaith † y ddeubar bobl.

Neu, gofynnais

† *Hebr. ſefyſſ'ſa.*

Vers. 22.

‖ *Neu, amlater.*

† *Hebr. gyttaliaſei ag.*

† *Hebr. y bobl a'r bobl.*

‖ Neu, difrawdau.

25 Yna 'r ymyrsomais â hwynt, ac y ‖ melldithiais hwynt, tarewais hefyd rai o honynt, ac a blieiais eu gwallt hwynt: ac mi a'i tyngais hwynt drwy Dduw, *gan dywedyd*, na roddwch eich merched iw meibion hwynt, ac na chymmerwch o'i merched hwynt i'ch meibion, nac i chwi eich hunain.

26 Ond o achos y rhai hyn y pechodd Salomon brenin Israel? er na bu brenin cyffelyb iddo ef ym mysc cenhedloedd lawer, yr hwn oedd hôff gan ei Dduw, a Duw a'i gwnaeth ef yn frenin ar holl Israel: etto *gwragedd dieithr a wnaethant iddo ef bechu.

*1. Bren. 11. 1. ecclus. 47. 19.

27 Ai arnoch chwi y gwrandawn, i wneuthur yr holl ddrygioni mawr hwn, gan drosseddu yn erbyn ein Duw, drwy briodi gwragedd dieithr?

28 Ac *vn o* feibion Ioiada fab Eliasib yr archoffeiriad, *oedd* ddaw i Sanbalat yr Horonead: yr hwn a ymlidiais i oddi wrthif.

29 O ty Nuw cofia hwynt, am ‖ iddynt halogi'r offeiriadaeth, a chyfammod yr offeiriadaeth, a'r Leiiaid.

‖ Heb. halogu. Eigeion.

30 Yna y glanheais hwynt oddi wrth bôb estron, gosodais hefyd orchwyliaethau i'r offeiriaid, ac i'r Leiiaid, pôb vn yn ei waith,

31 Ac at gorff yr offrwm mewn amseran noddedic, ac at y blaen-ffrwythau. Cofia fi o ty Nuw er daioni.

¶ LLYFR ESTHER.

PEN. I.

1 Ahasferus yn gwneuthur gwleddoedd brenhinol. 10 Yn anfon i gyrchu atto y frenhines Vasthi, a hithau yn gwrthod dyfod. 13 Ahasferus, trwy gyngor Memucan, yn gwneuthur cyfraith ar fod o'r gwyr yn bob ardyn gwragedd.

Yn nyddiau Ahasferus, (efe yw Ahasferus yr hwn oedd yn teyrnasu o India hyd Ethiopia, *sef* ar gant, a saith ar bugain o daleithiau,)

2 Yn y dyddiau hynny pan eisteddodd y brenin Ahasferus ar o. ‖ eddfa ei frenhiniaeth, yr hon *oedd* yn ‖ Susan y brenhin-llys:

‖ Nehe. 1, 1.

3 Yn y drydedd flwyddyn o'i deyrnasiad, efe a wnaeth wledd iw holl dywysogion, a'i weision; cadernid Persia, a Media, y rhaglawiaid, a thywysogion y taleithiau *oedd* ger ei fron efe:

4 Fel y dangosei efe gyfoeth a gogoniant ei deyrnas, ac anrhydedd a phrydfer-thwch ei fawredd, ddyddiau lawer, *sef* cant a phedwar vgain o ddyddiau.

5 Ac wedi gorphen y dyddiau hynny, y brenin a wnaeth i'r holl bobl a gafwyd yn Susan y brenhin-llys, o'r mwyaf hyd y lleiaf, wledd *dros* saith niwrnod, ynghyntedd gardd palas y brenin.

6 *Lle 'r oedd llenni* gwynion, gwyrddion, a ‖ rhudd-gochion, wedi eu cylymmu â llinynau sidan, ac a pharphor, wrth fodrwyau ariant, a cholofnau marmor: y gwelai *oedd* o aur ac ariant, ar balmant o *faen* Gruisial, a Marmor, ac Alabaster, a Iasinct.

‖ Neu, gleision.

7 Ac yfed diod *yr oeddynt* mewn llestri aur, a chyfnewid a mryw lestri, a gwin brenhinawl lawer, yn ôl † gallu y brenin.

† Hebr. law.

8 Yr yfed hefyd *oedd* wrth ddefod, nid *oedd* neb yn cymhell: canys gosodasei y brenin *orchymyn* ar bôb swyddwr o *fewn* ei dŷ, ar wneuthur yn ôl ewyllys pawb.

9 Y frenhines Vasthi hefyd a wnaeth wledd i'r gwragedd, *yn* y brenhin-dŷ *oedd* eiddo Ahasferus y brenin.

10 Ar y seithfed dydd, pan oedd lawen calon y brenin gan win, efe a ddywedodd wrth Mehuman, Biztha, Harbona, Bigtha, ac Abagtha, Zethar, a Charcas, y saith ‖ stafellydd oedd yn gweini ger bron y brenin Ahasferus,

‖ Neu, Eunuch.

11 Am gyrchu y frenhines Vasthi o flaen y brenin, yn y freinawl goron, i ddangos i'r bobloedd, ac i'r tywysogion ei glendid hi: canys glân yr golwg y doedd hi.

12 Ond y frenhines Vasthi a wrthododd dyfod

wrth air y brenin drwy law ei ystafellyddion: am hynny y llidiodd y brenin yn ddirfawr, a'i ddigllonedd ef a enynnodd ynddo.

13 Yna y dywedodd y brenin wrth y doethion oedd yn gwybod yr amseran: (canys felly yr oedd arfer y brenin tuac at bob rhai a fyddei yn gwybod cyfraith a barn,

14 A nelaf atto ef *oedd* Carsena, Sethar, Admatha, Tarsis, Meres, Marsena, a Memucan, saith ‖ Ezra dywysog Persia a Media, y rhai oedd yn gweled 14. wyneb y brenin, ac yn eistedd yn gyntaf yn y freininiaeth,)

15 Beth fydd iw wneuthur wrth y gyfraith yr frenhines Vasthi, am na wnaeth hi archiad y brenin Ahasferus drwy law 'r ystafellyddion?

16 Yna Memucan a ddywedodd ger bron y brenin a'r tywysogion, nid yn erbyn y brenin yn vnig y gwnaeth Vasthi y frenhines ar fai; onid yn erbyn yr holl dywysogion hefyd a'r holl bobloedd *fydd* drwy holl daleithiau y brenin Ahasferus:

17 Canys gweithred y frenhines a â allan at yr holl wragedd, fel y dremygant eu gwŷr yn eu golwg eu hun, pan ddywedont, y brenin Ahasferus a archodd gyrchu Vasthi y frenhines o'i flaen, ond ni ddaeth hi.

18 Arglwyddesau Persia a Media, y rhai a glywsant weithred y frenhines, a ddywedant heddyw wrth holl dywysogion y brenin; felly *y bydd* mwy na digon o ddirmyg, a digter.

19 Os † bydd bodlon gan y brenin, eled breinawl orchymyn oddi wrtho, ac scrifenner ef yn mysc cyfreithiau y Persiaid a'r Medeiaid, fel na throsedder ef, ac na ddêl Vasthi *mwy* ger bron y brenin Ahasferus, a rhodded y brenin er breniniaeth hi iw chyfeilles, yr hon *fydd well* nâ hi.

† Heb. da fyddo

20 A phan glywer gorchymyn y brenin yr hwn a wnelo efe, drwy ei holl freniniaeth, yr hon (yfid fawr) yna 'r holl wragedd a roddant anrhydedd iw gwŷr, o'r mwyaf hyd y lleiaf.

21 A da oedd y peth yngolwg y brenin a'r tywysogion: a'r brenin a wnaeth ar ôl gair Memucan.

22 Canys efe a anfonodd lythyrau i holl daleithiau y brenin, fe i bôb talaith yn ôl ei scrifen ac at bôb pobl yn ôl eu tafodiaith eu hun: ar fod pôb gŵr yn arglwyddiaethu yn ei dŷ ei hun, a'i chyhoeddi *yn* yn ôl tafodiaith pob abyw bobl.

† Heb. ac a ro. ei fod.

PEN. II.

1 Dewin brenhines i Ahasferus o fyfc y gwyrfon glanaf. 5 Mordecai iad-matth Esther, a'i magai yn gyntaf Esther yn well nag yr vn o'r lleill. 12 Y modd y glanheid y gwyrfon, ac yr anai i mewn at y brenhin. 15 Esther yn rhagori hefyd y

...ynha yn erbyn, ac yn cael ei gwneuthur yn frenhines. 21 Mordecai yn datcuddio brad-wriaeth, ac yn cofnodi hynny yn y Cronicl.

WEdi y pethau hyn, pan lonyddodd dig llonedd y brenin Ahasferus, efe a gofiodd Vasthi, a'r hyn a wnelsei hi, a'r hyn a farnasid arni.

2 Am hynny gweision y brenin, y rhai oedd yn gweini iddo, a ddywedasant, ceisier i'r brenin langces ieuainc teg yr olwg o weryson.

3 A gosoded y brenin swyddogion drwy holl daleithiau ei frenhiniaeth, a chasclant hwy-thau bob llangces deg yr olwg, o wyryf, i Susan y brenhinllys, i dŷ y gwragedd, tan law Hege ſtafellydd y brenin, ceidwad y gwragedd; a rhodder iddynt bethau glanhau.

4 A'r llangces a fyddo dâ yngolwg y brenin, a deyrnasa yn lle Vasthi. A da oedd y peth hyn yngolwg y brenin, ac felly y gwnaeth efe.

5 Yn Susan y brenhin-llys yr oedd rhwy Iddew, a'i enw Mordecai mab Iair, fab Simei, fab Cis, gŵr o Jemini,

6 Yr hwn a ddygasid o Ierusalem gyd â'r gaethglud a gaeth-gludasid gyd â Ieconiah brenin Iuda, yr hwn a ddarfuasei i Nabuchodonosor brenin Babilon ei gaeth-gludo.

7 Ac efe a fagasei Hadassah (honno yw Esther,) merch ei ewythr ef frawd ei nad, canys nid oedd iddi dad, na mam: a'r llangces oedd †weddeiddiddbwys, a glân yr olwg, a phan fuasei ei thad a'i mam hi farw, Mordecai a'i cymmerasei hi yn ferch iddo.

8 A phan gyhoeddwyd gair y brenin, a'i gyfraith, pan gasclasid hefyd langcesau lawer i Susan y brenhin-llys, tan law Hegai, cymmerwyd Esther i dŷ y brenin, tan law Hegai ceidwad y gwragedd.

9 A'r llangces oedd †deg yn ei olwg ef, a hi a gafodd râsor ganddo, am hynny efe ar frys a bârodd roddi iddi bethau iw glanhau, a'i rhannau, a thaddi iddi saith o langcesau golygus, o dŷ'r brenin, ac efe a'i hymwyddodd hi a'i llangcesau, i'r lle goreu yn nhŷ y gwragedd.

10 Ond ni fynegasai Esther ei phobl, na'i chenedl: canys Mordecai a orchymynasei iddi nad mynegei.

11 A Mordecai a rodiodd beunydd o flaen cyntedd tŷ y gwragedd, i wybod †llwyddiant Esther, a beth a wnelsid iddi.

12 A phan ddigwyddei amser pob llangces i fyned mewn at y brenin Ahasferus, wedi bod iddi yn ôl defod y gwragedd ddeuddeng-mis (canys felly y cyflawnid dyddiau eu puredigaethau hwynt, sef chwe mis mewn olew myrh, a chwe mis mewn pêr-eroglau, a phethau eraill i lanhau y gwragedd,)

13 Yna fel hyn y deuei y llangces at y brenin, pa beth bynnac a ddyweder hi *am dano* a roddid iddi, i fyned gyd â hi o dŷ'r gwragedd i dŷ'r brenin.

14 Gyd â'r hwyr yr âi hi i mewn, a'r boreu hi a ddeuei i'r ail dŷ arall y gwragedd tan law Saasgaz ystafellydd y brenin, ceidwad y gordderchadon: ni ddeuei hi i mewn at y brenin mwyach, oddieithr i'r brenin ei chwennych hi, a'i galw hi wrth ei henw.

15 A phan ddigwyddodd amser Esther merch Abihail ewythr Mordecai, (yr hon a gymerasei efe yn ferch iddo) i fyned i mewn at y brenin, ni cheisiodd ddim ond yr hyn a ddywedasei Hegai ſtafellydd y brenin, ceidwad y gwragedd: ac Esther a gaſai yngolwg pawb a'r oedd yn ei gweled.

16 Felly Esther a gymmerwyd at y brenin Ahasferus iw frenhin-dŷ ef, yn y degfed mis, (honno yw mis Tebeth:) yn y seithfed flwyddyn o'i deyrnasiad ef.

17 A'r brenin a hoffodd Esther rhagor yr holl wragedd, a hi a gafodd ffafor a charedigrwydd yn ei wydd ef, rhagor yr holl wyryfon; ac efe a osododd y deyrn-goron ar ei phen hi, ac a'i gwnaeth yn frenhines yn lle Vasthi.

18 Yna y gwnaeth y brenin wledd fawr iw holl dywysogion, a'i weision, sef gwledd Esther; ac efe a wnaeth †rydd-did i'r taleithiau, ac a roddodd roddion yn ôl gallu y brenin.

19 A phan gasclwyd y gwyryfon yr ail waith, yna Mordecai oedd yn eistedd ym mhorth y brenin.

20 Nid oedd Esther yn mynegi ei chenedl, na'i phobl, megis y gorchymynasei Mordecai iddi: canys Esther oedd yn gwneuthur yr hyn a ddywedei Mordecai, fel *cynt pan* oedd hi yn ei meithrin gyd ag ef.

21 Yn y dyddiau hynny (pan oedd Mordecai yn eistedd ym mhorth y brenin) y llidiodd i Bigthan, a Theres, dau o ſtafellyddion y brenin, *sef* o'r rhai oedd yn cadw y trothwy, a chesasant estyn llaw yn erbyn y brenin Ahasferus.

22 A'r peth a wybu Mordecai, ac efe a'i mynegodd i Esther y frenhines; ac Esther a'i dywedodd wrth y brenin, yn enw Mordecai.

23 A phan chwiliwyd y peth, fe a gafwyd *felly*, am hynny y crogwyd hwynt ill dau ar bren: ac ſerſiwnwyd *hynny* mewn llyfr Croniel ger bron y brenin.

PEN. III.

1 *Ahasferus yn derchafu Haman, ac ynteu, am i Mordecai ei ddyſtyru yn cefjio dial ar yr holl Iuddewon,* 7 *Ac yn bwrw coel-bren.* 8 *A thrwy ellib yn cael gan y brenin wneuthur cyfraith i ladd yr holl Iuddewon.*

WEdi y pethau hyn, y brenin Ahasferus a fawrhaodd Haman fab Hammedatha * yr Agagiad, ac a'i derchafodd ef, a gosododd hefyd ei orſedd-faingc ef goruwch yr holl dywysogion *oedd* gyd ag ef.

2 A holl weiſion y brenin, y rhai *oedd* ym mhorth y brenin, oedd yn ymgrymmu, ac yn ymoſtwng i Haman, canys felly y gorchymynasei'r brenin am dano ef: *ond* nid ymgrymmodd Mordecai, ac nid ymoſtyngodd.

3 Yna gweiſion y brenin, y rhai *oedd* ym mhorth y brenin, a ddywedasant wrth Mordecai, pa ham yr ydwyt ti yn troſſeddu gorchymyn y brenin?

4 Ac er en bod hwy beunydd yn dywedyd wrtho *fel hyn*, etto ni wrandawei efe arnynt *hwy*: am hynny y mynegasant i Haman, i edrych a safei geiriau Mordecai, canys efe a fynegasei iddynt mai Iddew *yddoedd* efe.

5 A phan welodd Haman nad oedd Mordecai yn ymgrymmu, nac yn ymoſtwng iddo, Haman a lanwyd o ddigllonedd.

6 Er hynny diyſtyr oedd ganddo yn ei olwg ei hyn eſtyn llaw yn erbyn Mordecai ei hunan (canys mynegasasent iddo bobl Mordecai:) am hynny Haman a geiſiodd ddifetha'r holl Iddewon, y rhai *oedd* drwy holl frenhiniaeth Ahasferus, *ſef* pobl Mordecai.

7 Yn y mis cyntaf, (hwnnw *yw* mis Nisan) yn y ddeuddegfed flwyddyn i'r brenin Ahasferus, efe a barodd ſwrw Pwr (hwnnw *yw* y coelbren) ger bron Haman, o ddydd i ddydd, ac o ſis i ſis, *hyd* y ddeuddegfed *mis*, hwnnw *yw* mis Adar.

* Num. 24.7. 1 Sam. 15.8.

† Heb. *lonyddodd*.

† Heb. *rodd-did*.

Neu, Bigthana pen. 6.2.

8 A Haman a ddywedodd wrth y brenin Ahasferus; y mae rhyw bobl wasgaredic, a gwahanedic ym mhlith y bobloedd, drwy holl daleithiau dy frenhiniaeth; a'i cyfreithiau hwynt sy yn amrafaelio oddi wrth yr holl bobl, ac nid ydynt yn gwneuthur cyfreithiau y brenin, am hynny nid buddiol i'r brenin eu ‖ dioddef hwynt.

‖ Neu, cymwys.

9 O bydd bodlon gan y brenin, scrifenner † am eu difetha hwynt: a dengmil o dalentau ariant a † dalaf ar ddwylo y rhai a wnânt y weithred hon, iw dwyn i drysorau y brenin.

† Hebr. bwyfef.

10 A thynnodd y brenin ei fodrwy oddi am ei law; ac a'i rhoddes i Haman fab Hamedatha yr Agagiaid ‖ gwrthwyneb-wr yr Iddewon.

‖ Neu, gorthrymmwr.

11 A'r brenin a ddywedodd wrth Haman, rhodder yr ariant i ti, a'r bobl i wneuthur a hwynt fel y byddo da yn dy olwg.

12 Yna y galwyd scrifennyddion y brenin yn y mis cyntaf, ar y trydydd dydd ar ddêc o'r mis hwnnw, ac yr scrifennwyd yn ôl yr hyn oll a orchymynnasei Haman at bendefigion y brenin, ac at y dugiaid oedd ar bob talaith, ac at dywysogion pob pobl, i pob talaith yn ôl ei scrifen, ac at bob pobl yn ôl eu tafod-iaith; yn enw y brenin Ahasferus yr scrifennasid, ac a modrwy y brenin y selasid hyn.

13 A'r llythyrau a anfonwyd gyd â'r rhedeg wŷr i holl daleithiau y brenin, i ddinistrio, i ladd, ac i ddifetha'r holl Iddewon, yn ieuaingc, ac yn hên, yn blant, ac yn wragedd, mewn un dydd, sef ar y trydydd dydd ar ddêc o'r deuddecfed mis, (hwnnw yw mis Adar,) ac i ysclyfaethu eu hysbail hwynt.

14 Testyn yr scrifen i roi gorchymyn yn mhob talaith a gyhoeddwyd i'r holl bobloedd, i fod yn barod erbyn y diwrnod hwnnw.

15 Y rhedeg-wŷr a aethant wedi eu cymmell drwy air y brenin, a'r gorchymyn a roddasid yn Susan y brenhin-llys: y brenin hefyd, a Haman a eisteddasant i yfed, a dinaly ddion Susan oedd yn athrist.

PEN. III.

1 Mawr alar Mordecai a'r Iuddewon. 4 Esther yn mynn hynny, ynidanfon at Mordecai, ac ynteu yn dangos iddi'r achos: ac yn ei chynghori iddi eiriol trosynt hwy. 10 Hithau yn ymescusodi, a Mordecai yn ei cheryddi hi. 19 Ei hithau yn gofyn ymprydio, ac yn addaw eiriol trosynt.

YN ôl hyn y mawhaîd Ahasferus Frenin Mordecai yr Hên o'llwyth Benjamin, a rwygodd ei ddillad, ac a wisgodd lachfain a lludw, ac a aeth allan i ganol y ddinas, ac a waeddodd â chwerw-lef uchel.

2 Ac efe a ddaeth hyd o flaen porth y brenin: canys ni chaid dyfod i borth y brenin mewn gwisc o sach.

3 Ac ym mhob talaith, a lle, a'r y daethai gair y brenin a'i orchymyn iddo, yr oedd galar mawr gan yr Iddewon, ac ymprydu, ac wylofain, ac ocn-nad; a † llawer a orweddent mewn sach-lliain a lludw.

† Hebr. sach llain a lludw a osmid iau lawer.

4 Yna llancesau Esther a'i ‖ thafelly ddion hi a ddaethant, ac a fynegasant hyny iddi hi, a'r frenhines a drist âdd yn ddirfawr; a hi a ddanfonodd wisc oedd i ddilladu Mordecai, ac i dynnu ymmaith ei sach-lliain er oddi am dano, ond ni chymmerei efe hynny.

‖ Neu, thrysorfilwyr.

5 Am hynny Esther a alwodd ar Hatach yn o ffeiliyddion y brenin, yr hwn a osodasei efe i wasanaethu ei; a hi a archymynnodd iddo am Mordecai, fynoi gwybod pa beth oedd hyn, ac am pa beth yr oedd hyn.

6 Yna Hatech a aeth allan at Mordecai i heol y ddinas yr hon *fydd* o flaen porth y brenin.

7 A Mordecai a fynegodd iddo'r hyn oll a ddigwyddasei iddo, a swm yr arian y rhai a addawsei Haman eu talu i drysorau y brenin am yr Iddewon iw difetha hwynt.

8 Ac efe a roddodd iddo destyn yscrifen y gorchymyn a osodasid yn Susan iw dinistrio hwynt, iw ddangos i Esther, ac iw fynegi iddi, ac i orchymyn iddi fyned i mewn at y brenin i ymbil ag efe, ac i ymmhledd o'i flaen ef dros ei phobl.

9 A Hatach a ddaeth ac a fynegodd i Esther eiriau Mordecai.

10 Ac Esther a ddywedodd wrth Hatech, ac a orchymynnodd iddo *ddywedyd* wrth Mordecai.

11 Holl weision y brenin, a phobl taleithiau y brenin, yd ynt yn gwybod, mai pa wr bynnag, neu wraig a ddelo i mewn at y brenin i'r cyntedd nesaf i mewn, heb ei alw, yn o'i gyfreithiau ef yw ei farwolaethu ef, oddieithr yr hwn yr estynno'r brenin y deyrn-wialen aur iddo, fel y byddo byw: ac ni'm galwyd i ddyfod i mewn at y brenin, bellach yr ys deng-nhiwrnod ar hugain.

12 A hwy a fynegasant i Mordecai eiriau Esther.

13 Yna Mordecai a ddywedodd am iddynt ateb Esther; na feddwl yn dy galon y dianga yn nhŷ'r brenin rhagor yr holl Iddewon.

14 O herwydd os tewi a fyddi a wnei di y pryd hyn esmwythder ac ymwared a gyfyd i'r Iddewon o le arall, eithen a thŷ dy dâd a gyfrgollir: a phwy fydd yn gwybod ai o herwydd y fath amser a hyn y daethoft ti i'r frenhiniaeth?

15 Yna Esther a ddywedodd am ateb Mordecai *fel hyn*.

16 Dos, a chasel yr holl Iddewon a gesser yn Susan, ac ymprydiwch drosof, na fwytewch befyd, ac na yfwch *dros* dri-diau, nos na dydd, a minnau a'm llancesau a ymprydiaf felly ac felly: ac felly'r af i mewn at y brenin, yr hwn *beth* nid yw gyfreithlon, ac o derfydd am danaf, darfydded.

17 Felly Mordecai a aeth ymmaith, ac a wnaeth yn ôl yr hyn oll a orchymynnasei Esther iddo.

PEN. V.

1 Esther wrth estyn ar glasor y brenin, yn cael y fyn atti y deyrn-wialen aur, ac yn gwahodd y brenin a Haman i'r wledd. 6 A chwedi cael cyffur gan y brenin am y peth yr oedd ei yn ei geisio, yn eu gwahodd hwy drannoeth i wledd arall. 9 Haman yn falch o'i godiad; yn dwyn gantho fod Mordecai yn ei ddirfyn of; a thrwy gynnor Zeres yn gwneuthur crocbren iddo ef.

AC ar y trydydd dydd, Esther a ymwisgodd mewn brenhinawl *wisc oedd*, ac a safodd yng hyntedd tŷ'r brenin o'r tu fewn, ar gyfer tŷ'r brenin: a'r brenin oedd yn eistedd ar ei deyrn-gader yn y brenhin-dŷ gyferbyn â drws y tŷ.

2 A phan welodd y brenin Esther y frenhines yn sefyll yn y cyntedd, hi a gafodd râsor yn ei olwg ef: a'r brenin a estynnodd y deyrn-wialen aur *oedd* yn ei law ef, tu ag at Esther. Ac Esther a nesâodd, ac a gyffyrddodd â phen y deyrn-wialen.

3 Yna y brenin a ddywedodd wrthi, beth a fynnit ti, y frenhines Esther? a pha beth *yw* dy ddeisyfiad? *hyd* yn hanner y frenhiniaeth, ac fe a roddir it.

4 A dywedodd Esther, o rhyngo bodd i'r brenin deled y brenin a Haman heddyw, i'r wledd a wnaethum iddo.

y brenin a ddywedodd, perwch i Haman fyfn[ed]dwr yn ôl gair Esther felly y daeth y
[Haman i'r wledd a wnaethei Esther.
8 Ar brenin a ddywedodd wrth Esther ynghy-
[fwr gwin, beth yr wyt ti yn ei ofyn, ac fe a ro-
[dir ti? a pheth yr wyt ti yn ei geisio? gofyn hyd
[hanner y frenhiniaeth, ac fe a'i cwplheir.
9 A Esther a attebodd, a ddywedodd, fy ny-
[muniad a'm deisyfiad yw,
10 O chefais i fafor yngolwg y brenin, ac o rhyglyd
[bodd i'r brenin roddi fy nymuniad, a gwneu-
[thur fy neisyfiad; deled y brenin a Haman i'r
[wledd a arlwywyf iddynt, ac y forau gwnâf yn ôl
[gair y brenin.
11 Yna Haman a aeth allan y dwthwn hwn-
[nw llawen; ac yn fyfryd ei galon: ond pan
[welodd Haman Mordecai ym mhorth y bre-
[nin, ni chyfodafai efe, ac na fyflafai erddo ef,
[Haman a gyflawnwyd o ddigllonedd yn erbyn
[Mordecai.
12 Er hynny Haman a ymattaliodd, a phan dda-
[eth i'w dŷ ei hun efe a anfonodd, ac a †alwodd am
[ei gyfeillion, a Zeres ei wraig.
13 A Haman a adroddodd iddynt ogoniant ei
[gyfoeth ac amldra ei feibion, a'r hyn oll y mawr-
[hafai y brenin ef ynddynt, ac fel y derchafafei
[efe uwch ei gymmwyfi a thywyfogion, a gweifion y
[brenin.
14 A dywedodd Haman hefyd, ni wahoddodd
[Esther y frenhines neb gyd â'r brenin i'r wledd a
[wnaethei hi onid myfi; ac y forau hefyd i'm gwa-
[hoddwyd atti hi gyd â'r brenin.
15 Ond nid yw hyn oll yn llefiant i mi, tra fyddo
[yn gweled Mordecai yr Iddew yn eiftedd ym-
[mhorth y brenin.
16 Yna y dywedodd Zeres ei wraig, a'i holl gare-
[digion wrtho, paratoer pren o ddeg cufydd a deu-
[gain o uchder, a'r boreu dywed wrth y brenin am
[grogi Mordecai arno; yna dos gyd â'r brenin i'r
[wledd yn llawen. A da oedd y peth ger bron Ha-
[man hynny efe a baratôdd y groc-pren.

PEN. VI.

1 *Afalferus wrth ddarllein yn y Cronicl am y*
[gwaith da a wnaethei Mordecai iddo yn gofnâu
[y nemmor tâl iddo. 4 *Haman wrth geisio peri*
[i Mordecai, mewn anwybod yn rhoi cynghor i
[gyflawni perth, ei yn eiwyno mor drwch fla-
[en oedd ei ben yn dangos iddo ei dynged.

1 Nos honno, ewfe y brenin a giliodd ym-
[maith i am hynny efe a archodd ddwyn llyfr
[cofnodion hanefion yr amferoedd, a darllen-
[wyd hwynt ger bron y brenin.
2 Yna y cafwyd yn fcrifenedic yr hyn a fyne-
[hafai Mordecai am †Bigthana, a Theres, dau o ſta-
[fiwn y brenin, o'r rhai oedd yn cadw y trothwy.
[ac y rhai a geisiasent estyn llaw yn erbyn bre-
[nin Aſferus.
3 A dywedodd y brenin, pa anrhydedd, neu fawr-
[hâd a wnaed i Mordecai am hyn? a gweifion y bre-
[nin ef ei wenidogion ef, a ddywedasant, ni wnaed
[dim iddo ef.
4 A'r brenin a ddywedodd, pwy ſydd yn y cyn-
[teddfa? (a Haman a ddaethei i gynteddfa nefaf allan
[y tŷ brenin, i ddywedyd wrth y brenin am grogi
[Mordecai ar y pren a barotoefei efe iddo.)
5 A gweifion y brenin a ddywedasant wrthyn-
[t, wele Haman yn ſefyll yn y gynteddfa. A dywedodd y
[brenin, deled i mewn.
6 A phan ddaeth Haman i mewn, dywedodd y
[brenin wrtho beth a wneir i'r gŵr y mae y bre-
[nin yn ewyllyſio ei †anrhydeddu? (yna Haman a
ddywedodd yn ei galon, i bwy yr ewyllyſia y bre-
nin wneuthur anrhydedd yn fwy nag i mi?)
7 A Haman a ddywedodd wrth y brenin, y gŵr *†Hebr.*
y mae y brenin yn chwennych ei †anrhyddeddu,
8 Dygant y wiſe frenhinawl *iddo yr hon a wiſe y* *anrhy-*
brenin; a'r march y merchyg y brenin arno, a rho- *ddedd.*
dder y frenhinawl goron am ei ben ſ
9 A rhodder y wiſe, a'r march, yn llaw yn o
dywyſogion ardderchoccaf y brenin, a gwiſcant
am y gŵr y mae y brenin yn chwennych ei an-
rhydeddu, a pharant iddo farchogaeth ar y march
drwy heol y ddinas, a chyhoeddant o'i flaen ef,
Fel hyn y gwneir i'r gŵr y mae y brenin yn chwen-
nych ei anrhydeddu.
10 Yna y brenin a ddywedodd wrth Haman, bryſſia,
cymmer y wiſe a'r march, fel y lleferaiſt, a gwna
felly i Mordecai yr Iddew, yr hwn ſydd yn
eiſtedd ym mhorth y brenin: na âd †heb wneu- *†Hebr.*
thur ddim o'r hyn oll a leferaiſt. *i ddim*
11 Felly Haman a gymmerth y wiſe a'r march, *g ymma*
ac a wiſcodd am Mordecai; ac a wnaeth hefyd *e'r, &c.*
iddo farchogaeth drwy heol y ddinas, ac a gyhoe-
ddodd o'i flaen ef, Fel hyn y gwneir i'r gŵr y mae
y brenin yn mynnu ei anrhydeddu.
12 A dychwelodd Mordecai i borth y brenin: a
Haman a fryſiodd iw dŷ yn alarus wedi gorchu-
ddio ei ben.
13 A Haman a adroddedd i Zeres ei wraig ac
iw holl garedigion, yr hyn oll a ddigwyddaſei
iddo. Yna ei ddoethion, a Zeres ei wraig, a ddy-
wedaſant wrtho, os o hâd yr Iddewon y *mae*
Mordecai, yr hwn y dechreuaiſt fyrthio o'i flaen,
ni orchfygi mo honaw, onid gan fyrthio y fyrthi
o'i flaen ef.
14 Tra'r oeddynt hwy etto yn ymddiddan
ag ef, yſtafell yddion y brenin a ddaethant, ac
a gyrchaſant Haman ar frys i'r wledd a wnâ-
ſei Esther.

PEN. VII.

1 *Esther wrth wneuthur gwaſaw i'r brenin ac i*
Haman, yn gofyn ei bendoc, ei ban a'i phobl. 5 *yn*
achwyn ar Haman, 7 *a'r brenin yn ei ddig, wrth*
glywed ſôn am y gwrcpren a wnaethei Haman i
Mordecai, yn peri ei grogi ef ar honnaw.

1 FElly daeth y brenin a Haman i †gyfeddach gyd *†Hebr.*
ag Esther y frenhines. *Iſteth.*
2 A dywedodd y brenin wrth Esther drachefn yn
ail dydd, wrth gyfeddach y gwin, beth yw dy
ddymuniad Esther y frenhines, ac fe a roddir i
ti? a pha beth yw dy ddeiſyfiad i gofyn hyd yn
hanner y deyrnas, ac fe a'i cwplheir.
3 A'r frenhines Esther a attebodd, a dywe-
dodd, o chefais i fafor yn dy olwg di o brenin, ac o
rhyglydda bodd i'r brenin, rhodder i mi fy enioes
ar fy nymuniad, a'm pobl ar fy neisyfiad.
4 Canys gwerthyd ni, nyni a'm pobl i'n dini- *†Neu,*
ſtrio, i'n lladd, ac i'n diſtethâd: ond pe gwerthaſid *ſel yn di-*
ni yn gaethion a gaethferchion, ni a *niſtrient,*
dawſwn â ſôn, er nad yw y gwrthwyneb-wr yn cy- *&c.*
ſtadlu colled y brenin.
5 Yna y lleferodd y brenin Aſferus, ac y dy-
wedodd wrth Esther y frenhines, pwy yw hwnnw,
a pha le y mae efe, yr hwn †a glywei ar ei galon *†Hebr.*
wneuthur felly? *y Rant*
6 A dywedodd Esther, y gwrthwyneb-wr a'r *wodd ei*
gelyn yw'r Haman ddrygioni hwn. Yna Haman *galon ef i*
a ſyfrodd ger bron y brenin, a'r frenhines. *wn.*
7 A'r brenin a gyfododd yn ei ddigllonedd o gy- *†Neu,*
feddach y gwin, *ac a aeth* i'r ardd y palâs: a Haman *yngwydd.*
a ſyfodd i ymbil ag Esther y frenhines am ei ei-
nioes; canys efe a welſodd fod drwg wedi ei ba-
rottoi yn ei erbyn ef, oddi wrth y brenin.

§ Yna

8 Yna y dychwelodd y brenin o ardd y palâs i dŷ cyseddach y gwin, ac yr oedd Haman wedi syrthio ar y gwely *yr oedd* Esther arno. Yna y dywedodd y brenin, ai treisio y frenhines hefyd *y mae efe* yn tŷ gyd â mi? *Aeth'n gyntaf* ac yr aeth y gair allan o enau y brenin, *hwy* a orch-guddiasant wyneb Haman.

9 A Harbona yn o'r ſtafellyddion a ddywedodd ynghŵydd y brenin: wele hefyd y crocbren a baratôdd Haman i Mordecai, yr hwn a lefarodd ddaioni am y brenin, yn ſefyll yn nhŷ Haman, yn ddec cuſydd a deugain o uchder: yna y dywedodd y brenin, crogwch ef ar hynnw.

10 Felly hwy a grogaſant Haman, ar y pren a baratôi efe ei ddarparu i Mordecai. Yna digllonedd y brenin a lonyddodd.

PEN. VIII.

1 Cyfoeth Mordecai. 3 Esther yn eiriol am alw Uythyrau Haman yn ei hôl. 7 Ahasferus yn rhoi cennad i'r Iddewon i'w hamddiffyn eu hun. 15 Anrhydedd Mordecai, a llawenydd yr Iuddewon.

YDwthwn hwnnw y rhoddodd y brenin Ahasferus i'r frenhines Esther dŷ Haman gwrthwyneb-wŷr, yr Iddewon; a Mordecai a ddaeth o flaen y brenin; canys Esther a fynegasei pa beth *oedd* efe iddi hi.

a Pen. 2.7.

2 A'r brenin a dynnodd ymaith y fodrwy a gymmeraſei efe oddi wrth Haman, ac a'i rhoddodd i Mordecai. Ac Esther a oſododd Mordecai ar dŷ Haman.

3 Ac Esther a lefarodd drachefn ger bron y brenin, ac a ſyrthiodd wrth ei draed ef; wylodd hefyd, ac ymbiliodd ag ef am ſwrw ymmaith ddrygioni Haman yr Agagiad, a'i fwriad yr hwn a fwriadaſei efe yn erbyn yr Iddewon.

4 A'r brenin a eſtynnodd *y deyrn-wialen aur tu ag at Esther. Yna Esther a gyſododd, ac a ſaſodd o flaen y brenin,

b Pen. 5.2.

5 Ac a ddywedodd, o bydd bodlon gan y brenin, ac o chefais i ffafor o'i flaen ef, ac od ydyw y peth yn iawn ger bron y brenin, a minnau'n gymmeradwy yn ei olwg ef; ſcrifenner am alw yn ôl lythyrau bwriad Haman fab Hammedatha'r Agagiad, † y rhai a ſcrifennodd efe i ddifetha'r Iddewon *ſydd* drwy holl daleithiau y brenin.

† Neu, yr hwn a ſcrifennodd i ddaniſtrio &c.

6 Canys pa fodd y gallaf edrych ar y dryg ſyd a gaiff ſy nhobl? a pha fodd y gallaf edrych ar ddifetha fy nghenedl?

7 A'r brenin Ahasferus a ddywedodd wrth Esther y frenhines, ac wrth Mordecai yr Iddew; wele tŷ Haman a roddais i Esther, a hwy a'i crogaſant ef ar y pren, am iddo eſtyn ei law yn erbyn yr Iddewon.

8 Scrifennwch chwithau hefyd dros yr Iddewon fel y gweloch yn dda, yn enw y brenin, ac inſeliwch â modrwy y brenin: canys yr ſcrifen a ſcrifennwyd yn enw y brenin, ac a ſeliwyd â modrwy y brenin, ni all neb ei datroi.

‖ Gwil, Pen. 1.19.

9 Yna y galwyd ſcrifenyddion y brenin yr amſer hwnnw yn y trydydd mis (hwnnw *yw* y mis Sifan) ar y trydydd *dydd* ar hugain o honaw; ac ſcrifennwyd (yn ôl yr hyn oll a orchymmynodd Mordecai) at yr Iddewon, ac at y rhaglawiaid, y pennadmiraid hefyd, a thywyſogion y taleithiau, y rhai *oedd* o India hyd Ethiopia, *ſef* cant a ſaith ar hugain o daleithiau, i bob taleith wrth ei ſcrifen, ac at bob pobl yn ôl eu tafod iaith; at yr Iddewon hefyd yn ôl eu ſcrifen hwynt, ac yn ôl en tafod-iaith.

10 Ac efe a ſcrifennodd yn enw y brenin Ahaſferus, ac a'i ſeliodd â modrwy y brenin, yna anfonodd lythyrau gyd â'r rhedegwyr yn marchogaeth ar feirch, dromedariaid, mulod, ac ebolion ceſsig:

11 *Drwy* y rhai y caniadhaodd y brenin yr Iddewon, y rhai *oedd* ym mhob dinas, ynghynnull a ſefyll am en henioes, i ddiniſtrio, i lladd, ac a dditetha holl allu y bobl a'r dalaith a oſodai arnynt, yn blant, ac yn wragedd, ac i ſelyſaethu eu hyſpail hwynt,

12 Mewn un dydd, drwy holl daleithiau y brenin Ahaſferus, *ſef* ar y trydydd *dydd* ar ddec o'r deg ddeccfed mis, hwnnw *yw* mis Adar.

13 Testyn yr ſcrifen i roddi gorchymyn ym mhob taleith, a † gyhoeddwyd i bob rhyw bobl; ac ar fod yr Iddewon yn barod erbyn y diwrnod hwnnw i ymddial ar eu gelynion.

14 Y rhedeg-wŷr, y rhai oedd yn marchogaeth y dromedariaid a'r mulod, a aethant ar frŷs, wedi eu gyrru trwy air y brenin; a'r gorchymyn a roddaſei yn Suſan y brenhin-llys.

15 A Mordecai, a aeth allan o ŵydd y brenin mewn brenhinawl wiſc o rudd-goch, a gwyn, ac â choron fawr o aur, ac *mewn* dillad ſidan, a phorphor; a dinas Suſan a orfoleddodd, ac a lawenychodd.

16 I'r Iddewon yr oedd goleuni a llawenydd; a hyfrydwch, ac anrhydedd.

17 Ac ym mhob talaith, ac ym mhob dinas, lle y daeth gair y brenin a'i orchymyn, *yr oedd* llawenydd a hyfrydwch gan yr Iddewon, gwledd *hefyd* a diwrnod daionus: a llawer o bobl y wlâd a aethant yn Iddewon, o blegit arſwyd yr Iddewon a ſyrthiaſei arnynt hwy.

PEN. IX.

1 Yr Iuddewon (trwy ſod y llywodraeth yn rhag o'u Mordecai yn eu helpio hwynt) yn lladd eu gelynion, a deng mab Haman. 12 Ahaſferus a dd manniad Esther, yn caniattau diwrnod eto i'r Iud ac i grogi meibion Haman. 20 Gwneuthur dau ddiwrnod y Purim yn wyliau.

FElly yn y deuddeccfed mis (hwnnw *yw* mis Adar) ar y trydydd dydd ar ddec o honaw pan neſſaodd gair y brenin a'i orchymyn i gwplau; yn y dydd y gobeithiaſai gelynion yr Iddewon y caent ſuddugoliaeth arnynt, (ond yn gwrthwyneb i hynny *y bu*, canys yr Iddewon a arglwyddiaethaſant ar eu caſeion.)

2 Yr Iddewon a ymgynnullaſant yn eu dinaſoedd drwy holl daleithiau y brenin Ahaſferus, i eſtyn llaw yn erbyn y rhai oedd yn ceiſio niwed iddynt: ac ni ſaſodd neb yn eu hwynebau, canys eu hofn a ſyrthiaſei ar yr holl bobloedd.

3 A holl dywyſogion y taleithiau, a'r penaduriaid a'r duglaid, a'r rhai oedd yn gwneuthur y gwaith *oedd* eiddo'r brenin, oedd yn cynnorthwyo yr Iddewon; canys arſwyd Mordecai a ſyrthiaſei arnynt hwy.

4 Canys mawr *oedd* Mordecai yn nhŷ'r brenin, a'i glôd ef oedd yn myned drwy'r holl daleithiau: o herwydd y gŵr hwn Mordecai oedd yn myned rhagddo, ac yn cynnyddu.

5 Felly'r Iddewon a darawſant en holl elynion â dyrnod y cleddyf, a lladdedigaeth, a deſtryw; a gwnaethant iw caſeion yn ôl eu hewyllys eu hun.

6 Ac yn Suſan y brenhin-llys, yr Iddewon a laddaſant, ac a ddifetha ſant bum cant o wŷr.

7 Parſandatha hefyd, a Dalphon, ac Aſpatha,

8 Poratha hefyd, ac Adalia, ac Aridatha,

9 Parma-

hefyd, ac Arifai, Aridai hefyd, a

mab Haman fab Hammedatha, gwrth- yr Iddewon a laddafant hwy; ond nid ar eu llaw ar yr anrhaith.

hwnnw nifer y lladdedigion yn brenin. dydd a ddaeth ger bron y brenin.

ödd y brenin wrth Esther y fren- Iddewon a laddafant, ac a ddifetha- Sufan y brenhiellys, hum cant o wŷr, a Haman; yn y rhan arall o daleithian y beth a wnaethant hwy? beth gan hynny dymuniad? ac fe a roddir it; a pheth ddifyfiad ymmhellach? ac fe a'i gw-

Yn y dywedodd Esther, o thi glydda bodd brenin, caniadhaer y forn i'r Iddewon fydd yn wnaethat yn ôl y gorchymyn heddyw; a mab Haman ar y pren.

brenin a dywedodd am wneuthur felly, gorchymyn a roddwyd yn Sufan; a hwy a ddeng-mab Haman.

hefyd y Iddewon, y rhai oedd yn Sufan a ymgafclafant ar y pedwerydd dydd ar ddec o hefyd, ac a laddafant dryehant o wŷr ladd; ond nid eftynafant eu llaw ar yr y-

A'r rhan arall o'r Iddewon, y rhai oedd yn daleithian y brenin a ymgafclafant, ac a fafa- ar eu henioes, ac a gawfant lonyddwch gan gelynion, ac a laddafant bymtheng-mil a thri gelynion; ond nid eftynafant eu llaw ar yr anrhaith.

A'r y trydydd dydd ar ddec o fis Adar y lladd, ac ar y pedwerydd *dydd* ar dec † o ho- ar y gorphwyfafant, ac y cynhaliafant ef yn dydd gwledd a gorfoledd.

Ond yr Iddewon, y rhai oedd yn Sufan, a ymgafclafant ar y trydydd *dydd* ar ddec o ac ar y pedwerydd *dydd* ar ddec o ac ar y pumthecfed o honaw y gorphy- a gwneathant efyn ddydd cyfeddach a llawenydd.

Am hynny Iddewon y pentrefydd, y rhai trigo mewn dinafoedd heb gaerau, oedd pedwerydd dydd ar ddec o'r mis A- llawenydd a chyfeddach, ac yn ddiwr- ac a anfon rhannau iw gilydd.

A Mordecai a ferifennodd y geiriau hyn, ac dd lythyrau at yr holl Iddewon oedd holl daleithian y brenin Ahasferus, yn a- agos yn agheli,

A gofynio iddynt gadw y pedwerydd dydd dec o fis Adar, a'r pumthecfed dydd o bo- dd iwyddyn;

Fel y dyddiau y cawfei yr Iddewon yn- ddynt gan eu gelynion, a'r mis yr hwn ddroi iddynt o drift wch i lawenydd, yn dydd daionus; gan eu cynnal hw-

ynt yn ddyddiau gwledd, a llawenydd, a phawb yn anfon anrhegion iw gilydd, a rhoddion i'r rhai anghenus.

23 A'r Iddewon a gymmerafant arnynt wneuthur fel y dechrenafant: ac fel yr ferifennafei Mordecai arnynt;

24 Canys Haman mab Hammedatha'r Agagiad, gwrthwyneb-wr yr holl Iddewon, a arfaethafei yn erbyn yr Iddewon, am eu difetha hwynt; ac efe a fwriafei Pwr (hynny yw y coelbren) iw † diniſtrio hwynt, ac iw difetha;

25 A phan ddaeth † *Esther* o flaen y brenin, efe a archodd drwy lythyrau, ddychwelyd ei ddrwg fwriad ef, yr hwn a fwriadodd efe yn erbyn yr Iddewon, ar ei ben ei hun; a'i grogi ef a'i feibion ar y pren.

26 Am hynny y galwafant y dyddiau hynny Pwrim, ar enw y Pwr; am hynny o herwydd holl eiriau y llythr hwn, ac o *herwydd* y peth a welfent hwy am y peth hyn, ac a ddigwyddafei iddynt,

27 Yr Iddewon a ordeiniafant, ac a gymerafant arnynt, ac ar eu hâd, ac ar yr holl rai oedd yn yn á hwynt; † na phallai bod cynnal y ddau ddydd hynny, yn ôl eu ſcrifen hwynt, ac yn ôl eu tymmor, bob blwyddyn;

28 Ac *y dyddei* y dyddiau hynny iw cofio, ac iw cymmal drwy bob cenhedlaeth, a phob teulu pob talaith, a phob dinas: fef † na phallei y dyddiau Pwrim hynny o ſyſc yr Iddewon, ac na ddarfyddei eu coffadwriaeth hwy o blith eu hâd.

29 Ac yſcrifennodd Esther y frenhines merch Abihail, a Mordecai yr Iddew drwy en holl rym; i ſicrhau ail llythyr y Pwrim hwn.

30 Ac efe a anfonodd lythyrau at yr holl Iddewon drwy y cant a'r faith talaith ar hugain o frenhiniaeth Ahasferus, *a* geiriau heddwch a gwirioneedd,

31 I ſicrhau y dyddiau Pwrim hynny yn eu tymhorau, fel yr ordeiniafei Mordecai yr Iddew, ac Esther y frenhines, Iddynt hwy, ac fel yr ordeiniafent hwythau † trofluſit eu hun, a thros en hâd, eu trefn yr ympryddiau, a'i gweiddi.

32 Ac ymadrodd Esther a gadarnhaodd achoſion y *dyddiau* Pwrim hynny; ac ſcrifennwyd *hyn* mewn llyfr.

PEN. XI.

Mawredd Ahasferus, a chyfoddiad Mordecai.

A'R brenin Ahasferus a oſododd dreth ar y wlâd, ac ar ynyſoedd y môr.

2 A holl weithredoedd ei rym ef, a'i gadernid, ac yſpyſrwydd o fawredd Mordecai, a'r hwn a mawrhaodd y brenin ef, onid ydynt hwy ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Media a Phersia?

3 Canys Mordecai yr Iddew *oedd* yn nesaf i frenin Ahasferus, ac yn fawr gan yr Iddewon, ac yn gymmeradwy ym myſc llawer ei frodyr; yn ceiſio daioni iw bobl, ac yn dywedyd *am* heddwch iw holl hiliogaeth.

† *Hebr. byſſigo.*

† *Hebr. bi.*

‖ *Sef. coel-bren.*

† *Hebr. nadelai beibio.*

† *Hebr. nadelai beibio.*

† *Hebr. orig en hefyniaeth.*

‖ *Hâd.*

¶ LLYFR IOB.

PEN. I.

1 *Sanctaidd gwydd Iob, a'i gyfoeth a'i ddiwiol ofal tros ei blant.* 6 *Satan yn ymddangos ger bron Duw, a thrwy enllib yn cael cennad i demptio Iob.* 13 *Iob yn ei golled ann ei blant a'i blanu, ac yn aros yn benduhio Duw.*

YDdoedd gŵr yngwlad Huz a'i enw Iob; ac yr oedd y gŵr hwnnw yn *perfaith, ac yn vniawn, ac yn ofni Duw, ac yn cilio oddi wrth ddrygioni.

* Pen. 2. 3.

2 Ac iddo y ganwyd ſaith o feibion a thair merched.

3 A'i ‖ olud oedd ſaith mil o ddefaid, a thair mil o gamêlod, a phum cant iau o ychen, a phum cant o aſſynnod, a llawer iawn o ‖ waſanaethyddion; ac yr oedd y gŵr hwn yn fwyaf o holl feibion y dwyrain.

‖ Neu, aniſeiliaid, neu, ddo. ‖ Neu, ſwſtanaeth.

4 A'i feibion ef a aent, ac a wnaent wledd yn eu tai, bob vn ar ei ddiwrnod, ac a anfonent ac a wahoddent eu tair chwiorydd, i fwyta a yſed gyd â hwynt.

5 A phan ddaeth dyddiau y wledd oddi amgylch, yna Iob a anfonei, ac a'i ſancteiddiei hwynt, ac a gyſodai 'n foreu, ac a offrymmei boeth offrymmau *yn ôl eu rhifedi hwynt oll: canys dywedodd Iob, fy meibion ond oddi a bechaſant, ac a ſeiliddiaſant Duw yn eu calonnau: felly y gwnai Iob yr holl ddyddiau hyny.

* 1 Rec. 21. 10, 13.

6 A dydd a ddaeth i feibion Duw ddyfod i ſeſſiwn ger bron yr Arglwydd, a † Satan hefyd a ddaeth yn eu plith hwynt.

† Heb. y gwrthwynebwr. ‖ Heb. cenadon.

7 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Satan, o ble y deuwyt ti yn dyfod? a Satan a attebodd yr Arglwydd, ac a ddywedodd, * o dramwy ar hyd y ddaiar, ac o ymrodio ynddi.

* 1 Pet. 5. 8. ‖ Neu, ymwibio.

8 A dywedodd yr Arglwydd wrth Satan, a ddeliaiſt ti ar fy ngwaſ Iob, nad oes gyffelyb iddo ar y ddaiar? yn wr perfaith, ac vniawn, yn ofni Duw, ac yn cilio oddi wrth ddrygioni.

9 Yna Satan a attebodd yr Arglwydd, ac a ddywedodd, ai yn ddiachos y mae Iob yn ofni Duw?

10 Onid charaiſt o'i amgylch ef, ac o amgylch ei dŷ, ac ynghylch yr hyn oll ſydd eiddo oddi amgylch? ti a fendithiaiſt waith ei ddwy-law ef, a'i ddaiar ef a gynnyddodd ar y ddaiar.

11 * Eithr estyn yn awr dy law, a chyffwrdd â'r hyn oll ſydd ganddo, † ac efe a'th felldigo o flaen dy wyneb.

* Neu, ond, neu, anifeiliaid. † Neu, a'th felldithia.

12 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Satan, wele, *yr oll ſydd eiddo ef yn dy law di; yn vnic yn erbyn ef ei hun nac estyn dy law: felly Satan a aeth allan oddi ger bron yr Arglwydd.

* Pen. 2. 6.

13 A dydd a ddaeth, pan oedd ei feibion ef a merched yn bwyta, ac yn yfed gwin, yn nhŷ eu brawd hynaf:

14 A daeth cennad at Iob, a ddywedodd, yr oedden oedd yn aredic, a'r aſſynnod oedd yn pori ger llaw iddynt:

15 A'r Sabeaid a ruthraſant, ac a'i dygaſant ymmaith; y ‖ llanciau hefyd a darawſant hwy â min y cleddyf: a mi fy hunan a ddiengais yn vnic, i fynegi i ti.

‖ Neu, meibion.

16 Tra oedd hwn yn llefaru, yn arall hefyd a ddaeth, ac a ddywedodd, tân † Duw a ſyrthiodd yr nefoedd, ac a loſgodd y defaid, a'r gweiſion, ac a'i hyſſodd hwynt; ond myfi fy hunan a ddiengais yn vnic, i fynegi i ti.

† Neu, ſarph Duw.

17 Tra 'r ydoedd hwn yn llefaru, yn arall hefyd a ddaeth, ac a ddywedodd, y Caldeaid a oſodaſant dair byddin, ac a ruthraſant i'r camelod, ac a'i dygaſant ymmaith, ac a darawſant y llanciau â min y cleddyf; a minnau fy hun yn vnic a ddiengais i fynegi i ti.

18 Tra 'r ydoedd hwn yn llefaru, yn arall hefyd a ddaeth, ac a ddywedodd; dy feibion a'th ferched oedd yn bwyta, ac yn yfed gwin, yn nhŷ eu brawd hynaf;

19 Ac wele gwynt mawr a ddaeth † oddi ar yr anialwch, ac a darawodd wrth bedair congl y tŷ, ac efe a ſyrthiodd ar y llanciau, a buant feirw: a minnau fy hun yn vnic a ddiengais i fynegi i ti.

† Neu, o'r.

20 Yna y cyfododd Iob, ac a rwygodd ei fantell, ac a eilliodd ei ben, ac a ſyrthiodd i lawr, ac a addolodd,

21 Ac a ddywedodd, * noeth y daethum o groth fy mam, a noeth y dychwelaf ypo: yr Arglwydd a roddodd, a'r Arglwydd a ddygodd ymmaith: bendigedic fyddo enw 'r Arglwydd.

* Pſal. 139. 15. Preg. 5. 15. 1 Tim. 6. 7.

22 Yn hyn i gyd ni phechodd Iob, ac ni roddodd † fyrycyſed ddim yn erbyn Duw.

† Neu, ffolineb.

PEN. II.

1 *Satan yn ymddangos ger bron Duw, ac yntau cennad eſto i demptio Iob.* 7 *Ac yntau dan ei chornwydydd blin.* 9 *Iob yn cerydda ei wraig am gynſio gantho ſyllidrio Duw.* 11 *Ei dri chyfaill yn dyfod atto ag ef mewn diſtawrwydd.*

A Dydd a ddaeth i feibion Duw ddyfod i ſeſſiwn ger bron yr Arglwydd, a Satan hefyd a ddaeth yn eu plith hwynt, i ſafyll ger bron yr Arglwydd.

2 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Satan, o ba le 'r ydwyti yn dyfod? a * Satan a attebodd yr Arglwydd, ac a ddywedodd, o dramwy ar hyd y ddaiar, ac o ymrodio ynddi.

* 1 Pet. 5. 8. ‖ Neu, ymwibio.

3 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Satan, a ddeliaiſt ti ar fy ngwaſ Iob, nad oes gyffelyb iddo ar y ddaiar? yn wr perfaith, ac vniawn, yn ofni Duw, ac yn cilio oddi wrth ddrygioni? a phaſon yn ei berfaithrwydd, er i ti fy nghymell yn ei erbyn ef, i'w ddifa di heb achos.

4 A Satan a attebodd yr Arglwydd, ac a ddywedodd, croen am groen, ac yr hyn oll ſydd gan ddyn a ddyry efe am ei enaid.

5 * Eithr estyn yn awr dy law, a chyffwrdd a'i eſgyrn ef, ac a'i gnawd: ac efe a'th felldigo di yn dy wyneb.

* Pen. 19. 21.

6 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Satan, wele, efe yn dy law di; eithr cadw ei enaid ef.

7 Felly Satan a aeth allan oddi ger bron yr Arglwydd, ac a darawodd Iob â chornwydydd blin, o wadn ei droed hyd ei gorun.

8 Ac efe a gymmerth gragen i yngrafu ag hi: ac a eiſteddodd yn y lludw.

9 Yna ei wraig a ddywedodd wrtho, a wyt ti eſtyn 'n parhau yn dy berfeithrwydd? melltitha Dduw, a bydd farw.

10 Ond efe a ddywedodd wrthi, llefaraſt fel y llefarai yn o'r ynfydion: a dderbyniem ni gan Dduw 'r hwn ſy dda, ac oni dderbyniem yn ſydd ddrwg? yn hyn i gyd ni phechodd Iob â'i wefuſau.

...ddyfeill Iob yr holl ddrwg ...ddyfasse iddo ef, hwy a ddarthant ...ar hyn: Eliphaz y Temaniad, a ...Shuad, a Zophar y Naamathiad: canys ...ystent i ddyfod i gyd-ofidio ag ef, ac ...ddarchafasant eu llygaid o bell, ac ...nabod ef, hwy a ddarchafasant eu llef, ...darasant: rhwygasant hefyd bob vn ei fantell, a thaflasant lwch ar eu pennau tua'r nef...

...ddyn hwy a eisteddasant gyd ag ef ar y ddaear ...wrnod, a saith nofwaith: ac nid oedd neb a ...ai wrth eu gwefus, canys gwelent fyned ei ddo...yn fawr iawn.

PEN. III.

...ni yn mhellhau dyfod ei enedigaeth. 13 Ei ...dder marwolaeth. 23 Iob yn ffin ganthoi ...allai ei ystalio.

...ddi hyn Iob a agorodd ei enau, ac a felldi...ddydd ei ddyfodi.

2 Iob a lefarodd, ac a ddywedodd,

3 Darfydded am y dydd i'm ganwyd yddo, ...dydd y dywedwyd, ennillwyd gŵr-a-yw.

4 Bydded y dydd hwnnw yn dywyllwch, a Duw ...chod heb ei ystyried, ac na thywynned ...arno.

5 Tywyllwch, a chysgod marwolaeth a'i ha...ac a orchuddiodd cwmwl arno: ‖ dned y diwrnod ...ddyfnu.

6 Na fo hono, tywyllwch a'i cymmero, na ...ei ddyddiau y flwyddyn, ac na ddeued i ...rifedi.

7 Bydded y nofwaith honno yn vnig, ac na ffydded ...ddi ynddi.

8 Na fellithiant y dydd, ac sy barod i ...n galar, a'i medrithio hi.

9 Tywyller ser ei chyfnddydd hi yn dywyll, dis...am oleuni, ac na *gyddod ddidi*; ac na chaffed ...y wawr ddydd:

10 Am na chaeodd ddrysau croth fy *mam*, ac na ...odd oddi wrth fy llygaid.

11 Paham ni bum farw o'r bru? *ac* threngais ...thom allan o'r groth?

12 Paham y derbyniodd gliniau fyth? a pha ham ...ronau i fugne?

13 Canys yrwydd yn awr mi a gawswn orwedd, a ...n, a hunn, yna *y buaffei* llonyddwch

14 ...a brenhinoedd, a chyngor-wŷr y ddaiar, ...rleiadfasant iddynt eu hunain fannau aug...

15 ...yd â chywysogion ac aur ganddynt, y ...nasant en tai ag arian:

16 ...ai ertinyl cuddiedig, ni buaswn ddim: ...fant bychain heb weled goleuni.

17 Yno yr annuvolion a beidiasse â cyffro: ac ...ohonynt y rhai † lluddedig.

18 Y rhai a garcharwyd a gant *yno* lonydd yng...ni chlywsant lais y gorchymmynydd.

19 Bychan a mawr *fydd* yno; a'r gwâs a ryddha...rth ei feistr.

20 Pam y rhoddir goleuni i'r hwn fydd mewn ...a bywyd i'r gofidus ei enaid?

21 Yr hwn fydd yn disgwyl am farwolaeth ac heb ei ...ac yn cloddio am dani yn fwy nag am drysso...

22 Yr hwn a lawenychant mewn hyfrydwch, a'u ...ynt pan gaffont y bedd.

23 Pam y *rhoddir goleuni* i'r dŷn y mae ei ...ffordd guddiedig, *ac* y caeodd Duw arno.

24 Canys o flaen fy mwyd y daw fy ochen...naid: ac am rhuadau a dywelltir megis dyfroedd.

25 Canys yr hyn a fawr ofnais a ddaeth arnaf: a'r hyn a arfwydais a ddigwyddodd i mi.

26 Ni chefais na llonydd nac esmwythdra, ac ni orphywysais: *er hynny daeth cynnwrf.*

PEN. IIII.

1 Eliphaz yn cerydduIob am na baiyntho ffydd, 7 yn dangos nad oes yn ffyddlon, onid ar yr anwir, 7 dan bendigaethau Duw. 12 Ei weledigaeth erchyll ef, i ddarostwng gobeithgrymydd y creadurieid ger bron Duw.

YNa Eliphaz y Temaniad a atteb odd, ac a ddywedodd,

2 Pe profem ni air wrthit, a fyddei blin genit ti? ond pwy a all attal *ei* ymadroddion?

3 Wele ti a ddyscaist lawer, ac a gryfheaist ddwylo wedi llaesu.

4 Dy ymadroddion a godasant i fyny yr hwn oedd yn syrthio: a thi a nerthaist y gliniau oedd yn cammu.

5 Ond yn awr, daeth arnat eithau, ac y mae'n flin genit; cyffyrddodd â thi, a thyfroaist.

6 Onid *dymma* dy ofn di, dy hyder, perffeithrwydd dy ffyrdd, a'th obaith?

7 Cofia atolwg pwy, *ar* ese'n ddiniwed, a gollwyd? a pha lê y torrwyd y rhai vniawn ymmaith?

8 *Hyd y gwelais i, y rhai a arddant anwiredd, ac a hauant ddrygioni, a'i medant.

9 Gan anadl Duw y difethir hwynt, *a chan* chwythad ei ffroenau ef y darfyddant.

10 Rhuad y llew, a llais y llew ceirtiau, a dannedd cenawon yllewod, a dorrwyd.

11 Yr hen llew a fethodd o eisieu ysclyfaeth: a chenawon y llew mawr a wasgarwyd.

12 Ac attaf y dygwyd gair yn ‖ ddirgel: a'm clust a ddderbyniodd ychydig o honaw.

13 Ym mhlith meddyliau *yn dyfod* o weledigaethau y nôs, pan syrthio trym-gwsg ar ddynion:

14 Ofn † a ddaeth arnaf, a dychryn, ac a wnaeth † i'm holl escyrn gryno.

15 Yna yspryd a aeth heibio o flaen fy wyneb: a'r a wnaeth i flew fy nghnawd sefyll.

16 Efe a safodd, ac nid adwaenwn ei ngwedd ei; drychioliaeth *o flaen fy llygaid*: ‖ bu distawrwydd, ac mi a glywais lef yn *dywedyd*.

17 A fydd dyn marwol yn gyfiawnach nâ Duw? a fydd gŵr yn burach nâ'i wneuthur-wr?

18 *Wele, yn ei wasanaethwŷr ni roddes ynddiried, ‖ ac yn erbyn ei angelion y gosododd yn fydrwydd:

19 Pa faint llai ar y rhai sydd yn trigo mewn *tai o glai, y rhai sy a'i sail mewn pridd, y rhai a falurir yn gynt nâ gwyfyn?

20 O'r boran hyd hwyr y malurir hwynt, difethir hwynt yn dragywydd heb *neb yn ystyried.

21 Onid aeth y rhagoriaeth oedd yddynt ymaith? hwy a fyddant feirw, ac nid mewn doeth chineb.

PEN. V.

1 Y mawrth a ddaw o'r rhai sydd yn dirmygu yw diwedd yr annuwiol. 6 Nyddyw yn dyfod dim o'r ddaiar. 17 Dedwyddyd dynion a ddaw Duw.

GAlw yn awr, od oes neb a ateb i ti, ac at bwy o'r saint y troi di?

2 Canys digllondeb a lada yr ynfyd, ‖ chenfigen a ladd y annoeth.

3 Mi a welais yr ynfyd yn gwreiddio: ac a'i ffeiddiais ei drigfa ef yn ddisymmwth.

4 Ei feibion ef a bellhawyd oddiwrth ...iachawdwriaeth:

aeth: dryllir hwynt hefyd yn y porth, ac nid oes gwaredwadd.

5 Yr hwn y bwytty y newynog ei gynhaiaf, wedi iddo ei gymmeryd o blith drain, a'r ‖ sychedic a lwngc eu cyfoeth.

6 Er na ddaw ‖ cystudd allan o'r pridd, ac na flagura gofid allan o'r ddaiar:

7 Ond dyn a aned i ‖ flinder, fel yr eheda gwreichionen i fyny.

8 Etto mysi a ymgynghorwn ‖ â Duw: ac ar Ddûw y rhoddwn fy achos.

9 * Yr hwn sydd yn gwneuthur pethau mawrion ac anchwiliadwy; rhyfeddol † heb rifedi:

10 Yr hwn sydd yn rhoddi glaw ar wyneb y ddaiar: ac yn danfon dyfroedd ar wyneb y † meusydd.

11 *Gan osod rhai isel mewn uchelder; fel y derchefir y galarus i iechydwriaeth.

12 Efe * sydd yn ddiddymmu amcanion y cyfrwys, fel na allo eu dwylo sidwyn dim i ben.

13 *Efe sydd yn dal y doethion yn eu cyfrwysdra: a chyngor y cyndyn a ddiddymmir.

14 * Lliw dydd y ‖ cyfarfyddant â thywyllwch, a hwy a balfalant hanner dydd, megis lliw nos.

15 Yr hwn hefyd a achub y tlawd rhac y cleddyf, rhac eu safnllwy, a rhac llaw y cadarn.

16 Felly * y mae gobaith i'r tlawd, ac anwiredd yn cau ei safn.

17 *Wele gwyn ei fyd y dŷn a geryddo Duw: am hynny na ddirmygtra gerydd yr Holl-allnog.

18 *Canys efe a glwyfa, ac a rwym: efe a archolla, a'i ddwylaw ef a iachânt.

19 *Mewn chwech o gyfyngderau, efe a'th wared ti: ie mewn saith ni chyffwrdd drwg â thi.

20 Mewn newyn efe a'th wared rhac marwolaeth: ac mewn rhyfel rhag † nerth y cleddyf.

21 ‖ Rhac ffrywyll tafod i'th guddir: ac ni ofni rhac diniſtr pan ddelo.

22 Mewn diniſtr a newyn y chwerddi: ac ni ofni rhac bwyſt-filod y ddaiar.

23 * Canys â chenrig y maes y byddi mewn cyngrair: a bwyſtfil y maes hefyd fydd heddychol â thi.

24 A thi a gei wybod ‖ y byddi heddwch yn dy lanſt: a thi a ymweli â'th drigfa, ac ni ‖ phechi.

25 A chei wybod hefyd mai ‖ lluoſog fydd dy hâd: a'th hiliogaeth megis gwellt y ddaiar.

26 Ti a ddeui mewn henaint i'r bedd: fel y cyfyd ysgafn o ŷd yn ei hamſer.

27 Wele hyn, ni a'i chwiliaſom, felly y mae: gwrando hynny, a gwybydd er dy fwyn dy hun.

PEN. VI.

1 *Iob yn dangos nad heb achos y mae yn cwyno,* 8 *yn deiſyf cael marw, ac felly yn ſicrhau ganddo y caiff gyſſur,* 14 *Yn argyoeddi i gyfeillion o anghymwyneb rwydd.*

A Iob a attebodd, ac a ddywedodd,

2 O gan bwyllo na phwyſid fy ngofid: ac na chyd-godid fy nhrychineb mewn clorianau.

3 Canys yn awr trymmach fyddei na thywod y môr: am hynny y palladd geiriau gennif.

4 * O herwydd y mae ſaethau'r Holl-allnog ynof, y rhai y mae ei gwenwyn yn yfed fy yſpeyd: dychrynfâu Duw a ymfyddiniant i'm herbyn.

5 A rua asyn wyllt pwy bynnag pan glaſ-wellt? a fûch ych pwy bynnag pan borthiant?

6 A fwyteir peth diflas heb halen? a oes flas mewn wy?

7 Y pethau a wrthododd fy enaid eu cyffwrdd, fyddi megis bwyd gofidus i mi.

8 O na ddeuei fy nymuniad! ac na roddei Duw'r hyn yr ydwyf yn ei ddiſgwil!

9 Sef chwyngu bodd i Ddûw fy nrylliu, a gollwng ei law yn rhŷdd, a'm torri ymmaith.

10 Yna cyffur a fyddei etto imſi, ie mi a ymgalonwn mewn gofid; nac arbeded, canys ni chelais ymadroddion y Sanctaidd.

11 Pa nerth ſydd i mi i obeithio? a pha ddiwedd fydd i mi, fel yr eſtynnwn fy hoedl?

12 Ai clyfdwr ydi'r rig yw fy nghryfdwr? a ydyw fy nghnawd o brês?

13 Onid ydyw fy nghymmorth ynofi? a fwriwyd doethineb yn llwyr oddi wrthif?

14 † I'r cyſtuddiol y byddei trugareedd oddi wrth ei gyfeill, ond efe a adawodd ofn yr Holl-allnog.

15 Fy mrodyr a'm twyllaſant, megis afon: actant heibio fel lliſeiriant afonydd:

16 Y rhai a ddûſant gan rew; ac yr ymguddiodd eira ynddynt:

17 Yr amſer y cynheſant, hwy a dorrir ymmaith: † pan wreſogo yr hîn hwy a ddarfyddant allan o'i lle:

18 Llwybrau eu ffordd hwy a giliant: hwy a ſant yn ddiddim, ac a gollir.

19 Byddiaſoedd Tema a edrychaſant; mintaieidd Seba a ddiſgwiliaſant am danynt.

20 Hwy a gywilyddiwyd am iddynt obeithio; hwy a ddaethant hyd yno, ac a wladeiddiaſant.

21 Canys yn awr ‖ nid ydych chwi ddim: chwi a welloch fy nhaflu i lawr, ac a ofnaſoch.

22 A ddywedais i, dygwch i mi? neu och gelwch roddi dim troſoſi?

23 Neu, gwaredwch fi o law y gelyn: neu, rhyddewch fi o law y cedyrn?

24 Dyſcwch fi, ac mysi a dawaf: a gwnewch i mi ddeall pa beth a gam-gymmerais.

25 Mor gryfion ydyw geiriau ymiondeb! ond pa beth a argyoedda argyoeddiad yn o herwydd chwi?

26 Ai argyoeddi ymadroddion a ameuwch chwi, a geiriau yn diobaith, y rhai fy mogwynt?

27 Chwi a † ruthrwch hefyd am ben yr ymddifad, ac a gloddiwch *bwll* i'ch cyfaill.

28 Yn awr gan hynny, byddwch fodlon, edrychwch arnafi, canys y mae yn † eglur i chwi os dywedwn gelwydd.

29 Dichwelwch attolwg, na fydded anwiredd: ie trowch etto; y *mae* fy nghyfiawnder yn hyn.

30 A oes anwiredd yn fy nhafod? oni ddeall fy ngenau gam flâs?

PEN. VII.

1 *Iob yn ei eſcuſodici hun am ddeiſyfu marw, a yn cwyno anefmwythder yw arno,* 17 *ac am ymlidwrus ydyw Duw.*

ONid oes ‖ amſer terfynedic i ddŷn ar y ddaiar? on'd yw ei ddyddiau ef megis dyddiau gwâs cyflog?

2 Megis y dyhena gwâs am gyſcod, ac y diſgwil cyflog-ddŷn *mewn* ei waith:

3 Felly y gwnaethpwyd i mi feddiannu miſoedd o oferedd; a noſweithiau blinion a ordywyd i mi.

4 Pan orweddwyf, y dywedaf, pa bryd y codaf ac y ymedy? a mor faith yw cael ddigon o ymdroi hyd y cyſdoydd.

‖ Neu, yſelyfaeſhwyr.
‖ Neu, anwiredd.
‖ Neu, lafur.
† Hebr. y mae plant y ſarwydos yn ymgodi hedeg.
*Pen. 9.10. pſa. 72. 18. rhu. 11. 33.
† Hebr. met bod heb rifedi.
† Hebr. Ecoedd allan, neu, buoliyd.
* pſal. 123. 6.
2. ſam. 3. 27.
* Neh. 4. 15. pſal. 33. 10. eſa. 8. 10.
1. Cor. 3. 19.
* Deut. 28. 29.
‖ Neu, ſbeiant i dywyllwch.
* Pſa. 107. 42.
* Dih. 3. 12 22. 2. 12. hebr. 12. 6. dat. 3. 9.
* Deut. 32. 39. 1. ſam. 2. 6. eſa. 30. 26. uſe. 6. 2.
* pſal. 91. 3.
† Hebr. llaw.
‖ Neu, Pan ſyrthio y rafod.
* Oſe. 2. 18.
‖ Neu, mai heddwch yw dy lanſt.
‖ Neu, eby ſaliwrus.
‖ Neu, mawr.

y gymmeint a wiscodd bryfed, a thom priddy garoeu a gronnodd, ac aeth yn ffiaidd.
* Fy nyddiau ydd gynt nâ gwennol gwehydd, a dirfawr heb obaith.
Cenu mai gynt yw fy hoedl: ni ‖ wêl fy llygad ddim mwyach.
Yllygad a'm gwelodd, ni'm gwel mwyach: dy lygaid sydd arnaf, ac nid ydwyf.
* Yd y derfydd y cwmwl, ac yr â ymmaith: felly hwn fydd yn descyn i'r bedd, ni ddaw i fynu mwyach.
Ni ddychwel mwy lw dŷ: a'i lê nid edwyn ef mwy.
Gan hynny ni orafunaf i'm genau, mi a lefaraf mewngdra fy yspryd: myfi a gwynaf yn chwerwfryd fy enaid.
Ai môr ydwyf neu for-fil, gan dy fod yn gosod gwarcheth arnaf?
Pan ddywedwyf, fy ngwely a'm cyssura: fy narpar a esmwythâ fy nghwynfan:
Yna i'm brawychi â breuddwydion: ac a'm dychrynu gweledigaethau.
Am hynny y dewisei fy enaid ymdagu: a marwolaeth yn fwy na'm † hoedl.
Ffieidduais *einioes*, ni fynnwn fyw byth: paid â mi canys ofered *ydyw* fy nyddiau.
Pa beth *ydyw* dyn pan fawrheir ef? a phan osodit dy feddwl arno?
A'm gweledig ef bob borau, a'i brofi ar bob mynyd?
Pa hŷd y *bydi* heb gilio oddi wrthif? ac na adewi fi yn lloncyddu dra llyngcwyf fy mhoeryn?
Mi a bechais, beth a wnaf i ti, ô geidwad dynion? pa ham y gosodaist fi yn nôd i ti, fel yr ydwyf yn faich i mi fy hun?
A pha ham na faddeui fy nghamwedd, ac na thynni heibio fy anwiredd? canys yn awr yn y llwch y gorweddaf, a thi a'm ceisi yn forau, ond ni bydd.

PEN. VIII.

Bildad yn dangos cyfiawnder Duw, gan na ellir gwneuthur â phawb yn ôl ei wisbrest. 8 *Yna yr hen offerdad gynt, mor ficer yw dinistr yr annuwiol.* 20 *Yn diwedd yr Iob gyfiawnder y Duw â phawb.*

Bildad y Suhiad a attebodd, ac a ddywedodd,
Pa hŷd y dywedi di hynny? ac *y bydd* geiriau dy enau megis gwynt cryf?
A wyna Duw farn? neu a wyra'r Holl-alluog gyfiawnder?
Os dy feibion a bechâsant yn ei erbyn ef; a'u rhoi o hono ef hwynt ymaith † am eu camwedd:
Os tydi a foreu-godi at Dduw, ac a weddii ar yr Holl-alluog;
Os pur, ac vniawn *fyddi*, yn wir efe a ddeffry trosot ti yr awron, ac a wna drigfa dy gyfiawnder di yn ddiannus:
Er bod dy ddechreuad yn fychan, etto dy ddiwedd a gynnydda yn ddirfawr.
Dibrgir gofyn attolwg i'r oes gynt, ac ymchwilio cu hendâdaid hwynt.
(Canys *er* doe'r ydym ni, ac ni wyddom dim, o herwydd cyfiod *yw* ein dyddiau ni ar y ddaear.)
Oni ddysgant hwy di, ac oni ddywedant i tiac allan o'r calon?
A gyfyd brwynen heb wlybanieth? a dŷf hesg heb ddwfr?
Yn ei eto yn ei nerddlas, heb ei thorri, y gwywa o flaen pob glaswellt yn.

13 Felly *y mae* llwybrau pawb a'r sydd yn gollwng Duw dros gof, ac y * derfydd am obaith y rhagrithiwr.
14 Yr hwn y torrir ymmaith ei obaith, ac *fel* tŷ pryf coppyn *y bydd* ei hyder ef.
15 Efe a bwylla ar ei dŷ, ond ni saif: efe a ymeisi yndde, ond ni phery.
16 Y mae efe yn îr o flaen yr haul: a'i ardd y daw ei frig allan.
17 Plethir ei wraidd ef ynghylch y pentwr: ac efe a wêl le cerrig.
18 Os diwreiddia efe ef allan o'i lê: efe a'i gwâd ef *gan ddywedyd*, ni'th welais.
19 Wele, dymma lawnedyd ei ffordd ef: ac o'r ddaiar y blagura eraill.
20 Wele, ni wrthyd Duw y perffaith; ac nid ymeisi efe yn llaw y rhai drygionus,
21 Oni lanwo efe dy enau di â chwerthin; a'th wefusau â † gorfoledd.
22 A gwisc'r dy gasseion di â chywilydd, ac ni bydd llueſtŷ'r annuwiol.

PEN IX.

Iob yn cydnabod gyfiawnder yw Duw, ac yn dangos nad gwiw ymryson ag ef. 22 *Nad wrth ei gyfydd y mae barnu gwirionedd dyn.*

YNa Iob a attebodd, ac a ddywedodd,
2 Yn wîr mi a wn mai felly *y mae*: * canys pa ſodd y cyfiawnheir dyn, gyd â Duw.
3 Os myn efe ymryſon ag ef; ni all atteb iddo *am un peth* o ſil.
4 Y mae efe yn ddoeth o galon, ac yn allnog o nerth: pwy a yngaledodd yn ei erbyn ef, ac a lwyddodd?
5 Yr hwn ſydd yn ſymmud mynyddoedd, ac heb wybod iddynt: yr hwn ſydd yn eu dymchwelyd hwynt yn ei ddigoſaint:
6 Yr hwn ſydd yn cynhyrfu y ddaiar allan o'i lle, fel y cryno ei cholofnau hi:
7 Yr hwn a ddywed wrth yr haul, ac ni chyſyd: ac a ſelia ar y ſêr.
8 * Yr hwn yn vnig ſydd yn tannu y nefoedd, ac yn ſathru âr † donnau y môr.
9 Yr hwn ſydd yn gwneuthur † Arcturus, Orion, a Phleiades, ac ſtafelloedd y dehau.
10 * Yr hwn ſydd yn gwneuthur pethau mawrion anchwiliadwy: a rhyfeddodau anneirif.
11 Wele, efe â heibio i mi, ac ni welaf ef: a'i ddyfod yn ei flaen, ac ni chanfyddaf ef.
12 * Wele, efe a ſclyfaetha, pwy a'i † lluddiai? pwy a ddywed wrtho, pa beth yr wyt yn ei wneuthur?
13 Oni thrŷ Duw ei ddigllonedd ymmaith: y rhai ef y crymma cynhorthwywyr † balchder.
14 Pa feint llai *yr attebaf* iddo ef? ac y gallaf ddewis fy ngeiriau i *ymreſymmu* ag ef?
15 I'r hwn, pe bawn cyſiawn, ni allai attebwn, eithr ymbiliwn â'm barnwr.
16 Pe galwaſwn, a phed attebaſei efe i mi, ni chredwn y gwrandawsei efe fy lleſteiddi.
17 Canys efe a'm dryllia â chor-wynt; ac a amlha fy archollion yn ddiachos.
18 Ni ddioddef efe i mi gymmeryd fy anadl, ond efe a'm lleinw â chwerwder.
19 Os *ſoniaf* am gadernid, wele efe yn gadarn: ac os am farn, pwy a ddeuelai tros ôſ?
20 Os myfi a ymgyfiawnhâf, fy ngenau a'm barn yn euog: os perffaith *y wyf*, efe a'm barn yn gildyn.
21 Pe byddwn berffaith, *ni* wn i ddim amdanaf fy enaid: ffiaidd *genni* fy einioes.
22 Dymma yw peth, am hynny mi a'i dywedais: *y mae* efe yn difetha y perffaith ac yr annuwiol.

23 Os

23 Os lla'd y ſtrywyll yn ddiſymmwth; efe a chwardd am ben profedigaeth y diniweid.

24 Y ddaiar a roddwyd yn llaw'r annuwiol, efe a fyrr hûg dros wyneb ei barn-wŷr hi: onid ê, pa le *y mae*, a phŵy *yw efe*?

25 A'm dyddiau i ſydd gynt nâ rhedegwr: ffoant ymaith, heb wêled daioni.

† *Hebr. dymuniad, neu, Ebeb.* 26 Aethant heibio megis llongau † buain; megis yr eheda eryr at ymborth.

27 Os dywedaf, gollyngaf fy nghŵyn dros gof; mi a adawaf fy nhrymder, ac a ymgyſſuraf:

28 Yr wyf yn ofni fy holl ddoluriau: gwn na 'm berni yn wirion.

29 *Os* euog ſyddaf: pa ham yr ymſtinaf yn ofer?

30 Os ymolchaf mewn dŵr eira; ac os glanhâf fy nwylaw yn lân;

31 Etto ti a'm trochi yn y pwll; a'm dillad a'm ffieiddiant.

32 Canys nid gŵr fel myfi *yw efe* fel yr attebwn iddo, ac y delem ynghyd i farn.

† *Hebr. arg yoeddwr, neu, reſymwr.* † *Hebr. yr wyſ.* 33 Nid oes rhyngom ni † ddyddiwr a all oſod ei law arnom ein dau.

34 Tynned ymmaith ei wialen oddi arnaf; ac na ddychryned ei oſni ef myfi:

35 Yna y dywedwn, ac nid ofnwn ef: ond nid felly † y mae gyd â myfi.

PEN. X.

1 *Iob yn cymmeryd rhyddid i achwyn, ac yn ymmliw â Duw o achos ei gyſtudd,* 18 *yn cwyno ei fod yn ſyw, ac yn trefyn cael ychydig eſmwythdra cyn ei farw.*

‖ *Neu, wedi ti dderri ymaith tra ffwyſ hyn* † *Hebr. lafur.* YMae fy enaid ‖ yn blino ar fy einioes; arnaf fy hun y gadawaf fynghŵyn; ac yn chwerwder fy enaid y llefaraf.

2 Dywedaf wrth Dduw, na farn fi yn euog, gwna i mi wybod pa ham yr ymryſoni â mi.

3 Ai da i ti orthrymmu, fel y diyſtyrit † waith dy ddwylaw, ac y llewyrchit gyngor yr annuwiol?

4 Ai llygaid o gnawd ſy i ti? ai fel y gwêl dyn y gwel di?

5 A ydyw dy ddyddiau di fel dyddiau dŷn? a *ydyw* dy flynyddoedd di fel dyddiau gwr,

6 Pan geiſi fy anwiredd, a phan ymofynni am fy mhechod?

† *Hebr. Mae er dŷ wybodaeth di.* 7 † Ti a wyddoſt mad ydwyf annuwiol; ac nid *oes* a waredo o'th law di.

8 Dy ddwylaw di a'm gwnaethaiſant, ac am cyd-luniaſant o amgylch; etto ſy nifetha yr wyt.

9 Cofia attolwg rai fel clai y gwnaethoſt fi; ac a ddygi di fi i'r pridd dracheſin?

10 * Oni thywelltaiſt fi fel llaeth, ac oni cheuliaiſt fi fel caws?

Iſa.29.4. & 64.8.

11 Ti a'm gwiſcaiſt i â chroen, ac â chnawd: ti a'm † diffynnaiſt i ag eſgyrn ac â gian.

† *Hebr. ear-jaſo.* 12 Bywyd a thrugaredd a ddarperaiſt i mi, a'th ymgeledda gadwodd fy yſpryd.

13 A'r pethau hyn a gaddiaſt di yn dy galon; gwn fod hyn gyd â thi.

14 Os pechaf, ti a'm gwilli, ac ni'm glanhei oddi wrth fy anwiredd.

15 Os ydwyf annuwiol, gwae fi; ac os cyfiawn ydwyf, *er hynny* ni chodaf fy mhen: *yr ydwyf* yn llawn o warthrudd, am hynny gwel fy nghyſtudd:

16 Canys cynyddu y mae: fy hela yr ydwyt fel llew erculon: er hynny dracheſin ti a wnei yn rhyfeddu ſami.

17 Ti wyt ti yn adnewyddu dy dyſtion i'm herbyn, ac yn amlhau dy ddigoſaint wrthif; cyfnewidiau a rhyfel ſydd i'm herbyn.

18 * Pa ham gan hynny y dygaiſt fi allan o'r groth? *ô na* buaſwn farw, ac na'm gwelſai llygad.

19 Mi a fuaſwn megis pe na buaſwn, a myned ddygaſid o'r bru i'r bedd.

20 * Ond ychydig *yw* fy nyddiau? paid gat hynny, gâd i'm lonydd, fel yr ymgyſſurwyf ychydig,

21 Cyn myned o honof lle ni ddychwelwyf, i dir tywyllwch a chyſcod angeu,

22 Tîr tywyllwch fel y ſagddu, *a* chyſcod angeu, a heb dreſn; lle y mae y goleuni fel y tywyllwch.

PEN. XI.

1 *Zophar yn ceryddu Iob am ei gyfiawnhau ei hun,* 5 *ac yn dangos mor anchwiliadwy ydyw doethineb Duw.* 13 *Sicrhed yw bendith edifarwch.*

AZophar y Naamathiad a attebodd, ac a dywedodd,

2 Oni attebir amlder geiriau? ac a gyfiawnheir gŵr † ſiaradus?

3 Ai dy ‖ gelwyddau a wnâ i wŷr dewi? a phan watwarech, oni bydd a'th wradwyddo?

4 Canys dywedaiſ, pur *ydyw* fy nyſceidiaeth, a glân ydwyf yn dy olwg di.

5 Ond, ô na leſarei Duw, ac *nad* agoreſi ei weſau yn dy erbyn,

6 A mynegi i ti ddirgeledigaethau doethineb ei bod yn ddau cymmeint a'r hyn ſydd: cydnabyddi gan hynny i Dduw oſyn gennit lai nag a haedda dy anwiredd.

7 A elli di wrth chwilio, gael gafael ar Dduw? A elli di gael yr Holl-alluog hyd berfeithrwydd?

8 † Cyfuwch a'r nefoedd ydyw, beth a wnei di? Dyfnach nag vffern yw, beth a elli di ei wybod?

9 Mae ei feſur ef yn hwy nâ'r ddaiar, ac yn lletach nâ'r môr.

10 Os tyrr efe ymmaith, ac os carchara; neu caſcl ynghyd, pwy a'i ‖ rhwyſtra ef?

11 Canys efe a edwyn oferedd ddynion, ac a wêl anwiredd; ond yſtyria efe gan hynny?

12 Dŷn gwâg er hynny a gymmer arno fod yn ddoeth; er geni dŷn fel llwdn aſyn wyllt.

13 Os dyſti a baratoi dy galon, ac a eſtyni dy ddwylaw atto ef.

14 Od oes drygioni yn dy law, bwrw ef ymaith ym-mell, ac na ddioddef i anwiredd drigo yn dy luneſtai:

15 Canys yna y codi dy wyneb yn ddi ſrycheir, ie byddi ſafadwy, ac nid ofni:

16 Oblegid ti a ollyngi dy ofid dros gof; fel dyfroedd *y rhai* a aethant heibio y cofi *ef*.

17 Dy oedran hefyd † a fydd diſclairiach nâ hanner dydd, llewyrchi a byddi fel y boreu-ddydd.

18 Hyderus fyddi hefyd, o herwydd bod gobaith; ie ti a gloddi, ac a orweddi mewn diogelwch.

19 * Ti a orweddi hefyd, ac ni *fydd a'th* ddychryno, a llawer a ymbiliant â'th wyneb.

20 Ond llygaid yr annuwolion a ddyſgwyliant, mectha ganddynt ffoi, a'i * gobaith *fydd* fel ymadawiad yr enaid.

PEN. XII.

1 *Iob yn ei ymddiffyn ei hun, yn erbyn ei gyfeillion oedd yn ei geryddu, 7 yn cydnabod fod Duw yn Holl-alluog.*

AIob a attebodd, ac a ddywedodd?

2 Diau mai chwychwi ſy bobl; a gyda chwi y bydd marw doethineb.

‖ Eithr 7 *neu* genniſ † ddeall fel chwithau

7 A ddywedwch chwi anwiredd tros Ddvw? ac a ddywedwch chwi dwyll er ei fwyn ef?
8 A ddetholwch chwi ei wyneb ef? a ymryfonwch chwi tros Ddvw?
9 Ai da fydd hyn pan chwillio efe chwi? a dwyllwch chwi ef fel twyllo dyn?
10 Gau geryddu efe ac ef a'ch cerydda chwi; os detholwch wyneb yn ddirgel.
11 Oni ddychryna ei arddercheuwgrwydd ef chwi? ac oni fyrth ei arfwyd ef arnoch?
12 Cyffelyb i lndw *yw* eich cofiadwriaeth chwi, a'ch corph i gyrph o glai.
13 Tewch, † geddwch lonydd, fel y llefarwyf fi, nen a deued arnaf yr hyn a *ddelo*. † Hebr. oddi arnaf.
14 Pa ham y cymmeraf fy nghnawd a'm dannedd? ac y gosodaf fy enioes yn fy llaw?
15 Pe lladdei efe hefyd mi a obeithiai ynddo ef: er hyny fy ffyrdd a † ddiffynnaf ger ei fron ef. † Hebr. brofaf, neu, argyoeddaf.
16 Hefyd efe *fydd* iechydwriaeth i mi: canys ni ddaw rhagrithwr yn ei ogudd ef.
17 Gan wrando gwrandewch fy ymadrodd, ac a fyneg ewch â'ch clustiau.
18 Wele yn awr trefnais fy achos, gwn i'm cyfiawnheir.
19 Pwy ydyw *yr hwn* a ymddadlleu â mi? canys yn awr ag tawaf, mi a drengaf.
20 Odd dau *beth* na wna i mi yna nid ymguddiaf rhagot.
21 Fellpa dynnu dy law oddi arnaf i, ac na dycheymed dy ddychryn fi.
22 Gan galw, ac mi fi a atteba: neu mi a lefaraf, ac atteb di fi.
23 Pa faint o gamwedd∂au a'm pechodau sy ynof? pâr i mi wybod fy nhrangreuloedd a'm pechod.
24 Pa ham y cuddi dy wyneb, ac y cymmeri fi yn elyn i ti?
25 A ddeilddi di *ddeilen* a ysgydiedir? a ymlidi di lonlyn sych?
26 Canys yn wyt ti yn scrifennu pethau chwerwon yn fy erbyn, ac yn gwneuthur i mi feddiannu camwedd∂au fy ieuengctid. * Psal. 32.7.
27 Ac yr wyt ti yn gosod fy nhraed mewn cyffion, ac yn gwilied ar fy holl ffyrdd; ac yn nodi † gwadnau *fy* nhraed: † Hebr. gwreiddiau.
28 Ac efe megis pydredi a heneiddia, fel dilledyn yr hwn a yssa gwyfyn.

PEN. XIIII.

1 *Yn ymbell i Ddvw sy'n ffaelu, o herwydd byrredocs dyn, a ficcred marwolaeth, y mae efe yn dilyw'lam ael ei newidio.* 16 *Trwy bechod y mae y creadur i'n byrddigcio.*

DYn a aned o wraig *fyd* byr o ddyddiau, a llawn o helbul.
2 * Fel bloedyny daw allan, ac y torrir ef ymaith: as efe a gilia fel cysgod, ac ni saif.
3 A ogori di dy lygaid ar y fath yma? ac a ddygi di fi i farn gyd∂i dy?
4 Pwy * a ddyry *beth* glân allan o beth aflan? nab.
5 Gan fod ei ddyddiau ei, medi ei rhifedi∂au, rhifedi ei hlosgdd ef gyd∂ a thi, a gosod oherwydd ef derfynau, fel nad el trettyna.
6 Ffo oddi wrtho ef, y † gorphwyslo, hyd oni orphenno, fel gwâs cyflog, ei ddiwrnodi.
7 Canys y mae gobaith o'r hen, os ei dorri y blaguro efe etto, ac na phaid ei flagur ef *o lwyr*.
8 Er henciddio ei wreiddyn ef yn y ddaiar, a marwoi ei fon-tyff ef yn y pridd;

‖ Efe a flagura oddi wrth arogl dyfroedd, ac a fyrw ganhemau fel planni gyd.

10 Ond gŵr a fydd marw, ac a dorr ir ymmaith, a dŷn a drenga, a pha le y mae?

11 Fel y mae dyfroedd yn pallu o'r môr, a'r afon yn myned yn ddiysbydd, ac yn sychu:

12 Felly gŵr a orwedd ac ni chyfyd, hyd oni byddo heb nefoedd; ni ddihunant, ac ni ddeffroant o'i cwsc.

13 O na chuddit fi yn y bedd; *na'm* cedwit yn ddirgel, nes croc dy lid ymmaith; *na* osodit amser nodedig i mi, a'm cofio.

14 Os bydd gŵr marw, a fydd efe byw *drachefn*? dŷg wiliaf holl ddyddiau fy nilwriaeth, hyd ont dderbyn fy nghymmodeiddiad.

15 Gelwi, ac myfi a'th attebaf; chwenychi waith dy ddwylaw.

*Psal. 56. 8.

16 Canys yr awr hon y rhifi fy nghamrau: onid wyt yn gwylied ar fy nihechod?

17 Fy nghamwedd a felied mewn côd, a thi a wnïaist i fynu fy anwiredd.

18 Ac yn wir, y mynydd a syrthio a ddifannai, a'r graig a symmudit o'i lle.

19 Dyfroedd a dreulian ty certig; yr wyt yn ‡ golchi ymaith y pethau sy 'n tyfu o bridd y ddaiar, ac yn gwneuthur i obaith dŷn golli.

‡ Hebr. *llifeiriosty pethau.*

20 Yr wyt yn ei ordeiffyn ef yn dragywydd, fel yr elo ymmaith: a chan newidio ei wyneb ef, yr wyt yn ei ddanfon ef i ffordd.

21 Ei feibion ef a ddaw i anrhydedd, ac nis gwybydd efe: a hwy a ostyngir, ac ni wyr efe oddi wrthynt.

22 Ond ei gnawd arno a ddoluria, a'i enaid yndo a alara.

PEN. XV.

1 *Eliphaz yn ceryddu Iob am ei annuwioldeb yn ei ymadrodd, ac yn dangos, *Nac yn profi o bennaf yr ben bobl, mor anfuwyth yw yr an-nuwiol.*

YNa Eliphaz y Temanied a attebodd, ac a ddywedodd,

2 A adrodd gŵr doeth wybodaeth o wynt? ac a lenwi efe ei fol â dwyreinwynt?

3 A ymresyma efe â gair ni fuddia? neu â gymadroddion, y *rhai* ni wna efe lesiad â hwynt.

‡ Hebr. *ddiddymaist.* ‖ *Neu, ymadrodd.* † *Hel. fy yn dysgu.* * Rhuf. 11. 34.

4 Yn ddiau ti a ‡ dorraist ymmaith ofn, yr ydwyt yn attal ‖ gweddi ger bron Duw.

5 Canys dy enau a draetha dy anwiredd; ac yr wyt yn dewis tafod y cyfrwys.

6 Dy enau di sydd yn dy fwrw yn euog, ac nid myfi: a'th wefusau sydd yn tystiolaethu yn dy erbyn.

7 A aned tydi yn gyntaf dŷn? a lunied tydi o flaen y brynnau?

8 * A glywaist ti gyfrinach Duw? ac a atteli di ddoethineb gyd â thi dy hun?

9 Beth a wyddoist ti ac nʼas gwyddom ni? *beth* a ddealli di, heb fod hynny nefyd gennyn ninnau?

10 Y mae yn ein mysg ni y penllwyd, a'r oedranus nefyd, hŷn o oedran nâg dâd ti.

11 Ai bychan gennit ti ddiddanwch Duw? a oes dim dirgel gyd â thi?

12 Pa beth sydd yn dwyn dy feddwl oddi arnat? ac a ba beth yr annueidia dy lygaid,

13 Gan i ti droi dy feddwl yn erbyn Duw, a gollwng y *fath* eiriau allan o'th enau?

14 * Pa beth yw dŷn i fod yn lân? a'r hwn a aned o wraig i fod yn gyfiawn?

15 * Wele ni roddes efe ymddiried yn ei saint; a'r nefoedd nid ydynt lân yn ei olwg ef.

16 Pa faint mwy ffiaidd, a drewedic *ydyw* dŷn, yr hwn sydd yn yfed anwiredd fel dwfr.

17 Dangosaf ti, gwrando arnaf; a'r hyn a welais a fynegaf.

18 Yr hyn a fynegodd gwŷr doethion oddiwrth eu tadau; ac nis celasant:

19 I'r rhai yn unic y rhoddwyd y ddaiar: ac ni ddaeth allfud yn eu plith hwy.

20 Holl ddyddiau'r annuwiol y bydd efe yn ymofidio: a rhifedi y blynyddoedd a gadwyd oddi wrth y traws.

21 Trwst † ofnadwy *fydd* yn ei glustiau: ffynnon heddwch y daw y dinistrudd arno.

22 Ni chrêd efe y dychwel allan o dywyllwch: ac y mae yn cleddyf yngwilied arno.

23 Y mae efe yn crwydro am fara, pa le *y bydd*: efe a wyr fod dydd tywyllwch yn barod wrth ei law.

24 Cystudd, a chyfyngdra a'i brawycha efe: a'i a gorchfygant fel brenin parod i ryfel.

25 Canys efe a estynnodd ei law yn erbyn Duw, ac yn erbyn yr Holl-alluog yr ymnerthodd.

26 Efe a red yn y gwddf iddo ef; trwy dewder torran ei dariannau:

27 Canys efe a ddôdd ei wyneb â'i fraster, ac a wnaeth dyrch o *floneg* ar ei dynewynnau.

28 A thrigo y mae mewn dinasoedd wedi eu dinistrio, a thai anghyfannedd: y rhai sydd barod i *fod* yn garneddau.

29 Ni chyfoethoga efe, ni phery ei olud ef yn waith; ac nid ehyn efe eu perfeithrwydd hwy ar y ddaiar.

30 Nid ymedy efe allan o dywyllwch, y fflam a wywa ei frig ef; ac efe a ymedy trwy anadl ei enau ef.

31 *Yr hwn* a dwylled nac ymddiried ynddo: canys oferedd fydd ei obr ef.

32 Efe a dorrir ymmaith cyn ei ddydd, ac ni fydd gen ni lasfa.

33 Efe a ddifadda ei rawn anaddfed fel gwinwydden; ac a fwrw ei flodeuyn fel oliwydden.

34 Canys cymmuleiddfa rhacrith wŷr *fydd* yn ddi-*ffrwyth*, a thân a ysfa luestai gwobr-wŷr.

35 Y maent yn ymddwyn blinder, ac * yn cael ar i wagedd t'w bol sydd yn darparu twyll.

PEN. XVI.

1 *Iob yn ateb ei gyfeillion, ac yn dangos ei fod yn ddiddanwch iddynt, yn lle bod yn ddolur yn ei ymddiffyn ei ddiniweidrwydd.*

A Iob a attebodd, ac a ddywedodd,

2 Clywais lawer o'r fath hyn: * cystudd ‖ gofidus *ydych* chwi oll.

3 Oni *cheir* diwedd ar eiriau † ofer? neu pa beth fydd yn dy gyskan di i atteb?

4 Mi a fedrwn ddywedyd fel chwithau: pe byddei eich enaid chwi yn lle fy enaid i, mi a benyrrn geiriau i'ch erbyn, ac ysgwyd fy mhen arnoch.

5 Ond mi a'ch cryfhawn chwi â'm genau; a symmudiad fy ngwefusau a esmwythei *eich gofid.*

6 Os llefaraf i, nid esmwytha fy nolur: a phaid peidiaf, † ai llai fy ngofid?

7 Ond yn awr efe a'm blinodd i: anrheithiaist fy holl gymmuleiddfa.

8 A chroen-grychaist fi, a hynny *fydd* dystiolaeth: a'm culni yn codi ynof, a dystiolaetha yn fy erbyn.

9 Yn ei ddigllondeb i'm rhwyga yr hwn a'm casâ: efe a escyrnyga ddannedd arnaf: fy ngwrthwynebwr a ffaenllymmodd ei lygaid yn fy erbyn.

10 Hwy a ledasant eu safnau arnaf, taraw[ai]sant fy nghernau yn ddirmygus; ymgasclasant ynghyd yn fy erbyn.

11 Duw a'm † rhoddes i'r anwir; ac a'm trodd i ddwylo'r annuwiolion.

10 Yr oeddwn yn esmwyth, ond efe a'm dryllioddi, a'm ysgwydodd yn fy ngwddf, ac a'm drylliodd yn deilchion, ac a'm cododd yn nod iddo ei hun.

12 Ei saethyddion ef sy yn fy amgylchu, y mae efe yn bollti fy arennau, ac nid ydyw yn arbed, y mae yn tywallt fy mustl ar y ddaiar.

14 Y mae yn fy rhwygo â rhwygiad ar rwygiad: y mae efe yn rhedeg arnaf, fel cawr.

15 Gwnaeth sachlen ar fy nghroen: a kalogais fy nhalcen yn llwch.

16 Fy wyneb sy sodr gan wylo, a chysgod marwolaeth sydd ar fy amrantau;

17 Er nad oes gamwedd yn fy mwylaw: a bod fy ngweddi yn bur.

18 O ddaiaren, na orchuddia fy ngwaed, ac na fydded lle i'm gwaedd.

19 Wele, hefyd yn awr fy nhyst yn y nefoedd: a'm cyttiolaeth yn yr vchelder.

20 Fy nghyfeillion † sydd yn fy ngwawdio: fy llygad a ddifrodd *dagrau* wrth Ddnw.

21 O na chai vn ymddadleu â Duw dros ddyn, fel mab dyn dros ei gymmydog.

22 Canys *pan ddel* ychydig flynyddoedd, yna mi a rodiaf lwybr *ar hyd yr hwn* ni ddychwelaf.

PEN. XVII.

1 *Job yn cystyllio oddiwrth ddynion at Ddnw.* 6 *Y sail awhugarwedd dynion wrth y cystuddiol, heri'r cyuiol fynnu, ond nas gall beri iddynt ddeffroi.* 11 *Nad meuns bywyd, ond meuns marwolaeth, y mae ei obaith ef.*

1 Fy ysbryd a dwgrwydd, fy nyddiau a ddiffoddwyd, y beddau *sy barod* i mi.

2 Onid oes watwar-wyr gyd â mi? ac onid yw fy llygad yn † aros yn eu chwerwedd hwynt?

3 Dyro i lawr yn awr, dyro i mi yscrifeichiau gydâ thi: *pwy ydyw* efe a dery ei law yn fy llaw i?

4 Canys cuddiaist eu calon hwynt oddi wrth deall: am hyny ni ddercheft di *hwynt*.

5 Yr hwn a ddyweid wenieithu iw gyscyllion, bydd ei scribon ef a ballant.

6 Eithdian efe a'm gosododd yn ddihareb i'r bobl: a blizen yr oeddwn megis tympan iddynt.

7 Am hyny y tywyllodd fy llygad gan ddigllondeb: *ac y mae* fy † aelodau oll fel cyscod.

8 Y rhai vniawn a fynnant am hyn; a'r diniwed a ymsyfyn yn erbyn y rhagrithiwr.

9 Er hyny y cyniawn hefyd a ddeil ei ffordd: a'r glân ei ddwylaw a chwanega gryfdwr.

10 Ond chwi oll dychwelwch a dewch yn awr: ac ni chaf fi yn doeth yn eich plith chwi.

11 Fy nyddiau aeth heibio: fy amcanion a dyminiadau ymaith: *sef* meddyliau fy nghalon:

12 Gwnant y nos yn ddydd, † byrr yw'r goleuni rhagydd tywyllwch.

13 Os disgwiliaf, y bedd *sydd* dŷ i mi: mewn tywyllwch y cyweiriais fy ngwely.

14 Gelwais ar y pwll, ty di *yw* fy nhâd: ar y lyngyr, fy mam a'm chwaer *wyt*.

15 A pha lê yn awr *y mae* fy ngobaith? pwy hefyd a genfydd fy ngobaith?

16 Descynnant i farrau y pwll, pan fyddo ein gorphywysfa yn y llwch.

PEN. XVIII.

1 *Bildad yn beio ar Iob am ei ryfyg a'i amiodefwch.* 5 *Trueni yr annuwiol.*

A Bildad y Suhiad a attebodd, ac a ddywedodd,

2 Pa *bryd* y derfydd eich ymadrodd? ystyriwch wedi hynny ninneu a lefarwn.

3 Pa ham y cyfrifed nyni fel anifeiliaid? *ac yr ydym* yn wael yn eich golwg chwi?

4 O yr hwn fydd yn rhwygo ei enaid yn ei ddigllondeb, a ei dy fwyn di y gadewir y ddaiar? neu y symmudir y graig allan o'i lle?

5 Ie goleuni'r annuwolion a ddiffoddir, a gwreichionen ei dân ef ni lewyrcha.

6 ‖ Goleuni a dywylla yn ei luesty ef: a'i lusern a ddiffydd gyd ag ef. ‖ *Neu, ganwyll*

7 Camrau ei gryfdwr ef a gyfyngir; a'i gynghor ei hun a'i bwrw ef i lawr.

8 Canys efe a defir i'r rhwyd erbyn ei draed; ac ar faglau y rhodia efe.

9 Magl a ymeifft yn ei sodl *ef*, a'r gwilliad fydd trech nag ef.

10 Hoenyn a guddied iddo ef yn y ddaiar; a magl iddo ar y llwybr.

11 Braw a'i brawycha efo amgylch: ac a'i † gyrr i *gymmeryd* ei draed. † *Hebr. gwasgcara.*

12 Ei gryfdwr fydd newynllyd, a diniftr *fydd* parod wrth ei ystlys.

13 Efe a ysia † gryfdwr ei groen ef: cynta fanodig angeu a fwyty ei gryfdwr ef. † *Hebr. faeriau.*

14 * Ei hyder ef a dynnir allan o'i luesty: a *hynny* a'i harwain efat frenin dychrynfeydd. * Pen. 8.14.&

15 *Efe* a drigyn ei luest ef, am nad eiddo ef *ydyw*: brwmstan a wascerir ar ei drigfa ef. 11.20. pſ. 11.6.20.

16 Ei wraidd a fychant oddi tanodd, a'i frig a dorrir oddi arnodd. dihar. 10. 28.

17 * Ei goffadwriaeth a gollir o'r ddaiar, ac ni *hydd* enw iddo ar wyneb yr heol. * Dihar. 10.28.

18 † Efe a yrrir allan o olcuni i dywyllwch: efe a ymlidir allan o'r byd. † *Hebr. Gyrrant ef allan.*

19 Ni *hydd* iddo fab, nac wyr, ym mysc ei bobl, nac vn wedi ei adel yn ei drig-fanau ef. *&c.*

20 Y rhai a ddêl ar ei ôl a synna arnynt o herwydd ei ddydd ef: a'r rhai o'r blaen a † gawiant fraw. † *Hebr. ymlasfant.*

21 Yn wir, dymma drigleoedd yr anwir; ac dymma le *y dyn* nid edwyn Dduw. *meuns braw.*

PEN. XIX.

1 *Iob yn cwyno greuloned yr ymgyfeillion, ac yn dangos fod ynddo ef ddigon o drueni i borthi eu creuloudeb hwy.* 21. 28. *Yn ymbil am dosturi, a'r ac yn gredu yr ail-gyfodiad.*

A Iob a attebodd, ac a ddywedodd,

2 Pa hydy cyltuddiwch fy enaid? ac i'm dryllwch â geiriau?

3 Deugwaith bellach i'm gwradwyddasoch, ac nid cywilydd gennych yngaledu i'm herbyn.

4 Hefyd pe *byddai* wir wneuthur o honof yn amryfus; gryd â mi y trig fy amryfuedd.

5 Yn wir os ymfawrygwch yn fy erbyn, a dadleu fy ngwradwydd im herbyn:

6 Gwybyddwch yn awr mai Duw a'm dymchwelodd i, ac a'm hamgylchodd â'i rwyd.

7 Wele, llefaf *y bac* trawster, ond ni'm attebirt gwaeddaf, ond nid oes barn.

8 Efe a gaeodd fy ffordd fel nad elwyf trosodd: y mae efe yn gosod tywyllwch ar fy llwybrau.

9 Efe a ddiosgodd fy ngogoniant oddi amdanaf, ac a ddygodd y maith goron fy mhen.

10 Y mae efe yn fy nistrywio oddi amgylch, ac yr ydwyf yn myned ymmaith: ac efe a symmudodd fy ngobaith fel pren.

11 Gwnaeth hefyd ſw ddigofaint gynneu yn fy erbyn; ac a'm cyfrifodd iddo fel vn o'i elynion.

12 Ei dorfoedd i yn dyfod ynghyd; ac ys palmantu ffordd yn fy erbyn, ac yn gwerſyllu o amgylch fy mhabell.

13 Efe a bellhâodd fy mrodyr oddi wrthif, a'r rhai oedd yn fy adnabod hefyd a ymddieithrasant oddi wrthif.

14 Fy nghyfneſaf a ballafant, a'r rhai oedd o'm cydnabod a'm hanghofiasant.

15 Y rhai oeddyn trigo yn fy nhŷ; a'm morwynion, fy'n fy nghystrif yn ddieithr i allend ydwyf yn eu golwg.

† Heb. bol.

16 Gelwais ar fy ngwasanaeth-wr, ac nid attebodd; ymbiliais ag ef a'm genau.

‖ Neu, yr enwir.

17 Dieithr oedd fy anadl i'm gwraig; er ymbil o honof ‖ i bi er mwyn fy mhlant o'm † corph.

Psal. 41.9. & 55.13.

18 ‖ Plaot hefyd a'm diystyrent: cyfodais, a dywedasant i'm herbyn.

‖ Neu, fel wrth, &c.

19 ‖ Fy holl gyfrinach-wyr fy'n fy fiejddio: a'r rhai a gerais a droesant yn fy erbyn.

† Hebr. Pwy d adyry sgrifenn fyng.

20 Fy esgyrn a lynodd wrth fy nghroen; ‖ ac wrth fy nghnawd: ac a chroen fy nannedd y diengais.

21 Trugarhewch wrthif, trugarhewch wrthif, fy nghyfeillion; canys llaw Duw a gyffyrddodd a mi.

‖ Neu, wedi i'm dadfeu, &c. dioddefir y corph hwn, &c.

22 Pa ham yr ydych chwi yn fy erlid i fel Duw, heb gael digon ar fy nghnawd?

† Hebr. yn fy nwn.

23 † Oh nad scrifennid fy ngeiriau yn awr: ô na orgrephid hwynt mewn llyfr.

24 Oh nad scrifftenid hwynt yn y graig dros byth; a phinо hi arni, ac a phlwm.

25 Canys mi a wn fod fy mhryn-wr yn fyw, ac y saif yn y diwedd ar y ddaiar:

‖ Neu, yn enawdwr gwelaf Dduw.

† Hebr. corph hwn, etto caf weled Duw yn fy nghnawd:

26 Ac ‖ er yn ôl fynghroen i bryfed ddifetha y corph hwn, etto caf weled Duw yn fy nghnawd:

† Hebr. yn fynwes.

27 Yr hwn a gaf fi i'm fy hun ei weled; a'm llygaid a'i gwelant, ac nid † arall, er i'm arennau ddarfod yn ynof.

28 Eithr chwi a ddylech ddywedyd, pa ham yr ei hidiwn ẽfe? ‖ canys gwreiddyn y matter a gaed ynof.

‖ Neu, yg wirdd ddyn matter a gaed o'r.

29 Ofnwch am danoch rhac y cleddyf: canys y mae digofaint yn dwyn cosp i'r cleddyf, fel y gwybyddoch fod barn.

PEN. XX.

1 Zophar yn dangos gwir ddedfen yr annuwiol.

YNa Sophar y Naamathiad a attebodd, ac a ddywedodd,

2 Am hyny y mae fy meddyliau yn peri i mi atteb: ac am hyn y mae brys † arnaf.

† Hebr. ynof.

3 Yr ydwyf yn clywed cerydd gwradwyddus i mi: ac y mae ysprydfy neall yn peri i mi atteb.

4 Oni wyddoft ti hyn er toed, er pan osodwyd dyn ar y ddaiar,

5 Mai † byrr yw gorfoledd yr annuwolion? a llawenydd y rhagrithwyr dros funud awr?

† Hebr. o agos.

6 Pe dercheafai ei odfa grwydd ei i'r nefoedd, a chyrhaeddyd o'i ben ef hyd y † cymmylau;

† Hebr. wybren.

7 Efe a gollir yn dragywydd, fel ei dom: y rhai a'i gwelsant a ddywedant, pa le y mae efe?

8 Efe a cheda ymaith megis breuddwyd, ac ni cheir ef: ac efe a ymlidir fel gweledigaeth nos.

9 Y llygad a'i gwelodd ni wel ef mwy: a'i le ni chenfydd mwy o hono.

‖ Neu, y tlodion a orthrymmaei blant.

10 ‖ Ei feibion a gais foddloni y tlodion: a'i ddwylaw a roddant adref ei golud hwynt.

11 Ei esgyrn fy'n llawn o † bechod ei ieuengctid, yr hwn a orwedd gyd ag ef yn y pridd.

† Hebr. ybrydi.

12 Er bod dryglon yn felus yn ei enau ef; er iddo ei guddan ei dafod:

13 Er iddo ei arbed, ac hebrei ado, eithr ei attal o fewn tafod ei enau:

14 Ei fwyd a dry yn ei ymysgaroedd: bustl asplaid ydyw, o'i fewn ef.

15 Efe a lyngodd gyfoeth, ac efe a'i chwyda: Duw a'i tynn allan o'i fol ef.

16 Efe a sugn wenwyn asplaid: tafod gwiber a'i lladd ef.

17 Ni chaiff weled afonydd, ffrydiau, ac aberoedd o fel, ac ymenyn.

18 Y mae efe yn rhoddi adref yr hyn a lafurioddd amdano, ac ni's llyngc: † yn ôl ei olud y rhydd adref, ac heb gael llawenydd o honaw.

† Hebr. yn ôl.

19 Am iddo ddarllho, a gadaw y tlodion: fcby faethu ẽfe nid adeiladodd:

20 Diau † na chaiff lonydd yn ei fol: a'm weddill o'r hyn a ddymunodd.

† Hebr. ni fwyd ef.

21 Ni bydd gweddill o'i fwyd ef: am hyny ni ddifgwil neb am ei dda ef.

‖ Heb. ei ffwyf.

22 Pan gyflawnce ei ddigonoldeb, cyfyng fydd arno: llaw pob dyn blin a ddaw arno.

23 Pan fyddo efe ar fedr llenwi ei fol, Duw a ddenfyn arno angerdd ei ddigofaint, ac a'i glawia bi arno ef yn lle ei fwyd.

24 Efe a ffy oddi wrth arfau haiarn: a'r bŵa dur a'i cryfwanna ef.

25 Efe a dynnir ac a ddaw allan o'r corph; a gloyw-lafn a ddaw allan o'i fustl ef: dychryn fydd arno.

26 Pob tywyllwch a fydd cuddiedig yn ei ddirgeloedd ef; tân heb ei chwythu a'i hyssa ef: yr hyn a adawer yn ei luefty ef, a ddrygir.

27 Y nefoedd a ddatcuddiant ei anwiredd ef: a'r ddaiar a gyfyd yn ei erbyn ef.

28 Cynnydd ei dŷ ef a giliant ei ffordd: a lifa ymaith yn nydd ei ddigofaint ef.

29 Dymma ran dyn annuwiol gan Dduw, a'r etifeddiaeth a osodwyd iddo gan Dduw.

PEN. XXI.

1 Job yn dangos fod iddo achos i ofidio, ie yn marn dyn. 7 Bod yr annuwiol weithiau yn ymmaint a llwyddiant, ac y pair iddynt ddibrisio Duw: 16 A bod eu dmsit hwy yn eiddilon yn eglur. 22 Nad oes rheswm y cyflatwa'r anghyfiawn, yn angen. 27 Ac mai rhaid fydd yr holl y mae barnedigaeth yn annuwiol.

A Iob a attebodd, ac a ddywedodd;

2 Gan wrando gwrandewch fy ymadrodd; a bydded hyn yn lle eich cyssur.

3 Diodefwch fi, a minnoet a lefaraf: acwedi mi ddywedyd, gwatwerwch.

4 A minnau, ydwyf yn cwynfan fy nghyfyn wrth ddyn? ac os felly, pa ham y na byddai yn fyng ar fy yspryd?

5 Edrychwch arnaf, a synnwch; a gosodwch eich llaw ar eich genau.

6 Minneu pan gofiwyf a ofnaf: a dychryn a ymeilia yn fy nghnawd.

7 * Pa ham y mae'r annuwolion yn byw, yn heneiddio, ac yn cryfhau mewn cyfoeth?

8 Eu had hwy fydd ſefydlaw o'i blaen gyd â hwynt, a'i hiliogaeth yn eu golwg.

9 Eu tai fy mewn heddwch allan o ofn, ac nid ydyw gwialen Duw arnynt hwy.

10 Y mae ei tarw hwynt yn cyflaw, ac ni chyll ei hâd: ei fuwch ef a fwrw lô, ac nid erchyll.

11 Dansonant allan eu rhai bychain fel diadell, a'i bechgyn a neidiant.

12 Cymmetant dympan a thelyn, a llawenychant wrth lais yr organ.

13 Treuliant en dyddiau mewn daioni, ac mewn moment y descynnant i'r bedd.

14 * Dywedant hefyd wrth Dduw, ciliwch oddi wrthym; canys nid ydym yn chwennych gwybod eich dy ffyrdd.

15 Pa beth ydyw'r Holl alluog fel y gwasanaethem ef? a pha ludd fydd i ni os gweddiwn arno?

16 Wele, nid ydyw eu daioni hwy yn eu llaw ẽu hun: pell yw cyngor yr annuwiol oddi wrthif.

17 Pa fawl gwaith y diffydd ‖ canwyll yr

ufelion? ac y daw eu diniſtr arnynt hwy? *Duw* a
ro oſdiau yn ei ddig.
13 Y maent hwy ſel ſoſ o ſiaen gwynt: ac ſel
ſubo yr hwn a † gippia y corwynt.
19 Dyw a guddia ei anwiredd: ef iw ſeibion:
ele a dâl iddo, ac efe a'i gwybydd.
20 Ei lygaid a welant ei ddiniſtr ef, ac efe a ſŷf
o ddigofaint yr Holl-alluog.
21 Canys pa wynſyd ſydd ganddo ef yn ei dŷ ar
ôl ef, pan haaerer rhifedi ei ſiſoedd ef?
22 A ddyſc neb ŵybodaeth i Dduw? gan ei fod
yn barnu y rhai vchel.
23 Y naill ſydd yn marw yn ‖ ei gyflawn nerth,
a chŷ yn eſmwyth, ac yn heddychol yn gwbl.
24 Ei † fronnau ef ſy yn llawn llaeth; a'i eſcyrn
yn iraidd gan ſêr.
25 A'r llall ſydd yn marw mewn chwerwder
enaid; ac ni ſwytaodd mewn hyſrydwch.
26 Hwy a orweddant ynghŷd yn y pridd, a'r
pryfed a'i gorchuddia hwynt.
27 Wele mi a adwen eich meddyliau; a'r bwri-
adau † ydych chwi yn eu dychymmygu ar gam yn
fy erbyn.
28 Canys dywedwch, pa lê *y mae* tŷ y pendefig?
a pha lê *y mae* lluefty anneddau'r annuwolion?
29 Oni ofynnaſoch chwi i'r rhai oedd yn myned
heibio rhŷd y ffordd? ac onid adwaenoch chwi eu
harwyddion hwy?
30 Mai hyd ddydd diniſtr yr arbedir y drygi-
awn: yn nydd † cynddaredd y dygir hwynt allan.
31 Pwy a fynega ei ffordd ef yn ei wyneb ef? a
phwy a dâl iddo ef ſel y gwnaeth?
32 Etto efe a ddygir i'r † bedd, ac a † erys yn y
corwyn.
33 Y mae priddellau y dyffrŷn yn fêlus iddo, a
phobl ſŷn a dyn ar ei ôl ef: megis *yr aeth* aneirif
o'i flaen ef.
34 Pa ſodd gan hynny y cyſſurwch ſi ag ofereddi;
gan fod camwedd yn eich attebion chwi?

PEN. XXII.

1 *Eliphaz yn dangos nad yw dâioni dyn yn gwaſtatau dim ller i Dduw,* 5 *Yn cyhuddo Iob o amryw bechodau,* 21 *yn ei gynghori ef i edifarhau, trwy addewidion o drugaredd.*

YNa Eliphaz y Temaniad a attebodd, ac a ddywedodd,
2 A wna gŵr leſſâd i Dduw? ſel y gwna y ſynhwyrol leſſâd iddo ei hun.
3 Ai digriftwch *ydyw* i'r Holl-alluog dy fod ti yn gyfiawn? neu ai elw dy fod yn perffeithio dy ffyrdd?
4 Ar rhac dy ofn y cerydda efe dydi? *nêu* yr â efe gyd â thi i farn?
5 Onid ydyw dy ddrygioni di yn aml? a'th anwireddau hebddiwedd?
6 Canys cymmeraiſt wyſtl gan dy frawd yn ddiachos; a diofaiſt ddillad y rhai noethion.
7 Ni roddaiſt ddwfr iw yfed i'r lluddedic; a thi a atteliaiſt fara oddi wrth y newynog.
8 Ond y gŵr † cadarn, efe bioedd y ddaear, a'r † anrhydedus a drigei ynddi.
9 Danfonaiſt ymmaith wragedd gweddwon yn wâg, a breichiau y rhai ynddifaid a doriwyd.
10 Am hynny *y mae* maglau o'th amgylch: ac ofn diſymmwth yn dy ddychrynu di;
11 Neu dywyllwch nhac gweled, o honot; a lifedd o ddyfroedd a'th orchuddiant.
12 Onid *yw* Duw yn vchelder y nefoedd? gwel hefyd bennau'r ſêr, mor vchel ydynt.
13 A thi a wedyddi, pa ‖ ſodd y gŵyr Duw? a
allai efe drwy y cwmmwl tywyll?
14 Y † cuddfeydd gwmylau *ydŷ* loches iddo, ac ni wel;
ac y mae efe yn rhodio *ar* gylch y nefoedd.
15 A ŷſtyriaiſt ti yr hen ffordd a ſathrodd y gwŷr cnwir?
16 Y rhai a dortwyd pan nid *oedd* amſer? afon a dywalltwyd ar eu ſylfaen hwy.
17 *Hwy a ddywedaſant wrth Dduw, cilia oddi wrthym: a pha beth a wna yr Holl-alluog iddynt hwy?
18 *Etto efe a lanwaſei eu tai hwy o ddâioni: ond pell *ym* cyngor yr annuwolion oddi wrthi.
19 *Y rhai cyfiawn a welant, ac a lawenychant, a'r diniwed a'i gwatwar hwynt:
20 Gan na thorred ymmaith ein ſylwedd ni. Eithr y tân a yſſodd eu ‖ gweddill hwy.
21 Ymarfer attolwg ag ef, a bydd heddychlon: o hyn y daw i ti ddâioni.
22 Cymmer y gyfraith attolwg o'i enau ef: a goſod ei eiriau ef yn dy galon.
23 *Os dychweli at yr Holl-alluog, ti a adeiledir: ſynmndi anwiredd ym mhell oddi wrth dy lueſtai.
24 Rhoddi aur i gadw ‖ fel pridd: ac *aur* Ophir fel cerrig yr afonydd.
25 A'r Holl-alluog ſydd yn ‖ amddeffyn i ti: a thi a gei † amlder o arian.
26 Canys yna'r ymhoffi yn yr Holl-alluog: ac a dderchefi dy wyneb at Dduw.
27 Ti a weddii arno ef, ac efe a'th wrendy: a thi a dâli dy addunedau.
28 Pan raglunieth di beth, efe a ſicrheir i ti: a'r goleuni a lewyrcha ar dy ffyrdd.
29 Pan oſtyngerhwynt, yna y dywedi di, y mae gorchafiaeth: ac efe a achub y goſtyngedig ei hwg.
30 ‖ Efe a wareda ynys y dinŵed: a thrwy lendid dy ddwylaw y gwaredir hi.

PEN. XXIII.

1 *Iob yn hiraethu am fyned ger bron Duw, a chyder ar ei drugaredd ef.* 8 *Y mae Duw yr ei fod yn anwieledig, yn dal ar ein ffyrdd ni.* 11 *Gwirioneddeb Iob.* 13 *Bod barn Duw yn anoddefuwiol.*

A Iob a attebodd, ac a ddywedodd,
2 Y mae fy ymadrodd heddyw yn chwerw: fy † nialedd ſydd drymmach na'm vchenaid.
3 Oh na wyddwn pa le y cawn ef: *ſel* y deuwn at ei eiſteddfa ef!
4 Trefawn ſŷ matter ger ei fron ef: a llawn fy ngenau a rhetymmau.
5 Mynnwn ŵybod *â pha* eiriau i'm hattebei: a deall pa beth a ddywedei efe wrthi.
6 A ddadleu efe i'm herbyn â helaethrwydd *ei* gadernid? na *wna*: ond efe a oloei *meddyliau*.
7 Yno'r vniawn a ymreſymmei ag ef: felly mi a ddiangwn byth gan fy marnwr.
8 Wele ym mlaen yr âf, ond nid ydyw efe *yno*: yn ôl hefyd, ond ni fedraf ei ganfod ef:
9 Ar y llaw aſſiwy, lle y mae efe yn gweithio, ond ni fedraf ei weled *ef*: ar y llaw ddehau y mae yn ymguddio, fel na chaf *ei* weled.
10 Ond efe a edwyn † fy ffordd i: wedi iddo fy mhroſi, myfi a ddeuaf allan fel aur.
11 Fy nhrwed a ddilynodd ei gerddediad ef: cedwais ei ffordd ef, ac ni wyrais.
12 Nid ydwyf ychwaith yn cilio oddi wrth orchymyn ei wefuſau ef: † hoffais eiriau ei enau ef yn fwy na'm ‖ *ymborth* angenrheidiol.
13 Ond y mae efe yn vn, a phwy a'i cŷd ef? a'r hyn y mae *ei* enaid ef yn ei chwenychu, efe a'i gwna.
14 Canys efe a gyflawna'r hyn a ofodwyd i mi: ac y mae ganddo lawer o'r fath bethau.
15 Am hynny y dechrynais rhag ei ôgedd ef: pan ŷſtyriais, at ofnais ef.

16 Canys Duw a feddalhaodd fy nghalon: a'r Holl-alluog a'm cythrybliodd.

17 O herwydd na thorrwyd fi ymmaith o flaen y tywyllwch: ac *na* chuddiodd efe y tywyllwch o'm gwydd.

PEN. XXIIII.

1 *Bod amwiredd yn fynych yn diange rhac ei gospi, 17 A bod barn dirfergel i'r annuwiol.*

PAham gan na chuddiwyd yr amseroedd rhag yr Holl-alluog, na welei y rhai fydd yn ei adnabod ef, ei ddyddiau ef?

2 Y mae *rhai* yn fymmudo * terfynau; yn fclyfaethu oefaid, ac yn ‖ ymborthi *arnynt.*

* Dent. 19.14. & 27.17. ‖ *Neu, eu porthi ẅynt.*

3 Y maent yn gyrru affynnod yr ymddifad ymmaith: maent yn cymmeryd ych y wraig weddw ar wyftl.

4 Maent yn troi 'r anghenog allan o'r ffordd: tlodion y ddaiar a ymgyd-lechant.

5 Wele, y maent *fel* affynnod gwyllt ion yn yr anialwch, yn myned allan iw gwaith, gan geifio fclyfaeth yn foreu: y diffaethwch *fydd yn* dwyn iddynt fwyd, *ac* iw plant.

† Hebr. cymmyfcu fyd.

6 Medant eu † bŷd yn y maes: a † gwinllan yr annuwiol a gafclant.

† Heb. a'r annuwiol a gafclant y winllan.

7 Gwnant i'r tlawd leteu yn noeth heb ddillad; ac heb wifc mewn oerni.

8 Gwlychant gan lifeiriant y mynyddoedd; ac o eifieu diddofrwydd y cofleidiant graig.

9 Tynnant yr ymddifad oddi wrth y fron: cymmerant wyftl gan y tlawd.

10 Gwnant *iddo* fyned yn noeth heb ddillad; a dygant ddyrneidian *doffa* y rhai newyneg.

11 Y rhai fy yn gwneuthu olew o fewn eu parwydydd hwynt; *ac* fy yn fathru eu cafnau gwin, ydynt fychedic.

12 Y mae gwŷr yn griddfan o'r dinas; ac y mae eneidiau y rhai archolledic yn gweiddi; ac nid yw Duw yn rhoi ffolineb *yn eu herbyn.*

13 Y rhai hynny fy ym mhlith y rhai fydd yn gwrthwynebu goleuni, nid ydynt yn adnabod ei ffyrdd, nac yn arofo yn ei lwybrau.

14 Gyd â'r goleuad y cyfyd y lleiddiad, ac y lladd efe y tlawd, a'r anghenog; a'r nôs y bydd efe fel lleidr.

15 A llygad y godineb-wr fydd yn gwilied am y cyfnos, gan ddywedyd, ni chaiff llygad fy ngweled; ac efe a eifyd hŭg ar ei wyneb.

16 Yn y tywyll y maent yn cloddio trwy dai, *y rhai* a nodafant iddynt eu hunain liw dydd; nid adwaenant hwy oleuni.

17 Canys megis cyfcod marwolaeth *ydyw* y boran iddynt hwy: dychryn cyfcod marwolaeth *yw*, os edwyn neb *bwynt.*

18 Yfcafn ydyw ar wyneb y dyfroedd; melltigedic ydyw eu rhan-dir hwy ar y ddaiar: ni thrŷ efe ei wyneb *at* ffordd y gwin-llannoedd.

19 Sychdwr a gwres fydd yn cippio dyfroedd eira; *felly* y bedd y *rhai* a bechafant.

20 Y groth a'i gollwng ef dros gof, melus fydd gan y pryf ef, ni chofir ef mwy: ac anwiredd a dorrir fel pren.

21 Y mae efe yn dryllio yr amblanta dwy, *yr hon* ni phlanta; ac nid ydyw yn gwneuthur daioni i'r weddw.

‖ Neu, nid *ymdaw ried* a'r enioes gi hun. † Hebr. nid ydynt † Hebr. *garwyd* gwynt.

22 Ac y mae efe yn cynnu rhai cedyrn wrth ei nerth: y mae efe yn codi, ac ‖ nid oes *neb* diogel o'i enioes.

23 Er rhoddi idde fod mewn diogelwch, ar yr hyn y mae ei bwys, etto y *mae* ei lygaid ef ar eu ffyrdd hwy.

24 Hwyntwy a ddercha fwyd dros ychydig, ond hwy † a ddarfiant, ac a oftyngwyd; hwy a † ddnc-

pwyd ymmaith fel pawb *eraill*, ac a dorrwyd ymmaith fel pen twyfen.

25 Ac onid *ydyw felly* yn awr, pwy a'm gwna i yn gelwyddoc, ac a ffyd fy ymadrodd yn ddiddym?

PEN. XXV.

1 *Bildad yn dangos na all neb fod yn gyfiawn ger bron Duw.*

YNa Bildad y Suhiad a attebodd, ac a ddywedodd,

2 Arglwyddiaeth, ac ofn *fydd* gyd ag ef: y mae efe yn gwneuthur heddwch yn ei uchel-fannau.

3 A oes gyfrif o'i lueedd ef? ac ar bwy ni chyfyd ei oleuni?

4 * Pa fodd y cyfiawnhaer dŷn gyd â Duw? neu pa fodd y bydd yr hwn a aned o wraig yn lan?

* Pro. 17.15.

5 Wele hyd yn oed y lleuad, ac ni lewyrcha hi; a'r ſer nid ydynt bŭr yn ei olwg ef:

6 Pa faint llai dŷn, *yr hwn fydd* bryf; a mab dŷn *yr hwn fydd* * abwydyn?

* Pſa. 22.6.

PEN. XXVI.

1 *Iob yn ceryddu anhugarog yſpryd Bildad, 5 ac yn cydnabod fod gallu Duw yn anfeidrol, ac yn anchwiliadwy.*

A Iob a attebodd, ac a ddywedodd,

2 Pwy a gynnorthwyaſt ti? ai y dinerth a achubaſt ti y fraich *fydd* heb gadernid?

3 Pa fodd y cynghoraſt ti yr annoeth? ac y mynegaſt yn helaeth y peth fel y mae?

4 Wrth bwy y mynegaſt ymadroddion? ac yſpryd pwy a ddaeth allan o honot ti?

5 Pethau meirw a luoir oddi tan y dyfroedd, ‖ a'r rhai fydd yn trigo ynddynt hwy.

‖ Neu, *fydd* yn rhai, &c.

6 * Y mae vffern yn noeth ger ei fron ef: a nid oes dô ar ddiſtryw.

* Deut. 32.22.

7 Y mae efe yn tanu y gogledd ar y gwâgle: y mae efe yn crogi y ddaiar ar ddiddim.

8 Y mae efe yn rhwymo y dyfroedd yn ei gwmylau: ac nid ydyw 'r cwmwl yn bollti tanynt hwy.

9 Y mae efe yn attal wyneb *ei* orſeddfainge: y mae efe yn tanu ei gwmwl arni hi.

10 Efe a amgylchodd wyneb y dyfroedd â therfynau, † nes dibennu goleuni, a thywyllwch.

† Hebr. dyddiau wiſtad goleuni a thywyllwch.

11 Y mae colofnau y nefoedd yn crynu, ac yn ſynnu wrth ei geryddu ef.

12 Efe a ranna y môr â'i nerth: ac a dery falchder â'i ddoethineb.

13 Efe a addurnodd y nefoedd â'i Yſpryd; ei Law ef a luniodd y ſarph dorchoc.

† Hebr. ſarph yn ymwyſgo.

14 Wele dymma rannan ei ffyrdd ef, ond mor fychan *ydyw* 'r peth yr ydym ni yn ei glywed am dano ef! ond pwy a ddeall daranau ei gadernid ef?

PEN. XXVII.

1 *Iob yn dangos ei burdeb, 8 ac nad oes gobaith i'r rhagrithiwr. 11 Y troir bendithion yr enwir yn felldithion.*

A Iob a † barablodd eil-waith, ac a ddywedodd,

† Hebr. chwanegodd gymmyſc ryd ei ddameg.

2 Y mae Duw yn fyw *yr hwn* a ddug ymmaith fy marn, a'r Holl-alluog *yr hwn* a † bodd-odd fy enaid.

† Hebr. cholerodd.

3 Tra *fyddo* fy anadl ynof; ac Yſpryd Duw yn fy ffroenau;

† Hebr. chlorian dda.

4 Ni ddywed fy ngwefuſau anwiredd; ac ni thraetha fy nhafod dwyll.

5 Na ato Duw i mi eich cyfiawnhau chwi: ond threngwyf, ni fymmudaf fy mherffeithrwydd oddi wrthif.

† Hebr. ni ollyngaf hi: ni wradwydda fy nghalon fi, † tra fyddwyf byw.

7 Dyddeu

y Beddau sy ngelyn sel yr annuwiol; a'r hwn ynoh: ac y mae'r mûr yn dywedyd, nid ydym ni
yn ei ymyl yn sy ei dyn, sel yr anwir. gyd â myfi.

2 *Canys pa obaith sydd i'r rhagrithiwr, 15 †Ni * cheir hi er am pûr: ac ni ellir pwyso † Hebr.
o chi o lônaw ef, pan dynno Duw ei enaid ei gwerth hi o arian. Nirode
o'ddiw? 16 Ni chyffelybir hi i'r anr o Ophir: nac i'r Onix aur pur
3 *A wrendy Duw ar ei lef, pan ddêlo cyfyng- gwerthfawr, nac i'r Saphir. am dani.
der ar ato? 17 Nid aur a grisial a'i cystadla hi: na llestr o *Dih.
10 A ymlawenycha efe yn yr Holl-alluog? a eilw aur dilin sydd gydweith iddi. 14.&28.15.
ef ar Dduw bob amser? 18 Ni chofir yn Cwrel, na'r Gabis, canys gwell yw 19.&16.
11 Myfi a'ch dysc a'ch chwi, trwy law Duw: ni che- cassaeliad doethineb na gemmau. 16.
lâf yr hyn sydd gyd â'r Holl-alluog? 19 Ni ellir cysselybu y Topaz o Ethiopia iddi hi: ‖ Neu,
12 Wele, chwychwi oll a'i gwelsoch; a pha ham ni chyd-brissir hi ag aur pur. Remoth.
yd ych chwi felly yn ofera mewn ofer-edd? 20 *Can hynny o ba le y daw doethineb? a pha *Verse 12
13 Dymma randdyn annuwiol gyd â Duw; ac eti- lê y mae mangre deall?
ddeithrin yr hai traws, yr hon a gafaut hwy gan yr 21 Canys hi a guddied oddi wrth lygaid pob
Holl-alluog. dûn byw: a hi a guddiwyd oddiwrth ehediaid y
14 Osei feibion ef a amlheir, hwy a amlheid i'r nefoedd.
ddedyf: a'i hiliogaeth ef ni ddigonir â bara. 22 Colledigaeth, a marwolaeth sydd yn dywedyd
15 *Ei weddillion ef a gleddir yn marwolaeth: ni a glywsom â'n clustiau ſôn am dani hi.
a'i wragedd gweddwon ni wylant. 23 Duw sydd yn deall ei ffordd hi; ac efe a ed-
16 Er iddo bentyrru arian fel llwch, a darparu wyn ei lle hi.
dillad fel clai, 24 Canys y mae efe yn edrych ar eithafoedd y
17 Efe a'i darpara, ond y cyfiawn a'i gwisc: a'r ddaiar: ac yn gweled dan yr holl nefoedd:
diniwed a gyfranna'r arian. 25 I wneuthur pwys i'r gwynt; ac efe a bwyſa
18 Efe a adeiladodd ei dŷ fel gwyfyn, ac fel y dyfroedd wrth fesur.
bwth a wnai gwili-dŷr. 26 Pan wnaeth efe ddeddf i'r glaw; a ffordd i
19 Y cyfoethog a hûna, ac nis cesclir ef; efe a fellt y taranau:
egyr ei lygaid, ac nid yw. 27 Yna efe a'i gwelodd hi, ac a'i ‖ mynegodd
20 *Dychryniadau a'i goddiweddant ef fel dy- hi; efe a'i parâtodd hi, a hefyd efe a'i chwilfodd ‖ Neu,
lyfodd: corwynt a'i lladratta ef liw nôs. hi allan. rhifodd.
21 Y dwyrein-wynt a'i cymmer ef i ffordd, ac efe 28 * Ac wrth ddyn efe a ddywedodd, wele ofn yr *Pſal.111.
a ymmaith; ac a'i teifi et fel corwynt allan Arglwydd, hynny ydyw doethineb: a chilio oddi 10.diar.1.7
o'le. wrth ddrwg, sydd ddeall. & 9.ver.10.
22 Canys Duw a deifi arno ef, ac nid arbed: gan
fo efe a fynai fo rhag ei law ef. PEN. XXIX.
23 Cwrant eu dwylaw arno: ac a'i hyſiant 1 Iob yn cwynaiddo ei ben o herwydd ei lwyddi-
allan o'i lê. ant a'i anrhydedd o'r blaen.
PEN. XXVIII. YNa Iob a †barablodd drachefn, ac a ddy- † Hebr.
1 Bod ymbodaeth am bethau naturiol. 12 Ond wedodd. chwanegodd gymmeryd ei
Dân sôd gwythen i'r arian; a lle i'r anr, lle y 2 Oh na bawn i fel yn y miſoedd o'r blaen; fel ddiwedd-
coethant ef. yn y dyddiau pan gadwei Duw fi. ar?
2 Haiarn a dynnir allan o'r pridd: ac o'r garreg 3 Pan wnai efe iw ‖ oleuni lewyrchu ar fy ‖ Neu,
y ſoddir pres. mhen: wrth oleuni yr hwn y rhodiwn drwy dy- lamp.
3 Dyn sydd yn gosod terfyn ar dywyllwch, ac yn wyllwch.
chwilio allan bob perffeithrwydd: hyd yn oed 4 Pan oeddwn yn nyddiau fy nghengtid, a dir-
meini tywyllwch a chyſcod angeu. gelwch Duw ar fy mhabell:
4 Y mae yr afon yn torri allan oddi wrth y 5 Pan oedd yr Holl-alluog etto gyd â mi; a'm
ngolion; y dyfroedd a anghofiwyd gan y troed: plant o'm hamgylch:
hwy a ſychalant ac a aethant ymmaith oddiwrth 6 Pan olchwn fy nghamrau ag ymenyn: a phan
dynion. dywalldei y graig † i mi afonydd o olew: † Hebr.
5 Y ddaiaren, o honi y daw bara, trowyd megis gyd â
tanddaiar. myſi.
6 Ei cherrig hi a ſyddant lê i Saphir: a ‖ phri- 7 Pan awn i allan i'r porth trwy'r dref: pan
ddellau aur ſydd iddi. baratown fy eiſteddfa yn yr heol:
7 Y mae llwybr nid adnabu aderyn: ac ni chanfu 8 Llangciau a'm gwelent, ac a ymguddient; a he-
llygad barcud. nuriaid a gyfodent, ac a ſafent i ſynu.
8 Ni thredn ni ſathrodd cenawon llew; nid aeth 9 Tywyſogion a attalient eu ymadroddion; ac
llew trwyddo. a oſodent eu llaw ar eu genau.
9 Y mae efe yn eſtyn ei law at y gallestr: y mae 10 †Pendefigion a dawent â ſon: a'i tafod a lyn- † Hebr.
efe yn dymchwelyd mynyddoedd o'r gwraidd. ei wrth daſlod eu genau. llais y
10 Y mae efe yn pert i afonydd dorri drwy y 11 Pan i'm clywai cluſt, hi a'm bendithiai; pend. a.
creigiau; ac y mae ei lygad ef yn gweled pob peth a phan i'm gwelai llygad, efe a deſtiolaethei gyd guddiwyd
gwerthfawr. â mi:
11 Y mae efe yn rhwymo rhag llifo, 12 Am ſy mod yn gwaredu y tlawd a ſyddei yn
ac yn dwyn peth dirgel allan i oleuni. gweiddi; a'r ymddifad, a'r hwn ni byddei cyn-
12 Ond pa le y ceir doethineb? a pha le y mae orthwy-wr iddo.
triged deall? 13 Bendith yr hwn oedd ar ddarfod am dano,
13 Ni ŵyr dyn beth a dâl hi; ac ni cheir hi yn a ddeuei arnaf; a gwnawn i galon y wraig weddw
nhîr y rhai byw. lawenychu.
14 *Y mae'r dyfnder yn dywedyd, nid ydym i 14 Gwiſcwn gyfiawnder, a hitheu a wiſcei am da-
naf: am barn ſyddei fel mantell, a choron.
15 Llygaid oeddwn i'r dall; a thraed oeddwn
i'r cloff.
16 Tâd oeddwn i'r anghenog; a'r cŵyn ni wy-
ddwn a chwiliwn allan.

17 Drylliwn hefyd gil-ddanneedd yr anghyfiawn; ac a † dynnwn yn ysclyfaeth allan o'i ddanneedd ef.

† Hebr. fwriwn.

18 Yna y dywedwn, byddaf fairw yn fy nyth: a byddaf morr aml fy nyddiau a'r tywod.

† Hebr. egorfa.

19 Fy ngwreiddyn oedd yn † ymdaenu wrth y dyfroedd; a'r gwlith a arhosodd ar hyd nos ar fy mrig.

† Hebr. newydd. † Hebr. newidiai.

20 Fy ngogoniant oedd † yr ynoi: a'm bŵa a † adnewyddei yn fy llaw.

21 Hwy a wrandawent arnaf, ac a ddisgwilient; distawent wrth fy nghyngor.

22 Ar ôl fy ymadrodd ni ddywedent hwy eilwaith a'm ymadrodd a ddifferei arnynt hwy.

23 A hwy a ddisgwilient amdanaf fel am y glaw; ac a ledent eu genau fel am y diweddar-law.

24 Os chwarddwn arnynt hwy, ni chredent: ac ni wnaent hwy i lewyrchfy wyneb i yrthio.

25 Dewiswn eu ffordd hwynt, eisteddwn yn bennaf, a thrigwn fel brenin mewn llu; megys yr hwn a gyssura rai galarus.

PEN. XXX.

1 Troi anhyddedd Iob yn ddygyn ddiystyrwch. 15 A'i hawdd fydyn adfyd.

† Hebr. lai o ddyddiau nâ mi.

ONd ynawr, y rhai sy † ieuangach nâ mi sy yn fy ngwatwar, y rhai y diystyrasswn eu tadau, iw gosod â chŵn fy nefaid.

2 I ba beth y gwasanaethai cryfdwr eu dwylaw hwynt i mi? darfuasei am henaint ynddynt hwy.

† Hebr. neblwyr

3 Gan angen a newyn, vnig oeddynt; yn ffô i'r anialwch † gynt, yn ddiffaeth ac yn wyllt.

4 Y rhai a dorrent yr hoccys mewn bryscl wyni; a gwraidd meryw yn fwyd iddynt.

‖ dyffryn nesdd.

5 Hwy a yrrid ymmaith o'ysc dynion, (gwaeddent ar ei ôl hwy, fel ar ôl lleidr.)

6 I drigo mewn holltau ‖ afonydd: *mewn* tyllau y ddaiar, yn y creigiau.

7 Hwy a ruent ym mhlith perthi: hwy a ymgasclent dan ddanadl.

8 Meibion vr ynfyd, a meibion rhai anenwog *oeddynt*, gwaelach nâ'r ddaiar oeddynt.

*psal. 35.15. & 69.12.

9 *Acyn awr eu câu hwy ydwyf: ac mysi iydd yn destyn iddynt.

† Hebr. attaliant boeri o'm blaen.

10 Y maent yn ffieiddio, yn cilio ym mhell oddi wrthif; ac nid † arbedant boeri yn fy wyneb.

11 O blegid iddo ddattod fy rhaff, a'm cystuddio; hwythau a ollyngasant y ffrwyn yn fy nghlyfogi.

12 Y rhai ieuainge fy yn codi ar fy llaw ddehcu, y maent yn gwthio fy nhraed; ac yn farnu i'm herbyn ffyrdd eu dinistr.

13 Anrheithiant fy llwybr, chwanegant fy nhrueni; heb fôd help iddynt.

14 Y maent hwy yn dyfod *arnaf*, megis *dwfr trwy* adwy lydan: y maent yn ymdreiglo arnaf wrth yr anrhaith.

† Hebr. arbennig.

15 Dychrynia dau a drowyd arnaf: fel gwynt yr erlidiant fy † enaid: a'm iechydwriaeth a â heibio fel cwmwl.

16 Am hynny † ymdywalt fy enaid yn awr arnaf; dyddiau cystuddi a ymaflasant ynof.

17 Y nos y cyllir fy escyrn o'm mewn: a'm glan nid ydyng yn gorphywys.

18 Trwy fawr nerth *fy nghlefyd*, fy ngwisc a newidiodd, *efe* a'm hamgylcha fel coler fy mhais.

19 Efe a'm tafloddyn y clai, ac aethym yn gyffelyb i lwch a lludw.

20 Yr ydwyf yn llefain arnat ti, ac nid ydwyt yn gwrando: yr ydwyf yn sefyll, ac *nid* ystyri wrthif.

21 Yr wyt yn troi yn greulon yn fy erbyn: wyt yn fy ngwrthwynebu a nerth dy law.

22 Ys wyt yn fy nechafu i'r gwynt, yr ydwyt yn gwneuthur i mi farchogaeth *arno*, ac yr ydwyt yn toddi fy ‖ sylwedd.

23 Canys myfi a wn y dygi di fi i farwolaeth; ac i'r tŷ thaclerth yddifi i bob dyn byw.

24 Diau nad estyn efe law i'r † bedd: ac er hyd gwaedd ganddynt yn ei ddinistr ei.

† Hebr. Eiriol.

25 *Oni wylais i dros yr hwn oedd galed *ei fywyd? oni ofidiodd fy enaid tros yr anghenog?

26 Pan edrychais am ddaioni, cregyfyd a ddaeth: pan ddisgwiliais am oleuni, tywyllwch a ddaeth.

27 Fy mysceraedd a ferwasant, ac ni orphywysasant: dyddiau cystudd a'm rhacflaenasant.

28 Cerddais yn afiaeth heb yr haul: codais a gwaeddais yn y gynnulleidfa.

29 * Yr ydwyf yn frawd i'r dreigiau; ac yn gyfaill i gwiwon ye Ethris.

30 Fy nghroen a ddiodd am danaf: a'm hesgyrn a loscasant gan wrês.

31 Aeth fy nhelyn hefyd yn alar, a'm borgan *fel* llais rhai yn wylo.

PEN. XXXI.

Iob a gyhoedd yn dangos ei fardeh mewn amryw bethau.

MYfi a wneuthum ammod â'm llygaid, paham gan hynny y meddyliwn am forwyn?

2 Canys pa ran *fyddoddi wrth* Ddiw oddi yscod? a *pha* etifeddiaeth *fydd oddi wrth* yr Hollalluog o'r vchelder?

3 Onid *oes* dinistr i'r anwir? a *dialedd* dieithr i'r rhai sy yn gwneuthur anwiredd?

4 * Onid ydyw efe yn gweled fy ffyrdd i? ac yn cyfrif fy holl gamrau.

5 Os rhodiais mewn oferedd; ac *os* prysurodd fy nhroed i dwyllo,

6 Pwyfed fi mewn clorianau cyfnawn, a mynned Duw wybod fy mherffeithrwydd.

7 Os gŵyrodd fy nghherddediad allan o'r ffordd, a myned o'm calon ar ôl fy llygaid: neu lynu dim aflan wrth fy nwylaw:

8 *Yna* hauwyf fi, a bwytaed arall: ie diadwreiddier fy hiliogaeth i.

9 Os twyllwyd fy nghalon gan wraig; ac os cynllwynais wrth ddrws fy nghymydog.

10 Maled fy-ngwraig innau i *ŵr* arall: ac ymgymmed eraill arni hi.

11 Canys scelerder ydyw hyn, ac anwireddydyw *i'w chospi* gan farnwyr.

12 Canys tân ydyw, a yssa oni anrheithio; ac efe a ddadwreithia fy holl ffrwyth.

13 Os diystyrais achos fy ngwâs a'm gwasanaethferch, pan ymrysonent â mi:

14 Pa beth gan hynny a wnaf pan godo Duw? a phan ymwelo efe, pa beth a attebaf iddo?

15 Ond yr hwn a'm gwnaeth i yn y groth, a'i gwnaeth yntef? ac ‖ ond yr vn a'n lluniodd yn y bru?

16 Os attelais *dlawd* dymuniad y tlawd; neu gwneuthum i lygaid y weddw ddiffygio;

17 Ac os bwyteais fy † mwyd yn vnic, ac ni fwytaodd yr ymddifad o honaw;

18 (Canys efe a gynnyddodd *gyd â* mi fel y tad, o'm hienengtid; ac o'groth fy mam ni'm tywysais ‖ hi:)

19 Os gwelais *neb* yn marw o eisiau dillad, ac anghenog heb wisc;

20 Os ei lwynau ef ni'm bendithiasant, ac o chynhesodd efe gan gnû fy nefaid i;

21 Os codais fy llaw yn erbyn yr ymddifad, am welwn fy nghynnorth yn y porth;

22 Syrthied

y mraich oddi wrth fy yscwydd : a
fy mraich oddi wrth y cymmal.
Cans ofn dinistr Duw oedd arnaf : a chan ei
ddyrchafel ef ni allwn oddef.
Os gwneddais fy nghobaith ofer : neu aur : ac os dy-
wedais wrth aur coeth, fy ymddiried wyt :
Os llawenychais am fod fy nghyfoeth yn fawr :
ac oherwydd am llaw gael llawer :
Os edrychais ar yr haul, pan dywynneit, neu'r lleuad
yn cerdded yn ddisclair :
Ac os hudwyd fy nghalon yn gyddiedic : ac os
cusenais a'm genau fy llaw :
Hyn hefyd fuasei anwiredd i'w gosbi gan y
barnwyr : canys gwadaswn Dduw vchod.
Os llawenychais i am drychineb yr hwn
a'm casse, ac os ymgodais pan † ddigwyddodd
drwg iddo.
(Ac ni ddioddefais i dafodd fy agenau bechu
trwy ofyn ei einioes ef drwy felldigo.)
Oni ddywedodd dynion fy mhabell, o na cha-
ent o'i gnawd ef ni ddigonir ni.
Ni letyodd dieithr ddyn yn yr heol : agorais
fy nrysau i'r ffordd dolion.
Os cuddiais fy nghamweddau fel ‖ Adda, gan
guddio fy anwiredd yn fy monwes :
A ofnais i dyrfa luosog, neu a'm dychryn-
odd dirmyg teulu, fel y tawn heb fyned allan
o'm drws ?
O am yn a'm gwrandawei : wele, fy ‖ nymu-
nogfod, fy Holl-alluog fy atteb i, ac scr ifennu o'm
gwrthwynebwr lyfr.
Diau y dygwn ef ar fy yscwydd : a rhwymwn
ef yn fe coron i mi.
Mynegwn iddo rifedi fy nghamrau : fel tywy-
sog y nesawn atto.
Os mynw fy nhîr i, yn llefain yn fy erbyn : ac os
felly ei gwelan ef yn cydeyllo :
Os bwytteais i ei † gnwd ef heb arian : ac os
gwnaethais enaid ei berchennogion i fyg :
Tyfed yscall yn lle gwenith, a ‖ bulwg
yn lle haidd. DIWEDDWYD GEIRIAU IOB.

PEN. XXXII.

Elihu yn ddig wrth Iob a'i gyfeillion : ac a'u cerydd yn doethaidd yn dyfod o beunaidd yn effeithiau ei ieuengctid ei hun : ac yn dwyn allan dwy nad oeddynt yn bodloni Iob. 16 Ei ymadferth i lefaru.

Felly y tri gŵr ymma a beidiasant ag atteb i Iob,
am ei fod ef yn gyfiawn yn ei olwg ei hun.
Yna digosaint Elihu mab Baracheel y Buziad, o
genedl Ram : gynteuodd i ei ddigosaint ef a enyn-
nodd yn erbyn Iob, am farnu o honaw ei enaid yn
gyfiawn o flaen Duw.
Ar ei ddigosaint ef a gynteuodd yn erbyn ei dri
cyfaill, am na chawsent hwy atteb, ac er hynny, far-
nu o honynt Iob yn euog.
Elihu hefyd a farnosassei ar Iob nes darfod
iddo lefaru : canys yr oeddynt hwy yn hŷn gan
dio o ddyddiau.
Pan welodd Elihu nad oedd atteb gan y try-
wyr hyn, yna y cynteuodd ei ddigosaint ef.
Ac Elihu mab Baracheel y Buziad a atteboddd
a dywedodd, † Ieuange ydwyf o oedran, chwi-
thau yscoch hen iawn : am hynny yr arswydais, ac yr
ofnais ddangos fy meddwl i chwi.
Dywedais, dyddiau a draethant, a lliaws o fy-
nyddedd a ddyscant ddoethineb.
Ond y mae yspryd mewn dŷn : ac yspryde-
iriau yr Holl-alluog sydd yn gwneuthur iddynt
hyn da ag.
Nid yw gwyr mawrion ddoeth bob amser :
ac nid yw henafgwyr yn deall barn.
Am hynny y dywedais, gwrandewch fi : minnau
a ddangosaf fy meddwl.
Wele, disgwiliais wrth eich geiriau : clust-
ynwrandewais a'ch † hesymmau, tra y chwiliasoch chwi am eiriau.
Ie, mi a ddeliais arnoch, ac wele, nid oedd
vn o honoch yn argyoeddi Iob gan atteb ei ei-
niau ef.
Rhac dywedyd o honoch, ni a gawsom ddoe-
thineb : Duw sydd yn ei wthio ef i lawr, ac
nid dŷn.
Er na ‖ hwyliodd efe ei ymadroddion yn
fy erbyn i : ac nid attebaf finnau iddo â'ch gei-
riau chwi.
Hwy a synnasant, nid attebasant mwy : † peri-
diasant ê llefaru.
Wedi disgwil o honof, (canys ni lefarent,
eithr sefyll heb atteb mwy,)
Dywedais minne a attebaf fy rhan, minnau a
ddangosaf fy meddwl.
Canys yr ydwyf yn llawn geiriau : y mae'r
† yspryd sydd ynof yn fy nghymmell i.
Wele, fy mol *fydd* fel gwin nid agorid arno : ie,
y mae efe yn bollti fel costrelau newyddion.
Dywedaf, fel y caffwyf fy anadl : agoraf fy
ngwefusau, ac attebaf.
Ni dderbyniaf yn awr wyneb neb : ni weniethiaf wrth ddŷn.
Canys ni fedraf weniethio, pe gwnaem
buan i'm cymmeref fy ngwneuthur-wr ymmaith.

PEN. XXXIII.

Elihu yn ymsynnu i Iob trwy Ddaw, mewn purdeb a barnioldra, 8 yn dangos nad yw cwynvadig Duw i roi cyfrif o'i ffyrdd i ddŷn. 14 Duw yn galw dyn i ystyriwch trwy weledigaethau, 19 trwy gystuddiau. 23 a thrwy ei weinidogion. 31 Y mae efe yn annog Iob i wrando.

O Herwydd pa ham, Iob, clyw attolwg fy ymadroddion : a gwrando fy holl eiriau.
Wele, yr ydwyf yn awr yn agoryd fy ngenau ; mae fy mhasod yn dywedyd yn mhasod fy ngenau.
O vniondeb fy nghalon y *bydd* fy ngeiriau : a'm gwefusau a ddroddant eu bydoeth bat.
Yspryd Duw a'm gwnaeth i, ac anadl yr Holl-alluog a'm bywioccaodd i.
Os gelli, atteb fi : ymbaratoa, a saf o'm blaen i.
Wele, fi yn ôl dy † ddymuniad fi yn lle Duw : allan o'r clai y torwyd finneu.
Wele, ni'th ddychryna fy arswyd i ; ac ni bydd fy llaw yn drom arnat.
Dywedaist yn ddiau † lle y clywais i : ac myn y gliwais lais *dy* ymadroddion.
Pur *ydwyf* fi heb gamwedd : glân *ydwyf* ac heb anwiredd ynof.
Wele, efe a gafodd achoson yn fy erbyn : y mae efe yn fy nghyfrif yn elyn iddo.
Y mae yn gosod fy nhraed yn y gyffion : y mae yn gwilied fy holl lwybrau.
Wele yn hyn, nid ydwyt gyfiawn : i mi atteb at-tebaf, mai mwy ydyw Duw na dŷn.
Pa ham yr ymryfoni yn ei erbyn efe ? o herwydd nid *ydyw* efe yn rhoi cyfrif am ddim o'i weithredoedd.
Canys y mae Duw yn llefaru vnwaith, ie ddwywaith, ond ni ddeall dŷn.
Drwy hûn, a *thrwy* weledigaeth nos, pan syrthio

† Hebr. deall.

‖ Neu, threfnodd

† Hebr. fymmadasant oddi wrthyn ymadroddion.

† Hebr. yspryd fy mol.

† Hebr. ystyriwch.

† Pen. 9. 32. 34. † Hebr. cuudi. † Hebr. yn fa. ‖ Hebr. agoriad fi.

syrthio trym-gwsc ar ddynion, wrth heppian ar wely,

16 Yna † yr egyr esc glustiau dynion: ac y sclia esc addysc iddynt:

17 I dynnu dŷn *oddi wrth* ei waith, ac i guddio balchder oddi wrth ddyn.

18 Y mae esc yn cadw ei enaid ef rhag y pwll: a'i hoedl ef, rhag † ei cholli trwy y cleddyf.

19 Ac esc a geryddir trwy ŵfid ar ei wely: a lluaws ei escyrn ef *a gosfid* caled.

20 *Fel y ffieiddio ei fywyd ef fara: a'i enaid fwyd † blasus.

21 Derfydd ei gnawd esc allan o olwg: saif ei escyrn allan, *y rhai ni welid o'r blaen.*

22 Nesfau y mae ei enaid i'r bedd, a'i fywyd i'r dinistr-wyr.

23 Os bydd gydag ef gennad o ladmerydd, vn o fil, i ddangos i ddyn ei ieuengctid.

24 Yna esc a drugarhâ wrtho, ac a ddywed, gollwng ef, rhac defcyn o honaw i'r clawdd; myfi a gefais ‖ iawn.

25 Ireiddiach *fydd* ei gnawd nâ † bachgen; esc a ddychwel at ddyddiau ei ieuengctid.

26 Esc a weddia ar Ddnw, ac yntef a fydd bodlon iddo, ac esc a edrych yn ei wyneb ef mewn gorfolêdd: canys esc a dâl i ddŷn ei gyfiawnder.

27 Esc a edrych ar ddynion, ‖ ac os dywed neb, mi a bechais, ac a ŵyrais vniondeb, ac ni lwyddoddi i mi:

28 Esc a ‖ ware ei enaid ef rhag myned i'r clawdd: a'i fywyd a wêl oleuni.

29 Wele, hyn oll a wna Duw ddwy-waith *neu* dair, â dŷn,

30 I ddwyn ei enaid ef o'r pwll: iw oleuo â goleuni y rhai byw.

31 Gwrando Iob, clyw fi; taw, ac mi a lefaraf.

32 Od oes geirian genit, atteb fi: lleifara, canys chwennychwn dy gyfiawnhau di.

33 Onid ê gwrando arnafi, bydd ddiftaw, ac myfi a ddyscaf i ti ddoethineb.

PEN. XXXIIII.

1 *Elihu yn beio ar Iob am fwrw ar Ddnw fod yn anghyfiawn.* 10 *Nâ pell Duw Holl-alluog fod yn anghyfiawn.* 31 *Rhaid i ddyn ymddarofwng i Ddnw.* 34 *Elihu yn ceryddu Iob.*

AC Elihu a lefarodd, ac a ddywedodd,

2 *Hawfr* doethion, gwrandewch fy ymadroddion: a *chwychwi* y rhai ydych yn gŵybod, clustymwrandewch:

3 *Canys y gluft a farn ymadroddion; fel yr archwaetha † y genau fwyd.

4 Dewifwn i ni farn, gŵybyddwn rhyngom pa beth fydd dda.

5 Canys dywedodd Iob, cyfiawn ydwyf: a Duw a ddug ymmaith fy marn.

6 A ddywedaf i gelwydd yn erbyn fy matter fy hun? anaele yw fy † archoll, heb gamwedd.

7 Pa ŵr *fydd* fel Iob, *yr hwn* a ŷf watworgerdd fel dwfr?

8 Ac a rodio ynghymydeithas gyd â gweithredwŷr anwiredd: ac fydd yn myned gyd â dynion annuwiol?

9 Canys dywedodd, ni faddia i ŵr ymbyfrydu â Duw.

10 Am hynny chwychi wŷr calonnoc, gwrandewch arnaf, *pell oddi wrth Ddnw fyddo *gwneuthur* anuwioldeb, ac oddiwrth yr Holl-alluoc *weithredu* aniwiredd.

11 *Canys efe a dâl i ddyn ei waith: ac efe a wna i ŵr gael yn ôl ei fyrdd ei hun.

12 Diau hefyd na wna Duw yn annuwiol; ac na ŵyra'r Holl-alluoc farn.

13 Pwy a roddes iddo ef lywodraethu y ddaear? a phwy a ofodedd † yr holl fyd?

14 *Os gofyd ei galon † ar *dŷn*: os casel efe attoc ei hun ei yspryd, a'i anadl ef;

15 *Pôb cnawd a gyd-trenga; a dŷn a ddychwel i'r pridd.

16 Ac od *oes* ddeall *ynot* gwrando hyn: clyw ymwrando â llef fy ymadroddion.

17 A gaiff yr hwn fydd yn casau barn † lywodraethu? ac a fernı di yr hwn fydd gyfiawn odieth,

annuwiol?

18 A ddywedir wrth frenin, dr gionnı ydwyt, *ac* annuwiol ydych wrth dywyfogion?

19 *Pa faint llai wrth* yr hwn ni ddetbyn wynebau tywyfogion, ac nid edrwyn y goludoc o flaen y tlawd: canys gwaith ei ddeheu-law ef ynynt oll.

20 Hwy a fyddant meirw mewn moment, a hanner nos y cynhyrfa y bobl, ac yr ânt ymaith: a'r cadarn a † fymmadir heb *waith* llaw.

21 *Canys ei lygaid ef *fydd* at ffyrdd dŷn, ac efe a wêl ei holl gamrau ef.

22 Nid *oes* dywyllwch, na chyfcod angeu lle y gall y rhai fydd yn gweithio anwiredd ymguddio.

23 Canys ni ei'yd *Duw* ar ddyn y chwaneg *nag a haeddo*, fel y gallo efe fyned i gyfraith â Duw.

24 Efe a ddryllia rai cedyrn † yn anefrytfiol, ac efyd eraill yn eu lle hwynt.

25 Am hynny efe a edwyn eu gweithredoedd hwy: a phan newidio efe y nos, hwy a † ddryllir.

26 Efe a'i tery hwynt, megis rhai annuwiol, yn † amlwg:

27 Am iddynt gilio oddi ar ei ôl ef; ac ni wyliant ddim o'i ffyrdd ef:

28 Gan ddwyn gwaedd y tlawd attoc ef: ac efe a wrendy waedd y cyfuddiol.

29 Pan efmwythâo efe, pwy a aneſmwytha? a phan guddio efe ei wyneb, pwy a edrych arno? pa yn bynnag ai yn erbyn cenhedl, ai yn erbyn dyn yn vnic:

30 Fel na theyrnaſcei dŷn ffuantus, *ac* na rwyder y bobl.

31 Ond wrth Ddnw 'r hwn a ddywed, mi a faddeuais, nid anrheithia fy *dytid dywedyd*,

32 Heb law a welaf, ifyſe di fi; o gwneuthum anwiredd, ni wnaf mwy.

33 Ai † wrth dy faddwl di y bydd eil efe a'i tâl, pa yn bynnag a wrthyd ai dewis, ac nid myfi? am hynny dywed yr hyn a wyddoſt.

34 Gwŷr † call, dywedant i mi; a'r gŵr doeth, clywed fi.

35 Iob a ddywedodd yn annoeth; a'i eiriau ynt heb ddoethineb.

36 Fy nhâd, profer Iob hyd y diwedd am *ei attebion tros* dynion anwir.

37 Canys efe a chwanegodd feelerder at ei bechod; efe a gurodd ei ddwylo yn ein plith ni; a a amlhâodd ei eiriau yn erbyn Duw.

PEN. XXXV.

1 *Nad oes mor ymgyſtadlu â Duw, amnaf oes na'n daioni ni na'n drygioni yn dda nac yn ddrwg iddo ef.* 6 *Bod llawer yn gweddi ar Ddnw yn ei cyſtadd i'n heb gael eu gwrando, o eiſieu ffydd.*

AC Elihu a lefarodd, ac a ddywedodd,

2 A gâfei faith di yn vnion ddywedyd o honot, *y mae* fy nghyfiawnder i yn fwy nâ'r Duw?

3 Canys dywedaſt, pa lês a wna *hyny* i ti? pa peth a enillaf ‖ *er fynglanhau* oddi wrth fy mhechod?

4 Myfi a †attebaf i ti, ac i'th gyfeillion gyd â thi.

5 Edrych

5 Edrych ar y nefoedd a gwêl; ac edrych ar y
cymylau, *y rhai* ſydd vwch nâ thi.
6 Os pechi, pa *niwed* a wnei di iddo ef? os
lluoſog ſydd dy anwireddau, pa beth yr wyt yn ei
wneuthur iddo ef?
7 Os cyfiawn ſyddi, pa beth yr wyt yn ei
roddi iddo ef? neu pa beth y mae efe yn ei gael ar
law di?
8 Dy ſel ty di, dy annuwioldeb; ac i fab dyn,
a gyfawnder, a *all ryw beth.*
9 Gan ſaint y gorthrymder, *hwy* a wnant i'r
gorthrymedic leſain: *hwy* a floeddiant rhac
braich y cedyrn.
10 Ond ni ddywed *neb*, pa lê y mae Duw y'r hwn
a wnaeth i'r yr hwn ſydd yn rhoddi *achoſion* i
ganu nôs.
11 Yr hwn ſydd yn ein dyſcu yn fwy nag anifeiliaid y ddaiar; ac yn ein gwneuthur yn ddoethach
nag ehediaid y nefoedd.
12 Yna *hwy* a waeddant rhac balchder y rhai
drwg, ac ni chlyw efe.
13 *Diau na wrendy Duw oferedd; ac nad
edrych yr Holl-alluoc arno.
14 Er dywedyd o honot na weli ef, etto *y mae*
barn gerbron ei fron ef, diſgwil ditheu wrtho.
15 Ac yn awr, am nad yw felly, ‖ efe a ymwelodd yn ei ddigoſaint, etto ni wyr ‖ efe mewn dirfawr galedi.
16 Am *hyny* y lleôa Iob ei ſafn yn ofer; ac yr
amlhâ eiriau heb wybodaeth.

PEN. XXXVI.

1 *Elihu yn dangos bod Duw yn gyfiawn yn ei
farnau.* 10 *Y modd y mae pechodau Iob yn atteb
iddynt Duw.* 24 *Rhaid yw mawrhau gweithredoedd Duw.*

A Elihua aeth rhagddo, ac a ddywedodd,
2 Goddef i mi ychydig, ac myfi a ſynegaf
ſut gwrtf ymadroddion etto tros Dduw.
3 O bell y cymeraf fy ngwybodaeth; ac i'm
gwneuthur-wr y rhoddaf gyfiawnder.
4 Canys yn wîr nid celwydd ſydd fy ymadroddion y perffaith o wybodaeth ſydd gyd â thi.
5 Wele, cadarn ydyw Duw, ac ni ddiyſtyra efe
neb: cadarn o gadernid a ‖ doethineb *yw efe.*
6 Nid achub efe fywyd yr annuwiol; ond efe a
ry farnionedd i'r ‖ trueiniaid.
7 Ni thyn efe ei olwg oddi ar y cyfiawn;
eithr y maent gyd â brenhinoedd, ar yr orſeddfainc, ie efe a'i ſicrhâ yn dragywydd, a hwy a
ddyrchafir.
8 Acos hwy a rwymir â gefynnau, *ac* a ddelir â
rhaffau gorthrymder,
9 Yna efe a ddengys iddynt hwy eu gwaith, a'i
hanwireddau, amlhau o honynt:
10 Ac a egyr eu cluſtiau hwy i *dderbyn* cerydd: ac
a ddywed am droi o honynt oddi wrth anwiredd.
11 Os gwrandawant hwy, a'i waſanaethu *efe*,
hwy a dreuliant eu dyddiau mewn daioni, a'u
blynyddoedd mewn hyſrydwch.
12 Ac oni wrandawant, † difethîr hwy gan y
cleddyf, a hwy a drengant heb wybodaeth.
13 Ond y rhai rhagrithiol o galon a chwanegant
ddigofaint: ni waeddant pan rwymo efe hwynt.
14 Eu henaid hwythau ſydd marw mewn ieuenctid, a'i bywyd gyd â'r ‖ aſiant.
15 Efe a wared y truan yn ei gyſtudd; ac a
egyr eu cluſtiau hwynt mewn gorthrymder.
16 Felly hefyd efe a'th ſymmudaſai di o enau cyfyngder i ehangder, lle nid oes gwaſcfa; † a'th ſaig
o fwrdd di *ſiarſer* yn llawn braſder.
17 Ond ti a gyflawnaiſt farn yr annuwiol: barn
a gyfiawnder ‖ a ymaflant ynot.
18 O herwydd *bod* digoſaint, *gochel* rhac iddo
dy gymmeryd ti ymmaith â'i ddyrnod: yna ni'th † Hebr.
† wared iawn mawr.
19 A briſsia efe ar dy olud ti? na *phriſſia* ar aur, *dry leibio*
nac ar holl gadernid nerth.
20 Na chwennych y nos, pan dorrer pobl ymmaith yn eu lle.
21 Ymochel, nac edrych ar anwiredd, canys hyny a ddewiſaiſt o flaen cyſtudd.
22 Wele, Duw drwy ei nerth a dderchafa; pwy
ſydd yn dyſcu fel ef?
23 Pwy a orchymynnodd ei ffordd ef iddo? a
phwy a ddywed, gwnaethoſt anwiredd?
24 Cofia fawrhau ei waith ef; ar yr hwn yr
edrych dynion.
25 Pob dyn a'i gwel; a dyn a'i cenfydd o bell.
26 Wele mawr *yw* Duw, ac nid adwaenom
ef: ac ni fedrir chwilio allan nifer ei flynyddoedd ef.
27 Canys efe a wna y defnynnau dyſroedd yn
fûn, *hwy* a dywalltant law fel y byddo ei darth.
28 Yr hwn a ddifera, ac a ddefnynna y cwmmylau, ar ddyn yn helaeth.
29 Hefyd, a ddeall *dyn* daniadau y cwmylau; a
thwrrwf ei babell ef?
30 Wele, efe a danodd ei oleuni arno, ac a or- † Hebr.
chguddiodd † waelod y môr. *wraidd.*
31 Canys â hwynt y barn efe y bobloedd, ac y
rhydd efe fwyd yn helaeth.
32 Efe a guddia y goleuni â chwmylau: ac a
rydd orchymmyn iddo *na ſhymyno* trwy y *cwmmwl* ſydd rhyngthynt.
33 Ei dwrwf a ſynega am dano, a'r anifeiliaid † Hebr. yr
am † y tarth. *eſeynnad.*

PEN. XXXVII.

1 *Rhaid yw ofni Duw, o herwydd ei weithredoedd.* 15 *Bod ei ddoethineb ef yn anchwiliadwy ynddynt hwy.*

WRth hyn hefyd y cryn fy nghalon, ac y
dychlamma hi o'i lle.
2 Gan wrando gwraudewch ar ſŵn ei lef; ac
ar y ſain a ddaw allan o'i enau ef.
3 Efe a'i hyſforddia dan yr holl nefoedd; a'i † Hebr.
† fellt hyd † eithafoedd y ddaiar. † Hebr.
4 Sŵn a rua ar ei ôl ef, efe a wna darànau â *oleuni.*
llais ei odidawgrwydd, ac ni oeda efe hwynt, pan † Hebr.
glywir ei dwrwf ef. *ſgyll.*
5 Efe a wna daranau â'i lais yn rhyfedd: y
mae yn gwneuthur *pethau* mwy nag a ŵyddom ni.
6 * Canys efe a ddywed wrth yr eira, bydd ar * Pſal. 147
y ddaiar; ac wrth gawod o law, ac wrth † law 16. & 17.
mawr ei nerth ef. † Hebr.
7 Efe a ſeila law pob dyn, fel yr adwaeno pawb *gwneuthyd*
ei waith ef. *o law*
8 Yna yr â y bwyſtfil iw loches; ac y trig yn *mawr.*
ei le.
9 O'r † dehau y daw corwynt: ac oerni oddi wrth † Hebr.
y † gogledd. *y ſtaſell.*
10 A'i wynt y rhydd Duw rew: a lled y dy- † Hebr.
froedd a gyfyngir. *gwyn-*
11 Hefyd efe a ſŵn gwnawl yn dwſtlianu efe a *poedd*
waſcar † ei gwmwl golcu. *gwaſca-*
12 Ac y mae hwnnw yn yndroi oddi amgylch *rog.*
wrth ei lywodraeth ef: fel y gwnelont hwy beth † Hebr.
bynnac a orchymyno efe iddynt, ar hŷd wyneb y *gwmwl*
byd, *ar* y ddaiar: *ei oleuni.*
13 Pa yn bynnac ai yn † goſpedigaeth, ai iw † Hebr.
ddaiar, ai er daioni, efe a bair iddo ddyfod. *wialen.*
14 Gwrando hyn Iob, ſaf, ac yſtyria ryfeddodau
Duw.

15 A wyddoſt

15 A wyddoſt ti pr bryd y doſparthodd Duw
hwynt, ac y gwnaeth efe i oleuni ei gwmwl
lewyrchu?
16 A wyddoſti oddi wrth bwyſau y cwmwl-
au? rhyfeddodau *yr hwn ſydd* berffaithgwbl o
wybodaeth?
17 Pa ſodd y mae dy ddillad yn gynnes, pan baro
efe yddaear yn dawel a'r dehewynt?
18 A deuaiſt ti gyd ag ef yr wybren, yr hon a
ſicrhawyd fel drych toddedic?
19 Gwna i ni wybod pabeth a ddywedwn wrthot;
ni tedrwn ni gyfleu*em geiriau* gan dywyllwch.
20 A ſynegir iddo ef os llefaraf? os dywed neb,
dian y llyngcir ef.
21 Ac yn awr, ni wel *neb* y goleuni diſclaer ſy
'n y cwmwlau: ond myned y mae y gwynt, a'i pu-
ro hwynt.
† *Hebr. aur.* 22 O'r gogledd-wynt y daw *rhin dda*: ond *y mae*
yn Nuw ogoniant mwy o nadwy.
23 Am yr Holl alluog, ni allwn ni moi gael ef:
arderchawg yw o nerth, a barn, a helaethrwydd
cyfiawnder; ni chyſtuddia efe.
24 Am hynny yr ofna dynion ef: nid edrych efe ar
neb doeth eu calon.

PEN. XXXVIII.

1 *Duw yn annog Iob i aſtch. 4 Duw, trwy ei allwy brithredoedd, yn dangos i Iob ei anwybodaeth. 31 a'i wendid.*

YNa'r Arglwydd a attebodd Iob allan o'r cor-
wynt, ac a ddywedodd,
2 Pwy *yw* hwn ſydd yn tywyllu cyngor ag yma-
droddion heb wybodaeth?
† *Hebr. gwna i.* 3 Gwregyſa dy lwynau yn awr fel gŵr; a † mi
pegaf i mi *yr hyn* a ofynnwyf i ti.
4 *Pa le'r oeddit ti pan ſylfaenais i y ddaiar:*
mynega, os medri ddeall.
5 Pwy a oſododd ei meſurau hi, os gwyddoſt?
neu pwy a eſtynnodd linyn arnihi?
6 Ar ba beth y † ſiccrhawyd ei ſylfeini hŷ? neu
pwy a oſododd ei chongl-faen hi?
7 Pan gyd-ganodd ſeryr boreu; ac y gorfoledd-
odd holl feibion Duw?
8 *A phwy* a gaeodd y môr â dorau, pan ruthrodd
efe allan *megis* pe deuei allan o'r groth?
9 Pan oſodais i y cwmwl yn wiſc iddo: a niwl
tew yn rhwymyn iddo,
10 Pan oſodais ſy nghaerchymyn arno, a *phan* oſo-
dais drofolion a dorau,
11 Gan dywedyd, hyd yma y deui, ac nid ym-hellach: ac yma'r attelir ymchwydd dy donnau di?
12 A orchmynnaiſt ti y boreu er dy ddyddiau?
a ddangoſaiſt ti i'r wawr ddydd ei lle?
† *Hebr. oſgyllo.* 13 I ymaflyd yn † eithafoedd y ddaiar, fel yr eſ-
cydwer yr annuwiol allan o honi hi?
14 *Caeir* hi a ymnewidia fel clai'r ſêl: a hwy a
ſafant fel dillad:
15 Ac attelir eu goleuni oddi wrth yr annuwiol:
dryllir y braich derchafedic.
16 A ddaethoſt ti i eigion y môr? ac a rpdiaiſti
yngwaelodion y dyfnder?
17 A agorwyd pyrth marwolaeth i ti? neu a we-
laiſt ti byrth cyſcod angeu?
18 A ſtyriaiſt ti led y ddaiar? mynega os adwe-
naiſt ti hi i gyd.
19 Pa ffordd *y eir lle* y trig goleuni? a pha le y
mae tŷ tywyllwch?
20 Fel y cymmerir ef † hyd ei derfyn, ac y me-
† *Neu yn nes, neu yn ôl.* nir y llwybrau i'w dŷ ef.
21 A wyddit ti yna y genid ty di? ac *y lyded*
rhifedi dy ddyddiau yn fawr.
22 A aethoſt ti i dryſorau'r eira? neu a welaiſt
di dryſorau y cenllyſc?
23 Y rhai a gedwais i hyd amſer cyſtwgl,
hyd ddydd ymlaid a rhyfel?
24 Pa ffordd yr ymrannu goleuni? yr hwn a wa-
car y dwyrein-wynt ar y ddaiar?
25 Pwy a rannodd ddyfrlle i'r llif-ddyfroedd?
a ffordd i fellt y taranau,
26 I lawio ar y ddaiar, *lle* ni byddo dyn: ar yr
anialwch *ſydd* heb ddŷn ynddo;
27 I ddigoni y tir diffaeth a gwyllt? ac i beri i
gwŷd o laſ-wellt dyfu?
28 A oes dad i'r glaw? neu pwy a genhedlodd
ddefnynnau'r gwlith?
29 O grôth pwy y daeth yr iâ allan? a phwy a
genhedlodd lwyd-rew y nefoedd?
30 Y dyfroedd a guddir megis â charreg, ac
wyneb y dyfnder a † rewodd.
31 A rwymi di hyfrydwch † Pleiades? neu
ddatodi di rwymau † Orion?
32 A ddygi di allan † Mazzaroth yn ei hamſer?
neu a dwyſi di Arctncus a'i feibion?
33 A adwaenoſt ti ordeiniadau y nefoedd? a oſo-
ddi di ei lywodraeth ef ar y ddaiar?
34 A ddercheſi di dy lêf ar y cwmwl, fel y gorch-
guddio helaethrwydd o ddyfroedd dydi?
35 A ddanfoni di fellt allan, fel yr elont ac y dy-
wedont wrthit, wele ni?
36 *Pwy* a oſododd ddoethineb yn yr † mŷſarc-
eddf? neu pwy a roddodd ddeall i'r galon?
37 Pwy a gyfrif y cymmylau drwy ddoethineb?
a phwy a all † attal coſtrelau y nefoedd,
38 Pan † droer y llwch yn dom, fel y glŷno y
priddellau ynghyd?
39 *A elli di hela ſclyfaeth ir llew? neu a elli*
di lenwi † gwangc cenawon y llewod,
40 Pan ymgrymmant yn eu llochesau: pan ar-
ſteddant mewn ffau i gynllwyn?
41 *Pwy a ddarpar yr gig-fran ei bwyd? pan*
leſo ei chywion ar Dduw, gwibiant o eiſiau bwyd.

PEN. XXXIX.

1 *Am y geifr gwyllt a'r ewigod, 5 yr aſſyn wyllt, 9 yr unicorn, 13 y paun, ac eſgyll, 19 y march, 26 y gwalch, by a'r eryr.*

A Wyddoſt ti yr amſer i eiſt gwyllt yddy
creigiau lydain? a ſedti di wiliad yr ewig?
2 A gyfrifi di y miſoedd a gflawnant hwy? neu
a wyddoſt ti yr amſer y llyddiant?
3 Ymgrymmant, bwriant eu llydnod, *a* ymlŷ-
ant a'i gond.
4 Eu llydnod a gryfhâ, cymyddant † yn y maes:
ânt allan, ac ni ddychwelant attynt hwy.
5 Pwy a ollyngodd yr aſſyn wyllt yn rhydd?
neu pwy a ddatododd rwymau'r aſſyn wyllt?
6 Yr hwn y gosodais yn anialwch yn dŷ iddo,
a'r † diffaethwch yn drafol iddo.
7 Efe a chwardd am *ben* lluaws treſt ni wrth-
dy ar lais y † geilwad.
8 Cilfachau y mynyddoedd *yw* ei borfa efe: ac
efe a chwilia am bob glaſwelltyn.
9 A gyduna'r unicorn † ith waſanaethu di? a
erys efe wrth dy breſebau di?
10 A rwyni di unicorn a'i ffrid mewn rhych? a
lyſna efe y dolydd ar dy ôl di?
11 A ymddiriedi ynddo am fod ei gryfdwr yn
fawr? a adewi di dy lafur iddo?
12 A gredi di efe y dwg efe dy hâd i dracheu?
ac y caſel efe ef i'th lawr-dyrnu di?
13 *A radiaiſt ti* adeinydd hyfryd yr penaid?
neu † adeydd a phlu i'r Eſtrys?
14 Yr hon a ad ei hwyau yn y ddaiar, ac a'i cyn-
hesa yn y llwch;

30 Ac y mae hi yn gollwng tros gef y gall-
oges: a thrywo rwyfyr y mare-cu
ffeir.
31 Called yw hi wrth ei chwrion, *ſel pe* na
bydai eiddi: hi ſ. ei gwaith hi *ydd* ofer, heb
ofn.
32 Oblegid na roddes Duw iddi ddoethineb: ac
ni rannodes iddi ddeall.
33 Yr amſer yr ymgodo hi yn vchel, hi a ddiyſty-
fyra'r march a'i farchog.
34 A roddaiſt ti gryfdwr i farch, neu a ſ ddyſcaiſt
iddo wreryra?
35 A ddyfcyna'r di ef ſel ceſiog rhedyn? dychryn
ardderchawgrwydd ei ffroen ef.
36 *Ei dreed ef*: a gloddiant yn y dyffryn, ac efe a
lawenycha yn ei nerthwr: efe a â allan i gyfar-
fod arfau.
37 Efe a ddiyſtyra arſwyd: ac ni ddychryna efe:
ni ddychwel yn ei ôl rhag y cleddyf.
38 Y rawell ſiaethau a dyrtia yn ei erbyn, y ddiſ-
gleir wayw-ffon a'r darian.
39 Efe a lwnco y ddaear gan greulondeb a chyn-
hyrfiait: ac ni chred mai llais yr vdcorn *yw*.
40 Efe a ddywed ymhlith yr vdcyrn, Ha, ha:
a'r maes o bell ſyfel, cwrſ tywyſogion, a'r
bloeddio.
41 A'rawy dy ddoethineb ái'r cheda y gwalch,
a'i eſtyn ei adenydd tua'r dehau?
42 Ai wrth dy ſ. orchymyn di'r ymgyfyd yr eryr,
a'i wna ei nyth yn vchel?
43 Trig efe, ac ar eryr *mewn* craig: ac ar yſci-
dwrch y graig, a'r lle cadarn?
44 Oddi yno y chwilia am ſwyd: ei lygaid a
ſyſtyriant o bell.
45 Ei gywion hefyd a ſugnant waed: a lle y
mae celanedd yno *y bydd* efe.

PEN. XLI.

1 *Job yn ymſtwng, ac yntau Duw.* 6 *Duw yn agoryd ei ddauoes ei gnawdwr, a'i allu, a'i ardderchawgrwydd.* 15 *Am y Behemoth.*

1 YR Arglwydd hefyd a attebodd Iob, ac a ddy-
wedodd,
2 A ddyſceidiaeth yw ymryſon â'r Holl-alluog?
a'r neb a ddadleuo â Duw, attebed i hynny.
3 Iob a attebodd yr Arglwydd, ac a ddywe-
dodd,
4 Wele gwael ydwyf, pa beth a attebaf i ti a'i mi
a roddaiſ fy llaw ar fy ngenau.
5 Dywedaiſvn-waith, ond nid attebaf; ie ddwy-
waith, ond ni chwanegaf.
6 Ar Arglwydd a attebodd Iob allan o'r cor-
wynt, ac a ddywedodd,
7 * Gwregyſa yn awr dy lwynau fel gŵr; a myſi
a ofynnaf i ti, mynega ditheu i mi.
8 * A wnei di ſyfwrthwy i'm barn? a'm condem-
nio yn fy gyfiawnder dy hun?
9 A oes i ti fraich fel i Dduw? neu a wnei di
daranu â'th lais fel yntef?
10 * Ymdrwſia yn awr â mawredd, ac â godi-
dogrwydd: ac ymwiſca â gogoniant, ac â phryd-
ferthwch.
11 Gwaſgara ynddaredd dy ddigoſaint: ac e-
dryca ar bob balch, a'i ſaſa.
12 Edrych ar bob balchder a goſtynga: ac a'u mathra
yn eu manneu yn y lle.
13 Cudd a'i hwynt yngkyd yn y priddi: a rhwyma
eu hwynebau mewn lle cuddiedig.
14 Yna hefyd myfi a addefaf i'th, y gall dy ddeh-
lau dy achub.
15 Yn awr wele y Behemoth, yr hwn a wneu-
thum gyd â thi; glaſ-wellt a ſwytty efe fel ych.
16 Wele yn awr, ei gryfder ef *ydd* yn ei lwyn-
au: a'i nerth ym mogel ei fol.
17 Efe a gyfyd ei gynffon fel cedr-wyddon: gc-
wyſanau ei afennau ei ſy blethedig.
18 Pibellau pres *ydyw* ei eſgyrn ef: ei eſgyrn
ydd fel ffyn heiarn.
19 Pennaf o ffyrdd Duw *ydyw* efe: yr hwn a'i
gwnaeth a all beri iw gleddyf neſſau *atto ef*.
20 Y mynyddoedd yn ddiau a ddygant laſwellt
iddo: ac yno y chwery holl anifeiliaid y
maes.
21 Efe a orwedd dan goedydd eyſcod-ſawrt mewn
lloches o gyrs a ſiglennydd.
22 Coed eyſcod-ſawrt a'i gorchuddiant a'i eyſ-
cod: helyg yr afon a'i hamgylchant.
23 Wele, efe a ſ. ſyfyr afon, ac ni phryſura: efe a
obeithiai y tynnai efe yr iorddonen iw laſu.
24 A ddeil neb ef o flaen ei lygaid? a dylla neb
ei drwyn *ef* â bachau?

PEN. XLII.

1 *Mawr alla Duw yn y Leuiathan.*

A Dynni di yr Leuiathan allan â bach? a tenſ. mwy
rhwymi di ei dafod ef â rhaff? ſt.
2 A oſodi di fach yn ei drwyn ef? neu a dylli di Neu.
aſcwrn ei ên ef â mynawyd. ei do-
3 A fawr ymbil efe a thi? a ddywed efe wrthit *ſod ef* â
ti yn ddâg? rhaff?
4 A wna efe ammod â thi? a gymeri di ef yn *a dywed*
was tragywyddol? *wrthit*
5 A chwarei di ag ef, fel ag aderyn? neu a rwymi *i kanw.*
di ef er th langeeſan? *neu.*
6 A ſuppera cyfeillion arno? a gyfrannant hwy *ſodalitates*
ef rhwng marſiand-wŷr?
7 A lenwi di ei groen ef â phigau heyrn? neu ei
ben a thryferau?
8 Goſot dy law arno ef: cofia y rhyfel: na wna
mwy.
9 Wele, ofer ydyw ei obaith ef: oni chwyſnyr rhag
gan ei olwg ef?
10 Nid *oes neb mor* hyderus a'i godi ef: a phwy
a ſaif ger ſy mron i?
11 * Pwy a roddodd i mi yn gyntaf, *bfib bymaet* *pſ. 24. 1.*
ſydd dan yr holl neſnedd, eiddoſ *yw*. *& 50. 12.*
12 Ni chelaf ei aelodau ef, na'i gryfder, na gwe- *1. cor. 6.*
ddeidd-dra ei ſyſtym ef. *26.*
13 Pwy a ddatcuddia wyneb ei wiſc ef? pwy a
ddaw *atto ef* â'i ffrwyn ddau-ddyblyg?
14 Pwy a egyr ddoran ei wyneb ef? oſmdwy *yw*
amgylchoedd ei ddannedd ef.
15 Ei falchder yw ei ſ. cennau, wedi eu cau yng- † *Hebr.*
hŷd megis â ſêl gaeth. *gryfion*
16 Y mae'r naill morr agos at y llall, fel na ddaw *darianau.*
gwynt rhyngddynt.
17 Pob vn a lŷn wrth ei gilydd: hwy a gydym-
gydiant, fel na ellyngir ymmaith.
18 Wrth ei diſian y mae'n goleuni, a'i ly-
gaid *a'r ydyd* fel amrantau'r bore.
19 O'i genau a dderchafant ſiampeiniau, a'i ly-
gaid *a'r ydyd* fel amrantau'r bore.
20 Allan o'i ffroenau y mae mwg yn dyfod, fel
o bair, neu grochan berwedig.
21 Ei anadl a wna i lo gynneu, a fflam a ddaw
allan o'i enau.
22 Yn ei wddf y mae nerth, a th riſtwch a ddy- † *Hebr.*
fant o'i flaen ef. *a lamyg.*
23 Dyrchefid ei gnawdwr a'i lynnau ynghyd: a caled- *ofn.*
ddyddio eſ fyn hefo ſa ſyſto.
24 Caled ydyw ei galon fel carreg: a chaled fel
darn o'r maen iſſaf i *felin*.
25 Rhai cryfion a ofnant pan godo efe: rhag ei
ddrylliadau eſ yr ymlanhânt.

26 Gladdiaſ

26 Cleddyf yr hwnnw i tarawo, ni ddeil; y waywffon, y bicell, na'r llurig.

27 Efe a gyfrif haiarn fel gwellt, a phres fel pren pwdr.

28 Ni phair saeth iddo foi: certrig tafl a droed iddo yn sofl.

29 Piccellau a gyfrifir fel sofl; ac efe a chwardd wrth ysgwyd gwaywffon.

30 Tano ei y *bydd* megis darnau llymion o lestr pridd: efe a dyna bethau llymion ar hyd y clai.

31 Efe a wna i'r dyfnder ferwi fel crochan: efe a gyd y môr fel crochan o ennaint.

32 Efe a wna lwybr golau ar ei ol: *fel* y tybygid *fod* y dyfnder yn frig-wyn.

33 Nid *oes* ar y ddaear gyffelyb iddo: yr hwn a wnaethpwyd heb ofn.

34 Efe a edrych ar bob peth uchel: brenin *ydyw* ar holl feibion balchder.

PEN. XLII.

1 *Iob yn ymroi i Dduw.* 7 *A Duw yn barnu achos Iob yn wrth, ac yn peri iw gyfeillion ymofyn Iob: ac yw ddiddymu ef yn ymmyneddwy, ac yn ei farnu, ac yn ei fendithio.* 16 *Oedran a marwolaeth Iob.*

A Iob a atteboddyr Arglwydd, ac a ddywedodd,

2 Mi a wn y gelli di bob peth: ac na attelir dim iddaw oddiwrthit.

3 Pwy *ydyw* yr hwn sydd yn cuddio cyngor heb wybod? am hynny y lleferais yr hyn nis deallais; pethau rhy ryfedd i mi, y rhai ni'm gwyddwn.

4 Gwrando attolwg, ac mi a lefaraf: gofynnaf i ti, dysc ditheu finnau.

5 Mi a glywais â'm clustiau son am danat: ond yn awr fe llygad a'th welodd di.

6 Am hynny y mae yn flinder genniff fi *fy hun*; ac yr edwyf yn edifar han mewn llwch, a lludw.

7 Ac wedi dywedyd o'r Arglwydd y geiriau hyn wrth Iob; yr Arglwydd a ddywedodd wrth Eliphas y Temaniad; fy nigofaint a gynnodd yn erbyn di, ac yn erbyn dy ddau gyfaill: am nad

dywedasoch am danaf yn uniawn fel fy ngwasanaeth-wr Iob.

8 Yn awr gan hynny cymmerwch i chwi saith o fustych, a saith o hyrddod, ac ewch at fy ngwasanaeth-wr Iob; ac offrymmwch boeth-aberth drosoch, a gweddied fy ngwasanaeth-wr Iob trosoch: canys mi a dderbynnaf ei wyneb ef, fel na wnelwyf i chwi *yn ôl eich* ffolineb, am na ddywedasoch yn uniawn am danaf, fel fy ngwasanaeth-wr Iob.

9 Felly Eliphas y Temaniad, a Bildad y Suhiad, a Sophar y Naamathiad, a aethant ac a wnaethant fel y dywedasei'r Arglwydd wrthynt: a'r Arglwydd a dderbyniodd wyneb Iob.

10 Yna'r Arglwydd a ddychwelodd gaethiwed Iob, pan weddiodd efe tros ei gyfeillion: a'r Arglwydd a chwanegodd yr hyn oll *a fuasei* gan Iob yn ddau-ddyblyg.

11 Yna ei holl geraint, a'i holl gareiau, a phawb o'i gydnabod ef o'r blaen, a ddaethant atto, ac a fwytasant fwyd gyd ag ef yn ei dŷ, ac a gwynasanc iddo, ac a'i cysurasant ef, am yr holl ddrwg a ddygasei'r Arglwydd arno ef: a rhoddasant iddo bob yn ddarn o arian, a phob un dlws o aur.

12 Felly yr Arglwydd a fendithiodd ddiwedd Iob yn fwy na'i ddechreuad: canys yr oedd ganddo bedair mil ar ddeg o ddefaid, a chwe mil o gamelod, a mil o gyplau ychen, a mil o asennod.

13 Ac yr oedd iddo saith o feibion, a thair o ferched.

14 Ac efe a alwodd henw y gyntaf, Iemima; a henw yr ail Cesia, a henw y drydedd Cernhappuch.

15 Ac ni cheid gwragedd mor lân a merched Iob, yn yr holl wlâd honno: a'i dad a roddes iddynt hwy etifeddiaeth ym mhlith eu brodyr.

16 A Iob a fu fyw wedi hyn gant a deugain mlynedd, ac a welodd o'i feibion, a meibion i'w meibion, bedair cenhedlaeth.

17 Felly Iob a fu farw yn hen, ac yn llawn dyddiau.

Neu, ddwyfronneg.

Neu, ymddûg.

LLYFR Y PSALMAV.

PSAL. I. { Pawenol wedd.

Dedwyddwch y Dduwiol. 4 Annedwyddwch yr annuwiol.

WYn eilfed y * gŵr ni rodia
yngnghyngor yr annuwiolion, ac
ni * saif yn ffordd pechaduriaid, ac ni eistedd yn eisteddfa
gwatwarwyr.

2 Onid ffydd a'i ewyllys
yngwyrdroith yr Arglwydd:
ac yn myfyrio yn ei gy-

dydd a nôs.

3 A fydd fel pren wedi ei blannu ar lan
dyfroedd, yr hwn a rydd ei ffrwyth yn ei
tymmor iddi? y ddeilen hefyd ni wywa; a pha beth bynnac a

wna, y ffydd yr annuwiol: onid felly
yr annuwiolion ni fyddant yn y farn,
na phechaduriaid yngnghynhulleidfa y rhai cyfiawn.

6 Canys yr Arglwydd a edwyn ffordd y rhai cyfiawn: ond ffordd yr annuwiolion a ddifethir.

PSAL. II.

1 *Ymbarbariaid brenhinoedd*

yn * erbyn y cenedloedd? ac y myfyria
pobloedd beth ofer?

2 Mae brenhinoedd y ddaear yn ymofod, a'r
tywysogion yn ymgynghori ynghyd, yn erbyn
yr Arglwydd, ac yn erbyn ei Grift ei, gan *dy-*

3 Torrwn eu rhwymau hwy; a thaflwn eu rhaffau oddi wrthym.

4 Yr hwn fydd yn preswylio yn y nefoedd a
chwardd yr Arglwydd a'i gwatwar hwynt.

5 Yna y llefara efe wrthynt yn ei lid, ac yn ei
ddigter y dychryna efe hwynt.

6 Minnau a * eneiniais fy Mrenin ar Sion fy mynydd sanctaidd.

7 Mynegaf i y ddeddf: dywedodd yr Arglwydd wrthif i, Fy Mab *fydyw* ti, myfi heddyw a'th

8 Gofyn i mi, a rhoddaf y cenhedloedd yn
etifeddiaeth i ti, a therfynau y ddaear i'th fe-

9 Drylli hwynt a gwialen haiarn, maluri
hwynt fel llestr pridd.

10 Gan hynny, awr bon frenhinoedd, byddwch ddoeth: derbyniwch addyscfa barnwyr y ddaear.

11 Gwasanaethwch yr Arglwydd mewn ofn; ac
ymlawenychwch mewn dychryn.

12 Cymmerwch y mab rhag iddo ddigio, a'ch
difetho o'r ffordd, pan gynneuo ei lid ef
ychydig. Gwyn ei fyd pawb a ymddiriedant

PSAL. III.

Diogelwch mawredd, ac amddiffyn Duw.

A Pſalm Dafydd, pan * ffodd efe rhag Abſalom ei fab.

ARglwydd mor aml yw fy nhrallodwyr!
llawer *yw y rhai* fy'n codi i'm herbyn.

2 Llawer *yw y rhai* fy'n dywedyd am fy
enaid, nid *oes* iechydwriaeth iddo yn * Dduw.
Selah.

3 Ond tydi, Arglwydd, *fydyw* darian i mi: fy
ngogoniant, a derchafydd fy mhen.

4 A'm llef y gelwais ar yr Arglwydd, ac efe
a'm clybu o'i fynydd ſanctaidd. *Selah.*

5 Mi a orweddais, ac a huniais; ac a ddeffroais:
canys yr Arglwydd a'm cynhaliodd.

6 Nid ofnaf fyrddiwn o bobl: y rhai a osodaſant eu hunain i'm herbyn.

7 Cyfod Arglwydd, achub fi, fy Nuw: canys tarewaſt fy holl elynion ar gên: yr ydwyt yn torri dannedd yr annuwiolion.

8 * Iechydwriaeth *ſydd* eiddo'r Arglwydd: dy fendith *ſydd* ar dy bobl. *Selah.*

PSAL. IV.

I Dafydd yn gweddio ar Dduw yn amſeroedd cyndyniant gwrthgiliaeth melynion, a'n hyfyrio Duw y mae dedwyddwch dyn.

I'r pen-cerdd ar Negiwoth.
Pſalm Dafydd.

GWrando fi pan elwyf, O Dduw fy nghyfawnder, mewn cyfyngder yr ehangaſt i: trugarhâ wrthif, ac eglyw fy ngweddi.

2 O feibion dynion, pa hyd *y trowch fy* ngogoniant yn warth? yr hoffwch wrth ofer, ac yr ydych yn gelwydd? *Selah.*

3 Ond gwybyddwch yr Arglwydd nailltuo y duwiol iddo ei hun: yr Arglwydd a wrendy pan alwyf arno.

4 Ofnwch, ac na phechwch, ymddiddenwch â'ch calon ar eich gwely, a thawch. *Selah.*

5 * Aberthwch ebyrth cyfawnder, a gobeithiwch yn yr Arglwydd.

6 Llawer *fy'n* dywedyd, pwy a ddengys i ni ddaioni? Arglwydd, derchafa arnom lewyrch dy wyneb.

7 Rhoddaiſt lawenydd yn fy nghalon, mwy na * amſer yr amlhâodd eu ŷd, a'u gwin hwynt.

8 * Mewn heddwch heſyd y gorweddaf, ac yr hunaf: canys ti Arglwydd yn unic a wnei i mi drigo mewn diogelwch.

PSAL. V.

¶ Yr pen-cedd ar Nehiloth. Psalm Dafydd.

GWrando fy ngeiriau Arglwydd: deall fy mwy-
gfrydedd.

2 Erglyw ar lef fy ngwaedd, fy Mrenin, a'm Duw: canys arnat ti y gweddiaf.

3 Yn foreu Arglwydd y clywi fy llêf: yn foreu y cyfeiriaf attat, ac yr edrychaf i fyny.

4 O herwydd nid wyt ti Dduw 'n ewyllysio anwiredd: ni a drwg ni thrig gyd â thi.

5 Ynfydion ni safant yn dy olwg: casaist holl weithredwyr anwiredd.

6 Difethi y rhai a ddywedant gelwydd: yr Arglwydd a ffieidd-dia ŵr gwaedlyd, a'r twyllodrus.

7 A minneu a ddeuaf i'th dŷ di yn amlder dy drugareddau: ac a'addolaf tu â't'r Deml sanctaidd yn dy ofn di.

8 Arglwydd arwain fi yn dy gyfiawnder o achos ‖ fy ngelynion: ac vniona dy ffordd o'm blaen.

9 Canys nid oes ‖ vniondeb yn ‖ en genau: en cenddol ydyd anwireddau: ‖ bedd agored yw en cegs, gwenieithiant â'i tafod.

10 ‖ Destrywia hwynt ô Dduw, syrthiant oddi wrth eu cynghorion: gyrr hwynt ymmaith yn amlder eu camweddau: canys gwrthryfelasant yth erbyn.

11 Ond llawenydded y rhai oll a ymddiriedant ynot ti: llafaria ganam yn dragywydd, am i ti orchuddio drostynt: a'r rhai a garant dy enw, gorfoleddant ynot.

12 Canys ti Arglwydd a fendithi y cyfiawn: â tharian ewyllys wyd megis â tharian y coroni di ef.

PSALM V. Prydnawnol weddi.

1 Achwynion Dafydd yn eiglyd. 8 Y mae efe yn hyfed yn anwiredd-lon ac eiddigion.

¶ Yr pen-cedd ar Negineth ar ‖ y Sheminith. Psalm Dafydd.

ARglwydd * na cheryddia fi yn dy lidiawgrwydd: ac na chosba fi yn dy lid.

2 Trugarha wrthif Arglwydd, canys llêfe ydwyf: iacha fi ô Arglwydd, canys ysgyrn a gynhyrfwyd wrthif.

3 A'm henaid a ddychrynwyd yn ddirfawr: a thithau Arglwydd, pa hŷd?

4 Dychwel Arglwydd, gwared fy enaid: achub fi er mwyn dy drugaredd.

5 * Canys yn angeu nid oes gofio am danat: yn y bedd pwy a'th folianna?

6 Dettyglais gan fy ochain, bob nos yr ydwyf yn gwneuthur fy ngwely yn lloddi: yr ydwyf 'n gwlychu fy ngorweddfa â'm dagrau.

7 Treuliodd fy llygad gan ddigter: heneiddiodd herwydd fy holl elynion.

8 * Ciliwch oddi wrthif holl weithredwyr anwiredd: canys yr Arglwydd a glywodd lêf fy ffyrfasiant.

9 Clybu'r Arglwydd fy neisyfiad: yr Arglwydd a dderbyn fy ngweddi.

10 Gwradwyddier, a thrallodier yn ddirfawr fy holl elynion: dychwelер, a chywilyddier hwynt yn ddisymmwth.

PSALM VII.

Dafydd yn gweddio yn erbyn geiriau ei elynion, ac yn ei ddangos ei ddiniweidrwydd. 10 Y mae Duw yn farnwr cyfiawn. 12 Ac yn cosbi yr annuwiol. 17 Ac yn rhoddi diolch iddo.

¶ Sigaion Dafydd yr hwn a canodd i'r Arglwydd am eiriau Cus fab Iemini.

ARglwydd fy Nuw, ynot yr ymddiriedais: achub fi rhag fy holl erlidwyr, a gwared fi.

2 Rhag iddo larpio fy enaid fel llew: gan ei rwygo, pryd na fydd gwaredwr.

3 O Arglwydd fy Nuw, os gwneuthum hyn, os oes anwiredd yn fy nwylaw:

4 O thelais ddrwg i'r neb oedd heddychol i mi: (ie mi a waredais yr hwn sydd elyn i mi heb achos:)

5 Erlidied y gelyn fy enaid, a goddiwedded: sathred hefyd fy mywyd i'r llawr, a gosoded fy ngogoniant yn y Hwch. *Selah.*

6 Cyfot Arglwydd yn dy ddigllonedd, ymddercha o herwydd llid fy ngelynion: deffro hefyd drosof i'r farn a orchymynnaist.

7 Felly cynnulleidfa y bobloedd a'th amgylchant: er ei mwyn dychwel ditheu i'r uchelder.

8 Yr Arglwydd a farn y bobloedd: barna fi Arglwydd, * yn ôl fy nghyfiawnder, ac yn ôl fy mherffeithrwydd ynot.

9 Darfydded weithian anwiredd yr annuwiolion, eithr cyfarwydda di y cyfiawn: canys y Duw cyfiawn a chwilia y calonnau, a'r arennau.

10 ‖ Fy amddeffyn ‖ sydd o Dduw, ia-cadwa yr rhai vniawn o galon.

11 Duw ‖ sydd farnadd cyfiawn, a Duw ‖ digllon beunydd *wrth yr annuwiol.*

12 Oni adychwel *yr annuwiol,* efe a hôg ei gleddyf; efe a anneledd ei fwa, a'i parato'dd.

13 Paratôdd hefyd iddo arfau angheuol: efe a wnaeth ei saethau yn erbyn yr erlidwyr.

14 ‖ Wele efe a * ymddwg anwiredd: ac a feichiogodd ar gamwedd, ac a eni gorodd ar gelwydd.

15 Torrodd hwll, cloddiodd ef, syrthiodd i'r pwll y clawdd a wnaeth.

16 Ei anwiredd a ymchwel ar ei ben ei hun: ei draha a ddescyn ar ei gorpha ei hun.

17 Clodforaf yr Arglwydd yn ôl ei gyfiawnder: a chan-molaf enw 'r Arglwydd goruchaf.

PSALM VIII.

Mawrygu gogoniant Duw wrth ei weithredoedd: ac wrth ei ymgeledd tu hwnt i ddim.

¶ Yr pen-cedd ar Gittrich: Psalm Dafydd.

ARglwydd ein Iôr ni, mor ardderchog: a dy enw ar yr holl ddaear! yr hwn a osodaist dy ogoniant uwch y nefoedd.

2 O * enau plant bychain, a rhai yn sugno: y peraist oerth, o achos dy elynion: i ddistewi y gelyn, a'r ymddialydd.

3 Pan edrychwyf ar dy nefoedd, gwaith dy fysedd, y lloer a'r sêr, y rhai a ordeiniaist:

4 * Pa beth yw dyn i ti, iw gofio? a mab dyn i ti ymweled ag ef?

5 Canys gwnaethost ef ychydig is na * angelion: a'i goroni â gogoniant, ac â harddwch.

6 Gwnaethost iddo arglwyddiaethu ar weithredoedd dy ddwylo: gosodaist bob peth dan ei draed ef.

7 Defaid, ac ychen oll, ie anifeiliaid y maes hefyd:

8 Ehediaid y nefoedd, a physcod y môr: a'r hyn sydd yn trameuo llwybrau y moroedd.

9 Arglwydd ein Iôr, mor ardderchog yw dy enw ar yr holl ddaear!

PSALM IX. Boreuol weddi.

1 Dafydd yn moliannu Duw am ei waith yn barnu ei elynion. 11 Ac yn annog eraill yn gyffelyb i'r un peth. 13 Ac yn gweddio am gael ei ddwyn allan o'i holl gyfyngderau.

PSAL. IX. Dorenol i neudi.

1 Dafydd yn molliannu Duw am warchadw barn, a'r gwneuthur gobaith iw gloddfeu ef, 13 acyn gweddio ar Dduw iw foliannu ef.

Prydn-cerdd ar Muth * Labben, Psalm Dafydd.

1 CLodforaf dhô Arglwydd â'm holl galon: mynegaf dy holl ryfeddodau.

2 Llawenychaf, a gorfoleddaf ynot: canaf ith enw di, y Goruchaf.

3 Pan ddychweler fy ngelynion yn eu hôl, hwy a syrthiant ac a ddifethir o'th flaen di.

4 Canys gwnaethoist fy marn a'm matter: yn ddiau: eisteddaist ar orsedd-faingc, gan farnu fyn gyfiawn.

5 Cerydduaist y cenhedloedd, distrywiaist yr annuwiol: ei henw hwynt a ddileaist byth bythoedd.

6 Dinistr elyn, darfu am ddinistr yn dragywyddol, a dinistrio y dinasoedd, darfu eu cofiadwriaeth gyd hwynt.

7 Ond yr Arglwydd a bery yn dragywydd: * efe a baratôdd ei orsedd-faingc i farn.

8 Ac efe a farn y byd mewn cyfiawnder: efe a farn bobloedd mewn uniondeb.

9 Yr * Arglwydd hefyd fydd | noddfa i'r gorthrymedig, noddfa yn amseroedd trallod.

10 A'r rhai a adwenant dy enw a ymddiriedant ynot: canys ni adewaist, ô Arglwydd, y rhai a'th geisiant.

11 Canuwch yr Arglwydd, yr hwn sydd yn trigiaw yn Sion: mynegwch ymmysc y pobloedd ei weithredoedd ef.

12 * Pan ymofynno efe am waed, efe a'i cofia: nid angofia waedd y cystuddiol.

13 Tyngtrwa wrthif Arglwydd, gwêl fy mlinder a roddaist arnaf o fyrth angau:

14 Fel y mynegwyf dy holl foliant yn mhyrth merch Sion: llawenychaf yn dy iechydwriaeth.

15 * Y cenhedloedd a soddasant yn y ffos a wnaethant: yn y rhwyd a guddiasant, y daliwyd eu troed.

16 Adwenir yr Arglwydd, wrth y farn a wna: yn y weithred o'r annuwiol a faglwyd, yngwaith dwylo Higaion. Selah.

17 Yr annuwiolion a ymchwelant i vffern: a'r holl genhedloedd anghofiant Dduw.

18 Canys nid anghofir y tlawd byth, gobaith y trueiniaid ni chollir byth.

19 Cyfod Arglwydd, na orfydded dyn: barner y cenhedloedd ger dy fron di.

20 Cyfod Arglwydd ofn arnynt, fel y gwybyddo cenhedloedd mai dynion ydynt. Selah.

PSAL. X.

1 Dafydd yn cwyno wrth Dduw pbac traba yr annuwiol, 12 acyn gweddio am ymwared, 16 ac am farn.

1 PAm Arglwydd y sefi o bell, yr ymguddi yn amseroedd cyfyngder?

2 Yr annuwiol mewn balchder a erlid y tlawd: dalier hwynt yn y bwriadau a ddychymygasant.

3 Canys yr annuwiol a ymfrostia am ewyllys ei galon: | ac a fendithia y cybydd, yr hwn y mae Arglwydd yn ei ffieiddio.

4 Yr annuwiol gan ychder ei wroldeb ni chais dim: * Duw yn ei holl feddylian ef.

5 Ei ffyrdd sydd ffiaidd bôb amser, uchel yw dy farnedigaethau oddiwrtho: o'i holl elynion.

6 Canys efe a ddywed yn ei galon ei hun, ni symmudir, o herwydd ni | Neu, ei holl ffyrdd.

wyddwi byddaf mewn drygfyd, hyd genhedlaeth a chenhedlaeth.

7 Ei * enau sydd yn llawn melldith, a dichell, a thwyll: tan ei dafod y mae | camwedd, ac | anwiredd.

8 Y mae efe yn eistedd yng hyllwysfa y pentrefydd, mewn cilfachau y lladd efe y gwirion: ei lygaid a † dremiant yn ddirgel ar y tlawd.

9 Efe a gynllwyna mewn dirgelwch, megis llew yn ei ffau: cynllwyn y mae i ddala y tlawd, efe a ddeil y tlwad gan ei dynnu iw rwyd.

10 Efe a † ymgrymma, ac a ymoliwog: fel y cwympo tyrfa gruenlaid gan ei gedyrn ef.

11 Dywedodd yn ei galon, anghofiodd Duw: * cuddiodd ei wyneb, ni wêl byth.

12 Cyfod Arglwydd, ô Dduw dercha dy law: nac anghofia y cystuddiol.

13 Pa ham y dirmyga'r annuwiol Dduw? dyweddodd yn ei galon, nid ymofynni.

14 Gwelaist hyn, canys ni a ganfyddi anwired, a chwm, i roddi ár ath ddwylo dy hun: arnat ti y gedy y tlawd, ti yw cynnorthwy-wr yr ymddifad.

15 Torr fraich yr annuwiol, a'r drygionus: cais ei ddrygioni ef, hyd na chaffech ddim.

16 * Yr Arglwydd fydd Frenin byth, ac yn dragywyddoldeb: difethwyd y cenhedloedd allan o'i dir ef.

17 Arglwydd clywaist ddymuniad y rhodiens: paratoi eu calon hwynt, gwrendy dy glust arnynt.

18 I farnu yr ymddifad a'r gorthrymedig: fel na chwanego dyn daiarol | beri ofn mwyach.

PSAL. XI.

1 Dafydd yn ymgyssuro yn Nuw, yn erbyn ei elynion. 4 Rhagolwg ar ddyfodiad Duw.

1 I'r pen-cerdd. Psalm Dafydd.

YN yr Arglwydd yr wyf yn ymddiried, pa fodd y dywedwch wrth fy enaid, ehedu i'ch mynydd fel aderyn?

2 Canys wele, y drygionus a anelant fo, parattoefant eu saethu ar y | llwyn, i saethu † yn ddirgel y rhai vniawn o galon.

3 | Canys y seiliau a ddinistriwyd: pa beth a wna y cyfiawn?

4 * Yr Arglwydd fydd yn Nheml ei sancteiddrwydd: gorseddfa yr Arglwydd fydd yn y nefoedd, y mae ei lygaid ef yn gweled, ei amrantau yn profi meibion dynion.

5 Yr Arglwydd a brawf y cyfiawn: eithr eas gan ei enaid ef y drygionus, a'r hwn sydd hoff ganddo drawsder.

6 Ar yr annuwiolion y glawia efe faglau, tân a brwmstan, a phorth wynt yfformus: cynnau * ran eu phiol hwynt.

7 Canys yr Arglwydd cyfiawn a gar gyfiawnder: ei wyneb a edrych ar yr vniawn.

PSAL. XII. Prydnawnol i neudi.

1 Dafydd beb ganiadu ddim eyffyr dynol, yn erfyn cymmorth gan Dduw, 3 ac yn ymgyssuro â barnedigaethau Duw ar yr anwir. 6 ynadmeithydd mawrfodlog addewidion Duw.

1 I'r pen-cerdd ar | Sbemaith. Psalm Dafydd.

ACbub Arglwydd, canys darfu y trugarog o herwydd gallodd y ffyddloniaid o blith meibion dynion.

2 Ofered a ddywedant bôb un wrth ei gymmydog: â gwefus wenieithus, ac â chalon ddau ddyblyg y llefarant.

3 Torred yr Arglwydd, yr holl wefusau gwenieithus, a'r tafod a ddywedo fawchedyddus:

4 Y rhai a ddywedant, â'n tafod y gorfyddwn

* Rhof. 3.14 | Dihuder. | Gwaeddi. Heb. ewyllys. † Heb. lechaant, a ymgudd ant. Heb. ymgudd ai. * Psal. 39.9. & 145. 13. & 145. 17. ier. 16. 10. iac. 5. 1. | Neu, sirrbeti. Or. storymmo.

† Heb. mawl ymyspo. ceo. | Or. * Alan 2. 20.

a Exod. 33. 22.

tin gwefusson fydd † riddom ni, pwy *fydd* Arglwydd arnom ni?

5 O herwydd anrhaith y rhai cyfuddiedic, o herwydd ochenaid y tlodion, y cyfodaf yn awr, medd yr Arglwydd: rhoddaf mewn iechydwriaeth yr hwnn y magler iddo.

6 Geirian yr Arglwydd ydynt geirian purion; *fel* * arian wedi ei goethi mewn ffwrn bridd, wedi ei buro seith-waith.

7 Ti Arglwydd a'i cedwi hwynt: ti cedwi † hwynt rhag y genhedlaeth hon yn dragywydd.

8 Yr annuwiolion a rodiant o amgylch: pan dderchafer y gwaelaf o feibion dynion.

PSAL. XII.

1 *Dafydd yn cwyno bod yn ofeb ei ymared ef, a yn gweddio am râs iw ragflaenu, a yn ymffrostio yn ngwarediad Duw.*

¶ I'r † pen-cerdd, Psalm Dafydd.

PA hyd, Arglwydd, i'm anghofi, *ai* yn dragywydd? pa hyd y cuddi dy wyneb rhagof.

2 Pa hyd y cymmeraf gynghorion yn fy enaid, gan fod blinder beunydd yn fy nghalon? pa hyd y derchefir fy ngelyn arnaf?

3 Edrych, a chlywfi, o Arglwydd fy Nuw: goleua fy llygaid rhag i'm lúno yn yr angeu.

4 Rhag dywedyd ei o'm gelyn, gorchfygais ef: ac i'm gwrthfynebwyr lawenychu os gogwyddaf.

5 Minneu hefyd a ymddiriedais yn dy drugaredd di, fy nghalon a ymlawenycha yn dy iechydwriaeth: canaf i'r Arglwydd am iddo fynio arnaf.

PSAL. XIIII.

1 *Dafydd yn dangos llygredigaeth natur dyn, a yn arwyddoli ir dhanwiol lawy oleuni eu cydwy. fod en hun, a yn ymogoneddu yn iechydwriaeth Duw.*

¶ I'r pen-cerdd, Psalm Dafydd.

YR * annuwiol a ddywedodd yn ei galon, nid oes † un Duw: ymlygrasant, ffieidd-waith a wnaethant; nid oes a wnêl ddaioni.

2 Yr Arglwydd a edrychodd i lawr o'r nefoedd ar feibion dynion; i weled a *oedd neb* deallgar, yn ymgeisio a Duw.

3 Cilioedd pawb, cydymddifwynasant, nid oes a wnêl ddaioni, nac oes un.

4 Oni dŷr holl weithredwyr anwiredd? *y rhai* † yn bwyttâ fy mhobl *fel* y bwyttaent fara: a ni alwasant ar yr Arglwydd.

5 Yno y dychrynasant gan ofn; canys y mae Duw yngháredallaeth y cyfiawn.

6 Cywilyddio a wnaethoch gyngor y tlawd, am *fod* yr Arglwydd yn obaith iddo.

7 Pwy a ddŷry iechydwriaeth i Israel o Sion? pan ddychwelo yr Arglwydd gaethiwed ei bobl, yr ymhyfryda Iacob, ac y llawenhâ Israel.

PSAL. XV. } *Boreuol weddi.*

Dafydd yn dangos pa fath fydd ar ddinasyddion Sion.

¶ Psalm Dafydd.

ARglwydd * pwy a † drig yn dy babell: pwy a bresswylia yn mynydd dy sancteiddrwydd?

2 * Yr hwnn a rodia yn berffaith, ac a weithredo gyfiawnder, ac a ddywed y wirionedd yn ei galon:

3 Heb athlithio â'r dafod: heb wneuthur drwg i'w gymmydog, a heb ddarbod enllib yn erbyn ei

4 Yn dirmygu yn ddirmygus yn ei olwg ef y mae gwerthfawr yn ei olwg ef y rhai a ofnant yr Arglwydd. Yr hwnn a dyngo i'w niwed, ac ni

5 * Yr hwn ni rodde ei arian ar vfuriaeth, ac ni chymmer wobr yn erbyn y gwirion: a wnêlo hyn nid yscogir yn dragywydd.

PSAL. XVI.

2 *Dafydd a anymddiried iw haddolwyr eu hun, ac o gâs ar addolw. addolíaeth, yn cyrchu at Ddaw am ymwared. 5 Yn dangos gobaith ei ol. wedigaeth, yr adgyfodiad, a bywyd tragywyddol.*

¶ I Michtam Dafydd.

CAdw fi ô Dduw, canys ynot yr ymddiriedaf.

2 *Fy enaid*, dywedaist wrth yr Arglwydd, fy Arglwydd ydwyt ti: * fy nâ oid *yw* dim i ti:

3 *Ond* i'r * sanct sydd ar y ddaiar, a'r rhai rhagorawl, yn y rhai y mae fy holl hyfrydwch.

4 Gofidiau a amlhânt *i'r* rhai a † frysiant ar *ôl Duw* dieithr: eu diod offrwm o waed nid offrymmaf fi, ac * ni chymmeraf en henwau yn fy ngwefusau.

5 * Yr Arglwydd *yw* rhan fy † etifeddiaeth i a'm phiol: ti a gynheli fy ngheelbreu.

6 Y llinynnau a syrthiodd i mi mewn lleoedd hyfryd: ie *y mae* i mi etifeddiaeth dêg.

7 Bendithiaf yr Arglwydd yr hwn a'm cynghoodd: fy arennau hefyd a'm dyscasant y nôs.

8 * Gosodais yr Arglwydd bob amser ger fy mron: am ei fod ar fy neheu-law, ni'm ysgogir.

9 O herwydd hynny llawenychodd fy nghalon, ac ymhyfrydodd fy ngogoniant: fy nghnawd hefyd a † orphywys mewn gobaith.

10 Canys * ni adewi fy enaid yn vffern: ac ni oddefi'th Sanct weled llygredigaeth.

11 Dangosi i mi lwybr bywyd: digonedd llawenydd *fydd* ger dy fron; ar dy ddeheu-law y mae digrifwch yn dragywydd.

PSAL. XVII.

*Dafydd o * ystyr ar ei wirioneddi, yn gofyn cymorth Duw yn erbyn ei elynion, 10 yn dangos eu balchder, ei dichell, ei creulondeb: hwy † a yn gwteddio yn eu herbyn hwy, mewn hyder ar ei amddiffyn.*

Gweddi Dafydd.

CLyw Arglwydd gyfiawnder: ystyria fy llefain, gwrando fy ngweddi † o wefusau dichell.

2 Deued fy marn oddi ger dy fron, edrycheu dy lygaid ar yr vniondeb.

3 Profaist fy nghalon, gofwyraist *fy nghalon* ymaist fi, ac ni chaei ddim: bwriedais na throsedda fy ngenau.

4 Tu ag at am weithredoedd dynion, wrth air dy wefusau yr ymgedwais i rhag llwybrau y gwr-ludd.

5 Cynnal fy nghamrheddiau yn dy lwybrau, fel † na lithro fy nhraed.

6 Mi a elwais arnat, canys gwrandewi arnaf ô Dduw: gostwng dy glust attaf, ac arglyw fy ymadrodd.

7 Dangos dy ryfeddd drugaredd, o achubydd y rhai a ymddiriedant *ynot*, rhag y fawlu gwrthddant yn erbyn dy ddeheu-law.

8 Cadw fi fel canwyll llygad: cuudd fi dan gôd dy adenydd.

9 Rhag yr annuwiolion y rhai a'm † gorthrymant: *rhag* fy nghelynion ffiaidd-wŷch, y rhai a'm gylchant.

10 Caeasant gan eu braster: â genau y llefarant mewn balchder.

11 Ein cynnyweirfa ni a † gylchasant erbyn ein hyd: gosodasant eu llygaid i gymmeryd ddaiar.

12 † En gyffl *fydd* fel llew a chenau cyfrin: fel gwiegis llew ieuanc yn

ddedi dirgel.

13 Cyfod Arglwydd, achub

25 Dim befydyn berffaith gyd ag ef: ac ymgadwais rhag fy anwiredd.

24 A'r Arglwydd a'm gobrwyodd yn ôl fy nghyfiawnder: yn ôl purdeb fy nwylo, o flaen ei lygaid ef.

25 A'r trugarog y gwnei drugaredd: a'r gwr perffaith y gwnei berffeithrwydd.

26 A'r glân y gwnei lendid: ac a'r cyndyn yr ymgynyddyni.

27 Canys ti a waredi y bobl gystuddiedic: ond ti a ostingi olygonvchel.

28 O herwydd tì a oleui fy nghanwyll: yr Arglwydd fy Nuw a lewyrcha fy nhywyllwch.

29 O blegit ynot ti y rhedais trwy fyddin: ac yn fy Nuw y llemmais dros fûr.

30 Duw *fydd berffaith ei ffordd, gair yr Arglwydd iydd wedi ei buro: tarian yw efe i bawb rai a ymddiriedant ynddo.

31 *Canys pwy *fydd* Dduw heb law yr Arglwydd? ac a phwy *fydd* graig ond ein Duw ni?

32 Duw sy 'n fy ngwregysu â nerth: ac yn gwneuthur fy ffordd yn berffaith.

33 Gosod y mae efe fy nhraed, fel *traed* ewigod: ac ar fy uchel fannau i'm sefydla.

34 Efe sy yn dyscu fy nwylo i ryfel: fel y dyllir bŵa dûr *yn* fy mreichiau.

35 Rhoddaist hefyd i mi darian dy iechydwriaeth, a'th ddehu-law a'm cynhaliodd: a'th fwyneder a'm lluosogodd.

36 Ehengaist fy nghamrau tanaf: fel na lithrodd fy nhraed.

37 Erlidiais fy ngelynion, ac a'i goddiweddais: ac ni ddychwelais nes en difa hwynt.

38 Archollais hwy, fel na allent godi: syrthiasant dan fy nhraed.

39 Canys gwregysaist fi â nerth i ryfel: a dygystyngaist tanaf y rhai a ymgodasant i'm herbyn.

40 Rhoddaist hefyd i mi warcau fy nghyfyngder: fel y difethwn fy nghaseion.

41 Gwaeddasant, ond *ond* achubydd: ie at yr Arglwydd, ond nid attebodd efe hwynt.

42 Malueiais hwynt hefyd fel llwch o flaen y gwynt: teflais hwynt allan megis tom yr heolydd.

43 Gwaredaist fi rhag cynhennau y bobl, gosodaist fi yn ben cenhedloedd: pobl nid adnabûm a'm gwasanaetthant.

44 †Pan glywant amdanaf, yr ufyddhânt i mi: meibion dieithr a †gymmerant arnynt ymddarostwng i mi.

45 Meibion dieithr a ballant: a dychrynant y allan o'i dirgel fannau.

46 Byw yw 'r Arglwydd, a bendithier fy nghraig: a derchafer Duw fy iechydwriaeth.

47 Duw sydd yn rhoddi i mi *ddial* ymddial: a ddarostwng y bobloedd tanaf.

48 Efe sydd yn fy ngwaredu oddi wrth fy ngelynion: ie ti a'm derchefi uwch law y rhai a gyfodasant i'm herbyn: achubaist fi rhag y gŵr trawsion.

49 Am hynny * y † moliannaf di, O Arglwydd, yn mhlith y cenhedloedd, ac y canaf i'th enw.

50 Efe sydd yn gwneuthur mawr ymwared i'w frenin, ac yn gwneuthur trugaredd â'r enneiniog: i Ddafydd, ac i'w hâd ef byth.

PSAL. XIX. Pryduhawnwol weddi.

Dafydd yn moliannu Duw am ei amryw a'i dduhl ffordiihon.

I'r pen-cerdd, *Psalm* Dafydd gwâs yr Arglwydd; yr hwn a lefarodd wrth yr Arglwydd eiriau y gân hon, yn y dydd y gwaredodd yr Arglwydd ef o law eil holl elynion, ac o law Saul: ac efe a ddywedodd.

1 Araf di Arglwydd fy nghadernid.

2 Yr Arglwydd *yw* fy nghraig, a'm hamddeffynfa, a'm gwaredudd: fy Nuw, fy nghadernid, yn *yr hwn yr ymddiriedaf: fy nharian, a chorn fy iechydwriaeth, a'm hamddeffynfa.

3 Galwaf ar yr Arglwydd canmoladwy: felly y'm cedwir rhag fy ngelynion.

4 Goddiau angau a'm cylchynâsant: ac afonydd o fall a'm dychrynâsant i.

5 Goddiau vffern a'm cylchynâsant: maglau angau a'm rhagluniasant.

6 Yn fy nghyfyngder y gelwais ar yr Arglwydd, ac y gwaeddais ar fy Nuw: efe a glybu fy llef o'i deml, a'm gwaedd ger ei fron a ddaeth yn glustiau iddo.

7 Yna y siglodd, ac y crynodd y ddaiar, a seiliau y mynyddoedd o gymhyrfodd, ac a ymsiglodd, am iddo ddigio.

8 Daeth mŵg †o'i ffroenau, a thân a yssodd o'i enau: glô a aeth ymâs ganddo.

9 Efe hefyd a ostyngodd y nefoedd, ac a ddescynnodd: a thywyllwch oedd tan ei draed ef.

10 Marchogodd hefyd ar y Cerub, ac a ehedodd: ie a chedodd ar adenydd y gwynt.

11 Efe a wnaeth dywyllwch yn ddirgelfa iddo: ei babell o'i amgylch *oedd* dywyllwch dyfroedd, a chymmylau yr awyr.

12 Gan y disgleirdeb oedd ger ei fron, ei gymylau a aethant heibio: cenllysc a marwor tanllyd.

13 Yr Arglwydd hefyd a darânodd yn y nefoedd, a'r Goruchaf a roddes ei lef: cenllysc a marwor tanllyd.

14 Ie efe a anfonodd ei saethau, ac a'i gwasgarodd: ie a'i saethodd *ei* fellt, ac a'i gorchfygodd hwynt.

15 Gwaelodion y dyfroedd a welwyd, a seiliau y byd a ddatguddiwyd: gan dy gerydd di, O Arglwydd, gan chwyth anadl dy ffroenau.

16 Anfonodd oddi uchod, cymmerodd fi, tynnodd allan o'r dyfroedd †lawer.

17 Efe a'm gwaredodd oddiwrth fy ngelyn cadarn, a rhag fy nghaseion: canys yr oeddynt yn rhy nerthol i mi.

18 Rhagluniasant fy nydd *fy* ngofid: ond yr Arglwydd oedd gymhaliad i mi.

19 Efe hefyd a'm dygodd allan i le eang: efe a'm gwaredodd, am iddo ymhoffi ynof.

20 Yr Arglwydd a'm gobrwyodd yn ôl fy nghyfiawnder: yn ôl purdeb fy nwylo y talodd efe i mi.

21 Canys cadwais ffyrdd yr Arglwydd: ac ni throseddais oddi wrth fy Nuw.

22 Canys holl farnedigaethau ef *oedd* ger fy mron: ac oddiwrth ei ddeddfau ni fyriais oddi wrthif.

‖ Neu, heb y rhai hyny o'r elyw eu lleſc hwynt. Heb, heb glywed eu lleſcrydd.

3 Nid ‡ ser iaith na ymadrodd, ‖ lle ni chlybuſ eu lleſeryddi hwynt.

4 * Eu ‖ llinyn aeth drwy'r holl ddaiar, a'u geiriau hyd eithafoedd byd: i'r haul y goſododd eſe babell yoddynt.

5 Yr hwn ſydd fel gŵr priod yn dyfod allan o'i ſtafell: ac a ymlawenhâ fel cawr i redeg gyrfa.

6 O eithaf y neſoedd *ymae* ei ſynediad eſ allan, a'i amgylchiad hyd eu heithafoedd hwynt: ac nid yngudd *dim* oddi wrth ei wrês eſ.

7 Cyfraith yr Arglwydd *ydd* berffaith, yn ‖ troi yr enaid: tyſtiolaeth yr Arglwydd *ydd* ſicr, ac yn gwneuthur y gwirion yn doeth.

8 Deddfau yr Arglwydd *ydd* vniawn, yn llawenhau y galon: gorchymmyn yr Arglwydd *ydd* bûr, ‡ yn goleuo y llygaid.

9 Ofnyr Arglwydd *ydd* lân, yn parhau yn dragywydd: barnau'r Arglwydd *ydynt* wirioneddˆ cyfiawn *ydynt* i gyd.

10 * Mwy dymunol ‡ *ynt* nag aur, ie nag aur coeth lawer: melyſach hefyd nâ'r mêl, ac nâ diferion ad dilian mêl.

11 Ynddynt hwy hefyd y rhybuddir dy wâs: o'i cadw *ymae* gwobr lawer.

12 Pwy a ddeall ei gamweddau? glanhâ fi oddi wrth fy meiau cuddiedic.

13 Attal hefyd dy wâs oddi wrth bechodau rhyfygus, na arglwydd diarchant arnaf: yna i'm perfeithir, ac i'm glanheir oddi wrth ‖ anwiredd lawer.

14 Bydded ymadroddion fy ngenau, a myfyrdod fy nghalon, yn gymmeradwy ger dy fron, ô Arglwydd, fy nghraig, a'm prynwr.

PSAL. XX.

1 *Yr eglwys yn bendithio'r brenin yn ei fawrhydi.* 7 *Ei hyder ef yng nymmorth Duw.*

I'r pen-cerdd. Pſalm Dafydd.

GWrandawed yr Arglwydd arnat yn nydd cyfyngder: enw Duw Iacob a'th † ddiffynno.

2 Anfoned † iti gymmorth o'r cyſſegr: a † nerthed dio Sion.

3 Coffed dy holl offrymmau: a † bydded ſoddion i'th boeth offrwm. *Selah.*

4 Rhodded i tiwrth *fodd* dy galon a chyflawned dy holl gyngor.

5 Gorfoleddwn yn dy iechydwriaeth di, a derchafwn faner yn enw ein Duw: cyflawned yr Arglwydd dy holl ddymuniadau.

6 Yr awr hon y gwn y gwared yr Arglwydd ei eneiniog, eſe a wrendy arno o neſoedd ei ſancteiddrwydd, yn nerth iechyd ei ddeheu-law eſe.

7 *Ymddiried* rhai mewn cerbydau, a rhai mewn meirch: ond nyni a gofiwn enw yr Arglwydd ein Duw.

8 Hwy a gwympaſant, ac a ſyrthiaſant: ond nyni a gofodaſom, ac a ſaſaſom.

9 Achub Arglwydd: gwrandawed y Brenin arnom yn y dydd y llefom.

PSAL. XXI.

1 *Yr ddiolch am ddiddanoliaeth:* 7 *y Arglwydd ar gadl gyflawaneg o lwyddiant.*

I'r pen-cerdd. Pſalm Dafydd.

ARglwydd yn dy nerth y llawenycha y brenin: ac yn dy iechydwriaeth di, mor ddirfawr yr ymhyfryda!

2 Deiſyfiad ei galon a roddaiſt iddo: a dymuniad ei weſoſau ni's gommeddaiſt. *Selah.*

3 Canys achubaiſt ei hâcn ef â bendithion daioni: goſodaiſt ar ei ben ef goron o aur coeth.

4 Gofynnodd oes gennit, a rhoddaiſt iddo: ie † hir oes, byth ac yn dragywydd.

5 Mawr yw ei ogoniant yn dy iechydwriaeth: goſodaiſt arno ogoniant a rhyddfeithwch.

6 Canys gwnaethoſt ef yn fendithion yn dragywyddol, llawenychaiſt ef â llawenydd âth wyneb-pryd.

7 O herwydd bod y brenin yn ymddiried yn yr Arglwydd, a thrwy drugaredd y Goruchaf, nid yſcogir eſ.

8 Dy law a gaiff afael âr dy holl elynion: dy ddeheu-law a gaiff afael ar dy gaſcion.

9 Ti a'i gwnei hwynt fel ffwrn danllyd yn amſer dy lid: yr Arglwydd yn ei ddigllonedd a'i llwngc hwynt, a'r tân a'i hyſſa hwynt.

10 Eu ffrwyth hwynt a ddinſtri di oddi ar y ddaiar: a'i hâd o blith meibion dynion.

11 Canys bwriadaſant ddrwg i'th erbyn: medduliaſant amcan, heb allu o honynt *i gyflawn.*

12 Am hynny y gwnei iddynt droi eu † cefnau: ar dy linynnau y paratoi di *ſaethau* yn erbyn eu hwyneba.

13 Ymddercha Arglwydd yn dy nerth: canwn a chan-molwn dy gadernid.

PSAL. XXII. *Pryddnawnol weddi.*

1 *Dafydd yn achwyn mewn anghyſur mawr, a yn gweddio mewn cyſyngder mawr, a'r ac yn cloddfori Duw.*

I'r pen-cerdd ar ‖ Ateleth haſhahar. Pſalm Dafydd.

FY * Nuw, fy Nuw, pa ham i'm gwrthodaiſt? *pa ham* yr ydwyt mor bell oddi wrth fy iechydwriaeth, a geiriau fy llefain.

2 Fy Nuw, llefain yr ydwyf y dydd, ac ni wrandewi: y nôs hefyd, ac ‖ nid *oes* oſteg i mi.

3 Ond tydi wyt ſanctaidd, ô dydi yr hwn wyt yn cyfanneddu yni moliant Iſrael.

4 Ein tadau a obeithiaſant ynot: gobeithiaſant, a gwaredaiſt hwynt.

5 Arnat ti y llefaſant, ac achubwyd hwynt: ynot yr ymddiriedaſant, ac ni's gwaradwyddwyd hwynt.

6 A minnau pryf ydwyf, ac nid gŵr: gwarthrudd dynion, a dirmyg y bobl.

7 * Pawb a'r a'm gwêlant a'm gwatwiraſant: † llaeſant weſi, ſgydwant ben, *gan dalyweyd,*

8 * † Ymddiriedodd yn yr Arglwydd, gwareddi eſe achubed eſ, ‖ gan ei ſod yn dda ganddo.

9 Canys ti a'm tynnaiſt o'r gröth: ‖ gwnaethoſt i mi obeithio *pan oeddwn* ar fronnau fy mam.

10 Arnat ti i'm bwriwyd o'r brû: o gröth fy mam fy Nuw yd wyt.

11 Nac ymbellhâ oddi wrthiſo, herwydd cyfyngder *ſydd* agos: canys nid *oes* cynnorthwy-wr.

12 Teirw lawer a'm cylchynaſant: gwredd dderw Baſan, a'm hamgylchaſant.

13 Agoraſant arnaf eu genau: *fel* llew rheibus, a rhuadwy.

14 Fel dwfr i'm tywalltwyd, a'm holl eſgyrn ymwahanaſant: fy nghalon ſydd fel cŵyr, hi a ddoddodd ynghanol fy mherfedd.

15 Fy nerth a wyiwodd fel pridd-lestr, a'm tafod a lynodd wrth daflod fy ngenau: ac a ‖ lôch angau i'm dygaiſt.

16 Canys cŵn a'm cylchynaſant, cynulleidfa y dygyforuſ a'm hamgylchaſant: * trywanaſant fy nwylaw a'm traed.

17 Gallaf gyſtrif fy holl eſgyrn: y maent yn tremio, ac yn edrych arnaf.

18 Y maent yn rhannu fy nillad yn eu myſc: ac ar fy ngwiſc y bwriwſ coelbren.

19 Ond tydi Arglwydd nac ymbellhâ: fy nerth, dernid bryſia i'm cynnorthwyo.

20 Gwaret fy enaid rhag y cleddyf: fy ‖ enaid o † feddiant y ci.

21 Achub

11 Achub fi rhag ſafn y llew: canys o blith cyrn unicornaid i'm gwrandewaiſt.

12 *Mynegaf dy enw i'm brodyr: ynghanol y gynulleidfa i'th folaf.

13 Y rhai ſy yn ofni 'r Arglwydd, molwch ef, holl hâd Iacob, gogoneddwch ef: a holl hâd Iſrael, ofnwch ef.

14 Canys ni ddirmygodd, ac ni ffieiddiodd gyſtudd y tlawd, ac ni chuddiodd ei wyneb rhagddo: ond pan lefodd efe arno, efe a wrandawodd.

15 Fy mawl *fydd* o honot ti yn y gynnulleidfa fawr: fy addunedau a dalaf ger bron y rhai a'i hofnant ef.

16 Y tlodion a fwyttânt, ac a ddiwellir, y rhai a geiſiant yr Arglwydd a'i moliannant ef: eich calon fydd byw yn dragywyddol.

17 *Holl derfynau y ddaiar a gofiant, ac a droant at yr Arglwydd: a holl dylwythau y cenhedloedd a addolant ger dy fron di.

18 Canys eiddo 'r Arglwydd *yw* 'r deyrnas: ac efe ſydd yn llywodraethu ym mhlith y cenhedloedd.

19 Yr holl rai breiſſion *ar y* ddaiar a fwyttânt, ac a addolant: y rhai a ddeſcynnant i'r llwch a ymlynnant ger ei fron efe: ac nid oes neb a all gadw yn fyw ei enaid ei hun.

20 Ha hâd a'i gwaſanaetha efe: cyfrifir ef i'r Arglwydd yn genhedlaeth.

21 Deuant, ac adroddant ei gyfiawnder ef i'r bobl a enir: mai efe a wnaeth *hyn*.

PSAL. XXIII.

1 *Hyder Dafydd yn rhâs Duw.*

Pſalm Dafydd.

1 *Arglwydd *yw* fy mugail: ni bydd eiſieu arnaf.

2 Efe a wna i'm orwedd mewn porfeydd gwelltog: efe a'm tywys ger llaw y dyfroedd † tawel.

3 Efe a ddychwel fy enaid, efe a'm harwain ar hyd llwybrau cyfiawnder, er mwyn ei enw.

4 Ie pe rhodiwn ar hŷd glynn cyſcod angau, nid ofnaf niwed: canys yr wyt ti gyd â mi: dy wialen a'th ffon a'm cyſſuranc.

5 Ti a arlwyi fort gev fy mron, yngwydd fy ngelynion: ti iraſti fy mhen ag olew, fy nghwpan a lawnha.

6 Diau, y trugaredd yn ddiſmau a'm canlynant, holl ddyddiau fy mywyd: a phreſwyliaf yn nŷ 'r Arglwydd yn dragywydd.

PSAL. XXIIII.

1 *Hyder Dafydd yn rhâs Duw yn ei weddi. 3 Disgwyliaeth Duw yn i lŷd hwn. 3 Disgrifiad deyrnas ef. 7 Cyngbor i'w codi yn ei erbyn ef.*

Pſalm Dafydd.

1 Eiddo 'r Arglwydd y ddaiar, a'i chyflawnder: y bŷd, ac a breſſwylia ynddo.

2 *Canys efe a'i ſeiliodd ar y moroedd: a'i ſicrhaodd ar yr afonydd.

3 *Pwy a eſcyn i fynydd yr Arglwydd? a phwy a ſaif yn ei le ſanctaidd ef?

4 *Y glân ei ddwylo, a'r pur yr galon: yr hwn ni dderchafodd ei † feddwl at wagedd, ac ni thyngodd i dwyllo.

5 Efe a dderbyn fendith gan yr Arglwydd, a chyfiawnder gan Dduw ei iechydwriaeth.

6 Hynny genhedlaeth y rhai a'i ceiſiant ef: y rhai a geiſiant dy wyneb di, ô Iacob. *Selah.*

7 Codwch derchefwch eich pennau, ac ymderchefwch ddryſau tragywyddol: a brenin y gogoniant a ddaw i mewn.

8 Pwy *yw* yr brenin gogoniant hwnw? yr Arglwydd nerthol, a chadarn: yr Arglwydd cadarn mewn rhyfel.

9 O byrth, derchefwch eich pennau, ac ymderchefwch ddryſau tragywyddol, a brenin y gogoniant a ddaw i mewn.

10 Pwy yw 'r brenin gogoniant hwn? Arglwydd y lluoedd, efe *yw* brenin y gogoniant. *Selah.*

PSAL. XXV.

1 *Hyder Dafydd yn ei weddi 7 I mae yn gweddio am ſiddewaniʃ prechodau, 16 ac am gymmorth mewn trallod.*

Pſalm Dafydd.

1 *O ſy Nuw, *yn* ti 'r ymddiriedais, na'm gwradwydder: na orfoledded fy ngelynion arnaf.

2 *Ie na wradwydder neb ſydd yn diſgwyl wrthit ti: gwradwydder y rhai a drofleddant heb achos.

4 *Pan i mi ŵybod dy ffyrdd ô Arglwydd: dyſc i mi dy lwybrau.

5 Tywys fi yn dy wirionedd, a dyſc fi: canys ti *yw* Duw fy iechydwriaeth, wrthit ti y diſgwyliaf ar hŷd y dydd.

6 *Cofia Arglwydd dy †dofturiaethau, a'th drugareddau: canys erioed *y maent* hwy.

7 Na chofia bechodau fy ieuengctid, na'm camweddau: yn ôl dy drugaredd meddwl di am danaſſer mwyn dy ddaioni Arglwydd.

8 Da ac vniawn *yw* yr Arglwydd: o herwydd hynny y dyſc efe bechaduriaid yn y ffordd.

9 Y rhai llariaidd a hyffordda efe mewn barn: a'i ffordd a ddyſc efe i'r rhai goſtyngedic.

10 Holl lwybrau 'r Arglwydd *ydynt* drugaredd, a gwirionedd, i'r rhai a gadwant ei gyfammod, a'i deſtiolaethau ef.

11 Er mwyn dy enw, Arglwydd, maddeu fy anwiredd: canys mawr yw.

12 Pa ŵr yw efe ſy'n ofni yr Arglwydd? efe a'i dyſc ef yn y ffordd a ddewiſſo.

13 Ei enaid ef a † erys mewn daioni: a'i hâd a etifedda y ddaiar.

14 *Dirgelwch yr Arglwydd ſydd gyda 'r rhai a'i hofnant ef: a'i gyfammod hefyd, † iw cyfarwyddo hwynt.

15 Fy llygaid *ſydd* yn waſtad ar yr Arglwydd: canys efe a ddwg fy nhraed allan o'r rhwyd.

16 Trô attaf, a thrugarha wrthif: canys vnic, a thlawd ydwyf.

17 Gofidiau fy nghalon a helaethwyd: dwg di fi allan o'm cyſyngderau.

18 Gwêl fy nghyſtudd, a'm helbul: a maddeu fy holl bechodau.

19 Edrych ar fy ngelynion, canys amlhaſant: a chaſineb traws hefyd i'm caſſaſant.

20 Cadw fy enaid, ac achub fi: na'm gwradwydder, canys ymddiriedais ynot.

21 Cadwed perfeithrwydd, ac vniondeb fi, canys yn wyf yn diſgwyl wrthit.

22 O Dduw, gwared Iſrael o'i holl gyfyngderau.

PSAL. XXVI.

1 *Dafydd yn cyrchu at Dduw mewn hyder yn ddiniweidrwydd.*

Pſalm Dafydd.

BArn fi Arglwydd, canys rhodiais yn fy mherfeithrwydd, ymddiriedais hefyd yn yr Arglwydd, *am hynny* ni lithraf.

2 *Hôla fi Arglwydd, a phrawf fi: chwilia fy arennau, a'm calon.

3 Canys dy drugaredd *ſydd* o flaen fy llygaid: ac mi a rodiais yn dy wirionedd.

* Pſal. 22. 5. & 31. 2. & 34. 9.
* Eſa. 28. 16. rhuf. 10. 11.
* Pſal. 27. 11. & 86. 11. & 119.
* Pſal. 109. 17. & 109. 1. & 107. 1. ict. 33. 3.
† Hebr. *yn y ſeruyd.*
† Hebr. *leſtyna.*
* Dihar. 3. 32.
† Hebr. *a ſaif.*
1 Cor. *ydynt yn wybod.*

4 * Nid eisteddais gyd â dynion coegion, a chyd â'r rhai trofaus nid af.

5 Casseais gynnulleidfa y drygionus: a chyd â'r annuwolion nid eisteddaf.

6 Golchaf fy nwylo mewn diniweidrwydd: a'th allor ô Arglwydd, a amgylchynaf:

7 I gyhoeddi â llef clodforedd: ac i synegi dy holl ryfeddodau.

8 Arglwydd, hoffais drigfan dy dŷ: a lle ‖ preswylfa dy ogoniant.

9 Na chasgl fy enaid gyd â phechaduriaid: na'm bywyd gyd â dynion gwaedlyd:

10 Y rhai *y mae* ffeleirder yn eu dwylo, a'i dehey-law yn llawn gwobrau.

11 Ether mi a rodiaf yn fy mhersonaeth: gwared fi, a thrugarha wrthif.

12 Fy nhroed fydd yn sefyll ar yr vnion: yn y cynnulleidfaoedd i'th fendithiaf ô Arglwydd.

PSAL. XXVII. *Prydnawnol weddi*

1 *Dafydd yn gosteg ei ffydd trwy allu Duw, 4 trwy ei serch i wasanaeth Duw, 9 trwy weddi.*

¶ *Psalm* Dafydd.

YR Arglwydd *yw* fy ngoleuni, a'm hiechydwriaeth, rhag pwy yr ofnaf? * yr Arglwydd *yw* nerth fy mywyd, rhag pwy y dychrynaf?

2 Pan nessaodd y rhai drygionus, *sef* fy ngwrthwynebwyr, a'm gelynion i'm herbyn, i fwytta fy nghnawd: hwy a dramgwyddasant, ac a syrthiasant.

3 * Pe gwersyllei llu i'm herbyn, nid ofna fy nghalon: pe cyfodei câd i'm herbyn, yn hyn mi a fyddaf hyderus.

4 Vn peth a ddeisyfiais i gan yr Arglwydd, hyny a geisiaf, *sef* caffel crîgo yn nhŷ'r Arglwydd holl ddyddiau fy mywyd: i edrych ar ‖ brydferthwch yr Arglwydd, ac i ymofyn yn ei Deml.

5 Canys yn y dydd blin y'm cuddia ô fewn ei babell: yn nirgelfa ei babell im cuddia, ar graig y'm cyfyd i.

6 Ac yn awr y derchafa ese fy mhen goruwch fy ngelynion o'm hamgylch: am hyny yr aberthaf yn ei babell ef ebyrth † gorfoledd: canaf, ie canmolaf yr Arglwydd.

7 Clyw ô Arglwydd fy llefarydd pan lefwyf, trugarha hefyd wrthif, a gwrando arnaf.

8 *Pan ddywedaist*, ceisiwch fy wyneb, fynghalon a ddywedodd wrthit, dy wyneb a geisiaf, ô Arglwydd.

9 Na chuddia dy wyneb oddi wrthif, na fwrw yn maith dy was mewn soriant: fy nghymmorth fuost; na âd fi, ac na wrthod fi, ô Dduw fy iechydwriaeth.

10 Pan yw fy nhâd, a'm mam yn fy ngwrthod: yr Arglwydd a'm † derbyn.

11 * Dyro i mi dy ffordd Arglwydd: ac arwain fi ar hŷd llwybrau vniondeb, o herwydd fy † ngelynion.

12 Na ddyro fi i fynu i ewyllys fy ngelynion: canys gau dystion, a *rhai* a adroddant drawster a gyfodasant i'm herbyn.

13 *Deffygiaswn*, pe na chredaswn weled daioni Arglwydd yn nhîr y rhai byw.

14 * Disgwil wrth yr Arglwydd, ymwrola, ac ese a nertha dy galon: disgwil *meddaf* wrth yr Arglwydd.

PSAL. XXVIII.

1 *Dafydd yn gweddio yn daer yn erbyn ei elynion, 6 yn bennaithio Duw, 9 ac yn gweddio rhag y bobl.*

¶ *Psalm* Dafydd.

ARnat ti Arglwydd y gwaeddaf, fy nghraig na ddistawa wrthif: * rhag o thewi wrthif, yn fod yn gyffelyb i rhai yn descyn i'r pwll.

2 Erglyw lef fy ymbil, pan waeddwyf arnat; pan ddercha fwyf fy nwylo tu ag at † dy gafell sanctaidd.

3 Na thynn fi gyd â'r annuwolion, a chyd â gweithred-wŷr anwiredd, y * rhai a leferant heddwch wrth eu cymmydogion, a drwg yn eu calon.

4 Dyro iddynt yn ôl eu gweithred, ac yn ôl drygioni eu dychymmygion, dyro iddynt yn ôl gweithredoedd eu dwylo: tâl iddynt eu haeddedigaeth.

5 Am nad ystyriant weithredoedd yr Arglwydd, na gwaith ei ddwylo ef, y dinistria efe hwynt, ac nis adeilada hwynt.

6 Bendigedic fyddo'r Arglwydd: canys clybu lêf fy ngweddian.

7 Yr Arglwydd *yw* fy nerth a'm tarian, yddo ef yr ymddiriedodd fy nghalon, ac mvn a gynnorthwywyd: o herwydd hyn y llawenychodd fy nghalon, ac *a* fy nghân y clodforaf ef.

8 Yr Arglwydd *sydd* nerth i'r cyfryw ‖ rai, a chadernid iechydwriaeth ei eneiniog *yw* efe.

9 Cadw dy bobl, a bendithia dy etifeddiaeth: ‖ portha hwynt hefyd, a dyrcha hwynt yn dragywydd.

PSAL. XXIX.

1 *Dafydd yn annog tywysogion i roi gogoniant i Dduw, 3 o herwydd ei fawr allu, 11 a'i ymddiffyn iw bobl.*

¶ Psalm Dafydd.

MOeswch i'r Arglwydd *chwi* feibion cedyrn: moeswch i'r Arglwydd ogoniant, a nerth.

2 Moeswch i'r Arglwydd ogoniant ei enw: addolwch yr Arglwydd ym ‖ mhrydferthwch ei sancteiddrwydd.

3 Llef yr Arglwydd *sydd* ar y dyfroedd, Duw y gogoniant a darana: yr Arglwydd *fydd* ar y dyfroedd mawrion.

4 Llef yr Arglwydd *fydd* mewn grym: llef yr Arglwydd fy mewn prydferthwch.

5 Llef yr Arglwydd fy yn dryllio y cedrwydd: ie dryllia'r Arglwydd gedrwŷdd Libanus.

6 Efe a wna iddynt lammu fel llô: Libanus a * Syrion fel llwdn vnicorn.

7 Llef yr Arglwydd a ‖ wascâra y flammau tân.

8 Llef yr Arglwydd a wna i'r anialwch ‖ grynu: yr Arglwydd a wna i anialwch Cades grynu.

9 Llef yr Arglwydd a wna i'r ewigod ydderchau, a ddinoetha y coedydd: ac yn ei Deml ‖ pawb a draetha ei ogoniant *ef*.

10 Yr Arglwydd fydd yn eistedd ar y llifeiriant, ie yr Arglwydd a eistedd yn Frenin yn dragywydd.

11 Yr Arglwydd a ddyry nerth iw bobl: yr Arglwydd a fendithia ei bobl â thangnefedd.

PSAL. XXX. *Bortnol weddi*

1 *Dafydd yn moli Duw am ei ymwared, 4 yn annog eraill yn gloyfori, wrth weled fel yr oedd Duw yn gwrenisbur a Dafydd.*

Psalm neu gân o gyssegriad tŷ Dafydd.

MAwryglaf di ô Arglwydd, canys derchefaist fi: ac ni lawenheaist fy ngelynion o'm plegit.

2 Arglwydd fy Nuw, llefais arnat: a thithau a'm hiacheaist.

3 Arglwydd

3 Arglwydd derchefaist fy enaid o'r bedd, cedwaist fi yn fyw, rhag descyn o honaf i'r pwll.

4 Canwch i'r Arglwydd ei saint ef: a chlodforwch wrth gofiadwriaeth ei sancteiddrwydd ef.

5 Canys enyd fechan y bydd yn ei lid, yn a fodlonrwydd y mae bywyd: † tros bryd nawn yr erys wylofain, ac erbyn y borau y bydd gorfoledd.

6 Ami a ddywedais yn fy llwyddiant, ni'm syflir yn dragywydd.

7 O'th ddaioni Arglwydd, y gosodaist gryfder yn fy mynydd: cuddiaist dy wyneb, a bum bryderus.

8 Amat ti Arglwydd y llefais: ac at'r Arglwydd yr ymbiliais.

9 Pa lesydd fydd yn fy ngwaed pan ddescynwyf i'r llwch? a glodfora y llwch di? a fynega ese dy wirioneddi?

10 Clyw Arglwydd, a thrugarha wrthif: Arglwydd bydd gymmorthwywr i mi.

11 Troaist fy ngalar yn llawenydd i mi: dioscaist fy sach-wisc, a gwregysaist fi a llawenydd.

12 Fel y canoo fy ngogoniant i ti, ac na thawo: ô Arglwydd fy Nuw, yn dragywyddol i'th foliannaf.

PSAL. XXXI.

1 Dafydd yn dangos ei ymddiriedaeth yn Nuw, ac yn gofyn cymhelp ef, 7 yn ymlawenychu yn ei drugaredd ef, 9 yn gweddio yn ei adfyd, 19 ac yn moliannu Duw am ei ddaioni.

¶ I'r pen-cerdd Psalm Dafydd.

YNot ti Arglwydd yr ymddiriedais, na'm gwradwydder yn dragywydd: gwared fi yn dy gyfiawnder.

2 Gogwydda dy glust attaf, gwared fi ar frys: bydd i mi yn graig † gadarn, yn dŷ amddeffyn, i'm cadw.

3 Canys fy nghraig a'm castell ydwyt, gan hynny er mwyn dy enw, tywys fi, ac arwain fi.

4 Tynn fi allan o'r rhwyd a guddiasant i mi: canys ti yw fy nerth.

5 † I'th law y gorchymynnaf fy yspryd: gwaredaist fi ô Arglwydd Ddiuw y gwirionedd.

6 Casteiliais y rhai sy yn dal ar ofer wagedd: minnau obeithiaf yn yr Arglwydd.

7 Ymlawenhâf, ac ymbyrfydaf yn dy drugaredd: canys gwelaist fy adfyd, adnabuost fy enaid mewn cyfyngderau.

8 Ac ni warcheaist fi yn llaw y gelyn, onid gosodaist fy nhraed mewn ehangder.

9 Tiugarha wrthif Arglwydd, canys cyfyng yw arnaf: cadwiodd fy llygad gan ofid, ie fy enaid, a'm bol.

10 Canys fy mywyd a balloddgan ofid, a'm blynyddoedd gan ochain: fy nerth a ballodd o herwydd fy nghamwedd, a'm hescyrn a bydrasant.

11 Yn wathriuide yr ydwyf ym mysc fy holl elynion, a hynny yn ddirfawr ymmysc fy nghymmydogion: ac yn ddychryn i'r rhai a'm hadwaenant: y rhai a'm gwelent allan, a gilient oddi wrthif.

12 Angholiwyd fi fel yr marw allan o feddwl, yr ydwyf fel llestr methedic.

13 Canys clywais ogan llaweroedd, dychryn oedd o bob parth: pan gyd-ymgynghorasant yn fy erbyn, y bwriadasent fy mieneidio.

14 Ond mi a obeithiais ynot ti Arglwydd, dywedais, fy Nuw ydwyt.

15 Yn dy law di y mae fy amseran: gwared fi o law fy ngelynion, ac oddi wrth fy erlidwyr.

16 Llewyrcha dy wyneb ar dy was: achub fi er mwyn dy drugaredd.

17 Arglwydd na wradwydder fi, canys gelwais arnat: gwradwyder yr annuwioliop, torrer hwynt i'r bedd.

18 Gofteger y gwefusau celwyddoc, y rhai a ddywedant yn galed drwy falchder, a dirfyrrwch, yn erbyn y cyfiawn.

19 *Morr fawr yw dy ddaioni a roddaist i gadw i'r rhai a'th ofnant: ac a wnaethoft i'r rhai a ymddiriedant ynot, ger bron meibion dynion!

20 Cuddi hwynt yn nirgelfa dy wyneb, rhag balchder dynion: cuddi hwynt mewn pabell, rhag cynnen tafodau.

21 Bendigedic fyddo'r Arglwydd, canys dangosodd yn rhyfedd ei garedigrwydd i mi, mewn dinas ‖ gadarn.

22 Canys mi a ddywedais yn fy ffrwst, fo'm bwriwyd allan o'th olwg: er hynny ti a wrandewaist llais fy ngweddian, pan lefais arnat.

23 Cerwch yr Arglwydd ei holl saint ef: yr Arglwydd a geidw y ffyddloniaid, ac a dâl yn ehelaeth i'r neb a wna falchder.

24 *Ymwrolwch, ac ese a grysha eich calon: chwychwi oll y rhai ydych yn gobeithio yn yr Arglwydd.

PSAL. XXXII. Dydnbawnol weddi.

1 Ym maddeuant pechodau y mae dedwyddwch yn sefyll. 3 Bod cyfaddef pechodau yn cfawyr ishau ar y gydwybod. 8 Addewidion Duw yn dwyn llawenydd.

¶ *Psalm* Dafydd † er athrawiaeth.

GWyn *ei fyd y neb y maddeuwyd ei drosfedd: ac y cuddiwyd ei bechod.

2 Gwyn ei fyd y dyn ni chyfrif yr Arglwydd iddo anwiredd: ac ni bo dichell yn ei yspryd.

3 Tra y tewais, heneiddiodd fy escyrn, gan fy rhuad ar hyd y dydd.

4 Canys trymhâodd dy law arnaf ddydd a nos: fy irder a drowyd yn sychder hâf. *Selah.*

5 Addefais fy mbechod wrthit, a'm hanwiredd ni chuddiais: dywedais, *cyffesaf yn fy erbyn fy nhrosfeddau i'r Arglwydd, a tithau a faddeuaist anwiredd fy mbechod. *Selah.*

6 Am hyn y gweddia pob duw-iol arnat ti yn yr amser i'th gaffer: yn ddiau yn llifeiriant dyfroedd mawrion, ni chânt nesâu atto ef.

7 †Ti *yw'r* loches i mi: cedwi fi rhag ing, amgylchyni fi a chaniadau ymwared. *Selah.*

8 Cyfarwyddaf di, a dyscaf di yn y ffordd yr elech: a'm llygad arnat *yth* gynghorafi.

9 *Na fyddwch fel march, neu ful, heb ddeall, *yr hwn y mae rhaid* attal ei ên a genfa, ac i ffrwyn, rhag ei ddinesau attat.

10 Gofidiau lawer *fydd* i'r annuwiol, ond y neb a ymddiriedo yn yr Arglwydd, trugaredd a'i cylchyna ef.

11 Y rhai cyfiawn, byddwch lawen a llyfryd yn yr Arglwydd: a'r rhai vniawn o galon ufyddwch, canwch yn llafar.

PSAL. XXXIII.

1 Bod yn rhaid moliannu Duw am ei ddaioni, 6 am ei allu, 12 am ei raglunieth. 20 A'r Ddiuw y mae dyderu.

YMlawenhewch y rhai cyfiawn, yn yr Arglwydd: i'r rhai vniawn gweddus *yw* mawl.

2 Molwch yr Arglwydd â'r delyn: canwch iddo â'r nabl, *ac â'r* dectant.

3 Canwch iddo ganiad newydd: canwch yn gerddgad, yn soniarus.

4 Canys vain ẅy yn gair yr Arglwydd a'i holl weithredoedd a wnaed mewn fyddlondeb.

*Psal. 119.64. *Gen. 1.6. 5 *Efe a gâr gyfiawder, a barn: o drugaredd yr Arglwydd y mae y ddaiar yn gyflawn.

6 *Trwy air yr Arglwydd y gwnaethpwyd y nefoedd: a'i holl lueddu hwy trwy yſpryd ei enau ef.

7 Casclu y mae efe ddyfroedd y mor ynghyd, megis pen-cwrr: y mae yn rhoddi y dyfnderoedd mewn trysorau.

8 Ofned yr holl ddaiar yr Arglwydd: holl drigolion y byd arſwydant ef.

9 Canys efe a ddywedodd, ac felly y bu: efe a orchymynnodd, a hyny a safodd.

*Esa. 19.3 10 *Yr Arglwydd ſydd yn diddymmu cyngor y cenhedloedd: y mae efe yn diddymmu amcanion pobloedd.

*Diha. 19 21. esa. 46. 10. 11 *Cyngor yr Arglwydd a ſaif yn dragywydd: meddyliau ei galon, o genhedlaeth i genhedlaeth.

*Psal. 16. 8. & 144. 15. 12 *Gwyn ei ſyd y genedl y mae yr Arglwydd yn Ddiw iddi: a'r bobl a ddetholes efe yn etifeddiaeth iddo ei hun.

13 Yr Arglwydd ſy yn edrych i lawr o'r nefoedd: y mae yn gweled holl feibion dynion.

14 O breſſ y lle drigfa yr edrych efe ar holl drigolion y ddaiar.

15 Efe a gyd-luniodd eu calon hwynt: efe a ddeall eu holl weithredoedd.

16 Ni waredir brenin gan liaws llu: ni ddiangc cadarn drwy ei fawr gryfder.

17 Peth ofer yw march i ymwared: ac nid achub efe neb drwy ei fawr gryfder.

*Psal. 36. 7. & 14. 14. & 147. 11. 18 *Wele, y mae llygad yr Arglwydd ar y rhai a'i hofnant, ar y rhai a obeithiant yn ei drugaredd ef.

19 I waredu eu henaid rhag angeu: ac i w cadw yn fyw yn amſer newyn.

20 Ein henaid ſydd yn diſgwil am yr Arglwydd: efe yw ein gorth a'n tarian.

21 Canys ynddo ef y llawenycha ein calon, o herwydd i ni obeithio yn ei enw lanctaidd ef.

22 Bydded dy drugaredd Arglwydd arnom ni, megis yr ydym yn ymddiried ynot.

PSAL. XXXIIII.

*Dafydd yn clodfori Duw, ac yn annog eraill i wneuthur hyny, wrth a brofaſai ef. 8 Dedwydd yw y rhai ſy yn ymddiried yn Nuw. 11 Cyngor i ofni Duw. 15 Rhagor-freiniau y cyfiawn.

I Pſalm Dafydd pan newidiodd efe ei wedd o flaen *Abimelech, yr hwn a'i gyrrodd ef ymmaith, ac efe a ymadawodd.

*1 Samuel. 21. 13. BEndithiaf yr Arglwydd bob amſer: ei foliant fydd yn fy ngenau yn waſtad.

2 Yn yr Arglwydd y gorfoledda fy enaid: y rhai gostyngedic a glywant hyn, ac a lawenychant.

3 Mawrygwch yr Arglwydd gyd a mi: a chyd-dderchafwn ei enw ef.

4 Ceiſiais yr Arglwydd, ac efe a'm gwrandawodd: gwaredodd fi hefyd o'm holl ofn.

5 Edrychant arnaw hwy a oleuwyd: a'i hwynebau ni chywilyddiwyd.

6 Y claud hwn a lefodd, a'r Arglwydd a'i clybu, ac a'i gwaredodd o'i holl drallodau.

7 Angel yr Arglwydd a gaſtella o amgylch y rhai a'i hofnant ef, ac a'i gwared hwynt.

8 Profwch, a gwelwch morr dda yw fy'r Arglwydd: gwyn ei fyd y gŵr a ymddiriedo yndo.

9 Ofnwch yr Arglwydd ei ſaint ef: canys nid oes eiſieu ar y rhai a'i hofnant ef.

10 Y mae eiſieu, a newyn ar y llewod ieuaingc, ond y ſawl a geiſiant yr Arglwydd, ni bydd arnynt eiſieu dim daioni.

11 Deuwch blant, gwrandewch arnaf: dyſcaf i chwi ofn yr Arglwydd.

12 *Pwy yw'r gŵr a chwennych fywyd, ac a gâr *1 Pet. 3. 10. hir ddyddiau, i weled daioni?

13 Cadw dy dafod rhag drwg: a'th wefuſau rhag traethu twyll.

14 Cilia oddi wrth ddrwg, a gwna dda: ymgais â thangneddyf, a dilyn hi.

15 *Llygaid yr Arglwydd ſydd ar y cyf- *1 Pet. 3. 12. awn: a'i gluſtiau ſydd yn agored iw llefain pa hwynt.

16 Wyneb yr Arglwydd ſydd yn erbyn y rhai a wna ddrwg: i gofri eu coffa oddi ar y ddaiar.

17 Y rhai cyfiawn a lefant, a'r Arglwydd a glyw, ac a'i gwared o'i holl drallodau.

18 Agos yw'r Arglwydd at y rhai dryllieddio o galon: ac efe a geidw y rhai briwedico yſpryd.

19 Aml ddrygau a gaiff y cyfiawn: ond yr Arglwydd a'i gwared ef oddi wrthynt oll.

20 Efe a geidw ei holl eſcyrn ef: ni thorrir vn o honynt.

21 Drygioni a ladd yr annuwiol: a'r rhai a gaſant y cyfiawn a ſanheithir.

22 Yr Arglwydd a wared eneidiau ei weiſion: a'r rhai oll a ymddirieſant ynddo ef, nid anheithir hwynt.

PSAL. XXXV. *Dorcuol weddi.*

1 *Dafydd yn gweddio am ddiogelwch iddo ei hun, a gwarth iw elynion, 11 yn achwyn rhac eu gwaeau ag ef, 22 Ac wrth hyny, yn annog Duw yn eu herbyn hwy.*

¶ *Pſalm* Dafydd.

DAdleu fy *nadl* Arglwydd, yn erbyn y rhai a ddadleuant i'm herbyn: ymlaid yn erbyn rhai a ymladdant â mi.

2 Ymaſel yn y dariau a'r aſbath, a chyfod i'm cymmorth.

3 Dwg allan y wayw-ffon, ac argaea yn erbyn fy erlid-wyr: dywed wrth fy enaid, mŷn yw dy iechydwriaeth.

4 *Cywilyddier, a gwradwydder y rhai a geiſiant fy enaid: ymchweler yn ẽu hôl, a gwarthaer, a fawl a fwriadant fy mygu.

5 *Byddant fel ys o flaen y gwynt: ac angel yr Arglwydd yn eu herlid.

6 Bydded eu ffordd yn dywyll wch, ac yn llithrigfa: ac angel yr Arglwydd yn eu hymlid.

7 Canys heb achos y cuddiaſant eu rhwyd i mi mewn pydew, yr hwn heb achos a gloddiaſant i'm henaid.

8 Deued arno ddiſtryw ni wŷpo, a'i rwyd yr hon a gaddlodd a'i dalio: ſyrthied yn y diſtryw hwnnw.

9 A llawenycha fy enaid i yn yr Arglwydd: efe a ymbyſtyria yn ei iechydwriaeth ef.

10 Fy holl eſcyrn a ddywedant, ô Arglwydd, pwy ſydd fel tydi, yn gwaredu y tlawd rhag yr hwn a fyddo trêch nag ef, y tlawd a'r tlawd rhag y neb a'i hyſpeilio?

11 Tyſtion gau a gyfodaſant: holaſant i mi yn hyn nis gwn oddi wrtho.

12 Talâſant i mi ddrwg dros dda: i yſpeilio fy enaid.

13 A minneu pan glaſychent hwy, ymdrwſiwn a'm gwiſc o ſach-len, ymoſtyngais fy enaid â ymprŷd: a'm gweddi a ddychwelodd i'm mynwes.

14 †Yn

2 Canys megis glaswellt y gwywant hwy yn fy † adfyd i, ac megis llysiau gwyrddion y crinant.

3 Gobeithia yn yr Arglwydd, a gwna dda: felly y trigi yn y tir, a thi a borthir yn ddiau.

4 Ymddigrifa hefyd yn yr Arglwydd, ac efe a ddyry i ti ddymuniadau dy galon.

5 *Treigla dy ffordd ar yr Arglwydd ac ymddiried yndo, ac efe a'i gwna ef ben. * Dih. 16. 3. matth. 6. 33. 1 Pet. 5. 7.

6 Efe a ddwg allan dy gyfiawnder fel y goleuni: a'th farn fel hanner dydd.

7 Distawa yn yr Arglwydd, a disgwyl wrtho, nac ymddigia o herwydd yr hwn a lwyddo ganddo ei ffordd, wrth y gŵr sydd yn gwneuthur ei ddrwg amcanion.

8 Paid â digofaint, a gâd ymaith gynddaredd: nac ymddigia er dim, i wneuthur drwg.

9 Canys torrir ymmaith y drwg-dynion, ond y rhai a ddisgwiliant wrth yr Arglwydd, hwynthwy a etifeddant y tir.

10 Canys etto ychydigyn, ac ni *bydd* yr annuwiol, a thi a edrychi am ei le ef, ac ni bydd dim o honaw.

11 *Eithr y rhai oftyngedic a etifeddant y ddaiar, ac a ymhyfrydant gan liaws tangneddyf. * Matth. 5. 5.

12 Yr annuwiol a amcana yn erbyn y cyfiawn, ac a escyrnyga ei ddannedd arno.

13 *Yr Arglwydd a chwardd am ei ben ef, canys gwêl fod ei ddydd ar ddyfod. * Psal. 2. 4.

14 Yr annuwiolion a dynasant eu cleddyf, ac a annelasant eu bŵa, i fwrw i lawr y tlawd, a'r anghenog, *ac* i ladd y rhai vniawn eu ffordd.

15 Eu cleddyf a â yn eucalon eu hunain, a'u bŵa a ddryllir.

16 Gwell *yw* ychydig sydd gan y cyfiawn, nâ mawr olud annuwiolion lawer.

17 Canys breichiau'r annuwiolion a dorrir: and yr Arglwydd a gynnal y rhai cyfiawn.

18 Yr Arglwydd a edwyn ddyddiau y rhai perffaith, a'u hetifeddiaeth hwy fydd yn dragwyddol.

19 Ni gwradwyddir hwy yn amser dryghyd, ac yn amser newyn y cânt ddigon.

20 Bieiu collir yr annuwiolion, a gelynion yr Arglwydd fel † brasder wyn a ddiflannant: yn fwg y diflannant hwy.

21 Yr annuwiol a echwyna, ac ni thâl adref: ond y cyfiawn sydd drugarog, ac yn rhoddi.

22 Canys y rhai â fendigo efe a'u etifeddant y tir: a'r rhai a felldithio efe, a dorrir ymmaith.

23 Yr Arglwydd a'i ffordidia gerddediad gŵr da, a dafydd ganddo ei ffordd ef.

24 Er iddo gwympo, ni lwyr fwrrir ef: i lawr canys yr Arglwydd fydd yn ei gynnal *o'i* law.

25 Mi a fum ieuangc, ac yr ydwyf yn hên: eto ni welais y cyfiawn wedi ei adu, na'i had yn cardotta bara.

26 † Pob

11 Na ddened treed balchder i'm herbyn: na fyfled llaw yr annuwiol fi.

12 Yno y fyrthiodd gweithwŷr anwiredd: gwthiwyd hwynt i lawr, ac ni allant gyfodi.

PSALM XXXVII. *Prydnhawnol weddi.*

1 *Dafydd yn annog i ymmynedd, ac i bydered ar Dduw, o herwydd y rhagor fydd rhwng cyfiawr y duwiol a'r annuwiol.*

9 *Pfalm* Dafydd.

NAc *ymddigia o herwydd y rhai drygionus, ac na chenfigenna wrth y rhai a wnant anwiredd. * Dih. 23. 17. 24. 1. a.

2 Canys yn ebrwydd y torrir hwynt i'r llawr fel glaswellt, ac y gwywant fel gwyrdd lysiau.

3 Gobeithia ynyr Arglwydd, a gwna dda: *felly* y trigi yn y tir, a thi a borthir yn ddiau.

4 Ymddigrifa hefyd yn yr Arglwydd, ac efe a ddyry i ti ddymuniadau dy galon.

5 *Treigla dy ffordd ar yr Arglwydd ac ymddiried yndo, ac efe *a'i* gwna. * Dih. 16. 3. matth. 6. 33. 1 pet. 5. 7.

6 Efe a ddwg allan dy gyfiawnder fel y goleuni: a'th farn fel hanner dydd.

7 Diftawa yn yr Arglwydd, a difgwyl wrtho, nac ymddigia o herwydd yr hwn a lwyddo ganddo ei ffordd, wrth y gŵr sydd yn gwneuthur ei ddrwg amcanion.

8 Paid â digofaint, a gâd ymaith gynddaredd: nac ymddigia er dim, i wneuthur drwg.

9 Canys torrir ymmaith y drwg-dynion, ond y rhai a ddisgwiliant wrth yr Arglwydd, hwynthwy a etifeddant y tir.

10 Canys etto ychydigyn, ac ni *welir* yr annuwiol, a thi a edrychi am ei le ef, ac ni *fydd* dim o honaw.

11 *Eithr y rhai oftyngedic a etifeddant y ddaiar, ac a ymhyfrydant gan liaws tangneddyf. * Matth. 5. 5.

12 Yr annuwiol a amcana yn erbyn y cyfiawn, ac a escyrnyga ei ddannedd arno.

13 *Yr Arglwydd a chwardd am ei ben ef, canys gwêl fod ei ddydd ar ddyfod. * Pfal. 2. 4.

14 Yr annuwiolion a dynasant eu cleddyf, ac a annelasant eu bŵa, i fwrw i lawr y tlawd, a'r anghenog, *ac* i ladd y rhai vniawn eu ffordd.

15 Eu cleddyf a â yn eucalon eu hunain, a'u bŵa a ddryllir.

16 Gwell *yw* ychydig sydd gan y cyfiawn, nâ mawr olud annuwiolion lawer.

17 Canys breichiau'r annuwiolion a dorrir: and yr Arglwydd a gynnal y rhai cyfiawn.

18 Yr Arglwydd a edwyn ddyddiau y rhai perffaith, a'u hetifeddiaeth hwy fydd yn dragwyddol.

19 Ni gwradwyddir hwy yn amser dryghyd, ac yn amser newyn y cânt ddigon.

20 Bieiu collir yr annuwiolion, a gelynion yr Arglwydd fel † brasder wyn a ddiflannant: yn fwg y diflannant hwy.

21 Yr annuwiol a echwyna, ac ni thâl adref: ond y cyfiawn fydd drugarog, ac yn rhoddi.

22 Canys y rhai â fendigo efe a'u etifeddant y tir: a'r rhai a felldithio efe, a dorrir ymmaith.

23 Yr Arglwydd a'i ffordidia gerddediad gŵr da, a dafydd ganddo ei ffordd ef.

24 Er iddo gwympo, ni lwyr fwrrir ef: i lawr canys yr Arglwydd fydd yn ei gynnal *o'i* law.

25 Mi a fum ieuangc, ac yr ydwyf yn hên: eto ni welais y cyfiawn wedi ei adu, na'i had yn cardotta bara.

26 † Pob

26 † Pob amser y mae efe yn dragarog, ac yn rhoddi benthyg: a'i had a fendithir.

27 Cilia di oddi wrth ddrwg, a gwna dda, a chyfanhedda yn dragywydd.

28 Canys yr Arglwydd a gâr farn, ac ni edy ei saint: cedwir hwynt yn dragywydd, ond had yr annuwiol a dorrir ymmaith.

29 Y rhai cyfiawn a etifeddant y ddaiar, ac a breswyliant ynddi yn dragywydd.

30 Genau y cyfiawn a fynega ddoethineb, a'i datod a draetha farn.

31 Deddf ei Dduw ſydd yn ei galon ef, a'i † gamrau ni lithrant.

32 Yr annuwiol a wilia ar y cyfiawn, ac a gais ei ladd ef.

33 Ni âd yr Arglwydd ef yn ei law ef, ac ni âd ef yn euog pan ei barner.

34 Gobeithia ynyr Arglwydd, a chadw ei ffordd ef, ac efe a'th dderchafa, ſel yr etifeddech y tir: pan ddifether yr annuwolion, ti a'i gweli.

35 Gwelais yr annuwiol yn gadarn, ac yn frigoc, ſel † y lawryf gwyrdd.

36 Er hynny efe a aeth ymmaith, ac wele nid oedd mwy o honaw: a mi a'i ceiſiais, ac nid oedd i'w gael.

37 Ystyr y perffaith, ac edrych ar yr vniawn, canys diwedd y gŵr hwnnw ſydd tangneddyf.

38 Ond y troſedd-wyr a gŷd-ddeſtrywir, diwedd yr annuwolion a dorrir ymaith.

39 Ac iechydwriaeth y cyfiawn *ſydd* oddiwrth yr Arglwydd: efe yw eu nerth yn amſer trallodd.

40 A'r Arglwydd a'i cymmorth hwynt, ac a'i gwared: efe a'i gwarêd hwynt rhag yr annuwolion, ac a'i ceidw hwynt, am iddynt ymddiried ynddo.

PSALM XXXVIII. *Boreuol weddi.*

Dafydd yn edrych ar Ddaw daſturio wrth ei dduw yn ei gyſtudd.

¶ Pſalm Dafydd er coffa.

1 ARglwydd, na cherydda fi yn dy lid: ac na chospa fi yn dy ddigllonedd.

2 Canys y mae dy ſaethau ynglŷn ynof: a'th law yn drom arnaf.

3 Nid oes iechyd yn fy nghnawd, o herwydd dy ddigllonedd: ac nid oes heddwch i'm heſgyrn, o blegit fy mhechod.

4 Canys fy nghamweddau a aethant dros fy mhen, megis baich trwm y maent yn rhy drwm i mi.

5 Fy nghleiſion a bydrasant, ac a lygrasant gan fy ynfydrwydd.

6 Crymmwyd a dorſlyngwyd fi yn ddiſawrt: a hemydd yr ydwyf yn myned yn alarus.

7 Canys fy lwynau a lanwyd o ffieidd-glwyf, ac nid oes iechyd yn fy nghnawd.

8 Gwanhawyd, a dryllirwyd fi yn dramawr: rhuais gan aflonyddwch fy nghalon.

9 Orch ſiaen di Arglwydd *y mae* fy holl ddymuniad, ac nid cuddiwyd fy ochenaid oddi wrthit.

10 Fy nghalon ſydd yn llamma, fy nerth a'm gadawodd: a llewyrch fy llygaid nid *yw* ychwaith gennif.

11 Fy ngharedigion, a'm cyfeillion a ſaſent oddi ar gyfer fy † mhla, a'm † cyſnaſeiſiaid a ſaſent o hirbell.

12 Y rhai hefyd a geiſient fy einioes a oſodaſant faglau, ac rhai a geiſient fy niwed a draethent anwireddau, ac a ddyfeiſiant gyfrwyſdra ddichellion ar hyd y dydd.

13 A minnau fel byddar ni chlywn, ac fel mudan heb agoryd ei enau.

14 Felly'r oeddwn fel gŵr ni chlywei, ac heb ateb gyoeddion yn ei enau.

15 O herwydd i'm obeithio ynot Arglwydd, ti Arglwydd fy Nuw a † wrandewi.

16 Canys dywedais, *gwrando fy*, rhag llawenychu o honyntu i'm herbyn, pan lithrei fy nhroed, ymwrygeut i'm herbyn.

17 Canys parod wyf i gloffi: a'm dolur *ſydd* ger fy mron yn waſtad.

18 Diau y mynegaf fy anwiredd, ac y pryderafo herwydd fy mhechod.

19 Ac y mae fy ngelynion yn fyw ac yn gedyrn, amlhawyd heſyd y rhai a'm caſſânt ar gam:

20 A'r rhai a dalant ddrwg dros da, a'm gwrthwynebant: am fy mhod yn dilyn daioni.

21 Na âd ſi, o Arglwydd: fy Nuw, nac ymbellhâ oddi wrthif.

22 Bryſsia i'm cymmorth, ô Arglwydd fy iechydwriaeth.

PSALM XXXIX.

Gofal Dafydd am ei feddyliau, a'i ſyrred rhag ofered oes dyn, a pharch barnedigaethau Duw, lle a gweddi, yn ſiwmno ei anwiredde garwch ef.

¶ Pſalm Dafydd i'r pen cerdd, ſef i *Ieduthun.*

1 DYwedais, cadwaf fy ffyrdd rhag pechu â'm tafod: cadwaf ffrwyn yn fy ngenau, tra *fydd* o'r annuwiol yn fy nghlwg.

2 Tewais yn ddiſtaw, ie tewais â daioni: a'm dolur a gyffrodd.

3 Gwreſogodd fy nghalon o'm mewn: tra oeddwn yn myſyrio, cynniodd tân, a mi a leferais â'm genau,

4 Arglwydd par i mi wybod fy niwedd, a pheth yw meſur fy nyddiau: ſel y gwypwyf lle bo oedran i *beddaf* ſi.

5 Wele, gwnaethoſt fy nyddiau *fel* dymheddau, a'm henioes *ſydd* megis dim yn dy olwg di: diau mai † cwbl wagedd *yw* pôb dyn, pan ſo'r ar y gorau. *Selah.*

6 Diau yn ddiau ſydd yn rhodio mewn † cyſcod, ac yn ymdrafferthu yn ofer: efe a dyrra *olud*, ac ni wŷr pwy a'i caſcl.

7 Ac yn awr, beth a ddiſgwiliaf, ô Arglwydd: fy ngobaith ſydd ynot ti.

8 Gwared ſi o'm holl gamweddau: *ac na* oſod ſi yn wradwydd i'r ynfyd.

9 Aethum yn fûd, ac nid agorais fy ngenau: canys ti a wnaethoſt *hyn*.

10 Tyn dy blâ oddi wrthif: gan † ddyrnod dy law y darfûm i.

11 *Pan* gospit ddyn â cherddon am anwiredd, † dattodit fel gŵyſyn ei ardderchawgrwydd ef: gwagedd yn ddiau *yw* pôb dyn. *Selah.*

12 Gwrando fy ngweddi Arglwydd, a chlyw fy llef, na thaw tuerth ty wyloſain: canys † ymdeithudd ydwyf gyd â thi, ac alltud fel fy holl dadau.

13 Paid â mi, fel y crythawyf cyn fy mynd: ac na byddwyf *mwy*.

PSALM XL.

Y lles ſydd o hyderu ar Ddaw. Ufudd-dod yw yr aberth goreu. Drygau Dafydd yn fwy nifer nâ gwallt ei ben.

¶ I'r pen-cerdd, Pſalm Dafydd.

1 DIſgwiliais † yn ddyfal am yr Arglwydd, ac efe a ymoſtyngodd attaf: ac a glybu fy llefain.

2 Cyſododd ſi hefyd o'r pydew † erchyll, allan o'r

† Hebr. *Ar bydy rhoddi benthyg: a'i had a fendithir.*

Heb. *gwrddiad.*

Neu *pwn gwyddiad yn yr hwn y bu farw.*

…mhydd ac a ofodedd fy nhraed ar graig,
…ododd yn fy ngenau ganiad newydd o fo-
…ddiriedant yn yr Arglwydd.
…ant ei fyd y gŵr a osodo 'r Arglwydd yn
…ddiriedant iddo: ac ni thry at feilchion, nac at y
…ogrant at gelwydd.
…thaeg y gwnaethoft ti, ô Arglwydd fy
…ddodau, a'th amcanion tuag attom;
…dy yn drefnus ou cyfrif *buyns* i tì: pe my-
…ent o'r phe *traethwn* hwynt, amlach ydynt nag
…ir ou rhifo.
…Aberth ac offrwm nid ewyllysiaist, † agor-
…ghlustiau: poeth offrwm a phech aberth
…ofynnaist.
…dywedais, wele 'r ydwyf yn dyfod; yn
…llfer yr scrifennwyd am danaf.
…gymif wneuthur dy ewyllys, ô fy Nuw:
…ddyfnith fydd † o fewn fy nghalon.
…egethais gyfiawnder yn y gynnulleidfa
…wese, nid attelaiais fy ngwefusau, ti Ar-
…ydd a'i gwyddoft.
…Ni thuddiais dy gyfiawnder o fewn fy ngha-
…, trwthais dy ffyddlondeb a'th iechydwriaeth:
…chuis ity drugaredd na'th wirionedd, yn y
…nulleidfa luofog.
…Tithau Arglwydd, nac attal dy drugareddau
…di oreiff cadwed dy drugaredd, a'th wir-
…ndd ſ byth.
…Canys drygau aniſeiriol a'm cylchynaſant o
…ngiad, fy mhechodau a'm dalaſant, ſel na all-
…m dderch i *ſyne*: amlach ydynt nã gwallt fy
…ben, am hynny † y pallodd fy nghalon gen-
…ſi.
…Rhyged bodd it Arglwydd fy ngwaredu:
…ydd Arglwydd i'm cymmorth.
…Kyd-gywilyddier, a gwradwydder y rhai
…ſant fy enioes iw diſetha: gyrret yn eu hôl,
…ywilyddier, y rhai a ewyllyſiant i mi ddrwg.
…ſhaithier hwynt yn wobr a'm cu gwrad-
…ydd, y rhai a ddywedant wrthif, Hâ, ha.
…ſ llawenyched, ac ymhyfryded ynot tì y rhai
…th geiſiant: dyweded y rhai a garant dy le-
…dwriaeth bôb amſer, mawryger yr Arglwydd.
…Cnid ydwyt ſi yn ddiwad, ac yn anghen-
…, eto yr Arglwydd a feddwl am danaf;
…ſgynnorth a'm gwaredudd *ydwyt* tì: fy Nuw
…ir drig.

PSAL. ☞ ☜ *Pryddhawnol*
XLI. ☞ ☜ *weddi.*

1 *Gofal Duw tros y tlawd.* 4 *Dafydd yn cwy-*
mwng had ei elynion, 10 *yn ffio at Ddnw am*
gymmorth.

¶ Pr pencerdd, Pſalm Dafydd.

GWyn ei fyd a yſtyria wrth ‖ y tlawd: yr Arglwydd a'i gwared ef yn † amſer adfyd.

2 Yr Arglwydd a'i ceidw, ac a'i bywhâ; hwnnw fydd ar y ddaiar: na ddod tì ef wrth ewyllys ei elynion.

3 Yr Arglwydd a'i nertha ef ar ei glaſ-wely: † ymchwel tì holl wely ef yn ei glefyd.

4 Mi a ddywedais, Arglwydd trugarhâ wrthif: iachâ fy enaid, canys pechais i'th erbyn.

5 Fy ngelynion a leſarent ddrwg am danaf, *pan* *ddiweddyd*: pa bryd y bydd efe farw, ac y derfydd am ei enw ef?

6 Ac os daw i'm hedrych, efe a ddywed gelwydd: ei galon a gaſcl atti ſawiredd: pan êl allan, efe a'i traetha.

7 Fy holl gaſeion a gyd-huſyngant i'm herbyn: yn fy herbyn y dychymygant ddrwg i mi.

8 † Aſliwydd, *meddent*, a lyn wrtho: a chan ei fod yn gorwedd, ni chyfyd mwy.

9 * Hefyd y gŵr oedd † anwyl gemiſ, yr hwn yr ymddiriedais iddo, *ac* a fwytaodd fy mara, a † ddercheſodd *ei* ſodl i'm herbyn.

10 Eithr tì Arglwydd trugarhâ wrthif; a chyfod ſi fel y talwyf iddynt.

11 Wrth hyn y gwn hoffi o honot ſi: am na chaiff fy ngelyn orfoleddu i'm herbyn.

12 Ond am danaf ſi, yn fy mherffeithrwydd i'm cynheli; ac i'm goſodi ger dy fron yn dragywydd.

13 Bendigedic fyddo Arglwydd Dduw Iſrael, o dragywyddoldeb a hyd dragywyddoldeb, Amen, ac Amen.

PSAL. XLII.

1 *Zêl Dafydd i weddio Duw yn ei Deml.* 5 *Y mae yn cynnhyrfu ei enaid i roi ei oglud ar Ddnw.*

¶ Pr pen-cerdd, ‖ Maſchil ei feibion Corah.

FEl y breſa'r hŷdd am yr afonydd dyfroedd: felly 'r hiraetha fy enaid am danat ti ô Dduw.

2 Sychedic yw fy enaid am Dduw, am y Duw byw: pa bryd y deuaf, ac yr ymddangoſaf ger bron Duw?

3 * Fy nagrau oedd fwyd i'm ddydd a nôs: tra dywedant wrthif bôb dydd, pa le *y mae* dy Dduw?

4 Tywalltwn fy enaid ynof, pan gofiwn hynny: canys aethwn gyd â'r gynnulleidfa, cerddwn gyd â hwynt i dy Dduw, mewn ſain cân a moliant, *fel* tyrfa yn cadw gŵyl.

5 Pa ham fy enaid † ith ddaroſtyngir, ac yr ymderfyſci ynof? gobeithia yn Nuw, oblegit mi ‖ moliannaf ef eto, ‖ am iechydwriaeth ei wyneb-pryd.

6 Fy Nuw, fy enaid a ymddarofdwng ynof: † am hynny y cofiaf di, o dir yr Iorddonen, a'r Hermoniaid, ‖ o fryn Miſar.

7 Dyfnder a eilw ar *ddyfnder*, wrth ſŵn dy biſtyllioedd: dy holl donnau a'th lifeiriant a aethant troſof.

8 *Eto* yr Arglwydd a orchymmyn ei drugaredd liw dydd, a'i gân ſydd gyd â mi liw nôs; *ſef* gweddi ar Dduw fy enioes.

9 Dywedaf wrth Dduw fy ngharaig, pa ham yr anghofiaiſt ſi? pa ham y rhodiaf yn alarus trwy orthrymder y gelyn?

10 *Megis* â ‖ chleddyf yn fy eſgyrn *y mae* fy ngwrthwynebwŷr yn fy ngwradwyddo, pan ddywedant wrthif bôb dydd, pa le *y mae* dy Dduw?

11 Pa ham ith ddarofdyngir fy enaid? a pha ham y terfyſci ynof? ymddiried yn Nuw, canys eto y moliannaf ef, *ſef* iechydwriaeth fy wyneb, a'm Duw.

PSAL. XLIII.

1 *Dafydd yn gweddio am gael ei ddwyn drachefn i'r Deml, ac yn addaw gwaſanaethu Duw yn llawen: 5 yn cymhyrfu ei enaid i ymddiried yn Nuw.*

BArn ſi ô Dduw, a dadleu fy nadl yn erbyn dyn genhedlaeth anhugarog: gwared ſi hag y dŷn twyllodrus, ac anghyfiawn.

2 Canys tì *yw* Duw fy nerth, pa ham i'm hunaiſt ymaith? pa ham yr âf yn alarus trwy orthrymder y gelyn?

3 Anfon dy oleuni, a'th wirionedd, trwyſant hwy ſi, ac arweiniant ſi: fynyded dy ſanctaidd rowdd, ac i'th bebyll.

4 Yna

† *Hebr.* *Peth, yr* *Fall, neu,* *Bellal.* * Ioa. 13. 18. † *Hebr.* *heddweh* *s mi.* † *Hebr.* *ſawry-* *godd.*

‖ *Neu,* *Pſalm* *yn rhoddi* *at bwa-* *aeth mei-* *ſtin Co-* *rah.* * Pſ. 80. 5

† *Hebr.* *yr ym-* *derfynni.* ‖ *Neu,* *iechyd-* *wriaeth* *yn ei wy-* *nepryd.* *Or hwyn-* *ebddau.*

‖ *Neu,* *Rhoddiad.*

4 Yna'r âf at allor Duw, at Ddiw hyfrydwch fy ngorfoledd, ac mi a'th folaraaf ar y delyn ô Ddiw, fy Nuw.

5 Pa ham i'th ddarostyngir fy enaid? a pha ham y terfysci ynof? gobeithia yn Nuw, canys etto y molianaaf ef, *sef* * iechydwriaeth fy wyneb, a'm Duw.

*Psal. 42. 5. & 12.

PSAL. XLIIII. Dorcmol weddi.

1 *Yr eglwys wrth gofio daioni Duw tuac at ei o'r blaen, 7 yn cwyno rhag ei dryglyd presennol. 17 yn dangos ei phurdeb, 24 ac yn gweddio yn ddifris am gymmorth.*

¶ I'r pen-cerdd, i feibion Corah, Maschil.

DIw, clywsom â'n clustiau, ein tadau a fynegasant i ni y weithred a wnaethoft yn eu hamser hwynt, yn y dyddiau gynt.

2 Ti â'th law a yrraiſt allan y cenhedloedd, ac a'i plennaiſt hwythau; ti a ddrygaiſt y bobloedd, ac a'i cymyddaiſt hwythau.

*Gyrraiſt ymaith.

3 Canys nid â'i cleddyf eu hun y goreſcynnaſant y tîr, nid eu braich a barodd iechydwriaeth iddynt; eithr dy ddeheu-law di, a'th fraich, a llewyrch dy wyneb, o herwydd it eu hoffi hwynt.

4 Ti Ddiw yw fy Mrenin: gorchymmyn iechydwriaeth i Iacob.

5 Ynot ti y gwthwyn ni ein gelynion yn dy enw di y ſathrwn y rhai a gyfodaut i'n herbyn.

6 O herwydd nid yn fy mŵa'r ymddiriedaf: nid fy nghleddyf chwaith a'm hachub.

7 Eithr ti a'n hachubaiſt ni oddi wrth ein gwrthwynebwyr, ac a wradwyddaiſt ein caſeion.

8 Yn Nuw yr ymfrofiwn bôb dydd: ac ni a glodforwn dy enw yn dragywydd. *Selah.*

9 Ond ti a'n bwriaiſt ni ymmaith, ac a'n gwradwyddaiſt; ac nid wyt yn myned allan gyd â'n lluoedd.

10 Gwnaethoſt ni drei yn ôl oddi wrth y gelyn: a'r caſeion a anrheithiaſant iddynt eu hun.

11 Rhoddaiſt ni fel defaid iw bwytta, a gwaſgaraſt ni yn mysg y cenhedloedd.

12 Gwerthaiſt dy bobl heb elw, ac ni chwanegaiſt *dy olud* o'i gwerth hwynt.

13 * Goſodaiſt ni yn warthrudd i'n cymydogion, yn watwar gardd, ac yn wawd i'r rhai ydynt o'n hamgylch.

*Psal. 79. 4.

14 * Goſodaiſt ni yn ddihareb ym mysg y cenhedloedd, yn ſhaſi i ſiowyd pen arnynt ym mysg y bobloedd.

*Ier. 24. 9.

15 Yn ngwarthrudd *ſydd* beunydd get fy mron, a chywilydd fy wyneb a'm cudd.

16 Gan lais y gwarthruddiad, a'r cablwr; o herwydd y gelyn, a'r ymddialwr.

17 Hyn oll a ddaeth arnom: etto ni'th anghofiaſom di, ac ni buom anffyddlon yn dy gyfammod.

18 Ni thrôdaſ ein calon yn ni ôl, ac nid aeth ein cerddediad allan o'th lwybr di.

19 Er i ti ein ſaro yn nrhigfa dreigiau, a thoi cyſcod â chyſcod angau.

20 Or anghofiaſom enw ein Duw: neu ſhyn ein dwylo at Dduw dieithr;

21 Oni chwiliai Duw hyn allan? canys efe a wyr dirgelcoedd y galon.

*Rhuf. 8. 36.

22 Ie * ac er mwyn di i'n lleddir beunydd, cyfrifir ni fel defaid iw lladd.

23 Deffro, pa ham y cyſci, ô Arglwydd? cyſod, na thaflw ni ymaith yn dragywydd.

24 Pa ham y cuddi dy wyneb, ac yr anghofi ein cyflwr, a'n gorthrymder?

25 Canys goſtyngaſ ein henaid yn llŵch: glŷnodd ein bol wrth y ddaiar.

26 Cyſod yn gymorthwy i ni, a gwaredaſ ni er mwyn dy drugaredd.

PSAL. XLV.

1 *Mawrhydi a rhâd brenhiniaeth Chriſt, yn Dledſwyddyr Eglwys, a'r budd ſydd o hyny.*

¶ I'r pen-cerdd ar Shoſannim, i feibion Corah, Maſchil, Cân cariadau.

TRaetha fy nghalon beth da, dywedyd yr ydwyf y pethau a wneuthym i'r brenin: fy nhafod *ſydd* bin ſcrifennodd buan.

2 Tegach ydwyt na meibion dynion; tywalltwyd gras ar dy weſtaau, o herwydd hyny i'th fendithiei Duw yn dragywydd.

3 Gwregyſa dy gleddyf ar dy glûn ô gadarn, *â'th* ogoniant, a'th harddwch.

4 Ac yn dy harddwch t marchog yn llwyddiannus, o herwydd gwiriondeb, a ſhedneiſrwydd, a chyfiawnder: a'th ddeheu-law a ddyſc i ti bethau ofnadwy.

5 Pobl a ſyrthiant tanat: o *herwydd* dy ſaethau llymion *yn glynu* ynghalon gelynion y brenin.

6 * Dy orſedd di ô Dduw, *ſydd* byth, ac yn dragywydd: teyrn-wialen vniondeb *yw* teyrn-wialen dy freniniaeth di.

7 Ceraiſt gyfiawnder, a chaſeaiſt ddrygioni: am hyny i'th eneiniodd Duw, *ſef* dy Ddiw di, ag olew llawenydd yn fwy na'th gyfeillion.

8 *Arogl* Myrr, Aloes, *a* Chaſia *ydd ar* dy holl wiſcoedd: *allan* o'r palâſau Iſori, a'r rhai a'th lawenhaſant.

9 Marched brenhinoedd *oedd* ym mhlith dy hongeſigeſau, ſafei y freniniaes ar dy ddeheu-law mewn aur coeth o Ophir.

10 Gwrando ferch, a gwêl, a goſwng dy glûſt: ac anghofia dy bobl dy hun, a thŷ dy dâd.

11 A'r brenin a chwennych dy degwch: canys efe yw dy lôr di: ymoſtwng diheu iddo eſ.

12 Merch Tyrus hefyd *ſydd* yno ag anrhegion: dy foethogion y bobl a ymbiliant â'th wyneb.

13 Merch y brenin *ydd* oll yn ogoneddus oſtwng gem-waith ar *yw* at gwiſc hi.

14 Mewn gwiſch caeedig a modrwydd y dygir hiat y brenin: y morwynion *yrhai a ddeuant* yn ôl i'th ôl hi a ddygir attat ti.

15 Mewn llawenydd a gorfoledd y dygir hwynt: deuant i ſŵs y brenin.

16 Dy feibion *ſydd* yn lle dy dadau: y rhai a wnei yn dywyſogion yn yr holl dir.

17 Paraf gofio dy enw yn mhob cenhedlaeth, ac oes: am hyny y bobl a'th folianant byth ac yn dragywydd.

PSALM. XLVI.

1 *Yr ymddiried ſydd gan yr Eglwys yn Nuw: (Cyngor i ŷ byd yma.*

¶ I'r pen-cerdd, i feibion Corah, ein ar Alamoth.

DIw ſydd noddfa, a nerth i ni, cymorth hawdd ei gael mewn cyfyngder.

2 Am hyny ni ofnwn pe ſymmudai y ddaear, a phe treiglid y mynyddoedd i ganol y môr:

3 *Er* rhuo a therfyſcu o'i dyfroedd, *er* cynn o'i mynyddoedd gan ei ymchwyddu. *Selah.*

4 Y * mae afon, a'i ffrydiau a lawenhânt ddinas Ddiw: cyſegr preſſwyſeydd y Goruchaf.

5 Duw *ſydd* yn ei chanol, nid yſcogir hi: Duw a'i cynnorthwya † yn foreu iawn.

6 Y cenhedloedd a derfyſcaſant, y teyrnoedd a ſyſgogaſant: efe a roddes ei lef, toddaiſt y ddaiar.

8 mae Arglwydd y lluoedd gyd â ni: y mae Duw Iacob yn † amddeffynfa i ni. *Selah.*

9 Deuwch, gwelwch weithredoedd yr Arglwydd: pa anghyfarnedd-dra a wnaeth efe ar y ddaear.

10 Gwna i ryfeloedd beidio hyd eithaf y ddaiar, efe a dyrr y bŵa, ac a dyrr y waywffon, efe a lŷg yr arfau â thân.

11 Peidiwch, a gwybyddwch mai myfi *ydd* Duw: derchefir fi ym mysc y cenhedloedd, derchefir fi ar y ddaiar.

12 mae Arglwydd y lluoedd gyd â ni: amddeffynfa i ni *yw* Duw Iacob. *Selah.*

PSAL. XLVII. } *Prydnhawnol weddi.*

Sylwhori y cenhedloedd i groesawu teyrnas Christ i'w lawn.

¶ I'r pen-cerdd, Psalm † i feibion Corah.

YR holl bobl curwch ddwylo: llafar-genwch i Dduw â llef gorfoledd.

2 Canys yr Arglwydd goruchaf sydd ofnadwy: brenin mawr ar yr holl ddaiar.

3 Efe a ddwg y bobl tanom ni: a'r cenhedloedd tan ein traed.

4 Efe a ddethol ein etifeddiaeth i ni, ardderchogrwydd Iacob, yr hwn a hoffodd efe. *Selah.*

5 Derchafodd Duw â llawen-floedd, yr Arglwydd â sain vdcorn.

6 Canwch fawl i Dduw, canwch: canwch fawl i'n Brenin, canwch.

7 Canys Brenin yr holl ddaiar *yw* Duw: canwch fawl † yn ddeallus.

8 Duw sydd yn teyrnasu ar y cenhedloedd: eistedd y mae Duw ar orsedd-faingc ei sancteiddrwydd.

9 ‖ Pendefigion y bobl a ymgasclâsant ynghyd, ‖ fel pobl Dŵ Abraham: canys tariannau y ddaiar *sydd* eiddo Duw: efe a dirfawr y derchafwyd ef.

PSAL. XLVIII.

Addurn a rhagor-fraint yr Eglwys.

¶ Cân Psalm i feibion Corah.

MAwr *yw'r* Arglwydd, a thra moliannus ynninas ein Duw ni, *yn* ei fynydd sanctaidd.

2 Tegwch bro, llawenydd yr holl ddaiar *yw* mynydd Sion yn ystlysau y gogledd: dinas y Brenin mawr.

3 Duw yn ei phalâsau, a adwaenir yn amddeffynfa.

4 Canys wele y brenhinoedd a ymgynnullasant: aethant heibio ynghyd.

5 Hwy a welsant, felly y rhyfeddasant: brawychasant, ac aethant ymmaith ar ffrŵst.

6 Dychryn a ddaeth arnynt yno, *a* dolur megis gwraig yn escor.

7 A gwynt y dwyrain y dryllii longau ‖ y môr.

8 Megis y clywsom, felly y gwelsom ynninas Arglwydd y lluoedd, yn ninas ein Duw ni: Duw a'i sicrha hi yn dragywydd. *Selah.*

9 Meddyliasom o Dduw, am dy drugaredd, yng-hanol dy Deml.

10 Megis *y mae* dy enw â Dduw, felly *y mae* dy fawl hyd eithafoedd y ddaiar: llawn o gyfiawnder yw dy ddeheu-law.

11 Llawenyched mynydd Sion: ac ymhyfryded merched Iuda, o herwydd dy farnedigaethau.

12 Amgylchwch Sion, ac ewch o'i hamgylch hi: rhifwch ei thyrau hi.

13 ‖ Ystyriwch ei thaflfuriau, ‖ edrychwch ar ei phalasau, fel y mynegoch i'r oes a ddêlo yn ôl.

14 Canys y Duw hwn *yw* ein Duw ni byth, ac yn dragywydd: efe a'n cywys ni hyd angeu.

PSAL. XLIX.

1 *Eiriol difrif i adeiladu ffydd yr adeyssedaid, rhag ar allu bydol, ond ar Ddaw.* 18 *Na dibynu bŷ-ssedd mrib lwyddiant bydol.*

¶ I'r pen-cerdd, ‖ Psalm i feibion Corah. ‖ *Psalm moliant.*

CLywch hyn yr holl bobloedd, gwrandewch *hyn* holl drigolion y bŷd.

2 Yn gystal gwreng a bonheddig, cyfoethog a thlawd ynghyd.

3 Fy ngenau a draetha ddoethineb: a myfyrdod fy nghalon *fydd am* ddeall.

4 *Gostyngaf fy nghlust at ddihareb, fy nammeg a ddarganddaf gyd â'r dêlyn. ‖ *Matth. 13. 35.*

5 Pa ham yr ofnaf yn amser adfyd, pan i'm hamgylchyno anwiredd fy sodlau? ‖ *psalm 56. 6.*

6 Rhai a ymddiriedant yn eu golud, ac a ymffrostiant yn lluosogrwydd eu cyfoeth.

7 Gan waredu ni wared neb ei frawd: *ac* ni all efe roddi iawn trosto i Dduw:

8 (Canys gwerth-fawr yw pryniad eu hemaid, *a hynny* a baid byth)

9 Fel y byddo efe byw byth, ac na welo lygredigaeth.

10 Canys efe a wêl fod y doethion yn meirw, yr vn ffunyd y derfydd am ffôl ac ynfyd, gadawant eu golud i eraill.

11 Eu meddwl *yw y ffyry* eu tai yn dragywydd, a'i trigfeydd hyd genhedlaeth a chenhedlaeth: henwant eu tiroedd ar eu henwau eu hunain.

12 Er hynny dŷn mewn anrhydedd nid erys: cebyg yw i anifeiliaid a ddifethir.

13 Eu ffordd ymma yw eu ynfydrwydd: ‖ etto eu hiliogaeth ydynt fodlon iw † hymadrodd. *Selah.* † *Hebr. genau.*

14 Fel defaid y gosodir hwynt yn ‖ uffern, angau a ymborth arnynt, a'r rhai cyfiawn a lywodraethai arnynt y boreu: a'i ‖ tegwch a dderfydd yn y bedd o'i cartref. ‖ *Neu, Sŵl-faen.*

15 Etto Duw a wared fy enaid i, o † feddiant ‖ uffern: canys efe a'm derbyn i. *Selah.* ‖ *Neu, y bedd yw cartref pob un o honynt.* † *Hebr. law.*

16 Nac ofna pan gyfoethogo vn, pan chwanego gogoniant ei dŷ ef.

17 *Canys wrth farw ni ddwg efe ddim ymaith, ac ni ddescyn ei ogoniant ar ei ôl ef. ‖ *Neu, y bedd.*

18 Er iddo yn ei fywyd feddithio ei enaid i: canmolant dithau o byddi da wrthit dy hun. ‖ *Neu, y bedd.* *Iob 29.*

19 Efe a â at genhedlaeth ei dadau, *ac* ni welant oleuni byth.

20 Dŷn mewn anrhydedd, ac heb ddeall, (sydd gyffelyb i anifeiliaid a ddifethir. 19.

PSAL. L. } *Boreuol weddi.*

1 *Mawrhydi Duw yn ei eglwys.* 5 *Ei diesyn ef am gasclu y Sainct ynghyd.* 7 *Nad oes rheidrwydd gan Ddaw mewn Ceremoniau,* 14 *ond mewn gwirioneddol-dod.*

¶ Psalm ‖ Asaph. ‖ *Asaph.*

DVw y duwiau, *sef* yr Arglwydd a lefarodd, ac a alwodd y ddaiar, o godiad haul hyd ei fachludiad.

2 Allan o Sion perfeithrwydd tegwch, y llewyrchodd Duw.

3 Ein Duw ni a ddaw, ac ni bydd dist[illegible] a yssa o'i flaen ef, a thrwchedd dirfawr [illegible] amgylch.

4 Geilw ar y nefoedd oddi vchod: ac ar [illegible] i farnu ei bobl.

5 Ceselwch ei sainct ynghyd atafi: y rhai [illegible] wnaethant gyfammod â mi trwy aberth.

6 A'r

6 A'r nesordd a synegant ei gyfiawnder ef, canys Duw ei hun *sydd* farn-wr. *Selah.*

7 Clywch fy mhobl, a mi a lefaraf, ô Israel, a mi a dystiolaethaf a'th erbyn: Duw *sef* dy Dduw di *ydwyf* fi.

8 Nid am dy aberthau i'th getyddaf, na'th boethoffrymmau, *am nad oeddynt* ger fy mron i yn wastad.

9 Ni chymmeraf fustach o'th dŷ, na bychod o'th gorlannau.

10 Canys holl fwyst-filod y coed ydynt eiddo fi: a'r anifeiliaid ar fil o fynyddoedd.

11 Adwaen holl adar y mynyddoedd: a gwyllt anifeiliaid y maes *ydynt* † eiddo fi.

12 * Os bydd newyn arnaf ni ddywedaf i ti: *canys y byd a'i gyfiawnder, *sydd* eiddo fi.

13 A fwyttaf gig teirw? neu a yfaf fi waed bychod?

14 Abertha foliant i Dduw, a thâl i'r Goruchaf dy addunedau:

15 A galw arnaf yn nydd trallod; *mi* a'th waredaf, a thi a'm gogoneddi.

16 Ond wrth yr annuwiol y dywedodd Duw, beth *sydd* i ti a fynegech ar fy neddfau, neu a gymmerech ar fy nghyfammod yn dy enau?

17 * Gan dy fod yn casau addysc, ac yn taflu fy ngeiriau a'th ôl.

18 Pan welaist leidr, cyttunaist ag ef: a'th gyfran *oedd* gyd â'r godinebwyr.

19 Gollyngaist dy safn i ddrygioni, a'th dafod a gyd-blethai ddichell.

20 Eisteddaist, a dywedaist yn erbyn dy frawd: rhoddaist enllib i fab dy fam.

21 Hyn a wnaethost, a mi a dewais; tybiaist dicheu fy mod yn gwbl fel ti dy hun: ond mi a'th argyoeddaf, ac a'i tresnaf o flaen dy lygaid.

22 Deellwch hyn yn awr, y rhai ydych yn anghofio Duw, rhag i mi *eich* rhwygo, ac na *byddo* gwaredydd.

23 Yr hwn a abertho foliant, a'm gogoneddia i: a'r neb a osodo ei ffordd *yn iawn*, dangosaf iddo iechydwriaeth Duw.

PSAL. LI.

Dafydd yn gwaeddu am faddeuant pechodau, ac yn gweddïo ar i'r Arglwydd ei buro o honynt. 6 *Yn gwahardd am ei fanteisiaddio.* 11 *Nad oes ewyllys gan Dduw mewn aberth, ond mewn purdeb calon.* 18 *Y mae yn gweddïo trosi'r Eglwys.*

¶ I'r pen-cerdd. Psalm Dafydd, pan ddaeth Nathany prophwyd atto, wedi iddo fyned i mewn at Bathseba.

TRugarha wrthif ô Dduw yn ôl dy drugarogrwydd: yn ôl lliaws dy dosturiaethau delea fy anwireddau.

2 Golch fi yn llwyr-ddwys oddi wrth fy anwiredd: a glanha fi oddi wrth fy mhechod.

3 Canys yr wyf yn cydnabod fy nghamweddau: a'm pechod sydd yn wastad ger fy mron.

4 * Yn dy erbyn di, dydi dy hunan, y pechais, ac y gwneuthum y drwg hyn yn dy olwg: fel pan fyddych barn, ac y byddir pûr pan farnech.

5 Wele mewn anwiredd y'm llunwyd, ac mewn pechod y'm beichiogodd fy mam genaf.

6 Wele, cariad mi hoffaist yn y dirgel: a chan hynny yn y dirgel y gwnei i mi wybod doethineb yn y dirgel.

7 Glanha fi â'r hyssop, a mi a fyddaf yn lân: golch fi, a mi a fyddaf wynnach nâ'r eira.

8 Pâr i mi glywed gorfoledd, a llawenydd; *fel* y gorfoleddo'r esgyrn a dorrythiaist.

9 Cuddia dy wyneb oddi wrth fy mhechodau: a dileu fy holl anwireddau.

10 Crea galon lân ynof ô Dduw; ac adnewydda yspryd † vniawn o'm mewn.

11 Na fwrw fi ymmaith oddi ger dy fronne: na chymmer dy Yspryd sanctaidd oddi wrthif.

12 Dyro drachefn i mi orfoledd dy iechydwriaeth: ac â'th hael Yspryd cynnal fi.

13 Yna y dysgaf dy ffyrdd i rai aswir: a phechaduriaid a droir attat.

14 Gwared fi oddi wrth waed ô Dduw, Duw dy iechydwriaeth: a'm tafod a gân yn llafar am dy gyfiawnder.

15 Arglwydd agor fy ngwefusau, a'm genau a fynega dy foliant.

16 Canys ni chwenychi aberth, † pe amgen mi a'i rhoddwn; poeth offrwm ni fynni.

17 * Aberthau Duw *ydynt* yspryd drylliedig: calon ddrylliog gystuddiedig, ô Dduw, ni ddirmygi.

18 Gwna ddaioni, yn dy ewyllysgarwch i Sion: adeilada furiau Ierusalem.

19 Yna y byddi fodlon i ebyrth cyfiawnder, i boeth offrwm, ac aberth llosc: yna'r offrymmant ystuchyn ar dy allor.

PSAL. LII.

1 *Dafydd yn barnu ar gogwi Doeg, ac yn proffwydo ei ddinistr ef.* 6 *Ac y llawenhâ y cyfiawn o'i blegid.* 8 *Dafydd, o'i hyder ar drugaredd Duw, yn rhoddi diolch.*

¶ I'r pen-cerdd, Maschil, *Psalm* Dafydd: * pan ddaeth Doeg yr Edomiad, a mynegi i Saul, a dywedyd wrtho, Daeth Dafydd i dy Ahimelech.

PA ham yr ymffrosti mewn drygioni, ô gadarn? y mae trugaredd Duw *yn parhau* yn wastadol.

2 Dy dafod a ddychymygg scelerder: fel ellyn llym, yn gwneuthur twyll.

3 Hoffaist ddrygioni yn fwy nâ daioni: a chelwydd yn fwy nâ thraethu cyfiawnder. *Selah.*

4 Hoffaist bob geiriau destryw, ô dafod twyllodrus.

5 Duw a'th † ddestrywia ditheu yn dragywydd, efe a'th gipia di ymaith, ac a'th dynn allan o'th babell: ac a'th ddiwreiddia o dir y rhai byw. *Selah.*

6 Y cyfiawn hefyd a welant, ac a ofnant, ac a chwarddant am ei ben.

7 Wele'r gŵr ni osododd Duw yn gadernid iddo: eithr ymddiriedodd yn lluosogrwydd ei olud, ac a ymnerthodd yn ei ddrygioni.

8 Ond myfi fydd fel oliwydden werdd yn nhŷ Dduw: ymddiriedaf yn nhrugaredd Duw byth, ac yn dragywydd.

9 Clodforaf di yn dragywydd, o herwydd iti wneuthur *hyn*: a disgwiliaf wrth dy enw; canys da yw ger bron dy saint.

PSAL. LIII.

Pydnhawn-weddi.

1 *Dafydd yn gosod allan lygredigaeth dyn naturiol,* 4 *yn argyoeddi'r annuwiol wrth olwg ei gydwybod ei hun,* 6 *yn ymgeuddio yn iechydwriaeth Duw.*

¶ I'r pen-cerdd ar y Mahalath, Maschil, *Psalm* Dafydd.

DYwedodd yr * ynfyd yn ei galon nid *oes* Duw: ymlygrasant, a gwnaethant flinder ffiaidd: nid oes *ddim* yn gwneuthur † anwiredd, * nid *oes ddim* yn gwneuthur daioni.

2 Edrychodd Duw i lawr o'r nefoedd ar feibion dynion, i edrych a *oedd neb* yn deall hwn, ac yn ceisio Duw.

3 Ciliasei

Pa Iddyn pob vn o honynt yn ffyfc ei gefn, cyd ddefaffaent, nid oes a wnêl ddalont, nac

* Oni dyw gweithred wŷt anwiredd y rhai ydi'n bwyta'r bŷ mhobl *fel* y bwytaent fara, ni

† Yn † ofnalant *gan* ofn, lle nid oedd ofn: canys Duw a wascarodd escyrn yr hwn a'th warchaeiai, gwradwyddaiſt *hwynt*, am i Dduw en dirmygu hwy.

† Oh na roddid ſechydwriaeth i Iſrael o Sion pan ymchwelo Duw gaethiwed ei bobl, y llawenycha Iacob, ac yr ymhyfryda Iſrael.

PSAL. LIIII.

1 *Dafydd yn cwyno rhag y Ziphiaid, ac yn gweddi am i chwaer waeth, 4 Ac o hyder ar gymmorth Duw, yn addaw aberth.*

I'r pen-cerdd ar Neginoth, Maſchil, *Pſalm* Dafydd, pan ddaeth y Ziphiaid a dywedyd wrth Saul; * onid ydyw Dafydd yn ymguddio gyd â ni?

A Chub ſi ô Dduw, yn dy enw: a barn ſi yn dy gadernid.

2 Duw, clyw fy ngweddi; gwrando ymadrodd fy ngenau.

3 Canys dieithriaid a gyfodaſant i'm herbyn: a rhai creulon a geiſiant fy enaid, ni oſodaſant Duw o'u bŷdd. *Selah.*

4 Wele, Duw ſydd yn fy nghynnorthwyo: yr Arglwydd *ſydd* yn myſc y rhai a gynhaliant fy enaid.

5 Efe a dâl ddrwg i'm † gelynion: tor† hwynt ymaith yn dy wirionedd.

6 Aberthaf it yn ewyllyſgar; clodforaf dy enw, Arglwydd, canys da yw.

7 Canys efe a'm gwaredodd o bob trallod, a'm llygad a welodd *ei ewyllys* ar fy ngelynion.

PSAL. LV.

1 *Dafydd yn ei wedd yn cwyno ei gyſtwr erbŷn. 8 Yn gweddio yn erbyn ei elynion, ac yn achwyno en hanwiredd a'i brad hwy, 16 yn ymſtyrio, o herwydd nawdd Duw yn ei gadw, ac o rwyddgwaredyddaiſt ei elynion.*

I'r pen-cerdd ar Neginoth, Maſchil, *Pſalm* Dafydd.

GWrando fy ngweddi ô Dduw, ac nac ymguddia rhag fy neiſyfiad.

2 Gwrando arnaf ac erglyw fi, cwynfan yr ydwyf yn fy ngweddi, a thuchan.

3 Gan lais y gelyn, gan orthrymder yr annuwiol: herwydd y maent yn bwrw anwiredd arnaf, ac yn ſyngha ſau yn llidioc.

4 Fy nghalon a ofidia o'm mewn: ac ofn angeu a ſyrthiodd arnaf.

5 Ofn ac ariwyd a ddaeth arnaf: a dychryn a'm gorchuddiodd.

6 A dywedais, ô na bai i mi adenydd fel colomen; yna'r ehedwn ymaith, ac y gorphywyſwn.

7 Wele crwydrwn ym mhell, ac arhoſwn yn yr anialwch, *Selah.*

8 Bryſiwn i ddiange rhag y gwynt yſtormus, a'r ſtorm.

9 Dinyſtria ô Arglwydd, a gwahan en tafod: canys gwelais drawſder a chynnen yn y ddinas.

10 Dydd a nos yr amgylchant hi ar ei muriau, ac anwiredd a blinder yn ei chanol hi.

11 Anwiredd *ſydd* yn ei chanol hi, ac ni chilia twyll a dichell o'i heolydd hi.

12 Canys nid gelyn a'm difenrodd, yna y goddefaſwn: nid fy nghaſ-ddyn a ymſawrſynodd i'm herbyn, yna mi a ymguddiaſwn rhagddo ef.

13 Eithr tydi ddyn, fy nghyd-radd, fy ſorddwr a'm cydnabod.

14 Y rhai oedd felys genym gyd-gyſrinachu: ac a rodiaſom i dŷ Dduw ynghŷd.

15 Rhuthred marwolaeth arnynt, a deſcynnant i ſiſeol yn fyw: canys drygioni *ſydd* yn eu dartref, ac yn eu myſg.

16 Myfi a waeddaf ar Dduw, a'r Arglwydd a'm hachub i.

17 Hwyr a boreu, a hanner dydd y gwneddaf, a byddaf daer: ac efe a glyw fy lleſeryddi.

18 Efe a waredodd fy enaid mewn heddwch oddiwrth y rhyfel *oedd* i'm herbyn: canys yr oedd llawer gyd â mi.

19 Duw a glyw, ac a'i daroſtwng hwynt, yr hwn ſydd yn aros er oed, *Selah*: am nad *oes* gyfnewidian iddynt, am hynny nid ofnant Duw.

20 Efe a eſtynnodd ei law yn erbyn y rhai oedd heddychlon ag ef, *efe* a † dorrodd ei gyfammod.

21 Llyſnach oedd ei enau nag ymenyn, a rhyfel yn ei galon: ſynſrach oedd ei eiriau nag olew, a hwy nt yn gleddyfau noethion.

22 * Bwrw dy † faich ar yr Arglwydd, ac efe a'th gynnal di: ni âd i'r cyfiawn yſcogi byth.

23 Titheu Dduw a'i deſcynni hwynt i bydew dimſtr: gwŷr gwaedlyd a thwyllodrus ni † hyddant byw hanner eu dyddiau, onid myfi a obeithiaf ynot ti.

PSAL. LVI. Mewnol Gweddi.

1 *Dafydd wrth weddio Duw a hyder ac ei ateb, yn cwyno rhag ei elynion, 9 yn deuoni ei ymddiried yngair Duw, ac yn addo ei ſulennau ef.*

I'r pen-cerdd ar Ionath Elem Rechokim, Michtam Dafydd: pan ddaliodd y * Philiſtiaid ef yn Gath.

TRugarhâ wrthif ô Dduw, canys dŷn a'm llyngcei: beunydd gan ymladd, i'm gorthrymmu.

2 Beunydd i'm llyngcei † fy ngelynion, canys llawer ſydd yn rhyſcla i'm herbyn, ô Dduw goruchaf.

3 Y dydd yr ofnwyſ, mi a ymddiriedaf ynot ti.

4 Yn Nuw y clodforaf ei air, yn Nuw y gobeithiaf, nid ofnaf beth a wnêl cnawd i mi.

5 Beunydd y cam-gymmerant fy ngeiriau: eu holl feddyliau *ſydd* i'm herbyn er drwg.

6 Hwy a yngaſclant, a llechant, a wyliant fy nghamrau, pan ddiſgwiliant am fy enaid.

7 A ddiangant hwy drwy anwiredd? deſcyn y bobloedd *hyn* ô Dduw yn dy lidiawgrwydd.

8 Ti a gyfrifaiſt fy ſymmudiadau, dod fy nagrau yn dy goſtrel: onid *ydynt* yn dy lyfr di?

9 Y dydd y lleſwyf *arnat*, yna y dychwelir fy ngelynion yn eu gwrthôl: hyn a wn, am fod Duw gyd â mi.

10 Yn Nuw y moliannaf *eiair*: yn yr Arglwydd y moliannaf *ei air*.

11 Yn Nuw *y* ymddiriedais: nid ofnaf beth a wnêl dyn i mi.

12 Arnaſi ô Dduw *y mae dy addunedau* i'th † ti foliant.

13 Canys gwaredaiſt fy enaid rhag angeu, *ond* a'm traed ſynhraed rhag ſyrthio? mi a rodiaf gerbron Duw yngoleuni y rhai byw.

PSAL. LVII.

1 *Dafydd yn cibio at Dduw i'w waredu, ac yn cwyno ei enllyn gyſtwr, 5 yn ymddyrchafu Duw.*

¶ Pr Pencerdd, ‖ Al-taschith, Michtam Dafydd. * Pan ddôd rhag Saul i'r ogof.

TRugarhâ wrthif ô Dduw, trugarhâ wrthif, canys ynot y gobeithiodd fy enaid; îe yng-hysgod dy adenydd y gobeithaf, hyd onid êl yr afiwydd *hyn* heibio.

2 Galwaf ar Dduw goruchaf, ar Dduw a gwplâ i mi.

3 Ese a enfyn o'r nefoedd, ac ‖ a'm gwared *oddi wrth* warthrudd yr hwn a'm llyngcei, *Selah*: denfyn Duw ei drugaredd, a'i wirionedd.

4 Fy enaid fydd ym mysc llewod; gorwedd yr wyf ym mysc *dynion* poethion: *sef* meibion dynion, y rhai y mae ei dannedd yn waywffyn a saethau, a'i tafod yn gleddyf llym.

5 Ymddercha Dduw vwch y nefoedd: *a bydded* dy ogoniant ar yr holl ddaiar.

*Psal. 18. & 69. 23.

6 * Darparasant rwyd i'm traed, crymmwyd fy enaid, cloddiasant bydew o'm blaen, syrthiasant yn ei ganol. *Selah.*

*Psal. 8. 2.

7 * Parod *yw* fy nghalon o Dduw, parod *yw* fy nghalon: canaf, a chanmolaf.

8 Deffro fy ngogoniant, deffro Nabl a thêlyn; deffroaf yn foreu.

9 Clodforaf di Arglwydd ym mysc y bobloedd; canmolaf di ym mysc y cenhedloedd.

*Psal. 36. 5. & 108. 4.

10 * Canys mawr *yw* dy drugaredd hyd y nefoedd, a'th wirionedd hyd y cymylau.

11 Ymddercha Dduw vwch y nefoedd: *a bydded* dy ogoniant ar yr holl ddaiar.

PSALL. LVIII.

1 Dafydd yn argyoeddi barn wyr enwir, 3 yn dangos naturieth yr annuwiol, 6 yn ymroi i farnedigaethau Duw, 10 y rhai a bâr i'r cyfiawn lawenychu.

¶ Pr pen-cerdd ‖ Al-taschith, Michtam Dafydd.

AI cyfiawnder yn ddiau a draechwch chwi, ô gymmuliedfa? a farnwch chwi vniondeb, ô feibion dynion?

2 Anwiredd yn hytrrach a weithredwch yn y galon; trawfter eich dwylo yr ydych yn ei bwyfo ar y ddaiar.

3 O'r groth yr ymddieithrodd y rhai annwiol; o'r brû y cyfeiliornafant, gan edywedyd celwydd.

† *Hebr. yn êl cyfelybrwydd gwenwyn* ‖ *Neu, yr asp.*

4 Eu gwenwyn *fydd* † fel gwenwyn sarph: y maent fel ‖ y neidr fyddar *yr hon* a gae ei chlustiau,

5 Yr hon ni wrendy ar lais y rhin-wŷr, *er* cyfarwyddiad fuddio'r fwyn-wr.

6 Dryllia ô Dduw eu dannedd yn eu genau: torr ô Arglwydd, gôl-ddanneddu llewod ieuainge.

7 Todder hwyat fel dyfroedd fydd yn rhedeg yn wastad: pan saetho en saethau, *byddant* megis wedi eu torri.

8 Aed ymmaith fel malwoden dawdd, *neu* er thyl gwreigiz *fel* na welont yr haul.

9 Cyn i'ch crochanau glywed y mieri, efe a'i cymmer hwynt ymaith megis â chorwynt, tyn fyw, ac yn ei ddigofaint.

† *Hebr. megis dyn yn ei digofaint.*

10 Y cyfiawn a lawenycha pan welo ddial: efe a ylch ei draed yngwaed yr annuwiol.

11 Fel y dywedo dyn, diau *fod* ‖ ffrwyth i'r cyfiawn: diau *fod* Duw a farna ar y ddaiar.

PSALL. LIX.

1 Dafydd yn gweddio am gael ei wared oddiwrth ei elynion, 6 yn cwyno eu creulonderb hwy, 8 yn ymddiried yn Nuw, 11 yn gweddio yn erbyn hwy, 16 ac yn clodfori Duw.

¶ I'r pen-cerdd ‖ Al-taschith, Michtam Dafydd. * Pan yrrodd Saul rai i gadw y tŷ iw ladd ef.

FY Nuw, gwared fi oddi wrth fy ngelynion: † amddiffyn fi oddi wrth y rhai a ymgyfodant i'm herbyn.

2 Gwared fi oddi wrth weithredwyr anwiredd: ac achub fi rhag y gwŷr gwaedlyd.

3 Canys wele, cynllwynasant yn erbyn fy enaid: ymgasclodd cedyrn i'm herbyn; nid *er* fy mai nâ'm pechod i, o Arglwydd.

4 Rhedant, ymbaratoant, heb anwiredd *ynof*: deffro ditheu i'm † cymmorth, ac edrych.

5 A thi Arglwydd Dduw'r lluoedd, Duw Israel, deffro i ymweled â'r holl genhedloedd: na thrugarhâ wrth neb a wnânt anwiredd yn falfrus. *Selah.*

6 Dychwelant gyd â'r hwyr, cyfarthant fel cŵn, ac ymgylchant y ddinas.

7 Wele, bytheiriant â'i genau, * cleddyfau *fydd* yn eu gwefusau: canys pwy *meddant* a glywo?

8 Ond tydi ô Arglwydd, a'i gwatweri hwynt, ac a chwerddi am ben yr holl genhedloedd.

9 *O herwydd* ei nerth ef, y difgwiliaf wrthit: canys Duw *yw* fy † amddeffynfa.

10 Fy Nuw trugarog a'm rhagflaena: Duw a wnâ i mi weled *fy ewyllys* ar † fy ngelynion.

11 Na lladd hwynt, rhag i'm pobl anghofio: gwascar hwynt yn dy nerth, a dareostwng hwynt, ô Arglwydd ein tarian.

12 *Am* bechod eu genau, ac ymadrodd eu gwefusau, dalier hwynt yn eu balchder: ac am y felldith, a'r celwydd a draethant.

13 Difa *hwynt* yn *dy* lîd, difa, fel na byddont: a gwybyddant mai Duw fydd yn llywodraethu yn Iacob, hyd eithafoedd y ddaiar. *Selah.*

14 A dychwelant gyd â'r hwyr, a chyfarthant fel cŵn, ac amgylchant y ddinas.

15 Cyrwy drant † am fwyd, ac onis digonir † grwgnachant.

16 Minneu a ganaf am dy nerth, ie llafar ganaf am dy ſirugaredd yn foreu: canys buoft yn amddeffynfa i mi, ac yn noddfa, yn y dydd *y bu* cyfyngder arnaf.

17 I ti fy nerth y canaf: canys Duw *yw* fy amddeffynfa, a Duw fy nhrugaredd.

PSAL. LX.

1 Dafydd yn cwyno wrth Dduw am forwedyn. shau o'r blaen: 4 ac yn awrhon, ar obaith gael, yn gweiddio am ymwared: 6 yn ymyſtyru yn addewidion Duw, ac yn driſio cael yr help yrhoſai ei bydor arno.

¶ I'r pen-cerdd ar Susan-Eduth, ‖ Michtam Dafydd o'r blaen: i ddyſcu. * Pan ymladdodd yn erbyn Syriaid Mesopotamia, a Syriaid Sobah, * pan dychwelodd Ioab, a lladd deuddeng mil o'r Edomiaid, ym nyffryn yr halen.

‖ *Psalm Dafydd.*

* *Neu,* Syria.

* 2 Sam. 8. 13.

O * Dduw bwriaiſt ni ymaith, † gwaſgeraiſt ni, a foraiſt: dyſchwel atom drachefn.

† *Hebr. rhwygiſt.*

2 Gwnaethoſt i'r ddaiar gryno, a holltaiſt ei llachâ ei briwiau, canys y mae yn crynu.

3 Dangoſaiſt i'th bobl galedi: diodaiſt ni â gwin ‖ madrondod.

‖ *Dymeth.*

4 Rhoddaiſt faner i'r rhai a'th ofnant, *fel* dechafu o herwydd y gwirionedd. *Selah.*

5 * Fel y gwareder dy rai anwyl: achub â'th ddeheu-law, a gwrando fi.

* *Psal.* 108. 6.

6 Duw a leſaroedd yn ei ſancteiddrwydd, ‖ gorfoleddwn, rhannaf Sichem, a meſuraf dyffryn Succoth.

‖ *Eiddo*

…Gilead, ac eiddo fi Manasseh: …lefyd yw nerth fy mhen, Iuda yw fy …

8 Moab yw fy nghrochan golchi: tros Edom …sef fy escid, Philistia, ymorfoledda di …ar fy mhen i.

9 Pwy a'm dwg i'r ddinas gadarn? pwy a'm …wya yn Edom?

10 Onid tydi Dduw, yr hwn a'n bwriaist ymaith? a thydi ô Dduw, yr hwn nid eit allan gyd …ddoedd?

11 Moes i ni gynhorthwy rhag cyfyngder: canys …ofer yw ymwared dyn.

12 Yn Nuw y gwnawn wroldeb, canys efe a fathr …elynion.

PSAL. LXI.

1 *Dafydd yn cilio at Dduw, wrth abrostfai o'r …lan.* 4 *ac yn addunedu ei wasanaethu ef yn wastadol o herwydd ei addewidion.*

¶ I'r pen-cerdd ar Neginoth.

Psalm Dafydd.

1 Clyw ô Dduw fy llefain, gwrando ar fy …ngweddi.

2 O eithaf y ddaiar y llefaf attat, pan lesmeinio fy nghalon: arwain fi i graig a fyddo vwch …nâ mi.

3 Canys buost yn noddfa i mi, ac yn dŵr cadarn …rhag y gelyn.

4 Preswyliaf yn dy babell byth: a'm ymddiddanydd dan orchudd dy adenydd. *Selah.*

5 Canys ti Dduw a glywaist fy addunedau, rhoddaist etifeddiaeth i'r rhai a ofnant dy enw.

6 Tu a † chwanegi oes y brenin, ei flynyddoedd fyddant fel † cenhedlaethau lawer.

7 Eisted yn erys byth ger bron Duw: darpar drugaredd a gwirionedd, *fel* y cadwont ef.

8 Felly y canmolaf dy enw yn dragywydd: fel y talwyf fy addunedau beunydd.

PSAL. LXII.

Boreuol weddi.

1 *Dafydd wrth ddangos ei hyder ar Dduw, yn …anmawl elynion,* 5 *ac yn yr vn hyder, yn rhoi …anmawl i Dduw iol.* 9 *Nad yw i neb rod ei ogl…d ar luoedd bydol.* 11 *Gallu a thrugaredd a …rdyn i Dduw.*

¶ I'r pen-cerdd, i Ieduthun, Psalm Dafydd.

1 WRth Dduw † yn vnic y † disgwil fy enaid: o honaw ef *y daw* fy iechydwriaeth.

2 Efe yn vnic yw fy nhraig, a'm iechydwriaeth: a'm † hamddeffyn, ni'm mawr ysgogir.

3 Pahŷd y bwriedwch aflwydd yn erbyn gwr: lladdir chwi oll, *a byddwch* fel magwyr ogwyddlic, neu bared ar ei ogwydd.

4 Yngynghorasant yn vnic iw fwrw ef i lawr o'i fawredd, hoffasant gelwydd, â'i genauau y bendithiant, ond o'i mewn y melldithiant. *Selah.*

5 Oh fy enaid disgwil wrth Dduw yn vnic: canys oddo ef y mae fy ngobaith.

6 Efe yn vnic yw fy nghraig a'm hiechydwriaeth: efe yw fy amddeffynfa, ni'm hyscogir.

7 Yn Nuw y mae fy iechydwriaeth a'm gogoniant: craig fy nghadernid, a'm noddfa sydd yn Nuw.

8 Gobeithiwch ynddo ef bob amser, ô bobl tywalltwch eich calon ger ei fron ef: Duw *fydd* noddfa i ni. *Selah*

9 Gwagedd yn ddiau yw meibion dynion, genau yw meibion gwŷr: iw gosod yn y clorian, *ys*…*ddant* hwy i gyd na gwegi.

10 Na ymddiriedwch mewn trawsder, ac mewn trais na fyddwch ofer: os cynnydda golud, na roddwch eich calon *arno.*

11 Yn-waith y dywedodd Duw, clywais hynny ddyw-waith, mai eiddo Duw *yw* cadernid.

12 Trugaredd hefyd *fydd* eiddo ti, ô Arglwydd: * canys ti a dâli i bob dyn yn ôl ei weithred.

11. dinas. 24.12. ier.32.19 ezec.7.27 mar.16. 27. rnf. 2.6. 2. cor. 5.10. epheſ. 6.8. col. 3.25. 1. pet. 1. 17. Datc. 22.12.

PSAL. LXIII.

1 *Hiraeth Dafydd am Dduw.* 4 *Y modd y bendithiai efe Dduw.* 9 *Ei hyder o ddinistr ei elynion, a'i ddogelwch ei hun.*

¶ Psalm Dafydd, * pan oedd efe yn niffaethwch Iuda.

* 1. Sam. 23. 14.

1 TI ô Dduw, *yw* fy Nuw i, yn foreu i'th geisiaf, sychedodd fy enaid am danat, hiraetha dd fy nghnawd am danat, mewn tîr crâs a † sychedic heb ddwfr:

† Hebr. blin.

2 I weled dy nerth a'th ogoniant, fel i'th welais yn y cyssegr.

3 Canys gwell *yw* dy drugaredd di nâ'r bywyd, fy ngwefusau a'th foliannant.

4 Fel hyn i'th glodforaf yn fy mywyd, derchafaf fy nwylo yn dy enw.

5 Megis â † mêr, ac â brasder y digonir fy enaid: a'm genau a'th fawl a gwefusau llatar:

† Hebr. brasder.

6 Pan i'th gofiwyf ar fy ngwely, myfyriaf am danat yngwyliadwriaethau *y nos.*

7 Canys buost gymorthwy i mi, am hynny yng-hyscod dy adenydd y gorfoleddaf.

8 Fy enaid a lŷn wrthit, dy ddeheu-law a'm cynal.

9 Ond y rhai a geisiant fy enaid i ddestryw, a ânt i isselderau y ddaiar.

† Hebr. Gwnaun i ddo to feirio sy my ddwylo o gleddyf.

10 † Syrthiant ar fin y cleddyf: rhan llwynogod fyddant.

11 Ond y brenin a lawenycha yn Nuw: gorfoledda pob vn a dyngo iddo ef; eithr cenir genau y rhai, a ddywedant gelwydd.

PSAL. LXIIII.

1 *Dafydd yn gweddio am ymwared, ac yn cwynorhag ei elynion,* 7 *Yn addaw iddo ei hun y cai weled y fath awalwg ddinistr ar ei elynion, ac a berai i'r cyfiawn lawenycha o'i blegid.*

¶ I'r pen-cerdd, Psalm Dafydd.

1 CLyw ŷ llef ô Dduw yn fy ngweddi: cadw fy eniocs rhag ofn y gelyn.

2 Cudd fi rhag cynlluniach y rhai drygionus, rhag terfysc gweithredwŷr anwiredd:

3 * Y rhai a hogant eu tafod fel cleddyf, ac a ereigdyant eu saethau, sef geiriau chwerwon?

* Psal. 11. 2.

4 I seuthu'n perffaith yn ddirgel, yn ddisymwth y saethant ef, ac nid ofnant.

5 Ymwrolant *mewn* | peth drygionus, ymchwedleuant † am osod maglau yn ddirgel: dywedant, pwy a'u gwêl hwynt?

| Neu, gair. † Hebr. i guddio magla.

6 Chwiliant allan anwireddau, | gorphennant ddysgl chwilio: ceudod a chalon bob vn o honynt sydd ddofn.

| Yn ymchwelliad fum gan yr hyn a ddysgl chwilio.

7 Eithr Duw a'u saetha hwynt: â saeth ddisymmwth † yr archollir hwynt.

† Hebr. syfydd eu harcholl.

8 Felly hwy a wnant iw tafodau eu hun syrthio arnynt: pob vn a'i gwelo a gilia.

9 A phob dyn a ofna, ac a fynega waith Duw: canys doeth ystyriant ei waith ef.

10 * Y cyfiawn a lawenycha yn yr Arglwydd, ac a obeithia ynddo: a'r rhai vniawn o galon oll a orfoleddant.

* Psal. 52. 6.

¶ I'r Pencerdd, ‖ Al-taſchith, Michtam Dafydd. * Pan ſôdd Doeg Saul i'r ogof.

‖ Neu, Na ddifetha. 1. Sam. 24. 1.

TRugarhâ wrthif ô Dduw, trugarhâ wrthif; canys ynot y gobeithiodd fy enaid; ie ynghyſcod dy adenydd y gobeithaf, hyd onid êl yr aflwydd *hyn* heibio.

2 Galwaf ar Dduw goruchaf, ar Dduw a gwplâ â mi.

‖ Neu, yr hwn, &c.

3 Efe a enfyn o'r nefoedd, ac ‖ a'm gwared *oddi wrth* warthrudd yr hwn a'm llyngcei, *Selah*: denfyn Duw ei drugaredd, a'i wirionedd.

4 Fy enaid ſydd ym myſc llewod, gorwedd yr wyf ym myſc *dynion* poethion; *ſef* meibion dynion, y rhai y mae ei dannedd yn waywffyn a ſaethau, a'i tafod yn gleddyf llym.

5 Ymddercha Dduw vwch y nefoedd: *a bydded* dy ogoniant ar yr holl ddaiar.

Pſal. 42. 6. & 103. 19.

6 * Darpuraſant rwyd i'm traed, crymmwyd fy enaid, cloddiaſant bydew o'm blaen, ſyrthiaſant yn ei ganol. *Selah.*

Pſal. 108. 5.

7 * Parod yw fy nghalon o Dduw, parod yw fy nghalon: canaf, a chanmolaf.

8 Deffro fy ngogoniant, deffro Nabl a thelyn; deffroaf yn foreu.

9 Clodforaf di Arglwydd ym myſc y bobloedd; canmolaf di ym myſc y cenhedloedd.

Pſ. 36. 5. & 108. 4.

10 * Canys mawr *yw* dy drugaredd hyd y nefoedd, a'th wirionedd hyd y cymylau.

11 Ymddercha Dduw vwch y nefoedd: *a bydded* dy ogoniant ar yr holl ddaiar.

PSAL. LVIII.

1 *Dafydd yn argyoeddi barn wyr enwir, 3 yn dangos naturiaeth yr annuwiol. 6 yn ymroi i farnedigaethau Duw, 10 y rhai a bâr i'r cyfiawn lawenychu.*

¶ I'r pen-cerdd ‖ Al-taſchith, Michtam Dafydd.

Ai cyfiawnder yn ddiau a draethwch chwi, ô gynnulleidfa? a farnwch chwi vniondeb, ô feibion dynion?

2 Anwiredd yn hytrach a weithredwch yn y galon: trawſter eich dwylo yr ydych yn ei bwyſo ar y ddaiar.

3 O'r groth yr ymddieithrodd y rhai annuwiol: o'r brû y cyfeiliornaſant, gan edywedyd celwydd.

† Hebr. yn ſî cyfflybrwydd gwen ‖ Neu, yr asp.

4 Eu gwenwyn *ſydd* † fel gwenwyn ſarph: y maent fel ‖ y neidr fyddar *yr hon* a gae ei chluſtiau,

5 Yr hon ni wrendy ar lais y rhin-wŷr, *er* cyfarwyddcd ſyddo'r fwyn-wr.

6 Dryllia ô Dduw eu dannedd yn eu genau: torr ô Arglwydd, gil-ddannedd y llewod ieuainge.

7 Todder hwynt fel dyfroedd ſydd yn rhedeg yn waſtad: pan ſaetho en ſaethau, *byddant* megis wedi eu torri.

8 Aed ymmaith fel malwoden dawdd, neu er thyl gwraig *ſol* na welont yr haul.

† Hebr. mogis hyn na digwyddo. ‖ Gwaſg.

9 Cyn i'ch crochanau glywed y mieri, efe a'i cymmer hwynt ymaith megis â chorwynt, yn fyw, ac yn ei ddigofaint.

10 Y cyfiawn a lawenycha pan welo ddial: efe a ylch ei draed yngwaed yr annuwiol.

11 Fel y dywedo dyn, diau *ſod* ‖ ffrwyth i'r cyfiawn: diau fod Duw a farn ar y ddaiar.

PSALM LIX.

1 *Pryddhawsol* ‖ *weddi.*

a Dafydd yn gweddio am gael ei warcd oddi wrth ei elynion. 6 yn cwyno rhag eu cruelondeb hwy. 8 yn ymddiried yn Nuw. 11 yn pwyddo yn eu herbyn hwy. 16 ac yn clodfori Duw.

¶ I'r pen-cerdd ‖ Al-taſchith, Michtam Dafydd. * Pan yrrodd Saul rai i gadw y tŷ iw ladd ef.

FY Nuw, gwared fi oddi wrth fy ngelynion: † amddeffyn fi oddi wrth y rhai a ymgyfodant i'm herbyn.

† Hebr. yn uchel.

2 Gwared fi oddi wrth weithredwyr anwiredd: ac achub fi rhag y gwŷr gwaedlyd.

3 Canys wele, cynllwynaſant yn erbyn fy enaid: ymgaſclodd cedyrn i'm herbyn: nid *ar* fy mai na'm pechod i, o Arglwydd.

4 Rhedant, ymbaratoant, heb anwiredd *ynof*: deffro ditheu i'm † cymmorth, ac edrych.

† Hebr. i'm cyfarfod.

5 A thi Arglwydd Dduw'r lluoedd, Duw Iſrael, deffro i ymweled â'r holl genhedloedd: na thrugarhâ wrth neb a gwnânt anwiredd yn falchder. *Selah.*

6 Dychwelant gyd â'r hwyr, cyſarthant fel cŵn, ac ymgylchant y ddinas.

7 Wele, bytheiriant â'i genau: * cleddyfau *ſydd* yn eu gwefuſau: canys pwy *meddant* a glyw?

8 Ond tydi ô Arglwydd, a'i gwatweri hwynt, ac a chwerddi am ben yr holl genhedloedd.

9 *O herwydd* ei nerth ef, y diſgwiliaf wrthit: canys Duw *yw* fy † amddeffynfa.

† Hebr. fy nyrchafiad.

10 Fy Nuw trugarog a'm rhagflaena: Duw a wnâ i mi weled *fy ewyllys* ar † fy ngelynion.

11 Na lladd hwynt, rhag i'm pobl anghofio: gwaſgar hwynt yn dy nerth, a dareſtwng hwynt, ô Arglwydd ein tarian.

12 *Am* bethod eu genau, ac ymadrodd eu gwefuſau, dalier hwynt yn eu balchder: ac am y felltith, a'r celwydd a draethant.

13 Difa *hwynt* yn *dy* lîd, difa, fel na byddont: a gwybyddant mai Duw ſydd yn llywodraethu yn Iacob, hyd eithafoedd y ddaiar. *Selah.*

14 A dychwelant gyd â'r hwyr, a chyſarthant fel cŵn, ac amgylchant y ddinas.

15 Cyrwydrant † am ſwyd, ac onis digonir, † grwgnachant.

† Hebr. yn ſî gwrgnachant.

16 Minneu a ganaf am dy nerth, ie llafar ganaf am dy ſtrugaredd yn foreu: canys buoſt yn amddeffynfa i mi, ac yn noddfa, yn y dydd *y bu* cyfyngder arnaf.

17 I ti fy nerth y canaf: canys Duw yw fy amddeffynfa, a Duw fy nhrugaredd.

PSAL. LX.

1 *Dafydd yn cwyno wrth Dduw am ſarnedigaeth o'r blaen: 4 ac yr awrhon, ar obaith gwell, yn gweiddio am gynhwyaredd: 6 yn ymgyſſuro yn addewidion Duw, ac yn driſt y cael yr help yrhoſai ei fyddin arno.*

¶ I'r pen-cerdd ar Suſan-Eduth, ‖ Michtam Dafydd i ddyſcu. Pan ymladdodd yn erbyn Syriaid Meſopotamia, a Syriaid Sobah. * pan droſeddwelodd Ioab, a lladd deuddeng mil o'r Edomiaid, ym nyffryn yr halen.

‖ Neu, Mesopotamia. Pſal. 22. 1. † Hebr. mewn dig.

O * Dduw bwriaiſt ni ymaith, † gwaſgaiſt ni, a foraiſt: dychwelaſt attom drachefn.

2 Gwnaethoſt i'r ddaiar gryno, a holltaiſt hi: iachâ ei briwiau, canys ymſuddo a wna.

3 Dangoſaiſt i'th bobl galedi: diodaiſt ni â gwin ‖ madrondod.

‖ Hebr. gwin ſigliad.

4 Rhoddaiſt faner i'r rhai a'th ofnant, i'w dyrchafu o herwydd y gwirionedd. *Selah.*

5 * Fel y gwareder dy rai anwyl: achub â'th ddeheu-law, a gwrando fi.

6 Duw a lefarodd yn ei ſancteiddrwydd, llawenychaf, rhannaf Sichem, a meſuraf allan Succoth.

7 Eiddo

5 yn Gilead, ac eiddo fi Manasseh: Effraim hefyd yw nerth fy mhen, Iuda yw fy

6 Moab yw fy nghrochan golchi: tros Edom y bwriaf fy escid, Philistia, ymorfoledda di o

7 Pwy a'm dwg i'r ddinas gadarn? pwy a'm arwain hyd yn Edom?

8 Oni'd tydi Dduw, *y bun* a'n bwriaist ymaith? ac nyd aethi ô Dduw, yr hwn nid eit allan gyd a'n lluoedd?

9 Moes i ni gynhorthwy rhag cyfyngder: canys ofer yw † ymwared dyn.

10 Yn Nuw y gwnawn wroldeb, canys efe a sathr ein gelynion.

PSAL. LXI.

1 *Dafydd yn cilio at Dduw, wrth abrostsai o'r blaen. 4 ac yn addunedu ei wasanaethu ef yn wastadol, herwydd ei addewidion.*

¶ I'r pen-cerdd ar Neginoth.

Psalm Dafydd.

CLyw ô Dduw fy llefain, gwrando ar fy ngweddi.

2 O eithaf y ddaiar y llefaf attat, pan lesmeirio fy nghalon: arwain fi i graig a fyddo vwch na mi.

3 Canys buost yn noddfa i mi, ac yn dŵr cadarn rhag y gelyn.

4 Preswyliaf yn dy babell byth: a'm ymddiriedyddi dan orchudd dy adenydd. *Selah.*

5 Canys ti Dduw a glywaist fy addunedau, rhoddaist etifeddiaeth i'r rhai a ofnant dy enw.

6 Ti a † chwanegi oes y brenin, ei flynyddoedd fyddant fel † cenhedlaethau lawer.

7 Efe a erys byth ger bron Duw: darpar drugaredd a gwirionedd, *fel* y cadwont ef.

8 Felly y canmolaf dy enw yn dragywydd: fel y talwyf fy addunedau beunydd.

PSAL. LXII.

Boreuol weddi.

1 *Dafydd wrth ddangos ei hyder ar Dduw, yn erbyn cenhedloedd, 5 ac yn yr vn hyder, yn rhoi calon yn Nuw iol. 9 Nad yw i neb vos ei ogoneddu o herwydd bydol. 11 Gallu a thrugaredd a berthyn i Dduw.*

¶ I'r pen-cerdd, i Ieduthun, Psalm Dafydd.

WRth Dduw ‖ yn vnic y † disgwil fy enaid: o honaw ef *y daw* iy iechydwriaeth.

2 Efe yn vnic *yw* fy nhraig, a'm iechydwriaeth: a'm † hamddeffyn, ni'm mawr ysgogir.

3 Pahôd y bwriedwch astwydd yn erbyn gwr? lladdir chwi oll, *a hyddwch* fel magwyr ogwyddedic, neu bared ar ei ogwydd.

4 Ymgynghorasant yn vnic iw fwrw ef i lawr o'i fawredd, hoffasant gelwydd, â'i genauau y bendithiant, ond o'i mewn y melldithiant. *Selah.*

5 Oh fy enaid disgwil wrth Dduw yn vnic: canys eiddo ef *y mae* fy ngobaith.

6 Efe yn vnic yw fy nhraig a'm hiechydwriaeth: efe yw fy amddeffynfa, ni'm hysgogir.

7 Yn Nuw *y mae* fy iechydwriaeth a'm gogoniant: craig fy nghadernid, a'm noddfa sydd yn Nuw.

8 Gobeithiwch ynddo ef bob amser, ô bobl tywalltwch eich calon ger ei fron ef: Duw *sydd* noddfa i ni. *Selah.*

9 Gwageddau ydynt yn ddiau meibion dynion, gennyw meibion gwyrt iw gosod yn y clorian, yssyfrinach ydynt hwy i gyd na gwegi.

10 Na ymddiriedwch mewn trawsder, ac mewn trais na fyddwch ofer: os cynnydda golud, na roddwch eich calon arno.

11 Vn waith y dywedodd Duw, clywais hynny ddwy waith, mai eiddô Duw *yw* cadernid.

12 Trugaredd hefyd *sydd* eiddo ti, ô Arglwydd: canys ti a dâli i bob dyn yn ôl ei weithred.

mar. 16. 27. rnf. 2. 6. 2. cor. 5. 10. ephes. 6. 8. col. 3. 25. 1. pet. 1. 17. Datc. 22. 12.

PSAL. LXIII.

1 *Hiraeth Dafydd am Dduw. 9 Y modd y benditbiai efe Dduw. 9 Ei hyder o ddiniſtr ei elynion, a'i ddiogelwch ei hun.*

¶ Psalm Dafydd, *pan oedd efe yn* niffaethwch Iuda.

TI ô Dduw, *yw* fy Nuw i, yn foreu i'th geisiaf, sychedodd fy enaid am danat, hiraetheodd fy nghnawd am danat, mewn tîr crâs a † sychedic heb ddwfr:

2 I weled dy nerth a'th ogoniant, fel i'th welais yn y cyssegr.

3 Canys gwell *yw* dy drugaredd di nâ'r bywyd, fy ngwefusau a'th foliannant.

4 Fel hyn i'th gloforaf yn fy mywyd, derchafaf fy nwylo yn dy enw.

5 Megis â † mêr, ac â brasder y digonir fy enaid; a'm genau a'th fawl â gwefusau llatar:

6 Pan i'th gofiwyf ar fy ngwely, myfyriaf am danat yngwyliadwriaethau *y nos*.

7 Canys buost gynnorthwy i mi, am hynny yng-hyscod dy adenydd y gorfoleddaf.

8 Fy enaid a lŷn wrthit, dy ddeheu-law a'm cynal.

9 Ond y rhai a geisiant fy enaid i ddestryw, a ânt i isselderau y ddaiar.

10 † Syrthiant ar fin y cleddyf: rhan llwynogod fyddant.

11 Ond y brenin a lawenycha yn Nuw: gorfoledda pob vn a dyngo iddio ef; eithr couir genau y rhai, a ddywedant gelwydd.

PSAL. LXIIII.

1 *Dafydd yn gweddio am ymwared, ac yn cwyno rhag ei elynion, 7 Yn addaw iddo ei bun y cai weled y fath amlwg ddiniſtr ar ei elynion, ac a berai i'r cyfiawn lawenychu o'i blegid.*

¶ I'r pen-cerdd, Psalm Dafydd.

CLyw ty llef ô Dduw yn fy ngweddi: cadw fy enioes rhag ofn y gelyn.

2 Cudd fi rhag cynlluach y rhai drygionus, rhag terfysc gweithredwŷr anwiredd:

3 * Y rhai a hogant eu tafod fel cleddyf, ac a ergydyant eu saethau, sef geiriau chwerwon:

4 I seuthu'r perffaith yn ddirgel, yn ddisymwth y saethant ef, ac nid ofnant.

5 Ymwrolant *mewn* ‖ peth drygionus, ymchwedleuant † am osod maglau yn ddirgel: dywedant, pwy a'i gwêl hwynt?

6 Chwiliant allan anwireddau, ‖ gorphennant dysfal chwilio: ceudod a chalon bob vn o honynt sydd ddofn.

7 Eithr Duw a'i saetha hwynt: â saeth ddisymmwth † yr archollir hwynt.

8 Felly llwy a wnant iw tafodau eu hun yn erbyn arnynt: pob vn a'i gwelo a gilia.

9 A phôb dyn a ofna, ac a fynega waith Duw: canys doeth ystyriant ei waith ef.

10 Y cyfiawn a lawenycha yn yr Arglwydd, ac a obeithia ynddo: a'r rhai vniawn o galon oll a orfoleddant.

* Iob. 34. 11. dihar. 24. 12. ier. 32. 19 ezec. 7. 27. col. 3. 25.

* Psal. 11. 3.

‖ Neu, gair.

† Hebr. gweddio mag-lau.

‖ Neu, treuliau fawr gan yr hyn a dyfal ebwyllasant.

† Hebr. fydd eu bwrw ef.

PSAL. LXV. } *Prydusamnol weddi.*

1 *Dafyddyn moliannu Duw am eirâf.* 4 *Dedwyddwch eibobddigion Duw, o blegyd amrywddoniau.*

¶ I'r pen-cerdd, Psalm cân Dafydd.

†Heb. *a ddistawa ii.*

MAwl †a'th erys di yn Sion, ô Dduw: ac i tiy telir yr addumed.

2 *Ti* yr-hwn a wrandewi weddi, attat ti y daw pob cnawd.

3 Pethau anwir a'm gorchfygasant, ein camweddau ni, ti a'i glânhei.

4 Gwyn ei fyd *yr hwn* a ddewisech, ac a nessáech attat; fel y trigo yn dy gynteddoedd: ni a ddigonir â daioni dy dŷ, *sef* dy Deml sanctaidd.

5 Attebi i ni *trwy bethau* ofnadwy, yn *dy* gyfiawnder, ô Dduw ein iechydwriaeth: gobaith holl gyrrau y ddaiar, a'r rhai sydd bellar y mor.

6 Yr hwn a siccrhâ y mynyddoedd drwy ei nerth, *ac* a wregysstr â chadernid.

7 Yr hwn a ostega dwrf y moroedd, twrf eu tonnau, a therfysc y bobloedd.

8 A phresswyl-wŷr eithafoedd *y byd* a ofnant dy arwyddion; gwnei i derfyn borcn a hwyr ‖ lawenychu.

‖ *Neu, gawn.*

9 Yr wyt yn ymweled â'r ddaiar, ‖ ac yn ei dwfrhau hi, yr ydwyt yn ei chyfoethogi hi yn ddirfawr, ag afon Duw, yr hon sydd yn llawn dwfr: yr wyt yn paratoi ŷd yddynt pan ddarperaist felly iddi.

‖ *Neu, wedi it beri iddi chwennych glaw.*

10 Gan ddwfrhau ei chefnau, *a* ‖ gostwng ei rhychau, yr ydwyt yn ei †mwydo hi â chafodau, ac yn bendithio ei chnŵd hi.

‖ *Neu, pheri it glaw ddisgyn yn ei rhychau.*

11 Coroni yr ydwyt y flwyddyn â'th ddaioni, a'th lwybrau a ddiferant frafter.

† *Hebr. dattod.*

12 Diferant *ar* borfeydd yr anialwch: a'r bryniau a ‖ ymwregysant â hyfrydwch.

‖ *Lawenychant o bob tu.*

13 Y dolydd a wisgir â defaid, a'r dyffrynnoedd a orchguddir ag ŷd, *am hynny* y bloeddiant, acy cânant.

PSAL. LXVI.

1 *Dafydd yn annog i foliannu Duw,* 5 *i ddal ar ei weithredoedd ef,* 8 *iw fendithio am ei ddoniau grasusol:* 12 *Yn addaw trosto ei hun wasanaeth crefyddol i Dduw:* 16 *Yn datcan enwog ddoniau Duw iddo ef.*

¶ I'r pen-cerdd, Cân *neu* Psalm.

LLawen-floeddiwch i Dduw, yr holl ddaiar.

2 Dadcenwch ogoniant ei enw: gwnewch ei foliant yn ogoneddus.

3 Dywedwch wrth Dduw, mor ofnadwy *wyt yn* dy weithredoedd! o herwydd maint dy nerth, y cymmer dy elynion arnynt fod yn ddarostyngedic i ti.

4 Yr holl ddaiar a'th addolant di, ac a ganant i ti, *ie* canant i'th enw. *Selah.*

5 Deuwch, a gwelwch weithredoedd Duw: ofnadwy *yw yn ei* weithred tu ag at feibion dynion.

6 Trôdd efe y môr yn fych-dir; aethant drwy'r afon ar draed: yna y llawenychâsom ynddo.

7 Efe a lywodraetha drwy ei gadernid byth, ei lygaid a edrych ar y cenhedloedd, nac ymddercháfed y rhai anufydd. *Selah.*

8 Oh bobloedd, bendithiwch ein Duw; a pherwch glywed llais ei fawl ef:

9 Yr hwn sydd yn gosod ein henaid mewn bywyd, ac ni âd i'n troed lithro.

10 Canys profaist ni ô Dduw, coethaist ni fel coethi arian.

11 Dygaist ni i'r rhwyd, gosodaist wasgfa ar ein lwynau.

12 Peraist i ddynion farchogaeth ar ein pennau: aethom drwy yr tân, a'r dwfr: a thi a'n dygaist allan i *le* † diwall.

13 Deuaf i'th dŷ ag offrymiau poeth, talaf it fy addunedau,

14 Y rhai a † adroddodd fy ngwefusau, ac a dd. † wedodd fy ngenau yn yr ing hyfyngder.

15 Offrymmaf it boeth offrymmau † breision, ynghyd ag arogl-darth hyrddod; aberthaf yscod, a bychod *Selah.*

15 Deuwch, gwrandewch, yrhai oll a ofnwch Dduw: a mynegaf yr hyn a wnaeth efe i'm henaid.

17 Llefais arno â'm genau, ac efe a ddercha wyd â'm tafod.

18 Pe edrychaswn ar anwiredd yn fy nghalon, ni wrandawsei'r Arglwydd.

19 Duw yn ddiau a glybu, *ac* a wrandawodd ar lais fy ngweddi.

20 Bendigedic fyddo Duw 'r hwn ni thrôdd fy ngweddi *oddi wrtho*, na'i drugaredd ef oddi wrthif innau.

PSAL. LXVII.

1 *Gweddi am helaethu teyrnas Duw,* 3 *ir llawenydd ir bobl,* 6 *ac er amlhau bendithion Duw.*

¶ I'r pen-cerdd ar Neginoth. Psalm *neu* gân.

DUw a drugarhao wrthym, ac a'n bendithio, a thywynned ei wyneb † arnom. *Selah.*

2 Fel yr adwaener dy ffordd ar y ddaiar, a'th iechydwriaeth ym mhlith yr holl genhedloedd.

3 Moliannedy bobl di ô Dduw: moliannedy holl bobl dydi.

4 Llawenhaed y cenhedloedd, a byddant hyfryd: canys ti a ferni y bobl yn vniawn, ac a † lywodraethi y cenhedloedd ar y ddaiar. *Selah.*

5 Moliannedy bobl di ô Dduw: moliannedy holl bobl dydi.

6 *Yna* 'r ddaiar a rydd ei ffrwyth: a Duw, *sef* ein Duw ni a'n bendithia.

7 Duw a'n bendithia, a holl derfynau'r ddaiar a'i hofnant ef.

PSAL. LXVIII. } *Bresnol weddi.*

1 *Gweddi wrth symmudo'r Arch.* 4 *Cyngor i foliannu Duw am ei drugareddau,* 7 *am ei ofal tros ei Bobl wys,* 19 *am eifawr drugareddau.*

¶ I'r pen-cerdd. Psalm *neu* gan Dafydd.

CYfoded * Duw, gwasgarer ei elynion: a ffoed ei gasceion † o'i flaen ef.

2 Chweli *chwythi* fel chwalu mŵg: fel y tawdd eŵyr wrth y tân, difether y rhai annuwiol o flaen Duw.

3 Ond llawenycher y rhai cyfiawn, a gorfoledd ant ger bron Duw: a byddant hyfryd o lawenydd.

4 Cenwch i Dduw, can-molwch ei enw, derchefwch yr hwn fydd yn marchogaeth ar y nefoedd, a'i enw yn IAH: a gorfoleddwch ger ei fron ef.

5 Tâd yr ymddifaid, a barn-wr y gweddwon *yw* duw, yn ei breswylfa sanctaidd.

6 Duw fydd yn gosod yr vnig mewn teulu: yn dwyn allan y rhai a rwymwyd mewn gefynnau; ond y rhai cyndyn a breswyliant gras-dir.

7 Pan aethost ô Dduw, o flaen dy bobl: pan gerddaist trwy yr anialwch; *Selah.*

8 Y ddaiar a grynod, a'r nefoedd a ddiferasant o flaen Duw: Sinai yntef *a grynodd* o flaen Duw, *sef* Duw Israel.

9 Dihidlaist law graslawn ô Dduw, *a* dy etifeddiaeth: ti a'i gwrteithiaist wedi ei blino.

10 Dy gynnulleidfa di fydd yn trigo ynddi:

I'r pen-cerdd ar Shosannim. *Psalm* Dafydd.

A Chub fi ô Dduw, canys y dysroedd a ddaethant i-mewn hyd at *fy* enaid.

2 Soddais † mewn tom ayfn, lle nid *oes* sefyllfa: deuthum i ddyfnder dyfroedd, a'r ffrŵd a lifodd trosof.

† *Heb.* yn nhom y dyfnder.

3 Blinais yn llefain, sychodd fy nghêg; pallodd fy llygaid; *tra ydwyf* yn disgwil wrth fy Nuw.

4 Amlach nâ gwallt fy mhen yw y rhai a'm casant heb achos: cedyrn yw fy ngelynion diachos, y rhai a'm difethent: yna y telais yr hyn ni chymerais.

5 O Dduw ti a adwaenoost fy ynfydrwydd, ac nid yw † fy nghamweddau guddiedic rhagot.

† *Heb.* fy ewynwydd.

6 Na chywilyddier o'm plegit i, y rhai a obeithiant ynot ti, Arglwydd Dduw y lluoedd: na wradwyddder o'm plegit i, y rhai a'th geisiant ti, ô Dduw Israel.

7 Canys er dy fwyn di y dygais warthrudd, *ac* y ſôdd cywilydd fy wyneb.

8 Euthym yn ddieithr i'm brodyr, ac *fel* estron gan blant fy mam.

9 Canys * zêl dy dŷ a'm hyssodd, ac * gwradwyddiad y rhai a'th wradwyddent di a syrthiodd arnafi.

* Ioa. 2. 17
* Rhuf. 15. 3.

10 Pan wylais *gan gyssuddio* fy enaid ag ympryd, *bu hynny* yn wradwydd i mi.

11 Gwiscais hefyd sach-liain, ac euthym yn ddihareb iddynt.

12 Yn fy erbyn y chwedleuei y rhai a eisteddent yn y porth; ac † i'r meddwon yr oeddwn yn ‖ wawd.

† *Hebr.* i *fyfyr diod gadarn.* ‖ *Gân.*

13 Ond myfi, fy ngweddi ſydd attat ti ô Arglwydd, mewn amſer cymmeradwy: ô Dduw, yn lluosogrwydd dy drugaredd, gwrando fi, yngwirionedd dy iechydwriaeth.

14 Gwaret fi o'r dom, ac na ſoddwyſ, gwareder fi oddi wrth fy nghaſeion, ac o'r dyfroedd dyfnion.

15 Na lifed y ſtrŵd ddwfr trosof, ac na lyngced y dyfnder fi: na chaued y pydew ychwaith ei ſafn arnaf.

16 Clyw fi Arglwydd, canys da *yw* dy drugaredd: yn ôl lliaws *dy* dofturiaethau edrych arnaf.

17 Ac na chuddia dy wyneb oddi wrth dy was, canys *y mae* cyfyngder arnaf, bryſia fi, gwrando fi.

18 Neſa at fy enaid, a gwared ef; achub fi o herwydd fy ngelynion.

19 Ti a adwaenoſt fy ngwarthrudd, a'm cywilydd, a'm gwradwydd: fy holl elynion *ydynt* ger dy fron di.

20 Gwarthrudd a dorrodd ſy nghalon, yr ydwyf newn gofid: a diſgwiliais *am rai* † i doſturio *wrthif*, ac nid *oedd neb*, ac am gyſſur-wyr, ac ni chefais *neb*.

† *Hebr.* i gydgwynfan i mi.

21 Rhoeddaſant hefyd ſafflt yn fy nawyd, ac * a'm diodaſant yn fy ſyched â finegr.

* Matth. 27. 28. mar. 15. 23 ioa. 19. 29

22 * Bydded eu bwrdd yn fagl ger eu bron, a'i llwyddiant yn dramgwydd.

* Rhuf. 11. 9.

23 Tywyller eu llygaid fel na welont, a gwna iw lwynau grynu bob amſer.

24 Tywallt dy ddigaſrwynt ſ a chythaedded llidiawgrwydd dy ddigoſaint hwynt.

† *Hebr.* palâto.

25 Bydded eu † preſwylfod yn anghyfannedd, ac na fydded a drigo yn eu pebyll:

26 Canys erlidiaſant yr hwn a darawſit ti, ac am ofid † y rhai a archollaiſt ti, y chwedleuant.

† *Hebr.* ar archolledigion.

27 Dôd ti ‖ anwiredd ar eu hanwiredd hwynt, ac na ddelont i'th gyfiawnder di.

‖ Neu, gosp ar gosp.

28 Deleer hwynt o lyfr y rhai byw † ac na ſerfenner hwynt gyd â'r rhai cyfiawn.

29 Minnau, trŵm, a gofidus ydwyf: † dy iechydwriaeth di ô Dduw, a'm derchafo.

† *Hebr.* wiredd.

ddi ô Dduw, yr wyt yn darparu i'r tlawd.

17 Yr Arglwydd a roddes y gair; mawr *oedd* lluoedd y rhai a'i pregethent.

18 Brenhinoedd byddinoc a † ffoesant ar ffrwſt: † *Heb.* yn

19 A'r lan a drigodd yn tŷ a rannodd yr yſpail. *whom y*

20 Er gorwedd o honoch ymmyſc y crochanau, *dyfnder.*
bydoch fel escyll colommen wedi eu gwiſco ag
arian, a'i hadenydd ag aur melyn.

21 Pan wascarodd yr Holl-alluog frenhinoedd
ynddi, yr oedd hi yn wen fel eira yn Salmon.

22 Mynydd Duw *ydyd fel* mynydd Basan, yn
fynydd cribog *fel* mynydd Basan.

23 Pa ham y llemmwch chwi fynyddoedd crib-
og? dymma'r mynydd a chwennychodd Duw ei
breſwylio, ie preſwylia'r Arglwydd ynddo byth.

24 Cerbydau Duw *ydynt* ugain mil, *ſef* mil-
oedd o angelion: yr Arglwydd ſydd yn eu plith
megis yn Sinai yn y Cyſſegr.

25 * Derchêfaiſt i'r uchelder, caeth-gludaiſt
gaethiwed, derbyniaiſt roddion † i ddynion: ie
i'r rhai cyndyn hefyd, fel y preſwyliai'r Ar-
glwydd Dduw *yn eu plith.*

26 Bendigedic *fyddo* 'r Arglwydd, *yr hwn* a'n
llwytha beunydd *â daioni: ſef* Duw ein iechyd-
wriaeth. *Selah.*

27 Ein Duw ni ſydd Dduw iechydwriaeth: ac
i'r Arglwydd Dduw *y perthyn* diangfâu rhag
marwolaeth.

28 Duw yn ddiau a archolla ben ei elynion; *a*
chopa walltoc yr hwn a rodio rhagddo yn ei
pechoddau.

29 Dywedodd yr Arglwydd, dygaf *fy mhobl*
trachefn o Basan; dygaf *hwynt* drachefn o ddyfnder
y môr.

30 Fel y ‖ trocher dy droed yngwaed dy elynion,
a thafod dy gŵn yr un-rhyw.

31 Gwelſant dy fyneddiad ô Dduw, myneddiad fy
Nuw, fy Mrenin, yn y cyſſegr.

32 Y cantorion a aethant o'r blaen, a'r cerdde-
non ar ôl: yn eu myſg yr oedd y llangeſau yn
canu tympanau.

33 Bendithiwch Dduw yn y cynnulleidfaoedd,
ſef yr Arglwydd, *y rhai ydych* o ffynnon Iſrael.

34 Yno *y mae* Beniamin ſychan a'u llywydd, ty-
wyſogion Iuda a'u cynnulleidfa: tywyſogion Za-
bulon a thywyſogion Nephtali.

35 Dy Dduw a orchymynnodd dy nerth: ca-
darnhâ ô Dduw, yr hyn a wnaethoſt ynom ni.

36 Brenhinoedd a ddygant i ti anrheg, er mwyn
dy Demel yn Ieruſalem.

37 Cerydda ‖ dyrfa y gwaywffyn, cynnulleidfa y
gwrdd-ddeirw, gydâ lloi y bobl, fel y delont yn
ddygedic â darnau arian: ‖ gwaſcar y bobl ſy
dân ganddynt ryfel.

38 Pendefigion a ddeuant o'r Aipht, Ethiopia a
ddyra ei dwylo'n bryſſur at Dduw.

39 Teyrnaſoedd y ddaiar, cênwch i Dduw, can-
molwch yr Arglwydd. *Selah.*

40 Yr hwn a ferchyg ar nef y nefoedd, y rhai
oedd erioed: wele efe yn † anfon ei lef, *a honno*
yn lef nerthol.

41 Rhoddwch i Dduw gadernid: ei oruchelder
ſydd ar Iſrael, a'i nerth yn yr wybrenau.

42 Ofnadwy wyt ô Dduw o'th gyſſegr; Duw Iſ-
rael yw efe, ſydd yn rhoddi nerth, a chadernid i'r
bobl; bendigedic *fyddo* Duw.

PSAL. LXIX. } *Prydnawnol weddi.*

1 *Dafydd yn cwyno ei gyſſudd,* 13 *Yn gweddio am iawnwed,* 22 *Yn dioſgrydu ei elynion i ddiſtryw,* 30 *Yn moliannu Duw gyd â diolch.*

30 Moliannaf enw Duw ar gân, a mawrygaf ef mewn mawl.

31 A *hyn* fydd gwell gan yr Arglwydd nag ŷch, neu fustach corniog, carnol.

32 Y trueniaid a lawenychant *pan* welant *hyn*: eich calon chwithau, y rhai a geisiwch Dduw, a fydd byw.

33 Canys gwrendy'r Arglwydd ar dlodion, ac ni ddiystyra efe ei garcharorion.

34 Nefoedd, a daiar, y mor a'r hyn oll a ymlusco ynddo, molaut ef.

35 Canys Duw a achub Sion, ac a adeilada ddinasoedd Iuda; fel y trigont yno, ac y meddiannont hi.

36 A hiliogaeth ei weision a'i meddiannant hi: a'r rhai a hoffant ei enw ef, a breswyliant ynddi.

PSAL. LXX.

1 *Dafydd yn ymbil â Duw am gyflym ddimistr yr annuwiol, a'i nawdd yr duwiol.*

¶ I'r pen-cerdd, *Psalm* Dafydd i goffa.

O *Dduw *prysura* i'm gwaredu, brysia Arglwydd i'm cymmorth. *Psal. 40. 14.

2 Cywilyddier, a gwarthruddier y rhai a geisiant fy enaid: troer yn eu hôl, a gwradwydder y rhai a ewyllysiant ddrwg i mi.

3 *Datroer yn lle gwobr am eu cywilydd, y rhai a ddywedant ha, ha. *Psal. 35. 4. & 71. 13.

4 Llawenyched, a gorfoledded ynot ti y rhai oll a'th geisiant, a dyweded y rhai a garant dy iechydwriaeth yn wastad, mawryger Duw.

5 Minnau *yawyf* dlawd ac anghenus, ô Dduw brysia attaf, fy nghymmorth a'm gwaredudd *yawyt* ti, ô Arglwydd, na hîr drig.

PSAL. LXXI.

Borenol weddi.

1 *Dafydd mewn hyder ffydd, a phrawf o ffafor Duw, yn gweddio trosto ei hun, ac yn trêyn galwion ei enaid: 14 Yn addo bod yn ddiannwadol: 17 yn gweddio am nerth i barhau: 19 Yn molianna Duw, ac yn addaw gwneuthur hynny yn llawen.*

Y *Not ti ô Aglwydd, y gobeithiais, na'm cywilyddier byth. *Psal. 31. 1.

2 Achub fi, a gwared fi yn dy gyfiawnder: gostwng dy glust attaf, ac achub fi.

3 Bydd i mi 'n † drigfa gadarn, i dyfod iddi bob amser: gorchymmynaist fy achub, canys ti yw fy nghraig a'm hamddeffynfa. † *Hebr. graig fy ffynnon.*

4 Gwaret fi ô fy Nuw, o law 'r annuwiol, o law yr anghyfion, a'r traws.

5 Canys ti yw fy ngobaith, ô Arglwydd Duw, fy ymddiried o'm ieuengctid.

6 Wrthit ti i'm cynhaliwyd o'r bru, ti a'm tynnaist o grôth fy mam: fy mawl *fydd* yn wastad am danat ti.

7 Oeddwn i lawer megis yn rhyfeddod: eithr tydi *yw* fy nghadarn noddfa.

8 Llanwer fy ngenau â'th foliant, ac â'th ogoniant beunydd.

9 Na, fwrw fi ymmaith yn amser hemint: na wrthot fi pan ballo fy nerth.

10 Canys fy ngelynion fydd yn dywedyd i'm herbyn, a'r rhai a ddisgwiliant am fy enaid, a gydymgynghorant,

11 Gan ddywedyd, Duw a'i gwrthododd ef, erlidiwch, a deliwch ef: canys nid *oes* gwaredudd.

12 O Dduw, na fydd bell oddi wrthif, fy Nuw, brysia i'm cymmorth.

13 Cywilyddier, a difether y rhai a wrthwynebant fy enaid; â gwarth ac â gwradwydd y gorchuddier y rhai a geisiant ddrwg i mi.

14 Minnau a obeithiaf yn wastad, ac a'th fawl annaf di fwy-fwy.

15 Fy ngenau a fynega dy gyfiawnder, a'th iechydwriaeth beunydd: canys ni wn rifedi *iddynt*.

16 Ynghadernid yr Arglwydd Duw y cerddaf, dy gyfiawnder di yn unic a gofiaf fi.

17 O'm ieuengctid i'm dyscaist ô Dduw, hyd yn hyn y mynegais dy ryfeddodau.

18 Na wrthod fi ychwaith, ô Dduw, † mewn henaint, a phen-llwydni; hyd oni fynegwyf dy † nerth i'r genhedlaeth *hon*, â'th gadernid i bob un a ddelo.

19 Dy gyfiawnder hefyd ô Dduw, fydd uchel, yr hwn a wnaethoft *bethau* mawrion; pwy, ô Dduw, *fydd* debyg i ti?

20 Ti yr hwn a wnaethoft i mi weled ing a blin gyfnuddiau, a'm bywhei drachefn, ac a'm cyfodi drachefn o orddyfnder y ddaiar.

21 Amlhei fy mawredd, ac a'm cyffuri oddi amgylch.

22 Minnau a'th foliannaf ar offeryn nabl, *ie* dy wirioneedd ô fy Nuw: canaf it â'r delyn, ô Sanct Israel.

23 Fy ngwefusau a fyddant hyfryd pan ganwyf i ti, a'm henaid, yr hwn a waredaist.

24 Fy nhafod hefyd a draetha dy gyfiawnder beunydd, o herwydd cywilyddiwyd, a gwradwyddwyd y rhai a geisiant niwed i mi.

PSAL. LXXII.

1 *Dafydd, wrth weddio tros Solomon, yn dangos daioni a gogoniant, ei deyrnas ef yn y cyfod, ond mewn gwirionedd, teyrnas Christ; a'i fendithio Duw.*

Pfalm i Salomon.

O Dduw, dôd i'r brenin dy farnedigaethau: ac i fab y brenin dy gyfiawnder.

2 Efe a farn dy bobl mewn cyfiawnder: a'th druenaid â barn.

3 Y mynyddoedd a ddygant heddwch i'r bobl, a'r bryniau, trwy gyfiawnder.

4 Efe a farn druenaid y bobl, efe a achub feibion yr anghenus: ac a ddryllia y gorthrymudd.

5 Tra fyddo haul a lleuad i'th ofnant, yn oes oesoedd.

6 Efe a ddefcyn fel glaw ar lafn gwlân, fel cawodydd yn dyfrhau y ddaiar.

7 Yn ei ddyddiau ef y blodeua y cyfiawn, a amlder o heddwch fydd, † tra *fyddo* lleuad.

8 Ac efe a lywodraetha o fôr hyd fôr, ac o'r afon hyd derfynau y ddaiar.

9 O'i flaen ef yr ymgrymma trigolion yr anialwch: a'i elynion a lyfiant y llwch.

10 Brenhinoedd Tarsis, a'r ynysoedd, a dalant anrheg; brenhinoedd Sheba a Seba a ddygant rodd.

11 Ie 'r holl frenhinoedd a ymgrymmant iddo: yr holl genhedloedd a'i gwasanaethant ef.

12 Canys efe a wared yr anghenog pan waeddo: y truan hefyd, a'r *hwn* ni *byddo* cynnorthwywr iddo.

13 Efe a arbed y tlawd a'r rheidus: a achub eneidiau y rhai anghenus.

14 Efe a wared eu henaid oddi wrth dwyll a thrawsder: a gwerthfawr fydd eu gwaed yn ei olwg ef.

15 Byw hefyd fydd efe, a rhoddir iddo o aur Seba: gweddiant hefyd trosto efe yn wastad: beunydd y clodforir ef.

16 Bydd dyrned o ŷd ar yr ddaiar, yn mhen y mynyddoedd: ei ffrwyth a escwyd fel Libanus: a *bobl* y ddinas a flodeuant, fel gwelltyn y ddaiar.

17 Bydd

ei enw fydd yn dragywydd, ei enw a bery
fyddo haul : ac ymfendithiant ynddo : yr holl
genhedloedd a'i galwant yn wynfydedig.

18 Bendigedic *fyddo* yr Arglwydd Dduw, Duw
Israel : yr hwn yn vnic fydd yn gwneuthur rhyfeddodau.

19 Bendigedic befyd *fyddo* ei enw gogoneddus
yn dragywydd : a'r holl ddaiar a lanwer o'i
ogoniant, Amen, ac Amen.

Gorphen gweddiau Dafydd fab Ieſſe.

PSAL. LXXIII. *Prydnhawnol weddi.*

1 *Y Prophwyd wedi gwſod rhyw brofedigaeth, o yr achlyſur hwnnw, yn dangos llwyddiant annuw : 13 a'r briw a gafodd ef wrth hynny, a'i ymddiried.* 15 *Ei orſodaeth, ſef gwybod natur Duw, yn diſtebu yr annuwiol, ac yn cynnal y cyfiawn.*

¶ Pſalm i Aſaph.

YN ddiau da *yw* Duw i Iſrael ; *ſef* i'r rhai glân o galon.

2 Minnau, braidd na ſithrodd fy nhraed, prin na tharpiodd fy ngherddediad.

3 Canys cenfigennais wrth y rhai ynfyd, *pan* welais lwyddiant y rhai annuwiol.

4 Canys nid oes rhwymau yn eu marwolaeth, *eithr ſydd* † heinſ.

5 Nid *ydynt* mewn blinder *fel* dynion eraill, a nid ſiedlir arnynt hwy gyd â dynion eraill.

6 Am hyny y cadwynodd balchder hwynt, *ac y* ſynk trawſder am danynt *fel* dilledyn.

7 Eu llygaid a ſaif allan gan ſraſder : aethant
heibio feddwl calon o *gyfoeth.*

8 Y maent wedi llygru, yn chwedleua yn ddrygionus am drawſder, yn dywedyd yn uchel.

9 Goſodaſant eu genau yn erbyn y nefoedd : a'i
tafod a gerdd trwy'r ddaiar.

10 Am hyny y dychwel ei bobl ef yma, ac y
gwelir ddyfnder *yndoſ* lawn.

11 Dywedaſ hefyd, pa ſodd y gwyr Duw ? a
oes gwybodaeth gan y Goruchaf ?

12 Wele, dymma y rhai annuwiol, a'r rhai ſydd
lwyddiannus yn y byd : *ac* a amlhaſant olud.

13 Diau *mai* yn ofer y glanhe'is fy nghalon,
a'm golchais fy nwylo mewn diniweidrwydd.

14 Canys ar hyd y dydd yrwi maeddwyd, *fy*
ngheryddid *a ddaeth*, bob boreu.

15 Os dywedwn, myneſai fel hyn, wele *a* chenhedlaeth dy blant di y gwnawn gam.

16 Pan amcenais wybod hyn, blin *oedd* hynny
yn fyngolwg i.

17 Hyd onid euthum i gyſſegr Duw : yna y deallais eu diwedd hwynt.

18 Diau oſod o honot hwynt, mewn llithrigfa, *a*
thwmpo o honot hwynt i ddiphithr.

19 Mor ddiſymwth yr aethant yn anghyfannedd, pallâſant, a darfuant gan ofn.

20 Fel breuddwyd wrth ddihuno *vn*, felly ô Arglwydd, pan ddeffroech y dirmygi eu gwedd hwynt.

21 Fel hyn y gofidiodd fy nghalon : ac i'm pigid yn fy arennau.

22 Mor ynfyd *oeddwn*, ac heb wybod : anifail oeddwn † o'th flaen di.

23 Etto yr *ydwyf* yn waſtad gyd â thi : ymaſai yn fy llaw ddeheu.

24 A'th gyngor i'm harweini : ac wedi *hynny* yn cymmeri i ogoniant.

25 Pwy *ſydd* gennifi yn y nefoedd *ond tydi* ? ac
ni ewyllyſiais ar y ddaiar *neb* gyd â thydi.

26 Pallodd fy nghnawd a'm calon ; ond † nerth fy nghalon a'm rhan, *yw* Duw yn dragywydd.

27 Canys wele difethir y rhai a bellhânt oddi wrthit ; toraiſt ymaith bôb yn a butteinio oddi wrthit.

28 Minneu, neſſau *ac* Duw *ſydd* dda i mi, yn yr Arglwydd Dduw y goſodais fy ngobaith, i dreuthu dy holl weithredoedd.

PSAL. LXXIIII.

1 *Y prophwyd yn cwyno anrheithio y Cyſſegr :* 10 *Yn erfyn cymmorth gan Dduw, wrth yſtyried ei allu,* 18 *a'i elynion entibus, a'i blant, a'i gyfammod.*

¶ Maſchil i Aſaph.

PA ham Duw i'n bwriaiſt heibio yn dragywydd, *ac* y myga dy ddigoſaint yn erbyn defaid dy borfa ?

2 Coſia dy gynnulleidfa *yr hon* a brynaiſt gynt, *a* llwyth dy etifeddiaeth *yr hwn* a waredaiſt : mynydd Sion hwn, y preſſwyli ynddo.

3 Dercha dy draed at anrhaith dragywydd : *ſef* at yr holl ddrwg a wnaeth y gelyn yn y Cyſſegr.

4 Dy elynion a ruaſant ynghanol dy gynnulleidfaoedd : goſodaſant eu baneran yn arwyddion.

5 Hyned oedd gwr, ſêl y codaſai fwyill mewn dyryſ-goed.

6 Ond yn awr y maent yn dryllio ei cherfiadau ar vnwaith, â bwyill ac â morthwylion.

7 Bwriaſant dy gyſſegr goedd yn tân, byd lawr yr halogaſant breſwylfa dy enw.

8 Dywedaſant yn eu calonau, cyd † anrheithiem hwynt ; lloſcaſant holl ſynagogau Duw yn y tîr.

9 Ni welwn ein harwyddion, nid *oes* brophwyd mwy, nid oes gennym a wyr pa hŷd.

10 Pa hŷd Dduw, y gwarthrudda'r gwrthwyneb-wr ? a gabla'r gelyn dy enw yn dragywydd ?

11 Pa ham y tynni yn ei ôl dy law, *ſef* dy ddehau-law ? tynn hi allan o ganol dy fonwes.

12 Canys Duw *yw* fy Mrenin o'r dechreuaid ; gwneuthur-wr iechydwriaeth o fewn y tîr.

13 Ti yn dy nerth a'† berthaiſt y môr, dryllïaiſt bennau ‖ dreigiau yn y dyfroedd.

14 Ti a ddryllïaiſt ben Lefiathan, rhoddaiſt ef yn ſwyd i'r bobl *yn* yr anialwch.

15 Ti *a* holltaiſt y ffynnon, a'r afon, ti a ddiyſpyddaiſt afonydd eryſion.

16 Y dydd *ſydd* eiddo ti, y nos hefyd *ſydd* eiddo ti : ti a baratoaiſt oleuni, a haul.

17 Ti a oſodaiſt holl derfynau'r ddaiar : ſi a luniaiſt hâf, a gaeaf.

18 Cofia hyn, i'r gelyn gablu, ô Arglwydd, ac i'r bobl ynfyd ddifenwi dy enw.

19 Na ddyro enaid dy ddurtur i gynnulleidfa y *gelynion*, nac anghofia gynnulleidfa dy drueniaid byth.

20 Edrych ar y cyfammod, canys llawn yw tywyll-leoedd y ddaiar o driganau creulwiſer.

21 Na ddychweled y ‖ tlawd yn wradwyddus, molianned y truan, a'r anghenus dy enw.

22 Cyſod ô Dduw, dadleu dy ddadl, cofia dy wradwydd gan yr ynfyd beunydd.

23 Nac anghofia lais dy elynion : dadwrdd y rhai a godant i'th erbyn, lyfid yn dringo yn wastadol.

PSAL. LXXV. *Boreuol weddi.*

1 *Y prophwyd yn moliannu Duw,* 2 *yn addaw barnu yn gyfiawn,* 4 *yn ceryddu'r beilchion,* 6 *yn ſtrwy yſtyried rhagluniaeth Duw,* 9 *yn moliannu Duw, ac yn addaw gwneuthur cyfiawnder.*

‖ *Neu,* Pſalm i *Aſaph i roddi athrawiaeth.*

‖ *Neu, gwialen.*

† *Hebr. ddyſlwn, neu dorrwn.*

* Exod. 14. 21.

† *Hebr. dorraiſt,*

‖ *Neu, môr-feirch.*

* Exod. 17. 5. num. 20. 11. ioſ. 3 13.

† *Hebr. bâſ, a gaaf, ti a'i llunaiſt.*

‖ *Gorthrymmedig.*

¶ Yr pen-cerdd, ‖ Al-taschith. Psalm neu gan i Asaph.

‖ Neu, Na ddi-ffetha.

CLodforwn dydi ô Ddnw, clodforwn, canys agos yw dy enw: dy ryfeddodau a fynegant hynny.

‖ Neu, gyrmerwif amser nodedic.

2 Pan ‖ dderbyniwyf y gynnulleidfa, mi a farnaf yn vniawn.

3 Ymddattodoid y ddaear, a'i holl drigolion: myfi sydd yn cynnal ei cholofnau. *Selah.*

4 Dywedais wrth y rhai ynfyd, nac ynfydwch: ac wrth y rhai annuwiol, na dderchelweh eich corn.

5 Na dderchefwch eich corn yn vchel, na ddywedwch yn war-fyth.

† Hebr. amalwch

6 Canys nid o'r dwyrain, nac o'r gorllewin, nac o'r † dehau, *y daw* goruchafiaeth.

7 Ond Duw fydd yn barnu, efe a ostwng y naill, ac a gyfyd y llall.

8 O blegit *y mae* phiol yn llaw 'r Arglwydd, a'r gwin fydd gôch, yn llawn cymmyfc, ac efe a dywalltodd o hwnnw: eithr holl annuwiolion y tir a wasant, *ac a* yfant ei waelodion.

9 Minneu a fynegaf yn dragywydd, *ac* a ganaf i Dduw Iacob.

10 Torraf hefyd holl gyrn y rhai annuwiol, *a* chyrn y rhai cyfiawn a dderchefir.

PSAL. LXXVI.

1 Daican mawredd Duw yn ei Eglwys. 13 Cynghor i'w wasanaethu ef yn barchedig.

¶ Yr pen-cerdd ar Neginoth. Psalm neu gan i Asaph.

HYnod yw Duw yn Iuda, mawr *yw* ei enw ef yn Israel.

2 Ei babell hefyd fydd yn Salem, a'i drigfa yn Sion.

3 Yna y torrodd efe saethau y bŵa, *y* tarian, y cleddyf hefyd a'r frwydr. *Selah.*

4 Gogoneddusach wyt, *a* chadarnach nâ mynyddoedd yr yspail.

5 Yspeiliwyd y cedyrn galon, hunafant en hûn; a'r holl wŷr o nerth ni chawsant en dwylo.

6 Gan dy geryddi di ô Dduw Iacob, y rhoed y cerbyd a'r march i gyscu.

7 Tydi, tydi wyt ofnadwy, a phwy a saif o'th flaen, pan *enynno* dy ddigter?

8 O'r nefoedd y peraist glywed barn, ofnodd, a gostegodd y ddaiar.

9 Pan gyfododd Duw i farn, i achub holl rai lleddnais y tir. *Selah.*

10 Diau, cynddaredd dŷn a'th folianna di, gweddill cynddaredd a waherddi.

11 Addunedwch, a thelwch i'r Arglwydd eich Duw; y rhai oll ydynt o'i amgylch ef, dygant anrheg i'r † ofnadwy.

† Hebr. ofn.

12 Efe a dyr ymmaith yspryd tywysogion, *y mae yn* ofnadwy i frenhinoedd y ddaiar.

PSAL. LXXVII.

1 Y Psalmydd yn dangos pa ymdrech creulon a phaſai rhyngtho ac anobaith, 10 a'r orucheſiaeth a gafodd, wrth ystyried mawr a graſusol weithredoedd Duw.

¶ Yr pencerdd i Ieduthun: Psalm i Asaph.

A'm llef y gwaeddais ar Dduw: â'm llef ar Dduw, ac efe a'm gwrandawodd.

2 Yn nydd fy nhrallod y ceisiais yr Arglwydd: fy † archoll a redodd liw nos, ac ni pheidiodd: fy enaid a wrthododd ei ddiddanu.

† Hebr. llaw.

3 Cofiais Dduw, ac a'm cythryblwyd, cwynais a therfysgwyd fy yspryd. *Selah.*

4 Deliaist fy llygaid yn neffro, fi nnodd a phaſ, fel na allaſ leſaru.

5 Ystyriais y dyddiau gynt, blynyddoedd yr hen oesoedd.

6 Cofio yr ydwyf fy nghân y nos, yr ydwyf yn ymddiddan â'm calon: fy yspryd fydd yn chwilio yn ddyfal.

7 Ai yn dragywydd y bwrw 'r Arglwydd heibio? ac oni bydd efe bodlon mwy?

8 A ddarfu ei drugaredd ef tros byth? a ballu ei addewid ef yn oes oesoedd?

9 A anghofiodd Duw drugarhau? a gaeodd efe ei drugareddau mewn soriant? *Selah.*

10 A dywedais, dymma fy ngwendid, *eithr cofiaf* flynyddoedd deheu-law y Goruchaf.

11 Cofiaf weithredoedd yr Arglwydd; ïe cofiaf dy wrthiau gynt.

12 Myfyriaf hefyd ar dy holl waith: ac am dy weithredoedd y chwedleuaf.

13 Dy ffordd ô Dduw, *fydd* yn y cyſſegr: pa dduw *mor* fawr a'n Duw ni?

14 Tì yw y Duw fydd yn gwneuthur rhyfeddodau, dangoſaiſt dy nerth ym myſc y bobloedd.

15 Gwaredaiſt â'th fraich dy bobl, meibion Iacob a Ioſeph. *Selah.*

16 Y dyfroedd a'th welſant o Dduw, y dyfroedd a'th welſant; hwy a ofnaſant; y dyfnderau helyd a gynhyrfwyd.

17 Y cwmylau a † dywalltaſant ddwfr, yn wybrennau a roddaſant dwrwſ: dy ſaethau hefyd a † dyrgeddaſant.

† Neu, wyr.

† Hebr. dyrr.

18 Twrf dy daran *a glywyd* o amgylch; melltenoleuaſant y byd: cyffrôdd, a chrynodd y ddaiar.

† Hebr. a dyrr.

19 Dy ffordd *fydd* yn y môr, a'th lwybrau yn y dyfroedd mawrion: ac nid adweinir dy ôl.

20 * Tywyſaiſt dy bobl fel defaid, drwy law Moſes, ac Aaron.

* Exod. 14.

PSALM. LXXVIII.

Prydnawnol weddi.

1 Cyngor i ddyſcu ac i bregethu cyſſaith Duw. 9 Hiſtori digoſtum Duw yn erbyn yr anghredadwy, a'r anuſydd. 67 Wedi bwrw heibio Iſraethaid, y mae Duw yn dewis Iuda, Sion, a Dafydd.

¶ Maſchil i Asaph.

GWrandowch fy nghyfraith fy mhobl, gostyngwch eich cluſt at eiriau fy ngenau.

2 * Agoraf fy ngenau mewn diharebion, traethaf ddammegion o'r cynfyd:

* Matth. 13.35.

3 Y rhai a glywſom, ac a wybuom, ac a fynegodd ein tadau i ni.

4 Ni chelwn rhag eu meibion, *gan* fynegi i'r oes a ddêl foliant yr Arglwydd a'i nerth, a'i ryfeddodau, y rhai a wnaeth efe.

5 Canys efe a ſiccrhaodd dyſtiolaeth yn Iacob, ac a oſododd gyfraith yn Iſrael: y rhai a orchymynodd efe i'n tadau * eu dyſcu i'w plant.

* Deut. 4.9.6.7.

6 Fel y gwybyddei 'r oes a ddêl, *ſef* y plant a enid, a *phan* gyfodent, y mynegent *hwy* i'w plant hwythau.

7 Fel y goſodent eu gobaith ar Dduw, heb anghofio gweithredoedd Duw, eithr cadw ei orchymynion ef.

8 Ac na byddent fel eu tadau yn genhedlaeth gyndyn, a gwrthryfelgar, yn genhedlaeth ni † oſododd ei chalon yn vniawn, ac nid yw ei hyſpryd ſyddlon gyda Duw.

† Hebr. phwy, ſtâd.

9 Meibion Ephraim yn arfog, *ac* yn ſaethu â bŵa, a droeſant *eu cefnau* yn nydd y frwydr.

10 Ni chadwaſant gyfammod Duw, eithr gwrthodaſant rodio yn ei gyfraith ef.

11 Ac anghofiaſant ei weithredoedd, a'i ryfeddodau, y rhai a ddangoſaſei efe iddynt.

12 Efe

12 Ffe a wnethei wrthian o flaen eu tadau hwynt
yngwlad yr Aipht, ym maes Zoan.
13 *Efe a barthodd y môr, ac a aeth â
hwynt drwodd; gwnaeth hefyd i'r dwfr sefyll fel
carnedd.
14 *Yr dydd hefyd y tywysodd efe hwynt â chwmwl, ac ar hyd y nos â goleuni tân.
15 *Efe a hollodd y creigiau yn yr anialwch,
a rhoddes ddiod oddi ynno megis o ddyfnderau
dyfnion:
16 Canys efe a ddug ffrydiau allan o'r graig, ac
a wnaeth i lawr megis afonydd o ddyfroedd.
17 Er hynny chwanegasant etto bechu yn
erbyn ef, gan ddigio y Gorucha'f yn y diffeithwch:
18 A chemptiasant Dduw yn eu calon, gan ofyn
bwyd wrth eu blŷs.
19 * Ie fe a fasant hefyd yn erbyn Duw, dywedasant, a ddichon Duw † arlwyo bwrdd yn yr
anialwch?
20 *Wele, efe a darawodd y graig, fel y pistyllodd dwfr, ac y llifodd afonydd; a ddichon efe
roddi bara hefyd? a ddarpara efe gîg i'w bobl?
21 Am hynny y clybu'r Arglwydd, ac y digiodd,
felly a enynnodd yn erbyn Iacob, a digofaint hefyd
a ymgynnodd yn erbyn Israel.
22 Am na chredent yn Nuw, ac na obeithient yn
i iechydwriaeth ef.
23 Er iddo ef orchymyn i'r wybrennau oddi
uchod, ac egoryd drysau y nefoedd:
24 A glawio *Manna arnynt iw fwyta: a rhoddi iddynt ŷd y nefoedd:
25 *Dyna fwyta odd saragelion, anfonodd
iddynt ewyn digonol.
26 Gyrrodd y dwyrein wynt yn y nefoedd: ac yn
i nerth y dug efe ddeheuwynt.
27 Glawiodd hefyd gîg arnynt, fel llwch: ac
adar asellog fel tywod y môr.
28 Ac a wnaeth *iddynt* gwympo o fewn eu gwersyll, o amgylch eu preswylfeydd.
29 Felly y bwytasant, ac y llwyr ddiwallwyd
hwynt, ac efe a barodd eu dymuniad iddynt.
30 Ni omeddwyd hwynt o'r hyn a flysiasant, *eto hwnw* *tra yr ydoedd eu bwyd yn eu
safnau,
31 Digionedd Duw a gynnenodd yn eu herbyn
hwynt, ac a laddodd y rhai brasaf o honynt, ac a
gwympodd | etholedigion Israel:
32 Er hyn oll pechasant etto, ac ni chredasant iw
hyfrddodion ef.
33 Am hynny y treuliodd efe en dyddiau hwynt
mewn ofredd, a'i blynyddoedd mewn dychryn.
34 Pan ladde efe hwynt, hwy a'i ceisient ef, ac â
dychwelent, ac a geisient Dduw yn foreu:
35 Cofient hefyd mai Duw *oedd* eu craig, ac mai
Gorucha'f Dduw *oedd* eu gwaredwr.
36 Er hynny, rhagrithio yr oeddynt iddo ef â'i
genau, a dywedyd celwyddau wrtho a'i tafod:
37 A'i calon heb *fod* yn vniawn gyd ag ef, na'i
bod yn ffyddlon yn ei gyfammod ef.
38 Er hynny efe yn drugarog a faddeuodd *en*
hanwiredd, ac ni ddifethodd *hwynt*: ie trôdd
ymaith ei ddigofaint yn fynych, ac ni chyffrôdd
ei holl lîd.
39 Canys efe a gofiei mai cnawd oeddynt, a
gwynt yn myned, ac heb ddychwelyd.
40 Pa fawl gwaith y | digiasant ef yn yr anialwch, ac y gofidiasant ef yn y diffaethwch?
41 Ie troesant, a phrofasant Dduw, ac a ofidasant
Sanct yn Israel.
42 Ni chofiasant ei law ef, *na'r* dydd y gwaredodd efe hwynt oddi wrth | y gelyn.
43 Fel y gosodasei efe ei arwyddion yn yr Aipht,
a'i ryfeddodau ym maes Zoan:
44 *Ac y troesei eu hafonydd yn waed: a'i ffrydiau fel na allent yfed.
45 *Anfonodd gymmysc-blâ yn eu plith, yr hen
a'i difaodd hwynt: a llyffaint iw difetha.
46 *Ac efe a roddodd eu cnŵd hwynt i'r lindys,
a'i llafur i'r locust.
47 *† Destrywiodd eu gwin-wŷdd â chenllysc, a'i
Sycomor-wŷdd â | rhew.
48 † Rhoddodd hefyd eu hanifeiliaid i'r cenllysc, a'i golud i'r mellt.
49 Anfonodd arnynt gynddaredd ei lid, llidiawgrwydd, a digter, a chytyngder, trwy anfon angelion drwg.
50 Cymmhwysodd ffordd iw ddigofaint, nid attaliodd eu henaid odni wrth angau: ond eu | bywyd a roddodd efe i'r haint.
51 *Tarawodd hefyd bôb cyntaf-anedic yn
yr Aipht, sef blaenion eu nerth hwynt ym mhebyll Ham.
52 Ond efe a yrrodd ei bobl ei hun fel defaid, ac
a'i harweiniodd hwynt fel praidd yn yr anialwch.
53 Tywysodd hwynt hefyd yn ddiogel, fel nad
ofnâsant: *a'r môr a orchguddiodd eu gelynion hwynt.
54 Hwythau a ddug efe i oror ei sancteiddrwydd: i'r mynydd hwn a enniliodd ei ddeheulaw ef.
55 Ac *efe a yrrodd allan y cenhedloedd o'i
blaen hwynt, ac a rannodd iddynt etifeddiaeth
wrth linyn, ac a wnaeth i lwythau Israel drigo yn
eu pebyll hwynt.
56 Er hynny temptiasant a digiasant Dduw gorucha'f, ac ni chadwasant ei dystiolaethau:
57 Eithr ciliasant a buant anffyddlon fel en tadau: troesant fel bŵa twyllodrus.
58 *Digiasant ef hefyd â'i huchel-fannau: a gyrasant eiddigedd arno â'i ffieidd-ddelwau.
59 Clybu Duw *hyn*, ac a ddigiodd, ac a ffieiddiodd
Israel yn ddirfawr.
60 * Fel y gadawodd ef dabernacl Siloh, y babell
a osodasei efe ym mysc dynion:
61 Ac y rhoddodd ei nerth mewn caethiwed, a'i
brydferthwch yn llaw'r gelyn.
62 Rhoddes hefyd ei bobl i'r cleddyf, a digiodd
wrth ei etifeddiaeth.
63 Tân a yssodd eu gwyr ieuainge, a'i morwynion ni † phriodwyd.
64 Eu hoffeiriaid a laddwyd â'r cleddyf, a'i
gwragedd gweddwon nid wnaeth | alasant.
65 Yna y deffrôdd yr Arglwydd fel *yn* o gysc: fel cadarn yn bloeddio gwedi gwin.
66 Ac efe a darawodd ei elynion o'r tu ôl: rhoddes iddynt warth tragywyddol.
67 Gwrthododd hefyd babell Ioseph, ac ni etholodd lwyth Ephraim:
68 Ond efe a etholodd lwyth Iuda, mynydd Sion, yr hwn a hoffodd.
69 Ac a adeiladodd ei gyssegr fel *bŷs* uchel: fel
y ddaear, yr hon a seiliodd efe yn dragywydd.
70 * Etholodd hefyd Ddafydd ei wâs, ac a'i
cymmerth o gorlannau y defaid.
71 *Oddi ar ôl *y defaid* cyssdron, y daeth ag efe i
borthi Iacob ei bobl, ac Israel ei etifeddiaeth.
72 Yntef a'i porthodd hwynt yn ôl perffeithrwydd ei galon, ac a'i tywodd wrth gyfarwyddyd ei
ddwylo.

PSAL. LXXIX. ? Boreuol ? weddi.

1 *Y Psalmwdd yn cwyno dinistr Ierusalem, a'r*
gweddio am ymwared, 13 *ac yn addo diolch.*

¶ Psalm 1 Asaph.

YCenhedloedd, ô Dduw, a ddaethant i'th etifeddiaeth, halogasant dy Demel sanctaidd; gosodasant Ierusalem yn garneddau.

2 Rhoddasant gelanedd dy weision yn fwyd i adar y nefoedd, a chîg dy saint i fwyst-filod y ddaiar.

3 Tywalltasant eu gwaed fel dwfr o amgylch Ierusalem, ac nid oedd a'i claddei.

4 * Yr ydym ni yn warthrudd i'n cymmydogion, dirmyg a gwatwargedd i'r rhai sydd o'n hamgylch.

5 * Pa hŷd Arglwydd, a ddigi di'n dragywydd? a lysc dy eiddigedd di fel tân?

6 * Tywallt dy lid ar y cenhedloedd ni'th adnabuant: ac ar y teyrnasoedd ni alwasant ar dy enw.

7 Canys yssasant Iaceb, ac a wnaethant ei bresswylfa yn anghyfannedd.

8 * Na chofia'r anwireddau gynt i'n herbyn; bryssia, rhacflaened dy dostur drugareddau ni: canys llesc iawn i'n gwnaethpwyd.

9 Cynnorthwya ni, ô Dduw ein iechydwriaeth, er mwyn gogoniant dy enw: gwared ni hefyd, a chlugarha wrth ein pechodau, er mwyn dy enw.

10 Pa ham y dywed y cenhedloedd, pa le *ymae* eu Duw hwynt? bydded hyspys ym mhlith y cenhedloedd yn ein golwg ni, *wrth* ddial gwaed dy weision, yr hwn a dywalltwyd.

11 Deued ychenaid y carcharorion ger dy fron, yn ôl mawredd dy †nerth: cadw blant marwolaeth.

12 A thâl i'n cymmydogion ar y seithfed iw monwes eu cabledd, drwy'r hon i'th gablasant di, ô Arglwydd.

13 A ninnau dy bobl, a defaid dy borfa, a'th folianwn di yn dragywydd: dadcanwn dy foliant o genhedlaeth i genhedlaeth.

PSAL. LXXX.

I Dafydd yn ei weddi yn ewyno trueni yr Eglwys. 8 Daioni Duw o'r blaen, yn troi yn farnedigaethau. 14 Ymae yn gweddio am ymwared.

¶ I'r pen-cerdd ar Soshannim Eduth, Psalm i Asaph.

GWrando ô fugail Israel, yr hwn wyt yn arwain Ioseph fel praidd: ymddiscleiria yr hwn wyt yn eistedd rhwng y Cerubiaid.

2 Cyfod dy nerth o flaen Ephraim, a Beniamin, a Manasseh, a thyred yn iechydwriaeth i ni.

3 Dychwel ni ô Dduw, a llewyrcha dy wyneb, ac ni a achubir.

4 O Arglwydd Dduw'r lluoedd, pa hŷd y †sorri wrth weddi dy bobl?

5 Porthaist hwynt â bara dagrau, a diodaist hwynt â dagrau *wrth* fesur mawr.

6 Gosodaist ni yn gynnen i'n cymmydogion, a'n gelynion a'n gwatwarent yn eu mysc eu hun.

7 O Duw'r lluoedd dychwel ni, a llewyrcha dy wyneb, ac ni a achubir.

8 Mudaist win-wydden o'r Aipht, bwriaist y cenhedloedd allan, a phlennaist hi.

9 Arloesaist o'i blaen, a pheraist iw gwraidd wreiddio, a'i a lanwodd y tîr.

10 Caddiwyd y mynyddoedd gan ei chyscod: a'i changhenau *oedd fel* cedr-wŷdd †rhagorol.

11 Hi a estynnodd ei changau hyd y môr, a'i blagur hyd yr afon.

12 Pa ham y rhwygaist ei chaeau, fely tynno pawb a elo heibio ar hŷd y ffordd ei grawn hi?

13 Y baeddo'r coed a'i tarro, a bwyst-fil y maes a'i pawr.

14 O Dduw'r lluoedd, dychwel attolwg i edrych o'r nefoedd a chenfydda, ac ymwel â'r winwydden hon;

15 A'r winllan a blannodd dy ddeheulaw, ac ar planhigyn a gadarnheaist i ti dy hun.

16 Lloscwyd hi â thân, torrwyd hi â llaw: gan gerydd dy wyneb y difethir hwynt.

17 Bydded dy law dros ŵr dy ddeheulaw: a thros fab dyn *yr hwn* a gadarnheaist i ti dy hun.

18 Felly ni cheiliwn yn ôl oddi wrthit ti; bywhâ ni, ac ni a alwn ar dy enw.

19 O Arglwydd Dduw'r lluoedd, dychwel ni: llewyrcha dy wyneb, ac ni a achubir.

PSAL. LXXXI.

I Ymae yn annog i roi cyhoedd ddiolch i Dduw, 4 Bod Duw yn gosyn hynny o ddyled, oblegid ei ddoniau. 8 Duw wrth annog i ufudd-dod, yn ewyno rhag eu hanufudd-dod hwy, yr hon sy wneidiol iddynt.

¶ I'r pen-cerdd ar Gittieth, *Psalm* i Asaph.

CEnwch yn llafar i Dduw ein cadernid: ceinwch yn llawen i Dduw Iacob.

2 Cymmerwch psalm, a moeswch dympan, y delyn fwyn, a'r nabl.

3 Vdcenwch vdcorn ar y lloer newydd, ar yr amser nodedic, yn nydd ein vchelwŷl.

4 Canys deddf *yw* hyn i Israel, a desod i Dduw Iacob.

5 Efe a'i gosododd yn destiolaeth yn Ioseph: pan aeth efe allan drwy dîr yr Aipht, *lle* y clywais iaith ni ddeallwn.

6 Tynnais ei yscwydd oddi wrth y baich: ei ddwylo a ymadawsant â'r crochanau.

7 Mewn cyfyngder y gelwaist, ac mi a'th waredais: gwrandewais di yn nirgelwch y dâran, profais di wrth ddyfroedd * Meribah. *Selah.*

8 Clyw fy mhobl, a mi a dystiolaethaf i ti Israel: os gwrandewi arnaf,

9 Na fydded ynot Dduw arall, ac nac ymgryma i Dduw dieithr.

10 Myfi'r Arglwydd dy Dduw, *yw* 'r hwn a'th ddûg dr allan o dîr yr Aipht: lleda dy safn, ac mi a'i llanwaf.

11 Ond ni wrandawai fy mhobl ar fy llef, ac Israel ni'm mynnai.

12 * Yna y gollyngais hwynt yngheudawyd eu calon, aethant wrth eu cyngor eu hunain.

13 Oh na wrandawsei fy mhobl arnaf: na rodasai Israel yn fy ffyrdd.

14 Buan y gostyngaswn eu gelynion: ac y troewn fy llaw'n erbyn eu gwrthwynebwŷr.

15 Casciôn yr Arglwydd a †gymmeraſant arnynt: ymostwng iddo ef, a'i hamser hwythau fuasai *yn* dragywydd.

16 Bwydasai hwynt hefyd â brasder gwenith: ac â mêl o'r graig i'th ddiwallaswn.

PSAL. LXXXII. *Pryddnawngol. weddi.*

I Dafydd wedi cynghori y barn-wyr, 5 a chyhyddu eu bŷscetuhsâra hwy, 8 yn erfyn ar Dduw farnu.

¶ Psalm i Asaph.

DVW sydd yn sefyll ynghynnulleidfa y gallucg: ym mhlith y duwiau y barn efe.

2 Pa hŷd y bernwch ar gam, ac y derbyniwch, *wyneb y rhai annuwiol? Selah.*

3 Bernwch y tlawd a'r ymddifad, cyfiawnhewch y cystuddiedig a'r rheidus.

4 Gwaredwch

6 Gwaredwch y tlawd a'r anghenus: achubwch law o law y rhai annuwiol.

5 Ni wyddant, ac ni ddeallant, mewn tywyllwch yr ydynt: holl sylfaenau y ddaiar a symmudwyd allan.

6 Myfi a ddywedais, *duwiau ydych chwi, a meibion y Goruchaf ydych chwi oll.

7 Eithr byddwch feirw fel dynion, ac fel vn o'r pengogion y syrthiwch.

8 Cyfod ô Dduw, barna'r ddaiar, canys ti a etifeddi'r holl genhedloedd.

PSAL. LXXXIII.

1 *Achwyn wrth Ddduw rhag brad y gelyn. 9 Gweddi yn erbyn y rhai sy yn gorthrymmu yr Eglwys.

¶ Cân neu Psalm i Asaph.

O Dduw na ostega, na thaw, ac na fydd lonydd, ô Dduw.

2 Canys wele dy elynion sydd yn terfysu, a'th gasion yn cyfodi eu pennau.

3 Ymgynrasachasant yn ddichellgar yn erbyn dy bobl, ac ymgynghorasant yn erbyn dy rai diogel di.

4 Dywedasant, deuwch, a difethwn hwynt, fel na byddant yn genhedl, ac na chofier enw Israel mwyach.

5 Canys ymgynghorasant yn vn-fryd, ac ymunerthant i'th erbyn.

6 Pebyll Edom, a'r Ismaeliaid, y Moabiaid, a'r Hagriaid.

7 Gebal, ac Ammon, ac Amalec, y Philistiaid, gyd a thrigolion Tyrus.

8 Assur hefyd a ymgwplysodd a hwynt, buant fraich i blant Lot. *Selah.*

9 *Gwna di iddynt fel i Midian, megis i *Sisera, megis i Iabin, wrth afon Cison.

10 Yn Endor y difethwyd hwynt, aethant yn dail i'r ddaiar.

11 Gwna en pendefigion fel *Oreb, ac fel Zeeb, a'r holl dywysogion fel Zebah, ac fel Salmunnah.

12 Y rhai a ddywedasant, cymmerwn i ni gyfanneddau Duw iw meddianna.

13 Gosod hwynt, ô fy Nuw, fel olwyn; fel sofl o flaen y gwynt.

14 Fel y flysc tân goed, ac fel y goddeithia flam fynyddoedd:

15 Felly erlit ti hwynt a'th demhestl, a dyscryna hwynt a'th gorwynt.

16 Llanw eu hwynebau â gwarth, fel y ceisiont dy enw, ô Arglwydd.

17 Cywilyddier, a thralloder hwynt yn dragywydd: ie gwradwyddier, a difether hwynt.

18 Fel y gwypont mai tydi, yr hwn yn vnic wyt Iehofa wrth dy enw, wyt Gruchaf ar yr holl ddaiar.

PSAL. LXXXIIII.

1 Dafydd yn hiraethu am gyfuniadh y Cyssegr, a'r gwasanaeth yno. 5 Mor ddedwydd yw y rhai sy yn addoli: 8 Ac yn gweddio dr gael o hono ynteu yno trachefn.

¶ I'r pen-cerdd, ar Gittith, Psalm i feibion Corah.

Mor hawddgar yw dy bebyll di, ô Arglwydd y lluoedd!

2 Fy enaid a hiraetha, ie ac a flysia am gyntedda'r Arglwydd: fy nghalon, a'm cnawd a waeddant am y Duw byw.

3 Aderyn y tô hefyd a gafodd dŷ, a'r wennol nyth iddi, lle y gesyd ei chywion; sef dy allorau di yr ô Arglwydd y lluoedd, fy Mrenin a'm Duw.

4 Gwyndfyd preswylwyr dŷ dy: yn wastad i'th folianmant. *Selah.*

5 Gwyn ei fyd y dŷn y mae ei gadernid ynot, ac ith ffyrdd yn en calon.

6 Y rhai yn myned trwy ddyffryn Baca, a'i gwnânt yn ffynnon, a'r glaw a'r leinw y llynnau.

7 Ant o nerth i nerth: ymddengys *pob vn* ger bron Duw yn Sion.

8 O Arglwydd Dduw'r lluoedd, clyw fy ngweddi: gwrandô, ô Dduw Iacob. *Selah.*

9 O Dduw ein tarian, gwel, ac edrych ar wyneb dy eneiniog.

10 Canys gwell yw diwrnod yn dy gyntedda di nâ mil: dewisiwn gadw drws yn nhŷ fy Nuw, o flaen trigo ym-mhebyll annuwioldeb.

11 Canys haul a tharian yw'r Arglwydd Duw: yr Arglwydd a rydd râs a gogoniant: ni attal efe ddim daioni oddi wrth *y rhai a rodiant yn berffaith.

12 O Arglwydd y lluoedd, gwyndfyd y dyn a ymddyried ynot.

PSAL. LXXXV.

1 Dafydd wedi profi trugareddau Duw o'r blaen, yn gweddia ar iddynt barhau, 8 ac o hyder ar ddaioni Duw, yn addo diſgwil wrthynt.

¶ I'r pen-cerdd, i feibion Corah, Psalm.

GRas-lawn fuoſt, ô Arglwydd, i'th dir: dychwelaiſt gaethiwed Iacob.

2 *Maddeuaiſt anwiredd dy bobl: cuddiaiſt en holl bechod. *Selah.*

3 Tynnaiſt ymmaith dy holl did; troiſt oddi wrth lidiawgrwydd dy ddigter.

4 Trô ni ô Dduw ein iechydwriaeth: a thor ymmaith dy ddigofaint wrthym.

5 Ai byth y digi wrthym? a ymyni di dy ſurriant hyd genhedlaeth a chenhedlaeth?

6 Oni throi di a'n bywhau ni, fel y llawenycho dy bobl ynot ti?

7 Dangos i ni, Arglwydd, dy drugaredd: a dod i ni dy iechydwriaeth.

8 Gwrandawaf beth a ddywed yr Arglwydd Dduw: canys efe a draetha heddwch iw bobl, ac iw feinti: ond na chaoant at ynfydrwydd.

9 Diau *fod* ei iechyd ef yn agos i'r rhai a'i hofnant: fel y trigo gogoniant yn ein tîr ni.

10 Trugaredd a gwirionedd a ymgyfarfuant: cyfiawnder a heddwch a ymgusanasant.

11 Gwirionedd a darddo o'r ddaiar: a chyfiawnder a edrych i lawr o'r nefoedd.

12 Yr Arglwydd hefyd a rydd ddaioni: a'n daiar a rydd ei chnwd.

13 Cyfiawnder â o'i flaen ef: ac a osyd ei draed ef ar y ſordd?

PSAL. LXXXVI. Pwnol weddi.

1 Dafydd yn cadarnhau ei weddi, trwy wybod ſut gansto ſyddy, 4 trwy ddaioni a gallu Duw: 11 yn deiſyf parhau o'r gras cyntaf: 14 ac wrth gwyno ring y haloh, yn arſwyleyw erwydd o ddaioni Duw.

¶ Gweddi Dafydd.

GOſtwng, ô Arglwydd, dy glaſt, gwrando, ſi: canys truan ac anghenus ydwyf.

2 Cadw fy enaid, canys ſanctaidd ydwyf: achub di dy was, ô fy Nuw, yr hwn ſydd yn ymddiried ynot.

3 Trugarhâ wrthif Arglwydd, canys arnat y llefaf bobdydd.

4 Llawenhâ enaid dy was, canys attat y dercha ſaf fy enaid.

5 *Canys ti ô Arglwydd *ydwyt* dda, a maddeugar: ac o fawr drugaredd iw rhai oll a alwant arnat.

6 Clyw

*Mor. mydd.
†Hebr. orch. ddia. Neu, ſintai i ſintai.
†Hebr. eiſteda wrth y rhiniog. *Pſal. 2.12. & 34. 9.
†Hebr. Bodlawn. *Pſ. 32.1.
†Hebr. troaſt dy ddigter rhac lidio.
Mor. wydd. Neu, ſyrru y ſlydd.
Neu, fod yn a ſoddfa ſyr. Neu, leoſ

6 Clyw Arglwydd, fy ngweddi: ac ymwrando â llais fy ymbil.

7 Yn nydd fy nghyfyngder y llefaf arnat: canys gwrandewi fi.

8 Nid *oes* fel tydi ym mysc y duwiau, ô Arglwydd: * na *gweithredoedd* fel dy weithredoedd di.

9 Yr holl genhedloedd, y rhai a wnaethoft a ddeuant, ac a addolant ger dy fron di, ô Arglwydd: ac a ogoneddant dy enw.

10 Canys *ydwyt* fawr, ac yn gwneuthur rhyfeddodau: * ti yn vnic *wyt* Dduw.

11 *Dysc i mi dy ffordd ô Arglwydd, mi a rodiaf yn dy wirionedd: vna fy nghalon i ofni dy enw.

12 Moliannaf di ô Arglwydd dy Nuw, â'm holl galon: a gogoneddaf dy enw yn dragywydd.

13 Canys mawr *yw* dy drugaredd tu ag attaf, a gwaredaist fy enaid ‖ o vffern isfod.

14 Rhai beilchion a gyfodasant i'm herbyn, ô Dduw, a chynulleidfa † y trawsion a geisiasant fy enaid, ac ni'th osodasant di ger eu bron.

15 *Eithr ti ô Arglwydd, *wyt* Dduw trugarog, a graslawn; hwyrfydic i lid, a helaeth o drugaredd a gwirionedd.

16 Edrych arnaf, a thrugarha wrthif: dyro dy nerth i'th was, ac achub fab dy wasanaeth-ferch.

17 Gwna i mi arwydd er daioni, fel y gwelo fy nghasseion, ac y gwradwydder hwynt: am i ti, ô Arglwydd, fy nghynnorthwyo a'm diddanu.

PSAL. LXXXVII.

Natvriaeth a gogoniant yr Eglwys. 4 Cynnyd, a phrodeb, a diddanwch aelodau'r Eglwys.

¶ Psalm *neu* gân i feibion Corah.

EFail *ydyd* ar y mynyddoedd sanctaidd.

2 Yr Arglwydd a gâr byrth Sion, yn fwy nâ holl breswylfeydd Iacob.

3 Gogoneddus *bethau* a ddywedir am danat ti, ô ddinas Duw: *Selah.*

4 Cofiaf Rahab a Babilon wrth fynghydnabod: wele Philistia a Thyrus ynghyd ag Ethiopia; yno y ganwyd hwn.

5 Ac am Sion y dywedir, y gwr a'r gwr a anwyd yndi, a'r Goruchaf ei hun a'i sicrha hi.

6 Yr Arglwydd a gyfrif pan scrifenno y bobl, eu hwn yno. *Selah.*

7 Y cantorion a'r cerddorion a *fyddant yno*: fy holl ffynhonnau *fydd* ynot ti.

PSAL. LXXXVIII.

Gweddi yn cynnwys achwyn ehwerw-dost.

¶ Psalm *neu* gân i feibion Corah, i'r pencerdd ar Mahalath Leannoth. ‖ Maschil Heman yr Ezrahiad.

O Arglwydd Dduw fy iechydwriaeth, gwaeddais o'th flaen ddydd a nôs.

2 Deued fy ngweddi ger dy fron, gostwng dy glust at fy llefain.

3 Canys fy enaid a lanwyd o flinderau, a'm henioes a nesâ i'r beddrod.

4 Cyfrifwyd fi gyd a'r rhai a ddescynnent i'r pwll: ydwyf fel gŵr heb nerth:

5 Yn rhydd ym mysc y meirw, fel rhai wedi eu lladd, yn gorwedd mewn bedd: y rhai ni chofi mwy: a hwy a dorrwyd ‖ oddi wrth dy law.

6 Gosodaist fi yn y pwll isfaf: mewn tywyllwch, yn y dyfnderau.

7 Y mae dy ddigofaint yn pwyso arnaf: ac ſ'th holl donnau i'm cyſtuddiaiſt. *Selah.*

8 Pellheaiſt fy nghydnabod oddi wrthif, gwnaethoft fi yn ffieidd-dra iddynt: gwarchawewyd fi, fel nad a'm allan.

9 Fy llygad a ofidiodd gan fy nghyſtudd, llefais arnat Arglwydd beunydd: eſtynnais fy nwylo attat.

10 A'i i'r meirw y gwnei ryfeddod? a gyfyd y meirw a'th foliannu di? *Selah.*

11 A dreuthir dy drugaredd mewn bedd? neu wirionedd yn neſtruw?

12 A adwaenir dy ryfeddod yn y tywyllwch? neu gyfiawnder yn nhîr anghof?

13 Ond myſi a lefais arnat Arglwydd: yn foreu yr achubi fy ngweddi dy flaen.

14 Pa ham Arglwydd y gwrthodi fy enaid? y cuddi dy wyneb oddi wrthif?

15 Truan ydwyſi, ac ar drangcedigaeth o'm hieuengtid, dygais dy ofn, ac yr ywyſi yn petruſo.

16 Dy ſoriant a aeth troſof, dy ddychrynnedigaethau a'm torrodd ymmaith.

17 Fel dwfr i'm cylchynaſant ‖ bennydd: ac i'm cyd-amgylchaſant.

18 Câr a chyfaill a yrraiſt ym mhell oddi wrthif, a'm cydnabod i dywyllwch.

PSAL. LXXXIX. *Boreuol weddi.*

1 Dafydd yn moliannu Duw am ei gyſammod, 5 am ei ryfeddol allu, 15 am ei ofal tros ei Eglwys, 19 am ei ſiaſor i freuhiniaeth Dafydd: 38 Yna yn cwyno am yr hyn a adigwyddaſai yn y gwrthwyneb, 46 yn ymymliw a Duw, yn ei weddio, ac yn ei fendithio.

¶ ‖ Maſchil Ethan yr Ezrahiad.

TRugaredd'au 'r Arglwydd a ddateamſ byth, â'm genau y mynegaf dy wirionedd, o genhedlaeth hyd genhedlaeth.

2 Canys dywedais, adeiladir trugaredd yn dragywydd: yn y nefoedd y ſicrhei di dy wirionedd.

3 Gwneuthum ammodd â'm etholedig, * tyngais i'm gwâs Dafydd.

4 Yn dragywydd y ſicrhâf dy hâd ti: ac o genhedlaeth i genhedlaeth yr adeiladaf dy orſeddfainge di. *Selah.*

5 A'r nefoedd, ô Arglwydd a foliannant dy ryfeddod, a'th wirionedd yng hynnulleidfa y ſainct.

6 Canys pwy yn y nef a gyfiedlir â'r Arglwydd? pwy ‖ gyfelybir i'r Arglwydd ym mysc meibion y cedyrn?

7 Duw ſydd ofnadwy iawn yng hynnulleidfa'r ſainct: ac iw arſwyddo yn ei holl amgylchoedd.

8 O Arglwydd Dduw'r llnoedd, pwy ſydd fel tydi, yn gadarn Ior? a'th wirionedd o'th amgylch?

9 Ti wyt yn llywodraethu ymchŵydd y môr: pan gyfodo ei donnau, ti a'i goſtegi.

10 Ti a ddrylliaiſt yr ‖ Aipht, fel un lladdedig: drwy y nerth dy fraich y gwaſgeraiſt dy elynion.

11 * Y nefoedd *ydynt* eiddo ti, a'r ddaear *ſydd* eiddo ti: ti a ſeiliaiſt y byd a'i gyflawnder.

12 Ti a greaiſt ogledd a dehau: Tabor a Hermon a lawenychant yn dy enw.

13 Y *mae* i ti fraich, a chadernid: cadarn yw dy law, ac uchel yw dy ddeheu-law.

14 Cyfiawnder, a barn *yw* ‖ trigfa dy orſeddfainge: trugaredd a gwirionedd a ragflaenant dy wyneb.

15 Gwyn ei fyd y bobl a adwaenant yr * hyfrydlais: yn llewyrch dy wyneb ô Arglwydd y rhodiant hwy.

16 Yn dy enw di y gorfoleddant beunydd, ac yn dy gyfiawnder yr ymdderchafant.

17 Canys godidawgrwydd en cadernid hwynt *yw*: ac yn dy ewyllys da y derchefir ein corn ni.

18 Canys ‖ yr Arglwydd *yw* ein tarian: a Sanct Iſrael *yw* ein Brenin

19 Yna

* Deut. 3.24.
*Deu.6.4 & 32.39. eia.57.16. & 44.6. mat.12.29 1 cor.8.4 eph.4.6.
* Pſ.25.3. & 119.31.
‖ Neu, o'r bedd.
† Hebr. yr ofnadwy.
*Deu.34. 6. num.14 18.pſ.103. 8.& 130.4 & 145.8.

‖ Neu, Pſalm Hem & yn rhoi athrawiaeth.

‖ Neu, pſalm.

PSALM. XC. Borewol weddi.

1 *Moses yn datcan rhaglawiaeth Duw, 3 yn cwynorhag brewolder dyn, 7 a chyryddon Duw, 10 a hyrred yr einioes : 12 Ac yn gweddio am gael gwybodaeth a phrawf o ddioddym rhaglawiaeth Duw.*

¶ Gweddi Moses gwr Duw.

TI Arglwydd fuoft yn breſwylfa i ni † ymmhob cenhedlaeth : † Hebr. yng hen-hedlaeth

2 Cyn gwneuthur y mynyddoedd a llunio o honot y ddaiar, a'r byd ; ti hefyd wyt Dduw o dragywyddoldeb hyd dragywyddoldeb. a chenhedlaeth.

3 Troi ddyn i ddiniſtr ; a dywedi, dychwelwch feibion dynion.

4 ² Canys mil o ſlynyddoedd *ydynt* yn dy olwg di fel doe, wedi 'r êl heibio, ac *fel* gwiliadwriaeth nôs. * 2 Pet. 3.8.

5 Dygi *hwynt* ymaith megis â llifeiriant, y maent *fel* hûn : y boreu y maent fel lyſiau a newidir.

6 Y boreu y blodeua, ac y tyf : pryd-nawn y torrir ef ymmaith, ac y gwywa.

7 Canys yn dy ddîg y difethwyd ni, ac yn dy lidiawgrwydd i 'n brawychwyd.

8 Goſodaiſt ein anwireddau ger dy fron, ein dirgel *bechodau* yn goleuni dy wyneb.

9 Canys ein holl ddyddiau ni a † ddarfuant gan dy ddigoſaint di ; treuliaſom ein blynyddoedd fel † chwedl. † Hebr. droſant en hoys-nebau. † Neu, myſrydd

10 ‖ Yn nyddiau ein blynyddoedd *y mae* deng-mhlynedd a thrugain, ac *os o gryfder y cyrhaeddir* pedwar vgain mhlynedd, etto eu nerth *ſydd* boen a blinder : canys ebrwydd y dertyddi, ac ni a chedwn ymmaith. ‖ Neu, Dyddiau ein blynyddoedd. ynddynt y mae,

11 Pwy a edwyn nerth dy foriant ? canys fel *y mae* dy ofn, *y mae* dy ddigter. &c.

12 Dyſc i ni felly gyfrif ein dyddiau, fel y dygom ein calon i ddoethineb.

13 Dychwel Arglwydd, pa hŷd ? ac edifarhâ o ran dy weiſion.

14 Diwalla ni yn ſoreu â 'th drugaredd, fel y gorfoleddom, ac y llawenychom dros ein holl ddyddiau.

15 Llawenhâ ni yn ôl y dyddiau y cyſtuddiaiſt ni, a'r blynyddoedd y gwelſom ddrygioed.

16 Gweler dy waith tu ag at dy weiſion : a'th ogoniant tu ag at eu plant hwy.

17 A bydded prydferthwch yr Arglwydd ein Duw arnom ni ; a threfna weithred ein dwylo ynom ni, ie trefna waith ein dwylo.

PSAL. XCI.

1 *Cyſtaw y duwiol, 3 a'i hachubwch, 9 a'i tryſias. 11 Ei gwerſion, 14 a'i cadwedigaddiwedd y cwbl.*

YR hwnſydd yn trigo ynnirgel wch y Goruchaf a † erys ynghyſcod yr Holl-alluoc. † Hebr. lettua.

2 Dywedaf am yr Arglwydd, fy noddfa am hamddeffynfa *ydyw* i ſy Nuw ynddo yr ymddiriedaf.

3 Canys ef a'th wared di o fagl yr heliwr : *ac* oddi wrth haint echryſlon.

4 A'i aſcell y cyſcoda ef : a than ei adenydd y byddi diogel : ei wirioned *ſydd* darian, ac aſtalch *i ti*.

5 Nid ofni rhag dychryn nôs ; na rhag y ſaeth a ehetto 'r dydd.

6 Nâg rhag yr haint a rodſo yn y tywyllwch, na rhag y diniſtr a ddiniſtrio ganol-dydd.

7 Wrth dy ymyl y cwymp mil, a dengmil wrth dy ddeheu-law : ond ni ddaw ynagos attat ti.

8 Yn unig ti a ganſyddi â 'th lygaid, ac a wêli dâl y rhai annuwiol.

y Am

9 Am i ti wneuthur yr Arglwydd ſy noddfa, ſef y Goruchaf, yn breſſwylfa i ti:

10 Ni ddigwydd i ti niwed, ac ni ddaw plâ yn agos i'th babell.

*Mat. 4. 6. luc. 4. 10. 11 Canys efe a ‡ orchymyn iw angelion am danat ti, dy gadw yn dy holl ffyrdd.

12 Ar ẽu dwylo i'th ddygant, rhag taro dy droed wrth garrec.

‖ Naidr. 13 Ar y llew, a'r ‖ aſp y cerddi: y cenew llew, a'r ddraig a ſethri.

14 Am iddo roddi ei ſerch arnaf: am hynny y gwaredaf ef: am iddo adnabod ſy enw.

15 Efe a alw arnaf, a mi a'i gwrandawaf: mewn ing y byddaf ſi gyd ag ef, y gwaredaf, ac y gogoneddaf ef.

16 Digonaf ef â hir ddyddiau: a dangoſaf iddo ſy iechydwriaeth.

PSAL. XCII.

1 *Dafydd yn annog i foliannu Duw, 4 am ei fawr, weithredoedd, 6 am ei fayneidiaethau ar yr euwir, 10 a'i ddaioni i'r duwiol.*

¶ Pſalm neu gân ar y dydd Sabboth.

DA yw moliannu'r Arglwydd: a chanu *mawl* i'th enw di, y Goruchaf:

2 A mynegi y boreu am dy drugaredd, a'th weirioneedd y noſweithiau.

† Hebr. Higaion. 3 Ar ddec-tant, ac ar nabl, *ac* ar delyn † yn ſyſtyriol.

4 Canys llawenychaiſt ſi ô Arglwydd, â'th weithred: yngwaith dy ddwylo y gorfoleddaf.

5 Mor fawredic ô Arglwydd, yw dy weithredoedd, dwfn iawn yw dy feddyliau.

6 Gŵr annoeth ni wŷr, a'r ynfyd ni ddeall hyn.

7 Pan flodeuo y rhai annuwiol ſel llyſiau, a blagaro holl weithredwŷr anwiredd, *hynny ſydd* iw diniſtrio byth bythoedd.

8 Tithau Arglwydd wyt ddercha ſedic yn dragywydd.

9 Canys wele dy elynion ô Arglwydd, wele dy elynion, a ddifethir: gwaſcerir holl weithredwŷr anwiredd.

10 Ond ſynghorn i a ddercheſi ſel vnicorn: ag olew ir i'm enneinir.

11 Fy llygad hefyd a wêl *fy nymuſyd* ar fy ngwrthwyneb-wŷr: fy nghluſtiau a glywant *fy ewyllys* am y rhai drygionus a gyſtodant i'm herbyn.

*Hoſ. 14. 5. 12 *Y cyſiawn a flodeu ſel palm-wydden, ac a gynnydda ſel cedr-wyddon yn Libanus.

13 Y rhai a blanwyd yn nhŷ'r Arglwydd, a flodeuant yngholuteddoedd ein Duw.

14 Ffrwythant etto yn ẽu henaint, tirfion, ac iraidd fyddant,

15 I fynegi mai vniawn yw'r Arglwydd, ſy nghraig: ac nad oes anwiredd ynddo.

PSALŸS XCIII ŸŸ *Peydnhawnol weddi.*

Mawrhydi, gallu, a ſancteiddrwydd teyrnas Chriſt.

YR Arglwydd ſydd yn teyrnaſu, efe a wiſcodd ardderchawgrwydd, gwiſcodd yr Arglwydd nerth *ac* ymwregyſodd: y bŷd hefyd a ſicrhawyd fel na ſyſio.

‖ Cyn. 2 Darparwyd dy orſeddfaingc erioed: ti *wyt* er tragwyddoldeb.

3 Y llifeiriaint, ô Arglwydd, a ddercha ſant, y llifeiriaint a ddercha ſant eu twrwf: y llifeiriaint a ddercha ſant eu tonnau.

4 Yr Arglwydd yn yr vchelder ſydd gadarnach nâ thwrwf dyfroedd lawer, *nâ* chedyrn donau y môr.

5 Sicr iawn yw dy dyſtiolaethau: ſanctei ddrwydd a weddei i'th dŷ ô Arglwydd, † byth.

PSAL. XCIIII.

1 *Y Prophwyd wrth alw am gyſiawnder, 12 cwyno rhag trais ac annuwioldeb: 8 yn dyſtio rhagluniaeth Duw: 12 yn dangos dedwyddwch cyſtudd. 16 Mai Duw yw anddiffynnwr y gyſtuddiedic.*

O Arglwydd Ddnw'r dial, ô Ddnw'r dial, ymddiſcleiria.

2 Ymddercha farn-wr y bŷd: tâl ẽu gwobr i'r beilchion.

3 Pa hŷd Arglwydd *y caiff* yr annuwiolion? pa hyd *y caiff* yr annuwiol orfoleddu?

4 *Pa hyd* y ſiaradant, ac y dywedant yn galed? yr ymfawryga holl weithred-wŷr anwiredd?

5 Dy bobl Arglwydd a ddrylliant: a'th etifeddiaeth a gyſtuddiant.

6 Y weddw a'r dieithr a laddant, a'r ymddifad a ddieneidiant.

7 *Dywedant hefyd, ni wêl yr Arglwydd: ac ni ſyſtyria Duw Iacob *hyn*.

8 Yſtyriwch chwi rai annoeth ym myſc y bobl: ac ynfydion, pa bryd y deellwch?

9 *Oni chly w'r hwn a blannodd y gluſt? oni wêl yr hwn a luniodd y llygad?

10 Oni cherydda'r hwn a goſpa y cenhedloedd? *oni wŷr* yr hwn ſydd yn dyſcu gwybodaeth i ddŷn.

11 *Gŵyr yr Arglwydd feddyliau dŷn, mai gwagedd ydynt.

12 Gwyn ei fŷd y gŵr a geryddi di ô Arglwydd: ac a ddyſci yn dy gyfraith;

13 I beri iddo lonydd oddi wrth ddyddiau dryfyd: hyd oni chloddier ffôs i'r annuwiol.

14 Canys ni ſa'd yr Arglwydd ei bobl, ac ni wrthyd efe ei etifeddiaeth.

15 Eithr barn a ddychwel at gyfiawnder, a'r holl rai vniawn o galon *a ânt* ar ei ôl.

16 Pwy a gyfyd gyd â mi yn erbyn y rhai drygionus? pwy a ſaif gyd â mi yn erbyn gweithredwŷr anwiredd?

17 Oni *buaſei* 'r Arglwydd yn gymmorth i mi, braidd na thrigaſei fy enaid *mewn* diſtawrwydd.

18 Pan ddywedais, Ilithredd fy nhroed, dy drugaredd di ô Arglwydd, a'm cynhaliodd.

19 Yn amlder fy meddyliau o'm mewn: dy ddiddanwch di a lawenycha fy enaid.

20 A fydd cydymdeithas i ti â gorſeddfainge anwiredd? yr hon a luniai anwiredd yn lle cyfraith?

21 Yn ſinteioedd y deuant yn erbyn enaid y cyfiawn: a gwaed gwirion a farnant yn euog.

22 Eithr yr Arglwydd ſydd yn anddiffynfa i mi, a'm Duw yw craig fy noddfa.

23 Ac efe a dâl iddynt eu hanwiredd, ac a'i tyrr ymmaith yn eu drygioni: yr Arglwydd ein Duw a'i tyrr hwynt ymmaith.

PSAL. XCV. *Borawl weddi.*

1 *Cyngor i ſolawnu Duw, 3 o herwydd ei fawredd, 6 a'i ddaioni: 8 ac ni chaſhemper ef.*

DEuwch, canwn i'r Arglwydd: ymlawenhaun † yn nerth ein hiechyd.

2 † Deuwn ger bron ei fron ef â diolch: canwn yn llafar iddo â phſalmau.

3 Canys yr Arglwydd *ſydd* Duw mawr, a brenin mawr goruwch yr holl ddiwiau.

4 Yr hwn *y mae* gorddyfnderau y ddaear yn ei law: ac ‖ ucheldiroedd y mynyddoedd yn eiddo.

† Hebr. yrymlef † Hebr. Rhuthrwn ni ein hunain.

‖ Uchel.

5 Y

9 Ynoc ydd eiddo, ac efe a'i gwnaeth: a'i
dwylo a lunioedd y sych-dir.
5 Deuwch, addolwn, ac ymgrymmwn: gostyn-
nwn ar ein glinian ger bron yr Arglwydd ein gw-
neuthurwr.
7 Canys efe yw ein Duw ni, a ninnau ŷm bobl ei
borfa, a defaid ei law: heddyw os gwrandewch ar
ei leferydd.
8 *Na chaledwch eich calonnau, * megis yn
yr * ymryssonfa, fel yn nydd * profedigaeth yn yr
anialwch:
9 Pan demptiodd eich tadau fi, y profasant fi, ac
y gwelsant fy ngweithredoedd.
10 Deugain mhlynedd yr ymrysonais â'r genhed-
laeth hon, a dywedais, pobl gyfeiliornus yn eu calon
ydynt hwy: ac nid adnabûant fy ffyrdd.
11 *Wrth* y rhai y tyngais yn fy llid, ŷnt ddelent
i'm gorphywysfa.

PSAL. XCVI.

1 *Cyngor i gloddfori Duw, 4 am ei fawredd, 8 ei frenhiniaeth, 11 a'i farn gyffredinol.*

*CEnwch i'r Arglwydd ganiad newydd: cen-
wch i'r Arglwydd, yr holl ddaiar.
2 Cênwch i'r Arglwydd, bendigwch ei enw:
cyhoeddwch o ddydd i ddydd ei iechydwria-
eth ef.
3 Dadcenwch ym mysc y cenhedloedd ei ogoni-
ant ef, ym mhlith yr holl bobloedd ei ryfeddodau.
4 Canys mawr yw'r Arglwydd, a chanmo-
lus iawn, ofnadwy yw efe goruwch yr holl
ddiwiau.
5 Canys holl ddiwiau'r bobloedd *ydynt* eulyn-
nod: ond yr Arglwydd a wnaeth y nefoedd.
6 Gogoniant, a harddwch *sydd* o'i flaen ef, nerth
a hyfrydwch *sydd* yn ei gyssegr.
7 Tylwythau y bobl, rhoddwch i'r Arglwydd;
rhoddwch i'r Arglwydd ogoniant a nerth.
8 Rhoddwch i'r Arglwydd ogoniant ei enw:
dygwch offrwm, a dewch i'w gynteddoedd.
9 Addolwch yr Arglwydd ‖ mewn prydferth-
wch sancteiddrwydd: yr holl ddaiar ofnwch ger ei
bron ef.
10 *Dywedwch ym mysc y cenhedloedd, yr Ar-
glwydd sydd yn teyrnasu: a'r byd a sicrhaedd efe,
fel nad yscogo: efe a farna y bobl yn vniawn.
11 Llawenhaed y nefoedd, a gorfoledded y ddai-
ar: rhûed y môr a'i gyflawnder.
12 Gorfoledded y maes, a'r hyn oll *sydd* ynddo:
yna holl brennau'r coed a ganant,
13 O flaen yr Arglwydd. Canys y mae yn dy-
fod, canys y mae'n dyfod i farnu'r ddaiar: efe a
farna'r byd drwy gyfiawnder, a'r bobloedd â'i
wirionedd.

PSAL. XCVII.

1 *Mawrhydi teyrnas Duw. 7 Yr Eglwys yn llawenychu o herwydd barnedigaethau Duw ar delw addolwyr. 10 Cyngor i ddduwioldeb a llawenydd.*

YR Arglwydd sydd yn teyrnasu, gorfoledded y
ddaiar, llawenyched ynysoedd lawer.
2 Cymmylau a thywyllwch *sydd* o'i amgylch
ef: *cyfiawnder, a barn *yw* ‖ trigfa ei orsedd-
faingc ef.
3 Tân â allan o'i flaen ef, ac a lŷsc ei elynion o
amgylch.
4 Ei fellt a lewyrchâsant y byd, y ddaiar a we-
lodd, ac a grynodd.
5 Y mynyddoedd a doddasant fel cŵyr o flaen yr
Arglwydd: o flaen Arglwydd yr holl ddaiar.
6 Y nefoedd a synegant ei gyfiawnder ef: a'r holl
bobl a welant ei ogoniant.
7 *Gwradwydder y rhai oll a wasanaethant ddelw gerfiedic, y rhai a ymffrostiant mewn eulyn-nod: addolwch ef yr holl ddiwiau.
8 Sion a glywodd, ac a lawenychodd; a merched Iuda a orfoleddasant; o herwydd dy farnedigaethau di, ô Arglwydd.
9 Canys ti Arglwydd, wyt oruchel goruwch yr holl ddaiar: dirfawr i'th ddercheſwyd goruwch yr holl ddiwiau.
10 *Y rhai a gerwch yr Arglwydd, casewch ddrygioni: efe sydd yn cadw eneidiau ei saint, efe a'i gwared o law y rhai annuwiol.
11 Hauwyd goleuni i'r cyfiawn, a llawenydd i'r rhai vniawn o galon.
12 Y rhai cyfiawn, llawenychwch yn yr Arglwydd: a moliennwch wrth goffadwriaeth ei sancteiddrwydd ef.

*Ex. 20.4 leu. 26.1. deut. 5.8.
heb. 1.6.
*Pſ. 34.23 amos 5.15 rhuſ. 12.9.

PSALM. XCVIII. *Prydnhawnol weddi.*

1 *Dafydd yn annog yr Iuddewon, 4 a'r cenhedloedd, 7 a'r holl greaduriaid, i gloddfori Duw.*

¶ Pſalm.

CEnwch i'r Arglwydd ganiad newydd, canys efe a wnaeth *rhyfeddodau*: ei ddeheulaw, a'i fraich sanctaidd a barodd iddo fuddugoliaeth.
2 * Yspysſodd yr Arglwydd ei iechydwriaeth: dat-cuddiodd ei gyfiawnder yngolwg y cenhedloedd.
3 Cofiodd ei drugaredd, a'i wirionedd i dŷ Israel: holl derfynau y ddaiar a welsant iechydwriaeth ein Duw ni.
4 Cênwch yn llafar i'r Arglwydd, yr holl ddaiar: llefwch, canlawenhewch, a chenwch.
5 Cênwch i'r Arglwydd gyd â'r delyn: gyd â'r delyn â llef Pſalm.
6 Ar vtcyrn a ſain cornet, cenwch yn llafar o flaen yr Arglwydd y Brenin.
7 Rhûed y môr a'i gyflawnder, y bŷd a'r rhai a drigant o'i fewn.
8 Cured y llifeiriaint en dwylo: a chydganed y mynyddoedd;
9 O flaen yr Arglwydd, *canys y mae'n dyfod i farnu y ddaiar: efe a farna'r byd â chyfiawnder, ar bobloedd ag vniondeb.

*Eſa. 52. 10.

PSAL. XCIX.

1 *Dafydd yn gosod allan deyrnas Duw yn Sion, 5 ac yn annog pawb, wrth eſampl yr hen dadau, i addoli Duw yn ei ſynnyd ſanctaidd.*

YR Arglwydd ſydd yn teyrnasu, cryned y bobloedd: eiſtedd y mae *rhwng* y Cerubiaid, ymgynnhyrfed y ddaiar.
2 Mawr *yw* yr Arglwydd yn Sion, a derchafedic yw efe goruwch yr holl bobloedd.
3 Moliannant dy enw mawr ac ofnadwy; *canys* ſanctaidd yw.
4 A nerth y brenin a hoffa farn, ti a ſicrhaei vniondeb; barn, a chyfiawnder a wnai di yn Iacob.
5 Derchefwch yr Arglwydd ein Duw, ac ymgrymmwch o flaen ei ſtôl-draed ef; *canys* ſanctaidd *yw*.
6 Moſes ac Aaron ym mhlith ei offeiriaid ef: a Samuel ym mysc y rhai a alwant at ei enw: galwasant ar yr Arglwydd, ac efe a'i gwrandawodd hwynt.
7 Llefarodd wrthynt yn y golofn gwmmwl: cadwasant ei dyſtiolaethau, a'r ddeddf a roddedd efe iddynt.
8 Gwrandewaiſt arnyt, ô Arglwydd ein Duw:

Duw

Duw oeddit yn eu harbed, ie pan ddielit am eu dychymmygion.

9 Derchefwch yr Arglwydd ein Duw, ac ymgrymmwch ar ei fynydd ſanctaidd; canys ſanctaidd *yw* 'r Arglwydd ein Duw.

PSAL. C.

1 *Cyngor i foliannu Duw yn llawen hyſfyd, 3 am ei fawredd, 4 ac am es allu.*

¶ Pſalm I o foliant.

‖ Neu, o ddiolch. CEnwch yn llafar i'r Arglwydd, yr holl ddaiar:

2 Gwaſanaethwch yr Arglwydd mewn llawenydd: deuwch o'i flaen ef â chan.

3 Gwybyddwch mai'r Arglwydd ſydd Dduw; efe a'n gwnaeth, ac ‖ nid ni ein hunain: ei bobl ef *ydym*, a defaid ei borfa.

‖ Neu, eiddo ef ydym. 4 Ewch i mewn iw byrth ef â diolch, ac iw gynteddau â mawl: diolchwch iddo, *a* bendithiwch ei enw.

5 Canys da *yw* 'r Arglwydd; ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd; a'i wirionedd hyd genhedlaeth a chenhedlaeth.

PSAL. CI.

Dafydd yn gwneuthur addunedau phroffeſſo ddiwioldeb.

¶ Pſalm Dafydd.

CAnaf am drugaredd a barn: i ti Arglwydd y canaf.

2 Byddaf ddeallus mewn ffordd berffaith: pa bryd y deui attaf? rhodiaf mewn perffeithrwydd fy nghalon, o fewn fy nhŷ.

‖ Neu, i'r fall. Heb. Belial. 3 Ni oſodaf ddim ‖ anwir o flaen fy llygaid, câs gennif waith y rhai cildynnus, ni lŷn wrthif fi.

4 Calon gyndyn a gilia oddi wrthif, nid adnabyddaf *ddŷn* drygionus.

5 Torraf ymmaith yr hwn a enllibio ei gymmydog yn ddirgel: yr vchel o olwg, a'r balch ei galon, ni allaf *ei ddioddef*.

‖ Neu, yn ber- ſaith yn y ffordd. † Heb. facerdotr. 6 Fy llygaid *ſydd* ar ffyddloniaid y tîr, fel y trigant gyd â mi: yr hwn a rodio ‖ mewn ffordd berffaith, hwnnw a'm gwaſanaetha i.

7 Ni thrig o fewn fy nhŷ yr vn a wnelo dwyllt ni † thrig yn fy ngolwg yr vn a ddywedo gelwydd.

8 Yn foreu y torraf ymmaith holl annuwolion y tîr: i ddiwreiddio holl weithred-wŷr anwiredd o ddinas yr Arglwydd.

PSAL. CII. } *Boreuol weddi.*

1 *Y Prophwyd yn ei weddi yn cwyno yn ebrwydoſt: 12 Yn cymmeryd cyſſur o dragywyddoldeb a thrugaredd Duw. 18 Bod yn rhaid cadw coffa o drugareddau Duw. 23 Y mae yn attegu ei wendid ag anphyſnewidioldeb Duw.*

¶ Gweddi y cyſtuddiedic, pan fyddo mewn blinder, ac yn tywallt ei gŵyn ger bron yr Arglwydd.

ARglwydd clyw fy ngweddi, a deled fy llefain attat.

2 Na chuddia dy wyneb oddi wrthif, yn nydd fy nghyfyngder goſtwng dy gluſt attaf: yn y dydd y galwyf, bryſtia, gwrando fi.

‖ Neu, yn ſwrſ. 3 Canys fy nyddiau a ddarfuant ‖ fel mŵg: am leſcyrn a boethaſant fel aelwyd.

4 Fy nghalon a darawyd; ac a wywodd fel llyſiau: fel yr anghofiais fwyta fy mara.

‖ Fyng- rhoen. 5 Gan lais fy nhuchan y glŷnodd fy eſcyrn wrth ‖ fy nghnawd.

6 Tebyg wyf i belican yr anialwch, ydwyf fel dylluan y diffaethchwch.

7 Gwiliais, ac ydwyf fel aderyn y tô, vnic ar ben y tŷ.

8 Fy ngelynion a'm gwaradwyddant beunydd: y rhai a ynfydant wrthif a dyngaſant yn fy erbyn.

9 Canys bwyttteais ludw fel bara: a chymyſcais fy niod ag wylofain,

10 O herwydd dy lid ti a'th ddigoſaint: canys codaiſt fi i fynu, a theflaiſt fi i lawr.

11 * Fy nyddiau *ſydd* fel cyſcod yn eilio; a minneu fel glaſwellt yn a wywais.

12 Titheu Arglwydd a barhei yn dragywyddoldeb: a'th goffadwriaeth hyd genhedlaeth a chenhedlaeth.

13 Ti a gyfodi, *ac* a drugarhei wrth Sion: canys yr amſer i drugarhau wrthi, ie yr amſer nodedic, a ddaeth.

14 O blegit y mae dy weiſion yn hoffi ei meini: ac yn tofturio wrth ei llŵch hi.

15 Felly y cenhedloedd a ofnant enw 'r Arglwydd: a holl frenhinoedd y ddaiar dy ogoniant.

16 Pan adeilado yr Arglwydd Sion, y gwelir ef yn ei ogoniant.

17 Efe a edrych ar weddi y gwael: ac ni ddiyſtyrodd ei dymuniad.

18 Hyn a ſcrifennir i'r genhedlaeth a ddêl, a'r bobl a greuir a foliannant yr Arglwydd.

19 Canys efe a edrychodd o vchelder ei gyſegr: yr Arglwydd a edrychodd o'r nefoedd ar y ddaiar,

20 I wrando vchenaid y carcharorion: ac i rydhau plant angeu.

21 I fynegi enw 'r Arglwydd yn Sion, a'i foliant yn Ieruſalem:

22 Pan gaſcler y bobl ynghyd; a'r teyrnaſoedd i waſanaethu 'r Arglwydd.

† Heb. Cyſaſ- odd. 23 † Goſtyngodd efe fy nerth ar y ffordd, bythodd fy nyddiau.

24 Dywedais, fy Nuw, na chymmer fi ymmaith ynghanol fy nyddiau: dy flynyddoedd di *ſydd* yn oes oeſoedd,

Heb. 1. 25 * Yn y dechrenad y ſeiliaiſt y ddaiar, a'r nefoedd *ydynt* waith dy ddwylo.

† Heb. fyſ. 26 Hwy a ddarfyddant, a thi a † barhêi, ie hwy oll a heneiddiant fel dilledyn: fel gwiſc y newidi hwynt, a hwy a newidir.

27 Titheu 'r vn *ydwyt*, a'th flynyddoedd ni ddarfyddant.

28 Plant dy weiſion a barhânt, a'i hâd a ſiccheir ger dy fron di.

PSAL. CIII.

1 *Cyngor i fendithio Duw am ei drugaredd, 15 a'i ddiamwadalwch.*

¶ Pſalm Dafydd.

FYenaid, bendithia 'r Arglwydd, a chwbl ſydd ynoſ, ei enw ſanctaidd ef.

2 Fy enaid, bendithia 'r Arglwydd, ac nac angofia ei holl ddoniau ef.

3 Yr hwn ſydd yn maddeu dy holl anwireddau; yr hwn ſydd yn iachâu dy holl leſcedd.

4 Yr hwn ſydd yn gwaredu dy fywyd o ddeſtryw, yr hwn ſydd yn dy goroni â thrugaredd, ac ‖ thoſturi.

5 Yr hwn ſydd yn diwallu dy enau â daioni: *ſel* yr adnewyddir dy ieuengctid fel yr eryr.

6 Yr Arglwydd ſydd yn gwneuthur cyfiawnder, a barn i'r rhai gorthrymmedic oll.

Exo. 33. 13. Pſal. 147. 19. 7 * Yſpyſſodd ei ffyrdd i Moſes; ei weithredoedd i feibion Iſrael.

Deut. 7. 8 8 * Trugarog, a graſlawn *yw* 'r Arglwydd: hwyr frydic i lid, a mawr o drugarogrwydd.

Neh. 9. 17. Pſal. 86. 15. 9 Nid byth yr ymryſſon efe, ac nid byth y cedw efe ſi ddigoſaint.

10 Nid

20 Nid yn ôl ein pechodau y gwnaeth efe â ni; nac yn ôl ein anwireddau y talodd efe i ni.

21 Canys cyfuwch ac yw'r nefoedd uwchlaw'r ddaear, y thagorodd ei drugaredd ef ar y rhai a'i hofnant ef.

22 Cyn belled ac yw'r dwyrain oddi wrth y gorllewin, y pellhaodd efe ein camweddau oddi wrthym.

23 Fel y tosturia tad wrth ei blant, felly y tosturia yr Arglwydd wrth y rhai a'i hofnant ef.

24 Canys efe a edwyn ein defnydd ni: cofia mai llwch ydym.

25 Dyddiau dŷn *fydd* fel glas-wellt yn: megis blodeuyn y maes, felly y blodeua efe.

26 Canys y gwynt â trosto, ac ni *fydd* mwy o honaw; a'i le nid edwyn ddim o honaw ef mwy.

27 Ond trugaredd yr Arglwydd *fydd* o dragywyddoldeb hyd dragywyddoldeb, ar y rhai a'i hofnant ef: a'i gyfiawnder i blant *eu* plant:

28 * I'r rhai a gadwant ei gyfammod ef: ac a gofiant ei orchymmion, iw gwneuthur.

29 Yr Arglwydd a baratôdd ei orseddfa yn y nefoedd: a'i frenhiniaeth ef sydd yn llywodraethu ar bôb peth.

30 Bendithiwch yr Arglwydd, ei angelion ef: cryno o nerth yn gwneuthur ei air ef, gan wrando ar lefydd ei air ef.

31 Bendithiwch yr Arglwydd, ei holl luoedd ef: ei holl weision yn gwneuthur ei ewyllys ef.

32 Bendithiwch yr Arglwydd, ei holl weithredoedd ef: ym mhob man o'i lywodraeth. Fy enaid bendithia'r Arglwydd.

PSALM CIIII. *Prydnhawnol weddi.*

1 *Mynegiad ar gadarn allu, 7 arbyfeddlon rag-darfodeth Duw.* 31 *Bod gogoniant Duw yn dragywyddol.* 33 *Y Prophwyd yn addunmoliannu Duw yn ddibaid.*

FY enaid bendithia'r Arglwydd, ô Arglwydd fy Nuw tra mawr ydwyt: gwisgaist ogoniant, a harddwch.

2 Yr hwn wyt yn gwisco goleuni fel dilledyn: ac yn tanu y nefoedd fel llen.

3 Yr hwn sy yn gosod tŷlathau ei stafelloedd yn y dyfroedd, yn gwneuthur y cwmwlau yn gerbyd iddo: ac yn rhodio ar adenydd y gwynt.

4 * Yr hwn sydd yn gwneuthur ei genhadon yn ysprydion: a'i weinidogion yn dân fflamllyd.

5 Yr hwn a seiliodd y ddaear ar ei sylfeini: fel na symmudo byth, yn dragywydd.

6 Toaist hi â'r gorddyfnder, megis â gwisc: y dyfroedd a safent goruwch y mynyddoedd.

7 Gan dy gerydd di y ffoesant; rhag swn dy daran y prysurasant ymaith.

8 ‖ Gan y mynyddoedd yr ymgodant, ar hyd y dyffrynnoedd y descynnaut, i'r lle a seiliaist iddynt.

9 Gosodaist derfyn, fel nad elont trosodd, fel na dychwelont i orchuddio'r ddaear.

10 Yr hwn a yrr ffynhonnau i'r dyffrynnoedd, y rhai a gerddant rhwng y brynau.

11 Diodant holl fwyst-filod y maes: yr assynnod gwyllt on a dorrant eu syched.

12 Adar y nefoedd a drigant ger llaw iddynt; y rhai a lefsiant oddi rhwng y cangau.

13 Y mae efe yn dwfrhau y bryniau o'i stafelloeddd: y ddaear a ddigonir o ffrwyth dy weithredoedd.

14 Y mae yn peri i'r gwellt dyfu i'r anifeiliaid, a llysiau i wasanaeth dŷn; * fel y dyco fara allan o'r ddaear;

15 A gwin, yr hwn a lawenycha galon dŷn, a † olew i beri iw wyneb ddisgleirio: a bara, yr hwn a gynnal galon dŷn.

† *Hebr.* *i beri iw wyneb ddisgleirio ag olew.*

16 Preunau'r Arglwydd sydd lawn *sugn:* cedrwŷdd Libanus y rhai a blannodd efe.

17 Lle y nytha'r adar: y ffynnidwydd *yw* tŷ y Ciconia.

18 Y mynyddoedd uchel *sydd* noddfa i'r geifr; a'r creigiau i'r cwnningod.

19 Efe a wnaeth y lleuad i amseru nodedict: yr haul a edwyn ei fachludiad.

20 Gwnei dywyllwch, a nôs fydd: † ynddi yr ymlusca pôb bwyst-fil coed.

† *Hebr.* *y mae ei holl fwyst-filod yn ymlusco yn y coed.*

21 Y cenawon llewod a rûant am ysclyfaeth, ac a geisiant eu bwyd gan Dduw.

22 *Pan* godo haul, ymgasclant, a gorweddant yn eu llochesau.

23 Dŷn a â allan iw waith, ac iw erchwyl hyd yr hwyr.

24 Mor lluosog *yw* dy weithredoedd, o Arglwydd! gwnaethoist hwynt oll mewn doethineb, llawn yw'r ddaiar o'th gyfoeth.

25 Felly y mae y môr mawr, llydan: yno y mae ymlusciaid heb rifedi, bwyst-filod bychain a mawrion.

26 Yno'r â y llongau: *yno y mae'r* Leuiathan, *yr hwn* a luniaist i chwarae yuddo.

27 * Y rhai hyn oll a ddisgwiliant wrthit, am roddi iddynt eu bwyd yn ei brŷd. * *Psal.* 145. 15.

28 A roddech iddynt a gasclant; agori dy law a diwellir hwynt â daioni.

29 Ti a guddi dy wyneb, bwythau a drallodir: tynni ymaith eu hanadl *a* threngant, a dychwelant iw llwch.

30 *Pan* ellyngych dy yspryd y creuir hwynt, ac yr adnewyddi wyneb y ddaiar.

31 Gogoniant yr Arglwydd fydd yn dragywydd: yr Arglwydd a lawenycha yn ei weithredoedd.

32 Efe a edrych ar y ddaiar, a hi a gryna, efe a gyffwrdd â'r mynyddoedd, a hwy a fygant.

33 Canaf i'r Arglwydd tra fyddwyf fyw, canaf i'm Duw tra fyddwyf.

34 Bydd melys cfy myfyrdod amdano: mi a lawenychaf yn yr Arglwydd.

35 Derfydded y pechaduriaid o'r tîr, na fydded yr annuwolion mwy: fy enaid bendithia di'r Arglwydd. Molwch yr Arglwydd.

PSALM CV. *Boreuol weddi.*

1 *Cyngor i foliannu Duw, ac i ebwillio allan ei weithredoedd ef.* 7 *Hiftori rhagluniaeth Duw tuac at Abraham,* 16 *a Ioseph,* 23 *d Jacob yn yr Aipht,* 26 *a Moses yn gwaredu'r Israeliaid,* 37 *a'r Israeliaid wedi eu dwyn allan o'r Aipht, yn eu porthi hwy yn yr anialwch, ac yn eu plannu yngwlad Canaan.*

* CLodforwch yr Arglwydd, gelwch ar ei enw: mynegwch ei weithredoedd ym myfc y bobloedd. * 1 Cor. 16. 8, ehay 12. 4.

2 Cenwch iddo, canmolwch ef: ymddiddenwch am ei holl ryfeddodau ef.

3 Gorfoleddwch yn ei enw sanctaidd: llawenyched calon y rhai a geisiant yr Arglwydd.

4 Ceisiwch yr Arglwydd a'i nerth: ceisiwch ei wyneb ef bôb amfer.

5 Cofiwch ei ryfeddodau, y rhai a wnaeth efe: ei wrthiau, a barnedigaethau ei enau;

6 Chwi hâd Abraham ef wâs ef: chwi meibion Iacob ei etholedigion.

7 Efe yw'r Arglwydd ein Duw ni, ei farnedigaethau *sydd* trwy'r holl ddaear.

8 Cofiodd ei gyfammod byth: y gair a orchymynodd efe i fil o genhedlaethau:

*Gen. 17. 2 & 22.16 & 26.3. & 28.13. & 35.11. Luc.1.73. Heb.6.17.

9 * Yr hyn a ammodododd efe ag Abraham, a'i lw i Isaac,

10 A'r *hyn* a sofododdefe yn ddeddf i Iacob, *ac* yn gyfammod tragywyddol i Israel:

11 * Gan ddywedyd, i ti y rhoddaf dir Canaan, † thandir eich etifeddiaeth.

*Gen.13. 15. & 15. 18. † Hebr. *Rhagyn.*

12 Pan oeddynt ychydig o rifedi, ie ychydig, a dieithriaid ynddi,

13 Pan rodient o genhedlaeth i genhedlaeth: o'r *naill deyrnas* at bobl arall:

14 Ni adawodd i neb eu gorthrymmu, ie ceryddodd frenhinoedd o'i plegit:

15 *Gan ddywedyd,* na chyffyrddwch â'm rhai eneiniog, ac na ddrygwch fy mhrophwydi.

16 Galwodd hefyd am newyn ar y tir: a ‖ dinistriodd holl † gynhaliaeth bara.

‖ *Torrodd.* † *Ffon.*

17 Anfonodd ŵr o'i blaen hwynt, *Ioseph yr hwn a werthwyd yn was.

*Gen. 37. 28.

18 * Cystuddiasant ei draed ef mewn gefyn: ei enaid oedd mewn heirn:

*Gen. 39. 20.

19 Hyd yr amser y daeth ei air ef: gair yr Arglwydd a'i profodd ef.

20 * Y brenin o anfonodd, ac a'i gollyngodd ef, llywodraethwr y bobl, ac a'i rhyddhaodd ef.

*Gen. 41. 14.

21 * Gosodododd ef yn Arglwydd ar ei dŷ, ac yn llywydd ar ei holl † gyfoeth:

*Gen. 41. 40. † *Hebr. Gaffanat.*

22 I rwymo ei thywysogion ef wrth ei ewyllys, ac i dduca doethineb iw henuriaid ef.

*Ge.46.6

23 * Aeth Israel hefyd i'r Aipht, ac Iacob a ymdeithiodd yn nhîr Ham.

24 Ac efe a gynnyddodd ei bobl yn ddirfawr: ac a'i gwnaeth yn gryfach na'i gwrthwynebwŷr.

*Ex.1.8.

25 * Trodd eu calon hwynt i gasau ei bobl ef, i wneuthur yn ddichellgar â'i weision.

*Ex.9.1o.

26 * Efe a anfonodd Moses ei wâs, *ac* Aaron yr hwn a ddewisasei.

*Ex.7.9. † *Hebr. eirian ei arwyddion ef.*

27 * Hwy a ddangosasant † ei arwyddion ef yn eu plith hwynt: a rhyfeddodau yn nhîr Ham.

28 * Efe a anfonodd dywyllwch, ac a dywyllodd: ac nid amlyddhasant hwy ei air ef.

*Ex.10.22

29 * Efe a drôdd eu dyfroedd yn waed, ac a laddodd eu pyscod.

*Ex.7.20.

30 * Eu tîr a heigiodd lyffaint, yn ffafelloedd eu brenhinoedd.

*Ex.8.6.

31 * Efe a ddywedodd, a daeth cymmyscbla, *a* llau yn ei holl fro hwynt.

*Ex.8.17. & 24.

32 * Efe a † wnaeth eu glaw hwynt yn genllysc, ac yn flammau tân yn eu tîr.

*Ex.9.23. † *Hebr. roddes.*

33 Tarawodd hefyd eu gwinwyddau, a'i ffigysbwydd ac a ddrylliodd goed eu gwlad hwynt.

34 * Efe a ddywedodd, a daeth y locustiaid, a'r lindys yn anneirif,

*Ex.10.4.

35 Y rhai a fwytasant yr holl laswellt yn eu tîr hwynt: ac a ddifasant ffrwyth eu daear hwynt.

36 * Tarawodd hefyd bôb cynta-anedic yn eu tîr hwynt: blaen ffrwyth eu holl nerth hwynt.

*Ex.12.29

37 Ac a'i dug hwynt allan ag arian, ac ag aur: ac heb un wan yn eu llwythau.

*Ex.12.35

38 * Llawenychodd yr Aipht pan aethant allan, canys syrthiasei eu hartwyd arnynt hwy.

*Ex.15.21

39 * Efe a danodd gwmwl yn dô, a thân i oleuo liw nôs.

*Ex.13.21

40 * Gofynnasant, ac efe a ddug soflieir, ac a'i diwallodd â bara nefol.

*Ex.16.13

41 * Efe a holltodd y graig, a'r dyfroedd a ddyliffodd; cerddasant ar hŷd *lleoedd* sychion yn afonydd.

*Ex.17.6. 1 Cor.10.4

42 Canys efe a gofiodd ei air sanctaidd, *ac* Abraham ei wâs.

43 Ac a ddûg ei bobl allan mewn llawenydd a'i etholedigion mewn † gorfoledd.

† *Hebr. canu.*

44 * Ac a roddes iddynt diroedd y cenhedloedd: a meddiannasant lafur y bobloedd,

45 Fel y cadwent ei ddeddfau ef, ac y cynhalient ei gyfreithiau. Molwch yr Arglwydd.

PSAL. CVI.

Pryddnawnoi weddi.

1 *Y Psalmudd yn annog i foliannu Duw, a'i gweddio am faddeuant pechodau, megis y gwnaeth Duw a'r tadau. 7 Hiftori o wrthryfelgarwch y bobl, a thrugaredd Duw. 47 Y mae efe yn diweddu â gweddi ac â moliant.*

† MOlwch yr Arglwydd. * Clodforwch yr Arglwydd, canys da *yw*: o herwydd ei drugaredd *a bery* yn dragywyddol.

† *Hebr.* Halleluiah.

2 * Pwy a draetha nerthoedd yr Arglwydd? a fynega ei holl fawl ef?

*1 Cron. 16. 11.

3 Gwyn eu byd a gadwant farn: a'r hwn a wnêl gyfiawnder bôb amser.

4 Cofia fi Arglwydd yn ôl *dy* raslontwydd i'th bobl, ymwel â mi â'th iechydwriaeth.

5 Fel y gwelwyf ddaioni dy etholedigion, fel y llawenychwyf yn llawenydd dy genhedlaeth: fel y gorfoleddwyf gyd â'th etifeddiaeth.

6 * Pechasom gyd â'n tadau, gwnaethom gamwedd, anwireddus fuom.

*Dan. 9.5.

7 Ein tadau ni ddeallasant dy ryfeddodau yn yr Aipht, ni chofiasant lnosogrwydd dy drugareddau, * eithr gwrth-ryfelgar fuant wrth y môr, *sef* y môr coch.

*Num. 14.22.

8 Etto efe a'i hachubodd hwynt er mwyn ei enw: i beri adnabod ei gadernid.

9 Ac a geryddodd y môr coch, fel y sychodd efe: a thywysodd hwynt trwy'r dyfnder megis trwy'r anialwch:

10 Achubodd hwynt hefyd o law eu digasog: ac a'i gwaredodd o law y gelyn.

11 * A'r dyfroedd a doesant eu gwrthwynebwŷr: ni adawyd vn o honynt.

12 * Yna y credasant ei eiriau ef: canasant ei fawl ef.

13 * † Yn y fan yr anghofiasant ei weithredoedd ef, ni ddisgwiliasant am ei gyngor ef.

† *Hebr.* buan.

14 * Eithr blysiasant † yn ddirfawr yn yr anialwch: a themptiasant Dduw yn y diffaethwch.

† *Hebr.* a thymtiasant.

15 * Ac efe a rhoddes eu dymuniad iddynt, eithr efe a anfonodd gulni iw henaid.

16 * Cynfigennasant hefyd wrth Moses yn y gwersyll: *ac* wrth Aaron sanct yr Arglwydd.

17 * Y ddaiar a agorodd, ac a lyngcodd Dathan, ac a orchguddiodd gynnulleidfa Abiram.

18 * Cynneuodd tân hefyd yn eu cynnulleidfa hwynt: fflam a losgodd y rhai annuwiol.

19 * Llô a wnaethant yn Horeb: ac yngyn-masant i'r ddelw dawdd.

20 Felly y troesant eu gogoniant i lun eidion yn pori glaswellt.

21 Anghofiasant Dduw eu hachubwr, yr hwn a wnelsei bethau mawrion yn yr Aipht:

22 Pethau rhyfedd yn nhîr Ham: pethau ofnadwy wrth y môr coch.

23 * Am hynny y dywedodd y dinistriai efe hwynt, oni buasc i Moses ei etholedig sefyll o'r adwy o'i flaen ef, i droi ymmaith ei lidiawgrwydd ef, rhag *eu* dinistrio.

*Ex.32.10.

24 Diystyrasant hefyd y tîr dymunol: ni chredasant ei air ef:

25 * Ond

*Deut. 1.27.

* Chad gwrogwchasant yn eu pebyll? ac ni
* Yna y derchafodd efe ei law yn eu herbyn
ganu, iw cwympo yn yr anialwch:
* A'i hepgwmpo ei had ymmysc y cenhedloedd,
a'u gwasgaru yn y tiroedd.
* Yngllyllrasant hefyd a Baal-peor, â bwytta-
sant corrth y meirw.
* Felly y digiasant ef â'i dychymmygion eu
hun: ac y tarawodd plâ yn eu mysc hwy.
* Yna y safodd Phinehes, ac a iawn farnodd:
ffull a aretalwyd.
* A chyfrifwyd hyn iddo yn gyfiawnder: o
genhedlaeth i genhedlaeth byth.
* Lidiasant ef hefyd wrth * ddyfroedd y gyn-
* Felly hi ddrwg i Moses o'i plegit hwynt:
* O herwydd cythruddo o honynt ei yspryd ef,
fel y dywedodd â'i wefusau.
* Ni ddinistriasant y bobloedd, am y rhai y
gorchymynasti'r Arglwydd wrthynt:
* Eithr ymgymmysgasant â'r cenhedloedd: a
dysgasant eu gweithredoedd hwynt:
* A gwasanaethasant eu delwau hwynt, y rhai
a fuont yn fagl iddynt.
* Aberthasant hefyd eu meibion, a'i merched
gythreuliaid,
* Ac a dywalltasant waed gwirion, sef gwaed eu
meibion, a'i merched, y rhai a aberthasant i ddel-
wau Canaan, a'r tir a halogwyd â gwaed,
* Felly 'r ymhalogasant yn eu gweithredoedd
eu hun, ac y putteiniasant gyd â'i dychymmyg-
ion.
* Am hynny y cynneuodd digllt yr Arglwydd yn
erbyn ei bobl, fel y ffieiddiodd efe ei etifeddiaeth.
* Ac efe a'i rhoddes hwynt yn llaw 'r cenhed-
loedd, a'i casëon a lywodraethasant arnynt.
* Ei gelynion hefyd a'i gorthrymmasant: a
darostyngwyd hwynt tan eu dwylo hwy.
* Llawer gwaith y gwaredodd efe hwynt,
eithan a'i digiasant ef â'i cyngor eu hun: a
hwy a wanhychwyd am eu hanwiredd.
* Etto efe a edrychodd pan oedd ing arnynt
pan glywodd eu llefain hwynt.
* Ac efe a gofiodd ei gyfammod â hwynt,
a chilfarnodd yn ôl lluosogrwydd ei drugare-
ddau:
* Ac a wnaeth iddynt *gael* trugaredd gan y
rhai oll a'i caethiwasi.
* Achub ni ô Arglwydd ein Duw, a chynnull
ni oddiwrth y cenhedloedd, i glodfori dy enw sanc-
taidd: ac i orfoleddu yn dy foliant.
* Bendigedic fyddo Arglwydd Duw Israel,
o hyd, ac yn dragywydd: a dyweded yr holl bobl,
Amen. Molwch yr Arglwydd.

PSALM. CVII. *Boreuol weddi.*

* *Diolchwch i'r Arglwydd, canys da yw: canys ei drugaredd ef sydd yn dragywydd.*
* *Dyweded felly ei gwaredigion, y rhai a waredodd efe o law y gelyn;*
* *Ac a gasglodd efe o'r tiroedd, o'r dwyrain, ac o'r gorllewin, o'r gogledd, ac o'r dehau.*
* *Crwydrasant yn yr anialwch mewn ffordd ddiffaith: heb gael dinas i arosymddi:*
* *Yn newynog ac yn sychedig i'w henaid a lewygodd ynddynt.*
* *Yna y llefasant ar yr Arglwydd yn eu cyfyngdet: ac efe a'i gwaredodd o'i gorthrymderau.*
* *Ac a'i tywysodd hwynt ar hyd y ffordd union, i fyned i ddinas gyfanneddol.*
* *O na foliannent yr Arglwydd am ei ddaioni, a'i ryfeddodau i feibion dynion.*
* *Canys efe a ddiwalla yr enaid sychedig, ac a leinw yr enaid newynog â daioni.*
* *Y rhai a breswyliant yn y tywyllwch a chysgod angau, yn rhwym mewn cystudd a haiarn:*
* *O herwydd annufyddhau o honynt eiriau Duw, a dirmygu cyngor y Goruchaf:*
* *Am hynny yntef a ostyngodd eu calon â blinder: syrthiasant, ac nid oedd cynnorthwy wrth.*
* *Yna y gwaeddasant ar yr Arglwydd yn eu cyfyngder: efe a'i hachubodd o'i gorthrymderau.*
* *Dug hwynt allan o dywyllwch, a chysgod angau: a dryllio dd eu rhwymau hwynt.*
* *O na foliannent yr Arglwydd am ei ddaioni, a'i ryfeddodau i feibion dynion.*
* *Canys efe a dorrodd y pyrth pres, ac a ddrylliodd y barrau heirn.*
* *Ynfydion o blegit eu camweddau, ac o herwydd eu hanwireddau a gystuddir.*
* *Eu henaid a ffieiddiei bôb bwyd: a dan thant hyd byrth angau.* * Iob. 33. 20.
* *Yna y gwaeddasant ar yr Arglwydd yn eu cyfyngder: ac efe a'i hachubodd o'i gorthrymderau.*
* *Anfonodd ei air, ac iachâodd hwynt, ac a'u gwaredodd o'i diffith.*
* *O na foliannent yr Arglwydd am ei ddaioni, a'i ryfeddodau i feibion dynion.*
* *Aberthant hefyd aberth moliant: a mynegant ei weithredoedd â mawn † gorfoledd.* † Heb. gan.
* *Y rhai a ddescynnant mewn llongau i'r môr, ac yn gwneuthur eu gorchwyl mewn dyfroedd mawrion.*
* *Hwy a welant weithredoedd yr Arglwydd a'i ryfeddodau yn y dyfnder.*
* *Canys efe a orchymyn, a chyfyd ymchwelwynt yr hwn a dderchafa ei donnau ef.*
* *Hwy* a esgynnant i'r nefoedd, descynnant i'r dyfnder, tawdd eu henaid gan flinder.
* *Ymdroant, ac ymsymmudant fel meddwyn* a'i holl ddoethineb † hollodd. † Heb. llyncwyd.
* *Yna y gwaeddant ar yr Arglwydd yn eu cyfyngder, ac efe a'i dwg allan o'i gorthrymderau.*
* *Efe a wna yr storm yn dawel: a'i tonnau o'i ostegant.*
* *Yna y llawenhânt am eu gostegu, ac efe a'i dwg i'r porthladd a ddymunent.*
* *O na foliannent yr Arglwydd am ei ddaioni, a'i ryfeddodau i feibion dynion.*
* *A dercheifiant ef yng nghynnulleidfa bobl, a chyfliannant ef yn eisteddfod yr henuriaid.*
* *Efe a wna afonydd yn ddiffaethwch: a ffynhonnau dyfroedd yn sychder.*
* *A thir ffrwythlawn yn † ddiffrwyth: am* † Heb. halltedd.
ddrygioni y rhai a drigant ynddo.
* *Efe a dry yr anialwch yn llynnoedd dwfr: a'r tir crasyn ffynhonnau dwfr.*
* *Ac yno y gwna i'r newynog aros: fel y darparont ddinas i gyfanneddu:*
* *Ac yr hauont feusydd, ac y plannont winllanoedd, y rhai a ddygant ffrwyth doreithlog.*
* *Ac efe a'i bendithia hwynt fel yr amlhâont yn ddirfawr, ac ni âd iw hanifeiliaid leihau.*
* *Llelhâ hwynt hefyd, a gostyngir hwynt, gan gyfyngder, drygfyd, a chlŷd.* * Iobi.
* *Efe a dywallt ddirmyg ar foneddigion, ac a wna iddynt gyrrwydro mewn anialwch heb ffordd.*

*1.Sam. 2.8.
* Psal. 113.7.8.
‖ Neu, ar el cyfnudd
*Iob.22. 19.& 5.16

41 * Ond efe a gyfyd y tlawd ‖ o gyfludd, ac a wna iddo deuluoedd fel praidd.
42 * Y rhai vniawn a welant hyn, ac a lawenychant: a phob anwiredd a gae ei safn.
43 Yneb ſydd ddoeth ac a gadwo hyn, hwy a ddeallant drugareddau'r Arglwydd.

PSALM CVIII. *Prydnhawnol weddi.*

1 *Dafydd yn ymroli i ſoliannu Duw, 5 yn gweddio am gymmorth Duw yn ol ei addewid. 11 Ei hyder ef ar gymmorthwy Duw.*

¶ Cân neu Psalm Dafydd.

*Psal. 57.7.
PArod yw fy nghalon ô Dduw, canaf a chanmolaf â'm gogoniant.
2 Deffro y nabl a'r delyn, minnau a deffroaf yn foreu.
3 Clodforaf di Arglwydd yn myſc y bobloedd: canmolaf di ym myſc y cenhedloedd.
4 Canys mawr yw dy drugaredd oddi ar y nefoedd, a'th wirionedd *a gyrraedd* hyd yr wybren.
*Psal. 60.7.
5 * Ymddercha ô Dduw, vwch y nefoedd: a bydded dy ogoniant ar yr holl ddaiar.
6 Fel y gwareder dy rai anwyl: achub â'th ddehau-law, a gwrando fi.
7 Duw a leſarodd yn ei ſancteiddrwydd: llawenychaf, rhannaf Sichem, a meſuraf ddyffryn Succoth.
8 Eiddo ſi yw Gilead, eiddo ſi Manaſſeh: Ephraim hefyd yw nerth fy mhen: Iuda yw fy neddfwr.
*Psal. 60. 8.
9 Moab yw fy nghrochan golchi, tros Edom y taflaf fy eſcid: buddugoliaethaf ar Philiſtia.
10 Pwy a'm dwg i'r ddinas gadarn? pwy a'm dwg hyd yn Edom?
11 Onid tydi o Ddduw, *yr hwn* a'n bwriaiſt ymaith, ac onid ei di allan, ô Dduw, gyd â'n lluoedd?
12 Dyro i ni gynnorthwy rhag cyſyngder, canys gan yw ymwared dyn.
13 Trwy Dduw y gwnawn wroldeb, canys efe a ſathr ein gelynion.

PSALM CIX.

1 *Dafydd yn cwyno rhag enllibwi elynion, ac yn rhoih Iudas yn eu myſdigo hwy. 16 Yn dangos yn pechod hwy: 21 Yn cwyno rhag ei drueni ei hun, ac yn gweddio am help: 31 Yn addo bod yn ddiolchgar.*

¶ I'r pen-cerdd, Psalm Dafydd.

† Hel. gwaw anwyl.
NA thaw, ô Dduw fy moliant.
2 Canys genau'r annuwiol, a †genau y twyllodrus a ymagorafant arnaf: â thafod celwyddog y lleſarafant i'm herbyn.
3 Cylchynaſant fi hefyd â geiriau câs, ac ymladdaſant â mi heb achos.
4 Am fy ngharedigrwydd i'm gwrthwynebant: minnau *a arferaf* weddi.
5 Talaſant hefyd i mi ddrwg am ddâ: a chas am fy nghariad.
6 Goſod *tithau dr* annuwiol arno ef; a ſafed
‖ Neu, y gwrthwynebwr
Satan wrth ei ddehau-law ef.
7 Pan farner ef, eled yn euog, a bydded ei weddi yn bechod.
* Act. 1.
8 * Y dyddiau fyddo ei ddyddiau: *a* chymmered arall ei ſwydd ef.
9 Bydded ei blant yn ymddifaid: a'i wraig yn weddw.
10 Gan grwydro hefyd cyrwydred ei blant ef, a chardotteint: ceiſiant hefyd *tu hwy* o'i hanghyfanedd leoedd.
11 Rhwyded y ceiſiad yr hyn oll ſydd gantho ac anrheithied dieithriaid ei lafur ef.
12 Na fydded *neb* a eſtynno drugaredd iddo: na fydded *neb* a drugarhao wrth ei ymddifaid ef.
13 Torrer ymaith ei hiliogaeth ef, deler ar henw yn yr oes neſaf.
14 Coſter anwiredd ei dadau o flaen yr Arglwydd: ac na ddeler pechod ei fam ef.
15 Byddant bob amſer ger bron yr Arglwydd: fel y torro efe ymmaith eu coffadwriaeth o'r tîr.
16 Am na chofiodd wneuthur trugaredd, eithr erlid o honaw y truan a'r tlawd, a'r cyttuddiedic o galon, iw ladd.
17 Hoffodd felldith, a hi a ddaeth iddo: ni fynnei fendith, a hi a bellhaedd oddi wrtho.
18 Ie gwiſcodd feilldith fel dilledyn, a hi a ddaeth fel dwfr iw fewn, ac fel olew iw eſgyrn.
19 Bydded iddo fel dilledyn, *yr hwn* a wiſco efe, ac fel gwregys a'i gwregyſo efe yn oeſtadol.
20 Hyn *ſyddo* tâl fy ngwrthwyneb-wyr gan yr Arglwydd: a'r rhai a ddywedant ddrwg yn erbyn fy enaid.
21 Tithau Arglwydd Dduw, gwna eroſi er mwyn dy enw, am fod yn dda dy drugaredd, gwared fi.
22 Canys truan a thlawd *ydwyf*, a'm calon a archollwyd o'm mewn.
23 Euthum fel cyſcod pan gilio, fel locuſt i'm heſcydwir.
24 Fy ngliniau a aethant yn egwan gan ymprydio, a'm cnawd a guriodd o eiſieu braſder.
25 Gwraidwydd hefyd oeddwn iddynt: *pan* welent fi, ſiglent eu pennau.
26 Cynnorthwya fi ô Arglwydd fy Nuw; achub fi yn ôl dy drugaredd.
27 Fel y gwypont mai dy law di *yw* hyn: *mai* ti Arglwydd a'i gwnaeth hoſt.
28 Melldithiant hwy, ond bendithia di: cywilyddier hwynt, pan gyfodant: a llawenycheid dy wâs.
29 Gwiſcer fy ngwrthwyneb-wŷr â gwarth, ac ymwiſcant â'u cywilydd megis â chochl.
30 Clodforaf yr Arglwydd yn ddirfawr â'm genau: iê moliannaf ef ym myſc llawer.
31 O herwydd efe a ſaif ar ddehau-law'r tlawd iw achub oddi wrth y rhai a farnant ei enaid.

PSALM CX. *Bortwol weddi.*

1 *Brenhiniaeth, 4 offeiriadaeth, 5 gwrthſafiad, 7 a dioddefaint Chriſt.*

¶ Psalm Dafydd.

*Mat. 22.44. Mar. 12.36. Luc. 20.42. Act. 2.34. 1.Cor. 15.25. Heb. 1.13.
DYwedodd yr * Arglwydd wrth fy Arglwydd, eiſtedd ar fy neheu-law: hyd oni oſodwyf dy elynion yn faingc i'th draed.
2 Gwialen dy nerth a enfyn yr Arglwydd o Sion: llywodraetha di ynghanol dy elynion.
3 Dy bobl *a ſyddant* ewyllyſcar, yn nydd dy nerth. mewn harddwch ſanctaiddrwydd o grôth y wawr: *y mae* gwlith dy ‖ anedigaeth i ti.
4 Tyngodd yr Arglwydd, ac ni edifarha: *Tydi* wyt offeiriad yn dragywyddol yn ôl vrdd Melchiſedec.
5 Yr Arglwydd ar dy ddehau-law, a dryllia frenhinoedd yn nydd ei ddigofaint.
6 Efe a farna ym myſc y cenhedloedd, llenwa *oddi* a chelaneddau: archolla ben ‖ llawer gwlad.
7 Efe a yf o'r afon ar y ffordd, am hyny y cyfyd efe ei ben.

PSALM CXI.

1 Y *Pſalmydd, yn ei eſamp* ei hun, yn

y gwaith i foliannu Duw am ei ogoneddus, a dysgu weithredoedd. 10 *Mai ofn Duw sy dechreuad doethineb.*

MOlwch yr Arglwydd. Clodforaf yr Arglwydd â'm holl galon: ynghymmanfa y rhai uniawn, ac yn y gymmulleidfa.

2 Mawr *yw* gweithredoedd yr Arglwydd: rhai ei ceisio gan bawb a'i hoffant.

3 Ogoneddus a harddwch *yw* ei waith ef: a'i gyfiawnder sydd yn parhau byth.

4 Gwnaeth gofio ei ryfeddodau: graslawn a thrugarog *yw* yr Arglwydd.

5 Rhoddodd † ymborth i'r rhai a'i hofnant ef, efe a gofia ei gyfammod yn dragywydd.

6 Mynegodd iw bobl gadernid ei weithredoedd, yn rhoddi iddynt etifeddiaeth y cenhedloedd.

7 Gwirioneedd a barn *yw* gweithredoedd ei ddwylaw ef: ei holl orchymynion *ydynt* siccr:

8 Wedi eu sicrhau byth ac yn dragywydd, *a'i* gwneuthur mewn gwirioneedd, ac vniawnder.

9 Anfonodd ymwared iw bobl, gorchymynnodd ei gyfammod yn dragywyddol: sanctaidd ac ofnadwy *yw* ei enw ef.

10 *Dechreuad doethineb yw* ofn yr Arglwydd: deall da *sydd* gan y rhai a wnant † *ei orchymynion ef*: y mae ei foliant ef yn parhau byth.

PSAL. CXII.

1 *Dwynldeb sydd iddo addawid o'r hywyd yno, 4 ac o'r hywyd a ddaw.* 10 *Y bydd drwg yn yr enwir wedi llwyddiant y duwiol.*

MOlwch yr Arglwydd. Gwyn ei fyd y gwr a ofna'r Arglwydd, *ac* iydd yn hoffi ei orchymynion ef yn ddirfawr.

2 Ei had fydd cadarn ar y ddaiar: cenhedlaeth y rhai uniawn a fendithir.

3 Golud a chyfoeth *fydd* yn ei dŷ ef: a'i gyfiawnder sydd yn parhau byth.

4 Cyfyd goleuni i'r rhai uniawn yn y tywyllwch: trugarog, a thosturiol, a chyfiawn *yw efe*.

5 Gŵr da *sydd* gymmwynaswr, ac yn rhoddi benthyg wrth farn y llywodraetha efe ei achosion.

6 Yn ddiau nid yscogir ef byth, y cyfiawn fydd byth mewn cofiadwriaeth.

7 Nid ofna efe rhag chwedl drwg, ei galon sydd ddiffig, yn ymddiried yn yr Arglwydd.

8 Attegwyd ei galon, nid ofna efe hyd oni welo ei ewyllys ar ei elynion.

9 *Gwasgarodd, rhoddodd i'r tlodion, a'i gyfiawnder sydd yn parhau byth: ei gorn a dderchefir mewn gogoniant.*

10 Yr *anuwiol a wêl hyn*, ac a ddigia, efe a ysgyrnyga ei ddanedd, ac a dawdd ymmaith: dyfydd am ddymuniad y rhai anuwiol.

PSAL. CXIII.

1 *Cynger i foliannu Duw, o herwydd ei ardderchogrwydd, 6 a'i drugaredd.*

MOlwch yr Arglwydd. Gweision yr Arglwydd, molwch: *fe* molwch enw'r Arglwydd.

2 *Bendigedic fyddo enw'r Arglwydd, o hyn allan ac yn dragywydd.*

3 *O godiad haul hyd ei fachludiad, moliannus yw enw'r Arglwydd.*

4 Uchel yw yr Arglwydd goruwch yr holl genhedloedd: a'i ogoniant *sydd* goruwch y nefoedd.

5 Pwy *sydd* fel yr Arglwydd ein Duw ni, yr hwn sydd yn preswylio yn uchel?

6 Yr hwn a ymddarostwng, i edrych *y pethau* sy'n nefoedd, ac yn y ddaiar?

7 *Efe sydd yn codi y tlawd o'r llwch: ac yn dyrchafu yr anghenus o'r domman;*

8 Iw osod gyd â phendefigion: *fe* gyd â phendefigion ei bobl.

9 Yr hwn a wna'r amhlantadwy † gadw tŷ, *ac* yn bobl yn llawen-fam plant. Canmolwch yr Arglwydd. † *Heb.* *drigo mewn tŷ.*

PSALM CXIIII. *Tywysbawnt medda.*

Dafydd, trwy esampl y creaduriaid mudion, yn anog i ofni Duw yn ei foliwys.

PAn *aeth Israel o'r Aipht, tŷ Iacob oddi wrth bobl anghyfiaith.* * Exod. 13.3.

2 Iuda oedd ei sanctaiddrwydd: *ac* Israel ei arglwyddiaeth.

3 *Y môr a welodd hyn, ac a giliodd: † yr Iorddonen a drôdd yn ôl.* * Exod. 14.21. † Ios. 3.13.

4 Y mynyddoedd a neidiasant fel hyrddod, *a'r* bryniau fel wyn defaid.

5 Beth *ddarfu* i ti ô fôr pan giliaist? *ti fon* Iorddonen *pa beth* y troiaist yn ôl?

6 *Pa beth* fynyddoedd y neidiech fel hyrddod? *a'r* bryniau fel wyn defaid?

7 Ofna di ddaiar rhag yr Arglwydd? rhag Duw Iacob? * Exod. 17.6. Num. 20. 11.

8 *Yr hwn sydd yn troi'r graig yn llyn dwfr, a'r gallestr yn ffynnon dyfroedd.*

PSAL. CXV.

1 *O herwydd bod Duw yn ei ogoneddu, 4 ac eulynnoddyn magedd, 9 Y mae yn cyn hired bod hyder ar Dduw.* 12 *Y dylid bendithio Duw am ei fendithion.*

NId thi ô Arglwydd, nid i ni, onid i'th enw dy hun dod ogoniant, er mwyn dy drugaredd, er mwyn dy wirioneedd.

2 *Pa ham y dywedai y cenhedloedd, pa le* * Psal. 42. 10. *yn awr y mae eu Duw hwynt?*

3 *Ond ein Duw ni sydd yn y nefoedd: efe a wnaeth yr hyn a fynnodd oll.* * Psal. 135. 6.

4 *Eu delwau hwy ydynt o aur, ac arian, gwaith dwylo dynion.* * Psal. 135. 15.

5 *Genau sydd* iddynt, ond ni leferant: llygaid *sydd* ganddynt, ond ni welant.

6 *Y maent* clustiau iddynt, ond ni chlywant, ffroenau *sydd* ganddynt, ond ni aroglant.

7 Dwylo *sydd* iddynt, ond ni theimlant: traed *sydd* iddynt, ond ni cherddant: ni leisiant chwaith a'i gwddf.

8 Y rhai a'i gwnant ydynt fel hwythau, *a* pheb yn a ymddiriedo ynddynt.

9 O Israel, ymddiried ti yn yr Arglwydd, efe yw eu porth, a'i tarian.

10 T*ŷ* Aaron, ymddiriedwch yn yr Arglwydd: efe yw eu porth, a'i tarian.

11 Y rhai a ofnwch yr Arglwydd, ymddiriedwch yn yr Arglwydd: efe yw eu porth, a'i tarian.

12 Yr Arglwydd a'n cofiodd ni: efe *a'n* bendithia: bendithia efe dŷ Israel; bendithia efe dŷ Aaron.

13 Bendithia efe y rhai a ofnant yr Arglwydd, fychain, † a mawrion. † *Heb.* *gyddfau.*

14 Yr Arglwydd a'ch chwanega chwi fwyfwy chwychwi a'ch plant hefyd.

15 Bendigedic ydych chwi gan yr Arglwydd, yr hwn a wnaeth nef a daiar.

16 Y nefoedd, *fe* yr nefoedd, *ydynt* eiddo yr Arglwydd: a'r ddaiar a roddes efe i feibion dynion.

17 Y meirw ni foliannant yr Arglwydd, na'r neb sydd yn descyn i ddistawrwydd.

18 *Ond nyni a fendithiwn yr Arglwydd, o hyn allan ac yn dragywydd. Molwch yr Arglwydd.* * Psal. 2. 20.

PSAL. CXVI.

1 *Dafydd in dangos ei gariad a'i ddiolchgarwch am ymwared ef:* 12 *ac yn penderfynu i fod yn ddiolchgar.*

Bb 2 Dy gariad

DAgenif wrando o'r Arglwydd ar fy llef
a'm gweddiau.
a Am ostwng o honaw ei glust attaf.
Am hynny llefaf tros fy nyddiau *arnoef.*
5 *Gofidion angeu a'm cylchynasant, a gofidiau
vffern a'm *†* daliasant, ing a blinder a gefais.
4 Yna y gelwais ar enw 'r Arglwydd, attolwg
Arglwydd gwared fy enaid.
5 Graslawn yw 'r Arglwydd, a chyfiawn; a thos-
turiol yw ein Duw ni.
6 Yr Arglwydd sydd yn cadw y rhai annichell-
gar: tlodais, ac efe a'm hachubodd.
7 Dychwel ô fy enaid i'th orphywysfa, canys yr
Arglwydd sy dda wrthit.
8 O herwydd it waredu fy enaid oddi wrth an-
geu, fy llygaid oddi wrth ddagrau, a'm traed rhag
llithro:
9 Rhodiaf o flaen yr Arglwydd yn nhir y rhai
byw.
10 *Credais, am hynny y llefarais: cystuddiwyd
fi 'n ddirfawr.
11 Mi a ddywedais yn fy ffrwst, *pob dyn *sydd*
gelwyddog.
12 Beth a dalaf i'r Arglwydd *am* ei holl ddo-
niau i mi?
13 Phiol iechydwriaeth a gymmeraf, ac ar enw
'r Arglwydd y galwaf.
14 Fy addunedau a dalaf i'r Arglwydd, yn awr
yngwydd ei holl bobl ef.
15 Gwerth fawr yngolwg yr Arglwydd yw
marwolaeth ei saint ef.
16 O Arglwydd, yn ddiau dy was di *ydwyf*, dy
was di *ydwyf*, mab dy wasanaeth wrth ig: datto-
daist fy rhwymau.
17 Aberthaf i ti aberth mollant: a galwaf ar
enw 'r Arglwydd.
18 Talaf fy addunedau i'r Arglwydd: yn awr
yngwydd ei holl bobl,
19 Yngwynteddoedd tŷ 'r Arglwydd: yn dy ga-
nol di o Ierusalem. Molwch yr Arglwydd.

PSAL. CXVII.

*Cynnyg i foliannu Duw am ei drugaredd
*a'r wirionedd.

MOlwch 'r Arglwydd yr holl genhedloedd:
clodforwch ef yr holl bobloedd.
2 O herwydd ei drugaredd ef tu ag attom
ni fydd fawr: a gwirioned dd yr Arglwydd *a bery*
yn dragywydd. Molwch yr Arglwydd.

PSAL. CXVIII.

1 *Cynnyg i foliannu Duw am ei drugaredd.* 5 *Y
psalmydd wrth a brofasai efe ei hun, yn dangos
mor dda ydyw byderus ar Dduw.* 19 *Myniegi dy-
muniad (o'r ie) yn ei deyrnas; yan rith a ctyfcod y
Psalmydd.*

CLodforwch 'r Arglwydd, canys da yw, o
herwydd ei drugaredd *a bery* yn dragywydd.
2 Dyweded Israel yr awr hon, fod ei drugaredd
ef yn parhau yn dragywydd.
3 Dyweded ty Aaron yn awr, fod ei drugaredd
ef yn parhau yn dragywydd.
4 Yn awr dyweded y rhai a ofnant yr Arglwydd,
fod ei drugaredd ef *yn parhau* yn dragywydd.
5 † Mewn ing y gelwais ar yr Arglwydd: yr Ar-
glwydd a'm clybu, *ac a'm gosodode mewn* chang-
der.
6 * Yr Arglwydd *sydd* gyd â mi, nid ofnaf:
beth a wna dyn i mi?
7 Yr Arglwydd *sydd* gyd â mi, ym mhlith fy
nghynnorthwywyr: y cam hynny y caf weled *fy
ewyllys* ar fy nghasseion.
8 Gwell *yw* gobeithio yn yr Arglwydd, nag
ymddiried mewn dyn.
9 * Gwell *yw* gobeithio yn yr Arglwydd, nag
ymddiried mewn tywysogion.
10 Yr holl genhedloedd am hamgylchynasant:
ond yn enw 'r Arglwydd, mi a'i torraf hwynt
ymmaith.
11 Amgylchynasant fi, ie amgylchynasant fi, ond
yn enw 'r Arglwydd, mi a'i torraf hwynt ymmaith.
12 Amgylchynasant fi fel gwenyn, diffoddasant
fel tân drain: o herwydd yn enw 'r Arglwydd,
mi a'i torraf hwynt ymmaith.
13 Gan wthio y gwthiaist fi fel y syrthiwn: ond
yr Arglwydd a'm cynnorthwyodd.
14 * Yr Arglwydd *yw* fy nerth a'm cân: ac
fydd iechydwriaeth i mi.
15 Llef gorfoledd, ac iechydwriaeth *fydd* yn
mhebyll y cyfiawn: deheulaw 'r Arglwydd fydd
yn gwneuthur grymmusder.
16 Deheu-law 'r Arglwydd a ddercbafwyd:
deheu-law 'r Arglwydd fydd yn gwneuthur grym-
musder.
17 Ni byddaf farw, onid byw: a mynegi
weithredoedd yr Arglwydd.
18 Gan gospi i'm cospodd yr Arglwydd: ond
ni'm rhoddodd i farwolaeth.
19 Agorwch i mi byrth cyfiawnder: âf i mewn
iddynt, a chlodforaf yr Arglwydd.
20 Dymma borth yr Arglwydd, y rhai cyfiawn
a â'nt i mewn iddo.
21 Clodforaf di, o herwydd i ti fy ngwrando,
a'th fed yn iechydwriaeth i mi.
22 * Y maen a wrthododd yr adeiladwyr a
aeth yn ben i'r gongl.
23 O'r Arglwydd y daeth hyn, hyn *oedd* rhyfedd
yn ein golwg ni.
24 Dymma 'r dydd a wnaeth yr Arglwydd;
gorfoleddwn, a llawenychwn ynddo.
25 Attolwg Arglwydd, achub yn awr: attolwg
Arglwydd, par yn awr lwyddiant.
26 * Bendigedic yw a ddêl yn enw 'r Arg-
lwydd: bendithiasom chwi o dŷ 'r Arglwydd.
27 Duw yw 'r Arglwydd, yr hwn a lewyrchodd
i ni: rhwymwch yr aberth â rhaffau hyd wrth
gyrn yr allor.
28 Fy Nuw *ydwyt* ti, mi a'th gloforaf: dechafaf di, fy Nuw.
29 Clodforwch yr Arglwydd, canys da *yw*: o
herwydd yn dragywydd *y bery* ei drugaredd ef.

PSAL. CXIX. *Prydnawnol wedd.*

*Y Psalm hon ſydd yn cynnwys canyyn weddi-
au, a myfyrdodau, ac addewidion y ſanctaidd.*

Aleph, א

GWynfyd y rhai perffaith en ffordd: y
rhai a rodiant ynghyfraith yr Arglwydd.
2 Gwynfyd y rhai a gadwant ei dy-
ſtiolaethau ef: ac a'i ceifiant ef â'r
holl galon.
3 Y rhai hefyd ni wnant anwiredd, hwy a
rodiant yn ei ffyrdd ef.
4 Ti a orchmynnaiſt gadw dy orchymynion yn
ddyfal.
5 O am gyfeirio fy ffyrdd i gadw dy ddeddfau.
6 Yna ni'm gwradwyddid, pan edrychwn ar
dy holl orchymynion.
7 Clodforaf di ag vniondeb calon, pan ddyſgwyf
farnedigaethau dy gyfiawnder.
8 Cadwaf dy ddeddfau: na âd ſi 'n hollawl.

Beth. ב

9 PA fodd y glanha llangc ei ffordd? wrth
ymgadw yn ôl dy air di.
10 A'm

a'm holl galon i'th geisiais, na âd i mi gyfeiliorni oddi wrth dy orchymynion.

11 Cuddiais dy ymadroddion yn fy nghalon, fel na phechwn i'th erbyn.

12 Ti Arglwydd *wyt* fendigedic: dysc i mi dy ddeddfau.

13 A'm gwefusau y treuthais holl farnedigaethau dy enau.

14 Bu mor llawen gennif ffordd dy dystiolaethau ac holl olud.

15 Yn dy orchymynion y myfyriaf, ac ar dy lwybrau yr edrychaf.

16 Yn dy ddeddfau 'r ymddigrifaf, nid anghofiaf dy air.

Gimel.

17 BYdd dda wrth dy wâs, *fel* y byddwyf byw, ac y cadwyf dy air.

18 Dadseuddia fy llygaid, fel y gwelwyf *bethau* hyfryd allan o'th gyfraith di.

19 Dieithr ydwyfi ar y ddaiar, na chudd di dy orchymynion oddi wrthif.

20 Drylliewyd fy enaid gan awydd i'th farnedigaethau bob amser.

21 Ceryddaist y beilchion melltigedic: y rhai a gyfeiliornant oddi wrth dy orchymynion.

22 Trô oddi wrthif gywilydd a dirmyg, o blegit dy destiolaethau di a gedwais.

23 Tywysogion hefyd a eisteddasant, *ac* a ddywedasant i'm herbyn: dy wâs dithau a fyfyriei yn dy ddeddfau.

24 A'th destiolaethau *oeddynt* fy hyfrydwch a'm cynghor-wŷr.

Daleth.

25 GLynodd fy enaid wrth y llwch, bywhâ fi 'n ol dy air.

26 Fy fyrdd a fynegais, a gwrandewaist fi: dysc i mi dy ddeddfau.

27 Gwna i mi ddeall ffordd dy orchymynion, ac mi a fyfyriaf yn dy ryfeddodau.

28 Diferodd fy enaid gan ofid: nertha fi 'n ôl dy air.

29 Cymmer oddi wrthif ffordd y celwydd, ac yn raslawn dôd i mi dy gyfraith.

30 Dewisais ffordd gwirioneddt: gosodais dy farnedigaethau o'm *blaen*.

31 Glynais wrth dy destiolaethau: ô Arglwydd, na warthrudda.

32 Ffordd dy orchymynion a redaf, pan ehangech fy nghalon.

He. *Borewl weddi.*

33 DYsc i mi ô Arglwydd, ffordd dy ddeddfau, a chadwaf hi *byd* y diwedd.

34 Gwna i mi ddeall, a chadwaf dy gyfraith: le cadwaf hi a'm holl galon.

35 Gwna i mi gerdded yn llwybr dy orchymynion: canys ynddo y mae fy ewyllys.

36 Gotwng fy nghalon at dy destiolaethau: ac nid at gybydd-dra.

37 Tro heibio fy llygaid y rhag edrych ar wagedd: a bywhâ fi yn dy ffyrdd.

38 Sicrhâ dy air i'th wâs, yr hwn *fy'n ymroddi* i'th ofn di.

39 Tro heibio fy ngwradwydd yr wyf yn ei ofni: canys dy farnedigaethau *ydynt* dda.

40 Wele *awyddus* ydwyf i'th orchymynion: bywha i mi fyw yn dy gyfiawnder.

Vau.

41 DEued i mi dy drugaredd Arglwydd, a'th iechydwriaeth yn ôl dy air.

42 Yna *yr* attebaf i'm cablaudô herwydd yn dy air y gobeithiais.

43 Nâ ddwg dithen air y gwirioneddo'm genau yn llwyr: o herwydd yn dy farnedigaethau di y gobeithiais.

44 A'th gyfraith a gadwaf yn wastadol, byth ac yn dragywydd.

45 Rhodiaf hefyd mewn ehangder, o herwydd dy orchymynion di a geisiaf.

46 Ac am dy dystiolaethau di y llefaraf, o flaen brenhinoedd, ac ni bydd cywilydd gennif.

47 Ac ymddigrifaf yn dy orchymynion, y rhai a hoffais.

48 A'm dwylo a ddercha'af at dy orchymynion y rhai a gerais, ac mi a fyfyriaf yn *dy* ddeddfau.

Zain.

49 COfia y gair wrth dy wâs, yn yr hwn y peraist i mi obeithio.

50 Dymma fy nghyffur yn fy nghystudd, canys dy air di a'm bywhaodd i.

51 Y beilchion a'm gwatwarasant yn ddirfawr: *er hynny* ni throais oddi wrth dy gyfraith di.

52 Cofiais, o Arglwydd, dy farnedigaethau er ioed, ac ymgyssurais.

53 Dych yn a ddaeth arnaf, o blegit yr annuwolion, y rhai fydd yn gadu dy gyfraith di.

54 Dy ddeddfau oedd fy nghân, yn nhŷ fy mhererindod.

55 Cofiais dy enw Arglwydd, yn nos: a chadwais dy gyfraith.

56 Hyn oedd gennif, a'm gadwa a wnaf dy orchymynion di.

Cheth.

57 O Arglwydd fy rhan *fy'n* wyt: dywedais y cadwn dy eiriau.

58 Ymbiliais â'th wyneb *â'm* holl galon: trugarha wrthif yn ôl dy air.

59 Meddyliais am fy ffyrdd, a throais fy nhraed at dy dystiolaethau di.

60 Bryssiais, ac nid oedais gadw dy orchymynion.

61 Mintaeoedd yr annuwolion a'm hyscythasant: ond nid anghofiais dy gyfraith di.

62 Hanner nôs y cyfodais i'th foliannu, am farnedigaethau dy gyfiawnder.

63 Cyfaill *ydwyf* i'r rhai oll a'th ofnant, ac yr rhai a gadwant dy orchymynion.

64 Llawn yw 'r ddaiar o'th drugaredd, ô Arglwydd: dysc i mi dy ddeddfau.

Teth.

65 GWnaethoft yn dda â'th wâs, ô Arglwydd, yn ôl dy air.

66 Dysc i mi iawn ddeall, a gwybodaeth: o herwydd dy orchymynion di a gredais.

67 Cyn fy nghystuddio yr oeddwn yn cyfeiliorni: ond yn awr, cedwais dy air di.

68 Da *ydwyt*, a daionus, dysc i mi dy ddeddfau.

69 Y beilchion a glyttiasant celwydd a'm herbyn: minnau a gadwaf dy orchymynion â'm holl galon.

70 Cyn trafed fir blonegyw yn calon: minnau a ymddigrifais *yn* dy gyfraith di.

71 Da yw i mi fy nghystuddio, fel y dyscwn dy ddeddfau.

72 Gwell i mi gyfraith dy enau, nâ miloedd o aur, ac ariau.

Neu, yr attebaf beth i'r bwn a'm cerydda.

Neu, Byscaia nerddi.

Iod. י Pydhbawnol weddi.

73 DY ddwylo a'm gwnaethant, ac a'm lluniasant: pâr i mi ddeall, fel y dysgwyf dy orchymynion.

74 Y rhai a'th ofnant a'm gwelant, ac a lawenychant, o blegit gobeithio o honof yn dy air di.

† Hebr. cyfiawnder. 75 Gwn, Arglwydd, mai † cyfiawn yw dy farnedigaethau: ac mai mewn ffyddlondeb i'm cystuddiaist.

76 Bydded attolwg dy drugaredd i'm cysuro, yn ôl dy air i'th wasanaeth-wr.

77 Dened i mi dy drugareddau, fel y byddwyf byw: ô herwydd dy gyfraith yw fy nigrifiwch.

78 Cywilyddier y beilchion, canys gwnant gam â mi yn ddiachos: *ond* myfi a fyfyriaf yn dy orchymynion dh.

79 Troer attaſi y rhai a'th ofnant di, a'r rhai a adwaenant dy dyſtiolaethau.

Llif. Heb. Jod. 80 Bydded fy nghalon yn berffaith yn dy ddeddfau, fal na'm cywilyddier.

Caph. כ

81 DEffygiodd fy enaid am dy iechydwriaeth: wrth dy air yr ydwyt yn diſgwil.

82 Y mae fy llygaid yn pallu am dy air, gan ddywedyd, pa bryd i'm diddeni?

83 Canys ydwyt fel coſtrel mewn mŵg: *ond* nid anghofiais dy ddeddfau.

84 Pa nifer yw dyddiau dy wâs? pa bryd y gwnei farn ar y rhai a'm herlidiant?

85 Y beilchion a gloddiaſant byllau i mi, y rhai nid yw wrth dy gyfraith di.

86 Dy holl orchymynion *ydynt* ‖ wirionedd: ar gam i'm herlidiaſant, cymmorth fi.

‖ Neu, Ffyddlondeb. 87 Braidd na'm diſaſant ar y ddaear, minnau ni adewais dy orchymynion.

88 Bywhâ fi yn ôl dy drugaredd: felly y cadwaf dyſtiolaeth dy enau.

Lamed. ל

89 YN dragywydd ô Arglwydd, y mae dy air wedi ei ſicrhau yn y nefoedd.

90 Dy wirionedd ſydd hyd genhedlaeth a chenhedlaeth: ſeiliaiſt y ddaiar, a hi a ſaſi.

91 Wrth dy farnedigaethau y ſaſant heddyw: canys dy weiſion yw pob peth.

92 Oni bae *ſod* dy ddeddf yn hyfrydwch i mi, diau'nâſei yna am danaf yn fy nghyſtudd.

93 Byth nid anghofiaf dy orchymynion: canys â hwynt a'm bywheaiſt.

94 Eiddo ti ydwyf, cadw fi; o herwydd dy orchymynion a geiſiais.

95 Y rhai annuwiol a ddiſgwiliaſant am danaf i'm diſtrhau: ond dy dyſtiolaethau di a ſyſtyriaſ.

96 Yr ydwyf yn gweled diwedd ar bob perffeithrwydd: *ond* dy orchymyn di ſydd dra chang.

Mem. מ

97 MOr gu gennif dy gyfraith di! hi yw fy myfyrdod ‖ beunydd.

‖ Ar hyd y dydd. † Hebr. myſi. 98 A'th orchymynaion yr ydwyt yn fy nguneuthur yn ddoethaith na'm gelynion: canys byth y ſ maent gyd â mi.

99 Deallaiſ fwy na'm holl athrawon: o herwydd dy dyſtiolaethau yw fy myfyrdod.

100 Deallaiſ yn well na'r henuriaid, am fy mod yn cadw dy orchymynion di.

101 Attaliais fy nhraed oddi wrth bob llwybr drwg, fel y cadwn dy air di.

102 Ni chiliais oddi wrth dy farnedigaethau: herwydd ti a'm dyſcaiſt.

103 *Mor felus yw dy eiriau † i'm genau! mwy *Inſaeth* nâ mêl i'm ſafn.

104 Trwy dy orchymynion di y pwyllais: am hynny y caſeais bob gau lwybr.

Nun. נ Boreuol weddi.

105 LUſern yw dy air i'm traed: a llewyrch i'm llwybr.

106 Tyngais, a chyſiawnaf, y cadwn farnedigaethau dy gyfiawnder.

107 Cyſtuddiwyd ſi yn ddirfawr: bywha ſi ô Arglwydd, yn ôl dy air.

108 Attolwg, Arglwydd, bydd fodlon i ewyllyſcar offrymmau fy ngenau, a dyſc i mi dy farnedigaethau.

109 Y *mae* fy enaid yn fy llaw yn oeſtadol: er hynny nid wyf yn anghofio dy gyfraith.

110 Y rhai annuwiol a oſodaſant fagl i mi: ond ni chyfeiliornais oddi wrth dy orchymynion.

111 Cymmerais dy orchymynion yn etifeddiaeth dros byth: o herwydd llawenydd fy nghalon ydynt.

112 Goſtyngais fy nghalon, i wneuthur dy ddeddfau byth *hyd* y diwedd.

Samech. ס

113 MEddyliau *ofer* a gaſeais, a'th gyfraith di a hoffais.

114 Fy lloches a'm tarian ydwyt: yn dy air y gobeithiaf.

115 *Ciliwch oddi wrthif rai drygionus: canys cadwaf orchymynion fy Nuw.

116 Cynnal fi yn ôl dy air, fel y byddwyf byw: ac na âd i mi gywilyddio am fy ngobaith.

117 Cynnal fi, a diangol fyddai, ac ar dy ddeddfau yr edrychaf yn waſtadol.

118 Sethraiſt y rhai oll a gyfeiliornant oddi wrth dy ddeddfau: canys twyllodrus yw eu dicheſt hwynt.

119 † Bwriaiſt heibio holl annuwioſion y tir *fel* ſothach: am hynny yr hoffais dy dyſtiolaethau.

120 Dychrynodd fy nghnawd rhag dy ofn, ac ofnais rhag dy farnedigaethau.

Ain. ע

121 GWneuthum farn, a chyfiawnder: na âd fi i'm gorthrym-wŷr.

122 Mechnia dros dy wâs er daioni: na âd i'r beilchion fy ngorthrymmu.

123 Fy llygaid a ballaſant am dy iechydwriaeth, ac am ymadrodd dy gyfiawnder.

124 Gwna i'th wâs yn ôl dy drugaredd: a dyſc i mi dy ddeddfau.

125 Dy wâs ydwyf, pâr i mi ddeall: fel y gwyppwyf dy dyſtiolaethau.

126 Amſer *yw* i'r Arglwydd weithio: diddymaſant dy gyfraith di.

127 *Am hynny yr hoffais dy orchymynion yn fwy nag aur, ie yn fwy nag aur coeth.

128 Am hynny ynion y cyfrifais dy orchymynion am bob peth: a chaſeais bob gau lwybr.

Pe. פ

129 RHyfedd yw dy dyſtiolaethau, am hynny y ceidw fy enaid hwynt.

130 Agoriad dy eiriau a rydd oleuni, pair ddeall i rai annichellgar.

131 Agoraiſ fy ngenau a dyheais, oblegit awyddus oeddwn i'th orchymynion di.

132 Edrych

132 Eurych arnaf, a thrugarha wrthif: yn ôl dy
† arfer rhai a garant dy enw.
133 Cyfarwyddia fy nghamrau yn dy air, ac na lyw
odraetho dim anwiredd arnaf.
134 Gwaret fi oddi wrth orthrymder dynion:
felly y cadwaf dy orchymynion.
135 Llewyrcha dy wyneb ar dy wâs, a dysc i mi
dy ddeddfau.
136 Afonydd o ddyfroedd a redant o'm llygaid,
am na chadwasant dy gyfraith di.

Tsadi. צ

137 CYfiawn *ydwyt* ti, ô Arglwydd, ac vniawn
yw dy farnedigaethau.
138 Dy dystiolaethau y rhai o orchymynuaist, ydynt † gyfiawn a ffyddlon iawn.
139 * Fy Zêl a'm † difaodd, o herwydd i'm gelyon anghofio dy eiriau di.
140 Purwyd dy ymadrodd yn ddirfawr: am hynny
mae dy wâs yn ei hoffi.
141 Bychan *ydwyfi*, a dirmygus: *ond* nid anghofiais dy orchymynion.
142 Dy gyfiawnder *fydd* gyfiawnder byth *tra'th*
gyfraith *fydd* wirioned.
143 Adfyd a chystudd † a'm goddiweddasant:
eth orchymynion *oedd* fy nigrifwch.
144 Cyfiawnder dy dystiolaethau *a bery* yn dragywydd: gwna i mi ddeall, a byw fyddaf.

Coph. ק

Prydnhawnol weddi.

145 LLefais â'm holl galon, clyw fi ô Arglwydd: dy ddeddfau a gadwaf.
146 Llefais arnat, achub fi: † a chadwaf dy dystiolaethau.
147 Achubais flaen y cyfddydd, a gwaeddais; wrth dy air y disgwiliais.
148 Fy llygaid a achubasant flaen gwiliadwriaethau y nos, i fyfyrio yn dy air di.
149 Clyw fy llef yn ôl dy drugaredd: Arglwydd bywhâ fi yn ôl dy farnedigaethau.
150 Y rhai a ddilynant ſcelerder a neſſasant *ar*naſ: ymbellasant oddi wrth dy gyfraith di.
151 Tithau Arglwydd *wyt* agos a'th holl orchymynion *ſydd* wirioned.
152 Er yſtalm y gwyddwn am dy dystiolaethau, ſefilio o honot hwynt yn dragywydd.

Resh. ר

153 GWêl fy nghyſtudd, a gwared fi: canys
nid anghofiais dy gyfraith.
154 Dadleu fy nadl, a gwared fi: bywhâ fi yn ol
dy air.
155 Pell *yw* iechydwriaeth oddi wrth y rhai annuwiol: o herwydd ni cheiſiant dy ddeddfau di.
156 Dy drugareddau Arglwydd *ſydd* aml: bywhâ
fi yn ôl dy farnedigaethau.
157 Llawer ſydd yn fy erlid, ac yn fy ngwrthwynebu: *er hynny* ni throiais oddi wrth dy dyſtiolaethau.
158 Gwelais y troſedd-wŷr, a greſſynais: am na
chadwent dy air di.
159 Gwêl fy mod yn hoffi dy orchymynion: Arglwydd, bywhâ fi 'n ôl dy drugarogrwydd.
160 † Gwirioned o'r dechreuad yw dy air: a
phob vn o'th gyfiawn farnedigaethau *a bery* yn dragywydd.

Schin. ש

161 TYwyſogion a'm herlidiaſant heb achos:
eto hynny fy nghalon a grynei rhag dy air di.
162 Llawen ydwyfi o blegid dy air: fel *vn* yn
cael ſclyſaeth lawer.
163 Celwydd a gaſeais, ac a ffieiddiais: a'th gyfraith di a hoffais.
164 Seith-waith yn y dydd yr ydwyf yn dy glodfori: o herwydd dy gyfiawn farnedigaethau.
165 Heddwch mawr *ſydd* i'r rhai a garant dy gyfraith: ac nid *oes* dramgwydd iddynt.
166 Diſgwiliais wrth dy iechydwriaeth di, ô Arglwydd: a gweneuthum dy orchymynion.
167 Fy enaid a gadwodd dy dyſtiolaethau: a hoffiawn gennif hwynt.
168 Cedwais dy orchymynion a'th dyſtiolaethau canys y mae fy holl ffyrdd ger dy fron di.

Tau. ת

169 NEſſaed fy ngwaedd o'th flaen, Arglwydd: rho
gwna i mi ddeall yn ôl dy air.
170 Deued fy ngweddi ger dy fron: gwared fi yn
ôl dy air.
171 Fy ngwefuſau a draetha foliant: pan ddyſgech i mi dy ddeddfau.
172 Fy nhafod a ddatcan dy air: o herwydd dy
holl orchymynion *ſydd* gyfiawnder.
173 Bydded dy law i'm cynnorthwyo: o herwydd
dy orchymynion di a ddewiſais.
174 Hiraethais ô Arglwydd, am dy iechydwriaeth: a'th gyfraith *yw* fy hyfrydwch.
175 Bydded byw fy enaid fel i'th foliannu di: a
chynnorthwyed dy farnedigaethau fi.
176 Cyfeiliornais fel dafad wedi colli: cais dy
wâs, o blegid nid anghofiais dy orchymynion.

PSAL. CXX. ז

Bareuol weddi.

Dafydd yn gweiddio yn erbyn Doeg, a yn cerydduei dafod ef, a yn cwyno fod yn rhaid iddo gyfeital a buchedda gydâ'r enwir.

¶ Caniad y graddau.

A R yr Arglwydd y gwaeddais yn fy nghyfyngder: ac efe a'm gwrandawodd i.
2 Arglwydd, gwared fy enaid oddi wrth wefuſau celwyddog, *ac* oddi wrth dafod twyllodrus.
3 † Beth a roddir i ti? neu pa beth a wneir i ti † Neu,
dydi dafod twyllodrus? Beth a
4 Llymmion ſaethau cawr ynghyd a marwor *rydd ta*meryw. *fod i wy*
5 Gwae fi fy mod yn preſſwylio *ym* Meſech: yn *llgarmi ity*
cyfanneddu ym mhebyll Cedar. *neu, beth*
6 Hir y trigodd fy enaid, gyd â'r hwn oedd yn *a chwanc*
caſau tangneddyf. *gais i?*
7 Heddychol ydwyfi, ond pan leſarwyf, y maent
yn barod i ryfel.

PSAL. CXXI.

Mawr ddiogelwch y dawniol ſydd yn bydarn ar nawdd ac amddiffyn Duw.

¶ Caniad y graddau.

I Drechaſaf fy llygaid i'r mynyddoedd, o'r † Neu,
lle y daw fy nghymmorth. *A ddaw*
2 * Fy nghymmorth *a ddaw* oddi wrth yr Ar- *chefaf i?*
glwydd, yr hwn a wnaeth nefoedd a daear. * plaſ.
3 Ni âd efe i'th droed lithro; ac ni huna dy 1447.
geidwad.
4 Wele, ni huna ac ni chyſg ceidwad Iſrael.
5 Yr Arglwydd *yw* dy geidwad: yr Arglwydd
yw dy gyſgod ar dy ddeheulaw.
6 Nith dery'r haul y dydd, na'r lleuad y nos.
7 Yr Arglwydd a'th geidw rhag pob drwg: efe
a geidw dy enaid.
8 Yr Arglwydd a geidw dy fynediad, a'th ddyfodiad, o'r pryd hyn hyd yn dragywydd.

PSAL. CXXII.

1 Dafydd yn dangos ei lawenydd tros yn Eglwys, a'r gwedd-ío am heddwch iddi.

¶ Caniad y graddau, o'r eiddo Dafydd.

LAwenychais pan ddywedent wrthif, awn i dŷ 'r Arglwydd.

2 Ein traed a safant o fewn dy byrth di, ô Ierusalem.

3 Ierusalem a adeiladwyd fel dinas wedi ei chydgysylltu ynddi ei hun.

4 Yno 'r escyn y llwythau, llwythau 'r Arglwydd, yn dystiolaeth i Israel, i foliannu enw 'r Arglwydd.

†Hebr. yw eistedd

5 Canys yno † y gosodwyd gorsedd-feingciau barn: gorsedd-feingciau tŷ Dafydd.

6 Dymunwch heddwch Ierusalem: llwydded y rhai a'th hoffant.

7 Heddwch fyddo o fewn dy ragfur: a ffynniant yn dy balasau.

8 Er mwyn fy mrodyr a'm cyfeillion, y dywedaf yn awr, heddwch *fyddo* i ti.

9 Er mwyn tŷ 'r Arglwydd ein Duw, y ceisiaf i ti ddaioni.

PSAL. CXXIII.

1 Y dywiol yn dangos ei hyder ar Ddaw, 3 ac yn gweddio ar gael ei waredu oddiwrth ddirmyg.

¶ Caniad y graddau.

ATtat ti y derchafaf fy llygaid, ti yr hwn a breswyli yn y nefoedd.

2 Wele, fel *y mae* llygaid gweision ar law eu meistred, *neu* fel *y mae* llygaid llawforwyn ar law eu meistres: felly *y mae* ein llygaid ni ar yr Arglwydd ein Duw, hyd oni thrugarhao efe wrthym ni.

3 Trugarhâ wrthym Arglwydd, trugarhâ wrthym, canys llawer ni a ddirmygwyd.

4 Yn ddirfawr y llanwyd ein henaid â gwatwargerdd y rhai goludog, *ac* â diystyrwch y beilchion.

PSAL. CXXIIII.

1 Yr Eglwys yn bendithio Duw am eiryddol ymwared.

¶ Caniad y graddau, o'r eiddo Dafydd.

ONi buasei 'r Arglwydd, yr hwn a fu gyd â ni: y gall Israel ddywedyd yn awr:

2 Oni buasei 'r Arglwydd, yr hwn a fu gyd â ni, pan gyfododd dynion yn ein herbyn;

3 Yna i'n llyngcasent ni yn fyw, pan enynnodd eu llid hwynt i'n herbyn.

4 Yna y dyfroedd a lifasei trosom: y ffrwd a aethei tros ein henaid.

‖beilchion

5 Yna 'r aethei tros ein henaid ddyfroedd ‖ chwyddedig:

6 Bendigedic fyddo 'r Arglwydd, yr hwn ni roddodd ni yn ysclyfaeth i'w danneddhwynt.

7 Ein henaid a ddiangodd, fel aderyn o fagl yr adarwŷr: y fagl a dorrwyd, a ninnau a ddianghasom:

8 * Ein porth ni fydd yn enw 'r Arglwydd, yr hwn a wnaeth nefoedd a daear.

*gweal. 121. 2.

PSAL. CXXV.

1 Diogelwch yrhai sy ynymddiried yn Nuw. 4 Gweddi tros y duwiol, ac yn erbyn yr anuwiol.

¶ Caniad y graddau.

YRhai a ymddiriedant yn yr Arglwydd, fyddant fel mynydd Sion: *yr hwn* ni syflir, ond a bery yn dragywydd.

2 Fel *y mae* Ierusalem a'r mynyddoedd o'i hamgylch, felly *y mae* 'r Arglwydd o amgylch ei bobl o'r pryd hyn hyd yn dragywydd.

3 Canys ni orphwys gwialen annuwioldeb, ar randir y rhai cyfiawn: rhag i'r rhai cyfiawn estyn eu dwylo at anwiredd.

4 Ô Arglwydd, gwna ddaioni i'r rhai daionus: ac i'r rhai vniawn yn eu calonnau.

5 Ond y rhai a ymdroant iw croesydd, yr Arglwydd a'i gyrr gyd â gweithredwyr anwiredd: *a bydd* tangneddyf ar Israel.

PSAL. CXXVI. { *Prydnhawnol weddi.*

1 Yr Eglwys wrth ddiolgos coffa a'i rhyfeddol ymwared allan o gaethiwed, 4 yn gweddio am lwyddiant, ac yn ei brophwydo.

¶ Caniad y graddau.

PAn †ddychwelodd yr Arglwydd gaethiwed † Hebr. Sion, yr oeddem fel rhai yn breuddwydio. Sion,

2 Yna y llanwyd ein genau â chwerthin, a'n tafod â chanu: yna y dywedasant ymysc y cenhedloedd, yr Arglwydd a † wnaeth bethau mawrion i'r rhai hyn. † Hebr. fawrhaodd

3 Yr Arglwydd a wnaeth i ni bethau mawrion, *am hynny* 'r ydym yn llawen.

4 Dychwel Arglwydd ein caethiwed ni, fel yr afonydd yn y dehau.

5 Y rhai sydd yn hau mewn dagrau, a fedant mewn ‖ gorfoledd.

‖ Pfal. 125. 5.

6 *Yr hwn* sydd yn myned rhagddo, ac yn wylo, gan ddwyn ‖ hâd gwerthfawr, gan ddyfod a ddaw mewn gorfoledd, dan gludo ei ysgubau.

‖ Pfal. 126. 6.

PSAL. CXXVII.

1 Rhinwedd bendithion Duw. 3 Dawn Duw yw plant rhinweddol.

¶ Caniad y graddau i Salomon.

OS yr Arglwydd nid adeilada y tŷ, ofer y llafuria ei adeilad-wŷr wrtho: os yr Arglwydd ni cheidw 'r ddinas, ofer y gwilia y ceidwaid.

2 Ofer i chwi forea-godi, myned yn hwyr i gysgu, bwytta bara gofidiau: felly y rhydd efe hûn iw anwylyd.

3 Wele, plant *y dynt* etifeddiaeth yr Arglwydd ‖ Neu, ei wobr ef *yw* ffrwyth y groth. blant.

4 Fel *y mae* saethau yn llaw y cadarn, felly *y mae* plant ieuengctid.

5 Gwyn ei fyd y gŵr a lanwodd ei gawell â hwynt: ni waradwyddir hwy, pan ymddiddanant â'r gelynion yn y porth.

PSAL. CXXVIII.

Yr amryw fendithion fydd yn canlyn y rhai a ofnant Duw.

¶ Caniad y graddau.

GWyn ei fyd pob vn fydd yn ofni 'r Arglwydd: yr hwn fydd yn rhodio yn ei ffyrdd ef.

2 Canys mwynhei lafur dy ddwylo: gwyn dy fyd, a da fydd it.

3 Dy wraig fydd fel gwin-wŷdden ffrwythlawn ar hŷd ystlysau dy dŷ: dy blant fel planhigion olewydd o amgylch dy ford.

4 Wele, fel hyn yn ddiau y bendithir y gŵr a ofno 'r Arglwydd.

5 Yr Arglwydd a'th fendithia allan o Sion: a thi a gei weled daioni Ierusalem holl ddyddiau dy entoes:

6 A thi a gei weled plant dy blant, a thangneddyf ar Israel.

PSAL. CXXIX.

1 Y mae 'n annog i foliannu Duw am gadw Israel yn ei fawr gystuddiau. 5 Melldithio y rhai a gasânt Eglwys Duw.

¶ Caniad y graddau.

LLawer gwaith i'm cystuddiasant o'm hieuengctid, y dichon Israel ddywedyd yn awr:

2 Llawer

allwedd gwaith ſ'm cyſnoddiaſant o'n hieneng-
ſiaeth ni'm gorſiant.
5 Parodd wrjo a arddaſant ar ſy nghefn, eſtynnaſant
anwyſon yn hirion.'
4 Yr Arglwydd ſydd gyfiawn, eſe a dorrodd
ſiau y rhai annuwiol.
5 Gwradwydder hwy oll, a gyrrer yn eu hol, y
rhai a gaſant Sion.
6 Byddant fel glaſ-wellt pen tai, yr hwn a wy-
wyna ‖ cynner eſymmaith.
7 Ar hwn ni leinw y pladar-ŵr ei law: na'r
ſua ſiddo yn rhwymo yr yſcubau, ei ſonwes.
8 Ac ni ddywedant: y rhai a ânt heibio, bendith yr
Arglwydd arnoch: bendithiwn chwi yn enw'r
Arglwydd.

PSAL. CXXX.

1 *Pſalmudd yn dangos ei obaith mewn gweddi;*
3 *Ai diddefgarwch mewn gobaith.* 7 *Y mae yn*
annog Iſrael i obeithio yn Nuw.

¶ Caniad y graddau.

O'R dyfnder y llefais arnat, ô Arglwydd.
2 Arglwydd clyw fy llefain, yſtyried dy
gluſtiau wrth lef fy ngweddiau.
3 Os creffi ar anwireddau, Arglwydd: ô Ar-
glwydd, pwy a ſaif?
4 Onid y *mae* gydâ thi faddeuant ſel i'th ofner.
5 Diſgwiliaf am yr Arglwydd, diſgwil fy enaid,
a'm ei air ef y gobeithiaf.
6 Fy enaid *ſydd yn diſgwil* am yr Arglwydd, yn
fwy nag y mae y gwil-wyr am y boreu; ‖ *yn fwy*
nag y mae y gwil-wyr am y boreu.
7 Diſgwilied Iſrael am yr Arglwydd, o herwydd
ym trugaredd gyd â'r Arglwydd, ac aml ym wa-
ith gyd ag ef.
8 Ac efe a wared Iſrael, oddi wrth ei holl anwi-
reddau.

PSAL. CXXXI.

1 *Dafydd yn dangos ei oſtyngeiddrwydd,* 3 *ac yn*
annog Iſrael i obeithio yn Nuw.

¶ Caniad y graddau, o'r eiddo Dafydd.

ARglwydd nid ymfalchiodd ſy nghalon, ac nid
ymddyrchafodd ſy llygaid: ni rodiais ych-
waith mewn pethau rhy fawr, a rhy ‡uchel i mi.
2 Eithr goſodais, a goſtegais fy enaid, fel yn we-
di ei ddiddyfnu oddi wrth ei fam: fy enaid ſydd
fel yn wedi ei ddiddyfnu.
3 Diſgwilied Iſrael wrth yr Arglwydd, o'r
‡ pryd hyn hyd yn dragywydd.

PSAL. } *Boreuol*
CXXXII. } *weddi.*

1 *Dafydd yn ei weddi yn dangos i Ddaw ei ddy-*
muniad oſal tros yr Arch 8 *Yn gweddio wrth ſym-*
bodau yr Arch, 11 *ac yn ail-adrodd addewidion*
Duw iddo.

¶ Caniad y graddau.

ARglwydd, coſia Ddafydd, a'i holl
ſtuder:
2 Y modd y tyngodd efe wrth yr Ar-
glwydd, *ac* yr addunodd i rymmus
Dduw Iacob.
3 Ni ddeuaf i ſewn pabell fy nhŷ, ni ddringaf ar
orthwy fy ngwely;
4 Ni roddaf gwſc i'm llygaid, na hun i'm am-
rantau:
5 Hyd oni chaffwyf le i'r Arglwydd, ‡ preſwyl-
fod i rymmus Dduw Iacob.
6 Wele, clywſom am dani yn Ephrata: cawſom
hi yn meuſydd y coed.
7 Awn iw bebyll ef, ymgrymmwn o flaen ei ſaingc
wrtho ef.
8 *Cyfod Arglwydd i'th orphywyſfa, ti ac Arch*
dy gadernaid.
9 Gwiſced dy offeiriaid gyfawnder: a gorfole-
dded dy ſainct.
10 Er mwyn Dafydd dy wâs, na thro ymmaith
wyneb dy eneiniog.
11 *Tyngodd yr Arglwydd mewn gwirionedd i* *2 Sam.7
Ddafydd, ni thrŷ efe odoi wrth hynny: o ffrwyth* 12.1 bren.
dy ‡ gorph y goſodaf ar dy orſedd-faingc. 8.25.
12 Os ceidw dy feibion fy nghyfammod a'm 2 cro.6.16
tyſtiolaeth, y rhai a ddyſcwyf iddynt: eu mei- luc.1.69.
bion hwythau yn dragywydd a eiſteddant ar dy 28.2.30.
orſedd-faingc. † *Hebr.*
13 Canys dewiſodd yr Arglwydd Sion, *ac a'i* *fyn.*
chwennychodd yn drigfa iddo ei hun.
14 Dymma fy ngorphywyſſa yn dragywydd: yn-
ma y trigaf, canys chwennychais hi.
15 Gan fendithio y bendithiaf ei llyniaeth: di-
wallaf ei thlodion â bara.
16 Ei hoffeiriaid hefyd a wiſcaf ag iechydwri-
aeth *a'i* ſainct dan ganu a ganant.
17 * Yna y paraf i gorn Dafydd flaguro: darpe- *Luc.1.69
rais ‖ lamp i'm heneiniog. ‖ *Neu,*
18 Ei elynion eſ a wiſcaf â chywilydd, arno yntef *canwyll.*
y blodeua ei goron.

PSAL. CXXXIII.

Budd cymmundeb y Sainct.

¶ Caniad y graddau, o'r eiddo Dafydd.

WEle, mor ddalonus, ac mor hyfryd, yw trigo o
frodyr ynghyd.
2 Y *mae* fel yr ennaint gwerthfawr ar y pen,
yn deſcyn ar hŷd y ſarf, *ſef* barf Aaron: yr hwn
oedd yn deſcyn ar hyd ymyl ei wiſcoedd eſ.
3 Fel gwlith Hermmn, *ac fel y gwlith* yn deſ-
cyn ar fynyddoedd Sion: canys yno y gorch-
ymynnodd yr Arglwydd y fendith, *ſef* bywyd yn
dragywydd.

PSAL. CXXXIIII.

Y mae 'n annog i fendithio Duw.

¶ Caniad y graddau.

WEle, holl weiſion yr Arglwydd, bendithiwch
yr Arglwydd: y rhai ydych yn ſefyll yn
nhŷ 'r Arglwydd y nôs.
2 Derchefwch eich dwylo ‖ yn y cyſſegr: a ben- ‖ *Neu,*
dithiwch yr Arglwydd. *ſanctifeiddiwch*
3 Yr Arglwydd yr hwn a wnaeth nefoedd a da- *yr yd.*
iar, a'th fendithio di allan o Sion.

PSAL. CXXXV.

1 *Y mae 'n annog i gladſori Duw am ei daioni-*
reddf, 5 *am ei allu,* 8 *am ei ſarnddigaethau,* 15
Oferedd yn eulynnod. 19 *Y mae 'n annog i fen-*
dithio Duw.

MOlwch yr Arglwydd. Molwch enw 'r Ar-
glwydd, gweiſion yr Arglwydd, molwch *ef.*
2 Y rhai ydych yn ſefyll yn nhŷ 'r Arglwydd,
ynghyntedd oedd ŷ ein Duw ni.
3 Molwch yr Arglwydd, canys da *yw* yr Ar-
glwydd: cenwch i'w enw, canys hyfryd yw.
4 O blegit yr Arglwydd a ddetholodd Iacob
iddo ei hun, *ac* Iſrael yn briodoriaeth iddo.
5 Canys mi a wn mai mawr yw yr Arglw-
ydd: a *God* ein Harglwydd ni, goruwch yr holl
ddduwiau.
6 Yr Arglwydd a wnaeth yr hyn oll a fynnei yn y
nefoedd, ac yn y ddaiar, yn y môr, ac yn yr holl
ddyfnderau.
7 *Y mae yn codi tarth o eithafoedd y ddaiar, * *Ierem.
melltr a wnaeth eſe ynghyd â'r glaw: gan ddwyn* 10.13.
y gwynt allan o'i dryſorau. *Eſaiah.
8 *Yr hwn a darawodd gyntaf-anedic yr Aipht,* 12.29.
‡ *yn ddŷn ac yn anifail.* ‡ *Hebr.*
9 Danfonodd arwyddion a rhyfeddodau i'th ga- *dŷn hyd*
nol di 'r Aipht, ar Pharao, ac ar a holl weiſion. *anifail.*
10 * Yr

*Num.21 2,3,25,26 a 34.35.

10 *Yr hwn a darawodd genhedloedd lawer, ac a laddodd frenhinoedd cryfion:

11 Sehon brenin yr Amoriaid: ac Og brenin Basan: a holl frenhiniaethau Canaan:

*Ios.12.7 12 *Ac a roddodd eu tîr hwynt yn etifeddiaeth, yn etifeddiaeth i Israel ei bobl.

† Hebr. i genhedlaeth a chenedlaeth.

13 Dy enw ô Arglwydd, *a bery* yn dragywydd: dy gofiadwriaeth, ô Arglwydd, † o genhedlaeth i genhedlaeth.

14 Canys yr Arglwydd a farna ei bobl, a bydd edifar gancho o ran ei weision.

*Pf. 115. 4,5,&c.

15 *Delwau y cenhedloedd *ydynt* arian ac aur, gwaith dwylo dŷn.

16 Genau *sydd* iddynt, ond ni lefarant: llygaid *sydd* ganddynt, ond niweliant.

17 *Y mae* cluſtiau iddynt, ond ni chlywant: nid oes ychwaith anadl yn eu genau.

18 Fel hwynt y mae y rhai a'i gwnant, a phob vn a ymddiriedo ynddynt.

19 Tŷ Israel, bendithiwch yr Arglwydd: bendithiwch yr Arglwydd, tŷ Aaron.

20 Ty Leſi, bendithiwch yr Arglwydd: y rhai a ofnwch yr Arglwydd, bendithiwch yr Arglwydd.

21 Bendithier yr Arglwydd o Sion, yr hwn ſydd yn trigo yn Ierusalem. Molwch yr Arglwydd.

PSAL. CXXXVI. } *Prydnhawnol, weddi.*

Y mae 'n annog i foliannu Duw, am ei drugareddau neilltuol.

*Pſ.106.1 & 107.1. & 118.1.

CLodforwch yr Arglwydd, canys da *yw*, o herwydd ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

2 Clodforwch Ddaw y dduwiau: o blegit ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

3 Clodforwch Arglwydd yr arglwyddi: o herwydd ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

4 Yr hwn yn vnic ſydd yn gwneuthur rhyfeddodau: canys ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

*Gen.1.1. 5 *Yr hwn a wnaeth y nefoedd mewn doethineb: o herwydd ei drugaredd *ſydd* dragywydd.

*Gen.1.6 &c.7.11 *Ge.1.14. 6 *Yr hwn a eſtynnodd y ddaiar oddi ar y dyfroedd: o blegit ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

7 *Yr hwn a wnaeth oleuadau mawrion: canys ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

† Hebr. lywodraethu nêby *ſydd.*

8 Yr haul i † lywodraethu *'r dydd: canys ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

9 Y lleuad a'r ſêr, i lywodraethu *'r nos: canys ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

*Exod. 12.29.

10 *Yr hwn a darawodd yr Aipht, yn eu cyntaf-anedic: o herwydd ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

*Exod. 13.17.

11 *Ac a ddug Israel o'i mysc hwynt: o herwydd ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

12 A llaw gref, ac â braich eſtynedic: o herwydd ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

*Ex.14. 21,22.

13 *Yr hwn a rannodd y môr côch yn ddwyran: o herwydd ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

*Exod. 14.28.

14 Ac a wnaeth i Israel ſyned trwy ei ganol: o herwydd ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

*Exod. 15.4.

15 *Ac a eſcyttiodd Pharao a'i lu, yn y môr côch: o herwydd ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

*Exod. 15.22.

16 *Ac a dywyſodd ei bobl drwy *'r anialwch: o herwydd ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

*Deu.29.7. pſ. 135. 10,11. *Num. 21.23.

17 Yr hwn a darawodd frenhinoedd mawrion: o herwydd ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

18 *Ac a laddodd frenhinoedd ardderchogion: o herwydd ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

19 *Sehon brenin yr Amoriaid: o herwydd ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

*Num. 21.33.

20 *Ac Og brenin Basan: o herwydd ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

*Ios.12.1

21 *Ac a roddodd eu tîr hwynt yn etifeddiaeth: o herwydd ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

22 Yn etifeddiaeth i Israel ei wâs: o herwydd ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

23 Yr hwn yn ein iſel-radd a'n cofiodd ni: o herwydd ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

24 Ac a'n hachubodd ni oddi wrth ein gelynion: o herwydd ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

25 Yr hwn ſydd yn rhoddi ymborth i bôb cnawd: canys ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

26 Clodforwch Dduw *'r nefoedd: canys ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

PSAL. CXXXVII.

Dieuwedalwch yr Iddewon mewn caethiwed. 7 Y Prophwyd yn melldithio Edom a Babel.

WRrth afonydd Babilon, yno yr eiſteddaſom, ac wylaſom, pan feddyliaſom am Sion.

2 Ar yr helyg o'i mewn y crogaſom ein telynau.

3 Canys yno y gofynnodd y rhai a'n caethiwaſent i ni † gân, a'r rhai a'n ‖ anrheithiaſei, lawenydd, *gan ddywedyd*, cenwch i ni *rai* o ganiadau Sion.

4 Pa fodd y canwn gerdd yr Arglwydd, mewn gwlad ddieithr?

5 Os angofiaf di Ierusalem, anghofied fy neheulaw *gann.*

6 Glyned fy nhafod wrth daflod fy ngenau; oni chofiai di, om chodaf Ierusalem goruwch † fy llawenydd pennaf.

7 Cofia Arglwydd blant Edom yn nydd Ierusalem: y rhai a ddywedent, dinoethwch, dinoethwch hi, hyd ei ſylfaen.

8 *Oh ferch Babilon a anrheithir, gwyn ei fyd a †dalo i ti, fel y gwnaethoſt i ninnau.

9 *Gwyn ei fyd, a gymmero, ac a darawo dy rai bâch wrth y † meini.

PSAL. CXXXVIII.

1 Dafydd yn moliannu Duw am wirioneddeb; 4 Yn prophwydo y bydd i frenhinoedd y ddaiar foliannu Duw: 7 Yn dangos ei ymddiredaeth yn Nuw.

¶ *Pſalm* Dafydd.

*Pſal. xxxviii.

CLodforaf di â'm holl galon: yngwydd y duwiau y canaf it.

2 Ymgrymmaf tu a'th deml ſanctaidd: a chlodforaf dy enw, am dy drugaredd a'th wirioneddeb: o blegit ti a fawrheaiſt dy air uwchlaw dy enw oll.

3 Y dydd y llefais i'm gwranddewaiſt: *ac* a'm cadarnheaiſt â nerth yn fy enaid.

4 Holl frenhinoedd y ddaiar a'th glodforant, ô Arglwydd: pan glywant eirian dy enau.

5 Canant hefyd am ffyrdd yr Arglwydd: canys mawr yw gogoniant yr Arglwydd.

6 Er bod yr Arglwydd yn uchel, etto eſe a edrych ar yr iſſel, ond y balch a edwyn eſe o hir-bell.

7 Pe rhodiwn yng hanol cyſyngder, ti a'm bywhai: eſtynnit dy law yn erbyn digoſaint fy ngelynion, a'th ddeheulaw a'm hachubei.

8 Yr Arglwydd a gyflawna â mi: dy drugaredd Arglwydd, *ſydd* yn dragywydd: nac eſceuluſa waith dy ddwylo.

PSAL. CXXXIX. } *Borawl weddi.*

1 *Dafydd yn moliannu Duw am ei raglunieth ſydd yn camfod pob peth: 19 Yn ſpeilio yr annuwiol: 23 Yn gweddio am burdib.*

¶ I'r pen-cerdd, *Psalm* Dafydd.

1 Arglwydd chwilia'st, ac adnabuost fi.
2 Ti a adwaenoist fy eistedd iad, a'm cyfodiad: deelli fy meddwl o bell.
3 Amgylchyni fy llwybr a'm gorweddfa: ac yn wyt yn fy honi fyrdd.
4 Canys nid *oes* air ar fy nhafod, ond wele Arglwydd, ti a'i gwyddoist oll.
5 Amgylchynaist fi yn ôl, ac ym mlaen: a gosodaist dy law arnaf.
6 Dymunol ŵybodaeth ry ryfedd i mi: uchel yw, ni feiraf oddi wrthi.
7 I ba le'r af oddi wrth dy Yspryd? ac i ba le y ffoa'th ŵydd?
8 Os dringaf i'r nefoedd, yno yr wyt ti; os gwneiriaf fyngwely yn uffern, wele di yno.
9 Pe cymmerwn adenydd y wawr, a phe trigwn yn eithafoedd y môr:
10 Yna beiyd a'm tywysei dy law, ac a'm daliai dy ddeheu-law.
11 Pe dywedwn, dian y tywyllwch a'm cuddia yna *yhddi'r* nos yn oleuni o'm hamgylch.
12 Ni thywylla y tywyllwch rhagot ti, ond y dydd a oleua fel dydd: † yn ffunyd yw tywyllwch a goleuni *i ti*.
13 Canys ti a feddiennaist fy arennau, toaist fi ynghroth fy mam.
14 Clodforaf dydi; canys ofnadwy, a rhyfedd fy ngwnaed: rhyfedd *yw* dy weithredoedd, a'm henaid a ŵyr *hynny* yn † dda.
15 Ni chuddiwyd fy † sylwedd oddi wrthit, pan fu gwnaethpwyd yn ddirgel, ac im cywreiniwyd yn iffeldet y ddaiar.
16 Dy lygaid a welsant fy anelwig ddefnydd, ac yn dy lyfr di yr scrifennwyd ‖ hwynt oll, y dydd y † llunniwyd hwynt, pan nad oedd yr un o honynt.
17 Am hynny mor werth-fawr yw dy feddyliau gennif, ô Dduw! mor fawr yw eu swm hwynt!
18 Pe cyfrifwn hwynt, amlach ydynt na'r tywod: † pan ddeffrowyf, gyd â thi *ydwyf* yn eiliad.
19 Yn ddiau o Dduw, ti a leddi yr annuwiol: am hynny y gwŷr gwaedlyd, ciliwch oddi wrthif:
20 Y rhai a ddywedant scelerder yn dy erbyn, dy elynion a gymmerant dy enw yn ofer.
21 Onid cas gennif, ô Arglwydd, dy gascion ô'i onid ffiaidd gennif y rhai a gyfodant i'th erbyn?
22 A chas cyflawn y casciais hwynt: cyfrifais hwynt i mi yn elynion.
23 Chwilia fi ô Dduw, a gŵybydd fy nghalon: prawf fi, a gwybydd fy meddyliau.
24 A gwel, a oes ffordd † annuwiol gennif: a thywys fi yn y ffordd dragwyddol.

PSAL. CXL.

1 Dafydd yn gweddio am gael ei wared oddiwrth Saul a Doeg; 8 yn gweddio yn ei herbyn hwy: 13 yn ymgysuro trwy ymddiriedfedd yn Nuw.

¶ I'r pen-cerdd, Psalm Dafydd.

1 Ware fi, ô Arglwydd, oddi wrth y dŷn drwg: cadw fi rhag y gŵr † traws.
2 Y rhai yfydd yn bwriadu drygioni yn *ei* calon: ymgasclant bennydd i ryfel.
3 * Golymmasant eu tafodau fel sarph: gwenwyn asp fydd tan eu gwefusau. *Selah.*
4 Cadw fi, ô Arglwydd, rhag dwylo'r annuwiol: cadw fi rhag y gŵr traws; y rhai a fwriadant sachelin fy nhraed.
5 Y beilchion a guddiasant fagl i mi, ac a estynnasant rwyd *wrth* dannau ar ymmyl y llwybrau: gosodasant boenynnau ar fy medr. *Selah.*
6 Dywedais wrth yr Arglwydd, fy Nuw ydwyt ti; clyw, ô Arglwydd, lef fy ngweddiau.
7 Arglwydd Dduw, nerth fy iechydwriaeth: gorchguddiaist fy mhen yn nydd brwydr.
8 Na chaniadhâ Arglwydd, ddymuniad yr annuwiol: na lwydda ei ddrwg feddwl, † rhag cu balchio hwynt, *Selah.*
9 Y pennaf o'r rhai a'm hamgylchyno, blinder cu gwefusau a'i gorchguddio.
10 Syrthied marwor arnynt, a bwrier hwynt yn tân: *ac* mewn cen-ffosydd, fel na chyfodant.
11 Na ficcrhaer dŷn † siaradus ‖ ar y ddaiar: drwg a hêla y gŵr trawsiw ddiffrŵw.
12 Gwn y dadlen yr Arglwydd ddadl y truan, ac y barna efe y tlodion.
13 Y cyfiawn yn ddiau a glodforant dy enw di: y rhai vniawn a drigant ger dy fron di.

PSAL. CXLI.

1 Dafydd yn gweddio ar Dduw ei arch of yn gymmeradwy, 3 a'i gadwybod yn bur, 7 a'i gimmoes yn ddiogel oddi wrth fagl au.

¶ Pfalm Dafydd.

1 ARglwydd, yr wyf yn gweiddi arnat; bryssia attaf: clyw fy llais pan lefwyf arnat.
2 Cyfeirier fy ngweddi ger dy fron *fel* arogldarth, *a* derchafiad fy nwylo *fel* yr offrwm prydnhawnol.
3 Gosod Arglwydd, gadwriaeth o flaen fy ngenau: cadw ddrws fy ngwefusau.
4 Na ogwng fy nghalon at ddim drwg, i fwriadu gweithredoedd drygioni, gyd â gwŷr a wejthredant anwiredd: ac na fwytta i mi fwyta o'i danteithion hwynt.
5 Cured y cyfiawn fi ‖ yn garedig, a cherydded fi: ‖ na thorred *en* helew pennaf *hwynt* fy mhen: canys fy ngweddi *fydd* etto yn eu drygau hwynt.
6 Pan dafler eu barn-wŷr i lawr mewn lle oedd carregoc, clywsant fy ngeiriau, canys melus ydynt.
7 Y mae ein escyrn ar wasgar ar fin y bedd, megis *yn* yn torri, neu yn bollti *coed* ar y ddaiar.
8 Eithr arnat ti ô Arglwydd Dduw, *y mae* fy llygaid: ynot ti y gobeithiais, ‖ na âd fy enaid yn ddiymgeledd.
9 Cadw fi rhag y fagl a osodasant i mi: a hoc nynnau gweithred-wŷr anwiredd.
10 Cyd-gwymped y rhai annuwiol yn eu rhwydau eu hun, tra elwyfi heibio.

PSAL. CXLII. *Prydshawnol weddi.*

1 Dafydd yn dangos mai gweddio Duw oedd ei boll gyffur ef mewn trallod.

¶ Maschil Dafydd: gweddi pan oedd efe yn yr ogof.

1 GWaeddais â'm llef ar yr Arglwydd: â'm llef yr ymbiliais â'r Arglwydd.
2 Tywelltais fy myfyrdod o'i flaen: efe a mynegais fy nghyfiudd ger ei fron ef.
3 Pan ballodd fy yspryd o'm mewn, tithau a adwaenit fy llwybr: yn y ffordd y rhodiwn y cuddiasant i mi fagl.
4 ‖ Edrychais ar y mdehau, a ‖ deliais falw, ac nid *oedd* neb a'm hadwaenai: † pallodd nodded i mi, nid *oedd neb* yn ymofyn am fy enaid.
5 Llefais arnat ô Arglwydd, a dywedais, ti *yw* fy ngobaith, a'm rhan, yn nhîr y rhai byw.

6 Yllyt

Odd.

† *Hebr.* nac ymddercha fant.

† *Hebr.* safor.

‖ *Neu,* y gŵr trawsdrwg, *ar* y ddaiar; *beliet eſ* iw ddiſtryw.

‖ *Neu,* caredigrwydd fydd.

‖ *Neu,* oil wybodgorol fydd, yr *hwn ni* thŷrr fy mhen. *Hebr.* na wariaſ fy enaid.

‖ *Neu,* Pſalm Dafydd yn rhoi athrawiaeth.

‖ *Neu,* Edrychais, ‖ *Neu,* gwelais. † *Hebr.* collaſai neddaſ

6 Ysbyr wrth fy ngwaedd, canys truan iawn ydwyf: gwared fi oddi wrth fy erlidwŷr, canys trech ydynt nâ mi.

7 Dŵg fy enaid allan o garchar, fel y molianwyf dy enw: y rhai cyhawn a'm cylchynant, canys ti a fyddi da wrthif.

PSAL. CXLIII.

1 *Dafydd yn gweddio am ffafor mewn barn: 3 Yn cwyno trueni ei ofidiau: 5 Cadarnhau ei ffydd trwy fyfyrio a gweddio: 7 Yn gweddio am râs, 9 am ymwared, 10 am fancteiddrwydd, 12 am ddinistr ar ei elynion.*

¶ Psalm Dafydd.

ARglwydd clyw fy ngweddi, a gwrando ar fy neisyfiadau: erglyw fi yn dy wirionedd, ac yn dy gyfiawnder.

2 Ac na ddôs i farn â'th wâs, *o herwydd ni chyfiawnheir neb byw yn dy olwg di.

3 Canys y gelyn a erlidiodd fy enaid, curodd fy enaid i lawr, gwnaeth i mi drigo mewn tywyllwch, fel y rhai a fu feirw er ystalm.

4 Yna y pallodd fy yspryd o'm mewn: *ac y synnodd fy nghalon ynof.

5 Cofiais y dyddiau gynt, myfyriais ar dy holl waith: ac yngweithredoedd dy ddwylo y myfyrtaf.

6 Lledais fy nwylaw attat: fy enaid fel tîr sychedic *fydd yn hiraethu* am'danat. *Selah.*

7 Ob Arglwydd, gwrando fi yn ebrwydd: pallodd fy yspryd: na chuddia dy wyneb oddi wrthif, † rhag fy mod yn gyffelyb i'r rhai a ddescynnant i'r pwll.

8 Pâr i mi glywed dy drugarogrwydd y boren: o herwydd ynot ti y gobeithiaf: pâr i mi wybod y ffordd y rhodliwyf, o blegit attat ti y derchafaf fy enaid.

9 Gwared fi oddi wrth fy ngelynion, ô Arglwydd: gyd â thi'r ymguddiais.

10 Dysc i mi wneuthur dy ewyllys di: canys ti yw fy Nuw: tywysed dy Yspryd daionus fi i dîr vniondeb.

11 Bywhâ fi ô Arglwydd, er mwyn dy enw: dwg fy enaid allan o ing, er mwyn dy gyfiawnder.

12 Ac er dy drugaredd, dinistria fy ngelynion: a difetha holl gyfrwdd-wŷr fy enaid: o blegit dy wâs di ydwyf.

PSALM. CXLIIII. *Boreuol weddi.*

1 *Dafydd yn bendithio Duw am ei drugaredd tuac atto ef, a thu ac at bob dyn: 5 Yn gweddio ar i Dduw yn allwog ei waredu ef oddiwrth ei elynion: 9 Yn addo bendithio Duw: 11 Yngweddio tros ddedwydd gyflwr y deyrnas.*

¶ Psalm Dafydd.

BEndigedic *fyddo* 'r Arglwydd † fy nerth, yr hwn fydd yn dysgu fy nwylo i ymladd, a'm bysedd i ryfela.

2 *Fy nhrugaredd a'm hamddeffynfa, fy nhŵr, a'm gwaredudd, fy nharian *yw efe*, ac yndddo y gobeithiais; yr hwn fydd yn darostwng fy mhobl tanaf.

3 *Arglwydd, beth *yw* dyn, pan gydnabyddir ef? *neu* fab dyn pan wnait gyfrif o honaw?

4 *Dyn fydd debyg i wagedd, ei ddyddiau fydd fel cyscod yn myned heibio.

5 Arglwydd, gostwng dy nefoedd, a descyn; cyffwrdd â'r myyddoedd, a mygant.

6 *Saetha fellt, a gwasgar hwynt: ergydia dy saethau, a difa hwynt.

7 Anfon † dy law oddi vchod, achub, a gwared fi o ddyfroedd mawrion, o law plant estron;

8 Y rhai y llefarai eu genau wagedd, ac y mae eu deheu-law yn ddeheu-law ffalfder.

9 Canaf i ti ô Dduw, ganiad newydd: ar nabl a'r dectant y canaf i ti.

10 Efe fydd yn rhoddi † iechydwriaeth i frenhinoedd, yr hwn fydd yn gwaredu Dafydd ei wâs rhag oddi wrth y cleddyf niweidiol.

11 Achub fi, a gwared fi, o law meibion estron, y rhai y llefarai eu genau wagedd, ac y mae eu deheu-law yn ddeheu-law ffalfder.

12 Fel y *byddo* ein meibion fel plan-wydd yn tyfu yn eu hieuengctid, a'n merched, fel congl-feini nâdd, wrth gyffelybrwydd palâs.

13 Fel y byddo ein celloedd yn llawn, yn trefnu pob rhyw luniaeth, a'n defaid yn dwyn miloedd, a myrddiwn yn ein heolydd.

14 A'n hychen yn gryfion i † lafurio, heb na rhuthro i mewn, na myned allan, na gwaedd yn ein heolydd.

15 Gwyn ei fyd y bobl *y mae* felly iddynt, *gwyn ei fyd y bobl y *mae* 'r Arglwydd yn Dduw iddynt.

PSAL. CXLV.

1 *Dafydd yn molianu Duw o herwydd ei râs, 8 ei ddaioni, 11 ei frenhiniaeth, 14 ei raslondeb, 17 a'i drugaredd yn achub.*

¶ Clodforedd Dafydd.

DErchafaf di fy Nuw, ô Frenhin: a bendithiaf dy enw byth, ac yn dragywydd.

2 Beunydd i'th fendithiaf, a'th enw a folaf byth, ac yn dragywydd.

3 Mawr *yw* 'r Arglwydd, a chanmoladwy iawn: a'i fawredd fydd anchwiliadwy.

4 Cenhedlaeth wrth genhedlaeth a fawl dy weithredoedd, ac a fynega dy gadernid.

5 Ardderchawgrwydd gogoniant dy fawredd, a'th bethau rhyfedd a draethaf.

6 Traethant bwy gadernid dy *weithredoedd* ofnadwy: a mynegaf finneu dy fawredd.

7 Coffadwriaeth amlder dy ddaioni a draethant: a'th gyfiawnder a ddadcanant.

8 *Graslawn, a thrugarog *yw* 'r Arglwydd: hwyrfrydic i ddig, a mawr ei drugaredd.

9 Daionus *yw* 'r Arglwydd i bawb: a'i drugaredd *fydd* ar ei holl weithredoedd.

10 Dy holl weithredoedd a'th glodforant, ô Arglwydd: a'th saint a'th fendithiant.

11 Dywedant am ogoniant dy frenhiniaeth: a thraethant dy gadernid,

12 I beri i feibion dynion adnabod ei gadernid ef: a gogoniant ardderchawgrwydd ei frenhiniaeth.

13 Dy frenhiniaeth di *fydd* frenhiniaeth fydd-ragwyddol: a'th lywodraeth *a bery* yn oes oesoedd.

14 Yr Arglwydd fydd yn cynnal y rhai oll a fyrthiant: a ac fydd yn codi pawb a ddarostyngwyd.

15 Llygaid pob peth a ddisgwiliant wrthit; ac yr ydwyt yn rhoddi eu bwyd iddynt yn ei bryd.

16 Gan agoryd *dy law*, a † diwallu pob peth byw *dyo ewyllys da.*

17 Cyfiawn *yw* 'r Arglwydd yn ei holl ffyrdd: a † sanctaidd yn ei holl weithredoedd.

18 Agos *yw* 'r Arglwydd at y rhai oll a alwant arno: at y rhai oll a alwant arno mewn gwirionedd.

19 Efe a wna ewyllys y rhai a'i hofnant: gwrendy hefyd eu llefain, ac a'i hachub hwynt.

20 Yr Arglwydd fydd yn cadw pawb a'i carant ef, ond yr holl rhai annuwiol a ddistrŷ efe.

21 Traetha fy ngenau foliant yr Arglwydd: a *bendithied pob cnawd ei *enw sanctaidd* yn byth ac yn dragywydd.

PSAL

PSAL. CXLVI.

1 *Y Psalmudd yn addunedu moliant gwastad i Dduw: 5 yn annog na hyderer ar dduyn. 7 Duw yn unic, o herwydd ei allu, a'i gyfiawnder, i'r drugarodd, a'i frenhiniaeth: 9 Ddoi mor garo arno.*

1 MOlwch yr Arglwydd. Fy enaid mola di'r Arglwydd.

2 Molut yr Arglwydd yn fy myw: canaf i'm Duw tra fyddwyf.

3 *Na hyderwch ar dywysogion, nac ar fab dyn, yn mhlith yr hwn nid oes iechydwriaeth ynddo.

4 Ei anadl a â allan, efe a ddychwel i'w ddaear: y dydd hwnnw y derfydd am ei *holl* amcanion ef.

5 Gwyn ei fyd yr hwn *y mae* Duw Iacob yn gymorth iddo: *fydd* a'i obaith yn yr Arglwydd ei Dduw,

6 Yr hwn a wnaeth nefoedd a daiar, y môr a'r holl *fydd* ynddynt: yr hwn fydd yn cadw gwirionedd yn dragywydd.

7 Yr hwn fydd yn gwneuthur barn i'r rhai gorthrymmedic, yn rhoddi bara i'r newynoc: yr Arglwydd fydd yn gollwng y carcharorion yn rhydd.

8 Yr Arglwydd fydd yn agoryd *llygaid* y deillion: yr Arglwydd fydd yn codi y rhai a ddarostyngwyd: yr Arglwydd fydd yn hoffi y rhai cyfiawn.

9 Yr Arglwydd fydd yn cadw y dieithriaid, efe a gynnal y ymddifad a'r weddw: ac a ddadymchwelfordd y rhai annuwiol.

10 *Yr Arglwydd a deyrnasa byth: *sef* dy Dduw di Sion, dros genhedlaeth a chenhedlaeth. Molwch yr Arglwydd.

PSAL. CXLVII.

Prydnawnol weddi.

1 *Y Prophwyd yn annog i foliannu Duw, am ei ofal tros ei Eglwys: 4 am ei allu, 6 a'i drugaredd i'r anghenogion, 12 a'i fendithion ar y deyrnas, 13 a'i allu ar y tewy, a'r eira, a phob tywydd arall: 19 a'i ddeddfau yn yr Eglwys.

1 MOlwch yr Arglwydd, canys da *yw* canu i'n Duw ni: o herwydd hyfryd yw, *ie* gweddus yw mawl.

2 Yr Arglwydd fydd yn adeiladu Ierusalem, efe a gasel wasgar edigion Israel.

3 Efe fydd yn iachau y rhai briwedic o galon: ac yn rhwymo eu dolurian.

4 Y mae efe yn rhifo rhifedi y ser: geilw hwynt oll wrth eu henwau.

5 Mawr *yw* ein Harglwydd, a mawr ei nerth, ac eirif *yw* ei ddeall.

6 Yr Arglwydd fydd yn derchafu y rhai llariaidd, gan ostwng y rhai annuwiol hyd lawr.

7 Cydganwch i'r Arglwydd mewn diolchgarwch: canwch i'n Duw â'r delyn.

8 Yr hwn fydd yn tòi y nefoedd â chwmwlau: yn paratoi glaw i'r daiar: gan beri i'r gwellt dyfu ar y mynyddoedd.

9 *Efe fydd yn rhoddi i'r anifail ei borthiant: ac i gywion y gig-fran, pan lefant.

10 Nid oes hyfrydwch ganddo yn nerth march: ac nid ymhoffa efe yn esceirian gwr.

11 Yr Arglwydd fydd hoff ganddo y rhai a'i hofnant ef: *sef* y rhai a ddisgwiliant wrth ei drugaredd ef.

12 Ierusalem mola di'r Arglwydd, Sion molianna dy Dduw.

13 O herwydd efe a gadarnhaodd farrau dy byrth, ac a fendithiodd dy blant o'th fewn.

14 Yr hwn fydd yn gwneuthur dy fro yn †heddychol, *ac* a'th ddiwalla di â braster gwenith. † *Hebr.* *beudwch.*

15 Yr hwn fydd yn anfon ei orchymyn *ar* y ddaiar: a'i air a red yn dra buan.

16 Yr hwn fydd yn rhoddi eira fel gwlân: *ac* a dana rew fel lludw.

17 Yr hyn fydd yn bwrw ei iâ fel tammeidiau, pwy a erys gan ei oerni ef?

18 Efe a enfyn ei air, ac a'i tawdd hwynt: a'i wynt y chwyth efe, a'r dyfroedd a lifant.

19 Y mae efe yn mynegi ei eiriau i Iacob: ei ddeddfau a'i farnedigaethau i Israel.

20 Ni wnaeth efe felly ag vn genedl: ac nid adnabuant ei farnedigaethau ef. Molwch yr Arglwydd.

PSAL. CXLVIII.

1 *Y Psalmudd yn annog y creaduriaid nefol, y daiarol, 11 a rhesymmol; i foliannu Duw.

† MOlwch yr Arglwydd. Molwch yr Arglwydd o'r nefoedd: molwch ef yn yr vchelderau. † *Hebr.* *Halleluiah*

2 Molwch ef ei holl angelion: molwch ef ei holl lnoedd.

3 Molwch ef haul a llemad: molwch ef yr holl sêr goleuni.

4 Molwch ef nef y nefoedd: a'r dyfroedd y rhai *ydych* oddi ar y nefoedd.

5 Molant enw'r Arglwydd: o herwydd efe a orchymynnodd, a hwy a grewyd.

6 A gwnaeth iddynt barhau byth yn dragywydd: gosododd ddeddf, ac nis trosseddir hi.

7 Molwch yr Arglwydd o'r ddaiar, y dreigiau a'r holl ddyfnderau.

8 Tân a chenllysc, eira, a tharth: gwynt yſtormus, yn gwneuthur ei air ef.

9 Y mynyddoedd a'r bryniau oll, y coed ffrwythlawn a'r holl gedr-wydd.

10 Y bwyst-filod, a phob anifail: yr ymlusciaid, ac adar asceiloc.

11 Brenhinoedd y ddaiar a'r holl bobloedd: tywysogion a holl farnwyr y byd.

12 Gwŷr ienainge a gweryſon hefyd: henafgwŷr a llangcion:

13 Molant enw'r Arglwydd: o herwydd ei enw ef yn vnic ſydd dderchafadwy: ei ardderchawgrwydd ef *ydd* vwch law daiar a nefoedd.

14 Ac efe ſydd yn derchafu corn ei bobl, moliant ei holl ſainct, *ſef* meibion Israel, pobl agos atto. Molwch yr Arglwydd.

PSAL. CXLIX.

1 *Y Prophwyd yn annog i foliannu Duw, am ei gariad tuag at yr Eglwys, 5 ac am y gallu a roddes ef i'r Eglwys, i lywodraethu tywysogaeth dynion.

† MOlwch yr Arglwydd. Canwch i'r Arglwydd ganiad newydd: a'i foliant ef yng hynnulleidfa y ſainct. † *Hebr.* *Halleluiah*

2 Llawenhaed Israel yn yr hwn a'i gwnaeth: gorfoledded meibion Sion yn eu brenin.

3 Molant ei enw ef ar y ‖ dawns: canant iddo ar dympan, a thelyn. ‖ *Neu,* *liwtt.*

4 O herwydd hoffodd yr Arglwydd ei bobl: efe a brydfertha y rhai llednais eg iechydwriaeth.

5 Gorfoledded y ſainct mewn gogoniant: a chânant ar eu gwelau.

6 *Dyddied* ardderchog *foliant* Duw yn eu † genau: a chleddyf dau finioc yn eu dwylo, † *Hebr.* *cēg.*

7 I wneuthur dial ar y cenhedloedd, a chosp ar y bobloedd:

8 I rwymo eu brenhinoedd â chadwynau, a'u pendefigion â gefynnau heirn:

9 *I wneu-

*Deu.7.21. 9 *I wneuthur arnynt y farn ſcrifennedic: yr ardderchawgrwydd hyn ſydd iw holl ſainct ef. Molwch yr Arglwydd.

PSAL. CL.

1 Y mae yn annog i ſoliannu Duw, 3 â phob math ar offer cerdd.

†Hebr. Halelujah. ‖Gyſſegr. †MOlwch yr Arglwydd. Molwch Dduw yn ei ‖ſanctaidrwydd: molwch ef yn ſtwrfa-fen ei nerth.

2 Molwch ef am ei gadernid: molwch ef yn ôl mlder ei fawredd.

3 Molwch ef â llais vdcorn: molwch ef â nabl, ac â thelyn.

4 Molwch ef â thympan, ac â ‖dawns: molwch ef â tha'nan, ac ag organ.

5 Molwch ef â ſymbalau ſoniarus: molwch ef â ſymbalau llafar.

6 Pob *peth* anadl molianned yr Arglwydd. Molwch yr Arglwydd.

¶ DIHAREBION SALOMON.

PEN. I.

1 Amcan y diharebion. 7 Cyngor i ofni Duw, ac i gretu ei air: 10 i ochel hud pechaduriaid. 20 Doethineb yn cwyno fod yn ei diyſtyru hi, 24 ac yn bygwth y rhai a'i diyſtyrent.

DIharebion Salomon fab Dafydd brenin Iſrael,

2 I wybod doethineb ac addyſc; i ddeall geirian ſynhwyr;

3 I gymmeryd athrawiaeth deall, cyfiawnder, a barn, ac vsiondeb;

4 I roi call lineb i'r anghall, ag i'r bachgen wybodaeth, a ſyn-wyr.

5 Y doeth a wrendy, ac a chwanega addyſc, a'r deallgar a ddaw i gyngborion pwyllog:

6 I ddeall dihareb a'i deongl; geiriau'r doethion, a'i dammegion.

*Iob 28. 28. pſ.111. 10. Iſa. 11.2.10 ‖Neu, rhoi bum-neiſ. ‖Cynnwyſ-gaeth.

7 * Ofn yr Arglwydd yw ‖ dechreuad gwybodaeth: ffyliaid a ddiyſtyrant ddoethineb, ac addyſc.

8 Fy mab gwrando addyſc dy dâd, ac nac ymado â chyfraith dy fam.

9 Canys ‖ cymmydd grâs a fyddant hwy i'th ben, a chadwyni am dy wddf di.

10 Fy mab, os pechaduriaid a'th ddenant, na chydtuna.

11 Os dywedant, tyred gyd â ni cynllwynwn am waed, ynguddiwn yn erbyn y gwirion yn ddiachos:

12 Llyngcwn hwy yn fyw, fel y bydd; ac yn gyfan, fel rhai yn deſcyn i'r pydew:

13 Nyni a gawn bôb cyfoeth gwerth-fawr, nyni a lan yn ein tai ag yſpail:

14 Bwrw dy goel-bren yn-ein myſc, bydded vn pwrs i ni i gyd:

15 Fy mab, na rodia yn y ffordd gyd â hwynt, attal dy droed rhag eu llwybr hwy.

16 * Canys eu traed a redant i ddrygioni, ac a bryſuriant i dywallt gwaed.

*Iſa.59.7 Rhuf.3.15.

17 Diau gwaith ofer yw rhwyd, yngolwg pôb perchen aden:

18 Ac y maent hwy yn cynllwyn am eu gwaed ei hun: am eu hanioes ei hun y maent yn llechu.

19 Felly y mae llwybrau y rhai oll ſydd chwannog i elw: yr hwn a ddwg enioes ei berchenogion.

20 † Doethineb ſydd yn gweiddi oddi allan; †Hebr. Doethineb: ſef. Wiſdom.

21 * y mae hi yn adrodd ei lleſterydd yn yr heolydd,

*Pſ.107.43.

22 Y mae hi yn llefain yn-mharſtleoedd y dyrfa, yn ecryſlan y pyrth: yn y ddinas y mae hi yn traethu ei hymadroddion, *gan* ddywedyd,

23 Pa hyd, chwi ynfydion, y cerwch ynfydrwydd? a chwi watwarwyſc, y bydd hoff genych watwar, ac y caſa ffyliaid wybodaeth?

24 * Yn gymmeint ac i mi *eich* gwahodd, ac i chwithau wrthod, i mi eſtyn fy llaw, a neb heb ymyſtyried:

25 Ond diyſtyraſoch fy holl gyngor i, ac ni fynnech ddim o'm cerydd:

26 Minnau hefyd a chwarddaf yn eich dialedd chwi; mi a watwdiaf pan fyrthio arnoch yr hyn yr ydych yn ei ofni,

27 * Pan ddêl arnoch yr hyn yr ydych yn ei ofni, megis diſtryw, ac y dêl eich dialedd arnoch megis cor-wynt, a dyfod arnoch waſcfa a chaledi:

28 * Yna y galwant arnaf, ond ni wrandawaſ yn foreu i'm ceiſiant, ond ni'm cânt.

29 Canys câs fu ganddynt wybodaeth, ac ofn yr Arglwydd ni ddewiſasant.

30 Ni chymmerent ddim o'm cyngor i: dirmygaſant fy holl gerydd.

31 Am hynny hwy a gânt fwyta ffrwyth eu ffordd eu hunain, a'i llenwi â'i cyngborion eu hunain.

32 Canys eſmwythdra y rhai anghall a'i lladd: a llwyddiant y rhai ffôl a'i difetha.

33 Er hynny y ſawl a wrandawo arnaf, a gaiff aros yn ddiogel, ac a gaiff lonyddwch oddi wrth ofn drwg.

PEN. II.

1 Doethineb yn addaw dawſlwch i'w pleiin. 12 a diogelwch rhag cyfeillach ddrwg. 20 a chyfammoddyd mewn ſyrdd da.

FY mab, os derbynni di fy ngeiriau, ac os cuddi y ngorchymynion gyd â thi:

2 Fel y parech i'th gluſt wrando ar ddoethineb, ac y gogwyddech dy galon at ddeall:

3 Ïe os gwaeddi ar ôl gwybodaeth, ac y cyhoeddi dy lef am ddeall;

4 * Os ceiſi hi, fel arian; os chwilli am dani, fel am dryſorau cuddiedig:

5 Yna y cei ddeall ofn yr Arglwydd, ac y cei dy-bodaeth o Dduw.

6 * Canys yr Arglwydd ſydd yn rhoi doethineb, allan o'i enau ef y mae gwybodaeth a deall yn dyfod.

7 Y mae ganddo ynghadw i'r rhai vniawn wir ddoethineb: tarian yw efe i'r ſawl a rodiant yn vniawn.

8 Y mae efe yn cadw llwybrau barn, ac yn cadwfforddei ſainct.

9 Yna y cei di ddeall cyfiawnder, a barn, ac vniondeb, a phob llwybr dâi onns.

10 Pan ddelo doethineb i mewn i'th galon, a phan fyddo hyfryd gan dy enaid wybodaeth;

11 Yna cyngor a'th gynnal, a ſynwyr a'th geidw:

12 I'th

ddoeth di oddi wrth y ffordd ddrwg, ac
ddi wrth y dŷn a lefaro drawsedd:
6 Trist a ymadawant â llwybrau vniawnddeb,
ddo mewn ffyrdd tywyllwch:
7 Ydai a ymlawenychant i wneuthur drwg, ac
ddigrifant yn anwiredd y drygionus:
8 Ydai ffydd a'i ffyrdd yn geimion, ac yn gildyn
yn llwybrau:
9 Pth wared oddi wrth y fenyw estronaidd,
ddi wrth y * ddieithr wenieithus ei geiriau.
10 Yr hon a ymedy â llywodraeth-wr ei hieuenctid, ac a ollwng dros gôf gyfammod ei
Duw.
11 Canys y mae ei thŷ yn gŵyro at angeu, a'i
llybiau at y meirw.
12 Pwy bynnac a elo i mewn atti hi ni ddychwelant, ac ni ymafaelant yn llwybrau y bywyd.
13 Fel y rhodiech di rhyd ffordd gŵyr-da, a
ddalo llwybrau y cyfiawn.
14 *Canys y gwŷr cyfiawn a bresswyliant y ddaear: a'r rhai perffaith a gânt aros ynddi.
15 *Ond yr annuwolion a dorrir oddi ar y ddaear, a'r trosedd-wŷr a ddiwreiddir allan o honi.

PEN. III.

1 *Y mae'n annog i ufydd-dod, 5 a ffydd, 7 a nawddi, 9 a duwfoldeb, 11 ac ymmynedd. 13 *Dedwydd efe'n Doethineb. 19 Gallu, 21 a chymmwynasau Doethineb. 27 Cyngor i fod yn gwaraidd, 30 yn heddychol, 31 ac yn fodlonger. 33 Cyffeddigaeth yr enwir.

1 Fy mab, na ollwng fy nghyfraith tros gôf, ond
* cadwed dy galon fy ngorchymynion.
2 Canys hir-ddyddiau, a blynyddoedd bywyd, a
heddwch, a chwanegant hwy i ti.
3 Na âd i drugaredd a gwirionedd ymadel â
thi: cymmma hwy am dy wddf, scrifenna hwy ar
bin dy galon.
4 *Felly y cei di râs, a † deall da ger bron Duw,
a dynion.
5 Gobeithia yn yr Arglwydd â'th holl galon, ac
na sadeirlera i'th ddeall dy hûn.
6 * Yn dy holl ffyrdd cydnebydd ef, ac efe a hyddia dy lwybrau.
7 *Na fydd ddoeth yn dy olwg dy hûn: ofna
yr Arglwydd, a thynn ymmaith oddi wrth ddrygioni.
8 Hyny a fydd † iechyd i'th fogel, a † mêr i'th
esgyrn.
9 * Anrhydedda yr Arglwydd â'th gyfoeth, ac
â pyrth pennaf o'th holl ffrwyth:
10 *Felly y llenwir dy ysguboriau â digonoldeb,
a'th win-wryfoedd a dorrant gan win newydd.
11 *Fy mab, na ddirmyga gerydd yr Arglwydd,
na flina ar ei gospedigaeth ef.
12 Canys y neb a fydeo Duw yn ei garu, efe a'i
cerydda, megis tâd ei fab anwyl gauddo.
13 Gwyn ei fyd y dŷn a gaffo ddoethineb, a'r dŷn
a dyco ddeall allan.
14 *Canys gwell yw ei marsiandiaeth hi, nâ marsiandiaeth o arian, a'i chynnyrch hi ſydd well
na'r coeth.
15 Gwerthfawrocach yw hi nâ gemmau, a'r holl
bethau dymunol nid ydynt gyffelybiddi.
16 Hir-hoedl ſydd yn ei llaw ddehau hi; ac yn ei
haswy y mae cyfoeth a gogoniant.
17 Ei ffyrdd hi ſydd ffyrdd hyfrydwch, a'i holl
lwybrau hi ydynt heddwch.
18 Pren bywyd yw hi i'r neb a ymafo ynddi:
gwyn ei fyd a ddalio ei afael ynddi hi.
19 Yr Arglwydd, trwy ddoethineb, a ſeiliodd y
ddaear; trwy ddeall y † ſeiffhoddes efe y nefoedd.

20 Drwy ei wybodaeth ef yr holltodd y dyfnderau, ac y defnynna yr wybrennau wlith.
21 Fy mab, na ollwng hwynt allan o'th olwg, cadw ddoethineb, a phwyll.
22 Yna y byddant yn fywyd i'th enaid, ac yn râs i'th wddf.
23 *Yna y cei rodio dy ffordd yn ddiofal, a'th droed ni thramgwyddo. *Pſ. 37. 24 & 91. 11.
24 Pan orweddych, nid ofni, ti a orweddi, a'th gwſc fydd melys.
25 Nac ofna *rhag* braw difymmwth, na rhag dinſtr yr annuwiol, pan ddelo.
26 Canys yr Arglwydd a fydd dy hyder di, ac a geidw dy droed rhag ei ddal.
27 Na attal ddaioni oddi wrth † y rhai y perthyn iddynt, pan fyddo ar dy law ei wneuthur. † Hebr. ei berchennogion.
28 Na ddywed wrth dy gymmydog, cerdda ymmaith, a thyred amſer arall; ac y fory mi a roddaf, a chennyt *beth yn awr.*
29 Na feddwl ddrwg yn erbyn dy gymmydog, ac yntef yn trigo yn ddiofal yn dy ymyl.
30 Nac ymryſon â neb heb achos, os efe ni wnaeth ddrwg i ti.
31 * Na chenfi enna wrth ŵr † traws, ac na ddewis yr vn o'i ffyrdd ef. *Pſal. 37. 1. † Hebr. trais.
32 Canys ffiaidd gan yr Arglwydd y cyndyn, * ond gyd â'r rhai vniawn y mae ei gyfrinach ei. * Pſal. 25. 13.
33 *Melldith yr Arglwydd ſydd yn nhŷ'r annuwiol, ond efe a fendithia drigfa y cyfiawn. *Mal. 2. 2.
34 Diau efe a watwar y gwatwarus, ond ei râs a rydd efe i'r goſtyngedig. *Iac. 4. 6. 1 pet. 5. 5.
35 Y doethion a etifeddant anrhydedd, a gwarth † ſydd dorchafiad ffyliaid. † Hebr. a ddercheſa.

PEN. IIII.

1 *Salomon, er mwyn dyſcu ufydd-dod i eraill, 3 yn dangos pa athrawieth a gafodd ef gan ei rieni, 5 i geiſio Doethineb, 14 ac i ochel llwybrau'r annuwiol. 20 Y mae yn annog i ffyddlondeb, 23 ac i ſancteiddrwydd.

GWrandewch blant addyſc tâd, ac erglywch i ddyſcu deall.
2 Canys yr ydwyſi yn rhoddi i chwi addyſc dda, na wrthodwch fy nghyfraith.
3 Canys yn oeddwn yn fab im tâd, yn * dyner, ac yn unwyl † yngolwg fy mam. * 1 Cron. 29. 1. † Neu, yn myſc meithlon.
4 *Efe a'm dyſcei, ac a ddywedei wrthif, dalled dy galon fy ngeiriau: cadw fy ngorchymynion, a bydd fyw. * 1 Cron. 28. 9.
5 Cais ddoethineb, cais ddeall; na âd dros gôf, ac na ŵyra oddi wrth eiriau fy ngenau.
6 Nac ymâd â hi, a hi a'th geidw; câr hi, a hi a'th ward di.
7 Pennaf peth yw doethineb, cais ddoethineb; ac â'th holl gyfoeth, cais ddeall.
8 Derchafa di hi, a hithau a'th ddercha di: hi a'th ddwg di i anrhydedd, os cofleidi hi.
9 * Hi a rydd ychwaneg o râs i'th ben di: a hi † a rydd i ti gorongogoniant. * Pen. 1. 9. † Neu, arch ardderchogrwydd
10 Gwrando fy mab, a derbyn fy ngeiriau; a blynyddoedd dy fywyd a amlheir. * Pſal. 91. 16.
11 Yr ydwyſ yn dy ddyſcu yn ffordd doethineb, ac yn dy dywys yn llwybrau vniondeb.
12 Pan rodiech, dy gerddediad ni bydd cyfyng; a * phan redech ni thramgwyddi. * Pen. 3. 23. 1 pet. 5. 8.
13 Ymafel mewn addyſc, ac na ollwng hi; cadw hi, canys dy fywyd di yw hi.
14 * Na ddos i lwybr yr annuwolion, ac na rodia ar hyd ffordd y drygionus.
15 Gochel hi, na ddos ar hyd-ddi; cilia ddi wrthi hi, a dos heibio.
16 Canys ni chyſcant, nes gwneuthur drwg; a'i cwſc a gollant, nes ieuyru gwmpo neb dim.

17 Canys

17 Canys y maent yn bwytta bara anmwioldeb, ac yn yfed gwin traïs.

18 Ond llwybr y cyfiawn *fydd* fel y goleuni, yr hwn a lewyrcha fwy-fwy hyd ganol dydd.

19 *Eithr* ffordd y drygionus ydd fel y tywyllwch; ni wyddant wrth ba beth y tramgwyddant.

20 Fy mab, gwrando ar fy ngeiriau; gogwydda dy glust at fy ymadroddion.

21 Na âd iddynt fyned ymmaith o'th olwg; cadw hwynt ynghanol dy galon.

† Hebr. medd'yginiaeth. 22 Canys bywyd ydynt i'r neb a'i cassont, ac † iechyd yw holl gnawd.

23 Cadw dy galon yn dra diesceulus; canys allan o hont y mae bywyd yn dyfod.

† Hebr. saiberwydd genau 24 Bwrw oddi wrthit † enau tanogaidd: a gwefusau trofaus ym mhell oddi wrthit.

25 Edryched dy lygaid yn vniawn: ac edryched dy amrantau yn vnion o'th flaen.

‖ Neu, sbrefair. *Deu.5.32 26 Ystyria lwybr dy draed, a ‖ threfner dy holl ffyrdd yn vniawn.

27 * Na thro ar y llaw ddehau, nac ar y llaw assiwy: symmud dy droed oddi wrth ddrygioni.

P E N. V.

Salomon yn annog i geisio doethineb: 3 yn dangos ffelerder putteindra ac anllywodraeth: 15 Yn annog i fodlonrwydd, haelioni, a diweirdeb. 21 Bod en pechodau en hun yn goddiwes yr annuwiol.

FY mab, gwrando ar fy noethineb, a gostwng dy glust at fy neall:

2 Fel y gellych ystyried pwyll, a'th wefusau gadw gwybodaeth.

*Pen.2.16 & 6.24. † Hebr. a thafod ei genau. *Pen. 7.27. 3 *Canys gwefusau y ddieithr a ddiferant *fel* y dil mêl, † a'i genau ydd lyfnach nag olew.

4 Ond ei diwedd hi a fydd chwerw fel y wermod, yn llym fel cleddyf dau-finiog.

5 * Ei thraed hi a ddescynnant i angeu, a'i chenddediad a sang vffern.

6 Rhag i ti ystyrio ffordd bywyd, y symmud ei chamrau hi, heb wybod i ti.

7 Yr awr hon gan hyny, ô blant gwrandewch arnaf fi, ac nac ymadewch â geiriau fy ngenau.

8 Cadw dy ffordd yn mhell oddi wrthi hi, ac na nessa at ddrws ei thŷ hi.

9 Rhag i ti roddi dy harddwch i eraill, a'th flynyddoedd i'r creulon:

† Hebr. gwirib. 10 Rhag llenwi † estron â'th gyfoeth di; ac i'th lafur fod yn nhŷ y dieithr,

11 Ac o'r diwedd i ti ochain, wedi i'th gnawd a'th gorph gurio,

12 A dywedyd, pa fodd y casseais i addysc? pa fodd y dirmygodd fy nghalon gerydd?

13 Ac na wrandewais ar lais fy athrawon, ac na ostyngais fy nghlust i'm dyscawdwyr?

14 Bûm o fewn ychydig at bôb drwg, ynghanol y gymmulleidfa, a'r dyrfa.

15 Yf ddwfr o'th bydew dy hun, a ffrydiau allan o'th ffynnon dy hun.

16 Tardded dy ffynhonnau allan, a'th ffrydiau dwfr yn yr heolydd.

17 Bydded yn eiddo ti dy hun yn vnic, ac nid yn eiddo dieithriaid gyd â thi.

† Hebr. dy ffynon. † Hebr. a dy ffynonau. 18 Bydded dy ffynnon yn fendigedic; ac ymlawenhâ gyd â gwraig dy ieuengctid.

19 *Bydded fel ewig gariadus, ac fel iwrch hawddgar y gad iw bronnau hi dy † lenwi bob a nser, † ac ymfodlona yn ei chariad hi yn oesmadol.

*Iob 31.4 & 34.21. Gen. 13.3. Diar. 16.27. & 20.27. 20 A pha ham fy mab yr ymddigrifi yn y wraig ddieithr, ac y cofleidi fonwes yr hon nid yw ddieithr?

21 * Canys ffyrdd dyn fydd yngolwg yr Arglwydd, ac y mae efe yn dal ar ei holl lwybrau ef.

22 Ei anwiredd ei hun a ddeil yr annuwiol, a efe a ddelir â rhaffau ei bechod ei hun.

23 Efe fydd farw o eisiau addysc, a thrag maint ei ffolineb yr â ar gyfeiliorn.

P E N. VI.

Yn erbyn suretyaeth, 6 a segurdod, 11 a ffelerder. 16 Saith beth câs gan Dduw. 20 Bod dithion wrydd-dod. 25 Drygioni putteindra.

FY mab, os machnaiaist dros dy gymmydog, os tarewaist dy law *yn llaw* y dieithr,

2 Ti a faglwyd â geiriau dy enau, ti a ddaliwyd â geiriau dy enau.

3 Gwna hyn yr awr hon fy mab, a gwared dy hun, gan i ti syrthio i law dy gymmydog; cerdda, ac ymostwng iddo, ac ymbil â'th gymmydog.

4 Na ddyro gwsc i'th lygaid, na hûn i'th amrantau.

5 Gwaret dy hun, fel yr iwrch o law *yr heliwr*, ac fel aderyn o law yr adar-wr.

6 Cerdda at y morgrugyn tydi ddiogyn, edrych ar ei ffyrdd ef, a bydd ddoeth.

7 Nid oes ganddo neb iw arwain, iw lywyddraethu, nac iw feistroli,

8 *Ac er hynny* y mae ofe yn paratoi ei fwyd yr hâf, ac yn casclu ei lyniaeth y cynhayaf.

9 * Pa hŷd, ddiogyn, y garweddi? pa bryd † y cyfodi o'th gwsc?

10 Etto ychydig cyscu, ychydig hepian, ychydig blethu dwylaw i gyscu.

11 Felly y daw tlodi arnat fel ymdeithydd, a'th angen fel gŵr arfog.

12 Dyn i'r fall, a gŵr anwir, a rodia â genau cyndyn.

13 Efe a amneidia â'i lygaid, efe a lefara â'i droed, efe a ddysc â'i fysedd.

14 Y mae pob rhyw gyndynrwydd yn ei galon, y mae hyn dychymmyg drygioni bob amser, yn peri cyohennau.

15 Am hynny ei ddinistr a ddaw ar fyr; ni fymwyth i yn ddisymwyth y dryllir ef, fel na bydd meddyginiaeth.

16 Y chwe pheth hyn sydd gas gan yr Arglwydd ie saith beth sydd † ffiaidd ganddo ef.

17 Llygaid beilchion, tafod celwyddog, a'r dwylo a dywalltant waed gwirion.

18 Y galon a ddychymmygo feddyliau drwg, * traed yn rhedeg yn fuan i ddrygioni.

19 Tyst celwyddog yn dywedyd celwydd, a'r neb a gyfodo gynnen rhwng brodyr.

20 * Fy mab, cadw orchymyn dy dad, ac na ymado â chyfraith dy fam.

21 Rhwym hwynt ar dy galon yn ogyfadol; cwlwm hwynt am dy wddf.

22 Pan rodiech, hi a'th gyfarwyddai; pan orweddych hi a'th wilia; pan ddeffroych hi a ymddiddan â thi.

23 * Canys ‖ canwyll yw † gorchymyn a'r goleuni yw † gyfraith, a ffordd i bywyd y cerddon addysc:

24 * I'th gadw rhag y fenyw ddrwg, a rhag gweniaith tafod ‖ y dieithr.

25 * Na chwennych ei phryd hi yn dy galon; ac na âd iddi dy ddal a'i hamrantau.

26 O blegid y fenyw buteinig y darpar dy dammaid o fara, a gwraig gŵr *arall* a hela yr enaid gwerth-fawr.

27 A ddichon gŵr ddwyn tân yn ei fynwes, heb loesi ei dillad?

28 A ddichon gŵr rodio ar hyd meinwe, a heb losci ei draed?

29 Felly, pwy bynnac a êl at wraig ei gymmydog; y neb a gyffyrddo â hi, ni bydd glân.

30 Ni

25 Na thiedded dy galon at ei fyrdd hi, na chefeiliorna ar hyd ei llwybrau hi.

26 Canys llawer a gwympodd hi yn archolledig, gwŷr grymmus lawer a laddodd hi.

27 Ffordd ‡ uffern yw ei thŷ hi, yn descyn i ſtafelloedd angeu. ‡ Pen. 2.18.& 3.5.

PEN. VIII.

1 *Annogeth, & ac eglurèd yw Doethineb.* 1. *Godidawgrwydd,* 12 *naturiaeth,* 15 *gwir,* 18 *cyfoeth,* 22 *a thragywyddoldeb Doethineb.* 32 *Bud Doethineb yn dŷmunol, o achos y dedwyddwch y mae yn ei ddwyn.*

*ONd yw doethineb yn gweiddi, a deall yn lleſaint? * Pen. 1.20.

2 Yn mhen llecodd ychel, ger llaw ‡ ffordd lle mae llwybrau lawer, y mae hi yn ſefyll. ‡ Heb. ſheiddaro ſi yn ymyſc ſau yn dryglonſ.

3 Get llaw y pyrth yn mhen y deſa, yn ymyl y dryſau y mae hi yn llefain.

4 Arnoch chwi wŷſ, yr wyſ yn galw, ac at feibion dynion y mae ſy llais.

5 Ha ynfydion, deellwch gyfrwyſder; a chwi wŷſ angall byddwch o galon ddeallus.

6 Gwrandewch, canys myſi a draethaf i chwi bethau ardderchog, ac a agoraf ſy ngwefuſau ar bethau uniawn.

7 Canys ſy ngenau a draetha wirionedd, ‡ ffiaidd gan ſy ngwefuſau ddrygioni. ‡ Heb. ſheiddaro ſi yn ymyſc ſau yn dryglonſ.

8 Holl eiriau ſy ngenau ydynt gyfiawn, nid oes ynddynt na gwyrni, na thrawſedd.

9 Y maent ſyw oll yn amlwg i'r neb a ddeallo, ac yn uniawn i'r rhai a gafodd wybodaeth.

10 Derbyniwch ſy addyſc, ac nid arian; a gwybodaeth o flaen aur etholedig.

11 * Canys gwell yw doethineb na gemmau, ac oes dim dymmunol cyffelyb iddi. * Ieb. 28.15.

12 Myfi doethineb wyſ yn trigo gyda challineb, ac pſal. 119. yr ydwyſ yn cael allan wybodaeth cyngor. 11. pene. 3.13.& 16.16.

13 Ofn yr Arglwydd ſ casau drygioni: balchder, ac ychder, a ffordd ddrygionus, a genau trawſ, ſydd gâs genniſi.

14 Mi piau cyngor, a gwir ddoethineb, deall ydwyſi, mi piau nerth.

15 Drwofi ŷ teyrnaſa brenhinoedd, ac y barn y pennaethiaid gyfiawnder.

16 Drwofi y glenla tywyſogion, a phendefigion, ſef holl farn-wyr y ddaiar.

17 Y ſawl a'm carant i, a garaf innau, a'r ſawl a'm ceiſiant yn forea, a'm cânt.

18 * Gyda myfi y mae cyfoeth, ac anrhydedd, gly- * pene. lud parhaus, a chyfiawnder. 3. 16.

19 * Gwell yw ſy ffrwyth i nag aur, ie nag aur coeth; a'm cynnyrch ſydd well na'r arian detholedig. * pene. 3. 14.

20 Ar hyd ffordd cyfiawnder ŷ rwy'niaf, ar hŷd canol llwybrau barn: ‡ Pen. 7 rhodiaſ o

21 I beri i'm rhai a'm carant etifeddu ſylwedd; ac hi a lanwaf eu tryſorau.

22 Yr Arglwydd a'm meddiannodd i ynnechreuad ei ffordd, cyn ei weithredoedd erioed.

23 Er tragywyddoldeb i'm heneiniwyd, er y dechreuad, cyn bôd y ddaiar.

24 Pan yd oedd dyfnder i'm cenhedlwyd, cyn bôd ffynhonnau yn llawn o ddyfroedd.

25 Cyn ſylfaenu y mynyddoedd, o flaen y bryniau, i'm cenhedlwyd.

26 Cyn gwneuthur o honaw ef y ddaiar, na'r meſydd, ‡ nac ychdeir llwch y bŷd. ‡ Heb. penn

27 Pan barattôdd efe y nefoedd, yr oeddwn i yno: pan oſododd efe gylch ar wyneb y dyfnder:

28 Pan gadarnhaodd efe y cymylau yn y lle pha- phran uchtodd efe ffynhonnau y dyfnder:

29 * Pan roddes efe ei ddeddf i'r mor, ac i'r dytroedd, na thorrent eu horchymyn ef pan osododd efe sylfeiriau y ddaear;

30 Yna yr oeddwn i gyd ag ef, *megis* yn medi ei feithrin *yd oedd* ac yr oeddwn yn byfrydwch iddo beunydd, yn ymlawenhau ger ei fron ef bob amfer.

31 Ac yn llawenychu ynghyfanpedd-le ei ddaiar ef, a'm hyfrydwch *oedd* gyda meibion dynion.

32 Yr awron gan hynny, o feibion, gwrandewch arnaf, canys * gwyn eu byd a gadwant fy ffyrdd i.

33 Gwrandewch addyfc, a byddwch ddoethion, nac ymwrthodwch â hi.

34 Gwyn ei fyd y dyn a wrandawo arnaf, ac a wiliogan ddyfal beunydd wrth fy nrysau, gan warchod wrth byst fy mhyrth i.

35 Canys y neb a'm caffo i, a gaiff fywyd, ac a † feddianna ewyllys da gan yr Arglwydd.

36 Ond yr neb a becho yn fy erbyn a wna gam â'i enaid ei hun: fy holl gaseion a garant angau.

PEN. IX.

Y mae doethineb yn adeiladu ei thŷ, ac yn ei gyfoethogi. 13 Ac yn ffynnu ac athrawiaeth Doethineb. 15 Ac yn ffynnu ac annyfafedd yn fyfrydwyddi.

DOethineb a adeiladodd ei thŷ, hi a naddodd ei saith golofn.

2 Hi a laddodd ei † hanifeiliaid, hi a gymyscodd ei gwin, hi a fuliodd ei bwrdd.

3 Hi a yrrodd ei llawforwynion, y mae yn llefain ar fannau uchel y ddinas:

4 Pwy bynac fyddo annichellgar troed i mewn yma, ac wrth yr annoeth y mae hi yn dywedyd,

5 Deuwch, a bwytewch o'm bara, ac yfwch o'r gwin a gymyscais.

6 Ymadewch â'r rhai ffol, a byddwch fyw, a chenadwch yn ffordd deall.

7 Yr hwn a geryddo watwar-wr a gaiff wradwyddo ei hun: ac hwn a feio ar y drygionus, a gaiff anaf.

8 * Na cherydda watwar-wr, rhag iddo dy gasau: cerydda y doeth, ac efe a'th gar di.

9 Dyro *addyfc* i'r doeth, ac efe fydd doethach: dyfc y cyfiawn, ac efe a chwanega ei ddyfcidiaeth.

10 * Dechreuad doethineb yw ofn yr Arglwydd, a gwybodeth y † fanctaidd, yw deall.

11 * Canys drwofi yr amlheir dy ddyddiau, ac y chwanegir blynyddoedd dy enioes.

12 Os doeth fyddi, doeth fyddi i ti dy hun: ond os gwatwar-wr fyddi, tydi dy hun a'i dygi.

13 * Gwraig ffol a fydd fiaradus: anghall yw, ac ni wyr ddim.

14 Canys hi a eiftedd ar ddrws ei thŷ, ar feingc, yn yr lleoedd uchel yn y ddinas,

15 I alw ar y neb a fyddo yn myned heibio, y rhai fydd yn cetdded eu ffyrdd yn uniawn:

16 Pwy bynac fydd ehud, troed ymma; a phwy bynac fydd ddifynwyr: a hi a ddywed wrtho,

17 Dyfroedd lleidr fydd felus, a bara cudd fydd beraidd.

18 Ond ni wyr efe mai meirw yw y rhai fydd yno, a bod ei gwahodd-wyr hi yn nyfnder uffern.

PEN. X.

Oriau yma dyd; ymmaeth ar bugain, y mae meddyl ardderchog ynddynt. Mab doeth a wna dâd llawen. Ac yn ffynnu drygioni, ond cyfiawnder a bery.

DIarebion Solomon. * Mab doeth a wna dâd llawen: ond mab ffol a ardda ei fam.

2 Ni fydd trysorau drygioni, ond cyfiawnder a wared oddiwrth angau.

3 Ni ddyry yr Arglwydd i enaid y cyfiawn newynu: ond efe a chwal ymmaith † cyfoeth y drygionus.

4 * Y neb a weithio â llaw ffwl fydd tlawd: ond llaw y diwyd a gyfoetha.

5 Mab synhwyrol yw yr hwn a gasel amfer haf: ond mab gwradwyddus yw yr hwn a gwfc amfer cynhayaf.

6 Bendithion *fydd* ar ben y cyfiawn, * ond trawsedd a gae ar enau y drygionus.

7 * Coffadwriaeth y cyfiawn fydd fendigedig: ond enw y drygionus a dydra.

8 Y galon ddoeth a dderbyn orchymynion: ond y ffol ei wefusau a † gwymp.

9 * Y neb a rodio yn union, a rodia yn ddiogel: ond y neb a gam-dry ei ffyrdd a fydd hyned.

10 * Y neb a amheidio â'i lygaid, a bair finder, a'r ffol ei wefusau a † gwymp.

11 * Ffynnon bywyd yw genau y cyfiawn: ond trawsedd a gae ar enau y drygionus.

12 Casineb a gyfyd gynhennau: * ond cariad a guddia bob camwedd.

13 Yngwefusau y synhwyrol y ceir doethineb: ond gwialen *a weddai i* gefn † yr angall.

14 Y doethion a storiant wybodaeth, ond dinistr fydd gyfagos i enau y ffol.

15 Cyfoeth y cyfoethog yw dinas ei gadernid: ond dinistr y tlodion yw eu tlodi.

16 Gwaith y cyfiawn *a dyn* at fywyd: ond ffrwyth y drygionus tuag at bechod.

17 Ar y ffordd i fywyd y mae'r neb a gymmer addyfc: ond y neb a wrthodo gerydd fydd yn cyfiliorbi.

18 A gudio gas a gwefusau celwyddog, yr hwn a ddywed enllib, fydd ffol.

19 Yn amlder geiriau ni bydd pall ar bechod: ond y neb a attalio ei wefusau fydd synhwyrol.

20 Tafod y cyfiawn fydd *fel* arian detholedig: calon y drygionus ni chaiff lond ychydig.

21 Gwefusau y cyfiawn a borthant lawer: ond fyliaidd o ddiffyg fynwyr a fyddant feirw.

22 Bendith yr Arglwydd a gyfoetha, ac ni ddwg flinder gyd â hi.

23 * Hyfryd gan ffol wneuthur drwg a dau i synhwyrol y *mae* doethineb.

24 Y peth a ofno y drygionus a ddaw iddo: ond y peth a ddeifyfio y rhai cyfiawn, fydd yn rhoddedig.

25. Pely mae'r corwynt yn myned heibio, felly ni bydd y drygionus mwy: ond y cyfiawn *fydd* fyfaen a bery byth.

26 Megis finegr i'r dannedd, a mwg i'r llygaid, felly y bydd y diog i'r neb a'i gyrrant.

27 * Ofn yr Arglwydd a † ehyd ddyddiau: ond blynyddoedd y drygionus a fyrhêir.

28 Gobaith y cyfiawn fydd llawenydd: ond † baith y drygionus a ddarfydd amdano.

29 Ffordd yr Arglwydd *fydd* gadernid i'r perffaith: ond dinistr fydd i'r rhai a wnant anwiredd.

30 * Y cyfiawn ni fyfcog byth, ond y drygionus ni phreftwyliant y ddaiar.

31 Genau y cyfiawn a ddwg allan ddoethineb: a'r tafod cyndyn a dorrir ymmaith.

32 Gwefusau y cyfiawn a wyddant beth fydd gymeradwy: ond genau'r drygionus a lefara gyndyn-dra.

PEN. XI.

* CLoriannau † anghywir fydd ffiaidd gan yr Arglwydd, ond carreg † union fydd hoffder ganddo ef.

2 * Pan ddêl balchder, fe ddaw gwarth: ond a'r goftyngedig y mae doethineb.

† *Hebr. ewyll.* † *Hebr. berfaith.* * *Pro.* 16. 33. & 18. 12.

yr.
4 Gwrthwyneb yr vniawn a'i tywys hwynt, a'r anuiddilonaidd a'i difetha hwynt.
5 Ni thycciaſ cyſoeth yn nydd digoſaint, ond cyfiawnder a wared rhag angeu.
6 Cyfiawnder y perfiaith † a'i hyſſordda ef: ond ei ddrygioni, y ſyrth y drygionus.
7 Cyfiawnder y cyfiawn a'i gwared hwyet; a'r anuiddwyr a ddelir yn eu drygioni.
8 Pan fyddo marw dyn drygionus, ſe a ddarfu ei obaith ef: a gobaith y trawſ a gyfrgollir.
9 Y cyfiawn a waredir o gyſyngder, a'r drygiawn a ddaw yn ei lê ef.
10 Gan grithiwr a'i enau a lygra ei gymmydog: a cyfiawn a waredir drwy wybodaeth.
11 Yr holl ddinas a ymlawenhâ o herwydd llwyddiant y cyfiawn: a phan gyfrgoller y drygionſyn fyddgorfoledd.
12 Trwy fendith y cyfiawn y derchefir y ddinas; a trwy enau y drygionus y dinistrir hi.
13 Yneb ſy † ddiſynwyr a ddiyſtyra ei gymmydog; ond y ſynhwyrol a daw a fôn.
14 Yr hwn a rodia yn athrodwr, a ddatguddia gyfrinach, ond y fyddlon ei galon a gela'r peth.
15 Lle ni byddo cyngor, y bobl a ſyrthiant: ond yn llawer o gynghor-wyr, y bydd diogelwch.
16 Blinder mawr a gaiff y neb a fachnio dros ddyn: ond y neb a gaſao † lachniaeth fydd diogel.
17 Gwraig raſol a gaiff anrhydedd, a'r gallnog gaiff gyfoeth.
18 Gwr trugarog ſydd dda wrth ei enaid ei hun: y creulon a ſina ei gnawd ei hun.
19 Y drygionus a wna waith gwyllodrus: a ond i'r hwn gyfiawnder, y bydd gwobr ſicr.
20 Fel yr arwain cyfiawnder i fywyd: felly drygioni a dywys i angeu.
21 Ffaidd gan yr Arglwydd y neb ſydd gyndyn o galon: eithr bydd ganddo ef y rhai ſy berffaith yn eu ffydd.
22 Er maint ſyddo cyunorth y drygionus ni bydd dieog: ond hâd y cyfiawn a waredir.
23 Fel modrwy aûr yn noſwyn hôch, yw benyw hardd ſynhwyrol.
24 Deſyfiad y cyfiawn ſydd ar ddaioni yn vnic: ond gobaith y drygionus ſydd ddigter.
25 Rhyw yn a waſgar ei dda, ac ſe a chwanegir: a rhyw yn arall a arbed mwy nag a weddai, a ſyrth i dlodi.
26 Yr enaidd † hael a fraſhaeir: a'r neb a ddwfr-a ddarſhaw ynteu hefyd.
27 Y neb a attalio ei ŷd, y bobl a'i melldithia: ond bendith a ſydd ar ben y neb a'i gwerthо.
28 Yneb a ddyſal geiſio daioni, a ennill cwyddau: ond y neb a geiſio ddrwg, iddo *ei hun* y daw.
29 Yneb a rodde ei oglud ar ei gyfoeth, a ſyrth: a'r cyfiawn a ffodeuant megis cangen.
30 Yneb a ſino ei dŷ ei hun, a berchennoga'r gwynt: a'r ffol a fydd gwâs i'r ſynhwyrol ei galon.
31 Rhwyth y cyfiawn ſydd megis pren y bywyd: a'r hwn a ennillo eneidiau ſydd ddoeth.
32 Wele, telir i'r cyfiawn ar y ddaiar: pa faint mwy i'r drygionus, a'r pechadur?

PEN. XII.

Yneb a garo addyſc a gâr ŵybodaeth: ond y neb a gaſao geryddu, anifeiliaidd yw.
2 Gŵr da a gaiff ffafor gan yr Arglwydd: ond a ddichellion a drwg, a ddamna efe.
3 Ni ſicheir dyn drwy ddrygioni: ond gwreiddyn rhai cyfiawn ni yſcoga.
4 Gwraig rymmus ſydd goron i'w gŵr: ond y wradwyddus ſydd megis pydredd yn ei eſgyrn ef.
5 Meddyliau y cyfiawn ſydd farn: a chynghorion y drygionus ſydd dwyllodrus.
6 Geiriau y drygionus yw cynlluyn am waed: ond genau yr vniawn a'i gwared hwynt.
7 Difethir y drygionus, fel na byddont hwy: ond tŷ y cyfiawn a ſaif.
8 Yn ôl ei ddeall y canmolir gŵr: ond gŵr cyndyn ei galon a ddiyſtyrir.
9 Gwell yw'r hwn a'i gydnabyddo ei hun yn wael, ac ſydd † wâs iddo ei hun, na'r hwn a'i hanrhydeddo ei hun, ac ſydd arno eiſieu bara.
10 Y cyfiawn a fydd ofalus am fywyd ei anifail: ond † coſturi y drygionus ſydd greulon.
11 * Y neb a lafurio ei dir, a ddigonir o fara: ond y neb a ganlyno ofer-wŷr, diſynwyr yw.
12 Y drygionus ſydd yn deiſyf rhwyd y drygionus: ond gwreiddyn y cyfiawn a rydd *ffrwyth.*
13 * † Drwy droſedd ei wefuſau y mae glîr y drygionus: ond y cyfiawn a ddaw allan o gyfyngder.
14 * Trwy ffrwyth ei enau y digonir gŵr â daioni: a thaledigaeth dwylo dyn, a delir iddo.
15 *Ffordd yr ynfyd ſydd vniawn yn ei olwg ei hun: ond y neb a wrandawo ar gyngor, ydd gall.
16 Mewn vn dydd y gwybyddir digter yr ynfyd: ond y call a guddia gwaradwydd.
17 *Y neb a ddywedo'r gwir a ddengys gyfiawnder: ond gau dyſt *a draetha* dwyll.
18 * Rhyw ddyn a dd wed eiriau fel brathiadau cleddyf: ond tafod y doethion ſydd feddiginiaeth.
19 Gwefus gwirioneddol a ſaif byth: ond tafod celwyddog ni ſaif ſnwyd awr.
20 Dichell ſydd yngalon y rhai a ddychymygant ddrwg: ond i gynghor-wyr heddwch y bydd llawenydd.
21 Ni ddigwydd i'r cyfiawn ddim blinder: ond y drygionus a lenwir â drwg.
22 Ffiaidd gan yr Arglwydd wefuſau celwyddog: ond y rhai a wnant yn ffyddlon a ryngant foddiddo ef.
23 * Gŵr pwyllog a gela wybodaeth: ond calon ffyliaid a yhoedda ffolineb.
24 * Llaw'r diyſcedlus a deyrnaſa: *ac* ond llodinus a fydd tan deyrnged.
25 *Gofid yngalon gŵr a bair iddi grymmu: ond gair da a'i llawenhâ hi.
26 Y cyfiawn a ragora ar ei gymmydog: ond ffordd y rhai drygionus a'i cwyll a hwnw.
27 Ni roſtia y cwyllodwr ei ſelwriaeth: ond golud y dyn diyſcedlus ydd werthfawr.
28 Yn ffordd cyfiawnder y mae bywyd: ac yn ei llwybrau hi nid oes marwolaeth.

P.E.N. XIII.

MAb doeth a wrendy ar athrawiaeth ei dad, ond gwatwar-wr ni wrendy ar geryddu.
2 * Gŵr a fwyhâ ddaioni o ffrwyth ei enau: ac enaid yr anghyfiawn a fwyhâ drawſedd.
3 Y neb a geidw ei enau, a geidw ei eneidiau: ond y neb a ledo ei wefuſau, a ddinſtrir.
4 Enaid y diog a ddeſyf, ac nid oes dim: ond enaid y diwyd a wneir yn ſraw.
5 Câs gan y cyfiawn gelwydd: ond y drygionus ſydd ffiaidd, ac a ddaw i gywilydd.
6 * Cyfiawnder a geidw y perffaith yn ei ffordd: ond annuwioldeb a ddymchwel † pechadur.
7 Rhyw yw a ymddoſtia ei fod yn gyfoethog, ac heb ddim ganddo: ac arall ei fod yn dlawd, a chyfoeth lawer iddo.
8 Iawn am eniocs gŵr yw ei ddigon o'i gyfoeth: ond y tlawd ni chlyw gerydd.

9 Goleuni y cyfiawn a lawenha: * ond canwyll y drygionus a ddiffydir.

10 Drwy falcheddyn vnic y cyffty cynnen: ond gyd â'r pwyllog y mae doethineb.

11 * Golud a gascler drwy oferedd a leiheir: ond y neb a gasclo a'i law a chwanega.

12 Gobaith a oeder, a wanha'r galon: ond pren y bywyd yw deisyfnad, pan ddêl i ben.

13 Yr hwn a ddirmygo'r gair, a ddifethir: ond yr hwn fydd yn ofni y gorchymyn, a | obrwyir.

14 * Cyfraith y doeth *fydd* ffynnon bywyd, i gilio oddi wrth faglau angeu.

15 Deall da a ddyry râs: ond ffordd trofedd-wŷr *fydd* galed.

16 * Pob call a wna *bethau* trwy wybodaeth: ond yr ynfyd a ddengys ynfydrwydd.

17 Cennad annuwiol a syrth i ddrygioni: ond cennad ffyddlon *fydd* iechyd.

18 Tlodi a gwradwydd *fydd* i'r hwn a wrthodo addyfc: ond yr hwn a gadwo gerydd a anrhydeddir.

19 Dymuniad wedi ei gyflawni fydd felus gan yr enaid: ond ffiaidd gan ynfydion gilio oddi wrth ddrygioni.

20 Yr hwn a rodia gyd â doethion, fydd doeth: ond yr hwn fydd cyfaill i ynfydion, a | gwaeddir.

21 Drygfyd a erlyn pechaduriaid: ond daioni a delir i'r rhai cyfiawn.

22 Y *gŵr* daionus a âd etifeddiaeth i feibion *ei* feibion: a golud y pechadur a roddwyd i gadw i'r cyfiawn.

23 * Llawer o ymborth *fydd* yn maes y tlodion: ond y mae a ddiffetir o eifiau barn.

24 * Yr hwn a arbedo y wialen, fydd yn casau ei fab: ond yr hwn a'i car ef, a'i cerydda mewn amfer.

25 * Y cyfiawn a fwyty hyd oni ddigoner ei enaid: ond bol yr annuwolion fydd mewn eifiau.

PEN. XIIII.

GWraig ddoeth a addeilada ei thŷ: ond y ffolog a'i tyn ef i lawr â'i dwylo.

2 Yr * hwn fydd yn rhodio yn ei vniawnder, fydd yn ofni yr Arglwydd: a'r hwn fydd gyndyn yn ei fyrdd, fydd yn ei ddirmygu ef.

3 Yngenau y ffol y mae gwialen balchder: ond gwefufau y doethion a'i ceidw hwynt.

4 Lle nid oes ychen, glan yw y preſebr: ond llawer o gnŵd *fydd* yn dyfod drwy nerth yr ych.

5 * Tyſt ffyddlon ni ddywed gelwydd: ond gau dyſt a draetha gelwyddau.

6 Y gwatwar wr a gais ddoethineb, ac ni'r *caiff*: * ond gwybodaeth fydd hawdd i'r deallus.

7 Dos ymmaith oddi wrth ŵr ffol, pan wypech nad *oes gantho* wefusau gwybodaeth.

8 Doethineb y call *yw* deall ei ffordd ei hun: ond ffolineb y ffyliaid *yw* ewyll.

9 Y ffyliaid a ymhyrfydant mewn * camwedd: ond ymmhlith y rhai vniawn y *mae* cwyllys da.

10 Y galon fydd yn gwybod chwerwder ei hunaid ei hun: a'r dieithr ni bydd gyfrannog o'i llawenydd hi.

11 Tŷ yr annuwolion a ddiffetir: ond pabell y rhai vniawn a flodeua.

12 * Y mae ffordd fydd vniawn yngolwg dŷn: ond ei diwedd hi yw fyrdd angeu.

13 Le wrth chwerthin y bydd blin ar y galon: a diwedd y llawenydd hwnnw *yw* triſtwch.

14 Y gwrthnyſig o galon a * gaiff ddigon o'i ffyrdd ei hun: ond y gŵr daionus | *a gaiff* oddi wrtho ef.

15 Yr ehud a goelia bob gair: a'r call a ddeil ei gamrau.

16 Y doeth fydd yn ofni, ac yn cilio oddi wrth ddrygioni: ond y ffol fydd ffrom, a hyderus.

17 Gŵr digllon a wna folineb: a chas yw gŵr dichellgar.

18 Y rhai ehud a etifeddant ffolineb: ond y rhai call a goronir â gwybodaeth.

19 Y rhai drygionus a ymoſtyngant ger bron y daionus: a'r annuwiol yn mhyrth y cyfiawn.

20 * Y tlawd a gaſeir, le gan ei gymmydog ei hun: ond llawer fydd yn caru y cyfoethog.

21 A ddirmygo ei gymmydog, fydd yn pechu: * ond y trugarog wrth y tlawd, gwyn ei fyd ef.

22 Ohid ydyw y rhai a ddychymmygant ddrwg yn cyfeiliorni? eithr trugaredd a gwirioneddfydd i'r rhai a ddychymmygant ddaioni.

23 Ym mhob llafur y mae elw: ond a eirias gwefusau nid oes dim ond tlodi.

24 Coron y doethion yw eu cyfoeth: ond ffolineb y ffyliaid fydd noliaeth.

25 * Tyſt ffyddlon a wered eneidiau: ond y twyllodrus a ddywed gelwyddau.

26 Yn ofn yr Arglwydd y mae gobaith cadarn: ac i'w blant ef y bydd noddfa.

27 * Ofn yr Arglwydd yw ffynnon y bywyd, i ddianc rhag maglau angeu.

28 Mewn amlder y bobl y mae anrhydedd y brenin: ac o ddiffyg pobl y dinifrir y tywyſog.

29 Y dioddefgar o ddeigfaint fydd yn llawn o ddeall: ond yr hwn fydd ddigllon ei yſpryd a ddercha ffolineb.

30 Calon iach yw bywyd y cnawd: ond cenfigen a bydra'r eſcyrn.

31 * Y neb a orthrymma'r tlawd, a gywilyddia ei greawdwr: ond y neb a drugarhao wrth y genghenus a'i anrhydedda ef.

32 Y drygionus a yrrir ymmaith yn ei ddrygioni: ond y cyfiawn a obeithia pan fydo yn farw.

33 Doethineb fydd yn gorphwys yngalon a call: ond yr hyn fydd ynghanol ffyliaid a wybyddir.

34 Cyfiawnder a ddercha genhedlaeth: ond trofedd pobloedd yw pechod.

35 Llwyfys da'r brenin fydd ar ei was deallus: ond ei ddigoſaint a fydd ar yr hwn fydd gywilyddus.

PEN. XV.

ATteb arafaidd a ddetry lidiowgrwydd: * ond gair a gyffry ddigoſaint.

2 Tafod y fynnwyrain a draetha wybodaeth yn dda: ond genau y ffyliaid a dywallt ffolineb.

3 * Ym mhob lle y mae llygaid yr Arglwydd, yn canfod y drygionus a'r daionus.

4 Pren y bywyd yw tafod iach: ond trawster ynddo, fydd rwyg yn yr yſpryd.

5 * Dŷn ffol a ddiſtyra addyfc ei dad ei hun: neb a ddioddefo gerydd, fydd gall.

6 Yn nhŷ'r cyfiawn y bydd mawr gyfoeth: ond am olud yr annuwiol y mae trallod.

7 Gwefusau y doethion a wascarant wybodaeth: ond calon y ffyliaid, ni *wna* felly.

8 * Aberth yr annuwiol fydd ffiaidd gan yr Arglwydd: ond gweddi'r vniawn fydd hoff ganddo.

9 Ffordd yr annuwiol fydd ffiaidd gan yr Arglwydd: ond efe a gâr y neb a ddilyn gyfiawnder.

10 | Cerydd fydd flin gan y neb a dry oddi ar y ffordd: a'r neb a gaſao gerydd a fydd marw.

11 * Vffern a dinifir fydd ger bron yr Arglwydd: pa faint mwy, calonnau plant dynion?

12 Ni châr y gwatwar-wr mo'r neb a'i ceryddo, ac nid â at y doethion.

Calon lawen a wna wyneb ſiriol: ond drwy
alon y torrir yr yſpryd.
Calon y ſynhwyrol a ymgais â gwybodaeth:
enau y ffyliaid a borthir â ffolineb.
Holl ddyddiau y cyſtuddiedic ſydd flin: ond
ed oeſtadel yw calon lawen.
* Gwell yw ychydig gyd ag ofn yr Arglwydd;
thyſſor mawr â thrallod gyd ag ef.
Gwell yw pryd o ddail, lle byddo cariad:
ch paſcedig a chas gyd ag ef.
* Gŵr digllon a gyffry gynnen: ond gŵr
yd. hîrddig i lid a dyrr ymryſon.
Ffordd y diog ſydd fel cae drain: ond ffordd
vniawn † ſydd waſtad.
Mab doeth a lawenha ei dad: ond dyn ffol
ddyſpra ei fam.
* Ffolineb ſydd hyſtyd gan yr † ynfyd: ond
n deallus a rodia yn vniawn.
* Oſer ſydd bwriadau, lle ni byddo cyngor:
mewn amlder cynngorwyr y ſicrheir bwyſau.
Llawenydd ſydd i wr o herwydd ymadrodd
i enau, ac ô mor dda yw gair yn ei amſer!
* Ffordd y bywyd ſydd † i'r ſynhwyrol,
chel yſſern † obry.
Yr Arglwydd a ddiwreiddia dŷ'r beilchion:
ond efe a ſicrha derfyn y weddw.
* Meddyliau'r annuwiol ſydd ffiaidd gan yr
Arglwydd: ond geiriau'r glân ŷnt beraidd.
Y neb a fyddo dra-chwannog i elw a derfyſca
ŷ: ond y neb a gaſao roddion, ſydd byw.
Calon y cyſnawn a fyſyria i atteb: ond genau
rygionus a dywallt allan ddrwg.
* Pell yw'r Arglwydd oddi wrth yr rhai an-
wiol: ond efe a wrendy weddi y cyſnawn.
Llewyrch y llygaid a lawenha'r galon: a
air da a ſtalla'r eſcyrn.
Y gluſt a wrandawo ar gerydd y bywyd, a
reſſwylia ym mhlith y doethion.
Y neb a wrthodo † addyſc a ddyſtyra ei enaid
ei hun: ond y neb a wrandawo ar gerydd a ffrdi-
ma † ddeall.
Addyſc doethineb yw ofn yr Arglwydd: * ac
flaen anrhydedd yw â goſtyngeiddrwydd.

PEN. XVI.

Paratoad y galon mewn dyn, ac ymadrodd y
tafod, oddi wrth yr Arglwydd y mae.
* Holl ſyrdd dyn ydynt lân yn ei olwg ei hun:
ond yr Arglwydd a bwyſa yr yſpryſion.
Treigla dy weithredoedd ar yr Arglwydd:
yna feddyliau a ſaſant.
Yr Arglwydd a wnaeth bôb peth er ei ſwyn
ei hun: a'r * annuwiol hefyd erbyn y dydd drwg.
* Ffiaidd gan yr Arglwydd bôb dyn uchel
galon: † er eſtyn ſyddo ei gymmorth, ni bydd
Trwy drugaredd a gwirioneddy deleir pe-
au: a thrwy ofn yr Arglwydd, y mae ymado
oddi wrth ddrwg.
Pan ſyddo ſyrdd gŵr yn rhyngu bodd i'r
Arglwydd, efe a bair i'w elynion fod yn heddy-
ch ag ef.
* Gwell yw ychydig drwy gyfiawnder, na
mawr drwy gam.
* Calon dyn a ddychymmyg ei ffordd: ond yr
Arglwydd a gyfarwydda ei gerddediad ef.
Yr † madrodd Duw ſydd yngwefuſau y brenin:
ni fyrra ei enau ef mewn barn.
Pwys a chlorianau cywir yr Arglwydd a'i
iau: ei waith ef yw hôll gerrig y gôd.
Ffiaidd yw i frenhinoedd wneuthur anwi-
oldeb: canys drwy gyfiawnder y cadarnheir yr
eiſtedd.

13 Gwefuſau cyfiawn ſydd gymmeradwy gan
frenhinoedd, a'r brenin a gâr y draetho yr vniawn.
14 Digoſaint y brenin ſydd megis cennad angeu: ond gŵr doeth a'i goffega.
15 Yn ſiriol wynebpryd y bydd bywyd:
a'i ewyllys da ef ſydd * megis cwmwl glaw diweddar.
16 * Cael doethineb, ô mor well yw nag aur
coeth! a chael deall, mwy dymunol yw nag arian.
17 Sarn y cyfiawn yw dychwelyd oddi wrth
ddrwg: y neb a gadwo ei ffordd a geidw ei enaid.
18 * Balchder ſydd yn myned o flaen dinſtr: ac
vchder yſpryd o flaen cwymp.
19 Gwell yw bod yn oſtyngedig gyd â'r goſtyngedig: na rhannu'r yſpail gyd â'r beilchion.
20 A † drino fatter yn ddoeth, a gaiff ddaioni:
a'r * neb a ymddiriedo yn yr Arglwydd, ô gwyn ei
fyd hwnnw.
21 Y doeth ei galon a elwir yn ddeallus; a melyſder y gwefuſau a chwanega ddyſceidiaeth.
22 * Ffynnon y bywyd yw deall iw pherchennog: ond addyſc ffyliaid yw ffolineb.
23 Calon y doeth a reola ei enau ef yn ſynhwyrol: ac a chwanega addyſc i'w wefuſau.
24 Geiriau teg ydynt megis dil mel, yn felus
i'r enaid, ac yn iachus i'r eſcyrn.
25 * Mae ffordd a dybir ei bod yn vniawn yng-
olwg dyn: ond ei diwedd yw ffyrdd marwolaeth.
26 † Y neb a lafurio, a lafuria iddo ei hun: canys
ei enau † a'i gofyn ganddo.
27 Dyn † i'r fall ſydd yn cloddio drwg: ac ar
ei wefuſau yr erys fel tân poeth.
28 * Dŷn tyndyn a bair ymryſon: a'r huſtyngwr
a naillttua dywyſogion.
29 Gŵr trawſ a hudo ei gymmydog: ac a'i tywys i'r ffordd nid yw dda.
30 Efe a gae ei lygaid i ddychymmyg trawſedd,
gan ſymud ei wefuſau, y dwg efe ddrwg i ben.
31 Coron anrhydeddus yw penllwydni, os bydd
mewn ffordd cyfiawnder.
32 Gwell yw'r † oeg i ddigoſaint na'r cadarn:
a'r neb a reola ei yſpryd ei hun, na'r hwn a enillo ddinas.
33 Y coel-bren a ſwrir i'r arfed † ond oddiwrth
yr Arglwydd y mae ei holl lywodraethiad ef.

PEN. XVII.

Gwell * yw tammeid ſych, a llonyddwch gyd
ag ef, na thŷ yn llawn o † aberthau gyd ag
ymryſon.
Gwâs ſynhwyrol a feiſtrola ar fab gwaradwyddus: ac a gaiff ran o'r etifeddiaeth ym mhlith y brodyr.
* Y tawdd-lestr ſydd i'r arian, a'r ffwrn i'r
aur: ond yr hwn a brawf y calonnau yw'r Arglwydd.
Y drygionus a wrendy ar wefus anwir: a'r
celwyddog a rydd glûſt i dafod drwg.
Y * neb a watwaro y tlawd, ſydd yn gwarad-
wyddo ei wneuthurwr ef: a'r neb a ymddangofo
mewn cyſtudd, ni bydd dieuog.
* Coron yr henaf gwyr yw eu wyrion: a
anrhydedd y plant yw eu tadau.
Anweddaidd yw i ffol ymadrodd rhagorol:
mwy o lawer i bendefig wenu a chelwyddog.
* Maen gwerth-fawr yw anrheg yng-
pherchennog: pa le bynnac y tro hi, e
* Y neb a geidia bechod, ſydd yn ceiſio
riad: ond y neb a adnewydda fan, ſydd yn nailltuo
† tywyſogion.
Dwfn ſenia a ofna y call, yn ſwy na fyn
eiddio y ffol gan waith.

11 Y dyn drwg ſydd a'i fryd ar derfyſc yn vnic: a chennad greulon a anfonir yn ei erbyn ef.
12 Gwell i wr gyfarfod ag arthes wedi colli ei chenawon, nag âr ffol yn ei ffolineb.
13 * Y neb a dalo ddrwg dros dda: nid ymedy drwg â'i dŷ ef.
14 Pen y gynnen ſydd megis ped agorid † argae: am hynny gâd ymmaith ymryſon, cyn ymyryd arni.
15 * Y neb a gyfiawnhao y drygionus, ac a gondemnio y gwirion; ffiaidd gan yr Arglwydd ydynt eill dau.
16 Pa ham y bydd gwerth yn llaw 'r ffol, i berchennogi doethineb, ac yntau heb galon *gantho*.
17 * Cydymaith a gâr bob amſer: a brawd a anwyd erbyn caledi.
18 * Dŷn heb † pwyll a dery ei law, ac a fachnia o flaen ei gyfaill.
19 Y neb ſydd hoff ganddo ymſennu, ſydd hoff ganddo bechod, a'r hwn ſydd yn gwneuthur ei ddrws yn vchel, ſydd yn ceiſio niwed.
20 Y cyndyn ei galon ni chaiff ddaioni: a'r hwn ſydd drofaus yn ei dafod, a ſyrth i ddrwg.
21 * Y neb a genhedlo yn ffol *a ennill* iddo ei hun driſtwch: ac ni bydd llawen tâd yr ynfyd.
22 * Calon lawen a wna les ‖ fel meddyginiaeth: ond meddwl trwm a ſych yr eſcyrn.
23 Yr annuwiol a dderbyn rodd o'r lynwes, i gam droi llwybrau barn.
24 * Doethineb ſydd yn wyneb y deallgar: ond llygaid y ffyliaid ſydd ynghyrrau 'r byd.
25 * Mab ffol a bair ddigllonedd iw dâd, a chwerwder † iw fam.
26 Hefyd nid da coſpi 'r cyfiawn: na tharo pennaethiaid, *pan ſyddant* ar yr iawn.
27 * Gŵr ſynhwyrol a attal ei ymadroddion: a gwr pwyllog ſydd ‖ ymarhous ei yſpryd.
28 * Y ffol, tra tawo, a gyfrifir yn ddoeth: a'r neb a gao ei wefuſau, yn ddeallus.

PEN. XVIII.

Y ‖ Naillturiol a gais wrth ei ddeiſyfiad *ei hun*: ac a ymmyr a phob peth.
2 Y ffol nid hoff ganddo ddeall: ond bod iw galon ei datguddio ei hun.
3 Wrth ddyfodiad y drygionus y daw diyſtyrwch: a chyd â gogan, gwradwydd.
4 * Geiriau ynghenau gŵr ſydd fel dyfroedd dyfnion: a ffynnon doethineb ſydd megis afon yn lifo.
5 * Nid da derbyn wyneb yr annuwiol: i ddymchwelyd y cyfiawn mewn barn.
6 Gwefuſau y ffol a âut i mewn i gynnen: a'i enau a eilw am ddyrnodiau.
7 Genau y ffol yw ei ddinyſtr: a'i wefuſau ſydd fagl iw enaid.
8 * Geiriau 'r huſtyng-wr ſydd megis ‖ archollion: ac a ddeuant yn † gilfachau y bol.
9 Y neb a fyddo diog yn ei waith, ſydd frawd i'r treul-gar.
10 * Twr cadarn yw enw 'r Arglwydd: atto y rhed y cyfiawn, ac y mae yn † ddiogel.
11 * Cyfoeth y cyfoethog ſydd iddo yn ddinas gadarn, ac yn fûr vchel, yn ei dyb ei hun.
12 * Cyn dinyſtr y balchia calon gŵr: a chyn anrhydedd y bydd goſtyngeiddrwydd.
13 Y * neb a † attebo beth cyn ei glywed, ffolineb a chywilydd ydyw iddo.
14 Yſpryd gŵr a gynnal ei glefyd ef: ond yſpryd cyſtuddiedig pwy a'i ‖ cyfyd?
15 Calon y pwyllog a berchennoga wybodaeth: a chlûſt y doethion a gais wybodaeth.
16 * Rhodd dŷn a ehanga iddo: ac a'i dwg ger bron pennaethiaid.
17 Y cyntaf yn ei hawl *a ymddengys* ei fod yn gyfiawn: ond ei gymmydog a ddaw, ac a'i chwilia ef.
18 Y coel-bren a wna i gynhennau beidio, ac a athrywyn rhwng cedyrn.
19 Anhawsach *yw ennill cwyllys da* brawd *pan digiter* nâ dinas gadarn: a'i hymryſon ſydd megis trooſol caſtell.
20 * A ffrwyth genau gŵr y diwellir ei fol: ac o ffrwyth y gwefuſau y digonir ef.
21 Angau a bywyd ſydd ym meddiant y tafod: a'r rhai a'i hoffant ef, a fwytant ei ffrwyth ef.
22 * Y neb ſydd yn cael gwraig, ſydd yn cael peth daionus: ac yn cael ffafor gan yr Arglwydd.
23 Y tlawd a ymbil: a'r cyfoethog a ettyb * yn erwin.
24 Y neb y mae iddo gyfeillion, cadwed gariad: * ac y mae cyfaill a lŷn *wrthi* yn well na brawd.

PEN. XIX.

GWell * yw 'r tlawd a rodio yn ei vniondeb na'r trawſ ei wefuſau, ac yntef yn ffol.
2 Hefyd, bod yr enaid heb wybodaeth, nid yw dda; a'r hwn ſy bryſur ei draed a becha.
3 Ffolineb dyn a wyra ei ffordd ef: a'i galon a ymddigia yn erbyn yr Arglwydd.
4 * Cyfoeth a chwanega lawer o gyfeillion: ond y tlawd a ddidolir oddi wrth ei gymmydog.
5 * Tyſt celwyddog ni bydd dieuog: a llawer celwyddau ni ddiange.
6 Llawer a ymbiliant o flaen pendefig: a phawb ſydd gyfaill † i'r haelf.
7 * Holl frodyr y tlawd a'i caſant ef: pa faint mwy yr ymbellhâ ei gyfeillion oddi wrtho: ceiſiant a ymneddo, ni throant atto.
8 A gaffo † ddoethineb a gâr ei enaid: a gadwo ddeall a ennill ddaioni.
9 * Tyſt celwyddog ni bydd dieuog: a thraethwr celwyddau a ddifethir.
10 Nid gweddaidd i ffol hyfrydwch: anweddeiddiach o lawer * i was, arglwyddiaethu ar bennaethiaid.
11 * ‖ Synwyr dŷn a oeda ei ddigofaint: a'i harddwch yw iddo fyned trus gamwedd.
12 * Llid y brenin ſydd megis rhuad llew ieuange: ond ei ffafor ef ſydd megis gwlith ar laſ-wellt.
13 * Mab ffol ſydd orthrymder iw dâd: a ymſerth gwraig ſydd megis * defni parhaus.
14 Tŷ a chyfoeth ſŷnt etifeddiaeth y cadas: ond * rhodd yr Arglwydd yw gwraig bwyllog.
15 Syrthni a bair drym-gwſc: * ac enaid ‖ twyllodrus a newyna.
16 * Y neb a gadwo 'r gorchymyn a geidw ei enaid: a'r neb a yſceuluſa ei ffyrdd ſydd marw.
17 * Y neb a gymmero drugaredd ar y tlawd, ſydd yn rhoddi echwyn i'r Arglwydd: a'i ‖ rodd a dâl efe iddo drachefn.
18 * Ceryddu dy fab tra ſydd gobaith: ac nac arbeded dy enaid ef, ‖ iw ddifetha.
19 Y mawr ei ddig a ddwg goſpedigaeth: canys os ti a'i gwaredi, rhaid it ‖ wneuthur hynny drachefn.
20 Gwrando gyngor, a chymmer addyſc, fel y byddech ddoeth yn dy ddiwedd.

*Lac.11.28. *Mat.10.42.& 25.40.2.cor.9.8.& 7. *Pen.23.24.& 28.13. ‖ *Er iddo weiddi.* † *Heb.chwenycha.*

21 *Bwriadau

...dim lawer ſydd ynghalon dŷn: ond
...r Arglwydd, hwnnw a ſaif.
...ſydd dŷn yw ei drugaredd eſ: a gwell
...dlawd na'r gŵr celwyddog.
...r Arglwydd a dywys i ſwyd: a'r neb y
...ſydd a erys yn ddiwall, heb i ddrwg yn-
...ddaig eſ.
...Y dŷn ſwrth a gudd ei law yn ei ſynwes: ac
...ni hi at ei enau.
...Taraw watwarwr, a'r ehud ſydd cyfrwyſach;
...an geryddech y deallus, eſe a ddeall wy-
...eth.
...Mab gwradwyddus gwarthus, a anrheithia ei
...ca a yrr ei ſam ar gruydr.
...Dy mab paid a gwrando yr addyſc a law i'ſi
...ſiorni oddi wrth eirian gwybodaeth.
...Tŷſt ŷ ſyll'a watwyr farn: a genau'r dry-
...ſion a lwnge anwiredd.
...Barn ſynnu barod i'r gwatwar-wŷr: a chleiſi-
...gcſn y ſyliaid.

PEN. XX.

GWatwar ua ſyw gwîn, a therfyſcaidd yw diod gadarn: pwy bynnac a ſommer ynddi nid yn ddoeth.

2 *Megis rhuad llew ieuange yw ofn y brenin: ynac'r neb a'i cyffrô eſ i ddigoſaint, yn pechu yn erbyn ei enaid ei hun.

3 Anrhydeddus yw i ŵr beidio ag ymryſon: ond pob ffol a fynn ymmyrraeth.

4 *Y diog nid ardd o herwydd oerder y gaiaf, am hynny y cardotta eſe y cynhauf, ac ni chaiff ddim.

5 *Megis dyfroedd dyfnion yw pwyll ynghalon gŵr: etto'r gŵr call a'i tynn allan.

6 Llawer dŷn a gyhoedda ei ‡ drugarogrwydd ei hun, ond pwy a gaiff ŵr ffyddlon?

7 Y cyfiawn a rodia yn ei vniawnder; gwyn ei ôl ei blant ar ei ôl eſ.

8 Brenin yn eiſtedd ar orſedd barn, a waſcar â'i ygnaid bob drwg.

9 *Pwy a ddichon ddywedyd, mi a lanheais fy ngalon; glân wyf oddi wrth fy mhechod.

10 *‡ Amryw bwyſau, ac amryw feſuran; ffiaidd gan yr Arglwydd bob yn o'r ddau.

11 Euchgen a adweinir wrth ei waith; ai pûr ai vniawn yw ei waith.

12 *Y gluſt yn clywed, a'r llygad yn gweled: yr Arglwydd a wnaith bob vn o'r ddau.

13 *Na char gyſcu, rhag dy ſyned yn dlawd: agor dy lygaid, ſel i'th ddigonet â bara.

14 Drwg, drwg, medd y prynwr: ond pan êl o'r naill du, eſe a ymffrofti.

15 Y mae aur, a gemman lawer: ond gwefuſau gwybodaeth ydd ‖ ddodrefnyn gwerthfawr.

16 *Cymmer wiſc y gwr a tachnio dros eſtron: a chymmer wyſtl ganddo dros eſtrones.

17 *Melus gan ŵr fara ‡ trwy ſtalledd: ond o'r diwedd ei enau a lenwir â graian.

18 Bwriadau a ſicrheir drwy gyngor: a thrwy gyngor diyſcenlus dâs i ryſela.

19 *Y neb a fyddo athrodwr, a ddatguddia gyfrinach: am hynny nac ymmer a'r lwn a ‖ wenieithio â'i wefuſau.

20 *Y neb a felldithio ei dâd neu ei fam, ei ‖ ganwyll a ddiffoddir yn y tywyllwch dû.

21 Etifeddiaeth a geir ar frŷs yn y dechreuad, ond ei diwedd ni fendithir.

22 Na ddywed, *mi a dalaf ddrwg: diſgwil wrth yr Arglwydd, ac eſe a'th achub.

23 *Ffiaidd gan yr Arglwydd amryw bwyſau, a chlorian twyllodrus nid yw dda.

24 *O ddiwrth yr Arglwydd y mae cyraeddediad gŵr: ond beth a ddeall dŷn o'i ffordd ei hun?

25 Maglyw i ŵr lyngcu peth cyſegredig: ac wedi addunedau ymofyn.

26 *Brenin doeth a waſcar yr annuwiol: ac a dŷn'r olwyn arnynt.

27 ‖ Canwyll yr Arglwydd yw yſpryd dŷn, yn chwilio holl gelloedd y bol.

28 *Trugaredd a ffyddlondeb a gadwant y brenin: a'i orſeddfa a gadarnheir drwy drugaredd.

29 *Gogoniant gwŷr ieuainge yw eu nerth: a † harddwch henaſgwŷr yw gwallt gwyn.

30 Cleiſian briw † a lanhâ drwg: ſelly y gwna dyrnodiau gelloedd y bol.

PEN. XXI.

FEl afonydd o ddwfr, y mae calon y brenin yn llaw'r Arglwydd: eſe a'i try hi lle y mynno.

2 *Pob ffordd gŵr ſydd vnion yn ei olwg ei hun: ond yr Arglwydd a bwyſa y calonau.

3 *Gwneuthur cyfiawnder a barn, ſydd well gan yr Arglwydd nag aberth.

4 *Vchder golwg, a balchder calon, ac ‖ âr yr annuwiol, ſydd bechod.

5 Bwriadau y diyſcenlus ſydd at helaethrwydd yn vnic: ond yr eiddo pob pryſur at eiſiau yn vnic.

6 *Tryſorau a gaſcler â thafod celwyddog, a chwelir megis gwagedd i gan y neb ſydd yn ceiſio angeu.

7 Anthaith yr annuwiol a'i ‡ diſtetha hwynt: am iddynt wrthod gwneuthur barn.

8 Troſaus a dieithr yw ffordd dyn: ond y pur ſydd vniawn ei waith.

9 *Gwell yw bod mewn congl y pen tŷ: nâ bod gyd â gwraig anynad mewn tŷ † chang.

10 *Enaid yr annuwiol a ddeſyſ ddrwg: nid graſol yw ei gymmydog yn ei olwg eſ.

11 *Pan goſperr gwatwar-wr, y bydd yr chud callach: a phan ddyſcer y doeth, eſe a dderbyn wybodaeth.

12 Call y mae y cyfiawn yn yſtyried am dŷ yr annuwiol, *ond y mae Duw yn diſtetha yr holl annuwiol am eu drygioni.

13 *Y neb a gaeo ei gluſt rhag llefain llawer: a lefain ei hunan, ac ni's gwrandewir eſ.

14 *Rhodd yn y dirgel a dyr ddigoſaint: a gobr yn y fynwes, lid cryf.

15 Llawen gan y cyfiawn wneuthur barn: ond dinittr *fydd i weithwyr anwiredd.

16 Dyn yn myned a'r gyfeiliorn oddi ar ffordd deall, a erphywys ynghynnulleidfa meirw.

17 Y neb a garo ‖ ddiſyfrwch, a ddaw i ddiodi: a'r neb a garo win ac olew, ni bydd cyfoethog.

18 *Yr annuwiol a roddir yn lawn dros y cyfiawn a'r troſeddwr dros yr vniawn.

19 *Gwell yw aros † yn yr anialwch, na chyd â gwraig anynad ddigllon.

20 Y mae tryſor dymunol, ac olew, yn nhrigfa y doeth: ond dŷn ffol a'i llwnge hwynt.

21 Y neb a ddilyno gyſiawnder a thrugaredd, a gaiff fywyd, cyfiawnder, ac anrhydedd.

22 *Y doeth a ddring i ddinas y cedyrn, ac a fwrw i lawr y cadernid y mae hi yn hyderu arno.

23 *Y neb a gadwo ei enau a'i dafod, a geidw ei enaid rhag cyfyngder.

24 Y balch, a'r gwatwar-wr, yw henw y gŵr a wnelo beth mewn digllonedd † balch.

25 *Deiſyfiad y diog a'i lladd: canys ei ddwylo a wrthodant weithio.

26 Yn hŷd y dydd y mae yn fawr ei awydd: *ond y cyfiawn a rydd, ac ni arbed.

15. 4. ‖ Yn lamp. *Deut. 32. 35. pen. 7. 23. & 24. 29. 1 theſſ. 5. 15. 1 pet. 3. 9.

pen. 31. 1.
*Pen. 16. 9. pſa. 37. 23. ier. 10. 23.
*Ver. 8.
Ma. 1. 10. 5 ‖ Yn. Lamp.
*Pr. 16. 2.
pen. 19. 4.
*Pr. 6. 35.
† Hebr. ſydd fo dirgeledig o.

27 * Aberw. rhai annuwiol fydd ffiaidd i pa saint mwy, pan offrymmint mewn † meddwl drwg.
28 * Tyn celwyddog a ddifetlwr: ond y gwir a wrandawo, a lefara yn wastad.
29 Gŵr annuwiol a galeda ei wyneb: ond yr vniawn a † gyfarwydda ei ffordd.
30 * Nid oes doethineb, na deall, na chyngor, yn erbyn yr Arglwydd.
31 * Y march a ddarperir erbyn dydd y frwydr: ond * ymwared (ydd oddiwrth yr Arglwydd.

*Neu, yfyria. *Iet.9.23. *Pſal.33.17. * Pſal.3.9.

PEN. XXII.

MWy dymunol * yw enw da, na chyfoeth lawer: a gwell yw gfafor dda nag arian, a nag aur.
2 * Y tlawd a'r cyfoethog a gyd-gyfarfyddant: yr Arglwydd, yw gwneuthur-wr y rhai hyn oll.
3 * Y call a genfydd y drwg, ac a ymgudd: ond y ffyliaid a ânt rhagddynt, ac a gospir.
4 * Gobr gostyngeidrwydd, ac ofn yr Arglwydd yw cyfoeth, anrhydedd, a bywyd.
5 Drain a maglau ſydd yn ffordd y cyndyn: y neb a gadwo ei enaid a ſydd bell oddi wrthynt hwy.
6 Hyfforddia blentyn yn mhen ei ffordd: a phan heneiddio nid ymedy a hi.
7 Y cyfoethog a arglwyddiaetha ar y tlawd: a gwâs ſydd yr hwn a gaffo fenthyg, i'r gŵr a roddo fenthyg.
8 * Y neb a hauo anwiredd a fêd ſinider: a gwialen ei ddigofaint † ef a balla.
9 * † Yr hael ei lygad a fendithir: canys efe a rydd o'i fara i'r tlawd.
10 * Bwrw allan y gwatwar-wr, a'r gymmen a â allan: ie'r ymryſon, a'r gwarth a ddarfydd.
11 Y neb a garo lendid calon, a'r râs ei wefuſau a gaiff y brenin yn garedig iddo.
12 Llygaid yr Arglwydd a gadwant ŵybodaeth, ac efe a ddinſtria † eiriau y troſedd wr.
13 * Medd y diog, y mae llew allan: fo'm lleddir yng hanol yr heolydd.
14 * Ffos ddyfn yw genau gwragedd dieithr: y neb y byddo'r Arglwydd yn ddig wrtho, a ſyrth yno.
15 Ffolineb ſydd yn rhwym yng halon plentyn: * ond gwialen cerydd a'i gyrr ym mhell oddiwrtho.
16 Y neb a orthrymmo y tlawd er chwanegu ei gyfoeth, a'r neb a roddo i'r cyfoethog, a ddaw i ddodi yn ddiammau.
17 Gogwydda dy gluſt, a gwrando eiriau y doethion, a goſod dy galon ar fy ngwybodaeth.
18 Canys peth peraidd yw, os cedwi hwynt yn dy † galon: cymhwyſir hwynt hefyd yn dy wefuſau:
19 Fel y byddo dy obaith yn yr Arglwydd, yr yſpyſais i ti heddyw, ſê i ti.
20 Oni ſeriſennais i ti *eiriau* ardderchog, o gyngor a gwybodaeth?
21 I beri i ti adnabod ſicrwydd geiriau gwirionedd, fel y gallit ateb geiriau y gwirionedd, i'r neb † a anfonant atat.
22 Nac yſpeiliamo'r tlawd, o herwydd ei fod yn dlawd: ac na orthrymma y cyſtuddiol yn y porth.
23 Canys * yr Arglwydd a ddadlen en dadl hwynthau, a orthrymma enaid y neb a'i gorthrymmo hwynt.
24 Nac ŷdyd gydymmaith i'r digllonn: ac na chyd-dered â gŵr ffiaidd:
25 Rhag i ti ddyſcu ei lwybrau, a thaclu magl i'th enaid.
26 * Na fydd yn o'r rhai a roddant eu dwylo, yn rhai a ſachniant am ddyled.
27 Oni bydd gennit i dalu, pa ham y cymmerai efe dy wely oddi tanat?
28 * Na ſymmud môr hên derfyn, yr hwn a oſod y dadau.
29 A welaiſt ti ŵr dyſcenlus yn ei orthwyl? efe a ſaif ger bron brenhinoedd, ac ni ſaif ger bron ïſſel-radd.

PEN. XXIII.

PAn eiſteddych i fwyta gyd â thywyſog, yſtyria yn ddyſal beth ſydd ger dy fron:
2 A goſod gyllell ar dy gêg, os byddi dyn blyſg.
3 Na ddeiſyf ei ddanteithion ef: canys bwyd twyllodrus ydyw.
4 * Nac ymlina i ymgyfoethogi: dôd heibio dy ſynwyr dy hun.
5 A beri di i'th lygaid ehedeg ar y peth nid yw? canys *gollad* yn ddiau a gymmer adenydd, ac a ehed da ymmaith megys eryr tu a'r wybr.
6 Na fwyta fwyd y rhai a rwg eilygada: ac na chwenych mo'i ddaintethion ef.
7 Canys fel y meddylia yn ei galon, felly efe a ddywed wrthit, bwyta, ac yf, a'i galon heb fod gyd â thi.
8 Y tammaid a fwyteaſt a fwri i fynu: a'th eiriau melus a gollî.
9 Na lefara lle y clywo y ffol: canys efe a ddiyſtyria ddoethineb dy eiriau.
10 Na * ſymmyd mo'r hên derfyn, ac na ddos i feuſydd yr ymddifaid.
11 * Canys eu gwared-wr hwynt ſydd nerthol: ac a amddeffyn eu cweryl hwynt yn dy erbyn di.
12 Goſot dy galon ar addyſc, a'th gluſtiau ar eiriau gwybodaeth.
13 * Na thyn gerydd oddi wrth dy blentyn: canys curi ef â gwialen, ni bydd efe farw.
14 Cur ef â gwialen, a thi a achubi ei enaid rhag vffern.
15 Fy mab, os dy galon di fydd doeth, fy nghalon innau a lawenycha,
16 Ie fy arennau a gryche neidiant, pan draetho dy wefuſau di gyfiawnder.
17 * Na wynfyded dy galon wrth bechaduriaid: ond *ars* yn ofn yr Arglwydd yn hŷd y dydd.
18 * Canys yn ddiau y mae gwobr; ac ni phalla dy ddiſgwyliad.
19 Erglyw fy mab, a bydd ddoeth: a chyfarwydda dy galon yn y ffordd.
20 * Na fydd ymmyſg y † rhai ſydd yn medwi ar wîn: ymmyſg rhai glythion ar † glig.
21 Canys y meddw, a'r glwth a ddaw i ddodi: a chyſcu † a bair ſyned mewn gwiſg garpiog.
22 *Gwrando ar dy dâd a'th genhedlodd: ac na ddiyſtyra dy fam, pan heneiddio.
23 pryn y gwir, ac na werth; felly doethineb, ac addyſc, a deall.
24 * Tad y cyfiawn a orfoledda yn fawr: a'r neb a genhedlo fab doeth, a lawenhâ o'i blegid.
25 Dy dâd a'th fam a lawenycha: a'r hon a'th ymddug a orfoledda.
26 Fy mab, moes i mi dy galon: dalied dy lygaid ar fy ffyrdd i.
27 Canys * ffos ddyfn yw puttain: a phydew cyfyng yw'r ddieithr.
28 Ie hi * a gynllwyn fel † gwilliad: ac a chwanega bechaduriaid ym myſc dynion.
29 * I bwy y mae gwae? i bwy y mae ochain? i bwy y mae cynnen? i bwy y mae ddadwrdd? ac i bwy

...gweliau heb achos? i bwy y mae llygaid cochion?
30 Yr neb ſydd yn aros wrthy gwin: i'r neb ſydd yn myned i ymoſyn am win cymyſcedig.
31 Nac edrych ar y gwin pan ſyddo côch, pan ddangoſo ei liw yn y cwppan: *pan ymgynhyrfo yn iawn.*
32 Yna diwedd efe a frâth fel ſarph: ac a biga fel neidr.
33 Dy lygaid a edrychant ar wragedd dieithr: a'th galon a draetha drawſedd.
34 Ti a ſyddi megis vn yn cyſcu † ynghanol y mor: ac fel vn yn cyſcu ym mhen yr hwyl-bren.
35 Curent ſi *meddi*, ac ni chlâſychais: dalient ſi, ac ni gwybûm: pan ddeffrowyf, mi a âf rhagof, mi a'i ceiſiaf drachefn.

PEN. XXIIII.

1 NA chenſigenna wrth wŷr annuwiol: ac na chwennych fod gyd â hwynt.
2 *Canys eu calon a fyſyrria anrhaith: a'i gweſeuau a draetha ſtinder.
3 Trwy ddoethineb yr adeiledir tŷ, a thrwy ddeall y ſiccheir ef.
4 A thrwy wybodaeth y llenwir y celloedd o bob golud gwerth-fawr, a hyfryd.
5 Gŵr doeth ſydd nerthol: a gŵr pwyllog a dmanega ei nerth.
6 Canys * trwy gyngor doeth y gwnei dy rŷſel: a thrwy lawer o gynghor-wyr y bydd diogelweh:
7 Rhy uchel yw doethineb i ffôl: ni egyr eſe ei genau yn y porth.
8 Yr neb a fwriada ddrygu, a elwyr yn yſceler.
9 Bwriad y ffôl ſydd bechod: a ffiaidd gan ddynion y gwatwarus.
10 Os llwfrhêi ‖ mewn amſer cyſyngder, ‖ bychan yw dy nerth.
11 *Gwared y rhai a luſcir i angeu: a ymadawant â'r neb ſydd barod i'w lladd?
12 Os dywedi, wele, ni wyddom ni hyn: onid pwyſer y calonau yn deall? a'r hwn ſydd yn cadw dy enaid, oni wŷr efe? ac oni thâl efe i bob dŷn ŷ'n ôl ei weithred?
13 Fy mab, bwyta lêſ, canys da yw: a'r dil gan dy genau mêl-ys yw ‖ i'th enau.
14 Felly y *bydd* gwybodaeth doethineb i'th enaid: os cei di hi, * yn ddiau ſe ſydd gwobr, a'th ddiſgwiliad ni phalla.
15 Na chynllwyn di (ô annuwiol) wrth drigfa y cyfiawn, na anrheithia ei orphywyſfa ef.
16 *Canys ſeith-waith y ſyrth y cyfiawn, ac eſe a ſyfyd drachefn: ond yr annuwolion a ſyrthiant mewn dryglonni.
17 * Pan ſyrthio dy elyn, na lawenycha: a phan ymdrowdo, na orfoledded dy galon:
18 Rhag i'r Arglwydd weled, a bod *hynny* yn ddrwg yn ei olwg ef, ac iddo droi ei ddig oddi wrtho ef *attat ti.*
19 * Nac ymddigia o herwydd y drwgweithwŷr; na chynhigenna wrth yr annuwolion.
20 * Canys ni bydd gwobr i'r drygionus: ‖ canwyll yr annuwolion a ddiffoddir.
21 Fy mab ofna'r Arglwydd a'r brenin: ac nac ymſaſa â'r rhai anwaſtad.
22 Canys yn ddiſymmwth y cyfyd eu dinſtr hwy: a phwy a wŷr en dinſtr hwy ill dau?
23 Dymma hefyd *eiriau* doethion: * nid da edrych wyneb mewn barn.
24 Yr neb a ddywedo wrth yr annuwiol, * cyfiawn ‖ bydd: a'i melldithiant ef ſ cenhedloedd a'i ffieiddiant ef:
25 Ond i'r neb a'i cerydda, y bydd hyſrydwch: a bendith † dda a ddigwydd iddynt. † *Hebr. daioni.*
26 *Pawb* a guſana wefuſau *r neb a atteba eiriau vniawn.
27 Darpara dy orchwyl oddi allan, a doſpartha ŷt i ti yn y maes: ac wedi hynny adeilada dy dŷ.
28 Na ſydd dŷſt heb achos yn erbyn dy gymmydog ac na huda â'th weſuſau.
29 Na ddywed, mi a wnaf iddo ef, fel y gwnaeth yntef i minnau; mi a dalaf i'r gŵr yn ôl ei weithred. * *Pen. 20.22.*
30 Mi a euthym heibio i faes y dŷn dieg, a heibio i win-llan yr angall:
31 Ac wele, codaſei drain ar hyd-ddo oll: dadnadl a guddiaſei ei wyneb ef; a'i fagwyr gerrig a ſyrthiaſe i lawr.
32 Gwelais hyn, ac mi a † yſtyriais yn ddwys, edrychais arno, a chymmerais adoyſc. † *Hebr. oſodais fy nghalon.*
33 * Ychydig gyſcu, ychydig heppian, ychydig waſcu dwylo i gyſgu. * *Pen. 6.9.*
34 Felly ŷ daw dy dlodi megis ymdeithydd, a'th angen fel gwr † arfog. † *Hebr. tarian.*

PEN. XXV.

1 *Addyſc ynghylch brenhinoedd, & gochel achoſion i ymraſacilio.*

DYmma hefyd ddiharebion Salomon, y rhai a ‖ gaſclodd gwyr Ezeciah brenin Iuda. ‖ *Gopſodd.*
2 Anrhydedd Duw yw dirgelu peth; ond anrhydedd brenin yw chwilio peth allan.
3 Y nefoedd am vchder, y ddaear am ddyfnder; a chalon brenhinoedd, ni ellir eu chwilio.
4 Tynn yr amburedd oddi wrth yr arian, a daw i'r gof-arian, leſtr.
5 * Tynn yr annuwiol o olwg y brenin, ei orſeddfa ef a gadarnheir drwy gyfiawnder. * *Pen. 20.8.*
6 Nac ymgoneddta ger bron y brenin: ac na ſaf yn lle gwŷr mawr.
7 * Canys gwell it ddywedyd wrthŷr, tyred yma i fyny; na'th ſwrw yn îs, ger bron pendefig, yr hwn a welodd dy lygaid. * *Luca 14.10.*
8 Na ddôs allan i gynhennu ar ſrŷs: rhag na *wypech* beth a wnelych yn ei diwedd, wedi dy gywilyddio gan dy gymmydog.
9 * Ymreſymma a'th gymmydog *ei hun*; ond na ddatcuddia gyfrinach ‖ i arall: * *Matth. 18.15.*
10 Rhag i'r neb a'th gydo yn gwrando ddwyn gwarth arnat ti: ac i'th gywilydd na thro y maith. *Pen.*
11 Gair a ddywedder ‖ mewn amſer, ſydd megis afalau aur, mewn gwaith arian cerfiedig. *Neh.*
12 Cerydd-wr doeth, i'r glûſt a wrandawo, ſydd fel anwyl-dlws euraid, a gwiſc o aur rhagorol. *Heb.*
13 * Megis berder eira yn amſer cynhaiaf, yw cennad ffyddlon i'r rhai a'i gyrrant: canys efe a lawenycha enaid ei feſtred. * *Pen. 13.17.*
14 Y neb a ymffrofto o achos gau rodd, ſydd gyffelyb i gwmylau, a gwynt, heb law.
15 * Drwy hir-ymaros y bodlonir pendefig: a thafod eſmwyth a dyrr aſcwrn. *
16 Pan gaffech fêl, bwyta a'th waſanaetho: rhag wedi dy lenwi o honaw, i ti ei chwydu ef.
17 ‖ Cadw dy droed allan o dŷ dy gymmydog; rhag iddo † flino arnat, a'th gaſau. †
18 Y neb a ddygo * gam deſtiolaeth yn erbyn ei gymmydog, ſydd megis gordd, a chleddyf, a ſaeth lem.
19 Hyder ar ffalſwr yn nydd cyſyngder, ſydd megis dant wedi ei doſri, a throed wedi tyſlo.
20 Fel yr hwn a ddygo ymmaith wiſge yn amſer oerfel, *ac fel* finegr ar nitr, felly y mae yr hwn ſydd yn canu caniadau i galon

27 * Aberth y rhai annuwiol fydd ffraidd: pa
psal.10.9. faint mwy,pan offrymant mewn † meddwl drwg.
Esay 1.13. 28 * Tyn celwyddog a ddifetha: ond y gwir a
Pro.28.20. wrandawo,a lefara yn wastad.
29 Gŵr annuwiol a galeda ei wyneb: ond yr vn-
Pro.21.29. iawn a † gyfarwyddo ei ffordd.
30 * Nid oes doethineb,na deall, na chyngor, yn
erbyn yr Arglwydd.
31 * Y march a ddarperir erbyn dydd y ffrwydr:
ond * ymwared sydd oddiwrth yr Arglwydd.

*Neu,ysbyria. *Iet.9.23. *Psal.33.17. * Psal.3.9.

PEN. XXII.

MWy dymunol * yw enw da, nâ chyfoeth
lawer: a gwell yw ffafor dda nag arian, a
nag au.
2 * Y tlawd a'r cyfoethog â gyd-gyfarfyd-
dant: yr Arglwydd, yw gwneuthur-ŵr y rhai
byn oll.
3 * Y call a genfydd y drwg,ac a ymgudd: ond y
ffyliaid a ânt rhagddynt,ac a gospir.
4 * Gobr gostyngeiddrwydd,ac ofn yr Arglwydd
yw cyfoeth,anrhydedd,a bywyd.
5 Drain a maglau sydd yn ffordd y cyndyn: y
neb a gadwo ei enaid a fydd bell oddi wrth-
ynt hwy.
6 Hyfforddia blentyn ym mhen ei ffordd: a phan
heneiddio nid ymedy a hi.
7 Y cyfoethog a arglwyddiaetha ar y tlawd: a
gwâs fydd yr hwn a gaffo fenthyg,i'r gŵr a roddo
fenthyg.
8 * Y neb a hauo anwiredd a fêd flinder: a gwi-
alen ei ddigofaint † ef a balla.
9 * † Yr haelei lygad a fendithir: canys efe a
rydd o'i fara i'r tlawd.
10 * Bwrw allan y gwatwar-wr, a'r gymmen a â
allan: ie'r ymryson,a'r gwarth a ddarfydd.
11 Yr neb a garo lendid calon, â'r râs ei wefusau
a gaiff y brenin yn garedig iddo.
12 Llygaid yr Arglwydd a gadwant ŷ wybodaeth,
ac efe a ddinistria geiriau y troseddwr.
13 * Medd y drog,y mae llew allan: fo'm lleddir
ynghanol yr heolydd.
14 * Ffos ddyfn yw genau gwragedd dieithr:
y neb y byddo'r Arglwydd yn ddig wrtho, a
syrth yno.
15 Ffolineb sydd yn rhwym ynghalon plen-
tyn: * ond gwialen cerydd a'i gyr yn mhell oddi-
wrtho.
16 Y neb a orthrymmo y tlawd er chwanegu ei
gyfoeth,a'r neba roddo i'r cyfoethog, a ddaw i
ddodi yn ddiammau.
17 Gogwydda dy glust,a gwrando eiriau y doethi-
on,a gosod dy galon ar fy ngwybodaeth.
18 Canys peth peraidd yw, os cedwi hwynt
yn dy † galon: cymhwysir hwynt hefyd yn dy
wefusau:
19 Bel y byddo dy obaith yn yr Arglwydd, yr
ŷspysais i ti heddyw, ie i ti.
20 Oni ysgrifennais i ti eiriau ardderchog,o gyngor
a gwybodaeth?
21 I beri i ti adnabod ŷsgrwydd geiriau gwirio-
nedd, fel y gallit attreb geiriau y gwirionedd, i'r
neb † a anfonant attat.
22 Nac yspeilia mo'r tlawd, o herwydd ei fod yn
dlawd: ac na orthrymma y cystuddiol yn y porth.
23 Canys yr Arglwydd a ddadlen ei dadl
hwynt,ac a orthrymma enaid y neb a'i gorthrym-
mo hwynt.
24 Na fydd gydymmaith i'r digllon: ac na chyd-
ymdeith â gŵr llidiog:
25 Rhag i ti ddysgu ei lwybrau ef, a chael
i'th enaid.
26 * Na fydd yn ŵr rhai a roddant yn dwylo,
rhai a sachniant am ddyledau.
27 Oni bydd gennit ddim,pa ham y cymmerir
efe dy wely oddi tanat?
28 * Na symmud môr hên derfyn,yr hwn a osod
odd dy dadau.
29 A welaist ti ŵr diyscenlus yn ei orchwyl? efe
a saif ger bron brenhinoedd,ac ni saif ger bron dŷ
isel-radd.

PEN. XXIII.

PAn eisteddych i fwyta gyd â thywysogyspryd yn
ddyfal beth sydd ger dy fron:
2 A gosod gyllell ar dy genau, os byddi ddyn
blysig.
3 Na ddeisyf ei ddanteithion ef: canys bwyd
twyllodrus ydyw.
4 * Nac ymlafnia i ymgyfoethogi: dod heibio dy
synwyr dy hun.
5 A beri di i'th lygaid ehedeg ar y peth nid yw?
canys *golud yn ddiau a gymmer adenydd,ac a ehed-
da ymmaith megys eryr tu a'r wybr.
6 Na fwyta fwyd y drwg ei lygad: ac na chwen-
ych mo'i ddanteithion ef.
7 Canys fel y meddyliai yn ei galon, felly efe a
ddywed wrthit, bwyta, ac yf, a'i galon heb fod gyd
â thi.
8 Y tammaid a fwyteisti a fwri i fynu: a'th eiri-
au melus a golli.
9 Na lefara lle y clywo y ffol: canys efe a dde-
ŷstyra ddoethineb dy eiriau.
10 Na * symmyd mo'r hên derfyn, ac na ddos i
feusydd yr ymddifaid.
11 * Canys eu gwared-wr hwynt sydd nerthol:
ac a amddeffyn eu cweryl hwynt yn dy erbyn di.
12 Gosod dy galon ar addysc,a'th glustiau ar eiri-
au gwybodaeth.
13 * Na thyn gerydd o ddi wrth dy blentyn: o
curi ef â gwialen,ni bydd efe farw.
14 Cur ef â gwialen,a thi a achubi ei enaid rhag
ffern.
15 Fy mab,os dy galon di fydd doeth, fy nghalon
innau a lawenycha,
16 Ie fy arennau a grych-heldiant,pan draetho dy
wefusau di gyfiawnder.
17 * Na wynfyded dy galon wrth bechaduriaid:
ond *ofna yn ofn yr Arglwydd yn hŷd y dydd.
18 * Canys yn ddiau y mae gwobr; ac ni phalla
dy ddisgwiliad.
19 Erglyw fy mab,a bydd ddoeth: a chyfarwydda
dy galon yn y ffordd.
20 * Na fydd ymmysg y rhai sydd yn meddwi
ar win: ymmysg rhai glythion ar † gig.
21 Canys y meddwyn,a'r glwth a ddaw i ddodi: a
chysgu † a bair syned mewn gwisg garpiog.
22 * Gwrando ar dy dâd a'th genhedlodd: ac na
ddiystyra dy fam,pan heneiddio.
23 pryn y gwir,ac na werth; felly doethineb,ac
addysc, a deall.
24 * Tad y cyfiawn a orfoledda yn fawr: a'r neb
a genhedlo fab doeth,a lawenhâ o'i blegid.
25 Dy dâd a'th fam a lawenycha: a'r hon a'th
ymddug a orfoledda.
26 Fy mab,moes i mi dy galon: dalied dy lygaid
ar fy ffyrdd i.
27 Canys * ffos ddyfn yw puttain: a phydew cy-
fyng yw † dieithr.
28 Ie hi * a gynllwyn fel † gwilliad: ac a chwa-
nega bechaduriaid ym mysc dynion.
29 * I bwy y mae gwae? i bwy y *mae ochain? i
bwy y mae cynnen? i bwy y mae dadwrdd? ac i
bwy

...gwelian heb achos? i bwy y mae lly-
...ddion?
...ry nebŷdd yn aros wrthy gwîn: i'r neb ſydd
...yn mynet i ymoſyn am wîn cymyſcedig.
31 Nac edrych ar y gwîn pan ſyddo côch, pan
...dangoſo ei liw yn y cwppan: *pan ymgynnyrfo yn*
...*iawn.*
32 Yn y diwedd eſe a fràth fel ſarph: ac a big-
...a fel pedr.
33 Dy lygaid a edrychant ar wragedd dieithr:
...a'th galon a draetha drawſedd.
34 Ti a fyddi megis yn yn cyſcu † ynghanol y
...môr: ac fel yn yn cyſcu ym mhen yr hwyl-bren.
35 Curent fi *medai*, ac ni chlaſychais: dalient fi, ac
...ni wybûm: pan ddeffrowyf, mi a âf rhagof, mi a'i
...ceiſiaf drachefn.

PEN. XXIIII.

1 NA chenfigenna wrth wŷr annuwiol: ac na
chwennych fod gyd â hwynt.
2 *Canys eu calon a ſyſyrta anrhaith: a'i gwe-
ſeuon a draetha ſlinder.
3 Trwy ddoethineb yr adeiledir tŷ, a thrwy
ddeall y ſicrheir ef.
4 A thrwy wybodaeth y llenwir y cellorddd o
bob golud gwerth-fawr, a hyſtryd.
5 Gŵr doeth ſydd nerthol: a gŵr pwyllog a
chwanegu ei nerth.
6 Canys † trwy gyngor doeth y gwnei dy ryfel:
a thrwy lawer o gynghor-wyr y bydd diogelwch:
7 Rhy uchel yw doethineb i ffôl: ni egyr efe ei
genau yn y porth.
8 Y neb a fwriada ddrygu, a elwyr yn ſceeler.
9 Bwriad y ffôl ſydd bechod: a ſlaidd gan ddy-
nion y gwatwarus.
10 Os llwſtheî ‖ mewn amſer cyſyngder, i by-
ſaint yw dy nerth.
11 *Gwared y rhai à luſcir i angeu: a ymda-
dewit i'r neb ſydd barod i'w lladd?
12 Oddywedi, wele, ni wyddom ni hyn: onid
yw pwyſor y calonnau yn deall? a'r hwn ſydd yn
cadw dy enaid, oni wŷr efe? ac oni thâl efe i bob
dŷn yn ôl ei weithred?
13 Fy mab, bwyta fêl, canys da yw: a'r dil
...ydd, ac yr melus yw ‖ i'th enau.
14 Felly y bydd gwybodaeth doethineb i'th e-
...neid: os oes di hi, * ynddiam fe ſydd gwobr, a'th
...obaith ni chyllelir.
15 Na chynllwyn dî (ô annuwiol) wrth drigfa
...'r cyfiawn, na anrheithia ei orphywyſſa ef.
16 *Canys ſeith-waith y ſyrth y cyfiawn, ac efe
a ſyfyd drachefn: ond yr annuwolion a ſyrthiant
mewn drygioni.
17 * Pan ſyrthio dy elyn, na lawenycha: a phan
...ramgwyddo, na orfoledded dy galon:
18 Rhag i'r Arglwydd weled, a bod hynny yn
...ddrwg yn ei olwg ef, ac iddo droi ei ddig oddi
...rthoef *ataf ii.*
19 * Nac ‖ ymddigia o herwydd y drwgwei-
...thredwŷr: na chenfigenna wrth yr annuwolion.
20 * Canys ni bydd gwobr i'r drygionus: † can-
...wyll annuwoliona ddiffoddir.
21 Fy mab ofna'r Arglwydd a'r brenin: ac nac
...ymyra â'r rhai anwaſtad.
22 Canys yn ddiſymmwth y cyfyd eu dinſtr
...hwy: a phwy a wŷr eu dinſtr hwy ill dau?
23 Dymma hefyd *beîbion* doethion: * nit da
...dangos wyneb mewn barn.
24 Y neb a ddywedo wrth yr annuwiol, * cyfiawn
...ydwyt; bydd a'i melldithiant ef: ſ cenhedloedd a'i
...ddiſprenant ef:
25 Ond i'r neb a'i cerydda, y bydd hyſtyſwch: † Hebr.
a bendith † dda a ddigwydd iddynt. *dedwal.*
26 *Pawb* a guſana weſuſau'r neb a atteb eiriau
vniawn.
27 Darpara dy orchwyl oddi allan, a doſpartha ef i ti yn y maes: ac wedi hynny adeilada
dy dŷ.
28 Na ſydd dyſt heb achos yn erbyn dy gymydog ac na hnda â'th weſuſau.
29 * Na ddywed, mi a wnaf iddo ef, fel y gw- * Pen.
naeth yntef i minnau; mi a dalaf i'r gŵr yn ôl 20.22.
ei weithred.
30 Mi a euthym heibio i faes y dŷn dieg, a heibio i win-llan yr angall:
31 Ac wele, codaſei drain ar hyd-ddo oll: dadnadl a guddiaſei ei wyneb ef; a'i fagwyr gerrig a ſyrthiaſe i lawr.
32 Gwelais hyn, ac mi a † yſtyriais yn ddwys, † Hebr.
edrychais arno, a chymmerais addyſc. oſodais ſy
33 * Ychydig gyſcu, ychydig heppian, ychydig, *nghalon.*
waſcu dwylo i gyſgu. *Pen.6.9.
34 Felly y daw dy dlodi megis ymdeithydd, † Hebr.
a'th angen fel gwr † arfog. 1 arian.

PEN. XXV.

1 *Addyſc ynghylch brenhinoedd, & a gochel a-*
choſion i ynn a facitus.

DYmma hefyd ddiharebion Salomon, y rhai a ‖ Gop-
gaſcloedd gwŷr Ezeciah brenin Iuda. ploddo.
2 Anrhydedd Duw yw dirgelu peth, ond anrhydedd brenin yw chwilio peth allan.
3 Y nefoedd am vchder, y ddaiar am ddyfnder; a chalon brenhinoedd, ni ellir eu chwilio.
4 Tynn yr amburredd oddi wrth yr ariant, a daw i'r gof-ariant, leſtr.
5 * Tynn yr annuwiol o olwg y brenin, ei or- * Pen.
ſeddfa ef a gadarnheir drwy gyfiawnder. 20.8.
6 Nac ymogonedda ger bron y brenin: ac na
ſaf yn lle gwŷr mawr.
7 * Canys gwell it ddywedyd wrthit, tyred yn- * Luc.
ma i fyny; nâ'th ſwrw yn îs, ger bron pende- 14.10.
fig, yr hwn a welodd dy lygaid.
8 Na ddôs allan i gynhenna ar frys: rhag na *wypech* beth a wnelych yn ei diwedd, wedi dy
gywilyddio gan dy gymmydog.
9 * Ymreſymma â'th gymmydog ei *hun*; ond * Matth.
na ddatcuddia gyfrinach ‖ i arall: 5.25.
10 Rhag i'r neb a'i ſyddo yn gwrando ddwyn 18.15.
gwarth arnat ti: ac i'th gywilydd na thro ‖ Luc.
maith. 20.
11 Gair a ddywedder ‖ mewn amſer, ſydd megis ‖ Neu
afalau aur, mewn gwaith arian cerfiedig. yn ei
12 Cerdd-wŷr doeth, i'r glûſt a wrandawo, ſydd Heb.
fel anwyl-dlws euraid, a gwiſc o aur rhagorol. o'r
13 * Megis berder eira yn amſer cynhaiaf, yw * Pen.
cennad ffyddlon i'r rhai a'i gyrrant: canys efe a 13.17.
lawenycha enaid ei feſtred.
14 Y neb a ymffrofto o achos gau rodd, ſydd * Pen.
gyffelyb i gwmylau, a gwynt, heb law. 1.
15 * Drwy hir-ymaros y bodlonir pendefig: a ſ
thafod eſmwyth a dyrr aſcwrn. 1 Ia
16 Pan gaffech fêl, bwyta a'th waſnaethe: a
rhag wedi dy lenwi o bonaw, i ti ei chwydu ef.
17 ‖ Cadw dy droed allan o dŷ dy gymmydog, 2
rhag iddo † flino arnat, a'th gaſau. fy
18 Y neb a ddygo * gam deſtiolaeth yn erbyn
ei gymmydog, ſydd megis gordd, a chleddyf, a
ſaeth lem.
19 Hyder ar ffalſwr yn nydd cyſyngder, ſydd
megis dant wedi ei dorri, a throed wedi ſyrru.
20 Fel yr hwn a ddygo ymmaith wiſc yn am-
ſer oerfel, *ar fel* finegr ar nitr, felly y mae yr
hwn ſydd yn canu caniadau i galon

*Exod. 16.29. Ie. 7.24. *Pen. 17.13. eſay. 5.23.

32 * Os dy elyn a newyn, porthi ef â bara; ac os sycheda, dòd iddo. ddiod iw yfed.

33 Canys marwor a bentyrri ar ei ben ef: a'r Arglwydd a dâl i ti.

34 Gwynt y gogled † a yrr y glaw ymaith: felly y ‖ wyneb-pryd digllon dafod athrodwr.

35 * Gwell yw trigo mewn congl yn nen tŷ, na chyd â gwraig anynad mewn tŷ chang.

36 Fel dyfroedd oerion i enaid sychedig, yw newyddion da o wlâd bell.

37 Gŵr cyfnawn wedi syrthio i lawr ger bròn y drygionus, sydd megis ffynnon wedi ei chymmysc â gofer badr.

38 Nid da bwyta llawer o fêl, ac felly * chwilio eu hanrhydedd, nid anrhydedd yw.

39 * Y neb ni byddo ganddo attal ar ei yspryd ei hun, sydd megis dinas ddrylliog heb gaer.

PEN. XXVI.

1 *Addysc ynglŷch ynfydion*, 13 *a phai segurllyd*; 17 *ac ynghŷlch dynion cynhennus, trasserllyd*.

MEgis òd yr hâf, neu law y cynhaiaf, felly nid cymmwys i'r ffòl anrhydedd.

2 Fel yr aderyn wrth grwydro, a'r wennol wrth ehedeg: felly y felldith ddiachos, ni ddaw.

3 * Ffrewyll i farch, ffrwyn i asyn, a gwialen i gefn yr ynfyd.

4 Na atteb ynfyd yn òl ei ynfydrwydd; rhag dy fod yn gyffelyb iddo.

5 Atteb yr ynfyd yn òl ei ynfydrwydd; rhag iddo fod yn ddoeth yn ei olwg ei hun.

6 Y neb a yrro negesau gyd ag yn angall, a dyrr ymmaith y traed, ac a ŷf ‖ golled.

7 Nid gogyhyd esceirian y clâf: felly dammeg ynghenau ffyliaid.

8 Fel yn ‖ yn rhwymo carreg mewn tarîan felly y gwna'r neb a anrhydeddo ffòl.

9 Fel draen yn myned i law dŷn meddw: felly y mae dihareb ynghenau yr angall.

10 ‖ Y *Duw* mawr yr hwn a luniodd bob peth, sydd yn gobrwyo y ffòl, ac yn talu i'r troseddwŷr.

11 * Megis y mae'r ci yn dychwelyd at ei chwdfa: felly y mae ffòl yn † dychwelyd at ei ffolineb.

12 A welai di ŵr doeth yn ei olwg ei hun? gwell yw'r gobaith am ffòl nag am hwnnw.

13 * Y mae llew mawr ar y ffordd, medd y diog, y mae llew yn yr heolydd.

14 Fel y drws yn troi ar ei golyn, felly y trŷ'r diog yn ei wely.

15 Y * dioc a guddia ei law yn ei fynwes, blin ganddo ei hestyn at ei enau drachefn.

16 Doethach yw'r diog yn ei olwg ei hun, nâ seithwŷr yn adrodd rheswm.

17 Y neb wrth fyned heibio a ‖ ymmyrro â chynnen ni pherthyn iddo, sydd megis yn ya cymmeryd ei erbyn ei glustiau.

18 Fel dŷn gwall-gofus a daflo † beutew ynlon tân, saethau, ac angau marwolaeth?

19 Felly y mae'r gŵr a dwylle ei gymmydog, ac a ddywed, ond cellwair yr ydwyf?

20 Megis † pan ddarfyddo'r coed, y diffydd y tân: felly pryd na byddo * athrodwr, † derfydd y gynnen.

21 Fel glo i'r marwor, a choed i'r tân, felly y mae gŵr cynhennus * i ennyn cynnen.

22 * Geiriau'r athrodwr sydd megis archollion, a hwy a ddescynant i gelloedd y bol.

23 Fel sorod arian wedi eu burrw dros ddrylli ‖ gridd, felly y mae gwefusau poeth, a

24 Y digasog a ‖ ragrithia â'i wefusau; ac y mae galon yn bwrîadu twyll.

25 Pan † ddywedo efe yn dêg, na ymddiried iddo: canys y mae saith ffieidd-dra yn ei galon ef.

26 ‖ Drwy gyfrwysder y cuddir digasedd; ond ei ddrygioni a ddatguddir yn y gymmuleidfa.

27 * Y neb a gloddio bydew a syrth ynddo, a'r neb a dreiglo garreg, atto y dychwel.

29 Y tafod celwyddog a gasâ'r neb a gystuddio efe, a'r genau gwenieithus a wna ddinistr.

PEN. XXVII.

1 *Ynghylch ffreth arnom ein hunain*: 5 *Am wirgariad*: 11 *Gofalu am ochel rhwystrau*: 23 *A gofalu tros dy a thylwyth*.

NAc * ymffrostia o'r dydd y foru: canys ni wyddoit beth a ddigwydd *mewn* diwrnod.

2 Canmoled arall dydi, ac nid dy enau dy hun; estron, ac nid dy hunan.

3 Trom yw'r garreg, a phwysfawr yw'r tywod, ond digofaint y ffòl sydd drymmach nâ hwy ill-dau.

4 Creulon yw llid, fel llif ddwfr yw digofaint: a phwy a ddichon sefyll o flaen ‖ cenfigen?

5 Gwell yw cerydd cyhoedd, nâ chariad cuddiedig.

6 * Fyddlon yw archollion y caredig: ond cusanau y digasog ydynt ‖ dwyllodrus.

7 † Y dŷn ‖ lawn a fathra'r dil mêl; ond i'r newynog, pob peth chwerw sydd felus.

8 Gŵr yn ymdaith o'i lê ei hun, sydd debyg i aderyn yn cilio o'i nŷth.

9 Olew ac arogl-darth a lawenycha y galon, felly *y gwna* mwynder cyfaill, trwy gyngor † ffyddlon.

10 Nac ymado â'th gydymaith dy hun, a chydymaith dy dâd: ac na ddôs i dŷ dy frawd yn amser dy orthrymder; * canys gwell yw cymmydog yn agos, nâ brawd yn mhell.

11 * Bydd ddoeth, fy mab, a llawenycha fynghalon, fel y gallwyf atteb i'r neb a'm gwaradwyddo.

12 *Y call a wêl y drwg *yn dyfod*, ac a ymgudd: ond yr angall â ânt thagddynt, ac a gospir.

13 * Cymmer wisc yr hwn a fachnio dros y dieithr; a chymmer wystl ganddo, dros y dieithr.

14 Y neb a fendithio ei gydymaith a llef uchel yn boreu pan gyfodo, cyfrifir hyn yn felldith iddo.

15 *Defni parhaus ar ddiwrnod glawoga gwraig anynad, cyffelyb ydynt.

16 Y mae yr hwn a'i cuddio hi, megis yn cuddio y gwynt; a'r olew ei ddeheu law, yr hwn a ymddengys.

17 Hayarn a hoga'r hayarn: felly gŵr a hoga wyneb ei gyfaill.

18 Y neb a gadwo ei ffigysbren, a fwyty o'i ffrwyth ef; a'r neb a wasanaetho ei feistr, a ddaw i anrhydedd.

19 Megis *mewn* dwfr y *mae* wyneb yn *atteb* i wyneb; felly y mae calon dŷn i ddŷn.

20 * Ni leuir vffern na destryw, felly ni lenwir llygaid dŷn.

21 *Fel y cawdd-lestr i'r arian, a'r ffwrnais i'r aur; felly y mae gwr i'w glod.

22 Er i ti bwyo ffòl mewn morter, i pheth yn mhlith gwenith; etto nid ymedy ei ffolineb ag ef.

23 Edrych yn ddyfal ar dy anifeiliaid, † gofala am dy braidd.

24 Canys † cyfoeth ni phery byth: ac a bery y goron o genhedlaeth i genhedlaeth?

25 Y gwair a flaenarddir, a'r glas-wellt a ddengys, a llysiau y mynyddoedd a gasclir.

26 Yr ôyn a'th ddillada ; ac o'r geifr y cei di
...th tir.
27 Hefyd ti a gei ddigon o laeth geifr yn fwyd
i ti, yn fwyd i th dŷlwyth, ac yn † gynhaliaeth
i'th langeuon.

PEN. XXVIII.

Athrawiaethau cyffredinol ynghylch annuwioldeb, a duwiol barchedd.

1 YR * annuwiol a ffŷ heb neb yn ei erlid ; ond
y rhai cyfiawn lydd hŷ megis llew.
2 O herwydd camwedd gwlad, aml fydd ei
...mherchiaid : ond † lle y byddo gwr pwyllog
...hwyrol, y † pery hi yn hir.
3 Gŵr tlawd yn gorthrymmu tlodion, fydd de-
...g lif-dawfr, † yr hwn ni âd lynniaeth.
4 Y rhai a ymadawant â'r gyfraith, a ganmo-
...yr annuwiol : ond y neb a gadwant y gyfraith,
...ymladd â hwynt.
5 Dynion annuwiol ni ddeallant farn : ond
y neb a geisiant yr Arglwydd a ddeallant bob
peth.
6 * Gwell yw y tlawd a rodio yn ei vniawndeb,
...r trawsei ffyrdd, er ei fod yn gyfoethog.
7 * Y neb a gadwo 'r gyfraith fydd fab deallus :
ond y neb † a fyddo cydymaith i loddest-wŷr, a
gwilyddia ei dâd.
8 * Y neb a chwanego ei gyfoeth drwy ysfu-
...rth ac eccreth, fyda yn casclu i'r neb a fydd
...garog wrth y tlawd.
9 Y neb a drŷ ei glust ymmaith rhag gwrando
...gyfraith, fydd ffiaidd ei weddi hefyd.
10 * Y neb a ddeno 'r cyfiawn i ffordd ddrwg,
...a fyrth yn ei bydew ei hun : ond y cyfiawn a fe-
...ddianna ddaioni.
11 Gŵr cyfoethog fydd ddoeth yn ei olwg ei
...n : ond y tlawd deallus a'i chwilia ef allan.
12 * Pan fyddo llawen y cyfiawn, y mae an-
...rhydedd mawr : ond pan dderchafer yr annuwi-
...on, y chwilir am ddyn.
13 * Y neb a guddio ei bechodau ni lwydda :
...ond y neb a'i haddefo, ac a'i gadawo, a gaiff
...ngaredd.
14 Gwyn ei fŷd y dŷn o ôfn yn oeffadol ; ond
...neb a galedo ei galon a ddigwydda i ddrwg.
15 Fel y llew rhuadna, a'r arth wangcus, yw
...lywydd annuwiol i bobl dlodion.
16 Pennadur heb ddeall, fydd yn fawr ei draw-
...ad : ond y neb a gasao gybydd-dra, a estyn ei
...ddiau.
17 * Dŷn a wnelo drawsedd i waed neb, a ffŷ
...t pwll, nac arnalied neb ef.
18 * Y neb a rodio yn vniawn a waredir : ond y
...eba fyddo traws ei ffyrdd, a fyrth ar unwaith.
19 * Y neb a lafurio ei dir, a ddigonir o fa-
...a : ond y neb a ganlyno oferwŷr, a gaiff ddi-
...on o dlodi.
20 Gŵr ffyddlon a fydd aml ei fendithion : a
...nd y * neb a brysuro i fod yn gyfoethog, ni
...dd digerydd.
21 * Nid da derbyn wyneb ; canys y cyfyw ŵr
...n dammaid o fara a wna gam.
22 Gŵr drwg ei lygaid a brysura i ymgyfoetho-
...i : ond ni wŷr efe, y daw tlodi arno.
23 * Y neb a geryddo ddyn, a gaiff yn y di-
...eddf fwy o ffafr, na'r neb a draetho wenieithu
...ddo.
24 Y neb a yspeilio ei dâd neu ei fam, ac a
...ro, ac yw hyn gamwedd, fydd gymmar i
...ddinistr.
25 Gan ychel ei feddwl a ennyn gynnen : ond
...neb a ymddiriedo yn yr Arglwydd, a wneir
...fain.
26 Y neb a ymddiriedo yn ei galon ei hun fydd
ffôl : ond y neb a rodio yn bwyllog a achubir.
27 * Y neb a roddo i'r tlawd, ni bydd angen
arno : ond y neb a guddio ei lygaid, a gaiff
lawer o felldithion.
28 * Pan dderchafer yr annuwiol, dynion a ym-
guddia ; ond wedi darfod am danynt, yr amhêir
y cyfiawn.

PEN. XXIX.

Addyfc ynghylch llwydraeth gyffredinol, a melltuolion yn erbyn llid, balchder, llaesrad, lyfrder ac anwraidd-dra, a llygredigaeth ſmyddoliaeth.

GWr † a gerydder yn fynych ac a galedo ei
warr, a ddryllir yn ddiymmwth, ſel na
byddo meddyginiaeth.
2 * Pan amhâer y cyfiawn, y bobl a lawenychant : ond pan fyddo 'r annuwiol yn llywodraethu, y bobl a ocheneidia.
3 * Gŵr a garo ddoethineb a lawenycha ei dad : ond y neb a fyddo * gyfaill i batteiniaid, a ddifa ei dda.
4 Brenin, drwy farn, a gadarnhâ y wlad, ond † y neb a garo anrhegion, a'i dinistria hi.
5 Y gŵr a ddywedo wenieithu wrth ei gymydog, fydd yn tanu rhwyd iw draed ef.
6 Ynghamwedd dŷn dfwg y mae magl, ond y cyfiawn a gân, ac a fyrth lawen.
7 * Y cyfiawn a ſyſyria fatter y tlodion, ond yr annuwiol ni ofala am ei wybod.
8 Dynion gwatwarus a'† faglant ddinas ; ond y doethion a droant ymmaith ddigofaint.
9 Os gŵr doeth a ymryſon â dŷn ffôl, pa vn bynnac a wnel ai digio, ai chwerthin, ettto ni bydd llonyddwch.
10 Gwŷr gwaedlyd a gaſant yr vniawn, ond yr vniawn a gais ei enaid ef.
11 Y ffôl a dywalit ei holl feddwl : ond gŵr doeth a'i hattal hyd yn ôl.
12 Os llywydd a wrendy ar gelwydd, ei holl weiſion ſyddant annuwiol.
13 Y tlawd * a'r † twyllodrus a gŷd-gyfarfyddant, a'r Arglwydd a lewyrcha eu llygaid hwy ill dau.
14 * Y brenin a farno 'r tlodion yn ſyddlon, ei orſedd a ſiccrheir.
15 * Y wialen a cherydd a rydd ddoethineb : * ond mab a gaffo ei rwyſc ei hun, a gwilyddia ei ſam.
16 Pan amlhâo 'r rhai annuwiol, yr amlha camwedd : * ond y rhai cyfiawn a welant en cwymp hwy.
17 * Cerydda dy fab, ac efe a bair i ti lonyddwch ac a bair hyſrydwch i'th enaid.
18 Lle ni byddo gweledigaeth, † metha a wna 'r bobl : ond y neb a gadwo 'r gyfraith, gwyn ei fŷd ef.
19 Ni chymmer gwâs addyſc ar eiriau : canys er ei fod yn deall, etto ni ſtyfh.
20 A welt di ddŷn pryſur yn ei † eiriau ? gwell yw 'r gobaith am y ffôl nag am dano ef.
21 Y neb a ddygo ei wâs i fyny yn foethus o'i febyd, o'r diwedd efe a fydd fel mab iddo.
22 * Gŵr digllon a ennyn gynnen, a'r llidiog fydd aml ei gamwedd.
23 * Balchder dŷn a'i goſtwng ef, ond y goſtyngedig o yſpryd a gynnal anrhydedd.
24 Y neb a fo cyſrannog â lleidr, a gaſa ei enaid ei hun : efe a wrendy ar felldith, ac ni mynega.
25 Ofn dŷn fydd yn dwyn magl : ond y neb a ymddiriedo yn yr Arglwydd a ddertheir.

26 * Llawer

* Deut. 15. & pen. 28. 9. * Vers. 12. pen. 29. 29

† Heb. cerydion.

* Pen. 11. 10. & 28. eccleſ. 10. 5. * Pen. 10. 8 & 15. 20. & 27. 11. * Luc. 15. 13. pen. 5. 9. & 28. 7.

† Heb. gwr cyfrifegion. * Ieb 29. 16.

† Heb. ofnant.

* Pen. 22. 2. † Neu. cyfarfyddo. * Pen. 20 28. * Gweler vers. 4. * Pen. 22. 8 & 17. & 29. * Pſal. 37. 38. & 52. 11. & 58. 11. * Pen. 13. 20. & 17. 12. & 19. 25. & 21. 11. * Neu. ſaeth erom. * Pen. 15. 18. & 22. 10. * Pen. 11. 2. & 16. 18. † Neu. ſaeth ar. 13. 10. 23. 12. 14. 11.

26 *Llawer a ymgeisiant ag wyneb y llywydd: ond oddiwrth yr Arglwydd y mae barn pob dyn.

27 Ffiaidd gan y cyfiawn ŵr anghyfiawn: a ffiaidd gan yr annwiol ŵr vniawn ei ffordd.

PEN. XXX.

1 Cyffes Agur o'i ffydd. 7 Dau bwnge ei ddeisyf ef. 10 Na ddyfid gwrthwthur cam a'r rhai gwastraf. 11 Pedwar cenedlaeth ddrygionus. 15 Pedwar peth ni ellir eu digoni. 17 Na ddyfid diystyru ffôl a mam. 18 Pedwar peth anhawdd eu gwybod. 21 Pedwar peth ni ellir eu goddef. 24 Pedwar peth doeth drosben. 29 Pedwar peth mawrfrydig. 32 Rhaid yw achub blaen digofaint.

Geiriau Agur mab Iaceh: sef y brophwydoliaeth: y gwr a leferodd wrth Ithiel, wrth Ithiel meddaf, ac Vcal.

2 Yn wir yr ydwyf yn ffolach nâ neb, ac nid oes deall dyn gennif.

3 Ni ddysgais ddoethineb, ac † nid oes gennif wybodaeth y sanctaidd.

4 *Pwy a escynnodd i'r nefoedd, neu a ddescynnodd? pwy a gasclodd y gwynt yn ei ddyrnau? pwy a rwymodd y dyfroedd mewn dilledyn? pwy a gadarnhâodd oll derfynau y ddaiar? beth yw ei enw ef, a pheth yw enw ei fab, os gwyddoost?

5 *Holl air Duw sydd † bur: tarian yw efe i'r neb a ymddiriedant yndo.

6 *Na ddyro ddim at ei eiriau ef, rhag iddo dy gerydru, a'th gael yn gelwyddog.

7 Dau beth yr ydwyf yn en gofyn gennit, † na chuneûd hwynt i mi cyn fy marw.

8 Tyna ymmhell oddi wrthif wagedd a chelwydd, na ddyro i mi na thlodi na chyfoeth; *porthi fi a'm † digonedd o fara.

9 *Rhag i mi ymlenwi, a'th wadu di, a dywedyd, pwy yw'r Arglwydd? a rhag i mi fyned yn dlawd, a lledratta, a chymmeryd enw fy Nuw yn ofer.

10 † Nac achwyn ar was wrth ei feistr: rhag iddo dy felldicho, a'th gael yn euog.

11 Y mae cenhedlaeth a felldithia ei thâd, a'i mam ni fendithia.

12 Y mae cenhedlaeth lân yn ei golwg ei hun, er nas glanhawyd oddiwrth ei haflendid.

13 *Y mae cenhedlaeth, ô mor vchel yw ei llygaid! a'i hamrantau a uderchafwyd.

14 * Y mae cenhedlaeth, a'i dannedd yn gleddyfau, a'i thîl-ddannedd yn gyllill: i ddifa'r rhai tlodion oddi ar y ddaiar, a'r anghenus o blith dynion.

15 I'r gele y mae dwy ferch, yn llefain, rhoes, rhoes. Tri pheth ni ddiwellir, ie pedwar peth ni ddywedant byth, † digon.

16 Y Bedd, y grôth amblantadwy, y ddaiar ni ddiwellir â dyfroedd; a'r tân ni ddywed, digon.

17 Llygad yr hwn a watwaro ei dâd, ac a ddiystyro ufyddhâd ei fam, a dynn cigfrain † dyffryn, a'i cywion eryrod a'i bwyty.

18 Tri peth sydd gyddiedig i mi; ie pedwar nid adwaen:

19 Ffordd eryr yn yr awyr; ffordd neidr ar graig; ffordd llong † yughanol y môr; a ffordd gŵr gyd a morwyn.

20 Felly y mae ffordd merch odinebus, hi a fwyty, ac a sych ei genau, ac a ddywed, ni wneis i anwiredd.

21 O herwydd tri pheth y cynnyrfir y ddaiar, ac o herwydd pedwar, y rhai ni ddichon hi ei ffoddef:

22 *O herwydd gwas pan deyrnaso, a ffôl pan lanwer ef o fwyd;

23 O herwydd gwraig atgas pan briodir hi, a llawforwyn a êlo yn aeres i'w meistres.

24 Y mae pedwar peth bychain ar y ddaiar, ac etto y maent yn ddoeth † iawn:

25 *Nid yw'r morgrug bobl nerthol, etto y maent yn darparu eu llyniaeth yr hâf.

26 Y cwningod nid ydynt bobl rymmus, etto hwy a wnant eu tai yn y graig.

27 Y locustiaid nid oes brenin iddynt, etto hwy a ânt allan † yn dorfeydd.

28 Y pryf coppyn a ymaflo â'i ddwylaw, ac y mae yn llŷs y brenin.

29 Y mae tri pheth a gerddant yn hardd, ie pedwar peth a rodiant yn weddus;

30 Llew cryf ym mhlith, anifeiliaid, ni thry yn ôl er neb.

31 ‖ Milgi *cryf ynghefngefn*, a bwch, a brenin, *yn hwn* ni chyfyd neb yn ei erbyn.

32 * Os buost ffôl yn ymdderchafu, ac os meddyliaist ddrwg, dyro dy law ar dy enau:

33 Yn ddiau corddi llaeth a ddwg allan ymenyn, a gwasgu ffroenau a dyn allan waed: felly cynnaell llid a ddwg allan gynnen.

PEN. XXXI.

1 Addysc Lemuel ynghylch diwetrwch a chymhedroldeb. 6 Bod yn rhaid cyffuro, ac amddiffyn y ffuddiedig. 10 Clod a chymmeddfau gwraig dda.

Geiriau Lemuel frenin: y brophwydoliaeth a ddysgodd ei fam iddo.

2 Pa *beth* fy mab! pa beth mab fynghroth! ie pa beth mab fy addunedau?

3 Na ddyro i wragedd dy nerth: na'th ffyrdd i'r byn a ddifetha frenhinoedd.

4 Nid *gweddaidd* i frenhinoedd, o Lemuel, nid *gweddaidd* i frenhinoedd, yfed gwin; nac i benniaduriaid ddiod gadarn;

5 Rhag iddo yfed, ac ebargofi y ddeddf; a newidio barn † yr vn o'r rhai gorthrymmedig.

6 *Rhoddwch ddiod gadarn i'r neb fydd ar ddarfod am dano: a gwin i'r rhai trwm eu calon.

7 Yfed efe, fel yr anghofio ei ddolur, ac na'th meddylio am ei lin-fyd mwy.

8 Agor dy enau dros y mûd; yn achos holl blant diniftr.

9 Agor dy enau, barn yn gyfiawn; *a ddadlen dros y tlawd a'r anghenus.

10 *Pwy a fedr gael gwraig rinweddol? gwerthfawrocach yw hi nâ'r carbuncl.

11 Calon ei gŵr a ymddiried yndi: felly nid ârno eisieu anrhaith.

12 Hi a wna iddo lês, ac nid drwg, holl ddiau ei bywyd.

13 Hi a gais wlân a llin, ac a'i gweithia dwy-law, yn ewyllysgar.

14 Teteg yw hi i long masnachwr, hi a dwg ei bynborth o bell.

15 Hi a gyfyd hefyd liw nôs, ac a rydd fwyd i'w thylwyth, a'i dogn i'w llangcesau.

16 Hi a feddwl am faes, ac a'i † pryn ef: â gwaith ei dwylo, hi a blanna win-llan.

17 Hi a wregysa ei lwyau â nerth: ac a gryfhâ ei breichiau.

18 Hi a wel fôd ei marchnadaeth yn ffaddlon: ni ddiffydd ei chanwyll ar hŷd y nôs.

19 Hi a rydd ei llaw ar y werthyd, ei llaw a ddeil y cogeil.

20 Hi a † egyr ei llaw i'r tlawd, ac a ehyd ei dwylo i'r anghenus.

21 Nid ofna hi am ei thylwyth rhag yr eira, canys ei holl dŷ hi a ddillada ir â gwisgiad.

16 Hi a weithia iddi ei hun garpedau, ei gwisc
yn ddoeth a phrophor.
Hynod yw ei gwt hi yn y gyrth, pan eistedd do
gyd-ymdeithydd wlad.
18 Hi a wna liain m in, ac a'i gwerth, ac a rydd
gwregys at y marsiandwr.
19 Nerth ac anrhydedd yw ei gwisc, ac yn yr am-
ser ddaw, hi a chwardd.
20 Hi a egyr ei genau yn ddoeth, a chyfraith tru-
garedd sydd ar ei thafod hi.
27 Hi a graffa ar ffyrdd tylwyth ei thŷ: ac ni
fwytty hi fara segurydd.
28 Ei phlant a godant, ac a'i galwant yn ddedwydd: ei gŵr hefyd, ac a'i canmol hi:
29 Llawer merch a weithiodd yn rymmus, ond
ti a ragoraist arnynt oll.
30 Siommedig yw ffafr, ac ofer yw tegwch: ond
benyw yn ofni yr Arglwydd, hi a gaiff glod.
31 Rhoddwch iddi o ffrwyth ei dwylo, a chanmoled ei gweithredoedd hi yn y pyrth.

¶ ECCLESIASTES, NEU Y PREGETH-WR.

PEN. I.

1 ¶ Pregeth-wr yn dangos oferedd gorchwylion dyn: 4 O herwydd bod y creaduriaid yn diswyddyn yn eu cylchoedd. 9 Nad ydynt yn dwyn dim newydd, a bod yr beth bethau wedi eu hanghofio, 12 ac o herwydd mai ffolly y safodd efe wrth chwilio doethineb.

1 Geiriau y Pregeth-wr mab Dafydd, frenin yn Ierusalem.
2 *Gwagedd o wagedd, medd y Pregeth-wr, gwagedd o wagedd, gwagedd yw y cwbl.
3 * Pa lês sydd i ddyn o'i holl lafur a gymmer dan yr haul?
4 Yn genhedlaeth a ymmaith, a chenhedlaeth a dŷ: ond y ddaear a saif byth.
5 Yr haul hefyd a gyfyd, a'r haul a fachlud, ac a brysura wrth le, lle y mae yn codi:
6 Y gwynt â'i'r deau; ac a amgylcha i'r gogledd: y mae yn myned oddi amgylch yn wastad; y mae'r gwynt yn dychwelyd yn ei gwmpasoedd.
7 Yr holl afonydd a redant i'r môr, etto nid yw'r môr yn llawn: o'r lle y daeth yr afonydd, yno yr ânt drachefn i redeg.
8 Pob peth sydd yn llawn blinder, ni ddichon dyn ei draethu: ni chaiff y llygad ddigon o edrych, na'r glust ddigon o chlywed.
9 *Y peth a fu a fydd, a'r peth a wnaed a wneir, ac nid oes dim newydd dan yr haul.
10 A oes dim y gellir dywedyd am dano, edrych yr hwn, dyma beth newydd? efe fu eisoes, yn yr oesoedd a fuont o'n blaen ni.
11 Nid oes gofia am y pethau gynt, ac ni fydd gofia am y pethau a ddaw, gan y rhai a ddaw ar ol.
12 Myfi y Pregeth-wr, oeddwn frenin ar Israel yn Ierusalem.
13 Ac a roddais fy † mryd ar geisio, a chwilio drwy ddoethineb, am bob peth a wnaed tan y nefoedd: y llafur blin yma a roddes Duw ar feibion dynion i lymguro ynddo.
14 Mi a welais yr holl weithredoedd a wnaed tan haul: ac wele, gwagedd a gorthrymder yspryd yw'r cwbl.
15 *Nis gellir cuniawni yr hyn sydd gam, na chyfrif yr hyn sydd ddiffygiol.
16 Mi a yrddiddanais â'm calon fy hun, gan ddywedyd, wele, mi a aethym yn fawr, * ac a gesclais doethineb, tu hwnt i bawb a fu o'm blaen i yn Ierusalem: a'm calon a † ddeallodd lawer o ddoethineb, a gwybodaeth.
17 * Mi a roddais fy nghalon befyd i wybod doethineb, ac i wybod ynfydrwydd a ffolineb, mi a wybûm fod hyn hefyd yn orthrymder yspryd.
18 Canys mewn llawer o ddoethineb, y mae llawer o ddig: a'r neb a chwanego wybodaeth, a chwanega ofid.

PEN. II.

1 Oferedd gwaith dyn yn ei ddifyrrwch. 12 Er fod y doeth yn well na'r ynfyd, etto yr un diwedd fydd i bob un o'r ddau. 18 Oferedd llafur dyn, gan fod yn rhaid iddo adael y cwbl, ni wyr i bwy. 24 Nid oes dim well na chymeryd llawenydd o'n llafur, etto rhodd Duw yw hynny.

1 MI a ddywedais yn fy nghalon, iddo yr awr, mi a'th brofaf â llawenydd; am hynny cymmer dy fŷd yn ddifyr; ac wele, hyn befyd sydd wagedd.
2 Mi a ddywedais am chwerthin, ynfyd yw: ac am lawenydd, pa beth a wna?
3 *Mi a geisiais yn fy nghalon † ymroddi i win, (etto yn arwain fy nghalon mewn doethineb,) ac i gofleidio ffolineb, hyd oni welwn beth oedd y da ddylynwn i feibion dynion, yr hyn a wnaat hwy tan nefoedd y nefoedd, † holl ddyddiau eu bywyd.
4 Mi a wneuthum i mi waith mawr, mi a † adeiladais i mi dai, mi a blennais i mi winllanoedd.
5 Mi a wneuthym erddi a pherllannau, ac a blennais ynddynt brennau o bob ffrwyth.
6 Mi a wneuthym lynnau dyfrr, i ddyfrhau â hwynt y llwynau fy'n dwyn coed.
7 Mi a ddarperais weision, a morwynion: † hefyd yr oedd i mi † gaeth-weision ty: ie yr oedd yn perchen llawer o warcheg a defaid, tu hwnt i bawb a fuasei o'm blaen i yn Ierusalem.
8 *Mi a bentyrrais i mi hefyd arian ac aur, a thrysor penaf brenhinoedd a thaleithiau: mi a ddarperais i mi gantorion a chantoresau, a phlesh rhyw ddyn cerdd, difyrrwch meibion dynion.
9 A mi a aethym yn fawr, ac a gynyddais yn fwy na neb a fuasei o'm blaen i yn Ierusalem: yn ddoethineb oedd yn sefyll gyd â mi.
10 A pha beth bynnac a ddeisyfiei fy llygaid, ni ommeddwn hwynt, ni attaliwn fy nghalon oddi wrth ddim hyfryd: canys fy nghalon a lawenychei yn fy holl lafur, a hyn oedd fy rhan i o'm holl lafur.
11 Yna mi a edrychais ar fy holl weithredoedd a wnathei fy nwylaw, ac ar y llafur a lafuriasfe yn ei wneuthur: ac wele, hyn oll oedd † wagedd a gorthrymder yspryd, ac nid oedd dim budd tan yr haul.
12 Ac mi a droais i edrych ar ddoethineb, ac ar * ynfydrwydd, a ffolineb, (canys beth a wna'r † dyn a ddanfonei ar ol y brenin? † y peth a wnaed yn eisus.)
13 Yna

† Heb. fod rhagoriaeth ynneithiau, mwy nag mewn ynfydrwydd.

*Dihar. 17.24. pen. 8.1.

13 Yna mi a welais † fôd doethineb yn rhagori ar ffolineb, fel y mae goleuni yn rhagori ar dywyllwch.

14 * Y doeth sydd a'i lygaid yn ei ben; ond y ffôl a rodia yn y tywyllwch: ac etto mi a welais yr un damwain yn digwydd iddynt oll.

15 Yna y dywedais yn fy nghalon, fel y digwydd i'r ffôl y digwydd i minneu, pa beth gan hynny a dâl i mi fôd yn ddoeth mwyach? yna y dywedais yn fy nghalon, fôd hyn hefyd yn wagedd.

*16 Canys ni bydd cof a am y doeth mwy nag am yr annoeth, yr dregwyddd; y pethau sydd yr awr hon, yn y dyddiau a ddaw a ollygir oll dros gof: a pha fodd y mae y doeth yn marw fel yr annoeth.

17 Am hynny câs gennif einioes: canys blin gennif y gorchwyl a wneir tan haul, canys gwagedd a gorthrymder yspryd yw'r cwbl.

18 Ie cás gennif fy holl lafur yr ydwyf yn ei † gymmeryd tan haul, am fod yn rhaid i mi ei adel i'r neb a fydd arfy ôl i.

19 * A pha wy a wyr ai doeth ai annoeth fydd efe canys efe a fydd feistr ar fy holl lafur, yr hwn a gymmerais, ac yr hwn y bum ddoeth tan haul. Dymma wagedd hefyd.

20 Am hynny mi a droais i beri i'm calon anobeithio o'r holl lafur a gymmerais tan yr haul.

21 Canys y mae dyn yr hwn y mae ei lafur yn hyfdlog, yn ystwyrol, ac yn vniawn: ac y mae yn ei † adel yn rhan i'r neb ni lafuriodd wrtho: hyn hefyd fydd wagedd, a gorthrymder mawr.

22 * Canys beth fydd i ddyn o'r holl lafur a gorthrymder ei galon, yr hwn a gymmerodd efe tan haul?

23 Canys ei holl ddyddiau fy * orthrymder, a'i lafur yn ofid: ie ni chymmer ei galon ei hun orphwys y nos. hyn hefyd fydd wagedd.

24 * Nid oes daioni mwy i ddyn nag iddo fwyta a'i yfed, a pheri i'w enaid gael daioni o'i lafur: hyn welais i, mai o law Duw yr oedd hyn.

25 Canys pwy a ddichon fwyta? a phwy a'i hyfed yn well na mi?

26 Canys i'r dyn a fydd da † yn ei olwg ef, y mae efe yn rhoddi iddo ddoethineb a gwybodaeth, a llawenydd: ond i'r pechadur y rhydd efe boen i gasglu, ac i gasâu, * fel roddi i'r neb a fyddo da ger bron Duw. hynny hefyd fydd wagedd, a gorthrymder yspryd.

PEN. III.

1 *Dod amser hadd cyfarwid yr amseroedd, yn ol mesur gwagedd ar lafur dyn.* 11 *Gosodiadwriaeth gwaredigaeth Duw: 16 Ond dyn, Duw a farn drwy wneuthuredd ef yn y byd a ddaw, ac yna ni fydd mwy cyfiawn i amfar.*

1 I bôb amser i bob peth, ac amser i bob amcan tan y nefoedd.

2 Amser i † enir, ac amser i farw; amser i blannu, ac amser i dynnu y peth a blannwyd:

3 Amser i ladd, ac amser i iachau; amser i fwrw i lawr, ac amser i adeiladu;

4 Amser i wylo, ac amser i chwerthin; amser i alaru, ac amser i ddawnsio;

5 Amser i daflu meini ymaith, ac amser i gasclu meini ynghyd; amser i ymgofleidio, ac amser i ymattal rhag ymgofleidio;

6 Amser i geisio, ac amser i golli; amser i gadw, ac amser i daflu ymaith;

7 Amser i rwygo, ac amser i wnio; amser i dawedyd, ac amser i leferydd;

8 Amser i garu, amser i gasau; amser i ryfel,

9 * Pa fodd fydd i'r gweithudd yn yr hyn y mae'n llafurio?

10 Mi a welais y blinder a roddes Duw ar feibion dynion, i ymlino ynddo.

11 *Efe* a wnaeth bôb peth yn dêg, yn ei amser: efe a osododd y bŷd hefyd yn eu calonnau hwy, fel na allo dŷn gael allan y gwaith a wnaeth Duw o'r dechreuad hyd y diwedd.

12 Mi a wn nad oes dim da ynddynt, ond bod *i ddyn* fôd yn llawen, a gwneuthur daioni yn ei fywyd.

13 A bod i bob dŷn fwyta, ac yfed, a mwynhau daioni o'i holl lafur; rhodd Duw yw hynny.

14 Mi a wn beth bynnac a wnêl Duw, y bydd hyny byth; ni ellir na bwrw atto, na thynnu dim oddwrtho: ac y mae Duw yn gwneuthur hyn, fel yr ofnei dynion ger ei fron ef.

15 * Y peth a fu o'r blaen, fôdd yr awron: a'r peth sydd ar ddyfod, a fu o'r blaen: Duw ei hun a ofyn y peth a †aeth heibio.

16 Hefyd mi a welais dan yr haul le barn; yno y oedd annwiroldeb; a lle cyfiawnder, yno'r oedd anwiredd.

17 Mi a ddywedais yn fy nghalon, Duw a farn y cyhawn a'r anghyfiawn: * canys y mae amser i bôb amcan, ac i bôb gwaith yno.

18 Mi a ddywedais yn fy nghalon am gyflwr meibion dynion; I fel y bydde i Dduw eu hamlygu hwynt, ac y gwelent hwythau mai anifeiliaid ydynt.

19 * Canys digwydd meibion dynion a ddigwydd i'r anifeiliaid, yr un digwydd iddynt: fel y mae'r naill yn marw, felly y bydd marw'r llall; ie yr un chwythad fydd iddynt oll: fel nad oes mwy rhagoriaeth i ddŷn nag i anifail: canys gwagedd yw'r cwbl.

20 Y mae y cwbl yn mynd i'r un lle: pob un fydd o'r priddd, a phob un a dŷ i'r priddd eilwaith.

21 Pwy a edwyn yspryd † dŷn, yr hwn fydd yn esgyn i fyny, a chwythad anifail, yr hwn fydd yn descyn i wared i'r ddaiar?

22 * Am hynny mi a welais nad oes dim well nag i ddyn ymlawenychu yn ei weithredoedd ei hun; canys hyn yw ei ran ef: canys pwy a'i dwg ef i weled y peth fydd ar ei ôl?

PEN. IIII.

1 *Rôd trais, 4 a chynhigen, 5 a ffyrnyd, 7 a chybydd-dod, 9 a manteision cyfeillyddiaeth, 13 a gwerthfawrogiad, yn chwanegu ar wagedd dyn.*

Eilly* mi a ddychwelais, ac a edrychais ar yr holl orthrymderau fydd tan yr haul; ac wele ddagrau y rhai gorthrymmedig heb neb iw cysuro, ac ar law eu treiswŷr yr oedd gallu, a hwythau heb neb iw cysuro.

2 * Ac mi a ganmolais y meirw y rhai fydd yn barod wedi marw, yn fwy na'r byw, y rhai fydd yn fyw etto.

3 * Gwell na'r ddau yw'r neb ni bu, yr hwn ni welodd y gwaith blin fydd tan

4 Ac mi a welais lôd pob llafur, a phob deb gwaith dŷn, † yn peri iddo gynnyddog; hyn hefyd fydd wagedd a gorthrymder yspryd.

5 * Y ffôl a wasg ei ddwylo ynghyd, ac a fwyty ei gnawd ei hun.

6 * Gwell yw llonaid llaw trwy lonyddwch na llonaid dwy law trwy flinder a gorthrymder yspryd.

7 Yna mi a droais, ac a welais wagedd tan yr haul.

y mae yn yr unrh ac heb ail; le nid oes iddo
a dawd, ac etto nid oes diwedd ar ei fa-
ddion: nid oes diwedd ar ei lygaid ddigon o gyfoeth, ni
ddy, a bydd yr ydwyf yn ffafriol, ac yn di-
ddid oddi wrth hyfrydwch? hyn hefyd
dd, ac dymma drafferth flin.

Gwell yw dau nag un, o herwydd bod iddynt wobr
am eu llafur.

Canys os syrthiant, y naill a gyfyd y llall; ond
yr unic: canys pan syrthio efe, nid oes all iw
ddo.

Hefyd os dau a gysg-on weddant, hwy a ymgyn-
hesant: ond yr unic, pa fodd y cynnesa efe?

Ac os cryfach fydd yn nag ef, dau a'i gwrth-
sefant; a thrill dair-cainge ni thorrir ar
fyth.

Gwell yw bachgen tlawd a doeth, na brenin
hen ac ynfyd, yr hwn ni feidr gymmeryd rhybydd
mwyach.

Canys y naill fodd yn dyfod allan o'r carchar
i deyrnasu, a'r llall wedi ei eni yn ei frenhinia-
eth, yn myned yn ddrwg.

Mi a welais y rhai byw oll, y rhai fydd yn
rhodio dan yr haul gyd a'r ail mâb, yr hwn a fai
yn ei le ef.

Nid oes diben ar yr holl bobl, sef ar y rhai
oll a fu o'i blaen hwynt, a'r rhai a ddel ar ôl, ni
chant lawenydd o'r gwaeged yn ddiau a blinder
ysbryd yw hyn hefyd.

PEN. V.

1 *Cyfarwyddyd wrth offrymmu: 8 Daw, 8 mewn perygl:*
9 ac mewn cyfoeth. 18 Rhodd
Duw yw cael llawenydd o'r cyfoeth.

Wilia dy droed pan fyddech yn myned i dŷ
Dduw, a bydd barottach i wrando * nag i
aberth fyfaid a canys ni wyddant hwy eu bod
yn gwneuthur drwg.

Na fydd yr brysur I'th enau, ac na fyned dy
galon i draethu ffaith ger bron Duw: canys Duw
sydd yn y nefoedd, a thithau fydd ar y ddaiar; ac
am hyn bydded dy eiriau yn ychain.

Canys breuddwyd a ddaw o drallod lawer: a
llais ffôl o lawer o eiriau.

Pan * addunedech addunedu i Dduw, nac oeda
dalu a canys nid oes ganddo flas ar rai ynfyd: y
peth a addunedaist, tal.

Gwell i ti na fuasit heb addunedu, nag i ti addu-
nedu a pheidio dalu.

Na âd i'th enau beri i'th gnawd bechu, ac na
ddywed ger bron yr angel, amryfuseddfu: pa ham
y digiai Duw wrth dy leferydd, a difetha gwaith
dy law-lo?

Canys mewn llaweroedd o freuddwydion y
mae gwagedd, ac mewn llawer o eiriau: ond of-
na di Dduw.

Os gweli dreisio y tlawd, a thrawsfwyro barn
a chyfiawnder mewn gwlâd, na ryfedda † o achos
hyn: canys y mae uwch yr uchaf yn gwil-
ied, a'r mae uwch yr uchaf yn gwilied.

Cynnyrch y ddaiar hefyd fydd i bôb peth:
brenin ei hun a fydd i'r maes.

Y neb a garo arian, ni ddigonir a gwr arian, na'r
neb a helo amldra, a chynnyrch: hyn hefyd fydd
wagedd.

Lle y byddo llawer o dda, y bydd llawer iw
ddalu: pa fudd gan hynny fydd i'w perchennog,
ond i gweled a'r llygaid?

Melus yw hûn y gweithiwr, pa un bynnac a
fwyty ai llawer a fwytao: ond llawnder y co-
ethwr ni âd iddo gysgu.

Y mae trueni blin a welais tan yr haul, sef
golh wedi ei gadw yn niwed iw perchennog.

14 Ond derfydd am y cyfoeth hynny trwy drallod blin, ac efe a genhill fab, ac nid oes dim yn ei law ef.

15 *Megis y daeth allan o groth ei fam yn noeth, y dychwel i fyned modd y daeth, ac ni ddwg ddim o'i lafur yr hyn a ddygo ymmaith yn ei law.

16 A hyn hefyd fydd oni blin, yn holliawl y modd y daeth, felly yr â efe ymmaith: * a pha lês fydd iddo ef a lafuriodd am y gwynt?

17 Ei holl ddyddiau y bwyty efe mewn tywyllwch, mewn digter, mawr, gofid, a llid.

18 * Wele y peth a welais i, † da yw a thêg i *ddyn*; bwytta, ac yfed, a chymmeryd bydd da o'i holl lafur a lafuria tan yr haul, † holl ddyddiau ei fywyd y rhai a roddes Duw iddo: canys hyny yw ei ran ef.

19 Ie i bwy bynnac y rhoddes Duw gyfoeth a golud, ac y rhoddes iddo rydd-did i fwyta o honynt, ac i gymmeryd ei ran, ac i lawenychu yn ei lafur; rhodd Duw yw hyn.

20 † Canys ni fawr gofia efe ddyddiau ei fywyd, am fôd Duw yn attêb i lawenydd ei galon ef.

PEN. VI.

1 *Ofered yw cyfoeth heb yn barfor. 3 Plant, 6 Henaint heb gyfoeth. 9 Ofered gofwng a dyfodfiau anwaſtad. 11 Diwaddsylwam a hoh gwagedd.*

Y mae drwg a welais tan haul, a hwnnw yn † fawr ym mysc dynion.

2 Gŵr y rhoddodd Duw iddo gyfoeth, a golud, ac anrhydedd, fel na bo dim yn eisiau i'w enaid o ddymunei; a Duw heb roi gallu iddo i fwyta o honaw; ond estron a'i bwytty, dynny wagedd, ac y mae yn ofid blin.

3 Os cenhill gŵr gant o *blant*, ac a fydd byw lawer o flynyddoedd, fel y bo dyddiau ei flynyddoedd yn llawer, os ei enaid ni ddiwellir o'r daioni, ac oni bydd iddo gladdedigaeth dda; mi a ddywedaf mai gwell yw ei eni hi nag ef.

4 Canys mewn ofered y daeth, ac yn y tywyllwch yr ymedy, a'i enw a guddir i fyny mewn tywyllwch.

5 Yntau ni welodd nêr haul, ac ni wyr ddim: mwy o lonyddwch fydd i hwn nag i'r llall.

6 Pe byddei efe fyw ddwy fil o flynyddoedd, ac etto ni welodd efe ddaioni; onid yw yn mynd i'r un pawb?

7 Holl lafur dyn fydd tros ei enau, ac eto ni ddiwellir ei enaid ef.

8 Canys pa ragoriaeth fydd i'r doeth mwy nag i'r annoeth? beth fydd i'r tlawd a fedrio ger bron y rhai byw?

9 Gwell yw golwg y llygaid nag ymdaith yr enaid: hyn hefyd fydd wagedd a gorthrymder yspryd.

10 Beth bynnac fu, y mae hwnw arnaw ei enw, ac mae yn hyspys mai dyn yw efe, ac ni ddichon efe ymryson a'r neb fydd drech nag efe.

11 Gan fod llawer o bethau yn cynhyrfu gwagedd, beth yw dyn well?

12 Canys pwy a ŵyr beth fydd dda i ddyn yn ei bywyd hwn, † holl ddyddiau ei fywyd ofer hyn a dreuliu efe fel * cysgod: canys pwy a fynega i ddyn beth a ddigwydd ar ei ôl tan yr haul?

PEN. VII.

1 *Help yn erbyn gwagedd. 2 Gwell galar nag yfgafn. 3 Gwell trift nag ofer lawenydd. 12 Doethineb a'i gwerth. 14 Gwaith Duw. 16 Gorfod ar ddoethineb. 20 Nid oes dyn cyfiawn.*

GWell yw enw da nag enaint gwerthfawr; a dydd mai wellaith na dydd ei eni.

2 Gwell yw myned i dŷ galar, na myned i dŷ gwledd: canys hynny yw diwedd pob dyn; a'r byw a'i gelyd at ei galon.

3 Gwell

8 Gwell yw † digter nâ chwerthin: canys trwy driftwch yr wyneb y bydd y gwellheir y galon.

4 Calon doethion fydd yn nhŷ y galar: ond calon fyliaid yn nhŷ llawenydd.

5 * Gwell yw gwrando sen y doeth, nâ gwrando cân fyliaid.

6 Canys chwerthiniad dŷn ynfyd, fydd fel clindarddach drain tan grochan; dymma wagedd hefyd.

7 Yn ddiau trawsfedd a ynfyda *r doeth, a * rhôdd a ddifetha yr galon.

8 Gwell yw diweddiad peth nâ'i ddechreuad: gwell yw y dioddefgar o yſpryd na'r balch o yſpryd.

9 * Na fydd gyflym yn dy yſpryd i ddigio: o blegit dig fydd yn gorphywys ym mynwes fyliaid.

10 Na ddywed, pa ham y bu'r dyddiau o'r blaen yn well na'r dyddiau hyn? canys nid o ddoethineb yr wyt yn ymofyn am y peth hyn.

11 † Da yw doethineb gyd ag etifeddiaeth: ac o lwyr y mae elw i'r rhai ſydd yn gweled yr haul.

12 Canys cyſcod yw doethineb, a chyſcod yw arian: eithr rhagoriaeth gwybodaeth, yw bod doethineb yn rhoddi bywyd i'w pherchennog.

13 * Edrych ar or chwyd Duw: canys pwy a all unioni yr peth a gammodd efe?

14 Yn amſer gwynfyd, bydd lawen; ond yn amſer adfyd, ystyria: Duw hefyd a wnaeth y naill yn gyfair y llall, er nawyn na chai dyn ddim ar ol ei.

15 Hyn oll a welais yn nyddiau fy ngwagedd: y mae yn cyfawn yn diſtannu yn ei gyfawnder, a y mae yn annwiol yn ehîr *ei ddyddiau yn ei ddrygioni.

16 Na fydd ry gyfawn, ac na chymmer arnat fod yn rhy ddoeth: pa ham i'th ddifethai dy hun?

17 Na fydd ry annwiol, ac na fydd ffol: pa ham y byddit farw † cyn dy amſer.

18 Da i ti ymaeſyd yn hyn, ac oddi wrth hyn na ollwng dy law: canys y neb a ofno Dduw a ddaw allan o honyno oll.

19 * Doethineb a nertha'r doeth, yn fwy na gêc o gedyrn a fi ddant yn y ddinas.

20 * Canys nid oes dyn cyfawn ar y ddaiar, a wna daioni, ac ni phecha.

21 Na ſyſod dy galon ar bob gair a ddyweder; rhag ig glywed dy was yn dy felldithio.

22 Canys llawer gwaith hefyd y gwyr dy galon, ddarfod i ti dy hun felldithio eraill.

23 Hyn oll a brofais drwy ddoethineb: mi a ddywedais, mi a fyddaf ddoeth, a hithau yn mhell oddi wrthif.

24 Y peth ſydd bell a, dwfn iawn, pwy a'i caiff?

25 Mi a droais â'm calon i wybod, ac i chwilio, ac i geiſio doethineb, a rheſwm: ac i adnabod annuwioldeb ffolineb, ſef ffolineb, ac ynfydrwydd:

26 * Ac mi a gefais beth chwerwach nag angeu, y wraig y mae ei chalon yn ſaglau ac yn rhwydau, ac dwylo yn rhwymau y neb ſydd dda † gan Dduw, a waredir oddi wrthi hi, ond pechadur a dalir genddi.

27 Wele, hyn a gefais (medd y pregeth-wr) wrth chwilio o'r naill beth i'r llall, i gael y rheſwm:

28 Yr hwn beth etto y chwilia fy enaid am dano, ac ni chefais: yn gŵr a gefais ym mhlith mil, ond yn wraig yn eu plith hwy oll ni's cefais.

29 Wele hyn yn unic a gefais, * mai Duw a wnaeth dŷn yn uniawn: ond hwy a chwiliaſant allan lawer o ddychymygion.

PEN. VIII.

1 *Am ddoethineb brenhinoedd. 6 Rhaid yn dda ar reglau iaeth Duw. 12 Gwell yw'r bŷd yr duwiol mewn adfyd, nag ar yr annuwiol mewn bendithyd. 16 Mor anchwiliadwy yw gweithredoedd Duw.*

PWy ſydd debyg i'r doeth? a phwy a feder dehongl peth? * doethineb gŵr a lewyrcha ei wyneb, a nerth ei wynebpŵ a newidir.

2 Yr ydwyf yn dy rybuddio i gadw gorchymyn brenin, a hynny o herwydd llw Duw.

3 Na ddôs ar frys allan o'i olwg ef, na ſefyll mewn peth drwg: canys efe a wna a fynno efe hun.

4 Lle y byddo gair brenin y mae gallu: a phwy a ddywed wrtho, beth yr wyt ti yn ei wneuthur?

5 Y neb a gadwo y gorchymyn, ni wybydd oddim drwg: a chalon y doeth a edwyn amſer a barn.

6 Canys y mae amſer a barn i bob amcan: ac y mae trueni dyn yn fawr arno.

7 Canys ni wyr efe beth a ſydd: canys pwy a ddengys iddo pa † bryd y bydd?

8 Nid oes vn dyn yn arglwyddiaethu * ar yr yſpryd, i attal yr yſpryd: ac nid oes ganddo allu yn nydd marwolaeth: ac nid oes bwrw arfau yn rhyfel hwnnw, ac nid achub annuwioldeb ei phrechennog.

9 Hyn oll a welais i, a gofodais fy nghalon ar bob gorchwyl a wneir dan haul, y mae amſer pan arglwyddiaetha dyn ar ddyn, er drwg iddo.

10 Ac felly mi a welais gladdu y rhai annuwiol, y rhai a ddaethent, ac a aethent o le y Sanctaidd, ac a chanmolwyd yn y ddinas, lle y gwnaethent felly: gwagedd yw hyn hefyd.

11 O herwydd na wneir barn yn erbyn gweithred ddrwg yn fuan: am hynny calon plant dynion ſydd yn llawn ynddynt, i wneuthur drwg.

12 Er gwneuthur o bechadur ddrwg ganwaith, ac eſtyn ei * ddyddiau ei: * etto mi a wn yn ddiau y bydd daioni i'r rhai a ofnant Dduw, y rhai a arſwydant ger ei fron ei.

13 Ond ni bydd daioni i'r annuwiol, ac ni eſtyn efe ei ddyddiau: y rhai ſydd gyſcyſbl i gyſcod am nad yw ynofni ger bron Duw.

14 Y mae gwagedd a wneir ar y ddaiar, bod y cyfawn * yn damwain iddynt yn ol gwaith y drygionus: a bod y drygionus yn digwydd iddynt yn ôl gwaith y cyfawn: mi a ddywedais fod hyn hefyd yn wagedd.

15 * Yna mi a gan-molais lawenydd, am nad oes dim well i ddŷn dan haul, nâ bwyta ac yfed, a bod yn llawen: canys hynny a lŷn wrth ddŷn o'i lafur, ddyddiau ei fywyd, y rhai a roddes Duw iddo tan yr haul.

16 Pan o'lodais i fy nghalon i wybod doethineb, ac i edrych ar y drafferth a wneir ar y ddaiar, (canys y mae ni wêl hûn â'i lygaid, na dydd na nôs:)

17 Yna mi a edrychais ar holl waith Duw, na ddichon dŷn ddeall y gwaith a wneir tan haul: oblegid, er i ddyn lafurio i geiſio, etto nis caiff; fe pe meddyliei y doeth ſynnu gŵybod, etto ni allai efe gael hynny.

PEN. IX.

1 *Yr vn faith bethau a ddigwydd yr dyngar yr da. 4 Rhod yn angherthaid i dynion farw. 7 Cyſſur yw cu holl vn, hwy yn y ſechedd yma. 11 Rhod rheglauieth Duw yn dymherfaw, goruchel. 13 Gwaith yw doethineb nâ chryfder.*

ffol oll mi a † ymyriais yn fy nghalon, i
ymchwelle bod y cyflawn a'r doethion,
ac ffolineb yn llaw Duw; ni wyr dyn ga-
riad wrth yr hyn oll fydd o'i blaen.

2 Da yw peth a *ddamwain i bawb fel i gilydd;
ac un peth a ddamwain i'r cyfawn, ac i'r annu-
wiol; ac i'r glân, ac i'r aflân; i'r neb a aber-
thu, ac i'r neb nid aberthai; fel y mae'r da, felly y
pechadur, a'r neb a dyngo, fel y neb a ofoo
rhag.

3 Dyma ddrwg ymmyfc yr holl bethau a
wnaethpwyd tan haul, *ſſ* bod yr vn diben i bawb; hefyd
calonnau meibion dynion ſydd yn llawn drygioni, ac
ynfydrwydd ſydd yn eu calon, tra fyddant fyw;
ac wedi hynny y maent yn myned at y meirw.

4 Canys i'r neb a ſo ynghymdeithas y rhai byw
mae gobaith: canys gwell yw ci byw nâ llew
marw.

5 Canys y rhai byw, a wyddant y byddant
feirw: ond nid oes dim gwybodaeth gan y meirw,
chwaith nid oes iddynt wobr mwyach, canys eu coffa
ef a anghofiwyd.

6 Yn ogyfud hefyd a'i cas, a'i cenfigen, a ddarfu
eu hamser nid oes iddynt gyfran byth mwy o ddim
a wneir tan yr haul.

7 Dos, bwyta dy fwyd yn llawen, ac ſſ dy win
dda, ſef yfed; canys yn awr cymmeradwy gan
Dduw yw dy weithredoedd.

8 Bydded dy ddillad yn wynion bob amſer, ac
na phallo olew ar dy ben.

9 Dos dy fyd yn llawen gyd â'th wraig an-
wyl bob dyddiau bywyd dy ofereidd, y rhai a
roddir iti tan yr haul, holl ddyddiau dy ofe-
redd: canys dyma dy ran di yn y bywyd yma, ac
yn dy lafur yr wyt ti yn myned.

10 Pa beth bynnac a ymafel dy law yn ddo i'w wneu-
thur, gwna â'th egni, canys nid oes na gwaith na
meddwl, na gwybodaeth, na doethineb, yn y
bedd lle yr wyt ti yn myned.

11 Mi a droes ac a welais tan haul, nad yw y
rhedegfa i'r cyflym, na'r rhyfel yn eiddo'r
cadarn, na'r bwyd yn eiddo'r doethion, na chy-
foeth eiddo'r pwyllog, na ffafr yn eiddo'r cyfar-
wyddion amſer, a damwain a ddigwydd iddynt oll.

12 Canys ni wyr dyn chwaith ei amſer, fel y
pyſcod a ddelir â'r rhwyd niweidiol, ac fel yr adar
a ddelir yn y delm; felly y delir plant dynion yn
amſer drwg, pan ſyrthio arnynt yn ddiſymmwth.

13 Rhoddi y doethineb hyn a welais i tan haul,
a bair fawr gennif fi.

14 Tref ddinas fechan, ac ynddi ychydig wŷr;
a daeth brenin mawr a ddaeth yn ei herbyn hi, ac a'i
hamgylchynodd, ac a gododd glawdd vchel yn ei
herbyn:

15 A chaſwyd ynddi ŵr tlawd doeth, ac efe a
waredodd y ddinas honno â'i ddoethineb; etto ni
chofiodd neb y gŵr tlawd hunnuw.

16 Yna y dywedais, gwell yw doethineb nâ
nerth: er hynny dirmyger doethineb y tlawd, ac ni
wrandewir ar ei eiriau ef.

17 Geiriau y doethion a wrandewir mewn di-
stawrwydd, rhagor bloedd yr hwn ſy'n llywodrae-
thu ymysc ffyliaid.

18 Gwell yw doethineb na arfau rhyfel, ond
un pechadur a ddinſtrîa lawer o ddaioni.

PEN. X.

1 *Perlau i ddiſ mewn ynghylch doethineb ac
ynfydrwydd.* 16 *Am ewilyswodraeth.* 18 *dirgi.*
20 *Rhaid i bawb ſyllwi yn barchus.*

1 Meirw a wnaeth i ennaint yr apo-
thecari ddrewi; felly y gwna ychydig ffoli-
neb i wr arderchog o herwydd doethineb ac an-
rhydedd.

2 Calon y doeth ſydd ar ei ddehen-law, a chalon
y ffol ar ei law aſſiwy.

3 Ie y ffol pan rodio ar y ffordd, ſydd a'i galon
yn pallu, ac y mae yn dywedyd wrth bawb ei fod
yn ffôll.

4 Pan gyfodo yſpryd penadur yn dy erbyn, nac
ymado â'th le; canys ymoſtwng a oſtega bechodau
mawrion.

5 Y mae drwg a welais tan yr haul, cyffelyb i
gyfeiliorni ſydd yn dyfod oddi ger bron y llywydd.

6 Gofodir ffolineb mewn † graddau vchel, a'r † Heb.
cyfoethog a eiſtedd mewn lle iſel. uchel

7 Mi a welais meiſion *ar feirch, a thywyſogion dera
yn cerdded fel gweiſionar y ddaiar. mawr.

8 * Y ſawl a gloddio bwll a ſyrth ynddo, a'r * Dihar.
neb a wascaro gae, ſarph a'i brath. 30.22.

9 Y ſawl a ſymudo gerrig, a gaiff ddolur oddi * Pſal.
wrthynt, a'r neb a hollddo goed, a gaiff niwed oddi 7.16.
wrthynt. dihar.26.

10 Os yr hayarn a bylo, oni hogo efe y min, rhaid 27.ecclus
iddo roi mwy o nerth; etto doethineb ſydd a- 27.28.
gorol i gyfarwyddo.

11 Os brâth ſarph heb ſwyno, nid gwell yw † Hebr.
y dyn ſiaradus. parcbeu

12 * Geiriau genau'r doeth ſydd † raſol: ond laſod.
gwefuſau'r ffôl a'i difetha ef ei hun. * Dihar.

13 Ffolineb yw dechreuad geiriau ei enau ef, 10.32.
a diweddiad geiriau ei enau ſydd anfad yn 31.13.
ſydrwydd.

14 * Y ffol befyd ſydd aml ei eiriau: ni wyr neb † Heb.
* beth a fydd, o phwy a fynega iddo pa beth fydd lli.
ar ei ôl ef? *Dihar.

15 Llafur y ffyliaid a flina bawb o honynt: canys 15. 2.
ni ſaidr ffordd yr eſyned i'r ddinas. * Pen.

16 * Gwae di'r wlâd ſydd a bachgen yn frenin i 3.12. &
ti, a'th dywyſogion yn bwyta yn foreu. 6. 2.

17 Gwyn dy fyd di y wlad ſydd a'th frenin yn * Eſai.
fab i bendefigion, a'th dywyſogion yn bwyta en 3.14.
bwyd yn ei hamſer, er cryfder, ac nid er me- Ezech.34.
ddwdod. 3. &c.

18 Drwy ddiogi lawer yn adfeilia, ac aelilad, ac * Pſal.
wrth lleſni'r dwylo y gollwng y ty ddefni. 107.17.

19 Ar lawnt wleddi a chwerthin, a gwin a'i lo- * Eccl.
wenycha y rhai byw, ond arian ſydd yn atteb i pob 10. 18.
peth. † Neu

20 * Na felldithia'r brenin yn dy † feddwl, ac yn 23.5.
ſtafell dy wely na felldithia'r cyfoethog: canys Eccl.
ehediad yr awyr a gyhoedda y llais, a pherchen
aden a fynega y peth.

PEN. XI.

1 *Addyſc ac yariad perſſaith.* 7 *Rhaid yn ieuanc
ddwl am angau mewn hynyd, 9 ac am ddydd y
farn mewn tenyg ſfid.*

BWrw dy fara ar wyneb y dyfroedd, canys ti a'i cei * Pregw.
a'i cei * yn ôl lawer o ddyddiau. 48.10.

2 Dyro ran i ſaith, a hefyd i ſyth: canys ni Mat. 25.
wyddoſt pa ddrwg a ddigwyddo ar y ddaiar. 20. &c.

3 Os bydd y cymylau yn llawn glaw, hwy 20. 17.
a ddeifnyniant ar y ddaiar: ac os cwŷ'r dderwen
neu'r gogledd y ſyrth y pren, lle y ſyrthio y
pren, yno y bydd efe.

4 Y neb a ddalio ar y gwynt, nid hau: a'r neb
a edrycho ar y cymylau, ni fedo.

5 Megis na'th wyddoſt ffordd yr yſpryd, na pha
fodd y ſaitffeir yr aſcyrn yngroth y feichiog;
felly ni wyddoſt waith Duw, yr hwn ſydd yn
gwneuthur y cwbl.

6 Y boreu haua dy hâd, a pherydnawn na orffwy
dy law: canys ni wyddoſt pa un a fyna ai hyn

ymma, ai hyn accw, ai ynteu da fyddant ill dau yn y vn funyd.

7 Melus yn ddiau yw 'r goleuni, a hyfryd yw i'r llygaid weled yr haul.

8 Ond pe byddei dyn fyw lawer o flynyddoedd, a bou yn llawen ynddynt oll, etto cofied ddyddiau tywyll wch, canys llawer fyddant: beth bynnac a ddigwydda, oferedd yw.

9 Gwna yn llawen'r ieuangc yn dy ieuengctid, a llawenyched dy galon ynnyddiau dy ieuengctid, a rhodia yn ffyrdd dy galon, ac yngolwg dy lygaid: ond gwybydd y geilw Duw di i'r farn am hyn oll.

10 Am hynny bwrw ‖ ddig oddiwrth dy galon, a thro ymaith ddrwg oddiwrth dy gnawd: canys gwagedd yw mebyd ac ieuengctid.

*Neu, drifiweth.

PEN. XII.

1 Rhaid yw meddwl am ein Gwneuthur-wr mewn pryd. 8 Gofal y pregethwr am adeiladu eraill. 13 Ofn Duw yw 'r help pennaf yn erbyn pob gwagedd ac oferedd.

*Dibar. 6. 22.

COfia ynawr dy greawdr yn nyddiau dy ieuengctid, cyn dyfod y dyddiau blin, a nesau o'r blynyddoedd yn y rhai y dywedi, nid oes i mi ddim diddanwch ynddynt:

2 Cyn tywyllu 'r haul, a'r goleuni, a'r lleuad, a'r sêr, a dychwelyd o cwmwlau ar ôl y glaw:

3 Yr amser y cryna ceidwaid y ty, ac y crymma y gwŷr cryfion, ac y metha y rhai sydd yn malu, am eu bod yn lleiddig, ac y tywylla y rhai sydd yn edrych drwy ffenestri:

*Neu, malu, yr oedyn.

4 A chau 'r pyrth yn yr heolydd, pan fo isel ſŵn y malu, a'i gyfodi wrth lais yr aderyn, a gollwng i lawr holl ferched cerdd.

5 Ie *yr amser* yr ofnant yr hyn sydd vchel, ac yr arſwydant yn y ffordd, ac y blodeua 'r prenAlmon, ac y bydd y ceiliog-rhedyn yn falch, ac y pallu chwant: pan êlo dyn i dŷ ei hir gartref, a'r galarwyr yn myned o both tu yn yr heoll:

6 Cyn torri y llinyn arian, a chyn torri yr efyn aur, a chyn torri 'r piſer ger llaw 'r ffynnon, neu dorri 'r olwyn wrth y pydew.

7 Yna y *dychwel y priddi'r ddaiar, fel y bu, ac y dychwel yr yſpryd at Dduw yr hwn a'i rhoes ef.

8 *Gwagedd o wagedd, (medd y pregethwr) gwagedd yw 'r cwbl.

9 A hefyd, am fod y pregethwr yn ddoeth, efe a addyſcodd etto wybodaeth i'r bobl, ie efe a ymbriodd ac a *chwiliodd allan, ac a drefnodd lawer o harebion lawer.

10 Chwiliodd y pregethwr am eiriau † cymeradwy, a'r hyn oedd ſcrifennedig oedd vniawn ſef geiriau gwirionedd.

11 Geiriau 'r doethion ſydd megis ſymbylau, ac fel hoelion wedi eu ſicchau gan feiſtred y gymmanleidfa, *y rhai* a roddir oddiwrth vn bugail.

12 Yn-mhellach hefyd, fy mab, cymmer rybudd wrth y rhai hyn: nid oes diben ar wneuthur llawer o lawer, a darllain llawer ſydd flinder i'r cnawd.

13 ‖ Swm y cwbl a glybuvyd yw, ofna Dduw, a chadw ei orchymmynion: canys hyn yw holl ddyled dyn.

14 *Canys Duw a ddwg bob gweithred i farn, a phob peth dirgel, pa vn bynnac ydyw ai da ei drwg.

CANIAD SALOMON.

PEN. I.

1. Caniad yr Eglwys at Griſt. 5 Y mae hi yn ymddiddan a gwirionedd, 7 ac yn gweddio am yſgol ei chyfarwyddo at ei ddiadell ddefaid ei. 8 Chriſt yn ei chyfarwyddo hi at lebyſt y Bugeiliaid: 9 ac yn ei chanmol o gariad tuac attı, 11 yn addawedhau iddi amrywiaeth grafuſol. 12 Chriſt a'i Eglwys yn ymgaredigu.

SAn y caniadau eiddo Salomon.

2 Cuſaned fi â chuſanau ei fin, *canys gwell yw dy gariad nâ gwin.

3 O herwydd arogl dy ennaint daionus, ennaint tywalltedig *yw* dy enw: am hynny y llangceſau a'th garant.

4 *Tynn fi, ni a redwn ar dy ôl: y brenin a'm dug i iw ſtafelloedd: ni a ymhyfrydwn, ac a ymlawenhawn ynot, ni a gofiwn dy gariad yn fwy nâ gwin. ‖ Y rhai vniawn iydd yn dy garu.

5 Du *ydwyf* fi, ond hawddgar, merched Ieruſalem) fel pebyll Cedar, fel llenni Salomon.

6 Nac edrychwch arnaf am fy *modd* yn ddu, *ac* am fy haul edrych arnaf: meibion fy mam a ddigiaſant wrthi, goſodaſant fi i gadw gwin-llanneodd *eraill*, fy ngwinllan *fy hun* ni's cedwais.

7 Mynega i mi, a'm hŷn a hoffodd fy enaid, pa lê yr wyt yn bugeilio, pa le y gwnei iddynt orwedd ganol dydd: canys pa ham y byddaf megis vn † yn troi heibiow-rth ddiadellau dy gyfeillion?

8 Oni wyddoſt ti, y deccaf o'r gwragedd i dôs allan changot ar ôl ôl y praidd, a phortha dy fynod ger llaw pebyll y bugeiliaid.

9 Yr meirch yngherbydau Pharao i'th gyffelybais, fy anwylyd.

10 Hardd yw dy ruddiau gan dlyſau, a'th wddfgan gadwynni.

11 Tlyſau o aur a boglynnau o ariau, a nyni a'th wnawn.

12 Tra yw y brenin ar ei ſwrdd, fy Nardus i a rydd ei arogl.

13 Fy anwylyd ſydd i'm yn bwyſ myrh, rhwng fronnau yr eiys tros nôs.

14 Cangen o rawn Camphyr yw fy anwylyd i mi, yngwinllannoedd Engedi.

15 Wele di yn deg, ‖ fy anwylyd, wele di yn deg, *y mae* i ti lygaid colomennod.

16 *Wele di fy anwylyd yn deg, ac yn hawddgar; ein gwely hefyd *ſydd* iraidd.

17 ‖ Swmmerau ein tai *ſydd* gedr-wydd, ein ſyddiau *ſydd* ſyprwydd.

PEN. II.

1 Y cariad ſydd rhwng Chriſt ai Eglwys. 8 Gobaith, 10 a galwedigaeth yr Eglwys, 14 a ſoſal Chriſt troſti. 16 Proſeſſ yr Eglwys, a'i ſyſdi a'i gobaith.

RHoſyn Saron, a lili y dyffrynnoedd *yw* fi.

2 Megis lili ym myſc y drain; felly y mae fy anwylyd ym myſc y merched.

3 Megis pren afalau ym myſc prenau 'r coed, felly y *mae* fy anwylyd ym mhlith y meibion: i bu dda genni eiſtedd dan ei gyſgod ef, a'i ffrwyth oedd felus † i'm genau.

4 Efe a'm dug i'r gwin-dŷ a'i faner troſof *oedd* gariad.

5 Cynheliwch fi â phottelau, † cyſſurwch fi â afalau, canys claf *iawn* fi o gariad.

1 *Christ yn gosod allan hanrddyr ddeuddeg yr Eglwys:* 8 *yn dangos ei gariad tuag atti.* 16 *Yr Eglwys yn gweddio ar gael ei gwastadhau yn tymmmys y bresennoldeb ef.*

WEle di yn dêg fy anwylyd, wele di yn dêg, * dy lygaid *yw'r* colomennaidd, rhwng dy lywethau; dy wallt *fydd* fel * diadell o eifr, y rhai a ‖ ymddangosant o fynydd Gilead.

2 Dy ddannedd *fyddd* fel diadell o *defaid* gwastad-gnaif, y rhai a ddaethant i fynu o'r golch, fa, y rhai *oedd'yn* bob yn yn dwyn dau oen; ac nid oedd'yn ynddynt yn ddi-heppil.

3 Dy wefusau *fydd* fel edef yscarlad, a'th barabl yn weddus: dy arleisiau rhwng dy lywethau *fydd* fel darn o bomgranad.

4 Dy wddf *fydd* fel tŵr Dafydd, yr hwn a adeiladwyd yn dŷ arfau, cariannau fil fydd yn crogi ynddo, i gyd yn eſtylch y cedyrn.

5 *Dy ddwy fron fydd fel dau lwdn iwrch o eſelliaid, yn pori ym myſc lili.

6 *Hyd oni ‖ wawrio 'r dydd, a chilio o'r cyſcodau, âſ i fynydd y Myrrh, ac i fryn y Thus.

7 *Ti oll *ydwyt* dêg fy anwylyd i ac nid oes ‖ ynot frychewyn.

8 Tyret grd â mi o Libanus *fy* priweddi, gyd â mi o Libanus, edrych o ben Amana, o gopa Senir, a *Hermon, o lochesau y llewod, o fynyddoedd y llewpardiaid.

9 Dygaiſt fy nghalon, fy chwaer a'm dyweddi; dygaiſt fy nghalon ag un o'th lygaid, ag un gadwyn wrth dy wddf.

10 Morr dêg *yw* dy gariad, fy chwaer, a'm * dyweddi! pa faint gwell yw dy gariad, nâg arogl dy olew, na'r holl bêr-aroglau!

11 Dy weſuſau *fydd* mynediſ, *fydd* yn diferu fel dil mêl, *y mae* mêl a llaeth tan dy dafod, a dŷ wiſcoedd fel arogl Libanus.

12 Gardd † ganedic *yw* fy chwaer, a'm dyweddi: ffynnon gloedic, ffynnon ſeliedic *yw*.

13 Dy blanhigion *ſydd* berllan o bomgranadau, a ffrwyth peraidd, Camphir, a Nardus.

14 *A* Nardus, a ſaphrwn, Calamus a Synamum, a phob pren Thus, Myrrh, ac Aloes, ynghyd â phob rhagoral bêr-lyſiau.

15 Ffynnon y gerddi, ffynnon y dyfroedd byw, a ffrydiau o Libanus.

16 Deffro di ogledd-wynt, a thyred ddeheuwynt, chwyth ar fy ngardd, *fel y* gwaſgarer ei phêr-aroglau: deued fy anwylyd iw ardd, a bwyttaed ei ffrwyth peraidd ei hun.

PEN. V.

1 *Christ yn deſtroi yr Eglwys â'i elynion.* 2 *Yr Eglwys, wedi proſ cariad Christ, yn gladd o gariad.*

3 *Portreiadu Christ mwth eiwadan.*

DEuthym i'm gardd, fy chwaer a'm dyweddi, ceſclais fy Myrrh gyd â'm pêr-arogl, bwyttceais fy nil gyd â'm mêl, yſais fy ngwin gyd â'm llaeth: bwytewch gyſeillion, yſwch, ie ‖ yſwch yn helaeth fy rhai anwyl.

2 Myſi *ſydd* yn cyſcu, a'm calon yn neffro: llais fy anwylyd yw, yn curo *gan dd'weyd*, fy chwaer, gan fy anwylyd, fy ngholomen, fy nihalog: agor i mi; canys llanwyd fy mhen â gwlithlith, a'm gwallt â defnynnau'r nôs.

3 Dioſcais fy mhais, pa ſodd y gwiſcaf hi? golchais fy nhraed, pa ſodd y diwynaf hwynt?

4 Fy anwylyd a eſtynnodd ei law drwy'r twll, a'm ymyſcaroedd a gyffrôdd ‖ er ei fwyn.

5 Mi a gyſodais i agori i'm anwylyd; a'm dwylo a ddiferaſant gan Fyrrh, a'm byſedd gan Fyrrh yn diferu ar hyd beſpenneu'r clo.

6 Agorais i'm anwylyd, ond fy anwylyd a giliasei, ac a aethei ymaith, fy enaid a lewygodd pan lefarodd efe: eisiais, ac ni's cefais: gelwais ef, ond ni'm hatteboedd.

7 Y gwil-wŷr y rhai a aent o amgylch y ddinas, a'm cawsant, a'm sarhasant: gwil-wyr y caerau a ddygasant fy ngorchudd oddi arnaf.

8 Merched Ierusalem, gorchymynnaf i chwi, os cewch fy anwylyd, fynegu iddo fy mod yn glaf o gariad.

9 Beth *yw* dy anwylyd rhagor anwylyd *arall*, y deccaf o'r gwragedd i beth *yw* dy anwylyd rhagor anwylyd *arall*, pan orchymynni i ni felly?

10 Fy anwylyd *ydd* wynn a gwridoc, yn † rhagori ar ddeng mil.

11 Ei ben *fel* aur coeth, ei wallt yn ‖ grych, yn ddu fel y fran.

12 * Ei ddagaid fel *llygaid* colomennod wrth afonydd dyfroedd, wedi eu golchi â llaeth, † wedi eu gosod yn gymmwys.

13 Ei gruddiau fel gwely per-lysiau, fel blodau peraidd: ei wefusau *fel* lili yn diferu Myrrh diferol.

14 Ei ddwylo *ydd fel* modrwyau aur, wedi ei llenwi o Beril: ei fol *fel* disclair Ifori, wedi ei wisco a Saphyr.

15 Ei goesau fel colofnau Marmor, wedi eu gosod ar seiliau o aur coeth: ei wynebpryd fel Libanus, morr ddewisol a chedrwydd.

16 Melus oddiaeth *yw* ei enau, ie y mae efe all yn hawddgar. Dymma fy anwylyd, ymma fy nghyfaill, *o ferched Ierusalem.*

PEN. VI.

1 *Yr Eglwys yn gwneuthur proffes o'i ffydd yn Ghrist.* 4 *Christ yn dangos bawddgar ddoniau yr Eglwys.* 10 *A'i gariad ef tuac atti.*

I ba le yr aeth dy anwylyd, y deccaf o'r gwragedd? pa le y treawdd dy anwylyd, fel y ceisiom ef gydâ thi?

2 Fy Anwylyd aeth i wared iw ardd, i welân y per-lysiau, i ymborth yn y gerddi, ac i gasclu lili.

3 * Myfi *wyf* eiddo fy anwylyd, a'm hanwylyd yn eiddo finnau, yr hwn sydd yn bugeilio ym mysc y lili.

4 Tec *ydwyt* ti fy anwylyd, megis Tirzah, gweddus megis Ierusalem, ofnadwy megis *lu* baneroc.

5 Tro dy lygaid oddi wrthif, canys hwy a'm ‖ gorchfygasant: dy wallt * fel diadell o eifr, y rhai a ymddangosant o Gilead.

6 Dy ddannedd sydd fel diadell o ddefaid a ddaei fynno'r olchfa: y rhai sydd bob yn un dwyn dau oen, ac heb un yn ddi-heppilyn eu mysc.

7 Dy arleisiau chwng dy lywethau *ydd* fel darn o bom-granad.

8 Y mae tri vgain o frenhinesau, ac o ordderch. wragedd bedwar vgain; a llangcesau heb rifedi.

9 Vn *ydyw* hi fy ngholomen, fy nihalog, vnic ei mam *yw* hi, dewisol *yw* hi gan yr hon a'i hescoxedd: y merched a'i gwelsant, ac a'i galwasant yn ddedwydd, y brenhinesau a'r gordderch-wragedd, a hwy a'i canmolasant hi.

10 Pwy *yw* hon a welir fel y wawr? yn dêg fel y lleuad, yn bûr fel yr haul, yn ofnadwy fel *lu* baneroc?

11 Euthum i wared i'r ardd gnau, i edrych am flowythdd y dyffryn, i weled a flodeuasei y winwyden, a flodeuasei y pom-granadau.

12 Heb wybod i mi ‖ i'm gwnaeth fy enaid megis cerbydau Ammi-nadib

13 Dychwel, dychwel, y Sulamithes; dychwel, dychwel, fel yr edrychom arnat: beth a welwch chwi yn y Sulamithes? megis tyrfa ‖ dau lu.

PEN. VII.

1 *Tŷsyson wedi pellach o radau yr Eglwys, o'r Eglwys yn gwneuthur proffes o'i ffydd ac o'i dymuniad.*

Or deg *yw* dy draed mewn escidiau, ferch pendefig! cymmalau dy forddwydydd *sydd* fel tlysau, gwaith dwylo'r cywreinaf.

2 Dy fogel *ydd fel* gorlwch crwn, heb eisiau † lleithder: dy fru fel twrr gwenith wedi ei amgylchu â lili.

3 * Dy ddwyfron megis dau lwdn iwrch o eiliaid.

4 Dy wddf fel twr o Ifori, dy lygaid fel pyscod-lynnoedd yn Hesbon, wrth borth Bath-rabbim: dy drwyn fel twr Libanus yn edrych tua Damascus.

5 Dy ben *ydd* arnat fel ‖ Carmel, a gwallt dy ben fel porphor, y brenin sy wedi ei rwymo yn y rhodfeydd!

6 Morr dêg ydwyt, ac morr hawddgar, fy nghariad, am hyfrydwch!

7 Dy vchder ymma sydd debyg i balm-wydden, a'th fronnau i'r grawn-lyppiau.

8 Dywedais, dringaf i'r balm-wydden, ymaflaf yn ei cheingcian; ac yn awr dy fronnau fyddant megis grawn-gangheunau y win-wydden: a'th anadl dy ffroenau megis afalau;

9 A thafliod dy enau megis y gwin gorau i'm anwylyd, yn myned i wared yn † felus, ac yn peri i wefusau y rhai a fyddo yn ‖ cysca, lefaru.

10 * Eiddo fy anwylyd *ydwyf* fi, ac attaf i mae ei ddymuniad ef.

11 Tyret, fy anwylyd, awn i'r maes, a llettemwn yn y pen-trefydd.

12 Boreu-godwn i'r gwinllanneodd, edrychwn a flodeuodd y win-wydden, a ‖ agorodd egin y grawn-win, a flodeuodd y pomgranadau: yno y rhoddaf fy nghariad i ti.

13 *Y mandragorau a roddasant arogledd, ac wrth ein dryssau y mae pob rhyw odidowg ffrwythau newydd a hên, y rhai a rois i gadw i ti, fy anwylyd.

PEN. VIII.

1 *Cariad yr Eglwys tuac at Ghrist.* 6 *Her ardderchawg ydyw cariad.* 8 *Galwad y cenhedloedd at yr Eglwys yn gweddio am ddyfodiad Christ.*

O Na bait megis brawd i'm, yn sugno bronnau fy mam? pan i'th gawn allan, cusanwn di, etto ni'm † dirmygid.

2 Arweiniwn a dygwn di i dŷ fy mam, yr hwn a'm dyscei: parwn it yfed * gwin llyfiennog, sugn fy mhomgranadau.

3 * Ei law assiwy *ffyddei* tan fy mhen, ac i law ddehau a'm cofleidiai.

4 * Tynghedaf chwi ferched Ierusalem, † na chyffrôch, ac na ddeffrôch fy nghariad; hyd oni fynno ei hun:

5 *(Pwy *yw* hon sydd yn dyfod i fyny o'r anialwch, *ac* yn pwyso ar ei hanwylyd? † tan yr afallen yr i'th gyfodais, yno i'th escorodd dy fam, yno i'th escorodd yr hon a'th ymddug.

6 Gosod fi megis sêl ar dy galon, sel sêl ar dy fraich; canys cariad *ydd* gryf fel angau, eiddigedd sydd † greulon fel y bedd: ei farwor *sydd* farwor tanllyd, a fflam angerddol iddynt.

7 Dyfroedd lawer ni allant ddiffoddi cariad, ac afonydd nis boddanc: pe rhoddei dyn holl gyfoeth ei dŷ am gariad, gan ddirmygu y dirmygid hynny.

8 * Y mae i ni chwaer fechan, ac nid oes fronnau

dd, beth a wnawn i'n chwaer, y dydd y dyweder am dani?
9 Os mur yw hi, ni a adeiladwn arni balâs arian: ac os drws yw hi, ni a'i cawn hi ag ystyllod cedr-wydd.
10 Cant *gŵr* oedd, a'm bronnau fel tyrau: yna 'r oeddwn yn ei olwg ef, megis wedi cael ‖ tangnefedd.
11 Yr oedd gwin-llan i Salomon yn Baal-hamon,

ese a osodôdd y winllan i warcheidwaid: pob un a ddygai am ei ffrwyth, fil o *arian*.
12 Fy ngwinllan *sydd* ger fy mron, mil *sydd* i ti Salomon, a dau cant i'r rhai a gadwant ei ffrwyth hi.
13 Oh yr hon a drigi yn y gerddi, y cyfeillion a wrandawant ar dy lais: par i mi ei glywed.
14 † Brysia fy anwylyd, a bydd debyg i iwrch neu lwdn bydd ar fynyddoedd y perlysiau.

† *Heb. fy ymaith.*

ESAIAS.

PEN. I.

1 *Esay yn achwyn ar Iuda am ei hanufyddâd: 5 Yn gosodiο am ei barnedigaeth hi: 10 Yn edrych ddyna en holl wasanaeth, 16 Yn annog i ddiwygiad, yrwy addewidion a bygythiau: 21 Yn cyssylltu hanner-violaeth hwy, ac yn datcan barnedigaethau Duw: 25 Yn addo grâs: 28 Ac yn dywedyd dinistr ar yr anwiriol.*

Gweledigaeth Esay fab Amos, yr hon a welodd efe am Iuda, a Ierusalem, * yn nyddiau Vzziah, Iotham, Ahaz, a Hezeciah brenhinoedd Iuda.
2 * Gwrandewch nefoedd, clyw ditheu ddaiar; canys yr Arglwydd a lefarodd; magais, a meithrinais * feibion, a hwy a wrthryfelâsant i'm herbyn.
3 * Yr ych a edwyn ei feddiannydd, a'r asyn breſ ei berchennog: *ond* Iſrael nid edwyn, fy mhobl ni ddeall.
4 Oh genhedlaeth bechadurus, pobl lwythog o anwiredd, hâd y rhai drygionus, meibion yn llygru gwthodasant yr Arglwydd, digiasant Sanct Iſrael, † ciliasant yn ôl.
5 Pa beth i'th tarewir mwy? cildynrwydd a amlygwch: y pen oll *sydd* glwyfus, a'r holl galon yn llesc.
6 O wadn y troed hyd y pen, nid oes dim ‖ cyfan ynho; *ond* archollion, a chleiſnau, a gweliau cleiſiol: ni wasgwyd hwynt, ac ni rwymwyd, ac ni thyneirwyd ag olew.
7 Y mae eich gwlâd yn anrheithledig; eich dinasoedd wedi eu llosci â thân: eich tîr a dieithriaid yn ei ſlaen yn ei gwydd, ac wedi ei anrheithio fel † pêd ymchwelei estroniaid ef.
8 A merch Sion a adewir megis llueſty mewn gwinllan, megis llety mewn gardd cucumerau, megis dinas warcheadig.
9 Oni buaſe i Arglwydd y Lluoedd * adel i ni ychydig iawn weddill; fel * Sodoma y buaſem, a debyg i Gomorrah.
10 Gwrandewch air yr Arglwydd, tywyſogion Sodoma: † clywch gyfraith ein Duw ni, pobl Gomorrah.
11 Beth yw * lluoſogrwydd eich aberthau i mi, medd yr Arglwydd? llawn ydwyf o boeth aberthau hyrddod, ac o fraſder *anifeiliaid* bretſion: ‖ nid hoffwyf, ac ŷchyn, a bychod, nid ymhyfrydaf ynddynt.
12 Pan ddeloch † i ymddangos ger fy mron, pwy a geiſiodd hyn ar eich llaw, *ſef* ſangu fy nghynteddau?
13 Na chwanegwch ddwyn offrwm ofer, arogldarth ffiaidd genif: ni allaf oddef y neuddyddiau a'r Sabbothau, cynnoddi cynnaſa; ‖ nid wyf ſef yn rhabwyl gyfarfod.

dedic, a gafaodd fy enaid: y maent yn faich arnaf, blinais yn eu dwyn.
15 A phan eſtynnoch eich * dwylo, mi a guddiaf fy llygaid rhagoch: hefyd pan † weddioch lawer ni wrandawaf: * eich dwylo ſydd lawn o waed.
16 Ymolchwch, ymlanhewch, bwriwch ymmaith ddrygioni eich gweithredoedd oddi ger bron fy llygaid; * peidiwch a gwneuthur drwg;
17 Dyſcwch wneuthur daioni, ceiſiwch farn, gwnewch vniondeb i'r gorthrymmedig: gwnewch farn i'r ymddifad, dadleuwch tros y weddw.
18 Deuwch yr awr hon, ac ymrelymmwn, medd yr Arglwydd, pe byddei eich pechodau fel ysgarlad, ânt cyn wynned a'r eira, pe cochent fel ponphor, byddant fel gwlân.
19 Os byddwch ewyllysgar ac vfudd, daioni y tîr a fwyttewch.
20 Ond os gwrthodwch, ac os ymddadleuwch â chleddyf ſych yſbir: canys genau yr Arglwydd a'i llefarodd.
21 Pa wedd yr aeth y ddinas ffyddlawn yn butain? cyfiawn *fu* farn, lletteuodd cyfiawnder ynddi; ond yr awr hon lleiddiaid.
22 Dy arian a aeth yn ſothach, dy win ſydd wedi ei gymmyſcu â dwfr.
23 Dy dywyſogion *ſydd* gyndyn, ac yn gyſranogion â lladron: pob vn yn caru rhoddion ac yn dilyn gwobrau: * ni farnant yr ymddifad, a chwyn y weddw ni chaiff ddyfod attynt.
24 Am hynny, medd yr Arglwydd, Arglwydd y Lluoedd, cadarn *Dduw* Iſrael: Aha, ymgyſuraf ar fy ngwrthwynebwyr, ac ymddialaf ar fy ngelynion.
25 Ac mi a ddychwelaf fy llaw arnat, ac a † lanhaf dy ſothach: ac a dynnaf ymmaith dy holl alcam.
26 Adferaf hefyd dy farnwyr fel cynt, a'th gynghoriaid megis yn y dechreu: wedi hynny i'th elwir yn ddinas cyfiawnder, yn dref ffyddlon.
27 Sion a waredir â barn, a'r rhai a ddychwelant ynddi â chyfiawnder.
28 * A † dinistr y troſeddwyr, a'r pechaduriaid *fydd* ynghyd: a'r rhai a ymadawant â'r Arglwydd, a ddifethir.
29 Canys cywilyddiant o achos y derw a chwenychaſoch: a gwrthruddir chwi am y gerddi a ddetholaſoch.
30 Canys byddwch fel derwen yn dail yn ſych, ac fel gardd heb ddwfr iddi.
31 A'r cadarn ſydd fel carth, a'i ‖ weithiad fel gwreichionen: a hwy a loſcant ill dau ynghyd, ac ni *bydd* a'i diffoddo.

ª Dihar. 1.28. ier. 14.12. mic. 3.4. † *Heb.* *amlhawch weddi.* ª Esay 59.3. ª 1. Pet. 3.12.

† *Heb.* *lanhaf fel pan yn eglur.*

† *Heb.* *dryghioni.*

PEN. II.

1 *Esay yn prophwydo dyfodiad brenhiniaeth Christ. 6 Amnawsiaeth yw ymadaw y bobl Duw yn gyffredin dyno. 10 I'w mwy yn amryw ffyrdd, a*

Y Gair yr hwn a welodd Esay mab Amos, am Iuda, a Ierusalem.

Mic.4.1 2 A † bydd yn y dyddiau diwethaf, sod mynydd ty'r Arglwydd wedi ei ‖ barattoi ym mhen y ‖ Neu, sicrhau. mynyddoedd, ac yn dderchafedic goruwch y bryniau; a'r holl genhedloedd a ddylifant atto.

3 A phobloedd lawer a ânt, ac a ddywedant, deuwch, ac escynnwn i fynydd yr Arglwydd, i dy Duw Iacob, ac efe a'n dysc ni yn ei ffyrdd, ac ni a rodiwn yn ei lwybrau ef: canys y gyfraith a â allan o Sion, a gair yr Arglwydd o Ierusalem:

4 Ac efe a farna rhwng y cenhedloedd, ac a gerydda bobloedd lawer: a hwy a gurant eu cleddyfau yn sychau, a'i gwaywffyn yn bladuriau: ni chyfyd cenhedl gleddyf yn erbyn cenhedl, ac ni ddysceant ryfel mwyach.

5 Tŷ Iacob, deuwch, a rhodiwn yngolcuni yr Arglwydd.

6 Am hynny y gwrthodaist dy bobl, tŷ Iacob; am eu bod wedi'en llenwi ‖ allan o'r dwyrain, a'i ‖ Neu, yn fwy na'r dwyrain. bod yn fwyn-wŷr tymegis y Philistiaid: ac mewn plant dieithriaid yr ymfodlonant.

‖ Neu yn ymddigoni. 7 A'i tîr sydd gyflawn o arian, ac aur, ac nid oes diben ar eu trysorau; a'i tîr sydd lawn o feirch, ac nid oes diben ar eu cerbydau.

8 Ei tîr hefyd sydd lawn o eulynnod: i waith en dwylo eu hun yr ymgrymmant, i'r hyn a wnaeth eu bysedd eu hun.

9 A'r gwreng sydd yn ymgrymmu, a'r bonheddig yn ymostwng: am hynny na faddeu iddynt.

10 Dos i'r graig, ac ymgudd yn y llwch, rhac ofn yr Arglwydd, a rhac gogoniant ei fawredd ef.

Pen.5.15 11 * Vchel-drem dŷn a iselir, ac vchder dynion a ostyngir a'r Arglwydd yn vnic a dderchefir, yn y dydd hwnnw.

12 Canys dydd Arglwydd y lluoedd *fydd* ar bôb balch, ac vchel, ac ar bôb derchafedic, ac efe a ostyngir:

13 Ac ar holl vchel, a derchafedic gedrwydd Libanus; ac ar holl dderi Basan;

14 Ac ar yr holl fynyddoedd vchel; ac ar yr holl fryniau derchafedic;

15 Ac ar bôb tŵr vchel; ac ar bôb magwyr gadarn;

16 Ac ar holl longau Tarsis; ac ar yr holl luniau dymunol.

17 Yna yr iselir vchelder dŷn, ac y gostyngir vchder dynion: a'r Arglwydd yn vnic a dderchefir yn y dydd hwnnw.

‖ Neu, ôst ymaith. 18 A'r eulynnod ‖ a fwrw efe ymmaith yn hollawl.

* Hosea. 10.8. Luc. 23.30 dat. 6.16 & 9.6. † Hebr. y llwch. † Hebr. eulynnod ei arian. ‖ Neu, idolo. 19 A hwy a ânt i * dyllau y creigiau, ac i ogofau † llychlyd, rhac ofn yr Arglwydd, a rhac gogoniant ei fawredd efe, pan gyfodo efe i gynnhyrfu y ddaiar.

20 Yn y dydd hwnnw y teifl dyn † ei eulynnod arian, a'i eulynnod aur, (y rhai a wnaethant ‖ iddynt yw haddoli) i'r wâdd, ac i'r ystlumod:

21 I fyned i agennau y creigiau, ac i gopheu y clogwyni, rhac ofn yr Arglwydd, a rhac gogoniant ei fawredd efe, pan gyfodo efe i gynnhyrfu y ddaiar.

22 Peidiwch rhwithau â'r dŷn, yr hwn *fydd* a'i anadl yn ei ffroenau: canys ym mha beth y gwneir cyfrif o honaw.

PEN. III.

1 † Canys wele yr Arglwydd, Arglwydd y lluoedd, a dynn ymmaith o Ierusalem, a o Iuda y cynhaliaeth, a'r ffon: holl gynhaliaeth bara, a holl gynhaliaeth dwfr,

2 Y cardiarn, a'r rhyfel-wr, y brawd-wr, a'r prophwyd, y synhwyrol, a'r hen-wr,

3 Y tywysog dêc a dengain, a'r † anrhydeddus, a'r cynghor-wr, a'r creftwr celfyddyd, a'r araithi-wr hyawdl.

4 A rhoddaf * blant yn dywysogion iddynt, a bechgyn a arglwyddiaetha arnynt.

5 A'r bobl a orthrymmir y naill gan y llall, a phob vn gan ei gymmydog: y bachgen yn erbyn yr hen-wr, a'r gwael yn erbyn yr anrhydeddus, a ymfalchia.

6 Pan ymafio gŵr yn ei frawd o dŷ ei dâd, *gan ddywedyd*, y mae dillad gennit, bydd dywysog i ni; a bydded y cwymp hwn tan dy law di.

7 Yntef a † dwng yn y dydd hwnnw, gan ddywedyd, ni byddaf † iachawr; canys yn fy nhŷ nid oes fwyd, na dillad, na osodwch fi yn dywysog i'r bobl.

8 Canys cwympodd Ierusalem, a syrthiodd Iuda: o herwydd eu tafod hwynt, a'i gweithredoedd *fydd* yn erbyn yr Arglwydd, i gyffroi llygaid ei ogoniant ef.

9 Dull eu hwynebau hwynt a dystiolaetha yn eu herbyn, a'i pechod fel * Sodoma a synegant, ac ni chelant: gwae en henaid, canys talasant ddrwg iddynt eu hunain.

10 Dywedwch mai da *fydd* i'r cyfiawn: canys ffrwyth eu gweithredoedd a fwynhânt.

11 Gwae yr anwir, drwg *fydd iddo*: canys gwobr ei ddwy law ei hun a ‖ fydd iddo.

12 Fy mhobl *fydd* a'i treis-wŷr yn fechgyn: a gwragedd a arglwyddiaetha arnynt: o fy mhobl, y rhai a'th ‖ dywysant sy'n peri it gyfeiliorni, a fforddd dy lwybrau a † ddistrywiant.

13 Yr Arglwydd *fy* yn sefyll i ymddadleu: a yn sefyll i farnu y bobloedd.

14 Yr Arglwydd a ddaw i farn â henuriaid ei bobl, a'i tywysogion: canys chwi a ‖ borasoch y winllan; anrhaith y tlawd *fydd* yn eich tai.

15 Beth *fydd* i chwi a guroch ar fy mhobl? a'r faloch a'r wynebau y tlodion, medd Arglwydd Ddnw y lluoedd?

16 A'r Arglwydd a ddywedodd, o herwydd balchio o ferched Sion, a rhodio â gwddf estynedic, ac â llygaid ‖ gwammal, gan rodio a rhygyngu wrth gerdded, a thrystio a'i traed,

17 Am hynny y clafra yr Arglwydd gorynnau merched Sion: a'r Arglwydd a ddinoetha eu gwarthle hwynt.

18 Yn y dydd hwnnw y tynn yr Arglwydd ymmaith addurn yr escidiau, y rhwyd-waith heiyd, a'r lloerawr wiscoedd.

19 Y † cadwynau, a'r breichledau, a'r moledau,

20 Y pen-guwch, ac addurn y coesau, a'r ‖ sodennau, a'r † dwyfronnegau, a'r clust-dlysau,

21 Y modrwyau, ac addurn y trwyn,

22 Y gwiscoedd ‖ symmud-liw, a'r mentyll, a'r misfyrnau, a'r cŷch-nodwyddau,

23 Y drychau hefyd, ar lliain main-wych, a'r coccyllau, a'r gynau.

24 A bydd yn lle per-arogl ddrewi, bydd hefyd yn lle gwregys rwygiad; ac yn lle tawn dresi ‖ gwallt, foelni; ac yn lle dwyfronnec, gwregys o sach-liain; a llosfa, yn lle prydferthwch.

25 Dy wyr a fyrthiant gan y cleddyf, a'th ‖ gadarnid drwy ryfel.

26 A'i phyrth hi a ofidiant, ac a alarant; a hithau yn ‖ anrheithiedig a eistedd ar y ddaiar.

PEN. IIII.

y dydd hwnnw, ſaith o wragedd a ymaflant mewn vn gŵr, gan ddywedyd, ein bara ni a fwyttawn, a'n dillad ein hun a wiſcwn, yn vnic galwer dy enw di arnom ni; ‖ cymmer ymaith ein gwarth ni.

5 I'r dydd hynny y bydd Blagaryn yr Arglwydd yn ardderchawch, ac yn ogoniant: a ffrwyth y ddaiar yn rhagorol, ac yn hardd † i'r rhai a ddiangaſant o Iſrael.

4 A bydd, am yr hwn a adewir yn Sion, ac a weddillir yn Ieruſalem, y dywedir wrtho, ô ſanct: ſef pawb a'r ſcrifennwyd * ‖ ym mhlith y rhai byw yn Ieruſalem:

5 Pan ddarffo i'r Arglwydd olchi budreddi merched Sion, a chartho gwaed Ieruſalem o'i chanol, trwy yſpryd barn, ac mewn yſpryd Iloſcfa.

6 A'r Arglwydd a grea ar bôb trigfa o fynydd Sion, ac ar ei gymanfaoedd, *gwmwl a mŵg y dydd, a llewych tan fflamllyd y nôs: canys ‖ ar yr holl ogoniant y bydd † amddeffyn.

6 A phabell fydd yn gyſcod y dydd rhac gwrês, a lle noddfa, ac yn ddiddos rhac temeſtl, a rhac glaw.

PEN. V.

Trwy ddamweg y winllan, y mae Duw yn eſcuſodi hain ſarnedigaethau cyn doſted. 8 Ei ſarnedigaethau ef yn erbyn cybydd-dod, 11 a thryſtyllwch, 13 ac anwybodeth, 20 ac angbyfiawnder. 29 Y mae a dihaledda gres Dduw.

Gannaf yr awr hon i'm hanwylyd ganiad fy anwylyd am ei winllan: *gwinllan ſydd i'm hanwylyd † mewn bryn tra ffrwythlon:

2 Ac efe a'i ‖ cloddiodd-hi, ac a'i digarregodd, ac a'i plannodd o'r winwydden orau, ac a adeiladodd dŵr yn ei chanol, ac a drychodd win-wryf ynddi: ac efe a diſgwiliodd *iddi* ddwyn grawnwin, ac a ddug rawn gwyllt iôn.

3 Ac yr awr hon preſſwylwŷr Ieruſalem, a gŵr Iuda, bernwch attolwg rhyngofi a'm gwinllan.

4 Beth *pellach* iw wneuthur ychwaneg i'm gwinllan, nag a wneuthum ynddi? pa ham, a mi yn diſgwil iddi ddwyn grawnwin, y dug hi rawn gwyllion?

5 Ac yr awr hon, mi a hyſpyſaf i chwi yr hyn a wnâf i'm gwinllan: tynnaf ymmaith ei chae, ac a yſpeiriaf, torraf ei magwyr, ſel y byddo hi yn ſaſtrio.

6 A mi a'i goſodaf hi yn ddifrod, nid yſcybrir hi, ac ni chloddir hi, onid mieri a drain a gyfyd: ac ir cwmylau y gorchymynaf na lawiont law arni.

7 Dion, gwinllan Arglwydd y llnoedd *yw* tŷ Iſrael, a gŵr Iuda *yw* † ei blanhigyn hyfryd ef: ac efe a ddiſgwiliodd am farn, ac wele † draiſam; ac am gyfiawnder, ac wele lef.

8 * Gwae y rhai ſy yn cyſſylltu tŷ ac dŷ, ac yn cyfuno maes wrth faes; hyd oni byddo eiſieu lle, ac y cyſgoch chwi yn vnic yng hanol y tîr.

9 ‖ Lle y clywais *y dywedodd* Arglwydd y llnoedd, yn ddiau bydd tai lawer, mawrion, a thêg, yn ddianeddi heb drigiannydd.

10 Canys dêc cyfeir o winllan a ddygant yn Bath a lle Gomer a ddwg Ephah.

11 Gwae'r rhai a gyfodant yn foreu, i'r ddilyn diod gadarn; a arboſant hyd yr hwyr, *hyd oni* ‖ enynno y gwin hwynt.

12 Ac yntau, gwleddoedd hwynt, y mae y delyn, a'r nabl, tympan, a'r bibell, a'r gwin: end am ni yn Arglwydd nid edrychant, a gweithred ei dwylaw ef nid yſtyriant.

13 Am hyny y caeth-gludwyd fy mhobl, am nad oes ganddynt wybodaeth, a'i † gwŷr anrhydeddus ſydd newynog, a'i lliaws a wywodd gan ſyched.

† *Hebr. hanrhydedd ſydd wŷr newyn.*

14 Herwydd hyny 'r ymchengodd vffern, ac yr agorodd ei ſafn yn anferth; ac ynŏ y diſcyn eu gogoniant, a'i lliaws, a'i rhwyſc, a'r hwn a laweny cha ynddi.

15 *A'r gwrêng a grymmir, a'r gallong a ddaroſtyngir: a llygaid y rhai vchel a iſſelir.

*Eſa. 2. 9. 11. 17.

16 Ond Arglwydd y llnoedd a ddercheſir mewn barn; a'r Duw † ſanctaidd a ſanctеiddir mewn cyfiawnder.

† *Hebr. y Sanct-eiddi.*

17 Yr ŵyn hefyd a borant yn ôl eu harfer: a dieithriaid a ſwyttânt ddiffaithfaoedd y breiſion.

18 Gwae y rhai a dynnant anwiredd â rheffynnau oferedd; a phechod megis â rhaffau menn:

19 * Y rhai a ddywedant, bryſied, a phryſured ei orchwyl, fel y gwelom: a nefaed hefyd, a deued cyngor Sanct yr Iſrael, *fel* y gwypom.

*2 Pet. 3. 4.

20 Gwae y rhai a ddywedant am y drwg, da *yw*; ac am y da, drwg *yw*: gan osod tywyllwch am oleuni, a goleuni am dywyllwch; y rhai a oſodant chwerw am ſely, a melys am chwerw.

21 Gwae y rhai *ſydd ddoethion yn eu golwg eu hun, a'r rhai deallgar yn eu golwg eu hun.

*Dih. 3. 7. rhuf. 12. 16.

22 Gwae y rhai cryfion i yfed gwin, a'r dynion nerthol i gymmyſcu diod gadarn.

* Dihar. 17. 15.

23 * Y rhai a gyfiawnhânt yr anwir er gobr, ac a gymmerant ymmaith gyfiawnder y rhai cyfiawn oddi ganddynt.

24 Am hyny megis ac yr yſſa y † flagl dân y ſoſ, ac y difa y fflam y mân-us: *felly* y bydd eu gwreiddyn *hwynt* yn bydredd, a'i blodeuyn a gyfyd i fynu fel llŵch; am iddynt ddiyſtyru cyfraith Arglwydd y llnoedd; a dirmygu gair Sanct yr Iſrael.

† *Hebr. laſid tân.*

25 Am hyny 'r enynnodd llid yr Arglwydd yn ei bobl, ac yr eſtynodd efe ei law arnynt, ac a'i itrawodd hwynt; a chrynnodd y mynyddoedd, a bu eu celanedd hwynt ‖ yn rhwygedic ynghanol yr heolydd: *er hyn oll ni ddychwelodd ei lid ef, ond ette y *mae* ei law ef wedi ei heſtyn allan.

‖ *Neu, fel tom.*

* Pen. 9. 11. 16. 21. & 10. 4.

26 Ac efe a gyfyd ſaner i'r cenhedloedd o bell, ac a chwibiana arnynt hwy o eithaf y ddaiar; ac wele, ar friſ ys yn ſuan y deuant.

27 Ni *byddyn* blin, na thramgyddedic yn eu plith; ni huna 'r vn ac ni chwſc, ac ni ddattodir gwregys ei lwynau, ac ni ddryllir carrei ei eſcidiau.

28 Yr hwn *ſydd* a'i ſaethau yn llymion, a'i holl fŵa yn anneloc: carnau ei feirch ei a gyfrifir fel callеſtr, a'i olwynion fel corwynt.

29 Ei rnad *ſydd* fel llew, efe a rua fel cenawon llew; efe a chwrna helyd, a'a yme ll yn yr yſclyfaeth, efe a ddiange hefyd, ac a'i dwg ymmaith yn ddiogel, ac ni bydd achubudd.

‖ *Neu, a phen ſe-goleu, fy-wch, a chyfyngder,* ‖ *a'r goleuni a dywyllir yn ei neſoedd.*

30 Ac efe a rua arnynt y dydd hwnnw, fel rhuad y môr: os edrychir ar y tîr, wele dywyllwch, a chyfyngder, ‖ a'r goleuni a dywyllir *yn ei dîr.*

wyll ſydd yn ei nifſtr.

PEN. VI.

Eſay mewn gweleiaeth yn gweled Duw yn ei ogoniant, 5 a chwedi ofni, yn cael ei gadarnhau trw gennadwri. 9 Y mae 'n dangos gwrthnyſyrnydd y bobl, wrs eu dipſtrio. 13 Y gweddill a ſydd cadwedig.

YN y flwyddyn y bu farw y brenin Vzziah, y gwelais hefyd yr Arglwydd yn eiſtedd ar eiſteddfa uchel, a derchafedig; a'i odrau yn llenwi y Deml.

*10. 12. 45

2 Y Seraphiaid oedd yn ſefyll oddi ar hyny: pob

chwech adẽn ydoedd i bôb vn; â dwy y cuddiai ei wyneb, ac â dwy y cuddiei ei draed, ac â dwy yr ehedai.

† Hebr. hwn as hwn.

3 A llefodd † y naill wrth y llall, ac a ddywedodd: *Sanct, Sanct, Sanct, yw Arglwydd y lluoedd, † yr holl ddaiar sydd lawn o'i ogoniant ef.

*Dat. 4.8

† Hebr. dorneid yr holl ddaiar yw ei ogoniant.

4 A phỽst y rhiniogau a symmudasant, gan lef yr hwn oedd yn llefain: a'r tỽ a lanwyd gan fỽg.

† Hebr. terrwydd ỽ ymaith.

5 Yna y dywedais, gwae fi, canys † darfu am danaf; o herwydd gŵr halogedic ei wefusau ydwyf ſi, ac ym mysc pobl halogedic o wefusau yr ydwyf yn trigo: canys ſy llygaid a welſant y brenin, Arglwydd y lluoedd.

6 Yna yr ehededd attaf vn o'r Seraphiaid, ac yn ei law farwaryn a gymmeraſei ese oddi ar yr allor mewn gefail;

7 Ac a'i rhoes i gyffwrdd â'm genau, ac a ddywedodd, wele, cyffyrddodd hwn â'th wefusau, ac ymadawodd dy anwiredd, a glanhawyd dy bechod.

8 Clywais hefyd lêf yr Arglwydd yn dywedyd, pwy a anſonaf? a pwy a â troſom? ni† yna y dywedais, wele fi, anſon fi.

a Gene. 2. 26.

9 Ac ese a ddywedodd, dôs, a dywed wrth y bobl hyn, * gan glywed clywch, ond na ddeellwch; a chan weled gwelwch, ond na wybyddwch.

* Mat. 13. 14. mar. 4. 12. luc. 8. 10. ioh. 12. 40. 28. 18 gaiad. 6. 9. 10. 26. actau. 28. 26. rhuf. 11. 8.

10 Braſſha galon y bobl hyn, a thrymhâ eu clustiau, a chae en llygaid: rhag iddynt weled â'i llygaid, a chlywed â'i clustiau, a deall â'i calon, a dychwelyd, a'i meddiginiaethu.

11 Yna y dywedais, pa hyd Arglwydd? ac ese a attebodd, hyd oni anrheithier y dinaſoedd heb drigiannydd, a'r tâi heb dỽyn, a gwneuthur y wlâd yn gwbl anghyfannedd;

12 Ac i'r Arglwydd bellhau dynion, a bod ymadawiad mawr yngh anol y wlâd.

† Neu, weſi ei dychwelyd, a'i phere i.

13 Ac etto bydd ynddi ddegwm, † a hi a ddychwel, ac a borir, ſel y llwyfen a'r dderwen, y rhai wrth ſwrw eu dail, y mae † ſylwedd ynddynt; ſelly yr hâd ſanctaidd ydyw ei ſylwedd hi.

† Neu, hâd cyſſ.

PEN. VII.

Ahaz pan oedd ofn Rezin a Phecah yn ei ſinoc ofyn cael cyſſur gan Eſay. 10 Ahaz wedi cael cennad i ddewiſ arwydd, yn ei wrthod; ac yn cael yn lle arwydd, addewid o Criſt. 17 Prophwydo y daw y dialedd arno ef o Aſſyria.

2. Bren. 16. 5.

A Buyn nyddiau † Ahaz fab Iotham, fab Vzziah frenin Iuda, ddyfod o Rezin brenin Syria, a Phecah mab Remaliah, brenin Iſrael, i fyny tua Ieruſalem, i ryfela yni: ond ni allodd ei gorchfygu.

† Neu, prophwyd ỽ Ieſſay.

2 A mynegwyd i dŷ Ddafydd, gan ddywedyd, Syria a † gydſymodd ag Ephraim; a'i galon ef a gyffrôdd, a chalon ei bobl, megis y cynnhyrfia prennau y coed o flaen y gwynt.

† Heſey gwedaill a dycheſwel.

3 Yna y dywedodd yr Arglwydd wrth Eſay, dôs allan yr awr hon † i gyfarfod Ahaz, ti a † Sear-Iaſub dy fab, * wrth ymyl piſtyll y llyn vchaf, † ymmhriffordd maes y pannwr:

2. Bren. 18. 17. † Neu, yn ſarn.

4 A dywed wrthо, ymgadw a bydd lonydd; nac ofna, ac na feddallhaed dy galon, rhag dwy gloren y penteuynion myglyd hyn; rhag angerdd llid Rezin, a Syria, a mab Remaliah.

5 Canys Syria, ac Ephraim, a mab Remaliah, a ymgynghorodd gyngor drwg yn dy erbyn, gan ddywedyd;

† Neu, diffrewn.

6 Eſcynnwn yn erbyn Iuda, a † blinwn hi, torrwn hi † ſefydd atom, a goſodwn frenin yn ei chanol hi, ſef mab Tabeal.

7 Fel hyny dywed yr Arglwydd Dduw, ni ſaif, ac ni bydd hyn.

8 Canys pen Syria yw Damaſcus, a phen Damascus yw Rezin; ac o fewn pum mhlyneda a thri rydd y torrir Ephraim rhac bod yn bobl.

9 Hefyd pen Ephraim yw Samaria, a phen Samaria yw mab Remaliah: † oni chredwch, diau ni ſeſtâir chwi.

10 A'r Arglwydd a chwanegodd lefaru wrth Ahaz, gan ddywedyd,

11 Gofyn it arwydd gan yr Arglwydd dy Dduw; gofyn o'r dyfnder, neu o'r vchelder oddi arnodd.

12 Ond Ahaz a ddywedodd, ni ofynnaf, ac ni themptiaf yr Arglwydd.

13 A dywedodd yntef, gwrandewch yr awr hon tŷ Ddafydd, ai bychan gennych ſinio dynion, oni chinoch hefyd ſy Nuw?

14 Am hynny yr Arglwydd ei hun a ddyry i chwi arwydd: * wele morwyn a fydd feichiog, ac a esgor ar fab, † ac a eilw ei enw ef, Immanuel.

15 Ymenyn a mêl a fwytty efe, ſel y medro ỽrthod â'r drwg, ac ethol y da:

16 Canys cyn medru o'r bachgen ỽrthod ſy drwg, ac ethol y da; y gwrthodir y wlâd a ſieddiaiſt, gan ei dau frenin.

17 Yr Arglwydd a ddŵg arnat ti, ac ar dy bobl, ac ar dŷ dy dadau, ddyddiau ni ddaethant er y dydd yr ymadawodd Ephraim oddi wrth Iuda, ſef brenin Aſſyria.

18 A bydd, yn y dydd hwnnw i'r Arglwydd chwibianu am y gwybedyn ſydd yn eithaf afonydd yr Aipht, ac am y wenynen ſydd yn nhir Aſſyria:

19 A hwy a ddeuant, ac a orphwyſant oll yn y dyffrynnoedd anghyfanneddol, ac yng hromlechydd y creigian; ac yn yr yſpyddeid oll, ac yn y perthi oll.

20 Yn y dydd hwnnw yr eillia'r Arglwydd â'r * ellyn a gyflogir, ſef â'r rhai o'r tu hwnt i'r afon, ſef â brenin Aſſyria, y pen, a blew'r traed: a'r ſarf hefyd a ddifa efe.

21 A bydd yn y dydd hwnnw i ŵr fagu anifeiliaid, a dwy ddafad.

22 Bydd hefyd o amlder y llaeth a roddant, ddi fwytta ymenyn: canys ymenyn a mêl a fwytty pawb a adewir † o fewn y tîr.

23 A bydd y dydd hwnnw, fod pob lle yr hoedd mil o winwydd, er mil o arian *heb*, yn ſiêr i ac yn ddrain y bydd.

24 A ſaethau, ac â bwâu y daw yno: canys yn ſiri ac yn ddrain, y bydd yr holl wlâd.

25 Eithr yr holl fynyddoedd, y rhai a geibir â cheibiau, ni ddaw yno ofn mieri na drain: ond bydd yn hebryngfa gwarthe, ac yn ſathrfa defaid.

PEN. VIII.

1 Yn Maher-ſhalal-haſh-baz, y mae eſe yn prophwydo y daroſtyngir Syria ac Iſrael gan Aſſyria; 5 A Iuda hefyd, am yn hanffyddlonder. 9 Na gellir gwrthwynebu barnedigaeth Duw. 11 Ydyl cyſſur i'r rhai a ofno Dduw. 19 Tyrfod hin a ddelw-addolwyr.

A'r Arglwydd a ddywedodd wrthif, cymmer it rol fawr, ac ſcrifenna arni â pin dyn Maher-ſhalal-haſh-baz.

2 A chymmerais yn dyſtiolaeth i mi dyſtion ffyddlon, Uriah yr offeiriad, a Zechariah fab Ieberechiah.

3 Ac mi a neſſeais at y brophwydes, a hi a feichiogodd, a ca eſgorodd ar fab: yna y dywedodd yr Arglwydd wrthif, galw ei enw ef, Maher-ſhalal-haſh-baz.

4 Canys cyn y medro'r bachgen alw ſy nhâd,

y nam. ‖ golud Damaſcus, ac yſpail Samaria, a
gerbron brenin Aſſyria.

5 A chwanegodd yr Arglwydd leſaru wrthif
drachefn, gan ddywedyd,

6 O herwydd i'r bobl hyn wrthod dyſroedd Si-
loa, y rhai ſy yn cerdded yn araf, *a chymmeryd
gennyddo o Rezin, a mab Remaliah:

7 Am hynny wele y mae'r Arglwydd yn dwyn
arnynt dyſroedd yr afon, yn gryfion, ac yn fawrion
gerbron Aſſyria, a'i holl ogoniant : ac eſe a eſcyn
yr holl afonydd, ac ar ei holl genlennydd eſ.

8 Ie trwy Iuda y treiddia eſe, eſe a lifa, ac
a roſodd, eſe a gyrhaedd hyd y gwddf; ac eſtyn-
nad el adenydd eſ, ſydd lloneid lled dy dir di, O
Immanuel.

9 Ymgyſtallechwch bobloedd, a chwi a ddrylliirs
gwrandewch holl belledigion y gwledydd : ymw-
regyſwch, a chwi a ddrylliir, ymwregyſwch, a chwi
a ddrylliir.

10 Ymgyngborwch gyngor, ac ſe a ddiddymmir :
dywedwch y gair, ac ni ſaif : canys y mae Duw
gyd a ni.

11 Canys ſel hyn y dywedodd yr Arglwydd
wrthif † a llaw grêf : ac eſe a'm dyſcodd na ro-
dwn yn fordd y bobl hyn, gan ddywedyd ;

12 Na ddywedwch, Cydſwriad, wrth y rhai oll y
dywedo y bobl hyn, Cydſwriad : nac ofnwch ych-
with eu hofn hwynt, ac nac arſwydwch.

13 Arglwydd y lluoedd ei hun a ſanctеiddiwch,
a bydded eſ yn ofn i chwi, a bydded eſ yn arſwyd
i chwi ;

14 Ac eſe a ſydd yn noddfa ; *ond yn faen tram-
gwydd, ac yn graig rhwyſtr, i ddau dŷ Iſrael ; yn
fagl, ac yn rhwyd i breſwylwſr Ieruſalem.

15 * A llawer yn eu myſc a dramgwyddant, ac a
ſyrthiant, ac a ddryllir, ac a rwydir, ac a ddelir.

16 Rhwym y dyſtiolaeth, ſelia y gyfraith ym-
hlith fy niſcybion.

17 A minnau a ddiſgwiliaf am yr Arglwydd
ſydd yn cuddio ei wyneb oddi wrth dŷ Iacob, ac a
wiliaf am dano.

18 * Wele fi a'r plant a roddes yr Arglwydd i
mi, yn arwyddion ac yn rhyfeddodau yn Iſrael, oddi
wrth Arglwydd y lluoedd, yr hwn ſydd yn trigo ym
mynydd Sion.

19 A phan ddywedant wrthych, ymofynnwch â'r
ymofyddion, ac â'r dewiniaid, y rhai ſy yn hiſſyng,
ac yſnoſwnt : onid â'i Duw 'r ymofyn pobl ? tros
y byw at y meirw ?

20 * At y gyfraith, ac at y dyſtiolaeth : oni ddy-
wedant yn ôl y gair hwn, hynny ſydd am nad oes
ſ goleuni yndduot.

21 A hwy a dramwyant drwyddi, yn galed ar-
nynt, ac yn newynoc : a bydd pan newynont, yr ym-
ddigiant ac y melldigant eu brenin, a'i Duw, ac a
edrychant i fyny.

22 A hwy a edrychant ar y ddaiar, ac wele dra-
lloda, a thywyllwch, niwl cyfyngder : a byddant wed
i ti gwthio i dywyllwch.

PEN. IX.

1 *Pa lawenydd a ſydd yngheuol blinderau, trwy
ſyrthiadeth a gwendigaeth Chriſt.* 8 *Barnedigaethau
yn erbyn Iſrael am eu balchder,* 13 *am eu
hegrwch,* 18 *ac am eu hanedifeirwch.*

Eto ni *bydd y tywyllwch yn ôl yr hyn a fu yn
peri gofid ; megis yn yr amſer cyntaf y cyſyniodd
ynddo yn ſcarn i thir Zabulon, a thîr Nephtali, ac
wedi hynny yn ddwyſoch y cyſuddiodd hi trwy
ffordd y môr, yn hwnt i'r Iorddonen, yn Galilee, Ily
cenhedloedd.

2 Y bobl a rodiasant mewn tywyllwch, a welſant oleuni mawr : y rhai ſydd yn aros yn nhir
cyſcod angeu, y llewyrchodd goleuni arnynt.

3 Amlheaiſt y genhedlaeth, ‖ ni chwanegaiſt
lawenydd, llawenychaſant ger dy fron, megis y
llawenydd amſer cynhaiaf, *ac megis y llaweny-
chant wrth rannu yſpail.

4 ‖ Canys drylliaiſt iau ei faith eſ, a ffon ei
yſcwydd eſ, gwialen ei orthrymmwr, megis yn
nydd * Midian.

5 ‖ Canys pôb câd y rhyfel-wr ſydd mewn trwſt,
a dillad wedi eu trybaeddu mewn gwaed : ‖ ond
bydd hwn drwy loſciad a † chynnyd tân.

6 Canys bachgen a aned i ni, * mab a roddwyd
i ni, a bydd y llywodraeth ar ei yſcwydd eſ :
a gelwir ei enw eſ, Rhyfeddol, Cynghor-wr, y
Duw cadarn, Tad tragywyddoldeb, Tywyſog
tangneddyf.

7 Ar helaethrwydd ei llywodraeth, a'i dangne-
ddyf * ni *bydd* diwedd ar orſeddfa Dafydd, ac ar
ei frenhiniaeth eſ, iw threfnu hi, ac iw chadarn-
hau, â barn, ac â chyfiawnder, o'r pryd hyn, a hyd
byth : * zêl Arglwydd y lluoedd a wna hyn.

8 Yr Arglwydd a anfonodd air i Iacob, ac eſe
a ſyrthiodd ar Iſrael.

9 A'r bobl a wybydd, ſef Ephraim a thrî-
giannudd Samaria, y rhai a ddywedant mewn balch-
der, ac mewn mawredd calon ;

10 Y priddfeini a ſyrthiaſant, ond â cherrig nâdd
yr adeiladwn : y ſycomor-wydd a dorrwyd, ond
ni a'i newidiwn yn gedrwydd.

11 Am hynny 'r Arglwydd a ddercha ſa wrth-
wyneb-wŷr Rezin yn ei erbyn eſ, ac a † gyſyllta
ei elynion eſ ynghyd.

12 Y Syriaid o'r blaen, a'r Philiſtiaid hefyd
o'r ôl ; a hwy a yllant Iſrael yn ſafnlwth * er
hyn i gyd, ni ddychwelodd ei lid eſ, onid eſto
y mae ei law eſ yn eſtynedic.

13 A'r bobl ni ddychwelant at yr hwn a'i tara-
wodd ; ac ni cheiſiant Arglwydd y lluoedd.

14 Am hynny y tyrr yr Arglwydd oddiwrth Iſ-
rael, ben a chynffon, cangen a brwynen, yn yr yn
dydd.

15 Yr hen-wr, a'r anrhydeddus yw 'r pen ; a'r
prophwyd ſydd yn dyſcu celwydd, efe yw 'r gynffon.

16 Canys ‖ cyfarwyddwŷr y bobl hyn ſy'n peri
iddynt gyfeiliorni ; a llyngcwyd y rhai a lyngfarwy-
ddir ganddynt.

17 Am hynny nid ymlawenhâ 'r Arglwydd yn eu
gwŷr ienainge hwy, ac wrth ei hymddiffaid a'i
gweddwon ni thoſturia : canys pôb yn o honynt
ſydd ragrithi-wr, a drygionus, a phob genau yn
traethu ‖ ynfydrwydd : er hyn oll ni ddychwelodd
ei lid eſ, onid eſto y mae ei law eſ yn eſtynedic.

18 O herwydd anwiredd a lŷſ ſel tân ; y mi-
ri a'r drain a yſla eſe, ac a gronna yn myrion
y coed ; a hwy a ddercha ſant, *ſel* ymdderchafiad
mŵg.

19 Gan ddigofaint Arglwydd y lluoedd y ty-
wylla 'r ddaiar, ac y bydd y bobl ſel ymborth i
tân : nid eirîach neb ei frawd.

20 Ac eſe a † gipia ar yllaw ddehau, ac a newy-
na ; bwytty helyd ar y llaw aſſwy, ac ni'n digonir :
hwynt : bwytant bawb gig eu ſraich ei hun.

21 Manaſſeh Ephraim ; ac Ephraim Manaſſeh :
hwythau ynghyd yn erbyn Iuda : er hyn oll ni
ddychwelodd ei lid eſ, onid eſto y mae ei law
eſ yn eſtynedic.

PEN. X.

1 *Gwae y rhai trawſion.* 5 *Aſſyria, gwialen
phagrith hwyr, am ei falchder a'i drwg.* 20 *Yr achubdir
gweddill o Iſrael.* 23 *Dyſtryw a ſyrr ar Iſrael, trwy addo-
jint gael eu gwared ddiwrth Aſſyria.*

Gwae

‖ Neu, iddi y chwanegodd &c.

‖ Neu, Pan ddrylliaiſt.

* Barn. 7. 22. pſa. 10. 26.

‖ Neu, Pan oeddboll gâd y rhyfelwr mewn &c.

‖ Neu, a lu.

† Hebr. ymbwiſo.

* Io. 3. 16.

* Luc. 1. 32, 33.

* 2 Bren. 19. 31. pen 37. 32.

† Hebr, ymſcc.

* Pen. 5. 25. & 10. 4

‖ Neu, wnaiſt ſi lawen-

‖ Neu, ſenaiſt ſydd

‖ Neu, ei lid eſ, ond

† Hebr, ymborth.

GWae y rhai sy yn gwneuthur deddfau anwir, a'r scrifennyddion sydd yn scrifennu blinder;

2 I ymchwelyd y tlodion oddi wrth farn, ac i ddwyn barn anghenogion fy mhobl: fel y byddo gweddwon yn ysbail iddynt, ac yr aurheithiont yr ymddifaid.

3 A pha beth a wnewch yn nydd yr ymweliad, ac yn y destryw a ddaw o bell? at bwy y ffowch am gymhorthwy? a pha le y gedwch eich gogoniant?

4 Heboſi y crymmant tan y carcharorion, a than y rhai a laddwyd y syrthiant: * er hyn oll ni ddychwelodd ei lid ef, onid etto y mae ei law ef yn estynnedig.

5 ‖ Gwae Assur, gwialen sy lîid, a'r ffon yn eu llaw hwynt yw fy nigofaint.

6 At genhedl ragrithiol yr anfonaf ef, ac yn erbyn pobl fy nigter y gorchymynnaf iddo yspeilio yspail, ac ysclysaethu ysclysaeth, a'i gosod hwynt yn sathrfa, megis tom yr heolydd.

7 Ond nid felly yr amcana efe, ac nid felly y meddwl ei galon, eithr y mae yn ei fryd ddifetha, a thorri ymmaith, genhedloedd nid ychydig.

8 * Canys efe a ddywed, onid yw fy nhywysogion i gyd yn frenhinoedd?

9 Onid fel Carchemis yw Calno? onid fel Arpad yw Hamath? onid fel Damascus yw Samaria?

10 Megis y cyrhaeddodd fy llaw deyrnasoedd yr eulynnod; a'r rhai yr oedd eu delwau cerfiedig yn rhagori ar yr eiddo Ierusalem, a Samaria:

11 Ond megis y gwneuthum i Samaria, ac iw heulynnod, felly y gwnaf i Ierusalem ac iw delwau hithau?

12 A bydd pan gyflawno'r Arglwydd ei holl waith ym * mynydd Sion, ac yn Ierusalem; yr ymwelaf â ffrwyth mawredd calon brenin Assur, ac â gogoniant uchelder ei lygaid ef:

13 Canys dywedodd, drwy nerth fy llaw y gwneuthum *hyn*, a thrwy fy noethineb, o herwydd doeth ydwyf: ac mi a symmudais derfynau pobloedd, a'i trysorau a yspeiliais, ac a fwriais i'r llawr y trigolion fel ‖ gwr grymmus.

14 A'm llaw a gafodd gyfoeth y bobloedd, fel nyth; ac megis y cesclir wyau wedi eu gado, y ceſclais yr holl ddaiar, ac nid oedd a symmudei aden, nac a agorei safn, nac a yngenei.

15 A ymfrostia'r ſwyall yn erbyn yr hwn a gymmyno â hi? a ymfawryga y llif yn erbyn yr hwn a'i tynno? megis ‖ pe ymdderchafei y wialen yn erbyn y rhai a'i codei hi i fynu, *neu* megis pe ‖ ymdderchafai y ffon, fel pe na *bydei* yn bren.

16 Am hynny'r hebrwng yr Arglwydd, Arglwydd y llu oedd, ym mhlith ei freiſion ef gulni: a than ei ogoniant ef y llysc llosciad, megis llosciad tân.

17 A bydd goleuni Israel yn dân, a'i Sanct ef yn fflam: ac efe a lysc, ac a yſſa ei ddrain, a'i ſieri mewn yn dydd.

18 Gogoniant ei goed hefyd, a'i ddol-dir, a yſſa efe, † enaid a chorph: a byddant megis pan lesmeirio baner-wr.

19 A phrennau gweddill ei goed ef a fyddant o rifedi, fel y rhife plentyn hwynt.

20 A bydd yn y dydd hwnnw, na chwanega gweddill Israel, a'r rhai a ddiangodd o dŷ Iacob, ymgynnal mwyach ar yr hwn a'i tarawodd: onid pwyſant ar yr Arglwydd, Sanct Israel, mewn gwirionedd.

21 Y gweddill a ddychwel, ſef gweddill Iacob, at y Duw cadarn.

22 * Canys pe byddei dy bobl di Israel fel tywod y môr, gweddill o honynt a ddychwel: dar fodiad terſynedic a lifa drosodd *mewn* cyfiawnder.

23 * Canys darfodedigaeth, a *benno* yn derſynedic, a wna Arglwydd Duw y lluoedd, ynghanol yr holl dir.

24 Am hynny fel hyn y dywed Arglwydd Duw y lluoedd, fy mhobl yr hwn a breſſwyli yn Sion, nac ofna rhag yr Aſſyriad: â gwialen i'th dery di, ac efe a gyfyd ei ffon ſi'ch erbyn, yn ôl ffordd * yr Aipht.

25 Canys etto ychydig bach, ac efe a ddarfydd y ſoriad, a'm digofaint yn eu diniſtr hwy.

26 Ac Arglwydd y lluoedd a gyfyd ffrewyll yn ei erbyn ef, megis * lladdfa Midian ynghraig Oreb: ac fel y *bu* ei wialen * ar y môr, felly y cyfyd efe hi yn ôl ffordd yr Aipht.

27 A bydd, yn y dydd hwnnw y ſymmudir ei faich ef oddi ar dy yſcwydd di, a'i iau ef oddi ar dy warr di: a dryllir yr iau, o herwydd yr enneiniad.

28 Daeth at Aiath, tramwyodd i Migron, yn Michmas y rhoddes ei ddodrefn i gadw.

29 Aethant trwy y chŷd, yn Geba y lletteuasant: dychrynodd Ramah; Gibeah Saul a ffoes.

30 Bloeddia â'th lêf, merch Galim: par ei chlywed hyd Lais, ô Anathoth dlawd.

31 Ymbelläodd Madmenah, trigolion Gebim a ymgaſclasant i ffoi.

32 Etto y dydd hwnnw y ſaif efe yn Nob, efe a gyfyd ei law *yn erbyn* mynydd merch Sion, bryn Ierusalem.

33 Wele, yr Arglwydd, Arglwydd y lluoedd, yn yſcythru y gangen â dychryn: a'r rhai uchel o gyrph a dorrir ymmaith, a'r rhai goruchel a oſtyngir.

34 Ac efe a dyrr ymmaith fryſclwyni y coed â haiarn: a Libanus drwy vn cryf, a gwymp.

PEN. XI.

1 *Heddychol frenhiniaeth y Blaguryn a darddo o wreiddyn Jeſſe.* 10 *Gorſedau adnewyddiad Israel, a gal wedigaeth y cenhedloedd.*

YNa y daw allan wialen o gyff * Ieſſe: a blagaryn a dyf o'i wraidd ef:

2 Ac yſpryd yr Arglwydd a orphwys arno ef, Yſpryd doethineb a deall, Yſpryd cyngor a chadernid, Yſpryd gwybodaeth ac ofn yr Arglwydd:

3 Ac a wna ei † ddeall ef yn fywiog yn ofn yr Arglwydd, ac nid wrth olwg ei lygaid y barn efe, nac wrth glywed ei gluſtiau y cerydda efe.

4 Ond efe a farn y tlodion mewn cyfiawnder, a rhoi gerydd mewn uniondeb; ac * efe a dery y ddaiar â gwialen ei enau, ac ag anadl ei weſuau y lladd efe yr anwir.

5 A chyfiawnder fydd gwregys ei lwynau ef, a ffyddlondeb yn wregys ei arennau.

6 * A'r blaidd a drig gyd â'r oen, a'r llewpard a orwedd gyd â'r myn: a'r llô hefyd, a chenau y llew, a'r anifail brâs, fyddant ynghyd, a bachgen bychan a'i harwain.

7 Y fuwch hefyd a'r arth a borant ynghyd, eu llydnod a *gyd* orweddant: y llew, fel yr ŷch, a bawr wellt.

8 A'r plentyn ſygno a chwery wrth dwll yr aſpt ac ar ffau y wiber yr eſtyn yr hwn a ddiddyfnwyd ei law.

9 Ni ddrygant, ac ni ddifethant, yn holl fynydd ſy ſancteiddrwydd: canys y ddaiar a fydd llawn o wybodaeth yr Arglwydd, megis y mae y dyfroedd yn toi y môr.

10 * Ac yn y dydd hwnnw y bydd gwreiddyn * Ieſſe, yr hwn a ſaif yn arwydd i'r bobloedd; agef a'i ymgais â'r cenhedloedd, a'i orphwyſfa ſydd yn ogoniant.

11 Bydd

yr Bydd hefyd yn y dydd hwnnw, i'r Arglwydd fwrw eilwaith ei law i feddiannu gweddill ei bobl, y rhai a weddillir gan Aſſyria, a chan yr Aipht, a chan Pathros, a chan Ethiopia, a chan Elam, a chan Sinar, a chan Hamath, a chan ynyſoedd y môr.

12 Ac efe a gyfyd faner i'r cenhedloedd, ac a gynnull gwrtdriaid Iſrael; ac a gaſcl waſcaredigion Iuda, o bedair † congl y ddaiar.

13 Cenfigen Ephraim a ymedy hefyd, a gwrthwynebwyr Iuda a dorrir ymmaith: ni chenfigenai Ephraim wrth Iuda, ac ni chyſynga Iuda ar Ephraim.

14 Ond hwy a chedant ar yſcwyddau y Philiſtiaid tua 'r gorllewin, ynghyd yr yſpeiliant feibion y dwyrain: † hwy a oſodant eu llaw ar Edom a Moab, a meibion Ammon † ſydd *mewn rhyddod iddynt.

15 Yr Arglwydd hefyd a ddiſroda dafod môr yr Aipht, ac a'i wynt nerthol efe a gyfyd ei law ar yr afon; ac a'i tery hi yn y ſaith ffrwd, ac a wna ſyned troſodd yn † droed-ſych.

16 A hi a fydd yn briffordd i weddill ei bobl ei, y rhai a adewir o Aſſyria, megis ac y bu i Iſrael, yn y dydd y daeth efe i fynu o dir yr *Aipht.

PEN. XII.

Diolch ddioleb y ſſyddloniaid am drugareddau Duw

YNa y dywedi yn y dydd hwnnw, molaf di ô Arglwydd: er i't ſorri wrthif, dychwelir dy lid, a thi a'm cyſſuri.

2 Wele, Duw *yw* fy iechydwriaeth, gobeithaf, ac nid ofnaf, canys yr Arglwydd Dduw *yw* fy *nerth a'm cân; efe hefyd yw fy iechydwriaeth.

3 Am hynny mewn llawenydd y tynnwch ddwfr o ffynhonnau iechydwriaeth.

4 A chwi a ddywedwch yn y dydd hwnnw, *molwch yr Arglwydd, † gelwch ar ei enw, hyſpyſwch ei weithredoedd ef ym mhlith y bobloedd, cofiwch mai derchafedic yw ei enw ef.

5 Cenwch i'r Arglwydd, canys godidawgwaith a wnaeth efe; hyſpys yw hyn yn yr holl dir.

6 Bloeddia, a chroch-lefa, preſſwyl-ferch Sion; canys mawr *yw* Sanct Iſrael o'th fewn di.

PEN. XIII.

1 Duw yn byddino llueedd ei ddigoſaint: 6 yn dyweid dyſtrywio Babilon trwy y Mediaid. 19 Difrod Babilon.

BAich Babilon, yr hwn a welodd Eſay mab Amoz.

2 Derchefwch faner ar y mynydd ychel, derchefwch lef attynt, yſgydwch law fel yr elont i fewn pyrth y pendefigion.

3 Myfi a orchymynnais i'm rhai ſanctaidd, gelwais hefyd fy nghedyrn i'm digter, y rhai a ymhyfrydant yn fy nerchafiad.

4 Llef tyrfa yn y mynyddoedd, † yn gyffelyb i bobl lawer; ſwn twrwf teyrnaſoedd y cenhedloedd wedi ymgynnull; Arglwydd y lluoedd ſydd yn cyfrif llu y rhyfel.

5 Dyſod y maent o wlâd bell, o eithaf y nefoedd, ſef yr Arglwydd, ac arfau ei lidiawgrwydd, i ddiſa 'r holl dîr.

6 Ydwch, canys agos yw diwrnod yr Arglwydd; megis anthaith oddi wrth yr Hollalluog y daw.

7 Am hynny 'r holl ddwylo a † laeſa; a chalon pob dyn a dawdd.

8 A hwy a ofnant; gwewyr, a dolurian a'i daliant; megis *gwraig* yn eſcor yr ymofidiant pawb wrth ei † gyſaill a ryfeddan; eu hwynebau fy-*ddant* wynebau fflamllyd. † *Neu, gilydd.*

9 Wele ddydd yr Arglwydd yn dyfod yn greulon, a digoſaint, a digter llidiog, i oſed y wlâd yn ddiffaethwch; a'i phechaduriaid a ddiſa efe allan o honi.

10 Canys ſêr y nefoedd a'i planedau, ni roddant eu llewyrch; *yr haul a dywyllir yn ei godiad, a'r lloer ni oleua â llewyrch. * Ezec. 32.7. Ioel 3.15. & 2. 31. matt. 24.29. marc. 13. 24 luc. 21.25.

11 A mi a ymwelaf â'r byd *am* ei ddrygioni, ac â'r annuwolion *am* eu hanwireddau: a gwnaf i falchder y rhai rhyfygus beidio: † goſtyngaf hefyd vchder y rhai ofnadwy.

12 Gwnaf ddŷn yn werthfawroccach nag aur coeth; ie dŷn, na chŷn o aur Ophir.

13 Am hynny yr yſcydwaf y nefoedd, a'r ddaiar a grŷn o'i lle, yn nigoſaint Arglwydd y lluoedd, ac yn nydd llîd ei ddigter ef.

14 A hi a fydd megis ewig wedi ei tharfu, ac fel dafad heb neb a'i caſeddo; pawb a wynebant at eu pobl eu hun, a phawb iw gwlad eu hun a ffoant.

15 Pob vn a geffir *yndi*, a drywenir; a phawb a chwaneger *atti* a fyrth drwy 'r cleddyf.

16 Eu *plant hefyd a ddryllir o flaen eu llygaid; eu tai a yſpeillir, a'i gwragedd a dreiſſir. *Pſal. 137.9.

17 Wele fi yn cyſodi y Mediaid yn eu herbyn hwy; y rhai ni roddant ſri ar arian; a'r aur nid ymhyfrydant ynddo.

18 Eu bwâu hefyd a ddryllia y gwŷr ieuainge, ac *nyth* ffrwyth bru ni thoſturiant; eu llygad nid eiriachy rhai bach. a Gen. 19. 24. ier. 50 40.

19 A Babilon, prydferthwch y teyrnaſoedd, gogoniant, godidawgrwydd y Caldeaid, fydd megis diniſtr Duw *ar Sodoma, a Gomorrah. a Eſa. 34. 14. ier. 50. 39. zeph 2. 14.

20 Ni chyfanneddir hi yn dragywydd, ac ni phreſſwylir hi o genhedlaeth i genhedlaeth; ac ni phabella yr Arabiad yno, a'r bugeiliaid ni chorlannant yno. † Hebr. Zijm.

21 Ond *† aniſeiliaid gwyllt yn orwedd yno, a'u tai hwynt a lenwir o † ormeſiaid, a † chywion yr eſtrys a drigant yno; a'r ellyllon a lammant yno. † Hebr. Ochim. † Hebr. merchbd.

22 A'r † cathod a gydattebant yn ei gweddwdai hi, a'r dreigiau yn y palaſoedd hyfryd: a'i hamſer *ſydd* yn agos i ddyfod, a'i dyddiau nid oedir. † Hebr. Tim.

PEN. XIIII.

1 Duw yn drugarog yn adnewyddu Iſrael: 4 A'i gorfoledd buzthau yn erbyn Babilon. 24 Amcan Duw yn erbyn Aſſyria. 29 Bygwth Paleſtina.

CAnys yr Arglwydd a dofturia wrth Iacob, ac a ddetholl Iſrael etto, ac a bair iddynt orphwys yn eu tir eu hunain: a'r dieithr a ymgyſylltta â hwynt, a hwy a lynant wrth dŷ Iacob.

2 Y bobl hefyd a'i cymmer hwynt, ac a'i dygant iw llê, a thŷ Iſrael a'i meddianna hwynt yn *nhir yr Arglwydd, yn weiſion, ac yn forwynion: a hwy a gaethiwant y rhai a'i caethiwodd hwythau, ac a lywodraethant ar eu gorthrymwŷr. a 2 Cor. 10.5.

3 A bydd yn y dydd y rhoddo 'r Arglwydd lonyddwch i ti oddi wrth dy ofid, ac oddi wrth dy ofn, ac oddi wrth y caethiwed caled y gwaſanaethaiſt ynddo;

4 Iti gymmeryd y ddihareb hon yn erbyn brenin Babilon, a dywedyd, pa wedd y peidiodd y gorthrymwr? *ac y* peidiodd y *dref* aur? † Neu, gyrnas. † Hebr. fur. fur.

5 Yr Arglwydd a ddrylliodd ffon yr annuwiolion, a theyrn-wialen y llywiawdwŷr: † Hebr. wede.

6 Yr hwn ſydd yn taro y bobloedd mewn digllonedd â † phlâ † gwaſtadol, yr hwn ſydd yn llywodraethu

y cen-

y cenhedloedd mewn llidiawgrwydd, a erlidir heb neb yn lluddias.

7 Gorphwysodd, a llonyddodd yr holl ddaiar, canasant o lawenydd.

8 Y ffynnid-wydd hefyd a chedr-wydd Libanus a lawenhasant yn dy erbyn, gan ddywedyd; er pan orweddaist, nid escynnodd cymmynydd i'n herbyn.

‖ Neu, y bedd. † Hebr. fychod mawr.

9 ‖ Vffern oddi tanodd a gynnhyrfodd o'th achos, i gyfarfod â thi wrth dy ddyfodiad; hi a gyfododd y meirw i ti; sef holl † dywysogion y ddaiar, cyfododd holl frenhinoedd y cenhedloedd o'i gorseddfaoedd.

10 Y rhai hynny oll a lefarant, ac a ddywedant wrthit; a wanhawyd tithau fel ninnau? a aethost ti yn gyffelyb i ni?

11 Diſcynnwyd dy falchder i'r bedd, a thrwſt dy nablau: tanat y tenir pryf, pryfed hefyd a'th doant.

‖ Neu, ô'r ſerenn ddydd.

12 Pa fodd y ſyrthiaiſt o'r nefoedd ‖ Lufifer, mab y wawr ddydd? pa fodd i'th dorrwyd ti i lawr, yr hwn a wanheiſt y cenhedloedd?

13 Canys ti a ddywedaiſt yn dy galon, mi a ddringaf * i'r nefoedd, oddi ar ſêr Duw y derchafaf fy ngorſeddfa, ac mi a eiſteddaf yn mynydd y gynnulleidfa, yn yſtlyſtau y gogledd.

* Pſal. 48.2.

14 Dringaf yn vwch na'r cwmylau, tebyg fyddaf i'r Goruchaf.

15 Er hynny i vffern i'th ddeſcynnir, i yſtlyſtau yr ſîôs.

16 Y rhai a'th welant a edrychant arnat yn graff, ac a'th yſtyriant, gan ddywedyd, a'i dymma y gwr a wnaeth i'r ddaiar grynu, ac a gynhyrfodd deyrnaſoedd?

17 A oſododd y byd fel anialwch, ac a ddiniſtriodd ei ddinaſoedd, heb ollwng ei garcharorion yn rhydd tuag adref?

18 Holl frenhinoedd y cenhedloedd, iê hwy oll a orweddaſant mewn gogoniant, bob vn yn ei dŷ ei hun.

19 Eithr tydi a fwriwyd allan o'th fedd, fel cangen ffiaidd, mewn wiſc y lladdedigion, y rhai a dywanwyd â chleddyf; y rhai a ddeſcynnent i gerric y ſîôs, fel celain wedi ei mathru.

20 Ni byddi mewn vn bedd â hwynt, o herwydd dy dîr a ddiſethaiſt, a'th bobl a leddaiſt; * ni bydd hâd yr annuwiol enwog byth.

* Iob 18. 19. pſal. 21. 11. & 37. 28. & 109. 13.

21 Darperwch laddfa iw feibion ef, * am anwiredd eu tadau, rhac codio honynt a goreſcyn y tîr, a llenwi wyneb y byd â dinaſoedd.

22 Minneu a gyfodaf yn eu herbyn hwynt, medd Arglwydd y lluoedd, ac a dorraf allan o Babilon henw a gweddill, a mab, ac wŷr, medd yr Arglwydd:

23 Ac a'i goſodaf hi yn feddiant i aderyn y bwn, ac yn byllau dyfroedd: a yſcubaf hi hefyd ag yſcubau dinyw, medd Arglwydd y lluoedd.

24 Tyngodd Arglwydd y lluoedd, gan ddywedyd: diau megis yr amcenais, felly y bydd; ac fel y bwriedais, hynny a ſaif:

25 Am ddyllio Aſſur yn fy nhir, canys mathraf ef ar fy mynyddoedd, yna y cilia ei iau ef oddi arnynt, ac y ſymmudir ei faich ef oddi ar eu hyſgwyddau hwynt.

26 Dymma y cyngor a gymmerwyd am yr holl ddaiar, ac dymma y llaw a eſtynnwyd ar yr holl genhedloedd.

* 2 Cron. 20. 6. iob 9. 12. dan. 4. 35. dan. 4. 30. * Gen. 15. 18.

27 O herwydd Arglwydd y lluoedd * a'i bwriadodd, a phwy a'i diddymma? ei law ef hefyd a eſtynnwyd, a pwy a'i try yn ôl?

28 Yn y flwyddyn y bu farw brenin Ahas, y bu'r baiſh hwn.

29 Paleſtina, na lawenycha di oll, er torri gwialen dy darawudd: o herwydd o wreiddyn ſarph y daw gwiber allan, a'i ffrwyth hi fydd ſarph danllyd hedegog.

30 A chyn-blant y tlodion a ymborthant, a'r rhai anghenus a erweddant mewn diogelwch: a mi a laddaf dy wreiddyn â newyn, yntef a leſc dy weddill.

31 Vda borth, gwaedda ddinas; Paleſtina, ti oll a doddwyd: canys mwg ſydd yn dyfod o'r gogledd, ac ni bydd vnic yn ei ‖ amſeroedd nodedic ef.

32 A pha beth a attebir i genhadau y genhedloedd? * ſeilio o'r Arglwydd Sion, ac y ‖ gobeithia trueiniaid ei bobl ef ynddi.

PEN. XV.

Toſtur gŷlwyr Moab.

* BAich Moab: o herwydd y nôs y diniſtrwyd Ar Moab, ac y ‖ diſtawyd hi; o herwydd y nôs y diniſtriwyd Cir Moab, ac y diſtawyd hi.

2 Aeth i fynu i Baith, ac i Dibon, i'r vchelfeydd i wylo: am Nebo, ac am Medeba yr vdga Moab; * bydd moelni ar eu holl bennau, a phob barf wedi ei heillio.

3 Yn eu heolydd yr ymwregyſant â ſachliain: ar bennau eu tai, ac yn eu heolydd yr vdga pob vn, † gan wylo yn hidl.

4 Gwaedda Hesbon hefyd, ac Elealeh: lyſg Iahaz y clywir eu llefain hwynt: am hynny arfogion Moab a floeddiant, pob vn a fiana ar ei enioes.

5 Fy nghalon a waedda am Moab, ‖ ei ffoedigriaid hi a † âus hyd Zoar, * ſel anner deir-blwydd; mewn wylofain y dringant hyd allt Luith: canys codant waedd † diniſtr ar hyd ffordd Horonaim.

6 O herwydd dyfroedd Nimrim a ſyddant yn anrhaith; canys gwywodd y lyſiau; darfu'r gwellt; nid oes gwyrdd-leſai.

7 Am hynny yr helaethrwydd a gawſant, a'r hyn a roeſant i gadw, a ddygant i † aſon yr helyg.

8 Canys y gweiddi a amgylchynodd derfynau Moab, eu hudfa hyd Eglaim, a'i bocmin hyd Beer-Elim.

9 Canys dyfroedd Dimon a lenwir o waed, canys goſodaf ychwaneg ar Dimon, llewod ar yr hwn a ddiango ym Moab, ac ar weddill y wlad.

PEN. XVI.

1 *Anwog Moab i † fyddâu i frenhineth Chriſt.* 6 *Bygwth Moab am ei balchder.* 9 *Y Prophwyd yn cwynfan troſti.* 12 *Barnedigaeth Moab.*

ANſonwch oen i lywodraeth-wr y tîr, † o Sela i'r anialwch, i fynydd merch Sion.

2 Bydd fel aderyn yn gwibio, ‖ wedi ei fwrw allan o'r nŷth; felly y bydd merched Moab wrth rydau Arnon.

3 † Ymgynghora, gwna farn, gwna dy gyſcod fel nôs ynghanol hanner dydd: cuddia y rhai gwaſgaredic, na ddatcuddia y cyrwydrad.

4 Triged fy ngwaſgaredigion gyd â thi, Moab, bydd di loches iddynt rhag y diniſtrudd: canys diweddwyd y gorthrymmwr, y yr amheithiwr a beidiodd, y mathr-wŷr a ddarfuant o'r tîr.

5 A gorſedd-faingc a darperir mewn trugaredd, ac arni yr * eiſtedd efe mewn gwirionedd, o fewn pabell Dafydd, yn barnu, ac yn ceiſio barn, ac yn pryſuro cyfiawnder.

* Dan. 7. 14.

6 Clywſom * am falchder Moab (balch iawn ydŷw) am ei falchder, a'i drahâ, a'i ddigllonedd: ond nid felly y bydd ei gelwyddau.

* Ier. 48. 29.

7 Am hynny * y vda Moab am Moab, pob vn a vda: am ſylfeini Cir-Hareſeth y griddfenwch yn ddiau bŷw a darawyd.

8 Cany

8 Canys ‖ gwin-trydd Hesbon a wanhasant; ac
9 ‖ gwinwydden Sibmah, arglwyddi y cenhedloedd
‖ a dorasant ei phêr-winwydd hi, hyd Lazer y cyr-
haesant: a cyrwydrasant ar hŷd yr anialwch; ei
changhennau ‖ ymestynnasant, ac a aethant tros
y môr.

9 Am hynny y galaraf ag wylofain Iazer, gwin-
wydden Sibmah; dwfr thâf di Hesbon, ac Elealeh
dagrau: canys ‖ ar dy ffrwythydd hâf, ac ‖ ar
dy gynhaif y syrthiodd ‖ bloedd.

10 * Y llawenydd hefyd a'r gorfoledd a ddarfu
o'r dalydd; ni chenir, ac ni floeddir yn y gwinllan-
oedd: ni fathir sathrudd win yn y gwrysfeodd: y
gwaeddym iw bloedd *gynhaiaf* beidio.

11 Am hynny y thûn fy ymysgaroedd am Moab,
fel telyn; a'm perfedd am Cir-Hares.

12 A phan weler flino o Moabdir yn y gwhelfan,
yna y *daw* ese iw gyssegr i * weddio, ond ni thyco
nac oddo.

13 Dymma yr gair a lefarodd yr Arglwydd am
Moab, er yr amser hwnnw.

14 Ond ynawr y llefarodd yr Arglwydd, gan
ddywedyd; o fewn tair blynedd, fel blynydd-
oed gwâs cyflog, y dirmygir gogoniant Moab, a'r
holl dyrfa fawr, a'r gweddill, *fydd* ychydig bach,
ddi-rym.

PEN. XVII.

1 *Bynydd Syria, ac Israel.* 6 *Gweddill a ym-*
wrthyd i delw-addoliaeth: 9 *A'r leill a gânt*
ddiheddu am eu hannuwioldeb. 12 *Gwae gely-*
nion Israel.

1 BAich Damascus. Wele Ddamascus wedi ei
dynnu o *fod* yn ddinas, a charnedd wedi
dyfhau.

2 Gwrthodwyd dinasoedd Aroer: i ddiadellau
y byddant, y rhai a orweddant, ac ni *bydd* a'i dy-
chryno.

3 A derfydd ymddiffynfa o Ephraim, a brenhi-
niaeth o Ddamascus, a gweddill Syria: fel go-
goniant meibion Israel y byddant, medd Arglwydd
y lluoedd.

4 Ac ar y dydd hwnnw y bydd i ogoniant Iacob
leihau, a braster ei gîg ef a gulhâ.

5 Ac efe a fydd fel pan gasclo y cynhaifwr yr
ŷd medi a'i fraich i twyfennau: a bydd fel cas-
glyd twyfennau ynglŷn Rephaim.

6 (Etto yndde y gadewir llofflon grawn-wŷn,
fel ysgydwad oliwyddden, *fef* dau neu dri o rawn
ym mhen y brig, a phedwar neu bump yn ei change-
nau ffrwythlawn eithaf, medd Arglwydd Ddnw
Israel.)

7 Yn y dydd hwnnw yr edrych dŷn ac ei wneu-
thŵr, a'i lygaid a edrychant ar Sanct Israel:

8 Ac nid edrych am yr alloran, *y rhai ydynt*
waith ei ddwylo; ‡ e nid edrych am yr hyn a wna-
eth ei fysseddau, na'r llwyni, na'r ‖ delwau.)

9 Yn y dydd hwnnw y bydd eu dinasoedd cedyrn,
fel cangen wrthodedic, a'r brig, y rhai a adawsant
o herwydd meibion Israel: felly y bydd anghyfan-
neddfra.

10 O herwydd anghofio o honot Ddnw dy iechyd-
wriaeth, ac na chofiaist graig dy gadernid; am hyn-
ny ŷ plenni blanhigion hyfryd, ac yr impi hwynt ŵ
chnapfreuau dieithr.

11 Y dydd y gwnei i'th blanhigyn dyfu, a'r boreu
y gwnei i'th had flodeuo, ond bydd y cynhaiaf ‖ yn
gwmwar ar ddydd Heſcedd, a dolur gorddus.

12 Gwae ‖ dyrfa pobloedd lawer, fel twrwf y
môr y trystiant, ac i dwrwf y bobloedd a dryftiant
fel ffin dyfroedd lawer.

13 Fel ffŵn dyfroedd lawer y trystia y bobl; a
Dnw ei ceryddu hwynt, a hwy a ffoant ym mhell,
ac a erlidir fel peiswyn mynydd o flaen y gwynt, ac
fel ‖ peth yn treiglo ym mlaen corwynt. ‖ *Neu,*
plu yr

14 Ac wele drallod ar bryd nawn, a chyn y boreu
ni bydd. Dymma ran y rhai a'n hanheithiant ni, a *gwe-*
choel-bren y rhai a'n hyspeiliant ni. *ydd.*

PEN. XVIII.

1 *Dnw o ofal tros ei lobl, yn addo diſtryw i yr*
Ethiopiaid: 7 *Ac o hynny a daw cymmydd i'r*
eglwys.

1 GWae'r tîr ſy yn cyſcodi ag adenydd, yr hwn
ſydd tu hwnt i afonydd Ethiopia.

2 Yr hwn a hebrweg genhadau hyd y môr, ac
ar hyd wynebpryd y dyfroedd, mewn llestri brŵyn
gan ddŷwedyd, ewch gennadon cyflym, at gen-
hedlaeth waſcaredic, ac yſpeiliedic, * at bobl * Deut.
ofnadwy, er pan ydynt, ac etto: ‖ cenhedlaeth 28.37.
wedi ei meſur a'i ſathru, yr hon ‖ yr yſpeiliodd yr ‖ *Neu,*
afonydd ei thîr. *cen. yn*

3 Holl drigolion y byd, a phreſſwyl-wŷr y ddaiar, *meſur ac*
gwelwch pan gyfodo efe faner *ar* y mynyddoedd, a *yn ſathru.*
chlywch pan udcano ag udcorn. *Heb. cen.*

4 Canys fel hyn y dywedodd yr Arglwydd wrth- *Hwyn* a
if, byddaf lonydd, a mi a ſtyſtyriaf ‖ yn fy annedd, *llwyn, a*
megis gwrês eglur ‖ ar lyſiau, fel niwl gwlith *mathrada*
yngwres cynhaiaf. ‖ *Neu,*

5 Canys o flaen cynhaiaf, pan fyddo y blodeun yn *y dŷ my-*
berffaith, a'r grawn-win ſurion yn addfedu yn y *fodd.*
blodeuyn; efe a dyr y brig â chrymmanau, ac a ‖ *Neu,*
dynn ymmaith, *ac* a dyrr y cangheunau. *ſy an-*

6 Gadewir hwynt ynghyd i adar y mynydd- *nedd-le.*
edd, ac i anifeiliaid y ddaiar, ac arnynt y bwrw ‖ *Neu,*
yr adar yr hâf, a holl anifeiliaid y ddaiar a aiafa *ar ôl*
arnynt. *glaw.*

7 Yr amſer hwnnw y dygir rhodd i Arglwydd
y lluoedd, *gan* bobl waſcaredic, ac yſpeiliedic, a
chan bobl ofnadwy, er pan ydynt ac etto: cenedl
wedi ei meſur a'i ſathru, yr hon yr yſpeiliodd yr
afonydd ei thîr, i le enw Arglwydd y lluoedd, *ſef*
i fynydd Sion.

PEN. XIX.

1 *Gwradwydd yr Aipht.* 11 *Ynfydrwydd ei*
pendefigion hwy. 18 *Galw'r Aipht a'r Eglwys.*
23 *Cyngrair yr Aipht, Aſſyria, ac Israel.*

* BAich yr Aipht. Wele'r Arglwydd yn mar- * Pen. 13.1
chogaethar gwmwl yſcafn, ac efe a ddaw i'r
Aipht, ac eulynnod yr Aipht a gynnhyrfant rhag ddo
efe: a chalon yr Aipht a dawdd yn ei chanol.

2 †Gyrraf hefyd yr Aiphtiaid yn erbyn yr Aipht- † *Hebr.*
tiaid, a hwy a * ymladdant bob vn yn erbyn ei *Cymmy-*
frawd, a phob vn yn erbyn ei gymmydog: dinas yn *ſcaf.*
erbyn dinas, a theyrnas yn erbyn teyrnas. *2. Cron.*
20.22.

3 Ac yſpryd yr Aipht a † balla yn ei chanol, ac * *pen. 49.*
mi a † ddiddymmaf ei chyngor hi: yna'r ymofyn- *7.*
nant ag eulynnod, ac â ſwynyddion, ac â dewiniaid, *Hebr.*
ac â brud-wŷr. *dywallw*

4 Ac mi a gaeaf yr Aipht yn llaw Arglwydd cae- *Hebr.*
led, a brenin cadarn a lywodraetha arnynt, medd yr † *lyngcaf.*
Arglwydd, Arglwydd y lluoedd.

5 A'r dyſtroedd a eddyſyddant o'r môr, a'r afon
hefyd a ſa yn hesb, ac yn ſych.

6 A hwy a droant yr afonydd ym mhell, y ſtry-
diau ymddiffyn a ddyſyddir, ac a ſychant: corrŷs
ynmaith *bob* corſen, a hefcen.

7 Y papur-frwyn wrth yr afon, ar ſîn yr afon, a
phob peth a hauwyd wrth yr afon, a wywa, a chwe-
lir, ac ni bydd *mwy.*

8 Y pyſcod-wŷr hefyd a drifftiant, a'r rhai oll
a fwriant fachau i'r afonydd a alarant: felly y
rhai a dannant rwydau ar hŷd wyneb y dyfroedd, a
leſcânt.

9 Gwrach-

9 Gwradwyddir hefyd y rhai a weithiant feinllin, a'r rhai a wnant ‖ rwyd-waith.

‖ Neu, waith gwyn.

10 A hwy a dorrir yn eu † bwriadau, y rhai oll a wnânt argaeau a † physcod-lynnau.

† Hebr. feiſiau.

11 Diau ynfydion yw tywyſogion Zoan, cyngor doethion gynghor-wŷr Pharao aeth yn ynfyd: pa fodd y dywedwch wrth Pharao, mab y doethion ydwyf fi, mab hên freninoedd?

† Hebr. Eynnau i bet hau byw.

12 Mae hwynt? mae dy ddoethion? a mynegant it yr awr hon, a gwybyddant pa gyngor a gymerodd Arglwydd y lluoedd yn erbyn yr Aipht.

13 Tywyſogion Zoan a ynfydaſant, twyllwyd tywyſogion Noph, a ‖ phennaethiaid eu llwythau a hudaſant yr Aipht.

‖ Neu, llywodraeth-wyr, Hebr. chonglau.

14 Cymmyſcodd yr Arglwydd ynddi yſpryd gwrthnyſigrwydd, a hwy a wnaethant i'r Aipht gyfeiliorni yn ei holl waith, fel y cyfeiliorna meddwyn yn ei chwdfa.

15 Ac ni bydd gwaith i'r Aipht, yr hwn a wnelo y pen na'r gloren, y gangen na'r frŵynen.

16 Y dydd hwnnw y bydd yr Aipht fel gwragedd: canys hi a ddychryna, ac a ofna rhag eſeydwad llaw Arglwydd y lluoedd, yr hon a yſcydwa eſe arni hi.

17 A bydd tir Iuda yn arſwyd i'r Aipht: pwy bynnac a'i cofio hi, a ofna ynddo ei hun, o herwydd cyngor Arglwydd y lluoedd, yr hwn a gymmerodd eſe yn ei herbyn hi.

18 Y dydd hwnnw y bydd pum dinas yn nhîr yr Aipht yn llefaru † iaith Canaan, ac yn tyngu i Arglwydd y lluoedd: dinas ‖ deſtryw y gelwir yn un.

† Hebr. gwefus. ‖ Neu, Heres, neu, yr haul.

19 Y dydd hwnnw y bydd allor i'r Arglwydd ynghanol tir yr Aipht, a cholofn i'r Arglwydd ger llaw ei therfyn hi.

20 Yn arwydd hefyd ac yn deſtiolaeth y bydd, i Arglwydd y lluoedd yn nhîr yr Aipht: canys llefant ar yr Arglwydd o herwydd y gorthrymwŷr, ac eſe a enfyn iddynt Iachawdur, a Phennaeth, ac eſe a'i gwared hwynt.

21 A'r Arglwydd a adweinir gan yr Aipht; ie yr Aiphtiaid a adwaenant yr Arglwydd yn y dydd hwnnw: gwnânt hefyd aberth ac offrwm, ac a addunant addunedau i'r Arglwydd, ac a'i talant.

22 Yr Arglwydd hefyd a dery yr Aipht: eſe a'i tery ac a'i hiacha: hwythau a droant at yr Arglwydd, ac eſe a'i gwrendy hwynt, ac a'i hiacha hwynt.

23 A'r dydd hwnnw y bydd priſ-ffordd o'r Aipht i Aſſyria, ac yr â yr Aſſyriad i'r Aipht, a'r Aiphtiad i Aſſyria: a'r Aiphtiaid gyd â'r Aſſyriaid a waſanaethant.

24 Y dydd hwnnw y bydd Iſrael yn drydydd gyd â'r Aipht, ac a chyd 25 Aſſyria, *ſef* yn fendith o fewn y tîr.

25 Yr hwn a fendithia Arglwydd y lluoedd, gan ddywedyd; bendigedic yw'r Aipht fy mhobl i, ac Aſſyria gwaith fy nwylo, ac Iſrael fy etifeddiaeth.

PEN. XX.

1 Arwydd a chyſcod yn erbyn gorwyddoccau caethiwed yr Aipht ac Ethiopia.

*2 Bren. 18.7.

YN y flwyddyn y daeth * Tartan i Aſdod, (pan ddanfonodd Sargon brenin Aſſyria eſ,) ac yr ymladdodd yn erbyn Aſdod, ac a'i hennillodd hi;

2 Yr amſer hwnnw y bu gair yr Arglwydd trwy law Eſay fab Amoz, gan ddywedyd, dôs a dattod y ſach-liain oddi am dy lwynau, a dioſc dy eſcidiau oddi am dy draed: ac eſe a wnaeth felly, gan rodio yn noeth, ac heb eſcidiau.

3 Dywedodd yr Arglwydd hefyd, megis y rhodiodd fy ngwâs Eſay yn noeth, ac heb eſcidiau yn arwydd, ac yn argoel yn erbyn yr Aipht, ac yn erbyn Ethiopia:

4 Felly yr arwein brenin Aſſyria gaethiwed yr Aipht, a chaethglud Ethiopia, *ſef* yn llangciau, a henaſ-gwŷr, yn noethion, ac heb eſcidiau, ac yn dinoeth, yn † warth i'r Aipht.

† Hebr. yn noethder.

5 Brawychant a chywilyddiant o achos Ethiopia, eu gobaith hwynt; ac o achos yr Aipht, eu gogoniant hwy.

6 A'r dydd hwnnw y dywed preſſwylwŷr ‖ yr ynys hon, wele, fel hyn *y mae* ein gobaith ni, lle y ffoeſom am gymmorth i'n gwared rhag brenin Aſſyria: a pha fodd y diangwn?

PEN. XXI.

1 Y Prophwyd wrth gwyno caethiwed ei bobl, mewn gweledigaeth yn gweled cwymp Babilon gan y Mediaid a'r Perſiaid. 11 Edom yn gwatwar y Prophwyd, a'i hannog i edifarhau. 13 Amſer nodedig adſyd Arabia.

BAich anialwch y môr. Fel y mae cor-wynt yn y dehau yn myned trwodd, *felly* y daw o'r anialwch, o wlâd ofnadwy.

2 Gweledigaeth galed a fynegwyd i mi, yr anffyddlon ſydd yn anffyddloni, a'r diniſtrudd ſydd yn diniſtrio: Elam, dring; Media, gwarchae; gwnaeth ym iw holl riddfan hi ddarfod.

3 Am hynny y llanwyd fy lwynau o ddolur, gwewyr a'm daliaſant, fel gwewyr gwraig yn eſgor; ſyrthiais wrth ei glywed, brawychais wrth ei weled.

4 Cyfeiliornodd fy nghalon, braw a'm dychrynodd, eſe a † drôdd fy nghyfnos ddymunol yn ddychryn i mi.

† Hebr. a droſodd.

5 Parottoa y bwrdd; gwilia yn y ddiſgwilfa; bwyttta, ſf; cyſndwch dywyſogion, enneiniwch y darian.

6 O herwydd fel hyn y dywedodd yr Arglwydd wrthif, dôs, goſot wiliedydd, myneged yr hyn a welo.

7 Ac eſe a welodd gerbyd, *a* dau o wŷr meirch; cerbyd aſſynnod, a cherbyd cameled, ac eſe a ystriodd yn ddyfal iawn dros ben.

8 Ac eſe a lefodd, ‖ llew: fy Arglwydd, * ar y ddiſgwilfa yr wyſi'n ſefyll liw dydd yn waſtad, ac ar fy nghadwriaeth yr ydwyf yn ſefyll bob nôs.

‖ Neu, llew. * Hebr. ar ddiſgwilfa.

9 Ac wele, ymma y mae yn dyfod gerbyd o wyr, *a* dau o wŷr meirch; ac eſe a attebodd, ac a ddywedodd, ſyrthiodd, ſyrthiodd * Babilon: a holl ddelwau cerfiedig ei duwiau hi a ddrylliodd eſe i lawr.

* Neu, Babilon a gwympodd, gwympodd.

10 O fy nyrniad, a † chnwd fy llawr dyrnu y mi hyn a glywais gan Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael, a fynegais i chwi.

† Hebr. mab fy llawr dyrnu.

11 Baich Dumah. Arnaſ y mae'n galw o Seir: y gwiliedydd, beth am y nôs? y gwiliedydd, beth am y nôs?

12 Dywedodd y gwiliedydd, daeth y borau a'r nôs hefyd: os ceiſiwch, ceiſiwch: dychwelwch, deuwch.

13 Baich ar Arabia. Yn y coed yn Arabia y lleteuwch chwi, ſfordd olion Dedanim.

14 ‖ Dygwch ddyfroedd i gyfarfod â'r ſychedig, trigolion tir Tema, ‖ achubwch flaen y cyrwydrad â'i fara.

‖ Neu, dygwch ddyfroedd i'r ſychedig, ‖ rhag y cleddyf noeth, a rhag y bŵa anneloc, a rhag trymder rhyfel.

15 O herwydd fel hyn y dywedodd yr Arglwydd wrthif, cyn pen blwyddyn o ſath blwyddyn gwâs cyflog, y derfydd hefyd holl anrhydedd Ceidar.

17 A'r

6 A'r gweddill o riſedi † ſaethyddion gwyr
*Heb. meibion Cedar, a leiheir ŷ: canys Arglwydd
Duw Iſrael a'i dywedodd.

PEN. XXII.

1 *Prophwyd yn cwyno diſodiad y Perſiaid i Jwda: 8. Yn beio ar eu ſynhwyr ddynol, a'i llawenydd hydol hwy: 15 Yn prophwydo y diſwyddiad Sebnah, ac y goſodid Eliacim yn ei le ef, yr hwn oedd arwydd o frenhiniaeth Chriſt.*

BAich glyn gweledigaeth. Beth *a ddarfu* i ti yn awr, pan ddringaiſt ti oll i ennau y tai?

2 Ti yr hon wyt yn llawn terfyſc, yn ddinas derfyſcol, yn ddinas lawen: dy laddedigion ni laddwyd â chleddyf, na'th feirw mewn rhyfel.

3 Dy holl dywyſogion a gyd-ffoeſant, gan y *rhychen bwân y rhwymwyd hwynt: y rhai oll a gafwyd ynot a gyd-rwymwyd, y rhai a ffoeſant o bell.

4 *Am hynny y dywedais, edrychwch oddiwrthif, † mi a wylaf yn chwerw, na lafuriwch ſy ŷm hyſparo am ddiniſtr merch fy mhobl.

5 O herwydd diwrnod blinder yw, a mathru, a dryſni, gan Arglwydd Dduw'r Ilnoedd, ynglŷn gweledigaeth, yn diſurio y gaer, ac yn gweiddi i'r mynydd.

6 Elam hefyd a ddug y cawell ſaethau, mewn cerbydau dynion, *a* gwŷr meirch: Cir hefyd a ddinoethodd y darian.

7 Abydd † dy ddyfrynnoedd dewiſol yn llawn o gerbydau, a'r gwŷr meirch a ymſyddinant ‖ tua y porth.

8 Ac eſe a ddinoethodd dô Iuda, ac yn y dydd hwnnw yr edrychaiſt ar arfogaeth tŷ y goedwic:

9 A gweliſoch rwygiadau dinas Ddafydd, mai lluoeddynt: a chaſclaſoch ddyfroedd y pyſcodlyn iſaf:

10 Rhifaſoch hefyd dai Ieruſalem, a thynnaſoch y tai i lawr, i gadarnhau y mûr.

11 A rhwng y ddau fûr y gwniethoch lynn i ddyfroedd yr hên byſcodlyn: ond nid edrychaſoch am ei gwneuthurwr, nid yſtyriaſoch yr hwn a'i lluniodd o'r pell.

12 A'r dydd hwnnw y gwahoddodd Arglwydd Duw y lluoedd *ai* i wyloſain, ac i alar-nad, ac i foelyddu, ac i ymwregyſu â ſach-liain.

13 Ac wele lawenydd, a gorfoledd, gan ladd ŷchain, a lladd defaid, gan ſwytta cîg, ac yfed gwin: *bwyttawn ac yſwn, canys y foru *meddant*, y byddwn feirw.

14 A datcuddiwyd *hyn* lle y clywais gan Arglwydd y lluoedd: yn ddiau ni lanheir yr anwiredd hyn hyd oni byddoch feirw, medd Arglwydd Dduw y lluoedd.

15 Fel hyn y dywed Arglwydd Duw y lluoedd, cerdda, dôs at y tryſſorydd hwn, *ſef* at Sobna, yr hwn *ſydd* ben-teulu, *a dywed*,

16 Beth ſydd i ti ymma? a phwy *ſydd* gennit ti ymma, pan drychaiſt i ti ymma fedd, ‖ fel yr hwn a drychai ei fedd yn uchel, ac a naddai iddo ei hun drigfa mewn craig?

17 Wele'r Arglwydd ‖ yn dy ſudo di â chaethiwed † toſt, a chan wiſco, a'th wiſco di.

18 Gan dreiglo'th dreigla di *ſel* treiglo pêl, i wlad ehang: yno y byddi farw, ac yno *y bydd* cerbydau dy ogoniant yn warth i dŷ dy feiſtr.

19 Yna i'th yrraf o'th ſeſyllfa, ac o'th ſeſyllfa y dinyſtria eſe di.

20 A'n y dydd hwnnw y galwaf ar ſy ngwâs Eliacim fab Helciah:

21 A'th wiſc di hefyd y gwiſcaf eſ, ac â'th wregi di y nerthaf eſ; a than ei law eſ y rhoddaf dy lywodraeth di, ac eſe a ſydd yn dâd i breſſwylwŷr Ieruſalem, ac i dŷ Iuda.

22 Rhoddaf hefyd agoriad tŷ Ddafydd ar ei yſgwydd eſ; *yna yr egyr eſe, ac ni *bydd* a gaco; ac eſe a gae, ac ni *bydd* a agoro. *Iobi 12. 14. 2 Cor. 3. 7.

23 A mi a'i ſiccrhâf eſ, ſel hoel mewn man ſiccr, ac eſe a ſydd yn orſeddfa gogoniant i dŷ ei dâd.

24 Acarno eſ y crogant holl ogoniant tŷ ei dâd, hil a heppil; yr holl ſân leſtri; o'r lleſtri meiliau, hyd yr holl ‖ offer cerdd. ‖ Neu, leſtri i cofrelaŷ.

25 Yn y dydd hwnnw, medd Arglwydd y lluoedd, y ſymmudir yr hoel a hoeliwyd yn y mann ſiccr, a hi a dorrir, ac a ſyrth: torrir hefyd y llwyth *oedd* arni, canys Arglwydd y lluoedd a'i dywedodd.

PEN. XXIII.

1 *Goſidau gwymp Tyrus.* 17 *Ei trwch ddychweliad hwy.*

BAich Tyrus. Llongau Tarſis, udwch; canys anrheithiwyd *hi*, ſel nad oes na thŷ, na chyntedd: o dîr Chittim y datcuddiwyd iddynt.

2 Diſtewch drigolion yr ynys, yr hon y mae marchnaddyddion Zidon, y rhai ſy yn trammwy'r mor, yn dy lenwi.

3 Ac wrth ddyfroedd lawer, hâd Sihor, cynhaiaf yr afon *yw* ei chnwd hi: ſellymarchnadfa cenhedloedd yw hi.

4 Cywilyddia Zidon, canys y môr, *ie* cryſder y môr a leſarodd, gan ddywedyd, nid ymddygais, ac nid eſcorais, ni fegais wŷr ieuainge ychwaith, ac ni ſeithrinais forwynion.

5 Megis wrth glywed ſôn am yr Aipbtiaid, ye ymofidiant wrth glywed ſôn am Tyrus.

6 Ewch troſodd i Tarſis, udwch, preſſwylwŷr yr ynys.

7 Ai hon yw eich *dinas* lawen chwi, yr hon y mae ei hynafiaeth er y dyddiau gynt? ei thraed a'i dygant hi, i ymdaith † i bell. † Hebr. o bell.

8 Pwy a gynghorodd hyn yn erbyn Tyrus goroneoc? yr hon *yr yddodd* ei marchnattawyr yn dywyſogion, a'i marſiandwŷr yn bendefigion y ddaiar?

9 Arglwydd y lluoedd a *wriadodd* hyn, i ddiſwyno balchder pôb gogoniant, *ac* i ddirmygu holl bendefigion y ddaiar.

10 Dôs drwy dy wlâd fel afon, *ô* ferch Tarſis: nid *oes* † nerth mwyach. † Hebr. gwregys.

11 Eſtynnodd ei law ar y môr, dychrynodd *y wregys* teyrnaſoedd; gorchymynnodd yr Arglwydd am ‖ Neu, † *ddinas* y farſiandiaeth, ddiniſtrio ei chaerwyd. *yn erbyn.*

12 Ac eſe a ddywedodd, ni chei orfoleddu mwy- † Hebr. ach, yr orthrymedic forwyn, merch Zidon, cyſot Canaan. dôs i Chittim; yno ychwaith ni bydd llonyddwch.

13 Wele dîr y Caldeaid, nid oedd y bobl hyn, *nes* i Aſſar ei ſylfaenu hi i drigolion yr aniawch: derchafaſant ei thyrau, cyfodaſant ei phalaſau, ac eſe a'i tynnodd hi i lawr.

14 Llongau Tarſis, udwch; canys anrheithiwyd eich nerth.

15 A'r dydd hwnnw yr anghofir Tyres ddeng- † Hebr. mlynedd a thrugain, megis dyddiau vn brenin: 7 dydd o ym mhen y deng-mlynedd a thrugain, † y câna Tyrus megis puttain. Tyrus megis cân puttain.

16 Cymmer y delyn, amgylchyna'r ddinas ti puttain anghofiedic; cân gerdd yn dda; cân lawer fel i'th gofier.

17 Ac ym mhen y deng-mlynedd a thrugain, yr Arglwydd a ymweli â Tyrus, a hi a ddychwel at ei

ac ei helw, ac a buttеinia â holl deyrnasoedd byd, ac wyneb y ddaiar.

18 Yna y bydd ei marchnad, a'i helw, yn sancteiddrwydd i'r Arglwydd: ni thrysorir ac ni'a cedwir; canys eiddo y rhai a drigant o flaen yr Arglwydd fydd ei marsiandiaeth, i fwyta ynddigonol, ac yn ddillad † parhaus.

† Hebr. hên.

PEN. XXIIII.

1 *Tostur farnediga thau Duw ar y wlâd.* 13 *Y llawen gloforaa y gweddill Ddaw.* 16 *Y dirchafu Duw ei deyrnas yn ei farnediga thau.*

WEle yr Arglwydd yn gwneuthur y ddaiar yn wâg, ac yn ei dirwyno hi; canys efe a ddadymchwel ei hwyneb hi, ac a wasgar ei thrigolion.

2 Yna y bydd yr vn furyd i'r bobl ac i'r * offeiriad, i'r gwâs ac iw feistr, i'r llawforwyn ac i'w meistres, i'r prynedd ac i'r gwerthuddd, i'r hwn a roddo, ac i'r hwn a gymmero echwyn, i'r hwn a gymmero lôg, ac i'r hwn a dalo lôg iddo.

* Hos. 4. 9. † Neu, yr vn fyd.

3 Gan wagâu y gwagheir, a chan yspeilio'r yspeilir y wlad; canys yr Arglwydd a lefarodd y gair hwn.

4 Galaredd a diflannodd y ddaiar; lleſcaodd a dadwisodd y byd; diboenodd † pobl feilchion y ddaiar.

† Hebr. uchder pobl y ddaiar.

5 Y ddaiar hefyd a halogwyd tan ei phreſſwylwyr, canys troſeddasant y cyfreithiau, newidiasant y deddfau, diddymmasant y cyfammod tragywyddol.

6 Am hynny melldith a yſſodd y tîr, a'r rhai oedd yn trigo ynddo a anrheithiwyd: am hynny preſſwylwyr y tîr a leſcwyd, ac ychydig ddynion a adawyd.

7 Galarodd y gwin, lleſcaodd y win-wyddfen, y rhai llawen galon oll a riddfanſant.

8 * Darfu llawenydd y tympanau, peidiodd trwſt y gorfoledd-wyr, darfu hyfrydwch y delyn.

* Iſa. 17. 27. & 16. 9. & 25. 10. Ezec. 26. 13. Ioel. 2. 12.

9 Nid yfant win dan ganu, chwerw fydd diod gref i'r rhai a'i hyfant.

10 Drylliwyd y ddinas wagedd; caewyd pôb ty, fel na allei neb fynd.

11 Y mae lleſain am win yn yr heolydd; tywyllodd pôb llawenydd: hyſrydwch y tîr a ſudodd ymmaith.

12 Yn y ddinas y gadawyd anghyfanneddrwydd, ag anrhaith hefyd a dryllir y porth.

13 Oblegid bydd o fewn y tîr, ynghanol y bobloedd, megis yſcydwad oliwydden, ac fel grawn llafa, pan ddarfo cynhaiaf y gwin.

14 Hwy a ddercha fant eu lleſ, ac a ganant; o herwydd godidawgrwydd yr Arglwydd, bloeddiant o'r môr.

15 Am hynny gogoneddwch yr Arglwydd, yn y † dyfryniocedd, enw Arglwydd Ddaw Iſrael, yn yayſoddyr môr.

† Neu, ſdu.

16 O † eithafoedd y ddaiar y clywſom ganiadau, ſef gogoniant yr cyfiawn: a dywedais, † ô ſy mſelaidd, ô ſy aghuole gwae ſi, y rhai anſyddlon a wnaethant yn anſyddlon, ie gwnaeth yr anſyddlon yn fath anſyddlonaf.

† Neu, ô'm, ô'm, ô'm

...i a gedwi mewn tangnheddyf † heddychol, ...ens fydd a'i feddyl-ffyd *arnaf ti*, am ei fod yn ...ied ynot.

4 Ymddiriedwch yn yr Arglwydd byth: o herwydd yn yr Arglwydd Dduw *y mae* † cadernid ...oldol.

5 Canys efe a ostwng breſſwyl-wŷr yr vchelder: efe a ostwng efe: efe ai daroſtwng hi ...lawr, ac a'i bwrw hi i'r llwch.

6 Troed a'i sathr hi *ſef* traed y trueniaid, a ...ion y tlodion.

7 Vniondeb *y w* llwybr y cyfiawn: tydi yr vniawn yn pwyſo ffyrdd y cyfiawn.

8 *Ar* lwybr dy farnedigaethau hefyd i'th ...williasom Arglwydd: dymuniad *ein* henaid ...at dy enw, acat dy goffadwriaeth.

9 A'm henaid i'th ddymunais, liw nôs: â'm ...rydd hefyd o'm mewn i'th foreu geiſiaf: canys ...rglwydd wŷr y byd a ddyſcant gyfiawnder, pan ...ddo dy farnedigaethau ar y ddaiar.

10 Gwneler cymwynas i'r annuwiol, etto ni ...ſcoik gyfiawnder: yn nhir vniondeb y gwna ar ...ac ni wel vchelder yr Arglwydd.

11 Ni welant, Arglwydd, pan ddercheſer dy law: ...ithr cant weled, a chywilyddiant am en heiddigedd † *wrth* y bobl: ie tân dy elynion a'i hyſi ...anynt.

12 Arglwydd, ti a drefni i ni heddwch: canys ti hefyd a wneethoſt ein holl weithredoedd † ynom ni.

13 O Arglwydd ein Duw, arglwyddi *eraill* heb ...ti a fu dra arglwyddiaethaſant arnom ni: ynot ti yn vnic ...mofn ti y cofiawn dy enw.

14 Meirw ydynt, ni fyddant fyw: ymmadawſant, ni chyfodant, am hynny y goſwyſaiſt, a dinſtriaiſt hwynt, dinſtriaiſt helyg bôb coffa am danynt.

15 Chwanegaiſt ar y genedl, ô Arglwydd, chwanegaiſt ar y genedl: ti a ogoneddwyd: ti a'i ſymudaſt yn mhell, i holl gyrrau y ddaiar.

16 Mewn adfyd Arglwydd yr ymweliant â thi, ...ollaſant † weddi, pan *oedd* dy goſpedigaeth ...ol.

17 Fel y gofidia *ac* y gwaedda gwraig feichiog ...a gweryra, pan fyddo agos i eſcor a ſelly'r ...ym ſyth ſaendi, Arglwydd.

18 Beichiogaſom, gofidiaſom, oeddym fel pe deſmwn ar wynt: ni wnaethom ymwared ar y ddaiar, ...ithr wŷr y byd ni ſyrthiaſant.

19 Dy feirw a fyddant byw, *ſef* fy nghorph i a ...yddant, deffrowch, a chenwch, preſſwylwŷr ...ylwch: canys dy wlith *ſydd ſel* gwlith llyſiau, ...r ddaiar a fwrw y meirw allan.

20 Dyred, fymbobl, dôs i'th ſtafelloedd: a chae ...dy ddrws arnat: llecha megis ennyd bach, hyd ...ad yr llid heibio.

21 Canys wele'r Arglwydd * yn dyfod allan o'i ...ngre, i ymweled ag anwiredd preſſwyl-wŷr y ...aiar ar ddaiar a ddatcuddia'r gwaed, ac ni ...uddia mwyach ei lladdedigion.

PEN. XXVII.

I Gofal Duw tros ei winllan. 7 Y mae rhagor rhwng ei gerydden ef a'i farnedigaethau. 12 Eglwyſ Iſaac wedi'i Chenhedloedd.

Y Dydd hwnnw yr Arglwydd â'i gleddyf caled, mawr, a chadarn, a Leſiathan ...arpa hir-derfn, ie â Leſiathan y ſarph dorchoc, ...ac efe a lidd y ddraiglyddyn y môr.

2 Y dydd hwnnw, cenwch iddi, gwinllan y ...

3 Myfi'r Arglwydd a'i ceidw, ar *bob* moment y dyfrhâf hi: rhag i neb ei drygu, nos a dydd, rhac i neb ei drygu.

4 Nid *oes* llidiawgrwydd ynof: pwy a osodei fieri a drain yn fy erbyn, mewn rhyfel: myfi a awn trwyddynt, mi a'i lloſcwn hwynt ynghyd.

5 Neu ymaſed yn fy nerth i, fel y gwnelo heddwch â mi, *ac* efe a wna heddwch â mi.

6 Efe a wna i hiliogaeth Iacob wreiddio, Iſrael a ſodena, ac a flaen-dardda: a hwy a lanwant wyneb y byd â chnwd.

7 A darawodd efe ef, † fel y tarawodd y rhai a'i tarawſei ef? a laddwyd ef, fel lladdfa ei laddedigion eſt?

8 Wrth feſur, pan êl allan, yr ymddadleua ag eſt: y mae yn attal ei wynt garw, ar ddydd dwyrein-wynt.

9 Am hynny trwy hyn y glanheir anwiredd Iacob, ac dymma'r holl ffrwyth: tynnu ymmaith ei bechod: pan wnelo efe holl gericcyau allor, fel certric calch briwedic, ni ſaif y llwyni, na'r delwau.

10 Etto, y ddinas gadarn *ſydd* wnic, a'r annedd wedi ei adel, a'i gwrthod, megis yn anialwch: yno y pawr y llo, ac y gorwedd, *ac* y diſa ei blagur hi.

11 Pan wywo ei brig hi, hwy a dorrir: gwragedd a ddaw, ac a'i lloſgant hi: canys nid pobl ddeallgar ydynt: am hynny'r bydd a'i gwnaethant thrugaroſ arnynt: a'r hwn a'i llunioddi, ni thrugarhâ arnynt.

12 A'r dydd hwnnw y bydd i'r Arglwydd dŷnnu, o ſrûd yr afon hyd afon yr Aegipt: a chwi meibion Iſrael a geſclir bôb yn yn un ac vn.

13 Ac yn y dydd hwnnw y canirir yn vchorn mawr: yna y daw y rhai an ddifadeu yn nhir Aſſyria, a'r rhai a wahanwyd yng nhir yr Aipt, ac a addôlant yr Arglwydd, yn y mynydd ſanctaidd, yn Ieruſalem.

PEN. XXVIII.

1 *Y Prophwyd yn hyspysu dinistr Ephraim am eu balchder a'u meddwdod.* 5 *Y gwaredir a diercheſir yn nhymmor Chriſt.* 7 *Y mae yr offeiriaid a'r prophwyd yn hynny ſuſsydd hwy,* 9 *a'r drwg a thwyllir hi ddyſcu.* 15 *A'i diſgu hwy,* 16 *Addewid o Chriſt,* 17 *fal ſeet.* 18 *Y proſtir eu diobeithrwch hwy.* 23 *Eu hannog hwy i ymſyrthiad yng hyglyw ragluniaeth o Dduw.*

GWae goron balchder, meddwon Ephraim: a'r blodeu y mae arddercha gogoniant, yn ſnodenyn diſnamoedic, yr hwn ſydd ar ben y dyſtrynnorad breiſion, y rhai a † orchfygwyd gan win.

2 Wele yn gryminus a nerthol ydd gan yr Arglwydd, fel tymheſtl cenllyſc, ateb gorlifyd dinſtriol, fel lliſeiriane dyfreedd mawrion, yn llifo trosodd, yr hwn a ſwrw i lawr â llaw.

3 † Tan draed y ſettir coron balchder meddwon Ephraim:

4 Ac arddercha gogoniant yr hwn *ſydd* ar ben y dyffryn bras, fydd blodeu ſnodenyn diſnamoedig, megis ffigysen gynnar cyn yr haf: yr hon pan welo'r hwn a edrycho arni, cia a'i llwnge hi, a hi eſt eto yn ei law.

5 Yn y dydd hwnnw y bydd Arglwydd y lluoedd, yn goron ardderchawgrwydd, ac yn goron gogoniant, i weddill ei bobl:

6 Ac yn yſpryd barn i'r hwn a eiſtedd ar farn, ac yn gadernid i'r rhai a dduchwelant y rhyfel i'r porth.

7 Ac er hynny hwy a gyfeiliornaſant trwy win, ac a ymyraſaſant trwy ddiod gadarn: yr offeiriaid a'r prophwyd a yfeiliornaſant trwy ddiod gadarn, diſtrywyd hwy gan win, ymyraſant

nafant trwy ddiod gadarn, amryſufnfant mewn gweledigaeth, tramgwyddafant *mewn* barn.

8 Canys y byrddau oll ſydd lawn o chwdfa, *a* budreddi, heb le *glân.*

9 I bwy y dyſc efe wybodaeth? ac i bwy y pâr efe ddeall yr hyn a glywo? i'r rhai a ddiddyfnwyd oddi wrth laeth, y rhai a dynnwyd oddi wrth y bronnau.

10 Canys ‖ *ſhaddir* gorchymyn ar orchymyn gorchymyn ar orchymyn, llin ar lin, llin ar lin, ychydig ymma, ac ychydig accw.

11 Canys *y* â bloeſcni † gwefuſau, ac â thafodiaith ddieithr y ‖ llefara efe wrth y bobl hyn.

12 Y rhai y dywedodd efe wrthynt, dymma orphywyſdra, gadewch i'r deſfygiol orphywyſo, a dymma eſmwythder; ond ni fynnent wrando.

13 Eithr gair yr Arglwydd oedd iddynt yn orchymyn ar orchymyn, yn orchymyn ar orchymyn, yn llin ar lin, yn llin ar lin; ychydig ymma, *ac* ychydig accw; fel yr elent ac y ſyrthient yn ôl, ac y dryllier, ac y maglер, ac y daller hwynt.

14 Am hynny gwrandewch air yr Arglwydd, ddynion gwatwarus ‖ llywodraethwyr y bobl hyn, y rhai *ſydd* yn Ieruſalem.

15 Am ichwi ddywedyd, gwnaethom ammod ag angeu, ac ag vffern yr gwnaethom gyngrair: pan ddêl ſtrewyll liferiol, ni ddaw attom ni, canys gofodaſtem ein gobaith *ar* gelwydd, a than ſlaſter y llechaſon.

16 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Ddnw, wele ſi yn ſylfaenu * maen yn Sion, maen profedig, congl-faen gwerthfawr, ſylfaen ſafadwy: ni ſtyſsia *r* hwn a gredo.

17 Ac mi a oſodaf farn wrth linyn, a chyfiawnder wrth bwys: y cenllyſc a yſcuba noddfa celwydd, a'r dyfrodda ſoddant y lloches.

18 A diddymmir eich ammod ag angeu, a'ch cyngrair ag vffern nid ſaif; pan ddêl y ſtrewyll liferiol, byddwch yn ſathrfa iddi.

19 O'r amſer y deloy cymmer chwi, canys daw bôb boreu, ddydd a nôs; a blinder yn vnig ſydd ‖ *i* beri deall yr hyn a glywir.

20 Canys byrrach yw *r* gwely nag *y galler* ymeſtyn *ynddo*; cûl yw *r* cwrlid i ymdroi ynddo.

21 Canys yr Arglwydd a gyſyd megis ym mynydd * Perazim, efe a ddigia megis yng‌lyn * Gibeon, i wneuthur ei waith, ei ddieithr waith: ac i wneuthur ei weithred, ei ddieithr weithred.

22 Ac yn awr na watworwch, rhag cadarnhau eich thowmant: canys clywais *fod* darfodedigaeth derfynol oddi wrth Arglwydd Ddnw *r* lluoedd, ar yr holl dîr.

23 Clywch, a gwrandewch ſy llais, yſtyriwch, a gwrandewch ſy lleſaeydd.

24 Ydyw yr arddwr yn aredic ar hyd y dydd i hau? ydyw ef yn agoryd, ac yn llyſmu ei dîr?

25 Onid wedi iddo lyſnhau ei wyneb, y tana efe y ffagbys, ac y gwaſcar y cwmin, ac y bwrw ‖ y gwenith ardderchawg, a'r haidd nodedig, a'r rhyg *yn* ei ‖ gyſe?

26 ‖ Canys ei Ddnw a'i hyſſordda ef mewn ſynwyr, ac a'i dyſc ef.

27 Canys nid ag ôg y dyrnir ffacpys, ac ni throir olwyn men ar gwmin; eithr dyrnir ffacpys â ffon, a chwmin â gwialen.

28 Y dâra a ſellir, ond gan ddyrnu ni ddwrn y dyrn-ar ef yn waſtadol, ac ni yſsiga ef ag olwyn ei fenn, ac nis mâl ef â'i wyn-meirch.

29 Hyn hefyd a ddaw oddi wrth Arglwydd y lluoedd: *yr* hwn ſydd ryfedd yn ei gyngor, *ac* ardderchog yn ei waith.

PEN. XXIX.

1 *Gorthrwm ſarnedigaeth Dduw ar Iſrael.* *Na ddiſgwir ei gelynion hi.* 9 *Anwaſtadrwydd* 13 *a rhagrith yr Iuddewon.* 18 *Addaw ſaldeiddio a dawnïol.*

GWae ‖ Ariel, Ariel, y ddinas y trigodd Dafydd *ynddi*! chwanegwch flwyddyn at flwyddyn, † lladdant ebyrth.

2 Etto mi a gyfyngaf ar Ariel, a bydd galar a griddfan; a hi a fydd i mi fel Ariel.

3 A gwerſyllaf yn gylch i'th erbyn, ac a warchaeaf i'th erbyn *mewn* gwarch-dŵr, ac a godaf yn erbyn glawdd yn dy erbyn.

4 A thi a oſtyngir, o'r ddaiar y lleferi, ac o iſlwch y bydd iſſel dy leferydd: dy lais fydd hefyd o'r ddaiar, *fel llais* ſwyn.wr, a'th ymadrodd a lefain o'r iſlwch.

5 A thyrfa dy ddieithriaid fydd fel llwch mân, a thyrfa y cedrym fel peiſwyn yn myned heibio: ïê bydd yn ddiſymmwth ddiattrec.

6 *Oddi* wrth Arglwydd y lluoedd y gofwyir drwy daranau, a thrwy ddaiar-gryn, a thwrf mawr, *trwy* gorwynt, a thymeſtl, a flam dân yſſol.

7 Yna y bydd tyrfa *r* holl genhedloedd, y rhai a ryfelant yn erbyn Ariel, fel breuddwyd gweledigaeth nôs, ſef y rhai oll a ymladdant yn ei herbyn hi a'i hamddiffynfa, ac a warchânt arni.

8 Ie bydd, megis newynoc a freuddwydio, ac wele ef yn bwyttâ, a phan ddeffro, gwâg fydd ei enaid: ac megis y ſychedic a freuddwydio, ac wele ef yn yfed, a phan ddeffro, wele ef yn ddiffygiol, ac enaid yn chwennych *dioch* felly y bydd tyrfa yr holl genhedloedd a ymladdant yn erbyn mynydd Sion.

9 Arſwyth, a rhyfeddwch, bloeddiwch, a gwaeddwch, meddwaſant, ac nid *trwy* win, penfeiwaſant, ac nid *trwy* ddiod gadarn.

10 Canys tywalltodd yr Arglwydd arnoch yſpryd tryni-gwſc, ac a gaeodd eich llygaid chwi: eich prophwydi, a'ch penaethiaid, y gweledyddion, a orchguddiodd efe.

11 A gweledigaeth pob vn o *honjuc* ſydd i chwi fel geiriau ‖ llyfr ſeliedic, yr hwn os rhoddant i at *vn* a feidr *ar* lyfr, gan ddywedyd, dar llain hwn attolwg, yna y dywed, ni allaf, canys ſeliedig yw.

12 Os rhoddir y llyfr at yr *hwn* ai feidr ar lyfr, gan ddywedyd, dar llen hwn attolwg: yna y dywed, ni fedraf *ar* lyfr.

13 *Am hynny y dywedodd yr Arglwydd, o herwyddod bod y bobl hyn yn neſau attaf â'i genau, ac â'u ſy ant bydde dd â'i gwefuſau, a phellhau o'u calon oddi wrthif, a bod eu hofn tu ac attaf, wedi ei ddyſcu allan o athrawiaeth dynion.

14 Am hynny wele ſiyn † myned rhagof, i weithiur yn rhyfedd ym myſc y bobl hyn, *ſef* gwaith a rhyfeddod; * canys difethir doethineb eu doethion hwynt, a deall eu rhai deallgar hwyat a guddia.

15 Gwae y rhai a ddyſu geiſiant, i guddio rhag cyngor oddi wrth yr Arglwydd: ac y maent gweithrededd mewn tywyllwch, ac a dywedant, * pwy a'n gwêl ni, a phwy a'n hadwyna?

16 Diau fel clai crochenydd y cyfrifir eich troedd: canys a ddywed y gwaith am y gwneuthudd, ni'm gwnaeth i? neu a ddywed y peth a luniwyd am yr hwn a'i lluniodd, nid yn deallus?

17 Onid ychydig bach ſydd eto hyd ond, a throir Libanus yn ddôl-dir, a'r dol-dir a gyfrifir yn goed?

18 A'r dydd hwnnw, y rhai byddar a glywant eiriau y llyfr, a llygaid y deillion a welant allan o niwl, a thywyllwch.

19 A'r

rhai llariaidd a chwanegant lawenychu
ngwydd ; a'r dynion tlodion a ymhyfryda-
nt yn Sanct Israel.
Canys darfu am yr ofnadwy, a difetlwyd y
wyrus, a'r rhai oll a wiliant am anwiredd, a
dant ymhaith.
I Yr hai a wnant ddyn yn droseddwr o ber-
ai gair, ac a osodant faglau i'r hwn a geryddo
r porth, ac a wnant i'r cyfiawn ŵyro am beth
ll.
Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd,
dam a waredodd Abraham, am dŷ Iacob, wei-
dd ei chywilyddir Iacob, ac ni lasa ei wyneb ef.
Eithr pan welo efe ei feibion, gwaith fy
ddo ei fewn, hwy a sancteiddiant fy enw, ie
nteiddiant Sanct Iacob, ac ofnant Duw Israel.
A'r rhai cyfeiliornus o yspryd a ddyscant
all, ac rwgnach-wŷr a ddyscant addysc.

PEN. XXX.

1 Prophwyd yn bygwth y bobl am ymderu ar Aipht, 8 ac am ddiystyru gair Duw. 18 Tyn-gnedfan Duw i'w Eglwys. 27 Digofaint Duw, a llawenydd y bobl am ddinistr Assyria.

Gwae'r meibion cyndyn, medd yr Arglwydd, a gymmerant gyngor, ond nid gennifi ; ac a ardgoddiant â gorchuddd, ac nid o'm Yspryd i, i chwanegu pechod ar bechod :
2 Yrhai sydd yn myned i ddescyn i'r Aipht, (heb ymofyn â mi,) i ymnerthu yn nerth Pharao, ac i ymddiried ynghyscod yr Aipht.
3 Am hynny y bydd nerth Pharao yn gywilydd i chwi, a'r ymddirfed ynghyscod yr Aipht yn wradwydd.
4 Canys bu ei dywysogion yn Zoan, a'i cenhadau a ddaethant i Hanes.
5 Hwynt oll a gywilyddiwyd o herwydd y bobl ni buddia iddynt, ni *byddant* yn gynnorthwy nac yn lesâd, eithr yn warth, ac yn wradwydd.
6 Baich anifeiliaid y deheu : i dir cystudd, ac *le y daw* o honynt yr hên lew, a'r llew ieuanc, y wiber, a'r sarph danllyd hedegog ; y dygant golud ar gefnau assynnod, a'i trysorau ar gefn camelod, at bobl ni wna les.
7 Canys yn ddiles ac yn ofer y cynnorthwya yr Aipht : am hynny y llefais arni, cu nerth hwy yw aros yn llonydd.
8 Dôs yn awr, scrifenna hyn mewn llech ger ei bron hwynt, ac scrifenna mewn llyfr, fel y bydd hyd y dydd diweddaf, yn oes oesoedd :
9 Mai pobl wrthryfelgar yw y rhai hyn, plant celwyddog, plant ni fynnant wrando cyfraith yr Arglwydd :
10 Y rhai a ddywedant wrth y gweledyddion, na welwch ; ac wrth y prophwydi, na phrophwydwch i ni bethau rhvion : treuthwch i ni weniaith, prophwydwch i ni siomedigaeth.
11 Cilwch o'r ffordd ; cilwch o'r llwybr ; peuwch i Sanct Israel beidio â ni.
12 Am hynny, fel hyn y dywed Sanct Israel ; am wrthod o honoch y gair hwn, ac ymddiried o honoch mewn twyll, a cham, a phwyso ar hynny ;
13 Am hynny y bydd yr anwiredd hyn i chwi, fel rhwygiad chwyddedig, mewn mur vchel ar archoll yr hwn y daw ei ddrylliad yn ddisymwth heb attrec.
14 Canys efe a'i dryllia hi, fel dryllio † lleſtr crochenydd, gan guro heb arbed, fel na chaffer ym mhlith ei darnau, gragen i gymmeryd tân o'r aelwyd, neu i godi dwfr o'r ffos.
15 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, Sanct Israel, drwy ddychwelyd a gorphwys y byddwch gadwedig, mewn llonyddwch a gobaith y bydd eich cadernid, ond ni fynnech :
16 Eithr dywedasoch, nid *felly*, canys ni a ffown ar feirch, am hynny y ffowch ; a marchogwn ar *feirch* buain, am hynny y bydd buan y rhai a'ch erlidio.
17 Mil *a ffy* wrth gerydd vn, ac wrth gerydd pump y ffowch, hyd oni'ch gadawer megis hwylbren ar ben mynydd, ac fel baner ar fryn.
18 Ac am hynny y disgwil yr Arglwydd i drugarhau wrthych, ac am hynny 'r ymdderchaif i dosturio wrthych : canys Duw cyfiawnder *yw* 'r Arglwydd, * gwyn eu byd y rhai oll a ddisgwiliant wrtho.
19 Canys y bobl a drig yn Sion, o fewn Ierusalem : gan wylo nid wylt ; gan drugarhau efe a drugarhâ wrthit ; wrth lef dy waedd, pan ei clywo, efe a'th atteb di.
20 A'r Arglwydd a rydd i chwi fara ing, a dwfr gorthrymder, ond ni chornelir dy athrawon mwy, eithr dy lygaid fyddant yn gweled dy athrawon.
21 A'th glustiau a glywant air o'th ôl yn dywedyd, dymma 'r ffordd, rhodliwch ynddi ; pan bwyfoch ar y llaw ddehau, neu pan bwyfoch ar y llaw aſſwy.
22 Yna 'r halogwch ball † dy gerfddelw arian, ac Ephod dy dawdd-ddelw aur, gwaſceri hwynt fel cadach mis-glwyf, a dywedi wrthynt, dos ymmaith.
23 Ac efe a rydd law i'th hâd, pan hauech dy dir, a bara cnwd y ddaiar, ac efe a fydd yn dew ac yn aml ; a'r dydd hwnnw y pawr dy anifeiliaid mewn porfa helaeth.
24 Dy ychen hefyd a'th aſſynnod, y rhai a lafuriant y tir, a borant ebran † par, yr hwn a nithiwyd â gwyntill, ac â gogr.
25 Bydd hefyd ar bob mynydd vchel, ac ar bob bryn derchafedic, afonydd a ffrydiau dyfroedd, yn nydd y lladdfa fawr, pan fyrthio yr tyrau.
26 A bydd llewyrch y lleuad, fel llewyrch yr haul ; a llewyrch yr haul fydd faith mwy, megis llewyrch faith niwrnod ; yn y dydd y rhwyma yr Arglwydd friw ei bobl, ac yr iachao archoll eu dyrnod hwynt.
27 Wele enw 'r Arglwydd yn dyfod o bell, yn llofci gan ei ddigofaint ei, a'i faich fydd drwm ; ei wefuſau a lanwyd o ddigter, a'i dafod *fydd* megis tân yſſol.
28 Ei anadl hefyd megis afon lifeiriol, a gyrraedd hyd hanner y gwddf, i nithio y cenhedloedd â gogr oferedd ; a bydd ffrwyn ynghenau 'r bobloedd, yn cu gyrru ar gyfeiliorn.
29 Y gân fydd gennych megis y nofwaith y ſanctеiddir vchel-wyl, a llawenydd calon, megis pan elo vn â phibell, i fynedd i fynydd yr Arglwydd, at † gadarn yr Israel.
30 A'r Arglwydd a wna glywed ardderchowgrwydd ei lais, ac a ddengys ddefcyniad ei fraich, mewn digter llidioc, ac a fflam dân yſſol, a gwaſcarfa, ac â thymeſtl, ac â cheſrig cenllyſc.
31 Canys â llais yr Arglwydd y deſtrywir Aſſur, *yr hwn* a dirawo â'r wialen.
32 † A pha le bynnac yr elo y wialen ddiyſcog, yr hon a † eſyd yr Arglwydd arno ef ; gyd â thympanau, a thelynau y bydd : ac â thyſtel tôst yr ymladd efe yn ei erbyn.
33 Canys darparwyd Tophet er doe, ie parotowyd hi i'r brenin, efe a'i dyfnhaodd hi, ac a'i ehengodd ; ei chynnenad *fydd* tân a chocd lawer ; anadl yr Arglwydd, megis afon o frwmſtan, fydd yn ei hinnyn hi,

PEN. XXXI.

1 Y Prophwyd yn dangos anhebygolrwydd yr

rwydd y bobl, yn fyddeu ar yr Aipht, ac yn ymwrthod â Duw. 6 Y mae yn anneg i edifarhau 8 Ac yn dangos cwymp Assyria.

GWae y rhai a ddeuchynnant i'r Aipht am gynorthwy, ac a ymddiriedant mewn meirch; ac a hyderant ar gerbydau, am eu bod ynamli; ac ar wŷr meirch, am eu bod yn nerthol iawn; ond nid edrychant am Sanct Israel, ac ni cheisiant yr Arglwydd.

† Hebr. fymmuda en air,

2 Ettoy mae efe yn ddoeth, ac a ddaw â choſpedigaeth, ac ni † eilw ei air yn ôl; eithr cyfyd yn erbyn tŷ y rhai drygionus, ac yn erbyn cynnorthwy y rhai a weithredant anwiredd.

3 Yr Aiphtiaid hefyd ydynt ddynion, ac nid Duw, a'i meirch yngnawd, ac nid yn yſpryd: pan eſtynno'r Arglwydd ei law, yna y ſyrth y cynnorthwywr, ac a cwymp y cynnorthwyedic, a hwynt oll a gyd-ballant.

4 Canys fel hyn y dywedodd yr Arglwydd wrthif, megis y rhua hên lew, a'r llewenange, ar ei ſelyſaeth, yr hwn er galw lliaws o fugeiliaid yn ei erbyn, ni ddychryn rhac eu lleſ hwynt, ac nid ymoſtwng er en † twrwſ hwynt: felly y deſcyn Arglwydd y lluoedd, i ryſela tros ſynydd Sion, a thros ei fryn ei.

‖ Neu, llawn, neu, yr ſu.

5 Megis adar yn ehedec, felly'r ymddiffyn Arglwydd y lluoedd Ieruſalem, gan ymddiffyn a gwared, ganbaſtio heibio ac achub.

6 Dychwelwch at yr hwn y llwyr-giliodd meibion Iſrael o ddi wrtho.

* Pen. 2. 20. † Hebr. eulymmod ei arian, &c.

7 O herwydd yn y dydd hwnnw, * gwrthodant bob yn ŵr eulymmod arian, a'i eulynnod aur, y rhai a wnaeth eich dwylo eich hun, yn bechod i chwi.

‖ Neu, rhag ofn.

8 A'r Aſſyriad a ſyrth, trwy gleddyf nid eiddo gwr gymmmus; a chleddyf nid eiddo dyn gwael, a'i diſa ef: a efe a ffy ‖ rhac y cleddyf, a'i wŷr ieuaingc a fyddant tan drêth.

‖ Neu, a'i greig a ymwith rhag ofn.

9 ‖ Ac efe a iw graig, rhac ofn; a'i dywyſogion a ofnant rhac y faner, medd yr Arglwydd, yr hwn y mae ei dân yn Sion, a'i ffwrn yn Ieruſalem.

PEN. XXXII.

1 *Bendithion teyrnas Chriſt.* 9 *Rhagddanguo diſrod.* 15 *Ac eddaw adnewyddiad yn ſi lynny.*

WEle, brenin a deyrnaſa mewn cyfiawnder, a thywyſogion a lywodraethant mewn barn.

2 A gwr fydd megis yn ymguddfa rhac y gwynt, ac yn lloches rhac y dempeſtl: megis afonydd dyfroedd mewn ſych-dir: megis cyſcod craig † fawr, mewn tir ‖ ſychedic.

† Hebr. drom. ‖ Neu, blin.

3 Yna llygaid y rhai a welant, ni chaeir; a chluſtiau y rhai a glywant, a wrandawant.

4 Calon y rhai chwi hefyd a ddeall wybodaeth, a thafod y rhai bloeſc a bryſſura leſâru yn ‖ eglur.

‖ Neu, hyawdl.

5 Ni elwir mwy y coeg-ddyn yn ſonheddig, ac ni ddywedir am y cybydd, hael yw.

6 Canys coegwr a draetha goegni, a'i galon a wna anwiredd, i ragrithio, ac i draethu âmtyfuſedd yn erbyn yr Arglwydd; i ddiddymmu enaid y newynog, ac efe a wna i ddiod y ſychedic ballu.

† Hebr. y gwan yr anghenus mewn barn. ‖ Neu, y terfolir. ‖ Dyddiau a blynyddoedd. Heb.

7 Arfau y cybydd ſydd ddrygionus: efe a ddychymyg ddichellion i ddifwyno y truenſaid, trwy ymadroddion gau: pan draetho ‖ anghenus yr union.

8 Ond yr hael a ddychymyg haelioni: ac ar haelioni y ‖ ſaif efe.

9 Cyfodwch, wragedd diwaith, clywch fy llais; gwrandewch fy ymadrodd, ferched diofal.

10 ‖ Dyddiau gyd â blwyddyn y trallodir chwi, wragedd diſraw; canys darfu y cynhaiaf gwin, ni ddaw cynnull.

11 Ofnwch, rai diſraw; dychrynwch, rai diofal; ymddioſcewch, ac ymnoethwch, a gwregyſwch lain am eich lwynau.

12 Galarant am y tethau, am y meuſydd hyfryd, am y win-wydden ffrwythlon.

13 Cyfyd drain, a mieri, ar dir fy mhobl, le ie bob tŷ llawenydd yn y ddinas hyfryd.

14 Canys y palaſau a wrthodir, lluoſogrwydd y ddinas a adewir, yr amddeffynfeydd a'r tŵr fyddant yn ogofeydd hyd byth, yn hyfrydwch aſynnod gwyllt ion, yn borfa diadellau;

15 Hyd oni thywallter arnom yr yſpryd o'r uchder, a bod yr anialwch yn ddôl-dir, a chyfrif y dol-dir yn goed-tir.

16 *Yna y trig barn yn yr anialwch; a chyfiawnder a erys yn y dol-dir.

17 A gwaith cyfiawnder fydd heddwch, ie gwaith eithred cyfiawnder fydd llonyddwch, a diogelwch hyd byth.

18 A'm pobl a drig mewn preſſwylfa heddychlon, ac mewn anneddau diogel, ac mewn gorphwyſfaoedd llonydd:

19 Pan ddiſcynno cenllyſc ar y coed, a'r gollyngir y ddinas ‖ mewn lle iſſel.

20 Gwyn eich byd y rhai a hauwch ger llaw pob dyfroedd, y rhai a yrrwch draed yr ych a'r aſſyn yno.

PEN. XXXIII.

1 *Barnedigaethau Duw yn erbyn gelynion y Eglwys.* 13 *Rhagor-fraint y duwiol.*

GWae di anrheithiwr, a thi heb dy anrheithio; a thi bradwr, anffyddlon, er na wnaed yn anffyddlon â thi: pan ddarffo it anrheithio, i'th anrheithir; a phan ddarffo it fod yn anffyddlon, fyddant yn anffyddlon i ti.

2 Arglwydd trugarha wrthym, wrthit y diſgwiliaſom, bydd fraich iddynt bob boreu, a'n iachydwriaeth ninnau yn amſer cyfludd.

3 Wrth lais y twrwſ, y gwibiodd y bobl; wrth ymddercha ſu o honot y gwaſcarwyd y cenhedloedd.

4 A'ch yſpail a gynhullir fel cynhulliad lindus; fel gwibiad ceiliogod rhedyn y rhed efe arnynt.

5 Derchafwyd yr Arglwydd, canys preſſwylia y mae yn yr uchelder; efe a lanwodd Sion o farn a chyfiawnder.

6 A ſicrwydd dy amſeroedd, a nerth iechydwriaeth ſydd doethineb, a gwybodaeth: ofn yr Arglwydd yw ei dryſor ef.

7 Wele, eu ‖ rhai dewrion a waeddant oddi allan: cenadon heddwch a wylant yn chwerw.

8 Aeth y priffyrdd yn ddiſathr; darfu cymmerydd llwybr; diddymmodd y cyfammod; diſtyrodd y dinaſoedd; ni wnaeth gyfrif o ddynion.

9 Galarodd a llefcaodd y ddaear, cywilyddiodd Libanus, a ‖ thorrwyd ef: Saron aeth megis anialwch, eſcydwyd Baſan hefyd a Charmel.

10 Cyfodaf yn awr, medd yr Arglwydd, yn ddercha faf weithian, ymgodaf bellach.

11 Chwi a ymddygwch vs, ac a eſcorwch ar ſofr, eich anadl fel tân a'ch yſſa chwi.

12 A'r bobloedd fyddant fel llofca calch, fel drain wedi eu torri y lloſcir hwy yn tân.

13 Gwrandewch belledigion, yr hyn a wnaethum, a gwybyddwch gymmydogion, fy nerth.

14 Pechaduriaid a ofnaſant yn Sion, dychryn a ddaliodd y rhagrithwyſ: pwy o honom a drig gyda'r tân yſſol? pwy o honom a breſſwylia gyda llofcfeydd tragywyddol?

15 *Yr hwn a rodia mewn cyfiawnder, ac a draetha vniondeb, a wrthyd elw ‖ trawlder, a ſyſgu

ni law rhac derbyn gwobr, a gaeo ei gluft
dywed † cel nedd, ac a gaeo ei lygaid rhac
ac ddrygioni,
Efe a bresfwylia 'r vchelderau, eeftyll y crel-
fydd ei amddeffynfa ef: ei faua a roddir
ddwfr *fydd* ficcr.
Dy lygaid a welant y brenin yn ei degwch:
ant † y tir pell.
Dy galon a fyfyria ofn: pa le y *mae* 'r
ifenydd? pa le y *mae* y † tryforwr? pa le y
mae'r twr yr oedd yn cyfrif?
Ni chei weled pobl greulon, pobl o iaith
ddoeth nig a ddeallech di, *neu* floefe dafod, fel
ddeallech.
Gwel Sion, dinas ein cyfarfod: dy lygaid a
welant Ierusalem, y bresfwylfa lonydd, y pabell
nas nyniar i lawr, *ac* ni fyfiir vn o'i hoelion byth,
ni thorrir vn o'i rhaffau.
Eithr yr Arglwydd ardderchawg *fydd* yno
ni, yn fangre afonydd *a* ffrydau † llydain: y
wyf-long nid â trwyddo, a llong odidawg nid
rafiaw.
Canys yr Arglwydd *yw* ein barn-wr, yr Ar-
glwydd *yw* ein deddf-wr, yr Arglwydd *yw* ein
renin, efe a'n celdw.
Gollyngafant dy raffau, ni chadarnhafant eu
ylfyl-bren yn iawn, ni thanafant yr hwyl, yna y
rennir yfclyfaeth yfpail fawr: y cloffion a fclyf-
iochant yr fclyfaeth.
Ac ni ddywed y preftwylydd, claf ydwyf:
anddeuir anwiredd y bobl a drigant ynddi.

PEN. XXXIIII.

1 *Y barnedigaethau y mae Duw yn dial ei Eg-
lwys â hwynt.* 11. *Difrod ei gelynion hi.* 18 *Sce-
ond yw y brophwydoliaeth.*

NEfiewch genhedloedd i glywed, a gwran-
dewch bobloedd: gwrandawed y ddaiar † ac
ll y fydd ynddi, y byd a'i holl gnwd.
Canys llidiawgrwydd yr Arglwydd fydd ar
holl genhedloedd, a'r foriant ar eu holl lluoedd
nant: difrododd hwynt, rhoddes hwynt i'r
ladfa.
A'i lladdedigion a fwrir allan, a'i drewiant
allant a'u meirw a gyfyd i fyny: y mynyddoedd befyd
toddant o'i gwaed hwynt.
Holl lu y nefoedd befydd a ddattodir, a'r ne-
foedd a blygir fell llyfr: a'i holl lu a fyrth, fel
y fyrthio deilen o'r win-wydden, ac fel * figyfen
yn fyrthio oddiar y pren.
Canys fy nghleddyf a drochir yn y nefoedd:
wele, ar Edom y defcyn i farn, ac ar y bobl a ef-
ymmais.
Cleddyf yr Arglwydd a lanwyd o waed, te-
wychodd gan fraster, a chan waed ŵyn a bychod, gan
fraster arennau hyrddod: canys mae i'r Arglwydd
aberth yn Bozrah, a lladdfa fawr yn nhir Edom.
A defcyn yr vnicorniaid gyd a hwynt, a'r
fustych gyd a'r teirw, a'i tir hwynt a feddwa o'i
gwaed hwynt, a'i llwch fydd tew o fraster.
Canys diwrnod * dial yr Arglwydd, blwyddyn
dialedigaeth yn achos Sion, yw.
A'i hafonydd a droir yn bŷg, a'i llwch yn
frumftan, a'i daiar yn bŷg llofgedic.
Ni chyfoeddir, nos na dydd, ei *m*ŵg a ddring
byth: o genhedlaeth i genhedlaeth y difeithir hi;
na *fydd* cymmerydd trwyddi, byth bythoedd.
Y Pelican hefyd a'r draenoc a'i meddiannu,
y fylfan a'r gigfran a drigant ynddi, ac efe a eftyn
arni linyn anrhefn, a meini gwagedd.
Ei phendefigion hi a alwant i'r frenhiniaeth,
ni fydd yr vn yno: a'i holl dywyfogion hi
ant ddiddym.
13 Cyfyd hefyd *yn* ei phalafau ddrain, danadl
ac yfcall o fewn ei cheuryddoedd a hi a fydd yn drigfa
dreigiau, yn gyntedd i † gwiolyn yr eittrich. † *Hebr.*
14 * Ac † anifeiliaid gwyllt lion yr anialwch, a'r *ferched.*
† cathod a ymgyfarfyddant, yr ellyll a eilw ar ei * Ier. 50.
gyfaill, yr ŵyll a orphywys yno hefyd, ac a gaiff 39. eſay
orphywyffa iddi. 13. 21.
15 Yna y nytha y dylluan, ac y dodwa, ac y de- zeph. 2. 14
hora, ac a gafcl yn ei chyfcod: y fulturiaid a ym- ‖ *Zijm.*
gafclant yno hefyd, pob vn gyd a'i gymmar. ‖ *Iim.*
16 Ceifiwch allan o lyfr yr Arglwydd, a darllen-
wch: ni phalla vn o hyn, ni bydd vn heb ei gym-
mar, canys fy ngenau, efe a orchymynnod, a'i
yſpryd, efe a'i cafclodd hwynt.
17 Efe hefyd a fwriodd y coel-bren iddynt, a'i
law efe a'i rhannodd hi iddynt with linyn: meddi-
aumant hi hyd byth, a phreſwyliant ynddi o gen-
hedlaeth i genhedlaeth.

PEN. XXXV.

1 *Hyfrydwch a gobaith gwrydd teyrnas Chriſt.*
3 *Cyſſuro y gwendaid trwy rinweddau a breiniau
yr Efengyl.*

YR anialwch, a'r anghyfanneddle a lawenychant
o'i plegid, y diffaethwch hefyd a orfoledda, * Hebr.
ac a flodeua fel rhoſſyn. 12. 17.
† *Hebr.*
2 Gan flodeuo y blodeua, ac y llawenycha hefyd,
â llawenydd, ac â chân: gogoniant Libanus a * Ifa. 60.
roddir iddo, godidawgrwydd Carmel a Saron: 27. & 11.
hwy a welant ogoniant yr Arglwydd, a godidaw- 5. & 12. 22
grwydd ein Duw ni. & 20. 30.
3 * Cadarnhewch y dwylo lleſc, a chryfhewch y & 21. 14.
gliniau gweniaid. Io. 9. 6. 7.
4 Dywedwch wrth y rhai † ofnus o galon, yn- *Matt. 11
gryfhewch, nac ofnwch: wele, eich Duw chwi a 5. marc.
ddaw â dial, ie Duw â thaledigaeth, efe a ddaw, 7. 32.
ac a'ch achub chwi. *Matt. 12
5 * Yna 'r agorir llygaid y deillion, a * chluſtian 5. & 15. 30
y byddarion a agorir. & 21. 14.
6 * Yna y llamma y cloff fel hydd, ac y can * ta- Io. 5. 8. 9.
fod y mudan, canys * dyfroedd a dyrr allan yn yr Act. 3. 2.
anialwch, ac afonydd yn y diffaethwch. & 8. 7. &
7 Y crafdir hefyd fydd yn llyn, a'r tir ſyche- 14. 8.
dic yn ffynhonnau dyfroedd: yn nhrigfa y dreigiau * Matt. 9.
a'i gorweddfa, *y bydd* ‖ cyſte corſennau a bwyn. 32. & 12.
8 Yna y bydd prif-ffordd, a ffordd: a ffordd 22. & 25.
ſanctaidd y gelwir hi; yr halogedic nid â ar hyd- 30.
ddi, canys ‖ hi a *fydd* i'r rhai hynny: a rodio 'r * Io. 7.
ffordd, pe *byddent* ynfydion, ni chyfeillormant. 38, 39.
9 Ni bydd yno lew, a bwyſ-fil gormeſol ni ‖ *Neu,*
ddring iddi, *ac* ni's ceir yno: eithr y rhai gwa- *Cynnud.*
redol a todiant *yno.* ‖ *Neu ſef*
10 * A gwaredigion yr Arglwydd a ddychwel- *a fydd*
lant, ac a ddenant i Sion, â chaniadau, ac â llaw- *yno i'r*
enydd tragywyddol ar eu pen: goddiweddant *rhai*
laweneydd a hyfrydwch: a chyſtudd a galar a ffy *hynny.*
nmmaith. * Pen.
51. 11.

PEN. XXXVI.

1 *Senacherib yn dyfod yn erbyn Iuda.* 4 *Rab-
ſaceh wedi ei anfon gan Senacherib, trwy reſym-
mau cablaidd, yn ceiſio gan y bobl dori oddiwrth
Hezeciah.* 22 *Mynegi ei neiſiau ef i Hezeciah.*

* AC yn y bedwaredd flwyddyn ar ddec i'r * 2. Bren.
frenin Hezeciah, y daeth Senacherib brenin 18. 13.
Aſſyria i fyny, yn erbyn holl gaeroc ddinaſoedd 2. Chron.
Iuda, ac a'i goreſcynnodd hwynt. 32. 1.
2 A brenin Aſſyria a anfonodd Rabſaceh o La-
chis i Ierusalem, at y brenin Hezeciah, â llu dir-
fawr, ac efe a ſafodd wrth biſtyll y llyn uchaf,
ym mhriffordd maes y pann-wr.
3 Ac aeth atto ef Eliacim mab Hilciah, yr hwn
oedd ben-teulu, a Sobna yr ſcrifennydd, a Ioah
mab Aſaph y cofiadur.

Aa 2 4 A dy-

4 A dywedodd Rabſaceh wrthynt, dywedwch yn awr wrth Hezeciah; ſel hyn y dywed y brenin mawr, brenin Aſſyria, pa hyder yw hwn, yr ymddiriedi ynddo?

5 Dywedais *meddi* (ond uid *ydynt ond* geiriau † ofer:) cyngor a nerth *ſydd* I *gennif* i ryfel: ar bwy attolwg yr hyderi, pan wyt yn gwrthryfela i'm herbyn?

6 Wele hyderaiſt ar y *ſion gorſen ddrylliedic honno, ar yr Aipht, yr hon pwy bynnac a bwyſo arni, hi â i gledr ei law ei, ac a dylla trwyddi: ſelly y mae Pharao brenin yr Aipht i bawb a hyderant arno.

7 Ond os dywedi wrthif, yn yr Arglwydd ein Duw 'r ydym yn ymddiried; onid efe yw 'r hwn y darſu i Hezeciah dynnu i lawr ei vchelfeydd, a'i allorau, a dywedyd wrth Iuda, a Ieruſalem, o flaen yr allor hon yr addolwch?

8 Ac yn awr, dôd wyſtlon attolwg i'm harglwydd, brenin Aſſyria, ac mi a roddaf i ti ddwy fil o feirch, os gelli di roddi rhai a farchogo arnynt.

9 A pha fodd y troi di ymmaith wyneb un capten, o'r gweiſion lleiaf i'm harglwydd, ac yr ymddiriedi yn yr Aipht, am gerbydau ac am farchogion?

10 Ai heb yr Arglwydd y daethum i fynu yr awr hon, yn erbyn y wlad hon, iw diniſtrio? yr Arglwydd a ddywedodd wrthif, dôs i fynu yn erbyn y wlad hon, a diniſtria hi.

11 Yna y dywedodd Eliacim, a Sobna, a Ioah, wrth Rabſaceh, Ilefara attolwg wrth dy weiſion yn Syriaec, canys yr ydym ni yn ei deall: ac na lefara wrthym yn iaith yr Iddewon, lle y clywo 'r bobl *ſydd* ar y mur.

12 Ond Rabſaceh a ddywedodd, ai at dy feiſtr, ac attat titheu, yr anfonodd ſy meiſtr fi, i lefaru y geiriau hyn? onid at y dynion ſydd yn eiſtedd ar y mur *yr anfonodd fi*, ſel y bwyttâont eu tom eu hun, ac yr yfont eu trwnge eu hun, gyd â chwi?

13 A ſafodd Rabſaceh, a gwaeddodd â llêſ vchel yn iaith yr Iddewon, ac a dywedodd, gwrandewch eiriau y brenin mawr, brenin Aſſyria.

14 Fel hyn y dywed y brenin, na thwylled Hezeciah chwi: canys ni ddichon efe eich gwaredu chwi.

15 Ac na phared Hezeciah i chwi ymddiried yn yr Arglwydd, gan ddywedyd, yr Arglwydd gan waredu a'ch gwared chwi, ni roddir y ddinas hon yn llaw brenin Aſſyria.

16 Na wrandewch ar Hezeciah; canys ſel hyn y dywed brenin Aſſyria, gwnewch † ſwyndar â mi, a deuwch allan attaf, a bwyttewch bob yn o'i winwydden ei hun, a phob yn o'i ffigyſ-bren, ac yſed pawb ddwfr ei ffynnon ei hun.

17 Nes i'm ddyfod a'ch dwyn chwi i wlad megis eich gwlad eich hun; gwlad ŷd, a gwin; gwlad bara, a gwinllanneedd;

18 *Gwiliwch* rhac i Hezeciah eich hudo chwi, gan ddywedyd; yr Arglwydd a'n gwared ni. A waredodd vn o ddiwiau y cenhedloedd, ei wlad o law brenin Aſſyria?

19 Mae duwiau Hamath, ac Arphad? mae duwiau Sepharfaim? a waredaſant hwy Samaria o'm llaw i?

20 Pwy *ſydd* yn mhlith holl ddiwiau y gwledydd hyn, a waredaſant eu gwlad o'm llaw i? ſel y gwaredai yr Arglwydd Ieruſalem o'm llaw?

21 Eithr bwy a dawſant, ac nid attebaſant air iddo: canys gorchymyn y brenin *oedd* hyn, gan ddywedyd, nac attebwch ef.

22 Yna y daeth Eliacim mab Helciah, yr hwn *oedd* ben-teulu, a Sobna 'r ſcrifennydd, a Ioah mab Aſaph y cofiadur, at Hezeciah, â dillad yn chwyddedic, ac a ſynegaſant iddo eiriau Rabſaceh.

PEN XXXVII.

1 *Hezeciah yn ei driſtwch yn gyrru at Eſay am gael gantho weddio troſto ef a'i bobl.* 6 *Eſay yn ei cyſſuro hwy.* 8 *Senacherib yn mynd i ymladd a Thirhacah, ac yn anfon dyſtyrau cabledd at Hezeciah.* 14 *Gweddi Hezeciah.* 21 *Eſay yn prophwydo balchder a chwymp Senacherib, a llwyddiant Sion.* 36 *Angel yn lladd yr Aſſyriaid.* 37 *Lladd Sennacherib yn Nineueh gan ei feibion ei hun.*

A Phan glybu y brenin Hezeciah *hynny*, efe a rwygodd ei ddillad, ac a ymwiſcodd mewn ſachliain, ac a aeth i dŷ yr Arglwydd;

2 Ac a anfonodd Eliacim y pen-teulu, a Sobna 'r ſcrifennydd, a henuriaid yr offeiriaid, wedi ymwiſco mewn ſachliain, at Eſay y prophwyd fâb Amoz.

3 A hwy a ddywedaſant wrtho, ſel hyn y dywedodd Hezeciah, diwrnod cyfyngder, a cherydd, a chabledd, yw 'r dydd hwn: canys y plant a ddaethant hyd yr aneddigaeth, ond nid oes gryfder i eſcor.

4 Fe allai y gwrendy yr Arglwydd dy Dduw eiriau Rabſaceh, yr hwn a anfonodd brenin Aſſyria ei feiſtr, i gablu y Duw byw, ac y cerydda efe y geiriau a glybu yr Arglwydd dy Dduw am hyny dercha dy weddi dros y gweddill ſydd iw gael.

5 Felly gweiſion y brenin Hezeciah a ddaethant at Eſay.

6 A dywedodd Eſay wrthynt, ſel hyn y dywedwch wrth eich meiſtr; ſel hyn y dywed yr Arglwydd, nac ofna y geiriau a glywaiſt, *drwy* y rhai y cablodd gweiſion brenin Aſſyria fi.

7 Wele fi yn rhoddi ‖ arno ef wynt, ac efe a glyw ſwn, ac a ddychwel iw wlad: gwnaf hefyd iddo ſyrthio gan y cleddyf, yn ei wlad ei hun.

8 Yna y dychwelodd Rabſaceh, ac a gafodd frenin Aſſyria yn rhyfela yn erbyn Libnah; canys efe a glywſei ddarfod iddo fyned o Lachiſa.

9 Ac efe a glywodd *ſôn* am Tirhacah frenin Ethiopia, gan ddywedyd; efe a aeth allan i ryfel â thi; a phan glywodd *hynny*, efe a anfonodd genadau at Hezekiah, gan ddywedyd;

10 Fel hyn y dywedwch wrth Hezeciah brenin Iuda, gan ddywedyd; na thwylled dy Dduw di yr hwn yr wyt yn ymddiried ynddo, gan ddywedyd; ni roddir Ieruſalem yn llaw brenin Aſſyria.

11 Wele, ti a glywaiſt yr hyn a wnaeth brenhinoedd Aſſyria, i'r holl wledydd, gan eu diffodi hwynt; ac a waredir di?

12 A waredodd duwiau y cenhedloedd hwynt, y rhai a ddarfu i'm tadau en diniſtrio, ſef Gosan, a Haran, a Rezeph, a meibion Eden, y rhai *oedd* yn Telaſſar?

13 Mae brenin Hamath? a brenin Arphad? a brenin dinas Sepharfaim, Hena, ac Ifah?

14 A chymmerth Hezeciah y llythyr o law y cennadau, ac a'i darllennodd, a Hezeciah a aeth i fynu i dŷ 'r Arglwydd, ac a'i lledaod ger bron yr Arglwydd.

15 A Hezeciah a weddiodd at yr Arglwydd, gan ddywedyd,

16 Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael, yr hwn wyt yn trigo *rhwng* y Cerubiaid, ti ydwyt Dduw ie tydi yn unig i holl deyrnaſoedd y ddaiar: ti wnaethoſt y nefoedd a'r ddaiar.

Gogwydda Arglwydd, dy gluſt, a gwrando: agor dy lygaid Arglwydd, ac edrych; gwrando holl eiriau Senacherib, yr hwn a anfonodd i

Gwir yw, ô Arglwydd, i frenhinoedd Aſſyria holl † genhedloedd a'i gwledydd,

A rhoddi eu duwiau hwy yn tân: canys hwy ddim; onid gwaith dwylo goed, a maen; am hynny y diniſtriaſant

Yr awr hon gan hynny, ô Arglwydd ein achub ni o'i law ef; fel y gwypo holl deyrnoedd y ddaiar, mai ti yw 'r Arglwydd, ty di yn unig.

Yna Eſay mab Amoz a anfonodd at Hezeciah, gan ddywedyd; fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Iſrael, o herwydd it weddio attaſi yn erbyn Senacherib brenin Aſſyria.

Dymma 'r gair a lefarodd yr Arglwydd yn ei erbyn ef; y forwyn merch Sion a'th ddirmygodd, a'th watwarodd; merch Ieruſalem a eſcydwodd ar dy ôl.

Pwy a ddifenwaiſt, ac a geblaiſt; ac yn erbyn pwy y dyrcheſaiſt dy lêf; ac y cyfodaiſt yn uchel dy lygaid? yn erbyn Sanct Iſrael.

Trwy law dy weiſion y ceblaiſt yr Arglwydd, ac y dywedaiſt, â lliaws fy ngherbydau y daethum i fyny i uchelder y mynyddoedd, i yſtlyſau Libanus; ac mi a dorraf uchelder ei gedr-wydd, a'i dewiſ ſynnid-wydd; âſ hefyd iw gwrr uchaf a'i goed ei ‖ dôl-dir.

Myfi a gloddiais, ac a yfais ddwfr; â gwadnau fy nhraed hefyd y ſychais holl afonydd y gwarchâdîc.

Oni chlywaiſt wneuthur o honof hyn er yſtalm, a'i lunio er y dyddiau gynt? ‖ yn awr y dugym hynny i ben, fel y byddit i ddeſtrywio dinaſoedd caerog yn garneddau dineſtriol.

Am hynny eu trigolion yn gwttoglaw a ddychrynwyd, ac a gywilyddiwyd: oeddynt megis gwellt y maes, fel gwyrdd lyſiau, a glaſ-wellt a'r tomman tai, neu ŷd wedi deifio cyn addfedu,

Dy eiſteddiad hefyd, a'th ſynediad allan, a'th ddoſdiad i mewn, a adnabûm; a'th gynddeiriogrwydd i'm herbyn.

Am it ymgynddeiriogi i'm herbyn, ac i'th ddiddrwdd ddyfod i ſynu i'm cluſtiau; am hynny rhoddaf fy mâch yn dy ffroen di, a'm ffrwyn yn dy wefau, ac a'th ddychwelaf di ar hyd yr vn-ffordd a'r daethoſt.

A hyn ſydd yn arwydd i ti *Heziciah*, y ſlwyddyn hon y bwyttei a dyſo o honaw ei hun, ac yn yr ail flwyddyn yr attwſ, ac yn y drydedd flwyddyn, hauwch, a medwch, plenmwch winllanoedd hefyd, a bwyttewch eu ffrwyth hwynt.

A'r gweddill o dŷ Inda, *yr hwn* a adewir, a weiddia eilwaith i wared, ac a ddŵg ffrwyth i ſynu.

Canys gweddill â allan o Ieruſalem, a'r rhai diangol o fynydd Sion: *'zêl Arglwydd y llnoedd a wna hyn.

Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd am frenin Aſſyria, ni ddaw eſe i'r ddinas hon, ac nid ergydia eſe ſaeth ynoi hefyd ni ddaw o'i blaen â tharjan, ac ni fwrw glawdd iw herbyn.

Ar hŷd yr vn-ffordd ac y daeth y dychwel, ac ni ddaw i mewn i'r ddinas hon, medd yr Arglwydd.

Canys mi a ddeffynnaf y ddinas hon, iw chadw hi er fy mwyn fy hun, ac er mwyn Dafydd fy ngwas.

Yna 'r aeth Angel yr Arglwydd, ac a darawodd yngwerſyll yr Aſſyriaid gant a phedwar vgain, a phump o filoedd: a phan gyfodaſant yn foreu dranoeth, wele hwynt oll yn gelaneddau meirwon.

Felly Senacherib brenin Aſſyria a ymadawodd ac a aeth, ac a ddychwelodd, ac a drigodd yn Niniſeh.

A bu fel yr ydoedd eſe yn addoli yn nhŷ Niſroch ei ddŵw, i Adramelech, a Sarezer ei feibion, ei daraw ef â'r cleddyf: a hwy a ddiangaſant i wlad † Armenia: ac Eſarhadon ei fab a deyrnaſodd yn ei le ef.

† Heb. Ararat.

PEN. XXXVIII.

1 Hezeciah wedi cael cennadwri o'i farwoleath, trwy weddi yn cael yſtyn ei einioes. 8 Yr haul yn myned ddeg oraddau yn ei ôl, yn argoel o'r addewid honno. 9 Cân diolch Hezeciah.

*2. Bren. 20. 1. 2. cron. 32. 24. † Heb. ddôi eych. ymyn at dy dŷ.

YN y dyddiau hynny y claſychodd Hezeciah hyd farw? Ac Eſay y Prophwyd mab Amoz a ddaeth atto ef, ac a ddywedodd wrtho: fel hyn y dywed yr Arglwydd: † trefna dy dŷ, canys marw fyddi, ac ni byddi byw.

Yna Hezeciah a droes ei wyneb at y pared, ac a weddiodd at yr Arglwydd;

A dywedodd, attolwg Arglwydd, cofia, yr awr hon i mi rodio ger dy fron di, mewn gwirionedd, ac â chalon berffaith, a gwneuthur o honof yr hyn oedd dda yn dy olwg: a Hezeciah a wyledd ag wyloſain mawr.

Yna y bu gair yr Arglwydd wrth Eſay, gan ddywedyd,

Dôs, a dywed wrth Hezeciah, fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Dafydd dy dâd; clywais dy weddi di, gwelais dy ddagrau, wele mi a chwanegaf at dy ddyddiau di bymtheng mlynedd.

Ac o law brenin Aſſyria i'th waredaf di, a'r ddinas: ac mi a ddeffynnaf y ddinas hon.

A hyn ſydd i ti yn arwydd oddi wrth yr Arglwydd, y gwna 'r Arglwydd y gair hwn, a lefarodd.

Wele fi yn dychwelyd cyſgod y graddau, yr hwn a ddeſcynnodd † yn nial Ahas gyd â'r haul, ddêc o raddau yn ei ôl: felly 'r haul a ddychwelodd ddêc o raddau, ar hŷd y graddau y deſcynnaſei *ar hyd-ddynt*.

† Heb. yngraddau.

Scriſen Hezeciah brenin Iuda, pan glaſychaſei a byw o honaw o'i glefyd.

Myfi a ddywedais yn nhorriad fy nyddiau, âf i byrth y bedd; diſnddiwyd fi o weddill fy mlynyddoedd.

Dywedais, ni chân weled yr Arglwydd Ior, yn nhir y rhai byw: ni welaf ddŷn mwyach yn myſc trigolion y byd.

Fy ‖ nrhigfa a aeth, ac a ſymmudwyd oddi wrthif, fel llueſt bugail: torrais ymmaith fy hoedl megis gwehydd, ‖ â nychdod i'm tyrr ymmaith: o ddydd hyd nos y gwnei ben am danaf.

‖ Neu, oes. ‖ Neu, oddiwrth yr nhâl.

Cyſrifais hyd y boreu, mai megis llew y drylliai eſe fy holl eſcyrn: o ddydd hyd nos y gwnei ddiben arnaf.

Megis garan *neu* wennol, felly trydar a wneuthum; griddfenais megis colommen: ſy llygaid a dderchafwyd i ſynu; ô Arglwydd gorthrymmwyd fi; eſmwytha arnaf.

Beth a ddywedaf? canys dywedodd wrthif, ac eſe a'i gwnaeth: mi a gerddaf yn araf fy holl flynyddoedd, yn chwerwedd fy enaid.

Arglwydd, drwy y pethau hyn yr ydŷnt byw, ac yn yr holl bethau hyn y mae bywyd fy yſpryd i: felly yr iachei, ac y bywhei fi.

‖ Mae yr yſpryd i.

Wele ‖ yn lle heddwch i mi chwerwder

chwerwi: ond fo garlad ar fy enaid y gwaredaist ef, o bwll llygredigaeth: canys ti a deflaist fy holl bechodau o'r tu ol i'th gefn.

18 Canys y bedd ni'th fawl di, angau ni'th glodfora: y rhai fy yn defcyni i'r pwll ni obeithiant am dy wirionedd.

19 Y byw, y byw, efe a'th fawl di, fel yr wyfi heddyw: y tad a hyfyffa i'r plant dy wirionedd.

20 Yr Arglwydd fydd i'm cadw: am hynny y canwn fy nghamadau, holl ddyddiau ein heniors, yn nhŷ'r Arglwydd.

21 Canys Esay a ddywedasai, cymmerant fwp o figys, a rhwymant yn blaster ar y cornwyd, ac efe a fydd byw.

22 A dywedasai Hezeciah, pa arwydd fydd, y caf fyned i fyny i dŷ'r Arglwydd?

PEN. XXXIX.

1 Merodach Baladan yn anfon i ymweled a Hezeciah, o herwydd y rhyfeddod a wnaeth hynny yn erbyn gwybodaeth o'i dryforan ef: 3 As Esay yn cael gwybod hynny, ac yn rhagfynegi y caethgiwed i Babilon.

YN * yr amfer hwnnw Merodach Baladan, mab Baladan brenin Babilon, a anfonodd lythyrau, ac anrhegion at Hezeciah: canys efe a glywsei ei fod ef yn glaf, a'i fyned yn iach.

2 A Hezeciah a lawenyehodd o'i herwydd hwynt ac a ddangosodd iddynt dŷ ei dryforan, yr arian, a'r aur, a'r llyfeiau, a'r olew gwerthfawr, a holl dŷ ei arfau, a'r hyn oll a gafwyd yn ei dryfforau ei: nid oedd dim yn ei dŷ ef, nac yn ei holl gyfoeth ef, ar na's dangosodd Hezekiah iddynt.

3 Yna y daeth Esay y prophwyd at y brenin Hezeciah, ac a ddywedodd wrtho, beth a ddywedodd y gwŷr hyn? ac o ba le y daethant attat? a dywedodd Hezekiah, o wlad bell y daethant attaf, sef o Babilon.

4 Yna y dywedodd, beth a welsant hwy yn dŷ di? a dywedodd Hezeciah, yr hyn oll oedd yn fy nhŷ i a welsant, nid oes dim yn fy nhryfforau a'm dangosais iddynt.

5 Yna Esay, a ddywedodd wrth Hezeciah, gwrando air Arglwydd y lluoedd.

6 Wele y dyddiau'n dyfod, pan ddygir i Babilon yr hyn oll fydd yn dy dŷ di, a'r hyn a gynhilodd dy dadau di hyd y dydd hwnt: ni adewir dim, medd yr Arglwydd.

7 Cymmerant hefyd o'th feibion di, y rhai a ddaw o honot, fef y rhai a genhedli, fel y byddont ffaselyddion yn llys brenin Babilon.

8 Yna y dywedodd Hezeciah wrth Esay, da yw gair yr Arglwydd, yr hwn a leferaist: dywedodd hefyd, canys bydd heddwch a gwirionedd yn fy nyddiau i.

PEN. XL.

1 Cyhoeddi yr Efengyl. 3 Pregeth Ioan Fedyddiwr: 9 a'r Apoftolion. 12 Y Prophwyd, trwy ddangos fod Duw yn Holl alluog, ac nad oes dim cyffelyb na chyfartal iddo, 26 yn cyffuro yn bofl.

CYſſurwch, cyſſurwch fy mhobl, medd eich Duw.

2 Dywedwch ‖ wrth fodd calon Ierusalem, lleſwch wrthi hi, gyflawni ei ‖ milwriaeth; ddileu ei hanwiredd; o herwydd derbyniodd o law'r Arglwydd yn ddau ddyblyg am ei holl bechodau.

3 * Llef yn yr anialwch, paratowch ffordd yr Arglwydd, ymunwch lwybr i'n Duw ni, yn y diffaethwch.

4 Pob pant a gyhoedir, a phob mynydd a bryn a ostyngir: a gwaer yn unawn, a'r uwchlaw yn waſtad.

5 A gogoniant yr Arglwydd a ddatcuddir, a'r cnawd yughŷd a'i gwel: canys genau'r Arglwydd a leferodd hyn.

6 Y llef a ddywedodd, gwaedda; yntef a ddywedodd, beth a waeddaf? * pob cnawd fydd wellt, a'i holl odidawgrwydd fel blodeuyn y maes.

7 Gwywa y gwelltyn, fyrth y blodeuyn; canys Yſpryd yr Arglwydd a chwythodd arno: gwellt yn ddiau yw'r bobl.

8 Gwywa y gwelltyn, fyrth y blodeuyn: * eithr gair ein Duw ni a faif byth.

9 Dring rhagot, yr ‖ efangyles Sion, i fynydd uchel; derchafa dy lef trwy nerth, o efangyles Ierusalem: derchafa, nac ofna; dywed wrth ddinafoedd Iuda, wele eich Duw chwi.

10 Wele'r Arglwydd Dduw a ddaw ‖ yn erbyn y cadarn, a'i fraich a lywodraetha trosto: wele'r wobr gyda gef efe, a'i ‖ waith o'i flaen.

11 * Fel bugail y portha efe ei braidd, a'i fraich y casgl ei wyn, ac a'i dwg yn ei fonwes, ac a goleidia y ‖ mammogiaid.

12 Pwy a feſſurodd y dyfroedd yn ei ddwrn? a fesurodd y nefoedd a'i rychwant, ac a gymhwyſodd bridd y ddaiar mewn meſur, ac a bwyſoodd y mynyddoedd mewn pwyſau, a'r bryniau mewn cloriannau?

13 * Pwy a gyfarwyddodd Yſpryd yr Arglwydd? ac yn ŵr o'i gyngor a'i cyfarwyddodd ef?

14 A phwy'r ymgynghorodd efe, ie pwy † a'i cyfarwyddodd, ac a'i dyſcodd yn llwybr barn? ac a ddyſcodd iddo wybodaeth, ac a ddangosodd iddo ffordd deallddwfaeth?

15 Wele, y cenhedloedd a gyfriſwyd fel defnyn o gelwrn, ac fel mân lwch y cloriannau: wele, fel † brychewyn y tymmer efe yr ynyſoedd i fynu.

16 Ac nid digon Libanus i gynneu'r tân; nid digon ei fwyſ-filod chwaith yn boeth offrwm.

17 Yr holl genhedloedd *yfyw* megis * diddim gerbron efe; fe'u llai na dim, ac na gwagedd y cyfriſwyd hwynt ‖ ganddo.

18 I bwy gan hynny y * cyffelybwch Duw? a pha ddelw a oſodwch iddo?

19 Y crefftwr a dawdd gerf-ddelw, a'r aurych ei gorchura, ac a dawdd gadwyni ariant.

20 Yr hwn ſydd dlawd ei offrwm a ddewis bren ni phydra; efe a gais atto ſaer cywraint, i baratoi gerf-ddelw yr hon ni ſyfl.

21 Oni wyboech? oni chlywſoch? oni fynegwyd i chwi o'r dechreuad? oni ddeallſoch er ſeiliad y ddaiar?

22 Efe ſydd yn eiſtedd ar amgylchoedd y ddaiar, a'i thrigolion ſydd fel locuſtiaidd: yr hwn a * dana y nefoedd fel llen, ac a'i lleda fel pabell i drigo *ynddi.*

23 Yr hwn a wna * lywodraeth-wŷr yn ddiddim; fel gwagedd y gwna efe farnwŷr y ddaiar.

24 Ie ni phlennir hwynt, ni'ſ hauir ychwaith; ei foncyff hefyd ni wreiddia yn y ddaiar; ac efe a chwyth arnynt, a hwy a wywant, a chorwynt a'i dwg hwynt ymmaith fel ſoſ.

25 I bwy gan hynny i'm cyffelybwch, ac i'm cyfedlir, medd y Sanct?

26 Derchefwch eich llygaid i fyny, ac edrychwch pwy a greawdd y rhai hyn, a ddwg en llu hwynt allan mewn rhifedi: efe a'i gelw hwynt oll wrth en henwau: gan amlder ei rym ef, a'i gadarn allu, ni phalla yn.

27 Paham y dywedi Iacob, ac y llefert Iſrael: cuddiwyd fy ffordd oddi wrth yr Arglwydd, a'm barn aeth heibio i'm Duw?

28 Oni wyddoſt? oni chlywaiſt na ddarfu'r, ac na flina Duw tragwyddoldeb, yr Arglwydd

Creawr

nawdr cyrrau 'r ddaiar ? a ni ellir chwilio allan eilyhwyt ef.

29 Yr hwn a rydd nerth i'r deffygiol, ac a amlha gryfder i'r dirym.

30 Canys yr ieuengtid a ddeffygia, ac a flina, a'r gwŷr ieuainge gan syrthio a syrthiant:

31 Eithr y rhai a obeithiant yn yr Arglwydd a † adnewyddant eu nerth, ehedant fel eryrod, rhedant ac nid flinant, rhodiant ac ni ddeffygiant.

PEN. XLI.

1 *Duw yn ym-ymddiw â'i bobl, ynghylch ei drugareddau iw Eglwys,* 10 *a'i addawidion;* 21 *Ac ymbylch oferedd delwau ac eulynnod.*

Dlsewch ymyſoedd, ger fy mron, adnewydded y cenhedloedd eu nerth; deuant yn nês, yna llefarant; cydnesſawn i farn.

2 Pwy a gyfododd † y cyfiawn o'r dwyrain, a'i galwodd at ei droed, a roddodd y cenhedloedd o'i flaen ef, ac a wnaeth iddo lywodraethu ar frenhinoedd? ese a'i rhoddodd *hwynt* fel llŵch iw gleddyf, *ac* fel ſoſi gwaſcaredic iw fŵa ef.

3 Y mae efe yn eu herlid hwynt, *ac* yn myned †yn ddiogel, *ar hŷd* llwybr ni cherddaſai ese â'i draed.

4 Pwy a weithredodd, ac a wnaeth *hyn?* gan alw y cenhedlaethau o'r dechrenad? myfi 'r Arglwydd *y cyntaf*, myfi hefyd fydd gyd â'r diweddaf.

5 Yr ynyſoedd a welſant, ac a ofnaſant, eithafoedd y ddaiar a ddychrynaſant, a neſſaſant, ac a ddaethant.

6 Pôb un a gynnorthwyodd ei gymmydog, ac a ddywedodd wrth ei frawd, ymgryfhâ.

7 Felly y ſaer a gyſſurodd yr † eurych, *a'r* morthwylwr, yr hwn oedd yn taro ar yr einion, † gan ddywedyd, y mae yn barod iw aſsio, ac ese a'i ſicrhaodd â hoelion, fel nad yſcogir.

8 Eithr ti Iſrael, ſy ngwâs ydwyt ti, Iacob *'r* hwn a etholeis, hâd Abraham ſy * anwylyd.

9 Ti yr hwn a gymmerais o eithafoedd y ddaiar ac ŵth elwais oddi wrth ei phendefigion, ac y dywedais wrthit, ſy ngwâs *wyt* ti, dewiſais di, ac nâd wrthodais.

10 Nac ofna, canys *yr ydwyf* gyd â thi; na lwfrhâa canys myfi *yw* dy Dduw: cadarnhâf di, cynnorthwyaf di hefyd, a chynhaliaf di â deheulaw fy nghyfiawnder.

11 Wele 'cywilyddir, a gwradwyddir y rhai oll a'th ddiſaſent wrthit; † dy wrthwyneb-wŷr a fyddant megis diddim, ac a ddifetheir.

12 Tia'r ceiſi, ac ni'th eci hwynt, *ſef* † y dynion a ymgyhennaſant â thi: † gwŷr a ryfelant â thi, fyddant megis diddim, a megis peth heb ddim.

13 Canys myfi 'r Arglwydd dy Dduw, a ymaflaf ynddyddeheulaw, a ddywed wrthit, nac ofna, myfi a'th gynnorthwyaf.

14 Nac ofna, di bryf Iacob, gwŷr Iſrael; myfi a'th gynnorthwyaf, medd yr Arglwydd, a'th waredydd, ſanct Iſrael.

15 Wele, goſodaf di yn fenn ddyrnu newydd † cribeddog; y mynyddoedd a ddyrni, ac a feli, a'r bryniau fel † mwlwg.

16 Nithi hwynt, a'r gwynt a'i dwg ymmaith, a'r gwynt a'i gwaſtar hwynt; a thi a lawenychi yn yr Arglwydd, yn ſanct Iſrael y gorfoleddi.

17 Pan geiſio y truenuſiaid a'r clodion ddwfr, ac *nid oes:* pan ballo eu tafod o ſyched, myfi 'r Arglwydd a'i gwrandawaf hwynt, *myfi* Duw Iſrael ni'u gadawaf hwynt.

18 Agoraf * afonydd yr leoedd vchel, a ffynhonnau ynghanol y dyffrynnoedd: gwnaf y * diffeithwch yn llynn dwfr, a'r crasdir yn ffrydiau dyfroedd.

* Pſal. 107. 35.

19 Goſodaf yn yr anialwch y cedr-wydd, Shittah, myrt-wydd, ac oliwydd; goſodaf yn y diffaethwch ffynnidwydd, ſtawydd, a'r pren box ynghyd:

20 Fel y gwelont, ac y gwybyddont, ar yſtyrient, ac y deallont ynghyd mai llaw 'r Arglwydd a wnaeth hyn, a Sanct Iſrael a'i creawdd.

21 Deuwch yn nês a'ch cwyn, medd yr Arglwydd, dygwch eich *rheſymmau* cadarnaf, medd brenin Iacob:

22 Dygant hwynt allan, a mynegant i ni y pethau a ddigwyddant: mynegwch y pethau gynt beth ydynt, fel † yr ystyriom, ac y gwypom eu diwedd hwynt; neu draethwch i ni y pethau a ddaw.

† Heb. y gyſtadlom ynnyt.

23 Mynegwch y pethau a ddaw yn ôl *hyn*, fel y gwypom mai duwiau *ydych* chwi: gwnewch hefyd dda neu ddrwg, fel y ſynno arnom, ac y gwelom ynghyd.

24 Wele, peth heb ddim ydych chwi, a'ch gwaith fydd † ddiddim: ffiaidd *yw'r gŵr* a'ch dewiſo chwi.

† Neu, gwaith yw

25 Cyſodais *vn* o'r gogledd, ac ese a ddaeth: o godiad haul y geilw ese ar fy enw, ac ese a gerdd. ddaw ar dywyſogion fel ar glai, ac fel y ſathr crochenydd bridd.

26 Pwy a fynegodd o'r dechrenad, fel y gwybyddom? ac ym mlaen llaw, fel y dywedom, cyfiawn *yw?* nid oes a fynega, nid oes a draetha y chwaith, ac nid oes a glyw eich ymadroddion.

27 Y cyntaf *a ddywed* wrth Sion, wele, wele hwynt, rhoddaf hefyd efangyl-wr i Ieruſalem.

28 Canys edrychais, ac nid oedd neb, ie yn eu plith, ac nid *oedd* cynghor-wr, pan ofynnais iddynt, a fedrau † atteb gair.

† Hebr. atebyd ateb.

29 Wele, hwyſt oll ydyat wagedd, *yr* gweithredoedd yn ddiddim: gwynt a gwagedd *yw* eu tawdd-ddelwau.

PEN. XLII.

1 *Swydd Chriſt, ynghyd â'i lwyddiant a'i addawmadoldeb.* 5 *Addawid Duw iddo ef.* 10 *I maeyn annogi ſyllwyau Duw am ei ſêfydliad.* 17 *Ac yn beio ar y bobl am eu hanghredadwriaeth.*

WEle fy ngwâs, yr hwn yr ydwyf yn ei gynnal, fy etholedig, * yr hwn y mae fy enaid yn foddlon i rhoddais fy Yſpryd arno: a ddwg allan farn i'r cenhedloedd.

* Mat. 12. 18.

2 Ni waedda, ac ni ddercha, ac ni pheir gwed ei lef yn yr heol.

3 Ni dryllia gorſen ſyſig, ac ni ddiffydd llin yn mygu: ese a ddwg allan farn at wirionedd.

4 Ni phalla efe, ac ni ddigalonna, hyd oni ſofodo farn ar y ddaiar; yr ynyſoedd hefyd a ddiſgwiliant am ei gyfraith ef.

5 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Duw, creawdwr y nefoedd a'i hefydnodd, lledodd y ddaear a'i chnwyd, rhoddodd anadl i'r bobl arni, ac yſpryd i'r rhai a rodiant yndi.

6 Myfi 'r Arglwydd a'th elwais mewn cyfiawnder, ac ymaflaf yn dy law, cadwaf di hefyd, a rhoddaf di yn gyfammod pobl, *ac yn* goleuni cenhedloedd;

7 I agoryd llygaid y deillion, i † ddwyn allan y carcharor o'r carchar, a'r rhai a eiſtedd mewn * tywyllwch o'r carchar-dŷ.

† Neu, ddwyn allan

* Eſa. 61. 1.

8 Myfi *yw* yr Arglwydd, dyma fy enw, ac fy ngogoniant ni roddaf i arall, na'm mawl i ddelwau cerfiedic.

9 Wele'r pethau rai blaen a ddaethant,

a mynegi 'r ydwyf bethau newydd ; traethaf *hwy* i chwi cyn eu tarddu allan.

10 Canwch i'r Arglwydd gân newydd, a'i fawl ef o eithaf y ddaiar : y rhai a ddescynnwch i'r môr, † ac ydd ynddo ; yr ynysoedd a'i trigolion.

11 Y diffaethwch a'i trefydd, derchafant eu llef, y maesdrefi a bresswylia Cedar : caned presswylwyr y graig, bloeddient o ben y mynyddoedd.

12 Rhoddant ogoniant i'r Arglwydd, a mynegant ei fawl yn yr ynysoedd.

13 Yr Arglwydd a â allan fel cawr, fel rhyfelwr y cyffry eiddigedd : efe a waedda, ie efe a rua, ac a † ymdrech nâ'i elynion.

14 Tewais er ystalm, distewais, ymattaliais ; llefaf fel gwraig yn rescor, difwynaf, a † difethaf at yr walth.

15 Mi a wnaf y mynyddoedd a'r bryniau yn ddiffaethwch, a'i holl welltt a wywaf ; ac a wnaf yr afonydd yn ynysoedd, a'r llynnoedd a sychaf.

16 Arweiniaf y deilliaid ar hyd ffordd nid adnabuant, a gwnaf iddynt gerdded ar hyd llwybrau ni adnabuant, gwnaf dywyllwch yn oleuni o'i blaen hwynt, a'r pethau ceimion yn vniawn. Dymma y pethau a wnaf iddynt, ac ni 's gadawaf hwynt.

17 * Troir yn eu hôl, a llwyr-wradwyddir y rhai a ymddiriedant mewn delwau cerfiedic, y rhai a ddywedant wrth y delwau tawdd, chwi yw ein duwiau ni.

18 O fyddariaid, gwrandewch, a'r deillion, edrychwch i weled.

19 * Pwy *ddall* ddall onid fy ngwâs i ? neu fyddar fel fy negesenad a anfonais ? pwy morr ddall a'r perffaith, a dall fel gwâs yr Arglwydd ?

20 *Ac* gweled llawer, * etto nid ystyri ; er agoryd clustiau, etto ni wrendy.

21 Yr Arglwydd fydd fodlon, er mwyn ei gyfiawnder, efe a fawrha y gyfraith, ac a'i gwna yn anrhydeddus.

22 Etto dymma bobl a yspeiliwyd, ac a anrheidiwyd ; † hwy a fydd wedi eu holl mewn tyllau, neu wedi eu hel i dai carcharau : y maent yn yspail, ac heb waredydd ; yn † anrhaith, ac heb a ddywedei, dyro yn ei ôl.

23 Pwy o honoch a wrendy hyn ? *pwy* a ystyr, ac a gly w erbyn † yr amser a ddaw ?

24 Pwy a roddes Iacob yn anrhaith, ac Iseael i'r yspeil-wyr ? onid yr Arglwydd, yr hwn y pechasom yn erbyn ? canys ni fynnent rodio yn ei ffyrdd, ac nid ydyddiasent i'w gyfraith.

25 Am hyny y cywirodd efe arno lidiawrogrwydd a dicllder, a nirystider rhyfel ; efe a'i henynnodd o dân amgylch, ond ni wybu efe ; llosgodd ef hefyd, ond nid ystyriodd.

PEN. XLIII.

1 *Yr Arglwydd yn cyssuro ei bobl yn addawedion ; 8 yn cyspeliadau, 9 a'i farn ar y Cenhedloedd : 14 yn rhag-fynegi iddynt ddilead Babilon, 18 a chyflawniad yr addewidion.*

Ond yr awr hon, fel hyn y dywed yr Arglwydd, dy greawdr di, Iacob ; a'th luniwr di, Israel, nac ofna, canys gwaredais di ; † mi a'th elwais wrth dy enw, eiddo ti ydwyt.

2 Pan elych trwy 'r dyfroedd, myfi a *fyddaf* gyd â thi ; a chwy 'r afonydd, ni lifant trosot : pan rodiech drwy 'r tân, ni'th loscir ; ac ni chynnir y fflam arnat.

3 Canys myfi yw 'r Arglwydd dy Dduw, Sanct Israel, dy waredydd : myfi a roddais yr Aipht yn iawn trosot, Ethiopia, a Seba am danat.

4 Er pan aethoft yn werthfawr yn fy ngolwg, i'th ogoneddwyd, a mi a'th hoffais ; am hyny y rhoddaf ddynion am danat ti, a phobloedd tros dy einioes di.

5 * Nac ofna, canys yr ydwyf gyd â thi ; o'r dwyrain y dygaf dy hâd, ac o'r gorllewin i'th gasclaf.

6 Dywedaf wrth y gogledd, dôd ; ac wrth y deau, nac attal : dŵg fy meibion o bell, a'm merched o eithaf y ddaiar :

7 *Sef* pob vn a elwir ar fy enw ; canys i'm gogoniant y creais ef, y lluniais ef, ac y gwneuthum ef.

8 Dwg allan y bobl ddall sydd a llygaid iddynt ; a'r byddariaid sydd a chlustiau iddynt.

9 Cascler yr holl genhedloedd ynghyd, a chynhuller y bobloedd ; * pwy yn eu mysg a fynega hyn ? ac a draetha i ni y pethau o'r blaen ? dygant en tystion, fel y cyfiawnhaer hwynt, neu wrandawant, a dywedant, gwir yw.

10 Fy nhystion i *ydych* chwi, medd yr Arglwydd a'm gwâs yr hwn a ddewisais ; fel yr adnabyddoch, ac y credoch fi, ac y dealloch mai myfi *yw* : * o'm blaen nid *oedd* † duw wedi ei ffurfio, ac ni bydd ar fy ôl.

11 * Myfi, myfi yw 'r Arglwydd ; ac nid *oes* geidwad onid myfi.

12 Myfi a fynegais, ac a achubais, ac a ddangosais, pryd nad *oedd* duw dieithr yn eich mysc ; am hyny chwi *ydych* fy nhystion (medd yr Arglwydd,) mai myfi *fydd* Duw.

13 Ie cyn *bod* dydd yr ydwyf ; ac nid *oes* a wared o'm llaw ; gwnaf, * a phwy a'i † lladdia ?

14 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, eich gwaredydd chwi, Sanct Israel ; er eich mwyn chwi 'r anfonais i Babilon, ac y tynnais i lawr en holl † bennaduriaid, a'r Caldeaid, fydd a'l bloedd mewn llongau.

15 Myfi 'r Arglwydd yw eich Sanct chwi, creawdydd Israel, eich Brenin chwi.

16 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, yr hwn a wnaeth ffordd yn y môr, a * llwybr yn y dyfroedd cryfion :

17 Yr hwn a ddwg allan y cerbyd a'r march, y llu a'r cryfder : cyd-orweddant, ni chodant ; darfuant, fel llin y diffoddasant.

18 Na chofiwch y pethau o'r blaen, ac na ystyriwch y pethau gynt.

19 * Wele fi yn gwneuthur peth newydd ; yr awr hon y dechreu ; oni chewch ei wybod ? gwnaf ffordd yn yr anialwch, ac afonydd yn y diffeithwch.

20 Bwyst fil y maes, y dreigiau a'r ystlywion ; canys rhoddais dwfr yn yr anialwch, a'r afonydd yn y diffaethwch, i roddi diod i'm pobl, fy newisedic.

21 * Y bobl hyn a luniais i'm hun, fy molianr a fynegant.

22 Eithr ni elwaist arnaf, Iacob ; ond blinaist arnaf, Israel.

23 Ni ddygaist i'm † filod dy offrymmau poeth, ac ni'm anrhydeddaist a'th ebyrth : ni pheraist i fy ngwasanaethu ag offrwm, ac ni'th flinais ag arogl-darth.

24 Ni phrynaist i'm Galamus ag arian, ag ni'm † llenwaist â braster dy ebyrth ; eithr gwasanaethaist i mi a'th bechodau, blinaist fi â'th anwireddau.

25 * Myfi, myfi yw 'r hwn a ddelet dy gamweddau ; er fy mwyn fy hun, ac ni cheliaf dy bechodau.

Amos 9

ni Dyw ar gof i'm, cyd-ymddadleuwn, adrodd di hi ith gyfiawnhaer.

27 Dy dad cyntaf a bechodd, a'th ‖ athrawon a amcanat gamwedd i'm herbyn.

28 Am hynny yr halogais ‖ dywysogion y cyssegr, ac y rhoddais Iacob yn ddiofryd-beth, ac Israel yn wradwydd.

PEN. XLIIII.

1 *Duw yn cyssuro ei eglwys a'i addewidion.* 9 *Gwagedd ac ofered ddulynnod: 9 ac ymsyppyd y rhai a'i gwna.* 21 *Y mae yn annog i ddanos Duw am ei ymwared, ac am ei Ddaioni.*

A Chwr gwrando, *Iacob fy ngwâs, ac Israel yr hwn a ddewisais.

2 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, yr hwn a'th wnaeth, ac a'th luniodd, o'r groth, efe a'th gynorthwya; nac ofna, fy ngwâs Iacob, a thi Iesurun, yr hwn a ddewisais.

3 Canys tywalldaf ddyfroedd ar y sychedic, a llifeiriau ar y sych-dir: tywalldaf fy Yspryd ar dy had, a'm bendith ar dy hiliogaeth.

4 A hwy a dyfant megis ym mysc glas-wellt, fel helyg wrth ffrydiau dyfroedd.

5 Hwn a ddywed, eiddo 'r Arglwydd ydwyf fi; a'r llall a'i geilw ei hun ar enw Iacob, ac arall a ysgrifenna â'i law, eiddo 'r Arglwydd *ydwyf*, ac a ymgenwa ar enw Israel.

6 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, Brenin Israel a'i waredwr, Arglwydd y lluoedd, *myfi yw y cyntaf, diweddaf *ydwyf* fi hefyd, ac nid *oes* Duw ond myfi.

7 Pwy hefyd fel fi, a eilw, a fynega, ac a esyd yn ei drefn i mi, er pan osodais yr hen bobl? mynegant iddynt y pethau sy ar ddyfod, a'r pethau a ddaw.

8 Nac ofnwch, ac nac arswydwch; onid er hynny o amser y treuthais it, ac y mynegais? a'm tystion *chwi ê a oes Duw onid myfi? ie* nid oes Duw; nid adwen i yr vn.

9 Ofered ydynt hwy oll, y rhai a luniant ddelwau, ni wna eu pethau ‖ dymunol lesâd: a'u tystion iddynt eu hun, *na welant, ac na wyddant; fel y byddo cywilydd arnynt.

10 Pwy a luniei dduw, neu a fwriei ddelw ddieithr, heb wneuthur dim lles?

11 Wele, ei holl gyfeillion a * gywilyddir, y rhai hefyd o ddynion y maent: casclent hwynt oll, safant i fyny; ettto hwy a ofnant, ac a gyd-gywilyddant.

12 Y gôf ‖ â'r efeil a weithia yn y glô, ac a'i lunia â morthwylion, ac â nerth ei fraich y gweithia efe hi: hewyrnog *yw hefyd, a'i nerth a balla, ni dderbyn, ac y mae yn deffygio.

13 Y saer pren a estyn ei linyn; efe a'i llunia â'r gwrthbwyll, ac â nerth ei fraich y gweithia efe hi: â'r gwrthbwyllion, ac â'r gwnâ ar ffurf dyn, fel prydferthwch dyn, i aros mewn tŷ.

14 Efe a dyrr iddo gedr-wŷdd, ac a gymmer dderwen, neu dderwen, ac ‖ a ymegnia ymysg prennau'r coed: efe a blanna onnen, a'r glaw yn maetha.

15 Yna y bydd i ddyn i gymmeu *rân*; canys efe a gymmer o honi, ac a ymdwymma; ie efe a'i cynnau, a boba fara; gwna hefyd dduw, ac a'i addola ef, gwna ef yn ddelw gerfiedic, ac a ymgrymma iddo.

16 Efe a losca hanner o honaw a'r ‖ lŷfe efe yn tân, wrth rhan o honaw y bwytty gig, y rhostia rost, fel y diwallo efe a ymdwymma hefyd, ac a ddywed, Ha, ha, mi a ymdwymmais, gwelais dân.

17 A'r rhan arall yn dduw y gwna, yn ddelw gerfiedic iddo, efe a ymgrymma iddo, ac a'i haddola, ac a weddia arno, ac a ddywed, gwared fi, canys fy nuw ydwyt.

18 Ni wyddant, ac ni deallant, canys *Duw* a ‖ gaeodd eu llygaid hwynt rhag gweled, a'u calonnau rhag deall.

19 Ie ni ‖ feddwl *neb* yn ei galon, ie nid oes wybodaeth, na deall i ddywedyd, llosciais ran o hono yn tân, ac ar ei farwor y pobais fara, y rhostiais gig, ac y bwyteais; a wnaf fi y rhan arall yn ffiaidd-beth? a ymgrymmaf ‖ i foncyff o bren?

20 Ymborth ar ludw y mae, calon ffiommedic a'i gwyr-drôdd ef, fel na waredo ei enaid, ac na ddywedo, onid oes celwydd yn fy neheu-law?

21 Meddwl hyn, Iacob, ac Israel, canys fy ngwâs *ydwyt* ti: lluniais di, gwâs i mi *ydwyt*, Israel, n'ith anghofir gennif.

22 Llyscais dy gamweddau fel cwmwl, a'th bechodau fel niwl: dychwel attaf, canys myfi a'th waredais di.

23 Cenwch nefoedd, canys yr Arglwydd a wnaeth *hyn*, bloeddiwch gwaelodion y ddaiar, bloeddiwch gann fynyddoedd, y coed a phob pren yndda: canys gwaredodd yr Arglwydd Iacob, ac yn Israel yr ymogonedda efe.

24 Fel hyn y dywedodd yr Arglwydd dy waredydd, a'r hwn a'th luniodd o'r groth: myfi yw 'r Arglwydd sydd yn gwneuthur pob peth, yn estyn y nefoedd *y hunan, yn lledu y ddaiar o honof fy hun:

25 Yn diddymmu arwyddion y rhai celwyddog, ac yn ynfydu dewiniaid, yn troi y doethion yn ôl, ac yn gwneuthur eu gwybodaeth yn ynfyd:

26 Yr hwn a gyssuna air ei was, ac a gwbla gyngor ei genhadon, yr hwn a ddywed wrth Ierusalem, ti a breswylir; ac wrth ddinasoedd Iuda, chwi a adeiledir; a chyfodaf ei ‖ hadwyau:

27 Yr hwn wyf yn dywedyd wrth y dyfnder, bydd sych; ac mi a sychaf dy afonydd:

28 Yr hwn wyf yn dywedyd wrth Cyrus, fy mugail yw, ac efe a gyflawna fy holl ewyllys: gan ddywedyd wrth Ierusalem, * ti a adeiledir; ac wrth y demil, ti a sylfeinir.

PEN. XLV.

1 *Duw yn galw Cyrus yr amser yr oedynt yn Babylon:* 5 *Yn gosyn o'i ydd-nabod ei fod yn Dduw unig.* 20 *Yn dangos ofered ydyw dulynnod, wrth ei allu yn ymwared.*

FEl hyn y dywed yr Arglwydd wrth ei eneiniog, wrth Cyrus, yr hwn ‖ yr ymaflais yn ei ddeheu-law, i ddarostwng cenhedloedd ger ei fron ef; ac mi a ddatodaf lwyni brenhinoedd, i agoryd y dorau o'i flaen ef; ac ni chaeir pyrth ni chaeir.

2 Mi af o'th flaen di, ac a wnaf y ffyrdd geimion, y dorau pres a dorraf, a'r barrau heyrn a ddryllia'i:

3 Ac a roddaf it drysoran cuddiedic, a chuddfeydd dirgel, fel y gwypech, mai myfi yr Arglwydd, yr hwn a'th alwodd erbyn dy enw, sy Dduw Israels.

4 Er mwyn Iacob fy ngwâs, ac Israel fy etholedic i'th elwais erbyn dy enw, mi a'th gyfenwais er nad wybuosoch.

5 *Myfi *ydwyf* yr Arglwydd, ac nid oes dim *ond Duw onid myfi: gwregysais di er nad wybuosoch.

6 Fel y gwypent o gyfodiad haul, a'r rhai o'r ‖ Machlud,

*Deut. 32. 39.

llewin, nad neb onid myfi; myfi *yw* 'r Arglwydd, ac nid arall:

7 Yn llunio goleuni, ac yn creu tywyllwch, yn gwneuthur llwyddiant, ac yn creu dryghyd: myfi 'r Arglwydd sydd yn gwneuthur hyn oll.

8 Defnynnwch nefoedd oddi vchod, a thywalled yr wybrennau gyfiawnder, ymagored y ddaear, ffrwythed iechydwriaeth a chyfiawnder, cyd-tarddant; myfi 'r Arglwydd a'i creais.

9 Gwae a ymryſono â'i luni-wr, *ymryſoned* priddell â phriddellau 'r ddaear; *a ddywed y clai wrth ei luni-wr, beth a wnei? neu y mae dy waith heb ddwylo iddo?

*Ier. 18. 6. Rhuf. 9. 20.

10 Gwae a ddywedo wrth ei dâd, beth a genhedli? neu wrth y wraig, beth a eſoroiaſt.

11 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, Sanct Iſrael, a'i luni-wr, goſynnwch i mi y pethau a ddaw am fy meibion, a gorchymynnwch ſi am waith fy nwylo.

12 Myfi a wneuthum y ddaear, ac a greais ddyn arni; myfi, ie fy nwylo i a eſtynnaſant y nefoedd, ac a orchymynnais eu holl luoedd.

13 Myfi a'i cyfodais ef mewn cyfiawnder, a'i holl ffyrdd a *‖ gyfarwyddaf; efe a adeilada fy ninas, efe a ollwng fy ngharcharorion, heb na gwerth na gobrwy, medd Arglwydd y lluoedd.

‖ Neu, vnderſtanſ. * 2 Cron. 36. 22. Ezra. 1. 1. Pſal. 44. 28.

14 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, llafur yr Aipht, a marſhandiaeth Ethiopia, a'r Sabeaid hirion a ddenant attat ti, ac eiddo ti fyddant, ar dy ôl y deuant, mewn cadwyni y deuant troſodd; ac ymgrymmant i ti, attat y gweddiant *gan ddywedyd:* yn ddiau ynot ti *y mae* Duw, ac nid oes arall, nac oes duw.

15 Ti yn ddiau wyt Dduw yn ymguddio, ô Dduw Iſrael yr achubwr.

16 Cywilyddir a gwradwyddir hwynt oll: * ſeiri delwau a ânt ynghyd i wradwydd.

* Pſa. 84. 11.

17 Iſrael a achubir yn yr Arglwydd *ag* iechydwriaeth dragywyddol: ni'ch cywilyddir, ac ni'ch gwradwyddir byth bythoedd.

18 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, creawdudd y nefoedd, y Duw ei hun a lunioddy ddaear, ac a'i gwnaeth; efe a'i ſiccrhaodd hi, ni chrewdd hi yn ofer, iw phreſſwylio y llunioddd hi; myfi *yw* 'r Arglwydd, ac nid neb amgen.

19 Ni leferais * mewn dirgelwch, mewn man tywyll o'r ddaear, ni ddywedais wrth hâd Iacob, ceiſiwch ſi yn ofer: myfi 'r Arglwydd wyf yn llefaru cyfiawnder, *ac* yn mynegi pethau vniawn.

* Deut. 5. 28.

20 Ymgeſclwch, a ſtowch, cyd-neſſewch, rai diangol y cenhedloedd, nid oes gwybodaeth gan y rhai a ddercha fant goed eu cerf-ddelw, ac a weddiant Dduw nid all achub.

21 Mynegwch, a neſſewch *hwynt*, cyd-ymgynghorant hefyd, pwy a draethodd hyn er cynt? *pwy* a'i mynegodd er y pryd hynny? onid myfi 'r Arglwydd? ac nid oes Duw arall onid myfi: Duw cyfiawn, ac yn achubudd, nid *oes* onid myfi.

*Rhuf. 14. 11. Phil. 2. 10. ‖ Neu, *ſi a dywedaſant am dduw cyfiawnder, ac ni ddychwel, mai* * i mi y *yr ärglwydd* pob glin, y tyngo pob tafod.

22 Trowch eich wyneban attafi, holl gyrrau 'r ddaear, ſel ich achubwer: canys myfi *wyf* Duw, ac nid neb arall.

23 I'm ſy hun y tyngais, aeth y gair o'm genau yn gyfiawnder, ac ni ddychwel, mai * i mi y plygu pob glin, y tyngo pob tafod.

24 Yn ddiau ‖ yn yr Arglwydd (medd vn) *y mae* i mi gyfiawnder, a nerth: atto ef y deuir; a chywilyddir pawb a ddigiant wrtho.

25 Yn yr Arglwydd y cyfiawnheir, ac yr ymogoneddo holl hâd Iſrael.

PEN. XLVI.

1 *Na allai eulynnod Babylon eu hachub eu hunain.* 3 *Bod Duw yn achub oi bobl hyd y diwedd.* 5 *Ngd yw eulynnod gyffelyb i Dduw mewn galla.* 12 *nac mewn ymwared preſennol.*

CRymmodd Bel, plygodd Nebo; eu delwau oedd ar fwyſtfilod, ac ar anifeiliaid: eich clud a lwythwyd yn drwm, llwyth ydynt i'r deſſygiol.

2 Goſtyngant, cyd-grymmant, ni allent achub y llwyth, † ond aethant mewn caethiwed eu hunain.

† Neu, eu hunain.

3 Tŷ Iacob, gwrandewch arnaſi, a holl weddill tŷ Iſrael, y rhai a ddygpwyd gennaſ o'r groth, ac a arweddwyd o'r brû.

4 Hyd henaint hefyd myfi yw; ie myfi *a'ch* dygaf oni hyd ben-wynnoch: gwneuthum, arweddaf hefyd, ie dygaf, a gwaredaf *chwi.*

5 I bwy i'm gwnewch yn debyg, ac i'm cyſtelwch, * âc i'm cyffelybwch, ſel y byddom debyg.

* Eſa. 40. 18.

6 Hwy a waſtraffant aur o'r pwrs, ac a bwyſant arian mewn clerian, a gyſogant eurych, ac efe a'i gweithia yn dduw, goſtyngant, ac ymgrymmant.

7 Dygant ef ar yſcwyddau, dygant ef ac a'i goſodant yn ei le, ac efe a ſaif; ni lyſi o'i lê; os llefa *vn* arno, nid ettyb, ac ni'a gwared ef o'i gyſtudd.

8 Cofiwch hyn, a byddwch wŷr; atcofiwch, droſeddwyr.

9 Cofiwch y pethau gynt er ioed, canys myfi *ydwyf* Dduw, ac nid neb arall; Duw *ydwyf*, ac heb fy mâth:

10 Yn mynegi y diwedd o'r dechreuad, ac er cynt yr hyn ni wnaed *eto*, yn dywedyd, * fy nghyngor a ſaif, a'm holl ewyllys a wnaf:

* Pſa. 33. 11.

11 Yngalw aderyn o'r dwyrain, y † gwr a wna fy-nghyngor, o wlad bell; dywedais, ac mi a'i dygaf i ben, mi a'i llunïais, ac mi a'i gwnaf.

† Neu, fwl.

12 Gwrandewch arnaſi, y rhai cedyrn galon, y rhai pell oddi wrth gyfiawnder.

13 Neſſeaiſ ſy nghyfiawnder, ni bydd bell, a'm hiechydwriaeth nid eryſ: rhoddaf hefyd iechydwriaeth yn Sion, i'm gogoniant Iſrael.

PEN. XLVII.

1 *Barnedigaethau Duw ar Babilon a Chaldea, a'u hannerbynegarogrwydd.* 7 *a'i balchder,* 10 *a'i rybyſyg:* 11 *Ac nas gellir eu gwrthwynebu.*

DEſcyn, ac eiſtedd yn y llwch, *ti* forwyn ferch Babilon: eiſtedd ar lawr, nid oes orſeddfainge, *ti* ferch y Caldeaid: canys nid'th alwant mwy yn dyner, ac yn ſoethus.

2 Cymmer y meini melin, a mala flawd, datnuddia dy lywethau, noetha dy ſodlau, dinoetha dy fŵrddwydydd, dôs drwy 'r afonydd.

3 Dy noethni a ddatcuddir, dy warth hefyd a welir; dialaf, ac nid fel dŷn i'th gyfarfyddaſ.

4 Ein gwaredydd ni, ei enw *yw* Arglwydd y lluoedd, Sanct Iſrael.

5 Eiſtedd yn ddiſtaw, a dôs i dywyllwch, *ti* ferch y Caldeaid; canys ni'th alwant mwy yn arglwyddes y teyrnaſoedd.

6 Digiais wrth fy mhobl; halogais fy etifeddiaeth, a rhoddais *hwynt* yn dy law di; ni chymmeraiſt drugaredd arnynt, rhoddaiſt dy iau yn drom iawn ar yr henuriaid.

7 A dywedaiſt, byth y byddaf * arglwyddes, felly nid yſtyriaiſt hyn, ac ni chofiaiſt ei diwedd hi.

* Dan. 18. 17.

8 Am hyny yn awr gwrando hyn, y ſoethus, yr hon a drigi yn ddiofal, yr hon a ddywedi

yn

neu gelwais, myfi fydd, ac nid neb ond myfi: nid adeiladai yn weddw, ac ni chaf ŵybod beth yw plentyneiledd.

7 Ond y ddau beth hyn a ddaw it yn ddisymwth yr vn dydd, dihepiledd, a gweddwdod; yn gyfan y deuant arnat, am amlder dy hudoliaethau, a mawr nerth dy swynion.

8 Canys ymddiriedaist yn dy ddrygioni, dywedaist, nin gwel neb; dy ddoethineb, a'th ŵybodaeth a'th ‖ hurtiant, a dywedaist yn dy galon, myfi fydd, ac nid neb arall ond myfi.

9 Am hynny y daw arnat ddrygfyd, yr hwn ni dei ŵybod ei † gyfodiad; a syrth arnat ddinistr ar gelli ei ochelyd: ie, daw arnat ddefstryw yn ddisymwth, heb ŵybod it.

10 Sâf yn awr gyd â'th swynion, a chyd ag amlder dy hudoliaethau, yn y rhai 'r ymflinaist o'th lenengctid; i edrych a elli wneuthur lles, i edrych a fyddi grymmus.

11 Ymflinaist yn amlder dy gynghorion dy hun, fodd yn awr astronomyddion y nefoedd, y rhai a dremiant ar y ser, y rhai a ystyssant am y misoedd, ac achubant di oddi wrth y pethau a ddeuant arnat.

12 Wele, hwy a fyddant fel sofi; y tân a'i llysc hwynt, ni waredant eu † henioes o feddiant y fflam: ny bydd marworyn i ymdwymmo, na thân i eistedd ar ei gyfer.

13 Felly y byddant hwy it, gyd â'r rhai yr ymflinaist, sef dy farsiand-wŷr o'th ienengctid, eyn-gydrafant bob vn ar ei dnedd, nid oes vn yn dy achub di.

PEN. XLVIII.

1 *Duw, i argyoeddi 'r bobl a'i hynad gyndyn-rwydd, yn datcuddio ei brophwydoliaethau. 9 Er ei fwyn ei hun y mae efe yn eu gwaredu hwy. 10 Y mae yn eu hannog hwy i fod yn ŵyddf, o herwydd ei allu a'i ragluniaeth ef: 16 Yn cwyno eu ndyswydd hwy. 20 Y'n fawr allu y mae yn gwared ei bobl o Babilon.*

GWrandewch hyn tŷ Iacob, y rhai a elwir ar enw Israel, ac a ddaethant allan o ddyfroedd Iuda: y rhai a dyngant i enw yr Arglwydd, ac a gofiant am Dduw Israel; nid mewn gwirionedd, nac mewn cyfiawnder.

2 Canys hwy a'i galwant eu hunain o'r ddinas sanctaidd, ac a bwyfant ar Dduw Israel, enw yr hwn yw Arglwydd y lluoedd.

3 Y pethau gynt a fynegais er y pryd hynny, a daethant o'm genau, ac mi a'i traethais, mi a'i gwnaetham yn ddisymmwth, daethant i ben.

4 O herwydd i'm ŵybod dy *fod* ti yn galed, ac warr *fel* gewyn haiarn, a'th dalcen yn brês:

5 Mi a'i mynegais i ti er y pryd hynny, adrodais it cyn ei ddyfod, rhac dywedyd o honot, fy nelw a'i gwnaeth, fy ngherf-ddelw, a'm tawddddelw, a'i gorchymmynnodd.

6 Ti a glywaist, gwel hyn oll, ac oni fynegwch chwithau *ef?* adroddais it bethau newyddion o'r pryd hyn, a phethau cuddiedic, y rhai ni wyddit oddi wrthynt.

7 Yn awr y crewyd hwynt, ac nid er y dechreuad, cyn y dydd ni chlywaist fôn am danynt: rhac dywedyd o honot, wele gwyddwn hwynt.

8 Ie nis clywsit, ac nis gwyddit chwaith, nid agorasid dy glust y pryd hynny; canys gwyddwn y byddit hwyr anffyddlon, a'th alw o'r groth yn drosseddwr.

9 Er mwyn fy enw 'r oedaf fy llid, ac er fy mawl yr ymattaliaf oddi wrthit, rhag dy ddifethat.

10 Wele, mysi a'th burais, ond nid ‖ fel arian; dewisais di mewn pair cystudd.

11 Er fy mwyn fy hun, er fy mwyn fy hun, y gwnaf *hyn*; canys pa fodd yr halogid *fy enw i* ac *ni roddaf fy ngogoniant i arall.* *Pen.

12 Gwrando arnaf Iacob, ac Israel yr hwn a elwais; * myfi *yw*, myfi *yw* y cyntaf, a mi yw y diwethaf. *Pen.41. 4.& 44 6 datc.1.17 & 22.13.

13 Fy llaw i hefyd a feiliodd y ddaear, a'm deheulaw i a ‖ eychwantodd y nefoedd: pan alwyfi arnynt, hwy a gyd-safant. ‖ Neu, ddyrysa ddodd.

14 Ymgesclwch oll a gwrandewch; pwy o honynt hwy a fynegodd hyn? yr Arglwydd a'i hoffodd: ef a wna ei ewyllys ar Babilon, a'i fraich *a fydd* ar y Caldeaid.

15 Myfi, myfi a leferais, ac a'i gelwais ef: dygais ef, ac fe a lwyddo ei ffordd ef.

16 Nesswch attaf, gwrandewch hyn; ni leferais o'r cyntaf yn ddirgel; er y pryd y mae hynny 'n *ydwyf* innau yno: ac yn awr yr Arglwydd Dduw a'i Yspryd a'm hanfonodd.

17 Fel hyn y dywed yr Arglwydd dy waredydd, Sanct Israel; myfi yw 'r Arglwydd dy Dduw, yr hwn wyf yn dy ddyscu di i wellhau, gan dy arwain yn y ffordd y dylit rodio.

18 O na wrandawsit ar fy ngorchymmynion, yna y buasei dy heddwch fel afon, a'th gyfiawnder fel tonnau 'r môr.

19 A buasei dy hâd fel y tywod, ac eppil dy gorph fel ei raian ef: ni thorrasid, ac ni ddinistrasid ei enw, oddi ger fy mron.

20 Ewch allan o Babilon, ffowch oddi wrth y Caldeaid, â llef gorfoledd; mynegwch, *ac* adroddwch hyn, treuthwch ef hyd eithafoedd y ddaiar: dywedwch, * gwaredodd yr Arglwydd ei wâs Iacob. *Es.48. 4.5.6. *Es.17.6. neu.24. 13. *Dyn.3.31.

21 Ac ni sychedasant pan arweiniodd hwynt yn yr anialwch, * gwnaeth i ddwfr hifty lifo iddynt o'r graig: holltodd y graig hefyd, a'r dwfr a ddiferodd.

22 * Nid *oes* heddwch, medd yr Arglwydd, i'r rhai annuwiol.

PEN. XLIX.

1 *Christ wedi ei anfon at yr Iuddewon, yn ddirwyn rhagddynt.* 5 *Ei anfon ef at y Cenhedloedd ag addewidion grasusol.* 13 *Bodcarwad Duw tuag at ei bobl wys, yn dragwyddol.* 18 *Siriolaeth adferu yr Iuddewys.* 24 *Y gallwog yniwyad allan oe caethiwed.*

GWrandewch arnaf ynysoedd, ac ystyriwch bobl o bell. Yr Arglwydd a'm galwodd o'r grôth, o ymyscaroedd fy mam y gwnaeth gofio fy enw.

2 Gosodedd hefyd fy ngenau fel cleddyf llym, ynghyscod ei law i'm cuddiod, a gwnaeth fi yn saeth loyw; cuddiodd fi yn ei gawell saethau,

3 Ac a ddywedodd wrthif, fy ngwâs i *ydwyt* ti Israel, yr hwn yr ymogoneddaf ynot.

4 Minneu a ddywedais, yn ofer y llafuriais, yn ofer ac am ddim y treuliais fy nerth: er hynny *y mae* fy marn gyd â'r Arglwydd, a'm ‖ gwaith gyd â'm Duw. ‖ Neu, gwobr.

5 Ac yn awr, medd yr Arglwydd, yr hwn a'm lluniodd o'r groth yn wâs iddo, i ddychwelyd Iacob atto ef, ‖ er nad ymgasclodd Israel, etto gogoneddus fyddaf yngolwg yr Arglwydd, a'm Duw *fyd* yn nerth. ‖ Neu, ymgasclo fyd yr Israel.

6 Ac efe a ddywedodd, ‖ gwael yw dy fod yn wâs i mi, i gyfodi llwythau Iacob, ac i adfern ‖ rhai cadwedic Israel, mi a'th roddaf hefyd yn * oleuni i'r cenhedloedd, fel y byddych yn iechydwriaeth i mi, hyd eithaf y ddaiar. ‖ Neu, *el gwaelach wyt ti y bydit yn wâs. Or cenhedloedd. *Pen.42.6.

7 Fel

7 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, gwaredodd Israel a'i Sanct, wrth y dirmygedic ‖ o enaid, wrth yr hwn fydd ffiaidd gan y genhedl, wrth was llywodraeth-wyr; brenhinoedd a welant, ac a gyfodant, tywysogion hefyd a ymgrymmant, er mwyn yr Arglwydd, yr hwn *fydd* ffyddlon, Sanct Israel, ac efe a'th ddewisodd di.

8 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, * mewn amser bodlon-gar i'th clywrandewais, ac yn nydd iechydwriaeth i'th gynnorthwyais, a mi a'th gadwaf yn gyfammod y bobl, i ‖ sicrhau y ddaiar, i beri etifeddu yr etifeddiaethau anghyfaneddol;

9 Fel y dywedych wrth y * carcharorion, ewch allan; wrth y rhai *fydd* mewn tywyllwch, ymddangoswch; ar y ffyrdd y porant, ac yn yr holl vchelfannau *y bydd* ei porfa hwynt.

10 * Ni newynant, ac ni sychedant, ac ni'n tery gwres, na haul hwyntʼn: o herwydd yr hwn a drosturia wrthynt, a'i cywys, ac a'i harwein wrth y ffynhonnau dyfroedd.

11 A mi a wnaf fy holl fynydd yn ffordd, a'm prifforydd a gyfodir.

12 Wele, y rhai hyn a ddeuant o bell, ac wele, y rhai nccw o'r gogledd, ac o'r gorllewin, a'r rhai ymma o dir Sinim.

13 Cenwch nefoedd; a gorfoledda ddaiar, bloeddiwch gan y mynyddoedd; canys yr Arglwydd a gyssurodd ei bobl, ac a drugarhâ wrth ei drueniaid.

14 Eto dywedodd Sion, yr Arglwydd a'm gwrthodedd, a'm Arglwydd a'm anghofiodd.

15 A anghofia gwraig ei phlentyn sugna, † fel na thosturia wrth fab ei chroth? ie hwy a allant anghofio, eto myfi nid anghofiaf di.

16 Wele, ar gledr *fy nwylo* i'th argreffais, dy furiau *fydd* ger fy mron bob amser.

17 Dy ‖ blant a fryssiant, y rhai a'th ddinistriasant, ac a'th ddestryssiant, a ânt allan o honot.

18 * Dercha dy lygaid oddi amgylch, ac edrych; y rhai hyn oll a ynghasglant; *a* a ddeuant attat: fel mai hwn 6, medd yr Arglwydd, diau y gwisci hwynt oll, fel harddwisc, ac y rhwymi hwynt am danat, fel priod-farch.

19 Canys dy ddiffaithwch, a'th anialwch, a'th dir dinistriol, yn ddiau fydd yn awr yn rhy gyfyng gan breswyl-wyr; a'r rhai a'th lyngcant a ymbellhânt.

20 Plant dy ddi-heppileddʼ, a ddywedant eto lle y clywech, cyfyng yw y lle hwn i mi; dôd le i mi fel y preswyliwyf.

21 Yna y dywedi yn dy galon, pwy a genhedlodd y rhai hyn i mi; a mi yn ddi-heppil, ac yn vnic, yn gaeth, ac ar grwydr? a pwy a fagodd y rhai hyn? wele, myfi a adawyd fy hunan, ‖ o ba le y *daeth* y rhai hyn?

22 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Duw, wele, cyssodaf fy llaw at y cenhedloedd, a derchafaf fy miner at y bobloedd: a dygant dy feibion ‖ yn eu monwes, a dygir dy ferched ar yscwyd 'au.

23 Brenhinoedd hefyd fydd dy dadmaethod, a'i † brenhinesau dy fammaethod, crymmant it a'i wynebau tua'r llawr, * a llyfant lwch dy draed, a chei wybod mai myfi *yw* 'r Arglwydd; canys ni chywilyddir y rhai a ddisgwiliant wrthi.

24 A ddygir y caffaeliad oddi ar y cadarn? neu a waredir † y rhai a gaetheriwyd yn gyfiawn?

25 Ond fel hyn y dywed yr Arglwydd, ie, † carcharorion y cadarn a ddygir, ac anrhaith y creulon a ddianga: canys myfi a ymrysonaf a'th ymrysonodd, ac myfi a achubaf dy feibion.

26 Gwnaf hefyd i'th orthrymwyr fwyttâ en eig en hunain, ac a'r cu * gwaed eu hun y meddwant, fel ar win ‖ melys: a gwybydd pob cnawd mai myfi yw'r Arglwydd *yw* dy achubydd, a'th gadarn waredydd Iacob.

PEN. L.

1 *Christ yn dangos nad ese yw 'r achos y gwrthodwyd yr Iuddewon, am ei fod yn abl i'w hachub hwy, 5 am ei fod yn ufydd i ewyllys hynny, 7 ac am ei fod yn ymddiried ynghymmorth Duw. 10 Annog hyderu ar Ddaw, ac nid arnom ein hunain.*

FEl hyn y dywed yr Arglwydd, pa le y mae llythyr yscar eich mam, ‖ *trwy* 'r hwn y gollyngais hi ymmaith? neu pwy o'm dyledwyr y gwerthais chwi iddo? wele am eich anwireddau yr ymwerthwyd, ac am eich camweddau y gollyngwyd ymmaith eich mam.

2 * Pa ham pan ddeuthum, nad oedd neb? *derbyn* ? pan elwais, nad attebodd *neb*? * gan gwtogi a gwttogodd fy llaw, fel na allei ymwared? neu omid *oes* ynof nerth i achub? wele â'm cerydd y * sychaf y môr; gwneuthum yr * afonydd yn diffaethwch, eu pyscod a ddrewant o eisieu dwfr, ac a fyddant feirw o syched.

3 Gwiscaf y nefoedd â thywyllwch, a gosodaf sach-liain yn dô iddynt.

4 Yr Arglwydd Duw a roddes i'm dasod y dyscedic, i fedru mewn pryd lefaru gair wrth y * diffygiol: deffry fi bob boreu, deffry i'm glust i gowsed fel y dyscedic.

5 Yr Arglwydd Duw a agorodd fy nghlust, a minneu ni * wrthwynebais, *ac* ni chiliais yn *fy* ôl.

6 Fy nghorph * a roddais i'r cur-wyr, a'm cernau i'r rhai a dynnai 'r blew, ni chuddiais fy wyneb oddi wrth wradwydd, a phoeredd.

7 O herwydd yr Arglwydd Duw a'm cynnorthwya, am hynny ni'm cywilyddir; am hyny gosodais fy wyneb fel callestr, a gwn na'm cywilyddir.

8 * Agos *yw* 'r hwn a'm cyfiawnhâ, pwy a ymryssona â mi? safwn ynghyd; pwy yw † fy ngwrthwynebwr? nessaed attaf.

9 Wele 'r Arglwydd Duw a'm cynnorthwya, pwy *yw* 'r hwn a'm bwrw yn euog? wele, hwynt oll a heneiddiant fel dilledyn, y gwyfyn a'i hyssa hwynt.

10 Pwy yn eich mysc sydd yn ofni 'r Arglwydd, yn gwrandaw ar lais ei was ef, yn rhodio *mewn* tywyllwch, ac heb lewyrch iddo? gobeithied yn enw 'r Arglwydd, ac ymddirieded yn ei Dduw.

11 Wele, y chwi oll y rhai ydych yn cynneu tân, *ac* yn eich amgylchu eich hunain â gwreichion; rhodiwch wrth lewyrch eich tân, ac wrth y gwreichion a gynneusoch; * o'm llaw i y bydd hyn i chwi; mewn gofid y gorweddwch.

PEN. LI.

1 *Cynghor i hyderu ar Grist, yn ôl esampl Abraham, 13 o herwydd ei addewidion cyssurlawn, a'i gyfiawn ymwared, 7 a marwoldeb dyn. 9 Bod Christ â'i sanct nâd fyth, yn ymddiffyn yr eiddo rhag ofn dyn. 17 Y mae yn cwyno nâd Ierusalem, 21 ac yn addaw ymwared.*

GWrandewch arnafi ddilyn-wyr cyfiawnder, y rhai a geisiwch yr Arglwydd: edrychwch ar y graig i'ch naddwyd, ac ar geudod y ffôs i'ch clodd wyd *o honynt.*

2 Edrychwch ar Abraham eich tâd, ac ar Sara a'ch escorodd; canys ei hunan y gelwais ef, *ac* y bendithiais, ac yr amlheais ef.

‖ O her-

gwrydd yr Arglwydd a gyssura Sion: efe a
ei hail anghyfannedd-ledodd hi, gwna hefyd
fel dyffeith hi fel Eden, a'i diffaethwch fel gardd
yr Arglwydd: ceir ynddi lawenydd a hyfrydwch,
diolch, a llais cân.

4 Gwrandewch arnaf fy mhobl, clust-ymwran-
dewch i mi, fy nghenedl: canys cyfraith a â allan
oddi wrthif, a gosodaf fy marn yn oleuni pobl-
oedd.

5 Agos yw fy nghyfiawnder: fy iechydwriaeth
a â allan, fy mreichiau hefyd a farnant y bobl-
oedd: yr ynysoedd a ddisgwiliant wrthif, ac a ym-
ddiriedant yn fy mraich.

6 Dercheirwch eich llygaid tua'r nefoedd, ac
edrychwch ar y ddaiar isfod: * canys y nefoedd a
ddiflannant fel mŵg, a'r ddaiar a heneiddia fel
dillad, a'i phreswyl-wŷr yr un modd a fyddant
feirw: ond fy iechydwriaeth i a fydd byth, a'm
cyfiawnder ni ddertyd.

7 Gwrandewch arnaf, y rhai a adwaenoch gyfi-
awnder, * y bobl fy a'm cyfraith yn eu calon: * nac
ofnwch wradwydd dynion, ac nac arswydwch rhac
eu sarhâad.

8 Canys y pryf a'u bwytty, fel dilledyn; a'r gwy-
ddwn a'u hysa, fel gwlan: eithr fy nghyfiawnder a
bery yn dragywydd: a'm iechydwriaeth o genhed-
laeth i genhedlaeth.

9 Deffro, deffro: gwisc nerth, ô fraich yr Arglwydd, deffro fel yn y dyddiau gynt, yn yr oesoedd
gynt. onid ti yw'r hwn a dorraist Rahab, ac a
archollaist y * ddraig?

10 Onid ti yw'r hwn a * sychaist y môr, dyfroedd y dyfnder mawr; yr hwn a wnaethost ddyfn-
der y môr, yn fforddi'r gwaredigion i fyned
drwodd.

11 Am hynny y * dychwel gwaredigion yr Ar-
glwydd, a hwy a ddeuant i Sion â chanu, ac â
llawenydd tragwyddol ar eu pennau, goddiwe-
dant lawenydd, a hyfrydwch: gofid a griddfan a
ffoant ymaith.

12 Myfi, myfi, yw yr hwn a'ch diddana chwi; pwy
ydwyt ti fel yr * ofnit ddyn, yr hwn fydd marw, a
mab dyn yr hwn a wneir fel * glas-welltyn?

13 Ac a anghofi yr Arglwydd dy wneuthurwr, yr
hwn a estynnodd y nefoedd, ac a seiliodd y ddaiar?
ac a ofnit bob dydd yn wastad rhac llid y gor-
thrymwr, fel pe darparai i ddinistrio? a phale
yw llid y gorthrymwr nawr?

14 Y carcharor fydd yn brysio i gael ei ollwng
yn rydd, fel na byddo farw yn y pwll, ac na phallo
ei fara ef.

15 Eithr myfi yw yr Arglwydd dy Dduw, yr hwn
a gynhyrfodd y môr, pan ruodd ei donnau: ei enw
yw Arglwydd y lluoedd.

16 A gosodais hefyd fy ngeiriau * yn dy enau, ac
a'th orchuddiais fy llaw i'th doaris, fel y plannwn y nefo-
edd, a seilio'n y ddaiar, ac y dywedwn wrth Sion,
Fy mhobl ydwyt.

17 Deffro, deffro, cyfod Ierusalem, yr hwn
a yfaist o law'r Arglwydd gwppan ei lidiawgrwy-
dd: yfaist waddod y cwppan erchyll, ie sugn-
aist ef.

18 Nid oes arweinydd iddi o'r holl feibion a
genhedlodd; ac nid oes a ymaflo yn ei llaw o'r holl
feibion a fagodd.

19 * Y ddau beth hyn a ddigwyddasant it; pwy
fydd drosot? dinistr, a † destryw, a newyn, a
chleddyf? trwy bwy i'th gysuraf?

20 Dy feibion a lewygasant, gorweddant ym
mhen pob heol, fel tarw gwyllt mewn magl: llawn
o lidiawgrwydd yr Arglwydd, a cherydd
y Duw.

21 Am hynny gwrando si yn awr, y dryw, a'r
feddw, ac nid trwy win.

22 Fel hyn y dywed dy Arglwydd, yr Arglwydd
a'th Dduw di, yr hwn a ddadleu tros ei bobl a
wele, cymmerais o'th law y cwppan erchyll, sef
gwaddod cwppan fy llidiawgrwydd; ni chwanegi
ei yfed mwy.

23 Eithr rhoddaf ef yn llaw dy gystuddwŷr, y
rhai a ddywedasant wrth dy enaid, gostwng fel yr
elom trosot: a thi a osodaist dy gorph fel y llawr,
ac fel heol i'r rhai a elent trosto.

PEN. LII.

1 *Christ yn perswadio ei Eglwys i gredu ei râd brynedigaeth ef; 7 I dderbyn gwenidogion yr adbrynedigaeth, 9 I lawenychu yn ei gallu hi. 11 Ac i'w rhyddhau eu hunain oddiwrth gaethiwed.* 13 *Y derchefir teyrnas Christ.*

DEffro,* deffro, gwisc dy nerth, Sion; gwisc wiscoedd dy ogoniant, sanctaidd ddinas Ierusalem: canys ni ddaw o'th fewn mwy ddienwaededic, nac aflan. * Pen. 51.17.

2 Ymeswch o'r llŵch, cyfod, eisteddi, Ierusalem; ymddatted oddiwrth rwymau dy wddf, a
gaeeth-ferch Sion.

3 Canys fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, yn
rhâd yr ymwerthasoch, ac nid ag arian i'th
gwaredir.

4 Canys fel hyn y dywedodd yr Arglwydd
Duw, fy mhobl aeth i wared i'r * Aipht, yn y dech-
reuad, i ymdaith yno; a'r Assyriad a'i gorthrym-
modd yn ddiachos. * Pen. 36.6.

5 Ac yn awr beth *fydd* ymma i mi, medd yr
Arglwydd, a pan ddygaid fy mhobl ymaith yn
rhâd? ei llywodraethwŷr a wnaethant udo, medd
yr Arglwydd: a phob dydd yn wastad y * cablir
fy enw. * Esay. 52.11. 65. 2. Ezec. 36.20. Rhuf. 2.24.

6 Am hynny y caiff fy mhobl adnabod fy enw,
am hynny y *caiff wybod* y dydd hwnnw, mai
myfi yw yr hwn sy'n dywedyd, wele, myfi
yalyw.

7 * Morr weddaidd ar y mynyddoedd yw traed
yr hwn sydd yn efangylu, yn cyhoeddi heddwch: a'r
hwn sydd yn mynegi daioni, yn cyhoeddi iechyd-
wriaeth, yn dywedyd wrth Sion, dy Dduw di sydd
yn teyrnasu? * Nahum. 1.15. Actau 10.36.

8 Dy wil-wŷr a dderchafant lef: gyd â'r lief y
cyd-ganant: canys gwelant lygad yn llygad pan
ddychwelo yr Arglwydd Sion.

9 Bloeddiwch, cyd-genwch, anialwch Ierusalem: canys yr Arglwydd a gysurodd ei bobl, efe
a waredodd Ierusalem.

10 Dioscodd yr Arglwydd fraich ei sanctei-
ddrwydd yngolwg yr holl genhedloedd, * a holl
gyrrau'r ddaiar a welant iechydwriaeth ein
Duw ni. * Psal. 98. 3. Esay. 40. 5.

11 Ciliwch, ciliwch, ewch allan oddi yno, * na
chyffyrddwch â dim halogedic, ewch allan o'i
canol, ymlanhewch, y rhai a ddygwch lestri'r Ar-
glwydd. * 2 Cor. 6.17. Dat. 18.4.

12 Canys nid ar frys yr ewch allan, ac nid ar
ffô y cerddwch: canys yr Arglwydd a â o'ch blaen
chwi, a Duw Israel a'ch casel chwi.

13 Wele, fy ngwas a lwydda, efe a godir, a * Mat.
dderchefir, ac a fydd uchel iawn. 12.18.

14 Megis y rhyfeddodd llawer wrthit † mae Esay.
llygredic oedd ei *wedd yn anad neb, ac * Pen.
yn anad meibion dynion.) 52.14.

15 Felly y taenella efe genhedloedd lawer, bren- * Rhuf.
hinoedd a gaeanc eu genau wrtho ef: canys gwe- 15.21.
lant * yr hyn ni fynegasid iddynt, a deallant yr hyn
ni chlywsent.

PEN.

PEN. LIII.

1 *Y Prophwyd yn cynyo rhag angrhedymaeth, ac yn ecsbodi rhwysir y Groes, 4 trwy ddwgos y daioni a ddaw o ddioddefaint Christ, 10 a ffyniant y groes.*

PWy * a greedodd in ‖ ymadrodd? ac i bwy y datcuddiwyd braich yr Arglwydd.

2 Canys efe a dyf o'i flaen ef fel blaguryn, ac fel gwreiddyn o dir ſych: nid oes na phryd na thegwch iddo: pan edrychom arno, ni bydd prŷd fel y dymunem ef.

3 *Dirmygedig yw a diystyraf o'r gwŷr, gŵr gofidus, a chynefin â dolur, ac ‖ *yr oeddym megis* yn cuddio ein wynebau oddi wrtho: dirmygedig oedd, ac ni wnaethom gyfrif o honaw.

4 Diau * efe a gymmerth ein gwendid ni, ac a ddug ein dolurian: etto ni a'i cyfrifaſom ef wedi ei faeddu, ei daro gan Dduw, a'i gyſtuddio.

5 * Ond efe a ‖ archolliwyd am ein camweddau ni, efe a ddrylliwyd am ein hanwireddau ni: cospedigaeth ein heddwch ni oedd arno ef, a * chrwy ei gleiſiau ef yr iachawyd *ni*.

6 Nyni oll a gyrwydraſom fel defaid, troeſom bawb yn ſtrŷd ei hun; a'r Arglwydd a † roddes arno ef ein hanwireddau ni i gyd.

7 * Efe a orthrymmwyd, ac efe a gyſtuddiwyd, ac nid agorei ei enau: fel oen yr arweinid ef i'r lladdfa, * ac fel y cau dafad o flaen y rhai a'i cneifio, felly nid agorei yntau ei enau.

8 O ‖ garchar, ac o farn y cymmerwyd ef; a phwy a draetha ei oes ef? canys efe a dorrwyd o dir y rhai byw, *rhoddwyd* pla arno ef am gamwedd fy mhobl.

9 * Ac efe a wnaeth ei fedd gyd â'r rhai annuwiol, a chyd â'r cyfoethog *yn* ei farwolaeth; am na wnaethai gam, ac nid oedd * twyll yn ei enau.

10 Eithr yr Arglwydd a fynnei ei ddrylliſo ef, efe a'i clwyfodd: pan ‖ osodo efe ei enaid yn aberth dros bechod, efe a wel ei hâd, efe a estyn ei dyddiau, ac ewyllys yr Arglwydd a lwydda yn ei law.

11 Efe a wel o flaen ei enaid y gwaith, ac y diwelliir; fy nghŵas cyfiawn a gyfiawnha lawer trwy ei ŵybodaeth; canys efe a ddwg eu hanwireddau hwynt.

12 Am hynny y rhannaf iddo tan gyd â ‖ llawer, ac efe a rana *yr ysbail* gyd â'r cedyrnion am iddo dywallt ei enaid i farwolaeth; ac efe a gyfriſwyd * gyd â'r troſedd-wyr: a ac efe a ddug bechodau llawer, ac a * eiriolodd dros y troſedd-wyr.

a Mat. 8. 17. * Act. 8 32. ‖ *Neu, gyfynghor.* * 1 Pet. 2. 22. ‖ *Neu, mwclo ei enaid ef. aberth.* † *yr mawrion.* * Mat. 27. 38. * Luc. 23. 34.

PEN. LIIII.

1 *Y Prophwyd, yr eangyn cyſſuro y cynhelloedd, yn proffwydo helaethiad i'w Eglwys; 4 y diogelwch hwy. 6 A'i ficer ymwared allan o gyfyngder. 11 A'i hadeilad allg. 16 A'i diogel gadwedigaeth.*

CAn * amhlanta dwy nid eſoroddi, bloeddia *gan*, a gorfoledda, *yr hon* nid eſoroddi: o herwydd amlach meibion yr hon a ddawyd, na'r hon y mae gwr iddi, medd yr Arglwydd.

2 Helaetha lle dy babell, ac estynnant gortynau dy breſwylfeydd; na attal, ehyn dy raffau, a ficra hi dy hoeliau.

3 Canys ti a dorri allan ar y llaw ddehau, ac ar y llaw aſſwy; a'th had a etifedda y cenhedloedd, a dimſoedd anghyfanheddic a wnant yn gyfanneddol.

4 Nac ofna; canys nid gwyllyddir; ac na'th wradwydder, ám na'th warthruddir; canys ti a anghofi wradwydd dy ieuengctid, a gwarthrudd dy weddwdod ni chofi mwyach.

5 Canys dy briod *yw* 'r hwn a'th wnaeth, (* Arglwydd y Lluoedd *yw* ei enw:) dy waredydd hefyd, Sanct Iſrael, Duw 'r holl ddaiar y gelwir ef.

6 Canys ſel gwraig wrthodedic, a chyſtuddiedic o yſpryd, i'th alwodd yr Arglwydd, a gwraig ieuengctyd, pan oeddit wrthodedic, medd dy Dduw.

7 Tros ennyd feichan i'th adewais, ond â mawr drugareddau i'th gaſclaf.

8 Mewn ychydig forriant y cuddiais fy wyneb oddi wrthit ennyd *awr*, ond â thrugaredd dragwyddol y trugarhâf wrthit, medd yr Arglwydd dy waredydd.

9 Canys *ſel* dyſroedd * Noah *y mae* hyn i mi; canys *megis* y tyngais nad elei ddyſroedd Noah mwy dros y ddaiar; felly y tyngais na ddigiwn wrthit, ac na'th geryddwn.

10 Canys y mynyddoedd a giliant, a'r bryniau a ſymmudant: eithr fy nhrugaredd ni chilia oddiwrthit, a chyfammod fy hedd ni ſyſl, medd yr Arglwydd ſydd yn trugarhau wrthit.

11 Y druan, helbulus gan dempeſtl, y ddigaſſan, wele, * mi a oſodaf dy gerrig di â Charbuncl, ac a'th ſylfaenaf â *meini* Saphyr.

12 Gwnaf hefyd dy ffenestri o riſial, a'th byrth o feini diſclair, a'th holl derfynau o gerrig dymunol.

13 Dy holl feibion hefyd *fyddant* * wedi eu dyſcu gan yr Arglwydd, a mawr *fydd* heddwch dy feibion.

14 Mewn cyfiawnder i'th ſicerheir; byddi hell oddi wrth orthrymder, canys nid ofni; ac oddi wrth ddychryn, canys ni nesâ attat.

15 Wele, gan ymgaſcla hwy a ymgaſclan, ond nid o honof: pwy bynnac o honot ti a ymgaſclo i'th erbyn, efe a ſyrth.

16 Wele, myfi a greais y gôf, yr hwn a chwyth y marwor yn tân, ac a ddefnyddia arf iw waith: myfi hefyd a greais y dinſtrydd i ddeſtrywio.

17 Ni lwydda va offeryn a lunier i'th erbyn; ac a wnei yn euog bob tafod a gyſodo i'th erbyn mewn barn: dymma etifeddiaeth gweiſion yr Arglwydd, a'i cyfiawnder hwy *ſydd* oddi wrthim, medd yr Arglwydd.

PEN. LV.

1 *Y Prophwyd, trwy addwiſion o Grift, yn galw pawb i gredu, 6 ac i edifarhau. 8 Dadwydd hwyddiant y rhai a gredo.*

OH * deuwch i'r dyfroedd, bob yn a mat ſy- ched arno, ie yr hwn nid *oes* arian ganddo; deuwch, prynwch, a bwyttewch; ie deuwch, prynwch win a llaeth, heb arian, ac heb werth.

2 Pa ham y † gwariwch arian am *yr hyn* nid *yw* bara? a'ch llafur am *yr hyn* nid yw yn di goni? gan wrando gwrandewch arnaf, a bwyttewch yr hyn ſydd ada; ac ymhyfryded eich enaid mewn braſder.

3 Gogwyddwch eich cluſt, a deuwch attaf: ywrandewch, a bydd byw eich enaid; ac mi a wnaf gyfammod tragwyddawl â chwi; *ſef* * ſicer dru gareddau Dafydd.

4 Wele, rhoddais ef *yn* dyſt i'r bobl; yn flaenor, ac yn athro i'r bobloedd.

5 Wele, cenedl nid adwenit, a elwi; a chenhedloedd nerth adwenai di, a red attat; er mwyn yr Arglwydd dy Dduw, ac o herwydd Sanct Iſrael; canys efe a'th ogoneddodd.

a Crifinch

yr Arglwydd, era y gallet ei gael
era fyddo yn
drygioni ei fyrdd. A'r gwr [illegible]
a dychwelwed at yr Arglwydd, ac
dugarhedd arno, ac at ein Duw ni y
barbed yn helaeth.

9 Canys fel y meddyliau i, yw eich meddyliau
chwi, a'm ffyrdd i, nid ydynt eich ffyrdd chwi,
medd yr Arglwydd.

9 Canys fel y mae'r nefoedd yn uwch na'r
ddaear, felly y mae fy ffyrdd i yn uwch na'ch
ffyrdd chwi, a'm meddyliau i na'ch meddyliau chwi.

10 Canys fel y descyn y glaw, a'r eira, o'r nef,
ac nid dychwel yno, eithr dyfrhau y ddaiar,
a'i gwneuthur hi yn esgor ac yn blaguro, fel
y rhoddo had i'r hauwr,

11 Felly y bydd fy ngair, yr hwn a ddaw o'm genau
i: ni ddychwel arnaf fi yn wag, eithr efe a wna
yr hyn a ewyllysiais, ac a lwyddo yn yr hyn y'm
danfonais iddo.

12 Canys mewn llawenydd yr ewch allan, ac
mewn tangnefedd y'ch arweinir allan: y mynyddoedd a'r
bryniau a ganant o'ch blaen, a holl goed
y maes a gurant eu dwylaw.

13 Yn lle'r ysgall y tyf y ffynidwydden, a
lle'r danadl y tyf y myrtwydden: a hyn fydd
er enw i'r Arglwydd, er arwydd tragwyddol
ni thorrir ymaith.

PEN. LVI.

1 Yr Arglwydd a gasgl ynghyd ei bobl o'r holl genhedloedd. 3 Y mae'r eunuch a'r dieithr-fab yn cael braint yn yr Eglwys. 7 Gelwir yr holl genhedloedd i'r Eglwys. 9 Cerydda yr Arglwydd ei bugeiliaid.

1 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, Cedwch farn, a
gwnewch gyfiawnder: canys fy iechydwriaeth
sydd agos i ddyfod, a'm cyfiawnder i'w
datguddio.

2 Gwyn ei fyd y dyn a wnelo hyn, a mab y
dyn a ymaflo ynddo; yn cadw y Sabboth heb
ei halogi, ac yn cadw ei law rhag gwneuthur dim
drwg.

3 Ac na ddyweded mab y dieithr, yr hwn a lynodd
wrth yr Arglwydd, gan ddywedyd, yr Arglwydd
a'm didolodd oddi wrth ei bobl: ac na
ddyweded yr eunuch, wele fi yn bren crin.

4 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd wrth yr
eunuchiaid sydd yn cadw fy Sabbothau,
ac yn dewis y pethau a ewyllysiwyf, ac a ymaflant
yn fy nghyfamod;

5 Hyd yn oed iddynt yn fy nhŷ, ac o fewn fy
muriau, le a enw gwell na meibion a merched:
rhoddaf iddynt enw tragwyddol, yr hwn
ni thorrir ymaith.

6 Hefyd meibion dieithr, y rhai a ymunant wrth yr
Arglwydd, i'w wasanaethu ef, ac i garu enw yr
Arglwydd, i fod yn weision iddo ef, pob un a
gadwo'r Sabboth rhag ei halogi, ac a ymaflo yn fy
nghyfamod;

7 Hwynthau hefyd a lywyddaf yn fy sanctaidd-
mynydd, ac a'u llawenhaf yn fy nhŷ gweddi: eu
poethoffrymmau hefyd ac aberthau fyddant
derbyniol ar fy allor i: canys fy nhŷ i a elwir
tŷ gweddi i'r holl bobloedd.

8 Dywed yr Arglwydd Duw, yr hwn a gasgl
allan Israel, eto mi a gasglaf ereill atto
ef, heblaw y rhai a gasglwyd atto ef.

9 Holl fwystfilod y maes, deuwch i ddifa, a phob
bwystfil yn y coed.

10 Ei wylwyr ef a aethant yn ddeillion i gyd:
ni wyddant oll mo honynt eu hunain: cŵn
mudion ydynt hwy oll, ni allant gyfarth;
breuddwydio, yn gorwedd, a garu
gwneuthur felly.

11 Ie, y cŵn a aethant yn eofn, ni wyddant
digoni, a bugeiliaid ydynt ni fedrant ddeall:
wyntheu oll at eu ffordd eu hunain, pob un at ei
ên hun, i'r eithaf.

12 Deuwch medd hwy, cymerwch win, ac ymlanwn
o ddiod gref, a bydd y fory megis heddyw, a mwy
o lawer iawn.

PEN. LVII.

1 Bendigedig farwolaeth y cyfiawn. 3 Duw yn edliwio Iuddewon, yn eu gwasanaeth delwau, 13 Yn rhoi addewidion i'r rhai a ymddiriedant ynddo.

1 Y Cyfiawn a dderfydd, ac ni osod neb ar ei galon: a gwŷr trugarog a gymmerir ymaith, heb neb yn deall, mai o flaen drygioni y cymmerir y cyfiawn ymaith.

2 Efe a â i dangnefedd, hwy a orphwysant yn eu
gwelyau, pob un yn rhodio yn ei uniondeb.

3 Nesewch yma, meibion yr hudoles, had y
godinebus, a'r buttain.

4 Yn erbyn pwy yr ydych chwi yn gwneuthur
hyn? yn erbyn pwy yr ydych chwi yn llefain
arnaf, ac yn tynnu allan dafod? onid meibion
camwedd, a had gau-lefain ydych chwi?

5 Yr hai a ymwresogwch ymysg y derw, dan
bob pren deiliog, gan ladd y plant yn y dyffrynnoedd, tan greigleoedd y creigiau?

6 Ymhabolaidd yr afon y mae dy ran, hwy
hwy yw dy gwrtwrst: iddynt hwy y tywelltaist ddiod offrwm, ac yr offrymaist
bwyd-offrwm. A ddylwn i ymgysuro yn y rhai
hyn?

7 Ar fynydd uchel a dyrchafedig y gosodaist
dy wely: drigaist hefyd yno i offrymu aberth.

8 Ymysg y drysau hefyd a'r pyrth y gosodaist
dy goffadwriaeth: canys yn ymddiosg i ti, ac
hedy'r aethost; a chreaist dy wely yn helaeth,
a gwnaethost amod drostynt; caraist eu
gwely pa le y gwelaist ef.

9 Cyfeiriaist hefyd at y brenin ag ennaint, ac
amlheaist dy berarogleu, a danfonaist dy
gennadau i bell, ac ymostyngaist hyd yn
wedaist, nid oes obaith: cefaist fywyd i'th
hyny ni chlafychaist.

11 Rhag pwy hefyd yr ofnaist ac yr
dywedaist gelwyddau, ac nis cofiaist
ti, ac ni osodaist yn dy galon? onid tawaf
chithau heb fyned ofn arnaf?

12 Myfi a fynegaf dy gyfiawnder,
doedd ccanys ni wnant ti les.

13 Pan lefech, gwaredet dy gynnulleidfa
oll, ofredd a'i cymmer hwynt i gyd yn
obeithia ynof fi a etfedda'r tir, ac a feddiannydd fy sanctaiddmynydd.

14 Ac efe a ddywed, palmentwch,
wch arafforch y ffordd, dyrchefwch y rhwystfordd fy mhobl.

15 Canys fel hyn y dywed y Goruchel, yr dra-
chefnfawr yr hwn a breswylia dragywyddoldeb, ac
a'i enw yn Sanctaidd: y gorucheldir ac yn
fegr a breswyliaf yn chwil a gostyngedig ei
ysbryd, i fywhau ysbryd yr ostyngedig, ac i fywhau calon y rhai trallodus.

16 Canys nid byth yr ymrysonaf, ac nid yn
dragywyddol y digiaf: canys yr ysbryd a ddeuai
ger fy mron i a ymdawelai, a'r anadl a wnaethwn.

17 Am anwiredd ei gofyniad oedd efe yn
ac mi a'i trewais ef, a guddiais, ac efe a
aeth ymaith yn ddigllon, ac yn ei gyndynrwydd
ei galon.

18 Mi a welais ei ffyrdd, ac a'i iachâf: mi a'i
hefyd, ac a dalaf gysuron iddo ac i'w alarwyr.

19 Myfi a greaf ffrwyth y gwefusau; heddwch,

heddwch, i bell, ac i agos, medd yr Arglwydd, ac mi a'i iachâf ef.

20 Ond y rhai anwir fydd fel y môr yn dygyfor, pan na allo fod yn llonydd, yr hwn y mae ei ddyfroedd, yn bwrw allan dom, a llaid.

21 * Ni fydd heddwch, medd fy Nuw i, i'r rhai annuwiol.

PEN. LVII.

1 *Y Prophwyd wedi ei yrru i argoeddi rhagrith,* 3 *yn dangos beth yw ympryd a fynnir,* 4 *a gwir ympryd,* 8 *yn dangos pa addewidion fy ddelo dan am ddiwioldeb,* 13 *ac amrydiad y Sabboth.*

LLefa a'th gêg, nac arbed, derchafa dy lais fel udcorn, a mynega i'm pobl eu camwedd, a'i pechodau i dŷ Iacob.

2 Eto beunydd i'm ceisiant, ac a ewyllysiant gwbod fy ffyrdd, fel cenhedl a wnelei gyfiawnder, ac ni wrthodei farnedi gaeth ei Duw: gofynnant i mi farnedigaethau cyfiawnder ewyll fiant nesau at Dduw.

3 Pa ham meddant yr ymprydiasom, ac ni'n gwelaist? y cyttoddiasom ein henaid, ac ni'n gwybuost? wele yn y dydd yr ymprydioch, yr ydych yn cael gwpanfyd: ac yn mynnu eich holl ddyledion.

4 Wele, i ymryfon a chynnen yw ympryd iwch, ac i daro â dwrn anwiredd: † nac ymprydiwch, fel y dydd hwn, i beri clywed eich llefain yn yr uchelder.

5 * A'i dymma'r ympryd a ddewisais? † dydd i ddyn gyttoddio ei enaid? ai crymmu ei ben fel brwynen, ymwrth a thaenu sach-liain a lludw tanei dano? a elwi yn ympryd, ac yn dderwynod gymmeradwy gan yr Arglwydd?

6 Onid dymma'r ympryd a ddewisais, dattod rhwymau anwiredd, tynnu rhwymau feichiau † trymion, a gollwng y rhai † gorthrymedic yn rhydd ion, a rhoi ri o bonoch bob iau?

7 * Onid eurai dy fara i'r newynog, a dwyn o hono t y † cyrwydraid i'th † dŷ? a phan welych noethyn ei ddillady, ac nad ymguddioch oddi wrth dy gnawd dy hun?

8 Yna y tyrr dy oleuni allan fel y wawr, a'th iechyd a darddu yn fuan, a'th gyfiawnder a â rhagot ti, gogoniant yr Arglwydd a'th † ddilyn.

9 Yna y gelwi, a'r Arglwydd a ettyb; y gwelodi, ac efe a ddywed, wele fi: os hwri wth fyfe yr ias, allyn bys, a dywedyd oferedd:

10 Os tynni allan dy fmaid i'r newynog, a diwalla yr enaid cyttuddiedic: yna dy oleuni a gyfyd mewn tywyllwch, a'th dywyllwch fydd fel hanner dydd.

11 A'r Arglwydd a'th arwein yn wastad, ac a ddiwalla dy enaid ar fychder, ac a wna dy escyrn yn freision: a thi a fyddi fel gardd wedi ei dwfrhau, ac megis ffynnon ddwfr, yr hon ni † phalla ei dyfroedd.

12 A'r rhai a fyddant o honot ti, a * adeiladant yr hen ddifaethleoedd, ti a gyfodi fylfeini llawer cenhedlaeth: a thi a elwir yn gae-wr yr adwy, yn gywelri-wr i lwybrau, i gyfannedda ynddynt.

13 O tbroi dy droed oddi wrth y Sabboth, *beb* wneuthur dy ewyllys ar fy nydd fanctaidd, a galw y Sabboth yn hyfrydwch, fanct yr Arglwydd yn ogoneddus, a'i anrhydeddu ef, heb wneuthur dy ffyrdd dy hun, heb geisio dy ewyllys dy hun, na dywedyd dy eiriau dy hun:

14 Yna yr ymhyfrydi yn yr Arglwydd, ac mi a wnaf it * farchogaeth ar uchelfeydd y ddaiar; ac a'th borthaf ag etifeddiaeth Iacob dy dad: canys genau yr Arglwydd a'i llefarodd.

PEN. LIX.

1 *Yfceler anwiredd i pechod.* 3 *Pechodau yr Iuddewon.* 9 *Yn cydnabod i dant ffawydd.* 16 *Duw yn gwpo i ewyllysiaeth.* 20 *Llefeinod y Prynwr.*

WEle, ni * fyrhawyd llaw'r Arglwydd, fel na allo achub, ac ni thrymhaodd ei glust ef, fel na allo glywed.

2 Eithr eich anwireddau chwi a'r cardd rhyngoch chwi a'ch Duw; a'ch pechodau a † guddiasant ei wyneb oddi wrthych, fel na chlywo.

3 * Canys efech dwylo a halogwyd â gwaed, a'ch byſedd â chamwedd; eich gweſuſau a draethant gelwydd, eich tafod a fyſyrio dd anwiredd.

4 Nid oes a alwo am gyfiawnder, nac a ddadleu tros y gwirionedd: *y maent* yn gobeithio mewn gwagedd, ac yn dywedyd celwydd, yn * beichiogi ar ſinder, ac yn eſcor ar anwiredd.

5 Wyau † aſpa ddodwa ſant, a gweuedd y pryf ceppyn a weant: yr hwn a fwytty o'i wyau fydd marw, a'r hwn a † fathrer a dyrr allan yn wiber.

6 * Eu gweuedd hwy ni byddant yn wiſcedd, ac nid ymddilladant â'u gweithredoedd: eu gweithredoedd *ydynt* weithredoedd anwiredd, a gwaith trawſder ſydd yn eu dwylo.

7 * Eu traed a redant i ddrygioni, a hwy a fryſiant i dywallt gwaed gwirion: eu meddyliau *ydynt* feddyliau anwir, deſtryw a † dinſtr *ydynt* ar eu ffyrdd hwynt.

8 Ffordd heddwch nid adwaenant, ac nid oes gyfiawnder yn eu llwybrau: gwnaethant hwynt lwybrau cildroſ, pwy bynnac a rodio yno, nid edwyn heddwch.

9 Am hynny y ciliodd barn edigaeth oddi wrthym, ac ni'n goddiweddodd cyfiawnder: diſgwiliaſom am oleuni, ac wele dywyllwch; am ddiſgleirdeb, ac yn y ſagdod yr rydym yn rhodio.

10 Palfalaſom fel deillion i'r parêd: ie fel rhai heb lygaid y palfalaſom: tramgwyddaſom ac hanner dydd fel y gwnaem yn nhywyllwch: ni a'th ſanneddfel rhai meirw.

11 Nyni oll a ruaſom fel eirth, a chan hiraſu y griddfanaſom fel colomenod: diſgwiliaſom am farn, ac nid oes dim; am iechydwriaeth, ac ymbellhaodd oddi wrthym.

12 Canys amlhaodd ein camweddau gêd y fron, a thyſtiolaethau ein pechodau † a hefyrnia o honom: canys ein camweddau *ſydd* gyda ni, a'n hanwireddau, ni a'i hadwaenom:

13 Camweddu a dywedyd celwydd yn erbyn yr Arglwydd, a chilio oddi ar ôl ein Duw, dywedyd trawſder, ac anſyfyd dod, myſyrio a thraethu o'r galon eiriau gau.

14 Barn hefyd a droed yn ei hôl, a chyfiawnder a ſafodd o hirbell: canys gwirionedd a gwympodd yn yr hoel, ac uniondeb ni a'th allodd i mewn.

15 Ie gwirionedd ſydd yn palla, a'r hwn ſydd yn cilio oddi wrth ddrygioni † a'i gwnaeth ei hun yn ysbail: a gwelodd yr Arglwydd *hyn*, a drwg oedd yn ei olwg, nad *oedd* barn.

16 Gwelodd hefyd nad *oedd gŵr*, a rhyfeddodd nad *oedd* eiriol-wr. * Am hynny ei fraich a'i hachubodd, a'i gyfiawnder ei hun a'i cynhaliodd.

17 * Canys efe a wiſcodd gyfiawnder fel llurig, a helm iechydwriaeth am ei benpac a wiſcodd ddillad o ddial yn ddillad, ac ewſcodd a'i fel cochl.

18 Yn ôl y * † gweithredoedd, ie yn ol bôl hynny, y tâl efe, llid i'w wrthwynebwyr, taledigaeth i'w elynion, taledigaeth i'r ynyſoedd a dâl efe.

19 Felly o'r ſanct enw yr Arglwydd, a'r gôr leuin a'i ogoniant o'r ſo godiad haul; pan ddelo y gelyn

ason, Yspryd yr Arglwydd ‖ a'i hym-
dd. Sion y daw y gwaredydd, ac i'r rhai
ddi wrth anwiredd yn Iacob, medd yr
n meu, dymma fy nghyfammod a hwynt
Arglwydd, fy yspryd yr hwn ſydd arnat,
y rhai a oſodais yn dy enau, ni chil-
enau, nac o enau dy hâd, nac o enau hâd dy
medd yr Arglwydd, o hyn allan byth.

PEN. LX.

*Cyngham yr Eglwys pan ddelo'r cenhedloedd
at ati. 15 A'i bendithion mwy a ſydd
ar ddechre'r Ymſudd.*

Ymlawenycha, canys daeth dy oleuni, a chy-
ſododd gogoniant yr Arglwydd arnat.
Canys wele, tywyllwch a orchguddia y ddai-
ar, ſycddyn y bobloedd: ond arnat ti y cyſyd yr
Arglwydd, a'i ogoniant a welir arnat.
Cenhedloedd hefyd a rodiant at dy oleuni,
brenhinoedd at ddiſcleirdeb dy gyfodiad.
Cſyr dy lygaid oddi amgylch, ac edrych,
ymgynnull oll, daethant attat: dy feibion a
ddant o bell, a'th ferched a fegir wrth dy ystlys.
Yna y cei weled, ac yr ‖ ymddiſcleiri, dy ga-
lon a ofna ac a helaethir, am droi attat ‖ luo-
ddoedd y mor, golud y cenhedloedd a ddaw i ti.
Lliaws y camelod a'th orchuddiant, ſef
camelod Midian, ac Ephah: hwynt oll o
Seba a ddeuant: aur a thus a ddygant, a moliant
Arglwydd a fynegant.
Cedar a ymgaſclant attat ti,
hedogion Nebaioth a'th waſanaethant: hwy a
ddant yn gymmeradwy ar fy allor, ac mi
ddaf ogoneddu ty ogoneiant.
Pwy yw y rhai hyn a ehedant fel cwmwl?
ac fel colomennod i'w fenestri?
Cenhedloedd yn ymgoedd a'm diſgwiliant, a llongau
Tarſis yn gyntaf, i ddwyn dy feibion o bell,
arian ‖ ac aur gyd â hwynt, i enw'r
Arglwydd dy Dduw, ac i Sanct Iſrael, am iddo
ogoneddu di.
Ac meibion dieithr a adeiladant dy furiau, a'i
brenhinoedd a'th waſanaethant; canys yn fy nig
ddwyn arnat, ac o'm ewyllys da fy bum y toſturi
Am hynny dy byrth a fyddant yn agored yn
wastad, ni chaeir hwynt na dydd na nos, i ddwyn
atat ‖ cyfoeth cenhedloedd, fel y dyger eu brenhin-
oedd hwynt hefyd.
Canys y genedl a'r deyrnas ni'th waſanaetho
nt, a diſtrir; a'r cenhedloedd hynny a lwyr
ddifethir.
Gogoniant Libanus a ddaw attat, y ffynidwydd,
y pyſgwydd, a box ynghyd, i harddu lle fy
nghyſegr: a harddaf hefyd lle fy nhraed.
Meibion dy gyſnadd-wyr a ddeuant attat yn
ymgrymmu: a'th rai oll a'th ddiſpryſant a ſymud
ar wadnau dy draed, ac a'th alwant
Ddinas yr Arglwydd, yn Sion Sanct Iſrael.
Lle y buoſt yn wrthodedig, ac yn gâs, ac
heb ‖ drwſt, gwnaf di yn arddernyd tragywyddol, ac yn llawenydd i'r
oesoedd ‖ aethan.
Sugni hefyd laeth y cenhedloedd, ie bronnau
brenhinoedd a ſugni, a chei wybod mai myfi'r
Arglwydd yw dy achubydd, a'th waredydd yw
Cadarn Iacob.
Yn lle prês y dygaf aur, ac yn lle haiarn y
dygaf arian, ac yn lle coed, brês, ac yn lle cerrig,
haiarn: a gwnaf dy ſwyddogion yn heddychol,
a'th yn gyfiawn.

18 Ni chlywir mwy ſôn am drais yn dy wlâd,
na deſtryw, na diniſtr yn dy derfynau: eithr ti a
elwi dy fagwrytydd yn iechydwriaeth, a'th byrth yn
foliant.
19 *Ni bydd yr haul ſy mwyach yn oleuni y *Datc.
dydd, a'r lleuad ni oleua yn llewyrch i ti: eithr 21. 22. &
yr Arglwydd ſydd iti yn oleuni tragywyddol, a'th 22. 5.
Dduw yn ogoniant it.
20 Ni fachluda dy haul mwyach, a'th leuad
ni phalla; o herwydd yr Arglwydd ſydd it yn
oleuni tragywyddol, a dyddiau dy alar a ddar-
fyddant.
21 Dy bobl hefyd ſyddant gyfiawn oll, etife-
ddant y tîr byth, ſef blaguryn fy mhlanhigion,
gwaith fy nwylo, fel i'm gogonedder.
22 Y bychan a fydd yn fil, a'r gwael yn genhedl
gref: myfi'r Arglwydd a bryſturaf hynny yn ei
amſer.

PEN. LXI.

1 *Swydd Christ.* 4 *Parodrwydd, 7 a bendi-
thion y ſyddantcaeth.*

Yspryd yr *Arglwydd Dduw ſydd arnaf, o *Luc.
herwydd yr Arglwydd a'm heneiniodd, i 4. 18.
efangylu i'r rhai llariaidd, eſe a'm hanfonodd i
rwymo y rhai ſyſig eu calon, i gyhoeddi rhydde-
did i'r caethion, ac agoriad carchar i'r rhai ſy'n
rhwym;
2 I gyhoeddi blwyddyn gymmeradwy yr Ar-
glwydd, a dydd dial ein Duw ni, i gyſuro pob ga-
larus;
3 I oſod i alarwyr Sion, ac i roddi iddynt ogo-
niant yn lle lludw, olew llawenidd yn lle galar,
gwiſc moliant yn lle yſpryd cyſtuddiedig: fel y *Matt.
gelwyd hwynt *yn brennau cyfiawnder, yn blanhig- 5. 3.
yn yr Arglwydd fel y gogonedder ef. *Pſalm
4 *Adeiladant hefyd yr hen ddiffaethfâ, cyfo- 58. 12.
dant yr anghyfanneddfâ gynt, ac adnewyddant dd-
nafoedd diffaeth, ac anghyfannedd dra llawer oes.
5 A dieithriaid a ſafant, ac a borthant eich
praidd, a meibion dieithr ſydd arddwyr a gwin-
llanwyr i chwi.
6 Chwithau a elwir yn offeiriaid i'r Arglwydd:
gweinidogion ein Duw ni meddir wrthych, *go- *Pſal.
lud y cenhedloedd a fwyttewch, ac yn eu gogoni- 110. 4.
ant hwy'r ymddercheirwch.
7 Yn lle eich cywilydd y cewch ddau ddyblyg,
ac yn lle gwradwydd, hwy a lawenychant yn eu
rhan: am hynny yn ſy tîr y meddiannant ‖ ddwbl,
llawenydd tragywyddol ſydd iddynt.
8 Canys myfi'r Arglwydd a hoffaf gyfiawnder,
yr wyf yn caſau trais yn boeth offrwm, ac a gyfar-
wyddaf eu gwaith mewn gwiriondeb, ac a wnaf
hwynt gyfammod tragywyddol.
9 Eu hâd hwynt hefyd a adwenir yn mysg y
cenhedloedd, a'i hiliogaeth hwynt ynghanol y
bobloedd: y rhai a'i gwelant a'i hadwenant mai
hwynt hwy ydynt'r hâd a fendithiodd yr Arglwydd.
10 Gan lawenychu y llawenychaf yn yr Ar- ‖ lwydd, *Hiſh.
fy enaid a orfoledda yn fy Nuw, canys gwiſcodd fi yn yma-
â gwiſcoedd iechydwriaeth, gwiſcodd fi â mantell rdda
cyfiawnder: i megis y mae priod-fab ‖ yn ymwiſco fel offeir
â harddwiſg, ac fel yr ymdrwſia priod-ferch a'i thlyſau. riaid.
11 Canys megis y gwna'r ddaear ‖ lw gwell dy-
fu, ac fel y gwna gardd iw hadau eginio, felly y
gwna'r Arglwydd Iôr i gyfiawnder a moliant
darddu ger bron yr holl genhedloedd.

PEN. LXII.

1 *Awyddus ymwant y Prophwyd i gadarnhau
yr Eglwys yn addewidion Duw. 5 Diolchgydd y
gweinidogion wrth bregethu'r Efengyl, 10 a pha-
rottoi'r bobl i'w derbyn.*

Er

ER mwyn Sion ni thawaf, ac er mwyn Ierusalem ni orffogaf, hyd onid elo ei chyfiawnder fi allan fel disclerdeb, a'i iechydwriaeth hi fel lamp yn llosci.

2 A'r cenhedloedd a welant dy gyfiawnder, a'r holl frenhinoedd dy ogoniant; yna y gelwir arnat enw newydd, yr hwn a enwa genau'r Arglwydd.

3 Ryddi hefyd yn gogon gogoniant yn llaw'r Arglwydd, ac yn dalaith frenhinawl yn llaw dy Dduw.

4 Ni ddywedir am danat mwy, Gwrthodedig; am dy dîr hefyd ni ddywedir mwy, anghyfannedd; eithr ti a elwir Hephzi-bah: a'th dir, Beulah: canys y mae'r Arglwydd yn dy hoffi, a'th dîr a briodir.

5 Canys fel y priada gŵr ieuange forwyn, y prioda dy feibion dydi, ac â llawenydd priodfab am briod-ferch, y llawenycha dy Dduw o'th blegit ti.

6 Ar dy furiau di, Ierusalem, y gosodais gedwaid, y rhai ni thawant ddydd na nôs yn wastad: y rhai ydych yn cofio yr Arglwydd, na ddistewch.

7 Na roddwch ddistawrwydd iddo, hyd oni sicrhao, ac hyd oni osodo Ierusalem yn foliant ar y ddaiar.

8 Tyngodd yr Arglwydd iw ddeheu-law, ac iw fraich nerthol, Yn ddiau ni roddaf dy ŷd mwy ach yn ymborth i'th elynion, a meibion dieithr ni yfant dy win, yr hwn y llafuriaist am dano.

9 Eithr y rhai a'i casclant a'i bwytânt, ac a folianant yr Arglwydd; a'r rhai a'i cynnullafant a'i yfant, yn nhy na chynteddoedd fy sancteiddrwydd.

10 Cynnewch, cynniwerwch, trwy'r pyrth, paratowch ffordd y bobl; palmentwch, palmentwch briffordd, digarregwch hi: cyfodwch faner i'r bobloedd.

11 Wele, yr Arglwydd a gyhoeddodd hyd eithaf y ddaiar, Dywedwch wrth ferch Sion, wele dy Iechydwriaeth yn dyfod, wele ei gyflog gyd ag ef, a'i waith o'i flaen.

12 Galwant hwynt, hefyd yn bobl sanctaidd, yn rhai edigion yr Arglwydd: a tithau a elwir, yr hon a geisiwyd, dinas ni'n gwrthodwyd.

PEN. LXIII.

1 *Christ yn dangos gwir natur, a nâ ffordd bethau yw ei orucheddiaethau ei elynion.* 10 *Ieuan gyfiawn ddigllonedd, y mae yn meddul am ei hael drugareddau.* 15 *Yr eglwys yn ei gweddi,* 17 *ei hachwyn, yn gymmeithas profedigaethau ffydd.*

PWy yw hwn a dyfod o Edom, yn gôch ei ddillad o Bozrah? hwn *ydd* harddâ yn ei wisc, yn ymdaith yn amlder ei nyrt mawr? yr hwn a lefarai mewn cyfiawnder, *ac wyf* gadarn i iachau.

2 Pa ham yr *ydwyt* yn gôch dy ddillad, a'th wisgoedd fel hwn a sathrei mewn gwin-wryf?

3 Sethrais y gwin-wryf fy hunan, ac o'r bobl nid *oedd* yn gyd âmi: canys mi a'i sathraf hwynt yn fy nig, ac a'i mathraf hwynt yn fy llidiawgrwydd, a'i gwaed hwynt a daenellir ar fy nillad, a'm holl wisgoedd a lychwinaf.

4 Canys dydd dial *yddyn* fy nghalon, a blwyddyn fy ngwaredigion a ddaeth.

5 Edrychais hefyd, ac nid *oedd* gynnorthwywr; ybyseddais hefyd am nad *oedd* gynhaliwr: yna fy mreich fy hun a'm hachubodd, a'm llidiawgrwydd, a'm cynhaliodd.

6 Ac mi a sathraf y bobl yn fy nig, ac a'i meddwaf hwynt yn fy llidiawgrwydd, a'i dadcernid a ddefcynnai ir llawr.

7 Cofiaf drugareddau yr Arglwydd, a moliant Duw, yn ôl yr hyn oll a roddodd Duw i ni, a'r amlder *ei* ddaioni i dŷ Israel, yr hyn a roddodd iddynt yn ôl ei dosturiaethau, ac yn ôl amlder ei drugareddau.

8 Canys efe a ddywedodd, dian fy mhobl ydynt hwy, meibion ni ddywedant gelwydd, felly efe a aeth yn iachawdur iddynt.

9 Yn eu holl gyfludd hwynt, efe a gyfaddawdodd, ac Angel ei gydrycholdeb a'i hachubodd hwynt: yn ei gariad, ac yn ei drugaredd y gwaredodd efe hwynt: efe a'i dygodd hwynt, ac a'i harweiniodd yr holl ddyddiau gynt.

10 Hwythau oeddynt wrthryfelgar, ac a ofidiasant ei Yspryd sanctaidd ef; am hyny y trodd efe yn elyn iddynt, *ac* yr ymladdodd yn eu herbyn.

11 Yna y cofiodd *efe y* dyddiau gynt, Moses a'i bobl, *gan dywedyd*, mae'r hwn *a'i* dygodd hwynt i fynu o'r môr, gyd â bugail ei braidd: mae'r hwn a osododd ei Yspryd sanctaidd ef ewn ef?

12 Yr hwn a'i tywysodd *hwynt* â deheu-law Moses, ac â'i ogoneddus fraich, gan *holli* o flaen froedd o'i blaen hwynt, i wneuthur iddo ei hun enw tragywyddol?

13 Yr hwn a'i harweiniodd hwynt trwy'r dyfnderau, fel march yn yr anialwch, fel na thramgwyddynt?

14 Fel y descyn anifail i'r dyffryn, y gwnaeth yr Yspryd yr Arglwydd iddo orphwys: felly y cywaisft dy bobl, i wneuthur it enw gogoneddus.

15 Edrych o'r nefoedd, a gwel, o annedd dy sancteiddrwydd, a'th ogoniant: mae dy zêl, a'th gadernid, Illosogrwydd dy ddewrder, a'th drugareddau tuac attaf? a ymatrallasant?

16 Canys ti yw ein Tâd ni, er nad edwyn Abraham ni, ac na'n cydnebydd Israel: ni Arglwydd yw *ein* Tâd ni, *ein* gwaredydd; dy *enw fydd* er lod.

17 Pa ham Arglwydd y gwnaethost i ni gyfeiorni allan o'th ffyrdd? *ac* y caledaist ein calon, nâ oddi wrth dy ofn? dychwel, *er* mwyn dy wasanaeth, llwythau dy etifeddiaeth.

18 Tros ychydig ennyd y meddianpnodd dy bobl sanctaidd, *ein* gwrthwynebwŷr a sathrasant dy gyssegr di.

19 Nyni ydym *eiddo ti*, er ioed ni bnoit yn glwyddiaethu arnynt hwy, *ac* ni elwid dy enw arnynt.

PEN. LXIIII.

1 *Yr Eglwys yn gweddio ar i Dduw ymddangos allan, a dangos ei nerth yngwyneb Duw.* 5 *Ac wrth fawrygu trugareddau Duw,* 10 *cyfaddef ei hygredigaeth natwrol:* 9 *a'r canlyniad o'r cyhuddiad.*

OH na thwygit y nefoedd, a descyn, *fel* y toddai y mynyddoedd o'th flaen di,

2 Fel pan losco y tân greision, y pair y tân iddwfr ferwi: i yspysiu dy enw i'th wrthwynebwŷr, *fel* yr ofno y cenhedloedd rhagot.

3 Pan wnaethost *bethau* ofnadwy ni ddisgwilasom *am danynt*, y descynnaist, a'r mynyddoedd a doddasant o'th flaen.

4 Ac *er* ioed ni chlywsant, ni dderbyniasant i chlustiau, ac ni welodd llygad, Oh Dduw, nad tydi, yr hyn a ddarparodd efe i'r neb a ddisgwyliai wrtho.

5 Cyfarfyddi â'r hwn sy lawen, ac a wna gyfiawnder, y rhai yn dy ffyrdd a'th gofiant di: wele ti a ddigiaisth, pan bechasom: yndynt hwy y mae hir amser para, ac ni a fyddwn cadwedic.

6 Eithr yr ydym ni oll megis *pethau* aflan, ac megis brattiau budron yw ein holl gyfiawnderau a *megis* deilen, y syrthiasom ni oll a'n hanwireddau, megis gwynt, a'n dwg ni ymmaith.

...dd ces a alwo ar dy enw, nac a ymgyfyd ...yoc t canys caddiasit dy wyneb oddi ... ni o herwydd ein hanwireddau.
... awr o Arglwydd, ein Tâd ni *ydwyt* ... glai, a thithau yw ein llunì-wr ni; ... law *ydym* ni oll.
... digia, Arglwydd, yn ddirfawr, ac na ... redd yn dragywydd; wele, edrych atti ... bobl ni *ydym* ni oll.
... sanctaidd ddinasoedd sydd amalwch; ... yn ddiffaethwch, a Ierusalem yn anghyfaneddle.
... fi ein sancteiddrwydd, a'n hardduchder ni, lle ... ein tadau ni di, a loscwyd â thân, a'n ... dymunol, sydd yn anrhaith.
... gattefi di Arglwydd wrth y pethau hyn ... dawi, ac a gystuddi di ni yn ddirfawr?

PEN. LXV.

Duwioldeb y cenhedloedd. 2 *Gwrthod yr Iuddewon, am eu hanghydmaroldeb, a'i dethlusaw.* 8 *Y rhagrith.* 8 *Gwreddfa a achubir.* 11 *Damnation ar yr enwir.* 13 *Bendithion ar y dduwiol.* 17 *Dedwydd gyflwr Ierusalem newydd.*

... fi gan y rhai ni ymofynasant am ... fi, a gefwyd fi gan y *rhai* ni'm ceisiasant: ... dwedais wele fi, wele fi, wrth genhedlaeth ... alwyd ar fy enw.
... Estynnais fy llaw ar hyd y dydd at bobl ... ystyfnigar, y rhai a rodient y ffordd nid *oedd* ... ar ôl eu meddyliau eu hun.
... pobl, y rhai a'm llidient i yn wastad, yn fy ... yn aberthu mewn gerddi, ac yn arogl-darthu ... allorau pridfeini.
... rhai a aebaent ym mysc y beddau, ac a let... yn y monwentau; y rhai a fwytaent gig ... ac yscell rhaidd bethau *yn* eu llestri;
... rhai a ddywedent, Tâl ar dy ben dy hun, na ... atta, canys sancteiddiach ydwyf na thi; y ... *yw* hyn yn fy ffroenau, tân yn llosci ... dydd.
Wele, scrifennwyd ger fy mron; ni thawaf; ... talaf, le talaf i'w mouwes,
Eich anwireddau chwi, ac anwireddau eich ... ynghyd, (medd yr Arglwydd,) y rhai a ... darthasant ar y mynyddoedd, ac a'm cablasant ar y bryniau: am hynny y mesuraf en hên ... oedd hwynt i'w mouwes.
Fel hyn y dywed yr Arglwydd, megis y ceir ... grawnwydd mewn swpp o rawn, ac y dywedir, ... ddifwyna ef, canys y *mae* bendith ynddo, felly ... wnaf er mwyn fy ngwasanaeth, na ddistrywiwyf ... oll.
Ac mi a ddygaf had allan o Iacob, ac o Iuda *yn* ... etifedd fy mynyddoedd: a'm hetholedigion a'i ... etifeddant, a'm gweision a drigant yno.
A Saron hefyd fydd yn gorlan defaid, a glyn ... Achor yn orweddfa gwarthec, i'm pobl y rhai a'm ... ceisiasant.
Ond chwi yw y rhai a wrthodwch yr Arglwydd, anghofiwch fy mynydd sanctaidd, a arlwyoch fwrdd i'r llu acaw, ac a lenwch ddiod ... i'r nifeiri accw.
Rhaid chwithau i'r cleddyf, a chwi oll a ... gwch i'r lladdedigaeth; o herwydd pan ... chwi, nid attebasoch; pan lefarais, ni ... ch; * ond gwnaethoch ddrygioni yn fy ... a dewisasoch yr hyn nid oedd dda gennif.
Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd ... wele, fy ngweision a fwyttânt, a chwithau ... wch; wele, fy ngweision a yfant, a chwi... ychedwch: wele, fy ngweision a *lawenychant*, ... chwithau a fydd cywilydd arnoch.

14 Wele, fy ngweision a ganant o hyfrydwch calon, a chwithau a waeddwch rhac gofid calon, ac a vdwch rhac † cystudd yspryd.
15 A'ch enw a adewch yn felldith gan fy etholedigion; canys yr Arglwydd Dduw a'th ladd di, ac a elwi ei weision *a* enw arall.
16 Fel y bo i'r hwn a ymfendigo ar y ddaiar, ymfendigo yn Nuw y gwirioned; ac a'r hwn a dyngo ar y ddaiar, dyngu i Dduw y gwirioned: t am anghofio y trallodau gynt, ac am eu cuddio hwynt o'm golwg.
17 Canys wele fi yn * creu nefoedd newydd, a daiar newydd, a'r rhai cyntaf ni cofir, ac ni † feddylir am danynt.
18 Eithr llawenychwch, a gorfoleddwch yn dragywydd, yn y pethau a grewyf; canys wele fi yn creu Ierusalem yn orfoledd, a'i phobl yn llawenydd.
19 Gorfoleddaf hefyd yn Ierusalem, a llawenychaf yn fy mhobl; ac ni chlywir ynddi mwyach * lais wylofain, na llef gwaedd.
20 Ni bydd o hynny allan blentyn o oed, na henafgwr, yr hwn ni chyflawnodd ei ddyddiau; canys y bachgen fydd marw yn fab can-mlwydd, ond y pechadur yn fab can-mlwydd a felldithir.
21 A hwy a adeiladant dai, ac a'i cyfanneddant; a plannant hefyd winllannoedd, a bwyttânt eu ffrwyth.
22 Nid adeiladant hwy, fel y cyfanneddo arall: ac ni phlannant, fel y bwyttao arall: eithr megis dyddiau pren *y bydd* dyddiau fy mhobl, a'm hetholedigion a fair-fwynhânt waith eu dwylo.
23 Ni lafuriant yn ofer, ac ni chenhedlant i drallod; canys had rhai bendigedic yr Arglwydd *ydynt* hwy, a'i heppil gyd a hwynt.
24 A bydd * cyn galw o honynt, i mi attеb, ac a hwy etto yn llefaru, mi a wrandawaf.
25 Y * blaidd a'r oen a borant ynghyd, y llew fel ych a bawr wellt: a'r sarph, llwch *fydd* ei bwyd hi: ni ddrygant, ac ni ddistrywiant, yn fy holl fynydd sanctaidd, medd yr Arglwydd.

PEN. LXVI.

1 *Y myn y gogoneddus Dduw ei wasanaeth mewn gostyngedig lurdeb.* 5 *Y mae yn ofalus y gostyngedig a rhybeiddiol genhadlad.* 10 *A gwahoddiad dynion yr Eglwys.* 15 *Tân, farn dragwyddol Duw yn erbyn yr annuwiol.* 19 *Y bydd i'r Cenhedloedd eglwys sanctaidd.* 24 *Ac y cânt weled damnedigaeth yr annuwiol.*

FEl hyn y dywed yr Arglwydd, * y nef yw fy ngorsedd-fainge, a'r ddaiar yw lleithic fy nhraed: mae'r tŷ a adeiledwch i mi? ac mae'r fan y gorphwysai?
2 Canys y pethau hyn oll a wnaeth fy llaw, a *thrwy'r* hyn oll, medd yr Arglwydd, ond ar hwn yr edrychaf, *sef* ar y truan, a'r cystuddiedic o yspryd, ac sydd yn crynu wrth fy ngair.
3 Yr hwn a ladd ych, *sydd fel* yr hwn a laddo ŵr; yr hwn a abertho oen *sydd fel* yr hwn a dorfynglo gi; yr hwn a offrymma offrwm, *sydd fel pe offrymmai* waed moch; yr hwn a arogldartha thus, sydd fel pe bendigei eulyn; ie hwy a ddewisasant eu ffyrdd eu hun, a'i henaid a ymhyfrydodd yn eu ffieidd-dra.
4 Minneu a ddewisaf eu † dychymmygion hwynt, ac a ddygaf arnynt yr hyn a ofnant, * am nad oedd neb o honof, ac nad *oedd* a attebai: lleferais, ac ni wrandawsant: * eithr gwnaethant yr hyn oedd ddrwg yn fy ngolwg, a'r hyn nid oedd da gennif, a dewisasant.
5 Gwrandewch air yr Arglwydd, y rhai a grynwch wrth ei air ef: eich brodyr y rhai a'ch casâ-

† Heb. dryllied.

* Pen. 66. 22. 2. pet. 3. 13. dat. 21. 1

† Heb. ddaw i fynu ar y galon.

* Datc. 21. 4.

† Neu, a dreiglian.

* Psal. 32. 1.

* Pen. 11. 6. 7.

1. Bren. 8. 27. Actau 7. 49. & 17. 24.

† Neu, fynu.

* Dihar. 1. 24. &c. 7. 13.

* Pen. 65. 12.

sant, *ac a'ch gyrrasant ar encil, er mwyn fy enw i,
Prov.3.12 a ddywedasant, *gogonedder yr Arglwydd: etto
i'ch llawenydd chwi y gwelir ef, a hwynt a wradwyddir.

6 Llef soniarus o'r ddinas, llef o'r Deml, llef yr Arglwydd yn talu'r pwyth iw elynion.

7 Cyn ei chlefychu yr escorodd; cyn dyfod gwewyr arni, y rhydd hawyd hi ar fab.

8 Pwy a glybu y fath beth a hyn? pwy a welodd y fath bethau a hyn? a wneir i'r ddaiar duty mewn vn-dydd? a enir cenhedl *ar vnwaith? pan glefychodd Sion, yr escorodd hefyd ar ei meibion.

9 A ddygaf fi i'r enedigaeth, ac oni pharaf escor, medd yr Arglwydd? a barafi escor, ac a luddiaf, medd dy Dduw?

10 Llawenhewch gyd â Ierusalem, a byddwch hyfryd gyd â hi, y rhai oll a'i cerwch hi; llawenychwch gyd â hi yn llawen, y rhai oll a alerwch o'i phlegid hi;

11 Fel y sugnoch, ac i'ch diwaller â bronnau ei diddanwch hi: fel y godroch, ac y byddoch hyfryd gan *helaethrwydd ei gogoniant hi.

12 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele, mi a ettynnaf iddi heddweh, fel afon; a gogoniant y cenhedloedd, fel ffrŵd lifeiriol: yna y sugnwch, *ar ei hystlys hi i'ch dygir, ac ar ei glinau a'ch diddenir.

13 Fel vn yr hwn y diddana ei fam ef, felly y diddanaf fi chwi, ac yn Ierusalem i'ch diddenir.

14 A phan welo ch hyn y llawenycha eich calon, eich esgyrn hefyd a flodeuant fel llysieuyn: ac fe adnabydir llaw'r Arglwydd tuag at ei weision, a'i lidiawgrwydd wrth ei elynion.

15 Canys wele'r Arglwydd a ddaw â thân, ac a'i gerbydau fel tro-wynt, i dalu ei ddigter â llidiawgrwydd, a'i gerydd â flammau tân.

16 Canys yr Arglwydd a ymddadleu â thân, ac

[Neu, ddifsclerdeb.

*Pen.49. 22. & 60.5

â'i gleddyf yn erbyn pôb cnawd, a lladdedigion yr Arglwydd fyddant aml.

17 Y rhai a ymsancteiddiant, ac a ymlanhânt yn y gerddi, † yn ôl ei gilydd, yn y canol, gan fwyta cig môch, a ffieidd-dra, a llygod, a gyd-ddiweddir, medd yr Arglwydd.

18 Canys mi a *adwen eu gweithredoedd hwynt, a'i meddyliau: y mae'r *amser yn dyfod, i gasclu yr holl genhedloedd, a'r ieithoedd, a hwy a ddoant, ac a welant fy ngogoniant.

19 A gosodaf ya eu mysc arwydd, ac anfonaf y rhai diangol o honynt, at y cenhedloedd, i Tarsis, Affrica, a Lydia, y rhai a dynnant *mewn bwa, Italia, a Groec, i'r ynysoedd pell, y rhai ni chlywsant sôn am danaf, ac ni welsant fy ngogoniant: a mynegant fy ngogoniant yn mysc y cenhedloedd.

20 A hwy a ddygant eich holl frodyr o blith yr holl genhedloedd, yn offrwm i'r Arglwydd, ar feirch, ac ar gerbydau, ac ar eloran meirch, ac ar fulod, ac ar aniseiliaid buain, i'm mynydd sanctaidd Ierusalem, medd yr Arglwydd; megis y dŵg meibion Israel offrwm, mewn llestr glân, i dŷ'r Arglwydd.

21 Ac o honynt hwy y cymmeraf rai yn *offeiriaid, ac yn Lefiaid, medd yr Arglwydd.

22 Canys *megis y saif ger fy mron y nefoedd newydd, a'r ddaiar newydd, y rhai a wnaf, medd yr Arglwydd; felly y saif eich hâd chwi, a'ch enw chwi.

23 Bydd hefyd o newydd-loer † i newydd-loer, ac o Sabboth † i Sabboth, i bob cnawd ddyfod i addoli ger fy mron i, medd yr Arglwydd.

24 A hwy a ânt allan, ac a edrychant ar gelanedd y rhai a wnaethant gamwedd i'm herbyn, canys eu *pryf ni bydd marw, a'i tân ni ddiffydd; a byddant yn ffieidd-dra gan bob cnawd.

¶ LLYFR Y PROPHWYD IEREMI.

PEN. I.

1 *Amser, 3 galwad Ieremie 11 Ei brophwydol weledigaeth ef, am y wialen Almon a'r grochan berwedig. 15 Ei throm gennadwri ef yn erbyn Iuda. 17 Duw yn ei gyffuro ef, i rwy ddio iddo ei gymmorth.

Pr. Exod. 32.2. *Iosua. 21.18.

Geiriau Ieremi fab *Helciah, o'r offeiriaid, y rhai *oedd yn *Anathoth, o fewn tîr Beniamin;

2 Yr hwn y daeth gair yr Arglwydd atto, yn nyddiau Iosiah fab Amon brenin Iuda, yn y drydedd flwyddyn ar ddêc o'i deyrnasiad ef.

3 Ac fe ddaeth yn nyddiau Iehoiacim fab Iosiah brenin Iudah; nes darfod yn mlynedd ar ddêc i Zedeciah fab Iosiah brenin Iuda: hyd ddygiad Ierusalem i gaethiwed, yn y pummed mis.

4 Yna y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

5 Cyn i mi dy *lunio di yn y groth, mi a'th adnabûm; a chyn dy ddyfod o'r groth, *y sancteiddiais di; *ac mi a'th roddais yn brophwyd i'r cenhedloedd.

6 Yna y dywedais, *O Arglwydd Dduw, wele, ni fedraf ymadrodd; canys bachgen ydwyfi.

7 Ond yr Arglwydd a ddywedodd wrthif, na ddywed, bachgen ydwyf; canys ti a ei at y rhai oll i'th anfonwyf, a'r hyn oll a orchymynwyf it, a ddywedi.

Esay 49.1;5. *Gala. 1.15. *Exod. 3.4 & 4.12. Gen. 6.12.

8 *Nac ofna rhag eu hwynebau hwynt; * canys yr ydwyfi gyd â thi, i'th waredu, medd yr Arglwydd.

9 Yna'r estynnodd yr Arglwydd ei law, ac a *gyffyrddodd â'm genau; a'r Arglwydd a ddywedodd wrthif, wele, *rhoddais fy ngeiriau yn dy enau di.

10 Gwel, heddyw i'th osodais *ar y cenhedloedd, ac ar y teyrnasoedd, i *ddiwreiddio, ac i dynnu i lawr, i ddifetha, ac i ddestrywio, i adeiladu, ac i blannu.

11 Yna y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd, Ieremi, beth a weli di? minnau a ddywedais, gwialen almon a welaf fi.

12 A dywedodd yr Arglwydd wrthif; da y gwelaist, canys mi a brysuraf fy ngair i'w gyflawni.

13 A gair yr Arglwydd a ddaeth attaf yr ail waith, gan ddywedyd, beth a weli di? ac mi a ddywedais, mi a welaf grochan berwedic, a'i wyneb † tua'r gogledd.

14 Yna y dywedodd yr Arglwydd wrthif: *o'r gogledd † y tyrr drwg allan, ar holl drigolion y tîr.

15 Canys wele, *myfi a alwaf holl deuluoedd teyrnasoedd y gogledd, medd yr Arglwydd, a hwy a ddeuant, ac a *osodant bob vn ei orseddfainc wrth ddrws porth Ierusalem, ac yn erbyn ei muroedd oll o amgylch, ac yn erbyn holl ddinasoedd Iuda.

15 A mi

y bobl,

...rtiaf fy marwedd gethan, yn eu ber-
...wedd yrhai a'm gadawsant, ac a
... i ddawnus eraill, ac a addolasant
... eu dwylo eu hunain.

... gwregrafia dy luynau; a chyfod, a
... yr hyn oll yr ydwyf yn ei ddy-
... eu hwynebau § rhag i mi dy dde-
... eu bron hwynt.

... wedd, beddyw yr ydwyf yn dy roddi di
... gaeroc, ac yn golofn latarn, ac yn lle
... yr holl dir, yn erbyn brenhinoedd Iu-
... ei thywysogion, yn erbyn ei hoffeiriaid
... bobl y tir.

... aint hefyd yn dy erbyn, ond ni'th orch-
... amyn fydd gyd â thi; Pth ymwared,
... Arglwydd.

PEN. II.

Pen wed dangos ei garedigrwydd o'r blaen, ...n fr ddiwon am drofedd wrtho mor ddi-...y y'm bwm i bawb yr oed. 14 Mai bwynt-...ymwn yw'r achos o'r ddiffygydd. 20 Pe-...ymwn ei Gwrthod ei hyder ef.

... Gair yr Arglwydd a ddaeth attaf fi, gan ddy-
... wedyd,

... Cerdda, a llefa ynghlustiau Ierusalem, gan
... wedyd, fel hyn y dywed yr Arglwydd, * co-
... i'm caredigrwydd dy ieuengctid, a serch dy
... pan i'm canlynaist yn y diffaethwch,
... tir nas hauwyd.

... Israel oedd sancteiddrwydd i'r Arglwydd,
... ffrwyth ei gnwd ef: pawb oll a'r a'i bwyt-
... ant; drwg a ddigwyddd iddynt, medd yr

... Gwrandewch air yr Arglwydd ty Iacob, a holl
... dy Israel.

... Fel hyn y dywed yr Arglwydd, pa anwiredd a
... oedd eich tadau chwi yndof, gan iddynt yn-
... ymbellhau oddiwrthif, a rhodio ar ôl oferedd, a myn-
... yn ofer?

... Ac ni ddywedasant, * pa le y mae'r Arglwydd
... ddug ni i fynu ô dir yr Aipht? a'n hawsei nlodd
... yr anialwch, trwy dir diffaeth, a phyllau, trwy
... thera chysgod angeu, trwy dir nid aeth gŵr
... ddo, ac ni thrigodd dyn ynddo?

... Dygais chwi hefyd i wlad gnydfawr, i fwyta
... ffrwyth a'i daioni: eithr pan ddaethoch i mewn
... halogasoch fy nhir i, a gwnaethoch fy etifeddi-
... yn ffieidd-dra.

... Yr offeiriaid ni ddywedasant, pa le y mae
... Arglwydd? a'r rhai fy ynx rino y gyfraith nid
... nasant fi: y bugeiliaid hefyd a droseddasant
... fi, a'r prophwydi a brophwydasant yn
... Baal, ac a aethant ar ôl *y pethau* ni wnaent
... lw.

... Oherwydd hyn, mi a ddadleuaf â chwi eto, medd
... Arglwydd: ie dadleuaf â meibion eich meibi-
... ion hefyd.

... Canys ewch heibio trosto ynysoedd Chittim, ac edrych-
... ch; a danfonwch i Cedar, ac ystyriwch yn ddi-
... ac edrychwch a fu y cyfryw beth.

... A newidiodd *un* genhedl ei duwiau, a hwy,
... nhad yw'r duwiau? eithr fy mhobl i a newidi-
... ei gogoniant, am *yr hyn* ni wna lesâd.

... O chwi nefoedd, synnwch wrth hyn, ac ofnwch
... ch mawr, a byddwch anghyfannedd, iawn, medd
... Arglwydd.

... Canys dau ddrwg a wnaeth fy mhobl, * hwy
... m gadawsant i, fynnon y dyfroedd byw, ac a glo-
... ddasant iddynt eu hunain bydewau, ie pydewau
... ni allant ddaliant ddwfr.

... A gwas ydyw Israel ai *gwas* a anwyd yn tŷ
... ai pa ham y yspeiliwyd ef?

... Y llewod ieuainge a ruasant arno, ac a lleisi-
... asant, a'i dir ef a osodasant yn anghaith, a'i ddi-
... foedd a losgwyd heb drigiannydd.

... Meibion Noph hefyd, a Tahapanes, a † dorra-
... sant dy goryn di.

... Ond tydi a beraist hyn i ti dy hun, am wrthod o
... honot yr Arglwydd dy Dduw, pan ydoedd efe yn
... dy arwain ar hyd y ffordd?

... A'r awr hon, beth *tydi* i'r *wastlych* yn ffordd
... yr * Aipht, i yfed dwfr ‖ Nilus? a pheth *tydi* i'r
... yn ffordd Assyria, i yfed dwfr yr afon?

... Dy ddrygioni dy hun a'th gosp a dl, a'th
... wthdroa'th geryddat: gwybydd ditheu, a gwêl
... mai drwg, a chwerw ydyw gwrthod o honot yr
... Arglwydd dy Dduw, ac nad *ydym* sy ofn I yndot ti,
... medd Arglwydd Dduw'r Ilnoedd.

... O blegid er ystalom mi a dorrais dy iau di,
... ac a ddrylliais dy rwymau, a thi a ddywedaist, ni
... ‖ throseddaf §* er hynny ti a wibiaist gan batteirio
... ar bob bryn vchel, a than bob pren deiliog.

... *Erto myfi a'th blannaswn yn berwinwy-
... dden, o'r iawn hâd oll: pa fodd gan hynny i'th
... drowyd im yn blanghigyn afrywiog gwinwydden
... dieithr?

... *Canys pe byddei it ymolchi â nitr, a chym-
... meryd it lawer o sebon; etto nodwyd dy anwi-
... redd ger fy mron i, medd yr Arglwydd Duw.

... Pa fodd y dywedi, ni halogwyd fi, ac nid aeth-
... thyn yn ôl Baalim? edrych dy ffordd yn y glyn,
... gwybydd beth a wnaethoft, † camel buan ydwyt yn
... amgylchu ei ffyrdd.

... ‖ Asyn wyllt wedi ei † chynefino â'r anialw-
... ch, wrth ddymuniad ei chalon yn yfed gwynt
... *mwth* ei hachlysur, pwy a'i try ymaith? pawb
... a'r a'i ceisiant hi, nid ymflinant; yn ei mis y
... cânt hi.

... Cadw dy droed rhag ‖ noethni, a'th gla rhag
... fyched: eithru a ddywedaist, ‖ nid oes obaith, nac
... oes: canys cerais ddieithriaid, ac ar eu hôl hwynt
... yr âf fi?

... Megis y cywilyddia lleidr pan † ddalier ef;
... felly y cywilyddia tŷ Israel; hwynt-hwy, eu bren-
... hinoedd, eu tywysogion, a'i hoffeiriaid, a'i pro-
... phwydi;

... Y rhai a ddywedant wrth bren, tydi yw
... fy nhad; ac wrth garreg, ti a'm cenhedlaist i: ca-
... nys hwy a droesant attaf wegil, ac nid wyneb:
... ond yn amser eu * hadfyd y dywedant, cyfod, *
... cha iw ni.

... Eithr pa le y *mae* dy ddiwsion, y rhai a wnae-
... thoft i ti? codant, os * gallant dy gadw yn amser
... dy † adfyd: canys *wrth* rifedi dy ddinasoedd y
... mae dy ddiwsion di, o Iuda.

... Pa ham yr ymddadleuwch § mi? chwi oll a
... droseddasoch a'm herbyn, medd yr Arglwydd.

... Yn ofer y * tarewais eich plant chwi, ni dder-
... byniasant: gerydd: eich cleddyf eith hun * a ddi-
... faodd eich prophwydi, megis llew yn destrywio.

... Oh genhedlaeth, gwelwch air yr Arglwydd:
... * a fum i yn anialwch i Israel? yn ir tywyllwch?
... pa ham y dywed sy mhobl, † arglwyddi ydym ni, ni
... ddlenwn ni mwy attat ti?

... A anghofio morwyn ei hardd wisc? neu y bri-
... odas-ferch ei thlysau? etto fy mhobl i a'm anghof-
... asant ddyddiau anrifi.

... Pa ham yr wyt ti yn cyweirio dy fordd i
... geisio cariad? am hynny hefyd y dysceisi dy fyrdd
... i rai dri gionus.

... Hefyd yn dy odrau di y caswyd gwaed enei-
... dian y tlodion diniwed; nid with † chwilio y ca-
... fais hyn, eithr ar y rhai hyn oll.

... Etto ti a ddywedi, am fy mod yn ddiniwed
... yn

† Hebr. *rorsans eu llef.*
‖ Neu yn-borthsang &c.

* Esa. 31. 1
‖ Sibor.
* Esa. 3. 9. hos. 5. 5.

* Exod. 16. exec. 20. 12. nehe. 8. 8. esa. 57. 14. ier. 4. 3.
* Exod. 14. 1. psalm 44. 3. &c. 80. 9. esa. 5. 25. mat. 21. 23. mar. 11. 27. luc. 20. 1. 1 cor. 10. 4.
* Neu, o gymmi fawn. yn ydwyn &c.

† Hebr. *dyscu.*
‖ Neu, yn ddiarchen
‖ Neu, ai diobaith yw.
† Hebr. *gasser.*
* Esa. 1. 5. 16.
* Esay 45. 20.
† Hebr. *dabr.*
* Pen. 11. 13.
* Esa. 9. 15. pen. 3. 8.
* Matth. 23. 29.
* Pen. 2. 5.
† Hebr. *arglwyddiaethau.*
† Hebr. *y gwlodde.*

yn ddiau y trywi lid ef oddi wrthif: wele, dadleuaf a thi am ddywedyd o honot, ni phechais.

36 Pa ham y gwibi di cymmaint i newidio dy ffordd? canys ti a wradwyddir o herwydd yr Aipht fel i'th wradwyddwyd o herwydd Assyria.

*2 Sam. 13.19. 37 Hefyd ti a ddeui allan oddi wrtho, * a'th ddwylo ar dy ben: o blegit yr Arglwydd a wrthodes dyhyder di, ac ni lwyddi yddynt.

PEN. III.

1 *Mawr drugaredd Duw yn ysceler buttineb Iuda.* 9 *Mal gwaith yw Iuda nag Israel.* 12 *Adnewyddiad yr Eglwys yn ddiweiriol.* 20 *Duw yn argyoeddu ac yn galw Israel, a bwythau yn gwaeuthur cyffes gyhoedd o'i pechodau.*

1 †Hwy a ddywedant, o gyrr gŵr ei wraig ymmaith, a mynet o hono oddiwrtho ef ac iddi fod yn eiddo gŵr arall, * a ddychwel efe ati hi mwyach? oni lwyr halogir y tir hwnnw? ond ti a butteiniaist gyda chyfeillion lawer; etto dychwel attafi, medd yr Arglwydd.

*Deut. 24.4. 2 Derchafa dy lygaid i'r lleoedd ychel, ac edrych pa le ni phutteiniaist; ti a eisteddaist ar y ffordd iddynt hwy, megis Arabiad yn yr anialwch, ac a halogaist y tir â'th butteindra, ac a'th ddrygioni.

*Deut. 28.18. 3 Am hyny * attaliwyd y cafodyd, ac ni bu glaw diweddar; * a chalch putten wraig oedd ti, gwrthodaist gywilydio.

*Psal. 74.23. 4 Oni lefi di arnat o hyn allan, fy nhad, tydy wyf sy len ngeuaid?

5 A ddeui efe ei ddig byth? a'i ceidw yn dragywydd? wele dywedaist, a gwnaethoft yr hyn oedd ddrwg, hyd y gelfaist.

6 A'r Arglwydd a ddywedodd wrthif, yn amser Iosiah y brenin, a welaist ti hyn a wnaeth Israel wrthnysig? hi a aeth i bob mynydd uchel, a than bob pren deilioc, ac a butteiniodd yno.

7 A mi a ddywedais wedi iddi wneuthur hyn i gyd, dychwel attafi; ond ni ddychwelodd; a Iuda ei chwaer anffyddlon hi a welodd hynny.

8 A gwelais yn dda, am yr achosion oll y putteiniodd Israel wrthnysig, ollwng o honof hi ymmaith, ac a roddais iddi el llythyr yscar: er hyn ni ofnodd Iudah ei chwaer anffyddlon; eithr aeth a phutteiniodd hithau hefyd.

9 A chan fyscafnder ei phutteindra yr halogodd hi y tir, canys gyd â'r maen, a'r pren y putteiniodd hi.

10 Ac er hyn oll hefyd, ni ddychwelodd Iuda ei chwaer anffyddlon attafi â'i holl galon, eithr mewn †rhagrith, medd yr Arglwydd.

†Heb. yfcelder mewn celwydd.

11 A dywedodd yr Arglwydd wrthif, Israel wrthnysig a'i cyfiawnhaodd ei hun rhagor Iuda anffyddlon.

12 Cerdda a chyhoedda y geiriau hyn tua'r gogledd, a dywed, ti Israel wrthnysig, dychwel, medd yr Arglwydd; ac ni adawaf i'm llid syrthio arnoch: * canys trugarog ydwyfi, medd yr Arglwydd, ni ddaliaf llid yn dragywydd.

*Psal. 86.15. 103.8.

13 Yn unic cydnabydd dy anwiredd, drosseddu o honot yn erbyn yr Arglwydd dy Dduw, a gwasgaru o honot dy ffyrdd i ddieithriaid, dan bob pren deilioc; ac ni wrandawsoch ar fy llef, medd yr Arglwydd.

14 Trowch, chwi blant gwrthnysig, medd yr Arglwydd; canys myfi a'ch priodais chwi; ac mi a'ch cymmeraf chwi, yn o ddinas, a dau o deulu, ac a'ch dygaf chwi i Sion:

15 Ac a roddaf i chwi * fugeiliaid wrth fodd fy nghalon, y rhai a'ch porthant chwi â gwybodaeth, ac â deall.

16 Ac wedi darfod i chwi amlhau, a chynyddu ar y ddaiar, yn y dyddiau hynny, medd yr Arglwydd, ni ddywedant mwy, Arch cyfamod Arglwydd: ac nid â mwy meddwl i calon na dim chofio hi; nid ymwelaant â hi ychwaith; ac ni wneir hynny mwy.

17 Yn yr amser hwnnw y galwant Ierusalem yn orsedd-faur Arglwydd, ac y cesclir atti yr holl genhedloedd, at enw'r Arglwydd i Ierusalem: ac ni rodiant mwy yn ol caledrwydd eu calon drygionus.

18 Yn y dyddiau hynny y rhodia tŷ Iuda gyda thŷ Israel, a hwy a ddeuant ynghyd, o dir y gogledd, i'r tir a roddais i yn etifeddiaeth i'ch tadau chwi.

19 Ond mi a ddywedais, pa fodd i'th osodaf ymhlith y plant, ac y rhoddaf i ti dir dymunol, etifeddiaeth †ardderchawg lluoedd y cenhedloedd? ac a ddywedais, ti a elwi arnaf, fy nhad, ac ni throi ymaith oddi ar fy ol i.

20 Yn ddiau fel yr anffyddlona gwraig oddi wrth ei chyfaill, felly, tŷ Israel, yn hoch anffyddlon i mi, medd yr Arglwydd.

21 Llef a glywyd yn y mannau uchel, wylofain a dymmuniadau meibion Israel; canys gwyrasant eu ffordd, ac anghofiasant yr Arglwydd eu Duw.

22 *Ymchwelwch feibion gwrthnysig, ac mi a iachâf eich gwrthnysigrwydd chwi: wele ni yn dyfod attat ti, o blegit ti yw yr Arglwydd ein Duw.

23 Diau ffol yw gobaith ymddiried ar fryniau, ac o liaws y mynyddoedd: diau yn iechydwriaeth Israel yn yr Arglwydd ein Duw.

24 Canys gwarth a yfodd lafur ein tadau o'n hieuengctid; eu defaid, a'u gwarthec, eu meibion a'u merched.

25 Gorwedd yr ydym yn ein cywilydd, a'n gwarth a'n todd ni: canys yn erbyn yr Arglwydd ein Duw y pechasom, nyni a'n tadau, o'n ieuengctid hyd y dydd heddyw, ac ni wrandawsom ar lais yr Arglwydd ein Duw.

PEN. IIII.

1 *Duw yn galw Israel, trwy ei ddiarwyddi; yn annog Iuda i edifarhau, trwy farnedigaethau ynddo.* 19 *Tofiwr gwyfan am drueni Iuda.*

1 Israel, os dychwel, * dychwel attafi, medd yr Arglwydd: a hefyd os rhoi heibio dy ffieidd-dra oddi ger fy mron, yna ni'th fymudir.

2 A thi a dyngi, byw yw'r Arglwydd, mewn gwirionedd, mewn barn, ac mewn cyfiawnder, a'r cenhedloedd a ymfendithiant yndo: ie yndo yr * ymgloddforant.

3 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd wrth wŷr Iuda, ac wrth Ierusalem; * braenerwch i chwi ffaith, ac na hauwch mewn drain.

4 Ymenwaedwch i'r Arglwydd, a rhoddwch heibio ddienwaediad eich calon, chwi gwŷr Iuda, a thrigolion Ierusalem: rhag i'm digofaint ddyfod allan fel tân, a llofci, fel na byddo diffoddnôd, o herwydd drygioni eich amcanion.

5 Mynegwch yn Iuda, a chyhoeddwch yn Ierusalem, a dywedwch, vdcewch vdcorn yn y tir, gwaeddwch, ymgefclwch, a dywedwch, ymgynnullwch, ac awn i'r dinaſoedd caerog.

6 Codwch faner tua Sion, ffowch, na ſefwch: canys mi a ddygaf ddrwg o'r * gogledd, a ſyfdiniſtr mawr.

7 Y * llew a ddaeth i fyny o'i loches, a diſtrywr y cenhedloedd a gychwynnodd, ac a aeth allan o'i drigle, i wneuthur dy dir yn anrhaith; a'th ddinaſoedd a ddiuddfir ir heb drigiannedd.

...ynnwys fwch a lliain ſich; galar-
... angerdd llid yr Arglwydd
... hwnnw, medd yr Arglwydd,
... galon y brenin, ac am galon y penna-
... ddiaid hefyd a ſynnant, a'r proph-
... dwedais, ô Arglwydd Dduw, yn ſicr
... ti a dwyllaiſt y bobl ymma a Ieruſa-
... dywedyd, * bydd heddwch i chwi, ac etto
... yceddyt hyd at yr enaid.

13 Yn yr amſer hwnnw y dywedir wrth y bobl
... wrth Ieruſalem; gwynt ſych yr vchel-leoedd
... ffordd tuac merch fy mhobl, nid i nithio,
... i buro;

14 Gwynt ‖ llawn o'r *leoedd* hynny, a ddaw at-
... mithau hefyd myfi a draethaf farn yn eu
... hyn.

15 Wele, megis cwmwl a daw i fynu, a'i gerby-
... megis cor-wynt: ei feirch fy yſcafnach nâ'r
... ; gwae ni, canys ni a anrheithiwyd.

16 O Ieruſalem * golch dy galon oddi wrth ddry-
... fel y byddech gadwedic: pa hyd y lletteui
... rewn goeg amcanion.

17 Canys llêf ſydd yn mynegi allan o * Dan,
... gyhoeddi cuhudd allan o ſynydd Ephraim.

18 Coſbwch yr cenhedloedd; wele, cyhoeddwch
... Ieruſalem, ddyfod gwiſ-wŷr o wlâd bell, a
... yn erbyn dinaſoedd Iuda.

19 Megis ceidwaid maes y maent o amgylch
... erbyn; am iddi fy ngholoni, medd yr
... .

20 Dy ffordd di a'th amcanion a wnaethant
... ti, dymma dy ddrygioni di, am ei fod
... chwerw, am ei fod yn cyrhaeddyd hyd at dy
... di.

21 Fy mol, fy mol, gofidus wyf o barwydennau
... calon, mae fy nghalon yn terfyſcu ynoſt ni allaf
... am it glywed ſain yr vdcorn, ô fy enaid, a
... ddrycſel.

22 Dinaſtr ar ddinaſtr a gyhoeddwyd, canys
... holl dîr a anrheithiwyd; yn ddiſymmwth
... ddrywiwyd fy llueſtai i, a'm cortenni yn
... ntyrr.

23 Pa hyd y gwelaf faner? ac y clywaf ſain yr
... rnet?

24 Canys y mae fy mhobl i yn ynfyd heb fy adna-
... i: meibion angall ydynt, ac nid deallgar hwynt:
... meiſt yn ſynhwyrol i wneuthur drwg, eithr
... gwneuthur da ni fedrant.

25 Mi a edrychais ar y ddaiar, * ac wele, afluni-
... a gwag oedd; ac ar y nefoedd, a goleuni nid
... ganddynt.

26 Mi a edrychais ar y mynyddoedd, ac wele,
... oeddynt yn crynu: a'r holl fryniau a ymſe-
... wynt.

27 Mi a edrychais, ac wele, nid *oedd* dŷn, a holl
... yr nefoedd a giliaſent.

28 Mi a edrychais, ac wele y dol-dir yn anialwch,
... holl ddinaſoedd a ddeſtrywiaſid o flaen yr Ar-
... ywydd, gan lidiawgrwydd ei ddigter ef.

29 Canys fel hyn y dywedodd yr Arglwydd,
... tir oll fydd diffaethwch; * ac etto ni wnaf
... ben.

30 Am hynny y galara y ddaiar, ac y tywylla y
... uddi oddi vchod; o herwydd dywedyd o honof
... mi a'i bwriedais, ac ni bydd edifar genif, ac ni
... oddi wrtho.

31 Rhag trwm y gwyr meirch a'r ſaethyddion, y
... holl ddinaſoedd a ffoant i'r dryſi, ac a ddring-
... creigiau: yr holl ddinaſoedd a adewir, ac
... ŵr a drigo yndynt.

32 A thitheu yr anrhaith hiedic, beth a wnai? er
ymwiſco o honot ac ymgaeriad, er it ymdrwſio â
thlyſſau aur, er i it ‖ liwio dy wyneb â lliwiau, yn
ofer it'th wnei dy hyn yn dîg, dy gariadau a'th
ddirmygant, *ac* a geiſiant dy enioes.

33 Canys clywais lef megis gwraig yn eſcor, ey-
fyngder fel benyw yn eſcor ar ei hetifedd cyntaf,
llef merch Sion, yn ochein, *ac* yn lledu ei dwylo,
gan ddywedyd, gwae fi yr awr hon, o blegit dcfygi-
odd fy enaid gan leiddiaid.

PEN. V.

1 *Barnedigaethau Duw ar yr Iddewon, am eu gwrthnyſigrwydd,* 7 *am eu godineb,* 10 *am eu hannuwioldeb,* 19 *am iddynt ddirſyrru Duw,* 25 *am eu mawr lygredigaeth yn eu llywodraeth* 26 *hyd eu* 30 *ac eglwyſig.*

RHedwch ymma a thraw, ar hyd heolydd Ieruſalem, ac edrychwch yr awr hon, mynnwch wybod hefyd, a cheiſiwch yn ei ‖ heolydd hi o chewch ŵr, a oes a wnêl barn, a gais wirioned, ac myfi a'i harbedaf hi.

2 Ac er dywedyd o honynt, byw yw'r Arglwydd etto yn gelwyddog y tyngant.

3 O Arglwydd, onid ar y gwirioned y mae dy lygaid ti? ti a'i tarewaiſt hwynt, ac nid ymoſodiaſant: difeaiſt hwynt, *eithr* gwrthodaſant dderbyn cerydd: hwy a wnaethant eu hwynebau yn gelettach nâ chraig, gwrthodaſant ddychwelyd.

4 Ac mi a ddywedais, yn ſicr tlodion ydynt, y rhai hyn, ynfydion ydynt: canys nid adwaenant ffordd yr Arglwydd, *na* barn eu Duw.

5 Mi a âf rhagof at y gwŷr mawr, ac a ymddiddanaf â hwynt, canys hwy a wybuant ffordd yr Arglwydd, *a* barn eu Duw, eithr y rhai hyn a gyd-dorraſant yr iau, *ac* a ddrylliaſant y rhwymau.

6 O blegit hyn, llew o'r coed a'i tery hwy, blaidd ‖ o'r anialwch a'i deſtrywia hwy, llewpard a wilia ar eu dinaſoedd hwy: pawb a'r a ddêl allan o honynt a rwygir, canys eu camweddau a amlhaſant, eu gwrthdroſcydd a'i chwenegaſant.

7 Pa fodd i'th arbedwn am hyn? dy blant a'm gadawſant â, ac a dyngaſant i'r *rhai* nid *ydynt* ddiwiau: a phan ddiwellais hwynt gwnaethant odineb, ac a heidiaſant i dŷ'r buttain.

8 Oeddynt *fel* meirch porthiannus y bore, * gweryrent bob vn ar wraig ei gymmydog.

9 Onid ymwelaf am y pethau hyn, medd yr Arglwydd? oni ddïal fy enaid ar gyfryw genhedl a hon?

10 Dringwch ar ei muriau hi, a diſtrywiwch; *ond* na orphennwch yn llwyr: tynnwch ymaith ei mur-ganllawiau hi; canys nid eiddo'r Arglwydd ydynt.

11 O blegit tŷ Iſrael, a thŷ Iuda a wnaethant yn anffyddlon iawn â mi, medd yr Arglwydd.

12 Celwyddog ſoant yn erbyn yr Arglwydd, a dywedaſant, nid efe yw, * ac ni ddaw dryg arnom, ac ni welwn gleddyf na newyn.

13 A'r prophwydi a ſnant fel gwynt, a'r gair nid yw ynddynt: fel hyn y gwneir iddynt hwy.

14 Am hynny fel hyn y dywed Arglwydd Dduw y lluoedd, am i chwi ddywedyd y gair hwn, wele fi yn rhoddi fy ngeiriau yn dy enau di yn * dân, a'r bobl hyn yn gynnŷd, ac efe a'i diſa hwynt.

15 Wele, mi a ddygaf arnoch chwi ô Iſrael, medd yr Arglwydd, cenhedl o bell, medd yr Arglwydd, cenhedl nerthol ydyw, cenhedl a fu er ſlaen, cenhedl nid adwaenoſt ei pen, ni chlywaith, ac ni ddeelli beth a ddywedant.

16 Eu

Neu, yr hanys.

Heb. a gyfrifa.

Heb. a gyfrifa.

*Heb. a gyfrifa

16 Ei chawell saethau hi *sydd* fel bedd agored, cedyrn *ydynt* oll.

*Leu.26. 16.deu.28 31.33. 17 A hi a fwytty dy * gynhayaf dj, a'th fara, yr hwn a gawsei dy leibion di a'th serched ei fwytta: hi a fwytty dy ddefaid ti a'th wartheg, hi a fwytty dy winwydd a'th figysi-wydd: dy ddinasoedd cedyrn, y rhai yr wyt yn ymddiried ynddynt, a lleda hi a'r cleddyf.

18 Ac er hyn, yn y dyddiau hynny, medd yr Arglwydd, * ni wnafi gwbl ben â chwi.

*Pen. 4.27. 19 A bydd pan ddywedoch, * pa ham y gwna yr Arglwydd ein Duw hyn oll i ni? ddywedyd o honot titheu wrthynt, megis y gwrthodasoch fi, ac y gwasanaethasoch ddieithr, yn eich tir eich hun; felly y gwasanaethwch ddieithriaid, mewn tir ni *byddo* eiddo chwi.

20 Mynegwch hyn yn nhŷ Iacob; a chyhoeddwch hyn yn Iuda, gan ddywedyd:

*Esa.6.9 matt.13. 14.act.28 26.rhuf. 11.8.10. 12.40. † Hebr. gnion. ‖ Iob 38. 10.11. pi. 104.9. 21 Gwrando hyn yn awr, * ti bobl yusyd, a heb † ddeall, y rhai y mae llygaid iddynt, ac ni welant, *a chlustiau* iddynt, ac ni chlywant.

22 Onid ofnwch chwi fi, medd yr Arglwydd? oni chrynwch rhag fy mron? yr hwn a osodais y tywod * yn derfyn i'r môr, *trwy* ddeddf dragywyddawl, fel nad elo tros hwnnw, er i'r tonnau ymgyrchu, etto ni thyccia iddynt; er iddynt derfysgu, etto ni ddeuant tros hwnnw.

‖ Iob 38. 10.11. pi. 104.9. 23 Eithr i'r bobl hyn y mae calon wrthnysig, ac amheiddgar: hwynt hwy a giliasant, ac a aethant *ymmaith:*

*Deut. 11.14. 24 Ac ni ddywedant yn eu calon, ofnwn weithian yr Arglwydd ein Duw, yr hwn sydd yn rhoi * y glaw cynnar a'r diweddar yn ei amser: *efe* a geidw i ni ddefodol wythnosau cynhafat.

*Es.59.2 25 * Eich anwireddau chwi a droes heibio y rhai hyn, a'th pechodau chwi a attaliasant ddaioni oddi wrthych.

‖ *Neu, a drewant fel ddrewsyt yn eu hyn.* *Deut. 32.15. *Esa.1.23 2Ec.7.10. ‖ *Neu, Synhwyda hynny.* *Pen. 14.18. & 23.25.2Ec. 13.6. † *Hebr. Gymerant ymaydyle* 26 Canys ymmysc fy mhobl y ceir anwiriaild, y rhai a ‖ wiliant megis *un yn* gosod maglau: gosodant offer dinistr, dynion a ddaliant.

27 Fel cawell yn llawn o adar, felly *y mae* eu tai hwynt yn llawn o dwyll: am hynny y cynnyddasant, ac yr ymgyfoethogasant.

28 * Tewychasant, disgleiriasant, aethant hefyd tuhwnt i weithredoedd y drygionus, * ni farnant farn, barn yr ymddifad † etto ffynnasant, ac ni farnant farn yr anghenus.

29 Onid ymwelaf am y pethau hyn, medd yr Arglwydd? oni ddial fy enaid ar gyfryw genhedl â hon?

*Pen. 14.18. & 23.25.2Ec. 13.6. † *Hebr. Gymerant ymaydyle* 30 ‖ Peth aruthr ac erchyll a wnaed yn y tîr.

31 Y prophwydi a bropawydant * gelwydd, yr offeiriaid befyd a'† lywodraethant trwy eu gwaith hwynt, a'm pobl a hoffant hynny: etto beth a wnewch yn niwedd hyn?

PEN. VI.

1 *Y gelynion a yrrwyd yn erbyn Iuda, 4 yn ymgynnullwo, 6 Duw yn gosodi gelynion ar waith, o herwydd pechodau ei bobl. 9 Y Prophwyd yn cwyno rhag barnedigaethau Duw, o herwydd eu pechodau hwy: 18 Yn cyhoeddi diyofaint Duw, 26 yn galw *r bobl i alaru, o herwydd barnedigaethau Duw, am eu pechodau hwy.*

YMeynwill vch i fioi, meibion Beniamin, o gael o ddi Ierusalem, ac yn Tecoa vdcen vch vdcorn: a chodwch flag * yn Beth-haccerem, canys drwg a welir o'r gogledd, a dinistr mawr.

* Neh. 3.14. 2 Cyffelybais ferch Sion i *wraig* ‖ dêg foethus.

‖ Neu, yn wraig ieuenc. 3 Attŵ hi y daw y bugeiliaid a'i diadellau, yn ei herbyn hi o amgylch y gosodant en pebyll: pawb yn yn ei le.

4 Parottowch ryfel yn ei herbyn hi, codwch ac awn i fynu ar hanner dydd, gwae ni o herwydd ciliodd y dydd, canys cyscodau'r hwyr ymestynnasant.

5 Codwch, ac awn i fynu o *hŷd* nôs, a destrywiwn ei phalasau hi.

6 Canys fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, torrwch goed, a ‖ chodwch glawdd yn erbyn Ierusalem; dymma'r ddinas sydd i ymweled â hi; gorthrymder yw hi oll o'i mewn.

7 * Megis y gwna ffynnon iw dwfr dardda allan, felly y mae hi yn bwrw allan ei drygioni: trais ac yspail a glywir ynddi, gofid a dyrnodiau *sy* yn wastad ger fy mron.

8 Cymmer addysc, o Ierusalem, rhag i'm henaid i ‖ ymado oddi wrthit; rhag i mi dy osod di yn anrhaith, yn dir anghyfanneddol.

9 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, gan loffa y lloffant weddill Israel, fel gwinwyddenwr tro dy law yn ei bôl, megis cascludd grawn-win i'r bascedau.

10 Wrth bwy y dywedaf fi, a phwy a rybuddiaf, fel y clywant? wele, * eu clust hwy *sy* ddienwaedadic, ac ni allant wrando: wele, dirmyg gus ganddynt air yr Arglwydd, nid oes ganddynt ewyllys iddo.

11 Am hynny 'r ydwyfi yn llawn o lid yr Arglwydd, blinais yn ymattal: tywalltaf ef ar y plant ‖ yn yr heol; ac ar gynnulleidfa y gwŷr ieuainge hefyd: canys a gŵr a'r wraig a ddelir, yr hen-wr a'r llawn o dyddiau.

12 A'i tai a ddigwyddant i eraill, eu meusydd a'i gwragedd hefyd: canys eftynnaf fy llaw ar drigolion y wlad, medd yr Arglwydd.

13 O blegit o'r lleiaf o honynt hyd y mwyaf, * pob yn ysdd yn ymroi i gybydd-dod: ac o'r prophwyd hyd yr offeirtiad, pob yn ysdd yn gwneuthur ffalster.

14 A hwy a'† iachasant ffeiw merch fy mhobl i, yn esmwyth, gan ddywedyd, heddwch, heddwch; er nad *oedd* heddwch.

15 *A ydoedd arnynt hwy gywilydd pan wnelent ffieidd-dra? nid ydoedd arnynt hwy ddim cywilydd, ac ni fedrent wrido: am hynny y cwympant yn mysc y rhai a gwympant; yn yr amser y gwelwyf â hwynt y cwympant, medd yr Arglwydd.

16 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, sefwch ar y ffyrdd, ac edrychwch, a gofynnwch amyr * hên lwybrau, lle mae ffordd dda, a rhodiwch yndi; a chwi a gewch * orphwysfra i'ch eneidiau: ond hwy a ddywedasant, ni rodiwn ni *yndi.*

17 Ac mi a osodais wil-wŷr arnoch chwi *gan ddywedyd,* gwrandewch ar sain yr vdcorn; hwythau a ddywedasant, ni wrandawn ni ddim.

18 Am hynny, clywch genhedloedd: a chi gynnulleidfa, gwybydd pa bethau sy yn eu plith hwynt.

19 Gwrando, tydi 'r ddaiar, wele fi yn dwyn dryg-fyd ar y bobl hyn, *sef* ffrwyth eu meddyliau eu hunain; am na wrandawsant ar fy ngeiriau, na'm cyfraith, eithr gwrthodasant hi.

20 I ba beth y daw i mi'† thus o Seba, a Chalamus peraidd o wlad bell? eich poeth offrymau nid ydynt gymmeradwy; ac nid melus eich aberthau gennif.

21 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele fi yn rhoddi trangwyddiadau i'r bobl hyn, fel y trangwyddo wrthynt y tadau a'r meibion ynghyd; cymmydog a'i gyfaill a ddifethir.

22 Fel

y dywed yr Arglwydd, wele bobl yn
dir y gogledd, a chenhedl fawr a gy-
y odaiar.

hwn a'r wayvvfon yr ymaflant, creulon
i chymmerant drugaredd : eu llais a
y mor, ac ar feirch y marchogant yn
gwyr i ryfel yn dy erbyn di, merch

fôn am danynt, ein dwylo a lae-
laster a'n dalieddi, fel gofid gwraig

ddo allan i'r maes, ac na rodia rhyd
; canys cleddyf y gelyn, ac arfwyd fydd

ych fy mhobl, * ymwregysa â fachliain, ac
a lladw : gwna it gwynfan a galar tost,
mnc fab ; canys y destrywi-wr a ddaw
ymmwth arnom ni.

Mi a'th roddais di yn * dŵr, ac yn gader-
yn mysc fy mhobl, i vvbod, ac i brofi
dodd hwy.

Ymdyn o'r fâth gyndynnaf ydynt oll, yn
ag cellib : * efydd, a haiarn ŷnt, llygru y
hwy oll.

llafcodd y fegin, gan dân y darfu'r plwm ;
y toddodd y toddadd, canys ni thynnwyd
drygionus ymmaith.

' Yn arian gwrthodedic y galwant hwynt ;
mhod o'r Arglwydd hwynt.

PEN. VII.

Jeremi Iortmia i alw am wir edifeirwch, i lu-
a'i cenhedl. 8 *Y mae yn ilyfu en bofer*
wir hwy, 12 *trwy eſampl Silob.* 19 *Y mae*
yn hyguhau en delw-addoliaeth : 21 *Yn llyſu*
yr aufyddi : 29 *Yn en hannog i alaru, o*
en tu ſwnidd-dra yn Tophet, 32 *a'r barnedîga-*
a ddaw am hynny.

Gair yr hwn a ddaeth at Ieremi oddi wrth
Arglwydd, gan ddywedyd ;

Sefi di ym mhorth tŷ yr Arglwydd, a chy-
r gair hwn yno, a dywed ; Gwrandewch
yr Arglwydd, chwi holl Iuda, y rhai a
ewch i mewn trwy'r pyrth hyn, i addoli
Arglwydd.

Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw
, * gwellhewch eich ffyrdd, a'ch gweithred-
ac mi a wnaf i chwi drigo yn y man ymma.

Na ymddiriedwch mewn geiriau celwyddog,
dywedyd ; Temi yr Arglwydd, Temi yr Ar-
, Temi yr Arglwydd ydynt.

Canys os gan wellhau y gwellhewch eich ffyrdd,
gweithredoedd, os gan wneuthur y gwnewch
rhwng gwr a'i gymydog ;

Os na orthrymmwch y dieithr, yr ymddi-
r weddw ; ac ni thywalltwch waed gwi-
yn y fan hon, ac ni rodiwch ar ôl duwiau
ithr, i'ch niwed eich hun ;

Yna y gwnaf i chwi drigo yn y fan hon, yn y
a roddais i'ch tadau chwi, yn oes oesoedd.

Wele chwi yn ymddiried mewn geiriau celwy-
ddog ni wnânt lês.

A yn lladratta, yn lladd, ac yn godineba, a
gu anudon, ac arogl darthu i Baal, a rhodio
ô duwiau dieithr y rhai nid adwaenoch ;

Y dewch, ac y sefwch ger fy mron i yn
y hwn, yr hwn y gelwir fy enw i arno, ac
gwaeddwch ; rhyddhawyd ni i wneuthur y ffi-
hyn oll ?

A yn lloches lladron yr aeth y tŷ yn-
hwn y gelwir fy enw i, ger bron
? Wele minnau a welais hyn medd
Arglwydd.

12 Eithr attolwg, ewch i'm lle, yr hwn a fu,
yn Siloh, lle y gosodais fy enw ar y cyntaf, ac * e-
drychwch beth a wneuthym i hwnnw, o herwydd
anwiredd fy mhobl Israel.

13 Ac yn awr, am wneuthur o honoch yr holl
weithredoedd hyn, medd yr Arglwydd, minneu
a lefarais wrthych gan godi yn foreu, a lefaru, etto
ni chlywsoch ; a * gelwais arnoch, ond nid at-
tebasoch :

14 Am hynny y gwnaf i'r tŷ hwn y gelwir fy
enw arno, yr hwn yr ydych yn ymddiried yn-
ddo, ac i'r lle a roddais i chwi, ac i'ch tadau,
megis y gwneuthum * i Siloh.

15 Ac mi a'ch taflaf allan o'm golwg, fel y teflais
eich holl frodyr, *sef* holl hâd Ephraim.

16 Am hynny, * na weddia tros y bobl hyn, ac na
dderchata waedd, na gweddi trofiynt ; ac nac
eiriol arnaf ; canys ni'th wrandawaf.

17 Oni weli di beth y maent hwy yn ei waen-
thur, yn ninasoedd Iuda, ac yn heolydd Ierusa-
lem ?

18 Y plant sy yn casclu cynnyd, a'r tadau yn cyn-
nen tân, a'r gwragedd yn tylino tocs, i wneuthur
teisennau * i'r frenhines y nef, ac i dywallt diod
offrymmau i dduwiau dieithr, i'm digioi.

19 Ai fi y maent hwy yn ei ddigio, medd yr Ar-
glwydd ? ai hwynt eu hun, er cywilydd iw hwy-
nebau eu hun ?

20 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd
Duw, wele fy llid a'm digofaint a dywelltir
ar y man ymma, ar ddyn, ac ar anifail, ar goed
y maes, ac ar ffrwyth y ddaiar, ac efe a lŷr, ac
ni'n diffoddir.

21 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw
Israel ; * rhoddwch eich poeth-offrymmau ar eich
aberthau, a bwyttewch gig.

22 Canys ni ddywedais i wrth eich tadau, ac
ni orchymynnais iddynt, y dydd y dugym hwynt
o dîr yr Aipht, am † boeth offrymmau, neu a-
berthau.

23 Eithr y peth hyn a orchymynnais iddynt, ‖
gan ddywedyd ; * gwrandewch ar fy llêf, ac
mi a fyddaf Duw i chwi, a chwithau fyddi-
wch yn bobl i minnau ; a rhodiwch yn yr holl
ffyrdd a orchymynnais i chwi, fel y byddo yn dda
ionns i chwi.

24 Eithr ni wrandawsant, ac ni ostyngasant eu
clust, onid rhodiasant yn ôl cynghorion, ‖ a chil-
ynrwydd eu calon ddrygionus, ac † aethant yn ôl, ac
nid ym mlaen.

25 O'r dydd y daeth eich tadau chwi allan o
wlâd yr Aipht, hyd y dydd hwn, * mi a ddanfo-
nais attoch fy holl wasanaeth-wŷr y prophwydi,
bob dydd gan fore-godi, ac anfon ;

26 Er hynny ni wrandawsant arnaf, ac ni ostyng-
asant eu clust, * eithr caledasant eu gwarrau, gwne-
thant yn waeth nâ'u tadau.

27 Am-hynny tî a ddywedi y geiriau hyn oll
wrthynt, ond ni wrandawsant arnat ; gelwi hefyd
arnynt, ond nid attebant di ;

28 Eithr ti a ddywedi wrthynt, dymma genhedl
ni wrendy ar lais yr Arglwydd ei Duw, ac ni dder-
byn ‖ geryddiad : darfu am y gwirionedd, a thorrwyd
hi ymmaith o'i genau hwynt.

29 * Cneifia dy wallt, *o Ierusalem*, a bwrw i
ffordd, a chyfod gwynfan ar y lleoedd vchel : canys
yr Arglwydd a wrthodd a ffordd, ac a wrthododd
genhedlaeth ei ddigofaint.

30 Canys meibion Iuda a wnaethant ddrwg yn
fy ngolwg, medd yr Arglwydd : gosodasant eu
ffieidd-dra yn y tŷ, yr hwn y gelwir fy enw arno,
i'w halogi ef.

31 A hwy a adeiladasant * uchelfeydd Tophet, yr hon *ſydd* ynglyn mab Hinnom; i loſci eu meibion a'i merched yn tân, yr hyn ni orchymynaſis, ac ni † ſeddyliodd ſy gnhalon.

32 Am hynny, * wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, na elwir hi mwy Tophet, na glyn mab Hinnom, namyn glyn lladdedigaeth: canys claddant o fewn Tophet, nes bod eiſieu lle.

33 A bydd * celanedd y bobl hyn yn ſwyd i adar y neſoedd, ac i anifeiliaid y ddaiar, ac ni *bydd* a'i tarfo.

34 * Yna y gwnaf i lais llawenydd, a llais digriſwch, llais priod-fab, a llais priod-ferch, ddarfod allan o ddinaſoedd Iuda, ac o heolydd Ieruſalem: canys yn anrhaith y bydd y wlâd.

2. * Eſay 24.7. Pen. 16.9. & 25.10. & 33.11. Ezec. 26. 13. Hoſ 2. 11.

PEN. VIII.

1 *Goſid yr Iuddewon, yn ſyw ac yn ſarw.* 4 *Y mae yn ediw iddynt eu hynſyda'i diſgwiliydd anedifeirweb?* 13 *Yn dangos y ſaru doſt a gaant hwy,* 18 *ac yn cwyno yn benbyd gyſtwr hwy.*

YN yr amſer hwnnw, medd yr Arglwydd, y dygant hwy eſcyrn breninoedd Iuda, ac eſcyrn ei dywyſogion, ac eſcyrn yr offeiriaid, ac eſcyrn y prophwydi, ac eſcyrn trigolion Ieruſalem, allan o'i beddau.

2 A hwy a'i tanant o flaen yr haul, ac o flaen y lleuad, a holl lu y neſoedd, y rhai a garaſant hwy, a'r rhai a waſanaethaſant, a'r rhai y rhodiaſant ar ei hôl, a'r rhai a geiſiaſant, a'r rhai a addoliaſant: ni chaeſlir hwynt, ac ni'm cleddir: yn dommen ar wyneb y ddaiar y byddant.

3 Ac angeu a ddewiſir o flaen bywyd, gan yr holl weddillion a adewir o'r teulu drwg hwn, y rhai a adewir yn y lleoedd oll y gyrrais i hwynt yno, medd Arglwydd y lluoedd.

4 Ti a ddywedi wrthynt hefyd, fel hyn y dywed yr Arglwydd: a gwympant hwy, ac ni chodant? a dry eſe ymaith, ac oni ddychwel?

5 Pa ham y ciliodd pobl Ieruſalem ymma yn ei hôl, ag encil tragywyddol? glynaſant mewn twyll, gwrthodaſant ddychwelyd.

6 Mi a wrandewais ac a glywais, ond ni ddywedent yn iawn, nid edifarhaodd neb am ei anwiredd, gan ddywedyd, beth a wneuthum i? pob yn oedd yn troi iw yrfa, megis march yn rhuthro i'r frwydr.

7 Ie y * ſicwia yn yr awyr a edwyn ei dymhorau, y durtur hefyd, a'r aran, a'r wennol, a gadwant amſer eu dyfodiad: eithr fy mhobl i, ni wyddant farn yr Arglwydd.

8 Pa fodd y dywedwch, doethion *ydym* ni, a chyfraith yr Arglwydd *ſydd* gyd â ni? wele, yn ddiau ‖ ofer y gwnaeth hi; ofer yw pin yr ſcrifennyddion.

9 * Y doethion ‖ a wradwyddwyd, a ddychrynwyd, ac a ddaliwyd: wele, gwrthodaſant air yr Arglwydd, a † pha ddoethineb *ſydd* ynddynt?

10 Am hynny y rhoddaf eu gwragedd hwynt i graill, a'i meyſydd i'r rhai a'i meddianno: * canys o'r lleiaf hyd y mwyaf, pob yn ſy yn ymroi i gybydd-dod, o'r prophwyd hyd at yr offeiriad, pawb ſydd yn gwneuthur ſalſter.

11 * Iachaſant hefyd archoll merch fy mhobl yn ysgafn, gan ddywedyd, * heddwch, heddwch, pryd nad oedd heddwch.

12 * A fu gywilydd arnynt hwy pan wnaethant ffieidd-dra? na fu, ddim cywilydd arnynt, ac ni fedraſant wrido: am hynny y ſyrthiant ym myſc y rhai a ſyrthiant: yn amſer eu hymweliad y ſyrthiant, medd yr Arglwydd.

13 Gan ‖ ddiſa y diſaf hwynt, medd yr Arglwydd: ni *bydd* grawn-win * ar y winwydden, na ffigys * ar y ffigyſ-bren; a'r ddeilen a ſyrth, a hyn a roddais iddynt a ymedy â hwynt.

14 Pa ham yr ydym ni yn aros? ymgaſclwch ynghyd, ac awn i'r dinaſoedd cedyrn, a diſtawn ynno: canys yr Arglwydd ein Duw a'n goſodaſ ac a roes i ni * ddwfr ‖ baſtl iw yfed, o herwydd pechu o honom yn erbyn yr Arglwydd.

15 * Diſgwil yr oeddym am heddwch, ettoi *ddaeth* daioni; am amſer meddiginiaeth, ac wele ddychryn.

16 * O Ddan y clywir ſfroeniad ei ſelcod gan lais gweryrſa ei gedyrn: ei cryoedd yr ha ddaiar: canys hwy a ddaethant, ac a ſwyſaſ y tir, † ac oll a oedd yndo; y ddinas a'r rhai yn trigo ynddi.

17 Canys wele, mi a * ddanfonaf ſeirph, aſpiaid i'ch myſc, y rhai * nid *oes* ſwyn rhag-ddynt: a hwy a'ch brathant chwi, medd yr Arglwydd.

18 Pan ymgyſſurwn yn erbyn gofid, fy nghalon ſydd yn gofidio † ynof.

19 Wele lais gwaedd merch fy mhobl o blegid † y rhai o wlâd bell: ond *ydyw* yr Arglwydd yn Sion? onid *yw* ei Brenin hi yndді? pa ham i'm digiaſant â'i delwau cerfiedig, ac â'u ofereedd dieithr?

20 Y cynhaiaf aeth heibio, darfu'r hâf, ac ni ydym ni gadwedic.

21 Am friw merch fy mhobl i'm briwd i; † galerais, daliodd ſynder fi.

22 Onid *oes* driaci * yn Gilead? onid *oes* yn phyſygwr? pa ham na † wellhâ iechyd merch fy mhobl?

PEN. IX.

1 *Ieremiah yn cwynfan o achos anwyredigaeth yr Iuddewon, a'i hanediga ethau.* 12 *Am ſydd dod yw achos eu cbwerw oſid hwy,* 17 *y mae yn en hannog i gwynfan o achos eu dinyſtr* 23 *ac i bydera, nid arnynt eu hunain, ond i Ddaw.* 25 *Y mae yn bygwth Iuddewon a chenbedloedd beſyd.*

† O Na * bai fy mhen yn ddyfroedd, a'm llygaid yn ffynnon o ddagrau, fel yr wylwn ddydd a nôs, am laddedigion merch fy mhobl.

2 Oh na byddai i mi yn yr anialwch letſi ſaredd olion, fel y gadawn fy mhobl, ac yr elwn oddi wrthynt: canys hwynt oll *ydynt* odinebus, a thyrfa anffyddloniaid.

3 A hwy a annelaſant eu tafod *fel* eu bwa, i gelwydd, ac nid ar wirioneedd yr ymgryfhaſant ar y ddaiar: canys aethant o ddrwg i ddrwg, ac ni adnabuant fi, medd yr Arglwydd.

4 * Gochelwch bawb ei ‖ gymydog, ac na ddibynlied neb ei frawd: canys pob brawd gan ddiſodla a ddiſodla, a phob cymydog a rodia yn dwyllodrus.

5 Pôb un hefyd a ‖ dwylla ei gymydog, ac ni lefara gwir: ni'n dywedant: hwy a *ddyſcaſant* eu tafod i ddywedyd celwydd, ymflinaſant yn gwneuthur anwiredd.

6 Dy drigfan *ſydd* yng hanol twyll: o herwydd twyll y gwrthodaſant fy adnabod i, medd yr Arglwydd.

7 Am hynny, fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd: wele fi yn en toddi hwynt, ac yn en profi hwynt; canys pa wedd y gwnaf o herwydd merch fy mhobl?

8 Saeth ‖ lem * yw eu tafod hwy, yn dywedyd twyll, â'i enau y traetha yn heddwch wrth ei gymydog, eithr o'i fewn y gesyd ‖ gyullwyddfa.

9 Oni

ywnelaf i hwynt. am hyn, medd yr
ni ddial. fy enaid ar gyfryw genhedl

n y mynyddoedd y codaf ŵylofain a
galar tros i lannerchau yr anialwch:
ci hwynt, fel na thramwyo neb trwy-
na chlywir llais yscrubliaid: nglar
anifeiliaid hefyd a giliasant, aethant

a wnaf Ierusalem yn garneddau, ac yn
dreigiau, a dinasoedd Iuda a wnaf yn ddi-
heb breswylydd.

ŵr fydd ddoeth a ddeall hyn? a phwy y
getwn yr Arglwydd wrtho, fel y myne-
am y darfu am y tir, ac y lloscwyd fel
heb neb yn mynet trwodd?

dywedodd yr Arglwydd, am wrthod o
nghyfraith, yr hon a roddais ger eu bron
ac na weuddawsant ar fy llef, na rhodio

Eithr myned yn ôl i gyndyn wydd eu calon
, ac yn ôl Baalim, yr hyn a ddysgodd eu tadau

Am hyny, fel hyn y dywed Arglwydd y
Duw Israel; wele, mi a'u bwydaf hwynt,
, i. wermod, ac a'u diodaf hwynt i
bustl.

Gwasgaraf hwynt hefyd ym mysc cenhed-
ddnabuant hwy na'i tadau: ac mi a ddan-
ôl hwynt gleddyf, hyd oni ddifethwyf

Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, e-
ch, a gelwch am alarwragedd i ddyfod,
anfon am y rhai cyfarwydd, i beri iddynt

A brysio, a chodi cwynfan am danom ni, fel
ngo ein llygaid ni ddagrau, ac y difero ein
ni o'n dŵr.

Canys llais cwynfan a glywbwyd o Sion, pa
w bethwydd ni a bwyr wradwyddo-
herwydd i ni adael y tir, o herwydd yn
nom ein burw ni allan.

Etto gwrandewch air yr Arglwydd, wra-
derbynied eich clust air ei enau ef; dysc-
gwnsin i'ch merched, a galar bôb un
i.

herwydd dringodd angau i'n ffenestri; ac
ddistrywio y rhai by-
allan, i dorri ymaith y rhai ieuainge o'r heolydd.

Dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd, celanei
yn ffrwythau meirw fôm ar wyneb y
, y dytneid ar ôl y medelwr, ac ni
neb yn casglu.

Fel hyn y dywed yr Arglwydd, * nac ymffro-
eth yn ei ddoethineb, ac nac ymffrostied y
gadarnaf, nac ymffrostied y cyfoethog
yfoeth:

ond yn hyn ymffrostio ymffrostied yr hwn,
deall, ac yn fy adnabod i, mai myfi yw yr
yn dangos cariad, barn, a chyfiawnder,
daear: o herwydd yn y rhai hyn yr ymhy-
medd yr Arglwydd.

Wele, y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd,
ymweld â phob enwaededig yngyhyd â'r rhai

yr Aipht, ac â Iuda, ac â Edom, ac â meibion
, ac â'r rhai oll â fydd * yn y
rthaf, we rhai a drigant yn yr anialwch:
hall genhedloedd hyn sydd ieuwaededig, a
Israel sydd â * chalon ddieuwaededig.

* Pen. 25. 23. * Rhuf. 11. 25.

PEN. X.

1 *Yr anghyfiawnhyrwydd sydd i bawb Duw ac eilunod,* 17 *Y mae'n annog i ofni y gofidiau sydd ar ddyfod:* 19 *Yn cwyno am haith y Tabernacl gan ysgeiliaid ynfydion:* 23 *Yn gwneuthur gweddi ostyngedig.*

GWrandewch y gair a ddywed yr Arglwydd wrthych chwi, ty Israel.

2 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, na ddysgwch ffordd y cenhedloedd, ac * nac ofnwch arwyddion y nefoedd; canys y cenhedloedd a'i hofnant hwy.

3 Canys * deddfau'r bobloedd sydd ofered: i'o * Deut. herwydd cymmyna yn bren o'r coed, (gwaith llaw 12.30. 'r saer) â bwyall.

4 Ag * arian, ac ag aur yr harddant efe; â hoelion, * Esa. 44. ac â morthwylion y sicrhânt ef, fel na syfso. 12.

5 Megis palm-wydden syth ydynt hwy, * ac ni * Psal. lefarant: y mae'n * rhaid eu dwyn hwy, am na 115.5. allant gerdded: nac ofnwch hwynt, canys * ni all- * Esa. 46. ant wneuthur drwg, a gwneuthur da nid oes yn 1,7. ddynt. * Esa. 41.

6 Yn gymmaint ac nad oes neb * fel tydi Ar- 28. glwydd, mawr wyt, a mawr yw dy enw mewn ca- * Psalm. dernid. 86.10.

7 * Pwy ni'th ofna di, Brenin y cenhedloedd? * Dat. 15.4 canys i ti y * gweddei: o herwydd ym mysc holl * Neu. doethion y cenhedloedd, ac ym mysc eu holl de- perthyn i. yrnasoedd hwy, nid oes neb fel tydi.

8 Eithr † cyd-ynfydasant; ac * anhwyllasant † Heb. athrawiaeth oferedd yw efe. yn hoew, ac

9 Arian wedi ei yrru yn ddalennau a ddygir o Tarsis, ac aur o Vphaz; gwaith y celfydd, a dwy- law'r teddodd: i'dau glas a phorphor yw eu gwis- hwy, gwaith y celfydd yn oll. yr ynfyd-

10 Eithr yr Arglwydd ydyw'r † gwir Dduw, efe Esa. 41. yw'r Duw byw, a'r Brenin † tragywyddol: rhag ei 29. Iob 9. lld ef y cryna'r ddaear; yr cenhedloedd ni allant 13. wrth. ddioddef ei sorriant ef. Ier. 10.

11 Fel hyn y dywedwch wrthynt: y duwiau ni * Heb. wnaethant y nefoedd a'r ddaear, difethir hwynt o'r Dauw y ddaear, ac oddi tan y nefoedd. gwirio- ddol.

12 * Efe a wnaeth y ddaear trwy ei nerth, efe a * Heb. sicrhaodd y byd trwy ei ddoethineb, ac a ledyn- ieuainge. nodd y nefoedd trwy ei synnwyr. Gen. 1.6. ier. 51.15.

13 Pan roddo efe ei lais y † bydd † twrw dyfr- Psal. 135.7. edd, ac efe a wna i'r † tarth ddercha fo o eithafoedd † Heb. y ddaiar: efe a wna fellt † byd â'r glaw, ac a ddyg Neu. y gwynt allan o'i drysorau. Rieni.

14 * Ynfyd yw pob dyn yn ei dybodaeth, gwna- * Ier. 51. wyddyd pôb teddwdd trwy y ddelw gerfiedig: 17. canys celwydd yw efe, ac nid oes anadl ynddynt. Hab. 2. 18. Psal. 115.4. 135.15.

15 Oferedd yw'r † gwaith cyfeiliorni: yn amser Pen. eu gofwy y difethir hwynt. 32.39. deu. 32.9. ps. 10.16.

16 Nid fel y rhai hyn, yw * rhan Iacob: canys * Pen. llunîwr pob peth yw efe, ac Israel yw gwialen 51.19. etifeddiaeth ei: Arglwydd y lluoedd yw ei enw.

17 Casgl o'r tir dy ffrindiaeth, yr hon wyt yn trigo yn yr anddiffynfa.

18 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele'r yn taflu trigolion y tir y waith hon, a chyfyngaf arnynt, fel y caffont feithy.

19 Gwae fi am fy nrylw, dolurus yw fy archoll: ond mi a ddywedais, yn ddiau dyma eisi, a mi a'i dygaf.

20 Fy mhabell a ysbeiliwyd, a'm holl raffau sydd dorrwyd, fy meibion a aethant oddi wrthif, ac nid ydynt: nid oes mwy a fedo fy mhabell, na chodi fy llenni.

21 Canys y bugeiliaid a ynfydasant, ac ni cheisiasant

ſant yr Arglwydd, am hynny ni lwyddant; a *defaid* eu porfa hwy oll a waſcerir.

22 Wele, trôſtiv ſon a ddaeth, a chynnwrf mawr
*Pen.1.15 & 5.15. & 6.22. o dir y gogledd, i oſod dinaſoedd Iuda yn ddiffaethwch, *ac* yn * drigfan dreigiau.

23 Gwn Arglwydd, * nad eiddo dyn ei ffordd: nid
*Pen.9.23 ar law gŵr a rodio, y mae llywodraethu ei gerdded.
*Dih.16.1

24 * Coſpa fi Arglwydd, etto mewn barn, nid yn
*Pſal.6.1. & 20.44. & 38.1. dy lid, rhag it † fyng wneuthur yn ddiddim.

25 * Tywalltdy lid ar y cenhedloedd, y rhai
pen.30.11 nith adnabuant, ac ar y teuluoedd ni alwaſant
† *Hebr.* ar dy enw; canys bwyttaſant Iacob, ie bwyttaſant ef, difaſant ef, *ac* anheithiaſant ei
*Pſ.79.6. gyfanneddfa.

PEN. XI.

1 *Ieremi yn cyhoeddi Cyfammod Duw: 8 Yn ceryddu yr Iuddewon am fod yn anufydd iddo, 11 yn prophwydo y dwfe drygau arnynt. hwy, 18 ac ar wyr Anathoth, am gydfwriadu lladd Ieremi.*

YGair yr hwn a ddaeth at Ieremi oddi wrth yr Arglwydd, gan ddywedyd;

2 Gwrandewch eiriau y cyfammod hwn, a dywedwch wrth wyr Iuda, ac wrth breſſwylwyr Ieruſalem;

3 Dywed hefyd wrthynt, fel hyn y dywed Arglwydd Duw Iſrael; * melldigedig fyddo'r gŵr ni
*Deut. 27. 26. Gal.3.10. wrendy ar eiriau y cyfammod hwn;

4 Yr hwn a orchymynnais i'ch tadau chwi, y dydd y dugwn hwynt o wlâd yr Aipht, o'r ffwrn haiarn, gan ddywedyd; * gwrandewch ar fy llêf, a
*Leu.26. 3.16. gwnewch hwynt, yn ôl yr hyn oll a orchymynnwyf i chwi: felly chwi a fyddwch yn bobl i mi, a minneu a fyddaf yn Dduw i chwithau:

5 Fel y gallwyf gwplan * y llw a dyngais wrth
*Deut.9.12 eich tadau, ar roddi iddynt dir yn llifeirio o laeth a mêl, megis y *mae* heddyw: yna yr attebais, ac y dywedais, O Arglwydd, † felly y byddo.
† Heb. Amen.

6 Yna yr Arglwydd a ddywedodd wrthif, cyhoedda y geiriau hyn oll yn ninaſoedd Iuda, ac yn heolydd Ieruſalem, gan ddywedyd; gwrandewch eiriau y cyfammod hwn, a gwnewch hwynt.

7 Canys gan dyſtiolaethu y tyſtiolaethais wrth eich tadau, y dydd y dugym hwynt i fynu o dir yr Aipht, hyd y dydd hwn, * dirwy gody yn foreu,
*Jer.7.13. & thyſtiolaethu, gan ddywedyd; gwrandewch ar fy llais.

8 Ond ni wrandawſant, ac ni ogwyddaſant
Neu, gwaſtadyn. eu clûſt, nichr rhodiaſant bawb ar ôl † cyndyn-rwydd eu calon ddrygioni: am hynny y dygaf arnynt * holl eiriau y cyfammod hwn, yr hwn a
Leu.26. 14 deut.28. 15. orchymynais iddynt ei wneuthur, ond ni wnaethant.

9 A dywedodd yr Arglwydd wrthif, cyfradwriaeth a gafwyd yngwyſc Iuda, ac ymmyſc trigolion Ieruſalem.

10 Troſſant at anwireddau eu tadau gynt, y rhai a
*Iſa.1.15. & 59.3. wrthodaſant wrando fy ngeiriau; a hwy a aethant ar ôl duwiau dieithr i'w gwaſanaethu hwy: tŷ Iuda a tŷ Iſrael a dorraſant fy nghyfammod yr hwn a wnaethum â'u tadau hwynt.

11 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele fi yn dwyn drwg arnynt, yr hwn ni'a gallant fyned
Dih.1.28 & 15.29. & 28.9. Iſa.1.15. Jer.14.12 & 44.11. Eſec.8.18. & 9.8. oddi wrthy, * yna y gwaeddant arnaf, ac ni wrandawaf hwynt.

12 Yna dinaſoedd Iuda, a thrigolion Ieruſalem a
Barn.10.14. Eſa.45.20. Jer.2.28. aſ, ac a waeddant ar y duwiau yr arogl-darthant iddynt: *ond* gan waredu ni allant cu gwared hwynt, yn amſer ei dryg-fyd.

Jer.44.17

13 Canys yn ôl rhifedi dy * ddinaſoedd, yr oedd
dy ddduwiau ô Iuda; ac yn ôl rhifedi heolydd Ieruſalem, y goſodaſoch allorau yr † peth gwaradwyddus hwnnw; ie allorau i fwg-darthu i Baal.

14 Am hynny * na weddia dros y bobl hyn, ac na chyfod waedd, neu weddi troſtynt: canys ni wrandawaf yr amſer y gwaeddant arnaf o herwydd eu dryg-fyd.

15 † * Beth a wna fy anwyl yn fy nhŷ, gan iddi wneuthur ſcelerder lawer? a'r cig cyſſegredig aeth yn naſch oddi wrthit? † pan wnelit ddrygioni, yna y llawenychit.

16 Oliwydden ddeilioc dêg, o ffrwyth prydferth y galwodd yr Arglwydd dy enw: trwy drwſt cynnwrf mawr y cyneuodd tân yndi, a'i changhennau a dorrwyd.

17 Canys Arglwydd y lluoedd, yr hwn a'th blannodd, a draethodd ddrwg yn dy erbyn, o herwydd drygioni tŷ Iſrael, a thŷ Iuda, y rhai a wnaethant yn eu herbyn eu hun, i'm digio i, drwy fwg-darthu i Baal.

18 A'r Arglwydd a'm rhyddodd i'm, ac mi a'i gwn yna y dangoſaſt i'm en gweithredoedd hwy.

19 A minneu *oeddwn* fel oen, neu ſuſtach a ddygid iw ladd, ac ni wyddwn fwriadu o honynt fwriadau yn fy erbyn i, *gan ddywedyd*, dethrywiwn a phren ynghyd â'i † ffrwyth, a difethwn ef o dir y rhai byw, fel na chofier ei enw efmwy.

20 Eithr ô Arglwydd y lluoedd, barn yr cyfiawnder, * a chwilliwr yr arennau a'r galon; gwelwyf dy ddialedd arnynt: canys i ti y datcuddiodd fy nghŵyn.

21 Am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd am
Jer.29.21 wŷr Anathoth, y rhai a geiſiant dy enioes, gan ddywedyd; na phrophwyda yn enw yr Arglwydd, rhag dy farw trwy ein dwylo ni:

22 Am hynny, fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd; wele fi yn ymweled â hwynt: y gwŷr ieuainc a fyddant feirw trwy'r cleddyf; y eu meibion, a'u merched a fyddant feirw o newyn.

23 Ac ni bydd gweddill o honynt: canys mi a ddygaf ddrygfyd ar wŷr Anathoth, *ſef* blwyddyn eu gofwy.

PEN. XII.

1 *Ieremi yn cwyno rhag llwyddiant yr annuwiol, a thrwy ffydd yn gweled eu cwymp hwy. 7 Duw yn cerybuddio ef o fwriadau ei frodyr yn erbyn, 7 Ac yn gofidio ynos ei ataſtudiaeth. 14 Ac yn addo yr adferfydd gwir dyeithriaid a gaethiwed.*

CYfiawn wyt, ô Arglwydd, pan ddadleuwyf â thi: er hynny ymreſymmaf â thi *am dy* farnedigaethau: * pa ham y llwydda ffordd yr annuwiol, a'y ſynna'r anffyddloniaid oll?

2 Plennaiſt hwy, ie gwreiddiaſant, † cynnyddant, ie dygant ffrwyth: egos wyt yn eu genau, a phell oddi wrth eu harennau.

3 * Ond ti Arglwydd, a'm adwaenoſt i; ti a'm gwelaiſt, a'm brofaiſt fy nghalon † tuag attat: cipia allan hwynt megis defaid i'r lladdfa, a pharatoa hwynt erbyn dydd y lladdfa.

4 Pa hŷd y galara y tîr, ac y gwywa gwellt yr holl faes, * o blegit drygioni y rhai ſy yn trigo ynddo? methodd yr anifeiliaid a'r adar, o blegit iddynt yet ddywedyd, ni wêl efe ein diwedd ni.

5 O rhedaiſti gyd â'r gwŷr traed, a hwy yn dy flino, pa fodd yr yndarewi'r meirchi ac os *blinaſant* ti mewn tîr heddychlawn, *yn yr hwn yr ymddiriedaiſt*; yna pa fodd y gwnei yn ymchwydd yr Iorddonen?

6 * Canys dy frodyr, a thŷ dy dâd, ie y rhai hyny a ymwnaethant yn anffyddlon â thi, hwyt hwy

...ddafant yn grôch ar dy ôl, na chocliа
...ddwedyd ‡ geiriau têg wrthit.
...wais fy nhŷ, gadewais fy etifeddi-
...roddais ‡ anwylyd fy enaid yn llaw ei
...ddaeth fydd i mi, megis llew yn y coed:
...m herbyn, am hynny casgais hi.
...y etifeddiaeth i mi, fel aderyn ‖ brith,
...dir o amgylch yn ei herbyn hi; deuweh,
...holl fwyst-filod y maes: ‖ deuweh i
...aid fawr a ddestl ywiasant fy ngwin-
...asant fy rhandir, fy rhandir dirion a
...yn ddiffaethwch anrheithiol.
...ant hi yn anrhaith, ac wedi ei
...alara hi wrthif ‡ tir i gyd a anrhei-
...am nad oes neb yn ei gymmeryd at ei
...erthwyr a ddaethant ar yr holl fryniau,
...anialwch: canys cleddyf yr Arglwydd a
...ta ar nâill gwrr i'r ddaear, hyd y gwrr arall
...nid oes heddwch i'r cnawd.
...anhant wenith, ond hwy a fedant ddrain;
...ant, ond ni thyccia iddynt: a hwy a gy-
...ant am eich ffrwythydd chwi, o herwydd
...ant yr Arglwydd.
...Fel hyn y dywed yr Arglwydd yn erbyn fy
...ogion drwg, y rhai fy yn cyffwrdd â'r
...aeth a berais i'm pobl Israel ei hetifeddu:
...ai cynnau hwy allan o'i tir, ac a dynnaf
...mic hwynt.
...wedi i mi ei tynnu hwynt allan, mi a
...ef ac a drugarhâf wrthynt; a dygaf
...drachen bôb yn ei w etifeddiaeth, a phob
...tir.
...Acos gan ddyscu y dyscant ffyrdd fy mhobl, i
...eyn (fyw yw'r Arglwydd,megis y dys-
...fy mhobl i dyngu i Baal,) yna yr adeiledir
...ganol fy mhobl.
...ithr oni wrandawant, yna gan ddiwreiddio
...ddiaf y genhedl hon, a chan ddifetha mysi
...nat hi, medd yr Arglwydd.

PEN. XIII.

...rglwydd y gwregys lliain a gaddwyd yn
..., y mae Duw yn rhagddangos dinistr ei
...Trwy ddamneg cosfelan a lenwais â gwin,
...ngos y meddwid hwy â anrgeyfed. 16 Y
...anoge i achel y barnedigaethau sydd ar
...Ac yn diwedd mai en ffrind ana bwy
...obas o hynny.

...y dywed yr Arglwydd wrthif ‡ dôs a
...nâ'r wregys lliain, a dod ef am dy lwynau,
...ddot ef mewn dwfr.
...elly y ceisiais wregys yn ôl gair yr Argl-
...dodais am fy lwynau.
...ddai gair yr Arglwydd attaf eilwaith, gan
...d:
...Cymmer y gwregys a geffaist, ac sydd am dy
...a dyfod, dos i Euphrates, a chuddia ef
...cell o'r graig.
...felly mi a aethum, ac a'i cuddiais ef yn Eu-
..., megis y gorchymynasei yr Arglwydd
...
...Ac ar ôl dyddiau lawer, y dywedodd yr Argl-
...wrthif, cyfod, dos i Euphrates, a chymmer
...y gwregys a otchymynais i ti ei guddio
...
...Yna yr aethum i Euphrates, ac a gloddiais, ac
...ymmais y gwregys o'r man lle y cuddiasswn ef;
...Euphrates: y gwregys, ar hyn ocdd efe ddi-

8 A dzeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd:

9 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, felly y gwnaf i falchder Iuda, a mawr falchder Ierusalem bydrus.

10 Y bobl ddrygionus hyn, y rhai a wrthodant wrando fy ngeiriau i, y rhai a rodiant ynghyndyrnwydd eu calon, ac a ant ar ol duwiau dieithr, i'w gwasanaethu hwynt, ac i ymostwng iddynt: a fyddant fel y gwregys ymma, yr hwn nid yw dda i ddim.

11 Canys megis ac yr ymwasc gwregys am lwynau gŵr, felly y gwneuthum i holl dŷ Israel, a holl dŷ Iuda lynu wrthif, medd yr Arglwydd, i fod i mi yn bobl, ac yn enw, ac yn soliant, ac yn ogoniant: ond ni wrandawent.

12 Am hynny y dywedi wrthynt y gair ymma; fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Israel, pôb costrel a lenwir â gwin; a dywedant wrthit ti, oni wyddom ni yn ficr y llenwir pôb costrel â gwin?

13 Yna y dywedi wrthynt; fel hyn y dywed yr Arglwydd; wele fi yn llenwi holl drigolion y tir hwn, ie y brenhinoedd fy yn eistedd yn lle Dafydd ar i orseddfaingc ef, yr offeiriaid, hefyd a'r proplwydi, a holl breswylwŷr Ierusalem, â meddwdod.

14 Tarawaf hwy ‡ y naill wrth y llall, y tadau a'r meibion ynghyd, medd yr Arglwydd; ni arbedaf, ac ni thrugarhâf, ac ni rellynaf, ‡ onid eu difetha hwynt.

15 Clywch, a gwrandewch, na falchwch; canys yr Arglwydd a lefarodd.

16 Rhoddwch ogoniant i'r Arglwydd eich Duw cyn iddo ef ddwyn ‖ tywyllwch, a chyn i chwi daro eich traed wrth y mynyddoedd tywyll, a thra fôch yn disgwil am oleuni, iddo ef ei droi yn ‖ cod angeu, a'i wneuthur yn dywyllwch.

17 Ond oni wrandewch chwi hyn, fy enaid a wyla mewn lleoedd dirgel, am eich balchder; ‖ am llygaid gan wylo a wylant, ac a ollyngant ddagrau, o achos dwyn diadell yr Arglwydd yn gaethiwed.

18 Dywed wrth ‖ y brenin a'r frenhines, ymostyngwch, eisteddwch i lawr; canys descynnodd eich pendefigaeth, sef coron eich anrhydedd.

19 Dinasoedd y deau a gaeir, ac ni bydd a'i pan-agoro; Iuda i gyd a gaeth-gludir, yn llwyr y dygir hi i gaethiwed.

20 Codwch i fyny eich llygaid, a gelwch y rhai sy yn dyfod o'r gogledd, pa le y mae y ddiadell a roddwyd i ti, sef dy ddiadell brydferth.

21 Beth a ddywedi, pan ymwelo a thi? (canys ti a'i dysceaist hwynt yn dywysogion, ac yn ben arnat:) oni oddiwes gofidiau di, megis gwraig yn esor?

22 Ac o dywedi yn dy galon, ‖ paham y digwydd hyn i mi? o herwydd amlder dy anwiredd y noethwyd dy odrau, ac y ‖ dinoethwyd dy sodlau.

23 A newidia yr Ethiopiad ei groen? neu'r llewpard ei frychni? ‖ felly chwithau a ellwch wneuthur da, y rhai a gynnefinwyd a gwneuthur drwg.

24 Am hynny y chwalaf hwynt megis sofl yn ymwared ymmaith gyd â gwynt y diffaethwch.

25 Dymma dy gyfran di, y rhan a fesurais i ti, medd yr Arglwydd, am i ti fy anghofio, ac ymddiried mewn celwydd.

26 Am hyany y dinoethais lawes dy odrau di dros dy wyneb, fel yr amlyger dy warth.

27 Gwelais dy odineb, a'th weryrad, bryntdy buteindra, a'th ffieidd-dra, ar y bryniau yn y maesydd: gwae di Ierusalem, a ymlanhei di? pa hyd y ‖ yn bryd bollachi?

PEN. XIIII.

1 *Y mwyn soß, 7 yn peri i Ieremi weddio.* 10 *Nid fynn yr Arglwydd ymbil ag of tros y bobl.* 13 *Nad yw gau-brophwydi yn ysciui siddynt hwy.* 17 *Cyffroi Ieremi i gwyno trostynt hwy.*

GAir yr Arglwydd, yr hwn a ddaeth at Ieremi, o achos y drudaniaeth.

† *Hebr. am eiriau y drudaniaeth ; y gwahoddiadau.*

2 Galar Iuda, a'i phyrth a leſcant ; y maent yn ddu hyd lawr, a gwaedd Ierusalem a adderchasodd i fynu.

3 A'i bonedd ſigion a hebrungasant eu rhai bychain i'r dwſr, daethant i'r ſoſydd, ni chawſant ddwſr ; i dychwelasant a'i llestri yn weigion ; cywilydio a gwladeiddio a wnaethant, a chuddio eu pennau.

4 O blegit agenau o'r ddaear, am nad oedd glaw ar y ddaear, cywilyddiodd y llafurwyr, cuddiasant eu pennau.

5 Ie yr ewig hefyd a lydnodd yn y maes, ac a'i gadawodd, a'm nad oedd gwellt.

6 A'r aſſynod gwyllt coll a ſafaſant yn y lleoedd uchel, ysſant wynt fel dreigiau : eu llygaid hwy a ballaſant, am nad oedd gwellt.

7 O Arglwydd, er i'n anwireddau dyſtiolaetha i'n herbyn, gwna di, er mwyn dy enw : canys aml yw ein cildyrnwydd ni, pechaſom i'th erbyn.

8 Gobaith Iſrael, a'i Geidwad yn amſer adſyd, pa ham y byddi megis pererin yn y tir, ac fel yn deithydd yn troi i lettema tros noſwaith?

9 Pa ham y byddi megis gŵr wedi ſynnu? fel gŵr cadarn heb allu achubu ? etto yr ydwyt yn ein myſg ni, O Arglwydd, a'th enw di a elwir arnom, na ad ni.

10 Fel hyn y dywed yr Arglwydd wrth y bobl hyn, fel hyn yr hoffaſant hwy gyrwydro, ac ni attaliaſant eu traed : am hynny ni's myn yr Arglwydd hwy : yr awr hon y cofia efe eu hanwireddau hwy, ac a ymwel a'i pechodau.

11 Yna dywedodd yr Arglwydd wrthif ; * na weddia tros y bobl hyn am ddaioni.

12 * Pan ymprydiant ni wrandawaf eu gwaedd *Dihar. 1. 28. Eſa. 1. 15. Pen. 11. 11. Eſa. 22. 14. Mic. 3. 4.* hwynt, a phan offrymmant boeth offrwn a bwyd eſtrwm, ni byddaf bodlon iddynt : onid a'r cleddyf, ac a newyn, ac a haint, y difaf hwynt.

13 Yna y dywedais, O Arglwydd Dduw ! wele, meddai prophwydi yn dywedyd wrthynt, ni welwch chwi gleddyf, ac ni ddaw newyn attoch, eithr mi a roddaf heddwch † ſiccr i chwi yn y lle yma.

† *Hebr. gwirioneddol, neu, ſicrwydd.*

14 Yna y dywedodd yr Arglwydd wrthif, y prophwydi ſy yn prophwydo celwyddau, yn fy enw i : * nid anſonais hwy, ni orchymynnais iddynt, ychwaith, ac ni leferais wrthynt : gau weledigaeth, a dewiniaeth a choegedd, a thwyll eu calon eu hun : y maent hwy yn eu prophwydo i chwi. *Pen. 29. 9. & 27. 15. & 23. 25.*

15 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd, am y prophwydi ſy yn prophwydo yn fy enw i, a minnau heb eu hanfon hwynt, etto hwy a ddywedant, cleddyf, a newyn ni byddyn y tir hwn ; trwy gleddyf a newyn y difethir y prophwydi hynny?

16 A'r bobl, y rhai y maent yn prophwydo iddynt, a ſyddant wedi eu taflu allan yn heolydd Ierusalem, o herwydd y newyn a'r cleddyf, ac ni bydd neb i'w claddu, hwynt hwy, na'i gwragedd, na'i meibion, na'i merched : canys mi a dywalltaf arnynt eu gwegiondra.

17 Am hynny y dywedi wrthynt y gair hwnna, gollyged fy llygaid i ddagrau, nos a dydd, a'm dagrau ni ſuddiant : canys a briw mawr y briwyd y wyry fy mhobl, ac a phla coll iawn.

18 Os âf allan i'r maes, wele rai wedi eu lladd a'r cleddyf ; ac o deuaf i mewn i'r ddinas, wele rai llesc o newyn : canys y prophwyd, ac offeiriad helyd, ſy yn ymgylchu i dir nid adwaenant.

19 Gan wrthod a wrthodaiſt ti Iuda ? neu a ddiddyſtodd dy enaid di Sion ? pa ham y tarewaiſt ni, a nad oes i ni feddyginiaeth ? * diſgwiliaſom am heddwch, ac nid oes daioni, ac am amſer iachâd, wele ſtuder.

20 Yr ydym yn cydnabod, Arglwydd, ein camwedd, ac anwiredd ein tadau ; o blegit * ni a bechaſom yn dy erbyn di.

21 Na ffieiddia ni, er mwyn dy enw, ac na ſwrw allan lawr orſeddfa dy ogoniant i cofia, na thor dy gyfammod â ni.

22 A oes neb ym mhlith * oferedd y cenhedloedd a wna iddi lawio ? neu a rydd y nefoedd gawodydd ? ond ti yw efe, O Arglwydd ein Duw ni, am hynny arnat ti y diſgwiliwn ni ; canys ti a wnaethoſt y pethau hyn oll.

PEN. XV.

1 *Llwyr wrthodiad, ac anwyn farmeſtigaeth i'r Iuddewon.* 10 *Ieremi yn cwyno yhas en bucaſtyddi hwy, ac yn dwyn addewid iddo ei hun.* 11 *A bygwth arnynt hwythau :* 15 *yn gweddio* 19 *ac yn cael addewid graſuſawl.*

A Dywedodd yr Arglwydd wrthif, * pe ſiaſai * Moſes, a * Samuel, ger fy mron, eto nid byddai fy ſerch ar y bobl yma, bwrw hwy allan o'm golwg, ac elont ymaith.

2 Ac os dywedant wrthif, i ba le yr awn ni ? yna a ddywedi wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd, * y ſawl ſydd i angeu, i angeu ; a'r ſawl i'r cleddyf, i'r cleddyf ; a'r ſawl i'r newyn, i'r newyn ; a'r ſawl i gaethiwed, i gaethiwed.

3 Ac * mi a oſodaf arnynt bedwar ymwaſgiad medd yr Arglwydd, y cleddyf i ladd, a'r cŵn i ſarpio, ac adar y nefoedd, ac anifeiliaid y ddaear, i yſſu, ac i ddifa.

4 * Ac a'i rhoddaf hwynt yn ſymmudo i bell holl deyrnaſoedd y ddaiar, * herwydd Manaſſeh mab Heziciah brenin Iuda, am yr hyn a wnaeth efe yn Ierusalem.

5 Canys pwy a drugarha wrthit ti, O Ierusalem ? a phwy a gwyna i ti ? a pwy a dry i mewn i ſaſoni yr wyt ti?

6 Ti a'm gadewaiſt, medd yr Arglwydd, a'r aetholt yn ôl : am hynny yr estynnaf fy llaw arnat, a dy erbyn di, ac a'th ddifethaf, myn i a ſiomi yr edifarhau.

7 Ac mi a'i chwalaf hwynt a gwyntill y porth mhyrth y wlad ; * diblantaf, difethaf fy mhobl, er na ddychwelsant oddi wrth eu ffyrdd.

8 Eu gweddwon a amlhaſant i mi, tu hwnt i'r tywod y mor : dygyn arnynt yn erbyn mam y gwŷr ieuaingc, anterthiwr gannol dydd : peris iddo ſyrthio yn ddiſymmwth arni hi, a dychryn i'r y ddinas.

9 * Yr hon a blantodd ſith, a leſcodd : llas ei henaid hi a lyſmeiriodd, ei haul a fachludodd tra oedd hi yn ddydd : hi a gywilyddiwyd, ac a wradwyddwyd : a rhoddaf y gweddillion o honynt i'r cleddyf, yngwydd eu gelynion, medd yr Arglwydd.

10 * Gwae fi fy mam, ymddwyn o honot fy ngeni yn wr yryſion, ac yn wr cynhen i'r holl ddaear ! ni logais, ac ni logwyd i mi ; etto pawb o honynt ſy yn fy melldigo i.

11 Yr Arglwydd a ddywedodd, yn ddiau bydd dy weddill di mewn daioni ; yn ddiau gwnaf i'r gelyn tod yn dda wrthyt, yn amſer adſyd, ac yn amſer cyfudd ?

...yrr haiarn yr haiarn o'r gogledd; a'r

...foetha, a'th drysoreu a roddaf yn *ysbe...
...ch werth, onid o blegit dy holl bechod...
...dy holl derfynau.

...rie fyned hefyd gyd â'th elynion i dîr...
...nnoch: canys * tân a enynnodd yn fy nigo...
...noch y llysfe.

...wyddoch Arglwyddd, eofia fi, ac ymwel...
...dial trosof ar fy erlidwyr; na ddwg fi ym...
...ny hir-ymaros, gwybydd ddwyn o honof...
...ydd er dy fwyn di.

...Dy eiriau a gaed, a mi a'i * bwyteais hwynt,...
...ed dy air di i mi yn llawenydd, ac yn hy...
...ch fy nghalon: canys dy enw di a alwyd ar...
...Arglwydd Ddnw y lluoedd.

...Ni eisteddais ynghymmanfa y gwatwar...
...ac nid ymhyfrydais: eisteddais fy hunan...
...wydd dy law di; canys ti a'm llenwaisti...
...lid.

...Pa ham y mae fy * nolur i yn dragywy...
...a'm clâ yn anaele, fel na ellir ei ia...
...? yddi di i mi megys celwyddoc, *neu fel...
...ys a ballant.

...Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd,...
...chwelli, yna i'th ddygaf eilwaith, a thi a...
...ar ei mron, os tynni ymmaith y gwerth...
...oddi wrth y gwael, byddi fel fy nge...
...i dychwelant hwy attat ti, ond na ddych...
...di attynt hwy.

...Gwnaf di hefyd i'r bobl ymma yn * fagwyr...
...dadarn, a hwy a ryfelant yn dy erbyn di,...
...rch * orchfygant: canys yr ydwyn gyd a thi,...
...ab, ac i'th waredmedd yr Arglwydd.

...Acma a'th waredaf di o law y rhai drygio...
...rth ryddhâf di o law yr ofnadwy.

PEN. XVI.

Trybydd trwy gystudion, sef trwy ymatebwrth brodau, ac oddiwrth dai galar a gwahoddgoeg dwyr ddisrod yr Iuddewon, ac yn bod yn mesib nâ'i tadau. 14 Y rhyddhâd o honynwared hwy allan o gaethiwed, yng wlad o'r Aipht. 16 Y sêl Duw yn dwyn adoliaeth yn ddaw-ddybiyg.

...Hair yr Arglwydd a ddaeth hefyd attafi, gan ...dywedyd,

...Ni chymmer i ti wraig, ac na fydded i ti ...n amerched, yn y lle hwn.

...Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd am y ...hai, ac am y merched a anwyd yn y lle ...hwn, ac am eu mammau a'i dug hwynt, ac am eu ...tadau a'i cenedlodd hwynt yn y wlâd hon:

...O angau mychlyd y byddant feirw, * ni ale...ir danynt, ac ni cleddir hwynt, byddant fel ...dom ar wyneb y ddaiar, a darfyddant drwy yr ...cleddyf, a thrwy newyn: a'i * celaneddau fydd ...yn fwyd i adar y nefoedd, ac i aniseiliaid y ...ddaear.

...Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, na ddôs i ...mewn i alaru, ac na dôs i alanu, ac na chwyna iddynt: ...mi a gymmerais ymmaith fy heddwch oddi ...wrth y bobl hyn, medd yr Arglwydd, sef trugaredd a thosturi.

...Byddant feirw yn y wlâd hon, fawr a bychain: ...ni chleddir hwynt, ac ni alerir am danynt; ...ac ni ymfoeliir trostynt.

...Ac ni rannant iddynt *fwyd* mewn galar, i ...gysuro iddynt am y marw, ac ni pharant ...iddynt yfed cwpan diod gysur, am eu tâd, neu am ...eu mam.

...Tŷ gwleddi, i eisteddgyd â ...hwynt, ac i yfed.

9 Canys fel hyn y dywedd Arglwydd y lluoedd, Dnw Israel, wele, * myfi a baraf i lais cerdd a llawenydd, i lais y priod-fab, ac i lais y briodferch, ddarfod o'r lle hwn, o flaen eich llygaid, ac yn eich dyddiau chwi. * Esay. 24.7,8. pen.7.34. & 25.10.

10 * A phan ddangosech i'r bobl ymma yr holl eiriau hyn, ac iddynt hwythau ddywedyd wrthit, am ba beth y llefarodd yr Arglwydd yr holl fawr ddrwg hyn i'n herbyn ni? neu pa beth yw ein hanwiredd? neu beth yw ein pechod a bechasom yn erbyn yr Arglwydd ein Duw? * Pen. 10. 5.19. & 13.22.

11 Yna y dywedi wrthyat; o herwydd i'ch tadau fy ngadel i, medd yr Arglwydd, a myned ar ôl duwiau dieithr, a'i gwasanaethu hwynt, ac ymgrymmu iddynt, a'm gwrthod i, a bod heb gadw fy nghyfraith;

12 A chwithau a wnaethoch * yn waeth nâ'ch tadau, (canys wele chwi yn rhodio, bob yn ôl cyndyn twydd ei galon ddrwg, heb wrando arnaf.) * Pen. 7.26.

13 * Am hynny mi a'ch taflaf chwi o'r tîr hwn, i wlad nid adwaenoch chwi, na'ch tadau; ac yno y gwasanaethwch dduwiau dieithr, ddydd a nôs, lle ni ddangosaf i chwi ffafor. * Pen. 4.27. & 28.64,65.

14 *Gan hynny, wele yr dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, pryd na ddywedir mwyach, byw yw'r Arglwydd yr hwn a ddug feibion Israel i fynu o dîr yr Aipht: * Pen. 23.7,8.

15 Eithr byw yw'r Arglwydd, yr hwn a ddug i fynu feibion Israel o dîr y gogledd, ac o'r holl diroedd lle y gyrrasei efe hwynt: a mi a'i dygaf hwynt drachefn i'w gwlad a roddais iw tadau.

16 Wele fi yn anfon am bysgod-wŷr lawer, medd yr Arglwydd, a hwy a'i pysgottant hwynt; ac wedi hynny mi a anfonaf am helwŷr lawer, a hwy a'i heliant hwynt oddi ar bob mynydd, ac oddi ar bob bryn, ac o ogofeydd y creigiau.

17 * Canys y mae fy ngolwg ar eu holl ffyrdd hwynt; nid ydynt guddiedic o'm gwydd i: ac nid yw eu hanwiredd hwynt guddiedic oddi ar gyfer fy llygaid. * Iob. 34. 21. dihar. 5.21. pen. 32.19.

18 Ac yn gyntaf myfi a dalaf yn ddwbl am eu hanwiredd a'i pechod hwynt, am iddynt halogi fy nhîr â'i ffiaidd gelanedd, ie â'i ffieidd-dra y llanwasant fy etifeddiaeth.

19 O Arglwydd, fy nerth, a'm cadernid, a'm noddfa, yn nydd blinder; attat ti y daw y cenhedloedd o eithafoedd y ddaiar, ac a ddywedant, diau mai celwydd a ddarfu i'n tadau ni ei etifeddu, ofered a phethau heb lês ynddynt.

20. A wna dyn dduwiau iddo ei hun, a hwythau * heb *fod* yn dduwiau? * Pen.

21 Am hynny wele mi a wnaf iddynt wybod y waith hon; dangosaf iddynt fy llaw, a'm grym: a chant wybod mai yr Arglwydd *yw* fy enw.

PEN. XVII.

1 *Caethiwed Juda am eu pechod. 5 Melldithio ymddiried mewn dyn. 7 a bendithio ymddiried yn Nuw. 9 Nid gall y galon dwyllodrus dwyllo Duw. 12 Iechydwriaeth Duw. 15 Y Prophwyd yn cwyno rhag y rhai oedd yn gwatwar ei broph wydoliaeth ef. 19 Ei anfon ef i amrywddu y Cyfammod, trwy sanctifiddio y Sabboth.*

PEchod Iuda a scrifennwyd * â pwin o haiarn, ag ewin o adamant y cerfwyd hi ar fyrdd eu calon, ac ar gyrn eich allorau; * Deut. 9.21. Esay. 30.8.

2 Gan fod eu meibion yn cofio eu hallorau, a'i * llwyni wrth y pren deiliog, ar y bryniau vchel. 3.7. & 2.20.

3 O fy mynydd * yn y maes, dy olud a'th holl drysorau di a roddaf yn anrhaith, with dy uchelfeydd i bechod, drwy dy holl derfynau. * Pen. 15.13.

† *Hebr. ynot dy lunan.*

4 Ti a adewiſ befyd † di lunan, heb dy etiſeddiaeth a roddais i ti, ac mi a wnaf i ti waſanaethu dy elynion, mewn tir nid adwaenoſt: canys cynneuaſoch dânyn fy nig, yr hwn a lyſc byth.

5 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, melldigedic fyddo 'r gŵr a ymddiryedo mewn dŷn, ac a wnelo gnawd yn fraich iddo, a'r *hwn* y cilio ei galon oddi wrth yr Arglwydd.

* Pen. 48. 6.

6 Canys efe a fydd fel y * grûg yn y diffaethwch, ac ni wêl pan ddêl daioni: eithr efe a gyfannedda boeth-fannau yn yr anialwch, mewn tir halltr, ac anghyfannedol.

* Pſal. 2. 12. & 34. 10. & 84. 12.

7 * Bendigedic yw 'r gŵr a ymddiriedo yn yr Arglwydd; ac y byddo yr Arglwydd yn hyder iddo.

8 Canys efe a fydd megis * pren wedi ei blannu wrth y dyfroedd, ac a eſtyn ei wraidd wrth yr afon; ac ni wyr oddiwrth ddyfod gwrês, ei ddeilen fydd ir, ac ar ſlwyddyn ſychder ni ofala, ac ni phaid â ffrwytho.

Jer. 17. 5. 18.

* Pſal. 1. 3.

9 Y galon ſydd ſwy ei thwyll nâ dim, a drwg ddiobaith ydyw; pwy a'i hadwaen?

10 * Myfi yr Arglwydd ſydd yn chwilio y galon, yn profi yr arennau, i roddi i bob vn yn ôl ei ffyrdd, *ac* yn ôl ffrwyth ei weithredoedd.

* Neu, eſtabliſhaſt ti.

* 1. Sam. 26. 7. 2. cron. 28 9. pſal. 7. 9 10. pen. 11. 20. & 20. 12. dat. 2. 23.

11 *Fel* pettris yn ‖ eiſtedd, ac heb ddeor, *yn* yr hwn a helio gyfoeth yn annheilwng: yn hanner ei ddyddiau y gedy hwynt, ac yn ei ddiwedd ynfyd fydd.

‖ Neu, caſcla cywion nid eſtoddodd hi.

12 Gorſedd ogoneddus ddechafedic o'r dechreuad, *yw* lle ein cyſſegr ni.

13 O Arglwydd, gobaith Iſrael, * y rhai oll a'th wrthodant a wradwyddir, ſcrifennir yn y ddaiar y rhai a giliant oddi wrthif: am iddynt adel yr Arglwydd, * ffynnon y dyfroedd byw.

* Pen. 2. 3.

14 Iachâ fi ô Arglwydd, a mi a iacheir; achub fi, a mi a achubir: canys tydi *yw* fy moliant.

* Eſay 5. 19.

15 Wele hwynt yn dywedyd wrthif; * pale *y mae* gair yr Arglwedd? deued bellach.

* Pen. 17. 15.

16 Ond myfi, ni phyſurais rhag bod yn fugail ar dy ôl di, * ac ni ddymunais y dydd blin; ti a'i gwyddoſt: yr oedd yr hyn a ddaeth o'm gwefuſau yn vnion ger dy fron di.

* Pen. 2. 3.

17 Na ſydd yn ddychryn i mi, ti *yw* fy ngobaith yn nydd y dryg‖yd.

* Eſay 5. 19.

18 * Gwradwydder fy erlidwŷr ac na'm gwradwydder i; brawycher hwynt, ac na'm brawycher i: dŵg arnynt ddydd drwg, * a dryllia hwynt â drylliad dau ddyblyg.

* Pſal. 35. 4. & 40. 15.

19 Fel hyn y dywedodd yr Arglwydd wrthyf, cerdda, a ſaf ym mhorth meibion y bobl, trwy yr hwn yr â brenhinoedd Iuda i mewn, a thrwy yr hwn y deuant allan; ac yn holl byrth Ieruſalem,

* Pen. 11. 20.

20 A dywed wrthynt, gwrandewch air yr Arglwydd, brenhinoedd Iuda, a holl Iuda, a holl bobl eſſwyl-wŷr Ieruſalem, y rhai a ddeuwch drwy yr pyrth hyn:

21 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, * diſgwiliwch ar eich eneidiau, ac na ddygwch faich ar y dydd Sabboth, ac na ddygwch ef i mewn drwy byrth Ieruſalem.

* Nehem. 13. 19.

22 Ac na ddygwch faich allan o'ch tai ar y dydd Sabboth, ac na wnewch ddim gwaith; eithr ſancteiddiwch y dydd Sabboth, * fel y gorchymynnais i'ch tadau.

* Exod. 20. 8. & 23. 12. & 31. 13. Deut. 5. 12. 32.

23 Ond ni wrandawſant, ac ni ogyddaſant eu cluſt, eithr caledaſant eu gwarrau rhag gwrando, a rhag derbyn addyſc.

24 Er hynny os dyſal wrandewch arnaf, medd yr Arglwydd, heb dwyn baich trwy byrth y ddinas hon ar y dydd Sabboth, ond ſanctteiddio y dydd Sabboth, heb wneuthur dim gwaith arno:

* Pen. 22. 4.

25 * Yna y daw drwy byrth y ddinas hon frenhinoedd, a thywyſogion, yn eiſtedd ar orſedd Dafydd, yn marchogaeth mewn cerbydau, ac ar feirch, hwy a'i tywyſogion, gŵyr Iuda, a phreſſwylwyſ Ieruſalem: a'r ddinas hon a gyfanneddir byth.

26 Ac o ddinaſoedd Iuda, ac o amgylchoedd Ieruſalem, ac o wlâd Beniamin, ac o'r gwaſtadedd, ac o'r mynydd, ac o'r deau, y daw rhai yn dwyn poeth offrymmau, ac aberthau, a bwyd offrymmau, a thus, ac yn dwyn aberthau moliant, i dŷ yr Arglwydd.

27 Ond os chwi ni wrendy arnaf, i ſanctteiddio y dydd Sabboth, heb ddwyn baich, wrth dduſod i byrth Ieruſalem, ar y dydd Sabboth; yna mi a gynneuaf dân yn ei phyrth hi, ac eſe a yſſa palaſau Ieruſalem, ac ni's diffoddir.

PEN. XVIII.

1 *Yrwyt arwydd o'r crochenydd, y dangoſir cyflawn allu Duw, i wneuthur a phob cenedl y peth a fynno.* 11 *Bygwith ar Iuda am gilio oddiwrth Dduw.* 18 *Ieremi yn gweddio yn erbyn y rhai oedd mewn cyfagoſrwiad iddo.*

Y Gair yr hwn a ddaeth at Ieremi oddi wrth yr Arglwydd, gan ddywedyd,

2 Cyfod, y dôs i wared i dŷ y crochenydd, ac yno y paraf i ti glywed fy ngeiriau.

3 Yna mi a euthym i wared i dŷ y crochenydd, ac wele ef yn gwneuthur *ei* waith ar ‖ droellau.

4 A'r lleſtr yr hwn yr oedd efe yn ei wneuthur ‖ o glai a ddiſwynwyd yn llaw y crochenydd: felly efe ſa'i gwnaeth ef drachefn yn lleſtr arall, fel y gwelodd y crochenydd yn dda ei wneuthur ef.

‖ Neu, olwynion.

5 Yna y daeth gair yr Arglwydd attaf gan ddywedyd,

6 *Oni allaſi, fel y crochenydd hwn, wneuthur i chwi, tŷ Iſrael, medd yr Arglwydd? wele, megis ac y mae y clai yn llaw y crochenydd, felly *yr ydych* chwithau yn fy llaw i, tŷ Iſrael.

* Eſay 64. 8. Rhuf. 9. 20. 21.

7 *Pa bryd bynnac y dywedwyf am * ddiwreiddio, a thynnu i lawr, a diſetha cenhedl neu frenhiniaeth,

* ediſtio.

8 Os y genhedl honno y dywedais yn erbyn, a dry oddiwrth ei drygioni, myfi a * edifarhâf am y drwg a amcenais ei wneuthur iddi.

* edifarhâ.

9 A pha bryd bynnac y dywedwyf am adeiladu, ac am blannu cenhedl, neu frenhiniaeth,

10 Os hi a wna ddrygioni yn fy ngolwg, heb wrando ar fy llais, minneu a edifarhâf am y daioni a'r hwn y dywedâis y gwnawn lês iddi.

11 Yn awr gan hynny attolwg, dywed wrth wŷr Iuda, ac wrth breſſwyl-wŷr Ieruſalem, gan ddywedyd, fel hyn y dywed yr Arglwydd; wele fi yn llunio drwg i'ch erbyn, ac yn dychymygu dychymyg i'ch erbyn: * dychwelwch yr awr hon, bob vn o'i ffordd ddrwg, a gwnewch eich ffyrdd, a'ch gweithredoedd yn dda.

* 2. Cron. 33. 12. Eſay 55. 7. Ezec. 18. 30. Ioan. 3. 8. Act. 3. 19.

12 Hwythau a ddywedaſant, * nid oes obaith: *ond* ar ôl ein dychymygion ein hunain yr awn, a gwnawn bob vn amcan ei ddrwg calon ei hun.

* Jer. 2. 25. & 18. 12.

13 Am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd, gofynnwch attolwg ym myſc y cenhedloedd, pwy a glywodd y cyfryw bethau? gwnaeth y forwyn Iſrael beth erchyll iawn.

14 * A wrthyd dyn ‖ eira Libanus, yr hwn *ſydd yn dyfod* o graig y maes? neu a wrthodir y dyfroedd oerion rhedegog, ſydd yn dyfod o le arall?

* Pen. 2. 13. & 17. 13. ‖ Neu, ym mhen.

15 O herwydd i'm pobl fy * anghofio i, hwy a'i arogl-darthaſant i wagedd, ac a wnaethant iddynt dramgwyddo yn eu ffyrdd, allan o'r * hen lwybrau, i gerdded llwybrau ffordd ddiſathr,

* heb lwybrau.

16 I wneuthur eu tir yn * anghyfannedd, ac yn

* Pen. 19. 8. & 49. 17. * Pen. 19. 8. & 49. 17.

byth ; pob vn a elo heibio iddo a sy-
ckwyd ei ben.
a gwnt y dwyraih y chwalaf hwynt o
n ; sy ngwegil, ac nid fy wyneb a
iddynt, yn amser eu dialedd.
y dywedasant, deuwch a dychymygwn
gion yn erbyn Ieremi ; canys ni chyll
ith gan yr offeiriad, na chyngor gan y
gair gan y prophwyd : deuwch, tarawn
nasod, ac nac yttyriwn yr vn o'i eiriau ef.
yttyria di wrthif ô Arglwydd, a chlyw lais y
ydd yn ymryson â mi.
delir drwg dros dda ? canys cloddiasant
n benaid : cofia i mi sefyll ger dy fron
dywyd daioni trostynt, ac i droi dy ddig
wrthynt.
Am hynny dyro eu plant hwy i fynu i'r new-
* chwanlle eu gwaed hwynt, drwy † nerth
ddyn : a bydded eu gwragedd heb eu plant,
weddwon ; lladder hefyd eu gwŷr yn feirw,
arwer eu gwyr ieuainge â'r cleddyf yn y
el.
Clywer eu gwaedd o'i tai, pan ddygech ysbidin
ac yn ddisymmwth, canys cloddiasant fîos i'm
a'r cnoddiasant faglau i'm traed.
Tithau ô Arglwydd a wyddost eu holl gyng-
hwynt im herbyn, † i'm lladd i : na faddeu
anwiredd, ac na ddelea en pechodau o'th wŷdd,
ddant draagwyddedic ger dy fron : gwna
ddyntyn amser dy ddigofaint.

PEN. XIX.

1 *Tan vnb torri Ieshr crochenydd, y mae yn dyscu*
dysgu dysgyn yr Iuddewon am eu pechod.

Fel hyn y dywed yr Arglwydd, dôs a chais
* bridd y crochenydd, a *chymmer* o henuri-
y bobl ac o henuriaid yr offeiriaid,
A dôs allan i ddyffryn mab Hinnom, yr hwn
ith ddrwy porth † dwyrain, a chyhoedda
yn geiriau a ddywedwyf wrthit.
A dywed, brenhinoedd Iuda, a phreswylwŷr
alem ; clywch air yr Arglwydd ; fel hyn y
ud Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, wele fi
yn ar y lle hwn ddrwg, yr hwn * pwy bynn
ai clywo, ei gluftiau a ferwinant.
Am iddynt fy ngwrthod i, a dieithro y lle
, ac arogl-darthu ynddo i ddiwiau dieithr, y
ai nid adwenent hwy, na'i tadau, nâ brenhin-
dda ; a llenwi o honynt y lle hwn o waed
ddiwiaid.
Addiasant hefyd uchelfeydd Baal, i loſci
au i Baal ; yn yr hyn ni orchymynais, ac ni ddywedais, ac ni
ddodd fy nghalon.
Am hynny wele y dyddiau yn dyfod, medd yr
Arglwydd, pryd na elwir y lle hwn mwyach * To-
, ac eithyn mab Hinnom, onid dyffryn y
.
A mi a wnaf yn ofer gyngor Iuda, a Ieruſa-
yn y lle hwn, a pharaf iddynt ſyrthio gan y
ddfain eu gelynion, a thrwy law y rhai a
ant eu henioes hwy : rhoddaf hefyd eu * celaf
hwynt yn ſwŷd i eheddfeid y neſoedd, ac i
ddfeid y ddaiar.
A mi a wnaf y ddinas hon yn anghyfan-
ad yn ſfraidd ; pob vn a elo heibio iddi, a
a chwibiana, o herwydd ei holl ddia-
.
A mi a'i baraf iddynt ſwytta cnawd eu mei-
chaint eu merched, bwytant hefyd bob vn
ſfraill, yn y gwarchae a'r cyſyngder, â'r
hwn y cyſyngo eu gelynion, a'r rhai ſy yn ceiſio eu
henioes, arnynt.
10 Yna y torri yr ſſen yng ngwydd y gwŷr a êl gyd
a thi,
11 A cy dywedi wrthynt, fel hyn y dywed Ar-
glwydd y Lluoedd, yn y modd hwn y dryliaf y bobl
hyn, a'r ddinas hon, fel y dryllia vn lestr pridd, yr
hwn ni ellir ei † gyſannu mwyach : ac yn * Tophet y
cleddir hwyntt, o eiſieu lle i gladdu.
12 Fel hyn y gwnaf i'r lle hwn, medd yr Ar-
glwydd, ac i'r rhai ſy yn trigo yndo ; ac mi a
wnaf y ddinas hon megis Tophet.
13 A thai Ieruſalem, a thai brenhinoedd Iuda, a
fyddant halogedic, fel mangre Tophet : o her-
wydd yr holl * dai, y rhai yr arogldarthaſant ar
eu pennau, i holl lu y neſoedd, ac y tywallaſaſant
ddiod offrymmau i ddiwiau dieithr.
14 Yna y daeth Ieremi o Tophet, lle yr anfona-
ſei yr Arglwydd ef i brophwydo, ac a ſaſodd yng-
hyntedd tŷ yr Arglwydd, ac a ddywedodd wrth
yr holl bobl,
15 Fel hyn y dywed Arglwydd y Lluoedd, Duw
Iſrael, wele fi yn dwyn ar y ddinas hon, ac ar ei
holl dreſydd, yr holl ddrygau a leſerais iw her-
byn, am galedu o honynt eu gwarrau, rhac gwran-
do y ngeiriau.

PEN. XX.

1 *Paſur yn taro Ieremi, ac yn tal enw urwydd,*
a barn ofnadwy. 7 *Ieremi yn achwyn rhag*
dirmyg, 10 *a bradwriaeth,* 14 *ac yn cwyno*
ei eni.

PAnglybu Paſur mab * Immer yr offeiriad, yr
hwn oedd yn ben llywodraethwr yn nhŷ yr
Arglwydd, i Ieremi brophwydo y geiriau hyn,
2 Yna Paſur a darawodd Ieremi y prophwyd
ac a'i rhoddodd ef yn y † charchar oedd yn y
porth vchaf i Beniamin, yr hwn oedd wrth dy
yr Arglwydd.
3 A thramnoeth, Paſur a ddug Ieremi allan o'r
charchar : yna Ieremi a ddywedodd wrtho ef, ni
alwodd yr Arglwydd dy enw di Paſur, onid
Miſſabib.
4 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele fi o
dy hun dy wneuthur di yn ddychryn i ti dy hun, ac
i'r rhai oll a'th garant : a hwy a ſyrthiant ar
gleddyf eu gelynion, a'th lygaid di yn gweled :
rhoddaf hefyd holl Iuda yn llaw brenin Babilon, ac
eſe a'i caethgluda hwynt i Babilon, ac a'i lladd
hwynt â'r cleddyf.
5 * Rhoddaf hefyd holl olud a ddinas hon,
a'i holl laſur, a phob dim a'r y ſydd werth-
fawr genddi ; a holl drylloran brenhynoedd Iu-
da a roddaſ yn llaw eu gelynion, y rhai a'i hau-
rheithiant hwynt, ac a'i cymerant, ac a'i dygant i
Babilon.
6 A thithau Paſur, a phawb a'r ſydd yn trigo
yn dy dŷ, a ewch i gaethiwed, a thi a ddoi i
Babylon ; ac yno y byddi farw, ac yno i'th gleddir,
ti a'r rhai oll a'th garant, y rhai y prophwydaſt
iddynt yn gelwyddoc.
7 O Arglwydd, ti a'm hudaiſt, ac mi a hud-
wyd : cryfach oeddit nâ mi, a gorchfygaiſt : yr yd-
wyf yn watwargerdd ar hyd y dydd ; pob vn ſydd
yn fy ngwatwar.
8 Canys er pan leſarais, mi a waeddais, trais
ac anrhaith a leſais ; am ſod gair yr Arglwydd
yn wradwydd, ac yn watwargerdd i mi beu-
nydd.
9 Yna y dywedais, ni ſynïaf am dano ef, ac ni
lofataf yn ei enw ef mwyach : onid ê air efoedd
yn fy nghalon yn hoſci fel tân, wedi ei gau o
hwn

fewn fy ciqyrn, ac mi a fynais yn ymattal, ac ni allwn *beidio*.

10 Canys clywais ogan llawer, dychryn o amgylch, mynegwch *medden*, a ninnau a'i mynegwn: pob dyn † heddychol ä mi, *oedd* yn disgwil i mi gloffi, *gan feddwl*, y gatfydd efe a hudir: ac ni a'i gorchfygwn ef, ac a ymddialwn arno.

11 Ond yr Arglwydd oedd gyd â mi, fel yn cadarn ofnadwy, * am hynny fy erlidwyr a dramgwyddant, ac ni orchfygant; gwradwyddir hwynt yn ddirfawr, canys ni lwyddant; nid anghofir *eu* * gwarth tragywyddol byth.

12 Ond tydi Arglwydd y Lluoedd, yr hwn wyt yn profi y cyfiawn, * yn gweled yr arennau a'r galon, gâd i mi weled dy ddialedd arnynt; canys i ti y datguddiais fy nghŵyn.

13 Cenwch i'r Arglwydd, moliennwch yr Arglwydd: canys efe a achubodd enaid y tlawd, o law y drygionus.

14 Melldigedic *fyddo* y dydd i'm ganwyd arnaw na fendiger y dydd i'n hefcorodd fy mam.

15 * Melldigedic fyddo y gŵr a fynegodd i'm tâd, gan ddywedyd; ganwyd i ti blentyn gwryw, gan ei lawenychu ef yn fawr.

16 A bydded y gŵr hwnaw fel y dinasoedd a * ymchwelodd yr Arglwydd, ac ni bu edifar ganddo: a chaffed efe glywed gwaedd y boreu, a bloedd bryd hanner dydd,

17 Am na laddodd fi *wrth ddyfod* o'r groth; neu na buasei fy mam yn fedd i mi, a'i chroth yn feichiog *arnaf* byth.

18 * Pa ham y deuthum i allan o'r groth, i weled poen a gofid, fel y darfyddei fy nyddiau mewn gwarth?

PEN. XXI.

1 Zedeciah yn anfon at Ieremi, i ymofyn pa beth a ddigwyddai o ryfel Nabuchodonosor. 3 Ieremi yn darogan gwarchae 8 ffl, a chaethiwed gosfadus. 8 Y mae yn synhwyr'r bobl i dros at y Chaldeaid: 11 ac yn eddiw i dŷ'r brenin.

Y Gair yr hwa a ddaeth at Ieremi oddi wrth yr Arglwydd, pan anfonodd y brenin Zedeciah atto ef Pasur fab Melchiah, a Zephaniah fab Maaseiah, yr offeiriad, gan ddywedyd;

2 Ymofyn attolwg â'r Arglwydd drosom ni, canys y mae Nabuchodonosor brenin Babilon yn rhyfela yn ein herbyn ni; i edrych a wna yr Arglwydd â ni, yn ôl ei holl ryfeddodau, fel yr elo efe i fynu oddi wrthym ni.

3 Yna y dywedodd Ieremi wrthynt; fel hyn y dywedwch wrth Zedeciah;

4 Fel hyn y dywed Arglwydd Ddûw Israel, wele fi yn troi yn ôl yr arfau rhyfel sy yn eich dwylo, y rhai yr ydych yn ymladd â hwynt, yn erbyn brenin Babilon, ac yn erbyn y Caldeaid, y rhai sydd yn gwarchae arnoch, or tu allan i'r gaer; ac mi a'i casclaf hwynt i ganol y ddinas hon.

* Exod. 6.6. 5 A mi fy hun a ryfelaf i'ch erbyn * â llaw estynedic, ac â braich cryf, mewn soriant, a llid, a digofaint mawr.

6 Tarawaf hefyd drigolion y ddinas hon, yn ddŷn, ac yn anifail, byddant feirw o haint mawr.

7 Ac wedi hynny, medd yr Arglwydd, y rhoddaf Zedeciah frenin Iuda, a'i weision, a'r bobl, a'r rhai a weddillir yn y ddinas hon, gan yr haint, gan y cleddyf, a chan y newyn; i law Nabuchodonosor brenin Babylon, ac i law eu gelynion, ac i law y rhai sydd yn ceisio eu henioes; ac efe a'i tery hwynt â min y cleddyf; ni thosturia wrthynt, ac nid erbyn, ac ni chymmer drugaredd.

8 Ac wrth y bobl hyn y dywedi, fel hyn y dywed yr Arglwydd; wele fi yn rhoddi ger eich bron, ffordd enioes, a ffordd angeu.

9 * Yr hwn a drigo yn y ddinas hon, a leddfir gan y cleddyf, a chan y newyn, a chan yr haint: ond y neb a elo allan, ac a gilio at y Caldeaid, y rhai sydd yn gwarchae arnoch, a fydd byw, a'i enioes fydd * yn gclyfaeth iddo.

10 Canys mi a osodais fy wyneb yn erbyn y ddinas hon, er drwg, ac nid er daioni medd yr Arglwydd: yn llaw brenin Babilon y rhoddir hi, ac efe a'i llysc hi â thân.

11 Ac am dŷ brenin Iuda, *dywed*, gwrandewch air yr Arglwydd.

12 O tŷ Dauid, fel hyn y dywed yr Arglwydd; * bernwch vniondeb y boreu, ac achubwch y gorthrymmedig o law y gorthrymmwr, rhac i'm llid dorri allan fel tân, a llosci fel na allo neb ei ddiffodd, o herwydd drygioni eich gweithredoedd.

13 Wele fi yn dy erbyn, yr hon wyt yn preswylio y dyffryn, a chraig y gwastadedd, medd yr Arglwydd; y rhai a ddywedwch, pwy a ddaw i waered i'n herbyn? neu pwy a ddaw i'n hanneddau?

14 Onid mi a ymwelaf â chwi yn ôl * ffrwyth eich gweithredoedd, medd yr Arglwydd; ac mi a gynneuaf dân yn ei choed-wig, ac efe a ysa bob dim o'i hamgylch hi.

PEN. XXII.

1 Y mae yn annog i edifeirwch, trwy addewidion a bygythion. 10 Barn Salum, 13 lefoiacim, 20 a Chonias.

FEl hyn y dywed yr Arglwydd, dôs di i waered i dŷ brenin Iuda, a llefara yno y gair hwnn,

2 A dywed, gwrando air yr Arglwydd, frenin Iuda, yr hwn wyt yn eistedd ar frenhin-faingc Dafydd; ti a'th weision, a'th bobl y rhai sydd yn dyfod i mewn trwy yr pyrth hyn.

3 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, * gwnewch farn a chyfiawnder, a gwaredwch y gorthrymmedig o law y gorthrymmwr: na wnewch gam, na threisiwch y dieithr, yr ymddifad, na'r weddw, ac na thywalltwch waed gwirion yn y lle hwn.

4 Canys os gan wneuthur y gwnewch y peth hyn, daw drwy byrth y tŷ hwn, frenhinoedd yn eistedd † ar deyrngader Dafydd, * yn marchogaeth mewn cerbydau, ac ar feirch, efe a'i weision, a'i bobl.

5 Eithr oni wrandewch y geiriau hyn, mi a hun y tyngaf, medd yr Arglwydd, y bydd y tŷ hwn yn anghyfanedd.

6 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd am dŷ brenin Iuda, Gilead *wyt* i mi, a phen Libanus: *eto* yn ddiau mi a'th wnaf yn ddiffeithwch, yn ddinasoedd anghyfanneddol.

7 Paratoaf hefyd a'th erbyn anrheithwyr, pob vn a'i arfau, a hwy a dorrant dy ddewis gedrwydd, ac a'i bwriant i'r tân.

8 A chenhedloedd lawer a ânt heb law y ddinas hon, * ac a ddywedant bob vn wrth ei gilydd, pa ham y gwnaeth yr Arglwydd fel hyn, i'r ddinas fawr hon?

9 Yna yr attebant, am iddynt ymwrthod â chyfammod yr Arglwydd eu Duw, ac addoli duwiau dieithr, a'i gwasanaethu hwynt.

10 Nac wylwch dros y marw, ac na ymofidiwch am dano; *ond* gan wylo wylwch am yr hwn sydd yn mynd ymmaith: canys ni ddychwel mwyach, ac ni wel wlad ei anedigaeth.

11 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd am Sallum fab Iosiah, brenin Iuda, yr hwn a deyrnasodd yn lle

ei dâd; yr hwn a aeth allan o'r lle
ddychwel ese yno mwyach.
yn y lle y caeth-gludasant ef iddo,
ydd ese marw; ac ni wel ese y wlad hon

22 *Gwae yr hwn a adeilado ei dŷ trwy anghyfiawnder, a'i ystafellau trwy gam: gan beri iw
dog ei wasanaethu yn rhâd, ac heb roddi
ei waith.

23 Herwn a ddywed, mi a adeiladaf i mi dŷ
ac ystafellau helaeth, ac a nâdd iddo ffe-
stri, a llosgi o gedr-wydd, wedi ei lliwio â

24 A gei di deyrnasu, am i ti ymgan mewn
wydd? oni edrychodd dy dâd,
wnaeth ese farn, a chyfiawnder, ac yna y bu

25 Ese a farnodd gŵyn y tlawd a'r anghenus,
y llwyddodd? ond fy adnabod i *oedd hyn*,
Arglwydd?

26 Er hynny dy lygaid ti a'th galon nid *ydynt*
ond ar dy gybydd-dod, ac ar dywallt gwaed gwi-
ac ar orthrwm trais, a chamwedd.

27 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd
Ioiacim fab Iosiah frenin Iuda, ni alarant
dano *gan ddywedyd*, ô fŷ mrawd, neu ô fŷ
ni alarant am dano ef *gan ddywedyd*, oh
ef, neu ogoniant ef.

28 A thaddedigaeth *asfyn y cleddir ef, wedi
ddo: a dano tu hwnt i byrth Ierusalem.

29 Dring i Libanus a gwaedda, cyfod dy lef yn
Basan, a llefeiddia o'r bylchau: canys dinistriwyd
pawb oll a'th garant.

30 Dywedais wrthit pan oedd esmwyth arnat,
ni chlywi di: dyma dy ffordd di o'th ieuengctid, na wrandewaist ar fy llais.

31 Y gwynt a yssa dy holl fugeiliaid, a'th gariadau a ânt i gaethiwed: yna i'th gywilyddir, ac
ni'th waradwyddir, am dy holl ddrygioni.

32 Tydi sy'n trigo yn Libanus, yn nythu
yn y cedr-wyddau, mor hawddgar fyddi pan
ddaw gwewyr arnat, *fel* cwfcyfydd gwraig yn

33 Fe fai byw fi, medd yr Arglwydd, pe
Coniah fab Iehoiacim brenin Iuda, yn
ar fy nghenlaw, diau y tynnwn di oddi

34 Ac mi a'th roddaf di yn llaw y rhai fy yn
ceisio einioes, ac yn llaw y rhai y mae arnat ofn
dywedwn, sef i law Nabuchodonosor brenin
Babilon, ac i law y Caldeaid.

35 Bwriaf di heb hefyd, a'th fam a'th escorodd,
wlad ddiethr, yr hon ni'ch ganwyd ynddi; ac
yno y byddwch farw.

36 Ond i'r wlad y bydd arnynt hiraeth am
dychwelyd iddi, ni ddychwelant yno.

37 A ddelw ddirmygus ddrylliedic *yw* y gŵr
hon Coniah? ai llestr yw heb hoffder ynddo? pa
am y bwriwyd hwynt ymmaith, ese a'i hâd, ac y
llwyd hwynt i wlad nid adwaenant?

38 O ddaiar, ddaiar, ddaiar, gwrando air yr
Arglwydd.

39 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, scrifennwch
ŵr hwn yn ddiblant; gŵr ni ffynna yn ei
ddiau: canys ni ffynna e'i hâd ef yn a eisteddo
eiddo Dafydd, nac a lywodraetho mwyach

PEN. XXIII.

1 *Y mae yn prophwydo yr adfeirir y praidd*
ddiwedig: 5 *Yn dangos y teyrnasa Christ, ac*
ffynna yr eglwys: 9 *Yn erbyn gau-brophwydi,*
a'r rhai nerthir y gwir brophwydi.

GWae *y bugeiliaid fydd yn difetha, ac yn gwasgaru defaid fy mhorfa, medd yr Arglwydd. *Ezec. 34.2.

2 Am hynny fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Israel, yn erbyn y bugeiliaid fydd yn bugeilio fy mhobl; chwi a wasgarasoch fy nefaid, ac a'i hymlidiasoch, ac nid ymwelsoch â hwynt: wele fi yn ymweled â chwi, am ddrygioni eich gweithredoedd, medd yr Arglwydd.

3 Ac mi a gasclaf weddill fy nefaid o'r holl wledydd lle y gyrrais hwynt, ac mi a'i dygaf hwynt drachefn iw corlannau; yna yr amlhânt, ac y chwanegant.

4 Gosodaf hefyd arnynt *bugeiliaid, y rhai a'i bugeilia hwynt, ac nid ofnant mwyach, ac ni ddychrynant, ac ni byddant yn eisieu, medd yr Arglwydd. *Pen.3. 15.ezec. 34.11,12.

5 *Wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, y cyfodaf i Ddafydd Flaguryn cyfiawn, a brenin a deyrnasa, ac a lwydda, ac a wna farn, a chyfiawnder ar y ddaiar. *Pen.33. 14,15. ef. 4.2.& 12. 1.& 40.11

6 *Yn ei ddyddiau ef yr achubir Iuda, ac Israel a breswylia yn ddiogel: a hyn fydd ei enw, *er* yr hwn y gelwir ef, †Yr Arglwydd ein cyfiawnder. *Dan.9.24, Io.1.45. *Deut. 33.28.

7 Am hynny *wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, pryd na ddywedant mwyach, byw yw 'r Arglwydd, yr hwn a ddug feibion Israel i fynu o wlad yr Aipht; *pen.33.18 †Hebr. Iehonah tſidkenu.

8 Eithr byw yw 'r Arglwydd, yr hwn a ddug i fynu, ac a dywysodd hâd tŷ Israel o dir y gogledd, ac o bob gwlad lle y gyrrasw'n i hwynt; a hwy a gânt aros yn eu gwlad eu hun. *Pen. 16.14,15.

9 O herwydd y Prophwydi y torrodd fy nghalon ynof, fy holl escyrn a grynant: (yr ydwyf fel yn meddw, ac fel yn wedi i win ei orchfygu:) o herwydd yr Arglwydd, ac o herwydd geiriau ei sancteiddrwydd ef.

10 Canys llawn yw yr ddaiar o odineb wŷr; canys o hetwydd llwon y gofidiodd y ddaiar, ac y ſychodd tirion leoedd yr anialwch, a'i helyut fydd ddrwg, a'i cadernid nid *yw* vniawn. ‖*Neu, melldithion.*

11 Canys y prophwyd a'r offeiriad hefyd a ragrithiasant: yn fy nhŷ hefyd y cefais eu drygioni hwynt, medd yr Arglwydd. ‖*Neu, trawsder.*

12 Am hynny y bydd eu ffordd yn llithrie iddynt yn y tywyllwch: gyrrir hwynt rhagddyut, a syrthiant ynddi: canys myfi a ddygaf arnynt ddrygfyd, *ſef* blwyddyn eu gofwy, medd yr Arglwydd.

13 Ar brophwydi Samaria y gwelais hefyd beth ‖ diflas: prophwydasant yn Baal, a hudasant fy mhobl Israel. ‖*Neu, dreſwm.*

14 Ac ar brophwydi Ierusalem y gwelais beth erchyll; torri priodas, a rhodio mewn celwydd; cynnorthwyant hefyd ddwylo y drygionus, fel na ddychwel neb oddi wrth ei ddrygioni: y mae y rhai hyn oll i mi fel *Sodoma, a'i thrigolion fel Gomorrah. ‖*Neu, ſynnig.* *Eſa.1.9

15 Am hynny fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd am y prophwydi; wele mi a'i bwydaf hwynt â'r *wermod, ac a'i diodaf hwynt â dwfr bustl: canys oddi wrth brophwydi Ierusalem yr aeth llygredrith allan i'r holl dir. *Pen.8.14 &9.15. ‖*Neu, anwiredd*

16 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd na wrandewch ar eiriau y prophwydi ſy yn prophwydo i chwi; y maent yn eich gwneuthur yn ofer: gweledigaeth eu calon eu hunain a leferant, *ac* nid o enau yr Arglwydd. *Pen.6. 14.& 8.11 ezec.13. Io.viii.

17 *Gan ddywedyd y dywedant wrth fy nirmygwŷr, yr Arglwydd a ddywedodd, bydd i chwi heddwch; ac *wrth* bob vn ſydd yn rhodio wrth

‖ Neu, *Synadnerydd.*
‖ Neu, *ynghynnor.*

amcan ei galon ei hun y dywedant, ni ddaw arnoch niwed.

18 Canys pwy a safodd ‖ynghyfrinach yr Arglwydd? ac a welodd, ac a glywodd ei air ef? pwy hefyd a ddaliodd ar ei air ef, ac a'i gwrandawodd?

19 *Wele, corwynt yr Arglwydd *aeth allan mewn* llidiawgrwydd, ſef corwynt angerddol a ſyrth ar ben y drygionus.

*Pen. 30.23.

20 * Digoſaint yr Arglwydd ni ddychwel, nes iddo wneuthur, a nes iddo gwplau meddwl ei galon: yn y dyddiau diwethaf y deellwch hynny yn eglur.

*Pen. 30.24.

21 *Ni heb'ryngais i y prophwydi *hyn*, etto hwy a redaſant: ni leſerais wrthynt, er hynny hwy a brophwydaſant.

*Pen. 14. 14. & 27. 15. & 29. 8

22 A phe ſaſaſent yn ſy nghyngor, a phe traethaſent fy ngeiriau i'm pobl: yna y gwnaethent iddynt ddychwelyd o'u ffordd ddrwg, ac oddi wrth ddrygioni eu gweithredoedd.

23 Ai Duw o agos ydwyf, medd yr Arglwydd, ac nid Duw o bell?

24 *A lecha yn mewn dirgel-leoedd, ſel na'm gwelwyfi ef, medd yr Arglwydd? onid ydwyf yn llenwi y nefoedd a'r ddaiar, medd yr Arglwydd?

*Pſal. 139.7. &c. Amos 9.2,3.

25 Mi a glywais beth a ddywedodd y prophwydi ſydd yn prophwydo celwydd yn ſy enw, gan ddywedyd; breuddwydiais, breuddwydiais.

26 Pa hyd y bydd *hyn* ynghalon y prophwydi ſydd yn prophwydo celwydd? ie prophwydi hudoliaeth eu calon eu hunain ydynt.

27 Yrhai ſydd yn meddwl peri i'm pobl * anghofio ſy enw trwy eu breuddwydion a fynegant bob yn iw gymydog; fel yr anghofiodd eu tadau ſy enw er mwyn Baal.

*Barn. 3. 7. & 8. 33.

28 Y prophwyd ſydd a breuddwyd † ganddo, mynեged freuddwyd; a'r hwn y mae ganddo fy ngair, lleſared fy ngair *mewn* gwirionedd: beth yw'r ŷd wrth y gwenith, medd yr Arglwydd?

†*Hebr. ydd ag ef.*

29 Ond yw fy ngair i megis tân, medd yr Arglwydd, ac fel gordd yn dryllio y graig?

30 Am hynny * wele fi yn erbyn y prophwydi, medd yr Arglwydd, y rhai ſy'n lleidratta fy ngeiriau, bob yn oddi ar ei gymydog.

*Deut. 18.20. Jer. 14. 14. 23. 15.

31 Wele fi yn erbyn y prophwydi, medd yr Arglwydd: y rhai a lyſhânt eu tafodau, ac a ddywedant, *eſe* a ddywedodd.

32 Wele fi yn erbyn y rhai a brophwydant freuddwydion celwyddoc, medd yr Arglwydd, ac a'i mynegant, ac a hudant fy mhobl â'i celwyddau, ac â'i gwagedd, a mi heb eu gyrru hwynt, ac heb orchymyn iddynt: am hynny ni wnant ddim lles i'r bobl hyn, medd yr Arglwydd.

33 A phan ofynno y bobl hyn, neu y prophwyd, neu yr offeiriad, i ti, gan ddywedyd; beth *yw* baich yr Arglwydd? yna y dywedi wrthynt, pa faich? eich gwrthod a wnaf, medd yr Arglwydd.

34 A'r prophwyd, a'r offeiriad, a'r bobl, y rhai a ddywedo, baich yr Arglwydd; myfi a ymwelaf â'r gŵr hwnnw, ac â'i dŷ.

35 Fel hyn y dywedwch bob yn wrth ei gymydog, a phob yn wrth ei frawd, beth a atteboddyr Arglwydd? a pha beth a leſarodd yr Arglwydd?

36 Ond am faich yr Arglwydd na wnewch goſſa mwyach, canys baich i bawb ſydd ei air ei hun: o herwydd chwychwi a ŵyraſoch eiriau y Duw byw, Arglwydd y lluoedd, ein Duw ni.

37 Fel hyn y dywedi wrth y prophwyd; pa atteb a roddodd yr Arglwydd i ti? a pha beth a leſarodd yr Arglwydd.

38 Ond gan eich bod yn dywedyd, baich yr Arglwydd, am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd; am i chwi ddywedyd y gair hwn, baich yr Arglwydd, a mi wedi anfon attoch, gan ddywedyd, Na ddywedwch, Baich yr Arglwydd;

39 Am hynny wele, myfi a'ch llwyr anghofiaf chwi, ac mi a'ch gadawaf chwi, a'r ddinas, yr hon a roddais i chwi, ac i'ch tadau, *ac a'ch bwrw allan o'm golwg.*

40 * Ac mi a roddaf arnoch warthrudd tragwyddol, a gwradwydd tragwydd, yr hon ni bydd anghofir.

*Pen. 20.11.

PEN. XXIIII.

1 Yn rith ffigys da a drwg, a'r rhai yn dywedyd yr adferid y rhai aethai ymhell drwodd, ac y deſtrywid Zedeciah a'r lleill.

YR Arglwydd a ddangoſodd i mi, ac wele ddau gawell o ffigys wedi eu goſod ar gyfer teml yr Arglwydd, wedi i Nabuchodonoſor * brenin Babilon gaethgludo Iecconiah fab Iehoiacim brenin Iuda, a thywyſogion Iuda, gyd a'r ſeiri a'r gofaint, o Ieruſalem, a'i dwyn i Babylon.

*2 Reg. 24. 12. 15.

2 Yn cawell *oedd* o ffigys da iawn, fel ffigys yr addfedfad cyntaf; a'r cawell arall oedd o ffigys drwg iawn, y rhai ni ellid eu bwyta rhag eu drycced.

3 Yna y dywedodd yr Arglwydd wrthif, beth a welt di, Ieremi? ac mi a ddywedais, ffigys: y ffigys da, yn dda iawn; a'r rhai drwg, yn ddrwg iawn, y rhai ni ellir eu bwyta rhag eu drycced.

4 Yna y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

5 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, Duw Iſrael, fel y ffigys da hyn, felly y cydnabyddaſi gaethglud Iuda, y rhai a anfonais o'r lle hwn i wlad y Caldeaid, er daioni.

6 Canys mi a oſodaf fy ngolwg arnynt er daioni, ac a'i dygaf trachefn i'r wlad hon, ac a'i hadeiladaf hwynt, ac ni thynnaf i lawr: a phlanta hefyd hwynt, ac ni'm diwreiddiaf.

7 Rhoddaf hefyd iddynt * galon i'm hadnabod, mai yr Arglwydd ydwyf; * a hwy a fyddant yn bobl i mi, a minnau a fyddaf yn Dduw iddynt hwy: canys hwy a droant attaf â'r holl galon.

*Deut. 29.4.

8 Ac fel y * ffigys drwg, y rhai ni ellir eu bwyta rhac eu drycced, (diau fel hyn y dywed yr Arglwydd,) felly y rhoddaf Zedeciah frenin Iuda, a'i bennaethiaid, a gweddill Ieruſalem, y rhai a weddillwyd yn y wlad hon, a'r rhai ſydd yn trigo yn nhir yr Aipht.

*Jer. 29.17.

9 * Ie rhoddaf hwynt † i ſymud i holl deyrnaſoedd y ddaiar; er drwg iddynt, i fod yn wradwydd ac yn ddihareb, yn watworgerdd, ac yn felldith, ym mhob man lle y gyrrwyf hwynt.

*Deut. 28.37. † Hebr. *i ſymudiad.*

10 Ac mi a anfonaf arnynt y cleddyf, newyn, a haint; nes eu darfod oddi ar y ddaiar, yr hon a roddais iddynt, ac iw tadau.

PEN. XXV.

1 Ieremi yn argyoeddi yr Iuddewon am eu hanufydd-dod i'r prophwydi, 8 yn rhagſynnu deng-mlwyedd a ſhugain o gaethiwed, 12 a chwedi hynny, diniſtr Babylon. 15 Yn rith y phiolaid win, y mae'n dwrogan diniſtr yr holl genhedloedd. 34 Udfa y bugeilhaid.

YGair yr hwn a ddaeth at Ieremi am holl bobl Iuda, yn y bedwaredd flwyddyn i Iehoiacim fâb Ioſiah frenin Iuda; hon *oedd* y flwyddyn gyntaf i Nabuchodonoſor frenin Babilon;

2 Yr hwn a leſarodd y prophwyd Ieremi wrth

Iuda, ac wrth holl breſſwylwŷr Ieruſalem
dywedyd;

2 Wy'dydedd ſlwyddyn ar ddêc i Ioſiah fab
Amon frenin Iuda, hyd y dydd hwn, (houno yw y
ſeithfed flwyddyn ar hugain) y daeth gair yr Ar-
glwydd attaf, ac mi a ddywedais wrthych* gan
godi, a llefaru, ond ni wrandawſoch.

3 A'r Arglwydd a anfonodd ar toch chwi ei holl
weiſion y prophwydi, gan foreu-godi a'i hanfon, ond
ni wrandawſoch, ac ni ogwyddaſoch eich cluſt i
wrando.

4 Hwy a ddywedent, * dychwelwch yr awr hon
bob oddi wrth ei ffordd ddrwg, ac oddi wrth
ddrygioni eich gweithredoedd i a thrigwch yn y
wlad a roddodd yr Arglwydd i chwi, ac i'ch tadau,
erioed ac yn dragywydd:

5 Ac nac ewch ar ôl duwiau dieithr, iw gwaſa-
naethu, ac i'w hymgrymmu iddynt; ac na lidiwch fi
â gweithredoedd eich dwylo, ac ni wnaf niwed
i chwi.

6 Er hynny ni wrandawſoch arnaf medd yr Ar-
glwydd, fel y digiech fi â gweithredoedd eich dwy-
lo: a drwg i chwi eich hunain.

7 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd
o lluoedd, o herwydd na wrandawſoch ac ſy ngeir-
iau:

8 Wele, mi a anfonaf, ac a gymmeraf holl
deuluoedd y gogledd, medd yr Arglwydd, a Na-
buchodonoſor brenin Babilon ſy ngwâs, ac mi a'i
dygaf hwynt yn erbyn y wlâd hon, ac yn erbyn
ei thrigolion, ac yn erbyn yr holl genhedloedd
hyn o'i amgylch; a difrodaf hwynt hefyd, a goſo-
daf hwynt yn ſyndod, ac yn chwibaniad, ac yn an-
ialwch tragywyddol.

9 Parâf hefyd i lais hyſtyſdwch, ac i lais llawen-
did, i lais y priod-ſab, ac * i lais y briod-ferch, i
ſŵn meini melinau, ac i lewyrch y canhwyllau,
o'i hôl ganddynt.

10 A'r holl dir hwn ſydd yn ddiffaethwch, ac yn
ſyndod; a'r cenhedloedd hyn a waſanaethant fre-
nin Babylon ddeng-mlynedd a thrugain.

11 A phan gyflawner * deng-mlynedd a thrin-
gain, myn a ymwelaf â brenin Babilon, ac â'r gen-
hedl honno, medd yr Arglwydd, am eu hanwireddau,
a gwlad y Caldeaid i; ac mi a'i gwnaf hi yn
anialwch tragywyddol.

12 Dygaf hefyd ar y wlâd honno fy holl eiriau,
yr hwn a leferais i yn ei herbyn, ſef cwbl ac ſydd
ſcrifennedig yn y llyfr hwnn, yr hwn a brophwydodd
Ieremi yn erbyn yr holl genhedloedd.

13 Canys cenhedloedd lawer, a brenhinoedd
mawrion a waſanaeth ganddynt hwythau,
hwnnw a'i talaf iddynt yn ôl eu gweithredoedd, ac yn
ôl gwaith eu dwylo eu hun.

14 Canys ſel hyn y dywed yr Arglwydd Duw If-
rael wrthif; cymmer * phiol win y digoſaint ymma
o'm llaw, a dod hi iw hyfed i'r holl genhedloedd, y
rhai yr wyf yn dy anfon attynt.

15 A hwy a yfant, ac a frawychant, ac a wall-
gofant, o herwydd y cleddyf, yr hwn a anfonaf yn
eu plith.

16 Yna mi a gymmerais y phiol o law yr Ar-
glwydd, ac a'i rhoddais iw hyfed i'r holl genhedlo-
edd, y rhai yr anfonaſei yr Arglwydd fiattynt.

17 Ieruſalem, ac i ddinaſoedd Iuda, ac iw thy-
wyſogion; iw gwneuthur hwynt yn ddiffaethwch,
yn ſyndod, yn chwibaniad, ac yn felldith, fel y mae
heddyw:

18 I Pharaoh frenin yr Aipht, ac iw weiſion, ac iw
thywyſogion, ac iw holl bobl;

19 Ac i'r holl bobl gymmyſc, ac i holl frenhinoed-
dau gwlâd Uz, a holl frenhinoedd gwlâd y Phi-
liſtiaid, ac i Aſcelon, ac Azzah, Ecron, a gweddill
Aſdod:

20 I * Edom, a Moab, a meibion * Ammon:

21 I holl frenhinoedd * Tyrus hefyd, ac i holl fren-
hinoedd Sidon, ac i frenhinoedd ‖ yr ynyſoedd, y
rhai ſydd tros * y mor:

23 I * Dedan, a Thema, a Buz; ac i bawb † o'r cyr-
ran eithaf,

24 Ac i holl frenhinoedd Arabia, ac i holl frenhi-
noedd y * bobl gymmyſc, y rhai ſydd yn trigo'n yr
anialwch,

25 Ac i holl frenhinoedd Zimri, ac i holl frenhi-
noedd * Elam, ac i holl frenhinoedd y Mediaid;

26 Ac i holl frenhinoedd y gogledd, agos a phell,
bob yn gyd â'i gilydd, ac i holl deyrnaſoedd y bŷd,
y rhai ſydd ar wyneb y ddaiar; a brenin * Seſach
a ŷf ar eu hôl hwynt.

27 A thi a ddywedi wrthynt, ſel hyn y dy-
wed Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael: yfwch a
meddwch, a chwydwch, a ſyrthiwch, ac na chyfod-
wch, o herwydd y cleddyf, yr hwn a anfonwyf i'ch
plith.

28 Ac os gwrthodant dderbyn y phiol o'th law di
i yfed, yna y dywedi wrthynt, ſel hyn y dywed Ar-
glwydd y lluoedd, dian yr yfwch.

29 Canys wele fi yn dechreu dwyn * y ddinas y
gelwir ſy enw arni, ac a ddiengwch chwi yn ddi-
gerydd? na ddiengwch; canys yr rdwyfi yn galw
am gleddyf ar holl drigolion y ddaiar, medd Ar-
glwydd y lluoedd.

30 Am hyny prophwyda yn eu herbyn yr holl
eiriau hyn, a dywed wrthynt, * yr Arglwydd oddi-
vched a rua, ac a rydd ei lef o drigle ei ſanctaidd-
rwydd: gan ruo y rhua efe ar ei drigle, bloeddfel
rhai yn ſathru grawn-win, a rydd efe yn erbyn holl
breſwylwyr y ddaiar.

31 Daw twrwſ hyd eithafoedd y ddaiar, canys y
mae cŵyn rhwng yr Arglwydd a'r cenhedloedd;
efe a ymddadleu, â phob cnawd; y drygionus a
ddyry efe i'r cleddyf, medd yr Arglwydd.

32 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, wele
ddrwg yn myned allan o genhedl at genhedl; a
* chorwynt mawr yn cyſodi o ſtyliau y ddaiar.

33 A lladdedigion yr Arglwydd a fyddant y
dwthwn hwnnw, o'r naill gwrr i'r ddaiar, hyd y
gwrr arall i'r ddaiar; * ni alerir droſtynt, ac ni's
ceſclir, ac ni's cleddir hwynt; fel tommen y bydd-
ant ar wyneb y ddaiar.

34 * Vdwch ſugeiliaid, a gwaeddwch, ac ym-
dreiglwch mewn lludw, chwi flaenoriaid y
praidd; canys cyflawnwyd † dyddiau eich lladde-
digaeth, a'ch gwaſgarfa, a chwi a ſyrthiwch fel
lleſtr dymunol.

35 Metha gan y bugeiliaid ffo; a chan flaenori-
aid y praidd ddiange.

36 Clyw ir lleſ gwaedd y bugeiliaid, ac vdfa blae-
noriaid y praidd; canys yr Arglwydd a anrhei-
thiodd eu porfa hwynt.

37 A'r anneddau heddychlon a ddryllir, gan lîd
digoſaint yr Arglwydd.

38 Efe a wrthododd ei loches, fel cenaw llew:
canys y mae eutîr yn † anghyfannedd, gan lîd y
gorthrymmwr, a chan lîd ei ddigoſaint ef.

PEN. XXVI.

Ieremi, trwy addewidion a bygythion, yn annog y bobl i edifeirwch, 8 a'i ddal ef am hyny, 10 a'i ddwyn ger bron: 11 Ei atteb ef troſto ei hun, 16 a'i farnu yn ddieuog, trwy eſampl Micah, 20 ac Uriah, 24 a thrwy ofal Ahikam.

YN nechreu teyrnaſiad Iehoiacim fab Ioſiah bre-
nin Iuda, y daeth y gair hwn oddi wrth yr
Arglwydd, gan ddywedyd,

3 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, saf ynghyn-
tedd tŷ yr Arglwydd, a llefara wrth holl ddi-
nasoedd Iuda, y rhai a ddêl i addoli i dŷ yr Ar-
glwydd, yr holl eiriau a orchymynuwyf i ti eu
*Act.20. llefaru wrthynt, * nac attal air:
27.
3 I edrych a wrandawant, ac a ddychwelant
*Pen. bôb vn o'i ffordd ddrwg: fel yr edifarhawyf
18.8. innau am *y drwg a amcenais ei wneuthur iddynt,
am ddrygioni eu gweithredoedd.
4 A dywed wrthynt, fel hyn y dywed yr Ar-
glwydd, oni wrandewch arnaf, i rodio yn fy nghy-
fraith, yr hon a roddais ger eich bron,
5 I wrando ar eiriau fy ngweision y proph-
wydi, y rhai a anfonais attoch, gan godi yn fo-
reu, ac anfon, ond ni wrandawsoch chwi:
*1.Sam. 6 Yna y gwnaf y tŷ hwn fel * Siloh, a'r ddi-
4.12.pen. nas hon a wnaf yn felldith i holl genhedloedd
7.12.14. y ddaiar.
psa.78.60
7 Yr offeiriaid hefyd, a'r prophwydi, a'r holl
bobl a glywsant Ieremi yn llefaru y geiriau hyn,
yn nhŷ yr Arglwydd.
8 A phan ddarfu i Ieremi lefaru yr hyn oll a
orchymynasei yr Arglwydd ei ddywedyd wrth
yr holl bobl; yna yr offeiriaid, a'r prophwydi,
a'r holl bobl a'i daliasant ef, gan ddywedyd, ti
a fyddi farw yn ddiau.
9 Pa ham y prophwydaist yn enw yr Argliw-
*Pen. ydd, gan ddywedyd, fel Siloh y bydd *y tŷ hwn, a'r
32.24. ddinas hon a wneir yn anghyfannedd heb preswy-
matt.26. liwr? felly ymgasclodd yr holl bobl yn erbyn
61.act. Ieremi yn nhŷ yr Arglwydd.
6.13.
10 Pan glybu tywysogion Iuda y geiriau hyn,
yna hwy a ddaethant i fynu o dŷ yr brenin i
dŷ'r Arglwydd; ac a eisteddasant ar ddrws
porth newydd tŷ yr Arglwydd.
11 Yna yr offeiriaid a'r prophwydi a lefarasant
wrth y tywysogion, ac wrth yr holl bobl, gan ddy-
wedyd; barn marwolaeth *sydd ddyledus* i'r gŵr
hwn, canys efe a brophwydodd yn erbyn y ddinas
hon, megis y clywsoch â'ch clustiau.
12 Yna y llefarodd Ieremi wrth yr holl dywy-
sogion, ac wrth yr holl bobl, gan ddywedyd; yr
Arglwydd a'm hanfonodd i prophwydo yn erbyn y
tŷ hwn, ac yn erbyn y ddinas hon, yr holl eiriau a
glywsoch.
*Pen.7.3. 13 Gan hynny * gwellhewch yn awr eich ffyrdd,
*Ver.19. a'ch gweithredoedd, a gwrandewch ar lais yr Argl-
wydd eich Dduw; ac fe a *edifarhâ yr Arglwydd
am y drwg a lefarodd efe i'ch erbyn.
14 Ac amdanafi, wele fi yn eich dwylo; gwnewch
†Hebr. i mi, fel † y gweloch yn dda, ac yn vniawn.
y mae yn 15 Onid gwybyddwch yn sicr, os chwi a'm
dda ac yn lladd, eich bob yn dwyn gwaed gwirion arnoch
wiaen yn eich humain, acar y ddinas hon, ac ar ei thrigo-
eich glwg. lion; canys mewn gwirionedd, yr Arglwydd a'm
† Hebr. hanfonodd attoch, i lefaru † lle y clywech, yr holl
yn eich eiriau hyn.
clustiau.
16 Yna y tywysogion, a'r holl bobl, a ddywe-
dasant wrth yr offeiriaid a'r prophwydi, ni
haeddei y gŵr hwn farn marwolaeth: canys
yn enw yr Arglwydd ein Duw y llefarodd efe
wrthym.
17 Yna rhai o henuriaid y wlâd a godasant, ac
a lefarasant wrth holl gynnulleidfa y bobl, gan
ddywedyd;
*Mic.1.1. 18 Micah y Morasthiad *oedd yn prophwydo yn
&3.12. nyddiau Hezeciah brenin Iuda, ac efe a lefarodd
wrth holl bobl Iuda, gan ddywedyd; fel hyn y dy-
wed Arglwydd y lluoedd; Sion a erddir *fel* maes,
a Ierusalem a fydd yn garneddau, a mynydd y tŷ yn
uchelfeydd i goed.
19 A roddodd Hezeciah brenin Iuda, a holl Iuda
ef i farwolaeth? oni ofnodd efe yr Arglwydd, ac
oni weddiodd efe ger bron yr Arglwydd? fel yr
edifarhaodd yr Arglwydd am y drwg a draethasai
efe yn eu herbyn? fel hyn y gwnaem ddrwg mawr
yn erbyn ein heneidiau.
20 Ac yr oedd hefyd yr yn prophwydo yn enw
yr Arglwydd, Vriah mab Semaiah, o Ciriathiea-
rim, yr hwn a brophwydodd yn erbyn y ddinas
hon, ac yn erbyn y wlâd hon, yn ôl holl eiriau
Ieremi,
21 A phan glywodd y brenin Iehoiacim, a'i holl
gedyrn, a'r holl dywysogion, ei eiriau ef; y brenin
a geisiodd ei lladd ef: ond pan glywodd Vriah efe
a ofnodd, ac a ffôdd, ac a aeth i'r Aipht.
22 A'r brenin Iehoiacim a anfonodd wŷr i'r A-
ipht, *sef* Elnathan fab Achbor, a gwŷr gyd ag ef,
i'r Aipht.
23 A hwy a gyrchasant Vriah allan o'r Aipht,
ac a'i dygasant ef at y brenin Iehoiacim; yr hwn
a'i lladdodd ef â'r cleddyf, ac a fwriodd ei gelain
ef i feddau † y cyffredin.
24 Eithr llaw Ahicam fab Saphan oedd gyd â
Ieremi; fel na roddwyd ef i law y bobl, iw ladd.

PEN. XXVII.

I Yn ysbi ybwynnau ac ieuan, ymae'n prophwydo y daroſtyngid tan Nabuchodonoſor y brenhinoedd oedd gwrthodgion iddo. 8 Y mae yn ewn hanog i ymroi, ac na chredent y gau brophwydi. 12 I mae yn gwneuthur yr vn peth i Zedeciah. 19 Yn dargan y dygid yr hyn a adawſid, o'r Iuſtri, i Babilon ac y byddent yno hyd ddydd yr ymweliad.

YN nechreu teyrnaſiad Iehoiacim fab Iosiah
breninIuda, y daeth y gair hwn at Ieremi
oddi wrth yr Arglwydd, gan ddywedyd;
2 Fel hyn y dywed yr Arglwydd wrthif
gwna i ti rwymau, a ‖ gefynnau, a dôd hwynt am
dy wddf;
3 Ac anfon hwynt at frenin Edom, ac at frenin
Moab, ac at frenin meibion Ammon, ac at frenin
Tyrus, ac at frenin Sidon, yn llaw y cennadau a ddê-
lo i Ierusalem at Zedeciah frenin Iuda:
4 A gorchymmyn iddynt ddywedyd wrth eu
harglwyddi, fel hyn y dywed Arglwydd y llu-
oedd, Duw Iſrael, fel hyn y dywedwch ‖ wrth eich
arglwyddi:
5 Myfi a wneuthum y ddaiar, y dŷn, a'r anifail
ſydd ar wyneb y ddaiar, â'm grym mawr, ac â'm
braich eſtynnedig, ac a'i * rheddais hwynt i'r neb
y gwelais yn dda.
6 Ac yn awr mi a roddais yr holl diroedd hyn,
yn llaw Nabuchodonoſor brenin Babilon; * fy
ngwâs: ac mi a roddais hefyd anifeiliaid y maes
iw wasanaethu ef.
7 A'r holl genhedloedd a'i gwasanaethant ef,
a'i fab, a mab ei fab; nes dyfod gwir amſer ei
wlâd ef; yna cenhedloedd lawer, a brenhinoedd
mawr iona ſynnant wasanaeth ganddo ef.
8 Ond y genhedl a'r deyrnas ni's gwasanaetho
ef, ſef Nabuchodonoſor brenin Babilon, a'r rhai ni
roddant en gwddf tan iau brenin Babilon: â'r
cleddyf, ac â newyn, ac â haint yr ymwelaf â'r gen-
hedl honno, medd yr Arglwydd, nes i mi eu diſtê
tha hwynt trwy ei law ef.
9 Am hynny na wrandewch ar eich prophwydi, ‖Hebr.
nac ar eich dewiniaid, nac ar eich † breuddwydwyr, † breu-
nac ar eich hudolion, nac ar eich ſwynyddion, y rhai ddwyr.
ſydd yn llefaru wrthych, gan ddywedyd; nid rhaid
i chwi wasanaethu brenin Babilon:
10 Can's celwydd y mae y rhai hyn yn ei
brophwydo i chwi, i'ch gyrru chwi yn mhell
oddi

...d, ac ſel y bwriwn chwi ymmaith, ac y
...n Duw y genhedl a roddo ei gwddf dan iau
...Babilon, ac a'i gwaſanaetho eſ, y rhai
...adawaſi yn eu gwlâd eu hun, medd
...rglwydd, a hwy a'i llafurant hi, ac a dri-
...ynt yndi.
...hefyd a leferais wrth Zedeciah frenin Iuda,
...yr holl eiriau hyn, gan ddywedyd; rhoddwch
...ch gwarrau dan iau brenin Babilon, a gwaſana-
...chwi eſ, a'i bobl, ſel y byddoch byw.
...Paham y byddwch feirw, ti a'th bobl, trwy'r
...trwy newyn, a thrwy haint; ſel y dywe-
...yr Arglwydd yn erbyn y genhedl ni waſana-
...frenin Babilon?
...Am hynny na wrandewch ar eiriau y proph-
...yrhai a leferant wrthych, gan ddywedyd, nid
...chwi waſanaethu brenin Babilon: canys y
...yn prophwydo celwydd i chwi.
...O herwyd nid myfi a'i hanfonodd hwynt,
...yr Arglwydd, er hynny hwy a brophwydant
...yw ar gelwydd, ſel y gyrrwn chwi ymmaith,
...durſyddei am danoch chwi, a'r prophwydi ſydd
...prophwydo i chwi.
...Myfi a leſerais hefyd wrth yr offeiriaid, a'r
...holl bobl hyn, gan ddywedyd; ſel hyn y dywed yr
...Arglwydd, na wrandewch ar eiriau eich prophwy-
...dyrhai ſydd yn prophwydo i chwi, gan ddywe-
...dyd wele, lleſtri tŷ yr Arglwydd a ddygir yn eu
...o Babilon, bellach ar frŷs: canys celwydd y
...maent yn ei brophwydo i chwi.
...Na wrandewch arnynt, gwaſanaethwch chwi
...frenin Babilon, a byddwch fyw: pa ham y byddai
...ddinas hon yn ddiffaethwch?
...Od os prophwydi ydynt hwy, ac od ydyw
...yr Arglwydd gyd â hwynt, * eiriolant yr awr
...yr Arglwydd y lluoedd, rhag eſlyn lleſtri a ada-
...yn nhŷ yr Arglwydd, ac yn nhŷ brenin Iuda,
...Ierſalem, i Babilon.
...Canys ſel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd,
...Eliſeiah, ac am y môr, ac am yr yſtolion,
...yn yhan arall o'r lleſtri a adawyd yn y ddi-
...hon,
...Y rhai ni ddug Nabuchodonoſor brenin Babi-
...ymmaith, * pan gaeth-gludodd eſe Iechoniah
...Iehoiakim frenin Iuda, o Ierſalem i Babilon, a
...bl bendefigion Iuda a Ierſalem:
...Ie ſel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd Duw
...Iſrael y lleſtri a adawyd yn nhŷ yr Arglwydd,
...yn nhŷ brenin Iuda a Ierſalem;
...Hwy a *ddygir i Babilon, ac yno y byddant hyd
...ydd yr *ymwelwyf â hwynt medd yr Arglwydd:
...yna y dygaf hwynt i fynu, ac y dychwelaf hwynt i'r
...hon.

PEN. XXVIII.

1 Hananiah yn gau-brophwydo y dychwelai y lleſtri yn ou. ôbl., a Ieremiah hefyd. 5 Ieremi yn dymuno bod hynny yn wir, ac yn dangos mai y diwedd a ddengys pa rai yn wir brophwydi. 10 Hananiah yn torri iau Ieremi. 12 Ieremi yn derogan iau hayarn, ac a mwyſogaeth Hananiah.

A Chwy'r ſlwyddyn honno, yn nechreu teyrnaſiad Zedeciah brenin Iuda, yn y bedwaredd ſlwyddyn, ar y pummed miſ, y lleſarodd Hananiah mab Aſſur y prophwyd, yr hwn oedd o Gibeon, wrthifi yn nhŷ yr Arglwydd, yngwydd yr offeiriaid, a'r holl bobl, gan ddywedyd;

2 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael, gan ddywedyd; myfi a dorrais iau brenin Babilon.

3 O fewn ſ'paid dwy flynedd, myfi a ddygai drachefn i'r lle hwn, holl leſtri tŷ yr Arglwydd, y rhai a gymmerth Nabuchodonoſor brenin Babilon ymmaith o'r lle hwn, ac a'i dug i Babilon.

4 Ac mi a ddygaf Ieconiah fab Iehoiakim frenin Iuda, a holl gaeth-glud Iuda, y rhai a aethant i Babilon, drachefn i'r lle hwn, medd yr Arglwydd; canys mi a dorraf iau brenin Babilon.

5 Yna Ieremi y prophwyd a ddywedodd wrth Hananiah y prophwyd, yngwydd yr offeiriaid, ac yngwydd yr holl bobl, y rhai oedd yn ſefyll yn nhŷ yr Arglwydd:

6 Ie, a'r prophwyd Ieremi a ddywedodd, Amen, poed felly y gwnelo yr Arglwydd; yr Arglwydd a gyflawno dy eiriau di, y rhai a brophwydaiſt, am ddwyn drachefn leſtri tŷ yr Arglwydd, a'r holl gaeth-glud, o Babilon i'r lle hwn.

7 Etto gwrando di yr awr hon y gair yma, yr hwn a leſarafi † lle y clywech di, a lle clywo yr holl bobl. † *Hebr. yn dy glustiau ni, &c.*

8 Y prophwydi y rhai a fuant o'm blaen i, ac o'th flaen dithau er ioed, a brophwydaſant yn erbyn gwledydd lawer, ac yn erbyn teyrnaſoedd mawrion, am ryfel, ac am ddryg-ſyd, ac am haint.

9 Y prophwyd a brophwydo am heddwch, pan ddêl gair y prophwyd *i ben*, yr adnabyddir y prophwyd, mai yr Arglwydd a'i hanfonodd eſ mewn gwirionedd.

10 Yna Hananiah y prophwyd, a gymmerodd * y gefyn oddi am wddf Ieremi y prophwyd, ac a'i torrodd eſ. * Pen. 27. 2.

11 A Hananiah a leſarodd yngwydd yr holl bobl, gan ddywedyd, ſel hyn y dywed yr Arglwydd, y modd hyn y torraſi iau Nabuchodonoſor brenin Babilon, o fewn ſ'paid dwy flynedd oddi ar war pob cenhedl: a Ieremi y prophwyd a aeth ſ'ffordd.

12 Yna y daeth gair yr Arglwydd at Ieremi, (wedi i Hananiah y prophwyd dorri y gefyn oddi am wddf y prophwyd Ieremi,) gan ddywedyd;

13 Dôs a'i a dywed i Hananiah, gan ddywedyd, ſel hyn y dywed yr Arglwydd; gefynnau pren a dorraiſt ti, ond ti a wnei yn eu lle hwynt efynnau o haiarn.

14 Canys ſel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael, rhoddai iau o haiarn, ar war yr holl genhedloedd hyn, ſel y gwaſanaetheont Nabuchodonoſor frenin Babilon, a hwy a'i gwaſanaethant eſ: mi a roddais hefyd anifeiliaid y maes iddo ef.

15 Yna Ieremi y prophwyd a ddywedodd wrth Hananiah y prophwyd, gwrando yn awr Hananiah, ni anfonodd yr Arglwydd mo honoti; ond yr wyt yn peri i'r bobl hyn ymddiried mewn celwydd.

16 Am hynny, ſel hyn y dywed yr Arglwydd wele, mi a'th ſwriaf di oddi ar wyneb y ddaiar, eleni y fyddy hon y byddi farw: o herwydd i ti ddyſcu * † gwrthryfel yn erbyn yr Arglwydd. * Deu. 13. 5. pen. 29. 32. † *Hebr. ymadawſyaſt.*

17 Felly Hananiah y prophwyd a fu farw y flwyddyn honno, yn y ſeithfed miſ.

PEN. XXIX.

1 Ieremi yn anfon llythyr at y rhai oedd yng-haethiwed Babilon, ar fod o bonynt yn llonydd yno; 8 ac na choelſent freuddwydion eu prophwydi; 10 ac y caent ddychwelyd yn eu hôl yn mheſur o flynyddoedd. 15 Y mae yn rhag-fynegi dinyſtr y llaill, am eu hanufudd-dod: 20 ac yn dangos erchyll ddiwedd Ahab a Zedeciah, dau brophwyd celwyddog. 24 Semaiah yn ſcrifennu llythyr yn erbyn Ieremi: 30 a Ieremi yn dangos ſarnedigaeth yntau.

Dymma

DYmma eiriau y llythyr a anfonodd Ieremi y prophwyd, o Ierusalem, at weddill henuriaid y gaeth-glud, ac at yr offeiriaid, ac at y prophwydi, ac at yr holl bobl, y rhai a gaeth-gludasei Nabuchodonosor, o Ierusalem i Babilon.

2 (Wedi myned * Ieconiah y brenin, a'r frenhines, a'r ‖ stafellyddion, tywysogion Iuda, a Ierusalem, a'r seiri, a'r gofaint, allan o Ierusalem.)

3 Yn llaw Elasah fab Saphan, a Gemariah fab Helciah, y rhai a anfonodd Zedeciah brenin Iuda, at Nabuchodonosor frenin Babilon, i Babilon, gan ddywedyd;

4 Fel hyn y dywed yr Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, wrth yr holl gaeth-glud, yr hon a berais ei caeth-gludo o Ierusalem i Babilon:

5 Adeiledwch dai, a phreswyliwch ynddynt, a phlennwch erddi, a bwytewch eu ffrwyth hwynt.

6 Cymmerwch wragedd, ac eunillwch feibion, a merched; a chymmerwch wragedd i'ch meibion, a rhoddwch eich merched i wŷr, fel yr escorant ar feibion, a merched; ac yr amlhaoch chwi yno, ac na leihaoch.

7 Ceisiwch hefyd heddwch y ddinas, yr hon i'ch caeth-gludais iddi, a gweddiwch ar yr Arglwydd drosti hi; canys yn ei heddwch hi, y bydd heddwch i chwithau.

8 O herwydd fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd Duw Israel, na * chwylled eich prophwydi, y rhai ‖ ydd yn eich mysc chwi mo honoch, na'ch dewiniaid; ac na wrandewch ar eich breuddwydion, y rhai yr ydych chwi yn peri eu breuddwydio:

9 Canys y maent hwy yn prophwydo i chwi ar gelwydd yn fy enw i: ni anfonais i mo honynt, medd yr Arglwydd.

10 O herwydd, fel hyn y dywed yr Arglwydd, pan gyflawner yn Babilon * ddeng-mlynedd a thrugain, yr ymwelaf â chwi; ac a gyflawnaf â chwi fy ngair daionus, drwy eich dwyn chwi drachefn i'r lle hwn.

11 O blegit myfi a wn y meddyliau yr wyf yn eu meddwl am danoch chwi, medd yr Arglwydd, meddyliau heddwch ac nid niwed; i roddi i chwi ‖ y diwedd yr ydych chwi yn ei ddisgwil.

12 Yna y gelwch chwi arnaf, ac yr ewch, ac y gweddiwch arnaf, a minneu a'ch gwrandawaf.

13 Ceisiwch fi hefyd, ac chwi a'm cewch; pan ymofynnoch â'ch holl galon.

14 Ac mi a adawaf i chwi ‖ synghael, medd yr Arglwydd, ac mi a ddychwelaf eich caethiwed, ac a'ch casclaf chwi o'r holl genhedloedd, ac o'r holl leoedd, y rhai i'ch gyrrais iddynt, medd yr Arglwydd, ac mi a'ch dygaf chwi drachefn, i'r lle y perais eich caeth-gludo chwi allan o honaw.

15 O herwydd i chwi ddywedyd, yr Arglwydd a gyfododd brophwydi i ni yn Babilon:

16 *Gwybyddwech* mai fel hyn y dywed yr Arglwydd am y brenin ſydd yn eiſtedd ar deyrnged Dafydd, ac am yr holl bobl ſydd yn trigo yn y ddinas hon, ac am eich brodyr, y rhai nid aethant allan gyd â chwi i gaeth-glud:

17 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, wele fi yn anfon arnynt * y cleddyf, a newyn, a haint, ac mi a'i gwnaf hwynt fel y * ffigys bryntion, y rhai ni ellir eu bwytta rhac eu drygced.

18 Ac mi a'i herlidiaf hwynt â'r cleddyf, â newyn, ac â haint; ac mi a'i rhoddaf hwynt i'w ſymmud i holl deyrnaſoedd y ddaear * yn felldith, ac yn chwithdra, ac yn chwibaniad, ac yn warth, ym mysc yr holl genhedloedd, lle y gyrrais i hwynt.

19 Am na wrandawſant ar fy ngeiriau, medd yr Arglwydd, y rhai a anfonais i attynt, * gan gyſodi yn fore, a'i hanfon; ond ni wrandawech, medd yr Arglwydd.

20 Gan hynny gwrandewch air yr Arglwydd, chwi oll o'r gaeth-glud a anfonais o Ierusalem i Babylon.

21 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, am Ahab fab Colaiah, ac am Zedeciah fab Maaſeiah, y rhai ſy yn prophwydo celwydd i chwi yn fy enw i: wele, myfi a'i rhoddaf hwynt yn llaw Nabuchodonosor brenin Babilon, ac efe a'i lladd hwynt yng ngŵydd eich llygaid chwi.

22 A holl gaeth-glud Iuda, yr hon ſydd yn Babilon, a gymmerant y rhêg *hon* oddi wrthynt, gan ddywedyd; gwneled yr Arglwydd dydi fel Zedeciah ac fel Ahab, y rhai a roſtiodd brenin Babilon wrth tân.

23 Am iddynt wneuthur ſcelerder yn Israel, â'gwneuthur godineb gyd â gwragedd eu cymdogion, a lleſaru o honynt eirian celwyddoc yn fy enw i, y rhai ni orchymynnais iddynt: a minneu yn gwybod, ac yn dyſt, medd yr Arglwydd.

24 Ac wrth Semaiah y ‖ Nehelamiad y lleferi, gan ddywedyd;

25 Fel hyn y lleſarodd Arglwydd y lluoedd Duw Israel, gan ddywedyd; am i ti anfon yn dy enw dy hun lythyrau at yr holl bobl ſy yn Ierusalem, ac at Zephaniah fab Maaſeiah yr offeiriad, ac at yr holl offeiriaid, gan ddywedyd;

26 Yr Arglwydd a'th oſododd di yn offeiriad yn lle Iehoiada yr offeiriad, i ſod yn oly gwyr yn nhŷ yr Arglwydd, ar bob ‖ gŵr gorphwyllog, ac yn cymmeryd arno brophwydo, iw roddi ef mewn carchar a chyffion.

27 Ac yn awr pa ham na cheryddaiſt di Ieremi o Anathoth, yr hwn ſydd yn prophwydo i chwi?

28 Canys am hynny yr anfonodd attom ni i Babilon, gan ddywedyd, bŷr fydd y *gaethiwed* hon, adeiledwch dai, a preſſwyliwch ynddynt, a phlennwch erddi, a bwytewch ei ffrwyth hwynt.

29 A Zephaniah yr offeiriad a ddarllennodd y llythyr hwn, lle y clywodd Ieremi y prophwyd.

30 Yna y daeth gair yr Arglwydd at Ieremi, gan ddywedyd;

31 Anfon at yr holl gaeth glyd, gan ddywedyd, fel hyn y dywed yr Arglwydd am Semaiah y Nehelamiad; o herwydd i Semaiah brophwydo i chwi, a minneu heb ei anfon ef, a pheri o honaw i chwi ymddiried mewn celwydd;

32 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele mi a ymwelaf â Semaiah y Nehelamiad, ac â'i hâd ef; ni bydd iddo ŵr a drigo ym mysc y bobl hyn, ac ni chaiff efe weled y daioni a wnaf i'm pobl, medd yr Arglwydd; am iddo * dyſuo ‖ gwrthryſel yn erbyn yr Arglwydd.

PEN. XXX.

1 *Duw yn dangos i Ieremy dychwelaid yr Iuddewon; 4 ac yn ôl eu traſlod y cânt ymwared.* 10 *Y mae yn cyſſuro Iacob.* 18 *Y bydd yn dychweliad hwy yn roſoſol.* 20 *Y ſyrth digoſiant ar yr enwir.*

YGair yr hwn a ddaeth at Ieremi oddiwrth yr Arglwydd, gan ddywedyd;

* 2 Bren. 24.12.&c. Ieſ. 24.1. ‖ Neu, Ieconiaid.

* Pen. 14.14.& 29.21.& 27.15.

* 2 Cron. 36.21. Ezra 1.1. pen. 25.12 & 29.10. dan. 9.2.

‖ Hebr. *ddiweddu i diſgwiliad.*

* Pen. 24.8.10.

* Pen. 24.8. * Pen. 25.6.

1 Fel hyn y llefarodd yr Arglwydd, Dyw Is-
yn ddywedyd; scrifenna i ti yr holl eiriau
i wrthi, mewn llyfr.
2 Canys wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Ar-
, i mi ddychwelyd caethiwed fy mhobl
Iuda, medd yr Arglwydd: ac mi a'i
af hwynt drachefn i'r wlad a roddais iw tad-
, a hwy a'i meddiannant hi.
3 Dymma hefyd y geiriau a lefarodd yr Ar-
am Israel, ac am Iuda.
4 O herwydd fel hyn y dywed yr Arglwydd,
ddychryn a glywsom ni, ofn ac nid heddwch.
5 Gofynnwch yr awr hen, ac edrychwch a es-
yw gwr-yw: pa ham yr ydwyf yn gweled
pob gwr a'i ddwylo ar ei lwynau, fel gwraig wrth
, ac y trowyd yr holl wynebau yn leisi?
6 Och, canys mawr yw y dydd hwn, heb gy-
bh iddo: amser blinder yw hwn i Iacob; ond
a waredir o honaw.
7 Canys y dydd hwnnw medd Arglwydd y
oedd, y torraf ei iau o'ddi ar dy warr di,
a mi a ddrylliaf dy rwymau, ac ni chaiff diei-
iaid wneuthur iddo ef eu gwasanaeth hwynt
wyach.
8 Eithr hwy a wasanaethant yr Arglwydd
Dduw, * a Dafydd eu brenin, yr hwn a godaf
hwynt.
9 * Ac nac ofna di, ô fy ngwas Iacob, medd yr
Arglwydd, ac na frawycha di, ô Israel: canys wele
mi a'th achubaf di o bell, a'th hâd o dir eu ca-
thiwed, ac Iacob a ddychwel, ac a orphywys, ac a
fydd lonydd, ac ni bydd a'i dychryno.
10 Canys yr ydwyf gyd â thi, medd yr Arglwydd, i'th achub di: er i mi wneuthur pen am yr
holl genhedloedd, lle i'th wasgerais, etto ni wnaf
ben am danat ti, * eithr mi a'th geryddaf di mewn
barn, ac nid th adawaf yn gwbl ddigerydd.
11 Ô blegit fel hyny dywed yr Arglwydd, na fias
dy ymgtod, a dolurus yw dy archoll.
12 Nid oes a ddadleno dy gwyn, † fel i'th ia-
chau: nid oes feddyginiaeth iechyd i ti.
13 Dy holl gariadau a'th anghofiasant; ni cheis-
iant mo honot ti, canys mi a'th darewais â
gwayd gelyn, *â'r chospedigaeth y creulon; am
lawer dy anwiredd: a *blegid dy bechodau a
luosasant.
15 * Pa ham y bloeddi am dy ysigiad? ania-
ol yw dy ddolur; gan lawer dy anwiredd; o
herwydd amlhau o'th bechodau, y gwneuthum
yn i ti.
16 Am hyny y rhai oll a'th yssaint a * ysirir, a
th elynion a âant i gaethiwed: a'th anrheithwyr di a fyddant yn anrhaith, a'th holl
ysail-wyr a roddafi yn yspail.
17 Canys myfi a roddaf iechyd i ti, ac a'th ia-
châf di o'th friwiau, medd yr Arglwydd: o ble-
gid hwy a'th alwasant di, yr hon a yrrwyd ym-
ith, *yn dywedyd, Dymma Sion, yr hon nid
ae neb yn ei cheisio.
18 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele, myfi
a ddychwelaf gaethiwed pebyll Iacob, ac a gym-
eraf drugaredd ar ei anneddau ef: a'r ddinas
a adeiledir ar ei charnedd: a'r llys a erys yn ol
i arfer.
19 A moliant a â allan o honynt, a llais rhai
yn gorfoleddu; ac mi a'i hamlhâf hwynt, ac ni
leiaant anaml: ac mi a'i anrhydeddaf hwynt, ac
ni byddant wael.
20 Eu meibion hefyd fydd megis cynt, a'i cyn-
ulleidfa a feccheir ger fy mron; ac mi a ym-
weliaf â'r holl orthrymwyr hwynt.
21 A'i penlefigion fydd o honynt eu hun, a'i lly-
wiawdr a ddaw allan o'i mysc eu hun, ac mi a
baraf iddo nesâau, ac efe a ddaw attaf: canys
pwy yw hwn a lwyr-roddodd ei galon i nesâau
attaf, medd yr Arglwydd?
22 * A chwi a fyddwch yn bobl i mi, a mi-
neu a fyddaf yn Duw i chwithau.
23 Wele * gorwynt yr Arglwydd yn myned allan mewn digter, corwynt parhaus: ar ben annu-
wiolion yr erys.
24 Ni ddychwel digofaint llidioc yr Arglw-
ydd, nes iddo ei wneuthûr, ac nes iddo gyflawni
meddyliau ei galon: yn y dyddiau diweddaf y
deellwch hyn.

PEN. XXXI.

1 *Adferu Israel: 10 a chybeddi hynny. 15 Rahel yn galaru am ei phlant. 18 Ephraim yn edifarhau, ac yn cael ei ddwyn adref drachefn. 22 Addewid o Grist. 27 Ei ofal ef dros ei Eglwys. 31 Ei gyfammod newydd ef. 35 Sicrwydd, 38 a helaethrwydd yr Eglwys.

YR amser hwnnw, medd yr Arglwydd, y bydd-af Dduw i holl deuluoedd Israel; a hwy-
thau a fyddant bobl i mi.
2 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, y bobl y
rhai a weddillwyd gan y cleddyf, a gafodd ffa-
for yn yr anialwch, pan aethym i beri llonydd-
wch iddo ef, sef i Israel.
3 † Er ystalm yr ymddangosodd yr Arglwydd † Hebr.
i mi, *gan ddywedyd* â chariad tragywyddol i'th o bell.
gerais: am hyny † tynnais di â thrugaredd. ‖ Neu,
4 Myfi a'th adeiladaf etto, a thi a adeiledir, ô yr eſtyn-
forwyn Israel; ymdrwsi etto a'th *dympanau, ac nau dru-
a ai allan gyd â'r chwaryddion dawns. garedd
5 Ti a blenni etto winllanoedd yn mynyd- i ti.
ddoedd Samaria: y plan-wyr a blannant, ac a'i *Exod. 15
† mwynhânc yn gyffredin. 20. barn.
6 Canys daw'r dydd y lleſa y gwilwyr yn 11. 34.
mynydd Ephraim, codwch, ac awn i fyny i Sion, † Hebr.
at yr Arglwydd ein Duw. cyfredin-
7 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd; ca- nant.
nwch orfoledd i Iacob, a chrechwenwch ymhlith
rhai pennaf y cenhedloedd, cyhoeddwch, molwch
a dywedwch, ô Arglwydd, cadw dy bobl, gwe-
ddill Israel.
8 Wele, mi a'i harweiniaf hwynt o dir y go-
gledd, ac a'i casclaf hwynt o ystlysau y ddaear, y
dall, a'r clôff, y feichiog, a'r hon ſydd yn esgor;
at ymwaith gyd â hwynt: cynnulleidfa fawr a
ddychwelant ymma.
9 Mewnwyloſain y deuant, ac mewn ‖ tosturi- ‖ Neu,
aethau y dygaf hwynt, gwnaf iddynt redio wrth ffordd-
ffrydian dyfroedd, mewn ffordd vniawn, yr hon ni ion,
thrippiant ynddi: o blegit myfi ſydd dad i Israel, *Exod.
ac Ephraim yw * fy nghyntaſanedic. 4.22.
10 Gwrandewch air yr Arglwydd, ô genhedlo-
edd, a mynegwch yn yr ynyſoedd o bell, a dywe-
dwch, yr hwn a wasgarodd Israel a'i casel ef, ac
a'i ceidw, fel bugail ei braidd.
11 O herwydd yr Arglwydd a waredodd Ia-
cob, ac a'i hachubodd ef, o law yr hwn oedd
drêch nag ef.
12 Am hyny y deuant, ac y canant yn vchelder
Sion, a hwy a redant at ddaioni yr Arglwydd, am
wenith, ac am win, ac am olew, ac am hepiliaid
y defaid, a'r gwarthec: a'i henaid fydd fel *Eſay
gardd ddyfradwy, ac ni ofidiant mwyach. 58.11.
13 Yna y llawenycha y forwyn yn y dawns, ‖
a'r gwŷr ienainge, a'r henafgwŷr ynghyd: t
canys myfi a droſ eu galar yn llawenydd, ac
a'i diddanaf hwynt, ac a'i llawenychaf o'i tri-
ſtwch.

14 Ac

14 Ac mi a ddiwallaf enaid yr offeiriaid â brasder: a'm pobl a ddigonir â'm daioni, medd yr Arglwydd.

*Matth. 2.18. 15 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, * llef a glywyd yn Ramah, cwynfan, ac ŵylofain chwerw, Rahel yn ŵylo am ei meibion, ni fynnai ei chysuro am ei meibion o herwydd nad oeddynt.

16 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, attal dy lêf rhac ŵylo, a'th lygaid rhac dagrau: canys y mae tâl i'th lafur, medd yr Arglwydd, a hwy a ddychwelant o dir y gelyn:

17 Ac y mae gobaith yn dy ddiwedd, medd yr Arglwydd; y dychwel dy blant iw brô eu hun.

18 Gan glywed y clywais Ephraim yn cwynfan *fel hyn*, cosparaist fi, ac mi a gospwyd, fel llo heb ei gynefino *â'r iau*: dychwel di fi, ac mi a ddychwelir; o blegit ti yw yr Arglwydd fy Nuw.

*Deut. 30.2. 19 * Yn ddiau wedi i mi ddychwelyd, mi a edifarheais, ac wedi i mi wybod, mi a darewais *fy* morddwyd: mi a gywilydd iwyd, ac a wradwyddwyd hefyd, am i mi ddwyn gwarth fy ieuengctid.

20 Ai mab hôff gennif yw Ephraim? a'i plentyn hyfrydwch yw? canys er pan leferais i yn ei erbyn ef, gan gofio y cofiaf ef eto: am hynny fy mherfedd a ruant am dano ef: gan drugarhau y trugarhâf wrtho ef, medd yr Arglwydd.

21 Cyfod it arwyddion ffordd, gosot i ti garneddau uchel: gosod dy galon tu a'r briffordd, y ffordd yr aethost: dychwel forwyn Israel, dychwel i'th ddinasoedd hyn.

22 Pa hŷd yr ymgrwydri ô ferch wrthnysig? o blegit yr Arglwydd a greawdd beth newydd ar y ddaear; benyw a amgylcha ŵr.

23 Fel hyn y dywed yr Arglwydd y Lluoedd, Duw Israel, dywedant eto y gair hwn yngwlad Iuda, a'i yn ei dinasoedd, pan ddychwelwyf eu caethiwed hwynt: Yr Arglwydd a'th fendithio, trigfâ cyfiawnder, a mynydd sanctaidd.

†Heb. *phai'n mynedallan gîd â dueddau.* 24 Ac arddu-wŷr a †ymgeiliaid a bresswylia ynt ynddi hi Iuda, ac yn ei holl ddinasoedd ynghŷd.

25 O herwydd yr enaid deffygiol a ddigonais, a phob enaid trist a lenwais.

26 Ar hyn y deffroais, ac yr edrychais, a melys oedd fy hûn genif.

27 Wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, yr hauaf dŷ Israel, a thŷ Iuda, â hâd dyn, ac â hâd pasfail.

28 Ac megis y gwiliais arnynt i ddiwreiddio, ac i dynnu i lawr, ac i ddinistrio, ac i ddifetha, ac i ddrygu; felly y gwiliaf arnynt, i adeiladu, ac i blanu, medd yr Arglwydd.

29 Yn nyddiau hynny, ni ddywedant mwyach, y tadau a fwytasant rawn-wîn surion, ac ar ddannedd y plant y mae dingcod.

*Ezec. 18.2. 30 Ond pob vn a fydd farw am'ei anwiredd ei hun; pob dŷn a'r a fwytao rawn-wîn surion, ar ei ddannedd ef y bydd dingcod.

*Heb. 8.8 31 Wele, y * dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, y gwnaf gyfammod newydd â thŷ Israel, ac â thŷ Iuda.

32 Nid fel y cyfammod a wneuthum a'i tadau hwynt, ar y dydd yr ymaflais yn eu llaw hwynt, iw dwyn allan o dir yr Aipht; yr hwn gyfammod mau fi a ddarfu iddynt hwy ei dddymmu, †er fy mod i yn briod iddynt, medd yr Arglwydd:

†I *yn briod iddynt*: 33 Ond dymma y cyfammod a wnaf â thŷ Israel; Ar ôl y dyddiau hynny, medd yr Arglwydd, myfi a roddaf fy nghyfraith o'i mewn hwynt, ac a'i scrifennaf hi yn eu calonau hwynt, ac * mi a fyddaf iddynt hwy yn Dduw, a hwynta fyddant yn bobl i mi.

34 Ac ni ddyscant mwyach bob vn ei gymydog, a phob vn ei frawd, gan ddywedyd, adnabyddwch yr Arglwydd: o herwydd *hwynt hwy oll o'r lleiaf o honynt hyd y mwyaf o honynt, a'm hadnabyddant, medd yr Arglwydd; o blegit * mi a faddeuaf eu hanwireddau, a'i pechod ni chofiaf mwyach.

35 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, yr hwn sydd yn rhoddi * yr haul yn oleuni dydd, defodau y lloer a'r ser, yn oleuni nôs: a'r hwn sydd yn rhwygo yr * môr, pan rua ei donnau; Arglwydd y lluoedd yw ei enw.

36 Os cilia y defodau hynny o'm gŵydd i, medd yr Arglwydd, yna hâd Israel a baid a bod yn genhedl ger fy mron i yn dragywydd.

37 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, * os gellir mesur y nefoedd oddi vchod, a chwilio sylfeini y ddaiar hyd isod, minneu hefyd a wrthodaf holl hâd Israel, am yr hyn oll a wnaethant hwy, medd yr Arglwydd.

38 Wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, yr * adeiledir y ddinas i'r Arglwydd, o dŵr Hananeel, hyd borth y gongl.

39 A'r llinyn mesur a allan etto ar ei gyfer ef, ar fryn Gareb, ac a amgylcha hyd Goath.

40 A holl ddyffryn y celaneddau, a'r lludw, a'r holl feysydd, hyd afon Cidron, hyd gongl porth y meirch tua thudwyrain, *a fydd* sanctaidd i'r Arglwydd, ni'n diwreiddir, ac ni'n dinistrir mwyach byth.

PEN. XXXII.

1 Ieremi, wedi ei garcharu gan Zedeciah am ei brophwydoliaeth, 6 yn pryn maes Hananeel, 9 Baruch yn rhoddi iddo gadw yr scrifennidau, megis yn arwyddion o adferiad y bobl, 16 a'i weddi, 36 yn addaw iddynt adferiad.

1 Y Gair yr hwn a ddarfu i Ieremi oddi wrth yr Arglwydd yn y ddegfed flwyddyn i Zedeciah frenin Iuda; honno *oedd* y ddeunawfed flwyddyn i Nabuchodonosor.

2 Canys y pryd hynny yr oedd llu brenin Babilon yn gwarchae ar Ierusalem, a Ieremi y prophwyd oedd wedi cau arnaw ynghyntedd y carchar, yr hwn *oedd* yn tŷ brenin Iuda.

3 Canys Zedeciah brenin Iuda a garasai arno ef, gan ddywedyd, pa ham y prophwydi; gan ddywedyd, fel hyn y dywed yr Arglwydd, * wele mi a roddaf y ddinas hon yn llaw brenin Babilon, ac efe a'i hennill hi.

4 Ac ni ddiangc Zedeciah brenin Iuda o law y Caldeaid, ond * efe a roddir yn ddiau yn llaw brenin Babilon, ac efe a ymddiddan â'i enau yngenau, a'i lygaid ef a edrychant yn ei lygaid ynteu.

5 Ac efe a arwain Zedeciah i Babilon, ac yno y bydd efe, hyd oni ymwelwyfi ag ef, medd yr Arglwydd: er i chwi ymladd â'r Caldeaid, ni lwyddwch.

6 A Ieremi a lefarodd, gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd:

7 Wele Hanameel fab Salum dy ewythr yn dyfod attat, gan ddywedyd, pryn i ti fy maes, yr hwn *sydd* yn Anathoth, o blegit i ti *y mae* cyfrawnder y pryniad iw bryn ef.

8 Felly Hanameel mab fy ewythr *frawd* fy

daeth attafi i gynnedd y carchar-dŷ, yn
yr Arglwydd, ac a ddywedodd wrthif i
rthdy fy maes ſŷdd yn Anathoth: yn
Benjamin: canys i ti y mae cyfawnder yr
ddiaeth, ac i ti y perthyn ei ollwng: pryn
ti: yna y gwybum mai gair yr Arglwydd oedd

Ac mi a brynais y maes oedd yn Anathoth,
yn Hanameel fab fy ewythr frawd fy nhâd, ac
ſylais iddo yr arian, ſaith ſicl, a dêc darn o

Ac mi a ſcrifenais ẏn mewn llyfr, ac a'i ſe-
gymmerais hefyd dyſtion, a phwyſais yr arian
gloriannau.

Yna mi a gymmerais lyfr y pryniad, ſef yr
oedd wedi ei ſelio yn ôl gyfraith a defod, a'r
oedd yn agored.

Ac mi a roddais lyfr y pryniad at Baruch
Neriah, fab Maaſeiah, yngwydd Hanameel
fy ewythr, ac yngwydd y tyſtion a ſcrifen-
lyfr y prynedigaeth, ynghwydd yr holl Iddew-
oedd yn eiſtedd ynglŷn tedd y carchar-dy.

Ac mi a orchymynnais i Baruch yn eu gwydd
hwynt, gan ddywedyd;

Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw
Iſrael; cymmer y llyfrau hyn, ſef y llyfr hwn o'r
pryniad, yr hwn ſydd ſelledig, a'r llyfr agored hwn,
ſelio hwnyt: mewn llestr priddfel, fel y parhaont ddy-
ddiau lawer.

Oherwydd fel hyn y dywed Arglwydd y llu-
oedd, Duw Iſrael; tai, a meuſydd, a gwinllanoedd
a feddiennir eto, yn y wlad hon.

Ac wedi i mi roddi llyfr y pryniad at Baruch
Neriah, myfi a weddiais ar yr Arglwydd, gan
ddywedyd,

O Arglwydd DdUw, wele, ti a wnaethoſt y
nefoedd a'r ddaiar, â'th gryf fawr allu, ac â'th fraich
ymeſtedig, nid oes dim ſrhy anhawdd i ti.

Yr wyt yn gwneuthur trugaredd i filoedd,
ac yn talu anwireddau y tadau i fonwes eu meibion
ar eu hôl hwynt: y Duw mawr cadarn, Arglwydd Hlioedd yw ei enw.

Mawr mewn cyngor, a gallŵog ar weithred,
canys y mae dy lygaid yn agored ar holl ffyrdd
meibion dynion, i roddi i bob yn yn ôl ei ffyrdd, ac
yn ôl ffrwyth ei weithredoedd.)

Yr hwn a oſodaiſt arwyddion, a rhyfeddodau
yng nghlyd yr Aipht, hyd y dydd hwn, ac yn Iſrael, ac
mewn meibion eraill, ac a wnaethoſt i ti heuw
gyn heddyw.

Ac a ddygaiſt dy bobl Iſrael allan o dîr yr
Aipht, ag arwyddion, a rhyfeddodau, ac â llaw
gadarn, ac â braich eſtynnedig, ac ag ofn mawr,

Ac a roddaiſt iddynt y wlad ymma, yr hon a
dyngaiſt wrth en tadau y rhoddit iddynt, ſef gwlad
yn llifeirio o laeth a mêl.

A hwy a ddaethant i mewn, ac a'i meddianna-
ſant; ond ni wrandawſant ar dy lais, ac ni ro-
daſant yn dy gyfraith; ni wnaethant ddim o'r
holl bethau a orchymynnaiſt iddynt ei wneuthur:
am hynny y peraiſt i'r holl niwed hyn ddigwydd
iddynt.

Wele, y peiriannau erigyddon a ddaeth at
y dinas, iw goreſcyn hi, a'r ddinas a roddir
yn llaw y Caldeaid, yr hai ſydd yn ymladd yn ei her-
byn, o herwydd y cleddyf, a'r newyn, a'r haint;
a'r hyn a ddywedaiſt ti a gwpliawyd, ac wele ti
a'i gweli.

A thi a ddywedaiſt wrthif, ô Arglwydd
Dduw, pryn i ti y maes ag arian, a thynnwch dy-
ſtion: ẏr ẏdd y ddinas wedi ei rhoddi i law y
Caldeaid.

Yna y daeth gair yr Arglwydd at Ieremi, gan ddywedyd;

Wele, myfi ẏw'r Arglwydd, Duw pob cnawd ẏa oes dim rhy anhawdd i mi?

Am hyny, fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele rhoddi ſi yn rhoddi y ddinas hon yn llaw y Caldeaid, ac yn llaw Nabuchodonoſor brenin Babilon, ac efe a'i hemmill hi.

A'r Caldeaid y rhai a ryfelant yn erbyn y ddinas hon, a ddeuant, ac a ſtaglant y ddinas hon â thân, ac a'i lloſcant hi, a'r tai y rhai yr arogl-darthaſant ar eu pennau i Baal, ac y tywallta ſant ddiod offrwm i dduwiau dieithr, i'm digio i.

Oblegid meibion Iſrael, a meibion Iuda oddyn yn gwneuthur yn unig yr hyn oedd ddrwg yn ſy ngolwg i, o'i mebyd: o herwydd meibion Iſrael oeddynt yn unig yn ſy nigllioni i â gweithredoedd eu dwylo, medd yr Arglwydd.

Canys i'm digoſaint, ac i'm llid, y bu y ddinas hon i mi, er y dydd yr adeiladaſant hi, hyd y dydd hwn, i beri ei ſymmud oddi ger bron ſy wyneb:

Am holl ddrygioni meibion Iſrael, a meibion Iuda, y rhai a wnaethant i'm digio i, hwynthwy, eu brenhinoedd, eu tywyſogion, eu hoffeiriaid, a'i prophwydi, a gwŷr Iuda, a phreſtwyl-wŷr Ieruſalem.

*Eſ i mi eu dyſcu, gan forea-godi i roddi addyſc iddynt, etto ni wrandawſant i gymmeryd athrawiaeth, eithr troſiant attafi eu gwarrau, nid eu hwyneban:

Eithr goſodaſant eu ſfieidd-dra yn y tŷ y gelwir ſy enw arnoy iw halogi ef.

A hwy a adeiladaſant uchelfeydd Baal, y rhai ſydd yn nyſtryn mab Hinnom, i wneuthur iw meibion, a'i merched fyned trwy yr tân i Moloch; yr hyn ni orchymynnais iddynt; ac ni feddyliodd ſy nghalon iddynt wneuthur y ffieidd-dra hyn, i beri i Iuda bechu.

Ac yn awr am hynny, ſôl hyn y dywed yr Arglwydd, Duw Iſrael, am y ddinas hon, am yr hon y dywedwch chwi, rhoddir hi i law brenin Babilon trwy y cleddyf, a thrwy newyn a thrwy haint;

Wele, myfi a'i cynhullaf hwynt, o'r holl diroedd, y rhai yn ſy nig a'm llid, a'm ſoriant mawr y gyrrais hwynt iddynt; ac a'i dygaf yn ôl i'r lle hwn, ac a wnaf iddynt breſwylio yn ddiogel.

A hwy a fyddant yn bobl i mi, a minneu a fyddaf yn Ddnw iddynt hwytham.

Ac mi a roddaf iddynt yn galon, ac yn fordd, i'm hofni byth, er lles iddynt, ac i'w meibion ar eu hôl.

Ac mi a wnaf â hwynt gyfammod tragywyddol, na throaf ŷ oddi wrthynt, heb wneuthur lles iddynt: ac mi a oſodaf ſy ofn yn eu calonau, fel na chiliont oddi wrthif.

Ie mi a lawenychaf yn ddynt, gan wneuthur lles iddynt, ac mi a'i planaſf hwynt yn y tîr hwn yn ſicr, â'm holl galon, ac â'm holl enaid.

Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, megis y dygais i ar y bobl hyn yr holl fawr adrwg hyn: felly y dygaf arnynt yr holl ddaioni a addawais iddynt.

A meuſydd a feddiennir yn y wlad yma, am yr hon yr ydych chwi yn dywedyd, anghyfannedd yw hi, heb ddŷn nac anifail; yn llaw y Caldeaid y rhoddwyd hi.

Meuſydd a brynant am arian, ac a ſcrifenbant mewn llyfrau, ac a ſeliant, ac a gymmerant dyſtion

dyſtion yn nhir Beniamin, ac yn amgylchoedd Ieruſalem, ac yn ninaſoedd Iuda, ac yn ninaſoedd y mynyddoedd, ac yn ninaſoedd y gwaſtad, ac yn ninaſoedd y deau: canys mi a ddychwelaf eu caethiwed hwynt, medd yr Arglwydd.

PEN. XXXIII.

1 *Duw yn addo i'r gaeth-glud raſuſol ddychweliad, 9 a llawen gyſtwr, 12 a llywodraeth ddiyſcog, 15 a Chriſt, blaguryn cyfiawnder: 17 Y parhâd eu brenhiniaeth a'i hoffeiriadaeth, 20 a ſicrwydd o hâd bendigedig.*

GAir yr Arglwydd hefyd a ddaeth at Ieremi yr ail waith (ac efe etto * yn garcharor ynghyntedd y carchar-dŷ) gan ddywedyd?

2 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, yr hwn a'i * gwnaeth, yr Arglwydd, yr hwn a'i lluniodd, iw ſiccrhau; yr Arglwydd *yw* ei enw:

3 Galw arnaf, ac mi a'th attebaf, ac a ddangoſaf i ti *bethau* mawrion, a ‖ chedyrn, y rhai nis gwyddoſt.

4 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, Duw Iſrael, am dai y ddinas hon, ac am dai brenhinoedd Iuda, y rhai a ddiniſtriwyd â * pheiriannau rhyfel, ac â chleddyf:

5 Y maent yn dyfod i ymladd â'r Caldeaid, ond iw llenwi â chelanedd dynion, y rhai a leddais yn fy llid a'm digoſaint, ac am i mi guddio fy wyneb oddi wrth y ddinas hon, am ei holl ddrygioni hwynt.

6 Wele, myfi a ddygaf iddi hi iechyd a meddiginiaeth, ac mi a'i meddiginiaethaf hwynt, ac a ddadcuddiaf iddynt amlder o heddwch a gwirioned.

7 Ac mi a ddychwelaf gaethiwed Iuda, a chaethiwed Iſrael, ac mi a'i hadeiladaf hwynt, megis yn y dechrenad.

8 Ac mi a'i puraf hwynt oddi wrth eu holl anwiredd a bechaſant i'm herbyn, ac * mi a faddeuaf iddynt eu holl bechodau, *drwy* y rhai y pechaſant i'm herbyn, a *thrwy* y rhai y troſeddaſant yn fy erbyn.

9 A *hyn* fydd i mi yn enw llawenydd, yn glod, ac yn ogoniant, o flaen holl genhedloedd y ddaiar, y rhai a glywant yr holl ddaioni yr ydwyfi yn ei wneuthur iddynt: a hwythau a ofnant, ac a grynant am yr holl ddaioni, a'r holl lwyddiant yr ydwyfi yn ei gwneuthur i'r *ddinas* hon.

10 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, clywir etto yn y lle hwn, (*am* yr hwn y dywedwch, anialwch yw efe heb ddŷn, ac heb aniſail, yn ninaſoedd Iuda, ac yn heolydd Ieruſalem, y rhai a waeed yn anghyfannedd, heb ddŷn, a heb breſſwylwr, a heb aniſail,)

11 *Llef gorfoledd, a llef llawenydd, llef y prioſfab, a llef y brioſferch, llef rhai yn dywedyd, * molwch Arglwydd y lluoedd, o herwydd daioni yw yr Arglwydd, o blegit ei drugaredd *a bery* yn dragywydd; *llef* rhai yn dwyn offrwm, moliant i dŷ'r Arglwydd: canys mi a ddychwelaf gaethiwed y wlad, megis yn y dechrenad, medd yr Arglwydd.

12 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, bydd etto yn y lle ymma, yr hwn ſydd anghyfanneddol heb ddŷn, a heb aniſail, ac yn ei holl ddinaſoedd, drigfa bugeiliaid yn corlannu y praidd.

13 Yn ninaſoedd y mynydd, yn ninaſoedd y gwaſtad, ac yn ninaſoedd y deau, ac yng wlad Beniamin, ac yn amgylchoedd Ieruſalem, ac yn ninaſoedd Iuda, yr â defaid etto, tan law yr hwn ſy'n eu rhifo, medd yr Arglwydd.

14 Wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, fel y cyſtawunwyf y peth daionus a addewais i dŷ Iſrael, a'i dŷ Iuda.

15 Yn y dyddiau hynny, ac yn yr amſer hwnnw, paraf * i Flaguryn cyfiawnder flaguro i Ddafydd, ac efe a wna farn, a chyfiawnder yn y tir.

16 Yn y dyddiau hynny Iuda a waredir, a Ieruſalem a breſſwylia yn ddiogel, a hwn *yw'r enw* y gelwir ef, ‖ yr Arglwydd ein cyfiawnder.

17 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, * ni fydd † phalla i Ddafydd wr yn eiſtedd ar frenhin-ſaint tŷ Iſrael;

18 Ac ni phalla i'r offeiriaid y Leſiaid, ŵr gerbron fy mron i, i offrymmu poeth offrwm, ac i offrymmu bwyd offrwm, ac i wneuthur aberth yn dragywydd.

19 A gair yr Arglwydd a ddaeth at Ieremi, gan ddywedyd,

20 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, * os gellwch ddiddymmu fy nghyfammod â'r dydd, a'm cyfammod â'r nôs, ac na byddo dydd a nôs yn eu hamſer,

21 Yna y dliddymmir fy nghyfammod â Dafydd fy ngwâs, na byddo iddo fab yn teyrnaſu ar ei deyrnegadeir ef, ac â'r Leſiaid yr offeiriaid fy ngweinidogion.

22 Megis * na ellir cyſrif llu y nefoedd, ac na ellir meſur tywod y môr; felly myfi a amlhâf hâd Dafydd fy ngwâs, a'r Leſiaid y rhai ſydd yn gweini i mi.

23 Hefyd, gair yr Arglwydd a ddaeth at Ieremi, gan ddywedyd,

24 Oni weli di pa beth y mae y bobl hyn yn ei lefaru, gan ddywedyd, y ddau deulu a ddewiſodd yr Arglwydd, efe a'i gwrthododd hwynt? felly y dirmygaſant fy mhobl, fel nad ydynt mwyach yn genhedl, yn eu golwg hwynt.

25 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, os fy nghyfammod â'r dydd, ac â'r nôs ni *ſaif*, *ac oni* oſodais i ddefodau y nefoedd, a'r ddaiar,

26 Yna hâd Iacob a Dafydd fy ngwâs a wrthodaſi, fel na chymmerwyf o'i hâd ef lywodraethwŷr ar hâd Abraham, Iſaac, ac Iacob: canys mi a ddychwelaf eu caethiwed hwynt, ac a drugarhâf wrthynt.

PEN. XXXIIII.

1 *Ieremi yn Prophwydo caethiwed Zedeciah, a'r ddinas.* 8 *Y rywyſogion a'r bobl, wedi iddynt ryddhau eu caeth-weiſion, yngwrth-wynebu i gyfammod Duw, yn eu cymmeryd hwy drachefn.* 12 *Ieremi am eu hanufydd-dod, yn eu rhoddi hwy a Zedeciah, yn nwylo eu gelynion.*

YGair yr hwn a ddaeth at Ieremi oddi wrth yr Arglwydd (pan oedd * Nabuchodonoſor brenin Babilon a'i holl lû, a holl deyrnaſoedd y ddaiar, *y rhai oedd* tan lywodraeth ei law ef, a'r holl bobloedd) yn rhyfela yn erbyn Ieruſalem, ac yn erbyn ei holl ddinaſoedd hi,) gan ddywedyd;

2 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, Duw Iſrael, dôs a llefara wrth Zedeciah frenin Iuda, a dywed wrtho, fel hyn y dywed yr Arglwydd, * wele fi yn rhoddi y ddinas hon i law brenin Babilon, ac efe a'i llyſc hi â thân:

3 Ac ni ddiengi dithau o'i law ef, canys diau * i'th ddelir, ac i'th roddir iw law ef, a'th lygaid ti a gânt weled llygaid brenin Babilon, a'i enau ef a ymddiddan â'th enau di, a thithau a'i Babilon.

4 Er hynny, o Zedeciah brenin Iuda, gwrandaw ar Arglwydd; fel hyn y dywed yr Arglwydd am danat ti, ni byddi di farw drwy yr cleddyf:

5 Mewn

…eddwch y byddi farw, a hwy a …rglau i ti, fel y llosgwyd i'th dadau, …edd gynt, y rhai a fu o'th flaen di, a …rant am danat ti, gan ddywedyd, Oh ar… cabyt myfi a ddywedais y gair, medd …wydd.

…a Ieremi y prophwyd a lefarodd wrth Ze… brenin Iuda, yr holl eiriau hyn, yn Ieru…

…n oedd llu brenin Babilon yn rhyfela yn er… Ierusalem, ac yn erbyn holl ddinasoedd Iuda, …adawfid, yn erbyn Lachis, ac yn erbyn Aze… canys y dinasoedd caerog hyn a adawsid o ddi… o Iuda.

…air yr hwn a ddaeth at Ieremi oddi wrth …wydd, wedi i'r brenin Zedeciah wneuthur …mod a'r holl bobl oedd yn Ierusalem, am gy…

…ddi ddynt * rydd-did,

…ollwng o bob vn ei wasanaeth-wr a phob vn …asanaeth-ferch, y rhai fyddent Hebread neu …eg, yn rhyddion, ac na cheifiei neb wasanaeth …ddynt, fef gan ei frawd o Iddew.

…A phan glybu yr holl bennaethiaid, a'r holl …, y rhai a aethant i'r cyfammod, am ollwng o …rei wasanaeth-wr, a phob vn ei wasanaeth… …yn rhyddion, fel na cheifient wasanaeth gan…nt mwyach; yna hwy a wrandawsant, ac a'i goll…fant ymmaith.

…Ond wedi hynny yr edifarhaodd arnynt, …hwy a ddygasant yn eu hôl eu gweifion, a'i …wynion, y rhai a ollyngasant yn rhyddion, …a'i caethiwasant hwy yn weifion, ac yn for…wyn.

…Am hynny y daeth gair yr Arglwydd at Ie… oddi wrth yr Arglwydd, gan ddywedyd;

…Fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Israel, mi …wneuthum gyfammod a'th tadau chwi, y dydd y …gais hwynt allan o dîr yr Aipht, o dŷ y caethi… gan ddywedyd;

…Ym mhen * saith mlynedd, gollyngwch bob …n ei frawd o Hebræad, yr hwn a ‖ werthwyd i ti, …rn wasanaethodd chwe blynedd; gollwng ef yn …ydd oddi wrthit; ond ni wrandawodd eich ta… wrnaid, ac ni ogwyddasant eu cluſtiau.

…A chwithau a gymmerasech edifeirwch heddiw, …ac a wnaethech yr hyn oedd vniawn yn fy ngol… am gyhoeddi rhydd-did bob vn iw gymmydog, …ac a wnaethech gyfammod yn fy ngwydd i, yn …y gelwir fy enw arno.

…Ond chwi a ddychwelasoch, ac a halogasoch …fy enw, ac a ddygasoch yn eu hôl bob vn ei wasa… neth-wr, a phob vn ei wasanaeth-ferch, y rhai a …ollyngasech yn rhyddion, wrth eu hewyllys eu hun; …ac a wnaſoch hwynt hefyd i fod yn weifion, ac yn …wynion i chwi.

…Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd, …ni wrandawsoch arnaf, gan gyhoeddi rhydd… did bob vn iw frawd, a phob vn iw gymmydog: …wele fi yn cyhoeddi i'ch erbyn, medd yr Arglwydd, rydd-did i'r cleddyf, i'r haint, ac i'r newyn, …ac a wnaf eich * ſymmud chwi i holl deyrnasoedd y ddaear.

…Ac mi a roddaf y dynion a droſeddodd fy …cyfammod, y rhai ni chwplasant eiriau y cy… fammod a wnaethant ger fy mron, wedi iddynt fy… ned rhwng rhannau y llô, * yr hwn a holltasent yn …ddau.

…Tywyſogion Iuda, a thywyſogion Ierusalem, yr …ieiliaid, a'r offeiriaid, holl bobl y wlad, y rhai …aethant rhwng rhannau y llô,

…Yn mi a'i rhoddaf hwynt yn llaw eu gelynion, …a llaw y rhai ſydd yn ceiſio eu heniocs; * a'i celain ſydd yn ſwyd i ehediaid y nefoedd, ac i anifeiliaid y ddaiar.

21 Ac mi a roddaf Zedeciah frenin Iuda, a'i dywyſogion, i law eu gelynion, ac i law y rhai ſy yn ceiſio en henioes, ac yn llaw brenin Babilon, y rhai a aethant i fynn oddi wrthych.

22 Wele, mi a orchymynnaf, medd yr Arglwydd, ac a wnaf iddynt droi yn ôl at y ddinas hon, a hwy a ryfelant yn ei herbyn hi, ac a'i goreſcynnant hi, ac a'i lloſcant hi â thân: ac mi a wnaf ddinaſoedd Iuda yn anghyfannedd heb breſſwylydd.

PEN. XXXV.

1 *Tywy ddangos vfydd dod y Rechabiaid,* 12 *Y mae Ieremi yn barnu ar anufydd-dod yr Iuddewon.* 18 *Dun yn bendithio y Rechabiaid am eu hufydd-dod.*

YGair yr hwn a ddaeth at Ieremi oddi wrth yr Arglwydd * yn nyddiau Iehoiacim mab Ioſiah brenin Iuda, gan ddywedyd; *Pen. 35.1

2 Dôs di i dŷ y Rechabiaid, a llefara wrthynt, a phâr idynt ddyfod i dŷ yr Arglwydd, i vn o'r ſtafelloedd, a dôd iddynt win iw yfed.

3 Yna myfi a gymmerais Iaazaniah, fab Ieremiah, fab Habaziniah, a'i frodyr, a'i holl feibion, a holl deulu y Rechabiaid.

4 Ac mi a'i dugym hwynt i dŷ yr Arglwydd, i ſtafell meibion Hanan fab Igdaliah, gŵr i Dduw; yr hon oedd wrth ſtafell y tywyſogion, yr hon ſydd goruwch ſtafell Maaſeiah mab Salam ceidwad y † drws.

† Heb. y rhiwing, neu, dorfa.

5 Ac mi a roddais ger bron meibion tŷ y Rechabiaid, phiolau yn llawn o win, a chwpanau; ac mi a ddywedais wrthynt, yfwch win.

6 Ond hwy a ddywedaſant, nid yfwn ni ddim gwin, o herwydd Ionadab mab Rechab ein tad, a roddodd i ni orchymmyn, gan ddywedyd; nac yfwch win, na chwychwi, na'ch plant, yn dragywydd.

7 Nac adeiledwch dŷ, ac na hemwch hâd, ac na phlennwch winllan, ac na ſydded genwch chwi: ond mewn pebyll y preſſwyliwch, eich holl ddyddiau, fel y byddoch chwi fyw ddyddiau lawer ar wyneb y ddaiar, lle yr ydych yn ddieithriaid.

8 Ac nyni a wrandawſom ar lais Ionadab mab Rechab ein tâd, ăn bob peth a orchymynnodd efe i ni; nad yſem ni win ein holl ddyddiau, nyni, ein wragedd, ein meibion, a'n merched;

9 Ac nad adeiladem i ni dai iw preſſwylio, ac nid oes gennym na gwin-llan, na maes, na hâd.

10 Eithr trigo a wnaethom mewn pebyll, a gwrandaw, a gwneuthur yn ôl yr hyn oll a orchymynnodd Ionadab ein tâd i ni.

11 Ond pan ddaeth Nabuchodonoſor brenin Babilon i fynn i'r wlad, nyni a ddywedaſom, dewch, ac awn i Ierusalem, rhac llu y Caldeaid, a rhac llu yr Aſſyriaid; ac yn Ierusalem yr ydym ni yn preſſwylio.

12 Yna y daeth gair yr Arglwydd at Ieremi, gan ddywedyd,

13 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael, dôs, a dywed wrth wŷr Iuda, ac wrth breſſwyl-wŷr Ierusalem; oni chymmerwch chwi addyſc, i wrando ar fy ngeiriau, medd yr Arglwydd?

14 Geiriau Ionadab mab Rechab, y rhai a orchymynnodd efe iw feibion, nad yſent win, a gyflawnwyd; canys nid yſant hwy dim hyd y dydd hwn; ond hwy a wrandawant ar orchymyn eu tâd: a minnau a ddywedais wrthych chwi, gan godi yn forau, a llefaru, ond ni wrandawſoch

15 Myfi a anfonais hefyd attoch chwi fy holl weifion y prophwydi, gan godi yn foreu ac anfon, gan ddywedyd, * dychwelwch yn awr bawb oddi wrth ei ffordd ddrwg, a gwellhewch eich gweithredoedd, ac nac ewch yn ôl dduwiau dieithr, iw gwaſanaethu hwynt; a chwi a drigwch yn y wlad yr hon a roddais i chwi, ac i'ch tadau; ond ni ogwyddaſoch eich cluſtiau, ac ni wrandawſoch arnaf.

* Pen. 18.11. & 25.5.

16 Gan i feibion Ionadab mab Rechab gyflawni gorchymyn eu tad, yr hwn a orchymynnodd efe iddynt; ond y bobl ymma ni wrandawſant arnaf.

17 Am hyny fel hyn y dywed Arglwydd Ddaw y lluoedd, Duw Iſrael, wele fi yn dwyn ar Iuda, ac ar holl drigolion Ieruſalem, yr holl ddrwg a leferais yn eu herbyn: o herwydd i mi ddywedyd wrthynt, ond ni wrandawſant, a galw arnynt, ond nid attebaſant.

18 A Ieremi a ddywedodd wrth dŷlwyth y Rechabiaid, fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael; o herwydd i chwi wrando ar orchymyn Ionadab eich tad, a chadw ei holl orchymynion ef, a gwneuthur yn ôl yr hyn oll a orchymynnodd efe i chwi,

† Hebr. ni thorrir ymaith i Ionadab.

19 Am hyny fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael; † ni phalla i Ionadab fab Rechab, ŵr i ſefyll ger fy mron i yn dragywydd.

PEN. XXXVI.

1 Ieremi yn peri i Baruch yſcrifennu yr brophwydoliaeth ef; 5 a'i darllein ar gyhoedd. 11 Y tywyſogion wedi cael gwybodaeth o hyny trwy Micaiah, yn anfon Iehudi i gyrchu y llyfr, ac yn ei ddarllen: 19 Yn erchi i Baruch ymguddio, ef a Ieremi. 20 Y brenin Iehoiacim wedi clywed ſôn am y llyfr, yn gwrando peth o honaw, ac yn ei loſci ef. 27 Ieremi yn adrodd ei ſarn ef. 32 Ieremi yn yſcrifennu y llyfr o newydd.

* Pen. 25.1.

AC yn y * bedwaredd flwyddyn i Iehoiacim fab Ioſiah frenin Iuda, y daeth y gair hwn oddiwrth yr Arglwydd at Ieremi, gan ddywedyd;

2 Cymmer i ti blyg llyfr, ac ſcrifenna vnddo yr holl eiriau a leferais i wrthyt yn erbyn Iſrael, ac yn erbyn Iuda, ac yn erbyn yr holl genhedloedd, o'r dydd y lleferais i wrthyt ti, er dyddiau Ioſiah hyd y dydd hwn.

3 Fe allai pan glywo tŷ Iuda yr holl ddrwg, yr ydwyf yn ameuaw ei wneuthur iddynt, y dychwelant bob vn o'i ffordd ddrygionus, fel y maddeuwyf eu hanwireddau a'i pechod.

4 Yna Ieremi a alwodd Baruch fab Neriah, a Baruch a ſcrifennodd o enau Ieremi holl eiriau yr Arglwydd, y rhai a leſtrafai efe wrtho, mewn plyg llyfr.

5 A Ieremi a orchymynnodd i Baruch, gan ddywedyd; caewyd arnaf, ni allaf fyned i dŷ yr Arglwydd.

6 Am hyny dôs di, a darllein o'r llyfr a ſcrifennaiſt o'm genau, eiriau yr Arglwydd, lle y clywo y bobl yn nhŷ yr Arglwydd ar y dydd ympryd: a lle y clywo holl Iuda hefyd, y rhai a ddelont o'i dinaſoedd, y darllenni di hwynt.

† Hebr. y cwymp eu deiſyfiol.

7 Fe allai y † daw eu gweddi hwynt ger bron yr Arglwydd, ac y dychwelant bob vn o'i ffordd ddrygionus: canys mawr yw yr llid, a'r digoſaint, a draethodd yr Arglwydd yn erbyn y bobl hyn.

8 Felly Baruch mab Neriah a wnaeth yn ôl yr hyn oll a orchymynnaſei Ieremi y prophwyd iddo, gan ddarllen o'r llyfr eiriau yr Arglwydd, yn nhŷ yr Arglwydd.

9 Ac yn y bummed flwyddyn i Iehoiacim fab Ioſiah brenin Iuda, ar y nawfed miſ, y cyhoeddwyd ympryd ger bron yr Arglwydd, yr holl bobl yn Ieruſalem, ac i'r holl bobl a ddaethent o ddinaſoedd Iuda i Ieruſalem.

10 Yna Baruch a ddarllennodd o'r llyfr eiriau Ieremi, yn nhŷ yr Arglwydd, yn ſtafell Gemariah mab Saphan yr ſcrifennydd, * yn y cyntedd uchaf wrth ddrws porth newydd tŷ yr Arglwydd, lle clybu yr holl bobl.

11 Pan glybu Micaiah mab Gemariah fab Saphan, holl eiriau yr Arglwydd allan o'r llyfr;

12 Yna efe a aeth i wared i dŷ y brenin, i ſtafell yr ſcrifennydd, ac wele, yr holl dywyſogion oedd yno yn eiſtedd; ſef Eliſama yr ſcrifennydd, a Delaiah mab Semaiah, ac Elnathan mab Achbor, a Gemariah mab Saphan, a Zedeciah mab Hananiah, a'r holl dywyſogion.

13 A Micaiah a ſynegodd iddynt yr holl eiriau a glywſei efe, pan ddarllennaſei Baruch y llyfr lle y clybu y bobl.

14 Yna yr holl dywyſogion a anfonaſant Iehudi fab Nethaniah, fab Selemiah, fab Cuſi, at Baruch, gan ddywedyd; cymmer yn dy law y llyfr y darllennaiſt allan o honaw lle y clybu y bobl, a tyred i felly Baruch mab Neriah a gymerodd y llyfr yn ei law, ac a ddaeth attynt.

15 A hwy a ddywedaſant wrtho, eiſtedd yn awr, a darllen ef lle y clywom ni: felly Baruch a'i darllennodd lle y clywſant hwy.

16 A phan glywſant yr holl eiriau, hwy a ofnaſant bawb gyd â'i gilydd; a hwy a ddywedaſant wrth Baruch, gan ſynegi mynegwn yr holl eiriau hyn i'r brenin.

17 A hwy a ofynnaſant i Baruch, gan ddywedyd, mynega i ni yn awr, pa fodd yr ſcrifennaiſt ti yr holl eiriau hyn o'i enau ef?

18 Yna Baruch a ddywedodd wrthynt, efe a draethodd yr holl eiriau hyn wrthiſ â'i enau i minneu â'i ſcrifennais hwynt yn y llyfr ag inc.

19 Yna y tywyſogion a ddywedaſant wrth Baruch, dôs ac ymguddia ti a Ieremi, ac na wypo neb pa le y byddoch chwi.

20 A hwy a aethant at y brenin i'r cyntedd, (ond hwy a gadwaſant y llyfr yn ſtafell Eliſama yr ſcrifennydd) ac a ſynegaſant yr holl eiriau, lle y clybu y brenin.

21 A'r brenin a anfonodd Iehudi, i gyrchu y llyfr: ac efe a'i dug ef o ſtafell Eliſama yr ſcrifennydd. A Iehudi a'i darllennodd lle y clybu y brenin, a lle y clybu yr holl dywyſogion oedd yn ſefyll yn ymyl y brenin.

22 A'r brenin oedd yn eiſtedd yn y gaeaf dŷ, ar y nawfed miſ, a thân wedi ei gynneu ger ei fron.

23 A phan ddarllennaſai Iehudi dair neu bedair, yna efe a'i torrodd â chyllell ſcrifennydd, ac a'i bwriodd i'r tân oedd yn yr aelwyd, nes darfod yr holl lyfr gan y tân oedd yn yr aelwyd.

24 Etto nid ofnaſant, ac ni rwygaſant ei dillad, na'r brenin, nac yr vn o'i weiſion y rhai a glywſant yr holl eiriau hyn.

25 Etto Elnathan, a Delaiah, a Gemariah, a ymbiliaſant â'r brenin na loſcei efe y llyfr: ond ni wrandawai efe arnynt.

26 Ond y brenin a orchymynnodd i Ierahmeel fab Hammelech, a Seraiah fab Aarfel, a Selemiah fab Abdiel, ddala Baruch yr ſcrifennydd, a Ieremi y prophwyd: ond yr Arglwydd a'i cuddiodd hwynt.

27 Yna y daeth gair yr Arglwydd at Ieremi,

(wedi

loſci y llyfr, a'r geiriau a ſcrifen-
(o enau Ieremi,) gan ddywedyd;
i ti etto lyfr arall, ac ſcrifenna ar-
cyntaf, y rhai oedd yn y llyfr cyn-
loſcodd Iehoiacim brenin Iuda?
wrth Iehoiacim frenin Iuda, fel hyn
Arglwydd, ti a loſceiſt y llyfr hwn, gan
pa ham yr ſcrifenneiſt yndo, gan ddy-
dan y daw brenin Babilon, ac a am hei-
hon: ac ese a wna i ddyn ac i anifail
i honi?
am hyny fel hyn y dywed yr Arglwydd am
frenin Iuda; ni bydd iddo ef a eiſteddo
ſainge Dafydd: a'i gelain ef a fwrir
wres y dydd, ac i rew y nôs.
mi a ymwelaf ag ef, ac â'i hâd, ac â'i
, ac yn herwiredd; ac mi a ddygaf ar-
hwy, ac ar drigolion Ieruſalem, ac ar wŷr Iu-
holl ddrwg a lefarais iw herbyn; ond ni
ſentant.
Ieremi a gymmerth lyfr arall, ac a'i rho-
Baruch fab Neriah yr ſcrifennydd, ac efe a
yndo o enau Ieremi, holl eiriau y llyfr
Iehoiacim brenin Iuda yn tân: a chwa-
ſynt atynt etto eiriau lawer fel hwythau.

PEN. XXXVII.

1 *Pwll dwſpad yr Aiphtiaid yrru y Chaldeaid*
oddi wrthoſt ar Ieruſalem, Y mae'r brenin
Iuda yn anfon at Ieremi i weddio tros y bobl.
Ieremi yn prophwydo y dychwelai y Chaldeaid, ac
yn ymoſtwng. 11 Ei dwdal ef mewn ſtordy, a'i ſto-
a'i garcharu. 16 Y mae efe yn ſicrhau Ze-
ei garcharu: 18 Yn ymbil am gael ei
yn y tŷ pâd, ac yn cael peth ſaſter.

A Phrenin Zedeciah mab Ioſiah a deyrna-
ddo yn lle Coniah fab Iehoiacim, yr hwn a
Nebuchodonoſor brenin Babilon, yn frenin
Iuda.
Ond ni wrandawodd efe, na'i weiſion, na
i dir, ar eiriau yr Arglwydd, y rhai a drae-
efe trwy law Ieremi y prophwyd.
A'r brenin Zedeciah a anfonodd Iehucal fab
miah, a Sephaniah fab Maaſeiah yr offeiriad, at
Ieremi y prophwyd, gan ddywedyd; gweddia
droſom ni ar yr Arglwydd ein Duw.
Ieremi oedd yn myned i mewn ac allan ym
y bobl: canys ni roddaſent hwy ef *etto* yn y
dŷ.
Allu Pharao a ddaethei allan o'r Aipht; a
Caldeaid oedd yn gwarchae ar Ie-
ſon, ſan amdanynt, hwy a aethant ymaith
wrth Ieruſalem.
Yna gair yr Arglwydd a ddaeth at Ieremi
ywydd, gan ddywedyd,
Fel hyn y dywed yr Arglwydd, Duw Iſrael,
dywedwch chwi wrth frenin Iuda, yr hwn
anfonodd chwi attaf, i ymofyn â mi, wele,
Pharao, yr hwn a ddaeth allan yn gynhorthwy
, a ddychwelir wlad ei hun i'r Aipht.
A'r Caldeaid a ddychwelant, ac a ryſelant yn
ddinas hon, ac a'i henillant, ac a'i loſ-
â tân.
Fel hyn y dywed yr Arglwydd, na thwyllwch
chwi eich hunain, gan ddywedyd, diau yr â y Calde-
oddi wrthym ni, o blegit nid ânt hwy.
Canys pe tarawech chwi holl lu y Caldeaid,
chwi yn rhyfela i'ch erbyn, fel *na* weddil-
ynddynt oond gwŷr † archolledig, *etto* hwy
ddynt hŵb yn eu pabell, ac a loſcent y ddi-
hon â thân.

11 A phan aeth llu y Caldeaid † ymhmith oddi wrth Ieruſalem, rhac llu Pharao.

12 Yna Ieremi a aeth allan o Ieruſalem, i fyned i wlâd Beniamin, i ‖ ymlithro oddi yno yng hanol y bobl.

13 A phan oedd efe ym mhorth Beniamin, yr *oedd* yno ben-ſwyddog, a'i enw ef *oedd* Iriah, mab Selemiah, fab Hananiah; ac efe a ddaliodd Ieremi y prophwyd, gan ddywedyd; cilio at y Caldeaid yr wyt ti.

14 Yna y dywedodd Ieremi, † nid gwir, nid ydwyth yn cilio at y Caldeaid: ond ni wrandawei efe arno: ſelly Iriah a ymaflod yn Ieremi, ac a'i dygodd ef at y tywyſogion.

15 Am hyny y tywyſogion a ddigiaſant wrth Ieremi, ac a'i tarawſant, ac a'i rhoddaſant yn y carchar-dŷ, yn nhŷ Ionathan yr ſcrifennydd: o herwydd hwnnw a wnaethent hwy yn garchar-dŷ.

16 Pan ddaeth Ieremi i'r daiar-dŷ, ac i'r ſcubanau; ac *yno* i Ieremi aros yno ddyddiau lawer?

17 Yna y brenin Zedeciah a anfonodd, ac a'i cymmerodd ef allan: a'r brenin a ofynnodd iddo yn gyfrinachol yn ei dŷ ei hun, ac a ddywedodd; a oes gair oddi wrth yr Arglwydd? a dywedodd Ieremi, oes: canys tydi *eb efe* a roddir yn llaw brenin Babilon.

18 Ieremi hefyd a ddywedodd wrth y brenin Zedeciah, pa bechod a wneuthum i'th erbyn di, neu yn erbyn dy weiſion, neu yn erbyn y bobl hyn, pan i'm rhoddaſoch yn y carchar-dŷ?

19 Pa le y *mae* eich prophwydi a brophwydaſant i chwi, gan ddywedyd; ni ddaw brenin Babilon i'ch erbyn, nac yn erbyn y wlâd hon.

20 Ac yn awr gwrandewch atolwg, ô fy Arglwydd frenin, atolwg † deued fy ngwedd i ger dy fron: fel na pharech i mi ddychwelyd i dŷ Ionathan yr ſcrifennydd, rhac fy marw yno.

21 Yna y brenin Zedeciah a orchymynnodd iddynt hwy roddi Ieremi yng hytiedd y carchar-dŷ, a rhoddi iddo ef deiſen o fara beunydd, o heol y pobyddion, nes darfod yr holl fara yn y ddinas. Felly Ieremi a arhoſodd yng hytiedd y carchar-dŷ.

PEN. XXXVIII.

1 *Ieremi ar gam achwynyn cael ei ſuro i ddar-*
ar dy Malchiah; 7 Ac Ebedmelec yn cael peth
rhyddhâd iddo ef. 14 Ieremi trwy ymddiddan
cyfrinachol, yn cynghori i'r brenin achub ei
eniocs trwy yuvol: 24 A thrwy archiad y brenin
yn celu yr ymddiddan buaſai oddiwrth y
tywyſogion.

YNa Sephatiah mab Mattan, a Gedaliah mab Paſur, a Iucal mab Selemiah, a Phaſur mab Malchiah, a glywſant y geiriau a draethaſei Ieremi wrth yr holl bobl, gan ddywedyd;

2 Fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, yr hwn a arhoſo yn y ddinas hon, a fydd farw trwy'r cleddyf, trwy newyn, a thrwy haint; ond y neb a elo allan at y Caldeaid, a fydd byw; canys ei enioes fydd yn ſclyfaeth iddo, a byw fydd.

3 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, y ddinas hon a roddir yn ddiau yn llaw llu brenin Babilon, yr hwn a'i henilliaſ hi.

4 Yna y tywyſogion a ddywedaſant wrth y brenin, rhodder atolwg y gŵr hwn i farwolaeth, o blegit fel hyn y mae efe yn gwanhau dwylo y rhyfel-wŷr a adawyd yn y ddinas hon, a dwylo yr holl bobl, wrth ddywedyd wrthynt yn ôl y geiriau hynt o herwydd nid yw y gŵr hwn yn ceiſio † lwydd iant i'r bobl hyn, onid allwed,

3 A'r brenin Zedeciah a ddywedodd, wele ef yn eich llaw chwi: canys nid yw y brenin wr a ddichon ddim yn eich erbyn chwi.

‖ Neu, y brenin.

6 Yna hwy a gymmerasant Ieremi, ac a'i bwriasant ef i ddaear-dŷ Malchiah mab ‖ Hammelech, yr hwn oedd ynghyntedd y carchardŷ: a hwy a ollyngasant Ieremi i wared wrth raffau: ac nid oedd dwfr yn y daiar-dy, onid tom; felly Ieremi a lynodd yn y dom.

7 A phan glybu Ebedmelech yr Ethiopiad (yn o'r tŷ teflyddion, yr hwn oedd yn nhŷ y brenin) iddynt hwy roddi Ieremi yn y daiar-dy, (a'r brenhin yn eistedd ym-mhorth Beniamin)

8 Ebedmelech a aeth allan o dŷ'r brenin, ac a lefarodd wrth y brenin, gan ddywedyd:

9 O fy arglwydd frenin, drwg y gwnaeth y gwŷr hyn ynghwbl ac a wnaethant i Ieremi y prophwyd, yr hwn a fwriasant hwy i'r daiar-dy, ac efe a fydd marw o newyn yn y fan lle y mae, o herwydd nid oes bara mwyach yn y ddinas.

10 Yna y brenin a orchymynodd i Ebedmelech yr Ethiopiad, gan ddywedyd; cymmer oddi yma ddeng-wr ar hugain † gyd â thi, a chyfod Ieremi y prophwyd o'r daiar-dy, cyn ei farw.

† Hebr. yn dy law, neu, gyd â'th law.

11 Felly Ebedmelech a gymmerodd y gwŷr gyd ac ef, ac a aeth i dŷ'r brenin, tan y trysor-dy, ac a gymmerodd oddi yno hên garpiau, a hên bwdr-fratticu, ac a gollyngodd i wared at Ieremi, i'r daiar-dy, wrth raffau.

12 Ac Ebedmelech yr Ethiopiad a ddywedodd wrth Ieremi, gosod yn awr yr hên garpiau, a'r pwdr frattiau hyn, dan dy gesseilian oddi tan y rhaffau: a Ieremi a wnaeth felly.

13 Felly hwy a dynasant Ieremi i fynu wrth y rhaffau, ac a'i codasant ef o'r daiardy: a Ieremi a arhosodd ynghyntedd y carchardŷ.

14 Yna y brenin Zedeciah a anfonodd, ac a gymmerodd Ieremiy prophwyd atto ‖ i'r trydydd cyntedd, yr hwnsydd yn nhŷ yr Arglwydd: a'r brenin a ddywedodd wrth Ieremi, mi a olynaf i ti beth, na chela ddim oddi wrthif.

‖ Neu, yr eilwaedd porth.

15 A Ieremi a ddywedodd wrth Zedeciah, os mynegaf i ti, oni roddi di fi i farwolaeth? ac os rhoddaf i ti gyngor, oni wrandewi di arnaf?

16 Felly y brenin Zedeciah a dyngodd wrth Ieremi yn gyfrinachol, gan ddywedyd, fel mai byw 'r Arglwydd, yr hwn a wnaeth i ni yr enaid hwn, ni roddaf di i farwolaeth, ac ni roddaf di yn llaw y gwŷr hyn sydd yn ceisio dy enioes.

17 Yna y dywedodd Ieremi wrth Zedeciah, fel hyn y dywed yr Arglwydd, Duw y Lluoedd, Duw Israel, os gan fyned yr ai di allan at dywysogion brenin Babilon, yna y bydd dy enaid fyw, ac ni losgir y ddinas hon â thân, a thithau a fyddi fyw, ti a'th deulu.

18 Ond onid ai di allan at dywysogion brenin Babilon, yna y ddinas hon a roddir i law y Caldeaid, a hwy a'i llosgant hi â thân, ac ni ddiengi di-thau o'i llaw hwynt.

19 A'r brenin Zedeciah a ddywedodd wrth Ieremi, yr ydwyf yn ofni yr Iddewon a giliasant at y Caldeaid, rhac iddynt hwy fy rhoddi i yn eu llaw hwynt, ac i'r rhai hynny fy ngwatwar.

20 A Ieremi a ddywedodd, ni roddant ddim: gwrando attolwg ar lais yr Arglwydd, yr hwn yr ydwyf yn ei draethu i ti. felly y bydd yn dda i ti, a'th enaid a fydd byw.

21 Ond os gwrthodi fyned allan, dyma'r gair a ddangosodd yr Arglwydd i mi:

† Hebr. gwŷr dy ddedwch.

22 Ac wele, yr holl wragedd, y rhai a adawyd yn nhŷ brenin Iuda, a ddygir allan at dywysogion brenin Babilon: a hwy a ddywedant, † dy gyfeillion a'th hudasant, ac a'th orchfygasant, yr draed a lynasant yn y dom, a hwythau a dreiasant yn ol hôl.

23 Felly hwy a ddygant allan dy holl wragedd a'th blant, at y Caldeaid, ac ni ddiengi dithau o'i llaw hwynt; canys â llaw brenin Babilon i'th ddalir, ar ddinas hon a losgi â thân.

24 Yna y dywedodd Zedeciah wrth Ieremi, ni chaffed neb wybod y geiriau hyn, ac ni'th roddir i farwolaeth.

25 Ond os y tywysogion a gwlyant i mi ymddiddan â thi, ac os deuant attat ti, a dywedyd wrthit, mynega yn awr i ni beth a draethaist wrth y brenin, na chela oddi wrthym ni, ac ni roddwn ni mo honot ti i farwolaeth; a pha beth a draethodd y brenin wrthit tithau?

26 Yna dywed wrthynt, mysi a weddiais yn ostyngedic ger bron brenin, na yrrei ese fi drachefn i dŷ Ionathan, i farw yno.

27 Yna yr holl dywysogion a ddaethant at Ieremi, ac a'i holasant ef, ac efe a fynegodd iddynt yn ôl yr holl eiriau hyn, y rhai a orchymynasei y brenin: felly hwy † a beidiasant ag ymddiddan ag ef; canys ni chafwyd clywed y peth.

28 A Ieremi a arhosodd ynghyntedd y carchardŷ, hyd y dydd yr ennillwyd Ierusalem; ac yno yr oedd efe, pan ennillwyd Ierusalem.

PEN. XXXIX.

1 *Ennill Ierusalem.* 4 *Tynnu Llygaid Zedeciah, a'i anfon i Babilon.* 8 *Difrodi y ddinas, a chaethdwyo'r bobl.* 11 *Nabuchodonosor yn rhoi gorchymmyn ar fod yn dda wrth Ieremi.* 15 *Addewid Duw i Ebed-melech.*

YN y * nawfed flwyddyn i Zedeciah frenin Iuda, ar y degfed mis; y daeth Nabuchodonosor brenin Babilon, a'i holl lu, yn erbyn Ierusalem, ac a warchaeasant arni.

2 Yn yr unfed flwyddyn ar ddêc i Zedeciah, yn y pedwerydd mis, ar y nawfed *dydd* o'r mis y torrwyd y ddinas.

3 A holl dywysogion brenin Babilon a ddaethant i mewn, ac a eisteddasant yn y porth canol, *sef* Nergal-Sarezer, Samgar-Nebo, Sarsechim, Rabfaris, Nergal Sarezer, Rabmag, a holl dywysogion eraill brenin Babilon.

4 A phan welodd Zedeciah brenin Iuda hwynt, a'r holl ryfel-wŷr, * hwy a ffoesant, ac a aethant allan o'r ddinas liw nôs trwy ffordd gardd y brenin, i'r porth rhwng y ddau fûr: ac efe a aeth allan tua'r anialwch.

5 A llu y Caldeaid a erlidiasant ar eu ôl hwynt, ac a oddiweddasant Zedeciah yn rhosydd Iericho, ac a'i daliasant ef, ac a'i dygasant at Nabuchodonosor frenin Babilon, i Riblah yngwlad Hamath; lle y † rhoddodd efe farn arno.

6 Yna brenin Babilon a laddodd feibion Zedeciah yn Riblah, o flaen ei lygaid ef: brenin Babilon hefyd a laddodd holl bendefigion Iuda.

7 Ac efe a dynnodd lygaid Zedeciah, ac a'i rhwymodd ef â † chadwynau, iw ddwyn i Babilon.

8 A'r Caldeaid a losgasant dŷ'r brenin, a thai y bobl, â thân; a hwy a ddrylliasant furiau Ierusalem.

9 Yna Nabuzaradan, † pennaeth y milwyr a gaeth-gludodd i Babilon weddill y bobl, y rhai a adawsid yn y ddinas, † ei encilwyr, y rhai a giliasent atto ef, ynghyd â gweddill y bobl, y rhai a adawsid.

10 A Nabuzaradan pennaeth y mil-wŷr, a adawodd o dlodion y bobl, y rhai nid oedd dim gan ddynt, ynglwâd Iuda, ac efe a roddodd iddynt winllanoedd a meusydd † y pryd hynny.

11 A Ne-

...ddechrau mesor brenin Babilon a rodd-
...wyn am Ieremi, † i Nabuzaradan pen-
...ll mil-wyr, gan ddywedyd;
...Cymmer ef, a bwrw olwg arno, ac na wna
...ddim niwed i ond megis y dywedo efe
...ti, felly gwna iddo.
7 Felly Nabuzaradan pennaeth y mil-wyr a
...Nebuzazbon hefyd, Rabsaris, a Nergal-
...Rabmag, a holl bennaethiaid brenin
...Babilon;
8 A hwy a anfonasant, ac a gymmerasant Ie-
...remeia y carchar-dŷ, ac a'i rhoddasant ef
...at Gedaliah fab Ahicam, fab Saphan iw ddwyn
...adref: felly efe a drigeodd ym mysc y bobl.
9 A'r gair yr Arglwydd a ddaeth at Ieremi, pan
...oedd efe wedi ei gau arno ynghynteddy carchar, gan
...ddywedyd;
10 Dos, a dywed i Ebedmelech yr Ethiopiad,
...gan ddywedyd; fel hyn y dywed Arglwydd y Llu-
...oedd, Duw Israel, wele, mi a baraf i'm geiriau
...i ddyfod yn erbyn y ddinas hon, er niwed, ac nid er
...lles: a hwy a gwpleir o flaen dy wyneb y dwthwn
...hwnw.
11 Ond myfi a'th waredaf di y dydd hwnnw,
...medd yr Arglwydd: ac ni'th roddir yn llaw y
...gwŷr yr ydwyt ti yn ofni rhagddynt.
12 Canys gan achub mi a'th achubaf, ac ni syr-
...thiwy'r cleddyf; eithr bydd dy enioes yn yſ-
...beil i ti, am it ymddiried ynofi, medd yr Ar-
...glwydd.

PEN. XL.

Ieremi yn cael ei ollwng yn rhydd, yn mysc ac Gedaliah: 7 A'r hwn oedd ar wasgar, yn ymgasglu atto ef. Ishmael yn dalcnglyn brad wriaeth Ismael, beb ei gosod.

1 Y Gair yr hwn a ddaeth at Ieremi oddi wrth yr Arglwydd, wedi i Nabuzaradan pennaeth y mil-wyr ei ollwng ef yn rhydd o Ramah, wedi iddo ei gymmeryd ef, ac yntau yn rhwym mewn cadwyn, ym mysc holl gaeth-glud Ierusalem a Iuda, y rhai a gaeth-gludaſid i Babilon.
2 Pennaeth y mil-wyr a gymmerodd Ieremi, ac a ddywedodd wrtho; yr Arglwydd dy Dduw a leferodd y drwg ymma yn erbyn y lle hwn.
3 Yr Arglwydd a'i dug i ben, ac a wnaeth megis y lleferodd; am i chwi bechu yn erbyn yr Arglwydd, ac na wrandawsoch ar ei lais ef; am hyny y daeth y peth hyn i chwi.
4 Ac yn awr wele, mi a'th ryddheais di heddyw o'r cadwynau oedd am dy ddwylo, os da gennyt dyfod gyd â mi i Babilon, tyred, ac myfi a ofalaf drosot: ond os drwg y gweli ddyfod gyd â mi i Babilon, paid: wele yr holl dir o'th flaen, i'r lle y bydo da a bodlon gennit fyned, yno yr ei.
5 Ac hyn awr, ac efe etto heb ddychwelyd, efe a ddywed, dychwel at Gedaliah fab Ahicam, fab Saphan, yr hwn a osodasid brenin Babilon ar ddinasoedd Iuda, ac arosa gyd ag ef ym mhlith y bobl; neu dos lle y gwelech di yn dda fyned: felly pennaeth y mil-wyr a roddodd iddo ef lymiaeth, a'i anrheg, a'i gollyngodd ef ymmaith.
6 Yna y daeth Ieremi at Gedaliah fab Ahicam i Mispah, ac a arhosodd gyd ag ef, ym mysc y bobl oedd yn y wlâd.
7 Pan glybu holl dywysogion y lluoedd, y rhai oedd ar hyd y wlâd, hwynt hwy a'i gwŷr, i fod brenin Babilon wedi Gedaliah fab Ahicam ar y wlâd, a roddi dan ei law ef wŷr, a gwragedd, a'r plant, a'r o dlodion y wlâd, o'r rhai ni chymmerasid i Babilon;
8 Yna hwy a ddaethant at Gedaliah i Mispah, ſef Ismael mab Nethaniah, a Iohanan, a Ionathan meibion Careah, a Seraiah mab Tanhumeth, a meibion Ephai y Netophathiad, a Iezaniah mab Maachathiad, hwynt hwy a'i gwŷr.
9 A Gedaliah mab Ahicam fab Saphan a dyngodd iddynt hwy, ac wrth eu gwŷr, gan ddywedyd, nac ofnwch wasanaethu y Caldeaid, trigwch, yn y wlâd, a gwasanaethwch frenin Babilon, felly y bydd daiom i chwi. *2 Bren. 25. 24.*
10 Am danaf finneu, wele, mi a drigaf ym Mispah, i wasanaethu y Caldeaid, y rhai a ddeuant attom ni: chwithau cesclwch win, a ffrwythydd hâf, ac olew, a dodwch *hwynt* yn eich llestri, a thrigwch yn eich dinasoedd, y rhai yr ydych yn eu meddianu.
11 A phan glybu yr holl Iddewon y rhai oedd ym Moab, ac ym mysc meibion Ammon, ac yn Edom, ac yn yr holl wledydd, i frenin Babilon adel gweddill o Iuda, a gosod Gedaliah fab Ahicam fab Saphan, yn llywydd arnynt hwy:
12 Yna yr holl Iddewon a ddychwelasant, o'r holl leoedd lle y gyrrasid hwynt, ac a ddaethant i wlâd Iuda at Gedaliah i Mispah; ac a gasclasant win, a ffrwythydd hâf lawer iawn.
13 Iohanan hefyd mab Careah, a holl dywysogion y lluoedd, y rhai oedd ar hyd y wlâd, a ddaethant at Gedaliah i Mispah,
14 Ac a ddywedasant wrtho, a dyddon ti yn hyſpys i Baalis, brenin meibion Ammon, anfon Ismael fab Nethaniah † i'th ladd di? ond ni chredodd Gedaliah mab Ahicam iddynt hwy. *† Hebr. † to dark*
15 Yna Iohanan mab Careah a ddywedodd wrth Gedaliah yn Mispah, yn gyfrinachol, gad ddywedyd; gad i mi fyned attolwg, ac mi a laddaf Ismael fab Nethaniah, ac ni chaiff neb wybod: pa ham y lladdei efe di, ſel y gwascerid yr holl Iddewon, y rhai a ymgasclasant attat ti, ac y darfyddei am y gweddill yn Iuda?
16 Ond Gedaliah mab Ahicam a ddywedodd wrth Iohanan fab Careah, na wna y peth hyn, canys celwydd yr ydwyt ti yn ei ddywedyd am Ismael.

PEN. XLI.

1 Ismael trwy frad wriaeth yn lladd Gedaliah ac eraill, ac yn amcanu ef a'r drill, ſo as yr Ammoniaid 11 Iohanan yn ennill y caethion, ac yn meddwl ſo i'r Aipht.

A Chyn y ſeithfed mis, daeth Ismael mab Nethaniah fab Elisama o'r hâd brenhinawl, a phendeſigion y brenin, ſef deng-wr, gyd ag ef, at Gedaliah fab Ahicam i Mispah: a hwy a fwytasant yno fara yughyd ym Mispah. *2 Bren. 25. 25.*
2 Ac Ismael mab Nethaniah a gyfododd, ac a'r deng-wr oedd gyd ag ef, ac a darawsant Gedaliah fab Ahicam, fab Saphan â'r cleddyf, ac a'i lladdasant ef, yr hwn a osodasei brenin Babilon yn llywydd ar y wlâd.
3 Ismael hefyd a laddodd yr holl Iddewon oedd gyd ag ef, ſef gyd â Gedaliah ym Mispah, a'r Caldeaid y rhai a gafwyd yno, y rhyfel-wyr.
4 A'r ail dydd wedi iddo ef ladd Gedaliah, heb neb yn gwybod;
5 Yna y daeth gwŷr o Sichem, o Siloh, ac o Samaria, *ſef* pedwar vgein-wr, wedi eillio eu barfau, a rhwygo eu dillad, ac ymdorri, ag offrwm ac â thus yn eu dwylo, iw dwyn i dŷ yr Arglwydd.
6 Ac Ismael mab Nethaniah a aeth allan o Mispah, iw cyfarfod hwynt, gan gerdded chacddo, ac wylo; a phan gyfarfu efe â hwynt, efe a ddywedodd wrthynt, dewch at Gedaliah fab Ahicam.

7 A phan ddaethant hwy i ganol y ddinas, yna Ismael mab Nethaniah a'i lladdodd hwynt, ac a'i *bwriodd* i ganol y pydew, efe a'r gwŷr *oedd* gyd ag ef.

8 Ond deng-wr a gafwyd yn eu mysc hwynt, y rhai a ddywedasant wrth Ismael, na lâdd ni, o blegit y mae gennym ni dryssor yn y maes, o wenith, ac o haidd, ac o olew, ac o fêl: felly efe a beidiodd, ac ni laddodd hwynt ym mysc eu brodyr.

9 A'r pydew i'r hwn y bwriodd Ismael holl gelaneddau y gwŷr a laddasei efe, ‖ er mwyn Gedaliah, yw yr hwn a wnaethei y brenin Asa, rhag ofn Baasa freniu Israel: hwnnw a ddarfu i Ismael mab Nethaniah ei lenwi â'r rhai a laddasid. ‖ *Neu, gerllaw, beb trwy law, neu, wrth ystlys Gedaliah.*

10 Yna Ismael a gaethgludodd holl weddill y bobl y rhai *oedd* ym Mispah, *sef* merched y brenin, a'r holl bobl, y rhai a adawsid ym Mispah, ar y rhai y gosodasei Nebuzaradan pennaeth y mil-wŷr, Gedaliah fab Ahicam y llywydd, ac Ismael mab Nethaniah a'i caeth-gludodd hwynt ac a ymadawodd i fyned trosodd at feibion Ammon.

11 Ond pan glybu Iohanan mab Careah, a holl dywysogion y llu, y rhai *oedd* gyd ag ef, yr holl ddrwg a wnaethei Ismael mab Nethaniah;

12 Yna hwy a gymmerasant *eu* holl wŷr, ac a aethant i ymladd ag Ismael mab Nethaniah, ac a'i cawsant wrth y dyfroedd mawrion *sy* rhai sydd yn Gibeon.

13 A phan welodd yr holl bobl, y rhai *oedd* gyd ag Ismael, Iohanan fab Careah, a holl dywysogion y llu, y rhai *oedd* gyd ag ef, yna hwy a lawenychasant.

14 Felly yr holl bobl, y rhai a gaeth-gludasei Ismael ymmaith o Mispah, o droesant ac a ddychwelasant, ac a aethant at Iohanan fab Careah.

15 Ond Ismael mab Nethaniah a ddiangodd, yng-hyd â wyth-nyn, oddi gan Iohanan, ac a aeth at feibion Ammon.

16 Yna Iohanan mab Careah a holl dywysogion y llu, y rhai *oedd* gyd ag ef, a gymmerasant holl weddill y bobl, y rhai a ddygasei efe yn ei ôl oddi ar Ismael fab Nethaniah o Mispah, (wedi iddo ef lâdd Gedaliah fab Ahicam) *sef* cedyrn ryfel-wyr, a'r wragedd, a'r plant, a'r stafellyddion, y rhai a ddygasei efe o Gibeon.

17 A'r hwy a aethant oddi yno, ac a eisteddasant yn nhrigfa Chimham, yn agos at Bethlehem, i fyned i'r Aipht,

18 Rhag y Caldeaid: o herwydd eu bod yn eu hofni hwynt, am i Ismael mab Nethaniah ladd Gedaliah fab Ahicam, yr hwn a roddasei brenin Babylon yn llywydd yn y wlâd.

PEN. XLII.

1 *Iohanan yn ymofyn ar Ieremi ymofyn â Duw, ag yn addo bod yn ufudd i'w ewyllys ef.* 7 *Ieremi yn dangos iddo y caei efe ddiangelwch yn Iudea.* 13 *a dinistr yn yr Aipht.* 19 *Y mae yn beio ar eu hanghrediniaeth hwy yn peri ymofyn â'r Arglwydd, am yr hyn nid oedd yn ei bryd ei wneuthur.*

Felly holl dywysogion y llu, a Iohanan mab Careah, a Iezaniah mab Hosaiah, a'r holl bobl, o fychan hyd fawr, a nesasant.

2 A dywedasant wrth Ieremi y Prophwyd, *atolwg † gwrandêo ein deisyfnad ni, a gweddia trosom ni ar yr Arglwydd dy Dduw, *sef* tros yr holl weddill hyn, (canys nyni a adawyd, o lawer yn ychydig, fel y mae dy lygaid yn ein gweled ni.)

3 Fel y dangoso yr Arglwydd dy Dduw i ni y ffordd y mae i ni rodio ynddi, ac peth a wnêlom.

4 Yna Ieremi y prophwyd a ddywedodd wrthynt, myfi a'ch clywais *chwi*: wele mi a weddiaf ar yr Arglwydd eich Duw, yn ôl eich geiriau chwi; a pheth bynnac a ddywedo yr Arglwydd am danoch, myfi a'i mynegaf i chwi, nid ataliaf ddim oddi wrthych.

5 A hwy a ddywedasant wrth Ieremi, yr Arglwydd fyddo tyst cywir a ffyddlon rhyngom ni, onis gwnawn yn ôl pob gair a anfono yr Arglwydd dy Dduw *gyd* â thi attom ni.

6 Pa ddaioni bynnag os drwg *fydd*, ar lais yr Arglwydd ein Duw (yr hwn yr ydym ni yn dy anfon atto) y gwrandawom ni; fel y byddo da i ni, pan wrandawom ar lais yr Arglwydd ein Duw.

7 Ac ym mhen y deng nhiwrnod y daeth gair yr Arglwydd at Ieremi.

8 Yna efe a alwodd ar Iohanan fab Careah, ac ar holl dywysogion y llu, y rhai *oedd* gyd ag ef, ac ar yr holl bobl, o fychan hyd fawr,

9 Ac a ddywedodd wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd, Duw Israel, yr hwn yr anfonasoch atto, i roddi i lawr eich gweddiau ger ei fron ef;

10 Os trigwch chwi yn wastad yn y wlad hon, myfi a'ch adeiladaf chwi, ac ni'ch tynnaf i lawr, myfi a'ch plannaf chwi, ac ni'ch diwreiddiaf: canys mi a flysiais ac a edifarais gennif am y drwg a wnethum i chwi.

11 Nac ofnwch rhac brenin Babilon, yr hwn y mae arnoch ei ofn; nac ofnwch ef, medd yr Arglwydd: canys myfi a fyddaf gyd â chwi, i'ch achub, ac i'ch gwaredu chwi o'i law ef.

12 Ac mi a roddaf i chwi drugaredd, fel y trugarhao efe wrthych, ac y dygo chwi drachefn i'ch gwlad eich hun.

13 Ond os dywedwch, ni thrigwn ni yn y wlad hon; heb wrando ar lais yr Arglwydd eich Duw,

14 Gan ddywedyd nagê, ond i wlad yr Aipht yr awn ni, lle ni welwn ryfel, ac ni chlywn sain vdcorn, ac ni bydd arnom newyn bara, ac yno y trigwn ni:

15 Am hynny, o gweddill Iuda, gwrandewch air air yr Arglwydd, fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel; os chwi gan osod eich wynebau i fyned i'r Aipht, ac a thi i ymdeithio yno,

16 Yna y bydd i'r cleddyf yr hwn yr ydych yn ei ofni, eich goddiwes chwi yno yn nhir yr Aipht, a'r newyn yr hwn yr ydych yn gofalu rhagddo, a'ch dilyn chwi yn yr Aipht, ac yno y byddwch feirw.

17 Felly y bydd i'r holl wŷr a osodant eu hwynebau i fyned i'r Aipht, i aros yno; hwy a leiddir â'r cleddyf, â newyn, ac â haint, ac ni bydd yr honynt yngweddill, neu yn ddiangol, gan y dialedd a ddygaf arnynt.

18 Canys fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, megis y tywalltwyd fy llid a'm digofaint ar breswyl-wŷr Ierusalem; felly y tywalltir fy nigofaint arnoch chwithau, pan ddeloch i'r Aipht: a chwi a fyddwch yn felldith, ac yn syndod, ac yn rhêg, ac yn warth, ac ni chewch weled y lle hwn mwyach.

19 O gweddill Iuda, yr Arglwydd a ddywedodd amdanoch, nac ewch i'r Aipht; gwybydd yn hysbys i mi † eich rhybuddio chwi heddyw.

20 Canys † rhagrithiasoch yn eich calonnau wrth fy anfon i at yr Arglwydd eich Duw, gan ddywedyd; gweddia trosom ni ar yr Arglwydd ein Duw, a mynega i ni yn ôl yr oll a ddywedo yr Arglwydd ein Duw, ac mi a'i gwnawn.

* Pen. 36. 7.

† Heb. enynnod ein deisyfiad ger dy fron

a'r mynegais i chwi heddyw, ond ni
wrandawsoch ar lais yr Arglwydd eich Duw, nac
am dim oll a'r y danfonodd efe fi attoch o'i blegid.
Yn ddiau gan wybod gwybyddwch yn bysgs, mai drwy
gleddyf a thrwy newyn, a thrwy haint y bydd-
wch farw yn y lle yr ydych yn ewyllysio
mynet i ymdeithio ynddo.

PEN. XLIII.

*Johanan yn anghoelio prophwydoliaeth Iere-
my yn ei ddwyn ef ac eraill i'r Aipht. 8 Ie-
remy yn prophwydo y gorescynnid
Aipht gan y Babiloniaid.*

A phan ddarfu i Ieremi lefaru wrth yr holl
bobl, holl eiriau yr Arglwydd eu Duw, am y
rhai hynny yr anfonasei yr Arglwydd eu Duw ef attynt;
sef holl eiriau hyn;

2 Yna y llefarodd Azariah mab Hosaiah, a Iohanan
mab Careah, a'r holl ddynion beilchion, gan
ddywedyd wrth Ieremi, celwydd yr wyt ti yn ei
lefaru; ni anfonodd yr Arglwydd ein Duw ni
atat ti i ddywedyd, nac ewch i'r Aipht i ym-
drigo yno.

3 Eithr Baruch mab Neriah a'th annogodd di
yn fy erbyn ni, i gael ein rhoddi ni yn llaw y Cal-
deaid, fel lladd, ac i'n caeth-gludo i Babilon.

4 Felly ni wrandawodd Iohanan mab Careah,
na holl dywysogion y llu, na'r holl bobl, ar lais
yr Arglwydd, i drigo yn nhir Iuda:

5 Eithr Iohanan mab Careah a holl dywysogi-
on y llu a ddygasant ymmaith holl weddill Iuda,
sef y rhai a ddychwelasent oddi wrth yr holl gen-
hedloedd, lle y gyrrasid hwynt, i aros yngwlad
Iuda;

6 Sef gwŷr a gwragedd a phlant, a merched y
brenin a phob enaid a'r a adawsei Nabuzaradan
pen-cogydd y mil-wŷr, gyd â Gedaliah mab Ahicam
mab Saphan; y prophwyd Ieremi hefyd, a Baruch
mab Neriah.

7 Felly hwy a ddaethant i wlâd yr Aipht, canys
ni wrandawsant ar lais yr Arglwydd; felhyn y
daethant i Tahpanhes.

8 A gair yr Arglwydd a ddaeth at Ieremi yn
Tahpanhes, gan ddywedyd,

9 Cymmer yn dy law gerrig mawrion, a chu-
dd hwynt yn y clai, yn yr odyn briddfaen, yr hon
sydd yn nrws tŷ Pharao, yn Tahpanhes, yngolwg
gwŷr Iuda;

10 A dywed wrthynt, fel hyn y dywed Argl-
wydd y lluoedd, Duw Israel, wele mi a anfonaf, ac
a gymmeraf Nabuchodonosor frenin Babilon * fy
ngwas, ac a osodaf ei frenin-faingc ef ar y cerrig
hyn rhai a guddiais, ac efe a dana ei frenhinol
babell uwchyn.

11 A phan ddelo, efe a dery wlâd yr Aipht, a'y
rhai sydd i angeu, ag angeu, a'r rhai sydd i
gaethiwed â chaethiwed, a'r rhai sydd i'r cleddyf,
â chleddyf.

12 Ac mi a gynneuaf dân yn nhai dduwiau yr
Aipht; ac efe a'i llŷsc hwynt, ac a'i caethgluda
hwynt; ac efe a ymwisc â gwlad yr Aipht fel y
gwisc bugail ei ddillad ac efe â allan oddi yno
yn ddiheddwch.

13 Ac efe a dyr ddelwau tŷ yr haul, yr hwn
sydd yngwlad yr Aipht, ac efe a lysc dai duwiau
yr Aipht â thân.

PEN. XLIIII.

*Ieremy yn adrodd dinistr Iuda am eu delw-
addoliaeth: 11 Yn prophwydo dinistr y rhai a
drigent eddoliaeth yn yr Aipht. 15 Gwrth-
wynebir yr Iuddewon; 20 A Ieremi yn eu
hatteb hwy o'i herwydd, 29 Ac yn ei arwydd,
yn prophwydo dinistr yr Aipht.*

Y Gair yr hwn a ddaeth at Ieremi, am yr holl
Iddewon y rhai oedd yn trigo yngwlad yr
Aipht, ac yn preswylio ym Migdol, ac yn Tah-
panhes, ac yn Noph, ac yngwlad Pathros, gan ddy-
wedyd,

2 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw
Israel; chwi a welsoch yr holl ddrwg a ddygais
i ar Ierusalem, ac ar holl ddinasoedd Iuda, ac
wele hwy heddyw yn anghyfannedd, ac heb bres-
swylydd ynddynt,

3 O achos eu drygioni, yr hwn a wnethant i'm
digio i, gan fyned i arogl-darthu, ac i wasanaethu
duwiau dieithr, y rhai nid adwaenent, na hwy, na
chwithau, na'ch tadau.

4 Er i mi anfon attoch fy holl weision y proph-
wydi, * gan foren-godi, ac anfon i ddywedyd, na
wnewch ettolwg y ffieidd-beth hyn, yr hwn fydd
gâs gennifi,

5 Etto ni wrandawsant, ac ni ogwyddasant eu
clust, i ddychwelyd oddi wrth eu drygioni, fel nad
arogl-darthent i ddieithr.

6 Am hynny y tywalltwyd fy llid, a'm digo-
faint, ac y llosgodd efe yn dinasoedd Iuda, ac yn
heolydd Ierusalem, ac y maent hwy yn anghyfan-
nedd, ac yn ddiffaethwch, fel y gwelir heddyw.

7 Ac yn awr, fel hyn y dywed Arglwydd Ddnw
y lluoedd, Duw Israel; pa ham y gwnewch y mawr
ddrwg hwn yn erbyn eich eneidiau? i dorri ym-
maith oddiwrthych, ŵr a gwraig, plentyn, a'r
hwn fydd yn sugno, † allan o Iuda, fel na adawer
i chwi weddill?

8 Gan fy nigio i â gweithredoedd eich dwylo,
gan arogl-darthu i ddieithr yngwlad yr
Aipht, yr hon yr aethoch a aros ynddi, i'ch dife-
tha eich hunain, ac i fod yn felldith, ac yn warth,
ym mysc holl genhedloedd y ddaiar.

9 A anghofiasoch chwi † ddrygioni eich tadau,
a drygioni brenhinoedd Iuda, a drygioni eu gw-
ragedd hwynt, a'ch drygioni eich hunain, a dry-
gioni eich gwragedd, y rhai a wnaethant hwy yng-
wlad Iuda, ac yn heolydd Ierusalem?

10 Nid ydynt † wedi ymostwng hyd y dydd
hwn, ac nid ofnasant, ni rodiasant ychwaith yn
fy nghyfraith, nac yn fy neddfau, y rhai a roddais
i o'ch blaen chwi, ac o flaen eich tadau.

11 Am hynny, fel hyn y dywed Arglwydd y llu-
oedd, Duw Israel, * wele, myfi a osodaf fy wy-
neb yn eich erbyn chwi, er niwed, ac i ddifetha
holl Iuda.

12 Ac mi a gymmeraf weddill Iuda, y rhai a
osodasant eu hwyneban i fyned i wlad yr Aipht,
i aros yno, a hwy a ddifethir oll; yngwlad yr
Aipht y syrthiant; drwy yr cleddyf, a thrwy new-
yn y difethir hwynt o fychan hyd fawr, trwy'r
cleddyf, a thrwy newyn, y byddant feirw: * a hwy
a fyddant yn felldith, ac yn fynodd, ac yn rheg,
ac yn warth.

13 Canys myfi a ymwelaf â thrigolion gwlad
yr Aipht, fel yr ymwelais â Ierusalem â chleddyf,
â newyn, ac â haint.

14 Fel na byddo yn a ddiango, nac a adawer o
weddill Iuda, (y rhai a aethant i ymdeithio yno
i wlad yr Aipht,) i ddychwelyd i wlad Iuda, yr
hon y † mae eu hewyllys ar ddychwelyd i aros
ynddi: canys ni ddychwel ond y rhai a ddiangant.

15 Yna yr holl wŷr, y rhai a wyddent iw gwra-
gedd arogl-darthu i ddieithr, a'r holl
wragedd y rhai oedd yn sefyll yno, cynnulleidfa
fawr, yr holl bobl, y rhai oedd yn trigo yngwlad
yr Aipht, yn Pathros, a attebasant Ieremi, gan
ddywedyd:

16 Am y gair a leferaist ti wrthym ni, yn

enw yr Arglwydd, a'i wrandawn ni arnat.

17 Onid gan wneuthur y gwnawn ni bob peth a'r a ddelo allan o'n genau, gan arogl-darthu i * frenhines y nefoedd, a thywallt iddi hi ddiodoffrwm, megis y gwnaethom, nyni a'n tadau, ein brenhinoedd, a'n tywysogion, yn ninasoedd Iuda, ac yn heolydd Ierusalem: canys yna yr oeddem ni yn ddigonol o fara, ac yn dda, ac heb weled drwg.

18 Ond er pan beidiasom ag arogl-darthu i frenhines y nefoedd, ac a thywallt diod-offrwm iddi hi, bu arnom eisieu pob dim: trwy gleddyf hefyd, a thrwy newyn y darfuom ni.

19 A phan oeddem ni yn arogl-darthu i frenhines y nefoedd, ac yn tywallt diod offrwm iddi; ai heb ein gwŷr y gwnaethom ni iddi hi deisennau iw baddoli hi, ac y tywallt asom ddiod offrwm iddi?

20 Yna Ieremi a ddywedodd wrth yr holl bobl, wrth y gwŷr, ac wrth y gwragedd, ac wrth yr holl bobl a'i hatteb asent ef felly; gan ddywedyd;

21 Oni chofiodd yr Arglwydd yr arogl-darth a arogl-darthasoch chwi yn ninasoedd Iuda, ac yn heolydd Ierusalem, chwychwi a'ch tadau, eich brenhinoedd a'ch tywysogion, a phobl y wlâd? ac oni ddaeth yn ei feddwl ef?

22 Fel na allei yr Arglwydd gyd-ddwyn yn hwy, o achos drygioni eich gweithredoedd, a chan y ffieidd bethau a wnaethech: am hynny yr aeth eich tir yn anghyfannedd, ac yn syndod, ac yn felldith, heb breswylydd, megis y gwelir y dydd hwn.

23 O herwydd i chwi arogl-darthu, am i chwi bechu yn erbyn yr Arglwydd, ac na wrandawsoch ar lais yr Arglwydd, ac na rodiasoch yn ei gyfraith ef, nac yn ei ddeddfau, nac yn ei destiolaethau: am hynny y digwyddodd i chwi yr aflwydd hwn, fel y gwelir heddyw.

24 A Ieremi a ddywedodd wrth yr holl bobl, ac wrth yr holl wragedd; gwrandewch air yr Arglwydd, holl Iuda, y rhai ydych yngwlad yr Aipht.

25 Fel hyn y llefarodd Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, gan ddywedyd; chwychwi, a'ch gwragedd a lefarasoch â'ch genau, ac a gyflawnasoch a'ch dwylo, gan ddywedyd: gan daln ni a dalwn ein haddunedau y rhai a addunasom, am arogl-darthu i frenhines y nefoedd, ac am dywallt diod-offrwm iddi: llwyr y cwblhewch eich addunedau, a llwyr y telwch yr hyn a addunasoch.

26 Am hynny, gwrandewch air yr Arglwydd, holl Iuda, y rhai sy yn ares yngwlad yr Aipht; wele, myn'a dyngais i'm enw mawr, medd yr Arglwydd, na elwir sy enw i mwyach, o fewn holl wlâd yr Aipht, yngenau un gŵr o Iuda, gan ddywedyd, byw yw'r Arglwydd Dduw.

27 Wele, mi a wiliaf arnynt, hwy er niwed, ac nid er daioni, a holl wŷr Iuda, y rhai sy yngwlad yr Aipht, a ddifethir â'r cleddyf, ac â newyn, hyd oni ddarfyddont.

28 A'r rhai a ddiangant gan y cleddyf, ac a ddychwelant o wlâd yr Aipht i wlâd Iuda, ŷnt ond ychydig o nifer: a holl weddill Iuda, y rhai a aethant i wlâd yr Aipht i aros yno, a gânt wybod gair pwy a saif, ŷnt ai'r eiddon, ai yr eiddynt hwy.

29 A hyn ŷnt yn arwydd i chwi, medd yr Arglwydd, fel yr ymwelaf â chwi yn y lle hwn, fel y gwypoch y saif sy ogerlliam i'ch erbyn chwi, er niwed.

30 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele, myfi a roddaf Pharao Hophra frenin yr Aipht, yn llaw ei elynion, ac yn llaw y rhai sy yn ceisio ei enioes ef, fel y rhoddais i Zedeciah frenin Iuda yn llaw Nabuchodonosor brenin Babilon ei elyn, ac yn oedd yn ceisio ei enioes.

PEN. XLV.

1 *Baruch yn ei anghyssur, 4 yn cael ei ddyddo'i gyssuro gan Ieremi.*

YGair yr hwn a lefarodd Ieremi y prophwyd wrth Baruch fab Neriah, pan scrifennodd efy * geiriau hyn o enau Ieremi mewn llyfr, yn y bedwared flwyddyn i Iehoiacim fab Iosiah brenin Iuda, gan ddywedyd;

3 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, Duw Israel, wrthit ti Baruch;

3 Tydi a ddywedaist, gwae fi yn awr, canys y Arglwydd a chwanegodd driſtwch ar fy nghri * myfi a ddeffygiais yn fy ochain, ac nid wyf yn cael gorphywystra.

4 Fel hyn y dywedi wrtho ef, yr Arglwydd, ddywed fel hyn, wele, myfi a dderfrywiaf yr hyn a adeiledais, ac mi a ddiwreiddiaf yr hyn a blannais, nid amgen, yr holl wlâd hon?

5 Ac a geisi di fawredd i ti dy hun? na chais canys wele, myfi a ddygaf ddrwg ar bob cnawd medd yr Arglwydd; ond mi a roddaf i ti dy enioes * yn felyfaeth, ym mha le bynnac yr elych di.

PEN. XLVI.

1 *Ieremi yn prophwydo dinistr yr Aipht wrth Euphrates, 13 Ac y goresgynnid yr Aipht gan Nabuchodonosor. 27 I mae yn cyssuro Iacob yn ei ceryddu.*

GAir yr Arglwydd yr hwn a ddaeth at Ieremi y prophwyd, yn erbyn y cenhedloedd.

2 Yn erbyn yr Aipht, yn erbyn llu * Pharao Necho brenin yr Aipht, yr hwn oedd wrth afon Euphrates yn Carchemis, yr hwn a darfu i Nabuchodonosor brenin Babilon ei daro, yn y bedwaredd flwyddyn i Iehoiacim fab Iosiah, brenin Iuda.

3 Tecclwch y darian, a'r allaleh, a nesewch i ryfel.

4 Cenglwch y meirch, ac ewch arnynt feirchogion, sefwch yn eich helmau, gloywch y gwaywffyn, gwiscwch y llurigau.

5 Pa ham y gwelais hwynt yn ddychrynedig, wedi cilio yn eu hôl, a'i cedyrn † wedi eu curo? a lawr, a ffoi ar ffrwst, ac heb edrych yn eu hôl? dychryn ŷdd o amgylch, medd yr Arglwydd.

6 Na chaed y buan ffo, na'r cadarn ddianc: tua'r gogledd, ger llaw afon Euphrates, y trippant, ac y syrthiant.

7 Pwy yw hwn ŷdd yn ymgodi fel afon? a'i ddyfroedd yn dygyfor fel yr afonydd?

8 Yr Aipht ŷdd fel afon yn ymgodi, a'i dyfroedd sy yn dygyfor fel yr afonydd: a hi a ddywedodd, mi a âf i fynu, ac a orchuddiaf y ddaear; mi a ddifethaf y ddinas, a'r rhai ŷdd yn trigo ynddi.

9 O feirch, deuwch i fynu, a cherbydau, gwnewch yn ffyrnig, ymgyoddeiriogwch, a deuwch allan y cedyrn † yr Ethiopiaid, a'r † Libiaid y rhai ŷdd yn dwyn tarian, a'r Lydiaid y rhai ŷdd yn tynnu ac yn anoclu bwa.

10 Canys dydd Arglwydd Dduw y lluoedd yw hwn, dydd dial, fel yr ymddialo efe ar ei elynion: a'r cleddyf a yssa, ac a ddigonir, ac a feddwir ar ei gwaed hwynt: canys * aberth ŷdd i Arglwydd Dduw y lluoedd yn nhir y gogledd, wrth afon Euphrates.

11 O forwyn, ferch yr Aipht, dos i fynu i Gilead, a chymmer driacl i'n ofer yr aseri lawer o feddiginaethau, canys ni ŷdd iachâd i ti.

12 Y cenhedloedd

…ddoedd a glywsant dy wradwydd, dy …d a lanwodd y wlâd; canys cadarn wrth …dras dramgwyddodd, a hwy ill dau a gyd-syr…

…y gair yr hwn a lefarodd yr Arglwydd wrth …y prophwyd, y deuai Nabuchodonosor brenin …bilonacy tarawai wlad yr Aipht.

…Mynegwch yn yr Aipht, cyhoeddwch ym Mig…dol, sefwch yn Noph, ac yn Tahpanhes; dywed…wch, a bydd barod, o blegid y cleddyf a yssa dy …o amgylchoedd.

…Pa ham [y syrthiodd dy rai cryfion? ni safasant …m yr Arglwydd en gwthio hwynt.

…Efe a † wnaeth i lawer syrthio, ie pawb a syr…thiodd ar ei gilydd, a hwy a ddywedasant, cyfod…wn a dychwelwn at ein pobl, i wlad ein ganedi…gaeth, rhac cleddyf y gorthrymawr.

…Yno y gwaeddasant, Pharao brenin yr Aipht …mul yw ond trwst: aeth tros yr amser …penodic.

…Fel mai byw fi, medd y Brenin, enw yr hwn …yw Arglwydd y lluoedd, cyn sicered a bod Ta…bor yn y mynyddoedd, a Charmel yn y môr, efe a ddaw.

…O ferch drigiannol yr Aipht, gwna i ti offer …ymdeithio: canys Noph a fydd anghyfannedd, ac a …ddifethir heb breswylydd.

…Yr Aipht ydd anner brydferth, y mae dinistr …o'r gogledd y mae'n dyfod.

…Ei gwŷr cyflog hefyd ydd o'i mewn hi, fel …lloi pasedic, canys hwythau hefyd a droesant ac …a ffoesant ac gyd-ffoesant, ac ni safasant, o ber…wydd dydd en gofid, ac amser en gofwy a ddaeth…ai arnynt.

…Ei llais hi a allan fel sarph, canys â llâ yr …nt mewn, ac a bwyllyn y dsuant yn ei herbyn hi, fel cymh…wyr coed.

…Hwy a gymynant i lawr ei choed hi, medd …yr Arglwydd, er na ellir ei chwilio: canys am…lach ydd ant nâ'r ceiliogod rhedyn, ac heb rifedi …arnynt.

…Merch yr Aipht a gywilyddir; hi a roddir yn …llaw pobl y gogledd.

…Yr Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, sydd yn dy…wedyd, wele, myfi a ymwelaf â [lliaws No, ac â …Pharao, ac â'r Aipht, ac â'i duwiau hi, ac â'i bren…hinoedd, sef â Pharaoh, ac â'r rhai sydd yn ymddi…riedu iddo.

…A mi a'i rhoddaf hwynt yn llaw y rhai sydd …yn ceisio eu heneidiau, ac yn llaw Nabuchodonosor …brenin Babilon, ac yn llaw ei weision ef; ac wedi …hyny hi a gyfannedir, megis y dyddiau gynt, …medd yr Arglwydd.

…Ond nac ofna di, ô fy ngwâs Iacob, a thithau …Israel na ddychryna, canys wele, myfi a'th gadwaf …o bell, a'th had o wlâd en caethiwed; ac Iacob a …ddaw, ac a orphwys, ac a fydd esmwyth arno, …ac ni fydd neb a'i dycsrynno.

…Fy ngwâs Iacob, medd yr Ar…glwydd, nac ofna, canys mi a …wyf gyd â thi, canys mi a …wnaf ar yr holl genhedloedd, y rhai i'th …yrrais hyd yno, ond ni wnaf ddiben arnat ei; eithr …fe'th gospaf di [mewn barn, ac ni'th dorraf ym…maith yn llwyr.

PEN. XLVII.

Dwislo y Philistiaid.

GAir yr Arglwydd yr hwn a ddaeth at Ieremi …y prophwyd yn erbyn y Philistiaid, cyn i …Pharaoh barn † Gaza.

…Fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele, dyfroedd …gogledd * o'r gogledd, ac a fyddant fel afon …gorlifo, hwy a lifant tros y wlad, [a'r hyn sydd …ynddi; y ddinas, a'r rhai sy yn aros ynddi: yna …y dynion a waeddant, a holl breswyl-wŷr y wlâd a vdant.

…Rhac sŵn twrwf carnau y meirch cryfion, rhac …trwst ei gerbydau, a thrwst ei olwynion ef: ny thadan nid edrychant yn ôl ar en plant, gan wendid dwylo.

…O achos y dydd sydd yn dyfod i ddestrywio yr holl Philistiaid, ac i ddinistrio o Tyrus a Sidon bob cynhorthwywr ac y sydd yngweddill: o blegit yr Arglwydd a ddinistria y Philistiaid, gweddill [ynys Caphtor.

…Moelni a ddaeth ar Gaza, torrwyd ymmaith …Ascelon, gyd â'r rhan arall o'i dyffrynnoedd hwynt: …pa hŷd yr ymrwygi di?

…Oh cleddyf yr Arglwydd, pa hyd ni lo…nyddi? † dychwel i'th wain, gorphwys, a bydd ddistaw.

…Pa fodd y [llonydda efe, gan i'r Arglwydd ei …orchymyn ef, yn erbyn Ascelon, ac yn erbyn glan y …môr? yno y gosododd ef.

PEN. XLVIII.

1 Barnedigaeth Moab, 7 am eu balchder. 11 a'i diogelwch, 14 a'i hyder cnawdol, 26 a'i dyfyrwch ar Ddaw a'i bobl. 27 Adferu Moab.

FEl hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Dŵw Israel, yn erbyn Moab; gwae Nebo, canys hi a anrheithiwyd gwradwyddwyd Cir iathaim; ac ennillwyd hi: [Misgab a wradwyddwyd, ac a ddychryn…wyd.

…Ni bydd [ymffrost Moab mwy yn Hesbon, hwy a ddychymmygasant ddrwg iw herbyn hi; [deuwch, dinistriwn hi a lawr, fel na byddo yn gen…hedl; tithau Madmen [a dorrir i lawr, y cleddyf †a'th erlid.

…Llef yn gweiddi a glywir o Horonaim; an…rhaith, a dinistr mawr.

…Moab a ddestrywiwyd, gwnaeth ei rhai bychain …glywed gwaedd.

…Canys yn rhiw Luhith, galar â'i fyn: mewn …gyloniaeth, ac ynghoriwated Horonaim, y gelynion a …glywsant waedd dinistr.

…Ffowch, achubwch eich eneidiau; a byddwch …fel [y grug yn yr anialwch.

…O herwydd am i ti ymddiried yn dy weithredoedd, a'th dryssorau dy hun, tithau a ddelir: [Chamos hefyd â allan i gaethiwed, [a'i offeiriaid, a'i dywysogion ynghyd.

…A'r anrheithiwr a ddaw i bob dinas, ac ni …ddiange yn ddinas; eithr derfydd am y dyffryn, a'r gwastad a ddifwynir, megis y dywedodd yr …Arglwydd.

…Rhoddwch adenydd i Moab, fel yr ehelo, ac yr elo ymaith; canys ei dinasoedd hi a fyddant anghyfannedd, heb breswylydd yneddynt.

…Melldigedic fyddo yr hwn a wnelo waith yr …Arglwydd yn [dwyllodrus; a melldigedic fyddo yr …hwn a attalio ei gleddyf oddiwrth waed.

…Moab a fu esmwyth arni, er ei hieuengctid, a hi a orphwysodd ar ei gwaddod, ac ni thywallt…wyd hi o lestr i lestr, ac nid aeth hi i gaethiwed; am hynny y saflodd ei blâs arni, ac ni newidiodd ei …harogl.

…Am hynny, wele y dyddiau yn dyfod, medd y …Arglwydd, pan anfonwyf fud-wŷr, y rhai a'i mudant …hi, ac a waghânt ei llestri hi, ac a dorrant eu …costrelau.

…A Moab a gywilyddia o blegit Chamos, fel y …cywilyddiodd tŷ Israel, o blegit Bethel en hyder …hwynt.

…Pa fodd y dywedwch chwi, [cedyrn ydym ni, a …gŵyr nerthol i ryfel.

15 Moab a anrheithiwyd, ac aeth i fynu o'i dinasoedd, † a'i dewis wŷr ieuaingc a ddescynasant i'r lladdfa, medd y Brenin, a'i enw Arglwydd y lluoedd.

† Hebr. a drewi ei gwŷr ieuaingc.

16 Agos yw dinistr Moab i ddyfodi a'i dialedd hi fydd yn brysio yn fawr.

17 Alaethwch drosti hi, y rhai ydych o'i hamgylch; a phawb a'r a edwyn ei henw hi, dywedwch, pa fodd y torrwyd y ffon gref, a'r wialen hardd?

18 O bresswyl-ferch Dibon, descyn o'th ogoniant, ac eistedd mewn syched: canys anrheithiwr Moab a ddaw i'th erbyn, ac a ddinistria dy amddeffynfeydd.

19 Presswyl-ferch Aroer, saf ar y ffordd, a gwilia, gofyn i'r hwn a fyddo yn ffo, ac i'r hon a ddiango, a dywed, beth a ddarfu?

20 Gwradwyddwyd Moab, canys hi a ddinistriwyd: † udwch, a gwaeddwch; mynegwch yn Arnon anrheithio Moab.

Pſal. 26. 7

21 A barn a ddaw ar y tir gwastad, ar Holon, ac ar Iahzah, ac ar Mephaath,

22 Ac ar Dibon, ac ar Nebo, ac ar Beth-Diblathaim,

23 Ac ar Ciriathaim, ac ar Beth-gamul, ac ar Beth-Meon,

24 Ac ar Cetioth, ac ar Bozrah, ac ar holl ddinasoedd gwlad Moab, ym mhell, ac yn agos.

25 Corn Moab a yscythrwyd, a'i braich hi a dorwyd, medd yr Arglwydd.

26 Meddwch hi, o blegit hi a ymfawrygodd yn erbyn yr Arglwydd; ſe Moab a ymdrybaedda yn ei chwydfa, am hynny y bydd hi hefyd yn watwargerdd.

27 Ac onid bu Israel yn watwargerdd i ti? a gafwyd ef ym mysc lladron? canys er pan soniaist am dano, yr ymgynnhyrfaist.

28 Trigolion Moab, gadewch y dinasoedd, ac arhoswch yn y graig, a byddwch megis colomenn, yr hon a nytha yn yr ysgyfarn, ar lîn y twll.

Eſa. 16. 6

29 Nyni † a glywsom falchder Moab, (y mae hi yn falch iawn,) ei huchder, a'i rhyfyg, a'i hymchwydd, ac ychder ei chalon.

30 Myfi a adwen ei ffrid hi, medd yr Arglwydd, ond nid felly y bydd: ‖ ei chelwyddau hi ni wnant felly.

‖ Neu, ei hattegion (Hebr. barrau) ni wnant wnondab

31 Am hynny yr udaf dros Moab, ac y gwaeddaf tros holl Moab: fy nghalon a riddfana dros wŷr Cir-heres.

32 Myfi a wylaf drosot ti, gwin-wydden Sibmah ag wylofain Iazer, dy gangau a aethant dros y mor, hyd for lazer y cyrhaeddant: yr anrheithi-wr a ruthrodd ar dy ffrwythydd haf, ac ar dy gynhaiaf gwin.

33 A dygir ymmaith † lawenydd, a gorfoledd o'r dref-dir, ac o wlad Moab, ac mi a wnaf i'r gwin ddarfod o'r cafnau, ni fathr neb drwy floddest, eu bloddest ni bydd bloddest.

† Eſay 16. 10.

34 O floedd Hesbon hyd Elealeh a hyd Iahaz, y lleſaſant, o Zoar hyd Horonaim, fel anner deirblwydd: canys dyfroedd Nimrim a fyddant † anghyfanedd.

† Eſay 15. 5. 6. † Hebr. anghyfanedd ſafnedd dyfroedd

35 Mi a wnaf hefyd ballu yn Moab, medd yr Arglwydd, yr hwn ſydd yn offrymmu mewn uchelleyddi, ac hwn ſydd yn arogl-darthu iw dduwiau.

36 Am hynny y lleſia fy nghalon am Moab, fel pibellau, ac am wŷr Cir-heres y lleſia fy nghalon, fel pibellau: oblegid darfod y golud a gaſclodd.

Eſa. 15. 7. 8

37 O blegit pob † pen a fydd moel, a phob barf a ‖ dorrir, ar bob llaw y bydd thwyginau,

38 Ar holl bennau tai Moab, a'i heolydd oll, y bydd alaeth: o blegit myfi a dorraf Moab, fel llestr heb hoffter yndo, medd yr Arglwydd.

39 Hwy a vdant gan ddywedyd, pa fodd y hiriwyd hi i lawr? pa fodd y trodd Moab ei gefn? trwy gywilydd? felly Moab a fydd yn watwargerdd, acyn ddychryn i bawb o'i hamgylch.

40 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele, * fe eſe a eheda fel eryr, ac a ledu ei adenydd dros Moab.

41 ‖ Y dinaſoedd a goreſcynnir, a'r amddiffynfeydd a ennillir, a chalon cedyrn Moab fydd y dydd hwnnw, fel calon gwraig wrth eſcor.

42 A Moab a ddifethir o fod yn bobl, am iddi ymfawrygu yn erbyn yr Arglwydd.

43 * Ofn, a ffos, a magl a ddaw arnat ti, triged-wr Moab, medd yr Arglwydd.

44 Y neb a ffy rhag yr ofn, a fyrth yn y ffos, ac yr hwn a gyfyd o'r ffos, a ddelir yn y fagl, canys myfi a ddygaf arni, ſef ar Moab, flwyddyn eu hymweliad, medd yr Arglwydd.

45 Yng hyſcod Hesbon y ſafodd y rhai a ffoesant rhag y caderniad, eithr tân a ddaw allan o Hesbon, a fflam o ganol Sihon, ac a yſa gongl Moabiaid, a thop † y meibion tryſt-fawr.

46 Gwae di Moab, darfu am bobl Chamos; canys cymmerwyd ymmaith dy feibion † yn gaethion, a'th ferched yn gaethion.

47 Etto myfi a ddychwelaf gaethiwed Moab, yn y dyddiau diwetha, medd yr Arglwydd. Hyd yma y mae barn Moab.

PEN. XLIX.

1 *Barnedigaeth yr Ammoniaid:* 7 *ac Idumea.* 7 *Barnedigaeth Edom,* 23 *Damaſcus,* 28 *Kedar,* 30 *Hazor,* 34 *ac Aſſyr.* 39 *Adferiad Elam.*

I AM feibion Ammon, ſel hyn y dywed yr Arglwydd, onid oes feibion i Iſrael? onid oes etifedd iddo? pa ham y mae ‖ en brenin hwy yn etifeddu Gad, a'i bobl yn aros yn ei ddinaſoedd eſ?

‖ Neu, ei Duw

2 Am hynny wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, pan wnelwyf glywed trwſt rhyfel yn Rabbath meibion Ammon, a hi a fydd yn garnedd anghyfanneddol, a'i merched hi a loſcir â than: yna Iſrael a feddianna y rhai a'i meddiannaſant, medd yr Arglwydd.

3 Vda Hesbon, am anrheithio Ai, gwaeddwch chwi merched Rabbah, ymwregyſwch mewn ſachliain, alaethwch, a gwibiwch gan y gwrychoedd, o blegit ‖ en brenin a i gaeth-wed, ei offeiriaid, ai ‖ bennaethiaid ynghyd.

‖ Neu, ei Duw

4 Pa ham yr ymfrofti di yn y dyffryniedd? y mae dy ddyffryn di ymmaith, o ferch wrthgiliadwy, yr hon a ymddiriedodd yn ei thryſorau, gan ddywedyd: pwy a ddaw attaf?

5 Wele, myfi a ddygaf arſwyd arnat ti, medd yr Arglwydd Dduw y lluoedd, rhag pawb ſydd amgylch; a chwi a yrrir allan bob yn un o'ch blaen, ac ni bydd a gaſclo y crwydrad.

6 Ac wedi hynny, myfi a ddychwelaf gaethiwed meibion Ammon, medd yr Arglwydd.

7 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd am Edom; * onid oes doethineb mwy yn Teman? a ballodd cyngor gan y rhai deallgar? a fethodd eu doethineb hwynt?

8 Ffowch, trowch eich cefnau, ewch yn iſel i drigo, preſswyl-wŷr Dedan: canys mi a ddygaf ddinistr Eſau arno, amſer ei ofwy.

9 Pe deuai cynhaiaf-wŷr gwin atat ti, ni adawent

weddillion

hwy lofion grawn? pe lladron liw
ry a'n heithient † nes cael digon.
Ond myfi a ddinoethais Esau, ac a ddad-
e lochesau ef, fel na allo lechu: ei hâd
a ddifethwyd, a'i frodyr, a'i gymmydogion, ac
ef.
Gâd dy ymddifaid, myfi a'i cadwaf hwynt yn
; ac ymddiried dy weddwon ynof fi.
Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele, y
i oedd eu barn i yfed o'r phiol, gan yfed a
, ac a ddiengi di yn ddigerydd? na ddiengi;
tithau a yfi yn ficcr.
Canys i mi fy hun y tyngais, medd yr Ar-
, mai yn anghyfannedd, yn warth, yn ani-
, ac yn felltith, y bydd Bozrah; a'i holl ddi-
au yn ddifaethwch tragywyddol.
Mi a glywais † chwedl oddi wrth yr Ar-
ydd, bod cennad wedi ei anfon at y cenhedloedd
ymgynnull ynghyd, a dywedyd, Deuwch yn ei herbyn hi,
ymdawch i'r rhyfel.
O herwydd wele, myfi a'th wnaf di yn fy-
yn mysc y cenhedloedd, ac yn wael ym mhlith
ion.
Dy erswindeb a'th dwyllodd, a balchder dy
, ti yr hon ydwyt yn aros ynghromlechau
y graig, ac yn meddiannu uchelder y bryn:
ai ti osod dy nyth cyn uched a'r eryr, myfi
a'maf i ti ddescyn oddi yno, medd yr Ar-
ydd.
Edom hefyd a fydd yn anghyfannedd, * pawb
elo heibio iddi a synna, ac a chwibana am
holl ddialeddau hi.
Fel yn * ninistr Sodoma, a Gomorrah, a'i chy-
dogesau, medd yr Arglwydd; ni phreswylia
no, ac nid eryr mab dyn ynddi.
Wele, * fel llew y daw i fynu oddi wrth ym-
ydd yr Iorddonen, i drigfa y cadarn: eithr mi
wnaf iddo redeg yn ddisymmwth oddi wrthi hi,
pwy fy ngwr dewisol, a ofodwyf arni hi? canys
y fydd fel myfi? a phwy a *[esyd i mi am-
? a phwy yw y bugail hwnnw a faif o'm
ron i?
Am hynny gwrandewch gyngor yr Arglwydd,
ynnwyn gynmerodd efe yn erbyn Edom, a'i fwri-
au fwriadodd efe yn erbyn preswylwyr Te-
an: Surely dlisan y rhai lleiaf o'r praidd a'i llusgant
wy; yn ddiau efe a wna yn anghyfannedd eu trig-
fa gyd â hwynt.
Gin lef eu cwymp hwynt y cryn y ddaiar;
llef eu gwaedd hwynt a glybuwyd † yn y môr
ch.
Wele, fel eryr y daw i fynu, ac efe a ehedo, ac
ledu ei adenydd tros Bozrah: yna y bydd calon
ryn Edom y dydd hwnnw, fel calon gwraig
rth efcor.
Am Damascus; Hamath, ac Arphad a wrad-
ydwyd, o herwydd hwy a glywsant chwedl
drwg, † llesmeiriasant; y mae gofal † ar y môr
erthyfwys.
Damascus a lasgaodd, ac a ymdry i ffoi, ond
wasgwyd gan ofn: goddiweddodd ofn a gwae-
ddaliodd hi, fel gwraig yn esgor.
Pa fodd na adewir dinas moliant, caer fy
yfedydd?
Am hynny ei gwŷr ieuaingc a fyrthiant yn ei
heolydd; a'r holl ryfel-wŷr a ddifethir y dydd
hwnnw, medd Arglwydd y lluoedd.
Ac mi a gynneuaf * dân yn mur Damascus, ac
a ddifa lysoedd * Benhadad.
Am Cedar, ac am deyrnasoedd Hazor, y rhai
drawfodd Nabuchodonosor brenin Babilon, fel
hyn y dywed yr Arglwydd; cyfodwch, ewch i
fynu yn erbyn Cedar, ac anrheithiwch feibion y
dwyrain.
Eu lluestai, a'i diadellau, a gymmerant ym-
maith, eu llenni, a'i holl lestri, a'i camelod, a
gymmerant iddynt eu hunain, a hwy a floeddiant
arnynt, y mae ofn o amgylch.
Ffowch, ciliwch † ym mhell, ewch yn ifel i
drigo, preswylwyr Hazor, medd yr Arglwydd:
o herwydd Nabuchodonosor brenin Babilon a gym-
merodd gyngor yn erbyn chwi, ac a fwriadodd fwr-
fwriad yn erbyn chwi.
Cyfodwch, ac ewch i fynu at y genhedl ‖ glud-
dog, yr hon fydd yn trigo yn ddiofal, medd yr Ar-
glwydd, heb ddorau na barrau iddi; wrthynt eu
hunain y maent yn trigo.
A'i camelod a fydd yn anrhaith, a'i mintei-
oedd anifeiliaid yn yspail, ac mi a wascaraf tua
pheb gwynt, y rhai † fy yn y congl au eithaf: ac mi
a ddygaf o bob ystlys iddi en dinistr hwynt,
medd yr Arglwydd.
Hazor hefyd fydd yn drigfa dreigiau, ac yn
anghyfannedd byth; ni phreswylia neb yno, ac nid
erys mab dyn ynddi.
Gair yr Arglwydd yr hwn a ddaeth at Ieremi
y prophwyd yn erbyn Elam, yn nechreu teyrnasiad
Zedeciah brenin Iuda, gan ddywedyd,
Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd,
wele fi yn torri bŵa Elam, eu cadernid pennaf
hwynt.
Ac mi a ddygaf ar Elam bedwar gwynt,
o bedwar eithaf y nefoedd, ac mi a'i gwascaraf
hwynt tu a'r holl wyntoedd hyn; ac ni bydd
genhedl, at yr hon ni ddelo rhai o gyrwyddaid
Elam.
Canys mi a yrraf ar Elam ofn eu gelynion,
a'r rhai a geisiant eu henioes; ac myfi a ddygaf
arnynt aflwydd, sef angerdd fy nigofaint, medd
yr Arglwydd; ac mi a anfonaf y cleddyf ar eu
hôl, nes i mi eu difetha hwynt.
Ac mi a osodaf fy nheyrn-gader yn Elam,
ac mi a ddifethaf oddi yno y brenin a'r tywy-
fogion, medd yr Arglwydd.
Ond * yn y dyddiau diweddaf, myfi a ddy-
chwelaf gaethiwed Elam, medd yr Arglwydd.

PEN. L.

1. 9. 21. 35 *Bawddigaeth Babilon.* 4. 27. 33 *Ymwared Israel.*

Y Gair a lefarodd yr Arglwydd yn erbyn Ba-
bilon, *ac* yn erbyn gwlad y Caldeaid, † trwy
Ieremi y prophwyd.
Mynegwch yn mysc y cenhedloedd, a chy-
hoeddwch, a chodwch arwydd, cyhoeddwch, na
chelwch, dywedwch, gorescynwyd Babilon, gwrad-
dwyddwyd Bel, drylliwyd Merodach, ciheulynnod
a gywilyddiwyd, a'i delwau a ddryllfwyd.
Canys o'r gogledd y daw cenhedl yn ei herbyn
hi, yr hon a wna ei gwlâd hi yn anghyfannedd,
fel na byddo preswylydd ynddi: yn ddyn ac yn
anifail y mudant, ac y cilliant ymmaith.
Yn y dyddiau hynny, ac yn yr amser hwn-
nw, medd yr Arglwydd, * meibion Israel a ddeu-
ant, hwy a meibion Iuda ynghyd, dan gerdded
ac wylo yr ânt, ac y ceisiant yr Arglwydd eu
Duw.
Hwy a ofynnant y ffordd i Sion, tu ag yno y
bydd eu hwynebau hwynt; deuwch medd-wn, a
glynwn wrth yr Arglwydd, *drwy* gyfammod tra-
gywyddol, yr hwn nid anghofir.
Fy mhobl a fu *fel* praidd colledig; eu bu-
geiliaid a'i gyfeiliornasant hwy ar gyfeiliorn, ar y mynyddoedd y troesant hwynt ymmaith, aethant o
fynydd i fryn, anghofiasant eu gorweddfa.

y Pawb

† Vers. 8.
† Heb. yn ddirmyg fawr.
‖ Neu, ffynnon-nyddaidd arni.
† Heb. a dorrwyd i gonglau.
neu, dorrwyd cyrnau eu gwallt.
* Pen. 49. 8. & 48. 47.
† Heb. trwy law Jeremi.
* Pen. 31. 9.

7 Pawb a'r a'i cawsant a'i difasaut, a'i gelynion a ddywedasant, ni wnaethom ni ar fai, canys hwy a bechasant yn erbyn yr Arglwydd, trigle cyfiawnder; sef yr Arglwydd, gobaith eu tadau.

*Es. 42. pen. 51. 6. dat. 8. 4

8 *Ciliwch o ganol Babilon, ac ewch allan o wlâd y Caldeaid; a byddwch fel bychod o flaen y praidd.

9 O herwydd wele, myfi a gyfodaf, ac a ddygaf i fyny yn erbyn Babilon, gynnulleidfa cenhedloedd mawrion, o dir y gogledd: a hwy a ymfyddinant yn ei herbyn, oddi yno y goresgynnir hi, eu saethau fydd fel *saeth* cadarn ‖ cyfarwydd, ni ddychwelant yn ofer.

‖ Neu, yn diystyr, neu, yn ddisynwyr.

10 A Chaldea fydd yn yspail; pawb a'r a'i yspeiliant hi a ddigonir, medd yr Arglwydd.

11 Am i chwi fod yn llawen, am i chwi fod yn hyfryd, chwi fathr-wyr fy etifeddiaeth, am i chwi ‖ frasháu fel anner *mewn* glas-wellt, a beichio fel teirw;

‖ Neu, gynnyddu, neu, fyned yn gorpôl, neu, yn fawr.

12 Eich mam a gywilyddir yn ddirfawr, a'r hon a'ch ymddug a wradwyddir: wele, yr olaf o'r cenhedloedd yn anialwch, yn graig-dir, ac yn ddiffaethwch.

*Pen. 49. 17.

13 O herwydd digofaint yr Arglwydd ni'n preswylir hi, eithr hi a fydd i gyd yn anghyfannedd: pawb a êl heibio i Babilon a synna, ac a chwibana am ei holl ddialeddau hi.

14 Ymfyddinwch yn erbyn Babilon o amgylch, yr holl berchen bwâu, saethwch atti, nac arbedwch saethau; o blegit hi a bechodd yn erbyn yr Arglwydd.

15 Bloeddiwch yn ei herbyn hi o amgylch, hi a roddes ei llaw; ei sylfeini hi a syrthiasant, ei muriau a fwriwyd i lawr, o herwydd dial yr Arglwydd yw hyn: dielwch arni; fel y gwnaeth, gwnewch iddi.

16 Torrwch ymmaith yr hau-wr o Babilon, a'r bwn a ddalio ‖ grymman ar amser cynhaiaf: rhag cleddyf y gorthrym-wr, y troant bob yn at ei bobl ei hun, ac y ffoant bob yn ‖ wrlâd.

‖ Neu, gladur.

17 Fel dafad ar wasgar yw Israel, llewod a'i hymlidiasant ymmaith: brenin Assyria yn gyntaf a'i hyssodd, a'r Nabuchodonosor yma brenin Babilon, yn olaf ‖ a'i diescynnodd.

‖ Neu, a ddrylliodd ei esgyrn.

18 Am hynny, fel hyn y dywed Arglwydd y llu oedd, Duw Israel; wele, myfi a ymwelaf â brenin Babilon, ac â'i wlâd, fel yr ymwelais â brenin Assyria.

19 Ac mi a ddychwelaf Israel iw drigfa, ac efe a bawr ar Carmel, a Basan; ac ar fynydd Ephraim, a Gilead, y digonir ei enaid ef.

20 Yn y dyddiau hynny, ac yn yr amser hwnnw, medd yr Arglwydd, y ceisir anwiredd Israel, ac ni bydd; a phechodau Iuda, ond nis ceir hwynt: canys myfi a faddeuaf i'r rhai a weddillwyf.

21 Dôs i fynu yn erbyn gwlad ‖ Merathaim, yn ei herbyn hi, ac yn erbyn trigolion ‖ Pekod: a rhelpicha di a difroda ar eu hôl hwynt, medd yr Arglwydd, a gwna yn ôl yr hyn oll a orchymynais i ti.

‖ Neu, gwrthryfel-wyr. ‖ Neu, y gosfa yw.

22 Trwst rhyfel *fydd* yn y wlad; a dinistr mawr.

23 pa fodd y drylliwyd, ac y torrwyd gordd yr holl ddaiar? pa fodd yr aeth Babilon yn ddiffaethwch, yn mysc y cenhedloedd?

24 Myfi a osodais fagl i ti, a thitheu Babilon a ddaliwyd, a heb wybod i ti: ti a gafwyd, ac a ddaliwyd, o herwydd i ti ymryson yn erbyn yr Arglwydd.

25 Yr Arglwydd a agorodd ei dryssor, ac a ddug allan arfau ei ddigofaint: canys gwaith Arglwydd Dduw y lluoedd yw hyn, yngwlad Caldeaid.

26 Deuwch yn ei herbyn o'r ewrr eithaf, agorwch ei yscubonau hi, ‖ dyrnwch hi fel pentwr ŷd, a llwyr ddinistriwch hi, na fydded gweddill o honi.

‖ Neu, a ddrylliodd ei esgyrn.

27 Lleddwch ei holl fustych hi; descynnant i'r lladdfa; gwae hwynt, canys en dydd a ddaeth, a'r amser en hymweliad.

28 Llef yrhai a ffoant, ac a ddiangant o wlad Babilon, i ddangos yn Sion ddial yr Arglwydd ein Duw ni, dial ei Deml ef.

29 Gelwch y saethyddion ynghyd yn erbyn Babilon; y perchen bwâu oll, gwerssyllwch yn herbyn hi o amgylch; na chafed neb ddiange o honi: talwch iddi yn ôl ei gweithred, ac yn ôl yr hyn oll a wnaeth hi, gwnewch iddi: o herwydd hi a fu falch yn erbyn yr Arglwydd, yn erbyn Sanct Israel.

30 Am hynny ei gwŷr ieuainge a syrthiant yn ei heolydd hi, a'i holl ryfel-wŷr a ddistethir y dydd hwnnw, medd yr Arglwydd.

31 Wele fi yn dy erbyn di, ô † falch, medd Arglwydd Dduw y lluoedd, o herwydd dy ddydd a ddaeth, yr amser yr ymwelwyf â thi.

32 A'r balch a dramgwydda, ac a syrth, ac ni bydd a'i cyfodo: ac mi a gyneuaf dân yn ei ddinasoedd, ac efe a ddifa ei holl amgylchoedd ef.

33 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, meibion Israel, a meibion Iuda, a orthrymmwyd ynghyd, a phawb a'r a'i caethiwodd hwynt a'i daliasant yn dynn, ac a wrthodasant en gollwng hwy ymmaith.

34 Eu gwared-wr *fydd* gref, Arglwydd y lluoedd yw ei enw, efe a lwyr ddadleu eu dadl hwynt, i beri llonydd i'r wlâd, ac aflonyddwch i breswylwŷr Babilon.

35 Cleddyf *fydd* ar y Caldeaid, medd yr Arglwydd, ac ar drigolion Babilon, ac ar ei thywysogion, ac ar ei doethion.

36 Cleddyf *fydd* ar y ‖ celwyddog, a hwy a ynfydant: cleddyf *fydd* ar ei chedyrn, a hwy a ddychrynant.

37 Cleddyf *fydd* ar ei meirch, ar ei cherbydau, ac ar yr holl werin sydd yn ei chanol hi, a hwy a fyddant fel gwragedd; cleddyf *fydd* ar ei thrysoran, a hwy a yspeilir.

38 Sychder *fydd* ar ei dyfroedd hi, a hwy a sychant: o herwydd gwlâd delwau cerfiedig yw hi, ac mewn eulynnod y maent yn ynfydu.

39 Am hynny * anifeiliaid gwyllt ion yn anialwch, a chathod a arhosant yno, a chwiwion yr estrys a drigant ynddi; ac ni phreswylir hi mwyach byth: ac ni's cyfanneddir hi, o genhedlaeth i genhedlaeth.

40 * Fel yr ymchwelodd Duw Sodoma a Gomorrah, a'i chymydogesau, medd yr Arglwydd; felly ni phreswylia neb yno, ac ni erys mab dyn ynddi.

41 Wele pobl a ddaw o'r gogledd, a chenedl fawr, a brenhinoedd lawer, a godir o eithafoedd y ddaiar.

42 Y bŵa a'r wayffon a ddaliant; creulon ydynt, ac ni thosturiant; eu llef fel mor, a rûa; ac ar feirch y marchogant yn daclus i'th erbyn di merch Babilon, fel gwr i ryfel.

43 Brenin Babilon a glywodd sôn am danynt, a'i ddwylo ef a lesgasant: gwasgfa a'i daliodd ef, a gwewyr fel gwraig wrth esgor.

44 * Wele, fel llew y daw i fynu oddi wrth ymchwydd yr Iorddonen, i drigfa y cadarn: canys ym mi a wnaf iddo ef redeg yn ddisymmyth oddi

hi, a phwy sy wr dewifol a ofydwyfi arni
pwy ſydd iel myfi? a phwy a * cfyd
amſer i a phwy yw y bugail hwnuw a
a'm blaen i?

Am hynny gwrandewch chwi gyngor yr Ar-
, yr hwn a gymmerodd efe yn erbyn Ba-
, a'i ſwrtaadau a ſwriadodd efe yn erbyn
a Caldeaid: yn ddiau y rhai lleiaf o'r
, a'i lluſcant hwy: yn ddiau efe a wna yn
annedd eu trigleordd gyd â hwynt.
Gin drwſt goreſcyniad Babilon y cynnhyrfa
daiar, ac y clywir y waedd ym mylc y cen-
loedd.

PEN. Ll.

1 *Taſg farnedigaeth Duw yn erbyn Babilon. er mwyn dial ar Iſrael.* 59 *Ieremy yn rhoddi llyfr y farnedigaethau at Seraiah, iw ſwrw i Euphra a, a hymy i arwyddocau y ſoddai Babilon iros byth.*

Fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele myfi a
godaf wynt dinaſtriol yn erbyn Babilon, ac
yn erbyn y rhai ſy'n trigo † yngholel y rhai a go-
ant yn fy erbyn i.
2 Ac mi a anfonaf i Babilon nith-wyr, a hwy
a'i nithiant hi, ac a waghânt ei thir hi: o herwydd hwy a fyddant yn ei herbyn hi o amgylch
a ddydd blinder.
3 Yn erbyn yr hwn a ennylo, ennyled y ſaeth-
dd ei ſwa, ac yn erbyn yr hwn ſydd yn ym-
ddorchwn yn ei luryg: nac arbedwch ei gwyr
ſonc, difrodwch ei holl lu hi.
4 Felly y rhai lladdedig a ſyrthiant yng-
ol y Caldeaid, a'r rhai a drywanwyd, yn ei
eolyd hi.
5 Canys Iſrael ni adawyd, na Iuda gan ei
Dduw, gan Arglwydd y lluoedd: er bod eu gwlâd
yn llawn o gamweddau yn erbyn Sanct yr Iſrael
6 * Ffowch o ganol Babilon, ac achubwch bawb
o'i enaid ei hun, na adewch eich difetha yn ei han-
ddd hi, o blegit amſer dial yw hwn i'r Arglw-
dd, efe a dâl y pwyth iddi hi.
7 Phiol aur oedd Babilon yn llaw yr Arglwydd,
yn meddwi pôb gwlâd: yr holl genhedloedd a
yfaſant o'i gwin hi, am hynny y cenhedloedd a ynfydaſant.
8 † Yn ddiſymmwth y ſyrthiodd Babilon, ac y
driliwyd hi: udwch droſti, cymmerwch driaſl
i doluriau hi, i edrych a iathâ hi.
9 Nyni a iachaſom Babilon, ond nid aeth hi
yn iach, gadewch hi, ac awn bawb iw wlâd:
canys ei barn a gyrhaedd i'r nefoedd, ac a dderchafwyd hyd yr wybrau.
10 Yr Arglwydd a ddug allan ein cyfawnder
ni: dewch, a thraethwn yn Sion, waith yr Arglwydd ein Duw.
11 † Gloywch y ſaethau, ceſclwch y tariannau;
yr Arglwydd a gyfododd yſpryd brenhinoedd
Media: o blegit y mae ei ſwriad ef yn erbyn
Babilon, iw dinaſtrio hi: * canys dial yr Arglwydd
yw hyn, dial ei Deml ef.
12 Derchefwch faner ar furiau Babilon; ca-
darnhewch y wiliadwriaeth; goſodwch i fyny
wilwyr: darperwch y cynllwynwyr; canys yr
Arglwydd a ſwriadodd, ac efe a wnaeth hefyd
yr hyn a leferoddd, yn erbyn trigolion Babilon.
13 Tydi yr hon ydwyt yn aros ar ddyfroedd
lawer, yn amlder dy dryſforan, dy ddiwedd di a
ddaeth, ſef meſur dy gybydd-dod.
14 * Arglwydd y lluoedd a dyngodd † iddo ei
hun gan dywedyd, diau i'th lanwaf â dynion megis
â lindys: a hwy a † ganant ffoddeſt i'th erbyn.
15 * Efe a wnaeth y ddaiar drwy ei nerth, y
ac a ſicrhaodd y byd trwy ei ddoethineb, ac a daenodd y nefoedd drwy ei ddeall.
16 Pan roddo efe ei lêf y mae † twſt dyfroedd yn y nefoedd, ac y mae efe yn codi y niwloedd o eithaf y ddaiar, ac efe ſydd yn gwneuthur y mellt gydâ'r glaw, ac yn dwyn y gwynt allan o'i dryſſoran. *Neu, Blaenu.
17 * Ynfyd yw pôb dyn o gybodaeth, gwradwyddwyd pôb toddydd, gan y ddelw gerfiedig: canys celwyddoc yw ei ddelw dawdd, ac nid oes chwythad ynddynt. *Ieremy 10.14.
18 Oferedd ydynt, gwaith cyfeiliorni; yn amſer eu hymweliad y difethir hwynt.
19 Nid fel y rhai hyn eithr Ilunydd yw rhan Iacob; * ac Iſrael yw gwialen ei etifeddiaeth of; Arglwydd y lluoedd yw ei enw ef. *Ieremy 10.16.
20 Ti wyt forthwyl i mi, ac arfau rhyfel; canys â thi y drylliaf y cenhedloedd, ac â thi y diniſtriaf deyrnaſoedd.
21 A thi hefyd y gwaſcaraf y march a'r marchwr, ac â thi y drylliaf y cerbyd a'r farchog.
22 A thi y drylliaf wr a gwraig, ac â thi y drylliaf hên ac ieuange, ac â thi y drylliaf y gwr ieuange a'r forwyn.
23 A thi hefyd y drylliaf y bugail a'i braidd, ac â thi y drylliaf yr ardd-wr a'i iau ychen, ac â thi y drylliaf y tywyſogion a'r penaethiaid.
24 Ac mi a dalaf i Babilon, ac i holl breſwylwyr Caldea eu holl ddrwg a wnaethant yn Sion, yn eich golwg chwi, medd yr Arglwydd.
25 Wele fi i'th erbyn di, ô fynydd diniſtriol, yr hyn yw yn diniſtrio yr holl ddaiar, medd yr Arglwydd; ac myfi a eſtynnaf fy llaw arnat, ac a'th dreiglaf di i lawr o'r creigiau, ac a'th wnaf di yn fynydd lloſcet
26 Ac ni chymmerant o honot faen congl, na ſylfaen; ond diffaethwch tragywyddol a fyddi di, medd yr Arglwydd.
27 Derchefwch faner yn y tir; lleiſiwch udcorn ym myſc y cenhedloedd; darperwch y cenhedloedd yn ei herbyn hi; gelwch ynghyd deyrnaſoedd Ararat, Minni, ac Aſchenaz yn ei herbyn hi: goſodwch dywyſog yn ei herbyn hi; gwnewch i feirch ddyfod i fyny, cyn amled â'r lindys bleweg.
28 Darperwch y cenhedloedd yn ei herbyn hi, gydâ brenhinoedd Media, a'i thywyſogion, a'i holl benaethiaid, a holl wlâd ei lywodraeth oſ.
29 Y ddaiar befyd a gryna ac a ofidia; oblegid fe gyflawnir bwriadau yr Arglwydd yn erbyn Babilon, i wneuthur gwlâd Babilon yn anghyfanedd heb drigiannol *ynddi.*
30 Cedyrn Babilon a beidiaſant ag ymladd, ac y maent hwy yn aros o ſewn eu hamddiffynfydd: pallodd eu nerth hwynt; aethant yn wrageddos; ei hanneddau hi a loſcwyd, a'i barrau a dorrwyd.
31 Redeg wr a rêd i gyfarfod â rhedegwr, a chennad i gyfarfod â chennad, i fynegi i frenin Babilon eſcyn ei ddinas ef o'i chwrs,
32 Ac ennill y rhydau, a lloſci o honynt y cyrs â than, a ſynnu ar y rhyfel-wŷr.
33 Canys fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Dduw Iſrael; merch Babilon *ſydd* fel llawr dyrnu *yr amſer* i amſer ei dyrnu hi: *a diaethôs* ac ar fyrder y daw *y dymor* amſer cynhaiaf iddi. *eſe ii.*
34 Nabuchodonoſor brenin Babilon a'm hyſodd, † *Heb.* *ac* a'm yſgogedd i; eſe a'm gwnaeth fel lleſtr gwâg; eſe a'm llyngcodd fel draig; ac a lanwodd ei ſol o'm dainteithion, eſe a'm hwrthodd i allan. *Fy nhrai.* † *Neu.*
35 † Y cam o *wnaed i* mi, ac i'm † cnawd, *a ddelo* gwaed
ar

ar Babilon, medd preſſwyl-ferch Sion; am gwaed
a ar drigolion Caldea, medd Ieruſalem.
36 Am hynny ſel hyn y dywed yr Arglwydd,
wele, myfi a ddadleuaf dy ddadl di, ac a ddialaf
troſot ti; ac mi a ddyſpyddaf ei môr hi, ac a
ſychaf ei ffynhonnau hi.
37 A bydd Babilon yn garneddau, yn drigfa
dreigiau, yn ſyndra, ac yn chwibaniad, heb bref-
ſwylydd.
‖ Neu, ymeſtyd-waut. *Dan 5.2
38 Cyd-rüant ſel llewod; ‖ bloeddiant fel ce-
nawon llewod.
39 *Yn eu gwres hwynt y goſodaf wleddoedd
iddynt, ac mi a'i meddwaf hwynt, fel y llawe-
nychont, ac y cyſcont hûn dragywyddol, ac na
ddeffrônt, medd yr Arglwydd.
40 Myfi a'i dygaf hwynt i wared fel ŵyn i'r
lladdfa, fel hyrddod a bychod.
41 Pa fodd y goreſcynwyd Seſach? pa fodd yr
ennillwyd gogoniant yr holl ddaiar? pa fodd yr
aeth Babilon yn ſyndod, ym myſc y cenhedloedd?
42 Y môr a ddaeth i ſyny ar Babilon: hi a orch-
guddiwyd ag amlder ei donnau ef.
43 Ei dinaſoedd hi a aethant yn anghyfan-
nedd, yn graſ-dir, ac yn ddiffaethwch: gwlâd
ni tharîg yn gŵr ynddi, ac ni thramwya mab dŷn
trwyddi.
44 Ac mi a ymwelaf â Bel yn Babilon, ac mi
a dynaf o'i ſafn ef yr hyn a lyngodd; a'r cen-
hedloedd ni ddylifant atto mwyach, îê mûr Ba-
bilon a ſyrth.
45 Deuwch allan o'i chanol, ô fy mhobl, ac a-
chubwch bôb un ei enaid, rhac llid digofaint yr
Arglwydd,
46 A rhac llwfrhau eich calonnau, ac ofni rhag
y chwedl a glywir yn y wlâd: a'r naill flwyddyn
y daw chwedl newydd, ac ar âl hynny chwedl new-
ydd, y flwyddyn arall; a thrais yn y wlâd, lly-
wodraeth-ŵr yn erbyn llywodraeth-ŵr.
47 Am hynny, wele y dyddiau yn dyfod, yr
ymwelwyf â delwau Babilon, a'i holl wlâd hi a
wradwyddir, a'i holl rai lladdedig hi a ſyrthiant
yn ei chanol.
48 Yna y nefoedd a'r ddaiar, a'r hyn oll ſydd
ynddynt, a ganant o herwydd Babilon: o blegit
o'r gogledd y daw yr anrheith-wŷr atti, medd
yr Arglwydd.
‖ Neu, Babilon ſydd i ſyrthio, chwi lladdedigion Iſrael, a phydd Babilon y ſyrth, &c. ‖ Neu, wlad.
49 ‖ Fel y gwnaeth Babilon i'r rhai lladdedic
o Iſrael ſyrthio; felly yn Babilon y ſyrth lladde-
digion yr holl ‖ ddaiar.
50 Y rhai a ddiangaſoch gan y cleddyf, ewch
ymmaith, na ſefwch; cofiwch yr Arglwydd o bell;
a deued Ieruſalem yn eich cof chwi.
51 Gwradwyddwyd ni, am i ni glywed cabledd,
gwarth a orchguddiodd ein hwyneban: canys da-
eth eſtroniaid i gyſſegroedd tŷ yr Arglwydd.
52 Am hynny, wele y dyddiau yn dyfod, medd
yr Arglwydd, pan ymwelwyfi â'i delwau hi; a
thrwy ei holl wlâd hi yr archolledig a riddfan.
53 Er i Babilon dderchafu i'r nefoedd, ac er
iddi gadarnhau ei hamddeffynfa yn uchel; etto
anrheith-wŷr a ddaw atti oddi wrthyfi, medd
yr Arglwydd.
54 Sain gwaedd *a glywir* o Babilon; a diniſtr
mawr o wlâd y Caldeaid;
55 O herwydd yr Arglwydd a anrheithiodd
Babilon, a'o ddiniſtriodd y mawr-air allan o honi
hi: er rhuo o'i tonnau fel dyfroedd lawer, a rho-
ddi twrwf eu lleſ hwynt.
56 Canys yr anrheith-wŷr a ddaeth yn ei herbyn
hi, ſef yn erbyn Babilon, a'i chedyrn hi a
ddaliwyd, eu bŵa a dorrwyd: canys Arglwydd
Dduw y gwobr a obrwya yn ſicr.
57 Ac myfi a feddwaf ei thywyſogion hi, ei
doethion, ei phennaethiaid, a'i ſwyddogion, a'i
chedyrn; a hwy a gyſcant hûn dragywyddol, a
ni ddeffroant, medd y Brenin, enw yr hwn yw
Arglwydd y lluoedd.
58 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, pan
ddrylliio y dryllir ‖ llydan furiau Babilon, a'i
huchel byrth a loſcir â thân: a'r bobl a ymbo-
nant mewn ofereddau, a'r cenhedloedd mewn tân,
a hwy a dderfygiant.
59 Y gair yr hwn a orchymynnodd Ieremi y
prophwyd i Seraiah fab Neriah, fab Maaſeiah,
pan oedd efe yn myned ‖ gyd â Zedeciah frenin Iu-
da, i Babilon, yn y bedwaredd flwyddyn o'i deyr-
naſiad ef: a Seraiah oedd ‖ dywyſog llonydd.
60 Felly Ieremi a ſcrifennodd yr holl aflwydd
oedd ar ddyfod yn erbyn Babilon, mewn un llyfr:
ſef yr holl eiriau a ſcrifennwyd yn erbyn Ba-
bilon.
61 A Ieremi a ddywedodd wrth Seraiah, pan
ddelych i Babilon, a gwaled a darllen yr holl
eiriau hyn,
62 Yna dywed; ô Arglwydd, ti a leſeraiſt yn
erbyn y lle hwn, am ei ddiniſtrio, fel na byddei
yndo breſſwylydd, na dŷn nac anifail, eithr ei fod
yn ‖ anghyfannedd tragywyddol.
63 A phan ddarlyddo i ti ddarllen y llyfr hwn,
rhwym faen wrtho, a bwrw ef i ganol Euphrates,
64 A dywed, fel hyn y ſoddir Babilon, ac ni chy-
fyd hi, gan y drwg a ddygafi arni; a hwy a dde-
fygiant. Hyd hyn y mae geiriau Ieremi.

PEN. LII.

1 *Zedeciah yn gwrth-ryſela.* 4 *Amgylchyn Ieruſalem, a'i gorchfygu.* 8 *Lladd meibion Zedeciah, a thynnu ei lygaid ymeſ.* 12 *Naiarazadan yn lloſci ac yn anrheithio y ddinas,* 24 *yn dwyn caethion ymaith.* 32 *Ewil-merodach yn derchafu Ieboiacsim.*

MAb * yn mlwydd ar hugain *oedd* Zedeciah pan
† ddechreuodd efe deyrnaſu, ac yn mly-
nedd ar ddêc y teyrnaſodd efe yn Ieruſalem,
ac enw ei fam ef oedd Hamatal, merch Ieremiah,
o Libnah.
2 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg ŷngolwg
yr Arglwydd, yn ôl yr hyn oll a wnaethei Iehoiacim.
3 O herwydd *gan* ddigofaint yr Arglwydd y
bu yn Ieruſalem, ac yn Iuda, hyd oni fwriodd
efe hwynt allan o'i olwg: wrth-ryſela o Zede-
ciah, yn erbyn brenin Babilon.
4 Ac yn y *nawfed flwyddyn o'i deyrnaſiad ef,
yn y degfed mis, ar y degfed *dydd* o'r mis, y daeth
Nabuchodonoſor brenin Babilon, efe a'i holl lu, yn
erbyn Ieruſalem, ac a werſyllaſant yn ei herbyn hi,
ac a adeiladaſant gaſtelbyn â hi, amddeffynfa, o
amgylch ogylch.
5 Felly y ddinas a fu yngwarchae hyd yr un-
fed flwyddyn ar ddêc i'r brenin Zedeciah.
6 Yn y pedwerydd mis, ar y nawfed *dydd* o'r
mis, y newyn a drymhaodd yn y ddinas, fel na
oedd bara i bobl y wlâd.
7 Yna y torrwyd y ddinas, a'r holl ryfel-wŷr
a ffoeſant, ac a aethant allan o'r ddinas liwnos,
ar hyd ffordd y porth, rhwng y dau fûr; yr
hwn *oedd* wrth ardd y brenin, (a'r Caldeaid *oedd*
wrth y ddinas o amgylch,) a hwy a aethant ar
hyd ffordd y rhôs.
8 Ond llû y Caldeaid a ymlidiaſant ar ôl y bre-
nin, ac a oddiweddaſant Zedeciah yn rhoſydd Ie-
richo, a'i holl lu ef a waſgarwyd oddi wrtho.
9 Yna hwy a ddaliaſant y brenin, ac a'i dyga-
ſant ef at frenin Babilon, i Riblah, yngwlad Ha-
math, ac efe a roddodd farn arno ef.

6 A brenin Babilon a laddodd feibion Zedeciah
[illegible] ail lygaid ef: ese a laddodd hefyd holl dy-
[illegible] Iuda, yn Riblah.
7 Yna ese a † dynnodd lygaid Zederiah, ac a'i
[illegible]ddodd ef â † chadwyni: a brenin Babilon a'i
[illegible]ddodd ef i Babilon, ac a'i rhoddodd ef mewn
[illegible]-dŷ, hyd ddydd ei farwolaeth.
8 Ac yn y pummed mîs, ar y decfed *dydd* o'r
mîs, (hon *oedd* y bedwaredd flwyddyn ar bym-
theg i'r brenin Nabuchodonosor, brenin Babi-
lon,) y daeth Nabuzaradan † pennaeth y mil-
wŷr, (yr hwn a safei ger bron brenin Babilon,) i
Ierusalem:
9 Ac ese a losgodd dŷ yr Arglwydd, a thŷ yr
brenin; a holl dai Ierusalem: a phob tŷ mawr a
losgodd ese â thân.
10 A holl lu y Caldeaid, y rhai *oedd* gyd â phen-
aeth y mil-wŷr, a ddrylliasant holl furiau Ieru-
salem o amgylch.
11 Yna Nabuzaradan pennaeth y mil-wŷr a gaeth-
gludodd *rai* o'r bobl wael, a'r gweddill o'r bobl a
adawsid yn y ddinas, a'r ffoaduriaid a giliasent at
brenin Babilon, a'r gweddill o'r bobl.
12 Ond Nabuzaradan pennaeth y mil-wŷr, a
adawodd *rai* o dlodion y wlad, yn winllan-wŷr, ac
yn arddwŷr.
13 A'r Caldeaid a ddrylliasant y * colofnau pres,
y rhai *oedd* yn nhŷ'r Arglwydd, a'r ystolion, a'r
môr pres, yr hwn *oedd* yn nhŷ'r Arglwydd: a hwy
a dygasant eu holl brês hwynt i Babilon.
14 A hwy a ddygasant ymmaith y crochanau, a'r
tawisau, a'r psalteringau, a'r cawgiau, a'r thusseau,
yr holl lestri pres, y rhai yr oeddid yn gwasanaethu
â hwynt.
15 A'r phiolau, a'r pedyll tân, a'r cawgiau, a'r
crochanau, a'r canhwyll-brennau, a'r thusseau,
a'r cwppanau, y rhai *oedd* o aur yn aur, a'r rhai oedd
o arian yn arian, a gymmerodd pennaeth y mil-wŷr
ymmaith.
16 Y ddwy golofn, yn môr, a deu-ddec o ychen
pres, y rhai *oedd* tan yr ystolion, y rhai a wnaethei
y brenin Salemon, yn nhŷ'r Arglwydd: nid oedd
pwys y prês yr holl lestri hyn.
17 Ac am y * colofnau, deu-naw cufydd *oedd* vch-
der un golofn, † a llinyn o ddeuddec cufydd oedd
yn ei hamgylchu: a'i thewdwr yn bedair modfedd,
ac yn gantŵr oedd.
18 A chasp prês *oedd* arni, a phum cufydd *oedd*
uchder yn casp: a rhwyd-waith, a phomgranadau
ar y casp o amgylch, yn brês i gyd: ac fel hyn yr
oedd yr ail golofn, a'i phomgranadau.
19 A'r pomgranadau oeddynt onid pedwar cant
ar ystlys: yr holl bomgranadau ar y rhwyd-waith
o amgylch, oedd gant.
20 A phennaeth y mil-wŷr a gymmerodd Seraiah
yr archoffeiriad, a Zephaniah yr ail offeiriad, a'r
tri oedd yn cadw y † drws.
21 Ac ese a gymmerodd o'r ddinas ystafellydd, yr
hwn oedd swyddog ar y rhyfel-wŷr, a seith-wŷr o
weision pennaf y brenin, y rhai a gafwyd yn y ddi-
nas, † a phen-scrifennydd y llû, yr hwn a fyddei yn
byddino pobl y wlad, a thri vgein-wŷr o bobl y wlâd,
y rhai a gafwyd yn y ddinas.
22 A Nabuzaradan pennaeth y mil-wŷr a gym-
merodd y rhai hyn, ac a aeth a hwynt i Riblah, at
frenin Babilon.
23 A brenin Babilon a'i tarawodd hwynt, ac a'i
lladdodd hwynt yn Riblah, yngwlad Hamath. Fel
hyn y caeth-gludwyd Iuda o'i wlad ei hun.
24 Dymma y bobl a gaeth-gludodd Nabuchodo-
nosor yn y seithfed flwyddyn, tair mil, a thri ar
hugain o Iuddewon.
25 Yn y ddeu-nawfed flwyddyn i Nabuchodono-
sor, ese a gaeth-gludodd o Ierusalem, wyth gant a
deuddec ar hugain o † ddynion.
26 Yn y drydedd flwyddyn ar hugain i Nabucho-
donosor, Nabuzaradan pennaeth y mil-wŷr a gaeth-
gludodd saith gant, a phump a deugain o Iddewon:
yr holl ddynion hyn *oedd* bedair mîl, a chwe
chant.
27 Ac yn y ddwyfed flwyddyn ar bymthec ar hu-
gain, wedi caeth-gludo Ichoiacim frenin Iuda, yn
y deuddecfed mîs, ar y pummed *dydd* ar hugain
o'r mîs, Efil-merodach brenin Babilon (yn y
flwyddyn *gyntaf* o'i deyrnasiad) a ddercheſodd
ben Ichoiacim brenin Iuda, ac a'i dug ef allan o'r
carchar-dŷ,
28 Ac a † ddywedodd yn dêg wrtho, ac a osо-
dodd ei frenhin-fainge ef vwch law gorſedd-feing-
cian y brenhinoedd, y rhai *oedd* gyd ag ef yn Ba-
bilon.
29 Ac ese a newidiodd ei garchar-wiſc ef: ac ese
a fwytâodd fara ger ei fron ef, yn oeſtad, holl ddy-
ddiau ei enioes.
30 Ac am ei lynniaeth ef, llynniaeth gwaſtadol a
roddwyd iddo gan frenin Babilon, dogn dydd yn
ei dydd, hyd ddydd ei farwolaeth, holl ddyddiau
ei enioes.

¶ GALAR-NAD IEREMI.

PEN. 1.

1 *Galarnad gyſtwr Ierusalem o herwydd ei phoblogaeth.* 12 *A hithau yn cwyno rhag ei gofid.* 18 *Ac yn cyfaddef bod Iarnduigaethau Duw yn gyfiawn.*

DA fodd y mae y ddinas aml *ei* phobl,
yn eiſtedd ei hunan? *pa fodd* y mae
y luoſog ym mhlith y cenhedloedd,
megis yn weddw? *pa fodd* y mae
tywyſoges y talcithian tan deyrnged?
2 * Y mae hi yn wylo yn hidl * liw nos, ac
y mae ei dagnau ar ei gruddiau, heb *neb* o'i
holl gariadau yn ei chyſſuro: ei holl gyfeillion a
fuant anghywir iddi, *ac* a aethant yn elynion
iddi.
3 Iuda a fudodd ymmaith gan flinder, a chan
faint caethiwed: y mae hi yn aros ym myſc y
cenhedloedd, heb gael gorphywyſtra: ei holl
erlidwŷr a'i goddiweddaſant hi, mewn lleoedd
cyfyng.
4 Y mae ffyrdd Sion yn galaru, o eiſieu rhai yn
dyfod i'r ŵyl arbennic: ei holl byrth hi *ſydd* ang-
hyfannedd, ei hoffeiriaid yn ychenaidio, ei morwyn-
ion yn ofidus, a hithau yn † ſân arni.
5 * Ei gwrthwyneb-wŷr ydynt bennaf, y mae ei
gelynion yn ſyniaw: canys yr Arglwydd a'i gofidi-
odd hi: am amlder ei chamweddau, * ei phlant a
aethant i gaethiwed o flaen y gelyn.
6 A holl harddwch merch Sion a ymadawodd
â hi: y mae ei thywyſogion hi ſel hyddod heb gael porfa, ac ya myned yn ddiymeith o flaen yr erlidiwr.

7 Y mae Ierusalem, yn nyddiau ei blinder a'i chaledi, yn cofio ei holl ‖ hyfrydwch, oedd *ddi* yn y dyddiau gynt, pan syrthiodd ei phobl hi yn llaw yr gelyn, heb *neb* yn ei chynnorthwyo hi: y gelynion a'i gwelsant *hi*, ac a chwarddasant am *ben* ei Sabbathau.

8 Ierusalem a bechodd bechod, am hynny ‖ y symmudwyd hi: yr holl rai a'i hanrhydeddent, sy yn ei dirmygu hi, o herwydd iddynt weled ei noethni hi: †e y mae hi yn ychwaneidio, ac yn troi yn ei hôl.

9 Ei haflendid sydd yn ei godreu, nid yw hi yn meddwl am ei diwedd; am hynny y syrthiodd hi yn rhyfedd, heb *neb* yn ei chysuro. Edrych Arglwydd ar sy mlinder, canys ymfawrygodd y gelyn.

10 Y gwrth-wyneb-wr a estynnodd ei law ar ei holl ‖ hoff-bethau hi: hi a welodd y cenhedloedd yn dyfod i mewn i'w chyssegr, i'r rhai y * gorchymynaist ti, na ddelent i'th gynnulleidfa.

11 Y mae ei holl bobl hi yn ychwaneidio, yn ceisio bwyd: hwy a roddasant eu hoff-bethau am fwyd i † ddadebru yr enaid: edrych Arglwydd a gwêl, canys dirmygus y dywsi.

12 ‖ Onid gwaeth gennych chwi † y ffordd-lion oll? gwelwch ac edrychwch a oes y fath ofid a'm gofid i, yr hwn a wnaethpwyd i mi? a'r hwn y gofidiodd yr Arglwydd fi, yn nydd angerdd ei ddigter.

13 O'r uchelder yr anfonodd efe dân i'm hescyrn i, yr hwn a aeth yn drech nâ hwynt: efe a ledodd rwyd o flaen fy nhraed, ac a'm dychwelodd yn *fy* ôl, efe a'm gwnaeth yn anrheithiedic, *ac* yn ofidus ar hyd y dydd.

14 Rhwymwyd ‖ ‖ fy nghamweddau â'i law ef, hwy a blethwyd, ac a ddaethant i fynu am fy ngwddf: efe a wnaeth i'm nerth syrthio, yr Arglwydd a'm rhoddodd mewn dwylo, *oddi tan y rhai* ni allaf gyfodi.

15 Yr Arglwydd a fathrodd fy holl rai grymmus o'm mewn; efe a gyhoeddodd i'm herbyn gymmanfa i ddifetha fy ngwŷr ieuaingc: † *fel* gwinwryf y fathrodd yr Arglwydd y forwyn, merch Iuda.

16 Am hyn yr ydwyf yn ŵylo, * y mae fy llygad, fy llygad yn rhedeg gan ddwfr, o herwydd pellhau oddi wrthif ddiddanwr a † ddadebrei fy enaid: fy meibion sydd anrheithiedic, am i'r gelyn orchfygu.

17 Sion a ledodd ei dwylo, heb neb yn ei diddanu: yr Arglwydd a orchymynnodd am Iacob, fod ei elynion yn ei gylch: Ierusalem sydd fel gwraig ffiaidd yn eu mysc hwynt.

18 * Cyfiawn yw'r Arglwydd, o blegit mvfi a tlâm anufydd iw ‖ ait ef: gwrandewch atolwg bobloedd oll a gwelwch fy ngofid: fy morwynion, a'm gwŷr ieuaingc, a aethant i gaethiwed.

19 Gelwais am fy nghariadau, *a* hwy a'm twyllasant: fy offeiriaid a'm henaif-gwŷr a drengasant yn y ddinas: tra oeddyat yn ceisio iddynt fwyd i ddadebru eu henaidiau.

20 Gwêl ô Arglwydd, canys y mae yn gyfyng arnaf, fy * ymysgaroedd a gynhroesant, fy nghalon a drodd ynof, o herwydd fy mod yn rhy anufydd: y maes y cleddyf yn diffetha oddi allan, megis marwolaeth fy gartref.

21 Clywsant fy mod i yn ychweneidio, nid *oes* a'm diddano: fy holl elynion, *pan* glywsant fy nryg-fyd, a lawenychasant am i ti wneuthur *hynny*: *ond* ti a ddygi i ben y dydd a gyhoeddaisti, a hwy a fyddant fel finnau.

22 Deued en holl ddrygioni hwynt o'th flaen di; a gwna iddynt hwy fel y gwnaethoſt i minneu, am fy holl gamweddau: o blegid y mae fy nheneidiau yn aml, a'm calon yn ofidus.

PEN. II.

1 *Jeremi yn galaru am ofid Ierusalem:* 9 *Ac yn cwyno wrth Dduw ſtins oedd.*

PA fodd y dug yr Arglwydd gymmyl ar ferch Sion, yn ei sorriant; y bwriodd degwch Israel i lawr o'r nefoedd, ac na chofiodd leithiau ei draed yn nydd ei ddigofaint?

2 Yr Arglwydd a lyngcodd heb arbed, holl anneddau Iacob; efe a ddifrododd yn ei ddigter, amddeffynfeydd merch Iuda; efe † a'i tynnodd *hwynt* i lawr, *ac* a ddifwynodd y deyrnas, ai thywysogion.

3 Mewn soriant digllon y torrodd efe holl gorn Israel; efe a dynnodd ei ddeheulaw yn ôl oddi wrth y gelyn: ac yn erbyn Iacob y cynnenodd megis fflam danllyd, *yr hon* a ddifa o amgylch.

4 Efe a annelódd ei fwa fel gelyn, safodd a'i ddeheu-law fel gwrth-wyneb-wr, ac a laddodd bob dim hyfryd i'r golwg, yn mhabell merch Sion; fel tân y tywalltodd efe ei ddigofaint.

5 Yr Arglwydd fydd megis gelyn, efe a lyngcodd Israel, efe a lyngcodd ei holl balasau hi; efe a ddifwynodd ei hamddeffynfeydd, ac a wnaeth gwynfan a galar yn amlˆ ym merch Iuda.

6 * Efe a anrheithiodd ei babell fel gardd, efe a ddinistriodd leoedd ei gymanfa: yr Arglwydd a wnaeth anghofio yn Sion, yr uchel-wyl a'r Sabboth, ac yn ffieiawgrwydd ei soriant, y dirmygodd efe y brenin a'r offeiriad.

7 Yr Arglwydd a wrthododd ei allor; a fieiddiodd ei gyssegr; † rhoddodd gaeran ei phalasau hi yn llaw y gelyn: rhoddasant floedd yn nhŷ yr Arglwydd, megis ar ddydd uchel-wyl.

8 Yr Arglwydd a fwriadodd ddifwyno mûr merch Sion; efe a estynnodd linyn, ac nid attaliodd ei law rhag † difetha: am hynny y gwnaeth efe i'r rhaeſur, ac i'r mûr, alaru; cyd-lesciasant.

9 Ei phyrth a soddasant i'r ddaear; efe a ddifethodd, ac a ddryllionddei barrau hi; ei brenin a'i thywysogion ydynt ym mysc y cenhedloedd; heb gyfraith y mae, * a'i phrophwydi heb gael gweledigaeth gan yr Arglwydd.

10 Henuri sid merch Sion a eisteddant ar lawr, a dawant â son, gosodasant lwch ar eu pennau, ymwregysasant â sachliain: gwyryfon Ierusalem a ostyngasant eu pennau i lawr.

11 Fy llygaid fy yn pallu gan ddagrau, fy ymysgaroedd a gynhroesant, fy afu a dywalltwyd ar y ddaiar; o herwydd dinistr merch fy mhobl, pan lewygodd y plant, a'r rhai yn sugno, yn heolydd y ddinas.

12 Hwy a ddywedant wrth eu mammau, pa le *y mae* ŷd a gwin? pan lewygent fel yr archolledig yn heolydd y ddinas; pan dywalltent eu henaidiau ym mynwes eu mammau.

13 Pa beth a gymmeraf yn dyst i ti? beth a gyffelybaf i ti, o ferch Ierusalem? beth a gystadlaf â thi, fel i'th ddiddanwyf, ô forwin, merch Sion? canys *y mae* dy ddinistr yn fawr, fel y môr pwy a'th iachâ di?

14 * Dy brophwydi a welsant † ti gelwydd a diffasrwydd, ac ni ddatcuddiasant dy anwiredd, a droi ymaith dy gaethiwed: eithr hwy a welsant i ti feichiau celwyddog, ac achosion deol.

15 Y rhai oll a dramwyant y ffordd, a gurent en dwylo arnat ti, chwibanent, ac ysgydwent eu pennau ar ferch Ierusalem, *gan ddywedyd*: ai

dymo

ddilonïaid

y ddilnas a lawen yn * berffeithrwydd
lawenydd yr holl ddaiar?
holl elynion a ledafant eu safnau arnat
nafant, ac a escrynygafant ddanneedd,
dafant: llyngcafom hi: yn ddiau dymma
ddisgwiliafom ni, ni a'r cawfom, ni a'r

Arglwydd a wnaeth yr hyn a * ddychy-
ac a gyflawnodd ei air, yr hwn a orchy-
efe er y dyddiau gynt: efe a ddifrododd,
ahodod: efe a wnaeth i'r gelyn lawenychu
a nerth di, efe a ddercha fodd gorn dy wrth-
ffe di.

Salon hwnt * a waeddodd ar yr Argl-
a fir merch Sion, tywallt ddagrau ddydd
fel afon: na orphywys, ac na pheidied cau-
n dygad.

Cyfod, yhoedda liw nôs, yn nechreu y wiliad-
, tywallt dy galon fel dwfr, ger bron yr
wydd: derchafa dy ddwylo atto ef, am enioes
ant, y rhai fydd yn llewygu o newyn, ym mhen
ol.

Edrych Arglwydd, a gwêl i bwy y gwnae-
fel hyn: a fwyty y gwragedd eu ffrwyth
au, plant ‖ o rychwant o hyd? a leddir
offeiriad a'r Prophwyd ynghyffegr yr Argl-
dd?

Llanga a hên fydd yn gorwedd ar lawr yn
heolydd: fy morwynion, a'm gwŷr ieuainge a
fyfant drwy yr cleddyf: ti a'i lleddaift *hwynt
wrth dy foriant, lleddaift *hwy heb arbed.

Galwaift megis ar ddydd ychel-wyl, fy nychryn
gylch, fel na ddiangodd, ac na adawyd neb yn
ddiant yr Arglwydd: y gelyn a ddifethodd
ia faethau, ac a fegais i.

PEN. III.

1 *I ſoddlonïaid yn ewynſún am eu gofidiau: a
dirwy drugareddau Duw, yn cadwnhau eu
gobaith. 37 Yn eydnabod cyfiawnder Duw: 55
Yn pwnhau am yngwared iddynt eu hunain, 64 a
dial ar eu gelynion.

Fi yw'r gŵr a welodd flinder gan wialen
ei ddigofaint ef.

I'm dywyllwch, ac nid i oleuni yr arweiniodd, ac
ddodd efe fi.

Yn fy erbyn i yn ddiau y trôdd efe, ac y mae efe
wedi ei law ar hyd y dydd.

Efe a wnaeth fy nghnawd a'm croen yn hên,
dryllïodd fy escyrn.

Efe a adeiladodd i'm herbyn, ac a'm ham-
ddodd â bustl, ac â blinder.

Efe a'm gosododd mewn tywyll leoedd, fel y
fydd wedi marw er ys talm.

Efe a gaeodd o'm hamgylch, fel nad elwyf all-
efe a wnaeth fy llyffetheiri yn drom.

Pan lefwyf, a phan floeddiwyf, efe a gae allan
weddi.

Efe a gaeodd fy ffyrdd â cherrig nâdd, efe a
yredd fy llwybram.

Yr oedd efe i mi *fel* arth yn cynllwyn, *neu*
llew mewn llochefau.

Efe a wyredd fy ffyrdd, ac a'm drylliodd, yn
anheddedic y gwnaeth fi.

Efe a ennyfodd ei fŵa, ac a'm gosododd fel
ad i faeth.

Efe a wnaeth i † faethau ei gawell fyned i'm
rennau.

Gwatworgerdd oeddwn i'm holl bobl, a'i
au yn hyd y dydd.

Efe a'm llanwodd â chwerwder, efe a'm meddw
â'r wermod.

16 Efe a dorrodd fy nannedd â cherrig, ac a'm
trybaeddodd yn y llwch.

17 A phellaeiſt fy enaid oddiwrth heddwch, anghofiais ddaioni.

18 Ac mi a ddywedais, darfu a'm fy nerth a'm gobaith, oddi wrth yr Arglwydd.

19 ‖ Cofia fy mlinder a'm gofid, y wermod, a'r bustl.

20 Fy enaid gan gofio a gofia, ac a ‖ ddarofynga-wyd ynofi.

21 Hyn yr ydwyf yn ei † atcofio, am hynny y gobeithiaf.

22 Trugareddau yr Arglwydd yw na ddarfu am danom ni: o herwydd ni phalla ei dofturiaethau ef.

23 Bob boreu *y deuant* o newydd: mawr yw dy ffyddlondeb.

24 *Yr Arglwydd yw fy rhan i, medd fy enaid: am hynny y gobeithiaf yndo.

25 Daionus yw yr Arglwydd i'r rhai a ddiſgwiliant wrtho: ac i'r enaid a'i ceiſio.

26 Da yw gobeithio, a diſgwil yn ddiſtaw am iechydwriaeth yr Arglwydd.

27 Da yw i ŵr ddwyn yr iau yn ei ieuenctid.

28 Efe a eiſtedd ei hunan, ac a dau â ſen: am iddo ei dwyn hi arno.

29 Efe a ddyry ei enau yn y llwch, i *obeth* a oes obaith.

30 Efe a ddyry ei gern i'r hwn a'i tarawo, efe a lenwir â gwradwydd.

31 O blegit nid yn dragywydd y gwrthyd yr Arglwydd:

32 Ond er iddo gyſtuddio, etto efe a drofturia, yn ôl amlder ei drugareddau.

33 Canys nid o'i † fodd y blina efe, nac y cyſtuddia blant dynion.

34 I fathru holl garcharorion y ddaiar tan ei draed,

35 I fyro barn gŵr, o flaen wyneb y Goruchaf.

36 Nid yw yr Arglwydd yn gweled *yn dda* wrththur cam â gŵr yn ei fatter.

37 *Pwy a ddywed y bydd dim heb i'r Arglwydd ei orchymmyn?

38 * Oni ddaw o enau y Goruchaf ddrwg a da?

39 Pa ham y ‖ gtwgnach dyn byw i gŵr am gospedigaeth ei bechod?

40 Ceiſiwn a chwiliwn ein ffyrdd, a dychwelwn at yr Arglwydd.

41 Derchafwn ein calonnau a'n dwylo, at Ddaw yn y nefoedd.

42 Nyni a wnaethom gamwedd, ac a fuom anffydd, tithau nid arbedaiſt.

43 Gorchguddiaiſt ni â ſoriam, ac erlidiaiſt ni a lleddaiſt, nid arbedaiſt.

44 Ti a'th guddiaiſt dy hun â chwmwl, fel na ddenei *ein* gweddi trwodd.

45 Ti a'n gwnaethoſt yn * ſored, ac yn yſcubion, ynghanol y bobl.

46 Ein holl elynion a ledafant eu ſafnau yn ein herbyn.

47 *Dychryn, a magl, a ddaeth arnom, anhaith a diniſtr.

48 Fy llygad a ddiferodd ffrydiau o ddwfr, o herwydd diniſtr merch fy mhobl.

49 Fy llygad a ddiſerodd, ac ni pheidiodd, am nad oes gorphywyſtra.

50 Hyd oni edrycho, ac oni yſtyrio yr Arglwydd o'r nefoedd.

51 Y mae fy llygad yn blino fy enaid, ‖ o herwydd holl ferched fy ninas.

52 Fy

52 Fy-ngelynion gan hela a'm heliasant yn ddiachos, fel aderyn.

54 Torrasant ymaith fy enioes yn y pwll; a bwrjasant gerrig arnaf.

54 Y dyfroedd a lifasant tros fy mhen, dywedais, torrwyd fi ymaith.

55 Gelwais ar dy enw di, ô Arglwydd, o'r pwll isaf.

56 Tì a glywaist fy llef: na chudd dy glust rhac fy ochenaid a'm gwaedd.

57 Tì a ddaethoist yn nês y dydd y gelwais arnat, dywedaist, nac ofna.

58 Tì ô Arglwydd, a ddadleuaist gyd â'm henaid, gwaredaist fy enioes.

59 Tì ô Arglwydd a welaist fy ngham: barn di fy marn i.

60 Tì a welaist eu holl ddial hwynt, a'i holl amcanion i'm herbyn i.

61 Clywaist eu gwradwydd ô Arglwydd, a'i oll fwriadau i'm herbyn:

62 Gwefusau y rhai a godant im herbyn, a'i myfyrdod i'm herbyn, ar hŷd y dydd.

63 Edrych ar eu heisteddiad a'i cyfodiad, myfi yw eu cân hwynt.

64 Tâl y pwyth iddynt ô Arglwydd, yn ôl gweithred eu dwylo.

65 Dôd iddynt ‖ ofid calon, dy felldith iddynt.

66 Erlid hwynt â digofaint, a difetha hwy oddi tan * nefoedd yr Arglwydd.

PEN. IIII.

1 *Sion yn cwyno ei thostur gyflwr:* 23 *Yn cyffesu ei phechodau.* 21 *Bygythio Edom;* 22 *A chysur o Sion.*

PA fodd y tywyllodd yr aur? y newidiodd yr aur coeth da? taflwyd cerrig y Cyssegr ym mhen pob heol.

2 Gwerthfawr feibion Sion, a chystal ag aur pur: pa fodd y cyfrifwyd hwynt fel stenau pridd, gwaith dwylo y crochenydd?

3 Y dreigiau a dynnant allan eu bronnau, a roddant sugn iw cenawon: merch fy mhobl * aeth yn greulon, * fel yr estrisiaid yn yr anialwch.

4 Tafod y pleutyn sugno fydd yn glynu wrth dafod ei enau gan sychedu: y plant a ofynnant fara, *ond* nid *oedd* a dorrei iddynt.

5 Y rhai a ymburthent yn foethus a ddifethwyd yn yr heolydde: y rhai a feithrinwyd mewn scarlad a gofleidiant y tommennydd.

6 Canys mwy yw ‖ anwiredd merch fy mhobl nâ ‖ phechod Sodoma, yr hon a * ddinistriwyd megis yn ddisymwaith, ni safodd llaw arni.

7 Purach oedd ei Nazareaid hi nâ'r eira, gwynnach oeddynt nâ'r llaeth: a gwridogach oeddynt o gorph nâ'r cwrel, a'i trwsiad *oedd* o Saphyr.

8 † Duach yw *r golwg arnynt nâ'r gloun: nid adwenir hwynt yn yr heolydd: eu croen a lŷn wrth eu hescyrn, gwywodd, aeth yn debyg i bren.

9 Gwell yw y rhai a laddwyd â chleddyf, nâ'r rhai a laddwyd â newyn: o blegit y rhai hyn a ‖ ddihoenant, wedi eu trywanu o eisieu cnwd y maes.

10 * Dwylo gwragedd tosturiol a ferwasant eu plant, eu hun a'u cigoedd oeddynt yn ministr merch fy mhobl.

11 Yr Arglwydd a gyflawnodd ei ddigter, a dywalltodd ddigofaint ei soriant, ac a gynneuodd dân yn Sion, yr hwn a ddifodd ei seiliau hi.

12 Ni chredasai brenhinoedd y ddaear, na holl drigolion y bŷd, y desei y gwrthwynebydd a'r gelyn, i mewn i byrth Ierusalem.

13 * Am bechodau ei phrophwydi, ac anwireddau ei hoffeiriaid, y rhai a gollyngasant waed y rhai cyfiawn o'i mewn hi.

14 Gwibiasant *fel* deillion yn yr heolydd, a ymddiwynasant gan waed, ‖ fel na ellid cyffwrdd â'i dillad hwynt.

15 Gwaeddasant arnynt, cilliwch, ‖ allan yw, oliwch, cilioch na chyffyrddwch: pan ffoesant, a rhodio yr aethant ymmaith, dywedent ym mysc y cenhedloedd, ni thrigant hwy ymma mwyach.

16 † Sorriant yr Arglwydd a'i gwasgarodd hwynt, nid edrych efe arnynt mwy: ni pharchasant hwy yr offeiriaid, ni thosturient wrth yr hengwŷr.

17 Ninnau hefyd, ein llygaid a ballasant am ein cynnorthwy ofer: gan ddisgwil disgwil yr oeddem ni wrth genhedlaeth ni allei ein hachub.

18 Hwy a olrheiniant ein cerddediad, fel na allwn fyned ar hŷd ein heolydde: ymae ein diwedd ni yn agos: ein dyddiau nâ'n gyflawnwyd, canys daeth ein diwedd ni.

19 Buanach yw ein erlid-wŷr nâg eryrod yr awyr, y maent yn ein herlid ni ar y mynyddoedd, yn ein cynllwyn yn yr anialwch.

20 * Anadl ein ffroenau, eneiniog yr Arglwydd, a ddaliwyd yn eu ‖ rhwydau hwynt: am yr hwn y dywedasom, tan ei gyscod ef y byddwn ni byw ym mysc y cenhedloedd.

21 Bydd lawen a hyfryd, merch Edom, yr hon wyt yn trigo yn nhir Hus: daw y cwppan attat tithau hefyd, tia feddwi ac a ymnoethi.

22 Gorphennwyd dy ‖ gospedigaeth di, merch Sion, ni chaeth-gluda ef di mwy: efe a ymwel â'th anwiredd di, merch Edom, ‖ efe a ddadguddia dy bechodau.

PEN. V.

Tostur gwynfan Sion mewn gweddi at Dduw.

COfia ô Arglwydd, beth a ddaeth i mi: edrych gwêl ein gwradwydd.

2 Ein hetifeddiaeth-ni a drowyd i estroniaid: a'n tai i ddieithriaid.

3 Ymddifaid ydym heb dadau, ein mamau *fydd* megis gweddwon.

4 Yr ydym yn yfed ein dwfr am arian; ein coed sy yn dyfod am werth.

5 † Ein gwarrau *sydd* tan erlid: llafurio yr ydym, nid oes gorphywystra i ni.

6 Rhoesom ein llaw i'r Aiphtiaid, i'r Assyriaid, i gael digon o fara.

7 * Ein tadau a bechasant, ac nid ydynt: a ninnau sy yn dwyn eu ‖ cosp hwynt.

8 Gweision sy yn llywodraethu arnom ni, heb *fod* a'n gwaredo o'i llaw hwynt.

9 *Mewn enbydrwydd* am ein heneioes y dygasom ein bara i mewn, o herwydd cleddyf yr anialwch.

10 * Ein croen a dduodd fel ffwrn, ‖ gan y newyn tôst.

11 Hwy a dreisiasant y gwragedd yn Sion: *ac* morwynion yn ninasoedd Iuda.

12 Crogasant dywysogion â'i dwylo: nid anrhydeddid wynebau yr henafgwŷr.

13 Hwy a gymmerasant y gwŷr ieuainge i falu: a'r plant a syrthiasant tan y coed.

14 Yr henafgwŷr a beidiasant â'r porth: a'r gwŷr ieuainge â'i cerdd.

15 Darfu llawenydd ein calon: ein dawns a drôdd yn alar.

16 Syrthiodd y goron oddi ar ein pen: gwae ni yn awr bechu o honom.

17 Am

y mae ein calon yn ofnus, am hyn y
ein llygaid,
herwydd mynydd Sion, yr hwn a an-
; y mae 'r llwynogod yn rhodio
13 Arglwydd a barhei byth: dy orſedd-
es oeſoedd.
20 Pa ham yr anghofi ni byth; ac y gadewi ni
dros hîr ddyddiau?
21 Dychwel ni ô Arglwydd, attat ti, ac ef ler.
ni a ddychwelir: adnewydda ein dyddiau me- 31.18.
gis cynt. ‖ Canys á
22 ‖ Eithr ti a'm llwyr wrthodaiſt ni; ti a ddi- llwyr
giaiſt wrthym ni yn ddirfawr. wrthodi
di, nyni.

LLYFR Y PROPHWYD EZECIEL.

PEN. I.

Yr amſer y prophwydodd Ezeciel yn Chebar. Ymddangoſodd y pedwar Cherub, 15 Y pedair rhod, 26 A gogoneiant Duw.

1 Darfu yn y ddecfed flwyddyn ar hu-
gain yn y pewerydd *mis*, ar y
pummed *dydd* o'r mis, (a mi ym
myſc ‖ y gaeth-glud wrth afon Che-
bar,) ageryd y neſoedd, a gwelwn
gweithau Duw.
2 Yn pummed *dydd* o'r mis, (honno oedd y bum-
ed flwyddyn o gaeth-gludiad brenin Iehoiacin,)
3 y daeth gair yr Arglwydd, yn eglur at ‖ Ezeciel
offeiriad mab Buzi, yn nhîr y Caldeaid, wrth a-
fon Chebar, ac yno y bu llaw 'r Arglwydd arno ef.
4 Yna 'm edrychais, ac wele 'n dyfod o'r gogledd
wynt, a chwmwl mawr, a thân yn ymgymmeryd,
ac ddisgleirdeb o amgylch iddo; ac o'i ganol, ſef o
ganol tân fel lliw amber.
5 Hefyd o'i ganol *y ddaeth* ei ffelybrwydd i bed-
war anifeiliaid. Ac dymma eu hagwedd hwynt;
dyn oedd iddynt.
6 A phedwar wyneb i *bôb* vn, a phedair aden
i bob vn o honynt.
7 Ac traed yn ‖ draed vniawn, a gwadn eu
traed, ſel gwadn troed llô, a gwreichioni yr
oeddynt, ſel lliw efydd gloyw.
8 Ac yr *oedd* dwylo dyn oddi tan eu hadenydd,
ar eu pedwar ystlys; eu hwynebau hefyd, a'i hade-
nydd *oedd* ganddynt ill pedwar.
9 Eu hadenydd hwynt oedd wedi eu cyſſylltu
ill wrth y llall: pan gerddent ni throent; aeth
pob vn yn vnion rhag ei wyneb.
10 Dymma ddull eu hwynebau hwynt, wyneb
dyn, a wyneb llew, *oedd* ar y tu dehau iddynt ill
pedwar: ac wyneb ych o'r tu aſſwy iddynt ill
pedwar, ac wyneb eryr iddynt ill pedwar.
11 Dymma eu hwynebau hwynt: a'i hadenydd
hwynt wedi eu ‖ dosparthu oddi arnodd, dwy i bob
vn wedi eu cyſſylltu a'i gilydd, a dwy oedd yn cu-
dio eu cyrph.
12 Aeth hefyd bob vn yn vnion rhag ei wyneb,
lle 'r oedd yr ysbryd ar fyned, yno yr aent: ni
throent pan gerddent.
13 Dymma ddull y pethau byw: eu gweledigaeth
oedd mawr tân yn lloſci, *ac* fel gwele-
digaeth o lampau: yr oedd efe yn ymgerdded rhwng y
pethau byw, a diſclair oedd y tân, a mellt yn dy-
fod allan o'r tân.
14 A rhedai hefyd a dychwelei 'r pethau byw, fel
gwelediad mellten.
15 Edrychais hefyd ar y pethau byw: ac wele
olwyn ar y ddaear gyda'r pethau byw, yn eu hwy-
nebau wyneb.
16 Ymddangoſiad yr olwynion, a'i gwaith oedd fel lliw
beryl: a hwy oll oedd iddynt ill pedair, a'i gwedd
a'i gwaith, fel pe byddei olwyn ynghanol
olwyn.
17 Pan elent, aent ar ei pedwar ochr: ni throent
pan gerddent.
18 Eu cantau hefyd oedd gyſnawch ac yr oeddynt
yn ofnadwy: a'i cantau oedd yn llawn llygaid oddi
amgylch ill pedwar.
19 A phan gerddei 'r pethau byw, yr olwynion a
gerddent wrthynt, a phan ymgodei 'r pethau byw
oddi ar y ddaiar, yr ymgodei 'r olwynion.
20 I'r lle y byddei 'r yſpryd i fyned, yr aent;
yno 'r *oedd* eu hyſpryd ar fyned: a'r olwynion a
ymgodent ar eu cyfer hwynt, canys yſpryd ‖ y peth *Neu,*
byw *oedd* yn yr olwynion. *bywyd.*
21 Gerddent pan gerddent hwythau, a ſaſent
pan ſaſent hwythau; a phan ymgodeut hwy oddi
ar y ddaiar, yr olwynion a ymgodent ar eu cyfer *Neu,*
hwythau: canys yſpryd ‖ y peth byw *oedd* yn yr ol- *bywyd.*
wynion.
22 Ac *yr oedd* ar bennau 'r pethau byw ddull
y ffurfaſen, fel lliw Griſtial ofnadwy, wedi ei he-
ſtyn tros eu pennau hwynt, oddi arnodd.
23 A than y ffurfaſen yr oedd eu hadenydd hwynt,
yn vniawn y naill tuag at y llall: dwy i bob vn,
yn eu cuddio or naill du, a dwy i bob vn yn cuddio
eu cyrph, o'r tu arall.
24 Ac mi a glywn ſwn eu hadenydd hwynt, fel
ſwn dyfroedd lawer, fel ſwn yr Holl-alluoc, pan
gerddent: ſwn lleſerydd, fel ſwn lliſ i pan ſa-
ſent, llaeſent eu hadenydd.
25 Ac yr oedd llais oddi ar y ffurfaſen, yr hon *oedd*
ar eu pennau hwynt; pan ſaſent ac y llaeſent en ha-
denydd.
26 Ac oddi ar y ffurfaſen, yr hon *oedd* ar eu pennau
hwynt, yr oedd cyſſelybrwydd gorſedd-faingc fel
gweleliad maen Saphir, ac ar gyſſelybrwydd yr
orſedd-faingc yr *oedd* oddi arnodd arno ef, cyſ-
ſelybrwydd megis gweledigaeth dyn.
27 Gwelais hefyd megis lliw Ambr, fel gwele-
diad tân o'iſewn o amgylch, o weledigaeth e lwynau
ac vchod, ac o weledigaeth ei lwynau ac yſſod, y gwe-
lais megis gweledigaeth tân, a diſclairdeb iddo
oddi amgylch.
28 Fel gweledigaeth y bŵa a ſydd yn y cymmyl ar
dydd glawoc, fel hyn yr *oedd* gweledigaeth y
diſclairdeb o amgylch: dymma weledigaeth cyſſe-
lybrwydd gogoniant yr Arglwydd: a phan welais, ſyrthiais ar fy wyneb, a chlywais lais vn yn
llefaru.

PEN. II.

*1 Awdurdod Ezeciel, 6 A'i addyſc. 9 Pryd
llyſc ei orſbrwm prophwydoliaeth oſ.*

AC efe a ddywedodd wrthif, tnab dyn, ſaf
ar dy draed, ac mi a lefaraf wrthit.
2 A'r yſpryd aeth yno ſut pan lefarodd efe wrthif,
ac a'm goſodedd ar fynhraed, fel y clywais yr hwn
a lefarodd wrthif.
3 Ac efe a ddywedodd wrthif: mab dyn, yr yd-
wyf yn dy ddanfon di at feibion Iſrael, at y cenedl
hedl wrthryſelgar, y rhai a wrthryſelaſanc yn
I I

herbyn; hwynt hwy, a'i tadau, a droseddasant i'm herbyn hyd gorph y dydd hwn.

4 Meibion wyneb-galed hefyd, a chadarn galon, yr wyfi yn dy ddanfon attynt: dywed tithau wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Ddiw.

5 A, pha yn bynnac a wnelont ai gwrando ai peidio, (canys tŷ gwrthryfelgar ydynt,) etto cânt wybod fod prophwyd yn eu mysc hwynt.

6 Tithau fab dŷn, * nac ofna rhagddynt, ac na arswyda er engeiriau hwynt, er bôd ‖ gwrthryfelwŷr a drain gyd â thi, a thitheu yn trigo ym mysc scorpionau: nac ofna rhag eu geiriau hwynt, ac na ddychryna gan eu hwynebau hwynt, er mai tŷ † gwrthryfelgar ydynt.

7 Ettolleſara di fy ngeiriau wrthynt, pa yn bynnac a wnelont ai gwrando ai peidio canys † gwrthryfelgar *ydynt.*

8 Tithau fab dyn, gwrando 'r hyn yr ydwŷf fi yn ei leſara wrthit, na fydd di wrthryfelgar fel y tŷ gwrthryfelgar hwn: llêda dy ſafn, a * bwytta 'r hyn yr ydwyfi yn ei roddi i ti.

9 Yna 'r edrychais, ac wele law wedi ei hanfon attaf, ac wele ynddi blŷg llyfr.

10 Ac eſe a'i dadblygodd o'm blaen i, ac yr oedd eſe wedi ei ſcrifennu, ŵyneb a chefn, ac yr oedd wedi ſcrifennu arno, galar, a griddfan, a gwae.

PEN. III.

1 *Ezeciel yn bwytta 'r plyg llyfr:* 4 *A Duw yn ei nerthu ef:* 15 *Ac yn dangos iddo rei prophwydoliaethe:* 22 *Ac yn cau ac yn egori genau y prophwyd.*

AC eſe a ddywedodd wrthif, mab dŷn bwytta 'r hyn a geffych, * bwytta y llyfr hwn, a dôs, a lleſara wrth dŷ Iſrael.

2 Yna mi a agorais fy ſafn, ac eſe a wnaeth i mi fwytta y llyfr hwnnw.

3 Dywedodd hefyd wrthif, bwyda dy fol, a llanw dy berfedd, fab dŷn, a'r llyfr hwn yr ydwyfi yn ei roddi attat: yna y * bwytteais, ac yr oedd eſe yn fy ſafn fel mêl o felyſder.

4 Ac eſe a ddywedodd wrthif, mab dŷn cerdda, dôs at dŷ Iſrael, a lleſara â'm geiriau wrthynt.

5 Canys nid at bobl † o iaith ddieithr, ac o'd afod-iaith galed i'th anfonir di, *onid* at dŷ Iſrael.

6 Nid at boblocdd lawer o iaith ddieithr, ac o dafod-iaith galed, y rhai ni ddeelli eu hymadroddion: ſoni wrandawſei y rhai hynny arnat, *pe* i'th anfonaſwn attynt ŷ.

7 Etto tŷ Iſrael ni fynnant wrando arnat ti, canys ni fynnant wrando arnaf fi: o blegit talgryſion, a chaled galon *ydynt* hwy, holl dŷ Iſrael.

8 Wele, gwnaethum dy wyneb yn gryſ yn erbyn eu hwynebau hwynt, a'th dâl yn gryſ yn erbyn eu talcennau hwynt.

9 Gwnaethum dy daleen ſel adamant, yn galedach na'r gallestr; * nac ofna hwynt, acna ddychryna rhag eu hwynebau, er mai tŷ gwrthryfelgar ydynt.

10 Dywedodd hefyd wrthif, ha fab dŷn, derbyn â'th galon, a chlyw â'th gluſtiau, *fy* holl eiriau a leſarwyſ wrthit.

11 Cerdda hefyd, a dôs at y gaeth-glud, at feibion dy bobl, a lleſara hefyd wrthynt, a dywed wrthynt, ſel hyn y dywed yr Arglwydd Ddiw, pa yn bynnac a wnelont ai gwrando ai peidio.

12 Yna yr Yſpryd a'm cymmerodd, a chlywn ſŵn cynnwrf mawr o'm hôl; *yn dywedyd,* Bendigedic *ſydda* gogoniant yr Arglwydd o'i lê:

13 A ſŵn adenydd y pethau byw oedd yn † cyffwrdd â'i gilydd, a ſŵn yr olwynion ar eu cyfer hwynt; a ſŵn cynnwrf mawr.

14 A'r yſpryd a'm cyſododd, ac a'm cymmerodd ymaith, a mi a aethym yn chwerw yn angerdd fy yſpryd, ond llaw 'r Arglwydd oedd grêf arnaf.

15 Ac mi a ddenthym i Telabib, at y gaeth-glud oedd yn aros wrth afon Chebar, ac mi a eiſtedd lle 'r oeddynt hwythau yn eiſtedd, ie eiſtedd yno ſaith niwrnod yn ſynn yn eu plith hwynt.

16 Ac ym mhen y ſaith niwrnod, y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd,

17 Mab dyn, mi a'th wneuthym di yn * wiliydd i dŷ Iſrael: am hynny gwrando 'r gair o'm genau, a rhybuddia hwynt oddi wrthiſi.

18 Pan ddywedwyf wrth y drygionus, gan farw y byddi farw, oni rybuddi ef, ac oni leſer i rybuddio y drygionus oddi wrth ei ddrygioldeb, fel y byddo byw; y drygionus hwn a fyddmarw yn ei anwiredd, ond ei waed ef a ofynnaf ar dy law di.

19 Ondos rhybuddi y drygionus, ac yntau heb droi oddi wrth ei ddrygioni, na'i ffordd ddrygionus, eſe a fydd marw yn ei ddrygioni, onid ti a achubaiſt dy enaid.

20 * Hefyd pan ddychwelo y cyfiawn oddi wrth ei † gyfiawnder, a gwneuthur camwedd, a rhoddi o honof dram gwydd o'i flaen ef, eſe fydd marw, am na rybuddiaſt ef, am ei bechod y bydd eſe marw, a'i gyfiawnder yr hwn a wnaeth eſe, ni chofir: ond ei waed ef a ofynnaf ar dy law di.

21 Ond os tydi a rybuddi y cyfiawn, rhag pechu o'r cyfiawn, ac na phechoeſe, gan fyw a byw eſe byw, am ei rybuddiota thi thau a achubaiſt dy enaid.

22 Ac yno y bu llaw 'r Arglwydd arnaf, ac eſe a ddywedodd wrthif, cyfod, dôs i'r gwaſtadedd, ac yno y lleſaraf wrthit.

23 Yna y cyfodais, ac yr euthym i'r gwaſtadedd, ac wele ogoniant yr Arglwydd yn ſefyll yno, fel y gogoniant a welſwn * wrth afon Chebar, ac mi a ſyrthiais ar fy wyneb.

24 Yna ydd aeth yr yſpryd ynof, ac a'm goſododd ar fy nhraed, ac a ymddiddanodd â mi, ac a dywedodd wrthif, dôs, a chae arnat o fewn dy dŷ.

25 Tithau fab dyn, wele, hwy a roddant rwymau arnat, ac a'th rwymant â hwynt, ac na ddos allan yn eu plith.

26 A mi a wnaf i'th dafod lynu wrth dafod dy genau, a thi a wneir yn fûd, ac ni byddi iddynt yn geryddwr: canys tŷ gwrthryfelgar ydynt.

27 Ond pan leſarwyf wrthit yr agorai dy ſafn, a dywedi wrthynt, ſel hyn y dywed yr Arglwydd Ddiw, yr hwn a wrandawo, gwrandawed; * a'r hwn a beidio, peidied: canys tŷ gwrthryfelgar ydynt.

PEN. IIII.

1 *Tan rith a chyſcod amgylchynu 'r ddinas, y mae yn dangos yr anſer o wrthyſtel Jeruſalem hyd y caethiwed:* 9 *A thrwy ddarpariaeth mined o mewn gwarchae, yn dangos daſod Iuddas 'r newyn.*

TIthau fab dyn cymmer it bridd-lech, a dod hi o'th flaen, a llunia arni ddinas Ieruſalem.

2 A gwarchae yn ei herbyn hi, ac adeilada wrthi ‖ warchglawdd, a bwrw o'i hangylch hi wrthglawdd: dôd hefyd werſyllogedd wrthi, a goſot offer rhyfel yn ei herbyn o amgylch.

3 Cymmer it hefyd ‖ badell haiarn, a dod hi yn ſûr haiarn rhyngot a'r ddinas, a chyſeria dy wyneb atti, a bydd mewn gwarchaegaeth, a gwarchae di arni: arwydd fydd hyn i dŷ Iſrael.

4 Gorwedd hefyd ar dy yſtlys aſliw, a goſod anwiredd tŷ Iſrael arno; *wrth* rifedi y dyddiau y gorweddych arno, y dygi eu hanwiredd hwynt.

5 Canys

*Iere. 2. 17. ‖ Neu, micri.

† Heb. gwrthryfel. † Hebr. gwrthryfel.

*Datc. 10. 9.

*Iere. 15. 16. *Datc. 10. 10.

*Datc. 10. 8. ‖ Heb. ddyſcu.

† Heb. ddwſu o wefuſau, a threwn a dyſod felly rwyſfo. ‖ Neu, ddwſu y gwnaf i. ‖ Heb. ddwſu. *Iere. 1. 18.

…rhoddais arnati ſtynyddoedd en an-…
…wynt, wrth rifedi y dyddiau, trychan …
…dec a phedwar vgain: * ſelly y dygi …
…d o Iſrael.

…phan orphennych y rhai hynny, gorwedd …
…ch ar dy yſtlys ddehau, a thi a ddygi anwir-…
…hiad ddeugain nhiwrnod: † pob diwrnod …
…rhoddyn a roddais i ti.

…A dyfeiria dy wyneb at warchaedigaeth Ie-…
…ſalem yrth ſraich yn noeth: a thi a brophwydi …
…erbyn hi.

…Wele hefyd, rhoddais rwymau arnat, ſel na …
…allych o yſtlys i yſtlys; nes gorphen o honot …
…ddiau dy warchaedigaeth.

…Cymmer it hefyd wenith, a haidd, a ffa, a …
…rllys, a miler, a chor-bys, a dod hwynt mewn yn …
…e, a gwna hwynt i ti yn fara, *trez* rifedi y …
…ddau y gorweddych ar dy yſtlys, tri-chan nhi-…
…ugain, a dec a phedwar vgain, y bwyttei ef.

…A'th fwyd a fwyttei, a ſydd wrth bwys, vgain …
…ekel yn y dydd: o amſer i amſer y bwyttei ef.

…Y dwfr hefyd a yfi wrth ſeſur; chweched …
…ran o hin, o amſer i amſer.

…A ſel teiſen haidd y bwyttei ef, ti a'i creſi …
…ſ ydd wrth dail tom dyn, yn eu gwydd hwynt.

…A dywedodd yr Arglwydd, felly y bwytty …
…eision Iſrael en bara halogedic, ym myſc y cen-…
…edloedd, y rhai y gyrraf hwynt attynt.

…Yna y dywedais, o Arglwydd Ddiw, wele ni …
…ſ wedi fy enaid, ac ni fwytteais ſargin neu …
…eiddeb, o'm hieuenctid hyd yr awrhon; ac ni …
…aeth i'm ſafn glig ffiaidd.

…Yntef a ddywedodd wrthif, wele, mi a todd-…
…i it ſiweil gwarthec yn lle tom dyn, ac â …
…ymy y gwnei dy fara.

…Dywedodd hefyd wrthif, mab dyn, wele fi …
…ri ffon bara yn Ieruſalem, ſel y bwyttiont …
…n tan bwyll, ac mewn gofal, ac yr yfont ddwfr …
…n ſyfur, ac mewn ſyndod.

…Fel y byddo arnynt eiſieu bara, a dwfr, ac y …
…ynont, yn gyd ag arall; ac y darfyddont yn eu …
…wreddia.

PEN. V.

*Yn rhib a chyfgod y gwaſſe, ſ y mae yn …
…arnadigaeth Ieruſalem arn ei hannyfydd-…
…d: A hynny trwy newyn, a chleddyf, a …
…ſcaſfa.*

…Tithen fab dyn, cymmer it gyllell lem, cymmer …
…it ellyn eillio, † ac eillia dy ben a'th farf: …
…a cymmeri it gloriannau pwys, ac y rhenni …
…nt.

…Traian a loſci yn tân, ynhanol y ddinas, pan …
…arnmer dyddiau y gwarchae: traian a gymmeri …
…eſni, ac a'i tarewi â'r gyllell o'i amgylch; a …
…traian a deni gyd â'r gwynt, ac mi a dynnaf …
…ddiaſ ar en hôl hwynt.

…Cymmer hefyd oddi yno ychydig o nifer, a …
…ſgeinia hwynt yn dy † odreu.

…A dymmer eilwaith *rai* o honynt hwy, a thaſl …
…hwynt i ganol y tân, a lloſc hwynt yn tân; o hono …
…y daw allan dân i holl dŷ Iſrael.

…Fel hyn y dywed yr Arglwydd Ddiw, Ieru-…
…*ſa* hon, goſodais hi ym myſc y cenhedlo-…
…ydd, yr hiroedd o'i hamgylch.

…A hi a newidiodd ſy marnedigaethau i ddry-…
…gu yn fwy nâ'r cenhedloedd, a'm deddfau yn fwy …
…nâ'r gwledydd ſydd o'i hamgylch: canys gwrtho-…
…daſont ſy marnedigaethau, am deddfau, ni rodia-…
…ſont ynddynt.

…Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd …
…Diw, am ichwi amlhau yn fwy nâ'r cenhedloedd …
…ſydd o'ch amgylch, heb rodio o honoch yn ſy nedd-…
…fau, na gwneuthur ſy marnedigaethau, ac na wnae-…
…thoch yn ol barnedigaethau y cenhedloedd ſydd …
…o'ch amgylch.

8 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd …
Ddiw, wele fi, ie myfi ydwyf yn dy erbyn, a gwnaf …
yn dy ganol di farnedigaethau, yngolwg y cen-…
hedloedd.

9 A gwnaf ynot yr hyn nis gwnaf ei fâth mwy, …
am dy holl ffieidd-dra.

10 Am hynny y tadau a *fwyttant y plant yn dy …
fyſc di, a'r plant a fwytty eu tadau: gwnaf ynot …
farnedigaethau, ac mi a danaf dy holl weddill …
gyd â phob gwynt.

11 Am hynny *ſel mai* byw fi, medd yr Arglwydd …
Ddiw, yn ddiau am halogi o honot ſy nghyſegr-…
â'th holl ffieidd-dra, ac â'th holl fryntì: am …
hynny hefyd y prinhâf innen di, *ac nid arbed ſy …
llygad, ac nithoſturiaf ychwaith.

12 Dy draian fyddant feirw o'r haint, ac a ddan-…
fyddant o newyn yn dy ganol; a thraian a fyrthi-…
ant ar y cleddyf o'th amgylch, a thraian a danaf …
gyd â phob gwynt, a thynnaf gleddyf ar eu hôl …
hwynt.

13 Felly y gorphennir fy nîg, ac y llonyddaf fy …
llidiawgrwydd yn eu herbyn hwynt, ac yngyſ-…
ſuraf: a hwy a gânt wybod mai myfi'r Arglwydd …
a'i lleferais yn fy ngwŷn, pan orphennwyf fy llid …
yuthynt.

14 A rhoddaf di hefyd yn anrhaith, ac yn warth, …
ym myſc y cenhedloedd ſydd o'th amgylch, yng-…
olwg pawb a êl heibio.

15 Yna y bydd y * gwradwydd a'r gwarthrudd, …
yn ddyſc, ac yn ſyndod i'r cenhedloedd ſydd o'th …
amgylch, pan wnelwyf ynot farnedigaethau mewn …
dig, a llidiawgrwydd, a cherydd llidiog: myfi'r …
Arglwydd a'i lleferais.

16 Pan anfonwyf arnynt ddrwg ſaethau newyn, …
y rhai fyddant iw diſetha, y rhai a ddanfonaf …
i'ch diſetha: caſlaf hefyd newyn arnoch, a'* thor-…
raf eich ffon bara.

17 Anfonaf hefyd arnoch newyn, * a bwyſtfil …
drwg, ac eſe a'th ddiblanna di; haint hefyd, a …
gwaed a dramwya trwot ti: a dygaf gleddyf ar-…
nat, myfi yr Arglwydd a'i lleferais.

PEN. VI.

1 *Barnedigaeth Iſrael am eu delw-addoliaeth. & Gweddill â fendithir.* 11 *Annog y ſſyddlonieid i gwyno eu goſod.*

A Daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywe-…
dyd;

2 Mab dyn, goſod dy wyneb tua * mynyddoedd * Pen. …
Iſrael, a phrophwyda yn eu herbyn;

3 A dywed mynyddoedd Iſrael, gwrandewch air …
yr Arglwydd Ddiw; ſel hyn y dywed yr Arglwydd …
Ddiw wrth y mynyddoedd, ac wrth y bryniau, …
wrth y nentydd, ac wrth y dyffrynnoedd: wele fi, …
ſi myfi'n dwyn cleddyf arnoch, ac mi a ddiuſtriaf …
eich uchel-leoedd.

4 Eich alloran hefyd a ddiſwynir, a'ch † haul-…
ddelwau a ddryllir; a chwympaf eich archolledi-…
gion, o flaen eich eulynnod.

5 A rhoddaf gelanedd meibion Iſrael ger bron …
eu heulynnod; a thanaf eich eſcyrn o amgylch …
eich alloran.

6 Yn eich holl drigfaon, y dinaſoedd a ſa-…
rheithir, a'r uchelfaon a ddiſwynir, ſel yr a-…
rheithier, ac y diſwyner eich alloran, ac y tor-…
rer, ac y peidio eich eulynnod, ac y darfer yn-…
nwith eich haul-ddelwau, ac y delcer eich gwaith.

7 Yr archolledic hefyd a ſyrth yn eich canol, a …
chewch wybod mai myfi yw yr Arglwydd.

8 Etto gadawaſ weddfl, ſel y byddo i chwi rat wedi diange gan y cleddyf, ym myſc y cenhedloedd, pân waſcarer chwi trwy'r gwledydd.

9 A'chrhai diangol a'm cofiant i ymmyſc y cenhedloedd, y rhai y caethgludir hwynt attynt, am fy nryllio â'i calon butteinllyd, yr hon a giliodd oddi wrthif, ac â'i llygaid, y rhai a butteiniaſant ar ôl eu heulynnoddyna 'r ymffieiddiant ynddynt eu hun, am y drygioni a wnaethant yn eu holl ffieidd-dra.

10 A chânt wybod mai myfi yw 'r Arglwydd, ac ni lefe is yn ofer, am wneuthur iddynt y drwg hwn.

* Pen. 25.17. 11 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, *târo â'th law, a chur â'th droed, a dywed, ôh thachôll ffieidd-dra drygionit ŷ Iſrael, canys trwy gleddyf, trwy newyn, a thrwy haint, y fyrthiant.

12 Y pellennic a fydd marw o'r haint, a'r cyfagos a fyrth gan y cleddyf: y gweddilledic hefyd, a'r gwarchaedic a fydd marw o newyn. Fel hyn y gorphennaf fy llidiawgrwydd wrthynt.

13 A chewch wybod mai myfi yw 'r Arglwydd, pan fyddo eu harcholledigion hwynt ym myſc eu heulynnod, o amgylch eu halloran, ar bob bryn uchel, ar holl bennau y mynyddoedd, a than bob pren ir, a than bob derwen gaead-frig, lle y rhoddaſant arogl peraidd iw holl eulynnod.

* Pen. 5.14. 14 Felly 'r eſtynnaf fy llaw arnynt, a gwnaf y tir yn anrhaith, ie yn fwy anraithiol na'r anialwch tua Diblath, trwy'n holl drigfaon: a chânt wybod mai myfi yw 'r Arglwydd.

PEN. VII.

1 *Llwyr anrhaith Iſrael,* 16 *Galarus edifeirwch y rhai a ddiangant.* 20 *Y gelynion yn halogi y Cyſſegr, o herwydd ffieidd-dra yr Iſraelaid.* 23 *Tan ſiarcadwyn, y mae yn dangos eu gofidus gaſbleued hwy.*

ADaeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

2 Tithau fab dyn, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wrth dir Iſrael, Diwedd, diwedd, a ddaeth ar bedair congl y tir.

3 *Daeth* yr awr hon ddiwedd arnat, a mi a anfonaf fy llig arnat: barnaf di hefyd yn ôl dy ffyrdd, a rhoddaf dy holl ffieidd-dra arnat.

4 Fy llygad hefyd ni th arbed di; ac ni thoſturiaf, eithr rhoddaf dy ffyrdd arnati: a'th ffieidddra fydd yn dy ganol di, ſel y gwypoch mai myfi yw yr Arglwydd.

5 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, Drwg, drwg vnic, wele, a ddaeth.

6 Diwedd a ddaeth, daeth diwedd, y mai yn gwilio † am danat, wele eſe a ddaeth.

† Hely. yn dy erbyn. 7 Daeth y boregwaith attat, preſſwylydd y tir; daeth yr amſer, agos yw y dydd terfyſc, ac nid adſain mynyddoedd.

8 Weithian ar fyrder y tywallda fy llid arnat, ac y gorphennaf fy llig wrthit: barnaf di hefyd yn ôl dy ffyrdd, a rhoddaf dy holl ffieidd-dra arnat.

9 A'm llygaid nid arbed, ac ni thoſturiaf, rhoddaf arnat yn ôl dy ffyrdd, a'th ffieidd-dra a fydd yn dy ganol di, a chewch wybod mai myfi yr Arglwydd fydd yn taro.

10 Wele 'r dydd, wele eſe yn dyfod, y boregwaith a aeth allan, blodenodd y wialen, blagurodd balchder.

11 Cyfodoldrais yn wialen dryglonit, ni *bydd* dim ohonynt, nac o'r † lliaws, nac o'r eiddynt, na galar drofwy.

12 Yr amſer a ddaeth, y dydd a neſaodd, na lawenyched y prynwr, ac na chriſtiaed y gwerth-wr canys mae digofaint ar eî holl liaws hi.

13 Canys y gwerthudd ni ddychwel at yr hyn a werthwyd, † er eu bod etto 'n fyw: o blegit y weledigaeth *fydd* am ei holl liaws, y rhai ni ddychwelant; ac nid ymgrythâ neb † yn anwiredd ei fuchedd.

14 Vdcanaſant yr vdcorn, i baratoi pawb: etto nid â neb i'r rhyfel: am *fod* fy nigllonedd yn erbyn eu holl liaws.

15 Y cleddyf *fydd* oddi allan, yr haint hefyd a newyn o fewn: yr hwn *fyddo* yn y maes, a fydd farw gan gleddyf; a'r hwn a fyddo yn y ddinas, newyn, a haint a'i difa ef.

16 Etto eu rhai diangol hwynt a ddiangant, ac y mynyddoedd y bydd ant hwy, i gyd fel colomennod y dyffryn yn griddfan, bob vn am ei anwiredd.

17 * Yr holl ddwylo a laeſant, a'r holl liniau a ânt yn ddwſr.

18 * Ymwregyſant hefyd *mewn* ſach-liain, ac arſwyd a'i toa hwynt, a *bydd* cywilydd ar bob wyneb, a moelni ar eu holl bennau hwynt.

19 Eu harian a daflant i'r heolydd, a'i haur † a roir heibio: eu harian, na'i haur ni ddichon eu gwared hwynt, yn nydd digter yr Arglwydd: ni eu henaid ni ddiwallant, a'i colunddion ni lanwant, oblegid † tramgwydd eu hanwiredd yw.

20 A thegwch ei harddwch eſ a oſodod ef yn rhagoriaeth: ond gwnaethant ynddo ddelwau o ffieidd-dra a'i brynti: am hynny y † rhoddais ef yn ymmhell oddi wrthynt.

21 Ac mi a'i rhoddaf yn llaw dieithriaid yn yſpail, ac yn anrhaith i rai drygionus y tîr, a hwy a'i halogant ef.

22 Troaf hefyd fy wyneb oddi wrthynt, a halogant fy nirgelfa: ie † anrheith-wyr a ddawant ynddi, ac a'i halogant.

23 Gwna gadwyn, canys llanwyd y tîr o farn wiedlyd, a'r ddinas ſydd lawn o drais.

24 Am hynny y dygaf rai gwaethaf y cenhedloedd, ſel y meddiannont eu tai hwynt: gwnaf hefyd i falchder y cedyrn beidio, a'i cyſſegredigion a'i halogir.

25 Y mae † diniſtr yn dyfod, a hwy a geiſiant heddwch, ac ni's *cânt.*

26 Daw trychineb ar drychineb, a bydd chwedl ar chwedl, yna y ceiſiant weledigaeth gan y proffwyd: ond cyfraith a gyll gan yr offeiriad, a chyngor gan yr henuriaid.

27 Y brenin a alara, a'r tywyſog a wiſca am anrhaith, a dwylo pobl y tîr a drallodir: yn ôl hwynt yn ôl eu ffordd, ac a'i barnedigaethau a barnaf hwynt, ſel y gwybyddont mai myfi yw yr Arglwydd.

PEN. VIII.

1 *Execiel mewn gweledigaeth, yn Ieruſalem, y yn cael dangos iddo ddelw eiddigedd,* 7 *ac Ilyſſeddau y delwau,* 13 *a galar-wyr Tammuz,* 16 *a'r rhai oedd yn addoli tua 'r Haul.* 18 *Dygſuins Duw am eu delw-addoliaeth hwy.*

A Bu yn y chweched flwyddyn, yn y chweched mis, ar y pumned *dydd* o'r mis, a mi yn eiſtedd yn fy nhŷ, a henuriaid Iuda yn eiſtedd gerbron fy mron, ſyrthio o Law 'r Arglwydd Duw arnaf yno.

2 Yna 'r edrychais, ac wele gyffelybrwydd † gwelediad tân, o welediad ei lwynt ac iſod yn dân; ac o'i lwynt ac vchod, ſel gwelediad diſcleirdeb, megis lliw amber.

3 Ac eſe a * eſtynnodd lûn llaw, ac a'm cymmerodd erbyn cudyn o'm pen, a chododd yr yſpryd i rhwng

† Neu, tarfyſc. Heb. tarfyſc.

y ddwiar a'r nefoedd, ac a'm dug i Ierusalem gweledigaethau Duw, hyd ddrŵs y fynedfa i mewn, yr hwn ſydd yn edrych tua'r gogledd, lle 'r *ydoedd* eiſteddfa delw 'r eiddigedd hon a wna eiddigedd.

6 Ac wele yno ogoniant Duw Iſrael, fel y welesswn yn y gwaſtadedd.

7 Yna a ddywedodd wrthif, mab dŷn, cyſod dy lygaid *tua* ffordd y gogledd; ſelly y cyſodais fy llygaid *tua* ffordd y gogledd, ac wele, yn y gogledd, wrth borth yr allor, ddelw 'r eiddigedd hon, yn y cyntedd.

8 Ac eſe a ddywedodd wrthif, mab dŷn, a weli di beth y maent hwy yn ei wneuthur, y ffieiddbethau mawr y mae tŷ Iſrael yn ei wneuthur ymma, fel yr ymmhellî oddiwrth ſy nghyſſegr? ac eto y cei di weled ffieidd-dra mwy.

9 Ac eſe a'm dug i ddrŵs y cyntedd, a phan edrychais, wele dwll yn y pared.

10 Ac eſe a ddywedodd wrthif, mab dŷn, cloddia trwy'r pared: a phan gloddiais yn y pared, wele ddrŵs.

11 Ac eſe a ddywedodd wrthif, dôs i mewn, ac edrych y ffieidd-dra drygionus y maent hwy yn eu gwneuthur ymma.

12 Felly mi a euthym, ac a edrychais, ac wele bob lluniuſciad, ac anifail ffiaidd, a holl eulynnod tŷ Iſrael, wedi eu portreio ar y pared, o amgylch ogylch:

13 A dang-ŵr a thrugain o henuriaid tŷ Iſrael, a Iaazaniah mab Saphan yn ſefyll yn eu canol: pôb vn a'i thuſſer yn ei law, a chwmwl tew o fwg-darth oedd yn cynhyddu.

14 Ac eſe a ddywedodd wrthif, a weli di fab dŷn, yr hyn y mae henuriaid Iſrael yn ei wneuthur mewn tywyllwch, pôb vn o fewn ei ddelw-gelloedd? canys dywedant, *nid yw 'r Arglwydd yn ein gweled, gadawodd yr Arglwydd y ddaiar.

15 Ac eſe a ddywedodd wrthif, tro etto, cei weled ffieidd-dra mwy, y rhai y maent hwy yn eu gwneuthur.

16 Ac efe a'm dûg i ddrws porth tŷ 'r Arglwydd yr hwn oedd tua 'r gogledd, ac wele yno wragedd yn eiſteddyn yn wylo am Tammuz.

17 Ac eſe a ddywedodd wrthif, a weli di *hyn* fab dŷn? dychwel etto, cei weled ffieidd-dra mwy na hyn.

18 Ac efe a'm dûg i gyntedd tŷ 'r Arglwydd o'r tûdalen, ac wele *wrth* ddrws Teml yr Arglwydd, rhwng y porth a'r allor, ynghylch pum-ŵr ar hugain, a'i cefnau tuag at Deml yr Arglwydd, a'u hwynebau tua 'r dwyrain, ac yr oeddynt hwy yn ymgrymmu i'r haul, tua 'r dwyrain.

19 Ac eſe a ddywedodd wrthif, a weli di hyn fab dŷn? ai peth yſcafn gan dŷ Iuda wneuthur y ffieidd-dra a wnant ymma? canys llanwaſſant y ddaiar â trais, a gwrth-roeſant i'm cyffroi i: ac wele hwy yn goſod blaguryn wrth eu trwyn.

20 Minnau hefyd a wnaf mewn llid, *nid arbed fy llygaid, ac ni thoſturiaf: ac er iddynt *lefain yn fy nghluſtiau â llef vchel, ni wrandawaf arnynt.

PEN. IX.

1 *Gweledigaeth yn dangos yr achubid rhai,* 5 *a'r diſtryw y llall.* 8 *Duw yn gwrthod gweddi eiriol troſtynt.*

Lefodd hefyd â llef vchel lle y clywais, gan ddywedyd; gwnewch i ſwyddogion y ddinas ddaſhau, a phob vn a'i arf diniſtr yn ei law.

2 Ac wele chwech o wŷr yn dyfod o ffordd y porth vchaf, yr hwn ſydd yn edrych tua 'r gogledd, a phob vn a'i arf diniſtr yn ei law: ac vn oedd vn gŵr yn eu myſc hwynt, wedi ei wiſco â lliain, a chorn dû ſcrifennydd wrth ei lun, a hwy a aethant i mewn, ac a ſafaſant wrth yr allor brês.

3 A gogoniant Duw Iſrael a gyſododd oddi ar y Cherub yr ydoedd eſe arno, hyd riniog y tŷ, ac eſe a lefodd ar y gŵr oedd wedi ei wiſco â lliain, yr hwn *yr oedd* corn dû ſcrifennydd wrth ei lun.

4 A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, dôs trwy ganol y ddinas, trwy ganol Ieruſalem, a noda nôd ar dalcennau y dynion ſydd yn vcheneidio, ac yn gweiddi am y ffieidd-dra oll a wnair yn ei chanol hi.

5 Ac wrth y lleill y dywedodd eſe, lle y clywais, ewch trwy 'r ddinas ar ei ôl ef, a tharewch; nac arbeded eich llygad, ac na thoſturiwch.

6 Lleddwch yn ſarw yr hen-ŵr, y gŵr ieuange, a'r forwyn, y plant hefyd a'r gwragedd: ond na ddeuwch yn agos at vn gŵr y thodo y nôd arno, ac ar ſy nghyſſegr y dechreuwch: yna y dechreuaſant ar y gwŷr hên, y rhai oedd o flaen y tŷ.

7 Dywedodd wrthynt hefyd, halogwch y tŷ, a llenwch y cynteddoedd o rai lladdedic, ewch allan: felly hwy a aethant allan, ac a darawſant yn y ddinas.

8 A bu, a hwy yn lladd, a'm gado inneu, i mi ſyrthio ar fy wyneb, a gwaeddi a dywedyd, ô Arglwydd Dduw, a ddifethi di holl weddill Iſrael, wrth dywallt dy lid ar Ieruſalem?

9 Ac eſe a ddywedodd wrthif, anwiredd tŷ Iſrael, a thŷ Iuda, ſydd fawr tros ben; a llawn yw y tîr o waed, a llanwyd y ddinas o gamwedd: o herwydd dywedant, *gwrthododd yr Arglwydd y ddaiar, ac nid yw 'r Arglwydd yn gweled.

10 Ac am danaſi, *nid erbyd fy llygad, ac ni thoſturiaf: rhoddaf eu ffordd en hun ar eu pennau.

11 Ac wele, y gŵr wedi ei wiſco â lliain, yr hwn yr *oedd* y corn dû wrth ei lun, yn dwyn gair drachefn, gan ddywedyd; gwneuthum fel y gorchymynnaiſt i mi.

PEN. X.

1 *Gweledigaeth y marwor tân, a waſcerid tros y ddinas.* 8 *Gweledigaeth y Cherubiaid.*

YNa 'r edrychais, ac wele yn y ſurfoſen, yr hon *oedd* vwch ben y Cherubiaid, megis maen Saphir, fel dull cyffelybrwydd gorſeddfa, a welid arnynt hwy.

2 Ac eſe a lefarodd wrth y gŵr a wiſcaſid â lliain, ac a ddywedodd, dôs i mewn rhwng yr olwynion, hyd tan y Cherubi, a llanw dy ddwylo o farwor tanllyd, oddi rhwng y Cherubiaid, a thaena ar y ddinas: ac eſe a aeth o flaen fy llygaid.

3 A'r Cherubiaid oedd yn ſefyll o du deheu y tŷ, pan aeth y gŵr i mewn; a'r cwmmwl a lanwodd y cyntedd neſaf i mewn.

4 Yna y cyſododd gogoniant yr Arglwydd oddi ar y Cherub, *ac a ſaſodd* oddiar riniog y tŷ, a'r tŷ a lanwyd â'r cwmmwl; a llanwyd y cyntedd o ddiſcleirdeb gogoniant yr Arglwydd.

5 A *ſŵn adenydd y Cherubiaid a glybuwyd hyd y cyntedd neſaf allan, fel ſŵn Duw Holl alluog pan leſarei.

6 Bu hefyd wedi iddo orchymyn i'r gŵr a wiſcaſid â lliain, gan ddywedyd, cymmer dân, oddi rhwng yr olwynion, o'di rhwng y Cherubiaid; yſyned o honaw ef, a ſefyll wrth yr olwynion.

7 Yna *'r eſtynnodd *yn* Cherub ei law, oddi rhwng y Cherubiaid, i'r tân, yr hwn *oedd* rhwng y Cherubiaid; ac a gymmerth, ac a roddodd *into* yn llaw

† *Hebr.* ag arf ei ddar *Iuda.*

† *Hebr.* lwyni.

*Exod. 12.7. dacc. 9.6.

† *Heb.* i ddiniſtro.

† *Heb.* llanwyd y tŷ â gwaed.

‖ *Neu,* myro barn.

* Pen. 8.12.

* Pen. 5. 11. & 7.4. & 8.18.

* Pen. 1.22

† *Hebr.* lendeb dy ddwylo.

* Pen. 1.24

† *Heb.* yn Cherub a anfonaſid allan i law.

nywlo 'r hwn a wiscasid â lliain: yntef ai cymerodd, ac a aeth allan.

8 A gwelid yn y Cherubiaid, lun llaw dŷn, tan eu hadenydd.

9 Edrychais hefyd, ac wele bedair olwyn wrth y Cherubiaid, vn olwyn wrth vn Cherub, ac vn olwyn wrth Gerub arall: a gwelediad yr olwynion oedd fel *lliw maen Beril.

*Pen.1.16

10 A'i gwelediad, vn wedd oedd iddynt ill pedair, fel pe byddei olwyn ynghanol olwyn.

11 Pan gerddent, ar eu pedwar ochr y cerddent, ni throent pan gerddent, vnd lle 'r edrychei y pen, y cerddeont ar ei ôl ef; ni throent pan gerddent.

‖ sef, gorph.

12 Eu holl ‖ gnawd hefyd, a'i cefnau, a'i dwylo, a'i hadenydd, a'r olwynion, oedd yn llawn llygaid oddi amgylch; sef yr olwynion oedd iddynt ill pedwar.

‖ Nyn, A'r olwynion a glywid lle y clywais i, Olwyn, wen Gallai.

13 ‖ Galwyd hefyd lle y clywais, arnynt hwy, sef ar yr olwynion, ô olwyn.

14 A phedwar wyneb oedd i bôb vn; yr wyneb cyntaf yn wyneb Cherub, a'r ail wyneb yn wyneb dŷn, a'r trydydd yn wyneb llew, a'r pedwerydd yn wyneb eryr.

15 A'r Cherubiaid a ymdderchafasant: dymma *'r peth byw a welais wrth afon Chebar.

*Ezec. 3.23.

16 A phan gerddei y Cherubiaid, y cerddei 'r olwynion wrthynt, a phan godei y Cherubiaid eu hadenydd i ymdderchafu oddi ar y ddaiar, yr olwynion hwythau ni throent yehwaith oddi wrthynt.

17 Safent, pan safent hwythau, a chodent gyd â hwy, pan godent hwythau, canys yspryd ‖ y peth byw oedd ynddynt.

‖ Neu, Ysprydd.

18 Yna gogoniant yr Arglwydd a aeth allan, oddi ar riniog y tŷ, ac a safodd ar y Cherubiaid.

19 A'r Cherubiaid a godasant eu hadenydd, ac a ymdderchafasant oddi ar y ddaiar, o flaen fy llygaid: a'r olwynion oedd yn eu hymyl, pan aethant allan: a safodd *pob vn wrth ddrŵs porth y dwyrain i dŷ 'r Arglwydd; a gogoniant Duw Israel *oedd arnynt oddi arnodd.

*Neu, wrth.

*Neu, oedd.

20 Dymma 'r peth byw a welais tan Dduw Israel, wrth afon Chebar; a gwybûm mai y Cherubiaid oeddynt.

21 Pedwar wyneb oedd i bôb vn, a phedair aden i bôb vn, a chyffelybrwydd dwylo dŷn dan eu hadenydd.

22 Cyffelybrwydd eu hwynebau *oedd yr vn wynebau ac a welais wrth afon Chebar, eu dull hwynt, a hwythau: cerddent bôb vn yn vnion ghag ei wyneb.

*Neu, oedd yr vn wynebau.

PEN XI.

1 *Rhyfyg y tywysogion.* 4 *Eu pechod a'i barnedigaeth.* 13 *Ezeciel yn cwyno, a Duw yn dangos iddo ei arfaeth wrth achub gweddill,* 21 *a chosbi yr annuwiol.* 22 *Gogoniant Duw yn gadael y ddinas.* 24 *Dychwelyd Ezeciel as y gaeth-glud.*

YNa 'm cyfododd yr yspryd, ac i'm dûg hyd borth dwyrain tŷ yr Arglwydd, yr hwn ysdd yn edrych tua 'r dwyrain: ac wele bum-wr ar hugain yn nrŵs y porth, ac yn eu mysc y gwelwn Iaazaniah fab Azur a Phelatiah fab Benaiah, tywysogion y bobl.

*2. Pet. 3.4. pen. 12.27.

2 Ac efe a ddywedodd wrthif, ha fab dŷn, dymma y gwŷr ysdd yn dychymygu anwiredd, ac yn cynghori drwg gynigor yn y ddinas hon.

3 Y rhai a ddywedant, *nid ‖ yw yn agos, adeiladwn dai: hi yw 'r crochan, ninneu 'r cig.

*Neu, nid yw hon adeiladu tai yn agos.

4 Am hynny prophwyda iw herbyn hwynt, prophwyda fab dŷn.

5 Yna y syrthiodd yspryd yr Arglwydd arnaf, ac a ddywedodd wrthif; dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd, ty Israel, fel hyn y dywedasoch; canys mi a wn y pethau sy'n dyfod i'ch meddwl chwi, bob vn o *honynt.

*Neu, ohonynt.

6 Amlhasoch eich lladdedigion, o fewn y ddinas hon, a llânwasoch ei heolydd hi â chelaneddau.

7 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, eich lladdedigion, y rhai a osodasoch yn ei chanol hi, yw 'r cig, a hitheu yw yr crochan; chwithau a ddygaf allan o'i chanol.

8 Y cleddyf a ofnasoch, a'r cleddyf a ddygaf arnoch, medd yr Arglwydd Dduw.

9 Dygaf chwi hefyd allan o'i chanol hi, a rhoddaf chwi yn llaw dieithriaid, a gwnaf farn yn eich mysc.

10 Ar y cleddyf y *syrthiwch; ar derfyn Israel y barnaf chwi, fel y gwypoch mai myfi *yw 'r Arglwydd.

*Neu, fyrthiwch.

*Neu, yw.

11 *Y ddinas* hon ni bydd i chwi yn grochan, ni byddwch chwithau yn gig o'i mewn; ond ar derfyn Israel y barnaf chwi.

12 A chewch ŵybod mai myfi *yw yr Arglwydd: canys ni rodiasoch yn fy neddfau, ac ni wnaethoch fy marnedigaethau; onid yn ôl defodau y cenhedl. oedd o'ch amgylch y gwnaethoch.

*Neu, yw.

13 A phan brophwydais, bû farw Pelatiah mab Benaiah: yna syrthiais ar fy wyneb, a gwaeddais â llef vchel, a dywedais; ô Arglwydd Dduw a wnei di drangc ar weddill Israel.

14 A daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd,

15 Ha fab dŷn, dy frodyr, dy frodyr, dynion dy geraint, a holl dŷ Israel yn gwbl, *dyw y rhai* y dywedodd preſſwylwŷr Ierusalem wrthynt, ymbellhewch oddi wrth yr Arglwydd, i ni y rhodded y tîr hwn yn etifeddiaeth.

16 Dywed am hynny, fal hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; er gyrru o honof hwynt ym mhell ym mysc y cenhedloedd, ac er gwascaru o honof hwynt trwy y gwledydd, etto byddaf yn gyſegr bychan iddynt yn y gwledydd y deuant.

17 Dywed gan hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, casclaf chwi hefyd o fysc y bobloedd, a chynhullaf chwi o'r gwledydd i'ch gwascarwyd ynddynt, a rhoddaf i chwi dîr Israel.

18 A hwy a ddeuant yno, ac a ſymmudant ei holl fryntni hi, a'i holl ffieidd-dra allan o honi hi.

19 *A rhoddaf iddynt vn ganol, ac yſpryd newydd a roddaf ynoch: tynnaf hefyd y galon garreg ymaith o'i cnawd hwynt, a rhoddaf iddynt galon gig:

*Ier. 32.39. Ezec. 36.26.

20 Fel y rhodient yn fy neddfau, ac y cadwent fy marnedigaethau, ac y gwnelent hwynt: a hwy a fyddant yn bobl i mi, a minnau a fyddaf Duw iddynt hwy.

21 Ond *am y rhai* y mae eu calon yn myned ar ôl meddwl eu brynti, a'i ffieidd-dra, rhoddaf eu ffordd hwynt ar eu pennau eu hun, medd yr Arglwydd Dduw.

22 Yna y Cherubiaid a gyfodasant eu hadenydd, a'r olwynion yn eu hymyl, a gogoniant Duw Israel *oedd* arnynt oddi arnodd.

23 A gogoniant yr Arglwydd a ymdderchafodd oddi ar ganol y ddinas, ac a safodd ar y mynydd ſydd o'r tu dwyrain i'r ddinas.

24 Yna 'r yſpryd a'm cododd i, ac a'm dûg hyd Caldea at y gaeth-glud, mewn gweledigaeth, drwy Yſpryd Duw: a'r weledigaeth a welwn a dderchafodd oddi wrthif.

25 Yna y llefarais wrth y rhai o'r gaeth-glud, holl

ddarllenian yr Arglwydd, y rhai a ddangosaſei efe iddo.

PEN. XII.

1 *Rhib ac arwydd ſymmudiad Execiel, 8 yn dangos caethiwed Zedeciah.* 17 *Dychryn Execiel yn dangos anghyfanneddfra yr Iuddewon.* 24 *Beio o'r ſylwgion ddiharebh yr Iuddewon.* 26 *Ebrwyddid y weledigaeth.*

A Gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd,

2 Trigo'r wyt ti, fab dyn, ynghanol tŷ gwrthryfelgar, y rhai y *mae* llygaid iddynt i weled, ac ni welant; cluſtiau iddynt i glywed, ac ni chlywant: canys tŷ gwrthryfelgar ydynt.

3 A thithau, fab dyn, gwna it ‖offer caeth-glud, a muda liw dydd o flaen eu llygaid hwynt, iê muda oth le dy hun i le arall, yngŵydd eu llygaid hwynt: ai dbwyiach y gwelant, er eu bod yn dŷ gwrthryfelgar.

4 A dwg allan dŷ ddodrefn liw dydd yngŵydd eu llygaid, fel dodrefn caeth-glud: a dôs allan yn yr hwyr, yngwydd eu llygaid, fel ‖rhai yn myned allan i gaeth-glud.

5 Cloddia i mi o flaen eu llygaid, hwynt drwy y mûr, a dwg allan trwy hwnnw.

6 Ar dy yſcwydd y dygi, yngŵydd eu llygaid hwynt, yn y tywyll y dygi allan; dy wyneb a gudd'ſei na welech y ddaear: canys yn arwydd i'th roddais i dŷ Iſrael.

7 Ac mi a wnaethum felly, fel i'm gorchymynnwyd; dygais fy offer allan liw dydd, fel offer caethglud: ac yn yr hwyr y cloddiais drwy'r mûr, â'm llaw: yn y tywyll y dygais allan, ar fy yſcwydd y dugum o flaen eu llygaid hwynt.

8 A'r boreu y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd,

9 Ha fab dyn, oni ddywedodd tŷ Iſrael, y tŷ gwrthryfelgar, wrthit, beth yr wyt ti yn ei wneuthur?

10 Dywet ti wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; i'r tywyſog yn Ieruſalem y mae'r baich hwn, ac i holl dŷ Iſrael, y rhai ſydd yn eu myſc.

11 Dywet, eich arwydd chwi ydwyſi; fel y gwneithum i, felly y gwneir iddynt hwy: mewn caeth-glud yr ânt i gaethiwed.

12 A'r tywyſog, yr hwn *ſydd* yn eu canol, a ddwg ar ei yſcwydd, yn y tywyll, ac a â allan: cloddiant mwy'r mûr i ddwyn allan trwyddo, ei wyneb a gudd'ai, fel na welo efe y ddaear â'i lygaid.

13 Ac mi a daflaf ſy rhwyd *arno ef, fel y dalier ef yn fy rhwyd, a dygaf ef i Babilon, tîr y Caldeaid, ac ni wêl efe hi, etto yno y bydd efe marw.

14 A gwaſcaraf yr holl rai ſydd yn ei gylch ef i'w gynhorthwyo, a'i holl ſyddinoedd, tu a phob gwynt; a thynnaf gleddyf ar eu hôl hwynt.

15 A hwy a gânt wybod mai myfi yw yr Arglwydd, wedi gwaſcaru o honof hwynt ym myſc y cenhedloedd, a'i tanu ar hŷd y gwledydd.

16 Etto gweddillaf o honynt ‖ychydig ddynion, oddi wrth y cleddyf, oddi wrth y newyn, ac oddi wrth yr haint; fel y mynegont eu holl ffieidd-dra yn myſc y cenhedloedd, lle y delont: a gŵybyddant mai myfi yw yr Arglwydd.

17 Gair yr Arglwydd hefyd a ddaeth attaf, gan ddywedyd,

18 Ha fab dyn, bwyttei dy fara tan gryn, a'th ddwfr a yfi mewn dychryn, a gofal.

19 A dywed wrth bobl y tîr, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, am drigolion Ieruſalem a'm gwlad Iſrael; i eu bara a fwytânt mewn gofal, a'i dwfr a yfant mewn ſyndod, fel yr anheithir ei thîr ô'i chyflawnder, am drais y rhai oll a drigant ynddi.

20 A'r dinaſoedd cyfanneddol a anghyfanneddir, a'r tîr a fydd anrhaithiol; felly y gŵybyddwch mai myfi yw yr Arglwydd.

21 A daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

22 Ha fab dyn, beth yw y ddihareb hon genych am dîr Iſrael, gan ddywedyd, y dyddiau a eſtynnwyd, a darfu am bôb gweledigaeth?

23 Am hynny dywed wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, gwnaf i'r ddihareb hon beidio, fel nad arferont hi yn ddihareb mwy yn Iſrael: ond dywed wrthynt, y dyddiau ſydd agos, a fyl-wedd pob gweledigaeth.

24 Canys ni bydd mwy vn weledigaeth ofer, na dewiniaeth weniaithus, o fewn tŷ Iſrael.

25 Canys myfi yw'r Arglwydd, mi a lefaraf, a'm gair a lefarwyf a wneir, nid oedir ef mwy: o herwydd yn eich dyddiau chwi, ô dŷ gwrthryfelgar, y dywedaf y gair, ac a'i gwnaf, medd yr Arglwydd Dduw.

26 A gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

27 Ha fab dyn, wele dŷ Iſrael yn dywedyd, *y weledigaeth a wêl efe *fydd* wedi dyddiau lawer a phrophwydo y mae efe am anſeroedd pell. *2 Pet. 3. 4. pen. 11. 3.

28 Am hynny dywed wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, nid oedir dim o'm gefriau mwy, ond y gair â ddywedais a wneir, medd yr Arglwydd Dduw.

PEN. XIII.

1 *Argyoeddi prophwydi celwyddog,* 10 *a'i priddgiſt heb dymheru.* 17 *Y prophwydeſau a'i cluſtogau.*

A Gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

2 Prophwyda, fab dyn, yn erbyn prophwydi * Iſrael, y rhai ſydd yn prophwydo; a dywed wrth y rhai † a brophwydant o'i * calon eu hun, gwrandewch air yr Arglwydd. *Pen. 14. 9. † Hebr. ſy brophwydwydi. *Ieremy. 13. 16.

3 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, gwae 'r prophwydi ynfyd, y rhai a rodiant yn ôl eu hyſpryd eu hun, ‖ac heb weled *dim.*

4 Dy brophwydi Iſrael ydynt fel llwynogod yn yr anialwch. ‖Neu, a phechau

5 Ni ſafaſoch yn ‖yr adwyau, ac ni chaeaſoch gae i dŷ Iſrael, i ſefyll yn y rhyfel, ar ddydd yr Arglwydd. ‖ Neu ſaſ. *Neu* y rhwygrhai a ddywedant, dywedodd yr Arglwydd, a'r Arglwydd heb en hanfon hwynt: a pharaſant i eraill ddiſgwil am gyflawni y gair. iadau.

7 Onid ofer weledigaeth a welſoch, a gan-ddewiniaeth a draethaſoch, pan ddywedaſoch, yr Arglwydd a ddywedodd, a minneu heb ddywedyd?

8 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw am lefaru o honoch wagedd, a gweled o honoch gelwydd; am hynny wele fi i'ch erbyn, medd yr Arglwydd Dduw.

9 A bydd fy llaw yn erbyn y prophwydi ſydd yn gweled gwagedd, ac yn dewinio celwydd; ‖ yng-hyfrinach fy mhobl ni byddant, ac o fewn ſcrifen tŷ Iſrael ni ſcrifennir hwynt; i dir Iſrael hefyd ni ddeuant, a gŵybyddwch mai myfi yw yr Arglwydd Dduw. ‖ Neu, ynghym-mallaſ-ddaſ.

10 O achos, ie o achos budo o honynt fy mhobl gan ddywedyd, *heddwch, ac nid *oedd* heddwch: yn a adeiladei ‖bared, ac wele traill yn ei briddo â chlai heb ei dymherio. *Ier. 6. 14. Neu, baredſaſwch

11 Dywed wrth y rhai a'i priddant â phridd rhydd, y syrth efe: canys cut-law a fydd, a chwithau gerrig cenllysc a syrthiwch; a gwynt temhestlog a'i rhwyga.

12 Wele, pan syrthio'r pared, oni ddywedir wrthych, mae'r clai â'r llwn y priddasoch ef?

13 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, minneu a'i rhwygaf â gwynt temhestlog yn fy llid; a chut-law fydd yn fy nig; a cherrig cenllysc yn fy llidiawgrwydd, iw ddifetha.

14 Felly y bwriaf i lawr y pared a briddasoch â phridd heb ei dymmheru, ac a'i tynnaf hyd lawr, fel y dinoether ei sylfaen, ac efe a syrth, a chwythau a ddifethir yn ei ganol: ef, a chewch wybod mai myfi yw'r Arglwydd.

15 Fel hyn y gorphennaf fy llid ar y pared, ac ar y rhai a'i priddasant â phridd heb dymmheru, a dywedaf wrthych; y pared nid yw, na'r rhai a'i priddasant:

16 Sef prophwydi Israel, y rhai a brophwydant am Ierusalem, ac a welant iddi weledigaethau heddwch, ac nid oes heddwch, medd yr Arglwydd Dduw.

17 Tithau fab dyn; gosod dy wyneb yn erbyn merched dy bobl, y rhai a brophwydant o'i calon eu hun; a phrophwyda yn eu herbyn hwynt,

18 A dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, gwae y gwniadyddesau clustogau tan holl ben elinoedd fy mhobl, a'r rhai a weithiant foledau am ben pob corpholaeth, i hela eneidiau. Ai eneidiau fy mhobl a heliwch chwi, ac a gedwch chwi yn fyw yr eneidiau a ddêl attoch?

19 Ac a halogwch chwi fi ym-mysg fy mhobl, er dyrneidiau o haidd, ac am dammeidiau o fara, i ladd yr eneidiau ni ddylent farw, a chadw yn fyw yr eneidiau ni ddylent fyw, gan ddywedyd o honoch gelwydd wrth fy mhobl, y rhai a wrandawent gelwydd?

20 Am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn erbyn eich clustogau chwi, a'r rhai yr ydych yno yn hela eneidiau, i beri iddynt ehedec, a rhwygaf hwynt oddi wrth eich breichiau, a gollyngaf yr eneidiau, sef yr eneidiau yr ydych yn eu hela, i beri iddynt ehedeg.

21 Rhwygaf hefyd eich moledau chwi, a gwaredaf fy mhobl o'ch llaw, ac ni byddant mwy yn eich llaw chwi yn helfa, a chewch wybod mai myfi yw yr Arglwydd.

22 Am driftau calon y cyfiawn drwy gelwydd, a minneu heb ei ofidio ef: ac am gadarnhau dwylo'r annuwiol, tel na ddychwelei o'i fordd ddrygionus, i trwy addo iddo einioes.

23 O herwydd hynny, ni welwch wagedd, ac ni ddewiniwch ddewiniaeth mwy; canys gwaredaf fy mhobl o'ch llaw chwi, a chewch wybod mai myfi yw yr Arglwydd.

PEN. XIIII.

1 *Duw yn atteb dewr-addolwyr yn ôl meddwl eu calon eu hun.* 9 *Eu hannog hwy i edifarhau, rhag ofn barnedigaethau, o herwydd gau-brophwydi.* 12 *Sicer farn Duw ar ddanfon newyn,* 25 *a bwyst filod niweidiol.* 17 *a cleddyf,* 19 *a haint y nodau.* 22 *Gweddill a achubir er esampl i eraill.*

YNa y daeth attaf wŷr o henuriaid Israel, ac a eisteddasant o'm blaen.

2 A daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd:

3 Y gwŷr hyn, o fab dyn, a dderchafasant eu heulynnod yn eu calonnau, ac a roddasant dramgwydd eu hanwiredd ar gyfer eu hwynebau: gan ymofyn a ymofyn y cyfrywa fi?

4 Am hynny ymddiddan â hwynt, a dywed wrthynt; fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, pob vn o dŷ Israel, yr hwn a ddercha'o ei eulynnod yn ei galon, ac a osodo dramgwydd ei anwiredd ar gyfer ei wyneb, ac a ddaw at y prophwyd; myfi yr Arglwydd a attebaf yr hwn a ddelo, yn ôl amlder ei eulynnod;

5 I ddal tŷ Israel yn eu calonnau, am iddynt ymddieithro oddi wrthif oll, trwy eu heulynnod.

6 Am hynny, dywed wrth dŷ Israel; fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; trowch a | dychwelwch oddi wrth eich eulynnod, a throwch eich wynebau oddi wrth eich holl ffieidd-dra. | Neu, drowch.

7 Canys pob vn o dŷ Israel, ac o'r dieithr a ymdeithio o fewn Israel, a ymneillduo oddi ar fy ôl i, ac a ddercha'o ei eulynnod yn ei galon, ac a osodo dramgwydd ei anwiredd ar gyfer ei wyneb, ac a ddêl at brophwyd i ymofyn â myfi trwyddo ef; myfi'r Arglwydd a attebaf iddo trwof fy hun.

8 Gosoda'f hefyd fy wyneb yn erbyn y gŵr hwnnw, * a gwnaf ef yn arwydd, ac yn ddihareb, a'i dorraf ef ymmaith o fysc fy mhobl: fel y gwypoch mai myfi yw yr Arglwydd. * Deut. 28. 37. pers. 24. 9. Ezec. 5. 15.

9 Ac os twyllir y prophwyd pan lefaro air, myfi'r Arglwydd a dwyllodd y prophwyd hwnnw; ac mi a estynaf hefyd fy llaw arno efe, ac a'i difetha o fysc fy mhobl Israel.

10 A hwy a ddygant eu hanwiredd, yn ôl fydd anwiredd yr ymofynnydd, ac anwiredd y prophwyd:

11 Fel na chyfeilliorno tŷ Israel mwy oddi ar fy ôl; ac na haloger hwynt mwy â'i holl droseddau, opd bod o honynt i mi yn bobl, a minneu iddynt hwy yn Duw, medd yr Arglwydd Dduw.

12 A gair yr Arglwydd a ddaeth attaf drachefn gan ddywedyd;

13 Ha fab dyn, pan becho gwlad i'm herbyn, trwy wneuthur camwedd, yna'r estynaf fy llaw arni, * a thorraf ffon ei bara hi, ac anfonaf arni newyn, ac a dorraf ymmaith o honi ddyn ac anifail. * Pe byddei yn ei chanol y tri wŷr hyn, Noah, Daniel, a Iob, hwynt hwy yn eu cyfiawnder a achubent eu henaid eu hun yn unig, medd yr Arglwydd Dduw. Lefit. 26. 26. Ezec. 5. 16. Hab. 3. 17. | Neu, difa.

15 Os bwyst-fil niweidiol a yrraf trwy'r wlad, a'i | difa o hwnnw, fel y byddo yn anghyfannedd, heb gynniwerydd, thag ofn y bwyst-fil, | Neu, ofnadwy.

16 Pe byddei y tri wyr hyn yn ei chanol, fel mai byw fi, medd yr Arglwydd Dduw, ni waredent na meibion, na merched: hwynt hwy yn unic a waredid; a'r tir a fyddei yn anghyfannedd.

17 Neu os cleddyf a ddygaf ar y tir hwnnw, a dywedyd o honof, cynniwer gleddyf trwy'r tir, fel y torrwyf ymmaith o honaw ddyn, ac anifail,

18 A'r tri wyr hyn yn ei canol, fel mai byw fi, medd yr Arglwydd Dduw, ni achubent na meibion, na merched; ond hwynt hwy yn unic a achubid.

19 Neu os haint a anfonaf i'r wlâd honno, a thywallt o honof fy llid arni mewn gwaed, gan dorri ymmaith o honi ddyn ac anifail,

20 A Noah, Daniel, a Iob yn ei chanol hi, fel mai byw fi medd yr Arglwydd Dduw, ni waredent na mab, na merch; hwynt hwy yn eu cyfiawnder a waredent eu heneidiau eu hun yn unig.

21 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, pa faint mwy pan anfonwyf * fy mhedair dyg-

ryfarn, cleddyfau newyn, a bwyſt-fil niweidiol, a
bleiddiaid, ar Ierusalem, i dorri ymmaith o honi ddyn,
ac anifail?

22 Etto wele, bydd yndi weddill diangol, y rhai a
ddygir allan, yn feibion a merched: wele hwynt
yn dyfod allan attoch, a chwithau weled eu ffyrdd
ac oreuon, a'i gweithredoedd, feſl yr ymgyſſuroch, o
herwydd yr adſyd a ddygais ar Ierusalem, ſeſ yr
holl a ddygais arni.

23 Ie cyſſurant chwi, pan weloch eu ffordd, a'i
gweithredoedd: a chwithau wybod nad heb achos y
gwnethum yr hyn oll a wnaethum iw herbyn hi,
medd yr Arglwydd Ddnw.

PEN. XV.

1 *Irsy ddangos mor anghymmwys i wneuthur
dyſgudd o honi ddyw 'r winwydden, 6 y dangoſir
dyſtrud ac y gwrthodwyd Ierusalem.*

A Gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddy-
wedyd:

2 Ha fab dyn, beth yw coed y win-wydden, *fwy*
na pob coed *arall*, neu gaingc, yr hon ſydd ym myſc
preiau y coed?

3 A gymmerir o honi goed i wneuthur gwaith?
neu gymmerant o honi hoel, i grogi yn offeryn
iddi?

4 Wele, yn ymborth i'r tân y rhoddir hi; diſa-
ba'i tân ei dau-pen hi, ei chanol a oloſcwyd, a'
wnaſaetha hi mewn gwaith?

5 Wele, pan oedd gyſan nid †oedd gymmwys i
ddim gwaith, pa faint llai, gan ei diſa o dân â'i go-
loſci, y bydd hi etto gymmwys i waith?

6 Am hynny ſel hyn y dywed yr Arglwydd Ddnw
megis pren y win-wydden ym myſc preiau y coed
yn hau a roddais yn ymborth i'r tân; felly y rho-
ddaf drigolion Ierusalem.

7 A goſodaf fy wyneb yn eu herbyn hwynt, o'r
naill dân y deuant allan, a thân *arall* a'i diſa hwynt
ſel y gwypoch mai myfi yw yr Arglwydd, pan oſod-
wyf fy wyneb iw herbyn hwynt.

8 Gwnaf hefyd y wlâd yn anrhaith, am †wneu-
thur o honynt gamwedd, medd yr Arglwydd
Ddnw.

PEN. XVI.

1 *Irsy gyffelybrwydd o ddyn bach mewn gofidus
ſtâr, y dangoſir cyflwr naturiol Ierusalem. 6
Amſeroleſaeſad Duw tuag atti hi: 15 A'i hanr-
heth buttеindra hithau: 35 a'i barn doſt. 44
Tua ſi phechod yn gymmaint a'r eiddo ei mam, ac
yn waeth na'r eiddo ei chwioryddd Sodoma a Gomor-
rah. 60 Am hynny yn galw am farnediga thau. 60
Addaw trugaredd iddi yn y diwedd.*

A Dyeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddy-
wedyd;

2 Ha fab dyn, gwna i Ierusalem adnabod ei ffi-
eidd-dra,

3 A dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd
Ddnw wrth Ierusalem; dy ‖ drigfa, a'th enedigaeth
ſydd o'r wlâd Canaan, dy dâd *oedd* Amoriad,
a'th fam yn Hittles.

4 Ac am dy enedigaeth, ar y dydd i'th anwyd,
ni thorrwyd dy fogail, ac mewn dwfr ni'th olch-
wyd i'th feddalhau, ni'th gweiriwyd ychwaith â
halen, ac ni'th rhwymwyd â rhwymyn.

5 Ni thoſturiodd llygad wrthit, i wneuthur i
ti un o hyn, i dofturio wrthit: ond ar wyneb y
maes i'th daflwyd, i ffieiddio dy enioes, ar y dydd
y'th anedd.

6 A phan dramwyais heibio it, a'th weled ‖ yn
ymdrybeddu yn dy waed, dywedais wrthit yn dy
waed, bydd fyw; ie dywedais wrthit yn dy waed,
bydd fyw.

7 Yn fyrddiwn i'th wneuthum, ſel gwellt y
maes, a thi a gynnyddaiſt, ac a aethoſt yn fawr,
ac a ddaethoſt i'† harddwch godidog; dy fronnau † *Hebr.*
a chwyddaſant, a'th wallt a dyfodd, a thi yn llom *a ddaeth*
ac yn noeth o'r blaen. *addurnau*

8 Pan euthum heibio it, ac edrych arnat, wele
dy amſer yn amſer ſerchawgrwydd, yna lledais
fy aden droſot, a chuddiais dy noethni: tyngais
hefyd it, ac euthym mewn cyfammod â thi,
medd yr Arglwydd Ddnw, a thi a aethoſt yn
eiddof fi.

9 Yna mi a'th olchais â dwfr, ie golchais dy
waed oddi wrthit, ac irais di ag olew.

10 Mi a'th wiſcais hefyd â gwaith edef a no-
dwydd, rhoddais it hefyd eſcidian o groen dai-
arſoch; a gwregyſais di â lliain main, a gerch-
guddiais di â ſidan.

11 Mi a'th herddais hefyd â harddwch, a rho-
ddais freichledau am dy ddwylo, a chadwyn am
dy wddf.

12 Rhoddais hefyd dlws ar dy dalcen, a thly-
ſau wrth dy gluſtiau; a choron hardd am dy
ben.

13 Felly i'th harddwyd ag aur, ac arian, a'th
wiſc oedd liain main, a ſidan, a gwaith edef a no-
dwydd: peillied, a mêl, ac olew a ſwyteſt, tê-
hefyd odieth oeddit, a ſlymnaiſt yn frenhiniaeth.

14 Aeth allan hefyd it enw ym myſc y cenhed-
loedd, am dy degwch: canys cyflawn oedd, gan
fy harddwch, yr hwn a oſodaſwn arnat, medd yr
Arglwydd Ddnw.

15 Ond ti a ymddiriedaiſt i'th degwch, a
phutteiniaiſt o herwydd dy enw: a thywalleiaiſt
dy butteindra ar bob cynniwerydd; eiddo ef
ydoedd.

16 Cymmeraiſt hefyd o'th ddillad, a gwnaethoſt
it uchel-leyâd brithion, a phutteiniaiſt arnynt: *y*
fath ni ddaw, ac ni bydd *felly*.

17 A chymmeraiſt offer dy harddwch o'm haur,
ac o'm harian i, y rhai a roddaſwn i ti, a gwnaethoſt it ddelwau † gwŷr; a phutteiniaiſt † *Hebr.*
gyd â hwynt. *gwrryw.*

18 Cymmeraiſt hefyd dy wiſcoedd o waith
edef a nodwydd, ac a'i gwiſcaiſt hwynt: fy o-
lew hefyd a'm harogl darth a roddaiſt o'i blaen
hwynt.

19 Felly fy mwyd, yr hwn a roddaſwn i ti, y
beillied, ac yn olew, ac yn fêl, a'r rhai i'th
borthaſwn di; rhoddaiſt hynny hefyd o'i blaen
hwynt, yn arogl † peraidd: fel bu yn hâ, medd yr † *Hebr.*
Arglwydd Ddnw. *gwybyr-*
ydwch.

20 Cymmeraiſt hefyd *dy* feibion, a'th ferched, *y myſdera.*
y rhai a blantaſit i mi, *y rhai hyn a aberthaſit* o *Lev. 18.*
iddynt iw bwyta: ai bychan hyn o'th butteind- *21. a bren-*
dra di, *23. 16.*

21 Ladd o honot fy mhlant, a'i rhoddi hwynt
iw tynnu trwy 'r tân iddynt?

22 Ac yn dy holl ffieidd-dra, a'th butteindra,
ni chofiaiſt ddyddiau dy ieuengtid, pan oeddit
lom, a noeth, a'th fod yn ymdrybeddu yn dy
waed.

23 A bu ar ôl dy holl ddrygioni (gwae, gwae
it, medd yr Arglwydd Ddnw.)

24 Adeiladu o honot it vchelfa, a gwneuthur
it ‖ vchelfa ym mhob heol. ‖ *Neu,*
bafteudy

25 Ym mhen pob ffordd yr adeiledaiſt dy y-
chelfa, a gwnaethoſt dy degwch yn ffiaidd; ac a
ledaiſt dy draed i bob cynnjweryddd, ac amlhaiſt
dy butteindra.

26 Putteiniaiſt hefyd gyd â meibion yr Aipht,
dy gymydogion mawr eu cnawd; ac a amlhaiſt dy
butteindra i'm digio i.

27 Am

27 Am hynny wele, estynnais fy llaw arnat, a phrinheais dy ran, a rhoddais di wrth ewyllys dy gaseion, ‖ merched y Philistiaid; y rhai sydd gywilydd ganddynt dy ffordd ysceler.

‖ Neu, sresi.

28 Putteiniaist hefyd gyd â meibion Assur, o eisieu cael dy ddigon: a hefyd wedi putteinio gyd â hwynt, ni'th ddigonwyd.

29 Amlheaist hefyd dy butteindra yngwlâd Canaan hyd Caldea; ac etto ni'th ddigonwyd a hyn.

30 Morr llesc yw dy galon, medd yr Arglwydd Dduw, gan it wneuthur hyn oll, sef gwaith putteiniwraig yn llywodraethu.

‖ Neu, yn dy ferched y mae dy nghelfa.

31 ‖ Pan adeiledaist dy vchelfa ym mhen pob ffordd, ac y gwnaethost dy vchelfa ym mhob heol, ac nid oeddit fel puttain, gan dy sod yn dirmygu gwobr:

32 *Ond fel* gwraig a dorrai ei phriodas, ac a gymmerai ddieithriaid yn lle ei gŵr.

33 I bob puttain y rhoddant wobr, ond tydi a roddi dy wobr i'th holl gariadau; ac a'i gobrwyi hwynt i ddyfod attat oddi amgylch, i'th butteindra.

34 Ac ynot ti y mae y gwrthwyneb i wraggedd *eraill* yn dy butteindra, gan na phutteiniodd neb ar dy ôl di: canys lle y rhoddi wobr, ac na roddir gwobr it, yna 'r wyt yn y gwrthwyneb.

35 Gan hynny, ô buttain, clyw air yr Arglwydd.

36 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, am dywallit dy frynti, a datceddio dy noethni, trwy dy butteindra gyd â'th gariadau, a chyd â holl eulynnod dy ffieidd-dra, a thrwy waed dy feibion y rhai a roddaist iddynt:

* Exec. 23.9. 37 Am hynny wele fi yn casclu * dy holl gariadau gyd â'r rhai yr ymddigrifaist; a'r rhai oll a geraist, gyd â'r rhai oll a gaseaist; ie casglaf hwynt i'th herbyn oddi amgylch, ac a ddinoethaf dy noethni iddynt, fel y gwelont dy holl noethni.

‖ Neu, fel hwnw. 38 Barnaf di hefyd ‖ â barnedigaethau putteiniaid, a'r rhai a dywalltant waed: a rhoddaf i ti waed mewn llidiawgrwydd, ac eiddigedd.

39 Ie rhoddaf di yn en dwylo hwynt, a hwy a ddinistriant dy vchelfa, ac a fwriant i lawr dy vchel-leoedd: dioscant di hefyd o'th ddillad, a chymmerant ddodrefn dy harddwch, ac a'th adawant yn llom ac yn noeth.

40 Dygant hefyd dyrfa i'th erbyn, ac a'th labyddiant â meini, ac â'i cleddyfau i'th drywanant.

* 2 Bren. 25.9. ier. 39.13. 41 * Lloscant hefyd dy dai â thân, a gwnant arnat farnedigaethau, yngolwg gwragedd lawer: ac mi a wnaf it beidio â phutteinio, a hefyd ni roddi wobr mwy.

42 Felly y llonyddaf fy llid i'th erbyn, a symmud fy eiddigedd oddi wrthit, mi a lonyddaf hefyd, ac ni ddigiaf mwy.

43 Am na chofiaist ddyddiau dy ieuengctid, onid annogaist ti i lid yn hyn oll, am hynny wele, myfi a roddaf dy ffordd ar dy *ben*, medd yr Arglwydd Dduw; fel na wnelech yr scelerder hyn, am ben dy holl ffieidd-dra.

44 Wele, pob diharebudd a ddihareba am danit, gan ddywedyd; fel y fam y mae yr ferch.

45 Merch dy fam, yr hon a ffieiddiodd ei gŵr a'i meibion *ydwyt* ti; a chwaer dy chwiorydd ydwyt, y rhai a ffieiddiasant eu gwŷr a'i meibion: eich mam *oedd* Hitties, a'ch tâd yn Amoriad.

‖ Heb. dai ni 46 A'th chwaer hynaf yw Samaria, hi a'i merched, yn eistedd ar dy law aswy: a'th chwaer

Pechodau Sodoma

ieuangach nâ thi, yr hon sydd yn trigo ar dy law ddehau, *yw* Sodoma a'i merched.

47 Etto ni rodiaist yn en ffyrdd hwynt, ac aid yn ôl en ffieidd-dra hwynt y gwnaethost: ‖ megis pe- ‖ Neu, tai *bynny* ychydig bach, ymlygraist yn fwy nâ hwy yn dy holl ffyrdd.

48 *Fel mai* byw fi, medd yr Arglwydd Dduw, ni wnaeth Sodoma dy chwaer, na hi na'i merched, fel y gwnaethost ti a'th ferched.

49 Wele, hyn oedd anwiredd dy chwaer Sodoma * balchder, digonedd bara, ac amlder o seguryd oedd yndi, ac yn ei merched, ac ni chrysiasodd hi law yr anghenog a'r tlawd.

50 A hwy a ymdderchafasant, ac a wnaethant ffieidd-dra o'm blaen i: am hynny y symmudais hwynt, fel y gwelais yn dda.

51 Samaria hefyd ni phechodd fel hanner dy bechod ti, ond tydi a amlheaist dy ffieidd-dra yn fwy nâ hwynt, ac a gyfiawnheaist dy chwiorydd yn dy holl ffieidd-dra a wnaethost.

52 Tithau yr hon a fernaist ar dy chwiorydd, dwg dy wradwydd am dy bechodau, y rhai a wnaethost yn ffieiddiach nâ hwynt: cyfiawnach ydynt nâ thi: cywilyddia dithau, a dwg dy wradwydd, gan gyfiawnhau o honot dy chwiorydd.

53 Pan ddychwelwyf en caethiwed hwynt, caethiwed Sodoma a'i merched, a chaethiwed Samaria a'i merched, yna y *dychwelaf* gaethiwed dy gaethion dithau a'th ferched, yn en canol hwynt;

54 Fel y dygech dy warth, ac i'th wradwydder, am yr hyn oll a wnaethost, gan gyssuro o honot hwynt.

55 Pan ddychwelo dy chwiorydd, Sodoma a'i merched, iw hên gyflwr, a phan ddychwelo Samaria a'i merched iw hên gyflwr, yna tithau a'th ferched a ddychwelwch i'ch hên gyflwr.

‖ Ebr. nid oedd 56 Canys ‖ nid oedd mor sôn am Sodoma dy chwaer yn dy enau, yn nydd dy falchder.

57 Cyn * datceddio dy ddrygioni, megis yn amser dy wradwydd gan ferched † Syria, a'r holl rai o'i hamgylch, merched y Philistiaid, y rhai a'th ddirystyrant o bob parth.

58 Dy scelerder, a'th ffieidd-dra hefyd, ti a'i dygaist hwynt, medd yr Arglwydd.

59 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, felly y gwnaf â thi fel y gwnaethost, yr hon a ddirystyraist lŵ, i ddiddymmu y cyfammod.

61 Etto mi a gofiaf fy nghyfammod â thi, yn nyddiau dy ieuengtid, ac a ficcrhâf it gyfammod tragywyddol.

61 Yno y cofi dy ffyrdd, ac y cywilyddi, pan dderbyniech dy chwiorydd hŷn nâ thi, gyd â'r rhai ieuangach nâ thi: a rhoddaf hwynt * yn ferched it, a *hynny* nid wrth dy ammod ti.

62 Ac mi a ficcrhâf fy nghyfammod â thi, a chei gwybod mai myfi yw yr Arglwydd:

63 Fel y cofiech di, ac y cywilyddiech, ac na byddo it mwy agoryd fasn gan dy wradwydd, pan ddyhudder fi tu ac attat, am yr hyn oll a wnaethost, medd yr Arglwydd Dduw.

PEN. XVII.

1 *Trwy ddammeg o ddau eryr a gwinllan, ti y dangosir barnedigaeth Duw ar Ierusalem, am dri oddiwrth Babilon at yr Aipht.* 22 *Duw yn addaw plannu Cedr-wydden yr Efengyl.*

A Gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd,

2 Mâb dyn, traetha ddychymmyg, a diharebha ddihareb wrth dŷ Israel;

3 A dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, eryr mawr, mawr ei adenydd, hîr ei asell, llawn plû,

...yr hwn oedd iddo † amryw liwiau, a ddaeth Ifanna, ag a gymmerth ſrigyn vchaf y gedrwydden.

4 Torrodd frig ei blagur hi, ac a'i dug i dîr marſiandiaeth, yn ninas marchnadyddion y goſododd ef.

5 A chymmerth * o hâd y tîr, ac a'i bwriodd mewn maes † ffrwythlon: efe a'i goſododd ef wrth ddyfroedd lawer, ac a'i plannodd *fel* helygen.

6 Ac efe a dyfodd, ac aeth yn win-wydden wiſaroc, iſſel o dwſf, a'i changau yn troi atto ef: a gwraidd oedd tano ef: felly yr aeth yn winwydden, ac y dug geingciau, ac y bwriodd frîg.

7 Yr oedd hefyd ryw eryr mawr, mawr ei eſgyll, ac â llawer o blu, ac wele y win-wydden hon yn plygu ei gwraidd tuag atto ef, ac yn taflu ei cheingciau tu ag atto, iw dyfrhau ar hyd rhigolau ei phlanniad.

8 Mewn maes da wrth ddyfroedd lawer y plannaſid hi, i ſwrw brîg, ac i ddwyn ffrwyth, fel y byddai yn win-wydden hardd-deg.

9 Dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd Ddnw, a lwydda hi? oni thynn efe ei gwreiddi hi? ac oni thyrr efe i ffrwyth hi fel y gwywo? ſych holl ddail ei brig, ac oid trwy fraich mawr, na thrwy bobl lawer, iw thynnu hi o'i gwraidd.

10 Ië wele, wedi ei phlannu, a lwydda hi? gan ddywo, oni wywa, pan gyffyrddo gwynt y dwyrain â hi? yn rhigolau ei thwf y gwywa.

11 Daeth hefyd gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd:

12 Dywed yr awr hon wrth y tŷ gwrthryfelgar, ni fyddoch beth *yw* hyn? dywed, wele, daeth brenin Babilon i Ieruſalem, ac efe a gymmerodd ei brenin hi, a'i thywyſogion, ac a'i dûg hwynt gyda ef i Babilon:

13 Ac a gymmerodd or hâd brenhinol, ac a wnaeth ag ef gyfammod, ac a'i dûg ef tan lw: cymmerodd hefyd gedyrn y wlâd,

14 Fel y byddei y deyrnas yn iſſel, heb ymderchafu, *eithr* † cefyll o honi trwy gadw ei gyfammod ef.

15 Ond gwrthryfelodd iw erbyn gan anfon ei genadau i'r Aipht, fel y rhoddid iddo feirch, a phobl lawer: a lwydda efe? a ddiange yr hwn a wnelo hyn? neu a ddiddymma efe y cyfammod, ac a waredir ef?

16 Fel mai byw fi, medd yr Arglwydd Ddnw, yngkartref y brenin yr hwn a'i gwnaeth ef yn frenin, yr hwn y diyſtyrodd efe ei lw, a'r hwn y ddiddymmodd efe ei gyfammod, gydag ef y bydd efe marw ynghanol Babilon.

17 Ac ni wna Pharao â'i lu mawr, ac â'i finteioſog, *ddim* gyd ag ef mewn rhyfel, wrth godi clwdd, ac wrth adeiladu ceſtyll, i dorri ymmaith lawer eneidiau.

18 Gan ddiyſtyru o honaw y llw, gan ddiddymmu y cyngair, (canys wele, efe a roddaſei ei law) a gwnaeth hur o honaw hynny oll, ni ddiange.

19 Am hynny fel byn y dywed yr Arglwydd Ddnw, *fel mai* byw fi, fy llw yr hwn a ddiyſtyrodd efe, a'm cyfammod, yr hwn a ddiddymmodd efe, hwnnw a roddaſi ar ei ben ef.

20 Canys * tanaf fy rhwyd arno, ac efe a ddelir yn fy rhwyd, a dygaf ef i Babilon, ac yno yr ymddadleuaf ag ef, *am* ei gamwedd a wnaeth i'm herbyn.

21 A'i holl ffoaduriaid ynghyd â'i holl ſyddmedd a ſyrthiant gan y cleddyf, a'r gweddill a wafcerir gyd â phob gwynt; fel y gwypoch mai myfi'r Arglwydd a'i llefferais,

22 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Ddnw, mi a gymmeraf hefyd frig y gedr-wydden vchel, ac a'i goſodaf: o frig ei blagur y torraf yn tyner, ac mi a'i plannaf ar fynydd vchel, a derchafedig.

23 Ar fynydd vchelder Iſrael y plannaf ef, ac efe a ſwrw frig, ac a ddwg ffrwyth, ac a fydd yn gedr-wydden hardd-deg, a phob deryn o bob rhyw aſgell a drig tani, tan gyſcod ei changhennau y trigant.

24 A holl brennau'r maes a gânt wybod mai myfi'r Arglwydd a oſtyngais y pren vchel, ac a ddercheiais y pren iſſel, a ſychais y pren îr, ac a ireiddiais y pren crin: myfi'r Arglwydd a'i lleferais, ac a'i gwneuthum.

PEN. XVIII.

1 *Duw yn argyoeddi anghyfiawn ddihareb y grawn-win ſurion; 5 yn dangos y modd y gwna efe â'r rhâd cyfiawn: 10 ac â mab anghyfiawn i ddâd cyfiawn: 14 ac â mab cyfiawn i dâd anghyfiawn: 19 ac â'r annuwiol a edifarhao: 24 ac a'r duwiol a ymdawo â'i ddauwioldeb. 25 Y mae yn ymddiffyn ei gyfiawnder, 31 ac yn annog i edifeirwch.*

A Gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

2 Pa ham gennych arferu y ddihareb hon am dîr Iſrael, gan ddywedyd; * y tadau a ſwyttaſant rawn-win ſurion, ac ar ddannedd y plant y mae dincged?

* Ier. 31.29.

3 *Fel mai* byw fi, medd yr Arglwydd Ddnw, ni bydd i chwi mwy arferu y ddihareb hen yn Iſrael.

4 Wele, yr holl eneidiau, eiddo fi ydynt, fel enaid y tâd, felly hefyd enaid y mâb, eiddo fi ydynt: yr enaid a becho hwnnw a fydd marw.

5 Canys os bydd gŵr yn gyfiawn, ac yn gwneuthur barn, a chyfiawnder;

6 Heb ſwytta ar y mynyddoedd, na chyfodi ei * lygaid at eilynnod tŷ Iſrael, a heb * halogi gwraig ei gymmydog, na neſſau at * wraig ffiſglwyfus;

* Lev. 18.20.

* Leu. 20.

7 Na * gorthrymmu neb, ond a * roddes ei wyſtl i'r dyledwr yn ei ôl, ni threiſiodd drais, * ei fara i rôdd i'r newynog, ac a ddilladodd y noeth:

* Exod. 22.21.

8 Ni roddes * ar vſuriaeth, ac ni chymmerodd ychwaneg, ei law a ddymodd yn ei hôl oddi wrth lev. 19.15 anwiredd, gwîr farn a wnaeth rhwng gŵr a gŵr, & 25.14.

9 Yn ſy neddfau y rhodiodd, a'm barnedigaſ Deut. thau a gadwodd, i wneuthur gwirioneddus: cy- 24.12.13. fiawn yw, gan ſyw efe a fydd byw, medd yr Ar- 22.1.0. glwydd Ddnw.

* Deu. 15.

10 Os cenhedla efe fab yn † lleidr, *ac* yn tywallt gwaed; ac a wna † gyffelyb i'r vn o'r pethau hyn,

† mat. 25. 35.

11 Ac ni wna yr vn o'r pethau hynny, onid ir y mynyddoedd y bwytty, a gwraig ei gymdog a haloga;

* Exod. 22.25. leu. 25.36.37.

12 Yr angbenus a'r tlawd a orthrymma, trais- a dreiſia, gwyſtl ni rydd dracheſn, ac at eilyn- nod y cyſyd ei lygaid, a wnaeth ffieidd-dra;

leu. 19. pſal. 15.5.

13 Ar vſuriaeth y rhoddes, ac ychwaneg a gymmer, gan hynny a fydd efe byw? ni bydd byw: gwnaeth yr holl ffieidd-dra hyn, gan farw y bydd efe, farw, ei waed a fydd arno ei hun.

Neu, *darwar* Neu, *iw* Neu, *erlyn a* pobau

14 Ac wele, os cenhedla fâb a wêl holl bechodau ei dâd, y rhai a wnaeth efe, ac a ſyrria, ac ni wna felly;

15 Ar y mynyddoedd ni ſwytty, a'i lygaid ni chyfyd at eilynnod tŷ Iſrael, ni haloga wraig ei gymmydog;

† Hebr. *myſla*

16 Ni orthrymma neb ychwaith, ni † attal wyſtl, ac ni threiſia drais, ei fara a rydd i'r newynog, noeth a ddillada;

Neu, *ymgymmal.*

17 A'i

17 *Ni* thrỽ ei law oddi wrth yr anghenoc, vsoriaeth na llỽg ni chymmer, ſy marnaũ a wna, yn ſy neddfau y rhodia: hwnnw ni bydd farw am anwiredd ei dâd, gan ſyw y bydd efe byw.

18 Ei dâd am orthrymmu yn dôſt, a threiſio ei frâwd trwy orthrech, a gwneuthur yr hyn nid oedd dda ym myſc ei bobl: wele, efe a fydd marw yn ei anwiredd.

19 Etto chwi a ddywedwch, paham? oni ddỽg y mab anwiredd y tâd? pan wnelo y mab farn a chyfiawnder, a chadw ſy holl ddeddfau, a'i gwneuthur hwynt: gan ſyw efe a fydd byw.

*Deu.24. 16.2 bren. 14. 6. 2 cron. 25. 4. ier. 31. 29.

20 Yr *enaid a becho, hwnnw a fydd marw; y mab ni ddỽg anwiredd y tâd, a'r tâd ni ddỽg anwiredd y mâb: cyfiawnder y cyfiawn ſydd arno ef; a drygioni y drygionus ſydd arno ynteu.

21 Ond os yr annuwiol a ddychwel oddi wrth ei holl bechodau, y rhai a wnaeth, a chadw ſy holl ddeddfau, a gwneuthur barn a chyfiawnder, efe gan ſyw a fydd byw, ni bydd efe marw.

22 Ni chofir iddo yr holl gamweddau a wnaeth, yn ei gyfiawnder a wnaeth y bydd efe byw.

*Pen. 33. 11.

23 *Gan ewyllyſio a ewyllyſiwn i farw yr annuwiol, medd yr Arglwydd Dduw, *ac* na ddychwelai oddi wrth ei ffyrdd, a byw?

24 Ond pan ddychwelo y cyfiawn oddiwrth ei gyfiawnder, a gwneuthur anwiredd, a gwneuthur yn ôl yr holl ffieidd-dra a wnelo'r annuwiol; a fydd efe byw? ni chofir yr holl gyfiawnderau a wnaeth efe: yn ei gamwedd yr hwn a wnaeth, ac yn ei bechod a bechodd, ynddynt y bydd efe marw.

*Pen. 33. 20.

25 Etto chwi a ddywedwch, *nid cymmwys yw ffordd yr Arglwydd: gwrandewch yr awr hon tỽ Iſrael, onid yw gymmwys ſy ffordd i? onid eich ffyrdd chwi nid ydynt gymmwys.

26 Pan ddychwelo y cyfiawn oddi wrth ei gyfiawnder, a gwneuthur anwiredd, a marw yn ddynt, am ei anwiredd a wnaeth y bydd efe marw.

27 A phan ddychwelo yr annuwiol oddi wrth ei ddrygioni yr hwn a wnaeth, a gwneuthur barn a chyfiawnder, hwnnw a geidw yn ſyw ei enaid.

28 Am iddo yſtyried a dychwelyd oddi wrth ei holl gamweddau y rhai a wnaeth, gan ſyw y bydd byw, ni bydd marw.

29 Etto tỽ Iſrael a ddywedant, nid cymmwys yw ffordd yr Arglwydd, tỽ Iſrael, onid cymmwys ſy ffyrdd: ? onid eich ffyrdd chwi nid ydynt gymmwys?

30 Am hynny barnaf chwi tỽ Iſrael bob vn yn ôl ei ffyrdd ei hun, medd yr Arglwydd Dduw: dychwelwch a throwch oddiwrth eich holl gamweddau, fel na byddo anwiredd yn dramwydd i chwi.

31 Bwriwch oddi wrthych eich holl gamweddau y camweddaſoch ynddynt, a gwnewch ichwi *galon newydd, ac yſpryd newydd: canys pa ham, tỽ Iſrael, y byddwch feirw?

*Pen. 36. 26.

32 *Canys nid oes ewyllys gennif i farwolaeth y marw, medd yr Arglwydd Dduw; dychwelwch gan hynny, a byddwch fyw.

PEN. XIX.

1 Cwynfan am dywyſogion Iſrael, trwy ddammeg a genawon Aſra a dielid mewn pydew: 10 ac am Ieruſalem, trwy ddammeg o win wyddon a gwiſcbiedig.

C Ymmer dithau alar-nâd am dywyſogion Iſrael,

2 A dywed, Beth yw dy fam? llewes: gorweddodd ym myſg llewod: ynghanol llewod ieuainge y maethodd hi ei chenawon.

3 A hi a ddug i fyny vn o'i chenawon: ei aeth yn llew ieuange, ac a ddyſcodd yſclyfaeth yſclyfaeth, bwyttaodd ddynion.

4 Yna y cenhedloedd a glywſant ſôn am dano: daliwyd ef yn eu ffoſ hwynt, a dygaſant ef mewn cadwynau i dîr yr *Aipht.

5 A phan welodd iddi ddiſgwil, a darfod am ei gobaith, hi a gymmerodd vn *arall* o'i chenawon, *ac* a'i gwnaeth ef yn llew ieuange.

6 Yntef a dramwyodd ym myſc y llewod, efe aeth yn llew ieuange, ac a ddyſcodd yſclyfaeth yſclyfaeth, bwyttaodd ddynion.

7 Adnabu hefyd eu gweddwon hwynt, a'i dinaſoedd a anrheithiodd efe; ie anrheithiwyd y tîr a'i gyfiawnder, gan lais ei tuad ef.

8 Yna y cenhedloedd a ymoſodaſant yn erbyn ef o amgylch, o'r taleithiau, ac a daenaſant eu rhwyd arno: ac efe a ddaliwyd yn eu ffoſ hwynt.

9 A hwy a'i rhoddaſant ef yngharchar mewn cadwyni, ac a'i dygaſant at frenin Babilon: dygaſant ef i ymddiffynfeydd, fel na chlywid ei lais ef mwy ar fynyddoedd Iſrael.

10 Dy fam *ydd* fel gwinwydden yn dy waed di, wedi ei phlannu wrth ddyfroedd, ffrwythlon a brigoc oedd, o herwydd dyfroedd lawer.

11 Ac yr oedd iddi wialen cryfion, yn deyrnwialen llywodraethwyr, a'i huchder *oedd* uchel ymmyſg y tew-ſrîgi: fel y gwelid hi yn ei changhennau.

12 Ond hi a ddiwreiddiwyd mewn llidiawgrwydd: bwriwyd hi i'r llawr: a'r gwynt dwyrain a wywodd ei ffrwyth hi; ei gwialen cryfion a dorrwyd, ac a wywaſant, tân a'i hyſoddodd.

13 Ac yr awr hon hi a blannwyd mewn anialwch, mewn tîr crâs, a ſychedic.

14 A thân a aeth allan o wialen ei changhennau, yſſodd ei ffrwyth hi, fel nad oedd ynddi wialen gref, yn deyrn-wialen i lywodraethu. Galar-nâd yw hyn, ac yn alar-nad y bydd.

PEN. XX.

1 Duw yn gwrthod gadael i henuriaid Iſrael ymgynghori ag ef: 5 Yn adrodd hiſtori eu hanyfydd-dod hwy yn yr Aipht, 10 yn yr anialwch, 27 ac yn eu gwlad: 33 Yn addaw eu cynnull trwy yr efengyl. 45 Yna cnw cotl nig mae yn dangos dinyſtr Ieruſalem.

YN y ſeithfed flwyddyn, o fewn y pumed mis, ar y degfed *dydd* o'r mis, y daeth gwŷr o henuriaid Iſrael i ymgynghori â'r Arglwydd, ac a eiſteddaſant ger fy mron i.

2 Yna y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

3 Ha fab dŷn, llefara wrth henuriaid Iſrael a dywed wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw: a'i i ymofyn â mi yr ydych chwi, yn dyfod? fel mai byw fi, medd yr Arglwydd Dduw, ni fynnaf gennych ymofyn â mi.

4 A ferni di hwynt? gwna iddynt ŷbŷdd ffieidd-dra eu tadau:

5 A dywed wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, ar y dydd y dewiſais Iſrael, ac yſpys y tyngais wrth hâd tỽ Iacob, ac fi'm *gwneithym yn hyſpys iddynt yn mhîr yr Aipht, pan dyngais wrthynt, gan ddywedyd; myfi *yw* yr Arglwydd eich Duw chwi,

6 Yn

4 Ac y dydd y tyngais wrthynt, ar eu dwyn allan o dir yr Aipht, i wlad yr hon a ddarsawn iddynt, yn llifeirio o laeth, a mêl, yr hon yw gogoniant yr holl diroedd:

5 Yna y dywedais wrthynt, bwriwch ymmaith bob un ffieidd-dra ei lygaid, * ac nac ymhalogwch a delwau yr Aipht, myfi yw yr Arglwydd eich Duw chwi.

6 Er hynny gwrthryfelasant i'm herbyn, ac ni fynent wrando arnaf; ni fwriasant ymmaith ffieidd-dra eu llygaid bob un, ac ni adawsant eulun aft yr Aipht: yna y dywedais, tywallt af arnynt fy llidiawgrwydd, i gyflawni fy nig arnynt, yng nghanol gwlad yr Aipht.

7 Eithr gweithum er mwyn fy enw, rhac eu bod i ymhalogi y cenhedloedd, y rhai yr oeddynt yn eu mysc: yngwydd pa rai yr ymyspysiais drostynt hwy, wrth eu dwyn hwynt allan o dir yr Aipht.

8 Am hynny * y dygais hwynt allan o dir yr Aipht, ac a'i dygais hwynt i'r anialwch.

9 A rhoddais iddynt fy neddfau, † ac yspysiais iddynt fy marnedigaethau: * y rhai y bydd byw dyn os dyn a'i gwna hwynt.

10 Rhoddais hefyd iddynt * fy Sabbothau, i fod yn arwydd rhyngof â hwynt, i wybod mai myfi yw yr Arglwydd yn sancteiddiodd hwynt.

11 Er hynny ty Israel a wrthryfelasant i'm herbyn yn yr anialwch, ni rodiasant yn fy neddfau, onid dirmygasant fy marnedigaethau, y rhai y bydd byw dyn os dyn a'i gwnelo hwynt; fy Sabbothau hefyd a * halogasant yn ddirfawr: yna y dywedais y tywallwn fy llid arnynt yn yr * anialwch, iw difetha hwynt.

12 Eithr gweithum er mwyn fy enw, fel na halogid ef ngolwg y cenhedloedd, y rhai y dygais hwynt allan yn eu gwydd.

13 Ac eithr mi a dyngais wrth iddynt yn yr anialwch, na dygwn hwynt i'r wlad a roddafwn iddynt, yn llifeirio o laeth a mêl: honno yw gogoniant yr holl wledydd:

14 O herwydd iddynt ddirmygu fy marnedigaethau, ac na rodiasant yn fy neddfau, ond halogi fy Sabbothau: canys eu calon oedd yn myned ar ôl eu heilunod.

15 Eithr tofturiodd fy llygaid wrthynt, rhac eu difetho, ac ni wnaethum ddiben amdanynt yn yr anialwch.

16 Ond mi a ddywedais wrth eu meibion hwynt yn yr anialwch, na rodiwch yn neddfau eich tadau, ac na chedwch eu barnedigaethau hwynt, nac ymhalogwch ychwaith â'u heilunod hwynt.

17 Myfi yw yr Arglwydd eich Duw chwi: rhodiwch yn fy neddfau, a chedwch fy marnedigaethau, a gwnewch hwynt:

18 Sancteiddiwch hefyd fy Sabbothau, fel y byddont yn arwydd rhyngof a chwithau, i wybod mai myfi yw yr Arglwydd eich Duw chwi.

19 Y meibion hwythau a wrthryfelasant i'm herbyn, ni rodiasant yn fy neddfau ni chadwasant, drewy eu gwnenthur hwynt, y rhai y bydd byw ynddynt y dyn a'i gwnelo hwynt: halogasant fy Sabbothau: yna y dywedais y tywallwn fy llid arnynt, i gyflawni fy nig arnynt yn yr anialwch.

20 Eithr troais heibio fy llaw, a gweithum er mwyn fy enw, fel na halogid ef yngolwg y cenhedloedd, y rhai y dygaswn hwynt allan yn eu gwydd.

21 Hefyd mi a dyngaswn wrthynt yn yr anialwch, ar eu gwasgaru hwynt ym mysc y cenhedloedd, a'i tanu hwynt, ar hyd y gwledydd.

22 O herwydd fy marnedigaethau ni wnaethent, ond fy neddfau a ddiystyrasent, fy Sabbothau hefyd a halogasent, a'i llygaid oedd ar ôl eulynnod eu tadau.

23 Minneu hefyd a roddais iddynt ddeddfau nid oeddynt dda, a barnedigaethau ni byddent fyw ynddynt;

24 Ac a'i halogais hwynt yn eu hoffrymmau, wrth dynnu * tramy dân bob peth a egoro yr groth, fel y * Pen. diniftriwn hwynt; fel y gwybyddent mai myfi yw yr Arglwydd. 16.21.

25 Am hynny, fab dŷn, llefara wrth dŷ Israel, a dywed wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Duw, etto yn hyn i'm cabledd eich tadau, gan † swnenthur o honynt gamwedd i'm herbyn. † Hebr. gamwa-

26 Canys dygais hwynt i'r tîr, a dyngaswn ar ei roddi iddynt, a gwelsant bob bryn vchel, a phob pren brigog, ac aberthasant yno eu hebyrth, ac yno nyant gamwedd. y rhoddasant eu hoffrymmau digllonedd: yno hefyd y gosodasant eu harogl peraidd, ac yno y tywallasant eu diod offrymmau.

27 Yna y dywedais ‖ wrthynt, beth yw yr vchel- ‖ Neu, fa yr ydych chwi yn myned iddo? a Bamah y gelwyd ei henw hyd y dydd hwn. iddynt, heb oedd yr vchel-fa, neu, y Bamah, &c.

28 Am hynny dywed wrth dŷ Israel, fel hyn y dywed yr Arglwydd Duw, a ydych chwi yn ymhalogwch eich tadau ac a ffordd eich tadau yr ymhalogwch chwi? ac a buttein iwch chwi ar ôl eu ffieidd-dra hwynt?

29 Canys pan offrymoch eich offrymau, gan dynnu eich meibion drwy'r tân, yr ymhalogwch wrth eich holl eulynnod hyd heddyw: a finnau fi genych ymofyn â mi, tŷ Israel? *fel mai* byw fi medd yr Arglwydd, nid ymofynnir â mi genych.

30 † Eich bwrlad hefyd ni bydd ddim, yr hyn a ddywedwch, byddwn fel y cenhedloedd, fel teuluoedd y gwledydd, i wasanaethu pren a maen. † Hebr. a'r hyn a ddaeth yn eich ysbryd.

31 *Fel mai* byw fi, medd yr Arglwydd Duw, yn ddiau â llaw gadarn, ac â braich eftynedig, ac â llidiawgrwydd tywalltedig, y teyrnasaf arnoch.

32 A dygaf chwi allan o fyfe y bobloedd, a chasclaf chwi o'r gwledydd, y rhai ych gwasgarwyd ynddynt, â llaw gadarn, ac â braich eftynedig, ac â llidiawgrwydd tywalltedig.

33 A dygaf chwi i anialwch y bobloedd, ac ymddadleuaf â chwi yno wyneb yn wyneb.

34 Fel yr ymddadleuais â'ch tadau, yn anialwch tir yr Aipht, felly yr ymddadleuaf â chwithau, medd yr Arglwydd Duw.

35 A gwnaf i weh fyned tan y wialen, a dygaf chwi i lŷr wym y cyfammod.

36 A charthaf o bowch y rhai gwrthryfelgar, ‖ Neu, a'r rhai a drofeddasant i'm herbyn, dygaf hwynt o wlâd eu hymdaith, ac i wlad Israel ni ddeuant: a chewch wybod mai myfi yw yr Arglwydd. dyddadleuid.

37 Chwithau ty Israel, fel hyn y dywed yr Arglwydd Duw, ewch, gwasanaethwch bob un o honynt eulynnod, ac yn ôl hyn hefyd, oni wrandewch arnaf: ond na halogwch mwy fy enw sanctaidd â'ch offrymmau, ac â'ch eulynnod.

38 Canys yn fy mynydd sanctaidd, yn mynydd vchelder Israel, medd yr Arglwydd Duw, yno i'm gwasanaetha holl dŷ Israel, cwbl o'r wlâd yno: yno y bydd af fodlon iddynt, ac yno y gofynnaf eich offrymmau, ‖ a blaen ffrwyth eich offrymmau, gyd â'ch holl sanctaidd bethau. ‖ Neu, a'r gofynnaf eich offrymmau.

39 Byddaf fodlon i chwi gyd â'ch arogl † pan raidd, pan ddygwyf chwi allan o blith y bobloedd, a'ch casclu chwi o'r tiroedd i'ch gwasgarwyd ynddynt, ac mi a sanctaiddir ynoch yngolwg y cenhedloedd. † Hebr. gorphwyfo.

40 Hefyd

42 Hefyd cewch ŵybod mai myfi yw yr Arglwydd, pan ddygwyf chwi i dîr Israel, i'r tîr y tyngais am ei roddi i'ch tadau.

43 Ac yno y cofiwch eich ffyrdd, a'ch holl weithredoedd y rhai yr ymhalogasoch ynddynt, fel yr alaroch arnoch eich hun, am yr holl ddrygioni a wnaethoch.

44 A chewch ŵybod mai myfi yw yr Arglwydd, pan wnelwyf a chwi, er mwyn fy enw: nid yn ôl eich ffyrdd drygionus chwi, nac yn ôl eich gweithredoedd llygredic, ô tŷ Israel, medd yr Arglwydd Dduw.

45 Daeth dracheſn air yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

46 Gosod dy wyneb fab dŷn, tua'r dehau, ie difera *eiriau* tua'r deau, a phrophwyda yn erbyn coed maes y deau;

47 A dywed wrth goed y deau, gwrando air yr Arglwydd, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn cynneu ynot ti dân, ac efe a yſſa ynot ti bob pren îr, a phob pren ſych, ffagl y ffiam ni ddiffydd, a'r holl wynebau, o'r deau hyd y gogledd, a loſcir ynddo.

48 A phob cnawd a welant, mai myfi yr Arglwydd a'i cynneuais, ni's diffoddir ef.

49 Yna y dywedais, ô Arglwydd Dduw, y maent hwy yn dywedyd am danaf; onid dammegion y mae hwn yn eu traethu?

PEN. XXI.

1 *Ezeciel yn Prophwydo yn erbyn Ierusalem trwy arwydd ochenicidio.* 8 *Y cleddyf gloywlym,* 28 *yn erbyn Ierusalem,* 25 *yn erbyn y frenhiniaeth,* 28 *ac yn erbyn yr Ammoniaid.*

A Daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd,

2 Gosod dy wyneb, fab dŷn, tu a Ierusalem, a difera *dy eiriau* tua'r cyſſegroedd, a phrophwyda yn erbyn gwlad Israel.

3 A dywed wrth wlad Israel, fel hyn y dywed yr Arglwydd; wele fi i'th erbyn, tynnaf hefyd fy nghleddyf o'i wain, a thorraf o honot gyfiawn ac anghyfiawn.

4 O herwydd y torraf o honot gyfiawn ac anghyfiawn; am hyny y daw fy nghleddyf allan o'i wain, yn erbyn pob cnawd, o'r deau hyd y gogledd;

5 Fel y gwypo pob cnawd i mi yr Arglwydd dynnu fy nghleddyf allan o'i wain: ni ddychwel efe mwy.

6 Ochain ditheu, fab dŷn, a gydag yſsigtod lwyni, ie ochain yn chwerw, yn eu golwg hwynt.

7 A bydd, pan ddywedant wrthit, am ba beth yr ydwyt yn ochain, yna ddywedyd o honot, am y chwedl newydd, am ei ſod yn dyfod, fel y toddo pob calon, ac y llaeſo y dwylo oll, ac y pallo pob yſpryd, a'r glinau oll a ânt † fel dwfr; wele efe yn dyfod, ac a fydd, medd yr Arglwydd Dduw.

8 A gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

9 Prophwyda, fab dŷn, a dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd, dywed, cleddyf, cleddyf, a hogwyd, ac a loywyd.

10 Efe a hogwyd i ladd lladdfa, efe a loywyd, fel y byddei ddiſcleir: a lawenychwn ni? y mae efe yn dirmygu gwialen fy mab, fel pob pren.

11 Ac efe a'i rhoddes i'w loywi, iw ddal mewn llaw, y cleddyf hwn a hogwyd, ac a loywyd, iw roddi yn llaw y lleiddiad.

12 Gwaedda ac vda, fab dŷn, canys hwn fydd ar fy mhobl, hwn *fydd* yn erbyn holl dywyſogion Israel; † dychryn gan y cleddyf fydd ar fy mhobl; am hyny * taro *lan* ar forddwyd.

13 ‖ Canys profiad yw; a pheth os y cleddyf a ddiyſtyra y wialen? ni bydd efe mwy, medd yr Arglwydd Dduw.

14 Tithau, fab dŷn, prophwyda, a tharo law wrth law, a dybler y cleddyf y drydedd waith: cleddyf y lladdedigion, cleddyf lladdedigaeth y gwyr mawr *ydyw*, yn myned iw ſtafelloedd hwynt.

15 Rhoddais ‖ flaen y cleddyf yn erbyn eu holl byrth hwynt, i doddi *eu* calon, ac i amlhau eu traumgwyddiadau; oh, gwnaed ef yn loyw, ‖ hogwyd ef i ladd.

16 Dôs rvw ffordd, naill ar y llaw ddehau, † ai ar y llaw aſſiw, lle y tueddo dy wyneb.

17 Minnen hefyd a darawaf y naill law yn y llall, ac a lonyddaf fy llid: myfi yr Arglwydd a'i llefarais.

18 A daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd:

19 Tithau, fab dŷn, goſot i ti ddwy ffordd, fel y delo cleddyf brenin Babilon; o vn tîr y deuant ill dwy; a dewis lê, yn mhen ffordd y ddinas y dewiſi *ef*.

20 Goſod ffordd i ddyfod o'r cleddyf tua Rabbath meibion Ammon, a thu a Iuda, yn erbyn Ierusalem gaeroc.

21 Canys ſafodd brenin Babilon † at y groes-ffordd, yn mhen y ddwy-ffordd, i ddewino dewiniaeth, gloywodd ei ‖ ſaethau, ymofynnodd †† delwau, edrychodd mewn aſu.

22 Yn ei law ddehau yr oedd dewiniaeth Ierusalem, am oſod ‖ capteiniaid i agoryd ſafn mewn lladdedigaeth, i ddercha fu lleſ gyda bloedd; i oſod offer rhyfel yn erbyn y pyrth, i fwrw clawdd, i adeiladu ymddiffynfa.

23 A *hyn* fydd ganddynt, fel dewino dewiniaeth gwagedd yn eu golwg hwynt, i'r rhai a dyngaſant lwon: ond efe a goffa yr anwiredd, iw dal *hwynt*.

24 Am hyny; fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, am beri o honoch goffio eich anwiredd, gan amlygu eich camweddau, fel yr ymddengys eich pechodau yn eich holl weithredoedd: am beri o honoch *eich* cofio, i'ch delir â llaw.

25 Tithau halogedic annuviol dywyſog Iſrael, yr hwn y daeth ei ddydd, yn amſer diwedd anwiredd,

26 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, ſymmud y meitr, a thynn ymaith y goron, nid yr vn *fydd* hon: cyſod yr iſel, a goſtwng yr vchel.

27 † Dymchwelaf, dymchwelaf, dymchwelaf hi, ac ni bydd mwyach, hyd oni ddelo yr hwn y mae yn gwiawn i ddo, ac iddo ef y rhoddaf hi.

28 Prophwyda dithau, fab dŷn, a dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw am feibion Ammon, ac am eu gwradwydd hwynt; dywed ti, y cleddyf, y cleddyf a dynnwyd, i ladd y gloywyd ef, i ddifetha o herwydd y diſclelrdeb.

29 Wrth weled gwagedd i ti, wrth ddewino celwydd, ith roddi ar yddfau y lladdedigion, y drygionus, y rhai y daeth eu dydd yn amſer diwedd eu hanwiredd.

30 ‖ A ddychwelaſi *ef* iw wain? yn y lle i'th greewyd, yn nhir dy gynneſin i'th farnaf.

31 A thywalltaf fy nigllonedd arnat, â thân fy llidiawgrwydd y chwythaf arnat, a rhoddaf di yn llaw dynion ‖ poethion, cywraint i ddeſtrio.

32 I'r tân y byddi yn ymborth, dy waed fydd yng hanol y tîr, ni'th gofir *mwyach*, canys myfi yr Arglwydd a'i dywedais.

† Hebr. yn ddwfr. ‖ Neu, gwialen fy mab yw; dirmygu pob pren y mae. ‖ Neu, gwthiwyd hwynt i lawr i'r cleddyf gydâ'm pobl. *Ier. 47. 29*

PEN. XXII.

1 Gwaith o Iechodau Ierusalem. 13 Y Dyfse bwynt wegis sothach yn ei ffwrn. 23 Llyfnigaeth yr holl offeiriaid, a'r tywysogion, a'r lall.

GAir yr Arglwydd a ddaeth attaf dracheffn, gan ddywedyd;

2 Titheu fab dŷn, ‖ *a ferni di? a ferni ddinas y gwaed? ie ti a wnei iddi ŵybod ei holl ffieidd-dra.

3 Dywed titheu, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, tywallt gwaed y mae yr ddinas yn ei chanol, i ddyfod o'i hamser, ac eulynnod a wnaeth hi yn erbyn ei hun i ymhalogi.

4 Enog wyt yn dy waed, yr hwn a * dywellaist, a halogedig yn dy eulynnod, y rhai a wnaethaist; a thi a nesseaist dy ddyddiau, a daethoft hyd ar dy flynyddoedd, am hynny i'th wneuthum yn warth i'r cenhedloedd, ac yn watwargerdd i'r holl wledydd.

5 Y rhai agos a'r rhai pell oddi wrthit a'th watwarant, yr halogedic o enw, ac aml dy drallod.

6 Wele, tywysogion Israel oeddynt ynot, bôb un yn ei † allu, i dywallt gwaed.

7 Ditmygasant ynot dâd a mam, gwnaethant yn dwyllodrus â'r dieithr o'th fewn: gorthrymmasant ynot yr ymddifad a'r weddw.

8 Ditmygaist fy mhethau sanctaidd, a halogaist y Sabbothau.

9 Athred-wŷr oedd ynot i dywallt gwaed: ar y mynyddoedd befyd y bwyttasant ynot ti: gwnant ffieidder o'th fewn.

10 Ynot ti * y datcuddient noethni en tâd: * yr oedd a fic-glwyd a ddarostyngent ynot.

11 Gwnai * ŵr befyd ffieidd-dra â * gwraig ei gymmydog, a gŵr a halogei ei * wandd ei hun mewn ffeledeb; ie darostyngei gŵr ynot ei chwaer o'i hun, merch ei dad.

12 Gwobr a gymmerent ynot am dywallt gwaed; cymmeraist v'surieth ac occraeth, ac elwaist ar dy gymmydogion trwy dwyll, ac anghofiaist fi, medd yr Arglwydd Dduw.

13 Am hynny wele, * tarewais fy llaw wrth dy drais-dod, yr hwn a wnaethoft; ac am y gwaed oedd o'th fewn.

14 A bery dy galon? a gryfhâ dy ddwylo yn y dyddiau y bydd i mi a wnelwyf â thi? myfi yr Arglwydd a'i llefarais, ac a'i gwnaf.

15 Canys gwasgaraf di ym mysc y cenhedloedd, a thaenf di ar hŷd y gwledydd; a gwnaf i'th aflendid ddarfod allan o honot.

16 A thi a ‖ etifeddi ynot dy hun yngŵydd y cenhedloedd, a chei ŵybod mai myfi yw yr Arglwydd.

17 A gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

18 Ha fab dŷn, tŷ Israel aeth gennif yn ammhuredd; prês, ac alcam, a haiarn, a phlwm ydynt oll, ynghanol y pair: ammhuredd arian ydynt.

19 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, am eich bôd chwi oll yn ammhuredd, am hynny, wele fi yn eich casclu chwi i ganol Ierusalem.

20 Fel casclu arian, a phrês, a haiarn, a phlwm, ac alcam i ganol y ffwrn, i chwythu tân arnynt ac ymdoddi: felly yn fy llid, a'm dig, y casclaf chwi, ac yn gadawaf yno, ac a'ch toddaf.

21 Ie casclaf chwi, a chwythaf arnoch â thân fy llidiawgrwydd, fel y todder chwi yn ei chanol hi.

22 Fel y toddir arian ynghanol y pair, felly y toddir chwi yn ei chanol hi: fel y gŵypoch mai myfi yr Arglwydd a dywelltais fy llidiawgrwydd arnoch.

23 A gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

24 Dywed wrthi hi, fab dŷn, ti yw y tir sy heb ei buro, heb lawio arno, yn nydd digter.

25 Cydfradwriaeth ei phrophwydi o'i mewn, *fydd* fel llew rhuadwy yn sclyfaethu sclyfaeth, * eneidiau a yssafant, trysfor a phethau gwerthfawr a gymmerasant; ei gweddwon hi a amlhasant hwy o'i mewn. *Mat.23.14.

26 Ei hoffeiriaid a dreisiasant fy nghyfraith, ac a halogasant fy mhethau sanctaidd: ni wnaethant ragor rhwng cyssegredic a halogedic, ac ni wnaethant ŵybod *rhagor* rhwng yr aflan a'r glân: a cuddiasant befyd eu llygaid oddi wrth fy Sabbothau, a halogwyd fi yn eu mysc hwynt.

27 Ei phennaethiaid oedd yn * ei chanol, fel bleiddiaid yn sclyfaethu sclyfaeth, i dywallt gwaed, i ddifetha eneidiau, er elwa elw. *Mic.3.11. zach.3.3.

28 Ei * phrophwydi befyd a'i priddasant hwy â *chlai* annhymherus, gan weled gwagedd, a dewino iddynt gelwydd, gan ddywedyd, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, a'r Arglwydd heb ddywedyd. *Pen.13.6

29 Pobl y tir a arferasant ‖ dwyll, ac a dreisiant drais, ac a orthrymmasant y truan, a'r tlawd; y dieithr hefyd a orthrymmasant † yn anghyfiawn. ‖ *Neu, drau.* † *Hebr. heb farn, neu, barnedd.*

30 Ceisiais befyd ŵr o honynt i gau y cae, ac i sefyll ar yr adwy o'm blaen, tros y wlâd, rhag ei dinistrio, ac ni's cefais.

31 Am hynny y tywelltais fy nigofaint arnynt, â thân fy llidiawgrwydd y difethais hwynt, eu ffordd eu hun a roddais ar eu pennau hwynt, medd yr Arglwydd Dduw.

PEN. XXIII.

1 Putteinidra Aholah ac Aholibah. 22 Dialeddu ar Aholibah gan ei chariadau. 36 Y Prophwyd yn argyoeddi eu goolneb hwy ill dwyoedd, 43 ac yn dangos eu barn hwy.

YNa y daeth gair yr Arglwydd, attaf gan ddywedyd;

2 Ha fab dŷn, dwy wraig oedd ferched i'r vn fam:

3 A phutteiniasant yn yr Aipht, yn eu hieuengtid y putteiniasant; yno y pwysŵyd ar eu bronnau, ac yno yr ysigasant ddidennau eu morwyndod.

4 A'i henwau hwynt *oedd* Aholah yr hynaf, ac Aholibah ei chwaer: ac yr oeddynt yn eiddo fi, a phlantasant feibion, a merched: dymma eu henwau; Samaria *yw* Aholah, a Ierusalem Aholibah.

5 Ac Aholah a butteiniodd pan oedd eiddo fi, ac a ymserchodd yn ei chariadau, ei chymmydogion yr Assyriaid:

6 Y rhai a wiscid â glâs, yn ddugiaid, ac yn dywysogion, o wŷr ieuainge dymunol i gyd: yn farchogion yn marchogaeth meirch.

7 Fel hyn y † gwnaeth hi ei phutteindra â hwynt, â dewis feibion Assur oll, a chyda'r rhai oll yr ymserchodd ynddynt, â'i holl eulynnod hwynt yr ymhalogodd hi. † *Hebr. y beddes.*

8 Ac ni adawodd ei phutteindra *a ddygasei hi* o'r Aipht: canys gorweddasent gyd â hi yn eu hieuengtid, a hwy a ysigasent fronnau ei morwyndod hi; ac a dywalltasent eu putteindra arnii.

9 Am hynny y rhoddais hi yn llaw ei chariadau, *sef* yn llaw * meibion Assur, y rhai yr ymserchodd hi ynthynt. * 2 Bren. 16.7.

Ie Y

10 Y rhai hynny a ddatcuddiasant ei noethni hi, hwy a gymmerasant ei meibion hi a'i merched, ac a'i lladdasant hithen â'r cleddyf; a hi a aeth yn † enwoc ym mysc gwragedd, canys gwnaethent farn arni.

† Hebr. caw.

11 A phan welodd ei chwaer Aholibah, hi a lygrodd ei thraserch yn fwy na hi; a'i phutteindra yn fwy nâ phutteindra ei chwaer.

12 Ymserchodd ym meibion Assur, y dugiaid a'r tywysogion o gymmydogion, wedi eu gwisco yn wych iawn, yn farchogion yn marchogaeth meirch, yn wŷr ieuainge dymunol i gyd.

13 Yna y gwelais ei halogi hi: *a bod* yn flordd ganddynt ill dwy;

14 Ac iddi hi chwanegu ar ei phutteindra, canys pan welodd wŷr wedi eu llunio ar y pared, delwau y Caldeaid wedi eu llunio â fermilion,

15 Wedi eu gwregysu â gwregys am eu lwynau, mewn golwg yn dywysogion oll, o ddull meibion Babilon yn Caldea, tir eu ganedigaeth.

† Hebr. wrth welediad ei llygaid.

16 Hi a ymserchodd ynddynt † pan eu gwelodd â'i llygaid, ac a anfonodd genadau attynt i Caldea.

17 A meibion Babilon a ddaethant atti, i wely cariad, ac a'i halogasant hi â'i putteindra, a hi a ymhalogodd gyda hwynt, a'i meddwl a giliodd oddi wrthynt.

18 Felly y datcuddiodd hi ei phutteindra, ac y datcuddiodd ei noethni, yna y ciliodd fy meddwl oddi wrthi, fel † y ciliasei fy meddwl oddi wrth ei chwaer hi.

† Hebr. y datcuddasei, neu yr ymollyngasei.

19 Etto hi a chwanegodd ei phutteindra, gan gofio dyddiau ei hieuengtid, *yn* y rhai y putteiniasai hi yn nhir yr Aipht.

20 Canys hi a ymserchodd yn ei gordderchwŷr, y rhai *yr oedd* eu cnawd *fel* cnawd asynnod, a'i diferlif *fel* ddiferlif meirch.

21 Felly y cofiaist ffolerder dy ieuengtid, pan ysigwyd dy ddideunau gan yr Aiphtiaid, am fronau dy ieuengtid.

22 Am hynny Aholibah, x fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn cyfodi dy gariadau i'th erbyn, y rhai y ciliodd dy feddwl oddi wrthynt, a dygaf hwynt i'th erbyn o amgylch,

23 Meibion Babilon, a'r holl Galdeaid, Pecod, a Soa, a Choa, holl feibion Assur gyd â hwynt, yn wŷr ieuainge dymunol, yn ddugiaid, a thywysogion i gyd, yn bennaethiaid, ac yn enwoc, ym marchogaeth meirch, bawb o honynt.

24 A deuant i'th erbyn â menni, cerbydau, ac olwynion, ac â chynnulleidfa o bobl; gosodant i'th erbyn oddi amgylch astalch, a tharian, a helm: a rhoddaf o'i blaen hwynt farnedigaeth, a hwy a'th farnant â'i barnedigaethau eu hun.

25 Ac mi a osodaf fy eiddigedd yn dy erbyn, a hwy a wnant â thi yn ffiidiog: dy drwyn a'th glustiau a dynnant ymmaith, a'th weddill a syrth gan y cleddyf; hwy a ddalianat dy feibion a'th serched: a'th weddill a yssir gan y tân.

† Hebr. ddodes fu dy herbyn wch.

26 Dioscant hefyd dy ddillad, a dygant † dy ddodrefn hyfryd.

27 Felly y gwnaf i'th scelerder, a'th butteindra o dir yr Aipht, beidio â thi; fel na chodech dy lygaid attynt, ac na chofiech yr Aipht mwy.

28 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn dy roddi yn llaw y rhai a gasaaist, yn llaw y rhai y ciliodd dy feddwl oddi wrthynt.

29 A gwnant â thi yn atcas, ac a gymmerant dy holl lafur, ac a'th adawant di yn llom, ac yn noeth, a datcuddir noethni dy butteindra; ie dy scelerder, ath butteindra.

30 Mi a wnaf hyn i ti, am butteinio o honot ôl y cenhedloedd, am dy halogi gyd â'i holl hwynt:

31 Ti a rodiaist yn ffordd dy chwaer, am hyny y rhoddaf inneu ei chwppan hi yn dy law di.

32 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, dwfn a helaeth gwppan dy chwaer a yfi; ti a fyddi yn watwar, ac i'th dremygu: y mae llawer yn gwppan ynddo.

33 Ti a lenwir â meddwdod, ac â gofid, o gwppan syndod, ac anrhaith, o gwppan dy chwaer Samaria.

34 Canys ti a yfi, ac a sugni o honaw, dryllia fyd ei ddarnau ef, ac a dynni ymaith dy fronau: canys myfi a'i lleferais, medd yr Arglwydd Dduw.

35 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; o herwydd it fy anghofio, a'm bwrw honot tu ôl i'th gefn; am hynny dwg dithau dy scelerder, a'th butteindra.

36 Dywedodd yr Arglwydd hefyd wrthif; A fernai di, fab dŷn, * Aholah, ac Aholibah? ie mynega iddynt eu ffieidd dra;

37 *Iddynt dorri priodas, a bod gwaed yn eu dwylo, ie gyd â'i heulynnod y putteiniasant, ac a'i meibion hefyd y rhai a blantasant i mi, y dynasant drwy *dân* iddynt, i'w hyssu.

38 Gwnaethant hyn y chwaneg i mi, fy nghyssegr á halfanhasant yn y dydd hwnnw, a'm Sabbothau a hologasant.

39 Canys pan laddasant eu meibion iw heulynnod yna y daethant i'm cyssegr yn y dydd hwnnw, i'w halogi ef, ac wele, * fel hyn y gwnaethant yngholl fy nhŷ.

40 A hefyd gan anfon o bonoch am wŷr † i ddyfod o bell, y rhai yr anfonwyd cennad attynt; ac wele daethant; er mwyn pa rai yr ymolchaist, y lliwiaist dy lygaid, ac yr ymharddaist á harddwch.

41 Eisteddaist hefyd ar wely anrhydeddus, a'th dresmus o'i flaen, * a gosodaist arno fy arogl-darth a'm holew i,

42 A llais tyrfa heddychol *oedd* gyda hi, a chyd â'r † cyffredin y dygwyd y † Sabeaid o'r anialwch, a roddasant freichledau am eu dwylo i'w hwynt, a choronau hyfryd am eu penneu hwynt.

43 Yna y dywedais wrth yr hên ei phuttindra; a wnâet hwy yn awr butteindra gyd â hi, a hithau *gyd â hwythau?*

44 Etto aethant atti fel mynet at butteiniwraig, felly yr aethant at Aholah, ac Aholibah, y gwragedd fceler.

45 A'r gwŷr cyfawn hwythau a'i barnant hwy â barnedigaeth * putteiniaid, ac â barnedigaeth rhai yn tywallt gwaed: canys putteiniol y maent, a gwaed *fydd* yn eu dwylo.

46 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, dygaf i fyny dyrfa arnynt hwy, a rhoddaf hwynt † i'w mudo ac i'w hanrheithio.

47 A'r dyrfa a'i llabyddiant hwy â meini, ac a'i † torrant hwy â'i cleddyfau: eu meibion a'i merched a laddant, a'i tai a losgant â thân.

48 Fel hyn y gwnaf inneu i scelerder beidio o'r wlâd, fel y dyscoir yr holl wragedd, na wnelont yn ôl eich scelerder chwi.

49 A hwy a roddant eich scelerder i'ch erbyn, a chwi a ddygwch beichiau eich culynnod, fel yr ac a gewch ŵybod mai myfi *yw* yr Arglwydd Dduw.

PEN. XXIII.

1 *Trwy ddammeg o grochan berwedig, fy dangosir ficer ddinistr Jerusalem.* 15 *Trwy fod*

Execiel

…ewn yn y gaiwfed flwyddyn, yn y degfed
…dydd o'r mis, y daeth gair
…attaf, gan ddywedyd,

…rom, if benw y dydd hwn, (fab dyn) ie
…dydd hwn i, ymofodedd brenin Babilon yn
…Ierusalem, o fewn carpli y dydd hwn.

…Chil ei ddameliaidd, pob dryll teg, y mor-
…ddog, a'r fleyddoc, llanw o'r ddewis eiefyrn.
…Cymer ddewis o'r praidd, a ‖ chynnes, yr
…tano, a berw ei gn ferfoedic, ie berwed ei
…o'i fewn.

…Am hynny yr Arglwydd Ddiw, a ddywed fel
…gwae ddinas y gwaed, y crochan, yr hwn
…ae ei fcum ynddo, ac nid aeth ei fcum allan o
…cyn ei allan bôb yn ddryll, na fyrthied coel-
…arno.

…O herwydd ei gwaed, fydd yn ei chanol; ar
…craig y gofododd hi ei, ni's tywallt odd ar
…ar, fwyw arno luch e

…I beri i lid godi, i wneuthur dial, rhoddais
…ed hi ar gopa craig, nag ei guddio.

…Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd
…gwae ddinas y gwaed, minneu a wnaf ei
…yn fawr.

…In Amlin y coed, cynneu yn tân, diſa y cig, a gwna
…ſaeth, a llyſeet yr eſgyrn.

…A ddod ef ar ei farwor yn wag, fel y tawnno,
…i lyſoe ei brês ac y toddo ei afiendid ynddo;
…dafodio ei fcum.

…Yn bodd a chelwyddau, ac nid aeth ei fcum
…allan o hono; yn tân yr aeth ei fcum hi.

…Mewn ffieddfed y mae ſceleredd o herwydd
…honof ſi a'th buro, pa wyt lan, o'th afieu-
…nith lanhêit mwy, hyd oni pharwyf i'm llid
…arnat.

…Myfi yr Arglwydd a'i lefe rais, dawa gwnaf,
…ai yn ôl, acnid arbedaf, ac nid edifarhâf, yn
…ddeddfau, ac yn ôl dy weithredoedd y barnant
…di, dd'wed yr Arglwydd Ddiw.

…A gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddy-
…wedyd,

…Wele, fab dyn, fi yn cymmeryd oddi wrthit
…dymuniant dy lygaid, â dyrnod: etto nac alara ac
…na wila, ac na ddenedd dy ddagretu.

…Taw a llefain, na wna farw-nâd, rhwym dy
…gwisg dy fên, a dôd dy fcidiau am dy draed, ac
…na thae ar dy ‖ enau, na fwyta ychwaith fara dy-
…ddion.

…So felly llefe rais wrth y bobl y boreu, a bu fa-
…rw ngwraig yn yr hwyr, a gwneuthum y boreu
…ddiach, fel y gorchymynafid i mi.

…Ar bobl a ddywedaſant wrthif, oni fyaegi i
…ddiach yw inni, gan ſe wneuthur felly?

…Ina ydywedais wrthynt; gair yr Arglwydd
…ddaeth attaf, gan ddywedyd,

…Dywed wrth dŷ Iſrael, fel hyn y dywed yr
…glwydd Ddiw; wele fi yn halogi fy nghyſſegr,
…ddiwygrwydd eich nerth, dymuniant eich llyg-
…aid, ‖ ac anwyldra eich enaid; a'ch meibion,
…ch merched, y rhai a adawſoch, a fyrthyant
…n ſcleddyf.

…ac fel y gwneuthum i, y gwnewch chwi-
…ddim ni chewch ar eich geneuau, ac ni fwytte-
…ch fara dynion.

…Dyrnod a'ch capiau am eich penau, a'ch
…eſcidiau am eich traed: ni alerwch, ac ni ſwlwch;
…onid am eich anwireddau y dihoenwch ac ochenaid-
…wch bob yn wrth ei gilydd.

…Felly y mae Ezeciel ymarwydd i chwi, yn ôl
…yr hyn oll a wnaeth efe: y gwnewch chwithau, a
…phan ddelo hyn, chwi a gawsh ŵybod mai myfi
…yw yr Arglwydd Ddiw.

…Tithau fab dyn, onid yw y dydd y cymmeraf
…oddi wrthynt eu nerth, llawenydd eu gogoniant,
…dymuniant eu llygaid, † ac anwyldra eu bronaid, eu † Hebr.
…meibion, a'i merched, derchas-
…fiad.

…Y dydd hwnnw y daw yr hwn a ddiango, at-
…taf, i beri it ei glywed â'th glustiau?

…Yn y dydd hwnnw yr agorir dy ſafa wrth yr
…hwn a ddiango, lleferi befyd, ac ni byddi fâd
…mwy, a byddy iddynt yn arwydd, ſel y gwypont,
…mai myfi yw yr Arglwydd.

PEN. XXV.

I Dial Duw ar yr Ammoniaid am eu rhyfyg yn erbyn yr Iuddewon: & ac ar Moab, a Seir

12 Ac ar Edom, 15 ac ar y Philiſtiaid.

A Gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

2 Ha fab dyn, * goſod dy wyneb yn erbyn * Iere.
meibion Ammon, a phroffwyda yn eu herbyn 49.2.
hwynt;

3 Dywed wrth feibion Ammon gwrandewch ait yr Arglwydd Ddiw, fel hyn y dywed yr Arglwydd Ddiw, am ddywedyd o honot, haha, yn erbyn fy nghyſſegr, pan halogwyd, ac yn erbyn tîr Iſrael, pan anrheithiwyd, ac yn erbyn tŷ Iuda, pan aethant mewn caeth-glud.

4 Am hynny, wele fi yn dy roddi di yn etifeddiaeth i feibion y dwyrain, ſel y goſodiant eu pala-fau ynot, ac y goſodant eu pebyll ynot: hwy a fyſant dy ffrwyth, a hwy a yfant dy laeth.

5 Rhoddaf hefyd Rabbah yn ddiſga camelod, *1.Sam.
a meibion Ammon yn orweddfa defaid: ſel y gw- 12. 27.
poch mai myfi yw yr Arglwydd.

6 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd Ddiw, o herwydd taro o honot † dy ddwylaw, a chnoi o † Hebr.
honot a'th draed, a llawenychu o honot yn dy dŷ Iaw.
† galon a'th holl ddirmyg yn erbyn tîr Iſrael; † Hebr.
dyrod.

7 Am hynny wele, mi a eſtynnaf fy llaw arnat, † Hebr.
ac a'th roddaf yn ‖ ſwyd i'r cenhedloedd, ac a'th enaid.
† dorraf ymaith o'r ſuſcy-bobloedd, ac a'th diffe- ‖ Neu,
thaf o'r tiroedd: dinistriaf di, ſel y gwypoch mai yſpail.
myfi yw yr Arglwydd.

8 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Ddiw, * am * Ier.48.
ddywedyd o Moab a Seir, wele dŷ Iuda ſel yr holl 1.&c.
genhedloedd;

9 Am hynny wele fi yn agori † ystlys Moab o'r † Hebr.
dinaſoedd, o'i dinaſoedd ei, y rhai ſydd yn ei yſcwydd.
gyrrau: gogoniant y wlâd, Beth-ieſimoth, Baal-
meon, a Chiriathaim,

10 I feibion y dwyrain, ‖ ynghyd â meibion Am- ‖ Neu,
mon, a rhoddaf hwynt yn etifeddiaeth; ſel na cho- yn erbyn
fier meibion Ammon ym myſcy cenhedloedd. meibion
Ammon.

11 Gwnaf farn hefyd ar Moab, ſel y gwypont
mai myfi yw yr Arglwydd.

12 Fel hyny dywed yr Arglwydd Ddiw, am i † Hebr.
Edom wneuthur yn erbyn tŷ Iuda, wrth † wnae- dial dial.
thur dial, a gwnaethur camwedd mawr, ac yn-
ddial arnynt:

13 Am hynny, medd yr Arglwydd Ddiw, yr eſtynnaf innen ſy llaw ar Edom, a thorraf o honi ddŷn, ac anifail; a gwnaf hi yn anrhaith o Temans ‖ a'r rhai o Dedan a fyrthiant gan y cleddyf. ‖ Neu, hyd Dedan y fyrthiant &c.

14 A rhoddaf fy nialedd ar yr Edomiaid, trwy law fy mhobl Iſrael, a hwy a wnant ag Edom yn ôl fy nigllonedd, ac yn ôl fy llid; ſel y gwypont fy nialedd, medd yr Arglwydd Ddiw,

15 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, am wneuthur o'r Philistiaid trwy ddial, a dialu dial drwy ddirmyg calon, iw dinistrio ‖ am yr hen gâs:

‖ Neu, a chas traglywyddol.

16 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn estyn fy llaw ar y Philistiaid, a thorraf ymmaith y Cerethiaid, a difethaf weddill porthladd y môr.

† Hebr. daiale-ddau.

17 A gwnaf arnynt † ddialedd mawr, trwy gerydd llidiog: a chânt wybod mai myfi yw'r Arglwydd, pan roddwyf fy nialedd arnynt.

PEN. XXVI.

1 *Bygwth Tyrus am ei barbyfyg yn erbyn Ierusalem.* 7 *Galw Nabuchodonosor yn ei herbyn hi.* 15 *Cwynfan a ſyndod y môr, o herwydd ei chwymp hi.*

A Chyn yr vnfed flwyddyn ar ddêc, ar y dydd cyntaf o'r mis, y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd,

2 Hâfab dyn, o herwydd dywedyd o Tyrus âm Ierusalem, aha, tor wyd bi, perth y bobloedd, tr dd attaſu, fo'm llenwir, amheithiedic yw hi.

3 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi i'th erbyn ô Tyrus, a chodaf genhedloedd lawer i'th erbyn, fel y cyfyd y môr ei donnau.

4 A hwy a ddinistriant geuydd Tyrus, a'i thyrau a ddinistriant; minnau a grafaf ei llwch o honi, ac a'i gwnaf yn goppa craig.

5 Yn danfa rhwydau y bydd, ynghanol y môr, canys myfi a lefarodd *hyn*, medd yr Arglwydd Dduw, a hi a fydd yn yſpail i'r cenhedloedd.

6 Ei merched hefyd, y rhai *fydd* yn y maes, a leddir â'r cleddyf; fel y gwypont mai myfi *yw* yr Arglwydd.

7 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw wele fi yn dwyn ar Tyrus o'r gogledd, Nabuchodonoſor brenin Babilon, brenin brenhinoedd, â meirch, ac â cherbydau, ac â marchogion, a thorfoedd, a phobl lawer.

8 Dy ferched a ladd efe yn y maes â'r cleddyf, ac a dyfyd yrth glawdd i'th erbyn, ac a fwrw glawdd i'th erbyn, ac a gyfyd dariannau i'th erbyn.

‖ Neu, a'i walltu offer tr-ſydio.

9 Ac efe a eſyd beiriannau rhyfel yn erbyn dy geuydd, a'th dyrau a fwrw efe i lawr â'i fwyill.

10 Gan amlder ei feirch ef, a'u llwch a'th doa, dy geuydd a gynhyrfant gan ſŵn y marchogion a'r olwynion, a'r cerbydau, pan ddelo trwy dy byrth di, fel dyfod i ddinas adwyog.

11 A charnau ei feirch y ſathr efe dy holl oll; dy bobl a ladd efe â'r cleddyf; a'th ſefyllfannau cedyrn a ddefcyn i'r llawr.

12 A hwy a anrheithiant dy gyfoeth, ac a yſpeiliant dy farchnadaeth, ac a ddinistriant dy geuydd, a'th dai dymunol a dynnant i lawr, a'th gerrig, a'th goed, a'th bridd, a oſodant ynghanol y dyfroedd.

* Eſa. 24. 8. ier. 7. 34. & 16. 9.

13 * A gwnaf i ſŵn dy ganiadau beidio, ac ni chlywir mwy lais dy delynau.

14 A gwnaf di yn goppa craig, tanfa rhwydau ſyddi, ni'th adeilerir mwy: canys myfi yr Arglwydd a'i lleferais, medd yr Arglwydd Dduw.

15 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw wrth Tyrus, oni chryn yr ynyſoedd gan ſŵn dy gwymp, pan waeddo'r archolledic, pan ladder lladdfa yn dy ganol?

16 Yna holl dywyſogion y môr a ddefcynnant o'i gorſedd-ſeinciau, ac a fwriant ymmaith eu mantelloedd, ac a ddiofcant eu gwiſcoedd ſymud-liw; † dychryn a wiſcant, ar y ddaiar yr eiſteddant, ac a ddychrynant ar *bob* moment, ac a ſynnant wrthit.

† Hebr. dychryn-iadau.

* Dito. 18. 9.

17 Cod ant hefyd * alarnad am danat, o dywedant wrthit; pa ſodd i'th ddiſtrywyd, yr hon a breſwyliit gan forwyr, y dinas gadarn, hon oedd gref ar y môr, hi a'i thrigolion, y rhoddaſant eu hatſwydd ar ei holl ymdeithwyr.

18 Yr awr hon yr ynyſoedd a ddychrynant dydd dy gwymp, ie yr ynyſoedd y rhai ſydd y môr a drallodir wrth dy fynediad di ymmaith.

19 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw pan roddwyf di yn ddinas anheithiedic, fel y dinaſoedd ni'm cyfanneddir gan ddŵr a'r dyfnder; fel y'th guddio dyfroedd lawer,

20 A'th ddefcyn o honof gyd â'r rhai a ddiſcynnant i'r pwll, at y bobl gynt, a'th oſod yn ifelderau y ddaiar, yn yr hên anrhaith, gyd â'r rhai a ddefcynnant i'r pwll, fel na'th breſwyliter, a rhoddi o honof ogoniant yn nhir y rhai byw;

21 Gwnaf di yn ddychryn, ac ni byddi, er dy geiſio na'th geir mwy, medd yr Arglwydd Dduw.

PEN. XXVII.

1 *Cyfoeth Tyrus, a'i halhaſed gwymp.*

GAir yr Arglwydd a ddaeth attaf drachefn, gan ddywedyd,

2 Fithau lab dyn, cyfod alar-nad am Tyrus,

3 A dywed wrth Tyrus, ô dydi yr hon wyt yn trigo wrth borth laddfeydd y môr, marchnadydd y bobloedd ynyſoedd lawer, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; Tyrus, ti a ddywedaiſt, mi wyf berffaith o degwch.

4 Dy derfynau *ſydd* ynghalon y môr, dy adeilad wŷr a berffeithiaſant dy degwch.

5 Adeiladaſant dy holl ystyllod o ſynidwydd o Senir, cymmeraſant gedr-wŷdd o Libanus i wneuthur hwyl-bren i'th.

6 Gwneithiaſant rwyfau o dderw o Baſan; † baſtai'r Aſſuriaid a wnaethant dy feingciau, ifori o ynyſoedd Chittim.

7 Lliain main o'r Aipht oedd y cynnud-lian, oedd yn hyn a ledit i fod yn hwyl it: ‖ glas a phorpor o ynyſoedd Eliſah oedd dy do.

8 Trigolion gidon, ac Arfad oedd dy rwyfwyr: dy ddoethion di Tyrus, o'th ſewn *oedd* dy longlywiaſwyr.

9 Henuriaid Gebal, a'i doethion *oedd* yno, y'th gau dy agennau, holl longau y môr, a'i llongwŷr oedd yno ti, i farchnatta dy farchnad.

10 Y Perſiaid, a'r Lydiaid, a'r Phutiaid, oedd yn ryſelwŷr it yn dy luoedd i'r tariana helm a groſſant ynot, hwy a roddaſant ſt harddwch.

11 Meibion Arfad oedd gyd â'th luoedd ar dy garau oddi amgylch, a'r Gammadiaid yn dy dyrau: eregoſant eu tariannau ar dy gaerau oddi amgylch, hwy a berffeithiaſant dy degwch.

12 Tarſis *oedd* dy farchnadyddes, o herwydd amldra pob golud; ag arian, haiarn, alcam, a phlwm, y marchnattaſant *yn* dy ffeiriau.

13 Iafan, Tubal, a Meſech, hwythau *oedd* dy farchnadyddion; marchnattaſant *yn* dy ‖ farchnad am ddynion, a lleſtri prês.

14 *Y rhai* o dy Togarmah, a farchnattaſant yn dy ffeiriau, a meirch a marchogion, a mûles.

15 Meibion Dedan oedd dy farchnad-wyr; ynyſoedd lawer *oedd* farchnadoedd dy law: dygaſant gyrn Ifori, a Hebenus yn anrheg iti.

16 ‖ Aram *oedd* dy farchnadydd, o herwydd amled pethau o'th waith di: am Garbuncl, porphor, a gwaith edef a nodwydd, a lliain mein-llin, a chwrel, a gemmau, y marchnattaſant yn dy ffeiriau.

17 Iuda, a thir Iſrael, hwythau *oedd* dy farchnadyddion: marchnattaſant *yn* dy farchnad y'm wenith Minnith, a Phannog, a mêl, a cholew, a thriacl.

18 Damaſcus oedd dy farchnadydd, yn amlder ei

…o herwydd lliaws pob golud, am …
…golân gwyn.
…Dan hefyd, a Iafan ‖ yn cynniwer, a farchnat…
…ydy farchnadoedd: haiarn wedi ei weithio,
…Calamus oedd yn dy farchnad.
…Dedan oedd dy farchnadydd mewn brethyn…
…gwerth-fawr i gerbydau.
…Arabia, a holl dywysogion Cedar *oedd* hwy…
…farchnadyddion it am ŵyn, hyrddod, a
…yn y rhai hyn *yr oedd* dy farchnadyddion.
…Marchnadyddion Sebah, a Ramah, hwythau
…dy farchnadyddion: marchnattasant *yn* dy
…farian, am bob prif bêr-aroglau, ac am bob maen
…werth-fawr, ac aur.
…Haran, a Channeh, ac Eden, marchnadyddion
…Sheba, Asfur, a Chilmad *oedd* yn marchnatta *â* thi.
…Dymma dy farchnadyddion, ‖ am bethau per…
…fleisc, am frethynnau † gleision, a gwaith edef a
…newydd, ac am gistiau gwiscoedd gwerth-fawr,
…wedi eu rhwymo â rhaffau, a'i gwneuthur o gedr…
…wydd yn mysc dy farchnadaeth.
…Llongau Tarsis oedd ‖ yn canu amdanat yn dy
…farchnad, a thi a lanwyd, ac a ogoneddwyd yn
…mysc ynghanol y moroedd.
…Yr hai a'th rwyfasant, a'th ddygasant i ddy…
…froedd lawer: gwynt y dwyrain a'th ddrylliodd
…ynghanol y moroedd.
…* Dy olud, a'th feirian, dy farchnadaeth, dy
…lywyr, a'th seifstred llongau, cyweirwyr dy agen…
…au, a marchnadwŷr dy farchnad, a'th ryfel-wŷr
…oll, y rhai *ydd* ynot, ‖ a'th holl gynnulleidfa, yr
…ma *ydd* yn dy. ganol, a syrthiant † ynghanol y
…môr, ar ddydd dy gwymp di.
…Wrth lêf gwaedd dy seifstred llongau, y
…nnaun a gyffroant.
…Yna pob rhwyf-wr, y môr-wŷr, holl lywy…
…ddion y moroedd, a ddescynnant o'i llongau, ar y
…ir y safant.
…A gwnant glywed eu llêf amdanat, a gwae…
…ddant yn chwerw, a chodant lŵch ar eu pennau,
…a ymdreiddiant yn y lludw.
…A hwy a'i gwnant eu hunain yn foelion am
…danat, ac a ymwregysant â sachliain, ac a wylant
…di danat â chwerw alar, mewn chwerwedd
…alon.
…A chodant amdanat alarnad yn eu cwynfan,
…a galarant amdanat *gan ddywedyd*; pwy *oedd*
…l Tyrus, fel yr hon a ddinistriwyd ynghanol
…môr?
…Pan ddelei dy farchnadaeth o'r moroedd,
…wellit. bobloedd lawer: ag amlder dy olud,
…th farchnadoedd, y cyfoethogaist frenhinoedd
…y ddaiar.
…Y pryd i'th dorrwyd gan y môr, yn nyfnderau
…dyfroedd, dy farchnad, a'th holl gynnulleidfa,
…a syrthiasant yn dy ganol.
…Holl bresswyl-wŷr yr ynysoedd a synnant
…danat, a'i brenhinoedd a ddychrynant ddychryn,
…ewy a drallodir yn eu hwynebau.
…Y marchnadyddion ym mysc y bobloedd a
…ewibiannant arnat, † dychryn fyddi: ac ni *byddi*
…th mwyach.

PEN. XXVIII.

1 Barnedigaeth Duw ar dywysog Tyrus, am ei falchder yn erbyn Duw. 11 Cwynfan am fod i fawr ogoniant ef wedi ei lygru gan bechod. 20 Barnedigaeth Zidon. 24 Addefrn Israel.

Daeth gair yr Arglwydd attaf drachefn, gan ddywedyd;

2 Ha fab dyn, dywed wrth dywysog Tyrus, fel hyn y dywed yr Arglwydd Duw; am falchio dy galon, a dywedyd o honot, Duw *ydwyf* fi, eisteddfa yr ydwyf yn eisteddfa Duw, ‖ ynghanol y moroedd, † *Hebr.* a'thi yn * ddyn, ac nid yn Duw, er gosod o honot *ynghalon.* dy galon fel calon Duw.

3 Wele di yn ddoethach nâ Daniel; ni chuddir * Es. 38. dim dirgelwch oddi wrthit. 13.

4 Trwy dy ddoethineb a'th ddeallgarwch y cefaist gyfoeth it, ie y cefaist aur ac arian i'th drysorau.

5 Trwy † dy fawr ddoethineb, ac wrth dy † *Hebr.* farchnadaeth, yr amlhealist dy gyfoeth, a'th galon *amlder dy ddoe-* a falchiodd o herwydd dy gyfoeth. *thineb.*

6 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, am osod o honot dy galon fel calon Duw:

7 O herwydd hynny, wele fi yn dwyn i'th erbyn ddieithriaid, y trawsaf o'r cenhedloedd; a thynnant eu cleddyfau ar degwch dy ddoethineb, a halogant dy loywder.

8 Descynnasant i'r ffos a byddi farw o farwolaeth yr archolledig ynghanol y mor.

9 Gan ddywedyd a ddywedi di o flaen dy leiddiad, Duw *ydwyf* fi, a thi a fyddi yn ddŷn, ac nid yn Dduw, yn llaw dy ‖ leiddiad. ‖ *Neu,* *archo-* *lladdy.*

10 Byddi farw o farwolaeth y dienwaededig drwy law dieithriaid; canys myfi a'i dywedais, medd yr Arglwydd Dduw.

11 Gair yr Arglwydd a ddaeth attaf drachefn, gan ddywedyd;

12 Cyfod, fab dyn, alar-nad a'm frenin Tyrus, a dywed wrtho, fel hyn y dywed yr Arglwydd Duw, ti seliwr nifer, llawn o ddoethineb, a chyflawn o degwch:

13 Ti a fuoft yn Eden, gardd Duw; pob maen gwerth-fawr a'th orchuddiei, ‖ Sardius, Tophas, ‖ *Neu,* ac Adamant, Beril, Onix, a Iaspis; Saphir, Rubi, *Rhuti.* ac Smaragdus, ac aur: gwaith dy dympanau, a'th bibellau, a baratowyd ynot, ar y dydd i'th grewyd.

14 Cherub eneiniog ydwyt yn gorchuddio; ac felly i'th roddasum; oeddit ar fanctaidd fynydd Duw: ymrodiaist ynghanol y cerrig tanllyd.

15 Perffaith *oeddit* ti yn dy ffyrdd, er y dydd i'th grewyd, hyd oni chaed ynot anwiredd.

16 Yn amlder dy farchnadaeth y llanwasant dy ganol â thrais, a thi a bechaist: am hynny i'th halogafallan o fynydd Duw, ac i'th ddifethaf di, Gerub yn gorchuddio, o ganol y cerrig tanllyd.

17 Balchiodd dy galon yn dy degwch, llygraist dy ddoethineb o herwydd dy loywder: bwrfaf di i'r llawr; o flaen brenhinoedd i'th osodais, fel yr edrychont arnat.

18 Trwy amlder dy anwiredd, ag anwiredd dy farchnadaeth yr halogaist dy gyssegroedd: am hynny y dygaf dân allan o'th ganol, hwnnw a'th yssa: a gwnaf di yn lludw ar y ddaiar, yngolwg pawb a'th welant.

19 Y rhai a'th adwaenent oll ym mysc y bobloedd, a synnant o'th achos: † dychryn fyddi, ac ni *byddi* byth. † *Hebr.* *dychryn-* *nodau.*

20 Yna gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

21 Gosot fab dyn, dy wyneb yn erbyn Zidon, a phrophwyda yn ei herbyn hi.

22 A dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; wele fi'th erbyn Zidon, fel i'm gogonedder yn dy ganol, ac y gwypont mai myfi *yw* yr Arglwydd; pan wnelwyf ynddi farnedigaethau, ac i'm sancteiddier ynddi.

23 Canys anfonaf iddi haint, a gwaed iw heolydd; a bernir yr archolledig o'i mewn, ‖ r cleddyf *yr hwn fydd* arni oddi amgylch; a chânt wybod mai myfi *yw* yr Arglwydd.

24 Ac ni bydd mwy i dŷ Israel, o'r holl rai o'i

hamgylch ar a'i dirmygasant, yspyddaden bigog, na draenen ofidus, a chant wybod mai myfi *yw* yr Arglwydd Duw.

25 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Ddiuw, pan gaselwyf dŷ Israel o fysc y bobloedd, y rhai y gwasgarwyd hwy yn eu plith, ac yr ymsanctteiddiwyf ynddynt ynglŵg y cenhedloedd: yna y trigant yn eu gwlâd a roddais i'm gwâs Iacob.

26 Ie trigant ynddi ‖ yn ddiogel, ac adeiladant dai, a phlannant winllannoedd, a phreswyliant mewn diogelwch: pan wnelwyf farnedigaethau â'r rhai oll a'i ‖ dirmygant hwy o'i hamgylch, fel y gwypont mai myfi *yw* yr Arglwydd eu Duw.

‖ *Neu, mewn tŷdet.*

‖ *Neu, aurheibiant.*

PEN. XXIX.

1 *Barnedic aeth Pharaoh ac ei ſeſadwriaeth i Iſrael.* 8 *Dinaſtr yr Aipht.* 13 *A'i haaſeru ym mhen deugain mhlynedd.* 17 *Nabuchodonoſor yn cael yr Aipht yn gyflog ac yn wobr am gaſpel Tyrus.* ar *Tyr aderyn Iſrael.*

YN y degfed *mis* o'r ddegfed flwyddyn, ar y deuddegfed, *dydd* o'r mis, y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd,

2 Gosod, fab dyn, dy wyneb yn erbyn Pharao brenin yr Aipht, a phrophwyda yn ei erbyn ef, ac yn erbyn yr Aiphtiaid.

3 Llefara, a dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd Ddiuw, wele fi i'th erbyn, Pharao brenin yr Aipht, * y ddraig fawr, yr hwn ſydd yn gorwedd ynghanol ei afonydd, yr hwn a ddywedodd, eiddof fi *yw* fy afon, ac mi a'i gwneuthum hi i mi fy hun.

* Pſal. 74.13. eſa.51.9. & 27.1.

4 Eithr gosodaf fachau yn dy fochgernau, a gwnaf i byſcod dy afonydd lynu yn dy emmau, a chodaf di o ganol dy afonydd, ie holl byſcod dy afonydd a lynant wrth dy emmau.

5 Ac mi a'th adawaf yn yr anialwch, ti a holl byſcod dy afonydd; fyrrthi ar wyneb y maes, ni'th gaſclir, acni'th gynhullir: i fwyſt-filod y maes, ac a chedfaid y nefoedd, i'th roddais yn ymborth.

6 A holl drigolion yr Aipht a gânt wybod mai myfi *yw* yr Arglwydd, am iddynt fod *yn* fton gorſen i dŷ Iſrael.

* a. Bren. 18.21. eſa.36.6.

7 Pan ymaflaſant yn-ot erbyn dy law, ti a dorraiſt, ac a rwygaiſt en holl yſcwydd: a phan bwyſaſant arnat, ti a dorraiſt, ac a wnaethoſt iw holl arennau ſefyll.

8 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Ddiuw, wele fi yn dwyn arnat gleddyf, a thorraf ymmaith o honot ddŷn, ac anifail.

9 A bydd tir yr Aipht yn ddiffaſtr, ac yn anrhaith, a chânt wybod mai myfi *yw* yr Arglwydd: am iddo ddywedyd, eiddo fi yw yr afon, ac myfi a'i gwneuthum.

10 Am hynny wele fi yn dy erbyn di, ac yn erbyn dy afonydd, a gwnaf dir yr Aipht yn † diffaſtr ethwch anrhaithiedic, *ac* yn anghyfannedd, o dŵr Syene, byd yn nherfyn Ethiopia.

† Hebr. *diſolaeth a ſaſedd diſeithlle.*

11 Ni chynniwer troed dŷn trwyddi, ac ni chynniwer troed anifail trwddi, ac ni'ſ cyfanneddir hi, ddeugain mhlynedd.

12 Ac mi a wnaf wlad yr Aipht yn anghyfannedd ynghanol gwledydd anghyfanneddol, a'i dinaſoedd ynghanol dinaſoedd anrhaithiedic, deugain mhlynedd: ynghanol dinaſoedd anrhaithiedic, ac mi a waſcaraf yr Aiphtiaid ym myſc y cenhedloedd, ac a'i taenaf hwynt ar hyd y gwledydd.

† Hebr. *Seuenoth.*

* Eſay. 19.23. Ierc.46. 26.

13 Etto fel hynny y dywed yr Arglwydd Ddiuw, * ym mhen deugain mhlynedd y caſclaf yr Aiphtiaid o fysc y bobloedd, lle y gwaſcarwyd hwynt.

14 A dychwelaf gaethiwed yr Aipht, ac a'i dygaf i dîr Pathros, i dîr eu ‖ preſwyliad hwynt, ac ynno y byddant yn frenhiniaeth iſſel.

‖ *Neu, genedigaeth.*

15 Iſſaf fydd o'r brenhiniaethau, ac nid ymdderchaif mwy oddiar y cenhedloedd, canys lleiháf hwynt, rhag arglwyddiaethu ar y cenhedloedd.

16 Ac ni bydd hi mwy i dŷ Iſrael yn hyder, yn dwyn ar gof eu hanwiredd, pan edrychont hwy ar eu hôl hwythau: eithr cânt wybod mai myfi *yw* yr Arglwydd Ddiuw.

17 Ac yn y *mis* cyntaf, o'r ſeithfed flwyddyn a hugain, ar y *dydd* cyntaf o'r mis, y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

18 Ha fab dŷn, Nabuchodonoſor brenin Babilon a wnaeth iw lu waſanaeth gwaſanaeth mawr yn erbyn Tyrus: pob pen a foelwyd, a phob ſcwyd a ddinoethwyd, ond nid oedd am Dyrus gyflog iddo, ac iw lu, am y gwaſanaeth a waſanaethodd efe yn ei herbyn hi.

19 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Ddiuw; wele fi yn rhoddi tir yr Aipht i Nabuchodonoſor brenin Babilon, ac efe a gymmer ei lluoedd hi, ac a yſpeilia ei hyſpail hi, ac a yſclaeſtha ei yſclyſaeth hi, fel y byddo hi yn gyflog iw lu ef.

20 ‖ *Am* ei waith yr hwn a waſanaethodd efe yn ei herbyn hi, y rhoddais iddo dîr yr Aipht, o herwydd i mi y gweithiaſant, medd yr Arglwydd Ddiuw.

‖ *Neu, Canys.*

21 Yn y dydd hwnnw y gwnaf i gorn i'r Iſraeliaid flaguro, a rhoddaf i eithau agoriad genau yn eu canol hwynt, a chânt wybod mai myfi *yw* yr Arglwydd.

PEN. XXX.

1 *Dinaſtr yr Aipht a'i chymmorthwyr.* 10 *Y cadarnhaer brenin Babilon, i dderi'r Aipht.*

AGair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan dywedyd,

2 Prophwyda, fab dŷn, a dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd Ddiuw; vdwch, ha ôr ddwrnod.

3 Canys agos dydd, ie agos dydd yr Arglwydd; dydd cwmwlog, amſer y cenhedloedd fydd efe.

4 A'r cleddyf a ddaw ar yr Aipht, a bydd ofid blin yn Ethiopia, pan fyrthio yr archolledic yn yr Aipht, a chymmerydd o hobyni ei lluoedd hi, a dinaſtrio ei feiliau.

5 Ethiopia, a † Libia, a Lydia, a'i gwerinoll, a Chub hefyd, a melbion y tir ſydd yn y cyfammod, a fyrthiant gyd â hwynt gan y cleddyf.

† Hebr. *Phut.*

6 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, y rhai ſy cynnal yr Aipht a fyrthiant hefyd; a balchder ei nerth hi a ddiſcyn, fyrthiant ynddi gan y ddeddf o dŵr Syene, medd yr Arglwydd Ddiuw.

7 A hwy a wneir yn anghyfannedd ym mhlith y gwledydd anghyfanneddol, a'i dinaſoedd fydd ynghanol y dinaſoedd anrhaithiedic.

8 A chânt wybod mai myfi *yw* yr Arglwydd, pan roddwyf dân yn yr Aipht, ac y torrer ei holl gynnorthwywyr hi.

9 Y dydd hwnnw cenmdau a dant allan oddiwrthiſi mewn llongau, i ddychryn Ethiopia ddiofal, a bydd gofid blin arnynt fel yn dydd yr Aipht: canys wele ef yn dyfod.

10 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Ddiuw, gwnaf hefyd i liaws yr Aipht ddarfod, trwy law Nabuchodonoſor brenin Babilon.

11 Efe a'i bobl gyd ag ef, y rhai crawſion o'r cenhedloedd, a ddygir i ddiffetha'r tîr: a bwy a dynnant eu cleddyfau ar yr Aipht, ac a lanwant y wlâd â chlanedd.

11 Gwna

10 Gwnaf hefyd yr aſonydd yn ſychder, a gwerthaf y wlâd i law y drygionus, ſe anrheithaf y wlad a'i chyflawnder, trwy law dieithriaid, a'r Arglwydd a'i dywedodd.

11 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, * dieithriaid hefyd y delwau, a gwnaf i'r eulynnod o Noph, ac ni bydd tywyſog mwyach o wlad yr Aipht; ac oſn a roddaf yn nhir yr Aipht.

12 Pathros hefyd a anrheithiaf, a rhoddaf dân yn Zoan, a gwnaf farnedigaethau yn No.

13 A thywalltaf fy llid ar ‖ Sin, cryfder yr Aipht; ac a dorraf ymmaith liaws No.

14 Ac mi a roddaf dân yn yr Aipht, gan ofidio yn ddirfa Sin, a No a rwygir, a bydd ar Noph gyngreiriau beunydd.

15 Gwŷr ieuange ‖ Afen, a ‖ Phibeſeth, a ſyrthiant gan y cleddyf; ac i gaethiwed yr âint hwy.

16 Ac ar Tehaphnehes ‖ y tywylla y diwrnod, pan dorrwyf yno ieuau yr Aipht: a balchder ei nerthder a dderſydd ynddi: cwmwl a'i cuddia hi, ei merched a âint i gaethiwed.

17 Felly y gwnaf farnedigaethau yn yr Aipht, a hi a gwypont mai myfi yw yr Arglwydd.

18 Ac yn y mîs cyntaf o'r vnfed ſlwyddyn ar ddêc, ar y ſeithfed dydd o'r mîs, y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

19 Ha fab dŷn, torrais fraich Pharao brenin yr Aipht; ac wele, nîs rhwymir, i roddi meddiginiaethau wrthe, i oſod rhwymyn i rwymo, i'w gryfhau i ddal y cleddyf.

20 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn erbyn Pharao brenin yr Aipht, a mi a dorraf ei freichiau ef, y cryf, a'r hwn oedd ddrylliedic, ac a wnaf i'r cleddyf ſyrthio o'i law ef.

21 Ac mi a waſcaraf yr Aiphtiaid ym myſc y cenhedloedd, ac a'i tanaf hwynt ar hŷd y gwledydd.

22 Ac mi a gadarnhâf freichiau brenin Babilon, a roddaf fy nghleddyf yn ei law ef: ond mi a dorraf freichiau Pharao, eſe a ochain o'i flaen ef ag ochenidiau vn archolledig.

23 Ond mi a gadarnhâf freichiau brenin Babilon, a breichiau Pharao a ſyrthiant, fel y gwypont mai myfi yw yr Arglwydd, wedi i mi roddi fy nghleddyf yn llaw brenin Babilon, ac iddo ynteu eſtyn ef ar wlâd yr Aipht.

24 Ac mi a waſcaraf yr Aiphtiaid ym myſc y cenhedloedd, ac a'i tanaf hwynt ar hŷd y gwledydd, fel y gwypont mai myfi yw yr Arglwydd.

PEN. XXXI.

Adrodd i Pharao, 3 ogoniant Aſſyria, 10 ei chwymp, am ei balchder. 18 A'r vn diniſtr a yr Aipht.

AC yn y trydydd mîs o'r vnfed ſlwyddyn ar ddêc, ar y dydd cyntaf o'r mis, y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

2 Dywed, fab dyn, wrth Pharao frenin yr Aipht, ac wrth ei liaws, i bwy yr ydwyt debyg yn dy fawredd?

3 Wele, Aſſur oedd gedr-wŷdden yn Libanus, yn deg ei cheingcian, a'i brig yn eyſcodi, ac yn uchel ei bnchder, a'i brigyn oedd rhwng y tewfrig.

4 Dyfroedd a'i maethaſei hi, y dyfnder a'i ‖ derchafaſei, â'i hafonydd yn cerdded o amgylch ei phlanſa, bwriodd hefyd ei ſſrydiau at holl goed y maes:

5 Am hyny yr ymderchafodd ei huchder hi uwch holl goed y maes, a'i cheingciau a amlhaſant, a'i changhennau a ymeſtynnaſant, o herwydd dyfroedd lawer, pan ‖ fwriodd hi allan.

6 *Holl ehediaid y neſoedd a nythent yn ei cheingciau hi, a holl fwyſt-filod y maes a lydnent dan ei changhennau hi, ſe yr holl genhedloedd lluoſog a eiſteddent dan ei chyſcod hi. * Dan. 4. 12.

7 Felly têg ydoedd hi yn ei mawredd, yn hŷd ei brig, o herwydd ei gwraidd ydoedd wrth ddyfroedd lawer.

8 Y cedr-wŷdd * yngardd Duw ni allent ei chuddio hi, y ſynnid-wŷdd nid oeddynt debyg iw cheingciau hi, a'r ſſawydd nid oeddynt ſel ei changhennau hi, ac vn pren yngardd yr Arglwydd, nid ydoedd debyg iddi hi, yn ei thegwch. * Gen. 2.

9 Gwnaethwn hi yn dêg gan liaws ei changhennau, a holl goed Eden, y rhai oedd yngardd Duw, a genſigennaſant wrthi hi.

10 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, o herwydd ymderchafu o honot mewn vchder, a rhoddi o honi ei brig ym-myſc y tewfrig, ac ymderchafu e'i chalon yn ei huchder:

11 Am hyuny y rhoddais hi yn llaw cadarn y cenhedloedd; gan wneuthur y gwna eſe iddi; ana ei drygioni y bwriais hi allan.

12 A dieithraid, rhai ofnadwy y cenhedloedd a'i torraſant hi ymmaith, ac a'i gadawſant hi ar y mynyddoedd, ac yn yr holl ddyffrynnoedd y ſyrthiodd ei brig hi, a'i changhennau a dorrwyd yn holl afonydd y ddaiar: a holl bobloedd y tîr a ddeſcynnaſant o'i chyſcod hi, ac a'i gadawſant hi.

13 Holl ehediaid y neſoedd a drigant ar ei ‖ chyſſylltu hi: a holl fwyſt-filod y maes a ſyddant ar ei changhennau hi; † Hebr. chwymp.

14 Fel nad ymderchafo holl goed y dyfroedd yn eu huchder, ac na roddont eu brigyn rhwng y tew-frig, ac na ſafo'r holl goed dyfradwy † yn eu huchder: canys rhoddwyd hwynt oll i farwolaeth yn y tîr iſſaf, ynghanol metbion dynion, gyd â'r rhai a ddeſcynnant i'r pwll. † Hebr. arwyat eth bnwain am ei.

15 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, yn y dydd y deſcynnodd hi i'r bedd, gwneuthum alaru, toais y dyfnder am dani hi: ac atteliais ei baſonydd, fel yr attaliwyd dyfroedd lawer: † gwneuthum i Libanus alaru am dani hi, ac yr ydoedd ar holl goed y mass leſmair am dani hi. † Hebr. duais mrn tywyllais Libanus am dani hi.

16 Gan ſŵn ei chwymp hi y cynnhyrfais y cenhedloedd, pan wneuthum iddi ddeſcyn i vffern, gyd â'r rhai a ddeſcynnant i'r pwll: a holl goed Eden, y dewis a'r goreu yn Libanus, y dyfradwy oll, a ymgyſſurant yn y tîr iſſaf.

17 Hwythau hefyd gyd â hi a ddeſcynnant i vffern, at laddedigion y cleddyf, a'r rhai oedd fraich iddi, y rhai a drigaſant tan ei chyſcod hi, ynghanol y cenhedloedd.

18 I bwy felly ym-myſc coed Eden yr oeddit debyg mewn gogoniant, a mawredd? etto ti a ddeſcynnir gyd â choed Eden i'r tîr iſſaf: gorweddi ynhanol y rhai * dienwaededic, gyd â lladdedigion y cleddyf: dymma Pharao a'i holl liaws, medd yr Arglwydd Dduw. * Pen. 28. 10.

PEN. XXXII.

1 Cwynfan am erchyll gwymp yr Aipht. 11 Cleddyf Babilon a'i diniſtria hi. 17 Y dygir hi i wared i vffern, ym mhlith y Cenhedloedd dienwaededig.

AC yn y deuddecfed mîs o'r ddeuddecfed ſlwyddyn, ar y dydd cyntaf o'r mîs, y daeth gair yr Arglwydd attaf; gan ddywedyd,

2 Ha fab dŷn, cyfod alar-gad am Pharao brenin yr Aipht, a dywed wrtho; tebygaiſt i lew ieuange y cenhedloedd, ac yr ydwyt ti fel ‖ morfil yn y moroedd: a daethoſt allan gyd â'th afonydd, cythryblaiſt hefyd y dyfroedd â'th draed, a methraiſt en hafoeydd hwynt. ‖ Neu, draig.

3 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Duw, mineu a danaf fy rhwyd armat â chynnulleidfa poblocedd lawer; a hwy a'th godant yn fy rhwyd i.

4 Gadawaf di hefyd ar y tir, taflaf di ar wyneb y maes, a gwnaf i holl ehediaid y nefoedd drigo arnat ti; ie o honot ti y diwallaf fwyst-filed yr holl ddaear.

5 Rhoddaf hefyd dy gîg ar y mynyddoedd, a llanwaf y dyffrynnoedd â'th vchder di.

6 Mwydaf hefyd â'th waed † dir yr wyt yn nofio ynddo, hŷd y mynyddoedd, a llenwir yr afonydd o honot.

7 Ie cuddiaf y nefoedd * wrth dy ddiffoddi, a chywyllaf eu ſêr hwyat, yr haul a gaddiaf â chwmwl, a'r lleuad ni wna iw goleuni oleuo.

8 Tywyllaf arnat holl lewyrch goleuadau y nefoedd; a rhoddaf dywyllwch ar dy dîr, medd yr Arglwydd Duw.

9 A digiaf galon pobloedd lawer, pan ddygwyf dy ddinistr ym mysc y cenhedloedd, i diroedd nid adnabuoſt.

10 A gwnaf i bobloedd lawer ryfeddu wrthit, a'i brenhinoedd a ofnant yn fawr o'th blegid, pan ynwelwyf i'm cleddyf ddiſcleirio o flaen eu hwynebau hwynt, a hwy ar bob munyd a ddychrynant bob vn am ei enioes, yn nydd dy gwymp.

11 Canys ſel hyn y dywed yr Arglwydd Duw, cleddyf brenin Babilon a ddaw arnat ti.

12 A chleddyfau y rhai cedyrn y cwympaf dy lluaws, *lyddant* oll yn gedyrn y cenhedloedd, a hwy a anrheithiant ſalchder yr Aipht; a'i holl luaws hi a ddinîſtrir.

13 Difethaf hefyd ei holl anifeiliaid hi oddi wrth ddyfroedd ‖ lawer, ac ni ſathr troed dŷn hwynt mwy, ac ni ſathra carnau anifeiliaid hwynt.

14 Yna y gwnaf yn ddyfnion eu dyfroedd hwynt, a gwnaf i'w hafonydd gerdded ſel olew, medd yr Arglwydd Duw.

15 Pan roddwyf dîr yr Aipht yn anrhaith, ac anſheithio'r wlad o'i llawnder, pan darawyf y rhai oll a breſſwyliant ynddi, yna y cânt ŵybod mai myfi yw yr Arglwydd.

16 Dymma y galar a alarant am dani hi; merched y cenhedloedd a alarant am dani hi: galarant am dani hi, *ſef* am yr Aipht, ac am ei lluaws oll, medd yr Arglwydd Duw.

17 Ac yn y ddeuddegfed flwyddyn, ar y pymthecfed *dydd* o'r mis, y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd,

18 Cŵyna, fab dŷn, am lluaws yr Aipht, a diſcyn hi, hi a merched y cenhedloedd enwog, i'r tîr iſaf, gyd â'r rhai a ddiſcynnant i'r pwll.

19 Tegach nâ phwy oeddit? diſcyn a gorwedd gyd â'r rhai dienwaededic.

20 Syrthiant ynghanol y rhai a laddwyd â'r cleddyf: ‖ i'r cleddyf y rhoddwyd hi: lluſgwch hi a'i lluaws oll.

21 Llefared cryſon y cedyrn wrthi hi o ganol vffern, gyd â'i chynnorthwy-wŷr: deſcynnaſant gorweddant yn ddienwaededic, wedi eu lladd â'r cleddyf.

22 Yno *y mae* Aſſur a'i holl gynnulleidfa, a'i ſeddau o amgylch, wedi eu lladd oll, a ſyrthio drwy'r cleddyf.

23 Yr hon y rhoddwyd ei beddau yn yſtlyſſau y pwll, a'i chynnulleidfa ydoedd o amgylch ei bedd: wedi eu lladd oll, a ſyrthio drwy y cleddyf: y rhai a barafaſnt arſwyd yn nhîr y rhai byw.

24 Yno *y mae* Elam, a'i holl lluaws o amgylch ei bedd, wedi eu lladd oll a ſyrthio drwy y cleddyf, y rhai a ddeſcynnaſant yn ddienwaededic i'r tîr iſaf, y rhai a barafent eu harſwyd yn nhîr y rhai byw; etto hwy a ddygaſant eu gwradwydd gyd â'r rhai a ddeſcynnant i'r pwll.

25 Ynghanol y rhai lladdedic y goſodaſant iddi wely ynghyd a'i holl lluaws: a'i beddau o amgylch: y rhai hynny oll yn ddienwaededic a laddwyd â'r cleddyf, er peri eu harſwyd yn nhîr y rhai byw: etto dygaſant eu gwradwydd gyd â'r rhai a ddeſcynnent i'r pwll; ynghanol y lladdedigion y rhoddwyd ef.

26 Yno y mae Meſech, Tubal, a'i holl lluaws, a'i beddau o'i amgylch, y rhai hynny oll yn ddienwaededic wedi eu lladd â'r cleddyf; er peri o honynt eu harſwyd yn nhîr y rhai byw.

27 Ac ni orweddant gyd â'r cedyrn a ſyrthiaſant o'r rhai dienwaededic, y rhai a ddiſcynnaſant i vffern † â'i harfau rhyfel; a rhoddaſant eu cleddyfau tan eu pennau; eithr eu hanwireddau fydd ar eu heſcyrn hwy, er eu bod yn arſwyd i'r cedyrn yn nhîr y rhai byw.

28 A thitheu a ddryllir ym mysc y rhai dienwaededic, ac a orweddi gyd â'r rhai a laddwyd â'r cleddyf.

29 Yno y mae Edom a'i brenhinoedd, a'i holl dywyſogion, y rhai a roddwyd â'i cadernid gyd â'r rhai a laddwyd â'r cleddyf: hwy a orweddant gyd â'r rhai dienwaededic, a chyd â'r rhai a ddiſcynnant i'r pwll.

30 Yno y mae holl dywyſogion y gogledd, a'r holl Zidoniaid, y rhai a ddeſcynnant gyd â'r lladdedigion; gyd a'i harſwyd y cywilyddiant am eu cadernid; gorweddant hefyd yn ddienwaededic gyd â'r rhai a laddwyd â'r cleddyf, ac a ddygant eu gwradwydd gyd â'r rhai a deſcynnant i'r pwll.

31 Pharao a'i gwêl hwynt, ac a ymgyſura yn ei holl lluaws: Pharao a'i holl lu, wedi eu lladd â'r cleddyf, medd yr Arglwydd Duw.

32 Canys rhoddais ſy ofn yn nhîr y rhai byw; a gwnair iddo orwedd ynghanol y rhai dienwaededic, gyd â lladdedigion y cleddyf, *ſef* i Pharao ac iw holl lluaws, medd yr Arglwydd Duw.

PEN. XXXIII.

1 *Yn ôl dled gwiliwr yn rhybuddio'r bobl, y dygir ar gôf i Ezeciel ei ddled yntau.* 10 *Duw yn dangos mor vnion ydyw ei ffyrdd ef, ynt ai yr edifeiriol, a thu ac at y rhai a gilio oddwrtho:* 17 *Yn ymddiffyn ei gyfiawnder.* 21 *Wrth glywed darfod ymoll Ieruſalem, y mae yn prophwydo dinſtr y wlad.* 30 *Barnhyshau Duw yn erbyn y rhai a wawdient y Prophwydi.*

A Daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

2 Llefara, fab dŷn, wrth feibion dy bobl, a dywed wrthynt; † pan ddygwyf gleddyf ar wlad, a chymmeryd o bobl y wlad ryw wr o'i chyrrau, a'i roddi yn wiliedydd iddynt:

3 Os gwêl efe gleddyf yn dyfod ar y wlâd, a vdcanu mewn vdcorn, a rhybuddio y bobl.

4 Yna hwn † a glywo lais yr vdcorn, ac ni chymmer rybydd, eithr dyfod o'r cleddyf a'i gymmeryd ef ymaith, ei waed fydd ar ei ben ei hun.

5 Efe a glybu lais yr vdcorn, ac ni chymmerodd rybydd, ei waed fydd arno: ond yr hwn a gymmero rybydd a wared ei enaid.

6 Ond pan welo y gwiliedydd y cleddyf yn dyfod, ac ni vdcana mewn vdcorn, a'r bobl heb eu rhybuddio; eithr dyfod o'r cleddyf a chymmeryd vn o honynt, efe a dderfydd yn ei anwi-

ond mi a ofynnaf ei waed ef ar law y

Pwy dithau fab dyn, yn wir leiddydd i'th ro-
dir Israel; fel y clywech air o'm genau, ac y
rhoi hwynt oddi wrthif fi.

Pan ddywedwyf wrth yr annuwiol, *yr* annu-
wiol gan farw a fyddi farw; oni leferi di i rybu-
dio yr annuwiol o'i ffordd a'r annuwiol hwn a
fyddo marw yn ei anwiredd; ond ar dy law di y
gofynnaf ei waed ef.

Ond os rhybuddi di yr annuwiol o'i ffordd; i
droi oddiwrthi; os efe ni ddychwel o'i ffordd,
efe a fydd marw yn ei anwiredd, a thithau a wa-
redaist dy enaid.

Llefara hefyd wrth dŷ Israel, ti fab dyn, fel
y gan ddywedyd y dywedwch, os yw ein haniwi-
adau a'n pechodau arnom, a ninnau yn dihoeni yn
rthynt, pa fodd y byddem ni byw?

Dywed wrthynt, fel mai byw fi, medd yr Ar-
lwydd Duw, *nid ymhoffaf yn marwolaeth yr
nuwiol, onid troi o'r annuwiol oddi wrth ei
ffordd a byw: dychwelwch oddi wrth eich ffyrdd
drygionus; canys, (ŷ Israel) *pa ham y byddwch
farw?

Dywed hefyd, fab dyn, wrth feibion dy bobl;
Cyfiawnder y cyfiawn ni'a gaiff efe yn nydd ei an-
wiredd: felly am annuwioldeb yr annuwiol, ni
ddaw efe o'i herwydd, yn y dydd y dychwelo oddi-
wrth ei anwiredd: ni ddichon y cyfiawn ychwaith
fyw o blegit *ei gyfiawnder* yn y dydd y pecho.

Pan ddywedwyf wrth y cyfiawn, gan fyw y
fyw, os efe a hydera ar ei gyfiawnder, a'a
wna anwiredd, ei holl gyfiawnderau ni chofir, onid
na ei anwiredd a wnaeth, amdano y bydd efe
farw.

A phan ddywedwyf wrth yr annuwiol, gan
farw y byddi farw; os dychwel ef oddi wrth ei
bechod, a gwneuthur barn, a chyfiawnder;

Or yr annuwiol a ddadrydd wŷ fi, *ac* a rydd
adref yr hyn a dreisiodd, a rhodio yn neddfau y
bywyd, heb wneuthur anwiredd; gan fyw y bydd
efe yn sicr, ni bydd marw.

Ni chofir iddo yr holl bechodau a bechodd,
efe a chyfiawnder a wnaeth, efe gan fyw a fydd
byw.

A meibion dy bobl a ddywedant, nid yw yn
union *ffordd yr Arglwydd, eithr eu ffordd hwynt
sydd yn union.

Pan dychwelo y cyfiawn oddi wrth ei gyfi-
awnder, a wneuthur anwiredd; efe a fydd marw
ynddynt.

A phan ddychwelo'r annuwiol oddiwrth ei
annuwioldeb, a gwneuthur barn a chyfiawnder, yn y
rhai hyny y bydd efe byw.

Etto chwi a ddywedwch nad yw union *ffordd
yr Arglwydd; barnaf chwi ŷ Israel bob yn yn ôl
ei ffyrdd ei hun.

Ac yn y degfed *mis* o'r ddeuddegfed flwy-
dyn o'n caethgludiad ni, a'r pummed *dydd* o'r
mis, daeth yn a ddiangasei o Ierusalem attaf fi,
gan ddywedyd, *tarawyd y ddinas.

A llaw'r Arglwydd a fuasei arnaf yn yr
hwyr, cyn dyfod y drangnodd, ac a agorasai fy safn,
hyd oni ddyfod attaf y boreu; ïe ymagorodd fy
safn cyn bum *fud mwyach.

Yna y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan
ddywedyd;

Ha fab dyn, preswyl-wŷr y diffaethwch
hwn yn nhir Israel, ydynt yn llefaru gan ddy-
wedyd: Abraham oedd vn, ac a feddiannodd y tîr; a
ninnau ydym lawer, i ni y rhoddwyd y tîr yn eti-
feddiaeth.

Am hynny dywed wrthynt, fel hyn y dywed
yr Arglwydd Ddnw, yr ydych yn bwyta ynghyd â'r
gwaed, ac yn derchafu eich llygaid at eich gau ddu-
wiau, ac yn tywallt gwaed; a ca a feddiennwch chwi
y tîr?

Defyll yr ydych ar eich cleddyf, gwnaethoch
ffieidd-dra, halogasoch bob yn wraig ei gym-
ydog; ac a feddiennwch chwi y tîr?

Fel hyn y dywedi wrthynt, fel hyn y dywed yr
Arglwydd Ddnw, fel mai byw fi, diau yr y cleddyf y
fyrth y rhai *fydd* yn y diffaethwch; a'r hwn *fydd*
ar wyneb y maes, a'r bwyst-fil y rhoddaf ef iw fwyt-
ta: a'r rhai *fydd* yn yr amddiffynfeydd, ac mewn
ogofeydd, a fyddant feirw o'r haint.

Canys gwnaf y tîr yn anrhaith, *ie* yn
anrhaith; a balchder ei nerth ef a bair, ac an- *Pen.
rheithir mynyddoedd Israel, heb gynniwerudd: 7.24.& 24
yn ddynt. 21.& 30.

A chânt wybod mai myfi yw yr Arglwydd, pan 6.7.
gwnelwyf y tîr yn anrhaith, ie yn anrhaith, am eu
holl ffieidd-dra a wnaethant.

Titheu fab dyn, meibion dy bobl fydd yn fia-
rad i'th erbyn, wrth y parwydydd, ac o fewn drysf-
au y tai, ac yn dywedyd y naill wrth y llall, pob vn
wrth ei gilydd, gan ddywedyd, deuwch attolwg, a
gwrandewch beth yw'r gair fydd yn dyfod oddi
wrth yr Arglwydd.

Deuant hefyd attat, fel † daw y bobl, ac ei- † Hebr.
steddant o'th flaen, *fel* ŷ mhobl, gwrandawant *dyfodiad
hefyd ei eiriau, ond ni's gwnant *hwy*: canys â'r ge- ŷ bobl.
nenau y dangosant gariad, a'i calon fydd yn myned
ar ôl en cybydd-dod.

Wele di hefyd iddynt fel cân cariad *yn* hy-
fryd-lais, ac yn canu yn dda; canys gwrandawant
dy eiriau, ond ni's gwnant hwynt.

A phan ddelo hyn (wele ef yn dyfod) yna y cânt
wybod fod prophwyd yn eu mysc.

PEN. XXXIII.

1 *Argyoeddi y bugeiliaid*; 7 *A bren Duw yn eu
herbyn hwy*; 11 *A'i rasiumaeth tros ei ddiadell.*
20 *Brenhiniaeth Christ.*

A Gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddy-
wedyd.

Prophwyda, fab dyn, yn erbyn *bugeiliaid Israel; * Ier. 23. 1
prophwyda, a dywed wrthynt, wrth y bugeiliaid,
fel hyn y dywed yr Arglwydd Duw, gwae fugeil-
iaid Israel, y rhai fydd yn eu porthi eu hunain: oni
phortha y bugeiliaid y praidd?

Y brasder a fwyttewch, a'r gwlân a wiscwch,
y brâs a leddwch, ond ni phorthwch y pra-
idd?

Ni chryfhasoch y rhai llesg, ac ni feddiginia-
ethasoch y glaf; ni rwymasoch y ddrylliedig ych-
waith, a'r gyfeiliornus ni ddygasoch adref; a'r
golledig ni cheisiasoch, eithr *llywodraethasoch a 1. Pet.
hwynt â thrais a chreulondeb. 5. 3.

A hwy a wasgarwyd *o eisieu bugail, a bnant † Hebr.
yn ymborth i holl fwyst-fil o y maes, pan wasgarwyd bob fu-
hwynt. gail, Ioh.
10. 8.

Fy nefaid a gyrwydrasant ar hŷd yr holl
fynyddoedd, ac ar bob bryn uchel: ei gwasgarwyd
fy mhraid ar hŷd holl wyneb y ddaear, ac nid oedd
a'i ceisiei, nac a ymofynnei amdanynt.

Am hynny fugeiliaid, gwrandewch air yr
Arglwydd.

Fel mai byw fi, medd yr Arglwydd Duw,
am, sod fy mhraidd yn yspail, a bod fy mhraidd
yn ymborth i holl fwyst-fil o y maes o eisieu bu-
gail, ac na cheisiodd fy mugeiliaid fy mhraidd,
eithr ŷ bugeiliaid a'i porthasant eu hun, ac ni phor-
thasant fy mhraidd;

2 Am hynny, o fugeiliaid, gwrandewch air yr Arglwydd.

10 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn erbyn y bugeiliaid, a gofynnaf fy mhraidd ar eu dwylo hwynt, a gwnaf iddynt beidio a phorthi y praidd; a'r bugeiliaid ni phorthant eu hun mwy; canys gwaredaf fy mhraidd o'i safn hwy, fel na byddont yn ymborth iddynt.

11 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele myfi le myfi a ymofynnaf am fy mhraidd, ac a'i ceifiaf hwynt.

12 Fel y ceisbugail ei ddiadell, ar y dydd y byddo yn myfc ei dueddfau gwasgaredig, felly y ceisiaf finnau fy nefaid, ac a'i gwaredaf hwynt o bob lle y gwasgarer hwynt iddo ar y dydd cwmyloc a thywyll.

13 A dygaf hwynt allan o fyfc y bobloedd, a chasglaf hwynt o'r tiroedd, a dygaf hwynt i'w tir eu hun, a phorthaf hwynt ar fynyddoedd Israel, wrth yr afonydd, ac yn holl drigiannau y wlad.

14 Mewn porfa dda y porthaf hwynt, ac ar uchel fynyddoedd Israel y bydd eu corlan hwynt: yno y gorweddant mewn corlan dda; ie mewn porfa frafy porant ar fynyddoedd Israel.

15 Myfi a borthaf fy mhraidd, a myfi a'i gorweddtaf hwynt, medd yr Arglwydd Dduw.

16 Y golledig a geifnaf, a'r darfeddic a ddychwelaf, a'r friwedic a rwymaf, a'r lefc a geryfhaf: eithr dinistriaf y fras a'r gref, a barn y porthaf hwynt.

17 Chwithau fy mhraidd, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; wele fi yn barnu rhwng milyn a milyn, rhwng yr hyrddod a'r bychod.

18 Ai bychan gennych bori o honoch y borfa dda, oni bydd i chwi fathru dan eich traed y rhan arall och porfeydd? ac yfed o honoch y dyfroedd dyfnion, oni bydd i chwi fathru y rhan arall a'ch traed?

19 A'm praidd i, y maent yn pori fathrfa eich traed chwi: a mathrfa eich traed a yfant.

20 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw wrthynt hwy, wele myfi, myfi a farnaf rhwng milyn bras a milyn cul.

21 O herwydd gwthio o honoch ag ystlys, ac ag ysgwydd, a chormio o honoch a'ch cyrn y rhai llefc o hiddi oni wasgarasoch hwynt allan:

22 Am hynny y gwaredaf fy mhraidd, fel na byddont mwy yn yspail, a barnaf rhwng milyn a milyn.

*Esay 40.11. Ier.10.21. ter.30.9. ofe.3.5.

23 Cyfodaf hefyd *yn bugail arnynt, ac efe a'i porth hwynt, fef fy ngwas Dafydd; efe a'i porth hwynt, ac efe a fydd yn fugail iddynt.

24 A minnau yr Arglwydd, a fyddaf yn Dduw iddynt, a'm gwas Dafydd yn dywyfog yn eu mysc: myfi yr Arglwydd a leferais hyn.

25 Gwnaf hefyd â hwynt gyfammod heddwch, a gwnaf i'r bwyfc-fil drwg beidio o'r tir; a hwy a drigant yn ddiogel yn yr anialwch, ac a gyfcant yn y coedydd.

26 Hwynt hefyd, ac amgylchoedd fy mryn a wnaf yn fendith; a gwnaf i'r glaw ddifcyn yn ei amfer; cawodydd bendith a fydd.

27 A rhydd pren y maes ei ffrwyth, a'r tir a rydd ei gynnyrch, a byddant yn eu tir eu hun mewn diogelwch, ac a gânt wybod mai fi yw yr Arglwydd, pan dorrwyf rwymau eu hiau hwynt, a'i gwared hwynt o law y rhai oedd yn ymnnu gwasanaeth ganddynt.

28 Ac ni byddant mwyach yn yspail i'r cenhedloedd, a bwyfc-fil y tir nis bwyttty hwynt; eithr trigant mewn diogelwch, ac ni *bydd* a'i dychryno.

29 Cyfodaf iddynt hefyd †blanhigyn † enwog, ac ni byddant mwy wedi † trengi o newyn yn y tir, ac ni ddygant mwy wradwydd y cenhedloedd.

30 Fel hyn y cant wybod mai myfi yr Arglwydd eu Duw, *fydd* gyd â hwynt, ac mai hwythau ty Ifrael *yw* fy mhobl i, medd yr Arglwydd Dduw.

31 Chwithau fy *mhraidd, defaid fy mhorfa, dynion *ydych* chwi, myfi *yw* eich Duw chwi, medd yr Arglwydd Dduw.

PEN. XXXV.

Barnedigaeth mynydd Seir, am cafed mae o Ifrael.

A Daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

2 Gofod dy wyneb, fab dyn, tua ar fynydd Seir, a phrophwyda yn ei erbyn,

3 A dywed wrtho, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi i'th erbyn di mynydd Seir, chwythaf hefyd fy llaw i'th erbyn, a † gwnaf di yn anghyfanedd, ac yn ddiffaethwch.

4 Gofodaf dy ddinafoedd yn ddiffaethwch, a thitheu a fyddi yn anghyfanedd, fel y gwypech mai myfi *yw* yr Arglwydd.

5 Am fod gennit alanaftra † tragywyddol, a thywallt o honot *waed* meibion Ifrael â † miniau cleddyf, yn amfer eu gofid, yn amfer diwedd eu hanwiredd *hwynt*:

6 Am hynny fel mai byw fi, medd yr Arglwydd Dduw, mi a'th wnaf di yn waed, a gwaed a'th ymlid di, gan na chafei waed, gwaed a'th ddilyd.

7 Gwnaf hefyd fynydd Seir yn anrhaith, ac yn ddiffaethwch, a thorraf ymmaith o honaw yr hwn a elo allan, a'r hwn a ddychwelo.

8 Llanwaf hefyd ei fynyddoedd ef â'i laddedigion; yn dy fryniau, a'th ddyffrynnoedd, a'th holl afonydd, y fyrth y rhai a laddwyd â cleddyf.

9 Gwnaf di yn anrhaith tragywyddol, a'th ddinafoedd ni ddychwelant, fel y gwypoch mai myfi *yw* yr Arglwydd.

10 Am ddywedyd o honot, y ddwy genhedlaeth, a'r ddwy wlad hyn fyddant eiddofi; a nyni a'u meddiannwn, er bod yr Arglwydd yno:

11 Am hynny fel mai byw fi, medd yr Arglwydd Dduw, gwnaf yn ôl dy ddig, ac yn ôl dy genfigen, y rhai o'th gâs yn eu herbyn hwynt a wnaethoft, fel i'm hadwaener yn eu mysc hwynt, pan i'th farnwyf di.

12 A chei wybod mai myfi yw'r Arglwydd, a i mi glywed dy holl gabledd a draethaift yn erbyn mynyddoedd Ifrael, gan ddywedyd; anrheithiwyd hwynt, i ni y rhoddwyd hwynt i'w † difa.

13 Ymfawrygafoch hefyd â'ch genau yn fy erbyn i, ac amlhafoch eich geiriau i'm herbyn; mi a'i clywais.

14 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, pan lawenyccho'r holl wlad, mi a'th wnaf di yn anghyfannedd.

15 Yn ôl dy lawenydd di yn ffodiant ty Ifrael o herwydd ei anrheithio, felly y gwnaf i, thitheu a anrheithfi fyddi di mynydd Seir, a holl o Edom, a fel y gwypont mai myfi *yw* yr Arglwydd.

PEN. XXXVI.

I Ifrael gwlad Ifrael, arwy adferfir y cwmpoedd a manneu yn graban â ch. 8 a thwy eu hen breiddiau Duw ndia. 16 Mai am eu pechodau y gwnaeth hwy Ifrael, 21 ond yr adferir hwynt er chefn, heb iddynt ei haeddu. 25 Bendithio bydd hiniaith Chrift.

Tichen

fab dŷn, prophwyda wrth, fynyddoedd
rael, a dywed; gwrandewch ᵃfynyddoedd
air yr Arglwydd.
fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, o her-
dywedyd o'r gelyn hyn am danoch chwi,
ᵇaeth yr hên vchelfaon hefyd yn etifeddi-
ni?
am hynny prophwyda, a dywed, fel hyn y dy-
yr Arglwydd Dduw; ‖ o herwydd iddynt eich
thio, a'ch llyngcu o amgylch, i fod o honoch
tifeddiaeth i weddill y cenhedloedd, a ‖ my-
d i honoch yn watwargerdd tafodau, ac yn ogan
oedd.
Am hynny mynyddoedd Israel, gwrandewch
yr Arglwydd Dduw, fel hyn y dywed yr Ar-
ydd Dduw wrth y mynyddoedd, ac wrth y
nau, wrth ‖ yr afonydd, ac wrth y dyffryn-
oedd, wrth y diffaethwch anghyfannedd ol, ac wrth
dinasoedd gwrthodedic, y rhai aeth yn yſpail,
yn watwar, i'r rhan arall o'r cenhedloedd o'i
gylch:
Am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd
dduw, diau yn angerdd fy eiddigedd y lleferais
yn erbyn y rhan arall o'r cenhedloedd, ac
yn erbyn holl Edom; y rhai a roddasant fy nhir
n etifeddiaeth iddynt eu hun, â llawenydd en
holl galon, trwy feddwl dirmygus, i'w yrru allan
yſpail.
Am hynny prophwyda am dîr Israel, a dywed
wrth y mynyddoedd, ac wrth y bryniau, wrth yr a-
fonydd, ac wrth y dyffrynnoedd, fel hyn y dywed yr
Arglwydd Dduw; wele, yn fy eiddigedd, ac yn fy
llid y lleferais, o herwydd dwyn o honoch wrad-
wydd y cenhedloedd;
Am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw,
mi a dyngais, diau y dwg y cenhedloedd fydd o'ch
amgylch chwi eu gwradwydd.
A chwithau, mynyddoedd Israel, a fwrw-
ch allan eich ceinciau, ac a ddygwch eich
ffrwyth i'm pobl Israel; canys agos ydynt ar
ddyfod.
Canys wele fi attoch, ie troſaf attoch, fel i'ch
hoeder, ac i'ch hauer.
Amlhâf ddynion ynoch chwi hefyd, holl dŷ
Israel yn gyd, fel y cyfannedder y dinaſoedd, ac yr
eilldier y diffaethwch.
Ie amlhâf ynoch ddŷn ac anifail, a hwy a chwa-
nogant, ac a ffrwythant, a gwnaf i chwi breſſiwylio
fel yr oeddych gynt: ie gwnaf i chwi well nag
o eich dechreuad, fel y gwypoch mai myfi yw yr
Arglwydd.
Ie gwnaf i ddynion rodio arnoch, ſef fy mhobl
Israel, a hwy a'th etifeddant di, a byddi yn etife-
ddiaeth iddynt, ac ni chwanegi eu gwneuthur hwy
yn amddifaid mwy.
Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, o her-
wydd eu ſôd yn dywedyd wrthych, yr wyt ti yn
ddifa dynion, ac yn gwneuthur dy genhedloedd yn
amddifaid;
Am hynny ni fwyttei ddynion mwy, ac ni
wnei dy genhedloedd mwyach yn ymddifaid,
medd yr Arglwydd Dduw.
Ac ni adawaf glywed gwradwydd y cenhedlo-
edd ynot ti mwy; ni ddygi ychwaith warth y
cenhedloedd mwyach, ac ni wnei mwy i'th genhed-
loedd syrthio, medd yr Arglwydd Dduw.
Daeth hefyd gair yr Arglwydd attaf, gan
ddywedyd,
Ryfab dŷn, pan oedd tŷ Israel yn trigo yn eu
ir eu hun, buwy a'i halogasant ef â'i ffordd, ac â'i
weithredoedd eu hun: eu ffordd ydoedd ger fy
ron i, fel aflendid gwraig ſal-glwyfus.

18 Yna y tywellais fy llid arnynt, am y gwaed a dywallasant ar y tir, ac am eu delwau *drwy y rhai yr halogasent ef;
19 Ac a'i gwascerais hwynt ym mhlith y cenhedloedd, a hwy a chwalwyd ar hŷd y gwledydd: yn ôl eu ffyrdd, ac yn ôl eu gweithredoedd, y bernais hwynt.
20 A phan ddaethant at y cenhedloedd, y rhai yr aethant attynt, hwy a *halogasant fy enw ſanc- *Eſa.52.5
taidd, pan ddywedyd wrthynt, dymma bobl yr Ar- Rhuſ.2.24
glwydd, ac o'i wlâd ef yr aethant allan.
21 Er hynny arbedais *hwyaf, er mwyn fy enw ſanctaidd, yr hwn a halogodd tŷ Israel ym myſc y cenhedloedd, y rhai yr aethant attynt.
22 Am hynny dywed wrth dŷ Israel, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; nid er eich mwyn chwi tŷ Israel, yr ydwyf fi yn gweithur *hyn, ond er mwyn fy enw ſanctaidd, yr hwn a halogâſoch chwi, ym myſc y cenhedloedd lle yr aethoch.
23 A mi a ſancteiddiaf fy enw mawr, yr hwn a halogwyd ym myſc y cenhedloedd, yr hwn a halogaſoch chwi yn eu myſc hwynt, fel y gwypo y cenhedloedd mai myfi yw yr Arglwydd, medd yr Arglwydd Dduw, pan ymſanctteiddiwyf ynoch o flaen ‖ eich llygaid. ‖ Neu,
24 Canys mi a'ch cymmeraf chwi o fyſg y cen- *en llygaid
hedloedd, ac a'ch caſclaf chwi o'r holl wledydd, *hwynt.
ac a'ch dygaf i'ch tîr eich hun:
25 Ac a daenellaf arnoch ddwfr glân, fel y by-
ddoch lân; oddi wrth eich holl frynti, ac oddi
wrth eich holl enlynod y glanhâf chwi.
26 A *rhoddaf i chwi galon newydd, a yſpryd *Ier.31.
newydd hefyd a roddaf o'ch mewn chwi, a thyn- 33.pen.12
naf y galon garreg o'ch cnawd chwi, ac mi a
roddaf i chwi galon gig.
27 Rhoddaf hefyd ty *yſpryd o'ch mewn, a gwn- *Pen.
naf i chwi rodio yn fy neddfau, a chadw fy mar- 11.20
nedigaethau, a'i gwneuthur.
28 Cewch drigo hefyd yn y tîr a roddais i'ch tadau; a byddwch yn bobl i mi, a minnau a fyddaf Duw i chwithau.
29 Achubaf chwi hefyd oddi wrth eich holl aflendid, a galwaf am yr ŷd, ac a'i hamlhâf, ac ni roddaf arnoch newyn.
30 Amlhâf hefyd ffrwyth y coed, a chynnyrch y maes, fel na ddygoch mwy wradwydd newyn ym myſc y cenhedloedd.
31 Yna y cofiwch eich ffyrdd drygionus, a'ch gweithredoedd nid oeddynt dda, a byddwch yn flaidd gennych eich hunain, am eich anwireddau, ac am eich ffieidd-dra:
32 Nid er eich mwyn chwi yr ydwyf fi yn gweneuthur *hyn, medd yr Arglwydd Dduw; bydded hyſpys i chwi: tŷ Israel, gwridwch, a chywilyddiwch am eich ffyrdd eich hun.
33 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, yn y dydd y glanhawyf chwi o'ch holl anwireddau, y paraf hefyd i *chwi gyfanneddu y dinaſoedd, ac yr adeiledir yr anghyfannedd-leoedd.
34 A'r tîr anrheithiedic a goleddir, lle y bu anrhaith, yngolwg pôb cyminwr yno.
35 A hwy a ddywedant, y tîr anrheithiedic hwn aeth fel gardd *Eden, a'r dinaſoedd anghy- *Pen.
fanneddu, ac anrheithiedic, a dinyſtriol, a aethant 28.13.
yn gaerec, ac a gyfanneddir.
36 Felly y cenhedloedd y rhai a weddillir o'ch amgylch, a gânt wybod mai myfi yr Arglwydd *Pen.17.
fydd yn adeiladu y lleoedd dinyſtriol, ac yn plan- 24.& 22.
nu eich mannau anrheithiedic: *myfi yr Arglwydd a'i lleferais, ac a'i gwnaf. 14.

37 Fel

37 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, y mo-
ſyniais ẽ myſi etto gan dŷ Iſrael, i wneuthur hyn
iddynt: amlhâf hwynt ã dynion, fel praidd.

† Hebr. praidd ſanctaidd, bethau. 38 Fel † y praidd ſanctaidd, fel praidd Ieruſa-
lem, yn eu huchel-wyliau, felly y diuaſoedd ang-
hanedd tyddant lawn o finteioedd o ddynion,
fel y gwypont mai myfi yw yr Arglwydd.

PEN. XXXVII.

1 Trwy adyſodi eſcyrn ſychion, 11 yr adſyniocco'r marw obaith Iſrael. 15 Trwy gydio dau bren, 18 yr arwyddocco cyſſylltu Iſrael at Iuda. 20 A ldewidion brenhiniaeth Chriſt.

BV llaw 'r Arglwydd arnaf, ac a'm dâg all-
an yn Yſpryd yr Arglwydd, ac a'm goſo-
dodd ynghanol dyffryn, a hwnnw oedd yn llawn
eſcyrn.

2 Ac eſe a wneeth i'm fyned heibio iddynt,
o amgylch ogylch, ac wele *hwynt* yn aml iawn
ar wyneb y dyffryn, wele hefyd ſychion iawn
oeddynt.

3 A eſe a ddywedodd wrthif, ha fâb dŷn, a
fydd byw 'r eſcyrn hyn? a mi a ddywedais, ô Ar-
glwydd Dduw, ti a'i gwyddoſt.

4 Ac eſe a dd wedodd wrthif, prophwyda am
yr eſcyrn hyn, a dywed wrthynt; ô eſcyrn ſychion,
clywch air yr Arglwydd.

5 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw wrth
yr eſcyrn hyn, wele fi yn dwyn anadl i'ch mewn,
fel y byddoch byw.

6 Gian hefyd a roddaf arnoch, a pharaf i gîg
gyfodi arnoch, gwiſcaf chwi hefyd â chroen, a
rhoddaf anadl ynoch, fel y byddoch byw, ac y gwy-
poch mai myfi yw yr Arglwydd.

7 Yna y prophwydais, fel i'm gorchymynaſid;
ac fel yr oeddwn yn prophwydo, bu ſŵn, ac
wele gynnwrf, a'r eſcyrn a ddaethant ynghyd,
aſcwrn at ei aſcwrn.

8 A phan edrychais wele cyſodaſei giau a chig
arnynt, a gwiſcaſei croen amdanynt, ond nid *oedd*
anadl ynddynt.

9 Ac eſe a ddywedodd wrthif, prophwyda tua
'r ‖ gwynt, prophwyda, fab dyn, a dywed wrth y
gwynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, ô
anadl tyred oddi wrth y pedwar gwynt, ac anadla
ar y lladdedigion hyn, fel y byddont byw.

‖ Neu, anadl.

10 Felly y prophwydais, fel i'm gorchymyna-
ſid, a'r anadl a ddaeth ynddynt, a buant fyw, a ſa-
ſaſant ar eu traed, yn llu mawr iawn.

11 Yna y dywedodd wrthif, hâ fab dŷn, yr eſcyrn
hyn ydynt dŷ Iſrael oll: wele, dywedant, ein heſ-
cyrn a wywaſant, a'n gobaith a gollod, torrwyd
ni ymmaith, o'n rhan ni.

12 Am hynny prophwyda, a dywed wrthynt, fel
hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn agori
eich beddau, fy mhobl, codaf chwi hefyd o'ch be-
ddau, a dygaf chwi i dir Iſrael.

13 A chewch wybod mai myfi yw yr Arglwydd,
pan agorwyf eich beddau, a phan gyfodwyf chwi i
fyny o'ch beddau, fy mhobl,

14 Ac y rhoddwyf fy Yſpryd ynoch, ac y bydd-
ech byw, ac y goſodwyf chwi yn eich tir eich hun,
yna y cewch wybod mâi myfi 'r Arglwydd a lefe-
rais, ac a wneuthum hyn, medd yr Arglwydd.

15 A gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan
ddywedyd.

16 Tithau, fab dŷn, cymmer it vn pren, ac
ſcrifenna arno, i Iuda, ac i feibion Iſrael ei g-
feillion; a chymmer it bren arall, ac ſcrifenna
arno, I Ioſeph pren Ephraim, ac i holl dŷ Iſ-
rael ei gyfeillion:

17 A chydia hwynt y naill wrth y llall, yn vn
pren i ti, fel y byddont yn vn yn dy law di.

18 A phan lefaro meibion dy bobl wrthi-
gan ddywedyd, oni fynegi i ni beth *yw* hyn
gennit?

19 Dywed wrthynt, fel hyn y dywed yr Ar-
glwydd Dduw, wele fi yn cymmeryd pren Ioſeph yr
hwn *ſydd* yn llaw Ephraim, a llwythau Iſrael ei
gyfeillion, ac mi a'i rhoddaf hwynt gyda ef, ſef gy-
dâ phren Iuda ac a'i gwnaf hwynt yn vn pren, fel y
byddont yn fy llaw yn vn.

20 A bydded yn dy law o flaen eu llygaid hwynt,
y preunaw yr yſcrifennych arnynt;

21 A dywed wrthynt, fel hyn y dywed yr Ar-
glwydd Dduw, wele fi yn cymmeryd meibion Iſrael
o fyſc y cenhedloedd yr aethant attyot, ac mi a'i
caſclaf hwynt o amgylch, ac a'i dygaf hwynt i
tîr eu hun.

22 A gwnaf hwynt yn vn genhedl o ſewn y tîr
yn mynyddoedd Iſrael, ac vn * Brenin fydd yn fre-
min addynt oll: ni byddant hefyd mwy yn ddwy
genhedl, ac ni rennir hwynt mwyach yn ddwy
frenhiniaeth.

23 Ac ni ymhalogant mwy wrth eu heulynod,
na thrwy eu ffieidd-dra, nac yn eu holl anwireddau
eithr cadwaf hwynt o'i holl drigfaon, y rhai y
pechaſant ynddynt, ac mi a'i glanhâf hwynt, fel y
byddont yn bobl i mi, a minneu a fyddaf yn Dduw
iddynt hwythau.

24 A'm * gwâs Dafydd *fydd* brenin arnynt, le
vn bûgail fydd iddynt oll: yn fy marnedigaethau
hefyd y rhodiant, a'm deddfau a gadwant, a'u
gwnant.

25 Trigant hefyd yn y tîr a roddais i'm gwâ
Iacob, yr hwn y trigodd eich tadau ynddo, a hwy
a drigant ynddo, hwy a'i meibion, a meibion
eu meibion byth; a Dafydd fy ngwâs *fydd* dywyſog
iddynt yn dragywydd.

26 * Gwnaf hefyd â hwynt gyfammod hêdd,
ammod tragywyddol a fydd â hwynt; a goſodaf
hwynt, ac a'i amlhâf, a rhoddaf * fy nghyſegr yn
eu myſc hwynt yn dragywydd.

27 A'm tabernacl fydd gyd â hwynt, ie myfi a
fyddaf iddynt yn * Dduw, a hwythau a fyddant i
mi yn bobl.

28 A'r cenhedloedd a gânt wybod mai myfi yr
Arglwydd ſydd yn ſanctaiddio Iſrael: gan fod fy
nghyſegr yn eu myſc hwynt yn dragywyd.

PEN. XXXVIII.

1 Llu, 8 a mal'n Gog. 14 Barn Duw yn erbyn ef.

A Gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan dy-
wedyd,

2 Goſod dy wyneb, fab dyn, yn erbyn * Gog, tîr
Magog, ‖ pen-tywyſog Meſech, a Thubal, a phroph-
wyda yn ei erbyn;

‖ Neu, tywyſog pennaf Meſhech.

3 A dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw
wele fi yn dy erbyn di, Gog, pencywyſog Meſech
a Thubal,

4 Dychwelaf di hefyd, a * rhoddaf fachau yn dy
foch gernau, ac mi a'th ddygaf allan, a'th holl lŭ
y meirch a'r marchogion, wedi eu gwiſco i gyd
â phôb rhyw *arfau*, yn gynnulleidfa fawr, â
thariannau ac eſtylch, hwynt oll yn dwyn cle-
ddfau:

5 Perſia, Ethiopia, a ‖ Libia, gyd â hwynt, hwynt ‖ Neu, Phut.
oll *yn dwyn* tarian a helm:

6 Gomer a'i holl fyddinoedd, tŷ Togarmah, o
yſtlyſſau y gogledd, a'i holl fyddinoedd, a phobl
lawer gyd â thi.

7 Ymbaratto, ie paratto a ti dy hun, ti a'th holl
gynnulleidfa, y rhai a ymgynhullaſant attat, a bydd
yn gadwraeth iddynt.

8 Wedi dyddiau lawer yr ymwelir â thi: yn
y blynyddoedd dywethaf y deui i dir wedi ei
dawyo

PEN. XXXIX.

1 *Beru Duw yn erbyn Gog.* 8 *Buddugoliaeth Israel.* 11 *Claddu Gog yn Hamon Gog.* 17 *Gwledd yr adar.* 23 *Wedi iddynt fyned i'r caethdoded, efe a gasclir drachefn, ac ny ffy ser ei wyneb.*

PRophwyda hefyd, fab dŷn, yn erbyn Gog, a dywed; fel hyn y dywed yr Arglwydd Duw, wele fi yn dy erbyn di Gog, pen-tywysog Mesech, a Thubal.

2 Ac mi a'th ddychwelaf, ac ‖ ni adawaf o honot ond y chweched ran, ac a'th ddygaf i fynu o ystlysau y gogledd, ac a'th ddygaf ar fynyddoedd Israel:

‖ Neu, *a'it dartaraf a chwe phlaenau, a'th dynaf â chwe chwedant: fel Pen. 32. 4. Heb mi a'th chwechaf di.*

3 Ac a darawaf dy fŵa o'th law asswy, a gwnaf i'th saethau syrthio o'th law ddehau.

4 Ar fynyddoedd Israel y syrthi, ti a'th holl ‖ fyddinoedd, a'r bobloedd *sydd* gyd â thi; i'r ehediaid, † *i* bob rhyw aderyn, ac i ‖ wyst-filed y maes i'th roddaf † i'th ddifa.

‖ Neu, *naf â bach chwedant: fel Pen. 32. 4. Heb mi a'th chwechaf di.*

† Hebr. *i'r aderyn o bob rhyw aderyn.* ‖ Neu, *i'r anifeiliaid.*

5 Ar wyneb y maes y syrthi, canys myfi a'i dywedais, medd yr Arglwydd Duw.

6 Ansonaf hefyd dân ar Magog, ac ym myfc y rhai a bresswyliant yr ynysoedd yn ‖ ddiofal: a hwy a gânt wybod mai myfi ydyw yr Arglwydd.

‖ Neu, *a'r aderyn o bob aſcell.*

7 Felly y gwnaf adnabod fy enw sanctaidd ymhanol fy mhobl Israel, ac ni adawaf halogi fy enw sanctaidd mwy: a'r cenhedloedd a gânt wybod mai myfi ydyw yr Arglwydd, y Sanct yn Israel.

† Hebr. *o tob aſcell.*

8 Wele efe a ddaeth, a ddarfu, medd yr Arglwydd Duw, dymma'r dwrnod am yr hwn y dywedais.

† Hebr. *i ddiſa.* ‖ Neu, *yn dyner mo*

9 A phreſswyl-wŷr dinasoedd Israel a ânt allan, ac a gynneuant, ac a leſcant yr arfau, a'r tarian, a'r aſtalch, y bŵa, a'r saethau, a'r llaw-ffon, a'r wayw-ffon; ‖ fe leſcant hwynt yn tân saith mlynedd.

‖ Neu, *cynneuant dân â hynny.*

10 Ac ni ddygant gord o'r maes, ac ni thorrant *ddim* o'r coedyced: canys â'r arfau y cynneuant dân, a hwy a yſpeiliant eu hyſpeilwŷr, ac a ſclyfaethant *oddi ar* eu ſclyfaeth-wŷr, medd yr Arglwydd Duw.

11 Bydd hefyd yn y dydd hwnnw i'm rodi i Gog le bedd yno yn Israel, dyffryn y ffordd-olion o du dwyrain y môr: ac efe a gae ‖ *ſfroenau* y ffordd-olion, ac yno y claddant Gog a'i holl dyrfa, a galwant *ef* dyffryn ‖ Hamon-Gog.

‖ Neu, *a ſasnau.* ‖ Sef. *Rhiwsgog.*

12 A thŷ Israel fydd yn eu claddu hwynt ſaith mîs, er mwyn glanhâu y tîr.

13 Ie holl bobl y tîr a'i claddant, a *dyn fydd* enwoc iddynt, y dydd i'm gogonedder, medd yr Arglwydd Duw.

14 A hwy a neilldŷant wŷr gwaſtadol, y rhai a gynniwerant trwy'r wlâd, i gladdu gyd â'r ffordd-olion, y rhai a adawyd ar wyneb y ddaiar, i'w glanhâu hi: ym mhen ſaith mîs y chwiliant.

15 A'r tramwy-wŷr, a gynniwerant trwy'r tîr; pan welo *un* aſcwrn dŷn, efe a † gyfyd nôd wrthe, hyd oni chladdo y claddwŷr ef, yn nyffryn ‖ Hamon-Gog.

† Hebr. *adeiladu.* ‖ Sef. *Rhiwsgog.*

16 A henw y ddinas hefyd *fydd* ‖ Hamonah: felly y glanhânt y wlâd.

‖ Sef. *y Rhiwsgog.*

17 Tithen fab dŷn, fel hyn y dywed yr Arglwydd Duw; dywed wrth † bob rhyw aderyn, ac wrth holl ſwyſt-filed y maes, ymgaſclwch, a dewch, ymgynhullwch oddi amgylch, at y ‖ aberth yr ydwyf yn ei aberthu i chwi, aberth mawr ar fynyddoedd Israel; fel y bwyttaoch gig, ac yr yfoch waed.

† Hebr. *i'r aderyn o bob aſcell.* ‖ Neu, *Eudaſon.*

18 Cig y cedyrn a fwyttewch, a chwi a yfwch waed tywyſogion y ddaiar, hyrddod, ŵyn, a bychod, buſtych, yn baſcedigion Basan oll.

19 Bwyt-

19 Bwyttewch hefyd frasder hyd ddigon, ac yfwch waed hyd oni feddwoch, o'm haberth a aberthais i chwi.

20 Felly i'ch diwellir ar fy mwrdd i, â meirch a cherbydau, â gwyr cedyrn, a phob rhyfel-ŵr, medd yr Arglwydd Dduw.

21 A gosodaf fy ngogoniant ym mysc y cenhedloedd, a'r holl genhedloedd a gânt weled fy marnedigaeth, yr hon a wneuthum, a'm llaw yr hon a osodais arnynt.

22 A thŷ Israel a gânt ŵybod mai myfi yw yr Arglwydd eu Duw hwynt, o'r dydd hwnnw allan.

23 Y cenhedloedd hefyd a gânt ŵybod mai am eu hanwireddau eu hun y caeth-gludwyd tŷ Israel, o herwydd gwneuthur o honynt gamwedd i'm herbyn, am hynny y cuddiais fy wyneb oddi wrthynt, ac y rhoddais hwynt yn llaw eu gelynion: felly hwy a syrthiasant oll trwy'r cleddyf.

24 Yn ôl eu hafiendid eu hun, ac yn ôl eu hanwireddau, y gwneuthum â hwynt, ac y cuddiais fy wyneb oddi wrthynt.

25 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, yr awr hon y dychwelaf gaethiwed Iacob, tosturiaf hefyd wrth holl dy Israel, a gwynfydaf dros fy enw sanctaidd:

26 Wedi dwyn o honynt eu gwradwydd, a'i holl gamweddau a wnaethant i'm herbyn; pan drigent yn eu tîr eu hun yn ddiffraw, a heb ddychrynydd;

27 Pan ddychwelwyf hwynt oddi wrth y bobloedd, a'i casclu hwynt o wledydd eu gelynion, ac i'm * sancteiddier ynddynt yngolwg cenhedloedd lawer:

28 Yna y gânt ŵybod mai myfi yw yr Arglwydd eu Duw hwynt, † yr hwn a'i caethgludais hwynt ym-mysc y cenhedloedd, ac a'i cesclais hwynt iw tîr eu hun, ac ni adewais mwy un o honynt yno.

29 Ni chuddiaf ychwaith fy wyneb mwy oddi wrthynt, o herwydd * tywelltais fy Yspryd ar dŷ Israel, medd yr Arglwydd Dduw.

* Ezec. 36.23.

† Hebr. wrth gaethgludo o honof hwynt.

* Ioel 2. 28. act. 2. 17.

PEN. XL.

1 Amser, a dull, a dibeny weledigaeth. 6 Porteiriad porth y dwyrain, 20 a phorth y gogledd, 24 a phorth y dehau, 32 a phorth y dwyrain, 35 a phorth y gogledd. 39 Yr wythmwrdd. 44 Yr ystafelloedd. 48 Porth y tŷ.

YN y bummed flwyddyn ar hugain o'n caethgludiad, ni yn nechreu y flwyddyn, ar y degfed *dydd* o'r mîs, yn y bedwaredd flwyddyn ar ddêc, wedi taro y ddinas; o fewn corph y dydd hwnnw, y daeth llaw'r Arglwydd arnaf, ac a'm dûg yno.

2 Yngweledigaethau Duw y dûg efe fi i dîr Israel, ac a'm gosododd ar fynydd vchel iawn, ac ‖ arno yr oedd megis adail dinas, o du'r dehau.

‖ Neu, wrtho.

3 Ac efe a'm dûg yno, ac wele wr a'i weledfad fel gweledfad prês, ac yn ei law linyn llîn, â chorsen fesiur, ac yr ydoedd efe yn sefyll yn y porth.

4 A dywedodd y gŵr wrthif, ha fab dŷn, gwel â'th lygaid, gwrando hefyd â'th glustiau, a gosot dy galon ar yr hyn oll a ddangoswyf it: o herwydd er mwyn dangos i ti *hyn*, i'th ddygwyd ymma: mynega i dŷ Israel yr hyn oll a weli.

5 Ac wele fûr o'r tu allan i'r tŷ o amgylch ogylch; a chorsen fesiur yn llaw'r gŵr, yn chwe chufydd o *hŷd*, wrth gufydd a dyrnfedd: ac efe a fesurodd lêd yr adeiladaeth yn yn gorsen, a'r vchder yn yn gorsen.

6 Ac efe a ddaeth i'r porth *oedd* a'i wyneb tu a'r dwyrain, ac a ddringodd or *hŷd* ei risiau ef, ac a fesurodd rinîog y porth yn yn gorsen o lêd, a'r rhiniog arall yn yn gorsen o led.

7 A *phob* ystafell *oedd* yn gorsen o hŷd, ac yn gorsen o lêd, a phum cufydd *oedd* rhwng yr ystafelloedd; a rhiniog y porth, wrth gyntedd y porth o'r tu mewn, *oedd* yn gorsen.

8 Efe a fesurodd hefyd gyntedd y porth oddi fewn, yn yn gorsen.

9 Yna y mesurodd gyntedd y porth yn wyth gufydd, a'i hŷst yn ddau gufydd, a chyntedd y porth oedd o'r tu mewn.

10 Ac ystafel oedd y porth tu a'r dwyrain, *oedd* dair o'r tu ymma, a thair o'r tu accw, yn fesiur *oeddynt* ill tair, ac yn mesiur oedd i'r pŷst o'r tu yma, ac o'r tu accw.

11 Ac efe a fesurodd lêd drŵs y porth yn deg cufydd, *a* hŷd y porth yn dri chufydd ar dêc.

12 A'r terfyn o flaen yr ystafelloedd *oedd* yn cufydd o'r *naill du*, a'r terfyn o'r tu arall yn vn cufydd, a'r ystafelloedd *oedd* chwe chufydd o'r tu ymma, a chwe chufydd o'r tu accw.

13 Ac efe a fesurodd y porth o nen y naill ystafell hyd nen yn arall, yn bum cufydd ar hugain o lêd, ddrws ar gyfer drws.

14 Ac efe a wnaeth bŷst o dri vgain cufydd, a *hynny* hyd bost y cyntedd, amgylch ogylch y porth.

15 Ac o wyneb porth y dyfodiad i mewn hyd wyneb cyntedd y porth oddi mewn, *yr oedd* dec cufydd a deugain.

16 A ffenestri † cyfyng *oedd* i'r ystafelloedd, ac i'w pŷst, o fewn y porth o amgylch ogylch: ac felly *yr oedd* i'r ‖ bwâu meini, a ffenestri *oedd* o amgylch ogylch ‖ o fewn, ac *yr oedd* palm-wydd ar *bob* post.

17 Ac efe am dug i'r cyntedd nesaf allan, a wele yno ystafelloedd, a phalmant wedi ei wneuthur i'r cyntedd o amgylch ogylch: deg ystafell ar hugain *oedd* ar y palmant.

18 A'r palmant, gan ystlys y pyrth, ar gyfer hŷd y pyrth, oedd y palmant oddi tanodd.

19 Ac efe a fesurodd y llêd o wyneb y porth isaf, hyd wyneb y cyntedd oddi fewn, yn gan cufydd oddi allan, tua'r dwyrain a'r gogledd.

20 A'r porth yr hwn *oedd* a'i wyneb tu'r gogledd, ar y cyntedd nesaf allan, a fesurodd efe ei hŷd, a'i lêd.

21 A'i ystafelloedd ef *oedd* dair o'r tu ymma, a thair o'r tu accw, ac yr ydoedd ei bŷst, a'i fwâu meini, wrth fesiur y porth cyntaf, yn ddêc cufydd a deugain eu hŷd, a'r llêd yn bum cufydd ar hugain.

22 Eu ffenestri hefyd a'i bwâu meini, a'i palmwŷdd, *oedd* wrth fesiur y porth *oedd* a'i wyneb tua'r dwyrain; ar hŷd saith o risiau hefyd y dringent iddo; a'i fwâu meini *oedd* o'i blaen hwynt.

23 A phorth y cyntedd nesaf i mewn *oedd* ar gyfer y porth tua'r gogledd a thua'r dwyrain: ac efe a fesurodd o borth i borth gan cufydd.

24 Wedi hynny efe a'm dûg i tua'r dehau, ac wele borth tua'r dehau, ac efe a fesurodd ei bŷst a'i fwâu meini, wrth y mesurau hyn.

25 Ffenestri hefyd *oedd* iddo ac iw fwâu meini, o amgylch ogylch, fel y ffenestri hynny, yn ddêc cufydd a deugain o hŷd, ac yn bum cufydd ar hugain o lêd.

26 Saith o risiau hefyd *oedd* ei esgynfa ef, a'i fwâu meini o'i blaen hwynt; *yr oedd* hefyd iddo palm-wydd, yn o'r tu yma, ac yn o'r tu accw, ar ei bŷst ef.

27 Ac *yr oedd* porth yn y cyntedd nesaf i mewn tua

y deau, ac efe a ſeſurodd o borth i borth, tua'r gan cuſtydd.

47 Ac eſe a'm dug i'r cyntedd neſaf i mewn porth y deau, ac a ſeſurodd borth y deau wrth y meſſuran hyn,

48 A'i ſtafelloedd, a'i bŷſ, a'i ſwâu meini, wrth y meſſuran hyn; ac yr oedd ffeneſtri ynddo, ac i'r ſwâu meini, o amgylch ogylch; dêc cuſydd a deugain *oedd* yr hŷd, a phum cuſydd ar hugain o lled.

49 A'r bwâu meini o amgylch ogylch *oedd* bum cuſydd ar hugain o hŷd, a phum cuſydd o lêd.

50 A'i ſwâu meini *oedd* tua'r cyntedd neſaf allan, a phalm-wŷdd oedd ar ei bŷſt o'r tu yma, ac o'r tu allan, a'i eſcyniau *oedd* wrth o riſiau.

51 Ac efe am dug i borth y gogledd, ac a'i meſurodd wrth y meſſuran hyn:

52 Ei ſtafelloedd, ei bŷſt, a'i ſwâu meini; ac ffeneſtri iddo, o amgylch ogylch; yr hŷd oedd cuſydd a deugain, a'r lled *oedd* bum cuſydd ar hugain.

53 A'i bŷſt *oedd* tua'r cyntedd neſaf allan, a phalm-wŷdd ar ei bŷſt o'r tu yma, ac o'r tu allan, a'i eſcyniau *oedd* wrth o riſiau.

54 Ac efe am dug i borth y gogledd, ac a'i meſurodd wrth y meſſuran hyn:

55 Ei ſtafelloedd, ei bŷſt, a'i ſwâu meini; ac ffeneſtri iddo, o amgylch ogylch; yr hŷd oedd cuſydd a deugain, a'r lled *oedd* bum cuſydd ar hugain.

56 A'i bŷſt *oedd* tua'r cyntedd neſaf allan, a phalm-wŷdd ar ei bŷſt o'r tu yma, ac o'r tu allan, a'i eſcyniau *oedd* wrth o riſiau.

57 A'r celloedd a'i dryſau oedd wrth bŷſt y porth, lle y golchent y poth offrwm.

58 Ac ynghyntedd y porth *yr oedd* dau fwrdd o'r tu ymma, a dau fwrdd o'r tu accw, i ladd y poth offrwm, a'r pech-aberth, a'r aberth tros gamwedd, arnynt.

59 Ac ar yr yſtlys oddi allan, lle y dringſir i ddrws porth y gogledd, *yr oedd* dau fwrdd; a dau fwrdd ar yr yſtlys arall, yr hwn *oedd* wrth gyntedd y porth.

60 Pedwar bwrdd *oedd* o'r tu ymma, a phedwar bwrdd o'r tu accw, ar yſtlys y porth: wyth bwrdd; ar y rhai y lladdent *yr aberthau*.

61 A'r pedwar bwrdd i'r poeth offrwm, *oedd* o gerrig nâdd, yn yr cuſydd a hanner o hŷd, ac yn yr cuſydd a hanner o lêd, ac yn yr cuſydd o vchder: arnynt hwy hefyd y goſodent yr offer, y rhai y lladdent yr offrwm poeth, a'r aberth, a'r hwyrt.

62 Hefyd *yr oedd* bachau o vn ddyrnfedd, wedi eu paratoi o fewn, o amgylch ogylch, a chig yr offrwm *oedd* ar y byrddau.

63 Ac o'r tu allan i'r porth neſaf i mewn yr *oedd* ſtafelloedd y cantorion, o fewn y cyntedd neſaf i mewn, yr hwn *oedd* ar yſtlys porth y gogledd: a'i hwynebau oedd tua'r deau: yn *oedd* ar yſtlys porth y dwyrain a'i wyneb tua'r gogledd.

64 Ac efe a ddywedodd wrthif, yr ſtafell hon, yr hon *ſydd* a'i hwyneb tua'r deau, *ſydd* i'r offeiriaid, ceidwaid | cadwraeth y tŷ.

65 A'r ſtafell yr hon *ſydd* a'i hwyneb tua'r gogledd, *ſydd* i'r offeiriaid ceidwaid cadwraeth yr allor: y rhai hyn yw meibion Zadoc, y rhai ydynt o feibion Leſi, yn neſſau at yr Arglwydd, i weini idrio.

66 Felly efe a ſeſurodd y cyntedd yn gan cuſydd o hŷd, ac yn gan cuſydd o lêd, yn bedair ongl, a'r allor *oedd* o flaen y tŷ.

48 Ac efe a'm dug i borth y tŷ, ac a ſeſurodd bôb poſt i'r porth, yn bum cuſydd o'r naill du, ac yn bum cuſydd o'r tu arall; a lled y porth *oedd* dri chuſydd o'r naill du, a thri chuſydd o'r tu arall.

49 Y cyntedd oedd vgain cuſydd o hŷd, ac vn cuſydd ar ddêc o lêd, *ac efe a'm dug* ar hyd y griſiau, ar hŷd y rhai y dringent iddo: hefyd *yr ydoedd* colofnau wrth y pŷſt, vn o'r naill du, ac vn o'r tu arall.

PEN. XLI.

Meſur, a rhannau, ac ystafelloedd, ac addurn y Deml.

AC efe a'm dûg i i'r Deml, ac a ſeſurodd y pŷſt yn chwe chuſydd o lêd o'r naill du, ac yn chwe chuſydd o lêd o'r tu arall, *ſef yr oedd* lled y babell.

2 Lled y drws hefyd *oedd* ddêc cuſydd, ac yſtlyſau y drûs yn bum cuſydd o'r naill du, ac yn bum cuſydd o'r tu arall: ac efe a ſeſurodd ei hŷd ef yn ddeugain cuſydd, a'r lled yn vgain cuſydd.

3 Ac efe a aeth tuag i mewn, ac a ſeſurodd bŷſt y drûs yn ddau gnfydd, a'r drûs yn chwe chuſydd, a lled y drûs yn ſaith gnfydd.

4 Ac efe a ſeſurodd ei hŷd ef yn vgain cuſydd, a'r lled yn vgain cuſydd, o flaen y Deml: ac efe a ddywedodd wrthif, dymma y cyſſegr ſanctaidd iolaf.

5 Ac efe a ſeſurodd mur y tŷ yn chwe chuſydd, a lled *pob* yſtlyſ-gell yn bedwar cuſydd, o amgylch ogylch i'r tŷ.

6 A'r celloedd oedd dair, ei hail ar gell, ac yn ddêc ar hugain o | weithian, ac yr oeddynt yn cyrhaeddyd at mur y tŷ, yn hwn oedd i'r yſtafelloedd o amgylch ogylch, fel y byddent ynglyn, ac nid oeddynt ynglyn o fewn mur y tŷ. | *Neu, o drocd-feddau.*

7 Ac ef a ehangwyd, ac oedd yn myned ar dro vwch-uwch i'r celloedd, o herwydd tro y tŷ oedd yn myned i fynu o amgylch y tŷ, am hynny y tŷ oedd ehangach oddi arnodd: ac felly y dringid o'r iſaf i'r vchaf trwy'r canol. | *Neu, yn grwn.*

8 Gwelais hefyd vchter y tŷ o amgylch ogylch, ſeiliau y celloedd *oedd* gorſen helaeth o chwe chuſydd mawrion.

9 A thewder y mûr, yr hwn *oedd* i'r gell o'r tu allan, *oedd* bum cuſydd, a'r gweddill *oedd* le i'r celloedd y rhai oedd o fewn.

10 A rhwng yr ſtafelloedd *yr oedd* lled vgain cuſydd ynghylch y tŷ, o amgylch ogylch.

11 A dryſau yr yſtlyſ-gell *oedd* tua'r *ſanherch* weddill; vn drûs tua'r gogledd, ac vn drws tua'r deau, a lled y ſan a weddillaſid *oedd* bum cuſydd o amgylch ogylch.

12 A'r adeiladaeth yr hon *oedd* o flaen y llannerch naillduol, ar y cwrt tu a'r gorllewin, *oedd* ddêc cuſydd a thrugain o lêd, a mur yr adeiladaeth *oedd* bum cuſydd o dewder o amgylch ogylch, a'i hŷd *oedd* ddêc cuſydd a phedwar vgain.

13 Ac efe a ſeſurodd y tŷ yn gan cuſydd o hŷd, a'r llannerch naillduol, a'r adeiladaeth, a'i pharwyddydd, yn gan cuſydd o hŷd.

14 A lled wyneb y tŷ, a'r llannerch naillduol, tua'r dwyrain, *oedd* gan cuſydd.

15 Ac efe a ſeſurodd hŷd yr adeiladaeth, ar gyfer y llannerch naillduol, yr hon *oedd* o'r tu ceſn iddo, a'i | ſtafelloedd o'r naill du, ac o'r tu arall, | *Neu, a'r cloſed* yn gan cuſydd, gyd â'r Deml oddi fewn, a dryſau y *cynteddau*.

16 Y gorſingau, a'r ffeneſtri cyſyng, a'r ſtafell- | *nau idd-* oedd o amgylch, ar tu tri vchder, ar gyfer y | *rhiniog*

rhiniog a ystyllennafid â choed o amgylch ogylch; ‖ Neu, ar fawr. ac o'r llawr hyd y ffenestri, a'r ffenestri hefyd a ystyllennafid;

17 Hyd ywch ben y drws, a hyd y tŷ o fewn ac allan, ac ar yr holl bared, o amgylch ogylch, o fewn ac allan, wrth fesuran.

18 A Cherubiaid hefyd, ac â phalm-wŷdd y gweithiasid ef; palm-wydden rhwng pob dau Gerub, a dau wyneb oedd i bob Cherub.

19 Canys wyneb dyn oedd tu a'r palm-wydden o'r naill du, ac wyneb llew tua'r palm-wydden o'r tu arall; yr oedd wedi ei weithio ar hŷd y tŷ, o amgylch ogylch.

20 Cherubiaid a phalm-wŷdd a weithiasid o'r ddaear hyd oddi ar y drws: ac ar bared y Deml.

† Hebr. post. 21 Pedwar ochroc oedd † pŷst y Deml, ac wyneb y cyssegr, gwelediad y naill fel gwelediad y llall.

22 Yr allor bren oedd dri chufydd ei huchder, a'i hŷd yn ddau gufydd; a'i chonglau, a'i huchder, a'i pharwydydd oedd o bren: ac efe a ddywedodd wrthif, dymma y bwrdd fydd ger bron yr Arglwydd.

23 Ac yr ydoedd dau ddrws i'r Deml, ac i'r cyssegr:

24 A dwy ddôr i'r dryssau, fef dwy ddôr blygedic, dwy ddôr i'r naill ddrws, a dwy ddôr i'r llall.

25 A gwnaethid arnynt ar ddryssau y Deml, Gerubiaid a phalm-wŷdd, fel y gwnaethid ar y parwydydd: ac yr oedd trawstiau coed ar wyneb y cyntedd o'r tu allan.

26 Ffenestri c fyng hefyd, a phalm-wŷdd oedd o bob tu, ar ystlysau y porth, ac ar ystafelloedd y tŷ, a'r trawstiau.

PEN. XLII.

1 Ystafelloedd yr offeiriaid; 13 a'r defnydd a wnid â hwynt. 19 Mesuran y cyntedd nesaf allan.

ACefe a'm dûg i'r cyntedd nesaf allan, y ffordd tua'r gogledd, ac a'm dûg o'r ystafell oedd ar gyfer y llannerch neilltuol, yr hon oedd ar gyfer yr adail, tua'r gogledd.

2 Drws y gogledd oedd ar gyfer hŷd y cancufydd, a lled y ddec cufydd a deugain.

3 Ar gyfer yr ugain cufydd, y rhai oedd i'r cyntedd nesaf a mewn, ac ar gyfer y palmant, yr hwn oedd o'r cyntedd nesaf allan, yr ydoedd ystafell ar gyfer ystafell, yn dri rhenc.

‖ Neu, oedd yn bwytta, neu; yn lyngcu y rhai hyn, &c. ‖ Neu, er a'r bedair oedd o'r rhai isaf, er rhai canol. 4 Ac o flaen yr ystafelloedd yr oedd rhodfa yn ddec cufydd o led oddi fewn, ffordd o un cufydd, a'i drysau tua'r gogledd.

5 A'r ystafelloedd uchaf oedd culion: o herwydd yr ystafelloedd ‖ oeddynt ywch na'r rhai hyn, ‖ na'r rhai isaf, na'r rhai canol o'r adeiladaeth.

6 Canys yn dri rhenc yr oeddynt hwy, ac heb golofnau iddynt, fel colofnau y cynteddoedd: am hynny yr oeddynt hwy yn gryfygach na'r rhai isaf, ac na'r rhai canol, o'r llawr i fynu.

7 A'r mur yr hwn oedd o'r tu allan, ar gyfer yr ystafelloedd, tua'r cyntedd nesaf allan, o flaen yr ystafelloedd, oedd ddec cufydd a deugain ei hŷd.

8 O herwydd hŷd yr ystafelloedd, y rhai oedd yn y cyntedd nesaf allan, oedd ddec cufydd a deugain: ac wele, o flaen y Deml yr oedd can cufydd.

9 Ac ‖ oddi tan yr ystafelloedd hyn yr ydoedd ‖ mynediad i mewn, o du'r dwyrain, ‖ ffordd yr oedd yn myned i'r cyntedd nesaf allan.

10 O fewn tewdder mur y cyntedd tua'r dwyrain, ar gyfer y llannerch neilltuol, ac ar gyfer yr adeiladaeth yr oedd yr ystafelloedd.

11 A'r ffordd o'i blaen hwynt oedd fel gwelediad yr ystafelloedd y rhai oedd tua'r gogledd, yn hŷd â hwynt oeddynt, ac yn llêd â hwynt: a'r holl fynedfeydd allan oedd yn ôl eu dull hwynt, ac yn ôl eu dryssau hwynt.

12 Ac fel dryssau yr ystafelloedd, y rhai oedd tua'r deau, yr oedd drws ym mhen y ffordd, a ffordd mhen y mur yn vniawn, tua'r dwyrain, yn myned fodfa i mewn.

13 Ac efe a ddywedodd wrthif, ystafelloedd y gogledd, ac ystafelloedd y deau, y rhai ſydd ar gyfer y llannerch neilltuol, ystafelloedd ſanctaidd yw y rhai hynny; lle y bwyty'r offeiriaid, y rhai a neſſant at yr Arglwydd, y pethau ſanctaidd oſ. ſegredic; yno y goſodant y ſanctaidd bethau eraill, ſegredic, a'r bwyd offrwm, a'r pech-aberth, ac aberth tros gamwedd, canys y lle ſydd ſanctaidd.

14 A phan elo yr offeiriaid i mewn iddynt, nid ânt allan o'r cyſſegr, i'r cyntedd neſaf allan, eithr yno y goſodant eu dillad, y rhai y gwaſanaethant ynddynt; am ‖ bod yn ſanctaidd; ac a wiſcant wiſcoedd eraill, ac a neſſânt at yr hyn a berthyn i'r bobl.

15 Pan orphennaſai efe feſuro y tŷ oddi fewn, efe a'm dug i tua'r porth ſydd a'i wyneb tua'r dwyrain, ac a'i meſuroedd oſ o amgylch ogylch.

16 Efe a feſurodd † du'r dwyrain â chorſen feſur, yn bum cant o gorſennau, wrth y gorſen feſur, o ldi amgylch.

17 Efe a feſurodd du'r gogledd yn bum cant o gorſen, wrth y gorſen feſur, oddi amgylch.

18 Y tu dean a feſurodd efe yn bum cant o gorſen, wrth y gorſen feſur.

19 Efe a aeth o amgylch i du y gorllewin, ac a feſurodd bum cant o gorſen, wrth y gorſen feſur.

20 Efe a feſurodd ei bedwar ystlys ef, mur oedd iddo ef o amgylch ogylch, yn bum cant o hŷd ac yn bum cant o gorſen o lêd, i wahanu rhwng y cyſſegr a'r digyſſegr.

PEN. XLIII.

1 Gogoniant Duw yn dychwelyd i'r Deml. 7 Pechod Iſrael yn rhwyſtro cyſnyrchiadau Duw. 10 Y prophwyd yn cu hannog hwy i edifeirhau, ac i gadw cyfraith y tŷ. 13 Meſuran, ac addaw yr Allor.

ACefe a'm dug i'r porth, ſef y porth ſydd yn edrych tua'r dwyrain.

2 Ac wele ogoniant Duw Iſrael yn dyfod o ffordd y dwyrain; a'i lais fel ſŵn * dyfroedd lawer, a'r ddaear yn diſeleirio o'i ogoniant ef.

3 Ac yr oedd yn ôl gwelediad y weledigaeth * a welais, ſef yn ôl y weledigaeth a welais pan ddaethyn ‖ i ddifetha y ddinas: a'r gweledigaethau oedd fel y weledigaeth a welſwn wrth afon Chebar: yna y ſyrthiais ar fy wyneb.

4 A * gogoniant yr Arglwydd a ddaeth i'r tŷ ar hyd ffordd y porth ſydd a'i wyneb tua'r dwyrain.

5 Felly yr Yſpryd a'm cododd, ac am dûg i'r cyntedd neſſaf i mewn, ac wele, llawnſaſ gogoniant yr Arglwydd y tŷ.

6 Clywn ef hefyd yn lleſaru wrthif o'r tŷ, ac yr oedd y gŵr yn ſefyll yn ſy ymyl.

7 Ac efe a ddywedodd wrthif, ha fab dyn, lle fydd fy nyrnaid le fy ngorſeddfa, a lle gwadnau fy nhraed, lle y trigaf ym myſc meibion Iſrael yn dragywydd, a'm henw ſanctaidd ni haloga tŷ Iſrael mwy, na hwynt hwy, na'i brenhinoedd, trwy eu puteindra, na thrwy gyrph meirw eu brenhinoedd yn eu huchel-leoedd,

8 Wrth oſod eu rhiniog wrth fy rhiniog a'u poſtion wrth fy ngorſtin i, a phared rhyngof fi a hwynt

ynas, hwy a halogasant sy enw sanctaidd a'i
ddilyra, y rhai a wnaethant ? am hyny mi a'i
gosbis hwy yn sy llid.

7 Pellhant yr awr hon eu puteindra, ? chela-
id eu brenhinoedd, oddi wrthif fi, ac mi a drigaf
yn mysc hwy yn dragywydd.

8 Ti fab dyn, dangos y tŷ i dŷ Israel, fel y
gwaldiont am eu hanwireddau, a mesurant ‖ y
gynteidd.

9 A'r os cywilyddiant am yr hyn oll a wnaeth-
ant, yspryssa iddynt ddull y tŷ, a'i osodiad, a'i fy-
rddau allan, a'i ddyfodiadau i mewn, a'i holl
ddull, a'i holl ddeddfau, a'i holl ffurfiau, ac yscrifenna
o flaen eu llygaid hwynt, fel y cadwont ei holl ddull ef, a'i holl ddeddfau, ac
y gwnelont hwynt.

10 Dymma gyfraith y tŷ, ar ben y mynydd *y lydd*
yr holl derfyn ef, yn gyfflegr sanctaiddiolaf o am-
gylch: wele, dymma gyfraith y tŷ.

11 Ac dymma fesurau'r allor wrth gufyddau; y
gufydd a hyddi gufydd a dyrnfedd ‖ y gwaelod *fydd*
yn gufydd, a'r llêd yn gufydd, a'i y mylwaith ar ei
ymyl o amgylch fydd yn rhychwant i ac dymma le
y allor.

12 Ac o'r gwaelod, *ar* y llawr, hyd yr ystôl isaf,
fydd dau gufydd, ac yn cufydd o lêd, a phed-
war cufydd o'r ystôl lefaf hyd yr ystôl fwyaf, a chu-
fydd o lêd.

13 Felly ‖ yr allor *fydd* bedwar cufydd, ac o'r
allor y *fydd* llefyd tu a gi fynu, bedwar o gyrn.

14 A'r allor *fydd* ddeuddec *cufydd* o hŷd, a deu-
ddec o lêd, yn fcwar yn ei phedwar ystlys.

15 A'r ystôl *fydd* bedwar *cufydd* ar ddêc o hŷd,
a phedwar ar ddêc o lêd, yn ei phedwar ystlys; a'r
mylwaith o amgylch iddi yn hanner cufydd, a'i
gaelod yn gufydd o amgylch: a'i grifsian yn
nesych tua'r dwyrain.

16 Ac efe a ddywedodd wrthif, ha fab dyn, fel hyn
y dywed yr Arglwydd Duw; dymma ddeddfau'r
allor, yn ydydd y gwneler hi, i boeth offrymmu po-
eth wrth arni, ac i daenellu gwaed arni.

17 Yna y rhoddi at yr offeiriaid y Lefiaid, (y
rai sydd o hâd Zadoc, yn nesâu attaf, medd yr
Arglwydd Duw, i'm gwasanaethu) fustach ieuange
yn bech-aberth.

18 A chymmer o'i waed ef, a dyro ar ei phedwar
corn, ac ar bedair cornfyn ystôl, ac ar yr ymyl o
amgylch: fel hyn y glanhei, ac y cyflegri hi.

19 Cymmeri hefyd fustach y pech-aberth, ac
efe a'i lofc ef yn y lle nodedig i'r tŷ, o'r tu allan
i'r cyflegr.

20 Ac ar yr ail dydd, ti a offrymmi fwch geisr
perffaith-gwbl, yn bech-aberth, a hwy a lanhânt yr
allor, megis y glanhafant hi â'r bustach.

21 Pan orphennych ei glanhau, ti a offrymmi fu-
stach ieuange perffaith-gwbl, a hwrdd perffaith-
gwbl o'r praidd.

22 Ac o flaen yr Arglwydd yr offrymmi hwynt,
a'r offeiriaid a fwriant halen arnynt, ac a'i hoffrym-
mant hwy yn boeth offrwm i'r Arglwydd.

23 Saith niwrnod y darperi fwch yn bech-aberth
bob dydd; a darparant hefyd fustach ieuange, a hwrdd
o'r praidd, o rai perffaith-gwbl.

24 Saith niwrnod y cyflegrant yr allor, ac y glan-
hânt hi, ac ? yr ymgyflegrant.

25 A phan ddarffo y dyddiau hyn, bydd ar yr
wythfed dydd, ac o hynny allan, i'r offeiriaid offr-
ymmu ar yr allor eich poeth offrymmau, a'ch heb-
yrth chwi, ac mi a fyddaf fodlon i chwi, medd yr Ar-
glwydd Duw.

PEN. XLIIII.

A Porth y dwyrain a berthyn yn unic i'r tywy-

fog. 4 Caryddau yr offeiriaid am halogi y Cyflegr.
9 Na chaiff dieithr-addolwyr fwydo yr offeiriaid.
15 and meibion Zadoc a'i caiff. 17 Dilladau'r offeiriaid.

A Gefe a wnaeth i'm ddychwelyd ar hyd ffordd porth y cyflegr neffaf allan, yr hwn fydd yn edrych tua'r dwyrain, ac yr oedd yn gaead.

2 Yna y dywedodd yr Arglwydd wrthif, y porth hwn fydd gaead, nid agorir ef, ac nid â neb i mewn trwyddo ef, o herwydd Arglwydd Duw Israel aeth ? mewn trwyddo ef, am hynny y bydd yn gaead.

3 I'r tywyfog *y mae*; y tywyfog, efe a eiftedd ynddo, i fwytta bara o flaen yr Arglwydd; ar hyd ffordd cyntedd y porth hwnnw y daw efe i mewn, a hyd ffordd yr vn yr â efe allan.

4 Ac efe a'm dûg i ffordd porth y gogledd, o flaen y tŷ, a mi a edrychais, ac wele, llanwasei gogoneant yr Arglwydd dŷ yr Arglwydd; a mi a fyrthiais ar fy wyneb.

5 A dywedodd yr Arglwydd wrthif, ‖ gofot dy galon fab dŷn, a gwel â'th lygaid, cl w helyd â'th glustiau'r hyn oll yr ydwyf yn ei ddywedyd wrthit, am holl ddeddfau tŷ'r Arglwydd, ac am ei holl gyfreithiau, ‖ a gofod dy fedwl ar ddyfodfa tŷ, ac ar bob mynedfa allan o'r cyflegr.

6 A dywed wrth y gwrthryfolgar, fef tŷ Israel, fel hyn y dywed yr Arglwydd Duw, digon i chwi *hyny*, tŷ Israel, o'ch holl ffieidd-dra.

7 Gan ddwyn o honoch *ddieithriaid dieuwaedcedic o galon, a dieuwaedcedic o gnawd, i fod in fy nghyflegr, iw halogi es, fef fy mhy i, pan offrymmafoch fy mara, y braidr, a'r gwaed: a hwy a dorrafant fy nghyfammod, o herwydd eich holl ffieidd-dra chwi.*

8 Ac ni chadwafoch gadwriaeth fy mhethau cyflegredic i; eithr gofodafoch i chwi eich hunain geidwaid ar ‖ fy nghadwriaeth yn fy nghyflegr.

9 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Duw, ni ddaw i'm cyflegr yn mab dieithr dieuwaedcedic o galon, a dieuwaedcedic o gnawd, o'r holl feibion dieithr, y rhai *fydd* ym mysc meibion Israel.

10 A'r *Lefiaid, y rhai a giliasant ym mhell oddi wrthif, pan gyfeiliornodd Israel, y rhai a gyrwydrasant oddi wrthif ar ôl eu delwau, hwy a ddygant eu hanwireddau.

11 Eithr hwy a fyddant yn fy nghyflegr, yn wenidegion *mewn* fwydd ym mhyrth y tŷ, ac yn gweini i'r tŷ: hwy a laddant yr offrwm poeth, ac aberth y bobl, a hwy a safant o'i blaen hwy, iw gwasanaethu hwynt.

12 O herwydd gwasanaethu o honynt hwy o flaen eu heulynod, a bod o honynt i'r tŷ Israel yn dramgwydd i anwiredd, am hynny y derchefais fy llaw yn eu herbyn hwynt, medd yr Arglwydd Duw, a hwy a ddygant eu hanwireddau.

13 Ac ni ddeuant yn agos attaf, i offeiriadu i mi, nac i neffau at yr vn o'm pethau fanctaidd, yn y cyflegr sanctaiddiolaf: eithr dygant eu cywilydd, a'i ffieidd-dra a wnaethant.

14 Eithr gwnaf hwynt yn geidwaid cadwriaeth y tŷ, yn ei holl wasanaeth, ac yn yr hyn oll a wnair ynddo.

15 Yna yr offeiriaid y Lefiaid, meibion Zadoc, y rhai a gadwafant gadwriaeth fy nghyflegr, pan gyfeiliornodd meibion Israel oddi wrthif, hwynt hwy a neffânt attaf i'm gwasanaethu, ac a safant o'm blaen, i offrymmu i mi y brafter, a'r gwaed, medd yr Arglwydd Iôr.

16 Hwy a ânt i mewn i'm cyflegr, a hwy a neffânt at fy mwrdd, i'm gwasanaethu, ac a gadwant fy nghadwriaeth.

17 A

Sef. Syria. yn dda.
Ac Syria.
Pen. 23.40. Heb. feibion dieithr.
Neu fy addoliad ffalf wer. 14. & 18.
2. Bren. 23.9.

17 A phan ddelont i byrth y cyntedd neſſaf i mewn, gwiſcant wiſcoedd lliain, ac na ddeued gwlan am danynt, tra y gwaſanaethant ym mhyrth y cyntedd neſſaf i mewn, ac o fewn.

18 Cappiau lliain fydd am eu pennau hwynt, a ‖ llawdrau lliain fydd am eu lwynau hwynt: nac ymwregyſant ‖ â dim a baro chwŷs.

‖ *Neu, mewn Heoedd chwyſlyd. Heb. mewn chwys, neu, yng-bydd chwys.*

19 A phan elont i'r cyntedd neſſaf allan, (ſef at y bobl i'r cyntedd oddi allan) dioſcant eu gwiſcoedd, y rhai a gwaſanaethaſant vnddynt, a goſodant hwynt o fewn celloedd y cyſſegr, a gwiſcant ddillad eraill, ac na chyſſegrant y bobl â'i gwiſcoedd.

20 Eu pennau hefyd ni eilliant, ac ni ollyngant eu gwallt *yn llaes*, gan dalgrynnu talgrynnaut eu pennau.

21 Hefyd, nac yſed vn offeiriad win, pan ddelont i'r cyntedd neſſaf i mewn.

22 Na chymerant ychwaith yn wragedd iddynt wraig weddw, neu † yſcaredig; eithr * morwynion o hâd tŷ Iſrael, neu'r weddw a fyddo gweddw offeiriad, a gymmerant.

† *Hebr. yn hon a ŷwreyd allan.*

23 A dyſcant i'm pobl *ragor* rhwng y ſanctaidd a'r halogedig, a gwnant iddynt wybod *gwahan* rhwng anan a glân.

*Lev. 21. 13.

24 Ac mewn ymrafael, hwy a ſafant mewn barn; ac a farnant yn ôl fy marnedigaethau i: cadwant hefyd fy nghyfreithiau, a'm deddfau, yn fy holl ychel-wyliau, a ſanctaiddiant fy Sabbothau.

*Lev. 21. 1, 11.

25 Ni ddeuant ychwaith *at ddyn marw i ymhalogi, eithr wrth dâd, ac wrth fam, ac wrth fab, ac wrth ferch, wrth frawd, ac wrth chwaer, yr hon ni bû eiddo gŵr, y gallant ymhalogi.

26 Ac wedi ei buredigaeth y cyfrifir iddo ſaith niwrnod.

*Nu. 18. 20 Deu. 10. 9. & 18. 1, 2. Ioſ. 13. 14, 33.

27 A'r dydd yr elo i'r cyſſegr, o fewn y cyntedd neſſaf i mewn, i weini yn y cyſſegr, offrymmed ei beccb-aberth, medd yr Arglwydd Dduw.

28 A bydd yn etifeddiaeth iddynt hwy; * myfi *yw* eu etifeddiaeth hwy, ac na roddwch berchennogaeth iddynt hwy yn Iſrael, myfi *yw* eu perchennogaeth hwy.

‖ *Neu, dioſyfeb beth.* ‖ *Neu, a'r cyntaf, neu, a'r pecaſaf.*

29 Y bwyd offrwm, a'r pech-aberth, a'r aberth tros gamwedd, a fwyttant hwy, a phob ‖ peth cyſſegredic yn Iſrael, fydd eiddynt hwy.

*Ex. 13. 2. & 22. 29. & 34. 19. Nu. 3. 13. & 18. 12.

30 A * blaenion pob blaenffrwyth o bob peth, a phob offrwm pob dim oll, o'ch holl offrymmau, fydd eiddo'r offeiriaid: blaen-ffrwyth eich toes hefyd a roddwch i'r offeiriad, i oſod bendith ar dy dŷ.

*Ex. 22. 31 Deu. 22. 8.

31 * Na fwyttaed yr offeiriaid ddim a fu farw ei hun, neu yſclyfaeth o aderyn, neu o anifail.

PEN. XLV.

1 Rhandir y Cyſſegr, 6 a'r eiddo'r ddinas. 7 a'r tywyſog. 9 Ordeiniadau i'r tywyſog.

A † Phan rannoch y tîr wrth goel-bren yn etifeddiaeth, yr offrymmwch i'r Arglwydd † offrwm cyſſegredic o'r tîr: yr hŷd fydd pum mil ar hugain o *gorſennau* o hŷd, a deng-mil o lêd: cyſſegredic *fydd* hynny yn ei holl derfyn, o amgylch.

† *Hebr. pban barech ir tir ſyrthio yn etif.* † *Hebr. ſanctaiddyŵydd, neu, gyſegr.*

2 O hyn y *bydd* i'r cyſſegr bum cant *ar hŷd*, a phum cant *ar lêd*, yn bedair-ongl oddi amgylch; a dêc cufydd a deugain, yn ‖ faes pengrefol iddo, o amgylch.

‖ *Neu, lleuyrch gweigion.*

3 Ac o'r meſſur hwn y meſurwch bum mil ar hugain o hŷd, a deng-mil o lêd, ac yn hwnnw y bydd y cyſſegr, a'r lle ſanctaiddiolaf.

4 Yr rhan gyſſegredic o'r tir fydd i'r offeiriaid, y rhai a wâſanaethant y cyſſegr, y rhai a neſſant i wâſanaethu yr Arglwydd; ac efe a fydd lle tai, ac yn gyſſegrfa i'r cyſſegr.

5 A'r pum mil ar hugain o hŷd, ac deng-mil o lêd, fydd hefyd i'r Leſiaid, y rhai a wâſanaethant y tŷ, yn etifeddiaeth vgain o ſtafelloedd.

6 Rhoddwch hefyd bum mil o lêd, a phum mil ar hugain o hŷd, yn berchennogaeth i'r ddinas, wrth gyfer offrwm y rhan gyſſegredic: i holl dŷ Iſrael y bydd *hyn*.

7 A *rhan fydd* i'r tywyſog, o'r tu ymma ac o'r tu accw i offrwm y rhan gyſſegredic, ac i berchennogaeth y ddinas, ar gyfer yr rhan gyſſegredic, ac ar gyfer etifeddiaeth y ddinas, o du'r gorllewin tua'r gorllewin, ac o du'r dwyrain tua'r dwyrain: a'r hŷd *fydd* ar gyfer *pob* vn o'r rhannau, o derfyn y gorllewin hyd derfyn y dwyrain.

8 Yn y tîr y bydd ei etifeddiaeth ef yn Iſrael, ac ni orthrymma fy nhywyſogion fy mhobl i mwyach: a'r *rhan* arall o'r tîr a roddant i dŷ Iſrael, yn ôl eu llwythau.

9 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, digon i chwi hyn, tywyſogion Iſrael: bwriwch ymaith drawſder a diſtrod, gwnewch hefyd farn a chyfiawnder, tynnwch ymaith eich † trethau oddi ar fy mhobl, medd yr Arglwydd Dduw.

† *Hebr. ymddiddanion.*

10 * Bydded gennych gloriannau vniawn, ac * Ephah vniawn, a Bath vniawn.

*Lev. 19. 35, 36. Deu. 25. 13, 14, 15. Pro. 11. 1. & 20. 10. Eze. 45. 10. Mic. 6. 10, 11. *Eph. 5. 2.

11 Bydded yr Ephah a'r Bath yn vn meſur, fel y gynnwys o'r Bath ddecfed ran Homer, a'r Ephah ddecfed ran Homer: wrth yr Homer y bydd yn meſur hwynt.

12 * Y Sicl *fydd* vgain Gerah: vgain Sicl a phum Sicl ar hugain, a phymthec Sicl fydd Maneh i chwi.

*Lev. 27. 25. Nu. 3. 47. & 18. 16. Eze. 45. 12.

13 Dymma'r offrwm a offrymmwch, chweched ran Ephah o Homer o wenith, felly y rhoddwch chweched ran Ephah o Homer o haidd.

14 Am ddodi'r rheol ar olew, Bath o olew i'r Bath: degfed ran Bath *a rhoddwch* o'r Cor: (y mae yr Homer o ddêg Bath i o herwydd dêc Bath yw Homer.

15 Yn ‖ milyn hefyd o'r praidd o'r deurain o lob deuant y allan o ddôl Iſrael) yn offrwm, ac yn boeth-offrwm, ac yn aberthau hedd, i wneuthur cymmod troſtynt, medd yr Arglwydd Dduw.

‖ *Hebr. milyn.*

16 Holl bobl y tîr ſyddant yn yr offrwm hwn i'r tywyſog yn Iſrael.

17 Ac ar y tywyſog y bydd poeth offrwm, a'r bwyd offrwm, a'r diod offrwm, ar yr ŷchel-wyliau, a'r newydd-loerau, a'r Sabbothau, ar holl oſodedic wyliau tŷ Iſrael: efe a ddarpara'r pech-aberth, a'r bwyd offrwm, a'r poeth offrwm, a'r aberthau ‖ hedd, i wneuthur cymmod tros dŷ Iſrael.

‖ *Hebr. hedd.*

18 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, a fewn y *mis* cyntaf, ar y *dydd* cyntaf o'r mis, y cymeri ſaſtaeh lenange perffaithgnaid, ac yr puri y cyſſegr.

19 Yna y cymmer yr offeiriad o waed y pech-aberth, ac a'i rhydd ar orſingau y tŷ, ac ar bedair congl yſtôl yr allor, ac ar orſingau porth y cyntedd neſſaf i mewn.

20 Felly y gwnaet hefyd ar y ſeithfed *dydd* o'r mis, tros y neb a becho yn amryfus, a thros yr ehud: felly y purwch y tŷ.

21 Yn y *mis* * cyntaf, ar y pedwerydd dydd ar ddêc o'r mis, y bydd i chwi y Paſc, gŵyl *ſaith* chwi: ſaith niwrnod, bara croyw a fwyteuwch.

22 A'r tywyſog a ddarpara ar y dydd hwnnw droſto ei hun, a thros holl bobl y wlad, fustach yn brech-aberth.

23 A

A faith newnod yr wyl y darpara efe yn
wn poeth i'r Arglwydd, faith o fustych, a
o hyrddod perffaith-gwbl, bob dydd o'r faith
rnod, bwch geifr yn bech-aberth bob dydd.
Bwyd offrwm hefyd a ddarpara efe, sef * E-
gyd â *hob bustach, ac Ephah gyd â *hob
dd, a hin o olew gyd â'r Ephah.
Yn y feithfed *mis, ar y pymthecfed dydd
mis, y gwna y cyffelyb ar yr * wyl, *tros faith
rnod a *sef y pech-aberth, fel y poeth offrwm, ac
y bwyd offrwm, ac fel yr olew.

PEN. XLVI.

Ordeiniadau i'r Tywysog, pan addolo. 9 ac
bdl. 16 Trefn am etifeddiaeth y Tywysog. 19
cynnedd i forwŷ ac i bobi.

Fel hyn y dywed yr Arglwydd Ddaw, porth y
cynnedd nessaf i mewn, yr hwn sydd yn edrych
'r dwyrain, fydd yn gaead y chwe diwrnod
waith; ond ar y dydd Sabboth yr agorir ef; ac
n agorir an ddydd y newydd-loer.
A'r tywysog a ddaw *ar hŷd* ffordd cynnedd y
rth oddi allan, ac a saif wrth osting y porth,
offeiriaid a ddarpara ei boeth offrwm ef, a'i
eithon hedd, ac efe a addola wrth riniog y
rth ac allan, a'r porth ni chaeir hyd yr hwyr.
Pobl y tir a addolant hefyd *wrth* ddrws y
rth hwnnw, ar y Sabbothau, ac ar y newydd-loer-
hwnnw, ar y Sabbothau.
A'r offrwm poeth a offrymmo 'r tywysog i'r
glwydd ar y dydd Sabboth, *fydd* chwech o wŷn
ddi-gwbl, a hwrdd perffaith-gwbl.
A bwyd offrwm o Ephah gyd â'r hwrdd, a
bwyd offrwm fel y gallo o swyd offrwm gyd â'r wŷn, a Hin o
olew gyd â'r Ephah.
Ac ar ddydd newydd-loer, bustach ieuange
ddi-gwbl, a chwech o wŷn, a hwrdd perffaith-
gwbl fydd ant.
A bwyd offrwm a ddarpara Ephah gyd â'r bustach, ac
Ephah gyd â'r hwrdd, yn swyd offrwm, a chyd â'r
wŷn yn cyfnaddu ei law, ef a Hin o olew gyd a
Ephah.
A phan ddelo yr tywysog i mewn, *ar hŷd*
y porth y daw i mewn, ac ar hyd
y porth hynny a allan.
A phan ddelo pobl y tir o flaen yr Arglwydd,
yr hwn a ddelo i mewn ar
hyd porth y gogledd i addoli, a allan i
porth y deau a'r hwn a ddelo ar hyd ffordd
y deau, a allan ar hyd ffordd porth y gog-
ledd yr edrychwyleb, i ffordd y porth y daeth
ynddo, ei thrwy eleu allan ar ei gyfer.
A phan ddelont hwy i mewn, y daw tywysog
sydd hwy o flaen i allan yr a ymi ei allan.
A car y gwylian, a'r ychel-wylian hefyd, y
dd gyd â *hob bustach, a chyd â *hob hwrdd, a chyd â'r
hwrdd ei law gyd
Hin o olew gyd â'r Ephah.
A phan ddarparo y tywysog boeth offrwm
ofusdd, neu aberth-hedd gwirfoddol i'r Ar-
glwydd, yna yr egyr yn iddo 'r porth sydd yn edrych
'r dwyrain, ac efe a ddarpara boeth offrwm,
ac aberth-hedd, fel y gwnaethai y dydd Sab-
oth allan, ac yna a gae 'r porth ar ol ei fyned
ddo.
Offrwm bwyd perffaith-gwbl hefyd a ddar-
ara yn boeth offrwm i'r Arglwydd beunydd: o
ddydd i ddydd y darpera efe ef.
Darperi hefyd yn fwyd offrwm gyd ag ef o
flawd, chweched ran Ephah, a thrydedd
ran olew i gymmysco 'r peilliad, yn fwyd
offrwm i'r Arglwydd, *trwy* ordeiniad tragywy-
ddol.
Fel hyn y darparant yr oen, a'r bwyd offrwm,
a'r olew, o foreu i foreu, yn boeth offrwm gwa-
stadol.
16 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Ddaw, os
rhydd y tywysog rodd i neb o'i feibion o'i etife-
ddiaeth, eiddo ei feibion fydd hynny, eu perchen-
nogaeth *fydd* hynny wrth etifeddiaeth.
17 Ond pan roddo efe rodd o'i etifeddiaeth i
un o'i weision, bydd hefyd eiddo hwnnw hyd flwy-
ddyn y * rhydd-did, yna y dychwel i'r tywysog,
etto ei etifeddiaeth *fyad eiddo* ei feibion, iddynt
hwy.
18 Ac na *chymmered y tywysog o etifeddia-
eth y bobl, iw gorthrymmu hwynt allan o'i per-
chennogaeth, *either* rhodded etifeddiaeth iw fei-
bion, o'i berchennogaeth ei hun, fel na wasgater
fy mhobl, bob un allan o'i berchennogaeth.
19 Ac efe am dûg trwy 'r ddyfodfa *oedd* ar ys-
lys y porth, i ystafelloedd cyssegredic yr offeiri-
aid, y rhai oedd yn edrych tua 'r gogledd: ac
wele yno le ar y ddau ystlys, tua 'r gorllewin.
20 Ac efe a ddywedodd wrthif, dymma 'r fan
lle y beirw 'r offeiriaid yr aberth tros gamwedd,
a'r pech-aberth, a lle y pobant y bwyd offrwm, fel
na ddygont *hwynt* i'r cyntedd nessaf allan, i san-
cteiddio 'r bobl.
21 Ac efe a'm dûg i'r cyntedd nessaf allan, ac a'm
tywysodd heibio i bedair congl y cyntedd, ac wele
† gynteddym mhob congl i'r cyntedd.
22 Ym mhedair congl y cyntedd *yr oedd* gyn-
teddau † cyssylltedig, o ddeugain *cufyd* o hŷd, a
dêc ar hugain o lêd: un fesur *oedd* y † congl will
pedair.
23 Ac *yr oedd* adail newydd o amgylch
ogylch iddynt ill pedair, a cheginau wedi eu
gwneuthur oddi tan y muroedd o amgylch.
24 Ac efe a ddywedodd wrthif, dymma 'r y ce-
gan, lle y beirw gweinidogion y tŷ aberth y bobl.

PEN. XLVII.

Y Gweledigaeth y dyfrodd [cuftadd. 8. a'i; rhinweddd. 13 Terfynau'r wlad. 22 A'i rhannu wrth gorl-bren.

Ac efe a'm dug i draghefn i ddrws y tŷ, ac
wele ddwfr yn dyfod allan oddi tan riniog y
tŷ, tua 'r dwyrain; o herwydd wyneb y tŷ *oedd tua*
'r dwyrain; a'r dyfroedd oedd yn dyfod allan tu-
modd ey ystlys deheu 'r tŷ, odu 'r deau i'r allor.
2 Ac efe a'm dug i *ar hŷd* ffordd y porth tua
'r gogledd, ac a'm troseth i'm amgylch y ffordd
allan, hyd y porth hefyd allan; *ar hŷd y*
flaen i sydd yn edrych tua 'r dwyrain; ac wele
ddyfroedd yn tarddu ar yr ystlys ddeheu.
3 A phan aeth y gŵr yr hwn oedd â'r llinyn
yn ei law allan tua 'r dwyrain, efe a fesurodd fil
o gufyddau, ac a'm tywysodd i trwy y dyfroedd,
† a'r dyfroedd hyd y fferau.
4 Ac efe a fesurodd fil *eraill*, ac a'm tywysodd
trwy y dyfroedd, a'r dyfroedd hyd y gliniau; ac a
fesurodd fil *eraill*, ac a'm tywysodd trwodd, a'r
dyfroedd hyd y lwynau.
5 Ac a fesurodd fil *eraill*, ac afon oedd, yr hon
ni allwn fyned trwyddi; canys codasei y dyfroedd
yn ddyfroedd † nofiadwy, yn afon ni ellid myned
trwyddi.
6 Ac efe a'm ddywedodd wrthif, a welaist di
hyn fab dŷn? yna a'm tywysodd, ac a'm dychwe-
lodd hyd glan yr afon.
7 Ac wedi i mi ddychwelyd y wele ar lan yr afon
goed lawer iawn, o'r tu ymma, ac o'r tu accw.
8 Ac efe a ddywedodd wrthif, y dyfroedd hyn
fydd yn myned allan tua bro y dwyrain, ac a ddes-
cyn ant

scynnant i'r ‖ gwastad, ac a ânt * i'r môr: ac wedi eu mynedi'r môr, yr iachêir y dyfroedd.

9 A bydd i bob peth byw, yr hwn a ymlusco pa le bynnag y delo † 'r afonydd, gael byw, ac fe fydd pyscod lawer iawn, o herwydd dyfod y dyfroedd hyn yno: canys iachêir hwynt, a phob dim, lle y delo'r afon, fydd byw.

10 A bydd i'r pyscod-wŷr sefyll arni o En-Gedi, hyd En Eglaim, hwy a fyddant yn dânsa rhwydau eu pyscod fydd yn ôl eu rhyw, sel pyscod y môr mawr, yn llawer iawn.

11 Ei llecedd lleidiog a'i chorsydd ‖ ni iachaeir, i halen y rhoddir hwynt.

12 Ac wrth yr afon y cyfyd ar ei min o'r ddeutu, bob pren ymborth, ei ddalen ni fyrth, a'i ffrwyth ni ddarfydd; yn ei fisoedd y dwg ffrwyth ‖ newydd: o herwydd ei ddyfroedd, *hwy* a ddaethant allan o'r cyssegr: am hynny y bydd ei ffrwyth yn ymborth, a'i ddâlen ‖ yn feddiginiaeth.

13 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Ddnw, dymma y terfyn wrth yr hwn y rhennwch y tir yn etifeddiaeth, i ddeuddeg llwyth Israell, * Ioseph a *gaiff ddwy* o rannau.

14 Hefyd chwi a'i hetifeddwch ef, bob yn cyfal a'i gilydd, am yr hwn y * † tyngais ar ei roddi i'ch tadau, a'r tir hwn a fyrth i chwi yn etifeddiaeth.

15 A dymma derfyn y tîr o du 'r gogledd, o'r môr mawr tua Hethlon, ffordd yr eir i Zedad.

16 Hamath, Berothah, Sibraim, yr hwn fydd rhwng terfyn Damascus a therfyn Hamath; ‖ Hazar Hatticon, yr hwn fydd ar derfyn Hauran.

17 A'r terfyn o'r mor fydd Hazar-Enan, terfyn Damascus, a'r gogledd tua 'r gogledd, a therfyn Hamath: ac dymma du 'r gogledd.

18 Acyfllys y dwyrain a fefurwch o Hauran, ac † o Ddamascus, ac o Gilead, ac o dîr Israel *wrth* yr Iorddonen, o'r terfyn hyd fôr y dwyrain: ac dymma du 'r dwyrain.

19 A'r yfllys deau tu a 'r deau, o Tamar hyd dyfroedd ‖ cynnen Cades, ‖ yr afon hyd y môr mawr: ac dymma 'r yfllys deau tua ‖ Theman.

20 A thu y gorllewin *fydd* y môr mawr, o'r terfyn hyd oni ddeuer ar gyfer Hamath: dymma du 'r gorllewin.

21 Felly y rhennwch y tîr hwn i chwi, yn ôl llwythau Israel.

22 Bydd hefyd i chwi ei rannu ef wrth goelbren yn etifeddiaeth i chwi, ac i'r dieithriaid a ymdeithiant yn eich mysc, y rhai a genhedla blant yn eich plith, a byddant i chwi fel yn wedi ei eni yn y wlad, ym mysc meibion Israel; gyd â chwi y cânt etifeddiaeth ym mysc llwythau Israel.

23 A bydd ym mhalwyth bynnac yr ymdeithio y dieithr, yno y rhoddwch ei etifeddiaeth ef, medd yr Arglwydd Ddnw.

PEN. XLVIII.

1. 23. *Rhandireddy deuddeglwyth.* 8 *Rhandîer y Cyssegr,* 15 *a'r ddinas,* 21 *a'r Tywysog.* 30 *Mesurau pyrth y ddinas.*

A Dymma henwau y llwythau; o gwrr y gogledd, ar duedd ffordd Hethlon, ffordd yr eir i Hamath, Hazar-Enan, terfyn Damascus, tua 'r gogledd i duedd Hamath, (canys *yr hai hyn* oedd i derfynau dwyrain a gorllewin) rhan i Dan.

2 Ac ar Derfyn Dan, o du 'r dwyrain hyd du 'r gorllewin, rhan i Aser.

3 Ac ar derfyn Aser, o du 'r dwyrain hyd du 'r gorllewin, i Nephtali ran.

4 Ac ar derfyn Nephtali, o du 'r dwyrain hyd du 'r gorllewin, i Manasseh ran.

5 Ac ar derfyn Manasseh, o du 'r dwyrain hyd du 'r gorllewin, i Ephraim ran.

6 Ac ar derfyn Ephraim, o du 'r dwyrain hyd du 'r gorllewin, i Ruben ran.

7 Ac ar derfyn Ruben, o du 'r dwyrain hyd du 'r gorllewin, i Iuda ran.

8 Ac ar derfyn Iuda, o du 'r dwyrain hyd du 'r gorllewin, *y bydd* yr offrwm a offrymmoch, pum mil ar hugain o *gorsenau* o lêd, ac o hyd fel yn o'r rhannau, o du 'r dwyrain hyd du 'r gorllewin; a'r cyssegr fydd yn ei ganol.

9 Yr offrwm a offrymmoch i'r Arglwydd *fydd* pum mil ar hugain o hŷd, a deng-mil o lêd.

10 Ac eiddo y rhai hyn fydd yr offrwm cyssegredic, *sef* eiddo 'r offeiriaid *fydd* pum mil ar hugain tua 'r gogledd *o hyd*, o deng-mil tua 'r gorllewin o led: felly deng-mil tua 'r dwyrain o led, a phum-mil ar hugain tua 'r dehau o hŷd: a chyssegr yr Arglwydd fydd yn ei ganol.

11 ‖ I'r offeiriaid cyssegredic o feibion * Zadoc y bydd, y rhai a gadwasant ‖ fy nghadwriaeth, y rhai ni chyfeiliornasant pan gyfeiliornodd plant Israel, megis y cyfeiliornodd y Lefiaid.

12 A bydd eiddynt yr hyn a offrymmir o offrwm y tîr, yn sancteiddd-beth cyssegredic, wrth derfyn y Lefiaid.

13 A'r Lefiaid a *gânt* ar gyfer terfyn yr offeiriaid, bum mil ar hugain o hŷd, a deng-mil o led: pob hŷd *fydd* bum mil ar hugain, a'r led yn ddeng-mil.

14 Hefyd ni werthant *ddim* o honaw, ac ni chyfnewidiant, ac ni thorsel wyddant flaen-ffrwyth y tîr i o herwydd cyssegredic *yw* i'r Arglwydd.

15 A'r pum mil gweddill o'r led, ar gyfer y pum mil ar hugain, fydd digyssegredic yn drigfa ac yn faes pentrefol i'r ddinas, a'r ddinas fydd yn ei ganol.

16 Ac dymma ei fesurau ef, yfllys y gogledd *fydd* bum cant, a phedair mil, ac yfllys y dehau bum cant, a phedair mil; felly o du 'r dwyrain yn bum cant, a phedair mil; a thu 'r gorllewin yn bum cant, a phedair mil.

17 A maes pentrefol y ddinas fydd hefyd tua 'r gogledd, yn ddeucant a dêc a deugain, ac yn ddeucant a dêc a deugain tua 'r dehau, ac yn ddeucant a dêc a deugain tua 'r dwyrain, ac yn ddeucant a dêc a deugain tua 'r gorllewin.

18 A'r gweddill o'r hŷd, ar gyfer offrwm y rhan gyssegredic, *fydd* yn ddeng-mil tua 'r dwyrain, ac yn ddeng-mil tua 'r gorllewin, ac ar gyfer offrwm y rhan gyssegredic y bydd, a'i gnwd fydd yn ymborth i wenidogion y ddinas.

19 A gwenidogion y ddinas a'i gwasanaethant o holl lwythau Israel.

20 Yr holl offrwm fydd bum mil ar hugain wrth bum mil ar hugain: yn bedeir-ongl yr offrymmwch yr offrwm cyssegredic, gyd â meddiannogaeth y ddinas.

21 A'r hyn a adewir fydd i'r tywysog, o du tu 'r offrwm cyssegredic, ac o berchennogaeth y ddinas, ar gyfer y pum mil ar hugain, a'r offrwm tua therfyn y dwyrain, a thua 'r gorllewin, ar gyfer y pum mil ar hugain, tua therfyn y gorllewin; gyferbyn a rhanau y tywysog: a'r offrwm cyssegredic fydd, a chyssegrle y tŷ fydd ynghanol hyny.

22 Felly o berchennogaeth y Lefiaid, ac o berchennogaeth y ddinas, ynghanol yr hyn fydd i'r tywysog, rhwng terfyn Iuda, a therfyn Beniamin, eiddo'r tywysog fydd.

23 Ac am y rhan arall o'r llwythau, o du y dwyrain hyd du yr gorllewin, y *bydd* rhan i Beniamin.

‖ *Neu,* a'r hyn ni ymchwir.

‖ *Neu,* ar bechu-mig.

‖ *Neu,* y ffigysbren, neu, ddoethurian.

* Dat. 22. 2.

* Gene. 48. 22.

* Gene. 32. 7. & 33. 15. & 35. 18. & 46. 3. & 47. 8. & 48. 13. Ident. 34. 4.

† Hebr. y dadau ffy llaw.

‖ *Neu,* y gangreef.

† Hebr. oddi yrhwng Damascus.

‖ *Neu,* Meribah yn Cades.

‖ *Neu,* y dyffryn.

‖ *Neu,* y deau.

ar derfyn Beniamin, o du 'r dwyrain hyd
gorllewin *y bydd* rhan i Simeon.
ac ar derfyn Simeon, o du 'r dwyrain hyd
gorllewin, rhan i Issachar.
ac ar derfyn Issachar, o du 'r dwyrain hyd
gorllewin, rhan i Zabulon.
ac ar derfyn Zabulon, o du 'r dwyrain hyd
gorllewin, rhan i Gad.
ac ar derfyn Gad, ar y tu dehau tua 'r dean,
wyro fydd o Tamar *hyd* ddyfroedd ‖ cynnen
, a hyd yr afon tua 'r môr mawr.
Dymma y tîr a rennwch wrth goelbren, yn
ddaeth i lwythau Israel, ac dymma eu rhan-
hwynt, medd yr Arglwydd Ddiw.
Dymma hefyd synediad allan y ddinas, o du
gledd pum cant, a phedair môl o fesurau.

31 A phyrth y ddinas *fydd* ar henwau llwythau
Israel, tri phorth tua 'r gogledd, porth Ruben yn
un, porth Iuda yn un, porth Lefi yn un.

32 Ac ar du yr dwyrain pum cant a phedair
môl: a thri phorth, sef porth Ioseph yn un, porth
Beniamin yn un, porth Dan yn un.

33 A thua 'r dean pum cant, a phedair môl o
fesurau, a thri phorth: porth Simeon yn un,
a phorth Issachar yn un, a phorth Zabulon
yn un.

34 Tua 'r gorllewin *y bydd* pum cant a phedair
môl, a'i tri phorth: porth Gad yn un, porth Aser
yn un, a phorth Nephtali yn un.

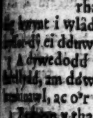
35 Deu-naw môl o fesurau oedd hi o amgylch, a
henw y ddinas o'r dydd *hynny allan fydd*, ‖ YR
ARGLWYDD *SYDDYNO*.

‖ *Iehonah Sammah.*

¶ LLYFR DANIEL.

PEN. I.

Cyflwred Iehoiacim. 3 *Aspenaz yn cymmeryd Daniel, Hananiah, Misael, ac Azariah, i'w hyfrydwch.* 8 *A hwythau yn ymwrthod rhan o fwyd y brenin, ac wrth fwyta ac yfed dwfr, ym mynyd yn dda arnynt.* 18 *Ac yn gwneuthur ddoethineb hwy.*

N y drydedd flwyddyn o deyrnasiad Iehoiacim brenin Iuda, y daeth Nabuchodonosor brenin Babilon i Ierusalem, ac a warchaodd arni.

2 A'r Arglwydd a roddes iw law ef Iehoiacim brenin Iuda, a rhan o lestri tŷ Dduw, ynteu a'i
gymmt i wlâd Sinar, i dŷ ei dduw ef; ac i
ddodes ei ddiw y dûg efe y llestri.

3 A dywedodd y brenin wrth Aspenaz ei ben-
llydd, am ddwyn o feibion Israel, ac o'r hâd
rennawl, ac o'r tywysogion,

4 Bobyn y thai ni *byddei* ynddynt ddim gwr-
, eithr yn dda yr olwg, a deallgar ym
ob doethineb, ac yn gŵybod gŵybodaeth, ac
n deall cyfarwyddyd, a'r rhai *y byddei* grym
ynnu, i sefyll yn llŷs y brenin; iw dysgu *ar*
ac yr iaith y Caldeaid.

5 Yr brenin a ddognodd iddynt ran beunydd
o'i y brenin, ‖ ac o'r gwin a yfei efe; felly
magu hwynt dair blynedd; fel y safent yn
y nyng ger bron y brenin.

6 Ac yr ydoedd yn plith hwynt o feibion
da, Daniel, Hananiah, Misael, ac Azariah.

7 Yr pen-ſtafellydd a osododd arnynt enwau,
nwar Ddaniel y gosododd efe Belteſazzar, ac
Hananiah Sadrach, ac ar Misael Meſach, ac ar
Azariah Abednego.

8 A Daniel a roddes ei fŷd nad ymhologei efe
wy ran o fwyd y brenin, nar thrwy y gwin a yfei
ynnau: ymyny efe a ddymunodd ar y pen-ſtafellydd,
a roddei raid iddo imhalogi.

9 A Duw a roddes Ddaniel mewn ffafor a thi-
gyd â'r pen-ſtafellydd.

10 A'r pen-ſtafellydd a ddywedodd wrth Dda-
el, ofni yr ydwyfi fy arglwydd y brenin, yr hwn
osodd eich bwyd chwi, a'ch diod chwi: o
ynddi pa ham y gwelei efe eich wynebau yn
ddolu mwy bechgyn ſydd ‖ fel chwithau? felly
ynnech fy mhen yn ddyledus i'r brenin.

11 Yna dywedodd Daniel wrth Melzar, yr
n roddaſei y pen-ſtafellydd ar Ddaniel, Ha-
ah, Misael, ac Azariah;

12 Prawf attolwg dy weiſion ddeg diwrnod, a
rhoddant i ni ‖ ffa ‖ iw bwytta a dwfr iw yfed. ‖ *Hebr.* ‖ *ffa.*

13 Yna edrycher ger dy fron di ein gwedd ni, a
gwedd y bechgyn ſydd yn bwytta rhan o fwyd y ‖ *Hebr.*
brenin; ac fel y gwelych, gwna â'th weiſion. *ac ni a fwytawn.*

14 Ac efe a wrandawodd arnynt yn y peth hyn,
ac a'i profodd hwynt ddeg o ddyddiau.

15 Ac ymmhen y deng nhiwrnod y gwelid eu
gwedd hwynt yn degach, ac yn dewach o gnawd,
nâ'r holl fechgyn oedd yn bwytta rhan o fwyd y
brenin.

16 Felly Melzar a gymmerodd ymmaith ran eu
bwyd hwynt, a'r gwin a yfent, ac a roddes iddynt
ffa.

17 A'r bechgyn hynny ill pedwar, Duw a roddes
iddynt wybodaeth, a deall ym mhob dŷſc a doethineb: a Daniel ‖ a hyſforddiodd efe ym mhob gwe- ‖ *Neu, oedd ddeallus.*
ledigaeth, a breuddwydion.

18 Ac ym mhen y dyddiau y dywedaſei y brenin
am eu dwyn hwynt i mewn; yna y pen-ſtafellydd
a'i dûg hwynt ger bron Nabuchodonosor.

19 A'r brenin a chwedleuodd â hwynt; ac ni
chaſwyd o honynt oll *yn* ſel Daniel, Hananiah,
Misael, ac Azariah: am hynny y ſafasant hwy ger
bron y brenin.

20 Ac *ym* mhob rhyw ‖ ddoethineb a deall, a'r ‖ *Hebr.*
a ofynnai y brenin iddynt, efe a'i cafodd hwynt yn *ddoethineb deall.*
ddec gwell nâ'r holl ddewiniaid a'r astronomyddion *oedd* o fewn ei holl frenhiniaeth ef.

21 A bu Daniel, hyd y flwyddyn gyntaf yr bre-
nin Cyrus.

PEN. II.

1 *Nabuchodonosor yn anghoſio ei freuddwyd, a thrwy addewidion a bygythion, yn orfiog gan y Caldeaid ei ddangos iddo.* 10 *Hwythau yn cydnabod nas gallent, ac yn cael barn marwolaeth.* 14 *Daniel, wedi cael peth yſpaid, yn cael allan y breuddwyd.* 19 *Yn bendithio Duw.* 24 *Yn attal y farn, ac yn dyfod ger bron y brenin.* 31 *Y breuddwyd,* 36 *a'i ddeongliad.* 46 *A chyfodiad Daniel.*

A Chyn yr ail flwyddyn o deyrnaſiad Nabuchodonoſor, y breuddwydiodd Nabuchodonoſor freuddwydion, a thrallodwyd el yſpryd ef, a'i gwſc a dorreodd oddiwrtho.

2 A'r brenin a archodd alw am y dewiniaid, ac am yr aſtronomyddion, ac am yr hudolion, ac am y Caldeaid, i fynegi i'r brenin ei freuddwydion: a hwy a ddaethant, ac a ſaſaſant ger bron y brenin.

3 A'r brenin a ddywedodd wrthynt, breuddwydiais freuddwyd, a thrallodwyd fy ysprydd am wybod breuddwyd.

4 Yna y Caldeaid a lefarasant wrth y brenin, yn Syri-aec; *O frenin, bydd fyw yn dragywyddoldeb: adrodd dy freuddwyd i'th weision, a mynegwn y deongliad.

5 Attebodd y brenin a dywedodd wrth y Caldeaid; aeth y peth oddi wrthif; oni fynegwch y breuddwyd i'm, a'i ddeongliad, *gwneir chwi yn ddryllian, a'ch tai a osodir yn dommen.

6 Ond os y breuddwyd a'i ddeongliad a ddangoswch, cewch roddion, a gwobrau, ac anrhydedd mawr o'm blaen i: am hynny dangoswch y breuddwyd a'i ddeongliad.

7 Attebasant eil-waith a dywedasant; dyweded y brenin y breuddwyd iw weision, ac ni a ddangoswn ei ddeongliad ef.

8 Attebodd y brenin a dywedodd, mi a wn yn hysbys mai †oedi 'r amser yr ydych chwi; canys gwelwch fyned y peth oddi wrthif.

9 Ond oni wnewch i'm ŵybod y breuddwyd, yn gyfraith fydd i chwi: canys gair celwyddog a llygredic a ddarparasoch ei ddywedyd o'm blaen; nes newid yr amser: am hynny dywedwch y breuddwyd, ac mi a gâf wybod i medrwch ddangos i mi ei deongliad ef.

10 Y Caldeaid a attebasant o flaen y brenin, ac a ddywedasant, nid oes dyn ar y ddaear a ddichon dangos yr hwn y mae 'r brenin yn ei ofyn: ac ni chenhodd un brenin, na phennaeth, na llywydd, y fath beth a hwn ganvn dewin, neu astronomydd, na Chaldead.

11 Canys dieithr yw 'r peth a geisie'r brenin, ac nid oes neb arall a feide ei ddangos o flaen y brenin, onid y duwiau y rhai nid yw eu trigfa gyd â chnawd.

12 O achos hyn y digiodd y brenin, ac y creulonodd yn ddirfawr, ac a orchymynodd ddifetha holl ddoethion Babilon.

13 Yna 'r aeth y gyfraith allan, am ladd y doethion: ceisiasant hefyd Daniel, a'i gyfeillion iw lladd.

14 Yna †yr attebodd Daniel trwy gynghor, a doethineb, i Arioch pen distain y brenin, yr hwn a aethei allan i ladd doethion Babilon.

15 Efe a lefarodd, ac a ddywedodd wrth Arioch distain y brenin, pa ham y mae yn gyfraith yn mynedd ar y fath frys oddi wrth y brenin? yna Arioch a fynegodd y peth i Ddaniel.

16 Yna Daniel a aeth i mewn, ac a ymbiliodd â'r brenin am roddi iddo amser, ac y dangosai efe y deongliad i'r brenin.

17 Yna 'r aeth Daniel iw dŷ, ac a fynegodd y peth iw gyfeillion Hananiah, Misael, ac Azariah:

18 Fel y ceisient trugareddau † gan Dduw y nefoedd, yn achos y dirgelwch hyn: fel na ddifethid Daniel a'i gyfeillion, gyd â'r rhan arall o ddoethion Babilon.

19 Yna y datguddiwyd y dirgelwch i Ddaniel mewn gweledigaeth nôs: yna Daniel a fendithiodd Dduw 'r nefoedd.

20 Attebodd Daniel, a dywedodd, *bendigedig fyddo enw Duw o dragywyddoldeb hyd dragywyddoldeb: canys Doethineb, a nerth ydynt eiddo ef.

21 Ac efe sydd yn newid amseran, a thymhorau: efe sydd yn symmud brenhinoedd, ac yn gosod brenhinoedd: efe sydd yn rhoddi doethineb i'r doethion, a gwybodaeth i'r rhai a fedrant ddeall.

22 Efe sydd yn datcuddio y *pethau dyfnion, a guddiedic: efe a wyr beth sydd yn y tywyllwch, a'r goleuni yn trigo

23 Tydi Dduw fy nhadau yr ydwyf yn diolch iddo, ac yn ei foliannu, o herwydd rhoddaist ddoethineb, a nerth i mi; a phetri i mi'm hun awr yr hyn a geisiasom gennit: canys gwnaethost i ni wybod † yr hyn a orchmynodd y brenin.

24 O herwydd hyn yr aeth Daniel at Arioch yr hwn a osodasei y brenin i ddifetha doethion Babilon: efe a aeth, ac a ddywedodd wrtho fel hyn; na ddifetha ddoethion Babilon; dos â fi at y brenin, ac mi a ddangosaf i'r brenin y deongliad.

25 Yna y dûg Arioch Ddaniel o flaen y brenin ar frys, ac a ddywedodd wrtho fel hyn, A gefaist ŵr o blant caethiwed Iuda, yr hwn a fynega i'r brenin y deongliad.

26 Attebodd y brenin, a dywedodd wrth Daniel, (yr hwn yr oedd ei henw Beltesasar) a elli di fynegi i mi y breuddwyd a welsai, a'i ddeongliad?

27 Attebodd Daniel o flaen y brenin, a dywedodd; ni all doethion, astronomyddion, dewiniaid, na brud-ŵyr ddangos i'r brenin y dirgelwch y mae 'r brenin yn ei ofyn.

28 Ond y mae Duw yn y nefoedd yn datcuddio dirgeledigaethau, ac a fynegodd i'r brenin Nebuchodonosor beth a fydd yn y dyddiau diweddaf. dy freuddwyd, a gweledigaethau dy ben yn dy wely, *ydoedd hyn ymma.

29 Ti frenin, dy feddyliau a gododdant ar dy wely, beth *oedd i ddigwydd ar ôl hyn: a'r hwn sydd yn datcuddio dirgeledigaethau, a'th hysbysodd di beth a fydd.

30 Minnau hefyd, nid o herwydd y doethineb sydd ynof fi yn fwy na neb byw, y datcuddiwyd i'm y dirgelwch hwn; onid o'i achos hwy y rhai a fynegant y deongliad i'r brenin ac fel y gwybyddit feddyliau dy galon.

31 Ti frenin oeddit yn gweled, ac wele ryw ddelw fawr: y ddelw fawr hon, yr oedd ei llewyrch yn rhagorol, oedd yn sefyll gyferbyn â'r olwg arni *ydoedd ofnadwy.

32 Pen y ddelw hon *ydoedd o aur da, ei bronnau a'i breichiau o arian, ei bol a'i morddau o bres,

33 Ei choesau o haiarn, ei thraed *oedd fel rhan o honynt o haiarn, a *rhan o honynt o briddfaen.

34 Edrych yr oeddit hyd oni thorwyd ymaith garreg, † nid trwy waith dwylo, a hi a darawodd y ddelw ar ei thraed o haiarn a phridfaen, a'u maluriodd hwynt.

35 Yna 'r haiarn, y pridd, y pres, yr arian, a'r aur, a gyd-faluriasant, ac oeddynt fel mân *ysbwrial o'r ffyrlian dyrnu haf; a'r gwynt a'u chwythodd ymaith, fel na chaed lle o honynt: a'r garreg yr hon a darawodd y ddelw, a aeth yn fynydd mawr, ac a lanwodd yr holl ddaiar.

36 Dymma 'r breuddwyd, a dywedwn ni a'i ddeongliad o flaen y brenin.

37 Ti frenin ŵyr frenin brenhinoedd: canys Duw y nefoedd a roddodd i ti frenhiniaeth, gallu, a nerth, a gogoniant:

38 A pha le bynnac y preswylia plant dynion, efe a roddes dan dy law fwyst hedyn yr awyr, a'th osododd di yn arglwydd arnynt oll: ti ydwyt y pen aur hwnnw.

39 Ac ar dy ôl di y cyfyd brenhiniaeth arall is na thi, a thrydedd frenhiniaeth arall o bres, yr hon a lywodraetha ar yr holl ddaiar.

40 Bydd hefyd y bedwaredd frenhiniaeth yn gryf fel haiarn: canys yr haiarn a dyrr ac a ddofa bob peth: ac fel haiarn yr hon a faluria yr oll yma, a fyrr ac a ddryllia.

y gwelaiſt y traed a'r byſſedd, peth o
orniad crochenydd, a *phcth* o honynt o
renhiniaeth ranneding ſydd, a bydd ynddi
ſſiet bataru, o herwydd gweled o honot
ndi ei gymmyſcu â phriddclaiſyd.
ac *ſel yr oeedd* byſedd y traed, peth o
peth o bri di; *felly* y bydd y frenhim-
yn y grêc, acoran yn ſtau.
lle y gwelaiſt bataru wedi ei gymmyſcu â
dclaiſyd, ymgymmyſcant â hac dŷn; ond ni
naill wrth y llall, megis nad ymgymmyſca
a phriddd.
ac yn ngoddiau y brenhinoedd hyn, y cyſyd
y meſoedd frenhiniaeth yr hon ni ddiſtrywir
ir frenhimaeth ni adewir i bobl eraill:
hi a faluria, ac a dreulia'r holl frenhinia-
thyn, a hi a ſaiſ yn dragywydd.
lle y gwelaiſt dorri carreg o'r mynydd, yr
ni dwrwyd â llaw, a malurio o honi yr haiarn,
y pridd, yr arian, a'r aur; hyſyſydd y
mmer ir brenin beth a ſydd wedi hyn: felly
bloyd ſydd wîr, a'i ddeongliad yn ſyddlon.
Yna y ſyrthiodd Nabuchodonoſor y brenin
wyneb, ac a addolodd Ddaniel; gorchym-
odd hefyd am offrymmu iddo offrwm, ac
darth.
Attebodd y brenin a dywedodd wrth Dda-
niewn gwirionedd y *gwn* mai eich Duw
yw Duw y duwiau, ac Arglwydd y brenhin-
oedd, a datguddiwr dirgeledigaethau, o herwydd
o hegot ddatguddio y dirgelwch hyn.
Yna y brenin a fawrygodd Ddaniel, ac a
roddodd iddo roddion mawrion lawer; ac ese a'i
ſaeth ef yn bennaeth ar holl dalaith Babilon,
ben ir ſwyddogion ar holl ddoethion Ba-
yn Daniel a ymbiliodd â'r brenin, ac yntef
Sadrach, Meſach, ac Abednego, ar Ly-
aith talaith Babilon: ond Daniel *a eiſteddodd*
n nherth y brenin.

PEN. III.

Nebuchodonoſor yn cyſſegru delw fawr yn
Dura. A gâwyn ar Sadrach, Meſach, ac A-
bednego, am nad addolent y ddelw: 13 A chwe-
rylydd, yn gwneuthur cyſſes ddaionus. 19
Yn ei gwared hwy allan o'r ffwrn dân.
Nebuchodonoſor wrth weled y rhyfeddod yn
rhoi Duw.

Nabuchodonoſor y brenin a wnaeth ddelw aur,
ei uchder oedd yn dri vgain cufydd, ei lled
e cufydd; ac ese a'i goſododd hi i fynu
addedd Dura, o fewn talaith Babilon.
Yna Nabuchodonoſor y brenin a anfonodd i
rynhoi y tywyſogion, dugiaid, a phendeſi-
ion, y rhaglawiaid, y tryſor-wŷr, y cyfreith-wŷr,
ob ſyſylwyr, a holl lywodraeth-wŷr y taleithiau,
ddod wrth gyſſegru y ddelw a gyſodaſei Na-
uchodonoſor y brenin.
Yna y tywyſogion, dugiaid, a phendeſigion,
rhaglawiaid, y tryſor-wŷr, y cyfreith-wŷr, y tref-
awdwyr, a holl lywodraeth-wŷr y taleithiau, a ym-
nullasant ynghyd wrth gyſſegru y ddelw a gyſo-
aſei Nabuchodonoſor y brenin; a hwy a ſafaſant
ger y ddelw a gyſodaſei Nabuchodonoſor.
Yna cyhoeddd-wr a lefodd † yn gröeh, wrthych
chwi, genhedloedd, ac ieithoedd, † y
ae yr awr pan glywoch ſŵn y cornet, y chwibanogl, y
delyn, y pſaltring, y ſymphon, a phob
ath o ſyrthwch, ac yr addolwch y ddelw
aur a gyſododd Nabuchodonoſor y brenin:

6 A'r hwn ni ſyrthio, ac ni addolo, yr awr honno, a fwrir i ganol ffwrn o dân poeth.

7 Am hynny'r amſer hwnnw, pan glywodd yr holl bobloedd ſaiſ y cornet, y chwibanogl, y delyn, y dulcimer, y pſaltring, a phob rhyw gerdd, y bobloedd, y cenhedloedd, a'r ieithoedd oll a ſyrthiaſant, ac a addolaſant y ddelw aur a gyſodaſei Nabuchodonoſor y brenin.

8 O ran hynny, yr amſer hwnnw y daeth gwŷr o Caldea, ac a gyhuddaſant yr Iuddewon.

9 Adroddaſant a dywedaſant wrth Nabuchodonoſor y brenin, bydd fyw frenin, yn dragywydd.

10 Ti frenin a oſodaiſt orchymmyn, ar i bwy bynnac a glywei ſain y cornet, y chwibanogl, y delyn, y dulcimer, y pſaltring, a'r ſymphon, a phob rhyw gerdd, ſyrthio, ac ymgrymmu i'r ddelw aur:

11 A phwy bynnac ni ſyrthiei, ac *nid* ymgrymmei, y teflid ef i ganol ffwrn o dân poeth.

12 Y mae gwŷr o Iddewon a oſodaiſt di ar orchwyliaeth talaith Babilon, Sadrach, Meſach, ac Abednego: y gwŷr hyn o frenin, ni † wnaethant gyfrif o honot ti, dy ddiwiau nid addolant, ac nid ymgrymmant i'r ddelw aur a gyfodaiſt. † *Cald. oſodaſanfri arnat*

13 Yna Nebuchodonoſor, mewn llidiawgrwydd a digter, a dywedodd am gyrchu Sadrach, Meſach, ac Abednego: yna y dycpwyd y gwŷr hyn o flaen y brenin.

14 Adroddodd Nabuchodonoſor a dywedodd wrthynt, ‖ ai gwir *hyn* Sadrach, Meſach, ac Abednego? oni addelwch chwi ſy nuwiau i, ac oni ymgrymmwch i'r ddelw aur a gyfodais i? ‖ *Neu, ai o'r gwaith oddeſ y mae yn ſel. Barn.* 21. 14.

15 Yr awr hon wele, os bydd wch chwi barod pan glywoch ſain y cornet, y chwibanogl, y delyn, y dulcimer, y pſaltring, a'r ſymphon, phob rhyw gerdd, i ſyrthio, ac i ymgrymmu i'r ddelw a wneuthum, *da e* ac onid ymgrymmwch, yr awr honno y bwrir chwi i ganol ffwrn o dân poeth; a pha Dduw yw efe a'ch gwared chwi o'm dwylo i?

16 Sadrach, Meſach, ac Abednego a attebaſant, ac a ddywedaſant wrth y brenin: Nabuchodonoſor, nid ydym ni yn gofalu am atteb it yn y peth hyn.

17 Wele, y mae ein Duw ni, yr hwn yr ydym ni yn ei addoli, yn abl i'n gwared ni allan o'r ffwrn danllyd boeth; ac efe a'n gwared *ni* o'th law di, o frenin.

18 Ac onid ê, bydded hyſpys it frenin, na addolwn dy ddiwiau, ac nad ymgrymmwn i'th ddelw aur a gyſodaiſt.

19 Yna y llanwyd Nabuchodonoſor o lidiawgrwydd, a gwedd ei wyneb ef a newidiodd yn erbyn Sadrach, Meſach, ac Abednego, *am hynny* y lleſaredd ac y dywedodd am dwymno'r ffwrn ſeithwaith mwy nag y byddid arfer o'i thwymno hi.

20 Ac ese a ddywedodd wrth wŷr cryfion † nerthol, y rhai *oedd* yn ei lu ef, am rwymo Sadrach, Meſach, ac Abednego, iw bwrw i'r ffwrn o dân poeth. † *Cald. o nerth.*

21 Yna y rhwymwyd y gwŷr hynny, yn eu † peſiau, eu llodrau, a'i cwccyllau, a'i dillad *eraill*, ac ‖ *meintyll* a'i bwriwyd i ganol y ffwrn o dân poeth. ‖ *Neu, gwiſgoedd*

22 Gan *hynny* o achos *bod* † gorchymyn y brenin yn gaeth, a'r ffwrn yn boeth ragorawl, ‖ fflam y tân a laddodd y gwŷr hynny a fwriaſant i ſwn Sadrach, Meſach, ac Abednego. ‖ *Neu, gwreichionnau*

23 A'r try-wŷr hyn, Sadrach, Meſach, ac Abednego, a ſyrthiaſant yn ganol y ffwrn o dân poeth yn rhwym.

24 Yna y ſynnodd ar Nabuchodonoſor y brenin, ac y cyſododd ar ſŷs, attebodd *ſi* a dywedodd

‖ *Neu, lywodraeth-wr.*

wrth ei ‖ gynghoriaid, onid try wŷr a fwriasom ni i galon y tân, yn rhwym? hwy a attebasant ac a ddywedasant wrth y brenin, gwîr ô frenin.

25 Attebodd a dywedodd yntef, wele fi yn gweled pedwar-gwŷr rhyddion yn rhodio ynghanol y tân, ac nid oes niwed arnynt; a dull y pedwerydd sydd debyg i fab Duw.

† *Cald. ddrws.*

26 Yna y nesaodd Nabuchodonosor at † enau y ffwrn o dân poeth, ac a lefarodd, ac a ddywedodd, ô Sadrach, Mesach, ac Abednego, gwasanaeth-wŷr y Duw goruchaf, deuwch allan, a deuwch *ymma:* yna Sadrach, Mesach, ac Abednego a ddaethant allan o ganol y tân.

27 A'r tywysogion, dugiaid, a phendefigion, a chynghoriaid y brenin, a ymgasclasant ynghyd, ac a welsant y gwŷr hyn, y rhai ni fuasei y tân ar eu cyrph, ac ni ddeifiasai flewyn o'i pen; ni newidiasei eu peisiau ychwaith, ac nid aethei fawyr y tân arnynt.

28 Attebodd Nabuchodonosor, a dywedodd, bendigedic yw Duw Sadrach, Mesach, ac Abednego, yr hwn a anfonodd ei Angel, ac a waredodd ei weision a ymddiriedasant ynddo, ac a † dorrasant orchymyn y brenin, ac a roddasant eu cyrph, rhag gwasanaethu nac ymgrymmu o honynt i vn duw, onid iw Duw eu hun.

† *Cala. newidiasant air.*

29 Am hynny y gosodir gorchymyn gennifi, pob pobl, cenhedl, ac iaith, yr hon a ddywedo † ddim ar fai yn erbyn Duw Sadrach, Mesach, ac Abednego, * a wneir yn ddryllian, a'i tai a wneir yn dommen: o herwydd nad oes Duw arall a ddichon wared fel hyn.

† *Cald. amryfuseda.* *Pen. 2. 5.* † *Cald. llwyddo.*

30 Yna y † mawrhaodd y brenin Sadrach, Mesach, ac Abednego, o fewn talaith Babilon.

PEN. IIII.

1 *Nabuchodonosor yn cyfaddef brenhiniaeth Duw, 4 yn adrodd ei freuddwydion, a'r dewiniaid heb fedru m'oi deongl. 8 Daniel yn gwrando y breuddwyd, 19 Ac yn ei ddeongl. 28 Hiſtori o'r hyn a ddigwyddodd*

NAbuchodonosor frenin at yr holl bobloedd, cenhedloedd, ac ieithoedd, y rhai a drigant yn yr holl ddaiar, aml fyddo heddwch i chwi.

† *Cald. Gweddus oedd o'm blaen i.* *Pen. 2. 34.*

2 † Mi a welais yn dda fynegi yr arwyddion a'r rhyfeddodau a wnaeth y goruchaf Dduw â mi.

3 Mor fawr yw ei arwyddion ef! ac morr gedyrn yw ei ryfeddodau! ei deyrnas ef *ſydd* * deyrnas dragywyddol, a'i lywodraeth ef *ſydd* o genhedlaeth i genhedlaeth.

4 Myfi Nabuchodonosor oeddwn eſmwyth arnaf yn fy nhŷ, ac yn hoyw yn fy llŷs.

5 Gwelais freuddwyd, yr *hwn* a'm hofnodd, meddyliau hefyd yn fy ngwely, a gweledigaethau fy mhen a'm dychrynaſant.

6 Am hynny y gosodwyd gorchymyn gennyfi, ar ddwyn ger fy mron holl ddoethion Babilon, fel yr yſpyſſent i mi ddeongliad y breuddwyd.

7 Yna y dewiniaid, yr aſtronomyddion: y Caldeaid, a'r brud-wŷr, a ddaethant; a mi a ddywedais y breuddwyd o'i blaen hwynt, ond ei ddeongliad nid yſpyſſasant i mi.

8 Ond o'r diwedd daeth Daniel o'm blaen i (yr hwn *yw* ei henw Beltesaſſzar, yn ôl henw fy nuw i, yr hwn hefyd *y mae* yſpryd y dduwiau ſanctaidd ynddo) a'm breuddwyd a dreuthais o'i flaen ef *gan ddywedyd,*

* *Pen. 2. 48.*

9 Beltesaſſzar * pennaeth y dewiniaid, o herwydd i'm hyſbyd fod yſpryd y duwiau ſanctaidd ynot ti, ac nad oes yn dirgelwch yn anhawdd i ti, dywed weledigaethau fy mreuddwyd yr hwn a welais, a'i deongliad.

10 Ac *dymma* weledigaethau fy mhen a welais ngwely: edrych yr oeddwn, ac wele bren yng[illegible] y ddaiar, a'i vchder yn fawr.

11 ‖ Mawr oedd y pren a chadarn, a'i vchder a gyrhaeddei hyd y nefoedd, yr *ydoedd* hefyd i weled hyd yn eithaf yr holl ddaiar.

12 Ei ganghennau *oedd* dêg, a'i ffrwyth yn aml, ac ymborth arno i bob peth, tano yr ymgyſcodei bwyſt-filed y maes, ac adar y nefoedd a drigent yn ei ganghennau ef; a phob enawd a ſwyttaei o honaw.

13 Edrych yr oeddwn yngweledigaethau fy mhen ar fy ngwely, ac wele wiltedydd, a Sanct yn deſcyn o'r nefoedd,

14 Yn llefain † yn grôch, ac yn dywedyd fel hyn, torrwch y pren, ac yſcythrwch ei wryſc ef, eſcydwch ei ddail ef, a gwaſcerwch ei ffrwyth, tiliad y bwyſt-fil oddi tano, a'r adar o'i ganghennau.

15 Er hynny gadewch ſŵn-cyff ei wraidd ef yn y ddaiar, mewn rhwym o haiarn a phrês, yn mhlith gwellt y maes, gwlycher ef hefyd â gwlith y nefoedd, a bydded ei ran gyd â'r bwyſt-filod yng wellt y ddaiar.

16 Newidier ei galon ef o *fod yn galon* dyn, a thodder iddo galon bwyſt-fil, a chyfnewidier ſaith amſer arno.

17 O ordinhâd y gwiliedyddion *y mae* y peth hyn, a'r dymuniad wrth ymadrodd y rhai ſanctaidd, fel y gwypo y rhai byw mai yr Goruchaf a lywodraetha yn mrenhiniaeth dynion, a'i rhoddi i'r neb y myno efe, ac a eſyd i arni y gwaſaf o ddynion.

18 Dymma yr breuddwyd a welais i Nabuchodonoſor y brenin; tithau Beltesaſſzar, dywed ei ddeongliad ef: o herwydd nas gall holl ddoethion fy nheyrnas yſpyſſu y deongliad i mi, eithr ti a elli, am *ſod* yſpryd y duwiau ſanctaidd yoot ti.

19 Yna Daniel, yr hwn *ydoedd* ei henw Beltesaſſzar, a ſynnodd tros yn awr, a'i feddylion ef a dychrynaſant ef; attebodd y brenin, a dywedodd Beltesaſſzar, na ddychryned y breuddwyd ti, na ddeongliad; attebodd Beltesaſſzar a dywedodd, fy arglwydd, *deued* y breuddwyd i'th gaſcion, a'r ddeongliad i'th elynion.

20 Y pren a welaiſt, yr hwn a dyfaſei, ac a gryfhaſei, ac a gyrhaeddaſei ei vchter hyd y nefoedd, ac *oedd* iw weled ar hŷd yr holl ddaiar;

21 A'i ddail yn dêg, a'i ffrwyth yn aml, ac ymborth i bob peth ynddo, tan *yr hwn y* trigei bwyſt-filod y maes, ac y preſſwyliei adar y nefoedd yn ei ganghennau;

22 Ti frenin *yw* eſe, Tydi a dyfaiſt, ac a gryfheaiſt; canys dy fawredd a gynnyddodd, ac a gyrhaeddodd hyd y nefoedd, a'th lywodraeth hyd eithaf y ddaiar.

23 A lle y gwelodd y brenin wiliedydd, a Sanct, yn deſcyn o'r nefoedd, ac yn dywedyd torrwch y pren, a diniſtriwch ef, er hynny gadewch ſonyn ei wraidd ef yn y ddaiar, mewn rhwym o haiarn a phrês, ym mhlith gwellt y maes, a gwlycher ef â gwlith y nefoedd, a bydded ei ran gyd â bwyſt-filod y maes, hyd oni gyfnewidio ſaith amſer arnoef.

24 Dymma'r deongliad ô frenin, ac ymma ordinhâd y Goruchaf, yr hwn ſydd yn dyfod ar fy arglwydd frenin.

25 Canys * gyrrant ti oddi wrth ddynion, a chyd â bwyſt-fil y maes y bydd dy drigfa, â gwellt hefyd i'th borthant fel eidionau, ac a'th wlychant â gwlith y nefoedd, a ſaith amſer a gyfnewidiant arnat ti, hyd oni wypech mai yr Goruchaf ſy yn llywodraethu ym mrenhiniaeth dynion, ac yn rhoddi i'r neb a fyno.

26 A lle

...lle y dywedasane am adel bon cyff gwraidd ...dy frenhiniaeth fydd ſiccr it, wedi i ti ...ni y nesoedd ſy'n llywodraethu.

...Am hynny frenin, bydded ſodlon gennit ſy ...gor, a thorr ymmaith dy bechodau trwy ...under, a'th anwireddau trwy drugarhau ...tuag druenaidd, *i edrych* a ſydd ‖ eſtyniad ar dy ...lwch.

...Dieth hyn oll ar Nabuchodonoſor y brenin.

...Ym mhen deuddeng mis yr oedd ef yn rhodio ...llŷs brenhiniaeth Babilon.

...Lleſarodd y brenin a dywedodd, onid hon ...Babylon fawr, yr hon a adeiledais i yn frenhin- ...ynghyſder ſy nerth, ac er gogoniant ſy ...rhydi?

...A'r gair etto yngenau y brenin, ſyrthiodd ...o'r nefoedd *yn dywedyd*, wrthit ti frenin Na- ...chodonoſor y dywedir, aeth y frenhiniaeth oddi ...rthit.

...A thi a yrtir oddi wrth ddynion, a'th drigfa ...dyd â bwyſt-filod y maes; â gwellt i'th bor- ...iant ſel eidionnau, a chyſnewidir ſaith amſer ar- ...t; hyd oni ŵypech mai yr Goruchaf ſydd yn ...lywodraethu ymmrhenhiniaeth dynion, ac yn ei ...oddi i'r neb y mynno.

...Yr awr honno y cyflawnwyd y gair ar Nabu- ...donoſor, ac y gyrrwyd ef oddi wrth ddynion, ...y poredd wellt ſel eidionnau, ac y gwlychwyd ei ...orph ef gan wlith y nefoedd, hyd oni thyfodd ei ...ew ef ſel *plu* eryrod, a'i ewinedd ſel *ewinedd* ...*llad*.

...Acyn niwedd y dyddiau, myfi Nabuchodono- ...r a diertcheſais fy llygaid tua'r nefoedd, a'm ...ybodaeth a ddychwelodd attaf; a bendithiais y ...Goruchaf, a mollesmâls a gogoneddais yr hwn ſydd ...byw byth, am *fod* ei * lywodraeth ef yn llywo- ...aeth dragywyddol, a'i frenhiniaeth hyd genhed- ...laeth a chenhedlaeth.

...A holl drigolion y ddaiar a gyfrifir megis yn ...ddim: ac yn ôl ei ewyllys ei hun y mae yn ...weithio â llu y nefoedd, ac â thrigolion y ddaiar; ...ac nid oes a attallo ei law ef, neu a ddywedo wrthoi ...beth yr wyt yn ei wneythyd?

...Yn yr amſer hwnnw y dychwelodd fy ſynwyr ...ataf, a *dros hyn* i ogoniant fy mrenhiniaeth, fy ...rddwch a'm hoywder a ddychwelodd attaf; a'm ...ghoriaid, a'm tywyſogion a'm ceiſiasant, felly ...y ſefydlwyd yn fy nheyrnas, a chwanegwyd ...awredd rhagorol.

...Yr awr hon myfi Nabuchodonoſor ydwyf yn ...olianu, ac yn mawrygu, ac yn gogoneddu Bre- ...nefoedd, yr hwn y mae ei holl weithred- ...ed yn wirioned, a'i lwybrau yn farn, ac ...dichon ddaroſtwng y rhai a rodiant mewn ...alder.

PEN. V.

Anrwiol wledd Belſazzar. 5 *Yſcrifen law,* ...*yr hon ſydd a'i dewiniaid mâs i darllain, yn blino* ...*o herwydd.* 10 *Dwyn Daniel gar bron, ar air y fren-* ...*nes.* 17 *Traan yn ceryddu 'r brenin am ei falch-* ...*der, ac addoliaeth,* 25 *ac yn darllain, ac yn* ...*ehongli yr yſcrifen.* 30 *Troſi y llywodraeth as y* ...*Belſazzar y brenin a wnaeth wledd fawr i fil ...o'i dywyſogion, ac a yfodd win yngŵyd y mil.

2 Wrth hâs y gwin y dywedodd Belſazzar am ...dawy a lleſtri aur, ac arian, a ddygaſei Nabucho- ...onoſor ei dâd ef o'r Deml yr hon *oedd* yn Ieruſa- ...lem: fel yr yfei y brenin a'i dywyſogion, ei wragedd, ...ei orderchadon, ynddynt.

3 Yna y dygwyd y lleſtri aur a ddygaſid o'r ...Deml, yr hwn oedd yn Ieruſalem, a'r brenin a'i dywyſogion, ei wragedd, a'i orderchadon, a yfaſant ynddynt.

4 Yfaſant win, a moliannaſant y duwiau o aur, ac o arian, o brês, o haiarn, o goed, ac o faen.

5 Yr awr honno byſſedd llaw dŷn a ddaethant allan, ac a ſcrifennaſant ar gyfer y canhwyll-bren, ar galchiad pared llŷs y brenin; a gwelodd y brenin ddarn y llaw a ſcrifennodd.

6 Yna y newidiodd ‖ lliw'r brenin, a'i feddyliau a'i cyffroeſant ef, ſel y dattododd ‖ rhwymau ei lwynau ef, ac y cnrodd ei liniau ef y naill wrth y llall.

7 Gwaeddodd y brenin † yn grôch am ddwyn i mewn yr aſtronomyddion, y Caldeaid, a'r brudwŷr, a lleſarodd y brenin, a dywedodd wrth ddoethion Babilon; pa ddyn bynnac a ddarllenno yr yſcrifen hon, ac a ddangoſo i mi ei deongliad, eſe a wiſcir ‖ â phorphor, ac a *gaiff* gadwyn aur am ei wddf, a chaiff lywodraethu yn drydydd yn y deyrnas.

8 Yna holl ddoethion y brenin a ddaethant i mewn, ond ni fedrent ddarllen yr ſcrifen, na mynegi i'r brenin ei deongliad.

9 Yna y mawr gyſtrôdd y brenin Belſazzar, a'i ‖ wêdd a ymnewidiodd ynddo, a'i dywyſogion a ſynnaſant.

10 Y frenhines, o herwydd geiriau y brenin a'i dywyſogion, a ddaeth i dŷ'r wledd, *a* lleſarodd y frenhines, a dywedodd; bydd fyw byth frenin, na chyffroed dy feddyliau di, ac na newidied dy wêdd.

11 Y mae * gŵr yn dy deyrnas, yr hwn *y mae* yſpryd y duwiauſanctaidd ynddo, ac yn nyddiau dy dâd y caed ynddo ef oleuni, a deall, a doethineb, fel doethineb y duwiau: a'r brenin Nabuchodonoſor dy ‖ dâd a'i goſododd ef yn * bennaeth y dewiniaid, aſtronomyddion, Caldeaid, *a* brudwŷr, *ſef* y brenhin dy dad ti,

12 O herwydd cael yn y Daniel hwnnw, yr hwn y rhoddes y brenin iddo enw Belteſazzar, yſpryd ragoral, a gŵybodaeth, a ‖ deall, deongl breuddwyddion, ac eglurο dammegion, a ‖ dattod cylummau: galwer Daniel yr awron, ac eſe a ddengys y ‖ *deongliw*.

13 Yna y ducpwyd Daniel o flaen y brenin, a lleſarodd y brenin, a dywedodd wrth Ddaniel, ai tydi yw Daniel, yr hwn wyt o feibion caeth- ‖ glud Iuda, y rhai a ddug y brenin ‖ fy nhâd i o Iuda.

14 Myfi a glywais *ſôn* am danat, fod yſpryd y duwiau ynot, a chael ynot ti oleuni, a deall, a doethineb ragorawl.

15 Ac yr awr hon, dygwyd y doethion, yr aſtronomyddion o'm blaen, i ddarllen yr ſcrifen hon, ac i ſynegi i'm ei deongliad: ond ni fedrent ddangos deongliad y peth.

16 Ac mi a glywais am danat ti, y medri ddeongl deongliadu, a dattod cylymmau; yr awr hon os medri ddarllen yr ſcrifen, ac hyſpyſſu i mi ei deongliad, tydi a wiſcir â phorphor, ac *a gei* gadwyn aur am dy wddf, ac a gai lywodraethu yn drydydd yn y deyrnas.

17 Yna yr attebodd Daniel, ac y dywedodd o flaen y brenin; bydded dy roddion i ti, a dôd dy anrhegion i arall; er hynny yr ſcrifen a ddarllennaf i'r brenin, a'r deongliad a yſpyſſaf iddo.

18 O frenin, y Duw goruchaf a roddes i Nabuchodonoſor dy dâd ti, frenhiniaeth, a mawredd, a gogoniant, ac anrhydedd.

19 Ac o herwydd y mawredd a roddaſei eſe iddo, y bobloedd, y cenhedloedd, a'r teithoedd oll, pedd yn crynu ac yn ofni rhag ddo eſe; yr hwn a

synnei, a laddei, a'r hwn a synnei a gadwei yn fyw, hefyd y neb a synnei a gyfodei, a'r neb a synnei a ostyngei.

30 Eithr pan ymgododd ei galon ef, a chaledu o'i yspryd ef, mewn balchder, † efe a ddeisyunwyd o orseddfa ei frenhiniaeth, a'i ogoniant a dynasant oddi wrtho.

31 Gyrrwyd ef hefyd oddi wrth feibion dynion a'i gwneathpwyd ei galon fel bwystfil, a chyd â'r asseyned gwyllt ion yr oedd ei drigfa: a gwellt y porthasant ef fel eidion, a'i gorph a wlychwyd gan wlith y nefoedd, hyd oni wybu mai yr Duw goruchaf oedd yn llywodraethu ym mrenhiniaeth dynion, ac yn gosod arni y neb a fynno.

32 A thitheu Belsazzar ei fab ef, ni ddarostyngaist dy galon, er gwybod o honot hyn oll:

33 Eithr ymdderchefaist, a llestri ei dŷ ef a ddygasant ger dy fron di; a thitheu a'th dywysogion, dy wragedd a'th ordderchadon, a yfasoch wîn ynddynt; a thi a folianaist ddu-wiau o arian, ac o aur, o bres, haiarn, pren, a maen, y rhai ni welant, ac ni chlywant, ac ni wyddant: *ddim*: ac ni anrhydeddaist y Duw y *mae* dy anadl di yn ei law, a'th holl ffyrdd yn eiddo.

34 Yna yr anfonwyd darn y llaw oddi ger ei fron ef, ac yr ysgrifennwyd yr scrifen hon.

35 Ac dymma yr yscrifen a scrifennwyd, MENE, MENE, TECEL VPHARSIN.

36 Dymma ddeongliaid y peth, MENE, Duw a rifoddi dy frenhiniaeth, ac a'i gorphennodd.

37 TECEL, ti a bwysiwyd yn y cloriannau, ac a'th gaed yn brin.

38 PERES, rhannwyd dy frenhiniaeth, a rhoddwyd hi i'r Mediaid, a'r Persiaid.

39 Yna y gorchymynnodd Belsazzar, a hwy a wiscasant Ddaniel â phorphor, ac â chadwyn aur am ei wdd, a chyhoeddwyd am dano, y byddei efe yn drydydd, yn llywodraethu yn y frenhiniaeth

30 Y nosson honno y lladdwyd Belsazzar brenin y Caldeaid.

31 A Darius y Mediad a gymmerodd y frenhiniaeth, ac efe ‖ yn ddwy flwydd a thri vgain oed.

PEN. VI.

Gwenythur Daniel yn ben ar y rhaglawiaid. 4 Rhwythau yn cud-fwriadu yn ei erbyn ef, ac yn gael gan y brenin osod cyfraith annuwiol. 10 Aebwyn ar Ddaniel am dorri y gyfraith honno, ac i fwrw i ffau y llewod; 18 A Duw yn ei gadw ef. 23 Y llewod yn difa ei wrth-wynebwyr ef: 25 A gosod cyfraith i erchymmyn moliannu Duw.

GWelodd Darius yn dda osod ar y deyrnas * chwe vgain o dywysogion i fod ar yr holl deyrnas.

2 Ac arnynt hwy *yr oedd* tri rhaglaw, (y rhai *yr oedd* Daniel yn bennaf o honynt,) i'r rhai y rhoddei y tywysogion gyfraif, fel na byddei y brenin mewn colled.

4 Yna y Daniel hwn oedd yn rhagori ar y rhaglawiaid, a'r tywysogion, o herwydd *bod* yspryd rhagorawl ynddo ef; a'r brenin a feddyliodd ei osod ef ar yr holl deyrnas

4 Yna y rhaglawiaid a'r tywysogion oedd yn ceisio cael achlysur yn erbyn Daniel o ran y frenhiniaeth, ond ni fedrent gael yn achos na bai, o herwydd ffyddlon *oedd* efe, fel na cheid ynddo nac anwyfedd na bai.

5 Yna y dywedodd y gwŷr hyn, ni chawn yn erbyn Daniel hwn ddim achlysur, oni chawn *beth* o gyfraith ei Dduw yn ei erbyn ef.

6 Yna y rhaglawiaid a'r tywysogion hyn, a aethant ynghyd at y brenin, ac a ddywedasant wrth-fel hyn; Darius frenin, bydd fyw byth.

7 Holl rhaglawiaid y deyrnas, y swyddogion, a'r tywysogion y cynghoriaid, a'r ynadiaid, a'r gynghorasant am osod deddf frenhinol, a chadarnhau ‖ gorchymyn, sod bwrw i ffau y llewod pwy bynnac a archei arch gan yn dduw na dyn, tros ddengnhiwrnod ar hugain, onid gennit ti, ô frenin.

8 Yr awr hon, ô frenin, siccrhâ y gorchymyn, a felia'r scrifen, fel na's newidier, yn ôl * cyfraith y Mediaid a'r Persiaid, yr hon † ni newidir.

9 O herwydd hyn y seliodd brenin Darius yr scrifen a'r gorchymyn.

10 Yna Daniel, pan wybu selio'r scrifen, a aeth iw dŷ, a'i ffenestri yn agored yn ei stafell * tua Ierusalem, * cair gwaith yn y dydd y gostyngei efe ar ei liniau, ac y gweddiai, ac y cyffesei o flaen ei Dduw, megis y gwnai efe cyn hynny.

11 Yna y gwŷr hyn a ddaethant ynghyd, ac a gawsant Ddaniel yn gweddio, ac yn ymbil o flaen ei Dduw.

12 Yna y hessasant, ac y dywedasant o flaen y brenin am orchymyn y brenin; oni seliaist ti orchymyn, mai i ffau y llewod y bwrid pa ddyn bynnac a ofynnei gan yn duw, na dyn *ddim* tros ddengnhiwrnod ar hugain, onid gennit ti, o frenin? attebodd y brenin, a dywedodd, y mae yr peth yn wir, yn ôl cyfraith y Mediaid, a'r Persiaid, yr hon ni newidir.

13 Yna'r attebasant, ac y dywedasant o flaen y brenin; y Daniel yr hwn sydd o feibion caeth-glud Iuda, ni wnaeth gyfrif o honot ti frenin, nac o'r gorchymyn a seliaist; eithr cair gwaith yn y dydd y mae yn gweddio ei weddi.

14 Yna'r brenin, pan glybu'r gair hwn, a aeth yn ddrwg iawn gantho, ac a roes ei fryd ar Daniel, ar ei waredu ef; ac a fu hyd fachludiad haul yn ceisio ei achub ef.

15 Yna y gwŷr hynny a ddaethant ynghyd at y brenin, ac a ddywedasant wrth y brenin, gwybod frenin, mai cyfraith y Mediaid a'r Persiaid yw, na newidier yn gorchymyn na deddf a osodo y brenin.

16 Yna yr archodd y brenin, a hwy a ddygasant Ddaniel, ac a'i bwriasant i ffau y llewod: yna y brenin a lefarodd, ac a ddywedodd wrth Ddaniel; dy Dduw yr hwn yr ydwyt yn ei wasanaethu yn wastad, efe a'th achub di.

17 A dygwyd cartec, ac a'i gosodwyd ar enau y ffau, a'r brenin a'i seliodd hi a'i sêl ei hun, ac a'i sêl ei dywysogion, fel na newidid yr cwŷn am Ddaniel.

18 Yna yr aeth y brenin iw lŷs, ac a fu y nos son honno heb swŷd; ac ni adawodd ddwys ‖ dîsyrwch o'i flaen, ei gwsc hefyd a gilsidd oddi wrtho.

19 Yna y codedd y brenin yn foreu iawn ar y wawr ddydd, ac a aeth ar frŷs at ffau y llewod:

20 A phan nesaodd efe at y ffau efe a lefodd ar Ddaniel â llais trist, lefarodd y brenin, a dywedodd wrth Ddaniel, Daniel gwasanaeth-wr y Duw byw, A all dy Dduw di, yr hwn yr wyt yn ei wasanaethu yn oestad, dy gadw di rhag y llewod?

21 Yna y dywedodd Daniel wrth y brenin, ô frenin bydd fyw byth.

22 Fy Nuw a anfonodd ei Angel, a'c a gaeodd safnau y llewod, fel na wnaethant i'm niwed; o herwydd puredd a gaed ynof ger ei fron ef; a hefyd ni wnaethym niwed o'th flaen dithau frenin.

23 Yn

Men, hwn yw falch-ymadrodd. Cald. gwnaed nado ddy scyn.

* 1. ch. 3. 22.

Neu gwneith ei galon yn ogyfal ar dwfl. Cald. gosod wydd. neu gosodd ei galon ar y bwyfl. neu gydd yn fwyf

Chal. yn fab dwy flwydd, &c.

Chal. yn ffordd.

8 Yna y bremin fu dda iawn ganddo o'i achos
a archodd gysodi Daniel allan o'r ffau,
y codwyd Daniel o'r ffau, ac ni chaed
arno, o herwydd ei ddau a honaw yn ei
9 Yna y gorchymmynnodd y brenin, a hwy a
ddygant y gwŷr hynny a gyhuddasent Ddaniel,
a'i bwrjasant i ffau y llewod, hwy, a'i plant, a'i
gwragedd: ac ni ddaethant i waelod y ffau, hyd
yr archŷgodd y llewod hwynt: a dryllio eu holl
10 Yna yr ysgrifennodd y brenin Darius at y bobloedd,
at y cenhedloedd, a'r ieithoedd oll, y rhai oedd
yn trigo yn yr holl ddaear; Heddwch a amlhaer
11 Gennŷf y gosodwyd cyfraith ar fod trwy
holl lywodraeth fy nheyrnas, i bawb grynu, ac ofni
rhag Duw Daniel, o herwydd efe *fydd* Duw
byw, ac yn parhau byth: a'i frenhiniaeth ef yw
yr hŷn ni ddifethir, a'i lywodraeth ŷdd hyd
y diwedd.
12 Y mae yn gwaredu, ac yn achub, ac yn gwneuthur arwyddion, a rhyfeddodau, yn y nefoedd, ac
yn y ddaear; yr hwn a waredodd Daniel † o feddiant y llewod.
13 A'r Daniel hwn a lwyddodd yn nheyrnasiad Darius, ac yn nheyrnasiad * Cyrus y
Persiad.

PEN. VII.

Gwelediaeth y pedwar anifail, 9 Frenhiniaeth Ddaw. 13 Dyrnad y welediaethydd.

YN y flwyddyn gyntaf i Belsazzar frenin Babylon y gwelodd Daniel freuddwyd, a gwelediaethau ei ben ar ei wely: yna efe a ysgrifennodd freuddwyd, *ac* a draethodd fwm y ysgeiriau.
2 Llefarodd Daniel, a dywedodd, mi a welwn yn fy ngwelediaeth y nôs, ac wele bedwar gwynt yn ymdorri ar y môr mawr.
3 A phedwar bwyst-fil mawr a ddaethant i fyny o'r môr, yn amryw y naill oddi wrth y llall.
4 Y cyntaf *oedd* fel llew, ac iddo adenydd eryr: edrychais, hyd oni thynnwyd ei adenydd, a'i gosodwyd oddi wrth y ddaear, a safodd o honaw ar ei draed fel dyn, a rhoddi iddo galon dyn.
5 Ac wele anifail arall, yr ail, yn debyg i arth, ac efe a lymgyfodedd ar y naill ystlys, ac yr oedd tair asen yn ei safn ef, rhwng ei ddannedd, ac fel hyn y dywedent wrtho; cyfod, bwytta gig lawer.
6 Wedi hyn yr edrychais, ac wele yn arall megis llewpard, ac iddo bedair adain aderyn ar ei gefn; a phedwar pen oedd i'r bwyst-fil, a rhoddwyd llywodraeth iddo.
7 Wedi hyn y gwelwn mewn gweledigaethau nôs, ac wele bedwerydd bwyst-fil, ofnadwy, ac arswydus, a chryf ragorol, ac iddo yr oedd dannedd mawrion o haiarn: yr oedd yn bwytta, ac yn dryllio, ac yn sathru y gweddill tan ei draed; *canys yr oedd* efe yn amryw oddi wrth y bwyst-filod oll, y rhai *saſes* o'i flaen ef, ac *yr oedd* iddo ddeg o gyrn.
8 Yr oeddwn yn ystyried y cyrn, ac wele gyfododd corn bychan arall yn eu mysg hwy, a thynnwyd o'r gwraidd dri o'r cyrn cyntaf o flaen ef: ac wele lygaid fel llygaid dyn yn y corn hwnnw, a geiau yn traethu mawrbethau.
9 Edrychais hyd oni ſwriwyd i lawr y gorseddfeydd, ar Hên ddihenydd a eisteddodd, ei wisg oedd eyn wynned a'r eira, a gwallt ei ben fel gwlân pûr; ei orseddfa yn fflam dân, a'i olwynion yn dân poeth.
10 A ſon danllyd oedd yn rhedeg, ac yn dyfod allan oddi ger ei fron ef; * mil o filoedd a'i gwasanaethent, a myrdd syrdiliwn a safent ger ei fron: y farn a eisteddodd, ac * agorwyd y llyfrau.
11 Edrychais yna o achos llais y geiriau mawrion a draethodd y corn, *se* edrychais hyd oni laddwyd y bwyst-fil, a difetha ei gorph ef, a'i roddi iw loſci yn tân.
12 A'r rhan arall o'r bwyst-filod, eu llywodraeth a ddiocpwydd ymaith, † a rhoddwyd iddynt enioes tros yspaid, ac amſer.
13 Mi a welwn mewn gweledigaethu nôs, ac wele megis mab y dŷn oedd yn dyfod gyd â chwmmylau y nefoedd, ac at yr Hên ddihenydd y daeth, a hwy a'i dygasant ger ei fron ef.
14 Ac efe a roddes iddo lywodraeth, a gogoniant, a brenhiniaeth, ſel y byddai i'r holl bobloedd, cenhedloedd, ac ieithoedd ei wasanaethu ef: ei lywodraeth *ŷdd* lywodraeth dragywyddol yr hon nid â ymaith, a'i frenhiniaeth ni ddifethir.
15 Myfi Daniel a ymofidiais yn fy yspryd ynghanol † fy nghorph, a gweledigaethau fy mhen a'm dychrynasant.
16 Neſſeais at yn o'r rhai a safent ger llaw, a cheiſiais ganddo y gwirionedd am hyn oll: ac efe a ddywedodd i mi, ac a wnaeth i mi wybod deongliad y pethau.
17 Y bwyst-filoc mawrion hyn, y rhai ſy bedwar, *ŷnt* bedwar brenin, *y rhai* a gyfodant o'r ddaiar.
18 Eithr saint † y goruchaf a dderbyniant y frenhiniaeth, ac a feddiannant y frenhiniaeth hyd byth, a hŷd byth bythoedd.
19 Yna *y* ewyllysiais wybod y gwirionedd, am y pedwerydd bwyst-fil, yr hwn oedd yn amrywio oddi wrthynt oll, yn ofnadwy iawn, a'i ddannedd o haiarn, a'i ewinedd o brês, yn bwytta, ac yn dryllio, ac yn sathru y gweddill â'i draed,
20 Ac am y dêc corn *oedd* ar ei ben ef, a'r llall yr hwn a gyfodaſei, ac y syrthiaſei tri o'i flaen, ſef y corn yr *oedd* llygaid iddo, a genau yn traethu mawrhydri, a'r olwg arno oedd yn arwach na'i gyfeillion.
21 Edrychais, a'r corn hwn a wnaeth ryfel ar y saint, ac a fu drêch na hwynt,
22 Hyd oni ddaeth yr Hên ddihenydd, a rhoddi barn i saint y Goruchaf, a'dysod o'r amſer y meddiannai y saint y frenhiniaeth.
23 Fel hyn y dywedodd efe; y pedwerydd bwyst-fil ŷdd y bedwaredd frenhiniaeth ar y ddaiar, yr hon a ŷdd amryw oddi wrth yr holl frenhiniaethau, ac a ddiſa yr holl ddaiar, ac a'i ſathr hi, ac a'i dryllia.
24 A'r dêc corn o'r frenhiniaeth hon *ŷdd* dêc brenin, *y rhai* a gyfodant, ac yn arall a gyfyd ar eu hôl hwynt, ac efe a amrywia oddi wrth y rhai cyntaf, ac a gdaraſtwng tri brenin.
25 Ac efe a draetha eiriau yn erbyn y Goruchaf, ac a ddiſa saint y Goruchaf: ac a feddwl newidio amſeroedd, a chyfreithiau, a hwy a roddir yn ei law ef * hyd amſer, ac amſeroedd, a rhan amſer.
26 Yna yr eiſtedd y farn, a'i lywodraeth a ddygant, iw difetha ac i'w diniſtrio hyd y diwedd.
27 * A'r frenhiniaeth, a'r llywodraeth, a mawredd y frenhiniaeth tan yr holl neſoedd, a roddir i bobl ſaint y Goruchaf, yr hwn y mae ei frenhiniaeth *yn* frenhiniaeth dragywyddol, a phôb

* Date. 5.11.
* Date. 22.12.
† Cald. *ac eſyniad mewn enioes a roddwyd iddynt tros, &c.*
* Pen. 2.44. mic. 4.7. luc. 1.33.
† Cald. *yn ngwain.*
† Cald. *goruchaf fau.*
* Matth. 24.22.
* Luc. 1.33.

a phôb ‖ llywodraeth a wasanaethant, ac a vsyddhânt iddo.

28 Hyd ymma *y mae* diwedd y peth: sy meddyliau i Daniel a'm dychrynodd yn ddirfawr, a'm gwêdd a newidiodd ynof; eithr mi a gedwais y peth yn sy nghalon.

‖ *Neu, llywodraeth yw.*

PEN. VIII.

1 *Gweledigaeth yr Hwrdd, a'r Bwch: 13 MMCCC o ddyddiau aberth.* 15 *Gabriel yn cyssuro Daniel, ac yn dirnad y weledigaeth.*

YN y drydedd flwyddyn o deyrnasiad Belsasar y brenin, yr ymddangosodd i mi weledigaeth; sef i myfi Daniel, wedi *yr hon* a ymddangosasei i mi ar y cyntaf.

2 Gwelais hefyd mewn gweledigaeth (a bu pan welais, mai yn Susan y brenhin-llys, yr hwn *fydd* o fewn talaith Elam, *yr oeddwn i*) ie gwelais mewn gweledigaeth, ac yr oeddwn i wrth afon Vlai.

3 Yna y cysodais sy llygaid, ac a welais, ac wele ryw hwrdd yn sefyll wrth yr afon, a deugorn iddo, a'r ddau gorn oedd vchel, ac vn yn vwch na'r ‖ llall; a'r vchaf a gyfodasei yn olaf.

† *Heb. all.*

4 Gwelwn yr hwrdd yn cornio tua'r gorllewin, tua'r gogledd, a thua'r deau, fel na safei vn bwyst-fil o'i flaen ef, ac nid *oedd* a achubei o'i law ef; ond efe a wnaeth yn ôl ei ewyllys ei hun, ac a aeth yn fawr.

‖ *Neu, ac nid oedd a'i cyffyrddai yn y ddaear.*

5 Ac fel yr oeddwn yn ystyried, wele hefyd fwch geisr yn dyfod o'r gorllewin, ar hyd wyneb yr holl ddaiar, † ac heb gyffwrdd a'r ddaiar; ac i'r bwch *yr oedd* corn ‖ hynod rhwng ei lygaid.

‖ *Heb. gedwg.*

6 Ac efe a ddaeth hyd at yr hwrdd deugorn a welswn i yn sefyll wrth yr afon, ac efe a redodd atto ef yn angerdd ei nerth.

* *Pen.* 11. 4. * *Pfa.* 48. 8. *ezec.* 20. 6

7 Gwelais ef hefyd yn dyfod hyd at yr hwrdd, ac efe a fu chwerw wrtho, ac a darawodd yr hwrdd, ac a dorrodd ei ddau gorn ef, ac nid oedd nerth yn yr hwrdd i sefyll o'i flaen ef, eithr efe a'i bwriodd ef i lawr, ac a'i sathrodd ef, ac nid oedd a allai achub yr hwrdd o'i law ef.

‖ *Neu, yn erbyn llu y nefoedd.*

8 Am hynny y bŵch geisr a aeth yn fawr iawn, ac wedi ei gryfhâu, torrodd y corn mawr, a chododd pedwar o rai hynod yn ei lê ef, * tua phedwar gwynt y nefoedd.

‖ *Neu, yn erbyn tywysog.*

9 Ac o vn o honynt y daeth allan gorn bychan, ac a dyfodd yn rhagorol, tua'r deheu, a thua'r dwyrain, a thua'r * hyfryd-wlad.

‖ *Neu, ganddo.*

10 Aeth yn fawr hefyd ‖ hyd lu y nefoedd, a bwriodd i lawr *rai* o'r llu, ac o'r ser, ac a'i sathrodd hwynt.

‖ *Neu, Yn a oeddwyd i fynu, am y tamaid yn erbyn yr offrwm beunyddiol.*

11 Ymfawrygodd hefyd ‖ hyd at dywysog y llu, a dygwyd ymmaith yr *offrwm* gwastadol ‖ oddi arno ef, a bwriwyd ymmaith le ei gyssegr ef.

‖ *Y rhifwyr dygeliasyn, neu, y cbiffwr rhyfeddol Heb. Pelmoni.*

12 ‖ A rhoddwyd iddo lu yn erbyn yr *offrwm* beunyddiol, o herwydd camwedd, ac efe a fwriodd y gwirionedd i lawr; felly y gwnaeth, ac y llwyddodd.

‖ *Neu, yn awberth.*

13 Yna y clywais ryw sanct yn llefaru, a dywedodd rhyw sanct arall wrth ‖ y rhyw *sanct* hwnnw oedd yn llefaru; pa hŷd *y bydd* y weledigaeth am yr offrwm gwastadol, a chamwedd anthaith, i roddi y cyssegr a'r llu yn sathrfa?

† *Heby. hwyr a boreu.*

14 Ac efe a ddywedodd wrthif, hyd ddwy fil a thry-chant o † ddiwrnodiau: yna y ‖ purir y cyssegr.

‖ *Neu, cyfiawnhâer.*

15 A phan welais i Daniel y weledigaeth, a cheisio o honof y deall, yna wele, safodd ger fy mron megis rhith gŵr.

* *Pen.* 9. 24.

16 A chlywais lais dyn rhwng *glannau* Vlai, ac efe a lefodd, ac a ddywedodd, * Gabriel, gwna i hwn ddeall y weledigaeth.

17 Ac efe a ddaeth yn agos i'r lle y safai, a phan ddaeth, mi a ddychrynais, ac a syrthiais ar fy wyneb; ac efe a ddywedodd wrthif, deall fab dŷn, o herwydd y weledigaeth *fydd* yn amser y diwedd.

18 A thra oedd efe yn llefaru wrthif, syrthiais mewn trym-gwsc, i lawr ar fy wyneb, ac efe a gyffyrddodd â mi, ac a'm cysodod yn fy sefyll.

19 Dywedodd hefyd; wele fi yn ‖ sysyllu it yr hyn a fydd yn niwedd y digter; canys ar yr amser gosodedic *y bydd* y diwedd.

‖ *Neu, ar ddiwedd y digter.*

20 Yr hwrdd deugorn a welaist *yw* brenhinoedd Media, a Phersia.

21 A'r bwch blewog *yw* brenin Groec, a'r corn mawr, yr hwn *fydd* rhwng ei lygaid ef, dyna y brenin cyntaf.

22 Lle y torrwyd ef, ac y cysododd pedwar yn ei le, pedair brenhiniaeth a gyfodant o'r *un* genedl, ond nid yn nerth ag ef.

23 A thua diwedd eu brenhiniaeth hwynt, pan gyflawner y trosfedd-wŷr, y cyfyd brenin wyneb-greulon, ac yn deall dammegion.

24 A'i nerth ef a gryfhâ, ond nid trwy ei nerth ei hun; ac efe a ddinistria yn rhyfedd, ac a lwydda, aca wna, ac a ddinistria y cedyrn, † a'r bobl *sanctaidd.*

† *Neu, a'r bobl sanctaidd.*

25 A thrwy ei gyfrwystra, y ffynna ganddo ‖ dwyllo, ac efe a ymfawryga yn ei galon; a thrwy ‖ heddwch y dinistria efe lawer, ac efe a saif yn erbyn tywysog y tywysogion, ond * efe a dorrillir heb law.

‖ *Neu, a dinistria lawer.*

* *Dan.* 2. 34.

26 A gweledigaeth yr hwyr, a'r boreu, yr hon a draethwyd, sydd wirionedd; sesia dithau y weledigaeth, o herwydd dros ddyddiau lawer *y bydd.*

27 Minnau Daniel a aethym yn llesc, ac a fûm glâf *ennyd* o ddyddiau; yna y ‖ cyfodais, ac a *gwneuthum* orchwyl y brenin, ac a synnais o herwydd y weledigaeth, ond nid oedd neb yn deall.

‖ *Neu, ac y gwneuthum orchwyl y brenin.*

PEN. IX.

1 *Daniel yn ystyried amser y caethiwed:* 3 *Ac yn cyffessu ei bechodau:* 16 *Ac yn gweddio am adnewyddu Jerusalem.* 20 *Gabriel yn dangos iddo y deg wythnos a thrugain.*

YN y flwyddyn gyntaf i Ddarius fab Ahasferus o hâd y Mediaid, ‖ yr hwn a wnaethid yn frenin ar deyrnas y Caldeaid,

‖ *Neu, yr hwn.*

2 Yn y flwyddyn gyntaf o'i deyrnasiad ef, myfi Daniel a ddeellais wrth lyfrau, rifedi y blynyddoedd, *am* y rhai y daethei gair yr Arglwydd at * Ieremi y prophwyd, y cyflawnai efe ddeng- * *Ier.* 25. 11. 12. & 29. 10. mlhynedd a thrugain, yn anghyfannedd-dra Ierusalem.

3 Yna y troais fy wyneb at yr Arglwydd Dduw, i geisio *trwy* weddi ac ymbil, ynghyd ag ympryd, a sach-liain, a lludw.

4 A gweddiais ar yr Arglwydd fy Naw, a chyffessais, a dywedais, attolwg * Arglwydd Ddun mawr ac ofnadwy, ceidwad cyfammod a thrugaredd, i'r rhai a'i carant, ac i'r rhai a gadwant ei * *Neh.* 1. 5. orchymynion:

5 * Pechasom, a gwnaethom gamwedd, a bum anwir, gwrthryfelasom hefyd, sef trwy gilio oddi wrth dy orchymynion, ac oddiwrth dy farnedigaethau.

* *Dan.* 3. 29.

6 Ni wrandawsom ychwaith ar y prophwydi dy weision, y rhai a lefarasant yn dy enw di, wrth ein brenhinoedd, ein tywysogion, ein tadau, ac wrth holl bobl y tîr.

‖ *Neu, ar.*

7 ‖ Iti Arglwydd y perthyn cyfiawnder ond i ni gywilydd wyneb, megis heddyw i ŵyr

‖ *Neu, ar.*

digolien Ierusalem, ac i holl Israel, yn agos ac yn mhell, trwy yr holl wledydd lle y gyrraist hwynt, am eu camwedd a wnaethant i'th erbyn.

8 Arglwydd *y mae* *cywilydd wynebau i ni, i'n brenhinoedd, i'n tywysogion, ac i'n tadau, o herwydd i ni bechu i'th erbyn.

9 Gan yr Arglwydd ein Duw y mae trugareddau a maddeuant, er gwrthryfela o honom ni i'n erbyn.

10 Ni wrandawsom ychwaith ar lais yr Arglwydd ein Duw, i redio yn ei gyfreithiau ef, y rhai a roddodd efe o'n blaen ni, trwy law ei weision y prophwydi.

11 Ie holl Israel a drosseddasant dy gyfraith di, sef drwy gilio rhag gwrando ar dy lais di: am hynny y tywalltwyd arnom ni y felldith a'r llw a scrifennwyd *ynghyfraith Moses, gwasanaethwr Duw, am bechu o honom yn ei erbyn ef.

12 Ac efe a gyflawnodd ei eiriau, y rhai a lefarodd efe yn ein herbyn ni, ac yn erbyn ein barn-wŷr, y rhai a'n barnent, gan ddwyn arnom ni ddialedd mawr, canys ni wnaethbwyd tan yr holl nefoedd, megis y gwnaethbwyd ar Ierusalem.

13 *Megis y mae yn scrifennedig ynghyfraith Moses, y daeth yr holl ddrygsyd hyn arnom ni: etto nid ymbilliasom † o flaen yr Arglwydd ein Duw, gan droi oddi wrth ein hanwiredd, a than ddeall dy wirionedd di.

14 Am hynny y gwiliodd yr Arglwydd ar y ddialedd, ac a'i dug arnom ni; o herwydd cyfiawn *yw* yr Arglwydd ein Duw, yn ei holl weithredoedd y mae yn ei wneuthyd: canys ni wrandawsom ni ar ei lais ef.

15 *Etto yr awr hon, ô Arglwydd ein Duw, yr hwn a ddygaist dy bobl allan o wlâd yr Aipht, â llaw gref, ac a wnaethoft i ti enw megis heddyw, *nyni a* bechasom, ni a wnaethom anwiredd.

16 O Arglwydd, yn ôl dy holl gyfiawnderau, attolwg troer dy lidiawgrwydd a'th ddigter oddi wrth dy ddinas Ierusalem, dy fynydd sanctaidd; o herwydd am ein pechodau, ac am anwireddau ein tadau, y mae Ierusalem a'th bobl, yn wradwydd i bawb o'n hamgylch.

17 Ond yr awr hon, gwrando, ô ein Duw ni, ar weddi dy was, ac ar ei ddeisyfiadau, a llewyrcha dy wyneb ar dy gyssegr anrhaithiedic, er mwyn yr Arglwydd.

18 Gosswng dy glust, ô fy Nuw, a chlyw; agor dy lygaid a gwêl ein hanrhaith ni, a'r ddinas y gelwir dy enw di arni: oblegid nid o herwydd ein cyfiawnderau ein hun, yr ydym ni yn † tywallt ein gweddiau ger dy fron, eithr o herwydd dy aml drugareddau di.

19 Clyw Arglwydd, arbed Arglwydd, ystyr ô Arglwydd a gwna, nac oeda er dy fwyn dy hun, ô fy Nuw; o herwydd dy enw di a alwyd ar y ddinas hon, ac ar dy bobl.

20 A mi etto yn llefaru ac yn gweddio, ac yn cyffesu fy mhechod, a phechod fy mhobl Israel, ac yn tywallt fy ngweddi ger bron yr Arglwydd fy Nuw, tros fynydd sanctaidd fy Nuw:

21 *Ie* a mi etto yn llefaru mewn gweddi, yna y gŵr * Gabriel, yr hwn a welswn mewn gweledigaeth yn y dechreuad, gan chedec yn fuan a gyffyrddodd â mi ynghylch pryd yr offrwm prydnhawnol.

22 Ac efe a barodd *i'm* ddeall, ac a ymddiddanodd â mi, ac a ddywedodd, Daniel, daethum yn awr allan i beri it fedru deall.

23 Yn nechreu dy weddiau yr aeth y † gorchymyn allan, ac mi a ddeuthum iw synegi *i ti*: canys † anwyl *ydwyt* ti: ystyr ditheu y peth, a deall y weledigaeth.

24 Deng-hwythnos a thri vgain a dersynwyd ar dy bobl, ac ar dy ddinas sanctaidd, i ‖ ddibennu camwedd, ac i ‖ selio pechodau, ac i wneuthur cymmod tros anwiredd, ac i ddwyn cyfiawnder tragywyddawl; ac i selio *r weledigaeth a'r † prophwydoliaeth, ac i eneinio y Sanctaiddiolaf.

25 Gŵybydd gan hynny, a deall *y bydd* o syniediad y gorchymyn allan am adsefu, ac am adeiladu Ierusalem, hyd y blaenor Messiah, saith wythnos, a dwy wythnos a thrugain, yr heol a ‖ adeiledir drachefn, a'r ‖ mûr, sef † mewn amseroedd blinion.

26 Ac wedi dwy wythnos a thrugain y lleddir y Messiah, ond ‖ nid o'i achos ei hun, a phobl y tywysog yr hwn a ddaw, a ddinistria y ddinas a'r cyssegr, a'i ddiwedd fydd trwy lifeiriant, a hyd ddiwedd y rhyfel ‖ *y bydd* dinistr anrheithiol.

27 Ac efe a ficrhâ y cyfammod â llawer dros yn wythnos, ac yn hanner yr wythnos y gwna efe i'r aberth, a'r bwyd offrwm beidio; ‖ a thrwy luoedd ffiaidd yr * anrheithia efe hi, hyd oni dywallter y diben terfynedig ar yr anrhaithiedic.

† *Hebr.* gair.
† *Hebr.* gwr dymuniadau.
‖ *Neu,* atial.
‖ *Neu,* orphen.
† *Hebr.* prophwyd.
† *Hebr.* dalychwel ac a adeiledir.
‖ *Neu,* adwy, neu, clawdd.
† *Hebr.* ynghylyngder amseroedd.
‖ *Neu,* a *bydd dim ganddo. Neu, ni bydd neb gydag ef.* ‖ *Neu, yr orderiniwya anrhaith. Neu, y torrir ef ymaith trwy anrhaith.* ‖ *Neu, o herwydd ymledu o ffiaidd-dra. Heb.* o herwydd asgell ffiaidd-dra. * Mat. 24. 15. mar. 13. 14 luc. 21. 20.

PEN. X.

1 *Daniel, wedi ymddarostwng, yn gweled gwe-ledigaeth: 10 Dychryn yn ei sino ef, a'r Angel yn ei gysuro.*

YN y drydedd flwyddyn i Cyrus brenin Persia, y ddatcuddiwyd peth i Ddaniel, (yr hwn y gelwid ei enw Beltesazzar) a'r peth *oedd* wir, *ond yr amser nodedig *oedd* † hir; ac efe a ddeallodd y peth, ar a gasodd wybod y weledigaeth.

† *Hebr.* fawr.

2 Yn y dyddiau hynny y galerais i Daniel, dair wythnos o ddyddiau.

3 Ni swytteais fara blasus, ac ni ddaeth cig na gwin yn fy ngenau; gan ymiro hefyd nid ymirais, nes cyflawni tair wythnos o ddyddiau.

4 Ac yn y pedwerydd dydd ar lngain o'r mîs cyntaf (sel yr oeddwn i wrth ymyl yr afon fawr, honno *yw* * Hiddecel:

* Gen. 2. 14.

5 Yna y cyfodais fy llygaid, ac yr edrychais, ac wele † ryw ŵr wedi ei wisco â lliain, a'i lwyni wedi eu * gwregyssu ag aur coeth o Vphaz.

† *Hebr.* un gwr. * Dan. 8. 5. 12. 6. 13.

6 A'i gorph *oedd* sel maen Beril, a'i wyneb fel gweledigaeth mellten, a'i lygad fel lampau tân, a'i freichiau a'i draed fel lliw prês gloyw, a sain ei eiriau fel sain tyrfa.

7 A mi Daniel yn vnic a welais y weledigaeth; canys y dynion, y rhai oedd gyd â mi, ni welsant y weledigaeth: eithr fyrthiodd arnynt ddychryn mawr, fel y ffoesant i ymguddio.

‖ *Neu,* ffoi ngrym.

8 A mi a adawyd fy hunan, ac a welais y weledigaeth fawr hon, ac ni thrigodd nerth ynof; canys ‖ fy ngwedd a'r drôdd ynof yn llygredigaeth, ac nid atteliais nerth.

* pen. 7. 28. † *Hebr.* wnaeth mi fy nymmod ar fynglinieu.

9 Etto mi a glywais sain ei eiriau ef, a phan glywais sain ei eiriau ef, yna yr oeddwn mewn trymgwsc ar fy wyneb, a'm hwyneb tua'r ddaiar.

† *Hebr.* dymmuniadau.

10 Ac wele, llaw a gyffyrddodd â mi, ac † a'm gosodod ar fy nglinian, ac ar gledr fy nwylo.

11 Ac efe a ddywedodd wrthif; Daniel ŵr † anwyl, deall y geiriau a lefaraf wrthit, a saf yn dy sefyll; canys attat ti i'm hanfonwyd yr awr hon:

hon, ac wedi iddo ddywedyd y gair hwn, ſefais gan grynu.

12 Yna eſe a ddywedodd wrthif, nac ofna Daniel, o herwydd er y dydd cyntaf y rhoddaiſt dy galon i ddeall, ac i ymgyſtuddio ger bron dy Dduw, y gwrandawyd dy eiriau, ac o herwydd dy eiriau di y daethum i.

13 Ond tywyſog reyrnas Perſia a ſafodd yn fy erbyn, yn diwrnod ar hugain; ond wele Michael, ‖ yn o'r tywyſogion pennaf, a ddaeth i'm cynhorthwyo; a mi a arhoais yno gyd â brenhinoedd Perſia.

14 A mi a ddaethum i beri it ddeall yr hyn a ddigwydd i'th bobl yn y dyddiau diweddaf; o herwydd y mae y weledigaeth etto tros ddyddiau *lawer*.

15 Ac wedi iddo leſaru wrthif y geiriau hyn, goſodais fy wyneb tua'r ddaiar, ac a aethym yn fud.

16 Ac wele, tebyg i † ddyn a gyffyrddodd â'm gweſoſau; yna yr agorais fy ſafn, ac y lleferais, ac y dywedais wrth yr hwn oedd yn ſefyll ar fy nghyfer, ô fy Arglwydd, fy ngofidiau a droeſant arnaf gan y weledigaeth, ac nid atteliais nerth.

17 A pha fodd y dichon ‖ gwaſanaeth-wr fy Arglwydd ymma, leſaru wrth fy Arglwydd ymma? a minnau yna ni ſafodd nerth ynoſ, ac nid arhôdd ſpas ynoſ.

18 Yna y cyffyrddodd eil-waith â mi fel dull dyn, ac a'm cryfhaodd i;

19 Ac a ddywedodd, nac ofna ŵr anwyl; heddwch it, ymnertha, ie ymnertha: a phan leſarafai eſe wrthif, ymnerthais a dywedais, llefared fy Arglwydd; o herwydd cryfhaiſt fi.

20 Ac eſe a ddywedodd, a wyddoſti pa ham y deuthum attat? ac yn awr dychwelaf i ryſela â thywyſog Perſia: ac wedi i mi fyned allan, wele tywyſog tir Groec a ddaw.

21 Eithr mynegaf it yr hyn a yſgrifwyd yn ſcrythur gwirionedd; ac nid *oes* vn yn ‖ ymegnio gyd â mi yn hyn, onid Michael eich tywyſog chwi.

PEN. XI.

1 Dimſtr Perſia gan frenhin Groeg. 5 Y cyfreitiau ar cadau Ptowng brenhin y Deheu a brenin y Gogledd.

AC yn y flwyddyn gyntaf i Ddarius y Mediad, y ſefais i, i'w gryfhau ac iw nerthu ef.

2 Ac yr awr hon y gwirionedd a ſynegaf i ti, wele, tri brenin etto a ſafant o fewn Perſia, a'r pedwerydd a fydd cyfoethogach nâ hwynt oll: ac fel yr ymgadarnhao efe yn ei gyfoeth, y cyfyd efe bawb yn erbyn teyrnas Groec.

3 A brenin cadarn a gyfyd, ac a lywodraetha â llywodraeth fawr, ac a wna fel y mynno.

4 A phan ſafo efe, dryllir ei deyrnas, ac ai rhennir tua phedwar gwynt y nefoedd; ac nid iw hiliogaeth ef, nac fel ei lywodraeth a lywodraethodd efe: o herwydd ei frenhiniaeth ef a ddiwreiddir i eraill heblaw y rhai hynny.

5 Yna y cryfhâ brenin y deau, ac *vn* o'i dywyſogion, ac efe a gryfhâ vwch ei law ef, ac a lywodraetha â llywodraeth fawr *fydd* ei lywodraeth ef.

6 Ac yn niwedd blynyddoedd yr † ymgyfyllant, canys merch brenin y deau a ddaw at frenin y gogledd i wneuthur † cymmod, ond ni cheidw hi nerth y braich; ac ni ſaif yntef na'i fraich: eithr rhoddir hi i fyny, a'r rhai a'i dygaſant hi, a'r hwn ‖ a'i cenhedlodd hi, a'i chymhorthwyr, yn yr amſeroedd *hyn*.

7 Eithr yn ei le ef y ſaif *vn* allan o flagur er gwraidd hi, yr hwn a ddaw â llu, ac a ddiffynfa brenin y gogledd, ac a wna yn eu herbyn hwy, ac a orchfyga;

8 Ac a ddwg helyd i gaethiwed i'r Aipht, eu duwiau hwynt a'i tywyſogion, a'i doderch anwyl; o arian ac aur, ac efe a bery *fwy* o flynyddoedd nâ brenin y gogledd.

9 A brenin y deau a ddaw iw deyrnas, ac a ddychwel iw dir ei hun.

10 A'i feibion a ‖ gyffroir, ac a gaſclant dyrfa o lunedd mawrion; a chan ddyfod y daw *vn*, ac a lifeiria, ac a â trofodd: yna eſe a ddychwel, ac a gyffroir hyd ei amddeffynfa ef.

11 Yna y cyffry brenin y deau, ac yn allan, ac a ymladd ag ef, *ſef* â brenin y gogledd, ac efe a gyfyd dyrfa fawr, ond y dyrfa a roddir iw law ef.

12 Pan gymmerer ymmaith y dyrfa, yr ymdderchafa ei galon; ac efe a gwympa fyrddiwn, er hynny ni bydd efe cryf.

13 Canys brenin y gogledd a ddychwel, ac a gyfyd dyrfa fwy na'r gyntaf, ac ymen mhen enyd o flynyddoedd, gan ddyfod y daw â llu mawr, ac â chyfoeth mawr.

14 Ac yn yr amſeroedd hynny, llawer a ſafant yn erbyn brenin y deau; † a'r yſpeilwyr o'th bobl a ymdderchafant i ſicrhau'r weledigaeth, ond hwy a fyrthiant.

15 Yna y daw brenin y gogledd, ac a fwrw glawdd, ac a ennill † y dinaſoedd caeroc, ond breichiau y deau ni wrthſafant, † na'i bobl ddewiſol ef; ac ni bydd nerth i ſefyll.

16 A'r hwn a ddaw yn ei erbyn ef, a wna fel y mynno, ac ni *bydd* a ſaſo o'i flaen, ac efe a ſaif † yn y wlad hyfryd, a thrwy ei law ef y diſtethir hi.

17 Ac efe a oſyd ei wyneb ar fyned â chyfoeth holl deyrnas, ‖ a rhai vniawn gyd ag ef; fel hyn a gwna, ac efe a rydd iddo ferch gwragedd, † gan ei ll grn hi, ond ni ſaif hi *w ei du* ef ac ni bydd hi gydag ef.

18 Yna y try efe ei wyneb at yr ynyſoedd, ac a ennill lawer, ond pennaeth a bair iw warth ef beidio, † er ei fwyn ei hun, † heb warth iddo ei hun: efe a'i dectry arno ef.

19 Ac efe a dry ei wyneb at amddiffynfydd ei dir ei hun ond efe a dramgwydda, ac a fyrth, ac ni's ceir ef.

20 Ac yn ei le ef y ſaif *vn* † a gyfyd drethwr yn ogoniant y deyrnas, ond o fewn ychydig ddyddiau y deſtrywir ef; ac nid mewn dig, nac mewn rhyfel.

21 Ac yn ei le yntef y ſaif *vn* ditmygus, ac ni roddant iddo ogoniant y deyrnas: eithr efe a ddaw i mewn yn heddychol, ac a ymeiſi yn y frenhiniaeth trwy weniaith.

22 Ac â breichiau lliſeiriant y lliſir trofhynt o'i flaen ef, ac y dryllir hwynt, a thywyſog y cyfammod hefyd.

23 Ac wedi ymgyfeillach ag ef, y gwna efe dwyll, canys efe a ddaw i fynu, ac a ymgryfha ag ychydig bobl.

24 ‖ I'r dalaith heddychol a brâs y daw efe, ac a wna yr hyn ni wnaeth ei dadau, na thadau ei dadau: yſclyfaeth, ac yſpail, a golud, a dana efe yn eu myſc, ac ar geſtyll y bwriada efe ei fwriadau, *ſef* tros amſer.

25 Ac efe a gyfyd ei nerth a'i galon, yn erbyn brenin y deau, â llu mawr, a brenin y deau a ymeſyd i ryſel â llu mawr, a chryf iawnt ond ni ſaif efe, canys bwriadant fwriadau yn ei erbyn efe.

26 Y rhai a fwyttânt ran o'i fwyd ef, a'i diſethant ef, a'i lu ef a lifeiria, a llawer a ſyrth yn lladdedig.

27 † A

37 ¶ A chalon y ddau frenin hyn *fydd* ar wneuthur drwg, ac ar ymbwrdd y traechant gelwydd; ond ni thycciz: canys etto y bydd y diwedd ar yr amſer nodedic.

38 Ac efe a ddychwel iw dîr ei hun, â chyfoeth mawr; a'i galon *fydd* yn erbyn y cyfammod ſanctaidd: felly y gwna efe, ac a ddychwel iw wlâd.

39 Ar amſer nodedic y dychwel, ac y daw tua'r deau, ac ni bydd fel y *daith* gyntaf, neu fel yr olaf.

30 Canys llongau Chittim a ddeuant yn ei erbyn ef, am hynny'r ymofidia, ac y dychwel, ac y digia yn erbyn y cyfammod ſanctaidd: felly y gwna efe, ac y dychwel, ac efe a ymgynghora â'r rhai a adawant y cyfammod ſanctaidd.

31 Breichiau hefyd a ſafant ar ei du ef, ac a halogant gyſegr yr amddeffynfa, ac a ddygant ymmaith y gwaſtadol *aberth*, ac a oſodant *yno* y ffieidd-dra anrheithiol.

32 ¶ A thrwſſiddwyr y cyfammod a lygra efe trwy weniaith: eithr y bobl a adwaenant eu Duw, a ddangant gryfhau, ac a ymgadarnhant.

33 A'r rhai ſynhwyrol ym myſc y bobl a ddyſgant lawer: etto fyddant trwy'r cleddyf, a thrwy dân, trwy gaethiwed, a thrwy yſpail, ddyddiau *lawer*.

34 A phan fyrthiant, â chymmorth bychan y cymmorthwyant: eithr llawer a lŷn wrthynt hwy trwy weniaith.

35 A rhai o'r deallgar a fyrthiant ¶ iw puro, ac iw glanhau, ac iw cannu, hyd amſer y diwedd: canys etto y mae etto tros amſer nodedic.

36 A'r brenin a wna wrth ei ewyllys ei hun, ac a ymdercha, ac a ymfawryga yn erbyn pôb duw, ac yn erbyn Duw y duwiau y traetha efe bethau rhyfedd, ac a lwydda nes diweddu y digter, canys yr hyn a ordeiniwyd a fydd.

37 Nid ſtyria efe Dduw ei dadau, na ſerch ar wragedd, le nid ſtyria yn duw: canys gorwych nawdyr ymfawryga.

38 Ac efe a anrhydedda Dduw ¶ y nerthoedd yn ei le ef, le duw yr hwn nid adwaenei ei dadau a anrhydda efe, ag aur, ac ag arian, ac â meini gwerthfawr, ac â phethau dymunol.

39 Fel hyn y gwna efe † yn yr amddiffynfeydd cryfaf, gyda duw dieithr, yr hwn a gydnebydd efe, ac a chwanega ei ogoniant: ac a wna iddynt lywodraethu ar lawer, ac a ranna y tir am ¶ werth.

40 Ac yn amſer y diwedd yr ymgornia brenin y deau ag efe, a brenin y gogledd a ddaw fel corwynt yn ei erbyn ef, â cherbydau, ac â marchogion, ac â llongau lawer, ac efe a ddaw i'r tiroedd, ac a lifa, ac a ſtoſodd.

41 Ac efe a ddaw ¶ i'r hyfryd-wlad, a llawer a *lwyddo*d a fyrthiant: ond y rhai hyn a ddiangant o law ef, Edom, a Moab, a phennaf meibion Ammon.

42 Ac efe ‡ a eſtyn ei law ar y gwledydd, a gwlad yr Aipht ni bydd dianguol.

43 Eithr efe a lywodraetha ar dryſorau aur ac arian, ac ar holl anwyl bethau yr Aipht: y Libiaid hefyd, a'r Ethiopiaid *fyddant* ar ei ôl ef.

44 Eithr chwedlau o'r dwyrain, ac o'r gogledd a'i trallodant ef: ac efe a â allan mewn llid mawr i ddifetha, ac i ddifrodi llawer.

45 Ac efe a eſyd bebyll ei lŷs rhwng y moroedd, ¶ ar yr ¶ hyfryd fynydd ſanctaidd, etto efe a ddaw ¶ hyd ei derfyn, ac ni *bydd* cymmorthwyr iddo.

PEN. XII.

1 *Michael a ward Iſrael o'i ſyndera. 5 Dygos yr amſeroedd i Daniel.*

AC yn yr amſer hwnnw y ſaif Michael y tywyſog mawr, yr hwn ſydd yn ſefyll tros feibion dy bobl: yna y bydd amſer blinder, y cyffelyb ni bu er pan yw cenhedl hyd yr amſer hwnnw: ac yn yr amſer hwnnw y gwaredir dy holl bobl, y rhai a gaffer yn ſcrifennedic yn y llyfr.

2 A llawer o'r rhai ſydd yn cyſcu yn llwch y ddaiar a ddeffroant, * rhai i fywyd tragwyddol, a rhai i warth a dirmyg tragwyddol.

3 A'r ¶ doethion a * ddiſcleiriant fel diſcleirdeb y ffurfafen, a'r rhai a droant lawer i gyfiawnder a *ſyddant* fel y ſêr, byth yn dragwyddol.

4 Titheu Daniel, cae ar y geiriau, a ſelia y llyfr, hyd amſer y diwedd: llawer a gymniwerant, a gwybodaeth a amlheir.

5 Yna myfi Daniel a edrychais, ac wele ddau eraill yn ſefyll, yno'r tu ymma, ar ſîn yr afon, ac un *arall* o'r tu arall, ar ſin yr afon.

6 Ac *un* a ddywedodd wrth yr hwn a wiſcaſid * â lliain, yr hwn *ydoedd* † ar dduſrordd yr afon; pa hŷd *fydd* hyd ddiwedd y rhyfeddodau hyn?

7 Clywais hefyd y gŵr a wiſcaſid â lliain, yr hwn *ydoedd* ar ddyfroedd yr afon; pan ddercha efe ei law ddehau, a'i aſſwy, tua'r nefoedd, ac yltyngodd i'r hwn ſydd yn byw yn dragwyddol, bydd dros amſer, amſeroedd, a ¶ hanner; ac wedi darfod gwaſgaru nerth y bobl ſanctaidd y gorphennir hyn oll.

8 Yna y clywais, ond ni ddeellais, eithr dywedais, ô fy Arglwydd, beth *fydd* diwedd y pethau hyn?

9 Ac efe a ddywedodd, dôs, Daniel: canys cleiwyd, a ſeliwyd y geiriau, hyd amſer y diwedd.

10 Llawer a burir, ac a gennir, ac a brofir: eithr y rhai drygionus a wnant ddrygioni, ac ni ddeallyr un o'r rhai drygionus: ond y rhai doethion a ddeallant.

11 Ac o'r amſer y tynner ymaith y gwaſtadol *aberth*, ‡ac y goſoder i fyny y ffieidd-dra anrheithiol, *y bydd* mil, dau cant, a dêc a phedwar vgain o ddyddiau.

12 Gwyn ei fyd a ddiſgwilio, ac a ddelhyd y mil, try chant, a phymthec ar hugain o ddyddiau.

13 Dôs ditheu hyd y diwedd: canys gorphwyſi, a ſeſi yn dy ran, yn niwedd y dyddiau.

† *Heb.* a enſyn allan. ‡ *Heb.* ar ſynydd hardduſeb. *Neu*, addurn ſanctuary. *Neu*, hardd. *Neu*, i'w ddinedd. *Neu*, aibrant. *Matth.* 25.45. *Neu*, oddiwrth. *Dan.* 12.7. *Neu*, hanner. *Neu*, rhan. *Heb.* a ddaeth i ben. *Heb.* a gorphynnir.

¶ LLYFR

¶ LLYFR HOSEA.

PENNOD. I.

1 Hosea, er mwyn dangos barn Duw am buteindra ysbrydol, yn cymmeryd Gomer yn wraig, 4 ac yn cenedlu Iezreel, 6 a Lo-ruhamah, 8 a Loammi. 10 Edfryd Iuda ac Israel.

GAir yr Arglwydd, yr hwn a ddaeth at Hosea fab Beeri, yn nyddiau Vzzîah, Iotham, Ahaz, a Hezeciah brenhinoedd Iuda, ac yn nyddiau Ieroboam fab Ioas, brenin Israel.

2 Dechreu ymadrodd yr Arglwydd drwy Hosea: yr Arglwydd a ddywedodd wrth Hosea, dôs, cymmer it wraig o odineb, a phlant o odineb: o herwydd y mae y wlâd ganbutteinio yn putteinio oddi ar ôl yr Arglwydd.

3 Ac efe a aeth, ac a gymmerodd Gomer ferch Diblaim, a hi a feichiogodd, ac a ddug iddo ef fâb.

4 A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, galw ei enw ef * Iezreel: canys ar fyrder y † dialaf waed Iezreel ar dŷ Iehu, ac y gwnaf i freuhiniaeth tŷ Israel ddarfod.

5 A'r dydd hwnnw y torraf fŵa Israel, ynglyn Iezreel.

6 A hi a feichiogodd eil-waith, ac a escorodd ar ferch, a dywedodd *yr Arglwydd* wrtho, galw ei enw hi ‖ Lo-ruhamah: am na chwanegaf drugarhau wrth dŷ Israel; ‖ eithr dygaf hwynt ymmaith yn llwyr.

7 Ac etto mi a drugarhâf wrth dŷ Iuda, ac a'i cadwaf hwynt drwy yr Arglwydd eu Duw; ac nid â bwa, nac â chleddyf, nac â rhyfel, *nac* â meirch, nac â marchogion, y cadwaf hwynt.

8 A hi a ddiddyfnodd Lo-ruhamah, ac a feichiogodd, ac a escorodd ar fâb.

9 A *Duw* a ddywedodd, galw ei enw ef ‖ Loammi, canys nid ydych bobl i mi, ac ni bydiaf i chwitheu *yn Duw*.

10 Etto bydd nifer meibion Israel * fel tywod y môr, yr hwn ni's meſurir, ac ni's cyfrifir; a bydd, ‖ yn y man lle y dywedwyd wrthynt, nid pobl i mi *ydych* chwi, y dywedir yno wrthynt, meibion y Duw byw *ydych*.

11 Yna meibion Iuda, a meibion Israel a * gesglir ynghyd, a hwy a osodant iddynt vn pen; a deuant i fynu o'r tîr: canys mawr *fydd* dydd Iezreel.

PEN. II.

Delw-addoliaeth y bobl. 6 Barn Duw yn eu herbyn hwy. 14 Y mae yn addo cymmodi â hwynt.

DYwedwch wrth eich brodyr, ‖ Ammi, ac wrth eich chwiorydd, ‖ Ruhamah.

2 Dadleuwch â'ch mam, dadleuwch, *canys nid ſyngwraig yw hi, ac nid ei gŵr hi *ydwyf* innau: bwried hithau ymmaith ei phuteindra o'i golwg, a'i godineb * oddi rhwng ei bronnau:

3 Rhag i mi ei dioſc hi yn noeth-lymmun, a'i gosod fel y dydd y * ganed hi, a'i gwneuthur fel anialwch, a'i gosod fel tîr diffaeth, a'i lladd â ſyched.

4 Ac ar ei phlant ni chymmeraf drugaredd; am eu bod yn blant godineb.

5 Canys eu mam hwynt a buteiniodd: gwradwyddus y gwnaeth yr hon a'i hymddug hwynt: canys dywedodd hi, âf ar ôl fy nghariadau, y rhai ſydd yn rhoi fy mara a'm dwſr, fy ngwlân, a'm llin, fy olew, a'm diodydd.

6 Am hynny wele, mi a gaeaf i fynu dy ffordd di â drain, ac a fariaf ſûr, fel na chaffo hi ei llwybrau.

7 A hi a ddilyd ei chariadau, ond ni's goddiwet hwynt; a hi a'i cais hwynt, ond ni's caiff: yna y dywed, âf, a dychwelaf at fy ngŵr cyntaf, canys gwell oedd arnaſi yna, nag yr awr hon.

8 Ac ni ŵyddei hi mai myfi a roddais iddi ŷd, a ‖ gwîn, ac olew; ac a amlheais ei harian, a'i haur, *y rhai* ‖ a ddarparaſant hwy i Baal.

9 Am hynny dychwelaf, a chymmeraf fy ŷd yn ei amſer, a'm gwîn yn ei dymmor; a ‖ dygaf ymmaith fy ngwlân, a'm llin a gaddiei ei noethni hi,

10 Ac mi a ddatcuddiaf bellach ei ‖ bryoti hi yngolwg ei chariadau, ac ni's gwared neb hi o'm llaw i.

11 Gwnaf hefyd iw holl orfoledd hi, ei gwyliau, ei newydd-leuadau, a'i Sabbothau, a'i holl chwyliau beidio.

12 A mi a anrheithiaf ei gwin-wŷdd hi, a'i ffigŵydd, am y rhai y dywedodd, dyma fy ngobrwyon y rhai a roddodd fy nghariadau i mi: ac mi a'i gosodaf yn goedwic, a bwyſt-filod y maes a'i difa hwynt.

13 Ac mi a ymwelaf â hi am ddyddiau Baalim *yn* y rhai y lloſcodd hi arogl-darth iddynt, ac y gwiſcodd ei chluſt-fodrwyau, a'i chlyſtlu, ac yr aeth ar ôl ei chariadau, ac yr anghofiodd fi, medd yr Arglwydd.

14 Am hynny wele, mi a'i denaf hi, ac a'i dygaf i'r anialwch, ac a ddywedaf wrth *fodd* ei chalon.

15 Ac mi a roddaf iddi ei gwin-llannedd oddi yno, a dyffryn * Achor yn ddrws gobaith: ac yno y cân hi, fel yn nyddiau ei hieuengctid, ac megis *yn* y dydd y daeth hi i fynu o wlad yr Aipht.

16 Y dydd hwnnw medd yr Arglwydd, i'm gelwi ‖ Iſſi, ac ni'm gelwi mwyach ‖ Baali.

17 Canys bwriaf henwau Baalim allan o'i genau hi, ac ni's cofeir hwy mwyach wrth eu henwau.

18 A'r dydd hwnnw y gwnaf * ammod drostynt ag anifeiliaid y maes, ac ag ehediaid y nefoedd, ac ag ymluſciaid y ddaiar: a'r bwa, a'r cleddyf, a'r rhyfel, a dortaf ymmaith o'r ddaiar, a gwnaf iddynt orwedd yn ddiogel.

19 A mi a'th ddyweddiaf â mi fy hun yn dragywydd, ie dyweddiaf di â mi fy hun, mewn cyfiawnder, ac mewn barn, ac mewn tiriondeb, ac mewn trugareddau.

20 A dyweddiaf di â mi mewn ffyddlondeb, a thi a adnabyddi yr Arglwydd.

21 A'r dydd hwnnw y gwrandawaf, medd yr Arglwydd, ar y nefoedd y gwrandawaf, a hwythau a wrandawant ar y ddaiar,

22 A'r ddaiar a wrendy ar yr ŷd, a'r gwin, a'r olew; a hwythau a wrandawant ar Iezreel.

23 A mi a'i hauaf hi i'm fy hun yn y ddaiar, ac a drugarhâf wrth yr hon ni chawſei drugaredd, ac a ddywedaf wrth y rhai nid oedd bobl i'm, * fy mhobl wyt ti, a hwythau a ddywedant, fy Naw.

PEN.

PEN. III.

1 *Trwy lenhau godineb-wraig, 4 y dangosir anffawddau Israel o flaen eu hadferiad.*

VNa yr Arglwydd a ddywedodd wrthif, dos eto, car wraig (hoff gan ei chyfaill, a hi yn wedi torri ei phriodas) yn ôl cariad yr Arglwydd ar feibion Israel, a hwythau yn edrych at dduwiau dieithr, ac yn hoffi costrelau † gwin.

2 A mi a'i prynais hi i mi er pymthec o arian, ac er Homer o haidd, a hanner Homer o haidd.

3 A dywedais wrthi, * aros am danaf lawer o ddyddiau, na phutteinia, ac na fydd i ŵr arall, a minnau a fyddaf felly i titheu.

4 Canys llawer o ddyddiau'r erys meibion Israel heb frenin, a heb dywysog, a heb aberth, a heb ddelw, a heb Ephod, a heb Teraphim.

5 Wedi hynny y dychwel meibion Israel, ac y ceisiant yr Arglwydd eu Duw, * a Dafydd eu brenin; ac a barchant yr Arglwydd a'i ddaioni, yn y dyddiau diwedd af.

PEN. IIII.

1 *Barnedigaethau Duw yn erbyn pechodau y bobl, 6 ar offeiriaid: 12 Ac yn erbyn eu delwiaddoliaeth hwy. 15 Annog Juda i gymmeryd rybudd wrth ofidiau Israel.*

GWrandewch air yr Arglwydd, meibion Israel, canys y mae cŵyn rhwng yr Arglwydd a thrigolion y wlâd, am nad oes gwirionedd, na thrugaredd, na gwybodaeth o Dduw, yn y wlad.

2 Trwy dyngu, a dywedyd celwydd, a lladd cenhadlladratta, a thorri priodas, y maent yn torri allan, a gwaed a gyffwrdd â gwaed.

3 Am hynny y galara y wlâd, ac y lleſcâ oll ſydd yn trigo ynddi ynghyd â bwyſt-filod y maes, ac ehediaid y nefoedd; pyſcod y môr hefyd a ddarfyddant.

4 Er hynny nac ymryſoned, ac na cherydded neb a gilydd: canys dy bobl *ſydd* megis rhai yn ymryſon â'r offeiriaid.

5 Am hynny ti a ſyrthi y dydd, a'r proffwyd ſyrth gyd â thi y nôs; a mi a † ddiſethaf y fam.

6 Fy mhobl a † ddiſethir o eiſieu gwybodaeth, am it ddiyſbyrn gwybodaeth, minneu a'th ddiyſtyrr ai rhag offeiriad i mi; ac am it anghofio cyfraith dy Dduw, minneu a anghofiaf dy blant dithau hefyd.

7 Fel yr amlhaſant, felly y pechaſant i'm herbyn: *am hynny* eu gogoniant a newidiaf yn warth.

8 Bwytta y maent bechod ſy mhobl, ac at eu hanwiredd hwynt y maent yn dei chaſu † eu calon.

9 *A bydd yr vn fâth bobl ac offeiriad, ac ymofidiaf â hwynt am eu ffyrdd: a † thalaf iddynt eu ſwmmi redoedd.

10 Bwyttânt, ac ni's diwellir; putteiniânt, ac ni amlhânt, am iddynt beidio â diſgwyl wrth yr Arglwydd.

11 Godineb, a gwîn, a gwîn newydd, a ddwg y galon ymmaith.

12 Fy mhobl a ofynnant gyngor iw cyſſion, a'i ffon a ddengys iddynt; canys yſpryd godineb a'i cyſeiliornodd *bwynt*; a phutteiniaſant oddi wrth eu Duw.

13 Ar bennau y mynyddoedd yr aberthant, ac ar bryniau y lleſcant arogl-darth, tan y dderwen, a'r boplys, a'r llwyfen; am fod yn dda eu cyſcod: am hynny y putteinia eich merched chwi, a'ch priodasau a dorrant briodas.

14 ‖Nid ymwelaf â'ch merchêd pan butteiniont; nac â'ch gwragedd pan dorront briodas: am fod y rhai hyn yn ymddidoli gyd â phutteiniaid, ac aberthaſant gyd â dihirogod, a'r bobl ni ddeallant, ‖ a dramgwyddant.

15 Er i ti Israel butteinio, etto na pheched Iuda, nac ewch i Gilgal, nac ewch i fynu i * Bethafen; ac na thyngwch, byw yw'r Arglwydd.

16 Fel anner anhywaith yr anhyweithiodd Israel; yr Arglwydd yr awr hon a'i portha hwynt, fel oen mewn ehengder.

17 Ephraim a ymgyfylltodd ag eulynnod: gâd iddo.

18 ‖Surodd eu diod hwy, gan butteinio y putteiniaſant; hoff yw Moeſwch, *trwy* gywilydd gan ei † llywodraeth-wŷr hi.

19 Y gwynt a'i rhwymodd hi yn ei hadenyddau bydd arnynt gywilydd o herwydd eu haberthau.

PEN. V.

1 *Barnedigaethau Duw yn erbyn yr offeiriaid, a phobl, a Thywyſogion Iſrael, am eu hamrywbechodau, 15 Nes iddynt edifarhau.*

GLywch hyn chwi offeiriaid, gwrandewch tŷ Israel, a thŷ y brenin, rhoddwch gluſt; canys y mae barn tu ac attoch, am eich bod yn fagl ar Mizpah, ac yn rhwyd wedi ei lledu ar Tabor.

2 Y rhai a wyrant i ladd, a âm i'r dwfn, ‖ er i mi eu ceryddu hwynt oll.

3 Myfi a adwaen Ephraim, ac nid yw Israel guddiedic oddi wrthif: canys yn awr ti Ephraim a butteiniaiſt, ac Israel a halogwyd.

4 ‖Ni roddant eu gwaith ar droi at eu Duw: am *ſod* yſpryd godineb o'i mewn, ac nid adnabuant yr Arglwydd.

5 A balchder Israel a ddwg dyſtiolaeth yn ei wyneb: am hynny Israel ac Ephraim a ſyrthiant yn eu hanwiredd: Iuda hefyd a ſyrth gyd â hwynt.

6 A'i defaid, ac â'i gwarthec y deuant i geiſio yr Arglwydd; ond nis cânt ef; ciliodd eſe oddi wrthynt.

7 Yn erbyn yr Arglwydd y buant anffyddlon; canys cenhedlaſant blant dieithr: mis bellach a'i dyfa hwynt ynghyd â'i rhannau.

8 Cenwch y corn yn Gibeah, yr vd-corn yn Ramah; bloeddiwch *yn* Bethafen: ar dy ôl di Beniamin.

9 Ephraim ſydd yn anrhaith yn nydd y cerydd; ym myſc llwythau Israel y peraiswyd yr hyn ſydd yn ſicr.

10 Bu dywyſogion Iuda fel ſymmud-wŷr terfyn; *am hynny* y tywalldaf arnynt fy llid fel dwfr.

11 Gorthrymmwyd Ephraim, dryllwyd ef mewn barn: am iddo yn ewyllyſgar fyned ar ôl gorchymyn.

12 Am hynny y byddaf fel gwyfyn i Ephraim, ac fel pydredd i dŷ Iuda.

13 Pan welodd Ephraim ei leſcedd, a Iuda ei archoll; yna'r aeth Ephraim at yr Aſſyriad, ac a hebryngodd ‖ at frenin Iareb; etto ni allei eſe eich meddiginiaethu, na'ch iachâu o'ch archoll.

14 Canys mi a fyddaf i Ephraim fel llew, ac i dŷ Iuda fel cenaw llew: myfi a ſclyfaethaf, ac a âf ymmaith, dygaf ymmaith, ac ni *bydd* a achubo.

15 Af a dychwelaf i'm lle, hyd oni † chydnabyddont eu bai, a cheiſio fy wyneb: pan fyddo adfyd arnynt i'm boreu-geiſiant.

PEN. VI.

1 *Annog i edifeirwch, 4 achwyn mor anhyngus, ac mor annuwiol ydynt.*

Dewch

DEuwch, a dychwelwn at yr Arglwydd, canys efe a'n dryllioddd, ac efe a'n hiachâ ni; efe a darawoddd, ac efe a'n meddi ini etha ni.

2 * Efe a'n bywhâ ni ar ôl dau-ddydd, a'r trydydd dydd y cyfyd ni i fynu; a byddwn fyw ger ei fron ef.

3 Yna'r adnabyddwn, os dilynwn adnabod yr Arglwyddd: ei fynediad a ddarperir fel y boreu, ac efe a ddaw fel glaw attom, fel y diweddar-law a'r cynnar-law i'r ddaiar.

4 Beth a wnaf i ti Ephraim? beth a wnaf i ti Iuda? eich ‖ trugaredd fydd yn ymado fel cwmwl y boreu, ac fel gwlith boreuol.

5 Am hynny y tarewais hwynt trwy y prophwydi lleddais hwynt a geiriau fy ngenau; ‖ a'th farnedigaethau fydd fel goleuni yn myned allan.

6 * Canys ewyllysiais drugaredd, ac nid aberth; a gwybodaeth o Dduw, yn fwy na phoeth offrymmau.

7 A'r rhai hyn fel ‖ dynion a dorrasant y cyfammod: yno y buant anffyddlon i'm herbyn.

8 Dinas gweithredwyr anwiredd *yw* Gilead; ‖ wedi ei halogi gan waed.

9 Ac fel y mae mintai o ladron yn disgwyl gwr, felly, y mae cynulleidfa yr offeiriaid yn lladd ar y ffordd ‖ yn gytûn: canys gwnaant ffeilerder.

10 Gwelais yn nhŷ Israel beth erchyll: yno y mae godineb Ephraim, halogwyd Israel.

11 Gosododdd hefyd gynhaiaf i titheu Inda, a mi yn dychwelyd caethiwed fy mhobl.

PEN. VII.

1 Argyoeddi awryw bechodau. 11 *Digofaint Duw yn cyhoeddi yn erbyn ei anufudd-dra.*

A Mi'm ewyllysio iachau Israel, datcuddiwyd anwiredd Ephraim, a drygioni Samaria: canys gwnaant ffalster; a'r lleidr a ddaw i mewn, a mintai gwyspeilwyr a anheithia oddi allan.

2 Ac nid ydynt yn ystyried yn eu calonnau, y modi i cofio eu holl ddrygioni hwynt: weithian amgylchynodd eu hun a'i hamgylchynodd, y maent ger bron fy wyneb.

3 Llawenhaant y brenin â'i drygioni, a'r tywysogion â'i celwyddau.

4 Pawb o honynt ydd yn torri priodas, fel ffwrn wedi ei thwymmo gan y pobydd: ‖ yn hawn o baid a ‖ chodi, wedi iddo dylino y toes, hyd oni byddo wedi ei leiheinio.

5 Yn niwrnod ein brenin, y tywysogion a'i gwnaethant yn glaf: ‖ â chostrelau gwin, estynnodd ei law gyda gwatwarwyr.

6 Fel yr oeddynt yn cynllwyn, darparasant eu calon fel ffwrn, a'u pobydd a gysgu ar hyd y nos, y boreu a llysc fel flam dân.

7 Pawb o honynt a wresogant fel y ffwrn, ac a ‖ fwyta eu barnwyr: eu holl frenhinoedd a gwympasant, heb *un* o honynt yn galw arnafi.

8 Ephraim a ymgymmyscodd â'r bobloedd, Ephraim fydd *fel* cesten heb ei throi.

9 Estroniaid a fwytânt ei gryfder, ac ni'a gŵyr efe? ymdanodd pen-wynni ar hyd-ddo, ac nis gŵybu efe.

10 Acy mae * balchder Israel yn tystiolaethu yn ei wyneb: ac er hyn oll ni throant at yr Arglwydd eu Duw, ac ni'a ceisiant ef.

11 Ephraim *fydd* fel colommen ynfyd heb galon, galwant ar yr Aipht, ânt i Assyria.

12 Pan elont, tanaf fy rhwyd trostynt, a thynnaf hwynt i lawr fel ehedegiaid y nefoedd: cosparaf hwynt, fel y clybu eu cynnulleidfa hwynt.

13 Gwae hwynt, canys ffoesant oddi wrthif; dinistr arnynt, o herwydd gwnaethant gamwedd i'm herbyn: er i mi eu gwaredu hwynt, etto ddywedasant gelwyddd arnaf.

14 Ac ni lefasant arnaf â'i calon, pan ‖ udent eu gwelau: am yd, a melysi-win, yr ymgasclasant oddi wrthif.

15 Er i mi ‖ rwymo a nerthu eu breichiau hwynt, etto meddyliasant ddrwg i mi.

16 Dychwelasant nid at y Goruchaf; y maent fel bŵa twyllodrus; eu tywysogion a fyrthiant gan cleddyf, am * gynddaredd eu tafod: dymma eu gwatwor hwynt yngwlad yr Aipht.

P. N. VIII.

1. 12 *Bygwth dimstr am anufudd-dod, a'i ganddawiaeth.*

AT dy † safn a'r vdcorn: fel eryr y daw i erbyn tŷ'r Arglwydd; am iddynt drosedd fy nghyfammod, a phechu yn erbyn fy nghyfraith.

2 Israel a lefasant arnaf, fy Nuw, nyni a'th adnabyddwn di.

3 Israel a fwriodd heibio ddaioni: y gelyn a erlidd yntef.

4 Hwy a wnaethant frenhinoedd, ac nid trwy mi: gwnaethant dywysogion, ac nis gwybum i: ei harian, a'i haur y gwnaethant iddynt en hun ddelwau, fel y torrer hwynt ymmaith.

5 Samaria, dy lô a'th fwriodd heibio: fy nig a gynneuodd i'w herbyn, pa hŷd ni feurant ddim diniweidrwydd?

6 Canys o Israel y mae y saet a'i gwnaeth: am hynny nid yw efe Dduw, ond yn ddrylliau bydd llô Samaria.

7 Canys gwynt a hauasant, a chorwynt a fedant: corsen ni bydd iddo, y gwyten ni wna flawd: ac os gwnaethei thriaid, a'i llwnge.

8 Israel a lyngcwyd, bellach y byddant yn mysc y cenhedloedd, fel dodrefnyn heb hoffder ynddo.

9 Canys hwy a aethant i fyno i Assyria, fel asyn wyllt vnic iddo ei hun: Ephraim a gasgodd gariadau.

10 Hefyd er iddynt gyflogi *plith* yn mysc y cenhedloedd, yn awr mi a'i casclaf hwynt, ac a ‖ dawelant ychydig o herwydd baich brenin y tywysogion.

11 O herwydd amlhau o Ephraim allorau i bechu, allorau fydd ganddo i bechu.

12 Mi a *scrifennais iddo bethau mawrion fy nghyfraith, ac fel dieithr-beth y cyfrifwyd.

13 *Yn lle ebyrth fy offrymmau, cig a aberthant, ac a fwytânt; yr Arglwydd nid yw foddlon iddynt: efe a gofia bellach eu hanwiredd, ac a ymwel a ofwya eu pechodau: dychwelant i'r Aipht.

14 Canys anghofiodd Israel ei wneuthurwr, ac a adeiladodd demlau, a Iuda a amlhaodd ddinasoedd caeroc: ond myfi a anfonaf dân ar ddinasoedd, ac efe a yssa ei palasau.

PEN. IX.

Cyfyngder a chaethiwed Israel, am eu pechodau, a'i gau-ddiwiaeth.

ISrael, na orfoledda gan lawenydd, fel pobloedd *eraill*, canys putteiniaist oddi wrth dy Dduw, * gwobrau a hoffaist ‖ ar bob llawr dyrnu ŷd.

2 Y llawr dyrnu na'r ‖ gwin-wryf ni'a portha hwynt, a'r gwin newydd a'i twylla hi.

3 Ni thrigant yngwlâd yr Arglwydd; ond Ephraim a ddychwel i'r Aipht; ac yn Assyria y bwytânt *leth* aflan.

4 Nid offrymmant win i'r Arglwydd; ac *haberthau* ni *bydd* melus ganddo; byddant iddynt fel bara galar-wyr; pawb a fwytao o honynt a halogir: o herwydd eu bara dros eu henaid ni ddaw i dŷ yr Arglwydd.

...ach a wnewch ar ddydd yr ychel ofyl, ac ar ...ofyl yr Arglwydd.

7 Canys wele, aethant ymaith gan ddiniſtr...
...Aiſſr. a'i calch hwynt, Memphis a'i cladd...
...nt: a danadl a oreſcyn hyſtyd leoedd eu ha...
...n hwynt, drain a dyf yn eu pebyll.

8 Dyddiau i ymwelcd a ddaethant; dyddiau ...
...'r pwyth a ddaethant: Iſrael a gânt wybod ...
...wr y prophwyd ſydd ffol; ynſyd yw'r gwr yſpry...
...d: am amlder dy anwiredd, a'r cas a mawr.

9 Gwiliedydd Ephraim a ſu gyd â'm Duw; eith ...
...prophwyd yn fagl adar-wr yn ei holl lwybrau, a ...
...gaſtedd: ynnby ei Dduw.

10 Ymlygraſant yn ddwfn megis yn amſer *Gibea: ...
...gofia eu hanwiredd, eſe a ymwel â'i pechod.

11 Cefais Iſrael fel grawn-win yn yr anialwch, ...
...ais eich tadau megis y ffrwyth cyntaraf yn y ...
...ſbren, yn ei dechreuad: ond hwy a aethant at ...
...Baal Peor, ymddidolaſant at y gwarth hwnnw, ...
...n ffieidd-dra fel y caraſant.

12 Am Ephraim, eu gogoniant hwy a ehedaſ fel ...
...dar, o'r anedigaeth, o'r grôth, ac o'r beichiogi.

13 Er iddynt fagu eu plant, gwnaf hwynt yn ym...
...ſiniad o ddynion: a gwae hwynt, pan ymadawyſ ...
...ddiwrthynt.

14 Ephraim, fel y gwelais Tyrus, a blannwyd ...
...mewn hyfryd gyfannedd: etto Ephraim a ddwg ...
...i blant allan at y lleiddiad.

15 Dyro iddynt Arglwydd: beth a roddi? dyro ...
...iddynt grothyn erthylu, a bronnau hyſpion.

16 Eu holl ddrygioni ſydd * yn Gilgal: canys ...
...yno y caſeais hwynt: am ddrygioni eu gweithre...
...ddau, y bwriaf hwynt allan o'm tŷ: ni chwaned...
...fu eu hwynt: eu holl dywyſogion ſydd wrth...
...ddrau.

17 Ephraim a darawyd, eu gwraidd a wywodd, ...
...ni wnânt ffrwyth ni'n gwnant: ac os cenhedlant, etto ...
...lladd y mowyl-blant eu crothau.

18 Fy Nuw a'i gwrthyd hwynt: am na wran...
...ant arno ef: a hwy a fyddant gyrwyr...
...mhlith y cenhedloedd.

PEN. X.

Argyoedd Iſrael am eu pechodau, a'i gau...

1 Gwinwydden wâg yw Iſrael a ddwg ffrwyth ...
...i iddo ei hunt: yn ôl amlder ei ffrwyth yr ...
...ddodd eſe allorau; yn ôl daioni ei dîr, gwnae...
...ddelwau cêg.

2 Ei calon a rannwyd, yn awr ceir hwy yn ...
...eſe: dyre i lawr eu hallorau hwynt, eſe a ...
...wyra eu delwau.

3 Canys yn awr hon y dywedant, nid oes i ni ...
...un nac ofnaſom yr Arglwydd; a pheth a ...
...wnaeth i ni?

4 Dywedaſant eiriau, gan dyngu anudon *wrth ...
...ammod: tarddodd barn megis wermod ...
...uchaf y meyſydd.

5 Preſtlwyr Samaria a ofnant o herwydd ...
...Bethaſen; canys ei bobl a alara droſto, a'i ...
...offeiriaid *yrhai* a lawenychant ynddo, o achos ...
...ei ogoniant, am iddo ymadaw oddi wrtho ef.

6 Hwyd eſe a ddygir i Aſſyria yn anrheg i ...
...Iareb: Ephraim a dderbyn gywilydd, ac ...
...Iſrael a gywilyddd ganthо ei gyngor ei hun.

7 Samaria, ei brenin a dorrir ymmaith, fel ...
...ewyn ar wyneb y dwfr.

8 A deſtrywir * uchelfeydd Afen, pechod Iſ...
...ael: drain a meiri ar eu halloran; a * dy...
...wch wrth y mynyddoedd, gorchguddiwch ni, ...
...wch y bryniau, ſyrthiwch arnom.

9 O Iſrael, ti a bechaiſt er dyddiau Gibea: ...
...yno y ſafaſant; a'r rhyfel yn Gibeah yn erbyn plant ...
...anwiredd ni oddiweddodd hwynt.

10 Wrth fy ewyllys y coſpaf hwynt, a phobl a ...
...geſclir yn eu herbyn, pan ymrwymont yn eu dwy ...
...gwys.

11 Ac Ephraim *ydd* anner wedi ei dyſcu, yn dda ...
...genddi ddyrnu; a minneu a aethym dros degwch ...
...ei gwddf hi: paraf i Ephraim farchogaeth; Iu...
...da a arddo, a Iacob a lyſna iddo.

12 Heuwch iwch mewn cyfiawnder, medwch ...
...mewn trugaredd: * bryncrwch iwch fryntir; ci...
...nyſy *mae* yn amſer i geiſio yr Arglwydd, hyd oni ...
...ddelo a glawio cyfiawnder arnoch.

13 Arddaſoch iwch dryglôni, medaſoch anwi...
...redau, bwyttaſoch ffrwyth celwydd: am it ymddi...
...ried yn dy ffordd dy hun, yn lluoſogrwydd dy ge...
...dyrn.

14 Am hyny y cyfyd terfyſc ymmyſc dy bobl: ...
...a'th holl amddiffynfeydd a ddiniſtrir, fel y darfu ...
...i Salman ddiniſtrio * Beth-Arbel yn amſer rhyfel: ...
...*Re* y drylliwyd y fam ar y plant.

15 Fel hyny y gwna Bethel i chwi, ſam eich ...
...mawr-ddrwg: gan ddiſetha y difethir brenin Iſ...
...rael ar foregwaith.

PEN. XI.

1 *Amiolchgarwch Iſrael i Dduw am ei ddi...
...ſiau. 5 Eu barnedigaeth hwy: 8 A thrugaredd ...
...Duw tuac atynt.*

PAn oedd Iſrael yn fachgen mi a'i cerais ef, ...
...* ac a elwais fy mab o'r Aipht.

2 *Fel* y galwent arnynt, felly hwythau a aent ...
...o'i gwydd hwy: aberthaſant i Baalim, lloſca...
...ſant arogl-darth i ddelwau cerfiedic.

3 Myfi hefyd a ddyſcais i Ephraim gerdded, ...
...gan eu cymmeryd erbyn eu breichiau, ond ni ...
...chydnabuant mai myfi a'i meddiginhaethoddwyn.

4 Tynnais hwynt â rheffynnau dynol, a rhwy...
...mau cariad, ac oeddwn iddynt megis y rhai a ...
...godant yr iau ar eu boch-gernau hwynt; a bwriais ...
...attynt ſwyd.

5 Ni ddychwel eſe i wlâd yr Aipht; onid yr ...
...Aſſyriad ſydd el frenin, am iddynt wrthod trefn.

6 A'r cleddyf a arys ar ei ddinaſoedd ef, ac a ...
...dreulia ac a yſſa ei geingciau eſ, am eu cynghorion ...
...eu hun.

7 A'm pobl i ſydd ar feddwl cilio oddiwrthi ſi, ...
...er iddynt eu galw at y Goruchaf, † ettо ni ódder...
...chaſai neb ef.

8 Pa ſodd i'th roddaf ymaith Ephraim? i'th ...
...roddaf i fynu Iſrael? pa ſodd i'th wnâf fel * Ad...
...mah? ac i'th oſodaf megis Zeboim? trôdd fy nghа...
...lon ynoſ, a'm hedifeirwch a gyd-gynneuwyd.

9 Ni chyflawnaf angerdd fy llid, ni ddychwe...
...laf i ddiniſtrio Ephraim; canys Duw ydwyf, ac ...
...nid dyn, y Sanct yn dy ganol di ac nid âf i mewn ...
...i'r ddinas.

10 Ar ôl yr Arglwydd yr ânt: eſe a rua fel llew: ...
...pan rno eſe, yna meibion o'r gorllewin a ddy...
...chrynant.

11 Dychrynant fel aderyn o'r Aipht, ac fel colo...
...men o dir Aſſyria: a mi a'i goſodaf hwynt yn eu ...
...tai, medd yr Arglwydd.

12 Ephraim a'm hamgylchynodd â chelwyddau, ...
...a thŷ Iſrael â thwyll: ond y mae Iuda etto yn ...
...llywodraethu gyd â Duw, ac yn ſyddlon gyd â'r ...
...Sainct.

PEN. XII.

1 *Argyoeddi Ephraim, Iuda, ac Iacob. 3 Y ...
...mae yn eu hannog i edifarhau, o herwydd y ...
...daioni a gawſant. 7 Pechodau Ephraim yn cy...
...frou Duw.*

EPhraim sydd yn ymborthi *ar wynt, ac yn dilyn gwynt y dwyrain; ar hŷd y dydd yr amlhaodd gelwydd a dinistr; ammod a wnaethant â'r Assyriaid; ac olew a ddygwyd i'r Aipht.

2 Ac *y mae gan yr Arglwydd gŵyn ar Iuda, ac efe a ymwel â Iacob yn ôl ei ffyrdd; yn ôl ei weithredoedd y tâl iddo y pwyth.

3 Yn ei groth y daliodd efe *sodl ei frawd, ac yn ei nerth † † y casodd allu gyd â Duw.

4 Ie casodd nerth ar yr angel, a gorchfygodd, wylodd, ac ymbiliodd ag ef: casodd ef yn *Bethel, ac yno 'r ymddiddanodd â ni.

5 Sef Arglwydd Dduw y lluoedd; yr Arglwydd *yw ei *goffadwriaeth.

6 Trô dytheu at dy Dduw; cadw drugaredd, a barn, a disgwyl wrth dy Dduw bob amser.

7 Marsiandwr yw efe, yn ei law ef *y mae cloriannau twyll: da ganddo ‖ orthrymmu.

8 A dywedodd Ephraim, etto mi a gyfoethogais; cefais i'm olud; ‖ ni chafwyd yn fy holl lafurau awnaeth ynof, a fyddai bechod.

9 A mi, yr hwn yw 'r Arglwydd dy Dduw, *a thdd ig o dir yr Aipht, a wnaf it drigo etto mewn pebyll, megis ar ddyddiau ychel-ŵyl.

10 Ymddiddenais trwy y prophwydi, a mi a amlheais weledigaethau ac a arferais gyffelybiaethau trwy law y prophwydi.

11 A oes anwiredd yn Gilead? yn ddiau gwagedd ydynt: yn *Gilgal yr aberthant ychen, eu hallorau hefyd *fydd* fel carneddau yn rhychau y maesydd.

12 *Ffodd Iacob hefyd i wlad Syria, a gwasanaethodd Israel am †wraig, ac am wraig y cadwodd *defaid*.

13 A thrwy brophwyd y dug yr Arglwydd Israel o'r Aipht: a thrwy brophwyd y cadwyd ef.

14 Ephraim a'i cyffroodd ef i ddig, ynghyd â thywreddu: am hynny y gâd efe ei waed ef arno: a'i Arglwydda a dâl iddo ei wradwydd.

PEN. XIII.

1 *Gogwyniant Ephraim a barwydd yn gaundwyaeth, yn nihannu.* 5 *Diggofaint Duw wrthynt am eu hanghredadgwyrod hwy.* 9 *Addawid o dynghredd Duw.* 15 *Barnedigaeth am anufyddod.*

PAn lefarodd Ephraim, dychryn, ymddercha-fodd efe, yn Israel; onid pan bechodd gyd â Baal, y bu farw.

2 Ac yr awr hon chwanegasant bechu, ac o'i harianny gwnaethant iddynt udelwau tawdd, ac eulynnod, yn ôl eu deall eu hun, y cwbl o waith y crefftwyr: am y rhai y maent yn dywedyd, y rhai ‖ a aberthant enfanant y llai.

3 Am hynny y byddant fel y boreu gwmmwl, ac megis y gwlith yr ymedy yn foreu, fel man-us a chwaler gan gorwynt allan o'r llawr dyrnu, ac fel mŵg o'r ffenestr.

4 Etto myfi *yw 'r Arglwydd dy Dduw, *a fu dang di o *dir yr Aipht: ac ni chei gydnabod Duw onid myfi, ac ni bu iachawdur onid myfi.

5 Mi a'th adnabûm yn y diffaethwch, yn nhir ſychdwr mawr.

6 Fel yr *cafd* eu porfa, y cawſant eu gwala; a chodasant eu calonnau, ac anghofiasant fi.

7 Ond mi a fyddaf fel llew iddynt, megis llewpard ar y ffordd y diſgwiliaf mwyne.

8 Cyfarfyddaf â hwynt fel arth wedi colli ei chenawon, rhwygaf orchudd eu calon hwynt, ac yna fel llew y difa hwynt; bwyſtfil y maes a'i llarpia hwynt.

9 Oh Israel, tydi a'th ddiniſtriaiſt dy hun: eithr ynoſi *y mae* † dy gymmorth.

10 Dy Frenin fyddaf: pa le *y mae* arall, a waredo di yn dy holl ddinaſoedd? a'th farnwyr, am y rhai y dywedaiſt, dyro i mi frenin a thywyſogion?

11 Rhoddais it *frenin yn fy nig: a dygais ymmaith yn fy llid.

12 Rhwymwyd anwiredd Ephraim, cuddiwyd ei bechod ef.

13 Gofid yn yn eſcor a ddaw arnoc mab anghall: yw efe, canys ni ddylaſai efe ſefyll ſyn hir yn eſcor, reddfa 'r plant.

14 O law y bedd yr achubaf hwynt: oddi wrth angeu y gwaredaf hwynt; *byddaf ‖ angeu i ti, o angeu, byddaf drange i ti y bedd: cuddir edi-feirwch o'm golwg.

15 Er ei fod yn ffrwythlon ym myſc ei frodyr, *daw* gwynt y dwyrain, *ſef* gwynt yr Arglwydd *E-o'r anialwch a ddercha ſa a'i ffynhonnell a ſych, a ffynnon â yn hêſp: efe a yſpeilia dryſſor pob hoff dymunol.

16 Diſgeithir Samaria, am ei bod yn anufyddu i Dduw, ſyrthiant ar y cleddyf: cnplant a dryllir, a'i gwragedd beichiogion a rwygir.

PEN. XIIII.

1 *Anwog i edifeirwch.* 4 *Addawid a ſiuthion Duw.*

YMchwel Israel at yr Arglwydd dy Dduw, canys ti a fyrthiaiſt trwy dy anwiredd.

2 Cymmerwch eirlau gyd â chwi, a cymmerwch at yr Arglwydd, dywedwch wrtho, maddau yr holl anwiredd: ‖ derbyn ni yn ddiaunc, a thalwn *it* *loi cin gwefuſau.

3 Ni all Aſſur ein hachub ni, ni farchogwn ar feirch, ac ni ddywedwn mwyach wrth waith ein dwylo, o'cin duwiau, a hanwydd ynot tydi caiſ yr ymddifad dragaredd.

4 Meddiginiaethaf eu hymchwelia ſaint, caraf hwynt yn rhâd, canys trôdd fy nig oddi wrtho.

5 Byddaf fel gwlith i Israel, efe a † bleda fel y lili, ac a † leda ei wraidd megis Libanus.

6 Ei geingcian a ‖ gerddant, a bydd ei degwch fel yr oliwydden, a'i arogl fel Libanus.

7 Y rhai a arboſant dan ei gyſcod a dyfwelant, adfywiant *fel* ŷd, ‖ blodeuant hefyd fel y win: wŷdden, bydd ei ‖ goffadwriaeth fel gwin Libanus.

8 Ephraim *a ddywaid*, beth *ſydd* i mi mwyach *a wnelwyf* ag eulynnod? gwrandewais, a edrychais arno: myfi *ſydd* fel ffynnid-wydden ir: o honoſi y ceir dy ffrwyth di.

9 Pwy *ſydd* ddoeth, ac efe a ddeall hyn, a dealligar, ac efe a'i gwybydd? canys rhai union ffyrdd yr Arglwydd, a'r rhai cyfiawn a rodiant ynddynt: onid y troſeddwyr a drangwyddant ynddynt.

PEN. I.

1 *Soel yn datcan amryw farnedigaethau Duw, yn amdoy i ddal arnynt*; 8 *ac i alaru*: 14 *Yn gyntyn i gymynu i gwyngu.*

Air yr Arglwydd yr hwn a ddaeth at Soel fab Pethuel.

2 Gwrandewch hyn chwi henuriaid, a rhoddwch glust holl drigolion y wlâd: a fu hyn yn eich dyddiau chwi, ai yn nyddiau eich tadau?

3 Mynegwch hyn i'ch plant, a'ch plant iw plant hwythau, a'i plant hwythau i genhedlaeth arall.

4 Gweddill y lindys a fwytaodd y ceiliog rhedyn, a gweddill y ceiliog rhedyn a ddifaodd y rhwd, a gweddill pryf y rhwd a yssodd y locust.

5 Deffrowch fedd-wŷr, ac wylwch, ac vdwch holl yfwyr gwin, am y gwin newydd; canys torrwyd ef oddi wrth eich min.

6 O herwydd cenhedlaeth gref a feiriol a ddaeth i fynu ar fy nhir, dannedd llew yw ei dannedd, a chil-ddanneedd hen lew *fydd* iddi.

7 Gosodod fy ngwinwydden yn ddifrod, a'm ffigyspren yn dairiscledd, gan ddinoethi dinoethodd hi, a thaflodd hi ymmaith, ei changau a wnaethant lân.

8 Wyla fel gwyryf wedi ymwregysu *mewn* sachlian am briod ei hieuengctid.

9 Torrwyd oddi wrth dŷ'r Arglwydd yr offrwm bwyd, a'r offrwm diod: y mae'r offeiriaid, gweinidogion yr Arglwydd, yn galaru.

10 Difrodwyd y maes, y ddaear a alara; canys yssigwyd yr ŷd, fychodd y gwin-newydd, llesaodd yr olew.

11 Cywilyddiwch y llafur-wŷr, vdwch y gwinwyr, am y gwenith, ac am yr haidd: canys collwyd cynhaiaf y maes.

12 Gwywodd y win-wydden, llesaodd y ffigyspren, y pren pomgranat, y balm-wydden hefyd, a holl bren-au y maes, a wywasant: o herwydd gwywodd oddi wrth feibion dynion.

13 Ymwregyscwch a griddfenwch chwi offeiriaid, vdwch wenidogion yr allor, deuwch wenidogion y Nuw, gorweddwch ar hyd y nos mewn sachlian, canys attelir oddi wrth dŷ eich Duw y bwyd-offrwm a'r offrwm diod.

14 *Cyssegrwch ympryd, gelwch gymmanfa, casclwch yr henuriaid, a holl drigolion y wlad, i dŷ'r Arglwydd eich Duw, a gwaeddwch ar yr Arglwydd.

15 Och o'r diwrnod, canys *dydd yr Arglwydd sydd yn agos, ac fel difrod oddi wrth yr Hollalluawg y daw.

16 Oni thorrwyd ymgwydd i'n gŵydd ni allan, ie dŷ ein Duw, y bwyd, a llawenydd, a'r digrifwch?

17 Y rhoddod i yr hadau dan eu priddellau, yr ysbeiriau a anrhethiwyd, yr ydlannau a ffwriwyd i lawr, canys yr ŷd a wywodd.

18 Oh o'r griddfan y mae'r anifeiliaid! y mae ysgyfaint ar y mintcioedd gwarthec, am nad bes borfa iddynt, y diadellau defaid hefyd a aethant yn anrheithiwyd.

19 Arnat ti Arglwydd y llefaf, canys y tân a ddifodod borfeydd yr anialwch, yr flam a oddeithiodd holl breniau y maes.

20 Anifeiliaid y maes hefyd sydd yn bresin arnat canys sychodd y ffrydiau dwfr, a'r tân a yssodd borfeydd yr anialwch.

PEN. II.

1 *Y mae yn dangos i Sion mor ofnadwy ydyw barnedigaethau Duw*; 12 *Yn awrmg i edifeirwch*; 15 *yn gorchymmyn ympryd*. 18 *ac yn addaw bendith arno*. 21 *Y mae yn cyssuro Sion a bendithion presennol*, 28 *ac a rhai a ddaeth.*

CEnwch yr vdcorn yn Sion, a bloeddiwch ar fynydd fy sancteiddrwydd: dychrynhed holl breswyl-wŷr y wlâd; canys daeth dydd yr Arglwydd, canys y mae yn agos.

2 Diwrnod tywyll du, diwrnod cwmmyloc, a niwloc, fel y mawr wedi ymwasgaru ar y mynyddoedd: pobl fawr a chryfion, ni bu ei fâth er ioed, ac ni bydd eilwaith ar ei ôl, hyd flynyddoedd cenhedlaeth a chenhedlaeth.

3 O'i flaeny difa y tân, ac ar ei ôl y fflam, *mae* 'r wlad o'i flaen fel gardd baradwys, ac ar ei ôl yn ddiffaethwch anrheithiedic; a hefyd ni ddiango dim ganddo.

4 Yr olwg *arno fydd* megis golwg o feirch, ac fel marchogion, felly y rhedant.

5 Megis ſŵn cerbydau ar bennau y mynyddoedd y llammant, fel ſŵn tân yſſol yn difa y ſoſt, ac fel pobl gryfion wedi ymoſod i ryfel.

6 O'i flaenyr ofna y bobl, * pob wyneb a gaſcl yn ddu.

7 Rhedant fel glewion, dringant y mûr fel rhyfelwyr, a cher dddant bob yn eu ffordd ei hun, ac ni wyrant oddiar eu llwybrau.

8 Ni wthiant y naill y llall; cerddant bob un ar ei lwybr ei hun: ac er eu ſyrthio ar y ſ dd eddyf nid archollir hwynt.

9 Gwibiant ar hyd y dinas; rhedant ar y mûr, dringant i'r tai, ânt i mewn erwy 'r ffenaſtri, fel lleidr.

10 * O'i flaen ef y cryna y ddaear, y nefedd a gynhyrfir, yr haul a'r lleuad a dywyllir, a'r ſêr a attalianſ eu llewyrch.

11 A'r Arglwydd a rydd ei lef o flaen ei lu, canys mawr iawn yw ei werſyll ef, canys cryf yw 'r hwn ſydd yn gwneuthur ei air ef, * o herwydd mawr yw dydd yr Arglwydd, ac ofnadwy tawn a phwy a'i hetys?

12 Ond yr awr hon, medd yr Arglwydd, * dychwelwch atafi a'ch holl galon, ag ympryd hefyd, ac ag wylofain, ac â galar.

13 A thwygwch eich calon, ac nid eich dillad, ac ymchwelwch at yr Arglwydd eich Duw: o herwydd * graſlawn, a thrugarog yw efe, hwyrfrydic i ddigofaint, a mawr ei drugaredd, ac edifeiriol am ddrwg.

14 * Pwy a wyr a dry ac edifarha, a gwedd-dill gendiſo ar ei ôl, ſef bwyd offrwm, a diod offrwm i'r Arglwydd eich Duw?

15 Cenwch vdcorn yn Sion, * cyſſegrwch ympryd, gelwch gymmanfa?

16 Ceſclwch y bobl; cyſſegrwch y gynnulleidfa, casclwch yr henuriaid; ceſclwch y plant a'r rhai yn ſugno bronnau: deued y priod-fab allan o'i ſtafell, a'r briod ferch allan o'i hefell ei gwely?

17 Wyled yr offeiriaid, gweinidogion yr Arglwydd, rhwng y porth a'r allor, a dywedant, arbed dy bobl ô Arglwydd, ac na ddyro di etifeddiaeth

eich i, wrthi, ‖ i bwyso dros eu cenhedloedd arnynt; * pa hun o honynt a fynegiant ym mhlith y bobloedd y pethau cyntaf hyn? Neu eu Duw hwynt?

28 Yna 'r Arglwydd a studiged[illegible] am ei dîr, ac a arbed ei bobl.

29 A'r Arglwydd a ettyl[illegible] ac a ddywed wrth ei bobl; wele fi yn anfon i chwi yd, a gwin, ac olew, a diwellir chwi o honaw; ac ni wnaf chwi mwyach yn wradwydd ym mysc y cenhedloedd.

30 Eithr bwriaf yn bell oddi wrthoch y gogleddin, a gyrraf ef i dîr sych diffaith, a'i wyneb tua mor y dwyrain, a'i ben ôl tua'r môr olaf, a'i ddrewi a gyfyd, a'i ddrygsawr a ddaw i fyny, am iddo ‖ wneuthur mawrhydri.

31 Na ofna di ddâear, gorfoledda, a llawenycha: canys yr Arglwydd a wna fawrhydri.

32 Na ofnwch, anifeiliaid y maes: canys porfeydd y mae profeydd yr anialwch, c[illegible] a ddwg ei ffrwyth, y ffigys-bren, a'r [illegible] a roddasc eu cnwd.

33 Chwi chan plant Sion, gorfoledd[illegible] llawenhewch yn yr Arglwydd eich Duw [illegible] efe a roddes i chwi ‖ y cynhar-law † yn gyfiawnder, ac a wna ar cynhar-law, a'r diweddar-law, megis cynt.

34 A'r ſcubonau a lenwir o ydau'r gwîn newydd, a'r olew, a dros y lleſtri.

35 A mi a dalaf i chwi y blynyddoedd a ddiſgodd y ceiliog rhedyn, profi y rhwyd, a'r locuſt, a'r llindys, fy llu mawr i, yr hwn a anfonais yn eich plith.

36 Ac yna y bwyttewch, gan fwytta ac ymddiddan; ac a molienwch enw 'r Arglwydd eich Duw, yr hwn a wnaeth â chwi yn rhyfedd; ac ni wradwyddir fy mhobl byth.

37 A chewch wybod fy mod i ynghanol Iſrael, ac mai myfi yw yr Arglwydd eich Duw, ac nid oes neb arall: ac ni wradwyddir fy mhobl byth.

38 A bydd ar ôl hyny * y tywalltaf fy Yſpryd ar bob cnawd; a'ch meibion, a'ch merched a broffwydant, eich henuriaid a welant freuddwydion, eich gwŷr ieuaingc a welant weledigaethau:

39 Ac ar y gweiſſion hefyd, ac ar y morwynion y tywalltaf fy Yſpryd yn y dyddiau hyny.

40 A mi a wnaf ryfeddodau yn y nefoedd, ac yn y ddâear, gwaed, a thân, a cholofnau mwg.

41 * Yr haul a drofir yn dywyllwch, a'r lleuad yn waed, cyn dyfod mawr, ac ofnadwy ddydd yr Arglwydd.

42 A bydd yr * achubir pob yn a alwo ar enw 'r Arglwydd: canys bydd ymwared, fel y dywedodd yr Arglwydd, yn mynydd Sion, acyn Ieruſalem, acyn y gweddillion a alwo 'r Arglwydd.

PENN. III.

*Penn. Duw yn barnu gelynion ei bobl yn Ieruſalem, ac yn addaw bendithion i'r ſanctaidd. 17 Ac yn addaw ei ſanctaidd ei hun yn yr Eglwys.

CANys wele yn y dyddiau hyny, ac yn yr amſer hwnnw, pan ddychwelwyf gaethiwed Iuda a Ieruſalem,

2 Mi a gaſglaf hefyd yr holl genhedloedd, a dygaf hwynt i wared i ddyffryn Iehoſaphat, a dadleuaf [illegible] yn erbyn [illegible] Iſrael, y rhai a waſcarasant [illegible] hedloedd, a rhannaſant fy ‖ tîr,

3 Ac ar fy mhobl y bwriaſant gorchymmyn, a rhoddaſant y bachgen er puttain, a gwerthaſant y fachgennes er gwin, fel yr yfent.

4 Tyrus hefyd, a Sidon, a holl ardaloedd Paleſtina: beth ſydd i chwi a wnelech ‖ mi? a ydych yn ymddial arnaf? ac os ymddialwch i mi, buan iawn y dychwelaf eich ymddial ar eich pen eich hunain.

5 Am i chwi ſymmeryd fy arian a'm haur, a dwyn i'ch temlau fy nhlyſſau ‖ dymunol.

6 Gwerthaſoch hefyd feibion Iuda a meibion Ieruſalem i'r Groegiaid; i w pellhau oddi wrth eu tîr eu hunain.

7 Wele fi a'i codaf hwynt o'r lle y gwerthaſoch hwynt iddo; ac a dalaf eich tâl ar eich pen eich hunain.

8 A mi meibion a werthaſ eich meibion, a'ch merched i law meibion Iuda, a hwythau a'i gwerthant i'r Sabeaidd, i genedl o bell; canys yr Arglwydd a'i lefarodd hyn.

9 Cyhoeddwch hyn yn mysc y cenhedloedd, ymbarottowch ryfel, deffrowch y gwŷr cryfion, ‖ nesaed, deuant i fyny.

10 Gyrwch eich ſychau yn gleddyfau, ac [illegible] yn waywffyn: y dyweded y llwfrgi, [illegible]

11 Ymgaſglwch, a dewch y cenhedloedd o amgylch oll, ac ymgynnullwch: ‖ yno dwg, O Arglwydd, dy gedyrn.

12 Deffroed y cenhedloedd, a deuant i fyny i ddyffryn Iehoſaphat: o herwydd yno yr eiſtedd i farnu 'r holl genhedloedd o amgylch.

13 * Rhowch i mewn y cryman, canys aeddfed yw y cynhaaf: deuwch, ewch i mewn, gwaſcwch allan: canys mawr yw gwŷr a hanwyd, a'r gwaſcfa yn llawn, y gwinfatiau a orlifant; am amlhau eu dryginioni hwnw.

14 Tyrfâ, tyrfâ, dyffryn * y farn: canys agos yw dydd yr Arglwydd yn nyffryn y farn.

15 Y ſêr hefyd a'r lloer a dywyllant, a'r ſêr a attallant eu diſgleirio.

16 Yr Arglwydd hefyd a rua o Sion, ac a rydd ei lef o Ieruſalem, a'r nefoedd hefyd a'r ddaear a grynant: ond yr Arglwydd fydd gobaith ei bobl, a chadernid meibion Iſrael.

17 Felly y gewch wybod mai myfi yw yr Arglwydd eich Duw, yn trigo yn Sion fy mynydd ſanctaidd: yna y bydd Ieruſalem yn ſanctaidd, ac * nid â dieithriaid rtwyddi mwyach.

18 A'r dydd hwnnw y bydd i'r mynyddoedd * ddefnynnu melys-win, a'r bryniau a lifeiriant o laeth, a holl ffrydiau Iuda a'i cerdant gan ddwfr, a ffynnon a ddaw allan o dŷ'r Arglwydd, ac a ddyfrha ddyffryn Sittim.

19 Yr Aipht a fydd anghyfannedd, ac Edom a fydd anialwch anghyfannedd o am y trais a wnaethant i feibion Iuda, am iddynt dywallt gwaed gwirion yn eu tîr hwynt.

20 Eithr Iuda a breſwylir byth, a Ieruſalem o genhedlaeth i genhedlaeth.

21 Canys glanhâf waed y rhai ni [illegible] canys yr Arglwydd fydd yn trigo yn Sion.

¶ LLYFR AMOS.

PEN. I.

Amos yn dangos herwidigaethau Duw ar Damascus ac ar y Philistiaid, 19 ac ar Tyrus, 11 Edom, 13 ac ar Ammon.

Geiriau Amos (yr hwn oedd ym mysc bugeiliaid Tecoa) y rhai a welodd efe am Israel, yn nyddiau Vzziah brenin Iuda, ac yn nyddiau Ieroboam fab Ioas brenin Israel, ddwy flwyddyn cyn y *ddaear-gryn.

2 Ac efe a ddywedodd, *Yr Arglwydd a rua o Sion, ac a rydd ei lêf o Ierusalem; a chyfanneddau y bugeiliaid a alarant, a phen Carmel a wywa.

3 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, o herwydd tair anwireddau Damascus, ac o herwydd pedwar, ni throf ymaith *ei choss* hi, am iddynt ddyrnu Gilead ag offer dyrnu o hearn.

4 Ond anfonaf dân i dŷ Hazael, ac efe a ddifa palasau Benhadad.

5 Drylliaf drossol Damascus, a thorraf ymaith drigiannydd o ddyffryn Afen, a'r hwn sy'n dal teyrnwialen o dŷ Eden; a phobl Syria a ânt yn gaethglud i Cir, medd yr Arglwydd.

6 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, am dair o anwireddau *Gaza, ac am bedair, ni throf ymaith ei choss hi, am iddynt gaethglud o gaethiwed gau iw rhoddi i fynu i Edom.

7 Ond anfonaf dân ar fûr Gaza; ac efe a ddifa ei palasau hi.

8 Ac mi a dorraf y presswyl-wr o Asdod; a'r hwn sy'n dal teyrnwialen o Ascelon, a throf fy llaw yn erbyn Ecron, a'r gweddill fydd am weddill y Philistiaid, medd yr Arglwydd Dduw.

9 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, am dair o anwireddau Tyrus, ac am bedair, ni throf ymaith ei choss hi, o herwydd iddynt hwy rwystro *holl fyrddiwn caethiwed i Edom; ac na chofiasant y cyfammod o frodyr:

10 Ond anfonaf dân i fûr Tyrus, ac efe a ddifa ei palasau hi.

11 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, am dair o anwireddau Edom, ac am bedair ni throf ymaith ei choss hi, am iddo erlid ei frawd â'r cleddyf, a thaflu ymaith ei dosturi, a bod ei ddig yn rhwygo yn wastadol, a'i lid yn cadw ei lid yn dragywyddol.

12 Ond anfonaf dân i Teman, yr hwn a ddifa palasau Bosra.

13 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, am dair o anwireddau Ammon, ac am bedair, ni throaf ymaith ei choss hi; am iddynt hwy rwygo gwragedd beichiogion Gilead, er mwyn helaethu eu terfynau:

14 Ond cynneuaf dân yn muri Rabbah, ac efe a ddifa palasau gydâ gwaedd, ar ddydd y rhyfel, gydâ thymmestl, ar ddydd corwynt:

15 A'i brenin â yn gaeth, efe a'i bennaethiaid gydâ medd yr Arglwydd.

PEN. II.

Digofaint Duw yn erbyn Moab, 4 ac ar Iuda, 6 Israel. 9 Duw yn achwyn ei dda arnynt.

Fel hyn y dywed yr Arglwydd, am dair o anwireddau Moab, ac am bedair, ni throaf ymaith ei choss hi, am iddo *losci eskyrn brenin Edom yn galch:

2 Ond anfonaf dân i Moab, yr hwn a ddifa palasau Cerioth: a Moab fydd marw mewn terfysc, gweiddi, a llais vdcorn.

3 Ac mi a dorraf ymmaith y barn-wr o'i chanol hi, a'i holl bendefigion a laddaf gyd âg ef, medd yr Arglwydd.

4 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, am dair o anwireddau Iuda, ac am bedair, ni throaf ymaith ei choss hi; am iddynt ddirmygu cyfraith yr Arglwydd, ac na'a cadwasant ei ddeddfau ef; a'r celwyddau a'i cyfeilliornodd hwynt, y rhai 'r aeth eu tadau ar eu hôl.

5 Eithr anfonaf dân i Iuda, ac efe a ddifa palasoedd Ierusalem.

6 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, am dair o anwireddau Israel, ac am bedair, ni throaf ymaith ei choss hi; am iddynt *werthu y cyfiawn am arian, a'r tlawd er pâr o escidiau.

7 Y rhai a ddyheuant ar ol llwch y ddaear arben y tlodion; ac a âthrant ffordd y gostyngedig a'r gwr, a'i dad â at yr vn llangces, i halogi fy enw sanctaidd.

8 Ac ar ddillad wedi eu rhoi yngwyrîl y gorweddant wrth bob allor; a gwin y dirwyol a yfant yn nhŷ eu Duw.

9 Ette myfi a ddinistriais yr *Amoriad o'i blaen hwynt, yr hwn yr oedd ei vchder fel vchder y cedr-wŷdd, ac efe oedd gryf fal derw; etto mi a ddinistriais ei ffrwythau oddi arnodd, ai wraidd oddi tanodd.

10 Myfi hefyd a'ch dugym chwi i fynu o wlad *yr Alphr, ac a'ch arweiniais chwi ddeugain mlynedd trwy 'r anialwch, i feddiannu gwlad yr Amoriad.

11 A mi a gyfodais o'ch meibion chwi *yn* brophwydi, ac o'ch gwŷr ieuainc *i* yn Nazareaid: oni *bu* hyn, o meibion Israel, medd yr Arglwydd?

12 Ond chwi a roesoch i'ch Nazareaid win i yfed, ac a orchymynnasoch i'ch prophwydi, *gan ddywedyd; na phrophwydwch.

13 Wele fi wedi fy llethu tanoch, fel y llethir y fen lawn o ysgubau.

14 A metha gan y buan ddiangc, a'r cryf ni chadarnhâ ei nyn, a'r cadarn ni wared ei enaid ei hun.

15 Ni saif a ddalio y bŵa, ni ddiangc y buan o draed, nid achub marchog marc ei enaid ei hun.

16 A'r cryfaf ei galon o'r cedyrn a ffŷ y dyddiau hwnnw yn noeth-lymmun, medd yr Arglwydd.

PEN. III.

1 Mor anghenrheidiol yw herwidigaethau Duw yn erbyn Israel. 9 Gyhoeddi hynny, a'i achos hefyd.

GWrandewch y gair a lefarodd yr Arglwydd i'ch erbyn chwi, plant Israel, yn erbyn yr holl deulu a ddugym i fynu o wlad yr Aipht, gan ddywedyd;

2 Chwi yn vnic a adnabûm o holl deuluoedd y ddaiar: am hynny ymwelaf â chwi am eich holl anwireddau.

3 A rodia dau ynghyd, nis bôd yn gytûn?

4 A rua y llew yn y goedwig, heb gaffael ysclyfaeth? y a lefa cenau llew o'i ffau, heb ddal dim?

5 A fyth yr aderyn yn y fagl ar y ddaiar, heb fod rhwyd wedi ei gosod iddi? a gyfyd yr adar ffwrdd o'r ddaiar, heb dim ddal?

‖ Neu, edeg o'r obol yng-hyd.

6 A genir vdcorn yn y ddinas heb ‖ddychrynu ei'r bobl? a fydd niwed yn y ddinas ‖heb i'r Arglwydd ei wneuthur?

7 Canys ni wna yr Arglwydd ddim, a'r na's ‖ Neu, ac yni wna yr Arglwydd tyw beth.

dangosо ei gyfrinach iw weision y prophwydi.

8 Rhnodd y llew, pwy nid ofna? yr Arglwydd Ior a lefarodd, pwy ni phrophwyda?

9 Cynoeddwch o fewn y palasau yn Asdod; ac yn y palasau yngwlad yr Aipht; a dywedwch, deuwch ynghyd ar fynyddoedd Samaria, a gwelwch derfysgoedd lawer o'i mewn, a'r gorthrymmedigion yn ei chanol hi.

10 Canys ni fedrant wneuthur vniondeb, medd yr Arglwydd: pentyrru y maent drais, ac ‖ysbail yn eu palasau.

‖ Neu, anghaith.

11 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, gelyn *fydd* o amgylch y tir; ac efe a dynn i lawr dy nerth oddi wrthit, a'th balasoedd a yspeilir.

12 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, fel yr achub y bugail o safn y llew, y ddwy goes, neu ddarn o glust; felly'r achubir meibion Israel y rhai sydd

‖ Neu, ac yn trigo yn Samaria mewn cwrr gwely, ‖ac yn Damascus *mewn* gorweddle.

yn *mewn* y gwely.

13 Gwrandewch a thystiolaethwch yn nhŷ Iacob, medd yr Arglwydd Dduw, Duw y lluoedd,

‖ Neu, y cofbaf Israel am anwireddau

14 Mai y dydd ‖yr ymwelâf ag anwireddau Israel arno efe, y gofwyaf hefyd allorau Bethel; a chrych yr allor a dorrir, ac a syrthiant i'r llawr.

15 A mi a darawaf y gaiaf-dŷ, a'r haf-dy, a derfydd am y tai Ifori; a bydd diben ar y tai mawrion, medd yr Arglwydd.

PEN. IIII.

1 Y mae yn ceryddu Israel am eu trais, 4 a'i delw-addoliaeth, 6 ac am nad oeddynt yn gwelhau wrth eu ceryddu.

GWrandewch y gair hwn, gwartheg Basan, y rhai ydych ym mynydd Samaria, y rhai ydych yn gorthrymmu y tlawd, yn ysigo'r anghenog, yn dywedyd wrth eu meistred; Dygwch, ac yfwn.

2 Tyngodd yr Arglwydd Dduw iw ſancteiddrwydd, y daw wele, y dyddiau arnoch, y dŵg efe chwi ymmaith â draio, a'ch hiliogaeth â bachau pyſcotta.

3 A chwi ewch allan ‖r adwyau, bob vn ar ei chyfer, a chwi ‖a'i teſlwch hwyut i'r palâs, medd yr Arglwydd.

‖ Neu, a dyfwch ymaith bethau *y palâs.*

4 Deuwch i Bethel, a throſſeddwch, i Gilgal, a throſſeddwch fwy-fwy, dygwch bob boreu eich aberthau, a'ch degymmau * wedi tair blynedd o ddyddiau.

* Deut. 14.28. † Hebr. *dose-aberih-uch.*

5 Ac † offrymmwch * o ſurdoes *aberth* diolch, cyhoeddwch ac yſpyſwch aberthau gwir-ſodd: canys † hyn a hoffwch meibion Israel, medd yr Arglwydd Dduw.

* Leuit. 7.13. † Hebr. *felly yr hoffwch.*

6 A rhoddais iwch lendid dannedd yn eich holl ddinaſoedd, ac eiſieu bara yn eich holl leoedd: etto ni ddychwelaſoch attaſi, medd yr Arglwydd.

7 Myſi hefyd a attelais y glaw rhagoch, pan oedd etto dri mis hyd y cynhaiaf, glawiais hefyd ar vn ddinas; ac ni lawiais ar ddinas arall: vn rhan a gaſodd law, a'r rhan ni chaſodd law a wywodd.

8 Gwibiodd dwy ddinas neu dair, i vn ddinas i yfed dwfr, ond ni's diwallwyd: etto ni ddychwelaſoch attaſi, medd yr Arglwydd.

‖ Neu, amaiſeruch gyn-dd, & a yſſodd a lwydi.

9 Tarewais chwi â diſanniad, ac â maildder: pan amlhaodd eich gerddi, a'ch gwinllannoedd, a'ch ffigyſwydd, a'ch olywydd, y lindys a'i hyſſodd: etto ni threſoch attaſi, medd yr Arglwydd.

10 Anfonais yr haint yn eich myſg, mewn ffordd *yr Aipht*; eich gwŷr ieuainge a laddais â'r cleddyf, gyd â † chaeth-gludo eich meirch a chodais ddrewi eich gwerſyllooedd i'ch ffroenau: etto ni threſoch attaſi, medd yr Arglwydd.

11 Mi a ddyrchwelais *rai* o honoch, fel yr ymchwelodd Duw * Sodoma, a Gomorrah, ac y oeddech ſ'el pentewyn wedi ei achub o'r gyndân: etto ni threſoch attaſi, medd yr Arglwydd.

12 O herwydd hynny, yn y modd ymma y gwnaf i ti Iſrael, ac o herwydd mai hyn a wnaf iti, bydd barod Israel i gyfarfod â'th Dduw.

13 Canys wele, lluniwr y mynyddoedd, a chreawdr ‖y gwynt, yr hwn a fynega i ddyn beth yw ei feddwl, *ac* a wna y bortu yn dywyllwch, ac a gerdd ar vchelderau'r ddaiar, yr Arglwydd Duw y lluoedd, *yw* ei enw.

PEN. V.

1 Cwynfan tros Israel. 4 Annog i ddiſwrneh. 21 Duw yn gwrthod eu rhagrithiol waſanaeth hwy.

GWrandewch y gair hwn, a godaf i'ch erbyn, ſef galar-nâd, ô dŷ Iſrael.

2 Y wyryf Iſrael a ſyrthiodd, ni chyfyd mwy: gadawyd hi ar ei thîr, nid oes a'i cyfyd.

3 Canys y modd hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, y ddinas a aeth allan â mil, a wneiſ ill gant, a'r hon a aeth allan *ar* ei chaufed, a wneiſ ill ddêc i dŷ Iſrael.

4 O herwydd ſel hyn y dywed yr Arglwydd wrth dŷ Iſrael, ceiſiwch fi, a byw fydd wch.

5 Ond nac ymgeiſiwch â * Bethel, ac nac ewch i Gilgal, ac na thramwywch i Beerſeba: o herwydd gan gaeth-gludo y caeth-gludir Gilgal, a Bethel a fydd yn ddiddim.

6 Ceiſiwch yr Arglwydd a byw fyddwch, rhag iddo dorri allan, yn nhŷ Ioſeph fel tân, a'i diffo, ac na byddo a'i diffoddo yn Bethel.

7 Y rhai a drowch farn yn wermod: ac a adewch gyfawnder ar y llawr:

8 *Ceiſiwch* yr hwn a * wnaeth y ſaith ſeren, a Orion, ac a dŷ ſgod angeu yn foreu-ddydd, ac a dywylla y dydd yn nôs * yr hwn a eilw dŷfroedd y môr, ac a'i tywallt ar wyneb y ddaiar: yr Arglwydd *yw* ei enw.

9 Yr hwn ſydd yn nerthu † anrheithiedig yn erbyn y cryf: ſel y delo yr anrheithiedig yn erbyn amddiffynfa.

10 Câs ganddynt a geryddo yn y porth; a thrad ganddynt a lefaro yn berffaith.

11 O herwydd hynny am iwch ſathru y tlawd, a dwyn y beichiau gwenith oddi arno, * chwi a adeiladaſoch dai o gerric nâdd, ond ni threigiwch ynddynt: plannaſoch winllanneodd † hyfryd, ond nid yfwch eu gwîn hwynt.

12 Canys mi a adwen eich anwireddau lawer, a'ch pechodau cryfion: y maent yn blino y cyfiawn, yn cymmeryd ‖ lâwn, ac yn troi heibio y tlawd yn y porth.

13 Am hynny y neb a fyddo call a ofega'r amſer hwnnw, canys amſer drwg yw.

14 Ceiſiwch ddaioni, ac nid drygioni, fel y byddoch fyw, ac felly yr Arglwydd, Duw y lluoedd, fydd gyd â chwi, fel y dywedaſoch.

15 * Caſewch ddrygioni, a hoffwch ddaioni, a ſyſgodwch farn yn y porth: ſe allai y bydd Arglwydd Dduw y lluoedd yn raſlawn i weddill Ioſeph.

16 Am hynny, ſel hyn y dywed yr Arglwydd, Duw y lluoedd, yr Arglwydd: yr amhoblogaeth *a fydd* cwynfan, ac yn mhob priffyrdd y dywedant, oh, oh, a galwant yr arddwr i alaru, ac yn rhai ſydd o alaru i gwynfan.

6 Ac yn mhob gwinllan *y ſydd* cwynfan: trawwyaſ trwy dy ganol di, medd yr Arglwydd.

8 Gwae y neb ſydd yn dymuno dydd yr Arglwydd, beth *yw* hwnnw i chwi? tywyllwch ac nid goleuni yw dydd yr Arglwydd.

19 Megis pe ffoei gŵr rhag llew, ac arth yn cyfarfod ag ef, a myned i'r tŷ, a phwyſo ei law ar y pared, a ſtrathu o'ſarph:

20 Oni *bydd* dydd yr Arglwydd yn dywyllwch, ac nid yn oleuni? yn dywyll iawn, ac heb lewyrch iddo?

21 *Caſeais, a ffieiddiais eich gwyliau, ac nid arogla'i yn eich cymmanſoedd.

22 Canys er i chwi offrymmu i mi boeth offrymmau, a'ch offrymman bwyd; ni ſyddaf fodlon *iddynt*; ac nid edrychaf ar *hedd offrwm eich paſcedigion.

23 Symmud oddi wrthif drwſt dy ganiadau? canys ni wrandawaf buroriaeth dy nabliau.

24 Ond *rheded barn fel dyfroedd, a chyfiawnder fel ffrwd grêſ.

25 *A offrymmaſoch chwi i mi aberthau, a bwyd offrymmau, yn y diſſaethwch ddengain mlhynedd, tŷ Iſrael?

26 Ond dygaſoch *Babell eich Moloch, Chiwn eich delwau, ſeren eich duw, a wnaethoch iwch eich hunain.

27 Am hynny y caeth gludaf chwi i'r tu hwnt i Damaſcus, medd yr Arglwydd, Duw y lluoedd *yw* ei enw.

PEN. VI.

1 Y coſbir newſiant Iſrael, 7 ag anghyfanneddrwydd. 12 Mor anhawdd ganddynt wellhau.

GWae y rhai *eſmwyth arnynt yn Sion, ac ſydd yn ymddiried ym mynydd Samaria, y rhai a enwir *yn *bennaf o'r cenhedloedd: y rhai y daeth tŷ Iſrael attynt.

2 Tramwywch i Calneh, ac edrychwch, ac ewch oddi yno i Hemath fwyaf; yna diſcynnwch i Gath y Philiſtiaid: ai gwell ydynt na'r teyrnaſoedd hyn? ai helaethach eu terfyn hwy na'ch terfyn chwi?

3 *Y rhai ydych yn pellhau y dydd drwg, ac yn peri *eiſteddle trais.

4 Gorwedd ymaent ar welâu Ifori, ac ymeſtyn ar eu glythau, a bwyta yr wŷn o'r praidd, a'r lloi o ganol y cutt.

5 Y rhai a *ddatcanant gyd â llais y nabl, dychymygaſant iddynt eu hun offer cerdd, megis Dafydd.

6 Y rhai a yfant *win mewn phiolau, ac a ymiraint â'r cynaint pennaf; ond nid ymofidiant am ddrylliо Ioſeph.

7 Am hynny 'r awr hon hwy a ddygir yn gaeth gyd â'r cyntaf a ddygir yn gaeth; a gwledd y rhai a ymeſtynnant a ſymmudir.

8 *Tyngodd yr Arglwydd Dduw iddo ei hun, ffieiddi gennif odidowgrwydu Iacob, a chaſeais ei balaſau, am hynny y rhoddaf i fynŷ ddinas †ac ſydd ynddi, medd Arglwydd Duw y lluoedd.

9 A bydd os gweddillir mewn yn tŷ ddêc o dŷnion, y byddant feirw.

10 Ei ewythr â'i cyſyd i fynu, a'r hwn a'i llŷſc, i ddwyn yr eſcyrn allan o'r tŷ, ac a ddywed wrth yr hwn a fyddo wrth yſtlyſan y tŷ, a oes etto neb gyd â thi? ac efe a ddywed, nac *oes*: yna y dywed yntef, *tawa mna wa ſamaetha* coſio enw 'r Arglwydd.

11 O herwydd wele 'r Arglwydd yn gorchymyn, ac efe a dery y tŷ mawr *a'g agennau, a'r tŷ bychan *a holltau.

12 A red meirch ar y graig? a arddi *neb hi* ag ychen? canys troeſoch farn yn fuſtl, a ffrwyth *cyfiawnder yn wermod.

13 O chwi y rhai ſy'n llawenychu mewn peth diddim, yn dywedyd, ond o'n nerth ein hun y cymmeraſom i ni? gryſder.

14 Ond wele, mi a gyſodaf i'ch erbyn chwi, tŷ Iſrael, medd Arglwydd Dduw y lluoedd, genhedl; a hwy a'ch cyſtuddiant chwi, o'r ffordd yr ewch i Hemath, hyd *Iaſon y diffaethwch.

PEN. VII.

1 Troi heibio farnedigaethau y ceiliogod rhedyn, 4 a'r tân, trwy weddi Amos. 7 Trwy weledigaeth o ſar a llinyn meſur, y dangoſir gwrthodiad Iſrael. 10 Amaziah yn achwyn ar Amos. 14 Amos yn dangos ei alwedigaeth ei hun, 16 A barnedigaeth Amaziah.

FEl hyn y dangoſodd yr Arglwydd i mi; ac wele ef yn ffurfio *ceiliogod rhedyn, pan ddechreuodd yr adladd godi, ac wele adladd wedi lladd *gwair* y brenin *oedd*.

2 A phan ddarfu iddynt ſwytta glaſwellt y tîr, yna y dywedais, arbed Arglwydd attolwg, *pwy a gyfyd Iacob? canys bychan yw.

3 Edifarhaodd yr Arglwydd am hyn: ni bydd *hyn*, eb yr Arglwydd.

4 Fel hyn y dangoſodd yr Arglwydd Dduw i mi; ac wele 'r Arglwydd Dduw yn galw i farn trwy dân: a difaodd y *tân* y dyſnder mawr, ac a yſſodd beth.

5 Yna y dywedais, Arglwydd Dduw, paid attolwg, *pwy a gyfyd Iacob? canys bychan yw.

6 Edifarhaodd yr Arglwydd am hyn, ni bydd hyn chwaith, eb yr Arglwydd Dduw.

7 Fel hyn y dangoſodd eſe i mi, ac wele 'r Arglwydd yn ſeſyll ar gaer *a wnaethpwyd wrth* linyn, ac yn ei law linyn.

8 A'r Arglwydd a ddywedodd wrthif, beth a weli di, Amos? a mi a ddywedais, *llinyn*: a'r Arglwydd a ddywedodd, wele, goſodaf linyn yng*hanol ſy mhobl Iſrael, ac ni chwanegaf fyned heibio iddynt mwyach.

9 Vchelfeydd Iſaac hefyd a wneir yn anghyfannedd, a chyſegrau Iſrael a ddifethir, a mi a gyſodaf yn erbyn tŷ Ieroboam â'r cleddyf.

10 Yna Amaziah offeiriad Bethel a anfonodd at Ieroboam frenin Iſrael, gan ddywedyd; cydfwriadodd Amos i'th erbyn yng*hanol tŷ Iſrael; ni ddichon y tîr ddwyn ei holl eiriau'ef.

11 Canys fel hyn y dywed Amos, Ieroboam a fydd farw trwy'r cleddyf, a Iſrael a gaeth-gludir yn llwyr allan o'i wlad.

12 Dywedodd Amaziah befyd wrth Amos, tî weledydd, dôs, ffoa mmaith i wlâd Iuda, a bwytta fara yno, a phrophwyda yno.

13 Na chwanega brophwydo yn Bethel mwy, canys *cappel y brenin, †a llŷs y brenin yw.

14 Yna Amos a atteboddi, a dd wedodd wrth Amaziah, nid prophwyd *oeddwn* i, ac nid mab i brophwyd *oeddwn* i; namyn bugail *oeddwn* i, a chaſcluddi *ffigys gwyllion.

15 A'r Arglwydd a'm cymmerodd oddi ar ôl y praidd, a'r Arglwydd a dywedodd wrthif, dôs, a phrophwyda i'm pobl Iſrael.

16 Yr awr hon gan hynny, gwrando air yr Arglwydd, ti a ddywedi, na brophwyda yn erbyn Iſrael, ac *nac †yngan yn erbyn tŷ Iſrael.

17 *Am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd, dy wraig a briddeinia yn y ddinas, dy feibion a'th ferched a ſyrthiant gan y cleddyf, a'th dîr a rennir wrth linyn, a thi heu a fyddi farw mewn tîr halogedic, a chan gaeth-gludo y caeth-gludir Iſrael allan o'i wlad.

P*en. 5.7

†Hebr. gyrn.

|Neu, ddyſgyn.

|Neu, glaſbryfed.

|Neu, trwy hwy y cyfyd Iacob? neu, pwy o (neu, trois) Iacob a gyfyd?

|Neu, gynnes.

|Neu, cyſegr.

*Hebr. 17 y fe hinaeth yw.

|Neu, ſy'n ſyſmwyth.

*Ezeca. 21.2.

†Hebr. ddefny na a'r 16.& 21.

PEN. VIII.

1 *Wrth gawell o ffrwythydd haf y dangosfir mor agos yw diwedd Israel.* 4 *Argyoeddi trais a thrahâ.* 11 *Bygwth newyn gair Duw.*

FEl hyn y dangosodd yr Arglwydd i mi, ac wele gawelleid o ffrwythydd haf.

2 Ac efe a ddywedodd, beth a weli di, Amos? a mi a ddywedais, cawelleid o ffrwythydd haf. Yna y dywedodd yr Arglwydd wrthif, daeth y diwedd ar fy mhobl Israel, nid âf heibio iddynt mwyach.

‖ *Hebr.* *a ddant.*

3 Canisdan y Demi hefyd † a droir yn ŵdo ar y dydd hwnnw, medd yr Arglwydd Duw: llawer o gelaneddau a fydd yn mhob lle; bwrir hwynt allan † yn ddiftaw.

† *Hebr.* *diftawa.*

4 Gwrandewch hyn y fawl ydych yn llyngcu yr anghenog, i ddifa tlodion y tîr,

‖ *Neu,* *newydd-loer.* † *Heb.yr eporem.*

5 Gan ddywedyd, pa bryd yr â y ‖ mis heibio, fel y gwerthom ŷd? a'r Sabboth, fel † y dygom allan y gwenith, gan brinhau yr Ephah, a helaethu y Sicl, † ac anghyfiawni a chlorianau *drwy* dwyll?

† *Hebr.* *a gwyro* *clorian-* *au twyll* *Pen.* 8.6.

6 I bryno y tlâwd er * arian, a'r anghenus er pâr o escidiau, ac i werthu gwehilion y gwenith?

7 Tyngodd yr Arglwydd i ragor-fraint Iacob, diau nid anghofiaf byth yr vn oi gweithredoedd hwynt.

8 Oni chryn y ddaiar am hyn? ac oni alara ei holl bresfwyl-wŷr? cyfyd hefyd i gyd fel llif, a bwrir hi ymmaith, a hi a foddir, megis *gan* afon yr Aipht.

9 A'r dydd hwnnw, medd yr Arglwydd Duw, y gwnaf i'r haul fachludo hanner dydd, a thywyllaf y ddaiar *hw* dydd goleu.

10 Trôf, hefyd eich gwyllau yn alar, a'ch holl ganiadau yn oer-nad, dygaf fach liain ar yr holl lwynau, a moelni ar bôb pen: ac mi a'i gwnaf fel galar am vn-mab, a'i ddiwedd fel dydd chwerw.

11 Wele, y mae dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd Duw, yr anfonaf newyn i'r tîr, nid newyn am fara, ac nid syched am ddwfr, onid am wrando geiriau'r Arglwydd.

12 A hwy a gyrwydrant o fôr i fôr, a'o wibiant o'r gogledd hyd y dwyrain, i geisio gair yr Arglwydd, ac nis cânt.

13 Y diwrnod hwnnw, y gwyryfon glân, a'r meibion ieuaingc, a ddifroddant o syched.

14 Y rhai a dyngant i bechod Samaria, ac a ddywedant, byw yw dy Ddaw di, ô Dan: a byw yw ffordd Beersheba; hwy a syrthiant, ac ni chodant mwy.

PEN. IX.

1 *Mor ffeer ffydd y dinistr.* 11 *Adfarn Tabernacl Dafydd.*

‖ *Neu,* *archolla.*

GWelais yr Arglwydd yn sefyll ar yr allor, ac efe a ddywedodd, taro gapan y drws, fel y siglo y gorfingan; ‖ a thorr hwynt oll yn y pen; minneu a lladdaf y rhai olaf o honynt â'r cleddyf, ni ffy ymaith o honynt a ffo, ac ni ddiangc o honynt a ddiango.

2 * Pe cloddient hyd yffern, fy llaw a'i tynnai hwynt oddi yno, a phe dringent i'r nefoedd, mi a'i descynnwn hwynt oddi yno:

3 a phe llechent ar ben Carmel, chwiliwn a chymmerwn hwynt oddi yno; a phe ymguddient o'm golwg yngwaelod y môr, oddi yno y gorchymynnaf i'r sarph eu brathu hwynt.

4 Ac os âc i gaethiwed o flaen eu gelynion, oddi yno y gorchymynnaf i'r cleddyf, ac efe a'i lladd hwynt: a * gosodaf fy ngolwg yn eu herbyn, er drwg, ac nid er da *iddynt.*

5 Ac Arglwydd Duw y lluoedd a gyffwrdd â'r ddaiar, a hi a dawdd; a galara pawb a'r a drig ynddi, a hi a gyfyd oll fel llifeiriant, ac a foddir megis *gan* afon yr Aipht.

6 Yr hwn a adeilada * ei escynfeydd yn y nefoedd, ac a sylfaenodd ei ‖ fintai ar y ddaiar, yr hwn a'r * eilw ddyfroedd y môr, ac a'i tywallt ar wyneb y ddaiar; yr Arglwydd *yw* ei enw.

7 Onid *ydych* chwi meibion Israel i mi fel meibion yr Ethiopiaid, medd yr Arglwydd? oni ddygais i fynu feibion Israel allan o dir yr Aipht, a'r * Philistiaid o Caphtor, a'r Syriaid o Cir?

8 Wele lygaid yr Arglwydd ar y deyrnas bechadurus, ac mi a'i difethaf oddi ar wyneb y ddaiar: ond na lwyr ddifethaf dŷ Iacob, medd yr Arglwydd.

9 Canys wele, myfi a orchymynnaf, ac a † ysgwyd dŷ Israel, ym mysc yr holl genhedloedd, fel yr ysgrymmir ŷd mewn gogr; ac ni syrth ‡ dy gronyn lleiaf i'r llawr.

10 Holl bechaduriaid fy mhobl a fyddant farw gan y cleddyf, y rhai a ddywedant, ni oddiwa'r drwg ni, ac ni achub ein blaen.

11 Y dydd hwnnw y codaf * babell Dafydd yr hon a syrthiodd, ac a gaeaf ei bylchau, ac a gyfodaf ei hadwyau, ac a'i hadeiladaf, fel yn y dyddiau gynt.

12 Fel y meddianno y rhai y gelwir fy enw arnynt, weddill Edom, a'r holl genhedloedd, medd yr Arglwydd, yr hwn a wna hyn.

13 Wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, * y goddiwes yr arddwr y medelwr, a'r ‖ sathrudd y grawn-wŷn † yr hau-wr hâd, * a'r mynyddoedd a ddefnynnant ‖ felys-win, a'r holl fryniau a doddant.

14 A dychwelaf gaethiwed fy mhobl Israel, a hwy a adeiladant y dinasoedd anghyfanedd, ac a'i preswyliant, a hwy a blannant winllannoedd, ac a yfant o'i gwin, gwnant hefyd erddi, a bwytânt eu ffrwyth hwynt.

15 Ac mi a'i plannaf hwynt yn eu tîr, ac ni a'i dderwreiddir hwynt mwyach o'i tîr a roddais iddynt, medd yr Arglwydd dy Ddaw.

¶ LLYFR OBADIAH.

1 *Dinistr Edom, a'u eu balchder,* 10 *ac am y cam a wnaethant i Iacob.* 17 *Iechydwriaeth a bendigoliaeth Iacob.*

GWeledigaeth Obadiah: fel hyn y dywed yr Arglwydd Ddaw am Edom: * clywsom sôn oddi wrth yr Arglwydd, a chennad a hebryngwyd ym-mysc y cenhedloedd, codwch, a hyfodwn i ryfela yn ei herbyn hi.

*Ieren. 49.14.

2 Wele, mi a'th wneuthum yn fychan ym mysc y cenhedloedd: dirfa iawn wyt.

3 Balchder dy galon a'th dwyllodd; ti yr hwn wyt yn trigo yn holldau y graig, yn uchel ei drigfa, yr hwn a ddywed yn ei galon, pwy a'm tyn i'r llawr?

4 * Ped vandderchefit megis yr eryr, a phe thai dy nŷth ym mhlith y sêr, mi a'th ddescynnwn oddi yno, medd yr Arglwydd.

...ynnusi *lladron attat, neu yspeilwyr nos, ...ddi i'th dorrwyd ymmaith? y oni ladrattasent ...ndigon? pe daethei cynhull-wyr grawn-win ...ai weddillasent ‖ rawn?

...Pa fodd y chwiliwyd Esau, ac y ceisiwyd ei ...dyfydd ef?

...Yr holl wŷr, y rhai *r oedd cysammod rhyngot ...ynat, a'th yrrasant hyd y terfyn; † y gwŷr yr ...ddwch rhyngot a hwynt, a'th dwyllant, ac ...orfasant; *bwyttâ* wŷr dy fara a roddasant ar-...danat: nid *oes* deall ‖ ynddo.

8 *Oni ddiwistriaf y dydd hwnnw, medd yr Ar-...ydd, y doethion allan o Edom, a'r deall allan o ...ynydd Esau?

9 *Dy gedyrn di Teman a ofnant, fel y torrer ...maith bôb vn o fynydd Esau, trwy laddfa.

10 Am dy drafna *yn erbyn* dy frawd Iacob, ...aith a'th orchguddia, a thi a dorrir ymmaith ...ragwyddoldeb.

11 Y dydd y sefaist o'r tu arall, y dydd y caeth-...ddid estroniaid ei ‖ olud ef, a myned o ddiei-...nid iw byrth ef, a bwrw coel-brennau ar Ierusa-...m, eithau hefyd oeddit megis vn o honynt.

12 ‖ Ond ni ddylesit ti edrych ar ddydd dy ...awd, y dydd y dieithrwyd ef, ac ni ddylesit ...wenychu o achos plant Iuda, y dydd y difeth-...wyd hwynt; ac ni ddylesit † ledu dy sasn ar ddydd ...rafedd,

13 Ni ddylesit ddyfod o fewn porth fy mhobl, yn ...ydd eu haflwydd: ie ni ddylesit edrych ar eu had-...fyd yn nydd eu haflwydd, ac ni ddylesit *estyn dy ...law* ar eu ‖ golud, yn nydd eu difetheiad hwynt. *Neu, fyn.*

14 Ac ni ddylesit sefyll ar y croes-fyrdd, i dorri ymmaith y rhai a ddiangai o hono; ac ni ddylesit ‖ roi i fynu y gweddill o honaw, a'r ddydd yr adfyd. ‖ *Neu, gan*

15 *Canys agos yw dydd yr Arglwydd ar yr holl genhedloedd; * fel y gwnaethoit y gweneir i ti-...heu; dy wobr a ddychwel ar dy ben dy hun. * Exec. 35.15.

16 Canys megis yr ysafoch ar fy mynydd sanctaidd, *felly* 'r holl genhedloedd a ysant yn oestad; ie ysant, a llyngcant, a byddant fel pe na buasent.

17 Ond ar fynydd Sion y bydd ‖ ymwarodd, ‖ ac y bydd sancteiddrwydd a thŷ Iacob a berchennogant eu perchen-...aeth hwynt. ‖ *Neu, rhai diangol.* ‖ *Neu, a*

18 Yna y bydd tŷ Iacob *yn dân, a thŷ Ioseph yn fflam, a thŷ Esau yn sofl, a chynneuant ynddynt, a difant hwynt, ac ni bydd vn gweddill o dŷ Esau; canys yr Arglwydd a'i dywedodd. *bydd yn fantaidd* *Esa. 10. 17. deut. 4. 24. heb. 12. 29.

19 Goresycyn y dehau hefyd fynydd Esau, a'r gwastadedd y Philistiaid; a pherchennogant fenydd Ephraim, a meusydd Samaria, a Beniamin *a ‖ ddidanna* Gilead. ‖ *Neu, a berchennogant yn hŷn ‖ dŷdd yn Sepho.* *1. Tim. 4. 16.

20 A chaeth-glud y llû hwn o blant Israel, yr hwn *a fu eiddo* y Canaaneaid, hyd Zarephath, a chaethion Ierusalem, ‖ y thai *fyddant* yn Sepharad, a feddiannant ddinasoedd y dehau. *yn Sepho.* *1. Tim. 4. 16.

21 A *gwaredwŷr a ddeuant i fynu ar fynydd Sion, i farnu mynydd Esau, * a'r frenhiniaeth fydd eiddo 'r Arglwydd. *Esa. 1. 20. *Luc. 1. 33

¶ LLYFR IONAH.

PEN. I.

1 *Duw yn anfon Ionah i Nineueh, ac ynnau yn ffo i Tarsis.* 4 *A thymhestl yn ei gyhoedd ef.* 11 *Ei ...ddwyn ir môr,* 17 *a physgod yn ei lyngcu ef.*

1 Gair yr Arglwydd a ddaeth at ‖ Ionah fab ...ithtai, gan ddywedyd;

2 Cyfod, dos i Nineueh *y ddinas fawr, a lle-...a ei herbyn: canys eu drygioni hwynt a ...ddasfodd ger fy mron.

3 A Ionah a gyfododd *i fyned i Tarsis, oddi ger bron yr Arglwydd, ac efe a aeth i wared i lop-...a gafodd long yn myned i Tarsis, ac a dalodd ...i fforddôl hi, ac a aeth i wared iddi, i fyned ...i hwynt i Tarsis, oddi ger bron yr Arglwydd.

4 Ond yr Arglwydd a †gyfododd wynt mawr yn ...môr, a bu yn y môr dymhestl, fel † y tybygwyd ...y dryllieu y llong:

5 Yna 'r mor-wŷr a ofnasant, ac a lefasant bôb ...n ei dduw, a bwriasant y dodresn *oedd* yn y ...long i'r môr, i ymyscanshau o honynt: ond Ionah a aethei i wared i ystlysau y llong, ac a or-...weddasei, ac a gysasei.

6 A meistr y llong a ddaeth atto ef, ac a ddy-...wedodd wrtho; beth *a ddarfu* iti gysgedur? ...godi, galw ar dy Dduw: se allai 'r ystyr y Duw ...honaw wrthym, fel na'n coller.

7 A dywedasant bôb vn wrth ei gyfaill, de-...wch, a bwrlwn goel-brennau, fel y gwypom o ...ngan *pwy y mae* y drwg hwn arnom: a bwr-...iasant goel-brennau, ar coel-bren a syrthiodd ...r Ionah.

8 A dywedasant wrtho, attolwg dangos i ni, ...n awyn pwy *y mae* i ni y drwg hwn: beth yw dy gelfyddyd di? ac o bale y daethost? pa ...n yw dy wlad? ac o ba bobl *yr wyt* ti?

9 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Hebread yd-...wyfi, ac ofni 'r wyfi Arglwydd Dduw y nefoedd, yr hwn a wnaeth y môr, a'r sych-dir.

10 A'r gwŷr a ofnasant *ganoin mawr, ac a ddywedasant wrtho, pa ham y gwnaethost hyn? (canys y dynion a wyddent iddo ffoi oddi ger bron yr Arglwydd, o herwydd efe a fynegasei iddynt.)

11 A dywedasant wrtho, beth a wnawn i ti, fel y gostego 'r môr oddi wrthym? (canys † gwei-...thio 'r oedd y môr, a therfysci.) † *Hebr. mynid.*

12 Ac efe a ddywedodd wrthynt, cymmerwch fi, a bwriwch fi i'r môr, a'r môr a oflega i chwi, canys gwn mai e'm hachos i y mae y dymhestl fawr hon arnoch chwi.

13 Er hyn y gwŷr a † rwyfasant i'w dychwe-...lyd i dîr, ond nis gallent, am fod y môr yn gwei-...thio, ac yn terfysca yn eu herbyn hwy. † *Hebr. gloddiasant.*

14 Llefasant gan hyny ar yr Arglwydd, a dy-...wedasant, attolwg dasgwyn, na ddi-...fether ni am enioes y gŵr hwn, ac na ddyro i'n herbyn waed gwirion: canys ti, ô Arglwydd, a wnaethost fel y gwelaist yn dda.

15 Yna y cymmerasant Ionah, ac a'i bwriasant ef i'r môr, a † pheidiodd y môr a'i gyffro. † *Hebr. safodd.*

16 A'r gwŷr a ofnasant yr Arglwydd ag ofn mawr, ac a aberthasant aberth i'r Arglwydd, ac a addunasant addunedau. *Mat. 12. 40. Luc. 11. 30.

17 A'r Arglwydd a ddarparasei fysgodyn mawr, i lyngcu * Ionah, a Ionah a fu † ym mol y pysgodyn dri diwrnod, a thair nos. † *Hebr. yn ymysgaroedd.*

PEN. II.

1 *Gweddi Ionah yn y pysgodyn.* 3 *A'i wared ef o sol y pysgodyn.*

A Ionah a weddiodd ar yr Arglwydd ei Dduw, ‖ o sol y pysgodyn, ‖ *Neu, o berfedd fy mru.*

2 Ac a ddywedodd, ‖ Yn ching y * gelwais ar yr Arglwydd, ac efe a'm hatteboddi o sol vffern y gwaeddais, a chlywaist *fy* llef. ‖ *Neu, o ...ddfa.* * *Psal. 22. 24.*

3 Ti

5 Ti a'm bwriaiſt i'r dyſnder, i † ganol y môr, a'r llauw a'm hamgylchodd, dy boll donnau a'th liferiaint a aethant droſof.

4 A minneu a ddywedais, bwriwyd ſi o ŵydd dy lygaid: er hyny mi a edrychaf etto tu a'th Deml ſanctaidd.

5 Y * dyfroedd a'm hamgylchaſant hyd yr enaid, y dyfnder a ddaeth o'm hamgylch, ymglymmodd ‖ yr hêſc am fy mhen.

6 Deſcynnais i † odrau y mynyddoedd, y ddaiar a'i threſolion oedd o'm hamgylch yn dragywydd: etto ti a ddercheſaiſt fy enioes ‖ o'r ffos, o Arglwydd fy Nuw.

7 Pan lewygodd fy enaid ynof, cofiais yr Arglwydd, a'm gweddi a ddaeth i mewn attat a'ch Deml ſanctaidd.

8 Y neb a gadwant oferedd ‖ celwydd, a wrthodant eu trugaredd eu hun.

9 A minneu mewn *llais clodforedd a aberthaf i-ti, talaf yr hyn a addunedais: * iechydwriaeth *ſydd* eiddo 'r Arglwydd.

10 A dywedodd yr Arglwydd wrth y pyſcodyn, ac eſe a fwriodd Ionah ar y tîr ſych.

PEN. III.

1 *Danfon Jonah yr ail waith, ac yntau yn pregethu yr Nineveaid.* 5 *Ar eu hedifeirwch hwy,* 10 *y mae Duw yntau yn edifarhau.*

A Gair yr Arglwydd a ddaeth yr ail waith at Ionah, gan ddywedyd,

2 Cyfod, dos i Nineueh y ddinas fawr, a phregetha iddi y bregeth a lefarwyf wrthit.

3 A Ionah a gyfododd, ac a aeth i Nineueh, yn ôl gair yr Arglwydd: a Nineueh oedd † ddinas fawr iawn, o daith tri diwrnod.

4 A Ionah a ddechreuodd fyned i'r ddinas daith un diwrnod, ac eſe a lefodd, ac a ddywedodd; dengain nhiwrnod *ſydd* etto, a Nineueh a gwympir.

5 * A gwŷr Nineueh a greduſant i Ddduw, ac a gyhoeddaſant ympryd, ac a wiſcaſant ſach-liain, o'r mwyaf hyd y lleiaf o honynt.

6 Canys gair a ddaeth at frenin Nineueh, ac eſe a gyfododd o'i frenhin-ſaingc, ac a ddioſgodd oddi am dano ei frenhin wiſc, ac a roddes am dano lninſach, ac â eiſteddodd mewn lludw.

7 Ac eſe a barodd gyhoeddi, a dywedyd trwy Nineueh (drwy orchymyn y brenin a'i † bendefigion,) gan ddywedyd; dŷn, ac anifail, eidion, a dafad, na phrofant ddim, na phorant, ac nac yſant ddwfr.

8 Gwiſcer dyn, ac anifail â ſach-len, a galwant ar Dduw yn lew, ie dychwelant bob yn oddi wrth ei ffordd ddrygionus, ac oddi wrth y trawſder *ſydd* yn eu dwylo.

9 * Pwy a wyr a dry Duw, ac edifarhau, a throi oddiwrth angerdd ei ddig, fel na dderfether ni?

10 A gwelodd Duw eu gweithredoedd hwynt, droi o honynt o'i ffyrdd drygionus, ac edifarhaodd Duw am y drwg a ddywedaſei y gwnai iddynt, ac ni's gwnaeth.

PEN. IIII.

1 *Ionah yn anfodlon i drugaredd Duw, a'r yn cael ei geryddu tau wrth pren Cicaion.*

A Bu ddrwg iawn gan Ionah hyn, ac efe a ddigiodd yn fawr.

2 Ac eſe a weddiodd ar yr Arglwydd, a dywedodd; attolwg it Arglwydd, oni dywedais i hyn pan oeddwn etto yn fy ngwlad am hynny 'r achubais flaen i ffoi i Tarſis, am gwyddwn * dy fod ti yn Dduw graſlawn, a thrugarog, hwyr-lrydig i ddig, aml o drugaredd, ac edifeiriol am ddrwg.

3 Am hynny yn awr, o Arglwydd, cymmer attolwg fy enioes oddi wrthif; canys gwell i mi farw nâ byw.

4 A'r Arglwydd a ddywedodd, ‖ ai da yw yr gwaith ymddigio o honot?

5 A Ionah a aeth allan o'r ddinas, ac a eiſteddodd o'r tu dwyraſu i'r ddinas, ac a wnaeth yno gaban iddo ei hun, ac a eiſteddodd dano yn y cyſgod hyd oni welei beth a fyddei yn y ddinas.

6 A'r Arglwydd Dduw a ddarparodd ‖ Cicaion, ac a wnaeth iddo dyfu tros Ionah, i fod yn gyſgod ywch ei ben eſ, iw wareda eſ o'i ofid: a bu Ionah lawen iawn am y ‖ Cicaion.

7 A'r Arglwydd a barattodd bryf ar godlid y wawr dranoeth, ac eſe a darawodd y ‖ Cicaion, ac yntef a wywodd.

8 A phan gododd haul, bu i Dduw ddarparu ‖ poeth-wynt y dwyrain; a'r haul a darawodd ar ben Ionah fel y llewygodd, ac y deiſyfiodd farw eſ enioes, ac a ddywedodd, gwell i mi farw nâ byw.

9 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Ionah, ‖ a da yw * gwneith ymddigio o honot am y ‖ Cicaion? ac efe a ddywedodd, ‖ da yw i mi ymddigio hyd angeu.

10 A'r Arglwydd a ddywedodd, ti a ‖ dosturiaſt wrth y Cicaion ni lafuriaiſt wrtho, ac ni's peraiſt iddo dyfu: † mewn noſwaith y bu, ac mewn noſwaith y dariu.

11 Ac oni arbedwn i Nineueh y ddinas fawr, yr hon y mae yndi mwy nâ deuddeng mŷrid oddi-nion, y rhai ni wyddant *rhagor* rhwng eu llaw ddehau a'i llaw aſſiwy, ac anifeiliaid lawer?

¶ LL YFR MICAH.

PEN. I.

1 *Micah yn dangos digoſaint Duw yn erbyn Jacob, am eu gau-ddiwinyddiaeth;* 10 *Ac yn annog i edifarh.*

GAir yr Arglwydd yr hwn a ddaeth at Micah y Moraſthiad yn nyddiau Iotham, Ahaz, a Hezeciah brenhinoedd Iuda, yr hwn a welodd eſe am Samaria, a Ieruſalem.

2 * Gwrandewch bobl † oll, clyw dithau y ddaiar † ne ſydd ynddi, a bydded yr Arglwydd Duw yn dyſt i'ch erbyn, yr Arglwydd o'i Deml ſanctaidd.

3 Canys * wele, yr Arglwydd yn dyſod o'i le eſe hefyd a ddeſcyn, ac * a fathr ar vchelderau y ddaiar.

4 * A'r mynyddoedd a ddoddant tano eſ, a'r glynoedd a ymholldant fel cŵyr o flaen y tân, ac fel y dyfroedd a dywellir ar y goriwared.

5 Hyn i gyd *ſydd* am anwiredd Iacob, ac am bechodau tŷ Iſrael. beth *yw* anwiredd Iacob? oni'd Samaria? pa rai *yw* vchelleoedd Iuda? oni'd Ieruſalem?

6 Am hynny y goſodaf Samaria yn garnedd ſiau *dde* i blanna gwin-llan, a gwnaf iw chreic dreiglo i'r dyffryn, a datcuddiaf ei ſyſaeni.

7 A'i holl ddelwau cerfiedic a gurir yn dipiau, a'i holl wobrau a loſcir yn tân, a'i holl

...enynnod a ofodaf yn amheithiedic o herwydd ...wobr pattein y caſclodd hi *ôwynt*, ac yn wobr pattein y ddychwelant.

8 O herwydd hyn, galaraf, ac vdaf, cerddaf yn noeth ac yn llwm, gwnaf alar fel dreigiau, a gofid fel ‖ cywion y dylluan.

9 O herwydd dolurus yw ‖ ei harcholl, canys daeth hyd at Iuda; daeth hyd borth fy mhobl, hyd Ierusalem.

10 *Na fynegwch *hyn* yn Gath, gan ŵylo na ŵylwch ddim: * ymdreigla mewn llŵch yn ...o *‖ Aphrah.

11 Dos heibio, ‖ preſſwyl-ferch Saphir, yn *noeth ...watth: ni ddaeth preſſwyl-ferch ‖ Zaanan allan ynghylar ‖ Bethezel: eſe a dderbyn genmwch ei ſefyll ſan.

12 Canys trig-ferch Mareth a ‖ ddiſgwyliodd yn ddyfal am ddaioni, eithr drwg a ddeſcynnodd oddi wrth yr Arglwydd hyd at borth Ierusalem.

13 Preſſwyl-ferch Lachis, rhwym y cerbyd wrth y buan-farch; dechrenad pechod yw hi i ferch Sion; canys ynot ti y cafwyd anwireddau Iſrael.

14 Am hynny y rhoddi anrhegion ‖ i Moreſeth-Gath: tai ‖ Achzib *a fyddant* yn gelwydd i frenhinoedd Iſrael.

15 Etto mi a ddygaf etifedd i ti, preſſwyl-ferch Mareſah, daw hyd Adulam, gogoniant Iſrael.

16 *Ymfoela, ac ymeillia am dy blant moethuſt; helaetha dy foelder fel eryr; canys caethgludwyd hwynt oddi wrthit.

PEN. II.

1 *Yn erbyn tyrus.* 5 *Cwynfan, y cerddau anghyfaddaſter a dcliw-addoliaeth.* 12 *Addaw adferiad.*

GWae a ddychymygo anwiredd, ac a wneſo ddrygioni ar eu gwelâu; pan oleuo y boreu y gwnant hyn; am ei ſod ar eu dwylo.

2 *Meniſydd a chwennychant hwſyd, ac a ddygant drwy drais; a theiau, ac a'i dygant: ‖ gorthrymmant heſyd ŵr a'i dŷ, dŷn a'i etifeddiaeth.

3 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele yn erbyn y tenla hwn y dychymmygais ddrwg, yr hwn ni thynnwch eich gyddfau o honaw, ac ni rodiwch yn falch; canys amſer drygſyd yw.

4 Yn y dydd hwnnw y tyſyd *yn* ddammeg am danoch chwi, ac a alara †alar gofidus, gan ddywedyd; diniſtriwyd ni yn llwyr: newidiodd tan ſy mhobl i pa ſod ...ge ef oddi arnaſ? ‖ gan droi ymaith, eſe a rannodd ein meniſydd.

5 Am hynny ni bydd i ti a *ſwrio reſſyn coelcren ynghynnulleidfa 'r Arglwydd.

6 *Na †prophwydwch ‖ *meddant wrthy rhai o* prophwydant: ond ni phrophwydant iddynt na dderbyniont gywilydd.

7 Oh yr hon a elwir ty Iacob, a ‖ fythawyd yſpryd yr Arglwydd? ai dymma ei weithredoedd eſt oni wna ſy ngeiriau lês i'r neb a rodio yn vniawn?

8 Y *rhai oedd* fy mhobl ddoe, a godafant yn e...lan diofwch, y dilledyn † gyd â'r wiſg, oddi am y rhai a ânt heibio yn ddiofal, *fel* rhai yn dychwelyd o ryfel.

9 Gwrageddi fy mhobl a ſwriaſoch allan o dŷ eu hanwyddwch, a dygaſoch oddi ar eu plant hwy fy harddwch byth.

10 Codwch, ac ewch ymmaith, canys nid dyma ...prophwyſa i am ei halogi y dinistria hi, ...a dinaſ poll.

11 Os vn ‖ yn rhodio yn yr yſpryd, a chelwydd a ddywed yn gelwyddoc, prophwydaf it a'm win a diod gadarn, eſe a gaiff ſod yn brophwyd i'r bobl hyn.

12 Gan gaſclu i'th gaſclaf Iacob oll; gan gynnull cynnhullaf weddill Iſrael; goſodaf hwynt ynghyd fel defaid Bozrah, fel y praidd ynghanol eu corlan: tryſtiant rhag *amled* dŷn.

13 Daw y rhwygudd i fyna o'i blaen hwynt; rhwygaſant, a thramwyaſant trwy y porth, ac aethant allan trwyddo, a thramwya eu brenin o'i blaen, a'r Arglwydd ar eu pennau hwynt.

PEN. III.

1 *Creulondeb y tywyſogion.* 5 *Efaſtedd y prophwydi.* 8 *A diofalwch yoh yn o'r ddau.*

DYwedais heſyd, gwrandewch attolwg pennaethiaid Iacob, a thywyſogion ty Iſrael, onid i chwi *y perthyn* gwybod barn?

2 Y rhai ydych yn caſau y da, ac yn heſſi y drwg, gan ſingo eu croen oddi am danynt, a'i cig oddi wrth eu heſcyrn.

3 Y rhai heſyd a ſwytânt gig fy mhobl, a'i croen a ſlingant oddi am danynt, a'i heſcyrn a ddryllſant ac a friwant, megis i'r crochan, ac fel cig yn y badell.

4 *Yna y llefant ar yr Arglwydd, ac ni'n ateb hwynt, eſe a gudeſa ei wyneb oddi wrthynt y pryd hwnnw, fel y buant ddrwg yn eu gweithredoedd.

5 Fel hyn y dywed yr Arglwydd am y prophwydi ſydd yn ceſeiliorni fy mhobl, *y rhai a frathant â'i dannedd, ac a lefant, heuddwch a'r neb ni roddo yn eu pennau hwynt, darparant ryſel yn ei erbyn.

6 Am hynny *y bydd* nôs i chwi † ſel na chaſſoch weledigaeth, a thywyllwch i chwi † ſel na chaſſoch ddewiniaeth: yr haul heſyd a ſachlnda ar y prophwydi, a'r dydd a ddua arnynt.

7 Yna y gwelegyddion a gywilyddiant, a'r dewiniaid a wradwyddir, ie pawb o honynt a gaiant ar eu † *genau*; am na *rydd* Duw atteb.

8 Ond yn ddiau llawn wyſi o nym gan Yſpryd yr Arglwydd, ac o farn a nerth, i ddangos i'r anwiredd i Iacob, a'i bechod i Iſrael.

9 Gwrandewch *hyn* attolwg pennaethiaid ty Iacob, a thywyſogion ty Iſrael; y rhai ſy ffiaidd ganddynt farn, ac yn gwyro pob vniondeb.

10 Adeiladn Sion y maent *â gwaed, a Ierusalem ag anwiredd.

11 Ei pennaethiaid a roddant farn er gwobr, a'i hoffeiriaid a ddyſcant er cyflog, a'r prophwydi a ddewiniant er arian: etto wrth yr Arglwydd yr ymgynhaliant, gan ddywedyd; onid yw'r Arglwydd i'n plith? ni ddaw drwg arnom.

12 Am hynny o'ch achos chwi 'r *erddir Sion fel maes, a Ierusalem a fydd yn garneddau, a mynydd y ty, fel uchel leoedd y goedwic.

PEN. IIII.

1 *Gogoniant, a heddwch.* 8 *teyrnas.* 11 *a'r ddaioliaeth yr Eglwys.*

A Bydd yn niwedd y dyddiau, *i ſynydd ty 'r Arglwydd fod wedi ei ſicrhau yn mhen y mynyddoedd; ac efe a ddercheſir goruwch y bryniau; a phobloedd a ddylifant atto.

2 A chenhedloedd lawer a ânt, ac a ddywedant, deuwch, ac awn i fynydd yr Arglwydd, ac i dŷ Ddaw Iacob, ac efe a ddyſc i ni ei ffyrdd, ac yn ei lwybrau y rhodiwn: canys y gyfraith a allan o Sion, a gair yr Arglwydd o Ierusalem.

3 *Ac efe a farna rhwng pobloedd lawer, ac a gerydda cenhedloedd cryfion hyd ym mhell, a theorant

*Neu, *A roalia gyd â'r ſwynt, ac a ddywed gelwydd yn gel. gan ddywedyd, *proſbwydaſ &c.*

*Eſai. 28. 7. ac 29. 9. 10. Iac. 5. 13. 1 pet. 3. 11, 12. a Pen. 2. 11.

† Heb. *oddiwrth dderchiad.* † Heb. *gwefus vthaf.*

*Exod. 23. 2. eccle. 5. 8.

*Esa.2.4. Joel 3.10. ‖ Neu, gryman-ogion.

dinystrant eu * cleddyfau yn sychau, a'i gwaywffyn yn ‖ bladuriau; ac ni chyfyd cenhedl gleddyf yn erbyn cenhedl, ac ni ddysgant ryfel mwyach.

4 Onid eisteddant bob vn dan ei win-wydden, a than ei ffigysbren, heb neb iw dychrynu? canys genau Arglwydd y llueddd a'i llefarodd.

5 Canys yr holl bobloedd a rodiant bob vn yn enw ei dduw ei hun; a ninnau a rodiwn yn enw yr Arglwydd ein Duw, byth ac yn dragywydd.

6 Yn y dydd hwnnw, medd yr Arglwydd, y casclaf y gloff, ac y cynhullaf yr hon a yrrwyd allan, a'r hon a ddrygais.

7 A gwnaf y * gloff yn weddill, a'r hon a daflwyd yn mbell yn genhedl gref; * a'r Arglwydd a deyrnasa arnynt ym mynydd Sion, o hyn allan byth.

8 A thithau tŵr y praidd, castell merch Sion, hyd attat y daw, ie y daw y arglwyddiaeth gyntaf, y deyrnas i ferch Ierusalem.

9 Pa ham gan hynny y gweiddi waedd? onid oes ynot frenin? a ddarfu am dy gynghorydd? canys gwewyr a'th gymmerodd, megis gwraig yn esor.

10 Ymofidia a griddfana, merch Sion, fel gwraig yn esor: o herwydd yr awr hon yr ei di allan o'r ddinas, a thrigi yn y maes; ti a ei hyd Babilon; yno y'th waredir, yno y'th achub yr Arglwydd di o law dy elynion.

11 Yr awr hon hefyd llawer o genhedloedd a ymgasclasant i'th erbyn, gan ddywedyd; haloger hi, a gweled ein llygaid hynny ar Sion.

12 Ond ni wyddant hwy feddyliau yr Arglwydd, ac ni ddeallant ei gyngor ef: canys efe a'i casclodd hwynt fel ysgubau i'r llawr dyrnu.

13 Cyfod merch Sion, a dyrnia: canys gwnaf dy gorn yn haiarn, a'th garnau yn bres, a thi a ddrylli lawer o bobloedd: a chyflegaf i'r Arglwydd eu helw hwynt, a'u golud i Arglwydd yr holl ddaiar.

PEN. V.

1 *Gwaredigaeth Crist, a'i ffrwythau, & a'i ffuddugoliaeth.*

YR awr hon, ymryddina merch y lyddin, gosodd gwarfyn i'n herbyn: tarawant farnwr Israel a gwialen ar ei gern.

2 A * thithau Bethlehem Ephratah, er dy fod yn feiaan yn mhlith miloedd Iuda, eto o honot ti y daw allan i mi, yw i fod yn llywydd yn Israel: a'r hwn yr oedd ei fynediad allan o'r dechreuad, er dyddiau tragywyddoldeb.

3 Am hynny y rhydd efe hwynt i *fyny*, hyd yr amser y darfo i'r hon a esoro esor: yna gweddill ei frodyr ef a ddychwelant at feibion Israel.

4 Ac efe a saif, ac a ‖ borthia a nerth yr Arglwydd, yn ardderchowgrwydd enw'r Arglwydd ei Dduw: a hwythau a drigant: canys yr awr hon efe a fawrhair hyd eithafoedd y ddaiar.

5 A hwn fydd yr heddwch pan ddêl yr Assyriad i'n tir ni, a phan sathro o fewn ein palasau: yna cyfodwn yn ei erbyn saith fugail, ac wyth ‖ o'r pendefi.

6 A hwy a ‖ ddifrifolant dir Assyria â'r cleddyf, a thir Nimrod â'i gleddyfau ar eithion ei hun: ac efe a'n gwared rhag yr Assyriad, pan ddêl i'n tir, a phan sathro o fewn ein cerfynau.

7 A gweddill Iacob ynghanol llawer o bobloedd fydd fel gwlith oddi wrth yr Arglwydd, megis cawodydd ar y gwellt-glas, yr hwn nid arys ar ddyn, ac ni ddisgwil wrth feibion dynion.

8 A gweddill Iacob a fydd ym mysg y cenhedloedd, ynghanol pobl lawer, fel llew ym mysg bwyst-filod y goedwic, ac fel cenaw llew mhlith y dtadeilaid ‖ defaid: yr hwn pan êl trwodd a sathr, ac a gipysaetha, ac ni bydd achubydd.

9 Dy law a ddyrchefir yn erbyn dy wrthwynebwyr; a'th holl elynion a dorrir ymaith.

10 A bydd y dwthwn hwnnw, medd yr Arglwydd, i mi dorri ymaith dy feirch o'th ganol di, a dinistrio dy gerbydau.

11 Torraf hefyd i lawr ddinasoedd dy wlad, a dymchwelaf dy holl ymddiffynfeydd.

12 A thorraf ymmaith o'th law y swynion, ac ni bydd it ddewiniaid.

13 Torraf hefyd i lawr dy luniau cerfiedic, a'th ‖ ddelwau o'th blith: ac ni cheri ymgrymmu mwyach i weithredoedd dy ddwylo dy hun.

14 Diwreiddiaf dy lwyni o'th ganol hefyd: a dinistriaf dy ‖ ddinasoedd.

15 Ac mewn dig a llid, y gwnaf ar y cenhedloedd y sath ddialedd ac na chlywsant.

PEN. VI.

1 *Ymwasiad Duw o herwydd anghardeb y bobl, & ac anwybodaeth, 10 ac anghyfiawnder, 16 a dinistr ddialedaeth ei bobl.*

GWrandewch attolwg y peth a ddywed yr Arglwydd; cyfod, ymddadleu ‖ â'r * mynyddoedd, a chlywed y bryniau dy lais.

2 Gwrandewch y mynyddoedd, a chadyrn sylfeini y ddaiar, gŵyn yr Arglwydd, canys y mae cŵyn rhwng yr Arglwydd a'i bobl, ac efe a ymddadleu ag Israel.

3 Fy mhobl, beth a wnethym i ti? ac ymha beth y'th flinais? tystiolaetha i'm herbyn.

4 Canys mi a'th ddygais * o dir yr Aipht, ac a'th ryddheais o dŷ y caethiwed, ac a anfonais o'th flaen Moses, Aaron, a Miriam.

5 Fy mhobl, cofia attolwg beth a ymgynghorodd * Balac brenin Moab, a pha atteb a roddes Balaam mab Beor iddo, o * Sittim hyd Gilgal, fel y gallech gydnabod cyfiawnder yr Arglwydd.

6 A pha beth y dewisaf ger bron yr Arglwydd, ac yr ymgrymmaf ger bron yr uchel Dduw? a ddeuaf ger ei fron ef â phoethoffrymmau, â lloi † dyniewid?

7 A fodlonir yr Arglwydd â miloedd o hyrddod, neu â myrddiwn o ffrydiau olew? a roddaf fy nghynta-anedig dros fy anwiredd? ffrwyth y bru nghorth dros bechod fy enaid.

8 * Dangosodd efe it ddŷn beth *fydd* da; a pha beth a gais yr Arglwydd gennit; onid yw neuthur barn, a hoffi trugaredd, ac ymddarostwng rodio gyd â'th Dduw?

9 Llef yr Arglwydd a lefa ar y ddinas, ‖ ac y doeth a wêl dy enw: gwrandewch y wialen a'r hwn a'i pliwy a'i hordefnioddo.

10 A oes ‖ eto drysorau anwiredd o fewn tŷ'r annwir, † a'r medr ffiol brin, peth ffiaidd?

11 A † gyfrifwn yn lân yw â chlorianau anwir, ac â chôd o gerric twyllodrus?

12 Canys y mae ei chyfoethogion yn llawn trais, a'r trigolion a ddywedasant gelwydd; ac yn ei fod fydd dwyllodrus yn ei genau.

13 A minnau hefyd a'th glwyfaf wrth dy daro, wrth dy anrheithio am dy bechodau.

14 Ti a fwytei, ac nid wrth ddigonedd, a'th gwymp fydd yn dy ganol dy hun; ti a ymaeli, ac nid achubi: a'r hyn a achubech a roddaf i'r cleddyf.

15 * Ti a haui, ond ni fedi; ti a fathri olew, ond nid ymiri ag olew: a gwin, ond nid yfi win.

16 ‖ Cadw * y dydd ddeddfau * Omri, a holl weithredoedd * Ahab, a rhodio yn ‖ eu cynghorion, fel i'th wnawn yn ‖ ddi-

iw hwtio i am hynny y dygwch warth

PEN. VII.

1 Yr Arglwydd yn cadw leiod yw o rifedi, 3 gyffredin yw llygredigaeth, 5 ac yw rhoi ei
hiad a'i hyder, nid ar ddyn, onid ar Dduw: 14
Duw yn ei chyfiawn ôl, trwy addewidion; 16
thrwy wreadwydd ei gelynion; 18 a thrwy ei
ymgaredd.

Gwae fi, canys ydwyf fel † casgliadau ffrwy-
y thydd haf, fel llafnion grawn-win y cynhaiaf
wain: nid oes ffwp o rawn iw bwytta; fy enaid a
chodd yr addfed-ffrwyth cyntaf.

2 *Darfu am y ‖ duwiol oddi ar y ddaiar, ac nid
ae yn cyfiawn ym mhlith dynion; cynllwyn y
bant oll am waed; pob yn ffydd yn hela ei frawd
rthwydo.

3 I wneuthur drygioni â'r ddwy ddwylo yn eg-
on, y tywysog a ofyn, a'r barn-wr am wobr; a'r
wr fawr a ddywed ‖ lygredigaeth ei feddwl;
felly y plethant ef.

4 Y goreu o honynt ſydd fel mieri, yr vniawn
gwaeth nâ chae draen; dydd dy wilwyr, a'th
ymweliad, ſydd yn dyfod; bellach y bydd eu penbleth
ynt.

5 Na chredwch i gyfaill, nac ymddiriedwch i
wybod; cadw ddrws dy enau rhac yr hon a or-
wid yn dy fonwes.

6 Canys * mab a amharcha ei dâd, y ferch a gy-
yn erbyn ei mamm a'r wraidd yn erbyn ei chwegr;
elyn gŵr yw dynion ei dŷ.

7 Am hynny mi a edrychaf ar yr Arglwydd,
ddiaf wrth Dduw fy iachydwriaeth: fy Nuw
wrandaw.

8 Na lawenycha ŷm herbyn fy ngelynes; pan
thiwyf, cyfodaf; pan eiſteddwyf mewn tywyll-
yr Arglwydd a lewyrcha i mi.

9 Goddefaf ddig yr Arglwydd, canys pechais
iw erbyn; hyd oni ddadlleo fy nghŵyn, a gwneu-
thur i mi farn; efe a'm dwg allan i'r goleuni, a
mi a welaf ei gyfiawnder ef.

10 ‖ A'm gelynes a gaiff weled, a chywilydd a'i
gorchuddia hi yr hon a ddywedodd wrthi, † pwy
'r Arglwydd dy Dduw? fy llygaid a'i gwelant: fy nghŷ-
hi; bellach y bydd hi yn ſathrfa, megis tom yr
heolydd.

11 Y dydd yr adeiledir dy ‖ furian, y dydd hwnnw
yr ymbellhâ y ddeddf.

12 Y dydd hwnnw y daw efe hyd attat o Aſſyria, yr
‖ ac o'r dinaſoedd cedyrn, ac o'r cadernid hyd yr
afon, ac o fôr i fôr, ac o fynydd i fynydd.

13 ‖ Etto y wlâd a fydd yn anrhaith o achos ei
thrigolion, am ffrwyth eu gweithredoedd.

14 ‖ Portha dy bobl â'th wialen, defaid dy etif-
feddiaeth, y rhai ſydd yn trigo yn y coed yn nic
ynghapol Carmel: porant yn Baſan a Gilead, megis
yn y dyddiau gynt.

15 Megis y dyddiau y daethoſt allan o dir yr
Aipht, y dangoſaf i ddo ryfeddodau.

16 Y cenhedloedd a welant, ac a gywilyddiant,
gan eu holl gryfder hwyntw: rhoddant en llaw ar
eu genau; en cluſtiau a fyddarant.

17 Llyfant y * llŵch fel ſarph, fel ‖ pryfed y
ddaiar y ſymudant o'i llocheſau; arſwydant rhac
yr Arglwydd ein Duw ni, ac o'th achos di yr
ofnant.

18 ¶ A Duw ſydd fel tydi, yn * maddeu anwi-
redd, ac yn myned heibio i anwireddau gweddill ei
etifeddiaeth? ni ddeil efe ei ddig byth, am fod yn
hoff ganddo drugaredd.

19 Efe a ddychwel, efe a drugarha wrthym, efe
a ddaroſtwng ein hanwireddau, a thi a deli en holl
bechodau i ddyfnderoedd y môr.

20 Ti a gyflawni y gwirionedd i Iacob, a dru-
garedd *hefyd* i Abraham, yr hwn a dyngaſt i'n tâ-
dau, er y dyddiau gynt.

¶ LLYFR NAHVM.

PEN. I.

1 Duw yn ei ddioddefgarwch ac at ei bobl, a'i
yn ei ddyrnu ei elynion.

Baich * Niniſeh: llyfr gweledigaeth
Nahum yr Elcoſiad.

2 ‖ Duw *ydyw* * eiddigus, a'r Ar-
glwydd ydyw yn dial; yr Arglwydd
ydyw yn dial, ac yn berchen llid: dial
Arglwydd ar ei wrthwynebwŷr, a dal *dig* y
ae i'w elynion.

3 Yr Arglwydd *ydyw* * hwyrfrydig i ddig, a
ur o rym, ac ni ddienoga'r *euog*: yr Ar-
wydd *ydyw* a'i lwybr yn y corwynt, ac yn y rhuw-
wy, a'r cwmwlan *yw* llwch ei draed ef.

4 Bia a gerydda y môr ac a'i ſych, yr holl afonydd
ddifyddia efe: Baſan a flodeua, a Charmel, a
blodeuyn Libanus.

5 Y mynyddoedd a grynant rhagddo, a'r bry-
oedd a doddant, a'r ddaiar a lyſc gan ei olwg, a'r
yd, a chwbl ac a drigant ynddo.

6 Pwy a ſaif o flaen ei lid ef? a phwy a gyfyd
ymddeid ei ddigofaint ef? ei lid a dywellt
ddir, a'r creigiau a fwrir i lawr ganddo.

7 Daionus *yw* 'r Arglwydd, ‖ ymddiffynfa yn
dydd blinder, ac efe a adwyn y rhai a ymddirie-
ant ynddo.

8 Ond * a llifeiriant yn myned trofodd y gwna efe
drange *ar* ei llehi, a thywyllwch a erlid ei elyn-
on ef.

9 Beth a ddychymygwch yn erbyn yr Arglwydd? efe a wna drange: ni chyfyd blinder ddwy-
waith.

10 Canys tra 'r ymddyrysfont fel drain, a thra
meddwont fel meddwon, ſyſa hwynt fel ſofl wedi
llawn wywo.

11 O honot y daeth allan a ddychymygo ddrwg yn erbyn yr Arglwydd, a cynghorwr † dy-
gionus.

12 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, ‖ pe byddent
hedychol, ac felly yn amal, etto felly yn † cwtair yr
hwynt i lawr, pan elo efe heibio: er i'm dy blino
ni'th ſtinaf mwyach.

13 Canys yr awron y torraf ei iau ef oddi ar-
nat, dryllia'f dy rwymau.

14 Yr Arglwydd hefyd a orchymynnodd o'th
blegid, na haner o'th enw mwyach: torraf o dŷ dy
ddŵnwian, y gerfiedic a'r dawdd ddelw, gwnaf dy
fedd, canys gwael ydwyt.

15 Wele ar y * mynyddoedd draed yr efangylwr,
cyhoeddwr heddwch: cadw di ô Iuda, dy wyliau,
tâl dy addunedau: canys nid â ſy drygionus trwy
mwy; cwbl-dorrwyd ef ymmaith.

hwyn pan clo, &c. * Eſay 52. 7. rhuf. 10. 15. † Heb. *Belial.*

PEN.

Ofnadwy a buddugawl lwedd Duw yn erbyn Ninefeh.

‖ Neu, dyllwr.

DAeth y ‖ chwalwr i fynu o flaen dy wyneb; cadw yr ymddiffynfa; gwilia y ffordd, nertha dy lwynau, cadarnhâ dy nerth yn fawr.

Ef. 10. 12

2 * Canys dychwelodd yr Arglwydd ‖ ardderchawgrwydd Iacob, ‖ fel ardderchawgrwydd Israel: canys y diyspydd-wŷr a'i diyspyddodd hwynt, ac a lygrasant eu cangau gwinwydd.

‖ Neu, falchder. ‖ Neu, a balchder.

3 Tarian ei wyr grymmus a liwiwyd yn gôch, ei wŷr o ryfel a wiscwyd ag yscarlad; y cerbydau *fyddant* gydâ † lampau tânllyd, y dydd y byddo ei arlwy, a'r ffynnidwŷdd a escydwir yn aruthrol.

† Hebr. rhûn lampau.

4 Y cerbydau a gynddeiriogant yn yr heolydd, tarawant wrth ei gylydd yn y prifyrdd; eu gweledigaeth fydd fel ffiamau, ac fel mellt y ffrothant.

‖ Hebr. yn chwdl, neu, gyrchwddiwy

5 Efe a gyfrif ei *wrhŷon* gwychion; tramgwyddant wrth gerddediad; pryfurant ac ei chaer hi, a'r ‖ moddfyn a barotoir.

6 Pyrth y dwfr a agorir, a'r palâs a ‖ ymddercyd.

‖ Neu, dawdd. ‖ Neu, wyr y palâs, fel hyny mewn safnau, a chwymp glaslo hi, &c.

7 ‖ A Huzzab a ‖ gaeth-gludir, dygir hi i fynu, ei morwynion yn ei hatwain, megis â llais colomennod yn curo ar eu dwyfronnau.

‖ Neu, ddiscyddir. ‖ Neu, yr y ddiddyn y ha.

8 A Ninefeh ſydd ‖ er ys dyddiau fel llyn o ddwfr: ond hwy a ffoant; ſefwch, ſefwch, *meddant*, ac ni bydd ſa edrychoʒyn ôl.

‖ Neu, wr y ddiddyn y ha.

9 Yſclyſaethwch arian, yſclyſaethwch aur; ‖ canys nid oes diben ar yſſor, a'r gogoniant o bob doleſa dymunol.

‖ Neu, wr y dyddiau y ha.

10 Gwâg, a gorwag, ac amhaithiedic yw hi, a'r galon yn toddi, a'r gliniau yn curo ynghyd, ac anhwyl ar bob lwyn, a'i hwynebau oll a gaſclant barddu.

11 Pa le y *mae* trigfa y llewod? a phorfa cenawon y llewod? lle y rhodiai y llew, ſef yr hên lew, a'r cenau llew, ac nid oedd a'i tarfai.

12 Y llew a yſclyſaethodd ddigon iw genawon, ac a dagodd i'w lewesau, ac a lanwodd ag yſclyſaeth ei ſtau, a'i loches ag yſpail.

13 Wele fi yn dy erbyn, medd Arglwydd y lluoedd, ac mi a loſcaf ei cherbydau yn y mŵg, a'r cleddyf a ddifa dy lewod ieuaingc; a thorraf yn maith o'r ddaear dy yſclyſaeth, ac ni chlywir mwy lais dy genadau.

PEN. III.

Gofidus gwymp Nineueh.

GWae ddinas * y gwaed, llawn celwydd ac yſpail ydyw i gyd, a'r yſclyſaeth heb ymado.

* *Dydd* ſŵn y ſrŷwyll, a ſŵn cynnwrf olwynion, a'r march yn prangcio, a'r cerbyd yn neidio.

3 Y marchog ſydd yn codi † ei gleddyf a'i ddiſclair waiw-ffon: lliaws o ladd- aneirif o gelanedd ſ'a heb ddiwedd trippiant wrth eu cyrph hwynt.

4 O herwydd amlder butteindra y butteiſtres ſwynion, yr hon a werth gen trwy ei phutteindra, a theuluoedd trwy nion.

5 Wele * fi i'th erbyn, medd Arglwydd oedd, a datcuddiaf dy odrau ar dy wyneb, i genhedloedd weled dy noethni, ac i dy warth.

6 A thaflaf ſiaidd bethau arnat, a gwnaf wael, a goſodaf di yn ddrych.

7 A bydd i bawb a'th welo ſoi oddi yn dywedyd, anrheithiwyd Nineueh, pwy a iddi? o ba le y ceiſiaf ddiddanwyr it?

8 Ai gwell ydwyt na No ‖ dylwythoe hon a oſodir rhwng yr âfonydd, ac a amgylch dyfroedd, a'r hon y mae y môr yn rhagfur, a'r o'r mor.

‖ Neu, dylwythoe

9 Ethiopia oedd ei chadernid, a'r Aipht aneirif: Put a Lubim oedd yn gynhorthwy i

10 Er hynny hi a ddugpwyd ymaith, hi a gludwyd; a'i phlant hychain a ddrylliwyd yn pob heol; acam ei phendeſigion y bwriaſant gohennan, a'i holl wŷr mawr a rwymwyd mewn gefynnau.

11 Titheu hefyd a * feddwi; byddi gu ceiſi hefyd gadernid rhag y gelyn.

12 Dy holl ymddiffynfeydd *fyddant fel* gwŷdd, a'i blaen-ffrwyth arnynt, os ſcydwir hwy, ſyrthiant yn ſafn y bwytawr.

13 Wele dy bobl yn wragedd yn dy ganol: pyrth dŷ dlr a agorir i'th elynion, tân a yſ dy farrau.

14 Tyn it ddwfr i'r gwarchae, cadarnha ymddiffynfeydd, dôs i'r dom, ſathr y ddai, tyſ odyn briddfaen.

15 Yno y tân a'th ddifa, y cleddyf a'th ymaith, eſe a'th yſſa di fel pryf y rhawd: lioſoga fel pryf y rhawd, ymlioſoga fel ceſ rhedyn.

16 Amlhaiſt dy farchnad-wŷr rhagor ſe neſoedd: ‖ difwynodd pryf y rhawd, ac ehedo ymaith.

17 Y rhai coronog ſydd fel y locuſtiaid, a th wyſogion fel y ceiliogod rhedyn mawr werſyllant yn y caeau ar y dydd oerfla gyſodo yr haul, hwy a hedant ymaith, ac ni nir en man lle y maent.

18 Dy ſugeiſiaid, brenin Aſſyria, a'th a'th ‖ bendeſigion a'i orweddant y gorſe bobl ar y mynyddoedd, ac *ni bydd* a'i caſe

19 Ni thynnir dy archoll ynghŷd, clwyf weli; pawb a glywo ſôn am danat a gwan dwylo arnat; o herwydd pwy nid *yth* giani troſto bob amſer?

‖ Neu, yth bydd.

¶ LLYFR

¶ LLYFR HABACCVK.

PEN. I.

Habaccuk yn achwyn rhag anwiredd y wlad, yn ceel dangos iddo y dialedd erchyll a ddoe'r Caldeaid: 12 Ac yn cwyno bod yn dia'r y bobl, trwy yr oedd lawer gwaeth nâ'u hunain.

Baich a welodd y prophwyd Habaccuk.

2 Pa hŷd Arglwydd y gwaeddaf, ac ni'm gwrandewi? y bloeddiaf arnat *rhag* trais, ac nid achubi?

3 Pa ham y gwnei i'm weled anwiredd, ac y peri i'm edrych ar ffindest? anrhaith, a thrais *sydd* o'm blaen i, ac y mae a gyfyd ddadl, a chynnyddir.

4 Am hynny yr oedir cyfraith, ac nid â barn byth, am fod *y drygionus yn amgylchu y cyfiawn: am hynny cam farnîr allan.

5 Gwelwch *ym mysg y cenhedloedd, ac edrychwch, rhyfeddwch yn arnthrol: canys gweithredaf weithred yn eich dyddiau, ni chredwch er ei mynegi i chwi.

6 Canys wele fi yn codi y Caldeaid, cenhedl chwerw a phrysur, yr hon a rodia ar hŷd llêd y tîr, i feddiannu cyfanneddoedd nid yw eiddynt.

7 Y maent iw hofni, ac iw harswyddo, i o'honynt eu hun y daw allan eu barn, a'r rhagoriaeth.

8 A'i meirch sydd fwyach nâ'r llewpardiaid: a llymmach ydynt nâ bleiddiaid yr hwyr, ei marchogion hefyd a ymdanant, a'i marchogion a ddeuant o bell, chedant fel eryr yn prysuro at ysglyfaeth.

9 Daw a ddeuant oll i dreisio: i'r gyfer eu wynebau y *bydd* gwynt y dwyrain, a hwy a gasclant gaethion fel y tywod.

10 A hwy a watwarant frenhinoedd, a thywysogion a fyddant watwar gerdd iddynt: hwy a watwarant yr holl gestyll, ac a gasclant bridd, ac a'i cymerant.

11 Yna y newidia ei feddwl, ac yr â trosodd, ac a droseddu, *gan ddibrisio* am ei rym ymma iw dduw.

12 Onid *wyt* ti er cragwyddol ddeb, o Arglwydd fy Nuw, fy Sanctaidd? ni byddwn feirw: o Arglwydd, a'i gosodaist hwy i farn, ac a'i ffieirheaist, O Ddduw, i gospedigaeth.

13 Ydwyt lanach dy lygaid nag y *gelli* edrych ar ddrwg, ac ni elli edrych ar anwiredd: pa ham yr edrychi ar yr anffyddloniaid, *ac* y tewi pan lyngco'r anwir *yn* cyfiawnach nag ef ei hun?

14 Ac y gwnei ddynion fel pyscod y mor, fel yr ymlusciaid heb lywydd arnynt?

15 Cyfodant hwynt oll â'r bâch; casclant hwynt yn eu rhwyd, a chynnullant hwynt yn eu ballegrwyd: am hynny hwy a lawenychant, ac a ymddigrifant.

16 Am hynny 'r aberthant iw rhwyd, ac y llosgant arogl-darth iw ballegrwyd: canys trwyddynt hwy y mae eu rhan yn dew, a'i bwyd yn hâs.

17 A gânt hwy gan hynny dywallt eu rhwyd, ac nad arbedont ladd y cenhedloedd yn wastadol?

PEN. II.

1 *I Habaccuk, yn disgwyl am ateb, y dangosir y bydd rhaid iddo ddisgwyl trwy ffydd. 5 Y barnedigaethau a ddaw ar y Caldeaid, am eu bamigoni-rwydd, 9 a'i trachwant, 12 a'i creulondeb, 15 a'i meddwdod, 18 a'i delw-addoliaeth.*

* SAfaf ar fy nisgwilfa, ac ymsefydlaf ar y tŵr, ac a wiliaf, i edrych beth a ddywed efe ‖ wrthyf, a pha beth a atteba'f pan i'm cerydder.

2 A'r Arglwydd a atteboddf, ac a ddywedodd, Scrifenna y weledigaeth, a gwna hi yn eglur ar lechau, fel y rhedo yr hwn a'i darllenno.

3 Canys y weledigaeth *sydd* etto tros amser gosodedic, ond hi a ddywed o'r diwedd, ac ni thwylla; os erys, disgwil am deni; canys * gan ddyfod y daw, nid oeda.

4 Wele, *yr hwn* a ymchwydda nid yw uniawn ei enaid yndo, ond * y cyfiawn a fydd byw trwy ei ffydd.

5 ‖ A hefyd gan ei fod yn troseddu trwy win, ac heb aros gartref, yr hwn a helaetha ei feddwl fel uffern, ac y mae fel angau, ac ni's digonir; ond efe a gasclatto 'r holl genhedloedd, ac a gynnull atto 'r holl bobloedd.

6 Oni chyfyd y rhai hyn oll yn ei erbyn ddiharebu, a gair du yn ei erbyn a dywedyd, ‖ gwae a helaetho y peth nid yw eiddo! pa hŷd? a'r neb a lwytho arno ei hyn y'n ei air ew?

7 Oni chyfyd yn ddisymmwth y rhai a'th frathant? ac oni ddeffry y rhai a'th gynddiarddant a thi a fyddiyn ‖ walarn iddynt?

8 Am it yspeilio cenhedloedd lawer, holl weddill y bobloedd a'th yspeilia dithen: am waed dynion, ac am y trais *ar y tîr*, ar y ddinas, ac ar oll a drigant ynddi.

9 * Gwae a ‖ elwo elw drwg iw dŷ, i osod ei nyth yn uchel, i ddiangc o ‖ law y drwg.

10 Cymmeraist gynghor gwarthus i'th dŷ, wrth ddestrywio pobloedd lawer, pechaist yn erbyn dy enaid.

11 O herwydd y garreg a lâsa o'r mûr, a'r ‖ trawst ‖ a'i hettyb o'r gwaith coed.

12 Gwae a adeilado dref * trwy waed, ac a gadarnhao ddinas mewn anwiredd.

13 Wele, onid oddiwrth Arglwydd y llwodd y mae, bod i'r bobl ymlino yn y tân, ac i'r cenhedloedd ymddefnygio ‖ am wir wagedd?

14 Canys y ddaiar * a lenwir ‖ o wybodaeth gogoniant yr Arglwydd, fel y toa y dyfroedd y mor.

15 Gwae a rodde ddiod iw gymydog: yr hwn ydwyt yn rhoddi *iddo* dy gorffred, ac yn ei feddwi hefyd, er cael gweled eu noethni hwynt.

16 Llanwyd ti o warth ‖ yn lle gogoniant: * yf ditheu hefyd, a noether dy flaengroen: ymchwel cwppan deheulaw 'r Arglwydd attat ti, a chwdiad gwarthus fydd ar dy ogoniant.

17 Canys trais Libanus a'th orchuddia ac anrhaith yr anifeiliaid *yr hwn* a'i dychrynodd hwynt: o achos gwaed dynion, a thrais y tîr, y ddinas, ac oll a drigant ynddi.

18 Pa lês a wnâ i'r ddelw gerfiedig ddarfod iw lluniwr ei cherfio, i'r ddelw dawdd, ac * athro celwydd, fod lluni-wr ei ‖ waith yn ymddiried ynddo, i wneuthur eulynod mudion.

19 Gwae

---

*Eg. 12. 3 ‖ Hebr. yr ymddifyna. ‖ Neu, yno'r. ‖ Neu, pan ddaw ddewar ddi-mi. heb. ar fy agheryddu neu fy nyn. ddiedd. * Hebro. 10. 37. ¶ Io. 3. 36. rhufain. heb. 10. 38. Gal. 3. 11. ‖ Neu, Pa fantes yw helaethu eshu. ‖ Neu, ysclyfaeth * Ierem. 22. 13. ‖ Neu, gwaedd-dwyn. ‖ Hebr. gledr law, o dwyn. ‖ Neu, dera. mwy. o'r gwaith. * Ef. 24. 9. neh. 5. 8. ‖ Neu, yn ofer. Ier. 51. 8. ‖ Neu, trwy ddarfod. ‖ Neu, fwy nag o ogoniant. * Ier. 25. 26. ‖ Ier. 10. 8, 14. Zec. 10. 2. ‖ Heb. fwy.

19 Gwae a ddywedo wrth bren, deffro; wrth garreg fud, cyfod, efe a rydd addyfc; wele, gwiscwyd ef ag aur, ac arian; a dim anadl nid oes o'i fewn.

20 * Ond yr Arglwydd *fydd* yn ei Deml ſanctaidd: y ddaiar oll, ‖ gofiega di ger ei fron ef.

PEN. III.

1 *Habacuc yn ei weddi, yn crynu gan fawrhyfi Duw. 17 Hyder ei ffydd ef.*

‖ Neu, yn ôl cyweiniau, (sion. do neu) cyfc newidiol, a elwir Sigionoth.

GWeddi Habacuc y prophwyd ‖ ar Sigionoth.

2 Clywais ô Arglwydd, dy ‖ air, ac ofnais, ô Arglwydd ‖ bywhâ dy waith ynghanol y blynyddoedd, par ‖ bybod ynghanol y blynyddoedd, yn *dy* lid cofia drugaredd.

3 Duw a ddaeth ‖ o Teman, a'r Sanctaidd o fynydd Paran, *Selah.* Ei ogoniant a doodd y nefoedd, a'r ddaiar a lanwod o'i fawl.

‖ Neu, ſbn. Heb. wreudaiad.

4 A'i lewyrch oedd fel goleuni; yr *oedd* ‖ cyrn iddo *yn ſtyfod* allan, o'i ‖ law; ac yno *yr oedd* cuddiad ei gryfder.

‖ Neu, cadw yn frwſ.

5 Aeth o'r haint o'i flaen ef, ac aeth ‖ marwor tanllyd allan wrth ei draed ef.

‖ Neu'r diafol.

6 Safodd, a meſurodd y ddaiar; edrychodd, a gwaſgarodd y cenhedloedd: y mynyddoedd tragywyddol hefyd a ddrylliwyd, a'r bryniau oeſol a grymmaſant, llwybrau tragywyddol *fydd* iddo.

‖ Neu, diſodlan helyd iddo.

7 Tan ‖ gyfludd y gwelais wersyllau ‖ Cuwſan cryned llenni tir Midian.

‖ Neu, y ſllys.

8 A forodd yr Arglwydd wrth yr afonydd? ai wrth yr afonydd *y mae* dy ddig? ai wrth y môr *y mae* dy ddigofaint, gan ir farchogaeth ar dy feirch, ac ar gerbydau dy iechydwriaeth?

‖ Neu, ymoſod mewn dyſadau gwrth. ‖ Neu, dilidyn, neu, wagedd. ‖ Neu, dilidyn. ‖ Neu, a'th gerbydau ocdd iechydwriaeth.

9 Llwyr noethwyd dy fŵ, yn ôl llwon y llwythau, *Selah.* * Holldaiſt y ddaiar ‖ ag afonydd.

10 Y mynyddoedd a'th welſant, ac a gymmaſant; y lliferiant dwfr a aeth heibio; y dyfnder a † rnaeth dwſ; cyfodod *hefyd* ei dwylo yn uchel.

11 * Yr haul a'r lleuad a ſafodd yn eu preſſwylfa ‖ wrth oleuad * dy ſaethau yr aethant, ac wrth lewyrch dy waywffon ddiſgleirio.

12 Mewn llid y cerddaiſt y ddaiar, a dyrnaith y cenhedloedd mewn digter.

13 Aethoſt allan er iechydwriaeth i'th bobl, er iechydwriaeth ynghyd â'th Enneiniog, torraiſt pen allan o dŷ'r anwir, gan ddinoethi y ſylfaen hyd y gwddf. *Selah.*

14 Trywenaiſt ben ei faſ-dreſydd â'i ffyn ei hun; ‖ rhyſerthwyaſant i'm gwaſgaru; y mawrwenhaſant, megis i fwytta y llawd mewn dirgelwch.

15 Rhodialſt â'th feirch trwy y môr, trwy bentwrr o ddyfroedd mawrion.

16 Pan glywais, ſy mol a ddychrynodd, ſy nghefuſain a grynaſant wrth y lleſ i daeth pydredd i'm heſgyrn, ac yn ſy lle y crynais, ſel y gorphwyſwn yn nydd trallod; pan ddêl efe i fynu at y bobl, efe a'i ‖ diſtetha hwnt â'i ſyddinoedd.

17 Er i'r ffigyſ-bren na flodeuo, ac na bydd ffrwyth ar y gwin-wyddi; gwaith yr oliwydden balla, a'r meuſydd ni roddant fwyd; torrir maith y praidd o'r gorlan, ac ni *bydd* eidion yn y beudai.

18 Etto mi a fyddaf hyfryd yn Nuw ſy iechydwriaeth.

19 Yr Arglwydd Ddiuw yw ſy nerth, ac a traed a wna efe fel * *traed* ewigod; ac efe a wna i'm rodio ar ſy vchel-leoedd. I'r pencerdd ar ‖ offer tannau.

¶ LLYFR ZEPHANIAH.

PEN. I.

Dygôl farn Duw ar Iuda am amryw ſrobodau.

GAir yr Arglwydd yr hwn a ddaeth at Zephaniah fab Cuſi, fab Gedaliah, fab Amariah, fab Hezeciah, yn amſer * Iôſiah fab * Ammon brenin Iuda.

2 ‖ Gan ddeſtrywio y deſtrywiaf bôb dim oddi ar wyneb y ddaiar, medd yr Arglwydd.

3 Deſtrywiaf ddyn, ac anifail; deſtrywiaf adar yr awyr, a phyſcod y môr; a'r tramgwyddiadau ynghyd â'r annuwiolion, a thorraf ymaith ddyn oddi ar wyneb y ddaiar, medd yr Arglwydd.

4 Eſtynaf hefyd fy llaw ar Iuda, ac ar holl breſſwylwŷr Ieruſalem; a thorraf ymmaith o'r lle hwn weddill Baal, *ac* enw y * Chemariaid, a'r offeiriaid.

5 A'r neb a ymgrymmant ar bennau y tai i lû y neſoedd, a'r adolwŷr y rhai a dyngant ‖ i'r Arglwydd, a hefyd a dyngant i Malcham:

6 A'r rhai a giliant oddi ar ôl yr Arglwydd, a'r rhai ni cheiſiaſant yr Arglwydd, ac nid ymoſyniaſant am dano.

7 Diſtawa ger bron yr Arglwydd Ddiuw; canys agos yw dydd yr Arglwydd: o herwydd arlwyodd yr Arglwydd aberth: † gwahoddodd ei wahoddedigion.

8 A bydd, ar ddydd aberth yr Arglwydd, i mi ymweled â'r tywyſogion, ac â phlant y brenin, ac â phawb * a wiſcant wiſgoedd dieithr.

9 Ymwelaf hefyd a phawb a neidiant ar yr un noc y dydd hwnnw, y ſawl a lanwant dŷ eu meiſtr â thrais, ac â thwyll.

10 A'r dydd hwnnw, medd yr Arglwydd, y bydd llais gwaedd o borth y pyſcod, ac vdfrydfail, a dryllfad mawr o'r brynian.

11 Vdwch breſſwylwŷr Macheſ; canyſtorrwyd ymaith yr holl bobl o farchnadyddion; a holl glud-wŷr ariana dorrwyd ymmaith.

12 A'r amſer hwnnw y chwiliaf Ieruſalem â llifernau, ac yr ymwelaf â'r dynion ſydd yn cenlle ar eu ſorod, y rhai a ddywedant yn eu calon, ni wna yr Arglwydd dda, ac ni wna ddrwg.

13 Am hynny eu cyfoeth â yn yſpail, a'i tai yn anghyfannedd; * adeiladant hefyd dai, ond ni's preſſwyliant ynddynt; a phlannant winllanoedd, ond nid yfant o'r gwin.

14 Agos yw mawr ddydd yr Arglwydd, agos a phryſur iawn, ſef llais dydd yr Arglwydd; yno y bloeddia y dewr yn chwerw.

15 * Diwrnod llidiog yw'r diwrnod hwnnw, diwrnod trallod a chyfyngdra, diwrnod diſtriw ac anghyfannedd-dra; diwrnod tywyll a thywyll, diwrnod cwmwlau, a thywyllni.

16 Diwrnod vdcorn ac alarwm, yn erbyn y dinaſoedd caeroc, ac yn erbyn y tyrau vchel.

17 Ac mi a gyfyngaf ar ddynion, a hwy a rodiant

GWae'r ‖ fude a'r halogedic o'r ddinas or-thrymmus. ‖ Neu, llith.

2 Ni wrandawodd ar y lleſ, ni dderbyniodd ‖ geryddu, nid ymddiriedodd yn yr Arglwydd, ni neſsodd at ei Duw. ‖ Heb. trembled

3 Ei thywyſogion o'i mewn ſydd yn * llewod rhuadwy, ei barnwŷr yn fleiddiau yr hwyr, ‖ ni adawant aſcwrn erbyny boreu. ‖ Neu, at bra-wiaethau *Ez.22.

4 Ei * phrophwydi ſydd yſcafn, yn wŷr an-ffyddlon, ei hoffeiriaid a halogaſant y cyſegr, * treiſiaſant y gyfraith. 25.27. mic.3.11. hab.1.8.

5 Yr Arglwydd cyfiawn ſydd yn ei chanol: ni wna efe anwiredd, yn foreu y dwg ei farn i oleuni, ni phalla, onid yr anwir ni fedr gywilyddio. ‖ Neu, ni chuddia yr eſcyrn

6 Torrais ymaith y cenhedloedd: cu ‖ tyrau ſydd anghyfannedd, diffeithiais eu heolydd, ſel nad elo neb heibio; eu dinaſoedd a ddifwynwyd, heb ŵr, a heb driglannol. hyd y bore-uau. * Iere. 21.11.

7 Dywedais, yn ddiau ti a'm hofni; derbyni ge-rydd: felly ei chrigfa ni thorrid ymaith, pa fodd bynnac yr ymwelais â hi: etto boreu godaſant, a llygraſant eu holl weithredoedd. hoſ.9.7. * Ezek. 22.26.

8 Am hynny diſgwiliwch arnaſi, medd yr Arglwydd, hyd y dydd y cyſodwyf i'r yſclyfaeth; canys fy ‖ barn ſydd ar gynnull y cenhedloedd, ar gaſclu y teyrnaſoedd, i dywallt arnynt fy llid, holl angerdd fy nigoſaint: canys â thân fy * eiddi-gedd yr yſſir yr holl ddaiar. ‖ Neu, bob beu. ‖ Neu, congla. ‖ Neu, fy mryd. * Pen. 3.8.

9 O herwydd yna yr adferaf i'r bobl weſus bûr, fel y galwo pôb un o honynt ar enw yr Arglwydd, iw waſanaethu ef ag un yſcwydd.

10 O'r tu hwnt i afonydd Ethiopia y dŵg fy ngweddiwyr, ſef merch fy ngwaſcatedic, fy offrwm.

11 Y dydd hwnnw ni'th wradwyddir am dy holl weithredoedd, yn y rhai y pechaſit i'm herbyn: canys yna y ſymudaf o'th blith y rhai ſydd yn hyfryd ganddynt dy falchder, ſel nad ymddercha ſech mwy-ach yn ſy mynydd ſanctaidd.

12 Gadawaf ynoc hefyd bobl dlawd a thlodion, a hwy a ymddiriedant yn enw yr Arglwydd y gobeithiant hwy.

13 Gweddill Iſrael ni wna anwiredd, ac ni ddy-wedant gelwyddau: ac ni cheir yn eu genau dafod twylloddus: canys hwy a borant, ac a orweddant, ac ni *bydd a'i tarfo. * Eſai. 53.9. Gal. 5.16.

14 * Merch Sion, câns Iſrael orechwenna, merch Ieruſalem ymlawenycha, a gorfoledda â'th holl galon.

15 Tynnodd yr Arglwydd ymaith dy farnedi-gaethau allan dy elyſion: yr Arglwydd Brenin Iſrael ſydd yn dy ganol, nid ofni ddim mwyach.

16 Y dydd hwnnw y dywedir wrth Ieruſalem, nac ofna; wrth Sion, na laeſed dy ddwylo.

17 Yr Arglwydd dy Dduw yn dy ganol di ſydd gadarn, efe a achub, efe a lawenycha o'th blegid; efe a gan lawenydd, efe a lonydda yn ei gariad, efe a ymddiddenir â thi mwy nac dau gann.

18 Caſclaf y rhai ſydd brudd am y gymmanfa, y rhai ſydd o honot, i'r rhai yr oedd † ei gwrad-wydd yn faich. † Heb. y ſicio arnu yn wradwydd. Micah.

19 Wele, mi a ddiffethaf yr amſer hwnnw bawb a'th ſinant, ac a * achubaf y gloff, a chaſclaf y waſ-aethſinant, ac a'i goſodaf yn glodfawr ac yn enwog, yn holl dir eu gwarth.

20 Yr amſer hwnnw y dygaf chwi drachefn, yr amſer i'ch caſclaf; canys gwnaf chwi yn enwog ac yn glodfawr ym mhoſc holl bobl y ddaiar, pan ddychwelwyf eich caethiwed o flaen eich llygaid, medd yr Arglwydd.

¶ LLYFR HAGGAI.

PEN. I.

1 *Haggai yn beio ar y bobl am esceulusо adeiladu y ty: 7 yn eu hannog hwy i'w adeiladu: 13 ac yn addo cymmorth Duw iddynt os gwnaent hynny yn ewyllysgar.*

YN yr ail flwyddyn i'r brenin Darius, yn y chweched mis, ar y dydd cyntaf o'r mis, y daeth gair yr Arglwydd trwy law Haggai y prophwyd, at Zorobabel fab Salathiel, tywysog Iuda; ac at Iosua fab Iosedech yr archoffeiriad, gan ddywedyd;

2 Fel hyn y llefara Arglwydd y lluoedd, gan ddywedyd, y bobl hyn a ddywedant, ni ddaeth yr amser, yr amser i adeiladu ty'r Arglwydd.

3 Yna y daeth gair yr Arglwydd trwy law Haggai y prophwyd, gan ddywedyd;

4 Ai amser yw i chwi eich hunain drigo yn eich tai byrddiedig, a'r ty hwn yn anghyfannedd?

5 Fel hyn gan hynny yn awr y dywed Arglwydd y lluoedd, † ystyriwch eich ffyrdd.

6 * Hauasoch lawer, a chludasoch ychydig; bwytta yr ydych, ond nid hyd ddigonty fed; ac nid hyd fod yn ddiwall; ymwisgasoch, ac nid hyd glydwr i neb, a'r hwn a emisllo gyflog, fydd yn tasclu cyflog i gôd dyllog.

7 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, ystyriwch eich ffyrdd.

8 Escynnwch i'r mynydd, a dygwch goed, ac adeiledwch y tŷ; * mi a ymfodlonaf ynddo, ac i'm gogoneddir, medd yr Arglwydd.

9 Edrychasoch am lawer, ac wele yr oedd yn ychydig; a phan y dygasoch adref, ‖ chwythais arno'i am ba beth, medd Arglwydd y lluoedd? am fy nhŷ mau fi, yr hwn sydd yn anghyfannedd, a chwithau yn rhedeg bawb i'w dŷ ei hun.

10 Am hynny gwahardddwyd i'r nefoedd oddiarnoch wlithio, a * gwahardddwyd i'r ddaiar roddi ei ffrwyth.

11 Gelwais hefyd am sychder ar y ddaiar, ac ar y mynyddoedd, ac ar yr ŷd, ac ar y gwin, ac ar yr olew, ac ar yr hyn a ddwg y ddaiar allan ar ddŷn hefyd, ac ar anifail, ac ar holl lafur dwylo.

12 Yna y gwrandawodd Zorobabel mab Salathiel, a Iosua mab Iosedech yr arch-offeiriad, a holl weddill y bobl, ar lais yr Arglwydd eu Duw, ac ar eiriau Haggai y prophwyd, (megis yr anfonasai eu Harglwydd Duw hwynt ef) a'r bobl a ofnasant ger bron yr Arglwydd.

13 Yna Haggai cennad yr Arglwydd, a ddywedodd trwy genadwri yr Arglwydd, wrth y bobl, gan ddywedyd; yr wyf fi gyd â chwi, medd yr Arglwydd.

14 Felly y cynhyrfodd yr Arglwydd, ysbryd Zorobabel fab Salathiel, tywysog Iuda; ac ysbryd Iosua fab Iosedech yr arch-offeiriad, ac ysbryd oll weddill y bobl, a hwy a ddaethant, ac a weithiasant y gwaith yn nhŷ Arglwydd y lluoedd, eu Duw hwynt;

15 Y pedwerydd dydd ar hugain o'r chweched mis, yn yr ail flwyddyn i Ddarius y brenhin.

PEN. II.

1 *Y mae yn rhoi calon yn y bobl i weithio, trwy addaw gogoniant mwy i'r ail Demel, nag oedd yn y gyntaf.* 10 *Yn rhith pethau sanctaidd a pethau aflan, y mae yn dangos fod yn pechadau hwy yn rhwystro y gwaith.* 20 *Addawid Duw i Zorobabel.*

YN y seithfed mis, ar yr unfed dydd ar hugain o'r mis, y daeth gair yr Arglwydd trwy law y prophwyd Haggai, gan ddywedyd,

2 Dywed yn awr wrth Zorobabel fab Salathiel tywysog Iuda, ac wrth Iosua fab Iosedech yr archoffeiriad, ac wrth weddill y bobl, gan ddywedyd;

3 Pwy yn eich plith a adawyd, yr hwn a welodd y tŷ hwn yn ei ogoniant cyntaf? a pha fodd y gwelwch chwi ef yr awr hon? onid yw wrth hwnnw yn eich golwg, fel peth heb ddim?

4 Etto yn awr ymgryfhâ Zorobabel, medd yr Arglwydd, ac ymgryfhâ Iosua mab Iosedech yr arch-offeiriad, ac ymgryfhewch holl bobl y tir, medd yr Arglwydd, a gweithiwch; canys yr wyf fi gyd â chwi, medd Arglwydd y lluoedd.

5 *Tu ôl* y gair a ammodais a chwi, pan ddaethoch allan o'r Aipht, felly yr erys fy Yspryd yn eich mysg: nag ofnwch.

6 Canys fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, * unwaith etto, ennyd fechan yw, a mi a escydwaf y nefoedd, a'r ddaiar, a'r môr, a'r sychdir.

7 Yscydwaf hefyd yr holl genhedloedd, a dyfodiant yr holl genhedloedd a daw; llanwaf hefyd y tŷ hwn â gogoniant, medd Arglwydd y lluoedd.

8 Eiddof i'r arian, eiddo fi yr aur, medd Arglwydd y lluoedd.

9 Bydd mwy gogoniant y tŷ diwethaf hwn, nâ'r cyntaf, medd Arglwydd y lluoedd; ac yn y lle hwn y rhoddaf dangnheddyf, medd Arglwydd y lluoedd.

10 Ar y pedwerydd dydd ar hugain o'r nawfed mis, yn yr ail flwyddyn i Ddarius, y daeth gair yr Arglwydd trwy law Haggai y prophwyd, gan ddywedyd;

11 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, gofyn yr awr hon i'r offeiriaid y gyfraith, gan ddywedyd;

12 Os dwg yn glŷn sanctaidd yn ymyl ei festl â'i gwrr a gyffwrdd â'r bara, neu â'r cawl, neu â'r gwin, neu â'r olew, neu â dim o'r bwyd, a fydd hwy sanctaidd? a'r offeiriaid a attebasant, ac a ddywedasant, na *fyddant*.

13 A Haggai a ddywedodd, os yw'n halogedig gorph marw a gyffwrdd â dim o'r rhai hyn, a fyddant hwy aflan? a'r offeiriaid a attebasant, ac a ddywedasant, byddant aflan.

14 Yna'r attebodd Haggai, ac a ddywedodd, felly y mae y bobl hyn, ac felly y mae y genhedlaeth hon gerfy mron, medd yr Arglwydd; ac felly y mae holl waith eu dwylo, a'r hyn a aberthant yno, yn aflan.

15 Ac yr awr hon meddyliwch atolwg, o'r dyrnod hwn *allan*, a chynt, cyn gosod carreg ar garreg yn Nhemel yr Arglwydd;

16 Er pan oedd y dyddiau hynny, pan ddelid at dwrr o ŷgain *ffestreid*, dêc fyddei; pan ddelid at y gwin-wryf i dynnu dêc *ffestrâd* a deugain o'r cafn, ŷgain a fyddei yno.

17 * Tarewais chwi â diffrwythdra, ac â malldra, ac â chenllysc, yn holl waith eich dwylo, a chwithauni *ddim* o'r attafi, medd yr Arglwydd.

18 Ystyriwch yr awr hon, o'r dydd hwn, ac o hyn allan, o'r pedwerydd dydd ar hugain o'r nawfed mis, ac ystyriwch o'r dydd y sylfaenwyd Teml yr Arglwydd.

19 A hy-

* Heb. 5. gosodwch eich calonnau ar eich ffyrdd.
* Deut. 28. 38. mic. 7. 14. 15.
* 1. Bren. 8. 21. 29.
‖ Neu, chwythais yn ymaith.
* Deut. 9. 23.

hâd ettu yn yr yſcubor ſy wiwyddy, y ffigysbren, a'r pomgranad, a'r pren ni ſrwythaſant: o'r dydd hwn allan y

A gair yr Arglwydd a ddaeth eilwaith at pedwerydd *dydd* ar bugain o'r mis, dwydd.

Ieſua wrth Zorobabel tywyſog Iuda, gan ; myſi a eſcydwaf y nefoedd a'r ddaiar.

22 Ac mi a ymchwelaf deyrn-gadeir teyrnaſoedd, ac a ddiſtriaf gryfder brenhiniaethau y cenhedloedd, ymchwelaf hefyd y cerbydau, a'r rhai a eiſteddant ynddynt: a'r meirch a'i marchogion a ſyrthiant bob vn gan gleddyf ei frawd.

23 Y diwrnod hwnnw medd Arglwydd y lluoedd, i'th gymmeraf di, ſy ngwâs Zorobabel mab Salathiel, medd yr Arglwydd, ac i'th wnaf fel ſêl-gan: mi a'th ddewiſais di, medd Arglwydd y lluoedd.

¶ LLYFR ZECHARIAH.

PEN. I.

1 *Zechariah yn annog i edifeirwch.* 7 *Gwelediad y marchog.* 12 *Trwy weddi yr Angel y adferwyd cyſſwl i Ieruſalem.* 8 *Gwelediad y pedwar corn, a'r pedwar ſaer.*

YN yr wythfed mîs o'r ail flwyddyn i Ddarius, y daeth gair yr Arglwydd at Zechariah, fab Barachiah, fab Ido y prophwyd, gan ddywedyd;

2 Llwyr ddigiodd yr Arglwydd wrth eich tadau.

3 Am hynny dywed wrthynt, ſel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, * dychwelwch attaf fi, medd Arglwydd y lluoedd, a mi a ddychwelaf attoch chwithau, medd Arglwydd y lluoedd.

4 Na fyddwch ſel eich tadau, y rhai y galwodd y prophwydi o'r blaen arnynt, gan ddywedyd, * ſel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, dychwelwch yn awr oddi wrth eich ffyrdd drwg, ac oddi wrth eich gweithredoedd drygionus: ond ni chlywent, ac ni wrandawent arnaf, medd yr Arglwydd.

5 Eich tadau, pa le y maent hwy? a'r prophwydi a fyw byth?

6 Ond fy ngeiriau, a'm deddfau, y rhai a orchymynnais wrth fy ngweiſion y prophwydi, oddiwrth eich tadau? a hwy a ddychwelaſant, a dywedaſant, Megis y meddyliodd Arglwydd y lluoedd wneuthur i ni yn ôl ein ffyrdd, ac yn ôl ein gweithredoedd ein hun, felly y gwnaeth efe â ni.

7 Ar bedwerydd dydd ar hugain o'r vnfed mîs, hwnnw yw mis Sebat, o'r ail flwyddyn i Darius, y daeth gair yr Arglwydd at Zechariah fab Barachiah, fab Ido y prophwyd, gan ddywedyd,

8 Gwelais neſwaith, ac wele wr yn marchogaeth ceffyl coch, ac yr oedd efe yn ſefyll rhwng y myrtwydd oedd yn y pant; ac o'i ôl ef yr oedd meirch cochion, a gwynion.

9 Yna y dywedais, beth yw y rhai hyn, fy Arglwydd? a dywedodd yr Angel oedd yn ymddiddan â mi wrthif, mi a ddangoſaf it beth yw y rhai hyn.

10 A'r gŵr yr hwn oedd yn ſefyll rhwng y myrtwydd, a atteboddd, ac a ddywedodd, dymma y rhai a anfonodd yr Arglwydd i ymrodio trwy'r ddaiar.

11 A hwythau a atteboſaſant Angel yr Arglwydd, yr hwn oedd yn ſefyll rhwng y coed myrt, ac a ddywedaſant, rhodiaſom trwy'r ddaiar, ac wele'r holl ddaiar yn eiſtedd, ac yn llonydd.

12 A'r Angel yr Arglwydd a atteboddd, ac a ddywedodd, O Arglwydd y lluoedd, pa hŷd ni thrugarhei wrth Ieruſalem, a dinaſoedd Iuda, *yrrth* y digiaiſt y deng-mlyneddd a thrugain hyn? 13 A'r Arglwydd a atteboddd yr Angel oedd yn ymddiddan â mi, a geiriau daionus, a geiriau cyſſuraſ-

14 A'r Angel yr hwn oedd yn ymddiddan â mi, a ddywedodd wrthif; gwaedda gan ddywedyd, ſel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, * daliais eiddigedd mawr dros Ieruſalem a thros Sion: a gâl 8.2.

15 A digiais yn ddirfawr wrth y cenhedloedd diſtaw, y rhai *pan* ddigiais ychydig, hwythau a gynnorthwyaſant y niwed.

16 Am hynny, ſel hyn y dywed yr Arglwydd; dychwelais at Ieruſalem â thrugareddau: fy nhŷ a adeiledir ynddi, medd Arglwydd y lluoedd, a llinyn a eſtynnir ar Ieruſalem.

17 Gwaedda etto gan ddywedyd, ſel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, fy ninaſoedd a ymlawnhaint gan daioni, a'r Arglwydd a eſyd gyſſuro i Sion etto, ac a ddewiſt Ieruſalem etto.

18 A chodais fy llygaid, ac edrychais, ac weld bedwar corn.

19 A dywedais wrth yr Angel oedd yn ymddiddan â mi, beth yw y rhai hyn? dywedodd ynteu wrthif, y rhai hyn yw'r cyrn a waſgaraſant Iuda, Iſrael, a Ieruſalem.

20 A'r Arglwydd a dangoſodd i mi bedwar ſaer hefyd.

21 Yna y dywedais, i wneuthur pa beth y daw y rhai hyn? ac efe a leferodd, gan ddywedyd, y rhai hyn yw'r cyrn a waſgaraſant Iuda, ſel na chodei vn ei ben: ond y rhai hyn a ddaethant iw tarſu hwynt, i daflu allan gyrn y cenhedloedd, y rhai a godaſant eu cyrn ar wlâd Iuda, iw gwaſgaru hi.

PEN. II.

1 *Duw o'i roſol ros Ieruſalem yn euſion iw muro hi.* 6 *Gwared Sion.* 10 *Addwyd o bresſenoldeb Duw.*

DEr chefais fy llygaid drachefn, ac edrychais, ac wele wr, ac yn ei law linyn meſur.

2 A dywedais, i ba le'r ei di? ac efe a ddywedodd wrthif, i feſuro Ieruſalem, i weled beth yw ei llêd hi, a pheth yw ei hŷd hi.

3 Ac wele yr Angel a oedd yn ymddiddan â mi, yn myned allan, ac Angel arall yn myned allan iw gyfarfod ef.

4 Ac efe a ddywedodd wrtho, rhêd, llefara wrth y llangc hwn, gan ddywedyd, Ieruſalem a gyfanneddir *fel* maeſdref, rhac amled dyn, ac anifail o'i mewn.

5 Canys byddaf iddi yn fûr o dân o amgylch, medd yr Arglwydd, a byddaf yn ogoniant yn ei chanol.

6 Hô, hô, *deuwch allan*, a ffowch o wlad y gogledd, medd yr Arglwydd: canys lledais chwi fel pedwar gwynt y nefoedd, medd yr Arglwydd.

7 O Sion, ymachub, yr hon wyt yn preſwylio gyd â merch Babilon.

8 Canys fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, ar ôl y gogoniant i'm anfonodd at y cenhedloedd, y rhai a'ch yſpeiliaſant chwi: * canys a gyffyrddo â chwi, ſyddyn cyffwrdd â chnawyll ei lygaid ef.

9 Canys

9 Canys wele fi yn eſcwyd fy llaw arnynt, a byddant yn ſclyfaeth iw gweiſion: a chânt wybod mai Arglwydd yllnoedd a'm hanfonodd.

*Eſ.12.6. & 53.1. *Leſit. 26.12. exec.37. 27.2.cor. 6.18.

10 *Can a llawenicha, merch Sion; canys wele fi yn dyfod, a* mi a drigaf yn dy ganol di, medd yr Arglwydd.

11 A'r dydd hwnnw cenhedloedd lawer a ymlynant wrth yr Arglwydd, ac a fyddant bobl i mi: a mi a drigaf yn dy ganol di, a chei wybod mai Arglwydd y llnoedd am hanfonodd attat.

12 A'r Arglwydd a etifedda Iuda, ei ran yn y tir ſanctaidd, ac a ddewis Ieruſalem drachefn.

13 ‖ Pob Cnawd, taw yngwŷdd yr Arglwydd, canys cyfodedd o drigfa ei ſancteiddrwydd.

PEN. III.

1 Yw rith Joſua y dangoſtr adferiad yr Eglwys. 8 Addaw Chriſt y Blaguryn.

A Cefe a ddangoſodd i mi Ioſua 'r Arch-offeiriad, yn ſefyll ger bron Angel yr Arglwydd, a ‖ Satan yn ſefyll ar ei ddeheu-law ef, iw wrthwyneba ef.

‖ Sef, gwrthwynebwr. * Iud.9.

2 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Satan, * cerydded yr Arglwydd dydi Satan, ſef yr Arglwydd yr hwn a ddewiſodd Ieruſalem, a'th geryddo. Onid pentewyn yw hwn wedi ei achub o'r tân?

3 A Ioſua ydoedd wedi ei wiſco a dillad budron, ac yn ſefyll yngwŷdd yr Angel.

4 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd wrth y rhai oedd yn ſefyll ger ei fron, gan ddywedyd, cymmerwch ymmaith y dillad budron oddi am dano ef: wrtho yntef y dywedodd, wele ſymudais dy anwiredd oddi wrthit, a gwiſcaf di hefyd â newid dillad.

5 A dywedais hefyd, rhoddant feltr têg ar ei ben eſa rhoddaſant feltr têg ar ei ben ef, ac a'i gwiſcaſant â dillad, ac Angel yr Arglwydd oedd yn ſefyll ger llaw.

6 Ac Angel yr Arglwydd a dyſtiolaethodd wrth Ioſua gan ddywedyd;

7 Fel hyn y dywed Arglwydd y llnoedd, os rhodi diyn fy ffyrdd, ac os cedwi ‖ fy nghadwriaeth, tithen hefyd a farni fy nhŷ, ac a gedwi fy nghynteddoedd, rhoddaf it hefyd † leoedd i rodio ym myſc y rhai hyn ſydd yn ſefyll ymma.

‖ Neu fy ordeddau. † Hebr. rodfeydd i rodio.

8 Gwrando attolwg Ioſua 'r Arch-offeiriad, ti a'th gyfeillion ſydd yn eiſtedd ger dy fron; canys gŵyr rhyfedd yw y rhai hyn: o herwydd wele dygaf allan fyngwas y * Blaguryn.

* Eſa.11. 2. ier.23. 5 & 33. 15. pen. 6-12. luc. 1.78. *Eſa.2.17 mic.4. 4. Agg. 2. 20.

9 Canys wele y garrec a roddais ger bron Ioſua, ar yn garrec y bydd ſaith o lygaid, wele fi yn naddu ei naddiad hi, medd Arglwydd y llnoedd: a mi a ſymmudaf ymmaith anwiredd y tir hwnnw mewn yn diwrnod.

10 Y dyrchwyn hwnnw, medd Arglwydd y llnoedd, y gelwch bob yn ei gymmydog tan y winwydden, a than y ffigyſ-bren.

PEN. IIII.

1 Trwy weledigaeth y ceanwyllforn aur y dangoſir y llywyddiaeth a gai ſyllſuniad Zorobabel. 11 Ac wrth y ddwy oliwydden, yr arwyddoccêir y ddau eneiniog.

A'R Angel yr hwn oedd yn ymddiddan â mi, a ddyctwelodd, ac a'm deffrodd, fel y deffroir yno i gwſc i

‖ Neu, a ſaith, ſef a'r ſaith lamp-au ſydd ar ben y canwyll-bren.

2 Ac a ddywedodd wrthif, beth a welti di? a mi a ddywedais, edrychais, ac wele canwyll-bren i gyd o aur, a'i badell ar ei ben, a'i ſaith lamp arno, a ſaith o bibellau i'r ſaith lampau oedd ar ei ben ef.

3 A dau oliwydden wrtho, y naill o'r tu dehau i'r badell, a'r llall o'r tu ddwy iddi.

4 A mi a attebais, ac a ddywedais wrth yr Angel oedd yn ymddiddan â mi, gan ddywedyd, beth yw y rhai hyn, ſy Arglwydd?

5 A'r Angel oedd yn ymddiddan â mi, a attebodd, ac a ddywedodd wrthif; oni wyddoſt beth yw y rhai ymma? yna y dywedais, na wn, ſy Arglwydd.

6 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd wrthif, gan ddywedyd; hyn yw gair yr Arglwydd at Zorobabel, gan ddywedyd; nid trwy llu, ac nid trwy nerth, onid trwy fy Yſpryd, medd Arglwydd y llnoedd.

7 Pwy wyt ti, y mynydd mawr? ger bron Zorobabel y bydai yn waſtadedd: ac efe a ddwg allan y maen pennaf, gan weiddi, Rhâd, rhâd iddo.

8 Dieth gair yr Arglwydd attaf drachefn, gan ddywedyd;

9 Dwylo Zorobabel a ſylfaenaſant y tŷ hwn, a'i ddwylo ef a'i gorpheu, a chei wybod mai Arglwydd y llnoedd am hebryngodd attoch.

10 Canys pwy a ddiyſtyroedd ddydd y pethau bychain? canys llawenychant, a gwelant y garrec alcam yn llaw Zorobabel, gydâ 'r ſaith hyny: ‖ llygaid yr Arglwydd ydynt, y rhai ſy'n ymwer trwy 'r holl ddaiar.

‖ Neu, llygaid yr Arglwydd ydynt, y rhai ſy'n ymwer trwy 'r holl ddaiar.

11 A mi a attebais, ac a ddywedais wrtho, beth yw y ddwy oliwydden hyn, ar y tu dehau i'r canhwyll-bren, ac ar ei aſſiwy?

12 Ac mi a attebais drachefn, ac a ddywedais wrthe, beth yw y ddau bingcyn oliwydden, ſydd † trwy y ddwy bibell aur, ſydd yn tywallt allan o honynt eu hunain ‖ yr olew euraid.

‖ Neu, o honynt.

13 Ac efe a lefarodd wrthif, gan ddywedyd, oni wyddoſti beth yw y rhai hyn? a dywedais, na wn ſy Arglwydd.

14 Ac efe a ddywedodd, dymma'r ddwy gangen oliwydden ſydd yn ſefyll ger bron Arglwydd yr holl ddaiar.

PEN. V.

1 Wrth y llyfr yn rhodeu, y dangoſir melldith Ladrata a thyngu. 5 Yn rhôd gwraig yn eiſtedd mewn Ephah, a thalent o bliwm, y dangoſir ymdeithiaeth Babilon.

YNa y troais, a chodais fy llygaid, ac edrychais, ac wele blŷg llyfr yn hedeg.

2 Ac efe a ddywedodd wrthif, beth a welti di? a dywedais, mi a welaf blŷg llyfr yn hedeg, ei hŷd yn ugain cufydd, a'i lêd yn ddêc cufydd.

3 Ac efe a ddywedodd wrthif, dymma 'r felldith ſydd yn myned allan ar wyneb yr holl ddaiar, canys ‖ pob yn a ledratto a dorrir ymaith, fel yr yn ymaith, fel o'r tu accw, yn ei hôl hi.

‖ Neu, pob un.

4 Dygaf hi allan, medd Arglwydd y llnoedd, a hi a ddaw i dŷ y lleidr, ac i dŷ y neb a dyngo yn fy enw i ar gam, a hi a erys ynghanol ei dŷ, ac a'i diſa ef, a'i goed, a'i getric.

5 Yna yr Angel oedd yn ymddiddan â mi a aeth allan, ac a ddywedodd wrthif, cyfod yn awr dy lygaid, ac edrych beth yw hyn ſydd yn myned allan.

6 Ac mi a ddywedais, beth ydyw? ac efe a ddywedodd, Ephah ydyw ſydd yn myned allan: ac efe a ddywedodd, dymma eu gweledîad yn yr holl ddaiar.

7 Ac wele talent o bliwm wedi ei godi i fynu: a dynma wraig yn eiſtedd ynghanol yr Ephah.

8 Ac efe a ddywedodd, anwiredd yw hon: ac efe a'i taflodd hi i ganol yr Ephah, a bwriodd y pwys pliwm ar ei enau ef.

9 A chyſodais fy llygaid, ac edrychais, a wele

…byd.

…rageed yn dyfod allan, a gwyat yn eu …(canys escyll oedd ganddynt, fel escyll y …) a chyfodasant yr Ephah rhwng y ddaear …afodd.

…an yn y dywedais wrth yr Angel oedd yn ym…ddiddan â mi, i ba le y mae y rhai hyn yn myned …Ephah?

2 Dywedodd ynteu wrthif, i adeiladu iddi dŷ …hadnad Sinar: a hi a sicrheir, ac a osodir yno ar …ddol ei hun.

PEN. VI.

1 *Gweledigaeth y pedwar cerbyd.* 9 *Tan rith coron Iosua y dangosir Teml a brenhiniaeth …y Blaguryn.*

1 Eilyd mi a droais, ac a dderchefais fy llygaid, …ac a edrychais, ac wele bedwar o gerbydau …yfod allan oddi rhwng dau fynydd: a'r my…nyddoedd *oedd* fynyddoedd o bres.

2 Yn y cerbyd cyntaf *yr oedd* meirch cochion …yn yr ail cerbyd meirch duon.

3 Ac yn y trydydd cerbyd meirch gwynion, a …yn y pedwerydd cerbyd meirch brithion: a ‖ gwi…

4 Yna yr attebais, ac y dywedais wrth yr Angel …yn ymddiddan â mi; beth *yw* y rhai hyn, …arglwydd?

5 A'r Angel a attebodd, ac a ddywedodd; …Dyma badwar ‖ ysbryd y nefoedd, y rhai sy'n …myned allan o sefyll ger bron Arglwydd yr holl …ddaear.

6 Y meirch duon sydd ynddo, a ânt allan i dir …gogledd, a'r gwynion o ânt allan ar eu hôl hwy…nt, a'r brithion a ânt allan i'r deheu-dir;

7 A'r gwineuon a aethant allan, ac a geisiasant …fyned i gyniwerchu trwy'r ddaear, ac efe a ddywed…odd, cyniwerchwch trwy y ddaear: felly hwy …a gyniwerchasant trwy'r ddaear.

8 Yna efe a waeddodd arnaf, ac a lefarodd …wrthi, gan ddywedyd; edrych, y rhai a ânthant i …dir gogledd, a lonyddasant *fy* Ysbryd *i* yn nhir y …gogledd.

9 A daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddy…wedyd:

10 Cymmer gan y gaeth glud, gan Heldai, gan …Tobiah, a chan Iedaiah, y rhai a ddaethant o Ba…bilon: a thyred y dydd hwnnw, a dos i dŷ Iosiah …fab Zephaniah;

11 Yna cymmer ariant, ac aur, a gwna goronau, a …gosod ar ben Iosua fab Iosedech yr Arch-offeiriad.

12 A llefara wrtho gan ddywedyd; fel hyn y …dywed Arglwydd y lluoedd, gan ddywedyd; wele …y dyn * Blaguryn, o'i le hefyd y blagura, …ac adeiladu Deml yr Arglwydd.

13 Ie Teml yr Arglwydd a adeilada efe, ac efe a …ymgoganiant, ac a eistedd, ac a lywodraetha …ar ei orsedd-faingc, bydd yn offeiriad hefyd ar ei …orsedd-faingc, a chyngor hedd a fydd rhyngddynt …ill dau.

14 A'r coronau fydd i Helem, ac i Tobiah, ac i …Iedaiah, ac i Hen fab Zephaniah; er coffadwri…aeth yn Nheml yr Arglwydd.

15 A'r pellenigion a ddeuant, ac a adeiladant …yn Nheml yr Arglwydd, a chewch wybod mai Ar…glwydd y lluoedd a'm anfonodd attoch; a *hyn* a …fydd, os gan wrando y gwrandewch ar lais yr …Arglwydd Ddnw.

PEN. VII.

1 *Cwestiwn yn ymofyn am ymprydio.* 4 *Zecha…riah yn argyoeddi eu hymprydoedd hwy.* 8 *Pechod achos o'r caethiwed hwy.*

1 A yn y bedwaredd flwyddyn i'r brenin Da…rius, y daeth gair yr Arglwydd at Zechariah, ar y pedwerydd *dydd* o'r nawfed mis, *sef* Cisleu.

2 Pan anfonasent Sarefer, a Regemmelech, a'i gwŷr i dŷ Ddnw, i ‖ weddio ger bron yr Arglwydd.

3 Ac i ddywedyd wrth yr offeiriaid *oedd* yn nhŷ Arglwydd y lluoedd, ac wrth y prophwydi, gan ddywedyd; a wylaf fi y pummed mis, gan ymnaillduo, fel y gwneuthym weithian gymmaint o flynyddoedd?

4 Yna gair Arglwydd y lluoedd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

5 Dywed wrth holl bobl y tîr, ac wrth yr offeiriaid, gan lefaru, pan * oeddych yn ymprydio, ac yn galaru y pummed, a'r seithfed *mis*, y deng mlynedd a thrugain hynny, ai i mi 'r ymprydiasoch chwi ymprŷd, i mi?

6 A phan fwyttasoch, a phan yfasoch, ‖ onid oeddych yn bwytta *i chwi* eich hunain, ac yn yfed *i chwi* eich hunain?

7 ‖ Oni *ddyleth wrando* y geiriau a gyhoeddodd yr Arglwydd trwy law y prophwydi gynt, pan oedd Ierusalem yn gyfannedd, ac yn llwyddiannus, a'i dinasoedd o'i hamgylch, a *phobl* yn cyfanneddu y deheu-dir, a'r dyffryn-dir?

8 A daeth gair yr Arglwydd at Zechariah, gan ddywedyd;

9 Fel hyn y llefara Arglwydd y lluoedd, gan ddywedyd; barnwch farn † gwir, gwnewch drugaredd a thosturi bob un iw frawd.

10 Ac na orthrymmwch * y weddw, a'r ymddifad y dieithr a'r anghenoc; ac na feddyliwch ddrwg bob un iw gilydd, yn eich calonnau.

11 Er hyn gwrthodasant wrando, a rhoddasant yscwydd anhydyn, a thrymhasant eu cluſtiau rhag clywed.

12 Gwnaethant hefyd eu calonnau yn Adamant, rhag clywed y gyfraith, a'r geiriau a anfonodd Arglwydd y lluoedd drwy ei yſpryd, yn llaw y prophwydi gynt: am hynny y daeth digofaint mawr oddi wrth Arglwydd y lluoedd.

13 A bu megis y galwodd efe, ac na wrandawent hwy; felly * y galwasant hwy, ac ni'n gwrandawn innau medd Arglwydd y lluoedd.

14 Onid gwaſgerais hwynt â chorwynt, i blith yr holl genhedloedd, y rhai nid adwaenent; a'r tîr a anghyfanneddwyd ar eu hôl hwynt, fel nad oedd a'i tramwyai; nac a deychwelai: felly y gosodasant y wlad ddymunol yn ddiffaethwch.

PEN. VIII.

1 *Adnewydau Ierusalem.* 9 *Eu cyſſuro bwy'n adeiladu, trwy ſod ſiafor Dwy tuac attynt.* 18 *Gweithredoedd da y mae Duw yn eu gofyn ganddynt.* 18 *Addaw llawenydd a rhyddhad.*

1 DRacheſn y daeth gair Arglwydd y lluoedd attaf i gan ddywedyd;

2 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, * eiddigeddais eiddigedd mawr dros Sion, ac â llid mawr yr eiddigeddais drosti.

3 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, dychwelais at Sion, a thrigaf ynghanol Ierusalem: a Ierusalem a elwir dinas y gwirioned, a mynydd Arglwydd y lluoedd; y mynydd ſanctaidd.

4 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, hên wŷr, a hên wragedd a drigant etto yn heolydd Ierusalem, a phob gŵr a'i ffon yn ei law, o herwydd amlder dyddiau.

5 A heolydd y ddinas a lenwir o feſgyn a geneth…od, yn chwarae yn ei heolydd hi.

6 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, os ‖ anhawdd yw *hyn* yn y dyddiau hyn, yngolwg gweddill y bobl hyn: ai ‖ anhawdd hefyd *hyn* fy ngolwg i, medd Arglwydd y lluoedd?

† *Hebr.* ymbil ag wyneb yr Arglwydd.

* Eſai. 58.5.

‖ Nen. ond chwi yw y rhai oedd yn bwyta &c.

‖ Nen. onid dyma 'r geiriau &c.

† *Hebr.* gwirionedd.

* Exod. 22.21. eſa.1.23. ier.5.28.

* Dihar. 1.28. eſa.1.15. ier.11.11. &c. 14.12.

* Pen.1.14

7 Fel hyn y dywed Arglwydd y Lluoedd, wele fi yn gwaredu fy mhobl o dir y dwyrain, ac o dir machludiad haul.

8 A mi a'i dygaf hwynt fel y preswyliont yngharnol Ierusalem: a hwy a fyddant yn bobl i mi, a byddai innau iddynt *hwythau* yn Dduw, mewn gwirionedd, ac mewn cyfiawnder.

9 Fel hyn y dywed Arglwydd y Lluoedd, cryfhaer eich dwylo chwi y rhai ydych yn clywed, yn y dyddiau hyn, y geiriau hyn o enau y prophwydi, y rhai oedd yn y dydd y sylfaenwyd tŷ Arglwydd y Lluoedd, fel yr adeiladid y Deml.

10 Canys cyn y dyddiau hyn ‖ nid oedd na * chyflog i ddyn, na llog am anifail, na heddwch i'r *neb a* elai allan, nac a ddelai i mewn, gan y gorthrymder: o blegit gyrrais yr holl ddynion, bob un ym mhen ei gymydog.

11 Ond yn awr ni *byddaf* fi i weddill y bobl hyn, megis yn y dyddiau gynt, medd Arglwydd y Lluoedd.

12 Canys *hâd* † yn ffynnadwy, y winwydden a *rydd* ei ffrwyth, a'r ddaiar a ddŷd ei chynnyrch, a'r nefoedd a roddant eu gwlith, a pharaf i weddill y bobl hyn feddiannu yr holl bethau hyn.

13 A bydd mai megis y buoch chwi tŷ Iuda, a chŷ Israel, yn felldith ym mysc y cenhedloedd, felly i'ch gwaredaf chwi, a byddwch yn fendith: nac ofnwch, *eithr* cryfhaer eich dwylo.

14 Canys fel hyn y dywed Arglwydd y Lluoedd, Fel y meddyliais eich drygu chwi, pan i'm digiodd eich tadau, medd Arglwydd y Lluoedd, ac nid edifarheais:

15 Felly dracheiu y meddyliais yn y dyddiau hyn wneuthur lles i Ierusalem, ac i dŷ Iuda: nac ofnwch.

16 Dymma y pethau a wnewch chwi, * dywedwch y gwir bawb wrth ei gymydog; bernwch farn † gwirionedd a thangneddyf yn eich pyrth.

17 Ac na fwriedwch ddrwg neb iw gilydd yn eich calonnau, ac na hoffwch lw celwyddoc: canys yr holl bethau hyn a gasseais, medd yr Arglwydd.

18 A gair Arglwydd y Lluoedd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

19 Fel hyn y dywed Arglwydd y Lluoedd; ympryd y pedwerydd *mis*, ac ympryd y pummed, ac ympryd y seithfed, ac ympryd y degfed, a fydd i dŷ Iuda, yn llawenydd a hyfrydwch, ac yn † wchelwyliau ‖ daionus: gan hynny cerwch wirionedd, a heddwch.

20 Fel hyn y dywed Arglwydd y Lluoedd, *bydd* eto, y daw pobloedd, a phreswylwŷr dinasoedd lawer:

21 Ac yr â preswylwŷr y naill *ddinas* i'r llall, gan ddywedyd; * awn gan fyned i weddio ger bron yr Arglwydd, ac i geisio Arglwydd y Lluoedd, minnau a âf hefyd.

22 Ie pobloedd lawer, a chenhedloedd cryfion a ddeuant i geisio Arglwydd y Lluoedd yn Ierusalem; ac † i weddio ger bron yr Arglwydd.

23 Fel hyn y dywed Arglwydd y Lluoedd, yn y dyddiau hynny *y bydd* i ddêc o ddynion, o bob tafod-iaith y cenhedloedd, ymaflyd, ymaflyd *meddaf* yngodrau gwr o Iddew, gan ddywedyd; awn gyd â chwi, canys clywsom *fod* Duw gyd â chwi.

PEN. IX.

Duw yn anneddiffon ei Eglwys. 9 Ann ‖ Sion i lawenychu am ddyfodiad Christ, a'i edangoliaeth fruithaeth. 12 Duw yn addaw buddugoliaeth ac amddiffyn.

BAich gair yr Arglwydd yn nhîr Hadrach, a Damascus *fydd* ei orphwysfa: pan fyddo llygaid dyn ar yr Arglwydd, fel yr eiddo holl lwythau Israel.

2 A Hamath hefyd a derfyna wrthi: Tyrus, a Sidon hefyd, er ei bod yn * ddoeth iawn.

3 A Thyrus a adeiladodd iddi ei hun ynddi ffynfa, ac a bentyrrodd arian fel llwch, ac aur coeth fel tom yr heolydd.

4 Wele *r* Arglwydd a'i bwrw hi allan, ac a dery ei nerth hi yn y môr, a hi a yfsir â thân.

5 Ascelon a'i gwel, ac a ofna, a Gaza, ac a ymofidia yn ddirfawr; Ekron hefyd, am ei obwyllddio o'i gobaith; difethir hefyd y brenin allan o Gaza, ac Ascelon ni chyfanneddir.

6 † Estron hefyd a drig yn Asdod, a thorraf ymaith falchder y Philistiaid.

7 A mi a gymmeraf ymmaith ei waedoedd o'i genau, a'i ffieidd-dra oddi rhwng ei ddannedd, ac efe a weddillir i'n Duw ni, fel y byddo megis pennaeth yn Iuda, ac Ekron megis Iebusiad.

8 A gwersyllaf o amgylch i'm tŷ rhag llu, rhag a êl heibio, a rhag a ddychwelo, fel nad elo gorthrymmwr trwyddynt mwyach: canys yn awr gwelais am llygaid.

9 * Bydd lawen iawn, ti ferch Sion; a chroch chwenna, ha ferch Ierusalem: wele dy frenin yn dyfod attat: cyfiawn ‖ ac achubudd yw efe, y mae efe yn llariaidd, ac yn marchogaeth ar asyn, ac ar ebol, llwdn asyn.

10 Torraf hefyd y cerbyd oddi wrth Ephraim, a'r march oddi wrth Ierusalem; a'r bwa rhyfel a dorrir, ac efe a lefara heddwch i'r cenhedloedd: a'i lywodraeth *fydd* * fôr hyd fôr, ac o'r afon hyd eithafoedd y ddaiar.

11 A thithau, trwy waed dy ammod y gollyngais dy * garcharorion o'r pydew heb ddwfr ynddo.

12 Trowch i'r amddiffynfa, chwi garcharorion gobeithiol, hrddyw 'r ydwyf yn dangos y talaf it yn ddau dyblyg:

13 Pan annelwyf Iuda i mi, ac y llanwyf y bwa ag Ephraim; ac y cyfodwyf dy feibion di Sion, yn erbyn dy feibion di Groeg, ac i'th wnelwyf fel cleddyf gwr grymmus.

14 A'r Arglwydd a welir trostynt, a'i saeth ef a â allan fel mellten; a'r Arglwydd Dduw a gan ag vdcorn, ac a gerdd â chorwynt ogledd y deheu.

15 Arglwydd y Lluoedd a'i hamddiffyn hwynt, a hwy a yssant, ac a ddaroftyngant ‖ gerric y gelyfant a therfysicant megis *mewn* gwin, a ‖ llanwyd hwynt fel meiliau, ac fel conglau 'r allor.

16 A'r Arglwydd eu Duw a'i gwared hwynt y dydd hwnnw, fel praidd ei bobl: canys fel meini coron y byddant wedi eu derchafu yn faneau ar ei dîr ef.

17 Canys pa feint *yw* ei ddaioni ef, a pha feint ei degwch ef? ŷd a ‖ lawenycha y gwŷr ieuaingc, a gwin y gwnyfyson.

PEN. X.

Duw sy rasid ymgais ag ef: ac nid calymmol. 3 Megis yr ymwelodd ef a'i ddiadell am yr ebod, felly yr achub, ac yr adfera ese hwy.

ERchwch gan yr Arglwydd law mewn pryd disweddar-law; a'r Arglwydd a bair ddisclair gwmylau, ac a ddŷd iddynt gawod o law, i bob vn las-wellt yn y maes.

2 * Canys y † delwau a ddywedasant wagedd, a'r dewiniaid a welsant gelwydd, ac a ddywedasant freuddwydion ofer, rhoddasant gys-

yr aethant fel defaid, | cyfluddiwyd
nad oedd bugail.
7 Wrth y bugeiliaid yr enynnodd fy llid, a mi
cosp y bychod: canys Arglwydd y lluoedd a
gofiodd ei braidd ty Iuda, ac a'i gwnaeth fel ei
farch yn y rhyfel.
8 Gangl a ddaeth allan o honaw, yr hoel o ho-
no, y bwa rhyfel o hono, a phob gorthrymwr yng-
hyd allan o hono.
9 A byddant fel cawri yn fathru eu gelynion yn
ffordd yr heolydd, yn y rhyfel: a brwydr a ymladdant
am fod yr Arglwydd gyd â hwynt, a | chywilyddir
marchogion meirch.
10 A nerthaf dŷ Iuda, a gwaredaf dŷ Ioseph,
a phreswyl iddynt ddychwelyd i'w cyfle, canys
trugarheais wrthynt; a byddant fel pe na's
bwriasswn hwynt: o herwydd myfi yw yr
Arglwydd eu Duw hwynt, ac a'i gwrandawaf
hwynt.
11 A bydd Ephraim hefyd fel cawr, a'i calonnau a
lawenychant fel trwy win: a'i meibion a gânt we-
led, ac a lawenychant, bydd eu calon yn hyfryd yn
yr Arglwydd.
12 Chwibianaf arnynt, a chasclaf hwynt, ca-
nys gwaredais hwynt; ac amlhânt, fel yr aml-
hasent.
13 A hauf hwynt yn mysc y bobloedd, ac mewn
gwledydd pell i'm cofiant, a byddant fyw gyd â'i
meibion, a dychwelant.
14 A dychwelaf hwynt o dîr yr Aipht, a chasclaf
hwynt o Assyria, ac arweiniaf hwynt i dîr Gilead
a Libanus, ac ni cheir *lle iddynt.
15 Ac efe a dramwya trwy'r môr mewn blin-
der, ac a dery y tonnau yn y môr: a holl ddyfn-
der yr afon a fyddant ddifsydd: a descynnir
balchder Assyria, a theyrn-wialen yr Aipht a gilia
oddi wrthi.
16 Nerthaf hwynt hefyd yn yr Arglwydd, ac yn
enw ef yr ymrodiant, medd yr Arglwydd.

PEN. XI.

1 *Dinistr Ierusalem. 3 Gofalu am yr athrodigi-
on gwrthod y Rciti. 10 Torri ffonn Tegwch a
Rhwymau, trwy wrthod Christ. 15 Arwydd a
dinistr y bugail ynfyd.

Agor dy ddorau, Libanus, fel yr yffo y tân dy
gedrwydd.
2 Y cypreswydd, udwch, canys cwympodd y
cedrwydd, difwynwyd y rhai | ardderchoc: udwch
dderi Basan, canys syrthiodd coedwic | y gwin
gaedig.
3 Y mae llef udfa y bugeiliaid; am ddifwyno
eu hardderchawgrwydd: llef rhuad y llewod ie-
uainc; am ddifwyno balchder yr Iorddonen.
4 Fel hyn y dywed yr Arglwydd fy Nuw, portha
ddefaid y lladdfa;
5 Y rhai y mae eu perchennogion yn eu lladd,
heb edifeirio eu bod yn euog; a'i gwerth-wŷr a
dywedant, bendigedic *fyddo* 'r Arglwydd am
fy nghyfoethogi; a'i bugeiliaid nid arbedant
hwynt.
6 Canys nid arbedaf mwyach drigolion y wlâd,
medd yr Arglwydd; ond wele fi † yn rhoddi y dy-
nion, bob yn i law ei gymmydog, ac i law ei frenin;
a hwy a darawant y tîr, ac nid achubaf *hwynt* o'i
llaw hwy.
7 Ami a borthaf ddefaid y lladdfa, | sef chwi
dlotaid y praidd: a chymmerais i'm ddwy ffon;
a'r naill a elwais Hyfrydwch, a'r *lall* a elwais | Rhwy-
mau: a mi a borthais y praidd.
8 A thorrais ymmaith dri bugail mewn un mis,
canys a'm | diaroddasant hwy, a'i henaid hwy-
thau i'm ffieiddiodd hwythau,

9 Dywedais hefyd, *ni phorthaf chwi: a fyddo* *Ier.15.2.
farw, bydded farw: ac y fydd i'w dorri ymaith, † Heb. gy-
torrer ef ymaith: a'r gweddill, ysfant bob yn gnawd fail, neu,
ei † gilydd. cymmyn
10 A chymmerais fy ffon Hyfrydwch, a thorrais ang.
hi, i dorri fy nghyfammod, yr hwn a ammodaswn | *Neu, a
â'r holl bobl. thorasai
11 A'r dydd hwnnw y torrwyd hi: | ac felly edd y
y gwybu trueiniaid y praidd, y rhai oedd yn praidd a
disgwyl wrthyfi, mai gair yr Arglwydd *oedd rhai & a
hyn. mybu-
12 A dywedais wrthynt, os † gwelwch yn dda, cais yn
dygwch fy ngwerth, ac onid ê, peidiwch: a'm ffacr mal
gwerth * a bwyfafant yn ddêc ar hugain o arian. &c.
13 A dywedodd yr Arglwydd wrthif, *bwrw † Heb. da
ef i'r * crochenydd: pris teg, a'r hwn i'm pris- ynyn esti
fiwyd ganddynt. A chymmerais y dêc ar hugain gwerg-
arian, a bwriais hwynt i dŷ 'r Arglwydd, i'r * Matt. 60
crochenydd. 26.15.
14 Yna mi a dorrais fy ail ffon, *sef* | Rhwy- *Mat.27.9
mau, i dorri y brawdoliaeth rhwng Iuda ac | *Neu,
Israel. Rhwym
15 A'r Arglwydd a ddywedodd wrthif, cymmer wyr:
etto it offer bugail ffol. | Neu,ffy
16 Canys wele fi yn codi bugail yn y tîr, yr *bya a
hwn ni ofwya | y cuddiedic, ni chais yr ieuainge, dorrwyd.
ni feddiginiaetha y briwedic, ni a fyddo yn ſtyfyll ni ymaith.
| phortha, onid bwytty gîg y brâs, ac a ddryllia eu | Neu,
hewinedd hwynt. cbynal,
17 * Gwae'r eulun bugail, yn gadel y praidd, y mn, ddwg
cleddyf *fydd* ar ei fraich, ac ar ei lygad deheu: * Ier.23.1.
ei fraich gan wywo a wywa, a'i lygad dehau gan Ezc.34.2.
dywyllu a dywyllu. 10.10.11.

PEN. XII.

1 *Ierusalem yn pbiol gwſe a dychryn iddi a bun. 3
ac yn faen pwyſ-ſawr i'w gwrthwynebwyr. 6 Bun
ddugawl adferiad Iuda. 9 Ddiſgwyliad Ierusalem.*

BAich gair yr Arglwydd a Israel, medd yr Arg-
lwydd yr hwn ſyddyn eſtyn allan y nefoedd, ac
yn ſylfaenu y ddaiar, ac yn llunio yſpryd dyn yndde.
2 Wele fi yn gwneuthur Ierusalem yn phiol | Neu,
gwſc i'r bobloedd oll o amgylch: | pan fyddont cryſol
yn y gwarchae yn erbyn Iuda, ac yn erbyn Ieru- men.
ſalem.
3 A bydd y dwthwn hwnnw, i'm wneuthur Ie- gwen.
rusalem yn faen trwm i'r holl bobloedd: pawb a wm.
ymlwytho ag ef yn ddian a rwygîr, er ymgaſclu o | Neu,all
holl genhedloedd y ddaiar yn erbyn ef. yn erbyn
4 Y dywrnod hwnnw, medd yr Arglwydd, y ta- Iuda bo-
rawaf bob march â ſyndra, a'i farchog ag yſty- fyd y
dywydd, ac agoraf fy llygaid ar dŷ Iuda, a thara- byde yr
waf holl feirch y bobl â dallineb. hwn a
5 A thywyſogion Iuda a ddywedant yn eu calon, warchae
nerth i mi *fydd* preſſwylwŷr Ierusalem, yn Ar- yn erbyn
glwydd y lluoedd eu Duw hwynt. Ieruſa-
6 Y dydd hwnnw y gwnaf dywyſogion Iuda fel lem. neu
aelwyd o dân yn y coed, ac fel ffagl dân mewn yſ- y bydd
gub o wellt, ac yſant ar y llaw ddehau, ac ar yn wrth
aſſwy, yr holl bobloedd o amgylch: a Ierusalem a warchae
gyfanneddir dracheſn yn ei lle ei hun, yn Ierusalem. yn erbyn
7 Yr Arglwydd a geidw bebyll Iuda yn gyntaf, Ieruſa-
megis nad ymfawrygo gogoniant tŷ Dafydd, | Neu,
a gogoniant preſſwylwŷr Ierusalem, yn erbyn nerth
Iuda. fydd i'm
8 Y dydd hwnnw 'r amddiffyn yr Arglwydd ac Iſraſ-
preſſwylwŷr Ierusalem, a bydd y † lleſcaf o ho- wylwyr
nynt y dydd hwnnw fel Dafydd: a thŷ Dda- &c.
fydd *fydd* fel Duw, fel Angel yr Arglwydd o'i † Hebr.
blaen hwynt. cwympa.
9 Y dydd hwnnw y bydd i'm geiſio diſetha dig.
'r holl genhedloedd y ſy yn dyfod yn erbyn Ie-
rusalem.

10 A thywalltaf ar dŷ Ddafydd, ac ar breſſwyl-wŷr Ieruſalem yſpryd gràs a gweddiau, a hwy a * edrychant arnaf, yr hwn a wanaſant, galarant hefyd am dano, fel vn yn galarnam *ei* vnig anedic, † ac ymofidiant am dano ef, megis vn yn gofidio am *ei* gyntaf-anedig.

*Ioh.19.34 37.dat. Re.1.7.

† Heb. a phwerw ſyddant.

11 *Y dwthwn hwnnw y bydd galar mawr yn Ieruſalem, megis galar *Hadadrimmon yn nyffryn Megidon.

*Act.2.37 *2.Cron. 35.22.

12 A'r wlâd a alara, † pob teulu wrtho ei hun, teulu dŷ Ddafydd wrthoei hun, a'i gwragedd wrthynt eu hunain, teulu tŷ Nathan wrtho ei hunain, a'i gwragedd wrthynt eu hunain.

† Heb. yn deuluoedd ar eulunoedd

13 Teulu tŷ Lefi wrtho ei hunain, a'i gwragedd wrthynt eu hunain; teulu tŷ Simei wrtho ei hunain, a'i gwragedd wrthynt eu hunain.

14 Yr holl deuluoedd eraill, pob teulu wrtho ei hun; a'i gwragedd wrthynt eu hunain.

PEN. XIII.

1 Ffynnon i lanhau Ieruſalem, 2 addiwrth ddelwaddoliaeth, a gau-brophwydoliaeth. 7 Marwolaeth Chriſt, a phroſ y dyddiau rau.

YDydd hwnnw y bydd ffynnon wedi ei hagoryd i dŷ Ddafydd, ac i breſwyl-wŷr Ieruſalem, i bechod † ac aflendid.

† Heb. i nailldiwch o herwydd aflendid. ‖ Lleo. 16.6. Ezec. 36.25. † Heb. bwiſc.

2 A bydd y dwthwn hwnnw, medd Arglwydd y lluoedd, i'm * dorri enwau'r eulynnod allan o'r tîr, ac ni'n cofir hwynt mwyach: a gyrraf hefyd y prophwydi, ac yſpryd aflendid, allan o'r wlâd.

† Heb. y dydd hwnnw, i'r prophwydi gwiſyddio bob vn am ei weledigaeth, wedi iddo brophwydo, ac ni wiſcant ‖ grŷs o rawn † i dwyllo.

3 A bydd y dydd hwnnw, i'r prophwydi gwiſyddio bob vn am ei weledigaeth, wedi iddo brophwydo, ac ni wiſcant ‖ grŷs o rawn † i dwyllo.

† Heb. i'w tadau a'i mamau a'i cenedl. Deut. 13.6. 8. 9. † Heb. bwiſc. † Heb. y dŷwedyd gau-brophwydo.

5 Ond cſe a dŷwed, nid prophwyd ydwyf ſi, canys gwr wy ddaear ydwyf: canys efe a'm prynodd i gadw anifeiliaid o'm ieuengtid.

6 A dywed vn wrtho, beth *yw* ma'r gweliau hyn yn dy ddwylo? yna efe a dŷwed, dyrna y thai'm clwyſwyd i hwynt yn nhŷ ſy ngharedigion.

7 Deffro, gleddyf, yn erbyn fy mugail, ac yn erbyn y gŵr ſydd gyfaill i mi, medd Arglwydd y lluoedd: * taro y bugail, a'r praidd a waſcerir, a dychwelaf fy llaw ar y rhai bychain.

*Mat.26. 31.Marc. 14.27.

8 A bydd yn yr holl dir, medd yr Arglwydd, y torrir ymaith, ac y bydd marw dwy ran ynddo, a'r dyddedd a adawir ynddo.

9 A dygaf y dydedd ran drwy'r tân, a phuraf hwynt fel puro arian, a * choethaf hwynt fel coethi aur: hwy a alwant ar fy enw, a minnau a'i gwrandawaf: dywedaf, fy mhobl yw efe, ac yntau a ddywed, yr Arglwydd yw fy Nuw.

*Iſa.48.10.

PEN. XIIII.

1 Diſtryw a dinſtriwyr Ieruſalem. 4 Dyſodiad Chriſt, a rhaddau ei frenhiniaeth o hſi. 12 Pla gelynion Ieruſalem. 16 Y gweddillion a dry at yr Arglwydd. 20 A ſanctaidd fydd eu hanrhaith.

WEle dŷdd yr Arglwydd yn dyfod, a rhennir dy yſpail yn dy ganol di.

2 Canys mi a gaſclaf yr holl genhedloedd, i ryfel yn erbyn Ieruſalem; a'r * ddinas a orſcynnir, y tarir anrheithir, a'r gwragedd a dreiſir, a hanner y ddinas a â allan i gaethiwed: a'r rhan arall o'r bobl ni'n torrir ymaith o'r ddinas.

*Iſa.10.6.

3 A'r Arglwydd â allan, ac a ryfela yn erbyn y cenhedloedd hynny, megis y dydd y rhyfelodd efe yn nydd y gâd.

4 A'i draed a ſafant y dydd hwnnw ar fynydd yr oliwydd, yr hwn *ydd* ar gyfer Ieruſalem, o du'r dwyrain; a mynydd yr oliwydd a hollt ar draws ei hanner, tua'r dwyrain, a thua'r gorllewin, a bydd dyffryn mawr iawn: a hanner y mynydd a ſymmud tua'r gogledd, a'i hanner tua'r deau.

5 A chwi a ffowch i ddyffryn ‖ y mynyddoedd: canys dyffryn y mynyddoedd a gyrraedd hyd Aſal: a ffowch fel y ffoeſoch rhac * y ddaiargryn, yn nyddiau Vzziah brenin Iuda: a daw'r Arglwydd fy Nuw, a'r holl ſainct gyd â thi.

6 A'r dydd hwnnw y daw i ben, na bydde golau, ni † diſclair, † na thywyll.

7 Ond ‖ bydd * yn diwrnod, hwnnw a adwenir gan yr Arglwydd, nid dydd, ac nid nôs, onid bydd golau uni yn yr hwyr.

8 A bydd y dwthwn hwnnw y daw allan o Ieruſalem * ddyfroedd bywiol: eu hanner hwynt ‖ tua môr y dwyrain, a'i hanner tua'r môr eithaf: hâf, † a gaiaf y bydd *hyn*.

9 A'r Arglwydd a fydd yn Frenin ar yr holl ddaiar: y dydd hwnnw y bydd yn Arglwydd, a'i † enw yn vn.

10 ‖ Troir yr holl dir megis yn waſtad, o Geba hyd Rimmon, o'r tu deheu i Ieruſalem, hi a ddercheſir, ac a ‖ gyſanneddir yn ei lle, o borth Beniamin hyd le y porth cyntaf, hyd borth y gongl, ac o ddŵr Hananeel hyd winwryſau y brenin.

11 Yno y trigant ynddi, ac ni bydd yn ddifraw mwyach: onid Ieruſalem a ‖ gyſanneddir yn ddienbyd.

12 A hyn fydd y blâ â'r hon y tery'r Arglwydd yr holl bobloedd a ryfelant yn erbyn Ieruſalem: eu cnawd a dderfydd, er eu bod yn ſefyll ar eu traed, a'i llygaid a ddarfuddant yn eu tyllau, a'i tafod a dderfydd yn eu ſafn.

13 Y dydd hwnnw y bydd mawr derfyſc oddiwrth yr Arglwydd yn eu plith hwynt, a phob vn a ymafael yn llaw ei gymydog, a'i law a gyfyd yn erbyn llaw ei gymydog.

14 ‖ A Iuda hefyd a ryfela ‖ yn Ieruſalem, a chlir golud yr holl genhedloedd o amgylch, aur ac arian, a gwiſoedd lawer iawn.

15 Ac felly y bydd pla y march, y mûl, y camel, yr aſſyn, a phob anifail a fyddo yn y gwerſyllogeu hyn, fel y bla hon.

16 A bydd i bob vn a adawer o'r holl genhedloedd a ddaethant yn erbyn Ieruſalem, fyned i fyny o flwyddyn i flwyddyn, i addoli y Brenin Arglwydd y lluoedd, ac i gadw gŵyl y pebyll.

17 A phwy bynnac nid êl i fyny o deuluoedd y ddaiar i Ieruſalem, i addoli y Brenin Arglwydd y lluoedd, ni bydd glaw arnynt.

18 Ac os teulu'r Aipht nid â i fyny, ac ni ddaw y rhai nid oes *glaw* arnynt: y mae y bydd y bla, â'r hon y tery'r Arglwydd y cenhedloedd, y rhai nid eſcynnant i gadw gŵyl y pebyll.

19 Hyn a fydd ‖ coſp yr Aipht, a choſp yr holl genhedloedd nid elont i fyny i gadw gŵyl y pebyll.

20 Y dydd hwnnw y bydd ar ‖ frŵynau y meirch SANCTEIDDRWYDD I'R ARGLWYDD: a bydd y crochanau yn nhŷ'r Arglwydd, ſel meiliau ger bron yr allor.

21 Bydd pob crochan yn Ieruſalem, ac yn Iuda yn ſanctaidd i Arglwydd y lluoedd: a daw pob aberthwr, ac a gymmerant o honynt, ac a ferwant ynddynt: ac ni bydd * Cananead mwyach yn nhŷ Arglwydd y lluoedd y dydd hwnnw.

*Exod.23. 28. Deut. 7.1. Iſa.35.8. Ioel 3.17.

¶ LLYFR MALACHI.

PEN. I.

1 *Malachi yn nechwyn rhag anghardeigrwydd Israel; 6 Ai hangrhefydd, 12 a'i halogrwydd.*

BAich gair yr Arglwydd at Israel drwy law Malachi.

2 Hoffais chwi medd yr Arglwydd, a chwi a ddywedwch, ym mha beth yr hoffaist ni? onid brawd oedd Esau i Iacob, medd yr Arglwydd? etto *Iacob a hoffais,

3 ac Esau a gasseais, ac a osodais ei fynyddoedd yn ddiffaethwch, a'i etifeddiaeth i ddreigiau yr anialwch.

4 Lle y dywed Edom, tlodwyd ni, etto dychwelwn, ac adeiladwn yr anghyfannedd leoedd; fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, hwy a adeiladant, eod minnau a dynnaf i lawr, a galwant hwynt yn ardal drygioni, a'r bobl, *yrhib* y rhai y llidiodd yr Arglwydd yn dragywydd.

5 Eich llygaid hefyd a welant, a chwithau a ddywedwch, mawrygir yr Arglwydd oddi ar derfyn Israel.

6 Mab a anrhydedda ei dâd, a gwenidog ei feistr: os *ydwyf* fi dâd, pa le *y mae* fy anrhydedd? ac os *ydwyf* fi feistr, pa le y mae fy ofn, medd Arglwydd y lluoedd, wrthych chwi 'r offeiriaid, y rhai sydd yn dirmygu fy enw? a chwi a ddywedwch, ym mha beth y dirmygasom dy enw di?

7 Offrymmu yr ydych ar fy allor fara halogedig; a chwi a ddywedwch, ym mha beth yr halogasom di? am i chwi ddywedyd, dirmygus yw bwrdd yr Arglwydd.

8 Ac os offrymmu 'r ydych y dall *yn aberth, onid drwg *yw?* ac os offrymmwch y cloff, a'r clwyfus, onid drwg *yw?* cynnyg ef yr awron i'ch llywodraeth fydd efe bodlon it? neu a dderbyn efe dy wyneb, medd Arglwydd y lluoedd?

9 Ac yn awr *gweddiwch attolwg ger bron wyneb y trugarhao wrthym: o'ch llaw chwi y bu hyn; a dderbyn efe wyneb un o honoch, medd Arglwydd y lluoedd.

10 A phwy hefyd o honoch a gauei y dôrau, neu a oleuei fy allor yn rhâd? nid *oes* gennif fodlonrwydd meddi chwi, medd Arglwydd y lluoedd: ac ni dderbyniaf offrwm o'ch llaw.

11 Canys o gyfodiad haul hyd ei fachludiad hefyd, mawr fydd fy enw ym mysc y cenhedloedd; ac ym mhob lle, arogldarth a offrymmir i'm henw, ac offrwm pûr: canys mawr *fydd* fy enw ym mhlith y cenhedloedd, medd Arglwydd y lluoedd.

12 Ond chwi a'i halogasoch ef, pan ddywedasoch, bwrdd yr Arglwydd *ydyw* halogedig, a'i ffrwyth, *sef* ei fwyd, ydyw ddirmygus.

13 Chwi hefyd a ddywedasoch, wele, pa flinder yw, ha ffroesnasoch arno, medd Arglwydd y lluoedd; a dygasoch yr hyn a ysglyfaethwyd, a'r cloff, a'r clwyfus: fel hyn y dygasoch offrwm; a fyddaf fi foddlon i hynny o'ch llaw chwi, medd Arglwydd?

14 Ond melldigedic yw y twyllodrus, yr hwn y mae yn ei ddiadell wr-ryw, ac a addumo, ac a aberth *a* yn llygredig i'r Arglwydd: canys brenin mawr *ydwyf*, medd Arglwydd y lluoedd, a'm henw *fydd* ofnadwy ym mhlith y cenhedloedd.

PEN. II.

1 *Y mae yn ceryddu yr offeiriaid yn dost, am esceulusso eu cyssammod, 11 a'r bobl am eu gau-ddiwiaeth, 14 a'i godineb, 17 a'i hanfyddlondeb.*

AC yr awr hon, chwi offeiriaid, i chwi *y mae y gorchymyn hwn.

2 Oni wrandewch, ac oni ystyriwch, i roddi anrhydedd i'm henw i, medd Arglwydd y lluoedd; yna mi a anfonaf * felldithar noch chwi, ac a felldigaf eich bendithion chwi: ie mi a'i melldigais eisus, am nad ydych yn ystyried.

3 Wele fi yn ||llygru eich hâd chwi, a'i thaflu dom ar eich wynebau, *sef* tom eich ychel wyliau, ac ||yn a'ch cymmer chwi ||atto ef.

4 Hefyd cewch wybod mai myfi a anfonais attoch y gorchymyn hwn, fel y byddei fy nghyfammod â Lefi, medd Arglwydd y lluoedd.

5 Fy nghyfammod ag ef oedd am fywyd, a heddwch; a mi a'i roddais hwynt iddo am *yr ofn a'r hwn i'm hofnodd, ac yr arfwydodd o flaen fy enw.

6 Cyfraith gwirioned oedd yn ei enau ef, ac anwiredd ni chafwyd yn ei wefusau: mewn hedd, ac vniondeb rhodiodd gyda mi, a llawer oedd a drôdd efe oddi wrth anwiredd.

7 Canys gwefusau 'r offeiriad a gadwant wybodaeth, a'r gyfraith a geisiant o'i enau ef: o herwydd cennad Arglwydd y lluoedd yw efe.

8 Ond chwi a giliasoch allan o'r ffordd, ac a barasoch i lawer oedd ||dramgwyddo wrth y gyfraith; llygrasoch gyfammod Lefi, medd Arglwydd y lluoedd.

9 Am hynny minneu hefyd a'ch gwneuthym chwi yn ddirmygus, ac yn ddiystyr gan yr holl bobl; megis na chadwasoch fy ffyrdd i, ond bûd ||yn derbyn wyneban yn y gyfraith.

10 * Onid vn tâd *fydd* i nî oll? onid vn Duw a'n creawdd ni? pam y gwnawn yn anffyddlon bob vn yn erbyn ei frawd a gan halogi cyssammod ein tadau?

11 Iuda a wnaeth yn anffyddlon, a ffieidd-dra a wnaethpwyd yn Israel, ac yn Ierusalem: canys Iuda a halogodd sancteiddiolrwydd yr Arglwydd, yr hwn ||a hoffaei; ac a briododdferch dduw ddieithr.

12 Yr Arglwydd a dyrr ymmaith y gŵr a wnelhyn; ||yr athro a'r disgybl, o bebyll Iacob, ac offrymmudd offrwm i Arglwydd y lluoedd.

13 Hyn hefyd a wnaeth a orchuddiodd gan wylo, gan riddfan, a gweiddi; fel nad edrych efe mwyach at yr offrwm, ac na chymer ef yn fodlon o'th law chwi.

14 Er hynny chwi a ddywedwch, pa herwydd? o herwydd mai 'r Arglwydd a fu dyst rhyngot ti, a rhwng gwraig dy ieuengtid, yr hon y bwost ||anffyddlon iddi: er ei bod yn gymmar it, ac yn wraig dy gyfammod.

15 Onid vn a wnaeth efe? a'r yspryd ||yngweddill gan do; a pha ham vn? i geisio had duwiol am hynny gwiliwch ar eich yspryd, ac na fyddech anffyddlon yn erbyn gwraig ieuengtid.

16 ||Pan gasaech di *sy*, gollwng hi, medd yr Arglwydd, Duw Israel: canys gorchuddio y mae efe drais a'i wisg, medd Arglwydd y lluoedd: gan hynny gwiliwch ar eich yspryd, na fyddech anffyddlon.

17 Blinasoch

17 Blinafoch yr Arglwydd ẏ'ch gelwir; a chwi a ddywedwch, yn mha beth y blinafom *ef?* am iwch ddywedyd, pob gwneuthurwr drwg ẏdd ydd yngolwg yr Arglwydd, ac iddynt y mae efe yn fodlon; neu pa lê *y mae* Duw y farn?

PEN. III.

1 *Cennad, a Mawrhydi, a Gras Chriſt, y Bwrſyd-dod, a chyſſegr-lafnad*, 13 *ac amſſaldonieth y bobl*. 18 *Addaw bendith iddynt oddiwrth Dduw*.

Mat.11. 10.mar.1. 2.luc.1. 76.& 7. 27. ‖ Tarſo. ‖ *Cennad.*

WEle fi yn anfon * fy nghennad, ac efe a ‖ arloeſa y ffordd o'm blaen i: ac yn ddiſymmwth y daw 'r Arglwydd, yr hwn yr ydych yn ei geiſio, iw Deml; ſef ‖ angel y cyfammod, yr hwn yr ydych yn ei chwennych: wele efe yn dyfod, medd Arglwydd y lluoedd.

2 Ond pwy a oddef ddydd ei ddyfodiad ef? a phwy a ſaif pan ymddangoſo efe? canys y mae efe fel tân y toddydd, ac fel ſebon y golchyddion.

3 Ac efe a eiſtedd *fel* purwr, a glanhawr arian; ac efe a bura feibion Leſi, ac a'i coetha hwynt fel aur, ac fel ariant: fel y byddont yn offrymmu i'r Arglwydd offrwm mewn cyfiawnder.

4 Yna y bydd melys gan yr Arglwydd offrwm Iuda a Ieruſalem; megis yn y dyddiau gynt, ac fel ẏ blynyddoedd gynt.

Mat. 27. 3. Act. 20. 26.

5 A mi a neſâf attoch chwi i farn, a byddaf dyſt cyflym yn erbyn yr hudolion, ac yn erbyn y godinebwyr, ac yn erbyn yr anudon-wyr, ac yn erbyn camarcal-wyr cyflog y cyflogedic, a'r rhai ſyn gorthrymmu y weddw, a'r ymddifad, a'r dieithr, ac heb fy ofni i, medd Arglwydd y lluoedd.

6 Canys myfi 'r Arglwydd ni'm newidir: am hynny ni ddifethwyd chwi, meibion Iacob.

7 Er dyddiau eich tadau y ciliaſoch oddi wrth fy neddfau, ac ni chadwaſoch *hwynt*: * dychwelwch attaf fi, a mi a ddychwelaf attoch chwithau, medd Arglwydd y lluoedd: ond chwi a ddywedwch, yn mha beth y dychwelwn?

8 A ‖ ysbeilia dyn Dduw? etto chwi a'm hyſpeiliaſoch: a'r ond chwi a ddywedwch, yn mha beth y'th yſpeiliaſom? yn y degwm, a'r offrwm.

9 Melldigedig ydych drwy felldith, canys chwi a'm hyſpeiliaſoch i, *ſef* yr holl genhedlaeth hon.

10 Dygwch yr holl ddegwm i'r tryſor-dy, fel y bydd bwyd yn fy nhŷ; a phroſwch fi 'r awr hon yn hyn, medd Arglwydd y lluoedd; oni agoraf i chwi * ffeneſtri y nefoedd, a chywallt i chwi fendith, fel na bydd digon *i'w derbyn*.

11 Dygaf hefyd a ‖ ſyroeddaf er eich mwyn chwi yr ŷſcrin, ac ni ddifwyna i chwi ffrwyth y ddaear; a'r winwydden yn y maes ni ſwrw ei ffrwyth cyn yr amſer i chwi, medd Arglwydd y lluoedd.

12 A'r holl genhedloedd a'ch galwant chwi yn wynfydedig: canys byddwch yn wlâd hyfryd, medd Arglwydd y lluoedd.

13 Eich geiriau chwi a * ymgryfhaodd i'm herbyn, medd yr Arglwydd: i etto chwi a ddywedwch, yn beth a ddywedaſom ni yn dy erbyn di?

14 Dywedaſoch, ofered yw gwaſanaeth Dduw, a pha lefaint *ſydd* er i ni gadw ei ‖ orchymmyn ‖ ef, ac er i ni rodio ‖ yn alaeth ger bron Arglwydd y lluoedd?

15 Ac yr awr hon yr ydym ni yn galw y beilchion yn wynfydedig; ie gweithred-wyr drygioni a adeiladwyd; ïê, * y rhai a demptiant Dduw, a waredwyd.

16 Yna 'r rhai oedd yn ofni 'r Arglwydd, a lefaraſant bôb yn wrth ei gymydog: a'r Arglwydd a wrandawodd, ac a glybu, ac ſcrifennwyd llyſr coffadwriaeth ger ei fron ef, i'r rhai oedd yn ofni 'r Arglwydd, ac i'r rhai oedd yn meddwl am ei enw ef.

17 A byddant eiddo fi, medd Arglwydd y lluoedd, y dydd y gwnelwyf ‖ briodoledd: arbedaf ‖ hwynt hefyd, fel yr arbed gŵr ei fab ſydd yn ei waſanaethu.

18 Yna y dychwelwch, ac y gwelwch *rhyngof* rhwng y cyfiawn, a'r drygionus, *rhwng yr hwn ſydd* a waſanaetho Dduw, a'r hwn ny waſanaetho ef.

PEN. IIII.

1 *Barn Duw ar yr euwir, a'r ſyddion ar y daioun.* 4 *Y mae yn ſu bwnaw i ſyſyrio o'r Gyfraith, 5 ac yn adrodd iddynt ddyfodiad ſwydd Elias.*

CAnys wele y dydd yn dyfod yn lloſci megis ffwrn; a'r holl feilchion, a holl weithred-wyr anwiredd a ſyddant ſofl: a'r dydd ſydd yn dyfod a'i llyſc hwynt, medd Arglwydd y lluoedd, fel nas gadawo iddynt na gwreiddyn na changen.

Mat.3.9.

2 Onid * haul cyfiawnder a gyfyd i chwi, y rhai ydych yn ofni fy enw, a meddigiaeth yn ei adenydd; a chwi a ewch allan, ac a gynyddwch megis lloi paſcedic.

3 A chwi a fethwch yr annwuſion; canys byddant yn lludw tan wadnau eich traed chwi a yn y dydd y gwnelwyf *hyn*, medd Arglwydd y lluoedd.

4 Cofiwch * gyfraith Moſes fy ngwâs, yr hon a orchymmynais iddo ef yn Horeb, i holl Iſrael, y deddfau, a'r barnedigaethau.

Mal. 3.22. Matth. 11.14. mar. 9.11. luc.1.17.

5 Wele mi a anfonaf i chwi * Elias y prophwyd, cyn dyfod dydd mawr ac ofnadwy yr Arglwydd.

6 Ac efe a dry galon y tadau at y plant, a chalon y plant at eu tadau, rhag i mi ddyfod a tharo y ddaear â melldith.

Terfyn y Prophwydi.

¶ APO-

APOCHRYPHA.

¶ I. ESDRAS.

PEN. I.

1 Gorchymmyn Iosias yr Offeiriaid a'r Lefiaid. 5 Pasc mawr. 52 Mawr gwyn am farwolaeth Iosi. 54 Pwy a ddarllenodd ar ei ôl ef. 58 Dirywiad y Deml, ar ddinas, a'r bobl: 56 Achaethpwyd i Babilon.

1 * Iosias a gadwodd Wyl y Pasc iw Arglwydd yn Ierusalem, ac a offrymmodd yr oen Pasc ar y pedwerydd dydd ar ddêc o'r mis cynta,

2 A chan gyfleodd yr Offeiriaid yn eu dosbarthiadau, wedi eu dillado mewn gwisgoedd lleiniau, yn nhŷ yr Arglwydd.

3 Ac efe a ddywedodd wrth y Lefiaid, sanctaidd weinidogion Israel, am iddynt hwy eu sancteiddio eu hunain i'r Arglwydd, i osod Arch sanctaidd yr Arglwydd yn y tŷ a adeiladasei y brenin Salomon mab Dafydd:

4 Ond ni weithie, na fydded hi mwyach yn faich i chwi ar yscwyddau: gwasanaethwch yn awr yr Arglwydd eich Duw, a gofelwch am ei bobl ef Israel, ac ymbaratowch drwy eich teuluoedd, yn ôl eich dosparthiadau, fel yr ysgrifennodd Dafydd brenin Israel, ac yn ôl mawredd Salomon ei fab ef.

5 A sefwch yn y Deml, yn ôl dosparthiad teuluoedd eich tadau chwi y Lefiaid, ger bron eich brodyr meibion Israel.

6 Mewn trefn offrymmwch y Pasc, a pharatowch eich aberthau dros eich brodyr: a chadwch y Pasc yn ôl gorchymmyn yr Arglwydd, drwy law Moses.

7 A Iosias a roddodd i'r bobl oedd yn bresennol oddeng-mil ar hugain o wyn a mynod, a tri mil o eidionnau: hyn o gyfoeth y brenin a roddwyd i'r bobl, ac i'r Offeiriaid, ac i'r Lefiaid, yn ôl yr addewid.

8 Yna Helcias, a Zacharias, a ‖ Syelus, llywyddion y Deml, a roddasant i'r offeiriaid tu hwnt at y Pasc ddwy fil, a chwe chant o ddefaid, a thri chant o eidionnau.

9 Iechonias hefyd, a Samaias, a Nathanael ei frawd, a Sabaias, ac Ochiel, a Ioram, milwriaid, a roddasant i'r Lefiaid yngbyfer y Pasc, pum mil o ddefaid, a saith-gant o eidionnau.

10 Pan orphennwyd hyn yn drefnus, yr Offeiriaid a'r Lefiaid a safasant drwy yr llwythau, a chanddynt fara croyw,

11 Yn ôl dosparthiadau teuluoedd eu tadau, ymerwydd y bobl, i offrymmu i'r Arglwydd, fel y mae yn scrifennedig yn llyfr Moses: ac felly y gwnaethant y borau.

12 A hwy a roddasant y Pasc mewn tân, yn ôl y ddefod, a'r ebyrthau a losgasant gyd â phêr-arcglau, mewn pedyll, a chrochanau; ac a'i rhoddasant ger bron yr holl bobl.

13 Wedi hynny y paratoesant iddynt eu hunain, ac iw brodyr yr Offeiriaid meibion Aaron.

14 Canys yr Offeiriaid a offrymmant y brasder hyd yn hwyr: a'r Lefiaid a baratoent iddynt eu hunain, ac iw brodyr yr Offeiriaid, meibion Aaron.

15 A'r cantorion sanctaidd, meibion Asaph oedd yn eu cyfle, yn ôl gorchymmyn * Dafydd, a Chasef Asaph, Zacharias, Iecutiman, Wtheyddyd y brenin.

16 A'r porthorion oedd ym mhob porth, ni chaent hwy ymado o'i gwasanaeth, canys eu brodyr y Lefiaid a baratoent iddynt hwy.

17 Felly y gorphennwyd holl wasanaeth yr Arglwydd y dwthwn hwnnw.

18 Gan gymmal y Pasc, ac offrymmu pethau aberthau ar allor yr Arglwydd, yn ôl gorchymmyn y brenin Iosias.

19 Felly meibion Israel, y rhai oedd bresennol, a gymhaliasant y Pasc yr amser hwnnw: a gwyl y bara croyw, dros saith niwrnod.

20 Ac ni chynhaliasid Pasc fel hwnnw yn Israel, er amser Samuel y Prophwyd.

21 Ac ni chynhaliodd neb o frenhinoedd Israel y cyffelyb Pasc ac a gynhaliodd Iosias, a'r Offeiriaid, a'r Lefiaid, a'r Iddewon, a holl Israel a'r rhai oedd bresennol o drigolion Ierusalem.

22 Yn y ddeunawfed flwyddyn o deyrnasiad Iosias y cynhaliwyd y Pasc hwnnw.

23 A gweithredoedd Iosias oedd yn uniawn ger bron ei Arglwydd, a chalon gyflawn o dduwioldeb.

24 Ac am y pethau a ddigwyddasant yn ei amser ef, y maent hwy yn scrifennedig yn hanes y rhai a berthasant, ac a fuont anufudd yn erbyn yr Arglwydd, thagor pob teyrnas, gan ei driftio ef yn ddirfawr, fel y cyfodedd geiriau yr Arglwydd yn erbyn Israel.

25 Wedi darfod i Iosias y pethau hyn, y daeth gwyddoddi * Pharao brenin yr Aipht, darfod i rylela yn erbyn Carchamis ar Euphrates: a aeth Iosias a aeth iw gyfarfod ef.

26 Ond brenin yr Aipht a anfonodd atto ef, gan ddywedyd, beth sydd i mi a wnelwyf a thi, frenin Iuda?

27 Nid yn dy erbyn di hwn gyrredd yr Arglwydd Dduw, and yn erbyn i dŷ a ryfel a gefnogwyd: ac yr Arglwydd sydd gyd â mi, ac Arglwydd sydd gyd â mi, yn peri i mi hyfed: ymado â mi, ac na wrthwyna yr Arglwydd.

28 Ond ni thrôdi Iosias ei [illegible] wrthof, [illegible]

ysfyried geiriau Ieremi y Prophwyd, o enau yr Arglwydd.

29 Ac efe a fyddinodd yn ei erbyn yn nyffryn Megido, a'r tywysogion a ddaethant i wared ar frenin Iosias.

30 A'r brenin a ddywedodd wrth ei weision, dygwch fi allan o'r gâd, canys yr ydwyf yn lleig iawn: ac yn ebrwydd ei weision a'i dygasant ef allan o'r gâd:

31 Yna efe a escynnodd iw ail cerbyd, ac wedi iddo ddychwelyd i Ierusalem, efe a fu farw, ac a gladdwyd ym meddrod ei dadau.

32 A thrwy holl Iuda y galarwyd am Iosias, a Ieremi y Prophwyd a alarnadodd am Iosias, a'r llywodraeth-wŷr, a'i gwragedd a wnaethant gwynfan mawr am Iosias, hyd y dydd heddyw: ac fe aeth hynny yn ddefod-ŵw wneuthur yn eestad yn mhlith holl genedl Israel.

33 Y mae y pethau hyn yn scrifennedic yn llyfr hiſtoriau brenhinoedd Iuda, a phob gweithred a'r a wnaeth Iosias, a'i ogoniant, a'i wybodaeth yngh yfraith yr Arglwydd, a'r pethau a wnaeth ei efe o'r blaen, a'r pethau *a yſpryſwyd* y pryd hyn, ſy ſcrifennedic yn llyſr brenhinoedd Israel, a Iudæa.

a 2 Bren. 23.31. 2 cron. 36.1.

34 A'r bobl a gymmerasant * Ioachas fab Iosias, ac a'i urddasant ef yn frenin yn lle Iosias ei dâd, pan oedd efe yn dair blwydd ar hugain o oed.

35 Ac efe a deyrnasodd yn Iudæa, ac yn Ierusalem dri mis: ac yna brenin yr Aipht a'i tynnodd ef ymmaith o deyrnas yn Ierusalem.

36 Ac efe a drethodd ar y wlad gan talent o arian, ac yn dalent o aur.

37 A brenin yr Aipht a wnaeth Ioacim ei frawd ef yn frenin Iudæa, a Ierusalem.

38 Ac efe a rwymodd Ioachim a'r llywodraeth-wŷr: ac efe a ddaliodd Zaraces ei frawd, ac a'i dug ef ymmaith i'r Aipht.

39 Ioacim oedd bum mlwydd ar hugain, pan

a 2 Cron. 36.5.

* ddechreuodd efe deyrnasu yn Iudæa, a Ierusalem, ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd.

40 Am hynny Nabuchodonosor brenin Babilon a ddaeth i fynu yn ei erbyn ef, ac a'i rhwymodd ef â chadwyn brês, ac a'i dug ef ymmaith i Babilon.

41 Yna Nabuchodonosor a gymmerth o lestri ſanctaidd yr Arglwydd, ac a'i dug hwynt ymmaith, ac a'i rhoddes yn ei Deml ei hun, o fewn Babilon.

42 Ond ei holl weithredoedd ef, a'i halogedigaeth, a'i anwiredd, ſydd yn ſcrifennedic yn Gronicl au y brenhinoedd.

43 A Ioacim ei fab a deyrnasodd yn ei lê ef: a deu-naw mlwydd oed oedd efe, pan yrddwyd ef yn frenin.

44 A thri mis, a deng-nhiwrnod y teyrnasodd efe yn Ierusalem: ac yntef a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd.

45 Felly ym mhen y flwyddyn, Nabuchodonosor a anfonodd, ac a'i dug ef i Babilon, gyd â llestri ſanctaidd yr Arglwydd,

46 Ac a wnaeth Zedeciae yn frenin Iudæa a Ierusalem, pan oedd efe yn vn mlwydd ar hugain o oed: ac efe a deyrnasodd yn mlynedd ar ddêc.

47 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, ac nid ofnodd y geiriau * a ddywedaſei Ieremi y Prophwyd wrtho, o enau yr Arglwydd,

* Ierem. 38.28.

48 Ac yn ôl iddo ef fod wedi ei dyngu i Nabuchodonosor, efe a dyngodd amdon i Enw yr Arglwydd, ac a wrthryſelodd, ac a galedodd ei warr a'i galon, ac a droſcedodd gyfreithiau Arglwydd Dduw Israel.

49 A phenaethiaid y bobl, a'r Offeiriaid a wnaethant lawer o anwiredd yn erbyn y cyfreithiau, ac a ragorasant ar holl frynti yr holl genhedloedd, ac a halogasant Deml yr Arglwydd, yr hon a gyſſegrasid yn Ierusalem.

50 Er hynny Duw eu tadau a ddanfonodd ei gennad iw galw hwy drachefn, am iddo fod yn eu harbed hwynt, a'i Dabernacl ei hun.

51 Ond hwyntwy a watwarent ei gennadau ef, a'r dydd yr ymddiddanei yr Arglwydd *â hwynt*, hwy a watwarent ei Brophwydi ef.

52 O'r diwedd, efe a ddigllenodd wrth ei bobl am eu camweddau mawrion, ac efe a barodd i frenhinoedd y Caldeaid ddyfod i fynu yn eu herbyn hwynt.

53 Y rhai hyn a laddafant eu gwŷr ieuaingc a'r cleddyf o fewn amgylchoedd eu Teml ſanctaidd, ac ni pharchafant na gŵr ieuange, na morwyn, na hen-wr, na phlentyn, yn eu plith hwynt.

54 Eithr efe a'i rhoddes hwynt oll yn eu dwylo hwy, a holl lestri ſanctaidd yr Arglwydd, mawrion a bychain, a llestri Arch Duw; a thrysorau y brenin a gymmerasant hwy, ac a ddygasant ymmaith i Babilon.

55 A hwy a loſcasant Deml yr Arglwydd, ac a dorrasant i lawr furiau Ierusalem, ac a loſcasant ei thyrau â thân.

56 Diſwynasant hefyd ei holl bethau gwerthfawr, ac a'i diſiſtriasant: ac efe a ddug ymmaith y rhai a weddillaſei y cleddyf, i Babilon.

57 Y rhai a fuant yn gaeth-weiſion iddo ef, ac iw feibion, nes teyrnaſu o'r Perſiaid; ſel y cyflawnid * gair yr Arglwydd, *yr hwn a ddywe-daſei efe* drwy enau Ieremi.

* Ier. 29. 10, & 25. 12.

58 Fel y mwynhaei y wlâd ei Sabbothau, yr holl amſer y bu hi yn ddiffaethwch, ac y gorphwyſei hyd oni chyflawnwyd deng-mhlynedd a thrugain.

PEN. II.

1 *Duw yn cynhyrfu Cyrus i adeiladu y Deml*; 5 *ac yntau yn rhoi cennad i'r Iuddewon i ddychwelyd, as i roi peth tu ac at y gwaith*: 11 *Ac yn rhoi yn ei bôl y llestri a ddygaſid o ddi ymo.* 25 *Artaxerxes yn gwaharddau'r Iuddewon adeiladu.*

YN y flwyddyn gyntaf o deyrnaſiad Cyrus brenin y Perſiaid, i gyflawni gair yr Arglwydd o enau Ieremi,

* 2 Cron. 36.22. Ezra. 1.1

2 Yr Arglwydd a annogodd yſpryd Cyrus brenin y Perſiaid, fel y cyhoeddodd efe trwy ei holl deyrnas, a *hynny* mewn ſcrifen,

3 Gan ddywedyd; fel hyn y dywed Cyrus brenin y Perſiaid; Arglwydd Israel, ſef yr Arglwydd goruchaf a'm gwnaeth i yn frenin ar yr holl fyd,

4 Ac a orchymynnodd i mi adeiladu iddo dŷ yn Ierusalem, yr hon ſydd yn Iudæa.

5 *Am hynny* od oes neb o honoth chwi o'i bobl ef, bydded yr Arglwydd *ſef* ei Arglwydd gyd ag ef, ac eled i fynu i Ierusalem, yr hon ſydd yn Iudæa, ac adeiladed dŷ Arglwydd Israel: canys | efe yw'r Arglwydd ſydd yn preſſwylio yn | Rom. Ierusalem.

6 A phwy bynnac ſydd yn cyſanneddu y lleoedd hynny o'i hamgylch, cynnorthwyed *y rhai ſydd* yno gyd ag aur, ac ag arian,

7 A rhoddion, â meirch, ac anlſeiliaid, gyd ag
eſmwyl offcymmau i Deml yr Arglwydd, yr hon
ſydd yn Ieruſalem.

8 Ym pennaethiaid tenlnoedd Iudæa, a llwyth
Beniamin, a'r Offeiriaid, a'r Leſiaid a gyſodaſant,
a chymmeint oll ac y cynhyrſodd yr Arglwydd eu
meddwl i fyned i fyny, ac i adeiladu tŷ i'r Ar-
glwydd yn Ieruſalem.

9 A'r rhai oedd o'i hamgylch hwynt a'i cynnorth-
wyaſant ym mhob peth, ag arian, ac ag aur, â meirch,
ac anlſeiliaid, ac â llawer iawn o addanawl re-
ddion, y rhai yr oedd en meddwl wedi eu cynhyrſu
at hynny.

10 Brenin Cyrus hefyd a ddug allan leſtri ſan-
haidd yr Arglwydd, y rhai a ddygaſei Nabuchodo-
noſor ymmaith o Ieruſalem, ac a'i cyſſegraſei yn
nheml ei dulynnod.

11 Aphan ddug Cyrus brenin y Perſiaid hwynt
allan, eſe a'i rhoddodd hwynt at Mithridates ei
dryſorydd,

12 Ac rhoddi hwynt i ‖ Sanabaſſar rhaglaw
Iudæa.

13 Dymma en rhifedi hwynt: mil o gawgiau
aur, a mil o gawgiau arian, o noiau arian i'r ebyrth
unwr hagain, dêc ar hugain o phioliau aur, ac o
arian ‖ ddwy fil, pedwar cant a dêc, a mil o le-
ſtri eraill.

14 Felly yr holl leſtri aur ac arian, y rhai a ddy-
goſod ymmaith, oedd ‖ bum mil, a phedwar-cant, a
mil a thrugain.

15 A Sanabaſſar a'i dug hwynt gyd â'r rhai a
aethant o gaethiwed Babilon i Ieruſalem.

16 ¶ Ond yn amſer Artaxerxes brenin y Perſi-
aid; Belemus, a Mithridates, a Thabellius, a
‖ Rathumus, a Beeltethmus, a ‖ Semelius yr ſcri-
fennydd, ac eraill o'i cyd-ſwydd-wŷr hwynt, y rhai
oedd yn aros yn Samaria, ac mewn lleoedd e-
raill, a ſcrifennaſant atto y llythyr hwn, yn erbyn y
rhai oedd yn preſſwylio yn Iudæa, a Ieruſalem:

AT Y BRENIN ARTAXERXES
EIN HARGLWYDD,

17 Dy weiſion di, Rathumus ſcrifennydd hiſto-
rion, a Semelius yr ſcrifennydd, ac eraill o'i cyd-
gyghor-wŷr, a'r barnwŷr ſydd yn Cœloſyria, ac
yn Phenice:

18 Bydded hyſpys i'n harglwydd frenin, fod
yr Iddewon a ddaethant oddi wrthych chwi at-
om ni i Ieruſalem, (y ddinas wrthryfelgar
ddrygionus honno) yn adeiladu y farchnad-lê, ac
yn adnewyddu ei muriau hi, ac yn goſod ſylfaenau
y Deml.

19 Yn awr os adeiledir y ddinas hon, ac adnewy-
ddir ei muriau hi, ni wrthodant yn vnic dalu teyrn-
ged, eithr hwy a wrthwynebant frenhinoedd.

20 O herwydd bod y pethau ſydd yn perthyn i'r
Deml yn myned rhagddynt, ni thybiaſom fod yn
heddaidd gollwng heibio y fath beth:

21 Eithr ei ddanges ef i'n harglwydd y brenin,
modd y gellych di, o rhyngei fodd i ti, chwilio yn
llyfrau dy dadau,

22 A thi a gei yn y Croniclau, y pethau ſy ſcri-
fennedig am y pethau hyn, ſel y ceſſych wybod fod
y ddinas hon yn gwrthryfela, ac yn gwneuthur blin-
der i frenhinoedd, ac i ddinaloedd,

23 A bod yr Iddewon yn wrthryfelgar, ac yn
magu terfyſcau ynddi erioed: o herwydd yr hwn
beth y darfu dinyſtrio y ddinas hon.

24 Am hynny yn awr, ô Arglwydd frenin, yr ydym
ni yn hyſpyſa i ti, os a eiledir y ddinas hon, ac os
gwneirir ei muriau hi, ni bydd i ti ffordd i fyned i
Cœloſyria, nac i Phenice.

25 Yna y brenin a ſcrifennodd dracheſn at Rathu-
mus yr hiſtoria-wr, ac at Beeltethmus, ac at Se-
melius yr ſcrifennydd, ac at eraill o'i cyd-ſwydd-
wŷr, a thrigolion Samaria, Syria, a Phenice, yn y
wedd hon.

26 Mi â ddarllennais y llythyr a ddanfonaſoch
attaf: am hynny mi a orchymynnais chwilio, ac fe
a gafwyd, fod y ddinas hon erioed yn gwrthwynebu
brenhinoedd,

27 A bod ei phobl yn gwneuthur terfyſcoedd
a rhyſeloedd, a bod brenhinoedd cryfion a ched-
yrn yn teyrnaſu yn Ieruſalem, y rhai oedd yn
teyrnaſu, ac yn mynnu teyrn-ged o Cœloſyria, a
Phenice.

28 O herwydd hynny y gorchymynnais yn
awr wahardd i'r gwŷr hyn adeiladu y ddinas,
a gwilied rhac gwneuthur o honynt ddim mwy-
ach,

29 Ac na chaffei y gweithwyr-drygionus hyn-
ny fyned rhagddynt, ym-mhellach, i ſino ar
brenhin.

30 Ac wedi i Rathumus, a Semelius yr ſcri-
fennydd, ac eraill eu cyd-ſwydd-wŷr, ddarllen y
pethau a ſcrifenaſei y brenin Artaxerxes, yna
hwy a ddaethant ar ſfrôſt i Ieruſalem, a hyddin o
wŷr meirch, a ‖ ſawdwyr lawer, ac a ddechreu-
ſant rwyſtro yr adeiladwŷr, ſel y peidiodd adei- ‖ Neu,
ladaeth y Deml yn Ieruſalem, hyd yr ail flwyddyn liawns o
o deyrnaſiad Darius brenin y Perſiaid. bobl.

PEN. III.

*1 Tri yn ymryſon am y goreu, mewn ymadro-
ddion doethion: 9 Ac yn rhoi ar fern y Bre-
nin: 13 A'r cyntaf o honynt yn dangos mor
nerthol yw gwin.*

APhan oedd Darius yn teyrnaſu, eſe a wna-
eth wledd fawr iw holl ddelliaid, ac iw
holl deulu, ac i holl lywodraeth-wŷr Media a
Pherſia,

2 Ac i'r holl bemaethiaid, a'r blaenoriaid, a'r
ſwydd-wŷr oedd cano ef, o India hyd Ethiopia,
drwy gant a faith ar hugain o daleithiau.

3 Ac wedi iddynt fwyta ac yfed, a'i digoni,
hwy a aethant ymmaith: a'r brenin Darius a
aeth iw ſtafell, ac a gyſeodd *ychydig*, ac a dde-
ffrôdd.

4 Yna y try-wŷr ieuaingc, y rhai oedd yn
cadw corph y brenin a ddywedaſant y naill wrth
y llall,

5 Dyweded pob vn o honom ni air godi-
dog, a'r neb a orchſygo, ac y gweler ei air yn
ddoethach na'r lleill, Darius y brenin a ddy-
ry iddo ef fawr roddion, yn arwydd o ſuddnge-
liaeth,

6 Sef gwiſco porphor, ac yfed mewn lleſtri
aur, a chyſcu mewn dillad goreuraid, a cherbyd a
ffrwynau o aur, a gwiſc pen o ſidan, a chadwyn am
ei wddf.

7 Ac eſe a gaiff eiſtedd yn neſſaf at Darius, o
herwydd ei ddoethineb, ac eſe a elwir yn gâr i
Ddarius.

8 Yna pob vn a ſcrifennodd ei a'r, ac a'i ſeli-
odd; a hwy a'i rhoddaſant tan obennydd y brenin
Darius,

9 Ac a ddywedaſant, pan ddeffrô yr brenin
y rhoddir iddo yr ſcrifen, a phwy bynnac y barno
y brenin a thri thywyſog Perſia, ſod ei air yn
ddoethaf, eſe a gaiff y ſuddngoliaeth, ſel yr ſcri-
fennwyd.

10 Vn a ſcrifennodd, trechaf yw gwin.

11 Y llall a ſcrifennodd, trechaf yw brenin.

12 Y trydydd a ſcrifennodd, trechaf yw gwra-
gedd;

gedd; ond vwch law pob peth, gwirioneddd a orchfyga.

13 A phan ddeffrôdd y brenin, hwy a gymmeraſant eu ſcrifennau, ac a'i rhoddaſant iddo, ac efe a'i darllennodd hwynt.

14 Ac efe a yrrodd i alw am holl bendefigion Perſia, a Media, a'r pennaethiaid, a'r blaenoriaid, a'r llywodraeth-wŷr, a'r ſwydd-wŷr,

15 Ac efe a eiſteddodd yn y frawd-lê, a'r ſcrifennau a ddarllennwyd ger eu bron hwynt.

16 Yna efe a ddywedodd, gelwch y gwŷr hynaingc, ſel y mynegont eu geiriau eu hunain, felly hwy a'i galwaſant hwy, a hwythau a ddaethant i mewn.

17 Ac efe a ddywedodd wrthynt, hyſpyſwch i ni yr ſcrifennau: yna y cyntaf a ddechreuodd, yr hwn a ddywedaſei am nerth y gwîn,

18 Ac a ddywedodd ſel hyn, ô chwychwi wŷr, mor nerthol yw gwîn, yr hwn ſydd yn twyllo pob dŷn a'r a'i hyfo.

19 Y mae efe yn gwneuthur yr vn meddwl gan y brenin a chan yr ymddifad, gan y caeth a'r rhydd, gan y tlawd a'r cyfoethog.

20 Y mae efe yn troi pob meddwl i ddigriſwch a llawenydd, ſel na chofio dŷn na thriſtwch na dylêd:

21 Ac y mae efe yn gwneuthur pob calon yn hael, ac ni feddwl am frenin na phennaeth, ac efe a bair adrodd y cwbl wrth dalentau.

22 A phan ſyddont wedi yſed, nid argoſlunt garu na chyſeillion na brodyr, ac wedi hynny ar ſyrder y tynnunt gleddyfau.

23 Ac wedi iddynt ddadebru o'r gwîn, ni ddaw yn eu côf beth a wnaethant.

24 Oh hawŷr, onid trechaf yw gwîn, yr hwn ſydd yn peri y cyfryw bethau? ac wedi iddo ef ddywedyd felly, efe a dawodd.

PEN. IIII.

1 *Yr ail yn dangos mor nerthol yw Brenin,* 14 *A'r trydydd mor nerthol yw gwraged:* 33 *a'r Gwirionedd:* 41 *A bwnaw yn cael ei ſarnu yn ddiethaf,* 47 *ac yn cael llythyrau gan y Brenin i adeiladu Jeruſalem:* 58 *ac yn moliannu Duw, ac yn mynegi i'w ſrodyr beth a wnaethai efe.*

YNa yr ail, yr hwn a ddywedaſei am nerth y brenin, a ymadroddodd,

2 Oh chwychwi wŷr, onid trechaf yw dynion, y rhai ſydd yn llywodraethu môr a thir, a'r hyn oll ſydd ynddynt?

3 Ond y mae y brenin yn gryfach, ac yn rheoli y cwbl, efe ſydd yn arglwyddiaethu arnynt hwy: a'r hyn oll a archo efe iddynt, hwy a'i gwnânt.

4 Od eirch efe iddynt ryſela y naill ar y llall, hwy a wnânt hynny: os deuſyn efe hwynt yn erbyn y gelyniou, hwy a ânt, ac a dorrant i lawr fynyddoedd, muriau, a thyrau.

5 Hwy a laddant, ac a leddir, ac ni thorrant orchymmyn y brenin: os gorchfygant, i'r brenin y dygant y cwbl, yn gyſtal yr anchaith a phob peth arall:

6 A'r ſawl nid elo i derfyſc, ac i ryſel, eithr llafurio yr ddaiar; wedi iddynt ei has, hwy a'i medant, ac a'i dygant i'r brenin, ac a gymhellant y naill y llall i dalu teyrn-ged i'r brenin.

7 Ac etto nid yw efe ond vn dyn; od eirch efe ladd, fe a leddir; od eirch efe arbed, fe a arbedir,

8 Od eirch efe daro, hwy a darawant, od eirch efe ddiſeithio, hwy a ddiſeithiant; od eirch efe adeiladu, hwy a adeiladant;

9 Od eirch efe dorri i lawr, hwy a dorrant, od eirch efe blannu, hwy a blannant.

10 Felly ei holl bobl a'i holl lueedd, ſydd yn vfyddhau iddo ef: ac yn y cyſamſer efe a eiſteddai i lawr, ac a ſwyttyi, ac a ŷf, ac a hun.

11 Canys y rhai hyn a'i cadwant ef o angylch ogylch; ac ni ddichon nêb fyned ymmaith na negeſſau ei hun, ac ni byddant aunfydd iddo mewn dim.

12 Oh chwychwi wŷr, ond trechaf y brenin, gan ei fod efe yn cael y cyfryw rwyſc? Ar hynny efe a dawodd.

13 Yna y trydydd, yr hwn a ddywedaſei am wragedd, a gwirioneedd, (hwnnw oedd Zorobabel) a ddechreuodd ymadroddi.

14 O chwychwi wŷr, nid y brenin mawr, na llaweroedd o ddynion, na gwîn, ſydd drechaf: pwy ynteu a feiſtrola arnynt hwy, a phwy a'i gorchfyga hwynt? ond y gwragedd?

15 Gwragedd a eſcoraſant ar y brenin, ac ar yr holl bobl ſydd yn llywodraethu môr a thir.

16 Ac o honynt hwy y ganwyd hwynt; a hwynt-wy a fagaſant y rhai a blannodd y gwinwŷdd, o ba rai y gwneir y gwîn.

17 Hwyntwy hefyd ſy yn gwneuthur dillad i ddynion, ac yn gwneuthur gwŷr yn anrhydeddus, ac ni ddichon gwŷr fod heb y gwragedd.

18 Pe caſclent arr ac arian, a phob peth gwerthfawr, oni charent hwy wraig lân hrvd-weddol?

19 Oni ymadawent hwy â'r rhai hynny oll, ac oni ymroddent iddi hi, gan lygadrythu arni? a phawb a ddewiſei ei chael hi o flaen aur, ac arian, a phob peth gwerth-fawr?

20 Dŷn a ymedy a'i dâd a'i mamgodd, ac a'i wlâd, ac a ymlyn wrth ei wraig.

21 Ac efe a anturia ei hoedl dros ei wraig, ac ni feddwl am dâd, na mam, na gwlâd.

22 Wrth hyn y gellwch gŵybod mai gwragedd ſy yn meiſtroli arnoch chwi: onid ydych chwi yn llafurio, ac yn poeni, ac er hynny yn rhoddi, a dŵyn y cwbl i'r gwragedd?

23 Gŵr a gymmer ei gleddyf, ac a â allan i ladd, ac i ledrata, ac i fordwyo ar fôr, ac afonydd,

24 Efe a edrych ar lew, ac a gerdd yn y tywyllwch, ac wedi hynny efe a ddwg gwbl o'i ledrad, a'i drais, a'i anchaith at ei gariad.

25 Am hynny gŵr a gâr ei wraig ei hun yn fwy na'i dâd, neu ei fam.

26 Ie llawer a aethant allan o'i pwyll o herwydd gwragedd, a llaweroedd a aethant yn weiſion er mwyn gwragedd.

27 Llawer hefyd a gyfrgollwyd, ac a gyfeiliornwyd, ac a bechaſant, er mwyn gwragedd.

28 Ac yn awr oni chredwch chwi fi? ond mawr yw'r brenin yn ei allu? onid yw pob teyrnas yn ofni cyſſwrdd ag ef?

29 *Etto* mi a'i gwelais ef, ac Apame, gordderch y Brenin, merch Bartacus ardderchog, yn eiſtedd ar ddeheu-law yr Brenin,

30 Ac yn cymmeryd y goron oddi am ben y Brenin, ac yn ei rhoddi am ei *phen* ei hun, ac yn cernodio'r brenin â'i llaw aſſwy,

31 Ac ynten yn ſaſn-rhythu, ac yn edrych arni, as os chwarddei hi arno ef, yntef a chwarddei: ac os dîg fyddei hi wrtho ef, yna y gwneicithiei efe iddi hi, i gael ei chymmod.

32 Oh chwi wŷr, ond trechaf yw'r gwragedd, gan eu bod hwy yn gwneuthur fel hyn?

33 Yna'r brenin a'r tywyſogion a edrychaſant bawb ar ei gilydd: ac yntef a ddechreuodd yntau adrodd am y gwirioneedd.

34 O chwi wŷr, onid nerthol yw gwragedd? mawr

…yw y ddaiar, ac vchelyw 'r nef, a buan yw 'r
…ni ei gwrs: canys efe a drẙo amgylch y nef
…yn vn dydd, ac a red eil-waith iw lle i hun.
…Ond mawr yw efe, yr hwn ſydd yn gwneuthur
…thau hyn: am hynny y mae 'r gwirioneedd yn
…o, as yn gryfach nâ dim oll.
…Yr holl ddaiar ſydd yn galw am wirioneedd,
…r nef ſydd yn ei bendithio: a phob peth ſydd yn
…rydh, ac yn crynu: *rhagddi*, ac nid oes dim anghy-
…wn gyd â hi.
…Drygionus yw gwin, drygionus yw yr brenin,
…drygionus yw 'r gwragedd, a holl feibion dynion
…d drygionus, a'i holl weithredoedd ſy anwir, ac
…ll oes ynddynt wirioneedd, eithr yn eu hanwiredd
…derfydant.
…Ond y gwirioneedd ſydd yn aros, ac ſydd ner-
…ol yn dragywydd, ac ſydd yn byw, ac yn teyrnaſu
…r oes oeſoedd.
…Gyd â hi nid oes derbyn wyneb, na gwobr i
…ndim: mae hi yn gwneuthur cyfiawnder, ac yn ym-
…awl barn anghyfiawnder a drygioni, a phawb a
…meilant ei gweithredoedd hi.
…Ac nid oes yn ei barn hi ddim anghyfiawn,
…ny hi yw 'r cadernid, a'r deyrnas, a'r gallu, a'r
…awredd, drwy yr holl oeſoedd: bendigedic fyddo
…w y gwirioneedd.
…Ar hynny efe a beidiodd a llefaru. Yna yr holl
…bl a lefaſant, ac a ddywedaſant, mawr yw gwi-
…oneedd, a threchaf.
…Yna y dywedodd y Brenin wrtho ef, goſyn
…eth a fynych heb law yr hyn ſydd yn ſcrifen-
…dic, ac ni a'i rhoddwn ef i ti, am dy gael di yn
…ithaf, a thi a gei eiſtedd yn neſaf attaf, ac yn
…i mi i'th elwir.
…Yna efe a ddywedodd wrth y Brenin, goſia yr
…anod a addunaiſt y dydd y daethoſt i'r frenhi-
…aeth, ſef ar i ti adeiladu Ieruſalem,
…A danfon eil-waith y llefrî a ddygaſid yn-
…ith o Ieruſalem, y rhai a roddaſei Cyrus o'r
…ilan, pan addunodd efe ddinoſtrio Babilon, a
…ddai hwy yno drachefn.
…Tithau hefyd a addunaiſt adeiladu y Deml a
…lwyr Edomiaid, pan ddeſtrywiodd y Caldeaid
…ſalem.
…Ac yn awr, ô arglwydd frenin, dymma y
…ni yr ydwyf yn ei ddeiſyf, ac yn ei ofyn gen-
…ti, ac dymma y mawredd a geiſiaſi gennitt: am
…ny yr ydwyf yn dymuno arnat gyflawni yr addu-
…ad a addunoddaiſt â'th enau dy hun, i Frenin
…ei.
…Yna Darius y brenin a gyfodeddi i fynu, ac a'i
…anodd efe, a a roddodd iddo lythyrau at bawb o'i
…ydd-wyr, a'i lywodraeth-wyr, a'r blaenoriaid,
…r ſwyddo-wyr, ac iddynt hwy ei hebrwng ef yn
…ddgel, a'r ſawl oedd gyd ag ef yn myned i fynu
…deiladu Ieruſalem.
…Ac efe a ſcrifennodd lythyrau at holl ly-
…odraethwyr Coeloſyria a Phenice, ac at y rhai
…oedd yn Libanus, ar iddynt hwy gludo coed Cedr
…Libanus i Ieruſalem, ac adeiladu y ddinas gyd
…g ef.
…Ac efe a ſcrifennodd am yr holl Iddewon,
…rhai oedd yn myned i fynu o'i deyrnas ef i
…deiladu, yngliyich eu rhydd-did, ſef na byddei
…n penmaeth, na ſwyddog, na llywodraeth-
…r, na chryſorwr, fyned trwy nerth i'w dryſau
…hwy.
…Ac i'r holl wlad yr oeddynt hwy yn ei pher-
…chenogi ſod yn rhydd oddi wrth deyrnged, a bod
…r Edomiaid roddi iddynt hwy y pen-treſydd yr
…oeddynt yn eu dal o'r eiddo yr Iddewon.
…A rhoddi ygain o dalentau bob blwyddyn tu
ag at adeiladaeth y Deml, hyd oni ddarfyddei ei
hadeiladu hi,
52 A deg eraill o dalentau bob blwyddyn, i
gynnal y poeth offrymmau ar yr allor benydd,
(ſel yr oedd y gorchymmyn i offrwm dau ar bym-
thec.)
53 A bod i bawb a'r a elei o Babilon i adeil-
adu y ddinas, gael rhydd-did yn gyſtal iddynt eu
hunain, ac iw plant, a'r holl Offeiriaid a'r a aethent
ymmaith.
54 Ac efe a ſcrifennodd am gyfreidiau, a gwiſ-
coedd yr Offeiriaid, y rhai y gwaſanaethent yn-
ddynt.
55 Ac efe a ſcrifennodd am iddynt hwy roddi
i'r Lefiaid eu cyfreidiau, nes gorphen y tŷ, ac
adeiladu Ieruſalem.
56 Efe hefyd a ſcrifennodd am iddynt hwy roddi ‖ dognau, a chyflog i'r rhai oedd yn gwilied y ddinas. ‖ Neu, rhandir-redd.
57 Ac efe a anfonodd o Babilon yr holl leſtri a roddaſei Cyrus o'r naill-tu: a pheth bynnac a archaſei Cyrus, efe a orchymmynnodd ei wneuthur, a'i anfon i Ieruſalem.
58 A phan aeth y gŵr ieuange allan, efe a ddercha ſodd ei wyneb i fynu i'r nef tu a Ieruſalem, ac a ddiolchodd i Frenin nef,
59 Gan ddywedyd, oddi wrthit ti y mae y ſuddugoliaeth, oddi wrthit ti y mae y doethineb, ac eiddot ti yw 'r gogoniant, a minnen yw dy wâs di.
60 Bendigedic wyt ti, yr hwn a roddaiſt i mi ddoethineb, clodforaf di ô Arglwydd *Duw* ein tadau.
61 Felly efe a gymmerth y llythyrau, ac a aeth ymmaith, ac a ddaeth i Babylon, ac a fynegodd iw holl frodyr.
62 A hwy a fendithiaſant Dduw eu tadau, o herwydd iddo roddi iddynt hwy rydd-deb ac eſmwythdra,
63 I fyned i fynu, ac i adeiladu Ieruſalem, a'r Deml, yr hon a elwir ar ei enw ef: a hwy a lawenychaſant ag offer cerdd, ac â gorfoledd, tros ſaith niwrnod.

PEN. V.

4 Enwau a rhyfedd yr Iuddewon a ddychwelaſant adref. 50 Gofod yr Allor yn ei ha. 57 Gofod ſylfeini 'r Deml. 73 Rhwyſtro 'r gwaith tros amſer.

WEdi * y pethau hyn y detholwyd penne- * Ezra 2. 2.
thiaid tai eu tadau, yn ôl eu llwythau, i fyned i fynu a'i gwragedd, a'i meibion, a'i merched, a'i gweiſion, a'i morwynion, a'i hanifeiliaid.
2 A'r *brenin* Darius a anfonodd fil o wŷr meitrh gyd â hwynt, iw hebrwng hwynt yn ddiogel i Ieruſalem, ynghyd ag *offer* cerdd, tympanau, a phibellau.
3 A'i holl frodyr hwynt oedd yn canu â hwynt; felly y gwnaeth efe iddynt fyned i fynu gyd â hwynt.
4 Ac dymma henwau y gŵyr a aethant i fynu yn ôl eu teulueoedd, wrth eu llwythau, yn ôl eu pennau cenedl.
5 Yr Offeiriaid, meibion Phinees fab Aaron, Ieſus *mab* Iofedec, *fab* Saraias, a Ioacim, *mab* Zorobabel *fab* Salathiel, o dylwyth Dafydd, o genhedlaeth Phares, o lwyth Iuda.
6 ‖ Yr hwn a lefarodd eiriau doethion wrth Darius brenin y Perſiaid, yn yr ail flwyddyn o'i deyrnaſiad eſ. ar y mis Niſan, hwnnw yw y mis cyntaf. ‖ Eſr. Zorobab.
7 Ac dymma hwy o Iuda, y rhai a ddaethant i fyny

fynu o gaethiwed y gaeth-glad, y rhai a gaethr gludasei Nabuchodonosor brenin Babilon, i Babilon.

8 A hwy a ddychwelasant i Ierusalem, ac i gyrau eraill Iuda, pob vn iw ddinas ei hun, y rhai a ddaethent gyd â Zorobabel, a Iesu, Nehemias, | Zacharias, Resaias, Enenius, Mardocheus, Beelsarus, | Aspharasus, | Reelius, Roimus, a Baana, eu blaenoriaid hwynt.

9 Eu thifedi hwynt o'r genedl, a'i blaenoriaid: meibion | Phoros, dwy fil, a chant a deuddeca thrugain: meibion | Saphat, | pedwar cant, a deuddec a thrugain.

10 Meibion Ares, saith gant, vn ar bymthec a deugain.

11 Meibion Phaath Moab, dwy fil, wyth gant, a deuddec.

12 Meibion Elam, mil, deucant, pedwar ar ddec a deugain: meibion | Zathi, naw cant, pump a deugain: meibion | Corbe, saith gant a phump: meibion Bani, chwe chant, ac wyth a deugain.

13 Meibion Bebai, chwechant, tri ar hugain: meibion | Asgad, tair mil, dau cant, a dau ar hugain.

14 Meibion Adonicam, chwe chant, saith a thrugain: meibion | Bagoi, dwy fil, chwech a thrugain: meibion Adin, pedwar cant, pedwar ar ddec a deugain.

15 Meibion | Aterhezias, deuddec a phedwar vgain: meibion Ceilan, ac Azetas, saith a thrugain: meibion Azuran, pedwar cant, deuddeg ar hugain.

16 Meibion Ananias, cant ac vn: meibion Arom, deuddec ar hugain, a meibion | Bissi, trychant, tri ar hugain: meibion Arsiphurith, cant a dau.

17 Meibion Meterus, tair mil, a phump: meibion | Bethlomon, cant a thri ar hugain.

18 Hwynt hwy o Necopha, pymthec a deugain: hwynt a'o Anathoth, cant, tri ar bymthec a deugain: hwynt o | Bethsamos, dau a deugain.

19 Hwynt o | Cirlathirius, pump ar hugain: hwynt o Caphiras, a Beroth, saith gant tri a deugain: hwynt hwy o Pirath, saith gant.

20 Hwynt o Ghadias, ac Ammidio, pedwar cant, dau ar hugain: hwynt o | Cyrama, a | Gables, chwe chant, vn ar hugain.

21 Hwynt o | Michmas, cant, dau ar hugain: hwynt o | Bethel, deuddec a deugain: meibion | Nephis, cant, dêc a deugain, a chwech.

22 Meibion | Calamolan, ac Onus, saith gant, pump ar hugain: meibion Ierechus, dau cant, pump a deugain.

23 Meibion | Sanaah, tair mil, trychant, a dec ar hugain.

24 Yr Offeiriaid, meibion | Iedu fab Iesus, ym mhlith meibion Sanasib, naw cant, deuddec a thrugain: meibion | Meruth, mil, deuddec a deugain.

25 Meibion | Pasur, mil, saith a deugain: meibion | Harim, | mil, a dêc a thrugain.

26 Y Lefiaid, meibion | Iesue, Cadmiel, Banuas, a Sudias, pedwar ar ddêc a thrugain.

27 Y meibion *y rhai oedd* gantorion sanctaidd, meibion Asaph, cant, wyth ar hugain.

28 Y porthorion, meibion Salum, meibion (*a*) Ater, meibion Talmon, meibion (*b*) Dacobi, meibion (*c*) Teta, meibion (*d*) Sami, y cwbl *oedd* gant, pedwar ar bymthec ar hugain.

29 Gweinidogion y Deml, meibion (*e*) Esau, meibion (*f*) Asipha, meibion Tabaoth, meibion (*g*) Ceiras, meibion (*h*) Sud, meibion (*i*) Phaleas, meibion Labana, meibion (*k*) Hagaba.

30 Meibion (*l*) Accub, meibion Vta, meibion Cetab, meibion Agab, meibion (*m*) Subai, meibion Anan, meibion (*n*) Cathua, meibion (*o*) Gedur.

31 Meibion (*p*) Raia, meibion (*q*) Daisan, meibion (*r*) Necoda, meibion Chaseba, meibion (*s*) Gazera, meibion (*t*) Azias, meibion (*u*) Phinees, meibion Asara, meibion (*x*) Bastai, meibion (*y*) Asana, meibion (*z*) Meunim, meibion Naphisor, meibion (*a*) Accub, meibion Acupha, meibion (*b*) Assur, meibion Pharacim, meibion (*c*) Basaleth.

32 Meibion (*d*) Mehido, meibion Coutha, meibion (*e*) Charea, meibion (*f*) Barcus, meibion (*g*) Aserar, meibion Thomoi, meibio (*h*) Nasith, meibion Atipha.

33 Meibion gweision Salomon, meibion (*i*) Sophereth, meibion (*k*) Pharada, meibion (*l*) Ioeli, meibion (*m*) Lozon, meibion (*n*) Isdael, meibion (*o*) Sapheth.

34 Meibion (*p*) Agia, meibion Phacareth, meibion (*q*) Sabie, meibion Sarophie, meibion Masias, meibion Gar, meibion Adus, meibion Subah, meibion Apherra, meibion Barodis, meibion Sabat, meibion Alom.

35 Holl wenidogion y Deml, a meibion gweision Salomon oedd drychant, a deuddec a thrugain.

36 Y rhai hyn a ddaethant i fyny o Thelmelah, a Thelharsa: Caralathar, ac Alar, yn eu hawain hwynt.

37 Ac ni fedrent hwy ddangos eu teuluoedd, na'u benedd, pa fodd yr oeddynt o Israel: meibion | Dalaias, meibion | Tobia, meibion | Necodas, chwe chant a deuddec a deugain.

38 Ac o'r Offeiriaid y rhai oedd yn offeiriadu, ac heb eu cael, meibion | Hobaia, meibion | Accus, meibion | Adus, yr hwn a gymmerasei iddo yn wraig Augia, vn o'r etched Berzelas.

39 Aca alwyd ar ei enw ef: ac serifen y gwedi hedi hon a geisiwyd ym mysc yr achau, ond nis cafwyd, ac am hynny y gwaharddwyd iddynt offeiriadu.

40 Canys | Nehemias, ac Athurias, a dywedasant wrthynt na chaent hwy fod yn gyfrannogion o'r pethau cyssegredic, oni gyfodei Archeffeiriad wedi ei wisco a g | addyse a gwiricuedd.

41 Felly hwynt oll o Israel, o'r rhai oeddynt ddeuddeng-mlwydd a thros hynny, oeddynt o gyfrif yn ddengain mil, heb law gweision a morwynion, dwy fil trychant a thri vgain.

42 Eu gweision a'i llaw-forwynion *oeddynt* saith mil, try chant, a saith a deugain: a'r cantorion, a'r cantoresau, dau cant, pump a deugain.

43 Pedwar cant, a phymthec ar hugain o gamelod, saith mil ac vn a'r bymthec a hugain o feirch, dau cant a phump a deugain o fulod, * pum mil a phum cant, a phump ar hugain o | anifeiliaid arferol â'r iau.

44 A *rhai* o'i llywiawd-wŷr hwynt yn ôl eu teuluoedd, pan ddaethant i Deml Ddŵw yn Ierusalem, a addumasant adeiladu y tŷ yn ei le ei hun, yn ôl eu gallu.

45 A thoddi i drysor y gwaith fil o bunnau o aur, a phum mil o bunnau o arian, a chant o wisoedd Offeiriaid.

46 Felly y | Offeiriaid, a'r Lefiaid, a'r bobl a drigasant yn Ierusalem, ac yn y wlad a'r cantorion, a'r porthorion, a holl Israel yn eu penrefydd.

47 Ond

a Accub. b Hatitha. c Sobai.

…yn dadeith y feithfed mis, pan oedd pawb …Israel ar yr eiddo ei hun, hwy a ymgas… i gyd o vn frŵd megys lle amlwg, i wrth… …gwaith yr hwnnw dd tra'r dwyrain.

…Jesus mab Iosedec, a'i frodyr yr Offeiri… …Zorobabel mab Salathiel a'i frodyr, gan godi …butaro fal ac allot Dduw Israel.

…ffrymmu poeth offrymmau arnai, megis …yn gorfennedic yn llyfr Moses gwr …

…ge yn yr ymgasclodd ‖ yn eu herbyn hwynt …ffoll genhedloedd y wlad, ond hwynt hwy a …ffrymmu yr allor yn ei chyfle, am fod holl gen… …oedd y wlad yn elynion iddynt: a hwy a offrym… …ffrymmu cyrrth wrth yr amser, a phoeth offrymman …r Arglwydd, fal yn a hwyr.

…r Hwy a gadwasant hefyd ŵyl y pebyll, fel y …ac yn ordeiniedic * yn y gyfraith, ac a offrym… …aberth beunydd, fel yr oedd yn ddyledus:

…ac wedi hynny yr offrymmau gwastadol, a'r …ffrymmau y Sabbothau, a'r newydd-loerau, a'r …holl wyliau sanctaidd.

…A'r rhai oll a'r a ‖ wnaethent addunedi i …Dduw a ddechreuasant offrymmu aberthau i …Dduw, o'r dydd cyntaf o'r seithfed mis, er nad …oedd eto deml Dduw.

…A hwy a roddasant i'r seiri maen, ac i'r seiri …prentis, a bwyd, a diod, yn llawen.

…A hwy a roddasant geir i'r Sidoniaid, ac i'r …Tyriaid, i ddwyn cedr-wydd o Libanus, y rhai a …fent yn gladdfraint i borthladd Ioppe, fel y …rymmynasid iddynt gan Cyrus brenin y Per…

…Ac yn yr ail flwyddyn, ar yr ail fis ar ôl i …ddyfod i Deml Dduw yn Ierusalem, y dechreuodd …Zorobabel mab Salathiel, a Iesus mab Iosedec, a'i …frodyr, a'r Offeiriaid, a'r Lefiaid, a'r holl rai a'r …oedd wedi dyfod i Ierusalem allan o gaethiwed Babi…

…A hwy a osodasant y Lefiaid, y rhai oedd …ugain mlwydd oed, yr waith yr Arglwydd…, a'i feibion, a'i frodyr, a Chadmiel ei …frawd, a meibion Madiabau, gyd â meibion …Iesua, a'i meibion, a'i brodyr, i gyd …Lefiaid, o vn fryd a ddiliynasant, gan wneu… …waith yr tŷ hwnnw o Dduw: felly y gweith-wyr …adasant Deml yr Arglwydd.

…A'r Offeiriaid a safasant wedi eu gwisco yn …eu dillad, a'u offer cerdd, ac a'r Lefiaid …meibion Asaph a symbalau,

…I canu, ac i moliannu yr Arglwydd, fel yr …oruchafi Dafydd brenin Israel.

…A hwy a genasant ganiadau yn llafar, er mo… …yr Arglwydd; o herwydd bod ei drugaredd …tragwyddol yn yr Arglwydd yn holl Israel.

…A'r holl bobl a fefyllasant mewn vdcyrn, …gwaeddasant â llef uchel, dan gyd-folianny yr …Arglwydd, am gael i fynn dŷ yr Arglwydd.

…A rhai hefyd o'r Offeiriaid, a'r Lefiaid, a'r …penneithiaid, yr Henuriaid, y rhai a welsent y tŷ …cyntaf, a ddechreuasant ar adeiladaeth hwn a drwy …weithio a wnaethant a llef uchel.

…A llawer hefyd ag vdcyrn, ac â llawenydd …mawr a wnaethant â llef uchel.

…Fel na ellid clywed yr vdcyrn gan bobl y …llef uchel oedd, dyrfa yn fawr, yn llefain …uchel, fel y clywid yn bell.

…A phan glywsai gelynion Iwdah, Iudea, …Benjamin hynny, hwy a ddechreuasant i gael gwybod beth yr oedd plaid yr vdcyrn yn ei arwyddocau.

57 Yna y gwybuant mai y rhai a ddaethei o'r caethiwed a adeiladent y Deml i Arglwydd Dduw Israel.

58 Am hynny hwy a aethant at Zorobabel, a Iesus, ac at benneithiaid y tenluoedd, gan ddywedyd wrthynt, ni a adeiladwn gyd â chwi bethau.

59 Canys yr vn fodd ni yn ufyddhau hefyd Arglwydd chwi, fel yr ydych chwithau, ac yn aberthu iddo ef, er dyddiau ‖ Asbazareth brenin Assyria, yr hwn a'n dug niymma. ‖ Assarhaddon, Ezra 4.2.

60 Yna Zorobabel, a Iesus, a pheunaethiaid tenluoedd Israel a ddywedasant wrthynt, ni pherthyn i chwi, ac i ni gyd adeiladu i'r Arglwydd ein Duw ni.

61 Nyni ein hunain a adeiladwn i Arglwydd Dduw Israel, fel y gorchymynnodd Cyrus brenin Persia i ni.

62 Er hynny pobl y wlad yn gwyfo yn drwm ar y rhai oedd yn ladmâ, a rhwystrasant iddynt adeiladu.

63 A chanwy en cyallwyn, a cherfiwedd, a dent pobl hwy a luddiasant orphen yr adeiladaeth, er ‖ Hyd yr ail flwyddyn Darius, Ezr. 4.5. 6.3. fu brenin Cyrus yn fyw: felly y rhwystrwyd hwynt rhac adeiladu dros y faith ‖ dwy flynedd, hyd deyrnasiad Darius.

PEN. VI.

1 Prophwydi yn anogy bobl i adeiladu y Deml. 8 A rhai yn cyfio gan Darius lofiau ei hadeiladeu: 27 Ac yntau yn gwarchae ar orfai ac ar tai bedailadu hi: 30 ac yn bygwth y rhai a'i rhwystrai.

AC yn yr ail flwyddyn o deyrnasiad Darius, Aggeus a Zacharias mab Ido, y prophwydi, a brophwydasant, i'r Iddewon, ſaladas, a Ierusalem, yn enw Arglwydd Dduw Israel, yr hwn oedd arnynt.

2 Yna Zorobabel mab Salathiel, a Iesus mab Iosedec a safasant a syrth, ac a ddechreuasant adeiladu ŷ'r Arglwydd yn Ierusalem a prophwydi yr Arglwydd oedd gyd â hwynt, yn eu cynorthwyo.

3 ‖ Yn y cyfamser hwnnw ‖ Sisinnes llywiawdr Syria a Phenice, a ‖ Sathrabuzanes a'i gyfeillion a ddaethant attynt hwy, ac a ddywedasant wrthynt: ‖ Ezra 5.3. ‖ Neu Tatnai ‖ Neu Sethar-bozenai,

4 Drwy orchymmyn pwy i ydych chwi yn adeiladu y tŷ hwn, a'r adeiliad yma, ac yn gwneuthur yr holl bethau erailli? a phwy yw'r gweith-wyr ſydd yn gwneuthur y pethau hyn?

5 Etto Henuriaid yr Iddewon a gawſant ffafor gan i'r Arglwydd ymwneid â'r caethiwed.

6 Ac ni rwyſtrwyd hwynt i adeiladu, nes hyſpyſſu i Ddarius y pethau hyn, a chael atteb ar hyn…o'r eſ.

7 Copi y llythyr a ſcrifenodd, ac a anfon…odd Sisinnes llywiawdr Syria a Phenice, a Sathrabuzanes, a'i ſyfeillion, rheol-wyr yn Syria a Phenice, ac Ddarius, Annerch i Frenin Darius.

8 Bydded y cwbl yn hyſpys i'r Arglwydd Frenin, Pan ddaethom ni i wlad Iudea, a myned i mewn i dalmas Ierusalem, ni a gaſom yn ninas Ierusalem Henuriaid yr Iddewon, y rhai oedd o'r gaeth-glud;

9 Yn adeiladu tŷ yr Arglwydd, yn newydd, o gerricnadd a gwerthfawr, a'r coed wedi eu gosod euſus ar y muroedd yndo.

10 Ac yr ydys yn gwneuthur y gwaith hwn ar frys, ac y mae y gwaith yn myned rhagdo yn llwyddiannus yn eu dwylo hwynt, ac â phob gogoniant, a diwydrwydd y gweithir ef;

11 Yna ni a ofynasom ir Henuriaid hyn, gan ddywedyd, drwy orchymyn pwy yr ydych chwi yn adeiladu y tŷ hwn, ac yn ysiaeun y gwaith ymma?

12 Am hynny fel yr yspysieni i ti mewn scrifen, nyni a ofynnasom iddynt, pwy oedd y gweith-wyr pennaf, ac a geisiasom ganddynt henwau eu gwyr pennaf yn scrifennedic.

13 Ond hwy a'n hatrebuasant ni, Gweision ydym ni i'r Arglwydd, yr hwn a greawd y nefoedd a'r ddaiar.

14 Ac am y tŷ hwn y cse a adeiladwyd er ys llawer o flynyddoedd gan frenin o Israel, mawr a chadarn, ac a orphennwyd,

15 Ond pannanogodd ein tadau ni Ddnw i ddigllonedd, *a phan* bechasant yn erbyn Arglwydd Israel, *yr hwn ſydd* yn y nefoedd, ese a'i rhoddes hwynt yn nwylo Nabuchodonosor brenin Babilon y Caldeaid.

16 Yrhai a dynnasent y tŷ i lawr, ac a'i lloſca sant ef; ac a gaeth-gladasant y bobl i Babilon.

17 Ond yn y flwyddyn gyntaf o deyrnasiad Cyrus ar wlad Babilon, y brenin Cyrus a scrifennodd am adeiladu y tŷ hwn.

18 A'r llestri sanctaidd o aur, ac o arian, y rhai o ddygasei Nabuchodonosor allan o'r tŷ yn Ierusalem, ac a'i gosodasei yn ei Deml ei hun, Cyrus y brenin a'i dug hwynt trachefn allan o'r Deml yn Babilon, ac a'i rhoddodd hwynt i ‖ Zorobabel, ac i Sanaballarus y llywiawdr:

‖ *Neu, Zorobabel, yr hwn yw Sanaballarat y llywiawdr, Cap. 2. 8.*

19 Gan orchymmyn iddo ef ddwyn ymmaith y llestri hynny, a'i gosod hwynt o fewn y Deml yn Ierusalem, ac adeiladu Teml yr Arglwydd yn ei chyfle.

20 A phan ddaeth Sanaballarus hwnnw ymma, ese a syflaennodd dŷ yr Arglwydd yn Ierusalem, ac yna pryd hynny hyd yr awr hon, yr ydys yn ei adeiladu, ac ni's gorphenwyd ef etto.

21 Ac yn awr, o rhynga bodd i'r brenin, chwilier ym-mysc cal-lyfrau brenin Cyrus:

22 A co cheir, bod adeiladaeth tŷ yr Arglwydd yn Ierusalem, wedi ei gwneuthur drwy gydtundeb brenin Cyrus, ac os rhynga bodd i'r arglwydd ein brenin, bydyssed i ni am y peth hyn.

23 Yna y brenin Darius a orchymynnodd chwilio ym mysc y cos-lyfrau yn Babilon, ac fe a gafwyd yn Ecbatana, y llŷs sydd yngwlad Media, sanlle yr oedd y pethau hyn yn scrifennedig.

24 Yn y flwyddyn gyntaf o deyrnasiad Cyrus, y brenin Cyrus a orchymynnodd adeiladu tŷ yr Arglwydd yn Ierusalem, lle yr aberthant â thân gwastadol.

25 Vchder yr hwn *ſydd* drugain cufydd, a'i lêd yn drugain cufydd, a thair rhês o gerric nâdd, ac un rhês o goed newydd o'r wlad honno, a'r draul a roddir o dŷ brenin Cyrus.

26 A'r llestri sanctaidd o dŷ yr Arglwydd, yn aur ac yn arian, y rhai a gymmerth Nabuchodonosor ymmaith o'r tŷ yn Ierusalem, ac a'i dûg i Babilon, a rodd'fid trachefn i'r tŷ yn Ierusalem, ac a osodid y fan lle yr oeddynt.

27 Hefyd ese a orchymynnodd i Sisinnes llywyawdr Syria a Phenice, ac i Sathrabuzanes a'i cyfeillion, ac i'r rhai oedd wedi eu gosod yn llywodraeth wŷr yn Syria a Phenice, wilied nad ymmyrrent â'r fan honno, eithr gadel i Zorobabel gwâs yr Arglwydd, a llywydd Iudæa, ac i henuriaid yr Iddewon, adeiladu tŷ yr Arglwydd yn y fan honno.

28 Myfi a orchymmynnais hefyd ei adeiladu ef yn gyfan cil-waith, ac iddynt hwy fod yn aflon i gynnorthwyo y rhai oedd o gaeth-glud yr Iddewon, nes gorphen tŷ yr Arglwydd.

29 A rhoddi dogn allan o deyrn-ged Coelosyria a Phenice, yn ddyfal, i'r gwŷr hyn ta-ag ac eb yrth i'r Arglwydd, ac i Zorobabel y llywydd, ta ag at ſuſtych, a hyrddod, ac oen.

30 Yd hefyd, halen, gwin, ac olew; a hynny yn oeſtadol bob blwyddyn heb ymofyn ymmhellach, fel y tyſtioiaetho yr Offeiriaid ſydd yn Ierusalem, fod yn ei dreulio beunydd,

31 Fel yr offrymmont beunydd i Ddnw gorucheſ tros y brenin, a threis ei blant, ac y gweddiont gyd â'i heimoes hwynt.

32 Ese orchymmynnodd hefyd am bwy bynnac a dtoffeddei ddim a'r a ddywedpwyd, neu a'r a ſcrifennwyd vchod, neu a ddirmygei ddim o hynny, gymmeryd pren allan o'i dŷ ef ei hun, a'i grogi ef arno, a bod ei gyfoeth ef yn eiddo y brenin.

33 Am hynny yr Arglwydd, yr hwn yr ydys yn galw ar ei enw yno, a ddeſtrywio bob brenin, a cheoliedla'r a eſtynno ei law i luddias, neu i wneuthur niwed i dŷ yr Arglwydd, yr hwn ſydd yn Ierusalem.

34 Myfi y brenin Darius a orchymmynnais wneuthur yn ddiwyd yn y pethau hyn.

P E. VII.

1 *Sisinnes ac eraill yn gyrru'n adeilad yn rhlam.* 5 *Gorphen y Deml, a'i chyſſegru.* 10 *Cadw y Pâſc.*

YNa * Sisinnes llywydd Coelosyria a Phenice, a Sathrabuzanes a'i cyfeilion yn canlyn gorchymmynion brenin Darius,

2 Yn ddyfal iawn a olygasant ar y gwaith ſanctaidd, gan gynnorthwyio Henuriaid yr Iddewon, a llywodraeth wŷr y Deml.

3 Ac felly y gwaith ſanctaidd a lwyddodd, pan ydoedd Aggeus a Zacharias y Prophwydi yn prophwydo.

4 Felly hwy a orphennasant y pethau hyn drwy orchymmyn Arglwydd Dduw Israel, ac o gydtundeb Cyrus, a Darius, ac Artaxerxes, brenhinoedd Perſia.

5 Ac fel hyn y gorphennwyd y tŷ ſanctaidd ar y 1 trydydd ar hugain o'r mis Adar, yn y chweched flwyddyn i Darius frenin y Perſiaid.

6 A phlant Israel, a'r Offeiriaid, a'r Lefiaid, ac eraill o'r gaeth-glud a chwanegwyd attynt, a wnaethant yn ôl yr hyn ſydd ſcrifennedic yn llyfr Moſes.

7 Ac i gyſſegru Teml yr Arglwydd, hwy a offrymmasant gant o ſuſtych, deu-gant o hyrddod, pedwar cant o ŵyn.

8 A denddec gafr tros pethau holl Israel, yn ôl rhifedi 2 pennaethiaid llwythau Israel.

9 Ar Offeiriaid, a'r Lefiaid a ſafasant wedi ymwiſco yn eu gwiſcoedd yn ôl eu 3 teuluoedd, yng wasanaeth Arglwydd Dduw Israel, yn ôl llyfr Moſes, a'r porthoryon hefyd wrth bôb porth.

10 A phlant Israel gyd â'r rhai a adaethent allan o'r caethiwed, a gynhaliasnat y Pâſc y pedwerydd dydd ar ddec o'r mis cyntaf, wedi'r Offeiriaid a'r Lefiaid ymſancteiddio.

11 Ni ſancteiddiaſid holl feibion y gaethiwed yoghyd, eithr y Lefiaid a gyd-ſancteiddiaſid oll.

12 Felly hwy a offrymmasant y Pâſc tros holl feibion y gaeth-glud, a thros eu brodyr yr Offeiriaid, a throſtynt eu hunain.

13 Yna holl blant Israel, y rhai a'd adaethent o'r caethiwed a ſwytaſant, ſef y rhai oll a'r a ymneilltuaſent oddiwrth ffieidd-dra pobl y wlad, ac a geiſiaſant yr Arglwydd.

14 A hwy

a'r hwy a gadwasant ŵyl y bara croyw saith niwrnod gan lawenychu ger bron yr Arglwydd.

36 O herwydd iddo ef droi ‖ cyngor brenin Assyria attynt hwy, i nerthu eu dwylo hwynt ym ngwaith Arglwydd Dduw Israel.

PEN. VIII.

1 Rhestr yn dwyn gorchymmyn y Brenin i adeiladu. 8 Capi o'r gorchymmyn. 28 Y mae 'n danfon hwynau a rhifedi y rhai a ddaethai gydag ef: ac efe a dalo: 71 yn gosodio am bechodau 'r bobl; ac a yn tynga 'r Offeiriaid i yrru ymmaith eu gwragedd dieithr.

A Gwedi y pethau hyn, pan oedd Artaxerxes Brenin y Perthaid yn teyrnasu, y daeth Esdras fab Saraias, fab ‖ Ezerias, fab Helcias, fab Salum.

2 Fab Sadoc, fab Achitob, fab Amarias, fab Ozias, fab ‖ Meremoth, fab Zaraias, fab ‖ Sanias, fab Boccas, fab Abisun, fab Phinees, fab Eleazar, fab Aaron yr Offeiriad pennaf.

3 Yr Esdras hwn a aeth i fynu o Babilon, fel ysgrifennydd parod iawn ynghyfraith Moses, yr hon a roddasid drwy Dduw Israel.

4 Y brenin hefyd a roddodd iddo ef anrhydedd, canys efe a gafodd ffafor ger ei fron ef, yn ei holl ddymuniadau.

5 Gyd ag of hefyd yr aeth i fynu rai o blant Israel, o'r Offeiriaid, o'r Lefiaid, o'r cantorion ‖ saffaidd, ac o'r porthorion, a ‖ gwenidogion y Demi, i Ierusalem.

6 ‖ Yn y seithfed flwyddyn o deyrnasiad Artaxerxes, ar y pummed mis (hon ydoedd y seithfed flwyddyn i'r brenin) canys hwy a aethant o Babilon, dydd cyntaf o'r mis cyntaf, ac a ddaethant i Ierusalem, fel y rhoddodd yr Arglwydd rwyddfyd iddynt yn eu taith.

7 O herwydd yr oedd gan Esdras gyfarwyddyd mawr, fel na adawodd efe heibio ddim o Gyfraith, a gorchymynion yr Arglwydd, ond efe a dywedodd i holl Israel y deddfau a'r barnedigaethau.

8 Ielly coppi y gorchymmyn a scrifennwyd oddiwrth Artaxerxes y Brenin, ac a ddaeth at Esdras yr Offeiriad, a darllennydd Cyfraith yr Arglwydd, yw hwn sydd yn canlyn.

9 Y Brenin Artaxerxes at Esdras yr Offeiriad, a darllennydd cyfraith yr Arglwydd, yn anfon annerch.

10 Yn gymmeint am bod i yn bwriadu gwneuthur yn rasawn, myfi a orchymynnais i'r neb a gymmer, ac a ewyllysient o genedl yr Iddewon, a'r Offeiriaid, ac o'r Lefiaid, y rhai sydd yn fy nheyrnasiaeth ni, gael myned gyd â thi i Ierusalem;

11 Am hyny cymmerwch ac a ewyllysiant hwnw, gymmaint gyd â thi, fel y gwelwyd yn dda gennyf fi a'm saith gyfeill, y cynghor-wŷr.

12 Fel yr edrychont ar y pethau sydd yn Iudea, a Ierusalem yn gyttun, â'r hyn sydd ynghyfraith yr Arglwydd i

13 Ac y dygont i Arglwydd Israel i Ierusalem, y roddion a addunais i, mi a'm cynghorwŷr, a'r holl aur, a'r arian a gaffer yngwlad Babilon, i'r Arglwydd yn Ierusalem,

14 Gyd â'r hyn a roddodd y bobl hefyd i Demi yr Arglwydd eu Duw yn Ierusalem: ac y casfer arian, ac aur, tu ag at fustych, a hyrddod, ac wyn, a pethau yn perthyn at hynny,

15 Fel yr offrymmont ebyrth i'r Arglwydd, at allor yr Arglwydd eu Duw, yr hon sydd yn Ierusalem.

16 A pha beth bynnac a'r a ewyllysiech di y'th frodyr * â'r arian ac âr aur, gwna hynny yn ôl ewyllys dy Dduw. * Ezra 7. 18.

17 A'r lleiaf, ‖ saffaidd, y rhai a roddwyd i tl tu ag at gyfraith Demi dy Dduw, yr hon sydd yn Ierusalem, tydi a'i gosodi hwynt ger bron dy Dduw yn Ierusalem.

18 A pha beth bynnac arall a'r a feddyliech di tu ag at gyfraith Demi dy Dduw, ti a'i rhoddi ef allan o dryssor y brenin.

19 Ac myfi brenin Artaxerxes a orchymynais i dryssor-wŷr Syria a Phenice, am iddynt hwy roddi yn rhwydd i Esdras yr Offeiriad, a darllennydd cyfraith y Duw Goruchaf, beth bynnac a'r a ansono efe am dano,

20 Hyd gan talent o arian: a hefyd hyd gan ‖ cor. rus o ŷd, a chan tunnell o win, a phethau eraill yn ddiandlawd. ‖ Mesur 85. 7. 22.

21 Gwnelet pôb peth i'r Goruchaf Dduw yn ddyfal, yn ôl cyfraith Dduw, fel na ddelo digofaint ar frenhiniaeth y brenin a'i feibion.

22 Hefyd yr ydwyf yn gorchymmyn i chwi, na cheisioch na thewn-ged, na threth gan yr Offeiriaid, na'r Lefiaid, na'r cantorion ‖ saffaidd, na'r porthorion, na gwenidogion y Demi, nac oddi ar weith-wŷr y Demi hon, ac na byddo awdurdod i nebi dretha dim arnynt hwy.

23 A thithau Esdras, yn ôl doethineb Duw gosod farn-wŷr a llywiawdwyr, fel y barnont drwy holl Syria a Phenice, ‖ y rhai oll sydd ddyscedic yng hyfraith dy Dduw, a'i rhai annyscedic ynddi a ddysci di: ‖ Gwel Syr. 7. 25

24 * A chôsper yn ddyfal y rhai oll a'r a drosseddant Gyfraith dy Dduw a'r brenin, pa un bynnag a'i trwy farwolaeth, ai rhyw gospedigaeth arall, trwy ddirwy o arian, neu garchar. * Ezra 7. 26.

25 Yna Esdras yr scrifennydd a ddywedodd, Bendigedic fyddo nyn Arglwydd Duw fy nhadau, yr hwn a roddodd y meddwl ymma yng halon y brenin, i ogoneddu ei dŷ ef, yr hwn sydd yn Ierusalem, ‖ Dauhid. ‖ Chasfma. ‖ Ezra. 8. 28. O feibion Zechariah, o feibion Pares. ‖ Ezra. chaiah. ‖ Neu, o feibion Zebadiah, mab Iahaziel. ‖ Heb. Sad. ‖ Athaliah. ‖ Neu Zebadiah. ‖ Neu, Iedutheg thun. ‖ Obadiah. ‖ Iebiel. ‖ Neu, ddeuparu o wyr. ‖ Neu, o feibion Salomit mab Or. ‖ Argad. ‖ Gazza.

26 Ac a'm hanrhydeddodd i yngolwg y brenin, a'i gynghoriaid, a'i holl gyfeillion ef, a'r pendefigion.

27 Am hynny yr oeddwn i yn gyssurus drwy gymhwy yr Arglwydd fy Nuw i ac a gesclais wŷr o Israel, i synedu i fynu gyd â mi.

28 Ac dymma y blaenoriaid, yn ôl eu tealnoedd a'i rhagor-fraint, y rhai a aethant i fynu gyd â mi o Babilon yn nheyrnasiad brenin Artaxerxes.

29 O feibion Phinees, Gersom: o feibion Ithamar, ‖ Gamael: o feibion Dasydd, ‖ Lettus ‖ mab Sechaniah.

30 O feibion Phinees, Zacharias, a chyd ag ef y cyfrifwyd can-wŷr a dêc a deugain.

31 O feibion Pahath, Moab: Elioenias mab ‖ Zaraias: a chyd ag ef ddeucant o wŷr.

32 O feibion ‖ Zatho, Sechenias mab Iezelus, a chyd ag ef dry-chant o wŷr: o feibion Adin, Obeth mab Ionathan, a chyd ag ef ‖ ddeu-cant a dêc a deugain o wŷr.

33 O feibion Elam, Iesias mab ‖ Gotholias: a chyd ag ef ddeng-wr a thrugain.

34 O feibion Saphatias, ‖ Zaraias mab Michael: a chyd ag ef ‖ ddeng-wr a thrugain.

35 O feibion Ioab, ‖ Abadias mab ‖ Ieuelus: a chyd ag ef ddeu-deng-wr a dau cant.

36 O feibion Banid, ‖ Assalimoth mab Iasphias: a chyd ag ef ddeu-ddeng-wr a chant.

37 O feibion Babi, Zacharias mab Bebai: a chyd ag ef wyth-wŷr ar bymtheg.

38 O feibion ‖ Astath, Iohannes mab ‖ Acatan: a chyd ag ef ddeng-wr a chant.

39 O feibion Adoniecam y diwechaf, ac dymma
‖ Symmah eu henwau hwynt, Eliphalet, Ieuel, a ‖ Samaias, a
‖ Nun, chydâ hwynt, ‖ ddengwr a thrugain.
bringeth. 40 O feibion Bago, Uthi fab Istalcurus, a chydag
ef ddeng-wr a thrugain.
41 Ac mi a gefclais y rhai hyn ynglŷd, wrth yr
afon a elwir Theras, lle y gwerfyllasom dri diwrnod; ac mi a fwriais olwg arnynt.
42 Ond pan na chefais yno ’r vn o’r Offeiriaid,
na’r Leiiaid,
43 Yna mi a anfonais at Eleazar, ac ‖ Iduel, a
‖ Ariel. ‖ Masman,
‖ Semaiah ‖ Iarib. 44 Ac Alnathan, a Mamelas, a ‖ Ioribas, a Nathan, Eunatan, Zacharias, a Mofolamon, pennaethiaid a gwŷr dyfceidig.
45 Ac mi a erchais iddynt fyned at Sadeus y
pennaeth, yr hwn oedd yn y dryfor fa.
46 Ac a orchymmynnais iddynt ddywedyd
wrth Dadeus, ac wrth ei frodyr, a’r tryfor-wŷr oedd yno, anfon i mi rai i offeiriadu yn nhŷ
’r Arglwydd.
47 A hwy a ddygafant i ni driw law nerthol yr
‖ Seruiah, Ezr. 8. 18. Arglwydd, wŷr dyfcedic o feibion ‖ Moli mab
Leui fab Ifrael, ‖ Afebebia a’i feibion, a’i frodyr, y
‖ Nun, hefyd Hasabia, a chydag ef Iesaias, o feibion Merari a’i
frodyr, Ezr. 8. 19. rhai oedd dri ar bymthec:
48 Ac Afebia, ac Annous, ac Oſaias ei frawd, o
feibion Channuneus, a’i meibion hwy oedd vgein-
ar.
49 Ac o weiſion y Deml, y rhai a ordeiniaſei Da-
fydd, a’r gwŷr pennaf, i wafaneeth y Leiiaid, ſef
gweiſion y Deml, vgain, a dau cant o rhifedi eu-
wau y rhai a ddangoſwyd.
50 Ac yna mi a gyhoeddais ympryd i’r gwŷr ie-
uainge ger bron ein Harglwydd, i ddeiſyf ganddo
ef daith lwyddiannus i ni, ac i’r rhai oedd gyd â ni,
i’n plant, ac i’r anifeiliaid.
51 Canys yr oedd yn gywilydd gennif ofyn i’r
brenin wŷr traed, a gwŷr meirch, a rhai i’n tywyſo yn ddiogel yn erbyn ein gwerth-wyneb-wŷr.
52 O herwydd ni a ddywedaſem wrth y brenin
y byddei werth yr Arglwydd ein Duw ni gyd
â’r neb a’i ceiſient ef, iw cynnal hwynt yn mhob
ffordd.
53 A ni a wneiſom ar ein Harglwydd ef eil-
waith, o herwydd y pethau hynt: ac ni a’i cawſom
ef yn rat-lawn; ni.
54 Yna myfi a naill-teiſo’r rhai pennaf o’r offei-
riaid ddeuddeng-wr: a ‖ Eſebrias, ac Aſanias, a dêc
‖ Arabias a Hasabias, o’i brodyr gyd â hwynt.
55 Ac mi a bwyſais iddynt hwy yr aur, a’r arian,
a lleſtri ſanctaidd tŷ yr Arglwydd, y rhai a roddaſei y brenin, a’i gynghoriaid, a’n tywyſogion, a holl
Iſrael.
56 Ac mi a bwyſais ac a roddais iddynt chwe
chant, a dêc a dengain o dalentau arian, a lleſtri
arian o gan talent, a chan talent o aur,
57 Ac vgain o leſtri aur, a ‖ ddeuddec o leſtri
‖ Hebr. dau leſtr, pres, o bres glaſwyn diſcleirio fel aur.
Ezr. 8. 27.
58 Ac mi a ddywedais wrthynt, yr ydych chwi yn
ſanctaidd i’r Arglwydd, a’r, lleſtri hefyd ydynt
ſanctaidd, a’r aur, a’r arian ſydd yn addmed i’r
Arglwydd, Arglwydd yr holl dadau.
59 Gwiliwch, a chedwch hwynt hyd oni roddoch
hwynt i bennaethiaid yr offeiriaid, a’r Leiiaid, a
thywyſogion tadau eu hil Iſrael yn Ieruſalem, o fewn
ſtafelloedd tŷ ein Duw ni.
60 Felly yr offeiriaid a’r Leiiaid, y rhai a dder-
bynaſant y pwyſau, a’r aur, a’r lleſtri, a’i dygafant
hwy i Ieruſalem, i Deml yr Arglwydd.
61 Ac yna y mi a wneiſom oddi wrth afon Theras
y deuddecfed dydd o’r mis cyntaf, ac a ddaeth-
om i Ieruſalem drwy ner thol law ein Har-
glwydd, yr hon oedd gyd â ni: a’r Arglwydd a’n
gwaredodd ni o ddechreu ‖ ein taith rhag ein ge-
lynion: ac felly ni a daethom i Ieruſalem.
62 Ac wedi ein bôd ni yno dri-diâd, a’r y bed-
werydd dydd y rhoddwyd yr arian gwyſedic, a’r
aur, yn nhŷ ein Harglwydd ni, i ‖ Marmoth yr
offeiriad, mab Iri,
63 A chyd ag ef yr oedd Eleazar mâb Phineesi;
a chyd â hwynt yr oedd Iofabad mâb Ieſu, a
‖ Moeth mab Sabban, y Leiiaid: y cwbl a roddaſyd
iddynt tan rifedi, a phwys.
64 A’i holl bwys hwynt a ſcrifennwyd yr amſer
honno.
65 Hefyd y rhai a ddaethent o’r gaeth-glud a
offrymmaſant ebyrth i Arglwydd Ddaw Iſrael, ſef
deuddec o ſuſtych tros holl Iſrael, vn ar bymthec
a phedwar vgain o hyrddod.
66 † Deuddec a thrugain o hyn, ddeuddec o †
eifr yn aberth hedd, y cwbl yn aberth i’r Ar-
glwydd.
67 A hwy a roddaſant orchymmyn y brenin
ddiſtain y brenin, ac i lywiawdwŷr Coeloſyria a
Phenice, y rhai a anrhydeddaſant y bobl, a Them-
Ddaw.
68 Wedi gwneuthur y pethau hyn, y llywiawd-
wŷr a ddaethant attaſi, gan ddywedyd,
69 Cenedl Iſrael, y tywyſogion, a’r Offeiriaid,
a’r Leiiaid, ni ſwriaſant ymmaith oddi wrthyn
bobl ddieithr y wlâd, nac aflendid y Cenedlo-
edd, ſef y Canaaneaid, yr Hethiaid, y Pherez-
aid, y Iebuſiaid, a’r Meabiaid, yr Aiphtiaid, a’r
Edomiaid.
70 *Canys hwy a briodaſant eu merched hwy, a
hwynt hwy a’i meibion, a’r hâd ſanctaidd a gym-
myſcwyd â phobl ddieithr y wlâd, a’r llywiawd-
wŷr, a’r pennaethiaid a ſnuut gyntaf yn
anwiredd yma, er dechreuad y peth.
71 A phan glywais y pethau hyn, mi a rwygais
fy nillad, a’r wiſc ſanctaidd, ac a dynnais ſew fy
mhen, a’m barf, ac a eiſteddais i lawr yn drwm,
ac yn driſt.
72 Yna y rhai oll oeddynt wedi eu cynhyrfu
drwy air Arglwydd Ddaw Iſrael, a ddaethant at-
tâl, tra ’r oeddwn i yn ſyllu arn yr anwiredd,
ond myfi a eiſteddais yn driſt iawn hyd y pry-
nhawnol aberth.
73 Yna myfi a gyfodais o ympryd lio, a’m dillad,
a’r wiſc ſanctaidd wedi eu rhwygo, ac a benliais,
ac a ehymmais fy mwylo at yr Arglwydd,
74 Ac a ddywedais, O Arglwydd, gwradwyddus
a chywilyddus ydwyf ger dy fron di.
75 Canys ein pechodau ni a amlhafant tros ein
pennau ni, a’n amryfuſedd ni a gyrhaeddodd
hyd y nêf.
76 Canys er amſer ein tadau, ni a fuom, ac
ydym mewn pechod mawr, hyd y dydd hwn.
77 Ac am ein pechodau ni, a’n tadau, nyni a’n
brodyr, a’n brenhinoedd, a’n hoffeiriaid, a rodd-
wyd i fynu i freuhinoedd y ddaiar, i’r cleddyf,
ac i gaethiwed, ac yn ſclyfaeth drwy gywilydd,
hyd y dydd hwn.
78 Ac yn awr y dangoſwyd peth trugaredd i ni
gennif ſi, o Arglwydd, ſel y gadewid i ni weith-
ddyn, ac enw yn dy gyſſegrfa:
79 Ac i ddadcuddio goleuni i ni yn nhŷ yr Ar-
glwydd ein Duw, ac i roddi i ni † bwyd yn amſer † Hebr.
ein caethiwed: ſywyd.
80 Ie pan oddem ni mewn caethiwed, ni wrth Ezr. 9.
oddeid, ein Harglwydd mo honom ni, eithr ein 8.
a’n gwnaeth ni yn gymmeradwy ger bron brenhinoedd Parſia, ſel y rhoddaſant bwyd
i ni:

81 Ac

Ac yr arhydeddasant Deml ein Harglwydd
ac y cymmeriasant anrheithiol leoedd Sion, ac
ddasant a ni drigfa ſiccr yn Iudea, ac yn le-
aſalem.

Ac yn awr ô Arglwydd, beth a ddywedwn
yn cael y pethau hyn? canys nyni a droſſe-
ſom dy orchymynion di, y rhai a roddaiſt ti
drwy law dy weiſion y Prophwydi, gan ddy-
wedyd:

Bod y wlâd, yr hon yr ydych chwi yn myned
i meddiannu, yn halogedic drwy aflendid dieith-
iaid y wlâd, y rhai a'i llanwaſant hi â'i lya-
ſtedd.

Am hynny yn awr na chyſylltwch eich mer-
ched i'ch meibion hwynt, ac na chymmerwch eu
merched hwy i'ch meibion chwithau.

Ac na cheiſiwch heddychu â hwynt byth, fel
y gweler yn gryfion, ac y caſſoch chwi ſwyta
daioni y wlâd, a'i gadel hi i'ch meibion ar eich
ol dros yn etifeddiaeth.

Yr hyn oll heſyd a'r a ddaeth i ni, a'n
drygiegir ein drwg weithredoedd ni, a'n pe-
chodau mawrion: canys tydi, Arglwydd, a yſ-
gafnhaiſt ein pechodau ni,

Ac a roddaiſt i ni y cyſryw wreiddyn: ond
ni a droſom yn ein hôl, gan dorri dy gaſtraith
di, ac a ymgymyſcaſom ag aflendid pobl y wlâd.

Oni ddylit ti fod yn ddigllon wrthym ni,
i'n diſtrywio ni, fel na adewit i ni, na gwreiddyn,
na hâd, na enw?

Tydi ô Arglwydd Iſrael ydwyt cirwir: ca-
nys gadawyd i ni wreiddyn y dydd heddyw.

Ac yn awr wele ni ger dy fron di yn ein pe-
chodau, canys nat allwn ni ſefyll o'th flaen di yn
hyn, o herwydd y perhaon hyn.

A phan oedd Eſdras yn gweddio, ac yn cyffe-
ſu, gan wylo, ac yn gorwedd ar y llawr o flaen y
Deml, yna tyrfa fawr a ymgaſclaſant atto o Ie-
ruſalem, mwy, a gwraged, a phlant: canys yr
oedd glaw mawr yn myſc y dyrfa.

Yna Iechonias mab Ieelus, yn o feibion Iſ-
rael, wreiddodd, ac a ddywedodd, ô Eſdras,
ni a bechaſom yn erbyn yr Arglwydd Ddaw,
ac a'n hanodd gwraged dieithr o genhedloe-
dd y wlâd, ac yn awr * holl Iſrael a ddere-
bydd.

Tyngwn ini'r Arglwydd, ar yrru ymmaith
yr holl wragedd ſydd o'r cenhedloedd, ynghyd
â'r plant:

Fel yr ordeiniaiſt di, a'r holl rai ſydd yn
ddiadan cyfraith yr Arglwydd.

Cyfod i fynu: gwna hyn: canys i thy
ddyna hyn, a ni a fyddwn gyd â thi: gwna
yn wrol.

Yna Eſdras a gyfododd, ac a wnaeth i holl
ſymmthiaid yr Offeiriaid, a'r Leſiaid, a holl
Iſrael dyngu y gwnaent hwy ſelly: a hwy a dyn-
gaſant.

PEN. IX.

Eſdras yn cuſelly yr holl bobl ynghylch y
mryſon yn cyrru ymaith y gwragedd dieithr.
Gweddi a roſſodd y rhai a wnaeth hynny. 40
Darllain cyfraith Moſes gerbron yr holl bobl.
Addwyliau yn wylo, ac yn cael dwyn ar ôſ
ddynt yr Arbel-wyl.

YNa Eſdras a gyfododd o gyntedd y Deml, ac
a aeth i Gafell Ioanan mab Eliaſib:

Ac a arhoſodd yno, ac ni ſwyttodd fwyd
na dim yfodd ddwfr, eithr wylodd eros anwire-
dd mawr iob y dyrfa.

Ac fe a gyhoeddwyd drwy holl Iudea, a Ie-
ruſalem, am i'r holl rai a'r a oeddynt o'r gaeth-
glud, ymgaſclu ynghyd i Ieruſalem,

A phwy bynnac ni chyfarfyddei ymo o fewn
dau ddydd neu dri, ſel y gorchymynaſei yr
Henuriaid oedd yn llywodraethu, eu haniſeili-
aid hwy a attafaelid i gyſtraid y Deml, ac yn-
tef a ſwrid allan o blith y rhai oedd o'r gaeth-
glud.

Yna yr holl rai a'r a oeddynt o lwyth Iuda a
Beniamin, a ddaethant ynghyd o fewn tridiau i
Ieruſalem, ar y nawfed mis, ar yr ygainfed *dydd*
o'r mis.

A'r holl dyrfa yn cryn o achos y dryg-tin
y pryd hynny, a eiſteddaſant yn ehangder y Deml.

Yna Eſdras a gyfododd, ac a ddywedodd
wrthynt hwy, chwi a droſſeddaſoch y gyfraith
o herwydd i chwi briodi eſtroneſau, ac felly
amlhau pechodau Iſrael.

Yn awr gan hynny cyfaddefwch, a rhoddwch
ogoniant i Arglwydd Ddaw ein tadau:

A gwnewch ei ewyllys ef, ac ymnailltuwch
oddi wrth genhedloedd y wlâd, ac oddi wrth y
gwragedd dieithr.

Yna yr holl dyrfa a waeddaſant, ac a ddy-
wedaſant â llef uchel, ynni a wnawn fel y dy-
wedaiſt ti.

Ond o herwydd bod y gynnalleiſfa yn fawr,
a'i bôd hi yn ddryg-tin, fel na allom ni ſefyll
allan, ac o herwydd na ellir gorphen y gwaith
ymma mewn yn diwrnod, neu ddau, gan i lawer o
honom ni bechu yn yr achos ymma:

Am hynny arhoſed pennaethiaid y dyrfa, a
deued yr holl rai o'n trigfannau ni, a'r y ſy gan-
ddynt wragedd dieithr, ar yr amſer nodedic.

A *deued* gyd â hwynt, y rheoli wyr, a'r
barn-wyr allan o bôb lle, hyd oni lonyddom ddi-
gofaint yr Arglwydd yn o'n herbyn, am y peth
hyn.

Yna Ionathan mab Aſahel, ac Ezecias mab
Theocanus, a gymmeriaſant y matter ymma ar-
nynt: a Meſolam, a Leuis, a Sabbathus a'i cym-
orthwyodd hwynt:

A'r rhai oedd o'r gaethglud a wnaethant ar
ol hyn oll.

Ac Eſdras yr Offeiriad a detholodd iddo y
gwŷr pennaf o'n teuluoedd, erbyn eu henwau oll:
ac ar y dydd cyntaf o'r degfed mis, hwy a gyd-
iſteddaſant i holi yr achos.

Felly achos y rhai a briodaſent wragedd di-
eithr a ddarfuwyd i hen, y dydd cyntaf o'r mis
cyntaf,

Ac o'r Offeiriaid a ddaethent ynghyd, ac a
briodaſent wragedd dieithr, y cafwyd yno:

O feibion Ieſus fab Iofedec, a'i frodyr, [a] Mat-
thelas, ac Eleazar, [b] Ioribus, a [c] Ioadanus:

A'r rhai a roddaſant eu dwylo ar drol ymmaith
eu gwragedd, ac offrymmu hwrdd, yn lawn am eu
hanwyſuledd.

Ac o feibion Emmer, Ananias, a Zabdeus, ac
[d] Eanes, a [e] Sameius, a [f] Hierel, ac [g] Aza-
rias.

Ac o feibion [h] Phaiſur, Eliomas, Maſsias, Iſ-
mael, a Nathanael, ac [i] Ocidelus, a [k] Thalaſas.

Ac o'r Leſiaid, Iosabad, a Semis, a [l] Cho-
llus, yr hwn a elwid [m] Calitas, a [n] Phatheus, a
Judas, a Ionas.

O'r cantorion ſanctaidd, [o] Eleazurus, Bac-
churus.

O'r porthorion, Salumus, a [p] Tholbanus.

O'r rhai o Iſrael, o feibion [q] Phoros,
[r] Hiermas, ac [s] Edias, a Melchias, a [t] Maz-
lus, ac Eleazar, ac [u] Asbias, a Baanias.

| Neu, ddiſtryd Joſ. 10. 8.

| Maaſias, | Iarib, | Gedaliah. a Harim. b Maaſiah. c Iehiel. d Uzzias. e Paſhur. f Iosabad. g Elaſah. h Kelaiah i Kelitah, k Pethahiah. l Eliaſib. m Telem. n Pareos. o Ramiah p Iezaiah. q Amnon r Malchijah.

27 O feibion Elã, Matthanias, Zacharias, a
[*] Iehiel. [*] Hierielus, a Hieremoth, ac [c] Aedias,
z Abdi. 28 Ac o feibion [x] Zamoth, [y] Eliadas, [z] Eliſimus, [a] Othonias, Iarimoth, a [b] Sabbatus, a
x Zaitu. [b] Sardeus.
y Eliaſib. 29 O feibion Bebai, Ioannes, ac Ananias, a
z Mattaniah. [c] Ioſabad, ac [d] Amatheis.
a Zabad. 30 O feibion [e] Mani, [f] Olamus, [g] Mamuchus, [h] Iedeus, Iaſubus, [i] Iaſael, a Hieremoth.
b Azira. 31 ‖ Ac o feibion Awi, Naathus, a Mooſias, Lacunus, a Naidus, a Mathunias, a Serthel, a Balunus, a
c Zabbai. Manaſſeas.
d Athlai. 32 Ac o feibion Annas, Elionas, ac Aſeas, a Melchius, a Sabbeus, a Simon Choſameus.
e Bani. 33 Ac o feibion Aſom, [k] Atanelus, a [l] Matthias, a [m] Banaia, Eliphalet, a Manaſſes, a Semi.
f Meſullam. 34 Ac o feibion Maani, Ieremias, Momdis,
g Malluch Omarus, Iuel, Mabdai, a Phelias, ac Amos, Carabaſſion, ac Ennubus, a Mammuzanaimus, Eliaſis,
h Anaah Bannus, Eliali, Sainis, Seleemus, Nachanias: ac o
i Seal. feibion Ozora, Seſis, Eſrii, Azailus, Samatus, Zambis, Iofiphus,
‖ Am yr hiriwan yn yr 31. 32, 34, 35. verſ. Gwel Ezra 10. 30, 31, 34. &c. 35 Ac o feibion Ethma, Maziciãs, Zabidias, Eedes, Inel, Banaias.
k Matteneai. 36 Yr holl rai hyn a briodaſent wragedd dieithr, a hwy a'i gyrſant hwy ai plant ymmaith.
l Mattithiah. 37 A'r Offeiriaid, a'r Lefiaid, a'r rhai oedd o Iſrael a'i iguanc yn Ieruſalem, ac yn y wlad, y dydd cyntaf o'r ſeithfed mis, ſelly plant Iſrael oedd yn trigo yn eu ‖ trigfaoedd.
m Zabad. ‖ Pentref. 38 Yna yr holl dyrfa a edaethant ynghyd, o vn fryd, i'r ſan ehang o'r porth ſanctaidd tua'r dwyrain;
39 A hwy a ddywedaſant wrth Eſdras yr Offeiriad, a'r darllennydd, am iddo ddwyn cyfraith Moſes, yr hon a rodaſei Arglwydd Dduw Iſrael.
40 Yna Eſdras yr Arch-offeiriad a ddug y gyfraith at yr holl dyrfa, yn wyr ac yn wragedd, ac at yr holl Offeiriaid, ſef y clywent hwy y gyfraith, y dydd cyntaf o'r ſeithfed mis.
41 Ac efe a ddarllennodd yn y lle ehang o flaen y porth ſanctaidd, o'r boreu hyd hanner dydd, o flaen gwyr a gwragedd a'r holl dyrfa a wrandawſant ar y gyfraith yn ddyſal.
42 Felly Eſdras yr Offeiriad, a darllennydd y gyfraith, a ſafodd i fynu mewn pulpid o goed, yr hwn ydoedd wedi ei ddarparu i hyny.
43 A Mattathias, Sammus, Ananias, Azarias, Vrias, ‖ Ezecias, a ‖ Balaſamus, a ſafaſant yn ei ymyl ar y llaw ddehau,
44 Ac ar ei law aſſwy ef ‖ Phaldaias, Miſael, Melchias, ‖ Lothaſubus, a * Nazbarias.
45 Yna Eſdras a gymmerth lyſr y Gyfraith, o flaen y dyrfa, canys yr oedd efe yn eiſtedd † yn anrhydeddus yn y lle pennaf; yn eu gwydd hwynt oll.
46 A thra oedd efe yn agoryd y gyfraith, hwy a ſafaſant oll yn eu huniawn ſefyll: ac Eſdras a fendithiodd yr Arglwydd Dduw Goruchaf, Duw y Lluoedd Holl-alluog.
47 A'r holl bobl a attebaſant, Amen, a chan godi eu dwylo, a fyrthiaſant i lawr, ac a addolaſant yr Arglwydd.
48 A Ieſus, Anus, Sarabias, Adinus, Iacubus, Sabateus, ‖ Auteas, Maianeas, a Chalitas, Azarias, a Iozabdus, ac Ananias, a Biatus, y Leuiaid, a dyſcaſant Gyfraith yr Arglwydd, gan wneuthur iddynt heſyd ei deall hi.
49 ‖ Yna y llefarodd Attharates wrth Eſdras yr Arch-offeiriad, a'r darllennydd, ac wrth y Leuiaid oedd yn dyſcu'r dyrfa, ſef wrth bawb, gan ddywedyd,
50 Y dydd hwn ſydd ſanctaidd i'r Arglwydd, canys hwy a wylaſant bawb, pan glywſant y Gyfraith,
51 Ewch chwithau a bwyttewch y bras, ac yfwch y melus, ac anfonwch ran i'r rhai nid oes dim ganddynt.
52 Canys y dydd hwn ſydd ſanctaidd i'r Arglwydd, ac na fyddwch chwi driſt: canys yr Arglwydd a'ch dwg chwi i anrhydedd.
53 Felly y Leuiaid a gyhoeddaſant yr holl bobl hyn i'r bobl, gan ddywedyd: Y dydd hwn ſydd ſanctaidd i'r Arglwydd; na thriſtewch.
54 Yna hwy a aethant ymaith bob yn un i fwyta, ac i yfed, ac i wneuthur yn llawen, ac i roddi rhan i'r rhai nid oedd dim ganddynt, ac i wledda.
55 O herwydd iddynt ddeall y geiriau y dyſcaſid hwy ynddynt, a'r rhai yr oeddynt wedi ymgynnull o'r hathos.

THE THIRD BOOK OF ESDRAS.

CHAP. I.

1 *Gorchymynyn i Eſdras gerddu'r bobl.* 24 *Duw yn bygwth en bwrw hwy ymmaith;* 35 *a rhoi en tai hwynt i bobl a fyddai iddynt mwy o râs nâ hwynt hwy.*

Ezra 7.1 NAI L llyfr y Prophwyd * Eſdras fab Saraias, fab Azarias, fab Helchias, fab
‖ Salum. ‖ Sadanias, fab Sadoc, fab Achitoh,
2 Fab Achia, fab Phinees, fab Heli, fab Amarias, fab Aziel, fab Marimoth, fab Arna, fab Ozias, fab Borith, fab Abiſei, fab Phinees, fab Eleazar,
3 Fab Aaron, o lwyth Leſi, yr hwn a fu gaeth yngwlad y Mediaid, yn nheyrnaſiad Artaxerxes brenin y Perſiaid,
4 A gair yr Arglwydd a ddaeth attaſi, gan ddywedyd,
‖ Eſai. 58. 1 5 * Dôs ymmaith, a mynega i'm pobl eu pechodau, ac iw plant eu hanwireddau a wnaethant i'm herbyn, ſef y mynegont i hlant eu plant.
6 Am i bechodau eu tadau hwynt amlhau yddynt hwy, canys hwy am gollyngaſant dros gôf, ac a offrymaſant i ddiwlau dieithr.
7 Ond myfi a'i dug hwynt o dir yr Aipht, o dŷ y caethiwed? er hynny hwyntwy a'm hanneguſant i ddigoſiant, ac a ddiyſtyriaſant fy nghynghorion.
8 Tyn wallt dy ben, a bwrw yr holl ddrygioni arnynt hwy, achos ni bnant vfydd i'm cyfraith: ond pobl wrth-ryfelgar ydynt.
9 Pa hŷd y cyd-ddygaf â'r rhai y gwneuthum cymmaint o ddaioni erddynt?
10 * Llawer o frenhinoedd a ddiſethaiſ i er eu mwyn hwy, Pharao a'i weiſion, a'i holl lu a darwaiſ i i lawr.
11 Yr holl genhedloedd a ddiſethaiſ i e'i blaen hwynt, ac yn y * dwyrain yr anrheithiais bobl dwy dalaith, ſef Tyrus a Sidon, ac a leiddais en holl elynion hwynt.
12 Llefara dithau wrthynt gan ddywedyd, ſal hyn y dywed yr Arglwydd,

* Ezra 14.98.

* Num. 21.24. Ioſ. 8.22.

* Mi a'ch arwelnisis chwi drwy 'r môr, ac a
dalais chwi heol eang a diogel o'r dechreuad,
'a roddais i chwi Moses yn dywysog, ac Aaron
offeiriad.

* Rhoddais i chwi oleuni mewn colofn o dân,
ddodais mawrion a wnaethym yn eich plith:
rmoy chwi am gollyngasoch i dres gôf, medd
Arglwydd.

Felhyn y dywed yr Holl-alluoc Arglwydd,
fodsier oedd yn arwydd i chwi; rhoddais i
ch bobl yn amddeffyn, ettо grwgnach a wnaeth-
oddynt.

Ac nid ymlawenhasoch yn fy Enw i am ddi-
eich gelynion, ond grwgnach yn wastad yr
ych lleg y dydd heddyw.

Mae'r daioni a wnaethym i chwi? "oni wa-
asoch chwi arnaf, pan oeddych newynog a lyche-
ig yn yr anialwch.

Gan ddywedyd, pa ham y dygasti ni i'r
nialwch hwn i'n lladd? gwell a fuasei i ni wa-
naethu'r Aipitiaid; na marw yn yr anialwch
hwn.

Tpryd hynny y cosperiais wrth eich gelyn, a
ddiais i chwi Manna yw fwytta, acfelly y bwyt-
asoch "fara Angelion.

"Pan oedd syched arnoch, oni hollteis
graig, a'r dwfr a idylifodd i'ch diwallu
ac mi a'ch cyscodais rhag y gwres i dail
mal.

Rhoddais yn eich plith wlâd ffrwythlon, a
ddais allan o'ch blaen chwi y Canaaneâid, y
Hetteiâid, a'r Philistiaid: "beth mwy a wnaf
ach chwi, medd yr Arglwydd?

Fel hyn y dywed yr Holl-alluoc Arglwydd:
n oeddych yn yr anialwch, "[illegible] wrth dowsoc
ur Amaleciaid, yn sychedu, ac yn cablu fy
nw.

Ni roddais i chwi dân am eich cabl, eithr
awn pren a wnaethym i'r dwfr, a gwnaethus yr
hau yn groyw.

Pa beth a wnaf i ti Iacob? tydi Iuda nid
ddaf i mi; mi a dreaf at genhedloedd erchill,
a rhoddaf iddynt: hwy fy Enw, fel y cadwoc
y ymfreithiau.

Gan i chwi fy ngwrthod, minneu a'ch gwrth-
af chwithau gan ddymuno acmaf fod yn dra-
arog wrthych, nid trugarhâf wrthych.

Pan "alwoch, ennaf ni's gwrandawaf chwi;
cnys chwi a halogasoch eich dwylo â gwaed, a'ch
aed sydd gyflym i ladd celain.

Ni wnaeth a wrtheddasoch chwi, ond eich ha-
nau, medd yr Arglwydd.

Fel hyn y dywed yr Holl-alluoc Arglwydd:
i ddeffyniais arnoch, fel *y deffyf* tâch arni fei-
on, neu fam ar ei merched, neu fammaeth ar ei
hai bychain.

Fod o honoch yn bobl i mi, fa minneu yn
Duw i chwithau, fôd o honoch yn blant i mi, a
minneu yn dâd i chwithau?

Ma a'ch cefclais chwi ynghyd, megis y casel
r lit ei chywion dan ei hadenydd: yno yn awr
ith a wnaf i chwi? mi a'ch bwriaf allan o'm
golwg.

Pan "ofrymnoch i mi, mi a droi fy wy-
au oddiwrthoch, canys mi a wrthodais eich
yliau arbennic a eich llenadau newydd, a'ch
ewediadau.

Dosformis attoch fy ngwasanaethwyr y pro-
wydi, y rhai a dealisoch, ac a haddasoch, a
dyllisoch eu cyrph hwynt yn ddarnau, eu gwa-
ed hwy a ofynnai fi ar eich dwylo chwi, medd
Arglwydd.

33 Fel hyn y dywed yr Holl-alluoc Arglwydd:
eich tŷ chwi fyddo yn anghyfannedd, mi a'ch bwria
af chwi allan, fel y gwnaeth y ffoll.

34 A'ch plant ni cheuhedlant, canys fy ngorch-
ymmyn i a ddiystyrasant, a'r hyn oedd ddrwg ger
fy mron i a wnaethant.

35 Eich tai a roddais i'r bobl a ddêl, y rhai er
na's clywsant lôn am danaf, etto a gredant ynof,
i'r rhai ni ddangosais arwyddion, er hynny hwy a
wnânt yr hyn a orchymynnais iddynt.

36 Ni welsant Brophwydi, er hynny hwy a go-
sbiant en pechodau, ac a'u cyflenant.

37 Yn dŷst yr ŵyt yn galw grâs y bobl a ddaw,
y rhai y gorfoledda eu plant mewn llawenydd,
ac er na's gwelant hâ'i llygaid eo pherawl, etto
yn yr yspryd hwy a gredant y peth yr ŵyf yn ei
ddywedyd.

38 Ac yn awr frawd, ystyr pa ogoniant; a gwêl
y bobl sydd yn dyfod o'r dwyrain.

39 I'r rhai y rhoddaf iw harwein Abraham,
Isaac, ac Iacob, Oseas, Amos, a Micheas, Ioel, Ab-
dias, a Ionas,

40 Nahum, ac Abacuc, Sophonias, Aggeus, Za-
chari, a Malachi, yr hwn a elwir hefyd "Angel yr "Mal. 3. 1.
Arglwydd.

PEN. II.

Duw yn achwyn yn erbyn ei bobl: 10 Ac etto anfon i Esdras eu cyssuro hwy. 34 Am iddynt hwy wrthod, y gelwir y Cenhedloedd 43 Esdras yn gweled mab Duw, ar yr hwn a gymmerodd ef.

Felhyn y dywed yr Arglwydd, mi a ddygais y bobl hyn o gaethiwed, ac a roddais iddynt fy nagor chymynion drwy fy ngwasanaeth prophwydi, y rhai ni wrandawsant, onid diystyru fy nghyngho hon iau a wnaethant.

2 Y fam a'u dûg a ddywed wrthynt, ewch ymmaith blant, canys gweddw ydwyf, a gwrthodedig.

3 Mi a'ch megais chwi drwy lawenydd, ond mi a'ch collais chwi drwy alar a thrymder: canys chwi a fachasoch yn erbyn yr Arglwydd: eich Duw, ac a wnaethoch y peth oedd ddrwg gan ei olwg ef.

4 A pha beth a wnaf i chwi? yspryd hyn? gwe-ddw ydwyf a gwrthodedic; ewch i ffordd fy nhaint, a gofynwch dim a feddigan yr Ar-glwydd.

5 A minneu a fydd yn drwst, arnar tiram dy-ftioleth yn erbyn mam y plant hyn, y rhai am chadwens fy nghyfammod.

6 Fel y dygech hwy i wradwydd, a'i mam i'n rhaith: fel na byddin dygpid o bawpt hwy.

7 Gwaferer hwynt ar lêd yn mhlith y cenhedloedd, bwriêd an hendan: hwy ymmaith oddi ar y ddaiar: canys diystyrasant fy nghyfammod.

8 Gwae tydi Affur yn hwn sgueddi ynot yr ang- *Fy Sa-* *crament.*
hyfawn: tydi bobl dawis, cofia beth a wnaethyn *neu fy*
i Sodoma a Gomorra. *Law.*

9 Ein târ a dyfod yn briddellian pŷg, ac yn *Gene.*
dirran o ddŵr: felly hefyd y gwnaf i'r fawl 19.24.
m'm gwrandawant, medd yr Arglwydd Holl-alluoc.

10 Fel hyn y dywed yr Arglwydd wrth Esdras, dywed i'm pobl, y rhoddaf iddynt deyrnas Ieru-salem, yr hon a chefwais i fraint.

11 Eu gogoniant hwy hefyd a gymmeraf i mi, a rhoddaf i'r rhai yn bobl i aragwyddôl, y rhai a ddarparaswn iddynt hwy.

12 Hwy a gânt bren y bywyd yn ennaint o arogl pwaidd; ni lafuriant, ac ni ddiffygiant.

13 Cerddwch, a chwi a dderbyniwch; gweddiwch am ychydig ddyddiau, tel y byrrhaer hwynt; pa ratowyd y deyrnas i chwi cuius. Gwirllwch.

14 Cymmer yn dyfiolaeth y nef a'r ddaiar, canys myfi a ddrylliais y drwg, ac a wnaethum y da: canys byw wyfi medd yr Arglwydd.

15 Tydi fam, cofleidia dy blant, a mag hwynt drwy lawenydd, gwna eu traed yn ficcr fel colofn, canys tydi a ddewisiais i, medd yr Arglwydd.

16 A'r meirw a adgyfodaf i o'i lleoedd, ac a'i dygaf allan o'r beddau: canys adnabum fy Enw yn Iſrael.

17 Tydi fam y plant, nac ofna: canys dewisiais di, medd yr Arglwydd.

18 A danfonaf i'th gymorthwyo Eſay, a Jeremi fy ngwasanaethwyr, trwy gyngor y rhai y ſanctifiais ddiais, ac y darperais i ti ddeuddec pren, yn llawn o amrywiaethau.

19 A'r yn ebiſedi o ſynhonnau yn llifeirio o laeth a mêl: a ſaith o fyngdd mawrion yn dwyn rhos a lili, fe rhai y llawenydd dy blant a llawenyddo.

20 Gwna gynawnder i'r weddw, barn i'r anmddifad, dyro i'r tlawd, amddeffyn yr ymddifad, dillada'r noeth.

21 Iachâ y dryllioedig, a'r gwan: na wattwar y cloff, amddeffyn yr anafus, a gad i'r dall ddyfod i olwg fy niſclairdeb.

22 Cadw hinac e mangos of cena dy gaeau.

23 * Pa le bynnac y caffech y marw, cymmer hwynt, a chladd ac mi a roddaf i ti yreiſtoddle bennaf yn fy nefoedl.

24 Gorphwys, bfy mhobl, a chymmer dy eſmwythdra, canys dy lonyddwch di a ddaw.

25 Mag dy blant, ti fammaeth dda, a chryfhâ eu traed hwynt.

26 Ni ddeuſydd dim nap eith ymaeth-wyr a roddais i ti, canys ceiſiaf hwynt o fyſc dy rhodi di.

27 Na ddeffygia, canys pan ddel dyddiau blinder, ac ingcerdd a dyfalnt, ac a tharant, yna rydi a fyddi lawen a diwyll.

28 Y cenhedloedd a genfigennant wrthit, ac hyn yn ddim gallant wnaethur dim yn dy erbyn di, medd yr Arglwydd.

29 Fy mwyllawl, gwlb wlcoeda dim, fel na welo dy blant vfern.

30 Ymlawenha, tydi fam, hyd a'th blant, canys mi a'th achubaf dywedyd yr Arglwydd.

31 Cofia dy blant, y rhai fyddant yn cyſcu, canys mi a'i dygaf hwynt o greiddi'r ddaiar, a byddaf drugarog wrthynt, am i mi drugarogi dwy ſmedd yr holl-alluog Arglwydd.

32 Cofleidia dy blant hyd ddelwyf i ddangos drugaredd iddynt: canys wele fy ſynhonnau yn mynedi trofod, a'm gwlith mi a'i hallt.

33 Myfi Eſdras a gefais orchymyn gan yr Arglwydd ar fynydd Oreb, i fynedi at Iſrael: ond pan ddaethum i'r lle hwy a'm hafiyſtgyſant, ac a ddirmygaſant orchymynion yr Arglwydd.

34 Ac am hynny y dywedaf wrthych chwi genhedloedd, y rhai a glywch, ac a ddeallwch: Edrychwch am eich bugail, efe a rydd i chwi orphywyſdra drag ewyddol, canys yr hwn a ddaw a ddywedd y bydd ydd gen dinw.

35 Byddwch hyfed i wobrwyo deyrnas, canys y golcuni tragwyddawl a llwyrcha a roddes Duw.

36 Ffowch rhag cyfeilyddion hwn, derbyniwch lawenydd eich gogoniant: cyſſolaethaf fy nduw yn gyhoedd.

37 Oderbyniwch, rhodd a roddir i chwi, a byddwch lawen, gan ddiolch i'r hwn a'ch galwodd yn deyrnas nefol.

38 Cadwch, a ſefwch, gwelwch riſedi y rhai a nodwyd i ynghyfedd yr Arglwydd.

39 Y rhai a ymadawſant a chyſcod y bŷd, ac a dderbyniaſant wiſcoedd gogoneddus gan yr Arglwydd.

40 Cymmer dy riſedi, ô Sion, eac ar dy rai gwinion, y rhai a gadwaſant gyfraith yr Arglwydd.

41 Cyflawnwyd rhifedi dy blant, y rhai yr oeſ yn hiraethu am danynt, dymuna nerth yr Arglwydd, fel y ſanctteiddier dy bobl, y rhai a alwyd o'r dechreuad.

42 *Myfi Eſdras a welais ar fynydd Sion, dyrfa o bobl, allan o rifedi, a hwynthwy i gyd oeddynt yn moli'r Arglwydd ar gerdd.

43 Ac yn eu canol hwynt yr oedd gŵr ieuanc tal o gorpholaeth, yn vwch na'r lleill oll, ac efe a oſodes goronau ar bennau pob vn o honynt, ac efe a dderchafwyd yn fwy, a hynny oedd rhyfedd ieuenni.

44 Ac y gofynnais i'r Angel, gan ddywedyd, beth yw y rhai hyn, Arglwydd?

45 Yntef a attebodd, ac a ddywedodd wrthif, dymma y rhai a ddiofcaſant y dillad marwol, ac a dderbyniaſant yr anfarwol, ac a gyfaddefaſant Enw Duw, yn awr y coronir hwynt, ac y derbyniant palmwydd.

46 Ac mi a ddywedais wrth yr Angel, pwy yw yr gŵr ieuanc ſydd yn eu coroni hwynt, ac yn rhoddi palmwydd yn eu dwylo?

47 Ac han attebefe a ddywedodd wrthif, Mab Duw yw efe, yr hwn a gyfaddefaſant hwy yn y bŷd. yna y dechreuais lawen eu canmol hwynt yn fawr, y rhai a ſafaſent mor hybyc with Enw yr Arglwydd.

48 Yna y dywedodd yr Angel wrthif, dos yn uttith a dangos i'm pobl yr fath bethau, a pha gymmaint a ryfeddodau yr Arglwydd Duw a welaiſt ti.

P E N. III.

1 *Eſdra yn ſiarſ ano: 13 ac yn ymbilio ar Dduw dros yr holl 28 ac yn achwyn ydd y Cenhedloedd yn arglwyddiaethu arnynt hwy, yr hai fod yn fwy gen dygrifiant na hwynt hwy.*

YDdeefed flwyddyn at hugain yn ôl dadfeiliad y ddinas, yr oeddwn i'n ſerwn Babilon yn gorwedd ar fy ngwely yn drallodus, a myfyrdodau oedd yn dyfod i fyny ar fy nghalon.

2 Canys mi a welais anghyfanneddfa Sion, a golud Brenhinllin Babilon.

3 A'm hyſpryd a gynnhyrfwyd yn ddirfawr, a mi a dechreuais lefaru wrth yr Goruchaf eſmwythdra o'm calon, ac a ddywedais,

4 O Arglwydd lywydd, ti a ddywedaiſt yn y dechreu, pan oſodaiſt y ddaiar, (a hynny dy hun yn unair) ac a roddaiſt orchymyn i'r bobl,

5 ac a'i roddaiſt gorph i Adda di-enaid, yr hwn oedd waith dy ddwylo, ac a anedlaiſt yndo anadl einioes, ac efe a wnaed yn fyw ger dy fron di.

6 A thi a'i dygaiſt efe i baradwys, yr hon a blanaſt di dy dde-haw law, dfy cyn dyfod o'r blaen rhagddi eiriocd:

7 A'gorchymynnaiſt iddo efe garu dy ffordd di, yr hon a dreſſeddodd efe; ac a'i an o fawlt a gwmpaiſt yndo ef ſarwolaeth, ac yn ei genhedlaeth efe, ov rhai y daeth cenhedloedd lluyddog, poblocdd, a thy lwythau anetirif.

* Tobit. 1. 17, 18.

4 A'r phob cenedl a rodiodd wrth ei hewyllys
[illegible] hwy a wnaethant berthau thyfeid yn dy
[illegible] di, ac a ddiysbyrasant dy orchymynion.
5 Ond [illegible] yn ol ennyd o amser, tra ddygaist y di-
[illegible] ar vchaf preswylwyr yr hyd: ac a'r difethaist
[illegible]
10 Ac fe ddigwyddodd ym mhawb o honynt fel
y cuddi marwolaeth i addaf, felly yr oedd y Di-
[illegible] fr rhai hyn.
11 Eto yn o honynt a adewaiſt, ſef Noah a'i
[illegible] a'r hwn y daeth pob dyn cyfiawn.
12 A digwyddodd, pan ddechreuodd y rhai oedd
[illegible] preſwylio ar y ddaiar amlhau, a phlin oedd idd-
[illegible] lawer o blant, a phan oeddynt yn bobl lawer,
[illegible] a ddechreuſant wneuthur mwy o anwiredd
[illegible] rhai creaſaf.
13 A digwyddodd, pan oeddynt yn byw mor an-
[illegible] ger dy fron di, * ddewis o honot it ŵr o
[illegible] a elwid * Abraham.
14 A hwnnw a geraiſti, a dangoſaiſt iddo ef yn
[illegible] dy ewyllys;
15 A gwnaethoſt ag ef gyfammod tragywyddol,
[illegible] iddo iddo, na wrthodit byth ei hâd ef.
16 A thi a roddaiſt iddo ef * Iſaac, ac I Iſaac y
[illegible] * Iacob ac Esau, a Iacob a ddewiſaiſt i
[illegible] gwrthodaiſt Esau, ac felly Iacob a aeth yn
[illegible] fawr.
17 Yna yn arweiniaiſt ei hâd ef allan o'r
[illegible], * ti a'i dygaiſt hwynt i fyny i fynydd
[illegible].
18 A chan ogwyddo 'r neſoedd, ti a ſiectheiſt y
[illegible] gymhyraiſt yr holl fyd, ac a wnaethoſt
[illegible] dyſaderoedd grymu, ac a drallodiſt ddynion yr
[illegible] hawsa.
19 A'th ogoneiant a aeth drwy bedwar porth tân,
[illegible] gwynt, ac oerni, fel y gellit roddi cy-
[illegible] i'th had Iacob, a diwydrwydd i genhedlaeth
[illegible].
20 Ac ni thynnaiſt oddi wrthynt hwy galon
[illegible], fel y gallei dy gyfraith di ddwyn ffrwyth
[illegible] hwy.
21 Canys yr Adda cyntaf yn dwyn calon ddrwg,
[illegible] a dyfeiddiodd ac a orchfygwyd, a phawb a'r a an-
[illegible] o honaw ef ydynt felly.
22 Fel hyn yr arhoſodd gwendid, a'r gyfraith
[illegible] yn calonau y bobl, ynghyd a drygioni 'r gwrei-
[illegible], fel yr ymadawodd, yr hyn oedd dda, ac yr
[illegible] y drwg.
23 Ac felly 'r amſeroedd a gerddaſant, a'r bly-
[illegible] oedd a ddarfuant, yna y * coſaiſt i fyny i ti
[illegible] a elwid Dafydd,
24 * Ac a heraiſt iddo adeiladu dinas i'th Enw
[illegible], ac offrwm it yno thûs ac aberthau.
25 A hyn a wnaethoſt ti dros lawer o hynydd-
[illegible] yna preſſwyl-wŷr y ddaiar a ymadawſant
[illegible] hi.
26 Gan wneuthur yn mlaen pech fel y gwnaethai
[illegible] a'r holl genhedlaethau, canys calon ddrwg
[illegible] oedd ganddynt bwythau hefyd.
27 Ac felly y rhoddaiſt dy ddinas i ddwylo dy
[illegible].
28 A wnaeſt hwy fyddi yn preſſwyllio yn Babilon
[illegible] gwell, fel y caeint hwy am hynny lywodraeth
[illegible] Sion?
29 Canys pan dlaethum yno, a gweled drygi-
[illegible] ereiſi, yna fy enaid a welodd lawer o dro-
[illegible] yn y ddeeled fwyaddyn ar hugain hun, a'm
[illegible] ddeilyngiodd.
30 Canys gweleis fel y cyneddygaiſt ti a hwynt
[illegible], ac yr arbedaiſt y drwg weithredwyr ac
[illegible] diſtheiſt dy bobl dy hun, ac a gedwaiſt dy ely-
[illegible], ac nid dangoſaiſt ho'm.
31 Ni fodrais] feddwl pa fodd y gallir gadel § Gosse.
y ffordd hon; a'i gwell gan hynny ydynt hwy o
Babilon, na hwy o Sion?
32 Neu a oes bobl iw caell a'th edwyn di
heb law Iſrael? neu pa genhedlaeth a gredodd
i'th gyfammodau di, fel Iacob?
33 Ac er hynny nid's gwelir mo'i gwobr hwynt,
ac nid oes ffrwyth iw llafur hwy: canys a'rchym
yma a thraw drwy 'r cenhedloedd, a gwelaſ
hwynt yn oludog, ac ni's meddyliant am dy or-
chymynion di.
34 Am hynny, pwyſa mewn cloriau ein pecho-
dau ni, a'r ciddynt howythau hefyd ſy yn preſſ-
wylio yn y byd: ac ni cheſſir dy Enw yn yn-lle
end yn Iſrael.
35 Neu pa bryd ni phechodd yn dy olwg di
y rhai ſydd yn preſſwylio ar y ddaiar? neu pa
bobl a gadwodd felly dy orchymynion?
36 Tydi a gei wybod erbyn ei enw mai Iſrael
a gadwodd dy orchymynion; ac nid y Cenhed-
loedd.

PEN. III.

1 Yr Angel yn dangos mor ddiddeall oedd Eſdras ym marnedigaethau Duw: 13 ac mai gwhori nad ymyrro ar betham a fo uwch nâ'i gryfder: 23 Ac er hynny Eſdras yn goſyn llawer o gweſtiwnau, ac yn cael atteb iddynt.

A'R Angel, yr hwn a ddanfonwyd attaf, yr
hwn yr oedd eienw Vriel, a'm atteboddo,
2 Ac a ddywedodd, Fe aeth dy galon yn rhy-
bell yn y byd hwn, ac a ydwyt ti yn meddwl
ymgyffred ffordd y Goruchaf?
3 Yna y diwedais ianen, gwir ſy Arglwydd,
ac efe a'm hatteboddo, gan ddywedyd, ſe a'm
hanfonwyd i ddangos i ti dair ffordd, ac a ro-
ddi tri chyffelybrwydd o'th flaen di.
4 Os dangoſi i mi wn o honynt a minneu a
ddangoſaf i, cyſkeu y ffordd yr ewyllys gael ei
gweled: a dangoſaf i ti o ba le y mae yr galon
ddrwg.
5 A mi a ddywedais, dywed ſy Arglwydd,
yna y dywedodd, eſe wrthif, dos pwyſa i mi
bwyſau tân, neu ſeſtar, mi a'r awel wyn, neu
alw yn ei ôl y dydd a aeth heibio.
6 Yna yr attebais ac y dywedais, pa ddyn a
all ymwneuthur hyny a ſei y gofynnit i mi y ſath
bethau?
7 Ac efe a ddywedodd wrthif, pe gofynnai
i ti yn ſaint o drigiannau ſy ynghanol yn mor,
neu pa rifedi o aberoedd ſydd yn agoreu y
dyfnder, neu pa gymaint o ffynhonnau ſydd o-
ddi ar y ſtarſaſen, neu pa le y mae terſynau
paradwys?
8 Ond gotor ti a ddywedit wrthif, nid ae-
thum i erioed i'r dyfnder, nac i weſen, ac ni
ddringais i'n neſoedd.
9 Ac yn awr ni ofynnais i ti ond yn vnic
am y tân, ac awyrr, a'r dydd a dreuliaſti, ac am
bethau ni'a gellir dy naillduo di oddiwrth-
ynt, er hynny ni ſeſri di roddi i mi atteb ani
danynt.
10 Ac efe a ddywedodd wrthif eiſ waith, nid
adwaenoſt yr eiddot ty hun, na'r pethau a dy-
ſaſanc gyd â thi?
11 A pha fodd y gall dy leſtr di ymgyffred
ffordd y Goruchaf? a'r byd yn awir wed i'w ei ly-
gru oddi allan, oddeil ſy llygredigaeth ſydd yn § Yr an-
amlwg yn ſy ngolwg i? llygredig-
12 A dywedais wrtho ef, gwell a fiaſei i ni aeth.
na buaſem, na bod i ni ſyw mewn anwireddau,
a ddioddef heb ſyhod pa ham.
13 Efe a'm hatteboddo, ac a ddywedodd, mi a
acthum

* Barn. 9. 8. a cron. 9. 5. 18.

aethum i goed mawr ar faes, a'r prennau o-edd yn ymgyngbori,

14 Gan ddywedyd, Deuwch, awn i ymladd a'r môr, byd oni chilio ese rhagom, fel y gallom wneuthur mwy o goedydd.

15 A lliseiriaint y môr hefyd yr hun modd a ymgyngborasant, gan ddywedyd, Deuwch, awn i fynu a darfaynygwn goedydd y maes, fel y gallom wneuthur i ni wlâd arall yno hefyd.

16 A gwhaethbwyd bwriad y coed yn ofer, canys tân a ddaeth ac a'i lloscodd ef.

17 Hefyd bwriad lliseiriant y môr a ballodd, canys y tywod a safodd, ac a'i rhwystrodd ef.

18 Pe byddit ti yn farn-wr rhwng y ddau hyn, pa vn a gyfiawnheit ti, neu pa vn a gondemnit ti?

19 Mi a attebais gan ddywedyd, yn wîr ofer oedd eu hamcanion ill dau, canys y tir a roddwyd i'r coed, ac y mae hefyd i'r môr le i fwrw ei donnau.

20 Yna i'm hattebodd gan ddywedyd, ti a fernaist yn gyfiawn, ond pa ham na ferni dy hun hefyd?

21 Canys fel y rhoddwyd y tîr i'r coed, a'r môr iw donnau: yn yr vn modd y rhai a drigant ar y ddaiar mi ddeallant ddim ond y pethau fydd ar y ddaiar; a'r hwn fydd yn arosvwch law y nefoedd yn vnic, a gaiff ddeall y pethau fydd goruwch vchder y nefoedd.

* Esa. 55. 8, 9. Ioan 3. 31. 1 cor. 2. 13, 14.

22 Yna yr attebais gan ddywedyd, attolwg A glwydd, rhodder i mi ddeall.

23 Canys nid oedd yn fy mryd i ymofyn yn fanwl am bethau vchel, ond am y pethau fy yn myned heibio i ni beunydd, hynny yw, pa ham y rhoddwyd Israel yn wradwydd i'r Cenhedloedd, a pha ham y thoddwyd y bobl a gerais fi genhedloedd anwir, a pha ham y difethwyd cyfraith eu tadau, ac y diryniwyd yr ammodau ferfonedic?

24 Ac yr ydym ni yn myned o'r byd felceiliogod rhedyn, a'n henioes ni yw ddim ond ofn a braw, ac ni haeddwn ni drugarhdd.

25 Pa beth a wna ese gan hynny fo Dduw, ar yr hwn i'n gelwir? am y pethau hyd yr ymofynnais.

26 Yna ese'm hattebodd gan ddywedyd, pa mwyaf yr ymofynnech, rhyfeddach fydd gennit, canys mae'n byd ar frys i ymadoe.

27 Ac ni fedr ese ddeall y pethau a ddewyd i'r rhai cyfiawn yn yr amser fydd yn dyfod i canys llawn yw'r byd o anghyfiawnder a gwendid.

28 Ond am y pethau yr ymofynnaist i mi, mi a dyweddaf i ti s drygioni a hauwyd, ond ni ddaeth ei duniftr ef etto.

29 Oni ddymchwelir yr hyn a hauwyd, ac onid a'r fan lle yr hauwyd y drwg heibio, yna ni ddaw'r hyn a hauwyd â dafoni.

30 Canys grawn yr hâd drwg a hauwyd ynghalon Adda o'r dechreu, a pha gymmaint o anwiredd a ddug ese hyd yn hyn? a pha gymmaint a ddwg ese etto, oni ddêl amser dyrnu.

‖ Hyd oni ddêl y Bawr dyrnu.

31 Ystyria ynot dy hun, pa gymmaint ffrwyth o anwiredd y mae grawn yr hâd drwg wedi ei ddwyn.

32 A phan dorrer y tywys, y rhai fy llan o bifedi, pa lawer dyrnu ei faint a lanwent hwy?

33 Yna yr attebais gan ddywedyd, pa fodd a pha bryd y bydd hyn? pa ham y mae rhai blynydd oedd yn ychydig, ac yn ddrwg?

34 Ac ese a'm hattebodd gan ddywedyd, na phrysura di yn vwch na'r Goruchaf, canys yn ofer y prysuri i fod yn vwch ei law ef, canys dy vchder a aeth yn fawr.

35 Oni ymofynnodd eneidiau y rhai cyfiawn am y pethau hyn yn eu ftafellau, gan ddywedyd? pa hŷd y gobeithiaf fel hyn? pa bryd y daw ffrwyth ein llawr dyrnu, a'n gwobr ni?

36 ‖ Ieremiel yr Arch angel a attebodd hynny gan ddywedyd, pan gyflawner rhifedi'r hâd yn och, canys efe a bwyllodd y byd mewn clorian,

‖ 1 Ezr.

37 Wrth fesur y mesurodd efe'r amseroedd, ac wrth rifedi y rhifodd efe'r amseroedd, ac ni chynhyrfa efe, ac ni fymmuda hwynt, nes cyflawnir mesur hwnw.

38 Yna yr attebais, gan ddywedyd, O Arglwydd lywydd, yr ydym ni oll yn llawn anwiredd.

39 Ac y fg a tfydd er ein mwyn ni, y mae na lawwyd fyscuborian y rhai cyfiawn, o achos pechodau y rhai fydd yn aros ar y ddaiar.

40 Ac ese a'm hattebodd i gan ddywedyd, ddos ymmaith, a gofyn i wraig feichiog, pan gyflawner ei naw-mis hi, a all ei chroth hi gadw'r enifedd yn hwy o'i mewn hi?

41 Ac mi a ddywedais, na all Arglwydd fe ese a ddywedodd wrthif, yn y bedd y mae yfgafellodd eneidiau yn debyg i groth gwraig.

42 Canys fel y prysura gwraig wrth esor i ddianpe oddi wrth angeu y drafael, felly y prysura y lleoedd hyn, i roddi dracheſn yr hyn a roddwydd ynn.

43 Dangos it o'r dechrau y pethau a ewyllysgael eu gweled.

44 Yna yr attebais gan ddywedyd, os cefais fo for yn dy olwg di, ac od yw bosibl, ac os rhwy gymmwys i hynny i,

45 Dangos i mi, a'i mwy fydd i ddyfod, nag a aeth heibio, neu a barfiodd mwy nag fydd i ddyfod.

46 Mi a wn beth a barfiodd, ond a'm a beth fydd i ddyfod.

47 Ac ese a ddywedodd wrthif, tâf di or m dehau, ac mi a ddeonglai y gyfelybiaeth i th.

48 Ac felly mi a feraia, ac wele, mi a welais ffwrn boeth yn myned heibio o'm blaen; ac fy wyddodd, pan aeth y ffwrn heibio, i mi edrych, ac wele, y mwg oedd yn parhau.

49 Yn ol hyn fe aeth heibio o'm blaen i gwmwl yn llawn o ddwfr, ac ese a ollyngodd i lawr gor-law mawr, a phan ddarfu y cyr-law, y defnynnau a barhafant.

50 Yna y dywedodd ese wrthif ystyria ynot ty hun: megis y mae'r glaw yn fwy na'r defnynnau, a'r tân yn fwy na'r mwg; ond y defnynnau a'r mwg fydd yn aros ar ôl, felly y rhagora y mesur a aeth heibio,

51 Yna y dymunais gan ddywedyd, a dybygit ti y byddwn i byw hyd y dyddiau hynny? neu pa beth a delig wyddai, yn y dyddiau hynny?

52 Ese a'm hattebodd i, gan ddywedyd, am yr arwyddion a ddymunit i mi, mi a fedraf dywedyd peth i ti: ond am di enioes, nim danfonwyd i ddangos i ti, ac ni'n medraf.

PEN. V.

1 *Arwydd yr amferoedd a ddaw: 13 y mae yn gofyn pabam y mae Duw, ac yntau heb ddarn ond yn bobl, yn bwrw y rhai hynny ymaith: 20 Ac yn cael dangos iddo fod barnedigaethau Duw yn anchwiliadwy: 46 ac mai yn Duw yn unig y mae trugaredd.*

(G am yr farwyddion, wele, y dyddiau a
) ddaw, pan ddalier trigolion y ddaiar ſ yn
ddidi mawr, a ffordd y gwirioneddd a guddir,
yr ilr a fydd di-ffrwyth o ffydd.
2 A'r dſigioni a chwanega yn fwy nâ'r hyn
weli di yn awr, neu 'r hyn a glywaſt er
ſlud.
3 A'r wlâd yr hon a weli di yn awr a gw-
ſaſſyn ſddi, a gei di ei gweled yn ddiſymmwth
yn anghyſannedd.
4 Ond os y Goruchaf a rydd i ti hoedl, ti a
gweled yn ôl y trydydd vdcorn, y tywynna
haul yn ddiſymmwth y nôs, a'r llenad dair
gwaith yn y dydd.
5 A gwaed a ddifera o'r coed, a'r garrec a
ddarn, a'r bobl a drallodir.
6 A'r neb ni ddiſgwyl preſſwylwſyr y ddaiar
ac dano, a deyrnaſa: a'r adar a newidiant drig-
fanau.
7 A môr Sodom a fwrw allan byſcod, ac a
ro'r nôs, yn ddieithr i lawer; ond pawb a
gaſl glywed ei lais ef.
8 A phethau fydd allan o dreſn yn llawer lle, a'r
tân yrrir allan dracheſn yn fynych, a'r anifeiliaid
pwllcion a newidiant eu lleoedd, a'r gwragedd
a gaſ-gwyna a eſcorant ar anghenfilod?
9 A dwſr hallt a geir yn y croyw, a chyfeillion
a ddeſtrywiant bôb vn ei gilydd, a'r ſynhwyr a
guddir, a deall a naillturir i le dirgel?
10 A llawer a'i cais, ac ni's cânt; ac anghy-
hawnder, ac anniweirdeb, a amlheir ar y ddaiar.
11 A'r mill wlâd a ofyn i'r llall, gan ddywe-
dyd, a geth cyfiawnder, yn hon a wna ddym yn gy-
fawn, trwot ti? A hithau a ddyweda, Na ddo.
12 Y pryd hynny y gobeithia pobl, ac nis ca-
fant ddim; llafuriane, a'i ſyddd ni lwydda.
13 Ceſais gennad i ddangos it y cyſtyw ar-
ddion: os tydi a weddii eilwaith, ac os wyt
ti yn awr, ac os ymprydi ſaith niwrnod, ti a
gi glywed pethau mwy nâ hyn.
14 Yna mi a ddeffroais, ac ſe aeth trwy fy
holl gorph ofn diſawr, a'm meddwl a drallodw,
ſel y llewygodd.
15 A'r Angel, yr hwn a ddaeth i ymddiddan â
mi a'm daliodd i, ac a'm cyſſurodd, ac a'm go-
ſodd ar fy nhraed.
16 A dſgwyddodd yr ail nôs, i Salathiel tywy-
ſog y bobl ddyfod attaf, gan ddywedyd, pa le y buoſt
a pha ham y mae mort dſwm yr olwg arnat?
17 Oni wyddoſti ddarfod gorchymmyn Iſrael
i ti ymgwlad eu caethiwed?
18 Cyfod gan hynny, a bwytta fara, ac na ôd
ddim o honom ni, fel bugail a adawai ei ddefaid
yn nwyloblei ddiaid creulawn.
19 Yna y dywedais wrtho, dôs ymaith oddi
wrthif, ac mi thyzed attaô; ac ese a glybu yr
hyn a ddywedais, ac i aeth oddi wrthif.
20 A mi a ymprydiais ſaith niwrnod gan ala-
ru ac ofylo, ſel y gorchymynnodd yr Angel Vriel
i mi.
21 Ac ym mhen y ſaith niwrnod, meddyli-
ais fy nghalon eedd yn ſlinion a nuthr wrthif eil-
waith.
22 A'm-henaid a gymmerodd dracheſo yſpryd
deallt, ac mi a ddechreuais draethu ymadroddiau
ger bron y Goruchaf,
23 A dywedais, ô Arglwydd lywydd, o holl
goed y ddaiar, ac o'i holl brennau, ti a ddewi-
ſaiſt yn win-wydden yn vnic.
24 O holl diroedd yr holl ſyd, ti a ddewiſaiſt i
ti yn ſydew i ac o'i holl ſodau ef, yn lili.
25 Ac o holl ddyfynderau y mor, ti a lenwaiſt
vn afon; ac o'r holl ddinaſoedd a adeiladwyd,
ti a ſancteiddiaiſt Sion it dy hun.
26 Ac o'r holl chediaid a grewyd, ti a hen-
waiſt ti vn golommen, ac o'r holl aniſeiliaid a
wnaed, it a ddarperaiſt it vn ddafad.
27 Ac ym myſc holl llaws poblocdd, ti a ennill-
aiſt it yn genedl; a rhoddaiſt i'r genhedl honno
a geraiſt, gyfraith ſydd gymmeradwy gan bawb.
28 Ac yn awr Arglwydd, pa ham y rhoddaiſt i
fynn yr genedl hon i lawer? ac y goſodaiſt eraill
ar yr vn gwreiddyn, a pha ham y gwaſceraiſt dy
vnic bobl, ym mhlith llaweroedd?
29 A'r rhai a wrthwynebaſant dy addewidion,
ac ni chredaſant dy gyfammodau, a'i ſathraſant
hwy i lawr.
30 Os gan gaſáu y caſeaiſt dy bobl, dy ddwy-
law di a ddylei eu coſpi hwynt.
31 Ac wedi i mi ddyweddyd y geiriau hyn, dan-
ſonwyd yr Angel attaf, yr hwn a ddaethei at-
taf y nôs o'r blaen,
32 Ar eſe a ddywedodd wrthif, gwrando ar-
naf, a mi a'th ddyſcaf, yſtyr y peth a draeth-
wyſ, ac mi a ddangoſaf it ſwy.
33 Ac mi a ddywedais wrtho, dywet ſy Ar-
glwydd, ac eſe a ddywedodd wrthif, yr ydwyt yn
fawr trallod dy feddwl er mwyn Iſrael; a ôyt
ti yn caru y bobl hynny yn well nag y mae 'r hwn
a'i gwnaeth hwynt?
34 A dywedais, nac ôyf, Arglwyddes; onde o
ond y lleſerais, canys fy arennau a'm penydiant
bob awr, wrth geiſio deall ffordd y Goruchaf, ac
wrth chwilio am ran o'i farnedigaethau ef.
35 Ac eſe a ddywedodd wrthif, ni elli di hyny,
a dywedais innau, pa ham Arglwydd? i bo
beth i'm gwnaeth i neu pa achos ni bo groth fy
mam yn ſedd i mi, fel na chawſwn weled poen
Iacob, a blinder hâd Iſrael?
36 Ac eſe a ddywedodd wrthif, rhiſa i mi y
pethau ſydd etto heb ddyfod i caſel ynghyd y
deſnynnau ſydd ar lêd, a gwna 'r leyſiau gwy-
won yn leiſion eilchwyl.
37 Agor i mi y lleoedd canedig, a dwg allan
i mi y gwyntoedd a gaewyd yndaent, a dangos
i mi lun lleſeryd, ac yna y dangoſaf i tithau y
peth yr wyt yn ymboeni iw weled.
38 Ac mi a ddywedais, ô Arglwydd lywydd,
pwy a all ôybod y pethau hyn, ond y neb nid yw ei
drigfa ym mhlith dynion?
39 A minneu anoeth ydwyf; pa fodd wrth
hynny y gallaf ddywedyd am y pethau y go-
fynnaiſt i mi?
40 Ac eſe a ddywedodd wrthif, fel na's medri
wneuthur yn o'r pethau hyn a henwyd, felly ni
elli gael allan fy marn i, neu 'r caredigrwydd a
addewais i'm pobl yn y diwedd.
41 Yna mi a ddywedais, wele ô Arglwydd a
cyfagos wyt ti ac y rhai a fyddant yn y diwedd,
a pha beth a wna y rhai a fu o'm blaen i? neu
ninneu (y rhai ydym yr awron,) neu y rhai a
ddaw ar ein hôl ni?
42 Ac eſe a ddywedodd wrthif, cyffelybaf fy
marn i foddwy; fel nad oes annibendod o'r diwe-
thaf, felly nid oes bryſurdeb o'r cyntaf.
43 Minneu a rtebais gan ddywedyd, oni allaſſe
ti wneuthur y rhai ſydd wedi eu gwneuthur,
a'r rhai ſydd yn awr, a'r rhai a ddaw, ar vn-
waith; fel y dangoſit dy farn yn gyntaf?
44 Ac eſe a'm hattebodd, gan ddywedyd, ni
all y creadur bryſſuro vwch law y creawdr, ac
ni all y bŷd gynnwys ar vnwaith y rhai a wnaſ
ynddo eſo.

45 A nimbyn o ddywedais, fel y dywedaist ieth
wise, mai tydi yr hwn a sywheiliboð peth, a roddaist fywyd ar vn-waith yr creadur a wnaethost, ar creadur a'i dioddefodd, felly y gallei ese gynnewya y rhai sydd yn awr ar vn-waith.

46 Ac ese a ddywedodd wrthif, gofyn i groth gwraigs, a dywet wrthi, os wyt ti yn dwyn plant, pa ham na wnei di hynny ar vnwaith, ond y naill ar ôl y llall? dymuna arni gan hynny ddwyn ide ar vn-waith.

47 A mi a ddywedais, niddichon hi, eithr rhaid iddi wneuthur hynny wrth yspaid amser.

48 Ac ese a ddywedodd wrthif, Felly minnau a roddais groth y ddaiar i'r rhai a hauwyd ynddi, yn ei hamse oedd.

49 Canys, megis na ddichon dŷn bach ieuange ddwyn i'r byd y pethau a berthynant i'r oedrannus, felly y trefnais i y byd, yr hwn a wnaethum.

50 Ac mi a ofynnais, ac a ddywedais, gan it yn awr roddi i mi y ffordd, myfi a âf rhagof i lefaru o'th flaen di: canys ein mam ni, yr hon a ddywedaist i mi, ei bod yn ieuange ſydd yn awr yn heneiddio.

51 Ese a'm hattebodd i gan ddywedyd, gofyn i unralg sydd yn planta, a hi a ddywed a ti.

52 Dywet wrthi hi, pa ham mad yw y plant a adygaist yn awr, debyg i'r rhai o'r blaen, ond yn llai o gorpholaeth?

53 A hithau a'th ettyb, yn fath fydd ar y rhai a unwyd yn ighafyder ieuengtid, a moth arallar yn aber i: unwyd yn amser oedran, pan oedd y groth yn palu.

54 Yfyrria dichon gan hynny, fel yr ydych chwi yn llai o gorpholaeth na'r rhai a fu o'ch blaen chwi.

55 A felly y mae y rhai a ddaw ar ôl chwi yn llai nâ chwithau, megis creaduriaid yn dechreu heneiddio, ac wedi myned trosgryfder ieuengtid.

56 A dywedais, attolwg it Arglwydd, os ecſais ffafor yn dy olwg di, dangos i'th wâs drwy bwy yr ymweli â'th greadur.

PEN. VI.

1 *Duw yn darparu Daw yn drag ywyddol.* 8 *Y cyfiawn y bydd addaw, yn y maent ol hwn.* 13 *Pa beth a ddigwydd yn y diwedd.* 31 *Addaw iddo ſwy o nefoedd:* 35 *Lle ynfan yn cyſtal am wobredoedd y creadurieid:* 37 *ac yn ewynnu ac ofn ar byd ar rhai y gwnaed ef er eu mwyn.*

AC ese a ddywedodd wrthif, yn y dechreuad pan wnaethpwyd y ddaiar, cyn gofod terfynau y byd cyn chwythu o'r gwyntoedd,

2 Cyn clywed trwſt y taranau, cyn gweled diſcleirdeb y mellt, cyn gofod ſeiliau Paradwys.

3 Cyn gweled y blodau prydferth, cyn ſiecrhau y perthoedd ſymmudadwy, cyn cafeln yng byd y lliwos aneirif o Angelion,

4 Cyn derchafu ychelderau yr awyr, cyn henwi mesuroedd y ſtarfaſen, cyn gwrefogi y ſumeriau yn Sion:

5 Ac o flaen chwilio am y blynyddoedd presennol, a chyn troi dychymygiadau y rhai ſydd y pryd hyn yn pechu, cyn ſeilio y rhai a gadwaſent y ſydd yn dryſſer.

6 Y pryd hynny yr ysbyriais y pethau hyn: a gwnaethpwyd hwynt oll trwon yn vnic, ac nid trwy arall: a'i diwedd hwynt ſydd ieſyd trwon, ac nid trwy neb arall.

7 Yna yr attebais gan ddywedyd, beth ſydd gwahaniad yr amſeroedd? a pha bryd y bydd diwedd y cyntaf, a dechreuad yr hwn ſydd yn canlyn?

8 Ac ese a ddywedodd wrthif, o Abraham hyd Iſaac, pan anwyd iddo ef Iacob ac Eſau, a llaw Iacob ſa'r dechreu a ddaliodd ſodl Eſau:

9 Canys Eſau yw diwedd y byd hwn, a Iacob yw dechreu y byd ſydd i ddyfod.

10 Llaw dyn ſydd rhwng ſodl a llaw, ni chyn i mi mwy, Eſdras.

11 Yna'r attebais gan ddywedyd, ô Arglwydd lywydd, os ceſais ffafor yn dy olwg di,

12 Attolwg dangos i'th wâs ddiwedd dy anwyddion, y rhai y dangoſaiſt i'm ran o honynt y nos ddiwethaf.

13 Ac ese a'm hattebodd gan ddywedyd, cyfot an dy dracd, a gwrando lef groſ ſoniarus.

14 Daw fel daiar-gryn, ond y lleyr yawyt yn ſeſyll arno nid yſcog.

15 Gan hynny pan lefaro eſe, na ofna di, canys am y diwedd y mae y gair, ac am ſyllfaen y ddaiar y dealliſ eſ.

16 A pha ham? oblegid y mae'r ymadrodd am y pethau hyn yn crynu, ac yn cynhyrfu: canys cha wyr y bydd rhaid newid diwedd y pethau hyn.

17 A digwyddodd pan glywais, mi a godais ar fy nhraed, ac a wrandewais. ac wele der yn llifiaru, a'i ſŵn ydoedd fel ſŵn llawer o ddyfroedd.

18 A hi a ddywedod, wele, y dyddiau ſydd yn dyfod, y dechreuaf neſau i ymweled â phreſwylwyr y ddaiar,

19 Ac y dechreuaf ymoſyn am danyat hwy, yn beth ydynt hwy a wnaethant niwed anghyfiawn â'i hanghyfnawnder, a pha bŷd y cyflawnir dyſtudd Sion.

20 A phan ſelier y byd yr hwn a ddechreuſ med heibio, yna y gwnaſ yr atwyddiau hyn, y llyfron a agorir o flaen y ſurfafen, a phawb a gaiff weled ar vnwaith.

21 A phlant blwyddiaidd a lefarant â lleſtyddi, gwrageddi beichiogion a ciorwnt ar hinoe cyn eu hamſer, ar beny tri-mis neu'r pedwar-mis, a byw ſyddant, a chyſodir hwynt i fyny.

22 Ac yn ddiſymmwth yr ymddangos ymmon a hauwyd, ſel y maſnau ni'n hauwyd, a'r cnwyd llawyn a goir yswâg yn ddiſymmwth.

23 A'r wdcorn a gân, a phawb pan ei clywant, a ofnant yn ddiſymmwth.

24 A'r pryd hynny yr ymladd cymilliwn â'i gilydd ſel gelynion, ar ddaiar a ofna, a'r rhai a drigant ynddi, a llygaid y ſyniadwaſa a ſtinio ac ni redant dros dair awr.

25 A phwy bynnac a ddiango rhag y pethau hyn oll a ddangoſais i ti, a ſydd cadwedig, ac a gaiff weled fy iechydwriaeth, a diwedd eich byd chwi.

26 Y rhai a ddelbynwyd a welant, y rhai ni phorſafant angeu or pan eu ganwyd hwynt, a chalon y preſwylwſr a newidir, ac a droir i feddwl arall.

27 Canys bwrlir ymmaith ddrygioni, a dilyddir twyll.

28 A ſydd a flagura, a llygediguaeth a ondſygir, gwrioneda yr hon a ſu cyhyd yn ddiffwyth, a ddangoſir.

29 A phan ymddiddiaſodd eſe â mŷſ, wele mi a edrychais, bob ychydig ac ychydig, ar yr hwn yr oeddwn i yn ſeſyll ger ei fron.

30 Ac eſe a ddywedodd y geiriau hyn wrthif, fi a ddaethum i ddangos it amſer y nos ſydd yn dyfod.

31 Os tydi a weddi eto ychwaneg, ac a ymprydi ſaith niwrnod drachefn, myfi a fynegaſi ti liw dydd, fwy nag a glywaiſ.

32 Canys y Goruchaf a glywodd dy leſeydd, y Gallnog a welodd dy vniondeb, ac a welodd y dyweirdeb oedd gennit o'th ieuengtid.

33 A

…yn hyn ese a'm hanfoodd i ddangos it y …hyn oll, ac i ddywedyd wrthit, bydd gyflu… …ne ofna.

2 Am pa physgura gydâ'r anifeiliaid glan, a'r anifeiliaid aflan, ac am yr adar hefyd o bob rhyw saith a saith, gwryw a benyw, i gadw had yn fyw ar hyd wyneb yr holl ddaear.

3 Canys wedi saith niwrnod eraill, fe law ar y ddaear ddeugain niwrnod a deugain nos; a mi a ddyrnodiaf bob sylwedd a wnaethum oddi ar wyneb yr holl ddaear.

4 A gwnaeth Noah yn ol yr hyn oll a orchymynasai yr Arglwydd iddo.

5 A Noah oedd chwe chan mlwydd oed pan fu'r dilyw ar y ddaear.

6 A Noah a aeth, a'i feibion, a'i wraig, a gwragedd ei feibion gydag ef, i'r arch, rhag dyfroedd y dilyw.

7 O'r anifeiliaid glan, ac o'r anifeiliaid nid glan, ac o'r adar, a phob peth a ymlusga ar y ddaear,

8 Yr aeth dau a dau at Noah i'r arch, gwryw a benyw, megis y gorchymynasai Duw i Noah.

9 Ac wedi saith niwrnod y bu dyfroedd y dilyw ar y ddaear.

10 Yn y chweched cant o flynyddoedd i oes Noah, yn yr ail fis, yn y seithfed dydd o'r mis, y torrwyd holl ffynhonnau'r dyfnder mawr, ac agorwyd ffenestri'r nefoedd.

11 A bu'r glaw ar y ddaear ddeugain niwrnod a deugain nos.

12 Yn y dydd hwnnw yr aeth Noah, a Sem, a Cham, a Iaphet, meibion Noah, a gwraig Noah, a thair gwraig ei feibion gydag ef, i'r arch;

13 Hwynthau, a phob bwystfil wrth ei rywogaeth, a'r holl anifeiliaid wrth eu rhywogaeth, a phob ymlusgiad a ymlusga ar y ddaear wrth ei rywogaeth, ac a'r holl adar wrth eu rhywogaeth, pob aderyn o bob adain.

14 Canys hwy a aethant at Noah i'r arch, dau a dau o bob cnawd, lle yr oedd anadl bywyd.

15 A'r rhai a aethant i mewn, gwryw a benyw o bob cnawd a aethant i mewn, megis y gorchymynasai Duw iddo: a'r Arglwydd a gaeodd arno ef.

16 A bu'r dilyw ddeugain niwrnod ar y ddaear; a chynyddodd y dyfroedd, a chodasant yr arch oddi ar y ddaear.

17 A'r dyfroedd a gryfhasant, ac a gynyddasant yn fawr ar y ddaear; a'r arch a aeth ar hyd wyneb y dyfroedd.

18 A'r dyfroedd a gryfhasant yn fawr iawn ar y ddaear, a holl fynyddoedd uchel dan yr holl nefoedd a orchuddiwyd.

19 Pymtheg cufydd o uchder a gryfhaodd y dyfroedd uwchben; a'r mynyddoedd a orchuddiwyd.

20 Felly y bu farw pob cnawd a ymlusgai ar y ddaear, yr adar, a'r anifeiliaid, a'r bwystfil, a phob ymlusgiad a ymlusgai ar y ddaear, a'r holl ddynion.

21 Pob peth yn anadlu ag anadl einioes yn ei ffroenau, o bob peth oedd ar y tir sych, a fu farw.

22 Felly y dileodd efe bob sylwedd a wnaethai oedd ar wyneb y ddaear, o ddyn hyd anifail, hyd ymlusgiad, a hyd aderyn y nefoedd; a dilewyd hwynt oddi ar y ddaear: a Noah a adawyd yn unig, a'r rhai oedd gydag ef yn yr arch.

23 A'r dyfroedd a gryfhasant ar y ddaear, can niwrnod a thrigain.

PEN. VIII.

4 Cyfyng yw'r ffordd. 12 Pa bryd y gwnaed hi yn gyfyng. 28 Y bydd marw pawb, ac y cyfodant drachefn. 33 Yr eisteddfod Christ i farnu. 46 Ng wnaeth Duw Baradwys yn ofer, &c. A'i fod yn drugarog.

A Phan ddarfu i mi ddywedyd y geiriau hyn, danfonwyd attaf yr Angel a ddanfonasid at taf y noswaithiau o'r blaen:

2 A dywedodd wrthif, eyfod Esdras, a gwrando y geiriau y daethym iw mynegi i ti.

3 A dywedais innau, dywed fy Nuw, ac ese a ddywedodd wrthif, y môr a osodwyd mewn lle ehang, fel y byddo ese yn ddwfn, ac yn fawr.

4 Eithr bwrw fôd mynediad cyfyng i mewn iddo, ac yn debyg i afon.

5 Pwy wrth hynny a allei fyned i'r môr, i edrych arno ef, ac iw lywodraethu ef? os ese nid ai drwy'r lle cyfyng, pa fodd y gallei ese ddyfod i'r lle ehang?

6 Hefyd trachefn; Dinas a adeiladwyd ac a osodwyd ar faes gwastad, ac y mae hi yn llawn o bob peth da.

7 Y mynediad i mewn iddi fydd gûl, wedi ei osod mewn lle enbyd i fynthio, fel pe bydd ei dân ar y llaw ddehau, a dwfr dwfn ar y llaw asswy: *Dibyn.*

8 Ac yn llwybr yn unic rhyngddynt llî dau, fel rhwng y tân a'r dwfr, *yn llaied* ac na's gall ond un dyn fyned yno ar unwaith.

9 Yr awron, pe rhoddid y ddinas hon i ôr yn etifeddiaeth, os ese nid â fyth trwy y petigl a osodwyd o'i blaen hi, pa fodd y derbyn ef yr etifeddiaeth hon?

10 A dywedais, felly y mae Arglwydd, ac ese a ddywedodd wrthif, felly hefyd y mae rhan Israel:

11 Canys er eu mwyn hwy y gwnaethum i y byd: a phan dorrodd Adda fy ngorchymynion i, yna yr ordeiniwyd y peth sydd yn awr wedi ei wneuthur.

12 Yna y gwnaethbwyd mynediad i mewn i'r byd hwn yn gyfyng, yn llawn trifulwch, a llafur: yn ychydig, yn ddrwg, yn llawn perigl a phoen.

13 Canys deehreuad y byd i lynai oedd ehang: a *Llwyfe.* diberigl, ac yn dwyn ffrwyth anfarwol.

14 Gan hynny, os y rhai fy fyw nid ymeginiant i fyned i mewn drwy'r cyfyng a'r ofer bethau hyn, ni's gallant byth dderbyn y pethau a roddwyd i gadw iddynt.

15 Wrth hynny pa ham i'th alonyddi dy hun, gan dy fod yn llygredic? a pha ham y cynhyrfi, gan dy fod yn farwol?

16 Pa ham nad wyt yn ystyried yn dy galon y peth fydd i ddyfod, yn hytrach nâ'r peth fydd bresennol?

17 Ath-

*Deu. 8. 1 27 Attebais iauzu, a dywedais; 6 Arglwydd lywydd, wele ti a ordeiniaſt drwy dy gyfraith i'r rhai cyfiawn feddianny pethau hyn, ac i'r anghyfiawn ſechu.

28 Er hynny y cyfiawn a ddioddefant gyfyngder, ac a obeithiant changder: a'r fawl a wnaeth anghyfiawnder a ddioddefaſant gyfyngder, ac ni chãut weled changder.

29 Ac efe a ddywedodd wrthif, nid oes farnu'r vwch law Duw, na neb yn deall yn well nã'r Goruchaf.

220 Canys llawer a gollir yn y bywyd hwn, o achos diyſtyrru cyfraith Duw, yr hon ſydd wedi ei goſod o'i blaen hwynt.

31 Canys gan orchymmyn y gorchymynnodd Duw i'r rhai a ddaeth, fe fel y daethant, pa beth a wnaent i fyw, a pha beth a gadwent, fel na's ceryddid hwynt.

32 Er hynny nid vfyddhaſant iddo ef, ond dywedyd a wnaethant yn ei erbyn ef, a meddwl oferedd.

33 A chan eu hamgylchu eu hun â'u beiau, hwy a ddywedaſant am y Goruchaf nad oedd efe, ac ni ddangoſant ei ffyrdd ef?

34 Ond el gyfraith ef a ddiyſtyraſant, a gwadaſant ei gyfammodau ef, ac ni buant ffyddlon yn ei gyfreithiau ef, ac ni chyflawnaſant ei weithredoedd ef,

35 Am hyn Eſdras, i'r gwag y mae y pethau gweigion, ac i'r llawn y pethau llawnion.

36 Ac wele, yr amſer a ddaw, y cyflawnir yr arwyddion a ddywedais i ti, a'r briodaſ-ferch a ymddengys, a hi a welir yn dod allan, yr hon ſydd yn awr wedi ei thynnu oddi ar y ddaear.

37 A phawb a'r a ddiango oddi wrth y drygioni vchod, a gaiff weled fy rhyfeddodau i.

38 Canys fy mab Ieſu, a'r rhai ſydd gyd ag ef a ddatcuddir, a'r rhai a adewir a lawenychant o fewn pedwar-cant o flynyddoedd.

39 Yn ôl y blynyddoedd hyn y bydd marw fy mab Criſt, a phob dyn byw.

40 A'r byd a droir i'r hên ddiſtawrwydd ſaith niwrnod, fel yn y ‖ barnedigaethau cyntaf: fel na ddawer neb.

*Decbra. nac.

41 A digwydd yn ôl ſaith niwrnod, y cyfodir y byd hwn ſydd etto heb ddeffro, a'r peth llygredic a fydd marw.

42 A'r ddaiar a ddyry dracheſn y rhai ſydd yn cyſcu ynddi, a'r llwch y rhai ſydd yn aros ynddo me yn diſtawrwydd; a'r celloedd, yr eneidiau a roddwyd iddynt hwy.

43 A cheir gweled y Goruchaf ar orſedd-ſainge barn, a phob truenı a â ymmaith, a dioddefgarwch a gaiff ddiben.

44 Ond barn yn vnig a erys, y gwirionedd a ſaif, a ffydd a gryfhâ:

45 A'r weithred a gaulyn, a'r gwobr a ddangoſir, a'r gweithredoedd da a fyddant mewn grym, a gweithredoedd drwg ni lywodraethant.

*Gen. 18. 19. *Ex. 32. 11 ‖ Aſbor. *2. Sam. 24. 17. 2. cron. 6. 24. *2. Br. 17. 21. & 18. 4. 22. 45. *2. Br. 19. 25.

46 Ac mi a ddywedais, yn gyntaf * Abraham a wedd odd dros y Sodomiaid, a * Moſes dros y tadau a bechaſant yn yr anialwch:

47 A Ieſus ar ei ôl yntef tros Iſrael, yn amſer ‖ Achan.

48 A * Salomon, a Dafydd dros y diniſtr, a Salomon dros y rhai oedd i ddyfodi'r Cyſſegr.

49 A * Helias dros y rhai a gawſant law, a thros y marw, er cael o honaw fyw.

50 Ac * Ezechias dros y bobl yn amſer Senacherib, a llawer dros laweroedd.

*2. Br. 19. 35. 51 Felly yn awr gan ſôd llygredigaeth wedi ſyſu, ac anwiredd wedi amlhau, a gweddio o'r cyſiawn tros yr annuwiol: pa ham na bydd felly awron hefyd?

42 Ac efe a'm hatteb odd gan ddywedyd, nid y bywyd preſennol hwn yw'r diwedd, lle mae gogoniant lawer yn aros; am hynny y gweddiaſant dros y gweiniaid.

43 Eithr dydd y farn a fydd diwedd yr amſer hwn, a dechreuad yr anfarwoldeb ſydd i ddyfod, yn yr hwn y diſtawnodd pob llygredigaeth:

44 Y dibennwyd anghymedroldeb, y torrwyd ymmaith anffyddlondeb, y tyfodd cyfiawnder, ac y blagarodd gwirionedd.

45 Y pryd hynny, ni's gall neb achub yr hwn a gollwyd, na gorthrymmu y neb a orchfygodd.

46 Ac mi a attebais gan ddywedyd, dymma'r gair a ddywedais yn gyntaf, ac yn ddiwethaf, mai gwell a ſnaſei na roddaſid y ddaiar i Adda; neu pan roddwyd hi, leſteir iddo bechu.

47 Canys pa leſſâd i ddynion fyw yn y byd preſennol hwn mewn trymder, ac yn ôl marwolaeth diſgwil am goſpedigaeth?

48 O dydi Adda, pa beth a wnaethoſt? er ‖ ti bechu, nid yw hynny yn gwmp i ti dy hun ſ. yn vnic, ond i ninnau oll, y rhai a ddaethom o honoc ti.

49 Canys pa les i ni, os addawyd i ni amſer tragwyddawl, a ninnau wedi gwneuthur y gweithredoedd a ddygant i farwolaeth?

50 Ac er addo i ni obaith tragwyddawl: ninnau wedi myned yn annuwiol iawn a wnaethpwyd yn ofer?

51 Ac er darparu i ni drigfannau ſechyd a diogelwch, a ninnau yn byw yn annuwiol?

52 Ac er darparu gogoniant y Goruchaf, i amddeffyn y rhai a ſnaut fyw yn ‖ ddioddefgar, a ‖ Dd. ninnau yn rhodio ar hyd y ffyrdd annuwiol o gwbl?

53 Ac er dangos i ni *baradwys a'i ffrwyth yn parhau yn drag wyddol, yn yr hwn y mae ‖ diogelwch a meddiginiaeth: a ninnau heb gael myned i mewn iddo? ‖ Aſal.

54 Canys rhodio a wnaethom mewn lleoedd amhawddgar.

55 Ac ec diſcluiſio o wynebau y rhai a atſenſant ddirweſt, yn olenach na'r ſêr, a'n hwynebau ninnau yn ddiach na'r tywyllwch?

56 Canys ata fom fyw, ac yn gwneuthur anwiredd, ni feddyliaſom ni y caem ddioddef am hynny yn ôl marwolaeth.

57 Ac efe a attebodd gan ddywedyd, dymma ‖ ddull yr ymdrech a ymdrecha'r dyn a aner ar y ‖ Pobl. ddaiar:

58 Fel os gorchfygir ef, y caſſo ddioddef yn hyn a ddywedaiſt; ond os efe a orchfyga, y caſſo ddderbyn y peth a ddywedaſ.

59 Canys hon yw'r enioes, am yr hon y dywedodd Moſes, pan ddaeth efe at y bobl gan ddywedyd * dewis i ti enioes, fel y byddech byw. *Deut. 30. 19.

60 Er hynny ni chaeliaſant ef, na'r Prophwydi ar ei ôl ef, na minnau ychwaith, yr hwn a ddywedais wrthynt:

61 Na bnddai y fath drymder yn eu diniſtr hwy ac y bydd llawenydd ar y rhai a berſwadiwyd i iechydwriaeth.

62 Mi a attebais gan ddywedyd, gwn Arglwydd, mai trugarog y gelwir y Goruchaf, am iddo fod yn drugarog i'r rhai ni ddaethant etto i'r byd,

63 Ac yn drugarog wrth y rhai hefyd a droant at ei gyfraith ef:

64 A'i ſôd yn ddioddefgar, ac yn hir-ymnaſ. hous wrth y rhai a bechaſant, megis wrth ei greiriaid:

67 A'

...ddynhael ...eaus y mae yn barod i roddi...
...hatid:
...Ai ſôd yn ſawr ei drugaredd, canys y
...amlhau ei drugareddau ſwy-ſwy, tu ac
...hai preſennol, a'r rhai a baſsiodd, a'r rhai
...
...Canys os eſe ni amlhâ ei drugareddau, ni
...hai y byd gyd â'r rhai a etiſeddant ynddo.
...Heſyd, eſe a faidden, canys oni wnai eſe felly
...ddunai, ſel y byddei i'r rhai a wnaethant an-
...ſeidden, gael eſmwythdra oddi wrthynt, ni fy-
...ſai ſwy ddec filed ran o ddynion.
...Ac oni bai iddo eſ (yr hwn ſydd farn-wr)
...ſeu it rhai a ſiachawyd drwy ei air eſ, a dilen
...hai ymryſonion,
...Yn gatfydd ychydig iawn a adewid mewn
...ſaeth ſneirif.

PEN. VIII.

1 *Llawer a grewyd, ac ychydig fydd cadwe-*
6 I mae yn gofyn yn bawb y mae Duw yn
...eiſweibi ei bun: 26 ac yn gweddio Duw
...ddo edrych ar y bobl ſydd yn ei wasanaethu ef
...ydig. 41 Duw yn anrhydeddu yn pob hâd yn
...ſydd a Duw: 52 Ac mai iddo ef a'i gyffelyb
...ddwyd gogoniant.

1 Ceſe'm hattebodd gan ddywedyd, y Gorucha ſaf a wnaeth y byd hwn i lawer, ond y byd a
...ſydd.
2 Hidras, dangoſaf i ti gyffelybrwydd, ſel pan ...ofnerch i'r ddaiar, hithau a'th ettyb ei bôd hi yn ...ddi llawer o bridd, o'r hwn y gwneir llefrî ...ydd; ond ychydig o'r hwn y daw'r aur allan: ...ſelly mae am waith y byd hwn.
3 Llawer a wnaethbwyd, ond ychydig a fydd ...adwdig.
4 Yna yr atebais gan ddywedyd, ô fy enaid, ...wnaeth di ſynhwyr, a chraſlyngen ddeall:
5 Canys cymmaiſt i wrando, ac ewyllyſgar ydwyt i brofhwydo: canys nid oes i ti yſpaid hwy nag ymmi i fyw,
6 O Arglwydd, oni roddi di gennad i'th ...ddiſcyfyrmac, ſ ani ti roddihâd i'n calon, a ...ſaith i'n deall, ſel y dêl ffrwyth o honaw, ...ſaid y gall pôb dyn llygredic fyw; ar y ſydd yn ...wy lle uſin?
7 Canys ti wyt vnic, a nionan oll ydym waith dy ...wylaw di, ſel y dywedaiſt.
8 Canys pan lunier y corph ynghroth y fam, a ...ſam roddeth aelodau iddo, ſdy greadur a gedwir ...wng tâna dwfr, a naw mis y dioddef dy waith ...greadur a luniwyd ynddi.
9 Ond y peth ſydd yn cadw, a'r peth a gedwir, a ddiangant ill dau: a phan ddelo yr amſer, y gneth a gadwed a ddyry y pethau a dyſodd ynddi.
10 Canys ti a orchymynaiſt allan o aelodau y corph, ſef o'r bronau, roddi llaeth, yr hwn yw ffrwyth y bronnau:
11 Fel y gallo y peth a luniwyd gael ei fagu dros amſer, hyd oni threſnech ef i'th drugaredd.
12 Megiſt ef drwy dy gyfiawnder, i meithrinaiſt ef yn dy gyfraith, a cheryddaiſt ef â'th farn.
13 A thrwy marwoleithi ef ſel dy greadur, ac a'i bywhaei ef ſel dy waith.
14 Os deſtrywi gan hynny y peth a *luniwyd drwy gymmaint o boen, wrth dy orchymmyn di fawd eddi gadw y peth a wnaethbwyd.
15 Felly hynny Arglwyddes mi a leſaraf (am bôb ...yn gyfreithiol goreu y gwyddoſti) am dy bobl ...ſraeel yr hwn yr ydwyf yn driſt,
16 Ac am dy etifeddiaeth, dros y rhai yr ydwyf yn galaru, ac am Iſrael, âm yr hwn yr ydwyf yn driſt; ac am Iacob, er mwyn yr hwn i'm trallodir.
17 Am hynny y dechreuaf weddio ger dy fron di droſof fy hun, a throſtynt hwy-thau: canys mi a welaf ein ‖ beiau ni, y rhai ſy yn trigo yn y ‖ Cwym. pan.
wlâd.
18 Ond mi a glywais gyflymdra y barnwr ſydd yn dyfod.
19 Am hynny gwrando fy lleferydd, a deall fy ngeiriau, a pharablaf ger dy fron di: Dymma ddechreu geiriau Eſdras cyn ei gymmeryd eſ i fyny: a mi a ddywedais,
20 O Arglwydd, tydi'r hwn ydwyt yn preſswylio mewn tragwyddoldeb, yr hwn wyt o'r uchelder yn gweled pethau yn y neſoedd, ac yn yr awyr,
21 Eiſteddle'r hwn ni's gellir ei phrifio, a'i ogoniant ni's gellir ei gynnwys, o flaen yr hwn y mae'r llnoedd Angelion yn ſefyll dan grynu,
22 (Gwaſanaeth y rhai ſydd mewn gwynt a thân) yr hwn y mae ei air yn wîr, a'i ymadroddion yn ddiamwadal, yr hwn y mae ei orchymyn yn gadarn, a'i ordinhâd yn ofnadwy,
23 Yr hwn y mae ei olwg yn ſychu'r dyſnder, a'i ddigllonedd yn gwneuthur i'r mynyddoedd doddi, i'r hyn y mae y gwirionedd yn dwyn tyſtiolaeth:
24 O gwrando weddi dy wâs, ac yſtyria â'th gluſtian ddeiſyfiad dy greadur,
25 Canys tra fyddwyf byw y llefaraf, a thra medrwyf ddeall yr attebaf.
26 Nac edrych ar bechodau dy bobl; ond ar y rhai ſy yn dy waſanaethu mewn gwirionedd.
27 Na phriſsia ar ddrwg amcanion y Ceuhedloedd: ond ar ddymuniad y rhai ſy yn cadw dy dyſtiolaethau mewn cyſtuddiau.
28 Na feddwl am y rhai a rodiodd yn ſſuantus ger dy fron di; ond cofia y rhai yn ôl dy ewyllys a adnabuant dy eſu di.
29 Nac ewyllyſia ddifetha y rhai a ymddygaſant yn aniſeiliaidd: ond edrych ar y rhai a ddyſcaſant dy gyfrâith di yn berffaith.
30 Na chymmer ddigofaint wrth y rhai a gyfriſir yn waeth nag aniſeiliaid: ond câr di y rhai a ymddiriedant yn waſtadol yn dy gyfiawnder a'th ogoniant di.
31 Canys yr ydym ni a'n tadau ‖ yn mychu o gyfryw gleſydau; eithr o'n hachos ni bechaduriaid ‖ Yn gle- ſon.
y gelwir di yn dngarog.
32 Canys od oes ewyllys gennit i drugarhau wrthym, ſe a'th elwir yn drugarog, ſef wrthym ni, y rhai ſy heb weithredoedd cyfiawnder.
33 Canys y cyfiawn, y rhai ſy ganddynt lawer o weithredoedd da ynghadw gyd â thi, o'i gwelthredoedd ei hun a dderbyniant wobr.
34 Ond pa beth yw dyn i ti i ddigio wrtho? neu pa beth yw cenhedlaeth lygredig, i ti ſôd morr chwerw wrthi?
35 *Canys yn wîr, nid oes va ym mhlith y rhai a ...aned, heb wneuthur drygioni, ac nid oes vn yn ...mhlith y rhai cyfiawn, heb wneuthur ar fai. * 1 Bren. 8.46. 2 cron. 6.36.
36 Canys yn hyn ô Arglwydd, y dangoſic dy gyfiawnder a'th ddaioni di, os byddi drugarog wrth y rhai nid oes ganddynt ‖ olud o weithredoedd da: ‖ Hydyr ar.
37 Ym i'm hattebodd gan ddywedyd, peth a ddywedaiſt yn dda, a hynny a gyflawnir yn ôl dy eiriau.
38 Canys yn wîr, nid yſtyriaſ weithredoedd y rhai a bechaſant cyn marwoleth, cyn barn, cyn dieſtyn:

39 *Ond

* Genes. 5.40.

39 * Ond mi a lawenychaf am weithredoedd a meddyliau y cyhawn, ac a gofiaf eu pererindod hwy, a'r iechydwriaeth, a'r gwobr a gânt.

40 Felly y dywedais yn awr, felly y digwydd.

41 Canys fel y mae'r llafurwr yn hau llawer o hâd ar y ddaear, ac yn plannu llawer o brenian, ac atto nid yw y peth a hauwyd yn dda yn ei amser, yn dysod i fynu, na'r cwbl a'r a blannwyd yn gwreiddio; felly y mae am y rhai a hauwyd yn y byd, ni byddant oll gadwedic.

42 Yna yr attebais, ac y dywedais, os cefais râs, gâd i'm lefaru.

43 Fel y mae hâd y llafurwr yn colli, oni ddaw efe i fynu, ac oni dderbin y glaw mewn amser cyfaddas, neu os daw gormod glaw arno, a'i lygru efe:

44 Felly hefyd y derfydd am ddyn, yn hwn a wnaeth dy ddwylaw di, ac a elwir dy ddelw di, am dy fod yn debyg iddo, er mwyn yr hwn y gwnaethost bôb peth, a chyffelybaist ef i hâd y llafurwr.

45 Na fydd ddigllon wrthym, ond arbed dy bobl, a chymmer drugaredd ar dy etifeddiaeth dy hun: canys trugarog ydwyt wrth dy greadur.

46 Yna efe a'm hattebodd gan ddywedyd, y prâwn presennol sy i'r rhai presennol, a phechan i ddyfod i'r rhai a ddaw.

47 Canys y mae llawer i ti yn ôl etto, fel y gallech garu fy nghreadur yn fwy nag yr wyfi: ond mi a neseais lawer gwaith attat ti, ac etto ynteef, ond ni wnaeth criced at yr anghyfiawn.

48 Ac yn hyn hefyd yr ydwyt yn rhyfedd ger bron y Goruchaf;

49 Am i ti dy ddarostwng dy hun, fel yr oedd weddus i ti, ac ni'n tybiaist dy hun yn deilwng i gael gogoniant mawr ym mhlith y rhai cyfiawn.

50 Canys llawer o drueni mawr fydd i'r rhai a erys yn y byd yn yr amser diwethaf, am iddynt rodio mewn balchder mawr.

51 Ond dyfc di drosor ty hun, a chwilia am y gogoniant i'r rhai sydd debyg i ti.

52 Canys i chwi yr agorwyd paradwys, y plannwyd pren y bywyd, y darparwyd yr amser a ddaw, y paratowyd helaethrwydd, yr adeiladwyd dinas, ac y caulatawyd gorphwysfra, ie daient a doethineb perffaith.

53 Gwreiddyn drygioni a feliwyd i fynu rhagoch chwi, gwendid a gwyfyn a gnddiwyd rhagoch, a llygredigaeth a ffôdd i vffern iw hangofio.

54 Galar a aeth ymmaith, a thryffor tragwyddoldeb a ddangofir yn y diwedd.

55 Ac am hynny nac ymofyn mwy am rifedi y rhai colledig.

56 Canys pan gawfant rydd-did hwy a ddibrifiafant y Goruchaf, diyftyrafant ei gyfraith, a gwrthodafant ei fyrdd ef.

57 Heb law hynny, hwy a fatthrafant ei rai cyfiawn ef.

58 * Ac a ddywedafant yn eu calonnau, nid oes yn Duw, a hynny er en bod yn gwybod y bydd rhaid iddynt farw.

59 Canys fel y darparwyd i chwi y pethau a ddywedais, felly y darparwyd iddynt hwythau fyched a llafur: canys nid oedd ei ewyllys af, ddarfod am danadynion.

60 Ond y rhai a wnaethwyd a halogafant Enw'r dechreuwr bywyd, ac a fuant anniolchgar i'r hwn a ddarparodd iddynt fywyd.

61 Ac am hynny y mae fy marn i ger llaw.

62 Ni ddangofais i y pethau hyn i fanet i ti, ac i ychydic, cyffelyb i ti; yna yr attebais gan ddywedyd,

63 Wele Arglwydd, yn awr y dangofaift lawer y rhyfeddodau, y rhai a ddechreui eu gwneuthur yn yr amferau diwethaf: ond pa bryd, ni ddangofaift i mi.

PEN. IX.

1 Pwy a fydd cadwedic, a phwy ni fydd, y mae'r holl fyd yr awr hon yn dyfrenig? 2 Etto y mae Duw yn achub rhai. 3 Y mae'r achwyn fod y rhai a gadwant cyffraith Duw yn cyfgoli: 38 Ac yn gweled gwaeig yn cynnyd yn y maes.

YNa efe a'm hattebodd gan ddywedyd, mefuris'r amser yn ddyfal yuddo ei hant a phan wclech y naiill ran a'r arwyddion a ddangofais i ti o'r blaen, wedi dyfod,

2 Yna y cei ddeall, mai'r gwir amfer yw yr hwn y dechreu y Goruchaf ymweled â'r byd, yr hwn a wnaeth efe.

3 A phan welet * daiar-gryn-fcydd, a chynnwyl pobl yn y byd;

4 Yna y cei yn ddiau ddeall, ddarfod i'r Goruchaf ddywedyd am y pethau hynny, ar yr amfer a fu o'th flaen di, fef, o'r dechreuad.

5 Canys fel y mae i bôb peth a'r y fydd yn y byd, ddechreu a diwedd, a'r diwedd fydd eglur a

6 Felly y mae hefyd i amferoedd y Goruchaf eglur ddechreuad, mewn rhyfeddodau a nerth, a diweddiad, mewn gweithredoedd a thyddion.

7 A phob yn a'r a gadwer, ac a allo bitiaw wrth ei weithredoedd, a fydd, drwy y hn y credafoch.

8 A achubir oddi wrth y perygleu hyny, a gaifi weled fy iechydwriaeth yn fy nâs), ac yn fy nhertymun a, canys fancteiddiais hwyet i mi o'r dechreuad.

9 Yna y bydd y rhai a gamarferafant fy rhaid i mewn cyflwr gtefynol; a'r fawl a'r anrhydedd hwnt ymmaith yn ddiyftyr; a gânt dalgo mewn poenau.

10 Canys y rhai a ddderbyniafant dyrnod yn eu bywyd, ac ni'n adnabunt fi:

11 A'r fawl a alarodd ar fy nghyfraith, ein ydoedd iddynt rydd-did, a phan oedd iddynt eto le agored i edifarhau, ni'n deallafant, nad a'i diyftyrafant:

12 Rhaid i'r rhai hynny gael ei fyrnu yn ti marwolaeth trwy boen.

13 Am hynny na ofala di pa fodd y collir yr annuwiol, a pha bryd; ond ymofyn pa fodd y cedwir y cyfiawn y rhai bian'r byd, ac er mwyn y rhai y crewyd y byd.

14 Yna yr attebais, gan ddywedyd,

15 Dywedais o'r blaen, ac yr wyf yn dywedyd ac a'i dywedaf hefyd rhag llaw, fod mwy nr rhai colledig nag o'r rhai cadwedig:

16 Fel y mae tonn yn fwy na defnyn.

17 Ac efe a'm hattebodd gan ddywedyd, felly mae'r maes, felly y mae'r hâd a fel y mae'r llyfiau, felly y mae en llawfan hefyd a felly mae'r gweithiwr, felly y mae'r gwaith a fel y mae'r llafurwr, felly y mae ei lafur hefyd: canys amfer byd ydoedd.

18 Ac yr awron, pan ddarperais i y byd, yr hwn ni wnaethid erio, fef iddynt hwy i dreiglo yndde, y rhai fy yr awron yn fyw, ni ddywedaf nêb yn fy erbyn fo.

19 Canys

canys y pryd hyny pob un a vyddai, loud yn ymae moddau y rhai a grewyd yn y byd hwn ac hyfwyd, wedi eu llygru trwy had drwgdeithas anchwiliadwy, yn eu rhyddhau eu

Eithr felly mi a ymriais y byd, ac wele yr ydoedd o'i helwydd y dychymygion, a ddaethant

a gwelais, ac a'i harbedais efyn ddirfawr, a mi yn gronyn o'r swp, a phlanhigyn o fawr.

Darfydded gan hyny am y lliaws a anwyd bydded fy ymgeledd a'm planhigyn yn wedig; canys trwy boen fawr y gwneuthum herfaith.

Ac hyny os gorphwyso faith siwrnod etto anneg Cond nac cymptydia ynddynt.)

Eithr dos i faes o lysiau heb dy arfau, a bwyta o'r anifeiliaid maes; ac nac yf win, ond bwyta lysiau yn unig.

A gweddia ar y Goruchaf yn wastadol, yna a ddeuaf iymddiddan â thi.

Felly mi a aethym ymmaith i'r maes a elwir fel y gorchymynodd efe imi, ac yno yr eis yn unig o lysiau'r maes; ac a phrawf gig, nac yf bwyta lysiau yn unig.

A gweddiais ar y Goruchaf yn wastadol, yna a ddeuaf iymddiddan â thi.

Felly mi a aethym ymmaith i'r maes a elwir fel y gorchymynodd efe imi, ac yno yr eis yn unig o lysiau'r maes, ac a phrawf gig, nac yf bwyta lysiau yn unig, a'r bwyd hwnnw a'm digonodd.

Yn mhen y faith niwrnod mi a eisteddais ar fy ngwely, a'm calon oedd yn flin o'm mewn, fel y mae.

A mi a agorais fy ngenau, ac a ddechreuais ddiddan â'r Goruchaf, gan ddywedyd,

O Arglwydd, ti yr hwn yr ydym yn dy ddangos dy hun i'r rai a ddangosywyd i'w cadw yn yr amser diwethaf; mewn lle hid dos nes yn llengi argo. lle hwn yw ddaethant allan o'r Aipht.

A'r lefarais, gan ddywedyd, Clyw fi, O Ar. a'm gwaedd i, ac ystyria fy ngweiriau, tyn nid Jacob.

Canys wele fi yn hau fy ngwirionedd yn fy ac a fydd gwaith ynoch, a chwi a fuhyceddir gan y cenhedloedd.

Oni chanfu y rhai a ddeerbyniasant y gyfraith, ac a gredasant hi, ac a gymmerasant dy orchymmynion, ac a wnaethant ddiffannei firwyth dy gyfraith, ac a gollasant eu hoedl?

Eithr nid felly y bu, ond trwy oesoedd, am a'r derbyniasant, a gollwyd, am a'r derbyniasant, a hiraethasant yn eu hoedl.

Ac wele, y mae arfer pan dderbynio'r ddafar ar ol hyny, neu y llestr lwch neu ryw beth arall, ga ddarfo am y peth yr hiawyd ei ar hyny, a'r llestr lwch neu ryw beth arall a dderbyniwyd, ddarfod am dano heb aros byd i mi; ond byd a mi, nid a'r a'i derbyniasant.

Canys hyn, y rhai a dderbyniasom y gyfraith, a gollir trwy bechod, a'n calon hefyd yr hon a'i meddyliodd hi.

Er hyny ni ddarfydd am y gyfraith, ond aros yn yn gryno.

A'm hanadlwedais y pethau hyn yn fy nghalon, mia edrychais o'm hôl, ac ar fy llaw ddehau y gwelais ddyrfa yn galaru, yn gweiddi yn uchel, ac mewn ti chalon a'i dillad wedi rhwygo, a lludw ceiddi ar ei phen.

Yna y gwrtaiis y meddyliau oedd gennif o'r uchod, ac a dreais at ti hi,

A chan ddywedais wrthi, pa ham yr wyt yn galaru a pha ham yr wyt yn dwyn mor dlfft dy galon?

A hi a ddywedodd wrthif, arglwydd, gad fi galaru fy ngalar; canys wyf yn drist iawn ac wedi fy mwyn yn ifel iawn.

A chan ddywedais wrthi, beth a ddarfu i ti dywed'd wrthi.

Hithau a ddywedodd wrthif, myfi dy wasanaethwraig a fum hefo, achebplanta, er bod i mi ddeng-mlynedd ar hugain.

A'r deng-mlynedd ar hugain hyn, yr ydwyf yn gweddio nôs a dydd, a phob awr yr y Goruchaf.

Ar ben y deng-mlynedd ar hugain, Duw a'm gwrandawodd i dy wasanaeth-wraig, ac a edrychodd ar fy nghyfadd, ac a'i gwelodd fy mlinder, ac a roddes i mi fab i a mi a fum lawen am dano ef, ac felly yr oedd fy ngwr hefyd, a'm holl gymmydogion, ac ni a roesom anrhydedd mawr i'r Goruchaf.

A mi a'i megais ef dirwy boen fawr.

Felly pan dyfodd efe, a dyfod i oedran gwreiaca, mi a wneuthym wledd.

P E N.

1 Y mae yn cyfiawn i'r wraig, a weladd ef yn ymyniad yn y maes: 24 Hithau yn difiannu yn ddwyfol, a dinas yn ymddangos yn ei lle hi. 40 Yr Angel yn dangos beth yw'r gweledigaethau hyn yn y maes.

ACfelly dlgwyddodd fum mab pan aeth efe iw ftafell priodas, efe a fyrthiodd a lawr, ac a fu farw.

Yna ni oll a ddiffloddasom y cymhwyll, a'm holl gymmydogion a gedasant i fynu'n cysuro yna a gorphwysais i byd y nôs yn ddidd.

A phan ddarfu iddynt hwy oll beidio a'm cysuro, felly y cefais lawydd i yna y cyfodais o byd nôs ac a ddaethum i'r maes hyn, fel yr gwelais.

Ac yr oedd yn fy mryd gad: chwyn yn fy ol ni ddinas, ond aros ymma, heb na bwyttio nac yfed, ond galaru yn wastadol, ac yn pryfedu, hyd oni hyddwyf farw.

Yna y gollyngais ymmaith y myfyrdod yr oedd ynof, ac a lefarais wrthi fel yn ddigllon gan ddywedyd,

O thi ofeog vwch law gwraig arall, oni welt di fy ngalar, a pha beth a ddigwyddi i mi?

Felly mae Sion ein mam ni yn llawn trallwch, ac felly y digwydd iti byd lawer o'r y mae hi yn galaru yn ami mewn.

Gan ei bod hi oll yn awr hwnw trymder ar yn cwyno, canys trist iawn yw oll mysi di cyn drym medru di ymddiddan.

Gofyn i'r ddaiar, a hi a ddywed i ti, mai hi a ddylai galaru am gwymp cymmaint ac y fydd yn ei fru arni.

Canys ei dechreuaid, dob dyn a ddaeth o honi hi, ac yn y daw yr holl rai eraill: ac wele y maent oll ages yn rhodio i ddestryw, a'r lliaws o honynt a ddadweneidiliu.

Dow, wrth hyny a shylti ninau mwy na hi, yr hon a gollodd gymmaint o rifedi? ac mae tydi, a'm hon nid wyt yn drist ond ymwrth

Ond pa dyw dit wthif fa mid yw fyng alar dy bug i alar y ddaiar: canys mi a gollais fi wyth fy nghroth, yr hwn a dd gais i'r byd drwy boen, ac a ymddangosais drwy drallwch.

Ond y ddaiar yn ol arfer y ddaiar a offeg yn y gymmell oddi ar ei fynyd i ddi dre chu fel y daeth o honi.

Am hyny y dywedaf wrthic, fel y dygaill i'r byd, dwyn drafael: felly y ddaiar hefyd o dechreuad a roddes ei ffrwyth i fel dyn, a hoyn a'i gwneuth hi.

Yr am hyny, cadw dy drymder i ti dy hun a'r peth a ddigwyddodd i ti, a diod dlef yn wrol.

16 Canys os bérni di arfaeth Duw yn gyfiawn, ac ordeirbyni ei gyngor, dy ſâb mewn amſer a gei, a chlôd yn myſc gwrageedd.

17 Dôs gan hynny ymmaith i'r ddinas at dy ſir.

18 A hithau a ddywedodd wrthif, ni wnaf ſi mo hynny: nid âſi i'r ddinas, ond ymma y byddaf farw.

19 Felly mi a chwedlenais ſwy â hi, ac a ddywedais,

20 Paſd a hynny, cymmer gyngor genifi: pa ſawl gwymp a gafodd Sion i bydd gyſtarus o herwydd gwiſtwch Ieruſalem.

21 Canys ti a weli fod ein Cyſſegr ni yn anialwech, ein Hallor wedi ei thorri, a'n Temi wedi ei hanheichio.

22 Ein pſaltringan a ſwriwyd i lawr, ein cân a ddiſtawyd, ein llawenydd a aeth ymmaith, ein cantwyllau a ddiffoddwyd, Arch ein cyfammod ni a ddygwyd oddi arnom, ein ſanctaidd bethau a halogwyd, a'r henw a henwir arnom a halogwyd ago, ein plant a wrandawyddwyd, ein ſoffeiriaid a loſcwyd, ein Leſiaid a gaethgludwyd, ein morwynion a anrheithiwyd: ein gwrageedd a dreiſiwyd, ein gwŷr cyfiawn a ddiſcpwyd ymmaith, ein rhai bychain a ddiſethwyd, ein gwŷr ieuainge a gaethiwyd, a'n gwŷr cryfion a wanhawyd.

23 A ſel Sion, yr hyn ſydd fwyai dim, a gollodd ei pharch: canys rhoddwyd hi yn nwylo y rhai a'n caſaent.

24 Ac am hyny, burow beibio dy deymder mawr, a'th ſynych alar, ſelly byddo'r Gallaog yn drugarog wrthit, ac a rhoddo y Goruchaf i ti ſiomyth-deb, a gorphywyſdra oddi wrth dy lafur.

25 A ſel yr oeddwn yn ymddiddan â hi, wele, ei llwyneb hi a ddiſcleiriodd yn ddiſymmwth, a'i phryd a dywynnodd: ac mi a ofnais, ac a ſyſyriais beth a allei hynny ſod.

26 Ac yn y man hi a lefaredd yn greſ, ac yn oſnadwy, hyd oni chryſodd y ddaiar gan nâd y wraig.

27 A mi a edrychais, ac wele, nid ymddangoſodd y wraig i mi mwy: ond yr oedd dinas wedi ei hadeiladu, a lle chang a ymddangoſodd o'r ſyſteini: yna yr ofnais, ac y gwaeddais â llef uchel, gan ddywedyd,

28 Pa le y mae Uriel yr angel, yr hwn a ddaeth attaf yn y dechrau? canys gwnaeth fmi ſyrthio mewn llawer llewyg, a'm diwedd a ddychelwyd i lygredigaeth, a'm gweddi i geryddu.

29 A minneu yn dywedyd y geiriau hyn, efe a ddaeth attaf, ac a edrychodd arnaf.

30 Ac wele yr oeddwn i yn gorwedd fel yn marw, a'm deall wedi ei ddwyn oddi arnaf: ac efe a'm cymmerth a eithyn fy llaw ddehau, ac a'm cyſforodd, ac a'm gofododd ar fy ſtraed, ac a ddywedodd wrthif,

31 Beth a ddarfu i ti? pa ham y mae dy feddwl, a deall dy galon mor diallodus? a pha ham yr wyt yn driſtâ?

32 A minneu a ddywedais, am i ti fy ngwrthod i, a mi a wnethŷm yn ſ ol dy eiriau di, euthym i'r maes, ac mi a lais, ac wele, mi a welais, ac ettoy gwelaf bethau nas medraf eu hadrodd.

33 Ac efe a ddywedodd wrthif, ſaf ar dy draed fel gwr, ac mi a roddaf i ti gyngor,

34 Yna y dywedais, Ilefara di wrthifi fy Arglwydd, yn vnic na wrthod ſi, rhag i mi farw yn ofer fyngobaith.

35 Canys mi a welais bethau nâs adwaenwn, a chlywais bethau ni'a gwyddwn.

36 Neu ydyw fy ſynwyr yn fy nhwyllo? neu fy enaid yn breuddwydio?

37 Yn awr attolwg i ti, dangos i'th was am y weledigaeth hon.

38 Yna efe a'm hatteboddi gan ddywedyd, gwrando arnaf, a mi a'th ddyſcaf, ac a ddamcaniaſi ti pa ham yr wyt yn ofni: canys y Goruchaf a ddangoſodd i ti lawer o ddirgelwch.

39 Y Goruchaf a welodd fod dy ſiorddi di yn vniawn, canys yr ydwyt yn cymmer d trymder yn waſtadol tros dy bobl, ac yn gwaeanthur galar mawr am Sion.

40 Ac am hynny, deall weledigaeth a welaiſt ychydig o'r blaen, ſydd fel hyn:

41 Ti a welaiſt wraig yn galaru, ac a ddechreuaiſt ei chyſſuro hi.

42 Eithr yn awr, nis gweli mwy lun y wraig onid ymddangoſodd i ti ddinas wedi ei hadeiladu:

43 A lle y dywedodd i ti am farwolaeth mab, hyn yw'r peth ſydd iw ddeall,

44 Y wraig hon a welaiſt ti yw Sion: a lle y dywedodd i ti, (yr hon a welſi yn awr fel dinas wedi ei hadeiladu.)

45 Lle y dywedodd wrthit ei bod ddengmlynedd ar hugain yn heſb i dyna'r dengmlynedd ar hugain, yn y rhai ni offrymmid offrwm yn ddi.

46 Onid yn ôl deng-mlynedd ar hugain, Salomon a adeiladodd y ddinas, ac a offrymmodd offrymmau: ac yna'r heſba ddûg fâb.

47 A lle y dywedodd hi i ti, mi a'i meguſ ei dŵy boen: hynny oedd preſſwylio yn Ieruſalem.

48 Ond lle y dywedodd hi i ti, ſyrthiodd ei farw fy mab, wrth ddyfod iw ſtâfell briodaſt dyna yr ewympo a ddaeth i Ieruſalem.

49 Ac wele, ti a welaiſt ei llun hi, ac am ei bod yn galaru am ei mab, ti a ddechreuaiſt gyſſuro iddi hi, ac o'r pethau hyn a ddigwyddodd, hyn ſydd eaid ei ddangos i ti.

50 Canys yn awr y Goruchaf ſydd yn gweled dy fod yn driſt dy enaid, a'th fod yn dioddef trifwch trofli hi o'th galon, ac felly efe a dangoſodd i ti ddiſcleiriadeb ei gogoniant hi, a thegwch ei phryd hi.

51 Ac am hynny y gorais i ti aros yn y maes, lle nid oedd yn ſ wedi ei adeiladu.

52 Canys mi a wyddwn y dangoſai y Goruchaf hyn i ti.

53 Am hynny y gorchymynais i ti fyned i'r maes, lle nid oes ſail adeilad yn y byd.

54 Canys yn y man lle y dechreua y Goruchaf ddangos ei ddinas, ni ddichon adeiladaeth dſaſol ſyll yno.

55 Ac am hynny na ofna, ac na âd i'th galon arſwydo, ond dôs i mewn, ac edrych ar degwch a maint yr adeiladaeth, cymmaint ac a clyco ſrth fygaid ei weled.

56 Ac wedi hynny y cei di glywed cymmaint ac a allo dy gluſtiau ei glywed.

57 Canys bendigedig wyt ti vwch law llawer o rai, ac fe a'th alwyd ſi gan y Goruchaf ac ydyſdig ſydd felly.

58 Ond y foru yr nos y cei di aros yma.

59 Ac felly y Goruchaf a ddengys i ti weledigaethau o'r pethau ſydd i vchel a wna y Goruchaf i'r rhai a fyddo yn trigo ar y ddaiar, yn y dyddiau diweddaf. Felly y cyſcais y noſon honno ac ail nôs, fel y gorchymynaſo efe i mi.

PEN. XI.

1 Y mae'n gweled yn ei breuddwyd, wyr yn dyfod allan o'r môr, 37 yn llefain ar yr Eryr.

y breuddwydiais, ac wele fe ddaeth i fynu eryr o'r môr, i'r hwn yr ydoedd deuddeng haſell adeiniog, a thri phen.

8 Ac mi a edrychais, ac wele ese a ledodd ei holl dros yr holl ddaiar, a holl wynteedd yr wyr a chwythodd arno ef, a hwy a ymgaſclaſant ynghŷd.

9 Ac mi a edrychais, ac allan o'i adenydd ef y tyfodd adenydd eraill yn y gwrthwyneb, a'r rhai hyny oedd adenydd bychain a mân.

10 Ond ei bennau oedd yn gorphwyſo, a'r pen canol yn y canol ydoedd fwy na'r lladd, er hynny ei gorphwyſodd gyd â hwynt.

11 Heb law hynny, mi a edrychais, ac wele yr eryr yntefedd a'i adenydd, ac yn teyrnaſu ar y ddaiar, ac ar y rhai oedd yn trigo ynddi.

12 A gwelais bob peth tan y nef yn ddaroſtyngedig iddo ef, ac nid oedd neb yn dywedyd yn ei erbyn ef, nac oedd vn creadur ar y ddaiar.

13 A gwelais, ac wele yr eryr yn ſefyll ar ei traed, ac yn llefaru wrth ei adenydd, gan ddywedyd,

14 Na wiliwch bawb ar vn waith, eiſoed pôb vn o'i lê ei hun, a gwiliwch wrth gylch.

15 A chadwer y pennau hyd yn ddiweddaf.

16 Ac mi a edrychais, ac wele, nid aethei y llefeydd allan o'i bennau ef, ond o ganol ei gorph ef.

17 A thrifais ei adenydd gwrthwyneb ef, ac wele, yr oedd wyth o honynt.

18 Ac edrychais, ac wele, o'r tu dehau y cododd vn aſen, a honno a deyrnaſodd dros yr holl ddaiar.

19 Ac felly y digwyddodd, pan deyrnaſodd, y daeth diwedd iddi, a'i lle ni'n gwelwyd mwy: felly rail a ſafodd, ac a deyrnaſodd, ac a gafodd mwy hir.

20 A digwyddodd, pan deyrnaſodd, y daeth diwedd iddi ſel i'r gyntaf, fel na's gwelwyd mwy.

21 Yna y daeth lleferydd attei, gan ddywedyd,

22 Gwrando, tydi yr hon a teolaiſt ar y ddaiar eiſoes amſer; hyn a ddywedaf wrthit ti, cyn derfyno bonot ſod neb ymddangos mwy:

23 Ni chaiſſ neb yn dy ôl di ddyfod i'th amſer mewn manner.

24 Yna y cododd y drydedd, ac a deyrnaſodd fel holl e'r blaen; ac nid ymddangoſodd hitheu mwy nag eraill.

25 Ac felly y gwnaeth y lladd, y laill yn ôl ei gilydd, fel y teyrnaſodd pob vn, ac nid ymddangoſant mwy.

26 Yna 'r edrychais, ac wele mewn cnnyd o amſeryr adeiydd oedd yn cnilyn a faſaſant o'r tu dehau; fel y gallent hwy reoli hefyd, a rhai o honynt a ymadraethaſant: ond o fewn ychydig o amſer, nid ymddangoſaſant mwy.

27 Canys rhai o honynt a oſodwyd i fynu, ond ni theyrnaſant.

28 Ac wedi hynny mi a edrychais, ac wele, y deuddeng haden nid ymddangoſaſant mwy, nac ar ddwy adeu fechan:

29 A nid oedd mwy na gorph yr eryr ond tri phen a rhai yn gorphwyſo, a chwech o'i esgyll bychain.

30 A gwelais hefyd ddwy aden wedi ymddidoli oddiwrth y gweddill, ac yn aros dan y pen oedd o'r tu dehau: canys pedair a arhoſaſent yn eu lle.

31 Ac yna nodychymmygais, ac wele yr adenydd y rhai oedd tan yr aſcell, a amcanaſant en goſod en hun hefyd.

32 Ac mi a edrychais, ac wele, goſodwyd vn i gyfeiriad ar ſyder nid ymddangoſodd mwy.

33 A'r aill a aeth ymmaith yn gynt na'r gyntaf.

34 Ac mi a edrychais, ac wele, y rhain oedd yn aros, amcaniaſant, rooli hefyd.

35 A thra 'r oeddynt yn meddwl hynny, wele, deffrôdd vn o'r pennau oedd yn eiſcu, ſef yr hwn oedd yn y canol, canys mwy oedd hwnnw nag yr vn o'r ddau eraill.

36 Ac yna y gwelais ſod y ddau ben wedi mynedyn vn ag ef.

37 Ac wele, y pen hwnnw a drôdd at y pennau oedd gyd ag ef, ac a ſwyttaodd y ddwy adeu tan yr aſcell oedd ar ſedr teyrnaſu.

38 Ond y pen hwn a ddychrynodd yr holl ddaiar, ac a lywodraethodd ar bawb a'r oedd yn trigo ar y ddaiar drwy ortbrymder mawr: ac efe oedd yn rheoli y byd, yn fwy na'r holl eſcyll a ſmaſei?

39 Ac wedi hynny mi a edrychais, ac wele, y pen oedd yn y canol, yn ddiſymmwth nid ymddangoſodd mwy, yr vn ffunyd a'r eſcyll.

40 Ond yr oedd ecto y ddau ben, y rhai oedd yr vn ffunyd yn rheoli ar y ddaiar, ac ar y rhai oedd yn trigo arni.

41 Edrychais hefyd, ac wele, y pen oedd o'r tu dehau a lyngcodd y pen oedd o'r tu aſſwy.

42 Yna y clywais lef yn dywedyd wrthif, eddych o'th flaen, a dal ſulw ar y peth yr wyt yn ei weled.

43 Yna mi a edrychais, ac wele megis llew rhuddwy wedi ei ymliid allan o'r coed, a gwelais ef yn anſon lleferydd dŷn allan at yr eryr, gan ddywedyd,

44 Gwrando, mi a ymddiddanaf â thi; a'r Goruchaf a ddywed wrthit,

45 Ond tydi yw 'r hwn ſydd yn aros o'r pedwar anifail, y rhai a wnetthum i deyrnaſu ar fy mŷd, ſel y delei diwedd en hamſeroedd trwyddynt hwy?

46 A'r pedwerydd a ddaeth, ac a orchfygodd yr holl anifeiliaid a aethei o'r blaen, ac a gafodd allu ar y byd gyd ag ofn mawr dros holl amgylchoedd y ddaiar gyd â gorthrymder annuwiol lawer, a chŷd a hynny o amſer y preſſwyliodd eſe ar y ddaiar yn dwyllodrus.

47 Canys ni feraiſt ti y ddaiar mewn gwirionedd.

48 Canys blinaiſt y gonfyngedic, briwaiſt yr heddychol, eraiſt gelwydd wŷr, diſcthaiſt drigfaon y rhai oedd yn dwyn ffrwyth, bwriaiſt i lawr fagwŷr y rhai ni wnaethent niwed i ti.

49 Am hynny y daeth dy drawſneth i fynu at y Goruchaf, a'th falchder at y Gallfuog.

50 Y Goruchaf befyd a edrychodd ar yr amſeroedd beilchion, ac wele hwy a ddarfuant, a'i ffieidddra, ei a ddiſwnwyd.

51 Ac am hynny, nac ymddanges mwy, tydi eryr, na'th eſcyll oſnadwy, na'th adenydd annuwiol, na'th bennau maleiſtus, na'th ewinedd yſcelcr, na'th holl gorph ofer:

52 Fel y gallo yr holl ddaiar ddadflino a dychwelyd, wedi diange oddi wrth dy drawſter di, ac fel y gallo obeithio barn a thrugaredd gan yr hwn a'i gwnaeth hi.

PEN. XII.

Difeiba'r eryr a welodd ef. 10 Dywedy wrtho ddigonedd, 37 Sechi iddo ſeraſenau ei weledigaeth, 39 ac ewyllyſio, fel y gallei weled mwy. 46 Y mae yn cyflawni y rhai oedd ddrwg genthyni ei fod ef yn abſennol.

A Phan ddywedodd y llew y geiriau hyn wrth yr eryr, y gwelais i

2 Ac wele, y pen yr hwn oedd yn aros, a'r pedair aſcell, nid ymddangoſaſant mwyach, a'r ddwy a aethant attoeſe ac a ymgoſodaſant i fynu i deyrnaſu, a'i teyrnas oedd fechan, a llawn cynnyfter.

3 A mi a welais, ac wele, nid ymddangoſaſant

mwy, a holl gorphwyr eryr a loscwyd, fel yr oedd yddiaf yn tawr: yna y defroais i allan o flinder, a llewigfy meddwl, ac o ofn mawr, a dywedais wrth fy mhryd,

4 Wele, hyn a roddaist i mi, am i ti chwilio am fyrdd y Goruchaf.

5 Wele y mae etto yn fiin fy nghalon, a gwan iawn yw fy mhryd: ac ychydig nerth sydd ynof, o herwydd yr ofn mawr a fu arnaf heno.

6 Am hynny yr attolygaf i'r Goruchaf y fy nghrysfuro hyd y diwedd.

7 A dywedais, Arglwydd Iywydd, os cefais ffafor yn dy olwg ef, ac os cyfiawnheir fi ger dy fron di, fi a aen Iawer erailliaw os daeth fy ngweddi i yn ffiere o'th flaen di:

8 Dyro gyffur ynof, a dangos i'th wâs ddeongliad eglur y weledigaeth olnadwy hon, fel y gallech gyffuro fy enaid yn berffaith.

9 Canis bernaiff fi yn deilwng i ddangos i mi yr amseroedd diweddaf.

10 Ac efe a ddywedodd wrthif, hyn yw deongliad y weledigaeth.

11 Yr eryr a welaiff yn dyfod i fyny o'r môr yw yr deyrnas a welodd dy frawd Daniel yn ei weledigaeth.

*Daniel 7. 7. 12 Ond ni's deongliwyd iddoef, am hynny y deongliaf hi i ti.

13 Wele, fe a ddaw yr dyddiau y cyfyd teyrnas ar y ddaear, ac ofnet y deyrnas honno yn fwy na'r holl deyrnasoedd a fu o'i blaen.

14 Ac yn y deyrnas honno y llywodraetha deuddeng mhrenin ôl yn ôl.

15 O ba rai yr ail a ddechreu deyrnafu, ac a gaiff amser hwy na'r yn o'r deuddeg.

16 A hyn y mae yr deuddeng hafcella welaiff ti, yn ei arwyddocau.

17 Ac am y llef a glywaiff yn dywedyd, yr hon a aeth o'r penau, ond o ganol y corph, hyn yw y deongliad;

18 Yn ôl amser y deyrnas honno, y cyfyd ymryfoniou mawr, a ni a fydd debyg: fyrthio fe'r hynny ni fyrth y prŷd hynny, ond hi a adferir drachefn ino dechreuad.

19 A lle y gwelaiff wyth o adenydd bychain yn glynu wrth ei escyll ef, hyn yw'r deongliad:

20 Y cyfyd yndo ef wyth o frenhinoedd, y rhai ni budd eu hamfer ond byrr, a'i blynyddoedd yn fuan.

21 A dau o honynt y derfydd am danynt i pan nefao canol yr amfer, pedwar a gedwir, nes iw diwedd ddechreu neffiu ond dana gedwir hyd y diwethaf.

22 A lle y gwelaiff dri phen yn gorphwyfy hyn yw'r deongliad:

23 Yn ei ddyddiau diwethaf y cyfyd y Goruchaf dair teyrnas, ac yr adnewyddu Llawer o betha yniddynt, a hwy a lywodraethant y ddaear,

24 A'r rhai a breiffwyliant yndi: drwy dra thrymder mawr, vwch law pawb a'r fu o'i blaen hwy: am hynny y gelwir hwynt pennau'r eryr.

25 Canys dymma y rhai a ddygant allan ei ddeigioni ef, ac a gyflawnant ei ddiwedd ef.

26 A lle y gwelaiff y pen mawr heb eu ddangos mwy, hynny fydd yn arwyddocau y bydd mawrhau o honynt yn ei wely, ac er hynny mewn llafur.

27 Canys y ddau fydd yn aros yn ôl, a feiddiant i'r cleddyf.

28 Canys cleddyf y maill a ddifetha yr llall: ond o'r diwedd, efe a fyrth drwy'r cleddyf ei hun.

29 A lle y gwelaiff ddwy adain dan yr eryr, yn myned tros y pen fydd o'r tu dnnaw:

30 Mae hynny yn arwyddo mai dymma y rhai a gadwodd y Goruchaf hyd en diwedd: hon yw'r deyrnas fechan, a llawn blinder, fel y gwelaiff.

31 A'r llew a welaiff yn codi allan o'r coed, ac yn rhuo, ac yn dywedyd wrth yr eryr, ac yn ei geryddu ef am ei anghyfiawnder, a'r holl eiriau a glywaffti,

32 I Yw y gwyrt, yr hwn a gadwodd y Goruchaf [Dy iddynt, ac am eu drygioni hyd y diwedd: efe a'i yr ha cerydda hwynt, ac a ddyry eu creuleondeb ger ei bron bronnau.

33 Canys efe a'i gefyd hwynt ger ei fron, mewn barn yn fyw, ac a'i cyhudda, ac a'i cerydda hwynt.

34 Canys gweddill fy mhobl a weryd efe drwy drugaredd, y rhai a gadwyd ar fy nhiryniau, ac efe a'i gwna hwynt yn llawen, hyd ddydd dydd y faru, am yr hwn y dywedais wrthit ti o'r dechreuad.

35 Hwn yw'r brenddwyd a welaiff, a hyn yw ei ddeongliadau ef;

36 Tydi yn vnic oeddit gymmwys i fyfod y gyfrinach hon eiddo y Goruchaf.

37 Am hynny fcrifenna y pethau hyn oll a welaiff, mewn llyfr, a chuddia hwynt,

38 A dyfc hwynt i'r bobl ddoethion, y rhai a wypech fod en calonnau yn gallu deall, a chuddy cyfrinachau hyn.

39 Ond gwrhia di ymma dy hun etto hith nhwnnod, fel y gallech fyfodi pethau i fyny o Goruchaf i ddangos i ei, a chyd a hyny efe a aeth ymmaith.

40 A phan ddeallodd yr holl bobl ddarfod y faith niwrnod, a minnau heb ddyfod i'm dedfrys ddinas, hwy a ymgafclafant yaghyd, o'r lleia hyd y mwyaf, ac a ddaethant attaf, gan dywedyd,

41 Pa beth a wnaethom ni yn dy erbyn di? a pha ddrwg a wnaethom i ti, pan ydwyt yn ein gwrthod ni, ac yn eiftedd ymma?

42 Canys o'r holl bobl, ti yn vnic neduwyd i ni, [I hyd fel grawn-swpp o'r win-llan, ac fel canwyll mewn tywyllwch, ac fel porthladd nen long wedi diangrhag y dymheftl.

43 Ond digon i ni yr adfyd a ddigwyddodd i

44 Os tydi a'n gwrthodi, pa faint gwell a fuafei i ni ein llofci oll ynghanol Sion?

45 Canys nid gwell ydym ni'r rhai a fu farw yno. A hwy a dylafant ddefchel yma yr ail bais hwy, ac y dywedais,

46 Cymmer gyffur o Ifrael, ac ma fydd drin, yna dŷ Iacob.

47 Canys y mae y Goruchaf yn eich cofio a'r Gallaec ni'n gollyngodd chwi dros gôf mewn profedigaeth.

48 Ac mor ni'n gwrthodais chwi, ac nid aethom oddi wrthych? ond ni a ddaethym yr lle hwn i weddio tros anghyfanedd-dra'r lle, fel y gallwn geiffio ereugaredd i'n pobl ni, a'r lle fegr chwi.

49 Ac yn awr, ewch bawb adref, ac ymbiliwch ddiau hyn y deuf attoch.

50 Felly y bobl a aethant ymmaith yn ddiau fel y gorchymynaiis Iddynt:

51 Ond mi a arhosais yn y maes faith niwrnod, fel y gorchymynaddi yr Angel i mi; a hwy a'n ty ac a'n dywed y mes; a ni a'r llyfrau a'n mewn y dyddiau hynny.

PEN.

PEN. XIII.

1 Y mae'n gweled yn ei freuddwyd, yr yn dyfod allan o'r mor. 25 Deongl ei freuddwyd ef. 34 Ei gasmal ef, ac addaw iddo gael gweled mwy.

A Cyn ôl y faith niwrnod, y gwelais freuddwyd liw nôs.

2 Ac wele, [codedd gwynt o'r môr, ac a gynhyfodd ei holl donnau ef.

3 Ac edrychais, ac wele, y gŵr hwnnw a aeth yn grif gyd â [miloedd y nef: a phan drôdd efe ei wyneb i edrych, yr holl bethau a'r a welid tano of a grynodd.

4 A phan aeth y lleferydd o'i enau ef, pawb a'r a'i clywodd a loscasant, fel ŷ palla 'r ddaiar pan glywddo y tân â hi.

5 Wedi hyn yr edrychais, ac wele, ymgasclodd ynghyd lu o bobl allan o rifedi, o bedwar ban byd, i archfygu y gŵr a ddaethei allan o'r môr.

6 Ac edrychais, ac wele, efe a gerfiodd iddo ei hun fynydd mawr, ac a ehedodd arno.

7 Ond mi a geisiais weled y wlâd neu yr lle, o'r hwn y tynasei efe y mynydd, ac ni allwn.

8 Ac yn ôl hynny yr edrychais, ac wele, yr holl rai a ymgynullasenc iw orchfygu ef, oedd yn ofni yr fawr, ac er hynny hwy a lyfasent ymladd.

9 Ac wele, pan welodd efe greulondeb a nerth y bobl a ddaethei yn ei erbyn ef, ni wnaeth efe na thôli llaw, na dal cleddyf nac arf rhyfel.

10 Ond yn vnic, mi a'i gwelwn ef yn chwythu allan o'i enau megis awel o dân, ac o'i wefusau anfl fflamllyd, ac o'i dafod efe a dafiodd wreichion a chymheſtl oedd.

11 Ac yr oeddynt i gyd ynghymmyſc, yr awel dân, yr anadl fflamllyd, a'r dymheſtl fawr, ac a ddeuthasant gydâ rhuthr an y bobl oedd yn barod i ymladd, ac a'i lloscasant hwy i gyd, fel yn ddisymmwth na welid o'r llu ancirif, ddim ond lludw bach fawr mwg: pan welais hyn, mi a ofnais.

12 Yn ôl hynny y gwelais yr vn gŵr yn dyfod i lawr o'r mynydd, ac yn galw atto dyrfa lonydd arall.

13 A llawer o bobl a ddaethant atto ef, rhai rhai yn llawen, rhai yn driſt, rhai yn rhwym, ac rhai a ddygasant o'r pethau a offrymmasid: yna ymddiwen glaf gan ofn mawr, a deffroais, a dywedais,

14 Dangosaiſt i'th wâs y rhyfeddodau hyn o'r dechrenad, a chyfrifaiſt fi yn deilwng ſel y derbynit ſy ngweddi?

15 Dangos i mi etto ddeongliad y breuddwyd hwn.

16 Canys hyn yr ydwyf yn ei deall, gwae 'r neb a adawer y pryd hynny: a mwy gwae i'r rhai ni's gadawer yn ôl.

17 Canys y rhai nl adawyd, oeddynt mewn trallwch.

18 Yn awr yr ydwyf yn deall y pethau a roddwyd i gadw [erbyn y dyddiau diwethaf, y rhai a ddigwydd iddynt, ac i'r ſawl a adawer yn ôl.

19 Am hynny a daethant i berigl mawr, ac i gyn mawr, ſel y dengys y breuddwydion hyn.

20 Etto haws i'r neb a ſyddo mewn perigl ddiſod i'r [pethau hyn, nag iddo ſyned allan o'r byd hyn ſel cwmwl, a bôd heb weled y pethau a ddigwyddant yn y dyddiau dyweddaf. Yna efe a'm hatebodd ac ddywedyd,

21 Deongliad y weledigaeth a ddangoſaf i ti, ac egluraf i ti y pech a ddymunaiſt.

22 Lle y ſonnaiſt am y rhai ſy wedi eu gadel yn ôl, hyn yw 'r deongliad.

23 Yr hwn a ddygo berygl y pryd hwnnw, a'i cadwodd ei hun: a'r ſawl a ſyrthiodd mewn perygl, yw y rhai ſy a gweithredoedd, a ffydd gandcynt i'r Holl allnog.

24 Am hynny gwybydd hyn, ſod y rhai a adawer yn ôl, yn ddedwyddach na'r rhai a fu feirw.

25 Hyn yw deall y weledigaeth, lle y gwelaiſt ŵr yn dyfod i fynu o ganol y môr:

26 Hwnnw yw 'r hwn a gadwodd y Duw Goruchaf yn hîr, yr hwn drwyddo ei han a wareda ei greaduriaid; ac efe a lywodraetha y rhai a adawer yn ôl.

27 A lle y gwelaiſt yn dyfod allan o'i ſafn ef ſel chwâ o wynt, a thân, a thymheſtl:

28 Ac na chododd efe na chleddyf nag arf rhyfel, ond iw ruthr ef ddifetha yr holl lluoſ a ddaeth iw orchfygu ef: hyn yw 'r deongliad:

29 Wele y dyddiau yn dyfod, pan ddechreno 'r Goruchaf waredu y rhai ſy ar y ddaiar:

30 Ac er ſyndod meddwl y daw efe ar y rhai a breſſwyliant y ddaiar.

31 A'r naill a ymladd â'r llall, a'r naill ddinas yn erbyn y llall, y naill le yn erbyn y llall, [y naill bobl yn erbyn y llall, a'r naill deyrnas yn erbyn y llall. *Matth. 24.7.

32 A daw 'r amſer pan ddelo hyn i ben, a dyſod yr arwyddion a ddangoſais i ti o'r blaen, yna yr eglurir ſy mab yr hwn a welaiſt, ſel gŵr yn dringo i fynu.

33 A phan glywo 'r holl bobl ei leferydd ef, pawb yn eu gwlâd eu hun a beidiant â rhyfela yn erbyn ei gilydd:

34 A lluoſ anciriſ a gaſclir ynghyd, ſel y gwelaiſt rai yn ewyllyſcar i ddyfod, ac iw orchfygu ef drwy ymladd.

35 Ond efe a ſaif ar ben mynydd Sion.

36 A Sion a ddaw, ac a ddyngoſir i bawb, wedi ei thrwſio, a'i hadeiladu, ſel y gwelaiſt y bryn wedi ei gerfio heb ddwylo.

37 A hwn ſy mâb i, a gerydda amcanion drygionus y cenhedloedd hynny, y rhai a ſyrthiaſant i'r dymheſtl, am eu buchedd ddrygionus;

38 Ac a eſyd o'u blaen hwynt eu drwg feddyliau, a'r dialeddau, drwy y rhai y dechreuant gael eu poeni, y rhai ydynt ſel ſflamm; ac heb hoen y difetha efe hwynt drwy 'r gyfraith a gyſelybir i dâb.

39 A lle y gwelaiſt ef yn caſclu pobl lonydd eraill atto;

40 Y rhai hynny yw 'r dêc llwyth, y rhai a ddygwyd ymmaith yn garcharorion allan o'i gwlâd eu hun, yn amſer Oſea y brenin, yr hwn a ddaliodd [Salmanaſar brenin Aſſyria yn garcharor, ac a'i dug hwynt dros yr afon, ac felly y daethant i wlâd arall. *2. Bren. 17.3.

41 Ond hwy a gymmeraſant y cyngor hyn yn eu plith eu hunain, i adel lluoſ y Cenhedloedd, a myned ymmaith i wlâd bellach, lle ni thrigaſei neb erioed:

42 Fel y gallent gadw yno eu cyfraith, yr hon ni's cadwaſent erioed yn eu gwlad eu hunain.

43 Ac felly yr aethant trwy lwybrau cyfyng afon Euphrates.

44 Canys y Goruchaf a ddangoſodd yna iddynt [arwyddion, ac a attaliodd yr afon, nes iddynt *Exod. 14.21. fyned trwodd.

45 Canys yr ydoedd ffordd fawr drwy 'r wlâd, Joſua. 3. o daith blwyddyn a hanner, a'r wlâd honno oedd Jer. 50. 8. wir [Arſareth. [Neu, Arawnit

46 Yna yr arheſaſant yno hyd yr amſer diwe- thaf: ac yn awr pan ddechreuant ddyfod tra-

47 Y Goruchaf a ettyl dracheſu aberoedd y ſtrwd, ſel y gallont fyned trwodd: am hynny y gwelaiſt y lliaws mewn heddwch.

48 Ond y rhai a adawyd yn ôl o'th bobl, yw y rhai a gafwyd o fewn ſy nherfynau i.

49 Yn awr pan ddiſetho eſe liaws y cenhedloedd a ymgaſclodd ynghŷd, eſe a amddeffyn y bobl ſydd yn ôl.

50 Ac yna y dengys eſe iddynt ryſeddodau mawrion.

51 Yna y dywedais iawn, ô Arglwydd lywydd, dangos i mi hyn: pa ham y gwelais y gŵr yn dyfod i fynu o ganol y môr?

52 Ac eſe a ddywedodd wrthif, ſel na's gelli chwilio nâ gŵybod y pethau ſydd yn myſnder y môr: ſelly ni's gall neb ar y ddaiar weled ſy mâb i, na'r rhai ſy gyd ag ef, ond lliw dydd.

53 Hyn yw deongliad y breuddwyd a welaiſt ti, a thrwy 'r hwn y cefaiſt ti yn vnic ymma oleuni.

54 Canys gwrthodaiſt dy ffordd dy hun, a buoſt ddyſfal i geiſio ſy nghyfraith i.

55 Dy ſuchedd a drefnaiſt mewn doethineb, a gelwaiſt ddeall yn fam i ti.

56 Ac am hynny y dangoſaiſt i ti dryſſoran y Goruchaf; ym mhen y tridiau etto y llefaraf bethau eraill wrthit ti, ſe pethau mawrion a rhyfedd a ddangoſaf i ti.

57 Yna yr euthym allan i'r maes, gan roddi gogoniant a diolch mawr i'r Goruchaf Dduw, am y rhyfeddodau a wnaeth eſe mewn amſer,

58 Ac am ei fod eſe yn llywodraethu yr amſer, a'r pethau a ddigwydd yn eu hamſeran; ac yno yr eiſteddais dri-diau.

PEN. XIIII.

1 *Llef allan o berth yn galw Eſdras,* 10 *ac yn dywedyd iddo fôd* 7 *byd yn heneiddio.* 22 *Y mae yn deiſyf,* 3 *o herwydd Moſes 'r gyfraith, ſcrifennu 'r cwbl draheſu,* 23 *ac erchi iddo geiſio ſcrifennyddion cyſtym.* 39 *Ei lenwi ef a bwythau,* 2 *dealt,* 45 *ac gorchymmyn iddo ef na chyhoeddais 'r cwbl a ſcrifennaſid.*

YNdrydydd dydd yr eiſteddais dan dderwen, yna y daeth llef attaf o berth, ar fynghyfer gan ddywedyd, Eſdras, Eſdras.

2 A minnau a attebais gan ddywedyd, dymma fi Arglwydd, ac mi a ſefais ar fy nhraed.

* Exod. 3.2,3. 3 Yna y dywedodd eſe wrthif, * yn y berth yr ymddangoſais i Moſes, ac yr ymddiddenais ag ef, pan oedd fy mhobl yn gwaſanaethu yn yr Aipht.

4 A danfonais ef, a thywyſais fy mhobl allan o'r Aipht, a dygais ef i fynu i fynydd Sinai, lle y cedwais ef gyd â mi yn hîr o amſer,

5 A dangoſais iddo lawer o ryfeddodau, a chyfrinach yr amſeroedd, a'i diwedd, a gorchymynnais iddo gan ddywedyd,

6 Y geiriau hyn a fynegi, a'r rhai hyn a geli.

7 Ac yn awr y dywedaſ wrthit ti,

8 Dôd i fynu yn dy galon yr arwyddion a ddangoſais i ti, a'r breuddwydion a welaiſt, a'r deongliad a glywaiſt.

9 Canys dygir di ymmaith oddi wrth y cwbl, ac o hyn allan yr arhoi gyd â'm mâb, a chyd â'th gyffelyb, hyd ddiwedd yr amſeroedd.

10 Canys y bŷd a gollodd ei ieuengctid, a'r amſeroedd ſy yn dechreu heneiddio.

11 Canys y bŷd a rannwyd yn ddeuddec rhan, a dec rhan o hynny a aeth ymmaith euſys, a hanner nesaſed rau.

12 Ac y mae yr ôl yn hwn ſydd ar ôl hanner y ddecfed rau.

13 Am hynny goſot dydŷ mewn treſn, a cherydda dy bobl, cyſſura y rhai o honynt ſydd mewn helbul ac yn awr yn ymwrthod â llygredigaeth.

14 Gollwng oddi wrthit feddylian marwol, bwrw ymmaith feichiau dynion, a dioſc y naturiaeth wan.

15 Bwrw heibio y meddylian ſydd deymnaſ arnat, a bryſia i foi oddiwrth yr amſeroedd hyn.

16 Canys * drygau mwy nâ'r rhai a welaiſt yn digwydd, a wneir yn ôl hyn. * Matth. 24.7.

17 Canys pa gwannaf ſyddo'r byd wrth oedran mwy y tyſt drygau ar y rhai a erys ynddo.

18 Canys y gwirioneddau ffôdd yn mhell, a chelwydd ſydd yn agos: canys bellach y pryſſura y weledigaeth a welaiſt, i ddyfod.

19 Yna yr attebais o'th flaen di, gan ddywedyd,

20 Wele Arglwydd, mi a âf i geryddu yr bobl ſydd gydtyckol, ſel y gorchymynnaiſt i mi: ond pwy a rybuddia y rhai a aner ar ôl hyn? ſel hyn y gofodwyd y bŷd mewn tywyllwch, a'r rhai ſy yn trigo ynddo ſy heb oleuni.

21 Canys dy gyfraith a leſcwyd, am hynny ni's gŵyr neb y pethau a wnaethoſt ti, na'r gweithredoedd a ddechreuir.

22 Ond os cefais ffafor ger dy fron di, danfon yr Yſpryd glân i mi, a mi a ſcrifennaf y cwbl a'r a wnaethbwyd yn y bŷd er y dechreuad, yr hyn a ſcrifennaſid yn dy gyfraith, ſel y gallo dynion gael dy lwybr, ac ſel y byddo byw y fawl a fydo yn fyw yn y dyddiau diweddaf.

23 Ac eſe a'm hattebodd gan ddywedyd, dôs ymmaith, caſel y bobl ynghŷd, a dywed wrthynt, nad edrychant am danat dros ddengain nhi wrnod.

24 Ac edrych ar ddarparu o honot lawer o lyfre box, a chymmer gyd â thi, Sarea, Dabria, Selemis, Ecanus, ac Aſiel, y pump hyn, y rhai a ſcrifennu ſcrifennu yn fuan: | Yſa. 40. 8. Jer. 36. 2.

25 A thyred ymma, ac mi a oleuaſ ganwyll deall yn dy ganol di, yr hon ni's diffoddir nes gorphen y pethau a ddechreuech di eu ſcrifennu.

26 A phan ddarffo it, ti a ddangoſi ryw bethau yn oleu, a rhyw bethau a ddangoſi di yn gyfrinachol, i'r doethion: y prŷd hyn yforu y dechreui di ſcrifennu.

27 Yna yr euthum allan fel y gorchymynnodd eſe i mi, a chaſclais yr holl bobl ynghyd, a dywedais,

28 Gwrando y geiriau hyn ô Iſrael,

29 * Ein tadau yn y dechreu oeddynt ddieithriaid yn yr Aipht, o'r hwn le y gwaredwyd hwynt, * Gen. 47.4.

30 * A hwy a dderbyniaſant gyfraith y bywyd, yr hon ni's cadwaſant, a'r hon a droſeddaſoch chwithau hefyd ar eu hôl hwynt. * Act. 7. 53.

31 Yna y rannwyd y wlâd, ſef gwlâd Sion, rhyngoch chwi wrth goel-bren, ond eich tadau a'ch hunain hefyd a wnaethoch ar fai, ac ni chadwaſoch y ffyrdd o orchymynnodd y Goruchaf i chwi.

32 Ac yn gymmaint a'i fod eſe yn farnwr cyfiawn, eſe a ddug oddi arnoch mewn amſer, y peth a roddaſei eſe i chwi.

33 Ac yn awr, ymma yr ydych, a'ch breuyr yn eich plith.

34 Am hynny os chwi a ddaroſtyngwch eich deall, ac a drowch eich calonau, chwi a gedwir yn fyw, ac yn ôl marwolaeth y cewch drugaredd.

35 Canys

6 Canys yn ôl marwolaeth y daw y farn pan
ddelom byw dracheſn: ac yna y bydd henw y cy-
nan yn eglur, a gweithredoedd yr annuwiol yn
eglur.

36 Am hynny na ddeled neb attaf yn awr, ac na
cheſched ſm danaf y deugain nhiwrnod hyn.

37 Felly y cymmerais y pum gŵr, ſel y gorch-
mynnodd efe i mi, ac ni a aethom i'r maes, ac
a arhoſaſom yno.

38 Yr ail dydd, lleſ a'm galwodd gan ddywe-
ud, Esdras, *agor dy ſâin, ac ŷf y peth a roddwyf
iti iw yſed.

39 Yna yr agorais ſy ſaſn, ac wele, efe a eſtyn-
odd i mi gwppan llawn, yr hwn oedd yn llawn
fel pryddei o ddŵr, ond ei liw ef oedd megis tân

40 Ac mi a'i cymmerais ef, ac a'i hyfais, ac
wedi i mi ei yſed, ſynghalon a ddeallodd: a do-
eth nieb o ddaeth i'm dwyfron, canys ſy yſpryd a
gynhoddſynghôſ,

41 A'm genau a agorwyd, ac ni chaeodd mwy.

42 Y Goruchaf a roddes ddeall i'r pum gŵr, a
hwy a ſcrifennaſant weledigaethau rhyfedd y nôs,
yrhai a ſynegwyd, y rhai ni's gŵyddent: a hwy
a eiſteddaſant ddeugain nhiwrnod, ac a ſcrifenna-
ſant y dydd, a'r nos y bwytaſant fara.

43 A minnau a leferais liw dydd, ac ni thewais
y nôs.

44 Mewn deugain nhiwrnod hwy a ſcrifenna-
ſant ddau cant a phedwar o lyfrau.

45 A digwyddodd, pan gyflawnwyd y deugain
niwrnod, y Goruchaf a leſarodd gan ddywedyd, y
llyfr cyntaf a ſcrifennaſt mynega ar gyhoedd, ſel
y gallo y teilwng a'r annheilwng ei ddarllen ef.

46 Ond eadw y dêc a thrugain diweddaf, ſel y
gallech jen rhoddi hwynt. yn vnic i'r rhai ſydd
ddoethion ym myſc y bobl.

47 Canys yn ddynt hwy y mae gŵythen y deall,
ynnon doethineb, a ffrwd y gwybodaeth.

48 Ac felly y gwneuthum.

P E N. XV.

1 *Y brophwydoliaeth bon ſydd ſicer.* 5 *Y ddial*
bydd ar yr annuwiaid, 12 *ar yr Aipht.* 28 *Gwe-*
lediaeth o chyll. 43 *Bŷgwth Babilon ac Aſia.*

WEle, dywet lle y clywo ſy mhobl, ei lisn y
brophwydoliaeth a ddanfonaf yn dy enau di,
medd yr Arglwydd.

2 A ghar eu ſcrifennu hwy ar bapir: canys
ſiddlon a gwir ydynt.

3 Nac ofna fwriadau yn dy erbyn, ac na chyffro-
ai anſyddlondeb y rhai a ddywedant yn dy er-
byn, ddim o honot:

4 Canys pob dŷn anſyddlon a fydd marw yn ei
anſyddlondeb.

5 Wele, medd yr Arglwydd, mi a ddygaf ddi-
ddiad ar y bŷd, y cleddyf, ac wyn, marwolaeth a
dinſtr.

6 Canys anwiredd a halogodd yr holl ddaiar yn
ddiſtawr, a chyflawnwyd eu gweithredoedd dry-
gioys hwynt.

7 Am hynny y dywed yr Arglwydd,

8 Ni attaliaf mo'm tafod mwy, iam eu hanwi-
redd hwy, y rhai a wnant yn annuwiol, ac ni
ddioddefaf iddynt yn y pethau a driſant mor
ſuclet: wele, *y gwaed gwirion cyflawn ſy'n
gweiddi arnaf, ac eneidiau y rhai cyflawn ſy yn
achwyn bo mŷdd.

9 Am hynny y dywed yr Arglwydd, mi a a ddi-
alaf yn ſicer, ac a gymmeraf attaf yr holl waed
gwirion o'i myſc hwynt.

10 Wele, ſy mhobl a dwyſir ſel diadell i'r
lladdfa: di gadawaf iddynt yn awr aros yn nhir
yr Aipht:

11 Ond mi a'i dygaf hwy allan â llaw gadarn,
ac â braich eſtynnedic, ac a darawaf yr Aipht â
dialeddau, ſel y gwneuthum o'r blaen, ac a ddifeth-
af ei holl dir hi.

12 Yr Aipht a alara, a'i ſylfeini hi a darewir
â'r bŵ, ac â'r cêrydd a ddwg Duw arni.

13 Y rhai a lafuria y ddaiar a alarant: canys eu
hâd a ddifethir gan falldod, a chenllyſc, a thrwy
ſeren ofnadwy.

14 Gwae yr bŷd, a'r rhai a drigant yndde,

15 Canys y cleddyf, a'i deſtryw hwynt ſydd yn
neſau; a'r naill bobl a faif i ymladd yn erbyn y
llall, a chleddyfau yn eu dwylo.

16 Canys terfyſc a ſydd ym myſc dynion, a'r
naill a wna drais i'r llall, ni phriſiant ar eu bre-
nin, a'r cywyſogion a feſnrant eu gweithredoedd
wrth eu gallu.

17 Gŵr a ewyllyſia fyned i ddinas, ac ni's gall
fyned,

18 Canys o herwedd eu balchder y trallodir y
dinaſoedd, y deſtrywir y tai, a'r yr ofna dynion.

19 Ni chymmer gŵr drugaredd ar ei gymmy-
dog, ond difetha eu tai a wnânt â'r cleddyf, a
dwyn eu da, o herwydd prinder bara a chyſtudd
mawr.

20 Wele, medd Duw, mi a alwaf yn ghyd holl
frenhinoedd y ddaiar, i'm anthydeddu i, y rhai
ſydd o'r dwyrain, a'r dehau, a'r gorllewin; a Li-
banus, i droi yn erbyn ei gilydd, ac i dalu i'r
pwyth iddynt.

21 Fel y gwnânt y dydd heddyw i'm etholedi-
gion, ſelly y gwnaf inneu hefyd, a thalaf iw myn-
wes. Fel hyn y dywed yr Arglwydd Duw;

22 Ni arbed ſy nchen-law y pechaduriaid, a'm
cleddyf ni phaid â'r rhai a dywalltant waed gwi-
rion ar y ddaiar.

23 Y tân a ddaeth allan o'r ddigter, ac a ddi-
fethodd ſylfeini y ddaiar, a'r phechaduriaid fel
gwellt yn lloſci.

24 Gwae y rhai a bechant, ac ni chadwant ſy
ngorchymynion, medd yr Arglwydd.

25 Ni arbedaf hwynt: ewch ymmaith chwi
blant oddi wrth y gallu, na halogwch ſy ngha-
ſſer.

26 Canys yr Arglwydd a edwyn bawb a'r a
bechant yn ei erbyn ef, ac am hynny y rhydd efe
hwynt i farwolaeth a deſtryw.

27 Canys yn awr y daeth y dialedd ar yr holl
ddaiar, a byddwch chwithau yn eu myſc; o her-
wydd ni wareda Duw chwi, am i chwi bechu yn
ei erbyn ef.

28 Wele weledigaeth erchyll, a'i hwyneb o'r
dwyrain.

29 Lle y daw cenhedloedd o ddreigiau Arabia
â llawer o gerbydau, a'i lliaws hwy a ddygir fel
gwynt ar y ddaiar, ſel yr ofno ac y cryno pawb
a'r a'i clywo.

30 Y Carmaniaid yn yruſudu mewn digter a
ânt allant ſel baeddod y coed, ac mewn nerth
mawr y deuant, ac y ſafant yn eu herbyn
hwy i ymladd, ac a deſtrywiant rau o wlâd yr
Aſſyriaid.

31 Ac yna y dreigiau a gânt y llaw vchaf, gan
gofio eu naturiaeth; ac os hwy a ymdro-
ant, ac a gydſwriadant â nerth mawr iw her-
lid hwynt.

32 Yna y rhai hyn a ſinir, ac a ddiſtawnt yn eu
nerth, ac a ſloant:

33 A'r gelyn a eſyd arnynt o wlâd yr Aſſyriaid,
ac a ddifetha rai o honynt, ac yn eu llu hwy y
bydd ofn ac aſiwyd, ac ymryſon rhwng eu bren-
hinoedd.

34 Wele gwmplau o'r dwyrain, ac o'r gogledd i'r dehau, ac erchyll yw edrych arnynt, yn llawn llid a thymhestl.

35 A tharawant y naill ar y llall, a bwriant i lawr liaws mawr o ſerar y ddaiar ïê eu ſeren eu hun: a'r gwaed ſydd o'r cleddyfau y bol.

Gwrun. 36 A thail dyn hyd lwaſarn y camelod.

37 A bydd ofn ac arſwyd mawr ar y ddaiar, a'r rhai a welant y llid a ofnant, ac arſwydd a ddaw arnynt.

38 Ac yno y daw tymeſtloedd mawrion o'r dehau, a'r gogledd, a rhan arall o'r gorllewin.

39 A gwyntoedd mawrion a gyfodant o'r dwyrain, ac a'i agorant hi, a'r cwmwl yr hwn a gyſododd eſe mewn llid, a'r ſeren yr hon a gynnyſſodd i beri ofn tua gwynt y dwyrain a'r gorllewin, a ddifethir:

40 Y cwmplau cryſion yn llawn llid, a'r ſeren a goddir i fynu, fel y gallont ofni yr holl ddaiar a'r neb a drigo ynddi, fel y gallont fwyaf ſeren erchyll ar bôb lle vchel.

41 Tân, a chenllyſc, a chleddyfau yn ebe ô, a llawer o ddwfr, fel y byddo pob mars a phob aſon yn llawn o ddyfroedd.

42 A bwriant i lawr y dinaſoedd, a'r magwyrydd a muroddoedd, a'r bryniau, y coedydd, a gwair y gweirgloddiau, a'i hôſi:

Diſtyrbiant bi. 43 Ac a aint yn bŷ i Babilon, ac a'i ‖ dychrynant hi.

44 Deuant atti hi, a goſodant arni hi, y ſeren a phôb llid a dywedant arni hi, yna yr â yllwch a'r mwg i'r neſoedd, a phawb a'r a fyddo yn ei chylch a alarant am dani.

45 A'r fawl a fyddo tani a wafanaethant y rhai a'i beſnoedd hi.

Gyffelyb Babilon. 46 A thitheu Aſia, yr hon ‖ wyt gyfrannog o phaith Babilon, yr hon ‖ wyt yn ogoniant idds:

47 Gwae di druan, am i ti dywneuthur dy hun yn debyg iddi hi, a thrwſio dy ſerched mewn godineb, fel y galleni tyngu bodd dy gariadau, ac ymroſtio ynddynt, y rhai a ddymunaiant bôb amſer ogiebu â thi.

48 Canlyniaſt y ddinas ffiaidd yn ei holl wedredoedd, a'i dychymygion, am hynny y dywed Duw.

49 Danſonaf ddialeddau arnat, gweddwdod, tloſi, newyn, cleddyf, a haint, i ddifetha dy dai â dêrŷw, ac a marwolaeth.

50 A gogoniant dy nerth a ddiſanna fel llyſcum pan godo 'r gwrês a ddanſonir arnat.

51 Ti a wanhychir fel gwraig ddrwg ſ gwir dennodiau, ac fel vn wedi ei cheryddu â gwellian, fel na'a gallo y rhai gallnog, a'th gariadau, dy ddierbyn.

52 A wnawn i trwy eiddigedd i ti ſelly, medd yr Arglwydd?

53 Oni bai ladd o honot bôb amſer fy etholedig, gan godi dyrnod dy ddwylaw, a dywedyd pan oeddit ti feddw vwch ben en ‖ marwolaeth.

Meirw. 54 Dangos allan dy gwedd dy wyneb-pryd.

55 Gwobr dy odineb a delir i'th ſynwes, am hynny y cei dâl.

56 Fel y gwnaethoſt i'm etholedig, medd yr Arglwydd, felly y gwna Duw i titheu, ac y rhydd ddialedd arnat.

57 Dy blant a fyddant feirw o newyn, a thithau a fyrthi drwy 'r cleddyf: dy ddinaſoedd a ſwrn i lawr, a chwbl o'r eiddot a ddifetha 'r cleddyf yn y maes.

58 Yr hai ſy yn y mynyddoedd a fyddant feirw o newyn, a bwytânt eu cîg eu hunain, ac yſant eu gwaed eu hunain, o wir newyn hara, a fydd am ddwfr.

59 Titheu yn anhappus a ddeui drwy 'r meiſg chei ddialedd drachefn.

60 Wrth fyned heibio y bwriant i lawr y ddinas ‖ laddedig, a diwreiddiant yn rhan o'th wlad, a difethant ran o'th ogoniant, a dychwelant i Babilon yr hon a ddeſtrywiwyd.

61 Hwy a'th daſnant i lawr ſel ſoſ, a hwy a fyddant i ti fel tân.

62 A difethant di, a'th ddinaſoedd, a'th wlad, a'th fynyddoedd, a'th holl goedydd, a'th breniau ſtrwythlawn a loſcant â thân.

63 Dy blant a gaeth-gludant ac a autheithiant gwbl ac a feddech, ac a ‖ ddiſwyuant degwch dy wyneb

PEN. XVI.

1 *Bygwth Babilon a threuid erailt, â phlaau anocheladwy: 23 ac ag anghyfanneddu-dra.* 40 *Y bydd rhaid i weiſion Duw edrych am gael ymlad:* 51 *ac na chuddiaus eu pechodau,* 74 *nid eu gadael; ac y byddant gaſtwedig.*

GWae dydi Babilon, ac Aſia; gwae dydi yr Aipht, a Syria:

2 Ymwregyſwch â lliain ſiach, ac â rhawn, galerwch dros eich plant, byddwch drift i cuys eich deſtryw ſydd ger llaw.

3 Cleddyf a ddanſonwyd arnoch, a phwy a'i try ef yn ei ôl.

4 Tân a ddanſonwyd yn eich plith, a phwy a'i diffydd ef?

5 Dialeddau a ddanſonwyd attoch, a phwy a'i gytr hwy ymmaith?

6 A allneb yrtu ymmaith y llew newyng yn y coed? neu a all neb ddiffodd tân pan ddechreuo gynnu yn'y ſoſl?

7 A all vn drol yn ei hôl y ſaeth a ſaethodd perchen bŵa cryſ?

8 Y gallnog Arglwydd ſydd yn danſon y dialeddau, a phwy yw hwn a'i gyrr hwy ymmaith?

9 Tân a â allan oddiwrth ei llid, a phwy yw ele a'i diffydd?

10 Eſe a deiſt ſellt, a phwy a'id oſna? eſe a dderrana, a phwy ni ddychryn?

11 Duw a fygwth, a phwy ni wneir yn frwnſger ei fron ef?

12 Y ddaiar a gryna, a'i ſylfeni, y mêr a gyrr ei donnau o'r dyfnder, a'i donnau ſy derfynau a'r pyſcod hefyd ger bron yr Arglwydd, ac eſmwn gogoniant ei allu ef.

13 Canys cref yw dehenlaw 'r hwn ſydd yn meiſtr'olu'r bŵa, a'r ſaethau a faetha eſe ſydd lymion: ni ſetha ganddynt pan ddechreuer en ſaetha hwynt i erchai bŷd.

14 Wele, y dialeddau a ddanſonwyd, ac ni ddychwelant nes eu dyſod ar y ddaiar.

15 Y tân a gynneuwyd, ac ni'a diffoddir ef, nes iddo loſci ſylfeni y ddaiar.

16 Fel na ddychwel y ſaeth, yr hon a ſaetha perchen bŵa cryf: felly ni ddychwel y dialeddau a ddanſonir ar y ddaiar.

17 Gwae fi, gwae fi, pwy a'm gweryd y ny dydd hynny?

18 Dechreuad trifluch: galar mawr, dechreuad newyn a marwolaeth ſawr: dechreuad rhyfeloedd, a'r galluoedd a ofnant, dechreuad drygani, beth a wna fi yn hyn pan ddêl y dragaſi hyn?

19 Wele, newyn a phla, blinder a chyni, a ddanſonwyd ſel ſtrewyllau i beri gwellhau.

20 Onder hyn i gyd ni chroant eddi wrth yn hanwireddau, ac ni feddyliant bôb amſer am y ſtrewyllau.

Wele, bwyd a dioda fydd mor rhad ar y ddaiar, fel y tebygant eu bôd wrth eu bodd, a'r llawnny y daw i drygau ar y ddaiar, cleddyf, newyn, a therallod mawr.

Canys llawer o'r rhai fy yn trigo ar y ddaiar a ddifant feirw o newyn, a'r lleill a ddiangofydd rhag y cleddyf a'i difetha.

A'r meirw a defir allan fel tail, ac ni bydd neb iw cyffur o hwynt: canys y ddaiar a anrheithir, a'i diffodd a fwrir i lawr.

Mi adewir neb i lafurio'r ddaiar, ac iw hau.

Y prennau a roddant ffrwyth, a phwy a'i gymmyfa hwynt?

Y grawn win a addfedant, a phwy a'i fathr i mewn pôb man a fydd yn ddi bobl?

Fel y dymuno y naill ŵr weled y llall, neu glywed ei leferydd ef.

Canys o ddinas y gadewir dec, a dau o'r maes, y rhai a ymguddiant yn y tewgoed, ac yn ogofydd creigiau.

Fel ped fai dair neu bedair o oliwydd wedi eu gadel ar bôb pren, mewn perllan oliwydd?

Neu fel pan gascler gwinllan, y rhai a chwilient y winllan yn ddyfal a adawant rai o'r grawnwin yn eu hôl:

Felly yn y dyddiau hynny y gedy y rhai a chwilio eu tai hwy a'r cleddyf, dcr, neu bedwar o honynt.

A'r ddaiar a adewir yn anghyfannedd, a'i meusydd a heneidiant, a'i ffyrdd a'i holl llwybrau a dyfant yn llawn o ddrain, am nad ymdeithia neb trwyddynt.

Y morwynion ieuainge a alarant heb briodi: hynny, y gwragedd a wnant gwynfan heb neb a gefo, a'i merched a alarant, am nad oes amdanynt-hwy iddynt.

Yn y rhyfel y difethir eu priod hwy, a'i gŵr hwy a fydd feirw o newyn.

Ond chwychwi, wasanneth-wŷr yr Arglwydd, gwrandewch y pethau hyn a dcellwch iddynt.

Wele air yr Arglwydd, deibyniwch ef, na threwch mo'r duwiau, am y rhai y drwedodd yr Arglwydd.

Wele'r dialeddau yn nesau, ac ni oedant mwyfol.

Fel gwraig wrth esgor, yr hon a ddwg ei mâb yn nhen y nawmis, pan ddel yr amser i escor, poen a ddaw ar ei chroth, ddwy awr neu dair yr hlaen a yr hwn wrth ddyfod yr etifedd i'r bŷd na cheia rotwyn.

Felly nid oeda'r dialeddau ddyfod ar y ddaiar, a'r bŷd a alara, a thrifiwch a ddaw arno o bôb parth.

O fy mhobl, gwrandewch arnaf, ymbaratowch i'r rhyfel, a byddwch yn y drygau hynny, a pheredrionwch ar y ddaiar.

Yr hwn a wertho, bydded fel yn yfoi ymwith: a'r hwn fydd yn prynu, bydded fel yn a dyfi.

A'i hwn a farfiandio, bydded fel yn heb ennill: a'r hwn a adeiladao, fel yn heb gael trigo ynddo.

Yr hwn a hauo, bydded fel yr hwn ni's medo: a'r hwn a blanno winllan, fel yr hwn ni fwyty grawn-win.

Y rhai a briodant, byddant fel rhai ni chant blant: a'r rhai ni phriodant, fel gweddwon.

Am hynny y rhai a lafuriant, a lafuriant yn ofer.

Canys dieithroid y fedant eu ffrwythau hwynt, ac a fclyfaethant eu da hwynt, ac a fwriant i lawr eu tai, ac a gaethgludant eu plant: canys mewn caethiwed, a newyn yr ennillant blant.

A'r rhai a farfiandia drwy yfpeilio, pa mwyaf y trwfiant eu dinafoedd, eu tai, eu meddiannau, a'i cyrph eu hunain;

Mwyaf y digiaf innau wrthynt hwythau am eu pechodau, medd yr Arglwydd.

Fel y cenfigenna pattain wrth wraig oedfi rinweddol?

Felly y cafa cyfiawnder anwiredd, pan ymdrwyfio hi, ac a'i cyhudda hi yn ei hwyneb, pan ddel efe'r hwn a'i hamddeffynef, yr hwn fydd yn chwilio allan bôb pechod ar y ddaiar, yn ddyfal.

Ac am hynny na fyddwch debyg iddi hi, nac iw gweithredoedd:

Canys cyn pen nemmor o ennyd, anwiredd a dynnir ymmaith oddi ar y ddaiar, a chyfiawnder a lywodraetha yn eich plith chwi.

Na ddyweded y pechadur na phechodd: canys marwor tanllyd a lyfe Duw ar hen yr hwn a ddywedo o flaen Duw a'i ogoniant, ni phechais.

Wele, yr Arglwydd a ŵyr holl weithredoedd dynion, eu *bwriadau, eu myddyliau, a'i calonnau:

Canys ni ddywedodd efe ond y gair, Gwneler y ddaiar, a hi a wnaethbwyd: gwneler y nefoedd a'r hwy a wnaethbwyd.

Gan ei air ef y gwnaethbwyd y ſêr, ac efe a ŵyr eu rhifedi hwynt.

Efe a chwilia y dyfnderoedd, ac eigion, efe a fefurodd y môr, a'r hyn fydd yndde.

Efe a gaeodd y môr yn ghanol y dyfroedd, ac a'i air y crogodd efe y ddaiar ar y dyfroedd.

Efe a dana'r nefoedd fel crom-glwyd, ac ar y dyfroedd y ſicrhâodd efe hi.

Yn y difaethwch y gwnaeth efe fynhonnau o ddwfr, a llynnoedd ar bennau'r mynyddoedd, fel y gallei'r afonydd dywallt i lawr oddi ar y creigiau vchel, i ddyfrhau y ddaiar.

Efe a wnaeth ddŷn, ac a ofododdei galon ef yn ghanol ei gorph, ac a roddes iddo anadl, ene foes, a deall,

Ie, ac Yſpryd yr Holl-allog Ddaw, yr hwn a wnaeth bôb peth, ac fydd yn chwilio allan bôb peth cuddiedig yn nirgel-leoedd y ddaiar.

Efe a ŵyr yn ddiau eich dychymygion chwi, a pha beth yw eich meddwl yn eich calon, pan bechoch, a phan fynnoch guddio eich pechodau.

Am hynny y chwiliodd yr Arglwydd eich holl weithredoedd chwi allan yn lanwl, ac efo a'ch cywilyddia chwi oll.

A phan ddyger eich pechodau chwi allan, bydd cywilydd arnoch o flaen dynion, a'ch pechodau eich hunain a'ch cyhudda yn y dydd hwnnw.

Pa beth a wnewch chwi? nen pa fodd y cuddiweh chwi eich pechodau o flaen Duw a'i Angelion?

Wele, Duw ei hun fydd farnŵr, ofnwch eſt peidiwch â phechu, a gollyngwch dros gof eich anwireddau, na fydded i chwi a wnelo mawy â hwynt byth: felly yr atwaim Duw chwi allan, ac a'ch gwared chwi oddi wrth bôb blinder.

Canys wele, digofaint tanllyd lliaws mawr

* Luc. 16.15.

* Gen. 1.1.

* Pſal. 146.4.

mawr a gynnewyd arnech chwi, a hwy a ddygant ymeith rai o honoch, ac a'ch porthant chwi ‖ yn segur, ‖ a phethau a offrymmwyd i eulynnod.

‖ Hebalu gwrthrywbu.

69 A'r rhai a gydcunant ‖ hwynt a watwerir, a ddiystyrir, ac a sethrir dan draed.

70 Canys fe fydd ym mhôb lle, ac yn y dinasoedd nesaf, lawer yn codi i fynu yn erbyn y rhai a ofnant yr Arglwydd.

71 Hwy a fyddant fel gwŷr ynfydion, heb arbed neb, eithr yn anrheithio, ac yn dinistrio y rhai a fydde yn ofni yr Arglwydd:

72 Canys hwy a anrheithiant, ac a ddygant en da oddi arnynt, ac a'i bwriant allan o'i tai.

73 Yna y ceiri gwybod pwy yw fy etholedigion i, a phrofi hwynt fel yr aur yn y tân.

74 Gwrandewch fy anwylyd, medd yr Arglwydd; wele, dyddiau 'r helbul sy ger llaw, ond mi a'ch gwaredaf chwi rhagddynt.

75 Nac ofnwch, ac na amheuwch, canys Duw yw eich tywysog chwi.

76 A thywysog y rhai a gadwant fy ngorchymynion a'm dedfau, medd yr Arglwydd Ddaw: Na phwyfed eich pechodau chwi i lawr, ac nac yn dderchafed eich anwireddau.

77 Gwae y rhai sy yn rhwym gan eu pechodau, ac wedi en gorchuddio â'i hanwireddau, fel maes wedi ei gau â pherthi, â'i bwrbwl wedi ei guddio â drain, fel na allo neb fynd y ffordd honno.

78 ‖ Caewyd ef ‖ i fynu, a bwriwyd ei i'r tân yn dragywyddol iw ddifetha.

¶ TOBIT.

PEN. I.

1 Bonedd Tobit, a'i ddawioldeb yn ei ieuengctyd, 9 A'i briodas ef, 10 A'i gaethiwed, 13 A'i dderchafiad, 16 A'i elusenau, a'i gaethgrwydd yn claddu 'r meirw, 19 Ac achwyn arno ef am hynny, ac yntau yn ffoi; 22 A chwedi hynny yn dychwelyd i Nineueh.

‖ Neu, gweithredoedd.

LYfr ‖ ymadroddion Tobit fab Tobiel, fab Ananiel, fab Aduel, fab Gabael, o hil Asael, o lwyth Nephthali,

2 Yr hwn yn amser Enemessar brenin yr Assyriaid, a gaeth-gludwyd o Thisbe yr hon sydd o'r tu-dehau i'r ddinas ‖ a elwir yn briodol Nephthali yn Galilæa, gorwch Aser.

‖ 2 Bren. 17.23. ‖ Neu, Kedes Nephthali yn Galilæa, Ios. 20.7.

3 Myfi Tobit a rodiais holl ddyddiau fy hoedl yn ffyrdd gwirionedd a chyfiawnder, ac a wneuthum elusenau lawer i'm brodyr, ac i'm cenedl, y rhai a aethant gyd â mi i wlad yr Assyriaid, sef i Nineue.

4 A phan oeddwn i yn fy ngwlad fy hun yn nhir Israel, a mi etto yn ieuangc, ewbl o lwyth Nephthali fy nhad a giliodd oddi wrth dŷ Ierusalem, yr hwn a ddewisasid o holl lwythau Israel, megis y gallai yr holl lwythau uberthu yno, lle yr oedd Teml crigfa y Goruchaf wedi ei chyssegru a'i hadeiladu yn dragywyddol.

5 A'r holl lwythau y rhai a gŷd-gilasent a thŷ fy nhad inneu Nephthali, a offrymmasant ‖ i'r anner Baal:

‖ 1 Br. 12. 30. ‖ Neu, allor Baal, neu i Ddaw Baal. * Exod. 22.29. deut. 12.6 ‖ Neu, Leui.

6 Eithr myfi fy hunan, yn ôl yr ordinhâd tragywyddol a orchymynasid i holl Israel, a aethym yn fynych i Ierusalem ar y gwyliau *nodedic*, gan addoli yno â mi * gyd-offrwyth y degwm cynnydd yr anifeiliaid, a'r cyn-gnaif, y rhai a roddais i i'r Offeiriaid, sef meibion Aaron, *y rhai oedd yn gweini* wrth yr allor.

7 Y degwm cyntaf mi a'i rhoddais i feibion ‖ Aaron, y rhai oedd weinidogion yn Ierusalem: yr ail degwm mi a'i gwerthais, ac a euthym, ac a'i gwariais yn Ierusalem bôb blwyddyn:

8 A'r trydydd mi a'i rhoddais i'r fawl y gweddwe, megis y gorchymynasei Debora mam fy nhâd i mi: canys gadawsid fi yn ymddifad o'm tad.

9 Wedi ‖ mi dyfod mewn oedran gŵr mi a briodais Anna, gwraig *o dy-lwyth fy nhad, ac a enillais o honi hi Tobias.

10 A phan i'm caeth-gludwyd yn garcharorion i Nineue, fy holl frodyr, ac erall o'm cenedl, a fwytasant * fara 'r cenhedloedd:

11 Er hynny myfi ‖ a'm cedwais fy hun heb fwytta:

12 Am fy môd yn meddwl am Ddaw o wir nwyllis fy nghalon.

13 A'r Goruchaf a roddes i mi ffafor a thrugaredd gerbron Enemessar, fel y bum ‖ archwyliwr iddo.

14 Felly mi a aethym i Media, ac a adewais ddêc talent o arian yn llaw Gabael brawd Gabrias, ‖ yn Rages dinas ym Media.

15 Ac wedi marw Enemessar, Seinacherib ei fab a deyrnasodd yn ei le ef. Yr hwn ‖ y rhyfstrodd ei ffyrdd, fel na ellais i mwy ymdaith i dir Media.

16 Eithr yn nyddiau Enemessar mi a wneuthym lawer o elusenau i'm brodyr, ac a roddais fy mara i'r newynog:

17 A'm dillad i'r noethion: ac os gwelwn neb o'm cenedl wedi ei ladd, a'i fwrw ‖ y tu allan i'r muriau Nineue, mi a'i claddwn ef.

18 Ac os lladdei Seinacherib y brenin, wedi ddyfod ar * ffo o Iudæa yr yn, mi a'i claddwn ef yn ddirgel: ‖ (canys llawer a laddodd efe yn ei ddig) a phan geisiei 'r brenin y corph, ni fyddai iw cael.

19 Yna 'r ‖ un o'r Ninefeaid, ac a ddangosodd i'r brenin fy mod i yn eu claddu hwynt, a minnau a ymguddiais: a phan ŵybum fod yn ‖ ngheisio i'm lladd, mi a giliais ymmaith rhag ofn.

20 Yna y ducpwyd fy holl dda byd, ac ni adawyd i mi ddim onid Anna fy ngwraig, a Thobias fy mab.

21 A chyn pen pymtheng nhlwrnod a dengain dau o'i feibion * a'i lladdasant ef, ac a ffoesant i fynyddoedd Ararath. A ‖ Sarchedonus ei fab a deyrnasodd yn ei le ef: ac a osodes Achiacarus fab Amel fy mrawd yn olygwr ar holl gyfrifon ei dad, ac ar ei holl orchwyliaeth.

22 Ac Achiacarus a eiriolodd dros fi, ond dychwelais ddyfod adref i Nineue: canys golodasei Sachedonus Achiacarus yn nesaf *ido ei hun*, acyr oedd efe yn drulliad, a felnedydd, gorchwyliwr, a cyfrifydd iddo: ac yr oedd efe yn nai fab brawd i mi mewn.

PEN.

PEN. II.

Tobit yn gadael ei fwyd i gladdu'r marw, 10 yn mynd yn ddall. 11 Ei wraig ef yn cymmyd gwaith i ymmill ei bywyd. 14 Trasael ymddangos i'r gwr yng bylch myn.

YNdi i mi ddyfod adref i'm tŷ fy hun, a rhoddi i mi Anna fy ngwraig, a Thobias fy mab: hyn oedd y Pentecost, (yr hon yw vchel-wyl y saith wythnos) y gwnaeth i mi ginio mawr.

2 Eithr pan eisteddais i fwytta, a gweled meddwl o fwyd, mi a ddywedais wrth fy mab: dôs di allan wrth pa ddyn tlawd bynnac a gaffech o'n brodyr sydd yn meddwl am yr Arglwydd, ac wele yr wyf yn danat.

3 Eithr efe a ddaeth dracheſn, ac a ddywedodd wrthif, fy nhad, y mae vn o'n cenedl ni wedi ei dagu, a'i fwrw allan i'r heol.

4 Yna cyn profi dim bwyd, mi a neidiais ar fy nhraed, ac a'i dugym ef i dŷ, nes machludo haul.

5 Ac wedi dychwelyd o honof, mi a ymolchais, ac a fwyttais fy mara yn athrist:

6 Gan feddwl am brophwydoliaeth Amos, y modd y dywedaſei efe: eich vchelwyliau a droir yn alar, ac eich llawenydd oll yn gwynfan.

7 Ac mi a wylais; a phan fachludodd yr haul, mi a euthym, ac a wneuthym fedd, ac a'i cleddais ef.

8 A'm cymdogion a'm gwatwarent, gan ddywedyd, onid ofna hwn etto ei angeu? *am y peth ymma y ffodd efe vnwaith, ac wele y mae ef eilchwel yn claddu'r meirw.

9 Ac ar y nôs honno mi a ddychwelais o gladdu, ac a gyſcais *wedi* ymhalogi, wrth bared y neuadd, ac a wneuthym noeth,

10 Heb wybod fod ‖ adar y to *yn aros* yn y fagwyr, y rhai a ſwriaſant dail twymyn yn ſy llygaid, ſel yr oeddynt yn agored: ac ſelly y daeth tom ychen ar ſy llygaid: ac er ſy myned at feddygon, ni wnaethant i'm ddim lles. Ac Achiacharus a'm porthodd i hyd onid euthym i Elimais.

11 Ac Anna fy ngwraig a weithiei mewn nyddu gwaredd.

12 A phan aeth hi a'r gwaith adref i'r perchennogion, hwy a dalaſant iddi ei chyflog, gan roddi arnynt yn ychwanegu.

13 Yr hwn pan ddaeth i'm tŷ i, a ddechreuodd hitio yna y gofynnais iddi, o ba le y *daeth y* mynyn a'i lleidrad yw efe? Dôd ef eilchwel i berchennogion, * canys nid cyfraithlon yw twytta lleidrad.

14 *Ahithcu a ddywedodd, ei roi efa wnaethpwyd i mi gyd â'm cyflog, etto nid oeddwn i yn ei chredu, ond erchi ei roddi ef iw berchennogion, ac yr oeddd yn wradwydd gennif drosti, eithr hi a'm hatteb dd gan ddywedyd: mae dy ddaſenau di, a'th gyfiawnderau? wele ‖ y maent yn amlwg oll gyd â thi.

PEN. III.

Tobit yn ſiu gan bo wawd ei wraig, ac yn gweddio 16 Sara wedi ei diſtewi gan ſorwynion ei thad, yn gweddio hefyd. 17 Anfon Angel iw cymmorth hwy ill dauddd.

YNa'r wylas yn athrist, ac a weddiais mewn gorthrymder, gan ddywedyd;

2 Cyfiawn wyt ô Arglwydd, a chwbl o'th weithredoedd a'th ſyrdd oll ydynt dangaredd a gwirionedd: dy farn hefyd a roddi yn vniawn, ac yn ſyſawn yn dragywydd.

3 Cofia fi, ac edrych arnaf, ac na ddial arnaf am fy mhechodau, nac am fy anwybodaeth, nac am yr eiddo fy hendaid, y rhai a bechaſant ger dy fron di.

4 O achos nad vfyddaent i'th orchymynion: am hynny ti a'm rhoddiſt ni yn * yſpail, ac i gaethiwed, ac i angeu, ac yn ddihareb wradwyddus i'r rhai oll i'n gwaſcarwyd ni yn eu plith. * Deut. 28.15,34.

5 Ac yn awr llawer a chſiawn hwy dy farnedigaethau: gwna â myfi yn ôl fy mhechodau a *phechodau* fy hendaid, am na chadwaſom dy orchymynion, ac na rodiaſom yn y gwirionedd ger dy fron di.

6 Yr awron gan hynny gwna â myfi y peth a fyddo cymmwys yn dy olwg di: pâr gymmeryd *fy* yſpryd oddi wrthif, ſel i'm ‖ dattoder, ac yr elwyf yn ddaiar: canys gwell i mi farw na byw, o achos y gwarth anwir a glyweis, a'r mawr diſtrwch ſydd arnaf. Am hynny pâr fy ngollwng i yn rhydd o'r cyfyngder ymma, i *ſyned* i le tragywyddawl: na thro dy wyneb pryd oddi wrthif. ‖ *Neu, gollyngyr, neu gwaredyd.*

7 A'r vn dydd ſe a ddigwyddodd i Sara merch Raguel yn Ecbatane, *dinas* ym Media, gael ei gwradwyddo gan forwynion ei thad;

8 Sef ei rhoi hi i ſaith o wŷr, ac i Aſmodæus yr yſpryd drwg en lladd hwynt, cyn bod iddynt a wnaent â hi yn ôl arfer gwragedd. Oni wyddoſt ti (meddynt) dagu o honot ti dy wŷr? bu ſaith o wŷr i ti hyd yn hyn, ac ni'th gyfenwyd yn ôl yr vn o honynt:

9 Pa ham i'n cari ni am damynt? os meirw ydynt, dôs centhynt, na welom byth o honot na mab na merch.

10 A phan glybu hi y pethau hyny, triſtâu yn ddirfawr a wnaeth, ſel *y meddyliodd* ymdagu: ac etto hi a ddywedodd, vn ferch fy nhad ydwyf, ac gwnaf fi hyn, cywilyddus fydd ganddo ef, a'i benaint a ddygaf i'r bedd mewn gyrthrymder.

11 Ac yno hi a weddiodd tua'r ffenestr, gan ddywedyd: Bendigaid wyti ô Arglwydd *fy* Nuw, a bendigaid yw Enw ſanctaidd dy ogoniant, ac anrhydeddus byth bythoedd, molianned dy holl weithredoedd dydi yn dragywydd:

12 Ac yr awron ô Arglwydd, y cyfeiriaf fy llygaid a'm hwyneb attat,

13 Gan ddeiſyf fy ngollwng yn rhydd oddi ar y ddaiar, ſel na chlywyf wradwydd mwyach.

14 Ti a wyddoſt Arglwydd, fy mod yn lân oddi wrth bob pechod gyd â gŵr,

15 Ac na halogais fy enw, nac enw fy nhad, yn nhir *fy* nghaethiwed. Vn-ferch wyf i'm tad, ac nid oes ganddo blentyn i fod yn etifedd iddo, nac vn câr agos, na mab iddo yn ſyw, ſel y cadwn fy hun yn wraig iddo: ac wedi marw ſaith-wr i mi, i ba beth y bydawn i byw? Eithr oni rynga bodd i ti fy lladd, pâr edrych arnaf, a thrugarhau wrthif, ſel na chlywyf wradwydd mwyach.

16 A'i gweddiau hwy ill dau a wrandawyd gerbron gogoniant y Duw mawr.

17 A Raphael a anſonod i iachau'r ddau, *ſef* i dynnu'r luchen oddi ar lygaid Tobit, ac i roddi Sara merch Raguel yn wraig i Tobias mab Tobit, ac i rwymo Aſmodæus yr yſpryd drwg, o achos bod yn perthynu i Tobias o gyfiawnder: ei chael hi. Yn y cyſamſer hwnnw y dychwelodd Tobit, ac yr aeth efe iw dŷ, a Sara merch Raguel a ddeſcynnodd o'i ſtafell.

PEN. IIII.

Tobit yn rhoi addyſc iw fab Tobias, 20 ac yn dywedyd iddo am yr arian a adawſid gyd â Gabaelus yn Media.

Yn y

YN y dydd hwnnw y meddyliodd Tobit am yr arian a roddasei ese at Gabael yn Rages, *dinas* ym Media,

2 Ac a ddywedodd wrtho ei hun, mi a ddeisyfnais, farw y eithr pa ham nad ydwyf yn galw am Tobias fy mab, fel y gallwyf ‖ ei gynghori ef cyn fy marw?

‖ *Dangos iddo am yr arian.*

3 Ac wedi *iddo* alw am dano ef y dywedodd, fy mab, pan fyddwyf marw, cladd di fi, ac na ddiystyra dy fam, *eithr anrhydedda hi holl ddyddiau dy enioes, a gwna y peth a ryngo bodd iddi, ac na thristâ hi.

*Exo.20. 12.eccles. 7.27.

4 Cofia, fy mab, ei bod hi mewn llawer o berygion, tra fuoft yn ei bru hi. A phan fyddo hi marw, cladd hi gyd â myfi yn yr un bedd.

5 Fy mab, meddwl am yr Arglwydd ein Duw ni yn dy holl ddyddiau, ac na ddeddy fryd ar bechu, na thorri ei orchymynion ef. Gwna gyfiawnder tra fyddech byw, ac na rodia yn ffyrdd anwiredd:

6 Canys os dilyni wirionedd, dy holl weithredoedd a Iwyddant i ti, ac i bawb a'r a wnêl gyfiawnder.

7 *Dod elusen o'r peth a fyddo gennit, ac na chenfigenned dy lygad wrth roddi elusen: ac na thro dy wyneb oddi wrth neb tlawd, ac ni thry wyneb Duw oddi wrthit tithau.

*Dih.3.9. ecclus.4.1 & 14.13. luc.14.13.

8 *Fel y byddo gennit yr amlder, dod o honaw elusen, os ychydig fydd gennit, o ychydig nac arswyda roi elusen:

*Ecclus 35.10.

9 Canys *felly* y trosteri i ti dy hûn wobr daionus erbyn dydd yr anghenrhaid.

*Ecclus. 29.13.

10 *Oblegit elusen a wared rhag angen, ac a lestair ddyfod i'r tywyllwch.

11 O herwydd cêd ddaionus yw elusseni, i bawb a'r a'i gwnêl, ger bron y Goruchaf.

*1 Thes. 5.21

12 Fy mâb, gochel bob *godineb, ac yn bennaf cymmer wraig o dylwyth dy henafiaid, ac na chymmer estrones, yr hon nid ydyw o lwyth dy dâd canys plant y Prophwydi ydym ni, Noe, Abraham, Isaac, *ac* Iacob: ein tadau o'r dechreuad, cofia fy mab, iddynt oll briodi wragedd o'i cenedl eu hun, a hwy a fuant ddedwydd yn eu plant, a'i hil a etifeddâ'r ddaiar.

13 Ac yr awron fy mab, câr dy frodyr, ac na fydded diystyr gennit yn dy galon, dy dylwyth, meibion merched dy bobl, i gymmeryd it wraig o honynt: canys o ddiystyrwch y daw dinistr, a dirfawr gythryfwl: ac o drahusdra y daw prinder a mawr eisieu, o herwydd trahusdra yw mam newyn.

14 *Nac attal gyd â thi gyflog neb a'r a wnaeth dy waith, eithr tâl iddo yn ebrwydd: ac os gwasanaethi di Dduw, ti a gei daledigaeth: edrych arnat dy hun fy mab, yn dy holl weithredoedd, a bydd ddieuculas ym mhob tro a wnelych.

*Lev.19. 13.deu.24 14.15.

15 *Y peth sydd gâs gennit dy hûn na wna i arall: nac yf win hyd feddwdod, ac na syn feddwdod gyd â thi i ymdaith.

*Mat.7. 12.luc.6. 31.

16 *Dod o'th fara i'r newynog, ac o'th ddillad i'r noeth: ac *yn ôl dy amlder dôd elusen, ac na fydd lygad-genfigennus wrth roi elusseni.

*Luc.14. 13.

17 Bydd helaeth o'th fara ar fedd y cyfiawn, ac na ddod *defnn* i'r pechaduriaid.

*Mat.6.1 Rowers.8.

18 Cofyn gyngor i bob yn synhwyrol, ac na wrthod vn cyngor buddiol.

19 Mola'r Arglwydd dy Dduw bob amser, a deisyf arno vniawnt dy ffyrdd, a chwbl o'th lwybrau, a gwaeuthur dy ymeanion yn llwyddianus: canys ni feidr pôb creâdur roddi cyngor, eithr yr Arglwydd ei hun sydd yn rhoddi pob daioni, ac efe a ddatoslwng y neb a fynno, fel y mynno: yr awron gan hynny fy mab, cadw i'th gôf fy ngorchymynion, ac na ddileer hwyit wrth feddwl.

20 Ac yn awr yr ydwyf yn dangos it, adel a honni ddêc talent o arian gyd â Gabael mab Gabrias, yn Rages *dinas* ym Media.

21 Ac nac ofna, fy mab, o ran ein myned ni mewn tlodi, y mae i ti lawer od ofni di Dduw, a godienyd pechod, a gwneuthur y peth a fyddo cynteiriwy yn ei olwg ef.

PEN. V.

1 *Tobias ieuange yn ceisio vn o'w gyfarwydd o'i Media; ac Angel yn addaw myned gyda ef: 12 ac yn dywedyd iddo, mai câr iddo ydoedd. 16 Tobias a'r Angel yn myned ymaith ynghyd, 17 a'i fam yn dra wng genthi ymadael o'i mab.*

YNa yr attebodd Tobias, ac y dywedodd, fy nhâd, y cwbl oll a'r a orchymynnaist i mi, mi a'i gwnaf:

2 Eithr pa fodd y gallaf fi gael yr arian, a minneu heb ei adnabod ef?

3 Yntef a roddes iddo yr scrifen law, ac a ddywedodd wrtho, cais i ti ryw vn, yr hwn, tra fyddwyfi yn y byd, a elo gyd â thydi, ac myfi a dalaf gyflog iddo efy a dôs a derbyn yr arian.

4 Ac efe a aeth i geisio *vn gyd-daith*, ac a gafodd Raphael, yr hwn oedd Angel.

5 Ac efe n'is gwyddai: ac efe a ddywedodd wrtho, a elli di fyned gyd â mi i Rages? ac a adwaenoft ti y lleoedd hynny yn dda?

6 A'r Angel a ddywedodd wrtho, mi a âf gyd â thydi, ac mi a adwaen y ffordd yn dda, canys mi a fum yn ares gyd â'n brawd Gabael.

7 Yna Tobias a ddywedodd wrtho, aros i mi ddywedwyf i'm tâd.

8 Ac efe a ddywedodd wrtho, dôs, ac na thria ac efe a aeth i mewn, ac a ddywedodd wrth ei dâd, wele mi a gefais vn i fyned gyd â mi: yna y dywedodd yntef: galw ef attafi, modd y gallwyf fyned o ba lwyth y mae efe, a hefyd a ydyw efe yn ffyddlon i fyned gyd â thi.

9 Ac efe a alwodd arno, ac yntef a ddaeth i mewn, ac yna y cyfarchasant ei gilydd.

10 A Thobit a ddywedodd wrtho, fy mrawd, dangos i mi o ba lwyth a theulu yr wyt yn dyfod.

11 Ac yntef a ddywedodd wrtho, ai llwyth a theulu yr wyt yn ei geisio? ai cyflog ddyn i fyned gyd â'th fab? A Thobit a'i attebodd ef, mi a ewyllysiwn fy mrawd, gael gwybod dy genedl a'th enw di.

12 Yntef a ddywedodd, Azarias ydwyf fi, fab Ananias fawr, ac o'th frodyr di.

13 Yna y dywedodd Tobit, croeso wrthit, fy mrawd: na ddigia wrthif am i mi geisio gwybod llwyth a'r teulu y daethoft o honyot, canys fy mrawd, yr wyt o dylwyth honed a dar o achos mi a adwaen Ananias a Ionathas, meibion Samaias fawr: fel yr oeddem yn myned ynghyd i Ierusalem i addoli, gan ddwyn gyd â ni y cyffrwyth, a degwm cynnydd yr amfeilaid: hwy ni throseddasant yn amryfusedd ein brodyr ni yr wyt ti o wreiddyn da, fy mrawd.

14 Ond dywet imi, pa gyflog a roddaf i ti? a fynni di ddrachmon beunydd, a chyfreidiau fel i mab fy hun.

15 A hefyd mi a chwanegaf at y cyflog, os dychwelwch drachefn yn iach.

16 Ac felly y cydtanasant. Yna y dywedodd efe wrth Tobias, ymdrwsia i'r daith, a rhwydd hyn i chwi: ac wedi i'r mab baratoi pob peth i'r daith, y dywedodd ei dad wrtho ‖ dôs gyd â'r gwr

Duw, yr hwn ſydd a'i drigſa yn y nef, a
eich ſfordd chwi, ac eled Angel Duw gyd
Yna yr aethant ymmaith ill dau, a chi y
gyd ŷ hwynt.
Eithr Anna ei fam ef a ŵylodd, gan ddywe
wrth Tobit, pa ham yr anfonaiſt ymmaith ein
ond efe yw ſfon ein llaw ni, i fyned i mewn
ller ein brouman ?
Na fydd chwannog (i chwanegu) arian at
, ond bydded ſel ſorod wrth ein plentyn.
O herwydd yr hyn a roddes yr Arglwydd i
chwi, hynny ſy ddigon i ni.
A Thobit a ddywedodd wrthi: na chymmer
chwaer, efe a ddaw yn ei ôl yn iach *lawen*,
ngeld ti a'i gwelant ef.
Canys yr Angel daionus ſydd yn cydymdaith
, a'i ſfordd ef a lwydda, ac efe a ddaw eilch
yn iach *lawen*.
Ac yna hi a beidiodd ag ŵylo.

PEN. VI.

1 *Yr Angel yn perſwi Tobias gymmeryd afu, a bustl pyſcodyn: 10 A phriodi Sara merch Raguel: 16 Ac yn dyſcu iddo yrrun yr ymddwyn ymmaith.*

C ſel yr oeddynt yn ymdaith, hwy a ddaeth
ant yn yr hwyr i ymyl afon Tigris, ac a arho
ſant yno.
A'r llangc a aeth i wared i ymolchi: a
pyſcodyn a neidiodd o'r afon, ac a ſynnaſai ei
ygu ef:
Eithr yr Angel a ddywedodd wrtho, cymmer
ſel yn y pyſcodyn, a'r llangc a ddaliodd y pyſco
, ac a'i tynnodd i'r tir.
A'r Angel a ddywedodd wrtho, agor y pyſco
, a chymmer y galon, a'r afu, a'r bustl, a chadw
ynt yn ddiogelus.
A'r llangc a wnaeth y modd yr archaſei yr
gel iddo, ac wedi iddynt roddi yr pyſcodyn, hwy
ŵyddſant, ac a aethant rhagddynt ill dau, oni
ddaſant yn gyfagos i Echatane.
A'r llangc a ddywedodd wrth yr Angel, ſy
Azarias, i ba beth y mae calon, ac afu, a
pyſcodyn yn dda ?
Yntef a dywedodd wrtho, am y galon, a'r
, o bydd i gythraul neu yſpryd drwg ſfino
, rhaid yw gwneuthur mwg o honynt ger bron
wr hunnw, neu yr wraig honno, ac nis blinir
ragwyach.
A'r afu yntef, ma'n i iro aged y dyn a fyddo
ddien ar ei lygaid, ac efe a iachäir.
A phan ddaethant yn gyfagos i Rages, yr
llangc a ddywedodd wrth y llangc:
Frawd, heddyw y llectrewn ni gyd â
guel, yr hwn ſydd gar i ti, ac y mae iddo efe wâs
ſwm a elwir Sara: mi a ddywedaf am dani, *ſef*
ynt rhodda i ti yn wraig.
Canys i ti y mae ei heſifeddiaeth hi yn pera
yn, a thydi yn unic ſyddyn i chwaneg hi.
Ac y mae hi yn llangces lân ſynhwyrol, yn
ſtin gan hynny gwrando fi, a mi a ymddiddanaf
â thad hi. A phan ddychwelom ni o Rages, y
gawn yn priodion: a mi a wn na all
guel ei rhoddi, hi i neb arall yn ôl cyfraith
oſes, heb ſod yn euog o angeu, am ſod cyfi
wtir yr etifeddiaeth yn petthyn i ti o flaen neb
arall.
Yna y dywedodd y llangc wrth yr Angel, ſy
rchaſei Azarias, mi a glywais roi y llangces hon i
ſrch o wŷr, a marw o honynt cymmain yn yr
ſtafell briodas:
Ac yr awron myſi yw unic *blentyn* ſy nhad,
ac yr ydwyf yn ofni, òd awn i mewn *atti hi*, y der
fydd am danaf, fel am y rhai o'r blaen, am ſod
cythrael yn ei charu hi, yr hwn nid yw yn gw
neuthur niwed ond i'r rhai ſydd yn dyſod atti
hi, ac am hynny yr wyf yn ofni rhac fy marw, a
dwyn enioes fy nhad a'm mam mewn trifhwch
iw beddau, canys mab arall nid oes iddynt iw
claddu.
15 A'r Angel a ddywedodd wrtho, ond cof genit
eirian dy dâd, pan orchymynodd i ti gymmeryd
gwraig o'th genedl dy hun ? ac *felly* yr awrón
gwrando fy mrawd, a chymmer hi yn wraig i ti,
ac nac arſwyda mo'r cythrael: canys y nôs heno y
rhoddir hi i ti yn wraig.
16 Eithr pan ddelych i'r ſtafell briodas, cymmer
farwydos y perarogla'u, a dod beth o
galon y pyſcodyn, ac o'r afu arnynt, a gwna ſwg.
darth:
17 A'r yſpryd a glyw yr arogl hwnnw, ac a ffŷ
ymmaith, ac ni ddychwel byth drachefn. Eithr pan
ddelych atti hi, codwch eich dau, a gelwch ar y
trugarog Ddnw, ac efe a'ch gweryd chwi, ac a dos
turia wrthych: nac ofna, o herwydd i ti y darpar
wyd hi o'r dechreuad, a thi a'i gwaredi hi, a hi a
ddaw gyd â thi: ac (yn fy nhŷb i) ti a gei blant
o honi. A phan glybu Tobias y pethau hyn, efe a
rodd ei ſerch arno, a'i galon ef a lynodd yn ddir
fawr wrthi hi.

PEN. VII.

1 *Raguel yn dywedyd i Tobias beth a ddigwyd ddaſai iw ferch, 12 Ac yn ei rhoi yn briod iddo ef. 17 Ei dwyn hi i'w ſtafell, a bithau yn wylo. 18 A'i mam yn ei chyſſuro hi.*

A Phan ddaethant i Echatane, hwy a aethant i
dŷ Raguel: a Sara a gyfarfu â hwynt, ac a
gyfarchodd iddynt, a hwythau iddi hithau, a hia'i
dug hwynt i'r tŷ.
2 Yna y dywedodd Raguel wrth Edna ei wraig,
mor debyg yw'r gŵr ieuange ymma i'm cefnder
Tobit?
3 A Raguel a ofynnodd iddynt, o ba le eich ban
yw, ſy mrodyr? yna y dywedaſant wrtho, o feibion
Nephthali, y rhai ſydd gaethion yn Ninefe.
4 Yna y dywedodd efe wrthynt, a adwaenoch
chwi Tobit ein brawd? a hwythau a attebaſant,
adwaenom: yna y dywedodd yntef wrthynt, a
ydyw efe yn iach?
5 A hwy a ddywedaſant, y mae efe yn fyw,
ac yn iach. A Thobias a ddywedodd, fy nhad i
yw efe.
6 Yna Raguel a neidiodd i *fyny*, ac a'i cuſanodd
ef, ac a ŵylodd.
7 Ac a'i bendithiodd ef, gan ddywedyd wrtho,
yr wyt ti yn fab i ŵr honeſt, ac i wr da? eithr pan
glybu efe fyned Tobit yn ddall, trifáu a wnaeth,
ac ŵylo.
8 Ac Edna ei wraig, a Sara ei ferch a ŵyla
ſant. Ac *wedi hynny* yn croeſaw hwy a wnaeth
ant yn llawen, ac a laddaſant fyharan o'r defaid
ac a roddaſant ger eu bronnau lawer o ſeigiau.
Yna y dywedodd Tobias wrth Raphael, fy mrawd
Azarias, dywed am y pethau hynny a ſonieiſt am
danynt ar y ſfordd, fel y gallo ŷ peth ddyfod
i ben.
9 Ac yntef a ddywedodd y chwedl wrth Raguel,
a Raguel a ddywedodd wrth Tobias, bwytta dâ ſŵ
a gwna yn llawen.
10 *Gweddus* ydyw i ti gael fy merch i yn briod,
etto mi a ddangoſa'i ti yr gwir ionedd.
11 Mi a roddais fy merch yn briod i ſaith
wŷr, a'r nôs yr aethant i mewn atti, y bunt
ſarw; eithr bydd di yn awr yn llawen: a Thos
bias

bias a ddywedodd, ni fwytâf fi ddim ymma, nes i ni gytuno, a thyngu iw gilydd.

12 A Raguel a ddywedodd wrtho, cymmer dithau hi o hyn allan yn ôl y gyfraith, canys trâs wyt iddi, a hitheu i tithau: a'r trugarog Dduw

‖ *Aphob dationis.* a'th llwyddo ‖ yn mhob peth.

13 Ac efe a alwodd Sara ei ferch, a hi a ddaeth at ei thad, yna efe a'i cymmerth hi erbyn ei llaw, ac a'i rhoddes yn wraig i Tobias, gan ddywedyd: wele, cymmer hi * yn ôl cyfraith Mo-

*Nu.36.6 ſes, a dwg hi ymmaith at dy dad, ac efe a'i bendithiodd hwynt.

14 Ac wedi iddo alw Edna ei wraig, efe a gymmerth lyfr, ac a ſcrifennodd ſcriftn o'r ammodau, ac a'i ſellodd.

15 Ac yna y dechreuſant fwytta.

16 A Raguel a alwodd Edna ei wraig, ac a ddywedodd wrthi, ſy chwaer, trefna ſtafell arall, a dwg hi i mewn yno.

17 A hi a wnaeth fel y dywedodd efe, ac a'i dug hi i mewn i'r ſtafell, a hitheu a ſylodd, a'i mam a dderbyniodd ddagrau ei merch, ac a ddywedodd wrthi,

18 Cymmer gyſſur ſy merch, rhodded Arglwydd nef a daiar i ti lawenydd yn lle yr triſtwch ymma: bydd gyſſurus ſy merch.

PEN. VIII.

2 Tobias yn gyrru'r gîpryd drwg ymmaith yn 9 modd y dyſcaſid iddo. 4 Ei wraig ac yntau yn gwdi i ſynu i weddio. 10 Raguel yn tybied ei farw ef: 15 A thwedi ei gael ſy fyw, yn moliannu Duw: 19 ac yn gwnaethur neibiwr.

AC wedi iddynt ſwpperu, hwy a ddygaſant Tobias i mewn attibi.

2 Yr hwn wrth ſyned a feddyliodd am eirian Raphael, ac a gymmerth ‖ farwydosyr aroglen, ac a roddes arnynt galon y pyſcodyn a'i aſu, ac a wnaeth fŵg *â hwynt,*

‖ *Lud'w.*

3 Pan aroglodd y cythrael yr arogl hwnnw, efe a ffodd i ‖ ornichaſion yn Aipht, a'r Angel a'i rhwymodd efe.

‖ *Eithaſ-ecdd.*

4 Ac ſel yr oeddynt ill dau wedi en cau i mewn, Tobias a gyſodod o'i wely, ac a ddywedodd *wrth Sara,* cyſot ſy chwaer, a gwneddiwn yr Arglwydd, *ar ôdo* ſod yn drugarog wrthyn.

5 Yna y dechrenodd Tobias ddywedyd: Bendigedic wyt ti ô Dduw ein tadau, a bendigâd yw dy Enw ſanctaidd gogoneddus yn dragywyddol. Bendiged y nefoedd a'th greaduriaid oll ŷdi.

6 Tydi a wnaethoſt Adda, ac a roddaiſt * Efa ei wraig yn gymmorth ac yn nerth iddo: o honynt y daeth pob ‖ rhyw dyn: ti a ddywedaiſt, Nid da bod gur yn vnic, gwnawn iddo gymmorth cyſſelyb iddo.

*Gen.2.7. 18.22. ‖ *Hâd dynion.*

7 Ac yr awron Arglwydd, nid er mwyn godineb yr wyf yn cymmeryd *fy* chwaer hon, eithr mewn vniawn fryd: yn drugarog gan hyny gwna i ni hencidd io ynghyd.

8 A hi a ddywedodd gyd ag ef, Amen.

9 Ac ſelly y cyſcaſant ill dau y nôs honno, a phan gyſodoſid Ragael i ſynu, efe a aeth, ac a gloddiodd fedd,

10 Gan ddywedyd, *y mae arnaſ ofn* ei faw ef.

21 Ac wedi dyſod Raguel iw dŷ,

22 Efe a ddywedodd wrth Edna ei wraig, anſon vn o'r morwynion i edrych ai byw efe: os amgen, ſel ſy gillom ei gladdu ef heb ŵybod i neb.

23 A'r forwyn a agorodd y drws, ac a aeth i mewn, ac a'i cafodd hwynt illidan yn cyſcu,

24 A phan ddaeth allan, hi a ſynegodd iddynt ei fod efe yn fyw.

15 Yna Raguel a ſoliannodd Dduw, gan ddywedyd, Bendigedig ydwyt ti ô Dduw â phob dawnſel a ſanctaidd fendith, bendiged dy Sainct dy ddaith greaduriaid oll, a chwbl o'th Angelion, a'th etholedigion, molant dî byth bythoedd.

16 Bendigedic ſych ô Arglwydd, am i ti ſy llawenhau i, ac na ddaeth i mi, ſel yr oeddem yn tybied, eithr ti a wnaethoſt i ni yn ôl dy fawr drugaredd.

17 A bendigedic ſyddech am i ti drugarhau wrth ddau vnig-anedig: dangos iddynt drugaredd ô Arglwydd: diwedda eu bywyd mewn iechyd, gyd â llawenydd a thrugaredd.

18 Yna yr archodd Raguel iw weiſion lenwi'r bedd.

19 Ac efe a gadwodd y neithior bedwar diwrnod ar ddêc.

20 Canys Raguel cyn cyſſawni dyddiau y neithior a ddywedaſei wrtho gan dyngu, nad ai efe ymmaith nes darſod cyſſawni dyddiau'r neithior, dd amgen pedwar diwrnod ar ddêc:

21 Ac yna y cai efe hanner ei dda ef, a dychwelyd yn iach at ei dad, ac y cai efe y rhan arall, pan fyddo wyf fi a'm gwraig farw.

PEN. IX.

1 Tobias yn anſon yr Angel at Gabael i gymmu y arian: 6 A'r Angel yn ei dwyn hwy adref: 10 yn dwyn Gabael i'r neithior.

YNa Tobias a alwodd Raphael, ac a ddywedodd wrtho,

2 Fy mrawd Azarias, cymmer gyd â thi wâs a dau gamel, a dôs i Rages dinas Media, at Gabael, a chyrch i mi yr arian, a dwg ef i'r neithior.

3 Canys tyngodd Raguel na chawn i ymadel.

4 Eithr y mae ſy phad yn cyſrif y dyddiau, ac os trigaf fi yn hîr, athrift iawn fydd gantho ef.

5 A Raphael a aeth ymmaith at Gabael, ac a roddes iddo yr ſcrifen law, ac yntef a dug gyda wedi eu ſellio, ac a'i rhoddes iddo.

6 A'r boreu y cyſodaſant, ac a ddaethant ſy mlaen Rages, a ‖ Thobias a ſendithiodd ei wraig,

PEN. X.

1 Tobit a'i wraig yn bwaſtoi am eu mab: 7 A'r wraig beb ſynnu ei chyſſuro gan ei gŵr: 9 Raguel yn gollwng Tobias a'i wraig ymmaith a hanner eu da, 12 ac yn ei benditho hwy.

AI dad ef Tobit a gyfrifai bob dydd, nes wedi cyflawni dyddiau'r daith, a hwythau bod ddyfod adref,

2 Yna y dywedodd Tobit, a fiommwyd hwynt ai marw a wnaeth Gabael, fel nad oes neb i roddi ariant iddo?

3 Ac efe a driſtaodd yn ddirfawr.

4 A'i wraig a ddywedodd wrtho, darfu amy bachgen: a cam ei fod efe yn aros cybyd, hi a dde chreuodd alaru am dano gan ddywedyd,

5 Nid oes gennif ofal *am* ddim ſy mab yn i mi dy ollwng di ymmaith, llewych ſy lygaid i.

6 Eithr Tobit a ddywedodd wrthi, taw ſu, na ofala ddim, y mae efe yn iach lawen.

7 A hitheu a ddywedodd wrtho, taw â fi, na huda fi, darfu am ſy machgen i: a benydd yr ai hi allan i'r ffordd yr nechaf hwy: y dydd mi fwytaei hi mo'r bwyd, a'r nôs ni pheidiei ag wylo am Tobias ei mab: a'r ŵyr nes darfod penaeth

dde'r neithior, y rhai y tyngasei Ra-
guel yn fyddei i Tobias aros yno. Yna y dywedodd
wrth Raguel, gollwng fi ymmaith, canys
mae yr nhad a'm mam yn eurych am fy ngweled
i.

8 A dwegwn a ddywedodd wrtho, aros gyd
a mi, ac mi a ddanfonaf rai a ddangosodd hefyd
iddo.

9 Eithr Tobias a ddywedodd, nage ddim, ond
gollwng fi at fy nhad.

10 Yna y cyfodadd Raguel i fynu, ac a roddes
i'w wraig iddo, a hanner ei dda, *sef* gweision,
morynnau, a da bythol.

11 Ac wedi iddo eu bendithio, efe a'i danfonodd
ymaith, gan ddywedyd, ô fy mhlant, Duw nef
a roddo.

12 Ac efe a ddywedodd wrth ei ferch, anrhy-
dedu dy chwegrwn a'th chwegr, canys hwynteu
ydynt fy ddâ a mam i ti: gâd i mi glywed gair
llawenydd, ac efe a'i cofanodd hi. Edna hefyd
a ddywedodd wrth Tobias, fy anwyl frawd, Arglw-
ddo'd nef a'th ddygo drachefn, ac a wnêl i mi
weled dy blant ti o'm merch Sara cyn fy marw, fel
y llawenychwyf ger bron yr Arglwydd: ac wele,
dyma yn rhoddi fy merch i ti mewn ymddiried:
paid â'm cadw hi.

PEN. XI.

1 *Mam Tobias yn gweled ei mab yn dyfod:* 10 *Raguel yn cyfarfod ag ef wrth y drws, ac yn ei groesawu:* 14 *Ac yn molianneu Duw:* 17 *Ac yn gosod ei ferch yng nghyfraith.*

1 Ac o hyny yr aeth Tobias ymmaith, gan fo-
lianneu Duw, pa hoc iddo hwyddo ei daith ef,
ac a fendithiodd Raguel, ac Edna ei wraig. Ac
efe a gerddodd rhagddo, nes ddyfod yn agos
i Nineue.

2 Yna Raphael a ddywedodd wrth Tobias,
a fyddaist fy mrawd, pa fodd y gadewaist dy
dad?

3 Brysia o flaen dy wraig, a rhewsiwn y ty.

4 A chymmer yn dy law fustl y pyscodyn: ac
aethant ar ei â'i cerdyn yn dwy hwynt.

5 A'm cydi oedd yn eistedd, dos yn difgwil am ei
ddyfodiad.

6 Ac a'i adnabu ef yn dyfod, ac a ddywedodd
wrth dad ef, Wele dy fab di yn dyfod, a'r gŵr
hwnnw gyd ag ef.

7 Yna y dywedodd Raphael, mi a wn Tobias, yr
agorith dad ei lygaid.

8 Am hynny ît di ei lygaid ef â'r bustl, a phan
rwbbiant, efe a'i rhwbbia hwynt, ac fe fyrth yr
eneinmaith, ac efe a'th wêl di.

9 Yna y rhedodd Anna allan, a hi a fyrthiodd ar
wddf ei mab, gan ddywedyd wrtho, mi a'th welais
di, fab: ac weithian bodlon ydwyf i farw, a hwy a
welsai ill dau.

10 Tobit hefyd a aeth allan tra a'r drws, ac a
dramgwyddodd, ond ei fab a redodd atto,

11 Ac a ymaflodd yn ei dad, ac a daenellodd
beth o'r bustl ar lygaid ei dad: gan ddywedyd,
bydd gyflym fy nhad.

12 Ac wedi iw lygaid ddechreu merwino efe a'i
hanmhloddiodd hwynt;

13 A'r rhuchena dd rifiodd ymmaith oddi wrth
lygaid ei lygaid ef, ac wedi iddo weled ei fab, efe
a'i hymhlodd ar ei wddf ef.

14 Ac a ŵylodd gan ddywedyd, Bendigedic
wyt ô Dduw, a bendigedic yw dy Enw yn dra-
gywydd, a'th holl Angelion sanctaidd fydd fen-
digedic.

15 Canys ti a'm ffrewyllaist, ac a dosturiaist
wrthif: wele fi yn gweled fy mab Tobias: yna
yr aeth ei fab ef i mewn yn llawen, ac a ddango-
sodd iw dâd y mawr bethau a ddigwyddasei iddo
yn Media.

16 Yna'r aeth Tobit allan i gyfarfod â'i wadd
hyd yn mhorth Ninefe, gan ymlawenhau a
molianneu Duw: a rhyfedd oedd gan y rhai
oedd yn edrych arno ef yn cerdded, ei fod ef yn
gweled.

17 A Thobit a gyffesodd yn eu gŵydd hwynt
oll, dearfod i Dduw dosturio wrtho: ac wedi
iddo nesau at Sara ei wadd, efe a'i bendithiodd
hi gan ddywedyd, croeso wrthit fy merch: ben-
digaid fyddo Duw, yr hwn a'th ddug di attom
ni, a bendigedic fyddo dy dâd a'th fam: a llaw-
enydd oedd ym myfc ei holl frodyr ef, y rhai
oedd yn Ninefe.

18 Ac Achiacarus a Nadaeth yno, a Nasbas ei
nai ef: fab ei frawd.

19 A neithior Tobias a gadwyd â llawenydd
mawr faith a wythnod.

Iannus: yr hwn a elwir Nasbas.

PEN. XII.

1 *Tobit yn cynnyg yr hanner i'r Angel am ei hoen:* 6 *Ac yntau yn eu cynnorthwyo hwy ill dau o'r neilldu, ac yn eu cynghori:* 15 *Ac yn dywe-dyd addyn mai Angel Iehofah:* 21 *Ac yn nelwyd ef wrthy.*

YNa y galwodd Tobit ei fab Tobias, ac y dy-
wedodd wrtho, edrych fy mab, am ei gyflog
i'r gŵr a aeth gyd â thi, a rhaid ydyw ei chwa-
negu.

2 A Tobias a ddywedodd wrtho, fy nhad, nid
colled gennif roi iddo ef hanner yr hyn a ddugym
yma i mi.

3 Oherwydd efe a'm dug i adref i ti dracheſn
yn iach, ac a iachaodd fy ngwraig, ac a gyrchodd
yr arian, ac a'th iachâodd titheu hefyd.

4 A'r hena ŵr a ddywedodd, mae yn gyfiawn
iddo eu cael.

5 Yna y galwodd efe yr Angel, ac a ddywedodd
wrtho, cymmer hanner yr hyn oll a ddygaſoch, a
dos yn iach.

6 Eithr efe wedi eu galw hwy ill dau o'r neill-
tu, a ddywedodd wrthynt a dielchwch i Dduw, a
molienwch ef, a rhoddwch iddo ef fawr ogoni-
ant, cyffeſwch yr hyn yd wyd pawb o'r rhai byw, am
y pethau a wnaeth efe i chwi. Peth daionus yw
dielch i'r Arglwydd, a mawrhau ei Enw ef, gan
adrodd gweithredoedd Duw yn barchedig: ac na
ddiogwch yn ei foliannau ef.

7 Cyfrinach y brenin fydd weddus ei chee-
lu: ond gweithredoedd Duw fy ogoneddus eu
cyhoeddi: gwnewch ddaioni, ac ni'ch goddi-
wes drwg.

8 Daionus yw gweddi gyd ag ymprŷd, elusseni
a chyfiawnder: gwell yw ychydig gyd â chyfiawn-
der, na llawer gyd ag anghyfiawnder: gwell yw
i bor elusenau na phen-tyrru aur.

9 Canys elusseni a wared rhag angeu, ac a lan-
hâ bob pechod: y rhai a wnêl elusena chyfiawn-
der a gyfl wnir â bywyd.

10 Eithr pechadurialid fy elynion iw bywyd
eu hunain.

11 Ni chuddiaf ddim rhagoch: mi a ddywedais
mai da yw cadw cyfrinach brenin, a gogoneddus
dangos gweithredoedd Duw ar gyhoedd.

12 Ag yr awron pan weddaiſt di, a'th wadd
Sara, mi a ddugum gof am eich gweddiau ger
bron y Sanctaidd: a phan oeddit yn cladd y mer-
rw yr oeddwn i gyd â thi hefyd.

13 A phan nad oedaiſt godi a gadael dy ginio,
i fyned i gladdu'r dyn marw, nid peddy wei-

thrad

thred dda yn gyddiedic rhagof, eithr yr oeddwn gyd â thi.

14 Ac yr awron Duw a'm danfonodd i'th lachâu dra'th wastad Sara.

15 Myfi yw Raphael, yn o'r faith Angel sanctaidd, y rhai fy yn dwyn i fyny weddiau'r rhai sanctaidd, ac fydd yn tramwy ger bron gogoniant yr hwn sydd sanctaidd.

16 Yna y dychrynasant ill dau, a hwy a fyrthiasant ar eu hwynebau, o blegit hwy a ofnasent.

17 Yna y dywedodd efe wrthynt, nac ofnwch, canys hydd tangneddyf i chwi, eithr rhoddwch ddiolch i Dduw.

18 Canys nid o'm eiredigrwydd fy hun, eithr drwy ewyllys ein Duw ni, y daethym, am hynny rhoddwch ddiolch iddo ef yn dragywydd.

Gen. 18. 3. & 19. 1. Bar. 3. 36. 19 *Beunydd yr ymddangosais i chwi, eithr nid oeddwn yn bwyta nac yn yfed, namyn chwi a welech weledigaeth.

20 Ac yr awron moliennwch Dduw, canys mi a escynnaf at yr hwn a'm danfonodd: eithr scrifennwch yr hyn oll a wnaethpwyd mewn llyfr.

21 Yna y codasant i fyny, ac ni welsant ef mwy?

22 A chyffesu rhyfedd fawr weithredoedd Duw a wnaethant, a'r modd yr ymddangosasei Angel yr Arglwydd iddynt.

PEN. XIII.

Y diolch i Dduw, a scrifennodd Tobit.

ATbobit a scrifennodd weddi o orfoledd, ac a ddywedodd, Bendigaid fyddo Duw, yr hwn sydd yn byw yn dragywyddol, a bendigedig fyddo ei deyrnas ef:

* Deut. 32. 39. 1. sam. 2. 6. doeth. 16. 13. 2 *Canys efe sydd yn strewyllu, ac yn trugarhau, yn dwyn i fynu, ac yn dwyn i fynu eilchwel: ac nid oes neb a all ddiangc o'i law ef.

3 Clodforwch ef, feibion Israel, ger bron y Cenhedloedd, canys efe a'ch gwasgarodd ni yn mysc pleith hwynt.

4 Yno mynegwch ei fawredd, a derchefwch ef yng nghydd pawb sydd fyw: o herwydd efe yw ein Harglwydd ni, a Duw yw ein tad ni byth bythoedd.

5 Ac efe a'n cerydda ni am ein camweddau, ac a dosgutha eilchwel, ac a'n casel yng hyd o fysc yr holl Genhedloedd, yn mhlith y rhai i'n gwascarodd ni.

6 Os dychwelwch atto ef â'ch holl galon, ac â'ch holl feddwl, a gwneuthur yr vnlawn ger ei fron ef, yna y dychwel yntef attoch chwi, ac ni chudd ei wyneb rhagoch, a chwi a gewch weled beth a wna efe i chwi: ma hyny cyffesswch ef â'ch holl enau, a moliennwch Arglwydd y gallu, derchefwch Frenin y tragywyddoldeb. Myfi a'i cyffesaf ef yn nhir fy nghaethiwed, ac a fynegaf ei nerth a'i fawredd ef i genhedl bechadurus, trowch bechaduriaid, a gwnewch gyfiawnder ger ei fron ef, pwy a wyr | a fyn efe chwi, ac a wna efe drugaredd â chwi?

A ddarn hoda efe o honoch chwi.

7 Clodforaf fy Nuw, a'm henaid a fawl Frenin y nefoedd, ac a lawenha yn ei fawredd ef.

8 Llefared pob dyn, a mofled yr Arglwydd am ei gyfiawnder.

| A efyd fyrwyll a weithredoedd dy blant.

9 O Ierusalem y ddinas sanctaidd, efe | a'th fireiwylla di am weithredoedd dy blant, ac efe a dosturia eilchwel wrth feibion y rhai cyfiawn.

10 Molianna yr Arglwydd, oblegid da yw: a bendithia yr Brenin tragywyddol, fel yr adeilader dy dabernacl ef yno, a'm llawenydd: a llawenhaed efe dy gaethion, a charfed pawb a'm maidd yn oes oesfoedd.

11 Cenhedloedd lawer a ddeuant o bell at enw yr Arglwydd Dduw, â rhoddion yn eu dwylaw a rhoddion i Frenin y nefoedd: yr holl genhedlaethau a'th foliannant di: ac a roddant roddion gorfoledd.

12 Melldigedic yw pawb a'th gasaant, a bendigedic yw pawb a'th garant yn dragywydd.

13 Bydd hyfryd a llawen am blant y rhai cyfiawn, canys hwy a gesclir ynghyd, ac a fendithiant Arglwydd y rhai cyfiawn.

14 Gwyn eu byd y rhai a'th garant di, canys hwy a lawenychant yn dy | daioni: gwyn eu byd y rhai a fuant athrist am dy holl ffrewyllion di, canys hwy a fyddant hyfryd o'th blegit, pan welont gwbl o'th ogoniant, ac a lawenychant yn dragywyddol.

15 Moled fy enaid Dduw y Brenin mawr.

16 O herwydd Ierusalem a adeiledir â Saphir, ac â Smaragdus, ac â meini gwerth-lawer dy fur rian, a'th ragfuriau, ag aur coeth.

17 A heolydd Ierusalem a balmentir â meini beril, a charbuncl, ac â meini Ophir.

18 A'i heolydd hi oll a lefant Halelhuia, a'i molant ef, gan ddywedyd, Bendigaid fyddo Duw yr hwn a'i derchafodd hi yn dragywydd.

PEN. XIIII.

Tobit yn rhoddi ei fab, 12. yn mynet i ymadael â Ninive. 11. Efe a'i mam yn marw, a'i claddu hwy. 12 Tobias yn symmud i Ecbatane, 14. ac yn amarw yno, medd wyntef o Ninive Nineue.

ATbobit a ddiweddodd ei gyffes.

2 Ac yr oedd efe amyn dwy trugain a naw mlynedd o'i gaethiwed, ac efe a'i gwnaeth ei hun yn hyspys i'w frodyr a'i berthynasau, ac efe a'i gwahoddodd i'w deyrnas ef.

3 Ac wedi ei fyned yn hen iawn, efe a alwodd ei fab, a chwm mab ei fab, ac a ddywedodd wrtho: wele fy mab, cymmer dy blant, canys wele a heneiddiais, ac ar ymadaw â'r byd hwn yr ydwyf.

4 Dos i Media fy mab, o herwydd yr wyf yn credu pob peth ar a ddywedodd Ionas y Proffwyd yngylch Nineue, y dcstrywir hi, ac y bydd heddwch yn nhir Media ynhytrach dros amser: ac y gwasceric ein brodir ni yn y wlad dda hon, ac allan o'r tir da hwnw: a Ierusalem yn Themi yr Arglwydd, yr hon fydd yddi, a chelfetchir tros amser.

5 A chwithe fy mab, cerdda Duw wrthyt, a'i dychwel hwynt i'w gwlad. Tro yr adeiladwaith y Deml, nid o fath y gwnaf, oni gyflawnir yr oes honno. Ac yn ol hynny y dychwelwch bob man o'r caethiwed, ac a adeiladwch Ierusalem yn anrhydedd dda: a thŷ Dduw a adeiledir yddi ag adeiladaeth gogoneddus, yn holl oesoedd y byd, modd y dywedodd yr Proffwydi am dani.

6 A'r holl Genhedloedd a wir dduwchwant i'r ofni yr Arglwydd Dduw, ac a gladdant eu delwau.

7 Yna y bendithia yr holl Genhedloedd yr Arglwydd, a'i bobl ef a gyffesant Dduw, ac efe a gleiriwlydd a ddyrchafif ei bobl, a phwb a lawenychant a'i a garant yr Arglwydd Dduw mewn gwirioneedd a chyfiawnder, gan wneuthur trugaredd â'n brodyr ni.

8 Ac yn awr fy mab, dos ymmaith o Ninive,

dim dianmhen y daw y peelan a ddywedodd y prophwyd Ionas i ben.

2 Eithr Cadw di yr ddeddf a'r gorchymmynion, a bydd eluſen-gar a chyſiawn, ſel y byddo dda iddi rhagot.

10 Cladd ſi yn weddaid, a'th fam gyd â mi, ac nac ymddiſwch mwy haiach yn Nineſe. Coſia fy mab Tobeth a wnaeth Aman i Achiacharus, yr hwn a'i magodd ef o ymddid yr arweiniodd eſe ef o'r goleuni i'r tywyllwch, ac ſel y gobrwyodd eſe ef drachefn: ac etto Achiacharus a ddiangodd, eithr eſe a gollodd ei handdedigaeth, ac a ddeſcynnodd i'r tywyllwch. Manaſſes a wnaeth eluſen, ac a ddiangodd o fagl yr angeu a oſodaſent iddo, eithr Amma a fyrthyodd i'r fagl, a darfuam dano.

11 Ac yr awron, fy mhlentyn, yſtyriabeth a wna elusendod, ac modd y gwaredcydawnder. A phan ydywedodd eſe y pethau hyn, ei enaid eſ a ballodd yn y gwely: ac yr oedd eſe yn gant, ac amyn dwy arugain mlwydd ooed. Ac eſe a'i claddodd eſ yn anrhyddedus.

12 A phan ſu farw Anna ei fam ef, eſe a'i cladoddd hi gyd â'i dad. Ac aeth Tobiaſ, eſe a'i wraig a'i blant, i Ecbatane at Raguel ei chwegrwn.

13 Ac eſe a heneiddiodd mewn urddas, ac a gladdodd dad mam ei wraig yn anrhyddedus, ac a berchennogodd eu da hwynt, gyd â da Tobit ei dad.

14 Ac a ſu farw yn Ecbatane yngwlad Media; pan oedd gant a faith ar hngain o flwyddau oed.

15 A chyn ei farw, eſe a glybu ddinſtrio Nineſe yr hon a ddug Nabuchodonoſor, ac Aſſerus i gaethiwed: felly eſe a lawenychodd cyn ei farw am Nineſe.

Nenſ. A hwy: a'i cladaſant.

Enillodd Nabuchodonoſor ac Aſſuerus.

¶ IVDETH.

PEN. I.

1 Arphaxad yn cadarnhau Echatane: 5 A Nabuchodonoſor yn rhyfela yn erbyn eſ: 7 Ac yntau yn ymwrthod: 12 Ac yn hyguwth y rhai ni ddanfonaſant eſ: 15 Ac yn lladd Arphaxad: 16 A'r rhai a ddaeth i Ninefe.

NY ddeuddecfed flwyddyn o deyrnaſiad Nabuchodonoſor, yr hwn a deyrnaſodd yn Nineſe y ddinas fawr. Cyn nyddim Arphaxad, yr hwn a deyrnaſodd ar y Mediaid yn Ecbatane,

2 Ac a adeiladodd yn Ecbatane furiau oddi amgylch, o gerric nadd, yn dri chubit o led, ac yn cowe chuſydd o hyd, ac a wnaeth eu hyder y mur o ddec cufydd a thrugain, a'i lledfwr o ddec cufydd a deugain,

3 A thirnu hi a oſododdeſe ar ei phyrth hi o gufydd, a'i tewdwr yn euſyſaen o dri vgain cufydd.

4 Ac eſe a wnaeth ei phyrth hi yn byrth derchafiol, o ddec cufydd a thrugain o vchder, a'i lled yn ddeugain cufydd, yn ſordd iw lueedd gwyr i ſyned allan, ac i ſyddino ei wŷr traed

5 Ie yn y dyddiau hynny y brenin Nabuchodonoſor a ryfelodd yn erbyn brenin Arphaxad yn y maes mawr, hwnyw'r maes yn ardaloedd Ragau.

6 Yn holl drigolion y mynydd-dir, a'r holl rai oedd yn preſſwylio wrth Euphrates, a Thygris, a Hydaſpes gwlâd Arioch brenin yr Elymiaid, a ddaeth atto eſ a llawer iawn o genhedloedd o feibion Chelod a ymgynnullaſant i'r gâd.

7 A Nabuchodonoſor brenin yr Aſſyriaid a ymroddes yr holl rai oedd yn trigo o fewn Perſia, yr holl rai oedd yn trigo yn y gorllewin, ac at y rai oedd yn preſſwylio yn Cilicia, a Damaſcus, a Libanus, ac Antilibanus, ac at yr holl rai oedd yn preſſwylio ar hŷd wyneb y mor-dir,

8 Ac at y bobloedd y rhai oedd o fewn Carmel a Gilead, a Galile vchaf, a'r maes mawr Eſdrelon,

9 Ac at yr holl rai oedd yn Samaria a'i dinaſoedd tha thwnt i'r Iorddonen, hyd Ieruſalem, a Betaneth, a Chelus, a Chades, ac afon yr Aipht, a Thaphnes, a Rameſſe, a holl wlâd Geſem,

10 Hyd oni ddelit y tu hwnt i Tanis, a Memphis, ac at holl drigolion yr Aipht, oni ddelir i derfynau Ethiopia.

11 Ond holl drigolion y wlâd a ddiyſtyraſant orchymmyn Nabuchodonoſor brenin yr Aſſyriaid, ac ni ddaethant gyd ag eſ i'r rhyfel: o herwydd nid ofnaſant rhagddo eſ: ie yr oedd eſe ger eu bronnau hwynt megis yn gwr: am hynny hwy a anfonaſant ymmaith ei genadau eſ heb anrhydedd, hebeu negeſeu drwy ammarch.

12 Am hynny Nabuchodonoſor a lidioedd yn erbyn yr holl wlâd hon yn ddirfawr, ac a dyngodd iw deyrn-gader a'i frenhiniaeth, yr ymddialei eſe ar holl derfynau Cilicia, a Damaſcus, a Syria, ac y lladdei eſe â'r cleddyf holl breſſwyl-wyr gwlâd Moab, a meibion Amman, a holl Iudea, a'i thai oll oedd yn yr Aipht, hyd oni ddelit i derfynau y ddau-for.

13 Yna eſe a fyddinodd â'i gryfdwr yn erbyn brenin Arphaxad, yn ddwyfed flwyddyn ar bymthec, ac eſe a orchfygodd yn ei ryfel: canys eſe a ymchwelodd holl nerth Arphaxad, a'i holl feirch ef, ai holl gerbydau.

14 Ac eſe a enillodd ei dinaſoedd ef, ac a ddaeth hyd Ecbatane, ac a oreſcynnodd y tyrau, ac a anrheithiodd ei heolydd hi, ac a oſododd ei hardduch hi yn wradwydd.

15 Ac eſe a ddaliodd Arphaxad yn mynyddoedd Ragau, ac a'i tarawodd â'i biccellau, ac a'i deſthlwodd ef yn llwyr y dwthwn hwnnw.

16 Felly eſe a ddychwelodd i Nineſe, eſe a'i holl fintei o amryw genhedloedd; yn dyrfa fawr iawn o ryfelwyr, ac eſe a ſu yno yn ſegura, ac yn gwledda, eſe ai lu, dros gant ac vgain o ddiwrnodiau.

PEN. II.

1 Gwneuthur Oloffernes yn barnedig ar y lu, 11 A gorchymmyn iddo nad arbedai neb a'r nid ymroe. 15 ei lu ef, a'i arfau. 23 Y Beeodd o ymuno, ac a ddiſpoddes eſe wrth fynedd.

AC yn y ddiwnwſed flwyddyn, yr ail dydd ar hngain o'r mis cyntaf, yr oedd y gair yn nhŷ Nabuchodonoſor brenin yr Aſſyriaid, yr ymddialei eſe ar yr holl ddaiar ſol y dywedaſei eſe.

2 Felly eſe a alwodd atto ei holl weiſion, a'i holl hendefigion, ac a ymddiddanoad â hwynt, yngbylch ei gyfrynach ddirgel eſ: ac a ſoſododd

ger eu bron hwynt, â'i enau ei hun, holl ddrygioni y ddaiar.

5 Yna hwy a gytunasant ddisetha pôb cnawd a'r ma chanlynasei orchymmyn e ieuau ef.

4 A phan orphennodd efe ei gyfrinach, Nabuchodonosor breninyr Assyriaid a alwodd am Olopherhes tywysog ei filwriaeth, yr hwn oedd ail ar ei ol ef, ac a ddywedodd wrthio,

5 Ecl hyn y dywed y brenin mawr, arglwydd yr holl ddaiar; wele, dôs ymmaith e'm gwydd i, a chymmer gyd â thiwŷr yn ymddiried yn eu nerth eu hunain, o wŷr traed, cant ac vgain mîl, a rhisedi y meirch a'i marchogion, deuddengmîl:

6 A dôs yn erbyn holl wlâd y gorllewin, o herwydd hwy a anufyddhasant i'm gorchymmyn i.

7 A thi a fynegi iddynt, am baratoi o honynt hwy i mi y ddaiar, a'r dwfr, canys myfi a âf allan yn fy llid yn eu herbyn hwynt, ac a orchguddiaf holl wyneb y ddaiar â thraed fyllu, ac mi a'i rhoddaf hwynt yn felyfaeth iddynt,

8 Fel y llanwo eu rhai archelledig hwy en dyfrynnoedd, a'i hafonydd hwynt, a'i llifeiriant a lifa trosodd, wedi eu llenwi â'i celaneddau hwynt.

9 A mi a'i dygaf hwynt yn gaethion i eithafoedd yr holl ddaiar.

10 Gan hynny dôs ymmaith, a goresgyn i mi eu holl derfynau hwynt: ac os ymroddant i ti, ti a'i cedwi hwynt i mi, hyd dydd eu cospedigaeth.

11 Ond am y rhai annfydd, nac arbeded dy lygad hwynt, eithr dyro hwynt i farwolaeth, ac yn yspail i drwy dy holl dîr di.

12 Canys fel yr ydwyfi yn fyw, ac myn gallu fy mrenhiniaeth, beth bynnac a ddywe dais, myfi a'i cwplâf â'm llaw.

13 Na throsfedda dithen yr vn o orchymynion dy arglwydd, eithr cwplâ hwynt yn llwyr, fel y gorchymynnais i ti, ac nac oeda eu gwneuthur hwynt.

14 Yna Olophernes a aeth allan o ŵydd ei arglwydd, ac a alwodd am yr holl bennaethiaid, a thywysogion, a swyddogion llŷ Assur.

15 Ac efe a gyfrifodd y gwŷr etholedig i ryfel, fel y gorchymynnasei ei arglwydd iddo ef, hyd yn gant ac vgain mîl, a deuddeng-mîl o saethyddion ar feirch.

16 Ac efe a'i gosododd hwynt mewn trefn, fel y maeyn arfer o osod llu mawr mewn trefn.

17 Ac efe a gymmerth fintai fawr iawn o gamelod, ac asynnod, i *dawyn* eu beichiau hwynt, a defaid, ac ychen, a geifr yn llyniaeth iddynt, ar y rhai nid oeddrifedit

18 Ac ymborth i bôb gŵr o'r fyddin, a llawer iawn o aur, ac arian, allan o dŷ yr brenin.

19 Yna yr aeth efe a'i holl lu i fordd, fel yr aent hwy o flaen brenin Nabuchodonosor, ac y gorchguddient holl wyneb y ddaiar tua'r gorllewin, â'i carbydau, ac â'i gwŷr meirch, ac â'i gwŷr traed etholedig.

20 A llawer o gymmysg-ddynion a ddaethant gyd â hwynt, fel y ceiliogod rhedyn, ac fel tywod y ddaiar: canysnid oedd rifedi arnynt rhag maint oedd o honynt.

21 A hwy a aethant o Ninefe daith tri dywrnod, tua gwastadedd Bectileth, ac a werfyllasant oddi wrth Bectileth, yn gyfagos i'r mynydd fydd ar y llaw assŵy i Cilicia vchaf.

22 Yna efe a gymmerth ei holl lu, ei wyr traed a'i wŷr meirch, a'r cerbydau, ac a aeth oddi yno â'r mynydd-dîr.

23 Ac a ddiuistriodd Phud, a Lud, ac a anrheithiodd holl feibion Raffes, a meibion Ismael, y rhai oedd tua'r anialwch, o du yr deau i wlâd y Cheliaid.

24 Yna efe a aeth tros Euphrates, ac a aeth trwy Mesopotamia, ac a ddiuistriodd yr holl ddinasoedd vchel, y rhai oedd ar afon Arbonai, hyd oni ddenir i'r môr:

25 Ac efe a oresgynnodd derfynau Cilicia, ac a ddestrywiodd yr holl rai a'i gwrthwynebent ef, ac efe a ddaeth i ardaloedd Iapheth, fy rhai oedd tua'r deau, ar gyfer Arabia.

26 Efe amgylchodd hefyd holl feibion Madian, ac a losgodd eu pebyll hwynt, ac a anrheithiodd eu llueftai hwynt.

27 Yna efe a aeth i wared i wastadedd Damascus, yn nyddiau cynhaiaf y gwenith, ac a losgodden holl fenfydd hwynt, ac a ddifethodd au defaid, a'i gwartheg hwynt, ac efe a anrheithiodd eu dinasoedd hwynt: ac a lwyr yfpeiliodd eu gwleddoedd ac a laddodd eu holl wŷr-ieuange hwynt â min y cleddyf.

28 Am hynny ofn a dychryn a fyrthiodd ar holl drigolion y mor-dir, y rhai oedd yn Sidon, ac yn Tyrus, ac yn trigo yn Sur, ac Ocina, a'r holl rai oedd yn preſſwylio yn Iemnaan: a phreſſwylwŷr Azotus, ac Aſcalon a ofnâſant rhagddo ef yn ddirfawr.

P E N. III.

Yr arfer myr yn ehiol am heddwch, 7 Acyn derbyn Olophernes: 8 Ac ynten yn dinistrio eu duwiau hwy, fel y bydden iddynt addoli Nabuchodonosor yn vnic. 9 Ymae efe yn dyfod yn agos i Iudea.

Felly hwy a anfonasant gennadau, â geiriau hedd ddychlon atto ef, gan ddywedyd,

2 Wele, ni gweiſion Nabuchodonosor y brenin mawr ydym yn ſeſyll yn dy wydd di, gwna inni fel y gwelych yn dda.

3 Wele eiu tai ni, a'n holl leoedd, a'n holl feyſydd gwenith, a'n defaid, a'r gwuchegs, a'n holl luestai, a'n pebyll, yn ſeiſyll o'th flaen di: gwna iddynt fel y gwelych di yn dda.

4 Wele hefyd ein dinasoedd ni a'r rhai ſy yn trigo ynddynt ſyddyn weiſion i ti, tyred a gwna â hwynt, fel y gwelech di 'n dda.

5 Felly y gwŷr a ddaethant at Olopherns, ac a fynegasant wrtho ef yn ôl y geiriau hyn.

6 Ynaefe a ddaeth i wared tua'r mor-dir, efe a'i lu, ac a osododd geidwaid yn y dinasoedd vchel, ac a gymmerth allan o honynt wŷr etholedig yn gynnorthwy *iddo*.

7 Felly hwynt hwy, a'r holl wlad a amgylch a'i groesawasant ef â choronau, â dawnſiau, ac a thympanau.

8 Er hynny efe a ddiſwynodd eu holl frŷdd hwynt, ac a dorrodd i lawr eu llwynau hwynt: canys efe a roddaſei ei frŷd ar ddiuistrio holl dduwiau y tîr, fel yr addolei yr holl genhedloedd Nabuchodonosor yn vnic, ac y galwei pôb tafod a'i llwyth arno ef megis ar Dduw.

9 Ac efe a ddaeth ar gyfer Eſdraelon, yn gyfagos at Dothea, gyferbyn ar gyfyng hir i Iudea.

10 Ac efe a werſyllodd rhwng Geba, a Scythiaid, ac efe a fu yno ſis o ddyddiau, fel y caſclei efe holl lwythau ei lu.

P E. IIII.

1 Yr Iddewon yn ofni Olofernes: 6 Ac yn cadarnhau'r mynyddoedd: 6 Gwyr Bethulia yn ymbaratoi, cymmeryd arnynt gadw'r bylchau: 9 A Iofoel yn ymprydio ac yn gweddio.

Pan glybu meibion Iſrael, y rhai oedd yn preſſwylio yn Iudea, yr hyn oll a wnaethei Olopherncs tywysog llu Nabuchodonosor brenin yr aſſyriaid

ſiaid yr Cenhedloedd, ac fel yr aurheithiaſi i eſe eu holl demlau hwynt, ac y deſtrywiaſei eſe hwynt,

2 Yna hwy a ofnaſant yn ddirfawr rhagddo eſ, ac a drallodwyd o herwydd Ieruſalem, ac o herwydd Teml yr Arglwydd eu Duw,

3 Canys newydd ddyfod i fynu oeddynt hwy or caethiwed, ac yn ddiweddar yr ymgaſclaſei holl bobl Iudæa, ac y ſancteiddiaſid y lleſtri, a'r tŷ, ar ol yr halogedigaeth.

4 Am hynny hwy a anfonaſant i holl ardaloedd Samaria, a'r pen-trefydd, ac i Bethoron, a Belmen, a Iericho, ac i Choba, ac Eſora, ac i ddyffryn Salem,

5 Ac o'r blaen a gymmeraſant bennau y myddoedd vchel, ac a ſuriaſant y pentrefydd oedd ynddynt, ac a ofnaſant *ynddynt* lyniaeth yn ymborth erbyn rhyfel: canys yn ddiweddar y medaſid eu meuſydd hwynt.

6 Ioacim hefyd yr Arch-offeiriad, yr hwn yd-oedd yn y dyddiau hynny, a ſcrifennodd at y rhai oedd yn trigo yn Bethulia, a Betomeſtham, yr hon ſydd ar gyfer ‖ Eſdraelon, gyferbyn a'r ‖ maes mawr, yr hwn ſydd yn gyfagos i Dothaim,

7 Gan ddywedyd *wrthynt* am gadw bylchau y mynydd-dir: canys drwyddynt hwy yr ydoedd dyfodfa i Iudæa, ac yr ydoedd yn hawdd eu lluddias hwynt i ddyfod yno, o herwydd y bwlch ydoedd ſyfing i ddau wr ‖ o'r mwyaf.

8 A meibion Iſrael a wnaethant fel yr gorchymynaſei Ioacim yr Arch-offeiriad iddynt, a ‖ Heſeriaid holl bobl Iſrael, y rhai oedd yn trigo yn Ieruſalem.

9 Yna holl wŷr Iſrael a waeddaſant ar Dduw yn ddifrifol iawn, ac a oſtyngaſant eu heneidiau drwy ddyfalrwydd mawr.

10 Hwynt hwy, a'i gwragedd, a'i plant, a'i haſeiliaid: a phôb dieithr, a gwâs cyflog, a gweiſion pryn, a oſodaſant ſaclı-liain am eu lwynau.

11 Fel hyn pôb gŵr a gwraig, a'r plant, a thrigolion Ieruſalem, a ſyrthiaſant o flaen y Demi, ac a lwſaſant ludw ar eu pennau, ac a ledaſant eu ſaclı-lain ger bron wyneb yr Arglwydd: a lhwy a wiſcaſant yr allor â ſaclı-liain,

12 A hwy a waeddaſant ar Dduw Iſrael i gyd allo yn fŵyd yn ddyfal, ar na roddei eſe eu plant hwy yn yſclyfaeth, a'i gwragedd hwy yn anrhaith, a dinaſoedd eu hetifeddiaethau hwynt yn ddeſtrŵ: a'r Cyſſegr yn halogedigaeth, ac yn wradwydd, ac yn watwargerdd gan y Cenhedloedd.

13 Felly Duw a wrandawodd ar eu gweddi hwnt, ac a'i gwaredodd hwynt o'i blinder: canys y bobl a ymprydiaſanc ddyddiau lawer drwy holl Iudæa, a Ieruſalem, o flaen Cyſſegr yr Arglwydd Hollalluoc.

14 A Ioacim yr Arch-offeiriad, a'r holl Offeiriaid, y rhai oedd yn ſefyll ger bron yr Arglwydd, a'r rhai oedd yn gweini i'r Arglwydd, oedd wedi gwregyſu eu lwynau â ſaclı-liain, ac yn offrymmu poeth-offrwm gwaſtadol, ac addunedau, ac offrymmu gwirfodd y bobl, ac yr oedd lludw ar eu meitrau hwynt.

15 A hwy a waeddaſant ar yr Arglwydd a'i holl nerth, ar iddo ef ymweled yn raſol â holl dŷ Iſrael.

PEN. V.

Achior yn dywedyd i Olopherues beth yw'r Iuddewon; 8 A phesh a wnaethai eu Duw erbyn: 19 Ac yn cynghori nad ymyrrid arnynt hwy: 22 A phawb a'r a'i clywſant yn anfodlon iddo.

YNa y mynegwyd i Olopherues tywyſog milwriaeth yr Aſſyriaid ddarfod i feibion Iſrael ymbaratoi i ryfel, a chau o honynt hwy ſylchau y mynydd-dir, a murio holl goppa y mynyddoedd vchel, a goſod rhwyſtrau yn y meu ſydd:

2 Am hynny eſe a ddigiodd yn ddirfawr, ac a alwodd am holl dywyſogion Moab, a chapteniaid Ammon, a holl lywodraeth wŷr y mor-dir:

3 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, mynegwch i mi, chwi feibion Canaan, pwy ydyw y bobl hyn ſy yn preſſwylio yn y mynydd-dir? a pheth yw'y dinaſoedd y maent yn trigo ynddynt? a pha faint ſydd yn eu llu hwynt? ac ym mha beth y mae en cadernid a'i nerth hwynt? a pha frenin ſydd arnynt, neu dywyſog ar eu llu hwynt?

4 A pha ham y rhoeſant en brŷd na ddeuent i'm cyfarfod i, yn amgenach nâ holl drigolion y gorllewin?

5 Yna y dywedodd * Achior tywyſog holl feibion Ammon, gwrandawed ſy arglwydd air o enau dy wâs, ac myſi a fynegaf i ti y gwiriondd am y bobl hyn ſydd yn preſſwylio yn y mynydd-dir, yn gyfagos i'r lle yr wyt ti yn cyfanneddu: ac ni ddaw celwydd allan o enau dy wâs. * Pen. 11.9.

6 Y bobl hyn ſy o hiliogaeth y Caldeaid,

7 * Ac a ſiant gynt y trigo ym Mesopotamia, o herwydd na fynnent ganlyn dywiau eu tadau, y rhai oedd yngwlâd Caldea. * Gen. 11.31.

8 A hwy a aethant allan o ffordd eu rhieni, ac a addolaſant Dduw y nefoedd, y Duw yr hwn a adwaenent: felly hwythau a'i bwriaſant hwy o ŵydd eu duwiau, a hwythau aſſoeſant i Mesopotamia, yc a wladychaſant yno ddyddiau lawer.

9 * Yna eu Duw hwynt a orchymynodd iddynt ymado o'r lle yr oeddynt ynarosynddo, a mynedi wlâd Canaan, ac yno y trigaſant, ac y cynnyddaſant o aur, ac arian, ac o anifeiliaid lawer iawn. * Gen. 12.1.

10 Pan orchgnddiaſei newyn holl wlâd Canaan, yna hwy a aethant i wared i'r Aipht, ac a arhoſaſant yno, hyd oni ddyehwelaſant, a hwy a wnaed yn dyrfa fawr, fel nâd oedd riſedi ar eu hiliogaeth hwynt.

11 Am hynny brenin yr Aipht a gyfododd yn eu herbyn hwynt, ac a wnaeth yn ddichellgar â hwynt, ac a'i daroſtyngodd hwynt drwy laſur, a phriddfeini, ac a'i gwnaeth hwynt yn gaeth-weiſion. * Exod. 1.8.

12 Yna hwy a lefaſant ar eu Duw, ac eſe a darawodd holl wlâd yr Aipht â phlaau, y rhai ni ellid eu hiachau: felly yr * Aiphtiaid a'ibwriaſant hwy allan o'i gelwg. * Exod. 12.31. 33.

13 * A Duw a ſychodd y mor côch o'i blaen hwynt. * Exod. 14.21.

14 * Ac a'i dug hwy i ‖ fynydd Sina, a Chades Barne, ac a fwriodd ymmaith yr holl rai oedd yn trigoyn yr anialwch. * Exod. 19.1. ‖ *ffordd anialwch Sina.*

15 A hwy a breſſwyliaſant wlâd yr Amoriaid, ac a ddeſtrywiaſant drwy eu cryfder y rhai oll o Eſebon, a chan ſyned tros yr Iorddonen hwy a etifeddaſant yr holl fynydd-dir.

16 A hwy a * yrraſant ymmaith o'i blaen hwynt y Canaaneaid, a'r Pherezziaid, a'r Iebuſiaid, a'r Sychemiaid, a'r holl Gergeſiaid, ac a breſſwyliaſant yno ddyddiau lawer. * Ioſua. 12.8.

17 A thra fuant hwy heb pechu ger bron eu Duw, hwy a lwyddaſant, o herwydd y Duw, yr hwn ſydd yn caſau anwiredd, oedd gyd â hwynt. * Baru.

18 * Ond pan giliaſant hwy o'r ffordd a oſodaſei eſe iddynt, hwy a ddiſtrywiwyd drwy rytelerdd lawer iawn tros ben, * ac a gaeth-gludwyd i wlâd nid oedd eiddynt hwy: a Theml eu Duw hwynt a fw- * 2. Bren. 25. 1, 11.

a fwriwyd i lawr, a'i dinasoedd hwynt a ennillwyd gan y gelynion.

* Ezra 1.1.3. 19 *Ac ynawr y dychwelasant at eu Duw, ac y daethant i fynu o'r wascarfa lle y gwascarasid hwynt, ac y meddiannasant Ierusalem, lle y mae eu cyssegr hwynt, ac y trigasantyn y mynedd-dir, canysanghysfannedd fu.

20 Yn awr gan hynny, fy llwywydd a'm harglwydd, od oes amryfusedd yn y bobl hyn, ac o phechasant yn erbyn eu Duw, yfyriwn mai hyn fydd yn rhwystr iddynt, ac awn i fynu, a goresgynnwn hwynt:

21 Eithr onid oesanwiredd yn eu cenedl hwynt: eled fy arglwydd heibio, rhag iw Harglwydd eu hamddiffyn hwynt, ac iw Duw fod trostynt, ac i ninneu fod yn wradwydd yngolwg yr holl fyd.

22 A phan orphennodd Achior y geiriau hyn, yr holl bobl oedd yn sefyll o amgylch y babell a furmurasant: a phendifigion Olophernes, a'r rhai oll oedd yn presfwylio y mor dir, a Moab, a ddywedasant am ei ladd ef.

23 Canyseb hwynt, nid ofnwn ni rhag wyneb meibion Israel: o herwydd, wele, pobl ydynt liwy heb na nerth na chadernid yn erbyn llu mawr.

24 Am hynny awn i fynu, a hwy a fyddant yn fwyd i'th lu di, ô Arglwydd Olophernes.

PEN. VI.

1 *Olophernes yn diystyru Duw; 7 Ac yn bygwth Achior, ac yn ei yrru ymaith: 14 Y Bethuliaid yn ei dderbyn ef, ac yn gwrandaw arno: 18 Yn gweddio, ac yn cyffuro Achior.*

A Phan ddistawodd twrwf y gwŷr oedd o amgylchyr eisteddfod, yna Olophernes tywysog llu yr Assyriaid a ddywedodd wrth Achior a'r Moabiaid oll, ger bron yr holl bobl ddieithr,

2 A phwy wyd ti Achior, a chyflogedigion Ephraim, fel y prophwydaist yn ein misc ni fel heddyw, ac y dywedaist, ar na ryfelom ni a phobl Israel, am yr ymddefyn eu Duw hwynt? a phwy fydd Duw onid Nabuchodonosor?

3 Efe a enfyn ei nerth, ac a'i difetha hwynt oddi ar wyneb y ddaiar, ac ni wareda eu Duw hwynt: eithr nyni ei weision ef a'i distrywiwn hwynt fel vn gŵr: canys ni allan hwy sefyll tan nerth ein meirch ni.

4 Nyni a'i sathrwn hwy â hwynt, a'i mynyddoedd hwynt a feddwir â'i gwaed, â'i meusydd a lenwir â'i celaneddau hwy, ôl en traed ni allant sefyll o'n blaen: eithr llwyr ddifethir hwynt, medd y brenin Nabuchodonosor, arglwydd yr holl ddaiar, canys efe a ddywedodd, ni bydd vn o'm geiriau ni yn ofer.

5 A thitheu Achior, cyflog-was Ammon, yr hwn a leferaist y geiriau hyn y mydd dy anwiredd, ni chei weled mwyach fy wyneb i o heddyw allan, hyd oni ddialwyf ar y genedl hon a ddaeth o'r Aipht.

‖ Cloddyf 6 Yna ‖ haiarn fy llu i, a lliaws fy ngweision a â trwy dy ystlysau di, a thi a syrthi yn mhlith eu lladdedigion hwynt, pan ddychwelwyf.

7 A'm gweision i a'th ddygant di i'r mynyddoedd, a hwy a'th osodant di yn vn ‖ o'r dinasoedd uchel.

‖ O ddinasoedd y mynediadau i fynu. 8 Ac ni ddifethir di, nes dy ddifetha gud â hwynt.

9 Ac od wyt ti yn gadael ar dy galon na ddelir hwynt, na fyrthied dy wyneb pryd: myfi a'i lleferais, ac ni bydd vn o'm geiriau yn ofer.

‖ O Yna Olophernes a orchymynnod iw weision y thai oedd yn sefyll yn ei babell ef, ddala Achior, a'i ddwyn ef i Bethulia, a'i roddi ef yn mwfo meibion Israel.

11 Felly ei weision ef a'i daliasant, ac a'i dygasant ef allan o'r gwerssyll i'r gwastadedd, ac a aethant o ganol y gwastadedd i'r mynydd-dir, ac a ddaethant at y ffynhonnau sydd tan Bethulia.

12 A phan welodd gwŷr y ddinas hwynt, hwy a godasant eu harfau, ac a aethant allan o'r ddinas, i ben y bryn, a phob gŵr a'r a oedd yn ergydio mewn tafflfon a'i lluddiodd hwynt rhag dyfod i fynu, ac a dafiasant gerric iw herbyn hwynt.

13 Yna hwy a aethant tan y bryn, ac a rwymasant Achior, ac a'i tafiasant i lawr, ac a'i gadawsant ef wrth droed y bryn, ac a aethant at eu harglwydd.

14 Yna meibion Israel a ddaethant i wared o'i dinas, ac a ddaethant atto ef, ac a'i gollyngasant yn rhydd, ac a'i dygasant i Bethulia, ac a'i gosodasant ger bron llywodraethwyr eu dinas.

15 Y rhai oedd yn y dyddiau hyny, Ozias mâb Micha, o lwyth Simeon, a Chabris mâb Gothoniel, a Charmis mâb Melchiel.

16 A hwy a alwasant yaghyd holl henuriaid y ddinas, a'i holl wŷr ieuainge hwy, a'i gwraged a redasant ynghyd i'r gymanfa: a hwy a osodasant Achior yngkanol eu pobl, yna Ozias a ofynnodd iddo ef yr hyn a ddigwyddasei.

17 Ac efe a attebodd, ac a fynegodd iddynt eiriau cyngor Olophernes, a'r holl eiriau a lefarasei efe ym mysc tywysogion Assur, a'r pethau oll a ddywedasei Olophernes yn rhyfygus yn erbyn tŷ Israel.

18 Yna y bobl a fyrthiasant i lawr, ac a addolasant Dduw, ac a waeddasant ar Dduw, gan ddywedyd,

19 O Arglwydd Dduw y nefoedd, edrych ar eu balchder hwy, a thrugarhâ wrth wacleed ein cenedl ni, ac edrych ar wyneb y rhai a sanctteiddiwyd i ti y dydd hwn.

20 Yna hwy a gyssurasant Achior, ac a'i canmolasant ef yn ddirfawr.

21 Ac Ozias a'i cymmerth ef o'r gymmulleidfa ime dŷ, ac a wnaeth wledd i'r Henuriaid: a hwy a alwasant ar Dduw Israel yn gynhorthwy iddynt ar hŷd y nôs honno.

PEN. VII.

1 *Olophernes yn gwarchae ar Bethulia, 7 a'u attal y dwfr oddiwrthynt, 22 Hwythau yn lefain, ac yn murmur yn erbyn eu llywodraethwyr: 33 A hwythau yn addaw ymrei yn mhen y pum nhiwrnod,*

A Thrannoeth Olophernes a orchymynnodd iw holl lu, ac iw holl bobl, y rhai a ddaethent yn gynhorthwy iddo ef, fymmud eu gwerssyllau yn erbyn Bethulia, ac o'r blaen oresgyn ‖ bylchau y mynydd-dir, a gwneuthur rhyfel yn erbyn meibion Israel. ‖ Darn.

2 Yna eu gwŷr cryfion hwynt a fymmudasant eu gwerssyllau y dwthwn hwnnw, a llu y rhyfelwŷr oedd gan mil a deng mil a thrugain o wŷr traed, a deuddeng-mil o wŷr meirch, heb law pobl gymmysc, a gwŷr eraill, y rhai oedd ar eu traed yn eu plith hwynt, yn dyrfa fawr iawn.

3 A hwy a wersyllasant yn y dyffryn, yn gyfagos i Bethulia, wrth y ffynnon: ac a gymhasant ddasant ar lêd ‖ o Dothaim hyd Belmaim, ac ar hŷd o Bethulia i ‖ Cyamon, yr hon sydd ar gyfer Esdraelom. ‖ Ynni, Fast, ŷ, ŷ fyny.

4 A phan welodd meibion Israel eu lliaws

hwynt, hwy a gyffroesant yn erbyn, a phob vn a ddywedodd wrth ei gilydd, yn awr y rhai hyn a orescynnant wyneb yr holl ddaiar: canys ni ddichon y mynyddoedd vchel, na'r dyffrynnoedd, na'r bryniau gynnal eu pwys hwynt.

5 Yna pob vn a gymmerth ei arfau rhyfel, ac a gymmeasant dân ar eu tyrau, ac a arhosasant yn gwilied ar hyd y nos honno.

6 Ac ar yr ail dydd, Olophernes a ddug allan ei holl wŷr meirch yngolwg meibion Israel, y rhai oedd yn Bethulia.

7 Ac ese a ddaliodd sulw ar y ffordd yr elid i fyny iw dinas hwynt, ac ese a ddaeth at eu ffynhonnau dyfroedd hwy, ac a'i goresgynnodd hwynt, ac a losgodd fyddinoedd o ryfel-wŷr arnynt hwy, ac a symmudodd ei werssyll tu ag at ei bobl.

8 Yna holl dywysogion meibion Esau, a holl benaethiaid pobl Moab, a holl gapteiniaid y môr-dir, a ddaethant attto ef, ac a ddywedasant,

9 Gwrandawed ein harglwydd air yn awr, rhag dyfod aftwydd-deb yn dy lu di.

10 Canys y bobl hyn, meibion Israel, nid ydynt yn ymddiried yn eu gwayw-ffyn, eithr yn vchder y mynyddoedd, lle y maent hwy yn presswylio, oblegit anhawdd yw myned i fynu i bennau eu mynyddoedd hwy.

11 Yn awr gan hynny fy Arglwydd, nac ymlaid â hwynt mewn rhyfel byddinoc, ac ni dderfydd am yn gwr o'th bobl di:

12 Aros yn dy werssyllfan, gan gadw pob gŵr o'th lu, a goresgynned dy weision di y ffynnon ddwfr sydd yn dyfod allan o odre y mynydd:

13 Canys oddi yno y mae holl drigiolion Bethulia yn cael eu dwfr: felly syched a'i lladd hwynt, a hwy a roddant i fynu eu dinas; a ninnau a'n pobl a awn i fynu i bennau y mynyddoedd nessaf, ac a werssyllwn yn eu herbyn hwynt, drwy wilied nad elo yn gŵr allan o'r ddinas.

14 Felly hwynt hwy a'i gwragedd, a'i meibion a drengant o newyn; a chyn dyfod y cleddyf yn eu herbyn hwynt, hwy a ddymchwelir yn yr heolydd lle y maent yn trigo.

15 Fel hyn y teli di iddynt hwy daledigaeth drygionus, o herwydd iddynt hwy wrthryfela, ac na ufyddhasant i'th wyneb di yn heddychol.

16 A'i geiriau hwynt a fu fodlon gan Olopherues, a chan ei holl weision: ac ese a orchymynodd wneuthur megis y llefarasent hwy.

17 Felly gwerssyllau meibion Ammon a ymadawsant, a chyd â hwynt bum mil o'r Assyriaid, a hwy a werssyllasant yn y dyffryn, ac a oresgynnasant y dyfroedd, a ffynhonnau dwfr meibion Israel.

18 A meibion Esau a aethant i fynu gyd â meibion Ammon, ac a werssyllasant yn y mynydd-dir ar gyfer Dothaim, a hwy a anfonasant rai o honynt tua'r dehau, a thua'r dwyrain, gyferbyn a Ecrebel, yr hon sydd yn gyfagos i Chusi, yr hon sydd ar afon Mochmur; a'r rhan arall o lu yr Assyriaid a werssyllasant yn y maes, ac a orchguddiasant holl wyneb y wlad; a'i pebyll hwynt, a'i mud, a werssyllasant yn lliaws mawr iawn.

19 A meibion Israel a waeddasant ar yr Arglwydd eu Duw, canys hwy a ddigalonnasent, o herwydd bod eu holl elynion o amgylch, fel na allent ffoi o'i plith hwynt.

20 A holl gynnulleidfa yr Assyriaid, a'r gwŷr traed, a'r cerbydau, a'i gwŷr meirch, a drigasant o'i hamgylch hwynt, bedwar diwrnod ar ddêc ar hugain, fel y pallodd eu holl lestri dyfroedd gan holl drigolion Bethulia.

21 A'r ffynhonnellau a ddiysgyddwyd, ac nid oedd ganddynt ddigon o ddwfr iw yfed dros yn diwrnod: canys tan fesur y rhoddent iddynt ddwfr iw yfed.

22 Am hynny eu plant hwy a lesmeiriasant, a'i gwragedd a'i gwŷr ieuainge a ballasant gan sychedu, ac a syrthiasant yn heolydd y ddinas, ac yng-hynniwerfeydd y pyrth: ac nid oedd nerth ynddynt mwyach.

23 Yna yr holl bobl a ymgasclasant at Ozias, ac at dywysogion y ddinas, yn wŷr ieuainge, ac yn wragedd, ac yn blant, ac a waeddasant â llef vchel, ac a ddywedasant ger bron yr holl Henuriaid,

24 *Duw a farno rhyngom ni a chwi; canys chwi a wnaethoch gam mawr â ni, am na lefarasoch yn heddychlon wrth feibion Assyria. *Exod. 5.21.

25 Canys yn awr nid oes gennym ni gynnorthwywr, eithr Duw a'n gwerthodd ni iw dwylo hwynt, fel i'n cwympem ni i lawr o'i blaen hwynt drwy syched, a thrwy ddinystr mawr.

26 Yn awr gan hynny gelwch hwynt attoch, a rhoddwch yr holl ddinas yn anrhaith i bobl Olophernes, ac iw holl lu ef.

27 Canys gwell i ni fod yn anrhaith iddynt hwy, nâ marw o syched: oblegit ni a fyddwn yn weision, fel y byddo byw ein henioes, ac na welom farwolaeth ein plant o flaen ein llygaid, na'n gwragedd a'n meibion yn meirw.

28 Yr ydym yn galw yn dyst yn eich erbyn chwi y nef a'r ddaiar, a'n Duw ni, ac Arglwydd ein tadau, yr hwn sydd yn dial arnom ni yn ôl ein pechodau, a phechodau ein tadau, ‖ fel na wnelo efe fel hyn y dydd heddyw. ‖ *Rhag ildio ef. Olophernes meuthur.*

29 Yna yr oedd ŵylofain mawr ynghanol y gynnulleidfa gan bawb yn gydtûn: felly hwy a waeddasant ar yr Arglwydd Dduw â llef vchel.

30 Yna y dywedodd Ozias wrthynt hwy, cymmerwch gyssur frodyr, disgwiliwn etto bum nhiwrnod, yn y rhai y dichon yr Arglwydd ein Duw ni ddychwelyd ei drugaredd arnom; canys o'r diwedd ni wrthyd efe mo honom ni.

31 Ac od â y dyddiau hyn heibio, heb ddyfod cynnorthwy i ni, mi a wnaf yn ôl eich gair chwi.

32 Felly efe a wascarodd y bobl iw gwerssyllau, a hwy a aethant ymmaith i'r muroedd, ac i dyrau eu dinas, ac a anfonasant eu gwragedd a'i plant iw tai: a hwy a fuant mewn gottyngiad mawr yn y ddinas.

PEN. VIII.

1 *Cyssur ar ymarweddiad Iudeth y wraig weddw.* 12 *Y mae hi yn beio ar y Llywodraethwyr am addaw ymroi:* 17 *Ac yn eu cynghori hwynt i roi eu gorchwyl ar Dduw.* 28 *Hynthau yn escusodi eu haddewid:* 32 *A hithau yn addo gwneuthur rhyubeth trosfynt hwy.*

ACyn y dyddiau hynny Iudeth a glybu hyn, a hi ydoedd ferch Merari, fab Ox, fab Ioseph, fab Oziel, fab Elcia, fab Ananias, fab Gedeon, fab Raphaim, fab Acitho, fab Elia, fab Eliab, fab Nathamael, fab ‖ Samael, fab Salasadai, fab Israel. ‖ *Samaliel.*

2 A Manasses oedd ei gŵr hi, o'r yn llwyth a gwaedoliaeth â hi: ac efe a fuasei farw yn nyddiau y cynhaiaf haidd.

3 Canys yr oedd efe yn ddyfal yn gwilied y rhai oedd yn rhwymo yscubau yn y maes, a'r gwres a ddaeth ar ei ben ef, fel y syrthiodd ef ar ei wely, ac efe a fu farw yn ninas Bethulia, a hwy a'i cleddasant ef gyd â'i dadau, yn y maes sydd rhwng Dothaim a Balamo.

4 A Iudeth oedd yn ei thŷ ei hun yn weddw dair blynedd, a phedwar mis.

5 A hi a wnaeth iddi babell yn y fan vchaf o'i thŷ, ac a osododd sack-len am ei lwynau, a dillad ei gweddwdod oedd am deni hi.

6 A hi a ymprydiodd holl ddyddiau ei gweddwdod; oddieithr y dydd cyn y Sabbothau, a'r Sabbothau, a'r dydd cyn y newydd-loeraw, a'r newydd-loeraw, a'r gwyliau, ac vchel-ddyddiau tŷ Israel.

7 Ac yr oedd hi yn deg ei gwedd, ac yn lân iawn yr olwg: a Manasses ei gŵr hi a adawsei iddi arr, ac arian, a gweision, a morwynion, ac anifeiliaid, a meulydd, ‖ lle yr oedd hi yn aros.

‖ A hi a'i cadwodd hwynt. 8 Ac nid oedd neb a'r a allei ddwyn drygair yn ei herbyn hi; canys yr ydoedd hi yn ofni Duw yn fawr.

9 Pan glybu hi eirian drygionus y bobl yn erbyn y tywysog, am eu bod hwy yn llescáu gan brinder dyfroedd, (canys Iudeth a glywsei yr holl eiriau a lefarasei Ozias wrthynt hwy, * sef y tyngasei efe wrthynt hwy y rhoddid y ddinas ym mhen y pum nhiwrnod i'r Assyriaid.)

* Pen. 7. 26, 31.

10 Yna hi a anfonodd ei llaw-forwyn, yr hon oedd yn llywodraethu ei holl olud hi, i alw am Ozias, a Chabris, a Charmis, Henuriaid ei dinas:

11 A hwy a ddaethant atti hi, a hitheu a ddywedodd wrthynt, gwrandewch yn awr arnaf, tywysogion y rhai sydd yn presswylio Bethulia; canys nid iawn eich geiriau chwi, y rhai a lefarasoch ger bron y bobl heddyw, o ran y llw hwn a osodasoch, ac a draethasoch rhwng Duw a ‖ ninnau, pan ddywedasoch y rhoddech y ddinas i'n gelynion, oni ddychwelei yr Arglwydd i'n cynnorthwyo ni o fewn y *dyddiau* hyn.

‖ Chwi-shau.

12 Ac yn awr pwy ydych chwi, y rhai a demptiasoch Dduw y dydd heddyw? ac a'ch gosodasoch eich hunain yn lle Duw, ym mysc meibion dynion?

13 Ac yn awr ‖ yr ydych chwi yn ceisio yr Arglwydd Holl-alluoc: ond ni chewch ŵybod dim byth:

‖ Prosmwch yr Arglwydd.

14 Canys ni fedrwch gael allan ddyfnder calon dŷn, na deall y pethau y byddo efe yn eu meddwl, pa fodd wrth hynny y chwiliwch chwi allan Dduw, yr hwn a wnaeth yr holl bethau hyn? ac y gwybyddwch ei feddwl ef? ac y medrwch ddeall ei amcanion ef? Nid felly frodyr, na ddigllonwch yr Arglwydd ein Duw ni.

15 Canys oni fynn efe ein cynnorthwyo ni o fewn pum nhiwrnod, y mae ganddo ef allu i'n hamddiffyn ni pan fynno, a phob dydd, neu i'n dinittrio ni o flaen ein gelynion.

16 Am hynny na rwymwch gyngherion yr Arglwydd ein Duw ni, * canys nid fel dŷn y mae Duw, fel y galler ei fygwth ef, ac nid fel mab dŷn, ‖ fel y gallei ei fannu ef.

* Num. 23. 19. ‖ Fel yr anwadalei.

17 Can hynny disgwiliwn iechydwriaeth oddi wrtho ef, galwn arno ef i'n cynnorthwyo ni, ac efe a wrendy ar ein llef ni, os gwel efe yn dda:

18 Canys ni chysododd yn ein hoesoedd ni, ac nid oes y dydd heddyw, na llwyth, na theulu, na ‖ phobl, na dinas o honom ni, a'r sy yn addoli duwiau a wneir â dwylo, megis y bu yn y dyddiau gynt.

‖ Wele, rhagof.

19 Herwydd pam y rhoddwyd * ein tadau ni i'r cleddyf, ac yn anrhaith, fel y syrthiasant drwy gwymp mawr, o flaen eu gelynion.

* Deut. 28. 25. & 32. 30.

20 Ond nid oedd neb o honom ni Dduw arall, am hynny yr ydym ni yn gobeithio na dairmygai efe mo honom ni, na neb o'n hiliogaeth,

21 Canys os delir nyni felly, Indea a angbyfanneddir, a'n Cyssegr ni a anrheithir, ac efe a gais ei halogedigaeth hi o'n genau ni.

22 ‖ A lladdfa ein brodyr ni, a chaethiwed y wlad, a diffaethwch ein etifeddiaeth, a ddychwel efe ar ein pennau ni ym mysc y Cenhedloedd, pa le bynnac y gwasanaethom ni, ac ni a fyddwn yn gabeth, ac yn wradwydd yngolwg y rhai a'n meddiannant:

‖ Ac os so.

23 Canys ni arweinir ein caethiwed ni mewn hawddgarwch; eithr drwy warth y gesyd yr Arglwydd ein Duw ni hi.

24 Yn awr gan hynny ô frodyr, dangoswn *esampl i'n brodyr, o herwydd arnom ni y mae o calon hwynt, a'r Cyssegr, a'r tŷ, a'r allor sy a'i phwys arnom ni:

* Esampl ffôdd efe ein tadau ni.

25 Heb law hyn oll, diolchwn i'r Arglwydd ein Duw, yr hwn fydd yn ein profi ni, megis y profôdd efe ein tadau ni.

26 Cofiwch yr hyn a wnaeth efe ag * Abraham, a pha fodd y profodd efe Isaac, a'r hyn a wnaed * i Iacob ym Mesopotamia Syria, pan ydoedd efe yn bugeilio defaid Laban brawd ei fam.

* Gen. 22. 1. * Gen. 28. 7.

27 Canys ni phrofodd efe ni yn y tân, fel hwynt hwy, er prawf ar eu calonnau hwynt, ac ni ddialodd arnom ni, eithr yr Arglwydd fydd yn ceryddu y rhai fydd yn nesau atto ef, er mwyn eu hybuddio.

28 Yna Ozias a ddywedodd wrthi hi, â chalon dda y lleferaist yr hyn oll a ddywedaist: ac nid oes a ddichon wrthwynebu dy eiriau di,

29 O herwydd nid heddyw yr eglurwyd dy ddoethined di, eithr er dechreu dy ddyddiau di y gwybu yr holl bobl dy sdoethineb di, canys da yw amcan dy galon di.

30 Ond y bobl oedd yn fawr iawn ei fyched, ac a'n cymhellasant ni i wnenthur iddynt fel y lefarasom, ac i ddwyn arnom lŵ, yr hwn ni tharfeddwn.

31 Am hynny gweddia di yn awr trosom ni, o achos mai gwraig grefyddol ydwyt ti, a'r Arglwydd a enfyn law i lenwi ein ffynonellau ni, fel na lescaom mwyach,

32 Yna y dywedodd Iudeth wrthynt hwy, gwrandewch arnaf, ac mi a wnaf beth y byddo ſŏn am dano drwy yr holl oesoedd gan feibion ein cenhedl ni.

33 Sefwch chwi yn y porth y nôs hon, ac myfi a âf allan mi a'm llaw-forwyn: ac o fewn y dyddiau, yn y rhai y dywedasoch y rhoddech chwi y ddinas i'n gelynion ni, yr Arglwydd a ymwel ag Israel drwy fy llaw i.

34 Ond na cheisiwch chwi morr ymofyn am fy ngweithred i, canys ni fynegafi i chwi, nes gorphen yr hyn yr ydwyf yn ei wneuthur.

35 Yna Ozias ar tywysogion a ddywedasant wrthi hi, dôs mewn heddwch, a'r Arglwydd Dduw a fyddo o'th flaen di, er dialedd ar ein gelynion.

36 Felly hwy a ddychwelasant o'r babell, ac a aethant ymmaith at eu byddinoedd.

PEN. IX.

1 *Iudeth yn ymostwng, a ac yn gweddio ar Dduw, ar iddo lwyddo ei hamcan hi yn erbyn gelynion ei Gyssegr.*

YNa Iudeth a fyrthiodd ar ei hwyneb, ac a osododd ludw ar ei phen, ac a ddiosgodd y sachliain, â'r hwn yr oedd hi wedi ymwisco; ac yng hylch yr amser yr offrymmwyd yr aroglarth yn Ierusalem, o fewn tŷ yr Arglwydd, y prydnawngwaith hwnnw, yna Iudeth a waeddodd â llef vchel, ac a ddywedodd;

5 O Arglwydd Ddnw fy nhâd *Simeon, i'r hon y rhoddaiſt gleddyf i ddial ar y dieithriaid, y rhai a agorasant grôth y forwyn drwy halogedigaeth, ac a ſnoethasant y morddwyd drwy gywilydd, ac a halogasant forwyndod drwy ei hwy a wnaethant felly,)

6 O herwydd paham y rhoddaiſt ti en tywyſogion hwyntˆi'r lladd-fa, a hwy wedi en twyllo a chyſtasant en gwely drwy waed, a thitheu a darewaiſt y gweiſion gyd â'r pennaethiaid, a'r pennaethiaid ar eu gorſeddfeydd;

7 Ac a roddaiſt eu gwragedd hwyntˆ yn yſclyſaeth, a'i merched mewn caethiwed, a'i holl anrhaith hwyntˆ yn gyfran i feibion eu genuit: y rhai oedd yn greſſynu o'ch reſſyndod ti, ac yn ffiaidd gasâynt halogedigaeth eu gwaed, ac a alwaſant arnat ti yn gynnorthwywr; ô Ddnw, ô fy Nuw, gwrando arnaſi *yr hon ſydd weddw.

8 Canys ti a wnaethoſt, nid yn unig y pethau hyn, o either hefyd y pethau a ddigwyddodd o'r blaen, yr rhai a fyddant rhac llaw, athi a feddyliaſt am y pethau preſennol, a'r pethau a ddenant rhac llaw.

9 A'r pethau yr wyt ti yn en hamcanu ſydd preſennol, ac yn dywedyd, wele ni ymma: o herwydd dy holl fyrdd di fy barod, a'th farnedigaethau yn dy rhagwybodaeth.

10 Wele yr Aſſyriaid wedi amlhau drwy eu nerth, ymddercha ſaſant yn en meirch a'i marchogion, ymogonêddaſant yngnadernid y gwŷr traed, ymddiriedaſant i'r darian, ac i'r bŵa, ac i'r ſling-fon, ac nid ydynt yn gwybod mai tydi ô Arglwydd, ſydd yn torri y rhyfeloedd: yr Arglwydd yw dy Enw.

11 Rhwyga di en cadernid hwyntˆâ'th nerth: a dryllia en cryfder hwyntˆâ'th ddigllonedd: canys y maent hwy wedi bwriadu halogi dy Gyſſegr, a diſwyno y Tabernacl lle y mae dy Enw gogoneddus yn gorphwys, a bwrw i lawr ag arfau gwyn dy allor di.

12 Edrych ar en balchder hwyntˆ: anſon dy ddigllonder ar en pennau hwyntˆ: dôd yn fy llaw, i yr hon ydwyf weddw, y nerth a feddyliais i.

13 *Taro di drwy ddichell fy ngwaſnaſau, y gwâs gyd â'r tywyſog, a'r tywyſog gyd â'i wâs, torr di en hyrchder hwyntˆ drwy law benyw.

14 *Canys nid yw dy nerth di mewn lliaws, nac yn allu yn y rhai cedyrn: eithr tydi wyt Arglwydd y rhai goſtyngedic, a chynnorthwy-wr y rhai bychain, amddiffyn-wr y gweiniaid, ymgeledd-wr y rhai gwrthodedic, achub-wr y rhai anobeithiol.

15 Yn ddiammeu *ti yw Duw fy nhad i, a Duw etifeddiaeth Iſrael, llywiawdur neſoedd a daiar, creawdur y dyſroedd, brenin pob creadur, gwrando fy ngweddi,

16 A channiadhâi'm ymadrodd, am dichell i, ſod yn archoll, ac yn anaf yn en herbyn hwy, y rhai ſydd yn amcanu pethau ſceler yn erbyn dy dyſtiolaeth di, a'th dŷ ſanctaidd, a choppa Sion, a thŷ meddiant dy feibion;

17 A gwna i bob cenedl a llwyth gydnabod, mai tydi yw Duw pob gallu, a chadernid, ac nad oes neb arall yn amddiffyn-wr i genhedl Iſrael, ond tydi.

PEN. X.

Judith yn ymadrodd ſio. 10 *Y bi a'i morwyn yn myned allan i'r gwerſyll.* 17 *Y gwil-wyr yn ei dal hi, ac yn ei dwyn at Olophernes.*

A Phan ddarfu iddi bi weiddi ar Ddnw Iſrael, a gorphen yr holl eiriau hyn,

2 Hi a gyſododd o'r ſan y ſyrthiaſai, ac a alwodd ei llaw-forwyn, ac a aeth i wared i'r tŷ, yn yr hwn yr oedd hi yn aros tros ddyddiau y Sabbothau, a thros ei gŵyliau:

3 A hi a fwriodd ymmaith y ſachliain â'r hwn yr ydoedd hi wedi ymwiſco, ac a ddioſcodd ddillad ei gweddwdod, ac a olchodd ei holl gorph trofto â dwfr: ac a ymeneiniodd ag enaint gwerthfawr, ac a oſododd wallt ei phen mewn treſn, ac a roddodd feitr arno, ac a wiſcodd ‖ ei dillad parchedic, yr rhai y byddei hi arferol oi gwiſco ym myw ei gŵr Manaſſes. ‖ *Dillad ei llawenydd.*

4 A hi a gymmerodd ſandalau am ei thraed, ac a wiſcodd fraichledau, a chadwyni, a modrwyau, a chluſt-dlyſau, a'i holl ‖ deganau, ac a ymbingciodd yn wŷch iawn, i hudo llygaid pawb yr hynnac a'i gwelent hi. ‖ *Dlyſau.*

5 Yna hi a roddodd iw llaw-forwyn goſtrelaid o win, ac yſtenid o olew, ac a lanwodd gŵd o ‖ beillieid, ac o ffigys, ac o fara ‖ pellieid, a hi ‖ ddyblygodd ei holl leſtri hyn ynghyd, ac a'i goſododd arni. ‖ *Gras-yd a chaws. Iuxius.* ‖ *Grynbôad.*

6 A hwy a aethant ynghyd i borth dinas Bethulia, ac a gawſant Ozias, a Henuriaid y ddinas, Chabris, a Charmis yn ſefyll wrthe.

7 A phan welſant hwy hi, a bod ei hwynebpryd hi wedi ei newid, a'i dillad wedi en newid, hwynt hwy a ryfeddaſant yn ddirfawr o herwydd ei glendid hi, ac a ddywedaſant wrthi.

8 Duw, Duw ein tadau a roddo i ti râs, ac a gwblhao dy amcanion, i ogoniant meibion Iſrael, a derchafiad Ieruſalem: yna hwy a addolaſant Ddnw.

9 A hi a ddywedodd wrthynt, gorchymynnwch agoryd i mi borth y ddinas, fel yr elwyf allan i gyflawni y ‖ geiriau a leferaſoch chwi wrthifi: ‖ *Pethau* felly hwy a orchymynnaſant i'r llangciau agori iddi, megis ac y dywedaſei hi: a hwythau a wnaethant felly.

10 Yna yr aeth Iudeth allan, hi a'i llaw-forwyn gyd â hi, a gwŷr y ddinas a edrychaſant ar ei hôl, nes iddi ddeſcyn o'r mynydd, a myned trwy'r dyffryn, ac ni allent wedi hynny ei gweled hi.

11 A hwy a aethant ar hyd y ddyffryn yn unlawn, a gwiliadwriaeth gyntaf yr Aſſyriaid a gyfarfu â hi;

12 Ac a'i daliaſant hi, ac a ofynnaſant iddi, o ba bobl yr wyt ti, ac o ba le yr wyti yn dyfod? ac i ba le yr wyti yn myned? a hi a ddywedodd, merch ydwyf o'r Hebræaid, a ffoi yr wyf oddi wrthynt hwy; canys hwy a roddir yn yſclyfaeth i chwi:

13 Ac yr ydwyfi yn dyfod ger bron Olophernes pen tywyſog eich lla chwi, fel y mynegwyf eiriau gwir, ac y dangoſwyf ger ei fron ef y ffordd yr â efe, ac y goreſcyn yr yr holl fynydd-dir, ac ni dderfydd am gorph, nac enioes yn o'i wŷr ef.

14 Pan glybu y gwŷr ei geiriau hi, hwy a ddaliaſant ſalw ar ei hwyneb-pryd hi, ac yr oedd hi yn lan-degodiaeth ger eu bron hwynt, a hwy a ddywedaſant wrthi hi.

15 Tydi a gedwaiſt dy enioes, gan i ti ddyfod i wared ar frŷs ger bron ein harglwydd ni: yn awr gan hynny tyred at ei babell ef, a *rhyw rai* o honom a'th arweiniant di, nes iddynt hwy dy roddi di yn ei law ef.

16 A phan ſeſych di ger ei fron ef, nãc ofna yn dy galon, eithr mynega yn ôl dy ymdroddion, ac efe a wna yn dda i ti?

17 Yna hwy a eſbolſant gan ŵr o honynt, ac a baratoeſant gerbyd iddi hi, ac iw llawforwyn, a hwy a'i dygaſant hi i babell Olophernes.

18 Yna yr oedd rhedegfein drwy 'r holl werſyll, canys ei dyfodiad hi a aeth yn gyhoedd yn y pebyll, a hwy a ddaethant ac a ſafaſant o'i hamgylch hi, canys yr oedd hi yn ſeſyll o'r tu allan i babell Olophernes, nes iddynt hwy fynegi iddo ef pi herwydd hi.

19 A hwy a ryfeddaſant o herwydd ei glendid hi, ac a ryfeddaſant o'i herwydd hi wrth feibion Iſrael, a dywedodd pob vn wrth ei gilydd, pwy a ddirmygei y bobl hyn, ſy a'r fath wragedd yn eu myſc? diau nid yw dda adel vn gŵr o honynt, canys pe gadewid hwynt, hwy a allent ddyllo yr holl ddaiar.

20 A'r rhai oedd yn cyſcu yn ages at Olophernes a aethant allan, a'i holl weiſion ef, ac a'i dygaſant hi i'r babell.

21 Ac Olophernes oedd yn gorphwys ar ei wely mewn canopi, yr hwn ydoedd wedi ei weu o borphor, ac aur, a ſmaragdus, a meini gwerthfawr.

22 A hwy a ſynegaſant iddo ef o'i phlegit hi, ac efe a aeth allan i'r cyntedd o flaen ei babell, a lugernau arian yn myned o'i flaen ef.

23 A phan ddaeth Iudeth ger ei fron ef, a'i weiſion, hwynt oll a ryfeddaſant o herwydd glendid ei hwyneb-pryd hi, hithau gan ſyrthio ar ei hwyneb a ymgrymmodd iddo, a'i weiſion ef a'i codaſant hi i fynu.

PEN. XI.

1 Olophernes yn gofyn i Iudeth yr achos o'i dyfodiad; 6 A hithau yn dywedyd iddo hynny. 12 Pha fodd a pha bryd y gall efe orchfygu: 20 Ynlan yn hoffi ei doethineb a'i glendid hi.

YNa Olophernes a ddywedodd wrthi hi, cymmer gyſſur wraig, nac ofna yn dy galon, canys ni wnethum i niwed i neb a fynnei waſanaethu Nabuchodonoſor brenin yr holl ddaiar.

2 Ac yn awr dy bobl di, y rhai ſydd yn aros yn y mynyddoedd, oni buaſei iddynt hwy ſy nirmygu, ni ddercha faiwn ſy ngwaywffon yn eu herbyn hwynt: ond hwy a wnaethant hyn iddynt eu hunain.

3 Ond yn awr dywed i mi pa ham y ffoaiſt ti oddi wrthyat hwy, ac y daethoſt attom ni? canys ti a ddaethoſt i ddiogelwch, cymmer gyſſur, byw fyddi di yn nôs hon, a rhac llaw:

4 Canys nid oes neb a wna niwed i ti, ond a wnêl yn dda i ti, megis ac y gwneir i weiſion ſy arglwydd frenin Nabuchodonoſor.

5 Yna Iudeth a ddywedodd wrtho ef, derbyn eiriau dy waſanaeth-ferch, a gâd i'th lawforwyn leſaru ger dy fron di, ac ni fynegaf gelwydd i'm harglwydd y nôs hon.

6 Ac os tydi a ganlyni eiriau dy law-forwyn, Duw a wna yn gwbl y peth trwot ti, ac ni phalla ſy arglwydd o'i amcanion.

7 Fel y mae Nabuchodonoſor brenin yr holl ddaiar yn fyw, ac mai byw ei nerth ef, yr hwn a'th anfonodd di i vniawni pob enaid; nid yn vnic dynion a'i gwaſanaethant ef drwot ti, eithr bwyſt-filod y maes, a'r ſcrubliaid, ac ehediaid y nefoedd, a fyddant byw trwy dy nerth di, tan Nabuchodonoſor a'i holl dŷ ef.

8 Canys ni a glywſom ſôn am dy ddoethineb di, a chyfrwyſtra dy galon, ac fe a ſynegwyd drwy 'holl ddaiar, dy fod ti yn vnic yn rhagori drwy yr holl deyrnas, ac yn alluoc mewn gwybodaeth, a yn rhyfedd ynghyfarwyddyd thyſel.

9 Ac yn awr am y peth a leſarodd Achior yn dy eiſteddfod ti, nyni a glywſom ei ymadrodion ef: canys gwŷr Bethulia a'i dalſant ef, ac efe a ſynegodd iddynt yr hyn oll a leſarſai efe wrthit ti?

10 Am hynny ô arglwydd lywiawdr, na ddiyſtyra ei air ef, ond goſod ef at dy galon, canys gwîr yw, o herwydd nid oes dial iw gymmryd yn erbyn ein cenedl ni, ac ni ddichon y cleddyf na gorchfygu hwynt, oddi eithr iddynt hwy bechu yn erbyn eu Duw.

11 Ac yn awr rhac bod ſy arglwydd yn ddioddaith a methu gan ddo yr hyn a amcanodd, marwoleth a ſyrthiodd arnynt hwy, a phechod a'i daliodd hwynt, drwy yr hwn y digiſlonant eu Duw, pa bryd bynnag y gwnelent anweddeidd-dra.

12 O blegit iw llyniaeth hwynt ddarfod, ac iw dwſe hwynt brinhau, hwy a ymgyngheraſant ar ruthro i'r aniſeiliaid, ac y maent ar fedr gwaſtraffu yr hyn oll a waharddodd Duw iddynt hwy trwy ei gyfraith ei ſwytta.

13 Ac y maent ar fedr treulio blaenffrwyth yr ŷd, a degwm y gwin, a'r olew, y rhai a gadwaſant yn ſanctaidd i'r offeiriaid ſydd yn ſeſyll yn Ieruſalem ger bron ein Duw ni: y rhai ni pherthyn i neb o'r bobl gyffwrdd â hwynt yr dwylo.

14 Hefyd hwy a anfonaſant i Ieruſalem, o herwydd y rhai ſy yn trigo yno a wnaethant ſelly, rai i ddwyn iddynt hwy gennad o'r ſeneddr;

15 A phan ddygont hwy air iddynt, yna hwy a wnant ſelly, a hwy a roddir i ti iw diniſtrio a dwthwn hwnnw.

16 Am hynny myſi dy waſanaeth-ferch yn gwybod hyn oll, a ffoais o'i gwydd hwynt: a Duw a'm hanfonodd i wneuthur â thi y cyfrow bethau ac y rhyfedda yr holl ſyd, a'r ſawl a'i clywant oll.

17 Canys dy waſanaeth-ferch ſydd grefyddol, ac yn addoli Duw nef ddydd a nôs: ac yn awr gâd i mi aros gyd â thi fy arglwydd, a'th waſanaeth-ferch â y nôs allan i'r dyffryn, ac mi a weddiaf Dduw, ac efe a ſynega i mi pa bryd y gwnaethant hwy eu pechodau?

18 A minnau a ddeuaf ac a'i mynegaſi ti, ſel yr elych di theu allan a'th holl lu, ac ni bydd neb o honynt hwy a allo dy wrthwynebu di,

19 Ac mi a'th arweiniaf di drwy ganol Iudeines i ti ddyfod o flaen Ieruſalem, ac mi a oſodaf dy eiſteddfa di yn ei chanol hi, a thi a'i hymlidi hwynt fel defaid heb ſugail, ac ni chyfarth ci a'i dafod i'th erbyn: canys hyn a ddywetpwyd i mi drwy fy rhac wybodaeth, ac a ſynegwyd i mi, a myſi a anfonwyd i ſynegi i ti.

20 A'i geiriau hi a rygluddaſant fodd Olophernes, a'i holl weiſion ef, a hwy a ryfeddaſant o herwydd ei doethineb hi, ac a ddywedaſant,

21 Nid oes mor fath wraig o bŷd a gwedd, a doeth ymadroddi, o gwîr bwyglyddi i'r ddaiar.

22 Ac Olophernes a ddywedodd wrthi hi, da y gwnaeth Duw, yr hwn a'th anfonodd di o flaen y bobl, ſel y byddei neerth yn ein dwylo ni, a deſtryw ar y rhai a ddirmygant ſy arglwydd.

23 Ac yn awr yr wyt ti yn lan-deg yr olwg, ac yn ddoeth yn dy amadrodd, os tydi a wnei megis y lleferaiſt, dy Ddaw di ſydd yn Duw i mi, a thi a gei aros yn nhŷ Nabuchodonoſor y brenin: ac a fyddi yn gwroc drwy yr holl ddaiar.

PEN.

PEN. XII.

Judith ſob ſwyddo ſwydd Olophernes a 7 Ac yna y gwer ſyll dri diwrnod, a phob nôs yn galw a medde. 13 Bagoas yn dywedyd wrth Judith am fod yn llawen gyd ag Olophernes, 20 Ac yna, o wir lawnydd am ei chael hi ar ei gwaet.

1 Ac ei ſe a orchymynnodd ei dwyn hi i mewn lle yroedd ei dryſorau ef ynghadw, ac a archodd iddo bwrdd iddi hi o'i ſwydydd ei hun, ac o'i win i yſed.

2 A Judeth a ddywedodd, * ni fwytâſi o bonynt, rhag camwedd: eithr o'r pethau hyn a ddaeth i mi y bydd ſy nhrauſ.

3 Yna Olophernes a ddywedodd wrthi, os derbyn pethau ſydd gyd â thi, o ba le y gallwn ni gael en cyffelyb hwynt i ti? canys nid oes gyd â nâ o'th genedl di.

4 A Judeth a ddywedodd wrtho ef, ſel y mae enaid ti yn fyw ſy Arglwydd, ni threulia dy waſanaeth-ferch yr hyn ſydd gyd â mi, hyd oni wnel yr Arglwydd trwy ſy llaw i yr hyn y rhoddo efe ei bŷd arno.

5 Yna gweiſion Olophernes a'i dygaſant hi i'r babell, a hi a gyſcodd hyd hanner nôs, ac a gyſcodd ar y wiliadwriaeth foreuol,

6 A hi a anfonodd at olophernes, gan ddywedyd gorchymynned ſy arglwydd yn awr ollwng ſwaſanaeth-ferch i fyned allan i weddio.

7 Yna Olophernes a orchymynnodd i wilwŷr a gorph ef na rwyſtrent hi: felly hi a arhoſodd yn gwerſyll dri diwrnod: a hi a ai allan liw nôs i ddyfryn Bethulia, ac a ymolchei mewn ffynnon ddwŷr wrth y gwerſyll.

8 A phanddeuei hi i fyny hi a weddiei ar Arglwydd Ddnw Iſrael, ar iddo ef gyfarwyddo ei ffordd hi, er derchafiad meibion ei phobl.

9 Felly hi a ai i mewn yn lân, ac a drigei yn y babell, hyd oni fwytaei hi ei bwyd yn yr hwyr.

10 Ac ar y pedwerydd dydd Olophernes a wnaeth wledd iw weiſion ei hun yn vnic, ac ni wahoddodd ef neb o'r ſwyddogion i'r wledd.

11 Yna y dywedodd efe wrth Bagoas ſtafellydd, yr hwn oedd ſwyddog ar yr hyn oll a feddei efe; Dos yma gan yr Hebraes yn awr, yr hon ſydd gyd â thi, dyſod attom ni, ſel y bwytao hi, ac yf o gyd â ni.

12 Canys wele cywilydd yw i'n wyneb ni ollwng ymmaith y fath wraig, heb ynddiddan â hi: os bydd i ni ei denu hi attom ni, hi a'n gwatwar ni.

13 Yna Bagoas a aeth ymmaith o ŵydd Olopherneſ, ac a ddaeth i mewn atti hi, ac a ddywedodd: na ddded blin gan y ferch lân ymma ddyfod at ſy Arglwydd, iw hanrhydeddu ger ei fron ef, ac i fod gyd â ni win yn hyfryd, ac i fod y dydd yma fel vn o ferched meibion Aſſyria, y rhai ſydd yn ſefyll yn nhŷ Nabuchodonoſor.

14 A Judeth a ddywedodd wrtho ef, pwy ydwyf fi ſel y dywedwn yn erbyn fy Arglwydd? canys beth bynnac a ſyddo bodlon ganddo ef, mi fŷn a'i gwnaf yn ebrwydd: a hyn fydd i mi yn llawenydd hyd ddydd fy marwolaeth.

15 Felly hi a gyſododd, ac a ymharddodd â dillad, ac â phôb addurn-wiſgoedd gwragedd, a'i llaw-forwyn hi a ddaeth, ac a ledodd iddi hi ar y llawr ar gyfer Olophernes, y crwyn a gawſei yn gan Bagoas iw chyfraid ei hun bennydd, ſel yr ymddoddei hi, ac y bwytaei ar nynt.

16 Pan ddaeth Judeth i mewn ac eiſtedd, yna yr oedd Olophernes a ddychlammodd o'i herſwydd hi, a'i ſyſpryd ef a gynhyrfodd, ac yr oedd yn chwannog iawn i gyd-orwedd â hi: canys yr oedd efe yn gwilied amſer iw thwyllo hi, er y dydd y gwelſei efe hi.

17 Yna Olophernes a ddywedodd wrthi hi, ſŷf yn awr, a bydd lawen gyd â ni.

18 A Judeth a ddywedodd, mi a yfaf yn awr ô arglwydd, canys fy enioes a ſaweygwyd heddyw, rhagor yr holl ddyddiau er pan i'm ganed.

19 Yna y cymmerodd hi, ac y bwyttaodd, ac yr yfodd ger ei fron ef, yr hyn a baratoeſei ei llawforwyn hi.

20 Ac Olophernes a aeth yn llawen o'i phlegit hi, ac a yfodd o win ſwy o lawer nag a yfaſei efe mewn vn dydd er pan aneſid ef.

PEN. XIII.

2 Gadael Judeth ei hunan gyd ag Olophernes, yn ei babell ef: 4 Hithau yn gweddio ar Ddnw am roddi iddi nerth, 8 Ac yn torri ei ben ef, pan oedd efe yn cyſcu: 10 Ac yn dychwelyd ag ef i Bethulia: 17 Hwythau yn ymweled, ac yn ei chanmol hi

A Phan hwyrhaodd hi, ei weiſion ef a ſyſſiaſant i fyned ymmaith, a Bagoas a gaeodd ei babell ef o'r tu allan, ac a ollyngodd ymmaith y rhai oedd yn ſefyll ger bron ei arglwydd, a hwy a aethant iw gwelân: canys yr oeddynt hwy oll yn ddeffygiol, o herwydd hîr y buaſei y wledd:

2 A Judeth a adawyd ei hun yn y babell; ac Olophernes oedd yn gorwedd ar ei wely, canys yr oedd efe wedi ymlenwi *o win. *Eccluſ.*

3 A Judeth a ddywedodd wrth ei llaw-forwyn, am iddi hi ſefyll o'r tu allan iw ſtafell, a diſgwil am ei dyfodiad hi allan, megis y bydd-ei hi bennydd: oblegit hi a ddywedodd yr ai hi allan iw gweddi; ac wrth Bagoas y dywedodd hi yr vn ffunyd. *Eccluſ. 31.20,25.*

4 Felly pawb a aethant ymmaith o'i gŵydd hi, ac ni adawyd neb yn yr ſtafell o fychan i fawr: yna Judeth yn ſefyll wrth ei wely ef a ddywedodd yn ei chalon, ô Arglwydd Ddnw pob nerth, edrych di yr awr honar waith fy nwylo, er derchafiad i Ieruſalem.

5 Canys yn awr y mae yr amſer i gynnorthwyo dy etifeddiaeth, ac i gwplan fy amcanion i, er dyſtrywio y gelynion a gyfodaſant i'n herbyn ni.

6 Yna hi a ddaeth at ‖ erchwyn y gwely, yr hwn oedd wrth ben Olophernes, ac a dynnodd i lawr ei gleddyf oddi yno. ‖ *Gobeſn.*

7 A hi a ddaeth yn nes at y gwely, *ac* a ymaflodd yngwallt ei ben ef, ac a ddywedodd: nertha di fi ô Arglwydd Ddnw y dydd hwn:

8 A hi a darawodd ar ei wddf ef ddwy waith a'i *holl* nerth, ac a dynnodd ymmaith ei ben ef oddi wrtho,

9 Ac a dreiglodd ei gorph ef o'r gwely, ac a dynnodd ymmaith y canopi oddi ar y colofnau, ac wedi ychydig *amŷd* hi a aeth allan, ac a roddes ben Olophernes iw llawforwyn,

10 A hithau a'i roddes ef yn y ‖ tndded *He yr oedd eu bwyd hwynt, yna hwy a aethant allan ill dwyoedd ynghyd, ſel y byddent arferol wrth fyned i weddio, a chan fyned trwy'r gwerſyllfa, hwy a amgylchynaſant y dyffryn hwnnw, a hwy a aethant i fyny i fynydd Bethulia, ac a ddaethant wrth ei phyrth hi. ‖ *Cwd.*

11 Yna y dywedodd Judeth o hir-bell wrth y rhai oedd yn cadw y pyrth, agorwch, agorwch weithian y porth: Duw, *ſef* ein Duw ni ſydd gyd â ni, i wneuthur etto rymmuſter yn Iſrael,

a cha-

a chadernid yn erbyn y gelynion, fel y gwnaeth efe heddyw.

12 A phan glybu gwŷr ei dinas ei llais hi, hwy a fryssiasant ddyfod i wared ar barth en dinas, a hwy a alwasant ynghyd Henuriaid y ddinas.

13 A hwy a redasant ynghyd o fychan i fawr, canys ammeu oedd ganddynt ei dyfod hi: felly hwy a agorasant y porth, ac a'i derbyniasant hwy, ac a gynneuasant dân yn olew, ac a safasant o'i hamgylch hwynt.

14 Yna hi a ddywedodd wrthynt hwy â llef vchel; moliennwch Dduw, canys ni thynnodd efe ymmaith ei dringaredd oddi wrth dŷ Israel, eithr efe a ddiuistriodd ein gelynion ni drwy fy llaw i y nôs hon.

15 Yna hi a dynnodd ei ben ef allan o'r cŵd, ac a'i dangosodd, ac a ddywedodd wrthynt: wele ben Olophernes pen-tywysog milwriaeth yr Assyriaid, ac wele y bryccan yr oedd efe yn gorwedd ynddo yn ei feddwdod; a'r Arglwydd a'i tarawodd ef trwy law benyw. *Canys.*

16 Fel y mae yr Arglwydd yn fyw, yr hwn a'm cadwodd i yn y ffordd y rhodiais arni, fy wyneb i a'i twyllodd ef iw golledigaeth, ac ni wnaeth efe bechod gyd â mi i'm halogi i, ac i'm cywilyddio.

17 Yna y synnodd ar yr holl bobl yn aruthr, ac a ymgrymmasant, ac a addolasant Dduw, ac a ddywedasant o vn-fryd: Bendigedic wyt ti, ein Duw ni, yr hwn a wnaethoſt elynion dy bobl yn ddiddim y dydd heddyw.

18 Yna Ozias a ddywedodd wrthi hi, ô ferch, bendigedic wyt ti gan Dduw goruchaf, rhagor yr holl wragedd ſydd ar y ddaiar, a bendigedic ſyddo yr Arglwydd Dduw, yr hwn a greawdd y nefoedd, a'r ddaiar, yr hwn a'th gyfarwyddodd di i dorri pen tywyſog ein gelynion ni.

19 Oblegid nid ymedy dy obaith di o galon dynion, y rhai a gofiant nerth Duw yn dragywydd i

20 A Duw a wnêl hyn yn glôd tragywyddol i ti, ac a ymwelo â thi â daioni, o herwydd nad arbedaiſt dy enioes, o achos cyſtudd ein cenedl ni, eithr achubaiſt flaen ein cwymp ni, gan rodio yn vniawn ŷngolwg ein Duw nit a'r holl bobl a ddywedaſant, Poed gwîr ſyddo, Amen.

PEN. XIIII.

3 Achior yn clywed Iudeth yn mynegi beth a wnaethai, ac yn derbyn enwaediad. 11 *Trosti pen Olophernes.* 15 *Ei gael ef yn farw, a galaru yn fawr am dano.*

YNa Iudeth a ddywedodd wrthynt hwy, clywch fi yn awr ô frodyr, cymmerwch y pen hwn a chrogwch ef ar y fan vchaf o'm mur ni. *a 2 Mac. 15. 35.*

2 A phan oleuo y borau, a chyſodi yr hanl ar y ddaiar cymmerwch bob vn eich arfau rhyfel, ac eled pob gŵr cadarn allan o'r ddinas, a goſodwch dywyſog arnynt hwy, megis pe byddech chwi ar fedr myned i wared i'r maes at wiliadwriaeth yr Aſſyriaid, ond nac ewch chwi i wared.

3 Yna hwy a gymmerant eu harfau, ac a ânt iw gwerſyll, ac a godant dywyſogion llu yr Aſſyriaid, ac a redant i babell Olophernes, ond ni'n cânt ef: yna ofn a ſyrth arnynt hwy, a hwy a ffoant o'ch gŵydd chwi.

4 Felly chwi, a holl drigolion ardaloedd Iſrael, a'i herlidiwch hwynt, ac a'i methrwch ar hŷd eu ffyrdd.

5 Ond cyn i chwi wneuthur y pethau hyn, gelwch i mi Achior yr Ammoniad, fel y gwelo efe, ac yr adwaeno yr hwna ddiyſtyrodd dŷ Iſrael, a'r hwn a'i hanfonodd ef attom ni, megis i farwolaeth.

6 Yna hwy a alwaſant Achior allan o dŷ Ozias, a phan ddaeth efe, a gweled pen Olophernes yn llaw rhyw ŵr ynghynnulleidfa y bobl, efe a ſyrthiodd ar ei wyneb, a'i yſpryd ef a ballodd.

7 Eithr pan godaſant hwy ef i fyny, efe a ſyrthiodd wrth draed Iudeth, ac fa ymgymmodd ger ei bron hi, ac a ddywedodd: Bendigedic wyt ti trwy holl bebyll Iuda, a thrwy yr holl Genhedloedd, pwy bynnac a glywant dy enw di a ſynnant.

8 Yn awr gan hynny mynega i mi yr hyn oll a wnaethoſt yn y dyddiau hyn: yna Iudeth a fynegodd iddo efe ynghanol y bobl yr hyn oll a wnaethei hi, er y dydd yr aethei hi allan, hyd yr awr honno y llefarei hi wrthynt hwy.

9 A phan orphennodd hi lefaru, *yna* y bobl a floeddiaſant â llef vchel, ac a roddaſant lef iawen yn eu dinas.

10 A phan welodd Achior yr hyn oll a wnaethoſt Duw Iſrael, efe a gredodd yn Nuw yn ddiarfaeſ, ac a enwaedodd gnawd ei ddienwaediad: ac efe a gyſſylltwyd at dŷ Iſrael hyd y dydd hwn.

11 A pdan gyſododdy wawr, hwy a gregaſant ben Olophernes ar y mûr, a'r holl wyr a gymmeraſant eu harfau, ac a aethant allan yn fintioedd i fylchau y mynydd.

12 A phan welodd yr Aſſyriaid hwynt, hwy chan a anfonaſant eu tywyſogion, y rhai a ddaethant at eu capteniaid, a'i tribuniaid, ac at eu holl lywiawd-wyr.

13 A hwy a ddaethant at babell Olophernes, ac a ddywedaſant wrth yr hwn oedd *ſyddo* ar ei eiddo ef oll, deffro yn awr ein harglwydd ni: canys y caeth-weiſion a feiddiaſant dyfod i wared yn ein herbyn ni i ryfel, fel y diſtether hwynt yn gwbl.

14 Yna yr aeth Bagoas i mewn, ac a gurodd wrth ddrws y babell; o blegit efe a dybiodd ei fod ef yn cyſcu gyd â Iudeth.

15 Pan nad attebodd neb, efe a agorodd, ac a aeth i mewn i'r ſtafell, ac a'i cafodd ef wedi ei daflu ar a llawr yn farw, a'i ben wedi ei ddwyn ymmaith oddi wrtho.

16 Am hynny efe a waeddodd â llef vchel, a *Ym.* ſyloſain, ac a griddfan, ac â bloeddddirfawr, ac a rwygodd ei ddillad.

17 Yna efe a aeth i'r babell lle y bydded Iudeth yn aros, ac ni's cafodd hi, am hynny efe a neidiodd at y bobl, ac a waeddodd,

18 Y caeth-weiſion hyn a wnaethant ddirdra yn wraig o'r Hebræiad a wnaeth wradwydd i dŷ brenin Nabuchodonoſor: canys wele Olophernes *yn gorwedd* ar y ddaiar, a'i ben hefod ganddo.

19 Pan glybu tywyſogion llu yr Aſſyriaid hyn, hwy a rwygaſant yn y fan eu dillad, a'i medyllian hwy a gythryblwyd yn ddirfawr: ac yr oedd llefain, a gweddi mawr iawn o fewn y gwerſyll.

PEN. XV.

1 Ymlid yr Aſſyriaid, a'i lladd. 8 *Yr Archoffeiriad yn dyfod i weled Iudeth.* 11 *Rhoi dogreſa Olophernes i Iudeth:* 13 *A'r gwragedd yn nicbroni hi â garlantau.*

A Phan glywſant hwy y rhai oedd yn y pebyll, hwy a ſynnaſant o herwydd y weithred:

2 Ac ofn a dychryn a ſyrthiodd arnynt hwy, fel nad oedd neb mwyach a allei aros yn wyneb ei gilydd, eithr yn waſcaredig y ſloeſant o vn fryd i holl ſyrdd y gwaſtadedd, a'r mynydd-oed-

3 Ac

rhai a wersyllasent yn y mynyddoedd
Bethulia a ffoesant : yna meibion Is-
yr hyfelwr o honynt, a ruthrasant ar-
Ozias a anfonodd i Bethomasthem, ac i
Cobai, ac i Chola, ac i holl derfynau
rai i fynegi iddynt hwy yr hyna ddarfua-
beri iddynt hwy oll ruthro ar y gelynion,
hwynt.
phan glybu meibion Israel, hwy a rn
oll o vn fryd iw derbyn hwynt hyd
selly hefyd y rhai a ddaethai o Ieru-
ac o'r holl fynydd-dîr : canys rhai a fy-
iddynt hwy yr hyn a'i wnaethid yngwer-
n gelynion, a'r rhai oedd yn Galaad, ac
Galile a'i hymlidiasant hwynt â phla mawr,
iddynt fyned heibio i Ddamascus, a'i har-
A'r rhan arall, y rhai oedd yn trigo yn Be-
a ruthrasant i werssyll yr Assyriaid, ac a'i
lliasant hwy, ac a ymgyfoethogasant yn
wrt.
A meibion Israel, y rhai a ddychwelasant o'r
ddigaeth, a berchennogasant y gweddill :
thydd a'r dinasoedd, y rhai oedd yn y my-
ddir, ac yn y dyffryn-dir a gawsant anrhaith
, canys yn lliaws oedd fawr iawn.
Yna Ioacim yr Arch-offeiriad, a Henuriaid
bion Israel, y rhai oedd yn trigo yn Ierusa-
a ddaethant i edrych y daioni a wnaethei
w Israel, ac i gael gweled Iudeth, ac i
ddiddan yn heddychlon â hi.
A phan ddaethant hwy atti hi, hwy a'i ben-
asant hi o vn-fryd, ac a ddywedasant wrthi;
yw derchafiad Ierusalem ; ti yw mawr ogo-
Israel ; ti yw mawr ‖ barch ein cenedl ni.
Canys ti a wnaethost hyn oll a'th law di, ti a
aethost ddaioni ag Israel, a Duw sy fodlon idd-
, bendigedic fyddych di gan yr Holl-allnoc Ar-
yddi byth yn dragywydd. A'r holl bobl a
wasant, Felly y byddo.
A'r bobl a yspeiliasant y gwerssyll tros
ugeiniwrnod ar hugain, a hwy a roddasant i
Iudeth babell Olophernes a'r holl lestri arian,
a gwelau, a'r cawgiau, a'i holl ddodrefn ef : a
hi a'i cymmerth hwynt, ac a'i gosododd ar ei
il, ac a baratôdd ei menni, ac a'i llwythodd
nynt.
Yna holl wragedd Israel a redasant ynghyd
a gweled hi, ac a'i bendithiasant hi, ac a wnae-
ant ddawns yn eu mysc eu hun iddi hi : a hi
gymmerodd ganghennau yn ei dwylo, ac a'i rho-
dasant hefyd i'r gwragedd oedd gyd â hi.
Ac hwythau hefyd a'i coronasant hi ag oli-
ynydd, a'r hon oedd gyd â hi, a hi a aeth o
lan yr holl bobl mewn dawns, gan arwain yr
holl wragedd : a holl wŷr Israel a ganlynasant
yn arfog, â choronau, ac â chaniadau yn eu gen-
au.

PEN. XVI.

1 *Iudeth yn canu.* 19 *Iudeth yn cael gras dodrefn Olophernes i'r Arglwydd.* 23 *Ac yn marw yn Bethulia, yn wraig weddw o anrhydedd mawr.* 24 *A holl Israel yn cwyno ei marwolaeth hi.*

YNa y dechreuodd Iudeth ganu y gyffes hon yn holl Israel, a'r holl bobl a ganasant y gân hon, ar ei hôl hi.

2 A Iudeth a ddywedodd, Dechreuwch i'm hun i â thympanau, cenwch iddo ef Psalm, a mawl, derchefwch ef, a gelwch ar ei enw.

3 Canys Duw sydd yn torri y rhyfeloedd, o herwydd yn y gwersyllocd ym mysc y bobl y gwaredodd ete ei o law sy erlid-wŷr.

4 Assur a ddaeth o'r mynyddoedd allan o'r gogledd, efe a ddaeth â miloedd yn eu lueoedd, ei * lu- * Pen. aws ef a argaeodd yr afonydd, a'i fatchogion ef 2,11,15. a orchuddiasant y bryniau.

5 Efe a ddywedodd y lloscei fy ardaloedd i, ac y lladdei fy ngwŷr ieuainge â'r cleddyf, ac y curai y plant sugno wrth y llawr, ac y rhoddei fy rhai bychain yn yspail, a'm gweryson yn yscyfaeth.

6 Ond yr Holl-alluog Arglwydd a'i diddymmodd hwynt, trwy law benyw.

7 Canys ni syrthiodd y cadarn drwy wŷr ieuainge, ac nid meibion Titan a'i tarawsant ef, so nid y cawri vchel a ymosodasant yn ei erbyn ef : eithr Iudeth merch Merari, drwy ei hwyneb-pryd a'i gwanhychodd ef.

8 O blegit hi a ddiosgodd ddillad ei gweddwdod, er dderchafiad y rhai gorthrymedic o Israel, hi a ŝrodd ei hwyneb ag ennaint, ac a gylymmodd ei gwallt mewn meitr, ac a gymmerth wisc liain iw dwyllo ef.

9 Ei sandalau hi a hudodd ei lygaid ef, a'i glendid hi a garcharodd ei feddwl ef, y cleddyf a aeth trwy ei wddf ef.

10 Y Perfiaid a grynasant o herwydd ei hŷder hi : a'r Mediaid, a ‖ gythryblwyd o herwydd ei ‖ *Wrad.* hŷder hi. *wyddwyd*

11 Yna fy rhai gostyngedig a orfoleddasant, am rhai gweniaid a floeddiasant : a ‖ hwythau a ofnasant, derchafasant eu lleis, a dychwelasant. ‖ *Yr Assyriaid.*

12 Meibion llancesau a'i trywanasant hwy, ac a'i harchollasant fel plant ffoaduriaid : disethwyd hwynt gan rhyfel yr Arglwydd fy Nuw i.

13 Myfi o ganaf i'r Arglwydd gân ‖ newydd, ô ‖ *Moliant* Arglwydd ti ydwyt fawr, a gogoneddus, rhyfeddol mewn nerth, ac anorchfygol.

14 Gwasanaethed yr holl greaduriaid dydi, canys ti a ddywedaist, a hwynt a wnaed : ti a anfonaist dy Yspryd, ac efe a'i creawdd hwynt : ac nid oes neb a wrthwyneb dy lef di.

15 Canys y mynyddoedd a gyffroant oddi ar eu seiliau, gyd a'r dyfroedd, y creigiau hefyd a ddodant fel cŵyr yn dy ŵydd di, etto trugarog wyt i'r rhai a'th ofnant.

16 Canys yr holl aberthau sydd ry fychain yn arogl peraidd, a'r holl fraster sydd ry fychain yn boeth offrwm i ti : ond yr hwn sydd yn ofni yr Arglwydd sydd fawr bôb amser.

17 Gwae yr Cenhedloedd sydd yn ymgodi yn erbyn fy nghenedl : yr Arglwydd Holl-alluog a ddial arnynt hwy yn nydd y farn, a'i wy anfon tân, a phryfed ar eu cnawd hwynt : a hwy a wylant gan eu clywed yn dragywydd.

18 A phan aethant hwy i Ierusalem, hwy a addolasant yr Arglwydd, a hwyn gyntaf ac y puryd y bobl, hwy a offrymmasant eu poeth-offrymmau, a'i haddunedau, a'i rhoddion.

19 Iudeth hefyd a offrymmodd holl lestri Olofernes, y rhai a roddasei y bobl iddi hi ; a hi a roddodd y canopi a gymmerasei hi o'i ftafell ef, yn offrwm i'r Arglwydd.

20 Felly y bobl a fuant lawen yn Ierusalem ger bron y Cyssegr, tros dri mîs : a Iudeth a arhosodd gyd â hwynt.

21 Ac wedi y dyddiau hynny, pôb vn a ddychwelodd iw etifeddiaeth ei hun, a Iudeth a aeth i Bethulia, ac a drigodd yn ei chyfoeth ei hun ; ac yr oedd hi yn ei hamser yn ogoneddus drwy'r holl wlâd.

22 A llaweroedd a'i chwennychasant hi, ond nid chasodd gŵr ei hadnabod hi holl ddyddiau ei henioes, o'r awr y bu farw Manasses ei gwr hi, ac y casclwyd ef at ei bobl.

23 A hi a aeth rhagddi yn fawr iawn, ac a heneiddiodd yn nhŷ ei gŵr, yn bum mlwydd a chant: ac a ollyngodd ei llaw-forwyn yn rhydd: a hi a fu farw yn Bethulia, a hwy a'i claddasant hi ‖ yn medd ei gŵr Manasses.

24 A thŷ Israel a alarodd am deni hi saith mis o ddyddiau, a chyn iddi hi farw hi a ranodd ei golud i'r holl rai nessaf i Manasses ei gŵr, ac i'r rhai nessaf o'i chenedl ei hun.

25 Ac nid oedd mwyach nêb a ddychrynei feibion Israel, yn holl ddyddiau Indeth, nac wedi ei marwolaeth hi ddyddiau lawer.

¶ Y RHAN ARALL O BENODAU LLYFR Esther heb fod yn yr Hebræ-aec, nac yn y Calde-aec,

Rhan o'r ddecfed benned yn ol y Groec.

5 Mardocheus yn cofio ac yn deongl ei freuddwyd, am yr afon a'r ddwy ddraig.

Na y dywedodd Mardocheus, Duw a wnaeth hyn.

5 Canys côf yw gennyf y breuddwyd a welais am y pethau hyn: o blegit ni phallodd dim o hynny.

6 Ffynnon fechan a aeth yn afon, ac yn oedd goleuni, a haul, a dwfr mawr: Esther yr hon a briododd y brenin, ac a wnaeth efe yn freuhines, yw'r afon.

7 A'r ddwy ddraig ydwyf innau, ac Aman:

8 A'r Cenhedloedd oedd y rhai a ddaethant i ddisetha henw yr Iddewon.

9 A'm cenedl i yw'r Israel ymma, y rhai a floeddiasant ar yr Arglwydd, a hwy a achubwyd: fe yr Arglwydd a achubodd ei bobl, a'r Arglwydd a'n gwaredodd ni o'r drygau hyn oll: a Duw a wnaeth arwyddion a gwrthiau mawrion, y rhai ni wnaethpwyd ym mysc y Cenhedloedd.

10 Am hynny y gwnaeth efe ddau goel-bren, yn i bobl Duw, a'r llall i'r Cenhedloedd oll.

11 A'r ddau goel-bren hyn a ddaethant ger bron Duw, ‖ tros yr holl Genhedloedd, erbyn awr, ac amser, a dydd farn.

‖ Ym mysc.

12 Pelly Duw a feddyliodd am ei bobl, ac a gyfiawnhaodd ei etifeddiaeth.

13 Am hynny y dyddiau hynny fyddant iddynt hwy yn y mis Adar, a'r pedwerydd dydd a'r dêc, a'r pymthegfed o'r mis, gyd ag ymgyfarfod, a llawenydd, a hyfrydwch ger bron Duw, ym mysc i ei bobl ef byth tros *bôb* oes.

PEN. XI.

1 Bonedd a gradd Mardocheus. 6 Y mae efe yn breuddwydio o ddwy ddraig yn dyfodallan i ymladd: 10 Ac o ffynnon fechan, yr hon aeth yn ddwfr mawr.

YN ybedwaredd flwyddyn o deyrnasiad Ptolomeus a Chleopatra, y dug Dositheus, yr hwn a ddywedodd ei fod yn offeiriad ac yn Lefiad, a'i fab Ptolomæus, y llythyr hwn am y purim, yr hwn y dywedasant mai *hwnnw* oedd, ac i Lysimachus fab Ptolomæus, yr hwn oedd yn Ierusalem, ei gyfaithu.

2 Yr ail flwyddyn o deyrnasiad Artaxerxes mawr, y dydd cyntaf o fis Nisan, y breuddwydiodd Mardocheus mab Iairus, fab Simei, fab Cisai, o lwyth Beniamin,

3 Yr hwn oedd Iddew, ac yn trigo yn ninas Susa, gŵr mawr, am ei fod yn wenidog yn llŷs y brenin.

4 Ac *yn* oedd efe o'r gaeth-glud a gaeth-gludasei Nabuchodonosor brenin Babilon o Ierusalem, gyd a Iechonias brenin Iuda: ac dymma ei freuddwyd ef.

5 Wele sain twrwf, taranau, a daiar-gryn, a chythrwfi ar y ddaiar.

6 Ac wele, dwy ddraig fawr a ddaethant allan yn barod bôb yn o honynt i ymladd, a'i llef oedd fawr.

7 Ac wrth eu llef hwynt yr ymbaratôdd yr holl Genhedloedd i ryfel, fel yr ymladdent yn erbyn y genedl gyfiawn.

8 Ac wele diwrnod tywyll, a niwlog: cyndda, ac ing, dryg-fyd, a thrallod mawr ar y ddaiar.

9 Yna y trallodwyd yr holl genedl gyfiawn, gan ofni eu dryg-fyd, ac yn barod iw difetha.

10 Yna hwy a waeddasant ar Dduw, ac wrth eu gwaedd hwynt y daeth megis o ffynnon fechan, afon fawr, a dwfr lawer.

11 Goleuni hefyd a haul a gyfododd, a'r rhai isel-radd a dderchafwyd, ac a ddifasant y gogoneddus.

12 A phan gyfododd Mardocheus, yr hwn a welsei y breuddwyd hwn, a'r hyn a fynnei Duw ei wneuthur: bu y breuddwyd hwn ganddo mei galon, a thrwy bôb rhefwm y chwennychei efe ei ŵybod ef, hyd oni oedd hi yn nôs.

PEN. XII.

2 Mardocheus yn datcuddio traddwriath y ddau Eunuch; 5 A'r brenin am hynny yn ei gynnyddef iw lys, ac yn ei obrwyo ef.

AC yr oedd Mardocheus yn gorphwys yn llŷs, gyd â Gabatha a Tharra, dau o fasleiyddion, y brenin, y rhai oedd yn cadw y llŷs:

2 * Efe a glybu hefyd eu hamcanion hwynt, ac a chwiliodd allan eu bwriad hwynt, ac a gafodd mai bod eu bôd hwy yn barod i roi llaw ar y brenin Artaxerxes, ac efe a ddangosodd i'r brenin am danynt hwy. * Ellr. 2. 21. 6. 6.3.

3 A'r brenin a holodd ei ddau ffasellyd, a hwy a gyffesasant, ac a grogwyd.

4 Yna 'r scrifennodd y brenin y pethau hyn mewn coffadwriaeth. Mardocheus hefyd a scrifennodd yr vn pethau.

5 A'r brenin a orchymynnodd i Mardocheus wasanaethu yn y llŷs, ac a roddes iddo ef roddion am hyn.

6 Eithr Aman *mab* Amadathus yr Agagiad, yr hwn oedd ogoneddus yngolwg y brenin, a geisiodd ddrygu Mardocheus a'i bobl, o achos dau ffasellydd y brenin.

PEN. XIII.

1 Copi o lythyr y brenin i ddifetha'r Iddewon: 8 A gweddi Mardocheus trostynt hwy.

DYmma hefyd gôpi o llythyr. Y brenhin mawr Artaxerxes sydd yn scrifennu hyn at y tywysogion, a'r rhaglawiaid, y rhai sydd tano ef, ar saith a thrugain a chant o daleithiau, o India hyd Ethiopia.

2 Gan fy mod i yn arglwydd ar genhedloedd lawer,

ac yn llywodraethu yr holl fyd, mi a ewyllysiaf
ith ymdderchafu o herwydd caderniid awdurdod,
eithr gan lywodraethu yn addfwyn, ac yn
ddid bôb amſer, oſod y deiliaid yn waſtadol
bywyd llonydd, a gwneuthur y deyrnas yn
chol, ac yn hyfforddus, hyd yr eithafoedd, ac
ddwdd beddwch, yr hwn y mae pôb dyn yn ei
nwyn.

7 A phan ymgyngherais i â'm cynghorwyr pa
dd y dygid hyn i ben, Aman, yr hwn a aeth yn
gwol mewn doethineb gyd â nyni, ac ſydd hyſ-
yn ei fod mewn dianwadal ewyllys da, a ſiccr
ddlondeb, yr hwn ſydd yn caelyr all anrhydedd
yn deyrnas,

8 A ſynegodd i ni fod pobl adeas wedi ymgy-
myſo â holl lwythau y bŷd, yn wrthwynebus eu
rraith i bôb cenedl, ac yn eſceulusò yn waſtad or-
dreuthion brenhinoedd, fel na all vndeb ein teyr-
nhoedd ni, yr hon yr ydym ni yn anrhydeddus yn
mwyn, fyned ‖ rhagddi.

9 Pan gawſom ninnau ŵybod y modd y mae y
enhedl hon yn vnic wedi ymoſod i wrthwynebu
bôb dyn yn oeſtad, gan newidio, ac ymraſaelio â'r
ethau yr ydym ni yn eu gorchymmyn, trwy
ddwyn cyfreithiau dieithr, a chan gyflawni pob
rygioni a fedronc, fel na chaffo ein brenhiniaeth
waſtadfod:

10 Am hynny y gorchymynnaſom am y rhai a yſ-
rifio i chwi mewn ſcrifen oddi wrth Aman (yr
ſydd ſwddog ar ein materion, ac yn ail i ni)
thwyr ddifetha hwynt oll gyd â'r gwragedd a'i
ant, drwy gleddyfau eu gelynion, heb ddim
rugaredd na thoſturi, ar y pedwerydd dydd ar
deg o Adar, *hynny yw* yr deuddecfed mîs o'r
lwyddyn breſennol hon:

11 Fel y byddo o hyn allan i'r rhai oedd *gynt*, ac
awr ydynt elynion (wedi iddynt mewn vn dydd,
thwy derchddeſcyn i vffern) adael pethau yn llo-
wydd, ac yn gwbl ddidrallod i ni.

12 ‖ Yntef (gan feddwl am holl weithredoedd yr
Arglwydd) a weddiodd, ar yr Arglwydd,

13 Ac a ddywedodd: O Arglwydd, Arglwydd,
Brenhinllwng Frenin, oblegid bod peth yn dy
dnaint di: ac nad oes a'th wrthwynebo di pan
fynnoch achub Iſrael:

14 Oblegit ti a wneuthoſt y nefoedd a'r ddaiar, a
pheth dim rhyfedd, yn yr hyn ſydd tan y nefoedd,

15 Arglwydd pôb dim ydwyt ti hefyd, ac nid
oes a'th wrthwyneba di, yr hwn ydwyt Arglwydd.

16 Ti a adwaenoſt bôb peth, ti a ŵyddoſt ô Ar-
glwydd, nad o drahaſ, nac o falchder, nac o chwant
gogoniant y gwneuthym i hyn, ſef nad anrhydeddwn
Aman falch:

17 Canys mi a ſuaſwn fodlon i guſanu ôl ei
traed ef er iechydwriaeth i Iſrael:

18 Ond mi a wneuthym hyn rhag goſod o honof
gogoniant dyn goruwch gogoniant Duw: a rhag
ymoſod o honof neb ond tydi, ac nid o falchder, y
gwnaf hyn.

19 Ac yn awr (ô Arglwydd Dduw frenin) ar-
bed dy bobl: o herwydd ymaent hwy yn eiriad
arnom ni i'n dinistrio, a hwy a chwennychant
ddifetha yr hon ſydd o'r dechreuad yn etifeddi-
aeth i ti.

20 Na ddirſtyra y rhan a waredaiſt i ti dy hun
o'r aipht.

21 Gwrando ſy ngweddi, a bydd drugarog wrth
dy ran a thro ein triſtwch yn hyfrydwch, ſef y
gallom ni fyw, a molianau dy Enw di ô Arglwydd:
ac na ‖ ddifetha enau y rhai ſydd yn dy glodfori di,
ô Arglwydd.

22 Felly Iſrael oll a lefaſant yn gryfaf y gallent: oblegit eu marwolaethoedd o flaen eu llygaid.

PEN. XIIII.

Gweddi y Frenhines Eſther, troſti ei hun a'i phobl.

ESther hefyd y frenhines, wedi i loes angeu ei dal hi, a ffoddi at yr Arglwydd:

2 Ac wedi iddi ddioſc ei gogoneddus wiſc, hi a wiſcodd wiſc cyſtudd a galar; â lludw hefyd a thom yn lle ennaint baſch, y llanwodd hi ei phen, a hi a ddaroſtyngodd ei chorph yn ddirfawr, a'i holl fannau hyfryd a lanwodd hi a'i gwallt wedi ei dynnu:

3 A hi a weddiodd ar Arglwydd Dduw Iſrael, ac a ddywedodd:

4 O fy Arglwydd, ein Brenin ni wyt ti yn vnic, cynnorthwyaſi, yr hon ydwyf vnic; ac heb gynnorthwyudd genniſ ond tydi: 4 Oblegit y mae yn *1. Sam. 28 21. job 13. 14. pſ. 119. 109.*
enbyd fawn arnaf.

5 Mi a glywais er pan i'm ganed, yn myſc llwyth fy nghenedl, gymmeryd o honot ti (ô Arglwydd) Iſrael o'r holl genhedloedd, a'n tadau ni o'i holl hynafiaid hwynt, yn etifeddiaeth dragywyddol, a gwneuthut o honot ti iddynt yn hyn a leferaiſt.

6 Ac yn awr, nyni a bechaſom y dy wydd di, a thi a'n rhoddaiſt yn nwylo ein gelynion,

7 Am i ni egoneddu eu duwiau hwynt: cyfiawn wyt ti ô Arglwydd.

8 Ac yr awron nid digon ganddynt chwerwed ein gwaſanaeth ni, eithr hwy a darawſant ddwylo â'i heulynnod,

9 Ar ddiddymmu y peth a ddarfu ir ei ordeinio â'th enau, a dilen dy etifeddiaeth di, a chau ſafn y rhai ſy yn dy foliannu di, a diffoddi gogoniant dy dŷ di a'th allor,

10 Ac agoryd genau y Cenhedloedd, *i gyhoeddi* ‖ *Delwau.* rhinweddau ‖ pethau ofer, ac i fawrygu brenin cnawdol byth.

11 Na ddod Arglwydd, dy deyrn-wialen i'r rhai nid ydynt *dduw*; ac na ad iddynt chwerthin am ein cwymp ni: eithr tro eu cyngor ‖ yn eu herbyn eu hun, a ‖ difetha yr hwn a ddechreuodd arnom ni. *Arnynt.* ‖ *Gwna yn eſampl.*

12 Cofia Arglwydd, pâr dy adnabod yn amſer ein cyſtudd ni: cyſſura fi, ô Frenin y ‖ Cenhedloedd, a llywydd pob rywyſogaeth. ‖ *Duwiau.*

13 Dod yn ſy yn genau ymadrodd cymmwys ger bron y llew, a thro ei galon ef i gaſau yr hwn ſydd yn ein gwrthwyneb ni, er dinistr iddo ef, ac i'r rhai ſy yn debyg eu meddwl iddo ynteſ:

14 Ie gwared ni â th law, a chynnorthwya fi, yr hon ydwyf vnic, ac heb gynnorthwydd genniſ ond tydi:

15 O Arglwydd, ti a ŵyddoſt bob dim, ti a ŵyddoſt mai cas genniſ ogoniant y rhai anwir, a bôd yn ffiaidd genniſ wely y rhai dienwaededig, a phob ‖ dieithr: ‖ *Cenhedl.*

16 Ti a ŵyddoſt beth ſydd raid i mi: a bod yn ffiaidd genniſ arwydd fy malchder, yr hwn ſydd ar fy mhen, ar y dyddiau yr ymddangoſwyf: ‖ *Ar fy mhen fy hun.*

17 A na fwytaodd dy waſanaethyddes ar fwrdd Aman, ac ‖ nad anrhydeddais wledd y brenin, na ‖ *Na chael llonydd.*
hid yfais win offrwm.

18 Ac na lawenychodd dy law. forwyn, o'r dydd ‖ *Dug.*
i'm ‖ ſymmudwyd hyd yr awr hon, ond yn vnic ti *fwyd*
Arglwydd Dduw Abraham.

19 O Dduw

Pry. O Ddûw cadarnaeth nâ neb, gwrando lefain y rhai di-obaith, a gwared ni o law y drygionus, ie gwaret fi o'm hofn.

PEN. XV.

6 Esther yn dysod i wydd y brenin: 7 Ac yntau yn edrych yn ddigllon arni, a hithau yn llewygu. 8 Y brenin yn ei chodi hi i fynu, ac yn ei chyssuro hi.

AC ar y trydydd dydd, pan beidiodd hi â gweddio, hi a ddioscodd ei galar-wisc, ac a wiscodd eu gwychder:

2 Ac wedi iddi fyned yn wych ei threfn, a galw ar weledydd, ac achubydd pawb, hi a gymmerodd ddwy law-forwyn,

3 A hi a bwysfodd ar y naill, fel pe buasei hi fwythus,

4 A'r llall oedd yn dwyn ei phwrfil hi.

5 Gwridog hefyd oedd hi o berffeithrwydd ei thegwch, a'i hwyneb yn llawen, *ac megis yn* hawddgar, eithr ei chalon hi oedd gyfyng arni gan ofn.

6 Ac wedi iddi fyned i mewn trwy'r holl ddryfau, hi a safodd get brenin brenin, ac yr oedd efe yn eistedd ar orseddfa ei freniniaeth, ac efe a wisgasei ei ddillain-wisc oll, ac efe oll mewn aur a meini gwerth fawr oedd o'nadwy iawn:

7 A chan ddercháu ei wyneb yn dîscleirio gan ogoniant, efe a edrychodd yn llym o ddig: yna y syrthiodd y frenhines, a hi a newidiodd ei lliw mewn llewyg, a a ogwyddodd ar ben y llaw-forwyn oedd yn myned o'i blaen i.

[Gydd bi, mewn, yn ei hymyl.

8 A Duw a dr'odd yspryd y brenin yn addfwyn, fel y neidiodd efe ar frys oddi ar ei orseddfa, ac y cymmerodd hi: ac efe a'i cyssurodd hi â geirian heddychlon, ac a ddywedodd wrthi hi:

9 Esther, beth yw'r matter? dy frawd ti ydwyn, cymmer gyssur,

[Er bod y gorchymyn yn gyfredol.

10 Ni roddir di i farwolaeth, [oblegit cyffredin yw ein gorchymyn ni: tyred ymma.

11 Ac efe a gododd y wialen aur, ac a'i gosododd ar ei gwdd hi:

12 Ac efe a'i cofleidiodd hi, ac a ddywedodd, Llefara wrthif fi.

13 Hithen a ddywedodd wrtho ef: ô Arglwydd, mi a'th welwn fel Angel Duw, a'm calon a gyffrôdd rhag ofn dy ogoniant.

14 O blegit rhyfeddol ydwyd ti ô arglwydd, a'th wyneb lydd yn llawn gràs.

15 A chra yr oedd hi yn llefaru, hi a syrthiodd [yn ei llewyg.

[Gan pendid.

16 Yna y trallodwyd y brenin, a'i weision oll a'i cyssuraſant hi.

PEN. XVI.

1 Llythyr Artaxerxes, 10. yn yr hwn y mae yn adrodd bejau Aman. 17 ac yn diddymmu'r gorchymmyn a barasei Aman ei wneuthuri ddifetha'r Iuddewon. 22 ac yn gorchymmyn cadw dydd eu hymwared bwy yn wyl.

YBrenin mawr Artaxerxes at y pennaethiaid, a'r tywysogion, ar gant a saith ar hugain o daleithiau, o India hyd Ethiopia, ac at ein deiliaid ffyddlon, yn anson annerch.

2 Llawer wedi eu mynych anrhydeddu trwy fawr ddaioni gweithredwŷr da, a aethant yn falchach,

3 Ac ydynt yn ceisio, nid yn unic ddrygu ein deiliaid ni, eithr hefyd, am na fedrant fyw mewn digonedd, y mient yn ceisio dychymygu niwed yn erbyn rhai a wna ddaioni iddynt.

4 Ac y maent nid yn unic yn tynnu dioleddwch o blith dynion, eithr hefyd gan ymddenchmewn balchder rhai heb wybod oddiwrth ddamy maent yn amcanu diangc gan farn Duw, yr hwn fydd yn gweled pob peth, a'i farn yn gân gandrygioni.

5 Llawer gwaith hefyd y mae geirian teg rhai yr ymddiriedwyd iddynt am lywodraethu matterion eu cyfeillion, yn gwneuthur llawer o'r rhai fydd mewn awdurdod yn euog o waedgwirion, ac yn eu hamgylchu mewn blinderau dimadferth:

6 Trwy ffalster a thwyll eu dull drygionus yn twyllo diniweidra, a daioni pennaethiaid.

7 A hyn a ellwch chwi ei weled, fel yr esiamplau ni, nid yn gymmaint o'r hên hiſtorion, ac y gellwch, os chwiliwch pa bethau a wnaed yn ddrygionus yn hwyr, trwy ymddygiad echrydus y rhai a. olodwyd mewn awdurdod yn anuniawng.

8 Ac *y mae yn rhaid* edrych am yr amser a ddaw, fel y gwnelom y deyrnas yn ddidrallod ac yn heddychol i bôb dŷn:

9 Gan arfer cyfnewidiadau, ac yſtyried y petheuſy yn dyfod mewn golwg, trwy achub blaen pobbob anſer yn llarieidiach.

10 O herwydd Aman Macedoniad, mab Amadatha, yr hwn mewn gwirionedd oedd estron i waed y Perſiaid, a phell oddi wrth ein daioni ni, ac wedi ei dderbyn gennym ni fel gwr dieithr;

11 A gafodd yr addfwynder ſydd gennym ni i bôb cenedl, yn gymmaint ac y gelwid ef yn dad i ni, a'i addoli gan bawb megis yr ail i'r orſeddfa frenhinol:

12 Am na fedrei efe ddwyn ei fawrbarch, ele a geiſiodd ein diddymmu ni o'r llywodraeth, ac o'n henioes hefyd,

13 Ac a geiſiodd trwy lawer o ffyrdd twyllodrus ddifetha Mardocheus, yr hwn a'n hachubodd ni, ac ym mhob peth a wnaeth ddaioni, ac Esther ddifad, yr hon ſydd gyfranog o'r deyrnas, ynghyd â'i holl genedl.

14 Oblegit fel hyn y meddyliodd efe ein cael ni yn unic, a dwyn llywodraeth y Perſiaid i'r Macedoniaid.

15 Eithr yr ydym ni yn cael, bod yr Iddewon, y rhai a roddaſei y dſuſtrudd *bwnw* i'w ditha, yn ddiniwed drwg, ac yn arfer cyſtrachtau o'r cyfiawnaf.

16 Ac yn blant i'r Duw byw Goruchaf, a mwyaf yr hwn a [gyfarwyddodd y deyrnas i ni, ac yn rhieni, mewn treſnodiaeth. [Llyn add.

17 Am hynny da y gwnewch, os chwi ni chyflawnwch y llythyrau a anfonodd Aman mab Amadatha, attoch chwi.

18 O herwydd eſe, yr hwn a wnaeth hyn, a groegwyd, ynghyd â'i holl dylwyth, o flaen pyrth Sus, trwy fod Duw, llywydd pôb peth, yn talu iddo yn fuan farn addas.

19 Eithr gan oſod allan gopi o'r llythr hwn ym mhob lle, gadewch i'r Iddewon arfer eu cyfraith mewn rhydd-did;

20 A chynnorthwywch bwynt, fel y gallont y trydydd dydd ar ddêc o Adar y deuddeced mis, ar yr un dydd, ddial ar y rhai a oſodedd arnynt hwy yn amſer eu cyſtudd.

21 Oblegid Duw, llywydd pôb peth, yn lle dimſtr y genedl etholedig, a wnaeth iddynt lawenydd.

22 Cedwch chwithau *hwn* ynghyd â pheb [llawenydd

yn ddydd vchel, ym myſc eich vchelfol y byddo iechydwriaeth yn awr, ac wedi hyn ac i'r perſiaid da eu hewyllys, a chowiaeth diniſtr i'r rhai ſy yn cynllwyn i'n herſyn.

24 A pheb dinas a gwlad bynnag yr hon ni wnelo fel hyn, a'i hwyr ddifethir â gwaywffyn, ac â thân, mewn llid, fel y gofoder hi byth, nid yn vnic yn ddifathr gan ddynion, eithr yn atcaſaf gan ſwyſt-filod, ac adar, bob amſer.

¶ DOETHINEB SOLOMON.

PEN. I.

1 Thwy y mae Duw yn ei ddangos ei hun, 4 a natturbithau ei hun. 6 Nas gall drwg-dafodioz ymddiſcu. 12 Nyni ſy yn peri ein diniſtr ein hun: 16 ac mae ymwaeth Duw angen.

Erwch * gyfiawnder, y rhai ydych yn barnu yr ddaiar; ſyſtyriwch o'r Arglwydd mewn daioni, a cheiſiwch ef mewn puredd calon.

2 * Oblegit efe a geir gan y rhai nid ymddiſcuant ef: ac a ymddengys i'r rhai ni wrthſant iddo.

3 Canys meddyllau troſaus a ddidolant oddi wrth Dduw; eithr rhinwedd brofedic a gerydda ynfydion.

4 O herwydd nid â doethineb i enaid drygioni, ac ni chyfannedda hi mewn corph caeth i bechod.

5 Oblegid * ſanctaidd yſpryd addyſc a ffy oddi wrth dwyll, ac a ymedy â meddyliau angall; ac a ymddidyr lley delo anwiredd.

6 Canys yſpryd * yn caru dyn yw doethineb, ac ni weryd hi yr hwn a gablo â'i weſuſau, oblegit Duw ſydd dyſt o'i arennau ef, ac yn wir wyliwr ydd ei galon ef, ac yn gwraudo ei ymadroddion ef.

7 Oblegid Yſpryt yr Arglwydd a lanwodd y bydyſawd hon ſydd yn ¶ cynnal pob peth pieu adnabyddedigaeth lleferydd.

8 Am hyny ni chaiff yr hwn a ddywedo bethau anwiredawn lechu, ac nid â y ſarn a goſpo heibio barnedic.

9 O blegit ſe ſydd ymofyn yngh yngh orion yr amryſoni, a'r Arglwydd a gaiff glywed ei eiriau ef, ac a'i ei anwireddau ef.

10 Canys cluſt eiddigus ſydd yn clywed y cwbl, ac nid oes ſwn grwgnach yn guddiedic.

11 Ymgedwch gan hyny rhac grwgnach di-fudd, a cadwch eich llibio â'ch tafod: o herwydd nid â dywed dirgel yn ofer, a'r genau a ¶ ddywedo gau-rhyd ydd yn lladd yr enaid.

12 Na cheiſiwch farwolaeth yn amryſuſedd eich bywyd, ac na thynnwch *arnoch* * ddiniſtr â gwelediwch eich dwylo.

13 Oblegit ni wnaeth Duw farwolaeth, * ac nid ymlawen ganddo ddiniſtr y byw.

14 Canys efe a wnaeth bob peth i fod; a chenedlaethau y byd yn iachol; heb fod meddiginiaeth ddiniſtriol yndddynt, na brenhiniaeth vffern ar yr ddaiar.

15 Canys anfarwol hefyd yw cyfiawnder.

16 Eithr rhai annuwiol a'i cyrchaſant hi â'i llaw, ac a'i hymadrodd: gan dybied ei bôd hi yn gydfar y dihoenaſant hwy, a hwy a wnaethant gytundeb â hi, am eu bôd yn haeddu bod yn gyfranogion o honi.

PEN. II.

1 Yr annuwiol yn tybiedmai berr yw'r ſuchedd hon: 15 ac nad oes yr vn ar ôl hon. 6 Amlygu ny'n cymmerans hwy eu dyſyrrwch yn y ſuchedd hon. 10 ac yr ymgyduſiriadant yn erbyn cyfiawn. 21 Pa beth ſydd yn eu dallu hwy.

OBlegit yr annuwiol a ddywedent ynddynt eu hun, gan feddwl, ond nid yn vniawn, * berr a blin yw ein hoes ni: yn * niwedd dyn nid oes meddiginiaeth, ac ni adnabuwyd neb a ddychwelodd o vffern.

2 Canys ar ddamwain y ganwyd ni, ac wedi hyn ni byddwn ni mwy na phe na buaſem: oblegit mwg yw'r ffrwn yn ein ffroenau ni, a gwreichionen yw'r ymadrodd yn dyſod o ſymmudiad y galon.

3 Pan ddiffoder honno, yr a y corph yn lludw, a'n hanadl a wascerir fel awyr denew.

4 A'n henw ni a anghofir mewn amſer, fel na chofio neb ein gweithredoedd ni, a'n henioes ni a â fel ôl niwl: ac a wascerir fel cwmwl, yr hwn a ymlidio pelydr yr haul, a'i hwn y byddo ei wres ef drwm wrtho.

5 *Canys ein hamſer ni ſydd fel mynediad cyſcod, ac nid oes dychwelud, ar ein diwedd ni: canys ſe a ſeliwyd, ac nid oes neb yn dychwelyd.

6 *Deuwch gan hynny, mwynhawn y da ſydd, ac ar ferwn yn bryſſur ¶ yr * hyn a feddwn, megis mewn icuengtid.

7 Ymlanwn â gwin gwerthfawr, ac ag enaint: ac na ddawn i flodau yr amſer fyned heibio i ni.

8 Gwiſcwn goron o flodau rhôs, cyn eu gwywo.

9 Na fydded neb o honom ni heb ei ran o ddyſyrwch: gadawn ym mhob man arwyddion o'n llawenydd: oblegit hyn yw ein rhan ni, ac dymma ein dogn ni.

10 Gorthrymmwn y tlawd cyfiawn, nac arbeddwn y weddw, ac na pharchwn hirhoedloc benHwydni yr hynaf-gwr.

11 Bydded ein cryfder ni yn llecyfraith gyfiawn. Canys gwendid a geryddir ſel peth diſudd.

12 Cynllwynwn gan hynny i'r cyfiawn, am ei fod ef yn anſuddiol i ni: y mae efe hefyd yn erbyn ein gwaith ni, ac yn edliw y pechodau ſydd yn erbyn y gyfraith, ac yn cyhoeddi er gogan i ni, y pechodau ſydd yn erbyn ein haddyſc ni.

13 Y mae efe yn ymhonni ſod ganddo wybodaeth o Dduw, ac yn ei alw ei hun yn blentyn i'r Arglwydd.

14 * Efe a wnaed i argyoeddi ein meddyliau ni.

15 Trwm gennym ei weled ef: * am fod ei fuchedd ef yn anhebyg i'r eiddo eraill, a bod ei ffyrdd ef ar ddull arall.

16 Y mae efe yn ein cyfrif ni ¶ yn blant o ordderch, ac yn ymgadw rhag ein ffordd ni, megis rhag peth aflan, y mae efe yn cyfrif diwedd y rhai cyfiawn yn ddedwydd, ac yn ymhonni ſod Duw yn dâd iddo ef.

17 Edrychwn ai gwir ei eiriau ef, a mynnwn wybod yn ſicr beth a ſydd ei ddiwedd ef.

*Psal. 22. 8,9 matt. 27.43.

18 O blegit os * mab Duw yw 'r cyfiawn, efe a'i ‖ derbyn ef, ac a'i gwared ef o ddwylo ei wrthwyneb-wyr.

‖ *Cynnorthwya*

19 * Holwn ef yn amharchus, ac yn gyfuddiol, fel y caffom rybod ei addfwynder ef, a phrofi ei

*Ier. 11. 19

ddioddefgarwch ef.

20 Barnwn ef i farwolaeth wradwyddus, o blegit fe a fyrnir arno, medd efe.

21 Hyn a feddyliasant hwy, a hwy a gam-

‖ *Nid-deallasant.*

gymmeraſanet: o blegit eu drygioni a'i dallodd hwynt.

‖ *Anfarwol.*

22 Ac ni wybuant hwy ddirgeledigaethau Duw; ac ni obeithiasant am wobr cyfiawnder; ac ‖ nid

*Ge. 1. 26. 27. & 5. 1.

yſtyriasant wobr yr eneidiau diſeilus.

‖ *Ei creaduriaeth ei hun.*

23 Oblegit Duw a greodd ddyn i fod yn ‖ anllygradic, * ac a'i gwnaeth ef yn ddelw ‖ er lun ei hun.

*Eccl. 17. 3. & 18. 9.

24 A * tarwy genhigen y cythrael y daeth marwolaeth i'r byd: ‖ a'r rhai ſydd ar ei du ef a'i profant hi.

PEN. III.

1 *Bod y duwiol yn ddiddwydd yn eu marwolaeth, 5. ac yn eu blinderau. 10 Rhad y rhai annuwiol, ni'll plant ychwaith. 15. and y rhai glân, ſi ſanctaidd, er nad oes iddynt blant. 16 O herwydd calledig ſydd y gadneſhwr, a'i blant.*

*Deu. 28. 8 ‖ *Dialedd*

EIthr y mae * eneidiau y rhai cyfiawn yn llaw Dduw, ac ni chyffwrdd ‖ cyſtudd a bwynt.

*Pen. 3. 5.

2 Y * rhai angall oedd yn tybied eu bod hwy yn marw: a drwg y cyfrifid eu diweddhwynt.

3 A'i mynediad oddi wrthym ni yn ddiddim: a

*Lu. 8. 24. 1. Cor. 3. 15. 1. Pet. 1. 7.

eichry macnt hwy mewn heddwch.

4 Oblegit er eu cyſtuddio hwy ymgolwg dy-

*Weſ.

nion, y * mae eu gobaith hwy yn llawn tragwyddoldeb.

5 A lle y cerydduwyd hwy ychydig, bwy a gant

‖ *Wobr.*

lawer o ‖ ſudd: * oblegit Duw a'i profodd hwynt, ac a'i cafodd yn addas iddo ei hun.

*Eſa. 48. 10. Mal. 3. 3. 1. Pet. 1. 7.

6 Efe a'i profodd hwynt fel aur yn y ffwrn, ac a'i derbyniodd hwynt fel aberth lloſc.

7 Ac * yn amſer eu gofwy hwy a ddiſcleiriant; ac a redant i fewn ac allan fel gwreichion mewn ſoſ.

*Matth. 19. 28. 1. Cor. 6. 2.

8 Hwy * a farnant genhedloedd, ac a lywodraethant bobloedd, a'i Harglwydd hwy a deyrnaſa byth.

9 Y rhai a ymddiriedant yndde ei a ddealant y gwirionedd, a'r rhai ffyddlon ‖ mewn cariad a arhoſant gyd ag ef: oblegit gras a thrugaredd ſydd iw Sainct ef: ac efe a ofala tros ei etholedigion.

‖ *A arhoſant gyd ag ef mewn cariad.*

10 Eithr * yr annuwiol, fel y meddyliaſant, a gant gofpedigaeth; y rhai a ddiyſtyriaſant y cyſawn, ac a wrthodaſant yr Arglwydd.

*Matt. 25. 41.

11 Canys annedwydd yw yr hwn a ddiyſtyro ddoethineb ac addfed, ac ofer yw eu gobaith: eu llafur hefyd a fydd diffrwyth, a'i gwaith yn ddifudd.

12 Eu gwragedd ſydd yn ‖ angall, a'i plant yn

‖ *Yſtafiu.*

ddrygionus.

13 Melldigedic yw eu heppil hwynt. Canys dedwydd yw'r amhlant ddwy ddihalogedic, yr hon nid adnabu wely mewn ychedi hi: a gaiff ffrwyth yn ymweler a'r eneidiau.

14 A *dedwydd yw y diſnaid, yr hwn ni wnaeth

*Eſa. 56. 3.

anwiredd a'i ddwylo, ac ni feddyliodd ddrygioni yn erbyn yr Arglwydd: canys iddo ef y rhoddir

*Eſa. 65. 22.

dawn ffydd, * a rhan gymmeradwyaf gan ei

*Num.

ffeddwl, yn Nheml yr Arglwydd.

15 Canys gogoneddus yw ffrwyth poen iddyn a

16 Eithr plant y godineb ‖ a ddadan

‖ *ffaith.*

fyddant, a'r had o wely anwir a ddiflanna

17 O blegit os hir-hoedloc ſyddant, dim cyfrif o honynt: a'i hetnaint ſydd

yn y diwedd.

18 Eithr os yn fuan y diweddir hwynt; ni

obaith, na chyſſur yn nydd ‖ ymweliad.

19 O blegit ofnadwy yw diwedd y genhedl

anghyfiawn.

PEN. IIII.

1 *Y diwair a gorow. 3 Ng ſynna bopeth y annuwiol: 6 ac y byddant hwy cyſtlim yn eu tadau a'i mammau. 7 Bod y cyſawn yn ieuangc, ac yr hynny yn ddiweddd. 10 Gwobr ddiweddd yr annuwiol.*

GWell yw bod heb plant, a bod genneſ gweedd, oblegit anfarwol yw y gwraidd ac yſpys i Dduw a dynion yw hi.

2 Hwy a'i dllynant hi pan ſyddo pre-

ſent: a'i dymunant hi pan elo ymmaith, a yn gorfoleddu, wedi ei chorom byth nill y mae wrth ymdrechu am ddi wobrau.

3 Eithr tylwythoc dyrfa yr annuwiol ni ffuddiol, ni ddwfn-wreiddia ychwaith y yn dyfud o blanhigion baſtardaidd, ni ſyſaen ficcr.

4 Oblegit er iddynt dyfu dros amſer yn w gwynt a'i ſymmud hwynt gan eu bod yn yn weimaid, a'i diwreiddio gan nerth toeddd.

5 Yrambethfaith gangheenau a darra

a'i ffrwyth hwynt a ſydd difudd, heb fod aſed iw fwyta, nac yn gymmwys i ddim.

6 O herwydd y plant a genhedler ‖ annheilwng ſydd a'nion o anwiredd rhieni, pan holer hwynt.

7 Eithr os diweddir y cyſawn yn gynar a ſydd mewn ſefmwyſhdra er hynny.

8 O herwydd nid yr hir-hoedloc yw yr parchedic, ‖ na'r hon a feſurir wrth rifau hyddoedd.

9 Eithr doethineb ſydd ben llwyddiant on, a hemaint oedranrus yw buchedd dilyg

10 Efe a *yngcedd ſydd i Dduw, ac hoffi genedlo: a'r, efe yn bryw yn myſg pechaduri fudwyd ymmaith.

*Gen. 5. 24.

11 Efe a gymmwyd ymmaith rhag i drygioni newidio ei feddwl ef, neu i dwyll ſeduc enaid ef.

12 Oblegit hudoliaeth oferedd a ffwlbri thau da, ac anwadalwch chwant a ‖ ſymmud ddwl difalis.

13 Efe wedi ei ‖ ddiweddu yn fuan a gwneu odd hir amſer.

14 Canys cu oedd ei enaid ef gan yr Arglwydd am hynny yr aeth efe ar frys o fyſedrygioni

15 Y mae y bobl yn gweled hyn, ac heb ddeall nac yſtyried ſod gras a thrugaredd iw Sainct ef, ac yngcledd iw etholedigion ef.

16 Pan ddaw y cyſawn marw, y mae efe yn condd barn yn erbyn y rhai annuwiol byw: ſulle y mae yr icuengtid a ‖ ddiweddir yn fuan, yn llaw hir-hoedloc henaint yr anghyfiawn.

17 Oblegit hwy a gânt weled diwedd y doeth, ac ni ‖ feddyliant beth a amcanaſant iddo, na'r beth y cadwodd yr Arglwydd efyn ddilegtu.

18 Hwy a'i gwelant ef, ac a'i dirmygant: eithr yr Arglwydd a'i gwatwar hwynt, a hwy a fyddant yn gelain amharchedic, ac yn wradwyddus yn myſc y meirw byth.

19 Canys efe a'i dryllia hwynt i fawr yn

…ch, ne a'i ffigl hwynt o'r fyfaen, a hwy a an…
…hyd yr eithaf, ac a fyddant mewn gofid,
…dwriaeth hwynt a ddarfydd.
…Hwy a ddeuant yn ofnus, ltrwy feddwl am eu
…ion, a'i hanwireddau a'i ceryddant hwy o
…ynwyneb.

PEN. V.

1 *Yr rhyfedda'r amrwiol wrth y dawiol* 4 *ac edifeirwch eu hanwyfusedd,* 5 *offrwm eu hucheddau.* 15 *Y ffal Duw ir cyfiawn,* 17 *ac y rhyfela ofo a'r amrwiol.*

YNa ynfaif y cyfiawn mewn hyder mawr o flaen
…i orthrymu wŷr, a'r rhai a ddiyftyrafant ei
…ur ef.

2 Pan welant, hwy a gythryblir ag ofn a arutho, a
…fydd ganddynt ei ithchydwriaeth ryfedd ef,

3 A hwy a ddywedant ynddynt eu hun yn edifei…
…, a chan gyfyngder meddwl yr ochenaidiant,
…dywedant, dymma yr hwn yr oeddym ni gynt
…ei watwar, ac i'n ei ddyfaim yn wradwyddus.

4 *Nyni fyliaid a feddylyfasom fod ei fuchedd
…ynfydrwydd, a'i ddiweddd yn anmharch:

5 Pa fodd y cyfrifwyd ef ym mhlith meibion
…, ac y mae ei ran ef yn mysc y Sanct?

6 Nyni gan hynny a gyfeiliornasom allan o
…dd y gwirionedd, ac ni thywynnodd llawyrch
…fawnder i ni, ac ni chododd haul cyfiawnder ar
…

7 Nyni a'i llawyd o ffyrdd anwyredd a de…
…ryw ac a rodiasom trwy anialwch anhyfforded,
…ithr nid adnabuom mi ffordd yr Arglwydd.

8 Pa fodd fydd i ni o falchder? a pha lês a
…aethgylud a ffrôst a ni?

9 Y pethau hynny oll *a aethant ymmaith fel
…adel, ac fel cennad yn rhedeg.

10 Fel llong yn mynedd trwy'r dwfr tonnoc, yr
…hon ni ellir canfael ei hôl, medi ldei fynfed heibio
…y llwybre yr aeth hi trwy'r tonnau:

11 Neu megis yn cheir arwydd mynediad *yr
…aiwn a rhedo trwy'r awyr, eithr dymod yr escyll
…i gwynt tenau yr hwn a gurir, ac a remir trwy
…egnol, gan guro yr adenydd, a thrwodd: ac
…id oes dim arwydd na la yr aeth efe.

12 Neu fel pan faether faeth ar nôd, yr awyr
…ei rhannu a ddychwel yn y fan iw lle, fel na
…dder pa fordd yr aeth hi.

13 Felly ninnau, pan a'n ganwyd a ddechreuasom
…yloat ein diwedd, ac ni allasom ddangos dim
…ydd chinwedd dda, eithr yn ein drygioni y dar…
…om ni.

14 Oblegit *fel llwch, yr hwn a arwain y
…wynt, ac fel ewyn tenau, yr hwn a yrr y dermhestl,
…el *mwg a waferir gan wynt, neu fel cof
…n ndeithydd tros vn diwrnod, yr â gobaith
…n anrwiol ymmaith.

15 Eithr y mae y cyfiawn yn byw byth, a chyd…
…Arglwydd y mae eu gwobr hwynt, a chan y Goru…
…hat y mae gofal am danynt hwy.

16 Am hynny y cânt hwy ar law yr Arglwydd
…rnas i harddu, a chorun deg, o blegit efe a'i
…rchwidda hwynt â'i ddeheu-law, ac a'i hamdde…
…hwynt â'i fraich.

17 Efe a gymmer ei eiddigedd yn lle pob arfoga…
…ac a arfoga y creaduriaid, i ddial ar y gelynion.

18 Efe a wisc *y cyfiawnder yn ddwy-fronnec, ac a
…wisc farnedigaeth ddiragrith yn lle helm.

19 Efe a gymmer fancteiddrwydd yn darian, yr
…hon ni ellir ei orchfygu.

20 Efe a loga ei ddigter tost yn gleddyf, ar byd
…a fydd gad eg, â'r yn erbyn fyliaid.

21 Delle y melle'n ânt yn vniawn ac a gyr chanon
…ar ôl, megis y gwnelog fira y cwmpas.

22 A chan ei ddigofaint ef, yr hwnfydd ya arfer
o daflu meini, y bwrir cenllyfe yn llawn: llid a
dwfr y môr a lidiawrthynt hwy, a'r afonydd a lla…
fant yn dei't.

23 Gwynt nerthol a faif yn eu herbyn hwynt, ac
a'i nithia hwynt ymmaith fel tro wynt: fe anwi…
redd a ddifwyna yr holl dir, a drygioni a ddioi…
ftria eifteddfeydd y cedyrn.

PEN. VI.

1 *Rhaid i Frenhinoedd wrando.* 3 *Oddiwrth Ddaw y mae eu gallu hwy,* 5 *ac mai arbed efe hwy.* 12 *Bod yn hawdd cael doethineb.* 21 *Rhaid i dywyfogion ei cheifio fi.* 24 *Oblegid atteg a'r hôl, yw ty wyfog doeth.*

GWrandewch gan hynny ô frenhinoedd, a deall…
…wch; oh farn-wŷr eithafoedd y ddaiar, y cym…
…merwch ddyfe.

2 Rhoddwch glufi, lywodraeth-wŷr y dyrfa a'r
rhai a'ydych feilchion o liaws cenhedloedd.

3 O blegit y cryfder *a gawfoch chwi gan yr
Arglwydd, a'r gallu gan y Gorucha, yr hwn a ymo…
fyn am eich gweithredoedd chwi, ac a chwilia
allan eich cynghorion chwi.

* Rhuf. 13.1,2.

4 Am i chwi yn wenidogion o'i frenhiniaeth ef,
na farnafoch yn vniawn, ac na chadwafoch y gy…
fraith, ac na rodiafoch yn ôl ewyllys Duw,

5 Yn arutho ac yn ebrwydd y daw efe atfoch
chwi, o herwydd barn doft fydd i'r llywodraeth…
wŷr.

6 Ylleiaf a ddichon gael maddeuant yn drugа…
rog, a'r cedyrn a gyftuddir yn gadern.

7 O blegit yr hwn fydd Arglwydd ar bawb
*nid yftyr wynob, ac ni ofna fawredd: canys efe
a wnaeth y mawr a'r bychan, ac a ofala yr vn modd
am bawb.

* Deut. 10.17. 2 Chron. 19.7. Iob 34.19. eccl. 35. 12, 16. Act 10. 34. rhuf. 2.11. gal. 2.6. ephe. 6.9. colo. 3.25. 1 pet. 1.17.

8 Ond ar y cedyrn y daw hawl gadarn.

9 Wrthych chwi am hynny frenhinoedd, y mae
fy ngeiriau i, fel y dyfcoch chwi ddoethineb heb
ballu.

10 O blegit y rhai a gadwant y pethau fanctaidd
yn fanctaidd, a fancteiddir, a'r rhai a'i dyfcafant
hwy, a gânt beth iw atteb trofynt eu hunain.

11 Chwenychwch gan hynny fy ngeiriau i, dy…
muneh *hwynt, a chwi a fyddwch ddyfedig.

12 Doethineb fydd ddifcleirir, ac ni ddercyddir
hawdd y canfyddir hi gan y rhai a'i ceifiant,
a hawdd y ceir hi gan y rhai a'i ceifiant.

13 Y mae hi yn myned i gyfarfod y rhai a'i
chwennychant, fel yr adwaener hi yn gyntaf.

14 Nid rhaid poen i'r hwn a gyfodo yn foreu am
dani hi: o blegit efe a'i caiff hi yn eiftedd wrth ei
ddryfau.

15 Canys perffeithrwydd fynhwyr yw meddwl
am dani hi, a'r hwn a wilio am dani hi, a fydd dio…
fal yn ebrwydd.

16 O blegit y mae hi yn myned o amgylch, dan
geifio y rhai fydd deilwng o honi hi; y mae hi yn
ymddangos yn llawen iddynt hwy ar y llwybrau,
ac yn cyfarfod â hwynt ar bob meddwl.

17 Ei dechreuad hi yw gwir chwant i addyfc; a
gofal i addyfc yw cariad.

18 A chariad yw ceidwad ei chyfreithiau hi: a
ffee wydd o anllygredigaeth yw gwrando ar y gy…
fraith.

19 Anllygredigaeth befyd fydd yn peri bod yn
agos i Dduw.

20 O blegit hynny, chwant doethineb fydd yn
dwyn i'r deyrnas.

21 Am hynny, ô frenhinoedd y bobl, os melus
genych orfedd-feinciau, a theyrn-wiciau, anrhy…
deddweth ddoethineb, fel y teyrnafoch byth.

22 Eithr beth yw doethineb, a ph'a fodd y gw…

nac hi. Mi a fynegaf i chwi, ac ni chudiaf ddirgelwaith rhagoch chwi: eithr o ddechreuad ei genedigaeth yr ôl heiniaf hi, ac y gosodafei gwybodaeth hi yn amlwg, ac nid âf fi tros y gwirionedd.

23 Ac ni chydymdeithiaf fi â chenfigen ddihoewedic, oblegit ni bydd y cyfryw vn yn gyfrannog o ddoethineb.

24 Iechydwriaeth ybyd yw llawer o ddoethion; ac attec y bobl yw brenin call.

25 Am hynny cymmerwch addysc trwy fy ngeiriau i, a chwi a gewch fudd.

PEN. VII.

1 *Mai 'r vn fath yw diwedd y duwiol a'r annuwiol.* 6 *Mai gwell doethineb nâ dim.* 8 *Mai Duw a roesai iddo yr holl wybodaeth oedd gantho.* 22 *Clod doethineb.*

DYn marwol ydwyf finneu, vn fodd a phawb *eraill*, ac yn dyfod o hiliogaeth yr hwn a luniwyd gyntaf o'r ddaiar.

2 Ac ynghroth fy mam i'm lluniwyd yn gnawd, o fewn amser dengmis, gan * geuloo hâd gŵr mewn gwaed, ac o drythyllwch yn dyfod ynghŷd a chwsc. * Iob. 10. 10. 11.

3 A phan i'm ganwyd mi a dynnais attaf yr awyr cyffredyn i ni, ac a syrthiais ar y daiar, yr hon sydd o'r vn natur iaeth, yn wyleſain y rhoddais i y llais cyntaf, felpawb *eraill*.

4 Mewn cawiau, a thrwy ofal i'm magwyd.

5 Ni chafodvn brenin amgen dechreuad iw enedigaeth.

6 Vn fath ddyfodiad i fywyd sydd i bawb, ac vn fath fynediad allan. *Iob. 1. 21 1. Tim. 6. 7.

7 Am hynny mi a weddiais, ac fe a roddwyd i mi ddeall, mi a waeddis, ac fe ddaeth yſpryd doethineb attafi.

8 Mi a'i cyfrifais hi yn well nâ theyrnwielyn, ac na gorſeddfaydd: ac ni chyfrifais olud yn ddim wrth gyffelybiaeth iddi.

9 Ni chyffelybais i faen gwerthfawr iddi hi. Canys graienin bychan yw pob aur yn ei golwg hi, ac fel clai y cyfrifir arian o'i blaen hi.

10 Mi a'i hoffais hi yn fwy nag iechyd, ac na thegwch: ac mi a ‖ arfaethais ei chael hi yn lle goleuni, oblegit ni fachluda y llewyrch *a ddaw* o honi hi. ‖ *ddewisau.*

11 * Pob daioni a ddaeth i mi gyd ag y hi, a gelud anrhefiriol yn ei dwylo hi. *1. Bren. 3. 13. mat. 6. 33.

12 Ac mi a lawenychais am bob vn, am fod doethineb yn eu blaenori hwynt, ond ni wyddwn i mai hi oedd eu mam hwynt.

13 Yn ddidwyll y dyſcais, ac yn ddigenfigen yr ydwyf yn cyfrannu, hebgeluei golud hi.

14 Diball dryſſor yw hi i ddynion, pwy bynnac a'i harfero, y maent hwy yn ymgyfeillach â Duw, gan fod yn ganmoladwy trwy y doniau *a gaer* trwy addyſc.

15 Duw a ‖ roddes i mi ddywedyd yn ôl fy meddwl, a meddwl yn addas am y pethau a ‖ roddwyd, oblegit efe yw pob vn o'r ddau, awdur doethineb, a chyfarwyddwr y doethion. ‖ *roddo.* ‖ *a fyddant i lefaru am danynt.*

16 Yr ydym ni â'n geiriau yn ei law ef, felly y mae pob deall, a gwybodaeth gwaith.

17 Canys efe a roddes i mi ŵybodaeth ddigelwydd am y pethau ſydd: i wybod cyfanſoddiad y byd, a grym yr elementau:

‖ *gweithredoedd.*

18 Dechreu, diwedd, a chanol amſerau, newid moddion *yr haul*, a chyfnewid tymhorau:

19 Amgylchiad y flwyddyn, a gosodiad y ſêr:

‖ *pethau hyn.*

20 Natur iaethau lanifeiliaid, Ilid bwyſtfilod; nerth gwyntoedd; acymreſymmau dynion, rhagoriaeth planhigion, a rhinweddau gwraidd:

21 Beth bynnac ſydd ne yn ddirgel, ne yn amlwg mi a'i gwn:

22 O blegit doethineb, yr hon a wnaeth y cwbl, a'm dyſcodd i: o herwydd y mae yndi hi yſpryd deallgar ſanctaidd, ‖ vnic, amryw, tenn, cyfrwys, diſclair, dehalog, eglur, annioddefadwy, yn hoffi daioni, yn llym, heballu ei attal, yn ‖ bared i wneuthur daioni: ‖ *gyflym.* ‖ *lonydd.*

23 Yn caru dŷn, yn ddiamwadal, yn ſicr, yn ddiofal, yn holl-alluoc, yn edrych ‖ am bob peth, ac yn myned trwy bob yſpryd deallgar, pur, ac o'r teneuaf: ‖ *ac.*

24 Bywioccach yw doethineb nâ dim bywioc, hi a â, ac a dreiddia trwy bob peth, o herwydd ei phured.

25 Canys angerdd gallu Duw yw hi, a ſtrôd bûd oddiwrth ogoniant yr Holl-alluoc: am hynny ni ſyrth dim halogedic iddi hi.

26 Canys * diſclairdeb y goleuni tragwyddol yw hi, difrychenlyd ddrŷch ‖ gweithrediad Duw, a delw ei ddaioni ef. * Lu. ‖ *Lluoedd.*

27 Er nad yw hi ond vn, hi a ddichon bob dim: ac yn aros ynddi ei hun y mae hi yn adnewyddu bob dim: a thrwy o'oesoedd yn dyſcyn i'r cenedlaim ſanctaidd, y mae hi yn cu gwneuthur yn garedigion, ac yn browhwydi i Dduw.

28 O blegit nid hoff gan Dduw ddim, ond yr hwn a gyfanneddo gyd â doethineb.

29 Oblegit y mae hi yn degach nâ'r haul, ac yn vwch nâ gosodiad y ſêr: o's cyſtedlir hi â'r goleuni, goreu y ceir hi.

30 Canys y nôs a ddaw ar ei ôl hi, ond ni orchfyga drygioni mo ddoethineb.

PEN. VIII.

1 *Bod yn dda gantho ddoethineb:* 4 *Oblegid, bod pob daioni gan yr hwn y mae gantho doethineb.* 12 *Nas gellir ei chael hi ond gan Dduw.*

YMae hi 'n cyrhaeddyd o gwrr bwygilydd yn rymmuſol: ac yn cyſleu pob peth yn ſuddiol.

2 Hon a gerais i, ac a geiſiais o'm ieuengtid; ac a geiſias ei phriodi yn ddyweddi i mi: canys cu oedd genmiſ ei thegwch hi.

3 Y mae hi yn gwneuthur ei bonedd yn ogoneddus trwy gyttal gyd â Duw, ac Arglwydd pob peth a'i hoffodd hi.

4 Canys athro yw hi ar athrawiaeth Ddiw, ac vn yn dewis ei weithredoedd ef.

5 Os medd iant dymunol yn y bywyd *hwn* yn ſoeth, beth gyfoethogach nâ doethineb, yr hon ſydd yn gwneuthur pob peth?

6 Ac os * doethineb a weithreda, pwy vn o'r pethau ſydd a wna yn well nâ hi? * *Pethau hyn.*

7 Os cyfnawnder a hoffa neb, rhinweddau da yw ei llafur hi: canys y mae hi yn dyſcu ſobreiddrwydd, a ſynwyr, cyfiawnder, a gwroldeb: ni phr ra nid oes dim mwy ei ſudd i ddynion yn eu bywyd.

8 Os chwennych neb gael ſiarerwydd gwybodaeth lawer, hi a ŵyr y pethau gynt, ac a ddychymyg yn *vnawn* y pethau a fyddant: y mae hi yn gwybod dichellion geiriau, ac yn medru dirnad ſcriptiwnau caled; ac yn gwybod yr arwyddion, a'r rhyfeddodau, a'r byn a ddamwain mewn tymmor ac amſer cyn eu dyfod.

9 Am hynny yr arfaethais ddwyn hon i gyttal â mi, gan ŵybod y cynghorei hi i mi bethau da, ac i'm diddanei mewn gofal a thirſtwch.

10 Er ei mewn hi y cêf fi barch yn y dyrfa, ac anrhydedd gan henuriaid, er fy mod i yn ieuangc.

11 Myfi a geir yn bared fy ſynnwyr mewn barn, ac a fyddaf ryfedd yngolwg gwyr mawr.

12 * Hwy a arhoſant arnaf fi a'm cawſ, ac a wran- *

dawsiwr tra Hefarwf, ac a gosodant eu dwylo
a'u gencuau, os mysi a draethaf lawer.
13 Tywyddi hi, y sâf fi dragywyddoldeb, ac y
gofadwriaeth tragywyddol i'r rhai a
ofnant ef yô!:
14 Y llywodraethaf fi y bobl, ac y daroftyngir
emhellocdd i mi.
15 Teirannlaid aruthrol a'm hofnant i, pan glyw
nant fôn am dawaſi, ym mysc y gwerin i'm gwelir
i yn dda, ac yn y rhyfel yn gryf.
16 Pan elwyf i'm tŷ, mi a gŷd-orphywyfaf gyd
â hi: oblegid nid oes chwerwder wrth gyttal â hi,
na blinder wrth fyw gyd â hi, ond llawenydd a
gorfoledd.
17 Wrth feddwl hyn ynof fy hûn, ac *wrth
gofio yn fy nghalon mai yngharennydd doethineb
y mae tragywyddoldeb,
18 A bôd hyfrydwch daionus yn ei chyfeillach
hi, a golud diball yn llafur ei dwylo hi, a bod
synhwyr o ymarfer ag ymddidan â hi, a bod parch
wrth fod yn gyfrannog o'i hymadroddion hi, mi
a geiſiais o amgylch pa fodd y cawn hi i attaf.
19 Yr oeddwn i yn fachgen o athrylith dda, ac a
gawſwn yſpryd oliaeth dda.
20 Ie yn hytrach a myſi yn dda, myſi a ddeuthym
i gorph dihalog.
21 Ond pan wybûm na chawn hi, oni roddei
Duw hi, ac mai ſynhwyr oedd wybod rhodd pwy
oedd hi, mi a ddaethym at Dduw, ac a ymbiliais,
ac a ddywedais o'm holl galon:

PEN. IX.

1 *Gweddi at Dduw am ei ddoethineb, 6 beb yr
hwn nid yw ddim y gorau o ddynion, 13 ac nid
yw yr ofni y rhyng ſôdd Duw.*

OH Dduw y tadau, ac Arglwydd y drugaredd,
yr hwn a wnaethoſt bob peth â'th air,
2 A thrwy dy ddoethineb a *oſodaiſt ddŷn i lywodraethu ar y creaduriaid a wnaethoſt di,
3 Ac i lywodraethu y byd yn uniawn, ac yn gyfiawn, ac i roddi barn a meddwl vniawn:
4 *Rhô ti i mi ddoethineb, yr hon ſydd yn eiſtedd wrth dy orſeddfainge di, ac na wrthoc fi o blith dy blant.
5 Canys myſi *dy wâs, a mab dy law-forwyn, gwaſ ddŷn llelc, ac o amſer byrr, ac yn llai mewn deall barnedigaeth a chyfraith.
6 Oblegit yr hwn ſydd berffeithiaf ym myſc meibion dynion, a gyfrifir yn ddiddym os ymmaith y bydd y doethineb ſydd oddi wrthit ti.
7 *Ti am dewiſaiſt i yn frenin ar dy bobl, ac yn farnwr ar dy feibion a'th ferched.
8 Ti a ddywedaiſt am adeiladu Temi ar dy fynydd ſanctaidd, ac allor yn ninas dy breſwylfod, ar pattreiad y Tabernacl ſanctaidd, yr hwn a ddarpaſaiſt ti o'r dechreuad.
9 *A chyd â thi yr oedd doethineb, yr hon a wyddei dy weithredoedd di, ac oedd breſennol pan wnaethoſt di y byd; ac a wyr beth ſydd yn dŷglyddn bodd yn dy olwg di, a pheth ſydd vniawn wrth dy orchymynion di.
10 Anfon hi o'th nefoedd ſanctaidd, a gyrr hi o orſedd-fainge dy ogoniant, fel y cymero hi boen yn breſennol gyd â mi, ac y gwypwyf fi beth ſydd bleſſon gennit ti.
11 Canys y mae hi yn gwybod, ac yn deall pob peth a hi a'm harwain i yn fy ngweithredoedd yn ſobr ac a'm ceidw i | yn ei gogoniant hi.
12 Felly y bydd fy ngweithredoedd i yn gymmeradwy, ac y barnaf fi dy bobl di yn gyfiawn, ac y bydaf fi addas i orſedd-fainge fy nhâd.
13 *Canys pa ddŷn a wyr gyſrinach Duw? a phwy a feddwl beth a ewyllyſia Duw.
14 Oblegit ofnus yw meddyllau dynion marwol, ac anſiccr yw ein hamcanion ni.
15 Canys y corph llygredic ſydd yn drwm i'r enaid, a'r breſwylfod ddaiarol ſydd yn faich i'r meddwl, yr hwn ſydd yn gofalu am lawer y bethau.
16 A phrin y medrwn ni iawn ddeall y pethau ſydd ar y ddaiar, a thrwy boen yr ydym ni yn cael y pethau ſydd | yn ein dwylo: eithr pwy a olrhain allan y pethau ſydd yn y nefoedd? | *O'r blaen ni.
17 Ie pwy a wyr dy gyfrynach di, oddieithr i ti roddi doethineb, ac anfon dy Yſpryd ſanctaidd o'r vchelder?
18 Felly yr vniownwyd ffyrdd y rhai ſydd ar y ddaiar, ac y dyſcwyd i ddynion y pethau a'th ſodlonant di, a thrwy ddoethineb y cadwyd hwynt.

PEN. X.

1 *Pa beth a wnaeth Doethineb er Addaf, 4 Noe, 5 Abraham, 6 Lot: ac yn erbyn y pum dinas: 10 er Jacob, 13 Joſeph, 16 Moſes, 17 a'r Iſraeliaid.*

HOn a gadwodd y cyntaf a luniwyd, tâd y byd yr hwn a grewyd yn vnic, ac a'i gwaredodd ef o'i fai.
2 Ac *a roddes iddo ef nerth i lywodraethu pob peth. *Gen. 2. 20.
3 A *phan ymadawodd yr anghyfiawn â hi yn ei ddigter, efe a fethodd trwy lid i ladd ei frawd. *Gen. 7. 21
4 Er mwyn *yr hwn y boddwyd y ddaiar: eithr doethineb drachefn a'i cadwodd hi, gan lywodraethu y cyfiawn | ag ychydig bren. *Gen. 7. 23 | *A phyrm gwael.
5 Hi helyd, yng hyttundeb y cenhedloedd cymyſcadwy mewn drygioni, a adnabu y cyfiawn, ac a'i cadwodd ef yn ddiſai i Dduw, ſe yn ei | fawr gariad iw fab, hi a'i cadwodd ef yn gryf. *Gen. 11. 9 Gen. 12. 1. | *Amyſcaroedd ſin ac ar ei fab.
6 *Hi a waredodd y cyfiawn oddi wrth yr anmwiol colledic, * pan ffodd efe rhag y tân a ddeſcynnodd ar | y pum dinas. *Gen. 19. 17 *Gen. 22
7 Am yr hwn ddrygioni y mae y diſtaeth dir mygliyd, a'r plan-wydd yn ffrwythe heb addfedu byth, yn dyſtiolaeth, felly y mae y golofn halen yn ſefyll, yn gofadwriaeth am yr enaid anghredadwy. *Gen. 19. 26. | *Penta. |
8 Oblegit y rhai a ddiyſtyrafant ddoethineb, ni chawſant yn vnic y niwed hyn ſef bôd heb wybod pethau da: eithr hwy a adawſant gofadwriaeth i'r byd o'i ffolineb; ac ni allant lechu yn y pethau a wnaethant ar fai. *poliſ.
9 Eithr y rhai a'i parchenc hi a waredodd doethineb o boenau.
10 Mewn llwybrau vniawn yr arweiniodd hi y cyfiawn, *yr hwn oedd yn ffoi rhag digofaint ei frawd, hi a ddangoſodd iddo ef deyrnas Dduw, ac a roddes iddo ef wybodaeth am bethau ſanctaidd: hi a'i cyfoethogodd ef yn ei lafur, a'i gynyddodd *ſrwyth* ei boen ef. *Gen. 28. 5.
11 Wrth gybydd-dod y rhai | oedd drech nag ef, yr oedd hi ger llaw, ac a'i cyfoethogodd ef. | *A i gerſhrynent ef.
12 Hi a'i cadwodd ef rhag ei elynion, ac a'i diſgodd ef oddi wrth ei gynllwyn-wŷr, ac mewn ymdrech cryf, hi a roddes y maes iddo ef, fel y gallei ef ſe wybod fôd duwioldeb yn gryfach na dim.
13 Ni adawodd hi y cyfiawn, *yr hwn a werthwyd, eithr hi a'i hachubodd ef rag pechod, ac a aeth i wared gyd ag ef i'r | carchar. *Gen. 37. 28. & 39. 7.
14 Ie ni adawodd hi ef e yn ei rwymau, hyd oni ddygodd hi iddo ef deyrn-wyaleny frenhiniaeth, a llywodraeth ar ei orthrym-wŷr: a hi a ddangoſodd fod y rhai oedd yn | beio arno ef yn gelwyddoc, ac a roddes iddo ef ogoniant tragywyddol. Act. 7. 10. | *Pydew.
15 Hon * a waredodd y bobl ſanctaidd, a'r hâd diſai, oddi wrth y genhedl a'i gorthrymmai hwynt. *Exod. 1. 10. & 12. 51.
16 Hi a aeth i mewn i enaid gwâs yr Arglwydd, 42.

*Exod. 5.1.

|| *Oleuni. ſer.*

*Exod. 14.21.22. pſal. 78. 13.

* Exod. 15.1.

|| *Di a ymladd odd tro ſŷnt hwy.*

ac a ſaſodd yn erbyn brenhinoedd oſnadwy, gan *nyſ thaw* rhyfeddodau a gwyrthiau.

17 Hi a roddes i'r rhai cyſiawn woberſancteiddrwydd eu llafur, hi a'i harweiniodd hwynt mewn ffordd ryfedd, ac oedd yn orchudd iddynt hwy y dydd, ac yn || ſtlam o ſer y nos.

18 Hi * a'i dug hwy trwy 'r môr coch, ac a'i harweiniodd hwy trwy ddwfr mawr.

19 A hi a ſoddodd eu gelynienhwynt, ac a'i dug hwynt i fynu o waelod y dyfnder.

20 Am hynny y rhai cyſiawn a yſpeliafant y rhai annuwiol, ac a * ddadcanafant dy Enw ſanctaidd di, ô Arglwydd, ac a glodforafant o vnfryd dy law || orchfygus di.

21 O blegit doethineb a agorod denau y rhai mudion, ac a oſodod dafodau plant bychain yn ymadroddus.

PEN. XI.

5 *Darfod coſpi 'r Aiphtiaid, a chadw 'r Iſraehaid, yn yr vn peth.* 15 *Darfod eu coſpi hwy â'r petha y pechaſent ynddynt.* 20 *Y gallaſei Duw eu diſtrywio hwy mewn mŷdd arall,* 23 *ond ei fod ef yn dangos trugaredd tuhwnt.*

|| *Hwy a nodda.*

*Exod. 16.2.

HI a || gyfarwyddodd eu gweithredoedd hwynt yn llaw y Prophwyd ſanctaidd.

2 Hwy a * ymdeithiaſant trwy y diffaethwch anghyfanneddol, ac a oſodaſant eu pebyll mewn lleoedd anhyffordd.

3 Hwy * a ſaſaſant yn erbyn y rhai a ryſelent iw herbyn, ac a ddialaſant ar eu gelynion.

4 Daeth * ſyched arnynt hwy, a hwy a alwaſant arnat ti, ac ſe roddwyd iddynt hwy ddwfr o'r graig || ſerth, a meddiginiaeth rhag ſyched, o'r maen caled.

5 Canys trwy y pethau y cyſtuddeiwyd eu gelynion hwynt, trwy 'r vn pethau y cawſant hwy lês, pan oedd eiſieu arnynt.

6 Yn lle ffynnon afon redegog wedi ei chythrybliu â gwaed llychlyd,

7 Yn gerydd am y gorchymmyn i ladd y plant, y rhoddaiſt di iddynt hwy amlder o ddwfr, trwy ſodd heb ei obeithio,

8 Gan ddangos trwy y ſyched oedd yr amſer hwnnw, * pa fodd y cyſtuddieſit ti y gwrthwynebwŷr.

9 O blegit pan demptiwyd hwy (er eu cerydduu drugarog) hwy a wybuant pa fodd y dialeddwyd ar y rhai annuwiol, y rhai a farnwyd mewn digofaint.

10 Canys y rhai hyn a brofaiſt ti fel tâd, gan eu rhybuddio, a'r lleill a holaiſt ti fel brenin tost, gan eu condemno.

11 Y rhai pa vn bynnac, ai yn abſennol, ai yn breſennol, a gyſtuddiwyd yr vn modd.

12 O blegit triſtwch a gôfid dau ddyblyg a ddaeth arnynt hwy, with gofio pethau a aethei heibio.

13 Canys pan glywſant hwy wrth eu cyſtudd ei hun, gael o honynt hwy || ſudd, hwy a || feddyliaſant am yr Arglwydd.

14 O blegit yr hwn a wrthodafent hwy yn watwarus, wedi ei ſwrw allan gyat wrth dalu allan *y plant newyddion*, hwnnw a ſu ryfedd ganddynt hwy yn niweddy petban a ddigwyddaſant, gan fod arnynt ſyched amgen nag ar y rhai cyſiawn.

15 Am anneilgar ddychmygion eu hanghyfiawnder hwynt, trwy y rhai wedi eu twyllo yr addolaſant ymluſciaid anrheſymmol, a bwyſtfilod gwael; yr anfonaiſt lawer o anifeiliaid heb reſwm i ddialarnynt hwy:

16 Fel y gallent hwy wybod mai trwy y pethau y pecha neb, trwy yr vn pethau hefyd y coſpir ef.

17 O blegit ni rwyſtrwyd dy law di, yr hon ſydd holl-alluog, ac a wnaeth y byd o ſylwaith ddefnydd, ſel na allaſei anfon arnynt hwy lawer o eirth, a llewod hŷ;

18 Neu anifeiliaid dieithr, llawn o ddigofaint, wedi ei newydd greu, yn anadlu tarth tanllyd, neu || dwrwſ mŵg, yr hwn a drŷ y gwynt neu wreichion arnthrol o'i llygaid fel mellte.

19 Y rhai ni allei eu niwed hwynt yn vnic eu diniſtrio hwy, eithr eu golwg erchyll hwyot befyd, eu diſetha hwy ar vn waith.

20 Heb y rhai hyn hefyd trwy vn awel y gallſent hwy ſyrthio, wrth gael eu hymlid gan ddialedd, a'i gwaſcarn trwy || yſpryd dy nerth di: eithr tydi a drefnaiſt bob peth wrth feſur, a rhif, a phwys.

21 Canys bob amſer || yr ydwyt ti yn gallu llawer, a phwy a wrthwyneba nerth dy fraich di.

22 Oblegit megis tippyn allan o gloriannau, yw 'r holl ſŷd yn dy olwg di, ac megis defnyn o wlith y boreu, yr hwn a ddeſcyn ar y ddaear.

23 Ond yr ydwyt ti yn trugarhau wrth bob peth, oblegit ti a elli bob dim, ac yr ydwyt heb gymmeryd arnat weled pechodau dynion, ſel yr edifarhaent hwy.

24 Y mae yn hoff gennit ti bob peth a'r ſydd, ac nid ffiaidd gennit ddim a'r a wnaethoſt: ſe na wnaethit ti ddim pe buaſei gâs gennit ef.

25 A pha ſodd y parhaſei dim, oni buaſei dy ewyllys di? neu y cadwefid, heb ei alw gennit ti?

26 Ond yr ydwyt ti yn arbed pob peth; o blegit yr eiddot ti ydynt hwy, ô Arglwydd, yr hwn ſydd yn caru eneidiau.

PEN. XII.

1 *Na ddimſtriodd Duw holl bobl Canaan a'u waith.* 12 *A phe gwnaethai hynny, yna allaſai ddywedyd yn ei erbyn eſ?* 19 *Ond eſt a'i harbedodd hwy er addyſc i ni.* 27 *Darfod eu coſpi hwy, a'i dawiau befyd.*

CAnys y mae dy Yſpryd anllygredic di yn mhob peth.

2 Am hynny yr wyt ti yn cerydda bôb ychydig ac ychydig, y rhai a droſſeddant, ac yn eu rhybuddio trwy alw iw cof hwynt y pethau y pechaſent ynddynt, ſel yr ymadawent hwy âu drygioni, ac y credent ynot ti, ô Arglwydd.

3 Canys dy ewyllys di oedd, trwy ddwylo ein tadau ni, ddiſetha hên breſwylwyr y tir ſanctaidd;

4 Y rhai oedd gas gennit ti, o herwydd atcſaf weithredoedd ſwynion, ac aberthau anuwiol;

5 A'r anmhugarog leiddiaid plant hynny bôfyd; a bwyttawyr perfedd cnawd dynion; a'i gwleddau gwaedlyd,

6 Gyd a'i hoffeiriaid o ganol eu gwchiliog eulun-addolaidd, a'r tadau y rhai a laddodd â'u dwylo eu hun, eneidiau || digarad.

7 Fel y gallei y wlâd ſydd guaf gennit ti gael plant Duw || iw chyfanneddu yn addas.

8 Eithr ti a arbedaiſt y rhai hyn megis dynion, ac a anfonaiſt * gacewn o flaen dŷ lu, iw gwaniyo hwy bob ychydig ac ychydig.

9 Nid o herwydd na's gallaſit ti ddaroſtwng yr annuwiol i'r rhai cyſiawn trwy ryfel, neu eu diſetha hwy ar vnwaith trwy ſwŷn filod creulon, neu air caled:

10 Eithr gan farnu o feſur ychydyg ac ychydig, ti a roddaiſt le i edifeirwch, pan nad oedd yn hyſpys

PEN. XIII.

1 Na ln ddrfcu y rhai a addolasant ddim o maith Duw: 10 ond trunnaf o gmbl yn y rhai a addolant maith dwylo dynion.

OFer yn ddiau, o naturiaeth yw 'r dynion oll fydd heb adnabod Duw; * heb fedru adnabod yr hwn fydd, wrth y pethau da a welir: ac ni adnabuant y gweithydd, wrth ystyried y gwaith. * Rhuf. 1.20.

2 Eithr hwy *a dybiasant mai y tân, neu yr gwynt, neu yr awyr buan, neu gylch y ser, neu ddwfr chwyrn, neu oleuadau y nefoedd, oddyut dduwiau yn llywodraethu y byd. * Deut. 4.19.& 17.3.

3 Os am fod yn hyfryd ganddynt degwch y rhai hyn y cymmerasant hwynt yn dduwiau, gwybyddant pa faint gwell yw eu Harglwydd hwynt a oblegit yr hwn fydd o naturiaeth yn awdur tegwch a'i creawdd hwynt.

4 Os eu gallu a'i gweithrediad fydd rysedd ganddynt hwy, ystyriant pa faint mwy yw gallu yr hwn a'i gwnaeth hwynt.

5 Wrth faint, a thegwch y pethau a grewyd, wrth eu cyffelybu, y gwelir yr hwn a'i gwnaeth hwynt.

6 Er hynny yn hyn y mae bai y rhai hyn yu llai: canys y maent hwy mewn amryfus, ond odid yn ceisio Duw, ac yn ewyllysio ei gael ef.

7 Oblegit * y maent hwy trwy drin ei waith ef, yn chwilio yn ddyfall, ac yn coelio en golwg: o achos bôd y pethau a welir yn dêg. * Rhuf. 1.21.

8 Ac etto nid ydynt hwy escusodol.

9 Oblegit os gallent hwy gymmaint a medru amcanu at y bŷd: pa ham na chawsant hwy yn gynt Arglwydd y pethau hyn?

10 Eithr annedwydd ydynt hwy, a'i gobaith fydd mewn pethau meirw, y rhai a alwasant waith dwylo dynion yn dduwiau, sef aur ac ariau, pethau wedi eu dychymyg trwy gelfyddyd, a lluniau anifeiliaid, neu garrec ddifudd o waith hên law.

11 Ac * yn awr saer pren, wedi iddo ef lifo pren i'r gwaith, a thynnu o amgylch ei holl risel ef yn gelfydd, a'i weithio yn gyfarwydd, a gwneuthur lleftr buddiol i wasanaethu i fywyd dŷn; * Esai. 44.13.

12 Ac ymlenwi wedi iddo dreulio ysgledion ei waith yn ai lwyo ei fwyd,

13 Ac yn cymmeryd yr hyn a fwrid ymmaith o honynt hwy yn bren ystwyrgam difydd i ddim, eithr yn llawn cnappiau, a'i cethodd yn ofalus pan gafei ennyd, ac a'i lluniodd wrth gyfarwyddyd ei ddeall, ac a'i gwnaeth ar lun dŷn;

14 Neu a'i gwnaeth yn debyg i anifail gwael, gan ei amliwio a choch, a'i baintio a lliw, a phaintio pôb gwrthuni ynddo:

15 Wedi iddo wneuthur iddo le addas, a'i gosododd wrth hared, ac a'i ficchraodd â hajarn.

16 Ese a ofalodd ym mlaen llaw rhag iddo fyrthio; gan wybod na allei ese help iddo ei hun, (oblegit delw yw ese, ac yn rhaid iddo wrth help:)

17 Yna ese a weddia am ei dda, am ddyweddi iddo ei hun, ac am blant, heb arno gywilydd lefaru wrth y marw. *Tros ei wraig a'i blant.*

18 Y mae ese yn galw ar y gwan am iechyd, yn gofyn hoedl i'r marw; yn ymbil am help gan yr hwn ni wyr ddim: ac am ei daith yn gweddio at yr hwn ni all gerdded cam,

19 Ac am elw, a gwaith, a dedwyddwch llaw, yn gofyn llwyddiant gan yr hwn fydd ddirymmaf a wneuthur dim.

PEN. XIIII.

1 Er nad yw dynion yn gweddio ar eu Bongau, 5 eithr y rhai hynny, ac nid eu heulynnod; sydd yn eu cadw hwynt. 8 Melldigedig yw'r eulynnod, a'r rhai a'i gwnaeth. 14 Dechreu delw-addoliaeth, 23 a phe bethe a barodd hi. 30 Y cospa Duw y rhai a dyngo iw henlynnod yn annuw.

1 RAcheſn pan fyddo vn yn ymbaratoi i fordwyo, ac ar fyned trwy donnau geirwon, eſe a waeddo ar bren pytterach nâ'r llong a fyddo yn ei ddwyn ef.

2 Oblegit chwant i elw a ddychymygaſei honno, a thrwy ei gelfyddyd y gwnaeth y gweithwr hi.

3 Eithr dy raglunieth di o Dâd, fydd yn ei llywodraethu, *oblegit ti a roddaiſt ffordd yn y môr, a llwybr diogel yn y tonnau:

4 Gan ddangos y gelli di achub rhag pôb peth, ie ped ai dyn i'r môr heb gelfyddyd.

5 Etto ti a fynni na byddo gweithredoedd dy ddoethineb yn segur; am hyny yr ymddiried dynion i dippyn o bren am eu heniocs, a than dreiddio trwy'r garw-ſôr mewn lleſtr gwan, ydyntgadwedic.

6 Ac *yn y dechreuad pan ddifethwyd y cawri beilchion, gobaith y byd trwy ſioi i long, a adawodd i'r byd hâd genedigaeth, wedi ei llywodraethu a'th law di.

7 Canys bendigedic yw'r prep, trwy yr hwn y daw cyſiawnder.

8 Eithr melldigedic yw'r hyn a wnaed â llaw, a'r hwn a'i gwnaeth, *hwn am iddo ei weithio ef, a hwnaw am ei alw ef yn ddiaw, ac ynteu yn llygredig.

9 Yr *annuwiol a'i annuwioldeb ydynt mor gâs gan Ddnw bôb yn a'i gilydd.

10 O herwydd yr hyn a wnaed, ynghyd a'r hwn a'i gwnaeth, a gospir.

11 Am hynny y bydd ymweliad ar eulynnod y Cenhedloedd; am eu gwneuthur hwy ym myſc creaduriaid Duw yn ffieidd-dra, * ac yn dramgwydd i eneidiau dynion, ac yn fagl i draed y rhai angall.

12 Canys dechreuad godineb *yſtyriaeth* oedd ddychymygu eulynnod, a'i caffaeliad hwy oedd llygredigaeth buchedd.

13 Oblegit o'r dechreuad nid oeddynt hwy, ac ni byddant yn dragywydd chwaith.

14 Trwy ofer-ſtroſt dynion y daethant i'r byd, ac am hyny y bydd eu diweddar ſyrder.

15 Y tâd yn gyſtuddiol trwy anamſerol alar am ei fab, yr hwn a ddygwyd ymaaith yn gynnar, gwedi gwneuthur iddo ef ddelw, yn awr a'i haddoldod megis yn ddnw, yr hwn oedd y prŷd hwnnw yn ddŷn marw, ac a roddes i'r rhai oedd tano ceremoniau, ac aberthau.

16 Yna y cadwyd yn lle cyſtraith yr annuwiol ddefodau, yr hon a gryfhaſei mewn amſer, ac wrth orchymyn leyriniaid yr addôlwyd delwau cerfiedic;

17 Y rhai ni allei dynion eu hanrhydeddu yn ei gŵydd, am eu bôd yn trigo ym mhell, hwy a gymmeraſant lun eu gwedd hwynt o bell, ac a wnaethant hynod ddelw brenin, yr hwn a anrhydeddent, er mwyn trwy eu dyfalwch hwn, gwenhieithio iddo ef oedd abſennol, fel pe bai breſennol.

18 A chwant y creſſt-wr i gael anrhydedd a annogodd yr annyſcedic i addoli ſwy-ſwy.

19 Oblegit eſe ond odit yn ewyllyſio rhyglyddu bodd llywydd, a ymegniodd trwy ei gelfyddyd i pſod y llûn i'r gorcu,

20 A'r gwerin, wedi eu denu trwy dêgwch y gwaith, a gyſrifent yna yn ddnw, yr hwn ychydig o'r blaen a berchid fel dŷn.

21 A hyn a fu yn achlyſur i dŵyllo'r byd; o herwydd dynion yn gwaſanaethu mewn dryg-fyd, a than drahaunſdeb, a roddaſant i gerrig a phrennau yr henw anghyfrannog.

22 Wedi hynny nid oedd ddigon cyfeiliorni ynghylch âdnabod Duw, eithr lle yr oeddynt yn byw ym mawr ryfel anwybodaeth, y mawr ddrygau hynny a alwent hwy yn heddwch.

23 Oblegid tra oeddynt hwy *yn lladd eu plant mewn aberthau, ac yn arfer dirgeledigaethau cuddiedig, neu yn gwneuthur yuſyd gyleddâeb o cremoniau dieithr:

24 Ni chadwent hwy na'i buchedd, na'i priodas yn lân. Y naill a laddei y llall mewn cyollŵys, neu a'i gofidiei trwy odineb.

25 Pob peth oedd yn gymyſclyd, gwaed a cheiniedd, lladrad a chwyll, llygredigaeth, anffyddlondeb, terfyſc, anudon,

26 Aflonyddwch i'r rhai da, angof am gymwynas, halogedigaeth eneidiau, cyfnewyd genedigaethau, anllywodraeth mewn priodaſau, godineb, ac anlladrwydd.

27 Oblegit addoliad eulynnod, y rhai ni ddylid eu henwi, yw dechreu, ac achos, a diwedd pôb drygioni.

28 Canys tra fyddont hwy yn llawen, y maent hwy naill ai yn ynfydu, ai yn prophwydo celwydd, ai yn byw yn anghyfiawn, ai yn tyngu anudon yn hawdd.

29 Oblegit tra ydynt hwy yn coelio i eulynnod meirw, er iddynt dyngu yn ddrwg, nid ydynt yn diſgwil dialedd.

30 Eithr fe ddaw iddynt hwy yr hyn ſydd gyfiawn am y ddau, ſef am feddwl am Ddnw ar ſai, gan lyna wrth eulynnod: a thyngu yn anghyfiawn, ac yn dwyllodrus, gan ddirmygu ſancteiddrwydd.

31 Oblegit nid gallu y rhai y tyngir iddynt, eithr iawn goſp pechadurieid a ddaw byth ar droſſedd y rhai anghyfiawn.

PEN. XV.

1 Yr ydym yn cydnabod y gwir Ddnw. 7 Pſleđ yw y rhai ſy'n gwneuthur eulynnod. 14 a gelynion pobl Ddnw, 15 gan eu bod hwy, tob law eulynnod y Cenhedloedd, 18 yn addoli anifeilaid ffiaidd.

EIthr tydi ein Duw, ydwyt ddaionus a geirwir; yn hir-ymarhous, ac mewn trugaredd yn llywodraethu pob peth.

2 Oblegit os pechwn ni, eiddot ti ydym ni, y rhai a wyddom dy gryſder di: ond ni pechwn ni, a ninnau yn gwybod ein cyfrif: nyn eiddot ti.

3 Canys cyfiawnder cyflawn yw dy adnabod ti, a gwreiddyn tragywyddoldeb yw gwybod dy nerth di.

4 Canys ni thwyllodd drwg-gelfyddus ddychymyg dŷn mo honom ni; na chyſcod portreiadau poen ddiffrwyth; llun wedi ei frithe ag aruyw liwiau.

5 Golwg y rhai ſydd yn peri chwant i'r rhai angall, ac felly y maent yn chwennych llun delw farw ddi-anadl.

6 Rhai yn hoffi pethau drygionus, ac yn haeddu y fath bethau i goelio iddynt, yw y rhai a'i gwant hwy, y rhai a'i chwennychant, y rhai a'i gwaſanaethant.

7 Canys y *crochenydd hefyd a dylina bridd meddal, ac a lunia yn boenus bôb lleſtr i'n gwaſanaeth ni; o'r un clai y llunia eſe rai lleſtri i

mewn gwaith glân; a rhai yr vn modd i'r gwrthwyneb: i ba beth y gwasanaetha pawb o'r ddau fath hyn, y chrochenydd ei hun biau farnu.

5 Ac o'r vn clai, trwy ddrygionus boen, y llunia ddyn ofer, yr hwn a wnaethid ei hun o'r ddaiar gyntaf o'r blaen, ac ychydig wedi a â i'r hon y cymmerwyd ef o honi; * pan olynner yr enioes a ddarfyddo iddo.

6 Nid am ei fod efe yn cymmeryd poen, nac am fod ei hoedl ef yn ferr, y mae ei ofal ef, eithr y mae efe yn ymryson â gofaint aur, ac arian, ac yn dywared y gofaint prês, ac y mae efe yn ofalus yn amhydedd iddo fôd yn llunio pethau gâs.

10 Lludw yw ei galon ef, ei obaith hefyd fydd waelach na'r ddaiar, a'i fywyd yn fwy amharchus na'r clai:

11 Am nad adwaenei efe yr hwn a'i gwnaeth ef hwn a roddes enaid grymiol iddo ef, ac a gmilodd ysbryd bywiol ynddo.

12 Eithr cyfrif y maent hwy mai chware yw ein henioes ni, ac mai marsiandiaeth i elwa yw ein hoedl ni, oblegit rhaid, meddant, yw elwa o ba le bynnac, byd yn oed oddrygioni.

13 Canys hwn yn anad neb a wyr ei fod yn pechu, pr hwn fydd yn gwneuthur breuon lestri, a delwau o ddefnydd daiarol.

14 A holl elynion dy bobl di y rhai a arglwyddiasthant arnynt, ydynt o'r fath ffolaf, ac yn anhapusach na phlant bychain:

15 Oherwydd iddynt dybied bôd holl enlynod Cenedloedd yn ddiwiau, i'r rhai nid oes na llygaid yn gwasanaethu i weled, na ffroenau i anadlu fawr artynt, na chlustiau i glywed, na bysedd dwylo i deimlo, a'i traed hwy sydd ddiog i gerdded.

16 Oblegit dŷn a'i gwnaeth hwynt, a'r hwn, nid am ganddo ond bentbyg yspryd a'i lluniodd hwynt: eithr ni ddichon vn dŷn wneuthur dim tebig iddo ei hun.

17 Canys efe yn farwol a weithia beth marw dwylo anwir: gwell yw efe ei hun nâ'r pethau y mae efe yn eu haddoli: oblegit efe a fu fyw unwaith, a hwythau ni bnant erioed.

18 Y maent hwy yn addoli yr anifeiliaid casaf: oblegit wrth eu cyd-gyffelybu, y mae rhai yn waeth nag eraill.

19 Nid ydynt mor dêg ag anifeiliaid eraill iw dremio: canys methodd ganddynt gael na chlôd yn Nuw, na'i fendith ef.

PEN. XVI.

1 *Rhai o Ddŵw ymborth dieithr iw bobl, i ymwagu yn blys, ac anifeiliaid drwg yn elynion, yr dŵyn oddiarnynt.* 5 *Efe a'i bratbodd hwy â jwfo,* 12 *and efe a'i biachaodd hwy â'i air yn unig.* 17 *Darfod i'r creaduriaid newidio eu naturieth er daioni i bobl Dduw, ac er drwg i'w gelynion.*

AM hynny y cospwyd hwynt â'r cyffelyb*, fel y sel yr haeddant, * ac y dialeddwyd hwynt â lluoedd o anifeiliaid.

2 Yn lle yr hwn ddialedd y gwnaethoft ti ddaioni i'th bobl dy hun, i ba rai, i godi eu chwant hwynt, y paratoaist ti * soflieir yn ymborth o ffiaidd dieithr.

3 Fel y byddai iddynt hwy, yn chwennych ymborth, ddi-garu y peth oedd angenrhaid ei chwenych, o herwydd golwg anhawdd gar yr anifeiliaid a ansonesid iw mysc: ac y gwnaid y rhai hyn, wedi eu bôd tros ychydig ennyd mewn eisiau, yn gyfrannogion o archwaeth newydd,

4 Oblegit yr oedd yn rhaid i angen, yr hwn ni ellid ei ochel, ddyfod ar y rhai hynny a arfersant drahausdeb: eithr i'r rhai hyn, digon oedd yn vnic ddanges pa fodd y rhoed dialedd ar eu gelynion hwynt.

5 Canys * pan ddaeth creulon lid bwystfilod ar y rhai hyn, a'i difetha hwynt â brathiadau seirph dolennog,

6 Nid hyd y diwedd yr arhôdd dy ddigofaint di: eithr iw rhybuddio y blinwyd hwynt ychydig o ennyd, gan gael * arwydd iechydwriaeth, i beri iddynt feddwl am orchymmyn dy Gyfraith di.

7 Oblegit yr hwn a drôdd *at yr arwydd hwnnw a iachawyd*, nid gan yr hwn a welid, eithr gennit ti, Iachawdur pob peth.

8 A thrwy hyn y gwnaethoft ti i'n gelynion ni gredu mai tydi yw yr hwn sydd yn achub o bôb drwg.

9 Y rhai a laddodd * brath locustiaid a chacwn, ac ni chaed meddiginiaeth iddynt hwy: oblegit hwy a haeddent eu cospi â'r cyfryw.

10 Ond ni wnai dannedd dreigiau gwenwynic niwed i'th blant di: oblegit dy drugaredd di a ddeui yn erbyn hynny, ac a'i hiachaei hwynt.

11 Canys i feddwl am dy ymadroddion di y brathiwyd hwynt; a hwy yn ebrwydd a iachawyd, fel heb fyrthio mewn dyfn angof * y cofient yn wastad dy ddaioni di.

12 Oblegit nid llyfiennau, nac eli a'i iachaodd hwynt, eithr dy air di, ô Arglwydd, yr hwn sydd yn iachâu pôb dim.

13 O herwydd y mae i ti feddiant ar enioes ac angau, ac yr ydwyt ti yn * dwyn i warad hyd byrth yffern, ac yn dwyn i fynu drachefn.

14 A dŷn yn ei ddrygioni a ladd, a phan elo yr yspryd allan, ni ddychwel efe, ac ni ddaw yn ei ôl yr enaid a gymmerer i fynu.

15 Eithr amhosibl yw diange rhag dy law di.

16 Oblegit * yr annuwiolion, y rhai fydd yn gwadu eu bôd yn dy adnabod di, a ffrewyllwyd o nerth dy fraich di, gan gael eu herlid â rhyfeddol law a chenllysc, ac â chafodau heb allu eu gochelyd, a hwy a ddifethwyd â thân.

17 A'r hyn fydd ryfeddaf, y tân oedd yn gweithio fwy-fwy yn y dwfr, yr hwn fydd yn diffoddi pob peth: canys y mae y byd yn * ymladd tros y rhai cyfiawn.

18 Canys weithiau fe fyddei lai y fflam, fel na loscei hi yr anifeiliaid a ansonesid yn erbyn y rhai annuwiol; eithr trwy weled, hwy a allent wybod eu hunain mai trwy farn Duw yr erlidid hwynt.

19 Ac weithiau efe a loscei ym mysc y dwfr, yn fwy nag y gallei tân, i ddifetha ffrwyth tir anghyfiawn.

20 Yn lle hynny * â bwyd Angelion y porthaist ti dy bobl dy hun, a thi a anfonaist iddynt hwy fara parod o'r nefoedd yn ddiboen, yr hwn a wasanaethei i bôb hyfrydwch, ac i bôb archwaeth, yn gymmwys.

21 *Canys dy ‖ ymborth di oedd yn dangos dy felysdra i'th blant, ac yn gwasanaethu chwant y bwyttawr, ac yn ymdymmheru wrth fodd pob vn.

22 Yr * eira hefyd a'r iâ oedd yn dioddef y tân, ac heb doddi, fel y gallent hwy wybod mai'r tân, yr hwn oedd yn ffagla yn y cenllysc, ac yn llewyrchu yn y glaw, o dd yn difetha ffrwyth y gelynion.

23 Hwn hefyd, fel y cai y rhai cyfiawn eu cynnal, a ollyngodd ei allu dros gof.

*Num. 21.6. 1 cor. 10 9.

‖ *dy bobl.*

* Nem. 21.9.

‖ *Na aller bythmos i ymwadd wrth dy ddaioni di.*

* Exod. 1.24. & 10.4. dat. 9.7.

* Deut. 32.39. 1 Sam. 2.6 psal. 105. tob. 13.2.

*Exo. 9.23

* Barn. 5.20.

*Exod. 16 14. nt m. 11 7. psal. 78.25. Ioan. 6.31.

*Barn. 6.4

‖ *Manna.*

*Pen. 19.20.

24 Oblegit y creadur, yr hwn fydd yn dy wasanaethu di, yr hwn a wnaethoft bôb peth, a anneilir i beri cofpedigaethar yr anghyfiawn, ac a ddadanelir i wneuthur daioni i'r rhai a ymddiriedant ynot ti.

25 Am hynny efe yna yn ymrithio i bôb peth, a wasanaethei dy râs di, yr hwn fydd yn maethu pôb peth wrth ewyllys y rhai anghenus.

26 Fel y dyfco dy blant di, y rhai fydd hoff gennit ti, ô Arglwydd, nad cynnyrch ffrwyth fydd yn porthi dyn, eithr mai dy air fydd yn cadw y rhai a gredant ynot.

27 Oblegit y peth ni ddifethodd y tân, wedi ei dwymmo ychydig gan belydr yr haul, a feiriolodd yn ebrwydd.

28 Fel y byddei hyfpys, y dylid achub blaen yr haul, i roddi diolch i ti, a gweddio arnat ti ar doriad y dydd.

29 Oblegit gobaith yr aniolchgar a dawdd ymmaith fel llwyd-rew y gaiaf, ac a rêd ymmaith fel dwfr difudd.

PEN. XVII.

1 Pa ham y cofpwyd yr Aipht iaid â thywyllwch. 4 Mor erchyll oedd y tywyllwch hwnnw. 12 Morofnadwy yw cydwybod drwg.

DY farnedigaethau di fydd fawr, ac ni ellir eu traethu: am hynny yr aeth y rhai annyfcedic ar gyfeiliorn.

2 Oblegid y rhai anwir yn amcanu gorthrymmu y genedl fanctaidd, wedi eu gwarche yn eu tai, yn garcharorion tywyllwch, a'i llyfetheirio â rhwymau hir-nos; a orweddafant yno, yn ffoaduriaid oddiwrth y rhaglonіaeth dragywyddol.

3 Canys pan dybiafant hwy leelu mewn cuddiedic bechodau, tan dywyll orchudd angof, hwy a wafcarwyd, wedi eu dychryn yn arutbrol, a'i traflodi gan weledigaethau *dieithr*.

4 Canys ni allei y gilfach a'i daliei hwynt eu cadw hwy yn ddiofn: eithr yr oedd twrwf yn fwnio o'u hamgylch, yr hwn oedd yn eu blino hwynt, a gweledigaethau pruddaidd ag wyneb ffarric yn ymddangos iddynt.

5 Nid oedd dim gallu gan y tân i lewyrchu, ac ni allei ddifclair lewyrch y fêr oleuo y nôs erchyll honno.

6 Eithr tân yn vnic yn cynneu o honaw ei hun, yn ofnadwy iawn, a ymddangofodd iddynt hwy: wedi eu dychryn hwynt â'r weledigaeth honno ni welid, hwy a dybiafant fôd y pethau a welid yn waeth.

7 Felly y *bwriwyd i lawr oferedd celfyddyd hudoliaeth, a'r gwradwyddus gerydd a gafodd y rhai a honient ffrost o'i doethineb.

8 O blegit y rhai a addawfant yrru ymmaith ofn a blinder oddi wrth enaid lleíc, a aethant yn lleíc eu hun, rhag ofn yr hwn y gellid chwerthin am ei ben.

9 O herwydd er nad oedd dim erchyll yn eu hofni hwynt; er hynny wedi eu dychryn wrth fynedіad bwyft-filod herbio, a chwibaniad feirph,

10 Buant feirw o ofn, gan ommedd edrych ar yr awyr, yr hwn nid oedd le iw ochelyd.

11 Canys peth ofnus yw drygioni, wedi rhoddi barn iw erbyn, wrth ei dyftiolaeth ei hun, a'r gydwybod yn gwaſcu arno fydd yn darogan pethau blin yn waſtadol.

12 Canys nid yw ofn ddim, ond bradychu yr help a gaffer gan reſwm.

13 A'r dif, williaid oddi fewn yn llai, a gyfrif yr anwybodaeth yn fwy na'r achos, yr hwn fydd yn peri blinder.

14 Eithr hwynt yn cyſcu yr vn bûn y noſſon honno, yr hon ni ellid yn ddiau ei dieddef, ac a ddaethei arnynt o waelodion vffern anochel adwy:

15 Weithiau a fimid â gweledigaethau rhyfedd, ac weithiau a lewygent gan ball calon; canys ofn difymmwth, ac heb edrych am dano, a ddaeth arnynt.

16 Felly, pwy bynnac a fyrthiei yno, ofa a gedwid, ac a gaeid mewn carchar hebhaiarn.

17 Canys pa vn bynnag ai llafur-wr fyddei va, neu fugâil, neu vn yngwaeithur y gwaith fydd yn y diſtaethwch, pan ddelid ef, efe a ddioddefei yr angen ni's gellid ei ochelyd: oblegit ag vn gadwyn tywyllwch y rhwymid hwynt oll.

18 Pa vn bynnag ai gwynt chwiban, ai hyfryd aidd fain adar ym myſc y canghennau tewion, ai cyffain dwfr yn cerdded yn chwyrn;

19 Ai ſôn erchyll creigiau a fwrid i lawr, ai rhedfa anifeiliaid yn moelyſtotta heb ei gweled, ai llais creulon bwyſtfilod rhuadwy, ai carreg-lefain yn dadſeinio o ogfeydd y mynyddoedd: y pethau hyn a'i dychrynei hwy, fel y llewygent.

20 Canys yr holl fyd a oleuid yn olau ddifclair, ac ni rwyſtrid neb yn eu gwaith.

21 Yn vnic arnynt hwy y daethi nôs drom, cyffelybrwydd i'r tywyllwch a ddeuei arnynt hwy: eithr yr oeddynt iddynt eu hunain yn flinach na'r tywyllwch.

PEN. XVIII.

1 Pa ham y cofpwyd yr Aipht iaid â thywyllwch, 5 ac a marwolaeth eu plant, 8 fu bod hwy eu hun yn gweled yr achos o hyny. 20 Gofpi d Ddaw ei hobl ei hun; a pha fodd yr attaliwyd y bla honno.

EIthr i'th Sanct di yr oedd *goleuni o'r nwyf, llais y rhai yr oeddynt hwy yn eu clywed, ond nid oeddynt yn gweled eu gwedd hwynt, a hwy a'i cyfrifafant hwynt yn ddedwydd, am na ddioddefafent hwythau yr vn pethau.

2 Rheddafant hefyd iddynt ddiolch, am na wnaethent niwed wedi cael cam o'r blaen, a dymunafant fadduant am fôd yn elynion iddynt.

3 Yn lle hynny y rhoddaift iddynt hwy goleuni o dân poeth, i flaenori yn y daith anhyſpys, ac i fod yn haul diniwed i'r ymdaith barchedig.

4 Yr oeddynt hwy yn ddiau yn haeddu bôd heb oleuni, a'i careharu mewn tywyllwch, y rhai a gadwafant dy blant di yngharchar, trwy y rhai yr oedd anllygredic oleuni y gyfraith iw roddi i'r byd.

5 *Pan amcanafant hwy ladd rhai bychain y Saincſt, yna trwy vn plentyn yr hwn a fwriefid allan ac a gadwefid iw ceryddu hwynt, y cymmeraſt ymmaith lawer o'i plant hwy ac a'i difethaſt hwynt ar vnwaith yn y dwfr cryf.

6 Ein tadau ni a gawſant gybodaeth am y nôs honno o'r blaen: fel y byddent lawen am eu bôd yn gwybod yn ddiogel i ba lwon y credafent.

7 Felly y derbyniodd dy bobl di iechydwriaeth y rhai cyfiawn, a diniſtr y gelynion.

8 Canys megis y cofpaiſti ein gwrthwynebwyr, trwy 'r vn perh y rhoddaiſt anrhydedd i ni, y rhai a alwefit ti.

9 *Canys ſanctaidd blant y rhai daionus a aberthafant yn ddirgel, ac a ofodafant gyfraith dduwiel yn gydtun; ar fôd y rhai ſanctaidd yn vn modd yn gyfrannogion o dda a drwg, a'r tadau yn awr yn canu o'r blaen ganiadau mawl.

10 Eithr

*Exod. 12.29.

*Exod. 14.28.

*Exod. 12.

*Gyfammod Duw.

[illegible] ymhlyfnin weddy gelynion a ddadfeiddiant ac yn arall i'a gwefynol nid oedd yn cenfadu blaen y galeriad am danynt.

2 A'r yn fuch a dileddy corpid * y gwas a'r meiftr yr yn pethau yr oedd y gwreng a'r brenin yn dioddef.

3 Rhai aneirif oedd ganddynt hwy oll, wedi gwneuthur yn-waith o'r yn farwolaeth, fel nad oedd digon o ni byw iw claddu hwynt: canys mewn yn unum y difethwyd eu hiliogaeth anrhydeddusaf hwy.

4 Canys ffeu chredant hwy ddim o herwydd y rhoddion, pan ddifetchwyd y cynta-fanedic, y cyfladdasant na plant Duw oedd y bobl hyn.

5 O herwydd pan oedd pob peth mewn dirfawredd tawel, a'r nos yn ghanol ei gyrfa ffo.

6 Dy hollalfuoc air di a neidiodd o'r nef o'th orfeddfeu frenhinawl, i galon y wlad ddinistriol, fel cleddyf wir ffrom.

7 Ac a'r arwain dy orchymmyn ditagrith di yn lle ddaliff llyn, yr hwn a safodd, ac a lanwodd bôb peth i marwolaeth, ac oedd yn cyffwrdd â'r nefoedd er eddefcyn i'r ddaiar.

8 Yna gweledigaethau brenddwydion arufhrol fi blinafant hwy yn ddifymmwth, a'r ofn nid meddyl yn ei ddifgwil a ddaeth arnynt.

9 Ac wedi hwrw yn i lawr ymma, ac arall acw, yn hanner marw, hwy a fynegafant am ba achos y oeddynt yn marw.

10 Oblegit y brenddwydion, y rhai oedd yn eu llinellwyno, a rag-yfpyfafent hyn, fel na ddifethid hwy heb wybod pa ham yr oeddynt yn dioddef nwyd.

11 Cyffuddodd profedigaeth angen weithien i'r rai nawn lefyd, a bu ddinistr ar y dyrfa yn y diffeithwch: ond ni hirbarhôdd y digter.

12 Oblegit y gŵr difai a'u deffynodd hwynt ar fyr, gan arwain arfau ei fwydd ei hun, fef gweddi, a nwd a aberth-darth, ac a safodd yn erbyn y llid, a a ddibennodd y cyffudd, gan ddangos mai gwas di oedd efe.

13 Ac eu arfau chfygoddi y dinistrydd, nid o gryfder corph, an threwy waith arfau, eithr â gair y rhoddgodd efe yr hwn oedd yn cyffuddio, gan atgofio llw a chyfammod y tadau.

14 Canys pan oeddy meirw yn fyrthio ar ei gilydd yn dyrrau, efe a safodd yn y canol, a dorrodd y digter, a a ‖ rannodd y ffordd oedd yn myned at y byw.

15 Oblegit * yn y wisc laes yr oedd ‖ yr hardd-der oll, i gogoniant y tadau yngherfiad y pedair rhes o feini, a'ch fawredd dithau yn y goron am ei ben ef.

16 Yr hai hyn y rhoddes y dinistrydd le, ac a'i hofnodd hwynt: canys digon oedd, yn vnic brofi o a hynt y digter.

PEN. XIX.

1 *Yn ôdyw na wnaeth Duw drugaredd â'r Aiphtiaid. Sôn mor rhyfeddol y gwnaethefe a'r bobl. 2 Dod yr Aiphtiaid yn waeth nâ'r Sodomiaid. 18 Rhyfeddol mor gyttûn yw'r creaduriaid i wasanaethu pobl Ddaw.*

1 Eithr digter didrugaredd a barhaodd byd y diwedd i'r annuwolion; oblegid efe a wyddai o'r blaen yr hyn a wnaent hwy:

2 Sef wedi iddynt roddi cennad iddynt i fyned ymmith, a'i gyrru hwy ar frys, y byddai edifar ganddynt, ac yr erlidient hwynt.

3 Canys pan oeddynt hwy yn galaru, ac yn ymofyn wrth feddau y meirw, hwy a ddychymygafant feddwl anfyd arall, a'r rhai a yrrafent hwy allan dan ymbil a hwynt, a etlidiafant hwy megis rhai yn ffo.

4 Oblegit y dynged a haeddent a'i hanfeiniodd hwynt i'r diwedd hwn, ac a wnaeth iddynt anghofio y pethau a ddigwyddafent cnfys, fel y cyflawnent hwy y gofpedigaeth oedd yn ôl iw dialedd hwy.

5 Ac fel y cai dy bobl di fyned trwy ffordd ryfedd, ac y caent hwythau farwolaeth dieithr.

6 Oblegit pob creadur yn ei ryw ei hun a luniwyd trachefn o newydd, i wafanaethu y gorchymynion priodol a roddwyd iddynt, fel y cedwid dy blant di yn ddiniwed.

7 Y cwmwl a gyfcododd tros y gwerfyll, a lle y buafei ddwfr o'r blaen, y gwelid tîr fych, fe yn y môr côch yr oedd ffordd ddirwyfur, a maes yn dwyn gwellt-glâs yn y ffriwd dhwyrn:

8 Trwy yr hon yr aeth yr holl genedl a amddeffynnodd dy law di, gan weled gwrthiau rhyfedd.

9 Fel meirch y porthafid hwynt, ac fel ŵyn y llamment hwy, gan dy foliannu di ô Arglwydd en gwaredydd hwynt.

10 Oblegit hwy a gofient etto y pethau a ddigwyddafei tra 'r oeddent yn ymdaith yn y wlâd ddieithr; y modd yn lle eppiliaeth anifeiliaid y dygafei y ddaiar allan ‖ wybed, ac y dygafei yr afon allan lawer o lyffaint yn lle pyfcod. ‖ Lan.

11 Eithr * wedi hyny hwy a welfant eppiledd newydd o adar, pan ddygwyd hwynt trwy ffŷs i ddymuno bwyd dainteithiol. *Exo. 16. 13. num. 11. 31.

12 Oblegit foll-ieir a ddaeth i fynn e'r môr, yn ‖ ddiddanwch iddynt hwy: ‖ Fodlon-rwydd.

13 Ac ar y pechadurialid y daeth dialedd, nid heb wrthiau o'r blaen, trwy egni taranau: o herwydd yr oeddynt hwy yn henddu dioddef am eu hanwiredd: oblegit yr oeddynt hwy yn dwyn dygyn-gâs i ddieithraid:

14 Canys *y Sodomiaid* ni dderbynient, y rhai nid adwaenant pan ddaethant: eithr y rhai hyn a gaethiwafant y dieithraid a wnaethei iddynt hwy ddaioni.

15 Ac nid hynny yn vnic, eithr yfgatfydd fe a edrychir peth ar y rhai hyny, am iddynt drîn dieithraid yn anghyweithas.

16 Eithr y rhai hyn wedi eu derbyn hwynt ‖ yn llawen, a gyfnaddiafant â phoenau arufhrol, y rhai oedd yn awr gyfrannogion o'r yn gyfraith. ‖ Tan wledda.

17 A'r rhai hyn a dar-awyd â ddallineb, fel *y rai-rawfid* y rhai hynny * wrth ddrws y cyfnawn: pan geifiodd pob yn y ffordd iw ddrws ei hun, wedi eu hamgylchu hwy â thywyllwch auferthol. *Gen. 19. 11.

18 Oblegit yr elementau a newidiwyd ‖ o honynt eu hunain yn gyffon, fel y newidia ffiau cyngnanedd mewn pfalttring, henw y dôn, er bôd y ‖ Ynddynt eu hunain fwn yn aros bob amfer, megis y gellir ystyried wrth edrych yn graff ar y pethau a wnaed.

19 Canys y pethau daiarol a drofed yn bethau o'r dwfr, a phethau nofiadwy a gerddafant ar y ddaiar.

20 Y tân oedd nerthol yn y dwfr, wedi gollwng tros gôf ei rinwedd ei hun, a'r dwfr a anghofiafei ei naturiaeth i ddifsoddi.

21 Yn y gwrthwyneb, ni wnaeth y fflam nac i gnawd yr anifeiliaid llygradwy, y rhai a rodient yndda, nac i'r ymborth nefol ddatfod, er ei fôd fel * iâ rawddadwy, o rywogaeth i ddoddi. *Exo. 16. 14. num. 11. 7.

22 Canys dy bobl a fawrygaift, ac a anrhydeddaift, yn mhob dim, ô Arglwydd: ac ni ddyfiryaift hwynt; ond bod gyd a hwynt bob amfer, ac yn mhob lle,

‖ DOE-

¶ DOETHINEB IESVS MAB SIRACH, neu ECCLESIASTICVS.

Prolog a wnaeth Awdur anadnabyddus.

Rhai sy ‖ *'n tybied mai Athanfius awnaeth y prolog ymma, am ei fod yn ei Synopſis ef.*
‖ *Gaſclu.*
‖ *Rhol.*

YR Ieſus hwn oedd fâb i Sirach, ac ŵyr i Ieſus, o'r vn enw ag ef. Y gwr hwn gan hynny oedd ſyw yn yr amſeroedd diweddaf, gwedi caethgludo y bobl, a'i galw adref drachefn, ac agos ar ôl yr holl Brophwydi. Ei daid ef Ieſus (ſel y mae efe ei hun yn tyſtiolaethu) oedd ŵr diwyd iawn, a doeth ym myſc yr Hebræaid, yr hwn nid yn vnic a gaſclodd ddŵys a byrr ymadroddion y gwŷr doethion a ſuaſei oi flaen ef, eithr ei hun hefyd a draethodd rai o'r eiddo ei hun, yn llawn o fawr ddalltwriaeth a doethineb. Am hynny pan ſu farw yr Ieſus cyntaf, a gadel y llyfr hwn wedi ei i ‖ orphen agos, Sirach ei fâb ef, wedi ei gael ar ei ôl ef, a'i gadawodd iw fâb ei hun Ieſus, yr hwn wedi ei gael iw law, a'i cynnhullodd i gŷd yn drefnus, yn va ‖ llyfr, ac a'i galwodd Doethineb, gan roddi ei enw ei hun, enw ei dâd, a'i daid, yn deitl iddo, gan ddenu y gwrandawr trwy enw doethineb, i roi mwy o ſerch ar ſtudio y llyfr hwn. Y mae efe gan hynny yn cynnwys ymadroddion doethion, ſentenſiau dieithr, a dammhegion, a rhai hên ſtorian duwiol priodol, am wŷr a ryngaſai ſodd Duw. Ei weddi hefyd a'i gan. Heb law hynny, pa ddaioni a welſei Duw yn dda *ei wneuthur* iw bobl, a pha blaen a bentyrraſei efe ar eu genhedlon hwy. Yr Ieſus ymma oedd yn dilyn Solomon, ac nid oedd lai enwog am ddoethineb, a dyſceidineth; ac yntau yn ŵr yn ŵr mawr ei ddyſc, ac yn cael ei gyfrif felly.

Prolog Doethineb Ieſus fab Sirach.

GAn roddi i ni lawer a mawrion bethau trwy y Gyfraith a'r Prophwydi, ac eraill a'i dilynaſant hwy, am ba rai y mae yn rhaid canmol Iſrael, o herwydd addyſc a doethineb; ym mha rai y mae yn rhaid nid yn vnic i'r darllennyddion fyned yn ddoethach, eithr hefyd i'r rhai ſy yn chwennychu dyſcu, fôd yn ſuddiol i'r rhai oddi allan, drwy draethu ac ſcrifennu hefyd: ſy nhaid i Ieſus, wedi iddo ymroddi yn fawr i ddarllen y Gyfraith a'r Prophwydi, ac eraill o lyfrau ein tadau, ac wedi myned yn hyſedr ynddynt hwy, A ddygwyd thagdde i ſcrifennu peth ei hun, o'r pethau a berthyn i addyſc a doethineb; ſel y gallei y rhai ſydd awyddus i ddyſc, ac wedi ymroddi i'r pethau hyn, gynnyddu yn fwy mewn buchedd, yn ôl y Gyfraith. Am hynny byddwch, attolwg, yn ewyllyſcar, ac yn ddyfal iw ddarllen, a maddeuwch i ni, os nyni wrth gymmeryd poen yn cyfieithu, a welir heb gyrrhaeddyd grym rhyw eirian. Oblegit nid ‖ *Prophwydoliaethau.* yw yr vn pethau o'r vn grym, pan draether hwynt yn Hebræaec, a phan droer hwynt i iaith arall. Ac nid hyn yn vnic, eithr pethau eraill, ſef y Gyfraith, a'r ‖ Prophwydi, a'r llyfrau eraill ſy iddynt ‖ *Odidawrwydd* ragoriaeth nid bychan, pan draether hwynt yn eu hiaith eu hun. Oblegit yn y ddeunawfed flwyddyn ar hugain i'r brenin Energetes, wedi i mi ddyfod i'r Aipht, ac aros yno ennyd, mi a gefais lyfr o addyſc nid buchan. Am hynny y tybiais fod yn angenrheidiaf dim gymmeryd peth diwydrwydd a phoen iw gyfeithu ef. Felly mi a ymroddais trwy fawr anhunedd a chyfarwyddyd, yr amſer hwnnw, i ddwyn y llyfr i ben, ac iw oſod allan er eu mwyn hwythau hefyd, y rhai mewn gwlâd ddieithr ŷnt yn chwennych dyſcu, wedi ymbaratoi o'r blaen yn ei moddau, i fyw yn ôl y Gyfraith.

PEN. I.

1 *O Ddaw y mae pob doethineb*: 10 *Ac i'r rhai a'i carant ef, y mae efe yn ei rhoi hi.* 12 *Ofn Duw yw llawnder llawer o fendithion.* 28 *Ofn Duw heb ragrith.*

Dt. Bren. 30.

DDi *with yr Arglwydd y daeth pob doethineb, a chyd ag ef y mae hi byth.

2 Pwy a rif dywod y mor? a'r dafnau glaw? a dyddiau tragwyddoldeb?

3 Pwy a olrhain allan vchder y nefoedd? a lled y ddaiar? a'r dyfnder? a doethineb?

4 Crewyd doethineb yn gyntaf o'r cwbl, a deall ſynwyr erioed.

5 Ffynnon doethineb yw gair Duw goruchaf, a'i fyrdd hi yw y gorchymynion tragywyddol.

*Rhuf. 11. 34.

6 ‖ *Pwy y datcuddiwyd gwreiddyn doethineb, a phwy a'i gwybu ei chyngborion doeth hi?

7 [*I bwy yr eglurwyd gŵybodaeth doethineb? a pha wy a ddeallodd ei hamryw ffyrdd hi?]

8 Yn ſydd ddoeth iw ofni yn fawr, yr Arglwydd yn eiſtedd ar ei orſedd-faingc.

9 Yr Arglwydd a'i creawdd hi, ac a'i gwelodd, ac a'i rhifodd, ac a'i tywalltodd hi ar ei holl waith.

10 Y mae hi gyd â phob cnawd, yn ôl ei roddiad ef, ac efe a'i rhoddes hi i'r neb a'i carant ef.

11 Aurhydedd, a gogoniant, a byfrydwch a choron gorfoledd yw ofn yr Arglwydd.

12 *Ofn yr Arglwydd ſydd ddifyrrwch i'r galon, ac a rydd lawenydd a byfrydwch a hir hoedl.

*Dih. 1. pſa. 111.

13 Yn y diwedd, da ſydd i'r hwn a ofno yr Arglwydd, ac efe a fendithir yn ei ddydd diwedd.

14 Dechreu doethineb yw ofni yr ‖ Arglwydd, ac efe a grewyd gyd â'r ffyddloniaid yn y groth.

‖ *Neu,* *6 hi.*

15 Hi a ſofodd ſylfaen tragwyddol gyd â dynion, a chyd â'i *hiliogaeth hwynt y perri hi.

*2. Cro 20. 11. pſal. 112. 2. dihar. 9. 10 i b 28. 28;

16 *Ofn yr Arglwydd yw cyflawnder doethineb, ac ſydd yn llenwi dynion â'i ffrwyth hi.

17 Hi a lanwodd eu holl dai hwynt â'i phethau dymunol, a'i hyſcubrau hwynt â'i chnwd.

18 Coron doethineb yw dwyn allan ffrwyth heddwch, ac iechydwriaeth iachol yw ofn yr Arglwydd,

a dawn

dawn. Duw yw pob vn o'r ddau: ac y mae hi yn
bodlon gorfoledd i'r rhai a'i carant ef.
19 Doethineb a lawiodd ddeall, a gwybodaeth
ffurfiaw, ac a ddercha fodd ogoniant y rhai a lynant
wrthi.
20 Gwreiddyn doethineb yw ofni yr Arglwydd,
ei changennau ydynt hir hoedl.
21 Ofn yr Arglwydd ſydd yn gyrrm pechodau ym-
maith: ac yn troi digofaint ymmaith lle y byddo hi
yn bresenol.
22 Ni ddichon gŵr digllon ‖ gael eigyfrif yn
gyfiawn: rhaid oblegit athryluth ei ddigllonedd a fydd
yn drangwydd iddo.
23 Y dioddefgar a ddioddef tros amſer, ac
wedi hynny y blagura llawenydd iddo ef.
24 Efe a guddia ei eiriau tros amſer, a gwe-
ſtiau llawer a fynegant ei ſynhwyr ef.
25 Yn nhryſſorau doethineb y mae damhegion
gwybodaeth: eithr ffiaidd yw duwioldeb gan
rechadur.
26 Os chwennychi ddoethineb, cadw y gorchy-
mynion, yr Arglwydd a'i rhydd hi i ti.
27 Oblegit doethineb ac athrawiaeth yw ofn
yr Arglwydd, a bodlon yw ganddo ffydd ac addfwy-
ſtra.
28 Nac ‖ ammau ofn yr Arglwydd, pan fyddech
nhwn angen, ac na ddês atto ef â thalon ddau
alwbyg.
29 Na ragrithia o flaen dynion, (eithr edrych
beth a ddywedych.
30 Na ddercha dydi dy hun, rhag i ti ſyr-
thio, a dwyn ammharch i'th emaid dy hun, ac
yr Arglwydd ddadcuddia dy holl gyfrinach di,
ac ydiſwrw i lawr ynghanol y gynnulleidfa, am
na ddaethoſt mewn gwirionedd at ofn yr Arglwydd; eithr bôd dy galon yn llawn twyll.

PEN. II.

1 *Rhaid i mitiſion. Duw ddiſgwyl am ſindrau, ya bodyn ddioddefgar, ac ymddiried yndde ef.* 12 *Cany gwae y rhai ni wnelo hyny.* 15 *A'r rhai ofnant yr Arglwydd a wnant hynny.*

1 Y mab os dcui i wasanaethu yr Arglwydd, pa-
ratoa dy enaid i brofedigaeth.
2 Vniona dy galon, a dioddef: ac na wna
fyn yn amſer trallod.
3 Glŷn wrtho ef heb ymadel, fel y'th gyny-
dder yn dy ddiweddd.
4 Derbyn yn llawen yr hyn a ddigwyddo, a
chydd ymarhous wrth dy gyfnewid i oftyngiad.
5 * Oblegit aur a brofir yn tân: a dynion cym-
meradwy yn ffwrn goſtyngiad.
6 Creda ynddo ef, ac efe a'th ‖ dderbyn di:
gwniona dy lwybrau, a gobeithia ynddo ef.
7 Y rhai ydych yn ofni yr Arglwydd, credwch
iddo ef, ac ni phalla eich gwobr chwi.
8 Y rhai ydych yn ofni yr Arglwydd, gobei-
thiwch am ddaioni, ac am lawenydd, tragywyddoldeb, a thagaredd.
9 Y rhai ydych ya ofni yr Arglwydd, ymar-
holwch am ei drugaredd ef, ac na chiliwch,
rhag eich ſyrthio.
10 Edrychwch ar y cenhedlaethau gynt, a gwe-
lwch, pwy a ymddiriededd i'r Arglwydd, ac a
wradwyddwyd? neu pwy a arhoſedd yn ei ofn ef,
ac a adawyd? * neu pwy a alwodd arno ef, ac yn
ôl yn ei ddiyſtyru ef?
11 O blegit tofturiol, a ſthrugarog, ymarhous,
ac aml o drugaredd, yw'r Arglwydd: acy mae
efe yn maddeu pechodau, ac yn achub yn amſer
trallod.
12 Gwae y callonnau ofnus, a'r dwylo llesc, a'r
pechadur ‖ gerdd o ddau lwybr.
13 Gwae yr galon lesc: o herwydd ‖ nid yw yn
credu: am hynny ni amddeffynnir ef.
14 Gwae chwi, y rhai a gollaſoch amynedd:
a pha beth a wnewch chwi pan ymwelo yr Arglwydd â chwi?
15 Y rhai a ofnant yr Arglwydd ni ‖ anghre- ‖ *Amfyddhant.* *10.14.19
dant ei eiriau ef: * a'r rhai a'i carant ef, a gad-
want ei ffyrdd ef.
16 Y rhai a ofnant yr Arglwydd, a geiſiant
yr hyn ſydd dda: ganddo ef, a'r rhai a'i carant
ef a lenwir â'r gyfraith.
17 Y rhai a ofnant yr Arglwydd a baratoant
eu calonnau, ac a oftyngant eu henaidiau ger ei
fron ef.
18 *Gan ddywedyd*, ſyrthiwn yn nwylo Duw, ac
nid yn nwylo dynion. O herwydd fel y mae ei fawredd ef, felly y mae ei drugaredd ef.

PEN. III.

1 *Rhaid i blant anrhydeddu a chymmwyth tu tuag at eu mammau.* 21 *Na ddylem ni chwentach cael gwybod pob peth.* 26 *Y cyſgollir y rhai a wrthodo geryddi.* 30 *Y ceir tâl am ſerhai a wrthodo geryddi.*

*Exo. 20. 12. deu. 5. 16.

FY mhlant, clywch ſi eich tâd, a gwnewch
ſelly, fel y byddoch gadwedic.
2 O blegit yr Arglwydd a roddes * i'r tâd
anrhydedd ar y plant, ac a ſiccrhaodd ‖ farn y
fam ar y meibion.
3 Yr hwn ſydd yn anrhydeddu ei dâd, ſydd
yn cael maddeuant am ei bechod:
4 A'r hwn ſydd yn anrhydeddu ei fam, ſydd
fel vn yn caſclu try ſſor.
5 Yr hwn a anrhydeddo ei dâd, a gaiff lawe-
ydd o'i blant, ac efe a wrandewir y dydd y
gweddio.
6 Hîr-hoedloc fydd yr hwn a anrhydeddo ei
dâd: a'r hwn a vfyddhao yr Arglwydd a bair ‖ *Ddiddo-*
orphwyſdra i'w fam. *nwch.*
7 Yr hwn ſydd yn ofni yr Arglwydd a anrhy-
dedda ei dâd, ac a wasanaetha y rhai a'i cen-
hedlaſant eſ, fel ei arglwyddi.
8 Anrhydedda * dŷ dad a'th fam ay weithred *Exo. 20.
a gair, fel y delo i ti fendith ‖ gan ddynion. 12. deu. 5.
9 * Oblegit bendith y tâd a ſiccrha deiau y 16. mat.
plant, ond melldith y fam a ddiwreiddia ſylfeini. 15. 4. epha
10 Na ymffroſtia yn ammarch dy dad: o herwydd 6. 2. 3.
nid parch ei ſydd ammarch dy dad. ‖ *Gandd-*
11 Canys anrhydedd ſydd i ddyn o anrhy- *ynes ôwy.*
dedd ei dad: a mam mewn ammarch ſydd warth *Gen. 27.*
i'r plant. *27. deu.*
12 Fy mab, cynnorthwya dy dad yn ei henaint, *33. 1.*
ac na thriſta ef yn ‖ dy fyw. ‖ *81.*
13 Os palla ei ſynhwyr, cyd-ddwg ag ef, ac na ‖ *Lawn.*
amharcha ef *pan fyddech* yn dy ‖ holl gryfder. ‖ *Ymge-*
14 O herwydd nid anghofir dy ‖ drugaredd i'th *lodd.*
dâd; ac yn lle pechodau ſe a'i chwanegir i'th
adeiladu di i fynu.
15 Yn nydd dy drallod y meddylir am damat ‖ *Dano*
ti, a'th bechodau a ddodir, megis *pan dâſl ef.*
meiriol ar iâ.
16 Megis cablwr yw yr hwn ſydd yn gwrthod
ei dâd, a melldigedig gan Ddnw yw yr hwn ſydd
yn digio ei fam.
17 Fy mab, gorphen dy waith yn llednais, a'r
dŷn cymmeradwy a'th hoffa di.
18 * Pa mwyaf ſydi ech, ymddaroſtwng yn ſwy: * *Phil.*
a thi a gei ffafor ynghŵydd yr Arglwydd. *2.3.*
19 Y mae llawer yn vchel-radd, ac yn anhy- * *Pſal.*
geddus, eithr i'r rhai * llednais y datcuddir dir- *25.9,14.*
geledigaethau:
20 Canys mawr yw gallu yr Arglwydd, a'r rhai
goſtyngedig a'i hanrydeddant ef.
21 Na

* Dih.25. 27.rhuſ. 20.3.

21 Na * chais yn ddiſynhwyn bethau rhy galed i ti, ac na chais yn angall bethau rhy gryfion i ti:

22 Y pethau a orchymynnwyd, meddwl am hynny yn ſanctaidd, o blegid nid rhaid i ti weled pethau cuddiedig a'th lygaid.

23 Na fydd ry fanwl mewn pethau afraid: canys ſe ddangoſwyd i ti fwy nag a ddichon dynion eu deall.

24 Eu hofer d§b a dwyllodd lawer, a drwg d§b a leſcaodd eu deall hwynt.

25 Oni bydd canhwyllau dy lygaid cennyt, ſe fydd eiſieu gwleuni arnat: ond os bydd eiſieu gwybodaeth, na fynega hynny.

26 Drwg fydd ar galon galed yn y diweddyr: a'r hwn a hoffo enbydrwydd a ddiſethir yndde.

27 Calon galed a lwythir â phoenau: a'r pechadur a chwanega bechodau ar bechodau.

28 ‖ Ynghoſpedigaeth y balch nid oes meddiginiaeth; o herwydd gwreiddio planhigyn dryginni yndde ef.

29 Calon y deallgar a feddwl am ddammeg, a chluſt y gwrandawydd yw dymuniad y doeth.

30 Dwfr a ddiffydd dân yn flammio, * a thrwy eleuſen y ceir maddeuant am bechodau.

31 A'r Arglwydd, yr hwn ſydd yn tala cymwynaſau, ſydd goſtus erbyn yr amſer a ddaw: a'r *eiſtyw*, yn amſer ei dramgwydd, a gaiff atteg.

‖ Nid iawn yw balch drwy ei gyſtudd-ieith.

* Dan.4. 24.pſal. 41.1.mat. 5.7.

PEN. IIII.

1 *Na ddylid diyſtyru y tlawd am ymddiſad, 11 pnd ceiſio gwybodaeth, 20 ac na bo arnom gywilydd o ryw bethau, ac na ddyweddm yn erbyn y gwirioneddd, 30 ac na bom fel Newod yn ein tai.*

FY mab, na thwylla y tlawd am ei fywyd: ac na wna i lygaid anghenus hir ddiſgwil.

2 Na thriſta enaid newynog, ac na wna i wr yn ei eiſieu hir ddiſgwil.

3 Na chwanega ſtinder ar galon gyſtuddiol, ac na wna i'r anghenog hir ddiſgwil am ei rodd.

4 Na ſwrw ymmaith ymbiliwr gorthrymmedig, ac * na thro dy wyneb oddi wrth y tlawd.

* Tob.4.7 ‖ Ymein 20ſyn.

5 Na thro dy lygad oddi wrth yr ‖ anghenus: ac na ddod le i ddyn i'th felldithio di.

6 Canys os eſe a'th felldithia di yn chwerwder ei enaid, yr hwn a'i gwnaeth eſ a wrendy ei weddi eſ.

7 Gwna dy hun yn hawddgar i'r gynnulleidfa, a goſtwng dy ben i ſŵr mawr.

8 Goſtwng dy gluſt at y tlawd yn ddidrift: ac atteb eſ yn heddychol, ac yn lleddais.

9 Gwared yr hwn ſydd yn cael cam, o law yr hwn ſydd yn gwneuthur cam: ac na fydd lwſc yn eiſteddych i farnu.

10 Bydd i'r ymddifad fel tâd, ac yn lle gŵr iw mam hwynt: a thi a gei ſôd megis yn fab i'r Gorucheſ, ac eſe a'th gâr di yn fwy na'th fam.

11 Doethineb a ddercha ſei meibion, ac a dderbyn y rhai a'i ceiſiant.

12 Yr hwn ſydd yn ei charu hi, ſydd yn caru enioes, a'r rhai a ddiſgwiliant am dani hi yn foreu, a lenwir â llawenydd.

13 Yr hwn a'i daliò hi, a etiſedda ogoniant, a'r Arglwydd a fendithia y lle yr êl hi i mewn.

14 Y rhai ſydd yn ei gwaſanaethu hi ſydd yn gwaſanaethu y Sanctaidd, ac y mae yr Arglwydd yn caru y rhai ſydd yn ei charu hi.

15 Yr hwn ſydd yn gwrando arni hi, a farna genhedloedd, a'r hwn a wrandawo arai hi, a breſſwilia yn ddiogel.

16 Os yn a ymddyry iddi, eſe a'i caiff hi yn etiſeddiaeth, a'i hiliogaeth a gaiff ſôd mewn meddiant o honi.

17 Canys ar y cyntaf hi a rodia gyd ag eſ ar ffyrdd gwyr-geimion, ac a ddwg oſn ac arſwyd arno eſ, ac a'i poena eſ â'i haddyſc, nes gallaho honi ymddiried iw enaid eſ, ac oni phroſo hi eſ yn ei chyfiawnderau.

18 Yna hi a ddaw yn ymiawn atto eſ, ac a'i llawenycha eſ; ac a ddadcuddia ei dirgelwch iddo eſ.

19 Os cyfeiliorna eſe, hi a'i gâd eſ, ac a'i dyry i fynu iw gwymp ei hun.

20 Cadw 'r amſer cyfaddas, ac ymgadw rhag drygioni: ac na fydded cywilydd gennit pan berthyno i'th enaid.

21 Canys y mae cywilydd yn dwyn pechod, ac y mae cywilydd yn anrhydedd a gràs.

22 Na ddderbyn wyneb yn erbyn dy enaid dy hun, ac na pharcha neb i'th ddiſtr dy hun:

23 Na attal air ‖ yn amſer iechydwriaeth, ac na chuddia dy ddoethineb yn ei harddwch.

‖ Pan ddo ſu

24 Oblegit wrth ymadredd yr adweinir doethineb, ac eddyſc wrth eiriau y tafod.

25 Na ddywed yn erbyn y gwirioneddd ar dim, ond bydded wladaidd gennit dy anwybodaeth.

26 Na fydded gywilydd gennit gyfaddef dy bechodau, ac nac ymegnia yn erbyn y frwd.

27 Nac ymddyro i ddyn ſôl, ac na ddertyn gyneb y galluog.

28 Ymegnia gyd â'r gwirioneddd hyd farwolaeth, a'r Arglwydd Ddaw a ymlada gyd â thi theu.

29 Na fydd eſcnd â'th dafod, a diog ac arâf yn dy weithredoedd.

30 Na fydd megis llew yn dy dŷ, yn cato dy weiſion wrth dy phanſ.

31 Na fydded dy law yn agored i gymmeryd, ac yn gaeàd ‖ i roddi.

‖ Dalia

PEN. V.

1 *Na ddyhcum ni hyderu ar ein golud a'n tryſder, 6 nac ar drugaredd Duw, i bechu. 9 Na bom ddau dafodlog, 12 ac na atebom heb wybodaeth.*

NA oſod dy galon * ar dy olud, ac na ddywed, y mae gennif ddigon i fyw.

* Lnc. 12.15.

2 Na ddilyn dy ewyllys dy hun, a'th gryfder dy hun, i rodio yn ſyrdd dy galon dy hun.

3 Na ddywed, pwy a'm darofhenga i o herwydd fy ngweithredoedd? oblegid yr Arglwydd gaiff dial a ddial dy draha di.

4 Na ddywed, mi a becha is a pha driſtwch a fu i mi? oblegit y mae yr Arglwydd yn hir ymarhoſa, ni âd eſe i ti ddiange.

5 Na ſydd ry ddifraw o herwydd maddeuant, i chwanega pechodau ar bechodau.

6 Ac na ddywed, * aml yw ei drugaredd ef, eſe a fedden luoſogrwydd ſy mbechodau i: oblegid trugaredd a digoſaint a ddaw oddi wrtho ef, a'i ddigoſaint ef a orphwys ar bechadurialdd.

* Pen. 11.1.

7 * Na ſydd hwyrfrydig i droi at yr Arglwydd, ac nac oeda o ddydd i ddydd: oblegid yn ddiſymwth y daw digoſaint yr Arglwydd, a thra ſyddech di yn ddifraw i'th ddryllia, a thi a ddiſethir yn amſer dialedd.

* Dih.1.

8 * Na oſod dy galon ar olud anghyfiawn oblegid ni fuddiant hwy yn amſer cyſtudd.

* ecc.5.1.8.

9 Na ‖ ymdro gyd â phob gwynt, ac na ddos ‖ Nid i'r

allwybr: felly y gwna y pechadur dau-

22 Oblegit y mae *dwythineb yn ôl ei henw, ac nid yw hi amlwg i lawer.

23 Gwrando ſy mâb, derbyn fy marni, ac na wrthot fy nghynghor i.

24 Dyro dy draed yn ei llyſſetheiriau hi, a'th wddf yn ei chadwyn hi.

25 Goſtwng dy * yſcwydd, a dwg hi, ac ‖ na fydd elyn iw rhwymau hi.

26 Tyred atti hi â'th holl enaid, a chadw ei ffyrdd hi â'th holl allu.

27 Olrhain, a chais, a thi a gei ei hadnabod hi, a phan gaffech afaelarni, na ollwng hi ymmaith.

28 Oblegid o'r diwedd ti a gei ei gorphwyſtra hi, a *bynny a dry yn llawenydd i ti.

29 A'r llyſſetheiriau hi a ſydd i ti yn amddiffyn cadarn, a'r chadwynau yn wiſc ogoneddus.

30 O herwydd y mae arni hi wychder euraid, a'i rhwymau ſydd * ſnoeden borpher.

31 Fel gwiſc ogoneddus y gwiſci di hi; ac fel coron orfoleddus y goſodi di ha am dauat.

32 Os mynni, fy mab, ti a fyddi ddyſcedig: ac os rhoddi dy feddwl, ti a fyddi gall.

33 Os ceri wrando, ti a ddenybni ddeall: ac os goſtyngi dy gluſt, ti a fyddi doeth.

34 Saf ym myſc * henuriaid, a'r neb a fyddo doeth, glyn wrtho ef:

35 Myn glywed pob traethawd duwiol, ac na ddianged diharebion deallus oddi genit ti.

36 Os gweli ôr deallgar, cyſod yn foreu atto: a threulied dy droed ti riniogau ei ddrws ef.

37 Meddwl am orchymynion yr Arglwydd yn berfaith: a * myfyria ar ei orchymynion ef bob amſer: efe a ſicrhâ dy galon di, a doethineb a roddir i ti wrth dy ddymuniad.

PEN. VII.

1 *Annog i ochel pechod.* 4 *a cheiſio anrydedd.* 8 *a rhyſtyg.* 10 *a diſſygio mewn gweddi.* 12 *a chetwydd, ac eiliih.* 18 *Pa gyfrif a wnawn o gadymmaith cywir.* 19 *ac o wraig ddu.* 20 *ac o was.* 22 *ac o'n hanifeiliaid.* 23 *ac o'n plant, ac o'n rhieni.* 31 *o'r Arglwydd a'i Oſſuriaid.* 32 *o'r elawd a'r galarus.*

NA wna ddrwg ac ni oddiwes drwg dydd.

2 Ymado oddi wrth yr anghyfiawn, ac fe a gilia pechod oddi wrthit ti.

3 Fy mab, na hauа ym myſc cwyſau anghyfawnder, rhag i ti eu medi yn ſaith ddyblyg.

4 Na chais gan yr Arglwydd lywodraeth, na chadair gogoniant gan y brenin.

5 Nac * ymgyfiawnhâ ger bron yr Arglwydd, ac na chymmer arnat ſod yn ddoeth yngwydd y brenin.

6 Na chais ſod yn farnwr, rhag na allech dynnu anghyfiawnder ymmaith, rhag vn amſer i ti ofni rhag y cadarn, a goſod o honot dramgwydd ar ffordd dy vniondeb.

7 Na phecha yn erbyn torf dinas, ac ‖ nac ymwthia i dyrfa.

8 Na * ymrwym â phechod ddywaith, ô herwydd ni byddi ddigerydd am vn.

9 Na ddywed, Duw a edrych ar luoſogrwydd fy rhoddion i, a phan offrymmwyf i'r Goruchaf Ddiw, efe a'i derbyn.

10 Na ſydd egwan dy galon yn dy weddi, ac nac eſeuluſa wneuthur elufen.

11 Na watwar y dŷn a fyddo yn chwerwder ei enaid, o herwydd y mae goſtyngydd a derchafydd.

12 Na ‖ ddychymmyg gelwydd ar dy frawd, ac na wna y fath beth i'th gyfaill.

22 Nâ

13 Na syn ddywedyd dim colwydd, oherwydd ni ddaw mynych ymarfer o honaw ef i ddaioni.

14 Na fydd siaradus ym mysc lliaws o henuriaid, ac * nac ofer-ail-draetha dy ymadrodd yn dy weddi. *Matth. 6.5.7.

15 Na chasa waith poenus, nac hwsmonnaeth, yr hon a greodd y Goruchaf.

16 Na chyfrif di dy hun ym mysc pechaduriaid, eithr cofia nad oeda digofaint.

17 Darostwng dy emaid yn ddirfawr: canys dialedd yr annuwiol sydd tân a phryf.

18 Na newidia gyfaill am ddim cyffredinol, na'th frawd ffyddlon am aur Ophir.

19 Nac ymado â gwraig ddoeth dda; canys gwell yw ei gràs hi nag aur.

20 Na * fyd ddrŵg wrth wenidog a fyddo yn gweithio mewn gwirioneedd, na'r gwâs cyfiog sydd yn ei roddi ei hunan i ti yn hollawl. *Lefit. 19. 13.

21 Cared dy enaid ti wenidog synhwyrol, ac na thwylla ef am ei rydd-did.

22 Os * anifeiliaid sy geunit, edrych arnynt: ac os buddiol ydynt i ti, cadw hwynt gyd â thi. *Deut. 25. 4

23 Od oes i ti blant, dysc hwynt, a gostwng eu gyddfau hwy o'i hieuengtid.

24 Od oes ferched i ti, gwilia eu cyrph hwynt, ac na ddangos dy wyneb yn llawen wrthynt hwy.

25 Dôd dy ferch yn briod, a thi a fyddi wedi gwneuthur gwaith mawr: eithr dôd hi i wr synhwyrol.

26 Oes i ti wraig wrth dy feddwl, na fwrw hi ymmaith, ac na ddôd ti dy hun i vn atcas.

27 Anrhydedda dy dad â'th holl galon, ac nac anghofia ofidiau dy fam.

28 Cofia mai trwyddynt hwy i'th anwyd ti, a pha beth a deli di iddynt hwy, o'r fath *a wnaethant* hwy i ti?

29 Ofna yr Arglwydd â'th holl enaid, a pharcha ei Offeiriaid ef:

30 Câr yr hwn a'th wnaeth â'th holl nerth, ac na âd ei wenidogion ef.

31 Ofna yr Arglwydd, ac anrhydedda yr Offeiriad: a dôd iddo ef ran, fel y gorchymynnwyd i ti: y blaen-ffrwyth, a'r *aberth* tres gam wedd, a rhodd y palfeisiau, ac aberth y cyssegriad, a blaen-ffrwyth y pethau sanctaidd.

32 * Estyn hefyd dy law i'r tlawd, fel y perffeithier dy ‖ fendith di. *Deut. 15. 10. ‖ Haeliom.

33 Y mae cymmeriad i rodd yngolwg pob vn byw, ac na attal gymmwynas i'r marw.

34 Na phalla fôd gyd â'r rhai lofus: a galara gyd â'r galarus.

35 Na fydd ddiog i ofwyo y clâf: canys trwy y cyfryw bethau i'th gerir di. †Wirtheuoeddi. ‖ 7 diwedd.

36 Yn dy holl feiriau meddwl am ‖ dy ddiwedd, ac ni phechi di byth.

PEN. VIII.

1 *A phwy ni ddylem ni ymryson, 8 na'i dysyrru, 10 na'i cyffroi, 15 na bod i ni a wnelom â hwynt.*

NAc ymryson â gŵr cadarn, rhag syrthio o honot ti yn ei law ef.

2 * Nac ymgynhenna a' gŵr cyfoethog, rhag iddo roddi pwys i'th erbyn di: oblegit * aur a ddifethodd lawer, ac a dyrodd galonnau brenhinoedd. *Mat. 5. 25. *Pen. 31. 6

3 Nac ymgynhenna â gŵr ‖ siaradus, ac na phentyrra goed ar ei dân ef. ‖ O defod drwg.

4 Na chellwair â'r annysceidig, rhag amherchi dy hynafiaid di.

5 Na ddamnoed i'r dŷn a drôdd oddi wrth bechod, cofia ein * bod ni oll tan gerydd.

6 Nac * ambarcha ddŷn yn ei henaint: canys y mae rhai o honom ninnau yn heneiddio.

7 Na lawenycha am farw yr hwn sydd syrthiedig yn i ti: cofia ein bod ni oll yn marw.

8 * Na ddiystyra draethawd y doethion: eithr ymarfer di â'u dibarebion hwynt, oblegit ganddynt hwy y dysci di addysc, a gwasanaethu pendefigion yn hawdd.

9 Nac ymado â thraethiad henuriaid; oblegid hwynt hwy a ddysciasant gan eu tadau; canys ganddynt hwy y dysci di ddeall, a rhoddi atteb ‖ pan fyddo rhaid.

10 Na chynneu farwor pechadur, rhag dyleisi yn flam ei dân ef.

11 Na chyfot *mewn dîg* o flaen y trahaus, rhag iddo eistedd sel vn yn cynllwyn ‖ yn erbyn dy enau di.

12 Nac echwyna i ddŷn cryfach nâ thi, ac os echwyni, ‖ bydd sel yn wedi colli.

13 Na fachnia am fwy nag a alleth, ac os machnii, meddwl am dalu.

14 Nac ymgyfreithia ag vstus, oblegid wrth ti ‖ seddwl ef y barnant hwy iddo ef.

15 Na‖ ddôs ar hŷd y ffordd gyd ag vn hŷf, rhag iddo fod yn drwm wrthit ti, oblegit wrth ei ewyllys ei hun y gwna efe, a thrwy ei anghyllineb ef y derfydd am danat ti thrin gyd ag ef.

16 * Na wna gymmen â'r digllon, ac na ddôs gyd ag ef i anialwch; fel diddim yw gwaed yn ei olwg ef, ac efe a'th gwympa di yno lle nid oes help.

17 Nac ymgynghora â'r ffôl, o herwydd ni feidr efe gelu gair.

18 Na wna beth cyfrinachol o flaen y dieithr: oblegit ni wyddost ti beth a escyr efe.

19 Na amlyga dy galon i bob dŷn, rhag iddo roddi gan ddiolch i ti.

PEN. IX.

1 *Pa fodd y mae i ni ymddwyn tu ac at ein gwragedd. 3 Pa wrageddi sydd in gochel. 10 Nys newidier yr hen gydymaith. 13 Na fydiom rhy by ar wyr o awdurdod. 14 ond adnabyddu cymmydogion. 15 ac ymgyfeillach â'r doethion.*

NA ddal eiddigedd wrth wraig dy fowes, ac na ddysc iddi addysc ddrŵg yn dy erbyn dy hun.

2 Na ddot dy hunan i wraig, i fyned o honi yn vwch nâ thi.

3 Na ddôs i gyfarfod â gwraig butteinig, rhag i ti vn amser syrthio yn ei maglau hi.

4 Na fydd yn fynych gyd â chantores, rhag dy ddaldi trwy ei chelfyddyd hi.

5 Na chraffa ar forwyn, rhag dy dramgwyddo drwy y pethau sydd werth-fawr yndi.

6 Na ddôd dy enaid i butteiniaid, rhag colli o honot dy etifeddiaeth.

7 Nac edrych o amgylch mewn heolydd dinas, ac na wibia yn ei anghyfannedd leoedd hi.

8 * Tro dy olwg oddi wrth wraig brydferth, ac nac ystyr degwch arall: oblegid llawer trwy degwch gwraig a gyfellirnasant, a thrwy hyny cynneu cariad fel tân.

9 Na eistedd ddim gyd â gwraig a gŵr iddi, ac nac eistedd ddim a hi yn dy freichtau, ac na chŷd-ildia â hi mewn gwin, rhag pwyso o'th feddwl atti hi, a llithro o honot drwy dy chwant, i ddestryw.

10 Na âd hên gyfaill: oblegid nid yw vn newydd gystal ag ef: megis gwin newydd yw cyfaill newydd: os heneiddia efe ti a'i hyfi yn llawen.

11 Na

yn chenhigenus wrth ogoniant pechadur: o
ddiddan di pa deliwedd fydd iddo ef.
Na fydded hoff gennit yr hyn fydd hoff gan y
meddiol: eithr cofia mad ânt hwy yn ddi-
ar bedd.
Teguidw ym mhell oddi wrth wr ac awdur-
dod i ladd, fel nad amhenech di ofn angeu:
na dim di atto ef, na wna fai, thag iddo yn
dywrid ddwyn ymmaith dy enioes di: gwy-
bod mai ym myſc maglau yt ydwyt ti yn tram-
wy, ac mai ar binaclau y ddimas yr ydwyt ti yn
dinas.
Berw yr amcangoreu y gallech am dy gym-
ydog, ac ymgynghora â'r doethion.
Bydded dy ymreſymmiad ti â'r ſynhwyrol, a'th
ll meddiddan ynghyfraith y Goruchaf.
Bydded gwŷr cyfiawn yn cyd-weledda â thi, a
bydded dy orfoledd di yn ofn yr Arglwydd.
Treuly law y gweithiwr y canmolir gwaith, a
doeth dwyſog pobl yn ei ymadrodd.
Oſnadwy yn ei ddinas yw gŵr ſiaradus, a'r
dyn hyllur yn ei ymadrodd a gaſeir.

PEN. X.

1 Pa lŵs a wna hywodraethwr doeth. 4 Mai
bod ſi'n ei codi hwy. 7 Mor ſirweidiol yw
balchder, ac anghyfiawnder, a chybydd-dod. 14 Beth
yw ofn Duw yr beilchion. 19 Pwy a ddaw i
mywydau, ŷg a phwy nid daw.

Arwor doeth a ddyſc ei bobl, a thywyſogaeth
dy ſynhwyrol a dreſnir yn dda.
Fel y byddo barnwr y bobl y bydd ei ſwyddo-
gion e, ac fel y byddo tywyſog dinas y bydd y rhai
ll fydd yn preſwylio yndi.
Brenin annoeth a ddifetha ei bobl, a thrwy
lywyr y pennaethiaid y cyfanneddir y ddinas.
Yn llaw yr Arglwydd y mae meddiant y
ddaiar, ac efe a gyfyd vn buddiol mewn pryd
wir.
Yn llaw yr Arglwydd y mae llwyddiant
ŵr: ac ar wyneb ſcrifennydd efe a eſyd ei an-
rhydedd.
Na ddwg gâs i'th gymydog am bob cam,
a nac wna ddim mewn gweithredoedd trahaus.
Câs gŵr bron yr Arglwydd a dynion yw balch-
der, ac anrhyſuſedd anghyfiawn *a ſwrw* oddi wrth
dynion.
Brenhiniaeth a ſymmudir o'r naill genhedl
i'r llall o achos anghyfiawnder, a thrahâu, a chy-
hen tywydyll.
Pa ham y mae pridd a lludw yn falch? Nid
oes dim anwirach na'r cybydd: oblegit y mae
ef yn yn rhoddi ei enaid ei hun ar werth:
herwydd ei ymyſcaroedd a ſwrw ef allan yn
fyw yn.
Meddyg a dyrr ymmaith hir glefyd, a'r hwn
ſydd heddyw, a fydd marw y ſoru.
Canys pan fyddo marw dŷn, efe a gaiff
ſnifiad, a bwyſ-filod, a phryfed, yn etife-
ddaeth.
Deshreuad balchder yw myned o vn oddi
wrth Ddŵw, ac ymado o'i galon ef oddi wrth yr
un a'i gwnaeth.
Canys deshreuad pechod yw balchder, a'r
un ſydd yn ei ddal ef a wna ſieidd-dra yn
ddiben. Am hynny y dug yr Arglwydd arnynt
ny roſpedigaeth ryfedd, ac y llwyr ddinſtriodd
hwynt.
Yr Arglwydd a ſortiodd i lawr orſedd-ſeiſ-
wyr tywyſogion beilchion, ac a wnaeth i'r rhai
ſnion eiſtedd yn ddynt yn eu lle hwynt.
Yr Arglwydd a dynnodd ymmaith wreiddyn
rhai beilchion, ac a blannodd y rhai goſtyngedig yn
eu lle hwynt mewn gogoniant.
16 Yr Arglwydd a ddinſtriodd wledydd y Cen-
hedloedd, ac a'i difethodd hwynt hyd ſylfeini y
ddaiar.
17 Efe a dynnodd *rai* o honynt ymmaith, ac a'i di-
fethodd hwynt, ac a wnaeth iw coffadwriaeth
ddarfod oddi ar y ddaiar.
18 Ni chrewyd balchder i ddynion, na digter lli-
dieg i blant gwragedd.
19 Hâd diogel yw y rhai ſy yn ofni yr Arglwydd, a phlanhigyn gwerthfawr yw y rhai ſy yn
ei garu ef: hâd amharchus yw y rhai nid yſtyriant
y gyfraith, hâd ‖ cyfeiliornus yw y rhai a dre- ‖ Crwy-
ſeuddant y gorchymynion. dus.
20 Parchedig ym myſc brodyr yw eu tywyſog, Tywy-
felly y mae y rhai ſy'n ofni yr Arglwydd yn ei ſogaeth.
olwg yntef.
21 Ofn yr Arglwydd ſydd yn mynedo flaen
‖ awdurdod; eithr dinſtr tywyſogaeth yw crei-
ſondeb a balchder.
22 Ofn yr Arglwydd ſydd ogoniant i'r cyfoe-
thog, i'r anrhydeddus, ac i'r tlawd.
23 Nid cyfiawn yw amherchi tlawd ſynhwyrol,
ac nid gweddus anrhydeddu gŵr pechadurus.
24 Pendefigion, a barnwŷr, a chedyrn, a anrhy-
deddir, ac nid mwy neb o honynt na'r hwn ſydd
yn ofni yr Arglwydd.
25 *Rhai rhyddion a waſanaethant wâs ſyn- *Dihar.
hwyrol, *a gŵr doeth ni wrwgnach pan y cery- 17.2.
dder ef. *2. Sam.
26 Na chymmer arnat ſod yn ddoeth wrth wnu- 12,13.
thur dy waith, ac na chais anrhydedd tra fy-
ddech mewn ing.
27 O blegid *gwell yw yr hwn ſydd yn gwei- *Dihar.
thio, ac mewn amldra o bob peth, na'r hwn ſydd 12.9.
yn vmffrotio, ac arno eiſieu bara.
28 Fy mab, anrhydedda dy enaid yn llednais: a
dod iddo yr anrhydedd a haeddei.
29 Pwy a gyfiawnhâ yr hwn a becho yn erbyn ei
enaid ei hun? a phwy a barcha yr hwn a amharcho
ei ſywyd ei hun?
30 Y mae tlawd mewn parch o herwydd ei
wybodaeth, ac y mae cyfoethog mewn parch o
herwydd ei gyfoeth.
31 Yr hwn ſydd barchedic mewn tlodi, pa faint
mwy mewn cyfoeth? a'r hwn ſydd ammharche-
dig mewn cyfoeth, pa faint mwy mewn tlodi.

PEN. XI.

1 Na ddylem ni ein hoſtio ein hunain 8 nac ateb
mewn hyrr-bwyll, 10 nac ymyrryd a llawer o
fatterion. 15 Oddiwrth Ddŵw y mae gwlad, a
phob peth arall. 24 Nac ymffrofia o'ih gyfoeth, 29
ac na ddwg pawb i'th dy.

DOethineb y ſgoſtyngedig *a ddyrchafei ben ‖ Yrſel
ef, ac a'i geſyd et ym myſc pendefigion. eirradd.
2 Na chanmol ŵr wrth ei brŷd, ac na ffieiddia *Gen. 41.
ef wrth yr olwg arno. 40. 41.
3 Bechan ym myſc yr ehediaid yw *yr wenynen, 63.
a phen melyſdra yw ei ffrwyth hi.
4 Na *orfoledda o herwydd gwiſc o ddillad a *1. Sam.
ac na ymddercha yn amſer anrhydedd: o blegit 18.21.
rhyfedd yw gweithredoedd yr Arglwydd, a'i
weithredoedd êf ydynt ddirgel i ddynion. 50 Pſa.
5 Llawer ‖ teyrn a eiſteddodd ar lawr, *a'r ‖ Llwydd.
hwn ni thybiei vn, a wiſcodd y goron. *1 Bren.
6 Llawer cadarn a amharchwyd yn ddirfawr, 15.28.
a'r anrhydeddus a roddwyd i ddwylo eraill. eſth. 6.7.
7 *Nac achwyn cyn chwilio y *gwirionedd: ymyn *Deut.
ybod yn gyntaf, ac yna beia. 13.14.

8 *Na

8 *Na farua cyn clywed, ac na fwrw air ym
*Dihar. 28.13. mysc ymadroddion *haiar ati.
9 Nac ymryson am y peth nid yw yn perthyn i
‖Nac eistedd mewn barn gyd á pechaduriaid. ti, ac na ‖ chwd-eisteddd ym marn pechaduriaidd.
10 Fy mab, ni ymmyr ar lawer o bethau: * o
*Matth. 19.22. herwydd os trimi lawer peth, ni byddi diffai; os
1.tim.6.9 dilyni, ni oddiweddi; ac os ffoi, ni ddiengi.
*Dihar. 30.8. 11 Y * mae a lafuria, ac a bocha, ac a fryssia, ac
o hynny y mae yn fwy ei eisieu ef.
12 Y mae *yn anniben, ac arno * eisieu help, yn
*Iob 42. 2.6. fychan ei nerth, ac yn fawr ei dlodi, a golwg yr
Arglwydd a edrychodd arno ef er daioni, ac a'i
derchafodd ef o'i waelder.
13 Ac ese a dderchafodd ei ben ef o drueni,
a llawer pan wellfuc, a fu rydedd ganddynt o'i
blegit ef.
*Iob 1.21. ecc.28.4 14 * Da a drwg, einioes ac angeu, tlodi a chy-
foeth, oddi wrth yr Arglwydd y maent.
15 Oddi wrth yr Arglwydd y mae doethineb,
a chyfarwyddyd, a gwybodaeth ei Gyfraith ef:
oddi wrtho ef y mae cariad, a ffyrdd gweithredoedd da.
16 Cyfeiliorni a thywyllwch a gŷd-grewyd â
phechaduriaid; a drygioni a heneiddia yn y tân fy
yn gorfoleddu mewn drygioni.
17 Rhodd yr Arglwydd a erys gŷd â'r duwiol, a'i
ewyllys da ef a bair ffynnu byth.
18 Y mae *dŷn yn cyfoethogi trwy ei gall-
neb a'i gwintachrwydd, ac dyna ei ran ef o'i gy-
flog.
‖Luc 12.19 19 Lle y dywed ef, * mi a gefais esmwythdra, ac
yn awr mi a fwytâf o'm da bôb amser: ac eto ni's
gwyr efe pa amser a ‖ heibio iddo ef, ac y gedy efe
hwynt i arall, ac y bydd efe marw.
‖ Ddaear. 20 * Saf di yn dy gyfammod, ‖ ac ymddiddan yn
*Matth. 10.22.c hunnaw, a heneiddia yn dy waith.
‖ A bydd hunnydd. 21 Na fydded rhyfedd gennit am waith pecha-
dur, creda i'r Arglwydd, ac aros yn dy boen: oblegit hawdd yw yngolwg yr Arglwydd, yn ddisymwth ddiarfogi cyfoethogi y tlawd.
22 Bendith yr Arglwydd fydd gyflog i'r duwiol, ac mewn awr fuan y gwna efe lwyddith ef dareddu.
*Mal.3.14 23 Na ddywed, * pa les i mi ryngu bodd? a pha
ddaioni fydd i mi bellach?
24 Na ddywed, y mae gennif fi ddigon, ac y
mae gennif lawer, a pha niwed a gâf fi yn fŷ my-
wyd bellach?
25 Yn amser daioni yr ydys yn gollwng drygfyd
dros gof: ac yn amser drygfyd nid ydys yn cofio
daioni:
26 Am fod yn hawdd o flaen yr Arglwydd,
dalu i ddŷn yn ei ddydd diwedd, yn ôl ei wei-
thredoedd.
27 Cystudd awr a wna anghofio dainteithion, a
diwedd dŷn a ddadcuddia ei weithredoedd ef.
28 Na ch fi if neb yn ddedwydd cyn ei farw, ac
wrth ei blant yr adweinir gŵr.
29 Na ddŵg bôb dŷn i'th dŷ, o herwydd amlyw
‖ Yr ewyllys da. cynllwyn ‖ dlafol.
‖ Diffygwyl am dy gynnyd. 30 Fel petteris wedi ei dal mewn rhwyd, felly y
mae calon y balch: ac fel gwiliedydd yn ‖ dringo
i le y caffo efe gwympo.
31 Oblegit y mae efe yn cynllwyn, gan droi y da
yn ddrwg: ac efe a fwrw fai arnat mewn pethau
cammoladwy.
32 O wreichionen fechan y daw llawer o farwor,
a dŷn pechadurus a gynll yn am waed.
33 Gochel ddrwg: dŷn oblegit drygioni y mae efe
yn el laeio, rhag iddo roddi arnat ti anaf byth.
34 Der byn ddieithr: ddŷn i dŷ, ac efe a'th dwyll-
a-di, ac a'th yr di o'r eiddot dy hun.

PEN. XII.

2 *Nis fydd hael yr ammwiol.* 10 *Nac ymddiried i'th elyn, nac i'r ammwiol.*

OS gwnei ddaioni, gwybydd i bwy y gwnelych, ac fe fydd diolch i ti am dy ddaioni.
2 Gwna ddaioni i'r duwiol, a tâl a gei di, ond
chai ganddo ef, ti a'i cai gan y Goruchaf.
3 Ni bydd daioni i'r hwn a ymgynnelno i dry-
gioni, nac i'r hwn nid ymedy ag elusen.
4 Dôd i'r duwiol, ac na ‖ dderbyn bechadur.
5 Gwna ddaioni i'r gostyngedig, ac na dôd i'r
annuwiol; attal dy fara, ac na dôd iddo ef, rhag
trwy hynny iddo ef dy orthrymmu di: oblegit am
yr hall ddaioni a wnelych di iddo ef, i efe a gaf
ddau cymmaint o ddrygioni i titheu.
6 O herwydd cas gan y Goruchaf bechadurtiaid,
ac efe a ddjal ‖ y rhai duwiol, ac a'i ceidw i lwy-
thau i gadarn ddydd en dialedd.
7 Dod i'r daionus, ac na ‖ dderbyn bechadur.
8 Nid adweinir cyfaill mewn dryg-fyd, ac ni
lecha gelyn mewn dryg-fyd.
9 Mewn gwyn fyd gwr *y lydd* ei elynion ef
yn drist, ac yn ei ddryg-fyd yr ymnaill na cyfaill
befyd.
10 Nac ymddiried i'th elyn byth; oblegit
fel y rhyda ‖ prês, felly *y gwna* ei ddrygioni
yntef.
11 Er ymoftwng o honaw, ac ymgrymmu gwilia
ar dy ennid, ac ymgadw rhag ddo ef, a thi a fydd
iddo ef fel yn ymfycha drych, a thi a gei wybod na
fychodd efe es rod yn llwyr.
12 Na ofod ef yn agos attat, rhag iddo dy dd-
niffrio di, a fefyll yn dy le di: a na ofod ef ar d-lew
ddehau, rhag iddo geisio cael dy gadair di, ac o'r
diwedd cael o honot fwybod fy ngeiriau i, a'th
big o'n hymadroddion i.
13 Pwy a dofturiei wrth y fwyn-dr a fuchai
neidr, nac wrth y neb a ddaeuei yn agos at fwyfi-
filod?
14 Felly wrth yr hwn a ddaw at bechadur, ac
a gyd-lyg er yn ei bechodau ei, yna a dofturia
wrtho?
15 ‖ *Yn* awr yr erys efe mewn fefyllfod, ac
ond os gogwyddi di, ni erys efe.
16 Melus * fydd gelyn yn ei wefusau ac yn ei
galon efe a yngynghora ant dy drol di, fi fyd.
Efe a fwyla â'i lygaid, ond os caiff efe amser
ffaddus ni chaiff efe ei ddigon o waed.
17 Os dry fyd a ddigwydd i ti, ti a'i cei yno
yn gyntaf, ac fel dŷn yn helpio, efe a'th dd-
fodla di.
18 Efe a efcwyd ei ben, ac a gnôd â'i ddwylo, ac
a fuirad lawer, ac a newidia ei wyneb ei hun.

PEN. XIII.

1 *Na fydd gyfymmaith â'r balch, nac i'w ha-*
derbynbach nâ thi dy hun. 15 *Pob cyffelyb a yn-*
gan. 22 *Y rhagor fy rowng y cyfoethog yr*
tlawd. 25 *Ni chêl grudd cyfrdd calon.*

YR hwn * a gyffyrddo â pbyg, a halogir gan
ddo, a'r hwn a fyddo gyfranog â'r balch
a fydd debyg iddo.
2 Na chyfod faich rhydrwm i ti yn dy fr-
wyd, ac na fydd gyfranog ag yn cyfoeth a chy-
foethogach nâ thi: canys pa gyfranna a wna y
crochan pridd â'r pair? hwn a dery, a hwnnw
a dyrr.
3 ‖ Os y cyfoethog a wna gam, yna y tybirir
ef, os tlawd a wna gam yna y bygythirir.
4 Os buddiol fyddi di, efe a gymmer dy wrth
di, ac os hydd eisieu arnat, efe a'th gyflawnia di.
5 Os bydd peth gennit, efe a fydd yn dy

…rth dlôda di, ac ni bydd gwaeth gan…

…bydd arno dy eisieu di, efe a'th dwylla …dwardd arnat ti, ac a rydd i ti obaith, efe …ni yn dêg wrth hit ti, ac a ddywed, beth fydd …dim i.

…th gwilyddia di a'i fwyd, nes iddo dy …di ddwy-waith neu dair, ac yn y diwedd …wrar di: wedi hynny, pan i'th welo, efe …ti, ac a esmwyd eiben arnat.

…dyl dy dwyllo yn dy feddwl, ac na'th dda… …yn llawenydd dy galon.

…th wahoddo gŵr galluog: cilia ym… …ac efe a'th wahadd yn fwy o hynny.

…na phwysa arno, rhag dy yrru allan yn …ac na saf ym mhell, rhag dy allwng …of.

…Ac yngystadla ag ef mewn ymadrodd, ac nac …ddiried iw aml eirian ef oblegid trwy yma… …ddi lawer y prawf efe dydi, ac megis ‖ dan …thiny eais efe dy gyfrinach di.

…a Anrhugarog yw, ‖ heb gadw ei eirian, ac ni …ant efe dy ddrygu a'th garcharu di.

…y Dduw ll, ac edrych yn fanwl am wrando: o …ydd yr wyt ti yn rhodio mewn perygl i fyr… …rag i wreth ‖ hyn yn dy gwisc, deffro.

…Yn dy bell bes cais yr Arglwydd, a galw arno …th fechydwriaeth.

…Pob mâfail a gâr ei gyfelyb, a phob dyn fy …gyd-bei gymydog.

…Pob cnawd a ymgymhara wrth ei ryw, ac …ail gyfelyb y gly'n gŵr.

…Pa gyfeillach fydd rhwng y blaidd a'r oen? …rhwng gwrthodwr a'r duwiol.

…Pa heddwch fydd rhwng y yr Hyena a'r ci? …a hyddwch fydd rhwng y cyfoethog a'r …ol?

…Yr asynnod gwyllt ion yn yr anialwch …lla y llawer: ‖ porfa y cyfoethogion yw'r …ion.

…Gostyngeiddra y beilchion yw goftyngei… …ddid y fally y mae y tlawd yn ffaidd gan y …ogion.

…Pan fyddo cyfoethog, et gyfeillion a'i fiecr… …ed pan fyrthio y tlawd ei gyfeillion a'i …ddwyn.

…Pan fyrthio y cyfoethog fe a fydd iddo lla… …nor thwyrtwr: a pe dywedei efe bethau iw ce… …lwyddiannus: efe a'i llithrodd y gwael: dŷn …ddwyd ef: a efe a lefarodd yn ddoeth, ac ni …ddodes.

…Pan lefarei y cyfoethog pawb a dawei, ac …ddisant ei ymadrodd êf hyd y cymmylau: pan …dyfnwyd, hwy a ddywedent, pwy yw hwn? …ac os yddo, fe a'i dyrchwelent ef.

…Da yw cyfoeth ni bo ynddo bechod, a drwg …dyn genau yr annuwiol.

…Gwên dyn fydd yn newidio ei fynêb ef, pa …ai er da ai er drwg: calon lawen a wna …iriad.

…Arwydd calon mewn gwyn-fyd yw wyneb …ethlyd: dyfod yma yw cael ellan ddaim…

PEN. XIIII.

…Cyfoeth dda a wna nŷ yn ddieuogfydd. 3 Ni…
…gwaeth nâ neb. 13 Ond dŷn ni ddarfodd…
…Dedwydd yw'r hwn a gyrrho ei feddwl ar…
…ei fydd yn dda. 21 Ni lwyddo'r enaid, ac …
…Dedwydd yw'r hwn na chondemnio'r enaid …
…Ni fydd yn dda i'r hwn a'i fyrthio oddi wrth ei obaith …
…ei fywyd.

3 Nid da yw cyfoeth i'r cybydd, a pha beth a wnai gŵr cenfigennus â gold?

Yr hwn fydd yn casglu, yn ei fed oddi wrtho
4 ei hun, fydd yn casglu i arall: ac eraill a lothi… ei hunebant ei…ef.

5 Yr hwn fydd ddrwg iddo ei hun, i bwy y bydd efe yn dda? ni chaiff efe lawenydd o'i olud.

6 Nid oes neb waeth nâ'r hwn fydd yn cenfigennu wrtho ei hun, ac dymma wobr ei ddrygioni ef.

7 Os gwna efe ddaioni, nid o'i fodd y gwna, ac o'r diwedd efe a wna ei ddrygioni yn amlwg.

8 Drwg yw golwg y cenfigennus: efe a dŷ ei wyneb, ac a ddyrmyga ddynion.

9 * Llygad y cybydd ni lenwir â'i ran, ac anghy- *Diar. 27.20.
fiawnder y drigionus a wywa ei enaid ef.

10 Lygaid drwg fydd genfigennus am ei fara, ac y mae efe yngrincach ar ei fwrdd.

11 Fy mab, pa fodd bynnac y byddo genuit ti, bydd dda wrthit dy hun, a dŵg dy offrymmau i'r Arglwydd yn addas.

12 Cofia rad oeda angeu, ac na ddangofwyd i ti gyfammod ‖ vfern. ‖ *Y bedd.*

13 Cyn dy farw bydd dda wrth dy gyfaill, ac yn ôl dy allu, eftyn dy law, a dod iddo ef. *Tob. 4.7. luc.14.13

14 Na thwylla dydd dy hun am ‖ y dydd da, nac aed rhan chwant da heibio i ti. ‖ *Y dydd gwiwdâ.*

15 Onid i arall y gadewi di dy lafur, â'r hyn y cymmeraift boen am dano, iw rannu wrth goelbren?

16 Dod, a derbyn, a fancteiddia dy enaid, lo ber- wydd nid gwiw ceifio bwyd yn y bedd.

17 * Pob cnawd a heneiddia fel dilledŷn: canys *Eſai. 40.8d 1.pet.1.
y cyfammod o'r dechreu yw, Yn a fyddi farw yn 24.iago. ddiau. 1.10.

18 Fel o'r dail gleifion ar bren brigog y mae rhai yn fyrthio, a rhai yn coeri allan: felly y mae cenhedlaeth cig a gwaed, y naill fydd yn marw, a'r llall yn geni.

19 Pob gwaith a bydru ac a ddarfydd, a'r hwn fydd yn ei weithio ef a gyd a caf.

20 * Gwyn ei fyd a gaffo a fyfyria berlian da *Pſal. mewn doethineb, a'r hwn yn fynhwyro â'i resymma am bethau fanctaidd. 1.2a

21 Yr hwn a feddwl am ei fyrdd hi yn ei galon a fydd ddeallgar yn ei dirgeledigaethau hi.

22 Dos ar ôl hôl a'i fel olrheia-wr, a chynllwyn yn ei ffyrdd hi.

23 Yr hwn a edrycho trwy ei ffenestri hi, a wrendy hefyd wrth ei dorau hi.

24 Yr hwn a letteno yn agos iw thŷ hi, ac a yrro ei hoeliw pharwyddadhi.

25 Efe a clyd ei babell ger llaw iddi, ac a letteo ha yn lletty y ‖ rhai daionus. ‖ *Peſhan.*

26 Efe a esyd ei feibion, dan ei chyfcod hi, ac a eryst tan ei changhennau hi.

27 Hi a'i cyfcoda ei ragy gwrês, ac efe a letteu yn ei gogoniant hi.

PEN. XV.

1 *Doethineb a ymgeledda gadani a ofno yr Arglwydd: 7 and yr annuwiol ni obtain ufudd-dod. 11 Yr Arglwydd a wel i ni fwrw ar Ddaw ein bâia hi. 14 Oblegid efe a'n gwnaethant, ac a'n gadawodd ni yn llaw ein hanian.*

YR hwn fydd yn ofni yr Arglwydd a wna dda, ac a'r hwn fydd yn dal gafyddiaeth y Gyfraith a'i caif hi.

2 Fel mam y cyfarfydd hi ag ef, ac fel gwraig a briodwyd o forwyn a'i derbyn hi ef.

3 Hi a'i porthe ef â bara deallt, ac a'i dioda ef â dwfr doethineb.

4 Efe a fycorhe'i arnaſi, ac ni cdgwyddir: efe a'i fy wrth hi, ac ni wradwyddir ef.

5 Hi a'i cyſyd ef goruwch ei gymydogion, ac a
egyr ei enau ef ynghanol y gynnulleidfa.
6 Llawenydd a choron gorfoledd a gaiff efe: a
hi a rydd iddo euw tragywyddol yn etifeddiaeth.
7 Eithr dynion anſynhwyrol ni chânt afel ar-
ni hi: a gwyr pechadurus hefyd ni chânt ei gwe-
led hi:
8 Canys pell yw hi oddi wrth falchder, a gŵyr
celwyddog ni chofiant hi.
‖ Diha-
reb. 9 Nid gweddus ‖ clôd yngenau pechadur, o
‖ Ef. blegid ‖ yr Arglwydd ni's anfonodd hi iddo eſt
‖ Diha- 10 Canys trwy ddoethineb y treuthir ‖ clôd, a'r
reb. Arglwydd a'i llwydda ef.
11 Na ddywed, trwy waith yr Arglwydd yr en-
thym i ymmaith: o blegit ni ddylit ti wneuthur yr
hyn ſydd gâs ganddo ef.
12 Na ddywed, efe ‖ a'm llunioddi i, o blegit
‖ A wnaeth i mi Yſtili-
orni. nid rhaid iddo ef wrth ŵr pechadurus.
13 Câs gan yr Arglwydd bôb ffieidd-dra, ac nid
da yw hynny gan y rhai a'i hofnant ef.
*Gene. 14 Efe * a wnaeth ddŷn o'r dechreuad, ac a'i
3.27. gadawodd ef yn llaw ei gymgor;ŵ
15 Os mynni, i gadw y gorchymynion, a ei wneu-
thur ffyddlondeb cymmeradwy.
16 Efe a oſododd o'th flaen di dân a dwfr: eſtyn
dy law at yr hwn a fynnych di.
‖ Jere. 17 Y mae o * flaen dynion enioes ac angeu: a'r
21.8. hyn a fymo efe a roddir iddo ef.
18 O blegit mawr yw doethineb yr Arglwydd
ac y mae efe yn gryf o allu, ac yn gweled pôb
peth.
*Pſal. 19 Hefyd * y mae ei olwg ef ar y rhai ſy yn ei
33.15.& ofni ef, ac efe a wŷr holl waith dŷn.
34.15. 20 Ni orchymynnodd efe i neb wneuthur yn an-
nuwiol, ac ni roddes efe gennad i neb i bechu.

PEN. XVI.

1 *Gwell yw bod yn ddiblant, nag yn berchen llawer o blant annuwiol. 6 Nad arbedir yr an-
ŵir er mwyn tubod yn amlˆ. 12 Y mae trugaredd
Duw'n fawr, a'i allu hefyd. 17 Na all yr annu-
wiol ymguddio. 20 Y mae gweithredoedd Duw yn
anchwiliadwy.

NA ddymmuna liaws o blant anſuiddol, ac na
fydd lawen o blant annuwiol.
2 Os amlhânt, na fydd lawen o honynt hwy, oni
bydd ofn yr Arglwydd gyd â hwynt.
3 Nac ymddiried iw heinoes hwynt, ac na hy-
dera ar eu llioſogrwydd hwynt: canys gwell yw
un cyfiawn nâ mil, a gwell yw marw heb blant, nâ
chael plant annuwiol.
4 Canys trwy un ſynhwyrol y gwneir y ddinas
yn gyfannedd: ond tylwyth yr annuwiol a â yn
anghyfannedd.
5 Llawer o'r fath hyn a welodd ſy llygad i:
a'm cluſt a glywodd berthnasoedd mwy nâ hyn.
6 * Yngynnulleidfa pechaduriaid y cynneu tân,
ac mewn cenedl wrthryfelgar y llyſg digofaint.
*Num. 7 Ni bu * efe foſilon i'r hên gawri, y rhai a
16.4. ymadawſant ynghryfder eu ffolineb.
*Gene. 8 Nid * arbedodd efe le ymdaith Lot, eithr ffieid-
19.24. diodd hwynt am eu balchder.
9 Ni thrugarhâodd efe wrth genedl deſtryw, y
rhai a aethant allan yn eu pechodau a gwaethant.
*Numb. 10 Na'r * chwe chant mil o wŷr traed, y rhai a
14.15. gaſclefid ynghaledwch gueilonnau.
16.2.& 11 Ac os bydd yn gwar-ſyth yn myſc y bobl, rhyf-
20.51. fedd yw os diange ef yn ddigerydd: canys gydag
* Pen. ef y * mae trugaredd, a digoſfaint: y mae efe yn
46.3 allwog i faddeu, ac i dywallt digoſfaint:
12 Yn ôl amldra ei drugaredd y bydd ei argyoe-
diaeth ei: a yn ôl ei weithredoedd y barna efe ŵr.
13 Ni ddiange phechadur â'i anrhaith, ac ni phal-
la amynedd y duwiol.
14 Dod le i bob elusen: o blegit pob vn a gaiff
yn ôl ei weithredoedd.
15 Yr Arglwydd a galedodd Pharao, ſel nad ad-
waenai efe ef, ſel y byddei ei rym ef yn hyſpys yn
bŷd.
16 Ei drugaredd ef ſydd amlwg i bob creadur:
ag adamant y gwahanodd efe ei oleuni a'r ty-
wyllwch.
17 Na ddywed, Rhag yr Arglwydd yr ymgu-
ddiaf; a phwy o'r vchelder a'm cofia? ym myſc
pobl lawer na'm cofir i: canys beth yw fy enaid i ym
myſc creaduriaid mor aneirif?
18 Wele, y * nef, ſe nef y nefoedd, y dyfnder, a'r *Ja.
ddaiar, a'r hyn ſydd ynddynt hwy a ſiglant, pan 3.8.
ofwyo efe. Ha.
19 Y myny ddoedd a feiliant y ddaiar, pan edrychei 8.2.
yr Arglwydd arnynt hwy, a gydeſcydwent, dan 64.1.
grynu.
20 Ni all calon feddwl am y pethau hyn yn
addas: a phwy a all ddeall ei ffyrdd ef?
21 Temheſtl yw hi, yr hon ni all neb ei gweled:
canys y rhan fwyaf o'i waith ef ſydd guddiedig.
22 Pwy a draetha, neu a ddioddef weithredoedd
ei gyfiawnder ef? o herwydd pell yw ei gyfam-
mod, a holl pob peth a fydd yn y diwedd.
23 Y di-ſynwyr a feddwl am bethau ofer: a'r gwr-
angall cyfeornas ſydd yn meddwl pethau fôl.
24 Gwrando arnaſi fy mab, a dyſc wybodaeth:
ac ar fy ngeiriau i gwilia â'th galon.
25 Mi a ddangoſaf addyſc wrth bwys, ac a drae-
thaf yn ofalus am ei wybodaeth ef.
26 Wrth farn y gwnaed gweithredoedd yr Ar-
glwydd o'r dechreuad: ac efe a ddoſparthodd eu
rhannau hwynt er pan wnaed hwynt.
27 Efe a addarnodd ei weithredoedd byth: y mae
‖ y rhai pennaf o honynt yn ei law ef byth bythoedd; Ac
ni ‖ newynaſant, ac ni flinaſant, ac ni pheidiaſant ‖ Ni
â'i gwaith. la-
28 Ni rwyſtra y naill o honynt y llall, ac ni am- ſant
ſyddhânt ei air ef byth.
29 Wedi hyn yr edrychodd yr Arglwydd ar y
ddaiar, ac efe a'i llanwodd hi â'i ddaioni.
30 Y mae efe yn gorchuddio ei hwynebhi ‖ pob
peth i bŷw, ac iddi hi y maent hwy yn dychwelyd
drachefn.

PEN. XVII.

1 *Y modd y gwnaeth, ac y cynyſtaeddodd Duw
ddŷn. 14 Goebel bobpechod: 19 am ſid Duw yn
canſid pob beth. 25 Yro disbeu atto ef yn ôl y
mydd a'th iechyd.

YR * Arglwydd a greawdd ddŷn o'r ddaiar, ac
y mae efe yn ei droi ef iddi hi drachefn.
2 * Efe a roddes iddynt hwy ddyddiau rhifedig,
ac amſer, ac a roddes iddynt hwy feddiant ar y pe-
thau ſy ddiar hi.
3 Ac efe a'i gwiſgodd hwy â nerth cymmy-
iddynt, ac a'i gwnaeth hwy ar ei ddelw ei hun.
4 Efe a roddes ei ofn ‖ ef ar bob cnawd, ac idde
ef lywodraethu ar fwyſt-filod ac ehediaid.
5 [Derbyniaſant rym pum gweithrediad yr Ar-
glwydd, ac efe a rannodd iddynt hwy ſeithmed yn y
chweched lle, ac yn y ſeithfed, ymadredd, yn llaw-
erydd o'i feddyliau ef.]
6 Cyngor, a thafod, a llygaid, cluſtiau, a chalon,
a roddes efe iddynt hwy, i ddeall.
7 Hefyd efe a'i llanwodd hwynt â gwybodaeth
deall, ac a ddangoſodd iddynt hwy dda a drwg.
8 Efe a oſododd ei olwg ar eu calonau hwynt,
ſel y dangoſei iddynt fawredd ei weithredoedd.
9 Efe a roddes iddynt gorfoleddu yn ei ryfe-
ddodau

ddion ef, fel y mynegent ei weithredoedd ef yn
ngrol?
16 A'r ethoſedigion a glodforant ei Enw ſanc-
aidd ef.
17 Efe a roddes hefyd iddynt *hwy* ŵybodaeth:
a rhaith y bywyd yn etifeddiaeth iddynt.
18 Efe a wnaeth gyfammod tragywyddol â hw-
ac a ddangoſodd ei farnedigaethau iddynt.
19 Eu llygaid a welſant fawredd ei ogoniant:
ei clyw a glywodd ei leferydd gogoneddus ef.
20 Ac efe a ddywedodd wrthynt, *hwy*, gochel-
ch rhag pob peth anghyfiawn: hefyd * efe a roes
rchymyn i bob vn o honynt *hwy* am ei gymy-
ogion.
21 Ni chuddir eu ffyrdd *hwy* o'i olwg ef, o'i
aen ef *y maent hwy* bob amſer.
22 Pôb dyn o'i ieuengtid *ſydd yn pwyſo* i ddry-
gioni: ac ni allent *hwy* wneuthur eu calonnau yn
ig o rai cerrig.
23 O herwydd wrth ddoſparthu cenhedloedd
r holl dir, efe a oſododd dywyſog ar bob cenedl, ac
'i gymmerodd yr Iſrael yn rhan iddo ei hun:
24 Yr hwn, ac efe yn gyntafanedic, y mae efe yn
i faethu ag addyſc, ac wrth gyfrannu goleuni ca-
ach, nid yw yn ei yrru ef ymmaith.
25 Am hynny en holl weithredoedd hwynt ſydd
l yr haul ger ei fron ef, ac y mae ei lygaid ef yn
ahdol ar eu ffyrdd hwynt.
26 Nid yw eu anghyfiawnder hwynt guddiedig
rddo ef: eithr y mae eu holl bechodau hwynt
r ei fron ef.
27 Eithr yr Arglwydd, am ei ſod yn ddaionus,
c yn adnabod yr hyn a luniedd efe ei hun, ni's
adawodd hwynt, ac ni pheidiodd â'i harbed.
28 * Eluſenau gŵr ſydd megis ſêl gyd ag ef, ac
fe a geidw gymwynas dyn, fel canwyll llygad, gan
ddi edifeirwch iw feibion a'i ferched ef?
29 * Wedi hynny efe a gyfyd ac a dâl iddynt
wyl ie en taledigaeth, a dâl efe ar en penau.
30 Eithr * efe a roddes i'r edifeiriol ddychwe-
liad: a'e gyſuroddi y rhai a adawſent amynedd.
31 Tro gan hynny * at yr Arglwydd, a gâd dy
lodau: gweddia o'i flaen ef, a gwna lai o fai.
32 Dychwel at y Goruchaf, a thro oddi wrth
anghyfiawnder: o herwydd efe a'th arwain di o
ywllwch i oleuni iechydwriaeth. Caſſâ hefyd
eddo-dra yn ddirfawr.
33 Pwy * a foliauna y Goruchaf yn y bedd, yn lle
rai ſydd yn byw, ac yn rhoddi mawl?
34 Darfu mawl gan y marw, megis gan vn heb
od: yr hwn ſydd yn fyw, ac yn iach ei galon a fo-
launa yr Arglwydd.
35 Mor fawr yw trugaredd ein harglwydd
Duw ni, a'i dofturi i'r rhai ſy yn troi atto ef yn
ſanctaidd.
36 Canys ni all pob peth ſod mewn dynion: am
ad yw mab dŷn yn anfarwol.
37 * Pa beth ddiſcleiriach na'r haul? ac y mae
efyg ar hwn: felly dyn yr hwn ſydd yn meddwl
a dricig a gwaed.
38 Y mae efe yn ſyllyried nerth vchder y nefoedd
ac daiar a lludw yw pob dŷn.

PEN. XVIII.

1 *Rhyfeddol yw gweithredoedd Duw.* 9 *Beer yw ei dyn.* 11 *Y mae Duw yn drugarog.* 15 *Na dyna neb a weithredoedd da â gerbron Duw.* 22 *Ac oeda ymgyfiawnhau.* 30 *Na ddilyn neb o'i anwyntau.*

1 PA hwn ſydd yn byw byth, a greodd bob peth
yn gyffredinol.
2 Yr Arglwydd yn vnic ſydd gyfiawn, ac nid oes
ond efe:
3 Yr hwn â * rhychwant ei law ſydd yn llywo- *Ehedr*
draethu y byd, ie ac y mae pob peth yn vfyddhau
iw ewyllys ef: o blegit y mae efe yn Frenin ar
bob peth, trwy ei nerth * yn gwahanu ynddynt *Leuit.*
hwy y pethau ſanctaidd, oddi wrth y pethau ha- 10.16.
logedic.
4 I bwy y parodd efe fynegi ei weithredoedd eſ?
* e a phwy a ôlrheiniodd allan ei fawrion wei- *Pſal.*
thredoedd ef? 103.
5 Pwy a tif gadernid ei fawredd? a phwy a
eſyd ar draethu ei drugaredd eſ?
6 Ni ellir lleihau na chwanegu, ac ni ellir ôl-
rhain allan ryfeddodau yr Arglwydd.
7 Pan orphenno dŷn, yna y dechreu efe, a phan
beidio efe, yna efe a betruſa.
8 Pa beth yw dŷn? a pha ſudd ſydd o hono'w eſ?
beth yw ei dda ef, a pha beth yw ei ddrwg ef?
9 Rhifedi dyddiau dŷn ydynt * gan mhlynedd *Pſal.*
o'r mwyaf. 90.10.
10 Fel defnyn o ddwfr wrth y môr, ac felgrain-
yn wrth y tywod yw * mil o flynyddoedd wrth *2.Pet.*
ddyddiau tragywyddoldeb. 3.8.
11 Am hynny y mae yr Arglwydd yn ymaros
wrthynt hwy, ac yn tywallt ei drugaredd arnynt
hwy.
12 Efe a welodd, ac a ŵybu ſôd eu diwedd
hwy yn ddrwg; am hynny efe a wnaeth ei dru-
garedd yn amlâ.
13 Trugaredd dŷn ſydd tu ag at ei gymmydog,
a thrugaredd yr Arglwydd ar bob cnawd: yn ar-
gyoeddi, ac yn addyſcu, ac yn athrawiaethu, ac yn
troi, fel y gwna bugail ei braidd.
14 Y mae efe yn trugarhau wrth y rhai ſy yn
derbyn addyſc, ac wrth y rhai ſydd yn bryſio at
ei farnedigaethau ef.
15 * Fy mab, na ddifwyna dy weithredoedd da, *Pen.*
ac na ddôd air drwg ſurrig wrth roddi peth. 14.23.
16 Onid yw'r gwlith yn goſtwng y gwrês? felly
gwell yw gair nâ rhodd.
17 Wele onid gwell yw gair nâ rhodd dda?
eithr gyd-â'r graſlon y mae pob vn o'r ddau.
18 Vn ſôl a ddanaed yn daioganiaidd, a rhodd y
cenſigennus a wna i'r llygaid ballu.
19 Cyn llefern, dyſcu a chyn aſiechyd cymmer ſe-
dduginiaeth.
20 Cyn barn * hola di dy hun, ac yn amſer goſ- * 1.Cor.
wy ti a gei drugaredd. 11.28.
21 Cyn dy glafychu ymddroſtwog trwy ddirwed, 31.
ac yn amſer pechod dangos edifeirwch.
22 Na âd i ddim dy rwyſtro i dalu dy addu-
ned mewn pryſ: ac nad oeda ymgyfiawnhau hyd
farwolaeth.
23 Ymbaratoa cyn gweddio, ac na ſydd fel dŷn yn
temptio'r Arglwydd.
24 * Meddwl am y digofaint a *ſydd* yn y di- *Pen.*
wedd, ac am amſer dialedd, pan droer ei wyneb ei 17.26.
ymmaith.
25 Yn amſer amlâra meddwl am amſer newyn,
ac yn amſer cyfoeth am dlodi, ac eiſieu.
26 O'r boreu hyd yr hwyr y newidia amſer, a
phôb peth a wneir yn fuan ger bron yr Argl-
wydd.
27 * Ar ddŷn doeth y bydd ofn dwiol ym mhob *Dihar.*
peth, ac yn amſer pechod eſe a ymochel rhag am- 28.14.
rysuſedd, a'r angall ni cheidw amſer.
28 Pob vn ſynhwyrol a edwyn ddoethineb, ac
addyſc; ac efe a tydd fawl i'r hwn a'i cafoddhâ.
29 Y rhai a ſmant ddeallus mewn ymadroddion,
a aethant heſyd yn ddoethion eu bonain.
30 * Na ddos ar ôl dy chwantau, eithr ymattal *Rhuf.*
oddi wrth dy awydd. 6.12.
31 Os rhoddi i'th enaid yr hyn a fyngo bodd 13.14.

Sſa idde

iddo, yna y gwnei di i'th elynion chwerthin, y rhai ſydd yn cenſigennu wrthit ti.

32 Na ymlawenycha mewn llawer o ddain-teithrwydd, acnac ymrŵym i'r dranſ.

33 Na ddôs yn dlawd trwy wledda wrth ſenſyccio, heb ddim yn dy bwrs, canys ſŷdy y byddit ti enwog gynllwyniwr i'th einioes dy hun.

PEN. XIX.

Gwin a gormodedd a dwylla'r doethion. 7 *Na ddywed gwbl ac a glywech.* 17 *Cerydda dy gyd-ymaith yn ddiddig.* 22 *Nid oes dim doethineb mewn annuwioldeb.*

NI chyſoethoga gweithiwr meddwa'r hwn ſydd yn diyſtyru ychydig a ſyrth o ſenſ: ychydig a echydig.

2 Gwin a gwrageddfydd yn gyrru doethion ar encil, a'r hwn a lyno wrth butteiniaid a ſydd digywilydd.

3 Pydrni a phryfed a'i cânt ef yn etifeddiaeth, a gŵr hyſygu a gymmeir ymmaith.

4 Yr hwn ſydd yn credu yn ſuan ſydd yſcafn ei feddwl, a'r hwn ſydd yn pechu a gyſeilioma yn erbyn ei enaid ei hun.

5 Yr hwn ſydd yn llawenychu mewn drygioni a gondemnir; yr hwn ſydd yn gwrthwynebu melyſchwant, ſydd yn coroni ei fywyd.

6 Yr hwn a attalio ei dafod a ſydd byw yn ddigymmeth, a'r hwn ſydd yn caſau ſiarad, ſydd yn llai ei niwed.

7 Na cail adrodd wrth arall y peth a ddywedpwyd i ti, ac ni bydd dim ronyn gwaeth.

8 Na ſynega fnchedd arall i wrth na chyfaill na gelyn, acna ddadcuddia, os gelli yn ddifai.

9 Canys eſe a'th wrendy, ac a ddeil arnat ti, ac mewn amſer eſe a'th gaſâ di.

10 Pan glywch air, gâd iddo farw gyd â thi, a bydd ddiogel na rwyga eſe dydi.

11 Vn ffôl a ofidia gan air, fel yr hon ſydd yn eſgor ar blentyn.

12 Fel ſaeth yn glŷn ym mordduyd vn, felly y mae gair ym mola y ffôl.

13 *Rhyburddia gyfaill, yſgatfydd ni'n gwnaeth, ac os gwneth, rhag gwneuthur mwy.

14 Cerydda dy gyfaill, yſgatfydd ni'n dywedodd dat: os dywedodd, rhag iddo ddywedyd eilwaith.

15 Cerydda gyfaill: oblegit mynych y mae yn enllib, acna choelia bob chwedl.

16 Y mae* yn yr llithro yn ei ymadrodd, ac nid fel ſŷdd i a phwy ni threngwyddodd â'i dafod?

17 Cerydda dy gymmydog cyn ei fygwth; a dod le i Gyfraith y Goruchaf, gan fod yn ddiddig.

18 Ofn yr Arglwydd yw dechreuad cymmeradwyneb i gydog ef, a doethineb a bair gariad ganpren ddo ef.

19 Addyſc bywyd yw gwybodaeth gorchymmynion yr Arglwydd: a'r rhai ſydd yn gwneuthur yr hyn ſydd foddlon ganddo ef, ſydd yn caelfliwyth anfarwoldeb.

20 Ofn yr Arglwydd yw pob doethineb, ac ym mhob doethineb y mae gwneuthuriaid y Gyfraith, a gwybodaeth am ei Holl-alluogaeth ef.

21 Y gwâs a ddywedo wrth ei feiſtr, ni wnaf yr hyn ſydd foddlon gennin, pe gwnai efe wedi hynny, y mae efe yn digio ei faethydd.

22 Nid doethineb yw gwybodaeth drygioni, a chyngor pechaduriaid nid yw ſynhwyr.

23 Y mae drygioni, a hwnnw yn ffiaidd, ac y mae ungall anmoeth.

24 Gwell yw y bychanei deall, ac yn ofni Duw, na'r hwn ſydd yn rhagori mewn callineb, ac yn trofſeddu Cyfraith y Goruchaf.

25 Y mae cyfrwyſtra diwyd, a hynny yn anghyfiawn; ac y mae a dry ymmaith ſiafor, i ddangos barn: a doeth yw yr hwn ſydd gyfiawn mewn barn.

26 Y mae vn yn gwneuthur drygioni yn ddrudd-aidd, ond wedi ymgrymmu, *ac o'i fewn yn llawn* twyll taullyd.

27 Efe gan gyd-oſtwng ei wyneb, a chymmeryd arno fod yn fyddar, lle nid adweinir ef, a dy flaen di, i wneuthur niwed i ti.

28 Ac os o eiſieu gallu y rhwyſtrir iddo ef bechu: etto efe a wna ddrwg os caiff amſer.

29 Wrth y golwg yr adwaenir gwr: ac wrth ei olwg yr adwaenir vn deallus, pan gyfarfyddech ag ef.

30 *Gwiſc gŵr, a chwerthiniad y dannedd, a'i gerddediad, ſydd yn dangos yr hyn ſydd ynddo ef.

PEN. XX.

1 *Ynghylch tewi, a dywedyd;* 10 *rhoddion ag elw.* 18 *A llithro a'r tafod:* 24 *a dywedyd eilwydd.* 27 *Amryw gynghorion.*

YMae cerydd nid yw ddâ, ac y mae vn yn tewi, a hwnnw yn gall.

2 Gwell o lawer yw ceryddu, nâ digio yn ddirgel: ac fe gedwir rhag niwed yr hwn a gyddyddo *ei fai.*

3 Mor dda yw dangos edifeirwch pan i'th gerydder! felly y dengi rhag pechod gwirfodd.

4 *Megis chwant diſpaidd i dorri mortwyndod llangces, felly y mae yr hwn ſy'n gwneuthur barnedigaeth wrth drawſter.

5 Y mae vn diſtaw, yr hwn a geir yn ddoeth, ac y mae ſydd adeas am ei fiarad lawer.

6 Y mae ſydd yn tewi, am nad oes ganddo ateb, ac y mae ſydd yn tewi, am ei fod yn gŵybod *ei amſer.

7 *Dŷn doeth a daw, hyd oni welo amſer, eithr yr ehud a'r angall a â tros amſer.

8 Yr aml ei eiriau a ſheiddir; ac atcas ſydd yr hwn yn hynny a gymmero awdurdod iddo ei hun.

9 Y mae pechadur, yr hwn ſydd yn hwyaclo mewn pethau drwg: ac y mae caſeiliad a dry yn niwed.

10 Y mae rhodd, ni bydd ſuddiol i ti; ac y mae rhodd, a dâl ei dan cymmaint.

11 Y mae goſtyngiad o herwydd gogoniant, ac y mae a gododd ei ben o waeledd.

12 Y mae a bryn llawer am ychydig, ac a'i tâl adref yn ſaith gymmaint.

13 Gŵr *doeth, wrth ei ymadrodd, ſydd yn ei wneuthur ei hun yn gariadus; a ffafor ſyllaid a dywellteir allan.

14 Ni bydd rhodd yr angall ſuddiol i ti, pan y derbyniech: na'r eiddo'r cenſigennus o herwydd ei angen, oblegit y mae efe yn edrych am ddengyn llawer-peth am vn.

15 Ychydig a rydd efe, a llawer a ddamod eſe: eſe a egyr ei ſafn fel criwt: heddyw yr echwyna efe, ac y fory ſe a'i gofyn drachefn: câs gan yr Arglwydd, a chan ddynion yw y cyfryw.

16 Y ffôl a ddywed, nid oes genniſ gyfeillion, nid oes i mi ddiolch am fy nghymwymeſne: a'r rhai ſydd yn bwyta fy mara i ſydd yn ddrwg en tafod am danaf.

17 Pa ſawl gwaith, a pha ſawl yn a'i gwatwar-aut eſt nid yw efe yn deall yn iawn beth yw bod â pheth ganddo: a'r vn fath iddo ef yw na bai ganddo.

18 Gwell yw llithro ar balmant, nâ llithro a'r tafod; felly y daw cwymp y drygionus ar fŷr.

19 Cwyn-

Pwy bynnag ai tyſſill ai gelyn.

A ddenyda ei gâs.

Ynghylch.

* Lenit. 19.17. mat. 18. 15.

Rhyburddia.

Rhyburddia.

* 1ac. 3. 2.

Ofn yr Arglwydd.

Rhyburddia.

Ei ddenyda eſe.

a'i chwedl amm rhydion fydd yn oeſtadol yng-
ſyn y diaddyſc.
b O enau y ſôl y llyſir dihareb, oblegit ni ddy-
ſgodehi yn ei hamſer.
c Y mae a luddir i bechu trwy eiſieu, a phan
ſchwyſo, ni phigir ef.
d Y mae a gyll ei enaid ei hun o wladeidd-dra,
a chwy ddérbyn wyneb y mae eſe yn ei golli.
e Y mae a eddy iw gyfaill rhag cywilydd, ac
ni wnaeſ yn clyn iddo ei hun, heb fod yn rhaid.
f Anſf mawr ar ddyn yw celwydd, ac eſe
fydd yn oeſtadol yngenau yr hwn ſydd ddiaddyſc.
g Gwell yw lleidr na'r hwn a ymgynnaſiwa â
chelwydd: a phob vn o'r ddau a gaiff ddiniſtr yn
y diwedd.
h Amharchus yw arſer dyn celwyddog, a'i
gywilydd ſydd gyd ag ef yn oeſtadol.
i Y doeth a'i geſyd ei hun rhagddo, trwy yma-
ddiddan a'r call a ryglydda ſodd pendeſigion.
k Yr hwn a goleddo ei dir, a wna ei ddâs yn
gyfoeth, a'r hwn a ryglyddo ſodd pendeſigion, a gaiff
ddiſcement am anghyfiawnder.
l Anrhegion a rhoddion ſydd yn dallu llyg-
aid y doethion, ‖ ac fel ſſwyn mewn ſafn, y ma-
e yn troi ceryddd ymmaith.
m Doethineb guddiedig, a thryſſor heb ei we-
lad, pa faid ſydd o'r vn o'r ddau?
n Gwell yw dŷn yn cuddio ei ffolineb, na dŷn
yn cuddio ei ddoethineb:
o Gwell yw angenrheidiol ddioddefgarwch yn
ofn yr Arglwydd, nag vn yn llywodraethu ei
dŷ ei hun heb gyfarwydd-wŷr.

PEN. XXI.

Y ſtrhog gwhed, fel rhag ſarph. 4 Ei dyled a'i ddiſbin. 8 Yr eyſtuebog. 9 Drwg ſydd dirwdd yr anghyfiawn. 12 Y rhagor ſy rhwng y doeth a'r annoeth.

OS pechaiſt ſy mâb, na wna mwy: eithr * gwe-
ddi eto yr hyn a fu.
b Ffo oddi wrth bechod, megis rhag ŵyneb
ſarph: canys os deui di yn agos attq, eſe a'th
bi di. Dannedd llew yw ei ddannedd eſ, yn
lladd enaidiau dynion.
c Pob anwiredd ſydd fel cleddyf daufiniog: ni
dae iachau yi archollion eſ.
d Ymſuſeu a cham a anrheithia gyfoeth: felly
gwneir tŷ y beilchion yn anghyfannedd.
e Gweddi o enau y tlawd a gyrraedd i glu-
ſtiau yr Arglwydd: a'i farn eſ a ddaw yn ebr-
wydd.
f Yr hwn ſydd yn caſâu cerydd, *ſydd* ar lwybr
pechadur: eithr yr hwn ſydd yn ofni yr Arglwydd,
a dŷ o edifly̆s ei galon.
g Adwaenir o bell ac o agos yr ymadroddus ei
hun: eithr y doeth a ŵyr pan lithro eſe.
h Yr hwn a adeilado ei dŷ ag arian rhai eraill,
ydd megis yr hwn ſydd yn caſclu iddo ei hun
gerrig i wneuthur carnedd ei feddrod.
i Suppo garth * yw cynnulleidfa y rhai anwir,
a'i diwedd *ſydd* flamma dân iw diniſtrio.
k Ffordd pechaduriaid a waſtadhawyd â cher-
rig: ac yn ei chwr eithaf hi y mae ffos vffern.
l Yr hwn ſydd yn cadw Cyfraith yr Arglwydd,
ydd yn dyfod iw deall hi: a pherffeithrwydd ofn
yr Arglwydd yw derbyn ddoethineb.
m * Yr hwn nid yw ‖ gall, ni chymmer ddyſc: a
canys y mae ‖ callineb yn amlhau chwerwedd.
n Gwybodaeth y doeth a amlhâ fel llifeirant,
a'i gyngor eſ *ſydd* fel pur ffynnon y bywyd.
o * Tan mewn i'r ffôl ſydd fel lleſtr twn; ni
ddel eſe ddim gwybodaeth yn ei fywyd.

15 Gŵr doeth, os clyw air doeth, a'i canmyl, ac
* a chwanega attoi: yr annoeth a'i clybu, ac nid * Dihar.
oedd fodlon ganddo, eithr eſe a'i trôdd yn ôl ei 9.9.
gefn.
16 Ymadrodd y ffôl ſydd megis baich ar ffordd:
eithr yngwefuſau y doeth y ceir gràs.
17 A genau y doeth yr ymofynnir yn y gynnu-
lleidfa, a hwy a ſyſtyriant ei eiriau eſ yn eu ca-
lonnau.
18 Megis tŷ wedi ei dynnu ymmaith yw doe-
thineb i'r ffôl: ac ymddiddan diſynwyr yw gwy-
bodaeth yr annoeth.
19 Megis llyſſetherian ar draed, ac megis ge-
ſynnau dwylo ar y llaw ddehau, yw addyſc gan y
rhai annoeth.
20 Y ffôl yn chwerthin a gyſyd ei lêſ, eithr
prin y gwena gŵr call yn ddiſtaw.
21 Megis tlôs o aur yw addyſc gan y call: ac
megis arddwrn-dlws ar y braich dehau.
22 Buan ſydd troed y ffôl yn nhŷ *arall*: a'r gŵr
a ŵyr lawer ſydd gwradwyddus ganddo hynny.
23 Yr angall o'r drws a yſpia i'r tŷ, eithr gŵr
medrus a ſaif allan.
24 Anfedruſrwydd dŷn yw gwrando wrth ddrŷſ-
ſau, a'r call ſydd blin ganddo yr ammarch.
25 Gweſuſau y rhai fraidus a draethant bethau
ni pherthyn iddynt eu hun, a geirian y rhai call a
bwyſair mewn cloriau.
26 Yngenau ffyliaid y mae eu calon, ac yng halon
doethion y mae eu genau.
27 Pan felldithio yr annuwiol Satan, y mae eſe
yn melldithio ei enaid ei hun.
28 Yr * huſtyngwr ſydd yn halogi ei enaid ei * Pen.
hun, ac a gaſeir pa le bynnac yr ymdeithio eſe. 28.13.

PEN. XXII.

1 Y dleg. 3 Merch ffol. 11 Wyla tros yr anfyddion yn ſyntach nâ thros y meirw. 13 Na fid i ti a wnelych â bwyſt. 16 Nid yſcog calon y doeth. 20 Pa beth a bair colli cydymaith.

YDiog ſydd gyfelyb i garrec ſudr, a phawb
a'i hwtia ei allan er ammarch iddo.
2 I ſiwail tommennau y cyfelybir y diog: pob
vn a'i cymmero i fynu a eſcwyd ei law.
3 Gwradwydd y tâd a'i cenhedloedd yw mab
di-addyſc: a merch *ffôl* a aswyd iw golled eſ.
4 * Merch gall ‖ ſydd etifedd ei gŵr, a'r wrad- * Dihar.
wyddus ſydd driſtwch iw thâd. 12.22.
5 Yr hŷ a wradwyddus ei thâd a'i gŵr, a bi a ‖ *Addwg*
amherchir gan bob vn o'r ddau. *etifeddi-*
6 *Mega* cerdd mewn triſtwch, yw ymadrodd *aeth yn*
allan o amſer: eithr prydlon bôb amſer ſydd ſfre- *gwr.*
wyllau, ac addyſc doethineb.
7 Megis afiechlleſtr pridd y mae yn hwn ſy yn
dyſcu'r ffol, ac megis vn yn deſtro yn o'dryngwiſc.
8 Mynegi i vn yn cyſcu y mae'r hwn ſydd yn
mynegi peth i vn ffôl: a phan ddarffo'r chwedl,
eſe a ddyweda, Beth yw'r matter?
9 Plant yn cael eu cynhaliaeth mewn buchedd
dda, ſydd yn cuddio gwaeledd eu thâd:
10 A phlant yn ymffroſtio mewn dirmyg, ac an-
noethineb, ſydd yn halogi bonedd eu carennydd.
11 Wyla am y marw, canys eſe a golloddd y go- * Pen.
leuni; ac wyla am y ffôl, canys y mae diffyg ſyn- 38.16.
hŵyr arno. Wyla ychydig am y marw, am iddo
ef orphwyſo: eithr *gwaeth* nâ marwolaeth yw
bywyd y ffol.
12 Saith niwrnod *ſydd* o alar am y marw, and
am y ffôl a'r annuwiol, holl ddyddiau ei enioes eſ.
13 Na amlhâ eirian gyd â'r angall, ac * na ddôs * Pen.
at yr annoeth; ymgadw oddi wrtho eſ rhag cael 12.13.

blinder, ac na'th haloger di gan ei frynti ef. Cilia oddi wrtho ef, a thi a gei orphywysdra, a byth ni'th flinir â'i ynfydrwydd ef.

14 Beth fydd drymmach nâ phlwm? a pha enw fydd iddo ef ond ffôl?

* Pen. 27.3. 15 *Haws yw dwyn tywod, a halen, a darn o haiarn, nâ dŷn anfynhwrol.

16 Coed wedi ei gryfhâu a'i rwymo yn adeiladaeth, ni ddettyd er ei yscwyd: felly calon wedi ei ficrhau trwy gyngor doeth, nid atfwyda vn amser gan ofn.

17 Calon wedi ei chadarnhau trwy feddwl deallus, fydd fel plaſtr têg ar bared llyſn.

18 Ni faif palis a oloder yn erbyn y gwynt: felly calon ofnus, gyd â meddwl yn ffôl, ni phery yn erbyn ofn.

19 Yr hwn a bigo lygad, a ddwg ddagrau allan, a'r hwn a bigo galon, a bair iddi ddangos ei gŵybodaeth.

20 Yr hwn a deifi garreg at adar, a'i tarfa hwynt; a'r hwn fydd yn gwradwyddo ei gyfaill, fydd yn datcod cyfeillach.

21 Pe tynnit gleddyf ar *dy* gyfaill, na anobeitha: o herwydd y mae cymmod.

22 Pêd agorit dy fafn yn erbyn *dy* gyfaill, na ofna: oblegit fe all bôd cyttundeb: ond am wradwydd, a balchder, a dadcuddio cyfrinach, a dyrnod trwy dwyll, am y pethau hyn y fŷ pob cyfaill ymmaith.

23 Cadw ffyddlondeb â'th gymydog yn *ei* dlodi, fel y gallech lawenychu yn ei wynfyd ef. Glŷn wrtho ef yn amſer cyſtudd, fel y byddech gyd-etifedd yn ei etifeddiaeth ef: nid yw tlodi bob amſer iw diyſtyru, na'r cyfoethog angall iw fawrberchi.

24 O flaen tân y mae tarth a mwg y ffummer yn mynedi: felly y mae ymddifenwi o flaen celanedd.

25 Nid cywilydd fydd gennif amddeffyn fy nghyfaill, ac nid ymguddiaf rhagddo ef.

26 Os digwydd i mi ddrwg o'i blegit ef, pob vn a glywo a echel rhagddo ef.

o Pſal. 141.3. 27 Pwy a eſyd gadwr'aeth o flaen fy ngenau, a ſêl doethineb ar fy ngwefuſau: fel na fyrthiwyf yn ddifymmwth trwyddynt, ac na'm difetho fy nhafod.

PEN. XXIII.

1 *Gweddi am râs i ochel pechu.* 9 *Nac arferwn dyngu:* 14 *ond coſtwn ein rhieni.* 16 *Am wri math ar ddynion.* 23 *Bod y wraig odinebus yn pechu lawer o ffyrdd.*

O Arglwydd, Tâd a llywydd fy holl enioes, na âd fi yn en cyngor hwynt, ac na âd i mi fyrthio trwyddynt.

2 Pwy a eſyd ffrewyllau ar fy meddyliau, ac addyſc doethineb ar fy nghalon: fel na'm harbeddont am fy amryfuſedd, ac nad êl heibio i'm pechodau?

3 Rhac cynnyddu fy anwybodaeth i, ac amlhau fy mhechodau i'm diniſtr, a fyrthio o honof o flaen fy ngwrthwynebwŷr, a llawenychu o'm gelynion arnaf, y rhai y mae eu gobaith yn bell oddi wrth dy drugaredd di.

4 O Arglwydd Dâd, a Duw fy mywyd *i*, na ddod i mi olwg vchel: eithr tro oddi wrth dy weiſion feddwl cawraidd bob amſer.

5 Tro oddi wrthif fi ofer obaith a chwant, a dal i fynu bob amſer yr hwn a fynnei dy wafanaethu di.

6 Na oddiwedded a wydd i'r bol fi, na chwant y cnawd: ac na ddod fi dy wâs i fynu i feddwl digywilydd.

7 Gwrandewch blant addyſc genau cywir: a'r hwn a'i cadwo, ni ddelir ef byth yn ei wefuſau.

8 Y pechadur a adewir yn ei ſioledd; y difenwr a'r balch a ddrfethir trwyddynt.

9 * Na arfer dy enau i dyngu, ac na ynganfina â henwi yr hwn fydd ſanctaidd. * Ec. 23.9.

10 Oblegit megis ni bydd ychydig gleiſiau ar y gwâs a gurer yn oeſtadol: felly yr hwn a dyngo, ac a henwo *Duw* bob amſer, ni bydd lân oddi wrth bechod. Exo. 20.7. mat. 5.33.

11 Y gŵr a dyngo lawer a lenwir o anwiredd, ac nid ymedy dialedd â'i dŷ ef: os pecha efe, ei bechod fydd arnoŋ ac os diyſtyr ganddo, y mae efe yn pechu y dau cymmaint; os yn ofer befyd y tyngodd efe, ‖ ni chyfiawnheir ef: oblegit fe a lenwir ei dŷ ef o ddialedd. ‖ Neu dyſc.

12 Y mae ymadrodd wedi ei wiſco â marwolaeth: Duw a wnêl na chaffer *hwnw* yn etifeddiaeth Iacob; o herwydd hyn oll a tydd bell oddi wrth y rhai duwiol, ac nid ymdrybaeddant hwy mewn pechodau.

13 Nac arfer dy enau i anghymmeſurwydd o dyngu: oblegit y mae yn hynny ymadrodd pechadurus.

14 Cofia dy dâd a'th fam, pan fyddech yn eiſtedd ym myſc gendefigion: rhag it anghofio ger eu bron hwynt, ac i ti wrth dy arfer ‖ ddiheeni, ac ewyllyſio o honot na'th anefid, a melldithio o honot ddydd dy anedigaeth. ‖ ffol.

15 Y* dŷn a ymarfero â geiriau gwradwyddus, ni chymmer addyſc tra fyddo byw. * 2.Sa. 16.17.

16 Dau fath ſydd yn pechu llawer, a'r trydydd fydd yn dwyn digofaint: Meddwl brwd fydd fel y tân poeth, yr hwn ni ddiffydd nes ei ddarfod: dŷn godinebus yn ei gorph cnawdol, yr hwn ni phaid, hyd oni chynneuo efe dân.

17 Y mae pob bara yn felus gan ddŷn godinebus, ni phaid efe nes ei farw. * Dihar. 9.17.

18 Dŷn yn troſſeddu oddi wrth ei wely ei hun, gan ddywedyd yn ei galon, * pwy fydd yn fy ngweled? Y mae tywyllwch o'm hamgylch i, ac y mae y parwydydd yn fy nghuddio, ac nid oes neb yn fy ngweled i, beth fydd arnafi ei ofni? ni chofia y Goruchaf fy mhechodau i. * Eſai. 29.15. iob. 22.13. pſal. 10.11. & 94.7.

19 Y cyfryw ddŷn ſydd yn ofni llygaid dynion yn vnic, ac ni wŷr fod llygaid yr Arglwydd Goruchaf yn ddeng-mil eghurach nâ'r haul, yn canfod holl ffyrdd dynion, ac yn yſtyried y rhannau cuddiedig.

20 Cyn creu dim, pob peth oedd hyſpys iddo ef, ac wedi eu gorphen, y mae efe yn canfod y cwbl.

21 *Yn heolydd y ddinas y dielir ar hwn, ac ef a ddelir lle ni's amheuodd efe. * Lam. 2.20.

22 Felly y bydd y wraig ſydd yn gadel ei gŵr, ac yn ceiſio etifeddiaeth o arall. deut. 22.

23 O blegit * yn gyntaf, hi a amſyddhaodd i gyfraith y Goruchaf; ac yn ail, hi a bechodd yn erbyn ei gŵr; ac yn drydydd, hi a dorrodd briodas trwy odineb, ac a ddug blant o ŵr arall. * Exod. 20.14.

24 Honno a ddygir allan yn y gynnulleidfa, ac fe fydd edrych ar ei phlant hi.

25 *Ni wreiddia ei phlant hi, ac ni ddwg ei changhennau hi ffrwyth. * Deut. 25.6.

26 Ei chofiadwriaeth a âd hi yn felldith, ac ni ddileir ei gwradwydd hi.

27 A'r rhai a adewir a gânt wybod nad oes dim well nag ofn yr Arglwydd, na dim felufach nâ gwilied ar orchymynion Duw.

28 Gogoniant mawr yw dilyn Duw: a hîr hoedl yw cael dy dderbyn ganddo.

PEN.

PEN. XXIIII.

1 *Mi a doethineb yn ei chenmol ei hun: ac yn
canu o dechreuad 4 a'i thrigfa. 13 a'i gogo-
ned. 17 a'i ffrwythe. 26 chynnyrch, a'i phre-
senoldeb.*

1 Doethineb a'i cenmyl ei hun, ac a orfoledda
yn mysc ei phobl.

2 Mi a egyr ei genau ynghynnulleidfa y Goruch-
af, ac a orfoledda ger bron ei allu ef.

3 Mi a ddeuthym o enau y Goruchaf, ac a orch-
uddais y ddaiar fel ‖ niwl.

4 Mi a bresswyliais mewn lleoedd vchel, a'm
gorsedd-fainge i sydd mewn colofn o gwmwl.

5 Myfi a amgylchais gylch y nefoedd fy hunan,
ac a rodiais yngwaelod y dyfnder.

6 Cefais feddiant o donnau y môr, ac o'r holl
ddaiar, ac o bob pobl a chenhedl.

7 A chyd â'r rhai hyn oll y ceisiais i orphy-
sylrd; fel y cysanneddwn yn etifeddiaeth rhyw
un.

8 Yna i'm gorchymynnodd creawdydd pob peth
i mi, a'm creawdd inneu a wnaeth i'm pabell i
drigfyso; ac a ddywedodd, presswylia yn Iacab,
a chymmer etifeddiaeth yn ‖ Ierusalem.

9 * Efe a'm creawdd i o'r dechreuad cyn y byd,
ac mi a phallaf fi byth.

10 Mi a wasanaethais ger ei fron ef * yn y
babell sanctaidd: ac felly i'm sicrhawyd i yn
Sion.

11 Yr vnrhaeth efe hefyd i mi * orphwysfa yn y
ddinas ‖ sanctaidd, ac yn Ierusalem y mae fy
ngallu i.

12 Ac mi a wreiddiais ym mysc pobl an-
rhydeddus, sef yn rhan yr Arglwydd, a'i etif-
eddiaeth.

13 Fel cedyrn Libanus y derchafwyd fi, ac fel cy-
pressydden yn mynyddoedd Hermon.

14 Fel palm-wydden ‖ yn Engadi y derchafwyd
fi, a fel planhigyn rhôs yn Iericho, fel oliwydden
brydferth mewn maes têg, ac fel plân-wydden ‖ wrth
ddyfroedd y cynnyddais.

15 Fel Cinamwm, ac fel ‖ swpp o bêraroglau, ac
fel myrr dewisol, y rhoddais fy mhêr-aroglau:
fel Galbanum, ac Onix, ac Storax, ac fel tarth
thus * yn y babell.

16 Mi a estynnais fy nghanghennau fel Tereb-
inthos, a'm canghennau sydd ganghennau gogo-
neddus a gras.

17 * Fel gwinwydden y tarddodd pêrarogl o hon-
no, a ffrwyth gogoniant a chyfoeth yw fy mlo-
dau i.

18 Mam eiriad da, ac ofn, a gwybodaeth, a go-
beith sanctaidd, ydwyf i: am hynny gan fy môd
yn dragwyddol, myfi a roddir i'm holl blant; y
rhai a benwyd ganddo ef.

19 Drawch attafi y rhai ydych yn fy chwenny-
chu, a llanwer chwi â'm ffrwythau i.

20 Canys * melusach yw fy nghoffadwriaeth na'r
mêl, a'm etifeddiaeth na'r diliêl.

21 Bydd ar y rhai am bwytânt i newyn etto, ac
ar y rhai am hyfant i y byddi syched etto.

22 Ni wradwyddir byth yr hwn a vfyddhao i
mi, ac ni phecha y rhai a weithiant trwofi.

23 Llyfr cyfammod y Goruchaf Dduw yw hyn
oll, sef y * Gyfraith, yr hon a orchymynnodd
Moses i ni yn etifeddiaeth i gynnulleidfaoedd
Iacob.

24 Na phellwch fod yn gryfion yn yr Arglwydd,
fel y cadarnhao efe chwi, glynwch wrtho ef: ca-
nys yr Holl-alluog Arglwydd sydd Dduw ynvnic,
ond oes Iachawdur ond efe.

25 Yr hwn â'i ddoethineb sydd yn llenwi pob
peth fel * Physon, ac fel Tygrys yn nyddiau y
ffrwythau newydd.

26 Yr hwn sydd yn llenwi deall fel Euphrates,
ac fel yr * Iorddonen yn amser cynhaiaf.

27 Yr hwn sydd yn dangos addysc gwybodaeth
fel goleuni, ac fel Gêon yn nyddiau cynhaiaf
gwin.

28 Ni adnabu y dyn cyntaf hi yn berffaith: felly
nid ôlshain y diweddaf hi allan.

29 O blegit y mae ei meddyliau hi yn helaeth-
ach nâ'r môr, a'i chyngor yn ddyfnach nâ'r dyfn-
der mawr.

30 Yr ydwyf fi doethineb, fel ‖ ffos yn dyfod o
afon: ac fel aber yn myned i ardd.

31 Mi a ddywedais, dwfrhâf fy ngardd oreu,
a mwydaf fy ngardd-wely yn dda: ac wele, fe aeth
fy nant yn afon, a'm hafon yn fôr.

32 Myfi a wnâf i addysc oleuo fel y boreu, ac
a'i dangosaf hi ym mhell.

33 O herwydd myfi a dywalltaf athrawiaeth fel
prophwydoliaeth, ac mi a'i gadawaf hi i'r holl
oesoedd yn dragwyddol.

34 Gwelwch * nad trosof fy hunan y cymmerais
i boen, eithr tros bawb a geisiant ddoethineb.

PEN. XXV.

*1 Pa bethau sy bryâferth, a pha bethau yn an-
hygar. 6 Beth yw coron henaint. 7 Pa bethau a
wna vn yn ddedwydd. 13 Nad oes dim waeth
nâ gwraig ysgeler.*

1 GAn dri pheth yr ewthym i yn dêg, ac y cô-
dais i yn dêg ger bron yr Arglwydd a dynion:
cyttundeb brodyr, a chyfeillach cymmydogi-
on, a gŵr a gwraig yn cyttuno â'i gilydd.

2 Tri math *ar ddyn sydd gâs gan fy enaid i, ac
yr ydwyf yn anfodlon iawn iw buchedd: tlawd
balch, a chyfoethog celwyddog, a hen-wr godi-
nebus angall.

3 Oni chesclaist ti ddim yn dy ieuengtid, pa
fodd y cei di ddim yn dy henaint?

4 Mor hardd yw barn ar rai penllwyd! a me-
dru cyngor, mewn rhai anrhydeddus!

5 Mor hardd yw doethineb henafgwŷr! a deall
a chyngor, mewn rhai anrhydeddus!

6 Coron henafgwŷr yw gwybod llawer, a'i gor-
foledd yw ofn yr Arglwydd.

7 Naw peth a gyrisais i yn ddedwydd yn fy
nghalon, a'r decfed a draethai fi â'm tafod: dyn
yn cael llawenydd o'i blant, ac yn byw i weled
cwymp ei elynion.

8 Gwyn ei fyd yr hwn fydd yn cyttal â gwraig
synhwyrol, * a'r hwn ni lithrodd ei dafod,
ac ni wasanaethodd yr hwn fydd anaddas iddo.

9 Gwyn ei fyd yr hwn a gafodd ‖ synhwyr, a'r
hwn a draetho wrth rai a wrandawo.

10 Mor fawr yw * hwn fydd yn cael doethineb!
ond nid oes neb vwch law yr hwn sydd yn ofni yr
Arglwydd.

11 Cariad yr Arglwydd sydd eglurach nâ dim:
i ‖ ba beth y cyffelybir yr hwn fydd yn cael gafael
arno ef?

12 Ofn yr Arglwydd yw dechreuad ei gariad
ef; a ffydd yw dechreuad glynu wrtho ef.

13 *Dewis* bob ‖ dyrnod, *ar* y galon: ‖ *Pla.*
a phob drygioni ond drygioni gwraig:

14 A phôb niwed, ond niwed casteion, a phob
dial, ond dial gelynion.

15 Nid oes pen waeth nâ phen sarph, na digof-
aint waeth nâ digofaint gelyn.

16 * Gwell gennifi gyttal â llew, ac â draig, *Dihar.
na chyttal â gwraig ddrwg. 21.19.

17 Y mae drygioni gwraig yn newidio ei hwyneb hi, ac yn tywyllu ei hwyneb-pryd hi fel
‖ Sachlian. ‖ arth.
18 Ynghanol ei gymmydogion yr eistedd ei gŵr hi, ac efe a vcheneidia o'i anfodd, o'i hachos hi.
19 Bychan yw pob drwg wrth ddrwg gwraig, syr: hied coel-bren pechadur arni hi.
20 Fel y mae dringfa dywodlyd i draed henaif-gŵr, felly y mae gwraig ddrwg ei thafod, i wr distaw.
* Pen. 42. 23. 2 Sam. 21. 2. 21 * Na thramgwydda wrth degwch gwraig, ac na chwennych wraig er trythyllwch.
22 Llawn dig a digywilydd-dra, a mawr wradwydd yw gwraig, os rhydd hi iw gwr *ei gynhaliaeth.*
23 Gwraig ddrwg a wna galon isel, ac wyneb trist, ac archoll calon; dwylo gweiniaid, a gliniau rhyddion; yw 'r hon ni thynnorthwya ei gŵr yn ei gystyngdra.
* Gen. 3. 6 1 Tim. 2. 14. 24 Trwy wraig * y daeth dechreuad pechod, ac o'i phlegit hi yr ydym ni yn meirw oll.
25 Na ddod i dawelir le i fyned trefodd, nac i wraig ddrwg rydd-did i rodienna o amgylch.
26 Onid â hi wrth dy law di, tc: hi oddi wrth dy gnawd, dod iddi *ysgar yscar* a gollwng *hi* yn rhydd.

PEN. XXVI.

1 *Gwraig dda, 4 a'chydymdeb dda sy'n llawenychu dynion.* 6 *Peth erchyll yw gwraig yscelerr.* 13 *Gwragedd da, a drwg.* 28 *Y tri peth blin.* 29 *Nos gall mor fiandwyr fod yn addiechod.*

GWyn ei fyd gŵr y wraig ddâ: canys dyblir rhifedi ei ddyddiau ef.
‖ Rinwedol. 2 Gwraig ‖ rymmus a lawenycha ei gŵr, ac efe a gyflawna flynyddoedd ei fywyd mewn heddwch.
3 Rhan dda yw gwraig dda, ac yn rhan y rhai fydd yn ofni yr Arglwydd y rhoddir hi.
4 Pa vn bynnag fyddo dŷn, ai tlawd ai cyfoethog, os bydd ganddo galon dda at yr Arglwydd, efe a orfoledda bob amser yn wyneb ffrjol.
‖ Anair. 5 Rhag tri pheth yr ar ‖ wydodd fy nghalon i, a rhag y pedwerydd yr ofnais yn ddirfawr: ‖ Enllib dinas, ac ymgasgliad torf atreetus, a gau dystiolaeth: blinach nag angen yw y rhai hyn oll.
6 Baich calon, a galar, yw gwraig yn dal eiddigedd wrth wraig, a ffiewyll a talod yn cyfrannu a phawb.
‖ Ian yn ffigle ymmae ac ascw. 7 ‖ Ian ychen yn ffigle yw gwraig ddrwg, ac y mae ei pherchennog megis yn ymaflyd mewn yscorpion.
8 Digter mawr gwraig feddw, ac ynfyd, ac ni chela hi ei gwarth ei hun.
9 Putteindra gwraig a adwenir wrth ddyrchafiad *ei* llygaid a'i hamrantau.
* Pen. 42. 11. 10 Dod gadwriaeth ficer * ar ferch anhywaith, rhag os caiff hi ryddid, iddi ei *cham* arfer ei hun.
11 Gwilia ar y llygad digywilydd; ac na ryfedda os gwna hi gam â thi.
12 Fel yr egyr ffordd ffychedig ei safn pan gaffo ffynnon: felly yr ŷf hi o bob dwfr cyfagos, ac yr eistedd wrth bob ‖ pawl, ac a egyr ei chawell yn erbyn pob saeth.
‖ gwrych 13 Gras gwraig a wna ei gŵr yn hyfryd, a'i gwybodaeth hi a wna ei asgyrn ef yn freision.
14 Rhodd yr Arglwydd yw gwraig ddistaw garedic; ac nid oes tŷd-werth i enaid a gymmerodd addysc.
15 Gras ar râs yw gwr ‖ ig gywilyd ‖ gar, a fyddlon, ac nid oes dim a ddichon gyd-bwyso ei diwair feddwl hi.
16 Fel y mae yr haul yn codi ‖ yn vchel-leoedd ‖ yr Arglwydd, felly y mae tegwch gwraig dâ ‖ yn llywodraethu ei thŷ.
17 Fel canwyll yn goleuo yn y canhwyllbren sanctaidd, felly y mae tegwch prŷd mewn llawn oedran.
18 Fel colofnau aur mewn morteisiau arian: felly y mae traed prydferth gyd â diwyfron ddianwadal.
19 *Fy* mab, cadw flodau dy ieuengtid yn iach, ac na ddod dy grŷsder i ddieithriaid.
20 Wedi it gael rhan ffaeth o'r maes all, hana dy hâd dy hun, gan obeithio yn dy fonedd dy hun.
21 Felly dy hiliogaeth, yr hon a adawech, a fawrheir, a hyder ganddynt ar en bonedd.
22 Gwraig ar werth a gyfrifir ei ‖ bod yn weithiwr ‖ a hŵch, a'r briod a gyfrifir yn dŵr yn erbyn mawrolaeth iw gŵr.
23 Gwraig annuwiol a roddir yn rhan i ŵr annuwiol, a'r dduwiol a roddir i'r hwn fydd yn ofni yr Arglwydd.
24 Gwraig anhoneſt a ddiyſtyra ammarch gŵr merch honeſt a barcha ei gŵr.
25 Megis ci y cyfrifir gwraig ddigywilydd, a'r gywilyddgar a ofna yr Arglwydd.
26 Y wraig fydd yn perchi ei gŵr ei hun, a wêl pawb yn anghenus trwy eiſieu, a dirmygu gwŷs ſynhwyrol, ac yn ymchwelyd oddi wrth gyfawnder at bechod: yr Arglwydd a'i parato ef i'r cled dyf.
29 Anhawdd yw i farſiandwr ymgadw rhag gwneuthur cam: ac ni chyſiawnbeir tafarn-wr oddi wrth bechod.

PEN. XXVII.

1 *Pechodau wrth brynu a gwerthu.* 7 *Lin dymadrodd a ddengys beth ſy ynom ni.* 16 *Trwy ddatceuddio ei gyfinach y colliir cydymaith.* 25 *A gloddio bwll a ſyrth yndo.*

OAchos * peth i cyſtredinol y pechodd llawer: a'r * hwn fydd yn ceiſio cael amldra, a dŷ ei olwg ymmaith.
2 Rhwng cyſſylltcerrig y gyrrir hoel, a rhwng prynu a gwerthu y glŷn pechod.
3 Oni ddeil dŷn yn ofn yr Arglwydd yn ddiwyd, ebrwydd y dinifrir ei dŷ ef.
4 Wrth eſewyd y gogr yr erys yr ammhuraid, felly brynti dŷn yn ei ymreſymmiad ef.
5 Y ffwrn ſydd yn profi llestri priddl, felly y mae profedigaeth dŷn yn ei ymreſymmiad ef.
6 Ei * ffrwytha ddengys goleddiad y pren, felly y gwna traethu y meddwl ynghalon dŷn.
7 Na chanmol ŵr cyn clywed ei ymadrodd oblegit dyna brofedigaeth dŷn.
8 Os dilyni gyfiawnder ei a'i geddiweddi hi, ac a'i gwiſci hi fel gwiſc laes ogoneddus.
9 Adar a farhosant gyd â'i cyſelyb, a'r gwirionedd a dŷ at y rhai a weithiant trwyddi.
10 Fel y cynilwyn llew i'r helfa, felly y gwna pechod i'r rhai a weithredant ddrygioni.
11 Traethiad y duwiol ſydd bob amſer mewn doethineb, a'r angall a newidia fel y llewad.
12 Yn myſc yr anſynhwyrol, cadw yr amſer, a thyred yn ſymyth i ſyſc y rhai pwyllog.

Beth yw traethiad ſyllaid, a'i dif rwch
dd mewn trythyllwch pechod.
16 A Ymadrodd yr hwn a dyngo lawer, a wna i'r
wellt ſefyll, ac ymſywyn y cyſryw a wna gan
ddilio.
17 Ymſywyn beilchion a bair gelanedd, a'i diſen-
nid hwynt ſydd ſlin ei glywed.
18 yr hwn ſydd yn dadcuddio cyfrinach, a goll-
dd ei grêd, ac ni chaiff eſe gyfaill wrth ei ſodd.
19 Hoffa dy gyfaill, a gwna yn ffyddlon ag ef:
anhe os dadcuddi di ei gyfrinach ef, na ddilyn ar
ol ef mwyach.
20 Oblegit megis y diſethodd dyn ei elyn, felly
ymlaiſt di gariad dy gymmydog:
21 Ac ſel pe gollyngei gŵr aderyn o'i law,
felly y gollyngaiſti dy gymmydog, ac ni's deli
ef drachefn.
22 Na chaulyn ef: oblegit y mae eſe ym mhell,
ac y mae ſel iwrch wedi diangc allan o'r ſagl.
23 Oblegit ſe a ellir iachau archoll, ac y mae
ymmod am ddilenwi: eithr yr hwn a ddadcuddi-
odd cyfrinach a gollodd ei obaith.
24 Y mae *yr hwn ſydd yn amneidio â'i lygad
yn ſuteiliaeth drŵg, a'r hwn a'i hadwaeno ef, a
gilia oddi wrtho ef.
25 Eſe a wna ei enau yn ſwyn yn dy ŵydd di, a
thyſedd ſydd ganddo ef dy ymadrodd di: wedi
hyny eſe a ſyrth ei chwedl, ac a ſwrw fai ar dy
ymadrodd di.
26 Llawer o bethau a gaſeais i, ac ni welwn
ddim tebyg iddo ef: yr Arglwydd hefyd a'i
caſ ef.
27 Y neb ſydd yn taflu carreg i fynu, ſydd yn ei
thaflu hi ar ei ben ei hun: a dyrnod tywyllodrus
wna archollion.
28 *Yr hwn a gloddio ffôs a ſyrth ynddi hi:
hwn a oſodo ſagl a ddelir â hi.
29 Yr hwn a wnelo ddrwg, arno ef y deſcyn:
ac ni chaiff eſe ŵybod o ba le y mae yn dyfod
iddo.
30 Gwatwar, a gwraidd yddo ſy'n eiddo y beil-
chion; eithr *dialedd a gynllwyn iddynt hwy
ol llew.
31 Mewn magl y delir y rhai ſydd yn llawen
ddynt ſyrthio o'r rhai anwiol, a chyn eu mar-
wolaeth y trenlia gofid hwynt.
32 Digofaint a llîd ſydd ffiaidd, a'r dŷn pecha-
ma a'i caiff hwy ill dau.

PEN. XXVIII.

1 *Yn erbyn dial, 8 a chweryla, 10 a llid, 15 a*
drwg adſed.

Y Dialwr a gaiff ddialedd gan yr Arglwydd,
ac eſe gan gadw â geidw ei bechodau ef
arnu côf.
2 Maddeu i'th gymmydog y cam a wnaeth eſe
i thi, ac yna pan weddiech di y maddeuir dy be-
chodau ditheu.
3 Dŷn a ddeil ddig wrth dŷn, ac a *gais eſe
gan yr Arglwydd feddiginiaeth?
4 Ni thrugarhâ eſe wrth dŷn cyffelyb iddo
ei hun, ac a ymbil eſe tros ei bechodau ei hun?
5 Os eſe nid yw ond cnawd a ddeil ddig:
pwy a ymbil am faddeuant o'i bechodau eſ?
6 Cofia y diwedd, a phaid â dal galanaſtra, cofia
lygredigaeth, a marwolaeth: ac aros wrth y
gorchymynion.
7 Cofia y gorchymynion, ac na ddal ddig wrth
dy gymmydog. *Cofia* gyfammod y Goruchaf, ac
na dderch ar anwybodaeth.
8 *Ymgadw rhag cynnen, a thi a wnei yn
lai dy bechodau, oblegit gŵr digllonus gynnen
gynnen.
9 Gŵr pechadurus a ãdralioda gyfeillion, ac a
wna ymryſon rhwng rhai heddychol.
10 Fel * y byddo defnydd y tân, felly y llyſe- * Dihar.
eſe: ac fel y byddo cryfder dŷn, y bydd ei ddi- 26.21.
gofaint ef, ac yn ôl cyfoeth dŷn y cyfyd ei lid
ef: a pha cryfaf fo y rhai fy'n ymryſon mwyaf
y cynnen eu llîd hwynt.
11 Y mae ymryſon pryſur yn cynneu tân, ac
ymladd pryſur yn tywallt gwaed.
12 Os chwythi di wreichionen, hi a gynnen:
ond os poeri di arni hi, hi a ddiffydd: ac y mae
y ddau yn dyfod o'r genau.
13 Melldithiwch * yr athrodwr, a'r ddau da- * Pen.
fodieg: oblegit llawer yn heddychlon a ddiſe- 21.28.
thaſant hwy.
14 Tafod dau-ddyblyg a gynhyrfodd lawer, ac
a'i gwaſacaredd hwynt o genhedl i genhedl.
Dinaſoedd cedyrn a ddiniſtriodd eſe hefyd, a thei-
au pendefigion a ddiſethodd eſe.
15 Tafod dau-ddyblyg a ſwriodd wragedd
rhiriweddol allan, ac a'i diddymmodd hwynt o'i
llafur.
16 Yr hwn a wrandawo arno ef ni chaiff ſyth
orphywyſdra, ac ni phreſiwylia yn llonydd.
17 Dyrnod ſtrewyll a wna glais, a dyrnod ta-
fod a dyrr yr eſcyrn.
18 Llawer a ſyrthiaſant o herwydd min y
cleddyf, ond nid cymmaint ac a ſyrthiaſant o-
blegit y tafod.
19 Gwyn ei fyd yr hwn a amddeffynnwyd | Wou
rhagddo, ac nid aeth yn ei | ddigofaint ef: yr | wyn.
hwn ni thynnodd ei iau ef, ac ni rwymwyd a'i
rwyman ef?
20 Oblegit iau haiarn yw ei iau ef, a rhwy-
man pres yw ei rwyman ef.
21 Marwolaeth ddrwg yw ei farwolaeth ef, a
mwy buddiol yw y bedd nag ef.
22 Ni chaiff eſe lywodraeth ar y rhai cnawd,
ac ni loſtcr hwynt yn ei ſlam ef.
23 Y rhai ſydd yn gadel yr Arglwydd a ſyr-
thiant iddo, ac ynddynt hwy y llyſc eſe heb
ddiffoddi: eſe a yrrir arnynt hwy fel llew, ac
fel llewpard y difa eſe hwynt.
24 Edrych ar gae o honot dy dyddyn â drain,
a thwyna i fynu dy arian a'th aur.
25 A phwyſa dy eiriau mewn cloriau, a gwna
i'th enau ddôr a chlo.
26 A gochel rhag llithio o honot a rwyddo, a
rhac ſyrthio o honot o flaen y cyallwyn-wr.

PEN. XXIX.

2 *Rhaid i ni dalngos trugaredd a rhoi benthyg.*
4 *Na ddylai y benthygiwr dwyllo mo'r hwn a*
benthygio iddo. 9 *Dyro elusen.* 14 *Gwr da ni*
cheuleda ei feichiau. 18 *Mor enbyd yw meche-*
niaeth. 22 *Gwell yw gobet gwiref, neg yndrib-*
thio mewn lle arall.

YR hwn ſydd drugarog, ſydd yn rhoddi e-
chwyn iw gymmydog, a'r hwn ſydd yn ca-
daw hon i'r law ef, ſydd yn cadw y gorchymynion.
2 * Dod echwyn i'th gymmydog yr amſer y * Deu. 15.
byddo rhaid iddo, a thal drachefn i'th gymmy- 8. mar. 5.
dog mewn amſer. 42. luc. 6.
3 Cadw dy air, a gwna yn ffyddlon ag ef, a 35.
thi a gei wrth dy raid bob amſer.
4 Llawer a gyfrifaſant echwyn ſel peth wedi
ei gael, ac a barafant ſtinder i'r rhai a'i hel-
piaſant hwy.
5 Y mae eſe yn cuſſanu ei law ef, hyd oni
dderbynio: ac eſe a oſtwng ei ſeferydd am a-
rian ei gymmydog: ond yn amſer talu eſe a or-
da yr amſer, ac a rydd attcb hwyr-frydic, acn
wna eſcus o'r amſer.

6 Ac

‖Os ffynna ganddo.

6 Ac ‖os dichon' efe, prin y caiff efe yr hanner: ac efe a gyfrif hynny fel peth wedi ei gael ar y ffordd: os amgen efe a'i difaddiodd o'i arian, ac a'i casodd ef yn elyn heb achos: efe a dâl iddo felldithion a difenwad; efe a dâl iddo ammarch yn lle anrhydedd.

7 Llawer o herwydd hynny a naccasant fenthyccio, am ddryg-waith rhai eraill, gan ofni eu difaddio.

8 Er hynny bydd ddioddefgar wrth ŵr tlawd, ac nac oeda dy elusen iddo.

9 Cynnorthwya y tlawd er mwyn y gorchymmyn, ac na thro ef ymmaith yn ei angen.

10 Coll dy arian er mwyn cyfaill neu frawd, ac na chuddia hwynt tan garreg iw colli.

*Dan.4. 24.mat.6 20.luc.11. 41.& 12. 33.act.10. 4.1 tim.6 18,19. *Tob.4.8 9,10,11.

11 Gosot *dy drysor yn ol gorchymmyn y Goruchaf, ac efe a fydd mwy buddiol i ti nag aur.

12 Cae *dy elusen yn dy gelloedd, a hi a'th wared ti o bôb niwed.

13 Hi a ymladd trosot ti yn well na tharian cryf, ac na gwayw-ffon gadarn, yn erbyn y gelyn.

14 Gŵr da a fechnia tros ei gymmydog; a'r hwn a gollodd grwilydd-dra a'i gâd ef.

15 Na anghofia garedigrwydd meichie, o blegit efe a'i rhoddes ei hun trosot ti.

16 Pechadur a anrheithia feichie da ei gyfiwr:

17 A'r hwn fydd o feddwl anffyddlon, a âd mewn perigl yr hwn a'i gwaredodd ef.

18 Mechniaeth a ddifethodd lawer yn goludog, ac a'i figlodd hwynt fel ton o'r môr: hi a wnaeth i ŵr cedyrn fudo allan o'i tai, fel y cyrwydrasant hwy ym mysc cenhedloedd dieithr.

19 Y pechadur a drofteddo orchymynion yr Arglwydd, a syrth mewn mechniaeth, a'r hwn a ddilyn achosion rhai eraill er gwobr, a syrth mewn cyfraith.

20 Cynnorthwya dy gymmydog yn ôl dy allu, a gwilia arnat dy hun rhag syrthio o honot.

*Pen. 39.26.

21 *Y peth pennaf o fywyd dŷn, yw dwfr, a bara, a dillad, a thŷ yn gorchuddio gwarth.

22 Gwell yw bywyd y tlawd mewn bwth gwael, nâ gwleddau danteithiol mewn tŷ yn arall.

23 Am fawr a bychan bydd fodlon, ac ni chei di glywed cdliw dy dŷ.

24 Bywyd drwg yw myned o dŷ i dŷ, lle yr ynteithi di, ni elli agoryd dy enau.

25 Ti a letteni, ac a ddiodi rai anmiolchgar, ac a gei glywed chwerwder hefyd.

26 Tyred ymdeithydd, gwna 'rbwrdd yn drefnus, ac od oes dim gennit, dod i mi fwyd.

27 Tyred allan ymdeithydd, o flaen yr anrhydeddus, y mae yn rhaid imi wrth fy nhŷ, y mae fy mrawd yn llettcua gyd â mi.

28 Trwm yw hyn i'r hwn fydd ganddo fynhwyr, edliw y tŷ, a gwradwyddo y benthygiwr.

PEN. XXX.

1 Da yw cerydda plant, 7 a: nid eu llochi, a chadw moethau iddynt. 14 Gwell iechyd nâ golud. 22 Trisfwch a fyrhâ 'r iechyd, a'r einioes.

*Dih.13. 24.& 23. 23.

YR hwn fydd yn caru ei fab a'i mynych *ffrewylla ef, fel y caffo lawenydd o honaw ef yn y diwedd.

2 Yr hwn a ddyscu ei fab a gaiff lawenydd o honaw, ac a orfoledda o'i achos ef ym mysc ei ‖gydnabod.

‖Cenaint. *Deut. 6.7.

3 Yr hwn fydd * yn dyscu ei fab a ddigia ei elynion; ac a orfoledda o'i blegit ef o flaen ei gyfeillion.

4 Er marw ei dad ef, etto y mae efe megis heb farw, am adel o honaw ef ar ei ôl yn cyffelyb iddo ei hun.

5 *Yn ei fywyd efe a'i gwelodd ef, ac a fu lawen o'i blegit: ac yn ei ddiwedd ni bu efe athrist. *Phil.

6 Efe a adawodd yn i ddial yn erbyn ei elynion, ac yn i dalu diolch iw gyfeillion.

7 Yr hwn fydd yn mawrhau gormod ar ei fab, a rwym ef archollion ef, ac ar bob bloedd fe gynhyrfir ei ymysgaroedd ef.

8 March heb ei ddofia â yn ben-galed, a mab a adawer iddo ei hun a â yn anllywodraethus.

9 Llocha dy fab, ac efe a'th ddychryna di: chwarae ag ef, ac efe a'th drista di.

10 Na chyd-chwardd ag ef, rhag gofidio o honot gyd ag ef, a gwascu dy ddannedd yn y diwedd.

11 Na *ddod iddo ef rydd-did yn ei ieuengctid, ac nac edrych heibio iw anwybodaeth ef. *Pen.

12 Gostwng ei warr ef yn ei ieuengctid, a chûr ei ystlys tra fyddo efe plentyn, rhag iddo fyned yn ben-galed, ac annfyddhau i ti, a bod yn ofid i'th galon.

13 Addysca dy fab, a ‖chymmer boen gyd ag ef, fel na byddo ei anweddeiddd-dra ef yn dramgwydd i ti. ‖Dal mer-wyd

14 Gwell yw 'r tlawd iâch a chryf, nâ'r cyfoethog clwyfus ei gorph.

15 Iechyd a chyfansoddiad da fydd well nâ phob aur; a chorph cryf, nâ golud anfeidrol.

16 Nid oes gyfoeth gwell nag iechyd corph; ac nid oes llawenydd gwell nâ llawenydd calon.

17 Gwell yw marwolaeth nag enioes chwerw, nen nychdod parhaus.

18 Danteithion wedi eu tywallt ar safn gaead, fydd fel feigiau o fwyd wedi eu gosod ar fedd.

19 Pa fudd a wna 'r offrwm i eulyn? o blegit ni fwytty efe, ac ni arogla: felly y mae yr hwn a ‖erlidir gan yr Arglwydd.

‖Gyfa ddir.

20 Y mae efe yn gweled â'i lygaid, ac yn ochan, fel difpaidd yn cofleidio morwyn, ac yn ychneidio.

21 *Na ddod dy enaid i driftwch, ac na chyfuddia dydi dy hun yn dy gyngor dy hun. *Dihar. 12.25.

22 Llawenydd calon yw enioes dyn, a gorfoledd gwr fydd yn eftyn ei ddyddiau. 15.13.& 17.22.

23 Hoffa dy enaid dy hun, a chyffura dy galon: a gyrr driftwch ym mhell oddi wrthit: oblegit triftwch a laddodd lawer, ac nid oes fudd yn ddo.

24 Cenfigen a dig, fydd yn lleihau dyddiau: a gofal fydd yn dwyn henaint cyn yr amfer.

25 Calon ‖hoyw a ‖da a ofala am ei bwyd a'i llyniaeth. ‖Fam ddigiai

PEN. XXXI.

1 Chwant golud. 12 Cymmedrolder a gormodedd o fwyd a dod.

GWilio am olud *a wna i'r cnawd ddihoeni; a gofal am dane a luddia gwsc. *2 Tim. 6.10

2 Gofalus wilio a lesteir heppian, a chlefyd trwm a dyrr gwsc.

3 Y goludog fydd yn cymeryd poen yn casglu cyfoeth, ac yn ei esmwythdra efe a lenwir â'i ddaintcithion.

4 Y mae y tlawd yn cymmeryd poen yn ei ddiodi, a phan beidio, tlawd yw efe.

5 Ni chyfrifir yn gyfiawn yr hwn a hoffo aur; a'r hwn a ddilyno lygredigaeth a gaiff ei wala o honaw.

6 *Llawer a ddifethwyd o achos aur, ac o'i blaen yr oedd eu dinistr. *Pen.8.9

7 Pren tramgwydd yw efe i'r rhai a aberthant iddo, ac wrthe ef y dglir pôb angall,

8 *Gwyn ei fyd y goludog a gaêr yn ddifai, ac nid aeth ar ôl aur.

9 Pwy yw efe? ac nyni a'i galwn ef yn hapus: canys pethau rhyfedd a wnaeth efe ym mysc ei bobl.

10 Pwy a brofwyd trwy yr aur hwn, ac a gafwyd yn berffaith? ac efe a gaiff fôd yn orfoleddus.

Pwy a allodd bechu, ac ni'n pechodd, ac a allodd wneuthur drygioni, ac ni'n gwnaeth?

11 Am hynny y ſiccrheir ei dda ef, a'r gynnulleidfa a ſynega ei elusenau ef.

12 *Pan eiſteddych di ar fwrdd helaeth, na ſyrcha dy gêg arno, ac na ddywed, mae llawer o fwyd arno.

13 Cofia mai peth drwg yw drwg lygad? a pha beth a wnaeth waeth nâ llygad? am hynny y mae efe wrth bôb achlyſur.

14 Nac yſtyn dy law i bob lle yr edrycho efe, na wthia hi gyd ag ef i'r ddyſcl.

15 Barna dy gymmydog wrthit dy hun, a bydd fyngar ym mhob peth.

16 Bwyta fel dyn, yr hyn a oſoder o'th flaen; na fydd wangcus, rhag dy gaſâu.

17 Paid yn gyntaf, o herwydd medruſrwydd; ac na fydd annigonol, rhag gweled bai arnat.

18 Pan eiſteddych ym mysc llawer, nac yſtyn dy law yn gyntaf.

19 *Digon yw ychydig iawn i'r medrus, ac ni bydd yn fyrr ei anadl ar ei wely.

20 Cyſca yn iachus a gaiff yr hwn a fwyttao yn gymmeſurol; efe a gyſyd yn foreu a'i ſynwyr ganddo: eithr y gwr ni ddigoner a gaiff boen, anhwyldeb, a geri, a chnofedd y bol.

21 Ac os gorfu arnat mewn gwledd fwytta, cyſcla o'r canol, bwrw, ac ymeſmwytha.

22 Clyw fi fy mab, ac na ddiyſtyra fi, ac yn y diwedd ti a gei fy ngeiriau i yn wir: yn dy holl waith bydd efcud, ac ni ddigwydd yn cleſu i ti.

23 *Gweſuſau llawer a fendithiant yr hael o ſom: a chwedduy fydd tyſtiolaeth am ei haelioni ef.

24 Yr holl ddinas a wrwgnach yn erbyn yr haelfryd a'i fara; a thyſtiolaeth am ei ddrygioni ef nid amheuir.

25 *Na ddangos dy wroldeb mewn gwin: canys gwin a ddiſtrododd lawer.

26 Y ffwrn a brawf y min wrth ei drochi, felly y gwna gwin galon y beilchion wrth feddwdod.

27 Gwin ſydd gyſtal a bywyd i ddyn, os yfir ef yn gymhedrol: pa fywyd gan hynny ſydd i'r dyn ſy heb win? canys i lawenychu dynion y creawyd ef.

28 Llawenydd calon, a hyfrydwch meddwl, yw gwin a yfer mewn pryd, yn gymmeſurol.

29 Eithr gwin, pan yfer gormodd o hono, a bair chwerwder meddwl, ymgeccreth, a chynhenna.

30 Meddwdod yr angall a chwanega ddig, nid tramgwyddo; a wanhâ gryfder, ac a bair archollion.

31 Na cherydda dy gymydog wrth yfed gwin, ac na ddirmyga ef pan ſyddo llawen: na ddywed air gwradwyddus wrtho, ac na phwyſa arno ef, trwy ei gymmell (i yfed.)

PEN. XXXII.

1 *Dled y neb a fo bennaf mewn gwledd* 14 *Ofn Duw.* 18 *Cyngor.* 20 *Fforddawn, a fforddwaſad.* 23 *Nac ym'ddiried i neb, ond i ti dy hun, ac Ddaw.*

OS gwnaed di yn llywodraethwr ar y wledd, nac ymdderchafa, eithr bydd iddynt megis yn o honynt hwy; gofala droſtynt, ac felly eiſteddi i lawr.

2 Ac wedi i ti wneuthur dy ſwydd, cymmer dy le, fel y byddych lawen gyd â hwynt, ac y derbyniech goron am dy iawn lywodraeth ar y wledd.

3 Llefara di yr hwn wyt hynaf; canys hyn ſydd weddus i ti; eithr trwy ddiwydrwydd gwybodaeth, ac na rwyſtra gerdd.

4 Na thywallt ymadrodd, pan ſyddo amſer i wrande, ac na ddangos dy ddoethineb allan o amſer.

Lle y bydd cerddor.

5 Megis ſêl o garbwncl mewn gwiſc o aur, yw cyſſain muſic wrth gwmpniaeth gwin.

*Preg. 32. 7.

6 Megis ſêl o Smaragdus mewn boglyn o aur, yw melusdra muſic gyd âr gwîn melus.

7.

7 Ti ŵr ieuange, llefara pan fyddo rhaid a bynny yn brin, pan i'th ofynner ddwywaith.

8 Gwna ddibenar dy ymadrodd: cymmyſg lawer yn ychydig eiriau; bydd megis yn a gŵybodaeth ganddo, ac yn ddiſtaw hefyd.

9 Nac *ymgyſtadla ym myſc gwŷr mawr, ac na farad lawer lle y byddo henaſ-gŵr.

*Iob 32. 6

10 O flaen taran yn y many daw mellten, ac o flaen y llednais ŷr â ffaſor.

11 Cyſor mewn pryd, ac na fydd olaf: rhêd i'th dŷ, ac na lſegura.

*Geda.

12 Yno chwarae, a gwna dy feddwl, ond nid mewn pechod, nac ymadrodd balch.

13 A bendithia am hyn yr hwn a'th wnaeth, ac a'th lanwodd â'r bethau da.

14 Y neb a ofna yr Arglwydd a dderbyn ei addyſc ef: a'r hwn a forêu godo *i'm geiſio ef* a gaiff ewyllys da.

15 Yr hwn a geiſio y Ddeddf a lenwir â hi: a'r rhagrithiwr a dramgwydda wrthi hi.

16 Yr rhai a ofnant yr Arglwydd a gânt farn *dda*, a chyfiawnderau a gynneuant fel goleuni.

17 Y pechadur a wrthyd gerydd, ac a gaiff ecſcus wrth ei ewyllys ei hun.

18 Gŵr *a gymmero* gyngor pi ddiyſtyra ddeall: ond y dieithr a'r balch ni arſwyda gan ofn: ie wedi iddo wneuthur *peth* o honaw ei hun heb gyngor.

19 Na wna ddim heb gyngor, ac wedi gwneuthur, nac edifarhâ.

20 Na ddôs rhyd ffordd y gellych ſyrthio arni, ac na thramgwydda ym myſc y cerrig.

21 Na ſydd hyderus ar ffordd ddiruyſtr.

22 Gwilia dy blant dy hun hefyd.

23 *Ym mhob gweithred dda ymddiried i'th enaid dy hun; canys hyn yw cadw y gorchymynion.

*Rhuf. 14. 5.

24 Yr hwn a gredo yn yr Arglwydd a ddiſgwil ar y gorchymyn, a'r hwn a obeithio yn ddio ef, ni bydd dim lſwaeth iddo.

[Niwedd

PEN. XXXIII.

1 *Mor ddiogel yw 'r hwn a ofno 'r Arglwydd. 2 Y doeth, a'r annoeth.* 7 *Amſeroedd a phryſuran oddi wrth Ddaw ymaen.* 10 *Rod dynion yn llaw Ddaw, fel y mae 'r pridd yn llaw y crochenydd.* 18 *Edrych arnat dy hun yn bennaf.* 24 *Tyghylch gweſion.*

NI ddigwydd niwed i'r hwn a ofno yr Arglwydd, eithr mewn profedigaeth efe a'i gwared ef drachefn.

2 Nid câs gan y doeth y Gyfraith, ond yr hwn a ragrithio *ſydd* megis llong mewn tymheſtl.

3 Dŷn ſynhwyrol a ymddiried yn y Gyfraith,

‖ Neu, meguynofynniad Vrim.
fraith, a'r Gyfraith fydd ffyddlon megis ‖ Oracl iddo yntef.
4 Paratoa dy ymadrodd, ac felly i'th wrandewir: ‖ bydd sicr o'r peth, ac yna atteb.
‖ Rhwym addyfc.
5 ‖ Calon y * ffol sydd fel olwyn men: a'i feddyliau fydd fel echel dro.
‖ Ymfcaroedd.
6 Megis ystalwyn yw cyfaill gwatwarus, yn gwerynu tan bawb a'r a eisteddant arno.
* Pen. 21.16.
7 Pa ham y mae diwrnod yn rhagori ar ddiwrnod, gan fôd cwbl oleuni pob diwrnod yn y flwyddyn, yn dyfod oddiwrth yr haul?
8 Trwy ŵybodaeth yr Arglwydd y gwahanŵyd hwynt; ac efe a newidiodd yr amseran a'r gwyliau.
9 *Rhai* o honynt hwy a wnaeth efe yn ddyddiau vchel, ac a'i fancteiddiodd *hwynt*, ac efe a o-
‖ Yn ddyddiau cyffredinol.
fododd *rai* o honynt hwy ‖ yn rhifedi y dyddiau.
10 A phob dyn oll fydd o'r * llawr, ac o'r ddaiar y crewyd Adda.
* Gen. 1. 27. & 2. 7.
11 Yr Arglwydd trwy fawr ŵybodaeth a'i nailltuodd hwynt, ac a wnaeth eu ffyrdd hwy yn amryw.
12 Rhai o honynt hwy a fendithiodd, ac a dderchafodd efe, a *rhai* o honynt hwy a fancteiddiodd, ac a neffaodd efe atto ei hun: *rhai* o honynt hwy a felldithiodd, ac a ddaroftyngodd efe, ac a
‖ Cefyllfaoedd.
drôdd allan o'i ‖ lleoedd.
* Efa. 45. 9. rhuf. 9. 20, 21.
13 * Megis *y mae* y clai yn llaw y crochenydd, iw lunio wrth ei ewyllys ef: felly y mae dyn yn llaw yr hwn a'i gwnaeth ef, i roddi iddo fel y gwelo efe yn dda.
14 Y mae da wedi ei ofod yn erbyn drwg, ac enioes yn erbyn angau: felly y mae y duwiol yn erbyn y pechadur, a'r pechadur yn erbyn y gŵr duwiol.
15 Felly edrych ar holl weithredoedd y Goruchaf, bob yn ddau y maent hwy, y naill yn erbyn y llall.
16 Minneu a ddeffroais yn ddiweddaf, fel vn yn llofta ar ôl cynhaiafwŷr y grawnwin: trwy fendith yr Arglwydd y cynnyddais, ac y llenwais fy ngwin-wryf, fel cynhaiafwr grawn-win.
* Pen. 24.34.
17 * Ystyriwch nad i mi fy hunan y cymerais i boen, ond i bawb a geisiant athrawiaeth.
18 Oh bendefigion y bobl, clywch ô lywodraethwŷr y gynnulleidfa, gwrandewch â'ch clustiau.
19 Na ddod awdurdod arnat ty hun i fab nac i wraig, i frawd nac i gydymmaith, tra fyddech byw: ac na ddod dy dda i arall, rhag bod yn edifar gennit, a gorfod it ymbil am dano drachefn.
‖ Weryd,
20 Tra fyddych fyw, ac anadl ynot: na ‖ ddyro dy hun i fynn i neb.
21 Canys gwell yw bod dy blant yn ceifio gennit ti, nag i ti fôd yn difgwil wrth ddwylo dy blant.
22 Cymmer dy ragor yn dy holl weithredoedd: ac na anafa dy barch.
23 Yn y dydd y gorphennych di ddyddiau dy enioes, ac yn amfer dy ddywedd, rhan dy etifeddiaeth.
24 *Rhoddfer* porthiant, a gwialen, a phwn, i'r aſſen: *felly* bara, a chofpedigaeth, a gwaith, i'r gwenidog.
25 Os gofodi dy was ar waith, ti a gai orphwyſdra; end os gollyngi ef yn fegur, efe a gais rydd-did.
26 Ian a chebyſtr a oftwng y watr; felly y mae cofpedigaeth a phoenau, i weinidog drwg.
27 Gyer ei iw waith, fel na byddo efe fegur, oblegit llawer o ddrygioni a ddyfcodd feguryd.
28 Gofot ef ar waith, fel y gweddei iddo: oni bydd efe vfydd, dod heiyrn trymmach arno:
29 Ond na ddod ormod ar vn cnawd, ac na wna ddim heb pwyll.
30 Os bydd gennit * wenidog, bydded ef a ti fel dy enaid dy hun, oblegit ‖ mewn gwaed y ceſaiſt ti ef.
* Pen. 37.30.
31 Os bydd gennit wenidog, gwna o honaw ef fel o frawd: canys fe fydd mor rhaid i ti wrtho ef ac wrthit dy hun. Os cofpi di ef ar gam, a chodi o honaw yntef, a ffoi ymmaith, pa fordd y ceifi di ef?

PEN. XXXIIII.

1 *Ynghylch breuddwydion.* 13 *Clod a bendith y rhai a ofnant yr Arglwydd.* 18 *Ebrwyd yn annuwiol, a gweddi y tlawd dinwaid.*

OFer a chelwyddog obaith fydd gan ŵr anfynhwyrol, a breuddwydion a falchia y rhai angall.
2 Megis vn yn rhoi cais ar gyfcod, ac yn ymlid gwynt, yw yr hwn ‖ a goelio i freuddwydion.
‖ Sofl.
3 Gweledigaeth breuddwydion fydd gyfelybiaeth o'r naill beth i'r llall, * megis cyffelybrwydd wyneb i wyneb.
* Dan. 2. 27. & 4.
4 * Pa lendid a geir o'r aſlan? a pha wirionedd o'r celwyddog?
5 Ofer yw dewiniaeth, coelion, a breuddwydion: a'r galon fydd yn phanfio fel calon gwraig yn eſcor.
6 Oddieithr i'r Goruchaf eu danfon hwynt yn dy ymweliad di, na ‖ ddôd dy galon arnynt.
‖ Na roo bo nyn.
7 Breuddwydion a dwyllafant lawer, a'r rhai a obeithiafant ynddynt hwy a fethafant.
8 Heb golwydd y perffeithir y gyfraith, a pherffeithrwydd i enau ffyddlon yw doethineb.
9 Y gŵr a gerddodd lawer a ŵyr lawer: a'r hwn a gafodd brawf o lawer o bethau a ddengys fynhwyr.
10 Ychydig a ŵyr yr hwn ni phrofwyd: a'r hwn a gerddodd lawer fydd yn llawn o fynhwyr.
11 Mi a welais lawer yn fy ngherdded, ac yr ŵyf yn deall mwy nag a fedraf ei adrodd.
12 Mi a fûm yn fynych mewn perygl marwoleth, etto mi a achubwyd ‖ trwy ras Duw.
‖ Ac mi yn y fo ddia fa
13 Yſpryd y rhai a ofnant yr Arglwydd a gaiff fyw: o blegit y mae eu gobaith hwy ar eu Hachubwr.
14 Yr hwn fydd yn ofni yr Arglwydd nid ofna ddim, ac ni ddychryna, oblegid efe yw ei obaith ef.
15 Gwyn ei fyd emaid y neb a ofno yr Arglwydd: at bwy y mae efe yn edrych? a phwy yw ei gadernid ef?
* Pſal. 18. 2. & 91. 1.
16 Canys y mae * llygaid yr Arglwydd ar y rhai a'i carant ef, yn amddeffynfa nerthol, ac yn gadernid cryſt, yn gyfcod rhag gwres, ac yn gyfcod rhag yr haul hanner dydd, ac yn geidwad rhag tramgwyddo, ac yn help rhag fyrthio:
17 Yn derchafu yr enaid, ac yn llewyrchu y llygaid, ac yn rhoddi iechyd, a bywyd, a bendith.
18 Gwawd * yw offrwm yr hwn a aberthe o dda anghyfiawn, ni byddir bodlon i roddion y rhai anwir.
* Dihar. 21. 27.
19 * Nid yw y Goruchaf fodlon i offrymmau yr annuwiol, ac nid trwy lawer o aberthau y bodlonir ef am bechod.
* Dihar. 15. 8.
20 Megis vn yn lladd y mab o flaen llygaid y tad,

yn'r hwn a offrymmo a abertho dda y gion, nes iddo farnu achos ei bebl, a'i llawenychu hwy â'i drogaredd.

20 ‖ Hyfryd yw trugaredd yn amser adfyd; fel y cwmylau glaw yn amser sychder. ‖ *symbo-raidd.*

PEN. XXXVI.

1 *Gweddi tros yr Eglwys yn erbyn ei gelynion.* 18 *Y galon dda, a'r gwrandyn.* 21 *Gwraig dda.*

CYmmer drugaredd arnom ni ô Arglwydd Dduw ‖ pawb oll, ac edrych arnom ni; ‖ *Pôb peth.*

2 A gyrr dy ofn ar y Cenhedloedd oll, y rhai ni'th geisiasant.

3 * Cyfod dy law ‖ ar y Cenhedloedd dieithr: *Ier.10.25

4 Megis i'th sancteiddiwyd yn ein mysc ni ger ein bron hwynt; felly mawrhaer di yn eu mysc hwythau ger ein bron ninnau. ‖ *Yn erbyn*

5 Gwna iddynt dy adnabod megis yr ydym ni yn dy adnabod, nad oes vn Duw ond tydi, ô Arglwydd.

6 Adnewydda arwyddion, a newidia ryfeddodau. Gogonedda dy law a'th ddehen-fraich, fel y gosodont allan dy weithredoedd rhyfedd.

7 Cyffroa dy lid, a thywallt dy ddigter: cymmer y gwrthwynebwr ymmaith, a dryllia y gelyn.

8 Pryssura yr amser, cofia y cyfammod, a mynegant hwy dy ryfeddodau di.

9 Gâd i ddigofaint tanllyd ddifa y neb a ddiange, a chaffed y rhai a wnant niwed i'th bobl eu disetha.

10 Dryllia benaux tywysogion y Cenhedloedd, y rhai a ddywedant, nid oes ond nyni.

11 Casel holl lwythau Iacob ynghŷd, a chymmer hwynt yn etifeddiaeth i ti, megis o'r decreuad.

12 O Arglwydd, trugartha wrth y bobl, y rhai a elwir ar dy enw: dijac wrth Israel, yr hwn a elwaist di yn gyntaf-anedic. *Ex.4.22.

13 Tosturia wrth Ierusalem, dinas dy Gyssegr, a'th orphywysfa di.

14 Llanw Sion ‖ â'th oraclau anrhaethadwy, a'th bobl â'th ogoniant. ‖ *Fel y mawrhao*

15 Dôd dystiolaeth i'r pethau a ‖ greaist yn y *dy ora-*
dechreuad, a chyfot y ‖ Prophwydi a fuant yn dy *clau di.*
Enw. ‖ *Feddiei-*

16 Dôd wobr i'r rhai sydd yn aros wrthit ti, a *naist tr y*
chaffer dy Brophwydi di yn ffyddlon. *dechr.*

17 Gwrando ô Arglwydd, weddiau dy weision, ‖ *Proph-*
* yn ôl bendith Aaron i'th bobl, fel y gwypo y rhai *wyddoli-*
oll sydd ar y ddaiar mai ti yw yr Arglwydd, a y *aethau.*
Duw tragwyddol. *Nu.6.23

18 Y bol a dreulia bob bwyd, ond y mae rhyw fwyd yn well nâ bwyd arall.

19 * Taflod y genau a edwyn amryw fwyd hela, *Iob 34.3
felly yr edwyn calon gall eiriau celwyddoc.

20 Calon wrthnysig a bair drisswch, ond dyn a ŵyr lawer a dâl iddo.

21 Gwraig a ddenbyn bob gŵr: eithr y mae rhyw ferch yn well nâ merch arall.

22 Tegwch gwraig a lawenycha yr wyneb-pryd, ac nid oes gan ŵr hyfrydwch mwy.

23 Os bydd ar ei thafod hi drugaredd, lleneirwydd, ac iachâd, nid fel eraill y mae ei gŵr hi.

24 Y mae perchen gwraig yn dechreu ‖ llwyddo, ‖ *Meddi-*
fel help fel ei hun, a cholofn gorphywysfa. *ant.*

25 Lle nid oes gae, yr anrheithir y perchennogaeth, a'r hwn nid oes wraig iddo, a grwydra dan alaru.

26 Pwy a goelia williad wedi ymdaclu, ac yn gwibio o ddinas i ddinas? felly y mae am y dŷn nid oes ganddo nyth, eithr llettena ym mha le bynnac yr elo hi yn nos arno ef.

PEN

PEN. XXXVII.

1 *Pa ſydd y mae adnabod cymdeithion a thyngherwyr.* 12 *Pwyll a doethineb y duwiol a'i bendithia ef.* 27 *Dyſc ffrwyno dy ſyls.*

POb cydymmaith a ddywed, da genniſ ſinnau ef: eithr y mae cydymmaith mewn enw yn unic.

2 Ond triſtwch hyd angeu vdyw pan drô cyfaill neu gydymmaith i fod yn elyn?

3 Oh feddwl drygionus, o ba'le yr ymdreiglaiſt ti, i orchuddio y ddaiar â chwyll?

4 Rhyw gyfaill a wna yn llawen gyd â'i gydymmaith yn ei lawenydd; ac a ſydd yn ei erbyn ef yn amſer adfyd. *Pen. 6. 10*

5 Rhyw gyfaill a gymmer boen gyd â'i gydymmaith er mwyn ei fol, ac a gymmer darian ‖ yn erbyn y gelyn. ‖ *Ger bron*

6 Nac anghofia dy gydymmaith yn dy feddwl, ac na fydd anghofus am dano ef pan fyddech yn gyfoethog.

7 *Pob cynghorwr a gennyl ei gyngor: ac y mae a gynghora er budd iddo ei hun. *Pen. 8. 19 & 9. 16.

8 Gwilia gynghorwr; a'myn wybod yn gyntaf pa raid ‖ fydd wrtho ef (oblegit y mae ef'e yn cynghori trosto ei hun) rhac iddo fwrw y coelbren arnati, ‖ *Sydd well.*

9 A dywedyd wrthit ti, da yw dy ffordd, ac yna ſefyll o'r tu arall, i edrych beth a ddigwyddo i ti.

10 Nac ymgynghora â'r neb a'th amheno di: a chêl dy gyfrinach oddi wrth y rhai a genſigennant wrthit.

11 Nac ymgynghora â gwraig, am yr hon y mae hi yn dal eiddigedd wrthi, nac â'r llwfr am ryfel; nac a'r marchnadwr am gyfnewid; nac â'r prynwr am werthu; nac â'r cynſigennus am ddiolchgarwch; nac â'r annrugaroc am gymwynas: nac â'r diog am ddim gwaith; nac â'r gwâs a gyſloger tros ſwyddyn, am orphen peth; nac â gwas diog am lawer o waith: na wrando ar y rhai hyn am ddim cyngor.

12 Eithr bydd yn waſtad gyd â gŵr duwiol, yr hwn a wyddoſt'ti ei fod yn cadw gorchymynion yr Arglwydd, yr hwn y byddo ei feddwl ſel dy feddwl ditheu, yr hwn os tramgwyddi di, a gyd-ofidia â thi.

13 Safed cyngor dy galon dy hun: oblegit nid oes neb ffyddlonach i ti nâ honno.

14 Canys y mae meddwl dyn yn arfer weithieu o ſynegi mwy nâ faith o wilwyr yn eiſtedd mewn tŵr gwiliio vchel.

15 Ac o flaen hyn oll, gweddia ar y Goruchaf: ar ddo gyfarwyddo dy ffordd di mewn gwirionedd.

16 Cyn dechreu pob gwaith bydded rheſwm, ac o flaen pob gweithred *aed* cyngor.

17 Arwydd newidiad ‖ llawenydd yw'r wyneb. ‖ *Calon.*

18 Pedwar math ar beth ſydd yn ymddangos: da a drwg, enioes ac angeu; a'r tafod ſydd yn llywodraethu yn waſtad arnyut hwy.

19 Y mae yn call, ac yn dyſcu llawer eraill, ac eto yn anfuddiol iw enaid ei hun.

20 Y mae yn yn ddoeth ar eiriau, ac eto yn atcas: gan hynny nid oes dim ‖ doethineb. ‖ *Ymborth.*

21 Oblegit ni roddes yr Arglwydd râs iddo ef; canys eſe a adawyd heb bob doethineb.

22 Rhyw yn ſydd gall iw enaid ei hun, a ffrwythau deall ſydd ganmoladwy yn ei ennn ef.

23 Gwr doeth a ddyſc ei bobl, a ffrwythau ei ddeall ef ſydd ſicr.

24 Gwr doeth a gaiff ddigon o fendith, a'r rhai oll a'i gwelant ef, a'i cyfrifant yn happus.

25 Dyddiau oes gŵr ſydd wrth riſeiſi, a dyddiau Iſrael ſydd anniſeitiol.

26 Y doeth a etifedda ogoniant ym myſc ei bobl, a'i enw a ſydd byth.

27 Fy mab, prawf dy enaid tra ſyddech byw: gwêl yr hyn ſy ddrwg iddo, ac na ddôd iddo.

28 Nid yw pob peth yn ſuddiol i bawb, ac nid yw pob enaid yn hoff ganddo bob peth.

29 Na ſydd aunigonol o ddim dainteith, ac na ruthra i ſwyd.

30 *O lawer o ſwydydd y daw clefyd, a gormodedd a dry ſel geri. *Pen. 19.

31 Trwy ormodedd y bu feirw llawer, ond yr hwn a ymgeidw, a eſtyn ei hoedl.

PEN. XXXVIII.

1 *Y dylai y meddyg barch, a pha ham.* 16 *Pa ſoddy mae mylo a galaru tros y meirw.* 24 *Doethineb y dyſcedig, a'r llafurwr, a'r creffftwr, a'r deſnyddi ſyddo honynt.*

ANrhydedda y meddyg ag anrhydedd dyledus iddo, am ſedd yn rhaid wrtho ef: oblegit yr Arglwydd a'i creawdd ef.

2 Canys oddi wrth y Goruchaf y daeth meddiginiaeth, ac eſe a gaiff ‖ ogoniant gan y brenin. ‖ *Pen.*

3 Gwybodaeth y meddyg a ddercha ei ben ef, ac yng ŵydd gwŷr mawr y perchir ef.

4 Yr Arglwydd a greawdd feddiginiaethau o'r ddaiar, ac ni bydd ffiaidd gan wr call mo honynt.

5 *Oni waaed y dwfr yn beraidd â phren, ſel y gwybyddei dynion ei rinwedd ef?

6 Ac eſe a roddes wybodaeth i ddynion ſel y gogoneddid ef am ei ryfeddodau.

7 A'r rhai hynny y mae eſe yn meddiginiaethu, ac yn tynnu ymmaith boen dŷu.

8 A'r rhai hynny y gwna yr apothecari eli, ac ar ei waith nid oes diben, o herwydd oddi wrth yr *Arglwydd* y mae heddwch ar wyneb y ddaiar.

9 Fy mab na ſydd eſceulus yn dy glefyd, eithr gweddia ar yr Arglwydd, ac eſe a'th iacha di. *Eſa.

10 Tro oddi wrth anwiredd, ac iawn-dreſna dy ddwylo, a glanhâ dy galon oddi wrth bob pechod.

11 Dôd bêr-arogl a choffadwriaeth o beilliaid, a dôd offrwm brâs, ſel ‖ yn heb fôd. ‖ *Un*

12 Yna dôd le i'r meddyg, oblegit yr Arglwydd a'i creawdd eſ, nac ymadawed â thi, o herwydd eſe fydd thaid it wrtho ef.

13 Y mae amſer pan ſyddo ſynniant ar eu llaw hwynt.

14 Cawſ hwy a weddiant lwyſyd ar yr Arglwydd ar iddo ef lwyddo yr hyn y maent hwy yn ei roddi, er eſmwythdra ac iechyd i eſu yn eniocs.

15 Yr hwn a becho yng ŵydd yr hwn a'i gwnaeth, ſyrthied yn llaw y meddyg.

16 Fy mab gollwng ddagrau tros y marw, a dechreu alaru, ſel pe bait yn dioddef anfad niwed: ac yna amdoa ei gorph ef yn ôl yr arfer, ac na ddiyſtyra e'r gladdedigaeth ef.

17 Wyla yn chwerw, a gofidia yn doſt, a galara ſel yr haeddei ef, ddiwrnod neu ddau, rhag cael anair: yna cymmer ddiddanwch am dy driſtwch.

18 Oblegit o driſtwch y daw marwolaeth, * a thriſtwch calon a blyga gryfder. *Pro. 25. 13.

19 Mewn cyſtudd yr erys triſtwch, a melldith calon yw bywyd y tlawd.

20 Na ddod triſtwch at dy galon, tro ef ymmaith, a meddwl am y diwedd.

21 Nac anghofia *hyn*, o herwydd ni elli ddychwelyd: ni elli di ddaioni iddo ef, ond niwed a wnei i ti dy hun. ‖ *Arn*

22 Cofia y farn ſydd ‖ i mi; felly y bydd yr eiddo tithen: i mi ddoe, ac i tithen heddyw. ‖ *Syn*

23 Gorph y wyſed * coffadwriaeth y marw, pan fo'n gorphwyſo

wyso yntcu? cymmer gyssur am dano ef, gan
ei ysprydoddi wrtho ef.
Doethineb y dysc̃edic a geic wrth hamdden
ouiol: a'r hwn a edrycho ychydig am el waith,
a bydd ese doeth.
Pa fodd y daw efe i ddoethineb, yr hwn sydd
ddal y penffestr, ac sydd a'i hoffter ynyr irai, ac
ddal yn gyrru yr ychen, ac sydd yn arfer eu gwaith
hwyt, ac yn chwedleua am sustachiaid.
Y mae efe yn rhoi ei feddwl ar droi cwysau
a'n ddiwyd i roddi gwellt i'r gwartheg.
Felly pob saer, a phen-saer, yr hwn a weithia
nos a dydd; yr hwn a gerfia gerfiadau seliau, ac a
ddal amrial i wneuthur amryw gerfiadau, ac a rydd
i feddwl ar ddynwared portreiadau, ac a fydd wi-
thdrous i orphen gwaith.
Felly y gôf yn eisteddwrth yr einion, ac yn
sbyried y gwaith haiarn; angerdd y tân a wna iw
gnawd ef ddihoeni, ac efe a ymladd â gwres yr ael-
wyd: y mae swn y morthwyl a'r einion yn dysod yn
wastad iw glustiau ef, ar wedd y dodrefnyn y mae
efe yn ei wneuthur y mae ei lygaid ef yn wastad: ef
a ddal i rydd efe ar orphen ei waith, a'i ofal fydd
an ei orphen yn hardd.
Felly y mae y crochenydd yn eisteddwrth ei
waith, ac yn troi y droell â'i draed, yr hwn a efyd
ar ei waith bob amser yn ofalus, a'i holl waith ef
fydd tan rif.
Efe a lunia y clai â'i fraich, ac a'i meddalhâ ef
â'i draed; efe a efyd ei feddwl ar ei blymmio tro-
ho, ac a fydd ofalus i ysgubo yr odyn.
Yr hai hyn oll sydd yn ymddiried yn eu dwy-
ethau, a phob yn a gais fod yn gelfydd yn ei
waith.
Heb y rhai hyn nis cyfanneddir dinas, ac ni
ant hwy drigo lle y mynnont, na rhodio i fynu ac
wared.
Nicheisir hwynt i fodo gyngor y bobl, ac ni
dercheir hwynt yn y gynnulleidfa; nid eisteddant hwy ar orfedd-faingc ynadon, ac ni ddeallant gyfammod y gyfraith: ni fedrant egluro cyfiawnder a barn, ac ni byddant i'w cael lle y bo
thau dammegion.
Eithr y maent hwy yn cynnal y bŷd: a'i dy-
niad fydd yngwaith ei celfyddyd:

PEN. XXXIX.

1 *Portreiad y gwir ddoeth.* 12 *Amrog i foliant Duw am ei weithredoedd, y rhai sy ddaionus trwyddo, a niweidiol i'r rhai drygionus.*

Eithr yr hwn a roddo ei fryd ar Gyfraith y Goruchaf, ac a fyfyria ynddi, a gais ddoethi-
eth y rhai oll a fuant gynt, ac a dreulia ei amser
yn y Prophwydi.
Efe a geidw eiriau gwŷr enwoc: ac a fydd lle
yn dammegion call.
Efe a gais ddirgelwch diharebion, ac a erys
mynedd gweithwnau dammegion.
Efe a wasanaetha ym mysc pendefigion, ac a
ymddengys yng ngwydd tywysogion: efe a dramwya
trwy wlad cenhedloedd dieithr; canys fe a brofodd
yn a'r drwg ym mysc dynion.
Efe a rydd ei feddwl ar fyned yn foreu at yr
Arglwydd, yr hwn a'i gwnaeth ef, ac efe a weddia
ger bron y Goruchaf, ac a egyr ei enau mewn gwe-
di, ac a ymbil tros ei bechodau.
Pan fynno yr Arglwydd mawr, efe a lenwir
â'r ysbryd deall: efe a draetha eiriau doethion, ac
yn ei weddi efe a folianna yr Arglwydd.
Efe a gyfarwydda ei gyngor, a'i wybodaeth
dd, yn ei ddirgelwch ef y myfyria ef.
Efe a ddengys addysc ei athrawiaeth, ac a
lawenycha ynghyfraith cyfammod yr Arglwydd.
Llawer a ganmolant ei synwyr ef, ac ni's dileir
hi byth: nid ymedy ei gofiadwriaeth ef, eithr ei
Enw a bery yn oes oesoedd.
Cenhedloedd a fynegant ei ddoethineb ef, a'r
gynnulleidfa a draetha ei glôd ef. *Pen. 44.
Efe a âd enw gwell nâ mil, os bydd ese marw. 13.
ac os byw fydd, efe a'i chwanega.
Mynegaf etto yr hyn a feddyliais, oblegid
yr ydwyf fi mor llawn a'r lunad yn y llawn
lloneid.
Gwrandewch arnafi chwi rai sanctaidd, blo-
deuwch fel rhosyn wedi ei blannu wrth afon
y maes: Afon. ydd o ddŵr.
A rhoddwch arogl peraidd fel thus, a dygwch
flodau fel gardd lili, rhoddwch arogl, a chenwch
fawl, a bendithiwch yr Arglwydd yn ei holl wei-
thredoedd. ffredd.
Mawrygwch ei Enw, a gosodwch allan ei
fawl ef, gan ganu â gwesusau, ac â thelynau, a dy-
wedwch yn eich clodforedd fel hyn:
Holl weithredoedd yr Arglwydd ydynt * Gene.
dda odiaeth, a'i holl orchymynion ef a wnêv 1.31. mar. 7.37.
mewn prŷd.
Ni all neb ddywedyd, beth yw hyn? pa ham
y mae hyn accw? canys mewn prŷd y ceisir hwynt
oll: wrth ei air ef y safodd y dwfr fel pentwr,
a'r llynnau dyfroedd wrth air ei enau ef.
Yn ei orchymyn ef y mae pob dim a ryglydda
bodd iddo, ac nid oes a ddichon luddias ei iech-
ydwriaeth ef?
Gweithredoedd pob cnawd sydd ger ei fron
ef, ac ni ellir cuddio dim rhag ei olwg ef.
Y mae efe yn edrych o dragywyddoldeb hyd
dragywyddoldeb, ac nid oes dim rhyfedd ger ei
fron ef.
Nid rhaid gan hynny ddywedyd, beth yw
hyn? pam y mae hyn accw? oblegid efe a wnaeth
bob peth i'r peth y mae yn rhaid wrthynt.
Ei fendith ef a orchguddiodd fel afon, ac a
ddyfrhaodd y ddaiar fel llif.
Fel y trôdd efe y dyfroedd yn halltineb: felly
y caiff y Cenhedloedd ei ddig ef yn etifeddiaeth.
Hose.
Ei ffyrdd ef sydd vniawn i'r rhai sanct- 14.10.
aidd, a thramgwydd i'r anwir.
Pethau da a grewyd o'r dechreuad i'r rhai da,
a phethau neweidiol i bechaduriaid.
Y pethau * pennaf o anghenrheidiau bywyd Pen.
dŷn, yw dwfr, tân, a haiarn, a halen, a blawd 29.33.
gwenith, a llaeth, a mêl, a gwîn, ac olew, a Gwaed y
dillad. grawn-
All dda sydd dda i'r duwiol: felly y troir hwynt yn niwed i'r pechaduriaid.
Y mae ysprydion a wnaed er dialedd, ac
yn eu nig y cryfhaant hwy eu ffrewyllau: ac yn y
diwedd hwy a dxwallcant allan eu nerth, ac a
ostegont lid yr hwn a'i gwnaeth.
Tân, a môr, a newyn, a marwolaeth, y rhai Cleu-
hyn oll a wnaed er dialedd. lyfc.
Dannedd bwyst-filod, ac scorpiannau, a gwi- Seirph.
berod, a'r cleddyf, sydd yn dial er dinistr ar yr
annuwolion.
Byddant lawen pan gyfodo efe, a pharod Yn ei
fyddant ar y ddaiar, pan fyddo rhaid wrthynt orchym-
hwy, a phan ddelo eu hamser, nid ânt hwy tros myn fo.
ei orchymmyn ef.
Am hyn yr ymperthais i o'r dechreuad, ac
a feddyliais am y pethau hyn, ac a'i gadewais
mewn scrifen.
Holl waith yr Arglwydd sydd dda; ac efe
a'i dyry hwy wrth bob rhaid yn eu hamser.
Ni ellir dywedyd, gwaeth yw hyn na hyn
accw?

accw a oblegid cymmeradwy sydd pob vn yn ei amser.

35 Am hynny yn awr â'r galon oll ac â'r genau, canmolwch, a bendithiwch Enw yr Arglwydd.

PEN. XL.

1 *Llawer o ofid sydd yn mywyd dyn.* 12 *Gwobr anghyfiawnder, a ffrwyth honestrwydd.* 19 *Gwraig rinweddol, a chydymmaith ffyddlon a lawenhâ'r galon, ond ofn yr Arglwydd sydd goruwch pob peth.* 28 *Digaſog yw bywyd y tlawd.*

*Eccl. 1. 3. & Adda.

BLinder mawr a grewyd i bob dŷn, ac iau drom sydd ar feibion ‖ dynion, o'r dydd y delont hwy o groth eu mam, hyd y dydd y dychwelont hwy i fam pob peth:

2 *Sef* eu meddyliau, a'i braw calon, eu disgwyliad am y pethau a ddaw, a'i dydd diwedd:

3 O'r hwn ſydd yn eiſtedd ar deyrn-gadeir gogoniant, hyd yr iſel-radd, yr hwn ſydd yn y pridd a'r lludw:

4 O'r hwn ſydd yn gwiſco porphor a choron, hyd yr hwn a wiſc lliain cri.

5 Y mae dig a chenfigen, blinder a helbul, ac ofn marwolaeth, a llid, ac ymryſon, ac yn amſer cymmeryd eſmwythdra yn ei wely, ei gwiſc liw nos a newidia ei wybodaeth eſ.

6 Megis yn nydd amſer gwiliо, felly yn ei gwiſc, ychydig neu beth heb ddim yw ei eſmwythdra eſ: eſe a gytchyblir yn ei galon megis vn wedi ſoi o ryfel,

7 Pan ſo pob peth yn ddiofal, eſe a ddeffry, ac a ryfedda nad oedd yr ofn ddim.

8 *Felly y mae* i bob cnawd, yn ddyn ac yn anifail, ac i bechaduriaid y mae ſaith mwy nâ hyn.

*Pen. 39. 29, 30. *Gen. 7. 11 *Gen. 3. 19 *Pen. 41. 21. prog. 1. 7.

9 *Marwolaeth, gwaed, ymryſon, cleddyf, gorthrymder, newyn, cyſtudd, a ffrewyll.

10 Yn erbyn yr annuwiol y gwnaed hyn oll, *ac er eu mwyn hwy y bu y diluw.

11 Pob peth *ar y ſydd o'r ddaiar a ddychwel i'r ddaiar, hyn ſy o'r *dyſtredd, a droir i'r môr.

12 Pob derbyn gwobr ac anghyfiawnder, a ddeifeir, ac vniondeb a bery byth.

13 Golud rhai anghyfiawn a â yn ddiſpydd fel afon: ac a ddiſanna trwy dwrwſ, fel taran fawr ar law.

14 Tra yr agoro eſe ei law, eſe a ſydd lawen: felly y derfydd am y troſeddwyr.

15 Hiliogaeth yr annuwiol ni byddant gangennog: eithr fel gwraidd aſtan ydynt ar graig ddibyn.

*Iob 8. 11. & 15. 12. gen. 41. 2. ‖ Fonddgedig. *Phil. 4. 12 *Eccl. 6. 6

16 Y *chwyn yn tyſu wrth bob dwfr, ac ynglan yr afon, a dynnir o ſiden pob gwellt.

17 Caredigrwydd ſydd fel gardd ‖ baradwyſaidd a thrugaredd a bery byth.

18 Melus yw buchedd yr hwn a weithio, ac *a fyddo bodlon iw gyflwr, gwell nâ'r ddau yw yr hwn a gaffo dryſſor.

*Eccl. 6. 6

19 Planta ac adeiladu dinas a ſicrhâ enw: eithr gwraig ddifai a gyſrifir yn well nâ'r ddau.

20 Gwin a cherdd a lawenycha y galon, eithr hoffi doethineb ſy fwy nâ'r ddau.

21 Pibell a pſaltring a wnant gyngханedd felus: a thafod mwyn ſydd well nâ'r ddau.

22 Pryd a thegwch a chwennych llygad: er hynny gwell yw eginflas nâ'r ddau.

23 Cyfaill a chydymmaith a gyfarfyddant mewn pryd, gwraig gyd â'i gŵr ſydd well nâ'r ddau.

24 Brodyr a chymmorth ſy ddâ yn amſer adfyd, eithr elusen a wareda yn fwy nâ'r ddau.

25 Aur ac arian a ſefydlant y troed, a chyngor ſydd gymmeradwyach nâ'r ddau.

26 Golud a chyfoeth a ddercbifa y galon, eithr ofn yr Arglwydd ſydd fwy nâ'r ddau: nid oes eiſieu yn ofn yr Arglwydd, ac nid rhaid iddo ef geiſio help.

27 *Gardd ‖ a fendithiwyd yw ofn yr Arglwydd, *Pen. ac a'i gorchuddia ef vwch pob gogoniant.

28 Fy mab, na ſydd yn ‖ weſtai, gwell yw marw nâ ‖ gweſta.

29 Nid yw bywyd yr hwn a edrych ar ſwrdd gŵr arall, iw gyfrif yn fywyd, eſe a haloga ei enaid ‖ fwyd eraill: eithr y gŵr call, a ddyſcwyd yn dda, a ymochel rhag hynny.

30 Melus yw cardotta yngenau y digywilydd, ond yn ei ſol ef y llyſc tân.

PEN. XLI.

1 *Coffa angeu.* 3 *Nad oſner angeu.* 5 *Meddyliau gedig ſydd yr annuwiol.* 11 *Enw drwg, ac enw da.* 14 *Rhaid yw adrodd doethineb, ac nid ei chelu.* 16 *Pa beth sy dylem gywilyddio o'r hwnw.*

OAngeu, mor chwerw yw meddwl am danot ti, i'r dŷn a ſyddo yn byw mewn heddwch yn yr hwn ſydd ganddo: i'r gŵr a ſyddo dihelbul, ac yn llwyddiannus ym mhob peth: ac i'r hwn a ddichon eto gymmeryd ei ſwyd!

2 Oh angeu, mor dda yw dy farn di i'r anghenus, ac i'r gwan ‖ i'r hen ddihenydd, ac i'r hwn ſydd yn ſin arno am bob peth, ac i'r annoeithiol, ac i'r annioddefgar?

3 Nac ofna farn angeu, coſia y rhai a ſu o'th flaen, ac a ſydd ar dy ôl di: dyma farn yr Arglwydd ar bob cnawd.

4 Pa ham y gwrthwynebi di ewyllys y Gorchaf? pa vn bynnac ai dec, ai canc, ai mil o flynyddoedd y buoſt ti fyw, nid oes gyfrif yn y bedd.

5 Plant ffiaidd yw plant pechaduriaid i felly y mae'y rhai ſydd yn byw yn arhigfaen yr annuwiol.

6 Etifeddiaeth plant yr annuwiol a ddifethir, a chyd â'i hiliogaeth hwynt yr eryr gwradwydd yn waſtad.

7 Rhag tâd annuwiol yr achwyn y plant a gollgit hwy a wradwyddir o'i achos ef.

8 Gwae chwi wŷr annuwiol y rhai a adawsoch Gyfraith y Duw goruchaf: o blegit er eich genhau, chwi a ddifethir.

9 A phan aner chwi, chwi a aner i felldith, ac os meirw fyddych chwi, rhoddir i chwi felldith yn rhan.

10 Pob peth â'i'r ddaiar, a ddelo o'r ddaiar, *Pen. felly yr â yr annuwiol o felldith i ddoſtyw. gen.

11 Galar dynion fydd am eu cyrph, ond enw drwg dynion a ddeleir.

12 Bydd ofalus am enw da: canys hwnw a erys gyd â thi yn hwy nâ mîl o dryſſorau mawrion o aur.

13 ‖ Buchedd dda a gaiff nifer o ddyddiau, ond enw da a bery byth.

14 Fy meibion, cedwch addyſc mewn heddwch: canys *doethineb wedi ei chuddio, a thryſſor heb ei weled, pa fudd ſydd o'r ddau?

*Pen.

15 Gwell yw *ŵr dŷn a guddio ei ffolineb, na'r dyn a guddio ei ddoethineb.

16 Gwſadeiddia gan hynny yn ôl fy nghair i: oblegit nid da yw cadw pob gwhadeidd-dra: ac nid yw gwbl gymmeradwy ymmhob peth.

17 Cywilyddiwch ynghŷdd eſid a mam am ddineb, ac ynghŷdd tywyſog neu benadig am gelwydd:

18 Am fai o flaen yr ynaid, a'r tywyſog; am anwiredd ynghŷdd y gynnulleidfa, a'r bobl; am anghyfiawnder ynghŷdd cydymmaith a chyfaill:

19 Felly am lofrad o berchyddi y ‖ [illegible]

yn ymddoi; ac o herwydd gwirioneddd Duw a'i
ymwedd, ac am roddi dy benelin ar y bara; ‖ a
am 2th gerydder am roddi a derbyn;
Yr vn modd am dewi wrth y rhai a'th gyfar-
am edrych ar wraig buteinig;
Ac am droi dy wyneb oddi wrth dy gâr, am
dawru rhodd neu ran, ac am ddal sulw ar wraig
arall.
Neu am ‖ arfer maswedd â morwyn yn arall,
ac ni thyred yn agos at ei gwely hy, [tybedd gy-
wlydd gemit;] edliw ger bron cydymmaith, ac
am ddamsed wedi rhoddit.
Ac am adrodd drachefn yr hyn a glywech, a
ddweddio cyfrynach.
Pelly y byddi gwilyddgar, ac y cei di fa-
dar ganbodyn.

PEN. XLII.

1 *Am ba bethau y dylem gywilyddio.* 9 *Cymmer-
wch yn dy ferch.* 12 *Gochel wraig.* 15 *Gwei-
thredoedd a maswedd Duw.*

NAc yw herion i bechu, ac na fydded arnat
gywilydd am y pethau hyn:
Sef yw gymaith y Goruchaf, a'i gyfammod, nac
am y fara a wêl i'r annuwiol fod yn gynawn:
Am gyfiaf â'th gyfeillion, a'th gydymdeithi-
wyr, neu am roddi etifeddiaeth cyfeillion:
Am fod yn ofalus am gloriannau a phwyfau,
ac am feddianau lawer neu ychydig:
Am wasodeth yn pryn a gwerthu, am gery-
dau llawer ac blant, ac am dynna gwaed o'r ffynn
gwir dwfr.
Dyw ‖ sel i rhag gwraig ddrwg, a chlol lley
dydd llawer o ddiwylio.
Pan roddech beth at arall, dod tan rif a phwys,
chad a derbyn wrth yscrifen.
Trwy ddyscu yr anoeth, a'r angall, a'r clei-
dion a gwirioned ag henegcid, y byddi di wir
ddyscedig, a chymeradwy ger bron bob dyn byw.
Mewn a hair iw rhâd wilied yn ddirgel, a go-
dwch hi a rwystra ei gwic ef, rhag iddi mc
gwel hanner ei dyfned tros bodau ei hoedran, na
chlywed ei dadleu wedi gwêr.
Ac o bydd iddoi yn ei morwyndod, a'i beichio-
gi yn ty ei thad ‖ ac iddi wneuthur hai pan
fydde gyd ‖ gwr, ac er cyttal fod yn amhlantadwy,
Caiw yn ffeer fo'rch wammal, rhag iddi dy
wenther yn wawd i'th elynion, a pheri i'r ddi-
ma fon am danat, ac i'r bobl feio arnat, a'th
gondemnedde yngwydd y gymmulleidfa.
Nac edrych at degwch pob dyn, ac nac aros
yn mysc gwragedd.
Oblegid o ddillad y daw gwyfyn: ‖ a drygi-
oni gwraig o wraig.
Gwell yw gwr ‖ drygioni na gwraig gym-
wnnyddus, ‖ gwraig a wradwyddo yn gwyly-
dd.
Mi a gofiaf weithredoedd yr Arglwydd, ac a
fynegaf yr hyn a welais: pygeirian yr Arglwydd
gair ei weithredoedd ef.
Pan oleuo yr haul, efe a oleua ar bob peth:
felly y mae el walth ef yn llawn o ogoniant yr Ar-
glwydd.
Niwmeth yr Arglwydd i'w rai sanctaidd fyn-
ny ei holl ryfeddodau ef, y rhai a ficrhaodd yr
holl-allmog, fel y byddei pob peth yn ficr yn ei
ogoniant ef.
Y mae efe yn chwilio allan y dyfnderi, a'r ga-
lon, ac yn deall en cyfrwysdra, herwydd canys y mae
yn gwybod pob gwybodaeth, ac yn
gwrando mynydhau y byd.
Y mae efe yn mynegi pethau a fuont, a

phethau a fyddant, ac yn dadcuddio ôl pethau
dirgel.
Nid ‖ yn meddwl heibio iddo ef, ac ni bydd
yn gair yn guddiedic oddi wrtho ef.
Efe a harddodd fawredd ei ddoethineb; ac y
mae efe o dragywyddoldeb i dragywyddoldeb: ni
ellir chwanegu atto ef, na thynnu oddi wrtho: nid
rhaid iddo ef wrth gyngor neb.
Mor ddymunol yw ei holl weithredoedd! ‖
fe hyd yn oed mewn gwreichionen y gellir gweled
hyn.
Y mae y rhai hyn oll yn byw, ac yn par-
hau byth; ac wrth bob rhaid, y maent hwy yn
vfyddhau oll.
Y maent hwy oll yn ddau ddyblyg, y
naill ar gyfer y llall, ac ni wnaeth efe ddim a
diffic arno.
Y mae y naill yn ficrhau daioni y llall, a
phwy a gaiff ddigon o edrych ar ei ogoniant ef?

PEN. XLIII.

1 *Tryagogoneddau, a rhyfeddol yw gweithredoedd
Duw, yn y nef, ac yn y ddaiar, ac yn y mor.* 29
*Eisio y mae Duw eisiau, yn ei alw, a'i doethineb,
uwch law pob dim.*

GOgoniant yr vchelder, y ffurfafen eglur, teg-
wch y nefoedd, a'i olygiad gogoneddus:
Y mae yr haul hefyd ‖ wrth ymddangos, yn
mynegi ‖ offeryn rhyfedd, gwaith y Goruchaf.
Ar hanner dydd efe a lysc y wlad, a phwy a
ddichon aros ar gyfer ei wres poeth ef?
Y mae yn rhai cadw fwrn mewn gwaith brwd,
trwy mwy y llysc yr haul y mynyddoedd: gan
chwythu allan angerdd tanllyd, ac yn discleirio a'i
belydr y mae efe yn dallu y llygaid.
Mawr yw yr Arglwydd, yr hwn a'i gwnaeth
ef, ac wrth ei orchymmyn ef, efe a ‖ beidiodd â'i
daith.
Y ‖ llenad hefyd a wnaeth efe i wasnaethu
yn ei hamser: i sod yn eglurо yr amser, ac yn ar-
wydd i'r byd.
‖ Wrth y llenad y ceir gwybod yr hyl, sef ge-
leuni yn lleihau ‖ tra'r diwedd.
Ar ei henw hi y mae y mis, a hi a gynydda yn
rhyfedd yn ei chyfnewid: yn offeryn i'r llnoedd
yn yr vchelder, yn llewyrchu yn ffurfafen y ne-
foedd.
Disclairdeb y ser ydd yn degwch i'r nefoedd,
ac yn harddwch yn discleirio yn vchelleoedd yr Ar-
glwydd.
Wrth orchymmyn yr vn Sanctaidd y maent
hwy yn sefyll yn eu trefn, ac nid ydynt yn deffy-
gio yn eu gwiliadwriaeth.
‖ Gwêl yr enfys, a chlodfora yr hwn a'i gwna-
eth hi, têg iawn ydyw hi yn ei disclairdeb.
Y mae ‖ hi yn amgylchu y nefoedd â chylch
gogoneddus, dwylo yr Arglwydd a'i hanner-
lodd hi.
Y mae efe wrth ei orchymmyn yn gwneuthur
i'r eira ddisgyn fryw, ac i daranau ei farn ei
brysiaro.
Am hyn yr ymegyr y trysorau, ac yr hed y
cwmmylau fel udar.
Yn ei fawredd y ficrhaodd efe y cwmmylau,
ac a dorrodd yn fân y cerrig cenllysc.
A'r mynyddoedd a ymmudant wrth ei olwg
ef, wrth ei ewyllys ef y chwyth y deheu-wynt.
Twrwf ei daran ef a bair i'r ddaiar gryn-
thymhestl y gogledd-wynt, a'r tronwynt: ‖ ma ef
yn tana eira fel adar yn chedeg, ac efe a dyrr fel y
discyn ceiliogod rhedyn.
Rhyfedd gan lygad weled tegwch ei wynder
ef, a gloh calon a synna wrth ei gawod ef.

19 Efe a dywallt rew ar y ddaiar fel halen, ac wedi iddo rewi, y mae efe yn ‖ big-lym.

Ecclesiasticus or the Son of Sirach.

20 Pan chwytho y gogledd wynt oer, a rhewi o'r dwfr yn ia, ar bob llyn, dwfr y saif, ac efe a wisc y dyfrocdd megis a lluric.

21 Y mae efe yn difa y mynyddoedd, ac yn llosci y diffaethwch, ac yn diffoddi pob gwyrdd-lesni fel tân.

22 Meddiginiaeth rhag y cwbl yw niwl a ddelo ar frys: a gwlith a ddelo yn ôl gwres, a lawnycha.

23 Wrth ei gyngor y llonyddodd efe y dyfnder, ac y plannodd ynysoedd ynddo.

*Psal. 107. 23.

24 * Y rhai a hwyliant ar y môr a synegant mor enbyd yw efe, a phan glywom nimnan â'n clustiau, ynni a ryfeddwn.

25 Yno y mae dieithr weithredoedd a rhyfeddpob amryw anifail. a'r morfeirch.

‖ *Eu diwedd bwynt yn cael llwyddiant.*

26 Trwyddo ef y mae ‖ ei angel ef yn cael rhwydd-deb: a thrwy ei air ef y cyfanoddwyd pob peth.

27 Nyni a ddywedwn lawer, yr hynny yr ydym ni yn fyrr: i ddiwedyd ar air, efe yw'r cwbl.

28 Pa fodd y gallwn ni ei ogoneddu ef? canys y mae efe yvchlaw ei holl waith.

*Psal. 96. 4.

29 Ofnadwy yw'r Arglwydd, * a mawr odiaeth a rhyfedd yw ei allu ef.

30 Pan ogoneddoch chwi yr Arglwydd, derchefwch ef fwyaf ac y galloch, ac efe a ragor lawer ar hynny: a phan dderchafoch ef, rhoddwch lawer o egni. Na flinwch; canys ni chyrhaeddwch chwi byth adref.

*Ioan. 2. 18. Psa. 106. 2.

31 * Pwy a'i gwelodd ef, ac a fynega i ni? a phwy a'i mawryga ef megys y mae?

32 Y mae llawer peth mwy na hyn yn guddiedic: canys ychydica welsom ni o'i weithredoedd ef.

33 Oblegid yr Arglwydd a wnaeth bob peth: ac i'r rhai duwiol y rhoddes efe ddoethineb.

PEN. XLIIII.

1 *Clod amryw wyr duwiol, 16 sef Enoc, 17 Noah, 19 Abraham, 22 Isaac, 23 Jacob.*

CAnmolwn ynawr y gwŷr enwoc, a'n tadau a'n cenhedloedd ni.

2 Llawer o ogoniant a wnaeth yr Arglwydd trwyddynt hwy, a'i fawredd er oed.

3 Y rhai a lywodraethasant ar eu teyrnasoedd, ac oeddynt wŷr enwoc o allu, yn cynghori yn synhwyrol, ac yn traethu prophwydoliaethau.

4 Blaenoriaid-wyr y bobl trwy eu cyngor a thrwy ddeall adysc y bobl: doethion, ac ymadroddus oeddynt yn eu hathrawiaeth.

5 Hwy a gefisiasant allan seluddta cerdd, ac a draethasant ganiadau scrifennedic.

6 Gwŷr cyfoethogion cedyrn o nerth, a heddychlon yn eu cartref oeddynt hwy.

7 Y rhai hyn oll yn eu cenhedlaethau a gawsant ogoniant, a gorfoledd yn eu dyddiau.

8 Bu rai o honynt hwy gyfryw ac a adawsant enw *yn eu bôl*, fel y mynegid *eu* clôd *hwynt*.

9 Bu hefyd rai heb fod cofia am danynt, y rhai a darfu am danynt fel pe na buassent, ac a aethant fel pe na ganesid hwynt, a'i plant a'r an hôl hwynt.

10 Eithr gwŷr trugarog bedd y rhai hyn, cyfnewnder pa rai ni's anghofiwyd.

11 Gyd â'i hiliogaeth hwynt yr erys etifeddieth dda, a'i mae eu hilegaeth hwynt yn y cyfammod hefyd.

12 A'r mae eu hiliogaeth hwynt yn y cyfammod, a'i plant far eu hôl.

13 Byth y pery eu hiliogaeth, a'i gogoniant ni ddilcir.

14 Eu cyrph a gladdwyd mewn heddwch, ac y mae eu henw yn byw byth.

15 Y bobl * a synegant eu doethineb, a'r gynulleidfa a draetha eu clôd hwynt.

*Ecclus. 39. 1.

16 * Enoch a rygly ddodd fodd i Ddaw, ac a fudwyd ymmaith, yn siampl, o edifeirwch i'r cenhedlaethau oll.

17 * Noe a gafwyd yn berffaith, ac yn gfiawn yn amser digter; efe a gymmerwyd yn gyfnewid *y byd*: am hynny *yn fu y* diluw, y gadawyd ei ynweddilli'r ddaiar.

18 Cyfammod cragywyddol a wnaed ag ef, * ni ddifethid pob cnawd trwy ddiluw mwy.

19 * Abraham fydd dâd mawr i lawer o genhedloedd, ac ni chafwyd ei fath ef mewn gogoniant.

20 Yr hwna gadwodd Gyfraith y Goruchaf, ac a ddaeth mewn cyfammod ag ef: efe a osododd y cyfammod yn ei gnawd, ac wrth ei bron i efe a gafwyd yn ffyddlon.

21 Am hynny y fierchaodd efe iddo ef * trwy lw, y bendithid y Cenhedloedd yn ei hâd ef: y sa amlheid ef fel llwch y ddaiar, ac y derchefid ei hâd ef fel ysêr, ac y caent hwy etifeddu o fôr i fôr, ac o'r afon i eithaf y ddaiar.

22 Felly * y fierchaodd efe i Isaac (er mwyn Abraham ei dad) feudith pob dyn, a'r cyfammod,

23 Ac a wnaeth iddo orphywyso ar ben * Jacob. Efe a'i hadnabuef gan ei fendithio, ac a roddodd iddo etifeddiaeth, ac a nailliodd ei ran ef, ac a'i rhannod ym mysc y deuddec-llwyth.

PEN. XLV.

1 *Clod Moses, 6 ac Aaron, 23 a Phinees.*

ACefe a ddug allan o honaw ef wr trugarog, yr hwn a gafodd ffafor yngolwg pob cnawd, sef Moses, yr hwn oedd * hoff gan Ddnw a dynion, yr hwn y mae ei goffadwriaeth yn fendigedic.

2 Efe a'i gwnaeth ef yn debyg i'r Saint yn ogoneddus, ac a'i mawrygodd ef, gan beri iw elynion ei ofni ef:

3 Trwy ei eiriau ef y gwnaeth efe i ryfeddodau beidio, ac a'i gwnaeth ef * yn ogoneddus yngolwg brenhinoedd: efe a roddes gyd ac ef orchymmyn iw bobl, ac a ddangosodd iddo ef ran o'i gogoniant.

4 Efe * a'i sancteiddiodd ef yn ei ffyddlondeb a'i larieidd-dra, ac a'i dewisodd ef o blith yr holl ddynion.

5 Efe a wnaeth iddo glywed ei lais ef, ac a'i dug ef i'r cwmmwl tywyll, ac * a roddes orchymmion o'i flaen ef, sef Cyfraith bywyd a gwybodaeth, fel y dysgei efe y cyfammod i Jacob, a'i farnedigaethau i Israel.

6 Efe a * dderchafodd Aaron y sanct tebyg iddo ef, ei frawd o lwyth Lefi.

7 Efe a wnaeth ag ef gyfammod cragywyddol, ac a roddes iddo offeiriadaeth ym mysc y bobl: efe a'i ‖ gwnaeth ef yn ddedwydd mewn harddwisc, ac a'i gwisc odd ef â gwisc ogoneddus.

8 Efe a'i gwisc odd ef â gogoneddus cyflawn, ac a'i gwregysodd ef ‖ âg offer cadernid, a llodrau gwisc lien, ac ag Ephod.

9 Efe a'i hamgylchodd â phomgranadau, ac â chlôch aur lawer o amgylch, i seinio * pan gerddai efe, i wneuthur swn a glywid yn y Deml, ac i fod yn goffadwriaeth i seibion ei bobl ef.

10 A gwisc sanctaidd o aur, â sidanglis, â phorphor, ac amryw waith, â dwyfronnechara, ag ‖ arwyddion-gwirioneddd,

11 Ac â gwaith cywrain of scarlat plethedig, ac â meini gwerthfawr wedi eu cerfio fel sêl, a'i gosod mewn aur trwy waith amrych, ac fel ien wedi

ei

a deithe, er cofiadwriaeth, yn ôl nifer meibion

b Ar y meitr *y gofodefei efe* goron o aur, yn yr

c cyfleiu Sanctteiddrwydd, yn harddwch an-

d rhydedus, yn waith godidog, yn hyfryd i'r llyg-

e aid, yn hardd, ac yn deg.

f Yn hu y fath o'i flaen ef, ac er ioed ni wiscodd

g neb erchar hwynt, ond ei feibion ef bub amser.

h Duw waith yn y dydd yn wastadol y poeth-

i offrymir en haberthau hwynt.

k Moses a'i cyssegrodd ef, ac a'i beneiniodd ag

l olew sanctaidd, a hyn a wnaed, yn gyfammod tra-

m gwyddol iddo ef, ac iw hâd, cyhyd ac y parhao y

n offeiriadaeth, gael o honynt ei wasanaethu ef, ac offei-

o riadeth hefyd, a bendithio y bobl yn ei Enw ef.

p 16 Ese a'i dewisiodd ef o flaen pob dyn byw, i

q offrymu offrwm i'r Arglwydd, mwgdarth, a pher-

r arogl er cofiadwriaeth, i wneuthur cymmod tros

s bobl.

t 17 Ese a *roddes iddo ei orchymynion, ac yng-

u gymmod y Gyfraith awdurdod, i ddysgu ei dyste-

v olaeth ef i Iacob, ac i egluro ei Gafraith ef i

w Israel.

x 18 *Dieithriaid a gydsafasant iw erbyn ef, ac a

y genfigennasant wrtho ef yn yr anialwch, sef y

z rhai oedd gyd â Dathan, ac Abiram, a chynnu-

a lus Core, mewn llid a digter.

b 19 Yr Arglwydd a welodd hyn, ac ni bu fodlon;

c mwy a ddiethwyd yn llidiawgrwydd ei ddigter

d ef a wnaeth arnynt wrthiau, gan eu difetha â

e thân dân.

f 20 Eithr *efe a roddes ychwaneg o ogoniant i

g Aaron, ac a roddes iddo etifeddiaeth, blaen-

h oriaeth y cuntaf-anedic a rannodd efe iddo, yn en-

i nedic efe a arlwyodd ddigon o fara;

k 21 Oblegit y maent hwy yn cael bwyta o aber-

l thau yr Arglwydd, y rhai a roddes efe iddo ef, ac

m i'w hâd.

n 22 Eithr *ni roddes efe etifeddiaeth iddo ef o

o fro'r bobl: ac nid oedd iddo ef etifeddiaeth ym

p plith y bobl: oblegid efe ei hun yw rhan ei etife-

q ddiaeth ef.

r 23 *Phinees mab Eleazar oedd y trydydd mewn

s anrhydedd: am iddo ddwyn zêl yn ofn yr Argl-

t wydd, a sefyll i fynu ag ewyllys da a pharod, a

u gymmodi cymmod tros Israel, pan dioddefei y bobl

v anwiredd.

w 24 Am hynny y gwnaeth efe ag ef gyfammod

x heddychlon, y cai efe fod yn bennaf ar y cyssegr, ac

y ar y bobl, fel y byddei braint yr offeiriadaeth

z iddo ef ac iw hâd byth.

a 25 Yn ôl y cyfammod a wnaethid â Dafydd mab

b Jesse o lwyth Iuda, y byddei etifeddiaeth y brenin

c yppll ef yn unig; ac y byddai etifeddiaeth

d meibion iw hâd ef yr un modd.

e 26 Rhoddied *Duw ddoethineb yn eich calon

f chwi, i farnu ei bobl ef yn gyfiawn, fel na ddileer

g daioni hwynt, ac y parhao en gogoniant hwy,

h a'u cenedlaethau.

PEN. XLVI.

a *Clod Iosua, 9 Caleb, 12 a Samuel.*

b 1 Ese mewn rhyfel oedd *Iesus mab Nafe, a

c oedd ddilynwr Moses mewn prophwydoliaeth; yr

d hwn ôl ei enw, oedd fawr, er iechydwriaeth i

e etholedigion Duw, ac i ddial ar y gelynion a gyfo-

f dynodd herbyn hwynt, fel y cai Israel ei etife-

g ddiaeth.

h 2 Pa *ogoniant a gafedd efe yn derchafu ei

i law, ac yn tynnu ei glyddyf yn erbyn y dinas-

k oedd!

l 3 Pwy oll flaen ef a safodd felly? canys i efe

m oedd yn rhyfelu ar rhyfel yr Arglwydd?

4 Onid trwy ei waith ef y safodd yr haul, ac y

n gwnaed yn diwrnod cyhyd â dau?

o 5 Efe a alwodd ar y Llywydd gorucha, pan oedd

p y gelynion yn pwyso arno ef o bob parth, a'r mawr

q Ior a'i gwrandawodd ef:

r 6 * Ac â cherrig ceffair mawr allu, efe a ru-

s throddar y cenhedloedd â rhyfel, ac yngorfwared

t *Bethoron*, efe a ddifethodd y gwrthwynebwyr, fel

u y gallei y cenhedloedd adnabod ei holl arfogaeth

v ef, mai o flaen yr Arglwydd yr oedd efe yn rhyfela,

w oblegid efe oedd yn canlyn ar ôl y Galluog.

x 7 Yn amser Moses hefyd y gwnaeth efe â Cha-

y leb hefyd fab Iephunne waith efufen, ganfefyll yn

z erbyn y gynnulleidfa, ac attal y bobl rhag pechu, a

a lluddio y gwgnach drygionus.

b 8 A hwynt hwy ill dau a ddianghafant, o chwe

c chan mil o wŷr traed, iw dwyn hwynt i mewn i'r

d etifeddiaeth, lefi'r wlad oedd ya llefeirio o laeth a

e mêl.

f 9 I Caleb hefyd y rhoddes yr Arglwydd gryfder, yr hwn a barhaodd gyd ag ef hyd ei henaint,

g fel yr aeth efe i ychelder y wlad, a'i hâd ef a'i go-

h refcynodd hi yn etifeddiaeth.

i 10 Fely gallei holl feibion Israel weled mai da

k yw dilyn yr Arglwydd.

l 11 Y barnwyr hefyd bôb yn erbyn ei henw, y rhai

m oll ni phuteiniodd en calon, a phu rai bynnag ni

n throefant oddi wrth yr Arglwydd, bydded eu

o coffadwriaeth hwynt yn fendigedig.

p 12 Bydded *eu hescyrn yn iraidd yn en lle, a bydded eu henw hwynt, y rhai oedd anrhydeddus, yn

q aros ar eu plant.

r 13 Samuel Prophwyd yr Arglwydd, yr hwn oedd

s hoff gan ei Arglwydd, * a sefydodd frenhiniaethau,

t ac a eneiniodd dywysogion ar ei bobl ef.

u 14 Trwy Gyfraith yr Arglwydd y barnodd efe y

v gynnulleidfa, a'r Arglwydd a ystyriodd wrth Iacob.

w 15 Efe a gafwyd yn wir Brophwyd wrth ei fydd,

x ac efe a adnabuwyd wrth ei eiriau yr fôd yn fyddlon mewn gweledigaeth.

y 16 Ac efe *a alwodd ar yr Arglwydd galluoc,

z pan oedd ei elynion ef o amgylch yn pwyso arno

a wrth offrymmu yr oen sugno.

b 17 A'r Arglwydd a daranodd o'r nefoedd, ac a

c wnaeth glywed ei leferydd â fwn mawr.

d 18 Felly y drylliodd efe dywysogion Tyrfaid a

e holl bennaethiaid y *Philistiaid.*

f 19 A *chyn amser ei hir bum, efe a dynlosodd

g o flaen yr Arglwydd, i eneiniog, ei chynnevaoc o

h dda neb, gymmalnt ac escid? ac nid dchwyddodd

i neb rhagddo ef.

k 20 Ac * wedi iddo ef hun, efe a brophwydodd,

l aca ddangosiodd i'r brenin ei ddiwedd, ac a ddar-

m chafodd ei lef o'r daear mewn prophwydoliaeth,

n i ddileu anwiredd y bobl.

PEN. XLVII.

o *Clod Nathan, a Dafydd, ei Gogoniant Salomon a'i wedd, ac yn dilyn, ei gospedigaeth.*

p WEdi hyn y cyfodolld y *Prophwyd Nathan yn

q nydd ni Dafydd.

r 2 Pely heliwm y bu'sder oddi wrth yr offrwm

s felly y dewisiwyd Dafydd o feibion Israel.

t 3 Efe *a chwaraeodd â llewod * megis â myn-

u nod: ac ag eirth megis ag ŵyn defaid.

v 4 * Oni laddodd efe gawr yn ei ieuengtid? ac

w oni thynnodd efe ymmaith wradwydd y bobl, pan

x gyfododd efe ei law â chareg dafl a bwrw i

y lawr falchder Goliah?

z 5 Canys efe a alwodd ar yr Arglwydd goruchaf, ac yntef a roddes nerth iw ddeheulaw ef, i

a laddu y gŵr cryf yn y rhyfel a fel y derchafei ei

b gorn ei bobl.

*1. Sam. 18. 7. 6 Felly *y bobl* ai *anrhydeddodd yntef a myr-ddiwn, ac a'i canmolodd yn mendithion yr Arglwydd, pan roes iddo ef goron y gogoniant.

*2. Sam. 5. 7. 7 Efe * a ddrylliodd y gelynion o amgylch, ac a ddifethodd y Philistiaid, oedd wrthwynebwyr *iddo*, ac a ddrylliodd eu corn hwy hyd heddyw.

8 Yn ei holl waith y rhoddes efe glodforedd i'r hwn sydd Sanctaidd a Goruchaf, â geiriau anrhydeddus, ac â'i holl galon y canodd efe ganiadau, ac y carodd ef yr hwn a'i gwnaeth.

*2. Cron. 16. 4. 9 Ac * efe a osodedd gantorion o flaen yr allor, fel y gwnaent gerdd felus ar dafod, ac y clodforent *Duw* brunydd â'i caniadau.

10 Efe a roddes dref a weddaidd am y gwylian, ac a gymhwysodd yr amserau yn berffaith, fel y clodforent hwy ei Enw Sanctaidd ef, ac y gwnaent iw Gyffegr ef ſeinio yn foreu.

*2. Sam. 12. 13. ‖ *Tyrnau.* 11 *Yr Arglwydd a ddileodd ei bechodau ef, ac a ddercha ſodd ei gorn ef byth, ac a roddes iddo gyfammod y frenhiniaeth, a gorſedd-faingc ‖ gogoniant yn Iſrael.

12 Ar ôl hwn y cododd mab doeth, ac a breſwyliodd mewn changder er ei ſwyn ef.

* 1. Bren. 4. 21, 24. 13 * Salomon a deyrnaſodd mewn amſer heddychlon, ac a oedd anrhydeddus: canys Duw a barafei lonyddwch o'i amgylch ef, fel yr adeiladei efe dŷ iw Enw ef, ac y darparei Gyffegr tros byth:

*1. Bren. 4. 29, 30. ‖ *Oedyd yn dy.* 14 * Mor ddoeth ‖ oedd efe yn ei ieuengtid: a megis aſon yn llawn o ſynwyr!

15 Dy enaid a orchuddiodd yr holl ddaiar, ac a'i llanwodd â diharebion dammegol.

16 Dy enw a aeth ym mhell i'r ynſoedd, a chu oeddit am dy heddwch.

*1. Bren. 4. 31. 17 * Ryſeddodd y gwleydd wrth dy ganiadau, a'th ddiharebion, a'th gyffelybiaethau, a'th ddeongliadau.

18 Trwy Enw Arglwydd Duw yr holl ddaiar, yr hwn a elwir; dy Duw di Iſrael, y ceſclaiſt ti *aur fel alcam; ac y ceſaiſt arian cyn amled a'r plwm.

*1. B.en. 10. 27. *2. Bren. 21. 1. 19 * Ti a ogwyddaiſt dy lwynau i wragedd, ac a'th ddaroſtyngwyd yn dy gorph.

20 Ti a aneſaiſt dy ogoniant, ac a halogaiſt dy ‖ hiliogaeth, gan ddwyn digoſaint yn erbyn dy blant, a dwyn gofid am dy ynfydrwydd:

*1. Bren. 11. 13. *2. Sam. 7. 15. ‖ *Hâd.* 21 Felly y *rhanwyd y frenhiniaeth, ac y dechreuodd brenhiniaeth anuſyddgar ſod o Ephraim.

22 Eſ. hynny ni âd yr Arglwydd ei drugaredd ymmaith byth, ac ni ddifethir vn o'i weithredoedd eſ, ac ni ddileir eſe hiliogaeth ei etholedic, ac ni ddwg ymmaith ieppil yr hwn a'i câr ef: o ba herwydd efe a adawodd weddill i Iacob, a gwreiddyn i Ddafydd, o honaw ef.

‖ *Hâd.* 23 Yna Salomon a orphywyſodd gyd â'i dadau, ac a adawodd o'i hiliogaeth ar ei ôl, Roboam yn ſyndwydd y bobl, ac vn diſynhwyr, yr hwn a ſyrodd y bobl ymmaith â'i gyngor; * ac yr oedd Ieroboam mab Nabat, yr hwn a * wnaeth i Iſrael bechu, ac a ddangoſodd y ffordd i Ephraim i bechu:

*1. Bren. 12. 1 etc. 13. 14. * 1 Bren. 12. 28, 30. 24 A'i pechodau hwy a amlhaſant mor ddirfawr, hyd oni throdd efe hwynt allan o'r wlâd.

25 Canys hwy a geiſiaſant allan beb anwired, hyd oni ddaeth diga dialedd arnynt hwy.

PEN. XLVIII.

1 *Clod Elias, 12 ac Eliſeus, 17 ac Ezecias.*

*1. Bren. 17. 1. YNa y cododd * Elias y Prophwyd fel tân, a'i air ef a loſcei fel luſern.

2 Yr hwn a ddug arnynt hwy newyn mawr, a thrwy ei zêl a'i lidiowgrwydd hwy a yſcydiz.

3 Efe a gacodd y nêſoedd trwy air yr Arglwydd, a * thair gwaith y dug efe dân i wared.

4 Oh Elias, mor ogoneddus fuoſt ti yn dy ryfeddodau! a phwy a ddichon ymffroſtio fel tydi?

5 Yr hwn * a gyfodaiſt *y* marw o farwolaeth, ‖ a dŷn o'r bedd, trwy air y Goruchaf.

6 Yr hwn a ddygaiſt frenhinoedd i ddiniſtr, a phendefigion o'i ‖ heiſteddfa.

7 Yr hwn a glywaiſt gerydd yr Arglwydd yn Sinai, a barnedigaethau dialedd * yn Horeb.

8 Yr hwn * a eneiniodd frenhinoedd i dalu y pwyth, a phrophwydi i ddilyn ar ei ôl ef.

9 * Yr hwn a godwyd i ſynu mewn tro-wyt o dân, ac mewn cerbyd meirch tanllyd.

10 * Yr hwn a ordeiniwyd i gerydau mewn pryd, ac i oſtegu digeter barn yr Arglwydd, cyn iddo dorri allan yn llîd, ac i droi calon y tad at y mab, ac i ‖ gyweirio llwythau Iacob.

11 Gwyn eu byd hwy a'th welſant di, ac a ‖ hunaſant mewn cariad: canys nyni a fyddwn byw yn ddiau.

12 Elias * a orchuddiwyd a thro-wynt: ac Eliseus a lanwyd â'i yſpryd eſ rai ſyſtodd efe er cywyſogion yn ei ddyddiau, ac ni allodd neb ei ddaroſtwng ef.

13 Ni orchſygodd ‖ dim eſ, ac wedi ei hun, ei gorph eſ a brophwydodd.

14 Efe a wnaeth ryfeddodau yn ei fywyd, ac yn ei ddiwedd rhyfedd oedd ei weithredoedd eſ.

15 Er hyn oll ni chymerodd y bobl edifeirwch, ac ni chiliaſant oddi wrth eu pechodau, * hyd oni chaethgludwyd hwyut o'i gwlâd, a'i gwaſgaru yn mhob gwlâd: ac ecto gadawyd ychydig bobl, a thywyſog yn nhŷ Ddafydd.

16 Rhai o honynt hwy a wnaethant yr hyn oedd yn rhygliddu bodd i Dduw, a rhai a wnaethant lawer o bechodau.

17 * Ezecias a gadarnhaodd ei ddinas, ac a ddug ddwfr iw chalon hi: efe a gloddiodd y graig â haiarn, ac a wnaeth ffynhonnau i'r dwfr.

18 Yn ei ddyddiau ef * y daeth Senacherib i fyny, ac a anfonodd Rabſaces o Lachis, ac a dderchafodd ei law yn erbyn Sion, ac a ymffrofiodd yn ei falchder.

19 Yna y crynnodd eu calonnau a'i dwylo hwynt, ac yr ymofidiaſant fel gwragedd yn eſcor.

20 Ond hwy a alwaſunt ar yr Arglwydd trugarog, gan eſtyn eu dwylo atto ef, a'r Sanctaidd a'i gwrandawodd hwy o'r nefoedd, ac a'i gwaredodd hwy trwy law Eſai.

21 Efe * a darawodd lu yr Aſſyriaid, a'i Angel ef a'i diniſtriodd hwynt.

22 O blegit Ezecias a wnaethei yr hyn oedd fodlon gan yr Arglwydd, ac a ddilynodd ffyrdd Dafydd ei dad yn lew, fel y gorchymynaſei y prophwyd Eſai, yr hwn oedd fawr a ‖ phurchedic yn ei olwg ef.

23 Yn * ei ddyddiau ef yr aeth yr haul yn ei ôl, ac efe a eſtynnodd hoedl y brenin.

24 Trwy yſpryd godidog y gwelodd efe y pethau a fyddent yn y diwedd, ac y cyſſurodd efe y rhai oedd yn galaru yn Sion.

25 Efe a ddangoſodd y pethau a ddaeth byth, a phethau dirgel cyn eu dyfod.

PEN. XLIX.

1 *Clod Ioſias, 4 a Dafydd, ac Ezecias, 6 a Ieremi, 8 ac Ezeciel, 11 a Zorobabel, 12 a Ieſu fab Ioſedec. 13 Nehemiah, Enoch, Seth, Sem, a Adda ef.*

COffadwriaeth * Ioſias ſydd fel cymyſc aroglarth trwy gyfrawydd waith yr apothecari: mewn

…ydyw fel y mêl ym mhob genau, ac fel …mewn gwledd o win.

6 Efe a ‖ gafodd rwydd-deb yn troi y bobl, ac a …nnaith ffieidd-dra anwiredd.

7 Efe a gyfeiriodd ei galon at yr Arglwydd, …gadarnhaodd dduwioldeb yn amser pechadu…

8 Pawb ond Dafydd, Ezecias, a Iosias, a wnae…dant fel: canys hwy a adawsant gyfraith y Go…naf, brenhinoedd Iuda hefyd a ballasant.

9 Ynteu a roddes en ‖ corn hwynt i arall, a'i …ysoniant i general addieithr.

10 Hwy a loscasant ddinas etholedic y Cyssegr, …a'r mur hiniasant ei heolydd hi, yn ôl prophwydoliaeth Ieremias.

11 Canys ei gystuddio ef a wnaethant, ac yntef …wedi ei sancteiddio yn brophwyd o groth ei fam, …niweiddio, a niweidio, a difetha: felly hefyd i …delwau, ac i blannu.

12 Ezeciel yntef a welodd weledigaeth ogoneddus, yr hon a ddangosŵyd iddo ef ar gerbyd y …cherubiaid.

13 Efe a gofiodd y gelynion yn y gafod, ac a gy…wyddodd y rhai vniawn eu ffyrdd.

14 Felly bendigedic fyddo cossadwriaeth y deu…ddec prophwyd, ac ireiddied en hesgyrn o'i lle: …canys hwy a gyssurasant Iacob, ac a'i gwaredasant …yn obaith sicr.

15 Pa fodd * y mawrygwn ni Zorobabel? yntef …oedd megis sêl ar y llaw ddehau.

16 Felly * Iesus fab Iosedec: y rhai yn eu dyddi…au a ddeiladasant y tŷ, ac a gyfodasant Deml …santaidd i'r Arglwydd, yr hon a ddarparwyd yn …gogoniant tragwyddol.

17 Nehemias hefyd oedd o'r rhai etholedic, am …y mae mawr gofia, yr hwn a gododd i ni y …muriau a fyrthiasei, ac a osododd i fynu y pyrth, …y barrau, ac a gyfododd ein ‖ tai ni.

18 Ni chrewyd ar y ddaiar fath * Enoch, canys …ca gafodwyd i fynu oddi ar y ddaiar.

19 Ac ni bu y fath ŵr a * Ioseph, yr hwn oedd …arweith ar ei frodyr, a chynhaliwr y bobl, yr hwn …y perfformodd yr Arglwydd am ei escyrn.

20 Sem a Seth a gawsant barch gan ddynion: ac …felly oedd yn y greadwriaeth goruwch pôb peth byw.

PEN. L.

1 *Am Simon mab Onias. 22 Y modd y dyscyd yr bobl foliannu Duw, a gweddio. 27 Y cynnôd.

1 Simon yr Archoffeiriad mab * Onias, yr hwn yn …ei fywyd a gyfododd y tŷ, ac yn ei ddyddiau a …gadarnhaodd y bobl.

2 Efe a barodd e'r sylfaen adeiladu yr vchder …dyrchfyblyg, a'r fagwyr vchel, o amgylch y Deml.

3 Yn ei ddyddiau ef, y * noe i ddarbyn dwfr, yr …oedd o'i hamgylch fel y môr, a wiscwyd â da…lennau prês.

4 Efe a gymerth ofal tros y ‖ bobl rhag eu difetha, ac a gadarnhaodd y ddinas erbyn gwarchae …uni.

5 Mor ogoneddus oedd efe yng hanol y bobl …wrth ddyfod allan o'r ‖ tŷ tan orchudd.

6 Fel y seren ddydd ym mysc y cwmylau, ac fel …y lleuad yn ei llawn-lloneid, yr ydoedd ef.

7 Fel yr haul yn tywynnu ar Deml y Goruchaf, …ac fel yr enfys yn llewyrchu yn y cwmylau dis…clair.

8 Ac fel blodau rhos pan fyddant newydd, fel …lili wrth aberoedd dyfroedd, a blagur y pren thus …yn amser haf.

9 Fel tân a thus mewn thuser, fel llestr o aur …wedi ei wneuthur o'r vn darn, a'i harddu â phob …maen gwerthfawr.

10 Fel olewydden dêg ffrwythlawn, as fel cy…preſſwydden wedi tyfu i'r awyr.

11 Pan gymmerei efe y wisc ogoneddus, a phan …wiscei efe yr hyfrydwch perffaith, wrth fyned i …fynu at yr Allor sanctaidd yn anrhydeddus.

12 Pan gymerei efe ‖ yr aelodau o law 'r offeiri- ‖ *Y darn.
aid, efe a safei wrth aelwyd yr allor, a'i frodyr o'i …amgylch, fel cedrwyddeu yn Libanus, a hwy a'i …hamgylchent ef fel canghennau palm-wydd:

13 Felly *y byddei* meibion Aaron oll yn eu gwy…chder, ac offrwm yr Arglwydd yn eu dwylo, o flaen …holl gynnulleidfa Israel.

14 Gan orphen y gwasanaeth wrth yr allor, …i wneuthur offrwm yr Holl-alluoc goruchaf yn …hardd,

15 Efe a estynnei ei ddwylo at y ddiod offrwm, ‖ *O ward*
ac a gymyscei beth ‖ o'r gwin, ac a'i tywalltei wrth ‖ *y grawn-*
droed yr allor yn arogl peraidd, i'r hwn sydd or- …*wm.*
uchaf Frenin ar bawb.

16 Yna meibion Aaron a waeddent, ac a seinient mewn vdcyrn ‖ tawdd, ac a wnaent swn mawr ‖ *Neu,*
eglur, yn gossadwriaeth o flaen y Goruchaf. *avian neu*

17 Yna yr holl bobl a gydsyrthient i lawr, ac eu *wedi eu*
bwyneban ar frys, i addoli eu Harglwydd, y Go- *llunio â*
ruchaf Dduw Holl-alluoc. *morthwyl.*

18 Y cantorion hefyd a glodforent â'i lleisiau, …ac a wnaent gyughanedd felus trwy eu hamryw …seiniau.

19 A'r bobl a ymbilient â'r Arglwydd goru…chaf trwy weddi gar bron y Trugarog, nes cy…flawni amrhydedd yr Arglwydd, a gorphen ei wa…sanaeth ef.

20 Yna efe a ddiscynnei, ac a dderchafei ei ddwy…lo ar holl gynnulleidfa meibion Israel, i draethu …bendith yr Arglwydd â'i wefusau, ac i ymorfole…ddu yn ei Enw ef.

21 A hwy a ymgrymment i addoli eilwaith, i …dderbyn y fendith gan y Goruchaf.

22 Yn awr gan hynny bendigwch Dduw pob …peth, yr hwn yn vnic a wna ryfeddod ym mhob …man, yr hwn a dderchafa ein dyddiau ni o'r groth, …yr hwn yn vnic sydd yn gwnenthur â nyni yn ôl ei …drugaredd.

23 Caniadhaed ef i ni hyfrydwch calon, a bôd …heddwch yn ein dyddiau ni yn Israel byth,

24 A ch…rnhau o honaw ef ffyddlondeb ei dru…garedd i ni, a'n gwaredu ni yn ei amser ef.

25 Dwy genhedlaeth sydd ffin gan fy enaid, a'r …drydedd nid yw genhedlaeth.

26 Y rhai a eisteddant ym mynydd Samaria, a'r ‖ *Ym mysc*
rhai a breswyliant ‖ Palestina, a'r bobl ynfyd, y ‖ *y Philis-*
rhai a drigant yn Sichem. *tiaid.*

27 Iesus mab Sirach o Ierusalem, a scrifennodd …yn y llyfr hwn athrawiaeth deall a gwybodaeth, …yr hwn a lawiodd ddoethineb o'i galon.

28 Gwyn ei fyd yr hwn a ymgynnefino â'r rhai …hyn, a'r hwn a'i gosodd hwynt yn ei galon a fydd …doeth.

29 Oblegit os gwna efe y pethau hyn, efe a fydd …nerthol i bob peth: canys goleuni yr Arglwydd a …fydd yn gyfarwyddyd iddo ef, ac i'r rhai dnwiol …y rhoddes efe ddoethineb. Bendigedic fyddo yr …Arglwydd byth: felly y bydde, felly y byddo.

PEN. LI.

Gweddi Iesu fab Syrach.

1 CLodforaf di ô Arglwydd Frenin, a molian…naf di fy Nuw a'm Iachawdwr, dy Enw di a …glodforaf.

2 Oblegit ti fydd yn amddeffynnydd ac yn help

i mi, ac a waredaist fy nghorph i rhag diniſtr, a rhag magl tafod emlibus, rhag gwelſusau a ddychymygant gelwydd, ie yn erbyn y rhai ſydd yn cyſodi i'm herbyn yr ydwyt ti yn help i mi.

5 Gwaredaiſt ti yn ôl amldra dy drugaredd, a mawredd dy Enw, rhag ‖ danneddf y rhai oedd bared i'm bwyta: ac o law y rhai oedd yn ceiſio fy enaid i, ac o lawer o flinderau, y rhai a geſais i.

‖ Yſcyrnygiad dannedd.

4 Rhag i'r tân fy mygu o amgylch, ac o ganol y tân, yr hwn nis cynneuais.

5 Felly i'm gwaredaiſt o waelod bol vffern, rhag tafod aflan, a rhag chwedl celwyddoc.

6 A rhag anair gyd â'r brenin, trwy dafod anghyfiawn, fy enaid a aeth yn agos i angeu, am heniocs oedd agos i vffern iſaf.

7 Hwy a'm hamgylchynaſant i o bôb tu, ac nid oedd am helpiei: mi a edrychais am help dŷn, ac nid oedd *dim*.

8 Am hynny mi a gofiais dy drugaredd di oh Arglwydd, a'th weithredoedd gynt, dy ſod ti yn achub y rhai ‖ rhoddeſ gar, ac yn eu hachub hwynt o law y gelynion.

‖ A ddiſgwiliant wrthit.

9 Ac mi a ddercheſais fy ngweddi o'r ddaiar, ac a ddeiſyfiais ymwared rhag marwolaeth,

10 Ac a ddeiſyfiais ar yr Arglwydd tâd fy Arglwydd, na adawei efe fyſi yn nŷdd trallodd, ‖ y prŷd ni cheid help gan y beilchion.

‖ Yn amſer y beilchion, pan nid oedd help.

11 Mi a foſtiannaf dy Enw di yn waſtadol, ac a'th glôdforaf di yn fy nghyffes, am gweddi a wrandawyd.

12 O blegit ti a'n cedwaiſt ni rhag diniſtr, ac a'm gwaredaiſt i e'r amſer drwg: am hynny clodforaf, a moliannaf di, ac a fendithiaf dy Enw, ô Arglwydd.

13 A myſi ette yn ieuangc, cyn fy nhwyllo, mi a oſymais ddoethineb yn eglor yn fy ngweddi.

‖ I mi fyned ar ôld.

14 O flaen y Deml y gweddiais i am dani hi, a hyd y diwedd y ceiſiaf hi.

15 Ie o'r blodeuyn, nes addfedu y grawnwin, yr ymhyſrŷddod fy nghalon ynddi, fy nrhoed a rodiodd yn vniawn, mi a'i holrheiniais hi o'm hieuengtid.

16 Mi a oſtyngais ychydig ar fy nghlun, ac a'i derbyniais *hi*, ac a gefais lawer o ddyſc.

17 Mi a euthym rhagof ynddi hi, a'm *hynny* i'r hwn a roddes i mi ddoethineb, y rhoddai ſi y gogoniant.

18 Oblegit mi a roddais fy mrŷd ar wneuthur ar ei hôl hi, a dilyn daioni, ac felly ni'm gwradwyddir.

19 Fy enaid a ymdrechodd â hi, ac mi a ſum dd wyd yn fy ngweithredoedd, mi a eſtynais fy nwylo tu a'r nêt i fyny, ac ‖ a ddeellais beth oedd fod heb ei hadnabod hi.

‖ Jo alor am wyl ettoi deni.

20 Mi a gyſarwyddais fy enaid atti hi, ac ni cefais hi mewn puredd: cefais fy nghalon wedi ei chyſſyllty â hi o'r dechreuad, am hynny ni'm gwrthodir.

21 Fy nghalon a gafodd helbul yn ei chelſio hi: am hynny mi a gefais gyfoeth da.

22 Yr Arglwydd a roddes dafod yn wobr i mi, ac mi a'i moliannaf ef â hwnnw.

23 Neſſewch attaſi, ô annyſcedic, ac arhoſwch yn nhŷ athrawiaeth.

24 Pa ham yr ydych chwi yn ‖ oedi? neu beth a ddywedwch chwi am hyn, gan fod ar eich eneidiau chwi ſyched mor ddirfawr?

‖ Dy

25 Mi a egorais fy ngenau, ac a leferais: prynwch *hi* i chwi heb arian.

* Eſai 55.1.

26 Goſtyngwch eich gyddfau tan yr iau, a derbynied eich enaid athrawiaeth: ‖ hawdd yw ei chael hi.

‖ I'm hi yn agw chael. a Pen 6 18, ‖ Na cbym ran i ychyd boen.

27 * Gwelwch â'ch llygaid ‖ gymmeryd o honoſi boen: a chael o honoſi i'm fy hun eſmwythdra mawr.

28 Mynnwch gyfran o addyſc, am nifer mawr o arian, a meddiennwch aur lawer trwyddi hi.

‖ Llawenyched eich calon yn ei drugaredd ef, ac na fydded yn gywilydd gennych ei foliannu ef.

30 Gwnewch eich gwaith mewn prŷd, ac efe a rydd i chwi eich gwobr yn ei amſer.

¶ BARVCH.

PEN. I.

1 *Baruch medi ſcrifennu llyſr yn Babylon:* 5 *a'r modd yr wylodd yr Iuddewon oedd yno, wrth glywed ei ddarlleu ef.* 7 *Yr Iuddewon yn danfon arian, a'r llyſr hefyd i'r brodyr yn Ieruſalem.*

DYmma hefyd eiriau y llyſr a ſcrifennodd Baruch mab Nerias, fab Maaſias, fab Sedecias, fab Aſadias, fab Chelcias, yn Babilon:

2 Yn y bummed flwyddyn, ar y ſeithfed *dydd* o'r mis, yr amſer yr cmillodd y Caldeaid Ieruſalem, ac y lloſcſant hi â thân.

3 A Baruch a ddarllennodd eiriau y llyſr hwn ‖ lle y clywei Iechonias mab ‖ Ioachim, brenin Iuda, a lle y clywei yr holl bobl, y rhai a ddaethei i *wrando* y llyſr:

‖ Ioacim.

4 A lle y clywei yr holl gedyrn, a holl feibion y brenin, a lle y clywei yr henuriaid, a lle y clywai yr holl bobl, o'r lleiaf hyd y mwyaf, y rhai oll oedd yn trigo yn Babilon, wrth afon Sud.

‖ Addunedaſant ebrwng gan.

5 A hwy a wylaſant, ac a ymprydiaſant, ac a weddiaſant ger bron yr Arglwydd.

6 Hwy a gaſclaſant arian hefyd yn ôl gallu pawb:

7 Ac a'i anfonaſant i Ieruſalem at ‖ Ioachim yr offeiriad fab Chelcias, fab Salom, ac at yr holl offeiriaid *eraill*, ac at yr holl bobl a geiſſiai gyd â hwynt yn Ieruſalem.

‖ Ioacim.

8 Y prŷd hynny pan dderbyniodd ef leſtri tŷ yr Arglwydd, y rhai a ddygaſid o'r Deml, iw dwyn drachefn i wlad Iuda, y decfed *dydd* o fis Sifan, *ſef* lleſtri ariant, y rhai a wnaethei Sedecias mab Ioſias brenin Iuda.

9 Wedi caeth-gludo o Nabuchodonoſor brenin Babilon Iechonias a'r tywyſogion, a'r ‖ carcharorion, a'r cedyrn, a phobl y wlad o Ieruſalem, a'i dwyn hwynt i Babilon.

‖ Carch

10 A hwy a ddywedaſant, wele ni a anfonaſom attoch chwi arian: prynwch chwithau â'r arian offrymmau poeth, ac *aberthau* tros bechod, ac aregl- ‖ darth, a darperwch ‖ ſwyd offrwm, ac offrymmwch ar allor yr Arglwydd ein Duw ni.

‖ Gra

11 A gweddiwch tros hoedl Nabuchodonoſor brenin Babilon, a thros hoedl Balthaſar ei fab eſ, ar ſod eu dyddiau hwynt ar y ddaiar, ſel dyddiau y neſoedd.

12 Ac

9 Ac ar roddi o'r Arglwydd i ni nerth, a goleu- a ni ychydig ef ein llygaid ni, sel y byddom ni byw
ychydig rhyfed Nabuchodonosor brenin Babilon, a thau
rhyfed Balthasar ei fab ef, ac y gwasanaethom hwy
ychydig o ddyddiau, ac y caffom ffafor yn eu golwg
hwynt.

9 Gweddiswch hefyd trosom ni at yr Arglwydd
ein Duw, o herwydd ni a bechasem yn erbyn yr
Arglwydd ein Duw, ac ni thrôdd ei lid a'i ddig
oddi wrthym ni etto

10 Darllennwch hefyd y llyfr ymma a anfona-
som ni attoch, iw draethu yn nhŷ yr Arglwydd,
ar ddyddiau gwyliou, ac ar ddyddiau vchel;

11 A dywedwch, yr * Arglwydd ein Duw ni
sydd gyfiawn, i ninnau y *perthyn* gwarthrudd go-
chelyd y *mae* heddyw i ddynion *Iudah* ac i dri-
golion Ierusalem,

12 Ac i'n brenhinoedd, ac i'n tywysogion, ac i'n
hoffeiriaid, ac i'n Prophwydi, ac i'n tadau.

13 Canys ni a * bechasom ger bron yr Arglwydd
ein Duw.

14 Ac a anghredasom iddo ef, ac ni wran-
dawsom ar lais yr Arglwydd ein Duw, i rodio
yn ei orchymynion ef, y rhai a roddes efe o'n
blaen ni:

15 Er y dydd y dug yr Arglwydd ein tadau ni o
dir yr Aipht hyd y dydd hwn, ni a fuom anufydd
i'r Arglwydd ein Duw, ac a fuom escenlus heb
wrandaw ar ei lais ef.

16 * Am hynny y gclynodd drwg wrthym ni, a'r
melldith a ordeiniodd yr Arglwydd wrth Moses
ei was, y dydd y dug yr Arglwydd ein tadau ni
allan o dir yr Aipht, i roddi i ni dir yn llifeirio
o laeth a mêl, fel y *gwelir* heddyw.

17 Ond ni wrandawsom ni ar lais yr Arglwydd
ein Duw, yn ôl holl eiriau y Prophwydi, a anfe-
nodd efe attom ni:

18 Eithr ni a rodiasom bob vn wrth feddwl ei
galon ddrygionus ei hun, gan wasanaethu duwiau
dieithr, a gwneuthur drygioni ynglolwg yr Ar-
glwydd ein Duw.

PEN. II.

I'r weddi a'r gyffes a wnaeth yr Iuddewon yn Babilon, ac addanfonasant hwy yn y llyfr a scrifennasei Baruch, at eu brodyr yn Ierusalem.

A Mhynny y cyflawnodd yr Arglwydd ei air a
lefarodd efe yn ein herbyn ni, ac yn erbyn ein
barn-wŷr y rhai a farnent Israel, ac yn erbyn ein
brenhinoedd, ac yn erbyn ein tywysogion, ac yn er-
byn gwŷr Israel a Inda,

2 Gan ddwyn arnom ni ddryg-fyd mawr, y
fath ni bu tan y nefoedd oll, fel y mae yn Ierusa-
lem, yn ôl yr hyn a scrifennwyd ynghyfraith
Moses:

3 *Y bwytaei dyn gnawd ei fab ei hun, a chnawd
ei ferch ei hun.

4 Efe a'i rhoddes hwynt hefyd i fôd tan law yr
holl deyrnasoedd sydd o'n hamgylch ni, i fod yn
wradwyddus, ac yn anghyfannedd ym mysc yr holl
bobloedd sydd o'n hamgylch, lle y gwascarodd yr
Arglwydd hwynt:

5 Felly i'n ‖ dygwyd ni i wared, ac nid i fynu,
am bechu o honom yn erbyn yr Arglwydd ein
Duw, heb wrando ar ei lais ef.

6 Ein Harglwydd Dduw ni sydd gyfiawn: i
ninnau, ac i'n tadau *y perthyn* gwarthrudd golcu,
fel y *gwelir* heddyw.

7 Canys yr holl ddrygau hyn a ddaeth arnom
ni, y rhai a draethodd yr Arglwydd yn ein her-
byn ni.

8 Ac ni weddiasom ni ger bron yr Arglwydd,
ar droi o bob vn oddi wrth feddyliau eu calon
ddrygionus.

9 Am hynny y gwiliodd yr Arglwydd arnom ni
am ddrygfyd, ac a'i dug arnom: oblegit cyfiawn
yw'r Arglwydd yn ei holl weithredoedd, y rhai a
orchymynnodd efe i ni.

10 Ond ni wrandawsom ni ar ei lais ef, i ro-
dio yn ei orchymynion ef, y rhai a roddes efe
o'n blaen ni.

11 * Ac yn awr, ô Arglwydd Dduw Israel, yr hwn * Dan.
a ddygaist dy bobl allan o dir yr Aipht trwy law 9.15.
gadarn, trwy arwyddion a rhyfeddodau, a thrwy
allu mawr, a braich estynnedic, ac a wnaethoft it
enw fel y *gwelir* heddyw.

12 O ein Harglwydd Dduw, nyni a bechasom,
a fuom annuwiol, ac a wnaethom yn anghyfiawn
yn dy holl oedeiniadau di.

13 Troer *attolwg* dy lid oddi wrthym ni; o her-
wydd ychydig a adawed o honom ni ym mysc y
cenhedloedd, lle y gwascaraist ni.

14 Gwrando Arglwydd ein gweddi, a'n deisyf,
a rhyddha ni er dy fwyn dy hun, a gwna i
ni gael ffafr ynglolwg y rhai a'n caethgludasa-
ant ni.

15 Fel y gwypo yr holl ddaiar mai ti yw yr ‖ *Galw*
Arglwydd ein Duw ni, o herwydd Israel *Israel a'i*
mai dy enw *hepgyl*
di a elwir a'r Israel a'i genedl. *wrth dy*
Enw di.

16 Edrych i lawr Arglwydd, o'th dŷ sanctaidd, *Deut.26*
meddwl am danom ni, gostwng dy gluft ô Argl- *15.esai.*
wydd, a gwrando. *63.15.*

17 Agor dy lygaid a gwêl, o herwydd nid y ‖ *Hysprŷt*
meirw yn y bêdd, y rhai y dygwyd o ‖ heneidi- *neu ben-*
au allan o'i cyrph a * roddant ra gogoniant na *gorion.*
chyfiawnder i'r Arglwydd: *Psal.6.5.*
& 115.17.

18 Eithr yr enaid, yr hwn fydd athrift iawn, yr *esa.38.*
hwn fydd yn cerdded yn grwm, ac yn lleſcf a'r *18,19.*
llygaid palledic, a'r enaid newynog, a roddant * *Dan.*
ogoniant a chyfiawnder i ti, ô Arglwydd. *9.20.*

19 Oblegit hynny nid am gyfiawnder ein tadau
a'n brenhinoedd, yr ydym ni yn tywallt ein gwe-
ddi ger dy fron di, ein Harglwydd Dduw,

20 Canys tydi a anfonaiſt dy lid a'th ddygoſaint
arnom ni fel y dywedaiſt trwy law dy weiſion y
Prophwydi, gan ddywedyd: *Ierem.*
27.7.8.

21 * Fel hyn y dywed yr Arglwydd, goſtyngwch
eich yſcwyddau *a ch gwarau*, a gwaſanaethwch
Frenin Babilon, a chwi a gewch aros yn y wlâd,
yr hon a roddais i'ch tadau chwi.

22 Ac oni wrandewch ar lais yr Arglwydd, i
waſanaethu brenin Babilon,

23 Mi a ddygaf ymmarth o ddinaſoedd Iuda, ac
allan o Ierusalem lais gorfoledd, a llais llawen-
ydd, llais priod-fab, a llais priod-ferch, a'r holl
wlâd a fydd anghyfannedd heb drigolion.

24 Ond ni wrandawſom ni ar dy lais ei, i waſa-
naethu brenin Babilon; am hynny y cyflawnaiſt ti
dy eiriau, y rhai a leſeraiſt trwy ‖ wenidogaeth dy *Law.*
weiſion y Prophwydi, *ſef* y dygid eſcyrn ein bren-
hinoedd, ac eſcyrn ein tadau o'i lle.

25 Ac wele, hwy a daflwyd allan i wrês y dydd,
ac i rew y nôs, ac a fuant feirw mewn gofid mawr
trwy newyn, a chleddyf, a haint y nodau.

26 Gofodaiſt hefyd y tŷ lle y gelwid ar dy Enw,
fel y gwelir ef heddyw, am ddrygioni tŷ Iſrael, a
thŷ Iuda.

27 A chi a wnaethoft â ni o Arglwydd ein Duw,
yn ôl dy holl larieidd-dra, ac yn ôl dy fawr dru-
garedd oll.

28 Fel y lleſeraiſt trwy dy wâs Moſes, y dydd y
gorchymynnaiſt ti iddo ef ſcrifennu dy G traeth
di, o flaen meibion Iſrael, gan ddywedyd,

29 *Oni wradewch chwi ar fy llais i, fy dyrfa fawr luoſoc hon a droir yn ddiau yn ychydic, ym myſcy cenhedloedd, lle y gwaſcarafi hwynt.

*Lenit. 26. 24. dent. 28. 15.

30 Oblegid mi a wyddwn na wrandawent hwy arnaſi: oblegit pobl war-galed ydynt hwy: eithr yn y tir lle y caeth-gludir hwynt, y meddyliant am dawnt eu hun,

‖ *Yr haid fawr.*

31 Acy gwybyddant mai myfi yw eu Harglwydd Dduw hwynt, ac mi a roddaf iddynt hwy galon a chluſtiau i wrando.

32 Yna i'm moliannant i yn y wlâd, lle y caeth-gludir hwynt, ac y cofiant fy Enw i,

‖ *Cefn ar yſtwyth.*

33 Ac y troant oddi wrth eu ‖ gwar galed a'i drwg weithredoedd, oblegit ‖ mi a gofiaſ ffordd eu tadau, y rhai a bechaſant yngwydd yr Arglwydd.

‖ *Hwy a gofiant.*

34 Felly y dygaf hwy drachefn i'r tir, yr hwn trwy lw a addewais i iw tadau hwynt, i Abraham, i Iſaac, ac i Iacob, a hwy ‖ a'i meddiannant, ac mi a'i hamlhâf hwynt, ac ni'n lleiheir hwynt.

‖ *A arglwyddiaethant arnu.*

35 Ac mi a wnaf â hwynt gyſammod tragywyddol, y byddaf ſi yn Dduw iddynt hwy, a hwythau a fyddant yn bobl i mi; ac ni ſymudaf mwyach fy mhobl Iſrael o'r tir a roddais iddynt hwy.

PEN. III.

1 *Y rhan arall o weddi a chyffes yr Iddewon, y rhai oedd yn y llyfr a ſcriftnaſai Baruch, ac a anfonaſai i Ieruſalem.* 3 *Doethineb a ddangoſwyd gynt aſ i Iacob, ac a welwyd ar y ddaiar.*

O Arglwydd holl-alluog, Duw Iſrael y mae yr enaid *ſydd* mewn ing, a'r yſpryd cuſtuddiol, yn llefain arnat ti.

2 Clyw Arglwydd, a thrugarhâ, oblegit Duw erugarôc ydwyt ti: cymmer drugaredd, oblegit nyni a bechaſom i'th erbyn.

3 O herwydd yr ydwyt ti yn aros byth, a derſydd am danom ninnau yn llwyr.

4 O Arglwydd holl-allnog, Duw Iſrael, gwrando ar weddiau yr Iſraeliaid meirw, a'u meibion hwynt, y rhai a bechaſant i'th erbyn di, ac ni wrandawſant ar lais yr Arglwydd eu Duw am ba achos y glynodd y drugau hyn wrthym ni.

5 Na chofia anwireddau ein tadau ni, eithr cofia dy allu, a'th enw dy hun y pryd hyn.

6 O herwydd tydi yw ein Hargiwydd Dduw ni, a thydi ô Arglwydd, a foliannwn ni.

7 Oblegit er mwyn hyn y rhoddaiſti dy ofn yn ein calonnau ni, *ſef* er mwyn galw *o honom ni* ar dy enw di, a'th foliannu yn ein caethiwed; oblegid *ni a gofiaſom holl anwireddau ein tadau, y rhai a bechaſant ger dy fron di.

*Deut. 30. 1.

8 Wele ni etto yn ein caethiwed, lle y gwaſgeraiſt ti nyni yn wradwydd, ac yn felldith, ac i fod tan dreth, yn ôl holl anwireddau ein tadau, y rhai a giliaſant oddi wrth yr Arglwydd ein Duw ni.

9 Clyw ô Iſrael orchymynion y bywyd, gwrando i gael gw. bod doethineb.

10 Pa ham Iſrael yr ydwyt ti yn nhir dy elynion? yr heneiddiaſt mewn gwlad ddieithr? *ac* i'th halogwyd gan y meirw?

11 *Pa ham* i'th gyſtriſwyd gyd â'r rhai *a aethant i'r bêdd?*

12 Tydi a adewaiſt fynnon doethineb.

13 Pe rhodieſait ti yn ffordd Duw, ti a drigeſit mewn heddwch byth.

14 Dyſc pa le y mae doethineb, pa le y mae grymuſder, pa le y mae deall, i gael gwybod hefyd pa le y mae hir hoedl, ac einioes, pa le y mae goleuni llygaid, a thangneddyf.

15 *Pwy a gafodd ei lle hi? a phwy a aeth i mewn iw thryſorau hi?

*Iob 28. 12.

16 Pa le y mae tywyſogion y cenhedloedd, a llywodraeth-wŷr yr aniſeiliaid ſydd ar y ddaiar?

17 Y rhai o'dd yn chwarae ag adar y nefoedd, ac yn tyrru arian, ac aur, yn yr hwn yr ymddiried dynion, ac ni wnaent ddibenar geiſio.

18 Canys y rhai a ‖ fathent arian, a *bynny mor* ofalus, a'u gwaith yn anchwiliadwy.

‖ *Wneu-thur.*

19 Hwy a ddiflannaſant, ac a ddeſcynnaſant i'r bêdd: a rhai erailla gododd yn eu lle hwynt.

20 Yn ieuainge y gwelſant hwy oleuni, ac a drigaſant ar y ddaiar: ond nid adnabuant hwy ffordd gwybodaeth.

21 Ei llwybrau hi ni ddeallaſant chwaith, ac nid ymafelaſant yn dditi: pell oedd eu plant oddi ar y ffordd honno.

22 Ni chlywyd ſôn am dani hi yn Canaan, ac ni welwyd hi yn Theman.

23 Yr Agareniaid, y rhai ſydd yn ceiſio deall ar y ddaiar, a marchnadwyr Merrana Theman, ‖ dychymmygwyr chwedleu, ac yn ceiſio deall, ond nid adwaenei yn o'r rhai hyn ffordd doethineb, ac ni chofiaſant ei llwybrau hi.

‖ *dongwyr.*

24 O Iſrael, mor fawr yw tŷ Dduw l ac mor helaeth yw lle ei feddiant ef!

25 Mawr *yw efe*, ac nid oes diwedd iddo: vchel yw efe, ac aneſeidrol.

26 Yna yr oedd y cawri enwoc gynt, y rhai oedd yn gorphel, ac yn medru rhyfela.

27 Nid y rhai hynny a ddewiſodd Duw, ac ni roddes iddynt ffordd gwybodaerh.

28 Eithr difethwyd hwy, am nad oedd ganddynt ddoethineb: a thrwy eu hynſydrwydd y methaſant hwy.

29 Pwy a ddringodd i'r nefoedd, ac a'i cymmerodd, ac a'i dûg hi i wared o'r cwmmylau?

30 Pwy aeth tros y môr, ac a'i cafodd hi, ac a'i dug hi am aur o'r goreu?

31 Nid oes neb yn adnabod ei ffordd hi, nac yn yſtyried ei llwybr hi.

32 Ond yr hwn a wyr bob peth, a'i hedwyn hi, a thrwy ei ddoethineb a'i cafodd hit yr hwn a ddarparodd y ddaiar tros amſer tragywyddol, a'i llanwodd hi a aniſeiliaid pedwar-carnol.

33 Yr hwn ſydd yn anfon goleuni allan, ac ſe a â: yn ei alw ef yn ei ôl, ac ynten yn vfyddhâu mewn ofn.

34 Yſêr a oleuaſant yn eu gwiliadwriaethau yn llawen: efe a'i galwodd hwynt, a hwy a ddywedaſant, dymma ni, goleuaſant, yn llawen i'r hwn a'i gwnaeth hwynt.

35 Dymma ein Duw ni, na chyffelyber *neb* arall iddo ef.

36 Efe a gafodd allan bob ffordd gwybodaeth, ac a'i rhoddes hi i Iacob ei was, ac i Iſrael ei anwylyd.

*Diar. 8. 21. 22. 23. 24.

37 *Wedi hyn yr ymddangoſodd efe ar y ddaiar, ac y trigodd efe ym myſc dynion.

PEN. IIII.

1 *Llyfr y Gorchymynion yw'r doethineb a gannoſwyd yn y bennod o'r blaen.* 25 *Anog yr Iddewon i annwyded, ac i oleibio yr ymwared.*

DYmma lyfr gorchymynion Duw; a'r Gyfraith a bery byth: y rhai oll a'i cadwant hi a ddeuant i fywyd, a'r rhai a'i gadawant hi a fyddant feirw.

2 Dychwel Iacob, ac ymafael ynddi hi: rhodia mewn goleuni wrth ei llewyrch hi.

3 Na

ddoe dy ogoniant i arall: na'r pethau
eiol i eenhedl ddieithr.
3 Gwyn tin byd ni Israel, am fod yn hyspys i ni
ethau a sylyddant fodd i Dduw.
4 O fy mhobl, cofiadwriaeth Israel, cymmer
ur.
5 Cinc a werthwyd i'r eenhedloedd, nid i'ch
ddistrio: ond o herwydd i chwi annog Duw i
ddig, y rhoddwyd chwi i'r gelynion.
6 O herwydd chwi a ddigiasoch yr hwn a'ch
greuoch chwi, ganoffrymmu i gythreuliaid, ac nid
Duw.
7 Anghofiasoch Dduw tragywyddol, yr hwn
a'ch eenhedlodd chwi: a'ch mammaeth Ierusalem
a ddarostyngoch chwi yn drist.
8 Oblegid chi a welodd y dig oedd yn dyfod ar-
noch chwi, ac a ddywedodd, gwrandewch cymydo-
gion Sion, dygodd Duw arnaf driftwch mawr.
9 O herwydd mi a welais gaethiwed fy meibi-
on i'm merched, yr hon a ddug y tragywyddol
Duw arnynt hwy.
10 Canys yn llawen y megais i hwynt: eithr
trwy wylofain a thristwch y danfonais hwynt
ymmaith.
11 Na lawenyched neb o'm plegit i, yr hon
ydwyf weddw, ac a wrthododd llawer: ang-
hyfannedd ydwyfi, o achos pechodau fy mhlant,
am gilio o honynt hwy oddi wrth Gyfraith
Duw.
12 Nid adnabuant hwy ei gyfiawnder ef, ac ni
rodiasant yn ffyrdd gorchymynion Duw, ac ni sa-
tisfiant llwybrau ffydd yn ei gyfiawnder ef.
13 Deued cymmydogion Sion, cofiwch gaethiwed
fy meibion i a'm merched, yr hon a ddug y tra-
gywyddol *Ddaw* arnynt hwy.
14 O herwydd efe a ddug yn ei herbyn hwynt
genhedl o bell, cenhedl ddigywilydd, ac estron-
iaith: y rhai ni pharchent yr hen, ac ni thos-
turiant wrth y dŷn bâch;
15 Ac a ddygasant ymmaith anwylblant y
weddw, ac a wnaethant yr vnic yn ymddifad heb
arched.
17 A pha help a allaf fi i chwi?
18 Oblegit yr hwn a ddug adfyd arnoch chwi,
a'ch gwared chwi o law eich gelynion.
19 Ymmaith a chwi, ymmaith a chwi fy mhlant,
oblegit fo'm gadawyd i yn anghyfannedd.
20 Mi a ddiosgais wisc ffangneddyf, ac a wiscais
sachlian fy ngweddi: ffa tra fyddwyf fi byw y lle-
fiaf at *Dduw* tragywyddol.
21 Cymmerwch gyffur blant, lleswch ar yr Ar-
glwydd, ac efe a'ch gwared chwi oddi wrth gader-
nid a dwylo eich gelynion.
22 O herwydd y mae gennif fi obaith yn fy Tra-
gywyddol o'ch iechydwriaeth chwi, ac fe ddaeth i
mi lawenydd oddi wrth yr hwn fydd Sanctaidd, o
herwydd y drugaredd, yr hon a ddaw i'chwi yn
fuan gan ein tragywyddol Iachawdwr ni.
23 O blegit trwy driftwch ac wylofain, y dan-
fonais chwi allan, eithr Duw a'ch rhydd chwi
i mi drachefn trwy lawenydd a byfrydwch
byth.
24 Megis ynawr y gwelodd cymydogion Sion
eich caethiwed chwi, felly ar fyrder y gwelant
hwy eich iechydwriaeth chwi oddi wrth eich Duw
yr hon a ddaw i chwi trwy ogoniant mawr a dis-
gleirdeb y Tragywyddol.
25 O fy mhlant, cymmerwch yn ddioddefgar y
digter a ddaeth arnoch chwi oddi wrth Dduw: o herwydd y gelyn a'th erlidiodd di, eithr ar fyrder ti a gei weled ei ddinistr ef, ac a fethi ar ei wddf ef.
26 Fy ffanwylyd a aethant thyd ffyrdd geirwon, hwy a ddygpwyd ymmaith fel praidd yr hwn a ffclyfaethai gelynion. 1 Rha mwylon
27 Cymmerwch gyffur fy mhlant, a gelwch ar Dduw: oblegid y mae yr hwn a ddug y pethau hyn arnoch chwi, yn meddwl am danoch chwi.
28 Megis y bu eich meddwl chwi ar gyfeiliorni oddi wrth Dduw, felly gan i chwi droi, bydded yn ddec mwy ar i geisio ef.
29 Oblegit yr hwn a ddug y drygau hyn ar-noch chwi, a ddug i chwi gyd â'ch iechydwriaeth, lawenydd tragywyddol.
30 Cymmer gyffur Ierusalem, y mae yr hwn a'th henwodd di yn dy gyffuro.
31 Gwae y rhai a wnaethant niwed i ti, ac a fu lawen ganddynt dy gwymp di.
32 Gwae y dinasoedd y gwnaeth dy blant di wasanaeth iddynt, gwae yr hon a gymmerodd dy feibion di.
33 Oblegit megis y mae yn llawen ganddi dy gwymp di, ac yn hyfryd ganddi dy dramgwydd di; felly y bydd hi athrist o blegit ei hanghyfannedd-dra ei hun.
34 Canys mi a dorraf ymmaith lawenydd ei lliaws mawr hi, a'i ffrôst hi a fydd yn driftwch.
35 O herwydd tân a ddaw arni hi tros hir ddyddiau, oddi wrth *Dduw* tragywyddol, a chy-threuliaid a breswyliant ynddi amser mawr.
36 Edrych o Ierusalem, tu a'r dwyrain a gwel yr hyfrydwch fydd yn dyfod i ti gan Dduw.
37 Wele ymae dy feibion, y rhai a anfonnaist ymmaith yn dyfod, y maent hwy yn dyfod wedi eu casclu o'r dwyrain hyd y gorllewin, trwy air yr hwn fydd sanctaidd, gan lawenychu yngogoniant Duw.

PEN. V.

1 *Annog Ierusalem i lawenychu, 5 ac i edrych ar eu gwared o gaethiwed trwy ogoniant.*

OIerusalem, diosc wisc dy alar a'th driftwch, a gwisc harddwch y gogoniant fydd oddi wrth Dduw, yn dragywydd.
2 Gwisc am damat wisc ddau ddyblyg y cyfiawnder fydd o Dduw, a gosod ar dy ben goron gogoniant y Tragywyddol.
3 O blegit Duw a ddengys dy ddisclairdeb di i bob *cenhedl* tan y nefoedd.
4 Canys Duw a eilw dy enw di byth, heddwch cyfiawnder, a gogoniant duwieldeb.
5 Cyfod Ierusalem, a faf yn vchel, ac edrych tu a'r dwyrain, a gwel dy blant wedi eu casclu o fachludiad haul hyd ei godiad, trwy air yr hwn fydd sanctaidd, ac yn llawen ynghofiadwriaeth Duw.
6 Ar eu traed yr aethant hwy oddi wrthit ti, a'i gelynion a'i dygasant hwynt ymmaith: eithr Duw a'i dwg hwynt attat ti, wedi eu derchafu mewn gogoniant, fel meibion y frenhiniaeth.
7 O blegit Duw a ordeiniodd ostwng pob mynydd vchel, ar bryniau tragywyddol, a llefydd pantoedd i wastaetân y ddaear, fel y gallai Israel rodio yn ddiogel, yngogoniant Duw.
8 Y coedydd a phob pren aroglbêr a fnant gy-god i Israel wrth orchymyn Duw.
9 O herwydd Duw a arwain Israel yn llawen yngoleuni ei ogoniant ef, ynghyd â'r drugaredd, a'r cyfiawnder, yr hwn fydd oddi wrtho ef.

EPISTOL IEREMI.

PEN. VI.

1 *Pechodau'r bobl yw achos y caethiwed.* 3 *Oferedd delwau a dim addoliaeth Babilon.*

Capi

Cwpl o'r llythyr a anfonodd Ieremi at yr hai
a gaethgludei brenin y Babiloniaid i Babilon, i fynegi iddynt hwy yr hyn a orchymynasei Duw iddo ef.

2 Oblegid y peehodau a wnaethoch chwi gar bron Duw, y dwg Nebuchodonosor brenin Babilon chwi o'n garcharorion i Babilon.

3 Pelly pan ddeloch chwi i Babilon, chwi a fyddwch yn flynyddoedd lawer, ac amser hir, hyd faith o genhedlaethau: wedi hynny mi a'ch dygaf chwi allan oddi yno mewn heddwch.

* Esa. 44. 8, 9, 10. & 46. 5, 7. psal. 115. 4. deuth. 32. 10.

4 *Yna y gwelwch yn Babilon, ddduwiau arian, ac aur, a phrenau, y rhai a ddygir ar yscwyddau, ac a yrrant ofn ar y cenhedloedd.

5 Gwiliwch chwithau rhag bod yn debyg i'r dieithraid, ac ofni o honoch chwithau hwynt, pan welloch chwi y cenhedloedd yn eu haddoli hwynt o'i blaen ac o'i hôl.

6 Dywedwch chwithau yn eich meddwl, tydi ô Arglwydd fydd raid i mi ei addoli.

7 Canys fy Angel i a fydd gyd â chwi, a minnen a ymotolaf am eich eneidiau chwi.

8 Y saer a drwsiodd eu tafod hwynt, hwythau wedi eu goreure, a'i gorchuddio ag arian, er hynny pethau gau ydynt, ac ni allant letaru.

9 Hwy a gymmerant aur, ac a'i gweithiant megis i langces yn hoffi gwychder, yn goronau ar bennau eu duwiau.

10 Ac weithiau y dwg yr offeiriaid aur ac arian oddi ar eu duwiau, ac a'i treuliant arnynt eu hun.

11 Rhoddant hefyd o honynt hwy i'r putteiniaid cyhoedd, ac a'n trwsiant hwynt mewn gwiscoedd megis dynion, *sef* y duwiau o arian, ac aur, a phrennau.

12 Etto ni allant ymachub iddo wrth rŵd a phryfed, er eu gwisco â phorphor.

13 Hwy a sychant eu hwyneb hwy, oblegit y llwch yn y tŷ, yr hwn fydd yn fawr arnynt.

14 *Gan yn o honynt hwy* y bydd teyrnwialen, fel gŵr yn barnu gwlâd: ond ni ddichon efe ladd yr hwn a becho yn ei erbyn.

15 *Gan nad* y bydd cleddyf, neu fwyall, yn ei law ddehau, er hynny ni ddichon efe ei wared ei hun rhag chwyfel neu ladron.

16 Wrth hyn amlwg yw nad ydynt hwy ddduwiau, am hynny nac ofnwch hwynt.

17 O herwydd megis y mae lleſtr dyn, wedi ei dorri, heb dalu dim, felly y mae eu duwiau hwynt: wedi en gosod hwynt mewn tai, traed y rhai a ddêl i mewn a leinw eu llygaid hwynt o lwch.

18 Ac megis y caiff y cynteddoedd ar yr hwn a wnelo yn erbyn y brenin, megis ar yn wedi ei swrw i farwolaeth, felly y mae yr offeiriaid yn cadw en temlau hwynt â dorau, â throſſolion, ac â chloian, rhag i ladron eu hyſpeilio hwynt.

19 Hwy a ofodant ganhwyllau o'i blaen hwynt, fwy nag o'i blaen eu hun, ac ni allant hwy weled yn o honynt.

20 Y maent hwy fel yn o drowſtiau y deml, ac etto yr ydys yn dywedyd, fod y ſeirph y rhai ſy yn dyfod o'r ddaiar, yn enoi eu calonnau hwynt, ac wrth eu bwyta hwynt, a'i gwiſcoedd, nis gwyddant oddi wrtho.

21 Y mae eu hwynebau hwynt wedi duo gan y mwg o'r deml.

22 Yr yſtlinmmod, a'r gwennoliaid, a'r adar eraill, a hedant ar eu cyrph, a'i pennau hwynt, felly y cathed hefyd.

23 Wrth hyn y bydd hyſpys i chwi nad duwiau ydynt: nac ofnwch chwithau hwynt.

24 Oblegit yr aur ſydd amdanynt hwy, yn harddwch iddynt, oni ſych rhyw yn y rhôd, ni ddiſcleiria: a phan doddwyd hwynt, ni wybuant oddi wrth hynny.

25 Am bob gwerth y prynir hwy, y rhai nid oes anadl ynddynt.

26 Hwy a eiſien traed a ddygir ar yſcwyddau, *felly* y maent hwy yn dangos i ddynion bod en gwaelder.

27 Mae yn gywilydd gan y rhai a'i gwaſanaethant hwy, oblegid os ſyrth *yn o honynt* hwy yn amſer i lawr, ni chyfyd efe o honaw ei hun, ac os geſyd yn ef yn ei vniawn ſefyll, ni ſyſſ ef o honaw ei hun, ac os gogwydda, ni all ef ymuniawni, eithr y maent yn rhoi rhoddion o'i blaen hwy megis i rai meirw.

28 Y mae en hoffeiriaid hwynt yn gwerthu eu haberthau hwynt, ac yn eu cam-arfer: felly y mae eu gwragedd yn rhoddi i gadw mewn halen *beth* o honynt hwy, heb roddi dim i'r claſd, a'r gwan.

29 Y mae y rhai miſ-glwyſus, a'r rhai etifyddion yn cyſſwrdd â'i haberthau hwynt: gwybyddwch wrth hynny nad duwiau ydynt, ac nac ofnwch hwynt.

30 Pa ſodd gan hynny y gelwir hwynt yn dduwiau? ai am fod y gwragedd yn goſod offrymmau o flêin y duwiau arian, ac aur, a phrenniau?

31 Y mae yr offeiriaid yn eiſtedd yn eu temlau hwynt, a'i gwiſcoedd wedi en rhwygo, a'i pennau, ac a'i barfau wedi en heillio, ac yn bennoethion.

32 Y maent hwy yn rhuo, ac yn gweiddi o flaen eu duwiau, fel rhai yngwledd y marw.

33 Y mae yr offeiriaid yn cymmeryd o'i gwiſcoedd hwynt, ac yn dilladu eu gwragedd a'i plant.

34 Os da os drwg a gânt hwy, ni allant hwy dalu y pwyth: ni allant na gwneuthur brenin, na'i ddiſwyddo.

35 Yr yn modd ni allant roddi na chymeryd nac arian: os addunedu yn addunedbobl chwi, ni'n gofynnant hwy.

36 Ni allant waredu dyn oddiwrthangeu, nac achub y gwan rhag y cadarn.

37 Ni allant roddi ei olwg i'r dall drachefn, ac ni allant waredu y dyn a fyddo mewn angen.

38 Ni ddangoſant hwy drugaredd i'r weddw, ac ni wnânt ddaioni i'r ymddifad.

39 Fel y cerrig o'r mynydd ydyw en *duwiau* pren hwynt, wedi en goreure a'i hariannu: y rhai a'i haddolant hwynt a wradwyddir.

40 Pa fodd gan hynny y meddylir, neu y dywedir en bod hwynt yn dduwiau? a'r Caldeaid en hunain yn en dibriſio hwynt.

41 Y rhai pan welont yn heb fedru dywedyd, a'i dygant ei at Bel, ac a ddeliſyſiant beri iddo ef lefaru, fel pe gallei efe lefaru ei hun.

42 Ac er deall hyn, ni fedrant beidio â hwynt, am nad oes ganddynt ſynhwyr.

43 Y gwragedd, wedi en gwregyſu â rheffynnau, a eiſteddant yn yr heolydd yn lloſci eiſin, yn lle arogl-darth, os tymir yn o honynt hwy gan ryw yn yn myned heibio, a gorwedd o honi gyd ag ef, hi a edliwia iw chymmydoges na thybywyd yn gyfal o honno ac o honi hi, ac na thynwyd ei rheffyn hitheu.

44 Gan yw yr hyn oll a wnaed yn en myſc hwy: pa ſodd gan hynny y meddylir neu y dywedir mai duwiau ydynt hwy?

45 Sciri a goſtiint ânt a'i gwneithant hwy,

Deml. Pan ſyddo llawr arnynt

Temlau. Dryſau

Llyſau.

A fo yant ddim Bel.

Wybo a eiſteddant

allant ſodyn ddim, ond a ſynno y creſtwyr iddynt hwy ſod.

46 Ni bydd hir hoedloc y rhai a'i gwnaethant hwy: pa ſodd ynteu y bydd y pethau a wnelo y rhai hynny yn ddiwedd.

47 Gadawſant gei cyddau a gwradwydd, i'r rhai a ddeuant ar eu hol hwy.

48 Canys pan ddelo rhyſel neu ddrygau arnynt, yna ymeddwl yr offeiriaid rhyngthynt a hwy eu hun, pa le yr ymguddiant gyd â hwy.

49 Pa ſodd gan hynny na ddeellir, nad ydynt hwy ddiwiau, y rhai nid ymachubant eu hunain rhag rhyſel a drygau?

50 Gan mai preniau ydynt, ac aur ac arian wedi eu oſod arnynt; yſpys fydd o hyn allan, mai ffug ydynt:

51 Ac amlwg fydd i'r holl genhedloedd, a'r brenhinoedd, nad duwiau ydynt hwy: eithr gwaith dwylo dynion, heb ddim o waith Duw ynddynt.

52 Pwy gan hynny ni's gŵyr nad ydynt hwy ddiwiau?

53 Ni oſodant hwy frenin ar wlad, a glaw ni roddant i ddynion.

54 Nid ydynt hwy yn medru barnu matteion: ni allant hwy achub rhag cam; mor wan ydynt hwy, canys y maent fel brain rhwng nef a daiar.

55 Pan ddamweinio tân yn nhemlydd duwiau o goed, neu o aur, neu o arian wedi ei oſod arnynt, yna eu hoffeiriaid hwynt a ffoant, ac a ddiangant: hwythau a loſcant, fel y trawſtiau, yn eu hamcan.

56 Ni wrthwynebant hwy frenin neu elynion, pa ſodd gan hynny y gellir tybied neu ddywedyd mai duwiau ydynt hwy.

57 Y duwiau o brenau, ac wedi goſod arian, ac aur arnynt, ni allant ddiangc gan na lladron ni gwilliaid.

58 Rhai cryfion a ddygant yr aur, a'r arian, a'r gwiſcoedd, y rhai a ſyddant am danynt hwy, ac wedi eu ſtrel a ânt ymmaith, ac ni allant hwy help iddynt eu hunain.

59 Felly, gwell yw bod yn frenin yn dangos ei gadernid, nen yn lleſtr buddiol mewn tŷ i'r peth yr arfero ei berchennog ef, nag yn yn o'r gau-dduwiau: neu ynddôr ar dy, yn cadw y pethau a ſyddant ynddo, nag yn yn o'r cyfryw gau-ddiwiau i neu yn goleſn bren mewn brenhin dŷ, nâ bod yn yn o'r gau-dduwiau.

60 Canys yr haul, a'r ſêr, a hwythau yn ddiſclair, a'i hauſon i wneuthur lles, ydynt yn ufyddo.

61 Felly y mae y fellten yn hawdd ei gweled, pan ymddangoſo hi, ac yn yr yn mŏdd y gwynt a chwyth ym mhob gwlad.

62 A phan orchymynno Duw i'r cwmylau ſyned tros yr holl ſŷd, hwy a gyflawnant y gorchymmyn.

63 Pan anfoner y tân oddi vchod, i amheithio mynyddoedd a choedydd, efe a wna y gorchymmyn: ond y rhai hyn nid ydynt debig i'r rhai hynny, nac mewn prŷd, nac mewn gallu.

64 Am hynny ni ellir na meddwl na dywedyd eu bod hwy yn dduwiau, gan na's gallant hwy na rhoddi barn, na gwneuthur lles i ddynion.

65 Gan eich bod yn awr yn gwybod nad ydynt hwy dduwiau, nac ofnwch hwynt.

66 O blegit ni allant hwy na dywedyd, na melldithio, na bendithio brenhinoedd.

67 Ac ni allant ddangos arwyddion yn y neſoedd, ym myſc y cenhedloedd: na thywynnu fel yr haul, na llewyrchu fel y lleuad.

68 Y mae yr aniſeiliaid, y rhai a ffoant i ddiddos i gael achles iddynt en hunain, yn well nâ'r rhai hyn.

69 Felly nid yw amlwg i ni trwy ſodd yn y byd, eu bod hwy yn ddiwiau: am hynny nac ofnwch hwynt.

70 Megis mewn garddl ſiau nid yw yr hŷdwg yn cadw dim, felly y mae eu duwiau hwynt, o brenau, ac o aur, ac o arian wedi ei oſod arnynt.

71 Eu duwiau hwynt o brenau, ac o aur, ac o arian wedi ei oſod arnynt, ydynt fel yſpydaidden mewn perllan, ar yr hon y deſcyn pob aderyn, ac yn debyg i vn marw wedi ei ſwrw mewn tywyllwch.

72 Wrth y porphor a'r gwychder ſydd yn pydru am danynt hwy, y gellwch chwi wybod nad ydynt hwy ddiwiau: hwythau o'r diwedd a yſitir, ac a fyddant yn wradwydd yn y wlad.

73 Am hynny gwell yw 'r gŵr cyſiawn nid oes ganddo ddelwau; oblegit pell ſydd efe oddi wrth wradwydd.

¶ CAN Y TRI LLANGC SANCTAIDD: yr hon ſydd yn canlyn y drydedd wers ar hugain o'r trydydd pennod i DDANIEL.

1 *Gweddi a chyffes Azarias yn y fflam dân:* 24 *Yr hon a loſcodd y Caldeaid oedd amgylch y ffwrn;* ac ni *wraeth* ni *wrtid i'r tri llangc oedd yn y ffwrn.* 24 *Cân y tri llangc oedd yn y ffwrn.*

AHwy a rodiaſant ynghanol y fflam, gan foliannu Duw a bendithio yr Arglwydd. Ac Azarias yn ſelyll a weddiodd fel hyn, ac a agorodd ei enau ynghanol y tân, gan ddywedyd,

2 Bendigedig wyti ô Arglwydd Dduw ein tadau, ie canmoladwy a gogoneddus yw dy Enw yn dragywyddol.

3 Canys cyſiawn wyt ti ym mhob peth a'r a wnaethoſt i ni: a'th holl weithredoedd ſy gywir, dy ffyrdd hefyd ſydd vniawn, a'th holl farnau yn wir.

4 A barnau gwirioneddd a wnaethoſt yn yr holl bethau a ddugoſt arnom, ac ar ddinas ſanctaidd ein tadau, ſef Ieruſalem: o achos mewn gwirionedd a barn y dygaiſt hyn holl arnom o herwydd ein pechodau.

5 Canys pechaſem, a gwnaethom yn anghyfreithlon, drwy ymwrthed â thydi.

6 Ac ym mhob peth ni a wnaethom ar fai, a'th orchymmynion di ni wrandawſom arnynt, ac ni's cadwaſom: ac ni wnaethom y modd yr archeſbit i ni, fel y byddei ddaionus i ni.

7 A'r cwbl a'r a ddugoſt arnom, a thwbl a'r a wnaethoſt i ni, mewn gwir farn y gwnaethoſt oll:

8 Ac a'n rhoddaiſt yn nwylo gelynion diglyn fraith, ac atebſaf wrthodwyr Duw, a brenin anghyfiawn gwaethaf ar yr holl ddaiar.

9 Ac yn awr ni allwn agori ein genau: yn

yn gwilydd a gwradwydd ẏn gwnaethbwyd i'th weilion di, a'r rhai a'th addolant.

10 Na ſwrw ni ymmaith yn gwbl, er mwyn dy Enw, ac na ddiddymma dy gyfammod;

11 Ac na thyn dy drugaredd oddi wrthym, er mwyn Abraham dy anwylyd: ac er mwyn Iſaac dy wâs, ac Iſrael dy ſanctaidd:

12 Y rhai y lleferaiſt wrthynt, gan ddywedyd yr amlhait eu hâd hwyut fel ſêr y nef, ac fel y tywod ſydd ger llaw min y môr.

13 Etto Arglwydd, yr ydym wedi ein lleihau tu hwnt i bob cenhedlaeth: ac yr ydym heddyw wedi ein daroſtwng ym mhob gwlad am ein pechodeu:

14 Ac nid oes y pryd hyn, ni phennaeth, na prophwyd, na blaenor, na phoeth offrwm, nac aberth, nac offrwm, nac aregl, na lle i abertha ger dy fron di, modd y gallem gael trugaredd.

15 Etto, *a ni* mewn enaid drylliedig, ac yſpryd goſtyngeiddrwydd, derbynier ni.

16 Megis pe bai peth ebyrth hyrddod, a theirw, ac fel pe bai myrddwn o ŵyn breiſion: felly heddyw bydded ein hoffrwm ni yn dy olwg di, a chaniatta i ni yn gwbl dy ddilyn di: canys nid oes wradwydd i'r rhai a ymddiriedant ynoc ti.

17 Ac yr awron y dilynwn di â'n holl galon, ac yr ofnwn di, ac y ceiſiwn dy wynebpryd.

18 Na ddod ni yn wradwydd, eithr gwna â ni yn ôl dy addfwynder, ac yn ôl amlder dy drugaredd.

19 Ac achub ni yn ôl dy ryfeddodau ô Arglwydd, a dod ogoniant i'th Enw, a chwilyddier hwynt oll a'r ſy yn gwneuthur drwg i'th weiſion:

20 A gwradwydder hwynt ‖ yn eu holl gadernid a'i gallu, a dryllier eu nerth hwynt.

21 A gwybyddant mai tydi ſydd Arglwydd, vnic Dduw, a gogoneddus tros yr holl ſyd.

22 Ac ni pheidiodd gwenidogion y breniu, y rhai a'i bwriaſent hwynt *i mewn*, â phoethi'r ffwrn ‖ â naphtha, â phŷg, â charth, ac a briwydd.

23 A'r fflam a daflodd vwch law yr ffwrn, naw mſydd a deugain.

24 A hi a ruthrodd ac a loſcodd y Caldeaid, y rhai a gyrhaeddodd hi yngholch y ffwrn.

25 Eithr Angel yr Arglwydd a ddeſcynnodd i'r ffwrn gyd ag Azarias a'i gyfeillion, ac a yrtodd fflam y tân allan o'r ffwrn:

26 Ac a wnaeth ganol y ffwrn megis gwynt ‖ llaith yn ſie, fel na chyffyrddodd y tân â hwynt: ni ofidiodd, ac ni flinodd mo honynt.

27 Yna y tri megis o vn geneu a ganmolaſant, ac a glodforaſant, ac a ogoneddaſant Dduw, yn y ffwrn gan ddywedyd,

28 Bendigedig wyti, Arglwydd Dduw ein tadeu, i'th foliannu, ac i'th draderchaſu yn dragywydd.

29 A bendigedig yw dy Enw gogoneddus a ſanctaidd, ac iw foliannu, ac iw draderchaſu yn dragywydd:

30 Bendigedig wyt yn Nheml dy ſanctaidd ogoniant, a thrachanmoladwy a thragoneddus yn dragywydd.

31 Bendigedig wyti, yr hwn ydwyt yn gweled yr eigion, ac yn eiſtedd ar y Cherubiaid, a thrachanmoladwy a thraderchafadwy yn dragywydd.

32 Bendigedig wyt ar orſedd-ſainge gogoniant dy deyrnas, a thrachanmoladwy a thragoneddus yn dragywydd.

33 Bendigedig wyti yn ſtatfaſen y nefoedd, a thrachanmoladwy, a ‖ goneddus yn dragywydd.

34 Oll weithredoedd yr Arglwydd, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a ‖ thraderchefwch ef yn dragywydd. ‖ Dewiſwch

35 Angelion yr Arglwydd bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

36 * Y nefoedd, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

37 Yr holl ddyfroedd goruwch y nef, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

38 Oll nerthoedd yr Arglwydd, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

39 Yr haul a'r lloer, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

40 Ser y nêf, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

41 Pob cafod a gwlith, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

42 Oll wyntoedd, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

43 Tân a ‖ phoethau, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd. ‖ Gwrth

44 ‖ Oerni a gwrês, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd. ‖ Gaiaf hâf.

45 Gwlith a ‖ rhew, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd. ‖ Chwyddd o

46 Nos a dydd, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd. lawn.

47 Golcuâd a thywyllwch, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

48 Rhew ac oerfel, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

49 Ia ac eira, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

50 Mellt a chwmylau, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

51 Bendithied yddaiar yr Arglwydd: moled a thraderchafed hi ef yn dragywyddd.

52 Mynyddoedd a bryniau, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

53 Yr holl bethau ſydd yn tyfu yn y ddaiar, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

54 Ffynhonnau, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

55 Moroedd ac afonydd, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

56 Morfilod, a chwbl oll a'r a ſymmud yn y dyfroedd, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

57 Oll ehediaid y nêf, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

58 Oll fwyſtfilod ac anifeiliaid, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

59 Plant dynion, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

60 Bendithied Iſrael yr Arglwydd: moled a thraderchafed ef yn dragywydd.

61 Offeiriaid yr Arglwydd, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

62 Gwa-

62 Gwnaeth hwŷr yr Arglwydd, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

63 Ysprydion ac eneidiau'r cyfiawn, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

64 Y rhai sanctaidd, ac a chalon ostyngedig, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

65 Ananias, Azarias, a Misael, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd: Canys efe a'n achubodd ni o vffern, ac a'n gadwodd o law marwolaeth, ac a'n gollyngodd o'r ffwrn, o ganol y fflam danllyd, ac a'n gwaredodd ni o ganol y tân. ‖ o'r bedd

66 Cyffesswch yr Arglwydd am ei fod yn ddaionus, am fod ei drugaredd yn dragywydd.

67 Pawb oll ac fydd yn offeiriadu i'r Arglwydd, bendithiwch Dduw'r duwiau, molwch ef, a chydnabyddwch fod ei drugaredd ef yn dragywydd.

¶ HISTORIA SVSANNA, WEDI ei neillduo oddi wrth ddechreu Daniel, o herwydd nad ydyw yn Hebræaeg, megis nad yw'r hiſtoria am ‖ Bel a'r Ddraig. ‖ Groeka, Draig Bel.

1 *Rhieni a gwraig Susanna.* 3 *Y ddau farnwr yn ei chwenychu hi.* 16 *ac yn ymgyddio yn ei gwedd hi, i geisio cael eu hewyllys arni hi:* 28 *ac am na's caeai, yn achwyn arni hi, ac yn peri i hono hi yn enwog o dâneb:* 46 *a Daniel yn ateimlo'r meister dracheſta, ac yn eu holi hwynt, ac yn eu cael yn euog.*

YR oedd gŵr yn preſſwylio yn Babilon a'i enw Ioacim.

2 Ac efe a briododd wraig a'i henw Susanna, merch Chelcias, yr hon oedd lân iawn, ac yn ofni yr Arglwydd.

3 Ei rhieni hefyd oedd gyfiawn, ac a ddyſcasent eu merch yn ôl Cyfraith Moſes.

4 A Ioacim oedd gyfoethog iawn, ac iddo ef yr oedd gardd dêg yn gyfagos iw dŷ. Ac yr hwn yr ymgynhullei yr Iddewon, am ei fod efe yn anrhydedduſach na neb arall.

5 A'r flwyddyn honno y rhoddwyd dau henuriad o'r bobl yn farnwyr, am y rhai y dywedodd yr Arglwydd, mai o Babilon y daeth yr anwiredd, oddi wrth y barnwyr hynaf, y rhai a gymmerent arnynt lywodraethu'r bobl.

6 Y rhai hyn oedd yn ‖ aros yn nhŷ Ioacim: ac atcynt y trammyei pawb oll a'r a ymgyfreithient.

7 A phan elai y bobl ymmaith ganol dydd, y byddei Susanna yn myned i rodio i ardd ei gŵr.

8 A'r ddau henuriad a'i gwelent hi beunydd yn myned i mewn, ac yn rhodio: ac yr oeddynt mewn chwant iddi hi.

9 A hwy a wyr-droesant en meddwl en hûn, ac a ofngasant eu llygaid, fel na allent edrych tu a'r neſoedd, na chofio cyfiawn farnedigaethau.

10 Ac er eu bod ill deuoedd yn glwyfus o'i chariad hi, etto ni ddangoſei'r naill y gofid oedd arno i'r llall:

11 O herwydd bod yn wradwydd ganddynt ddangos eu bod mewn chwant iw cherph hi.

12 A beunydd y diſgwilient yn ddyſal am ei gweled hi.

13 A'r naill a ddywedodd wrth y llall: awn yn awr adref, o blegid y mae hi yn bryd ciniaw.

14 Yna'r aethant allan, ac a ymadawſant y naill oddi wrth y llall: ac *er hynny* trol a wnaethant eilchwel, a dyfod i'r va man, ac wedi ymofyn â'i gilydd yr achos, cyffeſſu a wnaethant bôb yn iw gilydd en chwant, ac yn yn-fryd llunio amſer, y gallent ei chael hi ei hunan.

15 Ac fel yr oeddynt yn diſgwyl amſer cyfaddas, Susanna a aeth i mewn, fel *yr oeddynt o'r blaen*, a dwy forwyn yn vnic gyd â hi, ar fedr ymolchi yn yr ardd, canys brŵd oedd *yr hin*.

16 Nid oedd neb yno onid y ddau henuriad, a rhai a ymgyddiaſent; ac oeddynt yn eſ diſgwyl hi.

17 A hi a ddywedodd wrth ei morwynion, dygwch i mi olew, a ‖ ſebon, a chewch ddryſau'r ardd, fel y gallwyf i ymolchi. ‖ Pheleu ymolchi.

18 A'r morwynion a wnaethant fel yr archaſei hi: ac wedi iddynt gau dryſeu'r ardd, hwy a aethant allan i ddewis dirgel. I gyrchu'r petheu a archaſid iddynt: eithr ni welſant mo'r henuriaid, o achos eu bod wedi ymguddio.

19 Ac ſe ddarſu, wedi i'r morwynion fyned allan, i'r ddau henuriad godi, a rhedeg atti hi, a dywedyd:

20 Wele ddryſeu'r ardd yn gaead, fel na all neb ein gweled: yr ydym ni ein deuoedd mewn chwant i ti: cytuna â nyni, a gorwedd gyd â ni.

21 Os tydi ni wnei hynny, nyni a dyſtiolaethwn yn dy erbyn, fod gŵr ieuange gyd â thi; ac am ſon o honot y morwynion ymmaith oddi wrthit am hynny.

22 Yna'r ocheneidiodd Susanna gân ddywedyd, yr ydwyf fi mewn cyfyngdra o'r ddeutu: os y peth hwn a wnaf, marwolaeth yw i mi, os minneu ni's gwnaf, ni allaf ŵ ddianc o'ch dwylo chwi.

23 Etto mae yn ddewiſach genniſi fyrthio yn eich dwylo chwi heb ei wneuthur, nâ phechu ger bron yr Arglwydd.

24 A Susanna a ddolefawdd â llef vchel. Felly y llefodd y ddau henuriad yn ei herbyn hi.

25 A'r naill a redodd, ac a agorodd ddryſau'r ardd.

26 Pan glybu tylwyth y tŷ y llefain yn yr ardd, myned a wnaethant i mewn i'r drws dirgel, i edrych beth a ddarfuſei iddi hi.

27 Eithr wedi i'r henuriaid ddywedyd eu chwedl, cywilyddio yn ddirfawr a wnaeth y gweiſion, o herwydd ni buſei'r fath air i Susanna o'r blaen.

28 A thramoeth pan ddaeth y bobl i dŷ Ioacim ei gŵr hi: y ddau henuriad hefyd a ddaethant yno, yn llawn drwg feddwl i Susanna, ar eu lladd iw marwolaeth.

29 A hwy a ddywedaſant yngwydd y bobl, danfonwch am Susanna ferch Chelcias, gwraig Ioacim, a hwy a ddanfonaſant am dani hi.

30 Hithau a ddaeth, a'i rhieni, a'i phlant, a holl geraint.

31 Susanna oedd dyner a ‖ phrydferth o eſgeddi. ‖ A'i

32 A'r rhai anwir hyn a barasant ddinoethi ei *hwyneb* hi, canys yr oedd á gorchudd arno) felly gallent hwy borthi eu chwant â'i thegwch hi.

33 Yna 'r ŵyladd cyunifer vn ac oedd yn ei chylch hi, a'r rhai oll a'i hadwaenent hi.

34 A'r ddau henuriad a safasant i fynu ynghanol y bobl, ac a roddasant eu dwylo ar ei phen hi.

35 A hithau yn ŵylo, a edrychodd i fynu tu a'r nefoedd, am fod ei chalon hi a'i goglyd ar yr Arglwydd.

36 A'r henuriaid a ddywedasant: pan oeddem ni yn rhodio ein hunein yn yr ardd, y daeth hi á dwy lawforwyn i mewn, a hi a gaeodd ddrysau yr ardd, ac a anfonodd y morwynion ymmaith.

37 Ydaly daeth gwr ieuange atti, yr hwn oedd yno yn vmguddio, ac a orweddodd gyd â hi.

38 A ninnau ynghongl yr ardd pan welsom y cyfryw anwiredd, a redasom attynt.

39 A phan welsom fel yr oeddynt ynghyd, ni allasom ei ddala ef, am ei fod yn gryfach na ni, a chau ese a agorodd y drws, ac a ddiangodd.

40 Eithr gwedi i ni ddala hon, ni a'i holasom hi, pwy oedd y gŵr ieuange hwnnw, ac ni ddangosei hi i ni: a hun yr ydym ni yn ei dystiolaethu.

41 A'r gymmulleidfa a'i credodd hwynt, megis henuriaid a barnwŷr y bobl: ac felly hwy a'i barnasant hi i farwolaeth.

42 Yna Susanna a lefodd â llef vchel, gan ddywedyd, O Dduw tragwyddol, 'r hwn y mae pob dirgelwch yn yspys, a'r hwn a ŵyddost bob peth cyn ei ddigwydd.

43 Ti a wyddost gam-dystiolaethu o honynt yn fy erbyn, ac yn awr y mae yn rhaid i mi farw, er na wnaethym i'm hoes y pethau y mae 'r gwŷr hyn wedi eu drwg-ddychymyg i'm herbyn.

44 A'r Arglwydd a wrandawodd ar ei llef hi.

45 Ac wrth fyned â hi iw marwolaeth, yr Arglwydd a gyffrôdd yspryd sanctaidd llangcyn ieuanc, a'i enw Daniel,

46 Yr hwn a lefodd yn vchel, Gwirion wyf fi oddi wrth waed y wraig hon.

47 A'r holl bobl a droesant atto ef, ac a ddywedasant, beth yw 'r ymadrodd hwn a ddywedaist ti?

48 Ac efe a safodd yn ei canol hwynt, ac a ddywedodd, ô Israeliaid, a ydych chwi mor annyhwyrol a gadel yn euog ferch o Israel, heb lwyr chwilio, a gwybod y gwirionedd?

49 Trowch eilchwel i'r frawdle: canys tystiolaethu a wnaethant gelwydd yn ei herbyn hi.

50 A'r holl bobl a droesant ar ffrwst: a'r henŵr gwŷr a ddywedasant wrtho, tyred, eistedd yn ein plith, a dangos i ni, gan i Dduw roddi ti fraint henuriad.

51 A Daniel a ddywedodd wrthynt, naillturwch hwy oddi wrth ei gilydd ym mhell, a mi a'i holaf hwynt.

52 A phan ddarfu 'r naill tuo 'r naill oddi wrth y llall, efe a alwodd vn o honynt, ac a ddywedodd wrtho; ô dydi hên mewn drygioni, yr awron y daeth dy bechodau yn dy erbyn, y rhai a wnaethost o'r blaen,

53 A'th gam farnau a fernaist, yn gadel yn euog y gwirion, ac yn rhyddhau 'r anwir: lle y dywedodd yr Arglwydd, na ladd y gwirion, a'r cyfiawn.

54 Felly yn awr, os gwelaist ti hon, dangos dan ba ryw bren y gwelaist ti hwy ynghyd? yna 'r atteb odd yntef, tan llentyse-bren.

55 A Daniel a ddywedodd, gwych y dywedaist gelwydd yn erbyn dy ben dy hun, canys Angel yr Arglwydd a ddetbyniodd farn Duw i'th wahanu di yn ddau.

56 Yna wedi troi hwnnw heibio, efe a barodd ddyfod â'r llall, ac a ddywedodd wrtho, ô hiliogaeth Chanaan, ac nid Iuda, tegwch a'th dwyllodd di, a chwant a lygrodd dy galon.

57 Fel hyn y gwnaethoch chwi â merched Israel y rhai rhag ofn a gytunasant â chwi: eithr merch Iuda nid arhôei eich anwiredd chwi.

58 Felly dywed i mi, dan ba ryw bren y deliaist di hwynt ynghyd? Ac efe a atteb odd, tan bŵydden.

59 A Daniel a ddywedodd wrtho, gwych y dywedaist ditheu hefyd gelwydd yn erbyn dy ben dy hun: canys y mae Angel yr Arglwydd yn aros â'r cleddyf gandde, ith dorri di yn dy hanner, ac i'th difetha chwi eich deuoedd.

60 Yna y llefodd yr holl gymmulleidfa â llef vchel, gan foli 'r Arglwydd, yr hwn a wared y fawl a ymddiriedo ynddo ef.

61 A hwy a godasant yn erbyn y ddau henuriad, (canys Daniel a'i dallasei hwynt ar eu geiriau eu hunain yn euog o gam-dystiolaeth.)

62 A hwy a wnaethant iddynt y modd yr amcanalent hwy wneuthur ar gam â'i cymydog, ac a'i rhoddasant iw marwolaeth, yn ôl Cyfraith Moses. Felly y gwaredwyd y gwaed gwirion y dydd hwnnw.

63 Yna Chelcias a'i wraig, a glodforasant Dduw dros ei merch Susanna, gyd á Ioacim ei gŵr hi, a'r holl genedl, am na chawsid ynddi ddim an-honestrwydd.

64 Ac o'r dydd hwnnw allan yr oedd Daniel mewn parch mawr ym mhlith y bobl.

¶ HISTORIA DINISTR BEL a'r Ddraig, Wedi eu thorri ymmaith oddi wrth ddiwedd DANIEL.

19 *Ewyll a bu Officiaid Bel, a'i ddateuddio gan Daniel,* 27 *a lladd y Ddraig yr oeddid yn addoli.* 33 *Caiw Daniel yn flaw'r llewod.* 40 *Y derbynia yn ordeinhad Duw Daniel, ac yn bwrw ei elynion ef i'r un flau.*

1 Pan brenin Astyages a roddwyd at ei dadau, a Cyrus o Persia a gymmerodd ei freuhiniaeth ef:

2 A Daniel oedd yn byw gyda 'r brenin, ac yn fwy yrddasfol na'i holl gyfeillion.

3 Ac yr ydoedd eulyn gan y Babiloniaid, a elwid Bel, ar yr hwn yr oeddid yn treulio beunydd ddeuddeng mhesur mawr o beillieid, a deugein, o ddefeid, a chwe llestr o win,

4 A'r brenhin a'i haddolei ef, ac beunydd yr âi i ymgrymmu iddo: eithr Daniel a addolei ei Dduw ei hun: a'r brenin a ddywedodd wrtho: pa ham nad wyt ti'n addoli Bel?

5 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd, am nad anrhydeddâfi eulymod gwneuthuredig â dwylaw, eanid

yr hwn a wnaeth y nef a'r ddaiar, ... soddiant ar bob enaid.

... a ddywedodd wrtho, onid wyt ti yn ... Duw byw yw Bel? oni weli di faint y ... yn ei fwytta, ac yn ei yfed beunydd?

... Daniel a ddywedodd dan chwerthin: na ... di ô frenin, hwn oedd mewn fydd glai, ... allan yn bres, ac ni fwytaodd, ac nid ...

... Yna'r brenin yn ddigllawn a alwodd ei offeiriaid, ac a ddywedodd wrthynt: oni ddywedwch i mi pwy fydd yn bwyta y draul hon, meirw ...

... Eithr os gellwch chwi ddangos i mi fod Bel ... fwytta y pethau hyn, marw a gaiff Daniel; ... ddywedyd cabledd yn erbyn Bel. A Daniel a ddywedodd wrth y brenin, fel y dywedaiff, ...

... O herwydd Bel oeddynt ddeg a thrugein, heb ... a gwragedd a'i plant: a'r brenin a aeth gyd ... Daniel i demel Bel.

... A'r offeiriaid hefyd a ddywedasant: wele ni a ... allan: i dod ti ô frenin, y bwyddyd yn eu lle, ... a gwin, wedi i ti ei gymmysgu, a chae'r ... a'th sodi wy dy hun.

... A'r boreu pan ddelych, oni bydd Bel wedi ... fwytta'r cwbl, lladder ni: os amgen, Daniel yr ... a ddywedodd gelwydd yn ein herbyn ni.

... A dywedodd, o herwydd dan y bwrdd y ... gorwedd, i'r hon yr aent i mewn bôb ... ac y llowyr fwyttaent y pethau hynny.

... A wedi iddynt fyned allan, ac a'r brenin ... a bwyddyd ger bron Bel, y gorchymynodd ... Daniel, iw weinon ddwyn lludw, yr hwn a daenasant dros gwbl o'r demel, yng wydd y brenin ei hun: a chedi eu myned allan, hwy â gaeasant y porth, ... a'r brenin a'r ... ddyry brenin aca gothant ym ...

... A'r offeiriaid a aethant i mewn, gefn y nos, (fel arferasei,) a'i gwragedd, a'i plant, ac a ... fwytta y cwbl.

... A'r boreu y brenin a gododd yn foreu iawn, ... Daniel gyd ag ef.

... A'r brenin a ddywedodd, a ydyw y selau yn ... Daniel? ac yntau a atebodd, y maent yn gyfan, ô frenin.

... A chyn gydymmed ac yr agorasid y drws, y brenin a edrychodd tua'r bwrdd, ac a lefodd yn uchel: mawr wyt ti ô Bel, ac nid oes dim twyll ... thi.

... Yna Daniel a chwarddodd, ac a ddaliodd y brenin rhag myned i mewn, ac a ddywedodd, gwel y llawr, ac edrych ôl traed pwy yw y rhain.

... A'r brenin a ddywedodd, mi a welaf ôl traed ... a gwragedd, a phlant; ac yna y digiodd y brenin.

... Ac a ddaliodd yr offeiriaid, a'i gwragedd, a'i plant, y rhai o ddangosasant iddo y dryssen dirgel, yr hai yr oeddynt yn myned i mewn, i fwytta'r pethau oedd ar y bwrdd.

... A'r brenin a'i lladdodd hwynt, ac a roes Bel a'r law Daniel, yr hwn a'i dinistriodd ef a'i ...

... 23 ¶ Yr oedd hefyd ddraig fawr yna, a'r Babiloniaid a'i haddolent hi. ¶ Rhaid chwanegu y rhif hwn, Am y Ddraig.

24 A'r brenin a ddywedodd wrth Ddaniel: a ddywedi di mai efydd yw hon? Wele hi yn fyw, ac yn bwytta, ac yn yfed, ni elli di ddywedyd nad yw hon Ddduw byw, am hynny addola hi.

25 A dywedodd Daniel, myfi a addolaf yr Arglwydd fy Nuw: canys efe yw'r Duw byw.

26 Eithr rhydi ô frenin, rôd i mi genniad a mi a laddaf y ddraig hon, heb na chleddyf na ffon, a'r brenin a ddywedodd, yr ydwyf yn rhoddi it ti genniad.

27 Yna y cymmerth Daniel byg, a gwer, a bkw, ac a'i beiodd ynghyd, ac a wnaeth dammeidiau o honynt: ac a'i rhoes yn safn y ddraig, a'r ddraig a dorrodd ar ei thraws, ac efe a ddywedodd: wele'r pethau yr ydych chwi yn eu haddoli. ¶ Daniel

28 Ac fe ddigwyddodd i'r Babiloniaid, pan glywsant hynny, ddirfawr lidio, a throi yn erbyn y brenin, gan ddywedyd, y brenin a aeth yn Iddew: Bel a dderfrywiedd efe, a'r ddraig a laddodd, ac a roes yr offeiriaid i fa wlaeth.

29 Ac wedi en dysod at y brenin, y dywedasant rôd i ni Ddaniel: onis rhoi, ni a'th ddifethwn di a'th dy.

30 Pan welodd y brenin eu bôd hwy yn dair iawn arno: yna y gorfu iddo, o'i anfodd, roi Daniel iddynt. ¶ Dan. 6.16.

31 A bwythau a'i bwriasant ef i fian y llewod, lle y bu efe chwe diwrnod.

32 Ac yn y ffau yr oedd saith o lewod, i'r rhai y rhoid beunydd ddau gorph a dwy ddafad, y rhai y pryd hynny ni rofid iddynt; fel y gallent lyngcu Daniel. ¶ Gallai wn.

33 A Habacuc y Prophwyd oedd yn Iudea, 34 efe a ferwasei sew, ac a friwasei fara mewn cawg, ac oedd yn myned iw ddwyn i'r maes i'r ...

34 Ac angel yr Arglwydd a ddywedodd wrth Habacuc, dwg y cinio sydd gennit hyd yn Babilon, i Ddaniel, yr hwn sydd yn ffau y llewod.

35 A Habacuc a ddywedodd, Arglwydd, ni welais i Babilon erioed: ac ni wn i pa le y mae yr ffau. ¶ Ezec. 8.3

36 Yna Angel yr Arglwydd a'i cymmerth ef erbyn ei goryn, ac wedi iddo ei ddwyn erbyn gwallt ei ben, a'i dodes ef yn Babilon, oddiar y ffau drwy nerth ei yspryd ef.

37 A Habacuc a lefodd, gan ddywedyd, Daniel, Daniel, cymmer y cinio a anfonodd Duw i ti. ¶ 2 Brenin. 20.5

38 Yna y dywedodd Daniel, ti a feddyliaist am danaf ô Ddduw, ac ni adewaist mewn gwall y rhai a'th geisiant, ac a'th garant.

39 Felly Daniel a gyfododd i fynu, ac a fwyttaodd: ac Angel yr Arglwydd a ddodes Habacuc yn ebrwydd yn ei le ei hun.

40 A'r brenin aeth y seithfed dydd i alaru am Ddaniel, a phan ddaeth at y ffau, efe a edrychodd i mewn, ac wele yr oedd Daniel yn eistedd.

41 Yna y llefodd y brenin a llef uchel, ac a ddywedodd, Mawr wyt ti ô Arglwydd Ddduw Daniel, ac nid oes arall ond tydi. ¶ Hob. 2.20. Esay. 44.

42 * Ac efe a'i tynnodd ef allan o'r ffau, ac a finriodd y rhai oedd aches o'i ddifetha ef i'r ffau, a hwy lyngcwyd yn y fan, o flaen ei lygaid ef.

¶ GWEDDI MANASSES BRENIN IVDA, pan oeddid yn ei ddal ef yn garcharor yn BABYLON.

OH Arglwydd, holl-allnog Ddaw ein tadau, Abraham, Isaac, ac Iacob, a'i cyfiawn hiliogaeth hwynt: yr hwn a wnaethoft nefoedd a daiar, a'i gwychder oll: yr hwn a rwymaift y môr â gair dy orchymmyn: yr hwn a gaeaift y dyfnder, ac a'i feliaift â'th ofnadwy, a gogoneddus: yr hwn y mae pob peth yn ei ofni, ac yn crynu rhag wyneb dy nerth: Oblegit ni ellir arcs mawredd dy ogoniant, na dioddef digter dy fygwth yn erbyn pechaduriaid. Eithr trugaredd dy addewid ti fydd anfeidrol, ac anchwiliadwy: oblegit tydi fydd Arglwydd goruchaf, daionus, ymarhous, mawr ei drugaredd hefyd; ac edifeiriol am ¶ ddrwg dyn. Tydi ô Arglwydd, yn ôl amlder dy ddaioni, a addewaift edifeirwch a maddeuant i'r rhai a bechasant i'th erbyn, ac yn amlder dy dofturiaeth a ordeiniaift edifeirwch i bechaduriaid er iechydwriaeth. Am hynny tydi ô Arglwydd Ddaw y rhai cyfiawn, ni osodaist edifeirwch i'r rhai cyfiawn, i Abraham, Isaac, ac Iacob, y rhai ni phechasant i'th erbyn, ond ti a osodaist edifeirwch er fy mwyn i bechadur. Mi i bechais yn fwy na'r rhifedi tywod y môr, fy anwireddau a amlhasant, ô Arglwydd, fy anwireddau a amlhasant, ac nid wyfi deilwng i edrych, ac i weled yrhder y nefoedd, o herwydd amlder fy anwireddau. Mi ¶ Rhid wyf a grymmais i lawr gan rwymau haiarn, fel na allwyf godi fy mhen, ſ ac allaf chwaith gymmeryd fy anadl, am gyfrgi o honof dy lid ti, a gwrththue yr hyn ſydd ddrwg yn dy olwg: dy ewyllys a'r gwneuthum, a'th orchymmyniou ni's cedwais: gosodais i fynu fieiladdra, ac amlheais ganweddau. Ac yr awron yr y'm wyfi yn plygu glin fy nghalon, gan ddymuno daioni gennitt: pechais ô Arglwydd, pechais, ac yr ydwyf yn cydnabod fy anwireddau. Am hynny yr ydwyfi yn deiſyf, gan attolwg itt, maddeu i mi ô Arglwydd, maddeu i mi, ac na ddifetha fi ynghyd â'm hanwireddau, ac na chadw ddrwg i mi t gan ddigio byth wrthyf: ac na ddamnia fi i genlod y ddaiar: canys tydi ſydd Ddaw, yma meddaf i'r edifeiriol: ac ynof fi y dangoſi dy holl ddaioni: oblegid ti a'm hachubi, yr hyn ydwyf anheilwng, yn ôl dy fawr drugaredd. Am hynny i'th foliannaf di bôb amſer, holl ddyddiau fy meioes: oblegit y mae holl nerthoedd y nefoedd yn dy foliannu di, ac i ti y mae y gogoniant, yn oes oeſoedd. Amen.

¶ LLYFR CYNTAF Y MACCABEAID.

PEN. I.

14 Antiochus yn rhoi cennad i'ſoſol i fynu erbyn y Cenhedloedd yn Ierusalem, 22 ac yn ei hyspeilio hi, 41 Deiml oedd yndi. 57 ac yn gosod i fynu yndi ſfigidiaeth a surbaish, 63 ac yn ſlaen y rhai a ewyllysiai ar eu plant.

DIgwyddodd wedi i Alexander y Macedoniad, mab Phillip, fyned allan o wlâd Chethim, a llaidd Darius brenin y Perſiaid a'r Mediaid, a cheyrnaſu yn ei le ef, ſel y ceyrnaſaſei o'r blaen yn Groec,

2 Efe a ofododd ryfeloedd lawer, ac a enillodd ddinaſoedd cedyrn, ac a laddodd frenhinoedd y ddaiar,

3 Ac a dramwyodd hyd eithaſoedd y ddaiar, ac a ddûg anrhaith oddi ar lawer o genhedloedd, a'r ddaiar oedd yn ſlonydd ger ei fron ef, ac am hynny efe a gaſlodd ac a ddercheſwyd, ac a falchiodd.

4 Ac wedi iddo ef gaſclu lla cadarn iawn, efe a lywodraethodd ar wledydd, a chenhedloedd, a theyrnaſoedd, ac a'i gwnaeth hwy yn dreth-

5 Ac wedi hyn, efe a glafychodd, ac a wybu

6 Am hynny efe a alwodd am ei waſanaethwyr,

7 Felly Alexander a deyrnaſodd ddeuddeng mlynedd, ac a fu farw.

8 A'i dywyſogion ef a lywodraethaſant, bôb yn yn ei le.

9 A hwy oll a ddaſsant gorcyn ar ei farw wedi ei farw ef; a'i meibion ar ei ôl, lawer o flynyddoedd: a drygau a amlhaodd ar y ddaiar.

10 Ac o honynt hwy y daeth y gwreiddyn pechadurus Antiochus Epiphanes, mab Antiochus y brenin, yr hwn a fuaſei yn wyſi yn Rhufain, ac efe a deyrnaſodd yn y deuddegfed flwyddyn ar bymthec ar hugain a chant o frenhiniaeth y Groeg-wyr.

11 Yn y dyddiau hyney dyniou amvir a aethant allan o Iſrael, a'a hudaſant lawer gan ddywedyd, awn a gwnawn ammod â'r cenhedloedd ſy o'n hamgylch, canys er pan i'n gwahanedd oddi wrthynt hwy, ni a gawſom lawer o ddryg-fyd.

12 A'r ymadrodd hwn oedd dda yn eu golwg hwy.

13 A rhai o'r bobl a fuant mor bured, ac yr aethant at y brenin, ac efe a roddes iddynt hwy awdurdod i wneuthur defodau y Cenhedloedd.

14 A hwy a adeiladaſant ſyſol yn Ierusalem, yn ôl arfer y Cenhedloedd.

15 A

...hwy a wnaethant addienwaediad iddynt ei hun, ac a gilasant oddi wrth y cyfammod sanc-
...d a wnaeth iddynt hwy ymgyfuno â'r Cen-
...dl, hwy a fymuesant i wneuthur drwg.

...Ac wedi ficcrhau y deyrnas o flaen Antio-
...chus a sfwrisdodd deyrnasu ar yr Aipht, tel y
...ai deyrnasu ar ddwy deyrnas.

...Ac efe a aeth i mewn i'r Aipht â thort fawr,
...â cherbydau, ag Elephannod, â gwŷr meirch, ac a
...ag fawr.

...Ac a ddechreuodd rysela yn erbyn Ptole-
...mi brenin yr Aipht, a Ptolemens a ofnodd o
...blegid ei olwg ef, ac a ffodd, a llawer a fyrthasant
...n archolledig.

...A hwy a enillasant y dinasoedd amddiffynnad-
...wy yn nhir yr Aipht, ac *Antiochus* a gymmerodd
...ysilŷr Aipht.

...Ac Antiochus a ddychwelodd wedi iddo
...ro yr Aipht, yn y drydedd flwyddyn a deugain a
...hant: ac a aeth i fyny yn erbyn Israel a Ierusa-
...lem â thyrfa fawr.

...Ac efe a aeth i mewn yn falch i'r Cyssegr, ac
...ymerodd ymmaith yr allor aur, a'r canhwyll-
...en [oedd yn dal ŷ goleuad, a'holl offer ei,
...A bwrdd [yshewa] gosod, a'r cawgiau, a'r dy-
...ai arllwyan aur, a'r llen, a'r coronau, a'r tŵ-
...au aur oedd ar y tu wynebu'r Demi, ac efe a dyn-
...odd yr aur oddi arnynt hwy oll.

...Ac efe a gymmerodd yr arian, a'r aur, a'r lle-
...estri gwerthfawr, ac a gymmerodd y trysforau cu-
...dd[ion], yrhai a gafodd efe.

...Ac wedi iddo gymeryd y cwbl, efe a aeth ym-
...aith i'w wlad ei hun, ac a wnaethei laddfa fawr,
...ac a dywedasei yn falch tros ben.

...Am hynny y bu galar mawr yn mhlith yr Is-
...raeliaid yn mhobman o'r ei ddynt hwy.

...Canys y rywysogion a'r henuriaid a gochenei-
...dd[asant], y merwinion a'r gwŷr ieuainge a leiasant,
...ac hwych y gwraggedd a gyfnewidiwyd.

...Pob priodasferch a gymmerodd alar, a'r bon
...yn eistedd yn yr ystafell briodas oedd mewn
...alar.

...A'r wlâd a gynhyrfodd o herwydd ei thrigo-
...ion, a holl dŷ Iacob a wisgasfid â gwarth.

...Wedi dwy flynedd lawn y brenin a ddanfo-
...nodd y tywysog oedd yn derbyn ydeyrnged, i ddin-
...istrio Iuda, yr hwn a ddaeth i Ierusalem â thyrfa
...awr.

...Ac efe a ddywedodd wrthynt, hwy eu hen
...ddiwedd yn dŵyllo dros, a hwy a'i credasant, efe, ac
...a'r nithredd a'r ddinas yn ddisymmwth, ac a'i
...tawsidd hi â phla mawr, ac a ddefnywiodd law-
...r o bobl o Israel.

...Ac a gymmerodd yspail y ddinas, ac a'i llos-
...odd â thân, ac a ddefnywiodd ei thai hi, a'i
...muriau oddi amgylch.

...A hwy a gaethiwasanfy gwraged a'r plant, ac
...eddfeddianogasant yr anifeiliaid.

...Yna yr adeiladasant ddinas Dafydd â mur
...awr, ac â thyrau cedyrn, ac a'i gwnaethant
...yn ddinas iddynt eu hun.

...A'r lle bu hyn, hwy a osodasant y genhedl bi-
...adrus yno sef y dynion annedwydd, a hwy a gyn-
...hesasant yndd hi.

...A hwy a gladdasant iddi arfau a bwyd, ac
...wedi iddynt hwy gasclu yspail Ierusalem ynghyd
...a'i gosodasant, a llawer o honynt a gwympasant
...ac a laddwyd.

...Canys yr oedd yn gynlliwnfa yn erbyn y cyssegr
...am yn wythmynedwr-blin i Israel bob amser.

...Ac hwy a lyngallasant y lle Cuctaidd.

38 A thrigollion Ierusalem a ffoesant o'i plegit hwy, a'r dref oedd yn berfwylfa i ddieithreaid, ac oedd yn ffromaidd iw meibion ei hun, a'i phlant ei hun a'i gadawsant hi.

39 Ei Chyssegr hi a wnaethid yn anghyfannedd fel y diffaethwch, ei gwyliau hi a drowyd yn alar, ei Sabbothau yn wradwydd, ei hanrhydedd yn ddirmyg.

40 Fely buasei ei pharch hi, felly yr oedd ei hammarch hi, a'i hardderchowgrwydd a droesei yn alar.

41 A'r brenin a scrifennodd at ei holl deyrnas am fod o bawb yn yn bobl;

42 Ac ymadel o bob dŷn â'i gyfreithiau ei hun a'r holl genhedloedd a dderbyniasant orthymun yn y brenin.

43 A llawer o Israel a gyttunasant â'i grefydd ef, ac a aberthasant i eulynnod, ac a halogasant y Sabboth.

44 Canys y brenin a ddanfonasei lythyrau gyd â chenadon i Ierusalem, ac i ddinasoedd Iuda, a'r iddynt fyned ar ôl deddfau [dieithr y wlad,

45 A gwahardd poeth offrymmau, a bwyd naf- } *Dieithr-*
frwm, a dioddefiwm, yn y Cyssegr; a halogi y Sab- *yriaid.*
bothau, a'r gwyliau;

46 A defwyno y Cyssegr a'r bobl fanctaidd;

47 Adeiladu allorau, a llwyni, a themlau eulyn-
nod, ac aberthu ei gig môch, ac anifeiliaid aflan,

48 A gadel eu meibion yn ddienwaededic, a gwneuthur eu henenilion yn ffiaidd â phob aflendid a halogrwydd,

49 Fely gallyngent hwy y gyfraith tros gof, ac y cyfnewidient yr holl ddeddfau.

50 A'r hwn ni wnelei yn ôl gorchymmyn y brenin, y byddai raid iddo farw,

51 Efe a scrifennodd at ei holl deyrnas yn ôl yr holl eiriau hyn, ac a wnaeth wiliadwŷr ar yr holl bobl, gan orchymmyn i ddinasoedd Iuda aberthu o ddinas i ddinas.

52 Am hynny llawer o'r bobl a ymgasclasant atcynt hwy, fel pwy bynnacq adai fel'r Gyfraith; a hwy a wnaethant ddrwg yn y wlad;

53 A hwy a'i gwnaethant i Israel lechu mewn Heoedd caddiedic, *fel yn yr holl lechfan.* } *Israelsant lechu mewn dieithr-*

54 A'r pymthegfed dydd o'r mis Caslew yn y bummed flwyddyn a deugain a chant, hwy a osodasant y ffieidd-beth anhaithlâr yr allor; ac o fewn dinasoedd Iuda addi amgylch, hwy a adeiladasant allorau eulynnod:

55 Ac a rogl-darthasant ym mynfa'r tai, ac yn yr heolydd:

56 Ac a rwygasant lyfrau yn Gyfraith, y rhai a gawsant hwy, ac a'i llosgasant â thân.

57 A pha le bynnac y cawsid llyfr y cyfammod gyd â neb, neu o's cydsyniai neb â'r Gyfraith, a'r } *Gorchymmyn y brenin*
deddfau wrth orchymmyn y brenin.

58 Wrth eu stryde chwy a wnaent felly i'r Israe- } *Israel.*
liaid a geid bob mis yn y dinasoedd.

59 A'r pumed *dydd* ar hugain o'r mis, wrth aberthu ar allor yr eulynnod, yr hon oedd ar allor Duw;

60 O Hwy a laddasant rai gwraggedd wrth yn-
Antiochus, yr hai a barasei enwedu ar
61 Ac a grogasant y plant bychain wrth
fan hwy, ac a ysbeilasfant eu tai, a'r
y rhai a wnaeth efe i'r un fant hwy.

62 Er hynny llawer yn Israel a roesant eu bryd
gwbl, ac a y ymfurthasant yn ddiynt ei
taent bethau aflan;

63 A hwy a ddewisasant farw, rhag ymhalogi â bwydydd, a rhag halogi o honynt hwy y cyfammod sanctaidd: a hwy a ddienyddiasfant farwolaeth;

64 A bu ddigofaint mawr iawn ar Israel.

PEN. II.

6 Mattathias yn cwyno cyflwr Ierusalem: 24 Yn lladd Iudew a abberthodd i enlynnod yn ei mysc ef, a chenhad y brenhin hefyd: 34 Gosod arno ef a'i bobl ar y Sabbath, a hwythau heb wrthwynebu. 50 Mattathias yn marw ac yn addyscu ei feibion, 66 ac yn gwneuthur Iudas Maccabeus en brawd hwy, yn ben.

YN yr amser oedd hynny, Mattathias mab Ioan, fab Simeon, offeiriad o bilioga eth Ioarib, a gododd i fynu o Ierusalem ac a breswyliodd ym Modin:

2 Ac iddo ef yr oedd pum mab, Ioannan, yr hwn a elwid ‖ Caddis.

3 Simon yr hwn a elwid Thassi.

4 Iudas yr hwn a elwid Maccabeus.

5 Eleazar yr hwn a elwid ‖ Abaron, a Ionathan, yr hwn a elwid Apphus.

6 Pan welodd efe y cabledd a wnaethid o fewn Iuda, a Ierusalem,

7 Efe a ddywedodd, gwae fi fy ngeni i weled cystudd fy mhobl, a chystudd y ddinas sanctaidd, a'm bôd yn trigo ynn, pan roddwyd hi yn llaw y gelynion, a'r Cyssegr yn llaw dieithraid.

8 Ei theml a wnaethpwyd fel gwr heb ogoniant.

9 Ei llestri parchedig hi a dducpwyd ymmaith i gaethiwed, ei phlant bychain hi a ladded yn yr heolydd, a'i gwyr ieuainge hi a chleddyf y gelyn.

10 Pa genedl fydd a'r ni chafodd ran o'i theyrnas hi, ac ni ymaflodd yn ei hyspail hi?

11 Ducpwyd ymmaith ei holl harddwch hi: gwnaeth-pwyd hi yn forwyn gaeth o wraig rydd.

12 Canys wele, ein Cyssegr, a'n harddwch, a'n gogoniant, a anrheithiwyd, a'r Cenhedloedd a'i halogasant hwy.

13 Iba beth y byddwn fyw yn hwy nâ hyn?

14 A Mattathias a'i feibion a rwygasant eu dillad, ac a ymwisgasant mewn llain sach, ac a alarasant yn ddirfawr.

15 Yna gwenidogion y brenin, y rhai a gymmellent y bobl i Apostasi, a ddaethant i ddinas Modin, iw gyrru hwy i aberthu.

16 Llawer o Israel a ddaethant attynt hwy, Mattathias hefyd a'i feibion a gasclwyd ynghyd.

17 A gwenidogion y brenin a attebasant, ac a lefarasant wrth Mattathias, gan ddywedyd, tywysog, a pharchedig, a mawr wyt ti yn y ddinas hon, a chadarn o feibion, ac o frodyr.

18 Gan hynny tyred yn gyntaf yr awron, a gwna orchymmyn y brenin, fel y gwnaeth yr holl genhedloedd, a gwŷr Iuda, a'r rhai a adawed yn Ierusalem, felly ti a gei fod a'th dylwyth ym mhlith cyfeillion y brenin, a thydi a'th feibion a anrhydeddir, ag arian, ac ag aur, ac â rhoddion lawer.

19 A Mattathias a attebodd, ac a ddywedodd â llef eryd vchel, pe gwrandawei yr holl Genhedloedd, a'r sy tan lywodraeth y brenin arno ef, ac ymade o bawb allan o grefydd eu hemaifiad, a chytuno â'i orchymmyn ef:

20 Etto myfi, a'm meibion, a'm brodyr a rodiwn ynghyfammod ein tadau.

21 ‖ Duw a drugarhao wrthym, rhag gadel o honom y Gyfraith a'r deddfau. ‖ Gal 1. 6 atto Duw ini adel &c.

22 Ni wrandawn ni ar eiriau y brenin i wyro oddiwrth ein gwasanaeth, tu a'r llaw ddehaunen'r llaw aswy.

23 Pan beidiodd efe â dywedyd y geiriau hyn, rhyw Iddew a ddaeth yn en gwydd hwy i aberthu ar yr allor, ym Modin, yn ôl gorchymmyn y brenin.

24 Pan welodd Mattathias hyn, efe a wynfydodd, a'i arennau a grynasant, ac ni feirodd ymattal rhag ddangos ei lid yn ôl barn, ac a redodd, ac a'i lladdodd ef ar yr allor.

25 Ac efe a laddodd yr amser hwnnw wasnaeth-wr y brenin, yr hwn oedd yn en cymmell hwy i aberthu, ac a ddestrywiodd yr allor.

26 Ac * efe a ddâg zêl tuag at Gyfraith Ddnw, * 1 Mac. 2. 54. fel y gwnaeth Phineas i Zambri fab Salom.

27 A Mattathias a lefodd yn y ddinas â llef vchel gan ddywedyd, pwy bynnag fy'n dwyn zêl i'r Gyfraith, ac sy 'n cadw y cyfammod, canlyned fi.

28 Ac efe a'i feibion a ffoesant i'r mynyddoedd, ac a adawsant beth bynnac oedd ganddynt yn y ddinas.

29 Yna llawer, y rhai oedd yn ceisio cyfiawnder a barn, a ddaethant i wared i'r anialwch hwnnw, i aros yno?

30 Hwyptwy, a'i meibion, a'i gwragedd, a'i haniseiliaid, canys ‖ llawer o ddrwg a ddaethei i dynnyut hwy.

31 A mynegwyd i wŷr y brenin, ac i'r lluoedd, y rhai oedd yn Ierusalem yn-ninas Dafydd, fyned o wŷr a dorrasei orchymmyn y brenin, i wared i lochesau yn yr anialwch.

32 A llawer a erlidiodd ar eu hôl hwy, ac a'i goddiwedasant hwy, ac a swrsyllasant yn eu herbyn hwy, ac a osodasant ryfel yn eu herbyn hwy, ar y dydd Sabboth.

33 Ac a ddywedasant wrthynt hwy; digon yw hyn a wnaethoch, deuwch allan, a gwnewch yn ôl gorchymmyn y brenin, a chwi a gewch eich hoedl.

34 A hwy a ddywedasant, ni ddeuwn ni allan, ac ni wnawn ni orchymmyn y brenin i halogi y dydd Sabboth.

35 Am hynny hwy a brysurasant i ryfel yn eu herbyn hwynt.

36 Ond nid attebasant iddynt hwy, ac ni thasasant garreg attynt hwy, ac ni chaesasant hwy y llochesau, gan ddywedyd,

37 Ni a ddioddefwn farwolaeth oll yn ein diniweidrwydd, y nef a'r ddaear a dystiolaetha trosom ni, eich bod chwi yn ein difetha heb sarn.

38 Felly hwy a godasant yn eu herbyn hwy mewn rhyfel, ar y dydd Sabboth; a hwy a'i gwragedd, a'i plant, a'i haniseiliaid, a fuant feirw hyd fil ‖ o ddynion.

39 Pan wybu Mattathias a'i gyfeillion hynny, hwy a alarasant am danynt hwy 'n ddirfawr.

40 Yna 'r naill a ddywedodd wrth y llall, os gwnawn ni oll, fel y gwnaeth ein brodyr, ac ni ymladdwn ni yn erbyn y cenedloedd am ein hene oes a'n deddfau, hwy a'n llwyr ddifethant ni yr awr hon ar frŷs oddi er y ddaiar.

41 A hwy a gymmersant gyngor y diwrnod hwnnw, gan ddywedyd, Pwy bynnac a ddelo i'n herbyn ni i ryfela ar y dydd Sabboth, ni a ymladdwn yn ei erbyn ef, rhac ein meirw oll, fel y bu feirw ein brodyr yn y llochesau.

42 Yna cynnalleidfa o'r Asideaid a ymgasclasant attynt hwy, y *rhai oedd* wŷr cryfion o Israel, *ac* pwy bynnac oedd yn ewyllysgar yn ymrodi i'r Gyfraith.

43 A phawb ar oedd yn ffoi rhag erlid a ymgynnullasant â hwy, ac a fuant yn gadernid iddynt hwy.

44 A hwy a gasclasant fu o wŷr, ac a laddasant y pechaduriaid yn eu dig, a'r gwŷr anuedfol yn eu llidiowgrwydd, a'r llaill a ffoesant at y Cenhedloedd am help.

45 Yna Mattathias a'i gyfeillion a drawmwyasant o amgylch, ac a ddestrywiasant yr allorau.

46 A

a thrwy nerth hwyla enwaedasant ar y plant
anwybodig, cymmaint ac a gawsant hwy o fewn
Israel.

b Ac a erlidiasant y dynion beilchion: a'r
nerth hwn a lwyddodd yn eu dwylo hwynt.

c A hwy a waredasant y Gyfraith o law y Cen-
hedloedd, ac o law y brenhinoedd, ac ni ‖ roesant
i gyfeir. i'r pechadur.

d A phan oeddodd dyddiau Mattathias i farw,
dywedodd wrth ei feibion, balchder ac ar-
rogiad a gawsant gryfder yr awron, ac amser
dirwy a dig llidiog.

e Gan hynny fy meibion, dygwch Zêl yr awron
dros Gyfraith, a rhoddwch eich hoedl tros gyfam-
od eich tadau.

f Cofiwch weithredoedd ein tadau, y rhai a
wnethant hwy yn eu ‖ hamseroedd, felly chwi a
dderbyniwch fawr barch, ac enw tragywyddol.

g Oni chaed Abraham yn ffyddlon mewn pro-
fedigaeth, a hynny a gyfriwyd iddo ef yn gyf-
iawnder?

h Ioseph yn amser ei gyfyngder a gadwodd
orchymmyn, ac a wnaethpwyd yn arglwydd ar
yr Aipht.

i Phinees ein tâd, wrth ddwyn Zel, a gafodd
gyttuno am offeiriadaeth dragywyddol.

k Iosua am gyflawni gair Dduw a wnaeth-
pwyd yn farn-wr ar Israel.

l Caleb am dyſtiolaethu ger bron y gynnu-
lleidfa a gafodd etifeddiaeth o'r tîr.

m Dafydd yn ei drugaredd a etifeddodd or-
sedfainge y deyrnas dragywyddol.

n Elias wrth ddwyn Zêl i'r Gyfraith a gym-
merwyd i fyny i'r nefoedd.

o Ananias, Azarias, a Misael, am iddynt gredu,
a achubwyd o'r tân.

p Daniel yn ei wiriondeb a waredwyd oddi
wrth safnau y llewod.

q Ac felly ystyriwch yn mhob oes, pwy bynnac
sydd yn gobeithio ynddo ef, ni orchfygir ef.

r Am hynny nac ofnwch rhac geiriau gŵr pe-
chadurus: canys ei ogoniant ef *a fydd* yn dom a
phryfed.

s Heddyw efe a ddyrchefir, ac yforu ni bydd
efe gael, canys trodd iw bridd, a darfu am ei
amcanion.

t Gan hynny fy meibion, chwmmerwch galon-
nau, ac ymwrolwch yn-mhlaid y Gyfraith, canys
dodi a gewch barch oddi wrthi hi.

u Ac wele Simon eich brawd, mi a wn mai
ŵr cynghorus yw efe, gwrandewch arno ef bob
amser, efe a fydd yn dâd i chwi.

v Ac am Iudas Maccabæus, yr oedd efe yn gryf,
yn nerthol o'i ieuengtid, bydded efe gapten i
chwi: arfderiniwch ryfel y bobloedd.

w Felly y dygwch attoch bawb a'r ŷ yn cadw
y Gyfraith, a dielwch gam eich pobl.

x Telwch hyd adref i'r Cenhedloedd, a gwili-
ch ar orchymmyion y Gyfraith.

y Yna efe a'i bendithiodd hwy, ac efe a rodd-
odd iddi hymnfaid.

z Ac efe a fu farw yn y chweched flwyddyn a
deugain a chant, a'i feibion a'i cladasant ef ym
medd ei hynafiaid ym Modin, a holl Israel a alara-
sant amdano ef â galar mawr.

PEN. III.

1 *Gynhyder ac enw Iudas Maccabæus.* 10 *Y*
maent yn gorchfygu galluoedd Samaria a Syria.
y Gwistfon yn danfon gallu mawr yn ei erbyn
a'i 49 *Iuſtef yr eiddo yn ymrvi i ymryſoldio, a'i*
gadarn 58 *a'i cyſſuro hwy.*

YNa Iudas, yr hwn a elwid Maccabæus, ci fab
ef, a gododdi fynu yn ei le ef.

2 A'i holl frodyr a'i cymmorthwyſant ef, a phawb
a'r a lynasei wrth ei dâd ef, a hwy a ymladdasant
ryfel Israel yn llawen.

3 Felly efe a helaethodd barch ei bobl, ac a wis-
coda ddwyfronneg felcawr, ac a ymwregyſodd â'i
arfau rhyfel, ac a osododd ryfeloedd, ac a amdde-
ffynnodd y gwerſyll â'r cleddyf.

4 Ac yr oedd efe yn debyg i lew yn ei weithre-
doedd, ac fel cenau llew yn rhuo am ei ſyſclyfaeth.

5 Ac efe a erlidiodd y rhai drwg, gan chwilio
am danynt, ac a loſcodd y rhai oedd yn cythryblu ei
bobl ef.

6 A'r rhai drwg a giliasant rhag ei ofn ef, a
phawb a'r oedd yn gwneuthur drygioni a gyd-
trallodwyd, am fod iechydwriaeth yn llwyddo yn
ei law ef.

7 Ac efe a wnaeth i lawer o frenhinoedd ofidio,
ac a lawenychodd Iacob â'i weithredoedd, ac y
mae ei gofiadwriaeth ef yn fendigedig yn drago-
wyddol.

8 Ac efe a dramwyodd trwy ddinaſoedd Iuda,
ac a deſtrywiodd y rhai annuwiol allan oddi yno,
ac a dröddi heibio ddigofaint oddi wrth Is-
rael:

9 A'i enw ef a gerddodd hyd eithaſoedd y ddai-
ar, ac efe a ‖ gaſclodd y rhai oedd ar ddarfod [*Dan. 7. 9.*
am danynt. *Rev. 20. 11.*

10 Yna Apolonius a gaſclodd y Cenhedloedd yng-
hŷſd, a llu mawr o Samaria, i ryſela yn erbyn Is-
rael.

11 Pan wybu Iudas, efe a aeth iw gyfarfod ef, ac
a'i tarawodd ef, ac a'i lladdodd ef: a llawer a
ſyrthiaſant yn archolledig, a'r llaill a ffoeſant.

12 Ac efe a gymmerodd eu hyſpail hwy, a Iudas
a gymmerodd gleddyf Apolonius, ac a ymladdodd
ag ef ei holl ddyddiau.

13 Pan glywodd Seron tywyſog llu Syria, gaſclu
o Iudas dyrfa a chymulleidfa o ſyddfolaid, i fyned
i ryſel gyd ag ef,

14 Efe a ddywedodd, myſia enillaf enw i mi fy
hun, ac a gaf barch yn y deyrnas, ac a ryfelaf yn
erbyn Iudas, gyd ag ef, a'r rhai ſy yn diyſtyru
gorchymmyn y brenin.

15 Ac efe a ymrôdd i ddyfod i fynu, a chyd ag ef
y daeth llu erſyl o rai annuwiol i fynu iw gym-
morth ef, ac i wneuthur dial ar feibion Israel.

16 Pan neſſaodd efe yn gyfagos i riw Bethoron,
Iudas a aeth allan iw gyfarfod ef â thorf fe-
chan.

17 A phan welſant hwy y llu yn dyfod iw cyfar-
fod, hwy a ddywedaſant wrth Iudas: pa fodd y
gallwn ni, a ninnau yn ychydig, ymladd yn erbyn
lliaws cymmeint, *a chyn* gryfed yr ydym ni *heſyd*
yn barod i ddiffygio, heb ſwyd heddyw.

18 A Iudas a ddywedodd, hawdd ydyw cau
llawer yn nwylo ychydig, *ac nid* oes rageiriaeth *a 1. Sam.*
ger bron *Duw* nef, rhwng achub â llawer, nen ag *14. 6.*
ychydig. *2. cron.*
14. 11.

19 Canys nid yn lliawſogrwydd y llu y mae
buddugoliaeth y ryfel, ond o'r nef y mae cadernid. *b Yn erbyn.*

20 Maent hwy yn dyfod ‖ attom ni mewn mawr *Yn erbyn.*
drahaus cham-wedd, i'n difetha ni, a'n gwragedd, *Yn erbyn.*
a'n plant, ac i'n hyſpeilio.

21 Ond nyni ydym yn ymladd am ein heniees *Yn erbyn.*
a'n cyfreithiau. *Yn erbyn.*

22 A *Duw* a'i dryllia hwy ger ein bron ni: gan
hynny nac ofnwch chwi rhagddynt hwy.

23 A phan beidiodd efe â dywedyd, efe a neidi-
odd yn ddiſymmwth arnynt hwy: a felly y di-
ſechwyd Seron a'i werſyll o'i flaen.

Vva 24 A hwy

24 A hwy a'i herlidiasant hwy ar hyd goriwared Bethoron, hyd y gwastadedd, ac ynoy lladdwyd ynghylch wyth o gant wŷr o honynt hwy, a'i lleill a ffoesant i wlad y Philistiad.

25 Yna dŷn ladas a'i brodyr, ac arswyd mawr a ddechreuodd fyrthio ar y Cenhedloedd o'i hamgylchiawy.

26 A'i enw ef a gyrhaeddodd hyd at y brenin, a phobpeth a'i hymgeisiryfeloedd Iudas.

27 A phan glybu Antiochus y brenin y geiriau hyn, ef a ddigiodd yn llidiog, ac a ddanfonodd allan, ac a gasclodd holl fyddinoedd ei deyrnas, llû cryf iawn.

28 Ac efe a gorodd ei drysor-dŷ, ac a roddes gyflogau iw lnoedd tros flwyddyn, ac a orchymynnodd yddynt hwy fod yn barod tros flwyddyn, pa brŷd bynnag y byddei raid iddo wrthynt hwy.

29 Odd pan welodd efe yr arian o'i drysorau yn pallu, a'r rhai oedd yn casclu teyrn-ged y wlad yn anaml, o blegit yr anglydtundeb, a'r a flwydd a wnaethei efe yn y wlad, wrth dynnu ymmaith y cyfeithriau a fuasei er y dyddiau cynt a:

30 Yna efe a ofnodd rhag na byddei ganddo ddigon, a i atteb yn-wrth nen ddwywaith y draul, a'r rhoddion a roddasei efe o'r blaen â llaw hâlaeth; canys efe a fuasei helaethach na'r brenhinoedd o'r blaen mewn haelioni.

31 Am hynny yr oedd efe mewn cyfyngder meddwl, ond efe a gymmerodd gyngor i fyned i Persia, i gymmeryd teyrn-ged y gwledydd, ac i gasclu llawer o arian.

32 Am hynny efe a adawodd Lysias, gŵr anrhydeddus, ac o genedl y brenin, ar fatterion y brenin, o'r tu hôn EuPhrates hyd derfynau yr Aipht.

33 Ac i ddwyn Antiochus ei fab ef i fynu, hyd oni ddychwelei efe.

34 Ac efe a roddes iddo ef hanner y lluoedd, a'r Elephantiaid, ac a roes orchymynion iddo ef am bob peth a'r a ewyllysiei ef ei wneuthŷr, ac ynghylch y rhai oedd yn trigo yn Iuda, ac yn Ierusalem,

35 I ddanfon llu yn eu herbyn hwy, i ddestrywio, ac i ddiwreiddio nerth Israel, a gweddill Ierusalem, ac i dynnu ymmaith eu coffadwriaeth hwy o'r lle hwnnw.

36 Ac i osod dynion dieithr i drigo yn eu holl derfynau hwy, ac i gyfrannu eu gwlad hwy wrth goel-brennau.

37 A'r brenin a gymmerodd hanner y lluoedd, y rhai a weddillasid, ac a gychwynnodd o Antioch, dinas ei deyrnas ef, yn eistedfed flwyddyn a deugain a chant, ac efe a aeth tros yr afon Euphrates, ac a dramwyodd trwy'r gwledydd uchaf.

38 A Lysias a ddewisodd Ptolomeus fab Dorymenes, a Nicanor, a Gorgias, gŵyr galluoc, a chyfeillion y brenin:

39 Ac efe a ddanfonodd ddeugain mil o wŷr arfaid gyd a hwy, a seith-mil o wŷr meirch, i fyned i wlad Iuda, iw destrywio hi yn ôl gorchymyn y brenin.

40 A hwy a gwychwynasant â'i holl lu, ac a ddaethant, ac a wersyllasant yn gyfagos i Emmaus, ar y tir gwastad.

41 Pan glybu marchnad-wŷr y wlad sôn am dano hwy a gymmerasant arian, a llawer iawn o aur, a gwesanaethion, ac a ddaethant i'r gwersyll, i hwn meibion Israel yn gaethion, a llu o Syria ac o wlad y Philistiaid a ddaeth atynt hwy.

42 Pan welodd Iudas a'i brodyr fod dryganu yn amlhau, a gwersyllu o'r llueedd o fewn eu terfynau hwy; (a hwy a wyddent eiriau'r brenin, y rhai a archymynnasei efe i wneuthur dinistr a phen am y bobl.)

43 Yna'r naill a ddywedodd wrth y llall, gosodwn ein pobl drachefn allan o orthrymder, ac ymladdwn tros ein pobl a'r Cyssegr.

44 A'r gynnulleidfa a ymgasclodd i fod yn barod i ryfela, ac i weddio, ac i ofyn trugaredd a thosturi.

45 Canys anghyfannedd oedd Ierusalem fel anialwch, nid oedd neb o'i phlant hi yn myned i mewn, nac yn dyfod allan; a'r Cyssegr oedd wedi ei sathru, a meibion alltudion yn cadw'r castell: lletŷ oedd hi i'r Cenhedloedd, a'r hyfrydwch a dynnasid ymmaith oddi wrth Iacob, a'r bibell a'r delyn a beidiasent.

46 A'r Israeliaid a ymgasclasant ynghyd, ac a ddaethant i Maspah, gyferbyn a Ierusalem, canys y lle o'r blaen i Israel i weddio oedd ym Maspha.

47 A hwy a ymprydiasant y diwrnod hwnnw, ac a wiscasant liain sach, ac a fwriasant ludw ar eu pennau, ac a rwygasant eu dillad:

48 Ac a ledasant lyfrau'r Gyfraith, lam y rhai yr oedd y Cenhedloedd yn chwilio, i argraphu lluniau eu delwau ynddynt;

49 Ac a ddygasant ddillad yr Offeiriaid, a'r blaen-ffrwythau, a'r degymmau, ac a gyscrasant y Nazareaid, y rhai a gyflawnasent eu dyddiau.

50 Ac a lefasant â llef uchel tu a'r nef, gan ddywedyd, pa beth a wnawn ni i'r rhai hyn? ac i ba le y dygwn ni hwy ymmaith?

51 Dy gyssegr di a sathred, ac a halogwyd, a'th Offeiriaid di sy mewn galar, a gostyngiad.

52 Ac wele'r Cenhedloedd a ymgasclasant yn ein herbyn ni i'n destrywio ni: ti a wyddost pa bethau y maent hwy yn eu bwriadu yn ein herbyn.

53 Pa fodd y gallwn ni sefyll yn eu hwynebhwy, oddieithr i ti ein cynnorthwyo ni?

54 Yna hwy a ganasant ag udcyn, ac a weddiasant â llef uchel.

55 Yna Iudas a osododd gaptenniaid ar y bobl, captenniaid ar fil, ar gant, ar ddec a deugain, ar ugain.

56 Ac efe a ddywedodd wrth y rhai oedd yn adeiladu teiau, ac a ddyweddiasid â gwragedd, ac oeddynt yn plannu gwin-llannoedd, a'r rhai ofnus, am ddychwelyd o bob yn ŵr dŷ yn ôl y Gyfraith.

57 A'r llu a symmudodd, ac a wersyllodd o'r tu dehen i Emmaus.

58 A Iudas a ddywedodd, ymwregyswch, a byddwch wŷr gwrol, a byddwch barod i ymladd yfory a'r Cenhedloedd hyn a ymgasclasant yn ein herbyn ni, i'n destrywio ni a'n Cyssegr.

59 Canys gwell i ni seirw yn y rhyfel, ni gweled drygfyd ein cenedl a'n Cyssegr.

60 Ond fel y byddo ewyllys Duw yn y nef, felly gwneled.

PEN. IIII.

6 Judas yn diddymmu diebeit, 24 a galw Gorgias, 27 ac yn anrheithio eu pebyll, 34 ac yn gorchfygu Lysias: 45 ac yn synnu i lawer yr allor a halogasai'r Cenhedloedd, ac yn addiadu yn newydd, 60 ac yn gwneuthur canu o newydd i Sion.

YNa Gorgias a gymmerodd hanner mil o wŷr traed, a mil o wŷr meirch detholedig, ac a osododd allan o'r gwersyll liw nôs,

a fel

y gallei ese ruthro i werssyll yr Iddewon
hwy yn ddisymmwth: a milwyr y castell
i arswyddo ef ar y ffordd.
Pan glybu Iudas, ese a aeth allan ei hun, a'r
gallineg gyd ag ef, i daro llu y brenin, yr
yn Emmaus,
Tra fyddei y llu oedd etto wedi ymdaru oddi
werssyll.
A Gorgias a ddaeth i werssyll Iudas liw nos,
canfod ese neb, oud ese a'i ceisiodd hwy yn
ddedoedd, ac a ddywedodd, y maent hwy yn
wrthym ni.
Ond gyd a'i dyddhau hi, Iudas a ymddangos-
mewn maes, a chatr mil o wŷr, oud nid oedd
hwy i na llurigau na chleddyfau, fel yr
ewisent.
Pan welsant hwy werssyll y Cenhedloedd yn
nodi ei wisco mewn llurigau, a'r gwŷr
ch yn eu amgylchu hwynt, a'r rhai hynny wedi
ddu i cyfeth.
Yna Iudas a ddywedodd wrth y gwŷr nedd
ig rhoi ofnoch eu llaoſogrwydd hwy, ac nac
ch rn chatlar hwy.
Cofiwch fel yr achubwyd ein henafiaid ni yn
ch, pan ei liodd Pharao hwy a llu.
Felly yr awron, gadewch i ni lefain yn a'r
dd arglwydd a dragarhau ese wrthym ni, ac a go-
dd ammod ein hynafiaid, ac a darfyllia ete y
werssyll hwn o flaen ein hwyneb ni heddyw;
Fel y gwypo yr holl Genhedloedd fod yn yn
ed, ae yn achub Israel.
Yna y dieithriaid a gedaſsant eu golwg i
, ac ai canfuant hwy yn dyfod ar eu cyfer
Ac a ddaethant allan o'r gwerssyll i ryfela:
ddasoedd fod a Iudas a ganaſsant odcytn.
A hwy a daraw ſsant ynghyd, a'r Cenhedloedd
cnofiasid ac a ffoeſsant yr maes gwaſtad.
Ac holl rai olaf a laddwyd a'r cleddyf: a
hwy yr herlidiaſsant hwy hyd Gazera, a hyd at
ddau Idumea, ac Azotus a Iamnia: ac ynghylch
ant o honynt hwy a laddwyd.
Iudas a'r llu a daychwelodd yr herlid
hwy.
Ac ese a ddywedodd wrth y bobl, na ſyddwch
anllon i'r ysbail, oblegit y mae rhyfel yn ein
Oblegit y mae Gorgias a'i lu yn y mynydd
agos attom ni. yna ſefwch yn awr yn erbyn ein
ion, a gorchfygwch hwy, ac wedi hynny cym-
erwch yr ysbail yn ddiofn.
Pan oedd Iudas etto yn dywedyd hyn, rhan
hwy a welid yn edrych allan o'r mynydd.
Pan welsant hwn o'r Iddewon eu llu hwynt
ai, a'i bod yn llofci y gwerssyll (canys y
ag, yr hwn a welid, a ddangosodd yr hyn a
wneithid.)
Pan welſant y pethau hyn, hwy a ofnaſsant yn
dirfawr: a phan welſant hwy lu Iudas yn y maes,
yn barod i ymladd,
Hwy a ffoeſsant oll i wlad y dieithriaid.
A Iudas a dſychwelodd i gymmeryd yſpail
werssyll, a hwy a gaſsant lawer o aur ac arian,
dillad a ſidanglas, a phorphor y mor, a chyfoeth
mawr.
Felly hwy a aethant adref, ac a ganaſsant
ſau diolch, ac a fendithiaſsant Duw nef, am
d fod ese yn ddaionus, a'i dragaredd yn drag-
wydd.
Ac felly Iſrael a gaſsodd ymwared mawr y
ddiwrnod hwnnw.
A'r Cenhedloedd oll a'r a ddiangaſsei, a
ddaethant, ac a ddywedaſsant i Lyſias bob peth a
ddigwyddaſsei.
A Lyſias oedd yn gŵilydd gauddo, ac a
ddigalonnodd, am na ddigwyddaſsei y cyfryw be-
thau i Iſrael ac a lynnaſsei ese, ac am na wnaethid
y cyfryw bethau ac a orchymynaſsei y brenin.
A'r ſlwyddyn nesaf ar ol hyn, Lyſias a gaſel-
odd dri vgain mil o wŷr trawsdewisedig a phum-
mil o wŷr meirch, iw gorchfygu hwynt.
A hwy a ddaethant i Idumæa, ac a werssyllia-
ſant yn Beth-ſura, lle y daeth Iudas yn eu herbyn
hwy a deng mil o wŷr.
A phan welodd ese y llu mawr-gryf, ese a
wnaeth ei weddi, ac a dywedodd, Bendigedig
wyt ti o Achubwr Iſrael, yr hwn a gollyngaſt
ruthr y cadarn trwy law Dafydd dy was, ac a ro-
ddaiſt werssyll i * dieithriaid yn llaw Ionathan
fab Saul, ac arwainydd ei arfau ef.
Cae y llu hwn yn llaw dy bobl Iſrael, a chy-
wilyddiet hwy yn eu lliawſogrwydd a'i gwŷr
meirch.
Gwna iddynt hwy ofni, a thawdd ymmalth
hyfder eu cadernid hwynt a chrynant wrth eu di-
nyſtr.
Tan hwy i lawr a chleddyf y rhai ſy yn dy
garu di: a'r ſawl oll a adwaenant dy enw, clodfo-
rant di a hymnau.
Yna hwy a daraw ſsant ynghyd, ac fe a ladd-
wyd ynghylch pum-mil o wŷr o lu Lyſias oet eu
bron hwy y lladdwyd hwynt.
Pan welodd Lyſias yrru ei lu ar ffo, a gwr-
oldeb yr rhai oedd gyda Iudas yn barod, yr heddynt
hwy yn barod, pa yn bynnag, ai yn byw, ai yn farw
ſel gwŷr, ese a aeth i Antiochia, ac a gaſclodd
ryſelwyr dieithr i ac wedi gwneuthur ei lu yn
ſwy nag y buaſei, a feddyliodd ddyfod trachefn i
Iudea.
Yna y dywedodd Iudas a'i frodyr, wele,
gorchfygwyd ein gelynion, awn i fyny i lanhau ac
i adnewyddu y Cyſegr.
Wrth hyn yr holl lu a ymgynnullodd, a hwy a
aethant i fyny i fynydd Sion.
A phan welſant hwy y Cyſegr wedi ei an-
rheithio, yr allor wedi ei halogi, y dorau wedi eu
llosci, a'r mân-goyd yn tyfu yn y cynteddau, fel
mewn coed, neu ar yn o'r mynyddoedd, a ſtafell-
oedd yr Offeiriaid wedi eu rhwygo i lawr.
Hwy a rwygaſant eu dillad, ac a alara-
ſant a galar mawr, ac a ſyrtiaſant ludw ar eu
pennau;
Ac a ſyrthiaſant i lawr ar eu hwynebau, ac a
wnaethant ſwn mawr ag ydcytn, ac a udaſaſant
tu a'r nef.
Yna Iudas a osododd wŷr i ymladd yn erbyn
y rhai oedd yn y castell, hyd oni ddarſyddei iddo
ef lanhau'r Cyſegr.
Ac ese a ddewiſodd Offeiriaid diargyoedd, a
rhai oedd ewyllyſgar i'r Gyfraith;
A hwy a lanhaſant y Cyſegr, ac a dowgaſant
allan y cerric halogedic i le anan.
A chan ſod allor y poeth offrymmau wedi ei
halogi, hwy a ymgynghoraſsan octh a wnaent
iddi hi.
Felly hwy a feddyliaſsant mai goreu oedd ei
thynnu hi i lawr, rhag iddi hi fod yn gywil-
ydd iddynt hwy, canys y Cenhedloedd a'i ha-
gaſent hi: am hynny hwy a dynnaſsant yr allor i
lawr,
Ac a oſodaſsant y cerric ar fynydd y tŷ mewn
lle cyſaddas, hyd oni ddelei proffwyd i fynegi pe
beth a wnaid a hwynt.
A hwy a gymmeraſsant gerric cyfan yn ôl y
Vu 3 Gyfraith,

* 1. Sam. 17. 50. 51. | Philiſtiaid.
* 1. Sam. 14. 13, 14.

| Deut. * Exod. 20. 25. deut. 27. 5 Joſu. 8. 31.

Gyfraith, ac a adeiladasant allor newydd, yn ôl dull y gyntaf:

48 Ac a wnaethant y Cyssegr i fynu, a'r pethau o fewn y ‖ tŷ, ac a sancteiddiasant y cynteddau;

‖ Deml.

49 Ac a wnaethant lestri sanctaidd newydd, ac a ddygasant y canhwyllbren, ac allor y poeth-offrymmau, a'r arogl-aberthau, a'r bwrdd, i mewn i'r Deml.

50 A hwy a loscasant aroglau ar yr allor, ac a oleuasant y canhwyllau oedd yn y canhwyllbren, i oleuo yn y Deml.

51 A hwy a osodasant y bara ar y bwrdd, ac a ledasant y lleni, ac a orphenasant yr holl waith a ddechrenasent ei wneuthur.

52 Ac ar y pummed dydd ar hugain o'r nawfed mis (yr hwn a elwir mis Casleu) yn yr wythfed flwyddyn a deugain a chant, hwy a godasant yn foreu i fynu.

53 Ac a aberthasant yn ôl y Gyfraith, ar allor newydd y poeth offrymmau, yr hon a wnaethent hwy.

54 Ar gyfeuse i'r amser a'r diwrnod yr halogasei y Cenhedloedd hi, yn vuiawn, y gosoded hi i fynu o newydd, â chaniadau, â thelynau, â phibau, ac â symbalau.

55 A'r holl bobl a syrthiasant ar eu hwynebau, gan addoli a diolch i *Ddaw* y nef, yr hwn a'i llwyddasei hwy.

56 Ac felly hwy a gadwasant gyssegriad yr allor ‖ wyth niwrnod, gan offrymmu poeth-offrymman ac aberthau aberthau ‖ iechydwriaeth a moliant, mewn llawenydd.

‖ Hedd.

57 A hwy a harddasant dalcen y Deml â choronau o aur, ac â tharianau, ac a'i adnewyddasant y pyrth a'r stafelloedd, ac a osodasant ddrysau arnynt hwy.

‖ Gyssegrasant.

58 Ac yr oedd llawenydd mawr ym-mhlith y bobl, am ddial gwradwydd y Cenhedloedd ymmaith.

59 Felly Judas a'i frodyr, a holl gynnulleidfa Israel a ordeiniodd gadw dyddiau cyssegriad yr allor yn eu hamseuau, yn vchel-wyl bob blwyddyn gros wyth niwrnod, gan ddechreu y pummed dydd ar hugain o'r mis Casleu, trwy orfoledd a llawenydd.

60 Ac ar yr un amser, hwy a adeiladasant fynydd Sion i fynu â chaeau vchel, ac â thyrau cedyrn oddi amgylch, rhag dyfod o'r Cenhedloedd a'i fathru ef i lawr, fel y gwnaethent o'r blaen.

61 A hwy a osodasant yndo gryfdwr iw gadw ef, ac a gadarnhasant Beth-sura iw gadw ef, fel y cai yr bobl amddeffynfa yn erbyn Idumæa.

PEN. V.

3 Judas yn lâdd meibion Dau, Bean, ac Ammon. 17 Dausen Simon i Galilea. 15 Gwroldeth Judas yn Galaad. 51 Y mae efe yn distrywio Ephron, am nacccau iddo gael myned trwyddi. 56 Lladd Rawel a'r lynaid ymlaen a'i gelynion yn absen Judas.

DIgwyddodd hefyd pan glybu y Cenhedloedd oddi amgylch ddarfod adeiladu yr allor, ac adnewyddu yr Cyssegr, fel y bnasent o'r blaen, yna digio yn ddiesmwr a wnaethant.

2 Am hynny hwy a ymgynghorasant i ddestrywio cenedl Iacob, yr hon oedd yn eu plith hwy, ac a ddechreuasant ladd ac erlid y bobl.

‖ Arabeit-ine, neu Arabaten-ine, neu Arabath-enni.

3 Yna Judas a ymladdodd yn erbyn plant Esau yn Idumæa, yn ‖ Arabathane, am eu bod yn gwarchae ar Israel: ac efe a'i tarawodd â phla mawr, ac a'i darostyngodd, ac a ddug eu hysbail hwynt.

4 Efe a gofiodd hefyd faint ac anfyddlonedd plant ‖ Bean, fel yr oeddynt hwy'n rhwyd, ac yn rhwystr i'r bobl, ac yn eu cyalltwyn hwy yn yr ffyrdd.

‖ Gi.

5 Am hynny efe a'i canodd hwy mewn tyran, ac a wersyllodd yn eu herbyn, ac a'i destrywiodd hwy yn llwyr, ac a loscodd eu tyran hwy, a phawb a'r oedd ynddynt.

6 Wedi hynny efe a aeth trosodd ar blant Ammon, ac a gafodd yno lu cadarn, a llawer o bobl, gyd â Thimotheus eu capten hwynt.

7 Ac efe a ymladdodd â hwynt mewn llawer o ryfeloedd, a hwy a ddestrywied o'i flaen ef, ac efe a'i tarawodd hwynt.

8 Ac wedi iddo ennill Iazar, a'r trefydd oedd yn perthyn iddi hi, efe a ddychwelodd i Judæa.

9 Yna y Cenhedloedd yn Galaad a ymgasclasant yn erbyn yr Israeliaid, y rhai oedd o fewn eu tefynau hwy, iw lladd hwy: a'r oedd hwy a ffoesant i gastell Dathema;

10 Ac a anfonasant lythyrau at Judas a'i frodyr gan ddywedyd, y Cenhedloedd, y rhai sy o'n hamgylch ni, a ymgasclasant yn ein herbyn ni, i'n destrywio ni.

11 Ac yr awron y maent hwy yn ymbaratoi i ddyfod, ac i amgylchu'r castell, lle y ffoesom ni: a Thimotheus ydyw capten eu llu hwy.

12 Tyred ynawr gan hynny, a gwared ni o'u llaw o'i dwylo hwy, canys llawer o honom ni a laddwyd eusys.

13 A'n holl frodyr, y rhai oedd yn llesceid Tobie, a laddwyd, eu gwragedd hefyd a'u plant a ddygasant hwy ymmaith yn gaethion, a'i di a ddygasant, ac a laddasant yno ynghylch mil o wyr.

14 Pan oedd y llythyrau hyn ecto yn eu darllen, wele, cenadon craill a ddaeth o Galilea, wedi rhwygo eu dillad, y rhai a fynegasant yn ôl y geiriau hyn,

15 Ac a ddywedasant, ymgasclodd y rhai sy o Ptolemais, a Thyrus, a Sidon, a holl Galilea y Cenhedloedd, yn ein herbyn ni, i'n destrywio ni.

16 Pan glybu Judas a'r bobl hyn ymma, cymmerasant fawr a ymgasclodd i ymgynghori pa beth a wnaent hwy iw brodyr oedd mewn gorthrymder, ac a rhyfel yn eu herbyn.

17 A Judas a ddywedodd wrth Simonei frawd, dewis allan wyr, a dos i achub dy frodyr yn Galilea, ac myfi a'm brawd Ionathan a awn i ylâd Galaad.

18 Ac efe a adawodd Ioseph fab Zacharias, ac Azarias, yn gapteniaid ar y bobl, a gweddill y llu yn Judæa, iw chadw hi.

19 Ac efe y orchymynnodd iddynt hwy gan ddywedyd, Ilywodraethwch y bobl ymma, a mogelwch osod rhyfel yn erbyn y Cenhedloedd, hyd oni ddychwelom ni.

20 Ac fe toddwyd teir-mil o wyr Simon, i fynd i Galilea, ac wyth-mil o wyr Judas, yn erbyn gwlâd Galaad.

21 Yna Simon a aeth i Galilea, ac a darawodd ar y Cenhedloedd, mewn llawer o ryfeloedd, ac a'i gorchfygodd hwy.

22 Ac efe a'i canlynodd hwy hyd byrth Ptolemais, ac ynghylch teir-mil o wyr o'r Cenhedloedd a laddwyd: ac efe a gymmerodd eu hysbail hwy:

23 Ac a ddygodd yr Israeliaid ymmaith, y rhai oedd yn garcharorion yn Galilea, ac yn Arbattis, a'i gwragedd, a'i plant, a chymmaint ac a feddent, ac a'i dygodd hwy i Judea, â llawenydd mawr.

24 A Judas Maccabæus, a'i frawd Ionathan, a aethant tros Iordonen, ac a aethant daith tridiau yn yr anialwch;

Lley oyfarſnant hwy â'r Nabathiaid, a hwy a ddeuthant attynt yn heddycholl, ac a ſynegaſant iddynt hwy bob peth a ddigwyddaſei iw brodyr yn yngwlâd Galaad?

46 Ac felly canaſid llawer o honynt hwy yn | Boſra, y Boſor, Alima, | Chaſcor, Maceda, a Charnaim (dinaſoedd cryfion a mawrion ydyw y rhai hyn oll.)

47 A'i bod wedi cau arnynt yn y lleill o ddinaſoedd gwlad Galaad, [a'i bod hwy wedi bwriadu dyfod eu llu yn erbyn yr ymddeffynſaodd iw dal hwy, aci'w diſetha oll yn yr vn dydd.

48 Ac ar hyn Iudas a'i lu a drôdd ar frys, ar hyd ffordd yr anialwch tu â | Boſor, ac a ennillodd y dinas, ac a laddodd yr holl rai gwr-rywiaid yr cleddyf, ac a gymmerodd eu holl yſpail hwy, ac a loſcodd y ddinas â thân.

49 Ac efe a ſymmudodd oddi yno liw nos, ac a daeth tua'r caſtell.

50 A phan oedd hi yn foreu ddydd, hwy a godaſant eu golwg i fyny, ac wele lu anifeiriol o bobl yn dwyn yſcalion, ac offer-rhyfel i fynu i amdi y caſtell, | ac yr oeddynt wedi goſod arnynt hwy.

51 Pan welodd Iudas ddechreu o'r rhyfel, a bod gorſedd y ddinas yn dechreu tua 'r nef gan vdgyrn, a lleſ ychel;

52 Efe a ddywedodd wrth ei lu, ymleddwch heddyw tros eich brodyr.

53 Ac efe a ddaeth o'r tu ôl iddynt, mewn tair bydin: a hwy a gamſaint yr vdcyrn, ac a lefaſant ynghŷd â gweddi.

54 Pan welodd lu gwerſyll Timotheus mai Maccabeus oedd yno, hwy a ffoeſaint rhagddo ef, ond ei ar'i erlynodd hwy â lladdfa fawr, ac ynghylch mil o'r a ladded a honynt hwy y diwrnod hwnw.

55 Yna Iudas a drôdd tua Maſpha, ac a oſodd arno, ac a'i hennillodd hi, ac a laddodd bôb gwryw yddi, ac a gymmerodd ei hyſpail hi, ac a'i loſcodd hî â thân.

56 Ac ôſt a aeth oddi yno ac a ennillodd Caſphon, Maged, Boſor, a'r dinaſoedd eraill yn Galaad.

57 Wedi hyn Timotheus, a gaſcloddIuarall, a werſyllodd o flaen Raphon, o'r tu draw i'r afon.

58 A Iudas a anfonodd i ſpio 'r gwerſyll, a hwy a ddygaſant air iddo, gan ddywedyd; y cenhedloedd ſy o'u hamgylch ni wedi ymgaſclu atto ei, yn llu lluoſog iawn.

59 Ac efe a gyſlogodd yr Arabiaid iw cymmorth hwy, a hwy a werſyllaſant o'r tu draw i'r afon, ac a ymuno yn barod i ddyfod, ac i ymladd â thi ya Iudas a aeth i gyfarfod â hwynt.

60 A Thimotheus a ddywedodd wrth gapteiniaid ei lu, pan ddelo Iudas a'i lu yn agos at yr afon, os daw efe trofodd yn gyntaf attom ni, ni allwn a ei wrthwynebu ef, o blegit efe a fydd trêch nâ ni o lawer.

61 Ond os arſwydia efe ddyfod trofodd, a gwerſyllu o'r tu draw i'r afon, nyni a awn trofodd atto ac nyni a fyddwn gryfach nag ef.

62 Ond pan neſſaedd Iudas at yr afon, efe a ſtodedd ſcrifennyddion y bobl ynglan yr afon, ac a orchymynodd iddynt hwy, gan ddywedyd, na ddarwch i vn dŷn aros yn y gwerſyll, ond deued pawb i'r rhyfel.

63 Ac efe a aeth trofodd yn gyntaf attynt hwy, a'i holl bobl ar ei ôl a'r holl genhedloedd a orchfyged ger ei fron ef, a hwy a daflaſant eu harfau ymmaith, ac a ffoeſant i'r demi oedd yn Carnaim.

64 A Iudas a ennillodd y ddinas, ac a loſcodd y demi a phawb ar oedd ynddi hi; felly y gorchfyged Carnaim, ac ni allodd hi wrthwynebu Iudas.

65 A Iudas a gaſclodd yr holl Iſraeliaid oedd yngwlâd Galaad, o'r lleiaf hyd y mwyaf, a'i gwragedd hwy, a'i plant, a'i mûd, llû mawr iawn, i ddyfod i wlâd Iudea.

66 A hwy a ddaethant i Ephron (yr hon oedd ddinas fawr gadarn iawn, ar y ffordd yr elent hwy:) nid oedd fodd iddynt hwy fyned heb ei llaw hi, nac ar y llaw ddehau, nac ar y llaw aſliwy, ond myned trwy ei chanol hi oedd raid iddynt.

67 Yna gwŷr y ddinas a'i caeſaint hwynt allan ac a gaeſaſant y pyrth â cherric.

68 A Iudas a dſanfonodd attynt hwy â geiriau heddychol, gan ddywedyd, gedwch i ni fyned trwy eich gwlâd chwi, ſel y gallom fyned i'n gwlâd ein hun, ac ni chaiff neb wneuthur i chwi ddrwg, nid awn ni trwodd ond ar draed: ond ni fynent hwy agoryd iddo efe.

69 Am hynny Iudas a orchymynodd gyhoeddi trwy y llu, ar i bôb yn werſyllu yn y ſan yr ydoedd efe.

70 Ac felly gwŷr y llu a werſyllaſant, ac a ryfelaſant yn erbyn y ddinas yr holl ddiwrnod hwnnw, a'r holl noſon honno, a'r ddinas a roddwyd yn ei law ef.

71 Ac efe a laddodd yr holl rhai gwr-rywiaid a min y cleddyf, ac a ddiwreiddiodd y ddinas, ac a gymmerodd ei hyſpail hi, ac a dramwyodd trwy 'r ddinas, ar draws yrhai a laddaſoid.

72 Yna hwy a aethant tros yr Iorddonen, i'r gwaſtadedd mawr ſydd o flaen Bethſan.

73 A Iudas oedd yn caſcln ynghŷd y rhai * oll, ac yn | cynghorei y bobl rhyd yr holl ffordd, hyd oni ddaeth efe i wlâd Iudea.

74 A hwy a aethant i fynu i ſynydd Sion mewn gorfoledd, a llawenydd, ac a offrymmaſant | boeth offrymmau, am na laddaſid neb o honynt hwy, oni ddychwelaſant mewn heddwch.

75 Ac yn y dyddiau hynny, y rhai yr oedd Iudas a Ionathan yngwlâd Galaad, a Simon eu brawd hwy yngwlâd Galilea o flaen Ptolemais,

76 Yna Ioſeph mâb Zacharias, ac Azarias, capteiniaid y llu, a glywſant y gweithredoedd arddercbawg, a'r rhyfeloedd a wnaethent hwy.

77 A hwythau a ddywedaſant, gedwch i ninnau hefyd ennill enw i ni, a myned i ymladd yn erbyn y cenhedloedd ſy o'u hamgylch.

78 A hwy a roddaſant orchymmyn i'r rhai oedd yn y llu oedd gyd â hwynt, ac a aethant tu a Itmnia.

79 Yna Gorgias a'i wŷr a ddaeth allan o'r ddinas i | ymladd yn eu herbyn hwy.

80 Ond Ioſeph, ac Azarias a yrrwyd i ſoi, ac a ymlidiwyd hyd derfynau Iudea, a dwy fil o wŷr o bobl Iſrael a lladdwyd y diwrnod hwnnw.

81 Fel hyn y bu colled fawr ym-mhlith pobl Iſrael, am na wrandawſent hwy ar Iudas a'i frodyr, eithr meddwl gwneuthur rhyw wroliaeth.

82 Hefyd nid oeddynt hwy o hâd y gwŷr hynny y rhoddaſid ar eu dwylaw achubIſrael.

83 Ond y gwr Iudas a'i frodyr a ogoneddid yn fawr ger bron holl Iſrael a'r holl genhedloedd, pa le bynnac y clywid eu henw hwy.

84 A'r bobl a ymgaſclei attynt hwy i ŷſparch gwell iddynt.

85 Wedi hynny Iudas a'i frodyr a aethant allan, ac a ryfelaſant yn y wlâd ſy yn gorwedd tu â'r dehau, yn erbyn meibion Eſau, ac yno efe a oreſcynnodd

* Num. 10.25.

| Oedd yn dyfod yn ôl.

| Cyſſurio neu ddiddanu, neu annog.

| Offrymmau bêdd Joſ. Am. 12,13.

| Gyfar- | fod â hwynt mewn rhyfel.

oreſcynnodd Hebron a'i pentrefydd, ac a dynnodd i
‖ Threſ. lawr ei chaſtell hi, a'i thyrau hi a lloſcodd efe
oddi amgylch.

66 Yna efe a ymadawodd i fyned i wlâd y
‖ Philiſtiaid. Philiſtiaid, ac a aeth trwy Samaria.

67 Ar yr vn amſer y lladdwyd *rhai o* Offeiriaid, y dinaſoedd, y rhai oedd yn ewyllyſio gwneuthur gwrolaeth, am fyned o honynt i yuliadd heb gyngor.

68 A phan ddaeth Iudas i Azotus yngwlad y
‖ Philiſtiaid. Philiſtiaid, efe a dderſtrywiodd eu hallorau hwy, ac a loſcodd en delwau cerfiedig hwy, ac a gymmerodd yſpail y dinaſoedd, ac a ddychwelodd i wlâd Iudæa.

PEN. VI.

8 Antiochus yn marw: 22 ac yn cyſoddef mai dan y tâm a wnaeth hâs efe i Ierusalem y ponnir ef. 26 Iudas yn gwrthſaf i'r rhai oedd yn y tŵr yn Ierusalem. 28 Hwythau yn cael gan Antiochus ſemangyf. ddyfod i Iudea. 51 Yntau yn gwarchae ar Sion. 60 ac yn brâdychu ag Iſrael: 62 ac er hynny yn bwrw'i lawr yderaſ Sion.

AC Antiochus y brenin a dramwyodd trwy'r gwledydd vchaf, ac a glybu fod Elimais o fewn Perſia yn ddinas enwog iawn am olud, am arian ac aur;

2 A bod cemi gyſoethog iawn ynddi, hi; a gwiſgoedd aur, a llurigan, a thariannau, y rhai a adawſei Alexander mab Philip brenin Macedonia yno, yr hwn a deyrnaſei yn gyntaf yn nyſe y Groeg-wŷr.

3 Am hynny efe a ddaeth, ac a geiſiodd ennill y ddinas, a'i hyſpeilio hi, ond ni allei efe, oblegid cael o'r dinaſyddion wybod y peth.

4 A hwy a godaſant yn erbyn ef i ryfel, yn ele aflwyddi a ca ymadawodd oddi yno mewn triſtwch mawr, ac a ddychwelodd i Babilon.

5 Hefyd rhyw vn a ddaeth, aca fynegodd iddo ef yn Perſia, ymlid ymmaith y llnoedd a aethei i wlâd Iudæa.

6 Ac ſel yr athei Dyfiat â llu cadarnyn gyntaf, ac yr ymlidieſid ef o'i blaen hwyaf y ac ſel yr aethent hwy yn gryſach o tan arfau a llu, ac yſpail lawer, y rhai a ddygaſent hwy oddi ar y lluoedd a dorraſent hwy ymmaith:

7 Ac ſel y cynnaſent hwy â lawer yſſeidd beth a oſodaſei efe ar yr allor, yn Ierusalem, ac yr amgylchaſent hwy'r Cyſſegr â chaerau vchel, ſel o gynt ef, a Bethſura ei ddinas ef hefyd.

8 Pan glybu y brenin y geiriau hyn, ſe ſynnodd arno, ac a gynhyrfodd yn dirfawr: am hyny efe a orweddodd ar ei wely, ac a ſyrthiodd mewn clefyd oddi wrth y triſtwch hwnnw, am cwbl am na ddigwyddaſei iddo ef ſel yr oedd efe yn diſgwyl.

9 Ac efe a arhoddd yno lawer o ddyddiau, canys ei driſtwch ef oedd fwy fwy, ac efe a wnaeth gytraſ y byddeiſe farw.

10 Am hynny efe a ddanfonodd am ei holl gareiddion, ac a ddywedodd wrthynt hwy, mae'r cyſtu wedi ymadel â'm llygaid, ac ſe leſtaodd fy nghalon o wir ofal:

11 Ac mi a ddywedais yn fy nghalon, i ba draſlodd y deuthym, ac ym-mha ſofnadd o drymder yr ydwyf yr awron, lle'r oeddwn i o'r blaen yn hael, ac yn gariadus yn fy awdurdod.

12 Ac yr awron yr ydwyſ yn cofio'r drwg a wnaethym i yn Ierusalem, ſel y dygais i ymmaith yr holl lestri aur, ac arian oedd yndd hi, ac ſel y danfonais i ddeſtrywio trigolion Iudea, yn ddiachos.

13 Myſi a wn mai am hynny y daeth y drygau hyn arnaf, ac wele darfu am danaf ſi trwy alaeth mawr, mewn gwlâd ddieithr.

14 Yna efe a alwodd am Philip, yn o'i gareiddion, ac a'i goſododd efe yn llywodraeth-wr ar a holl deyrnas,

15 Ac a roddes iddo ef ei goron, a'i ſantell, a'i fodrwy, ſel y gallei efe gymmeryd Antiochus ei fab efe atto, a'i ddwyn ef i fyny i deyrnaſu.

16 Ac Antiochus y brenin a fu farw yno, yn ychmawſed flwyddyn a deugain a chant.

17 Pan wybu Lyſias farw o'r brenin, efe a oſodd odd i deyrnaſu yn ei le ef Antiochus ei fab ef, yn hwn a ddygaſei efe i fyny yn ianange, ac a'i gal wodd ef Eupator.

18 A'r rhai oedd yn y caſtell yn Ierusalem a gadwaſant yr Iſraeliaid i mewn o amgylch y Cyſtegr, ac a geiſiaſant en dangu hwy yn waſtadol, a chadarnhau'r Cenedloedd.

19 Am hynny y llwyiadodd Iudas en deſtrywio hwy, ac efe a gaſcloddd yr holl bobl ynghyd, ac hamgylchynu hwy.

20 Eſlly hwy a ddaethant ynghyd, ac a'i hamgylchynaſant hwy yn y ddeuned flwyddyn a deugain a chant; ac efe a wnaeth lebedd i'r tâl-wŷr i ſefyll, a rhyfeloffer graill.

21 Er hynny rhai o'r rhai yr oeddid yn en hamgylchu, a aethant allan, a rhai o wŷr annuwiol Iſrael a ymaſant wrthynt hwy.

22 Ac a aethant at y brenin, ac a ddywedaſant, pa hŷd y byddei di heb wnethur cyſiedigaeth a dinleddi ar ein brodyr ni?

23 Yr oeddym ni yn ſodlon i waſanaethu dy dâd ti, i rodio ſel y dywedei efe, ac i ufyddhau i'w orchymynion ef.

24 Am hynny ein pobl a ymddi eithaſant ddi wrthym ni, a pha le bynnag y cawſant hwy neb o honom ni, hwy a'i lladdaſant; a hwy a yſpeiliaſant ein etifeddiaeth ni.

25 Ac nid eſtynnaſant hwy eu dwylo yn unig yn erbyn ni, ond yn erbyn lein holl gyffiniau.

26 Ac wele, y maent hwy wedi gwarſyllo heddyw yn erbyn y caſtell ſydd yn Ierusalem, i'w oreſtyn ef, a hwy a gadarnhaſant y Cyſtegr, a Bethſura.

27 Ac oddi eithr i ei atbnb en blaen hwy yn ſuan, hwy a wnant bethau mwy ni: rhaid ſel nny gellych di eu rheoli hwynt.

28 Pan glybu'r brenin hynny, efe a ddigiodd, ac a gaſolodd ei holl gareiddion ynghyd, capteiniaid ei lu, a'r rhai oedd ar ei wŷr meirch el.

29 Yna y daeth atto ef o deiwerth freshhoedd graill, ac o ynyſoedd y môr, fu ar gyfog.

30 A rhifedi ei lu ef oeddgha-mil o wŷr traed, ac wgeinmil o wŷr meirch, a deuddec ar hugain o elephantiaid wedi eu dyſcu i ryfela.

31 Y rhai hyn a ddaethant trwy Idumea, ac a werſyllaſant yn erbyn Bethſura, y ac a ryfelaſant tros lawer o ddyddiau, ac a oſodaſant allan lawer o ryfel: eſtt yn ei herbyn hi; ond [illegible] a ddaethant allan, aun loſcaſant y rhai oedd thân, ac a ymladdaſant fel gwŷr.

32 Yna Iudas a ymadawodd oddi wrth caſtell, ac a werſyllodd yn Bathzacharias, gyferbyn a gwerſyllfa brenin.

33 A'r brenin a gyfododd yn foreu iawn, ac a ddygodd y llu ar ruthr tua Bathzacharias, ac a ymmunodd i ryfela, ac a gabodd udcyrn.

34 A hwy a ddangoſaſant ſugn gwinoden,

…wydd, i'r eliphantiaidiw hannog hwy i …

…Ac a rannasant yr anifeiliaid ym mysc y by…ddoedd, ac a ordeiniasant fil o wŷr wedi eu gwis…o arfau, llurigau o fedrwysg, ac â helmau o …ss am eu pennau, i bob elephant, a phum cant …o farch etholedic a ordeiniwyd hefyd i bob …elephant.

…Y rhai hyn oedd barod bob amser, lle byddei …anfoil y bydden, gan fyned i ba le bynnac …r elei efes ac ai ymadawent hwy oddi wrtho …

…A phob elephant a orchvddiasid â thŵr ca…ed o goed, wedi ei ficrhau arno ef â g offer, ac …o bu yr oedd deuddeg ar lugain o wŷr i ym…lad oddi arno ef, a gŵr o India i *ymwadraeth* …anfoil.

…Ac huw a osodasant weddill y gwŷr meirch …r tu ymma, ac o'r tu accw, wrth dŵy ran y llu, …a roddi arwyddion i ddynt beth a wnaent, ac …wedi eu holl-ofngi ym mysc y byddinoedd.

…A phan dywynnei yr haul ar y tariannau aur …a phres, y mynyddoedd a ddisgleirient, a oddi wrthynt hwy, ac yr oeddynt yn llewyrchu fel lamp…au tanllyd.

…A rhan o lu y brenin oedd wedi ymdaen…ar y mynyddoedd uchel, a rhan ar y llidoedd …el, ac felly hwy a aethant yn ddioghel, ac mewn trefn.

…A synnu a wnaeth ar bawb a'r a glybu sŵn …u llaw hwy, a chorddediad y lliau, a sŵn yr …ieu yn eu o ynghyd a casyg yr oedd y llu yn …aw anianol, ac yn gryf.

…Judas hefyd a'i lu a nesaodd o'r rhyfel, ac …lladdwyd chwe-chant o wŷr o lu'r brenin.

…Pan welodd Eleazar a'i *gyfaw* Sauaran, va…o eliphantiaid wedi ei wisco ag arfau brenhinaw…, ac yn uwch na'r anifeiliaid eraill, efe a fe…ddiodd fod y brenin ar hwnnw:

…Ac a gymerodd achub ei bobl at i enill iddo …u enw tragywyddol:

…Ac a redodd yn galonnoc at yr elephant hwn…tw trwy ganol y gyddfau, ac a'i lladdodd hwy ar …i ddeuddau, ac ar y llaw asswy, ioni ymwahan…ant hwy oddi wrtho ef o bobtu.

…Ac efe a aeth tan yr elephant, ac a'i brath…odd oddi tanodd ac a'i lladdodd ef: yna'r elephant …a syrthiodd i lawr arno ef, ac efe a fu farw yno.

…Ond pan welodd *yr Iddewon eraill* gryfdwr y …brenin, a nerth y llu oedd, hwy a giliasant oddi …wrthynt hwy.

…A'r rhai oedd o lu y brenin a aethant i fynu …i gyfarfod â hwynt i Ierusalem, a'r brenin a …ymgyfododd yn erbyn Iudas, ac yn erbyn mynydd …Sion.

…Hefyd y brenin a wnaeth heddwch rhyngddo …â'r rhai oeddynt Bethsura, a hwy a ddaethant allan o'r ddinas, am nad oedd ganddynt ymwarth yno, i arros y gwarchae, oblegit ei bod hi yn Sabboth ir flwyddyn.

…Felly y brenin a gymmerodd Bethsura, ac a …osododd wŷr yn y cadw hi.

…Ac efe a osododd ryfel yn erbyn y Cyssegr tros …lawer o ddyddiau, ac a osododd yno dull-arfau a thafl-beiriau, bwâu, a gwaith i saethu tân, a gwaith i saethu cerrig, ac ysgorpionau i frenhin…iaethu chalchau.

…Yr Iddewon hefyd a wnaethant yn fol-offer yn erbyn yr eiddynt hwythau, ac a ymladdasant â hwynt tros hir amser.

…Ond nid oedd modd bwyd yn eu llestri, (oblegit y seithfed flwyddyn oedd hi, a rhai yn India…dæa a'r a achubasid o blith y Cenhedloedd) a fwytasent eu holl stôr hwy.)

…Ac ni adawsid ond ychydig wŷr yn y Cyssegr oblegit newyn a'i gorchfygasei hwy, am thynnasent hwy ymmaith bob yn ŵr ac eu hun.

…Pan glybu Lysias fod Philip (yr hwn a osodasei Antiochus y brenin, pan oedd efe etto yn fyw, i ddwyn Antiochus ei fab i fynu i deyrnasu)

…Wedi dyfod trachefn o Persia, a Media, â llu'r brenin, yr hwn a aethei gyd ag ef, a'i fod efe yn ceisio cymmeryd matterion y frenhiniaeth a'r ei law.

…Yna efe a frysiodd, ac a aeth, ac a ddywedodd wrth y brenin, a chapteiniaid y llu, a'r gwŷr *eraill*: yr ydym ni yn lleihau bannydd, ac nid oes cennym ni ond ychydig ymborth i dracheſn, lle yr ydym ni yn ei amgylchu fy gadarn, ac at nom ni y mae cymmeryd gofal am y deyrnas.

…Am hynny rhoddwn ddehau-ddwylaw i'r gwŷr hyn, gwnawn heddwch rhyngom a hwynt, ac a'i holl geneol:

…A chaniatawn iddynt fyw yn ôl eu cy… *Ac ennill a hwynt, gael o honynt.* smaith, fel yr oeddynt o'r blaen, canys am hyn y mae'nt hwy wedi cythruddo, a hyn oll a wnaethant hwy am ddileu o honom ni eu cyfreithiau hwynt.

…A'r brenin a'r tywysogion a fuant fodlon; ac efe a ddanfonodd at yntt hwy i gynnyg heddwch, a hwy a'i derbyniasant.

…A'r brenin a'r tywysogion a dyngasant iddynt hwy, ac ar hynny hwy a ddaethant allan o'r castell.

…A'r brenin a aeth i fynu i fynydd Sion, ond pan welodd efe gadernid y lleoedd, efe a dorrodd y llw a dyngasei efe, ac a orchymynnodd dynu y gaer i lawr oddi amgylch.

…Yna efe a ymadawodd ar frys, ac a ddychwe…lodd i Antiochia, ac a gafodd Philip yn arglwyddiaethu ar y ddinas; ac a ymladdodd ag ef, ac a orfeſynnodd y ddinas wrth gryfder.

PEN. VII.

1 *Lladd Antiochus, a Demetrius yn teyrnasu yn ei le ef.* 5 *Alcimus yn chwennych bod yn Archoffeiriad, ac yn cabwyn ar Judas wrth y brenin:* 16 *yn lladd tuagatin o'r Asſaaid.* 43 *Lladd Nicanor, a gorchfygu gallu'r brenin gan Judas.* 49 *Caiw dydd yr orucheſtr hon yn wyl yn mhob mas.*

YN yr vfed flwyddyn ar ddêc a deugain a chant yr ymadawodd Demetrius mab Seleucus o Rufain, ac a ddaeth ag ychydic wŷr i ddinas ynglan y môr, ac a deyrnasodd yno. *Trypher. Ioſephus Ant. lib. 10. 12. ca. 16.*

2 A phan ddaeth efe i frenhiniaeth ei hen-ſiadi, dig wyddodd i'w lu ef ddal Antiochus a Lysias iw dwyn atto ef. *Lys.*

3 A phan glybu efe hynny, efe a ddywedodd, na ddangoſwch i mi eu hwynebau hwy.

4 A'r llu a'i laddodd hwynt, a Demetrius a eiſtedodd ar orſeddfa ei frenhiniaeth.

5 Yna yr holl ddynion dygionus anwiwiol o Israel a ddaethant atto ef, ac Alcimus oedd eu capten hwy, yr hwn oedd yn chwennych bod yn Archoffeiriad:

6 Ac a gyhuddasant y bobl wrth y brenin, gan ddywedyd, Judas a'i frodyr a laddasant dy holl garedigion di, ac a'n gyrrasant ni allan o'n gwlad. *Yr eiſ bnn.*

7 Am hynny danſon ryw ŵr yr adwyt yr ymddiried iddo, ac aed ac edryched yr holl ddeſtryw a wnaeth efe arnom ni, ac ar wlad y brenin; a choſped efe hwynt, a phawb ſydd yn eu cynhorthwyo.

8 Yna

8 Yna ʼr brenin a ddewisodd Bacchides caredig y brenin, yr hwn oedd yn llywodraethu oʼr tu draw iʼr afon, ac oedd ẃr mawr yn y deyrnas, ac yn ffyddlon iʼr brenin:

9 Ac efe aʼi danfonodd ef gyd ag Alcimus annuwiol, yr hwn a wnaethei efe yn Arch-offeiriad, ac a orchymynnodd iddo ddial ar blant Israel.

10 A hwy a ymadawsant, ac a ddaethant â llu mawr i wlâd Iudæa, ac a ddanfonasant genadon at Iudas aʼi frodyr, ac a ddywedasant eirian heddychol yn dwyllodrus wrthynt hwy.

11 Eithr ni wnaethant hwy goel ar eu geiriau hwy: canys hwy a welsant ddyfod o honynt hwy â llu marw.

12 Wedi hyn, cynnulleidfa oʼr ¶ scrifenyddion a ymgasclodd at Alcimus, a Bacchides, i geisio cyfiawnder.

13 A'r Asideaid oedd y rhai cyntaf ymmhlhith plant Israel a geisiasant heddwch ganddynt hwy,

14 Gan ddywedyd, daeth yn sy Offeiriad o hâd Aaron gyd âʼr llu ymma, ac ni wna efe gam â nyni.

15 Ac efe a roes eiriau heddyehol iddynt hwy, ac a dyngodd wrthynt gan ddywedyd, ni wnawn ni ddrwg i chwi, nac iʼch caredigion.

16 A hwy aʼi credasant ef, ond efe a ddaliodd driugein wr o honynt hwy, ac aʼi lladdodd hwy mewn un diwrnod, yn ôl y geiriau a scrifennodd *Dafydd*:

17 Hwy *a daflasant allan gig dy Saint di, ac a dywalltasant eu gwaed hwy o amgylch Ierusalem, ac nid oedd neb aʼi claddei hwynt.

18 A'i hofn hwynt aʼi dychryn a ddaeth ar yr holl bobl, y rhai a ddywedent, nid oes na gwirioneddi na ¶ chyfiawnder ynddynt hwy, oblegit hwy a dorrasant y llw aʼr ammod a wnaethant.

19 A Bacchides â symmudodd o Ierusalem, ac a wersyllodd yn Bezeth, ac a ddanfonodd allan oddi yno, ac a ddaliodd lawer oʼr rhai aʼi gadawsent ef, a rhai oʼr bobl, ac aʼi lladdodd hwy, ac aʼi taflodd iʼr pydew mawr.

20 Yna efe a orchymynnodd y wlâd i Alcimus, ac a adawodd ryfel-wyr gyd ag ef, iw gymborth ef: a Bacchides a aeth at y brenin.

21 Ac felly Alcimus a ¶ ymrysonodd am yr Arch-offeiriadaeth.

22 A'r holl rai oedd yn cythryblu y bobl, a ymgasclasant atto ef, ac a ennillasant wlâd Iuda, ac a wnaethant ddrwg mawr yn Israel.

23 Pan welodd Iudas yr holl ddrwg a wnaethei Alcimus, aʼr rhai oedd gyd ag ef iʼr Israeliaid, ie mwy nag a *wnaethei* yr Cenhedloedd,

24 Efe a dramwyodd trwy holl derfynau Iuda oddi amgylch, ac a wnaeth ddialedd ar y gwŷr a ffoesent ymmaith oddi wrtho ef at y gelynion, oni pheidiasant hwy a dyfod mwy ¶ iʼr wlâd.

25 Pan welodd Alcimus fod Iudas aʼr rhai oedd gyd ag ef wedi ¶ cael y llaw vchaf, a gwybod na allei efe eu haros hwy, efe a ddychwelodd at y brenin, ac ¶ aʼi cyhuddodd hwy o ddrygioni.

26 Yna ʼr brenin a ddanfonodd Nicanor, yn oʼi dywysogion anrhydeddus, yr hwn oedd yn casau ac yn dwyn gelyniaeth i Israel, ac a orchymynnodd iddo ddestrywio ʼr bobl yn llwyr.

27 A Nicanor a ddaeth i Ierusalem â llu mawr, ac a ddanfonodd eiriau heddychol at Iudas aʼi frodyr, ond trwy dwyll, gan ddywedyd,

28 Na fydded rhyfel rhyngof â chwi, mi a ddeuaf ag ychydig wŷr i weled eich wynebau chwi yn heddychol.

29 Felly efe a ddaeth at Iudas, a hwy a gyfarchasant ei gilydd yn heddychol, ond yr oedd y gelynion yn barod i gippio Iudas i ffordd.

30 Ecto yspysŵyd y peth i Iudas, mai trwy dwyll y daethei efe atto ef: ac efe aʼi hofnodd ef yn fawr, ac ni fynnei weled ei wyneb ef mwy.

31 Pan wybu Nicanor ddatcuddio ei fwriad ef, efe a aeth allan i ¶ ymladd yn erbyn Iudas, yn ymyl ¶ Capharsalama.

32 Ac ynghylch pum. mil o wŷr o lu Nicanor a laddwyd, aʼr *llall* a ffoesant i ddinas Dafydd.

33 Wedi hyn, Nicanor a aeth i fynu i fynydd Sion, a rhai oʼr Offeiriaid, a henaduriaid y bobl a aethant allan oʼr Cyssgr i gyfarch iddo ef yn heddychyl, ac i ddangos iddo ef y poeth offrymman yr oeddid yn eu hoffrwm tros y brenin.

34 Ond efe a chwarddodd am en penau hwy, ac aʼi gwatworodd hwy, ac ¶ aʼu halogodd hwy, ac a ddywedodd yn falch.

35 Ac efe a dyngodd yn ei ddig gan ddywedyd, oni roddir yn awr Iudas aʼi wersyll yn fyuwylo i, os dychwelsaf mewn heddwch, myfi a losgaf y tŷ ymma: ac yna efe a aeth allan mewn digllonedd mawr.

36 Yna ʼr Offeiriaid a ddaethant i mewn ac a safasant o flaen yr allor aʼr Demi, gan wylo, a dywedyd,

37 O Arglwydd, ti a ddewisaist y tŷ ymma, ¶ i alw ar dy enw di yuddo, ac i fod yn dŷ gweddi, ac o ymbil iʼth bobl.

38 Gwna ddialedd ar y gŵr hwn aʼi wersyll, oni ladder hwy â'r cleddyf: cofia eu cableiglacthan hwy, ac na ddioddef iddynt hwy barhau.

39 A Nicanor a aeth allano Ierusalem, ac a wersyllodd yn Bethoron, ac yno llu o Syria a gyfarfu ag ef.

40 A Iudas a wersyllodd yn Adasa, a theirmil o wŷr, ac a wnaeth ei gweddi gan ddywedyd.

41 * O Arglwydd, pan ddaeth rhai oddi wrth y brenin iʼth gabla di, yr Angel a aeth allan, ac a laddodd gant a phump a phedwar vgain o filoedd o honynt hwy.

42 Destrywia felly y gwersyll hwn o'n blaen ni heddyw, fel y gallo pobl eraill ofyhod, ddywedyd o honaw efe yn ddrwg am dy gyllegr di, a barna ei yn ôl ei ddrygioni.

43 A'r gwersyllodedd a darawsant yoghyd, y trydydd dydd ar ddêc o'r mis Adar, a llu Nicanor a orchfyged, ac efe ei hun a lladded yn gyntaf yn y rhyfel.

44 Pan welodd rhyfelwŷr Nicanor ei ladd ef, hwy a daflasant eu harfau ymmaith, ac a ffoesant.

45 Ond *yr Iddewon* aʼi hymlidiasant hwy daith yn diwrnod, o Adasa nes dyfod i Gasira, ac a ganasant larwm mewn vdcyrn ar eu hôl hwynt.

46 A'r *Iddewon* a ddaethant allan o holl dresi Iudæa oddi amgylch, ac aʼi herlidiasant hwy: a hwy a droesant yn erbyn y rhai aʼi herlidiesi, ac felly y lladded hwy oll âʼr cleddyf, ac ni adawed neb o honynt hwy, na ddo vn.

47 Yna hwy a gymmerasant yr yspail, aʼr yscyfaeth, ac a dorrasant ben Nicanor ymmaith, aʼi law ddehau ef, yr hon a estynasei ese allan cyn falched, ac aʼi dygasant hwy ymmaith gyd â hwynt, ac aʼi crogasant o flaen Ierusalem.

48 Am hyny ʼr bobl a lawenychasant yn ddirfawr, ac a fuerisasant y diwrnod hwnnw trwy orfoledd mawr.

49 Ac a ordeiniasant gadw y diwrnod hwnnw, *sef* y trydydd dydd ar ddêc o'r mis Adar bob blwyddyn.

50 Ac

¶ Sy-ddogion, ll. y wodraeth wyr, gorengwyr, neu wyr mewn awdurdod.

* Psal. 79. 2.

¶ Baru.

¶ Ymgymmodi i ymddiffyn ei Arch-offeiriadaeth.

¶ Yn erbyn y wlâd. ¶ Mywed yn gryfion yn nawn. ¶ A ddywedodd wrtho y gallei am danynt.

9 Ac felly gwlad Iuda a gafodd heddwch ydydig amſer.

PEN. VIII.

1 *Iudas yn cael yſpryſrwydd o allu a chyfrwyſdra y Rhufeiniaid:* 20 *ac yn gwneuthur ammodau heddwch â hwynt.* 24 *Pyngciau yr heddwch hwnnw.*

YNdas hefyd a glybu ſôn am y Rhufein-wŷr, eu bod hwy yn allnoc, ac yn wŷr cedyrn, ac yn fodlon i ddechreu y rhai a ymgyſylltei a hwynt, ac yn gwneuthur heddwch â phawb a'r oeddyn cyrchu attynt,

2 A'i bôd yn allnog o nerth: a heb law hyn, eu hyſcoedd hwy, a'r gwrolaeth a wnaethant hwy yn myſc y | Galatiaid, a ſyneguyd idaynt hwy, ac fel y gorchfygaſent hwynt, ac a'i cygaſent tan deyrn-ged,

3 A pha bethau a wnaethent hwy yngwlad Hiſpaen, i ennill y mwyn-gloddiau arian ac aur oddi yno:

4 Ac fel y goreſcynnaſent | bob lle trwy en doethineb a'i dioddefgarwch, (er pelled ſyddei y lle oddi wrthynt hwy,) a'r brenhinoedd behyd y rhai a ddaethei yn eu herbyn hwy o eithaf y ddaiar, nes eu gorchfygu, a'i taro yn drwm iawn ac fel yr oedd y lluill yn talu teyrn-ged iddynt hwy bob blwyddyn,

5 Ac fel y gorchfygaſent hwy mewn rhyfel Philip, a Pherſeus brenin y | Macedoniaid, ac eraill y rhai a ymgodaſei yn eu herbyn hwy, ac y gorchfygaſent hwynt:

6 Fel y gorchfygaſent hwy Antiochus y brenin mawr o Aſia, yr hwn a ſynnei ymladd â hwynt, ac oedd ganddo chwengain o Elephantiaid, a gwŷr meirch, a cherbydau, a llu mawr iawn,

7 Ac fel y daliaſunt hwy ef yn fyw, ac yr ordeiniaſent hwy iddo ef, aci'r rhai a deyrnaſei ar ei ôl ef, dalu teyrn-ged fawr iddynt hwy, a rhoddi meichiau ar yr hyn a gyttunaſid arno;

8 Fel y dygaſent hwy oddi arno ef wlad India, a Media, a Lydia, ei wledydd goreu ef, ac y rhoddaſunt hwy y rhai hynny a'r brenin Eumenes:

9 A pha fôdd y rhoddaſei y Groec-wŷr eu bryd ar ddyfod a'i diſetha hwynt:

10 Ac y danfonaſent hwythau pan wybuant, gapten yn eu herbyn hwy, ac y lladdaſent lawer o honynt hwy, ac y caethgludaſent eu gwragedd hwy a'i plant, ac yr yſpeiliaſent hwy, ac y cymmeraſent feddiant yn eu tîr hwy, ac y deſtrywiaſent eu dinaſoedd cedyrn hwy, ac a'i darostyngaſent hwy i fod yn gaeth wŷr iddynt hyd y dydd heddyw:

11 Ac fel y darfuaſei iddynt hwy ddeſtrywio, a methiwo teyrnaſoedd, ac ynyſoedd eraill, y rhai a ſaſei yn erbyn yr eu gwrthwynebu hwy,

12 Ac fel yr oeddynt hwy yn cadw cydymdeithas â'i cydymdeithion, ac â'r rhai oedd a'i hyder arnynt hwy, ac fel yr eunillaſent hwy deyrnaſoedd yn mhell, ac yn agos, a bod pawb yn eu hofni hwy a'r a glywſei ſôn ami danynt,

13 O blegit pwy bynnac a chwennychent hwy en cymhorth i deyrnaſu, y rhai hynny oedd yn teyrnaſu; a thracheſu, y neb a fynnent, a ddiſtrydient hwy: ac fel yr oeddynt hwy wedi dyfod i eruchafiaeth mawr:

14 Ac er hyn i gŷd nad oedd vn o honynt yn gwiſco coron, nac yn ymddilladu â phorphor ac fawrygu felly,

15 Onid gwneuthur o honynt hwy dŷ cynghor iddynt eu hunain, lle yr oedd trychant, ac vn gais, yn eiſtedd bennydd mewn cyngor, yn ymgynghori yn waſtadol tros y bobl, iw cadw hwynt mewn trefn dda:

16 Ac fel yr oeddynt hwy yn ymddiried i vn gŵr bob blwyddyn iw llywodraethu hwynt, ac i at glwyddaethu arnu holl wlâd hwy, i'r hwn yr oedd pawb yn vfyddⁱ: ac nad oedd na chenfigen nac | exddigedd yn eu plith hwy.

17 Yna Iudas a ddewiſcdd Eupolimus fab Ioan, fab Accas, a Iaſon fab Eleazar, ac a'i danfonodd hwy i Rufain i wneuthur cyfammod cariadgwydd a | chydymdeithas â hwynt:

18 Ac i ddeiſyf arnynt hwy dynnu yr iau oddi arnynt hwy; oblegit yr oeddynt hwy yn gweled fod brenhiniaeth y Groeg-wŷr yn gorthrymmu Iſrael â chaethiwed.

19 A hwy a aethant i Rufain, ac yr oeddy ſſordd yn bell iawn: ac a aethant i mewn i oŷ'r cyngor, lle y lleſaraſant ac y dywedaſant.

20 Iudas Maccabæus a'i frodyr, a phobl yr Iddewon, a'n danfonodd ni attoch chwi, i ymrwymo mewn ammodau cydymdeithas a heddwch â chwychwi, ac i chwithau ein ſcrifennu ninnau yn gydymdeithion, ac yn gariadgion i chwithau.

21 Ac yr oedd y chwedl ymma yn rhyngu bodd i'r Rhufeiniaid yn dda iawn.

22 Ac dymma geppi o'r ſcrifen a orgraphodd y cyngor mewn llechau prês, ac a anfonaſant hwy i Ieruſalem, fel y byddei yno gŷd â hwy yn goffadwriaeth o'r heddwch, ac o'r gydymdeithas.

23 | Bîd yn dda i'r Rhufein-wŷr, ac i bobl yr Iddewon, ar ſôr ac ar dîr yn dragywydd: a phell ſyddo o'r cleddyf a'r gelyn oddi wrthynt.

24 Os daw rhyfel yn gyntaf yn erbyn y Rhufein-wŷr, neu yn erbyn neb o'i cydymdeithion hwy, trwy en holl arglwyddiaeth hwy,

25 Pobl yr Iddewon a'i cymhorthant hwy, fel y gofynno'r amſer, a gewyllys en calon:

26 Ac ni roddant ddim i'r rhai a ryfelant yn eu herbyn hwynt, ac ni chynhorthwyant hwynt nac â bwyd, nac ag arian, nac â llongau, fel y rhyngodd bodd i'r Rhufein-wŷr: eu hammodau a gadwant heb gymmeryd dim am hynny.

27 Yn yr vn ſinnyd, os digwydd i bobl yr Iddewon yn gyntaf gaffael rhyfel, y Rhufeiniaid a ymladdant gyd â hwy o ewyllys da, fel y gofodei yr amſer iddynt:

28 Ac ni roddant i elynion yr Iddewon na bwyd, nac arfau, nac arian, na llongau, fel y gwelodd y Rhufein-wŷr yn dda: eithr hwy a gadwant yr ammodau hyn, a hynny yn ddidwyll.

29 Yn ôl y geiriau hyn y gwnaeth y Rhufein-wŷr ammod â phobl yr Iddewon.

30 Ac os ewyllyſſa yr vn o'r rhain ychwanegu at, neu dynnu oddi wrth y geiriau hyn, gwnant wrth en bewyllys: a pha beth bynnac a chwanegant a dynnant, nid a dynnant oddi wrthynt, hynny a faiſ.

31 Ac am y drwg y mae Demetrius yn el wneuthur i'r Iddewon, ni a ſcrifennaſom atto ef, gan ddywedyd, pa ham y gwnaethoſt ti dy iau yn drwm ar ein caredigion ni a'n cydymdeithion yr Iddewon?

32 Os achwynant hwy rhagot ti dracheſu, nyni a wnawn gyfiawnder idaynt, ac a ymladdwn â thi ar ſôr ac ar dîr.

PEN. IX.

1 *Alcimus a Bachides yn dyſod yr ail waeſpeſu a gallu mawr*

gallwoedd newydd i Iuda: 7 A llu Iudas yn cilio oddiwrthbo, 17 a'i ladd ynteu. 30 Ionathan yn dyfod yn cile ef, 40 Ac yn dial cam ei frawd Ioan. 55 Marw Alcimus, ac ynten yn marw. 70 Bacchides yn breddychu a Ionathan.

A Phan glybu Demetrius lâdd Nicanor a'i lu mewn rhyfel, efe a aeth rhagddo, ac a ddanfonodd Bacchides, ac Alcimus drachefn i Iudæa, a chadernid ei lu gyd â hwynt.

2 A hwy a aethant allan rhyd y ffordd fydd yn myned tua | Galgala, ac a werssyllasant o flaen Masaloth, yr hon sy yn Arbela, ac a'i ennillasant hi, ac a laddasant lawer o bobl. | *Neu, Gabiles.*

3 Y mis cyntaf hefyd o'r ddeuddecfed flwyddyn a deugain a chant, hwy a werssyllasant o flaen Ierusalem.

4 Ond gan gyfodi y gwersyll i fynu, hwy a aethant i | Berea, ag vgein-mil o wŷr traed, a dwy-fil o wŷr meirch. | *Berrzæa: Ios.*

5 Iudas ynteu a werssyllasei yn Eleasa, a thair mil o wŷr detholedig gyd ag ef.

6 A phan welsant hwy lnosogrwydd y llu a-rall, ei fod efe cymmaint, hwy a ofnasant yn ddirfawr, a llawer a dynnasant allan o'r gwersyll, ac nid arhöedd yno ond wyth-gant o wŷr.

7 Pan welodd Iudas fod ei lu ef wedi cilio, a'r rhyfel yn pwyso arno, efe a fawr dralloodwyd yn ei galon, o eisieu cassiel amser iw casclu hwy ynghyd, ac a ddigalonnodd.

8 Etto efe a ddywedodd wrth y rhai a drigasent gyd ag ef, cyfodwn, ac awn yn erbyn ein gelynion, nid hwyrach i ni allu ymladd â hwynt.

9 Ond hwy a synnasent ei droi ef gan ddywedyd, ni allwn ni ddim; | am hyny achubwn ein heneidiau yn awr, ac yn ôl hyn, ni a ddychwelwn ynghyd â'n brodyr, ac a ymladdwn yn erbyn hwy: canys nid ydym ni ond ychydig: | *Rhaid y gorpi Llacdin y mae ŷnw.*

10 Yna Iudas a ddywedodd, na adawo Duw i ni wneuthur hyn, a ffoi oddi wrthynt hwy: am hyny os ein hamser ni a ddaeth, gedwch i ni farw fel gwŷr tros ein brodyr, ac na adawn | fai yn y byd ar ein gogoniant.

11 A llu *Bacchides* a aeth allan o'r gwersyll, ac a safodd | yn eu herbyn hwy, a'r gwŷr meirch a gyfranned yn ddwy | ran: y tasllydion a'r saethyddion a'r gerddasant o flaen y llu, a'r rhai oll oedd yn blaenori y llu oeddynt wŷr cryfion. | *Achos de i ddywedid yn erbynnu gwrthiant* | *Neu, yn erbyn yr Addewon.* | *Tyddin.*

12 A Bacchides ei hun oedd yn yr adain ddehau, a'r fyddin a nessaodd ar y ddeu-tû, a hwy a'r gannasant yr vdcyrn.

13 Gwŷr Iudas a ganasant hyfrydcyrn hefyd, a'r ddaear a ysgydwodd wrth dwrwf y lluoedd: a hwy a darawsant ynghyd o'r boreu hyd y nos.

14 A phan welodd Iudas fod Bacchides, a chryfder ei lu, ar y tu dehau, efe a gymmeroid yr holl wŷr calonnog gyd ag ef,

15 Ac a ddrylliodd adain ddehau eu byddin hwy, ac a'i herlidiodd hyd ym mynydd Azotus.

16 Pan welodd y rhai oedd yn yr adain asfuy fod y rhai o'r adain ddehau wedi eu dryllio: hwy a ganlynasant ar Iudas a'i wŷr, wrth eu sodlau, o'r tu ôl.

17 Ac yna yr aeth y rhyfel yn frwd, a llawer a laddwyd, ac a archollwy o'r ddwyblaid.

18 Iudas hefyd a laddwyd, a'r llaill a ffoesant.

19 A Ionathan a Simon a gymmerasant Iudas eu brawd, ac a'i cladasant ef ym medd ei dadau yn Modin.

20 A hwy a wylasant; a holl bobl Israel a wnaethant farw-nad mawr am dano ef, ac a alarasant tros ddyddiau lawer, gan ddywedyd,

21 Pa fodd y cwympodd y gŵr gallnoc oedd yn achub Israel?

22 Ond ni scrifennwyd y pethau eraill oedd yn perthyn i Iudas, a'i ryfeloedd, a'i weithredoedd ardderchog, a'i fawredd ef, canys llawer iawn oeddynt hwy.

23 Wedi marw Iudas, dynion drygionus a ddechafasant eu peunau o fewn holl derfynau Israel, a phawb a'r oeddynt yn gwneuthur anwiredd, a gyfodasant.

24 Yr oedd newyn mawr iawn yn y dyddiau hynny, a'r holl wlâd a ymadawodd ac eu hôl | hwynt.

25 A Bachides a ddewisodd wŷr annuwiol, ac a'i gwnaeth hwy yn arglwyddi ar y wlad.

26 Y rhai hynny a geisiasant, ac a chwiliasant am garedigion Iudas, ac a'i dygasant hwy at Bachides, ac efe a ddialodd arnynt hwy, ac | a gwatworodd hwy yn ddirfawr.

27 A chyfnodd mawr a ddigwyddodd yn Israel, ni bu y fath er pan ni welwyd prophwyd yn eu plith hwy.

28 A holl garedigion Iudas a ymgasclasant, ac a ddywedasant wrth Ionathan,

29 Er pan fu farw dy frawd Iudas, nid oes gennym nêb cebyg iddo ef i fyned allan yn erbyn ein gelynion, a Bacchides, ac yn erbyn y rhai o'n cenedl, sydd elynion i ni.

30 Am hynny nyni a'th dewisasom di heddyw yn ei le ef, i fod yn dywysog, ac yn gapten i ni, i ymladd ein rhyfeloedd ni.

31 A Ionathan a gymmerodd y dywysogaeth arno yr amser hwnnw, ac a gododd i fynu yn lle Iudas ei frawd.

32 Pan glybu Bacchides hyny, efe a geisiodd ei ladd ef.

33 Ond Ionathan a Simeon ei frawd, a phawb a'r oedd gyd â hwy a wybuant hyn, ac a ffoesant i anialwch Thecoe, ac a werssyllasant wrth ddwfr llyn Asphar.

34 | Pan ddeallodd Bacchides hynny, efe a daeth a'i holl lu yn agos i'r Iorddonen ar y dydd Sabboth. | *Pan ddeallodd Bacchides hynny ar y dydd Sabboth, &c.* | *Ios. Ant. l. 13. c. 1. Dadrysiasom ein cledd.*

35 A *Ionathan* a ddanfonasei ei frawd | Ioan capten y bobl, i ddymuno ar ei garedigion y Nabathiaid, gasfael o honynt hwy adel eu hoffer gyd â hwy iw cadw, oblegic yr oedd llawer gan ddynt hwy.

36 Ond plant Iambri a ddaethant allan o Medaba, ac a ddaliasant Ioan, a'r holl bethau oedd ganddo ef, ac a aethant ymmaith â hwynt ganddynt.

37 Yn ôl y pethau hyn y daeth gair i Ionathan ac i Simon ei frawd, fod plant Iambri yn gwneuthur peithior fawr, ac yn dwyn y ferch a | Medaba â | chymhebrwng mawr, oblegit merch oedd hi i un o bennaethiaid mawrion Canaan. | *Medaba.* | *Minid fawr.*

38 Yna huw a gofiasant Ioan eu brawd, ac a aethant i fynu, ac a ymgyddiasant yngkyfcod y mynydd.

39 A hwy a godasant eu golwg i fynu, ac a edrychasant, ac wele, yr oedd | trwst ac arlwy, mawr: a'r priodas-fab a ddaethei allan â'i garedigion, ac a'i frodyr iw cyfarfod hwy, â thympanau, | ag offer cerdd, ac ag arfau lawer. | *Llawer, o drefnth.* | *A gwŷr wrth gerdd.*

40 Yna Ionathan a'r rhai oedd gyd ag ef a godasant i fynu allan o'i llochesau yn eu herbyn hwy, ac a laddasant lawer o honynt, hwy a'r lleill a ffoesant

ſant i'r mynydd, a hwy a gymmeraſant en holl ſwll hwy.

51 Felly y briodas a droed yn alar, a llais en cerddorion hwy yn ſarw-nad.

52 Ac felly wedi iddynt hwy lwyr ddial gwaed eu brawd, hwy a ddychwelaſant i ‖ oror yr Iorddonen.

53 Pan glybu Bacchides hynny, efe a ddaeth i lin yr Iorddonen â llu mawr, ar y dydd Sabbathe.

54 A Ionathan a ddywedodd wrth y rhai oedd gyd ag ef, cyſodwn heddyw i fyny, ac ymladdwn am ein henedidau, canys nid ydym heddyw yn ſefyll yn yr vn cyſlwr ac yr oeddym ni er ys dyddiau.

55 Wele y mae'r rhyſel o'n blaen ac o'n hôl ni, a dwfr yr Iorddonen o'r naill du, ac o'r tu arall ſugnydd a choedydd, ac nid oes i ni le i gilio.

56 Am hynny gwaeddwch yr awron tu a'r nef, fel yr achuber chwi o law eich gelynion.

57 Ac felly hwy a darawſant ynghyd, a Ionathan a ddymnoid allan ei law i daro Bacchides, ond efe a giliodd yn ôl oddi wrtho ef.

58 Yna Ionathan a'r rhai oedd gyd ag ef a neidiaſant i'r Iorddonen, ac a noſiaſant troſodd i'r lan draw: ond nid ai y lleill tros yr Iorddonen ar eu hôl hwy.

59 Ac vnghylch ‖ mil o wyr Bacchides a laddwyd y diwrnod hwnnw.

60 Am hynny *Bacchides* a ddychwelodd i Ieruſalem, ac a ‖ adeiladodd y dinaſoedd cedyrn oedd yn Iudea, a'r amddiffynſa yn Iericho, ac Emmaus, a Bethoron, a Bethel, a Thamnatha, a Pharathoni, a ‖ Thaphon, â chaeau vchel, â phyrth, ac â barrau:

61 Ac a oſododd wŷr yndddynt iw cadw, ac i wneuthur gelyniaeth ag Iſrael.

62 Eſe a adeiladodd gaerau ynghylch y ddinas Bethſura, a Gazara, a'r caſtell, ac a oſodedd wŷr i bwyd yndddynt hwy.

63 Efe a gymmerodd hefyd feibion pennaethiaid y wlad yn wyſtlon, ac a'i rhoddodd hwy yn y caſtell yn Ieruſalem, iw cadw.

64 Wedi hynny, yn y drydedd flwyddyn ar ddêc a deugein a chant, yr ail mis, Alcimus a orchymynodd iddynt hwy dynnu i lawr gaerau cynteedd y cyſegr neſaf i mewn, ac efe a dynnod i lawr waith y Prophwydi.

65 Ond ac efe yn dechreu tynnu i lawr, yr amſer hwnnw, y tarawyd Alcimus, a'i orchwyl ef a rwyſtred; a'i enau ef a gaewyd, ac efe a ſyrthiodd yn y parlys; fel na's gallai efe ymddiddan mwy, na gorchymmyn dim ynghylch ei dŷ.

66 Alcimus a fu farw yr amſer hwnnw mewn gofid mawr.

67 Pan welodd Bacchides farw Alcimus, efe a ddychwelodd at y brenin, a gwlâd Iudea a gafodd lonydd dwy flynedd.

68 Yna'r holl wŷr annuwiol a ymgynghoraſant gan ddywedyd, wele y mae Ionathan a'i wŷr mewn eſmwythdra, ac yn trigo mewn diofalwch, am hynny dygwn Bacchides ymma yn awr, ac efe a'i deil hwy oll mewn yn poſwaith.

69 Ac felly hwy a aethant ac a ymgynghoraſant ag ef.

70 Ac efe a gododd i ddyfod â llu mawr, ac a ddanfonodd lythyrau yn ddirgel at ei holl gyfeillion oedd yn Iudea, ar iddynt ddal Ionathan a'r rhai oedd gyd ag ef: ond ni allent hwy, oblegit y lleill a wybuant eu bwriad hwy.

71 A Ionathan a ddaliodd ddêc a deugain o wŷr y wlad, y rhai oedd flaenoriaid yn y drwg hwnnw, ac a'i lladdodd hwy.

72 Yna Ionathan, a Simon, a'r rhai oedd gyd â hwy, a aethant ymmaith i Bethbaſi, yr hon ſydd yn yr anialwch, a hwy a adnewyddaſant yr hyn a ſyrthiaſei o honi hi, ac a'i cadarnhaſant hi.

73 Pan glybu Bacchides hyn, efe a gaſclodd ei holl lu, ac a ddanfonodd air i'r rhai ‖ oedd yn Iudea. ‖ *Or wlad oeddent*

74 Yna efe a ddaeth ac a werſyllodd yn erbyn Bethbaſi, ac a ymladdodd yn ei herbyn hi lawer o ddyddiau, ac a wnaeth offer rhyfel. *garedigion iddo, i gymmeryd ei blaid eſo.*

75 A Ionathan a adawodd ei frawd Simon yn y ddinas, ac a aeth allan i'r wlâd, ac a aeth â rhaſedi o wŷr:

76 Ac a laddodd ‖ Odonarces a'i frodyr, a meibion Phaſiron yn eu llueſt. ‖ *Odonarces.*

77 A phan ddechreuodd eſe eu taro hwythau, a dyfod i fyny â'i ſyddinoedd, Simon yntef a'r rhai oedd gyd ag ef a aethant allan o'r ddinas, ac a loſcaſant yr offer rhyfel,

78 Ac a ymladdaſant yn erbyn Bacchides, ac a'i gorchfygaſant ef, ac a'i cyſtuddiaſant ef yn ddirfawr, am fod ei gyngor a'i daith ef yn ofer.

79 Am hynny eſe a ſu lidiog wrth y gwŷr annuwiol a'i cynghoraſent ef i ddyfod i'r wlâd, ac a laddodd lawer o honynt hwy, yna eſe a fwriadodd fyned ymmaith iw wlad ei hun.

80 Pan glybu Ionathan hynny, eſe a ddanfonodd genadon atto eſ, i wneuthur heddwch rhyngddo ag eſ, ac i roddi iddynt hwy y carcharorion.

81 A Bacchides a gydtunodd i hynny, ac a wnaeth ſel yr oedd ei ddymuniad eſ, ac a dyngodd hefyd na wnai eſe niwed fyth iddo eſ holl ddyddiau ei enioes:

82 Ac a adferodd iddo eſ yr holl garcharorion a ddaliaſei eſe o'r blaen o wlad Iudea, ac yna eſe a ddychwelodd ac a aeth ymmaith iw wlad ei hun, ac ni ddaeth eſe mwy iw terfynau hwynt.

83 Ac felly y peidiodd y cleddyf yn Iſrael: a Ionathan a drigodd ym-Machmas, ac a ddechreuodd ‖ farnu'r bobl; ac efe a ddiwreiddiodd y rhai annuwiol allan o Iſrael. ‖ *Lywodraethu.*

PEN. X.

1 *Demetrius yn cynnyg yn helaeth am gael heddwch Jonathan.* 25 *Ei lythyrau eſ ai yr Iuddewon.* 47 *Jonathan yn heddychu ag Alexander,* 50 *ac yntau yn lladd Demetrius,* 58 *ac yn priodi merch Ptolomeus.* 62 *ac yn derbyn am Jonathan, ac yn gwneuthur iddo barch mawr.* 75 *Jonathan yn cael y mwaſ yn erbyn gallueodd Demetrius iwmwaſ,* 84 *ac yn loſci temi Dagon.*

YN yr vvyth-vgeinfed flwyddyn, Alexander mab Antiochus a gyfemwid Epiphanes a aeth i fynu ac a enillodd Ptolemais, a'r dinaſyddion a'i derbyniaſent eſ, ac efe a deyrnſodd yno.

2 Pan glybu Demetrius hynny, efe a gaſclodd lu mawr anfeidrol, ac a aeth allan yn ei erbyn eſ i ryfela.

3 A Demetrius a ddanfonodd lythyrau at Ionathan â geiriau ‖ heddychol, gan ei fawrygu eſ. ‖ *Caredig.*

4 Canys efe a ddywedodd: Nyni a wnawn dangnheddyf ag eſ yn gyntaf, cyn heddychu o hono eſ ag Alexander yn ein herbyn ni.

5 Os amgen efe a gofia yr holl ddrwg a wnaethom ni yn ei erbyn eſ, ac fyn erbyn ei frodyr, a'i bobl.

6 Ac eſe a roddes awdurdod i Ionathan i gaſcla

gaſclu llu'o wŷr, ac rddarparu arfau, fel y cynhorthwyei efe ef mewn rhyfel: ac efe a orchymynnodd roddi y gwyſtlon oedd yn y caſtell iddo ef.

7 Yna Ionathan a ddaeth i Ieruſalem, ac a ddarllennodd y llythyrau, lle yr oedd yr holl bobl, a'r rhai oedd yn y caſtell, yn clywed.

8 A hwy a ofnaſant yn ddirfawr pan glywſant hwy roddi o'r brenin awdurdod iddo ef i gaſclu llu.

9 A'r rhai oedd yn y caſtell a roeſant y gwyſtlon i Ionathan, ac efe a'i hadferodd hwy iw rhieni.

10 Ionathan hefyd a drigodd yn Ieruſalem, ac a ddechreuodd adeiladu, ac adnewyddu y dinas.

11 Ac efe a orchymynnodd i'r gweithwŷr adeiladu y caerau, a mynydd Sion o'i amgylch â cherrig pedwar ochrog, i fod yn lle cadarn: ac felly y gwnaethant hwy.

12 Yna y cenhedloedd, y rhai oedd yn y ceſyll a wnaethei Bacchides, a ffoeſant.

13 A phob yn a adawodd el le, ac a aeth ymmaith iw wlad ei hun.

14 Yn vnic yn Bethſura yr arhoſodd rhai o'r rhai a wrthodaſent y Gyfraith a'r gorchymynion, oblegit bonno oedd en noddfa hwy.

15 Pan glywodd Alexander y brenin yr addewidion a wnaethei Demetrius i Ionathan, a phan fynegaſant hwy iddo ef y rhyfeloedd a'r gwrolddeb a wnaethei efe a'i frodyr, a'r boen a gymmeraſent hwy:

16 Efe a ddywedodd, a gawn ni y fath ŵr a hwn? gan hynny, yn ni a'i gwnawn ef yn gyfaill ac yn gydymmaith i ni.

17 Ac ar hyn, efe a ſcrifennodd ac a ddanſonodd lythyr atto ef o'r geiriau hyn, gan ddywedyd,

18 Y mae'r brenin Alexander yn cyfarch ei frawd Ionathan.

19 Ni a glywſom am danat ti, dy fod ti yn ŵr gallnoc nerthol, ac yn gymmwys i fod yn vn o'n caredigion ni:

20 Am hynny ni a'th oſodaſom di heddyw yn Arch-offeiriad ar dy bobl, ac i'th alw yn garedigddyn i'r brenin: ac efe a ddanſonodd wiſc o borphor, a choron o aur iddo ef: ac i gymmeryd eſu plaid ni, ac i gadw caredigrwydd â nvni.

21 A Ionathan a wiſcodd y wiſc ſanctaidd am dano, y ſeithfed mis o'r wyth-vgeinfed flwyddyn, ar wŷl y pebyll: ac efe a gaſclodd lu, ac a baratôdd lawer o arfau.

22 Pan glywodd Demetrius y geiriau hyn, efe a driſtâodd yn ddirfawr, ac a ddywedodd,

23 Pa ham y gwnaethom ni hyn, pan ragflaenei Alexander nyni, yn g vneuthur cyfeillach â'r Iddewon, iw gryfhau ei hun?

24 Minneu a ſcrifennaf attynt eiriau conſſorddus, *ac a addawaf* godiad a rhoddion iddynt hwy, fel y byddont yn gymmhorthwŷr i mi.

25 Ac efe a ſcrifennodd y geiriau hyn attynt hwy: Y brenin Demetrius at bobl yr Iddewon, yn anſon annerch.

26 Yn gymmaint a chadw o honoch ammodau i nyni, a glynu yn ein cyfeillach ni, heb ſyned at ein gelynion ni, hyn a glywſom, ac ni a lawenychaſom.

27 Am hynny parhewch, a byddwch ſyddlon i ni, ac ni a dalwn i chwi yn dda am y pethau yr ydych chwi yn eu gwneuthur yn ein plaid ni.

28 Ni a faddeuwn i chwi lawer o bethau dyledus, ac a roddwn i chwi roddion.

29 Ac yn awr yr ydwyfi yn eich rhyddhau chwi, a'r holl Iddewon er eich mwyn chwi yr ydwyf yn eu rhyddhau oddi wrth deyrn-ged, ac oddi wrth daledigaethau yr halen, ac oddi wrth dretheu y goron;

30 Ac oddi wrth yr hyn ſydd i mi iw gael am drydedd ran yr hâd, a hanner ſtrwyth y coed, yr ydwyfi yn eu maddeu hwy o'r dydd heddyw allan, ſel na'i cymerer hwy o wlâd Iudæa, nac o'r tair talaith a chwanegwyd atti, allan o Samaria, a Galilea, o'r dydd heddyw allan yn dragywydd.

31 Bydded Ieruſalem yn ſanctaidd, ac yn rhyddid i'i hôll derfynau, oddi wrth ddegymmau ac ardrethion.

32 Ac am y caſtell ſydd yn Ieruſalem, yr ydwyfi yn rhoddi i fynu fy meddiant arno, ac yn ei roddi ef i'r Arch-offeiriad, fel y gallo efe oſod yndo y cyſryw wŷr ac a ddewiſo efe iw gadw ef.

33 Ac yr ydwyfi yn rhâd yn gollwng yn rhydd bob perchen enaid o ddyn o'r Iddewon a gaethgluded o wlad Iudæa i fan yn y byd o'm teyrnas i: a maddeued pawb o'm *ſwyddogion* i en teyrn-ged hwy, ſef o'i hanifeiliaid hwy.

34 A'r holl wyliau, a'r Sabbothau, a'r lloerau newydd, y dyddiau arferedic, y tridiau yn mlaen, ac yn ôl yr ŵyl, a gânt fod yn ddyddiau rydd-did a maddeuant i'r holl Iddewon yn ſy nheyrnas i.

35 Ac ni chaiff neb awdurdod i ymyrryd arnynt, nac i flino neb o honynt am ddim.

36 Yſcrifenner i lawr hefyd o'r Iddewon, i fod o lu y brenin, ynghylch deng-mil ar hugain o wŷr, a rhodder iddynt roddion, fel y mae yn perthyn i bawb o lu y brenin.

37 Goſoder hefyd o honynt hwy, rai yng-hetyll mawrion y brenin, a rhai o'r rhai'n a oſodir ar negeſau y brenin, y rhai ydynt o ymddiried; bydded hefyd y rhai fyddant arnynt hwy, ac yn dywyſogion, o honynt hwy en hunain, a rhediant yn eu cyfraith eu hun, megis y gorchymynnodd y brenin yn nhîr Iudæa.

38 Chwaneger hefyd at Iudæa y tair talaith a roddwyd o wlâd Samaria at Iudæa, iw cyfrif yn vn, fel nad vfyddhaont i awdurdod neb arall ond yr Arch-offeiriad.

39 Ptolemais a'i chyffiniau yr ydwyf fi yn ei rhoddi yn rhodd i'r Cyſſegr: ſydd yn Ieruſalem, at gynhelſur draul y Cyſſegr.

40 Ac yr wyfi yn rhoddi bob blwyddyn hyntheng-mil o ſiclau arian allan o gyfrif y brenin, o'r lleoedd a berthyn.

41 A'r hyn ſydd yngweddill heb i'r ſwyddwyr ei dalu i mewn, megis yn y blynyddoedd o'r blaen, o hyn allan rhoddant at waith y Deml.

42 Ac heb law hyn, y pum-mil ſicl o arian, y rhai a gymmeraſant hwy allan o raid y cyſſegr o'r cyfrif bobblwyddyn, yr ydys yn maddeu y rhai hyny, am eu bod hwy yn perthyn i'r cyfeiriaid ſydd yn gwaſanaethu.

43 A phwy bynnag a ffoant i'r Deml ſydd yn Ieruſalem, neu i'w holl gyffiniau, ar y mae y brenin yn dylu iddynt ardreth neu ddim arall, gadawer hwynt yn rhyddion, a'r hyn oll ſydd ganddynt yn ſy nheyrnas i.

44 Ac fel yr adeilader, ac y cywetirier gwaith y Cyſſegr, fe a roddir traul hefyd o gyfrif y brenin:

45 Felly y rhoddir traul o gyfrif y brenin i adeiladu caerau Ieruſalem, ac iw chadarnhau o amgylch, ac i adeiladu y caerau yn Iudæa.

46 Ond pan glybu Ionathan a'r bobl y geiriau hyn, ni roddaſant goel iddynt, ac ni's derbyniaſant hwynt, canys hwy a gofiaſant y mawr ddrygioni a wnaethei efe yn Iſrael, ac mor ddirfawr y cyſtuddiaſei efe hwynt.

47 Am hynny hwy a ſuant ſodlon i Alexander, oblegit

…ese a fusei yn gyntaf yn crybwyll wrthynt …r beddwch, a hwy a ryfelasant gyd ag ef *en* …ddiddim.

6 Ac brenin Alexander a gasclodd lu mawr, ac …ddiodd yn erbyn Demetrius.

7 Pelly y ddug frenin a darawsant ynghŷd mewn …dd, a llu Demetrius a ffodd: ac Alexander a'i …ddiodd ef, ac a'i gorchfygodd hwynt.

8 Eithr y rhyfel a bar'haodd yn frwd, hyd fachlhaul: a lladdwyd Demetrius y dydd hwnnw.

9 Ac Alexander a anfonodd genadau at Ptolo…eus brenin yr Aipht, gan ddywedyd yn ôl y ger…au hyn:

10 Gan ddychwelyd o honof i dîr fy mrenhini…eth, ac eistedd ar orsedd-fainge fy nhadau, a chael …dywyllogaeth, a difetha Demetrius, ac ennill ein …ddiad ni,

11 (Canys wedi cydio o honofi ag ef mewn câd, …ddywed ei a'i lu gennym ni, ac yr ydwyf yn ei…ddiol ar orseddfainge ei deyrnas ef.)

12 Yn awr gan hynny gwnawn gyfeillach rhyng…o, ac yr awron dod i mi dy ferch yn wraig, ac mi …ddiaf ‖ ddaw i ti, ac a roddaf i ti, ac iddi hi…au roddion addas i ti.

13 A'r brenin Ptolomeus a attebodd gan ddywe…ud: dy yw'r dydd y dychwelaisti i dîr dy hena…iad, ac yr eisteddaisti ar orsedd-fainge eu brenhi…aeth hwynt.

14 Ac yr awron mi a wnaf i ti yr hyn a scrifen…aist; eithr tyred i gyfarfod i Ptolemais, fel y …gelem ei gilydd; ac mi a fyddaf chwegrwn i ti, …l y dywedaist.

15 Felly yr aeth Ptolomeus allan o'r Aipht, efe a Cleopatra ei ferch, a hwy a ddaethant i Ptolemais …i nail flwyddyn a thrugain a chant.

16 A'r brenin Alexander a'i cyfarfu ef: yntef …roddes ei ferch Cleopatra iddo ef, ac a wnaeth ei …rthiet hi yn Ptolemais, mewn gogoniant mawr, …l y mae ar fer brenhinoedd.

17 A'r brenin Alexander a scrifennasei at Ion…than i ddyfod i gyfarfod ag ef.

18 Acefe a aeth i Ptolemais yn ogoneddus, ac a …elsu a'r ddau frenin, ac a roddes arian, ac aur …nat hyw, ac iw caredigion, a rhoddion lawer, ac …a gafodd ffafr yn eu golwg hwynt.

19 A gwŷr sceler o Israel, *sef* gwŷr annuwiol a …gasiasant yn ei erbyn ef, i achwyn arno ef: ond …wrandawodd y brenin arnynt hwy.

20 A'r brenin hefyd a archodd ddiosc Ionathan …i ddillad, a'i wisco ef â phorphor: a hwy a …aethant felly.

21 A'r brenin a wnaeth iddo eistedd ‖ gyd ag ef, …a ddywedodd wrth ei dywysogion: ewch allan …dag ef i ganol y ddinas, a chyhoeddwch na ach…wyno neb yn ei erbyn ef am ddim matter, ac na …low neb ef am yn achos.

22 A phan welodd y rhai oedd yn achwyn *arno* …i gogoniant ef, y modd y cyhoeddasid, ac yntef wedi …i wisco â phorphor, hwy a ffoesant oll.

23 A'r brenin a'i hanrhydeddodd ef, ac a'i scrifen…odd ef ym mysc ei gyfeillion pennaf, ac a'i …wnaeth ef yn dywysog, ac yn ‖ gyfrannog o'i ly…wodraeth ef.

24 A Ionathan a ddychwelodd i Ierusalem, yn …eddychlon, ac yn llawen.

25 Ac yn y bummed flwyddyn a thrugain a chant y ddaeth Demetrius mab Demetrius, o Creta i dîr ei …enafiaid.

26 A'r brenin Alexander a glybu, ac a drist aodd yn ddirfawr, ac efe a ddychwelodd i Antiochia.

27 A Demetrius a osododd Apolonius, yr hwn oedd ar Coelosyria *yn brenhinaeth*, ac efe a gasclodd lu mawr, ac a wersyllodd yn Iamnia, ac a anfonodd at Ionathan yr Arch-offeiriad, gan ddywedyd,

28 Tydi yn vnic yn anad neb ydwyt yn ymddercha…u i'n herbyn ni: minnau a euthym yn watwargerdd, ac yn wradwydd o'th achos di: a pha ham yr wyti yn cymmeryd awdurdod i'n herbyn ni yn y mynyddoedd.

29 Am hynny yn awr, os ydwyt yn ymddiried yn dy gryfder dy hun, tyred i wared attom ni i'r maes, ac yno ymgystadlwn â'i gilydd; canys y mae gennin lu y dinasoedd.

30 Gofyn, a dysc pwy ydwyf i, a'r lleill sydd yn ein helpio ni: hwy a fynegant i ti mad oes fodd i'th droed ti sefyll yn ein hwyneb ni: oblegid dy hen…afiaid a yrrwyd i ffoi ddwy-waith yn eu gwlad eu hun.

31 Ac yr awron gan hynny ni elli di aros y fath feirch, a llu yn y maes, lle nid oes na charreg, na maen, na lle i ffoi.

32 A phan glybu Ionathan eirian Apolonius, efe a gyffrôdd yn ei feddwl, ac a etholodd ddeng-mil o wŷr, ac a aeth allan o Ierusalem, a'i frawd Simon a gyfarfu ag ef yn help iddo ef.

33 Ac efe a wersyllodd yn erbyn Ioppe, eithr hwy a'i cadwasant ef allan o'r *ddinas*, am fod gwarcheidwaid Apolonius yn Ioppe.

34 A hwy a ryfelasant yn ei herbyn hi, a'r rhai oedd o'r ddinas a ofnasant, ac a agorasant i Ionathan a ennillodd Ioppe.

35 A phan glybu Apolonius hyn, efe a gymmerodd deir-mil o wŷr meirch, a llu mawr o *wŷr traed*, ac a aeth i Azotus, megis yn ar ei daith, ac efe a ‖ ddaeth a'i lu i'r maes, am fod ganddo lawer o wŷr meirch, yn y rhai yr oedd efe yn ymddiried. ‖ A'i dd…odd ef.

36 Yna Ionathan a ddilynodd ar ei ôl ef i Azotus, lle y cydiodd y ddau lu mewn rhyfel o'i ôl ef.

37 Ac Apolonius a adawsei fil o wŷr meirch mewn cynllwyn o'i hôl hwynt.

38 A Ionathan a wybu fod cynllwyn o'i ôl ef: a hwy a yngylchasant ei lu ef, ac a dasasent bic…cellau yn erbyn y bobl, o fore hyd hwyr.

39 A'r bobl a safodd fel yr archodd Ionathan, a'i meirch hwythau a flinasant.

40 Simon hefyd a ddug allan ei lu yntef, ac a gy…diodd â'r fyddin, (canys y meirch a flinasent) a hwy a orchfygwyd ganddo, ac a ffoesant.

41 A'r gwŷr meirch a wasgarwyd ar hŷd y maes, ac a ffoesant i Azotus, ac a ddaethant i Beth-Dagon, i demle eu heulyn, i fod yn gadwedig.

42 A Ionathan a losgodd Azotus, a'r dinasoedd o'i hamgylch hi, ac a gymmerodd eu hyspail hwynt: temi Dagon hefyd, a'r rhai a ffoesent iddi, a losgodd efe â thân.

43 A'r rhai a laddwyd â'r cleddyf, ynghŷd â'r rhai a losgwyd â thân, oedd hyd yn ŷth mil o wŷr.

44 A Ionathan a aeth oddi yno, ac a wersyll…odd wrth Asc…lon; a'r rhai oedd o'r ddinas a ddaethant allan iw gyfarfod ef â gogoniant mawr.

45 A Ionathan a ddychwelodd i Ierusalem, a'r rhai oedd gyd ag ef, a chanddynt yspail fawr.

46 A phan glybu brenin Alexander y pethau hyn, efe a roddes fwy o anrhydedd i Ionathan.

47 Ac efe a anfonodd iddo fwcc aur, fel y mae yr arfer roddi i geraint y brenin, ac a roddes iddo Accaron a'i holl gyffiniau mewn meddiant.

PEN. XI.

1 2 *Ptolemeus yn dwyn ei ferch oddiar Alexander, ac yn gosod ar ei deyrnas ef.* 17 *Lladd Alexander, a Ptolemeus yn marw o frwyn tridiau.* 20 *Ionathan yn gwarchae ar y tŵr yn Ierusalem,* 38 *Yr Iddewon ac yntef yn cael gwar…*

[*mam*

mawr gan Demetrius, 48 A'r Iuddewon yn ei actoh, ustu rhag ei ddrilliad ei hun yn Antiochia. 61. Ei wroliaeth ef mewn amryw leoedd.

A Brenin yr Aipht a gasclodd lu mawr, sel y tywod sydd ar lan y môr, a llongau lawer, ac a geisiodd gael teyrnas Alexander trwy dwyll, a'i gosod at yr eiddo ei hun.

2 Ac efe a aeth allan i Syria mewn modd heddychol, a'r rhai oedd yn y dinasoedd a agorasant iddo ef, ac a aethant iw gyfarfod ef, am fod gorchymyn y brenin Alexander ar gyfarfod ag ef, am ei fod efe yn chwegrwn iddo ef.

3 Ac yn awr, sel yr aeth Ptolomeus i mewn i'r dinasoedd, efe a osododd lu i warchod ym mhob dinas.

4 A phan ddaeth efe yn agos i Azotus, hwy a ddangosasant iddo ef demi Dagon, yr hon a losesid, ac Azotus a'i phentrefydd wedi eu difetha, a'r eyrph a daflasid allan, a'r rhai lloscedig a loscasei Ionathan yn y rhyfel, oblegit hwy a wnaethant heutyrau o honynt ar ei ffordd ef.

5 Felly y mynegasant i'r brenin yr hyn a wnaethei Ionathan, iw ogania ef: a chwi a wnaeth y brenin.

6 A Ionathan a ddaeth i gyfarfod â'r brenin i Ioppe yn ogoneddus, a hwy a gyfarchasant well iw gilydd, ac a gysgasant ynn.

7 A Ionathan a aeth gyd â'r brenin hyd yr afon a elwir Eleutherus, ac a ddychwelodd i Ierusalem.

8 A'r brenin Ptolomeus a gasodd feddiant ar ddinasoedd y mor-dir, hyd Seleucia ar lan y môr, ec. a ddyfeiymygodd gynghorion drwg yn erbyn Alexander.

9 Ac efe a anfonodd genmadau at y brenin Demetrius, gan ddywedyd, tyret, gwnawn gyfammod rhyngom, ac mi a roddaf i ti fy merch sydd gan Alexander, a thi a gei deyrnasu yn nheyrnas dy dad.

10 Oblegit y mae yn edifar gennif roddi o honof fy merch iddo ef, canys efe a geisiodd fy lladd i.

11 Felly efe a'i goganodd ef, am ei fod efe yn chwenychu ei frenhiniaeth ef.

12 Ac efe a ddug el ferch oddi arno ef, ac a'i rhoddes i Demetrius, ac efe a ymddieithrodd oddi wrth Alexander: felly yr ymddangosodd eu cas hwynt.

13 Yna yr aeth Ptolomeus i Antiochia, ac a osododd ddwy goron ar ei ben: coron Asia, a choron yr Aipht.

14 A'r brenin Alexander oedd yn Cilicia yn yr amser hwnnw: oblegit y rhai oedd o'r lle hwnnw a wrthryfelasent.

15 A phan glybu Alexander, efe a ddaeth yn ei erbyn ef i ryfel, a'r brenin Ptolomeus a arweiniodd allan, ac a gyfarfu ag ef â llaw gref, ac a'i gyrrodd i ffoi.

16 Yna y ffodd Alexander i Arabia i gael swcr yno, a'r brenin Ptolomeus a ddercha fwyd.

17 A Zabdiel yr Arabiad a gymmerodd ymmaith pen Alexander, ac a'i hanfonodd i Ptolomeus.

18 A'r brenin Ptolomeus a fu farw y trydydd dydd ar ol hynny: a'r rhai oedd yn ei gestyll ef a ddifethwyd gan y rhai oedd o fewn y cestyll.

19 A theyrnasodd Demetrius y seithfed flwyddyn a thrugain mchaw.

20 Yn y dyddiau hyny y casclodd Ionathan yr rhai oedd o Iudea, i ymaill y tŵr yn Ierusalem, ac efe a wnaeth yn ei erbyn lawer o offer rhyfel.

21 Yna yr aeth rhai gwŷr annuwiol, y rhai oedd yn casau eu cenedl eu hun, at y brenin, a fynegasant iddo fod Ionathan yn gwarchau arn tŵr.

22 Pan glybu ynteu efe a ddigiodd, a chyn gynted ac y clybu efe a gymmerodd ei daith yn ebrwydd, ac a ddaeth i Ptolemais, ac a scrifennodd at Ionathan na warchaei efe mwy, ac ar ddifod o hono yn fuan iw gyfarfod ef, i ymddiddan ynghyd yn Ptolemais.

23 Ond pan glybu Ionathan, efe a archodd warchae, ac a ddewisodd rai o hono iaid Israel, ac offeiriaid, ac a ymroddes i'r perygl.

24 Ac efe a gymmerodd aur, ac arian, a gwisgedd, a llawer o anrhegion eraill, ac aeth at y brenin i Ptolemais, ac a gafodd ffafr yn ei olwg ef.

25 A rhai annuwiol o'r genedl a achwynasant rhaddo ef.

26 Eithr y brenin a wnaeth iddo ef fel y gwnaethei y rhai a fuasei a'i flaen ef, ac efe a'i derchafodd ef o flaen ei holl garedigion.

27 Ac efe a siccrhaodd iddo ef yr Archoffeiriadaeth, a pha anrhydedd bynnag oedd ganddo ef o'r blaen, ac a wnaeth ei gyfrif ef yn un o'i garedigion pennaf.

28 Yna y dymunodd Ionathan ar y brenin wnvthur Iudea yn ddidreth, a'r tair talaith yngyd â Samaria, ac efe a addawodd iddo ef dryckant o dalentau.

29 A'r brenin oedd fodlon, ac a scrifennodd lythyrau at Ionathan am hyn oll, fel hyn.

30 Y brenin Demetrius yn cyfarch gwell iw frawd Ionathan, a chenedl yr Iddewon.

31 Coppi o'r llythyr a scrifennasom ni at eu tat Lasthenes yn eich cylch chwi, a scrifennasom attoch chwi hefyd, fel y gallech ei weled.

32 Y brenin Demetrius at ei dad Lasthenes, yr anfon annerch.

33 Y mae yn ein bryd ni wneuthur daioni i genedl yr Iddewon, ein caredigion: y rhai sydd yn cadw cyfammodau â nyni, am eu hewyllys da i ni.

34 Yr ydym ni wedi siccrhau iddynt gyllidau Iudea â'r tair talaith, Apherema, Lidi, a Ramathem, a thrugain o dalentau o'r tair talaith hyn, a chwanegwyd o Samaria at Iudea, a'r hyn oll sydd yn perthynu iddynt, yr rhai oll sydd yn aberthu yn Ierusalem, yn lle yr ardreth yr oedd y brenin yn ei gael o'r blaen o gnwd y ddaiar, a ffrwyth y coed, o hyn allan.

35 A pha bethau eraill yn perthynu i ni o degymmau a cheyn-ged dyledus i ni, a'r pyllau halen, a threth y goron, y rhai sydd yn perthyn i ni, nyni a'i canhiatawn iddynt hwy i gyd.

36 A dim o hyn ni ddiddymmir o hyn allan byth.

37 Am hyny cymmerwch ofal am wneuthur coppi o'r pethau hyn, a rhoddet ef at Ionathan, o gosoder ef yn y mynydd sanctaidd, mewn lle cyfleus hynod.

38 Yna pan welodd Demetrius fod yr holl dir o'i flaen ef yn llonydd, ac nad oedd dim yn ei wrthwynebu ei, efe a ollyngodd ei holl lu bob yn iw fangre, ond y dieithr-luoedd y rhai a gasclasei efe o ynysoedd y cenhedloedd: am hyny holl luoedd ei dadau a aethant yn elynion iddo ef.

39 Yr oedd yn Tryphon hefyd yr hwn a fuasei ar du Alexander o'r blaen, pan welodd efe fod yr holl lluoedd yn grwgnach yn erbyn Demetrius, efe a aeth at Simalcue yr Arabiad, yr hwn a fagasei Antiochus, mab ieuange Alexander.

40 Ac efe a fu daer arno ef, at iddo roddi Antiochus ieuange atto ef, fel y teyrnasei yn lle ei gad

Gelynion.

Taldwyd y milli yn y llall.

...a ddaeth wedi iddo ef ya ber...
...ddodd gan ei lu iddo ef, ac
...ian iawet.

A Ionathan a aeth...odd Iythyran at y brenin
...ith hwyw allan o Ierusalem, y rhai
...ai, ac yr rhai oedd yn yr amdden...
...ddangosyw oeddynt hwy yn rhyfela yn erbyn

Demetrius a anfonodd at Ionathan gan
...d, mid hwy yn vnic a wnaeth er o'r ti, a'th ge-
...ei ofni mwy rhac ardyb ddaf di a'th genedl ag
...dd, oni ei fi gyntyr.

Ynawr gan hynny ti a wnei yn ddiogs anfoni
...i ryfela gyd a mi, oblegit fy holl luoedd
...gwlawsant ia.

...Ionathan i a anfonodd iddo ef i Antiochia,
...o wyr eddyn a nerth, a hwy a ddaethant
...Ni wenjawn fu gan y brenin eu dyfo-

...ddaeth ar ddimsa a ddaethant ymgyrd
...y ddinas, yng nghylch deuddeng myrdaith o
...ac a lanasant ladd y brenin.

...wy a ffoddy brenin ei hun, ac yr rhai oedd yn
...a gadwafant fyrdd y ddinas, ac a ddechre-
...ymladd.

...ddaeth i dlwodd yr Iddewon im hfion,
...y ddaethant atto ef oll ar vnwaith, ac
...wyrafiant ar hyd y ddinas, ac a lasda-
...r dydd hwnnw yn y dinas hyd yn nos nyr-

...d hwy a loscfant y ddinas, ac a gymmera-
...mill fawr y dydd hwnnw, ac a achubafant

...ar oll oedd o'r ddinas a wafiant yr Iddo-
...ewyllys y ddinas fel y mynnent. 2 hwy a ffwir-
...wyr, ac a wnaethant wrth y brenin mewn gwe-
...ar ei ddydd hyd.

...Cymmod a ni yn a pheidied yr Iddewon a
...hwy ni a'r ddinas.

...Ac wedy fyrfiant ymmaith en harfau, ac
...ddwch, a'r Iddewon a gawsant ar-
...ddinas y brenin a phawb yn ei deyrnas ei,
...dwafiant i Ierusalem a chanddynt yfpail

...Pellebrenin Demetrius a eiliedodd yr or-
...ddinas ei frenhiniaeth, a'r wlad a lu lonydd

...Ac efe a dywedodd gelwydd a rhoeth bron
...dywedafei efe, ac a ymddieithodd oddi
...Ionathan, ac ni chalodd adref yr cymwynas da
...wnaeth efe iddo, eithr efe a'i cymddioddefi yn

...Wedi hyny dychwelodd Tryphon, a'r bach-
...gyd ag ef, ac efe a deyrnafodd
...Antiochus gyd ag ef, ac efe a deyrnafodd
...nifodd y goron.

...A'r holl luoedd, y rhai a wiscarasei Demetrius, a ymgasclasfant atto ef, a hwy a ryfelasant yn erbyn Demetrius, ac yntef a ffodd, ac a giliodda.

...Yna Tryphon a gymmerodd yr Elefeiliaid, ac a enillodd Antiochia.

...Ac Antiochus ieuangc a scrifennodd at Ionathan gan dywedyd, Yr yn ydwyn yfiecchau yr Archoffeiriadaeth i ti, ac yn dy osod ar y pedair talaith ddinasoedd yn vnig gan ei dirgrym y brenin.

...Acefe a anfonodd lestri aur iddo ef i'w yfed mewn ...ithau, ac a roddes iddo awdurdod i yfed mewn ...lestri aur, ac i fod mewn porphur, ac i wisco tywel ...

...Ac efe a ffododd Simon ei frawd ef yn gaer ...ros, o'r tu Tyrus hyd derfynau yr Aipht.

...Ac Ionathan a aeth allan i'r cros yr afon, a thraw y dalfoedd, a holl luoedd Syria a ymgasclasfant atto ef yn help iddo: a ge...fe a ddaeth i Afcalon, a'r rhai oedd o'r ddinas a aethant iw gyfarfod ef yn ardderchawg.

61 Ac efe a ddaeth oddi yno i Gaza, a'r rhai o Gaza a gaeafant arnynt: yntef a warchaodd arnynt, ac a loscodd ei phebyrdydd hi, ac a'i anrheithiodd hwynt.

62 A'r rhai o Gaza a ymbiliafant â Ionathan, ac efe a wnaeth heddwch â hwynt, ac a gymmerodd feibion en tywyfogion hwynt yn yrgiflon, ac a'i hanfonodd hwynt i Ierusalem: ac a rodiodd y wlad hyd Damascus.

63 A phan glybu Ionathan ddyfod tywyfogion Demetrius i Cades yr honfydd yn Galilea â'u lu mawr, ar fedr ei fyrrue fymmaith o'r wlad.

64 Yntef a aeth im cyfarfod hwynt, ac a adawodd ei frawd Simon yn y wlad.

65 A Simon a werfyllodd wrth Bethfura, ac a ryfelodd yn ei herbyn ddyddiau lawer, ac a gaeafodd arni hi.

66 A hwy a ddarmwafiant gael heddwch, ac efe a'i canhiadodd iddynt: ac a'i hwriodd hwynt allan oddi yno, ac a gymmerodd y ddinas, ac a ofodedd warcheidwaid yndi.

67 Ionathan hefyd a'i lu a werfyllafant wrth ddyfroedd Genesar, a hwy a godefiant yn forfes i ddyfodd i fara Nafor.

68 Ac wele, gwerfyllu dieithriaid a ddaethant iw gyfarfod ar y maes, a hwy a yrrafiant gyllwyn yn erbyn ef yn ymynydogedd, ac a ddaethant en hunain ar ei gyfer ef.

69 Yno y cyallwynwyr a gyfodafiant o'i lle, ac a gydiafiant ryfela a'r rhai oedd gyd â Ionathan a ffoefiant.

70 Nid adawyd yn a lonyat ond Mattathias fab Absalom, a Iudas fab Chalpi, tywyfogion milwriaeth y lluoedd.

71 A Ionathan a rwygodd ei ddillad, ac y dafodd lŵch ar ei ben, ac a weddiodd.

72 Ond efe a drödd yn en herbyn hwynt yn y rhyfel, ac a'i gyrrodd hwy i ffo: a hwy a redafiant ymmaith.

73 A'r rhai a ffoefant oddi wrth ef a welfant, ac a droefiant atto ef, ac a'u herlidiafiant hwynt tyd ag ef hyd Cades y lyd at en gwerfyllu hwynt, a hwy a werfyllafant yno.

74 Ac fe laddwyd o'r dieithriaid y dydd hwnnw hyd yn nheirmil o wyr, a Ionathan a ddychwelodd i Ierusalem.

PEN. XIII.

1 *Ionathan yn adnewyddu y dealbwch â'r Rhufeiniaid, ac â'r Lacedemoniaid.* 23 *Ilu Demetrius, wrth amcanu dwyfola â Ionathan, yn fyrthog ofn.* 37 *Ionathan yn cafarhau y cyfyll yn Iudea.* 48 *Archum wrno ef yn Ptolemais, trwy dwyll Tryphons.*

A Ionathan a welodd fod yr amfer yn gyfaelnaethu iddo ef, ac a ethol od wyr, ac a anfonodd i Rufain i wyeithur ac i adnewyddu cyfeillach â hwynt.

2 At yr Spartiaid hefyd, ac i leoedd eraill, yr anfonodd ffelythyrau ar yr vn deffyn.

3 A hwy a aethant i Rufain, ac a ddaethant i'r cynghor dy ad a ddywedafanc, Ionathan yr Archoffeiriad, a cheredyr Iddewon a'u hanfonodd at attoch chwi i adnewyddu y gyfeillach a'r gydymdeithiaswch â'n'r blaen.

4 A'r Rhufeiniwyr a roddafant iddynt hwy lythyrau at y pobl o'r le i'r le, ar fod iddynt en hanfon hwy i dir Iudea yn heddychlon.

5 Dymma hefyd goppi o'r llythyr a fcrifennodd Ionathan at y Spartiaid.

6 Ionathan yr Archoffeiriad, a Henuriaid y genedl, ar Offeiriaid, a'r rhan arall o bobl yr Iddewon yn cyfarch gwell i'r brodyr yr Spartiaid.

7 Cyn hyn yr anfonwyd llythyrau at yr Archoffeiriad Onias oddi wrth ‖ Darius, yr hwn oedd yn frenin arnoch chwi, mae ein brodyr ni ydych chwi, fel ymae y coppi ilod yn cynnwys.

‖ *Areus edrych, Jos. Ant. l. 12. c. 8.*

8 Ac Onias a dderbyniodd y gŵr a anfonasid, yn anrhydeddus; ac a dderbyniodd y llythyrau yn y rhai yr ymddasid am ‖ gyfeillach a chydymdeithas.

9 Pellynenhau, er mad yw raid i ni wrth hyn, am fod gennym yn gyssur y llyfrau sanctaidd sydd yn ein dwylo.

10 A dybiasom yr ddaanfon attoch chwi i adnewyddu brawdoliaeth, a chyfeillach, rhag ini fyned yn ddieithr i chwi: oblegit llawer o amser a aeth heibio, er pan anfonasoch attom ni.

11 Amhynny yr ydym ni bob amser yn ddibaid, ac y gwyl ini a'r dyddiau cymmwys eraill, yn eich cofio chwi, yn yr aberthau yr ydym yn eu hoffrymmu, ac yn ein gweddiau, megis y mae yn weddaidd, ac yn gymmwys cofio brodyr:

12 Ac yr ydym ni yn llawen am eich anrhydedd chwi.

13 Am danom ni, llawer o drallod a rhyfel, oedd lawer, a'n hamgylchynasant ni, a'r brenhinoedd o'n hamgylch a ryfelasant yn erbyn.

14 Nid oeddym ni er hynny yn ewyllysio eich blino chwi yn y rhyfeloedd hyn, na'n cydymdeithion, a'n cyfeillion eraill:

15 O herwydd y mae gennym ni gymmorth o'r nef, yr hwn fydd yn ein cynnorth ni, ac ni a waredwyd oddi wrth ein gelynion, a'n gelynion a ostyngwyd.

16 Am hynny ni a etholasom Mumenius fab Antiochus, ac Antipater fab Iason, a'u hanfonasom at y Rhufeiniaid, i adnewyddu â hwynt y gyfeilach, a'r gymdeithas a fuasei o'r blaen.

17 Felly y gorchymynasom iddynt hefyd ddyfod attoch chwithau, a'ch cyfarch, a rhoddi i chwi eu llythyrau ni am adnewyddu ein brawdoliaeth ni.

18 Ac yr awron chwi a wnewch yn dda ar atteb i ni am hyn.

19 Ac dimma goppi y llythyrau a'r anfonodd Onias.

‖ *Darllen, allan o Jos.* Yrhai a anfonodd Areus at Onias.

20 ‖ Areus brenin yr Spartiaid yn cyfarch gwell i Onias yr Archoffeiriad.

‖ *Llwyddiant.*

21 Yr ydys yn cael mewn scrifen am yr Spartiaid a'r Iddewon, mai brodyr ydynt hwy, a'i bod o genedl Abraham:

22 Ac yn awr, gan i ni wybod hyn, da y gwneweh scrifennu attom ni am eich ‖ heddwch.

‖ *Sengio fewn.*

23 Yr ydym ninnau yn scrifennu attoch chwithau, eich anifeiliaid chwi a'ch golud sydd eiddom ni, a'r eiddom ninnau yn eiddoch chwi: ac yr ydym ni yn gorchymmyn *i'n cennadon ni* iddynt hwy fynegi i chwi fel hyn.

24 A Ionathan a glybu ddychwelyd tywysogion Demetrius a llumwy na'r cyntaf, i ryfela yn ei erbyn ef,

25 Ac efe a aeth allan o Ierusalem, ac a aeth i gyfarfod â hwynt i wlâd Amathia: ac ni roddes efe iddynt ysbaid i ‖ ddyfod i'w wlâd ef.

26 Ac efe a anfonodd ysprŵyr i'w gwerssyll hwynt, a hwy a ddychwelasant, ac a fynegasant iddo eu bôd hwy yn aucanu rhuthro arnynt hwy liw nos.

27 A Ionathan, pan fachludodd haul a archodd i'r rhai oedd gyd ag ef wilied, a bod mewn arfau, i fod yn barod i ryfel ar hŷd y nos: ac efe a osododd rag-wilwyr o amgylch y gwerssyll.

28 A'r gwrthwynebwŷr a glywsant fod Ionathan, a'r rhai oedd gyd ag ef, yn barod i ryfel, ac a ofnasant, ac a ddychrynasant yn ei calon, ac a gynnesasant dân yn eu gwerssyll.

29 Ond Ionathan a'r rhai oedd gyd ag ef, ni wybuasit hyd y boreu: o blegit hwy a welsent dân yn eu llosci.

30 A Ionathan a ymlidiodd ar eu hôl hwynt, ac ni's goddiwedodd hwynt: oblegit hwy a aethent trwy yr afon Eleutherus.

31 Yna y troddi Ionathan yn erbyn yr Arabiaid, y rhai a elwid y ‖ Zabadiaid, ac a'i tarawodd hwynt, ac a gymmerodd eu hyspail hwynt.

‖ *Ios.*

32 Ac efe a symmudd, ac a ddaeth i Damascus, ac a rodiodd trwy'r holl wlâd.

33 Simon hefyd a aeth allan, ac a drammwyodd trwy'r wlâd hyd Ascalon, a'r ceyllŵ oedd gyfagos: ac a droddi i Ioppe, ac a'i hennillodd hi.

34 O herwydd efe a glywsei eu bod hwy yn amcanu rhoddi y castell i fynu i'r rhai oedd o du Demetrius, ac efe a osododd ynowarcheidwaid i'w gadw ef.

35 A Ionathan a dychwelodd, ac a gasclodd henuriaid y bobl, ac a ymgynghorodd â hwynt am adeiladu ‖ ceyllŷ yn Iudea,

‖ *Ios.*

36 Ac am godi caerau Ierusalem, a chodi ‖ vchder mawr rhwng y cŵr a'r ddinas, i wahanu rhyngdo ef a'r ddinas, i fod o honaw ei hunan, fel na phrynentheiwy, ac na werthent *yno*.

‖ *Ios.*

37 A phan ddaethant hwy ynghyd i adeiladu'r ddinas, efe a aeth i'r mur *gyfef* i'r aber o du'r dwyrain, a hwy a adeiladasant yr hyn a elwir Caphenatha.

38 A Simon a adeiladodd Adida yn Sephela, ac a'i cadarnhaodd â phyrth ac â barau.

39 Tryphen hefyd a geisiodd deyrnasu yn Asia, a gwisco y goron, ac estyn ei law yn erbyn y brenin Antiochus.

40 Ond efe a ofnodd na adawei Ionathan hyn iddo ryfela yn ei erbyn ef, ac efe a geisiodd ffordd iw ddal ef iw ddifetha: am hynny efe a gyfodd, ac a aeth i Bethsan.

41 A Ionathan a aeth allan i gyfarfod ag ef â deng-ain-mil o wŷr wedi eu dethol i ryfel, ac a ddaeth i Bethsan.

42 A phan welodd Tryphon ei ddyfod ef â llu mawr, efe a ofnodd estyn ei law yn erbyn ef.

43 Am hynny efe a'i derbyniodd ef yn anrhydeddus, ac a'i cynnwlodd ef wrth ei holl garedigion, ac a roddes iddo roddion, ac a archodd i'w holl garedigion vfyddhau iddo ef megis iddo yntef ei hun.

44 Ac efe a ddywedodd wrth Ionathan, i ba beth y blinasit ti y bobl hyn oll heb fod rhyfel rhyngom ni.

45 Yr awron gan hynny anfon y rhai hyn iw tai, ac ethol i ti ychydig wŷr, y rhai a fyddant gyd â thi, a thyret gyd â myfi i Ptolemais, ac mi a'i rhoddaf hi i ti, a'r ceyllŷ eraill, a'r lluoedd eraill, a'r swyddogion; ac mi a ddychwelaf, ac a ymmaith: canys o achos hyn y daethym i yma.

46 Yntef yn ei gredu ef, a wnaeth fel y dywedodd efe, ac a anfonodd ymmaith ei lu, a hwy a aethant i dîr Iudea.

47 Ac efe a adawodd gyd ag ef dair mil o wŷr, o ba rai efe a ‖ adawodd ddwy fil yn Galilea, a mil a aeth gyd ag ef.

‖ *mill.*

48 Er cyuled y daeth Ionathan i Ptolemais, y Ptolemaiaid a gaeasant y pyrth, ac a'i daliasant ef, ac a laddasant a'r cleddyf y rhai oll a ddaethai i mewn gyd ag ef.

49 Yna yr anfonodd Tryphon lu a gwŷr meirch

Galilea, ac i'r maes mawr i ddifetha y rhai
ar da Ionathan.
Eithr pan wybuant hwy ei ddal ef, a difetha
oedd gyd ag ef, hwy a ymgyfuraſant, ac a
yghyd, yn barod i ryfel.
Pan welodd y rhai oedd yn canlyn ar-
en bod hwy yn barod i ymladd am eu henioes,
a dychwelaſant.
Hwythau a ddaethant oll i wlâd Iudea yn
ngrol, ac a alaraſant am Ionathan, a'r rhai oedd
ef, a hwy a ofnaſant yn ddirfawr, ac Iſrael
a alaraſant alar mawr.
A'r holl genhedloedd o amgylch a geiſiaſant
difetha hwynt: canys hwy a ddywedaſant: nid
ganddynt na thywyſog na neb yw helpu. Am
hyny rhyfelwn yn eu herbyn hwyſut yn awr, a di-
ent eu coffadwriaeth o blith dynion.

P E N. XIII.

Glywaſ Simon yn bennaeth yn lle Ionathan ei frawd, i'w Tryphon yn casl gafael ar ddau
Ionathan, ac yn lladd eu tad hwy. 27
Ionathan. 36 Simon yn cael ſſafor gan Dem-
, ac ar yn ennill Gaza, a'r tŵr yn Ieru-

Pan glybu Simon gaſclu o Tryphon lu mawr i
dyfod i wlâd Iudea, a iw difetha hi,
A gweled fod y bobl yn ddychrynedig, ac yn
ewm ofe a aeth i fynu i Ieruſalem, ac a gaſ-
y bobl ynghyd:
Ac ese a'i cyſurodd hwynt, ac a ddywedodd
ynt: chwi a wyddoch eich hunain pa bethau
nig a wnaethym i, a'm brodyr, a thŷ fy nhad,
Gyfraith, a'r Cyſegr: a'r rhyfeloedd, a'r
a welſom ni.
Gachos hyn y lladdwyd fy mrodyr i oll er
Iſrael, ac mi a adawyd fy hunan.
Ac yr awron na atto Duw i mi arbed fy
yn amſer cyſtudd: oblegit nid ydwyf well
fy mrodyr.
Eithr mi a ddialaf fy nghenedl, a'r Cyſegr,
gwragedd a'ch plant chwi, oblegit yr holl
oedd a ymgaſclaſant i'n difetha ni o wir
achos.
Ac ſyrcyd y bobl a adfywiodd er cyntedd y
ant y geirian hyn.
A hwy a attebaſant â llef vchel gan ddywe-
dyd: yw ein capten ni yn lle Iudas a Ionathan
brawd.
Rhyfela ein rhyfel ni, a pha beth bynnag a
ywedech di wrthym, ni a'i gwnawn.
Yna ef a gaſclodd yr holl ryfelwŷr, ac a fryſi-
ai orphen caeran Ieruſalem, ac a'i cadarnhaodd
o amgylch.
Ac ese a anfonodd Ionathan *fab* Abſolom â
mawr gyd ag ef i Ioppe, ac ese a ſwrtiodd
ano: a rhai oedd ynddi hi, ac ese a arhôdd yno
ddi hi.
A Tryphon a lymmudodd o Ptolemais â llu
mawr i fyned i mewn i dir Iudea, a Ionathan gyd
ag ef yn erlidiaw arnaw.
Ac yn Accaron y daeth Ioannes a'r gwyr a
ddaethoedd gyd ag ef, a mynegaſant i Ionathan
pa wedd.
Yna Ionathan a ſyrthiodd yn ddigllon ar
wyr Accaron, ac a'i lladdodd: ac a'i lloſgodd
ag tân.
Ac yna y gwerſyllaſant, ac a werſyllaſant yn
Cedron.
Ac a'i gwelſant hwy fod Ionathan a'i lu yn
ſyllu yn ymyl yr afon, a'i ofnaſant ef, ac a'i
ſant ar y dŵr, ac a'i croſſaſant oll.
Ac ese a Ionathan a'i lu a groſſaſant yn erbyn
ynt, ac a'i gwelſant hwy yn croſſi yr afon, ac
ſant ar eu hôl hwy.
Ac a'i rhannaſant eu hunain yn dair rhan,
ſant ar ol Ionathan, ac a'i gwnaethant ryfel.
Ac ese a'i gwelſant hwy na ſaſai Ionathan
ac ese a'i lu, ac a'i ymgyfuraſant, ac a'i ffoaſant.
Ac ese a'i ffoaſant oll i wlâd Iudea yn ddi-
ol, ac a alaraſant am Ionathan, a'r rhai oedd
ef, a hwy a ofnaſant yn ddirfawr, ac Iſrael
alaraſant alar mawr.
A'r holl genhedloedd o amgylch a geiſiaſant
difetha hwynt: canys hwy a ddywedaſant: nid
ganddynt na thywyſog na neb yw helpu. Am
hyny rhyfelwn yn eu herbyn hwyſut yn awr, a di-
ent eu coffadwriaeth o blith dynion.

P E N. XIII.

Glywaſ Simon yn bennaeth yn lle Ionathan ei frawd, i'w Tryphon yn casl gafael ar ddau
Ionathan, ac yn lladd eu tad hwy. 27
Ionathan. 36 Simon yn cael ſſafor gan Dem-
, ac ar yn ennill Gaza, a'r tŵr yn Ieru-

Pan glybu Simon gaſclu o Tryphon lu mawr i
dyfod i wlâd Iudea, a iw difetha hi,
A gweled fod y bobl yn ddychrynedig, ac yn
ewm ofe a aeth i fynu i Ieruſalem, ac a gaſ-
y bobl ynghyd:
Ac ese a'i cyſurodd hwynt, ac a ddywedodd
ynt: chwi a wyddoch eich hunain pa bethau
nig a wnaethym i, a'm brodyr, a thŷ fy nhad,
Gyfraith, a'r Cyſegr: a'r rhyfeloedd, a'r
a welſom ni.
Gachos hyn y lladdwyd fy mrodyr i oll er
Iſrael, ac mi a adawyd fy hunan.
Ac yr awron na atto Duw i mi arbed fy
yn amſer cyſtudd: oblegit nid ydwyf well
fy mrodyr.
Eithr mi a ddialaf fy nghenedl, a'r Cyſegr,
gwragedd a'ch plant chwi, oblegit yr holl
oedd a ymgaſclaſant i'n difetha ni o wir
achos.
Ac ſyrcyd y bobl a adfywiodd er cyntedd y
ant y geirian hyn.
A hwy a attebaſant â llef vchel gan ddywe-
dyd: yw ein capten ni yn lle Iudas a Ionathan
brawd.
Rhyfela ein rhyfel ni, a pha beth bynnag a
ywedech di wrthym, ni a'i gwnawn.
Yna ef a gaſclodd yr holl ryfelwŷr, ac a fryſi-
ai orphen caeran Ieruſalem, ac a'i cadarnhaodd
o amgylch.
Ac ese a anfonodd Ionathan *fab* Abſolom â
mawr gyd ag ef i Ioppe, ac ese a ſwrtiodd
ano: a rhai oedd ynddi hi, ac ese a arhôdd yno
ddi hi.
A Tryphon a lymmudodd o Ptolemais â llu
mawr i fyned i mewn i dir Iudea, a Ionathan gyd
ag ef yn erlidiaw arnaw.
Ac yn Accaron y daeth Ioannes a'r gwyr a
ddaethoedd gyd ag ef, a mynegaſant i Ionathan
pa wedd.
Yna Ionathan a ſyrthiodd yn ddigllon ar
wyr Accaron, ac a'i lladdodd: ac a'i lloſgodd
ag tân.
Ac yna y gwerſyllaſant, ac a werſyllaſant yn
Cedron.
Ac a'i gwelſant hwy fod Ionathan a'i lu yn
ſyllu yn ymyl yr afon, a'i ofnaſant ef, ac a'i
ſant ar y dŵr, ac a'i croſſaſant oll.
Ac ese a Ionathan a'i lu a groſſaſant yn erbyn
ynt, ac a'i gwelſant hwy yn croſſi yr afon, ac
ſant ar eu hôl hwy.
Ac a'i rhannaſant eu hunain yn dair rhan,
ſant ar ol Ionathan, ac a'i gwnaethant ryfel.
Ac ese a'i gwelſant hwy na ſaſai Ionathan
ac ese a'i lu, ac a'i ymgyfuraſant, ac a'i ffoaſant.

17 Ac er hôd Simon yn gwybod mai yn dwyllodrus yr oeddynt yn ymddiddan ag ef o anfonodd yr arian ar ddau fachgen, rhag iddo gael cas mawr gan y bobl.

18 Y rhai a ddywedent, am na anfonodd ese yr arian a'r bechgyn y darfu am [Ionathan.]

19 Am hynny ese a anfonoda y bechgyn a'r can talent a ynteſ [Tryphon] a ſu gelwyddog, ac ni allyngodd Ionathan ymmaith.

20 Ac wedi hyn y daeth Tryphon i fyned yn erbyn y wlâd, ac iw difetha hi, ac ese a aeth o amgylch yſſordd ſydd yn arwain i Adora: a Simon a'i lu a aethant yn erbynef, i bôb lle a'r yr âi ynteſ iddo.

21 A'r rhai oedd yn y tŵr a anfonaſant at Tryphon gennadau, i berr iddo fryſio i ddyfod attynt hwy trwy y diffaethwch, ac i yrru iddynt hwy ymborth.

22 Yna paratôdd Tryphon ei wŷr meirch i ddyfod, a'r noſon honno y bu eira mawr iawn, ac ni ddaeth ese oblegit yr eira, ac ese a ymadawodd, ac a aeth i wlâd Galaad.

23 A phan neſaodd ôſ yn Baſcama, ese a laddodd Ionathan, ac yno y claddwyd ef.

24 Yna y dychwelodd Tryphon, ac yr aeth i wlâd ei hun.

25 A Simon a yrrodd, ac a gymmerodd eſcyrn ei frawd Ionathan, a hwy a'i claddaſant yn Modin, dinas ei henafiaid ef.

26 Ac Iſrael oll a alaraſant am dano ef â galar mawr, ſe hwy alaraſant am dano ef ddyddiau lawer.

27 A Simon a wnaeth adeiladaeth ar fedd ei dad a'i frodyr, ac a'i gwnaeth yn vchel mewn golwg, a cherig naddi, yn ôl ac ym mlaen.

28 Ac ese a oſododd beb law hynny ſaith pyramides, y naill ar gyfer y llall, iw dad, a'i fam, a'i bedwar brawd.

29 Ac yn y rhai hyn ese a wnaeth ddychymygion celfydd, ac a oſodedd golofnau mawrion o amgylch, ac ar y colofnau ese a wnaeth arfau y gorfadwriaeth tragwyddol, a chyd â'r arfau longau cerfiedig iw gweled gan bawb a fordwyent y môr.

30 Dymma y bedd a wnaeth ese ym Modyn, ac y mae yneſ yll hyd y dydd hwn.

31 A Thryphon a wnaeth yn dwyllodrus ag Antiochus y brenin ieuange, ac a'i ſladdodd ef.

32 Ac ese a deyrnaſodd yn ei le ef, ac a wiſcodd goron Aſia, ac a wnaeth ddialedd mawr yn y wlâd.

33 A Simon a adeiladod y ceſtyll yn Iudea, ac a'i cadarnhaodd hwyſut â thyrau vchel, ac â chaeau mawrion: ſe â thyrau, ac â phyrth, ac â chloeau: ac ese a oſodod yndburth [ynddynt.]

34 Simon hefyd a rethodd wŷr, ac a'i hanfonodd at y brenin Demetrius, i geiſio gollwng y wlâd yn rhydd: oblegit [y ſpail oedd holl weithredoedd Tryphon.

35 A'r brenin Demetrius a anfonodd atto yntef fel hyn, ac a'i hatteb ôdd ef ac a ſcrifennodd atto ef y llythr hwn.

36 Y brenin Demetrius yn cyfarch gwell i Simon yr Arch-offeiriad, a charedig i frenhinoedd, a hefyd i henuriaid, a chenedl yr Iddewon:

37 Nyni a ddarbyniaſem y goron aur, a'r [gwerth-fawr, y rhai a anfonaſoch chwi, as yr ydym ni yn barod i wneuthur bôdd weth â chwi, ac i ſcrifennu at ein ſwyddogion i ſiccrhau y rhyddfraint a ganiadhaſom ni.

38 A'r hyn oll a ordeiniaſom ni ei ag attoch chwi, hynny a ſaiſt bydded y ceſtyll a adeiladaſoch chwi yn eiddoch chwi.

17 Ac er hôd Simon yn gwybod mai yn dwyllodrus yr oeddynt yn ymddiddan ag ef o anfonodd yr arian ar ddau fachgen, rhag iddo gael cas mawr gan y bobl.

18 Y rhai a ddywedent, am na anfonodd ese yr arian a'r bechgyn y darfu am [Ionathan.]

19 Am hynny ese a anfonoda y bechgyn a'r can talent a ynteſ [Tryphon] a ſu gelwyddog, ac ni allyngodd Ionathan ymmaith.

20 Ac wedi hyn y daeth Tryphon i fyned yn erbyn y wlâd, ac iw difetha hi, ac ese a aeth o amgylch yſſordd ſydd yn arwain i Adora: a Simon a'i lu a aethant yn erbynef, i bôb lle a'r yr âi ynteſ iddo.

21 A'r rhai oedd yn y tŵr a anfonaſant at Tryphon gennadau, i berr iddo fryſio i ddyfod attynt hwy trwy y diffaethwch, ac i yrru iddynt hwy ymborth.

22 Yna paratôdd Tryphon ei wŷr meirch i ddyfod, a'r noſon honno y bu eira mawr iawn, ac ni ddaeth ese oblegit yr eira, ac ese a ymadawodd, ac a aeth i wlâd Galaad.

23 A phan neſaodd ôſ yn Baſcama, ese a laddodd Ionathan, ac yno y claddwyd ef.

24 Yna y dychwelodd Tryphon, ac yr aeth i wlâd ei hun.

25 A Simon a yrrodd, ac a gymmerodd eſcyrn ei frawd Ionathan, a hwy a'i claddaſant yn Modin, dinas ei henafiaid ef.

26 Ac Iſrael oll a alaraſant am dano ef â galar mawr, ſe hwy alaraſant am dano ef ddyddiau lawer.

27 A Simon a wnaeth adeiladaeth ar fedd ei dad a'i frodyr, ac a'i gwnaeth yn vchel mewn golwg, a cherig naddi, yn ôl ac ym mlaen.

28 Ac ese a oſodod beb law hynny ſaith pyramides, y naill ar gyfer y llall, iw dad, a'i fam, a'i bedwar brawd.

29 Ac yn y rhai hyn ese a wnaeth ddychymygion celfydd, ac a oſodedd golofnau mawrion o amgylch, ac ar y colofnau ese a wnaeth arfau y gorfadwriaeth tragwyddol, a chyd â'r arfau longau cerfiedig iw gweled gan bawb a fordwyent y môr.

30 Dymma y bedd a wnaeth ese ym Modyn, ac y mae yneſ yll hyd y dydd hwn.

31 A Thryphon a wnaeth yn dwyllodrus ag Antiochus y brenin ieuange, ac a'i ſladdodd ef.

32 Ac ese a deyrnaſodd yn ei le ef, ac a wiſcodd goron Aſia, ac a wnaeth ddialedd mawr yn y wlâd.

33 A Simon a adeiladod y ceſtyll yn Iudea, ac a'i cadarnhaodd hwyſut â thyrau vchel, ac â chaeau mawrion: ſe â thyrau, ac â phyrth, ac â chloeau: ac ese a oſodod yndburth [ynddynt.]

34 Simon hefyd a rethodd wŷr, ac a'i hanfonodd at y brenin Demetrius, i geiſio gollwng y wlâd yn rhydd: oblegit [y ſpail oedd holl weithredoedd Tryphon.

35 A'r brenin Demetrius a anfonodd atto yntef fel hyn, ac a'i hatteb ôdd ef ac a ſcrifennodd atto ef y llythr hwn.

36 Y brenin Demetrius yn cyfarch gwell i Simon yr Arch-offeiriad, a charedig i frenhinoedd, a hefyd i henuriaid, a chenedl yr Iddewon:

37 Nyni a ddarbyniaſem y goron aur, a'r [gwerth-fawr, y rhai a anfonaſoch chwi, as yr ydym ni yn barod i wneuthur bôdd weth â chwi, ac i ſcrifennu at ein ſwyddogion i ſiccrhau y rhyddfraint a ganiadhaſom ni.

38 A'r hyn oll a ordeiniaſom ni ei ag attoch chwi, hynny a ſaiſt bydded y ceſtyll a adeiladaſoch chwi yn eiddoch chwi.

62 Ac yr ydym ni yn madden pob amryfuseddau hai hyd y dydd hwn, a threth y goron, yr hon fydd yn ddyledus arnoch chwi: ac os oedd teyrnged arall yn Ierusalem, na thoder hi mwy.

63 Ac od oes neb o honoch yn gymmwys i w ferfi-ennu yn mysc y rhai fy yn ein cylch ni, scrifenner hwy, a gwneler heddwch rhyngom ni.

64 Y ddechreuodd flwyddyn a thrugain a chant y tymwyd ymmaith iau y cenedloedd oddi ar Israel.

65 A phobl Israel a ddechreuasant scrifennu yn eu scryfennu dau a'i lyfrnewi diadau, Y Flwyddyn gyntaf i Simon yr Arch-offeiriad mawr, tywysog a chaptenyr Iddewon.

Marchnadoedd.

66 Yn y dyddiau hynny y gwersyllodd *Simon* yn erbyn Gaza, ac efe a'i hamgylchodd hi a'i llu oedd, ac efe a wnaeth tyrfai offerynau, ac a'i meiriodd at y dinas, ac a darawodd yn tŵr, ac a'i hennillodd.

67 A'r rhai oedd yn y dinas a ymchwelasant i'r ddinas, ac fe wnaeth porth yn mawr yn y ddinas.

68 Y rhai oedd yn y ddinas a aethant i fynu ar y gaer gyd a'i gwragedd, a'i plant, wedi rhwygo eu dillad, a hwy a waeddasant â llef uchel, gan attolwg i Simon i gymmiadu heddwch iddynt:

Roddi ei ddeheulaw iddynt.

69 A hwy a ddywedasant, na wna â ni yn ôl ein drygioni, ond yn ôl dy drugaredd di.

70 A Simon a dostirioddd wrthynt, ac a'i thyfeiodd mwy yn eu herbyn; eithr efe a'i hwriodd hwynt allan o'r ddinas, ac a lanhâodd y cai lle yr oedd eulynnod, ac a aeth i mewn iddi, dan ganmawl a diolch.

71 Ac efe a fwriodd allan bob affendi o honi hi, ac a osododd yno wŷr oedd yn gwneuthur y Gyfraith, ac a'i cadarnhaodd hi, ac a adeiladodd yddi breswylfod iddo ei hun.

72 Ac wedi iddynt hwy a'r rhai oedd yn y tŵr yn Ierusalem fyned allan, na dyfod i'e wlad i brynu a gwerthu, ac yr oedd yn fiin arnynt o eisieu ymborth, a llawer o honynta fu feirw o newyn.

Ganhiadu heddwch.

73 A hwy a waeddasant ar Simon ar i roddi cymmod iddynt, ac efe a'i rhoddes iddynt: ond efe a'i bwriodd hwynt allan; ac a lanhâodd y tŵr oddi wrth halogedigaeth.

74 Ac efe a aeth i mewn iddi hi y trydydd dydd ar ugain o'r dil mis, yn yr vnfed flwyddyn a'r ddêc a chwgain a chant, â mawl, â changhennau palmwydd, ac â thelynau, â cymbalau, â nablau, ac â hymnau, a cag odlau, am ddifetha gelyn mawr allan o Israel.

Diolch.

75 Ac efe a ordeiniodd gadw y dydd hwn yn flwyddyddbl wyddyn. Ac efe a gadarnhaodd fynydd y Deml, yr hwn oedd yn agos i'r tŵr, ac a arhosodd yno, efe a'r rhai oedd gyd og ef.

76 A phan welodd Simon fod ei fab Ioan yn wr, efe a'i gosododd ef yn gapten ar yr holl lueoedd, ac a breswyliodd yn Gazara.

P E N. XIIII.

123 *Brenin Persia yn dala Demetrius. 4 Dafod Simon iw wlad. 18 Y Lacedemoniaid a'r Rhufeiniaid yn adnewyddu eu heddwch ag ef. 26 Gosod seffarnau ei weithredoedd ef yn Sion.*

A Chyn y ddechreuodd efe flwyddyn a thrugain a chant, y casclodd y brenin Demetrius ei luoedd, ac efe a aeth i Media i gasclu iddo gymmorth, fel y gallai yn erbyn Tryphon.

2 Pan glybu Arsaces brenin Persia a Media dyfod Demetrius o'i fewn ei derfynau ef, efe a anfonodd yn ol dywysogion iw ddala ef yn fyw.

3 A hwnnw a aeth, ac a darawodd y werfyll Demetrius, ac a'i daliodd ef, ac a'i dug ef at Arsaces, yr hwn a'i rhoddes yng harchar.

4 A gwlad Iudea a gafodd lonydd holl ddyddiau Simon: canys efe a geisiodd ddaioni iw genedl, a bodlon oedd ganddynt ei awdurdod ef a'i anrhydedd, yr holl amser.

5 Simon hefyd heb law ei holl ogoniant, a enillodd Ioppe yn borthladd, ac a wnaeth fordd i ynysoedd y môr.

6 Ac efe a helaethodd derfynau ei genedl, ac a enillodd y wlad.

7 Hefyd efe a gasclodd gaethglud mawr, ac a feddiannodd Gazara a Bethsura, a'r tŵr, ac a dynnodd yr affendi allan o honaw ef, ac nid oedd a safei yn ei erbyn ef.

8 Felly yr oeddynt hwy yn llafurio eu tîr yn heddychlon, a'r ddaiar a roddes ei chnwd, a choed y maes eu ffrwythau.

9 Yr henuriaid a eisteddent yn yr heolydd, am ddaioni yr ymgynghorent hwy oll, a'r gwŷr ieuainge a wiscent ddillad parchedig a gwiscoedd y rhyfel.

10 Efe a ddarparodd ymborth i'r dinasoedd, a gosododd ynddynt bob offer cadernaid, hyd oni fonid am ei enw anrhydeddus ef hyd eithafoedd y ddaiar.

11 Efe a wnaeth heddwch yn y wlad, ac Israel a gafodd lawenydd mawr.

12 Pob yn a eisteddei cai ei winwyddan a'i ffigyspren, ac nid oedd a'i dychrynei hwynt.

13 Ni adawyd yn yn y wlad i ryfela yn eu herbyn hwynt, a'r brenhinoedd a ddinistriwyd yn y dyddiau hynny.

14 Hefyd efe a gadarnhaodd bob un dorcheiddic o'i bobl: efe a chwiliodd allan y gyfraith, ac a dynnodd ymmaith bob dŷn anneuwiol a drygionus.

15 Efe a barchodd y Cyssegr, ac a amlhaodd lestri y Cyssegr.

16 A hwy a glywsant yn Rhufain farw Ionathan, a hyd Sparta hefyd, ac athrist iawn fu gan ddynt.

17 Ond pan glywsant hwy wneuthur Simon ei frawd ef yn Arch-offeiriad yn ei le ef, ac enill a honaw ef y wlad a'r dinasoedd oedd ynddi;

18 Hwy a scrifennasant attto ef mewn llechau pres, i adnewyddu ag ef y gyfeillach a'r gymmeithas a wnaethent hwy â Iudas, ac â Ionathan ei frodyr ef.

19 A hwy a ddarllennwyd o flaen y gynnulleidfa yn Ierusalem.

20 Ac dymma goppi y Lythyrau a anfonodd yr Spartiaid; Tywysogion a dinas yr Spartiaid yn cyfarch yr Arch-offeiriad Simon, a'r henuriaid, a'r offeiriaid, a'r rhan arall o'n brodyr, pobl yr Iddewon.

21 Y cennadon a anfonwyd at ein pobl ni a fynegasant i ni am elich gogoniant, a'ch parch chwi, a llawen fu genym eu dyfodiad hwynt.

22 Ac ni a scrifennasom yr hyn a ddywedasant hwy ym mysc cynghorion y bobl, fel hyn: Numenius mab Antiochus, ac Antipater mab Iason, cennadau yr Iddewon a ddaethant attom ni i adnewyddu y gyfeillach oedd rhyngddynt â ni.

23 A bodlon oedd y bobl i dderbyn y gwŷr yn anrhydeddus, ac i scrifennu coppi o'r hymadrodd hwynt yn y llyfrau a ddangosir, fel y cai pobl yr Spartiaid gofiadwriaeth o hynny: a hwy a scrifennasant hefyd goppi o hyn at Simon yr Arch-offeiriad.

24 Wedi hyn, fe anfonodd Simon Numenius i Rufain, â tharian mawr o aur gandde, o bwys mil o bunnoedd, i ficcrhau y gyfeillach a hwynt.

25 A phan glybu y bobl y geiriau hyn, hwy a

…ſant a pr ddioleh a roddwn ni i Simon, ac
…
…Obegit efe, a'i frodyr, a thŷ ei dad, a gryf-
…ſtiaid, ac a ddiniſtriaſant elynion Iſrael o'i
…tac a ſiccrhaſant iddo ef rydd-dyd.
…A hwy a'i ſcrifennaſant mewn llechau prês,
…i gofodaſant ar goloſnau ym mynydd Sion, ac
…gopni yr ſcrifen: Ydcanawſed dydd o fis
…y ddenddecfed flwyddyn a thrugain a chant,
…dyredd flwyddyn er pan yw Simon, yr Arch-
…ddeiriad.
…Yn | Saramel yn y gymmalleidfa fawr o offeiri-
…aid a phobl, a thywyſogion y genedl, a henuriaid
…y wlad, yr yppiwyd i ni y pethau hyn.
…O herwydd bôd rhyfeloedd yn fynych yn y
…ſtod, yn y rhai yr ymrodres Simon mab Matta-
…thias o feibion Iarib, a'i frodyr, i'r perigl, ac a
…ſaſant yn erbyn gwrthwyneb-wŷr eu cenedl, er
…mwn cymmi cu Cyſſegr a'u cyfraith, ac a anrhyde-
…ddaſant eu cenedl ag anrhydedd mawr.
…Canys wedi i Ionathan gaſclu eu cenedl
…wedi, a bôd yn Arch-offeiriad iddynt, a'i roddi
…i'r bobl,
…A'i gelynion hwynt yn bwriadu dyſod i fyn-
…ed wlâd hwynt i ddifetha eu gwlâd, ac i ddyn cu
…o yn erbyn eu Cyſſegr hwynt.
…Yn yr hwn amſer y cyfododd Simon, ac a ry-
…ſodd tros ei genedl, ac a dreulioddLawer o'i
…eau ei hun, ac a arfogodd | wŷr nerthol o'i ge-
…edl, ac a roddes iddynt hwy gyflog.
…Ac a gadarnhaodd ddinſoedd Iudea, a Beth-
…ra, yr hon ſydd ynghyffinian Iudea, lle y buaſei
…y gelynion o'r blaen, ac a oſododd yno wŷr
…ddewon i warchod.
…Kelly y cadarnhaodd efe Ioppe, yr hon ſydd
…th môr, a'i Gazara, yr hon ſydd ynghyffinian
…rraeſ, lle yr oedd y gelynion yn aros o'r blaen:
…ac efe a oſododd Iddewon yno, ac a oſododd yno
…beth bynnag oedd gymmwys iw cywair
…hwy.
…Y bobl gan hynny yn gweled ffyddlondeb Si-
…on: ac mŷdodd yr oedd efe yn amcanu ei wneu-
…thur iw genedl, a'i gofodaſant ef yn gapten, ac yn
…rch-offeiriad, am iddo wneuthur hyn oll, ac am y
…ſawnder a'r ffyddlondeb a gadwaſei efe iw go
…ll, ac am geiſio o honaw ddechafu ei bobl trwy
…b modd.
…Canys yn ei ddyddiau ef yr oedd llwyddiane
…yn ei ddwylaw ef, yn gymmaint a bwrw allan o'i
…wlad hwynt y cenhedloedd, ar rhai oedd yn ninas
…Dafydd, ac yn Ieruſalem, y rhai a wnaethent idd-
…ynt eilun, a llinyn o hwn y dentent, ac yr halogent
…y cobl o amgylch y Cyſſegr, ac y gwnaent ddiſl-
…edd mawr | yn erbyn ſancteiddrwydd.
…Ac efe a oſododd yndi hi wŷr o Iddewon, ac
…a'i cadarnhaodd hi yn ddiogelwch i'r wlad, ac i'r
…ddinas, ac a gododd gaerau Ieruſalem.
…A'r brenin Demetrius a ſiccrhaodd yr Arch-
…offeiriadaeth iddo ef yn hollawl:
…Ac a'i gwnaeth ef o'i garedigion, ac a'i an-
…rhydeddodd ef ag anrhydedd mawr.
…Oblegit fe glywſid fod y Rhuſeinwŷr yn
…galw yr Iddewon yn gyfeillion, ac yn gymdeithion,
…a chyfurfod o bonynt a chennadau Simon yn anrhy-
…ddedus,
…A'r gweled o'r Iddewon yn dda, a'r offeiriaid
…hefyd, fod Simon yn gapten iddynt, ac yn Arch-
…offeiriad byth, hyd oni chodei Prophwyd ffyddlon,
…Ac ŷ fod efe yn gapten arnynt hwy, ac i ofalu
…am y Cyſſegr, ſel y gofodei efe hwynt ar ei
…gwaith, ac ar y wlad, ac ar yr arfau, ac ar y ceſtyll,
…ſel y bydlei gymmeſur arno ef y gofal am y Cyſſegr,

43 Ac y gwrandawei pawb arno ef, ac yr ſcrifen-
nid pob ſcrifen yn y wlad yn ei enw ef, ac y dille-
did ef mewn porphor, ac o gwiſcu arno.

44 Am hynny ni bydd gyfreithlon i neb o'i
bobl, nac o'r offeiriaid ddiddymmu dim o hyn, na
dywedyd yn erbyn dim a ddywedo efe, na galw
cymmunfa ynghyd yn y wlad hebddo ef, na gwiſco
porphor, nac arfer bwcel aur.

45 A phwy bynnag a wnelo yn erbyn hyn, neu a
ddiddymmo ddim o hyn, enog fydd efe.

46 A bodlon oedd gan yr holl bobl oſod Simon i
wneuthur ſel hyn.

47 Simon hefyd a gymmerodd *hyn*, ac a ſu fod-
lon i fod yn Arch-offeiriad, ac yn gapten, ac yn
dywyſog, ar genedl yr Iddewon, a'r offeiriaid, ac
i lywodraethu pawb.

48 A hwy a barafant oſod yr ſcrifen hon mewn
llechau prês, a'i gofod hwynt o fewn cylch y Cyſ-
ſegr mewn lle hynod:

49 A gofod coppi o hynny yn y tryſorfŷ, ſel y
gallei Simon a'i feibion ei gael ef.

PEN. XV.

4 Antiochus yn drisſ cael cennad i fyned trwy Iudea, ac yn yboi parch mawr i Simon. 46 Y Iddewon. 16 Y Rhuſeiniaid yn ſcrifennu at amryw frenhinoedd a chenedloedd, i ddangos hâſon i'r Iddewon. 27 Antiochus yn cwerylu a Simon, 28 ac yn danfon rhai i ddrygu Iudea.

ANtiochus hefyd mab y brenin Demetrius a anfonodd lythyrau o yayfoedd y môr at Simon yr Offeiriad, a phen-cenedl yr Iddewon, ac at y genedl oll.

2 Ac yr oeddynt hwy yn cynnwys y rhoddi hyn,
Y Brenin Antiochus yn cyfarch gwedi i Simon
Archoffeiriad a thywyſog ei genedl, a phobl yr
Iddewon.

3 O herwydd i wŷr feeler gael gafael ar deyrnas ein henafiaid ni, a bod yn fy mryd reddi hawl i'r frenhiniaeth, iw hail-oſod fel yr oedd o'r blaen: er mwyn hynny mi a geiſciais lawer o filwyr dieithr, ac a baratoais longau rhyfel:

4 Ac yr ydwyfi yn ewyllyſio myned trwy'r wlad, i ddial ar y rhai a anrheithiaſant ein gwlad ni, ac a wnaethant lawer o ddinaſoedd yn anghyfanedd yn y deyrnas.

5 Am hynny yn awr yr ydwyf yn ſiccrhau i ti yr holl offrymmau, y rhai a ganiadhaodd y brenhinoedd a fuant o'm blaen i ti, a pha bethau bynnag eraill a ganiadhaſant hwy i ti,

6 | Megis y gadawſant i ti daro nath o arian priodol i'th wlad ti. *Ac yr wyf yn rhoddi*

7 Ac am Ieruſalem a'r cyſſegr, byddant yn rhyddion, a'r holl arfau a wnaethoſti, a'r ceſtyll a adeiledaiſti, yr hai yr ydwyt mewn meddiant o honynt, parhaed *hyny* i ti. *cennad i adeiladu ſti i'r ſaernyd, parhaed hyny i ti.*

8 Maddeuer hefyd i ti bob dyled i'r brenin, a'r hyn a fyddo dyledus i'r brenin o hyn allan byth. *ar dy lân dy hun.*

9 A phan ddarffo gwaſtadhau ein ceyrnas, nyni a'th anrhydeddwn di, a'th genedl, a'r Demi, ag anrhydedd mawr, ſel y byddo eglur eich gogoniant chwi trwy yr holl fyd.

10 Y bedwaredd flwyddyn ar ddêc a thrugain a chant yr aeth Antiochus i dir ei henafiad, a'r holl lueddoa ddaethant ynghyd atto ef, ſel nad oedd ond ychydig gyd â Thryphon.

11 A'r brenin Antiochus a'i hymlidiodd ef, ac yntefa ddaeth dan ffoi i Dora ſy ar lan y môr.

12 O blegit efe a welſu yngaſcha o ddrygau yn el erbyn eſgor i'r lluoedd ei adel ef.

13 Ac Antiochus a werſyllodd yn erbyn Dora, a

dyd ag ef diwreiddeir tail o'r ysel-wŷr, ac wyth mil o wŷr meirch.

24 Ac efe a ymgylchodd y ddinas, ac a osododd y llongau wrth y ddinas o du'r môr, ac a ymosodd y ddinas o'r tîr a'r môr, fel na adawodd efe i neb fyned allan na dyfod i mewn.

25 Yna y daeth Numenius a'r rhai oedd gyd ag ef, o Rufain, â llythyrau ganddynt at y brenhinoedd a'r gwledydd, yn y rhai yr oedd hyn yn ysgrifennedig.

26 Lucius, Consul y Rhufeiniaid, yn annerch y brenin Ptolomeus.

27 Cennadon yr Iddewon ein cyfeillion a'n cymdeithion, a ddaethant attom ni i adnewyddu y cyfeillach a'r gymdeithas a fuasei o'r blaen: wedi eu hanfon oddi wrth Simon yr Arch-offeiriad, a phobl yr Iddewon.

28 A hwy a ddygasant darian o aur o bum mil o punnoedd.

29 Am hynny nyni a welsom yn dda ysgrifennu at y breuhinoedd a'r gwledydd, na cheisient niwed ddynt, ac na ryfelent yn eu herbyn hwynt, na'i dinasoedd, na'i gwlad, ac na chynnorthwyent y rhai a ryfelent iw herbyn.

30 Ac mi a welsom yn dda dderbyn y tarian ganddynt hwy.

31 Am hynny os ffodd rhai dynion sceler o'i gwlad hwynt attoch chwi, roddwch hwynt i Simon yr Arch-offeiriad, i ddial arnynt yn ôl eu cyfraith hwynt.

32 A hyn hefyd a ysgrifennodd efe at Ddemetrius y brenin, ac Attalus, ac Arathes, ac Arsaces:

33 Ac i bob gwlad, megis i Samsames, at yr Spartiaid, i Delus hefyd, ac i Myndus, ac i Sycion, ac i Caria, ac i Samos, a Phamphilia, ac i Lycia, ac i Halicarnassus, ac i Rhodus, a Phaselis, ac i Cos, ac i Side, ac i Aradus, ac i Gortyna, a Gnidus, a Cyprus, a Cyrene.

34 A hwy a ysgrifennasant goppi o hyn at Simon yr Arch-offeiriad.

35 A'r brenin Antiochus a wersyllodd yn erbyn Dora yr ail dydd, gan ddwyn ei lnoedd yn wastadol yn ol herbyn hi, a gwaeuthur offer rhyfel: ac efe a gaeodd ar Tryphon fel na allei efe fyned nac i mewn nac allan.

36 A Simon a anfonodd iddo ef ddwy fil o wŷr dewisol iw gynnorthwyo ef, ac arn, ac arian, ac arfau lawer.

37 Ac ni fynnei efe eu cymmeryd hwynt, eithr efe a dorrodd yr ammodau oll a wnaethei efe ag ef o'r blaen, ac a ymddieithrodd oddi wrtho ef.

38 Ac efe a anfonodd Athenobius, yn o'i garedigion, i ymddiddan ag ef gan ddywedyd: yr ydych chwi yn meddiannu Ioppe, a Gazara, a'r tŵr yn Ierusalem, dinasoedd fy nheyrnas i.

39 Chwi a wnaethoch eu cyfnifiau hwynt yn anghyfannedd, ac a wnaethoch ddialedd mawr yn y tir, ac a feddiannasoch lawer o fannau yn fy nheyrnas i.

30 Am hynny yr awron moeſwch y dinasoedd a gymmerasoch chwi, ac ardreth y lloedd a feddiannasoch chwi, neu'r tu allan i gyffiniau Iudæa.

31 Ac onid ê, moeſwch i mi bum-cant o dalentau arian am danynt hwy, a phum-cant eraill o dalentau am y diniſtr a wnaethoch, ac ardreth y lleoedd: onid ê, nyni a ddeuwn, ac a ymladdwn yn erbyn chwi.

32 Felly y daeth Athenobius caredig y brenin, i Ierusalem, ac efe a welodd ogoniant Simon, a'r cwp-bwrdd, a'r llestri arian, ac a lwy mawr, a thyfedd fu ganddo: ac efe a fynegodd iddo eirian y brenin.

33 Yna Simon a attebodd, ac a ddywedodd wrtho ef, ni chymmerasom ni dir nêb arall, ac nid attaliasom yr eiddo arall, ond etifeddiaeth ein hynafiaid: yr hon a fu tros ennyd o amſer yn meddiant ein gelynion yn anghyfiawn.

34 A phan gawsom ni amſer, ni a fynnasom adfachefu etifeddiaeth ein tadau.

35 Ac am Ioppe a Gazara, y rhai yr wyt ti yn eu ceiſio, er ddyrnu wneuthur niwed mawr i'n pobl ni, ac i'n gwlad: ettto ni a roddwn am y rhai hyny gan talent: ac nid attebodd ſynteſ nit ſiddo.

36 Eithr efe a ddychwelodd at y brenin yn ddigllon, ac a fynegodd iddo y gelrian hyn, ac aarwedd Simon, a'r hyn a welſei efe oll: a'r brenin a ddigiodd yn ddirfawr.

37 Yna yr aeth Tryphon i long, ac a ffodd i Orthofias.

38 A'r brenin a osododd Cendebeus yn gapten ar lan y môr, ac a roddes iddo ef lnoedd o wŷr traed, ac o wŷr meirch.

39 Ac efe a orchymynodd iddo êf werſyllu o flaen Iudæa, ac a archodd iddo adeiladu Cedron, a chadarnhau y pyrth, a rhyfela yn erbyn y bobl, a'r brenin ymtef a ymliddiodd Tryphon.

40 Yna y daeth Cendebeus i Iamnia, ac efe a ddechreuodd gyffroi y bobl, a gosod ar Iudæa, a chaeth-gludo y bobl, a'i lladd.

41 Ac wedi iddo adeiladu Cedron, efe a osododd yno wŷr meirch, a llu o wŷr traed, fel y gallent fyned allan oddi-yno, a rhodio rhyd ſyrad Iudæa, fel y gorchymynnasei y brenin iddo ef.

PEN. XVI.

1 Iudas ac Ioan yn catel y maes ar lnoedd Antiochus, 11 Capten Iericho yn gwahodd Simon a dau o'i feibion iw gastell, ac yno yn ou lladd hwy trwy fôd. 19 Cyſio gaſuel ar Ioan, a'r maes yn diangc, ac yn ſladd y rhai oedd yn ei gefio.

AC Ioan a aeth i fyny o Gazara, ac a fynegodd i Simon ei dad yr hyn a wnaethei Cendebeus.

2 A Simon a alwodd ei ddau fab hynaf Iudas ac Ioan, ac a ddywedodd wrthynt hwy: myfi a'm bobdyr a thŷ fy nhad a ryfelaſom yn erbyn gelynion Israel o'm ieuengtid hyd heddyw, ac fe a fynnodd gennym ni waredu Israel lawer gwaith.

3 Ond yr awrem mi a heneiddiais, a chwithau trwy drugaredd *Ddnw* ydych yn ddigon oedrannus: byddwch chwi yn fy lle i a'm brawd, ac ewch allan, a rhyfelwch tros einceneidi pi, a'r cymmorth o'r nef a fyddo gyd â chwi.

4 Ac efe a etholodd o'r ylad ugein mil o ryfelwŷr, a gwŷr meirch: a hwy a aethant yn erbyn Cendebeus, ac a gyſcaſant ym Modin.

5 A hwy a godaſant yn foreu, ac a aethant i'r maes, ac wele lu mawr yn dyfod yn eu herbyn hwynt ar draed, ac ar feirch: ac yr oedd aber ddwfr yn y canol rhyngddynt.

6 Ac efe a werſyllodd o'i blaen hwynt, efe a'i bobl, a phan welodd efe y bobl yn ofni nyned trwy'r aber ddwfr, efe a aeth trwodd yn gyntaf, a'r gwŷr a'i gwelſant ef, a hwythau a aethant ar ei ôl ef.

7 Yna y rhannodd efe y bobl, a'r gwŷr meirch a *roddwyd* ynghanol y gwŷr traed, oblegit gwŷr meirch y gelynion oedd lawer, iawn.

8 Yna y canaſant â'r vdcyrn ſanctaidd: ac ar hynny y ffodd Cendebeus a'i lu, a llawer a bonynt a ſyrthiaſant yn archolledig, a'r lleill a ffoeſant i'r caſtell.

9 Yna y clwyſwyd Iudas brawd Ioan: eithr Ioan a'i hymlidiodd hwynt hyd oni ddaeth efe i Cedron, yr hon a adeiladaſei *Cendebeus*.

10 A hwy

A hwy a floesant hyd y tyrau ſydd ym macs
, ac yntef a'i lloſcodd hi â thân, ac ſe
o hooyne hwy gymmaint a dwy fil
, ac eſe a ddychwelodd i dir Iudæa yn
.

11 Ac yn oedd Ptolomeus mab Abubus wedi ei
yngapten ym macs Iericho, ac yr oedd gan
ef arian ac aur lawer.

12 O blegid i daw yn Arch offeiriad oedd efe.

13 A'i galon a'i tododd ef, ac efe a chwen-
oedd ſoddiaunu y wlâd, ac a ſwriadodd trwy
dwyll yn erbyn Simon a'i feibion, iw difetha
.

14 Ac yr oedd Simon yn rhodio trwy ddinaſoedd
wlad, ac yn ofalus am eu llywodraeth hwynt, ac
ôt a aeth i wared i Iericho, efe, a Mattathias, a
bau ei feibion, yn yr ail flwyddyn ar bymthec
rhugain a chant, yn yr yaſed mis a'r ddeg, hwn
yw'r mis Sabat.

15 A mab Abubus a'i derbyniodd hwynt trwy
dwyll i gaſtell a elwid Docus, yr hwn a adeiladaſei
ef, ac efea wnaeth iddynt wledd fawr, ac a gu-
uddodd yno wŷr.

16 Ac wedi yſed o Simon a'i feibion yn dda, y
ododd Ptolomeus a'r rhai oedd gyd ag ef ; a hwy
gymmeraſant eu harfau, ac a ruthraſant i Si-
mon yn y wledd, ac a'i lladdaſant ef a'i ddau
fab, a rhai o'i weiſion.

17 Felly y gwnaeth efe ſcelerder mawr, ac y
talodd ddrwg am dda.

18 A Ptolemeus a ſcrifennodd hyn, ac a anfonodd
at y brenin i anſon atto ef lu yn gymmorth, ac
efe a roddei iddo efy wlad a'r dinaſoedd.

19 Ac efe a yrrodd eraill i Gazara a ddifetha
Ioan, ac a anfonodd lythyrau at y milwriaid i Captein-
erchi iddynt ddyfod atto ef, ſel y rhoddi efe ddi- iaid ar
ynt arian, ac aur, a rhoddion. filoedd.

20 Ac efe a yrrodd eraill i gnuill Ieruſalem, a
myaydd y Deml.

21 Ac yn a redodd o'r blaen, ac a ſynegodd
i Ioan yn Gazara ddarfod lladd ei dad ef, a'i fre-
dyr : ac efe a anfonodd i'th ladd dithau eb efe,

22 Ynref pan glybu a anfodd yn ddirfawr, ac
a ddaliodd y gwŷr a ddaethei iw ladd ef, ac a'i
lladdodd hwynt : oblegit efe a wybu en bod hwy
yn ceiſio ei ddifetha ef.

23 A'r rhan arall o banes Ioan, a'i ryfeloedd,
a'i wrolaeth, yr hyn a wnaeth efe, ac adeiladaeth
y caerau a adeiladodd efe, a'i weithredoedd :

24 Wele ſe a ſcrifennwyd hyn yn llyfrau Cro-
nicl ei Arch-offeiriadaeth ef, er pan wnaethpwyd
ef yn Arch-offeiriad ar ôl ei dâd.

¶ AIL LLYFR Y MACCABEAID.

PEN. I.

1 Llythur oddiwrth yr Iddewon oedd yn Ieruſalem, at y rhai oedd yn yr Aipht, i ddiolch i Dduw am farwolaeth Antiochus. 19 Y tân a gaddaſa yn y pydew. 24 Gweddi Nehemias.

Mae y brodyr yr Iddewon ſydd yn Ieruſalem ac yngwlâd Iudæa yn dymuno i'r brodyr o Iddewon ſydd yn yr Aipht, iechyd a heddwch.

2 Duw a wnelo ddaioni i chwi, ac a gofio ei gyfammod a wnaeth efe ag Abraham, ag Iſaac, ac ag Iacob, ei ſyddlon weiſion,

3 Ac a roddo galon i chwi oll iw waſanethu ef, ac i wneuthur ei ewyllys ef â chalon gyflawn, ac â meddwl ewyllyſgar,

4 Ac a agoro eich calon chwi yn ei Gyfraith ef archymynion ac a drefno i chwi dangnheddyf,

5 A wrandawo ar eich gweddiau chwi, a gymmodo â chwi, ac nid ch gadawo byth yn amſer aflwydd.

6 Ac yn awr yr ydym ni yn gweddio ymma trofoch chwi,

7 Pan oedd Demetrius yn teyrnaſu yn y nawfed flwyddyn a chrugain a chant, nyni yr Iddewon a ſcrifennaſom attoch chwi yn y blinder a'r gorthrymder a ddaeth arnom ni o fewn y blynyddoedd hyny, er pan aeth Iaſon a'r rhai oedd gyd ag efallan o'r wlâd ſanctaidd, a'r frenhiniaeth ;

8 Ac y lloſcaſant y porth, ac y tywalltaſant waed gwirion : ninnau a weddiaſom ar yr Arglwydd, ac a gawſom ein gwrando, ac a offrymmaſom ebyrth a pheillied, ac a oleuaſom lufernau ; ac a oſodaſom y bara allan.

9 Am hyny yn awr edrychwch a rgadw dyddiau gwyl y pebyll yny mis Caſleu.

10 Yr wythfed flwyddyn a phedwar ygain a chant, y bobloedd yn Ieruſalem, ac Iudæa, a'r ſynod, a Iudas, ſydd yn dymuno llwyddiant, ac iechyd i Ariſtobulus, athro y brenin Ptolomeus, yr hwn ſyddo hiliogaeth yr offeiriaid enneinog, ac i'r Iddewon yn yr Aipht.

11 Yn gymmeint a bôd i Dduw ein gwaredu ni oddi wrth fawr beryglon, yr ydym yn rhoddi mawr ddiolch iddo, megis pe buaſem yn rhyfela yn erbyn brenin.

12 Canys efe a'i bwriodd hwynt allan, y rhai a ymladdaſant yn erbyn y ddinas ſanctaidd.

13 Canys pan ddaethai y capten i Perſia â llu a dybid yn anorchfygol gydag ef, ſe a'i lladdwyd hwy yn nheml Nannea, drwy ddichell offeiriaid Nanea.

14 Canys Antiochus a ddaeth yno megis iw phriodi, efe a'i geraint gyd ag ef, i dderbyn arian yn enw cyfoeth.

15 Ond wedi ioffeiriaid Nanea eu rhifo, a myned o honaw i mewn i'r Demi heb nemor gyd ag ef, hwy a gaeaſant y Deml, wedi dyfod Antiochus i mewn.

16 Ac a agoraſant ddrws dirgel ar nen y Deml, ac a daflaſant gerrig megis ſaethu mellt, ac a darawſant i lawr y capten a'i wŷr, ac wedi eu dryllio yn ddarnau, hwy a dorraſant eu penau, ac a'i taflaſant at y rhai oedd oddi allan.

17 Bendigedig fyddo ein Duw ni ym mhob peth yr hwn a roddes i fyny yr annuwiol :

18 Gan ein bod ni a'n bryd ar gadw parodi gaeth y Deml ar y punfed dydd ar hugain o fis Caſleu, ni a wellaſom fod yn anghenrheidiol ſynegi hyn i chwi : fel y gallech chwithau befyd ei gadw fel dydd gwyl y pebyll, a gwyl y tân, *yr hwn a roddwyd i ni* pan offrymmodd Nehemias aberth, wedi iddo adeiladu y Deml a'r allor.

19 Canys yn y cyfamſer yr aiweinwyd ein tadau i Perſia, yr offeiriaid addoli wŷr Duw y pryd hyny a gymmeraſant y tân yn ddirgel oddi ar yr allor, ac a'i cuddiaſant mewn dyffryn, lle yr oedd pydew dwfn a ſych : ac yno a cadwaſant ef, fel nas gwy-ddei neb y man hwnw.

20 Yn ystyr pedi llawer o flynyddoedd, pan
oedd Duw yn ddig, Nehemias (pan ymrwyd ef
oddi wrth frenin Persia) a yrrodd rai o heppil yr
offeiriaid a'i cuddiasei ef, ac y tânt. Ond pan fy-
negasant wrthym na chawsant ddim tân ond dwfr
dew,

21 Yna y gorchymynnodd efe iddynt ei gyrchu
i fyny, a'i dduyn ef: ac wedi gosod yr aberthau,
Nehemias a orchymynnodd i'r offeiriaid daenellu
y dwfr ar y coed a'r pethau oedd arnynt.

22 Wedi darfod hyn, a dyfod yr amser i'r haul
i lewyrchu, yr hwn o'r blaen oedd dan gwmwl, fe
gynnodd tân mawr, fel y rhyfeddodd pawb.

23 A thra oedd yr aberth yn darfod, yr holl
offeiriaid oedd yn gweddio, Ionathan yn gyntaf,
a'r lleill ynatteb fel Nehemias.

24 A'r weddi oedd fel hyn, O Arglwydd Ddiw
gwneuthurwr pob peth, yr hwn wyt ofnadwy a
chadarn, cyfiawn, a thrugarog, a'r unig, a'r gra-
ssol Frenin.

25 Ti yn unic wyt haelfryd, cyfiawn, holl-allnog, a
thragywyddol, ti yr hwn wyt yn gwaredu Israel
o'r holl flinder, yr hwn a etholaist i tadau, ac a'i
sanctteiddiaist hwy,

26 Derbyn aberth dros dy holl bobl Israel, cadw
dy ran, a sanctteiddia hi.

27 Casel ynghyd y rhai a wasgarwyd oddiwrthym
ni, a gwared y rhai sydd yn gwasanaethu y Cen-
hedloedd i edrych ar y dirmygus a'e ffieiddio, a gad
i'r cenhedloedd dybod mai tydi yw ein Duw ni.

28 Cospa ein gorthrymwyr, a'r rhai sydd drwy
falchedd yn gwneuthur cam a ni.

29 Gosot dy bobl eilwaith yn dy le sanctaidd,
megis y llefarodd Moses.

30 Yr offeiriaid hefyd a ganent psalmau diolch.

31 Hefyd wedi yllu'r aberth, Nehemias a orch-
mynnodd dywallt y dwfr oedd yngweddill ar y
cerrig mawrion.

32 Yr hwn beth pan wnaethpwyd, fe a ennyn-
odd fflam: ond hi a ddisoddwyd gan y goleuni
oedd yn llewyrchu oddi ar yr allor.

33 Pan wybuwyd y peth hyn, fe fynegwyd i fre-
nin Persia, mai yn y fan lle y cuddiasei'r offeiri-
aid a arweiniesid ymmaith, y tân, yr ymddangos-
odd dwfr, a'r hwn y purodd Nehemias, a'r rhai
oedd gyd ag ef, yr ebyrth.

34 Y brenin a chwilfodd y peth yn dayfal, ac a
fyngylchynodd y lle o'i amgylch, ac a'i gwniaeth
yn sanctaidd.

35 A'r brenin a gymmerth roddion lawer, ac a
roddes o honynt i'r rhai yr oedd efe yn chwennych
gwneuthur cymwynas iddynt.

36 A Nehemias a alwoddy peth hwnnw Naph-
thar, yr hwn yw o'i ddeongl puredigaeth, ond
llawer rhai a'i galwant Nephi.

P E N. II.

1 *Pa beth a wnaeth y Prophwyd Ieremi, a'r*
modd y cuddiodd efe y Babell, yr Arch, a'r
Allor. 13 *Pa beth a ferifennodd Iudas a Nehe-*
mias. 20 *Pa beth a ferifennodd Iason mewn*
pum llyfr. 23 *Yr modd y ialfarwyd y rhai hynny*
gan ewadu y llyfr hwn.

Efa geir hefyd yn yr ferifennadau etchi o Iere-
mias y Prophwyd, i'r rhai a arweiniwyd yma-
ith, gymmeryd y tân, megis y mynegwyd.

2 Ac fel y gorchymynasei y Prophwyd i'r rhai
a arweiniwyd ymmaith, gan roddi idynt gyfa-
ith, nag gollyngent dros gof orchymmion yr
Arglwydd, ac na chyfeiliornent yn eu meddy-
lian pan welent ddelwau o aur ac arian, a'i
gwisteoedd.

3 Eyr yw bethau traill y llefarodd yr hyny, gan
en cynghori na adawent i'r Cyfraith fynd allan
o'i calonnau.

4 Yr oedd hefyd yn yr yn ferifen, fel y dywed yr
Prophwyd, drwy attcb Duw wrtho, orchymyn
dwyn y babell a'r Arch gyd ag ef, hyd eai ddaeth
i'r mynydd yr escynnodd Moseriddo, lle y gwe-
lodd efe etifeddiaeth Duw.

5 Ac wedi dyfod Ieremias yno, efe a gafodd ogof,
yn yr hon y gosodes efe y babell, a'r arch, ac allor y
y poeth offrwm, ac a gacodd y drws.

6 A rhai a ddaethant i farcio o'r fordd, o'r rhai
a'i dilynent ef, ond nis medrent ei chael.

7 Pan wybu Ieremias hynny, efe a'i ceryddodd
hwy gan ddywedyd, ni chaiff neb wybod y lle,
hyd oni chaiclo Duw ei bobl, drachefn, a bod
trugaredd.

8 Yna y dengys yr Arglwydd iddynt y pethau
hyn, a gogoniant yr Arglwydd a ymddengys, a'r
cwmwl hefyd, megis ac y dangosddwyd i Moses,
ac fel y deisyfodd Solomon, bod ynsseiddio'r lle
yn anrhydeddus.

9 Canys eglur yw, ddarfod iddo megis yn a
chanddo ddoethineb, offrymmu aberth cyssegriad,
a sanctteiddiad y Demi.

10 Ac megis, pan weddiodd Moses ar yr An-
glwydd, y daeth tân i lawr o'r nefoedd, ac yr ys-
odd yr aberth, felly Solomon a weddiodd, a than
a ddaeth i lawr o'r nefoedd, ac a yssodd y poeth
offrwm.

11 A Moses a ddywedodd am na dylid bwyta
yr offrwm tros bechod, am hynny yr yssyod ef.

12 Ac felly Solomon a gadwodd yr wyth niwr-
nod hymy.

13 Y pethau hyn hefyd a fynegir yn ferifennedau,
ac yn ghof-lyfrau Nehemias, fel y gwnaeth efe
lyfr-dy, ac y casclodd actau y brenhinoedd a'r Pro-
phwydi, actau Dafydd, ac Epistolau y brenhinoedd
am y rhoddion sanctaidd.

14 Yn yr yn fiuryd Iudas a gasclodd yngha yr
holl bethau a gollesid o achos y rhyfel a ddigw-
ddodd arnom, ac y mae *hyny* genym ni.

15 Am hyny os bydd rhaid i chwi ardhyfu, dy-
fonwch rhai a'i dycco i chwi.

16 Canys o herwydd ein bôd ni yn bryd yn
gadw y puredigaeth, ni a ferifennasem attoch am
hynny, da y gwnewch chwithau os cedwch yr yn
dyddiau.

17 Duw, yr hwn a waredodd ei holl bobl, ac a
roddes etifeddiaeth i bawb, a theirnas, ac offeiri-
adaeth, a sanctteiddrwydd,

18 Megis yr addawodd efe yn y Gyfraith, yr
ydym yn gobeithio y trugarha wrthym ar fyrder, ac
a casel ni ynghyd o bob gwlad oddi tan y nefoedd
iw le sanctaidd: canys efe a'n gwaredodd ni mâ
wrth fawr hergyfon, ac a lanhaodd y lle.

19 Am Iudas Maccabæus a'i frodyr, am bureiga-
eth y Demi fawr, a chyssegriad yr allor,

20 A'r rhyfeloedd yn erbyn Antiochus Epiphi-
nes, a'i fab Eupator.

21 A'r eglur arwyddion a ddaethant o'r nefoedd
i'r rhai a ymddygasant yn wrol iw hanrhydedd yn
ghwerylfa Iudea, fel y bu iddynt casau yr holl
wlad, ac a yrrasant i ffoi darfan y barbariaid,

22 Ac a adeiladasant drachefn y Demi o enw
rhag yr pedd mawr fon drwy yr holl fyd, ac a ware-
dasant y ddinas, ac a ficcrhasant y cyfreithiau yn
oeddid ar fin diryrmmu, o herwydd bod yr Arglw-
ydd yn dirngarog, ac yn rasaw i fawr wrthyt.

23 Y pethau hefyd a fynegodd Iason Cyrenæus
mewn pum llyfr, ni a brofwyn ni cal-fyfrw mewn
yn llyfr.

24 Canys

Canys nyrthyflyrled mſeidrol rifedi y Kyfraith
y gyrchuch y maent hwy yn ei gael fydd yn
ſgrythyn myned trwy draethawd yr hiſtori, o
rwydd amled y mae cerrion:

18 Nyni a gymmeraſom ofal ar gael o'r rhai a
ſgrifenſidarllen ddiddanwch, a bod eſmwyth-
ad yr rhai a ewyllyſchent gofio, ac i bawb a'i
hellement gael budd.

19 Am hynny i ni, y rhai a gymeraſom arnom
y draſael ſim hun i dalfyrru, nid eſmwythdra
mawl, ond gwaith a wnaeth i ni chwyſu, a
ywllio.

20 Eithr nad ydyw eſmwyth i'r hwn a wnelo
y waith, ac a geiſio fudd rhai eraill, felly ninnau, et
mewn gwneuthur cymwynas i lawer, a gymmerwn
y llinder hyn ya ewyllyſgar.

21 Gan adel bod yn fawl am bob peth i'r
awdur, nyni a geiſiwn grynhoi y cwbl ar fyr
eiriau.

22 Canys fel y mae yn rhaid i'r neb a wnelo dŷ
wydd ofalu am yr holl adeiladaeth: ond y neb
a gymmero arno ei oſod allan, a'i baentio, nid
rhaid iddo geiſio dim, ond a fyddo anghenrheidi-
ol iw hardda: felly yr ydwyf fi yn meddwl o'r
rhan ninnau.

23 Mai perthynaſol yw i ſcrifen-wr cyntaf yr
hiſtori fyned ynddi yn ddyfni ſôn am bôb peth, gan
ſiaſu adieſceulus ym mhob rhan,

24 Ond y mae yn rhydd i'r neb a'i talfyrro, ar
ſyr ychydig eiriau, ac ymadel â phôb manylwch
mdi.

25 Yma am hynny y dechreuwn ein traethawd,
am y rhagymadrodd digon yw a ddywedaſom ni,
canys ſiolineb yw arſer hir ymadrodd o flaen yr
hiſtori a bôd yn fyrr yn yr hiſtori.

PEN. III.

1 Yr awrhydedd a wnaeth Brenhinoedd y Cenhedloedd i'r Deml. 2 Simon yn mynegi pa dryſor am oedd yn y Deml, 7 Danfon Heliodorus iw dwyn hwy ymaith; 24 a Duw yn ei daraw ef, a'r ſaddu ſi wnh wedi Omas.

1 Cyſtal ſer yr oeddid yn preſwylio y ddinas
ſanctaidd mewn heddwch, ac yn cadw'r cyfre-
thau yn dda iawn, o blegit duwioldeb Onias
yr Arch-offeiriad, ac o herwydd ei fod yn caſau
pob drygioni:

2 Dygwyddodd i'r brenhinoedd a'r tywyſogion
ſtwa'r lle yn anrhydeddus, ac anrhegu'r Deml
yn rhoddion goreu.

3 Yn gymmeint ac i Seleucus brenin Aſia, dalu
ei ariſtrethion, yr holl draul a berthynei i weini-
ogaeth yr ebyrth.

4 Ond yn *a'r wid* Simon o lwyth Beniamin, yr
hwn a wnaethid yn orchwyliwr ar y Deml, a ym-
raſoliedd â'r Arch-offeiriaid, i wneuthur diffei-
thiach yn y ddinas.

5 Ond pryd nâ'r gallei orchfygu Onias, eſe a
eth at Apolonius fab Thraſeas, yr hwn oedd yr
amſer hwnnw yn llywodraethwr ar Cœlolyria a
Phenicia,

6 Ac a ſynegodd iddo fôd tryſor-dŷ Ieruſalem
yn llawn o arian anmeiriol, fel yr oedd llaoſow-
rwydd en cyſoeth yn anciriſ, y rhai ni pherthy-
nent i weinidogaeth yr ebyrth, a bod yn boſibl
dwyn y cwbl i ddwylo'r brenin.

7 Wedi ymgyfarfod o Apolonius a'r brenin,
eth a ſynegodd iddo am yr arian a ddangoſafid
iddo i ynteſ a ethcloedd Heliodorus golygwr ei
tryſordŷ, ac a'i danfonodd â gorchymmyn gan-
ddo, i gyrchu'r arian y dywedwyd am danynt
yr blaen.

8 Am hynny Heliodorus yn y man a gyſtwyna-
nodd iw daith, yn rhith myned i ymwelcd â di-
noſoedd Cœlolyria a Phenicia, end â'i feddwl
ar gyflawni arfaeth y brenin.

9 Yn ôl dyfod o honaw i Ieruſalem, a'i dder-
byn yn groeſawgar gan Arch-offeiriad y ddinas,
eſe a draetheſ ddynt beth a ddangoſafid iddo
am yr arian, ac a'i ſynegodd pa ham y daethei eſe
yno, ac eſe a ofynnodd a oedd y pethau hyn yn wir.

10 Yna yr Arch-offeiriad a ddangoſodd iddo fod
yno y cyſryw arian wedi ei rhoi i gadw i ynge-
leddu y gweddwen a'r amddifaid.

11 A rhai yr eiddo Hyrcanus mab Tobias, gŵr
ardderchog iawn, ac nid fel y camddywedaſei Si-
mon, y dŷn annuwiol hwnnw: a bôd y cwbl yn
bedwar can talent o arian, a daucant o aur.

12 Ac nad ydoedd boſibl gwneuthur y fath
gam â'r rhai a ymddiriedaſent i ſancteiddrwy-
ydd y man hwnnw, ac i fawredd a diſrycheu-
lyd greſydd y Deml, yr hon eedd anrhydeddus
drwy'r holl ſŷd.

13 Ond Heliodorus, o herwydd gorchymmynion
y brenin, y rhai oedd ganddo, a ddywedodd
yn hollawl y byddei raid dwyn yr arian i dryſor-
dŷ'r brenin.

14 Ac wedi goſod dydd, eſe a aeth i mewn
ar feder yn ôl eu gweled, gynmeryd treſn am
danynt: am hynny hid bychan oedd y caledi yn
yr holl ddinas.

15 A'r Offeiriaid a ſyrthiant i lawr gar bron yr
allor yn eu gwiſcoedd ſanctaidd, ac a alwaſant ta
*a'r neſ ar *Dduw*, yr hwn a roeſei Gyfraith am y*
tryſor ſanctaidd, ar iddo ei gadw yn gyfan i'r
rhai a'i rhoddaſei yno iw gadw.

16 A'r neb a edrychei ar wynebpryd yr Arch-
offeiriad a ddoluriei yn ei galon: canys ei wy-
nebpryd, a newidiad ei liw, oedd yn dangoſ cyſ-
fyngder ei galon.

17 Canys rhyw ofn a dychryn corph a amgyſch-
oddyn gŵr hwnnw, fel y byddei eglur i'r rhai a
edrychent arno, y dolur oedd yn ei galon eſ.

18 Rhai eraill heſyd a gyrchaſant allan o'i tai, i
wneuthur gweddi gyffredin, o herwydd bôd y lle
yn debyg i ddyfod i ddirmyg.

19 Y gwragedd heſyd wedi ymwregyſu â llicin
ſach dan ei bronnau, a lawenet yr yſtrydoedd
a'r gweryſon, y rhai a gamſid i mewn, a rhedent
rhai i'r pyrth, a rhai i'r caeau, a rhai eraill a
edrychent allan drwy'r ffeneſtri.

20 A phawb o honyat yn codi eu dwylo tua'r
nef, ac yn gweddio.

21 Galarus oedd gweled nifer y rhai a ſyrthi-
ent i lawr o bob math: a diſgwiliad yr Arch-
offeiriad yn ei fawr ofid.

22 Am hynny y rhai hyn a alwaſant ar yr holl-
alluog Arglwydd, ar iddo gadw yn ddiogel ac yn
ſicr y pethau a roddaſid iw cadw mewn ymddi-
ried, i'r rhai a'i rhoddaſent iw cadw.

23 Er hynny Heliodorus a gyflawnodd y peth a
arfaethaſei eſe.

24 Eithr fel yr oedd eſe ei hûn etto yn ymeſgy-
rnoi gyd â'i fawdwyr wrth y tryſor-dŷ, eſe
'r hwn yw Arglwydd yr yſprydion, a thywyſog
pôb gallu, a wnaeth ryfeddod mawr, yn gym-
meint ac i bawb a feiddient ddyfod gyd ag eſ,
*ryfeddu *wrth weled* nerth rhagorcid *Duw*, a bwy*
a leſmeiriaſant, ac a ddychrynaſant yn ddirfawr.

25 Canys ymddangoſodd iddynt yno farch mewn
gwiſch hardd o'r oreu, ac arno farchog oſgadwy, ac
a redodd yn egnïol, ac a darawodd Heliodorus â'i
garnau blaen, a'r hwn oedd yn eiſtedd arno a ar-
bid fod ganddo arfau o aur.

26 Heſyd ſe a ymddangoſodd ger ei fron ef
ddau

ddau yr ieuainge eraill, nodedig o nerth, rhagorawl o brŷd, a hardd en dillad, yn sefyll yn ei ymyl ef o bob tu iddo, ac a'i ffrewyllasant ef yn wastad, ac a roesant iddo lawer gwialensod tôst.

27 Am hynny pan syrthiodd efe i lawr yn ddisymmwth, ac wedi ei amgylchu â thywyllwch mawr, ei wŷr a'i cippiasant ef, ac a'i gosodasant mewn eler feirch.

28 Ef, yr hwn a ddaethei ychydig o'r blaen i mewn i'r tryssor-dŷ a thyrfa fawr, ac a'i hôll gard gyd ag ef, ef meddaf, yr hwn ni allei gael dim cymmorth gan ei arfau, a ddygasant hwy allan: a hwy a gydnabuant allu Duw yn eglur.

29 Canys yr oedd efe yn ſnd drwy waith Duw, ac yn gorwedd wedi ei ddiddymmu o'i holl obaith am ei iechyd.

30 Hwythau a foliannasant yr Arglwydd, yr hwn yn rhyfeddol a ogonêddasei ei le ei hunan: a oblegid y Deml honno, yr hon oedd ychydig o'r blaen yn llawn o ofn a therfysc, pan ymddangosodd yr holl-alluog Arglwydd a lanwyd â llawenydd, ac â gorfoledd.

31 Ond yn y man rhai o gyfneſaf Heliodorus a attolygasant i Onias weddio ar y Goruchaf, ar iddo ganhiadu yn rasusol eniges iddo ef, yr hwn oedd yn gorwedd yn agos i farw.

32 Yna yr Arch-offeiriad, yn ofni rhag i'r bregin dybied i'r Iddewon wneuthur rhyw ddrwg i Heliodorus, a offrymmodd tros iechyd y gŵr hwnnw.

33 Fel yr oedd Arch-offeiriad yn gweddio ar Ddaw, yr vnrhyw wyr ieuainge yn yr vnrhyw ddillad a ymddangosasant tracheſn i Heliodorus, a chan sefyll a ddywedasant, dyro fawr ddiolch i Onias yr Arch-offeiriad: canys er ei fwyn ef yn rasusol y canhiadodd yr Arglwydd iti dy enioes.

34 Tithau hefyd wedi dy guro o'r neſoedd, mynega i bawb allueccaf nerth Duw: ac yn ôl dywedyd hyn, hwy a ddiflannasant.

35 Heliodorus hefyd (wedi iddo offrymmu aberth i'r Arglwydd, a gwneuthur mawr addunedau i'r hwn a ganhiadasei iddo ei boed) ac wedi iddo gyfarch Onias) a ddychwelodd, ese a'i lu at y brenin.

36 Gan dystiolaethu i bawb welthredoedd mawrion Duw, y rhai a welsei ese â'i lygaid.

37 Hefyd pan ofynnodd y brenin i Heliodorus pwy oedd gymhesur iw ddanfon vnwaith drachefn i Ierusalem, ese a ddywedodd,

38 Od oes gennit vn gelyn, neu vn bradwr, danfon hwn yno, a thi a'i derbynni wedi ei ffrewyllu, os diange rhag colli ei hoedl, oblegit yn y man hwnnw y mae yn ddiammeu enwedig allu Duw.

39 Canys yr hwn sydd ganddo bresſwylfa neſol, sydd yn olygwr ac yn gynnorthwywr i'r lle hwnnw, yr hwn sydd yn curo ac yn distetha y sawl sydd yn dysod i wneuthur niwed iddo.

40 Hyn a fu am Heliodorus, a chadwedigaeth y dryſorfa.

PEN. III.

1 Simon yn rhoi cuſliō i Onias. 7 Jason trwy lygru'r Brenin yn cael mynd yn Arch-offeiriad: 24 A Menelaus trwy'r vnrhyw foddion yn cael y swydd oddiar Iaſon. 34 Andronicus trwy yddyn lladd Onias: 36 A'r Brenin wedi clywed hynny yn peri lladd Andronicus. 39 Annuwioldeb Lysimachus, trwy annog Menelaus.

Y Simeon hwnnw hefyd, am yr hwn y dywaſom o'r blaen, yr hwn oedd fradychwr yr arian a'i wlâd, a ddywedodd yn ddrwg am Onias megis pe cymmellasei efe Heliodorus, a gan buasei yn awdur o'r drygau hyn.

2 Ac efe a feiddiodd (alw y gŵr a haeddasei yn dda ar y ddinas, ac oedd ofalus ôm ei wladwyr, a gŵr mawr ei zel am y cyfreithiau, yn frâs ych-wr.

3 Pan gynnyddodd yn galanastra yn gymmaint a lladd o vn o'r rhai oedd gymmeradwy gan Simon, gelanedd,

4 Onias gan ystyrio enbydrwydd y gymeu hon a bod Apolonius llywodraethwr Celoſyria a Phenice yn ynfydu, ac yn chwanegu malis Simon?

5 Efe a aeth at y brenin, nid i gyhuddo gwŷr ei wlad, ond fel vn yn ceiſio lles i bawb yn gyffredinal, ac yn naillduol.

6 Canys efe a welodd ſod yn amhoſaibl cael heddwch, oddieithr i'r brenin gymmeryd trefn yn y materion hyn, ac nad oedd debyg y peidiei Simon â'i ynfydrwydd.

7 Ond wedi marw Seleucus, a chymmeryd o Antiochus, a gyfenwid Epiphanes, y frenhiniaeth Iaſon brawd Onias a weithiodd yn ddirgel i geiſio bod yn Archoſſeiriad;

8 Gan addo i'r brenin er cael y swydd, drychant a thrugain talent o arian, ac o ryw arall arall bedwar vgain talent.

9 Am ben hyn, efe a addawodd daln dês a dengain a chant eraill, os canhiadid iddo drwy ei awdurdod ef, osod campfa, ac yſcol i'r gwŷr ieuainge, ac i gyfrif y rhai o Ierusalem yn Antiochiaid.

10 A phan gafodd efe yr Arch-offeiriadaeth drwy fodd y brenin, yn y man efe a ddechreuodd ei geneedl ei hun i arferion y Groegwŷr,

11 Ac a fwriodd i lawr gâredigol ragoſfraint yr Iddewon, a gawſent hwy drwy Ioan tâd Eupolemus, (yr hwn a fuaſei yn genadwr at y Rhufeiniaid, i ddymuno cyſeillach a chymorth) a chwalfwrw i lawr y llywodraeth oedd wrth y gyfraith, efe a wnaeth newydd ordeiniadau anghyfreithlawn.

12 Canys efe a adeiladodd gampfa o'i wirfodd dan y caſtell, ac a ddaroſtyngodd y rhai pennaf o'r gwŷr ieuainge, ac a barodd iddynt wiſco hettiau.

13 Ac fel hyn y tyſodd ſerch i ganlyn arferau y Cenhedloedd, ac eſtropiaid, drwy ragorol aflendid Iaſon, nid yr Arch-offeiriad, ond y dyn annuwiol:

14 Yn gymmeint ac nad oedd yr offeiriaid mwyach yn ewyllyſgar i waſanaethu yr allor: ond gan ddirmygu y Demh, ac eſceuluſo yr ebyrthau, yr oeddynt yn pryſuro i ſod yn gyfrannog o dogn annwiol eu campau, yn ôl taflu'r garreg:

15 Ac heb ganddynt briodi am anrhydedd ei tadau, gan gyfrif gogoniant y Groeg-wŷr yn oreu.

16 O achos yr hyn bethau y daeth arnynt adfyd mawr, tra caſſent hwy yn elynion ac yn ddialwyr iddynt, arferau y rhai yr oeddynt yn eu canlyn, ac yn dymuno eu bod yn gyffelyb iddynt ym mhôb peth.

17 Canys nid eſmwyth yw gwneuthur yn erbyn cyfraith Ddaw, ond yr amſer a ddaw a ddengys hyn.

18 Pan chwareid yn Tyrus y campau a arferid pôb pum mhlynedd, a'r brenin yn breſennol,

19 Iaſon y dŷn ſceler hwnnw a danfonei genadau

…ndus o Jerusalem yn rhith Antiochiaid, i …m trychan dryll o arian tu ag at aberth …cules, y rhai a ddeisyfiei y neb oedd yn eu …wn, na thecalid ynghylch yr aberth, oblegid …r gweddiadd oedd, ond en harbed i anghen…ddol arall.

6 Ese a ddanfonodd y pethau hyn tu ag at a…berth Hercules: ond er mwyn y neb a'i dygent, …wy a roddwyd tu ag at wneuthur llongau.

7 Wedi danfon Apolonius mâb Manasteus i'r …fydd, i gorsedigaeth brenin Ptolomeus Philo…metus a pan ddeallodd Antiochus ei fod ese yn an…ddilon yn ei fatterion ef, ese a fu ofalus am ei …ddiogelwch ei hun, am hynny ese a ddaeth i Iop…pe, ac oddi yno ese a aeth i Jerusalem.

8 Lle y croesawyd ef yn fawr gan Iason a'r …ddinas, ac y dygpwyd ef i mewn â ffaglau ac â …lleisin; a'r pan ôl hyn ese a arweiniodd ei lu i …Phenice.

9 Hefyd yn ôl tair blynedd, Iason a ddanfonodd …Menelaus brawd Simon, am yr hwn y soniasom o'r …blaen, i ddwyn arian i'r brenin, ac iw rybuddio …am bethau anghenrhaid.

10 Ond pan ddygwyd ef ger bron y brenin, …ef a'i mawrygodd yn ei fydd, ac a gafodd yr …Archoffeiriadaeth iddo ei hun: canys ese a ro…ddes am dani hi dry-chan talent o arian mwy …nâ Iason.

11 Felly pan gafodd ese orchymynion oddi …wrth y brenin, ese a ddaethadref heb ynddo ddim …o haeddu yr Archoffeiriadaeth, ond calon teiran …creulon, a gwyniau anifail gwyllt.

12 Felly Iason, yr hwn a dwyllasei ei frawd ei …hun, wedi ei dwyllo gan arall, a'i fwriw allan, a …ffoi i wlâd yr Ammoniaid.

13 Ond Menelaus, pan gafodd yr oruchafiaeth, …nid meredd dresnâwn am yr arian a addawasei …i'r brenin, ond Softratus ceidwad y castell a'i …gorfodes hwy iddo.

14 Canys i hwn y perthynei codi'r ardrethion. …Am hyny y ddau hyn a gyrchwyd ger bron y …brenin.

15 A Menelaus a adawodd yn yr Arch-offei…riaeth Lysimachus ei frawd, a Softratus a ada…wodd Crates, yr hwn oedd lywodraethwr Cy…prus, yn ôl ie.

16 Pan wnelid y pethau hynny, y digwyddodd …fod Tharsus a Malot wneuthur terfysc i'r erbyn y …trigo, oblegid eu rhoddi hwynt i Antiochis ger…darch y brenin.

17 Am hyny y brenin a ddaeth ar frys i ofiegu y …drychbone, gan adel Andronicus yn o'r gwŷr …penaf ei awdurdod, yn rhaglaw iddo.

18 Menelaus hefyd gan dybio cael o honaw am…seddau, a gymmerth rai o lestri aur y demi, …a'r rhoddes i Andronicus, ac a werthodd eraill …yn Tyrus, a'r dinasoedd oddi amgylch.

19 A phan wybu Onias hyn yn hyspys, ese a'i …hargeddodd, ac a dynnodd o'r naillfu i noddfa …yn Daphne, yr hon fydd yn ymyl Antiochia.

20 Am hynny Menelaus a gymmerth o'r naillfu …Andronicus, ac a ddymunodd arno ddal Onias: …felly ese a ddaeth at Onias, ac a'i perfwadiodd …i twy dwyll, gan roddi ei law ddehcu, a'i lw …(er ei fod ese yn ei ammeu ef) ac a'i deisyfodd …i dyfod allan o'r noddfa: felly yn ddiofym…meth ese a'i carcharedd ef heb ganddo briswm …gwneuder.

21 O herwydd pa ham nid yr Iddewon yn …unig, ond hefyd llawer o genhedloedd eraill a gy…huddant, ac a fu drwm dros ben ganddynt ang…hyfiawnder laddiad y gŵr hwn.

22 Hefyd pan ddychwelodd y brenin o ddin…ddau Cilicia, yr Iddewon, y rhai oedd yn y ddi…nas, a achwynasant wrthe, gan fod Groeg-fyr he…fyd yn cydfynio â hwynt, y achos adcalfwydd y …weithred, oblegid lladd Onias heb achos.

23 Am hynny Antiochus a driftâodd yn fawr …yn ei galon, ac a dosturiodd, ac a fyloda, o her…wydd mawr dirioneb a gofyngeiddrwydd yr …hwn a laddasid.

24 Ac am hynny wedi ei enynnu â digllonedd, ese a ddiofcodd Andronicus o'i borphor, ac a twy…godd ei ddillad, ac a'i arweiniodd ef o amgylch y ddinas, i'r fan lle y lladdasei ese Onias, ac yno y dieneidiodd ese y llofrudd: felly yr Arglwydd a dalodd iddo deilwng gofpedigaeth.

25 Ond yn âl i Lysimachus wneuthur llawer …gweithred ddrwg yn y ddinas drwy gyngor Me…nelaus a myned o'r chwedl allan: cynnulleidfa a ymdyrrodd ynghŷd yn erbyn Lysimachus, ca…nys yn awr ese a ddygasei allan lawer o lestri aur *y Demi.*

26 Y cyffredin bobl a godasant ar hynny yn llawn llid, a Lysimachus a wiscodd ag arfau yng…hylch teir-mil o wŷr, ac a ddechreuodd wneuthur …trawfter ag yn Auranus oedd flaenor iddynt, …yr hwn oedd wedi myned ymmhell mewn oe…dran, ac nid dim llai mewn ynfydrwydd.

27 Ond pan wybuant amican Lysimachus, rhai …a geisiasant gerrig, rhai bastynau, a rhai a …daflasant ddyrneidiau o'r llwch oedd ger …llaw at Lysimachus, a'r rhai oedd yn gosod ar…nynt.

28 Trwy ba fodd y clwyfasant lawer o ho…nynt, ac y lladdasant rai, a rhai eraill a yrra…sant i ffoi, ond amrheithiwr yr Eglwys a ladda…sant hwy ger llaw'r tryssor-dŷ.

29 O blegit hyn fe achwynwyd yn erbyn Me…nelaus, o herwydd yr achosion hyn.

30 A phan ddaeth y brenin i Tyrus, fe ddan…fonwyd trywŷr oddi wrth y Senat, y rhai a a…chwynasant arno ef.

31 Ond Menelaus wedi colli y mace, addawodd …lawer o arian i Ptolomeus fab Dorymenes, er gwne…uthur y brenin yn foddlon.

32 Am hynny Ptolomeus a aeth â'r brenin o'r …naillfu i ryw gyntedd i ymoeri, ac a droes ei …feddwl ef.

33 Yn gymmeint ac iddo ryddhau Menelaus, a…chos yr hell ddrwg, oddiwrth yr achwynion, a …barnu y rhai ti uain hyn i angen, y rhai pe dadleu…sent en matter ger bron y Scythiaid, hwy a gaw…sent engollwng yn ddienog.

34 Fel hyn yn fuan y cofpwyd hwy yn anghyf…iawn, y rhai o'r blaen a ddadleusant dros y …ddinas, dros y bobl, a thros y llestri fanctaidd.

35 Am hynny gwŷr Tyrus, yn gâs ganddynt yr …anwiredd hyn, a roddasant yn helaeth bêb peth a …berthynei iw cladd edigaeth hwy.

36 Ond Menelaus, trwy awydd y rhai oedd …mewn gallu, a wnaed yn fradychwr y dinas-wŷr, …ac a aihoes yn ei fwydd gan chwanegu ei falis.

PEN. V.

2 Yr arwyddion a'r argoelion a welwyd yn Jerusalem. 6 Anwiredd a dwydd Iason. 11 Antiochus yn ertlid yr Iddewon. 15 Amheithio'r Demi. 17 Matcabeus yn fo'r rmalwch.

YNghylch yr amser hwnnw Antiochus a ddar…parodd ei ail daith i'r Aipht.

2 A'r pryd hynny digwyddodd trwy yr …holl ddinas tros ddeugain nhiwrnod agos i

fod

fod gwŷr meirch yn rhedeg yn yr awyr, mewn gwisgoedd aur, a lluoedd o wŷr a gwayw-ffyn.

3 A megis tyrfaau o wŷr meirch mewn byddin, yn ymdrechu, ac yn rhedeg y naill yn erbyn y llall, tan escwyd eu tariannau, a llaweroedd o bicellau, a thynnu cleddyfau, a saethu saethau, a disgleirdeb eu harfau aur, a phob math ar larigau.

4 Am hynny pôb dyn a weddiodd a'r ddyfod o'r arwyddion hynny i ddaioni.

5 Yr awr hon pan aeth chwedl celwydd allan, megis pe newidiasei Antiochus fyd, Iason a gymmerth nid llai nâ mîl o wŷr, ac a ruthrodd yn ddisymmwth ar y ddinas, ac wedi gorchfygu y rhai oedd ar y gaer, ac o'r diwedd enill y ddinas, fe a ffodd Menelaus i'r castell.

6 Ond Iason a laddodd ei ddinaswŷr ei hunan heb arbed vn, heb feddwl fod llwyddiant yn erbyn ei genedl yn swyaf aflwyddiant: ond gan dybied orchfygu o honaw ei elynion, nid ei gydwladwŷr.

7 Er hynny ni chafodd efe yr oruchafiaeth, ond yn diwedd ei gynllwynefe a gafodd gywilydd, ac a ffodd drachefn, ac a aeth i wlâd yr Ammoniaid.

8 Am hynny efe a gafodd ddiwedd ei ddrwg fuchedd, *fel* efe a garcharwyd gyd ag Aretas brenin yr Arabiaid, ac a ffodd o ddinas i ddinas, â phawb yn ei ymlid, ac yn ei gasau, megis gwrthodwr y Gyfraith, ac yn ei felldithio megis gelyn ei wlâd a'i ddinaswŷr, efe a fwriwyd allan i'r Aipht.

9 A'r hwn a barasei i lawer gyrwydro allan o'i gwlâd, a ddarfu am dano ei hun allan o'i wlâd, wedi iddo fyned at y Lacedemoniaid, tan obaith cael yno fwcor, o herwydd carenydd.

10 A'r hwn a fwriasei allan llawer heb eu claddu, ni alarodd neb trosto, ac ni chafodd fedd yn y byd, le, ni chafodd feddrod ei dadau.

11 Ond pan ddyfu'r brenin y pethau hynny, efe a feddyliodd y fyrthiei'r Iddewon oddi wrtho am y pethau a wnaethid t am hynny efe a ddaeth yn gyndeiriog o'r Aipht, ac a enniliodd y ddinas ag arfau,

12 Ac a orchymynodd iw filwŷr mad arbedent neb a gyfarfyddei â hwynt, a lladd a neb a ddringei iw tai.

13 Felly y gwnaed lladdfa ar wŷr ieuainge a henaf-gwŷr, a dinistr ar wŷr, a gwragedd, a phlant; a gwerfyon a bechgyn a ddifetheiwyd.

14 Yn gymmaint a difetha o bonyot bedwar ugain mil mewn tri diwrnod: deugain mil a gaeth-glndwyd, ac eraill nid llai nâ'r rhai a laddasid, a werthwyd.

15 Ac heb fod yn fodlon er hyn, efe a feiddiodd fyned i mewn i'r Deml sanctaiddiaf yn yr holl fŷd, gan gael iddo yn flaenor Menelaus, yr hwn oedd fradychwr ei wlâd a'r Gyfraith.

16 Ac â dwylo seeler efe a gymmerodd y llestri sanctaidd, a pha beth bynnag a roddasid yno iw cadw gan frenhinoedd eraill, er cynnydd, a gogoniant, ac anrhydedd i'r man hwnnw, efe a'i treiniodd â dwylo aflan.

17 Balchiodd Antiochus hefyd, heb ystyried mai o hlegid pechodau y rhai a bresiwyllient yn y ddinas y digiasei'r Arglwydd dros ychydig, ac am hynny bod dirmyg ar y man hwnnw.

18 Canys, am bnasei iddyat hwy ymdroi o'r blaen mewn cymmisc a bechodau, hwn befyd er cyntcd ac a daethei i wenu, wedi ei flangellu yn ddisymmwth, a throesid oddi wrth ei hyfdra megis ffeliodorus, yr hwn a ddanfonasid oddi wrth Seleucus, brenin, i weled y tryfor-dy.

19 Ond nid o herwydd y lle y dewisasei'r Arglwydd y bobl, ond o herwydd y bobl y dewisasei efe y lle *hwnnw*.

20 Ac am hynny y lle hwnnw, yr hwn a fu yn gyfrannog o adfyd y bobl, a wnaed wedi hynny yn gyfrannog o ddoniau yr Arglwydd, a'r hwn a ymchwydwyd yn nigofaint yr Hollallug, a gwaredwyd trachefn â phôb gogoniant drwy gynnwrf yr Arglwydd goruchaf.

21 Am hynny Antiochus wedi dwyn allan o'r Deml fil a phedwar vgain talent, a aeth yn gyflym i Antiochia, gan dybied o wir falchder y gallei efe wneuthur y tir yn fôr, a'r môr bydyd yn dir, iw gerdded ar draed: oyfryw faldder oedd ynddo.

22 Ond efe adawodd swyddogion i orthrymmu'r bobl: efe yn Ierusalem, Philip gŵr o Phrygia, yr hwn oedd yn ei arferion yn greulonach na'r hwn a'i gosodasei ef:

23 Ac yn Garizim Andronicus, a hefyd Menelaus: yr hwn oedd flinach i'r dinaswŷr na'r lleill i gyd, a chanddo feddwl cenfigennus yn erbyn yr Iddewon ei hlad-wŷr.

24 Ac efe a ddanfonodd Apolonius tywyfog mellidigedig, â llu o ddwy fil ac hugain, gan orchymmyn iddynt ladd pawb a'r oedd mewn oedrant ond gwerthu'r gwragedd a'r rhai ieuainge.

25 Yntef pan ddaeth i Ierusalem, a gymmerodd arno fôd yn heddychol, ac a ymarrafiodd hyd y fanctaidd ddydd Sabboth: ac yna yn cael yn Iddewon yn cadw gŵyl, efe a orchymynodd iw ysel-wŷr gymmeryd eu harfau.

26 Ac felly efe a laddodd bawb a'r a aethai allan i edrych arnynt, a chan redeg ymma a thraw trwy'r ddinas mewn arfau, efe a laddodd liaws.

27 Ond Iudas Maccabæus, a naw eraill gyd ag ef, a giliodd i'r anialwch, a efe a'i gydymdeithion a fu fyw yn y mynyddoedd fel anifeiliaid, gan fwyta beunydd y gîlfwelit rhag eu gwneuthur yn gyfrannogion yr halogdra hwnnw.

PEN. VI.

1 *Cymmell yr Iuddewon i ymadael â chyfreithiau Duw.* 4 *Halogi Teml Duw.* 8 *Creulondeb yn erbyn y bobl a'r gwragedd.* 12 *Cynghor i ddioddef cyfiawnder, trwy eſampl a gwahardd blasphem, a gorchithwyd yn greulon.*

YChydig yn ôl hynny y brenin a ddanfonodd henaf-gwr ô Antiochia, i gymmell yr Iddewon i ymadel a chyfreithiau eu tadau, fel na allent dracthid hwy mwyach wrth Gyfraith Duw.

2 Ac i halogi'r Deml oedd yn Ierusalem, efe a'i galwodd *yn Deml* Iupiter Olympius: a'r hon oedd yn Garizim (megis y rhai a gyfanneddent yn y man hwnnw) a alwodd efe *yn Deml* Iupiter Hettengar.

3 Dyfodiad yr anwydd yma enid drwm a blin i'r bobl.

4 Canys y Deml a lanwyd o lothineb, a meddwdod, gan ychenhedloedd, y rhai oedd yn ymchwarae â phuteiniaid, ac oddi amgylch y lleoedd sanctaidd yn fôd iddynt a wnelent â gwragedd, a hefyd yn dwyn mewn bethau aflydoedd weddaidd.

5 A'r allor a lanwasid o bethau aflyfreithlawn, y rhai a waharddasei y Gyfraith.

6 Nid rhydd oedd yn gwaith, gadw'r Sabboth, na chadw gwyliau eu hynafiaid, nac yn eglur gyfaddef eu bod yn Iddewon.

7 Ac

...ddyfyd ganddyn y brenin, yr oedd yn ...iddynt heb ddioloch, fyned bôb mis i fwyta ...ueth i'r plain getlwid gwyl Bacchus, fe'a or- ...ddynt fyned yn orfoleddus, ag eiddew gan- ...wer am hydedd i Bacchus.

...Ac fi aeth Gorchymyn allan i ddinasoedd ...hasif y'l Groeg-wŷr, trwy gyngor Ptolomeus, ...ohim yr Iddewon, iddynt ddilyn yr vn ...w arferion, a bod yn gyfrannogion o'i hebyrth ...wyse.

...Ac yoghylch lladd y rhai nis mynent ganlyn ...erion y Groeg-wŷr: y pryd hyuny y gallasei vn ...lad y gofid presennol.

...Canys dygwydd allan ddwy o wragedd, y rhai ...wedi eu dwyn a'r eu plant, ac wedi eu harwain yn ...ewog oddi amgylch y ddinas, a'r rhai hychain ...ewog wrth eu bronneu, hwy a swriwyd, i lawr ...dro mewn gloddi ar y gaer.

...Rhai eraill a gyd-redasent yn eu mysc eu hu- ...ain i ogofeydd, fel y gallent yn ddirgel gadw'r ...ddfed dydd, a gyhuddwyd wrth Philip, ac a gyd- ...wyd ŵ obegit ni feiddient eu helpu eu hunain, ...herwydd parch ar y dydd am hydeddus.

...Am hyny yr wyf yn attolwg i'r rhai a ddar- ...llenno y llyfr hwnw, na digyllurer hwy o herwydd ...r adfyd hyn: ond meddyliant fôd y cosp edigae- ...hun hyn yn perthynu nid i ddinistr, ond i geryddi- ...ad ein cenedl ni.

...Canys pan nas goddefir y rhai a wnelant ...ymwrthol, ond fyrthio o honynt yn gyflym ...i gosp digaeth, arwydd yw hyn o fawr ddaioni ...ddyn.

...Am hyny nid ydym ni ddygyrthio hwy o herwydd ...ddasom y llyfr hwnw, mas digyllurer hwy o herwydd ...r adfyd hyn: ond meddyliant fôd y cosp edigae- ...hun hyn yn perthynu nid i ddinistr, ond i geryddi- ...ad ein cenedl ni.

...Canys pan nas goddefir y rhai a wnelant ...ymwrthol, ond fyrthio o honynt yn gyflym ...i gosp digaeth, arwydd yw hyn o fawr ddaioni ...ddyn.

...Rhag gorfod iddo ddial arnom pan gyflawnid ...n pechodau.

...Am hyny ni ddwg byth mo'i dungaredd oddi ...rthym, ond can en cerydu ag adfyd, nid ymedy ...dd hobl ei hun.

...Eleazar rhyw vn o'r cheifsenyddion penaf, yn ...e oedranne, a gŵr o bryd, a orfu iddo agoryd ei ...enau, a bwyta cig mochi.

...Ond efe yn well ganddo farw mewn poen, ...ll hyn wedi gymaerthur y fath ffieidd-dra, a ...aeth yn cwyllygar i'r poenau, ac a'i poerodd ...allan.

...Pel y gwedde iddynt hwy ddyfod y rhai fydd ...n iawrot yn llân i sefyll yn erbyn y cyfryw bethau ...ai cyfreithlawn eu profi, er serch ar einioes.

...Ond y rhai a'i cofadfed yn llywodraeth-wŷr ...wledd annwiol honno, o blegit y gydnabod ...ddynt ellyngddyne ac yn talm a'r gwr hwnw, a'i ...gymeraſant o'r meddiau, ac a'i hannogiasant i ...gymeryd y cig a ddarparai efe ei hun, ac i ...afser y pethau oedd gyfreithlon iddoi eu cym- ...meryd o honaw a'no megis pe bwytaei o'gig y ...wledd, yn ol y pethau a orchymynasid iddo gan y ...brenin:

...Fel y gallei wrth hyn ei ſchub ei hun oddi- ...wrth angeu, a derbyn y caredigrwydd hyn er mwyn ...yr hen gydnabod oedd hyngddynt.

...Ond efe gan gymeryd meddwl pwyllog, ...rhagis y gweddei iw oedran, ac i ragorineth ei he- ...nmy, a'i walle llwyd parchedig, ac iw rinwedd dol ...ſchadd er yn fachgen: ac yn hytrach megis ac y ...gweddei i ſanctaidd a duwiol Gyfraith Duw, a ...attebodd iddynt, gan attolwg ei oliwng yn ſlan ...iw feddrod.

...Canys nid gweddaidd, eb efe, yw i'n hoedran ni ragrithio, fel y cythio llawer o wŷr ieuainge ...ddychwelyd o Eleazar, yn ddeng-mlwydd a pheed- ...war vgain o oed, at arferion dieithr,

...Ac yr hadid hwythau hefyd oblegit fy rhag- ...rith i, er mwyn ychydig amſer i fyw, ac y byddei a ...mi ddwyn gwradwydd a dirmyg i'm henaint.

...Canys er i mi allu dianc eto'r amſer pre- ...ſennol oddi wrth gospedigaeth ddynawl: etto ni's ...gallaf ſtoi oddi wrth law yr Hollallawg, nac yn ...fyw nac yn farw.

...Am hyn gan newidio bywyd yn wrol, mi a'm ...dangosaf fy hun yn addas i'm henaint.

...Yna y gadawaf i'r rhai ieuainge fiampl node- ...dic i farw yn ewyllysgar ac yn wrol, tros y ſanc- ...taidd a'r anrhydeddus Gyfraith: ac wedi dywedyd ...hyn efe a aeth yn gyflym iw ryteithio.

...Yna y rhai a'i harwenient, a droeſant eu ...hewyllys da iddo o'r blaen yn llid wrtho, pan ...glywſant ei ymadrodd: canys tybio a wnaethant ...ei fôd wedi yfydu.

...Hefyd pan oedd at farw oblegit y dyrnodau ...efe a ddywedaſai gan ochenaidiot egiar yw'r Ar- ...glwydd, yr hwn ſydd ganddo ſanctaidd wybodaeth, ...mai pan allaſwn fy agwared u fy hanfo angau, addie- ...ddef o honof fy nghuro yn ddût ar hyd fy nghorph, ...a'm bod yn ewyllysgar yn dioddef y pethau hyn o ...ran fy mod yn ei ofni efe.

...Fel hyn y bu efe farw, gan adel ei farwolaeth ...yn fiampl o gadernidd iddaſatch, ac yn goffa ani ffli- ...wedd nid yn vnic i'r gwŷr ieuainge, ond i lawer ...eraill hefyd o'r genedl.

2 E N. VII.

Dirwyddolwedd a marwolaeth ſaith o frodyr a'i mam yn yr vn dydd, am na fynsent gig moch wrth orchymyn y Brenin.

Digwyddodd hefyd ddiangfaith mrodyr a'i mam, a phier i'o'r Brenin iddynt yn erbyn y gyfraith fwytta cig moch, a hwy a gurwyd â flangellau, a gwiail.

2 Ond vn o honynt, yr hwn a ddadleuodd yn gyn- taf a ddywedodd, pa beth yr wyti yn ei geiſio? a pha beth a fynni di ei gwbod gennym ni? canys yr ydym ni yn barod i farw yn gynt nag y torrwn ni gyfreithiau ein tadau.

3 Yna y cythruddodd y brenin, ac y parodd dwymnu pedylla pheirian,

4 Y rhai yn y man a wnaethpwyd yn boeth a ddadleuaſei yn gyntaf, a'i ſingo ef, a therri yn- maith ei aelodau oithaf yngolwg ei frodyr eraill a'i fam.

5 Weithian pan na ellid dim o honaw ef, efe a barodd ei ddwyn ef i'r tân, a'i ffrio yn fyw: a chra pair, y brodyr eraill a'i mam a annogent ei gilydd i farw yn wrol, gan ddywedyd fel hyn:

6 Yr hael yr Arglwydd Dduw yn edrych arnom ac yn ddian efe a gymmer ddiddanwch o honom ni, megis y myne godd Moſes yn ei ganiad, yr hwn yn eglurhaeth odd wrth eu hwynebau hwyne- gan ddywedyd, ac efe a gymmer ddiddanwch yn ei weiſion. Deu. 32. 36.

7 Wedi marw o'r cyntaf felhyn i hwy a dduge- ſant yr all iw wneuthur yn watwargaredd ac wedi iddynt dynnu croen ei ben ef a'i walle, hwy a ſyfw- naſant iddo, a fwyttei di cyn merthyru pob aelod o'th gorph?

8 Ond efe a attebodd yn ieithoedd gwladaidd, A'm

Am hynny hwn hefyd fel y cyntaf a ferthyrwyd yn gyflym.

9 A phan oedd yn rhoddi i fynu'r yſpryd, efe a ddywedodd: tydi lofrudd wyt yn dwyn ein bywyd preſennol oddi arnom, ond Brenhin y byd a'n cyfyd ni (y rhai ydym yn meirw tros ei gyfreithiau ef) i fywyd tragywyddol.

10 Yn ôl hwn y dygwyd y trydydd hefyd iw watwar, a phan oſynnaſant am ei daſod, efe a'i eſtynodd allan yn ebrwydd, ac a ledodd ei freichiau yn hŷ,

11 Ac a lefarodd yn wrol, y rhai hyn a gefais i gan *Ddaw* o'r nef, a'r rhai hyn yr ydwyf yn eu dirmygu er mwyn ei gyfreithiau ef, ac yr ydwyf yn gobeithio derbyn y rhai hyn eil-waith ganddo ef.

12 Yn gymmeint ac i'r brenin a'r rhai oedd gyd ag ef ſynnu a rhyfeddu wrth galondid y gŵr ieuange, oblegid nid oedd efe yn priſio am ei boenau.

13 Ac yn ôl marw hwn hwy a ferthyraſant y pedwerydd hefyd yr vn modd.

14 Yr hwn, pan ydoedd agos a marw, a ddywedodd fel hyn, da ydyw pan roddir ar i farwolaeth gan ddynion, i'm ddiſgwil am obaith oddi wrth Dduw, ſel i'n cyfoder eilwaith drwyddo ef: canys âi ni bydd cyfodiad i fywyd.

15 Wedi hynny hwy a ddygaſant y pummed, ac a'i merthyraſant.

16 Yr hwn gan edrych ar y brenin a ddywedodd, y mae gennit allu ym myſc dynion, ac er dy fôd ei yn farwol, yr wyt ti yn gwneuthur a ſynnoch: ond na thybla wrthod o Dduw ein cenhedl ni.

17 Ond diſgwyl ennyd, a gwêl ei allu mawr ef, ſel y coſpa efe dydi a'th hâd.

18 Yn ôl hwn hwy a ddygaſant y chweched, yr hwn pan ydoedd yn marw a ddywedodd: na fiomma mo honot dy hûn heb achos: canys nyni ydym yn dioddef y pethau hyn o'n plegit ein hunain, oblegit pechu o honom yn erbyn ein Duw: am hynny yr ydys yn gwneuthur i ni bethau rhyfedd.

19 Ond na feddwl di y diengi di heb dy goſpi, yr hwn wyt yn ceiſio rhyſela yn erbyn Duw.

20 Ond y fam oedd yn rhyfedd-fawr ragorol, ac yn haeddu coſ ardderchog: oblegid pan welodd hi ei faith-mab wedi eu lladd mewn yſpaid diwrnod, hi a oddefodd hynny â chalon rymmus, oblegit ei gobaith a oſodaſei hi yn yr Arglwydd.

21 A hi a annogodd bôb vn o honynt yn iaith ei gwlâd, ac yn llawn o yſpryd hi a gynhyrfodd ei meddwl gwreigaidd â chalon wrol, ac a ddywedodd wrthynt,

22 Ni wn i pa fodd y daethoch i'm croth i: canys ni roddais i chwi nac anadl nac einioes, ac nid myfi a luniodd aelodau eich cyrph chwi.

23 Ond yn ddiau gwneuthurwr y bŷd, yr hwn a luniodd anedigaeth dŷn, ac a gafodd allan natiriaeth pôb peth, a'r hwn a rydd eilwaith i chwi er ei drugaredd anadl a bywyd, yn gymmeint ac i chwi yn awr eich dirmygu eich hunain er mwyn ei gyfreithiau ef.

24 Ond Antiochus gan dybio ei ddirmygu, a chan feddwl ſod ei hymadroſ id hi yn wradwyddus, tra ydoedd yr ieuangaf etto yn fyw, a geiſiodd ei ddenu nid yn vnic â geiriau, ond hefyd trwy addo ſi llyſau ei wneuthur yn gyfoethog, ac yn ddedwydd, ôs efe a ymwrthodei â chyfreithiau ei dadau; a hefyd y cymmerei efe ef megis yn gâr iddo, ac y rhoddei iddo ſwyddau.

25 Ac oblegit nas gwrandawei y gŵr ieuange nemo er dim, efe a barodd gyrchu ei fam, ac a ſiarioloddarni hi gynghori y gŵr ieuange i achub ei boeſt.

26 Ac wedi iddo ddeiſyfu arni hynny â gormes lawer, hi a addawodd iddo y cynghorei hi i'w mab.

27 Yna ei fam a droes atto, a chan watwar y teiran creulon a'i ddywedodd yn iaith ei gwlad, Fy mab, trugarha wrthif, yr hon a'th ddûg di naw mis yn fy [illegible] yr hon a roddais i ti laeth dair blynedd, yr hon a'th ddûg di i fynu, ac yn hyn, a'r hon a oddefais erthyrnderau dy fagwriaeth,

28 Attolwg i ti, fy mab, edrych ar y nef a'r ddaiar, ac edrych ar bôb peth ac ſydd ynddynt, cydnabydd wneuthur o Dduw y pethau hyn o'r pethau nid oeddynt, a gwneuthur rhywogaeth dŷn felly hefyd.

29 Nac ofna mo'r cigydd hwn, ond bydd deilwng i'th frodyr, cymmer dy farwolaeth, ſel gallwyf cy dderbyn gyd â'th frodyr yn yr vnrhyw drugaredd.

30 A thra yr ydoedd hi yn dywedyd hyn, y gŵr ieuange a lefarodd, beth yr ydych chwi yn ei ddiſgwil? nid oes yn fy mryd vfyddhau gorchymyn y brenin, ond myfi a vfyddhaf orchymynion y Gyfraith, y rhai a roddwyd i'n tadau ni trwy law Moſes.

31 Tithau hefyd, yr hwn wyt ddychymygu pob drwg i'r Hebreaid, ni ddiengi rhag llaw Dduw.

32 Canys nyni ydym yn goddef dŷn o blegit ein pechodau ein hunain.

33 Ond er bôd y Duw byw trôs ennyd yn digoſi arnom er mwyn ein coſpi a'n cerydduo, etto efe a gymmyd trachefn âi weiſion.

34 Ond tydi, ô annuwiol ac ſceleraf o'r holl dynion, nac ymddercha yn ddiachos, ac nac ymchwydda â gobaith ofer, gan godi dy ddwylaw yn erbyn gweiſion Duw:

35 Canys ni ddiengaiſt di etto thagbarn Duw oll-alluog, yr hwn ſydd yn gwiled *pob peth.*

36 Fy mrodyr, y rhai weithian a oddefaſoch lafur byrr, ydynt yr awron dan ſiccrhâd gyfammod bywyd tragywyddol: eithen hefyd trwy farn Duw, a dderbyni goſpedigaeth addas oblegit dy falchder.

37 Minneu befyd, megis ac y gwnaeth fy mrodyr, a roddaſ fy nghorph a'm benioes dros gyfreithiau ein teidiau, gan attolwg i Dduw drugarhau o bonaw yn gyflym wrth ein cenedl ni, a phrofi i tithau drwy benyd a chaſpedigaeth gyfeſſu, mai efe ſydd Dduw yn vnic:

38 A diweddu hefyd yn oſi a'm brodyr o ddiogaint yr Holl-alluog, yr hwn yn addas a ſyrthiodd ar ein holl genedl ni.

39 Yna'r brenin, wedi ei ennynu â chynddaredd, a wſnfydodd yn erbyn hwn yn fwy na neb, ac a fu drwm gando ei watwar.

40 Hwn hefyd a fu farw yn ſanctaidd, gan roddi ei gwbl ymddiried yn yr Arglwydd.

41 Yn ddiweddaf o'r cwbl, y fam yn ôl ei meibion a fu farw.

42 Weithian bydded digon dywedyd hyn am aberthau a'r creulondeb arnthrol hwy.

PEN. VIII.

1 *Judas yn caſclu llu: 9 a danfon Nicanor yn erbyn ef: ac yntau yn rhoddi gwneuthuriau lawer o i gyrcharorion.* 16 *Judas yn rhoi calon yn ei wyr, ac yn gyru Nicanor i ffo.* 28 *ac yn rhannu y yſpail.* 30 *Profiadau gorfoleddus Judas.* 35 *Nicanor trwy ofn yn ſo i dderchefn.*

Yna

Judas Maccabeus, a'r rhai oedd gyd ag ef, [illegible] yn ddirgel i'r penteref, ac a alwasant [illegible] yngh'd, ac a gymerasant y rhai oedd yn [illegible] dyr'tydd yr Iddewon, ac a gasclasant yng- [illegible] lch ehwmpil o wŷr.

2 Ac hwy a alwasant ar yr Arglwydd, ar [illegible] o honaw ar ei bobl, y rhai yr oedd paw'b yn [illegible] dreed, ac ar fod o honaw yn drugaredu [illegible] y Deml, yr hon a ddarfuasei i'r dynion [illegible] ei halogi.

3 Ac ar ddarfod o honaw wrth y ddinas, yr hon [illegible] wedi ei dinistrio, ac ages yn yn a'r llawr; [illegible] wando o honaw ar lef gwaed y rhai a ladda- [illegible] gweiddi arno ef;

4 Ac ar gofio o honaw anghyfreithlon laddiad [illegible] gwirion, a'r cabl-eiriau a ddywedasid yn [illegible] o hŵy, ac ar ddangos o hone ei gâs yn erbyn [illegible] drygionus.

5 Yna Maccabeus wedi cynnull ynghyd ei lu, a'r [illegible] edd heb allu ei wrth-wynebu, gan droi o'r [illegible] wydd ei ddigofaint yn drugaredd,

6 Efe a ddaeth yn ddisymmwth, ac a losgodd y [illegible] ddau ar pentrefi, ac a feddiannodd y lleoedd [illegible] wyfaf, ac a orchfygodd ac a yrrodd: lawer o'i [illegible] i foi;

7 Ond yn bennaf efe a arferodd liw nôs wrth- [illegible] ar cyfrw derfyscedd, hyd onid aeth y gair o'i [illegible] edd ef i bôb lle.

8 Ond pan welodd Philip gymyddno'r gŵr hwn [illegible] n, o feiur gchydig ac ychydig, a'i fôd efe yn [illegible] ad yn llwyddo hwy-fwy; efe a scrifennodd at [illegible] lomeus llywodraethwr Cœlosyria a Phenice, [illegible] wyria ac yn achefion y brenin.

9 Yna efnes ethoedd Nicanor mab Patroclus, [illegible] o'i geraint pennaf, ac a'i danfonodd ef, gan [illegible] o bob rhai o'r Cenhedloedd nid llai nag [illegible] mil, i ddifreiddio allan holl genedl yr [illegible] wyr: a befyd efe a gyflawnodd ynghyd ag ef [illegible] ias y capten, gŵr cyfarwydd mewn matterion [illegible].

10 Felly Nicanor a gymmerth arno wneuthur [illegible] rmaint o arian o'r Iddewon a ddelid yn garcha- [illegible], ac a dalei y devrnged o ddwyfil o dalentau, [illegible] ar y brenin i'r Rhufeiniwyr.

11 Am hynny efe anfonodd yn y man i'r dinasoedd [illegible] lan y mor, gan gynnyg ar werth yr Iddewon a [illegible] ld yn garcharorion, i fôd yn weision iddynt, [illegible] addo y gwerthei *iddynt* ddêg a phedwar vgain [illegible] talent: ond nid ydoedd efe ynyſtyrio dial [illegible] Duw, yr hwn a ddefcynnei arno ef.

12 Pan wybu Judas fod Nicanor yn dyfod, efe [illegible] ynegodd i'r rhai oedd gyd ag ef fôd y lla yn [illegible].

13 Y rhai *o honynt* a oedd yn ofnus, ac ni choeli- [illegible] i gyfawnder Duw, ffoi a wnaethant, a myned [illegible] mmith o'r fan honno.

14 Rhai eraill hefyd a werthasant yr hyn oll a [illegible] ddid, ac a weddiasant hefyd ar yr Arglwydd, ar [illegible] wredu o honaw ef hwynt oddi wrth Nicanor an- [illegible] miol, yr hwn a'i gwerthasei hwynt cyn dyfod o [illegible] hwynt ynghyd.

15 Ac er m'a gwnelei efe hyn er eu mwyn hwynt, [illegible] *ac iddo ei wneuthur* er mwyn ei gyfammod [illegible] ti dau hwynt, ac er mwyn ei sanctaidd a'i ogo- [illegible] ddus Enw, ar yr hwn y gelwid hwy.

16 Yna Maccabeus, wedi galw ei wŷr ynghyd, [illegible] hyd yn nifer chwe mil, a'i hannogodd hwynt, na [illegible] ddigalouent oblegîr eu gelynion, ac nad ofnent [illegible] milder y cenhedloedd oedd yn gosod arnynt ar [illegible] gan: ond rhyfela o honynt yn ŵrol,

17 Gan osod ger bron eu llygaid y dirdra a [illegible] wnethent ar gam i'r lle sanctaidd, a'r garfa greu- lon a roddasid i'r ddinas a watwartefid, a dirym- mâd y llywodraeth a ddelbyniasent hwy gan eu henafiaid.

18 Canys y maent hwy, eb efe, yn ymddiried mewn arfau a hyfder, ond ein ymddiried ni sydd yn Nuw oll-alluog, yr hwn a all ddifetha y rhai sydd yn dyfod yn ein erbyn, a'r holl fŷd hefyd, ag amnaid.

19 A hefyd efe a gofiodd iddynt pa gymmorth a gawsei eu tadau, a pha fodd yr achubwyd hwynt pan ddarfu am gant a phedwar vgain a phum mil tan [a] Senacherib,

[a] 2. Brenh. 19. 35.

20 A pha rhyfel a wnaethant yn Babilon yn er- byn y Galatiaid, fel y daethei o honynt hwy i gyd i'r maes wyth mil, gyd â phedair mil o'r Macedo- niaid: a phan amheuodd y Macedoniaid, yr wyth mil hynny a laddasant vgain mil a chant drwy gymmorth a roddasid iddynt o'r nef, trwy ba vr y derbyniasant lawer o fudd.

21 Ac wedi iddo eu cyfuro â'r geiriau hyn, ac gwneuthyr yn barod i farw dros y cyfreithiau a'r wlâd, efe a rannodd ei lu yn bedair rhan,

22 Ac a wnaeth ei frodyr ei hun yn gapteniaid ar y llu: sef Simon, Ioseph, a Jonathan, gan roddi i bob vn bymthec-cant o ryfel-wŷr.

23 Hefyd *efe a benyniodd* Eleazar i ddarllen y Hyfr sanctaidd, ac wedi iddo roddi iddynt yn ar- wydd, Drwy help Duw, efe yn gapten y llu blaen- af a aeth ynghyd â Nicanor.

24 A thrwy gymmorth yr Holl-allnog, hwy a laddasant o'r gelynion vwch law naw mil, ac a glwyfasant, ac a gleifasant rhan fwyaf o lu Ni- canor, ac a yrrasant bawb i ffoi.

25 Ac a gymmerasant arian y rhai a ddaethent i w prynu, ac a'i hymlidiasant ym mhell, ond am fod arnynt eifieu amser, hwy a ddychwelasant.

26 Canys y dydd o flaen y Sabboth oedd efe, am hynny ni fynnent eu hymlid hwy ymmhellach.

27 Fel hyn hwy a gymmerasant eu harfau, ac a yspeiliasant y gelynion, ac a gadwasant y Sabboth: gan roi moliant a diolch anfeid ol i'r Arglwydd, yr hwn a'i cadwasei hyd y dydd hwnnw, ac a dywallt asei arnynt ddechreuad ei drugar- edd.

28 Hefyd yn ôl y Sabbath, hwy a rannasant rai o'r yspail i'r anafus, i'r gweddwon, ac i'r ymddi- faid, a'r hyn oedd yngweddill a rannasant hwy rhyngthynt eu hun a'i gweifion.

29 Ac yn ôl gwneuthur y pethau hyn, a gwneu- thur o honynt gyffredin weddi, hwy a attolygasant i'r Arglwydd trugarog gymmodi â'i weifion yn dragywydd.

30 Hefyd o'r rhai oedd gyda Thimotheus a Bacchides a fyddent yn ymladd yn eu herbyn hwy, y lladdasant vwchlaw vgain mil, ac a en- nillasant vchel a chadarn geſtyll, ac a rannasant yspail lawer yn gyffredinol rhyngddynt hwy a'r anafus, a'r ymddifaid, a'r gweddwon, a'r oed- rannus.

31 Ac wedi iddynt gasclu eu harfau ynghyd, hwy a'i rhoddasant oll i gadw yn ofalus mewn lleoedd cymmws, a'r yspail arall a arweiniasant hwy i Ie- rusalem.

32 Hwy a laddasant hefyd Philarches, yr hwn ydoedd gyd â Thimotheus, dyn annuwiol, ac yn a wnaethei lawer o niwed i'r Iddewon.

33 Hefyd pan oedd yn cadw gŵyl y ſuddugo- liaeth yn eu gwlad: hwy a losgasant Calisthenes, yr hwn a loscasei 'r pyrth sanctaidd, ac a ffos- sei i ryw dŷ bychan iw achub ei hun, am hyny efe a ddelbyniaid wobr addas am ei anwi- rdd.

34 A

34 A Nicanor ſcelbr (yr hwn a ddygaſei ſil o farfnawdwyr i bryny yr Iddewon.)

35 Wedi ei ddaroſtwng trwy help yr Arglwydd, gan y rhai nid oedd eſe yn gwneuthur ond cyfrif o'r lleiaf o bowynt, a ddiſcodd ei ddillad gwyckion, ac a ollyngodd ynwaith ei wyr, ac a ddaeth ſel gwaſ trwyd trwy ganol y ddr i Antiochia, wedi cael cywilydd mawr o ran colli ei lu.

36 Fel hyn, yr hwn a addawſei dalu teyrn-ged i'r Rhufeinwyr o'r cardharerion oedd yn Ieruſalem, a ddygodd newyddion ſod gan yr Iddewon amddeffynwyr, ſef Duw: acobleg it hyn na'e gallei neb wneuthur niwed iddynt, o herwydd en bód yn cadw y cyfreithiau a orchymynaſei eſe iddynt hwy.

PEN. IX.

1 *Twild Antiochus ddawnwis Perſepolis:* 5 *A'i daro ef Ezbleſyd blin,* 14 *ac ynteu yn addo mwyn yn Iuddew,* 28 *ac yn marw yn ddiam.*

YNgwilch y cyſamſer hwnnw y daeth Antiochus allan o wlad Perſia yn wradwyddus.

2 Canys pan ddaeth eſe i Perſepolis, eſe a amcanodd yſpeilio'r Demi, a dwyn dano y ddinas: bod y bobl a redaſant yn gyffrous yw hamddeffyn eu hun a'i harfau, ac a'i gyrraſant ef i ffoi: felly Antiochus a yrrwyd i ffoi gan y preſwylwyr, ac a ddaeth yn ol odd a chywilydd.

3 A phan ddaeth eſe i Ecbatana y dywedwyd iddo ef y pethau a wnaethid i Nicanor ac i Timotheus.

4 Am hynny wedi chwyddo gan lid, eſe a feddyliodd ddial gwarth y rhai a'e gyrraſei ef i ffo, ar yr Iddewon, am hyny eſe a barodd i'r hwn yrodd bob amſer yn gyrru ei gerbyd ef bryſuro a dibennu ei daith, canys barn Duw yrdoedd yn ei annog ef: o herwydd eſe a ddywedaſei fel hyn yn ei falchedd, myſi a wnaf Ieruſalem yn gladdfa gyffredin i'r Iddewon pan ddelwyf yno.

5 Ond yr Arglwydd oll-alluog, Duw Iſrael, a tarawodd ef â dialedd diſeddiginiaeth ol, ac anwelediq: canys er cyntrd ac y dywedaſei eſe y geiriau hyn, dolur yn ei berfedd a ddaeth arno, yr hwn ni's gellid ei lachau, a gofid aruthrol yn ei fol.

6 Ac i awn oedd hynny: canys eſe a boenaſei berfedd gwyr eraill ag amryw a dieithr boenau.

7 Hwn heſyd ni pheidiei er hynny â'i ychelfryd, ond a lenwid yn fwy â balchedd, gan anadlu allan dân yn ei ddig yn erbyn yr Iddewon, a pheri bryſuro ei daith: eithr digwyddodd ſyrthio o hono ef i lawr o'i gerbyd, yr hwn yrdoedd yn rhedeg yn gyflym, a gwneuthur holl aelodau ei gorph ef yn chwilfriw gan y cwymp mawr hwnnw.

8 Fel hyn eſe, yr hwn a dybiei ychydig o'r blaen y gallei orchymmyn tonnau y mor (cymmeint oedd ei falchedd tu hwnt i ddyn) a phwyſo y mynyddoedd uchel mewn elorian, a ddiwyd ar y ddaiar, a ddygwyd mewn elor feirch, gan ſyngi i bawb amlwg allu Duw.

9 Yn gymmeint ac i bryfed heidio allan o gorph yr annuwiol hwnnw, a thra ydoedd eſe etto yn fyw ei gnawd a ſyrthiei *i lawr* gan boen a gofid, a'i holl lu a ymondient o blegit ei ddrygfawr eſ.

10 Fel hyn nid oedd neb abl i aros i ddwyn yr hwn o'r blaen a dybiei y gallei gyrhaeddyd ſêr y neſoedd, oblegit y dryg-fawr.

11 Am hynny wedi ei glwyfo fel hyn, eſe a ddechreuodd beidio â'i falchder mawr, a dyfod iw adnabod ei hun drwy gurfa Duw, a'i ofid, yr hwn a oluanegid bób mynudyn awr.

12 A phan ni allodd eſe oddef fawr ei hun, a ddywedodd hyn: Iawn yw ymoſtwng i Dduw, ac i'r hwn ſydd yn farwol ni ſeddylio fod yn gyfuwch â Duw.

13 A'r dyn ſceler hwn a weddiodd at yr Arglwydd (yr hwn ni chymmereſei drugaredd arno mwy,) ach gan ddywedyd,

14 Y rhyddhaer eſe y ddinas ſanctaidd, i'r hon yr oedd eſe yn pryſuro iw gwneuthur yn ya a'r llawr, ac yn gladdfa,

15 A hefyd y gwnai eſe yn ogyfuwch a'r Iuddew chixiti yr holl Iddewon yr oedd eſe yn *brin* yn barnu yn amhe llwng o gladdedigaeth, ond iw cyflallan iw llyngcu gan adar a bwyſtfilod, yngyd a'r plant;

16 Ac yr harddei eſt y Demi ſanctaidd i'r ddiſur gwychion, yr hon o'r blaen a ddarfaſei iddo ei hyſpeilio, ac y chwanegei eſe y llefti ſanctaidd, ac y rhoddei eſe o'i trdrechi ei lun yr holl gôſt a ydoedd yn perthyn i'r cbyrch.

17 Ac am ben hyn hefyd y byddei eſe ei hun yn Iddew, ac y rhoſtiei yn mheb lle cyfanneddol, gan fynegi gallu Duw.

18 Ond er hyn i gyd ni pheidiei ei ddolurus boenau: (canys ſe ddaethei arno ef gyfiawn farn Duw) gan anobeithio ef ſechyd, eſe a ſcrifennodd at yr Iddewon y llythyrau fy yn canlyn, ná ydynt y fath ddeiſyfiad a hyn.

19 Yr Iddewon dalonus ei dinaſyddion, Hnodyddu, a ſechyd, a llwyddiant, oddi wrth Arcadius y breuin a'r pen llywydd.

20 Os ydych chwi a'ch plant yn iach, ac os mae pob peth yn ôl eich dymuniant, mi a rodd ar fawr diolch i Dduw, gan fod gennif obaith yn y nef.

21 Am danaf, yr oeddwn i yn wan; ond er hynny myfi a gofiwn yn garedig eich parch a'ch cwyllyſ daz wrth ddyfodiad y wledigaeth i mi, a wedi ſyrchio mewn ſechyd mawr; mi a ydiaſ yn yr aughenrheidiol i'm ofalu am gyflwyno ddeiſyfiad dydrwydd pawb.

22 Nid gan anobeithio o'm hiechyd, ond gan fod gennif obaith mawr y dianga f o'r clefyd hwn:

23 Ond gan yſtyriſo hefyd daiſfon fin eiſ yn amſer yr arweiniodd hi'r tuedau yma hyn feimio pwy a lywodraethei ar ei ôl:

24 Fel os digwyddei ddim amgenach yr oedd yr gobeithio, neu os dywedid newyddion drwg yn fyd, ni byddei i wyr y wlad dertyfu, gan ei bod yn gwybod i bwy y rhoddid llywodraeth y mattiarion *hwnw.*

25 Hefyd gan feddylio bod y penbleidiau ſy oddi amgylch, ac yn gymydogion i'm teyrnas yn diſgwil amſer, ac yn edrych pa beth a ddigwyddo; myfi a ordeiniais fy mab Antiochus yn frenin, yr hwn pan oeddwn yn mynedi'r gwledydd uchaf hyn, a otchymynnais yn ſynoch i lawer o honoch chwi, ac a ſcrifennais atto ef y modd y mae yn canlyn, yr ſcriften ynma.

26 Am hynny yr wyf yn cyſiol arnoch chwi, ac yn deiſyfu ar goffa o honoch y cymmwynaſau a wneuthym i chwi yn amlwg ac yn ddiweddar, a bod o bawb o honoch yn wyliad yn fyddol i mi ac i'm mab.

27 Canys dian geniſ y bedaw eſe yn gyfiawn yn ddibalog, y cyngor a roddais iddo yn ei cylch chwi.

28 Fel hyn y llofrudd a'r cabl-wr, wedi iddo oddef gofid lawer, megis ac y gwnaethei eſe i eraill a ſu farw trwy farwolaeth ſlin mewn gwlad ddieithr.

29 A Philip ei frawd maeth eſt a ddug ymmaith ei gorph ef: yr hwn hefyd rhag ofn mab Antiochus a ffodd i'r Aipht at Ptolomeus Philometor.

PEN.

PEN. XV.

yn ymlid y ddinas yn ei ôôl, ac yn glan-
Deml. 14 Gorgias yn blino 'r Iuddewon.
yn ymlid eu hawddlyfneyddd hwy. 29
Timotheus a'i nyrr. 35 Yumlo Gazara,
Timotheus.

Accabæus hefyd a'r rhai oedd gyd ag ef,
drwy fôd yr Arglwydd yn llywydd iddynt,
dd dracheſn y ddinas a'r Deml.

hwy a fwriasant i lawr yr allorau a'r cap-
wnaethei yr cenhedloedd yn yr heolydd.
ac wedi glanhau 'r Deml, hwy a wnaethant
ill; ac wedi iddynt daro tânallan o gerrig
, hwy a offrymmasant aberth yn ôl dwy fly-
aes arlwyasant arogl-darth, a luſernau, a
ſfod.

Wedi hynny hwy a attolygasant i'r Arglwydd
ſyrthio i lawr ar eu hwyneban, na byddei
mwyach ſyrthio mewn cyfryw ddrygau:
wnaethent tracheſn yn amſer, bed iddo ef ei
ſbaſi drwy drugaredd, ac nas rhoddei ddim
mwy i'r cablaidd a'r creulon genhed-

a'r dydd hefyd yr halogaſid y Deml gan y
enaid, y digwyddodd gwneuthur purediga-
Deml yr vn'd ydd, ſef y pummed dydd ar hu-
o'n Caſleu.

Alwy a gadwaſant â llawenydd wyth niwr-
egus ar ddydd gwyl y pebyll, gan gofio
pymmaſei iddynt ychydig o'r blaen gadw gwyl
ill yn y mynydd oedda'r ogfeydd, yn ôl modd

Am hynny hwy a gymmeraſant ganghennau,
ſgeirian hardd, a blodau, ac a ganaſant pſal-
hwn a roddaſei iddynt rwydd-deb i lan-
ſingre ei hun.

Hwy a ordeiniaſant hefyd drwy gyffredin
mwn a deddf, bod ym myſc holl genedl yr
gadw y dyddiau hyn yn wyl bôb blwy-

Ac felhyn y ba ddiwedd Antiochus a gyſen-
ymmaes.

Wrthiân hefyd ni a fynegwn y pethau a
wydd yn amſer Eupator Antiochus, yr hwn
ab y gwr annuwiol hwnnw, gan gymhoi
y drygau, y rhai oblegid rhyfeloedd a
ant.

Canys hwn wedi cymmeryd arno y deyrnas a
dd yno vn a elwid Lyſias, i fod yn olyg-
a ſattetion, ac a'i pwyntiodd ef yn ben-cap-
Cœloſyria a Phenice.

Canys Ptolomeus yr hwn a henwaſid Macron
t fyd ar wneuthur cyfiawnder â'r Iddewon,
ſgy'r am a wnaethei iddynt) a aeth ynghylch
macrion hwy i ben yn heddychol

Am hynny efe a gyhuddwyd ger bron Eupator
ei geraint, acefe a alwyd yn fynych yn fradych-
ddygir gadel o honaw Cyprus, yr hon a rodda-
Philometor yn ei gadwriaeth ef, a myned o ho-
r at Antiochus Epiphanes: am hynny pan we-
ddydoedd mewn briardderchog, efe a ddi-
ymaid, ac a'i gwenwynodd ei hun, ac a ſu

Odd pan wnaethwyd Gorgias yn ben lywydd
lioedd hyn, efe a gyflogodd eſtroniaid, ac a
ddid yn waſtad yn erbyn yr Iddewon.

Yr Idumeaid hefyd a ſlinent yr Iddewon, gan
y lleoedd cedyrn, a rhwy dderbyn y rhai
ar herw o Ieruſalem, hwy a ymroddaſant i
rhyfel.

Am hynny, y rhai oedd gyd â Maccabæus,
weddio a ddeiſyfiaſant ar Ddaw ſod yn gym-
morthwr iddynt, ac yna hwy a ruthraſant ar ge-
dyrn lleoedd yr Idumeaid.

17 Yr rhai pan redaſant yn rymmus, hwy a
cymllaſant yr amddiffynfeydd, ac wedi iddynt
ddal yr hôll rai oedd ar y gaer, hwy a laddaſant
y rhai a gyfarfyddent, ac a ddiencidiaſant nid llai
nag vgain mil.

18 Canys pan gyd-ſoefei naw mil o'r Illeiaf i ddau
gaſtell cadarn tros ben, gan ſod ganddynt bôb
Peth angheurheidiol i ddioddef y gwarchae.

19 Maccabæus a adawodd Simon, a Ioſeph, a Zac-
cheus hefyd, a'r rhai oedd gyd â hwynt, i amgyl-
chu y tyrau, ac efe a aeth ei hun lle yr oedd mwy
o eiſieu.

20 Ond y rhai oedd gyd â Simon, am eu bod yn
chwannog i arian, a lygrwyd ag arian gan y rhai
oedd yn y tyrau: ac wedi cymmeryd deng mil o
thrugain o ddrachmau hwy a adawſant i rai
ſfoi.

21 Pan ſynegwyd i Maccabæus yr hyn a wnaeth
thid, efe a gynhullodd ynghyd bendefigion y bobl,
ac a achwynodd arnynt bwy ddarfodd iddynt wer-
thuen brodyr am arian, gan ollwng eu gelynion
yn rhydd i ymladd yn eu herbyn hwynt.

22 Am hynny efe a'i lladdodd hwynt wedi eu
dittio o draeturiaeth, ac yn ddiſymmwthefe a en-
nillodd y ddau dŵr hynny.

23 A chan gael llwyddiant â'i arfau yn yr holl
bethau a gymmerodd ef mewn llaw, efe a laddodd
fwy nag vgain mil yn y ddau amddeffynfa hynny.

24 Timotheus hefyd yr hwn a ddarfuaſei i'r
Iddewon ei orchfygu o'r blaen, wedi caſclu llawer
o luoedd dieithr, a llawer o wŷr meirch o Aſia, a
ddaeth megis ar fedr ennill Iudea wrth arfau.

25 Ond [yr rhai oedd gyd â Maccabæus, pan ydo-
edd ef yn neſſau, a droeſant i weddio ar Ddaw, ac
a danaſant bridd ar eu pennau, ac a wregyſaſant
eu lwynau â ſach-liain,

26 Ac a ſyrthiaſant i lawr wrth droed yr aller, ac
a attolygaſant iddo drugarhau wrthynt, a bod yn
elyn iw gelynion, a gwrthwynebu eu gwrthwy-
neb-wŷr, megis ac y mynega 'r Gyfraith.

27 Ac wedi dlweddu y weddi, hwy a gymmera-
ſant eu harfau, ac a aethant ym mhellach oddi wrth
y ddinas: a phan ddaethant yn agos at eu gelyni-
on, hwy a arhoſaſant ar eu pennau eu hun.

28 Yr awron pan ymddangoſodd cyſodiad haul,
hwy a aethant ill dau ynghyd: y naill ran a chan-
ddynt ynghyd â'u rhinweddau yr Arglwydd yn nodd-
faſ ac yn ŵyſtl llwyddiant, a thanugoliaeth a'r ta
arall yn gwneuthur eu llyſ yn llywydd eu rhyfel.

29 A phan oedd y gâd yn doſt, ſe a ymddangoſ-
odd i'r gelynion o'r neſ, bum gŵr hardd-wychion
ar feirch â ffrwynau aur, a dau o honynt a faeno-
raſant yr Iddewon;

30 Ac a gymmeraſant Maccabæus rhyngddynt:
ac a'i gorchuddiaſant o bob tu â'i harfau, ac
a'i cadwaſant yn ddiniwedd: eithr ſaethaſant
biccellau a mellt, yn erbyn gelynion: am hynny
wedi eu myned yn benbleth gan ddallineb, ac
yn llawn trallod, hwy a gwympwyd.

31 Ac ſe laddwyd o wŷr traed vgain mil a
phum cant, ac o wŷr meirch chwechant.

32 Ond am Timotheus, eſe a ffôdd i amddeffynfa
gadarn, a elwyd Gazara, lle yr ydoedd Chereas yn
llywydd.

33 Ond y rhai oedd gyd â Maccabæus a amgyl-
chynaſant yr amddeffynfa yn galonnog [bedwar
diwrnod.

34 A'r rhai oedd oddi mewn yn ymddiried yn
haderniď y lle, a gablaſant yn ddirfawr, ac a dd
wedaſant eiriau llaidd.

¶ Pummed dydd yr bu gain, gwyr ieuainge o'r rhai.

35 Ond pan olwodd hwy ¶ pummeddydd, ygain o wŷr ieuainge o'r rhai oedd gyd â Maccabeus, yr Iesu yn eu meddyliau o blegid y cablau, a esodasunt ar y gaer yn ŵrol, ac a meddwl gwylltaidd a laddasant bôb yn a gyfarfyddei â hwynt.

36 Eraill yr vn medd yn dringon ar eu hôl hwynt, tra'r oeddynt hwy yn brysur â'r rhai oedd oddi mewn, a losgasant y tyrau, ac wedi cynneu tân a losgasant y cabl-wŷr yn fyw, ac eraill a dorrasant y pyrth, ac wedi iddynt dderbyn i mewn y darn arall o'r llu, a ennillasunt y ddinas,

37 Ac a laddasant Timotheus, yr hwn oedd wedi ymgueddio mewn thyw geu-fôs, a'i frawd Chereas, ac Apolophanes.

38 Wedi darfod iddynt wneuthur y pethau hyn, hwy a foliannasant yr Arglwydd â hymnau, ac a rhoddi diolch, yr hwn a wnaethei bethau cymmaint i Israel, ac a roddasei iddynt yr orucheifiaeth.

PEN. XI.

1 Lysias wrth geisio yuuill Ierusalem. 8 yn cael ei yrrui ffo. 16 Llythyrau Lysias at yr Iuddewon: 22 a'r eiddo'r Brenin at Lysias, 27 ac at yr Iuddewon. 34 A'r eiddo y Rhufeinwyr at yr Iuddewon.

¶ Ymgeledd-wro.

AR ŷrder o amser yn ôl hyn, Lysias gorchwyl-wr y brenin a'i gâr, yr hwn hefyd ydoedd lywydd ar ei fatterioneſ, a gymmerth ddigofaint mawr am y pethau a wnaethid.

2 Ac wedi iddo ef gasclu ynghyd ynghylch pedwar ugain mil, a'r holl wŷr meirch, efe a ddaeth yn erbyn yr Iuddewon, a'i frŷd ar wneuthur y ddinas yn breſwyliſa i'r ¶ Groegwŷr:

3 Cenhedloedd. A gwneuthur elw o'r Deml, fel o gappelau eraill y Cenhedloedd, ac ar ofod ar ſâl yr Archoffeiriadaeth bôb blwyddyn.

4 Heb feddwl dim am allu Duw, ond yn ynfyd yn ei feddwl o herwydd ei fyddiwn o wŷr traed, a'i Elephant. gorchymmynion o wŷr meirch, a'i hedwar vgain Elephant.

5 Felly efe a ddaeth i Iudea, ac a neſſaodd at Bethſura, yr hon ydoedd dreſ gadarn o lewn pum ſtâd at Ierusalem, ac a'i blinoddhi.

¶ Maccabeus a'i ſynhwyſ.

6 Ond pan glybu ¶ y rhai oedd gyd â Maccabeus warchae o honaw ef ar yr amddeffynfeydd, hwy a'r holl bobl, drwy leſaint a dagrau, a weddiasant ar Dduw, ar iddo ef ddanfon Angel da i wared o Israel.

7 Yna Maccabeus, gan gymmerydd arfau yn gyntaf ei hunan, a gyſſuodderaill, i gyd-ddwyn y perygl ag ef a'i helpu en brodyr: felly hwy a ruthrasant gyda hwynt yn ewyllyſgar.

8 Ac fel yr oeddynt ger llaw Ierusalem fe a ymddangoſoddiddynt o'i blaen ŵr ar farch, mewn gwiſc wen, yn yſcwyd ei arfau euraid.

9 Yna pawb o honynt a gyd-ogoneddodd y trugarog Dduw, ac a gymmerasant galonnau grymmuſ, fel yr oeddynt barod i ymladd, nid yn unic â gwŷr, ond hefyd â'r anifeiliaid gwylltaf, ac a gerwanny muriau heſyrn.

10 Felly hwy a aethant rhagddynt mewn byddin, a helpwr o'r neſoedd ganddynt o blegid yr Arglwydd a gymmeraſei drugaredd arnynt.

11 A than ruthro ar eu gelynion megis llewod, hwy a laddasant yn ſîl ar ddêg o wŷr traed, a thri a chwechant o wîr meirch, ac a yrrasant y rheill oll i ffo.

12 Llawer o honynt wedi eu clwyfo, a ddiangasant yn noethion: a Lysias ei hun a ffoes drwy gywilydd, ac felly a ddiangodd.

13 Ac fel nad oedd efe yn ŵr angall, gan feddyliedi ynddo ei hun pa golled a gwaſei i than gyſynied ſod yr Hebreaid hob allel eu gorfod, am fod yr hôll-allnog Duw yn eu helpu hwy, efe a ddanfonodd attynt.

14 Ac a'u perſwadiodd hwy i ¶ gytuno i bôb peth rheſymol, ac *a addawodd* am hynny y deuai efe ac y gyrrei y brenin i ſôd yn ſtaſrus iddynt.

15 Yna Maccabeus a gytunodd i bob peth a ddeiſyfodd Lysias, gan oſalu am y budd cyffredinol; a pha beth bynnag a ſcrifennodd Maccabeus at Lysias dros yr Iddewon, hynoy a ganiataodd y brenin.

16 Oblegit yr oedd llythyrau wedi eu ſcrifennu at yr Iddewon oddi wrth Lysias, fel hyn: Lysias yn anſon annerch at bobl yr Iddewon.

17 Ioan ac Abſalon, y rhai a yrrwydoddi wrthych, a roddaſant attaſi yr attebſcrifennedig, ac a ddymmunaſant arnaſi gyflawni y pethau yr oedd hwnnw yn eu harwyddocau.

18 Am hynny pa bethau bynnac ydoedd raid eu hadrodd ir brenin, mi a'i mynegais hwy, a pha beth bynnag a fai gyfflelybol ei wneuthur, efe a'i caniadhaodd.

19 Am hynny os cedwch chwi yr ewyllys da hwn, yn y matterion hyn, fe yn ôl hyn hefyd mi a wnaf egni ar fod yn achos o ddaioni i *chwi*.

20 Ond am y pethau hyn oll ar eu penau, mi a rôis orchymmyn i'r rhai'n, ac i'm cennadau innau, i gyd-ymddiddan â chwi.

21 Byddwch iach. Y ganfed ar wythfed dwyddyn a deugain, y pedwerydd dydd ar hugain o'r mis ¶ Dioi-corinthius.

22 Ond llythyr y brenin ydoedd fel hyn, Antiochus frenin yn danſon annerch at ei frawd Lyſias.

23 Wedi i'n tâd ni ymadel oddi ymma at y duwiau, ein ewyllys ni yw bôd preſwyliwſr ein teyrnas yn ddigyffro fel y gallo pawb oſalu am yr eiddo ei hun.

24 Yn gymmaint ac i ni glywed i'r Iddewon, (y rhai ni chytunent â'r cyfnewidiad a wnaethei i nhâd yn ôl arfer y ¶ Groegwŷr, eithr oedd well ganddynt eu harfer eu hun) ſod yn dymmuno hau iddynt fyw yn ôl eu cyfreithiau eu hun.

25 O achos hynny ein ewyllys ni yw, cael eu gonedl ymma ſod yn ddidertyſc, ac ni a roeſom eu brŷd ar edfryd iddynt eu Teml, fel y gallont fyw yn ôl arferau eu henafiaid.

26 O achos hynny da y gwnei os danfoni atynt, a rhoi dy ddehenlaw iddynt, megis pan wyront ein meddwl ni, y byddont gyffuras, ac y gallont drin yn hyfryd eu matterion eu hun.

27 Ac fel hyn yr oedd llythyr y brenin at gynedl yr Iddewon: Antiochus frenin, at y Cyngor, ac at yr Iddewon eraill, ſydd yn danſon annerch.

28 Os iach ydych, ein dymuniant yw, iach ydym ninnau hefyd.

29 Menelaus a ddangaſodd i ni, ſod eich deſyfiad chwi i droi adref, ac i drin eich matterion eich hun.

30 Am hynny y fawl a ymadawant, a gânt addewid ſyddlon, drwy ddioſalwch hyd y deffed dydd ar hugain o ſis ¶ Xanthicus:

31 Fel y gallo yr Iddewon fwynhau eu bwydydd eu hunain, a'i cyfreithiau megis o'r blaen, ac na chaffo neb o honynt flinder am bethau a wnelid yn amryſus.

32 Ac mi a yrrais hefyd Menelaus i'ch cyſuro chwi.

33 Byddwch iach. Y ganfed ar wythfed dwyddyn a deugain, a'r pymthecfed dydd o'r mis Xanthicus.

34 Danſon hefyd a wnaeth y Rhufeinwyr

ther arfyut, yn cymwys y geirian hyn. QVINTVS Memmius, Titus Manlius, ‖ cennadau y Rufein-wŷr, at bobl yr Iddewon, fydd yn dannu anwerch.

35 Y perthau a ganhiatasodd Lysias carwr y brenin iddwi, yr ydym ninnau hefyd yn ei caniadhau.

36 Eithr am y perthau y mae efe yn barnu en bod yn rhoi ar y brenin; gyrrwch ya fuan ryw vn, ‖ i gyrried y perthau hyn, fel y gallom ni fynegi y modd a fydd o addais i chwi, canys yr ydym ni yn myned i Antiochia.

37 Am hynny bryssiwch a gyrrwch ryw rai, fel y gallom wybod eich meddwl.

38 Bydded iach. Y gansed ar wythfed flwyddyn a deugain, a'r pymthecfed dydd o lis Xanthicus.

PEN. XII.

1 *Rhaglawiaid y Brenin yn blino'r Iddewon.* 3 *Gwŷr Joppe yn boddi dewr-gant o Iuddewon.* 6 *Dinas Iudas arnynt hwy.* 11 *Ac ynten yn heddychu â'r Arabiaid.* 16 *ac yn ymuno Caspis.* 22 *Gorchfygu Timotheus.*

WEdi gwneuthŷr yr ammodau hyn, Lysias a aeth at y brenin, a'r Iddewon oeddynt yng-hylch eu hwyfmonnaeth.

2 Ond o'r llywodraeth wŷr ar amryw leoedd, Timotheus, ac Apolonius *mab* Gennæus, hefyd Hieronymus, a Demophon, ac hib law 'r rhai'n Nicanor pennaeth Cyprus, ni ddioddefent iddynt orphwys a byw yn llonydd.

3 Gwŷr Ioppe hefyd a ddibennasant y weithred anmwiol, hwy a ddymnasant ar yr Iddewon oedd yn trigo gyd â hwynt, ar iddynt hwy, a'i gwragedd, a'i plant fyned i yscraff a barotoesent hwy, megis pe bnasei heb fod creulondeb calon yn eu herbyn hwynt.

4 Felly yn ôl cyfundeb y dinas, hwy a fuant fallon i'r peth, fel gwŷr yn dymuno heddwch, ac nid dirwyg-dybied dim; ond wedi iddynt fyned i'r dyfnder, hwy a foddasant o honynt nid llai nâ chant o wŷr.

5 Pan glybu Iudas wneuthur creulondeb yn erbyn gwŷr ei wlad, efe a orchymynnodd i'r gwŷr oedd gyd ag ef eu gwneuthur eu hunain yn barod.

6 Ac wedi galw ar Dduw y Barn-wr cyfiawn, efe a ddaeth yn erbyn lladdwŷr ei frodyr ac a loscodd y botthladd o hŷd nôs, ac a loscodd yr yscraffau, ac a laddodd y rhai a ffoesant yno.

7 A phan oedd y dïêf wedi ei chaeo amgylch, efe a aeth yn ei ôl megis ar fedr dyfod eilwaith a diweiddio allan yr holl rai o'ddinas Ioppe.

8 Ond pan ddealloedd efe fod y lamniaid ar fedr dwyn i ben yr vn-hyw beth yn erbyn yr Iddewon oedd yn trigo gyd â hwynt,

9 Efe a ddaeth am ben y lamniaid hefyd o hŷd nôs, ac a loscodd y porthladd a'r llongau, yn gynmeint ac y gwelwyd llewyrch y tân hyd yn Ierusalem, ddeng-can-a deugain y nâd oddi yno.

10 A phan aethant oddi yno naw ŵâd, yn en taith yn erbyn Timotheus, fe a ruthrodd o'r Arabiaid arno ef, mid llai nâ phum mîl *o wŷr-fraed*, a phum cant o wŷr meirch.

11 A hwy a ymladdasant yn dôst; eithr rhyfelwŷr Iudas trwy gymmorth Dduw a gawsant y buddugoliaeth, felly y Nomadeaid o Arabia wedi eu gorchfygu, a ddeisyfiasant ‖ ar Iudas roi ei ddehulaw iddynt, dan addo rhoi iddo anifeiliaid, a bôd yn fuddiol iddo ef mewn pethau eraill.

12 A Iudas yn tybied y byddent fuddiol iddo mewn llawer o bethau, a gantadhaodd iddynt heddwch, a phan yscydwasant ddwylo, hwy a ‖ rudadawsant iw pebyll.

13 Efe a ddaeth hefyd am ben rhyw ddinas wedi ei chadarnhau â phont, a'i chwmpasfu i chaeau, yr hon a gyfanneddid gan lawer o gennedloedd cymmyscedig, yi hon a elwid Caspis.

14 Ond y rhai o'i mewn yn hyderu ynghadernid eu caerau, ac yn eu ftor o fwydydd, a fuant ‖ anmieccculus, ac a ymserthasant â'r rhai oedd gyd â Iudas, ac a'i cablasant hwy, ac a ddywedasant eirian anghyfreithlawn en dywedyd.

15 Am hynny Iudas a'r rhai oedd gyd âg ef, gan alw ar benndutr mawr y byd, (yr hwn heb na hyrddod, nac offer rhyfel, a fwriodd i lawr Iericho yn amser Iosua) a ruthrasant yn zwchus yn erbyn y caerau.

16 Ac a orchfygasant y ddinas trwy ewyllys Duw, ac a wnaethant laddfa anguriol, yn gymmeint a bôd llyn ger llaw, yr hwn oedd ddau ftâd o led, wedi colli gwaed yndo, hyd onid oedd yn llyn.

17 Hwy a aethant oddi yno feith-gant o dêc a deugain o ftadiau, ac a ddaethant i Charax, at yr Iddewon a elwir Tobiem.

18 Ond yn wir ni chawsent afael ar Timotheus yn y lleoedd hynny, oblegit efe a aethei ymmaith oddi yno heb ddwyn dim i ben: ond efe a adawsei lu mewn rhyw amddiffynfa, yn gryf iawn tros ben.

19 Eithr Dositheus a Sosipater, y rhai oedd o gapteiniaid Maccabæus, a aethant rhagddynt, ac a laddasant o'r rhai a adawsei Timotheus yn yr amddiffynfa, fwy nâ deng-mîl o wŷr.

20 Maccabæus a osododd ei lu yn finteioedd, ac a'i gosododd ‖ hwynt ar y mintcioedd, ac a aeth yn erbyn Timotheus, yr hwn yr oedd yn ei gylch o a thaugant ac vgain mîl o wŷr traed, a fwy fil a phum cant o wŷr meirch.

21 Ond Timotheus pan gafodd wybodaeth o ddyfodiad Iudas, a ddanfonodd y gwragedd, ar plant, a'r gluft arall, i'r amddiffynfa a elwir Carnion, oblegit y lle hwnnw oedd anhawdd ei gymmafun, a dyfod i mewn iddo, o achos y cyfyng-leoedd o bôb tu.

22 Eithr pin ymddangosodd blaen cad Iudas, y gelynion, wedi en taro ag ofn a dychryn, ‖ trwy ymddangosfiad yr vn fydd yn gweled pob peth) a ffoesant am yr eniees, gan redeg y naill ymma, ar llall acraw, fel y cawsant yn fynych en clwyfo gan en pobl eu hunain, a'i gwann â blaen en cleddyfau eu hunain.

23 Am hynny yr erlidiodd Iudas yn dostach, a'y gwanodd efe y rhai halogedit hynny, hyd ond laddoddd efe o honynt ynghylch deng-mîl ac hugain o wŷr.

24 Hefyd, Timotheus ei hunan a fyrthiodd yn nwylo Dositheus a Sosipater, a rhwy fawr ddichell a ddeisyfiodd arnynt ei ollwng ef yn rhydd yn fywam fod can ei law ef dadau llawer o'r Iddewon, a brodyr rhai o honynt, ac y digwy dei na byddei gyfrif am y rhai hynny os lleddid ef.

25 Felly pan roesfei efe iddynt ficrwydd trwy laweroedd o eiriau, ar iddo ef en rhyddau brwys heb niwed, yn ôl y cyttundeb, hwy a'i gollyngasant ef yn rhydd er mwyn iechydwriaeth eu brodyr.

26 Yna yr aeth Maccabæus yn erbyn Carnion, a themi Atargatis, ac a ladodd yno bum mîl ar deugain o wŷr.

27 Ac wedi iddo en gyrru i ffoi a'i dinfirio hwynt, efe a fummudodd ei lu yn erbyn Ephron, trefi gadarn, yn yr hon yr oedd Lysias yn aros, a

Yr a

‖ Aethant i ofyn o lw fu ganddynt ac a'u hanfonfiasid. ‖ Anwyboddiawn.

‖ Rof. Vemel.

Illaws mawr o amryw genhedloedd, a'r gwŷr ieuaingc grymmus a gadwasant y carau, ac a'u hamddiffynasant yn bybyr; lle yr oedd hefyd sawr barod rwydd o offer rhyfel a phiccellau.

28 Ond wedi ‖ iddynt alw ar yr Holl-alluog Ddiw (yr hwn fydd â'i nerth yn gwanhau grym ei elylion) hwy a enillasant y ddinas, ac a laddasant o'r rhai oedd ynddi bum mil ar hugain.

29 Ac oddi yno yr aethant i Scythopolis, yr hon fydd oddi wrth Ierusalem chwe chant ſtâd.

30 Ond wedi i'r Iddewon oedd yno yn preſſwylio dyſtiolaethu mor dda oedd ewyllys y Scythopoliaid tu ag attynt, ac mor garedig a fuasent hwy iddynt; yn amſeroedd eu blin-fyd;

31 Hwy a roesant ddiolch iddynt, gan ddeiſyf arnynt ſod yn gymmwynasgar lw cenedl rhag llaw; ac felly am lôd yn gyfagos wŷl yr wythnoſau, hwy a ddaethant i Ierusalem.

32 Ac wedi yr wyl a elwir Penteceſt, hwy a aethant yn erbyn Gorgias ‖ capten Idumæa,

33 Yr hwn a ddaeth allan â their-mil o wŷr traed, ac a phedwar-cant o wŷr meirch.

34 Ac fe ddigwyddodd, wrth ymladd o honynt yn gilyd, ladd ymbell yn o'r Iddewon.

35 A'r yr hwn amſer Doſithæus, yn oln Bacenor, yr hwn oedd ar farch, ac yn wr grymmus, a ddaliodd Gorgias, ac a'i lluſcodd ef yn rymmus erbyn eu gwbl: ond ac efe a'i ewyllys ar ddal y gwr meddigedig hwnnw yn fyw, ſe ddaeth arno ef ryw ŵr march o Thracia, ac a dorrodd ymmaith ei ‖ yſcwydd ef, ſel y diangodd Gorgias i Mariſa.

36 A phan oedd y rhai oedd ‖ o amgylchyn ddeirgiol i ymladd chwaneg, Iudas a alwodd ar yr Arglwydd ar iddo ef ei ddangos ei hunan yn helpwr iddynt, ac yn flaenor i'r gâd.

37 Aaſt hunny efe a ddechreuodd yn ei iaith ei hun, a canu gweddi pſalmau â llêf y chel, a chan ruthro yn dilyniawrth ăm ben rhyfelwŷr Gorgias, efe a'u gyrrodd hwy i ffoi.

38 Yna Iudas, dan gaſclu ei lu, a ddaeth i ddinas Odolam. A phan ddaeth y ſeithfed dydd, ſel yr oedd yr arfer, hwy a'i glanhaſant eu hunain, ac a gadwaſant y dydd Sabboth yn y lle hwnnw.

39 A'r mail dydd, ſel yr oedd anghenrhaid, Iudas a'i lu a ddaethant i ddwyn ymmaith gyrph y rhai a laddaſid, ac i'w claddu hwynt gyd â'i cyfneſeiſnâid, yn meddau eu tadau.

40 Yr awron tan beiſian pob vn o'r rhai a laddaſid, hwy a gawſant bethau wedi eu cyſſegru i eilynnod y Iamniaid, yr hyn ſydd waharddedig i'r Iddewon yn ôl y Gyfraith: a yna fe wrtodd pawb mai hyn oedd yr achos pa ham y laddeſid hwy.

41 Yna pawb a roes ddiolch i'r Arglwydd y barnwr cyfawn, yr hwn a wnaethei y pethau cuddiedig yn amlwg:

42 Ac a droeſant at eu gweddi, ac a ddeiſyfiaſant arno ef, ddilen yn gwbl y pechod a wnaetheſt: a Iudas ardderchawg a gynghorodd i'r gynnulleidfa ymgadw yn lân oddi wrth bechod, gan iddynt weled â'i llygaid y pethau a ddaethei i ben am bechod y rhai a laddaſid.

43 Ac wedi iddo ddarpar treth o ddwyſil o ariangan, o arian, eſe a ddanfonoid i Ierusalem i aberth dros bechod: gan wneuthur yn dda ac yn oneſt, o achos ei ſod yn meddwl am yr adgyfodiad:

44 (Obleigit oni buaſei iddo ef obithio adgyfodiad y rhai a laddeſid, afraid ac ofer fuaſei weddi dros y meirw.)

45 A hefyd am iddo ddeall ſod ffafor ynghadw i'r rhai a fuaſei feirw yn ddutwiol (ſanctaidd a duwiol oedd y meddwl) trwy hyn eſe a wnaeth gymmod tros y meirw, ſel y rhyddheid hwy oddi wrth bechod.

PEN. XIII.

1 *Eupator yn goſod ar Iudea.* 15 *Iudas lwyr nos yn ladd llawer.* 18 *Dyſuadio amcan Eupator;* 23 *ac yntau yn beddychu'r Iudeu.*

YN y ganfed a'r nawed flwyddyn a deugain, y daeth y gair at Iudas, ſod Antiochus Eupator yn dyfod â gallu mawr i Iudæa:

2 A chyd ag ef Lyſias ei orchwyliwr, a llywydd ei fatterion, a chan beb vn o honynt, yn ei lu, o Groegwŷr, gant a deugain ‖ o wŷr traed, a lpham ‖ A(n) pham mil o wŷr meirch, a dau Elephant ar hugain, a thry-chant o gerbydau bacheg.

3 Ac fe a vmgyſyllitodd arttynt Menelaus hefyd; a thrwy fawr watwar a gynghorodd Antiochus, nid er diogelwch i'r wlâd, ond o herwydd iddo feddwl cael bôd ei hun yn benadur.

4 Ond Brenin y brenhinoedd a gynhyrſodd feddwl Antiochus yn erbyn y gŵr ſceler hwn, a phan ddangoſodd Lyſias i'r brenin mai hwn oedd achos yr holl ddrygioni, eſe a orchymynnodd, ſel yr oedd yr arfer yn y lle hwnnw, eu ddwyn ef i Berea, a'i ddifetha ef.

5 Y mae hefyd yn y lle hwnnw dŵr o ddêc cyfydd a deugain o vchder, yn llawn o ludw, yn yr hwn yr oedd rhyw offer yn crwn, o bôb tu yn llithro i lawr ar y lludw.

6 Yno y gyrrei pawb i farwolaeth y neb a fenid yn euog o gyſſegr-ladrad, a'r neb a wnaethei weithredoedd drwg eraill.

7 O'r farwolaeth ymma y digwyddodd i'r gŵr annuwiol hwnnw farw, heb gael cymmaint a dim iw gorph, a hynny yn wŷr gyfawn.

8 Canys yn gymmeint ac iddo ef wneuthur llawer o bechodau ynghylch yr allor oedd a'i thân a'i lludw yn ſanctaidd, eſe a ddioddefodd farwolaeth mewn lludw.

9 Yr awron y brenin a ddaeth â meddwl gwyllt a balch, i wneuthur rhyw ddialedd ar y Iddewon, yr hwn ni's gwnaethid a erioed yn amſer eu dâd.

10 Ond pan ŵybu Iudas hynny, eſe a orchymynnodd i'r Iliaws alw ar yr Arglwydd ddydd a nos, os helpiaſei ef hwynt amſer arall erioed, ar iddo yn awr helpio y rhai oedd debyg i golli eu tyraith, eu gwlad, a'i Teml ſanctaidd:

11 Ac na adawei eſe y bobl a gawſent yr awron ychydig lonyddwch, iw daro eſtwng i'r Cenhedloedd cablgar.

12 Ac wedi i bawb o honynt gyd-wneuthur yr vn peth, ac ymbil â'r Arglwydd trugarog, drwy wyloſain, ac ympryd, dan orwedd ar y llawr ôri diwrnod yn ddibaid, Iudas a'u cynghorodd hwy, ac a orchymynnodd iddynt ſôd yn bared.

13 Ac ſel yr oedd eſe gyd â'r Henuriaid o'r nailldu, eſe a fwriadodd, cyn i lu y brenin ruthro i Iudea, a chael meddianu y ddinas, ſyned o honynt hwy allan a phroſi y matterion *mewn ymdrech* trwy help yr Arglwydd.

14 Felly gan orchymmyn *y cwbl* i ‖ Greawdwr y byd, eſe a gynghorodd i'r neb oedd gyd ag ef ymladd yn rymmus, hyd farwolaeth, ynghylch eu cyfreithiau, eu Teml, eu gwlâd, a'i cyfoeth cyffredin, ac a werſyledd wrth Modin.

15 Yna wedi rhoddi o honaw ef iw ryfel-wŷr yn arwydd, *Goruchafiaeth ſydd o Ddiaw*; gyd â'r gwŷr ieuaingc gwrolaf a dewiſol, eſe a aeth llaw nôs i babell y brenin, ac a laddodd yn y

‖ Apoſt. wyth.

werſyll ynghylch ‖ dwy fil a 6ỹſ, a'r pennaf o'r Elephantiaid, a'r hyn oll oedd arno ef.

26 Ac o'r diwedd hwy a lawſanſant yr hôll werſyll ag oſn, a thrallod, ac a ymadawſant yn llwyddiannus.

27 Hyn a wnaethpwyd ar y boren-ddydd, am fod amddeffyn yr Arglwydd yn ei gynnorthwyo ef.

28 Yr awron pan gafodd y brenin brawſ o hyſder yr Iddewon, eſe a aeth ynghylch ennill yr amddeffynfeydd trwy gyfrwyſdra,

29 Ac a aeth i Bethſura, amddeffynfa gadarn yr Iddewon, ond eſe a yrrwyd i ffoi, a dramgwyddodd, ac a wnhawyd.

30 Canys Iudas a ddanfonaſei i'r rhai oedd yndi, y cyſcyw bethau ac oedd anghenrheidiol.

31 Ond Rhodocus, o lu yr Iddewon a ddatcuddiodd y cyſrinachau i'r gelynion, am hynny hwy a chwiliaſant am dano, a phan y cawſant ef, hwy a'i hoeſant ynghar char.

32 Y brenin a ymddiddanodd yr ail waith â hwynt yn Bethſura, a roes ei law ei hun, a gymmerth en rhai hwythau, a aeth ymmaith, a ymladdodd â Iudas, a orchſygwyd.

33 A phan ỽybu wrthryſela o Philip, yr hwn a adawſai ar y materion yn Antiochia, eſe a gynuiliyddiodd, a ymbiliodd a'r Iddewon, a ymoſtyngodd, ac a dyngodd *idâynt* ym mhôb peth cyfiawn, a danghoddeſodd, a oſtrymmodd aberth, a anrhydeddodd y Deml, ac a ſu gymmwynaſgar yr lle;

34 Ac a gofleidiodd Maccabeus, a'i gwnaeth ef yn llywodraeth ỽr pennaf a'r Ptolemais hyd y Gerneniaid,

35 A ddaeth i Ptolemais; yr oedd yn anfodlon yn hôbl Ptolemais yr ammodau, canys hwy a ſammaſant o herwydd en bôd hwy yn chwennych tori en hammodau:

36 Lyſias a aeth i fynu i'r orſeddfa; a amddeſcrodd y weithred yn dreſnus, a'i cynilloedd, a'i gofleidiodd, a'i gwaaeth hwynt yn ewyllyſgar, a chwiliodd i Antiochia. Fal hyn y damweiniodd taith y brenin a'i ddychweliad.

PEN. XIIII.

Alcimus yn adhwyn ar Iudas. 18 *Nicanor a anfonir i Iudas:* 59 *Ac yn ceiſio dala Rhaſias, ac yntau yn ei ladd ei hun, rhag ei ddal o hyn.*

YN ôl tair blynedd y daeth y gair at Iudas, fod Demetrius mâb Seleucus, wedi dyfod i ſawn trwy borthladd Tripolis, â chynnulleidfa gadarn, ac â llongau,

2 Oreſcyn y wlad, a lladd Antiochus a'i orchſiwr Lyſias.

3 Yr awron yn Alcimus, yr hwn a fuaſei yn archoffeiriad, ac o'i wirfodd a ymddiſwyraſei yn amſeroedd en cymmyſciad *â'r Cenhedloedd*, pan welodd nad ydoedd help iddo, na bod yn rhydd i wych fyned *i'r* allor ſanctaidd,

4 A ddaeth at frenin Demetrius, yn y gauſed i fuaſei ſiwyddyn ar ddêc a dengain, gan roddi iddo goron o aur, a phalmwyddon, a hefyd o'r ganghen a fu arferid ar wyliau yn y Deml, a'r ſawnaw eſe a dawodd â ſôn.

Ond pan gafodd eſe amſer cyſaddas iw ynfydrwydd a chael gan Demetrius alw am dano ef i'r Cyngor, a gofyn iddo yn mha gyflwr a pha beth yr oedd yr Iddewon yn ſeſyll, eſe a attebodd:

6 Y rhai o'r Iddewon a elwir Aſideaid, ar ba magu rhyſel, ac yntyſon, ac ni adawant i'r deyrnas ſôd yn heddychol.

7 O herwydd hynny myfi, wedi fy ecſeilio am anrhydedd fy henafiaid, (yr ỽyf yn meddwl yr Archoffeiriadaeth) yr awron a ddaethym ymma:

8 Yn gyntaf, yn wir oblegit bod gennif ſeddwl fiyddlon at y pethau a berthyn i'r brenin: yn ail oblegit fy môd yn ymroddi i geiſio budd i'm ginaſwŷr: oblegit y mae anheſwm y thai y dywedwyd am danynt yn blino nid ychydig ar ein holl genedl ni.

9 Am hynny ô frenin, gan dy fod ti yn gwybod yr hôll bethau hyn, cymmer ofal tros y wlad, a'n cenedl ni, yr hon ſydd mewn ing, a'r taith fwyndet ac yr wyt ti yn ei ddangos i bawb.

10 Oblegit tra ſyddo Iudas yn fyw, nid yw boſsibl i'r materion gael heddwch.

11 Ac wedi iddo deywedyd hyn, yn y fan cyſtillion eraill, y rhai oedd mewn gelyniaeth â Iudas, a cynnaſant Demetrius yn fwy.

12 Ac yn ebrwydd gan alw Nicanor, yr hwn a fuaſei yn llywydd ar yr Elephantiaid, a'i wnaethur ef yn llywodraeth ỽr ar Iudea, eſe a'i gyrrodd allan,

13 Gan roi iddo ‖ lythyrau i ladd Iudas, ac i yrru y rhai oedd gyd ag ef ar waſcar, ac i wneuthur Alcimus yn Archoffeiriad i'r Deml fawr.

14 Yna y cynhelloedd, y rhai a ffoeſent o Iudea oddi wrth Iudas, a ymgaſclaſant yn dyrfoedd ac Nicanor, gan dybied ſod blinder a chwymp yr Iddewon yn llwyddiant iddynt hwy.

15 Ond pan glybu yr Iddewon ddyfod Nicanor, ac ymgaſclu o'r cenhedloedd yn eu herbyn, hwy a daflaſant ddaiar ar eu pennau, ac a weddiaſant ar yr hwn a ſicrhaſei ei bôbl tros byth, ac ſy'n amddeffyn ei ran ei hun bôb amſer, trwy amlygu ei breſennoldeb.

16 Felly wrth orchymmyn y capten, yn y fan hwy a ſymadaſant oddi yno; ac a gyfarfuant â hwynt wrth dref ‖ Deſſaro.

17 Yr awron Simon brawd Iudas a gyfarfuaſei â Nicanor mewn rhyſel, ond ſe a ſymaid arno ef beth wrth ddiſymmwth ddiflawrwydd y gelynion.

18 Er hynny pan glybu Nicanor ddewrder y rhai oedd gyd â Iudas, a'i gwroldeb i ymdrech ynghwerỹl en gwlâd, eſe a ofnodd ddadbennu y matter trwy rytel.

19 Am hyny eſe a ddanſonodd Poſidonius, a Theodotus a ‖ Matthias i wneuthur tangnefedd.

20 Ac wedi cymmeryd o hwynt pâr gyngtu en y pethau hyn, ac i'r capten wneuthur y frawas yn gydnabyddus â hwynt, ac ymddangos en bôd hwy o'r vn meddwl, hwy a gytunaſant i'r amodeu.

21 Ac a luniaſant ddiwrnod, a phan ddaeth y dydd i ddyfod ymlyd yn gyfrinachol, ac yſcrifenwedi en gwaed i bob vn o honynt.

22 Iudas a oſododd wŷr arfog yn barod mewn lleoedd cyfleus, rhag i'r gelynion wneuthur dim fradwyraeth yn ddiſymmwth: ſelly hwy a wneethant gydymaraſymmiad heddychol.

23 Yna y trigodd Nicanor yn Ieruſalem, ac heb wneuthur niwed, eſe a ollyngodd ymmaith y bobl a ymgaſclaſei atto ef yn gadfeydd.

24 Ac eſe a fynnei Iudas bob amſer yn ei olwg, canys yr oedd eſe yn caru y gŵr yn ei galon.

25 Ac eſe a ddeiſyfodd arno briodi, ac eneinl plant: ſelly eſe a briodaſ, a fu lonydd, ac a gymmerth ran o'r bywyd *cyffredin*.

26 Eithr Alcimus pan gaſkl eſe cwyliau da, aill at y Iliall, ac ỽyriad yr ammodau

Orthrymyrru.

Deſſau.

Matias.

fod Nicanor yn ymyryd mewn matterion dieithr : canys Iudas *a'r ffe yr hwn oedd yn cynllwyn am ei frenhiniaeth ef*, a ordeiniodd efe i fod ar ei ôl.

27 Yna y brenin mewn llidiawgrwydd, ac wedi ei annog trwy achwynion y gŵr llŵyr-ddrwg hwnnw, a ffrifennodd at Nicanor, gan ddywedyd ei fod efe yn dra anfodlon i'r ammodau, a chan orchymynyu iddo ddanfon Maccabeus ar frys yn garcharor i Antiochia.

28 Pan ddaeth hyn at Nicanor, fe a'i cythryblwyd ef yddo ei hun yn arwthr; a blin fu ganddo arfod iddo wneuthur yn ofer yr ammodau a fuſei rhyngddynt, a'r gŵr heb fod ar fai yn y bŷd.

29 Ond o ran nad oedd gymmwys wrthw nebu'r brenin, efe a wiliodd anſer cyfaddas i ddwyn hyn i ben drwy gyfrwyſdra.

30 Ond pan welodd Maccabeus fod Nicanor yn afrywiogach wrthw, a'r gyfeillach arferol yn ddrengach, efe a ddeallodd na ddaeth yr afrywiogrwydd hwnnw o'r meddwl goren; am hynny efe a gaſclodd lawer o'r rhai oedd yn ei gylch ef, ac a ymnaſ â'r Iuddewdd oddi wrth Nicanor.

31 Y llall hefyd, gan wybod achub ei flaen yn ddidog trwy gyfrwyſdra Iudas, a ddaeth i'r Deml fawr ſanctaidd, ac a orchymynnodd i'r offeiriaid oedd yn offrymmu yr ebyrth cyfaddas, roddi y gŵr iddo ef.

32 Ond pan dyngaſant na wyddent pa le yr oedd y gŵr yr oedd efe yn ei geiſio,

33 Efe a eſtynnodd ei ddeheulaw tu a'r Deml, ac a dyngodd fel hyn; ony roſi'r rhwy chwi Iudas i mi yn rhwym, mi a wnaf y Deml hon i Ddŵw yn gyd-wnaad â'r llawr, ac a dorraf i lawr yr allor, ac a ddeiladaf yma Deml odrodog i Bacchus.

34 Ac yn ol y geiriau hyn, efe a aeth ymmaith; yna'r offeiriaid a gedaſant eu dwylo tu a'r nef, ac a alwaſant ar yr hwn a fuaſei erioed yn ymddiffynnwr iw cenhedl hwy; gan ddywedyd fel hyn.

35 Tî Arglwydd pôb peth, yr hwn nid oes arnat eiſieu dim, a welaiſt yn dda ſod Temil dy breſwylfa yn ein plith ni.

36 Am hynny yn awr, o Arglwydd ſanctaidd pob ſancteiddrwydd, cadw bŷth y tŷ yma yn ddihalog, yr hwn yn ddiweddar a lanhawyd, o chae bob genau anghyfiawn.

37 Yna ſe a gyhuddwyd i Nicanor, Raſis yn o henuriaid Ieruſalem, gwr yn caru y ddinas, ac o enw da, yr hwn am ei ewyllys da, a elwid yn dad i'r Iddewon:

38 Canys yn yr amſeroedd o'r blaen, pan oeddynt heb eu cymmyſcu eu hunain â'r Cenhedloedd, efe a gyhuddaſid o grefydd Iddewig, ac yn hŷf a gymmyſgodd dreuliodd ei gorph a'i enioes yn ddianwadal ar mwyn creſidd yr Iddewon.

39 Am hynny Nicanor gan ewyllyſio dangos yn eglur ei greulondeb yn erbyn yr Iddewon; a ddanfonodd chwaneg i bum cant o'r ſyſel-wŷr iw ddal ef.

40 Canys efe a dybiodd wrth ei ddal ef, y gallei efe wneyn dimſtr ar yr Iddewon.

41 Ond pan oedd y dorf a'i bryd ar ennill y tŵr, ac wrth gryfder ar dorri i mewn i'r dŵr ieſaf allan, ac yn peri cyrchu tân iw loſci: efe pan oeddent o bob tu yn ymyl ei ddal, a ſyrthiodd ar ei gleddf i'r lan;

42 Gan ſod yn well ganddo farw yn wrol, na'i da roſtwng tan u rhai ſceler hynny, a goddef trafa anweddaidd iw hanedd ef.

43 Ond ganddo ef gael ei ddyrnod i'r dryſau, efe a redodd yn hŷf i'r gaer, ac a'i bwriodd ei hun yn wrol bendra-fi-nwgl yn myſc y dorf.

44 Ond pan giliaſant hwy yn ſum yn ôl, ac yn rannu, efe a ſyrthiodd i lawr i'r gwag-le.

45 Er hynny ac efe erto yn fyw, yn llofci o lid, efe a gododd i fynu; ac er bôd ei waed yn rhedeg fel ffrydau, a'i weliau yn eſtidus, etto efe a redodd drwy ganol yr ymwaſc, ac a ſafodd ym mhen craig vchel.

46 Wedi yr awron colli ei wiad oll, efe a dynnodd allan ei berfedd, ac a'i cymmeth hwy yn ei ddwylo, ac a'i taflodd at y dyrfa: a chan alw ar Arglwydd y bywyd, a'r yſpryd, ar iddo en rhoddi hwynt iddo dracheſn, efe a ſu farw fel hyn.

PEN. XV.

1 Cabledd Nicanor. 8 Iudas yn rhoi calon yn ei wyr trwy ddangos ei freuddwyd iddynt. 28 Lladd Nicanor.

ONd Nicanor wrth glywed fod Iudas a'i lu yn nhneddau Samaria, a ymrodd heb ddim perygl i ddyfod ar eu buchaf hwy ar y dydd Sabboth.

2 Er hynny, yr Iddewon, y rhai a gymhellwyd iw ganlyn, a ddywedaſant, ô na ddeſtrywia mor greulon, ac mor annhrugarog: eithr dyro anrhydedd i'r dydd, yr hwn y darſu i'r hwn ſydd yn gweled pôb peth, ei anrhydeddu â ſanctaidd-rwydd, vwch law *dyddiau eraill*.

3 Yna y dŷn ſceler ymma a ofynnodd, a ydedd yn Galluog yn y nef, yr hwn a orchymynnaſei gadw y dydd Sabboth.

4 A phan attebaſant, y mae yn y nêf Arglwydd bywiol galluog, yr hwn a orchymynnodd gadw y ſeithfed dydd,

5 Yna eb y llall, a minnau hefyd wyf alluog yn y ddaiar, ac yr wyf yn gorchymyn i chwi gymeryd arfau, a dŵyn i ben fatterion y brenin: er hynny ni allei efe ddwyn i ben ei annawiol amcan.

6 Felly Nicanor, gan ymddercha a mawr falchedd, a rodd ei frŷd ar wneuthur côf o'r orchafiaeth a gaffei efe ar Iudas, a'r rhai oedd gyd ag ef.

7 Ond Maccabeus oedd bôb anſer yn ymddiried trwy fawr obaith y byddei i'r Arglwydd yn amddeffynnwr iddo.

8 Am hynny efe a gynghorodd ei wŷr nad ofnent ddyfodiad y Cenhedloedd yn ei herbyn, ond gan ſod yn eu côf y cymmorthwy a gawſent o'r blaen o'r nef, edrych o honynt yn awr hefyd am yr otuchafiaeth a'r cymmorth a ddanei iddynt oddi wrth yr Holl-alluog.

9 Ac felly gan eu cyſſuro hwy allan o'r Gyfraith, a'r prophwydi; ac am ben hynny gan gano iddynt y rhyfeloedd a wnaethent o'r blaen yn llwyddiannus, efe a'i gwnaeth hwy yn llawenach.

10 Ac wedi iddo godi calonnau yddynt, efe a roddes iddynt eu ſiars, gan ddangos hefyd iddynt falſter y Cenhedloedd, a thorriad eu llwon.

11 Felly efe a arfogodd bob vn o honynt nid yn gymmaint â diogelwch tariannau a gwaywffyn, ac a chyſſur trwy eiriau da: a hefyd efe a ddangoſodd iddynt freuddwyd creddadwy, ac a'i llawenychodd yn fawr.

12 A hyn ydoedd ei weledigaeth ef; ſod Onias, yr hwn a fuaſei yn Arch offeiriad, gŵr rhinweddol a da, parchedig o ymarweddiad, addfwyn o nawſ, yma drodduus hefyd, ac wedi llafurio er yn fachgen ym mhob pwnge o rinwedd, yn codi ei ddwylo, ac yn gweddio tros holl gorph yr

§ *Yol marchaar.*

13 Pan ddarfu hyny, ya yr vn funud fe a ymddangosodd iddo wr pen-llwyd, yn rhagori mewn gogoniant, yr hwn oedd o ryfeddol a rhagorol fawredd.

14 Yna ˢr attebodd Onias gan ddywedyd: dymma vn fydd hoff ganddo y brodyr, yr hwn fydd yn gweddio llawer tros y bobl a'r ddinas sanctaidd, sef Ieremias Prophwyd Duw.

15 Ar hynny, fe a estynnodd Ieremias ei ddehenlaw, ac a roddodd i Iudas gleddyf aur, ac wrth ei roddi a ddywedodd fel hyn:

16 Cymmer y cleddyf sanctaidd ymma rhodd Duw, ˢr hwn yr archolli di dy wrthwyneb-wŷr.

17 Felly wedi eu cysuro yn dda trwy eiriau da, rhai oedd dda iawn a nerthol i ewynnbyrio ac wroldeb, ac i gysuro calonau y gwŷr ieuainge, hwy a fwriadasant na wersyllent, ond y gwnelent hwy arnynt yn rymmus, ac yn wrol y dibennent y matter law i law, yn gymmeint â bôd y ddinas, y Cysegr, a'r Deml mewn perigl.

18 Canys yr oedd y gofal a gymmerasant hwy am eu gwragedd, a'i plant, eu brodyr, a'i cerainț, yn y cyfrif lleiaf gyd â hwynt: eithr yr ofn mwyaf a'r gasaf oedd am y Deml sanctaidd.

19 Hefyd yr oedd yn fawr gofal y rhai oedd yn y ddinas, dros y lle y doedd allan mewn ymdrech.

20 Ac wedi yr oedd pawb yn disgwil beth a fyddai ˢr diben, a'r gelynion wedi hyn a nesaau, a'r lluoedd ymddiffin, a'r anfeiliaid wedi eu naillduo i lawr Gymmwys, a'r gwŷr meirch wedi eu ordeinio yn yr ochyll:

21 Ar Maccabeus gan weled dyfodiad y lliaws, a'r amryw baratoad arfau, a chreulondeb y bwyst-filod, a ddymosodd allan ei ddwylo tua'r nef, a galwodd ar yr Arglwydd yr hwn sydd yn gwneuthur rhyfeddodau, gan gwbod nad yw gorchfiaeth yn dyfod yrth arfau, ond ei fod efe yn ei rhoddi ˢr rhai teilwng, megis ac y gwelo efe yn ddda.

22 Ac wrth weddio efe a ddywedodd fel hyn: Tydi Arglwydd a ddanfonaist dy Angel yn amser Ezekias brenin Iudea, ... yr hwn a laddefthodd o wersyll Sennacherib gant a phump a phedwar ugain mil.

23 Felly yr awron, ô Arglwydd y nefoedd, anfon Angel da o'th flaen ni, er ofn ac arswyd iddynt.

24 A thrwy nerth dy fraich di trawer hwy â dychryn, y rhai fydd yn dyfod yn erbyn dy sanctaidd bobl i gabla. Ac fel hyn y diweddodd efe.

25 Yna Nicanor, a'r rhai oedd gyd ag efe, a ddynesasant og ytcyrn; ac â chaniadau.

26 Ond Iudas ar rhai oedd gyd ag efa a aethant ymlyd â'r gelynion drwy weddi ac ymbil.

27 Felly yn wir, gan ymladd â'i dwylo, a gweddio ar Dduw â'u calonnau, hwy a laddasant yn ll llai nâ phymtheng mil ar ugain, canys trwy ymddangosiad Duw, yr oeddynt hwy yn llawen iawn.

28 Yr awron pan ddarfu y rhyfel, hwy yn dychwelyd a llawenydd, wrthanaf fôn Nicanor yn gobwedd yn farw, ynghyd ei arfau ereill.

29 Yna hwy a [illegible] ac a [illegible] sant yr Arglwydd yn iaith ar gwlad.

30 A Iudas, yn ymddyrchafu yn y dinasoedd, yn borpha ac enaid, yr hwn erioed a ddygasei ewyllys da i'r rhai oedd o'i genedl, a orchymynodd dorri pen Nicanor, a'i law, a'i yscwydd, a'i dwyn i Ierusalem.

31 A phan ddaeth efe yno, wedi galw ynghyd ei genedl ei hun, a gosod yr offeiriaid ger bron yr allor, efe a alwodd am y rhai oedd o'r tŵr:

32 Ac a ddangosodd iddynt ben Nicanor sceler, a llaw ˢr cablwr, yr hon drwy fawr falchedd a estynnasei efe allan yn erbyn tŷ sanctaidd yr Hollalluog.

33 Ac wedi iddo dorri ymaith dafod Nicanor annuwiol; efe a ddywedodd y rhoddei efe ef i'r adar yn ddrylliau, ac y crogei ef wobr ei ynfydrwydd ef gyferbyn â'r Deml.

34 Felly pawb a foliannasant tu a'r nef y gogoneddus Arglwydd, gan ddywedyd, bendigedig fyddo yr hwn a gadwodd ei fangre ei hun yn ddihalog.

35 Yna y crogodd ef ben Nicanor ar y tŵr, yn arwydd amlwg, ac eglur i bawb, o gymmorth yr Arglwydd.

36 A hwy a ordeiniasant i gyd drwy ddeddf gyfreddinha ollygid heibio y dydd hwn heb wneuthur dim ond yn y byd yn anrhydeddus. Ac felly y gwnaethpwyd y dydd ar ddeg ar bedwardegfed mis, yr hwn a elwir gan yr Hebrëyg Syriaid Adar, y dydd o flaen gwŷl Mardocheus.

37 Am hynny gan ddigwyddo fel hyn i Nicanor, a meddiannu o'r Hebreaid, ddinas er yr amser hynny, hwy a ddechreuasant ymma.

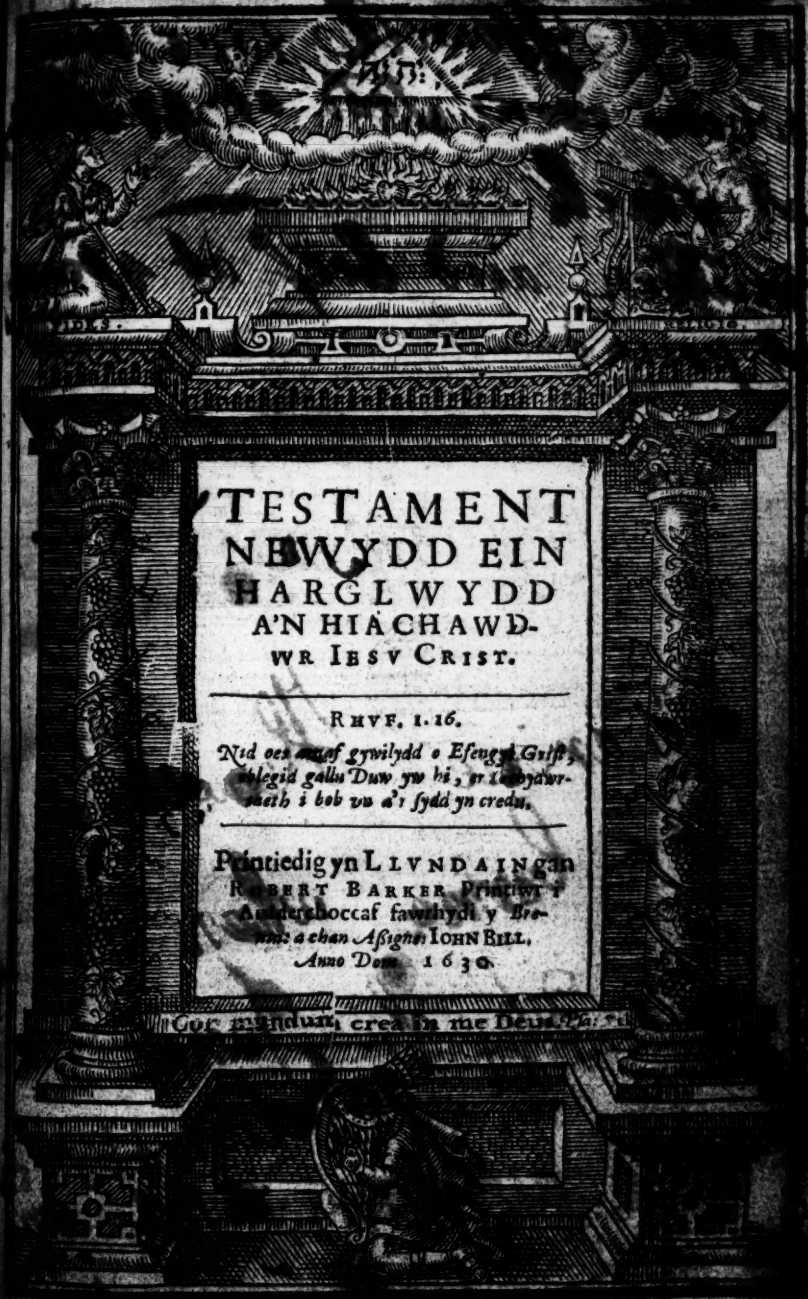
38 Ac os da y gwneuthum, ac megis y gweddei i'r ffordd, hynny yw'r peth a ewyllysiais; ond os yn llaes ac yn annerth, hynny yw yr hyn a allwn eî ddwyn i ben.

39 Canys megis ac y mae yn ddrwg yfed gwin o'r naill dn, ac felly dracheſn ddwfr: ac megis y mae gwin wedi ei gymmyscu â dwfr, yn hyfryd yw ei flas: felly gosodiad y mae'r gair allan fyddo yn flas i glustiau y rhai a ddarllennant yr hyfryd. Ac yma y bydd diwedd.

Diwedd yr Apocrypha.

Joan Howells was born
ye 10th of February 1754
at [illegible]
Samuel Howells was born
ye 29th of may 1755 at Stormy
Mary H[illegible] was
Mary Howells was born the 22d of
April in the yer of our Lord 1757
Catharine Howell was born the 26
day of June in the year of our Lord
1760 at St Donats
Elizabeth Howells was born
ye 20th of February 1763 at St
St Donats
William Howell was born
ye 23 of January 1765 at Penth[illegible]
[illegible]

TESTAMENT NEWYDD EIN HARGLWYDD A'N HIACHAWDWR IESV CRIST.

RHVF. 1. 16.

Nid oes genef gywilydd o Efengyl Crist, eithegid gallu Duw yw hi, yr hon ydwr-aeth i bob vn a'i fydd yn credu.

Printiedig yn LLVNDAIN gan ROBERT BARKER Printiwr i Arderchoccaf fawrhydi y Brenin: a chan Aßignes IOHN BILL. *Anno Dom.* 1630.

Cor mundum crea in me Deus. Psal. 51.

mary Howell was born
which corn sold at 27 [illegible]
A stack
mutton and beef at 4 pence
A pound
William howell departed
his life the 18 of June 1766
aged 45

Catharine Howells
was borne [illegible]
the 26 of June
1760 at saxdunats 8
the evning and was
Babtized by master

YR EFENGYL YN OL SANCT MATTHEVV.

PEN. I.

1 *Achau Christ o Abraham i Ioseph.* 18 *Ei genhedliu ef o'r Yspryd glân, a'i eni o Fair forwyn, wedi ei dywedyd bi'd Ioseph.* 19 *Yr angel yn bodloni camsyniau Ioseph, ac yn dangos enwau Christ.*

YDyr * cenhedliad Iesu Grist, fâb Dafydd, fâb Abraham.

2 * Abraham a genhedlodd Isaac, ac * Isaac a genhedlodd Iacob, ac * Iacob a genhedlodd Iudas a'i frodyr.

3 A * Iudas a genhedlodd Phares a Zara o Thamar; a * Phares a genhedlodd Esrom, ac Esrom a genhedlodd Aram.

4 Ac Aram a genhedlodd Aminadab, ac Aminadab a genhedlodd Naasson, a Naasson a genhedlodd Salmon.

5 A Salmon a genhedlodd Boos o Rachob, a Boos a genhedlodd Obed o Ruth, ac Obed a genhedlodd Iesse.

6 A * Iesse a genhedlodd Ddafydd frenin, a * Dafydd frenin a genhedlodd Solomon, o'r hon a fuasse wraig Vrias.

7 A * Solomon a genhedlodd Roboam, a Roboam a genhedlodd Abia, ac Abia a genhedlodd Asa.

8 Ac Asa a genhedlodd Iosaphat, a Iosaphat a genhedlodd Ioram, a Ioram a genhedlodd Ozias.

9 Ac Ozias a genhedlodd Ioathan, a Ioathan a genhedlodd Achaz, ac Achaz a genhedlodd Ezekias.

10 Ac * Ezekias a genhedlodd Manasses, a Manasses a genhedlodd Amon, ac Amon a genhedlodd Iosias.

11 A Iosias a genhedlodd Iechonias a'i frodyr ynghylch amser y symmudiad i Babylon.

12 Ac wedi y symmudiad i Babilon * Iechonias a genhedlodd Salathiel, a Salathiel a genhedlodd Zorobabel.

13 A Zorobabel a genhedlodd Abiud, ac Abiud a genhedlodd Eliakim, ac Eliakim a genhedlodd Azor.

14 Ac Azor a genhedlodd Sadoc, a Sadoc a genhedlodd Achim, ac Achim a genhedlodd Eliud.

15 Ac Eliud a genhedlodd Eleazar, ac Eleazar a genhedlodd Matthan, a Matthan a genhedlodd Iacob.

16 Ac Iacob a genhedlodd Ioseph, gŵr Mair, o'r hon y ganed Iesu, yr hwn a elwir Christ.

17 Felly yr holl genhedlaethau o Abraham hyd Ddafydd yw dair cenhedlaeth ar ddêg, ac o Ddafydd hyd i symmudiad i Babylon dair cenhedlaeth ar ddêg, ac o'r symmudiad i Babylon hyd Grist, dair cenhedlaeth ar ddêg.

18 A * genedigaeth yr Iesu Grist oedd felhyn * Luc. 1. 27. wedi dyweddio Mair ei fam ef â Ioseph, cyn eu dyfod hwy ynghŷd, hi a gafwyd yn feichiog o'r Yspryd glân.

19 A Ioseph ei gŵr hi, gan ei fôd yn gyfiawn, ac heb chwennych ei gwneuthur hi yn siampl, a ewyllysiodd ei rhoi hi ymmaith yn ddirgel.

20 Ac efe yn meddwl y pethau hyn, wele, angel yr Arglwydd a ymddangosodd iddo mewn breuddwyd, gan ddywedyd, Ioseph mab Dafydd, nac ofna gymmeryd Mair dy wraig: oblegid yr hyn a genhedlwyd yndді, ŷdd o'r Yspryd glân.

21 A hi a escor ar fab, * a thi a elwi ei enw ef * Luc. 1. 31. Iesu, oblegid efe a wared ei bobl oddiwrth eu pechodau.

22 (A hyn oll a wnaethpwyd fel y cyflawnid yr hyn y ddywedpwyd gan yr Arglwydd trwy'r prophwyd, gan ddywedyd.

23 * Wele, Morwyn a fydd feichiog, ac a escor ar fab, a * hwy a alwant ei enw ef Emmanuel, yr hyn, o'i gyfieithu, yw, Duw gyd â ni.) * Mat. 28. 20. * Esay. 7. 14.

24 A Ioseph pan ddeffroes o gwsc, a wnaeth megis y gorchymynasei Angel yr Arglwydd iddo, ac a gymmerodd ei wraig.

25 Ac nid adnabu efe hi, hyd oni escorodd hi ar ei mâb cyntaf-anedig, a galwodd ei enw ef Iesu.

PEN. II.

1 *Y dothion yn cael eu cyfarwyddo at Grist drwy weinidogaeth seren:* 11 *yn ei addoli ef, ac yn cyflwyno eu haurbegion.* 14 *Ioseph yn ffoi i'r Aipht, efe ac Iesu a'r fam.* 16 *Herod yn lladd y plant.* 20 *Ac yn marw.* 23 *Dwyn Christ yn ol i'r Galilea i Nazareth.*

[AC * wedi geni yr Iesu yn Methlehem Iorddonen yn nyddiau Herod frenin, wele, dothion o ddwyrain o'r dwyrain i Ierusalem,

2 Gan ddywedyd, pa le y mae'r hwn a anwyd yn frenin yr Iddewon? canys gwelsom ei seren ef yn y dwyrain, a daethom i'w addoli ef.

3 Ond pan glybu Herod frenin, efe a gynhyrfwyd, a holl Ierusalem gyd ag ef.

4 A chwedi dwyn ynghŷd yr holl Archoffeiriaid, ac ysgrifenyddion y bobl, efe a ymofynnodd â hwynt pa le y genid Crist.

5 A hwy a ddywedasant wrtho, Yn Methlehem Iudea, canys felly yr ysgrifenwyd trwy'r prophwyd.

6 A * thithau Bethlehem tir Iuda, nid lleiaf wyt ymhlith tywysogion Iuda, canys o honot ti fydd y daw tywysog yr hwn a fugeilia fy mhobl Israel.

* Mat. 2. 1. Luc. 1. 5.

* Esay. 11. 1. Ier. 23. 5. Mat. 1. 6.

* Mat. 2. 1. Luc. 1. 5.

* Mat. 1. 16.

* Mat. 1. 10.

* Mat. 1. 6.

* Mat. 1. 11.

* Mat. 1. 12.

* Mat. 1. 16.

* Mat. 1. 18.

* Mat. 1. 25.

* Mat. 2. 1.

* Mat. 2. 6. Mic. 5. 2. Ioan 7. 42.

7 Yna Herod wedi galw y doethion yn ddirgel, a'u holodd hwynt yn fanwl am yu amser yr ymddangosasei y seren.

8 Ac wedi eu danfon hwy i Bethlehem, efe a ddywedodd, Ewch, ac ymofynnwch yn fanwl am y mab bychan, a phan gaffoch ef, mynegwch i mi, fel y gallwyf finnau ddyfod, a'i addoli ef.

9 Hwythau wedi clywed y brenin, a aethant ae wele, y seren a welsent yn y dwyrain, a aeth o'u blaen hwy, hyd oni ddaeth hi a sefyll goruwch y lle yr oedd y mab bychan.

10 A phan welsant y seren, llawenhasant â llawenydd mawr dros ben.

11 A phan ddaethant i'r ty, hwy a welsant y mab bychan gyd â Mair ei fam, a hwy a syrthiasant i lawr, ac a'i haddolasant ef: ac wedi agoryd eu tryssau, a offrymmasant iddo anthegion; aur, a thus, a myrrh.

12 Ac wedi eu rhybuddio hwy gan Ddnw trwy freuddwyd, na ddychwelent at Herod, hwy a aethant drachefn iw gwlad ar hyd ffordd arall.]

13 [Ac wedi iddynt ymadd, wele Angel yr Arglwydd yn ymddangos i Ioseph mewn breuddwyd, gan ddywedyd, Cyfod, cymmer y mab bychan a'i fam, a ffo i'r Aipht; a bydd yno hyd oni ddywedwyf i ti: canys ceisio a wna Herod y mab bychan, i'w ddifetha ef.

14 Ac yntau pan gyfododd a gymmerth y mab bychan a'i fam o hyd nôs, ac a giliodd i'r Aipht:

15 ac a fu yno hyd farwolaeth Herod, fel y cyflawnid yr hyn a ddywedpwyd gan yr Arglwydd trwy'r prophwyd gan ddywedyd, * O'r Aipht y galwais fy mab.

16 Yna Herod pan welcs ei siommi gan y doethion, a ffromhoddi yn aruthr, ac a ddanfonodd ac a laddodd yr holl fechgyn oedd yn Bethlehem, ac yn ei holl gyffiniau o ddwyflwydd oed, a chan hynny, wedi yr amser yr ymofynnasei efe yn fanwl â'r doethion.

17 Yna y cyflawnwyd yr hyn a ddywedasid gan Hieremias y prophwyd, gan ddywedyd,

18 Llef a glywowyd yn Rama, galar, ac wylofain, ac wenain mawr, Rachel yn wylo am ei phlant, ac ni fynnei ei chyssuro, am nad oeddynt.]

19 Odd wedi marw Herod, wele Angel yr Arglwydd mewn breuddwyd yn ymddangos i Ioseph yn yr Aipht,

20 Gan ddywedyd, Cyfod a cymmer y mab bychan a'i fam, a dos i dir Israel: canys y mae eedd yn ceisio enioes y mab bychan a fuasei farw.

21 Ac wedi ei gyfodi, efe a gymmerth y mab bychan a'i fam, ac a ddaeth i dir Israel.

22 Eithr pan glybu efe fod Archelaus yn teyrnasu yn Iudea yn lle ei dad Herod, efe a ofnodd dyned yno: ac wedi ei rybuddio gan Ddnw mewn breuddwyd, efe a giliodd i barthau Galilea:

23 A phan ddaeth, efe a drigodd mewn dinas a elwid Nazareth: fel y cyflawnid yr hyn a ddywedasid trwy y prophwydi, y gelwid ef Nazaread.

PEN. III.

1 *Prygeth Ioan, wil-ysydd, a'i fwydd, a'i fedydd, 7 y rhai yn teyrnedu y Pharisaeid, 13 ac yn bedyddio Crist yn yr Iorddonen.

A Chyn y dyddiau hyny y daeth *Ioan Fedyddiwr, gan bregethu yn niffaethwch Iudea,

2 A dywedyd, Edifarhewch, canys nesheid

3 Oblegid hwn yw efe, yr hwn y dywedwyd am dano gan Esaias y Prophwyd, gan ddywedyd, * Llef yn yr anialwch yn y diffaethwch, Paratowch ffordd yr Arglwydd, gwnewch yn uniawn ei lwybrau ef.

4 A'r Ioan hwnnw oedd a'i ddillad o flew camel, a gwregys o groen ynghylch ei lwynau: a'i fwyd oedd locustiaid, a mêl gwyllt.

5 Yna yr aeth allan atto ef Ierusalem, a holl Iudea, a'r holl wlâd o amgylch yr Iorddonen,

6 A hwy a fedyddiwyd ganddo ef yn yr Iorddonen, gan gyffesu eu pechodau.

7 A phan welodd efe lawer o'r Pharisaeid, ac o'r Sadduceaid yn dyfod iw fedydd ef, efe a ddywedodd wrthynt hwy, * O genhedlaeth gwberod, pwy a'ch rhagrybuddiodd i ffoi rhag y llid a fydd?

8 Dygwch gan hynny ffrwythau addas i edifeirwch.

9 Ac na feddyliwch ddywedyd ynoch eich hunain, * y mae genym ni Abraham yn dâd ini: canys yr ydwyf yn dywedyd i chwi, y dichon Duw, ie o'r meini hyn gyfodi plant i Abraham.

10 Ac yr awrhon hefyd y mae y fwyall wedi ei gosod ar wreiddyn y preenau: * pôb pren gan hynny yr hwn nid yw yn dwyn ffrwyth da, a dorrir i lawr, ac a deflir yn tân.

11 * Myfi yn ddiau ydwyf yn eich bedyddio chwi â dwfr i edifeirwch: eithr yr hwn sydd yn dyfod ar fy ôl i, sydd gryfach na myfi, yr hwn nid ydwyf deilwng i ddwyn ei escidiau: efe a'ch bedyddia chwi â'r Yspryd glân, ac â thân.

12 Yr hwn y mae ei wyntill yn ei law, ac efe a lwyr lanha ei lawr dyrnu, ac a gasgl ei wenith i'w ysgubor, eithr yr us a lysc efe â thân anniffoddadwy.

13 Yna y daeth yr * Iesu o Galilea i'r Iorddonen at Ioan, i'w fedyddio ganddo.

14 Eithr Ioan a attaliodd iddo ef, gan ddywedyd, y mae arnafi eisieu fy medyddio gennit ti; ac a ddeui di attaf fi?

15 Ond yr Iesu a attebodd, ac a ddywedodd wrtho ef, Gâd yn awrhon, canys fel hyn y mae yn weddus i ni gyflawni pôb cyfiawnder: yna efe a adawodd iddo.

16 A'r Iesu wedi ei fedyddio a aeth yn fuan i fyny o'r dwfr: ac wele, y nefoedd a agorwyd iddo, ac efe a welodd Yspryd Duw yn descyn fel colommen, ac yn dyfod arno ef.

17 Ac wele lef o'r nefoedd, yn dywedyd, Hwn yw fy anwyl fab, yn yr hwn i'm bodlonwyf.

PEN. IIII.

1 *Ymprydd Christ, a'r demtiad. 11 Yr Angylion yn gweini iddo. 13 Efe yn byw yn Capernaum, 17 yn pregethu, 18 yn galw Pedr ac Andreas, 21 Iaco ac Ioan: 23 ac yn iachâu yr holl glaflon.

YNa yr * Iesu a arweiniwyd i fynu i'r anialwch gan yr Yspryd, iw demptio gan y diafol.

2 Ac wedi iddo ymprydio ddeugain nhiwrnod a deugain nôs, yn ôl hynny efe a newynodd.

3 A'r temptiwr yn ddiaeth atto, a dywedodd, Os mab Duw wyt ti, erch i'r cerrig hyn fôd yn fara.

4 Ac yntau a attebodd, ac a ddywedodd, Scrifennwyd, * Nid trwy fara yn unig y bydd byw dyn, ond trwy bôb gair a ddaw allan o enau Duw.

5 Yna y cymmerth diafol ef i'r ddinas sanctaidd, ac a'i gosododd of ar binacl y deml,

6 Ac a ddywedodd wrtho, Os mab Duw wyt ti, bwrw dy hun i lawr: canys scrifennwyd,

dd efe or chynnmyn i'w angelion am danat, a
th dygant yn eu dwylo, rhag taro o honot
fer dy droed wrth garreg.

6 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Scrifennwyd
hefyd, * Na themptia yr Arglwydd dy Dduw.

7 Trachefn y cymmerth diafol ef i fynydd tra
, ac a ddangosodd iddo holl deyrnasoedd y byd,
ry gogoniant.

8 Ac a ddywedodd wrtho, Hyn oll a roddaf i
, os syrthi i lawr a'm haddoli i.

9 Yna yr Iesu a ddywedodd wrtho, ymmaith
tan: canys scrifennwyd, * yr Arglwydd dy Dduw
addoli, ac ef yn unig a wasanaethi.

10 Yna y gadawodd diafol ef: ac wele, angelion
ddasant, ac a weinasant iddo.]

12 A * phan glybu'r Iesu draddodi Ioan, efe a
th i Galilæa.

13 A dan adel Nazareth, efe a aeth ac a arhosodd
Capernaum, yr hon sydd wrth y môr, ynghyffiniau
Sabulon a Nephthali:

14 Fel y cyflawnid yr hyn a ddywedpwyd trwy
Esai y prophwyd, gan ddywedyd,

15 * Tir Zabulon, a thir Nephthali, *wrth* ffordd
môr, tu hwnt i'r Iorddonen, Galilæa y cenhedloedd,

16 Y bobl oedd yn eistedd mewn tywyllwch, a welsant oleuni mawr: ac i'r rhai a eistheddent mewn a chyfcod angeu, y cyfodwodd goleuni arnynt.

17 * O'r pryd hynny y dechreuodd yr Iesu bregethu, a dywedyd, Edifarhewch: canys nesfaodd teyrnas nefoedd.

18 [* Ac Iesu yn rhodio wrth fôr Galilæa, efe a welodd ddau frodyr, Simon yr hwn a elwir Petr, ac Andreas eu brawd, yn bwrw rhwyd i'r môr: (canys pyscod-wyr oeddynt.)

19 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Dowch ar fy ol i, a mi a'ch gwnaf yn byscod-wyr dynion.

20 A hwy yn y fan, gan adel y rhwydau, a'i canlynasant ef.

21 Ac wedi myned rhagddo oddi yno, efe a welodd ddau frodyr eraill, Iacob *fab* Zebedæus, ac Ioan ei frawd, mewn llong gyda Zebedæus eu tad, yn cyweirio eu rhwydau: ac a'u galwodd hwy.

22 Hwythau yn ebrwydd gan adel y llong a'u tad, a'i canlynasant ef.]

23 A'r Iesu a aeth o amgylch holl Galilæa, gan ddyscu yn eu Synagogeau, a phregethu Efengyl y deyrnas, ac iachau pob clefyd, a phob afiechyd ymhlith y bobl.

24 Ac aeth ffon am dano ef trwy holl Syria, a hwy a ddygasant attoyr holl rai drwg eu hwyl, yr rhai yr oedd amrywiaeth gleifydau a chnofeydd yn eu dala, a'r rhai cythreulig, a'r rhai lloerig, a'r rhai oedd a'r parlys arnynt, ac efe a'u hiachaodd hwynt.

25 A thorfeydd lawer a'i canlynasant ef o Galilæa, a Decapolis, a Ierusalem, a Iudæa, ac o'r tu hwnt i'r Iorddonen.

PEN. V.

1 *Crist yn dechreu ei bregeth ar y mynydd:* 3 *ac yn dangos pwy fydd dedwydd.* 13 *Pwy yw halen y ddaear.* 14 *goleuni y byd:* 18 *dirmyg ar y gyfraith.* 21 *y gorchymyn.* 27 *Pa beth yw godineba.* 33 *a llwgrwobr.* 38 *A mae yn annog i ddioddef cam.* 43 *i garu ei elynion.* 48 *ac i ymdrechu at berffeithrwydd.*

A Phan welodd yr Iesu y tyrfaoedd, efe a eschynodd i'r mynydd: a wedi iddo eistedd, ei

2 Ac efe a agorodd ei enau, ac a'u dyscodd hwynt, gan ddywedyd,

3 * Gwyn eu byd y rhai tlodion yn yr yspryd: canys * Luc 6.20.
eiddynt yw teyrnas nefoedd.

4 Gwyn eu byd y rhai sydd yn galaru: canys hwy a ddiddenir.

5 * Gwyn eu byd y rhai addfwyn: canys hwy a * Psal. 37.
etifeddant y ddaiar. 11.

6 Gwyn eu byd y rhai sydd arnynt newyn a syched am gyfiawnder: * canys hwy a ddi- * Esa. 65.
wellir. 13.

7 Gwyn eu byd y rhai trugarogion: canys hwy a gânt drugaredd.

8 * Gwyn eu byd y rhai pûr o galon: canys hwy * Psal. 24.
a welant Dduw.

9 Gwyn eu byd y tangneddyfwyr: canys hwy a elwir yn blant i Dduw.

10 * Gwyn eu byd y rhai a erlidir o achos cyfi- * 1. Pet. 3.
awnder: canys eiddynt yw teyrnas nefoedd. 14.

11 Gwyn eich byd * pan i'ch gwradwyddant, ac * 1. Pet. 4.
i'ch erlidiant, ac y dywedant bob dryg-air yn eich erbyn, er fy mwyn i, a hwy yn gelwyddog. 14.

12 Byddwch lawen a hyfryd, canys mawr yw eich gwobr yn y nefoedd: oblegid felly yr erlidiasant hwy y prophwydi a fu o'ch blaen chwi.]

13 Chwi yw halen y ddaiar: * eithr o diffa- * Mar. 9.
sodd yr halen, â pha beth yr helltir ef? ni thâl efe 50. Iac. 3.
mwy ddim onid i'w fwrw allan, a'i fathru gan ddynion.

14 Chwi yw goleuni y byd: dinas a osodir ar fryn ni ellir ei chuddio.

15 Ac ni oleuant ganwyll, a'i dodi dan lestr, * ond mewn canhwyll-bren: a hi a olea i bawb sy yn y tŷ.

16 Llewyrched felly eich goleuni ger bron dynion, * fel y gwelont eich gweithredoedd da chwi, ac y gogoneddont eich Tad yr hwn sydd yn y nefoedd.

17 Na thybiwch fy nyfod i dorri'r gyfraith, neu'r prophwydi, ni ddaethym i dorri, eithr i gyflawni.

18 Canys yn wir meddaf i chwi, * Hyd onid êl heibio nef a'r ddaiar heibio, nid â yr un tolc nac un tipyn o'r gyfraith heibio, hyd oni chwplaer oll.

19 Pwy * bynnag gan hynny a dorro yr un o'r gorchymynion lleiaf hyn, ac a ddyfco ddynion felly, lleiaf y gelwir ef yn nheyrnas nefoedd: eithr pwy bynnag a'i gwnelo, ac a'i dyfco i eraill, hwn a elwir yn fawr yn nheyrnas nefoedd.

20 [Canys meddaf i chwi, oni bydd eich cyfiawnder yn helaethach na *chyfiawnder* yr Scrifennyddion, a'r Pharifæaid, nid ewch i mewn i deyrnas nefoedd.

21 Clywsoch ddywedyd [gan y rhai gynt, * Na laddo: a phwy bynnag a laddo, enog fydd o farn.

22 Eithr yr ydwyn yn dywedyd i chwi, pob un a ddigio wrth ei frawd heb yfbryd, a fydd enog o farn: a phwy bynnag a ddywedo wrth ei frawd, Raca; a fydd enog o gynghor: a phwy bynnag a ddywedo, ô ynfyd, a fydd enog o dân yfelle.

23 Gan hynny, os dygi dy rodd i'r allor, ac yno dyfod i'th gof fôd gan dy frawd ddim yn erbyn,

24 Gâd yno dy rodd ger bron yr allor, a dos ymaith: yn gyntaf cymmoder di â'th frawd, ac yna tyred ac offryma dy rodd.

25 * Cytuna â'th wrthwynebwr yn fuan, tra fyddoch ar y ffordd gyd ag ef: rhag yn amser i'th wrthwynebwr dy roddi di yn llaw'r barnwr, ac i'r barnwr dy roddi at y fwyddog, a'th daflu yn carchar.

26 Yn wir meddaf i ti, ni ddoi di allan oddi yno hyd oni thalech y fyrlyng olaf.]

27 Clywsoch

* Exod. 20.14. 27 Clywſoch ddywedyd gan y rhai gynt, * Na wna odineb.

28 Eithr yr ydwyfi yn dywedyd i chwi, ſod pob vn ſydd yn edrych ar wraig, iw chwennychu hi, wedi gwneuthur enſys odineb â hi yn ei galon:

Deu. 18.8 mat. 9.47 29 * Ac os dy lygad dehau a'th rwyſtra, tynn ef allan, a thaſl oddi wrthit, canys da i ti golli vn o'th aelodau, ac na thaſler dy holl gorph i vffern.

30 Ac os dy law ddehau a'th rwyſtra, torr hi ymmaith, a thaſl oddi wrthit, canys da i ti golli vn o'th aelodau, ac na thaſler dy holl gorph i vffern.

Deu. 24.1 mar. 10. 18. luc. 16. 18. 31 A dywetpwyd, * Pwy bynnag a ollyngo ymmaith ei wraig, rhoed iddi lythyr yſcar.

32 Ond yr ydwyfi yn dywedyd i chwi, ſôd pwy bynnag a ollyngo ymmaith ei wraig, ond o achos godineb, yn peri iddi wneuthur godineb: a phwy bynnag a briodo yr hon a yſcarwyd, y mae efe yn gwneuthur godineb.

33 Trachefn, clywſoch ddywedyd gan y rhai gynt, * Na thwng anudon: eithr tâl dy lwon i'r Arglwydd.

Exod. 7. lev. 19. 12. 34 Ond yr ydwyfi yn dywedyd wrthych chwi, Na thwng ddim: nag i'r nef, canys gorſeddfa Duw ydyw:

35 Nac i'r ddaiar, canys troed-fainc ei draed ydyw: nac i Ieruſalem, canys dinas y brenin mawr ydyw.

36 Ac na thwng i'th ben, am na elli wneuthur vn blewyn yn wyn, neu yn ddu.

37 * Eithr bedded eich ymadrodd chwi, Ie, Ie, Nage nage: oblegid beth bynnag ſydd tros ben hyn, o'r drwg y mae.

38 Clywſoch ddywedyd, * Llygad am lygad, a dant am ddant.

39 Eithr yr ydwyfi yn dywedyd wrthych chwi, * Na wrthwynebwch ddrwg, ond pwy bynnag a'th ta-wo ar dy rudd ddehau, tro'r llall iddo hefyd.

40 Ac i'r neb a fynno yngyfreithio â thi, a dwyn dy bais, gâd iddo dy gochl hefyd.

41 A phwy bynnag a'th gymhello yn filltir, dos gyd ag ef ddwy.

42 * Dyro i'r hwn a ofynno gennit: ac na thro oddiwrth yr hwn ſydd yn ewyllyſio benthyca gennit.

Deu. 15.8 43 Clywſoch ddywedyd, * Câr dy gymydog, a chaſa dy elyn.

44 Eithr yr ydwyfi yn dywedyd wrthych chwi, * Cerwchreich gelynion, bendithiwch y rhai a'ch melldithiant, a gwnewch dda i'r ſawl a'ch caſânt, a * gweddiwch tros y rhai a wnel niwed i chwi, ac a'ch erlidiant.

45 Fel y byddoch blant i'ch tâd yr hwn ſydd yn y nefoedd: canys y mae efe yn peri i'w haul godi ar y drwg a'r da, ac yn glawio ar y cyfiawn a'r anghyfiawn.

46 Oblegid os cerwch y ſawl a'ch caro, pa wobr ſydd i chwi? oni wna'r Publicanod hefyd yr vn peth?

47 Ac os eyferchwch well i'ch brodyr yn vnig, pa beth yr ydych chwi yn el wneuthur? oni wna'r Publicanod hefyd yn gyffelyb?

48 Byddwch chwi gan hynny yn berffaith, fel y mae eich Tad yr hwn ſydd yn y nefoedd, yn berffaith.

[illegible] N. VI.

[illegible] ſawl a'ch gwelo chwi: 2 e Gweddio [illegible] ſawl, 19 Ar[illegible] y, 19 Ar[illegible] y, 24 [illegible]

gwaſanaethu Duw a Mammon: 25 yn mesur na bydder gofalus am bethau bydol: 33 ond am geiſio teyrnas Ddaw.

GOchelwch rhag gwneuthur eich elusen yng ŵydd dynion, er mwyn cael eich gweled ganddynt, os amgen, ni chewch dâl gan eich Tâd yr hwn ſydd yn y nefoedd.

2 Am hynny * pan wnelych eluſen, na vdcana o flaen, fel y gwna'r rhagrith-wŷr yn y ſynagogau, ac ar yr heolydd, fel y molianner hwy gan ddynion: yn wir meddaf i chwi, y maent yn derbyn eu gwobr.

3 Eithr pan wnelych di eluſen, na wyped dy law aſlwy pa beth a wna dy law ddehau:

4 Fel y byddo dy eluſen yn y dirgel: a'th Dâd yr hwn a wêl yn y dirgel, efe a dâl i ti yn yr amlwg.

5 A phan weddiech, na ſydd fel y rhagrith-wŷr, canys hwy a garant weddio yn ſefyll yn y ſynagogau ac ynghonglau yr heolydd, fel yr ymddangoſont i ddynion: yn wir meddaf i chwi, y maent yn derbyn eu gwobr.

6 Ond tydi pan weddiech, dôs i'th ſtafell, ac wedi cau dy ddrws, gweddia ar dy Dâd yr hwn ſydd yn y dirgel: a'th Dâd yr hwn a wêl yn y dirgel, a dâl i ti yn yr amlwg.

7 A phan weddiech na fyddwch * fiaradus, fel y cenhedloedd: canys y maent hwy yn tybied y cânt eu gwrandaw am eu hamlder eirian.

8 Na fyddwch gan hynny debyg iddynt hwy: canys gŵyr eich Tâd pa bethau ſy arnoch eu heiſieu, cyn gofyn o honoch ganddo.

9 Am hynny gweddiwch chwi fel hyn, * Ein Tâd yr hwn wyt yn y nefoedd, ſanctaiddier dy Enw.

10 Deled dy deyrnas: gwneler dy ewyllys, megis yn y nef, felly ar y ddaiar hefyd.

11 Dyro i ni heddyw ein bara beunyddiol.

12 A maddeu i ni ein dyledion, fel y maddeuwn ninnau i'n dyledwŷr.

13 Ac na arwain ni i brofedigaeth, eithr gwared ni rhag drwg: canys eiddot ti yw'r deyrnas, a'r nerth, a'r gogoniant, yn oes oeſoedd. Amen.

14 * Oblegid os maddeuwch i ddynion eu camweddau, eich Tâd nefol a faddeu hefyd i chwi-thau.

15 Eithr oni faddeuwch i ddynion eu camweddau, ni faddeu eich Tâd eich camweddau chwithau.

16 Hefyd [pan ymprydiech, na fyddwch ſel y rhagrith-wŷr, yn wyneb-drift: canys aflunio eu hwynebau y maent, fel yr ymddangoſont i ddynion eu bôd yn ymprydio, yn wir meddaf i chwi, y maent yn derbyn eu gwobr.

17 Eithr pan ymprydiech di, enneinia dy ben, a golch dy wyneb,

18 Fel nad y'mddangoſech i ddynion dy fôd yn ymprydio, ond i'th Dâd yr hwn ſydd yn y dirgel: a'th Dâd yr hwn ſydd yn gweled yn y dirgel, a dâl i ti yn yr amlwg.

19 Na thryſorwch i chwi dryſorau ar y ddaiar, lle y mae gwŷlyn a rhwd yn llygru, a lle y mae lladron yn cloddio trwodd, ac yn lladratta:

20 * Eithr tryſorwch i'ch tryſorau yn y nef, lle nid oes na gwŷlyn na rhwd yn llygru, a lle nid cloddia lladron trwodd, ac nid ydynt lladratta.

21 Canys lle y mae eich tryſor, yno y bydd eich calon hefyd.

22 * Canwyll y corph yw'r llygad: am hynny o bydd dy lygad yn ſyml, dy holl gorph ſydd yn olau.

23 Eithr os bydd dy lygad yn ddrwg, dy holl gorph ſydd yn dywyll. Am hynny o bydd y goleu-

ydd ynot y yn dywyllwch? pa faint *ydd* y ydd llwch?

26 [*Ni ddichon neb wasanaethu dau arglwydd, canys naill a'i efe a gasâ y naill, ac a gâr y llall, ai arhy ymlyn wrth y naill, ac a esceuluso'r llall. Ni allwch wasanaethu Duw a Mammon.

27 Am hynny meddaf i chwi, * na ofelwch am eich bywyd, pa beth a fwyttaoch, neu pa beth a yfoch: nac am eich corph, pa beth a wiscoch: onid yw'r bywyd yn fwy na'r bwyd, a'r corph *yn fwy* na'r dillad?

28 Edrychwch ar adar y nefoedd: oblegid nid hauant, nac yn medi, nac yn cywain i ysguboriau, ac y mae eich Tâd nefol yn eu porthi hwy: onid ydych chwi yn rhagori llawer arnynt hwy?

29 A phwy o honoch gan ofalu a ddichon chwanegu yn cufydd at ei faintioli?

30 A pha ham yr ydych chwi yn gofalu am ddillad? ystyriwch lili'r maes, pa fodd y maent yn tyfu: nid ydynt nac yn llafurio, nac yn nyddu;

31 Eithr yr wyf yn dywedyd i chwi, na wiscwyd Solomon yn ei holl ogoniant, fel yn o'r rhai hyn.

32 Am hynny os dillada Duw felly lysiemm y maes, yr hwn fydd heddyw, ac y forcu a fwrir i'r ffwrn: oni *a dilleda* efe chwi yn hytrach o lawer, o chwi o ychydig ffydd?

33 Am hynny na ofelwch, gan ddywedyd, Beth a fwytawn, neu beth a yfwn, neu â pha beth yr ymddillada wn?

34 [Canys yr holl bethau hyn y mae y cenhedloedd yn eu ceisio) oblegid gwyr eich Tâd nefol fôd arnoch eisieu yr holl bethau hyn.

35 Eithr yn gyntaf ceisiwch deyrnas Duw, a'i gyfiawnder ef, a'r holl bethau hyn a roddir i chwi yn ychwanegu.

36 Na ofelwch gan hynny tros drannoeth: canys trannoeth a ofala am ei bethau ei hun, digon i'r dydd ei ddrwg ei hun.]

PEN. VII.

1 *Crist yn gorphen ei bregeth ar y mynydd, ac yn dangos ei dair rhinwedd, 6 a bwrw peshaw sanctaidd i gyd, 7 yn annog i weddio, 13 i fynd i mewn i'r porth cyfyng, 15 i ymgadw rhac gau brophwydi, 21 a'u dyddanu yr addo wyr, end gwneuthurwyr i gyd, 24 a chyffelybu i dai wedi eu hadeiladu ar graig, ac ar nid ar y tywod.*

NA * farnwch, fel na'ch barner.

2 Canys â pha farn y barnoch, i'ch bernir: a'r pha fesur y mesuroch, yr ailfesurir i chwithau.

3 A * pha ham yr wyt yn edrych ar y brycheyn *sydd* yn llygad dy frawd, ac nad ydwyt yn ystyried y trawst *sydd* yn dy lygad dy hun?

4 Neu pa fodd y dywedi wrth dy frawd, Gâd i mi fwrw allan y brycheyn o'th lygad: ac wele, trawst yn dy lygad dy hun?

5 O ragrithiwr, bwrw allan yn gyntaf y trawst o'th lygad dy hun, ac yna y gwelit yn eglur fwrw y brycheyn allan o lygad dy frawd.

6 Nac oddeweh y peth *sydd* sanctaidd i'r cŵn, ac na thaflwch eich gemmau o flaen y mochau: rhag iddynt eu sathru dan eu traed, a throi a'ch rhwygo chwi.

7 * Gofynwch, a rhoddir i chwi: ceisiwch, a chwi a gewch: curwch, fe agorir i chwi:

8 Canys pob yn fyth gofynfy'n derbyn, a'r neb a'n ceiso fy'n cael, ac i'r hwn fydd yn curo yr agorir.

9 Neu pa wr yw o honoch, yr hwn os gofyn bara i'w fab iddo, a rydd iddo garreg?

10 Ac os gofyn efe bysgodyn, a ddyry efe sarph iddo?

11 Os chwy-chwi gan hynny, a chwi yn ddrwg, a fedrwch roddi rhoddion da i'ch plant, pa faint mwy y rhydd eich Tâd yr hwn *fydd* yn y nefoedd, bethau da i'r rhai a ofynnant iddo?

12 Am hynny * pa bethau bynnag oll a ewyllysioch eu gwneuthur o ddynion i chwi, felly gwnewch chwithau iddynt hwy: canys hyn yw'r gyfraith a'r prophwydi.

13 * Ewch i mewn trwy'r porth gyfyng: canys chang *yw* 'r porth, a llydan *yw* 'r ffordd *sydd* yn arwain i ddestryw, a llawer yw y rhai sydd yn myned i mewn trwyddi.

14 Oblegid cyfyng *yw* 'r porth, a chul *yw* 'r ffordd *sydd* yn arwain i'r bywyd, ac ychydig yw y rhai sydd yn ei chael hi.

15 [Ymogelwch rhag y gau brophwydi, y rhai a ddeuant attoch yngwisgoedd defaid, ond oddimewn bleiddiaid rheipus ydynt hwy.

16 Wrth eu ffrwythau yr adnabyddwch hwynt. * A gasel rhai rawn-win oddiar ddrain, neu figys oddiar ysgall?

17 Felly pôb pren da *sydd* yn dwyn ffrwythau da, ond y pren drwg *sydd* yn dwyn ffrwythau drwg.

18 Ni ddichon pren da ddwyn ffrwythau drwg, na phren drwg ddwyn ffrwythau da.

19 * Pôb pren heb ddwyn ffrwyth da, a dorir i lawr, ac a fyrrir yn tân.

20 O herwydd pa ham, wrth eu ffrwythau yr adnabyddwch hwynt.

21 * Nid pob yn sydd yn dywedyd wrthif, Arglwydd Arglwydd, a ddaw i mewn i deyrnas nefoedd, ond yr hwn sydd yn gwneuthur ewyllys fy Nhâd, yr hwn *sydd* yn y nefoedd.]

22 Llawer a ddywedant wrthif yn y dydd hwnnw, Arglwydd, Arglwydd, oni phrophwydasam yn dy enw di? ac oni fwriasom allan gythreuliaid yn dy enw di? ac oni wnaethom wyrthiau lawer yn dy enw di?

23 Ac yna yr addefaf iddynt * Ni'n adnabûm chwi erioed: * ewch ymmaith oddi wrthif, chwi weithred-wyr anwiredd.

24 Gan hynny * pwy bynag sy'n gwrando fy ngeiriau hyn, ac yn eu gwneuthur, mi a'i cyffelybaf ef i ŵr doeth, yr hwn a adeiladodd ei dŷ ar y graig.

25 A'r glaw a ddescynnodd, a'r llifeiriaint a ddaethant, a'r gwyntoedd a chwythasant, ac a rasasant ar y tŷ hwnnw, ac ni syrthiodd, oblegid sylfaenedd ef ar y graig.

26 A phôb yn at sydd yn gwrando fy ngeiriau hyn, ac heb eu gwneuthur, a gyffelybir i ŵr ffôl, yr hwn a adeiladodd ei dŷ ar y tywod.

27 A'r glaw a ddescynnodd, a'r llifeiriaint a ddaethant, a'r gwyntoedd a chwythasant, ac a rasasant ar y tŷ hwnnw, ac efe a syrthiodd, a'i gwymp a fu fawr.

28 A bu, wedi i'r Iesu orphen y geiriau hyn, y torfeydd a synasant wrth ei ddysceidiaeth:

29 Canys yr oedd efe yn eu dysgu hwynt, fel un ag awdurdod ganedd, ac nid fel ei Scribiau hyddâlun.

PEN. VIII.

1 *Crist yn glanhau y gwahan glwyfus, 5 yn iachâu gwâs y Canwriad, 14 a mam gwraig Petr, 16 a llawer o rai clwyfus, 18 yn dangos pa fodd y mae yn dilyn ef, 23 yn gostegu y storm ar y môr, 28 yn gyru ysbrydion aflan o ddau gythreulig, 31 ac yn caniatâu iddyn fyned i'r moch.*

[AC wedi ei ddyfod ef i wared o'r mynydd, corfeydd lawer a'i canlynasant ef.

Mar.1. 40. Luc.5. 12. 2 * Ac wele, yn gwahan glwyfus a ddaeth, ac a'i haddolodd ef, gan ddywedyd, Arglwydd, os mynni, ti a elli fy nglanhau i.

3 A'r Iesu a estynnodd ei law, ac a gyffyrddodd ag ef, gan ddywedyd, Mynnaf, glanhaer di. Ac yn y fan ei wahan-glwyf ef a lanhawyd.

4 A dywedodd yr Iesu wrtho. Gwêl na ddywedych wrth neb: eithr dos, dangos dy hun i'r offeiriad, ac offrymma y rhodd a orchymynnodd * Moses, er tystiolaeth iddynt.

Lenit. 14.4. Luc. 7.1. 5 * Ac wedi dyfod yr Iesu i mewn i Capernaum, darth atto ganwriad, gan ddeisyfu arno,

6 A dywedyd, Arglwydd, y mae fy ngwâs yn gorwedd gartref yn glaf o'r parlys, ac mewn poen ddirfawr.

7 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Mi a ddeuaf, ac a'i hiachâf ef.

8 A'r canwriad a attebodd, ac a ddywedodd, Arglwydd nid ydwyfi deilwng i ddyfod o honot ran fy nghronglwyd: eithr yn unig dywed y gair, a'm gwâs a iachêir.

9 Canys dŷn ydwyf finnau tan awdurdod, a chennif filwŷr tanaf: a dywedaf wrth hwn, cerdda, ac efe â: ac wrth arall, Tyred, ac efe a ddaw: ac wrth fy ngwâs, Gwna hyn, ac efe a'i gwna.

10 A'r Iesu pan glybu a ryfeddodd, ac a ddywedodd wrth y rhai oedd yn canlyn, Yn wir meddaf i chwi, ni chefais gymmaint ffydd, na ddoyn yr Israel.

11 Ac yr ydwyf yn dywedyd i chwi, y daw llawer o'r dwyrain a'r gorllewin, ac a eisteddant gyd ag Abraham, ac Isaac, a Iacob, yn nheyrnas nefoedd:

12 Ond plant y deyrnas a deflir i'r tywyllwch eithaf: yno y bydd wylofain a rhingcian dannedd.

13 A dywedodd yr Iesu wrth y canwriad, dos ymmaith, a megys y credaist bydded i ti. A'i wâs a iachawyd yn yr awr honno.

Mar.1. 30. Luc.4. 38. 14 * A phan ddaeth yr Iesu i dŷ Pedr, efe a welodd ei chwegr ef yn gorwedd, ac yn glaf o'r gryd.

15 Ac efe a gyffyrddodd â'i llaw hi: a'r cŷd a'i gadawodd hi; a hi a gododd, ac a wasanaethodd arnynt.

Mar.1.32 Luc.4.40. 16 * Ac wedi ei hwyrhau hi, hwy a ddygasant atto lawer o rai cythreulig: ag efe a fwriodd allan yr ysprydion â'i air, ac a iachaodd yr holl gleifion:

Esa.53.4 1 Pet.2. 24. 17 Fel y cyflawnid yr hyn a ddywedasid trwy Esaias y prophwyd, gan ddywedyd, * Efe a gymmerodd ein gwendid ni, ac a ddug ein clefydau.

18 A'r Iesu, pan welodd dorfeydd lawer o'i amgylch, a orchymynnodd fyned trosodd i'r lan arall.

Luc.9.57 19 A * rhyw Scrifennydd a ddaeth, ac a ddywedodd wrtho, Athro, mi a'th ganlynaf i ba le bynnag yr elych.

20 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Y mae ffaeau gan y llwynogod, a chan ehediaid y nefoedd nythod: ond gan fab y dŷn nid oes le i roddi ei ben i lawr.

21 Ac yn arall o'i ddisgyblion a ddywedodd wrtho, Arglwydd gâd i mi yn gyntaf fyned, a chladdu fy nhâd.

22 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, canlyn fi, a gâd i'r meirw gladdu eu meirw.

23 [Ac wedi iddo fyned i'r llong, ei ddisgyblion a'i canlynasant ef.

24 * Ac wele, bu cynnwrf mawr yn y môr, hyd oni chuddiwyd y llong gan y tonnau: eithr efe oedd yn cysgu.

25 A'i ddisgyblion a ddaethant atto, ac a'i deffroasant, gan ddywedyd, Arglwydd cadw ni darfu am danom.

26 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa ham yr ydych yn ofnus, O chwi o ychydig ffydd? Yna y cododd efe, ac y ceryddodd y gwyntoedd a'r môr a bu dawelwch mawr.

27 A'r dynion a ryfeddasant, gan ddywedyd, Pa ryw yn yw hwn, gan fôd y gwyntoedd hefyd a'r môr yn vsyddhau iddo?

28 * Ac wedi ei ddyfod efi'r lan arall, i wlâd y Gergesiaid, dau ddieflig a gyfarfuantag ef, y rhai a ddeuent o'r beddau, yn dra ffyrnig, fel na allai neb fyned y ffordd honno.

29 Ac wele, hwy a lefasant, gan ddywedyd, Iesu fâb Duw, beth fydd inni a *wnelom* a thi? a ddaethoist ti ymma i'n poeni ni cyn yr amser?

30 Ac yr oedd ym-mhell oddi wrthynt genfaint o foch lawer yn pori.

31 A'r cythreuliaid a ddeisyfasant arno, gan ddywedyd, Os bwri ni allan, caniadhâ i ni fyned ymmaith i'r genfaint fôch.

32 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ewch. A hwy wedi myned allan, a aethant i'r genfaint fôch. Ac wele, yr holl genfaint fôch a ruthrodd tros y dibyn i'r môr, ac a fuant feirw yn y dyfroedd.

33 A'r meichiaid a ffoesant: ac wedi eu dyfod hwy i'r ddinas hwy a fynegasant bôb peth, a pha beth a ddarfuasei i'r rhai dieflig.

34 Ac wele, yr holl ddinas a ddaeth allan i gyfarfod â'r Iesu: a phan ei gwelsant, attolygasant iddo ymadel o'u cyffiniau hwynt.]

PEN. IX.

Crist yn iachau un claf o'r parlys; y yn galw Matthew o'r dollfa; ac yn bwyta gyda phechaduriaid a phechadures; a'r ymddiffyn ei ddisgyblion am nad ymprydient, ac yn iachau y diseithlif gwaed, a'r cyfodi merch Iairus o farw, a'r rhoddi yn golwg i ddau ddall, ac yn iachau mudan cythreulig, ac yn taenu'r newydd yr holl.

[AC efe a aeth i mewn i'r llong, ac a aeth trosodd, ac a ddaeth i'w ddinas ei hun.

Mar.2. 3. Luc.5. 18. 2 * Ac wele, hwy a ddygasant atto un claf o'r parlys, yn gorwedd mewn gwely: a'r Iesu yn gweled eu ffydd hwy, a ddywedodd wrth y claf o'r parlys, Ha fâb, cymmer gyssur, maddeuwyd i ti dy bechodau.

3 Ac wele, rhai o'r Scrifennyddion a ddywedasant ynddynt eu hunain, y mae hwn yn cablu.

4 A phan welodd yr Iesu eu meddyliau, efe a ddywedodd, Pa ham y meddyliweh ddrwg yn eich calonnau?

5 Canys pa yn hawsaf, ai dywedyd, maddeuwyd i ti dy bechodau, ai dywedyd, cyfod a rhodia?

6 Eithr fel y gwypoch fôd awdurdod gan fâb y dŷn ar y ddaear i faddeu pechodau (yna y dywedodd efe wrth y claf o'r parlys) cyfod, cymmer dy wely i fynu, a dos i'th dŷ.

7 Ac efe a gyfodes, ag a aeth ymmaith i'w dŷ ei hun.

8 A'r torfeydd pan welsant, rhyfeddu a wnaethant, a gogoneddu Duw, yr hwn a roesei gyfryw awdurdod i ddynion.]

Mar.2. 14. Luc.5. 27. 9 [* Ac fel yr oedd Iesu yn myned oddi yno, efe a ganfu ŵr yn eistedd wrth y dollfa, a * Marc. elwid Matthew: ac a ddywedodd wrtho, canlyn fi. Ac efe a gyfodes, ac a'i canlynodd ef.

10 A bu ac efe yn eistedd i fwyta yn y tŷ

helyd, publicanod lawer a phechaduriaid a
ethant, ac a eiſteddafant gyd â'r Iefu a'i
ſciphlion.
12 A phan welodd y Phariſeaid, hwy a ddyweda-
nt wrth ei ddiſcyblion ef, Pa ham y bwytty eich
thro chwi gyd â'r publicanod a'r pechaduriaid?
13 A phan glybu'r Iefu, efe a ddywedodd wrth-
nt, Nid rhaid i'r rhai iach wrth feddyg, ond i'r
hai cleiſion.
13 Ond ewch, a dyſcwch pa beth yw *hyn*, * Tru-
garedd yr ydwyf yn ei ewyllyſio, ag nid aberth: ca-
ys ni ddaethym i alw rhai cyfiawn, *ond pecha-
uriaid i edifeirwch.]
14 Yna y daeth diſcyblion Ioan atto, gan ddy-
edyd, * Pa ham yr ydym ni a'r Phariſeaid yn
mprydio yn fynych, ond dy ddiſcyblion di nid
ydynt yn ymprydio?
15 A'r Iefu a ddywedodd wrthynt, A all plant
y priodaſ brioda alaru tra fo y priod-fab gyd â
hynt? ond y dyddiau a ddaw, pan ddygerir y
priod-fab oddi arnynt, ac yna yr ymprydiant.
16 Befyd, ni ddŷd neb lain o frethyn newydd
at hen ddilledyn: canys y cyflawniad a dynn oddi
wrth y dilledyn, a'r rhwyg a wneir yn waeth.
17 Ac ni ddodant win newydd mewn coſtrelau
hen: os amgen, y coſtrelau a dyrr, a'r gwin a red
allan, a'r coſtrelau a gollir: eithr gwin newydd
a ddodant mewn coſtrelau newyddion, ac *felly* y
cadwir y ddau.
18 [* Tra oedd efe yn dywedyd hyn wrthynt,
wele, daeth rhyw bennaeth, ac a'i haddolodd ef,
gan dywedyd, Hunan rwyf merch yr awr honteithr
dyred a goſod dy law arni, a byw fydd hi.
19 A'r Iefu a godes, ac a'i canlynodd ef, â'i
ddiſcyblion.
20 (Ac wele, gwraig y buaſei gwaed-lif arni
ddeuddeng mlynedd, a ddaeth o'r tu ôeſu iddo,
ac a gyffyrddodd ag ymyl ei wiſc ef.
21 Canys hi a ddywedaſei yoddi ei hun, Os tâl
im ond cyffwrdd â'i wiſc ef, iach fyddaf.
22 Yna'r Iefu a drôdd, a phan ei gwelodd
ef, efe a ddywedodd, Ha ferch bydd gyffurus;
dy ffydd a'th iachaodd. A'r wraig a iachawyd o'r
awr honno.)
23 A phan ddaeth yr Iefu i dŷ'r pennaeth, a
welede y cerddorion, a'r dyrfa yn terfyſcu,
24 Efe a ddywedodd wrthynt, Cilliwch: canys
nid marw'r llangces, ond cyſcu y mae hi. A hwy
a gwatwaraſant ef.
25 Ac wedi bwrw y dyrfa allan, efe a aeth i
mewn, ac a ymaflodd yn ei llaw hi: a'r llangces a
gyfodes.
26 A'r gair o hyn a aeth trôs yr holl wlâd honno.]
27 A phan oedd yr Iefu yn myned oddi yno, dau
ddeillion a'i canlynaſant ef, gan lefain a dywedyd,
Mab Dafydd, trugarha wrthym.
28 Ac wedi iddo ddyfodd i'r tŷ, y deillion a ddae-
thant atto, a'r Iefu a ddywedodd wrthynt, A ydych
chwi yn credu y gallaf wneuthur hyn? Hwy a
dywedaſant wrtho, Ydym Arglwydd.
29 Yna y cyffyrddodd efe â'u llygaid hwy, gan
dywedyd, Yn ôl eich ffydd bydded i chwi.
30 A'u llygaid a agorwyd: a'r Iefu a orchy-
mynodd iddynt trwy fygwth, gan ddywedyd,
Gwelwch na'a gwyppo neb.
31 Ond wedi iddynt ymadó, hwy a'i clodforas-
ant ef trwy'r holl wlâd honno.
32 * Ac a hwy yn myned allan, wele thai a ddy-
gant atto ddyn mud cythreulig.
33 Ac wedi bwrw y cythrael allan, Hefarodd y
mud: a'r torfeydd a ryfeddaſant, gan ddywe-
dyd, Ni welwyd y cyfryw yn mud yn Iſrael.

34 Ond y Phariſeaid a ddywedaſant, * Trwy
bennaeth y cythreuliaid y mae efe yn bwrw allan
gythreuliaid.
35 * A'r Iefu a aeth o amgylch yr holl ddinaſo-
edd a'r trefydd, gan ddyſcu yn eu ſynagogau hwynt,
a chan bregethu Efengyl y deyrnas, ac iachau pôb
clefyd, a phôb afiechyd yn mhlith pobl.
36 A * phan welodd efe y torfeydd, efe a do-
ſturiodd wrthynt, am eu bôd wedi blino, a'u
gwaſcaru fel * defaid heb ganddynt ſugail.
37 Yna y dywedodd efe wrth ei ddiſcyblion. Y
* cynhaiaf yn ddiau *ſydd* fawr, ond y gweithwŷr
yn anaml.
38 Am hynny attolygwch i Arglwydd y cynhaiaf
anfon gweith-wŷr i'w gynhaiaf.

PEN. X.

1 *Criſt yn anfon ei ddeuddec Apoſtl, gan roddi gallu iddynt i wneuthur rhyfeddodau: 5 yn rhoddi gorchymyn iddynt, ac yn dyſcu, 16 ac yn eu cyſſuro yn erbyn trialdian: 40 ac yn addo bendith i'r rhai a'i derbynio hwynt.*

AC * wedi galw ei ddeuddeg diſcybl atto,
efe a roddes iddynt awdurdód [yn erbyn yſ-
prydion aflan, i'w bwrw hwynt allan, ac i iachau
pôb clefyd a phôb afiechyd.
2 A henwau y deuddeg Apoſtolion yw y rhai
hyn: y cyntaf, Simon yr hwn a elwir Petr, ac
Andreas ei frawd: Iaco *mâb* Zebedæus, ac Ioan
ei frawd:
3 Philip, a Bartholomæus: Thomas, a Matthew
y publican: Iaco *mâb* Alphæus, a Lebbæus yr
hwn a gyfenwid Thadæus:
4 Simon y Canonead, a Judas Iſcariot, yr hwn
hefyd a'i bradychodd ef.
5 Y deuddeg hyn a anfonodd yr Iefu, ac a
orchymynnodd iddynt, gan ddywedyd, Nag ewch
i ffordd y cenhedloedd, ac i ddinas y Samariaid
nac ewch i mewn.
6 Eithr * ewch yn hytrach at gyſt golledig
ddefaid tŷ Iſrael.
7 Ac wrth fyned pregethwch, gan ddywedyd,
Sôd * teyrnas nefoedd yn neſſau.
8 Iachewch y cleiſion, glanhewch y rhai gwahan-
glwyſus, cyfodwch y meirw, bwriwch allan
gythreuliaid: derbyniaſoch yn rhâd, rhoddwch
yn rhâd.
9 Na * feddwch aur, nac arian, nac efydd itch
pyrſau:
10 Nac yſcrepan i'r daith, na dwy bais, nac
eſcidiau, na ffonn: * canys teilwng i'r gweithiwr
ei fwyd.
11 * Ac i ba ddinas bynnag neu dref yr eloch,
ymofynnwch pwy ſydd deilwng yndoi: ac yno
trigwch hyd oni eloch ymmaith.
12 A phan ddeloch i dŷ, cyferchwch well iddo.
13 Ac os bydd y tŷ yn deilwng, deued eich
tangneddyf arno: ac oni bydd yn deilwng, dych-
weled eich tangneddyf attoch.
14 * A phwy bynnag na'ch derbynio chwi, ac ni
wrandawo eich geiriau, pan ymadawoch o'r tŷ
hwnnw, neu'r ddinas honno, * ſcydwch y llwch
oddiwrth eich traed.
15 Yn wir meddaf i chwi, eſmwythach fydd
i dir y Sodomiaid *a'r* Gomoriaid yn nydd y farn-
nag i'r ddinas honno.
16 Wele, yr * ydwyf yn eich danfon fel defaid
ynghanol bleiddiaid: byddwch chwithau gall fel
y ſeirph, a diniwed fel y colomennod.
17 Eithr ymogelwch rhag dynion: canys hwy
a'ch rhoddant chwi i fynu i'r ſynagogau, ac a'ch fle-
ſtyllant chwi yn eu ſynagogau.
18 A chwi a ddygir at lywiawdwŷr a brenhi-

eedd o'm hachos i, er tyſtiolaeth iddynt hwy, ac i'r cenhedloedd.

Mar. 12.11. luc. 12.12. 19 * Eithr pan eich rhoddant chwi i fyrŵ, na ofalwch pa lodd, neu pa beth a lefaroch: canys rhoddir ichwi yn yr awr honno, pa beth a lefaroch.

20 Canys nid chwy-chwi yw 'r rhai ſy yn llefaru; onid Yſpryd eich Tâd yr hwn ſydd yn llefaru ynoch.

Luc. 21.16. 21 * A brawd a rydd frawd i fynu i farwolaeth, a thâd ei blentyn: a phlant a godant i fynu yn erbyn eu rhieni, ac a barant eu marwolaeth hwynt.

22 A chas fyddwch gan bawb er mwyn fy enw i: end * yr hwn a barhao hyd y diwedd, eſe fydd cadwedig.

Mar. 13.13.

23 A phan i'ch erlidiant yn y ddinas hon, ffowch i un arall: canys yn wir y dywedaf wrthych, na orphennwch ddinaſoedd Iſrael, nes dyfod Mâb y dŷn.

24 * Nid yw 'r diſcybl yn uwch nâ'i athro, na'r gwas yn uwch nâ'i Arglwydd.

Luc. 6.40. Ia.13.16.

25 Digon i'r diſcybl fod fel ei athro, a'r gwas fel ei arglwydd: os galwaſant berchen y tŷ yn Beelzebub, pa faint mwy ei dylwyth ef?

Mar. 4.22. luc. 8.17. & 12.2. 26 Am hynny nac ofnwch hwynt: o blegid * nid oes dim cuddiedig a'r nas datcuddir, na dirgel, ar nas gwybyddir.

27 Yr hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd wrthych chwi yn y tywyllwch, dywedwch yn y goleuni: a'r hyn a glywch yn y gluſt, pregethwch ar bennau y tai.

Luc. 12.4. 28 * Ac nac ofnwch rhag y rhai a laddant y corph, ac ni allant ladd yr enaid: eithr yn hytrach ofnwch yr hwn a ddichon ddeſtrywio enaid a chorph yn vffern.

29 Oni werthir dau aderyn y tô er ffyrling? ac ni ſyrth vn o honynt ar y ddaiar heb eich Tâd chwi.

30 Ac y mae, iê holl wallt eich pen wedi eu cyfrif.

31 Na ofnwch gan hynny: chwi a delwch fwy nâ llawer o adar y tô.

2. Sam. 24.11. 1. Cro. 27.24. Luc. 12.8. 32 * Pwy bynnag gan hyny a'm cyffeſo i yngwydd dynion, minneu a'i cyffeſaf ynteu yngwydd fy Nhâd, yr hwn ſydd yn y nefoedd:

Luc. 12.8. 33 * A phwy bynnag a'm gwado i yngwydd dynion, minneu a'i gwadaf ynteu yngwydd fy Nhâd yr hwn ſydd yn y nefoedd.

Luc. 22.51. 34 * Na thybygwch fy nyfod i ddanfon tangneddyf ar y ddaiar: ni ddaethym i ddanfon tangneddyf, onid cleddyf.

Mic. 7.6. Luc. 14.26. 35 Canys mi a ddaethym i oſod dŷn i ymraſaelio yn erbyn ei dâd, a'r ferch yn erbyn ei mam, a'r wandd * yn erbyn ei chwegr.

36 A gelynion dŷn, *ſydd* ei-lwyth ei dŷ ei hun.

Pen. 18.24. Luc. 9 23. mar. 8. 34. 37 Yr * hwn ſydd yn caru tâd neu fam yn fwy nâ myfi, nid yw deilwng o honofi: a'r neb ſydd yn caru mab neu ferch yn fwy nâ myfi, nid yw deilwng o honofi.

Ioa. 12.25 Luc. 14. 26. 10. 33.30. 38 * A'r hwn nid yw yn cymmeryd ei groes, ag yn canlyn ar fy ôl i, nid yw deilwng o honofi.

Mat. 9.41. 39 * Y neb ſydd yn cael ei einioes, a'i cyll: a'r neb a gollo ei einioes o'm plegid i, a'i caiff hi.

40 * Y neb ſydd yn eich derbyn chwi, ſydd yn fy nerbin i: a'r neb ſydd yn fy nerbyn i, ſydd yn derbyn yr hwn a'm danfonod i.

41 Y neb ſydd yn derbyn prophwyd yn enw prophwyd, a dderbyn wobr prophwyd; a'r neb ſydd yn derbyn *yn* cyfiawn yn enw *yn* cyfiawn, a dderbyn wobr *yn* cyfiawn.

Mat. 9.41. 42 * A phwy bynnag a roddo i'w yfed i un o'r rhai bychain hyn, phiolaid o *dwfr* oer yn vnig, yn enw diſcybl, yn wir meddaf i chwi, ni chyll efe ei wobr.

PEN. XI.

1 *Ioan yn anfon ei ddiſcyblion at Criſt.* 7 *Tyſtiolaeth Criſt am Ioan.* 18 *Tyb y bobl am Ioan, a Chriſt.* 20 *Criſt yn dannod amnialchgarwch a diddiſtirwch Chorazin, Bethſaida, a Chapernaum:* 25 *a chan foliannu dorſheu ei Dad yn eglwys yr Efengyl i'r rhai gwirion.* 28 *yn galw atto y rhai ſydd yn clywed baich en pechodau.*

A Bu, pan orphennodd yr Ieſu orchymyn i'w ddeuddeg diſcybl, eſe a aeth oddi yno i ddyſcu ac i bregethu yn eu dinaſoedd hwy.

Luc. 7.18. 2 [* Ac Ioan, pan glybu yn y carchar weithredoedd Chriſt, wedi danfon dau o'i diſcyblion,

3 A ddywedodd wrtho, Ai tydi yw 'r hwn ſy 'ndyfod, ai yn arall yr ydym yn ei ddiſgwil?

4 A'r Ieſu a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Ewch, a mynegwch i Ioan y pethau a glywch ac a welwch.

Eſa. 35.5. 5 * Y mae 'r deillion yn gweled eil-waith, a'r cloffion yn rhodio, a'r cleithion gwahanol wedi eu glanhau, a'r byddariaid yn clywed: y mae y meirw yn cyfodi, a'r * tlodion yn cael pregethu yr Efengyl iddynt.

Eſa. 61.1.

6 A dedwydd yw 'r hwn ni rwyſtrir ynoſi.

7 Ac a hwy yn myned ymmaith, yr Ieſu a ddechrenodd ddywedyd wrth y bobloedd am Ioan, Pa beth yr aethoch allan i'r anialwch i edrych am dano? a'i corſen yn yſcwyd gan wynt?

8 Eithr pa beth yr aethoch allan i'w weled? ai dŷn wedi ei wiſco â dillad eſmwyth? wele, y rhai ſy yn gwiſco dillad eſmwyth, mewn tai brenhinoedd y maent.

9 Eithr pa beth yr aethoch allan i'w weled? a'i prophwyd? ïe meddaf i chwi, a mwy nâ phrophwyd.

Mal. 3.1. 10 Canys hwn ydyw efe am yr hwn yr ſcrifennwyd, * Wele, yr ydwyfi yn anfon ſy nghennad o flaen dy wyneb, yr hwn a baratoa dy ffordd o'th flaen.]

11 Yn wir meddaf i chwi, ym-mlith plant gwragedd ni chododd neb, mwy nag Ioan Fedyddiwr: er hyny yr hwn ſydd leiaf yn nheyrnas nefoedd, ſydd fwy nag ef.

Luc. 16.16. 12 * Ac o ddyddiau Ioan Fedyddiwr hyd yn awr, yr ydys yn treiſio teyrnas nefoedd, a threiſwŷr ſy yn ei chippio hi.

Mal. 4.5. 13 Canys yr holl brophwydi a'r gyfraith a brophwydaſant hyd Ioan.

14 Ac os ewyllyſiwch ei dderbyn, eſe yw * Elias yr hwn oedd ar ddyfod.

15 Y neb ſydd ganddo gluſtiau i wrando gwrandawed.

Luc. 7.30. 16 * Eithr i ba beth y cyffelybaſi y genhedlaeth hon? cyffelyb yw i blant yn eiſtedd yn y marchnadoedd, ac yn llefain wrth eu cyfeillion:

17 Ac yn dywedyd, Canaſom bibell i chwi, ac ni ddawnſiaſoch: canaſom alar-nâd i chwi, ac ni chwynfanaſoch.

18 Canys daeth Ioan heb na bwytta, nac yfed ac meddant, y mae cythrael ganddo.

19 Daeth mâb y dŷn yn bwytta ac yn yfed ac meddant, Wele ddŷn glwth, ac yfwr gwin, cyfaill publicanod a phechaduriaid. A doethineb a gyfiawnhawyd gan ei phlant ei hun.

Luc. 10. 13. 20 * Yna y dechreuodd efe edliw i'r dinaſoedd, yn y rhai y gwnaethid y rhan fwyaf o'i weithredoedd nerthol ef, am nad edifarhaſent.

21 Gwae di Chorazin, gwae di Bethſaida: canys pe gwnaethid yn Tyrus a Sidon y gweithredoedd

oedd nerthol a wnaethpwyd ynoch chwi, hwy a eiſtarhaſent er ys talm mewn ſach-lhain a lludw.
22 Eithr meddaf i chwi, eſmwythach fydd i Tyrus a Sidon yn nydd farn, nag i chwi.
23 A thydi Capernaum, yr hon a dderchaſwyd hyd y nef, a dynnir i lawr hyd yn vffern: canys pe gwnaethid yn Sodom y gweithredoedd nerthol a wnaethpwyd ynot ti, hi a ſuaſai yn aros hyd heddyw.
24 Eithr yr ydwyf yn dywedyd i chwi, y bydd eſmwythach i dir Sodom yn nydd farn, nag i ti.
25 [*Yr amſer hynny yr attebodd yr Ieſu, ac y ddywedodd, I ti yr ydwyf yn diolch, o Dâd, Arglwydd nef a daiar, am i ti guddio y pethau hyn rhag y doethion a'r rhai deallus, a'u datcuddio o hoot i rai bychain.
26 Ie o Dâd, canys felly y rhyngodd bodd i ti.
27 *Pob peth a roddwyd i mi gan ſy Nhâd: ac nid edwyn neb y Mab, ond y Tâd: *ac nid edwyn neb y Tad, ond y Mâb, a'i hwn yr ewyllyſio y Mâb datcuddio iddo.
28 Dewch attaſi bawb ac y ſydd yn flinderog, ac yn llwythog; ac mi a eſmwythaf arnoch.
29 Cymmerwch ſy iau arnoch, a dyſcwch gennif, canys addfwyn ydwyf, a goſtyngedig o galon: *a chwi a gewch orphywyſtra i'ch eneidiau.
30 *Canys ſy iau ſydd eſmwyth, a'm baich ſydd yſcafn.

PEN. XII.

1 *Criſt yn cerydduu dalltineb y Pharifeaid, o ran tarri y Sabboth, 3 trwy Scrythyrau, 5 trwy reſwm. 13 a thrwy ryfeddod: 22 yn iachau y dyn cythreuliĝ, mud, a dall. 31 Ni faddeuir byth gabledd yn erbyn yr Yſpryd glan. 36 Y rhoddir cyfrif am bivian ſegur. 38 Y mae yn ceryddu yr auſpdlonſaid a geiſient arwydd. 49 ac yn dangos pwy yw ei frawd, a'i chwaer, a'i fam.

YR amſer hynny *yr aeth yr Ieſu ar y dydd Sabbath trwy'r ŷd: ac yr oedd chwant bwyd ar ei ddiſcyblion, a hwy a ddechreuaſant dynnu tywys, a bwyta.
2 A phan welodd y Pharifeaid, hwy a ddywedaſant wrtho, Wele, y mae dy ddiſcyblion yn gwneuthur yr hyn nid yw ‖ rydd ei wneuthur ar y Sabbath.
3 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Oni ddarllenaſoch *pa beth a wnaeth Dafydd, pan oedd chwant bwyd arno ef, a'r rhai oedd gyd ag ef,
4 Pa ſodd yr aeth efe i mewn i dŷ Ddŵw, ac y bwyttaodd ‖ y bara gorod, yr hwn nid oedd ryddid iddo ei fwyta, nac i'r rhai oedd gyd ag ef, *ond yn unic i'r offeiriaid?
5 Neu oni ddarllenaſoch *yn y gyfraith, fôd yr offeiriaid ar y Sabbathau yn y Deml yn halogi y Sabbath, a'u bôd yn ddigerydd?
6 Eithr yr ydwyf yn dywedyd i chwi fôd ymma yn mwy na'r Deml.
7 Ond pe gwybaſech beth yw *hyn*, *Trugaredd a ewyllyſiaf, ac nid aberth, ni farnaſech chwi yn erbyn y rhai diniwed.
8 Canys Arglwydd ar y Sabbath hefyd yw Mâb y dŷn.
9 *Ac wedi iddo ymadel oddi yno, efe a aeth i'w ſynagog hwynt.
10 Ac wele, yr oedd dŷn a chanddo law wedi gwywo: a hwy a ofynaſant iddo, gan ddywedyd, Ai ‖ rhydd iachau ar y Sabbathau? fel y gallent achwyn arno.
11 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa ddŷn o honoch fydd a chanddo vn ddafad, ac o ſyrth honno yn gwell ar y dydd Sabbath, nid ymaith ynddi, a thynu allan?
12 Pa faint gwell gan hynny ydyw dŷn nâ dafad? felly ‖ rhydd yw gwneuthur yn dda ar y Sabbathau.
13 Yna y dywedodd ẽfe wrth y dŷn, Eſtyn dy law. Ac efe a'i heſtynnodd: a hi a wnaed yn iach fel y llall.
14 Ynâ'r aeth y Phariſæaid allan, ac a ‖ ymgynghoraſant yn ei erbyn ef, pa ſoddy difethent ef.
15 A'r Ieſu gan wybod, a giliodd oddi yno: a *lawer a thorſeydd lawer a'i canlynaſant ef, ac efe a'u hiachâodd hwynt oll;
16 Ac a orchymynnodd iddynt na ‖ wnaent ef yn gyhoedd.
17 Fel y cyflawnid yr hyn a ddywedaſid trwy Eſaias y prophwyd, gan ddywedyd,
18 *Wele fy ngwaſanaethwr, yr hwn a ddewiſais, fy anwylyd, yn yr hwn y mae fy enaid yn fodlon: goſodaf fy Yſpryd arno, ac efe a draetha farn i'r cenhedloedd.
19 Nid ymryſon efe, ac ni lefain, ac ni chlyw neb ei lais ef yn yr heolydd.
20 Corſenyſlig ni'n tyrr, a llîn yn mygu ni'n diffyddhyd oni ddygo efe allan farn i ſuddugoliaeth.
21 Ac yn ei enw ef y gobeithia y cenhedloedd.
22 *Yna y dugpwyd atto vn cythreuliĝ, dall a mud: ac efe a'i hiachaodd ef fel y llefarodd, ac y gwelodd y dall a mud.
23 A'r holl dorfeydd a ſynnaſant, ac a ddywedaſant, Ai hwn yw mâb Dafydd?
24 *Eithr pan glybu y Phariſæaid, hwy a ddywedaſant, Nid yw hwn yn bwrw allan gythreuliaid, onid trwy Beelzebub pennaeth y cythreuliaid.
25 A'r Ieſu yn gwybod eu meddyliau, a ddywedodd wrthynt, Pôb teyrnas wedi ymrannu yn erbyn ei hun, a anghyfanneddir: a phôb dinas neu dŷ wedi ymrannu yn ei erbyn ei hun, ni ſaif.
26 Ac os Satan a fwrw allan Satan, efe a ymrannod yn ei erbyn ei hun: pa wedd gan hynny y ſaif ei deyrnas ef?
27 Ac os trwy Beelzebub yr ydwyſi yn bwrw allan gythreuliaid, trwy bwy y mae eich plant chwi yn eu bwrw hwynt allan? am hynny y bydant hwy yn farn-wŷr arnoch chwi.
28 Eithr os ydwyfi yn bwrw allan gythreuliaid trwy Yſpryd Duw, yna y daeth teyrnas Ddŵw atoch.
29 Neu pa ſodd y dichon neb ſyned i mewn i dŷ vn cadarn, a ſpeilio ei ddodreſn ef, oddieithr iddo yn gyntaf rwymo y cadarn, ac yna yr yſpeilia efe ei dŷ ef?
30 Y neb nid yw gyd â mi, ſydd yn fy erbyn: a'r neb nid yw yn caſclu gyd â mi, ſydd yn gwaſcaru.
31 Am hynny y dywedaf wrthych chwi, *pôb pechod a chabledd a faddeuir i ddynion: ond cabledd yn erbyn yr Yſpryd, ni faddeuir i ddynion.
32 A phwy bynnag a ddywedo air yn erbyn Mâb y dŷn, fe a faddeuir iddo: ond pwy bynnag a ddywedo yn erbyn yr Yſpryd glân, ni'm maddeuir iddo, nac yn y bŷd hwn, nac yn y bŷd a ddaw.
33 Naill ai gwnewch y pren yn dda, a'i ffrwyth yn dda: ai gwnewch y pren yn ddrwg, a'i ffrwyth yn ddrwg: canys y pren a adwaenir wrth ei ffrwyth.
34 O eppil gwiberod, pa wedd y gellwch leſaru pethau da, a chwi yn ddrwg? *canys o helaethrwydd y galon y llefara y genau.
35 Y dŷn da, o dryſor da y galon, a ddwg allan bethau da: a'r dŷn drwg, o'r aryſtor drwg, a ddwg allan bethau drwg.
36 Eithr yr ydwyf yn dywedyd wrthych, mai

am bôb gair ſegur a ddywedo dynion, y rhoddant hwy gyfrif yn-nydd farn.

37 Canys wrth dy eiriau i'th gyfiawnheir, ac wrth dy eiriau i'th gondemnir.

* Pen. 16. 1. Luc 11. 29. 1. Cor. 1. 22.

38 * Yna 'r attebodd rhai o'r Scrifennyddion a'r Pharifeaid, gan ddywedyd, Athro, ni a chwennychem weled arwydd gennit.

39 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Cenhedlaeth ddrwg a godinebus ſydd yn ceiſio arwydd: ac arwydd ni 's rhoddir iddi, onid arwydd y Prophwyd Ionas.

* Ionas 1. 17.

40 * Canys ſel y bu Ionas dridiau a thair nôs ym-mol y mor-fil, felly y bydd Mâb y dŷn dridiau a thair nôs ynghalon y ddaiar.

41 Gwyr Ninife a gyfodant yn y farn gyd â'r genhedlaeth hon, ac a'i condemnant ni: am iddynt hwy * edifarhau wrth bregeth Ionas: ac wele fwy nâ Ionas ymma.

* Ionas 3. 5.

42 * Brenhines y dehau a gyfyd yn y farn gyd â'r genhedlaeth hon, ac a'i condemna hi: am iddi hi ddyfod o eithafoedd y ddaiar, i glywed doethineb Solomon: ac wele fwy nâ Solomon ymma.

* 1. Bren. 10. 1.

43 * A phan êl yr Yſpryd aflan allan o ddŷn, efe a rodia ar bŷd lleoedd ſychion gan geiſio gorphwyſdra, ac nid yw yn ei gael.

* Luc. 11. 24.

44 Yna medd efe, Mi a ddychwelaf i'm tŷ, o'r lle y daethym allan. Ac wedi y delo, y mae ynei gael yn wâg, wedi ei yſcubo, a'i drwſio.

45 Yna y mae efe yn myned, ac yn cymmeryd gyd ag ef ei hun ſaith yſpryd eraill, gwaeth nag ef ei hun: ac wedi iddynt fyned i mewn, hwy a gyfanneddant yno: * ac y mae diwedd y dŷn hwnnw yn waeth nâ'i ddechreuad. Felly y bydd hefyd i'r genhedlaeth ddrwg hon.

* Hebr. 6. 4. & 10. 26. 2. pet. 2. 20.

46 Tra ydoedd efe yn llefaru wrth y torfeydd, * wele, ei fam a'i frodyr oedd yn ſefyll allan, yn ceiſio ymddidanag ef.

* Mar. 3. 31. luc. 8. 20.

47 A dywedodd vn wrtho, Wele, y mae dy fam di a'th frodyr yn ſefyll allan, yn ceiſio ymddidan â thi.

48 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd wrth yr hwn a ddywedaſei wrtho, Pwy yw fy mam i? a phwy yw fy mrodyr i?

49 Ac efe a eſtynodd ei law tu ag at ei ddiſcyblion, ac a ddywedodd, Wele fy mam i, a'm brodyr i.

50 Canys pwy bynnag a wna ewyllys fy Nhâd, yr hwn ſydd yn y nefoedd, efe yw fy mrawd i, a'm chwaer, a'm mam.

P E N. XIII.

Dammeg yr hau-wr, a'r hâd: 18 ei ddeongliad, 24 Dammeg yr efrau. 31 Yr hâd muſtard, 33 y ſurdoes, 44 y tryſſor cuddiedig, 45 y perl, 47 a'r rhwyd. 53 Y modd y dirmygir Criſt gan ei wladwyr ei hun.

YDdyd hwnnw yr aeth yr Ieſu allan o'r tŷ, * ac yr eiſteddodd wrth *lan* y môr.

* Mar. 4. 1.

2 A thorfeydd lawer a ymgynnullaſant atto ef, fel yr aeth efe i'r llong, ac yr eiſteddodd: a'r holl dyrfa a ſafodd ar y lan.

3 Ac efe a leſarôdd wrthynt lawer o bethau drwy ddamhegion, gan ddywedyd, * Wele, yr hauwr a aeth allan i hau.

* Luc. 8. 5.

4 Ac fel yr oedd efe yn hau, peth a ſyrthiodd ar finy ſordd: a'r adar a ddaethant, ac a'i difaſant.

5 Peth arall a ſyrthiodd ar greig-leoedd, lle ni chawſant ſawr ddaiar: ac yn y man yr eginaſant, am nad oedd iddynt ddyfnder daiar.

6 Ac wedi codi'r haul y poeaſawſant, ac am nad oedd ganddynt wreiddyn, hwy a wywaſant.

7 A pheth arall a ſyrthiodd ym-mhlith y drain: a'r drain a godaſant, ac a'i tagaſant hwy.

8 Peth arall hefyd a ſyrthiodd mewn tîr da, ac a ddygaſant ffrwyth, peth ar ei ganfed, arall ar ei dringeinfed, arall ar ei ddegfed ar hugain.

9 Y neb ſydd ganddo gluſtiau i wrando, gwrandawed.

10 A daeth y diſcyblion, ac a ddywedaſant wrtho, Pa ham yr wyti yn llefaru wrthynt trwy ddamhegion?

11 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Am roddi i chwi wybod dirgelion teyrnas nefoedd, ac ni roddwyd iddynt hwy.

12 * Oblegid pwy bynnag ſydd ganddo, i hwnnw y rhoddir, ac efe a gaiff helaethrwydd: eithr pwy bynnag nid oes ganddo, oddi arno ef y dygir, ie yr hyn ſydd ganddo.

* Pen. 25. 29.

13 Am hynny yr ydwyf yn llefaru wrthynt hwy ar ddamhegion, canys a hwy yn gweled nid ydynt yn gweled, ac yn clywed nid ydynt yn clywed, nac yn deall.

14 Ac ynddynt hwy y cyflawnir prophwydoliaeth Eſaias, yr hon ſydd yn dywedyd, * Gan glywed y clywch, ac ni ddeellwch: ac yn gweled y gwelwch, ac ni chanſyddwch.

* Eſa. 6. 9. mat. 4. luc. 8. 10.

15 Canys braſſawyd calon y bobl hyn, a hwy a glywſant â'u cluſtiau yn drwm, ac a gauſant eu llygaid: rhag canſod â'u llygaid, a chlywed â'u cluſtiau, a deall â'r galon, a throi, ac i mi eu hiachau hwynt.

* Eſa. 6. 10. act. 28. 26. rhuf. 11. 8.

16 Eithr dedwydd yw eich llygaid chwi, am eu bôd yn gweled: a'ch cluſtiau, am eu bôd yn clywed.

17 O blegid yn wîr y dywedaf i chwi, * chwenychu o lawer o brophwydi, a rhai cyfiawn, weled y pethau a welwch chwi, ac ni's gwelſant: a chlywed yr hyn a glywch chwi, ac ni's clywſant.

* Luc. 10. 24.

18 Gwrandewch chwithau gan hynny ddammeg yr hau-wr.

19 Pan glywo nêb air y deyrnas, ac heb ei ddeall, y mae y drwg yn dyfod, ac yn cippio 'r hyn a hauwyd yn ei galon ef: dymma yr hwn a hauwyd ar fin y ffordd.

20 A'r hwn a hauwyd ar y creig-leoedd, yw 'r hwn ſydd yn gwrando y gair, ac yn ebrwydd drwy lawenydd yn ei ddderbyn.

21 Ond nid oes ganddo wreiddyn ynddo ei hun, eithr dros amſer y mae: a phan ddelo gorthrymder neu erlid oblegid y gair, yn y fan efe a rwyſtrir.

22 A'r hwn a hauwyd ym-mhlith y drain, yw 'r hwn ſydd yn gwrando y gair: ac y mae gofal y bŷd hwn, a thwyll cyfoeth, yn tagu y gair, ac y mae yn myned yn ddiffrwyth.

23 Ond yr hwn a hauwyd yn y tîr da, yw 'r hwn ſydd yn gwrando y gair, ac yn ei ddeall: ſef yr hwn ſydd yn ffrwytho, ac yn dwyn peth ei ganfed, arall ei dringeinfed, arall ei ddegfed ar hugain.

24 Dammeg arall a oſodes efe iddynt, gan ddywedyd, [Teyrnas nefoedd ſydd gyffelyb i ddŷn a hauodd hâd da yn ei faes.

25 A thra yr oedd y dynion yn cyſcu, daeth ei elyn ef, ac a hauodd efrau ym-mhlith y gweuith, ac a aeth ymmaith.

26 Ac wedi ir eginyn dyfu, a dwyn ffrwyth, yna 'r ymddangoſodd yr efrau hefyd.

27 A gweiſion gŵr y tŷ a ddaethant, ac a ddywedaſant wrtho, Arglwydd, oni hauaiſt ti hâd da yn dy faes? o ba le gan hynny y mae 'r efrau ynddo?

28 Yntef a ddywedodd wrthynt, Y gelyn ddŷn a wnaeth hyn. A'r gweiſion a ddywedaſant wrtho,

mwstard, &c.

wrtho, A fynni di gan hynny i ni fyned, a'u casclu hwynt?

39 Ac efe a ddywedodd, na fynnaf: rhag i chwi wrth gasclu 'r efrau, ddiwreiddio 'r gwenith gyd â hwynt.

30 Gadewch i'r ddau gŷd-tyfu hyd y cynhaiaf: ac yn amser y cynhaiaf y dywedaf wrth y medelwŷr, Casclwch yn gyntaf yr efrau, a rhwymwch hwynt yn yscubau, i'w llwyr-loscí, ond casclwch y gwenith i'm yscubor.]

31 Dammeg arall a osodes efe iddynt gan ddywedyd, *Cyffelyb yw teyrnas nefoedd i ronyn o hâd mwstard, yr hwn a gymmerodd dŷn, ac a'i hauodd yn ei faes.

32 Yr hwn yn wîr sydd leiaf o'r holl hadau: ond wedi iddo dyfu, mwyaf yn o'r llysiau ydyw, ac y mae efe yn myned yn bren: fel y mae adar y nef yn dyfod, ac yn nythu yn ei gangau ef.

33 *Dammeg arall a lefarodd efe wrthynt, Cyffelyb yw teyrnas nefoedd i sur-does, yr hwn a gymmerodd gwraig, ac a'i cuddiodd mewn tri pheccaid o flawd, hyd oni surodd y cwbl.

34 *Hyn oll a lefarodd yr Iesu trwy ddamhegion wrth y torfeydd: ac heb ddammeg ni lefarodd efe wrthynt:

35 Fel y cyflawnid yr hyn a ddywedpwyd trwy y prophwyd, gan ddywedyd, * Agoraf fy ngenau mewn damhegion: mynegaf bethau cuddiedig er pan seiliwyd y bŷd.

36 Yna yr anfonodd yr Iesu y torfeydd ymmaith, ac yr aeth i'r tŷ: a'i ddiscyblion a ddaethant atto, gan ddywedyd, Eglura i ni ddammeg efrau y maes.

37 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Yr hwn sydd yn hau yr hâd da, yw Mâb y dŷn.

38 A'r maes yw 'r bŷd: a'r hâd da, hwynt hwy yw plant y deyrnas: a'r efrau yw plant y drwg.

39 A'r gelyn yr hwn a'u hauodd hwynt, yw diabol: * a'r cynhayaf yw diwedd y bŷd: a'r medelwŷr yw 'r angelion.

40 Megis gan hynny y cynhullir yr efrau, ac a'u llwyr loscir yn tân, felly y bydd yn niwedd y bŷd hwn.

41 Mâb y dŷn a ddenfyn ei angelion, a hwy a gynhullant allan o'i deyrnas ef yr holl dramgwyddiadau, a'r rhai a wnant anwiredd.

42 Ac a'u bwriant hwy i'r ffwrn dân: yno y bydd wylofain a rhingcian dannedd.

43 *Yna y llewyrcha y rhai cyfiawn fel yr haul, yn nheyrnas eu Tâd. Yr hwn sydd ganddo glustiau i wrando, gwrandawed.

44 Drachefn, cyffelyb yw teyrnas nefoedd i drysor wedi ei guddio mewn maes, yr hwn wedi i ddŷn ei gaffael, a'i cuddiodd; ag o lawenydd am dano, sydd yn myned ymmaith, ac yn gwerthu yr hyn oll a feddai, ac yn prynu y maes hwnnw.

45 Drachefn, cyffelyb yw teyrnas nefoedd i farchnatta-wr, yn ceisio perlau têg:

46 Yr hwn wedi iddo gaffael yn perl gwerthfawr, a aeth, ac a werthodd gymmaint oll ac a feddai, ac a'i prynodd ef.

47 Drachefn, cyffelyb yw teyrnas nefoedd i rwyd a fwriwyd yn y môr, ac a gasclodd o bôb rhyw beth:

48 Yr hon, wedi ei llenwi, a ddygasant i'r lan, ac a eisteddasant, ac a gasclasant y rhai da mewn llestri, ac a fwriasant allan y rhai drwg.

49 Felly y bydd yn niwedd y bŷd: yr angelion a ant allan, ac a ddidolant y rhai drwg o blith y rhai cyfiawn:

50 Ac a'i bwriant hwy i'r ffwrn dân: yno y bydd wylofain a rhingcian dannedd.

51 Iesu a ddywedodd wrthynt, A ddarfu i chwi ddeall hyn oll? Hwythau a ddywedasant wrtho, Do Arglwydd.

52 A dywedodd yntau wrthynt, Am hynny pob Scrifennydd wedi ei ddyscu i deyrnas nefoedd, sydd debyg i ddŷn o berchen tŷ, yr hwn sydd yn dwyn allan o'i drysor *hên* an newydd a hên.

53 A bu, wedi i'r Iesu orphen y dammhegion hyn: efe a ymadawodd oddi yno.

54 * Ac efe a ddaeth i'w wlâd ei hun, ac a'u dyscodd hwynt yn eu Synagog: fel y synnodd arnynt, ac y dywedasant, O ba le y daeth y doethineb hyn, a'r gweithredoedd nerthol, i'r dŷn hwn?

55 *Ond hwn yw mab y saer? ond Mair y gelwir ei fam ef, ac Iaco, a Ioses, a Simon, a Iudas, ei frodyr ef?

56 Ac onid yw ei chwiorydd ef oll gyd â ni? o ba le gan hynny y mae gan hwn y pethau hyn oll?

57 A hwy a rwystrwyd ynddo ef. A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, * Nid yw prophwyd heb anrhydedd, ond yn ei wlâd ei hun, ac yn ei dŷ ei hun.

58 Ac ni wnaeth efe nemmor o weithredoedd nerthol yno, oblegid eu hanghred-iniaeth hwynt.

PEN. XIIII.

1 *Tyb Herod am Grist.* 3 *Carchar Ioan, a'i ddibenydd.* 13 *Yr Iesu yn ymado i le anial:* 15 *lle y mae ef yn perthi pum mil o bobl â phum torth, ac â dau bysgodyn:* 22 *yn rhodio ar y môr at ei ddiscyblion:* 34 *ac wedi tirio yn Gnesaret* 35 *a'i iachâu y cleifion a gyffyrddai ag ymyl ei wisc ef.*

YPryd hynny y clybu *Herod y Tetrarch sôn am yr Iesu. * Mar.6. 14. Luc. 9.7.

2 Ac efe a ddywedodd wrth ei weision, Hwn yw Ioan Fedyddiwr: efe a gyfodes o feirw, ac am hynny y mae nerthoedd yn gweithio yndo ef.

3 *Canys Herod a ddaliasei Ioan, ac a'i rhwymasei, ac a'i dodasei yngharchar, oblegid Herodias gwraig Philip ei frawd ef. * Luc. 3.19. * Leuit. 18.16.

4 Canys Ioan a ddywedodd wrtho, * Nid yw freithlawn i ti ei chael hi. * Deut. 25.5.

5 Ac efe yn ewyllysio ei roddi ef i farwolaeth, a ofnodd y dyrfa, *canys hwy a'i cymmerent ef megis prophwyd. ‖ Rhyddo. * Pena.

6 Eithr pan gadwyd dydd genedigaeth Herod, y dawnsiodd merch Herodias ger eu bron hwy, ac a ryngodd fodd Herod.

7 O ba herwydd efe a addawodd drwy lŵ, roddi iddi beth bynnag a ofynnei.

8 A hithau wedi ei rhag-ddyscu gan ei mam, a ddywedodd, dyro i mi ymma ben Ioan Fedyddiwr mewn dyscl.

9 A'r brenin a fu drist ganddo: eithr o herwydd y llw, a'r rhai a eisteddent gyd ag ef wrth y ford, efe a orchymmynodd i rei ef *idai.*

10 Ac efe a anfonodd, ac a dorrodd ben Ioan yn y carchar.

11 A ducpwyd ei ben ef mewn dyscl, ac a'i rhoddwyd i'r llangces: a hi a'i dug ef i'w mam.

12 A'i ddiscyblion ef a ddaethant, ac a gymerasant ei gorph ef, ag a'i claddasant: ac a aethant, ac a fynegasant i'r Iesu.

13 * A phan glybu 'r Iesu, efe a ymadawodd oddi yno mewn llong, i anghyfannedd-le o'r naill tu: ac wedi clywed o'r torfeydd, hwy a'i canlynasant ef ar draed allan o'r dinasoedd. * Mar.6. 32. Luc. 9.10.

14 A'r Iesu a aeth allan, ac a welodd ‖ dyrfa fawr: ac a dosturiodd wrthynt, ac efe a iachaodd ei cleifion hwynt.

*Io.6.65. 15 *Ac wedi ei mŷned hi yn hwyr, daeth ei
Mar.6.35 ddiſcyblion atto, gan ddywedyd, Y lle ſydd anghyfannedd, a'r awr a aeth weithian heibio: gollwng y dyrfa ymmaith, ſel yr elont i'r pentrefi, ac y prynont iddynt ſwyd.

16 A'r Ieſu a ddywedodd wrthynt, Nid rhaid iddynt ſyned ymmaith: rhoddwch chwi iddynt beth iw ſwytta.

17 A hwy a ddywedaſant wrtho, Nid oes genym ni ymma, onid pum torth, a dau byſcodyn.

18 Ac efe a ddywedodd, Dygwch hwynt ymma i mi.

19 Ac wedi gorchymmyn i'r torfeydd eiſtedd ar y gwellt-glas, a chymmeryd y pum torth a'r ddau byſcodyn, efe a edrychodd i fyny tu a'r nêf, ac a ſendithiodd, ac a dorrodd, ac a roddes y torthau i'r diſcyblion, a'r diſcyblion i'r torfeydd.

20 A hwynt oll a ſwytâſant, ac a gawſant eu digon: ac a godaſant o'r briw-ſwyd oedd yngweddill, ddeuddeg baſcedaid yn llawn.

21 A'r rhai a ſwytaſent oedd ynghylch pummtheg mil o wŷr, heb law gwragedd a phlant.

22 Ac yn y fan y gyrrodd yr Ieſu ei ddiſcyblion i fyned i'r llong, ac i fyned i'r lan arall o'i flaen ef, tra ſyddai efe yn gollwng y torfeydd ymmaith.

*Marc. 6.46. *Io.6.16. 23 * Ac wedi iddo ollwng y torfeydd ymmaith, efe a eſcynnodd i'r mynydd wrtho ei hun, i weddio. * Ac wedi ei hwyrhau hi, yr oedd efe yno yn vnig.

24 A'r llong oedd weithian ynghanol y môr, yn drallodus gan donnau, Canys gwynt gwrthwynebus ydoedd.

25 Ac yn y bedwaredd wylfa o'r nôs, yr aeth yr Ieſu attynt, gan rodio ar y môr.

26 A phan welodd y diſcyblion ef yn rhodio ar y môr, dychrynaſant, gan ddywedyd, Drychiolaeth ydyw: a hwy a waeddaſant rhag ofn.

27 Ac yn y man y llefarodd yr Ieſu wrthynt, gan ddywedyd, Cymmerwch gyſur: myfi ydyw, nac ofnwch.

28 A Phetr a'i attebodd, ac a ddywedodd, ô Arglwydd, os tydi yw, arch i mi ddyfod attat ar y dyfroedd.

29 Ac efe a ddywedodd, Tyred. Ac wedi i Petr ddeſcyn o'r llong, efe a rodiodd ar y dyfroedd, i ddyfod at yr Ieſu.

30 Ond pan welodd efe y gwynt yn gryf, efe a ofnodd: a phan ddechreuodd ſuddo, efe a lefodd, gan ddywedyd, Arglwydd, cadw fi.

31 Ac yn y man yr eſtynnodd yr Ieſu ei law, ac a ymaflodd ynddo ef, ac a ddywedodd wrtho, Tydi o ychydig ffydd, pa ham y petruſaiſti?

32 A phan aethant hwy i mewn i'r llong, peidiodd y gwynt.

33 A daeth y rhai oedd yn y llong, ac a'i haddolaſant ef, gan ddywedyd, Yn wir Mâb Duw ydwyti.

*Marc. 6.53. 34 *Ac wedi iddynt ſyned trofodd, hwy a ddaethant i dîr Genneſaret.

35 A phan adnabu gwŷr y fan honno ef, hwy a anfonaſant i'r holl wlad honno o amgylch, ac a ddygaſant atoly rhai oll oedd mewn anhwyl.

36 Ac a attolygaſant iddo gael cyffwrdd yn vnig ag ymyl ei wiſc ef: a chyniter ac a gyffyrddodd, a iachawyd.

PEN. XV.

1 *Chriſt yn argyoeddi yr Scrifennyddion a'r Phariſeaid, am dorri gorchymynion Duw trwy eu traddodiadau eu hunain:* 11 *yn dyſcu nad yw y pêth ſydd yn myned i mewn i'r genau, yn halogi dyn:* 21 *yn iachau merch y wraig o Canaan,* 30 *a thorfeidd eraill lawer:* 32 *ac a ſaith dorth, ac ychydic byſcod lychain, yn porthi ſaith mîl o wyr, heb law gwragedd a phlant.*

YNa 'r Scrifennyddion a'r Phariſeaid, y rhai oedd o Ieruſalem, * a ddaethant at yr Ieſu, * Mar. gan ddywedyd,

2 Paham y mae dy ddiſcyblion di yn troſeddu traddodiad yr henafiaid? canys nid ydynt yn golchi eu dwylo pan ſwyttâont fara.

3 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt; A pha ham yr ydych chwi yn troſeddu gorchymyn Duw, trwy eich traddodiad chwi?

4 Canys Duw a orchymynnodd, gan ddywedyd, * Anrhydedda dy dâd, a'th fam: * a'r hwn a fell- *Exod. dithio dâd neu fam, lladder ef yn farw: 20.12. deu.5. 16. *Exod. 21.17. levi.20. 9. dihar. 20.

5 Eithr yr ydych chwi yn dywedyd, Pwy bynnag a ddywedo wrth ei Dâd neu ei fam, * Rhodd yw pa beth bynnag y ceit lês oddi wrthifi, ac ni anrhydeddo ei dâd neu ei fam, *di-ſâs fydd.*

6 Ac *fel hyn* y gwnaethoch orchymmyn Duw yn ddi-rym, trwy eich traddodiad eich hun.

7 Oh ragrith-wŷr, da y prophwydodd Eſaias am danoch chwi, gan ddywedyd, * Mat. 11.28. * Eſai. 29.14.

8 * Neſau y mae y bobl hyn attaf â'i genau, a'm anrhydeddu a'u gweſuſau: a'u calon ſydd bell oddi wrthif.

9 Eithr yn ofer i'm anrhydeddant i, gan ddyſcu gorchymynion dynion yn ddyſceidiaeth.

10 * Ac wedi iddo alw y dyrfa atto, efe a ddy- * Marc. wedodd wrthynt, Clywch a deallwch. 7.14.

11 Nid yr hyn ſydd yn myned i mewn i'r genau, ſydd yn halogi dyn, ond yr hyn ſydd yn dyfod allan o'r genau, hynny ſydd yn halogi dyn.

12 Yna y daeth ei ddiſcyblion atto, ac a ddywedaſant wrtho, a wyddoſti ymrwyſtro o'r Phariſeaid wrth glywed yr ymadrodd hyn?

13 Ac yntef a attebodd, ac a ddywedodd, * Pôb * Io.15.2. planhigyn yr hwn ni's plannodd ſy Nhâd neſol, a ddiwreiddir.

14 Gadewch iddynt: * tywyſogion deillion yr * Iac.3. deillion ydynt. Ac os y dall a dywys y dall, y ddau 30. a ſyrthiant yn y ffôs.

15 * A Phetr a attebodd, ac a ddywedodd wrtho, * Marc. Eglura i ni y ddammeg hon. 7.17.

16 A dywedodd yr Ieſu, A ydych chwithau etto heb ddeall?

17 Onid ydych chwi yn deall etto fôd yr hyn oll ſydd yn myned i mewn i'r genau yn cilio i'r bola, ac y bwrir *ef* allan i'r gan-dŷ?

18 Eithr y pethau a ddeuant allan o'r genau, ſy yn dyfod allan o'r galon, ar *pethau* hynny a halogant dŷn.

19 * Canys o'r galon y mae meddyliau drwg yn * Gen.6.5 dyfod allan, lladdiadau, tor-priodaſau, godineb- & 8.21. au, lladradau, cam-deſtiolaethau, cablau.

20 Dymma y pethau ſy yn halogi dŷn: eithr bwyrta â dwylo heb olchi, ni haloga dŷn.

21 [A'r Ieſu a aeth oddi yno, ac a giliodd i dueddau Tyrus a Sidon.

22 * A wele, gwraig o Ganaan a ddaeth o'r * Marc. parthau hynny, ac a lefodd, gan ddywedyd 7.24. wrtho, Tiugarhâ wrthif, o Arglwydd, Fâb Dafydd, y mae fy merch yn ddrwg ei hwyl gan gythrael.

23 Eithr nid attebodd efe iddi *vn* gair. A daeth ei ddiſcyblion atto, ac a attolygaſant iddo, gan ddywedyd, Gollwng hi ymmaith, canys y mae hi yn llefain ar ein hôl.

24 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd, * Ni'm * Pſa. danfonwyd i ond at deſaid colledig tŷ Iſrael. 119.6

Ond

29 Ond hi a ddaeth, ac a'i haddolodd ef, gan ddywedyd, Arglwydd cymmorth ſi.

26 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd, Nid da gymmeryd bara y plant, a'i ſwrw i'r cŵn.

27 Hitheu a ddywedodd, Gwîr y♦ Arglwydd: canys y mae'r cŵn yn bwytta o'r briwſion ſy'n ſyrthio oddi ar ſwrdd eu harglwyddi.

28 Yna yr attebodd yr Ieſu, ac a ddywedodd wrthi, Ha wraig, mawr yw dy ſŷdd: bydded i ti fel yr wyt yn ewyllyſio. A'i merch a iachawyd o'r awr honno allan.]

29 *A'r Ieſu a aeth oddi yno, ac a ddaeth ger llaw môr Galilæa; aca eſcynnodd i'r mynydd, ac a eiſteddodd yno.

30 *A daeth atto dorſeydd lawer, a chanddynt gyd â hwynt gloffion, deillion, mudion, anaſuſion, ac eraill lawer: a hwy a'u bwriaſant i lawr wrth draed yr Ieſu, ac efe a'u hiachaodd hwynt.

31 Fel y rhyfeddodd y torſeydd, wrth weled y mudion yn dywedyd, y rhai anaſus yn iach, y cloſion yn rhodio, a'r deillion yn gweled: a hwy a ogoneddaſant Dduw Iſrael.

32 *A galwodd yr Ieſu ei ddiſcyblion atto, ac a ddywedodd, yr ydwyf yn toſturio wrth y dyrfa, canys ymaent yn aros gyd â mi dri diau weithian, ac nid oes ganddynt ddim i'w fwytta: ac nid ydwyf yn ewyllyſio eu gollwng hwynt ymmaith ac eu cythlwng, rhag eu llewygu ar y ffordd.

33 A'i diſcyblion a ddywedent wrtho, O ba le y cem ni gymmaint o fara yn y diffaethwch, fel y digonid tyrfa gymmaint?

34 A'r Ieſu a ddywedei wrthynt, Pa ſawl torth ſŷdd gennych? A hwy a ddywedaſant, Saith, ac ychydig byſcod bychain.

35 Ac efe a orchymynnodd i'r torſeydd eiſtedd ar y ddaiar.

36 A chan gymmeryd y ſaith dorth a'r pyſcod, a diolch, efe a'u torrodd, ac a'u rhoes i'w diſcyblion, a'r diſcyblion i'r dyrfa.

37 A hwy oll a fwyttaſant, ac a gawſant eu digoni: ac a godoſant o'r briw-fwyd oedd yngweddill saith faſcedaid yn llawn.

38 A'r rhai a fwyttaſent, oedd bedair mîl o wŷr, heb law gwragedd a phlant.

39 Ac wedi iddo ollwng y torfeydd ymmaith, efe a aeth i long, ac a ddaeth i barthau Magdala.

PEN. XVI.

1 *Y Phariſeaid yn gofyn arwydd. 6 Ieſu yn rhybuddio ei ddiſcyblion am leſain y Phariſeaid a'r Saduceaid. 13 Tyb y bobl am Grift, 16 a chyffes Petr am dano. 21 Ieſu yn rhag-fynegi ei farwolaeth, 23 yn egyddu Petr am ei gynghori i'r gwrthwyneb: 24 Ac yn rhybuddio y ſawl a fynnent ei galyn ef, i ddwyn y groes.

AC* wedi i'r Phariſeaid a'r Saduceaid ddyfod atto, a'i demtio, hwy a attolygaſant iddo ddangos iddynt arwydd o'r nêf.

2 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Pan fyddo yr hwyr y dywedwch, Tywydd têg, canys y mae'r wybr yn gôch.

3 A'r boreu, Heddyw dryg-hîn: canys y mae'r wybr yn gôch. ac yn bruddaidd. O rhagrith-wyr, chwi a fedrwch, ddeall wyneb yr wybren, ac oni fedrwch arwyddion yr amſeran?

4 Y mae cenhedlaeth ddrwg a godinebus yn ceiſio arwydd, ac arwydd ni's rhoddir iddi onid arwydd y prophwyd Ionas. Ac efe a'u gadawodd hwynt, ac a aeth ymmaith.

5 Ac wedi dyfod ei ddiſcyblion ef i'r lan arall, hwy a ollyngaſent tros gof gymmeryd bara gyd...

6 A'r Ieſu a ddywedodd wrthynt, Edrychwch ac ymogelwch rhag ſur-does y Phariſeaid, a'r Saduceaid.

7 A hwy a ymreſymmaſant yn eu plith eu hunain gan ddywedyd, *Hyn ŷdŷ am na chymmeraſom fara ennym.*

8 A'r Ieſu yn gwybod, a ddywedodd wrthynt, Chwy chwi o ychydig ffydd, pa ham yr ydych yn ymreſymmu yn eich plith eich hunain, am na chymmeraſoch fara *gyd â chwi?*

9 *Onid ydych chwi yn deall etto, nac yn coſio pum torth y pum-mîl a pha ſawl baſcedaid a gymmeraſoch *i ſynn?*

10 *Na ſaith dorth y pedeir-mîl, a pha ſawl cawelleid a gymmeraſoch *i ſynn?*

11 Pa fodd nad ydych yn deall nad am fara y dywedais wrthych, ar ymogelyd rhag ſur-does y Phariſeaid, a'r Saduceaid?

12 Yna y deallaſant na ddywedaſei efe am ymogelyd rhag ſur does bara, ond rhag athrawiaeth y Phariſeaid, a'r Saduceaid.

13 [Ac wedi dyfod yr Ieſu i dueddau Cæſarea Philippi, efe a ofynnodd iw ddiſcyblion, gan ddywedyd, *Pwy y mae dynion yn dywedyd ſy môd i, Mâb y dŷn?

14 A hwy a ddywedaſant, Rhai mai Ioan Fedyddiwr, a rhai mai Elias, ac eraill mai Ieremias, neu un o'r prophwydi.

15 Efe a ddywedodd wrthynt, Ond pwy meddwch chwi ydwyf ſi?

16 A Simon Petr a attebodd, ac a ddywedodd, *Ti yw Chriſt, Mâb y Duw byw.

17 A'r Ieſu gan atteb a ddywedodd wrtho, Gwyn dyfŷd ti Simon mâb Iona: canys nid cig a gwaed a ddatcuddiodd *hyn* i ti, ond ſy Nhâd, yr hwn ſydd yn y nefoedd.

18 Ac yr ydwyf finnau yn dywedyd i ti, * mai ti yw Petr, ac ar y graig hon yr adeiladaf fy Eglwys: a phyrth vffern nis gorchfygant hi.

19 *A rhoddaf i ti agoriadau teyrnas nefoedd: a pha beth bynnag a rwy'm ech ar y ddaiar, a fydd rhwymedig yn y nefoedd: a pha beth bynnac a ryddhaech ar y ddaiar, a fydd wedi ei ryddhau yn y nefoedd.]

20 Yna y gorchymynnodd efe i'w ddiſcyblion na ddywedent i neb mai efe oedd Ieſu Grift.

21 O hynny allan y dechreuodd yr Ieſu ddangos i'w ddiſcyblion ſôd yn rhaid iddo fyned i Ieruſalem, a dioddef llawer gan yr Henuriaid, a'r Archoffeiriaid, a'r Scrifenyddion, a'i ladd, a chyfodi y trydydd dydd.

22 A Phetr, wedi ei gymmeryd ef atto, a ddechreuodd ei geryddu ef, gan ddywedyd, Arglwydd trugarhâ wrthit dy hun; ni's bydd hyn i ti.

23 Ac efe a drôdd, ac a ddywedodd wrth Petr, Dôs yn fy ôl i, Satan, rhwyſtr ydwyt ti i mi: am nad ydwyt yn ſynnied y pethau ſy o Ddnw, ond y pethau ſy o ddynion.

24 *Yna y dywedodd yr Ieſu wrth ei ddiſcyblion, Os myn neb ddyfod ar fy ol i ymwaded ag ei hun, a chyfoded ei groes, a chanlyned fi.

25 Canys pwy bynnag a ewyllyſio gadw ei fywyd, a'i cyll: a phwy bynnag a gollo ei fywyd o'm plegit i, a'i caiff.

26 Canys pa leſiad i ddŷn os ynnill efe yr holl fŷd, a cholli ei enaid ei hun? neu pa beth a rydd dŷn yn gyfnewid am ei enaid?

27 Canys Mâb y dŷn a ddaw ynghogoniant ei Dâd gyd â'i Angelion, *ac yna y rhydd efe i bawb yn ôl eiweithred.

28 Yn wîr y dywedaf wrthych, y *mae rhai o'r

o'r ſawl ſydd yn ſefyll ymma, a'r ni phroſant angeu, hyd oni welont Fâb y dŷn yn dyfod yn ei frenhiniaeth.

PEN. XVII.

1 *Gwedd-newidia Christ.* 14 *Y mae efynieithu y lloerig,* 22 *yn rhag-fynegi ei ddioddefaint,* 24 *ac yn talu teyrnged.*

Mar.9.2. luc.9.28. AC *yn ôl chwe diwrnod, y cymmerodd yr Iesu Petr, ac Iaco, ac Ioan ei frawd, ac a'u dug hwy i fynydd vchel, o'r naill-tu.

2 A gwedd-newidiwyd ef ger eu bron hwy: a'i wyneb a ddisgleiriodd fel yr haul, a'i ddillad oedd eyn wynned a'r goleuni.

3 Ac wele, Moſes ac Elias a ymddangoſodd iddynt, yn ymddiddan ag ef.

4 A Phetr a attebodd, ac a ddywedodd wrth yr Iesu, O Arglwydd, da yw i ni fod ymma: ôs ewyllysi, gwnawn ymma dair pabell: vn i ti, ac vn i Moſes, ac vn i Elias.

2.Pet. 1.17. 5 *Ac ese etto yn llefaru, wele, cwmwl golen a'u cyſcododd hwynt: ac wele lef o'r cwmwl, yn dywedyd, Hwn yw fy anwyl fâb yn yr hwn i'm bodlonwyd: gwrandewch arno ef.

6 A phan glybu y diſcyblion *hyny*, hwy a ſyrthiaſant ar eu hwyneb, ac a ofnaſant yn ddirfawr.

7 A daeth yr Iesu, ac a gyffyrddodd â hwynt, ac a ddywedodd, Cyſodwch, ac nac ofnwch.

8 Ac wedi iddynt ddercheſu eu llygaid, ni welſant neb ond yr Iesu yn vnic.

9 Ac ſel yr oeddynt yn deſcyn o'r mynydd, gorchymynnodd yr Iesu iddynt, gan ddywedyd, Na ddywedwch y weledigaeth i neb, hyd oni adgyfodo Mâb y dŷn o feirw.

10 A'i ddiſcyblion a ofynnaſant iddo, gan ddywedyd, *Pa ham gan hynny y mae 'r Scrifenyddion yn dywedyd, ſod yn rhaid dyfod o Elias yn gyntaf?

Pen.11. 14. mar. 9.11.

11 A'r Iesu a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Elias yn wîr a ddaw yn gyntaf, ac a edfryd bôb peth.

12 Eithr yr wdwyſi yr dywedyd i chwi, ddyfod o Elias eiſus, ac nad adnabuant hwy ef, ond gwnenthur o honynt iddo beth bynnag a fynnaſant: felly y bydd heſyd i Fâb y dŷn ddioddef ganddynt hwy.

13 Yna y deallodd y diſcyblion mai am Ioan Fedyddiwr y dywedaſei efe wrthynt.

14 *Ac wedi eu dyfod hwy at y dyrfa, daeth atto ryw dŵŷn, ac a oſtyngodd iddo ar ei liniau,

Mar.9. 17. luc. 9.38.

15 Ac a ddywedodd, Arglwydd trugarhâ wrth fy mâb, oblegid y mae efe yn lloerig, ac yn flin arno: canys y mae efe yn ſyrthio yn y tân yn fynych, ac yn y dwſr yn fynych.

16 Ac mi a'i dugym ef at dy ddiſcyblion di, ac ni allent hwy ei iachau ef.

17 A'r Iesu a attebodd, ac a ddywedodd, O genhedlaeth anffyddlon a tharoſaus, pa hyd y byddaf gyd â chwi? pa hyd y dioddefaf chwi? dygwch ef ymma attaf.

18 A'r Iesu a geryddodd y cythrael, ac efe a aeth allan o honaw: a'r bachgen a iachawyd o'r awr honno.

19 Yna y daeth y diſcyblion at yr Iesu o'r naill-tu, ac a ddywedaſant, Pa ham na allem ni ei ſwrw ef allan?

20 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Oblegid eich anghredinſaeth: canys yn wîr y dywedaf i chwi, *pe bai gennych ffydd megis gronyn o hâd mwſtard, chwi a ddywedech wrth y mynydd hwn, Symud oddi ymma draw, ac efe a ſymuda: ac ni bydd dim amhoſibl i chwi.

Luc. 17.6.

21 Eithr nid â y rhywogaeth hyn allan onid trwy weddi ac ympryd.

22 *Ac fel yr oeddynt hwy yn aros yn Galilea, dywedodd yr Iesu wrthynt, Mâb y dŷn a draddodir i ddwylo dynion:

Mar.9. 31. luc. 9.44.

23 A hwy a'i lladant, a'r trydydd dydd y cyfyd efe. A hwy a aethant yn driſt iawn.

24 Ac wedi dyfod o honynt i Capernaum, y rhai oedd yn derbyn arian y deyrnged, a ddaethant at Petr, ac a dywedaſant, Onid yw eich athro chwi yn talu teyrnged?

25 Yntef a ddywedodd, Ydyw. Ac wedi ei ddyfod ef i'r tŷ, yr Iesu a achubodd ei flaen ef, gan ddywedyd, Beth yr wyt ti yn ei dybied, Simon? gan bwy y cymmer brenhinoedd y ddaiar deyrn-ged, neu dreth? gan eu plant eu hun, ynteu gan eſtroniaid?

26 Petr a ddywedodd wrtho, Gan eſtroniaid. Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Gan hynny y mae y plant yn rhyddion.

27 Er hynny, rhag i ni eu rhwyſtro hwy, dôs i'r môr, a bwrw fach, a chymmer y pyſcodyn a ddêl i ſynu yn gyntaf: ac wedi i ti agoryd ei ſafn, ti a gei ddarn o arian: cymmer hwnnw, a dyro iddynt droſoſi a thitheu.

PEN. XVIII.

1 *Christ yn rhybuddio ei diſcyblion, i ſôd yn oſtyngedic, ac yn ddiniwed;* 7 *i ochelyd rhwyſtrau, ac na ddirmygent yr rhai bychain:* 15 *yn dyſcu pa fodd y mae i ni ymddwyn tuac at ein brodyr, pan mulont i'n herbyn:* 21 *a pha ſawl gwaith y maddeuwn iddynt:* 23 *yr hyn beth y mae yn ei oſod allan drwy ddammeg y brenin a gymmerai gyfrif gan ei weiſion,* 32 *ac a goſpodd yr hwn ni wnaethai drugaredd â'i gydymmaith.*

YN *yr awr honno y daeth y diſcyblion at yr Iesu, gan ddywedyd, Pwy ſydd tybyg yn nheyrnas nefoedd?

Mar.9. 33.luc. 9.46.

2 A'r Iesu a alwodd atto fachgennyn, ac a'i goſodes yn eu canol hwynt,

3 Ac a ddywedodd, Yn wîr y dywedaf i chwi, *oddieithr eich troi chwi, a'ch gwneuthur fel plant bychain, nid ewch chwi ddim i mewn i deyrnas nefoedd.

Pen.19. 14.1.cor. 14.20.

4 Pwy bynnag gan hynny a'i goſtyngo ei hun fel y bachgennyn hwn, hwnnw yw 'r mwyaf yn nheyrnas nefoedd.

5 A phwy bynnag a dderbynio gyfryw fachgennyn yn fy enw i, a'm derbyn i.

6 *A phwy bynnag a rwyſtro vn o'r rhai bychain hyn a gredaſei ynoſi, da fyddai iddo pe crogid maen melin am ei wdd, a'i foddi yn eigion y môr.

Mar.9. 42.luc. 17.2.

7 Gwae 'r byd oblegid rhwyſtrau: canys angenrhaid yw dyfod rhwyſtrau: er hynny gwae y dŷn hwnnw drwy 'r hwn y daw y rhwyſtr.

8 *Am hynny, os dy law, neu dy droed a'th rwyſtra, torr hwynt ymmaith, a thaſl oddi wrthit: gwell yw i ti fyned i mewn i'r bywyd yn gloſtonn yn anafus, nag â chennit ddwy law neu ddau droed, dy daflu i'r tân tragwyddol.

Pen.5.30. mar.9.45

9 Ac os dy lygad a'th wyſtra, tynn ef allan, a thaſl oddi wrthit: gwell yw i ti yn vn-llygeidiog fyned i mewn i'r bywyd, nag â dau lygad gennit, dy daflu i dân vffern.

10 Edrychwch na ddirmygoch yr vn o'r rhai bychain hyn: canys yr ydwyf yn dywedyd i chwi, fod eu hangelion hwy yn y nefoedd, bôb amſer yn gweled wyneb fy Nhâd, yr hwn ſydd yn y nefoedd.

21 *Canys daeth Mâb y dŷn i gadw yr hyn a gollasid.

22 *Beth a dybygwch chwi? o bydd gan ddŷn gant o ddefaid, a myned o vn o honynt ar ddisperod, oni dâ efe yr am yn vn cant, a myned i'r mynyddoedd, a cheiso yr hon a aeth ar ddisperod?

23 Ac os bydd *ddo* ei chael hi, yn wir meddaf i chwi, y mae yn llawenhau am honno, mwy nag am yr amyn vn cant, y rhai nid aethant ar ddisperod.

24 Felly nid yw ewyllys eich Tâd, yr hwn sydd yn y nefoedd, gyfrgolli *r vn o'r rhai bychain hyn.

25 * Ac os pecha dy frawd i'th erbyn, dôs, ac argyoedda ef rhyngot ti ac ef ei hun: os efe a wrendy arnat, ti a enillaist dy frawd:

26 Ac os efe ni wrendy, cymmer gyd â thi etto vn neu ddau, * fel yngenau dau neu dri o dystion, y byddo pôb gair yn sefadwy.

27 Ac os efe ni wrendy arnynt hwy, dywed *r Eglwyst ac os efe ni wrendy ar yr Eglwys hefyd, chwaith, * bydded ef i ti megis yr ethnic a'r Publican.

28 Yn wîr meddaf i chwi, * pa bethau bynnag a rwymoch ar y ddaiar, fyddant wedi eu rhwymo yn y nef: a pha bethau bynnag a ryddhaoch ar y ddaiar, a fyddant wedi eu rhyddhau yn y nef.

29 Trachefn meddaf i chwi, os cydsynia dau o honoch ar y ddaiar, am ddim oll, beth bynnag a'r a ofynnant, efe a wnelir iddynt gan fy Nhâd, yr hwn sydd yn y nefoedd.

20 Canys lle mae dau neu dri wedi ymgynnull yn fy enw i, yno yr ydwyf yn eu canol hwynt.

21 [*Yna y daeth Petr atto ef, a dywedodd, Arglwydd, pa fawl gwaith y pecha fy mrawd i'm herbyn, a cy maddeuaf iddo? *a'i hyd seithwaith?

22 Iesu a ddywedodd wrtho, Nid ydwyf yn dywedyd wrthit, hyd seith-waith, onid hyd ddengwaith a thrugain seith-waith.

23 Am hynny y cyffelybir teyrnas nefoedd i ryw freuin, a fynnei gael cyfrif gan ei weision.

24 A phan ddechreuodd gyfrif, fe a ddugpwyd atto vn a oedd yn ei ddyled ef o ddeng-mîl o dalentau.

25 A chan nad oedd ganddo *ddim* i dalu, gorchymynodd ei arglwydd ei werthu ef, a'i wraig, a'i blant, a chwbl a'r a feddei, a thalu *r *dyled*.

26 A'r gwas a syrthiodd i lawr, ac a'i haddelodd ef, gan ddywedyd, Arglwydd, bydd ymarheus wrthif, a mi a dalaf i ti y cwbl oll.

27 Ac Arglwydd y gwâs hwnnw a dosturiodd *wrtho*, ac a'i gollyngodd, ac a faddeuodd iddo y ddyled.

28 Ac wedi myned o'r gwas hwnnw allan, efe a gafodd vn o'i gyd-weision, yr hyn oedd yn ei ddyled efo gan ceiniog: ac efe a ymaflodd yndde, ac a'i llindagodd, gan ddywedyd, Tâl i mi yr hyn sydd ddyledus arnat.

29 Yna y syrthiodd ei gyd-wâs wrth ei draed ef, ac a ymbiliodd ag ef, gan ddywedyd, Bydd ymarheus wrthif, a mi a dalaf i ti y cwbl oll.

30 Ac ni's gwnai efe: ond myned, a'i fwrw ei, yngharchar, hyd oni thalei yr hyn oedd ddyledus.

31 A phan welas ei gyd-weision y pethau a wnelsid, bu ddrwg dros ben ganddynt: a hwy a ddaethant, ac a fynegasant i'w harglwydd yr holl bethau a fuasei.

32 Yna ei arglwydd, wedi ei alw ef atto, a ddywedodd wrtho, Ha was drwg, maddeuais i ti yr holl ddyled honno, am i ti ymbil â mi:

33 Ac oni ddylesit titheu drugarhau wrth dy gyd-wâs, megis y trugarheais inneu wrthit ti?

34 A'i arglwydd a ddigiodd, ac a'i rhoddes ef i'r poen-wŷr, hyd oni thalei yr hyn oll oedd ddyledus iddo.

35 Ac felly y gwna fy Nhâd nefol i chwithau, oni faddeuwch och calonnau bôb vn i'w frawd eu camweddau.]

PEN. XIX.

2 Crist yn iachau y cleifion: 3 yn atteb y Pharisaeid am Ysgariaeth: 10 yn dangos pa bryd y mae Priodau yn angenrheidiol: 13 yn derbyn plant bychain: 16 yn dyscu i'r gwr ieuangc y modd i gael bywyd tragwyddol, 20 ac i fôd yn berffaith: 23 yn dywedyd i'w ddisceblion, mor anhawdd yw i'r goludoc fyned i mewn i deyrnas Ddaw, 27 ac yn addo gwobr i'r sawl a ymadawant â dim er mwyn ei ganlyn ef.

A Bu, * pan orphennodd yr Iesu yr ymadroddion hyn, efe a ymadawodd o Galilea, ag a ddaeth i derfynau Judea, tu hwnt i'r Iorddonen. * Mar. 10.1.

2 A thorfeydd lawer a'i canlynasant ef: ac efe a'n hiachaodd hwynt yno.

3 A daeth y Pharisæaid atto gan ei demtio, a dywedyd wrtho, Ai *cyfraithlawn i ŵr yscar â'i wraig am bôb achos? ‖ Rhydd.

4 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Oni ddarllennasoch * i'r hwn a'n gwnaeth o'r dechreu eu gwneuthur hwy yn wrryw a benyw? * Gen. 1.27.

5 Ac efe a ddywedodd, * Oblegid hyn y gâd dŷn dâd a mam, ac y glŷn wrth ei wraig: * a'r ddau fyddant yn vn cnawd. * Gen. 2. 24. Ephes. 5.31.

6 O herwydd pa ham, nid ydynt mwy yn ddau, onid yn vn cnawd. Y peth gan hynny a gyssylltodd Duw, nac ysgared dŷn. * 1 Cor. 6.16.

7 Hwythau a ddywedasant wrtho, * Pa ham gan hynny y gorchymynnodd Moses roddi llythyr yscar, a'i gallwng hi ymmaith? * Deut. 24.1.

8 Yntef a ddywedodd wrthynt, Moses *o herwydd caledrwydd eich calonnau a oddefodd i chwi yscar â'ch gwragedd: eithr o'r dechreu nid felly yr oedd. ‖ At gwrryd. *Gen. 2.24.

9 * Ac meddaf i chwi, pwy bynnag a yscaro â'i wraig, ond am odineb, ac a briodo vn arall, y mae efe yn torri priodas: a chy mae yr hwn a briodo yr hon a yscarwyd, yn torri priodas. * Pen. 5.32. Marc 10.11. Luc. 16.18.

10 Dywedodd ei ddisceblion wrtho, Os felly y mae *r achos rhwng gŵr a gwraig; nid da gwreica. 1 Cor. 7. 11.

11 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Nid yw pawb yn derbyn y gair hwn, ond y rhai y rhoddwyd iddynt.

12 Canys y mae Eunuchiaid a aned felly o groth eu mam: a cy mae Eunuchiaid a wnaed gan ddynion yn Eunuchiaid: ac y mae Eunuchiaid a'n gwnaethant eu hun yn Eunuchiaid er mwyn teyrnas nefoedd. Y neb a ddichon ei ddderbyn, derbynied. 13 Luc. 18.

13 Yna * y dygpwyd atto blant bychain, fel y rhoddei ei ddwylo arnynt, ac y gweddiei: a'r disceblion a'n ceryddodd hwynt. * Marc. 10. 13. Luc. 18. 15.

14 A'r Iesu a ddywedodd, Gadewch i blant bychain, ac na waherddwch iddynt ddyfod attaf: canys eiddo y cyfryw rai yw teyrnas nefoedd.

15 Ac wedi iddo roddi ei ddwylo arnynt, efe a aeth *ymmaith* oddi yno.

16 * Ac wele, yn a ddaeth, ac a ddywedodd wrtho, Athro-da, pa beth da a wnaf, fel y caffwyf fywyd tragwyddol? * Marc. 10. 17. Luc. 18. 18.

17 Yntef

17 Yntef a ddywedodd wrtho, Pa ham y gelwi ſi yn dda? nid da neb ond vn, ſef Duw: ond os ewyllyſi fyned i mewn i'r bywyd, cadw 'r gorchymynion.

18 Efe a ddywedodd wrtho yntef, Pa rai? A'r Iefu a ddywedodd, * Na ladd, na odineba, na leddratta, na ddwg gam dyſtiolaeth,

* Exod. 20.13.

19 Anrhydedda dy dâd a'th fam, a Châr dy gymmydog fel di dy hun.

20 Y gŵr ieuange a ddywedodd wrtho, Mi a gedwais y rhai hyn holl o'm hieuengtid: beth fydd yn eiſiau i mi etto?

21 Yr Iefu a ddywedodd wrtho, Os ewyllyſi fôd yn berffaith, dôs, gwerth yr hyn ſydd genit, a dyro i'r tlodion: a thi a gei dryſſer yn y nef: a thred, canlyn fi.

22 A phan glybu y gŵr ieuange yr ymadrodd, efe a aeth i ffordd yn driſt: canys yr oedd yn berchen da lawer.

23 Yna y dywedodd yr Iefu wrth ei ddiſcyblion, Yn wîr y dywedaf i chwi, mai yn anhawdd yr â goludog i mewn i deyrnas nefoedd.

24 A thrachefn meddaf i chwi, Haws yw i gamel fyned trwy gran y nodwydd dur, nagi oludog fyned i mewn i deyrnas Dduw.

25 A phan glybu ei ddiſcyblion ef *hyn*, ſynnu a wnaethant yn ddirfawr, gan ddywedyd, Pwy gan hyny a all fôd yn gadwedig?

26 A'r Iefu a edrychodd arnynt, ac a ddywedodd wrthynt, Gyd â dynion amhoſsibl yw hyn, ond gyd â Duw pôb peth ſydd boſsibl.

27 [* Yna Petr a attebodd, ac a ddywedodd wrtho, Wele, nyni a adawſom bôb peth, ac a'th ganlynaſom di: beth gân hyny a fydd i ni?

* Mat. 19.27. Luc. 18. 28.

28 A'r Iefu a ddywedodd wrthynt, Yn wir meddaf i chwi, y cewch chwi y rhai a'm canlynaſoch i, yn yr adenedigaeth pan eiſtedd o Mab y dyn ar orſedd ei ogoniant, * eiſtêdd chwithau ar ddeuddeg gorſedd, yn barnu deuddeg-lwyth Iſrael.

* Luc. 22. 30.

29 A phôb un a'r a adawodd dai, neu frodyr neu chwiorydd, neu dâd, neu fam, neu wraig, neu blant, neu diroedd, er mwyn fy enw i, a dderbyn y can cymmaint, a bywyd tragywyddol a etifedda efe.

30 * Ond llawer o'r rhai blaenaf a fyddant yn olaf: a'r rhai olaf yn flaenaf.]

* Pen. 20. 16. mar. 10. 31. luc 13. 30.

PEN. XX.

1 Chriſt, trwy ddammeg y gweithwyr yn y winllan, yn dangos nad ydyw Duw yn ddyledwr i neb: 17 yn rhag-fynegi ei ddioddefaint: 20 Trwy atteb i fam meibion Zebedeus, yn dyſcu iw diſcyblion fôd yn oſtyngedig: 30 ac yn rhoddi i ddeu ddyn dall eu golwg.

CAnys ceyrnas nefoedd ſydd debyg i ŵr o berchen tŷ, yr hwn a aeth allan a'hi yn dyddhau, i gyflogi gweithwŷr i'w winllan.

2 Ac wedi cytuno â'r gweithwŷr er ceiniog y dydd, efe a'u hanfonodd hwy i'w winllan.

3 Ac efe a aeth allan ynghylch y drydedd awr, ac a welodd eraill yn ſefyll yn ſegur yn y farchnadfa:

4 Ac a ddywedodd wrthynt, Ewch chwithau i'r winllan, a pha beth bynnag a fyddo cyfiawn, mi a'i rhoddaf i chwi.

5 A hwy a aethant ymmaith. Ac efe a aeth allan dracheſn ynghylch y chweched a'r nawfed awr, ac a wnaeth yr un modd.

6 Ac efe a aeth allan ynghylch yr vnfed awr ar ddeg, ac a gafas eraill yn ſefyll yn ſegur, ac a ddywedodd wrthynt, Pa ham y ſeſwch chwi yma ar hŷd y dydd yn ſegur?

7 Dywedaſant wrtho, Am na chyflogodd neb nyni. Dywedodd yntef wrthynt, Ewch chwithau i'r winllan, a pha beth bynnag fyddo cyfiawn, chwi a'i cewch.

8 A phan aeth hi yn hwyr, arglwydd y winllan a ddywedodd wrth ei oruchwiliŵr, Galw 'r gweithwŷr, a dyro iddynt eu cyflog, gan ddechreu o'r rhai diweddaf, hyd y rhai cyntaf.

9 A phan ddaeth y rhai *a gyflogaſid* ynghylch yr vnfed awr ar ddeg, hwy a gawſant bob vn geiniog

10 A phan ddaeth y rhai cyntaf, hwy a dybiaſant y caent fwy: a hwythau a gawſant bob vn geiniog.

11 Ac wedi iddynt gael, grwgnach a wnaethant yn erbyn gŵr y tŷ:

12 Gan ddywedyd, Vn awr [y gweithiodd y rhai olaf hyn, a thi a'u gwnaethoſt hwynt yn *yr awr* gyſtal a ninnau, y rhai a ddygaſom bwys y dydd a'r *ſull.* gwrês.

13 Yntef a attebodd, ac a ddywedodd wrth vn o honynt, Y cyfaill, nid ydwyf yn gwneuthur cam â thi: onid er ceiniog y cytunaiſt â mi?

14 Cymmer yr hyn ſydd eiddot, a dôs ymmaith: yr ydwyf yn ewyllyſio rhoddi i'r olaf hwn, megis i titheu.

15 Ai nid [cyfreithlawn i mi wneuthur a *fynn* nwyf a'r eiddof ſy hun? neu a ydyw dy lygad di yn ddrwg am fy môd i yn dda.

16 Felly * y rhai olaf fyddant yn flaenaf, a'r rhai flaenaf yn olaf: canys llawer ſy wedi eu galw, ac ychydig wedi eu dewis.]

* Pen. 19.30.

17 * Ac a'r Iefu yn myned i fyny i Ieruſalem, efe a gymmerth y deuddeg diſcybl o'r maillton ar y ffordd, ac a ddywedodd wrthynt,

* Marc. 10. 32. luc. 18. 31.

18 Wele, yr ydym ni yn myned i fyny i Ierufalem, a mab y dyn a draddodir i'r Arch-offeiriaid a'r Scrifennyddion, a hwy a'i condemniant ef i farwolaeth:

19 * Ac a'i traddodant ef i'r cenhedloedd, i'w watwar, ac i'w ffilangellu, ac i'w groeſhoelio: a'r trydydd dydd efe a adgyfyd.

* Pen. 16.21. Marc. 10.33.

20 [* Yna y daeth mam meibion Zebedeus atto, gyd â'i meibion, gan addoli, a deiſyf rhyw beth ganddo.

* Marc. 10.35.

21 Ac efe a ddywedodd wrthi, Pa beth a fynni? Dywedodd hithau wrtho, Dywed am gael o'm dau fab hyn eiſtedd, y naill ar dy law ddehau, a'r llall ar dy law aſſwy, yn dy frenhiniaeth.

22 A'r Iefu a attebodd, ac a ddywedodd, Ni wyddoch chwi beth yr ydych yn ei ofyn. A ellwch chwi yfed o'r cwppan yr ydwyfi ar yfed o honaw, a'ch bedyddio â'r bedydd y bedyddir fi? Dywedaſant wrtho, Gallwn.

23 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Diau yr yfwch o'm cwppan, ac i'ch bedyddir â'r bedydd i'm bedyddir ag ef: eithr eiſtedd ar fy llaw ddehau, ac ar fy llaw aſſwy, nid eiddof *i* roddi, ond i'r ſawl y darparwyd gan fy Nhad.

24 A phan glybu y deg *hyn*, hwy a ſorraſant wrth y ddau frodyr.

25 A'r Iefu a'u galwodd hwynt atto, ac a ddywedodd, * Chwi a wyddoch fôd pennaethiaid y cenhedloedd yn tra-arglwyddiaethu arnynt, a'r rhai mawrion yn tra-awdurdodi arnynt hwy.

* Luc. 22. 25.

26 Eithr nid felly y bydd yn eich plith chwi: ond pwy bynnag a fynno fôd yn fawr yn eich plith chwi, bydded yn wenidog i chwi.

27 A phwy bynnag a fynno fôd yn bennaf yn eich plith, bydded yn wâs i chwi.

28 Mar-

28 Megis na ddaeth, * Mab y dŷn i'w wasanaethu, onid i wasanaethu, ac i roddi ei einioes yn brid-werth dros lawer.]

29 Ac a hwy * yn myned allan o Ieriche, tyrfa fawr a'i canlynodd ef.

30 Ac wele, dau ddeillion yn eistedd ar fin y ffordd, pan glywsant fôd yr Iesu yn myned heibio, a lefasant gan ddywedyd, Arglwydd, fab Dafydd, trugarhâ wrthym.

31 A'r dyrfa a'u ceryddodd hwynt, fel y tawent, hwythau a lefasant fwy-fwy, gan ddywedyd, Arglwydd, fab Dafydd, trugarhâ wrthym.

32 A'r Iesu a safodd, ac a'u galwodd hwynt, ac a ddywedodd, Pa beth a ewyllysiwch ei wneuthur o honof i chwi?

33 Dywedasant wrtho, Arglwydd; agoryd ein llygaid ni.

34 A'r Iesu a dosturiodd wrthynt, ac a gyffyrddodd â'u llygaid: ac yn ebrwydd y cafodd eu llygaid elwg, a hwy a'i canlynasant ef.

PEN. XXI.

1 Crist yn marchogaeth ar asyn i Ierusalem, 12 yn gyrru y prynwyr a'r gwerthwyr o'r Deml, 17 yn melltithio y ffigysbren, 23 yn gosteg yr offeiriaid a'r henuriaid, 28 ac yn eu ceryddu trwy gyffelybrwydd y ddau fâb, 35 a'r llafurwyr a laddasant y rhai a anfonwyd attynt.

A * Phan ddaethant yn gyfagos i Ierusalem, a'u dyfod hwy i Bethphage, i fynydd yr olewydd, yna yr anfonodd yr Iesu ddau ddisgybl:

2 Gan ddywedyd wrthynt, Ewch i'r pentref sydd ar eich cyfer, ac yn y man chwi a gewch asyn yn rhwym ac ebol gyd â hi: gollyngwch hwynt, a dygwch attafi.

3 Ac os dywed neb ddim wrthych, dywedwch, Y mae 'n rhaid i'r Arglwydd wrthynt: ac yn y man efe a'n denfyn hwynt.

4 A hyn oll a wnaethpwyd, fel y cyflawnid yr hyn a ddywedasid trwy 'r prophwyd, yn dywedyd,

5 * Dywedwch i ferch Sion, Wele, dy frenin yn dyfod i ti yn addfwyn, ac yn eistedd ar asyn, ac ebol llwdn *asyn* a'r erol a'r iau.

6 Y * disgyblion a aethant, ac a wnaethant fel y gorchymynnasei 'r Iesu iddynt.

7 A hwy a ddygasant yr asyn a'r ebol, ac a ddodasant eu dillad arnynt, ac a'i gosodasant *ef* i eistedd ar hynny.

8 A thyrfa ddirfawr a danasant eu dillad ar y ffordd: eraill a dorrasant gangau o'r gwŷdd, ac a'u tanasant ar hŷd y ffordd.

9 A'r torfeydd, y rhai oedd yn myned o'r blaen, a'r rhai oedd yn dyfod ar ôl, a lefasant, gan ddywedyd, Hosanna i fâb Dafydd, Bendigedig yw 'r hwn fydd yn dyfod yn enw 'r Arglwydd, Hosanna yn y goruchafion.

10 * Ac wedi ei ddyfod ef i mewn i Ierusalem, y ddimas oll a gynhyrfodd, gan ddywedyd, Pwy yw hwn?

11 A'r torfeydd a ddywedasant, Hwn yw Iesu y prophwyd o Nazareth yn Galilæa.

12 A'r Iesu a aeth i mewn i Deml Ddaw, ac a daflodd allan bawb a'r oedd yn gwerthu ac yn prynu yn y Deml: ac a ddymchwelod i lawr fyrddau y newid-wŷr arian, a chadeiriau y rhai oedd yn gwerthu colommennod.

13 Ac a ddywedodd wrthynt, Scrifennwyd, * Tŷ gweddi y gelwir fy nhŷ i; eithr * chwi a'i gwnaethoch yn ogof lladron.]

14 A daeth y deillion a'r cloffion atto, yn y Deml, ac efe a'u iachaodd hwynt.

15 A phan welodd yr Arch-offeiriaid a'r Scrifennyddion y rhyfeddodau a wnaethai efe, a'r plant yn llefain yn y Deml, ac yn dywedyd, Hosanna i fab Dafydd, hwy a lidiasant?

16 Ac a ddywedasant wrtho, A wyt ti yn clywed beth y mae y rhai hyn yn ei ddywedyd? A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Ydwyf. Oni ddarllennasoch chwi erioed, * O enau plant bychain, a rhai yn sugno, y perfeithiaist foliant? * Psal. 8.2.

17 Ac efe a'u gadawodd hwynt, ac a aeth allan o'r ddinas, i Bethania, ac a lettenodd yno.

18 A'r boreu, fel yr oedd efe yn dychwelyd i'r ddinas, yr oedd arno chwant bwyd:

19 * A phan welodd efe ffigysbrenar y ffordd, efe a ddaeth atto, ac ni chafodd ddim arno, onid dail yn unig: ac efe a ddywedodd wrtho, Na thyfed ffrwyth arnat byth mwyach. Ac yn ebrwydd y crinodd y ffigysbren. * Mar. 11.13.

20 A phan welodd y disgyblion, hwy a ryfeddasant, gan ddywedyd, Mor ddisymmwth y crinodd y ffigysbren?

21 A'r Iesu a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Yn wir meddaf i chwi, os bydd gennych ffydd, ac heb ammau, ni wnewch yn unig hyn a *wnaethwyd* i'r ffigysbren, eithr hefyd os dywedwch wrth y mynydd hwn, Coder di i fyny, a bwrier di i'r môr, *hynny* a fydd.

22 A pha beth bynnag a ofynnoch mewn gweddi, gan gredu, chwi a'i derbyniwch.

23 * Ac wedi ei ddyfod i'r Deml, yr Arch-offeiriaid a Henuriaid y bobl a ddaethant atto, fel yr oedd efe yn athrawiaethu, gan ddywedyd, Trwy ba awdurdod yr wyti yn gwneuthur y pethau hyn? a phwy a roddes i ti yr awdurdod hon? * Mar. 11. 27. luc. 20. 1.

24 A'r Iesu a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Minnau a ofynnaf i chwithau yn gair, yr hwn os mynegwch i mi, minnau a fynegaf i chwithau drwy ba awdurdod yr wyf yn gwneuthur y pethau hyn.

25 Bedydd Ioan, o ba le yr oedd? ai o'r nef, ai o ddynion? A hwy a ymresymmasant yn eu plith eu hunain, gan ddywedyd, Os dywedwn, O'r nef: efe a ddywed wrthym, Pa ham gan hynny, na's credasoch ef?

26 Ond os dywedwn, O ddynion: y mae arnom ofn y bobl: * canys y mae pawb yn cymeryd Ioan megis prophwyd. * Pen. 14.5.

27 A hwy a attebasant i'r Iesu, ac a ddywedasant, Ni wyddom ni. Ac yntef a ddywedodd wrthynt, Nid wyf finnau yn dywedyd i chwi drwy ba awdurdod yr wyf yn gwneuthur y pethau hyn.

28 Ond beth dybygwch chwi? Yr oedd gan ŵr ddau fâb, ac efe a ddaeth at y cyntaf, ac a ddywedodd, *fy* mâb, dôs, gweithia heddyw yn fy ngwinllan.

29 Ac yntef a attebodd, ac a ddywedodd, Nid af. Ond wedi hynny efe a edifarhaodd ac a aeth.

30 A phan ddaeth efe at yr ail, efe a ddywedodd yr vn modd. Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd, Myfi *a âf* Arglwydd, ac nid aeth efe.

31 Pa yn o'r ddau a wnaeth ewyllys y tâd? Dywedasant wrtho, Y cyntaf. Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Yn wîr meddaf i chwi, yr â'r Publicanod a'r putteiniaid i mewn i deyrnas Ddaw o'ch blaen chwi.

32 Canys * daeth Ioan atroch yn ffordd cyfawnder, ac ni chredasoch ef: ond y Publicanod a'r putteiniaid a'i credasant: ef a chwithau yn gweled nid edifarhasoch wedi hynny, fel y credech ef. * Pen. 3.1. Esa. 40. 3. Ier. 2.21.

33 Clywch ddammeg arall. Yr oedd rhyw ddŷn mar. 12.1. luc. 20. 9.

a oedd

a ofododd gae yn ei chylch hi, ac a gloddiodd ynddi win-wrŷf, ac a adeiladodd dŵr, ac a'i gosodod hi allan i lafur-wŷr, ac a aeth oddi cartref.

34 A phan nesiaodd amser ffrwythau, efe a ddanfonodd ei weision at y llafur-wŷr, i dderbyn ei ffrwythau hi.

35 A'r llafur-wŷr a ddaliasant ei weision ef, ac yn a gurasant, ac arall a laddasant, ac arall a labyddiasant.

36 Tracheſn efe a anfonodd weision eraill fwy na'r rhai cyntaf: a hwy a wnaethant iddynt yr vn modd.

37 Ac yn ddiweddaf oll efe a anfonodd attynt ei fâb ei hun, gan ddywedyd, Hwy a barchant fy mâb i.

38 A phan welodd y llafur-wŷr y mâb, hwy a ddywedasant yn eu plith eu hun, Hwn *yw'r etifedd, deuwch lladdwn ef, a daliwn ei etifeddiaeth ef.

* Pen. 26.3. Ioh. 11.53.

39 Ac wedi iddynt ei ddal, hwy a'i bwriasant ef allan o'r winllan, ac a'i lladdasant.

40 Am hynny pan ddêl arglwydd y winllan, pa beth a wna efe i'r llafur-wŷr hynny?

41 Hwy a ddywedasant wrtho, Efe a ddifetha yn llwyr y dynion drwg hynny, ac a esyd y winllan i lafur-wŷr eraill, y rhai a dalant iddo y ffrwythau yn eu hamserau.

42 Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, *Oni ddarllennasoch chwi erioed yn yr Scrythyrau? Y maen a wrthododd yr adeiladwŷr, hwn a wnaethpwyd yn ben congl: gan yr Arglwydd y wnaethpwyd hyn, a rhyfedd yw yn ein golwg ni

* Psal. 118.22. Act. 4.11.

43 Am hynny meddaf i chwi, y dygir teyrnas Duw oddi arnoch chwi, ac a'i rhoddir i genedl a ddygo ei ffrwythau.

44 *A phwy bynnag a syrthio ar y maen hwn, efe a ddryllir: ac ar bwy bynnag y syrthio, efe a'i mâl ef yn chwilfriw.

* Rhuf. 9. 33. 1 pet. 2.7. Eccl. 8. 14.

45 A phan glybu'r Arch-offeiriaid a'r Pharisæid ei ddamhegion ef, hwy a wybuant mai am danynt hwy y dywedai efe.

46 Ac a hwy yn ceisio ei ddala, hwy a ofnasant y torſeydd, am eu bôd yn ei gymmeryd ef fel prophwyd.

PEN. XXII.

1 Dammeg priodas mâb y brenin. 9 Galwedigaeth y Cenhedloedd. 12 Cosbedigaeth yr hwn nid oedd ganddo y wisc briodas. 15 Y dylid talu teyrnged i Cesar. 23 Crist yn cau safnau y Sadduceaid ynghylch yr adgyfodiad. 34 yn atteb y Cyfreithiwr, pa vn yw yr gorchymmyn cyntaf, a'r mawr: 41 ac yn holi y Pharisaeid ynghylch y Messias.

A'R Iesu a attebodd, * ac a lefarodd wrthynt drachefn mewn damhegion, gan ddywedyd,

* Luc. 14. 16. datc. 19.9.

2 Cyffelyb yw teyrnas nefoedd i ryw frenin a wnaeth briodas i'w fâb:

3 Ac a danfonodd ei weision i alw y rhai a wahoddasid i'r briodas, ac ni fynnent hwy ddyfod.

4 Tracheſn efe anfonodd weision a'raill, gan ddywedyd, Dywedwch wrth y rhai a wahoddwyd, Wele, paratoais fy nghinio, fy ychen a'm pasgedigion a laddwyd, a phôb peth *ſydd* barod, deuwch i'r briodas.

5 A hwy yn ddiystyr ganddynt, a aethant ymmaith, yn i'w faes, acarall iw ſafnache.

6 A'r llaill, a ddaliasant ei weision ef, ac a'u hammharchasant, ac a'u lladdasant.

7 A phan glybu y brenin, efe a lidiodd, ac a anfonodd ei luoedd, ac a ddinistriodd y lleiddiad hynny, ac a losgodd eu dinas hwynt.

8 Yna efe a ddywedodd wrth ei weision, Yn wir y briodas ſydd barod, ond y rhai a wahoddasid nid oeddynt deilwng.

9 Ewch ganhynny i'r prif-ffyrdd, a chynifer ac a gaffoch, gwahoddwch i'r briodas.

10 A'r gweision hynny a aethant allan i'r prif-ffyrdd, ac a gaſclasant ynghŷd gynnifer oll ac a gawſant, drwg a da: a llanwyd y briodas o wahoddedigion.

11 A phan ddaeth y brenin i mewn i weled y gwahoddedigion, efe a ganfu yno ddŷn heb wisc priodas am dano.

12 Ac efe a ddywedodd wrtho, Y cyfaill, pa fodd y daethoſt i mewn ymma, heb fod gennit wisc priodas? Ac yntef a aeth yn fud.

13 Yna y dywedodd y brenin wrth y gwenidogion, Rhwymwch ei draed a'i ddwylo, a chymmerwch ef ymmaith, a theflwch i'r tywyllwch eithaf: yno y bydd wylofain a rhingcian dannedd.

* Pen. 8.12.

14 *Canys llawer ſy wedi eu galw, ac ychydig wedi eu dewis.]

15 [Yna *'r aeth y Pharisæid ac a gymmeraſant gynger pa fodd y rhwymdent ef yn *ei* ymadrodd.

* Marc. 12. 13. Luc. 20.

16 A hwy a ddanfonaſant atto eu disyblion ynghŷd â'r Herodianiaid, gan ddywedyd, Athro, ni a wyddom dy fôd yn eir-wir, ac yn dyſcu ffordd Duw mewn gwirionedd, ac nad oes arnat ofal rhag neb: oblegid nid wyti yn edrych ar wyneb dynion.

17 Dywed i ni gan hynny, beth yr wyt ti yn e dybieid: ai cyfreithlawn rhoddi teyrnged i Cæſar, ai nid yw?

18 Ond yr Iesu a wybu eu drygioni hwy, ac a ddywedodd, Pa ham yr ydych yn ſy mhemptio i, *chwi* ragrith-wŷr?

19 Dangoſwch i mi arian y deyrn-ged. A hwy a ddygaſant atto geiniog.

20 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Eiddo pwy yw y ddelw hon a'r argraph?

21 Dywedaſant wrtho, Eiddo Cæſar. Yna y dywedodd wrthynt, Telwch *chwithau yr eiddo Cæſar i Cæſar, a'r eiddo Duw i Duw.

* Rom. 13.7.

22 A phan glywſant hwy *hyn*, rhyfeddu a wnaethant, a'i adel ef a myned ymmaith.]

23 *Y dydd hwnnw y daeth atto y Sadduceaid * y rhai ſy'n dywedyd nad oes adgyfodiad, ac a ofynnaſant iddo,

* Mat. 16. 18. Luc. 20. 27. * Act. 23.8

24 Gan ddywedyd, *Athro, *dywedodd Moſes, Os bydd marw neb heb iddo blant, prioded ei frawd ei wraig ef, a chyfoded hâd i'w frawd.

* Deut. 25.5.

25 Ac yr oedd gyd â ni faith o frodyr: a'r cyntaf, a briododd wraig, ac a fu farw: ac efe heb hiliogaeth iddo, a adawodd ei wraig i'w frawd.

26 Felly hefyd yr ail, a'r trydydd, hyd y ſeithfed.

27 Ac yn ddiweddaf oll, bu farw y wraig hefyd.

28 Yn yr adgyfodiad gan hynny, gwraig i bwy o'r ſaith ſydd hi? canys hwynt-hwy oll a'i cawſant hi.

29 A'r Iesu a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Yr ydych yn cyfeiliorni, gan na wyddoch yr Scrythyrau, na gallu Duw.

30 Oblegid yn yr adgyfodiad nid ydynt nac yn gwreica, nac yn gwra: eithr y maent fel angelion Duw yn y nef.

31 Ac am adgyfodiad y meirw, oni ddarllennaſoch yr hyn a ddywedpwyd wrthych gan Dduw, yn dywedyd,

32 *Myfi yw Duw Abraham, a Duw Iſaac, a Duw Iacob? nid yw Duw, Duw y rhai meirw, ond y rhai byw.

* Exod. 3.6.

33 A phan glybu y torfeydd *hyny*, hwy a ſyndlant wrth ei athrawiaeth ef.

21 ¶ Ac wedi clywed o'r Phariſæaid ddarfod
22 *Jeſu oſtegu y Saduceaid, hwy a ymgynnullaſant
ynghyd i'r vn lle.
23 Ac vn o honynt, yr hwn oedd gyfreithiwr, a
ymnodd *iddo* gan ei demtio, a dywedyd,
24 Athro, pa vn yw'r gorchymyn mawr yn y
gyfraith?
25 A'r Ieſu y ddywedodd wrtho, * Ceri yr Ar-
glwydd dy Dduw â'th holl galon, ac â'th holl
enaid, ac â'th holl feddwl.
26 Hwn yw'r cyntaf, a'r gorchymyn mawr.
27 A'r ail *ſydd* gyffelyb iddo, * Car dy gymydog
ſelf ti dy hun.
28 Ar y ddau orchymmyn hyn, y mae 'r holl gy-
fraith a'r prophwydi yn ſefyll.
29 Ac * wedi ymgaſclu o'r Phariſæaid ynghŷd,
yr Ieſu a ofynnodd iddynt,
30 Gan ddywedyd, Beth a dybygwch chwi am
Grift? mab i bwy ydyw? dywedent wrtho, *Mab*
Dafydd.
31 Dywedai yntef wrthynt, Pa ſodd gan hynny
y mae Dafydd yn yr Yſpryd yn ei alw ef yn Arglwydd? gan ddywedyd,
32 Dywedodd yr Arglwydd wrth fy Arglwydd,
* Eiſtedd ar fy neheu-law, hyd oni oſodwyf dy elyn
yn droed-faingc i'th draed ti.
33 Os yw Dafydd gan hynny yn ei alw ef yn Ar-
glwydd, pa ſodd y mae eſe yn fâb iddo?
34 Ac ni allodd neb atteb gair iddo: ac ni
feiddiodd neb o'r dydd hwnnw allan ymofyn ac ef
mwyach.]

PEN. XXIII.

1 *Chriſt yn rhybuddio y bobl i ddilyn athrawiaeth dda, ac nid eſamplau drwg yr Scrifennyddion a'r Phariſæaid.* 5 *Rhaid i ddiſcyblion Chriſt ochelyd eu rhyſyg hwy.* 13 *Mae eſo yn cyhoeddi wyth gwae yn erbyn eu rhagrith a'i dallineb hwy,* 34 *ac yn prophwydo dinyſtr Ieruſalem.*

YNa y llefarodd yr Ieſu wrth y torfeydd a'i
ddiſcyblion,
2 Gan ddywedyd, Yngha dair Moſes yr eiſtedd
yr Scrifennyddion a'r Phariſæaid:
3 Yr hyn oll gan hynny a ddywedant wrthych
am eu cadw, cedwch a gwnewch, eithr ar ôl eu
gweithredoedd na wnewch, canys dywedant ac ni's
gwnânt.
4 *Oblegid y maent yn rhwymo beichiau trymion, ac anhawdd eu dwyn, ac yn eu goſod ar
yſcwyddau dynion: ond ni ewyllyſiant eu ſyflyd
hwy, ag vn o'i byſedd.
5 Ond y maent yn gwneuthur eu holl weithredoedd er mwyn eu gweledgan ddynion: * canys y
maent yn gwneuthur yn llydain eu phylacteran, ac
yn gwneuthur ymyl-waith eu gwiſcoedd yn he-
laeth.
6 A * charu y maent y lle vchaf mewn gwledd-
oedd, a'r prif-gadeiriau yn y Synagogau
7 A chyfarch yn y marchnadoedd, a'u galw gan
ddynion Rabbi, Rabbi.
8 * Eithr na'ch galwer chwi Rabbi: canys vn
yw eich athro chwi *ſef* Chriſt: chwithau oll bro-
dyr ydych.
9 Ac na elwch neb yn dâd i chwi ar y ddaiar:
* canys vn Tâd ſydd i chwi, yr hwn *ſydd* yn y ne-
foedd.
10 Ac na'ch galwer yn athrawon: canys vn yw
eich athro chwi, *ſef* Chriſt.
11 A'r mwyaf o honoch, a fydd yn weiniedig i
chwi.
12 A * phwy bynnag a'i derchafo ei hun, a
oſtyngir: a phwy bynnag a'i goſtyngo ei hun, a
ddercheſir.
13 Eithr * gwae chwi Scrifennyddion a Phari- *Luc.11.
ſæaid ragrith-wŷr, canys yr ydych yn cau teyrnas 52.
nefoedd o flaen dynion: canys chwi nid ydych yn
myned i mewn, a'r rhai ſy yn myned i mewn, ni's
gadewch i ſyned i mewn.
14 * Gwae chwi Scrifennyddion a Phariſæaid *Mar.12.
ragrithwŷr, canys yr ydych yn llwyr-ſwyta tai 40. Luc.
gwragedd gweddwon, a hynny yn rhith hir we- 20.47.
ddio: am hyany y derbyniwch farn fwy.
15 Gwae chwi Scrifennyddion a Phariſæaid ra-
grith-wŷr, canys amgylchu yr ydych y môr a'r tir,
i wneuthur vn proſelyt: ac wedi y gwneler, yr
ydych yn ei wneuthur ef yn fâb vffern, yn ddau mwy
na chwi eich hunain.
16 Gwae chwi dywyſogion deillion, y rhai ydych
yn dywedyd, Pwy bynnag a dwng i'r Deml, nid
yw ddim: ond pwy bynnag a dwng i aur y Deml,
y mae eſe mewn dylêd.
17 Ffyliaid a deillion: canys pa vn ſydd fwyaf?
yr aur, ai'r Deml ſydd yn ſancteiddio 'r aur?
18 A Phwy bynnag a dwng i'r allor, nid yw
ddim: ond pwy bynnag a dyngo i'r rhodd ſydd ar-
ni, y mae eſe mewn dylêd.
19 Ffyliaid a deillion: canys pa vn fwyaf? y
rhodd, ai'r allor ſydd yn ſancteiddio y rhodd?
20 Pwy bynnag gan hynny a dwng i'r allor, ſydd
yn tyngu iddi, ac i'r hyn oll ſydd arni.
21 A phwy bynnag a dwng i'r Deml, ſydd yn
tyngu iddi, ac i'r hwn ſydd yn preſwylio ynddi:
22 A'r hwn a dwng i'r nef, ſydd yn tyngu i orſedd-
faingc Duw, ac i'r hwn ſydd yn eiſtedd arni.
23 Gwae chwi Scrifennyddion a Phariſæaid ra-
grith-wŷr, * canys yr ydych yn degymmu y mintys, *Lu.11.42
a'r anys, a'r cwmin, ac a adawſoch heibio y pethau
trymmach o'r gyfraith, barn, a thrugaredd, a ffydd:
rhaid oedd wneuthur y pethau hyn, ac na adewid y
lleill heibio.
24 Tywyſogion deillion, y rhai ydych yn hidlo
gwybedyn, ac yn llyngcu camel.
25 Gwae chwi Scrifennyddion a Phariſæaid ra-
grith-wŷr, * canys yr ydych yn glanhau y tu allan *Lu.11.39
i'r cwppan a'r ddyſcl, ac o'r tu mewn y maent yn
llawn o drawſedd, ac anghymedroldeb.
26 Ti Phariſæaid dall, glanhâ yn gyntaf yr hyn
ſydd oddi fewn i'r cwppan a'r ddyſcl, fel y byddo
yn lân hefyd yr hyn ſydd oddi allan iddynt.
27 Gwae chwi Scrifennyddion a Phariſæaid ra-
grith-wŷr, canys tebyg ydych chwi i feddau wedi
eu gwyngu, y rhai ſydd yn ymddangos yn dêg oddi-
allan, ond oddi mewn ſydd yn llawn o eſcyrn y
mei w, a phôb aflendid.
28 Ac felly chwithau oddi allan ydych yn ym-
ddangos i ddynion yn gyfiawn, ond o fewn yr yd-
ych yn llawn rhagrith, ac anwiredd.
29 Gwae chwi Scrifennyddion a Phariſæaid ra-
grith-wŷr, canys yr ydych yn adeiladu beddau
'r prophwydi; ac yn addurno beddau y rhai cy-
fiawn:
30 Ac yr ydych yn dywedyd, Pe buaſem ni yn
nyddiau ein tadau, ni buaſem ni gyfraunegion â
hwynt yngwaed y prophwydi.
31 Felly yr ydych yn tyſtiolaethu am danoch eich
hunain, eich bôd yn blant i'r rhai a laddaſant y
prophwydi.
32 Cyflawnwch chwithau hefyd feſur eich ta-
dau.
33 Oh ſeirph, hiliogaeth gwiberod, pa ſodd y
gyllwch ddianc rhag barn vffern?
34 Am hynny [wele, yr ydwyf yn anfon attoch
brophwydi, a doctoriaid, ac Scrifennyddion: a
rhai

rhai o honynt a leddwch, ac a groes-hoeliwch, a rhai o honynt a ffrewyllwch yn eich Synagogau, ac a erlidiwch o dref i dref:

35 Fel y delo arnoch chwi yr holl waed cyfiawn, *Gen.4.8 a'r a ollyngwyd ar y ddaiar, * o waed Abel gyfiawn, hyd waed Zacharias fab Barachias, yr hwn a laddasoch rhwng y Deml a'r allor.

36 Yn wir meddaf i chwi, daw hyn oll ar ‖ y genhedlaeth hon. ‖ Yr oes hon.

37 *Ierusalem, Ierusalem, yr hon wyt yn lladd y prophwydi, *ac yn llabyddio y rhai a ddanfonir attat, pa fawl gwaith y mynnaswn * gasclu dy blant ynghyd, megis y casgla iar ei chywion tan ei hadenydd, ac ni's mynnoech? *Luc.13.34. *2.Chro.24.21. *2.Esd.1.3.

38 Wele, yr ydys yn gadel eich tŷ i chwi yn anghyfannedd.

39 Canys meddaf i chwi, Ni'm gwelwch yn ôl hyn hyd oni ddywedoch, Bendigedig *yw* yr hwn sydd yn dyfod yn enw yr Arglwydd.

PEN. XXIIII.

Christ yn rhag ddywedyd dimstr y Deml, 3 pa bân, a phâ faint o gystuddiau a fydd o'r blaen. 29 Arwyddion ei ddyfodiad ef i farn, 36 ac o ran hôd y dydd a'r awr yn anyspys, 42 y dylem ni wylied fel gwrtaon da, yn disgwyl lob amser am ddyfodiad ein meistr.

A *R * Iesu a aeth allan, ac a ymadawodd o'r deml: a'i ddisgyblion a ddaethant atto, i ddangos iddo adeiladau y Deml. *Mar.13.1. Luc.21.5.

2 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Oni welwch chwi hyn oll? yn wir meddaf i chwi, * ni adewir ymma garreg ar garreg, a'r ni ddattodir. *Luc.19.44.

3 Ac ese yn eistedd ar fynydd yr olewydd, y disgyblion a ddaethant atto o'r naill-tu, gan ddywedyd, Mynega ini pa bryd y bydd y pethau hyn, a phra arwydd *fydd* o'th ddyfodiad, ac o ddiwedd y bŷd.

4 A'r Iesu a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Edrychwch rhag i neb eich twyllo chwi.

5 Canys dawllawer yn fy enw i, gan ddywedyd, myfi yw Christ; ac a dwyllant lawer.

6 A chwi a gewch glywed am ryfeloedd, a sôn am ryfeloedd: gwelwch na chyffroer chwi; canys rhaid yw bôd *hyn* oll: eithr nid yw y diwedd etto.

7 Canys cyfyd cenedl yn erbyn cenedl, a theyrnas yn erbyn teyrnas: ac fe fydd newyn, a nodau, a daiar-grynfaau, mewn mannau.

8 A dechreuad gofidiau yw hyn oll.

9 Yna *i'ch traddodant chwi i'ch gorthrymmu, ac a'ch lladdant, a chwi a gaseir gan yr holl genhedloedd, er mwyn fy enw i. *Act.21.11. 1.Pet.4.14. Apoc.2.10.

10 Ac yna y rhwystrir llawer, ac y bradychant ei gilydd, ac y casânt ei gilydd.

11 A gau brophwydi lawer a godant, ac a dwyllant lawer.

12 Ac o herwydd yr amlhâ anwiredd, fe a oera cariad llawer.

13 Eithr y neb a barhâo hyd y diwedd, hwnnw a fydd cadwedig.

14 A'r Efengyl hon *am* y deyrnas a bregethir trwy'r holl fŷd, er tystiolaeth i'r holl genhedloedd: ac yna y daw y diwedd.

15 Am hynny *pan welsoch y ffieidd-dra anghyfanneddol, a ddywedpwyd trwy *Ddaniel brophwyd, yn sefyll yn y lle sanctaidd, (y neb a ddarllenno ystyried,) *Mar.13.14. *Dan.9.27.

16 Yna y rhai a fyddant yn Iudæa, ffoant i'r mynyddoedd.

17 Y neb a fyddo ar ben y tŷ, na ddisgynned i gymmeryd dim allan o'i dŷ.

18 A'r hwn a fyddo yn y maes, na ddychweled yn ei ôl, i gymmeryd ei ddillad.

19 A gwae'r rhai beichiogion, a'r rhai yn rhoi bronnau, yn y dyddiau hynny.

20 Eithr gweddiwch na byddo eich ffoedigaeth y gaiaf, nac ar y *dydd* Sabbath.

21 Canys y pryd hynny y bydd gorthrymder mawr, y fath ni bu o ddechreu y bŷd hyd yr awr hon, ac ni bydd chwaith.

22 Ac oni bai fyrrhau y dyddiau hynny, ni buasei gadwedig yn cnawd oll: eithr er mwyn yr etholedigion, fe fyrrheir y dyddiau hynny.

23 * Yna os dywed nebwrthych, Wele, llymma'r Grist, neu llymma: na chredwch. *Mar.13.21.

24 Canys cyfyd gau-Gristiau, a gau-brophwydi, ac a roddant arwyddion mawrion, a rhyfeddodau, hyd oni thwyllant, pe byddei bosibl, ie yr etholedigion.

25 Wele, rhag-ddywedais i chwi.

26 Am hynny os dywedant wrthych, Wele, y mae ese yn y diffaethwch, nac ewch allan. Wele, yn yr ystafelloedd: na chredwch.

27 Oblegid fel y daw y fellten o'r dwyrain, ac y tywynna hyd y gorllewin, felly hefyd y bydd dyfodiad Mâb y dŷn.

28 *Canys pa le bynnag y byddo y gelain, yno'r ymgasclyr eryrod. *Luc.17.37.

29 Ac yn y fan, wedi gorthrymder y dyddiau hynny, * y tywyllir yr haul, a'r lleuad ni rydd ei goleuni, a'r sêr a syrth o'r nef, a nerthoedd y nefoedd a ysgydwir. *Mar.13.24. Luc.21.25. Ioel.2.10. Esa.13.10.

30 Ac yna yr ymddengys arwydd Mâb y dŷn yn y nef: ac yna y galara holl lwythau'r ddaiar, a * hwy a welant Fâb y dŷn yn dyfod ar gymmylau'r nef, gyd â nerth a gogoniant mawr. *Dan.7.13. Apoc.1.7.

31 Ac * efe a ddanfyn ei Angelion ‖ â mawr sain vd-corn: a hwy a gasclant ei etholedigion ef oddi wrth y pedwar gwynt, o eithafoedd y nefoedd hyd eu heithafoedd hwynt. *1.Cor.15.52. 1.Th.4.16. ‖ Neu, gan yrru a sain utgorn.

32 Ond dyscwch ddammeg oddiwrth y ffigysbren: pan yw ei gangen eusys yn dyner, a'i dail yn torri allan, chwi a wyddoch fôd yr haf yn agos: *Mar.13.28.

33 Ac felly chwithau, pan welsoch hyn oll, gwyddoch *ei* fôd yn agos, wrth y dryssau.

34 Yn wir meddaf i chwi, nid â y genhedlaeth hon heibio, hyd oni wneler hyn oll.

35 * Nef a daiar a ânt heibio, eithr fy ngeiriau i, nid ânt heibio ddim. *Mar.13.31.

36 Ond am y dydd hwnnw a'r awr, ni's gŵyr neb, nac Angelion y nefoedd, onid fy Nhad yn vnig.

37 Ac fel yr oedd dyddiau Noe, felly hefyd y bydd dyfodiad Mâb y dŷn.

38 Oblegid * fel yr oeddynt yn y dyddiau ymlaen y diluw, yn bwytta, ac yn yfed, yn priodi, ac yn rhoi i briodas, hyd y dydd yr aeth Noe i mewn i'r arch: *Gen.7.7.

39 Ac ni wybuant hyd oni ddaeth y diluw, a'u cymmeryd hwy oll ymmaith: felly hefyd y bydd dyfodiad Mâb y dŷn.

40 Yna y bydd dau yn y maes: y naill a gymmerir, a'r llall a adewir.

41 Dwy *a fydd* yn malu mewn melin: yna gymmerir a'r llall a adewir.

42 * Gwiliwch gan hynny, am na wyddoch pa awr y daw eich Arglwydd. *Mar.13.35. Luc.12.40. 1.Thes.5.2. Dat.16.15.

43 A * gwybyddwch hyn, pe gwybasei gŵr y tŷ pa wiliadwriaeth y deuai y lleidr, ese a wiliasei, ac ni adawasei gloddio ei dŷ trwodd. *Luc.12.39.

44 Am hynny byddwch chwithau barod: canys yn yr awr ni thybioch, y daw Mâb y dŷn.

45 Pwy * gan hynny sydd wŷs a ffyddlon a doeth, *Luc.12.42.

a nſododd ei arglwydd ar ei deulu, i roddi
iddynt mewn pryd?
47 Gwyn ei fŷd y gwâs hwnnw, yr hwn y
ei arglwydd ef pan ddelo, yn gwneuthur
Yn wîr meddaf i chwi, ar ei holl dda y geſyd
ef.
48 Ond es dywed y gwâs drwg hwnnw yn ei ga-
Y mae fy arglwydd yn oedi dyfod:
49 A dechreu curo ei gŷd-weiſion, a bwytta ac
ſyd â'r meddwon:
50 Arglwydd y gwâs hwnnw a ddaw yn y dydd
ni yw eſe yn diſgwil am dano, ac mewn awr ni's
gwyr eſe:
51 Ac eſe a'i gwahana ef, ac a eſyd ei ran ef gyd
rth ragrithwyr: yno y bydd wylofain, a rhincian
ddannedd.

PEN. XXV.

1 *Dammeg y dêc morwyn, 14 a'r Talentau,*
7, a dull y ſarn ddiweddaf.

YNa tebyg ſydd teyrnas neſoedd i ddêg o for-
wynion, y rhai a gymmeraſant eu lampau, ac a
nthant allan i gyfarfod â'r priod-fâb.
2 A phump o honynt oedd gall, a phum yn
ll.
3 Y rhai oedd ffôl a gymmeraſant eu lampau, ac
n gymmeraſant olew gyd â hwynt:
4 A'r rhai call a gymmeraſant olew yn eu lle-
ſtri, gyd â'u lampau.
5 A thra 'r oedd y priod-fâb yn aros yn hir, yr
ſpiaſant oll, ac yr hunaſant.
6 Ac ar hanner nôs y bu gwaedd, Wele, y
aze y priod-fâb yn dyfod, ewch allan i gyfarfod
g ef.
7 Yna y cyſododd yr holl forwynion hynny, ac a
rwiſaſant eu lampau.
8 A'r rhai ffôl a ddywedaſant wrth y rhai call,
Rhoddwch i ni o'ch olew chwi, canys y mae ein
mpauyn diffoddi.
9 A'r rhai call a attebaſant, gan ddywedyd,
Rhag na bydde digon i ni ac i chwithau: ond ewch
yn hytrach at y rhai ſydd yn gwerthu, a phrynwch
chwi rêch hunain.
10 A thra 'r oeddynt yn myned ymmaith i
rynu, daeth y priod-fâb: a'r rhai oedd barod a
aethant i mewn gyd âg ef i'r briodas, a chaewyd
y drêſ.
11 Wedi hynny y daeth y morwynion eraill
hefyd, gan ddywedyd, Arglwydd, Arglwydd,
gor i ni.
12 Ac eſe a attebodd ac a ddywedodd, Yn wîr
meddaf i chwi, nid adwaen chwi.
13 *Gwiliwch gan hynny, am na wyddoch na'r
dydd na'r awr y daw Mâb y dŷn.
14 *Canys fel dŷn yn myned i wlâd ddieithr,
yr hwn a alwodd ei weiſion, ac a roddes ei dda
attynt:
15 Ac i'r un y rhoddes eſe bum talent, ac i arall
ddwy, ac i arall un: i bob un yn ôl ei allu ei hun:
ac yn y fan, eſe a aeth oddi cartref.
16 A'r hwn a dderbyniaſei y pum talent, a aeth,
ac a farchnattaodd â hwynt, ac a wnaeth bum ta-
lent eraill.
17 A'r un modd yr hwn *a dderbyniaſei* y ddwy, a
enillodd yntef ddwy eraill.
18 Ond yr hwn a dderbyniaſei un, a aeth, ac
a gloddiodd yn y ddaiar, ac a guddiodd arian ei
arglwydd.
19 Ac wedi llawer o amſer, y mae arglwydd y gweiſion hynny yn dyfod, ac yn cyſrif â
hwynt.
20 A daeth yr hwn a dderbyniaſei bum talent,
ac a ddug bum talent eraill, gan ddywedyd, Arglwydd, pum talent a roddaiſt attaf: wele, mi a enillais bum talent eraill ateynt.
21 A dywedodd ei arglwydd wrtho, Da, wâs
da a ffyddlon: buoſt ffyddlon ar ychydig, mi a'th
oſodaf ar lawer: dôs i mewn i lawenydd dy arglwydd.
22 A'r hwn a dderbyniaſei ddwy dalent, a ddaeth,
ac a ddywedodd, Arglwydd, dwy dalent a roddaiſt
attaf: wele, dwy eraill a enillais attynt.
23 Ei arglwydd a ddywedodd wrtho, Da, wâs
da a ffyddlon: buoſt ffyddlon ar ychydig, mi a'th
oſodaf ar lawer: dôs i mewn i lawenydd dy arglwydd.
24 A'r hwn a dderbyniaſei'r un talent, a dda-
eth, ac a ddywedodd, Arglwydd, mi a'th adwaenwn di, mai gŵr caled ydwyt, yn medi lle ni's
hauaiſt, ac yn caſclu lle ni waſceraiſt:
25 Ac mi a ofnais, ac a aethym, ac a guddiais
dy dalent yn y ddaiar: wele, yr wyt yn cael yr
eiddot dy hun.
26 A'i arglwydd a attebodd, ac a ddywedodd
wrtho, O wâs drwg, a diog, ti a wyddit fy môd
yn medi lle ni's hauais, ac yn caſclu lle ni's
gwaſcerais:
27 Am hynny y dyleſit ti roddi fy arian at y
cyfnewid-wŷr, a mi pan ddaethwn, a gawſwn
ddarbyn yr eiddof fy hun, gyd â llôg.
28 Cymmerwch gan hynny y talent oddi wrtho,
a roddwch i'r hwn ſydd ganddo ddeg talent.
29 *(Canys i bob un y mae ganddo y rhoddir,
ac ef a gaiff helaethrwydd: ac oddi ar yr hwn
nid oes ganddo, y dygir oddi arno, ie yr hyn ſydd
ganddo.)
30 A bwriwch allan y gwâs anſoddiol i'r tywyllwch eithaf: yno y bydd wylofain, a rhincian
dannedd.
31 A Mâb y dŷn pan ddêl yn ei ogoniant, a'r holl
Angelion ſanctaidd gŷd ag ef, yna yr eiſtedd ar orſedd-faingc ei ogoniant.
32 A chyd-geſclir ger ei fron eſ yr holl genhedloedd: ac eſe a'u didola hwynt oddi wrth ei
gilydd, megis y didola y bugail y defaid oddiwrth
y geifr:
33 Ac a oſyd y defaid ar ei ddehau-law, ond
y geifr ar yr aſſwy.
34 Yna y dywed y Brenin wrth y rhai ar ei
ddehau-law, Deuwch chwi ſendigedigion fy-Nhâd,
etifeddwch y teyrnas a baratowyd i chwi er
ſeiliad y bŷd.
35 *Canys bum newynog, a chwi a roeſoch i *Heb.19.
mi ſwyd: bu arnaf ſyched, a rhoeſoch i mi 7.exo.16.
ddiod: bum ddieithr, a dygaſoch fi gŷd â chwi. 7.
36 Noeth, a dilladaſoch fi: bum glaf, ac ymwe-
loch â mi: bum yngharchar, a daethoch attaf.
37 Yna yr ettyb y rhai cyfiawn iddo, gan ddy-
wedyd, Arglwydd, pa brŷd i'th welſom yn newynog, ac i'th borthaſem? neu yn ſychedig, ac
y rhoeſom i ti ddiod?
38 A pha brŷd i'th welſom yn ddieithr, ac
i'th ddygaſom gyd â ni? neu yn noeth, ac i'th
dilladaſem?
39 A pha brŷd i'th welſom yn glaf, neu yng-
harchar, ac y daethom attat?
40 A'r Brenin a ettyb, ac a ddywed wrthynt,
Yn wîr meddaf i chwi, yn gymmaint a'i gwnaethur o honoch i un o'r rhai hyn ŷ lleiaf,
i mi y gwnaethoch.
41 Yna y dywed eſe hefyd wrth y rhai a ſyd-
dant ar y llaw aſſwy, *Ewch oddi wrthif rai* Pſal. 6.
melldigedig i'r tân tragwyddol, yr hwn a ba- 8. pen. 7.
ratowyd i ddiafol, ac i'w angylion.
42 Canys

42 Canys bum newynog, ac ni roesoch i mi fwydt
bu arnaf fyched, ac ni roesoch i mi ddiod:
43 Bum ddieithr, ac ni'm dygasoch gyd â chwi:
noeth, ac ni'm dilladasoch: yn glâf, ac ynghar-
char, ac ni ymwelsoch â mi.
44 Yna yr attebant hwythau hefyd iddo, gan
ddywedyd, Arglwydd, pa bryd i'th welsom yn
newynog, neu yn sychedig, neu yn ddieithr, neu yn
noeth, neu yn glaf, neu yngharchar, ac ni weina-
som i ti?
45 Yna'r ettyb efe iddynt, gan ddywedyd, Yn wir
meddaf i chwi, yn gymmaint ac na's gwnaethoch
it' yn o'r rhai lleiaf hyn, ni's gwnaethoch i minnau.
*Dan.12.2 46 A'r *rhai hyn a ânt i gospedigaeth dragwy-
Jo.5.29. ddol: ond y rhai cyfiawn i fywyd tragwyddol.

PEN. XXVI.

1 Y *Iawdraeth-wyr yn cyd-fwriadu yn erbyn
Christ, 6 Y wraig yn enneinio ei draed ef. 14 Iu-
das yn ei werthu ef. 17 Christ yn bwyttay Pasc:
26 yn ordeinio ei swpper sanctaidd: 36 yn gwe-
ddio yn yr ardd: 47 ac wedi ei fradychu â chu-
san. 57 yn cael ei arwain at Caiaphas, 69 a'i
wadu gan Petr.

A Bu wedi i'r Iesu orphen y geiriau hyn oll,
efe a ddywedodd wrth ei ddisyblion,
*Mar.14.1 2 *Chwi a wyddoch mai gwedi dau ddydd y
mae'r Pasc, a Mâb y dyn a draddodir i'w groef-
Jo.13.1. hoelio.
*Psal.2.2. 3 *Yna yr ymgasclodd yr Arch-offeiriaid, a'r
Scrifennyddion, a Henuriaid y bobl, i lŷs yr Arch-
offeiriad, yr hwn a elwid Caiaphas:
4 A hwy a gyd-ymgynghorasant fel y dalient yr
Iesu trwy ddichell, ac y lladdent ef.
5 Eithr hwy a ddywedasant, Nid ar yr wyl, rhag
bod cynnwrf ym mhlith y bobl.
*Mar.14.3 6 *Ac i'r Iesu yn Bethania, yn nhŷ Simon y
Jo.12.1. gwahan-glwyfus,
7 Daeth atto wraig a chenddi flwch o ennaint
gwerth-fawr, ac a'i tywalltodd ar ei ben, ac efe yn
eistedd wrth y ford.
8 A phan welodd ei ddisyblion, hwy a sor-
rasant, gan ddywedyd, I ba beth y *bu* y golled
hon?
9 Canys fe a allasid gwerthu yr ennaint hwn er
llawer, a'i roddi i'r tlodion.
10 A'r Iesu a wybu, ac a ddywedodd wrthynt,
Pa ham yr ydych yn gwneuthur blinder i'r wraig?
canys hi a weithiodd weithred dda arnaf.
*Deut.15. 11 *Oblegid y mae gennych y tlodion bôb
11. amser gŷd â chwi: a mi nid ydych yn ei gael bôb
amser.
12 Canys hi yn tywallte yr ennaint hwn ar fy
nghorph, a wnaeth *hyn* i'm claddu i.
13 Yn wir meddaf i chwi, pa le bynnag y pre-
gether yr Efengyl hon yn yr holl fŷd, mynegir yr
hyn a wnaeth hi hefyd, er cofia am dani hi.
*Mar.14. 14 *Yna'r aeth vn o'r deuddeg, yr hwn a elwid
10. luc. Judas Iscariot, at yr Arch-offeiriaid,
22.3. 15 Ac a ddywedodd *wrthynt*, Pa beth a roddwch
i mi, ac mi a'i traddodaf ef i chwi? A hwy a gyfo-
desant iddo ddeg ar hugain o arian.
16 Ac o hynny allan y ceisiodd efe amser cyfaddas
i'w fradychu ef.
*Mar.14. 17 *Ac ar y *dydd* cyntaf o wŷl y bara croyw,
12. luc. y discyblion a ddaethant at yr Iesu, gan ddy-
22.7. wedyd wrtho, Pa le y mynni i ni baratoi i ti
fwytta'r Pasc?
18 Ac yntef a ddywedodd, Ewch i'r ddinas at
*rywryw un, a dywedwch wrtho, Y mae'r Athro
yn dywedyd, Fy amser sydd agos: gyd â thi y cyn-
haliaf y Pasc, mi a'm disyblion.
19 A'r discyblion a wnaethant y modd y gor-
chymynasei'r Iesu iddynt, ac a baratoesant y
Pasc.
20 * Ac wedi ei myned hi yn hwyr, efe a eisteddodd
odd gyd â'r deuddeg.
21 Ac fel yr oeddynt yn bwytta, efe a ddywed-
odd, Yn wir yr wyf yn dywedyd i chwi, *mai* vn o
honoch chwi a'm bradycha i.
22 A hwythau yn drist iawn, a ddechreuasant y
ddywedyd wrtho, bôb vn o honynt, Ai myfi yw,
Arglwydd?
23 Ac efe a attebodd, a'r hwn a
a wisch ei law gyd â mi yn y ddysgl, hwnnw a'm
bradycha i.
24 Mâb y dyn yn ddiau sydd yn myned, fel
y mae yn scrifennedig am dano: eithr gwae'r
dyn hwnnw trwy'r hwn y bradychir Mâb y dyn:
da a fuasei i'r dyn hwnnw pe na's ganesid ei.
25 A Iudas yr hwn a'i bradychodd ef a attebodd,
ac a ddywedodd, Ai myfi yw *efe*, Athro? Yntef a ddywedodd wrtho, Ti a ddywedaist.
26 Ac fel yr oeddynt yn bwytta, * yr Iesu a
gymmerth y bara, ac wedi iddo [fendithio, efe
a'i torrodd, ac a'i rhoddodd i'r discyblion, ac a ddy-
wedodd, Cymmerwch, bwyttewch, hwn yw fy
nghorph.
27 Ac wedi iddo gymmeryd y cwppan, a diolch,
ef a'i rhoddes iddynt, gan ddywedyd, Yfwch
bawb o hwn.
28 Canys hwn yw fy ngwaed o'r Testament ne-
wydd, yr hwn a dywellt*ir* tros lawer, er maddeu-
ant pechodau.
29 Ac yr ydwyf yn dywedyd i chwi, nad yfaf o
hyn allan o ffrwyth hwn y win-wydden, hyd y dydd
hwnnw pan yfwyf ef gyd â chwi yn newydd, yn
nheyrnas fy Nhâd.
30 Ac wedi iddynt ganu [hymn, hwy a aethant
allan i fynydd yr Olewydd.
31 Yna y dywedodd yr Iesus wrthynt, * Chwi,
chwi oll a rwystrir heno o'm plegid i: canys scri-
fennedig yw, * Tarawaf y bugail, a defaid y praidd
a wasterir.
32 Eithr wedi fy adgyfodi, *mi a â o'ch blaen i*
chwi i Galilæa.
33 A Phetr a attebodd, ac a ddywedodd wrtho,
Pe rhwystrid pawb o'th blegid ti, *etto* ni'm
rhwystrir i byth.
34 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, * Yn wir yr
wyf yn dywedyd i ti, mai'r nos hon, cyn canu
o'r ceiliog, i'm gwedi deir-gwaith.
35 Petr a ddywedodd wrtho, Pe gorfyddai i
mi farw gyd â thi, ni'th wadaf ddim. Yr un
modd hefyd y dywedodd yr holl ddisyblion.
36 * Yna y daeth yr Iesu gyd â *hwynt* i faes a el-
wid Gethsemane, ac a ddywedodd wrth ei ddisybl-
on, Eisteddwch ymma, tra'r elwyf, a gweddio acw.
37 Ac efe a gymmerth Petr, a dau fâb Zebedeus,
ac a ddechreuodd drist âu, ac ymofidio.
38 Yna efe a ddywedodd wrthynt, Trist iawn
yw fy enaid hyd angeu: arhoswch ymma, a gwi-
liwch gyd â mi.
39 Ac wedi iddo syned ychydig ym-mlaen, efe
a syrthiodd ar ei wyneb, gan weddio, a dywe-
dyd, Fy Nhâd, os yw bosibl, aed y cwppan hwn
heibio oddi wrthif: etto nid fel yr ydwyf fi yn
ewyllysio, ond fel yr ydwyt ti.
40 Ac efe a ddaeth at y disyblion, ac a'u cafas
hwy yn cysgu, ac a ddywedodd wrth Petr, Felly,
oni ellych chwi wilied yn awr gyd â mi?
41 Gwiliwch a gweddiwch, fel nad eloch i
brofedigaeth. Yr yspryd yn ddiau *sydd* yn barod,
eithr y cnawd sydd wann.
42 Efe a aeth drachefn yr ail waith, ac a

gan ddywedyd, Fy Nhâd, oni's gallai hwn fyned heibio oddi wrthif, ma ddodi fod o hono, gwneler dy ewyllys di.

43 A'e ese a ddaeth, ac a'u cafas hwy yn cysgu drachefn, acα wedi oddyf y drydedd waith ddywedyd yr vn geiriau.

44 Yna y daeth ese at ei ddiscyblion, ac a ddywedd wrthynt, Cyscwch bellach, a gorphwyw wele y mae'r awr wedi nesau, a Mâb y dyn a draddodir i ddwylo pechaduriaid.

46 Codwch, awn: wele, nesshodd yr hwn sydd yn fradychu.

47 A'e ese etto yn llefaru, wele, Iudas vn o'r deuddeg, a ddaeth, a chyd ag ef dyrfa fawr a chleddeu a ffyn, oddi wrth yr Arch-offeiriaid, a Henuriaid y bobl.

48 Ar hwn a'i bradychoddedd, a roesei arwydd iddynt, gan ddywedyd, Pa vn bynnag a gusanwyf, efe yw ese a delliwch ef.

49 A'e yn ebrwydd y daeth at yr Iesu, ac a ddywedd, Rhaglyn well Athro, ac a'i cusanodd ef.

50 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Y cyfaill, i bo dy dyfodiad? Yna y daethant, ac a'r rhoesant dwylo ar yr Iesu, ac a'i daliasant ef.

51 Ac wele, vn o'r rhai oedd gyd a'r Iesu, a estynodd ei law, ac a dynnodd ei gleddyf, ac a darodd ei was yr Arch-offeiriad, ac a dorrodd ei glust ef.

52 Yna y dywedodd yr Iesu wrtho, Dychwel dy gleddyf i'w le: *canys pawb a'r a gymmerant cleddyf a ddifethir a cheddyf.

53 Ai dywedy di na gallaf yr awr hon weddio ar fy Nhâd, ac efe a rydd yn y fan i mi fwy na deuddeg llengoedd o Angelion?

54 Pa fodd ynteu y cyflawnid yr Scrythyrau, mai felly y rhaid bodd?

55 Yn yr awr honno y dywedodd yr Iesu wrth y tyrfa, Mal at leidr y daethoch chwi allan, a chleddeu a ffyn i'm dala? Pob dydd yr eisteddwn i bregethu yn y cyntedd yn dysgu yn y Demel, ac ni'm daliasoch.

56 A'hyn oll a wnaethpwyd, fel y cyflawnid scrythyrau y Prophwydi. Yna'r holl ddiscyblion a gadawsant ef, ac a ffoesant.

57 A'r rhai a ddaliasent yr Iesu a'i dygasant ef at Caiphas yr Arch-offeiriad, lle yr oedd wedi ymgasclu yr Scrifenyddion a'r Henuriaid.

58 A Pheir a'i canlynodd ef o hir-bell, hyd yn llŷs yr Arch-offeiriad, ac a aeth i mewn, ac a eisteddodd gyd a'r gweision, i weled y diwedd.

59 A'r Arch-offeiriaid, a'r Henuriaid, a'r holl gynghor, a geisiasant gan dyst i roddi yn erbyn yr Iesu, fel y rhoddeint ef i farwolaeth.

60 Ac ni's cawsant tie er dyfod *yno* gan dystion lawer. Yn ddiweddaf fe a ddaeth dau gau dyst,

61 Ac a ddywedasant, Hwn a ddywedodd, Mi a allaf ddymchwelyd Demel Duw, a'i hadeiladu mewn tri diwrnodi.

62 A chyfododd yr Arch-offeiriad, ac a ddywedodd wrtho, A atebi di ddim? Beth y mae y rhai hyn yn ei dyst i dolaethu yn dy erbyn?

63 Ond yr Iesu a dawodd. A'r Arch-offeiriad gan attebb a ddywedodd wrtho, Yr ydwyf yn dy dyngheidu di trwy'r Duw byw, ddywedyd o honot ti i ni a'i rydi yw y Christ Mab Duw.

64 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Ti a ddywedaist eithr meddaf i chwi, *Ar ôl hyn y gwelwch Mâb y dyn yn eistedd ar ddeheulaw'r gallu, ac yn dyfod ar gymmylau'r nef.

65 Yna y chwygodd yr Arch-offeiriad ei ddillad, gan ddywedyd, efe a gablodd. Pa raid i ni mwy wrth dystiolwele, yr awron clywsoch ei gabledd ei.

66 Beth dybygwch chwi? Hwythau gan attêb a ddywedasant, Y maeefe yn euog o farwolaeth.

67 *Yna y poerasant yn ei wyneb, ac a'i cernodd-iasant: eraill a'i tarawsant ef â gwiail,

68 Gan ddywedyd, Prophwyda i ni, ô Christ, pwy yw'r hwn a'th darawodd.

69 A *Pheir oedd yn eistedd allan yn y llŷs: a daeth morwyn ato, ac a ddywedodd, A thithau oeddit gyd ag Iesu y Galilæad.

70 Ac efe a wadodd ger eu bron hwy oll, ac a ddywedodd, Ni's gwn beth yr wyt yn ei ddywedyd.

71 A phan aeth efe allan i'r porth, gwelodd vn arall ef, a hi a ddywedodd wrth y rhai oedd yno, yr oedd hwn hefyd gyd a'r Iesu o Nazareth.

72 A thrachefn efe a wadodd trwy lw, Nid adwaen i y dyn.

73 Ac ychydig wedi, daeth y rhai oedd yn sefyll ger llaw, ac a ddywedasant wrth Peir, Yn wir yr wyt tithau yn vn o honynt, canys y mae dy leferydd yn dy gymhellu.

74 Yna y dechreuodd efe regu, a thyngu, Nid adwaen i y dyn. Ac yny man y canodd y ceiliog.

75 A chofiodd Peir air yr Iesu, yr hwn a ddywedasei wrtho, Cyn canu'r ceiliog, ti a'm gwadi dair-gwaith. Ac efe a aeth allan, ac a wylodd yn chwerw-ddoft.

P E N. XXVII.

1 *Rhoddi Christ yn brydyngc at Pilat: 3 Iudas yn ymgrogi. 10 Pilatus yn ymddiddan gan ei wraig, 24 yn golchi ei ddwy law: 26 Croeshoelir Christ rhwng dau leidr: 39 yn gwaradwyddo: 42 a'r Arch-offeiriaid, 50 yn gorfod yr vnben o'r ysbryd: 51 yn ymddangos yn ddirfawr: 54 a'r filio a gwilio ei feddef.

1 A Phan ddaeth y boreu, cyd ymgynghorodd *yr holl Arch-offeiriaid, a Henuriaid y bobl yn erbyn yr Iesu, fel y rhoddent ef i farwolaeth.

2 Ac wedi iddynt ei rwymo, hwy a'i dygasant ef ymmaith, ac a'i traddodasant ef i Pontius Pilat y rhaglaw.

3 Ynayna weles Iudas yr hwn a'i bradychodd ef, ddarfod ei gondemnio ef, fu edifar ganddo, a dug drachefn y deg ar hugain darnau'r Arch-offeiriaid, a'r Henuriaid,

4 Gan ddywedyd, Pechais gan fradychu gwaed gwirion. Hwythen a ddywedasant, Pa beth yw hynny i ni? edrych di.

5 Ac wedi iddo daflu'r arian yn y Demel, *efe a ymadawodd, ac a aeth, ac a ymgrogodd.

6 A'r Arch-offeiriaid a gymmerasant yr arian, ac a ddywedasant, Nid cyfreithlawn i ni en bwrw hwynt yn y dysorfa: canys gwerth gwaed ydyw.

7 Ac wedi iddynt gyd-ymgynghori, hwy a brynasant â hwynt faes y crochenydd, yn gladdfa dieithriaid.

8 Am hyny y galwyd y maes hwnnw, *Maes y gwaed, hyd heddyw.

9 (Yna y cyflawnwyd yr hyn a ddywedpwyd trwy Ieremiay y prophwyd, gan ddywedyd, A hwy a gymmerasant y deg ar hugain arian, pris y prifiedig yr hwn i a brynasant gan feibion Israel.

10 Ac a'u rhoesant hwy am faes y crochenydd, megys y gosodes yr Arglwydd i mi.)

11 A'r Iesu a safodd gerbron y rhaglaw: a'r rhaglaw a ofynnodd iddo, gan ddywedyd, A ti

A a a 3 yw

yw Brenin yr Iddewon? A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Yr wyt ti yn dywedyd.

12 A phan gyhuddid ef gan yr Arch-offeiriaid a'r Henuriaid, nid attebodd efe ddim.

13 Yna y dywedodd Pilat wrtho. Oni chlywi di faint o bethau y maent hwy yn tu tystiolaethu yn dy erbyn di?

14 Ac nid attebodd efe iddo i vn gair: fel y rhyfeddodd y rhaglaw yn fawr.

* Luc. 23.17. 15 * Acar yr wyl *honno* yr arferei y rhaglaw ollwng yn rhydd i'r bobl vn carcharor, yr hwn a fynnent.

16 Ac yna yr oedd ganddynt garcharor hynod, a elwid Barabbas.

17 Wedi iddynt gan hynny ymgasclu ynghyd, Pilat a ddywedodd wrthynt, Pa vn a fynnwch i mi ei ollwng yn rhydd i chwi? Barabbas, ai yr Iesu, yr hwn a elwir Christ?

18 Canys efe a wyddei mai o genfigen y traddodasent ef.

19 Ac fe yneistedd ar yr orsedd-faingc, ei wraig a ddanfonodd atto, gan ddywedyd, Na fydded i ti a wnelych a'r cyfiawn hwnnw: canys goddefais lawer heddyw mewn breuddwyd o'i achos ef.

* Io. 18. 40. acts 3. 14. 20 * A'r Arch-offeiriaid a'r Henuriaid, a berswadiasant y bobl, fel y gofynnent Barabbas, ac y difethent yr Iesu.

21 A'r rhaglaw a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Pa vn o'r ddau a fynnwch i mi ei ollwng yn rhydd i chwi? Hwythau a ddywedasant, Barabbas.

22 Pilat a ddywedodd wrthynt, Pa beth gan hynny a wnaf i'r Iesu, yr hwn a elwir Christ? Hwythau oll a ddywedasant wrtho? Croes-hoelier ef.

23 A'r rhaglaw a ddywedodd, Ond pa ddrwg a wnaeth efe? Hwythau a lefasant yn fwy, gan ddywedyd, Croes-hoelier ef.

24 A Pilat, pan welodd nad oedd dim yn tycciu, ond yn hytrach bôd cynnwrf, a gymmerth ddwfr, ac a olchodd ei ddwylo ger bron y bobl, gan ddywedyd, Di-euog ydwyf oddi wrth waed y cyfiawn hwn: edrychwch chwi.

25 A'r holl bobl a attebodd, ac a ddywedodd, *Yddod* ei waed ef arnom ni, ac ar ein plant.

26 Yna y gollyngodd efe Barabbas yn rhydd iddynt: ond yr Iesu a flangellodd efe, ac a'i rhoddes i'w croes-hoelio.

Io. 19. 1. Luc. 23. 25 yr hwn a elwir Barabbas. 27 * Yna mil-wyr y rhaglaw a gymmerasant yr Iesu i'r dalfa-dŷ, ac a gynnullasant atto yr holl fyddin.

28 A hwy a'i dioscasant ef, ac a roesant am dano fantell o scarlat.

29 A chwedi iddynt blethu coron o ddrain, hwy a'i gosodasant ar ei ben ef, a chorsen yn ei law ddehau: ac a blygasant en gliniau ger ei fron ef, ac a'i gwatwarasant, gan ddywedyd, Henffych well, brenin yr Iddewon.

30 A hwy a boerasant arno, ac a gymmerasant y gorsen, ac a'i tarawsant ar ei ben.

31 Ac wedi iddynt ei watwar, hwy a'i dioscasant ef o'r fantell, ac a'i gwiscasant a'i ddillad ei hun, ac a'i dygasant ef ymmaith i'w croes-hoelio.

* Marc. 15. 21. Luc. 23. 26. Ioan. 19. 17. 32 * Ac fel yr oeddynt y mynd allan, hwy a gawsant ddŷn o Cyrene, a'i enw Simon, hwn a gymmhellasant i ddwyn ei groes ef.

33 * A phan ddaethant i le a elwid Golgotha, yr hwn a elwir Lle 'r benglog,

34 Hwy a roesant iddo i'w yfed finegr yn gymmysgedig â bustl: ac wedi iddo ei brofi, ni fynnodd efe yfed.

35 Ac wedi iddynt ei groes-hoelio ef, hwy a rannasant ei ddillad, gan fwrw coelbrenni: * Hwy a rannasant fy nillad yn eu plith, a char fy ngwisc y bwriasant goel-bren.

36 A chan eistedd hwy a'i gwiliasant ef yno.

37 A gosodasant hefyd vwch ei ben ef, ei achos yn scrifennedig, HWN YW IBSV BRENIN YR IDDEWON.

38 Yna y croes-hoeliwyd gyd ag ef ddau leidr, vn at y llaw ddehau, ac vn at yr asliwy.

39 A'r rhai oedd yn mynet heibio a'i cablasant ef, gan yscwyd en pennau,

40 A dywedyd, Ti yr hwn a ddinistri 'r Demel, ac a'i hadeiledi mewn tridiau, gwared dy hun os ti yw Mâb Duw, descyn oddi ar y groes.

41 A'r vn modd yr Arch-offeiriaid hefyd, gan watwar, gŷd â'r Scrifenyddion a'r Henuriaid, a ddywedasant,

42 Efe a waredodd eraill, ei hunan nis gall efe ei waredu: os brenin Israel yw, descyned yr awron oddi ar y groes, ac ni a gredwn iddo.

43 * Ymddiriedodd yn Nuw: gwareded efe of yr awron, os efe a'i mynn ef: canys efe a dywedodd, Mâb Duw ydwyf.

44 A'r vn peth hefyd a edliwiodd y lladron iddo, y rhai a groes-hoeliasid gyd ag ef.

45 Ac o'r chweched awr y bu tywyllwch ar yr holl ddaiar, hyd y nawfed awr.

46 Ac yng hylch y nawfed awr y llefodd yr Iesu â llef vchel, gan ddywedyd, Eli, Eli, Lama sabachthani? hynny yw, * Fy Nuw, fy Nuw, pam i'm gadewaist?

47 A rhai o'r fawl oedd yn sefyll yno, pan glywsant, a ddywedasant, Y mae hwn yn galw ar Elias.

48 Ac yn y fan vn o honynt a redodd, ac a gymmerth yspwng, * ac a'i llanwodd o finegr, ac a'i rhoddes ar gorsen, ac a'i diododd ef.

49 Ar llaill a ddywedasant, Paid, edrychwn a ddaw Elias i'w waredu ef.

50 A'r Iesu, wedi llefain drachefn â llef vchel, a ymadawodd â'r yspryd.

51 Ac wele, llen y Demel a rwygwyd yn ddau oddi fynn hyd i waered: a'r ddaiar a gynnodd, ac main a holltwyd.

52 A'r beddau a agorwyd: a llawer o gyrph y seinct a hunasent, a gyfodasant,

53 Ac a ddaethant allan o'r beddau ar ôl ei gyfodiad ef, ac a aethant i mewn i'r ddinas sanctaidd ac a ymddangosasant i lawer.

54 Ond y canwriad, a'r rhai oedd gyd ag ef yn gwilied yr Iesu, wedi gweled y ddaiar-gryn, a'r pethau a wnaethid, a ofnasant yn fawr, gan ddywedyd, Yn wîr Mâb Duw y doedd hwn.

55 Ac yr oedd yno lawer o weragedd yn edrych o hir-bell, y rhai a ganlynasent yr Iesu o Galilea, gan weini iddo ef:

56 Ym mhlith y rhai yr oedd Mair Magdalen, a Mair mam Iaco a Ioses, a mam meibion Zebedeus.

57 * Ac wedi ei nyned hi yn hwyr, daeth gŵr goludog o Arimathea, a'i enw Ioseph, yr hwn hefyd a fuasei yntau yn ddisgybl i'r Iesu:

58 Hwn a aeth at Pilat, ac a ofynnodd gorph yr Iesu. Yna y gorchymynnodd Pilat roddi yr corph.

59 A Ioseph wedi cymmeryd y corph, a'i hamdôdd â lliain glân:

60 Ac a'i gosododd ef yn ei fedd newydd ei hun, yr hwn a dorasei efe yn y graig, ac a dreigliodd faen mawr wrth ddrws y bedd, ac a aeth ymmaith.

1 Ac yr oedd yno Mair Magdalen, a Mair arall, yn eistedd gyferbyn a'r bedd.

2 A thramoeth, yr hwn sydd ar ôl y darparasid, yr ymgynhullodd yr Arch-offeiriaid a'r Pharisaid at Pilat,

3 Gan ddywedyd, Arglwydd, y mae yn gôf genym ddywedyd o'r twyllwr hwnnw, ac efe etto yn fyw, Wedi tri-diau y cyfodaf.

4 Gorchymmyn gan hynny gadw y bedd yn ddiogel hyd y trydydd dydd, rhag dyfod ei ddisciblion o hŷd nos, a'i ladratta ef, a dywedyd wrth y bobl, Efe a gyfododd o feirw: a bydd yr amryfusedd diweddaf yn waeth na'r cyntaf.

5 A dywedodd Pilat wrthynt, Y mae gennych wiliadwriaeth, ewch, gwnewch mor ddiogel ac y gwyddoch.

6 A hwy a aethant, ac a wnaethant y bedd yn ddiogel, ac a seliasant y maen, gŷd â'r wiliadwriaeth.

PEN. XXVIII.

1 *Dengys adgyfodiad Christ i'r gwrageddau gan angel.* 9 *Christ ei hun yn ymddangos iddynt hwy.* 11 *Yr Arch-offeiriaid yn rhoddi arian yr milwyr, i ddywedyd ddarfod i'r disciplion ei ladratta ef allan o'r bedd.* 16 *Christ yn ymddangos i'w disciplion,* 19 *ac yn eu hanfon i pregethu,* 20 *i ddysgu yr holl genhedloedd.*

1 AC yn ôl diwedd y Sabbath, a hi yn ddyddiau i'r wawr dydd cyntaf o'r wythnos, daeth Mair Magdalen, a'r Fair arall, i edrych y bedd.

2 Ac wele, bu daeargryn mawr: canys disgynodd Angel yr Arglwydd o'r nêf, ac a ddaeth, ac a dreiglodd y maen oddi wrth y drws, ac a eisteddodd arno.

3 A'i wyneb-pryd oedd fel mellten, a'i wisc yn wyn fel eira.

4 A rhag ei ofn ef y crynodd y ceidwaid, ac a aethant megis yn feirw.

5 A'r Angel a atteboddodd, ac a ddywedodd wrth y gwragedd, Nac ofnwch: canys mi a wn mai Iesu y ceisiwch yr hwn a groes-hoeliwyd.

6 Nid yw efe yma: canys cyfododd, megis y dywedodd. Deuwch, gwelwch y fan lle y gorweddodd yr Arglwydd.

7 Ac ewch ar ffrwst, a dywedwch i'w ddisciblion gyfodi o hono o feirw. Ac wele, y mae efe yn myned o'ch blaen chwi i Galilæa: yno y gwelwch ef: wele, dywedais i chwi.

8 Ac wedi eu myned ymmaith ar frys oddi wrth y bedd, gyda ofn a llawenydd mawr, rhedasant i fynegi i'w disciblion ef.

9 Ac fel yr oeddynt yn myned i fynegi i'w disciblion ef, wele yr Iesu a gyfarfu â hwynt, gan ddywedyd, Henffych well. A hwy a ddaethant, ac a ymafaelasant yn ei draed ef, ac a'i haddolasant.

10 Yna y dywedodd yr Iesu wrthynt, Nac ofnwch: ewch, mynegwch i'm brodyr, fel yr elont i Galilæa, ac yno i'm gwelant i.

11 Ac wedi eu myned hwy, wele, rhai o'r wiliadwriaeth a ddaethant i'r ddinas, ac a fynegasant i'r Arch-offeiriaid yr hyn oll a wnaethid.

12 Ac wedi iddynt ymgasclu ynghŷd gŷd â'r Henuriaid, a chŷd ymgynghori, hwy a roesant arian lawer i'r milwyr,

13 Gan ddywedyd, Dywedwch, ei ddisciblion a ddaethant o hŷd nôs, ac a'i lladratasant ef a nyni yn cysct.

14 Ac os clyw y rhaglaw hyn, ni a'i perswadiwn ef, ac a'ch gwnawn chwi yn ddiofal.

15 A hwy a gymmerasant yr arian, ac a wnaethant fel yr addyscwyd hwynt: a hanwyd y gair hwn ym mhlith yr Iddewon, hyd y dydd heddyw.

16 A'r un disciybl ar ddeg a aethant i Galilæa, i'r mynydd lle'r ordeiniasei'r Iesu iddynt.

17 A phan welsant ef, hwy a'i haddolasant eithr rhai a amheuasant.

18 A'r Iesu a ddaeth, ac a lefarodd wrthynt, gan ddywedyd, Rhoddwyd i mi bôb awdurdod yn y nef, ac ar y ddaiar.

19 * Ewch gan hyny, a dyscwch yr holl genhedloedd, gan eu bedyddio hwy yn enw'r Tâd, a'r Mâb, a'r Yspryd glân:

20 Gan ddysgu iddynt gadw pôb peth a'm archymynnais i chwi: ac wele, yr ydwyf gŷd â chwi bôb amser, hyd ddiwedd y bŷd. Amen.

YR EFENGYL YN OL SANCT MARC.

PEN. I.

1 *Ioan Fedyddiwr.* 9 *Bedyddio yr Iesu,* 12 *ei demtio.* 14 *Ei yn pregethu,* 16 *yn galw Pedr, Andreas, Iaco, ac Ioan,* 23 *yn iachau dyn a yspryd aflan ynddo,* 29 *a mam gwraig Pedr,* 32 *o lawer o gleifion,* 41 *ac yn glanhau y gwahanglwyfus.*

1 DEchreu Efengyl Iesu Grist, fâb Duw.

2 Fel yr scrifennwyd yn y prophwydi, * Wele, yr ydwyf yn anfon fy nghennad o flaen dy wyneb, yr hwn a baratoa dy ffordd o'th flaen.

3 Llef yn yr anialwch, Paratowch ffordd yr Arglwydd, gwnewch yn uniawn ei hwybrau ef.

4 Yr oedd Ioan yn bedyddio yn y diffaethwch, ac yn pregethu bedydd edifeirwch, er maddeuant pechodau.

5 Ac aeth allan atto ef holl wlâd Iudæa, a'r rhai oll o Ierusalem: a hwy a fedyddiwyd oll ganddo yn afon yr Iorddonen, gan gyffesu eu pechodau.

6 Ac Ioan oedd wedi ei wisco â blew camel, a gwregys croen yngylch ei lwynau, ac yn bwyta locustiaid a mêl gwyllt.

7 Ac efe a bregethodd, gan ddywedyd, Y mae yn dyfod ar fy ôl i yn cryfach na myfi, carrai esgidiau yr hwn nid wyfi deilwng i ymostwng, ac ivi dattod.

8 Myfi yn wir a'ch bedyddiais chwi â dwfr, eithr efe a'ch bedyddia chwi â'r Yspryd glân.

9 * A bu yn y dyddiau hynny, ddyfod o'r Iesu o Nazareth yn Galilæa, ac efe a fedyddiwyd gan Ioan yn yr Iorddonen.

10 Ac yn ebrwydd wrth ddyfod i fynu o'r dwfr, efe a welodd y nefoedd yn agored, a'r Yspryd yn descyn arno, megys colommen.

11 A llef a ddaeth o'r nefoedd, Tydi yw fy anwyl fâb, yn yr hwn i'm bodlonwyd.

12 Ac * yn ebrwydd y gyrrodd yr Yspryd ef i'r diffaethwch.

13 Ac efe a fuasai yn y diffaethwch ddeugain niwrnod, yn ei demtio gan Satan; ac yn bod efe gŷd â'r gwyllt-filod, a'r Angelion a weinidogent iddo.

Matt. 4.12. 23 Ac yn ôl traddodi Ioan, yr Iesu a ddaeth i Galilæa, gan bregethu Efengyl teyrnas Dduw:

15 A dywedyd, Yr amser a gyflawnwyd, a theyrnas Dduw a nesâodd: edifarhewch, a chredwch yr Efengyl.

Matt. 4.18. 16 Ac pel yr oedd efe yn rhodio wrth fôr Galilæa, efe a welsu Simon ac Andreas ei frawd, yn bwrw rhwyd yn y môr: (canys pyscodwyr oeddynt.)

17 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Deuwch, ar fy ôl i, a gwnaf i'wch fôd yn byscod-wyr dynion.

21. Ac yn ebrwydd gan adel en rhwydau, y canlynasant efe.

19 Ac wedi iddo fyned rhagddo ychydig oddi yno, efe a welsu Iaco fab Zebedæus, ac Ioan ei frawd a'u hwy yn y llong yn cyweirio y rhwydau:

20 Ac yn y man efe a'u galwodd hwynt: a hwy a adawsant eu tâd Zebedæus yn y llong gyd â'r cyflog-ddyllion, ac a aethant ar ei ôl ef.

Matt. 4.15. 21 A hwy a aethant i mewn i Capernaum: ac yn ebrwydd ar y dydd Sabbath, wedi iddo fyned i mewn i'r Synagog, efe a athrawiaethodd.

Matt. 7.28. 22 A psymasant wrth ei athrawiaeth ef: canys yr oedd efe yn en dyscu hwy, megis yn ac awdurdod gando, ac nid fel yr Scrifennyddion.

Luc. 4.33. 23 Ac yr oedd yn en Synagog hwy ddŷn ac yndo yspryd aflan, ac efe a lefodd,

Pam. 24 Gan ddywedyd, Och, beth sydd i ni a wnelom a thi, Iesu o Nazareth? a ddaethoft ti i'n difetha ni? mi a'th adwaen pwy ydwyt: Sanct Duw.

25 A'r Iesu a'i ceryddodd ef, gan ddywedyd, Taw, a dos allan o honaw.

26 Yna wedi i'r yspryd aflan ei rwygo ef a gwaeddi â llef vchel, efe a ddaeth allan o honaw.

27 Ac fe a aeth ar bawb frawy, fel yr ymofynasant yn en mysc eu hun, gan ddywedyd, Beth yw hyn? pa athrawiaeth newydd yw hon, canys trwy awdurdod y mae efe yn gorchymmyn, ie yr yspryd aflan, a hwy yn yfydhan iddo?

28 Ac yn ebrwydd yr aeth ffon am dano tros yr holl wlâd o amgylch Galilæa.

Matt. 8.14. 29 Ac yna man wedi iddynt fyned allan o'r Synagog, hwy a aethant i dŷ Simon ac Andreas, gŷd ag Iaco, ac Ioan.

Mam gwraig Simon. 30 Ac yr oedd tchwegr Simon yn gorwedd yn glaf o'r gwres: ac yn ebrwydd y dywedasant wrthaw am dani hi.

31 Ac efe a ddaeth, ac a'i cododd hi i fynn, gan ymaflyd yn ei llaw hi: a'r cŷd a'i gadawodd hi yn y man, a hi a wasanaethodd arnynt hwy.

32 Ac wedi iddi hwyrhau, pan fachludodd yr haul, hwy a ddygasant at yr holl rai drwg eu hwyl a'r rhai cythreulig.

33 A'r holl ddinas oedd wedi ymgasclu wrth y drws.

34 Ac efe a iachaodd lawer o rai drwg eu hwyl o amrŷw haittiau, ac a fwriodd allan lawer o gythreuliaid, ac ni adawodd i'r cythreuliaid ddywedyd yr adwaenent ef.

35 A'r boreu yn blygainiol iawn, wedi iddo godi, efe a aeth allan, ac a aeth i le anghyfanedydd, ac yno y gweddiodd.

36 A Simon, a'r rhai oedd gyda ef, a'i dilynasant ef.

37 Ac wedi iddynt ei gael ef, hwy a ddywedasant wrtho, Y mae pawb yn dy geisio di.

38 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Awn i'r trefydd nesaf, fel y gallwyf bregethu yno hefyd: canys i hyny y daethym allan.

39 Ac y cyrcedd efe yn pregethu yn en Synagogau hwynt, trwy holl Galilæa, ac yn bwrw allan gythreuliaid.

40 A daeth atto ef un gwahan-glwyfus, gan ymbil ag ef, a gostwng ar ei liniau iddo, a dywedyd wrtho, Os mynni, ti a elli fy nglânhau.

41 A'r Iesu gan dosturio, a estynodd ei law, ac a gyffyrddodd ag ef, ac a ddywedodd wrtho, Mynaf, bydd lân.

42 Ac wedi iddo ddywedyd hynny, ymadawodd y gwahan-glwyf ag ef yn ebrwydd, a glanhawyd ef.

43 Ac wedi gorchymyn iddo yn gaeth, efe a'i hanfonodd ef ymmaith yn y man;

44 Ac a ddywedodd wrtho, Gwêl na ddywedych ddim wrth neb: eithr dos, ymnaith, dangos dy hun i'r offeiriaid, ac offrynma dros dy lânhad, y pethau a orchymynodd Moses, er tystiolaeth iddynt hwy.

45 Eithr efe a aeth ymmaith, ac a ddechreu- Luc. odd gyhoeddi llawer, a thaenu'r gair yn lled: fel na allei'r Iesu fyned mwy yn amlwg i'r ddinas: eithr yr oedd efe allan mewn lleoedd anghyfanedd, ac o bôb parth y daethant atto ef.

PENNOD II.

Christ yn iachau un claf o'r parlys, 18 yn galw Matthew o'r dollfa, 19 yn bwytta gyd â Publicanod a phechaduriaid, 18 yn esgusodi ddiscyblion am nad ymprydient, 23 ac am dynnu y ydau yr ŷd ydd Sabboth.

AC efe a aeth drachefn i Capernaum, wedi Matt. rhai dyddiau, a chlybuwyd ei fôd efe yn ty.

2 Ac yn y man llawer a ymgasclasant ynghyd, hyd na annent; hyd yn oed yn y lleoedd ynghylch y drws: ac efe a bregethodd y gair iddynt hwy.

3 A daethant atto, gan ddwyn un claf o'r parlys, yr hwn a ddygid gan bedwar.

4 A chan na allent nesau atto gan y dyrfa, dadel y to a wnaethant lle y oedd efe: ac wedi ddarn dorri trwodd, hwy a ollyngasant i waered y gwely yn yr hwn y gorweddei y claf o'r parlys.

5 A phan welodd yr Iesu en ffydd hwynt, efe a ddywedodd wrth y claf o'r parlys, Ha fâb, maddeuwyd i ti dy bechodau.

6 Ac yr oedd rhai o'r Scrifennyddion yn eistedd yno, ac yn ymresymmu yn en calonnau,

7 Beth a wna hwn fel hyn yn dywedyd cabledd? pwy a all faddeu pechodau, ond Duw yn unig?

8 Ac yn ebrwydd, pan wybu'r Iesu yn ei yspryd en bôd hwy yn ymresymmu felly ynddynt en hunain, efe a ddywedodd wrthynt, Pa ham yr ydych yn ymresymmu am y pethau hyn yn eich calonnau?

9 Pa vn fydd hawsaf, ai dywedyd wrth y claf o'r parlys, Maddeuwyd i ti dy bechodau? ai dywedyd, Cyfod, a chymmer i fynn dy welŷs a dôs ith dŷ.

10 Eithr fel y gwypoch fod gan fâb y dŷn awdurdod i faddeu pechodau ar y ddaear, (eb efe wrth y claf o'r parlys,)

11 Wrthit ti yr wyf yn dywedyd, Cyfod, a chymmer i fynn dy welŷs a dôs ith dŷ.

12 Ac yn y man y cyfododd efe, ac y cymmerth i fynn ei wely, ac a aeth allan yn en gwydd hwynt oll: hyd nai synnodd pawb, a gogoneddu Dduw, gan ddywedyd, Ni welsom ni grioed fel hyn.

13 Ac efe a aeth allan drachefn wrth lan y môr: a'r holl dyrfa a ddaeth attoy ac efe a'u dyscodd hwynt.

14 Ac pel efe yn myned heibio, efe a welsu Lefi fab Alphæus yn eistedd wrth y dollfa, ac a ddywedodd wrtho, Canlyn fi. Ac efe a gododd, ac a canlynodd ef.

15 A hîg, a'r Iesu yn eistedd i dŷ yn ei

13 lawer hefyd o Bobl icanod a phechaduriaid
ddod gyd â'r Iesu, a'i ddisciblion: canys llawer
oedynt, a hwy a'i canlynasent ef.

16 A phan welodd yr Scrifennyddion a'r Pha-
riseaid ef yn bwyta gyd â'r Publicanod a'r pecha-
duriaid, hwy a ddywedasant wrth ei ddisciblion
ef, Pa ham y mae efe yn bwyta ac yn yfed gyd â'r
Publicanod a'r pechaduriaid?

17 A'r Iesu pan glybu, a ddywedodd wrthynt,
Nid sy iach nid rhaid iddynt wrth y meddyg,
ond y rhai cleifion: ni ddaethym i alw y rhai
cyfion, ond pechaduriaid i edifeirwch.

18 A disciblion Ioan a'r Pharisæaid oeddynt
yn ymprydio: a hwy a ddaethant, ac a ddyweda-
sant wrtho, Pa ham y mae disciblion Ioan a'r
Pharisæaid yn ymprydio, ond dy ddisciblion di nid
ydynt yn ymprydio?

19 A dywedodd yr Iesu wrthynt, A all plant yr
ystafell-briodas ymprydio, tra fyddo y priodas-fâb
gyd â hwynt? tra fydde ganddynt y priodas-fâb
gyd â hwynt, ni allant ymprydio:

20 Eithr y dyddiau a ddaw pan ddyger y prio-
das-fâb oddi arnynt, ac yna 'r ymprydiant, yn y
dyddiau hynny.

21 Hefyd ni wna neb ddarnyn o frethyn ne-
wydd ar ddilledyn hên: os amgen, ei gyflawniad
newydd ef a dynn oddi wrth yr hên, a gwaeth
fydd y rhwyg.

22 Ac ni rydd neb win newydd mewn hên go-
belau: os amgen, y gwin newydd a ddrylliа 'r
costrelau, a'r gwin a red allan, a'r costrelau a
gollir: eithr gwin newydd fydd raid ei roi mewn
costrelau newyddion.

23 *A bu iddo syned trwy 'r ŷd ar y Sabbath:
ni disciblion a ddechreuasant ymdaith tan dynnu
y tywys.

24 A'r Pharisæaid a ddywedasant wrtho, Wele
pa ham y gwnânt ar y Sabbath yr hyn nid yw gy-
freithlawn?

25 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Oni ddarllen-
nasoch eised beth a wnaeth Dafydd, pan oedd
eisieu a chwant bwyd arno, efe a'r rhai oedd
gyd ag ef?

26 Pa fodd yr aeth efe i dŷ Dduw tan Abiathar
yr Archoffeiriad, ac y bwyttaodd y bara gosod,
y rhai nid cyfreithlon eu bwytta, ond i'r offeiri-
aid yn unig, ac a'u rhoddes hefyd i'r rhai oedd
gyd ag ef?

27 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Y Sabbath a
wnethwyd er mwyn dŷn, ac nid dŷn er mwyn y
Sabbath.

28 Am hynny y mae Mab y dŷn yn Arglwydd
hefyd ar y Sabbath.

PEN. III.

1 *Christ yn iachau y llaw wedi gwywo, 10 a llawer o gleifydan eraill: 11 Yn ceryddu yr ysprydion aflan: 13 Yn dewis ei ddeuddeg Apostol: 22 Yn atteb cabledd y rhai a ddywedent ei fôd ef yn bwrw allan gythreuliaid trwy Beelzebub: 31 ac yn dangos pwy ydym ei frawd, a'i chwaer, ei fam.

AC efe aeth i mewn drachefn i'r Synagog: ac yr oedd yno ddŷn a chanddo law wedi gwywo.

2 A hwy a'i gwiliasant ef, a iachae efe ef ar y dydd Sabbath, fel y cyhuddent ef.

3 Ac efe a ddywedodd wrth y dŷn yr oedd gan-ddo y llaw wedi gwywo, Cyfod i'r canol.

4 Ac efe a ddywedodd wrthynt hwy, Ai rhydd gwneuthur da ar y dydd Sabbath, yntau gwneuthur drwg? cadw enioes, ai lladd? A hwy a dawsant.

5 Ac wedi edrych arnynt o amgylch yn ddig-llon, gan drist au am galedrwydd eu calon hwynt, efe a ddywedodd wrth y dŷn, Estyn allan dy law. Ac efe a'i hestynnodd: a'i law ef a wnaed yn iach fel y llall.

6 A'r Pharisæaid a aethant allan, ac a yn-gynghorasant yn erbyn dydd gyd â'r Herodianiaid, yn ei erbyn ef, pa fodd y difethent ef.

7 A'r Iesu gyd â'i ddisciblion a giliodd tu a'r môr, a lliaws mawr a'i canlynodd ef, o Galilæa, ac o Iudæa,

8 Ac o Ierusalem, ac o Idumæa, ac o'r tu hwnt i'r Iorddonen: a'r rhai o gylch Tyrus a Sidon, lliaws mawr, pan glywsant gymmaint a wnaethei ef, a'ddaethant atto.

9 Ac efe a ddywedodd wrth ei ddisciblion am fôd llong yn barod iddo, oblegid y dyrfa, rhag iddynt ei wasgu ef.

10 Canys efe a iachasei lawer, hyd oni phwysent arno, er mwyn cyffwrdd ag ef, cymmaint ac oedd a phlaen arnynt.

11 A'r ysprydion aflan pan welsant ef, a syrthiasant i lawr ger ei fron ef, ac a waeddasant, gan ddywedyd, Ti yw Mâb Duw.

12 Yntef a orchymynnodd iddynt yn gaeth pa chyhoeddent ef.

13 Ac *efe a esgynnodd i'r mynydd, ac a alwodd *Matth. atto y rhai a fynnodd efe: a hwy a ddaethant atto. Io. i.

14 Ac efe a ordeiniodd ddeuddeg, fel y byddent gyd ag ef, ac fel y danfonei efe hwynt i bregethu:

15 Ac i fôd ganddynt awdurdod i iachau cleff-ydau, ac i fwrw allan gythreuliaid.

16 Ac i Simon y rhoddes efe enw Petr.

17 Ac Iaco *fâb* Zebedæus, ac Ioan brawd Iaco: (ac efe a roddes iddynt henwau Boanerges, yr hyn yw, meibion y daran.)

18 Ac Andreas, a Philip, a Bartholomæus, a Matthew, a Thomas, ac Iaco *fab* Alphæus, a Thaddæus, a Simon y Cananêad,

19 A Iudas Iscariot, yr hwn hefyd a'i bradych-odd ef. A hwy a ddaethant i dŷ.

20 A'r dyrfa a ymgynnullodd drachefn, fel na allent gymmaint a bwytta bara.

21 A phan glybu yr eiddo ef, hwy a aethant i'w ddal ef: canys dywedasant, y mae efe allan o'i bwyll.

22 A'r Scrifennyddion, y rhai a ddaethent i ware-do Ierusalem, a ddywedasant fôd *Beelze- *Matth. bub ganddo, ac mai trwy bennaeth y cythreuliaid ix. 34. yr oedd efe yn bwrw allan gythreuliaid.

23 Ac wedi iddo eu galw hwy atto, efe a ddy-wedodd wrthynt mewn dammegion, Pa fodd y gall Satan fwrw allan Satan?

24 Ac o bydd teyrnas wedi ymrannu yn ei hun-byn ei hun, ni ddichon y deyrnas honno sefyll:

25 Ac o bydd tŷ wedi ymrannu yn ei erbyn ei hun, ni ddichon y tŷ hwnnw sefyll:

26 Ac os Satan a gyfyd yn ei erbyn ei hun, ac a fydd wedi ymranno, ni all efe sefyll, eithr y mae iddo ddiwedd.

27 Ni ddichon neb fyned i mewn i dŷ cadarn, ac yspeilio ei ddodrefn ef, oni bydd iddo yn gyn-taf rwymo'r cadarn, ac yna yr yspeilia ei dŷ ef.

28 Yn *wir y dywedaf i chwi, y maddeuir pob *Matth. pechod i feibion dynion, a pha gabledd bynnag a xii. 31. gablant.

29 Eithr yr hwn a gablo yn erbyn yr Yspryd glân, ni chaiff faddeuant yn dragywydd, ond y mae yn euog o farn dragywydd.

30 Am iddynt ddywedyd, Y mae yspryd aflan ganddo.

31 *Daeth pan hynny ei frodyr a'i fam: a chan- *Matth.

chan ſefyll allan hwy a anfonaſant atto, gan ei alw ef.

32 A'r bobl oedd yn eiſtedd o'i amgylch, a a ddywedaſant wrtho, Wele y mae dy fam di a'th frodyr, allan yn dy geiſio.

33 Ac efe a'u hattebodd hwynt, gan ddywedyd, Pwy yw fy mam i, neu fy mrodyr i?

34 Ac wedi iddo edrych oddi amgylch ar y rhai oedd yn eiſtedd yn ei gylch, efe a ddywedodd, Wele fy mam i, a'm brodyr i.

35 Canys pwy bynnag a wnelo ewyllys Duw, hwnnw yw fy mrawd i, a'm chwaer a'm mam i.

PEN. IIII.

1 *Dammeg yr hau-wr,* 14 *a'i ddeongliad.* 21 *Rhaid i ni gyfrannu goleuni ein gwybodaeth i eraill.* 26 *Dammeg yr hâd yn tyfu yn ddiarwybod,* 30 *a'r gronyn mwſtard.* 35 *Chriſt yn goſtegu y dymeſti ar y mor.*

*Matth. 13. 1. AC efe * a ddechreuodd ddyſcu wrth ymyl y môr: a thyrfa fawr a ymgaſglodd atto, hyd oni bu iddo fyned i'r llong, ac eiſtedd ar y môr: a'r holl dyrfa oedd wrth y môr ar y tîr.

2 Ac efe a ddyſcodd iddynt lawer ar ddameg ion, ac a ddywedodd wrthynt yn ei ddyſceidiaeth ef,

3 Gwrandewch, Wele, hau-wr a aeth allan i hau:

4 A darfu wrth hau, i beth ſyrthio ar fin y ffordd, ac ehediaid yr awyr a ddaethant, ag a'i difaſant.

5 A pheth a ſyrthiodd ar greig-le, lle ni chaſodd fawr ddaiar: ac yn y fan yr eginodd, am nad oedd iddo ddyfnder daiar.

6 A phan gododd yr haul y poethwyd ef, ac am nad oedd gwreiddyn iddo, efe a wywodd.

7 A pheth a ſyrthiodd ym-mhlith drain: a'r drain a dyfaſant, ac a'i tagaſant ef, ac ni ddug ffrwyth.

8 A pheth arall a ſyrthiodd mewn tîr da, ac a roddes ffrwyth tyfadwy a chynhyrchol, ac a ddug yn ddeg ar hugain, ac yn dringain, ac yn gant.

9 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Y neb ſydd ganddo gluſtiau i wrando, gwrandawed.

10 A phan oedd efe wrtho ei hun, y rhai oedd yn ei gylch ef, gŷd â'r deuddêg, a ofynnaſant iddo am y ddameg.

11 Ac efe a ddywedodd wrthynt, I chwi y rhodded gwybod dirgelwch teyrnas Duw: eithr i'r rhai ſy allan, ar ddamhegion y gwneir pôb peth:

*Matth. 13. 14. 12 * Fel yn gweled y gwelant, ac na chanfyddant a ac yn clywed y clywant, ac ni ddeallant: rhag iddynt ddychwelyd, a maddeu iddynt eu pechodau.

13 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Oni wyddoch chwi y ddameg hon? a pha ſodd y gwybyddwch yr holl ddamhegion?

14 Yr hau-wr, ſydd yn hau y gair:

15 A'r rhai hyn yw y rhai ar fin y ffordd, lle yr hauir y gair, ac wedi iddynt ei glywed, y mae Satan yn dyfod yn ebrwydd, ac yn dwyn ymmaith y gair a hauwyd yn eu calonnau hwynt.

16 A'r rhai hyn yr un ſmwyd yw y rhai a hauir ar y creigle: y rhai wedi clywed y gair, ſydd yn ebrwydd yn ei dderbyn ef yn llawen:

17 Ac nid oes ganddynt wreiddyn ynddynt eu hunain, eithr tros amſer y maent: yna pan ddêl blinder, neu erlid, o achos y gair, yn y man y rhwyſtrir hwynt.

18 A'r rhai hyn yw y rhai a hauwyd ym-myſc y drain, y rhai a wrandawant y gair,

*1. Tim. 6. 17, 21. 19 Ac y mae gofalon y bŷd hyn, a * hudoliaeth golud, a chwantau am bethau eraill, yn dyfod i mewn, ac yn tagu 'r gair, a myned y mae yn ddiffrwyth.

20 A'r rhai hyn yw y rhai a hauwyd mewn tîr da, y rhai ſydd yn gwrando y gair, ac yn ei derbyn, ac yn dwyn ffrwyth, yn ddeg ar hugain, ac yn driugain, ac yn gant.

21 *Ac efe a ddywedodd wrthynt, a ddaw cannwyll iw dodi tan leſtr, neu tan wely? ac nid iw ſaſ. goſod ar ganhwyll-bren.

22 *Canys nid oes dim cuddiedig a'r ni's amlygir, ac ni bu ddim dirgel, ond fel y delei i eglurdeb. Luc. 8. 17.

23 Od oes gan neb gluſtiau i wrando, gwrandawed.

24 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Edrychwch beth a wrandawoch: â *pha feſur y meſuroch, y meſurir i chwithau, a chwanegir i chwi y rhai a wrandewch. Luc. 6. 38.

25 *Canys yr hwn y mae ganddo, y rhoddir iddo: a'r hwn nid oes ganddo, ie yr hyn ſydd ganddo a ddygir oddi arno. Luc. 8. 18. 19. 26.

26 Ac efe a ddywedodd, Felly y mae teyrnas Duw, fel pe bwriai ddyn hâd i'r ddaiar:

27 A chyſcu, a chodi nôs a dydd, a'r hâd yn egino, ac yn tyfu, y modd nis gŵyr efe.

28 Canys y ddaiar a ddwg ffrwyth o honi ei hun, yn gyntaf yr eginyn, yna'r ŷd yn llawn yn y dywyſen.

29 A phan ymddangoſo'r ffrwyth, yn ebrwydd y rhydd efe y crymman ynddo, am ddyfod y cynhayaf.

30 Ac efe a ddywedodd, I *pha beth y cyffelybem deyrnas Dduw? neu ar ba ddammeg y gwnaem gyffelybrwydd o honi? Mat. 13. 31.

31 Megis gronyn o hâd mwſtard ydyw: yr hwn pan hauer yn y ddaiar, ſydd leiaf o'r holl hadau ſydd ar y ddaiar.

32 Eithr wedi'r hauer, y mae yn tyfu, ac yn myned yn fwy na'r holl lyſiau, ac efe a ddwg ganghennau mawrion, fel y gallo ehediaid yr awyr nythu tan ei gyſcod ef.

33 *Ac â chyfrywddamhegion lawer y traethodd efe iddynt y gair, hyd y gallent ei wrando. Matth. 13. 34.

34 Ond heb ddammeg ni leſarodd wrthynt: ac o'r nailltu i'w ddiſcyblion efe a eglurodd bôb peth.

35 Ac efe a ddywedodd wrthynt *y dydd hwnnw, wedi ei hwyrhau hi, Awn trofodd i'r tu draw. Matth. 8. 18.

36 Ac wedi iddynt ollwng ymmaith y dyrfa, hwy a'i cymmeraſant ef, fel yr oedd yn y llong: ac yr oedd hefyd longau eraill gŷd ag ef.

37 Ac fe a gyfodes tymeſtl fawr o wynt, a'r tonnau a daflaſant i'r llong, hyd onid oedd hi yn llawn weithian.

38 Ac yr oedd efe yn y pen ôl i'r llong, yn cyſcu ar obennydd: a hwy a'i deffroeſant ef, ac a ddywedaſant wrtho, Athro, ai difatter genit ein colli ni?

39 Ac efe a gododd i fyny, ac a geryddodd y gwynt, ac a ddywedodd wrth y môr, Goſtega, diſtawa. A'r gwynt a oſtegodd, a bu tawelwch mawr.

40 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa ham yr ydych mor ofnog? pa fodd nad oes genych ffydd?

41 Eithr hwy a ofnaſant yn ddirfawr, ac a ddywedaſant wrth ei gilydd, Pwy yw hwn, gan fod y gwynt a'r môr yn vfyddhau iddo?

PEN. V.

1 *Chriſt yn gwaredu y dyn yr oedd ynddo lengfyrddiwliaid:* 13 *Hwythau yn myned i'r moch.* 25 *Y mae efe yn iachau y wraig o'r diſer-lif gwaedd,* 35 *ac yn cyſodi merch Iairus o farw.*

A Hwy a ddaethant i'r tuhwnt i'r môr, i wlâd y Gadareniaid.
2 A chan ei ddyfodiad ef allan o'r llong, yn y man cyfarfu ag ef o blith y beddau, ddŷn ac yſpryd aflan ynddo,
3 Yr hwn oedd a'i drigfan ym-mhlith y beddau, ac nyni allei nêb ie â chadwynau ei rwymo ef:
4 O herwydd ei rwymo ef yn fynych â llyffetheirian, ac â chadwynau, a darnio o hono'r cadwynau, a dryllio y llyffetheirian: ac ni allei nêb ei ddofi ef.
5 Ac yn oeſtad nôs a dydd yr oedd efe yn llefain yn y mynyddoedd, ac ym-mhlith y beddau, ac yn ei dorri ei hun â cherrig.
6 Ond pan welſe efe yr Iesu o hir bell, efe a redodd, ac a'i haddolodd ef:
7 A chan waeddi â llef vchel, efe a ddywedodd, Beth ſydd i mi a wnelwyf a thi Iesu Fab y Duw goruchaf? yr ydwyf yn dy dyngueu trwy Dduw, na phoenech fi.
8 (Canys dywedaſei wrtho, yſpryd aflan, dôs allan o'r dŷn.)
9 Ac efe a ofynnodd iddo, Beth yw dy enw? Ynte a attebodd gan ddywedyd, Lleng yw fy enw: amlôd llawer o honom.
10 Ac efe a fawr-ymbiliodd ag ef, na yrrei efe hwynt allan o'r wlâd.
11 Ond yr oedd yno ar y mynyddoedd genfaint fawr o foch yn pori.
12 A'r holl gythreuliaid a attolygaſant iddo, gan ddywedyd, Danfon ni i'r moch, fel y gallom fyned i mewn iddynt.
13 Ac yn y man y caniattaodd yr Iesu iddynt. A'r yſpridion aflan, wedi myned allan, aethant i mewn i'r moch: a rhuthrodd y genfaint tres y dibyn i'r môr (ac yngbylch dwy-fil oeddynt) ac a'u boddwyd yn y môr.
14 A'r rhai a borthent y moch a ffoeſant, ac a fynegaſant y peth yn y ddinas, ac yn y wlâd. A hwy a aethant allan i weled beth oedd hyn a wnaethid.
15 A hwy a ddaethant at yr Iesu, ac a welſant y cythreulig, yr hwn y buaſei y lleng ynddo, yn eiſtedd, ac yn ei ddillad, ac yn ei iawn bwyll, ac a ofnaſant.
16 A'r rhai a welſant a fynegaſant iddynt, pa ſodd y buaſei i'r cythreulig, ac am y moch.
17 A dechreuaſant ddymuno arno ef fyned ymmaith o'u goror hwynt.
18 Ac efe yn myned i'r llong, yr hwn y buaſei y cythreul yndo, a ddymnoddd arno gael bôd gyd ag ef.
19 Ond yr Iesu ni adawodd iddo, eithr dywedodd wrtho, dôs i'th dŷ at yr eiddot, a mynega iddynt pa faint a wnaeth yr Arglwydd eroſ, ac iddo dru-garhau wrthit.
20 Ac efe a aeth ymmaith, ac a ddechreuodd gyhoeddi trwy Decapolis, pa bethau en maint a wnaethei'r Iesu iddo: a phawb a ryfeddaſant.
21 Ac wedi i'r Iesu dracheſu fyned mewn llong i'r lan arall, ynghaſclodd tyrfa fawr attoi ac yr oedd efe wrth y môr.
22 A wele, yno o bennaethiaid y Synagog a ddaeth, a'i enw Iairus: a phan ei gwelodd, efe a lyrthiodd wrth ei draed eſo.
23 Ac efe a fawr ymbiliodd ag ef, gan ddywedyd, Y mae fy merch fechan ar draugc: attolwg i ti ddyfod, a dodi di ddwylo arni, fel yr iachaer hi, a byw fydd.
24 A hwy a aeth gŷd ag eſi a thyrfa fawr a'i canlynodd ef, ac a'i gwaſcaſant ef.
25 A rhyw wraig, yr hon a fuaſei mewn diſtr-lis [illegible]
26 Ac a oddefaſei lawer gan lawerodd o feddygon, ac a dreuliaſei gymmaint ac oedd ar ei helw, ac ni chawſei ddim lleſſâd, eithr yn hytrach myned waeth waeth.
27 Pan glybu hi am yr Iesu, hi a ddaeth yn y dyrfa o'r tu ôl, ac a gyffyrddodd â'i wiſc ef.
28 Canys hi a ddywedaſei, Os cyffyrddaf â'i ddillad ef, iach fyddaf.
29 Ac yn ebrwydd y ſychodd ffynhonnell ei gwaed hi: a hi a wybu yn ei chorph ddarfod ei hiachau o'r pla.
30 Ac yn y fan, yr Iesu yn gwybod ynddo ei hun fyned rhinwedd allan o honaw, efe a drodd yn y dyrfa, ac a ddywedodd, Pwy a gyffyrddodd â'm dillad?
31 A'i ddiſcyblion a ddywedaſant wrtho, Ti a weli y dyrfa yn dywaſcu, a ca ddywedi di, Pwy a'm cyffyrddodd?
32 Ac yntef a edrychodd o amgylch, i weled yr hon a wnaethei hyn.
33 Ond y wraig, gan ofni a chrynu, yn gwybod beth a wnaethid yndi, a ddaeth ac a ſyrthiodd ger ei fron ef, ac a ddywedodd iddo'r holl wiriondeb.
34 Ac efe a ddywedodd wrthi, Ha ferch, dy ffydd a'th iachaodd, dôs mewn heddwch, a bydd iach o'th bla.
35 Ac efe etto yn llefaru, daeth rhai o dŷ Pennaeth y Synagog, gan ddywedyd, Bu farw dy ferch: i ba beth etto y'n poenyddi'r Athro?
36 A'r Iesu, yn ebrwydd wedi clywed y gair a ddywedaſid, a ddywedodd wrth bennaeth y Synagog, Na ofna, crêd yn unig.
37 Ac ni adawodd efe neb i'w ddilyn, ond Petr, ac Iaco, ac Ioan brawd Iaco.
38 Ac efe a ddaeth i dŷ pennaeth y Synagog, ac a ganfu y cynnwrf, a'r rhai oedd yn wylo, ac yn ochain llawer.
39 Ac wedi iddo fyned i mewn, efe a ddywedodd wrthynt, pa ham y gwnewch gynnwrf, ac yr wylwch? ni bu farw yr eneth, eithr cyſcu y mae.
40 A hwy a'i gwatwaraſant ef. Ond efe, gwedi bwrw pawb allan, a gymmerth dâd yr eneth a'r mam, a'r rhai oedd gŷd ag ef, ac a aeth i mewn lle'r oedd yr eneth yn gorwedd.
41 Ac wedi ymaflyd yn llaw'r eneth, efe a ddywedodd wrthi, *Talitha cumi*: yr hyn o'i gyfieithu yw, Yr eneth, (ar wyf yn dywedyd wrthit) cyſod.
42 Ac yn fan yr cyſodes yr eneth, ac a rodiodd (canys deuddeng mlwydd oed ydoedd hi) a ſynnu a wnaeth arnynt â ſyndod mawr.
43 Ac efe a orchymynnodd iddynt yn gaeth, na chai nêb wybod hyn: ac a ddywedodd am roddi *peth* iddi i'w fwyta.

PEN. VI.

1 Diyſtyru Chriſt gan ei wlad-wyr ei hun. 7 Y mae efe yn rhoddi yr awdurdod ar yſpridion aflan. 14 Amryw dyb am Griſt. 18 Torri pen Ioan Fedyddiwr, 29 a'i gladdu. 30 Yr Apoſtolion yn dychwelyd o bregethu. 34 Gwyrthiau y pum torth haru ar ddeau byſcodyn. 45 Chriſt yn rhodio ar y môr: 53 ac yn iachau pawb a gyffyrddai ag of.

Match. 13.54.

A C efe a aeth ymmaith oddi yno, ac a ddaeth i'w wlâd ei hun: a'i ddiſcyblion a'i canlynaſant ef.
2 Ac wedi dyfod y Sabboth, efe a ddechreuodd athrawiaethu yn y Synagog: a llawer a wrandawſant arno gan ddywedyd, O ba le y daeth y pethau hyn i hwn? a pha ddoethineb yw hon a roed iddo, fel y gwneid y cyfryw nerthoedd trwy ei ddwylo?

3 Onid hwn yw 'r ſaer, mâb Mair, brawd Iaco, a Ioſes, a Iudas, a Simon? ac onid yw ei chwiorydd ef ymma yn ein plith ni? A hwy a rwyſtrwyd o'i blegid ef.

4 Ond yr Ieſu a ddywedodd wrthynt, nad *Ioa.4.44 yw prophwyd yn ddibris ond yn ei wlâd ei hun, ac ym-mhlith ei geneddi ei hun, ac yn ei dy ei hun.

5 Ac ni allei efe ypo wneuthyd dim gwyrthiau, ond rhoi ei ddwylo ar ychydig gleiſion, a'i hiachau hwynt.

6 Ac efe a ryfeddodd o herwydd eu hangrhediniaeth: *ac a aeth i'r pentrefi oddi amgylch, gan *Mat.9. 35.luc. 13.22. athrawiaethu.

7 Ac * efe a alwodd y deuddec, ac a ddechreuodd *Matth. 10.1. eu danfon bwynt bôb yn ddau a dau, ac a roddes iddynt awdurdod ar yſprydion aflan,

8 Ac a orchymynnodd iddynt na chymmerent ddim i'r daith, ond llawffon yn vnig: nac yſcrepan, na bara, nac arian yn eu pyrſau.

9 Eithr eu bôd a ſandalau am eu traed, ac na wiſcent ddwy bais.

10 Ac efe a ddywedodd wrthynt, I ba le bynnac yr eloch i mewn i dŷ, arhoſwch yno hyd onid eloch ymmaith oddi yno.

*Matth. 10.14. *Act.13. 51. 11 A * pha rai bynnag ni'ch derbyniant, ac ni'ch gwrandawant, pan eloch oddi yno, *eſcydwch y llwch a *ſyddo* tan eich traed, yn dyſtiolaeth iddynt. Yn wîr meddaf i chwi, y bydd eſmwythach i Sodoma a Gomorrha, yn nydd y farn, nac i'r ddinas honno.

12 A hwy a aethant allan, ac a bregethaſant ar iddynt edifarhau.

*Iac.5.14 13 * Ac a ſwriaſant allan lawer o gythreuliaid, ac a eliaſant ag olew lawer o gleiſion, ac au hiachaſant.

*Matth. 14.1. 14 A'r * brenin Herod a glybu, (canys cyhoedd ydoedd ei enw ef) ac efe a ddywedodd, Ioan Fedyddiwr a gyfodes o feirw, ac am hynny y mae nerthoedd yn gweithio ynddo ef.

15 Eraill a ddywedaſant, Mai Elias yw: ac eraill a ddywedaſant, Mai prophwyd yw, neu megis vn o'r prophwydi.

*Luc.3.19 16 Ond * Herod pan glybu, a ddywedodd, Mai 'r Ioan a dorrais i ei ben yw hwn, efe a gyfodes o feirw.

17 Canys yr Herod hwn a ddanfonaſai, ac a ddaliaſai Ioan, ac a'i rhwymaſai ef yn y carchar, o achos Herodias gwraig Philip ei frawd, am iddo ei phriodi hi.

*Leſit. 18.16. 18 Canys Ioan a ddywedaſai wrth Herod, *Nid cyfreithlawn i ti gael gwraig dy frawd.

19 Ond Herodias a ddaliodd ŵg iddo, ac a chwennychodd ei ladd ef, ac ni's gallodd.

20 Canys Herod oedd yn ofni Ioan, gan wybod ei fôd ef yn ŵr cyfiawn, ac yn ſanctaidd, ac efe a'i parchei ef: ac wedi iddo ei glywed ef, efe a wnai lawer o bethau, ac a'i gwrandawai ef yn ewyllyſgar.

21 Ac wedi dyfod diwrnod cyfaddas, pan wnaeth Herod ar ei ddydd geni wledd i'w benaethiaid, a'i flaenoriaid, a goreugwŷr Galilæa:

22 Ac wedi i ſerch Herodias honno ddyfod i mewn, a dawnſio, a boddhau Herod, a'r rhai oedd yn eiſtedd gydag ef, y brenin a ddywedodd wrth y llangces, Gofyn i mi y peth a fynnech, ac mi a'i rhoddaf i ti.

23 Ac efe a dyngodd iddi, Beth bynnag a ofynnech i mi, mi a'i rhoddaf i ti, dyd rhanner fy

24 A hithau a aeth allan, ac a ddywedodd wrth ei mam, Pa beth a ofynnaf? A hithau a ddywedodd, Pen Ioan Fedyddiwr.

25 Ac yn y ſan hi a aeth i mewn ar ſrŷd at y brenin, ac a ofynnodd, gan ddywedyd, Mi a fynnwn i ti roi i mi allan o law, ar ddyſcl, ben Ioan Fedyddiwr.

26 A'r brenin yn driſt iawn, ni chwennychei ei bwrw hi heibio, o herwydd y llwon, a'r rhai oedd yn eiſtedd gyd ag ef.

27 Ac yn y man y brenin a ddanfonedd ddienyddiwr, ac a orchymynnodd ddwyn ei ben ef.

28 Ac yntef a aeth ac a dorrodd ei ben ef yn y carchar, ac a ddug ei ben ef ar ddyſcl, ac a'i rhoddes i'r llangces, a'r llangces a'i rhoddes ef i'w mam.

29 A phan glybu ei ddiſcyblion ef, hwy a ddaethant, ac a gymmeraſant ei gorph ef, ac a'i dodaſant mewn bedd.

30 * A'r Apoſtolion a ymgaſclaſant at yn Ieſu, ac *Luc. a ſynegaſant iddo yr holl bethau, y rhai a wnaethent ‖ hefyd, a'r rhai a athrawiaethaſent. ‖ Yng

31 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Deuwch eich hunain i le anghyfannedd o'r naill tu, a gorphwyſwch encyd. Canys llawer oedd yn dyfod, ac yn myned, ſel nad oeddynt yn cael ennyd, cymmaint a i fwytta.

32 * A hwy a aethant i le anghyfannedd, mewn *Matt. llong o'r naill tu. 14.13.

33 A'r bobloedd a'u gwelſant hwy yn myned ymmaith, a llawer a'i hadnabuant ef, ac a redaſant yno ar draed o'r holl ddinaſoedd, ac a'u rhag-flaenſant hwynt, ac a ymgaſclaſant atto ef.

34 * A'r Ieſu wedi myned allan a welodd dyrf *Matt. fawr ac a dofturiodd wrthynt, am eu bôd fel defaid 6.39. heb ganddynt fugail: ac a ddechreuodd dyſcu iddynt lawer o bethau.

35 Ac yna * wedi ei myned hi yn lawer o'r dydd, *Matth. y daeth ei ddiſcyblion atto ef gan ddywedyd, 14.15. He ſydd anial, ac weithian y mae hi yn llawer o'r dydd.

36 Gollwng hwynt ymmaith, fel yr elont i'r wlâd oddi amgylch, ac i'r pentrefi, a'r pyrcotiau ynt eu hunain fara: canys nid oes ganddynt ddim i'w fwytta.

37 Ond efe a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Rhoddwch chwi iddynt *hwy* i'w fwytta. A hwy a ddywedaſant wrtho, A awn ni a phrynu gwerth deu-can ceiniog o fara, a'i roddi iddynt i'w fwytta?

38 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa faint torth ſydd gennych? ewch ac edrychwch. Ac wedi iddynt wybod, hwy a ddywedaſant, Pump, a dau byſcodyn.

39 Ac efe a orchymynnodd iddynt beri i bawb eiſtedd yn fyrddeidiau, ar y glaſwellt.

40 A hwy a eiſteddaſant yn ſincleoedd a mincleoedd, o feſur cannoedd, ac o feſur dêg a deugeiniau.

41 Ac wedi cymmeryd y pum torth a'r dau byſcodyn, gan edrych i fyny tu a'r nef, efe a fendithiodd, ac a dorrodd y bara, ac a'i rhoddes at ei ddiſcyblion, i'w goſod ger eu bronnau hwynt: a'r dau byſcodyn a rannodd efe rhyngddynt oll.

42 A hwy oll a fwyttaſant, ac a gawſant ddigon.

43 A chodaſant ddeuddeg baſcedaid yn llawn o'r bâr-fwyd, ac o'r pyſcod.

44 A'r rhai a fwyttaſent o'r torthau, oedd ynghylch pum-mil o wŷr.

45 Ac yn y man, efe a gymhellodd ei ddiſcyblion i fyned i'r llong, a myned o'r blaen i'r lan at Bethſaida, tra fyddei efe yn gollwng ymmaith y bobl.

...r mynydd i weddio.
47 A* phan aeth hi yn hwyr, yr oedd y llong ar ...nol y môr, ac yntef ei hun ar y tîr.
48 Ac efe a'u gwelei hwynt yn ffin arnynt yn mwyfo, (canys y gwynt oedd yn eu herbyn:) ac ynghylch y bedwaredd wŷlfa o'r nôs, efe a ddaeth attynt, gan rodio ar y môr, ac a fynnasei fyned heibio iddynt.
49 Ond pan welsant hwy ef yn rhodio ar y môr, hwy a dybiasant mai drychiolaeth ydoedd: a hwy a waeddasant.
50 (Canys hwynt oll a'i gwelsant ef, ac a ddychrynasant) ac yn y man yr ymddiddanodd efe â hwynt, ac a ddywedodd wrthynt, Cymmerwch gysur, myfi yw, nac ofnwch.
51 Ac efe a aeth i fynu attynt i'r llong, a'r gwynt a dawelodd: a hwy a synnasant ynddynt eu hunain yn fwy o lawer, ac a ryfeddasant.
52 Oblegid ni ddeallasant am y torthau hynny: canys yr oedd eu calon hwynt wedi caledu.
53 Ac* wedi iddynt ddyfod trosodd, hwy a ddaethant i dir Genesareth, ac a laniasant.
54 Ac wedi eu myned hwynt allan o'r llong, hwy a'i hadnabuant ef yn ebrwydd.
55 Ac wedi iddynt redeg trwy gwbl o'r goror hwnnw, hwy a ddechreuasant ddwyn oddi amgylch mewn gwelâu rai cleifion, pa le bynnag y clywent ei fod ef.
56 Ac i ba le bynnag yr elai efe i mewn i bentrefi, neu ddinasoedd, neu wlâd, hwy a osodent y cleifion yn yr heolydd, ac a attolygent iddo gael o honynt gyffwrdd cymmaint ac ag ymyl ei wisc ef: a chymmîs er ac a gyffyrddasant ag ef, a iachawyd.

PEN. VII.

1 *Phariseaid y beio ar ydiscyblion, am fwytta heb ymolchi:* 8 *yn torri gorchymmyn Duw trwy traddodiadau dynion.* 14 *Nad yw dwyd yn halogi dyn.* 24 *Christ yniachâu merch y wraig o Syrophenicia, ac iddewyth Iesyrd a fan,* 31 *ac yn oedd fyddar, ac agtlal dywedyd arno.*

YNa yr *ymgasclodd atto'r Pharisæaid, a rhai o'r Scrifennyddion, a ddaethei o Ierusalem.
2 A phan welsant rai o'i discyblion ef â dwylo cyffredin (hynny ydyw heb olchi) yn bwytta bwyd, hwy a'u argyoeddasant.
3 Canys y Pharisæaid, a'r holl Iddewon, oni bydd iddynt olchi eu dwylo yn fynych, ni fwyttant, gan ddal traddodiad yr hynafiaid.
4 A *phan ddelont* o'r farchnad, oni bydd iddynt ymolchi, ni fwyttant. A llawer o bethau eraill y sydd, y rhai a gymmerasant iw cadw, *megis* golchi cwppanau, ac ystenau, ac efyddennau, a byrddau.
5 Yna y gofynnodd y Pharisæaid a'r Scrifennyddion iddo, Pa ham nad yw dy ddiscyblion di yn rhodio yn ôl traddodiad yr hynafiaid, ond bwytta eu bwyd a dwylo heb olchi?
6 Ond efe a atteboddac a ddywedodd wrthynt, Da y prophwydodd Esaias am danoch chwi ragrithwyr fel y mae yn scrifennedig, Y *mae y bobl hyn yn fy anrhydeddu i â'u gweflau, ond eu calon sydd bell oddi wrthif.
7 Eithr ofer y maent yn fy addoli, gan ddyscu *yn lle* dyscediaeth, orchymmynion dynion.
8 Canys gan adel heibio orchymmyn Duw, yr ydych yn dal traddodiad dynion, fel golchiadau llestri, a chwppanau: a llawer eraill a'r cyfryw bethau yr ydych yn eu gwneuthur.
9 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Gwych yr ydych yn rhoi heibio orchymmyn Duw, fel y cadwoch eich traddodiad eich hunain.
10 Canys Moses a ddywedodd, Anrhydedda dy dâd a'th fam: a'r hwn a felldigo dâd neu fam, bydded farw'r farwolaeth.
11 Ac meddwch chwithau, Os dywed dŷn wrth ei dâd neu ei fam, *Corban, (hynny yw, rhodd) *Matth.* trwy ba beth bynnag y ceit lês oddi wrthi fi, 15.5. *difaisfydd.*
12 Ac nid ydych mwyach yn gadel iddo wneuthur dim i'w dâd neu i'w fam:
13 Gan ddirymmu gair Duw â'ch traddodiad eich hunain, yr hwn a draddodasoch chwi: a llawer o gyffelyb bethau a hynny yr ydych yn eu gwneuthur.
14 A* chwedi galw atto yr holl dyrfa, efe a *Matth.* ddywedodd wrthynt, Gwrandewch chwi oll arnaf, a deellwch. 15.10.
15 Nid oes dim allan o ddŷn yn myned i mewn iddo, a ddichon ei halogi ef: eithr y pethau sy yn dyfod allan o honaw, y rhai hynny yw'r pethau sy yn halogi dŷn.
16 Od oes gan neb glustiau i wrando, gwrandawed.
17 A phan ddaeth efe i mewn i'r tŷ, oddi wrth y bobl, ei ddiscyblion a ofynnasant iddo am y ddammeg.
18 Yntef a ddywedodd wrthynt, Ydych chwithau hefyd mor ddi-ddeall? oni wyddoch am bôb peth iddo allan a êl i mewn i ddŷn, na all hynny ei halogi ef?
19 Oblegid nid yw yn myned i'w galon ef, ond i'r bol: ac yn myned allan yr gan-dŷ, gan garthu yr holl fwydydd.
20 Ac efe a ddywedodd, yr hyn sydd yn dyfod allan o ddŷn, hynny sydd yn halogi dŷn.
21 *Canys oddi mewn, allan o galon dynion y *Gen.6.5.* daw drwg feddyliau, tor-priodasau, putteindra, & 8.21.* llofruddiaeth,
22 *Lleidradau, cybydd-dod, drygioni, twyll, *Matth.* aulladrwydd, drwg lygad, cabledd, balchder, yn 15.19. fydrwydd.
23 Yr holl ddrwg bethau hyn sydd yn dyfod oddi mewn, ac yn halogi dŷn.
24 Ac* efe a gyfodes oddi yno, ac a aeth i gy- *Matth.* ffiniau Tyrus a Sidon: ac a aeth i mewn i dŷ, ac 15.21. ni fynnasei i neb wybod: eithr ni allei efe fod yn guddiedig.
25 Canys pan glybu gwraig, yr hon yr oedd ei merch fechan ac yspryd aflan ynddi, fôn am dano, hi a ddaeth, ac a syrthiodd wrth ei draed ef.
26 (A Groeges oedd y wraig, Syrophœniciad o genedl) a hi a attolygodd iddo fwrw'r cythrael allan o'i merch.
27 A'r Iesu a ddywedodd wrthi, Gâd yn gyntaf i'r plant gael eu digoni: canys nid cymmwys yw cymmeryd bara'r plant, a'i daflu i'r cenawon cŵn.
28 Hithau a attebodd, ac a ddywedod wrtho, Gwir o Arglwydd: ac etto y mae y cenawon tan y bwrdd, yn bwytta o friwsion y plant.
29 Ac efe a ddywedodd wrthi, Am y gair hwnnw dos ymmaith: aeth y cythrael allan o'th ferch.
30 Ac wedi iddi fyned i'w thŷ, hi a gafodd fyned o'r cythrael allan, a'i merch wedi ei bwrw ar y gwely.
31 Ac efe a aeth drachefn ymmaith o ddyddau Tyrus a Sidon, ac a ddaeth hyd fôr Galilea, trwy ganol terfynau Decapolis.

32 A hwy a ddygasant atto vn byddar ag attal
dywetyd arno, ac a attolygasant iddo ddodi ei law
arno ef.

33 Ac wedi iddo ei gymmeryd ef o'r nailltu allan
o'r dyrfa, ef a eitynnodd ei fysedd yn ei glustiau
ef, ac wedi iddo boeri, efe a gyffyrddodd â'i
dafod ef:

34 A chan edrych tua'r nef, efe a ocheneidiodd,
ac a ddywedodd wrtho, Ephphatha, hynny yw,
ymagor.

35 Ac yn ebrwydd ei glustiau ef a agorwyd, a
rhwym ei dafod a ddattodwyd, ac efe a lefarodd
yn eglur.

36 Ac efe a waharddodd iddynt ddywedyd i
neb: ond pa mwyaf y gwaharddodd efe iddynt,
mwy o lawer y cyhoeddasant.

37 A synnu a wnaethant yn anfeidrol, gan ddy-
wedyd, Da y gwnaeth efe bob peth: y mae efe yn
gwneuthur i'r byddair glywed, ac i'r mudion
ddywedyd.]

PEN. VIII.

1 *Christ yn porthi y bobl yn rhyfeddol:* 10 *yn nacau rhoddi arwydd i'r Pharisead:* 14 *yn rhybuddio ei ddisciblion, i ochelyd surdoes y Pharisead, a sur-does Herod:* 22 *yn rhoddi ei olwg i ddyn dall:* 27 *yn cyduno bod maiese yw Christ yr ŵyn a ddioddefes, ac a gyfodei eilwaith:* 34 *ac yn annog i fod yn ddioddefgar mewn erlid o achos proffessu yr Efengl.*

YN y dyddiau hynny, *pan oedd y dyrfa
yn fawr iawn, ac heb ganddynt ddim i'w
fwytta, y galwodd yr Iesu ei ddisciblion atto,
ac a ddywedodd wrthynt,

2 Yr wyfi yn tosturio wrth y dyrfa, oblegid
y maent hwy dridiau weithian yn aros gyd â mi,
ac nid oes ganddynt ddim i'w fwytta:

3 Ac os gollyngaf hwynt ymmaith ar eu
cythlwng, i'w teiau eu hunain, hwy a lewy-
gant ar y ffordd: canys rhai o honynt a ddaeth
o bell.

4 A'i ddisciblion ef a'i hattebasant, O ba
le y gall neb ddigoni y rhai hyn â bara, ymma
yn yr anialwch?

5 Ac efe a ofynnodd iddynt, Pa fawl torth sydd
gennych? A hwy a ddywedasant, Saith.

6 Ac efe a orchymynnodd i'r dyrfa eistedd ar
y llawr, ac a gymmerodd y saith dorth, ac a
ddiolchodd, ac a'u torrodd *hwynt*, ac a'u rhod-
des i'w disciblion, fel y gosodent hwynt ger
eu bronnau: a gosodasant hwynt ger bron y
bobl.

7 Ac yr oedd ganddynt ychydig bysgod by-
chain: ac wedi iddo fendithio, efe a barodd
ddodi y rhai hynny hefyd ger eu bronnau
hwynt.

8 A hwy a fwyttasant, ac a ddigonwyd: a
hwy a godasant o'r briw-fwyd gweddill, saith
fasgedaid.

9 A'r rhai a fwyttasent oedd ynghylch pe-
dair mil: ac efe a'u gollyngodd hwynt ym-
maith.]

10 Ac yn y man wedi iddo fyned i long gyd
â'i ddisciblion, efe a ddaeth i barthau Dalma-
nutha.

11 * A'r Pharisead a ddaethant allan, ac a dde-
chreuasant ymholi ag ef, gan geisio ganddo ar-
wydd o'r nef, gan ei demtio.

12 Yntef gan ddwys ocheneidio yn ei yspryd, a
ddywedodd, Beth a wna'r genhedlaeth ymma yn
ceisio arwydd? yn wir meddaf i chwi, ni roddir
arwydd i'r genhedlaeth ymma.

13 Ac efe a'u gadawodd hwynt, ac a aeth i'r
llong drachefn, ac a dynnodd ymmaith i'r lan
arall.

14 A'r *disciblion* a anghofiasent yn angof gymme-
ryd bara, ac nid oedd ganddynt gyd â hwynt mwy
yn dorth yn y llong.

15 Yna y gorchymynnodd efe iddynt, gan ddywe-
dyd, Gwiliwch, ymogelwch rhag sur does y Pharisa-
aid, a sur does Herod.

16 Ac ymresymmu a wnaethant y naill wrth y
llall: gan ddywedyd, *Hyn sydd* * oblegid nad oes
gennym fara.

17 A phan wybu'r Iesu, efe a ddywedodd wrth-
ynt, Pa ymresymmu'r ydych, am nad oes gennych
fara? ond ydych chwi etto yn ystyried, nac
yn deall? ydyw eich calon etto gennwch wedi
caledu?

18 A chennych lygaid, oni welwch? a chen-
nych glustiau, oni chlywch? ac onid ydych yn
cofio?

19 Pan dorrais y pum torth hynny, yn mysc
y pum mil, pasawl basgedaid yn llawn o briw-
fwyd a godasoch i fynu: Dywedasant wrtho,
Deuddeg.

20 A phan *dorrais* y saith ym-mhlith y pedair
mil, lloneid pa sawl basced o briw-fwyd a godа-
soch i fynu? A hwy a ddywedasant, Saith.

21 Ac efe ddywedodd wrthynt, Pa fodd nad ydy-
ch yn deall?

22 Ac efe a ddaeth i Bethsaida: a hwy a ddy-
gasant atto vn dall, ac a ddeisyfiasant arno, ar iddo
gyffwrdd ag ef.

23 Ac wedi ymaflid yn llaw y dall, efe a'i twy-
fodd ef allan o'r dref: ac wedi iddo boeri ar ei
lygaid ef, a dodi ei ddwylo arno, efe a ofynnodd
iddo, a oedd efe yn gweled dim.

24 Ac wedi edrych i fynu efe a ddywedodd,
yr ydwyf yn gweled dynion megis prenau yn
rhodio.

25 Wedi hynny y gosodes efe ei ddwylo drach-
efn ar ei lygaid ef, ac a barodd iddo edrych fynu:
ac efe a gafodd ei olwg, ac efe a welai bawb o bell,
ac yn eglur.

26 Ac efe a'i hanfonodd ef adref i'w dŷ, gan
ddywedyd, Na ddos i'r dref, ac na ddywed i neb
yn y dref.

27 * A'r Iesu a aeth allan ef a'i ddisciblion i
drefi Cæsarea Philippi: ac ar y ffordd, efe a ofyn-
nodd iw disciblion, gan ddywedyd wrthynt, Pwy
y mae dynion yn dywedyd fy môd i?

28 A hwy a attebasant, Ioan Fedyddiwr: a rhai,
Elias: a eraill, vn o'r prophwydi.

29 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ond pwy
yr ydych chwi yn dywedyd fy mod i? A Phetr
a attebodd, ac a ddywedodd wrtho, Ti yw'r
Christ.

30 Ac efe a orchymynnodd iddynt na ddywe-
dent i neb am dano.

31 Ac efe a ddechreuodd eu dysgu hwynt,
fod yn rhaid i Fâb y dŷn oddef llawer, a'i
wrthod gan yr Henuriaid, a'r Arch-offeiriaid,
a'r Scrifennyddion, a'i ladd, ac wedi tridiau
adgyfodi.

32 A'r ymadrodd hwnnw a ddywedodd efe yn
eglur. A Phetr a ymaflodd ynddo, ac a ddechreu-
odd ei geryddu ef.

33 Eithr wedi iddo droi, ac edrych ar ei ddisci-
blion, efe a geryddodd Petr, gan ddywedyd, Dos
ymmaith yn fy ôl i Satan: am nad wyt yn syn-
nied y pethau fy o Ddŵw, ond y pethau fy o
ddynion.

34 Ac wedi iddo alw atto y dyrfa gyd â'r
disciblion

ſiblion, ese a ddywedodd wrthynt, Y* neb a
ddyſod ar ſy ôl i, ymwaded ag ef ei hun, a
ddwded ei groc, a dilyned fi.

25 Canys pwy bynnag a fynno gadw ei en-
id, a'i cyll hi: ond pwy bynnag a gollo ei
id er fy mwyn i a'r Efengyl, hwnnw a'i
adw hi.

26 Canys pa leſâd i dŷn os ennill yr holl fyd,
colli ei enaid ei hun?

27 Neu pa beth a rydd dŷn yn gyfnewid am ei
enaid?

28 Canys *pwy bynnag a fyddo cywilydd gan-
o fi a'm geiriau, yn yr odinebus a'r bechadurus
enhedlaeth hon, bydd cywilydd gan Fâb y dŷn
nteu hefyd, pan ddêl ynogoniant ei Dâd, gŷd
r Angelion ſanctaidd.

PEN. IX.

1 *Gwedd-newidiad yr Ieſu.* 12 *Ese yn dyſcu*
i ddiſcyblion ynghylch cyſodiad Elias: 14 *yn*
iwrn allan yſpryd mûd, a bydâr: 30 *Yn rhag-*
ynegi ei farwolaeth a'i adgyfodiad: 33 *yn annog*
i ddiſcyblion i oſtyngeiddrwydd: 38 *gan erchi*
iddynt, na laddieyt y rhai nid ydynt yn eu her-
lyn, ac na roddent rwyſtr i neb o'r ſŷdaloniaid.

AC ese a ddywedodd wrthynt, Yn *wîr yr
wyf yn dywedyd i chwi, fôd rhai o'r rhai
ſy yn ſefyll ymma, ni phroſant angeu, hyd
ni welont deyrnas Dduw wedi dyfod mewn
erth.

2 Ac* wedi chwe diwrnod y cymmerth yr Ieſu
Pedr, ac Iaco, ac Ioan; ac a'u dug hwynt i fynydd
chel, eu hunain o'r maillt: ac ese a wedd-newi-
diwyd yn eu gŵydd hwynt.

3 A'i ddillad ef a aethant yn ddiſclair, yn gan-
raid iawn fel eira, y fath ni feidr vn pannwr ar
ddaiar eu cannu.

4 Ac ymddangoſodd iddynt Elias gŷd â Me-
ſis: ac yr oeddynt yn ymddiddan â'r Ieſu.

5 A Phetr a attebodd ac a ddywedodd wrth
yr Ieſu, Rabbi, da yw i ni fôd ymma: a gwnawn
dair pabell, i ti vn, ac i Foſes vn, ac i
Elias vn.

6 Canys ni's gwyddei beth yr oedd yn ei ddy-
wedyd: canys yr oeddynt wedi dychrynu.

7 A daeth cwmmwl yn cyſcodi troſtynt hwy: a
llef a ddaeth allan o'r cwmmwl, gan ddywedyd,
Hwn yw fy annwyl Fâb, gwrandewch ef.

8 Ac yn ddiſymmwth, pan edrychaſant o amgŷch, ni welſant neb mwy, ond yr Ieſu yn vnig
gŷd â hwynt.

9 A phan oeddynt yn dyfod i wared o'r mynydd, ese a orchymynnodd iddynt na ddangoſent
i neb y pethau a welſent, hyd pan adgyfodei Mâb
y dŷn o feirw.

10 A hwy a gadwaſant y gair gŷd â hwynt eu
hunain, gan gŷd-ymholi beth yw'r adgyfodi o
feirw.

11 A hwy a ofynnaſant iddo, gan ddywedyd, Pa
ham y dywed yr Scrifennyddion, fôd yn rhaid i
Elias ddyfod yn gyntaf?

12 Ac ese a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Elias yn ddiau gan ddyfod yn gyntaf, a
eſtyd bôb peth: * a'r modd yr ſcrifennwyd am
Fâb y dŷn, y dioddefai lawer o bethau, ac y dirmygid ef.

13 Eithr yr wyf yn dywedyd i chwi, dyfod
Elias yn ddiau, a gwneuthur o bonynt iddo'r hyn
a fynnaſant, fel yr ſcrifenwyd am dano.

14 A* phan ddaeth ese at ei ddiſcyblion, ese
a welodd dyrfa fawr yn eu cylchhwynt, a'r Scrifennyddion yn cyd-ymholi â hwynt.

15 Ac yn ebrwydd yr holl dyrfa, pan ganfuant
ef, a ddychrynaſant, a chan redeg atto, a gyfarchaſant iddo.

16 Ac ese a ofynnodd, i'r Scrifennyddion, Pa
gŷd-ymholi yr ydych || yn eich plith? || *a bwynt*

17 Ac vn o'r dyrfa a attebodd, ac a ddywedodd,
Athro, mi a ddugym fy mâb attat, ac yſpryd
mud ynddo:

18 A pha le bynnag y cymmero ef, ese a'i rhwyga; ac yntef a ſwrw ewyn, ac a yſcyrnyga ddannedd, ac y mae yn dihoeni: ac mi a ddywedais
wrth dy ddiſcyblion, ar iddynt ei fwrw ef allan,
ac ni's gallaſant.

19 Ac ese a attebodd iddynt, ac a ddywedodd,
O genhedlaeth anffyddlon, pa hŷd y byddaf
gŷd â chwi? pa hŷd y goddefaf chwi? dygwch
ef attaſi.

20 A hwy a'i dygaſant ef atto: a phan welodd ef, yn y man yr yſpryd a'i drylliodd ef, a
chan ſyrthio ar y ddaiar, ese a ymdreiglodd tan
falu ewyn.

21 A gofynnodd yr *Ieſu* i'w dâd ef, Beth ſydd
o amſer, er pan ddarfu ſel hyn iddo? Yntef a
ddywedodd, Er yn fachgen.

22 A mynych y taflodd ese ef yn tân, ac i'r
dyfroedd, ſel y difethai ese ef; ond os gelli dî
ddim, cymmorth ni, gan doſturio wrthym.

23 A'r Ieſu a ddywedodd wrtho. Os gelli dî
gredu, pôb peth a all fôd i'r neb a greco.

24 Ac yn y fan tâd y bachgen, tan lefaio ag wyloſain, a ddywedodd; Yr wyſi yn credu o Arglwydd: cymmorth ſy anghredinieth i.

25 A phan welodd yr Ieſu fôd y dyrfa yn cyd-redeg atto, ese a geryddodd yr yſpryd aflan, gan
ddywedyd wrtho, *Tydi* yſpryd mud a byddar, yr
wyf fi yn gorchymmyn a ti, Tyred allan o honaw,
ac na dôs mwy iddo ef.

26 Ac wedi i'r *yſpryd* lefain a dryllio llawer
arno ef, ese a aeth allan: ac yr oedd ese fel yn
marw, fel y dywedodd llawer ei farw ef.

27 A'r Ieſu a'i cymmerodd ef erbyn ei law, ac
a'i cyſododd: ac ese a ſaſodd i fynu.

28 Ac wedi iddo fyned i mewn i'r tŷ, ei ddiſcyblion a ofynnaſant iddo o'r maillt, Pa ham na allem
ni ei fwrw ef allan?

29 Ac ese a ddywedodd wrthynt, Y* byw hwn
ni all er dim ddyfod allan, ond trwy weddi ac
ympryd. *Matth.

30 *Ac wedi ymadel oddi yno, hwy a ym- 17,12.
deithiaſant trwy Galilæa: ac ni fynnai ese wybod
o nêb.

31 Canys yr oedd ese yn dyſcu ei ddiſcyblion
ac yn dywedyd wrthynt, Y traddodid Mâb y dŷn
i ddwylo dynion, ac a laddent ef, ac wedi ei laddo
yr adgyfodai y trydydd dydd.

32 Ond nid oeddynt hwy yn deall yr ymadrodd,
ac ofni yr oeddynt ofyn iddo. *Mat. 18.

33 Ac * ese a ddaeth i Capernaum: a phan oedd
ese yn y tŷ, ese a ofynnodd iddynt, Beth yr oeddych yn ymddadleu yn eich plith eich hunain ar
y ffordd?

34 Ond hwy a dawſant â ſôn: canys ymddadleuaſent ŝu gilydd ar y ffordd, pwy *a fyddai*
fwyaf.

35 Ac ese a eiſteddodd, ac a alwodd y deuddeg, ac a ddywedodd wrthynt, Os mŷn neb
fôd yn gyntaf, ese a fydd olaf o'r cwbl, a gwaſanaeddog i bawb.

36 Ac ese a gymmerth fachgennyn, ac a'i go-
ſodd ef yn eu canol hwynt, ac wedi iddo ei
gymmeryd

gymmerydd ef yn ei freichiau, efe a ddywedodd wrthynt,

37 Pwy bynnag a dderbynio vn o'r cyfryw fechgyn, yn fy enw i, fydd yn fy nerbyn i: a phwy bynnag a'm derbyn i, nid myfi y mae yn ei dderbyn, onid yr hwn a'm danfonodd i.

*Luc.9. 49. 38 Ac * Ioan a'i hatteb odd ef, gan ddywedyd, Athro, ni a welsom vn yn bwrw allan gythreuliaid yn dy enw di, yr hwn nid yw yn ein dilyn ni, ac ni a waharddasom iddo, am nad yw yn ein dilyn ni.

39 A'r Iesu a ddywedodd, Na waherddwch iddo: canys nid oes neb a wna wyrthiau yn fy enw i, ac a all yn y fan roi dryg-air i mi.

*1 Cor. 12.3. 40 Canys y neb nid yw i'n herbyn, o'n tu ni y mae.

*Matth. 10.42. 41 * Canys pwy bynnag a roddo i chwi i'w yfed gwpaneid o ddwfr yn fy enw i, am eich bôd yn perthyn i Grist, yn wir meddaf i chwi, ni chyll efe ei obrwy.

*Matth. 18.6. 42 A * phwy bynnag a rwyftro vn o'r rhai bychain hyn fy yn credu ynofi, gwell oedd iddo o-fod maen melin o amgylch ei wddf, a'i daflu i'r môr.

*Matth. 5.29 & 18.8. 43 Ac * os dy law a'th rwyftra, torr hi ymmaith: gwell i'w i ti fyned i mewn i'r bywyd yn anafus, nag a dwy law gennit, fyned i vffern, i'r tân anniffoddadwy:

*Eſa. 66. 24. 44 * Lle nid yw eu pryf hwynt yn marw, na'r tan yn diffodd.

45 Ac os dy droed a'th rwyftra, torr ef ymmaith: gwell yw i ti fyned i mewn i'r bywyd yn gloff, nag a dau droed gennit dy daflu i vffern, i'r tân anniffoddadwy:

46 Lle nid yw eu pryf hwynt yn marw, na'r tân yn diffodd.

47 Ac os dy lygad a'th rwyftra, bwrw ef ymmaith, gwell yw i ti fyned i mewn i deyrnas Dduw yn vn-llygeidiog, nag a dau lygad gennit dy daflu i dân vffern:

48 Lle nid yw eu pryf hwynt yn marw, na'r tân yn diffodd.

Lenit. 2.13. *Matth. 5.13. 49 Canys pôb vn a helltir â thân, * a phôb aberth a helltir â halen.

Luc. 14.34. 50 * Da yw'r halen: ond os bydd yr halen yn dilhallt, a phâ beth yr helltwch ef? Bid gennych halen ynoch eich hunain, a byddwch heddychlawn â'i gilydd.

PEN. X.

2 *Crift yn ymrefymmu â'r Pharifeaid ynghylch yſcar: 13 yn bendithio y plant a ddycpwyd atto: 17 yn attab i wr goludoc, pa fodd y cai etifeddu bywyd tragwyddol: 23 yn dangos i'w ddiſcyblion berygl golud: 28 yn addo gwobrau iw-ſawr i ymadawo â dim er mwyn yr Efengyl: 32 yn rhag-fynegi ei farwolaeth a'i adgyfodiad: 35 yn gorchymmyn i feibion Zebedeus a geiſiant bareb gantho, ſeddau yn hyirach am ddioddef Iudas ef: 46 ac yn hoddi golwg i Bartimæus.*

*Matth. 19.1. A * ESE a gyfododd oddi yno, ac a aeth i dueddau Iudæa, trwy 'r tu hwnt i'r Iorddonen: a'r bobloedd a gyd-gyrchafant atto ef drachefn: ac fel yr oedd yn arfer, efe a'u dyſcodd hwynt drachefn.

2 A'r Pharifeaid wedi dyfod atto, a ofynnaſant iddo, ai rhydd i ŵr roi ymmaith ei wraig? gan ei demtio ef.

3 Yntef a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Beth a orchymynnodd Moſes i chwi?

4 A hwy a ddywedaſant, Moſes a ganhiadodd ſcrifcan ſyſtyr, ac a gollwng hi ymaith.

5 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, O achos eich calon-galedwch chwi, yr ſcrifennodd efe i chwi y gorchymmyn hwnnw:

6 Ond o ddechreuad y creadigaeth, yn wryw a benyw y gwnaeth Duw hwynt.

7 Am hyn y gâd dyn ei dâd a'i fam, ac y glŷn wrth ei wraig.

8 A hwy ill dau a fyddant vn cnawd, fel nad ydynt mwy ddau, onid vn cnawd.

9 Y peth gan hynny a gyſſyllttodd Duw, na wahaned dŷn.

10 Ac yn y tŷ drachefn, ei ddiſcyblion a ofynnaſant iddo am yr vn peth.

11 Ac efe a ddywedodd wrthynt, * Pwy bynnag *Mat. a roddo ymmaith ei wraig, ac a briodo vn arall, 5.32. y mae yn godinebu yn er herbyn hi. 19.9.

12 Ac os gwraig a ddyry ymmaith ei gŵr, a phriodi vn arall, y mae hi yn godinebu.

13 A * hwy a ddygaſant blant bychain atto, fel *Luc. y cyffyrddai efe â hwynt: a'r diſcyblion a gery- 18.15. ddaſant y rhai oedd yn eu dwyn hwynt.

14 A'r Iesu pan welodd hynny fu anfodlon, ac a ddywedodd wrthynt, Gedwch i blant bychain ddyfod attaf, ac na waherddwch iddynt: canys eiddo y cyfryw rai yw teyrnas Dduw.

15 Yn wir meddaf i chwi, pwy bynnag ni ddebynio deyrnas Dduw fel dŷrbach, nid â efe i mewn iddi.

16 Ac efe a'u cymmerodd hwy yn ei freichiau, ac a roddes ei ddwylo arnynt, ac a'u bendithiodd.

17 * Ac wedi iddo fyned allan i'r ffordd, rhe- *Matth. dodd vn atto a gofynygodd iddo, ac a ddywedodd 19.16. iddo, O athro da, beth a wnaf fel yr etifeddwyf fywyd tragwyddol?

18 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Pa ham y gelwi di yn dda? nid oes neb da ond vn, ſef Duw.

19 Ti a wyddoſt y gorchymmynion, Na odinebu, Na ladd, Na ledratta, Na cham dyſtiolaetha, Na cham-gollieda, Anrhydedda dy dâd a'th fam.

20 Yntef a attebodd, ac a ddywedodd wrtho, Athro, y rhai hyn i gŷd a gedwais o'm hieuengtid.

21 A'r Iesu gan edrych arno, a'i hoffodd, ac a ddywedodd wrtho, Vn peth ſydd ddyfygiol i ti: dôs, gwerth yr hyn ſydd gennit, a dyro i'r tlodion, a thi a gei dryſor yn y nef: a thyred, a chymmer i fyny y groes, a dilyn fi.

22 Ac efe a bruddhaodd wrth yr ymadroddi, ac a aeth ymmaith yn athrift: canys yr oedd ganddo feddiannau lawer.

23 A'r Iesu a edrychodd o'i amgylch, ac a ddywedodd wrth ei ddiſcyblion, Mor anhawdd yr â'y rhai y mae golud ganddynt, i deyrnas Dduw.

24 A'r diſcyblion a frawychaſant wrth ei eiriau ef. Ond yr Iesu a attebodd drachefn, ac a ddywedodd wrthynt, O blant, mor anhawdd yw i'r rhai ſy a'u hymddiried yn eu golud, fyned i deyrnas Dduw.

25 Y mae yn haws i gamel fyned trwy grau'r nedwydd, nag i oludog fyned i mewn i deyrnas Duw.

26 A hwy a ſynnaſant yn ddirfawr, gan ddywedyd wrthynt eu hunain, A phwy a all fôd yn gadwedig?

27 A'r Iesu wedi edrych arnynt, a ddywedodd, Gyd â dynion anmhoſibl yw, ac nid gyd â Duw: canys pôb peth ſydd boſsibl gyd â Duw.

*Matth. 19.27. 28 * Yna y dechreuodd Pedr ddywedyd wrtho, Wele, nyni a adawſom bôb peth, ac a'th ddilynaſom di.

29 A'r Iesu a attebodd, ac a ddywedodd, Yn

neu ddaf i chwi, nid oes neb a'r a ddawodd dŷ, neu frodyr, neu chwiorydd, neu dâd, neu fam, neu wraig, neu blant, neu diroedd, o'm hachos i a'r Efengyl,

30 Ar ni dderbyn y can cymmaint, yr awron y presenhyn, dai, a brodyr, a chwioryde, a mammau, a phlant, a thiroedd, ynghŷd ag erlidiau, ac yn y byd a ddaw fywyd tragywyddol.

31 * Ond llawer rhai cyntaf, a fyddant ddiweddaf a'r diweddaf *fyddant* gyntaf.

32 Ac a yr oeddynt ar y ffordd, yn myned i fynu i Ierusalem: ac yr oedd yr Iesu yn myned o'u blaen hwynt; a hwy a frawychasant, ac fel yr oeddynt yn canlyn yr oedd arnynt ofn. Ac wedi iddo dracheſn gymeryd y deuddeg, efe a ddechreuodd fynegi iddynt y pethau a ddigwyddent iddo ef:

33 Canys wele, yr ydym ni yn myned i fynu i Ierusalem, a Mâb y dŷn a draddodir i'r Archoffeiriaid, ac i'r Scrifenyddion; a hwy a'i condemnant ef i farwolaeth, ac a'i traddodant ef i'r Cenhedloedd:

34 A hwy a'i gwatwarant ef, ac a'i flangellant, ac a hoetant arno, ac a'i lladdant: a'r trydydd dydd yr adgyfyd.

35 A * daeth atto Iaco ac Ioan meibion Zebedeus, gan ddywedyd, Athro, ni a fynnem wneuthur a honot i ni yr hyn a ddymunem.

36 Yntef a ddywedodd wrthynt, Beth a fynnech i mi ei wneuthur i chwi?

37 Hwythau a ddywedasant wrtho, canhiadhâ i ni eistedd, yn ei dy ddeheu-law, ac yn ei lall ar dy asſiwy yn dy ogoniant.

38 Ond yr Iesu a ddywedodd wrthyot, Ni wyddoch yn berthyr ydych yn ei ofyn! a ellwch chwi yfed o'r gwppan yr wyfi yn ei yfed, a'ch bedyddio â'r bedydd a'm bedyddir i ag ef?

39 A hwy a ddywedasant wrtho, Gallwn. A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Diau yr yfwch o'r gwppan yr yfwyf i; ac i'ch bedyddir â'r bedydd y bedyddir finnau:

40 Ond eistedd ar fy neheu-law a'm hasſiwy, nid eiddof fi roddi, ond i'r rhai y darparwyd.

41 A phan glybu y deg, hwy a ddechreuasant fod yn ddigllon ynghylch Iaco ac Ioan.

42 A'r Iesu a'i galwodd hwynt atto, ac a ddywedodd wrthynt, * Chwi a wyddoch fôd y rhai a dybir eu bod yr llywodraethu ar y cenhedloedd, yn arglwyddiaethu arnynt, a'u gwŷr mwyaf hwynt, yn tra-awdurdodi arnynt.

43 Eithr nid felly y bydd yn eich plith chwi: ond pwy bynnag a ewyllyſio fôd yn fawr yn eich plith, fydded wenidog i chwi;

44 A phwy bynnag o honoch a fynno fôd yn bennaf, fydded was i bawb.

45 Canys nid ddaeth Mâb y dŷn i'w wasanaethu, ond i wasanaethu, ac i roi ei enioes yn bridwerth tros lawer.

46 A * hwy a ddaethant i Iericho: ac fel yr oedd efe yn myned allan o Iericho, efe, a'i ddiſcyblion, a lliaid o bobl, Bartimeus ddall mâb Timæus, oedd yn eiſteddyr ſlŷn y ffordd, yn cardotta.

47 A phan glybu mai'r Iesu o Nazareth yoedd, efe a ddechreuodd lefain, a dywedyd, Iesu fâb Dafydd, trugarhâ wrthif'a.

48 A llawer a'i ceryddasant fel i *weiſio ganddo* dewi: ond efe a lefodd yn fwy o lawer, Mâb Dafydd, trugarhâ wrthif.

49 A'r Iesu a ſafodd, ac a archoddfel alw efe: a hwy a alwasant y dall, gan ddywedyd wrtho, Cymmer galon, cyfod, y mae efe yn dy alw di.

50 Ond efe wedi taflu ei gochl ymmaith, a gyfodd ac a ddaeth at yr Iesu.

51 A'r Iesu a atteboddac a ddywedodd wrtho, Beth a fynni i mi ei wneuthur i ti? A'r dall a ddywedodd wrtho, Athro, cafſiel o honof fy ngolwg. *Rabboni gwel. Io. 20.16.

52 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Dos ymmaith, dy ffydd a'th iachaodd. Ac yn y man y cafodd efe ei olwg, ac efe a ddilynodd yr Iesu ar hŷd y ffordd.

PEN. XI.

1 *Christ yn marchogaeth mewn gorchafiaeth i Ierusalem:* 12 *yn melltithio y pren deilio diffrwyth:* 15 *yn glanhau y Demi:* 20 *yn annog ei ddiſcyblion i fôd yn ddiſgyl mewn ffydd, ac i faddeu i'n gelynion:* 27 *ac yn amddiffyn fôd ei weithredoedd ef yn cyfreithlon, trwy dyſtiolaeth Ioan, yr hwn oedd wr wedi ei ddanfon oddiwrth Dduw.*

AC * wedi eu dyfod yn agos i Ierusalem, i Bethphage a Bethania, hyd fynydd yr Olewydd, efe a anfones ddau o'i ddiſcyblion,

2 Ac a ddywedodd wrthynt, Ewch ymmaith i'r pentref ſydd gyferbyn â chwi, ac yn y man wedi y deloch i mewn iddo, chwi a gewch ebol wedi ei rwymo, ar yr hwn nid eiſteddodd neb o gollyngwch ef yn rhydd, a dygwch ymma.

3 Ac os dywed neb wrthych, Pa ham y gwnewch hyn? dywedwch, Am fôd yn rhaid i'r Arglwydd wrtho: ac yn ebrwydd efe a'i denſyn ymma.

4 A hwy a aethant ymmaith, ac a gawsant yr ebol yn rhwym, wrth y drws oddiallan, mewn croeſ-ffordd, ac a'i gollyngasant ef yn rhydd.

5 A rhai o'r rhai oedd yn ſefyll yno a ddywedasant wrthynt, Beth a wnewch chwi yn gollwng yr ebol yn rhydd?

6 A hwy a ddywedasant wrthynt fel y gorchymynasei'r Iesu: a hwy a adawſant iddynt fyned ymmaith.

7 A hwy a ddygasant yr ebol at yr Iesu, ac a fwriasant eu dillad arno: ac efe a eiſteddodd arno.

8 A llawer a daenſant eu dillad ar hŷd y ffordd: ac eraill a dorrasant gangau o'r gwŷdd, ac a'u taenſant ar y ffordd.

9 A'r rhai oedd yn myned o'r blaen, a'r rhai oedd yn dyfod ar ôl, a lefaſant, gan ddywedyd, Hoſanna, bendigedig *ſyddo* yr hwn ſydd yn dyfod yn enw'r Arglwydd:

10 Bendigedig yw y deyrnas ſydd yn dyfod yn enw Arglwydd ein tâd Dafydd: Hoſanna yn y goruchaf.

11 A'r Iesu a aeth i mewn i Ierusalem, ac i'r Demi, ac wedi iddo edrych ar bôb peth o'i amgylch, a hi weithian yn hwyr, efe a aeth allan i Bethania gyd â'r deuddeg.

12 A thrannoeth wedi iddynt dyfod allan o Bethania, yr oedd arno chwant bwyd.

13 * Ac wedi iddo ganfod o hirbell ffigysbren, ac arno ddail, efe a aeth *edrych* a gaffai ddim arno: a phan ddaeth atto, ni chaſodd efe ddim onid y dail, canys nid oedd amſer ffigys.

14 A'r Iesu a atteboddac a ddywedodd wrtho, Na ſwyttaed neb ffrwyth o honot byth mwy. A'i ddiſcyblion ef a glywſant.

15 * A hwy a ddaethant i Ierusalem: a'r Iesu aeth i'r Demi, ac a ddechreuodd fwrw allan y rhai a werchent ac a brynent yn y Demi: ac a ymchwelodd dreſtelau'r arian-wŷr, a chadeiriau y gwerthwŷr colomennod.

16 Ac ni adawai efe i neb dramwy lleſtr trwy'r Demi.

17 Ac efe a'u dyſcodd gan ddywedyd wrthynt, Onid yw yn ſcrifennedig, Y gelwir fy

Mat. 21.1

Mat. 21. 18.

Mat. 21. 12.

yn dŷ gweddi i'r holl genhedloedd, ond chwi a'i gwnaethoch yn ogof lladron.

18 A'r Scrifennyddion, a'r Arch-offeiriaid a glywsant hyn, ac a geisiasant pa fodd y difethent ef: canys yr oeddynt yn ei ofni ef, am fôd yr holl bobl yn synnu oblegid ei athrawiaeth ef.

19 A phan aeth hi yn hwyr, efe a aeth allan o'r ddinas.

20 *A'r boreu wrth fyned heibio, hwy a welsant y ffigys-bren wedi crino o'r gwraidd.

*Matth. 21.20.

21 A Phetr wedi argofio, a ddywedodd wrtho, Athro, wele y ffigys-bren a felldithiaist, wedi crino.

22 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Bydded gennych ffydd yn Nuw.

‖ ffydd Duw.

23 Canys yn wir yr wyf yn dywedyd i chwi, pwy bynnag a ddywedo wrth y mynydd hwn, Tynner di ymmaith, a bwrier di i'r môr; ac nid amheuo yn ei galon, ond credu y daw i ben y pethau a ddywedo efe; beth bynnag a ddywedo a fydd iddo.

*Mat.7.7

24 Am hynny meddaf i chwi, * beth bynnag oll a geisioch wrth weddio, credwch y derbyniwch, ac fe fydd i chwi.

*Mat.6. 14.

25 A phan safoch i weddio, * maddeuwch o bydd gennych ddim yn erbyn neb; fel y maddeuo eich Tâd yr hwn sydd yn y nefoedd i chwithau eich camweddau.

26 Ond os chwi ni faddeuwch, eich Tâd yr hwn sydd yn y nefoedd, ni fadden chwaith eich camweddau chwithau.

*Mat.21. 23.

27 A hwy a ddaethant drachefn i Ierusalem: *ac fel yr oedd efe yn rhodio yn y Deml, yr Arch-offeiriaid, a'r Scrifennyddion, a'r Henuriaid, a ddaethant atto;

28 Ac a ddywedasant wrtho, Trwy ba awdurdod yr wyt yn gwneuthur y pethau hyn? a phwy a roddes i ti yr awdurdod hon, i wneuthur y pethau hyn?

29 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, A minnau a ofynnaf i chwithau un gair, ac attebwch fi, ac mi a ddywedaf i chwi trwy ba awdurdod yr wyf yn gwneuthur y pethau hyn?

30 Bedydd Ioan, a'r nef yr oedd, ai o ddynion? attebwch fi.

31 Ac ymresymmu a wnaethant wrthynt eu hunain, gan ddywed, Os dywedwn, o'r nef, efe a ddywed, Pa ham gan hynny na chredech iddo?

32 Eithr os dywedwn, o ddynion, yr oedd arnynt ofn y bobl; canys pawb oll a gystrisent Ioan, mai prophwyd yn ddiau ydoedd.

33 A hwy a attebasant ac a ddywedasant wrth yr Iesu, Ni wyddom ni. A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt hwythau, Ac ni ddywedaf finnau i chwithau trwy ba awdurdod yr wyf yn gwneuthur y pethau hyn.

PEN. XII.

1 Trwy ddammeg y winllan a logwyd i lafurwyr anniolchgar, y mae Crist yn rhag ddangos gwrthodiad yr Iddewon a galwad y cenhedloedd: 13 Y mae yn gorchelyd mygl y Pharisaeid, a'r Herodiaid, ynghylch talu teyrnged i Cæsar, 18 Tnarpymiadi anrhyfusdod y Sadduceaid, y rhai a wadent yr adgyfodiad: 28 yn nesaf yr Scrifennydd ofidd yn ymofyn am y gorchymyn cyntaf: 35 yn beio ar dysc yr Scrifennyddion am Grist: 38 a'r yn gorthrymyn i'r bobl ochelyd ei hucheder: a'r rhagrith hwy: 41 Ac yn canmol y weddw dlawd am ei dwy hatling, yn fwy na nêb.

A Cefe a ddechreuodd ddywedyd wrthynt ar ffurf ddamhegion, Gŵr a blannodd win-llan, ac a ddodes gae o'i hamgylch, ac a gloddiodd le i'r gwin-gasn, ac a adeiladodd dŵr, ac a'i gosododd hi allan i lafur-wŷr, ac a aeth oddi cartref.

2 Ac efe a anfonodd wâs mewn amser at y llafur-wŷr, i dderbyn gan y llafur-wŷr o ffrwyth y win-llan.

3 A hwy a'i daliasant ef, ac a'i baeddasant, ac a'i gyrrasant ymmaith yn wag *law.*

4 A thrachefn yr anfonodd efe attynt wâs arall: a hwnnw a tasiasant gerrig atto, acyr archo lasant ei ben, ac a'i gyrrasant ymmaith ‖ yn amharchus.

‖ Mewn eithaf

5 A thrachefn yr anfonodd efe vn arall; a hwnnw a laddasant: a llawer eraill, gan faeddu rhai, a lladd y lleill.

6 Am hynny etto, a chanddo vn mâb, ei anwyl-lyd, efe a anfonodd hwnnw hefyd attynt yn ddiweddaf, gan ddywedyd, Hwy a barchant fy mâb i.

7 Ond y llafur-wŷr hynny a ddywedasant yn eu plith eu hunain, Hwn yw'r etifedd, deuwch, lladdwn ef, a'r etifeddiaeth fydd eiddom ni.

8 A hwy a'i daliasant ef, ac a'i laddasant, ac a'i bwriasant allan o'r win-llan.

9 Beth gan hynny a wna arglwydd y win-llan? efe a ddaw, ac a ddifetha y llafur-wŷr, ac a rydd y win-llan i eraill.

10 * Oni ddarllennasoch yr Scrythur hon? Y * Psl.118. maen a wrthododd yr adeilad-wŷr, hwn a wnaeth- 10. pwyd yn ben y gongl.

11 Hyn a wnaethpwyd gan yr Arglwydd, a rhyfedd yw yn ein golwg ni.

12 A hwy a geisiasant ei ddala ef tse yr oedd ynyat ofn y dyrfa: canys hwy a wyddent mai yn erbyn hwy y dywedasai efe y ddammeg: a hwy a'i gadawsant ef, ac a aethant ymmaith.

13 * A hwy a anfonasant atto rai o'r Pharisaid ac o'r Herodianiaid, i'w trwydo ef yn ymadrodd. *Matth. 22.15.

14 Hwythau pan ddaethant, a ddywedasant wrtho, Athro, ni a wyddom dy fôd di yn gywir, ac nad oes arnat ofal rhag neb: canys nid wyti yn edrych ar wyneb dynion, ond yr wyt yn dysc fodd Dduw mewn gwirionedd: a ai cyfreithlawn rhoi teyrn-ged i Cæsar, ai nid yw? a roddwn, ai ni roddwn *hi?*

15 Ond efe, gan wybod eu rhagrith hwynt, a ddywedodd wrthynt, Pa ham y temtiwch fi? dygwch i mi geniog, fel y gwelwyf *hi.*

16 A hwy a'i dygasant. Ac efe a ddywedodd wrthynt, Eiddo pwy yw'r ddelw hon a'r argraph? A hwy a ddywedasant, eiddo Cæsar.

17 A'r Iesu a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, ‖ Rhoddwch yr eiddo Cæsar i Cæsar, a'r eiddo Duw i Ddaw. A rhyfeddu a wnaethant o'i blegid.

‖ Talwch

18 * Daeth y Sadduceaid hefyd atto, y rhai a ddywedant nad oes adgyfodiad: a gofynnasant iddo, gan ddywedyd, *Matth. 22.23.

19 Athro, Moses a scrifennodd i ni, o bydd marw brawd neb, a gadu ei wraig, ac heb adu plant, am gymmeryd o'i frawd ei wraig ef, a chodi hâd i'w frawd.

20 Yr oedd gan hynny saith o frodyr: ar cyntaf a gymmerth wraig, a phan fu farw, ni adawodd had.

21 A'r ail a'i cymmerth hi, ac a fu farw, ac ni adawodd yntef hâd: a'r trydydd yr vn modd.

22 A hwy a'i cymmerasant hi oll saith, ac ni adawsant hâd: yn ddiweddaf o'r cwbl, bu farw y wraig hefyd.

23 Yn yr adgyfodiad gan hynny, pan adgyfo-

PEN. XIII.

1 Christ yn rhag-fynegi dinistr y Deml: 9 yr erlidiau o achos yr Efengyl: 10 y bydd rhaid pregethu yr Efengyl yn Cenhedloedd oll: 14 y mawr gyfludd[i]au a ddigwyddai i'r Iddewon: 24 a ball ei dyfodiad ef: 1'r farn: 32 o ran na wyr neb yr awr, y dylai bôd dyn wilied a gweddio, rhag ein cael yn annhrefn pan ddêl ef ar ddi sôn yn trwy farwolaeth.

AC * fel yr oedd efe yn myned allan o'r Deml, vn o'i ddiscyblion a ddywedodd wrtho, Athro, edrych pa ryw feini, a pha fath adeiladau sy ymma. *Matth. 24.1.

2 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, A weli di yr adeiladau mawrion hyn? ni edir maen ar faen a'r ni's dattodir.

3 Ac fel yr oedd efe yn eistedd ar fynydd yr Olewydd, gyferbyn a'r Deml, Petr, ac Iaco, ac Ioan, ac Andreas, a ofynnasant iddo ‖ o'r nailltu: *Yn ddir-gel.

4 *Dywed i ni pa bryd y bydd y pethau hyn, a pha arwydd *fydd* pan fo y pethau hyn oll ar ddi-bennu. *Matth. 24.3.

5 A'r Iesu a attebodd iddynt, ac a ddechreuodd ddywedyd, Edrychwch rhag twyllo o neb chwi.

6 Canys llawer yn a ddaw yn fy enw i, gan ddywedyd, Myfi yw: ac a dwyllant lawer.

7 Ond pan glywoch am ryfeloedd, a sôn am ryfeloedd, na chyffroer chwi: canys rhaid i *hyny* fod, ond nid *yw* y diwedd etto.

8 Canys cenedl a gyfyd yn erbyn cenedl, a theyrnas yn erbyn teyrnas: a daiar-gryniôn fyddant mewn manman, a newyn a thrallod fyddant.

9 Dechreuad gofidiau yw y pethau hyn: eithr edrychwch chwi, arnoch eich hunain: canys traddodant chwi i'r cynghorau, ac i'r Synagogau: chwi a faeddir, ac a ddygir ger bron rhaglaweiaid a Brenhinoedd, o'm hachos i, er tyſtiolaeth iddynt hwy.

10 Ac *y mae* yn rhaid yn gyntaf bregethu yr Efengyl yn mysc yr holl genhedloedd.

11 *Ond pan ddygant chwi a'ch traddodi i fyny, na ragofalwch beth a ddywettoch, ac na fyfyriwch: *Matth. 10.19. eithr pa beth bynnag a rodder i chwi yn yr awr honno, hyny dywedwch: canys nid chwy chwi fy yn dywedyd, ond yr Yſpryd glân.

12 A'r brawd a ddyry frawd i farwolaeth, a thâd ei blentyn: a phlant a gyfyd yn erbyn rhieni, ac a'u rheddant hwy i farwolaeth.

13 A chwi a fyddwch gâs gan bawb, er mwyn fy enw i: eithr y neb a barhâo hyd y diwedd, hwnnw a fydd cadwedig.

14 *Ond pan welech chwi y ffieidd-dra anghyfannedol, yr hwn a ddywedwyd gan Ddaniel *Matth. 24.15. y prophwyd, wedi ei osod lle ni's dylid, (y neb a ddarlleuo dealled) yna y rhai fyddant yn Iudea, ffoant i'r mynyddoedd.

15 A'r neb a fyddo ar ben y tŷ, na ddesgynned i'w tŷ, ac na aed i mewn i gymmeryd dim o'i dŷ.

16 A'r neb a fyddo yn y maes, na threed yn ei ôl, i gymmeryd i wiſc.

17 Ond gwae y rhai beichiog, a'r rhai yn rhoi bronnau, yn y dyddiau hyny.

18 Ond gweddiwch na byddo eich ffoedigaeth yn y gaeaf.

19 Canys yn y dyddiau hyny y bydd gorthrymder, y cyfryw ni bu'y fath o ddechreu y creaduriaeth a greodd Duw, hyd y pryd hwn, ac ni bydd chwaith.

20 Ac oni bai fôd i'r Arglwydd fyrhau y dyddiau, ni chadwesid vn cnawd: eithr er mwyn yr etholedigion a etholodd efe a fyrhaodd y dyddiau.

21 *Ac

*Mat.24. 23. 21 * Ac yna os dywed neb wrthych, Wele, llymma y Christ, neu wele accw, na chredwch.

22 Canys gau Gristiau, a gau brophwydi a gyfodant, ac a ddangosant arwyddion a rhyfeddodau, ‖ i bude ymmaith, pe byddai bosibl, ic. yr etholedigion.

‖ I ddidroi yr posibl.

23 Eithr ymogelwch chwi: wele, rhagddywedais i chwi bôb peth.

*Mat. 24. 29. 24 * Ond yn y dyddiau hynny, wedi'r gorthrymder hwnnw, y tywylla'r haul, a'r lloer ni rydd ei golewni.

25 A'r ser y nef a fyrthiant, a'r nerthoedd sydd yn y nefoedd a ysgîr.

26 Ac yna y gwelant Fab y dŷn yn dŷfod yn y cwmmylau, gyd â gallu mawr, a gogoniant.

27 Ac yna yr enfyn efe ei Angelion, ac a gasgl ei etholedigion, oddi wrth y pedwar gwynt o eithaf y ddaiar hyd eithaf y nef.

28 Ond dyscwch ddammieg oddi wrth y figysbren, pan fo ei gangen enfyn yn dynet, a'r dail yn corri allan, chwi a wyddoch fôd yr hâf yn agos:

29 Ac felly chwithau, pan weloch y pethau hyn yn tirdi dyfod, gwybyddwch ei fod yn agos, wrth y drysau.

30 Yn wir yr wyf yn dywedyd i chwi, nad â yr oes hon heibio, hyd oni welent y pethau hyn oll.

31 Nef a daiar a â nt heibio, ond y geiriau mau nid â nt heibio ddim.

32 Eithr am y dydd hwnnw a'r awr, ni wŷr neb, na'r angelion fydd yn y nef, nac'r Mâb, ond y Tâd.

*Mat.24. 42. 33 * Ymogelwch, gwiliwch, a gweddiwch: canys nis gwyddoch pa bryd y bydd yr amser.

34 *Canys mâb y dŷn Dyd* fel gŵr yn ymdaith i bell, yr hwn a gadei ei dŷ, a rhoi awdurdod i'w weision, ac i bôb vn i waith ei hun, a gorchymmyn i'r dyrfar wilio.

35 Gwiliwch gan hynny, (canys nis gwyddoch pa bryd y daw meistr y tŷ) yn yr hwyr, a'i hanner nôs, a'r ar ganiad y ceiliog, a'r bore:

36 Rhag iddo ddyfod yn ddisymwith, a'ch canfod chwi yn cysgu.

37 A'r hyn yr wyf yn ei ddywedyd wrthychwi, yr wyf yn ei dywedyd wrth bawb, Gwiliwch.

P E N. XIIII.

1 *Cyd-fwriad yn erbyn Christ.* 3 *Gwraig yn tywallt enaint gwerthfawr ar ei benbŷd.* 10 *Iudas yn gwneuthur ei fôdlon gan arian.* 12 *Christ yn bwyta y bwyd-ddywedyd y bradychai vn o'i ddisgyblion ef.* 22 *Wedi darparu a bwyta y Pasc, yn sefydlu swper yr Arglwydd.* 26 *yn ymddiddan a Sappeu:* 26 *yn rhagfynegi gwadiad Petr.* 66 *yn y ffrost ei hun.* 66 *Petr yn gwadu Christ.* 72 *Yn wylo yn chwerw.*

*Mat.26.2 AC wedi dau-ddydd yn oedd y Pasc, a gwyl bara croyw: a'r Archoffeiriaid a'r Scrifenyddion a geisiasant pa fodd y dalient ef trwy dwyll, a'i lladrent ef.

2 Eithr dywedasant, Nid ar yr wyl, rhag bôd terfysc yn mhlith y bobl.

*Mat. 26.6. 3 * Pan oedd efe yn Bethania, yn nhŷ Simon y gwahanglwyfus, ac efe yn eistedd i fwyta, daeth gwraig a chanddi flwch o enaint, o nard gwlyb gwerthfawr iawn, a hi a dorrodd y blwch, ac a'i tywallodd ar ei ben ef.

‖ Sywedig 4 Ac yr oedd rhai yn ‖ anfodlon ynddynt eu hunain, ac yn dywedyd, I ba beth y gwastreffwyd y gollediad hon o'r ennaint?

5 Oblegid fe a allasid gwerthu hwn uwchlaw trychan ceiniog, a'u rhoddi i'r tlodion. A hwy a frommasant yn erbyn hi.

6 A'r Iesu a ddywedodd, Gedwch iddi; pa ham y gwnewch flinder iddi? hi a wnaeth weithred dda arnafi.

7 Canys bôb amser y cewch y tlodion gyd â chwi, a phan fynnoch y gellwch wneuthur da iddynt hwy: ond myfi ni chewch bob amser.

8 Hyn a allodd hon, hi a'i gwnaeth: hi a achubodd y blaen i eneinio fy nghorph erbyn y dangnefedigaeth.

9 Yn wir meddaf i chwi, pa le bynnag y pregether yr Efengyl hon, yn yr holl fyd, yr hyn a wnaeth hon hefyd, a adroddir er cofia am dani.

*Mat. 26.14. 10 * A Iudas Iscariot, vn o'r deuddeg, a aeth ymmaith at yr Arch-offeiriaid, i'w fradychu ei iddynt.

11 A phan glywsant, fe fu lawen ganddynt, ac a addawsant roi arian iddo. Yntef a geisiodd pa fodd y gallai yn gymmwys ei fradychu ef.

*Mat. 26.17. 12 * A'r dydd cyntaf o wŷl y bara croyw, pan berthent y Pasc i dywedodd ei ddisgyblion wrtho, I ba le yr wyt ti yn ewyllysio i ni fyned i baratoi i ti, i fwytta y Pasc?

13 Ac efe a anfonodd ddau o'i ddisgyblion, ac a ddywedodd wrthynt, Ewch i'r ddinas, a chyfarfydd a chwi ddŷn yn dwyn ystenaid o ddwfr: canlynwch ef.

14 A pha le bynnag yr êl i mewn, dywedwch wrth ŵr y tŷ, Fôd yr Athro yn dywedyd, Pa le mae'r llety lle y gallwyf mi a'm disgyblion fwytta'r Pasc?

15 Ac efe a ddengys i chwi ystafell fawr, wedi ei thaenu: yn barod: i yno paratowch i ni.

16 A'i ddisgyblion a aethant, ac a ddaethant i'r ddinas, ac a gawsant megis y dywedasei efe wrthynt: ac a baratoesant y Pasc.

17 A phan oedd hi yn hwyr, efe a ddaeth gyd â'r deuddeg.

*Mat. 26.20. 18 * Ac fel yr oeddynt yn eistedd, ac yn bwyta, yn Iesu a ddywedodd, Yn wir meddaf i chwi, yn vn o honoch, yr hwn sydd yn bwyta gyd â mi, a'm bradycha i.

19 Hwythau a ddechreuasant drist âu, a dywedyd wrtho bôb vn ac vn, Ai myfi? ac arall, Ai myfi?

20 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Vn o'r deuddeg yw hwn, sydd yn gwlychu gyd â mi yn y ddysgl yn efe.

21 Mab y dŷn yn wir fydd yn myned ymmaith, fel y mae yn scrifennedig am dano: end gwae'r dŷn hwnnw trwy'r hwn y bradychir Mab y dŷn: da fuasei i'r dŷn hwnnw pe na'i ganesid.

*Mat. 26.26. 22 * Ac fel yr oeddent yn bwytta, yr Iesu a gymmerodd fara, ac a'i bendithiodd, ac a'i torrodd, ac a'i rhoddes iddynt, ac a ddywedodd, Cymmerwch, bwyttewch, hwn yw fy nghorph.

23 Ac wedi iddo gymmeryd y cwppan a rhoddi olch, efe a'i rhoddes i ddynt: a hwythau oll a yfasant o honaw.

24 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Hwn yw fy ngwaed i o'r Testament newydd, yr hwn a dywellir tros lawer.

25 Yn wir yr wyf yn dywedyd wrthych, nad yfaf mwy o ffrwyth y winwydden, hyd y dydd hwnnw, pan yfwyf ef yn newydd yn theyrnas Dduw.

26 Ac wedi iddynt ganu ‖ mawl, hwy a aethant allan i fynydd yr Olewydd.

‖ Hymn

29 * A dywedodd yr Iesu wrthynt, Chwi a rwybyr oll o'm plegid i, y nos hon: canys scrifennedig yw, Tarawaf y bugail, a'r defaid a wascerir.

30 Eithr wedi i mi adgyfodi, mi a âf o'ch blaen chwi i Galilæa.

31 * Ond Petr a ddywedodd wrtho, Pe byddai bawb wedi eu rhwystro, etto ni byddaf fi.

32 A dywedodd yr Iesu wrtho, Yn wir yr ydwyf yn dywedyd i ti, heddyw o fewn y nos hon, cyn canu o'r ceiliog ddwy-waith, y gwedi fi deir-gwaith.

33 Ond efe a ddywedoddyn halaethach o lawer, Pe gorfyddai i mi farw gyd â thi, ni'th wadaf ddim. A'r vn modd y dywedasant oll.

34 A hwy a ddaethant i le yr oedd ei enw Gethsemane: ac efe a ddywedodd wrth ei ddiscyblion, Eisteddwch ymma cra fyddwyf yn gweddio.

35 Ac efe a gymmerth gyd ag ef Petr, ac Iaco, ac Ioan, ac a ddechreuodd ymofidio, a thryftau yn ddirfawr.

36 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Y mae fy enaid yn athrist hyd angeu: arhofwch ymma, a gwiliwch.

37 Ac efe a aeth ychydig ym-mlaen, ac a syrthiodd ar y ddaiar, ac a weddiodd, o bai bosibl, ar fyned yr awr honno oddi wrtho.

38 Ac efe a ddywedodd, Abba Dad, pob peth ydd bosibl i ti; tro heibio y cwppan hwn oddi wrthif: eithr nid y peth yr ydwyn yn ei ewyllysio, nid y peth yr ydwyt ti.

39 Ac efe a ddaeth, ac a'u cafodd hwy yn cyscu, ac a ddywedodd wrth Petr, Simon, a'r cyscu yr wyti oni allje wilio vn awr.

40 Gwiliwch, a gweddiwch, rhag eich myned mewn temtafiwn: yr yspryd yn ddiau sydd barodi: ond y cnawd sydd wan.

41 Ac wedi iddo fyned ymmaith drachefn, efe a weddiodd, gan ddywedyd yr vn ymadrodd.

42 Ac wedi iddo ddychwelyd, efe a'u cafodd hwy eto drachefn yn cyscu, (canys yr oedd eu llygaid hwynt wedi trymhau) ac ni wyddent beth a atebent iddo.

43 Ac efe a ddaeth y drydedd waith, ac a ddywedodd wrthynt, Cyscwch weithian, a gorphwyswch: digon yw, daeth yr awr: wele, yr ydys yn bradychu Mab y dyn i ddwylo pechaduriaid.

44 Cyfodwch, awn: wele, y mae yr hwn sydd yn fy mradychu yn agos.

45 * Ac yn y man, ac efe etto yn llefaru, daeth Iudas, vn o'r deuddeg, a chyd ag ef dyrfa fawr a chleddyfau a ffyn, oddi wrth yr Arch-offeiriaid, a'r scrifennyddion, a'r Henuriaid.

46 A'r hwn a'i bradychodd ef a roddasai arwydd iddynt, gan ddywedyd, Pwy bynnac a gusanwyf, hwnnw yw: deliwch ef a dygwch ymmaith yn ffiort.

47 A phan ddaeth, yn ebrwydd efe a aeth attho, ac a ddywedodd, Rabbi, Rabbi, ac a'i cusanodd ef.

48 A hwythau a roesant eu dwylo arno, ac a'i daliasant ef.

49 A rhyw vn o'r rhai oedd yn sefyll ger llaw, a dynnodd ei gleddyf ac a darawodd was yr Arch-offeiriad, ac a dorrodd ymmaith ei glust ef.

50 A'r Iesu a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Ai megis at leidr y daethoch allan, a chleddyfau, ac a ffyn i'm dala i?

51 A rhyw ŵr ieuange oedd yn eiddilyn ef, wedi ymwisco â llian main ar ei gorph noeth, a'r gwŷr ieuainge a'i daliasant ef.

52 A hwn a adawodd y llian, ac a ffodd oddi wrthynt yn noeth.

53 A hwy a ddygasant yr Iesu at yr Arch-offeiriad: a'r holl Arch-offeiriaid, a'r Henuriaid, a'r Scrifennyddion, a ymgasclasant gyd ag ef. *Matth. 26.57.

54 A Phetr a'i canlynodd ef o hirbell, hyd yn llys yr Arch-offeiriad: ac yr oedd efe yn eistedd gyd â'r gwasanaeth-wŷr, ac yn ymdwymno wrth y tân.

55 * A'r Arch-offeiriaid, a'r holl gyngor, a geisiasant dystiolaeth yn erbyn yr Iesu, i'w roi ef i farwolaeth, ac ni chawsant. *Matth. 26.59.

56 Canys llawer a ddygasant gan dystiolaeth yn ei erbyn ef, eithr nid oedd en tystiolaethau hwy yn gysson.

57 A rhai a gyfodasant, ac a ddygasant gam-dystiolaeth yn ei erbyn ef gan ddywedyd,

58 Ni a'i clywsom ef yn dywedyd, Mi a ddinistriaf y Deml hon o waith dwylo, ac mewn tridiau yr adeiladaf arall, heb fôd o waith llaw.

59 Ac nid yw eiddo oedd eu tystiolaeth hwy felly yn gysson.

60 A thra sefodd yr Arch-offeiriad yn y canol, ac a ofynnodd i'r Iesu, gan ddywedyd, oni attebi di ddim? beth y mae y rhai hyn yn ei dystiolaethu yn dy erbyn?

61 Ac efe a dawodd, ac nid attebodd ddim. Dracheſn yr Arch-offeiriad a ofynnodd iddo, ac a ddywedodd wrtho, Ai tydi yw Christ, Mab y Bendigedig?

62 A'r Iesu a ddywedodd, Myfi yw: * a chwi a gewch weled Mab y dŷn yn eistedd ar ddeheu-law y gallu, ac yn dyfod yn-nghymylau y nef. *Matth. 24.30.

63 Yna'r Arch-offeiriad, gan rwygo ei ddillad, a ddywedodd, Pa raid i ni mwy wrth dystion?

64 Chwi a glywsoch y gabledd: beth dybygwch chwi? A hwythau oll a'i condemnasant ef, ei fôd yn euog o farwolaeth.

65 A dechreuodd rhai boeri arno, ac ymwneb, a'i gernodio, a dywedyd wrtho, Prophwyda. A'r gweinidogion a'i tarawsant ef â gwiail.

66 * Ac fel yr oedd Petr yn y llys i waered, daeth vn o forwynion yr Arch-offeiriad: *Matth. 26.69.

67 A phan welsai hi Petr yn ymdwymno, hi a edrychodd arno, ac a ddywedodd, Tithau hefyd oeddit gyd â'r Iesu o Nazareth.

68 Ac efe a wadodd, gan ddywedyd, Nid adwaen i, ac ni wn i beth yr wyt yn ei ddywedyd. Ac efe a aeth allan i'r porth: a'r ceiliog a ganodd.

69 A phan welodd y llangces ef dracheſn, hi a ddechreuodd ddywedyd wrth y rhai oedd yn sefyll yno, Y mae hwn yn vno honynt.

70 Ac efe a wadodd drachefn, Ac ychydig wedi, y rhai oedd yn sefyll ger llaw a ddywedasant wrth Petr dracheſn, Yn wir yr wyti yn vno o honynt, canys Galilæad wyt, a'th leferydd sydd debyg.

71 Ond efe a ddechreuodd regu, a thyngu, Nid adwaen i y dŷn ymma yr ydych chwi yn dywedyd am dano.

72 * A'r ceiliog a ganodd yr ail waith. Yna y cofiodd Phetr a gofiodd y gair a ddywedasai yr Iesu wrtho, Cyn canu o'r ceiliog ddwywaith, y gwedi deir-gwaith. A chan ystyried hyn [illegible] wyloddd. *Matth. 26.75.

PEN. XV.

1 *Dwyn yr Iesu yn rhwym, ac achwyn arno, gerbron Pilat.* 15 *Wrth ewyllys y bobl gyfreidia, gollwng Barabbas y llofrudd yn rhydd, a bradodi yr Iesu i'w groes-hoelio.* 17 *Ei goroni ef a drain.* 19 *Poeri arno, a'i watwar:* 21 *Ef yn dwyn ei groes:* 27 *Ei grogi ef rhwng dau leidr.* 29 *Y mae yn dioddef diswmad yr Iddewon.* 39 *Esto y Canwriad yn cyffesu ei fod ef yn fâb Duw:* 43 *A Ioseph yn ei gladdo ef yn barchedig.*

[A *C yn y fan y boreu, yr ymgynghorodd yr
*Matth. 27.1. Arch-offeiriaid gyd â'r Henuriaid, a'r Scrifennyddion, a'r holl gynghor, ac wedi iddynt rwymo'r Iesu, hwy a'i dygasant ef ymmaith, ac a'i traddodasant at Pilat.

2 A gofynnodd Pilat iddo, Ai ti yw Brenin yr Iddewon? Yntef a attebodd, ac a ddywedodd wrtho, Yr wyt ti yn dywedyd.

3 A'r Arch-offeiriaid a'i cyhuddasant ef [o lawer o bethau.

4 * A Philat drachefn a ofynnodd iddo, gan ddywedyd, Onid attebi di ddim? wele faint o bethau y maent yn eu tystiolaethu yn dy erbyn.

5 Ond yr Iesu etto nid attebodd ddim; fel y rhyfeddodd Pilat.

6 Ac ar yr wyl *honno* y gollyngai efe yn rhydd iddynt yn carcharor, y rhai hwn a ofynnent iddo.

7 Ac yr oedd yn a elwid Barabbas yr hwn oedd yn rhwym gyd â'n gyd-terfysc-wyr, y rhai yn y derfysc a wnaethent lofruddiaeth.

8 A'r dyrfa gan grochlefain, a ddechreuodd ddeisyfu arno *wneuthur* fel y gwnaethai bôb amser iddynt.

9 A Philat a attebodd iddynt, gan ddywedyd, A fynnwch chwi i mi ollwng yn rhydd i chwi Frenin yr Iddewon?

10 (Canys efe a wyddai mai o gynfigen y traddodasei yr Arch-offeiriaid ef.)

11 A'r Arch-offeiriaid a gyhyrfasent y bobl, fel y gollyngai efe yn hytrach Barabbas yn rhydd iddynt.

12 A Philat a attebodd, ac a ddywedodd drachefn wrthynt, Beth gan hynny a fynnwch i mi ei wneuthur i'r hwn yr ydych yn ei alw Brenin yr Iddewon?

13 A hwythau a lefasant drachefn, Croes-hoelia ef.

14 Yna Pilat a ddywedodd wrthynt, Ond pa drwg a wnaeth efe? A hwythau a lefasant fwyfwy, Croes-hoelia ef.

15 A Philat yn chwennych bodloni'r bobl, a ollyngodd yn rhydd iddynt Barabbas, a'r Iesu wedi iddo ei flangellu, a draddodedd efe i'w groes-hoelio.

16 A'r milwyr a'i dygasant ef i fewn y llys, a elwir Prætorium: a hwy a alwasant ynghyd yr holl lyddin.

17 Ac a'i gwiscasant ef â phorphor, ac a blethasant goron o ddrain, ac a'i dodasant am ei ben:

18 Ac a ddechreuasant gyfarch iddo, Hanfych well, Brenin yr Iddewon.

19 A hwy a guro'sant ei ben ef â chorsen, ac a boerasant arno, a chan ddodi eu gliniau i *lawr*, a'i haddolasant ef.

20 Ac wedi iddynt ei watwar ef, hwy a ddiosgasant y porphor oddi am dano, ac a'i gwiscasant ef a'i ddillad ei hun, ac a'i dygasant allan iw
*Matth. groes-hoelio.
Mar. 21 A * hwy a gymmellasant un Simon o Cyrene, yr hwn oedd yn myned heibio, wrth ddyfod o'r wlâd, sef tâd Alexander a Rufus i ddwyn ei groes ef.

22 A hwy a'i hatweiniasant ef i le a elwid Golgotha: yr hyn o'i gyfieithu yw, lle yr benglog:

23 Ac a roesant iddo i'w yfed win myrhllyd; eithr efe ni's cymmerth.

24 Ac wedi iddynt ei groes-hoelio, hwy a rannasant ei ddillad ef, gan fwrw coel-bren arnynt, beth a gai bob un.

25 A'r dydedd awr oedd hi, a hwy a'i croeshoeliasant ef.

26 Ac yr oedd yscrifen ei achos ef wedi ei hargraphu, BRENIN YR IDDEWON.

27 A hwy a groes-hoeliasant gyd ag ef ddau leidr; yn ar y llaw ddehau, ac yn ar yr aswy iddo.

28 A'r Scrythur a gyflawnwyd, yr hon a ddywed, *Ac efe a gyfrifwyd gyd â'r rhai anwir.

29 A'r rhai oedd yn myned heibio a'i cablasant ef, gan yscwyd eu pennau, a dywedyd, Och, tydi yr hwn wyt yn dinistrio y Deml, ac yn ei hadeiladu mewn tridiau;

30 Gwared dy hun, a descyn oddi ar y groes.

31 Yr un modd yr Arch-offeiriaid hefyd yn gwatwar, a dywedasant wrth ei gilydd, gyd â'r Scrifennyddion, Eraill a waredodd, ei hun ni's gall ei wared.

32 Descynned Christ Brenin yr Israel, yr awr hon oddi ar y groes, fel y gwelom, ac y credom. A'r rhai a groes-hoeliesid, gyd ag ef, a'i dilornasant ef.

33 A phan ddaeth y chweched awr, y bu tywyllwch ar yr holl [ddaiar, hyd y nawfed awr. [Dar.

34 Ac ar y nawfed awr y dolefodd yr Iesu â llef uchel, gan ddywedyd, *Eloi, Eloi, lamma sabachthani? yr hyn o'i gyfieithu yw; Fy Nuw, fy Nuw, pa *Matth. ham i'm gadewaist? 27.46.

35 A rhai o'r rhai a safent ger llaw, pan glywsant, a ddywedasant, Wele, y mae efe yn galw ar Elias.

36 Ac un a redodd, ac a lanwodd ysbwnj yn llawn o finegr, ac a'i dododd ar gorsen, ac a'i diododd ef, gan ddywedyd, Peidiwch, gwelwn a ddaw Elias i'w dynnu ef i lawr.

37 A'r Iesu a lefodd â llef uchel, ac a ymadawodd â'r yspryd.

38 A llen y Deml a rwygwyd yn ddwy, o'r pen hyd i wared.

39 A phan welodd y Canwriad, yr hwn oedd yn sefyll ger llaw gyferbyn ag ef, ddarfod iddo yn llefain felly ymadel â'r yspryd, efe a ddywedodd, Yn wir, Mab Dun oedd y dyn hwn.

40 Ac yr oedd hefyd wragedd yn edrych o hir bell: ym-mhlith y rhai yr oedd Mair Magdalen, a Mair mam Iaco fychan, a Iose, a Salome;

41 Y rhai hefyd pan oedd efe yn Galilea, * a'i dilynasant ef, ac a weinasant iddo: a gwragedd eraill lawer, y rhai a ddaethant gyd ag ef i fyny i Ierusalem.

42 * Pan yfoedd hi weithian yn hwyr, am fod hi yn ddarpar-wyl, sef y dydd cyn y Sabbath,)

43 Daeth Ioseph o Arimathea, cynghorwr penadigaidd, yr hwn oedd yntef yn disgwil am deyrnas Dduw; ac a aeth yn hy i mewn at Pilat, ac a ddeisyfodd gorph yr Iesu.

44 A rhyfeddu oedd gan Pilat o bastiff efe farw eusys: ac wedi iddo alw y Canwriad atto, efe a ofynnodd iddo a oedd efe wedi marw yr ymeiteu.

45 A phan

[18 A phan wybu gan y Cannwriad, ese a roddes
ymaith i Ioseph.
19 Ac ese a brynodd liain main, ac a'i tynnodd
a'i lawr, ac a'i hamdôdd yn y lliain main, ac
a'i dodes ef mewn bedd a naddasid o'r graig; ac
a dreiglodd faen ar ddrws y bedd.
47 A Mair Fagdalen a Mair *mam* Iose, a edry-
chasint pa le y dodid ef.]

PEN. XVI.

1 Angel yn mynegi adgyfodiad Christ i dair o wragedd. 9 Christ cs bun yn ymddangos i Fair Fagdalen, 12 i ddau oedd yn myned i'r wlâd: 14 Yn ôr Apostolion, 15 y rhai y mae ese yn eu hanfon allan i bregethu yr Efengyl: 19 ac yn eu i'r nefoedd.

AC wedi darfod y dydd Sabbath, Mair Fagda-
len, a Mair *mam* Iaco, a Salôme, a brynasant
berlysiau, i ddyfod i'w enneinio ef.
2 *Ac yn foreu iawn, y dydd cyntaf i o'r wyth-
nos, y daethant at y bedd, a'r haul wedi codi.
3 A hwy a ddywedasant wrth ei gilydd, Pwy a
dreigla i ni y maen ymmaith oddi wrth drws
y bedd?
4 (A phan edrychasant, hwy a ganfuant fôd y
maen wedi ei dreiglo ymmaith:) canys yr oedd
ese yn fawr iawn.
5 Ac *wedi iddynt fyned i mewn i'r bedd,
hwy a welsant fab ieuange yn eistedd o'r tu dehau,
wedi ei ddilladu â gwisc wen llaes, ac a ddrychy-
siasant.
6 Ac ese a ddywedodd wrthynt, Na ddychryn-
wch: ceisio yr ydych yr Iesu o Nazareth, yr hwn
a groes-hoeliwyd? ese a gyfodes, nid yw ese yma
wedi e'r man y dodasant ef.
7 Eithr ewch ymmaith, dywedwch i'w ddisci-
blion ef, ac i Petr, ei fôd ese yn myned o'ch blaen
chwi i Galilea: yno y cewch ei weled ef, *fel y
dywedodd i chwi.
8 Ac wedi myned allan ar frys, hwy a ffoesant
oddi wrth y bedd; canys dychryn a syndod oedd
arnynt: ac ni ddywedasant ddim wrth neb; canys
yr oeddynt wedi ofni.
9 A *r Iesu wedi adgyfodi y boreu, y dydd cyn-
taf o'r wythnos, *ese a ymddangosodd yn gyntaf *Io.20.
i Mair Fagdalen, *o'r hon y bwriasei ese allan 14.
saith o gythreuliaid. *Luc.8.2.
10 Hitheu a aeth ac a fynegodd i'r rhai a fu-
sent gyd ag ef, ac oeddynt mewn galar ac wylo-
sain.
11 A hwythen pan glywsant ei fôd ef yn fyw,
ac iddi hi ei weled ef, ni chredent.
12 Ac wedi hynny yr *ymddangosodd ese mewn *Luc.
gwedd arall, i ddau o honynt, *a hwynt* yn ymdei- 24.13.
thio, ac yn myned i'r wlâd.
13 A hwy a aethant ac a fynegasant i'r lleill: ac
ni chredent iddynt hwythau.
14 *Ac yn ôl hynny, ese a ymddangosodd i'r un *Luc.
ar ddêg, a hwynt yn eistedd i fwytta, ac a ddan- 24.36.
nododd iddynt eu hanghrediniaeth, a'u calon- Io.20.19.
galedwch: am na chredasent y rhai a'i gwelsent
ef wedi adgyfodi.
15 *Ac ese a ddywedodd wrthynt, Ewch i'r *Matth.
holl fyd, a phregethwch yr Efengyl i bob creadur. 28.19.
16 Y neb a gredo, ac a fedyddier a fydd cadwe-
dig: *eithr y neb ni chredo a gondemnir. *Io.12.
17 A'r arwyddion hyn a ganlynant y rhai a gre- 48.
dant, *Yn fy enw i y bwriant allan gythreuli- *Act.16.
aid: ac *â thafodau newyddion y llefarant: 18.
18 *Seirph a godant ymmaith, ac os yfant ddim *Act.2.4.
marwol, ni wna iddynt ddim niwed: *ar y cleifion *Act.28.5
y rhoddant eu dwylo, a hwy a fyddant iach. *Act.28.8
19 Ac felly yr Arglwydd, wedi llefaru wrth-
ynt, a gymmerwyd i fyny i'r nef, *ac a eisteddodd * Luc.
ar ddeheu-law Dduw. 24.51.
20 A hwythau a aethant allan, ac a bregetha-
sant ym-mhob man, a'r Arglwydd yn cydweithio, *Heb.
*ac yn cadarnhau'r gair, trwy arwyddion y rhai 2.4.
oedd yn canlyn. Amen.

YR EFENGYL YNOL SANCT Luc,

PEN. I.

1 Rhagymadrodd yr holl Efengyl. 5 Cenhedlaeth Ioan Fedyddiwr, 28 a Christ. 39 Prophwydoliaeth Elizabeth a Mair, am Grist. 57 Genedigaeth ac enwaediad Ioan. 67 Prophwydoliaeth Zachari am Grist, 76 ac Ioan.

YN gymmaint a darfod i lawer
ymeryd mewn llaw osod allan
mewn trefn draethawd am y pe-
thau a gredir yn ddiammeu yn
ein plith,
2 Megis y traddodasant hwy
i ni y rhai oeddynt eu hunain
o'r dechreuad yn gweled, ac yn weinidogion y gair;
3 Minneu a welais yn dda, wedi i mi ddilyn
pob beth yn ddyfal o'r dechreuad, scrifennu mewn
trefn attat, o ardderchocaf Theophilus,
4 Fel y cerr wybod siccrwydd am y pethau i'th
ddyfwyd yndd ynt.
5 YR oedd yn nyddiau Herod frenin Iudæa, rhyw
offeiriad a'i enw Zacharias, a ddyddyn-
glan Abia: a'i wraig oedd o ferched Aaron, a'i
henw Elizabeth.
6 Ac yr oeddynt ill dau yn gyfiawn ger bron
Duw, yn rhodio yn holl orchymmynion a deddfau
yr Arglwydd, yn ddiargyoedd.
7 Ac nid oedd plentyn iddynt, am fôd Elisabeth
yn am-mhlantadwy, ac yr oeddynt wedi myned
ill dau mewn gwth o oedran.
8 A hu, ac ese yn gwasanaethu swydd offeiriad
ger bron Duw, yn nhrefn ei dydd dygyfch ef, [Gy.ddy-
9 Yn ôl arfer swydd yr offeiriad, dyfod o ran dydd.
iddo arogldarthu, yn ôl ei fyned i Demi yr Ar-
glwydd?
10 A *holl liaws y bobl oedd allan yn gwe- *Exod.
ddio, ar awr yr arogl-darthiad. 30.7.le-
11 Ac ymddangosodd iddo Angel yr Arglwydd, uit.16.17.
yn sefyll a'r tu dehau i allor yr arogl-darth.
12 A Zacharias pan ganfu, a gythryblwyd, ac ofn
a syrthiodd arno.
13 Eithr yr Angel a ddywedodd wrtho, Nac ofna
Zacharias, canys gwrandawyd dy weddi: a'th
wraig Elisabeth a ddwg i ti fab, a thi a elwi
ei enw ef Ioan.
14 A bydd i ti lawenydd a gorfoledd; a llawer
a lawenychant am ei enedigaeth ef.
15 Canys mawr fydd ese yngolwg yr Arglwydd,
ac nid yf na gwin na diod gadarn, ac ese a gyflaw-
nir o'r Yspryd glân, ie o groth ei fam.
16 *A llawer o blant Israel a dry ese at yr Ar- *Malac.
glwydd eu Duw. 4.6.
17 Ac ese a â o'i flaen ef yn yspryd a nerth Elias,
i droi calonnau y tadau at y plant, a'r anufudd i

ddoethineb y cyfiawn: i ddarparu i'r Arglwydd, bobl barod.

18 A dywedodd Zacharias wrth yr Angel, Pa fodd y gwybyddaf hyn? canys hensaf-gwr wyf, a'm gwraig hefyd mewn gwth o oedran.

19 A'r Angel gan atteb a ddywedodd wrtho, Myfi yw Gabriel, yr hwn wyf yn sefyll ger bron Duw, ac a anfonwyd i lefaru wrthit, ac i ti fynegi i ti y newyddion da hyn.

17 efijn gyluiti hyn.

20 Ac wele, ti a fyddi fud, ac heb allu llefaru, hyd y dydd y gwneler y pethau hyn, am na chredaist i'm geiriau i, y rhai a gyflawnir yn eu hamser.

21 Ac yr oedd y bobl yn disgwil am Zachariast a rhyfeddu a wnaethant ei fod ef yn aros cyhyd yn y Deml.

22 A phan ddaeth efe allan, ni allai efe lefaru wrthynt: a hwy a wybuant weled o honaw weledigaeth yn y Deml, ac yr oedd efe yn gwneuthur amnaid iddynt: ac efe a arhosodd yn fud.

23 A bu, cyn gynted ac y cyflawnwyd dyddiau ei weinidogaeth ef, fyned o hono i'w dŷ ei hun.

24 Ac yn ôl y dyddiau hynny y cafodd Elisabeth ei wraig ef feichiogi, ac a ymguddiodd bum mis, gan ddywedyd,

25 Felhyn y gwnaeth yr Arglwydd i mi, yn y dyddiau y edrychodd arnaf, i dynnu ymmaith fy ngwarthrudd ymmhlith dynion.

26 [Ac yn y chweched mis, yr anfonwyd yr Angel Gabriel oddwrth Dduw, i ddinas yn Galilea, a'i henw Nazareth,

27 At forwyn wedi ei dyweddio i ŵr a'i enw Ioseph, o dŷ Dafydd: ac enw'r forwyn oedd Mair.

28 A'r Angel a ddaeth i mewn atti, ac a ddywedodd, Hawlfych well, yr hon a gefaist râs, yr Arglwydd sydd gyd â thi: bendigaid wyt ymmhlith gwragedd.

29 A phan welodd hi ef, a gythryblwyd wrth ei ymadrodd ef: a meddylio a wnaeth, pa fath gyfarch oedd hwn.

30 A dywedodd yr Angel wrthi, Nac ofna, Mair: canys cî a gefaist ffafor gyd â Duw.

31 * Ac wele, ti a gei feichiogi yn dy groth, ac a escori ar fab, ac a elwi ei enw ef Iesu.

* Esa. 7. 14. matt. 1. 21.

32 Hwn fydd mawr, ac a elwir yn Fab y Goruchaf, ac iddo y rhyddyr Arglwydd Dduw orseddfa ei Dad Dafydd.

33 * Ac efe a deyrnasa ar dŷ Iacob yn dragywydd, ac ar ei frenhiniaeth ni bydd diwedd.

* Dan. 7. 14. genito. 6. 7.

34 A Mair a ddywedodd wrth yr Angel, Pa fodd y bydd hyn, gan nad adwaen i ŵr?

35 A'r Angel a attebodd, ac a ddywedodd wrthi, Yr Yspryd glân a ddaw arnat ti, a nerth y Goruchaf a'th gysceda di: am hynny hefyd, y peth sanctaidd a aner o honoti, a elwir yn Fab Duw.

36 Ac wele, Elisabeth dy gares, y mae hithau wedi beichiogi ar fab yn ei henaint: a hwn yw'r chweched mis iddi hi, yr hon a elwid yn amhlantadwy.

37 Canys gyd â Duw ni bydd dim yn amhosibl.

38 A dywedodd Mair, Wele wasanaethyddes yr Arglwydd, bydded i mi yn ôl dy air di. A'r Angel a aeth ymmaith oddi wrthi hi.

39 A Mair a gyfododd yn y dyddiau hynny, ac a aeth i'r mynydd-dir ar frys, i ddinas o Iudas

40 Ac a aeth i mewn i dŷ Zacharias, ac a gyfarchodd well i Elisabeth.

41 A bu, pan glybu Elisabeth gyfarchiad Mair, i'r plentyn yn ei chroth hi lammu: ac Elisabeth a lanwyd o'r Yspryd glân.

42 A llefain a wnaeth â llef uchel, a dywedyd, Bendigedig wyt ti ym mhlith gwragedd, a bendigedig yw ffrwyth dy groth di.

43 Ac o ba le y mae hyn i mi, fel y delai mam fy Arglwydd attafi.

44 Canys wele, er cynted y daeth llefarydd dy gyfarchiad di i'm clustiau, y plentyn a lammodd o lawenydd yn fy nghroth.

45 A bendigedig yw'r hon [a gredodd: canys bydd cyflawniad o'r pethau a ddywerpwyd wrthi gan yr Arglwydd. [Neu. gredadi bydd cy

46 A dywedodd Mair, Y mae fy enaid yn mawrhau yr Arglwydd,

47 A'm hyspryd a lawenychodd yn Nuw fy Iachawdr.

48 Canys efe a edrychodd ar waeledd ei wasanaethyddes: oblegid wele, o hyn allan yr holl genhedlaethau a'm geilw yn wynfydedig.

49 Canys yr hwn sydd alluog a wnaeth i mi fawredd, a sanctaidd yw ei enw ef.

50 A'i drugaredd *sydd* yn oes oesoedd, ar y rhai a'i hofnant ef.

51 * Efe a wnaeth gadernid â'i fraich: * efe a wasgarodd y rhai beilchion ym mwriad eu calon. * Psal. 33. 10. * Psal. 89. 10.

52 Efe * a dynnodd i lawr y cedyrn o'u heisteddfau, ac a dderchafodd y rhai isel radd.

53 Y * rhai newynog a lanwodd efe â phethau da, ac efe a anfonodd ymmaith y rhai goludog yn weigion. * Psal. 34. 10. 84. 11.

54 Efe a gynnorthwyodd ei wâs Israel, * gan gofio ei drugaredd. * Iere. 31. 3. 20.

55 * Fel y dywedodd wrth ein tadau, Abraham a'i hâd, yn dragywydd. * Psal. 132. 10. gen. 17. 19.

56 A Mair a arhosodd gyd â hi ynghylch tri mis, ac a ddychwelodd i'w thŷ ei hun. 19.

57 [A chyflawnwyd tymp Elisabeth i escor, a hi a escoredd ar fab.

58 A'i chymydogion a'i chenedl a glybu fawrhau o'r Arglwydd ei drugaredd arni: a hwy a gyd-lawenychasant â hi.

59 A bu, ar yr wythfed dydd, hwy a ddaethant i enwaedu ar y dŷn bach, ac a'i galwasant ef Zacharias, ar ôl enw ei dâd.

60 A'r fam a attebodd ac a ddywedodd, Nid felly: eithr Ioan y gelwir ef.

61 Hwythau a ddywedasant wrthi, Nid oes neb o'th genedl a elwir ar yr enw hwn.

62 A hwy a wnaethant amnaid ar ei dâd ef, pa fodd y mynnei efe ei henwi ef.

63 Yntef a alwodd am argraph-lech, ac a scrifennodd, gan ddywedyd, Ioan yw ei enw ef. A rhyfeddu a wnaethant oll.

64 Ac agorwyd ei enau ef yn ebrwydd, a'i dafod ef, ac efe a lefarodd, gan fendithio Duw.

65 A daeth ofn ar bawb oedd yn trigo yn eu cylch hwy: a chrwy holl fynyddoedd Iudea y cyhoeddwyd y geiriau hyn oll.

66 A phawb a'r a'u clywsant a'u gosodasant yn eu calonnau, gan ddywedyd, Beth fydd y bachgennyn hwn? A llaw'r Arglwydd oedd gyd ag ef.

67 A'i dâd ef Zacharias a gyflawnwyd o'r Yspryd glân, ac a brophwydodd, gan ddywedyd,

68 Bendigedig *fyddo* Arglwydd Dduw Israel, canys efe a ymwelodd ac a wnaeth ymwared i'w bobl.

69 Ac * efe a dderchafodd gorn iechydwriaeth i ni, yn nhŷ Ddafydd ei wasanaethwr: * Psal. 132. 17. Ier. 23. 5.

70 * Megis y llefarodd trwy enau ei sanctaidd brophwydi, y rhai oedd o *dragywyddoldeb* y byd.

71 *Fel y byddai i ni* ymwared rhag ein gelynion, ac o law pawb a'n casânt.

72 I gwneu

4 i gwplau y drugaredd, â'n tadau, ac i gofio
5 ei sanctaidd gyfammod:
Sef Y llw a dyngodd efe wrth ein tad Abra-
ham, ar roddi i ni,
74 Gwedi ein rhyddhau o law ein gelynion, ei
wasanethu ef yn ddiofn,
75 Mewn sancteiddrwydd a chyfiawnder ger ei
bron ef, holl ddyddiau ein bywyd.
76 A thithau fachgennyn, a elwir yn brophwyd
Goruchaf: canys ti a ei o flaen wyneb yr Ar-
glwydd, i baratoi ei ffyrdd ef;
77 I roddi gwybodaeth iechydwriaeth i'w
bobl, trwy faddeuant o'u pechodau,
78 O herwydd ‖ tiriondeb trugaredd ein Duw,
trwy yr hon yr ymwelodd â ni godiad haul o'r
uchelder,
79 I lewyrchu i'r rhai fy yn eistedd mewn ty-
wyllwch a chysgod angeu, i gyfeirio ein traed i
ffordd tangneddyf.
80 A'r bachgen a gynnyddodd, ac a gryfhawyd
yn yr yspryd, ac a fu yn y diffaethwch hyd y dydd
yr ymddangosodd ef i'r Israel.]

PEN. II.

1 Augustus yn trethu holl ymerodraeth Rufain. 6 Genedigaeth Christ. 8 Yr Angel yn ei ymwi i'r bugeiliaid, 13 a llawer yn canu mawl-ganu i Dduw am dano. 21 Enwaedu Christ. 22 Puredigaeth Mair. 28 Simeon ac Anna yn prophwydo am Grist: 40 ac yntau yn cynyddu mewn doethineb, 46 yn ymresymmu â'r Doctoriaid yn y Deml, 51 ac yn ufyddâ i'w rieni.

BYd hefyd yn y dyddiau hynny, fyned gorchymmyn allan oddiwrth Augustus Cæsar, i drethu yr holl fyd.
2 (Y trethiad ymma a wnaethpwyd gyntaf, pan oedd Cyrenius yn rhaglaw ar Syria,)
3 A phawb a aethant i'w trethu, bôb un i'w
ddinas ei hun.
4 A Ioseph hefyd a aeth i fynu o Galilæa o ddi-
nas Nazareth, i Iudæa, * i ddinas Dafydd, yr hon
elwir Bethlehem, (am ei fôd o dŷ a thylwyth
Dafydd,)
5 I'w drethu gŷd â Mair yr hon a ddyweddiasid
yn wraig iddo, yr hon oedd yn feichiog.
6 A tra yr oeddynt hwy yno, cyflawnwyd y
dyddiau i eflor o heni.
7 A hi a eforodd ar ei mab ‖ cyntafanedig, ac
a'i rhwymodd ef mewn cadachau, ac a'i dodes ef
yn y preseb: am nad oedd iddynt le yn y lletty.
8 Ac yr oedd yn y wlâd honno bugeiliaid yn
aros yn y maes, ac yn gwilied eu praidd liw nos.
9 Ac wele, Angel yr Arglwydd a safodd ger
llaw iddynt, a gogoniant yr Arglwydd a ddisle-
odd o'u hamgylch: ac ofni yn ddirfawr a wnae-
thant.
10 A'r Angel a ddywedodd wrthynt, Nac ofnwch: canys wele yr wyfi yn mynegi i chwi newydd da o lawenydd mawr, yr hwn a fydd i'r holl bobl:
11 Canys ganwyd i chwi heddyw geidwad yn
ninas Dafydd, (yr hwn yw Christ yr Arglwydd.
12 A hyn fydd arwydd i chwi, Chwi a gewch
y dŷn bach wedi ei rwymo mewn cadachau, a'i
ddodi yn y preseb.
13 Ac yn ddiffymmwch yr oedd gyd â'r Angel
lawer o lu nefol, yn moliannu Dduw, ac yn dy-
wedyd,
14 Gogoniant yn y goruchaf i Dduw, ac ar y
ddaear tangneddyf, i ddynion ewyllys da.
15 A bu, fyned ohonynt yr Angelion ymmaith oddi
wrthynt i'r nef, y bugeiliaid hwythau a ddywedas-
sant wrth ei gilydd, Awn hyd Bethlehem, a gwel-
wn y peth hyn a wnaethpwyd, yr hwn a yspysodd
yr Arglwydd i ni.
16 A hwy a ddaethant ar frys, ac a gawsant
Mair a Ioseph, a'r dŷn bach yn gorwedd yn y
preseb.
17 A phan welsant, hwy a gyhoeddasant y gair
a ddywedasid wrthynt am y bachgen hwn.
18 A phawb a'r a'u clywsant, a ryfeddasant am
y pethau a ddywedasid gan y bugeiliaid wrthynt.
19 Eithr Mair a gadwodd y pethau hyn oll, gan
eu hystyried yn ei chalon.
20 A'r bugeiliaid a ddychwelasant, gan ogo-
neddu a moliannu Duw, am yr holl bethau a glyw-
sent ac a welsent, fel y dywedasid wrthynt.
21 A * phan gyflawnwyd wyth niwrnod i enwae-
du ar y dŷn bach, * galwyd ei enw ef Iesu, yr hwn
a henwasid gan yr Angel, cyn ei ymddwyn ef yn y
groth.]
22 [Ac wedi cyflawni dyddiau ei phuredigaeth
hi, yn ôl deddf Moses, hwy a'i dygasant ef i Ieru-
salem, iw ‖ gyflwyno i'r Arglwydd,
23 (Fel yr scrifennwyd yn neddf yr Arglwydd,
* Pob gwr-ryw ‖ cyntafanedig, a elwir yn sanct-
aidd yr Arglwydd.)
24 Ac i roddi aberth, * yn ôl yr hyn a ddywet-
pwyd yn neddf yr Arglwydd, pâr o durturod, neu
ddau gyw colommen.
25 Ac wele, yr oedd gŵr yn Ierusalem, a'i enw
Simeon, a'r gŵr hwn oedd cyfiawn a chuviol, yn
difgwyl am ddiddanwch yr Israel: a'r Yspryd glân
oedd arno.
26 Ac yr oedd wedi ei yspysu iddo gan yr Yspryd
glân, na welai efe angeu, cyn iddo weled Christ yr
Arglwydd.
27 Ac efe a ddaeth trwy'r Yspryd i'r Deml:]
a phan ddûg ei rieni y dŷn bach Iesu, i wneuthur
trosto yn ôl defod y gyfraith;
28 Yna efe a'i cymmerth ef yn ei freichiau, ac a
fendithiodd Dduw, ac a ddywedodd,
29 Yr awr hon Arglwydd, y gollyngi dy wâs
mewn tangneddyf, yn ôl dy air:
30 Canys fy llygaid a welsant dy iechydwri-
aeth,
31 Yr hon a baratoaist ger bron wyneb yr holl
bobloedd:
32 Goleuni i oleuo y cenhedloedd, a gogoniant
dy bobl Israel.
33 Ac yr oedd Ioseph a'i fam ef, yn rhyfeddu am
y pethau a ddywedwyd am dano ef.
34 A Simeon a'u bendithiodd hwynt, ac a ddy-
wedodd wrth Fair ei fam ef, Wele, hwn a osodwyd
* yn gwymp, ac yn gyfodiad i lawer yn Israel,
ac yn arwydd yr hwn y dywedir yn erbyn:
35 (A thrwy dy enaid di dy hun hefyd yr â
cleddyf) fel y datcuddier meddyliau llawer o ga-
lonnau.
36 Ac yr oedd Anna brophwydes, merch Pha-
nuel, o lwyth Aser: hon oedd oedrannus iawn,
ac a fuasai fyw gŷd â gŵr faith mlynedd, o'i
morwyndod.
37 Ac a fuasai yn weddw ynghylch pedair a
phedwar vgain mlynedd, yr hon nid ai allan o'r
Deml, onid gwasanaethu Dduw mewn ymprysiau a
gweddïau, ddydd a nôs.
38 A hon hefyd yn yr awr honno, gan sefyll ger
llaw, a lefaredd am dano ef wrth y rhai oll oedd yn disgwil ymwared
yn Ierusalem.
39 Ac wedi iddynt orphen pôb peth, yn ôl deddf
yr Arglwydd, hwy a ddychwelasant i Galilæa, i'w
dinas eu hun Nazareth.

* Gene. 17.12. *Matth. 1.21.

‖ Breiniol-ion.

* Exod. 13.2. num. 18.16. ‖ Yn agoryd y groth. * Levit. 12.26.

* Esa. 8. 14. rhuf. 9.32.

40 A'r bachgen a gynnyddodd, ac a gryfhaodd yn yr Yſpryd, yn gyflawn o ddoethineb: a gras Duw oedd arno ef.

* Deut. 16.16. 41 A'i rieni ef a aent i Ierusalem *bôb blwyddyn, ar ŵyl y Pasc.

42 A phan oedd efe yn ddeuddeng-mlwydd oed, hwynt hwy a aethant i fynu i Ierusalem, yn ôl defod yr ŵyl.

43 Ac wedi gorphen y dyddiau, a hwy yn dychwelyd, arhosodd y bachgen Iesu yn Ierusalem, ac ni wyddai Ioseph a'i fam ef.

44 Eithr gan dybied ei fôd ef yn y fintai, hwy a aethant daith diwrnod, ac a'i ceisiasant ef ymmhlith eu cenhedl a'i cydnabod.

45 A phryd na chawsant ef, hwy a ddychwelasant i Ierusalem, gan ei geisio ef.

46 A bu, yn ôl tri-diau, gael o honynt hwy ef yn y Deml, yn eistedd ynghanol y Doctoriaid, yn gwrando arnynt, ac yn eu holi hwynt.

47 A synnu a wnaeth at bawb a'r a'i clywsant ef, o herwydd ei ddeall ef a'i attebion.

48 A phan welsant ef, bu arnthr ganddynt: a'i fam a ddywedodd wrtho, Fy mâb, pa ham y gwnaethoſt felly â nii wele, dy dâd a minnau yn ofnus a'th geisiasom di.

49 Ac efe a dywedodd wrthynt, Pa ham y ceisiech fi? oni wyddoch fôd yn rhaid i mi fôd ynghylch y pethau a berthyn i'm Tâd?

50 A'hwy ni ddeallasant y gair a ddywedasei efe wrthynt.

51 Ac efe a aeth i wared gyd â hwynt, ac a ddaeth i Nazareth, ac a fu oltyngedig iddynt. A'i fam ef a gadwodd yr holl eiriau hyn yn ei chalon.

52 A'r Iesu a gynnyddodd mewn doethineb, a chorpholaeth, a ffafor gyd â Duw a dynion.

PEN. III.

1 Pregeth a bedydd Ioan: 15 a'i dyſtiolaeth ef am Grist. 20 Herod yn carcharu Ioan. 21 Christ wedi ei fedyddio yn derbyn tyſtiolaeth o'r nef. 23 Oedran ac achau Christ, o Ioseph i fynu.

YN y bymthegfed flwyddyn o ymmerodraeth Tiberius Cæſar, a Phontius Pilat yn rhaglaw Iudæa, a Herod yn detrarch Galilæa, a'i frawd Philip yn detrarch Ituræa, a gwlad Trachonitis, a Lysanias yn detrarch Abilene,

2 Tan yr Arch-offeiriaid Annas a Chaiphas, y daeth gair Duw at Ioan fab Zacharias, yn y diſſaethwch.

Mat. 3.1 3 *Ac efe a ddaeth i bob goror ynghylch yr Iorddonen, gan bregethu bedydd edifeirwch, er maddeuant pechodau:

4 Fel y mae yn ſcrifennedig yn llyfr ymadroddion Eſaias y prophwyd, yr hwn ſydd yn dywedyd, *Llef yn yn llefain yn y diſſaethwch, Paratowch ffordd yr Arglwydd, gwnewch ei lwybrau ef yn uniawn.

Eſa. 40. 3

5 Pôb pant a lenwir, a phob mynydd a bryn a oſtyngir, a'r gwyr-geimion a wneir yn uniawn, a'r geirwon yn ffyrdd gwaſtad.

6 A phôb cnawd a wel iechydwriaeth Duw.

7 Am hynny efe a ddywedodd wrth y bobloedd yn dyfod i'w bedyddio ganddo, *O genhedlaeth gwibedog, pwy a'th rhag-ybuddiodd chwi, i ffoi oddi wrth y digofaint ſydd ar ddyfod?

Mat. 3.7

8 Dygwch gan hynny ffrwythau addas y edifeirwch, ac na ddechreuwch ddywedyd ynoch eich hunain, Y mae genym ni Abraham yn dâd i: canys yr ydwyf yn dywedyd i chwi, y dichon Duw o'r cerrig hyn godi plant i Abraham.

9 Ac yr awrhon y mae'r fwyall wedi ei goſod ar wreiddyn y prennau: pob pren gan hynny a'r nid yw yn dwyn ffrwyth da, a gymmynir i lawr, ac a fwrir yn tân.

10 A'r bobloedd a ofynnasant iddo, gan ddywedyd, Pa beth gan hynny a wnawn ni?

11 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, * Y neb ſydd ganddo ddwy bais, rhodded i'r neb a ſydd heb yr un: a'r neb ſydd ganddo ſwyd, gwnaed yr un modd.

12 A'r Publicanod hefyd a ddaethant i'w bedyddio, ac a ddywedaſant wrtho, Athro, beth a wnawn ni?

13 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Na cheiſiwch ddim mwy nag ſydd wedi ei oſod i chwi.

14 A'r milwŷr hefyd a ofynnaſant iddo, gan ddywedyd, A pha beth a wnawn ninnau? Ac efe a ddywedodd wrthynt, Na fyddwch draws wrth neb, ac na cham-achwynwch ar neb, a byddwch fodlon i'ch cyflogau.

15 Ac fel yr oedd y bobl yn diſgwil, a phawb yn meddylied yn eu calonnau am Ioan, ai efe oedd y Christ,

16 Ioan a attebodd, gan ddywedyd wrthynt oll, * Myfi yn ddiau ŵyf yn eich bedyddio chwi â dwfr, ond y mae yn cryfach nâ myfi yn dyfod, yr hwn nid ŵyfi deilwng i ddattod carrai ei eſcidiau, efe a'ch bedyddia chwi â'r Yſpryd glân, ac â thân.

17 Yr hwn y mae ei wynt yll yn ei law, ac efe a lŵyr-lanhâ ei lawr dyrnu, ac a gaſcl y gwenith i'w yſcubor, ond yr us a lŷſc efe â than anniffoddadwy.

18 A llawer o bethau eraill a gyngborodd efe, ac a bregethod i'r bobl.

19 * Ond Herod y tetrarch, pan geryddwyd ef ganddo am Herodias gwraig Philip ei frawd, ac am yr holl ddrygioni a wnaethai Herod,

20 A chwanegodd hyn hefyd, heb law'r cwbl, ac a gaeodd ar Ioan yn y carchar.

21 * A bu, pan oeddid yn bedyddio yr holl bobl, a'r Iesu yn ei fedyddio hefyd, ac yn gweddio, agoryd y nef:

22 A deſcyn o'r Yſpryd glân mewn rhith corporawl, megis colommen, arno ef: a llef o'r nef, yn dywedyd, Ti yw fy anwyl Fab, ynot ti i'm bodlonwyd.

23 A'r Iesu ei hun oedd ynghylch deurin ei ddeng-mlwydd ar hugain oed, mab (fel y tybid) i Ioseph *fab* Eli,

24 *Fab* Matthat, *fab* Lefi, *fab* Melchi, *fab* Ianna, *fab* Ioseph,

25 *Fab* Mattathias, *fab* Amos, *fab* Nahum, *fab* Eſli, *fab* Naggai,

26 *Fab* Maath, *fab* Mattathias, *fab* Semei, *fab* Ioſeph, *fab* Iuda,

27 *Fab* Ioanna, *fab* Rheſa, *fab* Zorobabel, *fab* Salathiel, *fab* Neri,

28 *Fab* Melchi, *fab* Adi, *fab* Coſam, *fab* Elmodam, *fab* Er,

29 *Fab* Ioſe, *fab* Eliezer, *fab* Iorim, *fab* Matthat, *fab* Lefi,

30 *Fab* Simeon, *fab* Iuda, *fab* Ioſeph, *fab* Ionan, *fab* Eliacim,

31 *Fab* Melea, *fab* Mainan, *fab* Mattatha, *fab* Nathan, *fab* Dafydd,

32 *Fab* Ieſſe, *fab* Obed, *fab* Boaz, *fab* Salmon, *fab* Naaſſon,

33 *Fab* Aminadab, *fab* Aram, *fab* Efrom, *fab* Phares, *fab* Iuda,

34 *Fab* Iacob, *fab* Iſaac, *fab* Abraham, *fab* Thara, *fab* Nachor,

fab Saruch, *fab* Ragan, *fab* Phalec, *fab* Heber,
fab Sala,
fab Cainan, *fab* Arphaxad, *fab* Sem, *fab* Noe,
fab Lamech,
fab Mathusala, *fab* Enoch, *fab* Iared, *fab* Ma-
leleel, *fab* Cainan,
fab Enos, *fab* Seth, *fab* Adda, *fab* Duw.

PEN. IIII.

1 *Temtiad, ac ymprydd Christ.* 13 *Y mae efe yn prouhau y cythrael:* 14 *Yn dechreu pregethu:* 16 *Pobl Nazareth yn rhyfeddu am ei eiriau grasusol:* 33 *y mae efe yn iachau yn synagog:* 38 *eu mam gwraig Petr,* 40 *a llawer o gleifion eraill.* 41 *Y cythreuliaid yn cydnabod Christ, ac yn cael eu hel am hynny.* 43 *Y mae ef yn pregethu trwy y synagogeu.*

1 A'r Iesu yn llawn o'r Yspryd glân, a ddych-
welodd oddi wrth yr Iorddonen, ac a arweiniwyd gan yr Yspryd i'r anialwch:

2 Yn cael ei demtio gan ddiafol ddengain niwrnod: ac ni fwyttaodd efe ddim o fewn y dyddiau hynny: ac wedi eu diweddu hwynt, yn ôl hynny daeth arno chwant bwyd.

3 A dywedodd diafol wrtho, Os mab Duw ydwyti, dywed wrth y garreg hon, fel y gwneler hi yn fara.

4 A'r Iesu a attebodd iddo, gan ddywedyd, Scrifennedig yw, nad ar fara yn vnic y bydd dŷn fyw, ond ar bob gair Duw.

5 A diafol wedi ei gymmeryd ef i fynu i synydd uchel, a ddangosodd iddo holl deyrnasoedd y ddaear mewn munyd awr.

6 A diafol a ddywedodd wrtho, I ti y rhoddaf yr awdurdod hon oll, a'u gogoniant hwynt, canys i mi y rhoddwyd, ac i bwy bynnag y mynnwyf, y rhoddaf finneu hi.

7 Os tydi gan hynny a addoli o'm blaen, eiddo ti fyddant oll.

8 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Dos ymaith Satan yn fy ôl i: canys scrifennedig yw, Addoli yr Arglwydd dy Dduw, ac ef yn vnic a wasanaethi.

9 Ac efe a'i dug ef i Ierusalem, ac a'i gosodes ar binacl y Deml, ac a ddywedodd wrtho, Os Mab Duw ydwyt, bwrw dy hun i lawr oddi yma.

10 Canys scrifennedig yw, Y gorchymmyn efe i'w Angelion o'th achos di, ar dy gadw di:

11 Ac y cyfodant di yn eu dwylo, rhag i ti vn amser daro dy droed wrth garreg.

12 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Dywedpwyd, Na themptia 'r Arglwydd dy Dduw.

13 Ac wedi i ddiafol orphen yr holl demtasiwn efe a ymadawodd ag ef ‖ tros amser.

14 A'r Iesu a ddychwelodd trwy nerth yr Yspryd i Galilea: a sôn a aeth am dano ei trwy 'r holl fro oddi amgylch.

15 Ac yr oedd efe yn athrawiaethu yn eu Synagogau hwynt, ac yn cael anrhydedd gan bawb.

16 Ac efe a ddaeth i *Nazareth, lle y magesid ef: ac yn ôl ei arfer, efe a aeth i'r Synagog ar y Sabboth, ac a gyfododd i fynu i ddarllein.

17 A rhoddes atto Iysf y prophwyd Esaiast ac wedi iddo agoryd y llyfr, efe a gafodd y lle yr oedd yn scrifennedig,

18 *Yspryd yr Arglwydd arnaf, ‖ o herwydd iddo fy eneinio i: i bregethu i'r tlodion yr anfonodd fi, i iachauy dryllieddig o galon; i bregethu gollyngdod i'r caethion, a chaffaeliad golwg i'r deillion, i ollwng y rhai ysbig mewn rhydd-deb.

19 I bregethu blwyddyn gymmeradwy 'r Arglwydd.

20 Ac wedi iddo gau 'r llyfr, a'i roddi i'r gweinidog, efe a eisteddodd: a llygaid pawb oll yn y Synagog oedd yn craffu arno.

21 Ac efe a ddechreuodd ddywedyd wrthynt, Heddyw y cyflawnwyd yr Scrythyr hon yn eich clustiau chwi.

22 Ac yr oedd pawb yn dwyn tystiolaeth iddo, ac yr oeddynt yn rhyfeddu am y geiriau grasusol a ddaeth allan o'i enau ef, a hwy a ddywedasant, Onid hwn yw mab Ioseph?

23 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Yn hollawl y dywedwch y ddihareb hon wrthif, Y meddyg, iachâ di dy hun: y pethau a glywsom ni eu gwneuthur yn Capernaum, gwna ymma hefyd yn dy wlâd dy hun.

24 Ac efe a ddywedodd, Yn wir meddaf i chwi, *nad yw vn prophwyd yn gymmeradwy yn eu wlâd ei hun.

25 Eithr mewn gwirionedd meddaf i chwi, *llawer o wragedd gweddwon oedd yn Israel yn nyddiau Elias, pan gaewyd y nef dair blynedd a chwe mis, fel y bu newyn mawr trwy 'r holl dir:

26 Ac nid at yr vn o honynt yr anfonwyd Elias, ond i Sarepta yn Sidon, at wraig weddw.

27 A *llawer o wahan-gleifion oedd yn Israel yn amser Elisæus y prophwyd, ac ni lanhawyd yr vn o honynt, ond Naaman y Syriad.

28 A'r rhai oll yn y Synagog, wrth glywed y pethau hyn, a lanwyd o ddigofaint,

29 A'u godasant i fynu, ac a'i bwriasant ef allan o'r ddinas, ac a'i dygasant ef hyd ar ael y bryn, yr hwn yr oedd eu dinas wedi ei hadeiladu arno, ar fedr ei fwrw ef bendramwnwgl i lawr.

30 Ond efe, gan fyned drwy eu canol hwynt, a aeth ymmaith:

31 Ac a ddaeth i ware i Capernaum, dinas yn Galilea: ac yr oedd yn eu dysgu hwynt ar y dyddiau Sabbath.

32 A bu aruthr ganddynt wrth ei athrawiaeth ef, *canys ei ymadrodd ef oedd gyd ag awdurdod.

33 *Ac yn y Synagog yr oedd dŷn a chanddo yspryd cythrael aflan, ac efe a waeddodd â llêf uchel,

34 Gan ddywedyd, ‖ Och, beth *sydd i ni a *wnelom a thi, Iesu o Nazareth? a ddaethoft ti i'n dinistha ni? myn a'th adwaen pwy ydwyt, Sanct Duw.

35 A'r Iesu a'i ceryddodd ef, gan ddywedyd, Distawa, â dôs allan o honaw. A'r cythrael, wedi ei daflu ef i'r canol, a aeth allan o honaw, heb wneuthur dim niwed iddo.

36 A daeth braw arnynt oll: a chydymddiddanasant â'i gilydd, gan ddywedyd, Pa ymadrodd yw hwn, gan ei fod ef, trwy awdurdod a nerth, yn gorchymmyn yr ysprydion aflan, a hwythau yn myned allan?

37 A sôn am dano aeth allan i bôb man ô'r wlâd oddi amgylch.

38 A *phan gyfododd *yr Iesu* o'r Synagog, efe a aeth i mewn i dŷ Simon: ac yr oedd ‖ chwegr Simon yn glaf o grŷd blin, a hwy a attolygasant arno trosti hi.

39 Ac efe a safodd uwch *ei phen* hi, ac a geryddodd y crŷd: a'r crŷd a'i gadawodd hi, ac yn y fan hi a gyfodes, ac a wasanaethodd arnynt hwy.

40 A phan fachludodd yr haul, pawb a'r oedd ganddynt rai cleifion, o amrywiol gleifydau, a'u dygasant

*Matth. 13 57.

*1. Bren. 17. 9.

*1 Bren. 5. 14.

*Matth. 7. 29. *Marc. 1. 23.

‖ *Paid.*

*Matth. 8. 14. ‖ *Mam ei wraig efe.*

dygasant hwy attoef: ac efe a roddes ei ddwylo ar
bob vn o honynt, ac a'u hiachaodd hwynt.
*Mar.1.34 41 *A'r eythreuliaid hefyd a aethant allan o
lawer, dan lefain a dywedyd, Ti yw Christ Mab
Duw. Ac efe a'u cerydodd hwynt, ac ni adawai
‖ Neu. canys: iddynt ddywedyd ‖ y gwyddent mai efe oedd y
gwyddent Christ.
42 Ac wedi ci myned hi yn ddydd, efe a aeth
allan, ac a gychwynnodd i le diffaeth, a'r bobl-
oedd a'i ceisiasant ef, a hwy a ddaethant hyd atto,
ac a'i hattaliasant ef rhag myned ymmaith oddi
wrthynt.
43 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Yn wir y mae
yn rhaid i mi bregethu teyrnas Duw i ddinasoedd
eraill hefyd: canys i hyn i'm danfonwyd.
44 Ac yr oedd efe yn pregethu yn Synagogau
Galilæa.

PEN. V.

1 *Christ yn dyscu y bobl allan o long Petr: 4 Trwy helfa ryfeddol o bysco'd, yn dangos pa fodd y gwnai efe ei gefeillion yn bysco'dwyr dynion: 13 yn glanhau y gwahan glwyfus: 16 yn gweddio yn y diffaethwch: 18 yn iachau yn claf o'r parlys: 27 yn galw Matthew y Publican: 29 Magu Phyfyw-yr cweithas yn bwyttα gyda phechaduriaid: 34 Y rhybag-fynegi ymprydiau a chyfluddiau i'r Apostolion, ar ôl ei ddarchafiad ef: 36 ac yn cyffelybu discyblion Iwrf gwenaid, i gostrelau hên, a dillad wedi treulio.

BV hefyd a'r bobl yn pwyso atto i wrando gair
*Matth. 4.18. Duw, yr oedd yntef yn sefyll yn ymyl llyn
Genesareth;
2 Ac efe a welai ddwy long yn sefyll wrth y
llyn: a'r pyscod-wyr a aethant allan o honynt, ac
oeddynt yn golchi eu rhwydau.
3 Ac efe a aeth i mewn i vn o'r llongau, yr hon
oedd eiddo Simon, ac a ddymnodd arno wthio
ychydig oddi wrth y tîr: ac efe a eisteddodd, ac a
ddyscodd y bobloedd allan o'r llong.
4 A phan beidiodd â llefaru, efe a ddywedodd
wrth Simon, Gwthia i'r dwfn, a bwriwch eich
rhwydau am helfa.
5 A Simon a attebodd, ac a ddywedodd wrtho,
O feistr, er i ni boeni ar hŷd y nôs, ni ddaliasom ni ddim: etto ar dy air di, mi a fwriaf
y rhwyd.
6 Ac wedi iddynt wneuthur hynny, hwy a ddaliasant liaws mawr o bysco'd: a'u rhwyd hwynt a
rwygodd.
7 A hwy a amneidiasant ar eu cyfeillion oedd
yn y llong arall, i ddyfod iw cynnorthwyo hwynt:
a hwy a ddaethant, a llanwasant y ddwy long, onid
oeddynt bwy ar soddi.
8 A Simon Petr pan welodd hynny, a syrthiodd
wrth liniau 'r Iesu, gan ddywedyd, Dôs ymmaith oddi wrthif, canys dŷn pechadurus wyfi,
o Arglwydd.
9 O blegid braw a ddaethei arno ef, a'r rhai oll
oedd gyd ag ef, o herwydd yr helfa bysco'd a ddaliasent hwy:
10 A'r vn fmŷd ar Iaco ac Ioan hefyd, meibion Zebedæus, y rhai oedd gyfranogion â Simon. A dywedodd yr Iesu wrth Simon, Nac ofna: o hyn allan
y deli ddynion.
11 Ac wedi iddynt ddwyn y llongau i dîr, hwy
a adawsant bob peth, ac a'i dilynasant ef.
*Mat. 8.2 12 A * bu fel yr oedd efe mewn rhyw ddinas,
wele ŵr yn llawn o'r gwahan-glwyf: a phan welodd efe yr Iesu, efe a syrthiodd ar ei wyneb, ac a
ymbiliodd ag ef, gan ddywedyd, O Arglwydd, os
fynnyllyci, ti a elli fyglanhau.
13 Yntef a eſtynnodd ei law, ac a gyffyrddodd ag
ef, gan ddywedyd, Yr ŵyf yn ewyllysio, bydd lân.
Ac yn ebrwydd y gwahan-glwyf a aeth ymmaith
oddi wrtho.
14 Ac efe a orchymynnodd iddo na ddywedei i
neb: eithr dôs ymmaith a dangos dy hun i'r offeiriad, ac offrwm tros dy lanhâd, fel y gorchymynnodd Moses, er tyſtiolaeth iddynt.
15 A'r gair am dano a aeth yn fwy ar lêd: a
llawer o bebloedd a ddaethant ynghŷd i'w wrando
ef, ac iw hiachau ganddo o'u clefydau.
16 Ac yr oedd efe yn cilio o'r maillton yn y diffaethwch, ac yn gweddio.
17 A bu ar ryw ddiwrnod, fel yr oedd efe yn athrawiaethu, fôd Phariſæaid, a Doctoriaid y gyfraith, yn eiſtedd ynte, y rhai a ddaethant o bôb pentref yn Galilæa, a Iudæa, a Ierusalem: ac yr oedd
gallu yr Arglwydd i'w hiachau hwynt.
18 *Ac wele wŷr yn dŵyn mewn gwely dŷn *Mat.
a oedd glaf o'r parlys: a hwy a geisiasant ei
ddwyn ef i mewn, a'i iddodi ger ei fron ef.
19 A phan na fedrent gael pa fforddy dygent
ef i mewn, o achos y dyrfa, hwy a ddringasant
ar nen y tŷ, ac a'i gollyngasant ef i waered yn
y gweley, trwy y pridd-lechan, yn y canol, ger bron
yr Iesu.
20 A phan welodd efe eu ffydd hwynt, efe a
ddywedodd wrtho, Y dŷn, maddeuwyd i ti dy bechodau.
21 A'r Scrifenyddion a'r Phariſeaid, a ddechreuasant ymreſymmu, gan ddywedyd, Pwy yw hwn
fydd yn dywedyd cableddu? pwy a ddichon faddeu
pechodau ond Duw yn vnig?
22 A'r Iesu yn gwybod eu ‖ hymreſymmiadau, ‖ Meddyl
hwynt, a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Pa ym- resymmu
reſymmu yn eich calonnau yr ydych?
23 Pa vn hawſaf, a'i dywedyd, Maddeuwyd i
dy bechodau, ai dywedyd, Cyfod a rhodia?
24 Ond fel y gwypoch fôd gan Fab y dŷn
awdurdod ar y ddaiar i faddeu pechodau, (fibedd wrth
y claf o'r parlys) Yr ŵyf yn dywedyd wrthit, Cyfod, a chymmer dy wely, a dôs i'th dŷ.
25 Ac yn y man y cyfodes efe i fyny yn eu gwydd
hwynt, ac efe a gymmerth yr hyn y gorweddai
arno, ac a aeth ymmaith i'w dŷ ei hun, gan ogoneddu Duw.
26 A fyndod a ddaeth ar bawb, a hwy a ogoneddaſant Dduw; a hwy a lanwyd o ofn, gan dywedyd, Gwelſom bethau anhygoel heddyw.
27 *Ac yn ôl y pethau hyn yr aeth efe allan, ac a *Mat.
welodd Bublican a'i enw Lefi, yn eiſtedd wrth y
dollfa, ac efe a ddywedodd wrtho, Dilyn fi.
28 Ac efe a ddawodd bôb peth, ac a gyfodes i fyny, ac a'i dilynodd ef.
29 A gwneuth Lefi ddo wledd fawr yn ei dŷ:
ac yr oedd tyrfa fawr o Bublicanod, ac eraill, yn
eiſtedd gyd â hwynt ar y bwrdd.
30 Eithr eu Scrifenyddion a'u Phariſeaid
hwynt, a furmurasant yn erbyn ei ddiſcyblion ef,
gan ddywedyd, Pa ham yr ydych chwi yn bwyta
ac yn yfed gyd â Phubliganod a phechaduriaid?
31 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Nid rhaid i'r rhai iach wrth feddyg, onid i'r
rhai cleiſion.
32 Ni ddaethym i alw rhai cyfiawn, onid pechaduriaid i edifeirwch.
33 *A hwy a ddywedasant wrtho, Pa ham y *Mat.
mae diſcyblion Ioan yn ymprydio yn fynych, ac yn
yn gwneuthur gweddiau, a 'r vn modd yr
eiddo y Phariſeaid tond yr eiddo ti yn bwyta
ac yn yfed?
34 Yntef a ddywedodd wrthynt, A allwch

amberi i blant yr ysta∫ell briodas ymprydio, tra fodd'r prioda∫-ſib gyd â hwynt?

35 Ond y dyddiau a ddaw pan ddyger y prioda∫-ſib oddi arnynt, ac yna yr ymprydiant yn y dyddiau hyny.

36 Ac ese a ddywedodd hefyd ddammeg wrthynt, Ni rydd neb lain o ddilledyn newydd mewn hen ddilledyn: os amgen, y mae y newydd yn gwneuthur rhwygiad, a'r llain o'r newydd ni chydgana â'r hên.

37 Ac nid yw neb yn bwrw gwin newydd i hên gostrelau: os amgen, y gwin newydd a ddrylla'r cost∫au, ac ese a red allan, a'r costrelau a gollir.

38 Eithr gwin newydd ſydd raid ei fwrw mewn costrelau newyddion: a'r ddau a gedwir.

39 Ac nid oes neb gwedi iddo yfed *gwin* hên, a chwennych newydd yn y fan: canys ese a ddywed, Gwell yw'r hên.

PEN. VI.

1 *Chriſtyn a'r yoeddi dalinau y Pharisaid yng hylch cadw y Sabboth, trwy ſcythyrau, a'r he∫wm, a gwneuthur: 13 yn dewis deuddec Apoſtl, 17 yn lachau y clefydon: 20 a cher bron y bobl, yn pregethu yn diſcyblion fendithion a melltithion. 27 Pa ſodd y mae i ni garu ein gelynion? 46 a chy∫ylltu vfydd-dod gwirtheuedodd dâ ynghyd a gwrandaw y gair, rhag yn wyg-ddydd profedigaeth, tni ſyrthio ini ſy wedi adeiladu ar wynebydd ddaiar, heb ddim ſylfaen.*

A * Bu ar yr ail prif Sabbath, fyned o honaw trwy'r ŷd: a'r diſcyblion a dynnasant y tywyſ, ac a'u bwyttasant, gwedi eu rhwbio â'u dwylo.

2 A rhai o'r Pharisæaid a ddywedasant wrthynt, Paham yr ydych yn gwneuthur yr hyn nid yw gyfreithlon ei wneuthur ar y Sabbathau?

3 A'r Iesu gan atteb iddynt a ddywedodd, Oni ddarllennaſoch hyn ychwaith, yr hyn a wnaeth Dafydd pan oedd chwant bwyd arno ef, a'r rhai oedd gyd ag ef?

4 Y modd yr aeth efe i mewn i dŷ Dduw, ac y cymerth, ac y bwyttaodd y bara gefod, ac a'u rhoddes hefyd i'r rhai oedd gyd ag ef: yr hyn nid yw gyfreithlon ei fwyttau ond i'r offeiriaidyn unig?

5 Ac efe a ddywedodd wrthynt, y mae Mab y dŷn yn Arglwydd ar y Sabbath hefyd.

6 * A hu hefyd ar Sabbath arall, iddo ſyned i mewn i'r Synagog, ac uthrawiaethu: ac yr oedd yno ddŷn, a'i law ddehau wedi gwywo.

7 A'r Scrifenyddion a'r Pharisæaid a'i gwiliaſant ef, a iachâi efe ef ar y *dydd* Sabbath: fel y caſſent achwyn yn ei erbyn ef.

8 Eithr efe a wybu eu meddyliau hwynt, ac a ddywedodd wrth y dŷn oedd â'r llaw wedi gwywo, Cyfod i fyny, a ſaf yn y canol. Ac efe a gyfododd i fyny, ac a ſaſodd.

9 Yr Iesu am hyny a ddywedodd wrthynt, Myfi a ofynaf i chwi, Beth ſydd gyfreithlon ar y Sabbathau: gwneuthur da, ynteu gwneuthur drwg? cadw enioes, ai colli?

10 Ac wedi edrych arnynt oll oddi amgylch efe a ddywedodd wrth y dŷn, Eſtyn dy law. Ac efe a wnaeth felly: a'i law ef a wnaed yn iach fel y llall.

11 A hwy a lanwyd o ynfydrwydd, ac a ymddiddanaſant y naill wrth y llall, pa beth a wnaent ir Iesu.

12 A bu yn y dyddiau hyny, fyned o honaw ef allan i'r mynydd i weddio; a phar han ar hŷd y nos yn gweddio Duw.

13 A phan aeth hi hyn ddydd, efe a alwodd atto ei ddiſcyblion: ac * o henynt efe a etholes ddeuddeg, y rhai hefyd a enwodd efe yn Apoſtolion: * Matth. 10.1.

14 (Simon, yr hwn hefyd a henwodd efe Petr, ac Andreas ei frawd, Iaco ac Ioan, Philip a Bartholomeus,

15 Matthew a Thomas, Iaco *fab* Alphæus, a Simon a elwir Zelôtes,

16 Iudas * *brawd* Iaco, a Iudas Iſcariot, yr hwn hefyd a aeth yn fradwr.) * Iude 1.

17 Ac efe a aeth i wared gyd â hwynt, ac a ſaſodd mewn gwaſtattir: a'r dyrfa o'i ddiſcyblion, a lliaws mawr o bobl, o holl Iudæa a Ieruſalem, ac o dnedd môr Tyrus a Sidon, y rhai a ddaeth i wrando arno, ac i'w hiachau o'u clefydau: | i Isa. 35. and 42.

18 A'r rhai a ſtinid gan yſprydion aſtan: a hwy a iachawyd.

19 A'r holl dyrfa oedd yn ceiſio cyffwrdd ag ef: am ſôd nerth yn myned o honaw allan, ac yn iachau pawb.

20 Ac efe a dderchaſodd ei olygon ar ei ddiſcyblion, ac a ddywedodd, * Gwyn eich bŷd y tlodion: canys eiddoch chwi yw teyrnas Duw. * Mat. 5.3

21 Gwyn eich bŷd y rhai ydych yn dwyn newyn yr awrhon, canys chwi a ddigonir. Gwyn eich bŷd y rhai ydych yn wylo yr awrhon, canys chwi a chwerddwch.

22 Gwyn eich bŷd pan i'ch caſâo dynion, a phan i'ch didolant oddiwrthynt, ac i'ch gwradwyddant, ac y bwrſant eich enw allan megis drwg, | er mwyn Mab y dŷn. | Or acbos i

23 Byddwch lawen y dydd hwnnw, a llemmwch: canys wele, eich gwobr ſydd fawr yn y nef: oblegid yr yn ſunnyd y gwnaeth en tadau hwynt i'r Prophwydi.

24 * Eithr gwae chwi'r cyſoethogion, canys derbyniaſoch eich diddanwch. * Amos 6.1.

25 * Gwae chwi y rhai llawn: canys chwi a ddygwch newyn. Gwae chwi y rhai a chwerddwch yr awrhon: canys chwi a alerwch, ac a wylwch. * Eſai. 65.13.

26 Gwae chwi pan ddywedo pob dŷn yn dda am danoch: canys felly y gwnaeth en tadau hwynt i'r gau-brophwydi.

27 * Ond yr wyf yn dywedyd wrthych chwi, y rhai ydych yn gwrando, Cerwch eich gelynion, gwnewch dda i'r rhai a'ch caſſant. * Matth. 5.44.

28 Bendithiwch y rhai a'ch melldithiant: a gweddiwch tros y rhai a'ch dygant.

29 * Ac i'r hwn a'th darawo ar y *gern*, cynnyg y llall hefyd: ac * i'r hwn a ddygo ymmaith dy gothl, na wahardd dy bais hefyd. * Matth. 5.39. * 1. Cor. 6.7.

30 A dyro i bob vn a geiſio gennit; a chan y neb a fyddo yn dwyn yr eiddot, na chais eilchwel.

31 * Ac fel y mynnech wneuthur o ddynion i chwi, gwnewch chwithau iddynt yr vn ſunnyd. * Matth. 7.12.

32 * Ac os cerwch y rhai a'ch carant chwithau, pa ddiolch ſydd i chwi? oblegid y mae pechaduriaid hefyd yn caru y rhai a'u câr hwythau. * Matth. 5.46.

33 Ac os gwnewch dda i'r rhai a wnânt dda i chwithau, pa ddiolch ſydd i chwi? oblegid y mae'r pechaduriaid hefyd yn gwnaethur yr vn peth.

34 * Ac os rhoddwch echwyn i'r rhai yr ydych yn gobeithio y cewch chwithau ganddynt, pa ddiolch ſydd i chwi? oblegid y mae'r pechaduriaid hefyd yn rhoddi echwyn i bechaduriaid, fel y derbyniont y cyfflyb. * Matth. 5.42.

35 Eithr cerwch eich gelynion, a gwnewch dda, a rhoddwch echwyn, heb obeithio dim drachefn: a'ch gwobr a ſydd mawr, a phlant ſyddwch i'r Goruchaf: canys daionus yw efe i'r rhai anniolchgar a drwg.

37 [Byddwch

36 [Byddwch gan hynny drugarogion, megis
*Matth. 7.1. ac y mae eich Tad yn drugarog.
37 Ac * na fernwch, ac ni'ch bernir: na chondemnwch, ac ni'ch condemnir: maddeuwch, a maddeuir i chwithau:
38 Rhoddwch, a rhoddir i chwi: mesur da, dwysedig, ac wedi ei ysgwyd, ac yn myned trosodd, a roddant yn eich mynwes: canys â'r vn mesur ac y mesuroch, y mesurir i chwi drachefn.
*Matth. 15.14. *Matth. 20.24. 39 Ac efe a ddywedodd ddammeg wrthynt, * A ddichon y dall dwyso'r dall? oni syrthiant ill dau yn y clawdd?
40 * Nid yw'r disgybl vwch law ei athro: eithr pob vn [perffaith a sydd fel ei athro.
41 * A pha ham yr wyti yn edrych ar y brycheuyn sydd yn llygad dy frawd, ac nad ydwyt yn ystyried y trawst sydd yn dy lygad dy hun?
42 Neu pa sodd y gelli di ddywedyd wrth dy frawd, *Fy* mrawd, gâd i mi dynnu allan y brycheuyn sydd yn dy lygad, a thithau heb weled y trawst sydd yn dy lygad dy hun? O ragrithiwr, bwrw allan y trawst o'th lygad dy hun yn gyntaf, ac yna y gweli yn eglur dynnu allan y brycheuyn sydd yn llygad dy frawd.]
*Matth. 7.16. 43 Canys * nid yw pren da, yn dwyn ffrwyth drwg: na phren drwg yn dwyn ffrwyth da.
44 Oblegid pob pren a adwaenir wrth ei ffrwyth ei hun: canys nid oddi ar ddrain y casclant ffigys, nac oddi ar berth yr heliant rawn-win.
45 Y dyn da o ddaioni drysor ei galon, a ddwg allan ddaioni: a'r dyn drwg o ddrygioni drysor ei galon, a ddwg allan ddrygioni: canys o helaethrwydd y galon y mae ei enau yn llefaru.
*Matth. 7.21. 46 * Pa ham hefyd yr ydych yn fy ngalw i, Arglwydd, Arglwydd, ac nad ydych yn gwneuthur yr hyn yr wyf yn ei ddywedyd?
47 Pwy bynnag a ddêl attafi, ac a wrendy fy ngeiriau, ac a'u gwnelo hwynt, mi a ddangosaf i chwi i bwy y mae efe yn gyffelyb.
48 Cyffelyb yw i ddyn yn adeiladu tŷ, yr hwn a gloddiodd, ac a aeth yn ddwfn, ac a osodd ei sail ar y graig: a phan ddaeth llifeiriant, y llif-ddyfroedd a gurodd ar y tŷ hwnnw, ac ni allai ei ysgogi: canys yr oedd wedi ei seilio ar y graig.
49 Ond yr hwn a wrendy, ac ni wna, cyffelyb yw i ddyn a adeiladai dŷ ar y ddaiar, heb sail; ar yr hwn y curodd y llif-ddyfroedd, ac yn y fan y syrthiodd, a chwymp y tŷ hwnnw oedd fawr.

PEN. VII.

1 *Christ yn cyffawl mwy o ffydd yn y Canwriad, yn o'r cenedlodd, nag yn yr vn o'r Iuddewon: 10 yn iachau ei was o'r yn ei absen: 11 yn cyfodi o farw i fyw fab y wraig weddw o Nain. 19 Yn atteb cennadon Ioan, trwy ddangos ei wrthiau: 24 yn tystiolaethu i'r bobl ei feddwl am Ioan: 30 yn bwrw bai ar yr Iddewon, y rhai ni ellid eu hynnill na thrwy gwarnedd Ioan, na'r eiddo'r Iesu: 36 ac yn dangos trwy achlysur Mair Magdalen, pa fodd y mae efe yng nghaill i bechadwriaid, nid iw maentumio mewn pechodau, ond i faddeu iddynt eu pechodau, ar eu ffydd a'i bedyddiwch.*

*Matth. 8.5. AC wedi iddo orphen ei holl ymadroddion lle y clywei y bobl, * efe a aeth i mewn i Capernaum.
2 A gwâs rhyw Canwriad, yr hwn oedd anwyl ganddo, oedd yn ddrwg ei hwyl, yn parotu marw.
3 A phan glybu efe son am yr Iesu, efe a danfonodd atto henuriaid yr Iddewon, gan attolwg iddo ddyfod ag iachau ei wâs ef.
4 Y rhai pan ddaethant at yr Iesu, a attolygasant arno yn daer, gan ddywedyd, oblegid y mae efe yn haeddu cael gwneuthur o honot hyn iddo.
5 Canys y mae yn caru ein cenedl ni, ac efe a adeiladodd i ni Synagog.
6 A'r Iesu a aeth gyd â hwynt. Ac efe weithian heb fôd neppell oddi wrth y tŷ, y Canwriad a anfonodd gyfeillion atto, gan ddywedyd wrtho, Arglwydd, na phoena, canys nid wyfi deilwng i ddyfod o honot tan fy nghrongl wyd.
7 O herwydd pa ham ni'm tybiais fy hun yn deilwng i ddyfod attat: eithr dywed y gair, ac iach fydd fy ngwâs.
8 Canys dŷn wyf finneu wedi fy ngosod tan awdurdod, a chennif filwŷr tanaf, ac meddaf wrth hwn, dôs ac efe a â: ac wrth arall, Tyred, ac efe a ddaw: ac wrth fy ngwâs, Gwna hyn, ac efe a'i gwna.
9 Pan glybu'r Iesu y pethau hyn, efe a ryfeddodd wrtho, ac a drôdd, ac a ddywedodd wrth y bobl oedd yn ei ganlyn, yr ydwyf yn dywedyd i chwi, ni chefais gymmaint ffydd, na ddo yn yr Israel.
10 A'r rhai a anfonasid, wedi iddynt ddychwelyd i'r tŷ, a gawsant y gwâs a fuasei glaf, yn holliach.
11 [A bu drannoeth, iddo ef fyned i ddinas a elwid Nain: a chyd ag ef yr aeth] llawer o'i ddisgyblion, a thyrfa fawr. *Matth. 9.18.
12 A phan ddaeth efe yn agos at borth y ddinas, wele yn marw a ddygid allan, *yr hwn oedd* unig fab ei fam, a honno yn weddw: a bagad o bobl y ddinas oedd gyd â hi.
13 A'r Arglwydd pan y gwelodd hi, a gymmerodd drugaredd arni, ac a ddywedodd wrthi, Nac wyla.
14 A phan ddaeth *attynt*, efe a gyffyrddodd â'r elor: (a'r rhai oedd yn ei dwyn a safasant) ac efe a ddywedodd, Y mab ieuange, yr wyf yn dywedyd wrthyt, cyfod.
15 A'r marw a gyfodaeth yn ei eistedd, ac a ddechreuodd lefaru: ac efe a'i rhoddes i'w fam.
16 Ac ofn a ddaeth ar bawb: a hwy a ogoneddasant Dduw, gan ddywedyd, prophwyd mawr a gyfododd yn ein plith: ac Ymwelodd Duw a'i bobl.
17 A'r gair hwn a aeth allan am dano drwy holl Iŵdæa, a thrwy gwbl o'r wlâd oddi amgylch.]
18 A'r * ddisgyblion a fynegasant i Ioan hyn oll. *Matth. 11.2.
19 Ac Ioan wedi galw rhyw ddau o'i ddisgyblion atto, a anfonodd at yr Iesu, gan ddywedyd, A'i ti yw'r hwn sy'n dyfod, ai yn arall yr ym yn ei ddisgwil?
20 A'r gwyr pan ddaethant atto, a ddywedasant, Ioan Fedyddiwr a'n danfonodd ni attat ti, gan ddywedyd, Ai ti yw'r hwn sy'n dyfod, ai arall yr ym yn ei ddisgwil?
21 A'r awr honno efe a iachâodd lawer oddi wrth glefydau, a phlaau, ac ysprydion drwg: ac i lawer o ddeillion y rhoddes efe eu golwg.
22 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Ewch a mynegwch i Ioan y pethau a welsoch, ac a glywsoch: fôd y deillion yn gweled eilwaith, y cloffion yn rhodio, y gwahan-glwyfus wedi eu glanhau, y byddariaid yn clywed: y meirw yn cyfodi, y tlodion yn derbyn yr Efengyl.

23 A gwyn

23 A gwyn ei fyd y neb ni rwyftrir ynoſi.
24 Ac wedi i gennadau Ioan fyned ymmaith, eſe a ddechreuodd ddywedyd wrth y bobloedd am Ioan, Beth yr aethoch allan i'r diffaethwch iw weled? Ai corſen yn ſiglo gan wynt?
25 Ond pa beth yr aethoch allan i'w weled? Ai dŷn wedi ei ddilladu â dillad eſmwyth? wele, y rhai ſy yn arfer dillad anrhyddedus a moethau, mewn palaſau brenhinoedd y maent.
26 Eithr beth yr aethoch allan i'w weled? Ai prophwyd? yn ddiau meddaf i chwi, a llawer mwy na phrophwyd.
27 Hwn yw eſe am yr vn yr ſcrifennwyd, Wele, yr wyſi yn anſon ſy nghennad o flaen dy wyneb, yr hwn a baratoa dy ffordd o'th flaen.
28 Canys meddaf i chwi, ym mhlith y rhai a aned o wragedd nid oes brophwyd mwy nag Ioan Fedyddiwr: eithr yr hwn ſydd leiaf yn nheyrnas Ddiw, ſydd fwy nag ef.
29 A'r holl bobl a'r oedd yn gwrando, a'r Publicanod, a gyfiawnhaſant Ddiw, gwedi eu bedyddio â bedydd Ioan.
30 Eithr y Phariſeaid a'r cyfreith-wŷr, [yn eu herbyn eu hunain a ddiyſtyraſant gyngor Duw, heb eu bedyddio ganddo.
31 A dywedodd yr Arglwydd, I * bwy gan hyny y cyffelybaf ddynion y genhedlaeth hon? ac i ba beth y maent yn debyg?
32 Tebyg ydynt i blant yn eiſtedd yn y ſarchnad, ac yn llefain wrth ei gilydd, ac yn dywedyd, Canaſom bibau i chwi, ac ni ddawnſaſoch: cwynfanaſom i chwi, ac nid wylaſoch.
33 Canys daeth Ioan Fedyddiwr, heb na bwyta bara, nac yfed gwin: a chwi a ddywedwch, Y mae cythrael ganddo.
34 Daeth Mâb y dŷn yn bwytta ac yn yfed, ac yr ydych yn dywedyd, Wele dŷn glwth, ac yfwr gwin, cyfaill Publicanod a phechaduriaid.
35 A doethineb a gyfiawnhawyd gan bawb o'i plant.
36 * Ac vn o'r Phariſeaid a ddymunodd arno fwytta gyd ag ef: ac yntef a aeth i dŷ 'r Phariſead, ac a eiſteddodd i fwytta.
37 Ac wele, gwraig yn y ddinas, yr hon oedd bechadures, pan wybu hi fôd yr Ieſu yn eiſtedd ar y bwrdd yn nhŷ 'r Phariſead, a ddug ſmwch o enaint:
38 A chan ſefyll wrth ei draed ef o'r tu ôl, ac wylo, hi a ddechreuodd olchi ei draed ef â dagrau, ac â'u ſychodd â gwallt ei phen: a hi a guſanodd ei draed ef, ac a'u hirodd â'r enaint.
39 A phan welodd y Phariſead, yr hwn a'i gwahoddaſai, eſe a ddywedodd yndo ei hun, gan ddywedyd, Pe bai hwn brophwyd, eſe a wybaſei pwy, a pha fath wraig yw 'r hon ſydd yn cyffwrdd ag ef: canys pechadures yw hi.
40 A'r Ieſu gan atteb a ddywedodd wrtho, Simon, y mae gennif beth i'w ddywedyd wrthit. Yntef a ddywedoddy Athro, dywed.
41 Dau ddyledwr oedd i'r vn echwynwr: y naill oedd arno bum can ceiniog o ddylêd, a'r llall, ddêg a deugain.
42 A phryd nad oedd ganddynt ddim i dalu, eſe a faddenodd iddynt ill dau. Dywed gan hyny, pwy o'r rhai hyn a'i câr ef yn fwyaf?
43 A Simon a atteboddac a ddywedodd, Yr wyſi yn tybied mai 'r hwn y maddenodd eſe iddo fwyaf. Yntef a ddywedodd wrtho, Vniawn y bernaiſt.
44 Ac eſe a droid at y wraig, ac a ddywedodd wrth Simon, A weli di y wraig hon? mi a ddaethym i'th dŷ di, ac ni roddaiſt i mi ddwfr i'm traed: ond hon a olchodd ſy nhraed â dagrau, ac a'u ſychodd â gwallt ei phen.
45 Ni roddaiſt i mi guſan: ond hen, er pan ddaethym i mewn, ni pheidiodd â chuſanu ſy nhraed.
46 Fy mhen ag olew nid iraiſt: ond hon a irodd ſy nhraed ag enaint.
47 O herwydd pa ham, y dywedaf wrthit, maddenwŷd ei haml bechodau hi: oblegid hi a garodd yn fawr. Ond y neb y maddenir ychydig iddo a gâr ychydig.
48 Ac eſe a ddywedodd wrthi, Maddeuwyd i ti dy bechodau.
49 A'r rhai oedd yn cyd-eiſtedd i fwytta, a ddechreuaſant ddywedyd yneddynt eu hunain, Pwy yw hwn ſydd yn madden pechodau hefyd?
50 Ac eſe a ddywedodd wrth y wraig, dy ffydd a'th gadwodd: dôs mewn tangneddyf.

PEN. VIII.

1 *Y gwragedd yn gwetini i Griſt â'i golud.* 4 *Chriſt wedi iddo bregethu o ſan i ſan, a'i Apoſtolion yn ei ganlyn.* 5 *yn goſod allan ddammeg yr hauwr:* 16 *a'r gauwyll:* 21 *yn dangos pwy ydyw ei fam a'i frodyr:* 22 *yn cerydau y gwyntoedd:* 26 *yn bwrw y Geng Gythreuliaid allan o'r dyn, i'r genfaint foch.* 36 *Y Gadareniaid yn ei wrthod ef:* 43 *Ymau yn iachau y wraig o'i diſerliſ waed,* 49 *ac yn bywhau merch Iairus.*

A Bu wedi hynny, iddo fyned trwy bôb dinas a thref, gan bregethu, ac efangylu teyrnas Ddiw: a'r deudeg oedd gyd ag ef:
2 A gwragedd rai, a'r a iachefid oddi wrth yſprydion drwg a gwendid, Mair yr hon a elwid Magdalen, * o'r hon yr aethai ſaith gythrael allan: *Mar. 16.9.
3 Ioanna, gwraig Chuſa, gorchwiliwr Herod: a Suſanna, a llawer eraill, y rhai oedd yn gweini iddo o'r pethau oedd ganddynt.
4 [* Ac wedi i lawer o bobl ymgynnull ynghŷd, a chyrchu atto o bôb dinas, eſe a ddywedodd ar ddammeg. *Matth. 13.2.
5 Yr hauwr a aeth allan i han ei hâd: ac wrth han, peth a ſyrthiodd ar ymyl y ffordd, ac a fathrwyd, ac ehediaid y nef a'i bwyttaeodd.
6 A pheth arall a ſyrthiodd ar a graig, a phan eginodd y gwywodd, am nod oedd iddo wlybwr.
7 A pheth arall a ſyrthiodd ym myſc drain, a'r drain a gyd-tyfaſant, ac a'i tagaſant ef.
8 A pheth arall a ſyrthiodd ar dir da, ac a eginodd, ac a ddug ffrwyth ar ei ganfed. Wrth ddywedyd y pethau hyn eſe a lefodd, Y neb ſydd a chluſtian ganddo i wrando, gwrandawed.
9 A'i ddiſcyblion a ofynaſant iddo, gan ddywedyd, Pa ddammeg oedd hon?
10 Yntef a ddywedodd, I chwi y rhoddwyd gwybod dirgeloedd teyrnas Ddiw, eithr i eraill ar ddamhegion, fel yn gweled na welant, ac yn clywed na ddeallant.
11 Ac * dymma 'r ddammeg. Yr hâd yw gair Duw. *Matth. 13.18.
12 A'r rhai ar ymyl y ffordd, ydyw y rhai ſy yn gwrando: wedi hynny y mae diafol yn dyfod, ac yn dwyn ymmaith y gair o'n calon hwynt, rhag iddynt gredu a bôd yn gadwedig.
13 A'r rhai ar y graig, yw y rhai pan glywant, a dderbyniant y gair yn llawen: a'r rhai hyn nid oes ganddynt wreiddyn, y rhai ſydd yn credu tros amſer, ac yn amſer profedigaeth yn cilio.
14 A'r hwn a ſyrthiodd ym myſc drain, yw y rhai a wrandawſant, ac wedi iddynt fyned ymmaith,

ynmaith, hwy a dagwyd gan'ofalon, a golud, a melyswedd buchedd, ac nid ydynt yn dwyn ffrwyth i berffeithrwydd.

15 A'r hwn ar y tîr da, yw y rhai hyn, y rhai â chalon hawddgar a da, ydynt yn gwrando y gair, ac yn ei gadw, ac yn dwyn ffrwyth trwy amynedd.

Owst.

*Matth. 5.15.

16 Nid * yw neb wedi goleu canwyll, yn ei chuddio hi â llestr, neu yn ei dodi tan wely: eithr yn ei gosod ar gauhwyllbren, fel y caffo y rhai a ddel i mewn weled y goleuni.

*Matth. 10.26.

17 * Canys nid oes dim dirgel, a'r ni bydd amlwg: na dim cuddiedig, a'r ni's gwybyddir, ac na ddaw i'r golau.

*Matth. 23.12.

18 Edrychwch am hynny pa fodd y clywoch: * canys pwy bynnag y mae ganddo y rhoddir iddo: a'r neb nid oes ganddo, ie yr hyn y mae yn tybied ei fod ganddo, a ddygir oddi arno.

*Matth. 22.46.

19 * Daeth atto hefyd ei fam a'i frodyr, ac ni allent ddyfod hyd atto gan y dorf.

Ymddiddan ag ef.

20 A mynegwyd iddo *gan rai* yn dywedyd, Y mae dy fam a'th frodyr yn sefyll allan yn ewyllysio dy weled.

21 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Fy mam i, a'm brodyr i yw rhai hyn sy'n gwrando gair Duw, ac yn ei wneuthur.

*Matth. 8.23.

22 A * bu ar ryw ddiwrnod, ac efe a aeth i long, efe a'i ddisgyblion: a dywedodd wrthynt, Awn trosodd i'r tu hwnt i'r llynn. A hwy a gychwynasant.

23 Ac fel yr oeddynt yn hwylio, efe a hunodd: a chafod o wynt a ddescynnodd ar y llynn: ac yr oeddynt llawn o *dawr*, ac mewn enbydrwydd.

24 A hwy a aethant atto, ac a'i deffroesant ef, gan ddywedyd, O feistr, feistr, darfu am danom. Ac efe a gyfodedd, ac a geryddodd y gwynt a'r tonnau dwfr: a hwy a beidiasant, a hi a aeth yn dawel.

25 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa le y mae eich ffydd chwi? A hwy wedi ofni a ryfeddasant, gan ddywedyd wrth ei gilydd, Pwy yw hwn, gan ei fod yn gorchymyn i'r gwynnodd ac i'r dwfr hefyd, a hwynten yn vfyddhau iddo?

*Matth. 8.28.

26 A * hwy a hwyliasant i wlad y Gadareniaid, yr hon sydd o'r tu arall, ar gyfer Galilæa.

27 Ac wedi iddo fyned allan i dir, cyfarfu ag ef ryw ŵr o'r ddinas, yr hwn oedd ganddo gythreuliaid, er ys talm o amser: ac ni wisgai ddilledd, ac nid arhosai mewn tŷ, ond yn y beddau.

28 (*Hwn* gwedi gweled yr Iesu, a dolefain, a syrthiodd i lawr ger ei fron ef, ac a ddywedodd â llef vchel, Beth sydd i mi â thi, o Iesu, fab Duw goruchaf? yr wyf yn attolwg i ti na'm poeneth.)

29 Canys efe a orchymynasai i'r yspryd aflan ddyfod allan o'r dŷn, canys llawer o amseroedd y cippiasai efe: ac efe a gedwid yn rhwym â chadwynau, ac â llyffetheiriau; ac wedi dryllio y rhwymau, efe a yrrwyd gan y cythrael i'r diffeithwch.

30 A'r Iesu a ofynnodd iddo, gan ddywedyd, Beth yw dy enw di? Yntef a ddywedodd, Lleng: canys llawer o gythreuliaid a aethant iddo ef.

31 A hwy a ddeisyfasant arno, na orchymynnai iddynt fyned i'r dyfnder.

32 Ac yr oedd yno genfaint o foch lawer, yn pori ar y mynydd: a hwynt hwy a attolygasant iddo adel iddynt fyned i mewn i'r rhai hyny. Ac efe a adawodd iddynt.

33 A'r cythreuliaid a aethant allan o'r dŷn, ac a aethant i mewn i'r moch: a'r genfaint a ruthrodd oddi ar y dibyn i'r llyn, ac a foddwyd.

34 A phan welodd y meichiaid yr hyn a ddarfuasai, hwy a ffoesant, ac a aethant, ac a fynegasant yn y ddinas, ac yn y wlad.

35 A hwy a aethant allan, i weled y peth a wnelsid, ac a ddaethant at yr Iesu, ac a gawsant y dŷn o'r hwn yr aethai y cythreuliaid allan, yn eistedd wrth draed yr Iesu: a hwy a ofnasant.

36 A'r rhai a welsent a fynegasant hefyd iddynt, pa fodd yr iachaesid y cythreulig.

37 A'r holl liaws o gylch gwlad y Gadareniaid a ddymunasant arno syned ymmaith oddi wrthynt: am eu bôd mewn ofn mawr: ac efe wedi myned i'r llong, a ddychwelodd.

38 A'r gŵr o'r hwn yr aethai y cythreuliaid allan, a ddeisyfiodd arno gael bod gyd ag ef: eithr yr Iesu a'i danfonodd ef ymmaith, gan ddywedyd,

39 Dychwel i'th dŷ, a dangos faint o bethau a wnaeth Duw i ti. Ac efe a aeth tan bregethu trwy gwbl o'r ddinas, faint a wnaethai'r Iesu iddo.

40 A bu, pan ddychwelodd yr Iesu, dderbyn o'r bobl ef: canys yr oeddynt oll yn disgwil am dano ef.

41 * Ac wele, daeth gŵr a'i enw Iairus, ac efe oedd lywodraethwr y Synagog, ac efe a syrthiodd wrth draed yr Iesu, ac a attolygodd iddo ddyfod i'w dŷ ef:

*Matth. 9.18.

42 O herwydd yr oedd iddo ferch vnicanedig ynghylch deuddeng-mlwydd oed, a hon oedd yn marw. (Ond fel yr oedd efe yn myned, y bu bloedd a'i gwasgent ef.

43 A gwraig, yr hon oedd mewn diferlif gwaed er ys deuddeng mhlynedd, yr hon a dreuliasai ar physygwyr ei holl fywyd, ac ni's gallai gael gan neb i hiachau.

44 A ddaeth o'r tu cefn, ac a gyffyrddodd ag ymyl ei wisc ef: ac yn y fan y safodd diferlif ei gwaed hi.

45 A dywedodd yr Iesu, Pwy yw a gyffyrddodd â mi? Ac a phawb yn gwadu, y dywedodd Petr, a'r rhai oedd gyd ag ef, O feistr, y mae y bobloedd yn dy wasgu, ac yn dy flino, ac a ddywedi di, Pwy yw a gyffyrddodd â mi?

46 A'r Iesu a ddywedodd, Rhyw vn a gyffyrddodd â mi: canys mi a wn fyned rhinwedd allan o honof.

Nmh.

47 A phan welodd y wraig nad oedd hi guddiedig, hi a ddaeth tan grynu, ac a syrthiodd ger ei fron ef, ac a fynegodd iddo yngwydd yr holl bobl, am ba achos y cyffyrddasai hi ag ef, ac fel yr iachasid hi yn ebrwydd.

48 Yntef a ddywedodd wrthi, Cymmer gysur ferch, dy ffydd a'th iachâodd: dôs mewn tangneddyf.)

49 Ac efe etto yn llefaru, daeth vn o'dd llywodraethwr y Synagog, gan ddywedyd wrtho, Bu farw dy ferch: na phoena mo'r Athro.

50 A'r Iesu pan glybu hyn, a'i attebodd ef, gan ddywedyd, Nac ofna: cred yn vnig, a hi a iacheir.

51 Ac wedi ei fyned ef i'r tŷ, ni adawodd i neb ddyfod i mewn, ond Petr, ac Iaco, ac Ioan, a thâd yr eneth a'i mam.

52 Ac ŵylo a wnaethant oll, a galarnu amdani: eithr efe a ddywedodd, Nac ŵylwch: nid marw hi, eithr cysgu y mae.

Galar.

53 A hwy a'i gwatwarasant ef, am iddynt ŵybod ei marw hi.

54 Ac efe a'u bwriodd hwynt oll allan, ac a'i cymmerth hi erbyn ei llaw, ac a lefodd, gan ddywedyd, Herlodes, cyfod.

55 A'i

a A'i hyspryd hi a ddaeth drachefn; a hi a gyfodd yn ebrwydd: ac efe a orchymynnodd roi bwyd iddi.

b A synnu a wnaeth ar ei rhieni hi: ac efe a orchymynnodd iddynt na ddywedent i neb y peth a wnaethid.

PEN. IX.

1 Christ yn anfon ei Apostolion i wneuthur ymddoddau, ac i bregethu. 7 Herod yn chwennych gweled Christ: 17 Christ yn porthi pum mil: 18 yn ymofyn beth yr oedd y byd yn ei dybied amdano: yn rhag-synegi ei ddioddefaint: 23 yn ymddallan i bawb fiampl o'i ddioddefgarwch, 28 a'i wedd-newidiad ef. 37 Mae efe yn iachau y lleuad: 43 a thrachefn yn rhag-ymddiddan ei ddioddefaint: 46 yn cannol ymostyngiad wydd: 51 yn gorchymmyn iddynt ddangos Kariadd dra mawr at bawb, heb chwennych dial. 57 Rhai yn chwennych ei ganlyn ef, ond yn ammod.

1 AC * efe a alwodd ynghyd ei ddeuddeg discybl, ac a roddes iddynt feddiant ac awdurdod ar holl gythreuliaid, ac i iachau clefydau.

2 A efe a'u hanfonodd hwynt i bregethu teyrnas Ddaw, ac i iachau y rhai cleifion.

3 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Na chymmerwch ddim i'r daith, na ffyn, nac yscreppan, na bara, nac arian: ac na fydded gennych ddwy bais bob un.

4 Ac i ba dŷ bynnag yr eloch i mewn, arhoswch yno, ac oddi yno ymadewch.

5 A pha rai bynnag ni'ch derbyniant, pan eloch allan o'r ddinas honno, ysgydwch hyd yn oed y llwch oddiwrth eich traed, yn dystiolaeth yn eu herbyn hwynt.

6 Ac wedi iddynt fyned allan, a hwy a aethant trwy'r trefi, gan bregethu'r Efengyl, ac iachau ym mhob lle.

7 * A Herod y Tetrarch a glybu y cwbl oll a wnethai ganddo: ac efe a betrusodd, am fod rhai yn dywedyd gyfodi Ioan o feirw:

8 A rhai eraill, ynddangos o Elias: a rhai eraill, mai prophwyd, yn o'r rhai gynt, a adgyfodasai.

9 A Herod a ddywedodd, Ioan a dorraiz i ei ben: ond pwy ydyw hwn yr wyf yn clywed y sy-fryw bethau am dano? Ac yr oedd efe yn ceisio ei weled ef.

10 A'r Apostolion wedi dychwelyd, a fynegasant iddo y cwbl a wnaethent. Ac * efe a'u cymmerth hwynt, ac a aeth o'r nailltu, i le anghyfannedd yn perthyn i'r ddinas a elwir Bethsaida.

11 A'r bobloedd pan wybuant, a'i dilynasant ef: ac efe a'i derbyniodd hwynt, a chan lefarodd wrthynt am deyrnas Ddaw, ac a iachaodd y rhai oedd arnynt eisieu eu hiachau.

12 * A'r dydd a ddechreuodd hwyrhau: a'r deuddeg a ddaethant, ac a ddywedasant wrtho, Gollwng y dyrfa ymmaith, fel y gallont fyned i'r trefi, ac i'r wlad oddi amgylch i letteu, ac i gael bwyd: canys yr ydym ni ymma mewn lle anghyfannedd.

13 Eithr efe a ddywedodd wrthynt, Rhoddwch chwi iddynt *beth* i'w fwytta. A hwythau a ddywedasant, Nid oes gennym ni ond pum torth a dau bysgodyn, oni bydd i ni fyned a phrynu bwyd i'r bobl hyn oll.

14 Canys yr oeddynt ynghylch pum-mil o wŷr. Ac efe a ddywedoddwrth ei ddisciblion, Gwnewch iddynt eistedd yn fyrddeidiau, bôb yn ddeg a drugain.

15 Ac felly y gwnaethant, a hwy a wnaethant iddynt oll eistedd.

16 Ac efe a gymmerodd y pum torth, a'r ddau bysgodyn, a chan edrychodd i fynu i'r nef, ac a'u bendithiodd hwynt, ac a'u torrodd, ac a'u rhoddedd i'r disciblion, i'w gosod gerbron y bobl.

17 A hwynt hwy oll a fwyttasant, ac a gawsant ddigon: a chyfodwyd a weddillasai iddynt o friwfwyd, ddeuddeg basceidiau.

18 * Bu hefyd, fel yr oedd efe yn gweddio ei hunan, fôd ei ddisciblion gyd ag ef: ac efe a ofynnodd iddynt, gan ddywedyd, Pwy y mae'r bobl yn dywedyd fy môd i? *Matth. 16, 13.

19 Hwythau gan atteb a ddywedasant, Ioan Fedyddiwr: ond eraill, mai Elias; ac eraill mai rhyw brophwyd o'r rhai gynt a adgyfododd.

20 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ond pwy yr ydych chwi yn dywedyd fy môd i? A Phetr gan atteb a ddywedodd, Christ Duw.

21 Ac efe a roes orchymmyn arnynt, ac a archodd iddynt na ddywedent hynny i neb,

22 Gan ddywedyd, * Mae yn rhaid i Fab y dŷn oddef llawer, a'i wrthod gan yr Henuriaid, a'r Arch-offeiriaid, a'r Scrifenyddion, a'i ladd, a'r trydydd dydd adgyfodi. *Matth. 17, 22.

23 * Ac efe a ddywedodd wrth bawb, Os ewyllysia neb ddyfod ar fy ôl i, ymwaded ag ef ei hun, a chaded ei groes beunydd, a dilyned fi. *Matth. 10, 38.

24 Canys pwy bynnag a ewyllysio gadw ei eneidiau, a'i cyll, ond pwy bynnag a gollo ei eneidiau o'm hachos i, hwnnw a'i ceidw hi.

25 * Canys pa lesâd i ddŷn er ennill yr holl fŷd, a'i ddifetha ei hun neu fôd wedi ei golli? *Matth. 16, 26. mar. 8, 36.

26 * Canys pwy bynnag fyddo cywilydd ganddo fi a'm geiriau, hwnnw fydd gywilydd gan Fab y dŷn, pan ddelo yn ei ogoniant ei hun, a'r Tâd, a'r Angelion sanctaidd. *Matth. 10, 33.

27 * Eithr dywedaf i chwi yn wîr, y mae rhai o'r rhai sawl sy yn sefyll yma, a'r ni archwaethant angeu hyd oni welont deyrnas Ddaw. *Matth. 16, 28.

28 A * bu ynghylch wyth niwrnod wedi y geiriau hyn, gymmeryd o honaw ef Petr, ac Ioan, ac Iago, a myned i fynu i'r mynydd, i weddio. *Matth. 17, 1.

29 Ac fel yr oedd efe yn gweddio, gwedd ei wyneb pryd ef a newidiwyd, a'i wisc oedd yn mynd ddisclair.

30 Ac wele, dau ŵr a gŷd-ymddiddanedd ag ef, y rhai oedd Moses, ac Elias.

31 Y rhai a ymddangosasant mewn gogoniant, ac a ddywedasant am ei ymadawiad ef, yr hwn a gyflawnai efe yn Ierusalem.

32 A Phetr a'r rhai oedd gyd ag ef, oeddynt wedi trymhau gan gysgu: a phan ddihunasant, hwy a welsant ei ogoniant ef, a'r dau ŵr, y rhai oedd yn sefyll gyd ag ef.

33 A bu, a hwy yn ymadaw oddiwrtho ef, ddywedyd o Petr wrth yr Iesu, O feistr, da yw i ni fôd ymma: a gwnawn dair pabell, un i ti, ac un i Moses, ac un i Elias: heb wybod beth yr oedd yn ei ddywedyd.

34 Ac fel yr oedd efe yn dywedyd hyn, daeth cwmwl ac a'i cysgodai hwynt: a hwynt hwy a ofnasant wrth fyned o honynt i'r cwmwl.

35 A daeth llef allan o'r cwmwl, gan ddywedyd, Hwn yw fy Mab anwyl, gwrandewch ef.

36 ‖ Ac wedi bôd y llef, cafwyd yr Iesu yn unic: ‖ A chyd a hwy a gelasant, ac ni fynegasant i neb y dyddiau hynny, ddim o'r pethau a welsent.

37 A * darfu drannoeth, pan ddaethent i waered o'r mynydd, i dyrfa fawr gyfarfod ag efe. *Matth. 17, 14.

38 Ac wele gwr o'r dyrfa a doluefodd, gan ddywedyd, O Athro, yr wyf yn attolwg i ti, edrych

edrych ar ſy mab, canys ſy vnig-anedig yw.

39 Ac wele, y mae yſpryd yn ei gymmeryd ef, ac yntef yn ddiſymmwth yn gwaeddi, ac y mae yn ei ddryllio ef, hyd oni ſalo cwyn: a braidd yr ymedy oddi wrthe, wedi iddo ei yſigo ef.

40 Ac mi a ddeiſyſnais ar dy ddiſcyblion di ei fwrw ef allan, ac ni's gallaſant.

41 A'r Iesu gan atteb a ddywedodd, O genhedlaeth anffyddlon a throſnus, pa hŷd y byddaf gyd â chwi, ac i'ch goddefaf? dwg dy fab ymma.

42 Ac ſel yr oedd efe etto yn dyfod, y cythrael a'i rhwygodd ef, ac a'i drylliodd: a'r Iesu a geryddodd yr yſpryd aflan, ac a iachaodd y bachgen, ac a'i rhoddes ef i'w dad.

43 A brawychu a wnaethant oll gan fawredd Duw: ac a phawb yn rhyfeddu am yr holl bethau a wnaethai yr Iesu, efe a ddywedodd wrth ei ddiſcyblion,

44 * Goſodwch chwi yn eich cluſtiau yr ymadroddion hyn: canys Mab y dyn a draddodir i ddwylo dynion.

45 Eithr hwy ni wybuant y gair hwn, ac yr oedd yn guddiedig oddi wrthynt, fel na's deallent ef: ac yr oedd arnynt arſwyd ymofyn ag ef am y gair hwn.

46 * A dadl a gyfododd yn eu plith, pwy a fyddai fwyaf o honynt.

47 A'r Iesu wrth weled meddwl eu calon hwynt, a gymmerth fachgennyn, ac a'i goſodod yn ei ymyl,

48 Ac a ddywedodd wrthynt, Pwy bynnag a dderbynio y bachgennyn hwn yn fy enw i, ſydd yn fy nerbyn i: a phwy bynnag a'm derbynio i, ſydd yn derbyn yr hwn a'm anfonodd i: canys yr hwn ſydd leiaf yn eich plith chwi oll, hwnnw a fydd mawr.

49 * Ac Ioan a attebodd ac a ddywedodd, O feiſtr, ni a welſom ryw vn yn dy enw di yn bwrw allan gythreuliaid, ac a wahareddaſom iddo, am nad oedd yn canlyn gyd â ni.

50 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Na waherddwch iddo: canys y neb nid yw i'n herbyn, troſom ni y mae.

51 A bu, pan gyflawnwyd y dyddiau y cymmerid ef i fynu, yntef ‖ a roddes ei fryd ar fyned i Ierusalem.

52 Ac efe a ddanfonodd genadau o flaen ei wyneb: a hwy a wedi myned, a aethant i mewn i dref y Samariaid, i baratoi iddo ef.

53 Ac ni's derbyniaſant hwy ef, oblegid fôd ei wyneb ef ‖ yn meddu tu a Ierusalem.

54 A'i ddiſcyblion ef, Iaco, ac Ioan, pan welſant, a ddywedaſant, Arglwydd, a fynni di ddywedyd o honom am ddyfod tân i lawr o'r nef, a'n difa hwynt, * megis y gwnaeth Elias?

55 Ac efe a droſod, ac a'u ceryddodd hwynt, ac a ddywedodd, ni wyddoch o ba yſpryd yr ydych chwi.

56 Canys ni ddaeth Mab y dyn i ddeſtrywio eneidiau dynion, ond i'w cadw. A hwy a aethant i dref arall.

57 * A bu, a hwy yn myned, ddywedyd o ryw vn ar y ffordd wrtho ef, Arglwydd, mi a'th ganlynaf i ba le bynnag yr elych.

58 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Y mae gan y llwynogod ffauau, a chan adar yr awyr nythod, ond gan Fab y dyn nid oes lle y rhoddo ei ben i lawr.

59 Ac * efe a ddywedodd wrth vn arall, Dilyn fi. Ac yntef a ddywedodd, Arglwydd, gâd i mi yn gyntaf fyned a chladdu fy nhad.

60 Eithr yr Iesu a ddywedodd wrtho, Gâd i'n meirw gladdu eu meirw: ond dôs di a phregetha deyrnas Duw.

61 Ac vn arall hefyd a ddywedodd, Mi a'th ddilynaf di, ô Arglwydd; ond gâd i mi yn gyntaf ganu yn iach i'r rhai ſy yn fy nhŷ.

62 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Nid oes neb ac ſydd yn rhoi ei law ar yr aradr, ac yn edrych ar y pethau ſydd o'i ôl, yn gymmwys i deyrnas Duw.

PEN. X.

1 *Chriſt yn anfon allan ar vn waith ddêg diſcybl a thrugain, i wneuthur gwrthiau, ac i bregetha.* 17 *Yn eu rhybuddio hwy i fôd yn oſtyngedic, ac ymboeth y gorfoleddent:* 21 *Yn diolch iw dâd am ei rân:* 23 *yn mawrygu dedwydd gyſtlwys:* 25 *yn dyſcu y cyſteithiwr y modd i gaill bywyd tragywyddol, ac i gymmwyd pawb yn gymmydog iddo, ar a fo ac eiſieu ei drugaredd ef arno:* 41 *yn argyoeddi Martha, ac yn canmol Mair ei chwaer hi.*

[WEdi * y pethau hyn yr ordeiniodd yr Arglwydd ddêg a thrugain eraill hefyd, ac a'u danfones hwynt bob yn ddau, o flaen ei wyneb, i bôb dinas a man, lle'r oedd efe ar fedr dyfod.

2 Am hynny efe a ddywedodd wrthynt, Y cynhayaf yn wîr ſydd fawr, ond y gweith-wŷr yn anamal: gweddiwch gan hynny ar Arglwydd y cynhayaf am ddanfon allan weithwŷr i'w gynhayaf.

3 Ewch: * wele, yr ŵyf yn eich danfon chwi fel ŵyn ym myſc bleiddiaid.

4 Na ddygwch gôd, nac yſcreppan, nac eſcidiau: ac na chyfferchwch well i neb ar y ffordd.

5 * Ac i ba dŷ bynnag yr eloch i mewn, yn gyntaf dywedwch, Tangneddyf i'r tŷ hwn.

6 Ac o bydd yno fab tangneddyf, eich tangnedd fydd a orphwys arno: os amgen, hi a ddychwel attoch chwi.

7 Ac yn y tŷ hwnnw arhoſwch, gan fwyta ac yfed, y cyſtrŷw bethau ac *a gaffoch* ganddynt: canys teilwng yw i'r gweithwr ei gyflog. ‖ Na thrinwch o dŷ i dŷ.

8 A pha ddinas bynnag yr eloch iddi, a hwy yn eich derbyn, bwyttewch y cyſtrŷw bethau ac a roddenger eich bronnau:

9 Ac iachewch y cleiſion a ſyddo yndi, a dywedwch wrthynt, Daeth teyrnas Duw yn agos attoch.

10 Eithr pa ddinas bynnag yr eloch iddi, a hwy heb eich derbyn, ewch allan i'w heolydd, a dywedwch,

11 Hyd yn oed y llwch, yr hwn a lynodd wrthym o'ch dinas, yr ydym yn ei ſyſcu ymnaith ‖ i chwi: er hynny gwybyddwch hyn, fôd teyrnas Duw wedi nesau attoch.

12 Eithr dywedaf wrthych, mai eſmwythach fydd i Sodom yn y dydd hwnnw, nag i'r ddinas honno.

13 * Gwae di Chorazin, gwae di Bethſaida: canys pe gwnaethid yn Tyrus a Sidon, ‖ y gweithredoedd nerthol a wnaethpwyd yn eich plith chwi, hwy a edifarhaſent er ys talm, gan eiſtedd mewn ſachliain, a lludw.

14 Eithr eſmwythach fydd i Tyrus a Sidon yn y farn, nag i chwi.

15 A thitheu Capernaum yr hon a dderchafwyd hyd y nef, a dymmi i lawr hyd yn uffern.

16 Y * neb ſydd yn eich gwrando chwi, ſydd yn fy ngwrando i, a'r neb ſydd yn eich dirmygu chwi, ſydd yn fy nirmygu i, a'r neb ſydd yn fy nirmygu i, ſydd yn dirmygu yr hwn a'm hanfonodd.

17 A'r

‖ Neu, Ydd oedd efe ar fyned i fynu.

‖ Gr. yn mynnu.

‖ Neu, Eſeia 9. 6.

‖ Neu, Y mae'n rhaid i chwi, ſo Ioan 13. 20.

29 A'r dêg a thrugain a ddychwelasant gyd
a llawenydd, gan ddywedyd, Arglwydd, hyd
oed y cythreuliaid a ddarostyngir i ni, yn dy
enw di.

18 Ac efe a ddywedodd wrthynt, mi a welais
Satan megis mellten, yn syrthio o'r nef.

19 Wele, yr ydwyf yn rhoddi i chwi awdurdod
i fathru ar seirph, ac yscorpionau, ac ar holl gryfder y gelyn: ac nid oes dim a wna ddim niwed
i chwi.

20 Eithr yn hyn na lawenhewch, fôd yr ysprydion wedi eu darostwng i chwi, ond llawenhewch
yn hytrach, am fôd eich henwau yn scrifennedig
yn y nefoedd.

21 Yr awr honno yr Iesu a lawenychodd yn yr
ysprid, ac a ddywedodd, Yr wyf yn diolch i ti ô
Dad, Arglwydd nef a daiar, am guddio o honot y
pethau hyn oddi wrth y doethion a'r deallus, a'u
datguddio o honot i rai bychain: yn wir ô Dad, oblegid felly y gwelid yn dda yn dy olwg di.

22 Pôb peth a roddwyd i mi gan fy Nhâd: ac ni
wyr neb pwy yw'r Mab, ond y Tâd; na phwy yw'r
Tâd, ond y Mâb, a'r neb y mynno'r Mâb ei ddatguddio iddo.

23 ¶ Ac efe a drôdd at ei ddisgyblion, ac a ddywedodd o'r neilltu, * Gwyn fyd y llygaid sy yn gweld y pethau yr ydych chwi yn eu gweled.

24 Canys yr wyf yn dywedyd i chwi ewyllysio o
lawer o brophwydi a brenhinoedd, weled y pethau
yr ydych chwi yn eu gweled, ac ni's gwelsant; a
chlywed y pethau yr ydych chwi yn eu clywed, ac
ni's clywsant.

25 Ac wele, rhyw gyfreithwr a godedd, gan ei
demtio ef, a dywedyd, Athro, * pa beth a wnaf i
gael etifeddu bywyd tragwyddol?

26 Yntef a ddywedodd wrtho, Pa beth sydd Scrifennedig yn y gyfraith? pa fodd y darllenni?

27 Ac efe gan atteb a ddywedodd, Ti a geri yr
Arglwydd dy Ddnw â'th holl galon, ac â'th holl
enaid, ac â'th holl nerth, ac â'th holl feddwl; a'th
gymmydog fel di dy hun.

28 Yntef a ddywedodd wrtho, Ti a attebaist yn
uniawn gwna hyn, a byw fyddi.

29 Eithr efe, yn ewyllysio ei gyfiawnhau ei hun,
a ddywedodd wrth yr Iesu, A phwy yw fy nghymmydog?

30 A'r Iesu gan atteb a ddywedodd, Rhyw ddŷn
oedd yn myned i wared o Ierusalem i Iericho, ac a
syrthiodd yn mysc lladron, y rhai wedi ei ddiosc
ef a'i archollí, a aethant ymmaith, gan ei adael yn
hanner marw.

31 Ac ar ddamwain, rhyw offeiriad a ddaeth i
wared y ffordd honno, a phan ei gwelodd, efe a
aeth o'r tu arall heibio.

32 A'r yn ffunyd Lefiad hefyd, wedi dyfod i'r fan,
a'i weled ef, a aeth ô'r tu arall heibio.

33 Eithr rhyw Samariad wrth ymdaith, a ddaeth
attoef, a phan ei gwelodd, a dosturiodd:

34 Ac a aeth atto, ac a rwymodd ei archollion
ef, gan dywallt ynddynt olew a gwin: ac a'i gosododd ef ar ei anifail ei hun, ac a'i dug ef i'r
llettŷ, ac a'i ymgeleddodd.

35 A thrannoeth wrth fynod ymmaith, efe
a dynnodd allan ddwy geiniog, ac a'u rhoddes
i'r llettŷ-wr, ac a ddywedodd wrtho, Cymmer ofal trosto: a pha beth bynnag a dreuliech
yn ychwaneg, pan ddelwyf drachefn mi a'i talaf i ti.

36 Pwy gan hynny o'r tri hyn yr ydwyt ti yn tybied ei fôd yn gymmydog i'r hwn a syrthiasai ymmhlith y lladron?

37 Ac efe a ddywedodd, Yr hwn a wnaeth drugaredd ag ef. A'r Iesu am hynny a ddywedodd wrtho, Dôs a gwna dithau yr vn modd.]

38 A bu, a hwy yn ymdeithio, ddyfod o honaw i ryw dref, a rhyw wraig a'i henw Martha, a'i derbyniodd ef i'w thŷ.

39 Ac i hon yr oedd chwaer a elwid Mair, yr hon hefyd a eisteddodd wrth draed yr Iesu, ac a wrandawodd ar ei ymadredd ef.

40 Ond Martha oedd drafferthus ynghylch llawer o wasanaeth: a chan sefyll ger llaw, hi a ddywedodd, Arglwydd, onid oes ofal gennit am i'm chwaer fy ngadael i fy hun i wasanaethu; dywed wrthi gan hynny am fy helpio.

41 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthi, Martha, Martha, gofalus, a thrafferthus wyt, ynghylch llawer o bethau:

42 Eithr vn peth sydd angenrheidiol, a Mair a ddewisodd y rhan dda, yr hon ni ddygir oddi arni.

PEN. XI.

1 *Christ yn dysgu gweddio, a hynny heb ddyfyg-io: 11 gan sicrhau y rhydd Duw fŷdy i ni bethau da. 14 Wrth fwrw allan gythrael mûd, y mae efe yn cerydduu y Pharisaiad cabledd: 28 ac yn dangos pwy ŷdd fendigedig: 29 ac yn pregethu i'r bobl, 37 ac yn ateg-oedd ffiaidd sanct-eiddrwydd y Pharisaiad, a'r Scrifennyddion, a'r cyfreithwyr.*

A Bu, ac efe mewn rhyw fan yn gweddio, pan beidiodd, ddywedyd o vn o'i ddisgyblion wrtho, Arglwydd, dysc i ni weddio, megis ac y dysgodd Ioan i'w ddisgyblion.

2 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pan weddiocho, dywedwch, * Ein Tâd yr hwn wyt yn y nefoedd, sancteiddier dy enw: deued dy deyrnas: gwneler dy ewyllys, megis yn y nef, felly ar y ddaiar hefyd.

3 Dyro i ni [o ddydd i ddydd tin bara beunyddiol.

4 A maddeu i ni ein pechodau, canys yr ydym ninnau yn maddeu i bawb sy yn ein dyled. Ac nac arwain ni i brofedigaeth, eithr gwared ni rhag drwg.

5 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pwy o honoch fydd iddo gyfaill, ac â atto hanner nos, ac a ddywed wrtho, O gyfaill, moes i mi dair torth yn echwyn.

6 Canys cyfaill i mi a ddaeth attaf wrth ymdaith, ac nid oes gennif ddim i'w ddodi ger ei fron ef.

7 Ac yntef oddi mewn a ettyb ac a ddywed, Na flina fi: yn awr y mae'r drws yn gaead, a'm plant gyd â mi yn y gwely: ni allaf godi a'th rhoddi i ti.

8 Yr wyf yn dywedyd i chwi, er na chyfyd efe a rhoddi iddo, am ei fôd yn gyfaill iddo, etto o herwydd ei daerni, efe a gyfyd ac a rydd iddo gymmaint ac y sydd arno eu heisieu.

9 * Ac yr ydwyf yn dywedyd i chwi, Gofynnwch a rhoddir i chwi; ceisiwch, a chwi a gewch; curwch, ac fe a agorir i chwi.

10 Canys pôb vn sydd yn gofyn, sydd yn derbyn, a'r neb sydd yn ceisio, sydd yn cael: ac i'r hwn sydd yn curo, yr agorir.

11 * Os bara a ofyn mab i vn o honoch chwi sy dâd, a ddyry efe garreg iddo? ac os pysgodyn, a ddyry efe iddo sarph yn lle pysgodyn?

12 Neu os gofyn efe wy, a ddyry efe scorpion iddo?

13 Os chwy-chwi gan hynny, y rhai ydych drwg, a fedrwch roi rhoddion da i'ch plant chwi,

Mat. 6. 9

Mat. 7. 7

Mat. 7. 9

chwi, pa faint mwy y bydd eich Tâd or nef yr Yspryd glân, i'r rhai a ofynno ganddo?

14 [Ac yr oedd efe yn bwrw allan gythrael, a hwnnw oedd fud: a bu wedi i'r cythrael fyned allan, i'r mudan lefaru: a'r bobloedd a ryfeddasant.

15 Eithr rhai o honynt a ddywedasant, * Trwy Beelzebub pennaeth y cythreuliaid y mae efe yn bwrw allan gythreuliaid.

16 Ac eraill gan ei demtio, a geisiasant ganddo arwydd o'r nef.

17 Yntef yn gwybod eu meddyliau hwynt, a ddywedodd wrthynt, Pôb teyrnas wedi ymrannu yn ei herbyn ei hun, a anghyfanneddir: a thŷ yn erbyn tŷ, a syrth.

18 Ac os Satan hefyd ŷdd wedi ymrannu yn ei erbyn ei hun, pa fodd y saif ei deyrnas efe? gan eich bôd yn dywedyd, mai trwy Beelzebub yr wyf yn bwrw allan gythreuliaid.

19 Ac os trwy Beelzebub yr wyf yn bwrw allan gythreuliaid, trwy bwy y mae eich plant chwi yn eu bwrw hwynt allan? am hynny y bydd ant hwy yn farn-wŷr arnoch chwi.

20 Eithr os myfi trwy ŷsbi Duw, ydwyf yn bwrw allan gythreuliaid, y diamman ddyfod teyrnas Duw atoch chwi.

21 Pan fyddo cryf yn cadw ei nemadd, y mae yr hyn ŷd ganddo mewn heddwch.

22 Ond pan ddêl yn cryfach nag efe arno, a'i orchfygo, efe a ddwg ymmaith ei holl arfogaeth ef, yn yr hon yr oedd yn ymddiried, ac a rana i anrhaith efe.

23 Y neb nid yw gyd â mi, ŷdd yn fy erbyn: a'r neb nid yw yn casclu gyd â mi, ŷdd yn gwasgaru.

24 * Pan êl yr yspryd allan allan o ddŷn, efe a gerdd trwy leoedd sychion, gan geisio gorphwysfa: a phryd na chaffo, efe a ddywed, Mi a ddychwelaf i'm tŷ o'r lle y daethum allan.

25 A phan ddêl, y mae yn ei gael wedi ei ysgubo a'i addurno.

26 Yna yr â efe, ac a ŷm mer atto saith yspryd eraill, gwaeth nag efe ei hun, a hwy a ânt i mewn, ac a arhosant yno: a'r diwedd y dŷn hwnnw ŷdd gwaeth nâ'i ddechreuad.

27 A bu fel yr oedd efe, yn dywedyd hyn, rhyw wraig o'r dyrfa a gododd ei llâf, ac a ddywedodd wrtho, Gwyn ŷdy groth a'th ddug di, a'r bronnau a sugnaist.

28 Ond efe a ddywedodd, Yn hytrach gwyn ŷdd y rhai ŷsdd yn gwrando gair Duw, ac yn ei gadw.]

29 * Ac wedi i'r bobloedd ymdyrru ynghyd, efe a ddechreuodd ddywedyd, Y genhedlaeth hon ŷdd ddrwg: y mae hi yn ceisio arwydd; ac arwydd ni roddir iddi, ond arwydd Ionas y prophwyd.

30 Canys fel y bu Ionas yn arwydd i'r Ninifeaid, felly y bydd Mab y dŷn hefyd i'r genhedlaeth hon.

31 Brenhines y deau a gyfyd yn y farn gyd â gwŷr y genhedlaeth hon, ac a'u condemna hwynt: am iddi hi ddyfod o eithafoedd y ddaiar i wrando doethineb Solomon: ac wele, yn mwy na Solomon yma.

32 Gwŷr Ninifeh a godant i fyny yn y farn gyd â'r genhedlaeth hon, ac a'i condemnant hi: am iddynt edifarhau wrth bregeth Ionas: ac wele, yn mwy na Ionas yma.

33 * Ac nid yw neb wedi goleu canwyll, yn ei gosod mewn lle dirgel, na than lestr sicbin: eithr ar ganwyll-bren fel y gallo'r rhai a ddelo i mewn weled y goleuni.

34 * Canwyll y corph yw'r llygad: am hynny pan ŷdd dy lygad yn syml, dy holl gorph hefyd ŷdd oleu: ond pan ŷdd o *dy llygad* yn ddrwg, dy gorph hefyd ŷdd tywyll.

35 Edrych am hynny rhag i'r goleuni ŷsdd ynot, ŷdd yn dywyllwch.

36 Os dy holl gorph gan hynny ŷdd oleu, heb yn rhan dywyll yndo, bydd y cwbl yn oleu, megis pan fo canwyll â'i llewyrch yn dy oleuo di.

37 Ac fel yr oedd efe yn llefaru, rhyw Pharisead a ddymunodd arno giniawa gyd âg efe: ac wedi iddo ddyfod i mewn, efe a eisteddodd i fwytta.

38 A'r Pharisead pan welodd, a ryfeddodd nad ymolchasai efe yn gyntaf o flaen ciniaw.

39 * A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, Yn awr chwychwi'r Pharisead ydych yn glanhau y tu allan i'r cwppan a'r ddysgl, ond eich tu mewn ŷsdd yn llawn o drais a drygioni.

40 O ynfydion, onid yr hwn a wnaeth yr hyn ŷdd oddi allan, a wnaeth yr hyn ŷdd o fewn hefyd?

41 Yn hytrach rhoddwch elusen o'r pethau ŷ gennych: ac wele, pôb peth ŷdd lân i chwi.

42 Eithr gwae chwi'r Pharisead, canys yr ydych chwi yn degymmu y mintys, a'r rŷw, a phôb llysieuyn, ac yn myned heibio i farn a chariad Duw. Y pethau hyn oedd raid eu gwneuthur, ac na adawid y lleill heb wneuthur.

43 * Gwae chwi'r Pharisead, canys yr ydych yn caru y prif-gadeiriau yn y Synagogau, a chyfarch yn y marchnadoedd.

44 Gwae chwi Scrifenyddion a Pharisead ragrith-wŷs, am eich bôd fel beddau anamlwg, a'r dynion a rodiant arnynt heb wybod *ddim* wybyn.

45 Ac yn o'r cyfreithiwŷr a atebodd, ac a ddywedodd wrtho, Athro, wrth ddywedyd hyn yr wyt yn ein gwaradwyddo ninnau hefyd.

46 * Yntef a ddywedodd, Gwae chwinau hefyd y cyfreithiwŷr canys yr ydych yn llwytho dynion â beichiau anhawdd eu dwyn, a chwi eu hunain cyffyrddâ'r beichiau mâg ynawdd bysedd.

47 * Gwae chwi, canys yr ydych yn adeiladu beddau'r prophwydi, a'ch tadau chwi a'u lladdodd hwynt.

48 Yn wîr yr ydych yn tystiolaethu, ac yn cydfodlon i weithredoedd eich tadau: canys hwy yn wîr, a'u lladdasant hwy, a chwithau y dych yn adeiladu eu beddau hwynt.

49 Am hynny hefyd y dywedodd doethineb Duw, Anfonaf atynt brophwydi, ac Apostolion, a rhai o honynt a laddant, ac a erlidiant.

50 Fel y gofynner i'r genhedlaeth hon, waed yr holl brophwydi, yr hwn a dywallwyd o ddechreuad y bŷd.

51 * O waed Abel hyd waed Zacharie, yr hwn a laddwyd rhwng yr allor a'r Deml. Dîm, meddaf i chwi, gofynnir ar yr genhedlaeth hon.

52 * Gwae chwi-chwi, y cyfreithiwŷr, canys chwi a ddygasoch ymmaith agoriad y gwybodaeth: nid aethoch i mewn eich hunain, a'r rhai oedd yn myned i mewn a wahardd asoch chwi.

53 Ac fel yr oedd efe yn dywedyd y pethau hyn wrthynt, y dechreuodd yr Scrifenyddion a'r Pharisead, fôd yn daer iawn arno, a'i annog i ymddrodd am lawer o bethau:

54 Gan ei gynllwyn ef, a cheisio helâ rhyw beth o'i enau ef, i gael achwyn arno.

PEN. XII.

yn pregethu yw dŷsg y

…rwydd, ac ofn wrth dlotcan ei athrawiaeth
…15 yn rhyddhau y bobl i ocheljad cydwybod,
…dammeg y gwr goludog a dderiadodd pfenbo-
…nau. 22 Ni wasanaetha ni fôd yn rhy ofal-
…us am bethau bydol, 31 ond ceisio teyrnas Ddaw,
…33 a rhoddi elusen, 36 a bôd yn barod i agoryd
…i'r Arglwydd pan gura, pa bryd bynnag i delo.
…47 Pwlas gweinidogion Christ edrych ar ei fiars,
…49 a dioddef am eu lid. 54 Rhaid ir bobl ddeall
…yr amserau a'r ars, 58 ac ofalgia perth o'nadd-
…yn yw marw bob gymmodi.

YN * y cyfamser, wedi i fyr-ddiwn o bobl ym-
…gasclu ynghyd, hyd oni ymsathrai y naill
…a'llall, efe a ddechreuodd ddywedyd wrth ei
…ddisciblion, Yn gyntaf gwiliwch arnoch rhag
…surdeb y Pharisæaid, yr hwn yw rhagrith.

2 * Canys nid oes dim cuddiedig a'r na's dat-
…guddir: na dirgel, a'r ni's gwybyddir.

3 Am hynny pa bethau bynnag a ddywedas-
…och yn y tywyllwch, a glywir yn y golau: a'r
…peth a ddywedasoch yn y glust mewn ystafelloedd,
…a bregethir ar bennau tai.

4 * Ac yr wyf yn dywedyd wrthych, sy
…nyssyllion, Nac ofnwch y rhai sy yn lladd y
…corph, ac wedi hynny heb ganddynt ddim mwy
…y wneuthur.

5 Ond rhag-ddangosaf i chwi pwy a ofnwch:
…ofnwch yr hwn wedi y darfo iddo ladd, sydd ac
…awdurdod ganddo i fwrw i vffern, ie meddaf i
…chwi, hwnnw a ofnwch.

6 Oni werthir pump o adar y tô er dwy fyr-
…ling, ac nid oes yn o honynt mewn angof ger
…bron Duw?

7 Ond y mae hyd yn oed blew eich pennau
…wedi yn gyfrifedig oll, am hynny nac ofnwch:
…y rhagoch chwi yn well na llawer o adar y tô.

8 * Ac meddaf i chwi, Pwy bynnag a'm ha-
…ddefo ger bron dynion, hefyd a'i hadde-
…fo yntau ger bron Angelion Duw.

9 Ac hwn a'm gwadu i ger bron dynion, a
…wadir ger bron Angelion Duw.

10 A phwy bynnag a ddywedo air yn erbyn
…Mab y dyn, fe a faddeuir iddo: eithr i'r
…neb a gablo yn erbyn yr Yspryd glân, ni fa-
…ddeuir.

11 * A phan i'ch dygant i'r Synagogau, ac ar
…y llywiawdwyr, a'r awdurdodau, na ofelwch
…pa fodd, neu pa beth a atteboch, neu beth a
…ddywedoch.

12 Canys yr Yspryd glân a ddysg i chwi yn
…yr awr honno, beth fydd raid ei ddywedyd.

13 A rhyw vn o'r dyrfa a ddywedodd wrtho,
…Athraw, dywed wrth fy mrawd am rannu a myfi â'r
…etifeddiaeth.

14 Yntef a ddywedodd wrtho, Y dyn, pwy
…am gosododd i yn farn-wr, neu yn rhann-wr a-
…rnoch chwi?

15 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Edrychwch,
…ac ymogelwch rhag cybydd-dod: canys nid yw
…rywun neb yn fefyll ar amlder y pethau fydd
…ganddo.

16 Ac efe a draethodd wrthynt ddammeg,
…gan ddywedyd, Tir rhyw ŵr goludog a gynd-
…odd yn ddâs.

17 Ac efe a ymresymmodd ynddo ei hun, gan
…ddywedyd, Beth a wnaf, am nad oes genniff le i
…ddodd fy ffrwythau iddo?

18 Ac efe a ddywedodd, Hyn a wnaf: mi a
…dynnaf i lawr fy ysguboriau, ac a adeiladaf rai
…mwy ac yno y casglaf fy holl ffrwyth…

19 A dywedaf wrth fy enaid, fy…
…gennit ddâ lawer wedi eu rhoi i gadw tros
…lawer o flynyddoedd: gorphwys, bwytta, yf,
…bydd lawen.

20 Eithr Duw a ddywedodd wrtho, O ynfyd,
…y nos hon y gofynnant dy enaid ddi wrthit, ac
…eiddo pwy fydd y pethau a barattoaist?

21 Felly y mae'r hwn fydd yn trysori iddo ei
…hun, ac nid yw gyfoethog tu ag at Dduw.

22 Ac efe a ddywedodd wrth ei ddisciblion,
…Am hyn yr wyf yn dywedyd wrthych, * Na chy-
…merwch ofal am eich bywyd, beth a fwyttoch: nac
…am eich corph, beth a wiscoch.

23 Ymae'r bywyd yn fwy na'r ymborth, a'r
…corph yn fwy na'r dillad.

24 Ystyriwch y brain: canys nid ydynt yn hau,
…nac yn medi: sy'r rhai hid oes gell, nac ysgubor, ac
…y mae Duw yn eu porthi hwynt: o ba faint mwy
…yr edychchwi yn well na'r adar?

25 A phwy o honoch gan gymeryd gofal a ddi-
…chon chwaneguu yn oefydd at ei faintioli?

26 Am hynny, oni ellwch wneuthur y peth
…lleiaf, pa ham yr ydych yn cymmeryd gofal
…am y lleill?

27 Ystyriwch y lili, pa fodd y maent yn cyfna-
…id ydynt yn llafurio, nac yn nyddu: ac ye wyf
…yn dywedyd i chwi, na wiscwyd Solomon yn ei
…holl ogoniant, fel vn o'r rhai hyn.

28 Ac os yw Duw felly yn dilladu y llyfsiewyn, ye
…hwn fydd heddyw yn y maes, ac y fory a deflir
…i'r ffwrn, pa faint mwy y *dilada efe* chwy-chwyl, o
…rai o ychydig ffydd?

29 Chwithau na cheisiwch beth a fwyttoch, neu
…pa beth a yfoch: ac na fyddwch amheus.

30 Canys y pethau hyn oll, y mae cenhedloedd
…y byd yn eu bargeisio: ac y mae eich Tad
…chwi yn gwybod fod arnoch chwi eisieu'r pethau
…hyn.

31 Yn hytrach ceisiwch deyrnas Ddaw, a'r pethau
…hyn oll a roddir i chwi yn ychwaneg.

32 Nac ofna, braidd bychan: canys rhyngodd
…bodd i'ch Tad roddi i chwi y deyrnas.

33 Gwerthwch ye hyn fydd gennych, a rhoddwch
…elusen. * Gwnewch i chwi byrsau, y rhai ni
…heneiddiant, trysor yn y nefoedd yr hwn ni
…ddiffydia'r lle ni ddaw lleidr yn agos, ac ni
…lygra pryf.

34 Canys lle y mae eich trysor chwi yno y bydd
…eich calon hefyd.

35 * Bydded eich lwynau wedi eu hamgylchu,
…a'ch canhwyllau yn fwedi eu goleu:

36 A chwithau yn debyg i ddynion yn difgwil eu hargiwydd, pa bryd y dychwel o'r nef-
…thior: y fel pan ddelo a churo, yr agoront iddo
…yn ebrwydd.

37 Gwyn eu byd y gweifion hyny, y rhai a gaff
…eu hargiwydd pan ddel, yn neffro: yn wir y dywed-
…af i chwi, y fe a ym-wregysa, ac a wna iddynt
…fiedd i lawr i fwytta, ac a ddaw, ac a wasa-
…armat hwy.

38 Ac os daw efe ar yr ail wiliadwriaeth,
…ar y drydedd wiliadwriaeth, a'u cael felly,
…felly, gwyn eu byd y gweifion hyny.

39 * A hyn gwybyddwch, y pe gwyddai gwr y tŷ
…pa awr y deuai'r lleidr, efe a wiliasai, ac ni
…adawsai gloddio ei dŷ trwodd.

40 A chwithau gan hynny, byddwch barodol
…mys yr awr nis tybiotho, y daw Mab y dyn.

41 A Phetr a ddywedodd wrtho, Arglwydd, ai
…wrthym ni yr wyt ti yn dywedyd y ddammeg hon?
…wrth hawb hefyd?

42 A'r Arglwydd a ddywedodd, Pwy yw y
…gwas ffyddlawn a gwyllog, yr hwn a

eſyd ei arglwydd ar ei deulu, i roddi cyflyniaeth
idaynt mewn prŷd.

43 Gwyn ei iŷd y gwâs hwnnw, yr hwn y
caiff ei arglwydd ef pan ddêl, yn gwneuthur
felly.

44 Yn wîr meddaf i chwi, eſe a'i geſyd ef
yn llywodraethwr ar gwbl ac ſydd ei ddo.

45 Eithr os dywed y gwâs hwnnw yn ei galon,
y mae fy arglwydd yn oedi dyfod: a dechreu curo y
gweiſion a'r morwynion, a bwytta, ac yfed, a
meddwi:

46 Daw arglwydd y gwâs hwnnw mewn dydd
nad yw eſe yn diſgwil, ac ar awr nad yw eſe yn
‖ *Tyrr yn* gŵybod, ac a'i ‖ gwahana eſ, ac a eſyd ei ran ef
ymmaith gyd â'r anffyddloniaid.

47 A'r gwas hwnnw, yr hwn a ŵybu ewyllys ei
arglwydd, ac nid ymbaratôdd, ac ni wnaeth yn ôl
ei ewyllys ef, a gurir â llawer *ffonnod*:

48 Eithr yr hwn ni ŵybu, ac a wnaeth bethau yn
haeddu ſonnodiau, a gurir ag ychydig *ffonnodiau*:
ac i bwy bynnag y rhoddwyd llawer, llawer a
ofynnir ganddo: a chyd â'r neb y gadawſant lawer,
ychwaneg a ofynnant ganddo.

49 Mi a ddaethym i ſwrw tân ar y ddaiar, a
phetha fynnaf os cynneuwyd ef eiſus?

50 Eithr y mae geuniſ fedydd i'm bedyddio
ag ef, ac mor gyfyng yw arnaf, hyd oni orphen-
ner.

51 *Mar. 10. 34. Luke 12. 51.* A ydych chwi yn tybieid mai heddwch y
daethym i i'w roddi ar y ddaiar? nag ê, meddaf
i chwi, ond yn hytrach ‖ ymrafael.

52 Canys bydd o hyn allan, bump yn yr vn tŷ
wedi ymrannu, tri yn erbyn dau, a dau yn er-
byn tri.

53 Y tâd a ymranna yn erbyn y mâb, a'r mâb yn
erbyn y tâd: y fam yn erbyn y ferch, a'r ferch yn
erbyn y fam: y chwegr yn erbyn ei gwaudd, a'r
wandd yn erbyn ei chwegr.

54 Ac eſe a ddywedodd hefyd wrth y bobloedd,
Matth. 16. 2. Pan welech gwmwl yn eodi o'r gorllewin, yn y
ſan y dywedwech, Y mae cafod yn dyfod: ac
felly y mae.

55 A phan *welech* y dehen-wynt yn chwythu, y
dywedwch, Y bydd gwres: ac fe ſydd.

56 O ragrith-wŷr chwi a fedrwch ddeall wyneb-
prŷd y ddaiar a'r wybr: ond yr amſer hwn,
pa fodd nad ydychyn i ddeall?

57 A pha ham nad ydych, ie o honoch eich hu-
main, yn barnu yr hyn ſydd gyfiawn?

Matth. 5. 25. 58 * Canys tra ŷddech yn myned gyd â'th
wrthwynebwr at lywodraeth-wr, gwna dy oreu
ar y ffordd i gael myned yn rhydd oddi wrtho:
rhag iddo dy ddwyn at y barnwr, ac i'r barnwr dy
roddi at y ſwyddog, ac i'r ſwyddog dy daflu yng-
harchar.

59 Yr wyf yn dywedyd i ti, nad ai di ddim oddi
yno, hyd oni thelych, ie'r hatling eithaf.

PEN. XIII.

1 Chriſt yn pregethu edifeirwch, wrth goſpediaeth y Galileaid ac eraill. 6 Y ffigyſ-bren diffrwythlon chaiffeſyll. 11 Chriſt yn iachau y wraig oedd wedi crymmu: 18 yn dangos gallwog weithredoedd y gaw yng holomeau ei theboledigion, trwy ddammeg y gronyn mwſtard, a'r ſurdoes: 24 yn annog i fyned i mewn i'r porth cyfyng, 31 ac yn arwyddoli Herod, a Jeruſalem.

AC yr oedd yn breſennol y pryſamſer hwnnw,
rai yn mynegi iddo am y Galileaid, y rhai y
gymmyſcaſei Pilat eu gwaed yngyd â'i haber-
thau.

2 A'r Iesu gan atteb a ddywedodd wrthynt
Ydych chwi yn tybied fod y Galileaid hyn, yn bo-
chaduriaid mwy na'r holl Galileaid, am iddynt
ddioddef y cyfryw bethau?

3 Nac oeddynt, meddaf i chwi: eithr onid edi-
farhewch, chwi a ddifethir oll yn yr vn modd.

4 Neu'r deu-naw hynny, ar y rhai y ſyrthi-
odd y tŵr yn Siloam, ac a'u lladdodd hwynt, a
ydych chwi yn tybied eu bod hwy yn bechaduriaid
mwy na'r holl ddynion oedd yn cyfanneddu yn Ie-
ruſalem?

5 Nac oeddynt, meddaf i chwi: eithr onid edi-
farhewch, chwi a ddifethir oll yn yr vn modd.

6 Ac eſe a ddywedodd y ddammeg hon, Yr
oedd gan vn ffigyſ-bren wedi ei blannu yn ei win-
llan, ac eſe a ddaeth i geiſio ffrwyth arno, ac ni'r
caſodd.

7 Yna eſe a ddywedodd wrth y gwin-llannydd,
Wele, tair blynedd yr ydwyf yn dyfod, gangeiſio
ffrwyth ar y ffigyſbren hwn, ac nid ydwyf yn cael
dim: torr eſi lawr: pa ham y mae eſe yn diffr-
wytho'r tîr?

8 Ond eſe gan atteb a ddywedodd wrtho, Ar-
glwydd, gâd eſ y ſiwyddyn hon hefyd, hyd oni
ddarffo i mi gloddio o'i amgylch, a bwrw tail:

9 Ac os dwg eſe ffrwyth, *da:* onid ê, gwedi
hynny torr eſ i lawr.

10 Ac yr oedd eſe yn dyſcu yn yn vn o'r Synagogau
ar y Sabbath.

11 Ac wele, yr oedd gwraig ac yndi yſpryd
gwendid, ddeu-naw mlynedd: ac oedd wedi cyd-
grymmu, ac ni allai hi mewn modd yn y byd ‖ yn-
vniawni.

12 Pan welodd yr Iesu hon, eſe a'i galwodd hi
atto, ac a ddywedodd wrthi, Ha wraig, rhyddha-
wyd ei oddi wrth dy wendid.

13 Ac eſe a roddes ei ddwylo arni: ac yn chy-
wydd hi a vniawnwyd, ac a ogoneddodd Ddaw.

14 A'r Arch-ſynagogydd a atteb dd yn ddig-
llon, am i'r Iesu iachau ar y Sabbath, ac a ddywe-
dodd wrth y bobl, Chwe diwrnod ſydd yn y
rhai y dylid gweithio: ar y rhai'n gan hyny,
deuwch, ac iachâer chwi, ac nid ar y dydd
Sabbath.

15 Am hynny yr Arglwydd a'i atteb dd ef, ac
a ddywedodd, O ragrithiwr, oni ollwng pôbyn
o honoch ar y Sabbath ei ŷch neu ei aſyn o'r pre-
feb, a'u harwain i'r dwfr?

16 A oni ddyleiben, a hi yn ferch i Abraham,
yr hon a rwymodd Satan, wele ddeuaw mlynedd,
gael: i rhyddhau o'r rhwym hwn, ar y dydd Sab-
bath.

17 Ac fel yr oedd eſe yn dywedyd y pethau hyn,
ei holl wrthwyneb-wŷr ef a gywilyddiaſant:
a'r holl bobl a lawenychaſant am yr holl bethau
gogoneddus a wnaid ganddo.

Matth. 22. 36. 18 * Ac eſe a ddywedodd, I ba beth y mae teyr-
nas Ddaw yn debyg? ac i ba beth y cyffelyb-
af hi?

19 Tebyg yw i ronyn o hâd mwſtard, yr hwn a
gymmerodd dŷn, ac a'i hauodd yn ei ardd, ac eſe
a gynyddodd, ac a aeth yn bren mawr; ac adar
yr awyr a nythaſant yn ei ganghennau ef.

20 A thracheſyn y dywedodd, I ba beth y cyffel-
yb af deyrnas Ddaw?

21 Cyffelyb yw i ſurdoes, yr hwn a gymmerodd
gwraig, ac a'i cuddiodd mewn tri meſur o flawd,
hyd oni ſurodd y cwbl oll.

22 * Ac eſe a dramwyodd drwy ddinaſoedd a
threfi, gan athrawiaethu, ac ymdeithio tua Ieruſa-
lem.

23 A dywedodd vn wrtho, Arglwydd, ai ychy-
dig yw y rhai cadwedig? Ac eſe a ddywedodd
wrthynt.

24 * Ymdrechwch

24 *Ymdrechwch am fyned i mewn trwy'r porth cyfyng: canys llawer, meddaf i chwi, a geiſiant fyned i mewn, ac ni's gallant.

25 Gwedi cyſodi gŵr y tŷ, a chau y drws, a dechreu o honoch ſefyll oddi allan, a churo'r drws, gan ddywedyd, Arglwydd, Arglwydd, agor i ni: ac iddo yntef atteb a dywedyd wrthych, Nid adwaen ddim o honoch o ba le yr ydych:

26 Yna y dechreuwch ddywedyd, Ni a fwyttaſom ac a yſaſom yn dy ŵydd di, a thi a ddyſceiſti yn ein heolydd ni.

27 *Ac eſe a ddywed, Yr wyf yn dywedyd i chwi, nid adwaen chwi o ba le yr ydych: ewch ymmaith oddi wrthif, chwi holl weithred-wyr anwiredd.

28 Yno y bydd wylofain, a thingcian dannedd, pan welloch Abraham, ac Iſaac, ac Iacob, a'r holl brophwydi, yn nheyrnas Ddnw, a chwithau wedi eich bwrw allan.

29 A daw y rhai o'r dwyrain, ac o'r gorllewin, ac o'r gogledd, ac o'r dehau, ac a eiſteddant yn nheyrnas Ddnw.

30 *Ac wele, olaf ydyw y rhai a fyddant flaenaf, a blaenaf ydyw y rhai a fyddant olaf.

31 Y dwthwn hwnnw y daeth atto ryw Phariſeaid, gan ddywedyd wrtho. Dôs allan, a cherdda oddi ymma: canys y mae Herod yn ewyllyſio dy ladd di.

32 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, Ewch a dywedwch i'r cadnaw hwnnw, Wele, yr wyf yn bwrw allan gythreuliaid, ac yn iachâu, heddyw ac yfory, a'r trydydd dydd i'm perfeithir.

33 Er hynny, rhaid i mi ymdaith heddyw, ac y fory, a thrennydd: canys ni all fôd y derfydd am brophwyd allan o Ieruſalem.

34 *O Ieruſalem, Ieruſalem, yr hon wyt yn lladd y prophwydi, ac yn llabyddio y rhai a anfonir atat: pa ſawl gwaith y mynnaſwn gaſclu dy blant ynghyd, y modd y caſcl yr âr ei [chywion tan ei hadenydd, ac ni's mynnech?

35 Wele, eich tŷ a adewir i chwi yn anghyfannedd: Ac yn wîr yr wyf yn dywedyd wrthych, na welwch fi, hyd oni ddêl yr amſer pan ddywettoch, Bendigedig yw yr hwn ſydd yn dyfod yn enw yr Arglwydd.

PEN. XIIII.

*Chriſt yn iachâu y dropſi ar y Sabbath: 7 yn dyſcu goſtyngeiddrwydd: 12 a gwneuthur cinawaun i'r tlodion: 15 wrth ddammeg y Swpper mawr yn dangos pa fôdd i canir dynion a meddyliau bydol, y rhai a ddiſprvant air Duw, allan o'r wŷf. 25 Rhaid i'r rhai a fynnai fôd yn ddiſcyblion iddo i ddwyn ei groes, wnuthur eu cyfrifion ymlaellaw, rhag iadynt trwy gywilydd ſyrthio oddiwrtho ar ôl hynny, a mynedyn gwbl ddiles, mal halen wedi colli ei ſâs.

BY hefyd, pan ddaeth eſe i dŷ yn o bennaethiaid y Phariſeaid ar y Sabbath, i fwytta bara, iddynt hwythau el wilied ef.

2 Ac wele, 'r oedd ger el fron ef ryw ddŷn yn glaf o'r dropſi.

3 A'r Iesu gan atteb a lefarodd wrth y cyfreithwyr, a'r Phariſeaid, gan ddywedyd, A thydd iachau ar y Sabbath?

4 A thewi a wnaethant. Ac eſe a'i cymmerodd atto, ac a'i iachaodd ef, ac a'i gollyngodd ymmaith:

5 Ac a attebodd iddynt hwythau, ac a ddywedodd, Allyn neu ŷch pa yn o honoch a fyrth i bwll, ac yn cbrwyd, ni's tynn ef allan ar y dydd Sabbath?

6 Ac ni allent roi atteb yn ei erbyn ef am y pethau hyn.

7 Ac eſe a ddywedodd wrth y gwahoddedigion, ddammeg, pan yſtyriodd fel yr oeddynt yn dewis yr eiſteddleoedd vchaf: gan ddywedyd wrthynt,

8 Pan i't wahoddir gan neb i neithior, nac eiſtedd yn y lle vchaf, rhag bôd yn amhyded dnſach nâ thi, wedi ei wahodd ganddo:

9 Aci hwn a'th wahoddodd di ac yntef, ddyfod a dywedyd wrthit, Dyro le i hwn, ac yna dechreu o honot ti trwy gywilydd gymmeryd y lle iſaf.

10 *Eithr pan i'th wahodder, dôs ac eiſtedd yn y lle iſaf, ſel pan ddelo'r hwn a'th wahoddodd di, y gallo eſe ddywedyd wrthyt, Y cyfaill, eiſtedd yn vwch i fynu: yna y bydd i ti glôd yngŵydd y rhai a eiſteddant gŷd â thi ar y bwrdd. *Dihar. 25.6.

11 *Canys pôb yn a'i derchafo ei hun, a oſtyngir; a'r hwn ſydd yn ei oſtwng ei hun, a ddyrchefir. *Matth. 23.12.

12 Ac eſe a ddywedodd hefyd wrth yr hwn a'i gwahoddaſei eſ, Pan wnelych gîno neu ſwpper, na alw dy gyfeillion, na'th frodyr, na'th geraint, na'th gymmydogion goludog: rhag iddynt hwythau eilchwel dy wahodd dithau, a gwneuthur taledigaeth i ti.

13 Eithr pan wnelych wledd, * galw y tlodion, yr eſeyddion, y cloſſion, y deillion: *Luc 14.

14 A dedwydd fyddi, am nad oes ganddynt ddim i dalu i ti: canys ſe a délir i ti yn adgyfodiad y rhai cyfiawn.

15 A phan glywodd rhyw vn o'r rhai oedd yn eiſtedd ar y bwrdd, y pethau hyn, eſe a ddywedodd wrtho, *Gwyn ei fŷd y neb a fwyttao fara yn nheyrnas Ddnw. *Dat. 19.9.

16 Ac * yntef a ddywedodd wrtho, [Rhyw ŵr a wnaeth ſwpper mawr, ac a waloddodd lawer: *Matth. 22.2.

17 Ac a ddanfonodd ei was brŷd ſwpper, i ddywedyd wrth y rhai a wahoddaſid, Dnuwch, canys weithian y mae pôb beth yn barod.

18 A hwy oll a ddechremſant yn vn-fryd ymeſcuſodi. Y cyntaf a ddywedodd wrtho, Mi a brynais dyddyn, ac y mae yn rhaid i mi fyned a'i weled: attolwg i ti, cymmer fi yn eſcuſodol.

19 Ac arall a ddywedodd, Mi a brynais bum iau o ychen: ac yr ydwyf yn myned i'w proſi hwynt: attolwg i ti, cymmer fi yn eſcuſodol.

20 Ac arall a ddywedodd, Mi a briodais wraig, ac am hynny ni's gallaſi ddyfod.

21 A'r gwâs hwnnw, pan ddaeth adref, a fynegodd y pethau hyn i'w arglwydd. Yna gŵr y tŷ wedi digio, a ddywedodd wrth ei was, dôs allan ar frys i heolydd ac yſtrydoedd y ddinas, a dwg i mewn ymma y tlodion, a'r anaſus, a'r cloſſion, a'r deillion.

22 A'r gwâs a ddywedodd, Arglwydd, gwnaethpwyd fel y gorchymynnaiſt, ac etto y mae lle.

23 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth y gwâs, Dôs allan i'r priſ-ffyrdd a'r caeau, a chymmell *bwyno i ddyfod i mewn, fel y llanwer fy nhŷ.

24 Canys yr wyf yn dywedyd i chwi, na chaiſ yr vn o'r gwŷr hynny a wahoddwyd, brofi o'm ſwppper i.

25 A llawer o bobl a gyd-gerddodd ag eſ: ac eſe a droes, ac a ddywedodd wrthynt,

26 *Os daw neb attaf, ac ni chaſco ei dâd, a'i fam, ŷ wraig, a'i blant, a'i frodyr, a'i chwiorydd, îe a'i enioes ei hun hefyd, ni all eſe fôd yn ddiſcybl i mi. *Matth. 10.37.

27 A phwy bynnag ni ddyco ei groes, a dyfod ar ŷ ôl i mi, ni all eſe fôd yn ddiſcybl i mi.

28 Canys pwy o honoch chwi a'i fryd ar adeiladu tŵr, nid eiſtedd yn gyntaf, a bwrw'r draul, a wes ganddo'i gorphennu?

29 Rhac wedi iddo oſod y ſail, ac heb allu ei orphen, dechreu o bawb a'i gwelant ei watwar e',

30 Gan ddywedyd, Y dŷn hwn a ddechreuodd adeiladu, ac ni allodd ei orphen.

31 Neu pa frenin yn myned i ryſel yn erbyn brenin arall, nid eiſtedd yn gyntaf, ac ymgynghori a all eſe â deng mil, gyfarfod â'r hwn ſydd yn dyfod yn ei erbyn eſ, ag ygain mil?

32 Ac os amgen, tra ſyddo eſ ym mhell *oddi wrtho*, eſe a enfyn genadwri, ac a ddeiſyf ammodau heddwch.

33 Felly hefyd, pob yn o honoch chwithau, nid ymwrthodo â chymmaint oll ac a ſeddo, ni all fod yn ddiſcybl i mi.

34 *Da yw'r halen: eithr o bydd yr halen yn ddiflas, â pha beth yr helltir eſ?

35 Nid yw eſe gymmwys nac i'r tîr, nac i'r dommen, ond ei fwrw eſ allan y maent. Y neb ſydd ganddo gluſtiau i wrando, gwrandawed.

PEN. XV.

1 Dammeg y ddafad a gollefid, 8 y darn arian 11 ac y mab afradlon.

AC yr oedd yr holl Publicanod a'r pechaduriaid yn neſau atto eſ, i wrando arno.

2 A'r Pharifeaid a'r Scrifenyddion a rwgnachaſant, gan ddywedyd, Y mae hwn yn derbyn pechaduriaid, ac yn bwytta gyd â hwynt.

3 Ac eſe a adroddodd wrthynt y ddammeg hon, gan ddywedyd,

4 *Pa ddŷn o honoch a chanddo gant o ddefaid, ac os cyll yn o honynt, nid yw yn gadel yr anyn yn pum ygain yn yr anialwch, ac ya myned ar ôl yr hon a gollwyd, hyd oni chaffo eſe hi?

5 Ac wedi iddo ei chael, eſe a'i dŷd hi ar ei ſcwyddau ei hun yn llawen.

6 A phan ddêl adref, eſe a eilw ynghŷd ei gyfeillion a'i gymmydogion, gan ddywedyd wrthynt, Llawenhewch gyd â mi, canys cefais fy nafad a gollefid.

7 Yr wyf yn dywedyd i chwi, mai felly y bydd llawenydd yn y nêf am yn pechadur a edifarhao, *mwy* nag am onid yn pum ygain o rai cyfiawn, y rhai nid rhaid iddynt wrth edifeirwch.

8 Neu pa wraig, a chanddi ddêg *dryll o arian, os cyll hi va dryll, ni oleu ganwyll, ac yſcubo'r tŷ, a cheiſio yn ddyfal, hyd onis caffo *eſt*

9 Ac wedi iddo ei gael, hi a eilw ynghŷd ei chyfeillefan a'i chymydogefan, gan ddywedyd, Cyd-llawenhewch â mi, canys cefais y dryll a gollaſwn.

10 Felly, meddaf i chwi, y mae llawenydd yngwydd Angelion Duw am yn pechadur a edifarhao.

11 Ac eſe a ddywedodd, Yr oedd gan ryw ŵr ddau fab:

12 A'r ieuangaf o honynt a ddywedodd, wrth ei dâd, Fy nhâd, dyro i mi y rhan a ddigwydd o'r da. Ac eſe a rannodd iddynt ei fywyd.

13 Ac yn ôl ychydig ddyddiau y mab ieuangaf a gaſclodd y cwbl ynghŷd, ac a gymmerth ei daith i wlâd bell: ac yno eſe a waſcarodd ei dda, gan fyw yn afradlon.

14 Ac wedi iddo dreulio'r cwbl, y cododd newyn *mawr trwy'r wlâd honno: ac yntef a ddechreuodd ſâd mewn eiſtedd.

15 Ac eſe a aeth, ac a lynodd wrth yn o ddinaſwyr y wlâd honno, ac eſe a'i anfonodd ef iw ſaetſydd i borthi moch.

16 Ac eſe a chwenychai lenwi ei ſol â'r cibau a fwyttai'r moch, ac ni roddodd neb iddo.

17 A phan ddaeth atto ei hun, eſe a ddywedodd, Pa fawl gwâs cyflog o'r eiddo fy nhâd ſydd yn cael eu gwala a'i gweddill o fara, a minneu yn marw o newyn?

18 Mi a godaf, ac a âf at fy nhâd; ac a ddywedaf wrtho, Fy nhâd, pechais yn erbyn y nef, ac o'th flaen dithau;

19 Ac mwyach nid ydwyf deilwng i'm galw yn fab i ti: gwna fi fel yn o'th weiſion cyflog.

20 Ac eſe a gododd, ac a aeth at ei dâd. A phan oedd eſe etto ym-mhell oddi wrtho, ei dâd a'i canfu eſ, ac a doſturiodd, ac a redodd, ac a ſyrthiodd ar ei wddf eſ, ac a'i cuſanodd.

21 A'r mab a ddywedodd wrtho, Fy nhâd, pechais yn erbyn y nef, ac o'th flaen dithau, ac nid ydwyf mwy deilwng i'm galw yn fab i ti.

22 A'r tâd a ddywedodd wrth ei weiſion, Dygwch allan y wyſe oren, a gwiſcwch am dano eſ, a rhoddwch fodrwy ar ei law, ac eſcidiau am ei draed.

23 A dygwch y llo paſcedig, a lleddwch eſ: a bwyttawn, a byddwn lawen.

24 Canys fy mab hwn oedd farw, ac aeth yn fyw dracheſn, ac eſe a gollefid, ac a gaed. A hwy a ddechreuaſan: fôd yn llawen.

25 Ac yr oedd ei fab hynaf eſ yn y maes, a pham ddaeth eſe a neſau at y tŷ, eſe a glywai gyngherdd, a dawnſio:

26 Ac wedi iddo alw yn o'r gweiſion, eſe a ofynnodd beth oedd hyn.

27 Yntef a ddywedodd wrtho, Dy frawd a ddaeth, a'th dâd a laddodd a llo paſcedig, am iddo ei dderbyn eſ yn iach.

28 Ond eſe a ddigiodd, ac nid ai i mewn. Am hynny y daeth ei dâd allan, ac a ymbiliodd ag eſ.

29 Yntef a attebodd ac a ddywedodd wrth ei dâd, Wele, cymiſer o flynyddoedd yr ydwyf yn dy waſanaethu di, ac ni throſeddais i erioed i'th orchymmyn, ac ni roddaiſt fynn erioed i mi, i fod yn llawen gyd â'm cyfeillion:

30 Eithr pan ddaeth dy fab hwn, yr hwn a ddifaodd dy fywyd ti gyd â phuttieſiaid, ti a leddaiſt iddo ef y llo paſcedig.

31 Ac eſe a ddywedodd wrtho, Fy mâb, yn wyt ti yn oeſtadol gyd â mi, a'r eiddof fi oll ydyn eiddot ti.

32 Rhaid oedd lawenychu a gorfoleddu, oblegid dy frawd hwn oedd yn farw, ac a aeth yn fyw dracheſn, ac a ſu golledig, ac a gafwyd.

PEN. XVI.

1 Dammeg y goruchwiliwr anghyfiawn. 14 Chriſt yn ceryddu rhag nith y Pharifeaid cybydd. 19 Y gŵrth goluddog a Lazarus y Cardotŷn.

[AC eſe a ddywedodd hefyd wrth ei ddiſcyblion, Yr oedd rhyw ŵr goluddog, yr hwn oedd ganddo oruchwiliwr, a hwn a gyhuddwyd wrtho, ei fôd eſe megis yn afradloni ei dda eſe.

2 Ac eſe a'i galwodd eſ, ac a ddywedodd wrtho, Pa beth yw hyn yr wyf yn ei glywed am danat? dyro gyfrif o'th oruchwiliaeth: canys ni elli fôd mwy yn oruchwiliwr.

3 A'r goruchwiliwr a ddywedodd yn ddo ei hun, Pa beth a wnaf, canys y mae fy arglwydd yn dwyn yr oruchwiliaeth oddi arnaf? cloddio ni'n gallaf, a chardotta fydd gywilyddus gennif.

4 Mi a wn beth a wnaf, fel pan ſyrthierier allan o'r oruchwiliaeth, y derbyniont fi i'w tai.

5 Ac wedi iddo alw atto hôb yn o ddyledwyſ ei arglwydd, eſe a ddywedodd wrth y cyntaf, Pa faint ſydd arnati o ddyled i'm harglwydd?

6 Ac efe a ddywedodd, Can mefur o olew. Ac efe a ddywedodd wrtho, Cymmer dy ferfiki, ac eiſtedd ar frys, ac ſcrifenna ddeg a dengain.

7 Yna y dywedodd wrth yn arall, A pha faint ydyfid ſydd arnat tithau? Ac efe a ddywedodd, Can meſur o wenith. Ac efe a ddywedodd wrtho, Cymmer dy ſcrifen, ac ſcrifenna bedwar vgain.

8 A'r Arglwydd a ganmolodd y goruchwiliwr anghyfiawn, am iddo wneuthur yn gall: oblegid y mae plant y bŷd hwn yn gallach yn eu cenhedlaeth, na phlant y goleuni.

9 Ac yr wyf yn dywedyd i chwi. Gwnewch i chwi gyfeillion o'r ‖ Mammon anghyfiawn: fel pan fo eiſieu arnoch, y'ch derbynient i'r tragwyddol bebyll.]

10 Y neb ſydd ffyddlon yn y lleiaf, ſydd ffyddlon hefyd mewn llawer: a'r neb ſydd anghyfiawn yn y lleiaf, ſydd anghyfiawn hefyd mewn llawer.

11 Am hynny, ont buoch ffyddlon yn y ‖ Mammon anghyfiawn, pwy a ymddiried i chwi am y gwîr dda?

12 Ac oni buoch ffyddlon yn yr eiddo arall, pwy a rydd i chwi yr eiddoch eich hun?

13 *Ni ddichon yn gwâs waſanaethu dau arglwydd: canys naill ai efe a gaſâ y naill, ac a gar y llall; ai efe a lŷn wrth y naill, ac a ddirmyga'r llall: ni ellwch waſanaethu Duw a ‖ Mammon.

14 A'r Pharifeaid hefyd, y rhai oedd arian-gar, a glywſant y pethau hyn oll, ac a'i gwatwarafant ef.

15 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Chwy-chwi yw y rhai ſydd yn eich cyfiawnhau eich hunain ger bron dynion; eithr Duw a wŷr eich calonnau chwi: canys y peth ſydd uchel gyd â dynion, ſydd ffiaidd ger bron Duw.

16 *Y gyfraith a'r prophwydi *oedd* hyd Ioan: o'r pryd hwnny y pregethir teyrnas Dduw, a pheb dŷn ſydd yn ymwthio iddi.

17 *A haws yw i nêf a daiar fyned heibio, nag i unrhyw un o'r gyfraith ‖ ballu.

18 Pwy bynnag a ollyngo ymmaith ei wraig, ac a briodo vn arall, y mae efe yn godinebu; a phwy bynnag a briodo yr hon a ollyngwyd ymmaith oddi wrth ei gŵr, y mae efe yn godinebu.

19 [Yr oedd rhyw wr goludog, ac a wiſcid â phorphor a ‖ lliain main, ac yr oedd yn cymmeryd bŷd da yn helaeth-wych bennydd:

20 Yr oedd hefyd ryw gardottyn, a'i enw Lazarus, yr hwn a fwrid wrth ei borth ef yn gorwyllyd:

21 Ac yn chwennychu cael ei borthi â'r briwſion a fyrthiei oddi ar fwrdd y gŵr cyfoethog, ond y cŵn a ddaethant, ac a lyfafant ei gornwyddau ef.

22 A bu, pan fu farw y cardottyn, a'i ddwyn gan yr Angelion i fynwes Abraham: a'r goludog hefyd a fu farw, ac a gladdwyd.

23 Ac yn vffern, efe a gododd ei olwg, ac efe yn nwyfau poenau, ac a welai Abraham o hirbell, a Lazarus yn ei fynwes.

24 Ac efe a lefodd, ac a ddywedodd, O dâd Abraham, trugarhâ wrthif, a danfon Lazarus, i drochi pen ei fys mewn dwfr, ac i oeri fy nhafod: canys fe'm poenir yn y fflam hon.

25 Ac Abraham a ddywedodd, Hâ fâb, cofia i ti dderbyn dy wynfyd yn dy fywyd, ac felly Lazarus ei adfyd; ac yn awr y diddenir ef, ac ty poenir ditheu.

26 Ac heb law hyn oll, rhyngom ni a chwithau yſtadwyd gagendor mawr: fel na allo y rhai a fynnent, dramwy oddi yma attoch chwi, na'r rhai hŷnny, dramwy attom ni.

27 Ac efe a ddywedodd, Yr wyf yn attolwg i ti, gan hynny, o dâd, ddanfon honot ef i dŷ fy nhâd:

28 Canys y mae i mi bump o frodyr; fel y tyſtiolaetho iddynt hwy, rhag dyfod o honynt hwythau hefyd i'r lle poenus hwnw.

29 Abraham a ddywedodd wrtho, Y mae ganddynt Moſes a'r Prophwydi; gwrandawant arnynt hwy.

30 Yntefa ddywedodd, Nag ê, y tâd Abraham: eithr os â yn oddi wrth y meirw attynt, hwy a edifarhâant.

31 Yna *Abraham* a ddywedodd wrtho, Oni wrandawant ar Moſes a'r prophwydi, ni chredant chwaith, pe codei yn oddi wrth y meirw.]

PEN. XVII.

1 *Chriſt yn dyſcu gochelyd achoſion rhwyſtr.* 3 *Am ſiddan bawb iw gilydd.* 6 *Gallu ffydd.* 7 *Pa fôdd 'r ydym ni yn rhwymedig i Dduw, ac nid efe i ni.* 11 *Y mae yn iachau dêc o wahangleiſion.* 22 *Am deyrnas Dduw, a dyfodiad mâb y dyn.*

ACefe a ddywedodd wrth y diſcyblion, *Ni all na ddêl rhwyſtrau, ond gwae efe trwy 'r hwn y denant. *Matth. 18.7.

2 Gwell ſyddei iddo pe rhoddid maen melin o amgylch ei wddf ef, a'i daflu i'r môr, nac iddo rwyſtro vn o'r rhai bychain hyn.

3 Edrychwch arnoch eich hunain. *Os pecha dy frawd yn dy erbyn, cerydda ef, ac os edifarhâ efe, maddeu iddo. *Matth. 18.21.

4 Ac os pecha yn dy erbyn ſeith-waith yn y dydd, a ſeith-waith yn y dydd drei attat, gan ddywedyd, Y mae yn edifar gennif, maddeu iddo.

5 A'r Apoſtolion a ddywedaſant wrth yr Arglwydd, Anghwanega ein ffydd ni.

6 * A'r Arglwydd a ddywedodd, Pe byddei gymmaint a gronyn o hâd mwſtard, chwi a ellych ddywedyd wrth y ſycamor-wydden hon, Ymdaladwreidda, a phlanner di yn y môr: a hi a vfuddhae i chwi. *Matth. 17.20.

7 Eithr pwy o honoch chwi oc iddo wâs yn aredig, neu yn bugeilio, a ddywed wrtho yn y man pan ddêl o'r maes, dôs ac eiſtedd i lawr i fwytta?

8 Ond yn hytrach a ddywed wrtho Arlwya i mi i ſwpperu, ac ymwregyſa, a gwaſanaetha arnafi, nes i mi fwyta ac yfed; ac wedi hynny y bwyttei, ac yr yfi ditheu.

9 Oes ganddo ddiolch i'r gwâs hwnnw, am wneuthur o hono y pethau a orchymynnaſid iddo? nid wyf yn tybied.

10 Felly chwithau hefyd, gwedi i chwi wneuthur y cwbl oll ac a orchymynnwyd i chwi, dywedwch, Gweiſion anfuddiol ydym: oblegid yr hyn a ddylaſem ei wneuthur, a wnaethom.

11 [Bu hefyd, ac efe yn myned i Ieruſalem, fyned o hono ef trwy ganol Samaria a Galilæa.

12 A phan oedd efe yn myned i mewn i ryw dref, cyfarfu ag ef ddeg o wŷr gwahangleiſion, y rhai a ſâſaſant o hirbell:

13 A hwy a godaſant eu llêf, gan ddywedyd, Ieſu feiſtr, trugarha wrthym.

14 A phan welodd efe *hwynt*, efe a ddywedodd wrthynt, *Ewch a dangoſwch eich hunain i'r offeiriaid. A bu fel yr oeddynt yn myned, ſe'u glanhawyd hwynt. *Levit. 14.2.

15 Ac yn o honynt, pan welodd ddarfod i iachau, a ddychwelodd, gan foliannu Duw â llêf uchel,

16 Ac efe a ſyrthiodd ar ei wyneb wrth ei draed ef, gan ddiolch iddo: a Samariad oedd efe.

17 A'r Ieſu gan atteb a ddywedodd, Oni lanhawyd y deg? ond pa le y mae'r naw?

18 Ni chaed a ddychwelaſant i roi gogoniant i Ddnw, ond yr eſtron hwn.

19 Ac eſe a ddywedodd wrtho, Cyſod, a dôs ymmaith, dy ffydd a'th iachaodd.]

20 A phan ofynnodd y Phariſæaid iddo pa bryd y deuei deyrnas Dduw, eſe a attebodd iddynt, ac a ddywedodd, Ni ddaw teyrnas Dduw wrth ddiſgwil.

21 Ac ni ddywedant, Wele ymma, neu wele accw: canys wele, teyrnas Dduw, ſo'ch mewn chwi y mae.

22 Ac eſe a ddywedodd wrth y diſcyblion, Y dyddiau a-ddaw, pan chweunychoch weled vn o ddyddiau Mâb y dŷn, ac ni's gwelwch.

23 *A hwy a ddywedant wrthych, Wele ymma, neu wele accw: nac ewch, ac na chanlynwch hwynt.

24 Canys megis y mae y fellten a felltenna o'r naill ran tan y nêf, yn diſclairio hyd y rhan arall tan y nêf; felly y bydd Mâb y dŷn hefyd yn ei ddydd ef.

25 Eithr yn gyntaf rhaid iddo ddioddef llawer, a'i wrthod gan y genhedlaeth hon.

26 *Ac megis y bu yn nyddiau Noe, felly y bydd hefyd yn nyddiau Mâb y dŷn.

27 Yr oeddynt yn bwyta, yn yfed, yn gwreica, yn gwra; hyd y dydd yr aeth Noe i mewn i'r arch: a daeth y diluw, ac a'u diſtrodd hwynt oll.

28 *Yr vn modd hefyd ac y bu yn nyddiau Lot; yr oeddynt yn bwyta, yn yfed, yn prynu, yn gwerthu, yn plannu, yn adeiladu:

29 Eithr y dydd yr aeth Lot allan o Sodoma, y glawiodd tân a brwmſtan o'r nêf, ac a'u diſtrodd hwynt oll.

30 Fel hyn y bydd yn y dydd y dadenddir Mâb y dŷn.

31 Yn y dydd hwnnw y neb a fyddo ar ben y tŷ, a'i ddodreſn o fewn y tŷ, na ddoſcynned iw cymmeryd hwynt: a'r hwn *a fyddo* yn y maes, yr vn ſſunyd na ddychweled yn erôl.

32 *Cofiwch wraig Lot.

33 *Pwy bynnag a geiſio gadw ei einioes, a'i cyll; a phwy bynnag a'i cyll, a'i bywhâ hi.

34 *Yr wyf yn dywedyd i chwi, y nos honno y bydd dau yn yr vn gwely: y naill a gymmerir, a'r llall a adewir.

35 Dwy a ſydd yn malu yn yr vn lle: y naill a gymmerir, a'r llall a adewir.

36 Dau a fyddant yn y maes: y naill a gymmerir, a'r llall a adewir.

37 A hwy a attebaſant ac a ddywedaſant wrthe, *Pa le Arglwydd? Ac eſe a ddywedodd wrthynt, Pa le bynnag y *byddo'r* corph, yno yr ymgaſgl yr eryrod.

PEN. XVIII.

1 Am y weddw dost. 9 Am y Phariſead a'r Publican. 15 Dwyn plant at Griſt. 18 Y Llywydd a ſynnai gau yn Chriſt, ond a wnyſirir gan ei ſyſotêth. 28 Gwobr y rhai a ymadawant â'r cwbl ſâl, er ei ſwyn of. 31 Y mae eſe yn rhag-ſynnu ei farwolaeth, 35 ac yn rhoddi i ddyn dall ei olwg.

AC eſe a ddywedodd hefyd ddammeg wrthynt, i ſôd yn rhaid gweddio *yn waſtad, ac heb ddiffygio:

2 Gan ddywedyd, Yr oedd rhyw farnwr mewn rhyw ddinas yn bwn nid ofnei Dduw, ac ni pharchai ddŷn.

3 Yr oedd hefyd yn y ddinas honno wraig weddw; a hi a ddaeth attò gan ddywedyd, Dial ſi yn fy ngwrthwynebwr.

4 Ac eſe ni's gwnai dros amſer: eithr wedi hynny, eſe a ddywedodd yndo ei hun, Er nad ofnaf Dduw, ac na pharchaf ddŷn:

5 Etto am ſôd y weddw hon yn peri i mi flinder, mi a'i dialaf hi; rhag iddi yn y diwedd ddyfod a'm ſyfrdanu i.

6 A'r Arglwydd a ddywedodd, Gwrandewch beth a ddywed y barn-wr anghyfiawn:

7 Ac oni ddial Duw ei etholedigion, *ſy* yn llefain arno ddydd a nos, er ei ſôd yn hir oedi troſtynt?

8 Yr wyf yn dywedyd i chwi y dial eſe hwynt ar frŷs: eithr Mâb y dŷn pan ddêl, a gaiff eſe ffydd ar y ddaiar?

9 [Ac eſe a ddywedodd y ddammeg hon hefyd, wrth y rhai pedd yn hyderu arnynt eu hunain eu bôd yn gyfiawn, ac yn diyſtyrn eraill,

10 Dau ŵr a aeth i ſynu i'r Demſl i weddio; vn yn Phariſæad, a'r llall yn Publican.

11 Y Phariſæad o'i ſefyll a weddiodd rhyngddo ac of ei hun fel hyn, O Dduw, yr wyf yn diolch i ti nad wyfi fel y mae dynion eraill, yn drawſion, yn anghyfiawn, yn odinebwŷr; neu fel y Publican hwn chwaith.

12 Yr wyf yn ymprydio ddwy-waith yn yr wythnos, yr wyf yn degymmu cymmaint oll ac a feddaf.

13 A'r Publican gan ſefyll o hirbell, ni fynei cymmaint a chodi ei olygon tu a'r nêf, eithr eſe a gurodd ei dwyfron, gan ddywedyd, O Dduw bydd drugarog wrthif bechadur.

14. Dywedaf i chwi, aeth hwn i wared iw dŷ, wedi ei gyfiawnhau *yn fwy* na'r llall: *canys pôb vn ac ſydd yn ei dderchafu ei hun, a oſtyngir: a a ſ. 12. phôb vn ac ſydd yn ei oſtwng ei hun, a dderchefir.]

15 A hwy a ddygaſant atto blant bychain hefyd, fel v cyffyrddei eſe â hwynt: a'r diſcyblion pan welſant, a'u ceryddaſant hwy.

16 Eithr yr Ieſu a'u galwodd hwynt atto, a dywedodd, Gadewch i'r plant bychain ddyfod attaſi, ac na waherddwch hwynt: canys eiddo y cyfryw rai yw teyrnas Dduw.

17 Yn wîr meddaf i chwi, pwy bynnag ni dderbynio deyrnas Dduw fel dŷn bach, nid â eſe i mewn iddi.

18 A rhyw Lywodraeth-wr a ofynnodd iddo, gan ddywedyd, Athro da, wrth wneuthur pa beth yr etiſeddaſi fywyd tragwyddol?

19 *A'r Ieſu a ddywedodd wrtho, Pa ham i'm gelwi yn dda? nid oes neb yn dda ond vn, *ſef* Duw.

20 Ti a wyddoſt y gorchymynion, Na odineba, Na ladd, Na ledratta, Na ddwg gam dyſtiolaeth, Anrhydedda dy dâd a'th ſam.

21 Ac eſe a ddywedodd, Hyn oll a gedwais o'm ieuengtid.

22 A'r Ieſu pan glybu hyn, a ddywedodd wrtho, Y mae vn peth etto yn ôl i ti: gwerth yr hyn oll ſydd gennit, a dyro i'r tlodion, a thi a gai dryſor yn y nêf: a thyred, canlyn fi.

23 Ond pan glybu eſe y pethau hyn, eſe a aeth yn athriſt: canys yr oedd eſe yn gyfoethog iawn.

24 A'r Ieſu, pan welodd ef wedi myned yn athriſt, a ddywedodd, Mor anhawdd yr â y rhai y mae golud ganddynt i mewn i deyrnas Dduw.

25 Canys haws yw i gamel fyned trwy grau y nodwydd ddur, nac i oludog fyned i mewn i deyrnas Dduw.

26 A'r rhai a glywſent a ddywedaſant, A phwy a all fôd yn gadwedig?

27 Ac efe a ddywedodd, Y pethau fy amhoſibl gyd â dynion, ſydd boſsibl gyd â Duw.

28 * A dywedodd Petr, Wele, nyni a adawſom ein peth, ac a'th ganlynaſom di.

29 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Yn wîr meddaf i chwi, nid oes neb a'r a adawodd dŷ, neu rieni, neu frodyr, neu wraig, neu blant, er mwyn teyrnas Dduw,

30 A'r ni's derbyn lawer cymmaint yn y pryd hwn, ac yn y byd a ddaw fywyd tragwyddol.

31 [* Ac efe a gymmerodd y deuddeg atto, ac a ddywedodd wrthynt, Wele, yr ydym ni yn myned i fynu i Ieruſalem, a chyflawnir pôb peth a'r ſydd yn ſcrifennedig trwy'r prophwydi am Fab y dŷn.

32 Canys efe a draddodir i'r cenhedloedd, ac a watwerir, ac a amherchir, ac a boerir arno:

33 Ac wedi iddynt ei fflangellu y lladdant ef, a'r trydydd dydd efe a adgyfyd.

34 A hwy ni ddealla'ſant dim o'r pethau hyn, a'r gair hwn oedd guddiedig oddi wrthynt, ac ni wybuant y pethau a ddywetpwyd.

35 * A bu, ac efe yn neſau at Iericho, i ryw ddŷn dall ſod yn eiſtedd yn ymyl y ffordd yn cardotta.

36 A phan glybu efe y dyrfa yn myned heibio, efe a ofynnodd pa beth oedd hyn.

37 A hwy a ddywedaſant iddo mai Ieſu o Nazareth oedd yn myned heibio.

38 Ac efe a lefodd, gan ddywedyd, Ieſu fâb Dafydd trugarhâ wrthif.

39 A'r rhai oedd yn myned o'r blaen a'i ceryddaſant ef i dewi: eithr efe a lefodd yn fwy o lawer, Mab Dafydd trugarhâ wrthif.

40 A'r Ieſu a ſafodd, ac a orchymynnodd ei ddwyn ef atto: a phan ddaeth yn agos, efe a ofynnodd iddo,

41 Gan ddywedyd, Pa beth a fynni di i mi ei wneuthur i ti? Yntef a ddywedodd, Arglwydd, ceſa honof fy ngolwg.

42 A'r Ieſu a ddywedodd wrtho, Cymmer dy olwg: dy ffydd a'th iachaodd.

43 Ac allan o law y cafodd efe ei olwg, ac a'i canlynodd ef, gan ogoneddu Duw: a'r holl bobl pan welſant, a roeſant foliant i Dduw.]

PEN. XIX.

1 *Am Zaccheus y Publican.* 11 *Y dêc darn o arian.* 28 *Chriſt yn marchogaeth i Jeruſalem mewn gorfoledd:* 41 *yn wylo troſti:* 45 *yn gyrru y pryniwyr a'r gwerthwyr allan o'r Demi:* 47 *gan athrawiaethu beunydd yuddi. Y llywodraeth-wyr a fynnent i ddiſttha ef, oni bai rhag ofn y bobl.*

A'R Jeſu a aeth i mewn, ac a aeth trwy Ieriche.

2 Ac wele ŵr a elwid wrth ei enw Zaccheus; ac efe oedd Ben-publican, a hwn oedd gyfoethog.

3 Ac yr oedd efe yn ceiſio gweled yr Ieſu, pwy yoedd: ac ni allei gan y dyrfa, am ei fôd yn fychan o gorpholaeth.

4 Ac efe a redodd o'r blaen, ac a ddringodd i ſycomorwydden, fel y gallei ei weled ef: oblegid yr oedd efe i ddyfod y ffordd honno.

5 A phan ddaeth yr Ieſu i'r lle, efe a edrychodd i fynu, ac a'i canfu ef, ac a ddywedodd wrtho, Zaccheus, diſcyn ar friſs; canys rhaid i mi heddyw aros yn dy dŷ di.

6 Ac efe a ddeſcynnodd ar friſs, ac a'i derbyniodd ef yn llawen.

7 A phan welſant, grwgnach a wnaethant oll, gan ddywedyd, Fyned o hono ef i mewn i lettywa gŵr pechadurus.

8 A Zaccheus a ſafodd, ac a ddywedodd wrth yr Arglwydd, Wele, hanner fy nâ, o Arglwydd, yr ydwyt yn ei roddi i'r tlodion, ac os dugym ddim o'r eiddo neb drwy gamachwyn, yr ydwyf yn ei dalu ar ei bedwerydd.

9 A'r Ieſu a ddywedodd wrtho, Heddyw y daeth iechydwriaeth i'r tŷ hwn, o herwydd ei fôd yntef yn fâb i Abraham.

10 * Canys Mab y dŷn a ddaeth i geiſio, ac i gadw yr hyn a gollaſid. *Matth. 18.11.

11 Ac a hwy yn gwrando ar y pethau hyn, efe a chwanegodd ac a ddywedodd ddammeg, am ei fôd efe yn agos at Ieruſalem, ac am iddynt dybied yr ymddangoſei teyrnas Dduw yn y fan.

12 * Am hynny y dywedodd efe, Rhyw ŵr bonheddig a aeth i wlâd bell, i dderbyn teyrnas iddo ei hun, ac i ddychwelyd. *Matth. 25.14.

13 Ac wedi galw ei ddêg gwâs, efe a roddes iddynt ddêg punt, ac a ddywedodd wrthynt, Marchnattewch hyd oni ddelwyf.

14 Eithr ei dinaſ-wŷr a'i caſaſant ef, ac a ddanfonaſant gennadwri ar ei ôl ef, gan ddywedyd, Ni fynnwn ni hwn i deyrnaſu arnom.

15 A bu, pan ddaeth efe yn ei ôl wedi derbyn y deyrnas, erchi a wnaeth efe alw y gweiſion hyn atto, i'r rhai y rhoddaſei efe yr arian, fel y gwybyddei beth a elwaſei bôb yn wrth farchnatta.

16 A daeth y cyntaf, gan ddywedyd, Arglwydd dy bunt a ennillodd ddêg punt.

17 Yntef a ddywedodd wrtho, Da wâs da, am i ti fôd yn ffyddlon yn y lleiaſ, bydded i ti awdurdod ar ddêg dinas.

18 A'r ail a ddaeth, gan ddywedyd, Arglwydd, dy bunt di a wnaeth bum punt.

19 Ac efe a ddywedodd hefyd wrth honno, Bydd dithau ar bum dinas.

20 Ac yn arall a ddaeth, gan ddywedyd, Arglwydd wele dy bunt, yr hon oedd gennif wedi ei dodi mewn napkyn.

21 Canys mi a'th ofnais, am dy fôd yn ŵr tôſt: yr wyt ti yn cymmeryd i fynu y peth ni roddaiſt i lawr, ac yn medi y peth ni heuaiſt.

22 Yntef a ddywedodd wrtho, O'th enau dy hun i'th farnaf, tydi wâs drwg: ti a wyddit fy môd i yn ŵr toſt, yn cymmeryd i fynu y peth ni roddais i lawr, ac yn medi y peth ni heuais:

23 A pha ham na roddaiſt fy arian i i'r bwrdd cyfnewyd, fal pan ddaethwn, y gallaſwn ei gael gyd â llôg?

24 Ac efe a ddywedodd wrth y rhai oedd yn ſefyll ger llaw, Dygwch oddi arno ef y bunt, a rhoddwch i'r hwn ſydd a dêg punt ganddo.

25 A hwy a ddywedaſant wrtho, Arglwydd, y mae ganddo ef ddeg punt.

26 Canys yr wyſi yn dywedyd i chwi, * Mal i bôb yn y mae ganddo y rhoddir iddo: eithr oddi ar yr hwn nid oes ganddo, y dygir oddi arno, ſe yr hyn ſydd ganddo. *Matth. 13.12.

27 A hefyd, fy ngelynion hynny, y rhai ni fynnſent i mi deyrnaſu arnynt, dygwch hwynt ymma, a lleddwch ger fy mron i.

28 Ac wedi iddo ddywedyd y pethau hyn, efe a aeth o'r blaen, gan fyned i fynu i Ieruſalem.

29 * Ac ſo a ddigwyddodd pan ddaeth efe yn agos at Bethphage a Bethania, i'r mynydd a elwir Oliwydd, efe a anfonodd ddau o'i diſcyblion, *Matth. 21.1.

30 Gan ddywedyd, Ewch i'r pentref ar eich cyfer: yn yr hwn gwedi eich dyfod i mewn, chwi a gewch ebol yn rhwym, ar yr hwn nid

eiſtedodd dŷn erioed e gollyngwch ieſ, a dygwch ymma.

31 Ac os gofyn nebi chwi, Pa ham yr ydych yn ei ollwng? ſel hyn y dywedwch wrthŏ, Am fod yn rhaid i'r Arglwydd wrthŏ.

32 A'r rhai a ddanfonaſid a aethant ymmaith, ac a gawſant ſel y dywedaſei eſe wrthynt.

33 Ac ſel yr oeddynt yn gollwng yr ebol, el berchennogion a ddywedaſant wrthynt, Pa ham yr ydych yn gollwng yr ebol?

34 A hwy a ddywedaſant, Mae yn rhaid i'r Arglwydd wrthŏ eſ,

35 A hwy a'i dygaſant eſ at yr Ieſu: ac wedi iddynt ſwrwen dillad ar yr ebol, hwy a ddodaſant yr Ieſu arno.

36 Ac ſel yr oedd eſe yn myned, hwy a danaſant en dillad ar hŷd y ffordd.

37 Ac weithian, ac eſe yn neſau at ddeſcynfa mynydd yr Oliwydd, dechreuodd yr holl liaws diſcyblion lawenhau, a chlodfori Duw â llef vchel, am yr holl weithredoedd nerthol a welſent.

38 Gan ddywedyd, Bendigedig yw'r brenin ſydd yn dyfod yn enw'r Arglwydd: tangneddyf yn y nef, a gogoniant yn y goruchaf.

39 A rhai o'r Phariſeaid o'r dyrfa a ddywedaſant wrthŏ, Athro, cerydda dy ddiſcyblion.

40 Ac eſe a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Yr ydwyf yn dywedyd i chwi, pe tawai y rhai hyn, y llefeſei y cerrig yn y fan.

41 [Ac wedi iddo ddyfod yn agos, pan welodd eſe y ddinas, eſe a wylodd troſti,

42 Gan ddywedyd, Pe gwybaſit dithe, ie yn dy ddydd hwn, y pethau *a berthynent* i'th heddwch: eithr y maent yn awr yn guddiedig oddi wrth dy lygaid.

43 Canys daw y dyddiau arnat, a'th elynion a fwrnant glawdd o'th amgylch, ac a'th amgylchant, ac a'th warchaeant o bŏb parth:

44 Ac a'th wnânt yn gyd-waſtad â'r llawr, a'th blant o'th fewn; ac ni adawant ynot faen ar faen: o herwydd nad adnabuoſt amſer dy ymweliad.

*Matth. 21.12. 45 *Ac eſe a aeth i mewn i'r Deml, a a ddechreuodd fwrw allan y rhai oedd yn gwerthu ynddi, ac yn prynu:

46 Gan ddywedyd wrthynt, Y mae yn ſcrifennedig, Ey nhŷ i, tŷ gweddi yw; eithr chwi a'i gwnaethoch yn ogof lladron.

47 Ac yr oedd eſe beunydd yn athrawiaethu yn y Deml:] a'r Arch-offeiriaid, a'r Scrifenyddion, a phennaethiaid y bobl, a geiſient ei ddiſetha ef:

48 Ac ni fedraſant gael beth a wnaent: canys yr holl bobl oedd yn glŷn wrthŏ, i wrando arnŏ.

PEN. XX.

Chriſt yn profi ei awdurdod, trwy ymofyn am fedydd Ioan. 9 Dammeg y winllan. 19 Am roddi teyrnged i Cæſar. 27 Y mae eſe yn gorchfygu y Sadwceaid y rhai a wadent yr Adgyfodiad. 41 Y moad y mae Chriſt yn fâb Dafydd. 45 Y mae eſe yn rhybuddio ei ddiſcyblion, a chethŷ yr Scrifenyddion.

A *Digwyddodd ar vn o'r dyddiau hynny, ac eſe yn dyſcu y bobl yn y Deml, ac yn pregetha yr Efengl, ddyfod arno yr Arch-offeiriaid a'r Scrifenyddion, gyd â'r Henuriaid.

2 A llefarn wrthŏ, gan ddywedyd, Dywed i ni drwy pa awdurdod yr wyt yn gwneuthur y pethau hyn? neu pwy yw yr hwn a roddodd i ti yr awdurdod hon?

3 Ac eſe a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, A minneu a ofynnaf i chwithau vn gair: a dywedwch i mi.

4 Bedydd Ioan, a'i o'r nef yr ydoedd, ai o ddynion?

5 Eithr hwy a ymreſymmaſant yn eu plith eu hunain, gan ddywedyd, Os dywedwn, O'r nef, eſe a ddywed, Pa ham gan hynny na chredech ef?

6 Ac os dywedwn, O ddynion, yr holl bobl a'n llabyddiant ni: canys y maent hwy yn cwbl gredu fod Ioan yn brophwyd.

7 A hwy a attebaſant na's gwyddent o ba le.

8 A'r Ieſu a ddywedodd wrthynt, Ac nid wyf finneu yn dywedyd i chwi, trwy ba awdurdod yr wyf yn gwneuthur y pethau hyn.

9 Ac eſe a ddechreuodd ddywedyd y ddammeg hon wrth y bobl; *Rhyw ŵr a blannodd winllan, ac a'i goſododd i lafur-wŷr, ac a aeth oddi cartref tros dalm o amſer.

10 Ac mewn amſer eſe a anfonodd wâs at y llafur wŷr, ſel y rhoddent iddo o ffrwyth y winllan: eithr y llafur-wŷr a'i curaſant ef, ac a'i hanfonaſant ymmaith yn wâg law.

11 Ac eſe a chwanegodd anfon gwâs arall: eithr hwy a guraſant, ac a ambarchaſant hwnnw hefyd, ac a'i hanfonaſant ymmaith yn wâg law.

12 Ac eſe a chwanegodd anfon y trydydd: a hwy a glwyfaſant hwn hefyd, ac a'i bwriaſant ef allan.

13 Yna y dywedodd arglwydd y winllan, Pabeth a wnâf? mi a anfonaf fy anwyl fâb: ſe allai pan welant eſ y parchant ef.

14 Eithr y llafur-wŷr, pan welſant ef, a ymreſymmaſant â'u gilydd, gan ddywedyd, Hwn yw yr etifedd: deuwch, lladdwn ef, ſel y bydd a'r etifeddiaeth yn eiddom ni.

15 A hwy a'i bwriaſant ef allan o'r winllan, ac a'i lladdaſant. Pa beth gan hynny a wna arglwydd y winllan iddynt hwy?

16 Eſe a ddifetha y llafur-wŷr hyn, ac a rydd ei winllan i eraill. A phan glywſant hyn, hwy a ddywedaſant, Na atco Duw.

17 Ac eſe a edrychodd arnynt, ac a ddywedodd, Beth gan hynny yw hyn a ſcrifennwyd, *Y *Pſal. maen a wrthoddodd yr adeiladwŷr, hwnnw a wnaethpwyd yn ben y gongl?

18 Pwy bynnag a ſyrthio ar y maen hwnnw, a ddrylliir: ac ar bwy bynnag y ſyrthio, eſe a'i mâl ef.

19 A'r Arch-offeiriaid a'r Scrifenyddion, a geiſaſant roddi dwylo arno yr awr honno: ac yr oedd arnynt ofn y bobl: canys gwybuant mai yn eu herbyn hwynt y dywedaſei eſe y ddammeg hon.

20 A hwy a'i gwiliaſant eſ, ac a yrraſant gwilwyn-wŷr, y rhai a gymmereut arnynt eu bod yn gyfiawn; ſel y dalient eſ yn ei ymadrodd, iw draddodi ym-meddiant ac awdurdod y rhaglaw.

21 A hwy a ofynnaſant iddo eſ, gan ddywedyd, *Athro, ni a wyddom mai vniawn yr ydwyt ti yn dywedyd, ac nad wyt yn derbyn wyneb, eithr yn dyſcu ffordd Dduw mewn gwirionedd.

22 A'i cyfraithlon i ni roi teyrnged i Cæſar, ai nid yw?

23 Ac eſe a ddeallodd eu cyfrwyſtra hwy, ac a ddywedodd wrthynt, Pa ham y temtiwch fi?

24 Dangoſwch i mi geiniog: llun ac argraff pwy ſydd arni? A hwy a attebaſant ac a ddywedaſant, Yr eiddo Cæſar.

25 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, Rhoddwch chwithau

amilton yr eiddo Cæsar i Cæsar, a'r eiddo Duw Dduw.

26 Ac ni allasant fe'io ar ei eiriau ef ger bron y holl a chan ryfeddu wrth ei ateeb ef, hwy a dawsant i fôn.

27 * A rhai o'r Sadduceaid, (y rhai sy yn gwadu sôn am adgyfodiad) a ddaethant attoef, ac a ofynnasant iddo,

28 Gan ddywedyd Athro, Moses a scrifennodd i ni, Os byddei farw brawd neb, ac iddo wraig, a marw o hono yn ddiblant, ar gymmeryd o'i frawd ei wraig ef, a chodi had iw frawd.

29 Yr oedd gan hynny saith o frodyr: a'r cynta a gymmerodd wraig, ac a fu farw yn ddiblant.

30 A'r ail a gymmerth y wraig, ac a fu farw yn ddiblant.

31 A'r trydydd a'i cymmerth hi: ac yr yn ffunud y saith hefyd, ac ni adawsant blant, ac a fuant farw.

32 Ac yn ddiweddaf oll, bu farw y wraig hefyd.

33 Yn yr adgyfodiad gan hynny, gwraig i bwy o honynt yw hi? canys y saith a'i cawsant hi yn wraig.

34 A'r Iesu gan atteb a ddywedodd wrthynt, Plant y byd hwn sydd yn gwreica, ac yn gwra.

35 Eithr y rhai a gyfrifer yn deilwng i gael y byd hwnw, a'r adgyfodiad oddi wrth y meirw, nid ymant nac yn gwreica nac yn gwra.

36 Can: ni'n gallant farw mwy: oblegid cydfuddyfot â'r Angelion: a phlant Duw ydynt, gan eubod yn blant yr adgyfodiad.

37 Ac y cyfyd y meirw, * Moses hefyd a yspysodd wrth y berth, pan yw ef yn galw yr Arglwydd yn Dduw Abraham, ac yn Dduw Isaac, ac yn Dduw Iacob.

38 Ac nid yw ef o Dduw y meirw, ond y byw: canys pawb fydd fyw iddo ef.

39 Yna rhai o'r Scrifennyddion, gan atteb a ddywedasant, Athro, da y dywedaist.

40 Ac ni feiddiasant mwyach ofyn dim iddo ef.

41 Ac efe a ddywedodd wrthynt, * Pa fodd y maent yn dywedyd fod Christ yn fab i Ddafydd?

42 Ac y mae Dafydd ei hun yn dywedyd yn llyfr y Psalmau, Yr Arglwydd a ddywedodd wrth fy Arglwydd, Eistedd ar fy neheulaw,

43 Hyd oni osodwyf dy elynion yn droed-fainc i'th draed ti.

44 Y mae Dafydd gan hynny yn ei alw ef yn Arglwydd, a pha fodd y mae efe yn fab iddo?

45 Ac a'r holl bobl yn clywed, efe a ddywedodd wrth ei ddisceyblion,

46 * Ymogelwch rhag yr Scrifennyddion, y rhai a ewyll fiant rodio mewn dillad llesion, ac a garant gyfarchiadau yn y Marchnadoedd, a'r prif-gadeiriau yn y Synagogau, a'r prif-eisteddleoedd yn y gwleddoedd.

47 Y rhai sydd yn llwyr-fwytta tai gwragedd gweddwon, ac mewn rhith yn hir-weddio, y rhai hyn a dderbyniant farn fwy.

PEN. XXI.

1 *Christ yn canmol y weddw dlawd: 5. Ynyrhag-fynegi dinistr y Demel, a diwas Ierusalem.* 25 *a'r arwyddion a fydd o flaen y dydd diwaethaf:* 34 *yn eu hannog hwy i fôd yn wiliadwrus.* 37 *Ar ftr Christ yn aros yn Ierusalem.*

A Cwedi iddo edrych i fyny, efe * a ganfu y rhai goludog yn bwrw eu rhoddion i'r dryssorfa.

2 Ac efe a ganfu hefyd ryw wraig weddw dlawd yn bwrw yno ddwy hatling.

3 Ac efe a ddywedodd, Yn wir meddaf i chwi, fwrw o'r wraig weddw dlawd hon i mewn fwy na hwynt oll.

4 Canys y rhai hyn oll o'r hyn oedd weddill ganddynt a fwriasant at offrymau Duw: eithr hon o'i phrinder a fwriodd i mewn yr holl fywyd a oedd ganddi.

5 * Ac fel yr oedd rhai yn dywedyd am y Demel, ei bôd hi wedi ei harddu â meini têg a rhoddion, efe a ddywedodd, *Matth. 24.1.*

6 Y pethau hyn yr ydych yn edrych arnynt, daw y dyddiau yn y rhai ni adewir maen ar faen a'r ni'n ddattodir.

7 A hwy a ofynnasant iddo, gan ddywedyd, Athro, pa bryd gan hynny y bydd y pethau hyn, a pha arwydd fydd pan fo'r pethau hyn ar ddyfod?

8 Ac efe a ddywedodd, Edrychwch na thywyller chwi: canys llawer a ddeuant yn fy enw i, gan ddywedyd, Myfi yw *Christ*, a'r amser a nesaodd: nac ewch gan hynny ar eu hôl hwynt.

9 A phan glywoch sôn am ryfeloedd a therfysceddau, na chymmerwch fraw: canys rhaid i'r pethau hyn fôd yn gyntaf: ond ni *ddaw* y diwedd yn y man.

10 * Yna y dywedodd efe wrthynt, Cenedl a gyfyd yn erbyn cenedl, a theyrnas yn erbyn teyrnas: *Matth. 24.7.*

11 A daiar-gryn-fau mawrion a fyddant yn amryw leoedd, a newyn, a heintiau, a phethau ofnadwy, ac arwyddion mawrion a fydd o'r nêf.

12 Eithr o flaen hyn oll, hwy a roddant eu dwylo arnoch, ac a'ch erlidiant, gan eich traddodi i'r synagogau, ac i garcharau, wedi eich dwyn ger bron brenhinoedd a llywodraeth-wyr, o achos fy enw i.

13 Eithr fe a ddigwydd i chwi yn dyftiolaeth.

14 * Am hynny i rhoddwch eich bryd, ar na rag-fyfyrioch beth a atteboch. *Matth. 10.19.*

15 Canys myfi a roddaf i chwi enau a doethineb, *Gosa-* yr hon ni's gall eich holl wrth-wyneb-wyr na dy- *dwch yn* wedyd yn erbyn, na'i gwrth-feifyll. *eich ca-* *lonau*

16 A chwi a fradychir, ie gan rieni, a brodyr, *lounau* a cheraint, a chyfeillion: ac i rai o honoch y *na, &c.* parant farwolaeth.

17 A châs fyddwch gan bawb o herwydd fy enw i.

18 * Ond ni chyll blewyn o'ch pen chwi. *Matth. 10.30.*

19 Yn eich amyneddmeddiennwch eich enei- diau.

20 * A phan welsoch Ierusalem wedi ei hamgy- *Matth.* chu gan luoedd, yna gwybyddwch fôd ei anghyf- *24.15.*annedd-dra hi wedi nesau.

21 Yna y rhai *fyddant* yn Iudæa, ffoant i'r mynyddoedd: a'r rhai *a fyddant* yn el chanol hi, ymadawant: a'r rhai *a fyddant* yn y meusydd, nac elont i mewn iddi:

22 Canys dyddiau dial yw y rhai hyn, i gyflawni yr holl bethau a scrifennwyd.

23 Eithr gwae y rhai beichiogion, a'r rhai yn rhoi bronau, yn y dyddiau hynny: a canys bydd angen mawr yn y tîr, a digofaint ar y bobl hyn.

24 A hwy a syrthiant drwy fin y cleddyf, a chaeth-gludir hwynt at bôb cenhedlaeth: a Ierusalem a fydd wedi ei mathru gan y cenhedloedd, hyd oni chyflawner amser y cenhedloedd.

25 [A * bydd arwyddion yn yr haul, a'r lleuad, *Marc.* a'r ser, ac ar y ddaiar ing cenhedloedd gan gy- *13.24.* fyng-gyngor: a'r môr a'r tonnau yn rhuo:

26 A dynion yn llewygu gan ofn, a disgwyl am y pethau fy yn dyfod ar y ddaiar: oblegid nerthoedd y nefoedd a yscydwir.

27 Ac yna y gwelant Fab y dyn yn dyfod mewn cwmmwl, gyda gallu a [illegible]

28 A phan ddechreno'r pethau hyn ddyfod, edrychwch i fyny, a chodwch eich pennau: canys y mae eich ymwared yn nesau.

29 Ac efe a ddywedodd ddammeg iddynt, Edrychwch ar y ffigys-bren, a'r holl brenau;

30 Pan ddeiliant hwy weithian, chwi a welwch, ac a wyddoch o honoch eich hun, fôd yr hâf yn agos.

31 Felly chwithau, pan welloch y pethau hyn yn digwydd, gwybyddwch fôd teyrnas Ddnw yn agos.

32 Yn wîr meddaf i chwi, nid â yr oes hon heibio, hyd oni ddêl y cwbl i ben.

33 Y nêf a'r ddaiar a âunt heibio, ond fy ngeiriau i nid âunt heibio ddim]

34 Ac edrychwch arnoch eich hunain, rhag i'ch calonnau yn amser drymhau drwy lothineb, a meddwdod, a gofalon y bywyd *hwn*, a dyfod y dydd hwnnw arnoch yn ddisymmwth.

35 Canys efe a ddaw fel magl, ar wartha pawb oll a'r sy yn trigo ar wyneb yr holl ddaiar.

36 Gwiliwch gan hynny a gweddiwch bôb amser, ar gael eich cyfrif yn deilwng i ddiange rhag y pethau hyn oll sy ar ddyfod, ac i sefyll ger bron Mâb y dŷn.

37 A'r dydd yr ydoedd efe yn athrawiaethu yn y Deml, a'r nôs yr oedd efe yn myned ac yn aros yn y mynydd, a elwid yr Oliwydd.

38 A'r holl bobl a foreu-gyrchent atto ef yn y Deml, iw glywed ef.

PEN. XXII.

1 *Yr Iddewon yn cyd-fwriadu yn erbyn Christ.* 3 *Satan yn paratoi Iudas iw fradychu ef.* 7 *Yr Apostolion yn ariwo y Pasc.* 19 *Christ yn ordeinio yi Swpper sanctaidd,* 21 *yn gwaddeidio yn erbyn dywedyd am y bradychwr.* 24 *yn annog y rhai eraill o'i Apostolion i ostyngeiddrwydd.* 31 *yn siccrhau Petr na phallei ei ffydd ef:* 34 *ac er hynny y gwadei efe ef dair gwaith:* 39 *yn gweddio yn y mynydd, ac yn chwysu'r gwaed.* 47 *yn cael ei fradychu a chusan.* 50 *yn iachâu clust Malchus.* 54 *yn cael ei wadu dair gwaith gan Petr:* 63 *a'i ambrofeini yn gywilyddus.* 66 *ac yn cyfaddef ei fod yn Fab Duw*

A'R Nesfiodd gwyl y bara croyw, yr hon a elwir y Pasc.

2 A'r Arch-offeiriaid a'r Scrifenyddion a geisiasant pa fodd y difethent efe: oblegid yr oedd arnynt ofn y bobl.

3 Yna Satan a aeth i mewn i Iudas, yr hwn a gyfenwid Iscariot, yr hwn oedd o rifedi'r deuddeg.

4 Ac efe a aeth ymmaith, ac a ymddiddanodd a'r Arch offeiriaid, a'r Blaenoriaid, pa fodd y bradychei efe ef iddynt.

5 Ac yr oedd yn llawen ganddynt: a hwy a gyttunasant ar roddi arian iddo.

6 Ac efe a addawodd: ac a geisiodd amser cyfaddas iw fradychu ef iddynt, yn absen y bobl.

7 Yna daeth dydd y bara croyw, ar yr hwn yr oedd rhaid lladd y Pasc.

8 Ac efe a anfonodd Petr ac Ioan, gan ddywedyd, Ewch, paratowch i ni'r Pasc, fel y bwyttaom.

9 A hwy a ddywedasant wrtho, Pa le y mynni baratoi o honom?

10 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Wele, pan ddeloch i mewn i'r ddinas, cyferfydd â chwi ddyn yn dwyn ffenestr o ddwfr: canlynwch ef i'r tŷ lle yr êl efe i mewn.

11 A dywedwch wrth wr y tŷ, Y mae'r Athro yn dywedyd wrthit, Pa le y mae'r llettŷ, lle gallwyf fwytta'r Pasc gyd â'm disgyblion?

12 Ac efe a ddengys i chwi ornoch ystafell fawr, wedi ei thanu: yno paratowch.

13 A hwy a aethant, ac a gawsant fel y dywedasei efe wrthynt, ac a baratoesant y Pasc.

14 Yna pan ddaeth yr awr, efe a eisteddodd i lawr, a'r deuddeg Apostol gŷd ag ef.

15 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Mi a chwenychais yn fawr fwytta'r Pasc hwn gyd â chwi, cyn dioddef o honof.

16 Canys yr ydwyf yn dywedyd i chwi, Ni fwyttâf fi mwyach o honaw, hyd oni chyflawner yn nheyrnas Ddnw.

17 Ac wedi iddo gymmeryd y cwppan, a rhoddi diolch, efe a ddywedodd, Cymmerwch hwn, a rhennwch yn eich plith.

18 Canys yr ydwyf yn dywedyd i chwi, nad yfaf o ffrwyth y winwydden hyd oni dêl teyrnas Ddnw.

19 Ac wedi iddo gymmeryd bara, a rhoi diolch, efe a'i torrodd, ac a'i rhoddes iddynt, gan ddywedyd, Hwn yw fy nghorph, yr hwn yr ydys yn ei roddi trosoch: gwnewch hyn er coffa am danaf.

20 Yr un modd y cwppan hefyd wedi swppera, gan ddywedyd, Y cwppan hwn yw'r Testament newydd yn fy ngwaed i, yr hwn yr ydys yn ei dywallt trosoch.

21 Eithr wele law'r hwn ŷdd yn fy mradychu, gŷd â mi ar y bwrdd.

22 [Ac yn wîr, y mae Mâb y dŷn yn myned, megis y mae wedi ei luniaethu: eithr gwae'r dŷn hwnnw, trwy'r hwn y bradychir ef.

23 Hwythau a ddechreuasant ymofyn yn eu plith eu hun, pwy o honynt oedd yr hwn a wnai hynny.

24 A bu ymryson yn eu plith, pwy o honynt, a dybygid ei fôd yn fwyaf.

25 Ac efe y ddywedodd wrthynt, Y mae brenhinoedd y cenhedloedd yn arglwyddiaethu arnynt: a'r rhai sy mewn awdurdod arnynt, a elwir yn bendefigion.

26 Ond na *fyddwch* chwi felly: eithr y mwyaf yn eich plith chwi, bydded megis yr ieuangaf, a'r pennaf, megis yr hwn fydd yn gweini.

27 Canys pa vn fwyaf, ai'r hwn fydd yn eistedd ar y bwrdd, ai'r hwn fydd yn gwasanaethu? onid yr hwn fydd yn eistedd ar y bwrdd? eithr yr ydwyfi yn eich mysc, fel vn yn gwasanaethu.

28 A chwy-chwi yw y rhai a arhosasoch gŷd â mi yn fy mhrofedigaethau.

29 Ac yr wyfiyn ordeinio i chwi deyrnas, megis yr ordeiniodd fy Nhâd i minnau;

30 Fel y bwyttaoch ag yr yfaoch ar fy mwrdd i yn fy nheyrnas, ac yr eisteddoch ar orseddfeydd, yn barnu deuddeg llwyth Israel.

31 A'r Arglwydd a ddywedodd, Simon, Simon, wele, Satan a'ch ceisiodd chwi, i'ch nithio fel gwenith:

32 Eithr mi a weddiais trosot, na ddiffygiei dy ffydd di: ditheu pan i'th droer, cadarnhâ dy frodyr.

33 Ac efe a ddywedodd wrtho, Arglwydd, yr ydwyfi yn barod i fyned gyd â thi i garchar, ac i angeu.

34 Yntef a ddywedodd, Yr wyf yn dywedyd i ti Petr, Na chân ceiliog heddyw, nes i ti wadu dair gwaith yr adweini fi.

35 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pan ych anfonais heb na phwrs, na chod, nac eicidiau, a fu arnoch eisieu dim? a hwy a ddywedasant, Na ddim.

36 Yna y dywedodd wrthynt, Ond yn awr, y neb ŷdd ganddo bwrs, cymmered, a'r un modd

a'r neb nid oes ganddo, gwerthed ei bais, a
gled gleddyf.

37 Canys yr wyf yn dywedyd i chwi, fôd yn
id ette gyflawni ynofi y peth hyn a scrifennwyd,
* A chyd â'r anwir y cyfriftwyd ef. Canys y
e diben i'r pethau am danaf.

38 A hwy a ddywedasant, Arglwydd, wele
ma gleddyf ymma. Ac efe a ddywedodd wrth-
, Digon yw.

39 * Ac wedi iddo fyned allan, efe a aeth, yn
fel i arfer, i fynydd yr Olewydd: a'i ddifcy-
lion hefyd a'i canlynasant ef.

40 * A phan ddaeth efe i'r man, efe a ddywe-
dodd wrthynt, Gweddiwch nad eloch mewn
profedigaeth.

41 Ac efe a dynnodd oddi wrthynt tu ag er-
yd carreg, ac wedi iddo fyned ar ei liniau,
ia weddiodd,

42 Gan ddywedyd, O Dâd, os ewyllysi droi hei-
bio y cwppan hwn oddi wrthif: er hynny nid fy
ewyllys i, ond yr eiddot ti a wneler.

43 Ac Angel o'r nef a ymddangosodd iddo,
yn ei nerthu ef.

44 Ac efe mewn ymdrech meddwl, a weddiodd
yn ddyfalach, a'i chwys ef oedd fel defnynnau
gwaed, yn defcyn ar y ddaiar.

45 A phan gododd efe o'i weddi, a dyfod at
ei ddifcyblion, efe a'u cafodd hwynt yn cyfcu
gan driftwch:

46 Ac a ddywedodd wrthynt, Pa ham yr y-
dych yn cyfcu? codwch a gweddiwch nad eloch
mewn profedigaeth.

47 Ac efe etto yn llefaru, *wele dyrfa, a hwn a
elwir Iudas, yn o'r deuddeg, oedd yn myned o'i
blaen hwynt, ac a nesaodd at yr Iesu, iw gusanu ef.

48 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Iudas, ai â
chusan yr wyti yn bradychu Mâb y dyn?

49 A phan welodd y rhai oedd yn ei gylch ef,
y peth oedd ar ddyfod, hwy a ddywedasant wr-
tho, Arglwydd, a darawn ni â chleddyf?

50 A rhyw vn o honynt a darawodd wâs yr
Arch-offeiriad, ac a dorredd ymmaith ei glust
ddehau efe.

51 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd, Go-
ddefwch hyd yn hyn. Ac efe a gyffyrddodd â'i
glust, ac a'i iachaodd ef.

52 A'r Iesu a ddywedodd wrth yr Arch-offeiri-
aid, a phlaenoriaid y Deml, a'r henuriaid, y rhai
a ddaethent atto, Ai fel at leidr y dacthoch chwi
allan â chleddyfau, ac â ffyn?

53 Pan oeddwn beunydd gyd â chwi yn y Deml,
nid eftynasoch ddwylo i'm herbyn: eithr hon yw
eich awr chwi, a gallu'r tywyllwch.

54 * A hwy a'i daliasant ef, ac a'i harweinia-
sant, ac a'i dygasant i mewn i dŷ'r Arch-offeiriad.
A Phetr a ganlynodd o hirbell.

55 * Ac wedi iddynt gynnen tân ynghanol y
neuadd, a chyd-eiftedd o honynt, eiftedodd Petr
yntef yn eu plith hwynt.

56 A phan ganfu rhyw langces ef yn eiftedd
wrth y tân, a dal fulw arno, hi a ddywededd,
yr oedd hwn hefyd gyd ag ef.

57 Yntef a'i gwadodd ef, gan ddywedyd, O
wraig, nid adwaen i ef.

58 Ac ychydig wedi, yn arall a'i gwelodd ef, ac
a ddywedodd, Yr wyt tithen hefyd yn vn o ho-
ynt. A Phetr a ddywedodd, O ddŷn, nid ydwyf.

59 Ac ar âl megis yſpaid yn awr, rhyw vn
arall a daerodd, gan ddywedyd, Mewn gwiri-
wedd, yr oedd hwn hefyd gyd ag ef: canys
Galilæad yw.

60 A Phetr a ddywedodd, Y dyn, ni's gwn
beth yr wyt yn ei ddywedyd. Ac yn y man, ac
efe etto yn llefaru, canedd y ceiliog.

61 A'r Arglwydd a dredd, ac a edrychodd ar
Betr: a Phetr a gofiodd ymadrodd yr Arglwydd,
fel y dywedasei efe wrtho, Cyn canu o'r ceiliog,
y gwedi fi deir gwaith.

62 A Phetr â aeth allan, ac a wylodd yn
chwerw-dofl.

63 A'r gwŷr oedd yn dal yr Iesu, a'i gwat-
waraſant ef, gan ei daro.

64 Ac wedi iddynt guddio ei lygaid ef, hwy
a'i tarawſant ef ar ei wyneb, ac a ofynnaſant
iddo, gan ddywedyd, Prophwyda, Pwy yw'r hwn
a'th darawodd di?

65 A llawer o bethau eraill gan gablu, a ddy-
wedaſant yn ei erbyn ef.

66 * A phan aeth hi yn ddydd, ymgynnullodd He- * Matth.
nuriaid y bobl, a'r Arch-offeiriaid, a'r Scrifenny- 27.1.
ddion, ac a'i dygaſant ef iw | Cynghor hwynt, | Synedd.

67 Gan ddywedyd, | Ai ti yw Chriſt? dywed i Os ti yw
ni. Ac efe a ddywedodd wrthynt, Os dywedaf i Chriſt.
chwi, ni chredwch ddim:

68 Ac os gofynnaf hefyd i chwi, ni'm hatte-
bwch, ac ni'm gollyngwch ymmaith.

69 Yn ôl hyn y bydd Mâb y dŷn yn eiſtedd ar
ddeheu-law gallu Duw.

70 A hwy oll a ddywedaſant, Ai Mâb Duw gan
hynny ydwyti? Ac efe a ddywedodd wrthynt, Yr * Marc.
ydych chwi yn dywedyd fy môd. 14.62.

71 Hwythau a ddywedaſant, Pa raid i ni mwy-
ach wrth dyſtiolaeth? canys clywſom ein hunain
o'i enau ef ei hun.]

P E N. XXIII.

1 *Cyhuddo'r Iesu gw bron Pilat, a'i anfon at*
Herod; 8 A Herod yn ei watwar ef. 12 Herod a
Philat yn cymmodi ar gilydd. 18 A'r bobl yn eiſyſ
cael Barabbas, a Philat yn ei ollwng ef hagyn, ac
yn rhoddi yr Iesu i'w groeſ-hoelio. 27 Tulſi yn wy-
nebi ar gwraged a alarent o'i blegid ef, ddwy ſir
Iewſalym: 34 yn gweddio tros ei elynion. 39
Cyrgi dauddryw gwithredwr gydag ef. 46 Ei far-
wolaeth, 50 a'i gladdedigaeth ef.

A'R holl liawſ o honynt, a gyſodaſant, ac a'i
dygaſant ef at Pilat:

2 Ac a ddechreuaſant ei gyhuddo ef, gan ddy-
wedyd, Ni a gawſom hwn yn gwyrdroi'r
bobl, ac yn gwahardd rhoi teyrnged i Cæ-
ſar, gan ddywedyd mai efe ei hun yw Chriſt
frenin.

3 * A Philat a ofynnodd iddo, gan ddywedyd, * Matth.
Ai ti yw brenin yr Iddewon? Ac efe a attebodd 27.11.
iddo ac a ddywedodd, Yr wyt ti yn dywedyd.

4 A dywedodd Pilat wrth yr Arch-offeiriaid
a'r bobl, Nid wyf yn cael dim | bai ar y dyn hwn. | Actau

5 A hwy a fnant daerach, gan ddywedyd, Y 3.14.
mae efe yn cyffroi'r bobl, gan daſcu trwy holl
Iudæa, wedi dechreu o Galilæa hyd yma.

6 A phan glybu Pilat ſôn am Galilæa, efe a
ofynnodd a'i Galilæad oedd y dŷn.

7 A phan wybu efe ei fôd ef o lywodraeth He-
rod, efe a'i hanfonodd ef at Herod, yr hwn oedd
yntef yn Ierufalem y dyddiau hynny.

8 A Herod, pan welodd yr Iesu, a lawen'chodd
yn fawr: canys yr oedd efe yn chwennych er yſtalm
ei weled ef, oblegid iddo glywed llawer am da-
no ef: ac yr ydoedd yn gobeithio cael gweled
gwneuthur rhyw arwydd ganddo ef.

9 Ac efe a'i holodd ei mewn llawer o eiria:
eithr efe nid attebodd ddim iddo.

10 A'r Arch-offeiriaid a'r Scrifennyddion a ſa-
ſaſant gan ei gyhuddo ef yn haerllug.

11 A Herod a'i filwŷr, wedi iddo ei ddirŷw-

ef, a'i watwar, a'i wisco a gwisc glaerwen, a'i danfonodd ef dracheſn at Pilat.

‖ *Aeth cymmod rhwng Pilat a Herod.*

12 A'r dythwn hwnnw yr ‖ aeth Pilat a Herod yn gyfeillion: canys yr oeddynt o'r blaen mewn gelyniaeth a'i gilydd.

*Matth. 27.13.

13 *A Philat, wedi galw ynghŷd yr Arch-offeiriaid, a'r Llywiawd-wŷr, a'r bobl,

14 A ddywedodd wrthynt, Chwi a ddygasoch y dŷn hwn attaf, fel yn a fyddai yn gwŷr-droi 'r bobl: ac wele, myfi a'i holais ef yn eich gŵydd chwi, ac ni chefais yn y dŷn hwn ddim ‖ bai, o ran y pethau yr ydych chwi yn ei gyhuddo ef am danynt:

‖ *Achos.*

15 Na Herod chwaith: canys anfonais chwi atto ef, ac wele, dim yn haeddu marwolaeth ni's gwnaed iddo.

16 Am hynny mi a'i ceryddaf ef, ac a'i gollyngaf ymmaith.

17 Canys yr ydoedd yn rhaid iddo ollwng vn yn rhydd iddynt ar yr wyl.

18 A'r holl liaws a lefasant ar vnwaith, gan ddywedyd, Bwrw hwn ymmaith, a gollwng i ni Barabbas yn rhydd.

19 (Yr hwn, am ryw derfysc a wnelsid yn y ddinas, a llofruddiaeth, oedd wedi ei daflu i garchar.)

20 Am hynny Pilat a ddywedodd wrthynt dracheſn, gan ewyllysio gollwng yr Iesu yn rhydd.

21 Eithr hwy a lefasant arno, gan ddywedyd, Croes-hoelia, croes-hoelia ef.

22 Ac efe a ddywedodd wrthynt y drydedd waith, Canys pa ddrwg a wnaeth efe? ni chefais i ddim achos marwolaeth yndo: am hynny mi a'i ceryddaf ef, ac a'i gollyngaf yn rhydd.

*A hwy a bwysasant arno.

23 ‖ Hwythau a fnant daerion, a llefan vchel gan ddeisyfu ei groes-hoelio ef: a'u llefain hwynt a'r Arch-offeiriaid a orfuant.

24 A Philat a farnodd wneuthur eu deisyfiad hwynt.

25 Ac efe a ollyngodd yn rhydd iddynt yr hwn am derfysc a llofruddiaeth a fwriasid yngharchar, yr hwn a ofynnasant: eithr yr Iesu a draddododd efe iw hewyllys hwynt.

*Matth. 27.32.

26 * Ac fel yr oeddynt yn ei arwain ef ymmaith, hwy a ddaliasant vn Simon o Cyrene, yn dyfod o'r wlad, ac a ddodasant y groes arno ef, iw dwyn ar ôl yr Iesu.

27 Ac yr oedd yn ei ganlyn ef liaws mawr o bobl, ac o wragedd: y rhai hefyd oedd yn cwynfan, ac yn galaru o'i blegid ef.

28 A'r Iesu wedi troi attynt, a ddywedodd, Merched Ierusalem, nac wylwch o'm plegid i, eithr wylwch o'ch plegid eich hun, ac oblegid eich plant:

29 Canys wele, y mae 'r dyddiau yn dyfod yn y rhai y dywedant, Gwyn eu byd y rhai amhlantadwy, a'r crothau ni heppiliasant, a'r bronnau ni roesant sugn.

*Esa. 2.19 hos. 10.8. datc. 6.16

30 * Yna y dechreuant ddywedyd wrth y mynyddoedd, Syrthiwch arnom: ac wrth y bryniau, Cuddiwch ni.

*1 Pet. 4.17.

31 *Canys os gwnant hyn yn y pren îr, pa beth a wneir yn y crin?

*Matth. 27.26.

32 *Ac arweinwyd gyd ag ef hefyd ddau ddrwg-weithred-wŷr eraill, iw rhoi iw marwolaeth.

‖ *Lle 'r hangiag.*

33 A phan ddaethant i'r lle a elwir ‖ Calvaria, yno y croes-hoeliasant ef, a'r drwg-weithred-wŷr: yn ar y llaw ddehau, a'r llall ar yr aswy.

34 A'r Iesu a ddywedodd, O Dâd, madden iddynt: canys ni wyddant pa beth y maent yn ei wneuthur. A hwy a rannasant ei ddillad ef, ac a fwriasant goelbren.

35 A'r bobl a safodd yn edrych: a'r penaethiaid hefyd gŷd â hwynt, a watwarasant, gan ddywedyd, Braill a waredodd eſe, gwared ef ei hun, os hwn yw Christ, etholedig Duw.

36 A'r milwŷr hefyd a'i gwatwarasant ef, gan ddyfod atto, a chynnyg iddo finegr,

37 A dywedyd, Os tydi yw brenin yr Iddewon, gwared dy hun.

38 Ac yr ydoedd hefyd arſcrifen wedi ei ſcrifennu uwch ei ben ef, â llythyrennau Groeg, a Lladin, ac Ebrew, HWNYW BRENIN YR IDDEWON.

39 Ac vn o'r drwg-weithred-wŷr a grogasid, a'i cablodd ef, gan ddywedyd, Os tydi yw Christ, gwared dy hun a minnau.

40 Eithr y llall a attebodd, ac a'i ceryddodd ef, gan ddywedyd, Onid wyt ti yn ofni Duw, gan dy fôd dan yr vn ddamnedigaeth?

41 A nyni yn wir yn gyfiawn: (canys yr ydym yn derbyn yr hyn a haeddei y pethau a wnaethom) eithr hwn ni wnaeth ddim allan o'i le.

42 Ac efe a ddywedodd wrth yr Iesu, Arglwydd cofia fi, pan ddelych i'th deyrnas.

43 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Yn wir meddaf i ti, Heddyw y byddi gŷd â mi ym-mharadwys.

44 Ac yr ydoedd hi ynghylch y chweched awr, a thywyllwch a fu ar yr holl ‖ ddaear hyd y nawfed awr.

‖ *Dŵr.*

45 A'r haul a dywyllwyd, a llen y Deml a rwygwyd yn ei chanol.

46 A'r Iesu gan lefain a llef vchel a ddywedodd, *O Dâd, i'th ddwylo di y gorchymynnaf fy ysprvd. Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a drengodd.

*Pſ. 31.5.

47 A'r Canwriad pan welodd y peth a waethpwyd, a ogoneddodd Dduw, gan ddywedyd, Yn wîr yr oedd hwn yn wr cyfiawn.

48 A'r holl bobloedd, y rhai a ddaethent ynghŷd i edrych hyn, wrth weled y pethau a wnaethpwyd, a ddychwelasant, gan guro eu dwyfronnau.

49 A'i holl gydnabod ef a safasant o hirbell, a'r gwragedd, y rhai a'i canlynasent o Galilæa, yn edrych ar y pethau hyn.

50 *Ac wele, gŵr a'i enw Ioseph yr hwn oedd gynghôrwr, gŵr da a chyfiawn.

*Matth. 27.57.

51 (Hwn ni chyttunasei â'r cyngor, ac yn gweithred hwynt,) o Arimathæa dinas yr Iddewon, (yr hwn oedd ynteſ yn diſgwil hefyd am deyrnas Dduw.)

52 Hwn a ddaeth at Pilat, ac a ofynnodd gorph yr Iesu.

53 Ac efe a'i tynnodd i lawr, ac a'i hamdôdd mewn llïain main, ac a'i rhoddes mewn bedd wedi ei naddu mewn carreg, yn yr hwn ni roddasid ‖ dŷn erioed.

‖ *Neb.*

54 A'r dydd hwnnw oedd ddarparwyl, a'r Sabbath oedd yn nesau.

55 A'r gwragedd hefyd, y rhai a ddaethent gyd ag ef o Galilæa, a ganlynasant, ac a welsant y bedd, a pha fodd y dodwyd ei gorph ef.

56 A hwy a ddychwelasant, ac a baratoesant bêr-aroglau ac ennaint, ac a orphwysasant ar y Sabbath, yn ôl y gorchymmyn.

wyl

PEN. XXIIII.

1 Y ddau Angel yn mynegi adgyfodiad Christ i'r gwragedd, oedd yn dyfod at y bedd: 9 y rhai hynny yn ei adrodd i eraill. 13 Christ ei hun yn ymddangos i'r ddau ddiſcybl oedda yn mynet i Emmaus: 36 ac wedi hynny i'r Apoſtolion, ac yn cerydda eu hanghredinieth hwy: 47 yn yrchedu gorchymmyn idaynt: 49 ac yn addo yr Yſpryd glân: 51 ac ſo[illegible]yn eſgyn i'r nefoedd.

Ac

* dydd cyntaf o'r wythnos, ar y cynddydd, ac hwy a ddaethant at y bedd, gan ddwyn y pe-
[illegible] a barato'sent, a rhai gyd â hwynt.
2 A hwy a gawsant y maen wedi ei dreiglo ym-
[illegible] oddi wrth y bedd.
3 Ac wedi iddynt fyned i mewn, ni chawsant
[illegible] yr Arglwydd Iesu.
4 A bu, a hwy yn petruso am y peth hyn, wele,
[illegible] dau wr a safodd yn eu hymyl mewn gwisgoedd
disclair.
5 Ac wedi Iddynt ofni, a gostwng eu hwyne-
[illegible] tu a'r ddaiar, hwy a ddywedasant wrth-
[illegible] nt, Pa ham yr ydych yn ceisio y byw ym mysc y
meirw?
6 Nid yw efe ymma, ond efe a gyfododd. * Cofi-
[illegible] wch pa fodd y dywedodd wrthych, ac efe etto yn
Galilea.
7 Gan ddywedyd, Rhaid yw rhoi Mab y dyn yn
[illegible] nwylo dynion pechadurus, a'i groes-hoelio, a'r
trydydd dydd adgyfodi.
8 A hwy a gofiasant ei eiriau ef,
9 Ac a ddychwelasant oddi wrth y bedd, ac a fy-
[illegible] negasant hyn oll i'r vn ar ddeg, ac i'r lleill oll.
10 A Mair Fagdalen, a Ioanna, a Mair *mam* Iaco,
[illegible] a'r lleill gyd â hwynt, oedd y rhai a ddywedasant
y pethau hyn wrth yr Apostolion.
11 A'r geiriau a welid yn eu golwg hwynt, fel
[illegible] gwegi, ac ni chredasant iddynt.
12 * Eithr Petr a gododd i fyny, ac a redodd at
y bedd: ac wedi ymgrymmu efe a ganfu y lliein-
[illegible] au wedi eu gosod o'r naill tu, ac a aeth ymmaith,
[illegible] an ryfeddu rhyngddo ac ef ei hun, am y peth a
ddarfuasei.
13 [Ac wele, * dau o honynt oedd yn my-
[illegible] ned y dydd hwnnw i dref a'u henw Emmaus, yr
[illegible] on oedd ynghylch trugain ffad oddi wrth Ieru-
salem:
14 Ac yr oeddynt hwy yn ymddiddan â'i gilydd,
[illegible] am yr holl bethau hyn a ddigwyddasent.
15 A bu, fel yr oeddynt yn ymddiddan, ac yn
[illegible] ymofyn â'i gilydd, yr Iesu ei hun befyd a nesaodd,
[illegible] ac a aeth gyd â hwynt.
16 Eithr eu llygaid hwynt a attaliwyd, fel na's
[illegible] adwaenent ef.
17 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa ryw ym-
[illegible] ddiddan yw y rhai hyn yr ydych yn eu bwrw at ei
gilydd, dan rodio, ac yn wynebdrist?
18 Ac yn o *honynt* a'i enw Cleopas, gan atteb a
[illegible] ddywedodd wrtho, A wyt ti yn vnig yn ymdeith-
[illegible] ydd yn Ierusalem, ac ni wybuost y pethau a wnaeth-
[illegible] pwyd yuddi hi, yn y dyddiau hyn?
19 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa bethau?
[illegible] Hwythau a ddywedasant wrtho, Y pethau ynghylch
[illegible] Iesu o Nazareth, yr hwn oedd wr o brophwyd,
[illegible] gallawg mewn gweithred a gair, ger bron Duw a'r
holl bobl.
20 A'r modd y traddodes yr Arch offeiriaid a'n
[illegible] llywodraeth-wyr ni ef, i farn marwolaeth, ac a'i
[illegible] croes-hoeliasant ef.
21 Ond yr oeddym ni yn gobeithio mai efe oedd
[illegible] yr hwn a waredei'r Israel: ac heb law hyn oll,
[illegible] heddyw yw'r trydydd dydd, er pan wnaethpwyd
[illegible] y pethau hyn.
22 A hefyd rhai gwragedd o honom ni, a'n dy-
[illegible] chrynasant ni, gwedi iddynt fôd yn foreu wrth y
bedd:
23 A phan na chawsant ei gorph ef, hwy a ddaeth-
[illegible] ant, gan ddywedyd weled o honynt weledigaeth o
Angelion, y rhai a ddywedent ei fôd efe yn fyw.
24 A rhai o'r rhai oedd gyd â nyni, a aethant at
y bedd, ac a gawsant felly, fel y dywedasei y gwra-
gedd: ond ef ni's gwelsant.
25 Ac efe a ddywedodd wrthynt, O ynfydion, a
hwyr-frydig o galon i gredu'r holl bethau a ddy-
wedodd y prophwydi.
26 Ond oedd raid i Grist ddioddef y pethau
hyn, a myned i mewn w ogoniant?
27 A chan ddechreu at Moses, a'r holl brophwy-
di, ese a eſponiodd iddynt yn yr holl Scrythyrau, y
pethau am danoei hun.
28 Ac yr oeddynt yn nesau i'r dref lle yr oedd-
ynt yn myned: ac yntef a gymmerth arno ei fôd yn
myned ym-mhellach.
29 A hwy a'i cymmellasant ef, gan ddywedyd,
Aros gyd â ni, canys y mae hi yn hwyrhau, a'r
dydd yn darfod. Ac efe a aeth i mewn i aros gyd
â hwynt.
30 A darfu, ac efe yn eistedd gyd â hwynt, efe a
gymmerodd fara, ac a'i bendithiodd, ac a'i torrodd,
ac a'i rhoddes iddynt.
31 A'u llygaid hwynt, a agorwyd, a hwy a'i had-
nabuant ef: ac efe [a ddiflannodd rhag o'i golwg
hwynt.
32 A hwy a ddywedasant wrth ei gilydd, Onid
oedd ein calon ni yn llosci ynom, tra ydoedd efe yn
ymddiddan â ni ar y ffordd, a thra'r ydoedd efe yn
agoryd i ni'r Scrythyrau?
33 A hwy a godasant yr awr honno, ac a ddych-
welasant i Ierusalem, ac a gawsant yr vn ar
ddeg wedi ymgasclu ynghyd, a'r rhai *oedd* gyd â
hwynt,
34 Yn dywedyd, Yr Arglwydd a gyfododd yn
wir, ac a ymddangosodd i Simon.
35 A hwythau a adroddasant y pethau *a wnaeth-
sid* ar y ffordd, a pha fodd yr adnabuwyd ef gan-
ddynt, wrth dorriad y bara.]
36 [* Ac a hwy yn dywedyd y pethau hyn, yr
Iesu ei hun a safodd yn eu canol hwynt, ac a dy-
wedodd wrthynt, Tangneddyf i chwi.
37 Hwythau wedi brawychu, ac ofni, a dybiasant
weled o honynt yspryd.
38 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa ham i'ch
trallodir, a pha ham y mae meddyliau yn codi yn
eich calonoedd?
39 Edrychwch fy nwylo a'm traed, mai myfi
fy hun ydyw: teimlwch fi, a gwelwch, canys nid
oes gan yspryd gnawd ac esgyrn, fel y gwelwch fôd
gennifi.
40 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a ddan-
gosodd iddynt ei ddwylo a'i draed.
41 Ac a hwy etto heb gredu gan lawenydd, ac yn
rhyfeddu, efe a ddywedodd wrthynt, A oes genuych
chwi ymma ddim bwyd?
42 A hwy a roesant iddo ddarn o bysc odyn wedi
ei rostio, ac o ddil mêl.
43 Yntef a'i cymmerodd, ac a'i bwyttaodd yn eu
golwydd hwynt.
44 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Dymma'r
geiriau a ddywedais i wrthych, pan oeddwn etto
gyd â chwi, bôd yn rhaid cyflawni pôb peth a scri-
fennwyd ynghyfraith Moses, a'r Prophwydi, a'r
Psalmau, am danafi.
45 Yna yr agorodd efe eu deall hwynt, fel y
deallent yr Scrythyrau.
46 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Felly yr Scri-
fennwyd, ac felly yr oedd raid i Grist ddioddef, a
chyfodi o feirw y trydydd dydd:
47 A phregethu edifeirwch, a maddeuant pecho-
dau yn ei enw ef, ym-mhlith yr oll genhedloedd,
gan ddechreu yn Ierusalem.
48 Ac yr ydych chwi yn dyſtion o'r pethau
hyn.]
49 * Ac wele, yr ydwyf yn anfon addewid
fy Nhâd arnoch: eithr arhoſwch chwi yn yr

Nac, eithr yn
awreddig
iddynt,
Mar. 16.
14.
Mat. 28.
16.
Act. 1. 4.

nas Ierusalem, hyd oni wiscer chwi â nerth o'r vchelder.

50 Ac ese a'u dug hwynt allan hyd yn Bethania, a chan ei godod ei ddwylo, ac a'i bendithiodd hwynt.

Matth. 28.19. Marc. 16.19. 51 * Ac fe a ddarfu, tra'r oedd efe yn eu bendithio hwynt, ymadel o honaw ef oddi wrthynt, ac ese a ddugpwyd i fynu i'r nef.

52 Ac wedi iddynt ei addoli ef, hwy a dychwelasant i Ierusalem, gyd â llawenydd mawr.

53 Ac yr oeddynt yn wastadol yn y Deml, yn moliannu ac yn bendithio Duw. Amen.

¶ YR EFENGYL YN OL SANCT IOAN.

PENNOD. I.

1 Dawdab, dyndab, â swydd Iesu Grist. 15 Tystiolaeth Ioan. 39 Galwad Andreas, Petr, Philip, â Nathanael.

YN y dechreuad yr oedd y Gair, a'r Gair oedd gyd â Duw, a Duw oedd y Gair.

Genes. 1. 1. Colos. 1. 16. 2 * Hwn oedd yn y dechreuad gyd â Duw.

3 * Trwyddo ef y gwnaethpwyd pob peth; ac hebddo ef, ni wnaethpwyd dim a'r a wnaethpwyd.

4 Yaddo ef yr oedd bywyd, a'r bywyd oedd oleuni dynion:

5 A'r goleuni sydd yn llewyrchu yn y tywyllwch, a'r tywyllwch nid oedd yn ei amgyffred.

Ioan. 1. 15. Mat. 3. 1. 6 * Yr oedd gŵr wedi ei anfon oddi wrth Dduw, a'i enw Ioan.

7 Hwn a ddaeth yn dystiolaeth, sel y tystiolaethei am y goleuni, sel y credei pawb trwyddo ef.

8 Nid efe oedd y goleuni, eithr *efe a anfonasid* sel y tystiolaethei am y goleuni.

9 Hwn yoedd y gwir oleuni, yr hwn sydd yn goleuo pob dŷn a'r y sydd yn dyfod i'r bŷd.

10 Yn y bŷd yr oedd efe, * a'r bŷd a wnaethpwyd trwyddo ef; a'r bŷd nid adnabu ef.

11 At ei eiddo ei hun y daeth, a'r eiddo ei hun ni dderbyniasant ef.

12 Ond cynifer ac a'i derbyniasant ef, efe a roddes iddynt * allu i fod yn feibion i Dduw, sef i'r sawl a gredant yn ei enw ef.

13 Y rhai ni anedwyd o waed, nac o ewyllys y cnawd, nac o ewyllys gŵr, eithr o Dduw.

14 * A'r Gair a wnaethpwyd yn gnawd, ac a drigodd yn ein plith ni, (ac ni a welsom ei ogoniant ef, gogoniant megis yr vnig-anedig oddiwrth y Tad) yn llawn gras a gwirioneedd.]

15 Ioan a dystiolaethodd am dano ef, ac a lefodd, gan ddywedyd, Hwn oedd yr vn y dywedais am dano, Yr hwn sydd yn dyfod ar ol i, a aeth o'm blaen i: canys yr oedd efe o'm blaen i.

Colos. 1. 19. 16 Ac o'i * gyflawnder ef y derbyniasom ni oll, a gras am ras.

17 Canys y gyfraith a roddwyd trwy Moses, ond y gras a'r gwirioneedd a ddaeth trwy Iesu Grist.

1. Ioan. 4. 12. 1. Tim. 6. 16. 18 * Ni welodd neb Dduw erioed: yr vnig-anedig Fab, yr hwn sydd yn-monwes y Tad, hwnnw a'i hysyssodd ef.

19 ¶ A hon yw tystiolaeth Ioan, pan anfonodd yr Iddewon o Ierusalem offeiriaid a Lefiaid, i ofyn iddo, Pwy wyt ti?

20 Ac efe a gyffesodd, ac ni wadodd, a chyffesodd, Nid myfi yw'r Crist.

21 A hwy a ofynasant iddo, Beth yntau ai Elias wyt ti? Yntef a ddywedodd, Nage. A'r Prophwyd wyt ti? Ac efe a attebodd, Nage.

22 Yna y dywedasant wrtho, Pwy wyt ti? fel y rhoddom attab i'r rhai a'n danfonodd. Beth yr wyt ti yn ei ddywedyd am danat dy hun?

23 * Eb efe, Myfi yw llêf vn yn gwaeddi yn y diffaethwch, Vniawnwch ffordd yr Arglwydd i fel y dywedodd Esay y Prophwyd.

24 A'r rhai a anfonasid, oedd o'r Pharisaid.

25 A hwy a ofynasant iddo, ac a ddywedasant wrtho, Pa ham gan hynny yr wyt ti yn bedyddio, onid ydwyt ti na'r Crist, nac Elias, na'r Prophwyd?

26 Ioan a attebodd iddynt, gan ddywedyd, Myfi sy yn bedyddio â dwfr, ond y mae vn yn sefyll yn eich plith chwi, yr hwn nid adwaenoch *chwi*:

Mat. 3. 11. 27 * Efe yw'r hwn sydd yn dyfod ar fy ol i, yr hwn a aeth o'm blaen i: yr hwn nid ydwyf deilwng i ddattod carrei ei escid.

28 Y pethau hyn a wnaethpwyd yn Bethabara, y tu hwnt i'r Iorddonen, lle yr oedd Ioan yn bedyddio.]

29 Trannoeth, Ioan a ganfu yr Iesu yn dyfod atto, ac efe a ddywedodd, Wele oen Duw, yr hwn sydd yn tynnu ymmaith bechodau'r bŷd.

30 Hwn yw efe am yr hwn y dywedais i, Ar ŵl i y mae gŵr yn dyfod, yr hwn a aeth o'm blaen i: canys yr oedd efe o'm blaen i.

31 Ac myfi nid adwaenwn ef: eithr fel y amlygid ef i Israel, i hynny y daethym i, gan fedyddio â dwfr.

Mat. 3. 14. 32 * Ac Ioan a dystiolaethodd, gan ddywedyd, Mi a welais yr Yspryd yn descyn megis colommen o'r nêf, ac efe a arhosodd arno ef.

33 A myfi nid adwaenwn ef, eithr yr hwn a'm hanfonodd i fedyddio â dwfr, efe a ddywedodd wrthif, Ar yr hwn y gwelych yr Yspryd yn descyn ac yn aros arno, hwnnw yw'r vn sy'n bedyddio â'r Yspryd glân.

34 Ac mi a welais, ac a dystiolaethais, mai hwn yw Mâb Duw.

35 Trannoeth drachefn y safodd Ioan, a dau o'i ddisceyblion:

36 A chan edrych ar yr Iesu yn rhodio, efe a ddywedodd, Wele oen Duw.

37 A'r ddau ddisceybl a'i clywsant ef yn llefaru, ac a ganlynasant yr Iesu.

38 Yna'r Iesu a droes, a phan welodd hwynt yn canlyn, efe a ddywedodd wrthynt, Beth yr ydych chwi yn ei geisio? A hwy a ddywedasant wrtho ef, Rabbi, (yr hyn o'i gyfieithu yw, Athro) pa le yr wyt ti yn trigo?

39 Efe a ddywedodd wrthynt, Deuwch a gwelwch. A hwy a ddaethant, ac a welsant lle yr oedd efe yn trigo, ac a arhosasant gyd âg ef y diwrnod hwnnw, ac yr oedd hi yngholch y ddegfed awr.

40 Andreas brawd Simon Petr, oedd vn o'r ddau a glywsent *hynny* gan Ioan, ac a'i dilynasent ef.

41 Hwn yn gyntaf a gafodd ei frawd ei hun Simon,

...ac a ddywedodd wrtho, Nyni a gawsom y ...yr hyn o'i ddeengl yw, y Christ.

42 Ac efe a'i dug ef at yr Iesu. A'r Iesu wedi ...arno ef, a ddywedodd, Ti yw Simon ...fun, ti a elwir Cephas, yr hwn a gyfieithir ...rreg.

43 Trannoeth yr ewyllysiodd yr Iesu fyned allan ...lilea, ac efe a gafod Philip, ac a ddywedodd ...tho, Dilyn fi.

44 A Philip oedd o Bethsaida, o ddinas Andreas ...Pedr.

45 Philip a gafodd Nathanael, ac a ddywedodd ...rtho, Cawsom yr hwn yr scrifennodd * Moses yn ...Gyfraith, a'r *prophwydi am dano, Iesu o Nazareth mab Ioseph.

46 A Nathanael a ddywedodd wrtho, A ddichon ...un ddyfod o Nazareth? Philip a ddywedodd ...rtho, Tyred a gwêl.

47 Iesu a ganfu Nathanael yn dyfod atto, ac a ddywedodd am dano, Wele Israeliad yn wîr, yn yr hwn nid oes dwyll.

48 Nathanael a ddywedodd wrtho, Pa fodd i'm hadwaenost? Iesu a attebodd, ac a ddywedodd wrtho, Cyn i Philip dy alw di, pan oeddit tan y ffigys-bren, mi a'th welais di.

49 Nathanael a attebodd ac a ddywedodd wrtho ef, Rabbi, ti yw Mab Duw; ti yw bremin Israel.

50 Iesu a attebodd, ac a ddywedodd wrtho ef, O herwydd i mi ddywedyd i ti, Mi a'th welais di tan y ffigys-bren, a ydwyt ti yn credu? ti a gei weled pethau mwy na'r rhai hyn.

51 Ac efe a ddywedodd wrtho, Yn wîr, yn wîr, meddaf i chwi, Ar ôl hyn y gwelwch y nêf yn agored, ac Angelion Duw yn escyn, ac yn descyn ar Fab y dyn.

PEN. II.

1 Christ yn troi y dwfr yn win, 12 yn mynet heibio i Capernaum a Ierusalem, 14 ac yno yn bwrw y prynwyr a gwerthwyr allan o'r Deml: 19 yn dwedyd fyngi ei farwolaeth, 20 ei adgyfodiad. 23 Llawer yn credu yndo, o herwydd ei wrthiau, ond o herwydd nid ymddiriedai efe iddynt am dano ei hun.

[A'R trydydd dydd yr oedd priodas yn Cana Galilea: a mam yr Iesu oedd yno.

2 A galwyd yr Iesu hefyd a'i ddiscyblion i'r briodas.

3 A phan ballodd y gwin, mam yr Iesu a ddywedodd wrtho efe, Nid oes ganddynt mo'r gwin.

4 Iesu a ddywedodd wrthi, Beth sydd i mi a wnelwyf â thi wraig? ni ddaeth fy awr i etto.

5 Ei fam ef a ddywedodd wrth y gwasanaethwyr, Beth bynnag a ddywedo efe wrthych, gwnewch.

6 Ac yr oedd yno chwech o ddyfr-lestri meini, wedi eu gosod, yn ôl defod puredigaeth yr Iddewon, y rhai a ddalient bôb yn, ddau ffircyn neu dri.

7 Iesu a ddywedodd wrthynt, Llenwch y dyfr-lestri o ddwfr. A hwy a'u llanwasant hyd yr ymyl.

8 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Gollyngwch yn awr, a dygwch at lywodraeth-ŵr y wledd. A hwy a ddygasant.

9 A phan brofodd llywodraeth-ŵr y wledd y dwfr a wnaethid yn win, (ac ni wyddei o ba le yr ydoedd, eithr y gweision-ion a wyddent) llywodraeth-ŵr y wledd a elwodd ar y priod-fab,

10 Ac a ddywedodd wrtho, Pôb dyn a esyd y gwin da yn gyntaf, ac wedi iddynt yfed yn dda, yna yn a so gwaeth: tithau a gedwaist y gwin da hyd yr awr hon.

11 Hyn o ddechreu gwyrthiau a wnaeth yr Iesu yn Cana Galilæa, ac a eglurodd ei ogoniant, a'i ddiscyblion a gredasant yndo.

12 Wedi hyn, efe a aeth i wared i Capernaum, efe a'i tâd, a'i frodyr, a'i ddiscyblion; ac yno nid arhosasant nemmor o ddyddiau.

13 A Phasc yr Iddewon oedd yn agos, a'r Iesu a aeth i fyny i Ierusalem:

14 Ac a gafodd yn y Deml rai yn gwerthu ychen, a defaid, a cholomennod, a'r newid-wŷr ar iau yn eistedd:

15 Ac wedi gwneuthur ffilangell o ffun ...nau, efe a'i gyrrodd hwynt oll allan o'r Deml, y defaid hefyd a'r ychen, ac a dywallt odd allan arian y newid-wŷr, ac a ddymchwelodd y byrddau.

16 Ac a ddywedodd wrth y rhai oedd yn gwerthu colomennod, Dygwch y rhai hyn oddi ymma, na wnewch dŷ fy Nhâd i, yn dŷ marchnad.

17 A'i ddiscyblion a gofiasant fod yn scrifennedig, * Zêl dy dŷ di a'm hysodd i.

18 Yna 'r Iddewon a attebasant, ac a ddywedasant wrtho ef, Pa arwydd yr ydwyt ti yn ei ddangos i ni, gan dy fod yn gwneuthur y pethau hyn?

19 Yr Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, *Diuistriwch y Deml hon, ac mewn tri-diau y cyfodaf hi.

20 Yna 'r Iddewon a ddywedasant, Chwe blynedd a deugain y buwyd yn adeiladu y Deml hon, ac a gyfodi di hi mewn tri-diau?

21 Ond efe a ddywedasei am Deml ei gorph.

22 Am hynny, pan gyfododd efe o feirw, ei ddiscyblion e'a gofiasant iddo ddywedyd hyn wrthynt hwy: a hwy a gredasant yr Scrythur, a'r gair a ddywedasei yr Iesu.

23 Ac fel yr oedd efe yn Ierusalem, ar y Pasc, yn yr wŷl, llawer a gredasant yn ei enw ef, wrth weled ei arwyddion a wnaethei efe.

24 Ond nid ymddiriedodd yr Iesu iddynt am dano ei hun, am yr adwaenei efe hwynt oll;

25 Ac nid oedd raid iddo dystiolaethu o neb *iddo am dŷn: o herwydd yr oedd efe yn gwybod beth oedd mewn dyn.

PEN. III.

1 Christ yn dyscu Nicodemus mor angenrheidiol yw adenigaeth. 14 Am ffydd yn ei farwolaeth ef. 16 Mawr gariad Duw tuag at y byd. 18 Condemniad am anghredinieth. 23 Bedydd, tystiolaeth, ac athrawiaeth Ioan am Grist.

AC yr oedd dŷn o'r Pharisæaid, a'i enw Nicodemus, pennaeth yr Iddewon.

2 Hwn a ddaeth at yr Iesu liw nôs, ac a ddywedodd wrtho, Rabbi, nyni a wyddom mai dyscawdur ydwyt ti, wedi dyfod oddi wrth Dduw: canys ni a'llei neb wneuthur y gwyrthiau hyn yr wyt ti yn eu gwneuthur, eni bai fod Duw gyd ag ef.

3 Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Yn wîr, yn wîr, meddaf i ti, oddi eithr geni dyn dracheſn, ni ddichon efe weled teyrnas Dduw.

4 Nicodemus a ddywedodd wrtho, Pa fodd y dichon dŷn ei eni, ac efe yn hên? a ddichon efe ...ned i groth ei fam eilwaith, ac eni?

5 Iesu a attebodd ac a ddywedodd, Yn wîr, yn wîr, meddaf i ti, oddi eithr geni dŷn oddwr ac o'r Yspryd, ni ddichon efe fyned i mewn i deyrnas Duw.

6 Yr

6 Yr hyn a aned o'r cnawd, sydd gnawd a a'r hyn a aned o'r Yspryd, sydd yspryd.

7 Na ryfedda ddywedyd o honof wrthit, Y mae yn rhaid eich geni chwi.

8 Y mae'r gwynt yn chwythu lle y mynno: a chi a glywi ei sŵn ef, ond ni wyddoch o ba le y mae yn dyfod, nac i ba le y mae yn myned: felly y mae pôb yn a'r a aned o'r Yspryd.

9 Nicodemus a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Pa fodd y dichon y pethau hyn fôd?

10 Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, A wyt ti yn ddysgawdwr yn Israel, ac ni wyddost y pethau hyn?

11 Yn wir, yn wir, meddaf i ti, nni yr hyn a wyddom yr ydym yn ei lefaru, a'r hyn a welsom yr ydym yn ei dystiolaethu; a'n tystiolaeth ni nid ydych yn ei derbyn.

12 Os dywedais i chwi bethau daiarol, a chwi chas nid ydych yn credu; pa fodd, os dywedaf i chwi bethau nefol, y credwch?

13 Ac ni ehedodd neb i'r nêf, oddieithr yr hwn a ddescynnodd o'r nêf, sef Mâb y dyn, yr hwn sydd yn y nêf.

14 * Ac megis y derchafodd Moses y sarph yn y diffaethwch, felly y mae yn rhaid derchafu Mâb y dyn:

15 Fel na choller, pwy bynnag a gredo yndo ef, onid caffael o honaw fywyd tragwyddol.]

16 [* Canys felly y carodd Duw y byd, fel y rhoddodd efe ei unig-anedig Fâb, fel na choller pwy bynnag a gredo yndo ef, onid caffael o honaw fywyd tragwyddol.

17 * Oblegid ni ddanfonodd Duw ei Fâb i'r byd, i ddamnio'r byd, ond fel yr achubid y byd trwyddo ef.

18 Yr hwn sydd yn credu yndo ef, ni ddemnir: eithr yr hwn nid yw yn credu, a ddamnwyd eusys: o herwydd na chredodd yn enw unig-anedig Fâb Duw.

19 A hon yw'r ddamnedigaeth, * ddyfod goleuni i'r byd, a charu o ddynion y tywyllwch yn fwy na'r goleuni: canys yr oedd eu gweithredoedd hwy yn ddrwg.

20 O herwydd pob yn a'r sydd yn gwneuthur drwg, sydd yn casau y goleuni, ac nid yw yn dyfod i'r goleuni, fel na argyoeddier ei weithredoedd ef:

21 Ond yr hwn sydd yn gwneuthur gwirioneedd, sydd yn dyfod i'r goleuni, fel yr eglurhaer ei weithredoedd ef, mai yn Nuw y gwnaed hwynt.]

22 Wedi y pethau hyn, daeth yr Iesu a'i ddisciblion i wlad Iudea; ac a arhosodd yno gyd â hwynt, ac a fedyddiodd.

23 Ac yr oedd Ioan hefyd yn bedyddio yn Ainon, yn agos i Salim, canys dyfroedd lawer oedd yno: a hwy a ddaethant, ac a'n bedyddiwyd,

24 Canys ni fwriasid Ioan eto yngharchar.

25 Yna y bu ymofyn rhwng rhai o ddisciblion Ioan a'r Iddewon, ynghylch puredigaeth:

26 A hwy a ddaethant at Ioan, ac a ddywedasant wrtho, Rabbi, yr hwn oedd gyd chi y tu hwnt i'r Iorddonen, * am yr hwn y tystiolaethaist di, wele, y mae hwnaw yn bedyddio, a phawb yn dyfod atto ef.

27 Ioan a attebodd ac a ddywedodd, * Ni ddichon dyn dderbyn dim, oni bydd wedi ei roddi iddo o'r nefoedd.

28 Chwy eich hunain ydych dystion i mi ddywedyd o honof, * Nid myfi yw y Christ, eithr fy mod wedi fy anfon o'r flaen ef.

29 Yr hwn sydd gaddo y briod-ferch, yw'r priod-fab: ond cyfaill y priod-fab, yr hwn sydd yn sefyll ac yn ei glywed ef, sydd yn llawenychu yn ddirfawr oblegid llef y priod-fab: y llawenydd hwn'maun gan hynny a gyflawnwyd.

30 Rhaid ydyw iddo ef gynnyddu, ac i minnau leihau.

31 Yr hwn a ddaeth oddiwrthod, sydd goruwch pawb oll: yr hwn sydd o'r ddaiar, sydd o'r ddaiar, ac am y ddaiar y mae yn llefaru: yr hwn sydd yn dyfod o'r nef, sydd goruwch pawb.

32 A'r hyn a welodd efe ac a glywodd, hynny y mae efe yn ei dystiolaethu: ond nid oes neb yn derbyn ei dystiolaeth ef.

33 Yr hwn a dderbyniodd ei dystiolaeth ef, * a seliodd mai geirwir yw Duw.

34 Canys yr hwn a anfonodd Duw, sydd yn llefaru geiriau Duw: oblegid nid wrth fesur y mae Duw yn rhoddi iddo ef yr Yspryd.

35 * Y mae y Tâd yn caru y Mâb, ac efe a roddodd bôb peth yn ei law ef.

36 * Yr hwn sydd yn credu yn y Mâb, y mae ganddo fywyd tragwyddol: a'r hwn sydd heb gredu i'r Mab, ni wel fywyd, eithr y mae digofaint Duw yn aros arno ef.

PEN. IIII.

1 *Christ yn ymddiddan â gwraig o Samaria, ac yn ei ddatcuddio ei hun iddi. 27 Ei disciblion yn rhyfeddu. 31 Ac yntau yn ysprydoli eu zêl tuac at ogoniant Duw. 39 Llawer o Samariaid yn credu yndo. Ac yntau yn myned drwy Samaria i Galilea, ac yn iachau mâb y llywyddiad yn Gorwedd yn glaf yn Capernaum.*

PAn wybu'r Arglwydd gan hyny, glywed o'r Pharisæaid fôd yr Iesu yn gwneuthur ac yn bedyddio mwy o ddisciblion nag Ioan:

2 (Er na fedyddiai yr Iesu ei hun, eithr ei ddisciblion ef.)

3 Efe a adawodd Iudea, ac a aeth drachefn i Galilea.

4 Ac yr oedd yn rhaid iddo fyned trwy Samaria.

5 Efe a ddaeth gan hyny i ddinas yn Samaria, a elwid Sichar, gerllaw y maesdir * a roddodd Iacob iw fab Ioseph.

6 Ac yno yr oedd ffynnon. Yr Iesu gan hyny, yn ddiffygiol gan y daith, a eisteddodd felly ar y ffynnon: ac ynghylch y chweched awr oedd hi.

7 Daeth gwraig o Samaria i dynnu dwfr: a'r Iesu a ddywedodd wrthi, Dyro i mi i yfed.

8 (Canys ei ddisciblion ef a aethent yr ddinas i brynu bwyd.)

9 Yna'r wraig o Samaria a ddywedodd wrtho ef, Pa fodd yr ydwyt ti, a thi yn Iddew, yn gofyn diod gennifi, a myfi yn wraig o Samaria? oblegid nid yw'r Iddewon yn ymgyfeillach â'r Samariaid.

10 Yr Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthi, Pe adwaenit ti ddawn Duw, a phwy yw'r hwn sydd yn dywedyd wrthit, Dyro i mi i yfed, tydi a ofynnasit iddo ef, ac efe a roddasai i ti ddwfr bywiol.

11 Y wraig a ddywedodd wrtho, Arglwydd, nid oes gennit i ddim i godi *dwfr*, a'r pydew sydd ddwfn: o ba le gan hynny y mae gennit y dwfr bywiol hwnaw?

12 A'i mwy wyt ti na'n Tâd Iacob, yr hwn a roddodd i ni y pydew, ac efe ei hun a yfodd a honaw, a'i feibion, a'i anifeiliaid?

13 Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthi, Pwy bynnag sydd yn yfed o'r dwfr hwn, efe a sycheda drachefn:

14 Ond pwy bynnag a yfo o'r dwfr a roddwyf

ys iddo ni fyche'da yn dragwyddol: eithr y dwfr a roddwyf iddo, a fydd yndo yn fynnon o ddwfr, yn tarddu i fywyd tragwyddol.

15 Y wraig a ddywedodd wrtho, Arglwydd, dyro i mi y dwfr hwn, fel na fychedwyf, ac na ddelwyf, ymma i godi dwfr.

16 Iesu a ddywedodd wrthi, Dos, galw dy ŵr, a thyred ymma.

17 Y wraig a attebodd, ac a ddywedodd, Nid oes gennif ŵr. Iesu a ddywedodd wrthi, Da y dywedaist, nid oes gennif ŵr:

18 Canys pump o wŷr a fu i ti, a'r hwn fydd gennit yr awron, nid yw ŵr i ti: hyn a ddywedaist yn wir.

19 Y wraig a ddywedodd wrtho ef, Arglwydd, mi a welaf mai Prophwyd wyt ti.

20 Ein tadau a addolasant yn y mynydd hwn, ac yr ydych chwi yn dywedyd mai * yn Ierusalem y mae'r man lle y mae'n rhaid addoli.

21 Iesu a ddywedodd wrthi hi, O wraig, credd fi, y mae'r awr yn dyfod, pryd nad addoloch y Tâd, nac yn y mynydd hwn, nac yn Ierusalem.

22 Chwy-chwi ydych yn addoli y peth ni wyddoch, ninnau ydym yn addoli y peth a wyddom: canys iechydwriaeth fydd o'r Iddewon:

23 Ond dyfod y mae'r awr, ac yn awr y mae hi, pan addolo y gwir addolwŷr y Tâd mewn yspryd a gwirionedd: canys y cyfryw y mae'r Tâd yn ceisio iw addoli ef.

24 * Yspryd yw Duw: a rhaid i'r rhai a'i haddolant, addoli mewn yspryd a gwirionedd.

25 Y wraig a ddywedodd wrtho, Mi a wn fod y Messias yn dyfod, yr hwn a elwir Christ: pan ddelo hwnnw, efe a fynega i ni bob peth.

26 Iesu a ddywedodd wrthi hi, Myfi, yr hwn wyf yn ymddiddan â thi, yw hwnnw.

27 Ac ar hyn y daeth ei ddisciblion, a bu ryfedd ganddynt ei fod ef yn ymddiddan â gwraig: er hynny ni ddywedodd neb, Beth a geisi? neu, pa ham yr ydwyt yn ymddiddan â hi?

28 Yna'r wraig a adawodd ei dwfrlestr, ac a aeth i'r ddinas, ac a ddywedodd wrth y dynion,

29 Deuwch, gwelwch ddŷn, yr hwn a ddywedodd i mi yr holl bethau a wnaethum, onid hwn yw'r Crist?

30 Yna hwy a aethant allan o'r ddinas, ac a ddaethant attoef.

31 Yn y cyfamser, y disciblion a attolygasant iddo, gan ddywedyd, Rabbi, bwyttâ.

32 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Y mae genifi fwyd iw fwytta, ychwi ni wyddoch chwi ddim wrtho.

33 Am hynny y disciblion a ddywedasant wrth ei gilydd, A ddug neb iddo ddim iw fwytta?

34 Iesu a ddywedodd wrthynt, Fy mwyd i yw gwneuthur ewyllys yr hwn a'm hanfonodd, a gorphen ei waith ef.

35 Onid ydych chwi yn dywedyd, Y mae etto bedwar-mis, ac yna y dŵr y cynhayaf? Wele, yr wyf yn dywedyd wrthych, Derchefwch eich llygaid a edrychwch ar y meusydd; canys gwynion ydynt eusus i'r cynhayaf.

36 A'r hwn fydd yn medi, fydd yn derbyn cyflog ac yn casclu ffrwyth i fywyd tragwyddol: fel y byddo i'r hwn fydd yn hau, ac i'r hwn fydd yn medi, lawenhau ynghyd.

37 Canys yn hyn y mae'r gair yn wîr, mai arall yw yr hwn fydd yn hau, ac arall yr hwn fydd yn medi.

38 Myfi a'ch anfonais chwi i fedi yr hyn ni lafuriasoch: eraill a lafuriasant, a chwithau a aethoch i mewn yn llafur hwynt.

39 A llawer o'r Samariaid o'r ddinas honno a gredasant yndo, o herwydd gair y wraig, yr hon oedd yn tystiolaethu, Efe a ddywedodd i mi'r hyn oll a wnaethum.

40 Am hynny pan ddaeth y Samariaid atto ef, hwy a attolygasant iddo aros gyd â hwynt: ac efe a arhosodd yno ddeu-ddydd.

41 A mwy o lawer a gredasant yndo ef, oblegid ei air ei-hun.

42 A hwy a ddywedasant wrth y wraig, Nid ydym ni weithian yn credu oblegid dy ymadrodd di: canys ni a'i clywsom ef ein hunain, ac a wyddom mai hwn yn ddiau yw'r Christ, Iachawdwr y byd.

43 * Ac ym mhen y deu-ddydd, efe a aeth ymaith oddi yno, ac a aeth i Galilea.

44 Canys yr Iesu ei hun a dystiolaethodd nad ydyw Prophwyd yn cael anrhydedd yn ei wlad ei hun.

45 Yna pan ddaeth efe i Galilea, y Galilæaid a'i derbyniasant ef, wedi iddynt weled yr holl bethau a wnaeth efe yn Ierusalem ar yr ŵyl: canys hwythau a ddaethant i'r ŵyl.

46 ‖ Felly yr Iesu a ddaeth drachefn i Cana yn Galilea, * lle y gwnaeth efe y dwfr yn win. Ac yr oedd rhyw bendefig yr hwn yr oedd ei fab yn glâf yn Capernaum.

47 Pan glybu hwn ddyfod o'r Iesu o Judea i Galilea, efe a aeth atto ef, ac a attolygodd iddo ddyfod i wared, ac iachau ei fab ef: canys yr oedd efe yn-mron marw.

48 Yna Iesu a ddywedodd wrtho ef, Oni welwch chwi arwyddion a rhyfeddodau, ni chredwch.

49 Y pendefig a ddywedodd wrtho ef, O Arglwydd, tyred i wared cyn marw fy machgen.

50 Iesu a ddywedodd wrtho ef, Dos ymmaith, mae dy fab yn fyw. A'r gŵr a gredodd y gair a ddywedasei Iesu wrtho, ac efe a aeth ymmaith.

51 Ac fel yr oedd efe yn awron yn myned i wared, ei weision a gyfarfuant ag ef, ac a fynegasant gan ddywedyd, Y mae dy fachgen yn fyw.

52 Yna efe a ofynnodd iddynt yr awr y gwellhasei arno. A hwy a ddywedasant wrtho, Doe, y seithfed awr y gadawodd y clŷd ef.

53 Yna y gwybu'r Tâd mai yr awr honno oedd, yn yr hon y dywedasei Iesu wrtho ef, Y mae dy fab yn fyw. Ac efe a gredodd, a'i holl dŷ.

54 Yr ail arwydd ymma drachefn a wnaeth yr Iesu, wedi dyfod o Judea i Galilea.

PEN. V.

1 *Yr Iesu ar y dydd Sabboth yn iachau'r hwn a fuasei glâf naw mlynedd deugain: 10 Ar Juddewon am hynny yn cwyn yn erbyn 17 Ac yntef yn attob trafo ei hun, 25 ac yn ei hargyoeddi hwy, gan ddangos y nerth yndaw ef, trwy dystiolaethbei Dâd, 32 ac Ioan, 36 ei testredoedd eihun, 39 ar Scrythyrau.*

WEdi hynny yr oedd * gwyl yr Iddewon, a'r Iesu a aeth i fyny i Ierusalem.

2 Ac y mae yn Ierusalem, wrth y *porthmas, ger llaw, llyn a elwir yn Hebraeg Bethesda, ac iddo bum Porth:

3 Yn y rhai y gorweddei lliaws mawr o rai cleifion, ddeillion, cloffion, gwywedigion, yn disgwil am gynhyrfiad y dwfr.

4 Canys Angel oedd ar amseroedd yn descyn i'r llyn, ac yn cynhyrfu'r dwfr: yna yr hwn a aeth i mewn yn gyntaf ar ôl cynhyrfiad y dwfr, a iachäid pa glefyd bynnag a fyddei arno.

5 Ac yr oedd yno ddŷn yno y yr hwn a fuasei glâf tair-blynedd-deugain mlynedd.

6 Yr Iesu pan welodd hun yn gorwedd, a gwybod ei fod ef felly yn hîr o amser bellach, a ddywedodd wrtho, A fynni di dy wneuthur yn iach?

7 Y clâf a attebodd iddo, Arglwydd, nid oes gennif ddŷn i'm bwrw i'r llyn, pan gynhyrfer y dwfr: ond tra fyddwyf yn dyfod, arall a ddefcyn o'm blaen i.

8 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Cyfod, cymmer dy wely i fynu, a rhodia.

9 Ac yn ebrwydd y gwnaed ydŷn yn iach: ac efe a gedodd ei wely, ac a rodiodd: a'r Sabbath oedd y diwrnod hwnnw.

10 Am hynny yr Iddewon a ddywedasant wrth yr hwn a wnaethid yniach, y Sabbath yw hi: * nid cyfraithlun i ti godi dy wely.

11 Efe a attebodd iddynt, Yr hwn a'm gwnaeth i yn iach, efe a ddywedodd wrthif, Cyfod dy wely, a rhodia.

12 A'r hwn a iachasid ni wyddei pwy oedd efe: canys yr Iesu a giliasei [illegible]o'r dyrfa oedd yn y fan honno.

13 Wedi hynny 'r Iesu a'i cafodd ef yn y Deml, ac a ddywedodd wrtho, Wele ti a wnaethpwyd yn iach: na pecha mwyach, rhag digwydd i ti beth a fyddo gwaeth.

14 Y dyn a aeth yumaith, ac a fynegodd i'r Iddewon mai 'r Iesu oedd yr hwn a'i gwnaethei ef yn iach.

15 Ac am hynny yr Iddewon a erlidiasant yr Iesu, ac a geisiasant ei ladd ef, oblegid iddo wneuthur y pethau hyn ar y Sabbath.

16 Ond yr Iesu a'n hattebodd hwynt, Y mae fy Nhad yn gweithio hyd yn hyn, ac yr ydwyf finnau yn gweithio.

17 Am hyn gan hynny yr Iddewon a geisiasant yn fwy ei ladd ef, oblegid nid yn unig iddo dorri 'r Sabbath, ond hefyd iddo ddywedyd fôd Duw yn Dad iddo, gan ei wneuthur ei hun yn gyfal a Duw.

18 Yna 'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Yn wîr, yn wŷr, meddaf i chwi, ni ddichon y Mâb wneuthur dim o honaw ei hun, eithr yr hyn a welo efe y Tâd yn ei wneuthur: canys beth bynnag y mae efe yn ei wneuthur, hynny hefyd y mae y Mâb yr un ffunyd yn ei wneuthur.

20 Canys y Tâd sydd yn caru y Mâb, ac yn dangos iddo yr hyn oll y mae efe yn ei wneuthur, ac efe a ddengys iddo ef weithredoedd mwy nâ 'r rhai hyn, fel y rhyfeddoch chwi.

21 Oblegid megis y mae y Tâd yn cyfodi y rhai meirw, ac yn eu bywhau, felly hefyd y mae 'r Mab yn bywhau y rhai a fynno.

22 Canys y Tâd nid yw yn barnu neb, eithr efe a roddes holl farn i'r Mab:

23 Fel y caruhyrddiei pawb y Mab, fel y maent yn anrhydeddu y Tâd. Yr hwn nid yw yn anrhydeddu y Mab, nid yw yn anrhydeddu y Tâd, yr hwn a 'n hanfonodd ef.

24 Yn wîr, yn wîr, meddaf i chwi, y neb sydd yn gwrando fy ngair, ac yn credu i'r hwn a 'm hanfonodd, a gaiff fywyd tragwyddol: ac ni ddaw i farn, eithr efe a aeth trwoddo o farwolaeth i fywyd.

25 Yn wîr, yn wîr, meddaf i chwi, y mae 'r awr yn dyfod, ac yn awr y mae, pan glywo y meirw lais Mab Duw: a'r rhai a glywant a fyddant [illegible] y mae yn y Tad fywyd ynddo

ei hunan, felly y rhoddes efe i'r Mab hefyd fôd ganddo fywyd ynddo ei hun:

27 Ac a roddes awdurdod iddo i wneuthur barn hefyd, o herwydd ei fôd yn fab dŷn.

28 Na ryfeddwch am hyn: canys y mae 'rawr yn dyfod, yn yr hon y caiff pawb a'r fydd yn y beddau glywed ei leferydd ef.

29 A hwy a ddeuant allan, * y rhai a wnaethant dda, i adgyfodiad bywyd, ond y rhai a wnaethant ddrwg, i adgyfodiad barn.

30 Ni allaf fi wneuthur dim o honof fy hunan: fel yr ydwyf yn clywed, yr ydwyf yn barnu: a'm barn i sydd gyfiawn: canys nid ydwyf yn ceisio fy ewyllysfy hunan, ond ewyllys y Tad, yr hwn a'm hanfonodd i.

31 * Os ydwyfi yn tyftiolaethu am danaf fy hunan, nid yw fy nhyftiolaeth i wîr.

32 * Arall sydd yn tyftiolaethu am danafi, ac mi a wn mai gwir yw y dyftiolaeth y mae ef yn ei dyftiolaethu am danafi.

33 Chwy chwi a anfonasoch at Ioan, * ac efe a ddug dyftiolaeth i'r gwirionedd.

34 Ond myfi nid ydwyf yn derbyn tyftiolaeth gan ddyn: eithr y pethau hyn yr ydwyf yn eu dywedyd, fel y gwareder chwi.

35 Efe oedd ganwyll yn llofci, ac yn goleuo: a chwithau oeddych ewyllysi-gar i orfoleddu tros amser yn ei oleuni ef.

36 Ond y mae gennyfi dyftiolaeth fwy nag Ioan: canys y gweithredoedd a roddes y Tad i mi i'w gorphen, y gweithredoedd hynny, y rhai yr ydwyfi yn eu gwneuthur, fy 'n tyftiolaethu am danafi, mai 'r Tâd a'm hanfonodd i.

37 A'r Tad, yr hwn a'm hanfonodd i, * efe a dyftiolaethodd am danafi. Ond ni chlywsoch chwi ei lais ef yn amser, * ac ni welsoch ei wedd ef.

38 Ac nid oes gennych chwi mo'i air ef yn aros ynoch: canys yr hwn a anfonodd efe, hwnnw nid ydych chwi yn credu iddo.

39 Chwiliwch yr Scrythyrau, canys yddynt hwy yr ydych chwi yn meddwl cael bywyd tragwyddol: a hwynt hwy yw y rhai fy 'n tyftiolaethu am danafi.

40 Ond ni fynnwch chwi ddyfod attaf, fel y caffoch fywyd.

41 Nid ydwyfi yn derbyn gogoniant oddi wrth ddynion:

42 Ond myfi a'ch adwaen chwi, mai nes gennych gariad Duw ynoch.

43 Myfi a ddaethym yn enw fy Nhâd, ac nid ydych yn fy nerbyn: os arall a ddaw yn ei enw ei hun, hwnnw a dderbyniwch.

44 * Pa fodd y gellwch chwi gredu, y rhai ydych yn derbyn gogoniant gan ei gilydd, ac heb geisio y gogoniant sydd oddi wrth Dduw yn unig?

45 Na thybiwch y cyhuddafi chwi wrth y Tâd: y mae a'ch cyhudda chwi, *fef* Moses, yn yr hwn yr ydych yn gobeithio.

46 Canys pe credasech chwi i Moses, chwi a gredasech i minnau: oblegid * am danafi yr ysgrifennodd efe.

47 Ond os chwi ni chredwch iw Scrifnmadau chpa fodd y credwch i'm geiriau i?

PEN. VI.

1 *Christ yn porthi pum mil o bobl a phum torth a dau bysgodyn.* 15 *A'r bobl o herwydd fyned yn ceisio ei wneuthur ef yn frenin.* 16 *A'r apostolion yn cilio o'r naill tu, ac yn rhodio ar y môr, a'u dilyfyllion:* 20 *Ac yn cerydduy bobl oherwydd ei chwi, a hwythau yn ceisio*

20 ac yn dangos mai efe yw bara y bywyd i'r ſyddloniaid. 66 Llawer o diſcyblion yn ymadel ac ef. 68 Petr yn ri gyffeſu ef. 70 Bôd Iudas yn ytterbael.

WEdi y pethau hyn yr aeth yr Iesu tros ſôr Galilæa *hwnnw yw môr* Tiberias.

2 A thyrfa fawr a'i canlynodd ef, canys hwy a welſent ei arwyddion, y rhai a wnaethei efe ar y cleiſion.

3 A'r Iesu a aeth i fynu i'r mynydd, ac a eiſteddodd yno gyd a'i diſcyblion.

4 * A'r Paſc, gwyl yr Iddewon, oedd yn agos.

5 *Yna 'r Iesu a ddercháfodd ei lygaid, ac a welodd fôd tyrfa fawr yn dyfod atto, ac a ddywedodd wrth Philip, O ba le y prynwn ni fara, fel y caſſo y rhai hyn ſwytta?

6 (A hyn a ddywedodd efe iw broſi ef: canys efe a wyddei beth yr oedd efe ar fedr ei wneuthur.)

7 Philip a'i hatteb odd ef, Gwerth dau can ceiniog o fara nid yw ddigon iddynt hwy, fel y gallo pôb un o honynt gymmeryd ychydig.

8 Yn o'i ddiſcyblion a ddywedodd wrtho, Andreas brawd Simon Petr,

9 Y mae ymma rŷw fachgennyn, a chanddo bum tarth haidd, a dau byſcodyn: ond beth yw hynny rhwng cymmiſer?

10 A'r Iesu a ddywedodd, Perwch i'r dynion eiſteddi i lawr. Ac yr oedd glaſ-wellt lawer yn y fan *honno*, Felly y gwŷr a eiſteddaſant i lawr, ynghylch pum mil o niſer.

11 A'r Iesu a gymmerth y torthau, ac wedi iddo ddiolch, efe a'u rhannodd i'r diſcyblion, a'r diſcyblion i'r rhai oedd yn eiſteddi: felly hefyd o'r pyſcod, cymmaint ac a fynnaſant.

12 Ac wedi eu digoni hwynt, efe a ddywedodd wrth ei ddiſcyblion, Caſclwch y briw-ſwyd gweddill, fel na cheller dim.

13 Am hynny hwy a'i caſclaſant, ac a lanwaſant ddeuddeg baſcedaid o'r briw-ſwyd, o'r pum torth haidd, a weddillaſei gan y rhai a ſwyttaſeant.

14 Yna y dynion, pan welſant yr arwydd a wnaethei 'r Iesu, a ddywedaſant, Hwn yn ddiau yw y Prophwyd oedd ar ddyfod i'r bŷd.

15 Yr Iesu gan hynny, pan wybu en bôd hwy ar fedr dyfod, a'i gipplo ef yw mneuthur yn frenin, a giliodd drachefn i'r mynydd, ei hunan yn unig.

16 *A phan hwyrhaodd hi, ei ddiſcyblion a aethant i wared at y môr.

17 Ac wedi iddynt ddringo i long, hwy a aethant tros y môr i Capernaum: ac yr oedd hi weithian yn dywyll: a'r Iesu ni ddaethei attynt hwy.

18 A'r môr, gan wynt mawr yn chwythu, a gododd.

19 Yna, wedi iddynt rwyfo ynghylch pump a'r hugain neu ddeg a'r hugain o ſtadiau, hwy a welent yr Iesu yn rhodio ar y môr, ac yn neſau at y llong: ac a ofnaſant.

20 Ond efe a ddywedodd wrthynt, Myfi yw, nac ofnwch.

21 Yna y derbyniaſant ef yn chwannog i'r llong: ac yn ebrwydd yr oedd y llong wrth y tîr yr oeddyot yn myned i ddo.

22 Trannoeth pan welodd y dyrfa oedd yn ſefyll y tu hwnt i'r môr, nad oedd yn llong araill yno, ond yr un honno, i'r hon yr aethei ei ddiſcyblion ef, ac nad aethei 'r Iesu hwnnw a'i ddiſcyblion i'r llong, ond myned o'r ddiſcyblion ymmaith ei hunain:

23 Eithr llongau eraill a ddaethent o Tiberias yn ymyl y lle y bwyttaſent hwy fara, wedi i'r Arglwydd roddi diolch:

24 Pan welodd y dyrfa gan hynny nad oedd yr Iesu yno, na'i ddiſcyblion, hwythau a aethant i lergau, ac a ddaethant i Capernaum, dan geiſio 'r Iesu.

25 Ac wedi iddynt ei gael ef y tu hwnt i'r môr, hwy a ddywedaſant wrtho, Rabbi, pa bryd y daethoſti ymma.

26 Yr Iesu a atteboddiddynt, ac a ddywedodd. Yn wîr, yn wîr, meddaf i chwi, yr ydych chwi yn fy ngheiſio i, nid o herwydd i chwi weled y gwyrthiau, eithr o herwydd i chwi ſwytta o'r torthau, a'ch digoni.

27 Llafuriwch nid am y bwyd a ſ dderfydd, eithr am y bwyd a bery i fywyd tragwyddol, yr hwn a ddyry Mâb y dyn i chwi: * canys hwn a ſeliodd Duw Tâd.

28 Yna y dywedaſant wrtho, Pa beth a wnawn ni, fel y gweithredom weithredoedd Duw?

29 Yr Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, *Hyn yw gwaith Duw, credu o honoch yn yr hwn a anfonodd efe.

30 Dywedaſant gan hynny wrtho ef, Pa arwydd yr ydwyt ti yn ei wneuthur, fel y gwelom, ac y credom i ti? pa beth yr wyt ti yn ei weithredu?

31 *Ein tadau ni a ſwyttaſant y Manna yn yr anialwch, fel y mae yn ſcrifennedig, *Efe a roddodd iddynt fara o'r nef i'w ſwytta.

32 Yna 'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Yn wîr, yn wîr, meddaf i chwi, nid Moſes, a roddodd i chwi y bara o'r nêf; eithr ly Nhâd ſydd yn rhoddi i chwi y gwîr fara o'r nêf.

33 Canys bara Duw ydyw yr hwn ſydd yn dyfod i wared o'r nêf, ac yn rhoddi bywyd i'r bŷd.

34 Yna hwy a ddywedaſant wrtho, Arglwydd, dyro i ni y bara hwn yn oeſtadol.

35 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Myfi yw bara 'r bywyd: yr hwn ſydd yn dyfod attaf, ni newyna: a'r hwn ſydd yn credu ynof, ni ſycheda yn amſer.

36 Eithr dywedais wrthych, i chwi fy nghweled, ac nad ydych yn credu.

37 Yr hyn oll y mae 'r Tâd yn ei roddi i mi, a ddaw attafi: a'r hwn a ddêl attafi, ni'm bwriaf efallan ddim.

38 Canys myn a ddeſcynnais o'r nêf, nid i wneuthur fy ewyllys fy hun, ond ewyllys yr hwn a'm hanfonodd.

39 A hyn yw ewyllys y Tâd a'm hanfonodd i, er cwbl a roddas efe i mi, na chollwn ddim o honaw, eithr bod i mi ei adgyfodi ef yn y dydd diweddaf.

40 A hyn yw ewyllys yr hwn a'm hanfonodd i, cael o bôb un ſydd yn gweled y Mâb, ac yn credu yndo ef, fywyd tragwyddol a'c myfi a'i hadgyfodaf ef yn y dydd diweddaf.

41 Yna yr Iddewon a rwgnachaſant [yn ei erbyn ef, o herwydd iddo ddywedyd, Myfi yw 'r bara a ddaeth i wared o'r nêf.

42 A hwy a ddywedaſant, *Onid hwn yw Iesu mab Joſeph, tad a mam yr hwn a adwaenom ni? pa fodd gan hynny y mae efe yn dywedyd, O'r nêf y deſcynnais?

43 Yna 'r Iesu a attebodd a dywedodd wrthynt, Na furmurwch ymhlith eich gilydd.

44 Ni ddichon neb ddyfod attafi, oddieithr i'r Tâd, yr hwn a'm hanfonodd, ei tynnu efe a myfi a hadgyfodaf ef y dydd diweddaf.

45 *Y mae yn ſcrifennedig yn y prophwydi, A phawb a fyddant wedi eu dyſcu gan Dduw. Pawb a gan hynny a glywodd gan y Tâd, ac a ddyſgodd, a ddŷd yn dyfod attafi.

46 Nid o herwydd gweled o neb y Tâd; *onid yr hwn ſydd o Dduw, efe a welodd y Tâd.

47 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, yr hwn ſydd yn credu ynoſi, ſydd ganddo fywyd tragwyddol.
48 Myfi yw bara'r bywyd.
49 Eich tadau chwi a fwyttaſant y Manna yn yr anialwch, ac a fuant feirw.
50 Hwn yw'r bara ſydd yn dyfod i wared o'r nêf, fel y bwyttao dyn o honaw, ac na byddo marw.
51 Myfi yw'r bara bywiol, yr hwn a ddaeth i wared o'r nêf: os bwytty neb o'r bara hwn, efe a fydd byw yn dragywydd: a'r bara a roddafi, yw fy nghnawd i, yr hwn a roddafi tros fywyd y byd.
52 Yna'r Iddewon a ymryſonaſant â'i gilydd, gan ddywedyd, Pa fodd y dichon hwn roddi i ni ei gnawd iw bwytta?
53 Yna'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Yn wîr, yn wîr, meddaf i chwi, oni fwyttewch gnawd Mâb y dyn, ac oni yſwch ei waed ef, nid oes genych fywyd ynoch.
54 Yr hwn ſydd yn bwytta fy nghnawd i, ac yn yſed fy ngwaed i, ſydd ganddo fywyd tragwyddol: ac myfi a'i hadgyfodaf ef yn y dydd diweddaf.
55 Canys fy nghnawd i ſydd fwyd yn wîr, a'm gwaed i ſydd ddiod yn wîr.
56 Yr hwn ſydd yn bwytta fy nghnawd i, ac yn yſed fy ngwaed i, ſydd yn aros ynofi, a minneu ynddo ynteef.
57 Fel yr anfonodd y Tâd byw fi, ac yr ydwyfi, yn byw drwy'r Tad: felly yr bwn ſydd yn fy mwytta i, ynref a fydd byw trwofi.
58 Dymma'r bara a ddaeth i wared o'r nêf: nid megis y bwyttaodd eich tadau chwi y Manna, ac y buant feirw: y neb ſydd yn bwytta'r bara hwn, a fydd byw yn dragywydd.
59 Y perthau hyn a ddywedodd efe yn y Synagog, wrth athrawiaethu yn Capernaum.
60 Llawer gan hynny o'i ddiſcyblion, pan glywſant, a ddywedaſant, Caled yw'r ymadrodd hwn: pwy a ddichon wrando arno?
61 Pan fyddai'r Iesu ynddo ei hun fôd ei ddiſcyblion yn grwgnach am hyn, efe a ddywedodd wrthynt, A yw hyn yn eich rhwyſtro chwi?
62 Beth gan hynny os gwelwch Fâb y dyn yn dyrchafu, lle'r oedd efe o'r blaen?
63 Yr Yſpryd yw'r hyn ſydd yn bywhau, y cnawd nid yw yn lleſau dim: y geiriau yr ydwyfi yn eu lleſtru wrthych, Yſpryd ydynt, a bywyd ydynt.
64 Ond y mae o honoch chwi rai nid ydynt yn credu. Canys yr Iesu a wyddei o'r dechreuad, pwy nedd y rhai nid oedd yn credu, a phwy oedd yr hwn a'i bradycheai ef.
65 Ac efe a ddywedodd, Am hynny y dywedais wrthych, na ddichon neb ddyfod attafi, oni bydd wedi ei roddi iddo oddi-wrth fy Nhâd.
66 O hynny allan, llawer o'i ddiſcyblion ef a aethant yn ôl, ac ni rodiaſant mwyach gyd âg efe.
67 Am hynny yr Iesu a ddywedodd wrth y deuddeg, A fynawch chwithau hefyd fyned ymaith?
68 Yna Simon Petr a'i hattebodd ef, O Arglwydd, at bwy yr awn ni? gennit ti y mae geiriau bywyd tragwyddol.
69 Ac yr ydym ni yn credu, ac yn gwybod, mai tydi yw y Chriſt, Mâb y Duw byw.
70 Iesu a'u hattebodd hwynt, Oni ddewiſais i chwi chwi y deuddeg, a chi o honoch y mae yn yn diafol?
71 Eithr efe a ddywedaſei am Judas Iſcariot, mab Simon: canys hwn oedd ar fedr ei fradychu ef, a chan yn yn o'r deuddeg.

PEN. VII.

1 *Iesu yn ymrywoddi yn Iudea, a hyder ei gyfeillion.* 10 *Yn mynedd i fynu o Galilea i wyl y Pebyll.* 14 *yn dyfod yn y Demel.* 40 *Amryw dyb am dano ef, ymblith y bobl.* 45 *Y Pharifeaid yn ddigllon am na ddaliaſai eu ſwyddogion hwy ef: ac yn rhoddi ſen i Nicodemus am gymmeryd ei blaid ef.*

AR Iesu a rodiodd, ar ôl y pethau hyn, yn Galilea: canys nid oedd efe yn chwennych rhodio yn Iudea, oblegid bôd yr Iddewon yn ceiſio ei ladd ef.
2 *A gwyl yr Iddewon, ſef gwyl y Pebyll *Leuit. oedd yn agos. 23.34.
3 Am hynny ei frodyr ef a ddywedaſant wrtho, Cerdda ymmaith oddi ymma, a dos i Iudea, fel y gwelo dy ddiſcyblion dy weithredoedd di, y rhai yr ydwyt yn eu gwneuthur.
4 Canys nid oes neb yn gwneuthur dim yn ddirgel, ac yntef yn ceiſio bôd yn gyhoedd: os wyt ti yn gwneuthur y pethau hyn, amlyga dy hun i'r byd.
5 Canys nid oedd ei frodyr yn credu yndo.
6 Yna'r Iesu a ddywedodd wrthynt hwy, Ni ddaeth fy amſer i etto: ond eich amſer chwi ſydd yn waſtad yn barod.
7 Ni ddichon y byd eich caſau chwi, ond myfi y mae yn ei gaſau, o herwydd fy môd i yn tyſtiolaethu am dano, fôd ei weithredoedd ef yn ddrwg.
8 Ewch chwi i fynu i'r wyl hon: nid wyfi eto yn mynedd i fynu i'r wyl hon, *oblegid ei chyflawn- *Pen. wyd fy amſer i etto. 8.20.
9 Gwedi iddo ddywedyd y pethau hyn wrthynt, efe a arhoſodd yn Galilea.
10 Ac wedi mynedd o'i frodyr ef i fynu, yna yntef hefyd a aeth i fynu i'r wyl, nid yn amlwg, ond megis yn ddirgel.
11 Yna'r Iddewon a'i ceiſiaſant ef yn yr wyl, ac a ddywedaſant, Pa le y mae efe?
12 A murmur mawr oedd am dano ef ym mysg y bobl: canys rhai a ddywedent, Gŵr da yw efe: eraill a ddywedent, Nage, eithr twyllo y bobl y mae efe.
13 Er hynny ni leſarodd neb yn eglur am dano ef, rhag ofn yr Iddewon.
14 Ac yr awron yngluylch canol yr wyl, yr Iesu a aeth i fynu i'r Demel, ac a athrawiaethodd.
15 A'r Iddewon a ryfeddaſant, gan ddywedyd, Pa fodd y *gwyr hwn ddyſceidiaeth, ac yntef heb ddyſcu. *Gwy. dam y llythyren.
16 Yr Iesu a attebodd iddynt, ac a ddywedodd, Fy nyſceidiaeth, nid eiddo fi yw, eithr eiddo yr hwn a'm hanfonodd i.
17 Os ewyllyſia neb wneuthur ei ewyllys ef, efe a gaiff wybod am y ddyſceidiaeth, pa un ai o Dduw y mae hi, ai myfi o honof fy hun ſydd yn lleſaru.
18 Y mae'r hwn ſydd yn lleſaru o honaw ei hun, yn ceiſio ei ogoniant ei hun: ond yr hwn ſydd yn ceiſio gogoniant yr hwn a'i hanfonodd, hwnnw ſydd eit-wîr, ac anghyfiawnder nid oes ynddo ef.
19 *Oni roddes Moſes i chwi y gyfraith, ac nid *Exod. oes neb o honoch yn gwneuthur y gyfraith? *pa 24.3. ham yr ydych yn ceiſio fy ladd i? *Pet. 3.18.
20 Y bobl a attebodd, ac a ddywedodd, Y mae gennit ti gythrael: pwy ſydd yn ceiſio dy ladd di?
21 Yr Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Yn weithred a wneuthum, ac yr ydych oll yn rhyfeddu.
22 *Am hynny y rhoddes Moſes i chwi yr en- *Leuit. wyaediad, (nid o herwydd ei bôd o Moſes, eithr 12.3. *Gen. 17.10.

yn tadau) ac yr ydych yn enwaedu ar ddŷdd, ar y Sabbath.

23 Os yw dŷn yn derbyn enwaediad ar y Sabbath, heb dorri cyfraith Moſes, a ydych yn llidiog wrthif, am i mi wneuthur dŷn yn holliach ar y Sabbath.

24 * Na fernwch wrth y golwg, eithr bernwch farn gyfiawn.

25 Yna y dywedodd rhai o'r Ieroſolymitaniaid, Ond hwn yw'r vn y maent hwy yn ceiſio ei ladd?

26 Ac wele, y mae yn lleſaru yn gyhoedd, ac nid ydynt yn dywedyd dim wrtho eſ: a ŵybu y Pennaethiaid mewn gwirionedd, mai hwn yw Chriſt yn wir?

27 Eithr nyni a adwaenom hwn, o ba le y mae; ſithr pan ddêl Chriſt, ni'r gwŷr neb o ba le y mae.

28 Am hynny yr Ieſu, wrth athrawiaethu yn y Deml a leſodd, ac a ddywedodd, Chwi a'm hadwaenoch i, ac a ŵyddoch o ba le yr ydwyf; ac ni ddaethym i o honof fy hun, eithr y mae yn gwir yr hwn a'm hanfonodd i, yr hwn nid adwaenoch chwi.

29 Ond myfi a'i hadwen, oblegid o honaw eſ yr ydwyf, ac eſe a'm hanfonodd i.

30 Am hynny hwy a geiſiaſant ei ddal eſ: ond ni oſodod neb law arno, am na ddaethei ei awr eſ etto.

31 A llawer o'r bobl a gredaſant ynddo, ac a ddywedaſant, Pan ddelo Chriſt, a wna eſe fwy o arwyddion, na'r rhai hyn a wnaeth hwn?

32 Y Pharifeaid a glywſant ſod y bobl yn murmur y pethau hyn am dano eſ: a'r Pharifeaid, a'r Arch-offeiriaid, a anfonaſant ſwyddogion iw ddal eſ.

33 Am hynny y dywedodd yr Ieſu wrthynt hwy, Yr ydwyf ychydig amſer etto gyd â chwi, ac yr wyf yn myned at yr hwn a'm hanfonodd.

34 * Chwi a'm ceiſiwch, ac ni'm cewch: a lle yr ydwyf, ni ellwch chwi ddyfod.

35 Yna y dywedodd yr Iddewon yn eu myſc eu hun, I ba le y mae hwn ar fedr myned, ſel na chaſom ni eſ? ai at y rhai ſy ar waſcar ymmhlith y Groegiaid y mae eſe ar fedr myned, a dyſcu'r Groegiaid?

36 Pa ymadrodd yw hwn a ddywedodd eſe, Chwi a'm ceiſiwch, ac ni'm cewch: a lle'r ydwyf, ni ellwch chwi ddyfod.

37 * Ac ar y dydd diweddaf, y *dydd* mawr o'r ŵyl, y ſafodd yr Ieſu, ac a leſodd, gan ddywedyd, Od oes ar neb ſyched, deued attaf, ac yfed.

38 * Yr hwn ſydd yn credu ynof, megis y dywedodd yr Scrythyr, afonydd o ddwfr bywiol a ddylifant o'i groth eſ.

39 *(A hyn a ddywedodd eſe am yr Yſpryd, yr hwn a gai y rhai a gredent ynddo eſ ei dderbyn: canys etto nid oedd yr Yſpryd glân *wedi ei roddi*, o herwydd na ogoneddaſid yr Ieſu etto.)

40 Am hynny llawer o'r bobl, wedi clywed yr ymadrodd *hwn*, a ddywedaſant, Yn wir, hwn yw'r prophwyd.

41 Eraill a ddywedaſant, Hwn yw Chriſt: eraill a ddywedaſant, Ai o Galilæa y daw Chriſt?

42 * Oni ddywedodd yr Scrythyr mai o hâd Dafydd, ac o Bethlehem, y dref lle y bu Ddafydd, y mae Chriſt yn dyfod?

43 Felly yr aeth ymraſael ynghylch y bobl o'i blegid eſ.

44 Ac rhai o honynt a fynnaſent ei ddal eſ: ond ni oſododd neb ddwylo arno.

45 Yna y daeth y ſwyddogion at yr Arch-offeiriaid, a'r Pharifeaid; a hwy a ddywedaſant wrthynt hwy, Pa ham na ddygaſoch chwi eſ?

46 A'r ſwyddogion a attebaſant, Ni leſarodd dŷn erioed fel y dŷn hwn.

47 Yna y Pharifeaid a attebaſant iddynt, A hudwyd chwithau hefyd?

48 A gredodd neb o'r pennaethiaid ynddo eſ, neu o'r Pharifeaid?

49 Eithr y bobl hyn, y rhai ni ŵyddant y gyfraith, melldigedig ydynt.

50 Nicodemus (* yr hwn a ddaethei at yr Ieſu o hŷd nôs, ac oedd vn o honynt) a ddywedodd wrthynt, * Pen. 3. 2. Actor. 5. Deut.

51 * A ydyw ein cyfraith ni yn barnu dŷn, oddi- 17. 6. eithr clywed ganddo eſ yn gyntaf, a gŵybod beth 19. 15. a wnaeth eſe?

52 Hwythau a attebaſant, ac a ddywedaſant wrtho, A ydwyt tithau o Galilæa? chwilia a gwêl, na chododd prophwyd o Galilæa.

53 A phob vn a aeth iw dŷ ei hun.

PEN. VIII.

1 Chriſt yn gwaredu y wraig a ddaliaſid mewn godineb: 12 Yn pregethu ei ſêd eſ ei hûn yn oleuni y byd, ac yn gwirio ei athrawiaeth: 33 Yn aſteb 'r Iddewon a wnaent ei bôſt o Abraham, 59 ac yn gochelyd ei cherddidio hwy.

A'R Ieſu a aeth i fynydd yr Oliwydd:

2 A chan ddaeth drachefn y boreu i'r Deml, a'r holl bobl a ddaeth atto eſ: yntef a eiſteddodd, ac a'u dyſcodd hwynt.

3 A'r Scrifennyddion a'r Pharifeaid, a ddygaſant atto eſ wraig, yr hon a ddaliaſid mewn godineb; ac wedi ei goſod hi yn y canol,

4 Hwy a ddywedaſant wrtho, Athro, y wraig hon a ddaliwyd ar y weithred yn godineba.

5 * A Moſes yn y gyfraith a orchymynnodd i ni labyddio y cyfryw: beth gan hynny yr wyt ti yn ei ddywedyd? * Leuit. 20. 10.

6 A hyn a ddywedaſant hwy gan ei demtio eſ, fel y gallent ei gyhuddo eſ. Eithr yr Ieſu, wedi ymgrymmu tu a'r llawr, a ſcrifennodd a'i fys ar y ddaiar, heb gymmeryd arno *ei clywed*.

7 Ond fel yr oeddynt hwy yn parhau yn gofyn iddo, eſe a ymvniawnodd, ac a ddywedodd wrthynt, * Yr hwn ſydd dŷ-bechod o honoch, taſled yn gyntaf garreg atti hi. * Deut. 17. 7.

8 Ac wedi iddo eilwaith ymgrymmu tu 'r llawr, eſe a ſcrifennodd ar y ddaiar.

9 Hwythau pan glywſant hyn, wedi hefyd eu hargyoeddi gan eu cydwybod, a aethant allan o yn i vn, gan ddechreu o'r hynaſ, hyd yr olaf: a gadawyd yr Ieſu ya vaig, a'r wraig yn ſefyll yn y canol.

10 A'r Ieſu wedi ymvniawni, ac heb weled neb, ond y wraig, a ddywedodd wrthi, Ha wraig, pa le y mae dy gyhuddwyr di? oni chondemnodd neb di?

11 Hitheu a ddywedodd, Na ddo neb, Arglwydd. A dywedodd yr Ieſu wrthi, Nid wyf finneu yn dy gondemno di: dos, ac na phecha mwyach.

12 Yna y lleſaredd yr Ieſu wrthynt drachefn, gan ddywedyd, * Golcuni y bŷd ydwyf fi: yr hwn a'm dilyno i, ni rodia mewn tywyllwch, eithr cſe a gaiff oleuni y bywyd. * Pen. 9. 5. & 12. 46.

13 Am hynny y Pharifeaid a ddywedaſant wrtho, Tydi ſydd yn tyſtiolaethu am danat dy hun; nid yw dy dyſtiolaeth di yn wir.

14 Yr Ieſu a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt hwy, * Er fy mod i yn tyſtiolaethu a'm hunan fy hun, y mae fy nyſtiolaeth i yn wir: oblegid mi a wn o ba le y daethym, ac i ba le yr ydwyf yn myned: ond chwithau nid gwyddoch o ba le yr wyf fi yn dyfod, nac i ba le yr wyf yn myned. * Pen. 5. 31.

15 Chwy-chwi ſydd yn barnu yn ôl y cnawd, nid ydwyf fi yn barnu neb.

16 Ac eſto os wyf fi yn barnu, y mae fy marn i yn gywir: oblegid nid wyfi yn vnig, ond myfi a'r Tâd, yr hwn a'm hanfonodd i.

17 * Y mae hefyd yn ſcrifennedig yn eich cyfraith chwi, mai gwir yw tyſtiolaeth dau ddyn.

18 Myfi yw 'r hwn ſydd yn tyſtiolaetha am danaf fy hun, ac y mae 'r Tâd, yr hwn a'm hanfonodd i, yn tyſtiolaethu am danafi.

19 Yna y dywedaſant wrtho, Pa le y mae dy dâd ti? Yr Ieſu a attebodd, Nid adwaenoch na myfi na'm Tad: pe ddadnabuaſech fi, chwi a adnabuaſech fy Nhad i hefyd.

20 Y geiriau hyn a leferodd yr Ieſu yn y tryſorfa, wrth athrawiaethu yn y Demle: ac ni ddaliodd neb ef, am na ddaethei ei awr ef eto.

21 Yna y dywedodd yr Ieſu wrthynt hwy drachefn, Yr wyf fi yn myned ymmaith, a chwi a'm ceiſiwch i, ac a fyddwch feirw yn eich pechod: lle yr wyf fi yn myned, ni ellwch chwi ddyfod.

22 Am hynny y dywedodd yr Iddewon, A ladd efe ef ei hun? gan ei fod yn dywedyd, lle yr wyf fi yn myned, ni ellwch chwi ddyfod.

23 Ac efe a ddywedodd wrthynt hwy, Chwy-chwi ſydd oddiſod, minneu ſydd oddi vchod, chwy-chwi ſydd o'r byd hwn, minnau nid wyf o'r byd hwn.

24 Am hynny y dywedais wrthych, y byddwch chwi feirw yn eich pechodau: oblegid oni chredwch chwi mai myfi yw efe, chwi a fyddwch feirw yn eich pechodau.

25 Yna y dywedaſant wrtho, Pwy wyt ti? A'r Ieſu a ddywedodd wrthynt, Yr hyn yr wyf yn ei ddywedyd hefyd wrthych o'r dechrenad.

26 Y mae genniſi lawer o bethau iw dywedyd, ac iw barnu am danoch chwi: eithr cywir yw 'r hwn a'm hanfonodd i: a'r pethau a glywais i ganddo, y rhai hyn yr ydwyfi yn eu dywedyd i'r byd.

27 Ni wyddenc hwy mai am y Tad yr oedd efe yn dywedyd wrthynt hwy.

28 A'm hynny y dywedodd yr Ieſu wrthynt, Pan ddercfiafoch chwi Fab y dyn, yna y cewch wybod mai myfi yw efe, ac nad wyfi yn gwneuthur dim o honof fy hun, ond megis y dyſcodd fy Nhad fi, yr wyf yn lleferu y pethau hyn.

29 Ar hwn a'm hanfonodd i ſydd gyd â myfi: ni adawodd y Tâd fi yn vnic, oblegid yr wyfi yn gwneuthur bôb amſer, y pethau ſy fodlon ganddo ef.

30 Fel yr oedd efe yn lleferu y pethau hyn, llawer a gredaſant yndo ef.

31 Yna y dywedodd yr Ieſu wrth yr Iddewon a gredaſent yndo, Os arhoſwch chwi yn fy ngair i, diſcyblion i mi ydych yn wir:

32 A chwi a gewch wybod y gwirionedd, a'r gwirionedd a'ch rhyddhâ chwi.

33 *Hwythau a* attebaſant iddo, Hâd Abraham ydym ni, ac ni waſanaethaſom ni neb erioed: pa ſedd yr wyt ti yn dywedyd, Chwi a wneir yn rhyddion?

34 Yr Ieſu a attebodd iddynt, Yn wîr, yn wîr, meddaf i chwi, * pwy bynnag ſydd yn gwneuthur pechod, y mae efe yn wâs i bechod.

35 Ac nid yw y gwâs yn aros yn tŷ byth: y mab ſydd yn aros byth.

36 Os y mab gan hynny a'ch rhyddhâ chwi, rhyddion fyddwch yn wîr.

37 Mi a wn mai hâd Abraham ydych chwi: ond yr ydych chwi yn ceiſio fy lladd i, am nad yw fy ngair i yn genni yndoch chwi.

38 Yr wyfi yn lleferu yr hyn a welais gyd â'm Tad i: a chwithen ſydd yn gwneuthur yr hyn a welſôch gyd â'ch tâd chwithau.

39 Hwythau a attebaſant, ac a ddywedaſant wrtho, Ein tâd ni yw Abraham. Yr Ieſu a ddywedodd wrthynt, Pe plant Abraham fyddech, gweithredoedd Abraham a wnaeth.

40 Eithr yn awr yr ydych chwi yn ceiſio fy lladd i, dŷn a ddywedais i chwi y gwirionedd, yr hwn a glywais i gan Dduw: hyn ni wnaeth Abraham.

41 Yr ydych chwi yn gwneuthur gweithredoedd eich tad chwi. Am hynny y dywedaſant wrtho, Nid trwy butteindra y cenhedlwyd ni: vn Tad ſydd gennym ni, ſef Duw.

42 Yna y dywedodd yr Ieſu wrthynt hwy, Pe Duw fyddei eich Tad, chwi a'm carech i: canys oddiwrth Dduw y deilliais, ac y daethym i: oblegyd nid o honof fy hun y daethym i, ond efe a'm hanfonodd i.

43 Pa ham nad ydych yn deall fy lleferydd i? am na ellwch wrando fy ymadrodd i.

44 * O'ch tad diafol yr ydych chwi, a thrachwantau eich tâd a fynnwch chwi eu gwneuthur: lleiddiad dŷn oedd efe o'r dechrenad, ac ni ſafodd yn y gwirionedd, oblegid nid oes gwirionedd yndo ef. Pan yw yn dywedyd celwydd, o'r eiddo ei hun y mae yn dywedyd: canys y mae yn gelwyddog, ac yn dad iddo.

45 Ac am fy môd i yn dywedyd y gwirionedd, nid ydych yn credu i mi.

46 [Pwy o honoch a'm argyoedda i o bechod? ac od wyfi yn dywedyd y gwir, pa ham nad ydych yn credu i mi?

47 * Y mae yr hwn ſydd o Dduw, yn gwrando geiriau Duw, am hynny nid ydych chwi yn eu gwrando, am nad ydych o Dduw.

48 Yna 'r attebodd yr Iddewon, ac y dywedaſant wrtho ef, Ond-da yr ydym ni yn dywedyd, mai Samaritan wyt ti, a bôd gennit gythrael?

49 Yr Ieſu a attebodd, Nid oes genniſ gythrael, ond yr wyfi yn anrhydeddu fy Nhâd, ac yr ydych chwithau yn fy ni-anrhydeddu innau.

50 Ac nid wyfi yn ceiſio fy ngogoniant fy hun: y mae a'r cais, ac a farn.

51 Yn wîr, yn wîr, meddaf i chwi, os ceidw neb fy ymadrodd i, ni wel efe farwolaeth yn dragywyd.

52 Yna y dywedodd yr Iddewon wrtho, Yr awron y gwyddom ſod gennit gythrael: bu Abraham farw, a'r Prophwydi, ac meddi di, Os ceidw neb fy ymadrodd i, nid archwaetha efe farwolaeth yn dragywyd.

53 Ai mwy wyt ti nag Abraham ein tad ni, yr hwn a fu farw? a'r prophwydi a fuant feirw? pwy yr wyt ti yn dy wneuthur dy hun.

54 Yr Ieſu a attebodd, Os wyfi yn fy ngogoneddu fy hun, fy ngogoniant i nid yw ddim: fy Nhâd yw 'r hwn ſydd yn fy ngogoneddu i, yr hwn yr ydych chwi yn dywedyd mai eich Duw chwi yw.

55 Ond nid adnabuoch chwi ef: eithr myfi a'i hadwaen ef: ac os dywedaſ nad adwaen ef, myfi a fyddaf debyg i chwi, yn gelwyddog: ond mi a'i hadwaen ef, ac yr wyf yn cadw ei ymadrodd ef.

56 Gorfoleddodd oedd gan eich tad Abraham weled fy nydd i: a chefe a'i welodd hefyd, ac a lawenychodd.

57 Yna y dywedodd yr Iddewon wrtho, Nid wyt ti ddeng-mlwydd a deugain eto, ac a welaiſt ti Abraham?

58 Yr Ieſu a ddywedodd wrthynt, Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, cyn bôd Abraham, yr wyf fi.

59 Yna

19 Yna hwy a godasant gerrig iw taflu atto ef. A'r Iesu a ymguddiodd, ac a aeth allan o'r Deml, a gan fyned trwy eu canol hwynt: ac felly yr aeth ei heibio.

PEN. IX.

1 *Y dyn a aneſid yn ddall, yn cael ei olwg:* 8 *a'i ddwyn ef at y Phariſeaid;* 13 *Hwythau yn ymrafaelio, ac yn ei eſcymmuno ef:* 35 *Ac yntau yn cael ei ddatblygu gan yr Iesu, ac yn ei gyffelyb ef.* 39 *Pwy yw y rhai y mae Chriſt yn eu goleuo.*

AC wrth fyned heibio, efe a ganfu ddyn dall o'i enedigaeth.

2 A'i ddiſcyblion a ofynnasant iddo, gan ddywedyd, Rabbi, pwy a bechodd, ai hwn, ai ei rieni, fel y ganed ef yn ddall?

3 Yr Iesu a attebodd, Nid hwn a bechodd, na'i rieni chwaith: eithr fel yr amlygid gweithredoedd Duw ynddo ef.

4 Rhaid i mi weithio gwaith yr hwn a'm hanfonodd, tra ydyw hi yn ddydd: y mae y nos yn dyfod, pan na ddichon neb weithio.

5 Tra yr ydwyf yn y byd, goleuni y byd ydwyf.

6 Wedi iddo ef ddywedyd hyn, efe a boerodd yr lawr, ac a wnaeth glai o'r poeryn, ac a irodd y clai ar lygaid y dall:

7 Ac a ddywedodd wrtho, Dos, ac ymolch yn llyn Siloam, (yr hwn a gyfieithir, anfonedig.) Am hynny efe a aeth ymmaith, ac a ymolchodd, ac a ddaeth yn gweled.

8 Y cymmydogion gan hynny, a'r rhai a'i gwelſent ef o'r blaen, mai dall oedd efe, a ddywedaſant, Onid hwn yw'r yn oedd yn eiſtedd, ac yn cardotta?

9 Rhai a ddywedaſant, Hwn *yw efe*: ac eraill, Y mae efe yn debyg iddo. Yntef a ddywedodd, Myfi *yw efe*.

10 Am hynny y dywedaſant wrtho, Pa fodd yr agorwyd dy lygaid di?

11 Yntef a attebodd ac a ddywedodd, Dyn a elwir Iesu a wnaeth glai, ac a irodd fy llygaid i, ac a ddywedodd wrthif, Dos i lyn Siloam, ac ymolch. Ac wedi i mi fyned ac ymolchi, mi a gefais fy ngolwg.

12 Yna y dywedaſant wrtho, Pa le y mae efe? Yntef a ddywedodd, Ni wn i.

13 *Hwythau* a'i dygaſant ef at y Phariſæaid, yr hwn gynt *a fuaſai* yn ddall.

14 A'r Sabbath oedd hi, pan wnaeth yr Iesu y clai, a phan agorodd efe ei lygaid ef.

15 Am hynny y Phariſæaid hefyd a ofynnaſant iddo drachefn, pa fodd y cawſei efe ei olwg. Yntef a ddywedodd wrthynt, clai a oſododd efe ar fy llygaid i, ac mi a ymolchais, ac yr ydwyf yn gweled.

16 Yna rhai o'r Phariſæaid a ddywedaſant, Nid *yw* y dyn hwn o Dduw, gan nad yw efe yn cadw y Sabbath. Eraill a ddywedaſant, Pa fodd y gall dyn pechadurus wneuthur y cyfryw arwyddion? Ac yr oedd ymraſel yn eu plith.

17 Hwy a ddywedaſant drachefn wrth y dall, Beth yr wyt ti yn ei ddywedyd am dano ef, am agoryd o honaw dy lygaid di? Yntef a ddywedodd, Mai Prophwyd yw *efe*.

18 Am hynny ni chredei yr Iddewon am dano ef y mai dall fuaſei, a chael o honaw ef ei olwg, nes galw o honynt ei rieni ef, yr hwn a gawſei ei olwg?

19 A hwy a ofynnaſant iddynt, gan ddywedyd, A hwn yw eich mab chwi, yr hwn yr ydych chwi yn dywedyd ei eni yn ddall? pa fodd gan hynny y mae efe yn gweled yn awr?

20 Ei rieni, efe a attebaſant iddynt, hwy a a ddywedaſant, Nyni a wyddom mai hwn yw ein mab ni, ac mai yn ddall y ganwyd ef:

21 Ond pa fodd y mae efe yn gweled yr awron, ni'n gwyddom ni, neu pwy a agorodd ei lygaid ef, ni'n gwyddom ni: y mae efe mewn oedran, gofynnwch iddo efe, efe a ddywed am dano ei hun:

22 Hyn a ddywedodd ei rieni ef, am eu bod yn ofni yr Iddewon: oblegid yr Iddewon a gydardeiniaſent euſys, os cyfaddefei neb ef yn Grift, y bwrid ef allan o'r Synagog. *Yr oſ. eymmeiniaſ.*

23 Am hynny y dywedodd ei rieni ef, Y mae efe mewn oedran, gofynnwch iddo ef.

24 Am hynny hwy a alwaſant eilwaith y dyn a fuaſei yn ddall, ac a ddywedaſant wrtho, Dyro'r gogoniant i Dduw: nyni a wyddom mai pechadur yw y dyn hwn.

25 Yna yntef a attebodd ac a ddywedodd, Ai pechadur yw, ni'n gwn i: yn peth a wn i, lle yr oeddwn i yn ddall, yr wyfi yn awr yn gweled.

26 Hwythau a ddywedaſant wrtho drachefn, Beth a wnaeth efe i ti? pa fodd yr agorodd efe dy lygaid di?

27 Yntef a attebodd iddynt, mi a ddywedais i chwi euſys, ac ni wrandawſoch: pa ham yr ydych yn ewyllyſio clywed trachefn? a ydych chwithau yn ewyllyſio bod yn ddiſcyblion iddo ef?

28 Hwythau a'i difenwaſant ef, ac a ddywedaſant, Tydi ſydd ddiſcybl iddo ef; eithr diſcyblion Moſes ydym ni.

29 Nyni a wyddom leſaru o Dduw wrth Moſes; eithr hwn ni'n gwyddom ni o ba le y mae efe.

30 Y dyn a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Yn hyn yn ddiau y mae yn rhyfedd, na wyddoch chwi o ba le y mae efe, ac efe a agorodd fy llygaid i.

31 Ac ni a wyddom nad yw Duw yn gwrando pechaduriaid: ond os yw neb yn addoli wr Duw, ac yn gwneuthur ei ewyllys ef, hwnnw y mae yn ei wrando.

32 Ni chlybuwyd erioed agoryd o neb lygaid yn a aneſid yn ddall.

33 Oni bai fod hwn o Dduw, ni allei efe wneuthur dim.

34 Hwy a attebaſant, ac a ddywedaſant wrtho, Mewn pechodau y ganwyd ti oll, ac a wyt ti yn ein dyſcu ni? A hwy a'i bwriaſant ef allan. *Newi eſcymmuniaſant efe.* *Eſcymmuniad.*

35 Clybu yr Iesu ddarfod iddynt ei fwrw ef allan: a phan ei cafodd, efe a ddywedodd wrtho, A wyt ti yn credu ym-Mab Duw?

36 Yntef a attebodd ac a ddywedodd, Pwy yw *efe* o Arglwydd, fel y credwyf ynddo?

37 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Ti a'i gwelaiſt ef, a'r hwn ſydd yn ymddiddan â thi, hwnnw yw *efe*.

38 Yntef a ddywedodd, Yr wyfi yn credu, o Arglwydd, ac efe a'i haddolodd ef.

39 A'r Iesu a ddywedodd, I farn y daethym i'r byd hwn: fel y gwelei y rhai nid ydynt yn gweled, ac yr elei y rhai ſy yn gweled, yn ddeillion.

40 A rhai o'r Phariſæaid a oedd gyd ag ef, a glywſant y pethau hyn, ac a ddywedaſant wrtho, Ydym ninnau hefyd yn ddeillion?

41 Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Pe deillion fyddech, ni byddei arnoch bechod: eithr yn awr meddwch chwi, Yr ydym ni yn gweled: am hynny y mae eich pechod yn aros.

PEN. X.

1 *Chriſt yw'r drws, a'r bugail da.* 19 *Amryw ddyfam dano.* 24 *Y mae ſi yn profi trwy ei weithredoedd, mai efe yw Chriſt Mab Duw.* 39 *ac*

yn diange vhag yr Iddewon, 40 ac yn mynedd trachefn tros yr Iordonen, lle y credodd Ioan yddo ef.

10.1. YN wir, yn wir, meddaf i chwi, yr hwn nid yw yn mynedi mewn drwy 'r drws i gorlan y defaid, eithr fydd yn dringo ffordd arall, lleidr ac yspeiliwr yw.

2 Ond yr hwn ſydd yn myned i mewn drwy 'r drws, bugail y defaid ydyw.

3 I hwn y mae y dryſſor yn agoryd, ac y mae y defaid yn gwrando ar ei lais ef: ac y mae efe yn galw ei ddefaid ei hun erbyn en henw, ac yn eu harwain hwy allan.

4 Ac wedi iddo yrru allan ei ddefaid ei hun, y mae efe yn myned o'u blaen hwy: a'r defaid ſydd yn ei ganlyn ef, oblegid y maent yn adnabod ei lais ef.

5 Ond y dieithr ni'n canlynant, eithr ffoant oddi wrtho, oblegid nad adwaenant lais dieithriaid.

6 Y ddammeg hon a ddywedodd yr Iesu wrthynt: ond hwy ni wybuant pa bethau ydoedd y rhai yr oedd efe yn eu llefaru wrthynt.

7 Am hynny yr Iesu a ddywedodd wrthynt drachefn, Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, myfi yw drws y defaid.

8 Cymiſer oll ac a ddaethant o'm blaen i, lladron ac yſpeil-wŷr ŷnt: eithr ni wrandawodd y defaid arnynt.

9 Myfi yw y drws: os â neb i mewn drwofi, efe a fydd cadwedig: ac efe a â i mewn ac allan, ac a gaiff borfa.

10 Nid yw lleidr yn dyfod ond i ledratta, ac i ddeſtrywio, myfi a ddaethym fel y caent fywyd, ac y caent ef yn helaethach.

11 [a] Myfi yw 'r bugail da: y bugail da ſydd yn rhoddi ei enioes dros y defaid.

12 Eithr y gwâs cyflog, a'r hwn nid yw bugail, yr hwn nid eiddo y defaid, ſydd yn gweled y blaidd yn dyfod, ac yn gadel y defaid, ac yn ffoi: a'r blaidd ſydd yn eu ſyſo hwy, ac yn eu ſcaru y defaid.

13 Y mae 'r gwâs cyflog yn ffoi, oblegid mai gwas cyflog yw, ac nid oes ofal arno am y defaid.

14 Myfi yw y bugail da: ac a adwaen yr eiddof fi, ac a'm hadwenir gan yr eiddofi.

15 Fel yr edwyn y Tad fyfi, *felly* yr adwaen innau y Tad: ac yr ydwyf yn rhoddi fy enioes dros y defaid.

16 A defaid eraill ſy gennif, y rhai nid ŷnt o'r gorlan hon: y rhai hyny hefyd ſy raid i mi eu cyrchu, a'm llais i a wrandawant, [b] a bydd yn gorlan, *ac* yn bugail.]

17 Am hyn y mae y Tad yn fy ngharu i* am i mod i yn dodi fy enioes, fel y cymmerwyf hi drachefn.

18 Nid oes neb yn ei dwyn oddi arnafi: ond myfi ſydd yn ei dodi hi i lawr o honof fy hun: y mae genif feddiant iw dodi hi i lawr, ac y mae genif feddiant iw chymmeryd hi drachefn: [c] y gorchymyn hwn a dderbyniais i gan fy Nhâd.

19 Yna y bu drachefn amrafel ym myſc yr Iddewon, am yr ymadreddion hyn.

20 A llawer o honynt a ddywedaſant, Y mae cythrael ganddo, ac y mae efe yn ynfydu: pa ham y gwrandewch chwi arno ef?

21 Eraill a ddywedaſant, Nid yw y rhai hyn eiriau un a chythrael yn ddoe: a all cythrael agoryd llygaid y deillion?

22 Ac yr oedd [d] y Cyſegr-wyl yn Ieruſalem, a'r gaeaf oedd hi.

23 Ac yr oedd yr Iesu yn rhodio yn y Deml ym mhorth Solomon.

24 Am hynny y daeth yr Iddewon yn ei gylch ef, ac a ddywedaſant wrtho, Pa hyd yr wyt yn peri i ni ammeu? os tydi yw y Christ, dywed i ni yn eglur.

25 Yr Iesu a attebodd iddynt, mi a ddywedais i chwi, ac nid ydych yn credu, y gweithredoedd yr wyfi yn eu gwneuthur yn enw fy Nhâd, y maent hyn yn tyſtiolaethu am danaf.

26 Ond chwi nid ydych yn credu: canys nid ydych chwi o'm defaid i, fel y dywedais i chwi.

27 Y mae fy nefaid i yn gwrando fy llais i, ac mi a'u hadwen hwynt, a hwy a'm canlynant i.

28 A minneu ydwyf yn rhoddi iddynt fywyd tragwyddol: ac ni chyfrgollant byth, ac ni ddwg neb hwynt allan o'm llaw i.

29 Fy Nhâd i, yr hwn a'u rhoddes i mi, ſydd fwy na phawb: ac ni's gall neb eu dwyn hwynt allan o law fy Nhâd i.

30 Myfi a'r Tâd yn ydym.

31 Am hynny y cododd yr Iddewon gerrig drachefn, iw labyddio ef.

32 Yr Iesu a attebodd iddynt, Llawer o weithredoedd da a ddangoſais i chwi oddi wrth fy Nhâd: am ba un o'r gweithredoedd hyny yr ydych yn fy llabyddio i?

33 Yr Iddewon a attebaſant iddo, gan ddywedyd, Nid am weithred dda yr ydym yn dy labyddio, ond am gabledd, ac am dy fôd ti, a thithau yn ddŷn, yn dy wneuthur dy hun yn Ddnw.

34 Yr Iesu a attebodd iddynt, [e] Onid yw yn ſcrifennedig yn eich cyfraith chwi? Mi a ddywedais, Duwiau ydych.

35 Os galwodd *efe* hwy yn ddnwiau, at y rhai y daeth gair Duw, a'r Scrythur ni's gellir ei thorri:

36 A ddywedwch chwi am yr hwn a ſanctaidd-odd y Tâd, ac a'i hanfonodd yr byd, Yr wyt yn cablu; am i mi ddywedyd, Mâb Dnw ydwyf?

37 Onid wyfi yn gwneuthur gweithredoedd fy Nhâd, na chredwch i mi.

38 Ond os ydwyf yn eu gwneuthur, er nad ydych yn credu i mi, credwch y gweithredoedd, fel y gwybyddoch ac y credoch, fod y Tâd ynoff i, a minneu, ynddo ynteſ.

39 Am hynny y ceiſiaſant drachefn ei ddal ef: ac efe a ddiangodd allan o'u dwylo hwynt.

40 Ac efe a aeth ymaith drachefn tros yr Iordonen i'r man lle y buaſei Ioan ar y cyntaf yn bedyddio; ac a arhoſodd yno.

41 A llawer a ddaethant atto ef, ac a ddywedaſant, Ioan yn wir ni wnaeth yn arwydd: ond yr holl bethau a'r a ddywedodd Ioan am hyn oedd wîr.

42 A llawer yno a gredaſant ynddo.

PEN. XI.

1 Christ yn cyfodi Lazarus, yr hwn a gladdaſ-er ys pedwar diwrnod. 45 Llawer o Iddewon yn credu. 47 Yr Archoffeiriaid a'r Phariſeaid yn caſclu cyngor yn erbyn Christ. 49 Caiaphas yn prophwydo. 54 Iesu yn ymguddio: 55 Wyſhau ar y Pâſc yn ymofyn am dano, ac yn ſyſod cyn llwyn iddo.

A Cyr oedd yn glâf, Lazarus o Bethania, o dref Mair a'i chwaer Martha.

2 [f] (A Mair ydoedd yr hon a enneiniodd yr Arglwydd â'r ennaint, ac a ſychodd ei draed â'i gwallt: yr hon yr oedd ei brawd Lazarus yn glâf.)

3 Am hyny y chwiorydd a ddanfonaſant attho

[a] Eſa. 40. 11. Eſec. 34. 23.

[b] Rhuf. 11. 25.

[c] Act. 2. 24.

[d] 1 Mac. 4. 59.

[e] Pſal. 82. 6.

[f] Mat. 26. 7. Luc. 7. 37.

ddywedyd, Arglwydd, wele, y mae yr hwn
sydd heb genniti yn glâf.

4 A'r Iesu pan glybu, a ddywedodd, Nid yw y
clefyd hwn i farwolaeth, ond er gogoniant Duw, fel
y gogonedder Mab Duw trwy hynny.

5 A hoff oedd gan yr Iesu Martha, a'i chwaer, a
Lazarus.

6 Pan glybu efe gan hynny, ei fod ef yn glâf, efe a
drigodd yn y lle yr oedd, ddau ddiwrnod:

7 Yna wedi hynny efe a ddywedodd wrth y dis-
gyblion, Awn i Iudæa drachefn.

8 Y disgyblion a ddywedasant wrtho, Rabbi, yr
oedd yr Iddewon yn awr yn ceisio dy labyddio di,
ac a wyt ti yn myned yno drachefn?

9 Yr Iesu a atteboddd, Onid oes deuddeg awr o'r
dydd? os rhodia neb y dydd, ni thramgwydda, am
ei fod yn gweled goleuni y byd hwn:

10 Ond os rhodia neb y nôs, efe a dramgwydda:
am nad oes goleuni ynddo.

11 Hyn a lefarodd efe: ac wedi hynny efe a ddy-
wedodd wrthynt, Y mae ein cyfaill Lazarus yn hu-
no: ond yr wyf yn myned i'w ddihuno ef.

12 Yna ei ddisgyblion a ddywedasant wrtho, Ar-
glwydd, os huno y mae, efe a fyddiach.

13 Ond yr Iesu a ddywedasei am ei farwolaeth
ef: eithr hwy a dybiasant mai am hun cwsc yr
oedd efe yn dywedyd.

14 Yna y ddywedodd yr Iesu wrthynt yn eglur,
Bu farw Lazarus;

15 Ac y mae yn llawen gennif nad oeddwn i
yno, er eich mwyn chwi (fel y credoch:) ond
awn atto ef.

16 Yna y dywedodd Thomas, yr hwn a elwir
Didymus, wrth ei gyd-ddisgyblion, Awn ninnau hefyd,
fel y byddom feirw gyd ag ef.

17 Yna yr Iesu wedi dyfod, a'i cafodd ef wedi bôd
pedwar bedwar diwrnod yn y bedd.

18 A Bethania oedd yn agos i Ierusalem, ynghylch
pymtheg ffâd oddi wrthi:

19 A llawer o'r Iddewon a ddaethent at Martha
a Mair, iw cysuro hwy am en brawd.

20 Yna Martha, cyn gynted ac y clybu hi fôd yr
Iesu yn dyfod, a aeth iw gyfarfod ef: ond Mair a
eisteddodd yn y tŷ.

21 Yna y dywedodd Martha wrth yr Iesu,
Arglwydd, pe buasit ti ymma, ni buasei farw fy
mrawd.

22 Eithr mi a wn hefyd yr awron, pa bethau bynag
a ddymunech di gan Dduw, y dyry Duw
hyny i ti.

23 Yr Iesu a ddywedodd wrthi, Adgyfodir dy
frawd drachefn.

24 Dywedodd Martha wrtho, Myfi a wn yr ad-
gyfodir ef yn yr adgyfodiad, y dydd diweddaf.

25 Yr Iesu a ddywedodd wrthi, Myfi yw yr adgy-
fodiad, a'r bywyd: yr hwn sydd yn credu ynofi,
er iddo farw, a fydd byw.

26 A phwy bynag sydd yn byw, ac yn credu ynofi,
ni bydd marw yn dragywydd. A wyt ti yn credu
hyn?

27 Dywedodd hithau wrtho, Ydwyf Arglwydd:
yr wyfi yn credu mai ti yw y Christ, Mab Duw, yr
hwn sydd yn dyfod i'r byd.

28 Ac wedi iddi ddywedyd y pethau hyn, hi a
aeth ymmaith, ac a alwodd yn ddirgel ei chwaer
Mair, gan ddywedyd, Pe ddaeth yr Athro, ac y mae
yn galw am danat.

29 Er cynted ac y clybu hi, hi a gododd yn ebrwy-
dred, ac a ddaeth atto ef.

30 (A'r Iesu ni ddaethei eto i'r dref; eithr yr oedd
efe yn y man lle y cyfarfuasei Martha
ag ef.)

31 Yna yr Iddewon, y rhai oedd gyd â hi yn
y tŷ, ac yn ei chysuro hi, pan welsant Mair yn
codi ar frys, ac yn myned allan, a'i canlynasant hi,
gan ddywedyd, Y mae hi yn myned at y bedd
i ylyo yno.

32 Yna Mair, pan ddaeth lle yr oedd yr Iesu,
a'i weled ef, a syrthiodd wrth ei draed ef, gan
ddywedyd wrtho, Arglwydd, pe buasit ti ymma,
ni buasei fy mrawd farw.

33 Yr Iesu gan hynny, pan welodd hi yn wylo,
a'r Iddewon y rhai a ddaethei gyd â hi, yn wylo, a
riddfanodd yn yr yspryd, ac a † gynhyrfwyd;

† Gr. ym-
gynhyr-
fodd.

34 Ac a ddywedodd, Pa le y dodasoch chwi
ef? Hwy a ddywedasant wrtho, Arglwydd, tyr-
red a gwel.

35 Yr Iesu a wylodd.

36 Am hynny y dywedodd yr Iddewon, Wele
fel yr oedd efe yn ei garu ef.

37 Eithr rhai o honynt a ddywedasant, Oni
allasei hwn, * yr hwn a agorodd lygaid y dall,
beri na buasei hwn farw chwaith?

* Pen. 9.6

38 Yna yr Iesu drachefn a riddfanodd yn ido
ei hun, as a ddaeth at y bedd. Ac ogof oedd
a maen oedd wedi ei ddodi arno.

39 Yr Iesu a ddywedodd, Cedwch ymmaith
y maen. Martha chwaer yr hwn a fuasei farw,
a ddywedodd wrtho, Arglwydd, y mae efe wei-
thian yn drewi: herwydd y mae yn farw dr yr
pedwar diwrnod.

40 Yr Iesu a ddywedodd wrthi, Oni ddywe-
dais i ti, pes credit, y cait ti weled gogoniant
Duw?

41 Yna y codasant y maen. He yr oedd y marw
wedi ei osod. A'r Iesu a gododd ei olwg i fy-
ny, ac a ddywedodd, Y Tad, yr wyf yn diolch
i ti am i ti wrando arnaf.

42 Ac myfi a wyddwn dy fôd ti yn fy ngwran-
do bôb amser: eithr er mwyn y bobl sydd yn
sefyll o amgylch, y dywedais, fel y credont mai
tydi a'm hanfonaist i.

43 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a lefodd
â llef vchel, Lazarus, tyred allan.

44 A'r hwn a fuasei farw a ddaeth allan, yn
rhwym ei draed a'i ddwylo mewn amdo: a'i wy-
neb oedd wedi ei rwymo â napcin. Yr Iesu a
ddywedodd wrthynt, Gollyngwch ef yn rhydd,
a gedwch iddo fyned ymmaith.

45 Yna llawer o'r Iddewon, y rhai a ddaethent
at Mair, ac a welsant y pethau a wnaethei yr
Iesu, a gredasant ynddo ef.

46 Eithr rhai o honynt a aethant ymmaith at y
Pharisæaid, ac a ddywedasant iddynt, y pethau
a wnaethei yr Iesu.

47 Yna yr Arch-offeiriaid a'r Pharisæaid, a gal-
clasant gyngor, ac a ddywedasant, Pa beth yr y-
dym ni yn ei wneuthur? canys y mae y dyn yma
yn gwneuthur llawer o arwyddion.

48 Os gadawn ni ef fel hyn, pawb a gredant
ynddo, ac fe a ddaw y Rhufeiniaid, ac a ddi-
fethant ein lle ni, a'n cenedl hefyd.

49 A rhyw yn o honynt, Caiaphas, yr hwn
oedd Arch-offeiriad y flwyddyn honno, a ddy-
wedodd wrthynt, Nid ydych chwi yn gwybod
dim oll:

50 * Nac yn ystyried mai buddiol yw i ni fe- * Pen.
rw o vn dŷn dros y bobl, ac na ddifether yr 18.14.
holl genedl.

51 Hyn ni ddywedodd efe o honaw ei hun,
eithr ac efe yn Arch-offeiriad y flwyddyn honno,
efe a broffwydodd y byddai yr Iesu farw dros
y genedl:

52 Ac nid tros y genedl yn vnic, eithr fel y
casclei

caſclei eſe ynghyd yn vn, blant Duw heſyd, y rhai a waſcarafid.

53 Yna, o'r dydd hwnnw *allan*, y cyd-ymgynghoraſant, fel y lladdent ef.

54 Am hynny ni rodiodd yr Iesu mwy yn amlwg ym myſc yr Iddewon, ond eſe a aeth oddi yno i'r wlad yn agos i'r anialwch, i ddinas a elwir Ephraim: ac a arhoſodd yno gyd â'i ddiſcyblion.

55 A Phaſc yr Iddewon oeddyn agos: a llawer a aethant o'r wlâd i fyny i Ieruſalem, o flaen y Paſc, i'w glanhau eu hunain.

56 Yna y ceiſiaſant yr Iesu, a dywedaſant wrth ei gilydd, fel yr oeddynt yn ſefyll yn y Demle, Beth a dybygwch chwi, gan na ddaeth eſe i'r wyl?

57 A'r Arch-offeiriaid, a'r Phariſæaid, a roeſent orchymmyn, os gwyddei neb pa le yr oedd eſe, ar fynegi o hono, fel y gallent ei ddal ef.

PEN. XII.

1 *Yr Iesu yn eſcuſodi Mair am enneinio ei draed eſ.* 9 *Y bobl yn ymgaſclu i weled Lazarus.* 10 *Yr Arch offeiriaid yn ymgynghori iw ladd eſ.* 13 *Croeſa yn marchogaeth i Ieruſalem.* 20 *Groegwyr yn ewyllyſio gweled yr Iesu.* 23 *Y mae eſe yn rhagfynegi ei farwolaeth.* 37 *Yr Iddewon i gyd gan mwyaf wedi eu dallu:* 42 *Er hyny llawer o bennaethiaid yn credu, ond heb ei gyffeſu eſ.* 44 *Yr Iesu gan hynny yn galw yn daer am gyffeſu ffydd.*

YNa'r Iesu, chwe diwrnod cyn y Paſc, a ddaeth i Bethania, lle yr oedd Lazarus, yr hwn a fuaſei farw, yr hwn a godaſei eſe o feirw.

2 Ad yno y gwnaethant iddo ſwpper. A Martha oedd yn gwaſanaethu: a Lazarus, oedd vn o'r rhai a eiſteddent gyd ag ef.

3 Yna y cymmerth Mair bwys o ennaint nard gwlyb gwerthfawr, ac a enneiniodd draed yr Iesu, ac a ſychodd ei draed ef a'i gwallt: a'r ty a lanwyd gan arogl yr ennaint.

4 Am hynny y dywedodd vn o'i ddiſcyblion ef, Judas Iſcariot *mab* Simon, yr hwn oedd ar fedr ei fradychu ef.

5 Pa ham na werthwyd yr ennaint hwn er trychan celniog, a'i roddi i'r tlodion?

6 *Eithr hyn a ddywedodd efe, nid o herwydd bôd arno ofal dros y tlodion, ond am ei fod yn lleidr, a bôd ganddo y pwrs, a'i fod yn dwyn yr hyn a fwrid yndo.

7 A'r Iesu a ddywedodd, Gâd iddi: erbyn dydd fy nghladdedigaeth y cadwodd hi hwn.

8 Canys y mae gennych y tlodion gyd â chwi bôb amſer, eithr myfi nid oes gennych bôb amſer.

9 Gwybu gan hynny dyrfa fawr o'r Iddewon ei fod eſe yno: a hwy a ddaethant, nid er mwyn yr Iesu yn vnic, ond fel y gwelent Lazarus heſyd, yr hwn a godaſei eſe o feirw.

10 Eithr yr Arch-offeiriaid a ymgynghoraſant, fel y lladdent Lazarus heſyd.

11 Oblegid llawer o'r Iddewon a aethant ymmaith o herwydd ef, ac a gredaſant yn yr Iesu.

12 *Trannoeth, tyrfa fawr, yr hon a ddaethei i'r wyl, pan glywſant fod yr Iesu yn dyfod i Ieruſalem,

13 A gymmeraſant gangau o'r palmwydd, ac a aethant allan i gyfarfod ag ef, ac a lefaſant, Hoſanna, bendigedig yw brenin Iſrael yr hwn ſydd yn dyfod yn enw yr Arglwydd.

14 A'r Iesu wedi cael allyonan, a eiſteddodd arno, megis y mae yn ſcrifennedig,

15 *Nac ofna, ferch Sion; wele y mae dy frenin yn dyfod, yn eiſtedd ar ebol aſſyn.

16 Y pethau hyn ni wybu ei ddiſcyblion ef ar y cyntaf: eithr pan ogoneddwyd yr Iesu, yna y cofaſant fôd y pethau hyn yn ſcrifennedig am dano, ac iddynt wneuthur hyn iddo.

17 Tyſtiolaethodd gan hynny y dyrfa, yr hon oedd gyd ag ef, pan alwodd eſe Lazarus o'r bedd a'i godi ef o feirw.

18 Am hyn y daeth y dyrfa heſyd i gyfarfod ag ef am glywed o honynt iddo wneuthur yr arwydd hwn.

19 Y Phariſæaid gan hynny a ddywedaſant yn eu plith eu hunain, A welwchwi nad ydych yn tycio ddim? wele, fe aeth y byd ar ei ôl ef.

20 Ac yr oedd rhai Groegiaid ym mhlith rhai a ddaethei i fyny i addoli ar yr wyl:

21 Y rhai hyn gan hynny a ddaethant at Philip, yr hwn oedd o Bethſaida yn Galilæa, ac a ddymnaſant arno, gan ddywedyd, Syre, ni a ewyllyſiem weled yr Iesu.

22 Philip a ddaeth, ac a ddywedodd i Andreas: a thrachefn Andreas a Philip a ddywedaſant i'r Iesu.

23 A'r Iesu a attebodd iddynt, gan ddywedyd, Daeth yr awr y gogoneddir Mab y dyn.

24 Yn wir, yn wir, medda'i chwi, oni ſyrth y gronyn gwenith i'r ddaear, a marw, hwnnw a erys yn vnic: eithr os bydd eſe marw, eſe a ddwg ffrwyth lawer.

25 *Yr hwn ſydd yn caru ei einioes, a'i gyll hi; a'r hwn ſydd yn caſau ei enioes yn y byd hwn, a'i ceidw hi i fywyd tragywyddol.

26 Os gwaſanaetha neb fi, dilyned fi: a lle yr wyf fi, yno y bydd fy ngweinidog heſyd: ac os gwaſanaetha neb fi, y Tâd a'i hanrydedda ef.

27 Yr awron y cynhyrfwyd fy enaid: a pha beth a ddywedaf? O Dâd, gwared fi allan o'r awr hon: eithr o herwydd hyn y daethym i'r awr hon.

28 O Dâd, gogonedda dy enw. Yna y daeth lleſ o'r nef, Mi a'i gogoneddais, ac a'i gogoneddaf drachefn.

29 Y dyrfa gan hynny, yr hon oedd yn ſefyll ac yn clywed, a ddywedodd mai taran oedd: eraill a ddywedaſant, Angel a lefarodd wrtho.

30 Yr Iesu a attebodd, ac a ddywedodd, Nid o'm hachos i y bu y lleſ hon, ond o'ch achos chwi.

31 Yn awr y mae barn y byd hwn: yn awr y bwrir allan dywyſog y byd hwn.

32 A minneu, os derchefir fi oddi ar y ddaiar, a dynnaf bawb attaf fy hun.

33 (A hyn a ddywedodd ef, gan arwyddo o ba angeu y byddei farw.)

34 Y dyrfa a attebodd iddo, *Ni a glywſom o'r ddeddf, fôd Chriſt yn aros yn dragywyddol: a phr wedd yr wyt ti yn dywedyd fôd yn rhaid derchafu Mab y dyn? Pwy ydyw hwnnw Mab y dyn?

35 Yna yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Etto ychydig ennyd y mae'r goleuni gyd â chwi: rhodiwch tra fyddo gennych y goleuni, fel na ddalio'r tywyllwch chwi: a'r hwn ſydd yn rhodio mewn tywyllwch, ni wyr i ba le y mae yn myned.

36 Tra fyddo gennych oleuni, credwch yn y goleuni, fel y byddoch blant y goleuni. Hyn a ddywedodd yr Iesu, ac eſe a ymadawodd, ac a ymguddiodd rhagddynt.

37 Ac er gwneuthur o honaw ef gymmaint o arwyddion yn eu gŵydd hwynt, ni chredaſant yndde:

38 Fel y cyflawnid ymadrodd Eſaias y Proph-wyd, yr hwn a ddywedodd eſe, *Arglwydd, pwy a gredodd

d Pa hymadrodd ni? ac i bwy y datgu-
wyd braich yr Arglwydd?
Am hynny ni allent gredu, oblegid dywe-
s Eſaias dracheſn,
* Eſe a ddalloddeu llygaid, ac a galedodd
calon; ſel na welent â'u llygaid, a deall â'u
ac ymchwelyd o honynt, ac i mi eu hia-
hwynt.
Y pethau hyn a ddywedodd Eſaias, pan we-
ei ogoniant eſ, ac y llefarodd am dano ef.
Er hynny llawer o'r pennaethiaid heſyd a
ſant ynddo: ond oblegid y Phariſeaid
chſeſant eſ, rhag eu bwrw allan o'r Sy-
Canys yr oeddynt yn caru gogoniant dynion,
wy na gogoniant Duw.
A'r Iesu a leſodd, ac a ddywedodd; Yr
ſydd yn credu ynof fi, nid yw yn credu y-
ond yn yr hwn a'm danfonodd i.
A'r hwn ſydd yn fy ngweled i, ſydd yn
weled yr hwn a'm danfonodd i.
* Mi a ddaethym yn oleuni i'r byd, ſel y
bôb yn ſydd yn credu ynof fi, nad arhoſo yn
ywyllwch.
* Ac os clyw neb fy ngeiriau, ac ni chred,
nid wyf yn ei farnu ef. Canys ni ddaethym
i farnu'r byd, eithr i achub y byd.
Yr hwn ſydd yn fy nirmygu i, ac heb dder-
yn fy ngeiriau, y mae iddo yn yn ei farnu:
gair a leferais i, hwnnw a'i barn ef yn y
ddiweddaf.
Canys myfi ni leferais o honof fy hûn, ond
Tad yr hwn a'm hanfonodd i; eſe a rhoddes
chymmyn i mi beth a ddywedwn, a pheth a
lefarwn.
Ac mi a wn ſôd ei orchymmyn ef yn fy-
wyd tragwyddol: am hynny y perthan yr wyſi
n ei lefaru, ſel y dywedodd y Tâd wrthif,
lefaru.

PEN. XIII.

1 *Yr Iesu yn golchi traed ei ddiſcyblion: yn eu hanog i oſtyngeidrwydd, a chariad perffaith: 18 yn rhag-ddywedyd, ac yn dadcuddio: Ioan trwy weniaith, y bradycha Iudas eſ: 31 yn gorchymmyn hwynt garu ei gilydd: 36 ac yn rhybuddio Pedr ymadai eſtyn eſ.*

A Chyn gwyl y Paſc, yr Iesu yn gwybod
ddyfod ei awr ef i ymadel a'r byd hwn at
Tad, eſe yn caru yr eiddo, y rhai oedd yn y
byd, a'u caredd hwynt hyd y diwedd.
Ac wedi darfod ſwpper, (wedi i ddiafol eu-
ro yn nghalon Iudas Iſcariôt, *fab* Simon, ei
fradycha ef.)
Yr Iesu yn gwybod roddi o'r Tâd bôb peth
ll yn ei ddwylo ef, a'i fôd wedi dyfod oddiwrth
Duw, ac yn myned at Ddaw:
Eſe a gyfododd oddiar ſwpper, ac a roes
heibio ei gochl-wiſc, ac a gymmerodd dywel, ac
a ymwregyſodd.
Wedi hynny eſe a dywalltodd ddwfr i'r
cwpp, ac a ddechreuodd olchi traed y diſcyblion,
ac ſychu â'r tywel, â'r hwn yr oedd eſe wedi
ei wregyſu.
Yna y daeth eſe at Simon Petr; ac eſe a
dywedodd wrtho, Arglwydd, wyt ti yn golchi
fy nhraed i?
Yr Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho,
Y peth yr wyf fi yn ei wneuthur, ni wyddoſt di
yr awron: eithr ti a geiwybod yn ôl hyn.
Petr a ddywedodd wrtho, Ni chei di olchi
fy nhraed i byth. Yr Iesu a attebodd iddo, Oni
golchaf di, nid oes i ti gyfran gyd â myfi.
Simon Petr a ddywedodd wrtho, Arglwydd,
nid fy nhraed yn vnic, eithr fy nwylo a'm pen
hefyd.
Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Yr hwn a
olchwyd, nid rhaid iddo ond golchi ei draed,
eithr y mae yn lân oll: ac yr ydych chwi yn
lân, eithr nid pawb oll.
Canys eſe a wyddei pwy a'i bradycbei eſ; a
am hynny y dywedodd, Nid ydych chwi yn lân
bawb oll.
Felly wedi iddo olchi en traed hwy, a chym-
meryd ei gochl-wiſc, eſe a eiſteddodd dracheſn,
ac a ddywedodd wrthynt, A wyddoch chwi pa
beth a wnaethum i chwi?
Yr ydych chwi yn fy ngalw i, Yr Athro, a'r
Arglwydd: a da y dywedwch: canys felly yr
ydwyf.
Am hynny os myfi yn Arglwydd ac yn A-
thro, a olchais eich traed chwi, chwithau a ddy-
lech olchi traed ei gilydd.
Canys rhoddais enſampl i chwi, ſel y
gwnelech chwithau, megis y gwneuthum i
chwi.
* Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, nid yw'r *Mat. 10.
gwâs yn ſwy na'i arglwydd, na'r hwn a ddanfon- 24. pen.
wyd, yn ſwy na'r hwn a'i danfonodd. 15. 20.
Os gwyddoch y pethau hyn, gwyn eich bŷd
os gwnewch hwynt.
Nid wyſi yn dywedyd am danoch oll: mi a
wn pwy a etholais, ond ſel y cyflawnid yr Scry-
thur, * yr hwn ſydd yn bwyta bara gyd â mi, a *Pſal.
gododd ei ſodl yn ſy erbyn. 41.10.
‖ Yn awr yr wyf yn dywedyd wrthych cyn ‖Neu, O-
ei ddyfod, ſel pan ddêl, y credoch mai myfi *ar han.
yw efe.
* Yn wîr, yn wîr, meddaf i chwi, yr hwn *Matth.
ſydd yn derbyn y neb a ddanfonwyfi, ſydd yn ſy 10. 40.
nerbyn i: a'r hwn ſydd yn ſy nerbyn i, ſydd yn
derbyn yr hwn a'm danfonodd i.
* Wedi i'r Iesu ddywedyd y pethau hyn, ſ *Matth.
a gynhyrfwyd yn yr yſpryd; ac a dyſtiolaethodd, 26. 21.
ac a ddywedodd, Yn wîr, y dywedaf wrthych, y
bradycha hun o honoch fi.
Yna y diſcyblion a edrychaſant ar ei gilydd,
gan ammeu am bwy yr oedd eſe yn dywedyd.
Ac yr oedd yn o'i ddiſcyblion yn pwyſo
ar ſonwes, yr Iesu, yr hwn yr oedd yr Iesu yn
ei garu.
Am hynny yr amneidiodd Simon Petr ar
hwnnw, i oſyn pwy oedd eſe, am yr hwn yr
oedd eſe yn dywedyd.
Ac yntef yn pwyſo ar ddwyfron yr Iesu a ddy-
wedodd wrtho, Arglwydd, pwy yw eſe?
Yr Iesu a attebodd, Hwnnw yw eſe, i'r hwn
y rhoddaf fi dammaid wedi i mi ei wlychu. Ac
wedi iddo wlychu y tammaid, eſe a'i rhoddodd
i Iudas Iſcariot *fab* Simon.
Ac ar ôl y tammaid, yna yr aeth Satan i
mewn iddo. Am hynny y dywedodd yr Iesu
wrtho, Hyn yr wyt yn ei wneuthur, gwna ar
frys.
Ac ni wyddei neb o'r rhai oedd yn eiſtedd,
i ba beth y dywedaſei eſe hyn wrtho.
Canys rhai oedd yn tybied, am ſôd Iudas
a'r gôd ganddo, ſôd yr Iesu yn dywedyd wrtho,
Pryn y pethau ſy arnom eu heiſieu erbyn yr ŵyl:
neu ar roi o honaw beth i'r tlodion.
Yntau gan hynny wedi derbyn y tammaid, a
aeth allan yn ebrwydd: ac yr oedd hi yn nos.
Yna gwedi iddo fyned allan, yr Iesu a ddy-
wedodd, Yn awr y gogoneddwyd Mâb y dyn, a Duw
a ogoneddwyd ynddo eſ.

32 Os

30 Os gogoneddwyd Duw ynddo ef, Duw hefyd a'i gogonedda ef ynddo ei hun, ac a'i gogonedda ef yn ebrwydd.

33 O blant bychain, etto yr wyf ennyd fechan gyd â chwi. Chwi a'm ceisiwch: ac * megis y dywedais wrth yr Iddewon, Lle yr wyf fi yn myned, ni ellwch chwi ddyfod: yr ydwyf yn dywedyd wrthych chwithau hefyd yr awron.

* Pen. 7.34. 1

34 * Gorchymmyn newydd yr wyf yn ei roddi i chwi, ar garu o honoch ei gilydd: fel y cerais i chwi, ar garu o honech chwithau bawb ei gilydd.

* Pen. 15.17.1 Ioh. 19.18.1 Io. 4.21.

35 Wrth hyn y gwybydd pawb mai disciblion i mi ydych, os bydd gennych gariad iw gilydd.

36 A Simon Pêtr a ddywedodd wrtho, Arglwydd, i ba le yr wyt ti yn myned? Yr Iesu a attebodd iddo, Lle yr ydwyfi yn myned, ni elli di yr awron fy nghanlyn: eithr yn ôl hyn i'm canlyni.

37 Pêtr a ddywedodd wrtho, Arglwydd, pa ham na allafi dy ganlyn yr awron? mi a * roddaf fy einioes drosot.

* Pen. 21.18.19.

38 Yr Iesu a attebodd iddo, A roddi di dy einioes drosof fi? Yn wir, yn wir, meddaf i ti, ni chân y ceiliog nesi ti fy ngwadu dair gwaith.

PEN. XIIII.

1 *Christ yn cysuro ei ddisciblion â gobaith teyrnas nefoedd. 6 Yn profi fe mai efe yw'r ffordd, y gwirionedd, a'r bywyd: a'i fod yn un â'r Tâd. 13 Yn gwneuthur y bydd ei gweddiau bawb yn ei enw ef yn ffrwythlawn. 15 Yn dymuno cariad ei wir ddisciblion: 16 yn addo yr Yspryd glân iw Diddanwydd, 27 ac yn gadel iddynt heddyf fyd a bywyd.*

NA thralloder eich calon: yr ydych yn credu yn Nuw, credwch ynof finnau hefyd.

2 Yn nhŷ fy Nhâd y mae llawer o drigfannau: o bydd amgen, mi a ddywedaswn i chwi, yr wyfi yn myned i baratoi lle i chwi.

3 Ac os af, ac yr wyfi yn paratoi lle i chwi, mi a ddeuaf drachefn, ac a'ch cymmeraf chwi attaf fy hun: fel lle yr wyfi, y byddoch chwithau hefyd.

4 Ac i ba le yr wyfi yn myned, chwi a wyddoch, ac a wyddoch y ffordd.

5 Dywedodd Thomas wrtho, Arglwydd, ni wyddom ni i ba le yr wyt ti yn myned: a pha fodd y gallwn ninnau wybod y ffordd?

6 Yr Iesu a ddywedodd wrtho ef, Myfi yw'r ffordd, a'r gwirionedd, a'r bywyd: nid yw neb yn dyfod at y Tâd, ond trwof fi.

7 Pêr oddasech fi, fy Nhad hefyd a adnabasech: ac o hyn allan yr adwaenoch ef, a chwi a'i gwelsoch ef.

8 Dywedodd Philip wrtho, Arglwydd, dangos inni y Tâd, a digon yw hynni.

9 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, A vdwyf gyhyd o amser gyd â chwi, ac nid adnabuost fi, Philip? y neb a'm gwelodd i a welodd y Tâd: a pha fodd yr wyt ti yn dywedyd, Dangos inni y Tâd?

10 Onid wyt ti yn credu fy môd i yn y Tâd, a'r Tâd ynof finnau? y geiriau yr wyfi yn eu llefaru wrthych, nid o honof fy hun yr wyf yn eu llefaru: ond y Tâd yr hwn sydd yn aros ynof, efe sydd yn gwneuthur y gweithredoedd.

11 Credwch fi, fy môd i yn y Tâd, a'r Tâd ynof finnau: ac onid ê credwch fi er mwyn y gweithredoedd eu hun.

12 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, yr hwn sydd yn credu ynmi, y gweithredoedd yr wyfi yn eu gwneuthur, efelly hefyd a wna efe: oblegid yr wyf fi yn myned at fy Nhâd.

13 *A pha beth bynnag a ofynnych yn fy enw i, hynny a wnaf: fel y gogonedder y Tâd yn y Mâb.

14 Os gofynnwch ddim yn fy enw i, mi a'i gwnaf.]

15 [O cherwch fi, cedwch fy ngorchymmynion.

16 A mi a weddiaf ar y Tâd, ac efe a rydd i chwi Ddiddanudd arall, fel yr arhoso gyd â chwi yn dragywyddol:

17 Yspryd y gwirionedd, yr hwn ni ddichon y byd ei derbyn, am nad yw yn ei weled, nad yn ei adnabod ef: ond chwi a'i hadwaenoch ef, o herwydd y mae yn aros gyd â chwi, ac ynoch y bydd efe.

18 Nis gadawaf chwi yn ymddifaid: mi a ddeuaf attoch chwi.

19 Etto ennyd bach, a'r byd ni'm gwêl mwy: eithr chwi a'm gwelwch, canys byw wyf fi, a byw fyddwch chwithau hefyd.

20 Y dydd hwnnw y gwybyddwch fy môd i yn fy Nhâd, a chwithau ynofi, a minnau ynoch chwithau.

21 Yr hwn fydd a'm gorchymmynion i ganddo, ac yn eu cadw hwynt, efe yw'r hwn fydd yn fy ngharu i: a'r hwn fydd yn fy ngharu i a gerir gan fy Nhad i: a minnau a'i caraf ef, ac a'm hegluraf fy hun iddo.

22 Dywedodd Judas wrtho, (nid yr Iscariot) Arglwydd, pa beth yw'r achos y wyt ar fedr dy eglurhau dy hun i ni, ac nid i'r byd?

23 Yr Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Os câr neb fi, efe a geidw fy ngair, a'm Tâd a'i câr yntef, a nyni a ddeuwn atto, ac a wnawn cin trigfa gyd ag ef.

24 Yr hwn nid yw yn fy ngharu i, nid yw yn cadw fy ngeiriau: a'r gair yr ydych yn ei glywed, nid eiddofi ydyw, onid eiddo y Tâd a'm hanfonodd i.

25 Y pethau hyn a ddywedais wrthych, tra yn aros gyd â chwi.

26 Eithr y Diddanudd, yr Yspryd glân, yr hwn a enfyn y Tâd yn fy enw i, efe a ddysc i chwi yr holl bethau, ac a ddwg ar gof i chwi yr holl bethau a ddywedais i chwi.

27 Yr wyf yn gadel i chwi dangnheddyf, fy nhangnheddyf yr ydwyf yn ei rhoddi i chwi: nid fel y mae y byd yn rhoddi, yr wyfi yn rhoddi i chwi: na thralloder eich calon, nac ofned.

28 Clywsoch fel y dywedais wrthych, Yr wyf yn myned ymmaith, ac mi a ddeuaf attoch. Pe carech fi, chwi a lawenhaech am i mi ddywedyd, Yr wyf yn myned at y Tâd: canys y mae fy Nhad yn fwy na myfi.

29 Ac yr awron y dywedais i chwi cyn ei dyfod, fel pan ddel, y credoch.

30 Nid ymddiddanaf a chwi neutmwy bellach: canys tywysog y byd hwn sydd yn dyfod, ac nid oes iddo ddim ynofi.

31 Onid fel y gwypo'r byd fy môd i yn caru y Tâd, ac megis y gorchymmynodd y Tâd i mi felly yr wyf yn gwneuthur.] Codwch, awn oddi yma.

PEN. XV.

1 *Y ddiddanwch, ar caredigrwydd sydd rhwng Christ a'i etholedigion. 12 Yn dangos ei orchymmyn i ni. 18 Cyffur mawr cafiach, ac erlid bydol. 26 Yn addo yr Yspryd glân, ac Apostolion.*

MYfi yw y wir win-wydden, a'm Tad yw'r llafurwr.

2 *Pôb cangen yndi heb ddwyn ffrwyth, y mae

ei chymmu ymmaith? a phâb yn a dygo
, y mae efe yn ei glanhau, fel y dygo ſwy o
3 Yr awron yr ydych chwi yn lân, trwy'r gair
is i wrthych.
4 Arhoſwch ynoſi, a mi ynoch chwi: megis na
gangen ddwyn ffrwyth o honi ei hun, onid
yn y win-wydden: felly ni ellwch chwithau,
arhoſwch ynoſi.
5 Myfi yw'r win-wydden, chwithau yw'r
meinen: yr hwn ſydd yn aros ynoſi, a min-
yoddo yntef, hwnnw ſydd yn dwyn ffrwyth
; oblegid heboſi ni ellwch chwi wneu-
dim.
6 Onid erys yn ynoſi, efe a daflwyd allan megis
gangen, ac a wywodd, ac y maent yn ei caſclu
, a'i yn eu bwrw yn tân, a hwy a loſcir.
7 Os arhoſwch ynoſi, ac aros o'm geiriau ynoch,
ymmig a ewyllyſioch, gofynnwch, ac fe a ſydd
8 Yn hyn y gogoneddwyd fy Nhâd, ar ddwyn
och ffrwyth lawer; a diſcyblion fyddwch
9 Fel y carodd y Tâd fi, felly y cerais inneu
ithau: arhoſwch yn fy nghariad i.
10 Os cedwch fy ngorchymynion, chwi a arhoſ-
wch yn fy nghariad: fel y cedwais i orchymynion
Nhâd, ac yr wyf yn aros yn ei gariad ef.
11 Hyn a ddywedais wrthych, fel yr arhoſei fy
awenydd ynoch, ac y llydderi eich llawenydd
chwi.]
12 Dymma fy ngorchymyn i, ar i chwi garu
ch fel y cerais i chwi.
13 Cariad mwy na hwn nid oes gan neb, ſef bôd
yn ei einioes dros ei gyfeillion.
14 Chwi chwi yw fy nghyfeillion, os gwnetwch
a'r wyf yn ei gorchymmyn i
15 Nid gwaſ mwyach yn eich galw yn weiſion?
ys gwaſ ni wyr beth y mae ei arglwydd yn
ei wneuthur: ond mi a'ch gelwais chwi yn gy-
llion, oblegid pôb peth a'r a glywais gan fy
Nhâd, hyſyſais i chwi.
16 Ni chwi a'm dewiſaſoch i, ond myfi a'ch de-
wiſais chwi, ac a'ch * ordeiniais chwi, fel yr elech
chwi a dwyn ffrwyth, ac yr arhoſei eich ffrwyth,
fel pa beth bynnag a ofynnoch gan y Tâd yn fy
enw, y rhoddo efe i chwi.
17 Hyn yr wyf yn ei orchymmyn i chwi, garu o
ch ei gilydd.
18 Os yw'r byd yn eich caſau chwi, chwi a wy-
ch gaſau o honaw ſi o'ch blaen chwi.
19 Y buaſech o'r byd, y byd a garei'r eiddo:
ond oblegid nad ydych o'r byd, eithr i mi eich de-
wiſ allan o'r byd, am hynny y mae'r byd yn eich
ſau chwi.
20 * Cofiwch yr ymadrodd a ddywedais i wrth-
och, Nid yw'r gwas yn fwy nâ'i Arglwydd: os
ſidiasant fi, hwy a'ch erlidiant chwithau: os cad-
asant fy ngair i, yr eiddoch chwithau hefyd a
adwaent.
21 Eithr hyn oll a wnânt i chwi er mwyn fy enw
, am nad adwaenant yr hwn a'm hanfonodd i.
22 Oni bai fy nyfod a llefaru wrthynt, ni buaſei
ynt bechod: ond yr awron nid oes ganddynt
ddim am ei pechod.
23 Yr hwn ſydd yn fy nghaſau i, ſydd yn caſau fy
Nhâd hefyd.
24 Oni bai wneuthur o honoſ yn eu plith y
weithredoedd ni wnaeth neb arall, ni buaſei ar-
nt bechod: ond yr awron hwy a welſant, ac a'm
aſant i, a'm Tâd hefyd.
25 Eithr fel y cyflawnid y gair ſydd ſcrifennedig
yn eu cyfraith hwynt, * Hwy a'm caſâant yn ddi-
achos. *Pſ.35.19
26 * Eithr pan ddêl y Diddanudd, yr hwn a an-
fonaf i chwi oddi wrth y Tâd, *ſef* Yſpryd y
gwirionedd, yr hwn ſydd yn deilliaw oddi wrth y
Tâd,) efe a dyſtiolaetha am danaſi. *Pen.14.
26. luc.
24.49.
27 A chwithau heſyd a dyſtiolaethwch, am eich
bôd o'r dechreuad gyd â mi.

PEN. XVI.

1 *Chriſt yn cyſſuro ei ddiſcyblion yn erbyn llaſ-
der, trwy addewid o'r Yſpryd glân, a thrwy ei Ail-
gyfodiad, a'i eſcyniad: 23 yn eu ſiccrhau y bydd eu
gweddiau hwy yn ei enw ef, yn gyſmeradwy gan
ei Dâd. 33 Taugnefeddyſ yngHriſt, ac yn ei
gorthrymder.*

YPethau hyn a ddywedais i chwi, fel na rwy-
ſtrer chwi.
2 Hwy a'ch bwriant chwi allan o'r Synagogau:
ac y mae'r awr yn dyfod, y tybia pwy bynnag
a'ch lladdo, ei fôd yn gwneuthur gwaſanaeth i
Dduw.
3 A'r pethau hyn a wnânt i chwi, oblegid nad
adnabuant y Tâd, na myfi.
4 Eithr y pethau hyn a ddywedais i chwi. A
pan ddêl yr awr, y cofioch hwynt, ddarfod i mi ddy-
wedyd i chwi: a'r pethau hyn ni ddywedais i
chwi o'r dechreuad, am fy môd gyd â chwi.
5 [Ac yn awr yr wyf yn myned at yr hwn a'm
hanfonodd, ac nid yw neb o honoch yn gofyn i mi,
I ba le yr wyt ti yn myned?
6 Eithr am i mi ddywedyd y pethau hyn i chwi,
triſtwch a lanwodd eich calon.
7 Ond yr wyſi yn dywedyd gwirionedd i chwi,
buddiol yw i chwi fy myned i ymmaith: canys
onid âfi, ni ddaw y Diddanudd attoch: eithr os
mi a âf, mi a'i hanfonaf ef attoch.
8 A phan ddêl, efe a argyoeddа y bŷd o bechod,
ac o gyfiawnder, ac o farn.
9 O bechod, am nad ydynt yn credu ynoſi:
10 O gyfiawnder, am fy môd yn myned at fy
Nhâd, ac ni'm gwelwch i mwyach:
11 O farn, oblegid tywyſog y bŷd hwn a farn-
wyd.
12 Y mae gennif ettolawer o bethau i'w dywedyd
i chwi, ond ni ellwch eu dwyn yr awron.
13 Ond pan ddêl efe, *ſef* Yſpryd y gwirionedd,
efe a'ch tywys chwi i bôb gwirionedd: canys ni
lefara o honaw ei hun, ond pa bethau bynnag a
glywo, a lefara efe, a'r pethauſy i ddyfod a fynega
efe i chwi.
14 Efe a'm gogonedda i, canys efe a gymmer o'r
eiddof, ac a'i mynega i chwi.
15 Yr holl bethau ſy eiddo'r Tâd, ydynt eiddof:
o herwydd hyn y dywedais mai o'r eiddof i y cym-
mer, ac y mynega i chwi.]
16 [Ychydig ennyd, ac ni'm gwelwch: a thra-
chefn ychydig ennyd, a chwi a'm gwelwch, am fy
môd yn myned at y Tâd.
17 Am hynny y dywedodd rhai o'i ddiſcyblion
wrth ei gilydd, Beth yw hyn y mae efe yn ei ddy-
wedyd wrthym, Ychydig ennyd, ac ni'm gwelwch?
a thrachefn ychydig ennyd, a chwi a'm gwelwch?
ac, Am fy môd yn myned at y Tâd?
18 Am hynny hwy a ddywedaſant, Beth yw hyn y
mae efe yn ei ddywedyd, Ychydig ennyd? ni wyr
ddom ni beth y mae efe yn ei ddywedyd.
19 Yna y gwybu'r Iefu eu bôd hwy yn ewyllyſio
gofyn iddo, ac a ddywedodd wrthynt, Ai ymoſyn
yr ydych a'i gilydd am hyn, oblegid i mi ddywedyd,
Ychydig ennyd, ac ni'm gwelwch, a thrachefn ychy-
dig ennyd, a chwi a'm gwelwch?
20 Yn

20 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, chwi a wylwch ac a alerwch, a'r byd a lawenycha: eithr chwi a fyddwch driſtion, ond eich triſtwch a droir yn llawenydd.

21 Gwraig wrth eſcor, ſydd mewn triſtwch, am ddyfod ei hawr: eithr wedi geni y plentyn, nid yw hi yn cofio ei gofid mwyach, gan lawenydd geni dyn i'r byd.

22 A chwithau am hynny ydych yr awron mewn triſtwch: eithr mi a ymwelaf â chwi dracheſn, a'ch calon a lawenycha, a'ch llawenydd ni ddwg neb oddi arnoch.]

23 A'r dydd hwnnw ni ofynnwch ddim i mi, [* Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, pa bethau bynnag a ofynnoch i'r Tâd yn fy enw, efe a'u rhydd i chwi. *Mat.7.7

24 Hyd yn hyn ni ofynnaſoch ddim yn fy enw: gofynnwch, a chwi a gewch, fel y byddo eich llawenydd yn gyflawn.

25 Y pethau hyn a leferais wrthych mewn damhegion: eithr y mae yr awr yn dyfod, pan na leferwyf wrthych mewn damhegion mwyach, eithr y mynegaf i chwi yn eglur am y Tâd.

26 Y dydd hwnnw y gofynnwch yn fy enw: ac ni wyf yn dywedyd i chwi, y gweddiaſi ar y Tâd trofoch:

27 Canys y Tâd ei hun ſydd yn eich caru chwi, am i chwi fy ngharu i, a chredu fy nyfod i allan oddi wrth Dduw.

28 Mi a ddaethym allan oddi wrth y Tâd, ac a ddaethym i'r byd: trachefn yr wyf yn gadel y byd, ac yn myned at y Tâd.

29 Ei ddiſcyblion a ddywedaſant wrtho, Wele, yr awron yr wyt yn dywedyd yn eglur, ac nid wyt yn dywedyd un ddameg.

30 Yn awr y gwyddom y gwyddoſt bôb peth, ac nad rhaid it ymofyn o neb â thi: wrth hyn yr ydym yn credu ddyfod o honot allan oddi wrth Dduw.

31 Yr Iesu a'u hattebodd hwynt, A ydych chwi yn awr yn credu?

32 Wele, y mae'r awr yn dyfod, ac yr awron yr a ddaeth, y gwaſcerir chwi bôb un at ei eiddo, ac y gadewch fi yn unic: ac nid wyf yn unic, oblegid y mae y Tad gyd â myfi.

33 Y pethau hyn a ddywedais wrthych fel y caffech dangnefedd ynof. Yn y byd gorthrymder a gewch: eithr ymnerthwch gyfun, myfi a orchfygais y byd.]

PEN. XVII.

1 *Chriſt yn gweddio ar ei Dâd am ei ogoneddu fo, 6 am gadw ei Apoſtolion ei mewn undeb, 17 a'u ſanctaidd-hau trwy gwirionedd, 20 am eu gogoneddu hwy, a'r holl ffyddloniaid eraill trwy gariad hwynt, yn y nefoedd.*

Y Pethau hyn a leferodd yr Iesu: ac efe a gododd ei ſyllaid i'r nef, ac a ddywedodd, Y Tâd, daeth yr awr: gogonedda dy Fab, fel y gogoneddo dy Fab dithau.

2 * Megis y rhoddaiſt iddo awdurdod ar bôb cnawd, fel am y cwbl a roddaiſt iddo, y rhoddei efe iddynt fywyd tragywyddol.

3 A hyn yw'r bywyd tragywyddol, iddynt dy adnabod di yr unic wir Dduw, a'r hwn a anfonaſti Iesu Chriſt.

4 Mi a'th ogoneddais di ar y ddaear: mi a gwpleiais y gwaith a roddaiſt i mi ei wneuthur.

5 Ac yr awron, O Dâd, gogonedda di fyſi gyd â thi, yn y gogoniant oedd i mi gyd â thi, cyn bod y byd.

6 Mi a amlygais dy enw di i'r dynion a roddaiſt i mi o'r byd: dy eiddot ti oeddynt, a thi a'i rhoddaiſt hwynt i mi; a hwy a gadwaſant dy air di.

7 Yr awron y gwybuant, mai oddi wrthit ti y mae'r holl bethau a roddaiſt i mi:

8 Canys y geiriau a roddaiſt i mi, a roddais iddynt hwy: a hwy a'u derbyniaſant, * ac a wybuant yn wir mai oddi wrthit ti y daethym i allan, ac a gredaſant mai tydi a'm hanfonaiſt i.

9 Troſtynt hwy yr ydwyf yn gweddio: nid tros bôb yr wyf yn gweddio, ond tros y rhai a roddaiſt i mi; canys eiddot ydynt.

10 A'r eiddoſi oll ſy eiddot ti, a'r eiddot ti ſy eiddo fi: ac mi a ogoneddwyd ynddynt.

11 Ac nid wyf mwyach yn y bôd, ond y rhai hyn ſy yn y bôd, a myfi ſydd yn dyfod attat ti. Y Tâd ſanctaidd iol, cadw hwynt [trwy dy enw, y rhai a roddaiſt i mi: fel y byddont megis ninnau.

12 Tra fum gyd â hwynt yn y bôd, mi a'u cadwais yn dy enw: y rhai a roddaiſt i mi a gedwais, ac ni chollwyd o honynt ond mâb y golledigaeth: * fel y cyflawnid yr Scrythur.

13 Ac yr awron yr wyf yn dyfod attat: a'r pethau hyn yr wyf yn eu lleferu yn y bôd, fel y caffont fy llawenydd i yn gyflawn ynddynt eu hunain.

14 Myfi a roddais iddynt hwy dy air di; a'r bôd a'u caſaodd hwynt, oblegid nad ydynt o'r bôd, megis nad ydwyf finnau o'r bôd.

15 Nid wyf yn gweddio ar i ti eu cymeryd hwynt allan o'r bôd, eithr ar i ti eu cadw hwynt rhag y drwg.

16 O'r bôd nid ydynt, megis nad wyf finnau o'r bôd.

17 Sanctaidda hwynt [yn dy wirionedd: dy air di ſydd wirionedd.

18 Fel yr anfonaiſt fi i'r bôd, felly yr anfonais innau hwythau i'r bôd:

19 Ac er eu mwyn hwy yr wyf yn ſanctaidio fy hun, fel y bont hwythau wedi eu ſanctaidio [n i y gwirionedd.

20 Ac nid wyf yn gweddio dros y rhai hyn yn unic, eithr dros y rhai hefyd a gredant yn eu hymadrodd hwynt.

21 Fel y byddont oll yn un: megis yr wyt ti Dâd ynof fi, a minnau ynot ti, fel y byddont hwythau yn un ynnom ni: fel y credo y bŷd mai tydi a'm hanfonaiſt i.

22 A'r gogoniant a roddaiſt i mi, a roddais iddynt hwy, fel y byddont un, megis yr ydym ni yn un.

23 Myfi yndd ynt hwy, a thithau ynof fi, fel y bônt wedi en perfeithio yn un, ac fel y gwypo'r bŷd mai tydi a'm hanfonaiſt i, a chara o honot hwynt megis y ceraiſt fi.

24 * Y Tâd, y rhai a roddaiſt i mi, yr wyf yn ewyllyſio, lle yr wyf fi, ſoi o honynt hwythau hefyd gyd â myfi: fel y gwelont fy ngogoniant a roddaiſt i mi, oblegid ti a'm ceraiſt cyn ſeiliad y bŷd.

25 Y Tâd cyfiawn, nid adnabu y bŷd dydi: eithr mi a'th adnabum, a'r rhai hyn a wybu mai tydi a'm hanfonaiſt i.

26 Ac mi a'u hyſpyſaiſ iddynt dy enw, ac a'i hyſpyſaſi: fel y byddo yndd ynt hwy y cariad, a'r hwn y ceraiſt fi, a minnau yndd ynt hwy.

PEN. XVIII.

1 *Iudas yn bradychu'r Iesu, 6 y ſyrthiodd rhai yn ſyrthio yr Iawr.* 10 *Petr yn torri cluſt Malchus.* 12 *Dal yr Iesu, ei ddwyn at Annas a Caiaphas.* 15 *Petr yn gwadu Chriſt.* 19 *Holi'r Iesu yr hwn Caiaphas.* 28 *Acher hwn Pilat.* 38 *Ei dyrnu ef.* 40 *Yr Iddewon yn dewis cael gollwng Barabbas yn rhydd.*

Gwedi

wedi i'r Iesu ddywedyd y geiriau hyn, * ese
o aeth allan, et a'i ddisciblion, tros afon
, lle'r oedd gardd, i'r hon yr aeth ese a'i
ddisciblion.
2 A Iudas hefyd yr hwn a'i bradychodd ef, a
adnabu'r lle: canys oblegid mynych y cyrchasei yr
Iesu a'i ddisciblion yno.
3 Iudas gan hynny, wedi iddo gael byddin,
a swyddogion, gan yr Arch-offeiriaid, a'r Pha-
seaid, a ddaeth yno a lanternau, a lampau, ac
arfau.
4 Yr Iesu gan hynny yn gwybod pôb peth a oedd
yn dyfod arno, a aeth allan, ac a ddywedodd
wrthynt, Pwy yr ydych yn ei geisio?
5 Hwy a attebasant iddo, Iesu o Nazareth.
Iesu a ddywedodd wrthynt, Myfi yw. A Iudas,
yr hwn a'i bradychodd ef, oedd hefyd yn sefyll
gyd a hwynt.
6 Pryntied gan hynny ac y dywedodd ese wrth-
ynt, Myfi yw, hwy a aethant yn ôwysc eu cefnau, ac a
syrthasant i lawr.
7 Am hynny ese a ofynnodd iddynt drachefn,
Pwy ydych yn ei geisio? A hwy a ddywedasant,
Iesu o Nazareth.
8 Yr Iesu a attebodd, mi a ddywedais i chwi
mai myfi yw: am hynny os myfi yr ydych yn ei cei-
siwch, gedwch i'r rhai hyn fyned ymmaith:
9 Fel y cyflawnid y gair a ddywedasei ese, * O'r
rai a roddasit i mi, ni chollais i'r un.
10 Yna Pedr gan hynny a chanddo gleddyf, a'i
tynnodd ef, ac a darawodd was yr Arch-offeiriad,
ac a dorrodd ymmaith ei glust ddehau ef: ac enw
y gwas oedd Malchus.
11 Am hynny yr Iesu a ddywedodd wrth Pedr,
Dyro dy gleddyf yn y wain: y cwppan a roddes y
Tad i mi, onid yfaf ef?
12 Yna'r gwr, a'r milwriad, a swyddogion
yr Iddewon, a ddaliasant yr Iesu, ac a'i rhwy-
masant ef,
13 Ac a'i dygasant ef at Annas yn gyntaf: canys
efe oedd Gathan, yr hwn oedd Arch-offeiriad y
flwyddyn honno, ydoedd ese.
14 Caiaphas oedd yr hwn a gynghorasei
yr Iuddewon, mai buddiol oedd farw vn dŷn tros
y bobl.
15 Ac yn canlyn yr Iesu Simon Petr, a
disgybl arall: a'r disgybl hwnnw oedd adnabyddus
i'r Arch-offeiriad, ac ese a aeth i mewn gyd â'r
Iesu yn llys yr Arch-offeiriad.
16 A Phedr a safodd wrth y drws allan. Yna y
disgybl arall, yr hwn oedd adnabyddus gan yr Arch-
offeiriad, a aeth allan, ac a ddywedodd wrth y
borthores, ac a ddug Pedr i mewn.
17 Yna y dywedodd y llangces oedd ddrysores,
wrth Pedr, Onid wyt tithau o ddisciblion y dŷn
hwnw? Dywedodd yntef, Nac wyf.
18 A'r gweision a'r swyddogion gwedi gwneu-
thur glo, o herwydd ei bôd hi yn oer, oeddynt
yn sefyll, ac yn ymdwymno: ac yr oedd Pedr gyd â
hwynt yn sefyll, ac yn ymdwymno.
19 Yr Arch-offeiriad a ofynnodd i'r Iesu am ei
ddisciblion, ac am ei athrawiaeth.
20 Yr Iesu a attebodd iddo, Myfi a leferais yn
eglur i'r byd: yr oeddwn bôb amser yn athra-
wiaethu yn y synagog, ac yn y Deml, lle mae'r
Iuddewon yn ymgynnull bôb amser: ac yn ddirgel
ni leferais i ddim.
21 Pa ham yr wyt yn gofyn i mi? gofyn i'r
rhai a glywsant, beth a ddywedais wrthynt:
wele, y rhai hyny a wyddant pa bethau a ddy-
wedais i.
22 Wedi iddo ddywedyd y pethau hyn, un o'r
swyddogion, a'r oedd yn sefyll ger llaw, a roddes
gernod i'r Iesu, gan ddywedyd, Ai felly yr wyt ti
yn atteb yr Arch-offeiriad?
23 Yr Iesu a attebodd iddo, Os drwg y dywe-
dais, tystiolaetha o'r drwg; ac os da, pa ham yr
wyt fy nharo i?
24 * Ac Annas a'i hanfonasei ef yn rhwym at
Caiaphas yr Arch-offeiriad.
25 A Simon Petr oedd yn sefyll, ac yn ymdwymno:
* hwythau a ddywedasant wrtho, onid wyt tithau
hefyd o'i ddisciblion ef? Yntef a wadodd, ac a
ddywedodd, Nac wyf.
26 Dywedodd vn o weision yr Arch-offeiriad,
câr i'r hwn y torrasei Pedr ei glust, Oni welais i
di gŷd ag ef yn yr ardd?
27 Yna Petr a wadodd drachefn, ac yn y man y
canodd y ceiliog.
28 * Yna y dygasant yr Iesu oddi wrth Caiaphas, *Matth.
i'r dadleu-dŷ: a'r boreu ydoedd hi; * ac nid aeth- 27.2.
ant hwy i mewn i'r dadleu-dŷ, rhag eu halogi, *Act.Ie.
eithr fel y gallent fwytta y Pasc. 28.
29 Yna Pilat a aeth allan attynt, ac a ddywed-
odd, Pa achwyn yr ydych chwi yn ei ddwyn yn e-
byn y dŷn hwn?
30 Hwy a attebasant, ac a ddywedasant wrtho,
Oni bai fôd hwn yn ddrwg-weithredwr, ni thra-
ddodasem ni ef attat ti.
31 Am hynny y dywedodd Pilat wrthynt, Cym-
merwch chwi ef, a bernwch ef yn ôl eich cyfraith
chwi. Yna yr Iddewon a ddywedasant wrtho, Nid
cyfraithlon i ni laddnêb:
32 * Fel y cyflawnid gair yr Iesu, yr hwn a ddy- *Matth.
wedasei ese, gan atwyddocau oba angeu y byddai 20.19.
farw.
33 Yna Pilat a aeth drachefn i'r dadleudy, ac a *Matth.
alwodd yr Iesu, ac a ddywedodd wrtho, A ti yw 27.11.
Brenin yr Iddewon?
34 Yr Iesu a attebodd iddo, A'i o honot dy hun
yt wyti yn dywedyd hyn, ai eraill a'i dywedasant
i ti am danaf?
35 Pilat a attebodd, A'i Iddew ydwyf fi? dy ge-
nedl dy hun, a'r Arch-offeiriaid, a'th draddodasant
i mi: beth a wnaethoft ti?
36 Yr Iesu a attebodd, Fy mreniniaeth i nid yw
o'r bŷd hwn: pe o'r bŷd hwn y byddai fy mre-
niniaeth i, fy ngweision i a ymdrechent, fel na
thoddid i'r Iuddewon: ond yr awron nid yw fy
mreniniaeth i oddi yma.
37 Yna y dywedodd Pilat wrtho, wrth hyny
a'i brenin wyti? Yr Iesu a attebodd, Yr
ydwyti yn dywedyd mai brenin wyf fi: er
mwyn hyn i'm ganed, ac er mwyn hyn y daeth-
ym i'r bŷd, fel y tystiolaethwn i'r gwirionedd:
pôb yn a'r sydd o'r gwirionedd, sydd yn gwa-
rando fy llyfrerydd i.
38 Pilat a ddywedodd wrtho, Beth yw gwirio-
nedd? Ac wedi iddo ddywedyd hyn, ese a aeth
allan drachefn at yr Iuddewon, ac a ddywedodd
wrthynt, Nid wyf yn cael dim achos yndde ef.
39 * Eithr y mae gennwch chwi ddefod, i mi *Marc.
ollwng i chwi vn yn rhydd ar y Pasc: a fynnwch 15.6.
chwi gan hynny i mi ollwng yn rhydd i chwi fre- *Matth.
nin yr Iuddewon? 27.15.
40 * Yna y llefasant oll drachefn, gan ddywe- * Act. 3.
dyd, Nid hwnnw, ond Barabbas: a'r Barabbas 14.
hwnnw oedd leiter.

PEN. XIX.

1 *Flangellu Christ, a'r gwron a'r drain, ai gu-*
ro, 9 *Pilat yn chwennych ei ollwng ef yn rhydd,*
eithr wedi archfyn gan Iesus yr Iuddewon, yn
y rydd. ef i'w groesgroelio. 22 *Darn tyst-*
braenin

brennin ar ei ddilad ef. 25 Yntef yn gorchymmyn ei fam i Joan, 28 ac yn marw. 31 Gwarau ei yſſlys ef. 38 Joſeph a Nicodemus yn ei gladdu ef.

*Matth. 27.26. YNa * gan hynny y cymmerodd Pilat yr Ieſu, ac a'i ſflangellodd ef.

2 A'r mil-wŷr a blethaſant goron o ddrain, ac a'i goſodaſant ar ei ben ef, ac a roeſant wiſc o borphor am dano:

3 A dd a ddywedaſant, Henllych well, Brenin yr Iddewon, ac a roeſant iddo ‖ gernodiau.

‖ ſlapiau.

4 Pilat gan hynny a aeth allan drachefn, ac a ddywedodd wrthynt, Wele yr ŵyfi yn ei ddwyn ef allan i chwi, ſel y gwypoch nad wyfi yn cael ynddo ef vn ‖ bai.

‖ Aeblau.

5 Yna y daeth yr Ieſu allan, yn arwein y goron ddrain, a'r wiſc borphor. A Philat a ddywedodd wrthynt, Wele y dŷn.

6 Yna yr Arch-offeiriaid a'r ſwyddogion, pan welſant ef, a leſaſant, gan ddywedyd, Croeſ-hoelia, croeſ-hoelia ef. Pilat a ddywedodd wrthynt, Cymmerwch chwi ef a chroeſ-hoeliwch: canys nid wyfi yn cael dim bai ynddo.

7 Yr Iddewon a attebaſant iddo, Y mae genym ni gyfraith, ac wrth ein cyfraith ni, efe a ddylei farw, am iddo ei wneuthur ei hun yn Fâb Duw.

8 A phan glybu Pilat yr ymadrodd hwnnw, efe a ofnodd yn fwy:

9 Ac a aeth drachefn i'r dadleu-dŷ, ac a ddywedodd wrth yr Ieſu, O ba le yr wyt ti? Ond ni roes yr Ieſu atteb iddo.

10 Yna Pilat a ddywedodd wrtho, Oni ddywedi di wrthif fi? oni wyddoſt di fôd gennyf awdurdod i'th groeſ-hoelio di, a bod gennyf awdurdod i'th ollwng yn rhydd?

11 Yr Ieſu a attebodd, Ni byddei i ti ddim awdurdod arnaſi, oni bai ei fôd wedi ei roddi i ti oddi vchod: am hynny yr hwn a'm traddodes i ti ſydd fwy ei bechod.

12 O hynny allan y ceiſiodd Pilat ei ollwng ef yn rhydd: ond yr Iddewon a leſaſant, gan ddywedyd, Os gollyngi di hwn yn rhydd, nid wyt ti gâr i Cæſar: pwy bynnag a'i gwnelo ei hun yn frenin, y mae yn dywedyd yn erbyn Cæſar.

13 Yna Pilat pan glybu yr ymadrodd hwn, a ddug allan yr Ieſu, ac a eiſteddodd ar yr orſeddfainge, yn y lle a elwir y Palmant, ac yn Hebrew Gabbatha.

14 A darpar dŷdd y Paſc oedd hi, ac ynghylch y chweched awr: ac efe a ddywedodd wrth yr Iddewon, Wele eich Brenin.

15 Eithr hwy a leſaſant, Ymmaith ag ef, ymmaith ag ef, croeſ-hoelia ef. Pilat a ddywedodd wrthynt, A groeſ-hoeliaf fi eich Brenin chwi? A'r Arch-offeiriaid a attebaſant, Nid oes i ni frenin ond Cæſar.

*Mat. 27. 26. 16 * Yna gan hynny, efe a'i traddodes ef iddynt i'w groeſ-hoelio: a hwy a gymmeraſant yr Ieſu, ac a'i dygaſant ymmaith.

17 Ac efe gan ddwyn ei groes, a ddaeth i le a elwid ‖ lle'r Benglog, ac a elwir yn Hebrew Golgotha:

‖ Yr 2 mag. dagfa.

18 Lle y croeſ-hoeliaſant ef, a dau eraill gyd ag ef, yn o bôb tu, a'r Ieſu yn y canol.

19 A Philat a ſcrifenodd ditl, ac a'i dododd ar y groes. A'r ſcrifen oedd, IESV O NAZARETH, BRENIN YR IDDEWON.

20 Y titl hwn gan hynny a ddarllenodd llawer o'r Iddewon: oblegid agos i'r ddinas oedd y fan lle y croeſ-hoeliwyd yr Ieſu, ac yr oedd wedi ei ſcrifennu yn Hebrew, Groeg, a Lladin.

21 Yna Arch-offeiriaid yr Iddewon a ddywedaſant wrth Pilat, Na ſcrifenna, Brenin yr Iddewon, eithr dywedyd o hono ef, Brenin yr Iddewon ydwyfi.

22 Pilat a attebodd, Yr hyn a ſcrifennais, a ſcrifennais.

23 * Yna 'r mil-wŷr wedi iddynt groeſ-hoelio yr Ieſu, a gymmeraſant ei ddillad ef, (ac a wnaethant bedair rhan, i bôb milwr ran) a'r bais ef: a'r bais ef oedd ddi-wniad, wedi ei gwau o'r cwrr vchaf trwyddi oll.

24 Hwythau a ddywedaſant wrth ei gilydd, Na thorrwn hi, ond bwrjwn goel-brennau am dani, eiddo pwy ſydd hi: * fel y cyflawnid yr Scrythur ſydd yn dywedyd, Rhannaſant ſy nillad yn eu mŷſg, ac am ſy mhais y bwriaſant goel-brennau. A'r mil-wŷr a wnaethant y pethau hyn.

25 Ac yr oedd yn ſefyll wrth groes yr Ieſu, ei fam ef, a chwaer ei fam ef, Mair *gwraig* Cleophas, a Mair Magdalen.

26 Yr Ieſu gan hynny pan welodd ei fam, ac y diſcybl, yr hwn a garei efe, yn ſefyll ger llaw, a ddywedodd wrth ei fam, O wraig, wele dy fab.

27 Gwedi hynny y dywedodd wrth y diſcybl, Wele dy fam. Ac o'r awr honno allan, y cymmerodd y diſcybl hi i'w gartref.

28 Wedi hynny yr Ieſu yn gwybod fôd pôb peth wedi ei orphen weithian, * fel y cyflawnai yr Scrythur, a ddywedodd, Y mae ſyched arnaf.

29 Yr oedd gan hynny leſtr wedi ei oſod yn llawn o finegr: a hwy a lanwaſant yſpwrn o finegr, a'i rhoddaſant ynghylch yſop, ac a'i dodaſant wrth ei enau ef.

30 Yna pan gymmerodd yr Ieſu y finegr, efe a ddywedodd, Gorphennwyd: a chan ogwyddo ei ben, efe a roddes i fynu yr yſpryd.

31 Yr Iddewon gan hynny, fel na arhoſai y cyrph ar y groes ar y Sabbath, o herwydd ei bod yn ddarpar-wŷl, (canys mawr oedd y dydd Sabbath hwnnw) addeiſyniaſant ar Pilat gael torri eu coeſau hwynt, a'u tynnu i lawr.

32 Yna y mil-wŷr a ddaethant, ac a dorrodd eſceiriau y cyntaf, a'r llall, yr hwn a groeſ-hoelid gyd ag ef.

33 Eithr wedi iddynt ddyfod at yr Ieſu, pan welſant ef wedi marw eiſys, ni thorraſant ei eſceiriau ef:

34 Ond vn o'r milwŷr a wanodd ei ystlys â gwaywffon, ac yn y fan daeth allan waed a dwfr.

35 A'r hwn a'i gwelodd a dyſtiolaethodd, a gwîr yw ei dyſtiolaeth: ac efe a wyr ei fod yn dywedyd gwîr, ſel y credoch chwi.

36 Canys y pethau hyn a wnaethpwyd, * fel y cyflawnid yr Scrythur, * Ni thorrir aſwm o honaw.

37 * A thrachefn, Scrythur arall ſydd yn dywedyd, Hwy a edrychant ar yr hwn a wanaſant.

38 * Ac yn ôl hyn, Joſeph o Arimathea, (yr hwn oedd ddiſcybl i'r Ieſu, eithr yn guddiedig rhag ofn yr Iddewon) a ddeiſyniodd ar Pilat gael cymmeryd i lawr gorph yr Ieſu. A Philat a ganiadhaodd iddo. Yna y daeth efe, ac a ddug ymmaith gorph yr Ieſu.

39 A daeth Nicodemus hefyd, (yr hwn ar y cyntaf a ddaethei at yr Ieſu o hŷd nos) ac a ddug myrr ac aloes ynghymmyſc, rhai canpwys.

40 Yna y cymmeraſant gorph yr Ieſu, ac a'i rhwymaſant mewn llieiniau, gyd ag aroglau, fel y mae arfer yr Iddewon ar gladdu.

41 Ac

41 Ac yn y fangre lle y croes-hoeliasid ef, yr oedd gardd, a bedd newydd yn yr ardd, yn yr hwn ni dodasid dyn erioed.

42 Ac yno, rhag nefed oedd darpar-wŷl yr Iddewon, am fod y bedd hwnnw yn agos, y rhoddasant yr Iesu.

PEN. XX.

1 *Mair yn dyfod at y bedd, 3 A Phetr ac Ioan hob unbod adgyfodi o'r Iesu. 11 Yr Iesu yn ymddangos i Mair Magdalen, 19 Ac i'w discyblion. 24 Anghredinieth, a chyffes Thomas. 30 Bôd yr Scrythur lân yn ddigonol i iechydwriaeth.*

1 *Dyddcyntaf o'r wythnos, Mair Magdalen a ddaeth y boreu, a'm etto yn dywyll, at y bedd, ac a weles y maen wedi ei dynnu ymmaith oddi ar y bedd.

2 Yna y rhedodd hi, ac a ddaeth at Simon Petr, ac at y discybl arall, yr hwn yr oedd yr Iesu yn ei gâr, ac a ddywedodd wrthynt, Hwy a ddygasant yr Arglwydd ymmaith o'r bedd, ac ni wyddom ni pa le y dodasant ef.

3 Yna Petr a aeth allan, a'r discybl arall, a hwy a ddaethant at y bedd.

4 Ac a redasant ill dau ynghŷd: a'r discybl arall a redodd o'r blaen, yn gynt na Phetr, ac a ddaeth yn gyntaf at y bedd.

5 Ac wedi iddo grymmu, efe a ganfu y llieinian wedi eu gosod: er hynny nid aeth efe i mewn.

6 Yna y daeth Simon Petr yn ei ganlyn ef, ac a aeth i mewn i'r bedd, ac a ganfu y llieinian wedi eu gosod:

7 A'r napcin a fuasai am ei ben ef, wedi ei osod, nid gyd â'r llieinian, ond o'r naill tu, wedi ei blygu mewn lle arall.

8 Yna yr aeth y discybl arall hefyd i mewn, yr hwn a ddaethei yn gyntaf at y bedd, ac a welodd, ac a gredodd.

9 Canys hyd yn hyn ni wyddent yr Scrythur, fôd yn rhaid iddo gyfodi o feirw.

10 Yna y discyblion a aethant ymmaith drachefn at eu ciddynt.

11 Ond Mair a safodd wrth y bedd oddi allan, yn wylo: ac fel yr oedd hi yn wylo, hi a ymostyngodd i'r bedd,

12 Ac a ganfu ddau Angel mewn *gwisgoedd gwynion, yn eistedd; yn wrth ben ac yn wrth draed y lle y dodasid corph yr Iesu.

13 A hwy a ddywedasant wrthi, O wraig, pa ham yr wyti yn wylo? Hithau a ddywedodd wrthynt, Am ddarfod i'm hymmaith, ac nas gwn pa le y dodasant ef.

14 Ac wedi dywedyd o'nâm hyn, hi a droes drach ei chefn, ac a welodd yr Iesu yn sefyll: ac ni's gwyddei, ôs mai yr Iesu oedd efe.

15 Yr Iesu a ddywedodd wrthi, O wraig, pa ham yr wyti yn wylo? pwy yr wyti yn ei geisio? Hithau yn tybied mai'r garddwr oedd efe, a ddywedodd wrtho, Syre, os tydi a'i dygaist ef, dywed imi pa le y dodaist ef, a mi'n a'i cymmeraf ef ymmaith.

16 Yr Iesu a ddywedodd wrthi, Mair. Hithau a droes, ac a ddywedodd wrtho, Rabboni, yr hyn yw dywedyd, Athro.

17 Yr Iesu a ddywedodd wrthi, Na chyffwrdd â mi: (oblegid ni ddercheis i etto at fy Nhâd) eithr dos at fy mrodyr: a dywed wrthynt, Yr wyf yn derchafu at fy Nhâd a'ch Tâd chwithau, a'm Duw i, a'ch Duw chwithau.

18 Mair Magdalen a ddaeth, ac a fynegodd i'r discyblion, weled o'nâm hi yr Arglwydd, a dywedyd o honaw y pethau hyn iddi.

19 [*Yna, a hi yn hwyr y dydd cyntaf hwnnw o'r wythnos, a'r drysau yn gaead, lle yr oedd y discyblion wedi ymgasclu ynghyd, rhag ofn yr Iddewon, daethyr Iesu, ac a safodd yn y canol, ac a ddywedodd wrthynt, Tangneddyf i chwi.

20 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a ddangosodd iddynt ei ddwylo, a'i ystlys. Yna y discyblion a lawenychasant, pan welsant yr Arglwydd.

21 Yna y dywedodd yr Iesu wrthynt drachefn, Tangneddyf i chwi: megis y danfonodd y Tâd fi, yr wyf finnau yn eich danfon chwi.

22 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a anadlodd arnynt, ac a ddywedodd wrthynt, Derbyniwch yr Yspryd glân.

23 *Pwy bynnac y maddeuoch ei pechodau, maddeuir iddynt: a'r eiddo pwy bynnac a attalioch, hwy a attaliwyd.]

24 [Eithr Thomas, yn o'r deuddeg, yr hwn a elwir Didymus, nid oedd gyd â hwynt, pan ddaeth yr Iesu.

25 Y discyblion eraill gan hynny a ddywedasant wrtho, Ni a welsom yr Arglwydd. Yntef a ddywedodd wrthynt, Oni chaf weled yn ei ddwylo ef ôl yr hoelion, a dodi fy mŷs yn ôl yr hoelion, a dodi fy llaw yn ei ystlys ef, ni chredaf fi.

26 Ac wedi wyth niwrnod, drachefn yr oedd ei ddiscyblion ef i mewn, a Thomas gyd â hwynt. Yna yr Iesu a ddaeth a'r drysau yn gaead, ac a safodd yn y canol, ac a ddywedodd, Tangneddyf i chwi.

27 Wedi hynny y dywedodd ef wrth Thomas, Moes ymma dy fŷs, a gwel fy nwylo: ac estyn dy law, a dôd yn fy ystlys, ac na fydd anghredadyn ond credadyn.

28 A Thomas a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Fy Arglwydd, a'm Duw.

29 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Am i ti fy ngweled, Thomas, y credaist: bendigedig yw y rhai ni welsant, ac a gredasant.

30 *A llawer hefyd o arwyddion eraill a wnaeth Iesu yngŵydd ei discyblion, y rhai nid ydynt scrifennedig yn y llyfr hwn.

31 Eithr y pethau hyn a scrifennwyd, fel y credoch chwi mai yr Iesu yw Christ, Mab Duw, a chan gredu, y cafoch fywyd yn ei enw ef.]

PEN. XXI.

1 *Ei discyblion yn adnabod Christ ar ei ail ymddangosiad, wrth y ddalfa fawr o bysgod. 12 Yntef yn ciniawa gyd â hwynt. 15 Yn ymddiddan gorchymmyn mawr ar Petr, i bawlio ei wyn, ac i'r defaid, 18 yn ei rybuddio of o'i farwolaeth ef yn ogoneddu Duw. 20 Petr yn ymofyn am Ioan. 24 Y diben.*

GWedi y pethau hyn yr Iesu a ymddangosodd drachefn iw discyblion wrth fôr Tiberias: a chelûn yn ymddangosodd.

2 Yr oedd ynghyd Simon Petr a Thomas, yr hwnn a elwir Didymus, a Nathanael o Cana yn Galilea, a meibion Zebedeus, a dau eraill o'i discyblion ef.

3 Dywedodd Simon Petr wrthynt, Yr wyf yn mynet i bysgota. Dywedasant wrtho yntef, Yr ydym ninnau hefyd yn dyfod gyd â thi. A hwy a aethant allan, ac a ddringasant i'r llong yn ebrwydd: ac nos honno ni daliasant ddim.

4 A phan ddaeth y bore yn awrhâm, safodd yr Iesu ar y lan: eithr y discyblion ni wyddent mai yr Iesu oedd.

5 Yna yr Iesu a ddywedodd wrthynt, [O blant

a oes genuwch ildim bwyd? Hwythau a attebasant iddo, Nac oes.

6 Yntef a ddywedodd wrthynt, Bwriwch y rhwyd i'r tu dehau i'r llong, a chwi a gewch. Hwy a fwriasant gan hynny, ac ni allent bellach ei chynnu, gan y lliaws pyscod.

7 Am hynny y discybl hwnnw yr oedd yr Iesu yn ei garu, a ddywedodd wrth Pedr, Yr Arglwydd yw. Yna Simon Pedr, pan glybu mai yr Arglwydd oedd, a wregysodd ei amwisc, (canys noeth oedd efe) ac a'i bwriodd ei hun i'r môr.

8 Eithr y discyblion eraill a ddaethant mewn llong, (o blegid nid oeddynt bell oddi wrth dîr, ond megis dau can cufydd) dan lusco y rhwyd â'r pyscod.

9 A chyn gynted ac y daethant i dîr, hwy a welent dân o farwor wedi ei osod, a physcod wedi eu dodi arno, a bara.

10 Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Dygwch o'r pyscod a ddaliasoch yr awron.

11 Simon Pedr a escynnodd, ac a dynnodd y rhwyd i dîr, yn llawn o byscod mawrion cant a thri ar ddeg a dengain: ac er bôd cymmaint, ni thorrodd y rhwyd.

12 Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Deuwch, cinieuwch. Eithr ni feiddiei neb o'r discyblion ofyn iddo, Pwy wyt ti? am eu bôd yn gwybod mai yr Arglwydd oedd.

13 Yna daeth yr Iesu, ac a gymmerth fara, ac a'i rhoddes iddynt, a'r pyscod yr vn modd.

14 Y dnydedd waith hyn yn awr, yr ymddangosodd yr Iesu iw ddiscyblion, wedi iddo gyfodi o feirw.

15 Yna gwedi iddynt giniawa, yr Iesu a ddywedodd wrth Simon Pedr, Simon *mâb* Iona, a wyt ti yn fy ngharu i yn fwy na'r rhai hyn? Dywedodd yntef wrtho, Ydwyf Arglwydd; ti a wyddost fy môd yn dy garu di. Dywedodd wrtho, Bugeilia fy nefaid.

16 Efe a ddywedodd wrtho y drydedd waith, Simon *mâb* Iona, a wyt ti yn fy ngharu i? Pedr a drist aodd am iddo ddywedyd wrtho y drydedd waith, A wyt ti yn fy ngharu i? ac efe a ddywedodd wrtho, Arglwydd ti a wyddost bôb peth; ti a wyddost fy môd i yn dy garu di. Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Portha fy nefaid.

18 Yn wîr, yn wîr, meddaf i ti: pan oeddit ieuangach, ti a'th wregysaist dy hun, ac a rodiaist lle y mynnaist: eithr pan elechyn hên, ti a estynni dy ddwylo, ac arall a'th wregysa, ac a'th arwain lle ni fynnit.

19 A hyn a ddywedodd efe, gan arwyddo drwy ba fath angeu y gogoneddei efe Ddûw. Ac wedi iddo ddywedyd hyn, [efe a ddywedodd wrtho, Canlyn fi.

20 A Phetr a drôdd, ac a welodd y discybl a'r oedd yr Iesu yn ei garu, yn canlyn: yr hwn hefyd a bwysasei ar ei ddwy fron ef ar swpper, ac a ddywedasei, Pwy, Arglwydd, yw yr hwn a'th fradycha di?

21 Pan welodd Petr hwn, efe a ddywedodd wrth yr Iesu, Arglwydd, ond beth a wna hwn?

22 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Os mynnaf iddo aros hyd oni ddelwyf, beth *yw* hynny i ti? canlyn di fy-fi.

23 Am hynny yr aeth y gair ymma allan ym mhlith y brodyr, na fyddei y discybl hwnnw farw: ac ni ddywedasei yr Iesu wrtho, na fyddei efe farw: ond, Os mynnaf iddo aros hyd oni ddelwyf, beth *yw* hynny i ti?

24 Hwn yw'r discybl sydd yn tystiolaethu am y pethau hyn, ac a scrifennodd y pethau hyn: ac ni a wyddom fôd ei dystiolaeth ef ynwîr.

25 *Ac y mae llawer o bethau eraill a wnaeth yr Iesu, y rhai pêd yscrifennid hwy fôb un yn vn ac vn, nid tybyf yn tybied y cynhwysei y byd y llyfrau a scrifennid. Amen.]

* Pen. 13.23. & 20.2.

* Pen. 20.30.

¶ACTAV NEV WEITHREDOEDD YR APOSTOLION.

PEN. I.

1 *Christ yn mynyn parattoi ei Apostolion i weithredu eiddercheſiad ef, ynta caſclu hwy ynghyd i fyndyn yr Iorwſalem, ac addaw ſon yr Yſpryd glân, ac yn ddoddo cyn nemmawr o ddyddiau ei anfon ef: 8 rwy rwyneb yr hwn y byddynt yndyſtiomiddo ef hyd eithaf ydd y ddaiar. 9 Ar ôl ei ymddercafiad ef, y mae dau Angel yn eu ymbuddio hwy i ymadel: 12 ac i roddi eu meddyliau ar ei ail ddyfodiad ef. 13 Hwythau ſelly yn dychwelyd, a chan ymroi i weddi: yn dewis Matthias yn Apoſtol yn lle Iudas.

Traethawdcyntaf a wnaethum, O Theophilus, am yr holl bethau a ddechreuodd yr Iesu eu gwneuthur a'u dyscu,

2 Hyd y dydd y derbyniwyd ef i fynu, wedi iddo trwy yr Yſpryd glân roddi gorchymmyniau i'r Apostolion a etholasei.

3 I'r rhai hefyd yr ymddangosodd efe yn fyw wedi iddo ddioddef, trwy lawer o arwyddion diſcr, gan fôd yn welodig iddynt tros ddeugain niwrnod, a dywedyd y pethau a berthynent i deyrnas Ddûw.

4 Ac] wedi ymgynnull gyd â hwynt, efe a orchymynnodd iddynt nad ymadawent o Ierusalem, eithr diſgwyl am addewid y Tâd, *yr hwn ei glywſoch gennyfi.

5 *Oblegid Ioan yn ddiau a fedyddiodd â dwfr, ond chwi a fedyddir â'r Yſpryd glân, cyn nemmawr o ddyddiau.

6 Gan hynny wedi eu dyfod hwy ynghyd, hwy a olynnasant iddo, gan ddywedyd, Arglwydd, ai *yr pryd hyn y rhoddi drachefn y frenhiniaeth i Iſrael?

7 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ni pherthyn i chwi wybod yr amſeroedd, na'r prydiau, y rhai a osodes y Tâd yn ei feddiant ei hun:

8 *Eithr chwi a dderbyniwch nerth [yr Yſpryd glân wedi y delo efe arnoch: ac a fyddwch dyſtion i mi yn Ierusalem, ac yn holl Iudea, a Samaria, ac hyd eithaf y ddaiar.

9 *Ac wedi iddo ddywedyd y pethau hyn a hwynt hwy yn edrych, efe a ddercbafwyd i fynu: a chwm-

* Num. 5.7. mai, ym. 17. Iſa. 44. 3. Ioel 2.28. hwm. Luc. 24.49. Matth. 3.11.

* Pen. 2.2.

* Ioan 14.16.

* Luc. 24.51.

a chwmmwl a'i derbyniodd ef allan o'u golwg hwynt.

10 Ac fel yr oeddynt yn edrych yn ddyfal tu a'r nêf, ac efe yn myned i fynu, wele, dau ŵr a ſafodd ger llaw iddynt, mewn gwiſc wen:

11 Y rhai hefyd a ddywedaſant, Chwi wŷr o Galilæa, pa hatn y ſeſwch yn edrych tu a'r nêf? yr Iesu hwn, yr hwn a gymmerwyd i fynu oddi wrthych i'r nêf, a ddaw felly yn yr vn modd ac y gwelſoch ef yn myned i'r nêf.]

12 Yna y troeſant i Ieruſalem, o'r mynydd a elwir Olewydd, yr hwn ſydd yn agos i Ieruſalem, *ſef* taith *diwrnod* Sabbath.

13 Ac wedi eu dyfod i mewn, hwy a aethant i fynu i oruchſtafell, lle yr oedd Petr ac Iaco'b, ac Ioan, ac Andreas, Philip, a Thomas, Bartholomew, a Matthew, Iaco *mab* Alphæus, a Simon Zelotes, a Iudas *brawd* Iaco, yn aros.

14 Y rhai hyn oll oedd yn parhau yn gytûn mewn gweddi ac ymbil, gyd â'r gwragedd, a Mair mam yr Iesu, a chyd a'i frodyr ef.

15 [Ac yn y dyddiau hynny Petr a gyſodod i fynu ynghanol y diſcyblion, ac a ddywedodd, (a nifer yr henwau yn yr vn man oedd ynghylch vgain a chant.)

16 Ha-wŷr frodyr, yr oedd yn rhaid cyflawni yr Scythur ymma, a rag-ddywedodd yr Yſpryd glân trwy enau Dafydd, am Iudas, yr hwn a fu flaenor i'r rhai a ddaliaſant yr Iesu:

17 Canys efe a gyfrifwyd gyd a ni, ac a gawſei ran o'r weinidogaeth hon.

18 * A hwn a bwrcaſodd faes â gwobr anwiredd, ac wedi ymgrogi, a dorrodd yn ei ganol: a'i holl ymyſcaroedd ef a dywalltwyd allan.

19 A bu hyſpys hyn i holl breſſwyl-wŷr Ieruſalem, hyd eni elwir y maes hwnnw yn eu tafod priodol hwy, Aceldama, hynny yw, maes y gwaed.

20 * Canys ſcrifennwyd yn llyfr y Pſalmau, Bydded ei drigfan ef yn ddiffaethwch, ac na byddo a drigo ynddi: * A chymmered arall ei ſeſwaeth ef.

21 Am hynny mae yn rhaid, o'r gwŷr a fu yn ymdaith â ni yr holl amſer yr aeth yr Arglwydd Iesu i mewn ac allan yn ein plith ni,

22 Gan ddechreu o fedydd Ioan hyd y dydd y gymmerwyd ef i fynu oddi wrthym ni; bôd vn o'r rhai hyn gyd â ni, yn dyſtiolaeth o'i adgyfodiad ef.

23 A hwy a oſodaſant ddau ger bron, Ioſeph yr hwn a henwid Barſabas, a'r a gyfenwid Iuſtus, a Matthias:

24 A chan weddio, hwy a ddywedaſant, Tydi Arglwydd, yr hwn a wyddoſt galonnau pawb, dangos pa vn o'r ddau hyn a etholaiſt,

25 I ddderbyn rhan o'r weinidogaeth hon, a'r Apoſtoliaeth, o'r hon y cyfeiliornodd Iudas, i fyned i'w le ei hun.

26 A hwy a ſwriaſant eu coel-brennau hwynt: ac ar Matthias y ſyrthiodd y coelbren, ac efe a gyfrifwyd gyd â'r vn Apoſtol ar ddeg.]

PEN. II.

1 *Yr Apoſtolion wedi eu llenwi â'r Yſpryd glân, yn lleferu ag amryw dafodau, a rhai yn rhyfeddu o'i plegid, ac eraill yn eu gwatwar:* 14 *a Phetr yn eu bargyoeddi hwy, ac yn dangos fod yr Apoſtolion yn lleferu trwy nerth yr Yſpryd glân, a bôd yr Iesu wedi cyfodi oddiwrth y meirw, a derchafu i'r nefoedd, a thywallt o hono yr Yſpryd glân, ac mai efe oedd y Meſſias. 37 Myned llawer at yr Iſſu yn brofedig gan Ddŵw, trwy eu nerthion, a'r cyfrinddoliaeth, a'r arwyddion, a chwedi ei groſ-hoelio, wid heb ei derfynedig gyngor, a'i rag-wybodaeth of: 37 Petr yn iechydwriaeth o'r rhai a droeſid. 41 Y rhai wedi hynny ſydd yn cyttal yn ddiwriol ac yn gwiadiu: yr Apoſtolion yn wneuthur cwrthiau lawer, a Duw bendithio eu hymdeithas yn Eglwys.*

AC wedi dyfod dydd y Pentecoſt, yr oeddynt hwy oll yn gyfun yn yr vn lle.

2 Ac yn ddiſymmwth y daeth ſŵn o'r nef, megis gwynt nerthol yn rhuthro, ac a lanwodd yr holl dŷ, lle yr oeddynt yn eiſtedd.

3 Ac ymddangoſodd iddynt dafodau gwahanedig megis o dân, ac efe a eiſteddodd ar bôb vn o honynt.

4 A hwy oll a lanwyd â'r Yſpryd glân, ac a ddechreuaſant lefaru â thafodau eraill, megis y rhoddes yr Yſpryd iddynt ymadrodd.

5 Ac yr oedd yn trigo yn Ieruſalem, Iddewon, gwŷr bucheddol o bôb cenedl dan y nêf.

6 Ac wedi myned y gair o hyn, daeth y llawer ynghyd, ac a drallodwyd, o herwydd bôd pôb vn yn eu clywed hwy yn lleſarn yn ei iaith ei hun.

7 Synnodd hefyd ar bawb, a rhyfeddu a wnaethant, gan ddywedyd wrth ei gilydd, Wele, onid Galilæaid yw y rhai hyn oll ſy yn lleſaru?

8 A pha fodd yr ydym ni yn eu clywed hwynt, bôb vn yn ein hiaith ein hun, yn yr hon i'n ganed ni?

9 Parthiaid, a Mediaid, ac Elamitiaid, a thrigolion Meſopotamia, a Iudæa, a Chappadocia, Pontus, ac Aſia:

10 Phrygia, a Phamphilia, yr Aipht, a pharthau Libya, yr hon ſydd ger llaw Cyrene: a dieithriaid o Rufein-wŷr, Iddewon a phroſelytiaid,

11 Cretiaid, ac Arabiaid, yr ydym ni yn eu clywed hwynt yn lleſaru yn ein hieithoedd ni fawrion weithredoedd Duw.]

12 A ſynnaſant oll, ac a ammheuaſant, gan ddywedyd y naill wrth y llall, Beth a all hyn fôd?

13 Ac eraill gan watwar a ddywedaſant, Llawn o win melus ydynt.

14 Eithr Petr yn ſefyll gyd â'r vn ar ddeg, a gyſodod ei leferydd, ac a ddywedodd wrthynt, O wŷr o Iddewon, a chwi oll ſydd yn trigo yn Ieruſalem, bydded yſpyſol hyn i chwi, a chluſtfynwch a'm geiriau.

15 Canys nid yw y rhai hyn yn feddwon, fel yn ydych chwi yn tybied, (oblegid y drydedd awr o'r dydd yw hi.)

16 * Eithr hynyw y peth a ddywetpwyd trwy y Prophwyd Ioel,

17 A bydd yn y dyddiau diweddaf, medd Duw, y tywalltaf o'm Hyſpryd ar bob cnawd: a'ch meibion chwi, a'ch merched a brophwydant, a'ch gwŷr ieuaingc a welant weledigaetheu, a'ch hynaſ-gwŷr a freuddwydiant freuddwydion.

18 Ac ar fy ngweiſion, ac ar fy llaw-forwynion yn y dyddiau hynny, a brophwydant.

19 Ac mi a roddaf ryfeddodau yn y nef ychod, ac arwyddion yn y ddaiar iſod; gwaed, a thân, a tharth mŵg.

20 * Yr haul a droir yn dywyllwch, a'r lleuad yn waed, cyn i ddydd mawr ac eglur y Arglwydd, dyfod.

21 * A bydd, pwy bynnac a alwo ar Enw yr Arglwydd, a fydd cadwedig.

22 Ha-wŷr Iſrael, clywch y geiriau hyn: Iesu o Nazareth, gŵr profedig gan Ddŵw yn eich plith chwi, trwy nerthoedd, a rhyfeddodau, ac

* Pen. 1. 18. & 5. 2.

* Pen. 1. 20. & 30.

* Luc. 24. 49.

* Pen. 2. 2.

* Neu, gyttal, neu, fyd-yn-yn.

* Joel 2. 28. eſa. 44. 3.

* Rhuf. 10. 13.

arwyddion, y rhai a wnaeth Duw trwyddo ef yn eichcanol chwi, megis ac y gwyddoch chwithau,

23 Hwn wedi ei roddi trwy derfynedig gynghor a rhag-wybodaeth Duw, a gymmerasoch chwi, a thrwy ddwylo anwir a groes-hoeliasoch, ac a laddasoch.

24 Yr hwn a gyfodes Duw, gan ryddhau gofidiau angeu: canys nid oedd bosibl ei attal ef ganddo.

25 Canys Dafydd sydd yn dywedyd am dano, * Rhag-welais yr Arglwydd ger fy mron yn oestad, canys ar fy neheulaw y mae, fel na'm ysgogerr.

26 Am hyny y llawenhaodd fy nghalon, ac y gorfoleddodd fy nhafod: ie, a'm cnawd hefyd a orphwys mewn gobaith,

27 Am na adewi fy enaid yn yfern, ac na oddefi i'th Sanct weled llygredigaeth.

28 Gwnaethoest yn hysbys i mi ffyrdd y bywyd: ti a'm cyflawni o lawenydd â'th wyneb-pryd.

29 Ha-wŷr frodyr, y mae yn rhydd i mi ddywedyd yn hŷ wrthych, am y * Patriarch Dafydd, ei farw ef a'i gladdu, ac y mae ei feddrod ef gyd â ni hyd y dydd hwn.

30 Am hyny, ac efe yn Brophwyd, * yn gwybod dyngu o Dduw iddo trwy lw, mai o ffrwyth ei lwynau ef o ran y cnawd, y cyfodei efe Grist, i eistedd ar ei orseddfa ef.

31 Ac efe yn rhag-weled a lefarodd am ad-gyfodiad Christ, * na adawyd ei enaid ef yn yfern, ac na'i gwelodd ei gnawd ef lygredigaeth.

32 Yr Iesu hwn a gyfododd Duw i fynu, o'r hyn yr ydym ni oll yn dyfiion.

33 Am hyny wedi ei dderchafu ef drwy ddeheulaw Duw, ac iddo dderbyn gan y Tâd, yr addewid o'r Yspryd glân, efe a dywalltodd y peth ymma yr ydych chwi yr awron yn ei weled, ac yn ei glywed.

34 Oblegid ni dderchafodd Dafydd i'r nefoedd: eithr y mae efe yn dywedyd ei hun, * Yr Arglwydd a ddywedodd wrth fy Arglwydd, Eistedd ar fy neheulaw.

35 Hyd oni osodwyf dy elynion yn droed-feinge i'th draed.

36 Am hyny, gwybydded holl dŷ Israel yn ddiogel ddarfod i Dduw wneuthur yn Arglwydd ac yn Grist, yr Iesu hwn a groes-hoeliasoch chwi.

37 Hwythau wedi clywed hyn, a ddwysbigwyd yn eu calon, ac a ddywedasant wrth Petr, a'r Apostolion eraill, Ha-wŷr frodyr, beth a wnawn ni?

38 A Phetr a ddywedodd wrthynt, Edifarhewch, a bedyddier pôb un o honoch yn Enw Iesu Grist, er maddeuant pechodau: a chwi a dderbyniwch ddawn yr Yspryd glân.

39 Canys i chwi y mae yr addawid, ac i'ch plant, ac i bawb yn mhell, cynaifer ac a alwo yr Arglwydd ein Duw ni atto.

40 Ac â llawer o ymadroddion eraill y cynhiolaeth hodd, ac y cynghorodd efe, gan ddywedyd, Ymgedwch rhag y genhedlaeth drofaus hon.

41 Yna y rhai a dderbyniasant ei air ef yn ewyllysgar, a fedyddiwyd: a chwanegwyd attynt y dydd hwnw ynghylch tair mil o eneidiau.

42 Ac yr oeddynt yn parhau yn athrawiaeth ac ymgymdeithas yr Apostolion, ac yn torri bara, ac mewn gweddiau.

43 Ac ofn a ddaeth ar bôb enaid: a llawer o ryfeddodau, ac arwyddion a wnaethpwyd gan yr Apostolion.

44 A'r rhai a gredent oll oeddynt yn yr un man, a bod pethe gan ddynt yn gyffredin;

45 A hwy a werthasant eu meddiannau a'u da, ac a'u rhannasant i bawb, fel yr oedd yr eisieu ar neb.

46 A hwy beunydd yn parhau yn gytûn yn y Deml, ac yn torri bara o dŷ i dŷ, a gymmerasant eu lluniaeth mewn llawenydd a symledd calon:

47 Gan foli Duw, a chael ffafor gan yr holl bobl. A'r Arglwydd a chwanegodd beunydd at yr Eglwys, y rhai fyddent gadwedig.

PEN. III.

1 *Petr wrth bregethu i'r bobl a ddaethei i weled y cliff a roesid ar ei draed.* 12 *Yn profiffu mai trwy ei ryw a'u ddwioldeb ef, nen Ioan, y gwnaethid ef yn iach, ond trwy Ddaw, a'i ffydd Iesu, a thrwy ffydd yn ei Enw ef:* 13 *gan eu cerydda hwy hefyd am groes-hoelio yr Iesu.* 17 *Yr hyn beth gan iddynt ei wneuthur mewn anwybod, ac wrth hyny gyflawni ferfynedic gynghor Duw, ar Scrythyrau:* 19 *Y mae efe yn eu hannog hwy trwy edifeirwch a ffydd, i geisio maddeuant o'i pechodau, ac ieehydwriaeth yn yr unrhyw Jesu.*

PEtr hefyd ac Ioan a aethant i fynu i'r Deml ynghyd, ar yr awr weddi, sef y nawfed:

2 A rhyw ŵr cloff o groth ei fam, a ddygid, yr hwn a ddodent beunydd wrth borth y Deml, yr hwn a elwid Prydferth, i ofyn elusen gan y rhai a elai i mewn i'r Deml.

3 Yr hwn, pan welodd ef Petr ac Ioan ar fyned i mewn i'r Deml, a ddeisyfiodd gael elusen.

4 A Phetr yn dal sulw arno gyd ag Ioan, a ddywedodd, Edrych arnom ni.

5 Ac efe a ddaliodd sulw arnynt, gan obeithio cael rhyw beth ganddynt.

6 Yna y dywedodd Petr, Arian ac aur nid oes genmif: eithr yr hyn sydd genmif, hyny yr wyf yn ei roddi i ti: Yn enw Iesu Grist o Nazareth, cyfod a rhodia.

7 A chan ei gymmeryd ef ei ben ei ddeheulaw efe a'i cyfododd o i fynu: ac yn ebrwydd ei traed ef a'i fferau a gadarnhawyd:

8 A chan neidio i fynu, efe a safodd, ac a rodiodd, ac a aeth gyd â hwynt i'r Deml, dan rodio, a neidio, a moli Duw.

9 A'r holl bobl a'i gwelodd ef yn rhodio, ac yn moli Duw.

10 Ac yr oeddynt hwy yn ei adnabod, mai hwn oedd yr un a eisteddai am elusen, wrth borth prydferth y Deml: a hwy a lanwyd o fraw a synedigaeth am y peth a ddigwyddasei iddo.

11 Ac fel yr oedd y cloff a iachasid yn attal Petr ac Ioan, yr holl bobl, yn frawychus, a gyd-redasant attynt, i'r porth a elwir *porth* Solomon.

12 A phan welodd Petr, efe a attebodd i'r bobl, Ha wŷr Israeliaid, beth a wnewch chwi yn rhyfeddu am hyn? neu beth a wnewch chwi yn dal sulw arnom ni, fel pe trwy ein nerth ein hun, neu ein duwioldeb, y gwnaethem i hwn rodio?

13 Duw Abraham, ac Isaac, ac Iacob, Duw ein tadau ni, a ogoneddodd ei Fâd Iesu, yr hwn a draddodasoch chwi, ac a'i gwadasoch gar bron Pilat, pan farnodd efe ef i w ollwng yn rhydd.

14 * Eithr chwi a wadasoch y Sanct a'r Cyfiawn, ac a ddeisyfiasoch roddi i chwi ŵr lofruddiog:

15 A thywysog y bywyd a laddasoch, yr hwn a godes Duw o feirw; gŵr hyn yr ydym ni yn dyfiion.

26 A'i Enw ef, trwy ffydd yn ei Enw ef, a nerthodd y dyn yma y welwch, ac a adwaenoch chwi: ie ffydd yr hon ſydd drwyddo ef, a roes iddo ef yr holl iechyd hwn, yn eich gwydd chwi oll:

17 Ac yn awr frodyr, mi a wn mai trwy anwybodaeth y gwnaethoch, megis y *gwnaeth* eich pendefigion chwi hefyd.

18 Eithr y pethau a rag-ſynegodd Duw trwy enau ei holl Brophwydi, y dioddefei Chriſt, a gyflawnodd efe ſel hyn.

19 Edifarhewch gan hynny, a dychwelwch, ſel y dileer eich peccodau, pan ddelo yr amſeroedd i orphwyſo o olwg yr Arglwydd:

20 Ac yr anfono efe Iefu Griſt, yr hwn a bregethwyd o'r blaen i chwi.

21 Yr hwn ſydd i raid i'r nef ei dderbyn, hyd amſeroedd adferiad pob peth, y rhai a ddywedodd Duw drwy enau ei holl ſanctaidd Brophwydi, mioed.

22 *Canys Moſes a ddywedodd wrth y tadau, yr Arglwydd eich Duw a gyfyd i chwi Brophwyd o'ch brodyr, megis myfi: arno ef y gwrandewch ym mhob peth a ddywedo wrthych.

23 A bydd, pob enaid ni wrandawo ar y Brophwyd hwnnw, a lwyr ddifethir o blith y bobl.

24 A'r holl Brophwydi hefyd o Sammel, ac o'r rhai wedi, cynnifer ac a leſarafant, a rag-ſynegaſant hefyd am y dyddiau hyn.

25 Chwy-chwi ydych blant y Prophwydi, a'r cyfammod yr hwn a wnaeth Duw â'n tadau ni, *gan ddywed wrth Abraham, Ac yn dy hâd ti y bendithir holl dylwythau y ddaiar.

26 Duw gwedi cyfodi ei fab Iefu, a'i hanfonodd atoch chwi yn gyntaf, gan eich bendithio chwi, trwy droi pob un o honoch ymmaith oddiwrth eich drygioni.

PEN. IIII.

1 *Llywodraethwyr yr Iddewon yn ammddiffyn i brynedd Petr.* 4 *Cyr tros miloedd i'r ffydd o'r blaen y gwnaeth y gair.* 5 *ac yn ei garcharu ef, ac Ioan.* 7 *Wedi i'r llyny Petr wrth ei holi, yn dyweddyd yn hyderus, mai trwy Enw yr Iefu yr iachaſ'wyd cloff ac mai trwy Iefu yn unic y bydd rhaid i neb gael iechydwriaeth.* 13 *Rhyfeddu yn gorchymmyn iddo ef ac i Ioan, na phregethent mwyach yn yr Enw hwnnw, ac yn eu hyspeilio hwy.* 23 *Yr Eglwys ar hynny yn ymroi i weddio.* 31 *A Duw trwy ymbyrfu y lle'r oeddent wedi ymgynnull yndo, yn ſyſtiolaeth glywed o hono ef eu gweddi hwynt: ac yn cadarnhau yr Eglwys trwy roddi yr Yſpryd glân, a chariad perfaithtaſ at ei gilydd.*

A C ſel yr oeddynt yn lleſaru wrth y bobl, yr offeiriaid a blaenoriaid y Demi, a'r Saduceaid,

2 A ddaethant arnynt hwy:

2 Yn flin ganddynt am eu bôd hwy yn dyſcu y bobl, ac yn pregethu trwy yr Iefu, yr adgyfodiad o feirw.

3 A hwy a ſodaſant ddwylo arnynt hwy, ac a'u dodaſant mewn dalfa, hyd trannoeth, canys yr oedd hi yn awr yn hwyr.

4 Eithr llawer o'r rhai a glywſant y gair a gredaſant, a rhifedi y gwŷr a wnaed yngh'ylch pum mil.

5 A digwyddodd drannoeth ddarfod i'w llywodraethwŷr hwy, a'r Henuriaid, a'r Scrifenyddion, yngynnull i Ieruſalem.

6 Ac Annas yr Archoffeiriad, a Chaiphas, ac Ioan, ac Alexander, ac cymmaint a oeddid o genedl yr Archoffeiriad.

7 A phan ddygaſ'ent hwy yn y canol, hwy a ofynnaſant; trwy ba awdurdod, neu yn mha enw y gwnaethoch chwi hyn?

8 Yna Pedr, yn gyflawn o'r Yſpryd glân, a ddywedodd wrthynt, *chwy-chwi* Bennaethiaid y bobl, a Henuriaid Iſrael:

9 Od ydys yn ein holi ni heddyw am y weithred dda i'r dyn claf, *ſef* pa wedd yr iachawyd ef,

10 Bydded yſpys i chwi oll, ac i bawb o bobl Iſrael, mai trwy enw Iefu Griſt o Nazareth, yr hwn a groeſhoeliaſoch chwi, yr hwn a gyfododd Duw o feirw, trwy hwnnw y mae hwn yn ſefyll yn iach ger eich bron chwi.

11 *Hwn yw 'r maen a fyſwyd gennych chwi yr adeiladwŷr, yr hwn a wnaed yn ben i'r gongl. *Pſal. 118.22. mat. 21. 42.

12 Ac nid oes iechydwriaeth yn neb arall: canys nid oes enw arall tan y nef, wedi ei roddi ymmhlith dynion, drwy yr hwn y mae yn rhaid i ni fod yn gadwedig.

13 A phan welſant hyfder Pedr ac Ioan, a deall mai gwŷr anllythyrennog, ac annyſcedig oeddynt, hwy a ryfeddaſant. A hwy a'i hadwaenent, ei bod hwy gyd â'r Iefu.

14 Ac wrth weled y dŷn a iachaſid, yn ſefyll gyd â hwynt, nid oedd ganddynt ddim i'w ddywedyd yn erbyn hynny.

15 Eithr wedi gorchymmyn iddynt fyned allan o'r gynghorfa, hwy a ymgynghoraſant â'i gilydd,

16 Gan ddywedyd, beth a wnawn ni i'r dynion hyn? canys yn ddiau arwydd hynod a wnaed trwyddynt hwy, yſpys i bawb a'r ſydd yn preſwylio yn Ieruſalem, ac nis gallwn ni ei wadu.

17 Eithr fel na's taner ymmhellach ymmhlith y bobl, gan ſygwth bygythiwn hwy, na leſarent mwyach wrth yn dyn yn yr enw hwn.

18 A hwy a'n galwaſant hwynt, ac a orchymmynaſant iddynt nad ynganent ddim, ac na ddyſcent yn enw 'r Iefu.

19 Eithr Pedr ac Ioan a attebaſant iddynt, ac a ddywedaſant, Ai cyfiawn yw ger bron Duw, wrando arnoch chwi yn hytrach nag ar Dduw? barnwch chwi.

20 Canys ni allwn ni na ddywedom y pethau a welſom, ac a glywſom.

21 Eithr wedi eu bygwth ymmhellach, hwy a'u gollyngaſant hwy yn rhyddion, heb gael dim i'w coſpi hwynt, oblegid y bobl: canys yr oedd pawb yn gogoneddu Duw am yr hyn a wnaethid.

22 Canys yr oedd y dŷn vnoch-law deugain oed, ar yr hwn y gwnaethid yr arwydd hwn o iechydwriaeth.

23 A hwythau wedi eu gollwng ymmaith, a ddaethant at yr eiddynt, ac a ddangoſaſant yr holl bethau a ddywedaſei yr Arch-offeiriaid, a'r Henuriaid wrthynt.

24 Hwythau pan glywſant, o vn-frŷd a gyfodaſant eu llef at Dduw, ac a ddywedaſant, ô Arglwydd, tydi yw y Duw yr hwn a wnaethoſt y nef, a'r ddaear, a'r môr, ac oll ſydd yn ddynt:

25 *Yr hwn trwy yr Yſpryd glân yngenau dy was Dafydd, a ddywedaſit, Pa ham y terfyſcodd y Cenhedloedd, ac y bwriadoedd y bobloedd bethau ofer? *Pſal. 2.1

26 Brenhinoedd y ddaiar a ſaſaſant i ſyny, a'r llywodraethwŷr a ymgaſclaſant ynghŷd, yn erbyn yr Arglwydd, ac yn erbyn ei Griſt ei.

27 Canys mewn gwirionedd, yn y ddinas hon yr ymgynhullodd yn erbyn dy Sanct fab Iefu, yr hwn a enneiniaſit, Herod a Phontius Pilat, gyd â'r Cenhedloedd, a phobl Iſrael:

28 I wneuthur pa bethau bynnag a raglunioedd dy law a'th gyngor di, en gwaeuthur.

29 Ac yn awr, Arglwydd, edrych ar eu bygythiau

hwy, a chaniadhâ i'th weision draethu dy air di gyda phôb hyfder:

30 Trwy estyn o honot dy law i iachâu, ac fel y gwneler arwyddion a rhyfeddodau, trwy enw dy sanctaidd Fab Iesu.

31 Ac wedi iddynt weddio, sigiwyd y lle yr oeddynt wedi ymgynnull yuddo, a hwy a lanwyd oll o'r Yspryd glan; a hwy a lefarasant air Duw yn hyderus.

32 A lliaws y rhai a gredasent oedd o vn galon, ac vn enaid, ac ni ddywedodd neb o honynt, fod dim ar a feddei, yn eiddo ei hunan, eithr yr oedd ganddynt bôb peth yn gyffredin.

33 A'r Apostolion, trwy nerth mawr, a roddasant dystiolaeth o adgyfodiad yr Arglwydd Iesu; a gras mawr oedd arnynt hwy oll.

34 Canys nid oedd vn anghenus yn eu plith hwy, oblegid cynnifer ac oedd berchen tiroedd neu dai, an gwerthasant, ac a ddygasant werth y pethau a werthasid,

35 Ac a'i gosodasant wrth draed yr Apostolion: a thanunwyd i bôb vn megis yr oedd yr angen arno.

36 A Ioseph, yr hwn a gyfenwid Barnabas gan yr Apostolion, (yr hyn o'i gyfieithu yw, mâb diddanwch) yn Lefiad, ac yn Cypriad o genedl.

37 A thir ganddo, a'i gwerthodd, ac a ddug yr arian, ac a'i gosodes wrth draed yr Apostolion.

PEN. V.

1 *Wedi i Ananias a Sapphira ei wraig, am ei rhagerth ymmpo i lawr yn feirw, wrth gerydd Pedr.* 12 *ac i'r Apostolion eraill wneuthur llawer o wirthiau,* 14 *er cynnydd i'r ffydd:* 17 *y mae yr Apostolion yn cael eu carcharu eilwaith,* 19 *ac er hynny yn cael eu gwaredu gan Angel, yr hwn fydd yn erchi iddynt bregethu: a bawb ar gyhoedd:* 21 *hwythau wedi iddynt bregethu felly yn y Deml,* 29 *a cher bron y Cynger,* 33 *mewn perygl o gael eu lladd, eithr trwy gyngor Gamaliel, cynghorwr mawr ymblith yr Iddewon, yn cael eu cadw yn fyw,* 40 *ac yn ymic eu curo. a hwythau yn gogoneddu Duw am hynny, ac heb beidio â phregethu.*

EIthr rhyw ŵr, a'i enw Ananias, gyd â Sapphira ei wraig, a werthodd ‖ dîr,

‖ Feddiant. ‖ Yr gwerthed.

2 Ac a ddarn guddiodd beth o'r gwerth, a'i wraig hefyd ‖ o'r gyfrinach, ac a ddug ryw gyfran, ac a'i gosododd wrth draed yr Apostolion.

3 Eithr Pedr a ddywedodd, Ananias, pa ham y llanwodd Satan dy galon di, i ddywedyd celwydd wrth yr Yspryd glân, ac i ddarn-guddio peth o werth y tîr?

4 Tra ydoedd yn aros, onid i ti yr oedd yn aros? ac wedi ei werthu, onid oedd yn dy feddiant di? pa ham y gosodaist y peth hyn yn dy galon? ni ddywedaist di gelwydd wrth ddynion, onid wrth Dduw.

5 Ac Ananias pan glybu y geiriau hyn, a syrthiodd i lawr, ac a drengodd: a daeth ofn mawr ar bawb a glybu y pethau hyn.

‖ Hamgyffant.

6 A'r gwŷr ieuangc a gyfodasant, ac a'i ‖ cymeradasant ef, ac a'i dygasant allan, ac a'i claddasant.

7 A bu megis yspaid tair awr, a'i wraig ef heb wybod y peth a wnaethid: a ddaeth i mewn.

8 A Phetr a attebodd iddi, dywed ti i mi, ai er cymmaint y gwerthasoch chwi y tîr? Hithau a ddywedodd, ie, er cymmaint.

9 A Phetr a ddywedodd wrthi, pa ham y cytunasoch i demtio Yspryd yr Arglwydd? wele draed y rhai a gladdasant dy wŷr di wrth y drws, a hwy a'th ddygant dithau allan.

10 Ac yn y man hi a syrthiodd wrth ei draed ef, ac a drengodd: a'r gwŷr ieuangc wedi dyfod i mewn, a'i cawsant hi yn farw, ac wedi iddynt ei dwyn hi allan, hwy a'i claddasant hi yn ymyl ei gŵr.

11 A bu ofn mawr ar yr holl Eglwys, ac ar bawb oll a glybu y pethau hyn.

12 ‖ A thrwy ddwylaw yr Apostolion y gwnaed arwyddion a rhyfeddodau lawer, ym-mhlith y bobl, (ac yr oeddynt oll yn gyttûn ym-mherth Solomon.

13 Eithr ni feiddiei neb o'r lleill ymgyssylltu â hwynt, ond y bobl oedd yn eu mawrhau.

14 A chwanegwyd attynt rai yn credu yn yr Arglwydd, lliaws o wŷr a gwragedd hefyd.)

15 Hyd oni ddygent y rhai cleifion allan ar hŷd yr hoelydd, a'u gosod ar welyau a glythau, fel o'r hyn lleiaf y cyscodei cyscod Pedr, pan ddelei heibio, rai o honynt.

16 A lliaws a ddaeth hefyd ynghyd, o'r dinasoedd o amgylch Ierusalem, gan ddwyn rhai cleifion, a rhai a drallodid gan ysprydion aflan, y rhai a iachawyd oll. ‖

17 A'r Arch-offeiriad a gyfododd, a'r holl rai oedd gyd ag ef (yr hon yw hereſi y Sadduceaid) a lanwyd o ‖ gynfigen,

‖ Ioſes. ‖ Lit.

18 Ac a ddodasant eu dwylo ar yr Apostolion, ac a'u rhoesant yn y carchar cyffredin.

19 Eithr Angel yr Arglwydd o hyd nôs, a agorodd ddrysau y carchar, ac a'u dûg hwynt allan; ac a ddywedodd,

20 Ewch, sefwch a lleferwch yn y Deml wrth y bobl, holl eiriau y ſuchedd hon.

21 A phan glywsant, hwy a aethant yn foreu i'r Deml, ac a athrawiaethasant: eithr daeth yr Arch-offeiriad, a'r rhai oedd gyd ag ef, ac a alwasant ynghyd y Cyngor, a holl Henuriaid plant yr Israel, ac a ddanfonasant i'r carchar, iw dwyn hwy *ger bron.*

22 A'r ſwyddogion pan ddaethant, ni chawſant hwynt yn y carchar, eithr hwy a ddychwelasan, ac a fynegasant,

23 Gan ddywedyd: yn wîr ni a gawſom y carchar wedi ei gau o'r fath ſicrhaf, a'r ceidwaid yn ſefyll allan o flaen y dryſau: eithr pan agoraſom, ni chawſom neb i mewn.

24 A phan glybu yr Arch-offeiriad, a ‖ blaenor y Deml, a'r Offeiriaid pennaf, yr ymddiddanon hyn, ammau a wnaethant yn eu cylch hwy, beth a ddoe o hyn.

‖ Capten.

25 Yna y daeth vn ac a fynegodd iddynt, gan ddywedyd, wele y mae y gwŷr a ddodaſoch chwi yngharchar, yn ſefyll yn y Deml, ac yn dyſcu y bobl.

‖ Capten.

26 Yna y ‖ blaenor gyd â'r ſwyddogion, a aeth ac a'u dug hwy heb drais: (oblegid yr oedd arnynt ofn y bobl, rhag eu llabyddio.)

27 Ac wedi eu dwyn, hwy a'u gosodasant o flaen y Cynger, a'r Arch-offeiriad a ofynnodd iddynt,

28 Gan ddywedyd, "oni orchymynnaſom yn ‖ pen. orchymmyn i chwi na athrawiaethech yn yr enw hwn? ac wele, chwi a lanwaſoch Ierusalem â'ch athrawiaeth, ac yr ydych yn ewyllyſio dwyn arnom ni waed y dŷn hwn.

29 A Phetr, a'r Apostolion, a attebaſant, ac a ddywedaſant: rhaid yw vfyddhau i Dduw yn hytrach nag i ddynion.

30 Duw ein tadau ni a gyfododd i fynu Ieſu yr hwn a laddaſoch chwi, ac a groes-hoeliaſoch ar bren.

31 Hwn a dderchafodd Duw â'i ddeheulaw, yn dywyſog, ac yn Iachawdwr, i roddi edifeirwch i Israel, a maddeuant pechodau.

32 A nyni ydym ei dyſtion of o'r pethau hyn, a'r Yspryd

Yspryd glân hefyd, yr hwn a roddes Duw i'r rhai sydd yn vfyddhau iddo ef.

33 A phan glywsant hwy hynny, hwy a ffrommasant, ac a yngyghorasant am eu lladd hwynt.

34 Eithr rhyw Pharisead a'i enw Gamaliel, Doctor o'r gyfraith, parchedig gan yr holl bobl, a gyfododd i fynu yn y Cynghor, ac a archodd yrru yr Apostolion allan dros ennyd fechan;

35 Ac a ddywedodd wrthynt, Ha-wŷr o Israel, edrychwch arnoch eich hunain, pa beth yr ydych ar fedr ei wneuthur am y dynion hyn.

36 Canys o flaen y dyddiau hyn, cyfododd Theudas i fynu, gan ddywedyd ei fôd ef yn rhyw vn, wrth yr hwn y glynodd rhifedi o wŷr, ynghylch pedwar cant, yr hwn a laddwyd, a chynnifer oll a'i vfyddhasant iddo a wasgarwyd, ac a wnaed yn ddim.

37 Yn ôl hwnny cyfododd Iudas y Galilæad, yn nyddiau y dreth, ac efe a drodd bobl lawer ar ei ôl, ac yntef hefyd a ddarfu am dano, a chynnifer oll a vfyddhasant iddo a wasgarwyd.

38 Ac yr awron, meddaf i chwi, ciliwch oddiwrth y dynion hyn, a gadewch iddynt, oblegid os o ddynion y mae y cyngor hwn, neu'r weithred hon, fe a ddiddymmir:

39 Eithr os o Dduw y mae, ni ellwch chwi ei ddiddymmu, rhag eich cael yn ymladd yn erbyn Duw.

40 A chytuno ag ef a wnaethant, ac wedi iddynt alw yr Apostolion attynt, a'u cure, hwy a orchymmynasant iddynt na lefarent yn enw yr Iesu, ac a'u gollyngasant ymmaith.

41 A hwy a aethant allan o olwg y Cyngor yn llawen, am eu cyfrif hwynt yn deilwng i ddioddef ymmarch o achos ei enw ef.

42 A pheunydd yn y Demi, ac o dŷ i dŷ, ni pheidiasant a dyscu, a phregethu Iesu Grist.

PEN. VI.

1 *Yr Apostolion yn chwennych nad esceulusid y weddi, o ran eu llunieth corphorol, ac yn felly hefyd eu hunain am gyfrannu gair Duw; 3 nieth yr enaid: 3 yn ordeinio saith dDiaconiaith i faith o wyr etholedig, 5 o'r rhai y mae Stephan gwr llawn o ffydd ac o'r Yspryd glân, yn vn: 12 a'i ddal ef gan y rhai a wrddwyddodd ef: 8 yr hyn a wnaeth ynteu: 13 ac achwyn arno ar gam, am gablu yn erbyn y Gyfraith, a'r Deml.*

AC yn y dyddiau hynny, a'r dyscyblion yn lluosogi, bu gwrgnach gan y Groegiaid yn erbyn yr Hebreaid, am ddirmygu en gweddwon hwy, yn y wenidogaeth seunyddol.

2 Yna'r deuddeg a alwasant ynghyd y lliaws dyscyblion, ac a ddywedasant, nid yw gymhesur i ni adel gair Duw, a gwasanaethu byrddau.

3 Am hynny frodyr, edrychwch yn eich plith, am seithwŷr da eu gair, yn llawn o'r Yspryd glân, a doethineb, y rhai a osodom ar hyn o orchwyl.

4 Eithr nyni a barhawn mewn gweddi, a gweinidogaeth y gair.

5 A bodlon fu'r ymadrodd gan yr holl liawes: a hwy a etholasant Stephan, gŵr llawn o ffydd, ac o'r Yspryd glân, a Philip, a Phrochorus, a Nicanor, a Timon, a Pharmenas, a Nicholas, proselyt o Antiochia:

6 Y rhai a osodasant hwy ger bron yr Apostolion, ac wedi iddynt weddio, hwy a ddodasant eu dwylo arnynt hwy.

7 A gair Duw a gynyddodd, a rhifedi y dyscyblion yn Ierusalem a amlhaodd yn ddirfawr a thyrfa fawr o'r offeiriaid a vfyddhasant i'r ffydd.

8 Eithr Stephan yn llawn ffydd, a nerth, a wnaeth ryfeddodau, ac arwyddion ym-mlith y bobl.

9 Yna y cyfodes rhai o'r Synagog a elwir eu dwy Libertiniaid, a'r Cyreniaid, a'r Alexandriaid, a'r rhai o Cilicia, ac o Asia, gan ymddadlau â Stephan.

10 Ac ni allent wrthwynebu y doethineb a'r Yspryd, drwy yr hwn yr oedd efe yn llefaru.

11 Yna y gosodasant wŷr i ddywedyd, nyni a'i clywsom ef yn dywedyd geiriau cablaidd yn erbyn Moses a Duw.

12 A hwy a gynhyrfasant y bobl, a'r henuriaid, a'r Scrifenyddion, a chan ddyfod arno, a'i cipiasant ef ac a'i dygasant i'r Gynghorfa.

13 Ac a osodasant gau dystion, y rhai a ddywedent, nid yw y dŷn hwn yn peidio â dywedyd cabl-eiriau, yn erbyn y lle sanctaidd hwn a'r gyfraith.

14 Canys nyni a'i clywsom ef yn dywedyd, y destrywiei yr Iesu hwn o Nazareth y lle ymma, ac y newidiei efe y defodau a draddododd Moses i ni.

15 Ac fel yr oedd yr oll rai a eisteddent yn y Cyngor yn dal sulw arno, hwy a welent ei wyneb ef, fel wyneb Angel.

PEN. VII.

1 *Stephan, wrth gael cennad i atteb i'r hyn am y gabledd, a yn dangos ddarfod i Abraham addoli Duw yn iawn, a pha fodd y dewisiodd Duw y Tadau, 20 cyn geni Moses, a chyn adeiladu y Babell a'r Deml: 37 a'i hysbysiaeth o Mose ei hun am Grist: 44 ac na pharhaa y Ceremoniau oddiallan, y rhai a arddunid ar ddull y portreiad nefawl; ond trosseisier i'r Gan eu cerydda hwy, am eu gwaith yn gwrthwynebu ac yn lladd Christ a Cristiaun hwnnw, am yr hwn y rhagddywedasei y prophwydi. y doe efe i'w lyd. 54 Hwythau ar hynny, yn ei labyddio ef i farwolaeth, ac yntef yn gorchymmyn ei enaid i'r Iesu, ac yn gweddio trosynt hwy.*

YNa y dywedodd yr Arch offeiriaid, A ydyw y pethau hyn felly?

2 Yntef a ddywedodd; Hawŷr, frodyr a thadau, gwrandewch, Duw y gogoniant a ymddangosodd i'n tâd Abraham, pan oedd efe ym Mesopotamia, cyn iddo drigo yn Charran;

3 Ac a ddywedodd wrthe; Dôs allan o'th wlâd, ac oddi wrth dy dylwyth, a thyred i'r tîr a ddangoswyf i ti.

4 Yna y daeth efe allan o dîr y Caldeaid, ac y preswyliodd yn Charran: ac oddi yno wedi marw ei dâd, efe a'i symmudodd ef i'r tîr ymma, yn yr hwn yr ydych chwi yn preswylio yr awr hon.

5 Ac ni roes iddo etifeddiaeth yndo, na ddô lêd troed, ac efe a addawodd ei roddi iddo i'w feddianny, ac i'w hâd yn ei ôl, pryd nad oedd plentyn iddo.

6 A Duw a lefarodd fel hyn, Dy hâd ei a fydd ymdeithydd mewn gwlad ddieithr, a hwy a'i caethiwant ef, ac a'i drygant, bedwar can mlynedd.

7 Eithr y genedl yr hon a wasanaethant hwy, a farnaf fi, medd Duw, ac wedi hynny y dônt allan, ac am gwasanaethant i yny lle hwn.

8 *Ac efe a roddes iddo gyfammod yr enwaediad; *felly Abraham a genhedlodd Isaac, ac a'i

Eee 4 enwaedodd

*Gen. 17. 8.

*Gen. 21. 4.

¶Gene. 25.26. ¶Gene. 29.31. ¶Gene. 37.28. ¶Gene. 41.47.

mawredodd arno yr wrthfod dydd 8 *ac Isaac a genhedlodd Iacob, *ac Iacob a genhedlodd y deuddec Patriarch.

9 *A'r Patriarch gan gynigenu a werthasant Ioseph yr Aipht i mdi yr oedd Duw gyd ag ef,

10 Ac a'i hachubodd ef o'i holl orthrymderau, *ac a roes iddo hawogarwch a doethineb, ynghylwg Pharao brenin yr Aipht: ac efe a'i gosododd ef yn llywodraethwr ar yr Aipht, ac ar ei holl dŷ.

11 Ac efe ddaeth newyn dros holl nŵr yr Aipht a Chanaan, a garthrymder mawr, a'n tadau ni chawsant lyniaeth.

¶Gene. 42.1. ¶Gene. 38.4

12 *Ond pan glybu Iacob fod ŷd yn yr Aipht, efe a anfonodd ein tadau ni allan yn gyntaf.

13 *A'r ail waith yr adnabu yd Ioseph gan ei frodyr, a chenedl Ioseph a aeth yn hysbys i Pharao.

¶Gene. 46.5. ¶ Gene. 37.35.

14 Yna yr anfonodd Ioseph, ac a gyrchodd ei dad Iacob, ati holl genedl, pymthec enaid a thrugain.

15 *Felly yr aeth Iacob i wared i'r Aipht, *ac a fu farw, efe a'n tadau hefyd.

16 A hwy a symmudwyd i Sichem, ac a ddodwyd yn y bedd a brynasei Abraham er arian, gan feibion Emor ŷdd Sichem.

17 A phan nesaodd amser yr addewid, yr hwn a dyngasei Duw i Abraham, y bobl a gynnyddodd, ac a amlhaodd yn yr Aipht,

18 Hyd oni chyfododd brenin arall, yr hwn nid adwaenei mo Ioseph.

19 Hwn a fu ddichellgar wrth ein cenedl ni, ac a ddrygoddein tadau, gan beri iddynt fwrw allan eu plant, fel na heppilient.

¶Exo. 2.2. *Hebr. 11.23. ¶ Dims fawn.

20 *Ar yr hwn amser y ganwyd Moses, *ac efe oedd ‖ dlŵs i Dduw, ac a fagwyd dri mîs ymmby ei dâd.

21 Ac wedi ei fwrw ef allan, merch Pharao a'i cymmerth ef i fynu, ac a'i magodd ef yn fab iddi ei hun.

22 A Moses oedd ddyscedig yn holl ddoethineb yr Aiphtiaid, ac oedd nerthol mewn geiriau, ac mewn gweithredoedd.

23 A phan oedd efe yn llawn ddeugeinmlwydd oed, daeth i'w galon ef ymweled â'i frodyr plant yr Israel.

¶Exod. 2.12.

24 *A phan welodd efe vn o'u cael cam, efe a'i hamddiffynodd ef, ac a ddialodd gam yr hwn a orthrymaid, gan daro yr Aipht ŵr.

25 Ac efe a dybiodd fod ei frodyr yn deall, fôd Duw yn rhoddi iechydwriaeth iddynt trwy ei law ef, eithr hwynt hwy ni ddeallasant.

¶ Exod. 2.13.

26 A'r dydd nesaf yr ymddangosodd efe iddynt, a hwy yn ymrafaelio, ac a'i hannogodd hwynt i heddychu, gan ddywedyd, ha-wŷr, brodyr ydych chwi, pa ham y gwnewch gam â'i gilydd.

27 Ond yr hwn oedd yn gwneuthur cam â'i gymmydog, a'i cilgwthiodd ef, gan ddywedyd, pwy a'th osododd di yn llywodraethŵr ac yn farnwr arnom ni.

28 A leddi di fi, y modd y lleddaist yr Aiphtiwr ddoe?

29 A Moses a ffoawdd at y gair hwn, ac a fu ddieithr yn nhîr Madian, lle y cenhedlodd efe ddau o feibion.

¶Exo. 3.2.

30 *Ac wedi cyflawni deugain mhlynedd, yr ymddangosodd iddo, yn anialwch mynydd Sina, Angel yr Arglwydd, mewn flam dân mewn perth.

31 A Moses pan welodd, a fo ryfedd ganddo y golwg, a phan nesaodd i'w ystyried, daeth llef yr Arglwydd atto,

32 Mi fi yw Duw dy dadau, Duw Abraham, a Duw Isaac, a Duw Iacob. A Moses wedi mynod yn ddychrynnedig, ni feiddiai ystyried.

33 Yna y dywedodd yr Arglwydd wrtho, Dattod dy escidiau oddi am dy draed, canys y lle yr wyt yn sefyll ynddo, sydd dîr sanct iddo.

34 Gan weled y gwelais ddrygfyd fy mhobl, y rhai sy ynyr Aipht, ac mi a glywais eu griddfan, ac a ddescynnais iw gwared hwy. Ac yn awr tyred, mi a'th anfonaf di i'r Aipht.

35 Y Moses ymma, yr hwn a wrthodasant hwy, gan ddywedyd, Pwy a'th osododd di yn llywodraethŵr, ac yn farnwr, hwn a anfonodd Duw yn llywydd, ac yn waredwr, trwy law yr Angel, yr hwn a ymddangosodd iddo yn y berth.

¶Exod. 3.10. ¶Exod. 16.1.

36 *Hwn a'n harweiniodd hwynt allan, gan wneuthur rhyfeddodau ac arwyddion, yn nhîr yr Aipht, ac yn y môr côch, ac *yn y diffaethwch, ddeugain mhlynedd.

¶Deut. 18.15. ¶Exod.

37 Hwn yw'r Moses a ddywedodd i feibion Israel, *Prophwyd a gyfyd yr Arglwydd eich Duw i chwi, o'ch brodyr, fel myfi, arno ef y gwrandewch.

38 *Hwn yw efe a fuynŵ yr Eglwys yn y diffaethwch, gyd â'r Angel a ymddiddanodd ag ef yn mynydd Sina, ac â'n tadau ni, yr hwn a dderbyniodd ymadroddion bywiol iw rhoddi i ni.

¶ Exod. 19.17. ¶ Exod. 32.1.

39 Yr hwn ni fynei ein tadau fod yn vfydd iddo, eithr cilgwthiasant ef, a throesant yn eu calonau i'r Aipht,

40 *Gan ddywedyd wrth Aaron, Gwna i ni dduwiau i'n blaenori, oblegid y Moses yma, yr hwn a'n dûg ni allan o dîr yr Aipht, ni wyddom ni beth a ddigwyddodd iddo.

¶Exod. 32.1.

41 A hwy a wnaethant lô yn y dyddiau hyny, ac a offrymmasant aberth i'r eulun, ac a ymlawenhasant yngweithredoedd eu dwylo ei hun.

42 Yna y trôdd Duw, ac a'u rhoddes hefyd i fynu i wasanaethu lla y nef, *fel y mae yn scrifennedig yn llyfr y Prophwydi: A aberthau a rymmasoch i mi laddedigion ac aberthau, deugain mhlynedd yn yr anialwch, chwi ŧŷ Israel?

¶ Amos 5.25.

43 A chwi a gymmerasoch babell Moloch, a seren eich Duw Remphan, lluniau y rhai a wnaethoch iw haddoli, minneu a'ch symmudai chwi tu hwnt i Babilon.

44 Tabernacl y dyfolaeth oedd ymhlith ein tadau yn yr anialwch, fel y gorchymynasei yr hwn a ddywedei wrth Moses, * am ei wneuthur ef yn ôl y portreiad a welsei.

¶Exod. 25.40.

45 Yr hwn a ddaeth i'n tadau ni ei gymmeryd, a'i ddwyn i mewn gyd ag Iesu i berchennogaeth y cenhedloedd, y rhai a yrrodd Duw allan o flaen ein tadau, hyd yn nyddiau Dafydd;

46 Yr hwn a gafodd ffafor ger bron Duw, ac a ddymunodd gael Tabernacl i Dduw Iacob.

47 *Eithr Solomon a adeiladodd dŷ iddo ef.

¶ 1. Cron. 17.12.

48 *Ond nid yw y Goruchaf yn trigo mewn temlau o waith dwylo, fel y mae y Prophwyd yn dywedyd,

¶ Pen. 17.24.

49 Y nef yw fy ngorsedd-fainge, a'r ddaiar yw troed-fainge fy nhraed. Pa dŷ a adeiladwch i mi, medd yr Arglwydd, neu pa le fydd im gorphwysfa i.

50 Ond fy llaw i a wnaeth hyn oll?

51 Chwi ra gwar-galed, a dienwaededig o galon, ac o ginfitian, yr ydych chwi yn wastad yn gwrthwynebu yr Yspryd glân, megis eich tadau, felly chwithau.

52 Pa

yr yo vn o'r Prophwydi ni ddarfu i'ch tadau ei erlid ? a hwy a laddasant y rhai oedd yn rhagfynegi dyfodiad y Cyfiawn, i'r hwn yr awron y chwychwi a fradwyr a llofruddion.

53 Yr hai a dderbyniasoch y gyfraith drwy drefniad angelion, ac ni s cadwasoch.

54 A phan glywsant hwy y pethau hyn, hwy a gynnasant yn eu calonnau, ac a ysgyrnygasant arno.

55 [Ac efe yn gyflawn o'r yspryd glân, a edrychodd yn ddyfal tu a'r nef, ac a welodd ogoniant Duw, a'r Iesu yn sefyll ar ddeheu-law Duw.

56 Ac efe a ddywedodd, wele, mi a welaf y nefoedd yn agored, a Mab y dyn yn eistedd a'r deheu-law Duw.

57 Yna y gwaeddasant â llef vchel, ac a gaeasant eu clustiau, ac a rathrasant yn vn-tryd arno,

58 Ac a'i bwriasant allan o'r ddinas, ac a'i llabyddiasant: a'r tystion a ddodasant eu dillad wrth draed gwr ieuangc a elwid Saul.

59 A hwy a labyddiasant Stephan, ac efe yn galw ar Dduw, ac yn dywedyd, Arglwydd Iesu derbyn fy yspryd.

60 Ac efe a ostyngodd ar ei liniau, ac a lefodd â llef vchel, Arglwydd na ddod y pechod hyn iddynt erbyn. Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a hunodd.]

PEN. VIII.

1 Yr Eglwys o achos yr erlid yn Ierusalem, wedi i pobl anna yn Samaria, 5 trwy waith Philip y Diacon, y derbyn a bregethoedd, ac a wnaeth wyrthiau, ac a fedyddiasid lawer, ymhlith cradt Simon y Swynwr hudol mawr ymysge y bobl: 14 Pet ac Ioan yn dyfod i gadarnhau, ac i chwanegu'r Eglwys, gan roddi yr Yspryd glân trwy osod eu dwylaw: 18 A Simon yn cynnig arian i gyffelyb awdurdod gaethynt, 20 a Pedr yn ei gerydda ef yn ddôst, am ei ragrith a'i ddrwg-dod, ac yn ei annog ef i edifeirhau, 26 Angel yn anfon Philip, i ddysgu a'r sidyddio yr Ethiopiad a Iddewes.

1 A Saul oedd yn cytuno i'w ladd ef. A bu ar y dyddiau hyny erlid mawr a'r yr Eglwys oedd yn Ierusalem: a phawb a wasgarwyd ar hyd gwledydd Iudea a Samaria, ond yr Apostolion.

2 A gwyr bucheddol a ddygasant Stephan i'w gladdu, ac a wnaethant alar mawr am dano ef.

3 Eithr Saul oedd yn anrheithio yr eglwys, gan fyned i mewn i bob t, a llusco allan wyr a gwragedd, efe a'u thoddes yngharchar.

4 A'r rhai a wasgarasid, a dramwyasant gan bregethu y gair.

5 Yna Philip a aeth i wared i ddinas Samaria, a bregethodd Grist iddynt.

6 A'r bobl yn gyttun, a ddaliodd ar y pethau a ddywedyd gan Philip, wrth glywed o honynt, a gweled yr arwyddion yr oedd efe yn eu gwneuthur.

7 Canys ysprydion allan, gan lefain â llef vchel, a aethant allan o lawer a berchennogid ganddynt, a llawer yn gleision o'r parlys, ac yn gloffion, a iachawyd.

8 Ac yr oedd llawenydd mawr yn y ddinas honno.

9 Eithr rhyw ŵr a'i enw Simon, oedd o'r blaen yn y ddinas, yn swyno, ac yn hudo pobl Samaria, gan ddywedyd ei fôd ef ei hûn yn rhyw vn mawr.

10 Ar yr hwn yr oedd pawb, o'r lleiaf hyd y mwyaf, yn gwrando, gan ddywedyd, Mawr allu Duw yn hwn.

11 Ac yr oeddynt a'u coel arno, o herwydd iddo dalm o amser eu hudo hwy a swynion.

12 Eithr pan gredasant i Philip, yn pregethu y pethau a berthynent i deyrnas Dduw, ac i enw Iesu Grist, hwy a fedyddiwyd, yn wŷr ac yn wragedd.

13 A Simon yntef hefyd a gredodd, ac wedi ei fedyddio, a lynodd wrth Philip; a synnodd arno wrth weled yr arwyddion, a'r nerthoedd mawrion a wnaid.

14 [A phan glybu yr Apostolion yn Ierusalem, dderbyn o Samaria air Duw, hwy a anfonasant attynt Pedr ac Ioan.

15 Y rhai wedi eu dyfod i wared, a weddiasant drostynt, ar iddynt dderbyn yr Yspryd glân.

16 Canys etto nid oedd efe wedi syrthio ar neb o honynt, ond yr oeddynt yn vnig wedi eu bedyddio yn enw yr Arglwydd Iesu.

17 Yna hwy a ddodasant eu dwylaw arnynt, a hwy a dderbyniasant yr Yspryd glân.]

18 A phan welodd Simon mai trwy osodiad dwylaw yr Apostolion y rhoddid yr Yspryd glân, efe a gynnygiodd iddynt arian, *Arddodiad.*

19 Gan ddywedyd, rhoddwch i minnau hefyd yr awdurdod hon, fel ar bwy bynnac y gosodwyf fy nwylo, y derbynio efe yr Yspryd glân.

20 Eithr Pedr a ddywedodd wrtho, bydded dy arian gyd â thi i ddestryw, am i ti tybied y meddiennir dawn Duw trwy arian. *Feddwl.*

21 Nid oes i ti na rhan, na chyfran yn y gorchwyl hyn, canys nid yw dy galon di yn vnawn ger bron Duw.

22 Edifarhâ gan hynny am dy ddrygioni hyn, a gweddia Dduw a faddeuir i ti feddyl fryd dy galon.

23 Canys mi a'th welaf mewn bustl chwerwder, ac mewn rhwymedigaeth anwiredd.

24 A Simon a attebodd ac a ddywedodd, gweddiwch chwi drosof ac yr Arglwydd, fel na ddêl dim arnaf o'r pethau a ddywedasoch.

25 Ac wedi iddynt dystiolaethu, a llefaru gair yr Arglwydd, hwy a ddychwelasant i Ierusalem, ac a bregethasant yr Efengyl yn llawer o bentrefi y Samariaid.

26 Ac Angel yr Arglwydd a lefarodd wrth Philip, gan ddywedyd, Cyfod a dôs tu a'r deau, i'r ffordd sydd yn myned i wared o Ierusalem i Gaza: yr hon sydd anghyfannedd.

27 Ac efe a gyfododd ac a aeth, ac wele gŵr o Ethiopia, Ennuch gallwog dan Candace brenhines yr Ethiopiaid, yr hwn oedd a'r ei holl drysor hi yr hwn a ddaethei i Ierusalem i addoli:

28 Ac oedd yn dychwelyd, ac yn eistedd yn ei gerbyd, ac yn darllein y Prophwyd Esaias.

29 A dywedodd yr Yspryd wrth Philip, dôs yn nês, a glŷn wrth y cerbyd ynnaw.

30 A Philip a redodd atto, ac a'i clybu ef yn darllein y Prophwyd Esaias; ac a ddywedodd i A wyt ti yn deall y pethau yr wyt yn eu darllein?

31 Ac efe a ddywedodd, pa fodd y gallaf, oddieithr i ryw vn fy nghyfarwyddo i. Ac efe a ddymunodd ar Philip ddyfod i fyny, ac eistedd gyd ag ef.

32 A'r lle o'r Scrythur yr oedd efe yn ei darllein, oedd hwn, * fel dafad yr aethpwyd ag ef i'r lladdfa: ac fel oen ger bron yr hwn a'i gwasgwr yn fud, felly nid agorodd efe ei enau. * Esa. 53. 7.

33 Yn

32 Yn ei oſtyngiad, ei farn ef a dynnwyd ymmaith; eithr pwy a draetha ei genhedlaeth ef? oblegid dygir ei ſywyd ef oddi ar y ddaiar.

34 A'r Eunuch a attebodd Philip, ac a ddywedodd, Attolwg i ti, am bwy y mye'r Prophwyd yn dywedyd hyn? am dano ei hun, ai am ryw vn arall?

35 A Philip a agorodd ei enau, ac a ddechreuodd ar yr Scrythur honno, ac a bregethoddiddo yr Ieſu.

36 Ac ſel yr oeddynt yn myned ar hyd y ffordd, hwy a ddaethant at ryw ddwfr, a'r Eunuch a ddywedodd, wele ddwfr, beth ſydd yn llnddias ſy medyddio?

37 A Philip a ddywedodd, os wyti yn credu a'th holl galon, fe a ellir. Ac efe a attebodd ac a ddywedodd, Yr wyf yn credu fod Ieſu Criſt yn fab Dduw.

38 Ac efe a orchymmynnodd ſeſyll o'r cerbyd, a hwy a aethant i waered ill dau i'r dwfr, Philip a'r Eunuch, ac efe a'i bedyddiodd ef.

39 A phan ddaethant i fynu o'r dwfr, Yſpryd yr Arglwydd a gippiodd Philip ymmaith, ac ni welodd yr Eunuch ef mwyach. Ac efe a aeth ar hyd ei ffordd ei hun yn llawen.

40 Eithr Philip a gaed yn Azotus; a chan dramwy, efe a efengylodd ym mhob dinas, hyd oni ddaeth efe i Cæſarea.

PEN. IX.

1 Saul yn myned i Damaſcus; a'i daraw ef i lawr ar ddaiar, 10 a'i alw ifod yn Apoſtol, 18 a'i fedyddio gan Ananias. 20 Yntef yn pregethu Chriſt yn ddyfnion. 23 Yr Iddewon yn cynllwyn iw ladd ef: 29 ar Groegwyr heſyd; yntef yn diango rhag y ddwy blaid. 31 Yr Eglwyſi yn cael llonyddwch. Peter yn iachau Aeneas or parlys, 36 ac yn codi Tabitha a farw i fyny.

A Saul etto yn chwythu bygythiau a chelanedd, yn erbyn diſcyblion yr Arglwydd, a aeth at yr Arch-offeiriaid,

2 Ac a ddeiſyfodd ganddo lythyran i Ddamaſcus, at y Synagogau, fel os cai efe nêb o'r ffordd hon, na gwŷr, na gwragedd, y gallei efe eu dwyn hwy yn rhwym i Ieruſalem.

3 Ac ſel yr oedd efe yn ymdaith, ba iddo ddyfod yn agos i Ddamaſcus, ac yn ddiſymmwth llewyrchodd o'i amgylch oleuni o'r nef.

4 Ac efe a ſyrthiodd ar y ddaiar, ac a glybu lais yn dywedyd wrtho, Saul, Saul pa ham yr wyt yn fy erlid i.

5 Yntef a ddywedodd, pwy wyt ti, Arglwydd? A'r Arglwydd a ddywedodd, Myfi yw Ieſu, yr hwn yr wyt ti yn ei erlid. Caled yw i ti wingo yn erbyn y ſwmbylau.

6 Yntef gan grynu, ac a braw arno, a ddywedodd, Arglwydd beth a fynni di i mi ei wneuthur? A'r Arglwydd *a ddywedodd* wrtho, Cyfod, a dos i'r ddinas, a fe a ddywedir i ti pa beth ſy raid i ti ei wneuthur.

7 A'r gwŷr oedd yn cyd-teithio ag ef, a ſafaſant yn ſtŵr, gan glywed y llais, ac heb weled neb.

8 A Saul a gyfododd oddi ar y ddaiar: a phan agorwyd ei lygaid, ni welei efe nêb: eithr hwy a'i tywyſaſant ef erbyn ei law, ac a'i dygaſant ef i mewn i Ddamaſcus.

9 Ac efe a fu dridiau heb weled, ac ni wnaeth na bwyta, nac yfed.

10 Ac yr oedd rhyw diſcybl yn Damaſcus, a'i enw Ananias, A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho ef mewn gweledigaeth; Ananias. Yntef a ddywedodd, wele fi, Arglwydd.

11 A'r Arglwydd *a ddywedodd* wrtho, Cyfod, a dos i'r heol a elwir Vniawn, a chais yn nhŷ Iudas, vn a'i enw Saul, o Tharſus: canys wele y mae yn gweddio,

12 Ac efe a welodd mewn gweledigaeth, vn a'i enw Ananias yn dyfod i mewn, ac yn dodi ei law arno, ſel y gwelei eilwaith.

13 Yna yr attebodd Ananias, O Arglwydd, mi a glywais gan lawer am y gwr hwn, faint o ddrygau a wnaeth efe i'th Sanct di yn Ieruſalem.

14 Ac ymma y mae ganddo awdurdod oddi wrth yr Arch-offeiriaid, i rwymo pawb ſy'n galw ar dy enw di.

15 A dywedodd yr Arglwydd wrtho: dos ymmaith, canys y mae hwn yn lleſtr etholedic i mi, i ddwyn ſy enw ger bron cenhedloedd, a brenhinoedd, a phlant Iſrael.

16 Canys myfi a ddangoſaf iddo pa bethau eu maint ſydd raid iddo ef eu dioddef, er mwyn ſy enw i.

17 Ac Ananias a aeth ymmaith, ac a aeth i mewn i'r tŷ, ac wedi dodi ei ddwylo arno, efe a ddywedodd, Y brawd Saul, yr Arglwydd a'm hanfonodd i, (Ieſu yr hwn a ymddangoſodd i ti ar y ffordd y daethoſt) ſel y gwelych drachefn, ac i'th lanwer â'r Yſpryd glân.

18 Ac yn ebrwydd y ſyrthiodd oddiwrth ei lygaid ef, megis cenn, ac efe a gafodd ei olwg yn y man ac efe a gyfododd, ac a fedyddiwyd.

19 Ac wedi iddo gymmeryd bwyd, efe a gryfhaodd. A bu Saul gyd â'r diſcyblion oedd yn Damaſcus, dalm o ddyddiau.

20 Ac yn ebrwydd yn y Synagogau, efe a bregethodd Criſt mai efe yw Mab Duw.

21 A phawb a'r a'i clybu ef, a ſynnaſant ac a ddywedaſant, Ond hwn yw'r vn oedd yn diſtriwio yn Ieruſalem, y rhai a alwent ar yr enw hwn, ac a ddaeth ymma er mwyn hyn, ſel y dygei hwynt yn rhwym at yr Arch-offeiriaid?

22 Eithr Saul a gynnyddodd fwy-fwy a nerth, ac a orchfygodd yr Iddewon oedd yn preſwylio yn Damaſcus, gan gadarnhau mai hwn yw'r Chriſt.

23 Ac wedi cyflawni llawer o ddyddiau, cydymgynghorodd yr Iddewon iw ladd ef.

24 Eithr eu cyd-fwriad hwy a wybuwyd gan Saul, a hwy a ddiſgwiliaſant y pyrth ddydd a nos, iw ladd ef.

25 Yna y diſcyblion a'i cymmeraſant ef o hŷd nôs, ac a'i gollyngaſant i wared dros y mur, mewn baſced.

26 A Saul, wedi ei ddyfod i Ieruſalem, a geiſiodd ymwaſcu â'r diſcyblion, ac yr oeddynt oll yn ei ofni ef, heb gredu ei fod efe yn ddiſcybl.

27 Eithr Barnabas a'i cymmerodd ef, ac a'i dug at yr Apoſtolion, ac a fynegodd iddynt, pa ſodd y gwelſei efe yr Arglwydd ar y ffordd, ac ymddiddan o honaw ag ef, ac mor hŷ a fuaſei efe yn Damaſcus, yn enw yr Ieſu.

28 Ac yr oedd efe gyd â hwynt, yn myned i mewn ac yn myned allan, yn Ieruſalem.

29 A chan fod yn hŷ yn enw'r Arglwydd Ieſu, efe a leſarodd, ac a ymddadleuodd yn erbyn y Groegiaid, a hwy a geiſiaſant ei ladd ef.

30 A'r brodyr pan wybuaſant, a'i dygaſant ef i wared i Cæſarea, ac a'i hanfonaſant ef ymmaith i Tharſas.

31 Yna'r Eglwyſi drwy holl Iudea, a Galilea, a Samaria, a gawſant heddwch, ac a adeiladwyd; a chan rodio yn ofnyn Arglwydd, ac yn niddanwch yr Yſpryd glân, hwy a amlhawyd.

A'r

32 A hwy, a Phetr yn tramwy drwy'r holl wledydd, iddo ddyfod i wared at y Sainct hefyd, y rhai oedd yn trigo yn Lyda.

33 Ac efe a gaiodd yno ryw ddŷn a'i enw Aeneas, er ys wyth mlynedd yn gorwedd ar wely, yr hwn oedd glaf o'r parlys.

34 A Phetr a ddywedodd wrtho, Aeneas, y mae Iesu Grist yn dy iachau di, Cyfod a chyweiria dy wely. Ac efe a gyfododd yn ebrwydd.

35 A phawb a'r oedd yn preſswylio yn Lyda, a Saron, a'r gwelſant ef, ac a ymchwelaſant at yr Arglwydd.

36 Ac yn Ioppa yr oedd rhyw ddiſcybles, a'i henw Tabitha, (yr hon, os cyfieithir, a elwir Dorcas) hon oedd yn llawn o weithredoedd da, ac elusenau, y rhai a wnaethei hi.

37 A digwyddodd yn y dyddiau hynny, iddi ſed yn glaf, a marw: ac wedi iddynt ei golchi, hwy a'i dodſant hi mewn lloft.

38 Ac o herwydd bod Lyda yn agos i Ioppa, y diſcyblion a glywſant fod Petr yno, ac a anfonaſant ddau ŵr atto ef, gan ddeiſyf [illegible] nad oedei ddyfod hyd attynt hwy.

39 A Phetr a gyfodes, ac a aeth gyd â hwynt; ac wedi ei ddyfod, hwy a'i dygaſant ef i ſyny i'r lloft. A'r holl wragedd gweddwon a ſafaſant yn ei ymyl ef yn wylo, ac yn dangos y peiliau, a'r gwiſcoedd a wnaethei Dorcas, tra yoedd hi gyd â hwynt.

40 Eithr Petr wedi eu bwrw hwy i gyd allan, a ddodi ei liniau ar lawr, a weddiodd, a chan droi at y corph, a ddywedodd, Tabitha, Cyfod. A hi a agorodd ei llygaid, a phan welodd hi Petr, hi a godeodd yn ei heiſtedd.

41 Ac efe a roddodd ei law iddi, ac a'i cyſododd hi i ſyny. Ac wedi galw y Sainct, a'r gwragedd gweddwon, efe a'i goſodedd hi ger bron yn fyw.

42 A'r yſpys fu drwy holl Ioppa: a llawer a gredaſant yn yr Arglwydd.

43 A bu iddo aros yn Ioppa lawer o ddyddiau gyd ag yn Simon Barcer.

PEN. X.

1 Cornelius, gwr defoſionol, 5 wrth orchymyn Angel, yn danfon i gyrchu Petr: 11 Yntau, trwy weledigaeth, 15 20 a ddyſcir na ddiyſtyrer mor ddarlodedd. 34 Ac efe yn pregethu Christ i Cornelius, a'r rhai oedd gyda ef, 44 yr Yſpryd glân yn diſcyn arnynt, 48 a'i bedyddio hwy.

YR oedd rhyw ŵr yn Cæſarea, a'i enw Cornelius, Canwriad o'r ſyddin a elwid yr Italaidd.

2 Gŵr defoſionol, ac yn ofni Duw a ynghyd â'i holl dŷ, ac yn gwneuthur llawer o elusenau i'r bobl, ac yn gweddio Duw yn waſtadol.

3 Efe a welodd mewn gweledigaeth yn eglur, ynghylch y nawfed awr o'r dydd, Angel Duw yn dyfod i mewn atto, ac yn dywedyd wrthe, Cornelius.

4 Ac wedi iddo graſſu arno, a myned yn ofnus, efe a ddywedodd, Beth ſydd, Arglwydd? ac efe a ddywedodd wrtho, Dy weddiau di, a'th elusenau a dderchafaſant yn goffadwriaeth ger bron Duw.

5 Ac yn awr anfon wyr i Ioppa, a gyrr am yr hwn a'i gyſenwir Petr.

6 Y mae efe yn llettεu gyd ag yn Simon Barcer, tŷ yr hwn ſydd wrth y môr: efe a ddywed i ti pa beth ſydd raid i ti ei wneuthur.

7 A phan yna'r oedd yr Angel oedd yn ymddiddan â Chornelius, efe a alwodd ar ddau o'i lywyddion milwr defoſionol, yr rhai oedd yna'r gos gyd ag efe,

8 Ac wedi iddo ſynegi iddynt y cwbl, efe a'u hanfonodd hwy i Ioppa.

9 A thrannoeth, fel yr oeddynt hwy yn ymdeithio, ac yn neſſau at y ddinas, Petr a aeth i fyny ar y tŷ i weddio ynghylch y chweched awr.

10 Ac fe ddaeth arno newyn mawr, ac efe a chwennychei gael bwyd. Ac a hwynt yn paratoi iddo, fe ſyrthiodd arno lewyg.

11 Ac efe a welei y nef yn agored, a rhyw leſtr yn deſcyn arno, fel llen lliain fawr, wedi rhwymo ei phedair congl, a'i gollwng i wared hyd y ddaiar.

12 Yn yr hon yr oedd pôb rhyw bedwar-carnolion y ddaiar, agwyllt-filod, ac ymluſciaid, ac ehediaid y nef.

13 A daeth llef atto, Cyfod Petr, lladd, a bwyta.

14 A Phetr a ddywedodd; nid felly, Arglwydd, canys ni fwyteais i erioed ddim cyffredin neu aflan.

15 A'r llef dracheſn *a ddywedodd* wrtho yr ail waith: Y pethau a lanhaodd Duw, na alw di yn gyffredin.

16 A hyna wnaed dair gwaith, a'r lleſtr a ddderbyniwyd drachefn i ſyny i'r nef.

17 Ac fel yr oedd Petr yn ammau yndo ei hûn, beth oedd y weledigaeth a welſei: wele, y gwŷr a anfonaſid oddiwrth Cornelius, wedi ymolyn am dŷ Simon, oeddynt yn ſefyll wrth y porth.

18 Ac wedi iddynt alw, hwy a ofynnaſant a oedd Simon, yr hwn a gyfenwid Petr, yn llettεu yno.

19 Ac fel yr oedd Petr yn meddwl am y weledigaeth, dywedodd yr Yſpryd wrtho; wele dri-wyr yn dy geiſio di.

20 Am hynny, cyfod, deſcyn, a dôs gyd â hwynt, heb amman dim, o herwydd myfi a'u hanfonais hwynt.

21 A Phetr wedi deſcyn at y gwŷr a anfonaſid oddi wrth Cornelius atto, a ddywedodd, wele, myfi yw yr hwn yr ydych chwi yn ei geiſio; beth yw yr achos y daethoch o'i herwydd?

22 Hwythau a ddywedaſant, Cornelius y Canwriad, gŵr cyfiawn, ac yn ofni Duw, ac a gair da iddo gan holl genedl yr Iddewon, a rybuddiwyd gan Angel ſanctaidd, i ddanfon am danati i'w dŷ, ac i wrando geiriau gennit.

23 Am hynny efe a'u galwodd hwynt i mewn, ac a'u llettεuodd hwy. A thrannoeth yr aeth Petr ymmaith gyd â hwy; a rhai o'r brodyr o Ioppa a aeth gyd ag ef.

24 A thrannoeth yr aethant i mewn i Cæſarea, ac yr oedd Cornelius yn diſgwil am danynt, ac efe a alwaſei ei geraint a'i anwyl gyfeillion ynghyd.

25 Ac fel yr oedd Petr yn dyfod i mewn, Cornelius a gyfarfu ag ef, ac a ſyrthiodd wrth ei draed, ac a'i haddolodd ef.

26 Eithr Petr a'i cyſododd ef i ſyny, gan ddywedyd; Cyfod, Dŷn wyf finneu hefyd.

27 A than ymddiddan ag ef, efe a ddaeth i mewn, ac a gafodd lawer wedi ymgynnull ynghyd.

28 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Chwi a wyddoch mai anghyfeithlawn yw i ŵr o Iddew ymwaſau, neu ddyfod at alltud i eithr Duw a ddangoſodd i mi, na alwn neb yn gyffredin, neu yn aflan.

29 O ba herwydd, ie yn ddiogŷ y daethym, pan anfonwyd am danaf? yr wyf gan hynny yn gofyn am ba achos y danfonaſoch am danaf.

30 A Chornelius a ddywedodd, Er ys pedwar diwrnod i'r awr hon [illegible] oeddwn yn gweddio

ac ar y nawfed awr yn gweddio yn fy nhŷ: ac wele, ſafodd gŵr ger fy mron mewn gwiſc ddiſclair.

31 Ac a ddywedodd; Cornelius, gwrandawyd dy weddi di, a'th elusenau a ddaethant mewn cof a ger bron Duw.

32 Am hynny anfon i Joppa, a galw am Simon, yr hwn a gyfenwir Petr, y mae efe yn llettya yn nhŷ Simon Barcer; ynglann y môr, yr hwn pan ddelo attat a lefara wrthit.

33 Am hynny yn ddioed myfi a anfonais attat, a thi a wnaethoſt yn dda ddyfod. Yr awron gan hynny, yr ym ni oll yn breſennol ger bron Duw, i wrando yr holl bethau a orchymynnwyd i ti gan Dduw.

34 [Yna yr agorodd Petr ei enau, ac a ddywedodd, * Yr wyf yn deall mewn gwirionedd, nad ydyw Duw dderbyniwr wyneb.

35 Ond ym-mhôb cenhedl, y neb ſydd yn ei ofni eſ, ac yn gweithredu cyfiawnder, ſydd gymeradwy ganddo eſ.

36 Y gair yr hwn a anfonodd *Duw* i blant Iſrael, gan bregethu tangneddyf trwy Ieſu Criſt, efe yw Arglwydd pawb oll.

37 Chwy-chwi a wyddoch y gair a fu yn holl Judæa, gan ddechreu o Galilæa, wedi y bedydd a bregethodd Ioan:

38 Y modd yr eneiniodd Duw Ieſu o Nazareth â'r Yſpryd glân, ac â nerth, yr hwn a gerddodd o amgylch gan wneuthur daioni, ac iachau pawb a'r oedd wedi ei gorthrymmu gan ddiafol: oblegid yr oedd Duw gyd ag ef.

39 A ninnau ydym dyſtion o'r pethau oll a wnaeth efe yngwlad yr Iddewon, ac yn Ieruſalem, yr hwn a laddaſant, ac a groeſ-hoeliaſant ar bren.

40 Hwn y gyfododd Duw y trydydd dydd, ac a'i rhoddes ei i'w wneuthur yn amlwg.

41 Nid i'r holl bobl eiſ, eithr i'r tyſtion etholedig o'r blaen gan Dduw, ſef i ni, y rhai a fwytaſom, ac a yfaſom gyd ag ef, wedi ei ad-gyfodi ef o feirw.

42 Ac efe a orchymynnodd i ni bregethu i'r bobl, a thyſtiolaethu mai efe yw'r hwn a ordeiniwyd gan Dduw, yn farnwr byw a meirw.

43 *I hwn y mae'r holl Brophwydi yn dwyn tyſtiolaeth, y derbyn pawb a gredo yndo ef faddeuant pechodau, drwy ei enw ef.

44 A Phetr etto yn llefaru y geirian hyn, ſyrthiedd yr Yſpryd glân ar bawb a ocdd yn clywed y gair.

45 Ac rhai o'r enwaediad a oeddynt yn credu, cymſer ac a ddaethant gyd â Phetr, a ſynnaſant, am dywallt dawn yr Yſpryd glân ar y cenhedloedd hefyd.

46 Canys yr oeddynt yn eu clywed hwy yn llefaru â thafodau, ac yn mawrygu Duw. Yna yr attebodd Petr.

47 A all neb laddiaſ dwfr, fel na fedyddier y rhai hyn, y rhai a dderbyniaſant yr Yſpryd glân fel ninnau.

48 Ac efe a archymynnodd eu bedyddio bwynt yn enw yr Arglwydd: yna y deiſyfiaſant arno aros trwy ennyd o ddyddiau.]

PEN. XI.

1 *Petr wedi dcbwyn arno am fyned ymewn at y Cenhedloedd, yn gwneuthur ei anddiffyn.* 18 *ac yn cael ei derbyn.* 19 *Wedi cyrhoeddyd o'r Eſengyl hyd Phenice a Cyprus, ac Antiochia, yr ydys yn danfon Barnabas yn ddiderbyn bwynt:* 26 *Y diſciblion yno yn cael yn gyntaf rhai o gelw yn Chriſtionion.* 27 *Ac yn anfon ymwaith yr broffwyd* Agabus *yn amſer newyn.*

A'R Apoſtolion a'r brodyr oedd yn Judæa, a glywſant ddarfod i'r Cenhedloedd hefyd dderbyn gair Duw.

2 A phan ddaeth Petr i fynu i Ieruſalem, y rhai o'r enwaediad y ymryſonaſant yn erbyn ei,

3 Gan ddywedyd, Ti a aethoſt i mewn at wŷr dienwaededig, ac a fwyteaſt gyd â hwynt.

4 Eithr Petr a ddechreuodd, ac a eglurodd y *peth* idynt mewn treſn, gan ddywedyd,

5 Yr oeddwn i yn ninas Joppa yn gweddio, ac mewn llewyg y gwelais weledigaeth, Rhyw leſtr megis llenlliain fawr yn deſcyn, wedi ei gollwng o'r nef, erbyn ei phedair congl, a hi a ddaeth hyd attaf ſi.

6 Ar yr hon pan edrychais, yr yſtyriais, ac mi a welais bedwar-carnolion y ddaiar, a gwyllt-filod, ac ymluſciaid, ac ehediaid y nêf.

7 Ac mi a glywais lef yn dywedyd wrthif, Gyfod Petr, lladd, a bwyta.

8 Ac mi a ddywedais, nid felly Arglwydd, canys dim cyffredin neu aflan nid aeth yn amſer i'm genau.

9 Eithr y llais a'm hatteb dd o eilwaith o'r nef, Y pethau a lanhaodd Duw, na alw di yn gyffredin.

10 A hyn a wnaed dair gwaith: a'r holl bethau a dynnwyd i fynu i'r nef drachefn.

11 Ac wele, yn y man yr oedd tywyr yn ſefyll wrth y tŷ yr oeddwn yndo, wedi eu hanfon o Cæſarea attafi.

12 A'r Yſpryd a atebodd i mi fyned gyd â hwynt heb ammau dim. A'r chwe brodyr hyn a ddaethant gyd â mi, ac nyni a ddaethom i mewn i dŷ y gŵr.

13 Ac efe a fynegodd i ni pa fodd y gwelſei yr Angel yn ei dŷ, yn ſefyll, ac yn dywedyd wrtho: Anfon wŷr i Joppa, a gyrr am Simon a gyfenwir Petr:

14 Yr hwn a lefara eirian wrthit, trwy y rhai i'th iacheir di, a'th holl dy.

15 Ac a myfi yn dechreu llefaru, ſyrthiodd yr Yſpryd glân arnynt, * megis arnom ninnau yn y dechreuad.

16 Yna y cofiais air yr Arglwydd, y modd y dywedaſei efe; *Ioan yn wir a fedyddiodd â dŵr, eithr chwi a fedyddir â'r Yſpryd glân.

17 Os rhoddes Duw gan hynny iddynt hwy gyffelyb rodd ac i ninnau, y rhai a gredaſom yn yr Arglwydd Ieſu Criſt, pwy oeddwn i, allu lluddias Duw?

18 A phan glywſant y pethau hyn, diſtawſa wnaethant, a gogoneddu Duw, gan ddywedyd, ſe roddes Duw gan hynny i'r Cenhedloedd hefyd edifeirwch i fywyd.

19 *A'r rhai a waſcaraſid o herwydd y blinder a godaſei ynghylch Stephan, a drancaſſant hyd yn Phenice, a Cyprus, ac Antiochia, heb lefaru y gair wrth neb, ond wrth yr Iddewon yn unig.

20 A rhai o honynt oedd wŷr o Cyprus, ac o Cirene, y rhai wedi dyfod i Antiochia, a lefarſant wrth y Groegiaid, gan bregethu yr Arglwydd Ieſu.

21 A llaw yr Arglwydd oedd gyd â hwynt; a nifer mawr a gredodd, ac a drôdd at yr Arglwydd.

22 [A'r gair a ddaeth i gluſtiau yr Eglwyſ oedd yn Ieruſalem: am y pethau hyn yr anfonaſant Barnabas, i fyned hyd Antiochia.

23 Yr hwn pan ddaeth, a welſei gras Duw, a fu lawen ganddo, ac a gynghorodd bawb oll, trwy hwyr-fryd calon i lynu wrth yr Arglwydd.

24 Oblegid

24 Oblegid yr oedd efe yn ŵr da, ac yn llawn o Yspryd glân, ac o ffydd: a llawer o bobl a ymunegwyd i'r Arglwydd.

25 Yna yr aeth Barnabas i Tharsus, i geisio Saul, a wedi iddo ei gael, efe a'i dug i Antiochia.

26 A bu iddynt ymwyddyn gyfan ymgynnull ‖ yn yr Eglwys, a dysgu pobl lawer, a bod galw y disgyblion yn Gristianogion yn gyntaf yn Antiochia.

27 [Ac yn y dyddiau hynny, daeth prophwydi o Jerusalem i wared i Antiochia.

28 Ac yn o honynt, a'i enw Agabus, a gyfododd, ac a arwyddocaodd drwy yr Yspryd, y byddei newyn mawr dros yr holl fŷd: yr hwn hefyd a fu tan Claudius Cæsar.

29 Yna'r disgyblion, bob yn ŵr ôl ei allu, a ‖ fwriadasant anfon cymmorth i'r brodyr oedd yn preswylio yn Judea.

30 Yr hyn beth hefyd a wnaethant, gan ddanfon at yr Henuriaid, drwy law Barnabas a Saul.]

PEN. XII.

1 *Herod yn erlid y Christianogion, yn lladd Iago, ac yn carcharu Petr: a'r Angel yn ei rhyddhau ef, wrth weddiau yr Eglwys.* 20 *Herod wedy falchder yn cymeryd iddo ei hun y gogoniant odd allanim i Dduw, ac yn cael ei daro gan yr Angel, ac yn marw yn resmol.* 24 *Yr Eglwys yn lluydda, ar ôl ei farwolaeth ef.*

1 AC ynghylch y pryd hynny yr estynnodd Herod frenin ei ddwylo, i ddrygu rhai o'r Eglwys.

2 Ac efe a laddodd Iacob brawd Ioan â'r cleddyf.

3 A phan welodd fod yn dda gan yr Iddewon hyny, efe a chwanegodd ddala Petr hefyd: (A dyddiau y bara croyw ydoedd hi.)

4 Yr hwn wedi ei ddal a roddes efe yngharchar, a'i traddododd at bedwar pedwarIaid o fil-wŷr, i'w gadw; gan ewyllysio a'r ôl y Pasc ei ddwyn ef allan i'r bobl.

5 Pell, Petr a gadwyd yn y carchar, eithr gweddi ddyfal a wnaethpwyd gan yr Eglwys at Dduw drosto ef.

6 A phan oedd Herod a'i fryd ar ei ddwyn ef allan, y nôs honno yr oedd Petr yn cysgu rhwng dau filwr, wedi ei rwymo â dwy gadwyn, a'r ceidwaid o flaen y drws oeddynt yn cadw y carchar.

7 Ac wele Angel yr Arglwydd a safodd gerllaw, a goleuni a ddisgleiriodd yn ‖ y carchar, ac efe a darawodd ystlys Petr, ac a'i cysododdef, gan ddywedyd; Cyfod yn fuan: a'i gadwyni ef a syrthiasant oddi wrth ei ddwylo.

8 A dywedodd yr Angel wrtho, Ymwregysa, a thwyn dy sandalau, ac felly y gwnaeth efe; Yna y dywedodd, bwrw dy wisg am danat, a chanlyn fi.

9 Ac efe a aeth allan, ac a'i canlynodd ef, ac ni wyddai mai gwir oedd y peth a wnaethid gan yr Angel, eithr yr oedd yn tybied mai gweled gweledigaeth yr oedd.

10 Ac wedi myned o honynt heb law y gynta' a'r ail wiliadwriaeth, hwy a ddaethant i'r porth haiarn, yr hwn sydd yn arwain i'r ddinas, yr hwn a'i hagorodd iddynt o'i waith ei hun: ac wedi eu myned allan, hwy a aethant ar hyd yr heol, ac yn ebrwydd yr Angel a aeth ymmaith oddi wrtho.

11 A Petr, wedi dyfod atto ei hun, a ddywedodd, Yr awr'yn gwn yn wir anfon o'r Arglwydd ei Angel, a'm gwaredu i allan o law Herod, ac oddi wrth holl ddisgwiliad pobl yr Iddewon.

12 Ac wedi iddo ‖ gymmeryd pwyll, efe a ddaeth i dŷ Mair, mam Ioan, yr hwn oedd a'i gyfenw Marcus, lle yr oedd llawer wedi ymgasglu, ac yn gweddio. ‖ Neu, ystyried y petha

13 Ac fel yr oedd Petr yn curo drws y porth, morwyn a ddaeth i ymwrando, a'i henw Rhode.

14 A phan adnabu hi lais Petr, nid agorodd hi y porth gan lawenydd, eithr hi a redodd i mewn, ac a fynegodd fod Petr yn sefyll o flaen y porth. ‖ Neu, i ymofyn pwy oedd yno.

15 Hwythau a ddywedasant wrthi, yr wyt ti yn ynfydu. Hithau a daerodd mai felly yr oedd. Eithr hwy a ddywedasant, Ei Angel ef ydyw.

16 A Phetr a barhâodd yn curo: ac wedi iddynt agori, hwy a'i gwelsant ef, ac a synasant.

17 Ac efe a amseidiodd arnynt ‖ law i dewi, ac a adroddodd iddynt pa wedd y dygasei yr Arglwydd ef allan o'r carchar: ac efe a ddywedodd, mynegwch y pethau hyn i Iaco, ac i'r brodyr. Ac efe a ymadawodd ac a aeth i le arall.

18 Ac wedi ei myned hi yn ddydd, yr oedd trallod nid bychan yn mhlith y mil-wŷr, pa beth a ddaethei o Petr.

19 Eithr Herod pan ei ceisiodd ef, a heb ei gael, a holodd y ceidwaid, ac a orchymynnodd eu cymeryd hwy ymaith. Yntef a aeth i wared o Iudea i Cæsarea, ac a arhosodd yno.

20 Eithr Herod oedd ‖ yn llidiog iawn yn erbyn gwŷr Tyrus a Sidon; a hwy a ddaethant yn gytûn atto, ac wedi cennill Blastus, yr hwn oedd ‖ Neu, a'i fryd ar ryfela fellyddyn brenin, hwy a ddeisyfasant dangneddyf: ‖ yn erbyn, am fod eu gwlâd hwynt yn cael ei chynhaliaeth o wlâd y brenin.

21 Ac ar ddydd nodedig, Herod gwedi gwisco dillad brenhinol, a eisteddodd ar yr orsedd-faingc, ac a araithiawdd wrthynt.

22 A'r bobl a roes floedd, Llefeydd Duw, ac nid dyn ydyw.

23 Ac allan o law y tarawodd Angel yr Arglwydd ef, am na roesei y gogoneddi Dduw: a chan bryfed yn ei ysu, efe a drengodd.

24 A gair Duw a gynnyddodd, ac a amlhâodd.

25 A Barnabas a Saul, wedi cyflawni eu ‖ gwenidogaeth, a ddychwelasant o Ierusalem gan gymeryd gyd â hwynt Ioan hefyd, yr hwn a gyfenwid Marc. ‖ Pen. 12. 25 ddau.

PEN. XIII.

1 *Dewis Paul a Barnabas i fynd at y Cenhedloedd,* 7 *Sergius Paulus, ac Elymas y Swynwr.* 14 *Paul yn pregethu yn Antiochia, mai Iesu yw Christ.* 42 *Y Cenhedloedd yn credu:* 45 *Yr Iddewon yn gwrthwynebu, ac yn cablu:* 46 *Paul a Barnabas ar hynny yn troi at y Cenhedloedd.* 48 *Y rhai a ordeiniesid i fywyd yn credu.*

YR oedd hefyd yn yr Eglwys ydoedd yn Antiochia, rai prophwydi ac athrawon, Barnabas, a Simeon, yr hwn a elwid Niger, a Lucius o Cirene, a Manaen brawd-maeth Herod y Tetrarch, a Saul.

2 Ac fel yr oeddynt hwy yn gwasanaethu yr Arglwydd, ac yn ymprydio, dywedodd yr Yspryd glân: Neilldiwch i mi Barnabas a Saul, i'r gwaith y gelwais hwynt iddo.

3 Yna wedi iddynt ymprydio, a gweddio, a dodi eu dwylo arnynt, hwy a'u gollyngasant ymaith.

4 A hwythau wedi eu danfon ymaith gan yr Yspryd glân, a ddaethant i Seleucia, ac oddi yno a fordwyasant i Cyprus.

5 A phan oeddynt yn Salamis, hwy a bregeth-

ebafant air Duw yn Synagogau yr Iddewon, ac yr oedd hefyd gmaddynt Ioan yn weinidog.

6 Ac wedi iddynt dramwy trwy'r ynys hyd Paphus, hwy a gawfant ryw ſwyn-wr, gan brophwyd o Iddew, a'i enw Barieſu.

7 Yr hwn oedd gydâ'r Rhaglaw Sergius Paulus, gŵr call: hwn wedi galw atto Barnabas a Saul, a ddeiſyfiodd gael clywed gair Duw.

8 Eithr Elymas, y ſwyn-wr (canys felly y cyfieithir ei enw ef) a'i gwrthwyneboddhwynt, gan geiſio gŵyr-droi y Rhaglaw oddiwrth y ffydd.

9 Yna Saul, yr hwn hefyd *a elwir* Paul, yn llawn o'r Yſpryd glân, a edrychodd yn graff arno ef,

10 Ac a ddywedodd, O gyflawn o bôb twyll, a phôb ſcelerdet, *ydi* mâb diafol, a gelyn pôb cyfiawnder, oni pheidi di â gŵyro yniawn ffyrdd yr Arglwydd?

11 Ac yn awr wele, *y mae* llaw yr Arglwydd arnati, a thi a fyddi ddall heb weled yr haul dros amſer. Ac yn ddiattreg y ſyrthiodd arno niwlen, a thywyllwch, ac efe a aeth oddiamgylch gan geiſio rhai i'w arwain erbyn ei law.

12 Yna y Rhaglaw, pan welodd yr hyn a wnaethid, a gredodd, gan ryfeddu wrth ddyſceidiaeth yr Arglwydd.

13 A Phaul a'r rhai oedd gyd ag ef, a aethant ymaith o Paphus, ac a ddaethant i Perga yn Pamphylia: eithr Ioan a ymadawodd oddi wrthynt, ac a ddychwelodd i Ieruſalem.

14 Eithr hwynt hwy, wedi ymado o Perga, a ddaethant i Antiochia yn Piſidia, ac a aethant i mewn i'r Synagog ar y dydd Sabbath, ac a eiſteddaſant.

15 Ac yn ôl darllein y gyfraith a'r Prophwydi, llywodroethwyr y Synagog a anfonaſant attynt, gan ddywedyd, Ha-wŷr frodyr, od oes gennych air o gyngor i'r bobl, traethwch.

16 Yna y cyfododd Paul i fyny, a chan amneidio â'i law am oſteg, a ddywedodd, O wŷr o Iſrael, a'r rhai ydych yn ofni Duw, gwrandewch.

17 Duw y bobl hyn Iſrael, a etholodd ein tadau ni, ac a ddercha ſoddy bobl, * pan oedd yn ymdeithio yngwlâd yr Aipht, * ac â braich vchel y dug efe hwynt oddi yno allan.

18 * Ac ynghylch deugain mhlynedd o amſer, y goddefodd efe eu harferion hwynt yn yr anialwch.

19 Ac wedi iddo ddiniſtrio ſaith genedl yn nhir Canaan, * â choel-bren y parthodd efe dir y rhai hynny iddynt hwy.

20 * Ac wedi y pethau hyn, dros yſpaid ynghylch pedwar cant a deng mhlynedd a deugain, efe a roddes farn-wŷr *iddynt*, hyd Samuel y prophwyd.

21 Ac yn ôl hynny y dymunaſant gael brenin: * ac fe a roddes Duw iddynt Saul fab Cis, gŵr o lwyth Beniamin, ddeugain mhlynedd.

22 Ac wedi ei ddiſwyddo ef, * y cyfododd efe Ddafydd yn frenin iddynt, am yr hwn y tyſtiolaethodd, ac y dywedodd; * Ceſais Ddafydd fab Ieſſe, gŵr yn ôl fy nghalon, yr hwn a gyflawna fy holl Ewyllys.

23 * O hâd hwn, Duw yn ôl ei addewid a gyfodod i Iſrael yr Iachawdr Iesu.

24 * Gwedi i Ioan râg bregethu o flaen ei ddyfodiad ef i mewn, fedydd edifeirwch i holl bobl Iſrael.

25 Ac fel yr oedd Ioan yn cyflawni ei redfa, efe a ddywedodd, * pwy yr ydych chwi yn cybledfy mod? nid myfi yw efe, eithr wele, y mae yn dyfod ar fy ôl i, yr hwn nid wyfi deilwng i ddattod eſgidiau ei draed.

26 Ha-wŷr frodyr, plant o genedl Abraham, a'r rhai yn eich plith fydd yn ofni Duw, i chwi y danfonwyd gair yr iechydwriaeth hon.

27 Canys y rhai oedd yn preſſwylio yn Ieruſalem, a'u tywyſogion, heb adnabod hwn, a lleſeryddy Prophwydi, y rhai a ddarllennid bob Sabbath, gan ei farnu ef, a'u cyflawnaſant.

28 * Ac er na chawſant *ynddo* ddim achos angeu, hwy a ddymnaſant ar Pilat ei ladd ef.

29 Ac wedi iddynt gwblhau pôb peth a'r a ſcrifennaſid am dano ef, hwy a'i deſcynnaſant ef oddi ar y pren, ac a'i dodaſant mewn bedd.

30 * Eithr Duw a'i cyfododd ef oddiwrth y meirw.

31 Yr hwn a welwyd, dros ddyddiau lawer, gan y rhai a ddaethei i fynu gyd ag ef o Galilea i Ieruſalem, y rhai ſydd dyſtion ‖ iddo wrth y bobl.

32 Ac yr ydym ni yn efangylu i chwi, yr addewid a wnaed i'r tadau, ddarſod i Dduw gyflawni hwn i ni eu plant hwy, gan iddo adgyfodi'r Iesu.

33 Megis ac yr yſcrifennwyd * yn yr ail Pſalm, Fy mâb i ydwyt ti, myfi heddyw a'th genhedlais.

34 Ac am iddo ei gyfodi ef o'r meirw, nid i ddychwelyd mwy i lygredigaeth, y dywedodd fel hyn, * Rhoddaf i chwi ſicr drugareddau Dafydd.

35 Ac am hynny y mae yn dywedyd mewn *pſalm* arall, * ‖ Ni adewi i'th Sanct weled llygredigaeth.

36 Canys Dafydd ‖ wedi iddo waſanaethu ei genhedlaeth ei hun trwy ewyllys Duw, * a hunodd, ac a ddodwyd at ei dadau, ac a welodd lygredigaeth.

37 Eithr yr hwn a gyfodes Duw, ni welodd lygredigaeth.

38 Am hynny, bydded hyſpys i chwi, Ha-wŷr frodyr, mai trwy hwn yr ydys yn pregethu i chwi faddeuant pechodau.

39 A thrwy hwn y cyfiawnheir pob un ſydd yn credu, oddi wrth yr holl bethau, y rhai ni allech drwy gyfraith Moſes gael eich cyfiawnhau oddi wrthynt.

40 Gwiliwch gan hynny, na ddel arnoch y peth a ddywedpwyd yn y * Prophwydi.

41 Edrychwch, ô ddirmygwŷr, a rhyfeddwch, a diſſeunwch: canys yr wyf yn gwneuthur gwaith yn eich dyddiau, gwaith ni chredwch ddim er i neb ei ddangos i chwi.

42 A phan aeth yr Iddewon allan o'r Synagog, y Cenhedloedd a attolygaſant gael pregethu y geiriau hyn iddynt y Sabbath neſaf.

43 Ac wedi gollwng y gynnulleidfa, llawer o'r Iddewon, ac o'r proſelytiaid crefyddol, a ganlynaſant Paul a Barnabas, y rhai gan leſaru wrthynt, a gynghoraſant iddynt aros yngras Duw.

44 A'r Sabbath neſaf, yr holl ddinas ages, a ddaeth ynghŷd i wrando gair Duw.

45 Eithr yr Iddewon pan welſant y torfeydd, a lanwyd o genfigen, ac a ddywedaſant yn erbyn y pethau a ddywedid gan Paul, gan wrth-ddywedyd a chablu.

46 Yna Paul a Barnabas a aethant yn hŷ, ac a ddywedaſant, Rhaid oedd leſaru gair Duw wrthych chwi yn gyntaf, eithr o herwydd eich bod yn ei wrthod, ac yn eich barnu eich hunain yn annheilwng o fywyd tragwyddol, wele yr ydym yn troi at y Cenhedloedd.

47 Canys felly y gorchymynnodd yr Arglwydd i ni, *gan ddywedyd*, * mi a'th oſodais di yn oleuni

9 Cenhedloedd, i fod o honot yn iechydwriaeth hyd eithaf y ddaiar.

10 A'r Cenhedloedd pan glywsant, a fu lawen ganddynt, ac a ogoneddasant air yr Arglwydd: a chredasant cynifer ac oedd wedi eu hordeinio i fywyd tragwyddol, a gredasant.

11 A gair yr Arglwydd a daenwyd drwy'r holl wlad honno.

12 A'r Iddewon a annogasant y gwragedd crefyddol ac anrhydeddus, a phennaethiaid y ddinas, a godasant erlid yn erbyn Paul a Barnabas, ac a'u bwriasant hwy allan o'u terfynau.

13 * Eithr hwy a escydwasant y llŵch oddi wrth eu traed yn eu herbyn hwy, ac a ddaethant i Iconium.

14 A'r disgyblion a gyflawnwyd o lawenydd, ac o'r Yspryd glân.

PEN. XIIII.

1 *Ielid Paul a Barnabas allan o Iconium. 7 Paul yn iachâu y cloff efrydd yn Lystra: ac ar hyn y holl yn tybied mai Duwiau oeddynt hwy. 19 Llabyddio Paul. 21 Hwynt hwy yn mynedd yn ol i Eglwysi gan gadarnhau y disgyblion y lleoedd, ac mewn diodde sgarwch: 25 ac wedi pregethu i Antiochia, yn mynegi yno beth a wnaethe Duw trwyddynt hwy.*

1 Digwyddodd yn Iconium iddynt fyned ynghyd i Synagog yr Iddewon, a llefaru felly, fel y credodd lliaws mawr o'r Iddewon ac o'r Groegwyr hefyd.

2 Ond yr Iddewon anghredadyn a gyffroesant eneidiau y Cenhedloedd, ac a'u gwnaethant yn gas yn erbyn y brodyr.

3 Am hynny hwy a arhosasant *yno* amser mawr, ac yn hŷ yn yr Arglwydd, yr hwn oedd yn tystiolaeth i air ei ras, ac yn caniadu gwneuthur arwyddion a rhyfeddodau trwy eu dwylo hwynt.

4 Eithr lliaws y ddinas a rannwyd, a rhai oedd gyd â'r Iddewon, a rhai gyd â'r Apostolion.

5 A phan wnaethpwyd rhuthr gan y Cenhedloedd a'r Iddewon, ynghyd â'u llywodraeth-wyr, i'w hamrechu hwy, ac i'w llabyddio,

6 Hwythau a ddeallasant *hyn*, ac a ffoesant i Lystra a Derbe, dinasoedd o Lycaonia, ac i'r wlâd oedd amgylch.

7 A *chyno* y buant yn Efangylu.

8 Ac yr oedd gŵr yn eistedd yn Lystra, yn ddiffrwythi draed, yr hwn oedd gloff o groth ei fam, ac ni rodiasei erioed.

9 Hwn a glybu Paul yn llefaru, yr hwn wedi edrych yn graff arno, a gweled fôd ganddo ffydd i gael iechyd,

10 A ddywedodd â llef uchel, Saf ar dy draed yn uniawn! ac efe a neidiodd i fyny, ac a rodiodd.

11 A phan welodd y bobloedd y peth a wnaethei Paul, hwy a godasant eu llef gan ddywedyd yn iaith Lycaonia, Y Duwiau yn rhith dynion a ddescynnasant attom.

12 A hwy a alwasant Barnabas yn Iupiter, a Paul yn Mercurius: oblegid efe oedd yr ymadroddwr pennaf.

13 Yna offeiriad Iupiter, yr hwn oedd o flaen eu dinas, a ddug deirw a gwifrantau i'r pyrth, ac a gymhellodd â'r bobl, aberthu.

14 A'r Apostolion Barnabas a Paul, pan glywsant hynny, a rwygasant eu dillad, ac a neidiasant ymhlith y bobl, gan lefain,

15 A dywedyd, Ha wŷr pa ham y gwnewch chwi y pethau hyn? dynion hefyd ydym ninnau, yn gorfod ni fel chwithau, ac yn pregethu i chwi, ar i chwi droi oddiwrth y pethau gweigion ymma, at Dduw byw, * yr hwn a wnaeth nêf a daiar, a môr, a'r holl bethau sydd ynddynt. *Gen. 1. 1. ps. 146. 5.

16 * Yr hwn yn yr oesoedd gynt a oddefodd i'r holl Genhedloedd fyned yn eu ffyrdd eu hunain. *act. 14. 7.

17 Er hynny ni adawod efe mo honaw ei hun yn ddi-dyst, gan wneuthur daioni, a rhoddi glaw o'r nefoedd i ni, a thymhorau ffrwythlon, a llenwi ein calonnau ni â llynniaeth, ac â llawenydd. *Pſ. 81. 12

18 Ac er dywedyd y pethau hyn, braidd yr attaliasant y bobl rhag aberthu iddynt.

19 A daeth yno Iddewon o Antiochia ac Iconium, a hwy a berſwadiasant y bobl, * ac wedi llabyddio Paul, a'i llusgasant ef allan o'r ddinas, gan dybied ei fôd ef wedi marw. * 2. Cor. 11. 25.

20 Ac fel yr oedd y disgyblion yn ſefyll o'i amgylch, efe a gyfododd, ac a aeth i'r ddinas: a thrannoeth efe a aeth allan, efe a Barnabas, i Derbe.

21 Ac wedi iddynt bregethu yr Efengyl i'r ddinas honno, ac ennill llawer o ddisgyblion, hwy a ddychwelasant i Lystra, ac Iconium, ac Antiochia,

22 Gan gadarnhau eneidiau y disgyblion, a'u cynghori i aros yn y ffydd, ac mai trwy lawer o orthrymderau y mae yn rhaid i ni fyned i deyrnas Dduw.

23 Ac wedi ordeinio iddynt Henuriaid ym mhôb Eglwys, a gweddio gyd ag ymprydiau, hwy a'u gorchymynasant hwynt i'r Arglwydd, yr hwn y credasant ynddo.

24 Ac wedi iddynt drammwy drwy Pisidia, hwy a ddaethant i Pamphilia.

25 Ac wedi pregethu y gair yn Perga, hwy a ddaethant i wared i Attalia.

26 Ac oddi yno a fordwyasant i Antiochia, o'r lle yr oeddyne wedi eu gorchymmyn i ras Duw, i'r gorchwyl a gyflawnasant.

27 Ac wedi iddynt ddyfodd a chynnull yr Eglwys ynghyd, adrodd a wnaethant faint o bethau a wnaethei Duw gyd â hwy, ac iddo ef agoryd i'r Cenhedloedd ddrws y ffydd.

28 Ac yno yr arhosasant hwy, dros hîr o amser, gyda'r disgyblion.

PEN. XV.

1 *Y mryſon mawr yn cyfodi ymghylch yr Enwaediad. 6 Yr Apostolion yn ymgynghori ymtylch hyny. 22 ac yn anfon eu meddwl trwy lythyrau at yr Eglwyſi. 30 Paul a Barnabas wedi bwriadu myned i ymweled â'r brodyr, yn ymrafaelio ag yn ymadel â'i gilydd.*

A Rhai wedi dyfod i wared o Indæa, a ddysgasant y brodyr *gan ddywedyd*, * onid enwaedir chwi yn ôl defod Moſes, ni allwch fod yn gadwedig. * Gal. 5. 2.

2 A phan ydoedd ymryſon a dadlau nid bychan gan Paul a Barnabas, yn eu herbyn hwy, a ordeiniasant fyned o Paul a Barnabas, a rhai eraill o honynt, i fyny i Ierusalem, at yr Apostolion, a'r Henuriaid, ynghylch y cweſtiwn ymma.

3 Ac wedi eu hebrwng gan yr Eglwys, hwy a dramwyasant drwy Phœnice, a Samaria, gan fynegi tröad y Cenhedloedd. A hwy a barasant lawenydd mawr i'r brodyr oll.

4 Ac wedi eu dyfod hwy i Ierusalem, hwy a ddesbyniwyd gan yr Eglwys, a chan yr Apostolion, a chan yr Henuriaid, a hwy a fynegasant yr holl bethau a wnaethei Duw gyd â hwynt.

5 Eithr cyfodedd rhai o ſect y Pharisæaid, y rhai oedd yn credu, gan ddywedyd, mai rhaid iddynt eu henwaedu, a gorchymmyn cadw Deddf Moſes.

6 A'r

6 A'r Apostolion a'r Henuriaid a ddaethant ynghŷd, i edrych am y matter ymma.

7 Ac wedi bod ymddadleu mawr, cyfododd Pedr ac a ddywedodd wrthynt, Ha-wŷr frodyr, chwi a wyddoch ddarfod i Dduw er ys talm o amser yn ein plith ni, fy ethol i, i gael o'r Cenhedloedd drwy fy ngenau i, glywed gair yr Efengyl, a chredu.

8 A Duw, adnabydd-wr calonnau, a ddûg dystiolaeth iddynt, gan roddi iddynt yr Yspryd glân megis ac i ninnau.

9 Ac ni wnaeth efe ddim gwahaniaeth rhyngom ni a hwynt, gan buro eu calonnau hwy trwy ffydd.

10 Yn awr, gan hynny, pa ham yr ydych chwi yn temtio Duw, i ddodi iau ar warrau y disgyblion, yr hon ni allodd ein tadau ni, na ninnau ei dwyn?

11 Eithr trwy râs yr Arglwydd Iesu Grist, yr ydym ni yn credu ein bôd yn gadwedig, yr vn modd a hwythau.

12 A'r holl liaws a ddistawodd, ac a wrandawodd ar Barnabas a Phaul yn mynegi pa arwyddion a rhyfeddodau eu maint, a wnaethei Duw ym mhlith y Cenhedloedd trwyddynt hŵy.

13 Ac wedi iddynt ddistewi, attebodd Iaco, gan ddywedyd, Ha-wŷr frodyr, gwrandewch arnaf fi.

14 Simeon a fynegodd pa wedd yr ymwelodd Duw ar y cyntaf, i gymmeryd o'r Cenhedloedd hobl iw Enw.

15 Ac â hyn y cyttûna geirian y Prophwydi; megis y mae yn scrifennedig:

16 Yn ôl hyn y dychwelaf, ac yr adeiladaf dracheſn Dabernacl Dafydd, yr hwn ſydd wedi ſyrthio, a'i fylchau ef a adeiladaf drachefn, ac a'i cyfodaf eil-chwyl:

17 Fel y byddo i hwn a weddillerr o ddynion, geiſio yr Arglwydd, ac i'r holl genhedloedd, y rhai y gelwir fy enw i arnynt, medd yr Arglwydd, yr hwn ſydd yn gwneuthur yr holl bethau hyn.

18 Yſpys i Dduw yw ei weithredoedd oll erioed.

19 O herwydd pa ham, fy marn i yw, na ſiomem y rhai o'r cenhedloedd a droeſant at Dduw.

20 Eithr ſcrifennu o honom ni attynt, ar ymgadw o honynt oddiwrth halogrwydd delwau, a godineb, ac oddiwrth y peth a dagwyd, ac oddiwrth waed.

21 Canys y mae i Moſes, ym mhôb dinas, er yr hen amſeroedd, rai a'i pregethant ef, gan fôd yn ei ddarllen yn y Synagogau bôb Sabbath.

22 Yna y gwelwyd yn dda gan yr Apoſtolion a'r Henuriaid, ynghŷd â'r holl Eglwys, anfon gwŷr etholedic o honynt eu hunain, i Antiochia, gyd â Phaul a Barnabas, ſef Iudas a gyfenwir Barſabas, a Silas, gwŷr rhagorol ym-mhlith y brodyr.

23 A hwy a ſcrifennaſant gyd â hwynt fel hyn, Yr Apoſtolion, a'r Henuriaid, a'r brodyr, at y brodyr y rhai ſy o'r Cenhedloedd yn Antiochia, a Syria, a Cilicia, yn anfon annerch.

24 Yn gymmaint a chlywed o honom ni, i rai a aethant allan oddi wrthym ni, eich trallodi chwi â geirian, gan ddychwelyd eich enaidiau chwi, a dywedyd, ſod yn rhaid enwaedu arnoch, a chadw y Ddeddf, i'r rhai ni roeſem ni gyfarwyddyd o chymmyn:

25 Ni a welſom yn dda, wedi i ni ymgynnull yn gytûn, anfon gwŷr etholedigattoch, gyda'n hanwyled Barnabas a Phaul:

26 Gwŷr a roeſant eu heneidiau dros enw ein Harglwydd ni Iesu Grist.

27 Ni a anfonaſom, gan hynny, Iudas a Silas, a hwythau ar air a fyneginț i chwi yr vn pethau.

28 Canys gwelwyd yn dda gan yr Yſpryd glân, a chennym ninnau, na ddodid arnoch faich ychwaneg nâ'r pethau angenrheidiol hyn:

29 Bod i chwi ymgadw oddi wrth yr hyn a aberthwyd i eulynnûd, a gwaed, ac oddi wrth y peth a dagwyd, ac oddi wrth odineb, oddi wrth yr hyn bethau, os ymgedwch, da y gwnewch. Dyddwch iach.

30 Felly, wedi eu gollwng hwynt ymmaith, hwy a ddaethant i Antiochia: ac wedi cynnûl y lliaws ynghŷd, hwy a roeſant y llythyr.

31 Ac wedi iddynt ei ddarllen, Hawſychu a wnaethant am y diddanwch.

32 Iudas hefyd a Silas, a hwythau yn Brophwydi, trwy lawer o ymadrodd, a ddiddanaſant y brodyr, ac a'u cadarnhaſant.

33 Ac wedi iddynt aros yno dros amſer, hwy a ollyngwyd ymaith mewn heddwch, gan y brodyr at yr Apoſtolion.

34 Eithr gwelodd Silas yn dda aros yno.

35 A Phaul a Barnabas a arhoſaſant yn Antiochia, gan ddyſcu ac efengylu gair yr Arglwydd, gyd â llawer eraill hefyd.

36 Ac wedi rhai dyddiau, dywedodd Paul wrth Barnabas, dychwelwn, ac ymwelwn â'n brodyr, ym mhôb dinas y pregethaſom air yr Arglwydd ynddynt, i weled pa ſodd y maent hwy.

37 A Barnabas a gynghorodd gymmeryd gyd â hwynt Ioan, yr hwn a gyfenwid Marcus.

38 Ond ni welei Paul yn addas gymmeryd hwnnw gyd â hwynt, yr hwn a ymadawſai oddi wrthynt o Pamphilia, ac nid aethei gyd â hwynt i'r gwaith.

39 A bu gymmaint cynhwrf rhyngddynt, fel yr ymadawſant oddi wrth ei gilydd, ac y cymmerth Barnabas Marc gyd ag ef, ac y mordwyodd i Cyprus.

40 Eithr Paul a ddewiſſodd Silas, ac aeth ymmaith, wedi ei orchymmyn i râs Duw gan y brodyr.

41 Ac efe a dramwyodd trwy Syria a Cilicia, gan gadarnhau yr Eglwyſi.

PEN. XVI.

1 *Paul wedi enwedu ar Timotheus, y mae ef ei alw gan yr Yſpryd,* 14 *yn troi Lydia i'r Ffydd,* 19 *a'r bwbw allan yſpryd dewiniaeth:* 19 *ac am hyny Silas ac yntef, yn cael eu ſlampio, ei carcharu.* 26 *Ysgryd dryſſau y charchar.* 31 *Troi ceidwad y carchar,* 37 *a'i gwaredu hwythau.*

YNa y daeth efe i Derbe ac i Lyſtra: ac wele, yr oedd yno ryw ddiſcybl, a'i enw Timotheus, mab i ryw wraig, yr hon oedd Iddewes, ac yn credu, a'i dâd oedd Roeg-wr:

2 Yr hwn oedd yn cael gair da gan y brodyr oedd yn Lyſtra, ac yn Iconium.

3 Paul a fynnei i hwn fyned allan gyd ag ef: ac efe a'i cymmerth, ac a'i henwaedodd ef, o achos yr Iddewon oedd yn y lleoedd hynny: canys hwy a wyddent bawb, mai Groeg-wr oedd ei dâd ef.

4 Ac fel yr oeddynt yn ymdaith trwy y dinasoedd, hwy a roeſant arnynt gadw y gorchymmynion a ordeiniaſid gan yr Apoſtolion a'r Henuriaid, y rhai oedd yn Ierusalem.

5 Ac felly yr Eglwyſi a gadarnhawyd yn y ffydd, ac a gynnyddaſant mewn rhifedi beunydd.

6 Ac wedi iddynt dramwy trwy Phrygia a gwlad Galatia, a gwaraſau iddynt gan yr Ysbryd glân bregethu y gair yn Aſia:

ffia.

7 Pan ddaethant i Mysia, hwy a geisiasant
fynd i Bithynia, ac ni oddefodd Yspryd yr Ie-
iddynt.

8 Acwedi myned heibio i Mysia, hwy a aethant
waered i Troas.

9 A gweledigaeth a ymddangosodd i Paul liw
nos: Rhyw wr o Macedonia a safai, ac a ddeisyf-
iai arno, ac a ddywedai, Tyred trosodd i Mace-
donia, a chymmorth ni.

10 A phan welodd efe y weledigaeth, yn ebr-
wydd ni a geisiasom fyned i Macedonia, gan gwbl
credu alw o'r Arglwydd nyni, i efangylu iddynt
hwy.

11 Am hyny, wedi myned ymmaith o Troas, ni
a gyrchasom yn vniawn i Samothracia, a thran-
noeth i Neapolis:

12 Ac oddi yno i Philippi, yr hon ydyw brif-ddi-
nas barth o Macedonia, a dinas rydd: ac ni a fuom
yn aros yn y ddinas honno ddyddiau rai.

13 Ac ar y dydd Sabbath, ni a aethom allan o'r
ddinas i lan afon, lle y byddid arferol o weddio; ac
ni a eisteddasom, ac a lefarasom wrth y gwragedd
a ddaethant ynghyd.

14 A rhyw wraig a'i henw Lydia, yn yn gwer-
thwr porphor, o ddinas y Thiatyriaid, yr hon oedd
yn addoli Duw, a wrandawodd: yr hon yr agor-
odd yr Arglwydd ei chalon, i ddal ar y pethau a
leferid gan Paul.

15 Ac wedi ei bedyddio hi a'i theulu, hi a ddy-
wedodd arnom, gan ddywedyd, os barnasoch fy
mod yn ffyddlawn yr Arglwydd, dewch i mewn
i'm tŷ, ac arhoswch yno. A hi a'n cymhellodd
ni.

16 A digwyddodd, a ni yn myned i weddio, i
ryw langces, yr hon oedd ganddi yspryd dewini-
aeth, yn ein cyfarfod ni; yr hon oedd yn peri llawer o
elw i'w meistraid, wrth ddywedyd dewiniaeth-
au. Hon a ddilynodd Paul a ninnau, ac a lefodd,
gan ddywedyd, Y dynion hyn ydynt weision y
Duw goruchaf, y rhai sydd yn mynegi i chwi ffordd
iachawdwriaeth.

18 A hyn a wnaeth hi dros ddyddiau lawer.
Eithr Paul yn flin ganddo, a droddi, ac a ddywe-
dodd wrth yr yspryd, Yr ydwyf yn gorchymyn
i ti, yn enw Iesu Grist, fyned allan o honi.
Ac efe a aeth allan yr awr honno.

19 A phan welodd ei meistred hi, fyned gobaith
ei helw hwyac ymmaith, hwy a ddaliasant Paul
a Silas, ac a'u llusgasant hwy i'r farchnadfa, at y
rhai oedd aethwyr.

20 Ac a'i dygasant hwy at y swyddogion, ac a ddy-
wedasant, y mae y dynion hyn, y rhai ydynt idde-
won, yn llwyr gythryblio ein dinas ni.

21 Ac yn dysgu defodau, y rhai nid ydyw rydd i ni
eu derbyn, na'u gwneuthur, y rhai ydym Rufein-
wyr.

22 A'r dyrfa a safodd i fyny yn eu herbyn
hwy, a'r swyddogion gan rwygo eu dillad, a
orchymynasant eu curo hwy â gwialen.

23 Ac wedi rhoddi gwialennodiau lawer i ddynt,
hwy a'u taflasant i garchar, gan orchymmyn i geid-
wad y carchar, eu cadw hwy yn ddiogel:

24 Yr hwn wedi derbyn y cyfryw orchymmyn,
a'u horiodd hwy i'r carchar nesaf i mewn, ac a
wnaeth eu traed hwy yn sicr yn y cyffion.

25 Ac ar hanner nos, Paul a Silas oedd yn gwe-
ddio, ac yn canu mawl i Dduw, yr carcharorion
oedd yn eu clywed hwy.

26 Ac yn ddisymmwth y bu daiar-gryn mawr,
fel yr ysgydwyd seiliau y carchar: ac yn ebrwydd
yr holl ddrysau a agorwyd, a rhwymau pawb a
ollyngwyd yn rhyddion.

27 A phan ddeffrodd ceidwad y charchar, a chan-
fod drysau y carchar yn agored, efe a dynnodd ei
gleddyf, ac a ameanodd ei ladd ei hûn; gan dy-
bied ffoi o'r carcharorion ymmaith.

28 Eithr Paul a lefodd â llef uchel gan ddywe-
dyd, na wna i ti dy hûn ddim niwed: canys yr ydym
ni ymma oll.

29 Ac wedi galw am oleu, efe a ruthrodd i
mewn, ac yn ddychrynedic efe a syrthiodd i lawr
ger bron Paul a Silas,

30 Ac a'u dug hwynt allan, ac a ddywedodd, Of-
feistred, beth (ydd raid i mi ei wneuthur, fel y
byddwyf gadwedig.

31 A hwy a ddywedasant, Crêd yn yr Arglwydd
Iesu Grist, a chadwedig fyddi, ti a'th deulu.

32 A hwy a draethasant iddo air yr Arglwydd,
ac i bawb oedd yn ei dŷ ef.

33 Ac efe a'u cymmerth hwy yr awr honno o'r
nos, ac a olchodd eu briwiau, ac efe a fedyddiwyd,
a'r eiddo oll, yn y man.

34 Ac wedi iddo eu dwyn hwynt i'w dŷ, efe a
osododd fwyd gerbron hwy, ac a fu lawen, gan
gredu i Dduw, efe a'i holl deulu.

35 A phan aeth hi yn ddydd, y swyddogion a an-
fonasant y ceidiaid, gan ddywedyd, gollwng ym-
maith y dynion hyny.

36 A cheidwad y carchar a fynegodd y geiriau
hyn wrth Paul, Y Swyddogion a anfonasant eich
gollwng chwi ymmaith, yn awr gan hyny cerddwch
mewn heddwch.

37 Eithr Paul a ddywedodd wrthynt; wedi
iddynt ein curo yn gyhoedd heb ein barnu, a nin-
nau yn Rhufein-wŷr, hwy a'n bwriasant ni i
garchar, ac yn awr a ydynt hwy yn ein bwrw ni
allan yn ddirgel? Nid felly: ond deuant hwy eu
hunain, a dygant ni allan.

38 A'r ceidiaid a fynegasant y geiriau hyn i'r
Swyddogion. A hwy a ofnasant, pan glywsant mai
Rhufeiniaid oeddynt.

39 A hwy a ddaethant ac a atolygasant arnynt,
ac a'i dygasant allan, ac a ddeisyfasant arnynt fyn-
ed allan o'r ddinas.

40 Ac wedi myned allan o'r carchar, hwy a
aethant i mewn at Lydia, ac wedi gweled y
brodyr, hwy a'u cysurasant, ac a ymadawsant.

* Pen. 16. 14.

PEN. XVII.

1 *Paul yn pregethu yn Thessalonica: 4 ac y mae rhai yn credu, ac eraill yn ei erlid. 10. Ei anfon ef i Berea, ac yntef yn pregethu yno. 13 Ac wedi ei erlid yn Thessalonica, 15 yn dyfod i Athen, ac yno yn ymresymmu, ac yn pregethu. 22 Ac yn y mysg y Duw hyw, yr hwn nid adwaenent. 34 ac wedi hyny bagad yn troi at Grist.*

GWedi iddynt draminy Amphipolis, ac Apollonia, hwy a ddaethant i Thessalonica, lle yr oedd Synagog yr Iddewon.

2 A Phaul, yn ôl ei arfer, a aeth i mewn attynt, a thros dri Sabbath a ymresymmodd â hwynt allan o'r Scrythyrau,

3 Gan eglurο, a dodi ger eu bronau, mai rhaid oedd i Grist ddioddef, a chyfodi oddi wrth y meirw; ac mai hyn yw y Crist Iesu, yr hwn yr wyf yn ei bregethu i chwi.

4 A rhai o honynt a gredasant, ac a ymwelasant â Phaul a Silas, ac o'r Groeg-wŷr crefyddol liaws mawr, ac o'r gwragedd pennaf nid ychydig.

5 Eithr yr Iddewon, y rhai oedd heb gredu gan genfigennu, a gymmerasant attynt ryw ddynion drwg o gyfwyriaid; ac wedi casclu cwrs, hwy a wnaethant gyrdd yn y ddinas, ac a ofa-

dasant a'r dŷ Iason, ac a geisiant en dwyn hwynt allan at y bobl.

6 A phan na chawsant hwynt, hwy a lusgasant Iason, a rhai o'r brodyr, at bennaethiaid y ddinas, gan lefain, Y rhai sydd yn aflonyddu y byd, y rhai hyny a ddaethant ymma hefyd,

7 Y rhai a dderbyniodd Iason, ac y mae y rhai hyn oll yn gwneuthur yn erbyn ordeiniadau Cæsar, gan ddywedyd fod brenin arall, sef Iesu.

8 A hwy a gyffroesant y dyrfa, a llywodraeth-wŷr y ddinas hefyd, wrth glywed y pethau hyn.

9 Ac wedi iddynt † gael † sicrwydd gan Iason a'r llall, hwy a'u gollyngasant hwynt ymaith.

10 A'r brodyr yn ebrwydd o hŷd nôs, a anfonsant Paul a Silas i Beraa: y rhai wedi eu dyfod yno, a aethant i Synagog yr Iddewon.

11 Y rhai hyn oedd foneddigeiddiach na'r rhai oedd yn Thessalonica, y rhai a dderbyniasant y gair gyd â phôb parodrwydd meddwl, gan chwilio beunydd yr Scrythyrau, a oedd y pethau hyn felly.

12 Felly llawer o honynt a gredasant, ac o'r Groegesau parchedig, ac o wŷr nid ychydig.

13 A phan wybu yr Iddewon o Thessalonica fod gair Duw yn ei bregethu gan Paul yn Beraa hefyd, hwy a ddaethant yno hefyd, gan gyffroi y dyrfa.

14 Ac yna yn ebrwydd, y brodyr a anfonasant Paul ymmaith, i fyned megis i'r môr, ond Silas a Thimotheus a arhosasant yno.

15 A chyfarwyddwyr Paul a'i dygasant ef hyd Athen: ac wedi derbyn gorchymyn at Silas a Thimotheus, ar iddynt ddyfodatto ar ffrwst; hwy a aethant ymmaith.

16 A thra ydoedd Paul yn aros am danynt yn Athen, ei ysbryd a gynhyrfwyd ynddo, wrth weled y ddinas † wedi ymroi i eulynod.

17 O herwydd hyny, yr oedd efe yn ymresymmodd y Synagog â'r Iddewon, ac a'r rhai crefyddol, ac yn y farchnad beunydd, â'r rhai a gyfarfyddent ag efe.

18 A rhai o'r Philosophyddion, o'r Epicuriaid, ac o'r Stoiciaid, a ymddadleuasant ag efe; a rhai a ddywedasant beth a fynnei y † siaradwr hwn ei ddywedyd? a rhai, ebyg yw ei fod ef yn mynegi dieithr iddynt am dduwiau dieithr: am ei fod yn pregethu yr Iesu, a'r adgyfodiad, iddynt.

19 A hwy a'i daliasant ef, ac a'i dygasant i'r Areopagus, gan ddywedyd; A allwn ni gael gwybod beth yw y ddysc newydd hon, a draethir gennit ti?

20 Oblegid yr wyt ti yn dwyn rhyw bethau dieithr i'n clustiau ni: am hyny ni a fynnem wybod beth a allei y pethau hyn fod.

21 (Ar holl Atheniaid, a'r dieithriaid y rhai oedd yn ymdeithio yno, nid oeddynt yn ymneryd hamdden i ddim arall, ond i ddywedyd, neu i glywed rhyw newydd.

22 Yna y safodd Paul ynghanol Areopagus, ac a ddywedodd, Wŷr Atheniaid, mi a'ch gwelaf chwi yn mhob peth yn drachoel-grefyddol.

23 Canys wrth ddyfod heibio, ac edrych ar ffeich deuddau, mi a gefais allor, yn yr hon yr scrifennid: I'R DYW NID ADWAENIR. Yr hwn gan hyny, yr ydych chwi heb ei adnabod, yn ei addoli, hwnnw yr wyf yn ei fynegi i chwi.

24 † Y Duw a wnaeth y byd, a phôb peth sydd yndo, gan ei fod yn Arglwydd nef a daear, nid yw yn trigo mewn temlau o waith dwylo,

25 Aenid a dwylo dynion y gwasanethir ef, * fel pe bai arno eisieu dim, gan ei fod efe yn rhoddi i bawb fywyd, ac anadl, a phob peth oll.

26 Ac efe a wnaeth o un gwaed bob cenedl o ddynion, i breswylio ar holl wyneb y ddaear, ac a bennodd yr amseroedd rhag-osodedig, a therfynau eu preswyl fod hwynt.

27 Fel y ceisient yr Arglwydd, os gallent ymbalfalu am dano ef, a'i gael, er mad yw efe yn ddiau neppell oddi wrth bob un o honom

28 Oblegid ynddo ef yr ydym ni yn byw, yn symmud, ac yn bod: † megys y dywedodd rhai o'ch Poetau chwi eich hunain: canys ei heliogaeth ef hefyd ydym ni.

29 Gan ein bod ni gan hyny, yn heliogaeth Duw, * ni ddylem ni dybied fod y Dwyfod yn debyg i aur, neu arian, neu faen, o gerfiad celfyddyd a dychymmyg dŷn.

30 A Duw gwedi esceuluso amseroedd yr anwybodaeth hon, sydd yr awron yn gorchymmyn i bôb dŷn, ym-mhob man, edifarhau.

31 O herwydd iddo osod diwrnod, yn yr hwn y barna efe y byd mewn cyfiawnder; drwy † gŵr a ordeiniodd efe, gan roddi sŷdd i bawb o herwydd darfod iddo ei gyfodi ef oddi wrth y meirw.

32 A phan glywsant sôn am adgyfodiad y meirw, rhai a watwarasant, a rhai a ddywedasant, Mi a'th wrandawn di drachefn am y peth hyn.

33 Ac felly Paul a aeth allan o'u plith hwynt.

34 Eithr rhai gwŷr a lynasant wrtho, ac a gredasant, yn mhlith y rhai yr oedd Dionysius Areopagita, a gwraig a'i henw Damaris, ac eraill gyd â hwynt.

PEN. XVIII.

1 *Paul yn gwisgo â'i ddwylaw, ac yn pregethu yn Corinth i'r Cenedloedd.* 9 *Yr Arglwydd yn ei gysuro ef trwy weledigaeth.* 12 *Achaia yn no ef gan bron Gallio y rhaglaw: yntef yn cael ei ollwng ymmaith.* 18 *Ac wedi hyny yn ymadael dros i ddinas ac yn perthyn i discyblon.* 23 *Apollos yn pregethu yn ffyddlawn gan Aquila a Priscilla.* 28 *yn profesu fod Crist, gydâ nerth mawr.*

YN ôl y pethau hyn, Paul a ymadawodd o Athen, ac a ddaeth i Corinth.

2 Ac wedi iddo gael rhyw Iddew, a'i enw * Aquila, yn o Pontus o genedl, wedi dyfod yn ddiweddar o'r Ital, a'i wraig Priscylla, (am orchymmyn o Cladius i'r Iddewon oll fyned allan o Rufain) efe a ddaeth attynt.

3 Ac o herwydd ei fod o'r un gelfyddyd, efe a arhoes gyd â hwynt, ac a weithiodd (canys gwneuthur-wŷr pebyll oeddynt wrth eu celfyddyd.)

4 A efe a ymresymmodd yn y Synagog bob Sabbath, ac a † gynghoroddyr Iddewon, a'r Groegiaid.

5 A phan ddaeth Silas a Thimotheus o Macedonia, bu gyfyng ar Paul yn yr Ysbryd, a cheisiai dystiolaethodd i'r Iddewon mai Iesu oedd Crist.

6 A hwythau gwedi ymosod yn ei erbyn, a chablu, * efe a escydwodd ei ddillad, ac a ddywedodd wrthynt; Bydded eich † gwaed chwi ar eich penau eich hunain, glân ydwyf fi o hyn allan: mi af at y cenhedloedd.

7 Ac wedi myned oddi yno, efe a ddaeth i dŷ un a'i enw Justus, yn oedd yn addoli Duw, tŷ yr hwn oedd yn cyffwrdd â'r Synagog.

8 * A Chrispus yr Arch-lywyddog gredodd yn yr Arglwydd, a'i holl dŷ: a llawer o'r Corinthiaid wrth wrando, a gredasant, ac a fedyddiwyd.

9 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Paul trwy we-

weledigaeth liw nôs, Nac ofna, eithr llefara, ac na thaw.

10 Canys yr wyf gyd â thi, ac ni eisyd neb arnat, i wneuthur niwed i ti: o herwydd y mae i mi bobl lawer yn y ddinas hon.

11 Ac efe a † arhoes ynteu flwyddyn a chwemis, yn dyscu gair Duw yn eu plith hwynt.

12 A phan oedd Gal-lio yn rhaglaw yn Achaia, ysfodoedd yr Iddewon yn vn-fryd yn erbyn Paul, ac a ddygasant ef i'r frawdle:

13 Gan ddywedyd; Y mae hwn yn annog dynion i addoli Duw yn erbyn y Ddeddf.

14 Ac fel yr oedd Paul yn amcanu agoryd ei enau, dywedodd Gal-lio wrth yr Iddewon: Pe buasei gam neu ddrwg weithred, ô Iddewon, wrth refawn mysi a gyd-ddygaswn â chwi.

15 Eithr os y cwestiwn fydd âm ymadrodd, ac enwau, ar ddeddf sydd yn eich plith chwi, edrychwch eich hunain, canys ni fyddaf farnwr am y pethau hyn.

16 Ac efe a'u gyrrodd hwynt oddiwrth y frawdle.

17 A'r holl Roegwyr a gymmerasant Sosthenes yr Arch-synagogydd, ac a'i curasant o flaen y frawdle, ac nid oedd Gal-lio yn gofalu am ddim o'r pethau hynny.

18 Eithr Paul wedi aros etto ddyddiau lawer, a ganodd yn iach i'r brodyr, ac a fordwyodd ymmaith i Syria, a chyd ag ef Priscilla ac Aquila, gwedi iddo gneifio ei ben yn Cenchrea, canys yr oedd arno addunedd.

19 Ac efe a ddaeth i Ephesus, ac a'u gadawodd hwynt yno, eithr efe a aeth i'r Synagog, ac a ymresymmodd â'r Iddewon.

20 A phan ddymunasant arno aros gyd â hwynt dros amser hwy, ni chaniattaodd efe.

21 Eithr efe a ganodd yn iach iddynt, gan ddywedyd, Y mae yn anghenraid i mi gadw yr wyl yn dyfod yn Ierusalem: ond * os myn Duw, mi a ddauaf yn ôl attochwi drachefn: ac efe a aeth ymaith o Ephesus.

22 Ac wedi iddo ddyfod i ware'd i Cæsarea, efe aeth i fyny, ac a gyfarchodd yr Eglwys, ac a aeth i ware'd i Antiochia.

23 Ac wedi iddo dreulio talm o amser, efe a aeth ymmaith gan dramwy trwy wlad Galatia, a Phrygia, mewn trefn, a chadarnhau yr holl ddisciplion.

24 Eithr rhyw Iddew, a'i enw Apollos, Alexandriad o genedl, gŵr ymadroddus, cadarn yn yr Scrythyrau, a ddaeth i Ephesus.

25 Hwn oedd wedi dechreu dyscu iddo flordd yr Arglwydd, ac efe yn wresog yn yr Yspryd, a lefarai, ac a athrawiaethodd yn ddiwyd y pethau a berthynent i'r Arglwydd, heb ddeall ond dedyddiad Ioan yn vnig.

26 A hwn a ddechreuodd lefaru yn hŷ yn y Synagog: a phan glybu Aquila a Phriscilla, hwy a'i cymmerasant ef attynt, ac a agorasant iddo flordd Duw yn fanylach.

27 A phan oedd efe yn ewyllysio mynedi Achaia, y brodyr gan annog, a ysgrifennasant at y disciplion, i'w dderbyn efe: yr hwn wedi ei ddyfod, a gyntrhwyddodd lawer ar y rhai a gredasent trwy ras.

28 Canys efe a orchfygodd yr Iddewon yn eguluar gyhoedd, gan ddangos trwy yr Scrythyrau mai Iesu yw Christ.

PEN. XIX.

Rhoddi'r Yspryd glân trwy ddwylaw Paul. 7 Yr Iddewon yn cablu ei athrawiaeth ef, yr hon a gadarnhair trwy wrthiau. 13 Y Cnsurwyr Iddewaidd, 18 yn cael in cyss gan 3 Gwirodydd, 19

Lleoedd y Bybl an cyfatebol. 24 Demetrius, o chwant elw yn codi terfysc mawr yn erbyn Paul: 35 ac yscollnig y ddinas yn llonyddu'r derfysc.

A Digwyddodd tra fu Apellos yn Corinth, wedi i Paul dramwy trwy y parthau uchaf, ddyfod o honaw ef i Ephesus, ac wedi iddo gael rhyw ddisciplion,

2 Efe a ddywedodd wrthynt, a dderbyniasoch chwi yr Yspryd glân, er pan gredasoch. A hwy a ddywedasant wrtho, Ni chawsom ni gymmaint a chlywed a oes Yspryd glân.

3 Ac efe a ddywedodd wrthynt, I ba beth gan hynny y bedyddiwyd chwi? hwythau a ddywedasant, I fedydd Ioan.

4 * A dywedodd Paul, Ioan yn ddiau a fedyddiodd â bedydd edifeirwch, gan ddywedyd wrth y bobl am gredu yn yr hwn oedd yn dyfod at ei ôl ef, sef yn Christ Iesu.

5 A phan glywsant hwy hyn, hwy a fedyddiwyd yn enw yr Arglwydd Iesu.

6 Ac wedi i Paul ddodi ei ddwylaw arnynt, yr Yspryd glân a ddaeth arnynt, a hwy a draethasant â thafodau, ac a brophwydasant.

7 A'r gwŷr oll oeddynt yn gyfrif deuddec.

8 Ac efe a aeth i mewn i'r Synagog, ac a lefarodd yn hŷ dros dri mis, gan ymresymmu a chyngbori y pethau a berthynent i deyrnas Duw.

9 Eithr pan oedd rhai wedi caledu, ac heb gredu, gan ddywedyd yn ddrwg am y flordd honno, ger bron y lliaws, efe a dynnodd ymmaith oddiwrthynt, ac a mailltuodd y disciplion, gan ymresymmu beunydd yn yscol yn Tyrannus.

10 A hyn a fu dros yspaid dwy flynedd, hyd oni ddarfu i bawb a oedd yn trigo yn Asia, yn Iddewon a Groegiaid, glywed gair yr Arglwydd Iesu.

11 A gwyrthiau rhagorol a wnaeth Duw drwy ddwylo Paul:

12 Hyd oni ddygid at y cleifion oddi wrth ei gorphel, napkynau neu foledau, a'r clefydau a ymadawei â hwynt, a'r ysprydion drwg a aent allan o honynt.

13 Yna rhai o'r Iddewon crwydraidd, y rhai oedd gonsur-wŷr, a gymmerasant arnynt enwi wrth bob y rhai oedd ac yspryd ion drwg y rhaddynt, enw'r Arglwydd Iesu, gan ddywedyd, Yr ydym ni yn eich tyngheda chi trwy yr Iesu, yr hwn y mae Paul yn ei bregethu.

14 Ac yr oedd rhyw saith o feibion i Sceva, Iddew ac arch-offeiriad, y rhai oedd yn gwneuthur hyn.

15 A'r yspryd drwg a attebodd ac a ddywedodd, Yr Iesu yr wyf yn ei adnabod, a Phaul a adwaen, eithr pwy ydych chwi?

16 A'r dyn, yr hwn yr oedd yr yspryd drwg ynddo, a rhuthrodd arnynt, ac a'u gorchfygodd, ac a fu drwm yn eu herbyn, hyd oni ffoesant hwy allan o'r tŷ hwnnw, yn noethion, ac yn archolledig.

17 A hyn a fu hysbys gan yr holl Iddewon a'r Groegiaid hefyd, y rhai oedd yn preswylio yn Ephesus; ac ofn a syrthiodd arnynt oll, ac enw yr Arglwydd Iesu a fawrygwyd.

18 A llawer o'r rhai a gredasent a ddaethant, ac a gyffesasant, ac a fynegasant eu gweithredoedd.

19 Llawer hefyd o'r rhai a fuasei yn gwneuthur arhodreswaith, a ddygasant eu llyfrau ynghyd, ac a'u hoffesant yngwydd pawb, a hwy a fwriasant eu gwerth hwynt a'u cafsant yn ddeng-

30 Mor gadarn y cynyddodd gair yr Arglwydd, ac y cryfhaodd.

31 A phan gyflawnwyd y pethau hyn, arfaethodd Paulyn yr Ysprvd, gwedi iddo drammwy trwy Macedonia ac Achaia, fyned i Ierusalem, gan ddywedyd, gwedi i mi fôd yno, rhaid i mi weled Rhufain hefyd.

32 Ac wedi anfon i Macedonia ddau o'r rhai oedd yn gweini iddo, sef Timotheus ac Erastus, efe ei hun a arhosodd dros amser yn Asia.

33 A bu ar yr amser hwnnw drallod nid bychan ynghylch y ffordd honno.

34 Canys rhyw vn a'i enw Demetrius, gôf arian, yn gwneuthur temlau arian i Ddiana, oedd yn peri elw nid bychan i'r crefftwyr.

35 Y rhai a alwodd efe ynghyd â gweithwyr y cyfryw bethau hefyd, ac a ddywedodd, Ha-wŷr, chwi a wyddoch mai oddi wrth yr elw hwn y mae ein golud ni.

36 Chwi a welwch hefyd ac a glywch, nid yn vnig yn Epheſus, eithr agos trôs Asia oll ddarfod i'r Paul ymma berſwadio, a throi llawer o bobl ymmaith, wrth ddywedyd nad ydyw ddauw iau y rhai a wnair â dwylo.

37 Ac nid yw yn vnig yn enbyd i ni ddyfod y rhan hon i ddirmygeithr hefyd bod cyfrif Temlyddwies fawr Diana yn ddiddim, a bôd hefyd ddarfod iwio ei mawrhydi hi, yr hon y mae Asia oll, a'r byd yn ei haddoli.

38 A phan glywſant, hwy a lanwyd o ddigoſaint, ac a lefaſant, gan ddywedyd, Mawr yw Diana yr Ephesiaid.

39 A llanwyd yr holl ddinas o gythryfwl, a hwy a ruthrasant yn vn-fryd i'r theatr orſedd, gwedi cipio Gaius ac Aristarchus o Macedonia, cydymdeithion Paul.

40 A phan oedd Paul yn ewyllyſio myned i mewn i blith y bobl, ni adawodd y diſcyblion iddo.

41 Rhai hefyd o bennaethiaid Asia, y rhai oedd gyfeillion iddo, a yrrasant atto i ddeiſyf arno, nad ymroddei efe i fyned i'r orſedd.

42 A *rhai* a lefaſant *yn peth*, ac eraill beth arall. Canys y gynnulleidfa oedd yn gymmyſg a'r rhan fwyaf ni wyddent o herwyd pa beth y daethent ynghyd.

43 A hwy a dynaſant Alexander allan o'r dyrfa, a'r Iddewon yn ei yrru ef ym mlaen. Ac Alexander a amneidiodd â'i law am oſteg, ac a fynasei ei amddiffyn ei hun wrth y bobl.

44 Eithr pan wybuant mai Iddew oedd efe, pawb ag vn lleſ a lefaſant megis trôs ddwy awr, Mawr yw Diana yr Ephesiaid.

45 Ac wedi i yſcolhaig y *ddinas*, lonyddu y bobl, efeu ddywedodd, Ha-wŷr Ephesiaid, pa ddyn lydd nid a gwyr fod dinas yr Ephesiaid yn addoli y ddwyfes fawr Diana, a'r *delw* a ddiſgynnodd oddi wrth Iupiter?

46 A chan fod y pethau hyn heb allu dywedyd i'w herbyn, rhaid i chwi fod yn llonyddu ac na wneloch ddim mewn byrbwyll.

47 Canys dygaſoch ymma y gwŷr hyn, y rhai nid ydynt, nac yn yſpeilwŷr temlau, nac yn cablu eich dewin-dduw.

48 Od wna, gan hynny, Demetrius a'r crefftwŷr ſy gyd ag ef, yn hawl yn erbyn neb, y mae cyfraith yw cha el, ac y mae rhaglawiaid yn bodd gwaeth yn erbyn ei gilydd.

49 Ac os gofynnoch ddim am bethau eraill, mewn cynnulleidfa gyfreithlawn y gellir *hynny*.

50 O herwydd enbyd yw rhag achwyn a wna dros y dyſyſt heddyw, gan nad oes yn achos, erwy yr hwn y gallem roddi rheſwm o'r ymgyrch hwn.

51 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a ollyngodd y gynnulleidfa ymmaith.

P E N. XX.

1 *Paul yn myned i Macedonia, 7 yn gwaſanaethu ſwpper yr Arglwydd, ac yn pregethu.* 9 *Eutychus wedi cwympo i lawr yn ſwn, yn cael ei godi i fynu yn fyw.* 17 *Paul yn Miletum yn galw yr Henuriaid ynghyd, ac yn negeſ iddynt beth a ddigwyddai iddo.* 28 *Yn gorchymmyn praidd Duw iddynt, 29 yn rhagdoddo bwyntam y gau athrawon. 32 Yn gwneir gydâ hwynt, ac yn myned ymaith.*

AC ar ôl goſtegu y cythryfwl, Paul a gelwid y diſcyblion atto, a chaniedio, a ymadawodd i fyned i Macedonia.

2 Ac wedi iddo fyned tros y parthau hynny, ac cynghori hwynt â llawer o ymadrodd, efe a ddaeth i dir Groeg:

3 Ac wedi aros dri-mis, a gwneuthur o'r Iddewon gynllwyn iddo, ſef yr oedd ar fedr mordwyo i Syria, efe a arfaethodd ddychwelyd trwy Macedonia.

4 A thydymdeithiodd ag ef hyd yn Asia, Sopater o Berea, ac o'r Theſſaloniaid Ariſtarchus a Secundus, a Gaius o Derbe, a Timotheus, ac o'r Assiaid Tychicus, a Throphimus.

5 Y rhai hyn a aethant o'r blaen, ac a arhoſaſant am danom yn Troas.

6 A ninnau a fordwyaſom ymmaith oddi wrth Philippi, yn ôl dyddiau y bara croyw, ac a ddaethom attynt hwy i Troas mewn pum nhiwnod, lle yr arhoſaſom ſaith niwnod.

7 Ac ar y dydd cyntaf o'r wythnos, wedi yr diſcyblion ddyfod ynghyd i dorri bara, Paul a ymreſymmodd â hwynt, ar fedr myned ymmaith drannoeth, ac efe a barhaodd yn ymadrodd hyd hanner nôs.

8 Ac yr oedd llawer o lampau yn yr lloft lle yr oeddynt wedi ymgaſclu.

9 A rhyw ŵr ieuangc, a'i enw Eutychus, a eiſteddai mewn ffeneſtr, ac efe a ſyrthiedd mewn trym-gwſg, tra yr oedd Paul yn ymreſymma yn hîr, wedi ei orchyfyg gan gwſc, ac a gwympodd i lawr o'r drydedd loft, ac a gyfodwyd i fyny yn farw.

10 A Phaul a aeth i wared, ac a ſyrthiodd arno ef, a chan ei goſteidio, a ddywedodd, Na chyffrodwch; canys y mae ei enaid ynddo ef.

11 Ac wedi iddo ddyfod i fynu, a thorri bara, a bwyta, ac ymddiddan llawer hyd doriad y dydd; felly efe a aeth ymmaith.

12 A hwy a ddygaſant y llangc yn fyw, ac a gyſſurwyd yn ddirfawr.

13 Ond nyni a aethom o'r blaen i'r llong, ac a hwyliaſom i Aſſos, ar fedr oddi yno dderbyn Paul: canys felly yr oedd efe wedi ordeinio, ar fedr mynedei hun ar ei draed.

14 A phan gyfarfu efe a ni yn Aſſos, nyni a'i derbyniaſom ef i mewn, ac a ddaethom i Mitylene.

15 A morio a wnaethom oddi yno, a dyfod trannoeth gyferbyn â Chios, a thradwy'r tirlaſom yn Samos, ac a arhoſaſom yn Trogilium, a'r nail dydd y daethom i Miletus.

16 Oblegyd Paul a roddaſei ei fryd ar hwylio heibio i Epheſus, ſef na byddei iddo dreulio amſer yn Asia, canys bryſiaſ yr oedd, os bai boſibl iddo, i fod yn Ierusalem erbyn dydd y Sulgwyn.

17 Ac o Miletus efe a anfonodd i Epheſus, ac a alwodd atto Henuriaid yr Eglwys,

18 A phan

13 A phan ddaethant atto, efe a ddywedodd
arthyat, Chwi a wyddoch er y dydd cyntaf y dac-
ymi i Asia, pa fodd y bum i gyd â chwi dros yr
holl amser,

19 Yn gwasanaethu yr Arglwydd gyd â phob
gostyngeiddrwydd, a llawer o ddagrau, a phrofe-
digaethau; y rhai a ddigwyddodd i mi trwy gyn-
llwynion yr Iddewon:

20 Y modd nad atteliais ddim o'r pethau buddi-
ol heb eu mynegi i chwi, a'ch dysgu ar gyhoedd, ac
rdd i dŷ,

21 Gan dystiolaethu i'r Iddewon, ac i'r Groegi-
aid hefyd, yr edifeirwch sydd tu ag at Dduw, a'r
ydd sydd tu ag at ein Harglwydd Iesu Grist.

22 Ac yn awr, wele fi yn rhwym yn yr ysprŷd yn
mynedi i Ierusalem, heb wybod y pethau a ddig-
wydd i mi yno:

23 Eithr bod yr Yspryd glân yn tystio i mi ym-
mob dinas, gan ddywedyd, fod rhwymau a blin-
derau yn fy aros.

24 Ond nid wyfi yn gwneuthur cyfrif o ddim,
nid gwerthfawr gennif fy einioes fy hun, os
allaf orphen fy ngyrfa trwy lawenydd, a'r weini-
geaeth a dderbyniais gan yr Arglwydd Iesu, i
dystiolaethu Efengyl gras Duw.

25 Ac yr awron, wele, mi a wn na chewch chwi
oll (ymmysc y rhai y bum i yn trammwy yn prege-
thu teyrnas Duw) weled fy wyneb i mwyach.

26 O herwydd pa ham, yr ydwyf yn tystio i chwi
ydydd heddyw, fy mod i yn lân oddi wrth waed
pob oll.

27 Canys nid ymmatteliais rhag mynegi i chwi
holl gyngor Duw.

28 Edrychwch, gan hynny, arnoch eich hunain,
ac ar yr holl braidd, ar yr hwn y gosododd yr Ys-
ryd glân chwi yn olygwyr, i lugeilio Eglwys
Duw, yr hon a bwrcasodd efe â'i briod waed.

29 Canys myfi a wn hyn, y daw yn ôl fy ymada-
wiad i fleiddiau llinion i'ch plith, heb arbed y
raidd.

30 Ac o honoch chwi eich hunain y cyfyd gwŷr
illefarn pethau gwyr-draws, i dynnu disgyblion
ôl.

31 Am, hynny gwiliwch a chofiwch, dros dair
wedd na pheidiais i nes a dydd â rhybuddio
ob yn o *nunoeth* â dagrau.

32 Ac yr awr hon fredyr, yr ydwyf yn eich gor-
chymmyn i Dduw, ac i air ei ras ef, yr hwn a all
eiladu chwaneg, a rhoddi i chwi etifeddiaeth
yn-mhlith yr holl rai a sancteiddiwyd.

33 Arian, neu aur, neu wisg neb, ni chwenny-
chais.

34 Ie chwi a wyddoch eich hunain *ddarfod i'r
dwylo hyn wasanaethu i'm cyfraiddiau i, ac i'r rhai
wdd gyd â mi.

35 Mi a ddangosais i chwi bob peth, mai wrth
lafurio felly y mae yn rhaid cynnorthwyo y gwei-
niaid, a thofio geiriau yr Arglwydd Iesu, ddywe-
dyd o honaw ef, mai dedwydd yw rhoddi yn hyt-
trach nâ derbyn.

36 Ac wedi iddo ddywedyd y pethau hyn, efe a
roddodd ei liniau i lawr, ac a weddiodd gyd â
hwynt oll.

37 Ac wyle yn dofi a wnaeth pawb, a hwy a syr-
thasant ar wdd Paul, ac a'i cusanasant ef,

38 Gan ofidio yn bennaf am y gair a ddywedasei
ai, na chaent weled ei wyneb ef mwy. A hwy a'i
ebrygasant ef i'r llong.

PEN. XXI.

1 *Paul yn gwrthod ei gynghori i beidio a myned i Ierusalem.* 9 *Merched Philip yn Proph-
wydsu.* 15 *Paul yn dyfod i Ierusalem:* 24 *Ac
y delwyd ef, ac y bu mawn mawr beryglı:* 31 *a'r pen-capten yn ei achub ef, ac yn ros ccnnad iddo i lefaru wrth y bobl.*

A Digwyddodd wedi i ni ofod allan, ac ymadel
â hwynt, ddyfod o honom ag uniawn-gyrch i
Choos, a thrannoeth i Rhodos, ac oddi yno i
Patara.

2 A phan gawsom long yn hwylio trosodd i
Phenice; ni a ddringasom iddi, ac a aethom ym-
maith.

3 Ac wedi ymddangos o Cyprus i ni, ni a'i
gadawsom hi ar y llaw asliwy, ac a hwyliasom i
Syria, ac a diriasom yn Tyrus; canys yno yr oedd
y llwng yn dadlwytho y llwyth.

4 Ac wedi i ni gael discyblion, nyni a arhosa-
som yno saith niwrnod; y rhai a ddywedasant i
Paul, trwy yr Yspryd, nad elei i fyny i Ierusalem.

5 A phan ddarfu i ni orphen y dyddiau, ni a
ymadawsom, ac a gychwynasom: a phawb ynghyd,
a'r gwragedd, a'r plant, a'n hebrygasant ni hyd
allan o'r ddinas, ac wedi i ni osfwng ar ein gliniau
ar y traeth, ni a weddiasom.

6 Ac wedi i ni ymgyfarch â'i gilydd, ni a ddring-
asom i'r llong, a hwythau a ddychwelasant i'w
cartref.

7 Ac wedi i ni orphen hwylio o Tyrus, ni a
ddaethom i Ptolemais: ac wedi i ni gyfarch y
brodyr, ni a drigasom yn diwrnod gyd â hwynt.

8 A thranoeth y rhai oedd ynghylch Paul a
ymadawsant, ac a ddaethant i Cæsarea. Ac wedi
i ni fyned i mewn i dŷ Philip yr Efengylwr, * (yr
hwn oedd vn o'r saith) ni a arhosasom gyd ag ef.

9 Ac i hwn yr oedd pedair merched, o forwyn-
oh, yn prophwydo.

10 Ac fel yr oeddem yn aros yno ddyddiau
lawer, daeth i weled o Iudæa brophwyd a'i enw
Agabus.

11 Ac wedi dyfod attom, a chymmeryd gwregys
Paul, a rhwymo ei ddwylaw ef a'i draed, efe a
ddywedodd, hyn a ddywed yr Yspryd glân, Y gŵr-
biau y gwregys hwn, a rwym yr Iddewon fel hyn
yn Ierusalem, ac a'i traddodant i ddwylo y Cen-
hedloedd.

12 A phan glywsom y pethau hyn, nyni a'r rhai
oedd o'r fan honno hefyd, a ddeisyfasom nad elei
efe i fyny i Ierusalem.

13 Eithr Paul a attebodd, beth a wnewch chwi
yn wylo, ac yn torri fy nghalon i? canys parod
wyfi, nid i'm rhwymo yn vnig, ond i farw hefyd yn
Ierusalem, er mwyn Enw yr Arglwydd Iesu.

14 A chan na ellid ei berlwadio, ni a beidia-
som, gan ddywedyd: Ewyllys yr Arglwydd a
wneler.

15 Hefyd, yn ôl y dyddiau hynny, ni a'ymmeta-
som ein beichiau, ac a aethem i fyny i Ierusalem.

16 A rhai o'r discyblion o Cæsarea a ddaeth gyd
â ni, gan ddwyn vn Mnason o Cyprus, hen ddisgybl,
gyd a'r hwn y lletteuem.

17 Ac wedi ein dyfod i Ierusalem, y brodyr a'n
derbyniasant yn llawen.

18 A'r dydd nesaf yr aeth Paul gyd â ni i mewn
at Iaco; a'r holl Henuriaid a ddaethant yno.

19 Ac wedi iddo gyfarch gwell iddynt, efe a
fynegodd iddynt bob yn vn ac vn, bôb peth a wn-
aethei Duw ym-mlith y Cenhedloedd trwy ei
weinidogaeth ef.

20 A phan glywsant, hwy a ogoneddasant yr Ar-
glwydd, ac a ddywedasant wrthe, Ti a weli, frawd,
pa fawl myrddiwn fydd o'r Iddewon y rhai a
gredasant, ac y maent oll yn dwyn zêl i'r Deddf.

21 A hwy a glywsant am danat ti, dy fod ti yn
dyscu yr Iddewon oll, y rhai sydd ym mysc y Cen-
hedloedd

Paul a'r rhai oedd gyd ag ef, pen. 13. 13

*Gweeli mynedallan nyni addaethom i Cæsarea. *Pen. 6. 5.*

hedlocdd i ymwrthod â Moses, ac yn dywedyd, na ddylent hwy enwaedu ar eu plant, na rhodio yn ôl y defodau.

Angenrheidiol yw dyfod.

22 Pa beth gan hynny? nid oes fodd na dêl y lliaws ynghyd: canys hwy a gant glywed dy ddyfod ti.

23 Gwna gan hynny, yr hyn a ddywedwn wrthit, y mae genym ni bedwar gwŷr a chanddynt addunedarnynt.

24 Cymmer y rhai hyn, a glanhaer di gyd â hwynt, a gwna draul arnynt, fel yr eillion eu pennau, ac y gwypo pawb am y pethau a glywsant am danat ti, nad ydynt ddim, ond dy fod di dy hun hefyd yn rhodio, ac yn cadw y Deddf.

*Num. 6. 18. pen. 18. 18

25 Eithr am y Cenhedloedd, y rhai a gredasant, *ni a scrifennasom, ac a farnasom na bo iddynt gadw dim o'r c fryw beth, eithr iddynt ymgadw oddi wrth y pethau a aberthwyd i eilunod, a gwaed, a rhag peth tagedig, a rhag putteindra.

*Pen. 15. 20.

26 Yna Paul a gymmerth y gwŷr, a thrannoeth gwedi iddo ymlanhau gyd â hwynt, efe a aeth i mewn i'r Deml, *gan yspysu cyflawni dyddiau y glanhad, hyd oni offrymmid offrwm dros bôb yn o honynt.

*Num. 6. 13.

27 A phan oedd y saith niwrnod ar ddarfod, yr Iddewon oeddent o Asia, pan welsant ef yn y Deml, a dervfasant yr holl bobl, ac a ddodasant ddwylo arno,

28 Gan lefain, ha wŷr Israeliaid, cymorthwywch, dynma'r dŷn sydd yn dysgu pawb ym mhôb man yn erbyn y bobl, a'r gyfraith, a'r lle ymma, ac yn mhellach, y Groegiaid hefyd a ddug efe i mewn i'r Deml, ac a halogodd y lle sanctaidd hwn.

29 Canys hwy a welsent o'r blaen Trophimus yr Ephesiad yn y ddinas gyd ag ef, yr hwn yr oeddynt hwy yn tybied ddarfod i Paul ei ddwyn i mewn i'r Deml.

A hi a wnaethr gam y bobl, ac wedi, &c.

30 A chynnhyrfwyd y ddinas oll, a'r bobl a redodd ynghyd, ac wedi ymaelyd yn Paul, hwy a'i tynasant ef allan o'r Deml; ac yn ebrwydd, caewyd y dryssau.

31 Ac fel yr oeddynt hwy yn ceisio ei ladd ef, daeth y gair at ben-capten y fyddin, fod Ierusalem oll mewn terfysc.

32 Yr hwn allan o law a gymmerodd filwŷr, a chanwriaid, ac a redodd i wared atynt? a hwythau, pan welsant y pen-capten a'r milwŷr, a beidiasant a churo Paul.

33 Yna y daeth y pen-capten yn nês, ac a'i daliodd ef, ac a archodd ei rwymo ef â dwy gadwyn, ac a ymofynnodd pwy oedd efe, a pha beth a wnaethei?

34 Ac amryw rai a lefent amryw beth yn y dyrfa: ac am na allei wybod yspysrwydd, o herwydd y cythryfwl, efe a orchymynnodd ei ddwyn ef i'r castell.

35 A phan oedd efe ar y grisiau, fe a ddigwyddodd gorfod ei ddwyn ef gan y milwŷr, o achos trais y dyrfa.

36 Canys yr oedd lliaws y bobl yn canlyn, gan lefain, Ymmaith ag ef.

37 A phan oedd Paul ar ei ddwyn i mewn i'r castell, efe a ddywedodd wrth y pen-capten, A rhydd i mi ddywedyd peth wrthit? Ac efe a ddywedodd, A fedri di Roeg?

*Pen. 5. 36.

38 *Ond tydi yw yr Aiphti-wr, yr hwn o flaen y dyddiau hyn, a gyfodaist derfysc, ac a arweiniaist i'r anialwch bedair mil o wŷr llofruddiog?

39 A Paul a ddywedodd, gŵr ydwyn yn wîr o Iddew, yn o Tharsus, dinesydd o ddinas nid anenwog, o Cilicia: ac yr wyf yn deisyf arnat ti, dyro genhad i mi i lefaru wrth y bobl.

40 Ac wedi iddo roi cennad iddo, Paul a safodd ar y grisiau, ac a amneidiodd â llaw ar y bobl: ac wedi gwneuthur distawrwydd mawr, efe a lefarodd wrthynt yn Hebraec, gan ddywedyd,

PEN. XXII.

1 *Paul yn mynegi yn helaeth y modd y trefnid ef i'r Iuyda,* 17 *ac y galwesid ef i fod yn Apostol.* 22 *Y bobl wrth glywed cyhuddi am y Cenhedloedd, yn llefain yn ei erbyn of:* 24 *Ac yntau yn dehyg i gael ei ffrangellu,* 25 *o ran ei fod yn ddinas, erwy ymbonni o ddinasrwydd Rufain.*

HAwŷr, frodyr a thadau, gwrandewch fy ymddiffyn wrthych yr awr hon.

2 A phan glywsant mai yn Hebraec yr oedd efe yn llefaru wrthynt, hwy a rotsant iddo ostegwell, ac efe a ddywedodd:

3 *Gŵr wyfi yn wîr o Iddew, yr hwn a anwyd yn Tharsus yn Cilicia, ac wedi ty meithrin yn y ddinas hon, wrth draed Gamaliel, ac wedi fy athrawiaethu yn ôl manylaf gyfraith y tadau, yn dwyn zêl i Dduw, fel yr ydych chwithau oll heddyw.

*Pen. 9. 1.

4 *A mi a erlidiais y ffordd hon hyd angau, gan rwymo a dodi yngharchar wŷr a gwragedd hefyd.

5 Megis ac y mae yr Arch-offeiriad yn dŷst i mi, a'r holl henaduriaeth, gan y rhai hefyd y derbyniais lythyrau at y brodyr, ac yr aethym i Damascus, ar fedr dwyn y rhai oedd yno hefyd, yn rhwym i Ierusalem, iw cosbi.

6 Eithr digwyddodd, a myfi yn mynedd, ac yn nesau at Ddamascus, ynghylch hanner dydd, y ddisymmwth, i fawr oleuni o'r nef ddisleirio o'm hamgylch.

7 A mi a syrthiais ar y ddaiar, ac a glywais lais yn dywedyd wrthif: Saul, Saul, pa ham yr wyt yn fy erlid?

8 A minnau a attebais, Pwy wyt ti, Arglwydd? Yntef a ddywedodd wrthif, myfi yw Iesu o Nazareth, yr hwn yr wyt ti yn ei erlid.

9 Hefyd, y rhai oedd gyd â myfi a welsant y goleuni yn ddiau; ac a ofnasant, ond ni chlywsant hwy lais yr hwn oedd yn llefaru wrthif.

10 Ac myfi a ddywedais: Beth a wnaf, O Arglwydd? A'r Arglwydd a ddywedodd wrthif: Cyfod, a dos i Ddamascus, ac yno y dywedir i ti bob peth a'r a ordeinirwyd i ti eu gwneuthur.

11 A phryd nad oeddwn yn gweled gan ogoniant y goleuni hwnnw, a'r rhai oedd gyd â mi yn fy nhywys erbyn fy llaw, myfi a ddaethym i Damascus.

12 Ac yn Ananias, gŵr defosionol yn ôl y Ddeddf, ac iddo air da gan yr Iddewon oll, a'r oeddynt yn preswylio *yno*,

13 A ddaeth attaf, ac a safodd ger llaw, ac a ddywedodd wrthif, Brawd Saul, cymmer dy olwg: ac mi a edrychais arno yn yr awr honno.

14 Ac efe a ddywedodd, Duw ein tadau ni a'th rag-ordeiniodd di i wybod ei ewyllys ef, ac i weled y Cyfiawn *hwnnw*, ac i glywed lleferydd o'i enau ef.

15 Canys ti a fyddi dŷst iddo wrth bôb dŷn, o *pethau* a welaist, ac a glywaist.

16 Ac yr awron, beth yw yr wyt ti yn ei aros? Cyfod, bedyddier di, a golch ymmaith dy bechodau, gan alw ar Enw yr Arglwydd.

17 A darfu wrth i mi ddyfod yn ôl i Ierusalem, fel yr oeddwn yn gweddio yn y Deml, i mi fyfyrio mewn llewyg;

18 A'i

18 A'i weled ef yn dywedyd wrthif, Bryfia, a dy ar frys allan o Ierusalem; o herwydd ni dderbyniant dy destiolaetham danaf fi.

19 A minnau a ddywedais, O Arglwydd, hwy a wyddant fy mod i yn carcharu, ac yn baeddu ymmhob Synagog, y rhai a gredent ynot ti.

20 * A phan dywalltwyd gwaed Stephan dy ferthir di, yr oeddwn i hefyd yn sefyll ger llaw, ac yn cydfynio, a'm ladd ef, ac yn cadw dillad y rhai a'i lladent ef.

21 Ac efe a ddywedodd wrthif, Dos ymmaith, canys mi a'th anfonaf ym-mhell at y Cenhedloedd.

22 A hwy a'i gwrandawsant ef hyd y gair hwn. A hwy a godasant eu llef, ac a ddywedasant, Ymmaith â'r cyfryw yn oddi ar y ddaiar, canys nid gweddus ei fod ef yn fyw.

23 Ac fel yr oeddynt yn llefain, ac yn bwrw eu dillad, ac yn taflu llwch i'r awyr,

24 Y pen-capten a orchymynnodd ei ddwyn efe i'r castell, gan beri ei holi ef trwy flangellau, fel y gallei wybod am ba achos yr oeddynt yn llefain felly.

25 Ac fel yr oeddynt yn ei rwymo ef â charreiau, dywedodd Paul wrth y Canwriad, yr hwn oedd yn sefyll ger llaw, A'i rhydd i chwi flangellu gŵr o Rufeiniad, ac heb ei gondemno hefyd?

26 A phan glybu y Canwriad, efe a aeth ac a fynegodd i'r pen-capten, gan ddywedyd, Edrych beth wyt yn ei wneuthur; canys Rhufeiniad yw y dyn hwn.

27 A'r pen-capten a ddaeth ac a ddywedodd wrtho, dywed i mi, a'i Rufeiniad wyt ti? ac efe a ddywedodd, Ie.

28 A'r pen-capten a attebodd, A swm mawr y mae y ddinas-fraint hon. Eithr Paul a ddywedodd, minnau a anwyd *yn freiniad.*

29 Yr ebrwydd gan hynny yr ymadawodd oddi wrtho rhai oedd ar fedr ei holi ef. A'r pen-capten hefyd a ofnodd, pan wybu ei fod ef yn Rhufeiniad, a'r ffaith darfod iddo ei rwymo ef.

30 A thrannoeth, ac efe yn ewyllysio gwybod yscrythyrid am ba beth y cyhuddid ef gan yr Iddewon, de a'i gollyngodd ef o'r rhwymau, ac a archodd i'r Arch-offeiriaid a'r cyngor oll ddyfod *ino,* ac a ddug Paul i waered, ac a'i gosododd ger eu bron hwy.

PEN. XXIII.

1 *Paul yn attob ffydd ei hun. 2 Ananias yn gorchymyn ei daro ef. 7 Ymryson ymysc ei gyhuddwyr ef. 11 Duw yn ei gysuro ef. 14 Yr Iddewon yn cydlwyn iddo: 16 a dangos hynny wrth y pen-capten: 27 Ther ef yn ei anfon ef at Pbelix y Rhaglaw.*

A Phaul yn edrych yn graff ar y Cynghor a ddywedodd, Hawŷr, fredyr, mi a wasmeithiais Ddaw mewn pob cydwybod dda, hyd y dydd hedyw.

2 A'r Arch-offeiriad Ananias, a archodd i'r rhai oedd yn sefyll yn ei ymyl, ei daro ef ar ei safn.

3 Yna y dywedodd Paul wrtho, Duw a'th dery di wared wedi ei wyngalchu: canys a ydwyt ti yn eistedd i'm barnu i yn ôl y Ddeddf, a chan drosedu y Ddeddf yn peri fy nharo i?

4 A'r sefyll-wŷr a ddywedasant wrtho, A ddifenwi di Arch-offeiriad Duw?

5 A dywedodd Paul, Ni wyddwn i, fredyr, mai Arch-offeiriad oedd efe: * canys scrifennedic yw, Na dduwaid yn ddrwg am bennaeth dy bobl.

6 A phan wybu Paul fod y naill ran o'r Sadduceaid, a'r llall o'r Phariseaid yno, efe a lefodd yn y Cynghor, Hawŷr fredyr, * Pharisead wyf, mab i Pharisead: am obaith ac adgyfodiad y meirw yr ydys yn fy marnu. *Phi.3.5. *Pen. 24.21.

7 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, bu ymryson rhwng y Pharisead a'r Sadduceaid, a rhanwyd y lliaws.

8 *Canys y Sadduceaid yn wir a ddywedant nad oes nac adgyfodiad, nac Angel, nac ysbryd: eithr y Pharisaid sydd yn addef pôb yn o'r ddau. *Matth. 22.23.

9 A bu llefain mawr, a'r Scrifennyddion o ran y Pharisaid a godasant i fyny, ac a ymrysonasant, gan ddywedyd; Nid ydym ni yn cael dim drwg yn y dyn hwn: eithr os ysbryd a lefarodd wrtho, neu Angel, nac ymrysonwn â Duw.

10 Ac wedi cyfodi teirfyfc mawr, y pen-capten yn ofni rhac tynnu Paul yn ddrylliau g anddynt, a archodd i'r mil-wŷr fyned i waered, a'i gipio ef o'r plith hwynt, a'i ddwyn i'r castell.

11 Yr ail nos, yr Arglwydd a safodd ger llaw iddo, ac a ddywedodd, Paul, cymmer gyssur; canys megis y tyftiolaethaift am dana fi yn Ierusalem, felly y mae yn rhaid i ti dyftiolaethu yn Rhufain hefyd.

12 A phan aeth hi yn ddydd, rhai o'r Iddewon, wedi llunio cytarfod, a'i rhwymasant eu hunain â diofryd, gan ddywedyd, na fwytaent, ac nad yfent, nes iddynt ladd Paul.

13 Ac yr oedd mwy nâ deugain, o'r rhai a wnaethant y cyngrair hwn.

14 A hwy a ddaethant at yr Arch-offeiriaid a'r Henuriaid, ac a ddywedasant, Ni a'n rhwymasom ein hunain â diofryd, na archwaethem ddim, hyd oni laddem Paul.

15 Yn awr gan hynny, yspyfwch gyd â'r Cyngor i'r pen-capten, fel y dygo efe ef i wared yforu attoch chwi, fel pe byddech ar fedr cael gwybod yn fanylach ei hanes ef: a ninnau cyn y delo efe yn agos, ydym barod iw ladd ef.

16 Eithr pan glybu mab chwaer Paul y cynllwyn ymma; efe a aeth i mewn i'r castell, ac a fynegodd i Paul.

17 A Phaul a alwodd yn o'r Canwriaid atto, ac a ddywedodd; Dwg y gŵr ieuange hwn at y pen-capten: canys y mae ganddo beth yw fynegi iddo.

18 Ac efe a'i cymmerth ef, ac a'i dug at y pen-capten, ac a ddywedodd; Paul y carcharor a'm galwodd i atto, ac a ddymunodd arnaf, ddwyn y gŵr ieuange ymma attati, yr hwn ŷsdd ganddo beth i'w ddywedyd wrthit.

19 A'r pen-capten a'i cymmerodd ef erbyn ei law, ac a aeth ag ef o'r naill du, ac a ofynnodd, Beth yw yr hyn fydd genniit i'w fynegi i mi,

20 Ac efe a ddywedodd, Yr Iddewon a gydfwriadasant ddeifyf arnat ddwyn Paul i waered yforu i'r Cyngor, fel pe baent ar fedr ymofyn yn fanylach yn ei gylch ef.

21 Ond na chyttuna di â hwynt, canys y mae yn cynllwyn iddo mwy nâ deugeinŵr o honynt, y rhai a roesant ddiofryd na bwytta nac yfed, nes er ladd ef: ac yn awr y maent hwy yn barod yn difgwil am addewid genniit ti.

22 Yna y pen-capten, gan hynny, a ollyngodd y gŵr ieuange ymmaith, wedi gorchymyn iddo na ddywedai neb, ddangos o hono y pethau hyn iddo ef.

23 Ac wedi galw atto ryw ddau Ganwriad, hono'i fyned yn Cesarea a dêc a chrugain o wŷr, y meirch,

*Gwel na ddywedai neb ddangos o hono

meirch, a dau-cant o flynwewyr, ar y drydedd awr o'r nos.

24 A pharattowch yscrubliaid Iddynt I osod Paul arnynt, i'w ddwyn ef yn ddiogel at Phælix y Rhaglaw.

25 Ac efe a scrifennodd lythyr yn cynnwys yr ystyrlaeth ymma.

26 Claudius Lysias at yr ardderchoccaf Raglaw Phælix, yn anfon annerch.

27 Y gwr hwn a ddaliwyd gan yr Iddewon, ac a fu agos a'i ladd ganddynt, ac a achubais i, gan ddyfod a llâ arnynt, gwedi deall mai Rhufeiniad oedd.

28 A chan ewyllysio gwybod yr achos yr oeddynt yn achwyn arno, mi a'i dugym ef i wared i'w Cynghor hwynt.

29 Yr hwn y ceffais fod yn achwyn arno am arholion o'n cyfraith hwy, heb fod vn cwyn arno yn haeddu angeu neu rwymau.

30 A phan fynegwyd i mi fod yr Iddewon ar fedr cynllwyn i'r gwr, myfi a'i hanfonais ef allan p law attati: ac a rybuddiais y cyhuddwyr i ddywedyd y pethau oedd yn ei erbyn ef, ger dy fron di. Bydd iach.

31 Yna y milwyr, megis y gorchymynnasid iddynt, a gymmerasant Paul, ac a'i dygasant o hyd nôs i Antipatris.

32 A thrannoeth, gan adel i'r gwŷr meirch fyned gyd ag ef, hwy a ddychwelasant i'r castell.

33 Y rhai gwedi dyfod i Cæsarea a rhoddi y llythyr at y Rhaglaw, a osodasant Paul hefyd ger ei fron ef.

34 Ac wedi i'r Rhaglaw ddarllen y *lythr*, ac ymofyn o ba dalaith yr oedd efe, a gwybod mai o Cilicia yr ydoedd,

35 Mi a'th wrandawaf, eb efe, pan ddelo dy gyhuddwyr hefyd. Ac efe a orchymynnodd ei gadw ef yn nadlen dŷ Herod.

P. EN. XXIIII.

1 *Paul wedi ei gyhuddo gan Tertulus yr ardderchaf, 10 yn atteb dros ei hiechyd a'i athrawiaeth, 24 Yn pregethu Christ i'r Rhaglaw a'i wraig. 26 Y Rhaglaw yn gobeithio cael brib, either yn ofer: 27 ac o'r diwedd wrth fyned allan a'i fwrdd yn gadel Paul yngharchar.*

AC yn ôl pum nhiwrnod y daeth Ananias yr Arch-offeiriad i wared, a'r Henuriaid, ac vn Tertulus areithiwr, y rhai a ymddangosasant ger bron y Rhaglaw yn erbyn Paul.

2 Ac wedi ei alw ef ger bron, Tertulus a ddechreuodd ei gyhuddo ef, gan ddywedyd,

3 Gan ein bod ni yn cael trwot ti heddwch mawr, a bod pethau llwyddiannus i'n genedl hon trwy dy ragwelediad di, yr ydym ni yn gwbl, ac ym-mhôb man yn eu cydnabod (o ardderchoccaf Phælix) gyd â phob diolch.

4 Eithr, rhag i rwystrwyf di ym-mhellach, yr ydwyf yn deisyf arnat, o'th lynawfedd, wrando arnom ar fyrr eiriau.

5 Oblegid ni a gawsom y gŵr hwn yn blâ, ac yn cyfodi terfysg ym-mysc yr holl Iddewon drwy y byd, ac yn ben ar sect y Nazateniaid.

6 Yr hwn a amcanodd halogi y Demlo yr hwn hefyd a ddaliasom ni, ac a fynasem ei farnu yn ôl ein cyfraith ni.

7 Eithr Lysias y pen-capten a ddaeth, a thrwy orthrech mawr a'i dug ef allan o'n dwylo ni;

8 Ac a archodd iw gyhuddwyr ddyfod ger dy fron di, gan yr hwn wrth ei holi, y gelli dy hun gael gwybodaeth o'r holl bethau yn y rhai yr ydym ni yn achwyn arno.

9 A'r Iddewon a gydsyniasant hefyd, gan ddywedyd, fôd y pethau hyn felly.

10 A Phaul a attebodd, wedi i'r rhaglaw amneidio arno i ddywedyd, Gan i mi wybod dy fod ti yn farn-wr i'r genedl hon, er ys llawer o flynyddoedd, yr ydwyf yn fwy cyffurus yn atteb trosof fy hun.

11 Canys ti a elli wybod nad oes tros ddeuddec diwrnod er pan ddaethym I fynu i addoli yn Ierusalem:

12 Ac ni chawsant fi yn y Deml yn ymddadlen â neb, nac yn gwneuthur terfysc i'r bobl, nac yn y Synagogau, nac yn y ddinas.

13 Ac ni allant brofi y pethau y maent yn awr yn achwyn arnaf o'i plegid.

14 Ond hyn yr ydwyf yn ei gyffesu i ti, mai yn ôl y ffordd, y maent hwy yn ei galw yn hæresi, felly yr wyf fi yn addoli Duw fy nhadau, gan gredu yr holl bethau fy scrifennedic yn y Ddeddf a'r Prophwydi,

15 A chennif obaith ar Dduw, yr hon y mae yr rhai hyn eu hunain yn ei disgwil, y bydd adgyfodiad y meirw, i'r cyfiawnion, ac i'r anghyfiawnion.

16 Ac yn hyn yr ydwyfi fy hun yn ymarfer, i gael cydwybod ddirwystr tu ag at Dduw a dynion, yn wastadol.

17 Ac yn ôl llawer o flynyddoedd, y daethym i wneuthur elusenau i'm cenedl, ac offrymau.

18 Ar hynny rhai o'r Iddewon o Asia amcanasant a fant i wedi fy nglanhau yn y Deml, nid gyda thyrf na therfysc.

19 Y rhai a ddylasent fôd ger dy fron di ac edrych, os oedd ganddynt ddim i'm herbyn.

20 Neu ddywedyd y rhai hyn euhunain, os cawsant ddim camwedd ynof, tra safum i yn sefyll o flaen y Cynghor:

21 Oddieithr yr vn llefthon a lefais pan oeddwn yn sefyll yn eu plith, * Am adgyfodiad y meirw * Pen. 23.6. i'm bernir heddyw gennych.

22 Pan glybu Phælix y pethau hyn, efe a'u hoedd hwynt; gan wybod yn ysyflach y pethau a berthynent i'r ffordd hon, ac a ddywedodd, Pan delo Lysias y pen-capten i wared, mi a gaf wybod eich matterion chwi yn gwbl.

23 Ac efe a archodd i'r Canwriad gadw Paul, a chael o hono ei faen wychdra, ac na leiheiai neb o'i eiddo ef iw wasanaethu, nac i ddyfod atto.

24 Ac yn ôl talu o ddyddiau, y daeth Phælix gyd â'i wraig Drusilla, yr hon y doedd Iddewes: ac a yrrodd am Paul, ac a gwrandawodd arnaw bob y ffydd yng Nghrist.

25 Ac fel yr oedd efe yn ymresymmu am gyfiawnder, a dirwest, a'r farn a fydd; Phælix a ddychrynodd, ac a atteboddi dôs ymaith, ar hyn o amser: a phan gaffwyfi amser cyfaddas, mi a alwaf amdanat.

26 A chan obeithio hefyd y rhoddid arian iddo gan Paul, er ei ollwng ef yn rhydd: o herwydd yr ham efe a anfonodd am dano yn fynychach, ac a chwedleuodd ag ef.

27 Ac wedi cyflawni dwy flynedd, y daeth Portius Ffestus yn lle Phælix. A Phælix yn ewyllysio gwneuthur cymmwynas i'r Iddewon, a adawodd Paul yn rhwym.

P. EN. XXV.

1 *Yr Iddewon yn achwyn ar Paul ger bron Ffestus: 8 ac yntef yn atteb trosto ei hun, 11 ac yn appelio at Cæsar: 14 ydd mae Agrippa yn ymddyddan a Ffestus yn ysprydol ei achos ef: 23 a'r addwyn ef gar bron. 25 Ffestus yn ymddiffynnu ei hun, na wnaethai efe ddim o haeddu marwolaeth.*

Ffestus

Festus, gan hynny, wedi dyfod i'r dalaith, yn ôl tri diwrnod a aeth i fynu i Ierusalem o Cæsarea.

2 Yna yr ‖ ymddangosodd yr Arch-offeiriaid a phennaethiaid yr Iddewon, ger ei bron ef, yn erbyn Paul, ac a ymbiliasant ag ef,

3 Gan geisio ffafor yn ei erbyn ef, sel y cyrchei efe ef i Ierusalem: gan wneuthur cynllwyn i'w ladd ef ar y ffordd.

4 A Ffestus a attebodd, y cedwid Paul yn Cæsarea, ac yr at efe ei hun yno ar fyrder.

5 Y rhai gan hynny, a allant yn eich mysc, eb efe, dewnt i wared gyd â ni, ac od oes dim *drwg* yn y gŵr hwn, cyhuddant ef.

6 A phryd na thrigasei efe gyd â hwy dros ‖ ddêng nhiwrnod, efe a aeth i wared i Cæsarea; a thrannoeth efe a eisteddodd yn yr orsedd, ac a archodd ddwyn Paul atto.

7 Ac wedi ei ddyfod, yr Iddewon a ddaethent o Ierusalem i wared, a safasant o'i amgylch, ac a ddygasant lawer o achwynion trymion yn erbyn Paul, y rhai ni's gallent eu profi.

8 Ac yntef yn ei amddiffyn ei hûn, Ni phechais ‖ ddim, nac yn erbyn cyfraith yr Iddewon, nac yn erbyn y Deml, nac yn erbyn Cæsar.

9 Eithr Ffestus yn chwennych dangos ffafor i'r Iddewon, a attebodd Paul, ac a ddywedodd, A fynni di fyned i fynu i Ierusalem i'th farnu yno ger fy mron i, am y pethau hyn?

10 A Phaul a ddywedodd, O flaen gorsedd-faingc Cæsar yr wyfi yn sefyll, lle y mae yn rhaid ‖ farnu; ni wnaethum i ddim cam â'r Iddewon, megis y gwyddost ti yn dda.

11 Canys os ydwyf yn gwneuthur cam, ac os gwneuthym ddim yn haeddu angeu, nid wyf yn gwrthod marw: eithr onid oes dim o'r pethau y mae y rhai hyn yn fy ngbyhuddo, ni ddichon neb fy rhoddi iddynt. Appelio yr wyf at Cæsar.

12 Yna Ffestus, wedi ymddiddan â'r Cyngor, a attebodd, A appeliaist di at Cæsar? at Cæsar y cei di fyned.

13 Ac wedi talm o ddyddiau, Agrippa y brenin, a Bernice, a ddaethant i Cæsarea i gyfarch Ffestus.

14 Ac wedi iddynt aros yno lawer o ddyddiau. Ffestus a fynegodd i'r brenin hanes Paul, gan ddywedyd, Y mae ‖ rywŵr wedi ei adel gan Phelix yngharchar:

15 Yngbylch yr hwn, pan oeddwn yn Ierusalem, yn ‖ ymddangosodd Arch-offeiriaid a henuriaid yr Iddewon ger bron, gan ddeisyf cael barn yn ei erbyn ef.

16 Pr rhai yr attebais, nad oedd arfer y Rhufeiniwŷr, roddi neb rhyw ddŷn iw ddiffetha, nes cael o'r cyhuddol ei gyhudd-wŷr yn ei wyneb, â chael lle iw amddiffyn ei hûn rhag y cwyn.

17 Wedi eu dyfod hwy ynma gan hynny, heb wneuthur dim oed, trannoeth mi, a eisteddais ar yr orsedd-faingc, ac a orchymmynnais ddwyn y gwr ger bron.

18 Am yr hwn ni ddûg y cyhyddwŷr i *fynu* ddim achwyn, o'r pethau yr oeddwn i yn tybieid.

19 Ond yr oedd ganddynt yn ei erbyn ef, ryw ymofynion ynghylch eu coel-grefydd eu hunain, ac ynghylch yn Iesu a fuasei farw, yr hwn a daerai Paul ei fod yn fyw.

20 A myfi yn ‖ anbyspu i ymofyn am hyn, a ddywedais, a fynnei efe fyned i Ierusalem, a'i farnu yno am y pethau hyn.

21 Eithr gwedi i Paul appelio i'w gadw à ‖ wybyddiaeth Augustus, mi a erchais ei gadw ef, hyd pan allwn ei anfon ef at Cæsar.

22 Yna Agrippa a ddywedodd wrth Ffestus, minneu a ewyllysiwn glywed y dŷn. Yntef a ddywedodd, Ti a gei ei glywed ef y fory.

23 Trannoeth, gan hynny, wedi dyfod Agrippa, a Bernice, a rhwysc fawr, a myned i mewn i'r orsedd, a'r pen-captenaid, a phendefigion y ddinas, wrth orchymmyn Ffestus fe a ddygwyd Paul ger bron.

24 A Ffestus a ddywedodd, O frenin Agrippa, a chwi wŷr oll fydd gyd â ni yn bresennol, chwi a welwch y dŷn hwn, o blegit pa yn y galwodd holl liaws yr Iddewon arnaf, yn Ierusalem ac yma, gan lefain, na ddylei efe fyw yn hwy.

25 Eithr pan ddeellais na wnaethei efe ddim yn haeddu angeu, ac yntef ei hun wedi appelio at Augustus, mi a fernais ei ddanfon ef.

26 Am yr hwn nid oes gennif ddim ficr wydd iw scrifennu at fy Arglwydd; o herwydd pa ham, mi a'i dugym ef ger eich bron chwi, ac yn enwedic ger dy fron di, ô frenin Agrippa, fel wedi ei holi ef, y caffwyf ryw beth i'w scrifennu.

27 Canys allan o reiwm y gwelaf fi anfon carcharor, heb yspysu hefyd yr achwynion y fyddo yn ei erbyn ef.

PEN. XXVI.

1 *Paul yngwydd Agrippa yn dangos ei fuchedd o'i febyd,* 12 *ac mor rhyfeddol i trofodd ac y galwefid ef i fôd yn Apostol.* 24 *Ffestus yn tarfu ei fôd ef wedi ynfydu, yntef a'i hynny yn llariaidd.* 28 *Agrippa ymron wedi ‖ Gristion.* 31 *Yr holl gynnulleidfa yn ei farnu ef yn ddieuog.*

AC Agrippa a ddywedodd wrth Paul, Y mae i ti ganiad i ti i ddywedyd trosot dy hunan. Yna Paul a estynpodd ei law, ac a'i hamddiffynodd ei hun,

2 Yr ydwyf yn fy nhybied fy hun yn ddedwydd, ô frenhin Agrippa, gan fy mod yn cael fy amddiffyn fy hun ger dy fron heddyw, am yr holl bethau yr achwynir arnaf gan yr Iddewon.

3 Yn bendifadden gan wybod dy fod di yn gydnabyddus â'r holl ddefodau, a'r bolion sydd yn mhlith yr Iddewon: o herwydd pa ham, yr ydwyf yn deifyf arnat fy ngwrando i yn ddioddefgar.

4 Fy muchedd i o'm mebyd, yr hon oedd or dechreuad, ym mhlith fy nghenedl yn Ierusalem, a wŷr yr Iddewon oll,

5 Y rhai am hadwaenent i o'r dechreu, (os mynnant dystiolaethu) mai yn ôl y sect fanylaf o'n crefydd ni, y bûm i fyw, yn Pharisead.

6 Ac yn awr, am obaith yr addewid a wnaed i'n tadau gan Dduw, yr wyf yn sefyll i'm barnu.

7 I'r hwn *addwid* y mae ein deuddeglwyth ni, ‖ heb dorr yn gwasanaethu *Duw* nôs a dydd, ‖ yn *fynud.* gobeithio dyfod: am yr hon obaith yr achwynir arnaf, ô frenin Agrippa, gan yr Iddewon.

8 Pa beth? ai anghredadwy y bernir genuych chwi, y cyfod Duw y meirw?

9 Minneu, yn wir a dybiais ynof fy hûn, fod yn rhaid i *mi* wneuthur llawer o bethau yn erbyn enw Iesu o Nazareth.

10 * Yr hyn hefyd a wnethym yn Ierusalem; a llawer o Saint a gaeais i mewn carcharau, wedi derbyn awdurdod gan yr Arch-offeiriaid; ac wrth eu difetha, mi a roddais farn yn eu herbyn. * Pen. 8. 3.

11 Ac yn mhôb Synagog yn fynych mi a'i tolpais hwy, ac a'u cymhellais i gablu; a chan ynfydu

fydu yn fwy yn eu herbyn, mi a'n herlidiais hyd ddinasoedd dieithr hefyd.

*Pen.9.2. 12 * Ac yn hyn, a myfi yn myned i Ddamascus, ag awdurdod a chennad oddi wrth yr Arch-offeiriaid;

13 Ar hanner dydd, ô frenin, ar y ffordd, y gwelais oleuni o'r nef, mwy nâ disclairdeb yr haul, yn disclairio o'm hangylch, a'r rhai oedd yn ymdaith gyd â mi.

14 Ac wedi i mi oll syrthio ar y ddaear, mi a glywais leferydd yn llefaru wrthif, ac yn dywedyd yn Hebræaec, Saul, Saul, pa ham yr ydwyt yn fy erlid i? caled yw i ti wingo yn erbyn y fwmbylau.

15 Ac mi a ddywedais, Pwy wyti, Arglwydd? Ac efe a ddywedodd, Myfi yw Iesu, yr hwn yr wyt ti yn ei erlid.

16 Eithr cyfot, a saf ar dy draed, canys i hyn yr ymddangosais i ti, i'th osod ti yn weinidog, ac yn dyst o'r pethau a welaist, ac o'r pethau yr ymddangosaf i ti ynddynt:

17 Gan dy wared di oddi wrth y bobl a'r Cenhedloedd, at y rhai yr ydwyf yn dy anfon di yr awron;

18 I agoryd eu llygaid, ac i'w troi o dywyllwch i oleuni, ac o feddiant Satan at Dduw; fel y derbyniont faddeuant pechodau, a chyfran ym-mysc y rhai a sancteiddiwyd trwy y ffydd sydd ynof fi.

19 Am ba achos, ô frenin Agrippa, ni bûm anufydd i'r weledigaeth nefol.

20 Eithr mi a bregethais i'r rhai yn Damascus yn gyntaf, ac yn Ierusalem, a thros holl wlad Iudæa, ac i'r Cenhedloedd; ar iddynt edifarhau, a dychwelyd at Dduw, a gwneuthur gweithredoedd addas i edifeirwch.

21 O achos y pethau hyn, yr Iddewon a'm daliasant i yn y Deml, ac a geisiasant fy lladd i a'u dwylo eu hûn.

22 Am hynny wedi i mi gael help gan Dduw, yr wyf fi yn aros hyd y dydd hwn, gan dystiolaethu i fychan a mawr, ac heb ddywedyd dim amgen nag a ddywedasei y Prophwydi a Moses, y delent i ben:

23 Y dioddefei Christ, ac y byddei efe yn gyntaf o adgyfodiad y meirw, ac y dangosei oleuni i'r bobl, ac i'r Cenhedloedd.

24 Ac fel yr oedd efe yn dywedyd y pethau hyn ar ei ffrofio, Ffestus a ddywedodd â llef uchel, Paul, yr wyt ti yn ynfydu; llawer o ddysc sydd yn dy yrru di yn ynfyd.

25 Ac efe a ddywedodd, Nid wyf yn ynfydu, ô ardderchoccaf Ffestus; eithr geirian gwirionedd a sobrwydd, yr wyfi yn eu hadrodd.

26 Canys y brenin a ŵyr oddi wrth y pethau hyn, wrth yr hwn yr wyfi yn llefaru yn hŷf; o herwydd nid wyf yn tybied fôd dim o'r pethau hyn yn guddiedig rhagddo, oblegid nid mewn congl y gwnaed hyn.

27 Oh frenin Agrippa, A wyt ti yn credu i'r Prophwydi? mi a wn dy fôd yn credu.

28 Ac Agrippa a ddywedodd wrth Paul, yr wytl o fewn ychydig i'm hynaill i fôd yn Gristion.

29 A Phaul a ddywedodd; Mi a dymunawn gan Dduw, o fewn ychydig, ac yn gwbl oll, fod nid tydi yn unic, ond pawb hefyd ar sydd yn fy nghlywed heddyw, yn gyfryw ac wyfi, ond y rhwymau hyn.

30 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, cyfododd y brenin, a'r Rhaglaw, a Bernice, a'r rhai oedd yn eistedd gyd â hwynt.

31 Ac wedi iddynt fyned o'r neilltu, hwy a lefarasant wrth ei gilydd, gan ddywedyd, Nid yw'r dyn hwn yn gwneuthur dim ynhaeddu angeu neu rwymau.

32 Yna y dywedodd Agrippa wrth Ffestus, fe allasid gollwng y dyn ymma ymmaith, oni bussei iddo appelio at Cæsar.

PEN. XXVII.

1 *Paul wrth forio tua Rhufain, lle yn rhan dywedyd perygl y daith:* 11 *ac heb gael ei goelio.* 14 *Hwythau yn cael eu taflu draw ac yma gan y dymestl:* 41 *y llong yn torri arnynt:* 42, 43, 44 *ac er hynny yn dyfod i gyd i dir yn ddiangol.*

A Phan gyttunwyd forio o honom ymmaith i'r Ital, hwy a roesant Paul, a rhyw garcharorion eraill, at Ganwriad a'i enw Iulius, o fyddin Augustus.

2 Ac wedi dringo i long o Adramyttium, ar fedr hwylio i dueddau Asia; ni a aethom allan o'r parth-ladd, a chyd â ni yr oedd Aristarchus Macedoniad o Thessalonica.

3 A thrannoeth ni a ddygpwyd i wared i Sidon, a Iulius a ynnddûg yn garedigol tu ac at Paul, ac a roddes iddo gennad i fyned at ei gyfeillion, i gael yngeledd.

4 Ac wedi myned oddi yno, ni a hwyliasom tan Cyprus, am fod y gwyntoedd yn wrthwynebus.

5 Ac wedi hwylio o honom tros y môr sydd ger llaw Cilicia a Pamphilia, ni a ddaethom i Myra, dinas yn Lycia.

6 Ac yno y Canwriad wedi cael llong o Alexandria, yn hwylio i'r Ital, a'n gosodes ni ynddi.

7 Ac wedi i ni hwylio yn anniben lawer o ddyddiau, a dysod yn brin ar gyfer Gnidus, am na adawei y gwynt i ni; ni a hwyliasom is law Creta, ar gyfer Salmône.

8 Ac wedi i ni yn brin fyned heibio iddo, nâ ddaethom i ryw le a elwir y porthladdoedd prydferth, yr hwn yr oedd dinas Lasæa yn agos iddo.

9 Ac wedi i dalm o amser fyned heibio, a bod morio weithian yn enbyd, o herwydd hefyd ddarfod yr ympryd weithian, Paul a gynghorodd,

10 Gan ddywedyd wrthynt, Ha wŷr, yr wyf yn gweled y bydd yr hynt hon ynghyd â farbed a chyllell fawr, nid yn unic am y llwyth a'r llong, ithr am ein heneidiau ni hefyd.

11 Eithr y Canwriad a gredodd i lywydd, ac i berchen y llong, yn fwy nag i'r pethau a ddywedid gan Paul.

12 A chan fôd y porthladd yn anghyfleus i aros, y rhan fwyaf a roesant gyngor i ymadoddi yno hefyd, os gallent ryw fodd gyrhaeddyd hyd Phœnice, i aros yno; yr hwn fydd borthladd yn Creta, ar gyfer y deau-orllewin, a'r gogledorllewin.

13 A phan chwythodd y dehcu-wynt yn ysgafn, hwynt hwy yn tybied cael en meddwl, gan godi hwylian a feriasant heibio yn agos i Creta.

14 Ond cyn nemmawr cyfodoedd yn ei herbyn hi wynt tenhestlog, yr hwn a elwir Euroclydon.

15 A phan gippiwyd y llong, ac heb allu gwrthwynebu y gwynt, ni a ymroesem, ac a ddygpwyd gyd â'r gwynt.

16 Ac wedi i ni redeg goris ynys fach, a elwir Clauda, braidd y gallasom gael y bâd:

17 Yr hwn a godasant i fynu, ac a wnaethant gynnorthwyon, gan wregysu y llong oddi fanu; a hwy yn ofni rhag syrthio a'r sugn-draeth, wedi gostwng yr hwyl, a ddygpwyd felly.

18 A ni yn fâls iawn a nerom gan y demestl, trannoeth hwy a ysgafnhasant y llong.

19 A'r trydydd dydd y bwriasom â'n dwylo ein hanain dacluso y llong allan.

20 A

30 A phan nad oedd na haul na sêr yn ymddangos dros lawer o ddyddiau, a thymestl nid bychan yn gwyso arnom, pôb gobaith y byddem cadwedig a ddygwyd oddi arnom o hyny allan.

31 Ac wedi bod hir ddirwest, yna y safodd Paul yn eu canol hwy, ac a ddywedodd, Ha-wyr, chwi a ddylasech wrando arnaf, a bod heb unddaw o Creta, ac ennill y syrhaed ymma, a'r golled.

32 Ac yr awr hon yr wyf yn eich cynghori chwi i fod yn gysurus; canys ni bydd colled am einioes un o honoch, ond am y llong yn unic.

33 Canys safodd yn sy ymyl y nôs hon Angel Duw yr hwn a'm piau, a'r hwn yr wyf yn ei addoli;

34 Gan ddywedyd, Nac ofna Paul, rhaid i ti sefyll ger bron Cæsar; ac wele, rhoddes Duw i ti y rhai oll sydd yn morio gyd â thi.

35 Am hynny, Ha wyr, cymmerwch gysur canys yr wyf fi yn credu i Dduw, mai felly y bydd, yn ôl y modd y dywedpwyd i mi.

36 Ond mae yn rhaid ein bwrw ni i ryw ynys.

37 Ac wedi dyfod y bedwaredd nôs a'r ddeg, fe a ddigwyddodd a ni yn morio yn Adria, yng-hylch hanner nôs, cybited o'r morwŷr eu bod yn nesau i ryw wlâd.

38 Ac wedi iddynt hlymmio, hwy a'i cawsant yn ygain gwrhyd, ac wedi myned ychydig pellach, a phlymio drachefn, hwy a'i cawsant yn bymtheg gwrhyd.

39 A'a hwy yn ofni rhag ||i ni syrthio ar leoedd geirwon, wedi iddynt sweiw pedair angor allan o'r llyw, hwy a ddeisyfasant ei myned hi yn ddydd.

40 Ac fel yr oedd y llong-wŷr yn ceisio ffoi allan o'r llong, ac wedi gollwng y bâd i wared i'r môr, yn rhith bod ar fedr-bwrw angorau o'r pen blaen i'r llong,

41 Dywedodd Paul wrth y Canwriad âr milwŷr, onid erys y rhai hyn yn y llong, ni ellwch chwi fôd yn gadwedig.

42 Yna y torriodd y milwŷr raffau y bâd, ac a adawsant iddo syrthio ymmaith.

43 A thra'r ydoedd hi yn dyddhau, Paul a erfyniodd pr bawb gymmeryd llymiaeth, gan ddywedyd, heddyw yw y pedwerydd dydd a'r ddêc yr ydych chwi yn disgwil, ac yn aros ar eich cythlong, heb gymmeryd dim.

44 O herwydd pa ham, yr ydwyf yn dymuno arnoch gymmeryd llymiaeth, oblegid hyn sydd er iechyd i chwi, canys blewyn i'r yn o honoch ni syrth oddiar ei ben.

45 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a gymerodd fara, ac a ddiolchodd i Dduw yn eu gwydd hwynt oll, ac a'i torrodd, ac a ddechreuodd fwyta.

46 Ac yr oeddynt bawb wedi myned yn gyssurol, a hwy a gymerasant lymiaeth hefyd.

47 Ac yr oeddem yn y llong i gyd, yn ddau cant, acyn ar bymthec a thrugain o eneidiau.

48 Ac wedi eu digoni o lymiaeth, hwy a ysgafnhasant y llong, gan fwrw y gwenith allan i'r môr.

49 A phan aeth hi yn ddydd, nid oeddynt yn adnabod y tir; ond hwy a ganfuant ryw gilfach, a phan iddi, a'r hwn y cynghorasant *os gallent* wthio y llong iddo.

50 Ac wedi iddynt ||godi yr angorau, ||hwy a ymollyngasant i'r môr, ac a ollyngasant hefyd yn rhydd rwymau y llyw, ac a godasant yr hwyl i'r gwynt, ac a geisiasant y lan.

51 Ac wedi i ni syrthio ar le dau-for-gyfarfod, hwy a wthiasant y llong, a'r pen blaen iddi a lynodd, ac a safodd yn ddi-ysgog, eithr y pen ôl a ymddattododd gan nerth y tonnau.

52 A chyngor y milwŷr oedd ladd y carcharorion, rhag i neb o honynt nofio allan, a diange ymmaith.

53 Ond y Canwriad yn ewyllysio cadw Paul, a rwystrodd iddynt eu hamcan, ac a archodd i bawb ar a fedrei nofio ymiwrw yn gyntaf *i'r môr*, a myned allan i'r tîr:

54 Ac i'r lleill, rhai ar ystyllod, ac eraill ar ryw *ddrylliau* o'r llong. Ac felly y digwyddodd dyfod o bawb i dir yn ddiangol.

PEN. XXVIII.

1 *Paul wedi dyfod y llong-arno, yn cael ei dderbyn yn rhyfeiddaidd gan y Barbariaid.* 5 *Yn wiber ar ei law ef, heb wneuthur iddo niwed: ac yntau yn iachau llawer o glefydau yn yr ynys.* 11 *Hwynt hwy yn myned ymmaith tua Rhufain.* 17 *Yntau yn mynegi i'r Iddewon achos ei dayfodiad,* 24 *wedi iddo bregethu, rhai yn credu, a rhai heb gredu:* 30 *ac yntau yn pregethu yno dair flynedd.*

AC wedi iddynt ddiangc, yna y gwybuant mai Melita y gelwid yr ynys.

2 A'r Barbariaid a ddangosasant i ni fwyneidd-dra nid bychan, oblegid hwy a gyneuasant dân, ac a'n derbyniasant ni oll, o herwydd y gafod gynnyrchiol, ac o herwydd yr oerfel.

3 Ac wedi i Paul gynnull ynghyd lawer o ||sic ||Grine-wydd, a'i dodi ar y tân, gwiber a ddaeth allan *Ben.* o'r gwres, ac a lynodd wrth ei law ef.

4 A phan welodd y Barbariaid y bwyst-fil yng-rhog wrth ei law ef; hwy a ddywedasant wrth ei gilydd, yn siccr, llawruddiog yw y dŷn hwn, yr hwn er ei ddiange o'r môr ni adawodd dialedd iddo fyw.

5 Ond efe a yscydwodd y bwyst-fil i'r tân, ac ni oddefodd ddim niwed.

6 Ond yr oeddynt hwy yn disgwil iddo ef chwythu, neu syrthio yn ddisymmwth yn farw. Eithr wedi iddynt hir ddisgwil, a gweled nad oedd dim niwed yn digwydd iddo, hwy a newidiasant eu meddwl, ac a ddywedasant mai Duw oedd efe.

7 Ynghylch y man hwnw yr oedd eiroedd i bennaeth yr ynys, a'i enw Publius, yr hwn a'n derbyniodd ni, ac a'n llettewodd dridiau yn garedig.

8 A digwyddodd, fod tâd Publius yn gorwedd yn glâs o gryd a gwaedlif, ac yr hwn wedi i Paul fyned i mewn, a weddiodd, efe a ddododdei ddwylo arno ef, ac a'i iachaodd.

9 Felly wedi gwneuthur hyn, ||lleill hefyd y rhai oedd a heistiau arnynt yn yr ynys, a ddaethant atto, ac a iachawyd.

10 Y rhai hefyd a'n parchasant ni â llawer o vrddas, a phan oeddym yn ymadel, hwy a'n llwythasant ni â phethau angeurheidiol.

11 Ac wedi trimio yr aethom ymmaith mewn llong o Alexandria, yr hon a dalasei yn yr ynys y, a'i harwydd hi oedd Castor a Phollux.

12 Ac wedi ein dyfod i Syracusa, ni a drigasom yno dridiau.

13 Ac o ddiyno wedi myned oddi amgylch ni a ddaethom i Rhegium, ac yn ôl yn diwrnod y dehew-wynt a chwythodd, ac ni a ddaethom yr ail dydd i Puteoli;

14 Lle y cawsom frodyr, ac y dymunwyd arnom aros gyd â hwynt saith niwrnod: ac felly ni a ddaethom i Rufain.

15 Ac oddi yno pan glybu'r brodyr am danom, hwy a ddaethant yn cyfarfod ni hyd Appii forum, a'r tair Tafarn; y rhai pan welodd Paul, efe a ddiolchodd i Dduw, ac a gymmerodd gysur.

16 Eithr

16 Eithr pan ddaethom i Rufain, y Canwriad a roddes y carcharorion ar ben-capten y llu: eithr caniadwyd i Paul aros wrtho ei hûn, gyd â milwr oedd yn ei gadw ef.

17 A digwyddodd yn ôl tridiau, alw o Paul ynghŷd y rhai oedd bennaf o'r Iddewon. Ac wedi iddynt ddyfod ynghŷd, efe a ddywedodd wrthynt, Ha-wŷr frodyr, er na wnaethym i ddim yn erbyn y bobl, na defodau y tadau, etto mi a roddwyd yn garcharor o Ierusalem i ddwylo y Rhufeiniaid.

18 Y rhai wedi darfod fy holi, a fynnasent fy ngollwng ymmaith, am nad oedd dim achos angeu ynof.

19 Eithr, am fôd yr Iddewon yn dywedyd yn erbyn hyn, mi a yrrwyd i appelio at Cæsar, nid fel pettei gennif beth i achwyn ar fy nghenedl.

20 Am yr achos hwn, gan hynny, y gelwais am danoch chwi, i'ch gweled, ac i ymddiddan â chwi: canys o achos gobaith Israel i'm rhwymwyd i â'r gadwyn hon.

21 A hwythau a ddywedasant wrtho, ni dderbyniasom ni lythyrau o Iudæa yn dy gylch di, ac ni fynegodd, ac ni lefarodd neb o'r brodyr a ddaeth odd yno, ddim drwg am danat ti.

22 Ond yr ydym ni yn deisyf cael clywed gennit ti beth yr ydwyt yn ei synied, oblegid am y sect hon, y mae yn hysbys i ni fod ym-mhob man yn dywedyd yn ei herbyn.

[Brenn. 23 Ac wedi iddynt [nodi diwrnod iddo, llawer a ddaeth atto ef, i'w lettŷ, i'r rhai y tystiolaethodd ac yr eglurodd efe deyrnas Duw, gan gynghori iddynt y pethau am yr Iesu, allan o gyfraith Moses, a'r Prophwydi, o'r bortu hyd yr hwyr.

24 A rhai a gredasant i'r pethau a ddywedasid, a rhai ni chredasant.

25 Ac a hwy yn anghytûn â'u gilydd, hwy a ymadawsant, wedi i Paul ddywedyd yn gair, mai da y llefarodd yr Yspryd glân trwy Esaias y prophwyd wrth ein tadau ni,

26 Gan ddywedyd, * Dôs at y bobl ymma, a dywed, Yn clywed y clywch, ac ni ddeellwch, ac yn gweled y gwelwch, ac ni chanfyddwch. *Esa. vi. 9. Mat. xiii. 14. Ioa. xii. 40. Act. xxviii. 26.

27 Canys brâs-hawyd calon y bobl hyn, a thrwm y clywsant â'u clustiau, a'u llygaid a gaeasant, rhac iddynt weled â'u llygaid, a chlywed â'u clustiau, a deall â'r galon, a dychweled, ac i mi i'w hiachau hwynt.

28 Bydded hyspys i chwi gan hynny, anfon iechydwriaeth Duw at y Cenhedloedd, a hwy a wrandawant.

29 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, ymadawodd yr Iddewon, a chanddynt ddadl mawr yn eu plith.

30 A Phaul a arhoes ddwy flynedd gyfan yn ei dŷ ardrethol ei hûn, ac a dderbyniodd bawb a ar oedd yn dyfod i mewn atto,

31 Gan bregethu teyrnas Duw, ac athrawiaethu y pethau am yr Arglwydd Iesu Grist, gyd â phob hyfder, yn ddiwahardd.

Diwedd Gweithredoedd yr Apostolion.

¶ EPISTOL PAUL YR APOSTOL AT Y RHUFEINIAID.

PEN. I.

1 *Paul yn dangos ei alwedigaeth i'r Rhufeiniaid, 7 a'i chwant i ddyfod attynt hwy. 6 Beth yw ei Efengyl ef, a'r tystiolaeth y mae hi yn ei dangos: 18 Bod Duw yn digllon wrth ŵb mâth o'r bechod. 21 Paham y caddawodd y cenhedloedd.*

PAul gwasanaethwr Iesu Grist, wedi ei alw *i fod* yn Apostol, ac wedi ei *Act. 13. 2. neillduo i Efengyl Dduw:

2 (Yr hon a rag-adawsei efe, trwy ei Brophwydi, yn yr Scrythuran sanctaidd)

3 Am ei fab ef Iesu Grist ein Arglwydd ni, yr hwn a wnaed o hâd Dafydd o ran y cnawd,

[Derfynwyd. 4 Ac a [eglurwyd yn fâb Duw mewn gallu, yn ôl Yspryd sancteiddiad, trwy 'r adgyfodiad oddi wrth y meirw:

5 Trwy 'r hwn y derbyniasom râs ac apostoliaeth i ufydd-dod ffydd, ym mhlith yr holl Genhedloedd, er mwyn ei enw ef.

6 Yn-mysc y rhai yr ydych chwithau yn alwedigion Iesu Grist.

7 At bawb sydd yn Rhufain, yn anwyl gan Dduw, wedi eu galw *i fôd* yn Saint: Gras i chwi a thangneddyf oddi wrth Dduw ein Tâd ni, a'r Arglwydd Iesu Grist.

8 Yn gyntaf yr wyf yn diolch i'm Duw trwy Iesu Grist trosoch chwi oll, oblegid bod eich ffydd chwi yn cyhoeddi yn yr holl fyd.

[Neu, a'm hysbrydoli. 9 Canys tyst i mi yw Duw, yr hwn yr ydwyf yn ei wasanaethu [yn fy yspryd, yn Efengyl ei fab ef, fy mod i yn ddibaid yn gwneuthur cofa o honoch,

10 Bob amser yn fy ngweddiau, gan ddeisyfu a gawn ryw fôdd, ryw amser bellach, rwyddhau gyd ag ewyllys Duw, i ddyfod attoch chwi.

11 Canys yr wyf yn hiraethu am eich gweled, fel y gallwyf gyfrannu i chwi ryw ddawn ysprydol, fel i'ch cadarnhaer.

12 A hynny ŷdd, sef, am cyd-ymgysuro [ynoch chwi, trwy ffydd ei gilydd; yr eiddoch chwi, a'r eiddof finnau. [Cyd. cho.

13 Eithr ni fynnwn i chwi fôd heb wybod, frodyr, i mi yn fynych arfaethu dyfod attoch, (ond fo'm lluddirwyd i hyd yn hyn) fel y cawn ryw ffrwyth ynoch chwi hefyd, megis ac yn y Cenhedloedd eraill.

14 Dyled-ŵr ydwyf i'r Groegiaid, ac i'r Barbariaid hefyd, i'r doethion, ac i'r annoethion hefyd.

15 Felly, hyd y mae ynof, parod ydwyf, i bregethu yr Efengyl i chwithau hefyd, y rhai ydych yn Rhufain.

16 Canys nid oes arnaf gywilydd o Efengyl Grist: oblegid gallu Duw yw hi er iechydwriaeth, i bôb vn ar sydd yn credu i; i'r Iddew yn gyntaf, a hefyd i'r Groeg-wr.

17 Canys ynddi hi y datcuddir cyfiawnder Duw, o ffydd i ffydd, megis y mae yn scrifennedig, *Y cyfiawn a fydd byw trwy ffydd. *Habac. ii. 4.

18 Canys digofaint Duw a ddatcuddiwyd o'r nef, yn erbyn pob annuwioldeb; ac anghyfiawnder dynion, y rhai sydd yn attal y gwirionedd mewn anghyfiawnder.

o herwyd yr hyn a ellir ei ſŵybod am Dduw
eglur ynddynt hwy: canys Duw a'i hegluroddd
ynt.
20 Canys ei anweledig bethau eſyr creaduriaeth
byd, wrth eu hyſtyried yn y pethau a wnaed, a
elir yn amlwg; ſef ei dragwyddol allu ef, a'i
Dduwdod, | hyd onid ydynt yn ddieſgus.
21 Oblegit a hwy yn adnabod Duw, ni's gogo-
ddaſant ef megis Duw, ac na buant ddiolchgar
ddim; eithr ofer ſnant yn eu reſymmau, a'u calon
anneallus hwy a dywyllwyd.
22 Pan dybient eu bôd yn ddoethion, hwy a aeth-
ant yn ffyliaid.
23 Ac a newidiaſant ogoniant yr anllygredig
Duw, i gyffelybiaeth llun dŷn llygredig, ac ehe-
ddiaid, ac aneſeiliaid pedwar carnol, ac ymluſciaid.
24 O bz herwydd, Duw heſyd a'u rhoddes
hwy i fyne yn nrachwantau eu calonau, i aflen-
dâd, i ammherchi eu cyrph eu hun yn eu plith eu
hunain:
25 Y rhai a newidiaſant wir Dduw yn gel-
wydd, ac a addolaſant, ac a waſanaethaſant y crea-
dur yn hŵy na'r creawdr, yr hwn ſydd fendigedig
dragwyddol. Amen.
26 Oblegid hyn y rhoddes Duw hwynt i fyny i
wniau gwarthus: canys eu | gwragedd hwy a ne-
widiaſant yr arfer | anianol, i'r hon ſydd yn erbyn
anian.
27 Ac yn gyfelyb y | gwŷr heſyd, gan adel yr arfer
anuriol o'r wraig, a ymloſcenc yn eu hawydd i'w
gilydd: y gwŷr ynghŷd â gwŷr yn gwneuthur
anwiri; ac yn derbyn ynddynt eu hunain y cyfryw
dâl am en cyſeiliorni, ac ydoedd raid.
28 Ac megis nad oedd gymmeradwy ganddynt
gadw Duw yn eu gwybodaeth, Duw a'u rhoddes
hwynt i fyny i feddwl anghymmeradwy, i wneu-
thur pethau nid oedd weddaidd:
29 Wedi eu llenwi â phob anghyfiawnder, ga-
wnedd, anwiredd, cybydd-dod, drygioni: yn llawn
cyſgod, llofruddiaeth, cynnen, twyll drwg-
arferion:
30 Yn hafſyng-wŷr, yn athrodwŷr, yn gâs
gan ddynt Dduw, yn drahaus, yn feilchion, yn
ymffrostwŷr, yn ddychymygwŷr drygioni, yn ana-
ſtadwŷr i'w rhieni:
31 Yn anneallus, yn dorrwŷr ammod, yn | anghare-
dwŷr ynenglyn â mnodion, yn annhrugarogion:
32 Y rhai yn gwybod cyfiawnder Duw, (ſod y
rhai yn gwneuthur y cyfryw bethau, yn haeddu
marwolaeth) nid yn unig yn gwneuthur y
pethau hyn, eithr hefyd yn | cyd-ymfodloni â'r rhai
ſy'n eu gwneuthur hwynt.

PEN. II.

1 Rhaid yw rhai ſydd yn pethau, er eu bôd yn condemnio pechod mewn eraill, mo'i beſnſodi eu hunain, o herwydd eu bod hwy yn ddi-eſgus, o ac mi'n cadwaw o hawl ddigo-nedd barn Duw, o pa un bynnac ſŷnt ai Iuddewon ai Cenhedloedd. 9 Nac yn unig y Cenhedloedd ddrwg, 16 Nac yn ddieſgus chwaith. 25 Er na wna'n Enwaediad leſhâd iddynt, oni chadwant y Ddeddf.

Herwydd pa ham dieſgus wyt ti, ô ddyn,
pwy bynnag wyt yn barnu: canys yn yr hyn
yr wyt yn barnu arall, yr wyt yn dy gondemnio dy
hun: canys ti yr hwn wyt yn barnu, wyt yn gwneu-
thur yr un pethau.
2 Eithr ni a wyddom fod barn Duw yn ôl
gwirionedd, yn erbyn y rhai a wnânt gyfryw
bethau.
3 Ac a wyt ti yn rybied hyn, ô ddyn yr hwn wyt
yn barnu y rhai ſy yn gwneuthur y cyfryw bethau,
a thithau yn gwneuthur yr vn pethau, y diengi di
rhag barn Duw?
4 Neu a wyt ti yn diyſtyru golud ei ddaioni ef,
a'i ddioddefgarwch, a'i ymaros, heb wybod fod
daioni Duw yn dy dywys di i edifeirwch?
5 Eithr yn ôl dy galedrwydd, a'th galon ddie-
difeirioll, wyt yn * tryſori i ti dy hun ddigoſaint,
erbyn dydd y digoſaint, a dadcuddiad cyſiawn
farn Duw.
6 * Yr hwn a dâl i bob vn yn ôl ei weithred-
oedd.
7 Sef i'r rhai trwy bathâm yn gwneuthur da, a
geiſiant ogoniant, ac anrhydedd, ac anllygredigaeth,
bywyd tragwyddol:
8 Eithr i'r rhai ſy gynhennus, ac anufydd i'r
gwirionedd, eithr yn vfydd i anghyfiawnder, y
bydd llid, a digoſaint.
9 Trallod, ac ing, ar bôb enaid dŷn ſydd yn
gwneuthur drwg; yr Iddew yn gyntaf, a'r Groegwr
heſyd.
10 Eithr gogoniant, ac anrhydedd, a thangne-
ddyf, i bôb vn ſydd yn gwneuthur daioni: i'r Iddew
yn gyntaf, ac i'r Groegwr heſyd.
11 Canys nid oes derbyn wyneb ger bron
Duw.
12 Oblegid cynnifer ac a bechaſant yn ddi-
ddeddf, a gyfrgollir heſyd yn ddi-ddeddf. A chynni-
fer ac a bechaſant yn y Ddeddf, a fernir wrth y
Ddeddf.
13 Canys nid gwranda-wŷr y Ddeddf ſydd gyfi-
awn ger bron Duw, ond gwneuthur-wŷr y Ddeddf
a gyhawnheir.
14 Canys panyw'r Cenhedloedd y rhai nid yw
y Ddeddf ganddynt, wrth naturiaeth yn gwneu-
thur y pethau ſydd yn y Ddeddf, y rhai hyn bôb
ſod y Ddeddf ganddynt, ydynt ddeddf iddynt eu
hunain.
15 Y rhai ſydd yn dangos gweithred y Ddeddf
yn ſcrifennedig yn eu calonnau, a'u cydwybod yn
cyd-tyſtiolaethu, a'u meddyliau | yn cyhuddo ei gi-
lydd, neu yn eſcuſodi.)
16 Yn y dydd y barno Duw ddirgeloedd dynion,
yn ôl fy Eſengyl i, trwy Ieſu Grift.
17 Wele, Iddew i'th elwir di, ac yr wyt yn gor-
phwyſo yn y Ddeddf, ac yn gorſoleddu yn Nuw,
18 Ac yn gwybod ei ewyllys ef, ac yn | dalbod
pethau rhagorol, gan ſod wedi dy addyſcu o'r
Ddeddf.
19 Ac yr wyt yn coelio dy ſod yn dywyſog i'r
deillion, yn llewyrch i'r rhai ſydd mewn tywy-
llwch.
20 Yn athro i'r anghall, yn ddyſcawdr i'r rhai
bôth, a chennit ſnrf y gwybodaeth, a'r gwirioned
yn y Ddeddf.
21 Tydi, gan hynny, yr hwn wyt yn addyſcu arall
oni'th ddyſci dy hun? yr hwn wyt yn pregethu, Na
ladratter? a ladretti di?
22 Yr hwn wyt yn dywedyd, Na odineber? a
edinebi di? yr hwn wyt yn ffieiddio delwau, a
gyſſegr-yſpeilli di?
23 Yr hwn wyt yn gorſoleddu yn y Ddeddf, drwy
dorri y Ddeddf a ddanarhydeddi di Dduw?
24 Canys Enw Duw o'th plegid chwi a gablir
ymmilith y Cenhedloedd, megis y mae yn ſcri-
fennedig.
25 Canys Enwaediad yn wir a wna lês, os cedwi
y Ddeddf: eithr os troſſeddwr y Ddeddf ydwyt,
aeth dy Enwaediad yn ddienwaediad.
26 Os y dienwaediad gan hynny a gadw gyfi-
awnderau y Ddeddf, oni chyfrifir ei ddienwaediad
ef yn enwaediad?
27 Ac oni bydd i'r dienwaediad, yr hwn ſydd o
naturiaeth

naturiaeth (os ceidw y Dduddf) dy farnu di, yr hwn wrth y llythyren, a'r enwaediad, wyt yn troſeddu y Dduddf?

28 Canys nid yr hwn *ſydd* yn yr amlwg, ſydd Iddew: ac nid Enwaediad *yw* yr hyn ſydd yn yr amlwg, yn y cnawd:

29 Eithr yr hwn ſydd yn y dirgel ſydd Iddew, ac enwaediad y galon ſydd yn yr yſpryd, nid yn y llythyren: yr hwn *y mae* ei glod nid o ddynion, onid o Dduw.

PEN. III.

1 *Rhagor yſtâd yr Iddewon:* 3 *yr hwn ni chollaſant:* 9 *Er hynny y mae y Dduddf yn eu barnu drwy bethau beſyd yn cuog o bechod:* 20 *gan hynny ni chyfiawnheir un cnawd trwy'r Dduddf,* 28 *Eithr pawb heb wahaniaeth, trwy ffydd yn unic:* 31 *ac eto ni ddiddymwyd y Dduddf.*

PA ragoriaeth, gan hynny, ſydd i'r Iddew? neu pa budd ſydd i'r Enwaediad?

2 Llawer ym mhob rhyw ſodd. Yn gyntaf o herwydd darfod ymddiried iddynt hwy am ymadroddion Duw.

3 Oblegit beth os anghredodd rhai? a wna eu hanghredinioeth hwy ffydd Duw yn ofer?

4 Na atto Duw. Eithr bydded Duw yn eir wir, a phob dyn yn gelwyddog: megis yr ſcrifennwyd, Pſ. 51. 4. Paw fo'nuch. fel i'th gyfiawnhaer yn dy eiriau, ac y gorfyddech pan i'th farner.

5 Eithr os yw ein hanghyfiawnder ni yn canmol cyfiawnder Duw, pa beth a ddywedwn? Ai anghyfiawn yw Duw, yr hwn ſydd yn dwyn arnom ddigofaint? (yn ôl dyn yr wyf yn dywedyd.)

6 Na atto Duw. Canys wrth hynny, pa ſodd y barna Duw y byd?

7 Canys os bu gwirioneedd Duw drwy fy nghelwydd i, yn helaethach i'w ogoniant ef, pa ham i'm beirnir innau etto megis pechadur?

8 Ac nid (megis i'n heblir, ac megis y dywed rhai eraill yn dywedyd) gwnawn ddrwg fel y dêl daioni? y rhai y mae eu damnedigaeth yn gyfiawn.

9 Beth gan hynny? A ydym ni ſwy rhagorol? Nac *ydym* ddim. Canys ni a brofaſom o'r blaen ſod pawb, yr Iddewon, ar Groegwyr, tan bechod,

10 Megis y mae yn ſcrifennedig, Nid oes neb cyfiawn, nac oes vn.

11 Nid oes *neb* yn deall; nid oes *neb* yn ceiſio Duw.

12 Gwyraſant oll, aethant i gyd yn anſuddiol; nid oes vn yn gwneuthur daioni, nac oes vn.

13 Bedd agored yw eu tęg, a'u tafodau y gwnaethant ddichellu: gwenwyn aſpiaid ſydd tan eu gwefuſau.

14 Y rhai y mae eu genau yn llawn melldith a chwerwedd.

15 Buan yw eu traed i dywallt gwaed.

16 Dinſtryw ac aflwydd ſydd yn eu ffyrdd:

17 A ffordd tangneddyf nid adnabuant.

18 Nid oes ofn Duw ger bron eu llygaid.

19 Ni a wyddom *beth* am bo bethau bynnag y mae y Dduddf yn ei ddywedyd, mai wrth y rhai ſy tan y Dduddf y mae hi'n ei ddywedyd: fel y cauer pob genau, ac y byddo yr holl fyd tan farn Duw.

20 Am hynny trwy weithredoedd y Dduddf ni chyfiawnheir un cnawd yn ei olwg ef; canys trwy y Dduddf *y mae* adnabed pechod.

21 Ac yr awr hon yr eſ lawryd cyfiawnder Duw heb y Dduddf, wrth gael tyſtiolaeth gan y Dduddf a'r Prophwydi.

22 Sef cyfiawnder Duw, yr hon ſydd trwy ffydd Iefu Grift i bawb, ac ar bawb a gredant: canys nid oes gwahaniaeth.

23 Oblegit pawb a bechaſant, ac ydynt yn ôl am ogoniant Duw.

24 A hwy wedi eu cyfiawnhau yn rhad trwy ei ras ef, trwy'r prynedigaeth ſydd yn Chriſt Iefu:

25 Yr hwn a oſododdi Duw yn flaen, trwy ffydd yn ei waed ef, i ddangos ei gyfiawnder ef, trwy faddeuant y pechodau a wnaethid o'r blaen, trwy ddioddefgarwch Duw:

26 I ddangos ei gyfiawnder ef y pryd hyn, fel y byddei efe yn gyfiawn, ac yn cyfiawnhau y neb ſydd o ffydd Iefu.

27 Pa le gan hynny *y mae* yr gorfoleddi? Efe a gaewyd allan. Trwy ba Dduddf? Ai *Dduddf* gweithredoedd? nage, eithr trwy Dduddf ffydd.

28 Yr ydym ni gan hynny yn cyſtrif mai trwy ffydd y cyfiawnheir dyn, heb weithredoedd y Dduddf.

29 Ai i'r Iddewon y mae efe yn Dduw yn unig? Onid yw i'r Cenhedloedd hefyd? yn wir y *mae* efe,

30 Gan mai yn Duw *ſydd*, yr hwn a gyfiawnha yr Enwaediad wrth ffydd, a'r dienwaediad trwy ffydd.

31 Wrth hynny, a ydym ni yn gwneuthur y Dduddf yn ddirym trwy ffydd? Na atto Duw: eithr yr ydym yn cadarnhau y Dduddf.

PEN. IIII.

1 *Ffydd Abraham a yſtyriwyd iddo yn gyfiawnder,* 10 *cyn enwaedu arno.* 13 *Trwy ffydd yn unic y derbyniodd ef a'i hâd yr addewid.* 18 *Abraham yw Tâd pawb ac ſydd yn credu.* 24 *Ein ffydd ninnau hefyd a gyfrifir i ni yn gyfiawnder.*

PA beth, gan hynny, a ddywedwn ni daarfod i Abraham ein tâd ni ei gael, yn ôl y cnawd?

2 Canys os Abraham a gyfiawnhawyd trwy weithredoedd y mae iddo o ſoledd, eithr nid gerbron Duw.

3 Canys pa beth a ddywed yr Scrythur? Sanctaidd Abraham i Dduw, a chyfriſwyd iddo yn gyfiawnder.

4 Eithr i'r neb ſydd yn gweithio, ni chyfrifir gwobr o ras, onid o ddyled.

5 Eithr i'r neb nid yw yn gweithio, onid yn credu yn yr hwn ſydd yn cyfiawnhau yr anwiredd, ei ffydd ef a gyfrifir yn gyfiawnder.

6 Megis y mae Dafydd hefyd yn datcan bendithyddwch y dyn y mae Duw yn cyſtrif cyfiawnder iddo heb weithredoedd, *gan ddywedyd,*

7 [Dedwydd yw y rhai y maddeuwyd eu hanwireddau, a rhai y cuddiwyd eu pechodau.

8 Dedwydd yw y gŵr nid yw yr Arglwydd yn cyſtrif pechod iddo.

9 A *ddaeth* y dedwyddwch hwn, gan hynny, ar yr Enwaediad yn unig, ynteu ar y dienwaediad hefyd? Canys yr ydym yn dywedyd *ddyfod* cyfrif ffydd i Abraham yn gyfiawnder.

10 Pa ſodd gan hynny y cyfriſwyd hi? Ai pan oedd yn yr Enwaediad, ynteu yn y dienwaediad? Nid yn yr Enwaediad, onid yn y dienwaediad.

11 Ac efe a gymmerth arwydd yr Enwaediad yn inſel cyfiawnder y ffydd, yr hon *oedd* gennei yn y dienwaediad, fel y byddei efe yn dâd pawb a gredent yn y dienwaediad, fel y cyfriſid cyfiawnder iddynt hwythau hefyd:

12 Ac yn dâd yr Enwaediad, nid i'r rhai a'r Enwaediad yn unig, onid i'r ſawl hefyd a gerddant

Iwybr

…bran ſydd Abraham ein tâd ni, yr hon oedd …ddo yn y dienwaediad.

13 Canys nid trwy y Ddeddf *y daeth* yr addewid i Abraham, neu i'w hâd, y byddei ef yn etifedd y byd, eithr trwy gyfiawnder ffydd.

14 Canys os y rhai ſydd o'r Ddeddf, yw'r etifeddion, gwnaed ffydd yn ofer, a'r addewid yn ddirym.]

15 Oblegit y mae y Ddeddf yn peri digoſaint, canys lle nid oes Deddf, nid oes gamwedd.

16 Am hynny o ffydd *y mae*, ſel *y byddei* yn ôl gras, ſel y byddei yr addewid yn ſicr i'r holl hâd: nid yn unig i'r hwn ſydd o'r Ddeddf; onid hefyd i'r hwn ſydd o ffydd Abraham, yr hwn yw ein tâd ni oll,

17 (Megis y mae yn ſcrifennedig, * Mi a'th wnaethym yn dâd llawer o Genhedloedd) ger bron yr hwn y credodd efe iddo, *ſef* Duw, yr hwn ſydd yn bywhau y meirw, ac ſydd yn galw y pethau nid ydynt, ſel pe byddent.

18 Yr hwn yn erbyn gobaith, a gredodd tan obaith, ſel y byddei efe yn dâd Cenhedloedd lawer, yn ôl yr hyn a ddywedaſid, * felly y bydd dy hâd di.

19 Ac efe yn ddiegwan o ffydd, nid yſtyriodd ei gorph ei hun, *yr hwn oedd* yr awron wedi marweiddio, ac ef ynghylch can-mlwydd oed, na marweidd-dra bru Sara:

20 Ac nid amheuodd efe addewid Duw drwy anghredineth, eithr efe a nerthwyd yn y ffydd yn roddi gogoniant i Dduw.

21 Ac yn gwbl ſiccr ganddo, am yr hyn a addawſai efe, ei fod ef yn abl i'w wneuthur hefyd.

22 Ac am hynny y cytriſwyd iddo yn gyfiawnder.

23 Eithr nid ſei ifennwyd hynny er ei fwyn ef yn unig ddarfod ei gyfrif iddo,

24 Ond er ein mwyn ninnau hefyd, i'r rhai y cyfrifir, y rhai ydym yn credu yn yr hwn a gyfodes o feirw Harglwydd ni o ſcirw:

25 Yr hwn a draddodwyd tros ein pechodau ni, ac a gyfodwyd i'n cyfiawnhau ni.

PEN. V.

1 *Wedi ein cyfiawnhau trwy ffydd, y mae i ni dangnefedd yr hyngom a Duw, 2 a llawenydd yn ein gobaith: 8 gan ein cymmodi trwy ei waed ef, a nyni yn elynion iddo. 10 y cawn yn bywhau ſut yn gadwedig wedi ein cymmodi. 12 Megis y daeth pechod a marwolaeth trwy Adda, 17 Felly yn bywhau y daw cyfiawnder a bywyd trwy Iesu Grist. 20 Lle'r amlhaodd pechod, y rhagoramlhaodd gras.*

AM hynny, gan ein bod wedi ein cyfiawnhau trwy ffydd, y mae genym heddwch tu ag at Dduw, trwy ein Harglwydd Iesu Grist.

2 Trwy yr hwn hefyd y cawſom ddyfodfa trwy ffydd, i'r gras hyn, yn yr hwn yr ydym yn ſefyll, ac yn gorfoleddu tan obaith gogoniant Duw.

3 Ac nid *felly* yn unig, eithr yr ydym yn gorfoleddu mewn gorthrymderau, gan wybod fod gorthrymder yn peri dioddefgarwch:

4 A dioddefgarwch brofiad, a phrofiad obaith:

5 A gobaith ni chywilyddia, am fod cariad Duw wedi ei dywallt yn ein calonnau ni, trwy yr Yſpryd glân, yr hwn a roddwyd i ni.

6 Canys Chriſt, pan oeddym ni etto yn weiniaid, mewn pryd a fu farw dros yr anuwiol.

7 Oblegid braidd y bydd neb farw dros un cyfiawn, oblegid dros y da ya gatfydd fe feiddiai yn farw hefyd.

8 [Eithr y mae Duw yn canmol ei gariad tu ag attom, oblegid, a nyni etto yn bechaduriaid, i Griſt farw trosom ni.

9 Mwy yntau o lawer, a nyni yn awr wedi ein cyfiawnhau trwy ei waed ef, fe'n achubir rhag digoſaint trwyddo ef.

10 Canys os pan oeddym yn elynion, i'n heddychwyd â Duw trwy farwolaeth ei fab ef, mwy o lawer wedi ein heddychu, i'n achubir trwy ei fywyd ef.

11 Ac nid *hynny* yn unig, eithr gorfoleddu *yr ydym* hefyd yn Nuw trwy ein Harglwydd Iesu Griſt, trwy yr hwn yr awr-hon y derbyniaſom y cymmod.

12 Am hynny, megis trwy un dyn y daeth pechod i'r byd, a marwolaeth trwy bechod, ac felly yr aeth marwolaeth ar bôb dyn, yn gymmaint a phechu o bawb.

13 Canys hyd y Ddeddf yr oedd pechod yn y byd: eithr ni chyfrifir pechod, pryd nad oes Deddf.

14 Eithr teyrnaſodd marwolaeth, o Adda hyd Moſes, ie arnynt hwy, y rhai ni phechaſant yn ôl cyffelybiaeth camwedd Adda, yr hwn yw ſurf yr un oedd ar ddyfod.]

15 Eithr nid megis y camwedd, felly y mae y dawn hefyd; canys os trwy gamwedd un y bu feirw llawer, mwy o lawer yr amlhaodd gras Duw, a'r dawn trwy râs yr un dyn Iesu Griſt, i lawer oedd.

16 Ac nid megis *y bu* drwy un a bechodd, *y mae* 'r dawn; canys y farn a ddaeth o un *camwedd* i gondemniad, eithr y dawn *ſydd* o gamweddau lawer i gyfiawnhâd.

17 Canys os [trwy gamwedd un y teyrnaſodd marwolaeth trwy un, mwy o lawer y caiff y rhai ſydd yn derbyn lloſogrwydd o râs, ac o ddawn cyfiawnder, deyrnaſu mewn bywyd trwy un Iesu Griſt.

18 Felly gan hynny, megis trwy [gamwedd un *y daeth barn* ar bôb dyn i gondemniad, felly hefyd trwy [gyfiawnder un *y daeth y dawn* ar bob dyn i gyfiawnhâd bywyd.

19 Oblegit megis trwy anufydd-dod un dyn, y gwnaethpwyd llawer yn bechaduriaid: felly trwy ufydd-dod un, y gwneir llawer yn gyfiawn.

20 Eithr y Ddeddf a ddaeth i mewn fel yr amlhaai y camwedd: eithr lle'r amlhaodd y pechod, y rhagor-amlhaodd gras.

21 Fel megis y teyrnaſodd pechod i farwolaeth, felly hefyd y teyrnaſei gras trwy gyfiawnder, i fywyd tragwyddol, trwy Iesu Griſt ein Harglwydd.

PEN. VI.

1 *Na ddylem ni fyw mewn pechod, 2 a ninnau wedi marw iddo, 3 megis y mae ein bedyddiat yn dangos. 12 Na theyrnaſed pechod mwyach, 18 gan ddarfod i ni ymroi i waſanaeth cyfiawnder, 23 ac o herwydd mai cyflog pechod yw marwolaeth.*

BEth wrth hynny a ddywedwn ni? a driawn ni yn waſtad mewn pechod, fel yr amlhao gras?

2 Na atto Duw. A ninnau wedi meirw i bechod, pa wedd y byddwn fyw etto yndddo ei?

3 [Oni wyddoch chwi am gymmeſet o honom ac a fedyddiwyd i Griſt Iesu, ein bedyddio ni i'w farwolaeth ef?

4 Claſdwyd ni gan hynny gyd ag ef trwy fedydd i farwolaeth, fel megis ac y cyfodwyd Chriſt o feirw trwy ogoniant y Tâd, felly y rhaid ini hefyd mewn newydd-deb buhedd.

5 Canys os gwnaed ni yn gyd-blanhigion i gyffelybiaeth ei farwolaeth ef, felly y byddwn a *gyffelybiaeth* ei adgyfodiad ef.

6 Gan

6 Gan wybod hyn, ddarfod croes-hoelio ein hên ddyn ni gyd â ef, er mwyn dirymmu corph pechod, fel rhag llaw na wasanaethem bechod.

†Gr gyfrawnhau. 7 Canys y mae yr hwn a fu farw, wedi ei ſrydhau oddi wrth bechod.

8 Ac os buom feirw gyd â Chriſt, yr ydym ni yn credu y byddwn fyw hefyd gyd â ef.

9 Gan wybod nad yw Chriſt, yr hwn a gyfodwyd oddi wrth y meirw, yn marw mwyach, nad arglwyddiaetha marwolaeth arno mwyach.

10 Canys fel y bu efe farw, efe a fu farw unwaith i bechod: ac lel *y mae yn* byw, byw y mae i Dduw.

11 Felly chwithau hefyd, cyſtriſwch eich hunain yn feirw i bechod, eithr yn fyw i Dduw, yn Ghriſt Ieſu ein Harglwydd.

12 Na cheryntaſed pechod gan hynny yn eich corph marwol, i vfyddhau o honoch iddo yn ei chwantau.

13 Ac na roddwch eich aelodau yn arfau anghyfiawnder i bechod, eithr rhoddwch eich hunain i Dduw, megis rhai o feirw yn fyw, a'ch aelodau yn arfau cyfiawnder i Dduw.

14 Canys nid arglwyddiaetha pechod arnoch chwi, oblegid nid ydych chwi tan y Ddeddf, eithr tan râs.

15 Beth wrth hynny? A bechwn ni o herwydd nad ydym tan y Ddeddf eithr tan râs? Na atto Duw.

16 Oni wyddoch chwi, mai i bwy bynnag yr ydych yn eich rhoddi eich hunain yn weiſion i vfyddhau iddo, eich bod yn weiſion i'r hwn yr ydych yn vfyddhau iddo, pa'n bynnag ai i bechod i farwolaeth, neu ai i vfyddhad i gyfiawnder.

17 Ond i Dduw y bo'r diolch, eich bod chwi yn weiſion i bechod, eithr vfyddhau o honoch o'r galon i'r ffurf o athrawiaeth y'n draddodwyd i chwi.

18 Ac yn gymmaint ag yr ydych wedi eich rhyddhau oddi wrth bechod, yr ydych wedi eich gwneuthur yn weiſion i gyfiawnder.

19 Yr wyf yn dywedyd dynol yr ydwyf yn dywedyd, oblegid gwendid eich cnawd chwi. Canys megis ac y rhoddaſoch eich aelodau yn weiſion i aflendid ac anwiredd, i anwiredd felly yr awr hon, rhoddwch eich aelodau yn weiſion i gyfiawnder, i ſanctaidd-rwydd.

20 Canys pan oeddech yn weiſion pechod, rhyddion oeddych i oddiwrth gyfiawnder.

21 Pa ffrwyth, gan hynny, oedd i chwi y pryd hynny o'r pethau y mae arnoch yr awr hon gywilydd o'u plegidio canys diweddy pethau hynny yw marwolaeth.

22 Ac yr awr hon, wedi eich rhyddhau oddiwrth bechod, a'ch gwneuthur yn weiſion i Dduw, y mae i chwi eich hunain yn ſanctaiddrwydd, a'r diwedd yn fywyd tragwyddol.

23 Canys cyflog pechod yw marwolaeth: eithr dawn Duw yw bywyd tragwyddol, trwy Ieſu Griſt ein Harglwydd.

PEN. VII.

1 *Dyſcedir yn arglwyddiaethu ar ddyn, tra fyddo byw: 4 ond yn bod ni wedi marw i'r Gyfraith. Eithr wedi *yn'r Ddeddf bechod i ni farw i'r Gyfraith, a'r cyfiawn, a da, 16 ſel yr oedd yn ymddangoſedig, ac yn dangos gennif nas gallai fe chadw.*

1 Ni wyddoch chwi, frodyr, (canys wrth y rhai ſydd yn gwybod y Ddeddf yr wyf yn dywedyd) y bydd y Ddeddf yn arglwyddiaethu ar ddyn tra fyddo byw?

2 Canys y wraig y mae iddi ŵr, ſydd yn rhwym wrth y Ddeddf i'r ŵr; tra fyddo efe byw: ond o bydd marw y gŵr, hi a ryddhawyd oddi wrth ddeddf y gŵr.

3 Ac felly, os a'r gŵr yn fyw, y bydd hi yn eiddo gŵr arall, hi a elwir yn odinebus? eithr os marw fydd ei gŵr hi, y mae hi yn rhydd oddi wrth y ddeddf, fel nad yw hi odinebus, er bod yn eiddo gwr arall.

4 Ac felly chwithau, fy mrodyr, ydych wedi meirw i'r Ddeddf trwy gorph Chriſt, fel y byddech eiddo yn arall, *ſef* eiddo yr hwn a gyfodwyd o feirw, fel y dygem ffrwyth i Dduw.

5 Canys pan oeddym yn y cnawd, gwyniau pechodau, y rhai oedd trwy'r Ddeddf, oedd yn gweithio yn ein haelodau ni, i ddwyn ffrwyth i farwolaeth.

6 Eithr yn awr y rhyddhawyd ni oddi wrth y Ddeddf, wedi ein meirw i'r peth yn attelid, fel y gwaſanaethem mewn newydd-deb yſpryd, ac nid yn hender y llythyren.

7 Beth wrth hynny a ddywedwn ni? Ai pechod yw'r Ddeddf? Na atto Duw. Eithr nid adnabum i bechod, ond wrth y Ddeddf. Canys nid admodaſwn i drachwant, oni bai ddywedyd o'r Ddeddf, Na thrachwanta.

8 Eithr pechod wedi cymmeryd achlyſur trwy'r gorchymmyn, a weithiodd ynoſi bôb trachwant.

9 Canys heb y Ddeddf, marw *oedd* pechod. Eithr yr oeddwn i gynt yn fyw heb y Ddeddf: ond pan ddaeth y gorchymmyn, yr adfywiodd pechod, a minnau a fum farw.

10 A'r gorchymmyn yr hwn *yoedd* i fywyd imi, a gaed i mi i farwolaeth.

11 Canys pechod, wedi cymmeryd achlyſur trwy'r gorchymmyn, am ewyllysodd i a thrwy hynny am lladdodd.

12 Felly yn wir, *y mae* 'r Ddeddf yn ſanctaidd, a'r gorchymmyn yn ſanctaidd, a chyfiawn, ac yn dda.

13 Gan hynny a wnaethpwyd y peth oedd da yn farwolaeth i mi? Na atto Duw. Eithr pechod, fel yr ymddangoſei yn bechod, gan weithio marwolaeth ynoſi, trwy'r hyn ſydd dda, fel y daeth pechod drwy'r gorchymmyn yn dra chadarns.

14 Canys ni a wyddom fod y Ddeddf yn yſprydol, eithr myfi ydd gnawdol, wedi fy ngwerthu tan bechod.

15 Canys yr hwn yr wyf yn ei wneuthur, nid yw fodlon gennif. Canys nid y peth yr wyf yn ei ewyllyſio, hynny yr wyf yn ei wneuthur, eithr y peth ſydd gas gennif, hyn yr ydwyf yn ei wneuthur.

16 Ac os y peth nid wyf yn ei ewyllyſio, hynny yr wyf yn ei wneuthur, yr wyn yn cydſynio a'r Ddeddf, mai da ydyw.

17 Felly yr awron, nid myfi ſydd mwy yn gwneuthur hynny, eithr y pechod yr hwn ſydd yn trigo ynoſi.

18 Canys mi a wn nad oes ynoſi, hynny yw yn fy nghnawd i, ddim da yn trigo: oblegid yr ewyllyſio ſydd barod gennif; eithr cwplhau yr hyn ſydd dda, nid wyf yn medru arno.

19 Canys nid wyf yn gwneuthur y peth da yr wyf yn ei ewyllyſio, ond y drwg yr hwn nid wyf yn ei ewyllyſio, hynny yr wyf yn ei wneuthur.

20 Ac os ydwyſi yn gwneuthur y peth nid wyf yn ei ewyllyſio, nid myfi mwyach ſydd yn ei wneuthur, ond y pechod ſydd yn trigo ynoſi.

21 Yr ydwyſi, gan hynny, yn cael deddf, a mi yn ewyllyſio gwneuthur da, ſod drwg yn breſennol gyda mi.

22 Canys

22 Canys yn hofrydu yr ydym ynghylch hyn ar ol y dŷn oddi mewn.

23 Eithr nyt yn unig felly, eithr ninnau hefyd, y rhai a'r blaenoriaeth o'r Yspryd, yn gwichrysela yn erbyn deuddyd ein mabwysiad, sef prynedigaeth ein corph.

24 Canys gobaith yr ydym wedi ei gadw: eithr gobaith a welir, nid gobaith ydyw: canys pa beth a obeithia dŷn am dano, pa fodd y gobeithia am dano?

25 Eithr os gobeithiwn am yr hyn nid welwn, trwy amynedd yr ydym yn ei ddisgwil.

26 A'r un modd y mae'r Yspryd hefyd yn cynnorthwyo ein gwendidau. Canys ni wyddom beth a weddiom, megis y dylem, eithr ymae'r Yspryd ei hun yn ei ymbilio trosom â griddfanau anrhaethadwy.

27 A'r hwn sydd yn chwilio y calonau, a wyr beth yw meddwl yr Yspryd, canys y mae efe yn ymbilio Duw yn ol ewyllys Duw yn erfyn tros y Saint.

28 Ac ni a wyddom fod pob peth yn cydweithio er daioni, i'r rhai sy yn caru Duw, i'r rhai sydd wedi eu galw yn ol ei arfaeth ef.

29 Oblegid y rhai a ragwybu, a ragordeinodd hefyd, i fod yn un mâd a delw ei fab ef, fel y bai efe y cyntaf-anedig ym mhlith brodyr lawer.

30 A'r rhai a ragordeinodd efe, y rhai hyny a alwodd efe: a'r rhai a alwodd efe, y rhai hyny a gyfiawnhaodd efe: a'r rhai a gyfiawnhaodd efe, y rhai hyny a ogoneddodd efe.

31 Beth gan hyny a ddywedwn ni wrth y pethau hyn? os yw Duw trosom, pwy a all fod yn erbyn?

32 Yr hwn nid arbedodd ei briod fab eithr a'i traddododd ef trosom ni oll, pa wedd nad yw efe hefyd na ddyry efe i ni bob peth?

33 Pwy a rydd ddim yn erbyn etholedigion Duw? Duw yw'r hwn sydd yn cyfiawnhau.

34 Pwy yw'r hwn sydd yn damnio? Crist yw'r hwn a fu farw, ie yn hytrach, yr hwn a gyfodwyd hefyd sy'n eiriol dros ein hefyd sydd ar ddeheu-law Duw, yr hwn hefyd sydd yn erfyn trosom ni.

35 Pwy a'n gwahana ni oddi wrth gariad Christ? ai gorthrymder, neu ing, neu ymlid, neu newyn, neu noethni, neu enbydrwydd, neu gleddyf?

36 Megis y mae yn ysgrifenedig, Er dy fwyn di yr ydys yn ein lladd ni ar hyd y dydd: yr ydys yn ein cyfrif fel defaid i'r lladdfa.

37 Eithr yn y pethau hyn oll yr ydym ni yn fwy na chwncwest-wyr, trwy'r hwn a'n carodd ni.

38 Canys y mae yn dderbyniol genif na all marwolaeth, na bywyd, nac angelion, na thywysogaethau, na nerthoedd, na phethau presennol, na phethau i'r dyfodol,

39 Nac uchelder, na dyfnder, nac un creadur arall, y gall gwahanu ni oddi wrth gariad Duw, yr hwn sydd yng Nghrist Iesu ein Harglwydd.

18 [Oblegid yr ydwyf yn cyfrif nad yw dioddefiadau yr amser presennol hwn yn teilwng o'r gogoniant a ddatcuddir i ni.

19 Canys awyddfryd y creadur sydd yn disgwil am ddatcuddiad meibion Duw.

20 Canys y creadur sydd wedi ei ddarostwng i oferedd, nid o'i fodd, eithr oblegid yr hwn a'i darostyngodd,

21 Tan obaith y rhyddheir y creadur ynau hefyd, o gaethiwed llygredigaeth, i ryddid gogoneddus plant Duw.

22 Canys ni a wyddom fod pob creadur yn cydochneidio, a'n cyd-ofidio hyd y pryd hyn.

23 Ac nid yn unig y creadur, eithr ninnau hefyd y rhai sydd genym ni flaen-ffrwyth yr Yspryd, yr ydym ninnau ein hunain hefyd yn ochneidio ynom ein hunain, gan ddisgwil y mabwysiad, sef y prynedigaeth ein corph.]

24 Canys trwy obaith yn hiachawyd: eithr y gobaith a welir, nid yw obaith: oblegid y peth y mae yn ei weled, i ba beth y mae eisio yn ei obeithio?

25 Ond os ydym ni yn gobeithio yr hyn nid ydym yn ei weled, yr ydym trwy amynedd yn disgwil amdano.

26 A'r un modd y mae'r Yspryd hefyd yn cynnorthwyo ein gwendidau. Canys ni wyddom beth a weddiom, megis y dylem, eithr ymae'r Yspryd ei hun yn ei ymbilio trosom â griddfanau anrhaethadwy.

27 A'r hwn sydd yn chwilio y calonau, a wyr beth yw meddwl yr Yspryd, canys y mae efe yn ymbilio Duw yn erfyn tros y Saint.

28 Ac ni a wyddom fod pob peth yn cydweithio er daioni, i'r rhai sy yn caru Duw, i'r rhai sydd wedi eu galw yn ol ei arfaeth ef.

29 Oblegid y rhai a ragwybu, a ragordeinodd hefyd, i fod yn un mâd a delw ei fab ef, fel y bai efe y cyntaf-anedig ym mhlith brodyr lawer.

30 A'r rhai a ragordeinodd efe, y rhai hyny a alwodd efe: a'r rhai a alwodd efe, y rhai hyny a gyfiawnhaodd efe: a'r rhai a gyfiawnhaodd efe, y rhai hyny a ogoneddodd efe.

31 Beth gan hyny a ddywedwn ni wrth y pethau hyn? os yw Duw trosom, pwy a all fod yn erbyn?

32 Yr hwn nid arbedodd ei briod fab eithr a'i traddododd ef trosom ni oll, pa wedd nad yw efe hefyd na ddyry efe i ni bob peth?

33 Pwy a rydd ddim yn erbyn etholedigion Duw? Duw yw'r hwn sydd yn cyfiawnhau.

34 Pwy yw'r hwn sydd yn damnio? Crist yw'r hwn a fu farw, ie yn hytrach, yr hwn a gyfodwyd hefyd sy'n eiriol dros ein hefyd sydd ar ddeheu-law Duw, yr hwn hefyd sydd yn erfyn trosom ni.

35 Pwy a'n gwahana ni oddi wrth gariad Christ? ai gorthrymder, neu ing, neu ymlid, neu newyn, neu noethni, neu enbydrwydd, neu gleddyf?

36 Megis y mae yn ysgrifenedig, Er dy fwyn di yr ydys yn ein lladd ni ar hyd y dydd: yr ydys yn ein cyfrif fel defaid i'r lladdfa.

37 Eithr yn y pethau hyn oll yr ydym ni yn fwy na chwncwest-wyr, trwy'r hwn a'n carodd ni.

38 Canys y mae yn dderbyniol genif na all marwolaeth, na bywyd, nac angelion, na thywysogaethau, na nerthoedd, na phethau presennol, na phethau i'r dyfodol,

39 Nac uchelder, na dyfnder, nac un creadur arall, y gall gwahanu ni oddi wrth gariad Duw, yr hwn sydd yng Nghrist Iesu ein Harglwydd.

PEN. IX.

1 *Paul yn dangos cariad tuag at ei genedl.* 6 *Nad oedd holl had Abraham yn blant yr addewid.* 18 *Bod Duw yn trugarhau wrth y neb y myno.* 21 *Y gall y crochenydd wneuthur a'r briddfaen o'r un.* 25 *Darfod rhag ymegi galwedigaeth y Cenedloedd, a gwrthodiad yr Iddewon.* 30 *Yr achos pa ham y croesawodd cyn lleied o'r Iddewon, a ffiaidd oedd Iesu.*

YGwir ionedd yr wyf yn ei ddywedyd yn Nghrist, nid wyf yn dywedyd celwydd, am cydwybod hefyd yn cyd-dystiolaethu i mi, yn yr Ysprydglan,

2 Fod i mi dristyd mawr, a gofid dibaid i'm calon.

3 Canys mi a ddymunwn fy mod fy hun yn anathema oddiwrth Grist, dros fy mrodyr, sef fy nghenedl yn ol y cnawd:

4 Y rhai sydd Israeliaid; eiddo y rhai yw y mabwysiad, a'r gogoniant, a'r cyfammodau, a deddfiad y Deddf, a'r gwasanaeth, a'r addewidion:

5 Eiddo y rhai yw'r tadau, ac o'r rhai yr hanoedd Christ yn ol y cnawd, yr hwn sydd vwch law pawb, yn Dduw bendigedig yn oes oesoedd. Amen.

6 Eithr nid possibl yw myned gair Duw yn ddirym: canys nid Israel yw pawb ac sydd o Israel.

7 Ac nid ydynt, oblegid eu bod yn had Abraham, i gyd yn blant: *eithr yn Isaac y gelwir i ti had.

8 Hynny ydyw, nid plant y cnawd, y rhai hyny yw blant i Dduw eithr plant yr addewid a gyfrifir yn had.

9 Canys gair yr addewid yw hwn, *Ar yr amser hwnw y deuaf, a bydd mab i Sara.

10 Ac nid hyn yn vnig, eithr Rebecca hefyd; wedi iddi feichiogi o vn, sef o'n Tad Isaac,

11 Canys cyn geni y plant etto, na gwneuthur o honynt dda na drwg, fel y bydde i'r arfaeth yn ôl etholedigaeth Duw sefyll, nid o weithredoedd, eithr o'r hwn sydd yn galw,

12 Y dywedyd wrthi, *Yr hynaf a wasanaetha yr ieuangaf.

13 Megis yr ysgrifenwyd, *Iacob a gerais, eithr Esau a gaseais.

14 Beth gan hyny a ddywedwn ni? a oes anghyfiawnder gyd-a Duw? Na atto Duw.

15 Canys y mae yn dywedyd wrth Moses, *Mi a drugarhaf wrth yr hwn y trugarhawyf, ac a dosturiaf wrth yr hwn y tosturiwyf.

16 Felly gan hyny, nid o'r hwn sydd yn ewyllysio y mae, nac o'r hwn sydd yn rhedeg chwaith, ond o Dduw, yr hwn sydd yn trugarhau.

17 Canys y mae yr Scrythur yn dywedyd wrth Pharao, *I hyn yn vnig i'th gyfodais di, sef y dangoswn fy nghadernid ynot ti, ac fel y datcenid fy Enw trwy'r holl ddaear.

18 Felly gan hyny, y neb y myno y maeefe yn trugarhau wrtho, a'r neb y myno y mae efe yn ei galedu.

19 Yr a ddywedi gan hyny wrthif, Pa ham y mae efe eto yn beio? canys pwy a wrthwynebodd ei ewyllys ef?

20 Pa hefyd, ô ddyn, pwy wyt ti yr hwn a ddadleui ynerbyn Duw? A ddywed y peth furfeiddio wrth yr hwn a'i lunfoddo, *Pa ham i'm gwnaethoft fel hyn?

21 Onidoes awdurdod *ar y crochenydd ar y priddgoit, i wneuthur o'r vn relyn pridd, un llestr i barch, ac arall i gwarth?

22 *Beth os Duw yn ewyllysiodangos ei ddigofaint, a'i wneuthuradnabod ei allu, a oddefodd â hir-fynaros lestri digofaint, wedi eu cymhwyso golledigaeth?

23 Ac i beri gwybod golud ei ogoniant a'r lestri trugaredd, y rhai a rag-baratoodd efe i ogoniant?

24 Sef nyni y rhai a alwodd efe, nid o'r Iddewon yn vnig, eithr hefyd o'r Cenhedloedd.

25 Megis hefyd y mae efe yn dywedyd yn Hosea, *Mi alwaf yr hwn nid ywbobl i mi, yn bobl i mi a'r hon nid yw annwyl yn annwyl.

26 *A bydd yn y fangre lle y dywedwyd wrthynt, nid fy mhobl i *ydych* chwi, yno y gelwir hwy yn feibion i'r Duw byw.

27 Hefyd y mae Esaias yn llefain am yr Israel, *cyd byddei niter meibion Israel fel tywod y môr, gweddill a achubir.

28 Canys efe a orphen ac a gwttoga y gwaith mewn cyfiawnder: oblegid bydr waith a wna yr Arglwydd ar y ddaiar.

29 A megis y dywedodd Esaias yn y blaen, * Oni buasei i Arglwydd y Sabbath adel i ni hâd, megis Sodoma y buasem, a gwneuthid ni yn gyffelyb i Gomorra.

30 Beth gan hynny a ddywedwn ni? bod y Cenhedloedd, y rhai nid oeddynt yndilyn cyfiawnder, wedi derbyn cyfiawnder, *sef* y cyfiawnder *sydd* o ffydd:

31 Ac Israel yr hwn oedd yn dilyn Deddf cyfiawnder, ni chyrhaeddodd Ddeddf cyfiawnder.

32 Pa ham? am nad *oeddynt yn ei cheisio* trwy ffydd, ond megis trwy weithredoedd y Deddf: canys hwy a dramgwyddasant wrth y maen tramgwydd,

33 Megis y mae yn ysgrifennedig *: wele fi yn gosod yn Sion faen tramgwydd, a chraig rhwystr, a phôb vn a gredo ynddo ni chywilyddir.

PEN. X.

1 *Bod yr Scrythur lan yn dangos y rhaid i rhowng cyfiawnder y gyfraith, a'r hwn sydd a ffydd.* 11 *Ac na chywilyddir neb a gredo yn Nuw yn ddim o'r Cenedloedd yn ffydd,* 18 *ac y derbyn y Cenedloedd y gair, ac y credant.* 19 *Nad oedd yahan yn anwybod i'r Iddewon.*

OH frodyr, gwir ewyllys fynghalon, a'm gweddi ar Dduw dros yr Israel, fydd i iechydwriaeth.

2 Canys yr wyfi yn dyst iddynt, fod ganddynt zêl Duw, eithr nid ar ôl gwybodaeth.

3 Canys hwythau hwy heb wybod cyfiawnder Duw ac yn ceisio gosod eu cyfiawnder eu hunain, nid ymostyngasant i gyfiawnder Duw.

4 Canys Christ yw diwedd y Ddeddf, er cyfiawnder i bôb vn sydd yn credu.

5 Canys y mae Moses yn ysrifennu am y cyfiawnder sydd o'r Ddeddf, mai'r dyn a wnêl y pethau hyny a fydd byw trwyddynt.

6 Eithr y mae y cyfiawnder sydd o ffydd yn dywedyd fel hyn, *Na ddywed yn dy galon, pwy a escyn i'r nef? hynny yw dwyn Christ i waered oddi wchod.

7 Neu pwy a ddescyn i'r dyfnder? hynny yw dwyn Christ drachefn i fyny oddi wrth y meirw.

8 Eithr pa beth y mae efe yn ei ddywedyd? *Mae'r gair yn agos attat, yn dy enau, ac yn dy galon: hwn yw gair y ffydd, yr hwn yr ydym ni yn ei bregethu,

9 Mai os cyffesi â'th enau yr Arglwydd Iesu, a credu yn dy galon, i Dduw ei gyfodi ef o feirw, ti a fyddi cadwedig.

10 Canys â'r galon y credir i gyfiawnder, ac â genau y cyffesir i iechydwriaeth.

11 Oblegid

11. Oblegid y mae 'r Scrythur yn dywedyd, *Pwy bynnag ſydd yn credu ynddo ef, ni chywilyddir.
12 Canys nid oes gwahaniaeth rhwng Iddew a Groeg-wr: oblegid yr vn Arglwydd ar bawb, *ſydd eiadog i bawb ac ſydd yn galw arno.
13 *Canys pwy bynnac a alwo ar Enw yr Arglwydd, cadwedig ſydd.
14 Pa fodd gan hynny y galwant ar yr hwn ni chredaſant ynddo? a pha fodd y credant yn yr hwn ni chlywſant am dano? a pha fodd y clywant heb bregethwr?
15 A pha fodd y pregethant, onis danfonir *hwynt? megis y mae yn ſcrifennedig, *Mor brydferth yw traed y rhai ſy'n efangylu tangneddyf, y rhai ſydd yn efangylu pethau daionus.
16 Eithr nid vlyddhaſant hwy oll i'r Efengyl; canys y mae Eſaias yn dywedyd, *O Arglwydd, pwy a gredodd i'n hymadrodd ni?
17 Am hynny ſydd ſydd trwy glywed, a chlywed trwy air Duw.
18 Eithr meddaf; oni chlywſant hwy? *Yn ddiau i'r holl ddaear yr aeth eu ſwn hwy, a'u geiriau hyd derfynau y byd.
19 Eithr meddaf; Oni wybu Iſrael? Yn gyntaf y mae Moſes yn dywedyd, *Mi a baraf i chwi eiddigedu trwy rai nid yw genedl; trwy genedl annoeth i'ch digiaf chwi.
20 Eithr y mae Eſaias yn ymhŷſ-han ac yn dywedyd; *Caſwyd fi gan y rhai nid geddynt yn fy ngheiſio; a gwnaed fi yn eglur i'r rhai nid geddynt yn ymofyn am danaf.
21 Ac wrth yr Iſrael y mae yn dywedyd, *Ar hyd y dydd yr eſtynnais fy nwylo at bobl anufudd, ac yn gwrth-ddywedyd.

PEN. XI.

1 *Ni wrthodaſ Duw ymaith holl Iſrael: y ſeud yma a ddewiſwyd, er darfod eraſedu'r lleill. 16 Y mae gobaith y ſtoir hwnyn. 18 Na daplaſ y [illegible] eſgeiliau yn eu herbyn hwyt. 25 ob. [illegible] y mae addewid o'i hachub'wriaeth hwynt. 33 Bod barnedigaethau Duw yn anchwiliadwy.

1 Mi hynny meddaf, A wrthododd Duw ei bobl? Na atto Duw. Canys yr wyf finnau hefyd yn Iſraeliad, o hâd Abraham, o lwyth Benjamin.
2 Ni wrthododd Duw ei bobl, yr hwn a adnabu o'r blaen. Oni wyddoch chwi pa beth y mae yr Scrythur yn ei ddywedyd am Eliaſ? yr ydd y mae efe yn erfyn ar Dduw yn erbyn Iſrael gan ddywedyd:
3 *Oh Arglwydd, hwy a laddaſant dy Brophwydi, ac a gloddiaſant dy allorau i lawr; ac myfi a adewyd yn vnic, ac y maent yn ceiſio fy einioes ini.
4 Eithr pa beth y mae attab Duw yn ei ddywedyd wrtho? Mi a adewais i mi fy hun ſaith mil o wŷr, y rhai ni phlygaſant eu gliniau i Baal.
5 Felly gan hynny, y pryd hyn hefyd, y mae gweddill yn ôl etholedigaeth gras.
6 Ac os o ras, nid o weithredoedd mwyach: os amgen nid yw gras yn ras mwyach. Ac os o weithredoedd, nid yw yn ras mwyach: os amgen nid yw gweithred yn weithred mwyach.
7 Beth gan hynny? ni chaſas Iſrael yr hyn y mae yn ei geiſio; eithr yr etholedigaeth a'i chaſas, a'r lleill a galedwyd.
8 Megis y mae yn ſcrifennedig, *Rhoddes Duw iddynt yſbryd trym-gyſcu, *llygaid fel na welent, a chluſtiau fel na chlywent, hyd y dydd hwn.
9 Ac y mae Dafydd yn dywedyd, *Bydded eu bord [illegible] yn rhwyd, ac yn fagl, ac yn dramgwydd, ac yn daledigaeth iddynt.
10 *Tywyller eu llygaid hwy, fal na welant; a * Pſal. chyd-grymma di eu cefnau hwy bob amſer. 69.23.
11 Ganhynny meddaf, a dramgwyddaſant hwy fel y cwympent? Na atto Duw. Eithr trwy eu cwymp hwy y *daeth iechydwriaeth i'r Cenhedloedd, i yrru eiddigeda arnynt.
12 O herwydd pa ham, os ydyw eu cwymp hwy yn olud i'r byd, a'u lleihâd hwy yn olud i'r Cenhedloedd, pa faint mwy *y bydd eu cyflawnder hwy?
13 Canys wrthych chwi y Cenhedloedd yr wyf yn dywedyd, yn gymhaint a'm bôd i yn Apoſtol y Cenhedloedd, yr wyf yn mawrhau fy ſwydd:
14 Os gallaf ryw foddyrru eiddigedu fynghig a'm *cnawd fy hun, ac achubrhai o honynt.
15 Canys os yw eu gwrthodiad hwy yn gymmod i'r byd, beth *ydd eu derbyniad hwy, ond bywyd o feirw?
16 Canys os ſanctaidd y blaen-ffrwyth, y mae *r clamp toes hefyd yn *ſanctaidd. Ac os ſanctaidd y gwreiddyn, y mae *r canghennau hefyd *felly.
17 Ac os rhai o'r canghennau a dorrwyd ymmaith, a thydi yn olewydden wyllt a impiwyd i mewn [illegible] yn eu plith hwy, ac a'th wnaethpwyd yn gyfranog o'r gwreiddyn, ac o ſrafder yr olew-wydden:
18 Na orfoledda yn erbyn y canghennau. Ac os gorfoleddi, nid tydi ſydd yn dwyn y gwreiddyn, eithr y gwreiddyn dydi.
19 Tri a ddywedi gan hynny, torrwyd y canghennau ymmaith, fel yr impid fi i mewn.
20 Da: trwy anghredinîaeth y torwyd hwynt ymmaith, a thithau ſydd yn ſefyll trwy ffydd: na ſydd uchel-ſtyfi, eithr ofna.
21 Canys onid arbedodd Duw y canghennau naturiol, gwilia rhag nad arbedo dithau chwaith.
22 Gwêl am hynny, ddaioni a thoſter Duw, fel i'r rhai a gwympaſant, toſter; eithr daioni i ti, os arhoſi yn ei ddaioni ef: os amgen, torrir dithau hefyd ymmaith.
23 A hwythau, onid arhoſant yn anghredîniaeth, a impir i mewn; canys fe all Duw en himpio hwy i mewn drachefn.
24 Canys os tydi a dorrwyd ymmaith o'r olewydden, yr hon oedd wyllt wrth naturiaeth, a'th impio yn erbyn naturiaeth mewn gwir olew-wydden: pa faint mwy y caiff y rhai *hyn *ſydd wrth naturiaeth, eu himpio i mewn yn eu holew-wydden eu hun?
25 Canys ni ewyllyſwn, frodyr, eich bôd heb wybod y dirgelwch hyn, (fel na byddoch ddoethion yn eich golwg eich hunain) *ſef, fod lliaeth o ran i Iſrael, hîd ont dod [illegible] y mewn. Cenhedloedd i mewn.
26 Ac felly holl Iſrael a ſydd cadwedig, fel y mae yſcrifennedig, *Y gwaredwr a ddaw allan *Eſai o Sion, ac a dry ymmaith anwireddau oddiwrth 59.20. Iacob.
27 A hyn yw y cyfammod ſydd iddynt gennif fi, pan gymmerwyf ymmaith eu pechodau hwynt.
28 Felly o ran yr Efengyl, gelynion *ydynt, er eu plegid chwi; eithr o ran yr etholedigaeth, caredigion *ydynt, oblegid y tadau.
29 Canys diedifarus yw doniau, a galwedigaeth Duw.
30 Canys megis y buoch chwi chwa gynt yn [illegible] ffydd i Dduw, eithr yr awron a gawſoch drugaredd, trwy [illegible] anufyddhâd y rhai hyn:
31 Felly hwythau hefyd yr awron a [illegible] anufyddhaſant, fel y caent hwythau drugaredd trwy [illegible] drugaredd chwi.

32 Canys Duw a'i [a]rfodd hwyne oll mewn
[a] Anſyfydd-dod, fel y trugarhaai wrth bawb.
33 O ddyfnder gofid doethineb a gwybodaeth
Duw! nor anchwiliadwy yw ei farnau ef! a'i
ſyfydd mor anolrheiniadwy ydynt!
*Eſa.40. 34 *Canys pwy a ſyhyr feddwl yr Arglwydd?
13.doeth. neu pwy a fu gynghor-wr iddo ef?
9.13. 35 Neu pwy a roddes iddo ef yn gyntaf, ac fe a
1.cor.2.16 delir iddo drachefn.
36 Canys o honaw ef, a thrwyddo ef, ac iddo ef
y mae pob peth: iddo ef y bydd gogoniant yn
dragywydd. Amen.

PEN. XII.

1 *Y dylai trugareiddiau Duw ein cynhyrfu ni i*
roddi ei fodd ef: 3 Na ddylai neb feddwl yn
uchddra o hono ei hun, eithr bod yn ddiwyd yn
yr ewyllyſgarth y gofodwyd ef ynddi. 9 Cariad a
llawer ewdl o rinweddau a ddyſnir cenym ni:
20 A dial yn bendifaddau a wnaſanir i ni.

AM hynny yr wyf yn attolwg i chwi, frodyr, trwy drugareddau Duw, roddi o honoch eich cyrph yn aberth byw, ſanctaidd, cymeradwy gan Dduw: yr hyn yw eich rheſymmol waſanaeth chwi.

2 Ac na chyd-ymffurfiwch â'r byd hwn: eithr ymnewidiwch trwy adnewyddiad eich meddwl, fel y profoch beth yw daionus a chymeradwy, a pherffaith ewyllys Duw.

3 Canys yr wyf yn dywedyd, trwy y gras a roddwyd i mi, wrth bob vn ſydd yn eich plith, na hyddo i neb uchel-fynied yn amgen nag y dylid fynied, eithr fynied i ſobrwydd, fel y rhannodd Duw i bob vn feſur ffydd.

4 Canys megis y mae genym aelodau lawer mewn vn corph, ac nad oes gan yr holl aelodau yr vn ſwydd:

5 Felly ninnau, a ni yn lawer, ydym vn corph yn Chriſt, a phob vn yn aelodau i'w gilydd.]

6 [A chan fod i ni amrywiaeth doniau, yn ôl y gras a roddwyd i ni, pa vn bynnac ai prophwydoliaeth, *prophwydoed* yn ôl cyſſondeb y ffydd:

7 Ai gweinidogaeth, *bydawn ddyfid* yn y weinidogaeth: neu 'r hwn ſydd yn athrawiaethu, yn yr athrawiaeth.

8 Neu 'r hwn ſydd yn cynghori, yn y cynghor: yr hwn ſydd yn cyfrannu, *gwnaed* mewn ſymlrwydd: yr hwn ſydd yn llywodraethu, mewn diwydrwydd: yr hwn ſydd yn trugarhau, mewn llawenydd.

9 *Bydded* cariad yn ddiragrith: caſſewch y drwg, a glynwch wrth y da.

10 Mewn cariad brawdol byddwch garedig i'w gilydd, yn rhoddi parch yn blaenori ei gilydd.

11 Nid yn ddioeg mewn diwydrwydd, yn wreſog yn yr Yſpryd yn gwaſanaethu yr Arglwydd,

12 Yn llawen mewn gobaith, yn ddioddefgar mewn cyſtudd, yn dyfal-barhau mewn gweddi,

13 Yn cyfranny i gyfreidiau 'r Saint, ac yn dilyd lletygarwch.

14 Bendithiwch y rhai ſy yn eich ymlid: bendithiwch, ac na felldithiwch.

15 Byddwch lawen gyd â'r rhai ſydd lawen, ac wylwch gyd â'r rhai ſy 'n wylo.

16 Byddwch yn vn-fryd â'i gilydd: heb roi eich meddwl ar uchel-bethau: eithr [a] yn dyoſtyngedig â'r rhai iſel-radd. [Na fyddwch ddoethion yn eich tybiau eich hunain.

17 Na thelwch i neb ddrwg am ddrwg. Darperwch bethau oneſt yngolwg pob dyn.

18 Os yw boſſibl, hyd y mae ynoch chwi, [b]byddwch a heddwch â phob dyn.

19 Nac ymddielwch, rai anwyl, onid rhoddwch

le i ddigofaint: canys y mae yn ſcrifennedig, *Yr* [a] Dialedd
mi y mae dial, myfi a dalaf, medd yr Arglwydd. Rom.12.
20 Am hynny, [a] os dy elyn a mewyna, portha ef: [a] Diar.
os ſycheda, dyro iddo ddiod: canys wrth wneu- 25.21.
thur hyn, ti a bentyrri [a] farwor tanllyd am ei [a] Pſal.
ben ef. 120.
21 Na orchfyger di gan ddrygioni, eithr gorch- 4.
fyga di ddrygioni trwy ddaioni.]

PEN. XIII.

1 *Ymddaroſtwng, a llawer o bethau eraill ſydd*
ddyledus i'r llywodraethwyr. 8 *Mai cariad yw*
cyflawnder y Ddeddf: 11 *Bod glothineb, a mo-*
ddwodol, a gweithredoedd y tywyllwch, yn an-
hymmorasdd yn amſer yr Efengyl.

YMddaroſtynged pob enaid i'r awdurdodau goruchel, canys nid oes awdurdod onid oddi wrth Dduw: a'r awdurdodau ſydd, gan Dduw y maent wedi eu hordeinio.

2 Am hynny, pwy bynnac ſydd yn ymoſod yn erbyn yr awdurdod, ſydd yn gwrthwynebu ordinhâd Duw: a'r rhai a wrthwynebant, a dderbyniant farnedigaeth iddynt eu hunain.

3 Canys tywyſogion nid ydynt oſn i weithredoedd da, eithr i'r rhai drwg. A fynni di nad ofnech yr awdurdod? gwna 'r hyn ſydd dda: a thi a gai glod ganddo.

4 Canys gweinidog Duw ydyw ef i ti er daioni: eithr os gwnei ddrwg, ofna; canys nid yw efe yn dwyn y cleddyf yn ofer. Oblegid gweinidog Duw yw efe, dialudd llid i'r hwn ſydd yn gwneuthur drwg.

5 Herwydd pa ham, anghenraid yw ymddaroſtwng, nid yn vnic o herwydd llid, eithr o herwydd cydwybod hefyd.

6 Canys am hyn yr ydych yn talu teyrnged hefyd, oblegid gwaſanaeth-wŷr Duw ydynt hwy, yn gwilied ar hyn ymma.

7 Telwch gan hynny i bawb eu dyledion, teyrnged i'r hwn y mae teyrn-ged *yn ddyledus*, toll i'r hwn y mae toll; ofn i'r hwn y mae ofn, parch i'r hwn y mae parch *yn ddyledus* i.

8 Na fyddwch yn neb nêb o ddim, onid o garu bawb eil gilydd: canys yr hwn ſydd yn caru arall, a gyflawnodd y Gyfraith.

9 Canys hyn, Na odinebo, Na ladd, Na leidrata, Na ddwg gam dyſtiolaeth, Na thrachwantu: ac od oes vn gorchymyn arall, y mae wedi ei gynwys yn gryno yn yr ymadrodd hwn, Car dy gymydog fel ti dy hun.

10 Cariad ni wna ddrwg i'w gymmydog: am hynny cyflawnder y gyfraith, yw cariad.

11 A hyn gan wybod yr amſer, *ei bod* hi weithian yn bryd i ni i ddeffroi o gyſcu: canys yr awr hon y mae ein iechydwriaeth ni yn nês nâ pan gredaſom.

12 Y nos a gerddodd yn-mhell, a'r dydd a nesodd, am hynny bwriwn oddi wrthyn weithredoedd y tywyllwch, a gwiſcwn arfau y goleuni.

13 Rhodiwn yn weddus, megis wrth liw dydd; nid mewn cyfeddach, a meddwdod; nid mewn cyd-orwedd, ac anlladrwydd; nid mewn cynn, a chenfigen:

14 Eithr gwiſcwch am dnoch yr Arglwydd Iesu Grift, ac na wnewch rag-ddarbod tros y cnawd er mwyn *cyflawni* ei chwanau ef.]

PEN. XIIII.

1 *Na ddylai dynion na dirmygu, na barnu brodyr*
ei gilydd, am bethau nid ydynt na da na drwg,
bonynt eu hunain: 13 *Eithr goobelyd pechod a'i*
ſtrangwydd yuddynt: 15 *o blegid hynny y cant*
Apoſtol yn ei brofi ei fod yn anghyfiawn
trwy lawer creſymmau.

YR hwn fydd wan yn y ffydd, derbyniwch ac-
toch, nid i ymrafaelion rhefymmau.
2 Canys y mae vn yn credu y gall fwyta pôb
peth: ac y mae arall, yr hwn ſydd wan, yn bwyta
lyſiau.
3 Yr hwn ſydd yn bwyta, na ddirmyged yr hwn
nid yw yn bwyta: a'r hwn nid yw yn bwyta, na
farned ar yr hwn ſydd yn bwyta: canys Duw a'i
derbyniodd ef.
4 Pwy wyt ti yr hwn wyt yn barnu gwâs vn
arall? I'w arglwydd ei hun y mae efe yn ſefyll,
neu yn ſyrthio: ac efe a gynhelir, canys ſe a all
Duw ei gynnal ef.
5 Y mae vn yn barnu diwrnod vwch-law diwr-
nod, ac arall yn barnu pôb diwrnod yn *cyfuwch:
bydded pôb vn yn ſicr yn ei ſeddwl ei hun.
6 Yr hwn ſydd yn yſtyried diwrnod, i'r Arg-
lwydd y mae yn ei yſtyried; a'r hwn ſydd heb yſty-
ried diwrnod, i'r Arglwydd y mae heb ei yſtyried.
Yr hwn ſydd yn bwyta, i'r Arglwydd y mae yn
bwyta: canys y mae yn diolch i Dduw. A'r hwn
ſydd heb fwyta, i'r Arglwydd y mae heb fwyta, ac y
mae yn diolch i Dduw.
7 Canys nid oes yr vn o honom yn byw iddo ei
hun, ac nid yw yr vn yn marw iddo ei hun.
8 Canys pa vn bynnac yr ydym ni byw, i'r Ar-
glwydd yr ydym yn byw; ai marw, i'r Arglwydd
yr ydym yn marw: Am hynny, pa vn bynnac yr
ydym ni byw ai marw, eiddo yr Arglwydd ydym.
9 O blegit er mwyn hyn y bu farw Chriſt, ac yr
atgyfodes, ac y bu fyw drachefn: hefyd, ſel yr ar-
glwyddiocheit ac y meirw, a'r byw hefyd.
10 Eithr pa ham yr wyt ti yn barnu dy frawd?
neu pa ham yr wyt yn dirmygu dy frawd? Canys
goddeu ni roll ger bron gorſedd-faingc Chriſt.
11 Canys y mae yn ſcrifennedig, *Byw wyf fi,
medd yr Arglwydd; pôb glin a blyga i mi a phob
tafod a gyfaedd i Dduw.
12 Felly gan hynny, pôb vn o honom a roddo
gyfrif droſto ei hun i Dduw.
13 Am hynny na farnwn ei gilydd mwyach: ond
barnwch hyn yn hytrach, na bo i neb roddi tram-
gwydd yn frawd, neu rwyſtr.
14 Mi a wn, ac yr wyf yn ſicr gennif trwy'r
Arglwydd Ieſu, nad oes dim yn halan a hedaw ei
hun, onid yr hwn ſydd yn tybied fod peth yn halan,
iddo ef y mae yn halan.
15 Eithr os achos bwyd y crifteir dy frawd,
nid wyt ti mwyach yn thodio yn ôl cariad. Na
ddeſtrywia ef â'th fwyd, tros yr hwn y bu Chriſt
farw.
16 Na chabler gan hynny, eich daioni chwi.
17 Canys nid yw teyrnas Duw fwyd a diod,
onid cyfiawnder, a heddwch, a llawenydd yn yr
Yſpryd glân.
18 Canys yr hwn ſydd yn gwaſanaethu Chriſt
yn y pethau hyn, ſydd hoff gan Dduw, a chymme-
radwy gan dynion.
19 Felly gan hynny dilynwn y pethau a berthy-
nant i heddwch, a'r pethau a berthynant i adeila-
ſiaeth eu gilydd.
20 O achos bwyd, na ddinifeiria waith Duw.
Pôb peth yn wir ſydd lân; eithr drwg yw ir
dyn fydd yn bwyta drwy dramgwydd.
21 Da yw na fwyttaer cig, ac nad ſ'ter gwin,
na dim drwy 'r hyn y tramgwydder, neu y rhwy-
ſtrer, neu y gwanhaer dy frawd.
22 A oes ffydd gennit ti? bydded hi gyd â thi
dy hun ger bron Duw. Gwyn ei fyd yr hwn nid yw
yn condemnio ei hun, yn yr hyn y mae yn ei dybied
yn dda.
23 Ond yr hwn ſydd yn petruſo, os bwyty, ef a
gondemnwyd: am nad yw yn bwyta o ffydd. A
phetin bynag nid yw o ffydd, pechod yw.

PEN. XV.

1 *Rhaid i'r wyſ gyd-ddwyn â'r gwan. 2 Ni ddylem ni rynnu tin bodd ein hunain. 3 gan ni wnaeth o Chriſt hynny. 7 ond derbyn bôb un eſ gilydd. 8 megis y derbynodd Chriſt ninnau i ynill. 9 Iddewon, 9 a Chenedloedd. 15 Paul yn eſcuſodi ei ſcrifen, 28 ac yn addaw ymweled â hwynt, 30 ac yn deiſyf eu gweddiau.

A Nyni, y rhai ydym gryfion, a ddylem gynnal gwendid y rhai gwenieich ac nid rhyngu ein bodd ein hunain.
2 Bodd ha ei pôb vn o honom ei gymmydog yn yr hyn ſy dda *iddo er adeiladaeth.
3 Canys Chriſt nis boddhaodd ef ei hun, eithr megis y mae yn ſcrifennedig, *Gwradwyddiadau y rhai a'th wradwyddent di, a ſyrthiaſant arnaf.
4 Canys pa bethau bynnag a ſcrifennwyd o'r blaen, er addyſc i ni yr ſcrifennwyd hwynt, ſel trwy ammyneed a diddanwch yr Scrythyrau, y gallem gael gobaith.
5 *A Duw yr ammyneed a'r diddanwch a roddo i chwi ſynied yr vn peth yn ôl ac ei gilydd yn ôl Chriſt Ieſu:
6 Fel y galloch, yn vn-fryd, o vn genau, ogoneddu Duw, a Thâd ein Harglwydd Ieſu Griſt.
7 O herwydd pa ham, derbyniwch ei gilydd, megis ac y derbyniodd Chriſt ninnau i ogoniant Duw.
8 Ac yr wyf yn dywedyd, wneuthur Ieſu Griſt yn wenidog i'r enwaediad, er mwyn gwirioneidd Duw, er mwyn cadarnhau yr addewidion a wnaethpwyd i'r tadau.
9 Ac fel y byddei i'r Cenhedloedd ogoneddu Duw am ei drugaredd, fel y mae yn ſcrifennedig; *Am hyn y cyffeſaf i ti yn mhlith y Cenhedloedd, ac y canaf i'th Enw.
10 A thrachefn y mae yn dywedyd, *Ymlawenhewch Genhedloedd gyd â'i bobl ef.
11 A thrachefn, *Molwch yr Arglwydd yr holl Genhedloedd, a chlodforwch ef yr holl bobloedd.
12 A thrachefn y mae Eſaias yn dywedyd, *Fe fydd gwreiddyn Ieſſe, a'r hwn a gyfyd i lywodraethu y Cenhedloedd: yndo ef y gobeitha y Cenhedloedd.
13 A Duw 'r gobaith a'ch cyflawno o bôb llawenydd a thangneddyf gan gredu: fel y cynnyddoch mewn gobaith, trwy nerth yr Yſpryd glân.
14 Ac yr wyſ fy hun, fy mrodyr, yn credu am danoch chwi, eich bôd chwithau yn llawn daioni, wedi eich cyflawni o bôb gwybodaeth, ac yn abl i rybuddio ei gilydd hefyd.
15 Eithr mi a ſcrifennais yn hytach o beth ath-roch, o fraſtyr, fel yn dwyn ar gof i chwi, trwy y gras a roddwyd i mi gan Dduw.
16 Fel y byddwn weinidog i Ieſu Griſt at y Cenhedloedd, gan weini i Eſengyl Duw, fel y byddei offrymiad y Cenhedloedd yn gymmeradwy, wedi ei ſancteiddio gan yr Yſpryd glân.
17 Y mae i mi, gan hynny, ymfoledd yn Chriſt Ieſu, o ran y pethau *a berthyn i Dduw.
18 Canys ni feiddiaf ddywedyd dim o'r pethau ni weithredodd Chriſt trwof i, i wneuthur y Cenhedloedd yn vfydd, ar dir a gweithred,
19 Trwy nerth atwyddion a rhyfeddodau, gan nerth Yſpryd Duw: hyd pan, o Ieruſalem, ac o amgylch hyd Illyricum, y llenwais Eſengyl Griſt.
20 Ac felly gan ymorcheſtu i bregethu *Eſengyl, nid lle yr hetwyd Griſt, fel nad adeiladwn ar ſail yn arall:

9 Eſai. 52. 15.

21 Eithr megis y mae yn ſcrifenedig, Ni'r rhai ni ſynegwyd em dano, hwyntbuy a'i gwelant ef; a'r rhai ni chly vſant, a ddeallant.

22 Am hynny hefyd i'm lluddiwyd yn fynych i ddyfod attoch chwi.

23 Eithr yr awr hon, gan nad oes genniſ le mwyach yn y gwledydd hyn, a hefyd bod arnaf hiraeth erys llawer o flynyddoedd am ddyfod atoch chwi:

24 Pan elwyf i'r Hiſpaen, myfi a ddeuaf attoch chwi. Canys yr wyf yn gobeithio wrth fyned heibio, y caf erch gwrtheb, a'm hebrwng gennych yno, os byddaf yn gyntaf o ran wedi ſy llenwi o honoch.

Neu, o'ch cymdeithas, Gr. o honoch.

25 Ac yr awr hon yr wyfi yn myned i Ieruſalem, i weini i'r Saint.

26 Canys rhyngodd bodd i'r rhai o Macedonia ac Achaia, wneuthur rhyw gymmorth i'r rhai tlodion o'r Saint ſydd yn Ieruſalem.

27 Canys rhyngodd bodd iddynt, a'u dyled ydynt hwy ydynt: oblegid os cafodd y Cenhedloedd gyfran o'u pethau ysprydol hwynt, dwythau hefyd a ddylent weini iddynt hwythau, mewn pethau cnawdol.

28 Wedi i mi gan hynny, orphen hyn, a ſelio iddynt y ſfrwyth hwn, mi a ddeuaf heibioh i'r Hiſpaen.

29 Ac mi a wn pan ddelwyf attoch, y deuaf â chyflawnder bendith Efengyl Criſt.

30 Eithr yr wyf yn attolwg i chwi, frodyr, er mwyn ein Harglwydd Ieſu Criſt, ac er cariad yr Ysprydiar gyd-ymdrech o honoch gyd â mi yſi mewn gweddiau trofoſi at Dduw,

Hel gredu.

31 Fel i'm gwareder oddi wrth y rhai anffydd yn Iudea, ac ac fod ſy ngweinidogaeth yr hon ſydd gennif i Ieruſalem, yn gymmeradwy gan y Saint.

32 Fel y delwyf attoch mewn llawenydd, trwy ewyllys Duw, ac i'm cyd-loaner gyd â chwi.

33 A Duw'r heddwch fyddo gyd â chwi oll. Amen.

PEN. XVI.

1 *Paul yn mynegiſo i'r brodyr amryw lawer,* 17 *ac yn eu cynghori hwy, i ochelyd y rhai ſydd yn peri anghydfod, a rhwyſtredau,* 21 *ac ar ei anwyl anherchion, yn diwedd ei gyfarchiad moliant a diolch i Dduw.*

YR wyf yn gorchymmyn i chwi Phœbe ein chwaer, yr hon ſydd weinidoges i Eglwys Cenchrea:

2 Derbyn o honoch hi yn yr Arglwydd, megis y mae yn addas i Saint, a'i chynnorthwyo ini ymma beth bynnac y byddo rhaid iddi arnochch: canys hithau hefyd a fu gymmorth i lawer, ac i minnau fy hun hefyd.

3 Annherchwch Priſcilla, ac Aquila, fy nghydweith-wyr yn Ghriſt Ieſu.

4 (Y rhai dros fy mywyd i a ddodaſant eu gyddfau eu hunain i lawr; i'r rhai nid wyfi yn unic yn diolch, onid hefyd holl Eglwyſydd y Cenhedloedd.)

5 Annherchwch hefyd yr Eglwys ſydd yn eu tŷ hwy. Annherchwch fy anwyl Epenetus, yr hwn yw blaen-ffrwyth Achaia yn Ghriſt.

6 Annherchwch Mair, yr hon a gymmeradd lawer o boen erom ni.

7 Annherchwch Andronicus, a Iunia, fy nghenraint, a'm cydgarcharorion, y rhai ſy hynod ymmiith yr Apoſtolion, y rhai hefyd oeddent yn Ghriſt o'm blaen i.

8 Annherchwch Amplias fy anwyliyd yn yr Arglwydd.

9 Annherchwch Vrbanus ein cydweithwr yn Ghriſt, ac Stachys fy anwyliyd.

10 Annherchwch Apelles y profedic yn Ghriſt. Annherchwch y rhai ſy o dŷ Arifiobulus.

11 Annherchwch Herodion fy nghâr. Annherchwch y rhai ſy o dŷ Narciſſus, y rhai ſydd yn yr Arglwydd.

12 Annherchwch Tryphæna a Thryphoſa, y rhai a gymmerafant boen yn yr Arglwydd. Annherchwch yr anwyl Perſis, yr hon a gymmerodd lawer o boen yn yr Arglwydd.

13 Annherchwch Ruſus etholedig yn yr Arglwydd, a'i fam ef a minneu.

14 Annherchwch Aſyncritus, Phlegon, Hermas, Patrobas, Mercurius, a'r brodyr ſy gyd â hwynt.

15 Annherchwch Philologus, a Iulia, Nereus a'i chwaer, ac Olympas, a'r holl Saint, y rhai ſydd gyd â hwynt.

16 Annherchwch y naill y llall â chuſan ſanctaidd. Y mae Eglwyſi Chriſt yn eich annerch.

17 Ac yr wyf yn attolwg i chwi, frodyr, graſan ar y rhai ſy yn peri anghydfod a rhwyſtrau, yn erbyn yr athrawiaeth a ddyſcaſoch chwi, a chilwch oddi wrthynt.

18 Canys y rhai ſy gyfryw, nid ydynt yn gwaſanaethu ein Harglwydd Ieſu Criſt, eithr eu bol eu hunain; a thrwy ymadrodd têg a gweniaith yn twyllo calonnau y rhai diddrwg.

19 Canys eich ufudd-dod chwi a ddaeth i'r lan at bawb. Yr wyfi gan hynny yn llawenychu rhag chwi, eithr myn'a ewyllyſwn i chwi fod yn ddoeth ion tu ag at y peth ſy dda, ac yn wirion tu ag at y peth ſy ddrwg.

20 A Duw y tangneddyf a ſathr Satan tan eich traed: chwi a wyr. Gras ein Harglwydd Ieſu Ghriſt fyddo gyd â chwi. Amen.

21 Y mae Timotheus fy nghydweith-wr, a Lucius, a Iaſon, a Soſipater, ſy nghenraint, yn eich annerch.

22 Yr wyfi Tertius, yr hwn a ſcrifennais yr Epiſtol hwn, yn eich annerch yn yr Arglwydd.

23 Y mae Gaius fy llettŷa-wr i, a'r holl Eglwys, yn eich annerch. Y mae Eraſtus, goruchwiliwr y ddinas, yn eich annerch, a'r brawd Quartus.

24 Gras ein Harglwydd Ieſu Chriſt a fyddo gyd â chwi oll. Amen.

25 Yr hwn a ddichon eich cadarnhau, yn ôl fy Efengyl i, a phrégethiad Ieſu Chriſt, yn ôl datcuddiad y dirgelwch, yr hwn ni ſoniwyd am dano er dechreuad y byd:

Amryw oedd yn Iuddewon.

26 Ac yr awron a eglurwyd, a thrwy Scripturau y Prophwydi yn ol gorchymmyn y tragwyddol Dduw, a gyhoeddwyd yn-hlith yr holl Genhedloedd, er mwyn ufudd-dod ffydd.

27 I Dduw yr vnic ddoeth *y bydd* gogoniant trwy Ieſu Chriſt yn dragywyddol. Amen.

7 At y Rhufeiniaid yr ſcrifennwyd o Gorſiohus, gyd â Phœbe gweinidoges yr Eglwys yn Cenchrea.

YR EPISTOL CYNTAF I PAVL YR APOSTOL at y CORINTHIAID.

PEN. I.

1 *Ar ôl iddo gyfarch iddynt a diolch trostynt,* 10. *y mae efe yn eu hannog i vndeb ac 12 yn ledo ar eu anghydsundeb hyny.* 18 *Bôd Duw yn distrywio'r doethion,* 21 *trwy ffolineb pregethu,* ac 26 *nad yw efe yn galw y doethion, na'r gallucc, na'r bonheddigion, onid* 27, 28. *y ffol, a'r gwan, a'r distadl.*

1 PAul wedi ei alw *ei fôd* yn Apostl Iesu Grist, trwy ewyllys Duw, a'r brawd Sosthenes,

2 At Eglwys Dduw, yr hon sydd yn Corinth, at y rhai * a sancteiddiwyd ynGhrist Iesu, a alwyd yn Sainct, gyd â *phawb ac sydd yn galw ar enw ein Harglwydd Iesu Ghrist, ym mhôb man, ‖ o'r eiddynt hwy a ninnau:

3 Gras fyddo i chwi a thangneddyf oddiwrth Dduw ein Tâd ni, a'r Arglwydd Iesu Grist.

4 [Yr ydwyf yn diolch i'm Duw bob amser drosoch chwi, am y gras Duw a rodded i chwi yng-Ghrist Iesu:

5 Am eich bôd ym-mhôb peth wedi eich cyfoethogi yndddo ef, mewn pôb ymadrodd a phob gwybodaeth,

6 Megis y cadarnhawyd tystiolaeth Christ ynoch.

7 Fel nad ydych yn ôl mewn vn dawn, yn disgwil am ‖ddatcuddiad ein Harglwydd Iesu Christ:

8 Yr hwn hefyd a'ch cadarnhâ chwi hyd y diwedd, yn ddiargyoedd, yn nydd ein Harglwydd Iesu Ghrist]

9 * Ffyddlawn yw Duw, trwy yr hwn i'ch galwyd i gymdeithas ei Fab ef Iesu Grist ein Harglwydd nie.

10 Ac yr wyf yn attolwg i chwi frodyr, trwy enw ein Harglwydd Iesu Grist, ddywedyd o bawb o honoch chwi yr vn peth, ac na byddo ‖ymbleidio yn eich plith, eithr bod o honoch wedi eich cyfan gyssylltu, yn yr vn meddwl, ac yn yr vn farn.

11 Canys fe ddangoswyd i mi am danoch chwi, fy mrodyr, gan y rhai sy o dy Chloe, fôd cynhennau yn eich plith chwi.

12 A hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd, bod pob vn o honoch yn dywedyd, * Yr ydwyfi yn eiddo Paul, minnau yn eiddo Apolles, minnau yn eiddo Cephas, minnau yn eiddo Christ.

13 A rannwyd Christ? Ai Paul a groes-hoeliwyd trosoch? neu ai yn enw Paul i'ch bedyddiwyd chwi?

14 Yr ydwyf yn diolch i Dduw, na fedyddiais i neb o honoch, ond * Crispus a Gaius.

15 Fel na dywedo pôb fedyddio o honoch yn fy enw fy hun.

16 Mi a fedyddiais hefyd dylwyth Stephanas: heb law hynny ni's gwn a fedyddiais i neb arall.

17 Canys ni anfonodd Christ fi i fedyddio, onid i efengylu: * nid mewn doethineb ymadrodd, fel na wneid croes Christ yn ofer.

18 Canys ‖ yr ymadrodd am y groes, i'r rhai colledig yw ffolineb: eithr i ni y rhai cadwedig, * nerth Duw ydyw.

19 Canys ysgrifennwic yw, Mi a ddifethaf ddoethineb y doethion, a * deall y rhai deallus a dileaf.

20 * Pa le y mae'r doeth? Pa le mae'r Scrifennydd? Pa le y mae ymholydd y byd hwn? Oni wnaeth Duw ddoethineb y byd hwn yn ynfydrwydd?

21 * Canys o herwydd yn noethineb Duw nad adnabu y byd trwy ddoethineb mo Duw; fe welodd Duw yn dda trwy ffolineb pregethu, gadw y rhai sy yn credu.

22 Oblegit y mae'r Iddewon yn gofyn arwydd, a'r Groegwŷr yn ceisio doethineb.

23 Eithr nyny ydym yn pregethu Christ wedi ei groes-hoelio, i'r Iddewon yn dramgwydd, ac i'r Groegwŷr yn ffolineb.

24 Ond iddynt hwy y rhai a alwyd, Iddewon a Groegwŷr, yn Grist, gallu Duw, a doethineb Duw.

25 Canys y mae ffolineb Duw yn ddoethach na dynion; a gwendid Duw yn gryfach na dynion.

26 Canys yr ydych yn gweled eich galwedigaeth, frodyr, nad llawer o rai doethion yn ôl y cnawd, nad llawer o rai gallueg, nad llawer o rai bonheddigion, *a alwyd.*

27 Eithr Duw a etholodd ffol-bethau y byd, fel y gwradwyddei y doethion; a gwan bethau y byd a etholodd Duw, fel y gwradwyddei y pethau cedyrn:

28 A phethau distadl y byd, a phethau dirmygus, a ddewisodd Duw, a'r pethau nid ydynt, fel y ddidammei y pethau ydyd.

29 Fel na orfoleddei ‖ yn cnawd ger ei fron ef.

30 Eithr yr ydych chwi o honaw ef yn Ghrist Iesu yr hwn a wnaethpwyd i ni gan Dduw yn ddoethineb, ac yn gyfiawnder, ac yn sancteiddiwydd ac yn brynedigaeth:

31 Fel, megis ac y mae yn scrifennedig, * Yr hwn sydd yn ymffrostio, ymffrostied yn yr Arglwydd.

PEN. II.

1 *Mae efe yn dangos fod ei bregeth ef, yr nad ydoedd yn dawn gan bi eddiadgrwydd yn ac oedd,* 4 *neu ddoethineb dynawl: i eithr yn sefyll mewn* 4, 5 *nerth Duw, ac yn rhagori eymmaint ac ar ddoethineb y byd yma, a'i ffawtt dynawl, ac nas* 14 *gall y dyn anianol mo i deall.*

A Myfi pan ddaethum atnoch, frodyr, a ddaethum nid yn ôl godidawgrwydd ymadrodd neu ddoethineb, gan fynegi i chwi dystiolaeth Dduw.

2 Canys ni fernais i mi wybod dim yn eich plith, ond Iesu Ghrist, a hwnw wedi ei groes-hoelio.

3 A mi a fûm yn eich mysc mewn gwendid, ac ofn, a dychryn mawr.

4 A'm hymadrodd, a'm pregeth, nid mewn geiriau ‖ denu, o ddoethineb dynawl, eithr yn eglurhâd yr Yspryd, a nerth:

5 Fel na byddei eich ffydd mewn doethineb dynion, onid mewn nerth Duw.

6 A doethineb yr ydym ni yn ei lleferyd mysc rhai perffaith: eithr nid doethineb y byd hwn, na thywysogion y byd hwn, y rhai sy yn

7 Eithr yr ydym ni yn llefaru doethineb Duw mewn dirgelwch, *fef* y *doethineb* guddiedig, yr hon a rag-ordeiniodd Duw cyn yr oesoedd, i'n gogoneddi ni.

8 Yr hon ni adnabu neb o dywyfogion y byd hwn, o herwydd pes adwaenasent, ni chroes-hoeliasent Arglwydd y gogoniant.

Eſa. 64. 4. 9 Eithr fel y mae yn ſcrifennedig: *Ni welodd llygad, ac ni chlywodd cluſt, ac ni ddaeth i galon dyn, y pethau a ddarparodd Duw i'r rhai a'i carant ef.*

10 Eithr Duw a'n hegluroddi ni trwy ei Yſpryd, canys yr Yſpryd ſydd yn chwilio pob peth; ie dyfnion bethau Duw hefyd.

11 Canys pa ddyn a edwyn bethau dyn, ond yſpryd dyn yr hwn ſydd yndde ef? felly hefyd y pethau Duw nid edwyn neb ond Yſpryd Duw.

12 A ninnau a dderbyniaſom, nid yſpryd y byd, ond yr Yſpryd ſydd o Dduw; fel y gwypom y pethau a roddwyd i ni gan Dduw.

13 Y rhai yr ydym yn eu llefaru hefyd, nid mewn geiriau a ddyſcir gan ddoethineb dynol, ond a ddyſcir gan yr Yſpryd glân; gan gyd-farnu pethau yſprydol a pethau yſprydol.

14 Eithr dyn anianol nid yw yn derbyn y pethau ſy o Yſpryd Duw; canys ffolineb ydynt ganddo ef, ac ni all eu gwybod; oblegid yn yſprydol y bernir hwynt.

15 Ond yr hwn ſydd yſprydol ſydd yn barnu pob peth, eithr efe nis bernir gan neb.

16 Canys pwy a adwaeth meddwl yr Arglwydd, yr hwn a'i cyfarwyddo ef? Ond y mae gennym ni feddwl Chriſt.

PEN. III.

1 Bod llaeth yn gymmwys i blant: 3 Cynhen a gwahaniaeth yn erwyddion a ſeddiniol bydol. 7 Nad dim ydyw Paul, na Phabo, na'r hau, na'r dyfrhau: 9 Eithr i gydweithio gyd a Duw: 10 Yr hwn yw'r unig ſeiliau: 16 Bod dynion yn deml Duw: 17 Yr hon ſydd raid yn unig ei ſanctaidd. 19 Nad yw doethineb y byd gwir, ond ffolineb gyd a Duw.

A Myfi frodyr, ni allwn i'ch arwain chwi megis wrth rai yſprydol, ond megis wrth rai cnawdol, megis wrth rai bach yn Ghriſt.

2 Mi a roddais i chwi laeth i'w yfed, ac nid bwyd; canys nyd yn hyn ni'n gallech, ac ni'n gellwch chwaith etto yn awr eu *dderbyn.*

3 Canys cnawdol ydych chwi etto. Canys tra fyddo yn eich plith chwi genfigen, a chynhennu, ac ymraniadau, onid cnawdol ydych chwi, ac yn rhodio yn ddynol?

4 Canys pan dywedo un myfi ydwyf eiddo Paul, a arall, Myfi wyf eiddo Apollos; onid dynion chwi yn ddiau?

5 Pwy gan hynny yw Paul? A pwy Apollos? ond gweinidogion, trwy y rhai y credaſloch chwi, ac fel y rhoddes yr Arglwydd i bob un.

6 Myfi a blennais, Apollos a ddyfrhaodd, ond Duw a roddes y tyfiad.

7 Felly nid yw yr hwn ſydd yn planu ddim, ac nid hwn ſydd yn dyfrhau; ond Duw yr hwn ſydd yn rhoi y tyfiad.

8 Eithr y mae'r hwn ſydd yn planu, a'r hwn ſydd yn dyfrhau, yn *dydyny*: a phob un a dderbyn ei briod wobr ei hun, yn ôl ei lafur ei hun.

9 Canys cyd-weithwyr Duw ydym ni: llafur Duw, adeiladaeth Duw, ydych chwi.

10 Yn ôl y gras a roddwyd i mi, megis doeth adeiladydd, mi a oſodais y ſylfaen, ac y mae arall yn goruwch-adeiladu. Eithr edryched pob un pa wedd y mae yn goruwch-adeiladu.

11 Canys ſylfaen arall ni'n gall neb ei oſod, heb law yr hon a oſodwyd, yr hwn yw Iefu Ghriſt.

12 Eithr os goruwch-adeilada neb ar y ſylfaen hwn, aur, ariant, meini gwerthfawr, coed, gwair, ſofl;

13 Gwaith pob dyn a wneir yn amlwg: canys y dydd a'i dengys, oblegid trwy dân y datcuddir ef; a'r tân a brawf waith pawb, pa fath ydyw.

14 Os gwaith neb a erys, yr hwn a oruwchadeiladodd ef; efe a dderbyn wobr.

15 Os gwaith neb a ſoſcir, efe a gaiff golled; eithr efe ei hun a fydd cadwedig, etto felly megis trwy dân.

16 Oni wyddoch chwi, mai Teml Duw ydych, a bod Yſpryd Duw yn trigo ynoch?

17 Os llygra neb Deml Duw, Duw a lygra hwnnw. Canys ſanctaidd yw Teml Duw, yr hon ydych chwi.

18 Na thwylled neb ei hunan. Od oes neb yn eich mplith yn tybied ei fod ei hun yn ddoeth yn y byd hwn; bydded ffol *fel* y byddo doeth.

19 Canys doethineb y byd hwn *ſydd* ffolineb gyd a Duw: o herwydd ſcrifennedig yw, *Yr hwn ſy yn dal y doethion yn eu cyfrwyſtra.*

20 A thrachefn, *Yr Arglwydd* yn gwybod meddyliau y doethion mai ofer ydynt.

21 Am hynny na phroledded neb mewn dynion, canys pob peth ſydd eiddoch chwi.

22 Pa yn bynnag ai Paul, ai Apollos, ai Cheffas, ai'r byd, ai bywyd, ai angau, ai pethau preſennol, ai pethau i ddyfod, y mae pob peth yn eiddoch chwi:

23 A chwithau yn eiddo Chriſt, a Chriſt yn eiddo Duw.

PEN. IIII.

1 Pa gyfrif a ddylid ei wneuthur o weinidogion. 7 Nad oes genym ni ddim ar wai dynion. 9 Bod yr Apoſtolion yn dderchafu i'r byd, yr Angylion, ac i ddynion, 13 yn ddiben, ac yn ſorod y byd: 15 ac o herwydd yn dadau i ni yn Ghriſt, 16 ac y dylem ni eu dilyn hwy.

FElly cyſtried dyn ynni, megis gweinidogion i Ghriſt a goruchwyl-wyr ar ddirgeledigaethau Duw.

2 Am ben hyn, yr ydys yn diſgwil mewn goruchwyl-wyr gael yn yn ffyddlon.

3 Eithr genmin bychan iawn yw ſy marn gennych chwi, neu gan ſ dyn dôm: ac nid wyf dwnim yn ſy marnu fy hun.

4 Canys ni wn i ddim arnaf fy hun; eithr ni'm cyfiawnhawyd, eithr yr Arglwydd yw yr hwn ſydd yn fy marnu.

5 *Am hynny, na farnwch ddim cyn yr amſer; hyd oni ddelo yr Arglwydd, yr hwn a ddyco allan ddirgelion y tywyllwch, ac a eglura fwriadau y calonnau, ac yna y bydd y glôd i bob un gan Dduw.*]

6 A'r pethau hyn, frodyr, mewn cyfſeithiau a fwriais i attaf fy hun, ac at Apollos, o'ch achos chwi, fel y gallech ddyſcu ynom ni, na fyniet uwchlaw ſydd ſcrifennedig, fel na bôch yn ymlifo yn erbyn arall.

7 Pwy ſydd yn gwneuthur rhagor dirfawr *arnat?* A pha beth ſydd gennit a'n nid derbyniaſt? Ac os derbyniaſt, paham yr wyt yn ymogoneddu megis pe bait heb dderbyn.

8 Yr ydych chwi yr awrhon yn ſeti, yr ydych yn

ydych chwi yr awron wedi eich cyfoethogi, chwi deyrnasasoch hebom ni; ac oth Ddiw na baech deyrnasu, fel y daem ninnau deyrnasu gyd â

9 Canys tybied yr wyf, ddarfod i Ddiw ein hangos ni, yr Apostolion diweddaf, fel rhai wedi eu bwrw i angau; oblegid nyni a wnaethpwyd yn ‖ ddrych i'r byd, ac i'r Angelion, ac i ddynion.

10 Yr ydym ni yn ffyliaid er mwyn Christ, a chwithau yn ddoethion yn Ghrist; nyni yn weiniaid, a chwithau yn gryfion; chwychwi yn anrhydeddus, a ninnau yn ddirmygus.

11 Hyd yr awr hon yr ydym ni yn dwyn newyn a sychedd, ac yr ydym ni yn noethion, ac yn cael cernodiau, ac yn grwydraidd.

12 *Ac yr ydym yn llafurio, gan weithio â'n dwylo ein hunain. Pan i'n difenwir, yr ydym yn bendithio; pan i'n herlidir, yr ydym yn ei ddioddef.

13 *Pan i'n ceblir, yr ydym yn gweddio, fel ysgubion y byd y gwnaethpwyd ni, i forod pob dim hyd yn hyn.

14 Nid i'ch gwradwyddo chwi yr ydwyf yn scrifennu y pethau hyn, ond eich rhybuddio yr wyf, fel fy mhlant anwyl.

15 Canys pe byddei i chwi ddeng mil o athrawon yn Ghrist, er hynny nid oes i chwi nemmawr o dadau: canys myn a'ch cenhedlais chwi yn Ghrist Iesu trwy yr Efengl.

16 Am hynny yr wyf yn attolwg i chwi, i byddech ddilyn-wyr i mi.

17 O blegid hyn yr anfonais attoch Timotheus, yr hwn yw fy anwyl fab, a ffyddlawn yn yr Arglwydd, yr hwna ddwg ar gof i chwi fy ffyrdd i yn Ghrist, megis yr wyf ym mhob man yn athrawiaethu ym-mhob Eglwys.

18 Ac y mae rhai wedi ymchwyddo, fel pe bawn i heb fod ar fedr dyfod attoch chwi.

19 *Eithr mi a ddeuaf attoch ar fyrder, os yr Arglwydd a'i myno, ac a fynnaf wybod, nid ymadrodd y rhai sy wedi chwyddo, ond eu gallu.

20 Canys nid mewn ymadrodd y mae teyrnas Dduw, eithr mewn gallu.

21 Beth a fynnwch chwi? ai dyfod o honof attoch chwi â gwialen, ynteu mewn cariad, ac yspryd addfwynder?

PEN. V.

1 *Dod y gwr gamweinau yn achos o gywilydd blaw: yn cyrrach nag a'r foleddi. 7 Rhaid yw ymadaw oddiwrth yr hen Lefain. 10 Y dylai eiliadwriaeth unfad ddirmygwrthodwyr.

MAe yr gair yn hollawl, fôd yn eich plith chwi odineb, a chyfryw odineb ac na henwir yn waith yn mysc y Cenhedloedd: *fel cael o ryw wraig ei dâd.

2 Ac ye ydych chwi wedi ymchwyddo, ac ni alarsoch yn hytrach, fel y cymmid o'ch mysc chwi y neb a wnaeth y weithred hon.

3 *Canys myfi yn ddiau fel absennol yn y corph, eithr yn bresennol yn yr yspryd a fernais eisys, fel pe bawn bresennol, am yr hwn a wnaeth y peth hyn felly;

4 Yn enw yn Harglwydd Iesu Ghrist, pan ymgynnulloch ynghyd, a'm hyspryd innau, gyda gallu ein Harglwydd Iesu Ghrist,

5 *Draddodi y cyfryw yn i Satan, i ddinystr y cnawd, fel y byddo yr yspryd yn gadwedig yn nydd yr Arglwydd Iesu.

6 Nid da eich gorfoledd chwi? *Oni wyddoch chwi fôd ychydig lefain yn lefeinio yr holl

7 Am hynny ymarferthwch allan yr hen lefain, fel y byddoch yn newydd, megis yr ydych ddilefeinllyd. Canys Christ ein Pasc ni a ‖ aberthwyd trosom ni. ‖ Neu, laddwyd.

8 Am hynny cadwn wyl, nid â hen lefain, nac â lefain malis a drygioni, ond â *bara creuyn purdeb a gwirioneddi.

9 Mi a scrifennais attoch mewn llythyr, na chyd-ymgymmyscech â godineb-wŷr.

10 Ac nid yn hollawl â godineb-wŷr y byd hwn, neu â'r cybyddion, neu â'r cribddeil-wŷr, neu ag eulyn-addolwŷr; oblegid felly, rhaid fyddai i chwi fyned allan o'r byd.

11 Ond yn awr mi a scrifennais attoch na chyd-ymgymmyscech; os bydd neb a henwir yn frawd, yn odineb-wr, neu yn gybydd, neu yn eulyn-addolwr, neu yn ddifenwr, neu yn feddw, neu yn grib-ddeilwr; gyd â'r cyfryw ddyn, na chyd-fwytta chwaith.

12 Canys beth fydd i mi a farnwyf ar y rhai sy oddi allan? Onid y rhai sy oddi mewn yr ydych chwi yn eu barnu?

13 Eithr y rhai sy oddi allan, Duw fy'n barn. Bwriwch chwith-ch ymmaith y dyn drygionus hwnnw o'ch plith chwi.

PEN. VI.

1 *Na ddylai y Cwmmünion sanctaidd berthynu fyned yr gyfraith â bwyne: 4 yn tuedde yr brawr rhai digred. 9 Na chaffi y rhai anghyfiawn etifeddu teyrnas Ddiw. 12 Bod ein cyrph ni yn aelodau i Ghrift. 19 ac yn demlau i'r Yspryd glan: 16. 17. 20 am hynny na ddylid mo'i halogi.

A Feiddia neb o honoch, a chanddo fatter yn erbyn arall, ymgyfreitho o flaen y rhai anghyfiawn, ac nid o flaen y Saint?

2 Oni wyddoch chwi y barna y Saint y byd? Ac os trwoch chwi y bernir y byd, a ydych chwi yn anaddas i farnu y pethau lleiaf?

3 Oni wyddoch chwi y barnwn ni Angelion? pa faint mwy y pethau a berthyn i'r bywyd hwn?

4 Gan hynny, od oes gennwch farnedigaethau am bethau a berthyn i'r bywyd hwn, dodwch ar y fainge y rhai gwaelaf yn yr Eglwys.

5 Er cywilydd i chwi yr ydwyf yn dywedyd. Pelly, onid oes yn eich plith cymmaint ac yn ducth, yr hwn a fedro farnu rhwng ei frodyr?

6 Ond bôd brawd yn ymgyfreitho â brawd, a hynny ger bron rhai digred.

7 Yr awron gan hynny y mae yn hollawl ddiffyg yn eich plith, am eich bôd yn ymgyfreitho â'i gilydd. Pa ham nad gwell yn hytrach yw dioddef cam? Pa ham nad ydych yn hytrach mewn colled?

8 Eithr chwy-chwi fydd yn gwneuthur cam, a cholled, a hynny i'r brodyr.

9 Oni wyddoch chwi na chaiff y rhai anghyfiawn etifeddu teyrnas Ddiw. Na thwyller chwi: ni chaiff na godineb-wŷr, nac eulyn-addolwŷr, na therwŷr priodas, na mawredd-wŷr, na gwrryw-gyd-wŷr,

10 Na lladron, na chybyddion, na meddwon, na difenwyr, na chribddeil-wŷr, etifeddu teyrnas Ddiw.

11 A hyn fu rai o honoch chwi. Eithr ymolchwyd, eithr chwi a sanctaidwyd, eithr chwi a gyfiawnhawyd, yn Enw yr Arglwydd Iesu, a thrwy Yspryd ein Duw ni.

12 Pob peth fydd gyfreithlon i mi, ond nid yw

pob

pob peth yn lleſ-hau; pob peth ſydd gyfreithlon i mi, eithr ni'n dygir i dan awdurdod gan ddim.

13 Y bwydydd i'r bol, a'r bol i'r bwydydd; eithr Duw a ddinistria hwn, a hwythau. A'r corph nid yw i odineb, onid i'r Arglwydd; a'r Arglwydd i'r corph.

14 Eithr Duw a gyfododd yr Arglwydd, ac a'n cyfyd ninnau trwy ei nerthef.

15 Oni wyddoch chwi ſôd eich cyrph yn aelodau i Ghriſt? gan hynny a gymeraf fi aelodau Chriſt, n'u gwneuthur yn aelodau puttain? Na atto Duw.

16 Oni wyddoch chwi ſôd yr hwn ſydd yn cydio â phuttain yn un corph? canys y ddau (medd efe) ſyddant yn cnawd.

17 Ond yr hwn a gyfylltir â'r Arglwydd, yn yſpryd yw.

18 Gochelwch odineb. Pob pechod a wnelo dyn, oddiallan iw gorph y mae; ond yr hwn ſydd yn godinebu, ſynd yn pechu yn erbyn ei gorph ei hun.

19 Oni wyddoch chwi ſôd eich corph yn Demle i'r Yſpryd glân ſydd ynoch, yr hwn yr ydych yn ei gael gan Dduw, ac nad ydych yn eiddoch eich hunain?

20 Canys er gwerth y prynwyd chwi; gan hynny gogoneddwch Dduw yn eich corph, ac yn eich yſpryd, y rhai ſydd eiddo Duw.

PEN. VII.

1 *Y mae yn cryfhau yn briodas, 4 ac yn dangos mai rhwymedi yw yn erbyn godineb: rô ac na dylid dattodd y cwlwm hwnnw mewn yſtyriaeth.* 18. 20. *Rhaid i bob dyn ſôd yn ſadlon yn alwedigaeth.* 25 *Pa ham y dylid marwhau Yſyryfiadol:* 35 *ac er ſa achoſion y gallwn ni briodi, neu beidio â phriodi.*

AC am y pethau yr ſcrifennaſoch attaf; da i ddyn na chyffyrddei â gwraig.

2 Ond rhag godineb, bydded i bôb gŵr ei wraig ei hun, a bydded i bôb gwraig ei gŵr ei hun.

3 Rhodded y gŵr i'r wraig ddyledus ewyllys da, a'r vawedd y wraig i'r gwr.

4 Nid oes i'r wraig feddiant ar ei chorph ei hun, ond i'r gŵr; ac yr vn modd nid oes i'r gŵr feddiant ar ei gorph ei hun, ond i'r wraig.

5 Na thwyllwch ei gilydd, oddieithr o gydſyniad tros amſer, fel y gallech ymroi i ympryd a gweddi; a dewch drachefn ynghyd, rhag temtio o Satan chwi o herwydd eich anlladrwydd.

6 A hyn yr wyf yn ei ddywedyd o ganiadgad, nid o orchymmyn.

7 Canys mi a fynawn ſôd pôb dyn fel fi ſy hun, eithr y mae i bôb vn ei ddawn ei hun gan Dduw; i vn fel hyn, ac i arall fel hyn.

8 Dywedyd yr wyf wrth y rhai heb briodi, a'r gweddgedd gweddwon; Da yw iddynt os arhoſant fel finnau.

9 Eithr oni allant ymgadw, priodant: canys gwell yw priodi nag ymloſgi.

10 Ac i'r rhai a briodwyd yr ydwyf yn gorchymmyn, nid myfi chwaith ond yr Arglwydd, Nad ymadawed gwraig oddiwrth ei gŵr.

11 Ac os ymedy hi, arhoed heb briodi, neu gymmoder hi â'r gŵr: ac na ollynged y gŵr ei wraig ymmaith.

12 Ac wrth y lleill, dywedyd yr wyſi, nid yr Arglwydd: Os bydd i vn brawd wraig ddigred, a bithau yn fodlon i drigo gyd ag ef, na ollynged ef ymmaith.

13 *Ac* wraig, yr hon y mae iddi ŵr digred, ac yntef yn fodlon i drigo gyd â hi, na fyrthoded hi ef.

14 Canys y gŵr di-gred a ſancteiddir trwy y wraig: a'r wraig ddigred a ſancteiddir trwy y gŵr. Pe amgen aflan yn ddiau fyddei eich plant; eithr yn awr ſanctaidd ydynt.

15 Eithr os yr anghredadyn a ymedy, ymadawed; nid yw y brawd neu y chwaer gaeth yn y cyfryw *beibau*: eithr Duw a'n galwodd ni i heddwch.

16 Canys beth a wyddoſt ti, wraig, a gedwi di dy ŵr? a phetb a wyddoſt tithau ŵr, a gedwi di dy wraig?

17 Ond megis y darfu i Dduw rannu i bôb vn megis y darfu i'r Arglwydd alw pôb vn, felly rhodied. Ac fel hyn yr wyf yn ordeinio yn yr Eglwyſi oll.

18 A alwyd neb wedi ei enwaedu? nac ad-geiſied *ddienwaediad*. A alwyd neb mewn dienwaediad? nac enwaeder arno.

19 Enwaediad nid yw ddim, a dienwaediad nid yw ddim, ond cadw gorchymynion Duw.

20 Pob vn yn y galwedigaeth y galwyd ef, yn honno arhoſed.

21 Ai yn wâs i'th alwyd? na ſydded gwaeth gennit; eithr os gelli gael bod yn rhydd, mwyhâ *hynny* yn hytrach.

22 Canys yr hwn, ac ef yn wâs, a alwyd yn yr Arglwydd, gŵr rhydd i'r Arglwydd ydyw. A'r vn ſiwrnŷd yr hwn, ac efe yn wr rhydd a alwyd, gwâs i Ghriſt yw.

23 Er gwerth i'ch prynwyd; na fyddwch weiſion dynion.

24 Yn yr hyn y galwyd pôb vn, frodyr, yn hynny arhoſed gyd â Duw.

25 Eithr am wyryfon, nid oes gennif orchymyn yr Arglwydd. Ond barn yr ydwyf yn ei roi, fel vn a gafas drugaredd gan yr Arglwydd, i fod yn ffyddlon.

26 Am hynny yr wyf yn tybied mai da yw hyn, herwydd yr angenthaid preſennol; mai da yw i ddyn fôd felly.

27 A wyt ti yn rhwym i wraig? na chais yr allwng yn rhydd. A wyt ti yn rhydd oddiwrth wraig? na chais wraig.

28 Ac os priodi hefyd ni phechaiſt, ac os priod da gwyryf, ni phechodd. Er hynny, y cyfryw rai a gânt ſiinder yn y cnawd: eithr yr wyf yn eich arbed chwi.

29 A hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd, frodyr, am fod yr amſer yn fyr. Y mae yn ôl, fod o'r rhaiſy a gwragedd iddynt, megis pe bydden heb ddynt;

30 A'r rhai a wylant, megis heb wylo; a'r rhai a lawenhânt, megis heb lawenhau; a'r rhai a knnant, megis heb feddu.

31 A'r rhai a arferant y byd hwn, megis heb gam-arfer. Canys y mae dull y byd hwn yn myned heibio.

32 Eithr mi a fynnwn i chwi fôd yn ddiofal. Yr hwn ſydd heb briodi, ſydd yn gofalu am bethau yr Arglwydd, pa wedd y bodlona'r Arglwydd:

33 Ond vneb a wreicceiddo, ſydd yn gofalu am bethau y byd, pa wedd y bodlona ei wraig.

34 Y mae gwahaniaeth hefyd rhwng wraig a gwyryf. Y mae yr hon ſydd heb briodi, yn gofalu am y pethau ſydd yn perthyn i'r Arglwydd, fel y byddo hi ſanctaidd yngkorph, ac yſpryd: ac y mae yr hon ſydd wedi priodi, yn gofalu am bethau bydol, pa fodd y rhyngo hi fodd i'r gŵr.

35 A,

35 A hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd er dlesâd i chwi eich hunain; nid i osod magl i chwi, eithr er mwyn gweddeidd-dra, a dysal lynu wrth yr Arglwydd yn ddiwahan.

36 Ond os yw neb yn tybied ei fod yn anweddaidd tu ag at ei wyryf, od â hi tros flodau ei hoedran, a bod yn rhaid gwneuthur felly: gwnaed a fynno; nid yw yn pechu; priodant.

37 Ond yr hwn sydd yn sefyll yn sicr yn ei galon, ac yn afraid iddo; ac a meddiant ganddo ar ei ewyllys ei hun; ac a rodd ei fryd ar hyny yn ei galon, ar gadw o honaw ei wyryf; da y mae yn gwneuthur.

38 Ac am hyny, yr hwn sydd yn ei rhoddi yn briod, sydd yn gwneuthur yn dda; ond yr hwn nid yw yn ei rhoddi yn briod, sydd yn gwneuthur yn well.

39 Y mae gwraig yn rhwym wrth y gyfraith, tra fyddo byw ei gŵr: ond o bydd marw ei gŵr, y mae hi yn rhydd i briodi y neb a fynno; yn vnic yn yr Arglwydd.

40 Eithr dedwyddach yw hi, os erys hi felly m'fy marn i: ac yr ydwyf finneu yn tybied fôd Yspryd Duw gennif.

PEN. VIII.

1 *Bod iddynt ymgadw oddiwrth ybwyddyd a offrymmir i eilunod. 8. 9. Na ddylim ni gamarfer ein rhydd did Christianogaidd, i rwystro ein brodyr: 11. Eithr ffrwyno ein gwybodaeth â cha-rial perffaith.*

EIthr am yr hyn a aberthwyd i eulynnod, ni a wyddom fôd gan bawb o honom wybodaeth. Gwybodaeth fydd yn chwyddo, eithr cariad fydd yn adeiladu.

2 Eithr os yw neb yn tybied ei fôd yn gwybod dim ni wyr efe etto ddim fel y dylei wybod.

3 Ond od oes neb yn caru Duw, hwnnw a adwaenir ganddo ef.

4 Am fwytta gan hyny, o'r pethau a aberthir i eulynnod; ni a wyddom nad yw eulyn ddim yn y byd, ac nad oes yn Duw arall, onid vn.

5 Canys er bod rhai a elwir yn ddduwiau, pa vn ai yn y nef ai ar y ddaiar, (megis y mae llawer lawer, ac arglwyddi lawer.)

6 Eithr i ni nid oes onid vn Duw, y Tâd, o'r hwn y mae pob peth, a ninnau yndddo ef; ac vn Arglwydd Iesu Ghrist, trwy yr hwn y mae pob peth, a ninnau trwyddo ef.

7 Ond nid yw yr wybodaeth hon gan bawb: canys rhai a chanddynt gyd-wybod o'r eulyn, hyd y pryddyn, fydd yn bwyta fel peth a aberthwyd i eulynnod; a'u cyd-wybod hwy, a hi yn wan, a halogir.

8 Eithr nid yw bwyd yn ein gwneuthur ni yn gymmeradwy gan Dduw, canys nid ydym, os bwytawn, yn helaethach; nac onis bwytawn, yn llai neuth.

9 Ond ed'chwch a hag mewn vn modd i'ch rhyddid hwn, fôd yn dramgwydd i'r rhai sy weiniaid.

10 Canys os gwêl neb ddidi fydd a gwybodaeth gennif, yn eistedd i fwyta yn nhemil yr eulynnod; oni chadarnheir ei gôd wybod ef, ac yntau yn wan, i fwyta y pethau a aberthwyd i eulynnod?

11 Ac a ddifethir y brawd gwan, trwy dy wybodaeth di, tros yr hwn y bu Christ farw?

12 A chan bechu felly yn erbyn y brodyr, a chlwyfo eu gwan gydwybod hwy, yr ydych chwi yn pechu yn erbyn Christ.

13 O herwydd pa hani, os yw bwyd yn rhwystro fy mrawd, ni fwyttaf fi gîg fyth, rhag i mi rwystro fy mrawd.

PEN. IX.

1 *Y mae efe yn dangos ei rydd-did, 7 ac y dylai y gweinidog fyw wrth yr Efengyl: 15 Eithr ddarfod iddo ef o'i wir-fodd ymgadw, 18 rhag ne'r gyrru bwy mewn trauel, 22 na bod yn achos o rwystr i neb, mewn pethau cyffredin. 24 Bod eisiau bywyd ni yn debyg i yrfa.*

ONid wyfi yn Apostol? Onid wyfi yn rhydd? Oni welais i Iesu Ghrist ein Harglwydd? Onid fy ngwaith i ydych chwi yn yr Arglwydd?

2 Onid wyf yn Apostl i eraill, etto yr wyf i chwi: canys sêl fy Apostoliaeth i ydych chwi yn yr Arglwydd.

3 Fy amddiffyn i i'r rhai a'm holant yw hyn:

4 Onid oes i ni awdurdod i fwyta ac i yfed?

5 Onid oes i ni awdurdod i arwain o amgylch wraig *a fyddei* chwaer, megis ac *y mae* i'r Apostolion eraill, ac i frodyr yr Arglwydd, ac i Cephas?

6 Ai myfi yn vnic a Barnabas nid oes gennym awdurdod i fôd heb weithio?

7 Pwy fydd vn amser yn rhyfela ar ei draul ei hun? Pwy fydd yn plannu gwinllan, ac nid yw yn bwyta o'i ffrwyth hi? Neu pwy fydd yn portha praidd, ac nid yw yn bwyta o laeth y praidd?

8 Ai yn ôl dŷn yr wyfi yn dywedyd y pethau hyn? Neu onid yw y Deddf hefyd yn dywedyd hyn?

9 Canys scrifennedig yw yn Neddf Moses: * Nac chae safn yr ych fydd yn dyrnu. Ai tros ychen y mae Duw yn gofalu? * Deut. 25.4.

10 Yntau er ein mwyn ni yn hollawl y mae yn dywedyd? Canys er ein mwyn ni yr scrifennwyd, mai mewn gobaith y dylei yr arddwr aredig, a'r dyrnwr mewn gobaith, i fod yn gyfrannog o'i obaith.

11 *Os nyni a hausom i chwi bethau ysprydol, ai mawr yw es nyni a fedwn eich pethau cnawdol? * Rhuf. 15.27.

12 Os yw eraill yn gyfrannogion o'r awdurdod hon arnoch; onid ydym ni yn hytrach? Eithr nid, arferasom ni yr awdurdod hon; ond goddef yr ydym bôb peth, fel na roddom ddim rhwystr i Efengyl Ghrist.

13 *Oni wyddoch chwi fôd y rhai sy yn gwneuthur pethau cyssygredig, yn bwytta o'r cyssegr, a'r rhai sy yn gwasanaethu yr allor, yn cyd-gyfranogion o'r allor? * Deut. 18.1.

14 Felly hefyd, yr ordeiniodd yr Arglwydd, i'r rhai sy'n pregethu yr Efengyl, fyw oddiwrth yr Efengyl.

15 Eithr myfi nid arferais yr vn o'r pethau hyn: ac nid scrifennais y pethau hyn, fel y gwnelid felly i mi. Canys gwell yw i mi farw na gwneuthur a neb fy ngorfoledd ofer.

16 Canys os pregethaf yr Efengyl, nid oes orfoledd i mi. Canys angenraid a osodwyd arnaf; a gwae fydd i mi, oni phregethaf yr Efengyl.

17 Canys os gwnaf hyn o'm bodd, y mae i mi wobr: ond os o'm hanfodd, ymddiriedwyd i mi am y gorchwyl.

18 Pa wobr fydd i mi gan hyny? bod i mi pan efengylwyf, osod Efengyl Crist yn rhad, fel na cham-arferwyf fy awdurdod yn yr Efengyl.

19 Canys er fy mod yn rhydd oddi wrth bawb, mi a'm gwneuthym fy hun yn wâs i bawb, fel yr ennillwn fwy.

20 Ac mi a ymwneuthym i'r Iddewon megis yn Iddew, fel yr ennillwn yr Iddewon. I'r rhai

can-

tan y Ddeddf, megis tan y Ddeddf: fel yr ennilliwn y rhai sy tan y Ddeddf.

21 I'r rhai di-ddeddf, megis di-ddeddf (a minnau heb fod yn ddi-ddeddf i Dduw, ond tan y Ddeddf i Grist) fel yr ennilliwn y rhai di-ddeddf.

22 Ymwneuthym i'r rhai gweiniaid, megis yn wan, fel yr ennillwn y gweiniaid. Mi a ymwneuthym yn bob peth i bawb, fel y gallwn yn hollawl gadw rhai.

23 A hyn yr wyf yn ei wneuthur er mwyn yr Efengyl: fel i'm gwneler yn gyd-gyfrannog o honi.

24 [Oni wyddoch chwi fod y rhai sy yn rhedeg mewn gyrfa, i gyd yn rhedeg, ond bod yn derbyn y gamp. Felly rhedwch fel y cassoch afael.

25 Ac y mae pob yn a'r sydd yn ymdrechu, yn ymgadw ym-mhob peth: a hwynt hwy 'yn wir, fely derbynjont gorowlygredig, eithr nyni, yn anllygredig.

26 Yr wyfi gan'hynny felly yn rhedeg, nid megis ar amcan; felly yr wyf yn ymdrechu, nid fel yn yn curo yr awyr.

27 Ond yr wyf yn cospi fy nghorph, ac yn ei addwyn yn gaeth: rhag i mi mewn yn modd wedi i mi bregethu i eraill, fod fy hun yn anghymeradwy.]

P E M. X.

Y Dad Sacramentau yr Iddewon, & yn gyscodau i'n, 7 a'i cospedigaethau hwy, 11 yn siamplau i ni. 14 Rhaid i nsocbelyd gauddiwnaeth. 21 Na dylem ei wneuthur bwrdd yr Arglwydd yn fwrdd cythreuliaid: 24 ac y dylem, mewn pethau cyfreithlon, ystyried ein brodyr.

AC ni fynnwn i chwi fod heb wybod, fre-dyr, fod ein tadau oll tan y cwmmwl, a'u gwned oll trwy y môr;

2 A'u bedyddio *hwy* oll i Moses, *yn y* cwmwl, ac yn y môr;

3 A bwyta o bwyd *o honynt* yr un bwyd ysprydol,

4 Ac yfed o bawb *o honynt* yr un ddiod ysprydol: (canys hwy a yfasant o'r graig ysprydol a oedd yn canlyn: a'r graig oedd Grist)

5 Eithr ni bu Duw foddlon [i'r rhan fwyaf o honynt: canys cwympwyd hwynt yn y diffaethwch.

6 A'r pethau hyn a wnaed yn siamplau i ni, fel na chwennychem ddrygioni, megis ac y chwennychasant hwy.

7 Ac na fyddwch eulyn-addoliwyr, megis rhai o honynt hwy, fel y mae yn scrifennedig, * Eisteddodd y bobl i fwyta, ac i yfed, ac a gyfodasant i chwarae.

8 Ac na odinebwn, fel y godinebodd rhai o honynt hwy, ac y * syrthiodd mewn un dydd dair mil ar hugain.

9 Ac na themtiwn Grist, megis ac y temtiodd rhai o honynt hwy, ac a'i * destrywiwyd gan seirph.

10 Ac na rwgnachwch, megis y grwgnachodd rhai o honynt hwy, ac a'i * destriwiwyd gan y dinistrydd.

11 A'r pethau hyn oll a ddigwyddasant yn siamplau iddynt hwy, ac a scrifenwyd i'n rhybydd i ninau, ar y rhai y daeth terfynau yr oesodd.

12 Am hynny, yr hwn sydd yn tybied ei fod yn sefyll, edryched na syrthio.

13 Nid yn aflach y daeth temtasiwn, onid yn ol eithr ffyddlon yw Duw, yr hwn ni ad eich temtio uwch-law yr hyn a alloch, eithr a wna hefyd a'r temtasiwn ddiangfa hefyd, fel y gallech ei ddwyn.]

14 O herwydd pa ham, fy anwylyd, ffowch oddiwrth eulyn-addoliaeth.

15 Dywedyd yr wyf fel wrth rai synhwyrol: bernwch chwi beth yr wyf fi yn ei ddywedyd.

16 Phiol y fendith yr bon a fendigwn, onid cymmun gwaed Christ ydyw? y bara yr ydym yn ei dorri, onid cymmun corph Christ yw?

17 Oblegid nyni yn llawer ydym yn bara, *yn* corph; canys yr ydym ni oll yn gyfrannogion o'r un bara.

18 Edrychwch ar yr Israel yn ôl y cnawd: onid yw y rhai sy yn bwyta yr ebyrth, yn gyfrannogion o'r allor.

19 Beth gan hynny yr ydwyf yn ei ddywedyd? bôd yr eulyn yn ddim? neu'r hyn a aberthwyd i eulyn yn ddim?

20 Ond y pethau y mae y Cenhedloedd yn eu haberthu, i gythreuliaid y maent yn eu haberthu, ac nid i Dduw. Ni fynnwn i chwi fôd yn gyfrannogion â'r cythreuliaid.

21 Ni ellwch yfed o phiol yr Arglwydd, a phiol y cythreuliaid. Ni ellwch fôd yn gyfrannogion o fwrdd yr Arglwydd, a bord y cythreuliaid.

22 Ai gyrru'r Arglwydd i eiddigedd yr ydym? A ydym ni yn gryfach nag ef?

23 Pob beth fydd gyfreithlawn i mi, eithr nid yw pôb peth yn lleſaw. Pob peth fydd gyfreithlon i mi, eithr nid yw pob peth yn adeiladu.

24 Na cheisied neb yr eiddo ei hun, ond pob un [yr eiddo arall.

25 Beth bynnag a werthir yn y gigfa, bwytewch, heb ofyn dim er mwyn cydwybod.

26 Canys *eiddo'r Arglwydd y ddaiar, a'i chyflawnder.

27 Os bydd i neb o'r rhai di-grêd eich gwahodd, ac os mynnwch fyned; bwytewch beth bynag a rodder ger eich bron, heb ymofyn dim er mwyn cydwybod.

28 Eithr os dywed neb wrthych; peth yw ei aberthu i eulynbod yw hyn: na fwytewch er mwyn hwnnw, yr hwn a'i mynegodd, a er mwyn cydwybod: canys eiddo'r Arglwydd y ddaiar, a'i chyflawnder.

29 Cydwybod meddaf, nid yr eiddot ti, ond yr eiddo arall. Canys pa ham y bernir fy rhyddid i gan gydwybod yn arall?

30 Ac os wyfi trwy [ras yn cymmeryd rhan, pa ham i'm cablir am y peth yr wyf yn rhoddi diolch amdano?

31 Pa un bynnag, gan hynny, ai bwyta, ai yfed, ai beth bynnag a wneloch, gwnewch bob peth er gogoniant i Dduw.

32 Byddwch ddiachos i'r Iddewon ac i'r Cenhedloedd hefyd, ac i Eglwys Dduw.

33 Megis yr ydwyfi finnau yn rhyngu bodd i bawb ym-mhob peth, heb geisio fy lleſâd fy hun, ond *lleſâd* llaweroedd, fel y byddont hwy gadwedig.

P E M. XI.

1 *I mae efe yn yr corydau hwn, a nan fo'n gwyr yn y cynnulleidfaoedd fanffaeiddi yn gweddio: 2 pheth ann yn pennaeth a'r gwragedd yn bonneithion: 17 Ac o ran eu bod hwy yn gyfrinddiwedi yn cyfarfod nid yn gwell ond er gwaeth, 21 gan baleqi swpper yr Arglwydd a'r gwledd oedd en hunain. 25 Yn ddiweddaf y mae efe yn galw hwy yn ol bôl; ac yn dyfodd cynnefy Swpper hwnnw.*

BYddwch ddilyn-wyr i mi, megis yr wyfi finnau i Ghrift.

2 Yr ydwyf yn cich canmol, frodyr, mich bôd yn

gyfso i ym-mhob peth, ae yn dal y traddodiadau, fel y traddodais i chwi.

3 Eithr mi a fynnwn i chwi wybod, mai pen pob gŵr yw Christ; a phen y wraig yw'r gŵr, a phen Christ yw Duw.

4 Pob gŵr yn gweddio, neu yn prophwydo â rhywbeth am ei ben, sydd yn cywilyddio ei ben.

5 Eithr pob gwraig yn gweddio, neu yn prophwydo, yn bennoeth, sydd yn cywilyddio ei phen; canys yr un yw a phe byddei wedi ei heillio.

6 Canys os y wraig ni wisc am ei phen, cneifier hi hefyd: eithr os brwnt i wraig ei chneifio, neu ei heillio, gwisced.

7 Canys gŵr yn wir ni ddylei wisco am ei ben, am ei fôd yn ddelw a gogoniant Duw: a'r wraig yw gogoniant y gŵr.

8 Canys nid yw y gŵr o'r wraig, onid y wraig o'r gŵr.

9 Ac ni chrewyd y gŵr er mwyn y wraig, eithr y wraig er mwyn y gŵr.

10 Am hynny y dylei y wraig fôd ganddi awdurdod ar ei phen, oherwydd yr Angelion.

11 Er hynny nid yw na'r gŵr heb y wraig, na'r wraig heb y gŵr, yn yr Arglwydd.

12 Canys yn wedd ac y mae y wraig o'r gŵr, felly y mae y gŵr drwy y wraig: a phob peth sydd o Dduw.

13 Barnwch ynoch eich hunain, ai hardd yw i wraig weddio Duw yn bennoeth?

14 Onid yw naturiaeth ei hun yn eich dysgu chwi, os gwallt-laes a fydd gŵr, mai anmharch yw iddo?

15 Eithr os gwraig a fydd gwallt-laes clôd yw iddi, oblegid el llaes-wallt a ddodwyd ynorchudd iddi.

16 Od oes neb a fyn fod yn ymrysongar, nid oes gennym ni gyfryw ddefod, na chan Eglwysi Duw.

17 [Eithr wrth ddywedyd hyn, nid ydwyf yn canmol, eich bod yn dyfod ynghŷd, nid er gwell, onid er gwaeth.

18 Canys yn gyntaf, pan ddeloch ynghŷd yn yr Eglwys, yr ydwyf yn clywed fod rhaniadaelion yn eich mysc chwi, ac o ran yr wyf yn credu.

19 Canys rhaid yw bôd hefyd hereiau yn eich mysc; fel y byddo y rhai cymmeradwy yn eglur yn eich plith chwi.

20 Pan fyddoch chwi gan hynny yn dyfod ynghŷd i'r un lle, nid bwyta swpper yr Arglwydd ydyw hyn.

21 Canys y mae pôb un wrth fwytta yn cymmeryd ei swpper ei hun o'r blaen, ac yn fydd a newyn arno, ac arall fydd yn feddw.

22 Onid oes gennych dai i fwytta ac i yfed? ai dirmygu yr ydych chwi Eglwys Dduw? A gwradwyddo y rhai nid oes ganddynt? Pa beth a ddywedaf wrthych? a ganmolaf i chwi yn hyn? nid wyf yn eich canmol.

23 Canys myfi a dderbyniais gan yr Arglwydd yr hyn hefyd a draddodais i chwi; bod i'r Arglwydd Iesu y nos y bradychwyd ef, gymmeryd bara,

24 * Ac wedi iddo ddiolch, efe a'i torrodd, ac a ddywedodd, Cymmerwch, bwyttewch hwn yw fy nghorph, yr hwn a dorrir trosoch: gwnewch hyn er cofia am danaf.

25 Yr un modd efe a gymmerodd y cwppan wedi swppertu, gan ddywedyd, Y cwppan hwn yw'r Testament newydd yn fy ngwaed, gwnewch hyn cynnifer gwaith bynnac yr yfoch, er cofia am danaf.

26 Canys cynnifer gwaith bynnac y bwyttaoch y bara hwn, ac yr yfoch y cwppan hwn, y dangoswch farwolaeth yr Arglwydd oni ddelo.

27 Am hynny, pwy bynnac a fwyttâo y bara hwn neu a yfo gwppan yr Arglwydd yn annheilwng, euog fydd o gorph a gwaed yr Arglwydd.

28 Eithr holed dŷn ei ei hun, ac felly bwyted o'r bara, ac yfed o'r cwppan.

29 Canys yr hwn fydd yn bwytta, ac yn yfed yn annheilwng, sydd yn bwytta ac yn yfed barnedigaeth iddo ei hun, am nad yw yn iawn farnu corph yr Arglwydd.

30 Oblegid hyn y mae llawer yn weiniaid ac yn lleſc yn eich mysc, a llawer yn hûne.

31 Canys pe iawn farnem ni ein hunain, ni'n bernid.

32 Eithr pan i'n bernir, i'n ceryddir gan yr Arglwydd, fel na'n damner gyd â'r bŷd.

33 Am hynny, fy mrodyr, pan ddeloch ynghyd i fwytta, arhoswch ei gilydd.

34 Eithr os bydd newyn ar neb, bwyted gartref, fel na ddeloch ynghyd i farnedigaeth. Ond y pethau eraill mi a'u trefnaf pan ddelwyf.]

PEN. XII.

1 *Bod amryw ddonian yſpryddol, 7 eithr y cwbl er leſhâd: 8 ac o ran hynny bwy a gyfrymir mewn amryw foddion: 12 Megis y mae aelodau'r corph naturiol yn gwaſanaethu hob yn lle er barddwch yr gilydd, 28 er gwaſanaeth, a lle chymmorth i'r un corph: 27 felly yn modd y dylem ni wneuthur y naill er y llall, er mwyn gorphen ûrgel gorph Christ.*

EIthr am yſprydol ddonian ſrodyr, ni fynnwn i chwi fôd heb wybod.

2 Chwi a wyddoch mai Cenhedloedd oeddych, yn eich arwain ymmaith at yr eulymod mudion, fel ych tywynid.

3 Am hynny yr wyf yn yſpyſu i chwi, nad oes neb yn llefaru trwy Yſpryd Duw, yn galw yr Iesu yn [oſcymmun-beth: ac ni all neb ddywedyd [yr Arglwydd Iesu, eithr trwy yr Yſpryd glân. [Anathema. [Mar. Iesu yw yr Arglwydd.

4 Ac y mae amryw ddonian, eithr yr un Yſpryd.

5 Ac y mae amryw weinidogaethau, eithr yr un Arglwydd.

6 Ac y mae amryw weithrediadau, onid yr un [y w Duw yr hwn ſydd yn gweithredu pob peth ym mhawb. [Neu, yr hwn Duw yn yr oll.

7 Eithr eglurhâd yr Yſpryd a roddir i bob un er Heſ-hâd.

8 Canys i'r un trwy yr Yſpryd y rhoddir ymadrodd doethineb, ac i arall ymadrodd gwybodaeth, trwy yr un Yſpryd:

9 Ac i arall ffydd, trwy yr un Yſpryd; ac i arall [ddawn i iachau, trwy yr un Yſpryd: [Bendith.

10 Ac i arall wneuthur gwyrthiau, ac i arall Brophwydoliaeth, ac i arall wahaniaeth yſpryddoedd; ac i arall amryw daſodau, ac i arall gyfieithiad tafodau.

11 A'r holl bethau hyn, y mae'r un a'r unrhyw Yſpryd yn eu gweithredu, gan rannu i bôb un o'r naill'u, megis y mae yn ewyllyſio.]

12 Canys ſel y mae'r corph yn un, ac iddo aelodau lawer, a holl aelodau'r un corph, eyd bônt lawer, ydynt un corph; felly y mae Chriſt hefyd.

13 O herwydd trwy un Yſpryd y bedyddiwyd ni oll yn un corph, pa yn bynnag ai Iddewon ai Groegwyr, ai caethion ai rhyddion, ac ni a ddiotwyd oll i un Yſpryd.

14 Canys y corph nid yw un aelod, eithr lawer.

15 Os dywed y troed, am nad wyf law, nid wyf o'r corph; ai am hynny nid yw efe o'r corph?

16 Ac os dywed y gluth, am nad wyf lygad, nid wyf o'r corph; ai am hynny nid yw hi o'r corph?
17 Pe yr oll gorph *fyddai* lygad, pa le y byddai'r clywed? pe'r cwbl *fyddai* glywed, pa le y byddai'r arguliad?
18 Eithr yr awr hon, Duw a osododd yr aelodau, bob vn o honynt yn y corph, fel yr ewyllysiodd efe.
19 Canys pe baent oll vn aelod, pa le y byddai'r corph?
20 Ond yr awron, llawer *yw* 'r aelodau, eithr vn corph.
21 Ac ni all y llygad ddywedyd wrth y llaw, Nid rhaid i mi wrthit; na'r pen chwaith wrth y traed, Nid rhaid i mi wrthych.
22 Eithr yn hytrach o lawer, yr aelodau o'r corph y rhai a dybir eu bôd yn wannaf, y dynt angenrheidiol.
23 A'r rhai a dybiwn ni eu bôd yn ammharchusaf o'r corph, ynghyleh y rhai hynny y gosodwn ychwaneg o barch: ac y mae 'n *aelodau* anhardd yn cael ychwaneg o harddwch.
24 Oblegid ein *aelodau* hardd ni, nid rhaid iddynt *wrtho*. Eithr Duw a gyd-tymherodd y corph, gan roddi parch y chwaneg i'r hyn oedd ddiffygiol:
25 Fel na byddei anghydsod yn y corph, eithr bod i'r aelodau ofalu 'r vn peth tros ei gilydd.
26 A pha vn bynnag ai dioddef a wna vn aelod, y mae 'r holl aelodau yn cyd-ddioddef; ai anrhydeddu a wneir vn aelod, y mae 'r holl aelodau yn cyd-lawenhau.
27 Eithr chwy-chwi ydych gorph Christ, ac aelodau o rann.
28 A rhai yn wir a osododd Duw yn yr Eglwys, yn gyntaf Apostolion, yn ail Prophwydi, yn drydydd Athrawon, yna gwyrthiau, wedi hynny doniau i iachâu, cynhorthwyau, llywodraethau, rhywiogaethu tafodau.
29 Ai Apostolion pawb? ai Prophwydi pawb? Ai Athrawon pawb? ai gweithut-wyr gwyrthiau pawb?
30 A oes gan bawb ddoniau i iachâu? A yw pawb yn llefaru â thafodau? A yw pawb yn cyfieithu?
31 Eithr deisyfwch y doniau goreu. Ac etto yr wyf yn dangos i chwi ffordd dra rhagorol.

PEN. XIII.

1 *Nad yw'r doniau yodidawcaf ddim heb gariad.* 4 *Canmoliaeth cariad yr ffaith, a'i* 13 *ardderchawgrwydd rhagor gobaith, a ffydd.*

PE llefarwn â thafodau dynion, ac Angelion, ac heb fôd genuif gariad, yr wyf fel efydd yn seinio, neu symbal yn tingcian.
2 A phe byddei genuif brophwydoliaeth, a gwybod o honof y dirgelion oll, a phob gwybodaeth; a phe bai genuif yr holl ffydd, fel y gallwn symmudo mynyddoedd, ac heb fod genuif gariad; nid wyf ddim.
3 A phe porthwn y tlodion â'm holl ddâ; a phe rhoddwn fy nghorph i'm llosci, ac heb gariad genuif, nid yw ddim llesâd i mi.
4 Y mae cariad yn hir-ymaros, yn gymwynasgar, cariad nid yw yn cynfigennu, nid yw cariad yn ymffrostio, nid yw yn ymchwyddo;
5 Nid yw yn gwneuthur yn anweddaidd; nid yw yn ceisio yr eiddi ei hun; ni chythruddir; ni feddwl ddrwg;
6 Nid yw lawen am anghyfiawnder, onid cyd-lawenhâ yn y mae â'r gwirionedd:
7 Y mae yn diodde pob dim, yn credu pob dim, yn gobeithio pob dim, yn ymaros â phob dim.
8 Cariad byth ni chwymp ymmaith: eithr pa vn bynnag ai prophwydoliaethau, hwy a ballant: ai tafodau, hwy a beidiant: ai gwybodaeth, hi a ddiflanna.
9 Canys o ran y gwyddom, ac o ran yr ydym yn Prophwydo.
10 Eithr pan ddelo yr hyn sydd berffaith, yna yr hyn sydd o ran a ddelenir.
11 Pan oeddwn fachgen, fel bachgen y llefarwn, fel bachgen y dealkwn, fel bachgen y meddyliwn: ond pan aethym yn ŵr, mi a rois heibio bethau bachgennaidd.
12 Canys gweled yr ydym yr awrhon trwy ddrych mewn dammeg, ond yna, wyneb yn wyneb. Yn awr yr adwaen o ran, ond yna yr adnabyddaf megis i'm hadwaenir.
13 Yr awr hon y mae yn aros, ffydd, gobaith, cariad; y tri hyn, a'r mwyaf o'r rhai hyn yw cariad.]

PEN. XIIII.

1 *Canmol prophwydoliaeth.* 2. 3. 4. *ei ofal o flaen llefaru â thafodau,* 6 *trwy* 37 *ffelsbrwydd oddiwrth offer eerdd:* 12 *Rhaid yw cyfeirio pôb vn o'r ddau tuac at adeiladaeth,* 22 *megis tuac at en gwir a'u priodawl bennod.* 26 *Iawn arfer pôb vn or ddau,* 27 *a'u cam arfer.* 34 *Gorafun gwraggedd i lefaru yn yr Eglwys.*

DIlynwch gariad, a deisyfiwch *ddoniau* yr prydol, ond yn hytrach fel y prophwydoch.
2 Canys yr hwn fydd yn llefaru â thafod *dieithr*, nid wrth ddynion y mae yn llefaru, onid wrth Dduw: canys nid oes neb yn gwrando: er hynny yn yr yspryd y mae efe yn llefaru dirgeledigaethau.
3 Eithr yr hwn fydd yn prophwydo fydd yn llefaru wrth ddynion, er adeiladaeth, a chyngor, a chyssur.
4 Yr hwn fydd yn llefaru â thafod *dieithr*, a'i yn ei adeiladu ei hunan; eithr yr hwn fydd yn prophwydo, fydd yn adeiladu yr Eglwys.
5 Mi a fynwn pettych chwi oll yn llefaru â thafodau *dieithr*, ond yn hytrach brophwydo o honoch: canys mwy yw yr hwn fydd yn prophwydo, na'r hwn fydd yn llefaru â thafodau, oddi eithr iddo ei gyfieithu, fel y derbynio yr Eglwys adeiladaeth.
6 Ac yr awr hon frodyr, os deuaf attoch gan lefaru â thafodau, pa lesâd a wnaf i chwi; oni lefaraf wrthych naill ai trwy weledigaeth, neu trwy wybodaeth, neu trwy brophwydoliaeth, neu trwy athrawlaeth?
7 Hyfyd, pêthau di enaid wrth roddi sain, pa vn bynnag ai pibell ai telyn, oni roddant wahaniaeth yn y sain, pa wedd y gwyddir y peth a genir ar y bibell, neu ar y delyn?
8 Canys os yr vdcorn a rydd sain anhynod, pwy a ymbaratoa i ryfel?
9 Felly chwithau, oni roddwch â'r tafod ymadrodd deallus, pa wedd y gwybyddir y peth a leferir? canys chwi a fyddwch yn llefaru wrth yr awyr.
10 Y mae cymmaint, ysgatfydd, o rywogaethau lleisiau yn y bŷd, ac nid oes vn o honynt yn ofiafar.
11 Am hynny, oni wn i rym y llais, mysi a fyddaf Barbariad i'r hwn fydd yn llefaru: a'r hwn fydd yn llefaru a *fydd* i mi yn Barbariad.
12 Felly chwithau, gan eich bod yn awyddus i ddoniau yspreydol, ceisiwch ragori er ag at adeiladaeth yr Eglwys.

11 Oherwydd pa ham, yr hwn ſydd yn llefaru â *dieithr*, gweddied ar iddo allu cyfieithu.

14 Canys os gweddiaf â thafod *dieithr*, y mae fy ysbryd yn gweddio, ond y mae fy neall yn ddi-ffrwyth.

15 Beth gan hynny? mi a weddiaf â'r yſpryd, a weddiaf â'r deall hefyd: canaf â'r yſpryd, a chanaf â'r deall hefyd.

16 Canys os bendithi â'r yſpryd, pa wedd y dywed yr hwn ſydd yn cyflawni lle'r anghyfarwydd, Amen, ar dy ddodiad diolch, gan nas gŵyr pa yr wyt yn ei ddywedyd.

17 Canys tydi yn ddiau ydwyt yn diolch yn dda, ond yllall nid yw yn cael ei adeiladu.

18 Yr ydwyf yn diolch i'm Duw, fy mod i yn llefaru â thafodau, yn fwy nâ chwi oll.

19 Ond yn yr Eglwys, gwell gennif lefaru pum gair trwy fy neall, fel y dyſcwyf eraill hefyd, na gyrddiwn o eiriau mewn tafod *dieithr*.

20 O frodyr, Na fyddwch fechgyn mewn deall, eithr mewn drygioni byddwch blant, ond mewn deall byddwch berffaith.

21 Yn y Ddeddf y mae yn ſcrifennedig, * Trwy ieithoedd ereill, a thrwy weſuſau eſtronol y llefaraf wrth y bobl hyn; ac ni'm gwrandawant felly, medd yr Arglwydd.

22 Am hynny tafodau ydynt arwydd, nid i'r rhai ſy yn credu, ond i'r rhai di-gred; eithr prophwydoliaeth nid i'r rhai di-gred, ond i'r rhai ſy yn credu.

23 Gan hynny, os daw yr Eglwys oll ynghyd i'r un lle, a llefaru o bawb â thafodau *dieithr*, a dyfod i mewn yr annyſcedig neu ddi-gred i mewn, oni ddywedant eich bôd yn ynfyd?

24 Eithr os prophwyda pawb, a dyfod o un di-gred neu annyſcedig i mewn, *efe* a argyoeddir gan bawb, a fernir gan bawb.

25 Ac felly y gwneir dirgelion ei galon ef yn eglur, ac felly gan ſyrthio ar ei wyneb, *efe* a addola Dduw, gan ddywedyd fôd Duw yn wir yn-plith.

26 Beth gan hynny, frodyr? pan ddeloch ynghyd, y mae gan bôb un o honoch Pſalm, y mae ganddo athrawiaeth, y mae ganddo datcuddiad, y mae ganddo dafodiaith, y mae ganddo ddatcuddiad, y mae ganddo gyfieithiad: gwneler pob peth er adeiladaeth.

27 Os llefara neb â thafod *dieithr*, *gwneler* bob un dau, neu o'r mwyaf *bob* yn dri, a *hynny* ar gyfle, a chyfieither yn.

28 Eithr oni bydd cyfieithydd, tawed yn yr Eglwys; eithr llefared wrth ei hun, ac wrth Dduw.

29 A llefared y Prophwydi, ddau neu dri, a barned y llaill.

30 Ac os datguddir *dim* i *un* arall a fo yn eiſtedd yno, tawed y cyntaf.

31 Canys chwi a ellwch oll brophwydo bob yn un, fel y dyſco pawb, ac y cyſſurer pawb.

32 Ac y mae yſprydoedd y Prophwydi yn ddaroſtyngedig i'r Prophwydi.

33 Canys nid yw Duw *awdur* anghydfod, ond tangneddyf: fel yn holl Eglwyſi y Saint.

34 Tawed eich gwragedd yn yr Eglwyſi, canys ni chaniadhawyd iddynt lefaru, ond bod yn ddaroſtyngedig, megis ac y mae y * gyfraith yn dywedyd.

35 Ac os mynnant ddyſcu dim, ymofynnant âu gwŷr gartref, oblegid anweddaidd yw i wragedd lefaru yn yr Eglwys.

36 Ai oddi wrthych chwi yr aeth gair Duw allan? Neu ai attoch chwi yn unig y daeth ef?

37 Os tybyw neb yn tybied ei fod yn Brophwyd neu yn yſprydol, cydnabydded y pethau yr wyf yn eu ſcrifennu attoch, mai gorchymynion yr Arglwydd ydynt.

38 Eithr od yw neb heb wybod, bydded heb wybod.

39 Am hynny frodyr, byddwch awyddus i brophwydo, ac na waharddwch lefaru â thafodau *dieithr*.

40 Gwneler pob peth yn weddaidd, ac mewn trefn.

PEN. XV.

1 *Wrth Adgyfodiad Chriſt* 12 *y mae eſe yn profi y bydd rhaid i mninau adgyfodi, yn erbyn y rhai a wadant adgyfodiad y cnawd.* 21 *Ffrwyth*, 35 *a dull yr adgyfodiad*; *ac ſel y newidir y rhai a gaffer yn fyw ar y dydd diweddaf.*

HEfyd yr ydwyf yn yſpyſu i chwi (frodyr) yr Efengyl a bregethais i chwi, yr hon hefyd a dderbyniaſoch, ac yn yr hon yr ydych yn ſefyll,

2 Trwy yr hon ych cedwir hefyd, os ydych yn dal *yn eich côf* â pha ymadrodd yr efangylais i chwi, oddieithr darfod i chwi gredu yn ofer.

3 Canys mi a draddodais i chwi ar y cyntaf, yr hyn hefyd a dderbyniais; fatw o Ghriſt tros ein pechodau ni, yn ôl yr Scrythyrau;

4 Ai gladdu, a'i gyfodi y trydydd dydd, yn ôl yr Scrythyrau;

5 A'i weled ef gan Cephas, yna gan y deuddec.

6 Wedi hynny y gwelwyd ef gan fwy nâ phum-cant brodyr ar yn-waith, o'r rhai y mae y rhan fwyaf yn aros hyd yr awron; eithr rhai a hunaſant.

7 Wedi hynny y gwelwyd ef gan Iaco, yna gan yr holl Apoſtolion.

8 Ac yn ddiweddaf oll *y gwelwyd* ef gennif finneu hefyd, megis gan yn an-nhymmig.

9 Canys myfi yw'r lleiaf o'r Apoſtolion, yr hwn nid wyf addas i'm galw yn Apoſtol, am i mi erlid Eglwys Dduw.

10 Eithr trwy râs Duw yr ydwyf yr hyn ydwyf; a'i râs ef, yr hwn *a roddwyd* i mi, ni bu yn ofer; ond mi a lafuriais yn helaethach nâ hwynt oll; ac nid myfi chwaith, ond grâs Duw yr hwn ſydd gyd â mi.

11 Am hynny pa yn bynnag, ai myfi ai hwynt hwy; felly yr ydym yn pregethu, ac felly y credaſoch chwi.

12 Ac os pregethir Chriſt, ei gyfodi *ef* o feirw, pa ſodd y dywed rhai yn eich plith chwi, nad oes adgyfodiad y meirw?

13 Eithr onid oes adgyfodiad y meirw, ni chyfodwyd Chriſt chwaith.

14 Ac os Ghriſt ni chyfodwyd, ofer yn wir yw ein pregeth ni, ac ofer hefyd yw eich ffydd chwithau.

15 Fe a'n ceir hefyd yn gau dyſtion i Dduw; canys ni a dyſtiaſom am Dduw, ddarfod iddo gyfodi Chriſt, yr hwn nis cyfododd efe, os y meirw ni chyfodir.

16 Canys os y meirw ni chyfodir, ni chyfodwyd Chriſt chwaith.

17 Ac os Chriſt ni chyfodwyd, ofer yw eich ffydd chwi: yr ydych etto yn eich pechodau.

18 Yna hefyd y cyſrgollwyd y rhai a hunaſant yn Ghriſt.

19 Os yn y bywyd yma yn unig y gobeithiwn yn Griſt, truanaf o'r holl ddynion ydym ni.

20 Eithr yn awr Chriſt a gyfodwyd oddiwrth y meirw, *ac* a wnaed yn flaen-ffrwyth y rhai a hunaſant.

21 Canys, gan *fod* marwolaeth trwy ddyn, trwy ddyn hefyd y *mae* adgyfodiad y meirw.

22 Oblegid,

22 Oblegit, megis yn Adda y mae pawb yn meirw, felly hefyd yn Ghrist y bywheir pawb.

23 Eithr pob vn yn ei dref'n ei hun. Y blaenffrwyth yw Christ, wedi hynny y rhai y dynt eiddo Christ, yn ei ddyfodiad ef.

24 Yna y *bydd* y diwedd, wedi y rhoddo efe y deyrnas i Dduw a'r Tâd, wedi iddo ddileu pob pendefigaeth, a phob awdurdod a nerth.

25 Canys rhaid iddo deyrnasu, hyd oni osodo ei holl elynion tan ei draed.

26 Y gelyn diweddaf a ddinistrir yw yr angeu.

27 Canys efe a ddarostyngodd bôb peth tan ei draed ef. Eithr pan yw yn dywedyd fod pob peth wedi eu darostwng, amlwg *yw* mai oddieithr yr hwn a ddarostyngodd bôb peth iddo.

28 A phan ddarostynger pob peth iddo, yna y Mab ei hun hefyd a ddarostyngir, i'r hwn a ddarostyngodd bôb peth iddo ef, fel y byddo Duw oll yn oll.

29 Os angeu, beth a wna y rhai a fedyddir tros y meirw, os y meirw ni chyfodir ddim? Pa ham yuteu y bedyddir hwy tros y meirw?

30 A pha ham yr ydym ninnau mewn perygl bôb awr?

31 Yr ydwyf bemmydd yn marw, i myne ich gar-foledd yr hon sydd genni yn Ghrist Iesu ein Harglwydd.

32 Os yn ôl dull dyn yr ymleddais ag anifeiliaid yn Ephesus, pa les-hâd fydd i mi oni chyfodir y meirw? Bwytawn, ac yfwn, canys yforu marw ye ydym.

33 Na thwyllser chwi, y mae ymddiddanion drwg yn llygru moesau da.

34 Deffrowch yn gyfiawn, ac na phechwch, canys nid oes gan rai wybodaeth am Dduw: er cywilydd i chwi yr wyf yn dywedyd hyn.

35 Eithr fe a ddywaid rhyw yn, Pa fodd y cyfodir y meirw? Ac a pha ryw gorph y deuant?

36 Oh ynfed! y peth yr wyt ti yn ei hau ni fyw-hâ oni bydd efe marw.

37 A'r peth yr wyt yn ei hau nid y corph a fydd yr ydwyt yn ei hau, onid gronyn noeth, yscatfydd o wenith, neu o ryw *hensyn* arall.

38 Eithr Duw fydd yn rhoddi iddo gorph, fel y mynnodd efe, ac i bob hedyn ei gorph ei hun.

39 Nid *yw* pob cnawd yn rhyw gnawd a eithr arall yw cnawd dynion, ac arall yw cnawd anifeiliaid, a *chnawd* arall fydd i bysced, ac arall i ddâr.

40 Y mae hefyd gorph nefol, a chorph daiarol: ond arall yw gogoniant y rhai nefol, ac arall y rhai daiarol.

41 Arall yw gogoniant yr haul; ac arall yw gogoniant y lloer: ac arall yw gogoniant y ser: canys y mae rhagor rhwng seren a seren mewn gogoniant.

42 Felly hefyd *y mae* adgyfodiad y meirw: efe a heuir mewn llygredigaeth; ac a gyfodir mewn anllygredigaeth.

43 Efe a heuir mewn anmharch, ac a gyfodir mewn gogoniant: efe a heuir mewn gwendid, ac a gyfodir mewn nerth: efe a heuir yn gorph anianol, ac a gyfodir yn gorph ysprydol.

44 Y mae corph anianol, ac y mae corph ysprydol.

45 Felly hefyd y mae yn ysrifenedig, Y dyn cyntaf Adda *a wnaed* yn enaid byw, a'r Adda diweddaf yn yspryd yn bywhau.

46 Eithr nid cyntaf yr ysprydol, ond yr anianol; ac wedi hynny yr ysprydol.

47 Y dyn cyntaf o'r ddaiar *yw* daiarol: yr ail dyn yr Arglwydd o'r nef.

48 Fel y mae y daiarol, felly y mae y rhai daiarol; ac fel y mae y nefol, felly y mae y rhai nefol hefyd.

49 Ac megis y dygasom ddelw y daiarol, ni a ddygwn hefyd ddelw y nefol.

50 Eithr hyn meddaf, o frodyr, na ddichon cig a gwaed etifeddu teyrnas Duw; ac nad yw llygredigaeth yn etifeddu anllygredigaeth.

51 Wele, yr wyf yn dywedyd i chwi ddirgelwch; Ni hunwn ni oll, eithr ni a newidir oll mewn moment, ar darawiad llygad, wrth yr vdcorn diweddaf.

52 Canys yr vdcorn a gân, a'r meirw a gyfodir yn anllygredic, a ninnau a newidir.

53 O herwydd rhaid i'r llygradwy hwn wisco anllygredigaeth, ac i'r marwol hwn wisco anfarwoldeb.

54 A phan ddarfo i'r llygradwy hwn wisco anllygredigaeth, ac i'r marwol hwn wisco anfarwoldeb, yna y bydd yr ymadrodd a scrifennwyd, *Angeu a lyngewyd mewn buddugoliaeth.

55 O angeu pa le y mae dy golyn? O *vffern* pa le mae dy fuddugoliaeth?

56 Colyn angeu yw pechod, a grym pechod yw'r gyfraith.

57 Ond i Dduw y byddo'r diolch, yr hwn sydd yn rhoddi i ni fuddugoliaeth trwy ein Harglwydd Iesu Grist.

58 Am hynny fy anwodyr anwyl, byddwch sicr, a dryummod, *a helaethion yngwaith yr Arglwydd yn oestadol, *a chwi* yn gwybod nad yw eich llafur chwi yn ofer yn yr Arglwydd.

PEN. XVI.

1 *Y mae yn ewyllysio hanog i borthi angen y brodyr yn Ierusalem: 10. yn canmol Timotheus, 13 ac yn rhybuddio cwredic, 16 yn diwedda ei Epistol ag amryw anogaethau.*

I Efyd am y casgl i'r Sanct, megis yr ordeiniais i Eglwysi Galatia, felly gwnewch chwithau.

2 Y *dydd* cyntaf o'r wythnos, pobvn o honoch rhodded heibio yn ei ymyl, gan drysori, fel y llwyddodd *Duw* ef, fel na bydde casgl yn ddelwyfi.

3 A phan ddelwyf, pa rai bynnag a ddewysoch en bod yn gymmeradwy trwy lythyrau, i rhai hyny a ddanfonaf i ddwyn eich cariad i Ierusalem.

4 Ac *os bydd ypeth yn haeddu i minnau fyned, hwy a gânt fyned gyd â mi.

5 Eithr mi a ddeuaf attoch, gwedi yr elwch trwy Macedonia: (canys trwy Macedonia yr wyf yn myned:)

6 Ac nid hwyrach yr arhosaf gyd â chwi, neu y gayafaf hefyd, fel i'm hebrynged i bo le lle nag yr elwyf.

7 Canys nid oes yn bryd erbyn gweled yr awr ar fy hynt, onid yr wyf yn gobeithio *arhosaf enyd gyd â chwi, os caniata yr Arglwydd.

8 Eithr mi a arhosaf yn Ephesus hyd y Sulgwyn.

9 Canys agorwyd i ni ddrws mawr a grymmus, *acy mae gwrth-wynebwyr lawer.

10 Ac os Timotheus a ddaw, edrychwch ar ei fod yn ddiofn gyd â chwi; canys gwaith yr Arglwydd y mae yn ei weithio, fel finnau.

11 Am hynny na ddiystyred neb ef; eithr hebrynged ef mewn heddwch, fel y delo attaf fi: canys yr wyf yn ei ddisgwil ef gyd â'r brodyr.

12 Ac am y brawd Apollos, mi a ymbiliais lawer ag ef am ddyfod attoch chwi gyd â'r brodyr, eithr ar hyn nid oedd ei ewyllys ef

dim

dyfod yr awron, ond efe a ddaw pan gaffo amſer cyfaddas.

13 Gwillwch, ſefwch yn y ffydd, ymwrolwch, ymgrythewch.

14 Gwneler eich holl bethau chwi mewn cariad.

15 Ond yr ydwyf yn attolwg i chwi, frodyr (gwŷs a adwaenoch dŷ Stephanas mai blaenffrwyth Achaia ydyw, ac iddynt ymroſod i weinidogaeth y Sanct,)

16 Fod o honoch chwithau yn ddoroſtyngedig i'r cyfryw, ac i bôb vn ſydd yn cydweithio, ac yn llafurio.

17 Ac yr ydwyf yn llawen am ddyfodiad Stephanas, a Ffortunatus, ac Achaicus; canys eich diffyg chwi, hwy a'i cyflawnaſant.

18 Canys hwy a eſmwythaſant ar fy yſpryd i, a'r eiddoch chwithau: cydnabyddwch gan hynny y cyfryw rai.

19 Y mae Eglwyſi Aſia yn eich anerch chwi. Y mae Aquila a Phriſcilla, gyd â'r Eglwys ſydd yn eu tŷ hwynt, yn eich anerch chwi yn yr Arglwydd, yn fynych.

20 Y mae y brodyr oll yn eich anerch. Anerchwch ei gilydd â chuſan ſanctaiddiol.

21 Yr anerch a'm llaw i Paul fy hun.

22 Ond oes neb nid yw yn caru yr Arglwydd Ieſu Criſt, bydded Anathema Maranatha.

23 Gras ein Harglwydd Ieſu Criſt a fyddo gyd â chwi.

24 Fy ſerch imeu a ſo gyd â chwi oll yn Chriſt Ieſu. Amen.

¶ Yr *Epiſtol* cyntaf at y Corinthiaid a ſcrifennwyd o Philippi, gydag Stephanas, a Ffortunatus, ac Achaicus, a Timotheus.

¶AIL EPISTOL PAVL YR APOSTOL at y CORINTHIAID.

PEN. I.

1 Y mae Paul Apoſtol yn ewyllys Duw, a Timotheus y brawd at eglwys Dduw yr hon ſydd yn Corinth, gyd â'r holl Seinctiaid, y rhai ſyn yn holl Achaia,

2 Gras fyddo i chwi, a thangneddyf oddiwrth Dduw ein Tâd, a'r Arglwydd Ieſu Criſt.

3 Bendigedig fyddo Duw a Thâd ein Harglwydd Ieſu Criſt, Tâd y trugareddau, a Duw pob diddanwch;

4 Yr hwn ſydd yn ein diddanu ni yn ein holl orthrymder, fel y gallem ninnau ddiddanu y rhai ſy mewn dim gorthrymder, trwy y diddanwch, a'r hwn y'n diddenir ni ein hunain gan Dduw.

5 Oblegid fel y mae dioddefiadau Chriſt yn amlhau yn ni felly trwy Criſt y mae ein diddanwch ni hefyd yn amlhau.

6 A'r hyn yn bynnag ai ein gorthrymmu yr ydym, er diddanwch ac iechydwriaeth i chwi y mae, yr hon a weithir trwy ymaros tan yr un dioddefiadau, y rhai yr ydym ninnau yn eu dioddef: ai ein diddanu yr ydym, er diddanwch ac iechydwriaeth i chwi y mae hynny.

7 Ac y mae ein gobaith yn ſiccr am danoch, gan i ni wybod, mai megis yr ydych yn gyfrannogion o'r dioddefiadau, felly y byddwch hefyd o'r diddanwch.

8 Canys ni fynnem i chwi fod heb wybod, frodyr, am ein cyſtudd a ddaeth i ni yn Aſia, bwyſo ar-ardra yn ddirfawr uwch ben ein gallu, hyd onid oeddem yn ammeu cael byw hefyd.

9 Eithr ni a gawſom yndom ein hunain farn angau, fel na byddei i ni ymddiried yndom ein hunain, ond yn Nuw, yr hwn ſydd yn cyfodi i meirw:

10 Yr hwn a'n gwaredodd ni oddi wrth gyfryw ddirfawr angau, ac ſy yn ein gwared; yn yr hwn yr ydym yn gobeithio, y gwared ni hefyd thragllaw:

11 A chwithau hefyd, yn cydweithio troſom mewn gweddi; fel am y rhoddiad a rodded i ni o herwydd llawer, y rhodder diolch gan lawer troſom.

12 Canys ein gorfoledd ni yw hyn, ſef tyſtiolaeth ein cydwybod, mai mewn ſymlrwydd, a phurdeb duwiol, nid mewn doethineb cnawdol, ond trwy râd Duw, yr ymddygaſom yn y byd, ond yn hytrach tu ac attoch chwi.

13 Canys nid ydym yn ſcrifennu amgen bethau attoch, nag yr ydych yn eu darllein, neu yn eu cydnabod; ac yr wyf yn gobeithio y cydnabyddwch hyd y diwedd hefyd.

14 Megis y cydnabuoch ni o ran; mai nyni yw eich gorfoledd chwi, fel chwithau yr eiddom ninnau hefyd yn nydd yr Arglwydd Ieſu.

15 Ac yn yr hyder hyn, yr oeddwn yn ewyllyſio dyfod atoch o'r blaen, fel y caffech ail grâs:

16 A myned heb eich llaw chwi i Macedonia, a dyfod trachefn o Macedonia attoch, a chael fy hebrwng gennwch i Iudæa.

17 Gan hyny pan oeddwn yn bwriadu hyn, a gaferais i yſcafnder? neu y pethau yr wyf yn eu bwriadu, a'r ôl y cnawd yr wyf yn eu bwriadu? fel a byddei gyd mi, ie, ie, ac Nac ê, Nac ê.

18 Eithr ffyddlon yw Duw, a'n ymadrodd ni wrthych chwi ni bu ie, a nage.

19 Canys Mab Duw Ieſu Criſt, yr hwn a bregethwyd yn eich plith gennym ni, ſef gennif a Silfanus, a Thimotheus, nid ydoedd ie, a nage, eithr yndde ſi ie ydoedd.

20 Yn ddiegid holl addewidion Duw yndde ef yntwy ie, ac yndde ef Amen, i'r gogoniant i Dduw trwom ni.

21 Yr hwn ſydd yn ein cadarnhau ni gyd â chwi yn Chriſt, ac a'n neiniodd ni, yw Duw.

22 Yr hwn hefyd a'n ſeliodd, ac a roes ſarnes yr yſpryd yn ein calonnau.

23 Ac yr wyf fi yn galw Duw yn dyſtiolaeth enaid, mai er eich arbed chwi, na ddaethum etto i Gorinthus.

24 Nid am ein bod yn arglwyddiaethu ar eich

ffydd,

ffydd chwi, ond yr ydym yn gydweithwyr eich llawenydd: oblegid trwy ffydd yr ydych yn sefyll.

P E N. II.

1 *Wedi iddo ddangos yr achos na ddaethei ef at hwynt, 6 y mae efe yn cribi iddynt ffyddlon ffordd o ysgymmunasid, a'i gyflwyno: 10 megis y maddeuasai yntef iddo, ar ei wir edifeirwch: 12 gan ddangos fel yr achos pa ham y aethei efe o Troas i Macedonia, 14 a'r llwyddiant a'r ffyniant a roddasai Duw yn bregeth ef ym mhob lle.*

Eithr mi a fernais ynof fy hunan, na ddelwn drachefn mewn tristwch attoch.

2 Oblegid os myfi a'ch trista, chwi, pwy yw'r hwn a'm llawenhai i, ond yr hwn a dristawyd gennifi?

3 A mi a feriasenn'r un hyn ymmysg attoch, fal pan ddelwn na chawn dristwch oddi wrth y rhai y dylwn lawenhau: gan hyderu am danoch oll, fod fy llawenydd i yn *llawenydd* i chwi oll.

4 Canys o orthrymder mawr, a chyfyngder calon yr scrifennais attoch â dagrau lawer, nid fel y'ch tristaid chwi, eithr fel y gwybyddech y cariad ffydd gennif yn helaethach tu ag attoch chwi.

5 Ac os gwnaeth neb dristan, ni wnaeth efe i mi dristan ond o tan, rhag i mi bwyso arnoch chwi oll.

6 Digon'r cyfryw *ddyn* y ceryddu yma *a ddaeth* oddi wrth lawer ohonoch.

7 Yn gymmaint ac y dylech yn y gwrthwyneb, yn hytrach ffadeu *iddo*, a'i ddiddanu, rhag llyngcu y cyfryw, gan ormod tristwch.

8 Am hynny yr ydwyf yn attolwg i chwi gadarnhau eich cariad tu ag atto ef.

9 Canys er mwyn hyn hefyd yr scrifennais, fal y gwybyddwn brawf o honoch, a ydych yfydd ym hob peth.

10 I'r hwn yr ydych yn maddeu dim iddo *yr wyf* finnau i: canys os maddeuais ddim, i'r hwn y maddeuais, er eich mwyn chwi *y maddeuais*, yngolwg Crist.

11 Felna'n gorchfyger gan Satan: canys nid ydym fan ddyfeisiau anwybodus.

12 Eithr gwedi dyfod i Troas, *i bregethu* Efengyl Crist, a wedi agoryd i mi ddrws gan yr Arglwydd,

13 Ni chefais lonydd yn fy ysprydi, am na chefais Titus fy mrawd, eithr gan ganu yn iach iddynt, mi a euthym ymmaith i Macedonia.

14 Ond i Dduw *y ddoddo* diolch, yr hwn yn ddiau fydd yn peri i ni ymorfoleth yn Ghrist, ac sydd yn eglurhau arogleuedd ei wybodaeth trwom ni, ym mhob lle.

15 Canys per-arogl Christ ydym ni i Dduw, yn y rhai cadwedig, ac yn y rhai colledig.

16 I'r naill yr ydym yn arogl marwolaeth i farwolaeth, ac i'r llall yn arogl bywyd, i fywyd. A pwy fydd ddigonol i'r pethau hyn?

17 Canys nid ydym ni, megis llawer, yn gwneuthur masnach o air Duw, eithr megis o burdeb, eithr megis o Dduw, ynghydd Duw, yr ydym yn llefaru yn Ghrist.

P E N. III.

1 *Rhag im gan ymbrawan hwy roi gwaith arfeidhyn ei orbynt, y mae efe yn dangos fod ffydd a doniau y Corinthiaid yn canmol ei weinidogaeth ef yn odiaeth beleidh. 6 Ac ar hyn trwy ei ffyddlonydd rhwng gweinidogion y ddeddf a'r Efengyl, 12 y mae efe yn profi fod ei weinidogaeth ef yn rhagori. 13 Gymmaint ac y mae Ezeciel 7 y bwyd, a thyddedid yn fwy gogoneddus nal ethryfaith dammeidiaeth.*

A I dechreu yr ydym drachefn ein canmol ein hunain? Ai rhaid i ni, megis i rai, wrth lythyrau canmoliaeth attoch chwi, neu rai canmoliaeth oddi wrthych chwi?

2 Ein llythr ni ydych chwi, yn scrifennedig yn ein calonnau, yr hwn a ddeallir, ac a ddarllenir gan bôb dyn.

3 Gan fod yn eglur mai llythr Christ ydych, wedi ei weini gennym ni, wedi ei scrifenu nid ag inge, end ag Yspryd y Duw byw, nid mewn llechau cerrig, eithr mewn llechau cnawdol y galon.

4 I A chyfryw hyder sydd gennym trwy Grist ar Dduw:

5 Nid o herwydd ein bôd yn ddigonol o honom ein hunain, i feddwl dim megis o honom ein hunain, eithr ein digonedd ni sydd o Dduw:

6 Yr hwn hefyd a'n gwnaeth ni yn weinidogion cymmwys, y Testun nat newydd, nid yr llythyren ond yr Yspryd. Canys y mae y llythyren yn lladd, ond yr Yspryd sydd yn bywhau.

7 Ac os bu gweinidogaeth angeu mewn llythrennau wedi ei hargraphu yr gerrig, mewn gogoniant, fel na allei plant yr Israel edrych yn gun yn wyneb Moses, gan ogoniant ei wyneb-pryd, yr hwn *ogoniant* a ddilewyd,

8 Pa fodd yn hytrach na bydd gweinidogaeth yr Yspryd mewn gogoniant?

9 Canys os bu gweinidogaeth damnedigaeth yn ogoniant, mwy o lawer y mae gweinidogaeth gyfawnder ym hagor i mewn gogoniant.

10 Canys hefyd ni ogoneddwyd yr hyn a ogoneddwyd, yn y rhan hon, o herwydd y gogoniant tra rhagorol.

11 Oblegid os bu yr hyn a ddeleuid, yn ogoneddus: mwy o lawer y *bydd* yr hyn sydd yn aros, yn gogoneddus.

12 Am hynny, gan fod gennym gyfryw obaith, yr ydym yn arfer hyder mawr:

13 Ac nid megis y gosododdMoses orchudd ar ei wyneb, fel nad edrychei plant Israel yn graff ddiwedd yr hyn a ddeleuid.

14 Eithr *i* dallwyd eu meddyllau *hwynt*: canys hyd y dydd heddyw y mae yr un gorchudd yn ddarllen yr hen Destament, yn aros heb ei ddatcuddio, yr hwn yn Ghrist a ddileir.

15 Eithr hyd y dydd heddyw, pan ddarllenir Moses, y mae'r gorchudd ar eu calon hwnw.

16 Ond pan ymchwelo at yr Arglwydd, tynnir ymaith y gorchudd.

17 Eithet yr Arglwydd yw'r Yspryd: a lle mae Yspryd yr Arglwydd, yno *y mae* rhyddidid.

18 Eithr nyni oll, at wyneb agored yn edrych ar ogoniant yr Arglwydd megis mewn drych, a newidir i'r un llun ddelw, o ogoniant i ogoniant, megis i gan Yspryd yr Arglwydd.

P E N. IIII.

1 *Y mae efe yn dangos arferu o hono ef yn mdith ac burdeb a diwydrwydd fyddidawn, wrth bregethu yr Efengyl: 7 a bôd y thrafferau a'r oedd yr oeddefe ben wyd yn eu dioddef o achos yr Efengyl, er mwlianu i eilin Duw, 12 a llefydd yr Efengyl, a 16 gogoniant trag wyddol iddo ynte.*

A Mhynny gan fôd i ni y weinidogaeth hon, megis y cawsom drugaredd, nid ydym yn pallu.

2 Eithr ni a ymwrthodasom â chuddiedig bethau cywilydd, heb rodio mewn cyfrwystra, na thrin gair Duw yn dwyllodrus, eithr trwy eglurhad y gwirionedd, yr ydym yn ein canmol ein hun wrth bôb cydwybod dynion, yngolwg Duw.

3 Ac os cuddiedig yw ein Efengyl ni, yn yr hai colledig y mae yn cuddiedig.

4 Yn y rhai y dallodd Duw y bŷd hyn [illegible]

rhai digrêd, fel na rhywynnei iddynt lewyrch Efengyl gogoniant Christ, yr hwn yw delw Duw.

5 Canys nid ydym yn ein pregethu ein hunain, ond Christ Iesu yr Arglwydd, a ninnau yn weision i chwi er mwyn Iesu.

6 Canys Duw yr hwn a orchymynnodd i'r goleuni lewyrchu o dywyllwch, *yw* yr hwn a lewyrchodd yn ein calonnau, i roddi goleuni gwybodaeth gogoniant Duw, yn wyneb Iesu Grist.

7 Eithr y mae gennym y trysor hwn mewn llestri pridd, fel y byddei godidowgrwydd y gallu o Dduw, ac nid o honom ni.

8 Yn mhob peth *yr ydym* yn gystuddiol, ond nid mewn ing: *yr ydym* mewn cyfyngder, ond nid yn ddiobaith;

9 Yn cael ein herlid, ond heb ein llwyradel; yn cael ein bwrw i lawr, eithr heb ein difetha.

10 Gan gylch-arwalu yn y corph bôb amser farweiddiad yr Arglwydd Iesu, fel yr eglurer hefyd fywyd Iesu yn ein corph ni.

11 Canys yr ydys yn ein rhoddi ni, y rhai ydym yn fyw, yn oestad i farwolaeth, er mwyn Iesu, fel yr eglurer hefyd fywyd Iesu yn ein marwol gnawd ni.

12 Felly y mae angen yw gweithio ynom ni, ac einioes ynoch chwithau.

13 A chan fôd gennym yr vn yspryd ffydd, yn ôl yr hyn a scrifennwyd, *Credais, am hyny y llefarais; yr ydym ninnau hefyd yn credu, ac am hyny yn llefaru.

14 Gan gwybod y bydd i'r hwn a gyfododd yr Arglwydd Iesu, ein cyfodi ninnau hefyd trwy Iesu, a'n gosod ger bron gyd â chwi.

15 Canys pôb peth *sydd* er eich mwyn chwi, fel y byddo i ras wedi amlhau, trwy ddiolchgarwch llawer oredd, ymhelaethu i ogoniant Duw.

16 O herwydd pa ham, nid ydym yn pallu, eithr er llygru ein dyn oddi allan, er hyny y dyn oddi mewn a adnewyddir o ddydd i ddydd.

17 Canys *ein* hyrr ysgafn gyllidd ni, *sydd* yn gweithio ragorol yn gweithredu tragwyddol bwys ogoniant i ni:

18 Tra na bom yn edrych ar y pethau a welir, ond ar y pethau ni welir: canys y pethau a welir *ydynt* tros amser, ond y pethau ni welir *sy* dragwyddol.

PEN. V.

1 *Ei fod ef, mewn fiecr obaith o'r gogoniant tragwyddol, i'n diddyfnu am dro, ac am y fawr fyddiadowrwl, yn ymgeisio i gadw cydwybod dda, 12 nid er mwyn ymffrostio yn hynny, 14 eithr megis yn meddiannu bywyd oddi wrth Grist, yn yr hwn bye fel creadur newydd i Grist yn unic, 18 a chymmodi trwy'r Dduw ychrist, trwy weinidogaeth y cymmod.*

CAnys ni a wyddom, os ein daiarol dŷ or babell hon a ddattodir, fôd i ni adeilad gan Dduw, *sef* tŷ nid o waith llaw, tragwyddol yn y nefoedd.

2 Canys am hynny yr ydym yn ochneidio, gan ddeisyfu cael ein harwisco â'n tŷ sydd o'r nef.

3 Os hefyd wedi ein gwisco nid yn noethion yn cair.

4 Canys ninnau hefyd y rhai ŷm yn y babell hon, ydym yn ochneidio yn llwythog, i'n yr hyn nid ŷm yn chwennych ein diosc, ond ein harwisco, fel y llyngcer yr hyn sydd farwol gan fywyd.

5 A'r hwn a'n gweithiodd ni i hyn ŷnma, *yw* Duw, yr hwn hefyd a roddodd i ni *yr* ernes yr Yspryd.

6 Am hyny *yr ydym* yn hyderus bôb amser ac yn gwybod tra ydym yn gartrefol yn y corph, ein bod oddi cartref oddi wrth yr Arglwydd:

7 Canys wrth ffydd yr ydym yn rhodio, ac nid wrth olwg.

8 Ond yr ydym yn hŷ, ac yn gwelcd yn dda yn hytrach fôd oddi cartref o'r corph, a chartrefu gyd â'r Arglwydd.

9 Am hyny hefyd yr ydym yn ymorchestu, pa vn bynnag ai gartref y byddom, ai oddi cartref, ein bod yn gymmeradwy ganddoef.

10 Canys rhaid i ni oll ymddangos ger bron brawdle Christ, fel y derbynio pob vn. y pethau a *wnaethpwyd* yn y corph, yn ôl yr hyn a wnaeth, pa vn bynnag ai da, ai drwg.

11 A ni gan hyny yn gwybod ofn yr Arglwydd, yr ydym yn perswadio dynion, eithr i Dduw *yn* gwnaed yn hyspys; ac yr ydwyf yn gobeithio iddarfod ein gwneuthur yn hyspys yn eich cydwybodau chwithau hefyd.

12 Canys nid ydym yn ein canmol ein hunain drachefn wrthych, ond yn rhoddi i chwi achlysur gorfoledd o'n plegit ni, fel y caffoch *ateb i* †*aseb* yn erbyn y rhai sy yn gorfoleddu yn ŷ golwg ac nid yn y galon.

13 Canys pa vn bynnag ai amhwyllo yr ydym, i Dduw *yr ydym*: ai yn ein pwyll yr ydym, i chwi *yr ydym*.

14 Canys y mae cariad Christ yn ein cymhell ni, gan farnu o honom hyn, os bu vn farw tros bawb, yna meirw oedd pawb.

15 Ac efe a'n farw tros bawb, fel na byddei i'r rhai byw, fyw mwyach iddynt eu hunain, end i'r hwn a'n farw trostynt, acaca gyfodwyd.

16 Am hyny nyni o hyn allan nis adwaenom neb yn ôl y cnawd, ac os buom hefyd yn adnabod Christ yn ôl y cnawd, etto yn awr nid ydym yn ei adnabod ef mwyach.

17 Gan hyny od oes neb yn Christ, *y mae'r* yn creadur newydd *. Yr hen bethau a aethant heibio, wele, gwnaethpwyd pob peth yn newydd.

18 A phob beth *sydd* o Dduw, yr hwn a'n cymmodi ni ag ef ei hun trwy Iesu Grist, ac a roddodd i ni weinidogaeth y cymmod.

19 Sef Bôd Duw yn Grist, yn cymmodi y byd ag ef ei hun, heb gyfrif iddynt eu pechodau, ac wedi gosod ynom ni air y cymmod.

20 Am hynny, yr ydym ni yn genhadau tros Grist, megis pe byddei Duw yn deisyf arnoch trwy'r ydym ni; yr ydym yn erfyn tros Grist, cymmoder chwi â Duw.

21 Canys yr hwn nid adwaen bechod, a wnaeth ef yn bechod tros ni, fel i'n gwnelid ni yn gyfiawnder Duw yndde ef.

PEN. VI.

1 *Derfyd iddo ei ddangos ei hun yn weinidog ffyddlawn i Grist, trwy ei gymhortheion, 3 a'r amrywiaethau wydd ei fuchedd, 4 yn ddiwrthgarwch mewn pôb math ar gyfyngdd, ac anmharch, tr mwyn yr Efengyl: 14 am yr hon y mae ef yn byfedd yn llefaru ynteu plith, am fod ei galon ef yn agored iddynt: 13 ac y mae efe yn diogyl am y rheffyn cyffelyb, ac yn gorchymyn iddynt, 14 gan eu hatmoc i ochelyd cymdeithas ac ufudd anlyn addolwyr, a bwyfhau yn Dduw byw.*

A Ninnau gan gydweithio, ydym yn attolwg i chwi, na dderbynioch râs Duw yn ofer:

2 (Canys y mae efe yn dywedyd, * Mewn amser cymmeradwy i'th wrandewais, ac yn nydd iechydwriaeth i'th gynhorthwyais: wele yn awr yr amser cymmeradwy; wele yn awr ddydd yr iechydwriaeth.)

*Rhyngu bodd yn dda iddo ef.

*Gr. yn wyneb.

* Esai. 49. 8.

3 Heb roddi dim achos tramgwydd mewn dim, fel na feier ar y weinidogaeth.

4 Eithr ganei dangos ein hunain ym-mhob peth, fel gweinidogion Duw, mewn ammynedd mawr, mewn cystuddiau, mewn anghenion, mewn cyfyngderau.

5 Mewn gwialennedau, mewn carcharau, mewn terfysgau, mewn poenau, mewn gwiliadwriaethau, mewn ymprydiau,

6 Mewn purdeb, mewn gwybodaeth, mewn hir-ymaros, mewn tirionderb yn yr Yspryd glân, mewn cariad diragrith,

7 Yngair y gwirionedd, yn nerth Duw; trwy arfau cyfiawnder, ar ddehau, ac ar asliwy.

8 Trwy barch ac amharch, trwy anglod a chlôd; megis twyllwyr, ac *er hynny* yn eir wir:

9 Megys anadnabyddus, ac *er hynny* yn adnabyddus, megis yn meirw, ac wele byw ydym; megis wedi ein cerydu, a heb ein lladd,

10 Megis wedi ein tristau, ond yn oestad yn llawen: megis yn dlodion, ond yn cyfoethogi llawer: megis heb ddim cennym, ond *etto* yn meddiannu pôb peth.]

11 Ein genau ni a agorwyd wrthych chwi, o Gorinthiaid, ein calon ni a chengwyd.

12 Ni chyfyngwyd arnoch ynom ni, eithr cyfyngwyd arnoch yn eich ymysgaroedd eich hunain.

13 Ond am yr vn tâl, yr ydwyf yn dywedyd megis wrth fy mhlant: chwithau helyd.

14 Na ianer chwi yn anghymharus gyd â'r rhai di-gred. Canys pa gyfeillach sydd *rhwng* cyfiawnder, ac anghyfiawnder? a pha gymmundeb *rhwng* goleuni a thywyllwch?

15 A pha gyfondeb sydd rhwng Chrift a Belial? neu pa ran sydd i gredadyn gyd ag anghredadyn.

16 A pha gydfod *sydd* rhwng Teml Dduw ac eulyndi, canys Teml y Duw byw ydych chwi; fel y dywedodd Duw, * Mi a breswyliaf ynddyut, ac a rodiaf yn *eu mysc*, ac a fyddaf yn Dduw iddynt hwy, a hwy a fyddant yn bobl i mi.

17 * O herwydd pa ham y dewch allan o'u canol hwy, ac ymddidolwch, medd yr Arglwydd, ac na chyffyrddwch â dim aflan, ac mi a'ch derbyniaf chwi:

18 * Ac a fyddaf yn Dâd i chwi, a chwithau a fyddwch yn feibion, ac yn ferched i mi; medd yr Arglwydd Holl-alluog.

PEN. VII.

1 *Y mae efe ym mhellach yn eu hannog hwy i burdeb buchedd, a ac i ddwyn y cyfryw ewyllys-da mae atto efi, ac yr oedd yntau yn ei ddwyn trwy attynt hwy.* 5 *A rhag iddynt hwy feddwl yi fodef yn anmhur hynny, y mae efe yn dangos pa gyfiau a gymmynodd efe yw ei finderau, yna fynegodd Titus yr erfi wch dawiol a wnithiasei ei Epistol cyntaf ef yndd/nt hwy,* 13 *a'u caredigrwydd hwynt; ac hefyd dod trag at Titus i mewn y dwyfaf a'r blaen eu dangos hwy.*

1 A'r rhai hynny gan fod genym yr addewidion hyn (anwylyd) ymlanhawn oddiwrth bob halogrwydd nawad ac yspryd, gan berfeithio fanctaidd rwydd yn ofn Duw.

2 Derbyniwch ni; ni wnaethom gam i neb; ni lygrasom neb; nid yspeiliasom neb.

3 Nid er ch condemnio yr wyf yn dywedyd: canys mi a ddywedais o'r blaen, eich bod chwi yn ein calonau ni, i farw ac i fyw gyd â nhwi.

4 Y mae hyfder fy ymadroddd yn fawr wrthych. Y mae gennif ordiefedd mawr o'ch plegid chwi: yr wyf yn llawn cyddiddanwch, yn dra chyfoethog o lawenydd, yn ein holl gythrymder.

5 Canys wedi elu dyfod ni i Macedonia, ni chafodd ein cnawd ni ddim llonydd, eithr ym mhôb peth, cystuddiedig *fuom*, oddi allan *yr oedd* ymladdau, oddi fewn ofnau.

6 Eithr Duw yr hwn fydd yn diddanu y rhai cystuddiedig, a'n diddanodd ni wrth ddyfodiad Titus.

7 Ac nid yn vnig wrth ei ddyfodiad ef, ond hefyd wrth y diddanwch â'r hwn y diddanwyd ef ynoch chwi, pan fynegodd efe i ni eich awydd-fryd chwi, eich galar chwi, eich zêl tuag attaf; fel y llawenheais i yn fwy.

8 Canys er i mi eich triftâu chwi mewn llythyr, nid yw edifar gennif, er bôd yn edifar gennif; canys yr wyf yn gweled drifiâu o'r llythyr hwnnw chwi, er *nad oedd ond* tros amfer.

9 Yn awr yr ydwyf yn llawen, nid am eich trifiâu chwi, ond am eich trifiâu i edifeirwch; canys trifiâu a wnaethoch ‖ yn ddiwiol, fel na chaech golled mewn dim oddi wrthym ni.

10 Canys duwiol drifiwch fydd yn gweithio edifeirwch, er iechydwriaeth ‖ ni bydd edifeirwch o honi, eithr trifiwch y byd fydd yn gweithio angeu.

11 Canys wele hyn ymma, eich trifiâu chwi ‖ yn dduwiol, Pa ffudrwydd ei faint a weithiodd ynoch? ie pa amddiffyn, ie pa ofn, ie pa awydd-fryd, ie pa zêl, ie pa ddial! ym mhob peth y dangosafoch eich bôd yn bur yn y peth hyn.

12 O herwydd pa ham, er fcrifennu o honof atoch, ni *fcrifennais* o'i blegid efi a wnaethei y cam, nac o blegit yr hwn a gawsei gam, ond er mwyn bôd yn eglur i chwi ein gofal trofod gar bron Duw.

13 Am hyny, ni a ddiddanwyd yn eich diddanwch chwi: a mwy o lawer y buom lawen am lawenydd Titus: oblegid efi wnwythâu ar ei yspryd ef gennych chwi oll.

14 Oblegid os bofiais ddim wrtho ef am danoch, ni'm cywilyddiwyd: eithr megis y dywedfom wrthych bôb dim mewn gwirionedd felly hefyd gwirionedd oedd ein bôft ni, yr hwn a fu wrth Titus.

15 Ac y mae ei ymyfcaroedd ef yn helaethach tu ag attoch, wrth gofio o honaw eich ufydd-dod chwi oll, pa fôdd trwy ofn a dychryn, y derbyniafoch ef.

16 Am hyny llawen wyf, am fôd i mi bydd arnoch ym mhob dim.

PEN. VIII.

1 *Y mae efe yn eu hannog hwynt i gyfranu yn helaeth i'r Saniti tlodion yn Jerufalem, trwy ftampl y Macedoniaid,* 7 *trwy gannul eu hardduydd hwy o'r blaen,* 9 *trwy ftampl Chrift,* 14 *a thrwy y lleftad yfpryd awl a ddaw allan hwy o tyuny:* 16 *gan ddangos iddynt hardeb ac ymddyfiriad Titus, ac erailt o'r brodyr, y rhai a'u danfonasei attynt hwy, a'i orchymmyn efi, a daethent attynt hwy yn bwrpafol ynghylch y peth hyn.*

YR ydym ni hefyd yn yfpyfu i chwi, frodyr, y gras Duw a roddwyd yn Eglwyfi Macedonia.

2 Ddarfod mewn mawr brofiad cyfiudd; i helaethrwydd eu llawenydd hwy, a'u dwfn dlodi, ymhelaethu i gyfoeth eu haelioni hwy.

3 Oblegid yn ôl eu gallu, (yr wyfi yn dyst,) ie uwch-law eu gallu, *yr oeddynt* yn ewyllysgar o hunynt eu hunain.

4 Gan ddeilyfu arnom trwy lawer ymbiliad, ddderbyn o hopom ni ‖ y rhodd, a chymdeithas gweinidogaeth y Saint.

A 4 yn

5 A *hyn a wnaethant* nid fel yr oeddym ni yn gobeithio, ond hwy a'i rhoddasant eu hunain yn gyntaf i'r Arglwydd, ac i ninnau trwy ewyllys Duw:

6 Fel y dymunasom ni a'r Titus, megis y dechreuasai efe o'r blaen, felly hefyd orphen o honaw ∫ yn eich plith chwi y gras hwn hefyd.

7 Eithr, fel yr ydych ym-mhôb peth yn helaeth, mewn ffydd, a gair, a gwybodaeth, a phôb astudrwydd, ac yn eich cariad tu ag attom ni, *edrychwch* a'r fôd o honoch yn y gras hwn hefyd yn ehelaeth.

8 Nid trwy orchymmyn yr ydwyf yn dywedyd, eod oblegid diwydrwydd rhai eraill, a chan brofi gwirioneddeich cariad chwi.

9 Canys chwi a adwaenoch râs ein Harglwydd Iesu Ghrist, iddo ef, ac yntau yn gyfoethog, fyned er eich mwyn chwi yn dlawd, fel y cyfoethogid chwi trwy ei dlodi ef.

10 Ac yr ydwyf yn rhoddi cyngor yn hyn, canys hyn sy dda i chwi, y rhai a rag-ddechreuasoch, nid yn vnig wneuthur, ond hefyd ewyllysio er y llynedd.

11 Ac yn awr, gorphennwch wneuthur hefyd, fel, megis ac yr oedd y parodrwydd i ewyllysio, felly *y byddo* i gwplan hefyd, o'r hyn sydd genych.

12 Canys os bydd parodrwydd *meddwl* o'r blaen, yn ôl yr hyn sydd ganvn, y mae yn gymmeradwy, nid yn ôl yr hyn nid oes ganddo.

13 Ac nid fel y byddai esmwythdra i eraill, a chystudd i chwithau,

14 Eithr o gymhwysdra: y pryd hyn *bydded* eich helaethrwydd chwi, yn *diwallu* eu diffyg hwy, fel y byddo eu helaethrwydd hwythau yn *diwallu* eich diffyg chwithau, fel y byddo cymhwysdra.

15 Megis y mae yn scrifennedig, * Yr hwn a *gasglodd* lawer, nid oedd ganddo ∫ weddill, ac a *gasglodd* ychydig, nid oedd ∫ arno eisieu.

16 Eithr i Dduw y byddo'r diolch, yr hwn a osodd yr vn diwydrwydd trosoch ynghalon Titus.

17 Oblegid yn wir, efe a dderbyniodd y dymuniad, a chan fod yn fwy diwyd, a aeth attoch o'i wir-fodd ei hun.

18 Ni a anfonasom hefyd gyd ag ef, y brawd yr hwn y *mae* ei glôd yn yr Efengyl, trwy 'r holl Eglwysi:

19 Ac nid *hynny* yn vnig, eithr hefyd a ddewiswyd gan yr Eglwysi i gydymdaith â ni, âr gras hyn, yr hwn a wasanaethir genym, er gogoniant i'r Arglwydd ei hun, ac i *amlygu* parodrwydd eich *meddwl* chwi.

20 Gan ochelyd hyn, rhag i neb felo arnom yn yr helaethrwydd ymma, yr hwn a wasanaethir genym.

21 Y rhai ydym yn rhag-ddarpar pethau onest, nid yn vnig yngolwg yr Arglwydd, ond hefyd yngolwg dynion.

22 Ac ni a anfonasom gyd â hwynt ein brawd, yr hwn a brofasom mewn llawer o bethau, lawer gwaith, ei fôd ef yn ddyfal, ac yn awr yn ddyfalach o lawer, am y mawr ymddiried y sydd ∫ genif ynoch.

23 Os *gofynnir* am Titus fy nghydymaith yw, a chydweithydd tu ag attoch chwi; neu *am* ein brodyr, cennadau yr Eglwysi *ydynt*, a gogoniant Christ.

24 Am hynny dangoswch iddynt hwy yspysrwydd eich cariad, ac o'n bôst ninnau am danoch chwi, yngolwg yr Eglwysi.

PEN. IX.

1 *Y mae efe yn dangos yr achos pa ham y danfonasei efe Titus a'i frodyr o'r blaen, cy ei bod yn gwybod eu parodrwydd hwy.* 6 *Ac y mae efe yn eu cymhyrfu hwy i roddi elusen yn helaeth, gan fod hyn megis math ar hanad bâd,* 10 *yr hwn a ddwg iddynt gynnyrch,* 13 *as a bair aberth mawr o foliant i Dduw.*

CAnys, tu ag at am y weinidogaeth i'r Saint, afraid yw i mi scrifennu attoch.

2 O herwydd mi a adwaen parodrwydd eich *meddwl* chwi, yr hwn yr ydwyf yn ei fostio wrth y Macedoniaid am danoch chwi, fôd Achaia wedi ymbaratoi er y llynedd, a'r zêl *a ddanfonodd* iwrth ych chwi a annogodd lawer iawn.

3 A mi a ddanfonais y brodyr, fel na byddo ein bôst ni am danoch chwi yn ofer yn y rhan hon, fel, megis y dywedais, y byddoch wedi ymbaratoi.

4 Rhag, os y Macedoniaid a ddeuant gyd â mi, a'ch cael chwi yn anmharod, bôd i ni (ni ddywedaf, i chwi) gael tywillydd yn y fôst hyderus ymma.

5 Mi a dybiais gan hynny, yn anghenrheidiol attolwg i'r brodyr, ar iddynt ddyfod o'r blaen attoch, a rhag-ddarpar'u eich bendith chwi, yr hon a fynegwyd, fel y byddo parod, megis bendith, ac nid megis o gybydd-dra.

6 A hyn *yr wyf yn ei ddywedyd*, yr hwn fydd yn han yn ∫ brin, a fêd hefyd yn brin, a'r hwn fydd yn hâu ∫ yn helaeth, a fêd hefyd yn helaeth.

7 Pôb vn megis y mae yn rhag-arfaethu yn ei galon, *felly rhodded*, nid ∫ yn athrist, neu ∫ trwy gymmell, canys * rhoddwr llawen y mae Duw yn ei gatu.

8 Ac y mae Duw yn abl i beri i bôb grâs fôd yn helaeth tu ag attoch chwi, fel y byddoch chwi ym-mhôb peth, bôb amser, a chennych bôb digonoldeb, yn helaeth i bob gweithred dda:

9 (Megis yr scrifennwyd, * Efe a wasgarodd, rhoddodd i'r dlodion, ei gyfiawnder ef fydd yn aros yn dragywyddol.

10 A'r hwn fydd yn * rhoddi hâd i'r hau-wr, ∫ rhodded hefyd fara yn ymborth, ac amlhaed eich hâd, a chwaneged ffrwyth eich cyfiawnder.)

11 Wedi eich cyfoethogi ym mhob peth, i bôb ∫ haelioni, yr hwn fydd yn gweithio trwom ni ddiolch i Duw.

12 Canys y mae gweinidogaeth y swydd hon, nid yn vnic yn cyflawni diffygion y Saint, ond hefyd yn ymhélaethu trwy lawl roddi diolch i Dduw.

13 Gan eu bôd trwy brofiad y weinidogaeth hon yn gogoneddu Duw o herwydd darostyngiad eich cyffes chwi i Efengyl Ghrist, ac o *herwydd* ∫ haelioni eich cyfrannlad iddynt hwy, ac i bawb:

14 A thrwy eu gweddi hwythau trosoch chwi, *y rhai ydynt* yn hiraethu am danoch chwi, am y rhagarol râs Duw, *yr hwn fydd* ynoch.

15 Ac i Dduw y byddo 'r diolch am ei ddawn annthaethol.

PEN. X.

1 *Yn trîsyn y gan Apostolion, y rhai a ddyfynt wendid eu hesenaddeth corphorawl ef, y mae efe yn gosod allan y nerth a'r awdurdod yspryddawl, y gwîsdi ef a bwys yn erbyn pob gwrthwynebu allu, 7 gan eu siccrhau hwy, cer ef ar ei ddyfodiad, nor neribol mewn gair, ac ydyw ef yr awrhon yn absennol yn ei scrifen:* 12 *a chan felo ar y ganatbrawon am ymwyrhaeddyd y sin hwnw yw mesur, ac ymffrostio yn Nuw gwir greid.*

∫ Dan eiriach. ∫ Gyd â bendithien. ∫ O drîsmeth. ∫ O dangosrhaid. * Dihar. 11.25. rhuf. 12.8 eccle. 35.9 * Psal. 112.9. * Esai. 55.10. ∫ A roddo hefyd fara yn ymborth, ac a amlhao, &c. ∫ Llafur. ∫ Symlrwydd.

‖ *Wrth olwg.*

A Mysi Paul wyf fy hun yn attolwg i chwi, er addfwynder a hynawsedd Christ, yr hwn ‖ yn bresennol wyf wael yn eich plith, ond yn absennol ydwyf yn hy atnoch.

‖ *Pan sydd yn bresennol mòd.*

2 Ac yr ydwyf yn dymuno na byddwyf yn bresennol yn hyf, a'r hyder ‖ yr wyf yn meddwl bod tu ag at rai, y sy yn ein cyfrif ni megis rhai yn rhodio megis ar ôl y cnawd.

3 Canys er ein bod ni yn rhodio yn y cnawd, nid ydym yn milwrio yn ôl y cnawd.

‖ *Neu, i.*

4 Canys arfau ein milwriaeth ni, nid *ydynt* gnawdol, eithr nerthol ‖ trwy Dduw i *fwrw* cestyll i'r llawr.

‖ *Rhoi ymwaniadau.*

5 Gan fwrw ‖ dychymmygion i lawr, a phôb vchder ac sy yn ymgodi yn erbyn gwybodaeth Dduw, a chan gaethiwo pob meddwl i vfyddòd Christ:

6 Ac yn barod gennym ddial ar bob annyfyddòd, pan gyflawner eich vfydd-dod chwi.

7 Ai edrych yr ydych chwi ar bethau yn ôl y golwg? os ymddiried neb yndo ei hun, ei fòd efe yn eiddo Christ, meddylied hyn drachefn o honaw ei hun, megis ac *y mae* efe yn eiddo Christ, *felly ein bôd* ninnau hefyd yn eiddo Christ.

8 Oblegid pe bostiwn beth ychwaneg hefyd am ein hawdurdod, yr hon a roddodd yr Arglwydd i ni er adeilad, ac nid er eich dinistr chwi, ni'm cywilyddid.

9 Fel na thybier fy mod megis yn eich dychrynu chwi trwy lythyrau:

10 Oblegid y llythyrau yn wir, meddant, *fy* dryminion, a chryfion, eithr presennoldeb y corph sydd wan, a'r ymadrodd yn ddirmygus.

11 Y cyfryw vn, meddylied hyn, mai y fath ydym ni ar air, drwy lythyrau yn absennol, yr vn fath *hefyd a fyddwn* a'r weithred yn bresennol.

12 Canys nid ym ni yn beiddio ein cyddiadlu, neu ein cyffelybu ein hunain, i rai *sy* yn eu canmol eu hunain: eithr hwynt hwy gan eu mesur eu hunain wrthynt eu hunain, a'i cyffelybu eu hunain iddynt eu hunain, nid ydynt yn deall.

13 Eithr ni fostiwn ni hyd ar bethau allan *o* mesur, ond yn ôl mesur y rheol a rannodd Duw i ni, mesur i gyrhaeddyd hyd attoch chwi hefyd.

14 Canys nid ydym, megis *rhai* heb gyrrhaeddyd hyd attoch chwi, yn ymestyn allan eu hunt i'n mesur: canys hyd attoch chwi hefyd y daethom ag Efengyl Grist.

15 Nid gan fostio hyd ar bethau allan *o'n* mesur, yn llafur *rhai* eraill, eithr gan obeithio pan gynyddo eich ffydd chwi, gael ynoch chwi ein mawrygu yn ôl ein *rheol*, ‖ yn chelaeth:

‖ *I helaethrwydd.*

16 I bregethu yr Efengyl tu hwnt i chwi: ac nid i fostio yn rheol vn arall, am bethau parod ensys.

17 * Eithr yr hwn ſydd yn ymffrostio, ymffrostied yn yr Arglwydd.

* *Ier. 9. 24. 1. cor. 1. 31.*

18 Canys nid yr hwn ſydd yn ei ganmol ei hun, ſydd gymmeradwy, ond yr hwn y mae yr Arglwydd yn ei ganmol.

PEN. XI.

1 *Allan o'i eiddigedd tros y Corinthiaid, y rhai oedd yn dueddu eu bod yn gwrandcithar mwy o gyfri o'r gau Apoſtolion nag o hono ef, y mae yn gofod mwy yn erbyn eu cyfeiliorni, ac yn ceiſio ei gannol ei hun. 5 trwy ei cyſtadlu ei hun yr Apoſtolion goreuaf. 7 a'i ſod yn pregethu yr Efengyl yn rhad, ac yn dilyn ſi, ddyna hwy, 13 gan ddangos mai oedd efe ddim gwaeth na'r gweithredwyr cyfrwyſaf hynny, mewn yn rhagorfraint o'r ddeuddy, 23 ac i ſod yn rhagori arnynt ymewaſanaeth Chriſt, ac ym mhòb math a'r ddioddefiadau o achos ei weinidogaeth.*

O Na chyd-ddygech â mychydig yn fy ffolineb, eithr hefyd cyd-ddygwch â mi.

2 Canys eiddigus wyf trofoch, ag eiddigedd duwiol: canys mi a'ch † dyweddiais chwi i *un* ŵr, i'ch ‖ rhoddi chwi megis morwyn bûr i Grist.

‖ *Mwyſa*

3 Ond y mae arnaf ofn, rhag mewn modd yn y ‖ *Breſe* bòd, megis y twyllodd y ſarph Efa, trwy ei *ſu*, chyfrwyſdra, felly bòd eich meddyliau chwi wedi en llygru oddi wrth y ſymlrwydd ſydd ynGhriſt.

4 Canys yn wir os ydyw yr hwn ſydd yn dyfod, yn pregethu Iesu arall, yr hwn ni phregethaſom ni, neu os ydych yn derbyn yſpryd arall, yr hwn ni'n derbyniaſoch, neu Efengyl arall, yr hon ni dderbyniaſoch, têg y cyd-ddygech *ag ef*.

5 Canys yr ydwyf yn meddwl, na bum i ddim yn ôl i'r Apoſtolion pennaf.

6 Ac os *ydwyf* hefyd yn anghyſarwydd ar ymadrodd, etto nid *wyf* felly mewn gwybodaeth, eithr yn eich plith chwi, mynt a eglurhawyd yn hollawl ym-mhòb dim.

7 A wneuthym i fai wrth fy ngoſtwng fy hun, fel y derchefid chwi; oblegid pregethu o honof i chwi Efengyl Dduw yn rhad?

8 Eglwyſi eraill a yſpeiliais, gan gymmeryd cyflog ganddynt hwy, i'ch gwaſanaethu chwi.

9 A phan oeddwn yn bresennol gyd â chwi, ac arnaf eiſieu, ni ormeſais ar neb, canys fy eiſieu i a gyflawnodd y brodyr a ddaethent o Macedonia: ac ym-mhòb dim i'm cedwais fy hun heb ywch arnoch, ac mi a ymgadwaf.

10 Fel y mae gwirionedd Chriſt ynof, ni thagaeir yr ymffroſt hyn yn ſy erbyn, yngwledydd Achaia.

11 Pa ham? *ai am nad wyf* yn eich caru chwi? Duw a'i gwyr.

12 Eithr yr hyn yr wyf yn ei wneuthur, a wnaf hefyd: fel y tueiwyf ymmaith achlyſur oddi wrth y rhai ſy yn ewyllyſio cael achlyſur, fel yn yr hyn y maent yn ymffroſtio, y caer hwynt megis ninnau hefyd.

13 Canys y cyfryw gau Apoſtolion *ſy* weithwŷr twyllodrus, wedi ymrithio yn Apoſtolion i Grist.

14 Ac nid rhyfedd, canys y mae Satan ynef yn ymrithio yn Angel goleuni.

15 Gan hynny nid mawr *yw*, er ymrithio ei weinidogion ef fel gweinidogion cyfawnder, y rhai y bydd eu diwedd yn ôl en gweithredoedd.

16 Trachefn meddaf, na thybied neb fy nôd i yn ffôl: os amgen, etto ‖ derbyniwch fi fel ffôl, fel y gallwyf finnau hefyd ymffroſtio ychydig.

‖ *Nyn, gadewch neb.*

17 Yr hyn yr wyf yn ei ddywedyd, nid ydwyf yn ei ddywedyd yn ôl yr Arglwydd, eithr megis mewn ffolineb, yn hyn o ſoſt hyderus.

18 Gan fod llawer yn ymffroſtio yn ôl y cnawd, minnau a ymffroſtiaf hefyd.

19 Canys yr ydych yn goddef ffyliaid yn llawen, gan fod eich hun yn fynhwyrol.

20 [Canys yr ydych yn goddef, os bydd yn i'ch caethiwo, os bydd yn i'ch llwyr-ſwytta; os bydd yn yn cymmeryd *gennych*, os bydd yn yn ymddercha, os bydd yn yn eich taro chwi ar *eich* wyneb.

21 Am amharch yr ydwyf yn dywedyd, megis pe buaſem ni weiniaid? eithr ym mha beth bynnag y mae neb yn hyf, (mewn ffolineb yr wyf yn dywedyd) hŷ wyf finnau hefyd.

22 Ai Hebreaid ydynt hwy? felly finnau. Ai Iſraeliaid

Israeliaid ydynt hwy? felly finnau. Ai had Abraham ydynt hwy? felly finnau.

23 Ai gweinidogion Crist ydynt hwy? (yr ydwyf yn dywedyd yn ffôl) mwy *wyf* 6. Mewn blinderau yn helaethach, mewn gwialennodiau tros ben, mewn carcharau yn amlach, mewn marwolaethau yn fynych.

24 Gan yr Iddewon bumwaith y derbyniais * ddeugain *gwialennod* onid vn.

25 Tair gwaith i'm curwyd â gwiail; vnwaith i'm llabyddiwyd; tair gwaith y torrodd llong arnaf; noswaith a diwrnod y bum yn y dyfn-for.

26 Mewn teithiau yn fynych, ym mherygl lifddyfroedd, ym mherygl lladron; ym mherygl fy nghenedl *fy hun*; ym mherygl gan y Cenhedloedd; ym mherygl yn y ddinas; ym mherygl yn yr anialwch; ym mherygl ar y môr; ym mherygl ym mhlith brodyr gau.

27 Mewn llafur a lludded: mewn anhunedd yn fynych: mewn newyn a syched; mewn ymprydiau yn fynych, mewn anwyd a noethni.

28 Heb law y pethau *fy yn digwydd* oddi allan, yr ymofod yr hwn *fydd arnaf* beunydd, y gofal tros yr holl Eglwysi.

29 Pwy fy wan, nad wyf finnau wan? pwy a drangwydir, nad wyf finnau yn llosgi?

30 Os rhaid ymffrostio, mi a ymffrostiaf am y pethau fy yn perthyn i'm gwendid.

31 Duw, a Thad ein Harglwydd ni Iesu Grist, yr hwn fydd fendigedig yn oes oesoedd, a wyr nad wyf yn dywedyd celwydd.]

32 Yn Damascus, y llywydd tan Aretas y brenin, a wiliodd ddinas y Damascíaid, gan ewyllyso fy nal i.

33 A thrwy ffenestr mewn basged i'm gollyngwyd ‖ a'r hyd y mur, ac y diengais o'i ddwylaw ef.

PEN. XII.

1 *Ac gallu o bonau ef o foleddau yn ei ddatcuddiadau rhyfeddawl, er mwyn gosod allan ei Apostoliaeth,* 9 *etto mae yn well ganthoo oreseleddau yn y gwendid* 11 *gan fyrrw bai amryw bwy am ei gwnaeth i wag-ffrostio fel hyn.* 14 *Mae ese yn addo dyfod attynt hwy drachefn, ac er hynny trwy dadawl garedigrwydd* 20 *er ei fôd yn ofni y caffai ge fwo lawer o ddrwg-weithredwyr, ac ambrefn effredinawl.*

Y Mffrostio yn ddiau nid yw fuddiol i mi; canys myfi a ddeuaf at weledigaethau, a datcuddiedigaethau yr Arglwydd.

2 Mi a adwaenwn ddyn yn Ghrift, er ys rhagor i bedair blynedd ar ddêc, (pa vn ai yn y corph, ni wn, ai allan o'r corph, ni wn i, Duw a wyr,) y cyfryw vn a gippiwyd i fyny hyd y drydedd nef.

3 Ac mi a adwaenwn y cyfryw ddyn (pa vn ai yn y corph, ai allan o'r corph ni wn i; Duw a wyr,)

4 Ei gippio ef i fyny i Baradwys, ac iddo glywed geiriau anmhraethadwy, y rhai nid yw ‖ gyfreithlon i ddyn eu hadrodd.

5 Am y cyfryw vn yr ymffrostiaf; eithr am danaf fy hun nid ymffrostiaf, oddieithr yn fy ngwendid.

6 Canys os ewyllyfiaf ymffrostio, ni byddaf ffôl; canys mi a ddywedaf y gwir: eithr yr wyf yn arbed, rhag i neb wneuthur cyfrif o honofi, ywch law y mae yn gweled fy mod, neu yn ei glywed genni.

7 Ac fel na'm tra derchafer gan odidowgrwydd y datcuddiedigaethau, rhoddwyd i mi * fwmbwl yn y cnawd, cennad Satan, i'm cernodio, fel na'm tra derchefid.

8 Am y peth hyn mi a attolygais i'r Arglwydd deirgwaith, ar fod iddo ymadel â mi.

9 Ac efe a ddywedodd wrthif, Digon i ti fy ngras i; canys fy nerth a berfeithir mewn gwendid: yn llawenawn gan hynny yr ymffrostiaf 6, yn bytrach yn fy ngwendid, fel y preswylio nerth Christ ynofi.

10 Am hynny yr wyf yn fodlawn mewn gwendid, mewn ammarch, mewn anghenion, mewn erlidiau, mewn cyfyngderau er mwyn Christ: canys pan wyf wan yna yr wyf gadarn.

11 Mi a euthym yn ffol wrth ymffrostio; chwychwi a'm ‖ gwrasoch; canys myfi a ddylaswn gael | *Cymmeſ.* *llaſoch.* fy nghanmol gennych chwi: canys ni bûm i ddim yn ôl i'r Apostolion pennaf, er nad ydwyfi ddim.

12 Arwyddion Apostol yn wîr a weithredwyd yn eich plith chwi, mewn pôb amynedd, mewn arwyddion, a rhyfeddodau, a gweithredoedd nerthol.

13 Canys beth yw yr hyn y buoch chwi yn ôl ano dano, mwy nâ'r Eglwysi eraill, oddieithr am na bûm i fy hun ormesol arnoch? Maddeuwch i mi hyn o gam.

14 Wele, y drydedd waith yr wyfi yn barod i ddyfod attoch, ac ni byddaf ormesol arnoch; canys nid ydwyf yn ceisio yr eiddoch chwi, ond chwychwi; canys ni ddylei y plant gasclu trossor i'r rhieni, ond y rhieni i'r plant.

15 A myfi yn ewyllysgar iawn a dreuliaf, ac a ymdreuliaf tros eich eneidiau chwi, er fy môd yn eich caru yn helaethach, ac yn cael fy ngharu yn brinnach.

16 Eithr bid, Ni phwyfais i arnoch: ond gan fôd yn gyfrwys, mi a'ch deliais chwi trwy ddichell.

17 A wneuthum i elw o bopoch chwi, drwy neb o'r rhai a ddanfonais atroch?

18 Mi a ddeisyfiais ar Titus, a chyd *ag ef* mi a anfonais frawd: a elwodd Titus ddim arnoch? Onid yn yr vn yſpryd y rhodiasom? Onid yn yr vn llwybrau?

19 Dracheſn, A ydych chwi yn tybied mai ymeſcusodi yr ydym wrthych? Ger bron Duw yn Ghrift yr ydym yn llefaru: a phôb peth, anwyliad, er adeiladaeth i chwi.

20 Canys ofni yr wyf, rhag pan ddelwyf, na'ch caffwyf yn gyfryw rai ac a fynnwn: a'm cael innau i chwithau yn gyfryw ac nis mynnech, rhag bôd cynhennau, cenfigennau, llidiau, ymryſonau, ‖ ge- | *Abſen-* gonau, hyſtingau ynchwyddiau; anghydfyddiaethau:

21 Rhac pan ddelwyf drachefn, fôd i'm Duw fy narostwng yn eich plith, ac a mi ddwyn galar dros lawer, y rhai a bechasant cynfyn, ac nid edifarhasant am yr aflendid, a'r godineb, a'r anlladrwydd a wnaethant.

PEN. XIII.

1 *Y mae efe yn bygwth pechadurieid diedifeirbad a thoefir a gallu ei Apoſtoliaeth:* 5 *a chan eu cynghori bonynt i brofi eu ffydd.* 7 *ac i ddimygu eu beian eyn ei ddyfod ef,* 11 *y mae efe yn dwyddu ei Epiſtol trwy eu bennoc bwy yn gyffredinawl a gweddio.*

Y Drydedd waith hon yr ydwyf yn dyfod attoch. Yngenau dau neu dri o dyſtion y bydd safadwy pob gair.

2 Rhag-ddywedais i chwi, ac yr ydwyf yn rhag-ddywedyd, fel *pe bawn* yn bresennol yr ail waith, ac yn abſennol yr awron, yr ydwyf yn ſcrifennu at y rhai a bechasant cynfyn, ac at y lleill i gyd, os dewaf pra chefn, nad arbedaf i.

2 Can eich bôd yn ceisio profiad o Grist, yr hwn sydd yn llefaru ynoſ, yr hwn tu ag attoch chwi nid yw wan, eithr sydd nerthol ynoch chwi.

4 Canys er ei groes-hoelio ef o ran gwendid, etto byw ydyw drwy nerth Duw: canys ninnau hefyd ydym weiniaid ‖ yndde ef, eithr byw fyddwn gyd ag ef, trwy nerth Duw tu ag attoch chwi. ‖ Gyd ag of.

5 Profwch chwychwi eich hunain, a ydych yn y ffydd; holwch eich hunain. Ai nid ydych yn eich adnabod eich hunain, ſef bôd Iesu Grist ynoch; oddi eithr i chwi fôd yn anghymmeradwy ‖

6 Ond yr wyf yn gobeithio y gwybyddwch nad ydym ni yn anghymmeradwy.

7 Ac yr wyf yn gweddio ar Dduw na wneloch chwi ddim drwg, nid ſef yr ymddangoſom ni yn gymmeradwy, ond ſef y gwneloch chwi yr hyn ſydd dda, er bôd o honom ni megis rhai anghymmeradwy.

8 Canys ni allwn ni ddim yn erbyn y gwirionedd, ond tros y gwirionedd.

9 Canys llâwen ydym; pan fyddom ni yn weiniaid, a chwithau yn gryfion. A hyn hefyd yr ydym yn ei ddymuno, ſef eich perfeithrwydd chwi.

10 Am hynny, myſi yn abſennol ydwyf yn ſcrifennu y pethau hyn, fel pan fyddwyf preſennol nad arferwyf doſter, yn ôl yr awdurdod a roes yr Arglwydd i mi, er adeilad, ac nid er dinyſtr.

11 Bellach frodyr byddwch ‖ wych; byddwch berfaith; diddaner chwi, ſyniwch yr un peth; byddwch heddychol. A Duw y cariad a'r heddwch a fydd gyd â chwi. ‖ Llef

12 Anherchwch ei gilydd â chuſan ſanctaidd. Y mae 'r holl Saincť yn eich annerch chwi.

13 Gras ein Harglwydd Ieſu Grist, a chariad Duw, a chymdeithas yr Yſpryd glan, a fyddo gyd â chwi oll. Amen.

¶ Yr ail at y Corinthiaid a ſcrifennwyd o Philipi ym-Macedonia, gyd â Titus a Luc.

¶ EPISTOL PAVL YR APOSTOL At y GALATIAID.

PEN. I.

1 Y mae eſt. yn rhyſeddu ildyn ei adel ef wy Eſengyl eyn gyntet: 8 ac yn multithio y rhai a bregethant Eſengyl amgen na'r hon a bregethei eſt. 11 Nad yw dyn ion y dyſcodd eſe yr Eſengyl, eithr yn Duw: 14 Ac y mae eſe yn dangos pa beth ydoedd eſe cyn ei alw, 17 a pha beth a wnaeth eſe yn y man wedi ei alw.

Paul Apostol, nid o ddynion, na thrwy ddyn, eithr trwy Ieſu Grist, a Duw Tad, yr hwn a'i cyſododdei o feirw,

2 A'r brodyr oll, y rhai ſy gyd â mi, at Eglwyſi Galatia:

3 Gras fyddo i chwi, a heddwch oddiwrth Dduw Tad, a'n Harglwydd Ieſu Grist:

4 Yr hwn a'i rhoddes ei hun tros ein pechodau, fel i'n gwaredei ni oddi wrth y bŷd drwg preſennol, yn ôl ewyllys Duw a'n Tad ni:

5 I'r hwn y byddo gogoniant yn oes oeſoedd. Amen.

6 Y mae yn rhyfedd gennif eich ſymmud mor fuan oddi wrth yr hwn a'ch galwodd ‖ i râs Crist, at Eſengyl arall: ‖ Trydd.

7 Yr hon nid yw arall: ond bôd rhai yn eich trallodi chwi, ac yn chwennych dattroi Eſengyl Grist.

8 Eithr pe byddei i ni, neu i Angel o'r nef, efangylu i chwi, amgen na'r hyn a efangylaſom i chwi, bydded ‖ anathema. ‖ Rydd-goeg.

9 Megis y rhag-ddywedaſom, felly yr ydwyf yr awron drachefn yn dywedyd, os efangyla neb i chwi amgen na'r hyn a dderbyniaſoch, bydded anathema.

10 Canys yr awron, ai ‖ peri credu dynion yr wyf, ynteu Duw? neu a ydwyf yn ceiſio rhyngu bodd dynion? canys pe rhyngwn fodd dynion etto, ni byddwn was i Grist. ‖ Perſwadio.

11 Eithr yr ydwyf yn yſpaſu i chwi, frodyr, am yr Eſengyl a bregethwyd gennifi, nad yw hi ‖ ddynol. ‖ Ynol yw.

12 Canys nid gan ddyn y derbyniais i hi, nac yn dyſcwyd i eithr trwy ddatcuddiad Ieſu Grist.

13 Canys chwi a glywſoch fy ymarweddiad i gynt yn y Grefydd Iddewig, i mi allan o feſur eſid Eglwys Duw, a'i hanrheithio hi.

14 Ac i mi gynyddu yn y Grefydd Iddewig, yn fwy nâ llawer o'm cyfoedion, yn fy nghenedl fy hun, gan ‖ fôd yn fwy awyddus i draddodiadau fy nhadau. ‖ Ddyn

15 Ond pan welodd Duw yn dda, yr hon a'm gwnaeth i o groth fy mam, ac a'm galwodd trwy ei râs,

16 I ddatcuddio ei Fab ef ynoſ, fel y pregethwn ef ym mhlith y Cenhedloedd; yn y fan nid ymgynhorais â chig a gwaed:

17 Ac nid aethym ‖ yn fy ôl i Ieruſalem, at y rhai oedd o'm blaen i yn Apoſtolion: eithr mi a aethym i Arabia, a thrachefn y dychwelais i Ddamaſcus. ‖ Ifun

18 Yna yn ôl tair blynedd y daethym ‖ yn ôl i Ieruſalem i ymweled â Phetr; ac a arhoſais gyd ag ef bymtheng nhiwrnod. ‖ Ifun

19 Eithr neb arall o'r Apoſtolion ni welais, ond Iaco, brawd yr Arglwydd.

20 A'r pethau yr wyf yn eu ſcrifennu attoch, wele, ger bron Duw nad wyf yn dywedyd celwydd.

21 Wedi hynny y daethym i wledydd Syria a Cilicia;

22 Ac yr oeddwn heb fy adnabod wrth fy wyneb yn Eglwyſi Iudea, y rhai oedd yn Ghriſt.

23 Ond yn unic hwy a glywſent, ſôb yr hwn oedd gynt yn ein herlid ni, yr awron yn pregethu y ffydd yr hon gynt a anrheithiaſei.

24 A hwy a ogoneddaſant Dduw ynoſ.

PEN. II.

1 Y mae eſe yn dangos pa beyd yr aeth eſt i fyn i Ieruſalem, ac i ba beth: 3 ac nad cymmeradeſid Titus. 11 a gwrthwynebu o hono ef Petr. 14 Pa ham y mae eſe ac eraill, a bwyttau yn Iddewon, yn ordeu y cânt ei cyfiawnhau yn Ghriſt trwy ffydd, ac nid trwy weithredoedd. 20 ac na bo iddynt hwy y rhai a gyfiawnhawyd felly, fyw mewn pechod.

YNa wedi pedair blynedd ar ddeg yr aethum drachefn i fyny i Ieruſalem gyd â Barnabas, gan gymmeryd Titus hefyd gyd â mi.

2 A'

4 Ac mi aethym i fynu yn ôl datcanddiad, ac a fynegais iddynt yr Efengyl, yr hon yr ŷwf yn ei phregethu ym mhlith y Cenhedloedd: ond yr mailltu, i'r rhai cyfrifol, rhag mewn vn modd fy môd yn rhedeg yn ofer, neu ddarfod i mi redeg.

3 Eithr Titus yr hwn oedd gyd â mi, er ei fôd yn Roegwr, ni chymmhellwyd chwaith i enwaedu arno.

4 A hynny o herwydd y gau-frodyr a ddygasid i mewn, y rhai a ddaethent i mewn i yspio ein rhydd-did ni, yr hon sydd gennym yn Ghrist Iesu, fel i'n caethiwent ni:

5 I ba rai nid ymroesom trwy ddarostyngiad, na ddo tros awr: fel yr arhosai gwirioneed yr Efengyl gyd â chwi.

6 A chan y rhai a dybid en bôd yn rhyw beth, (pa fath gynt oeddynt, nid yw ddim i mi, nid yw Duw yn derbyn wyneb dŷn:) canys y rhai cyfrifol ni chwanegasant ddim i mi.

7 Eithr yn y gwrthwyneb, pan welsant ddarfod ymddiried i mi am Efengyl y dienwaediad, megis am Efengyl yr Enwaediad i Petr:

8 (Canys yr hwn oedd yn gweithredu yn nerthol yn Petr, i apostoliaeth yr Enwaediad, a nerthol weithredoedd ynofinnau hefyd tu ac at y Cenhedloedd,)

9 A phan ŵybu Iaco, a Cephas, ac Ioan, y rhai a dybid en bôd yn golofnau, y gras a roddwyd i mi, hwy a roddasant i mi ac i Barnabas, ddehau-ddwylo cymdeithas: fel *yr elem* ni ac y Cenhedloedd, a hwythau ac yr Enwaediad.

10 Yn vnic ar fod i ni gofio'r tlodion: yr hyn hefyd y bûm i ddiwyd iw wneuthur.

11 A phan ddaeth Petr i Antiochia, mi a'i gwrthwynebais yn ei wyneb, am ei fôd iw feio.

12 Oblegid cyn dyfod rhai oddi wrth Iaco, efe a fwytaôdd gyd â'r Cenhedloedd: ond wedi iddynt *dyfod*, efe a giliodd ac a'i mailltuodd ei hun oddi wrthynt, gan ofni y rhai oedd o'r Enwaediad.

13 A'r Iddewon eraill hefyd a gyd-ragrithiasant ag ef; yn gymmaint ac y dygwyd Barnabas hefyd iw rhagrith hwy.

14 Eithr pan welais i nad oeddynt yn iawn-rediio at wirioned yr Efengyl, mi a ddywedais wrth Petr yn eu gŵydd hwy oll, Os wyt ti, a thu yn Iddew, yn byw fel y Cenhedloedd, ac nid fel yr Iddewon, pa ham yr wyt yn cymmell y Cenhedloedd i fyw yn Iddewaidd?

15 Nyni y rhai wrth naturiaeth ydym Iddewon, nid o'r Cenhedloedd yn bechaduriaid;

16 Yn gŵybod nad ydys yn cyfiawnhau dŷn trwy weithredoedd y Ddeddf, ond trwy ffydd Iesu Grist: ninnau hefyd a gredasom yn Ghrist Iesu, fel i'n cyfiawnhâer trwy ffydd Grist, ac nid trwy weithredoedd y Ddeddf: o blegid ni chyfiawnheir yn neuad trwy weithredoedd y Ddeddf.

17 Ac os wrth geisio ein cyfiawnhau yn Ghrist, i'n caed ninnau hefyd yn bechaduriaid, a ydyw Christ am hynny yn wenidog pechod? Na atto Duw.

18 Canys os wyfi yn adeiladu drachefn, y pethau a ddinistriais, yr ŵyf yn fy ngwneuthur fy hun yn drosseddwr.

19 Canys yr wyfi trwy y Ddeddf wedi marw i'r Ddeddf, fel y byddwn fyw i Dduw.

20 Mi a groes-hoeliwyd gyd â Christ: eithr byw ydwyf, eto nid myfi, ond Christ sydd yn byw ynofi: a'r hyn yr ydwyf yr awrhon yn ei fyw yn y cnawd, ei fyw yr ydwyf trwy ffydd Mab Duw, yr hwn a'm carodd, ac a'i dodes ei hun drosofi.

21 Nid ŵyf yn dirymmu gras Duw: canys os o'r Ddeddf *y mae* cyfiawnder, yna y bu Christ farw yn ofer.

PEN. III.

1 *Y mae efe yn gofyn pa bêth a'i cynhyrfodd hwy i ymadel â'r ffydd. ac i hyn wrth y gyfraith. 6 Y rhas a gredant a gyfiawnheir, 9 ac a fendithir gydag Abraham: 10 a hyny y mae efe yn ei dangos trwy lawer o resymmau.*

O Y Galatiaid ynfyd, pwy a'ch ‖ llygadcynnodd chwi, fel nad vsoddhaech i'r gwirionedd: i ba rai o flaen eu llygaid y portreiadwyd Iesu Grist, wedi ei groes-hoelio yn eich plith? ‖Rhelis, odd,

2 Hyn yn vnic a ewyllysiaf ei ddysgu gennwch: ai wrth weithredoedd y Ddeddf y derbyniasoch yr Yspryd, ynteu wrth wrandawiad ffydd?

3 A ydych chwi mor ynfyd? gwedi i chwi ddechreu yn yr Yspryd, a berfeithir chwi yr awrton yn y cnawd?

4 A ddioddefasoth gymmaint yn ofer? os yw ofer hefyd.

5 Yr hwn gan hynny sydd yn trefnu i chwi yr Yspryd, ac yn gwneuthur gwrthiau yn eich plith, a'i o weithredoedd y Ddeddf, ynteu o wrandawiad ffydd *y mae*?

6 Megis y credodd Abraham i Dduw, ac y cyfrifwyd iddo yn gyfiawnder.

7 Gŵybyddwch felly mai y rhai sy o ffydd, y rhai hynny yw plant Abraham.

8 A'r Scrythur yn rhag-weled mai trwy ffydd y mae Duw yn cyfiawnhau y Cenhedloedd, a rag-efangylodd i Abraham, *gan ddywedyd*, * Ynot ti y bendithir yr holl Genhedloedd. * Gen. 12.3.

9 Felly gan hynny, y rhai sy o ffydd a fendithir gyd ag Abraham ffyddlon.

10 Canys cynnifer ac y sy o weithredoedd y Ddeddf, tan felldith y maent: canys scrifennwyd, * Melldigedig yw pob vn nid yw yn aros yn yr holl bethau a scrifennir yn llyfr y Ddeddf, i'w gwneuthur hwynt. * Deut. 27.26.

11 Ac na chyfiawnheir neb trwy'r Ddeddf gerbron Duw, eglur *yw*: oblegid * y cyfiawn a fydd byw trwy ffydd. * Habac. 2.4. rhuf. 1.17.

12 A'r Ddeddf nid yw o ffydd: eithr y * dŷn a wna y pethau hynny, a fydd byw ynddynt. * Leuit. 18.5.

13 Christ a'n llwyr-brynodd oddi wrth felldith y Ddeddf, gan ei wneuthur yn felldith trosom: canys y mae yn scrifennedig, * Melldigedig yw pob vn *sydd* ynghrog ar bren: * Deut. 21.23.

14 Fel y delai bendith Abraham ar y Cenhedloedd, trwy Grist Iesu: fel y derbyniem addewid yr Yspryd trwy ffydd.

15 Y brodyr, dywedyd yr ŵyf ar wedd ddynol, Cyd na byddo ond ‖ ammod dŷn, wedi y cadarnhaer, nid yw neb yn ei ddirymmu, neu yn rhoddi arno. ‖Testament.

16 [I Abraham y gwnaethpwyd yr addewidion, ac iw had ef. Nid yw yn dywedyd, Ac iwhadau, megis am lawer: ond megis am vn, Ac i'th hâd ti: yr hwn yw Christ.

17 A hyn yr ŵyf yn ei ddywedyd: am yr ammod a gadarnhawyd o'r blaen gan Dduw yn Ghrist, nad yw y Ddeddf oedd bedwar cant a deg ar hugain o flynyddoedd wedi, yn ei ddirymmu, i wneuthur yr addewid yn ofer.

18 Canys os o'r Ddeddf *y mae* yr etifeddiaeth, nid yw hayach o'r addewid: ond Duw a'i rhoddodd i Abraham drwy addewid.

19 Beth gan hynny *yw* y Ddeddf? oblegid trosseddau y rhoddwyd hi yn ychwaneg, hyd oni ddelai yr hâd, i'r hwn y gwnaethid yr addewid? a hi a drefnwyd trwy Angelion, yn llaw Cyfryngwr.

20 A

20 A chystyngwr, nid yw i, yn t ond Duw
fydd yn.
21 *A ydym* y Deddf gan hynny yn erbyn a-
ddewidion Duw? Na-atto Duw: canys pe rhoe-
sid Deddf a allasei fywhau, yn wir o'r Ddeddf
y buasai cyfiawnder.
22 Eithr cyd-gaeodd yr Scrythur bôb peth tan
bechod, fel y rhoddid yr addewid trwy ffydd Ie-
su Grist, i'r rhai sy yn credu.]
23 Eithr cyn dyfod ffydd, i'n cadwyd tan y
Ddeddf, wedi ein cyd-gau i'r ffydd, yr hon oedd
iw dad-cuddio.
24 Y Ddeddf gan hynny oedd ein hathro ni at
Grist, fel i'n cyfiawnhaid drwy ffydd.
25 Eithr wedi dyfod ffydd, nid ydym mwyach
tan athro.
26 Canys chwi oll ydych blant i Dduw, drwy
ffydd ynGhrist Iesu.
27 Canys cynnifer o honoch ac a fedyddiwyd
ynGhrist, a wiscasoch Grist.
28 Nid oes nac Iddew, na Groegwr: nid oes
na chaeth, na rhydd: nid oes na gwr-rw, na be-
qyw: canys chwi oll yn ydych ynGrist Iesu.
29 Ac os eiddo Christ *ydych*, yna hâd Abraham
ydych, ac etifeddion yn ôl yr addewid.

PEN. IIII.

1 *Ein bod ni tan y Ddeddf hyd ddyfodiad Christ, fel y mae'r etifedd tan ei ymgeledwyr, nes ei ddyfod yn oed: 5 Eithr dayfod i Grist ein rhyddaw ni oddiwrth y Ddeddf: 7 Nad ydym ni gan hynny meibion iddi mwyach. 14 Y mae efe yn cofio tu berffaith da hynt tuag atto ef, er eiddo yntef tuag attynt hwythau, 21 ac yn dangos mai meibion i Abraham ydym ni, o'r wraig rydd.*

A *Hyn* yr wyf yn ei ddywedyd: dros gym-
maint o amser ac y mae'r etifedd yn fach-
gen, nid oes dim rhagor rhyngdde a gwas, ac ei
fod yn Arglwydd y cwbl.
2 Eithr y mae efe tan ymgeledwyr a llywo-
draethwyr, hyd yr amser a osodwyd gan y tad.
3 Felly ninnau hefyd, pan oeddym fechgyn,
oeddym gaethion tan wyddorion y byd:
4 Ond pan ddaeth cyflawnder yr amser, y dan-
fonodd Duw ei Fab, wedi ei wneuthur o wraig,
wedi ei wneuthur tan y Ddeddf:
5 Fel y prynei y rhai *oedd* tan y Ddeddf, fel
y derbyniem y mabwysiad.
6 Ac o herwydd eich bôd yn feibion, yr an-
fonodd Duw Yspryd ei Fab i'ch calonnau chwi
yn llefain, Abba, Dâd.
7 Felly nid wyt mwy yn was, ond yn fab: ac os
mab, etifedd hefyd i Dduw trwy Grist.]
8 Eithr y pryd hynny, pan oeddych heb adna-
bod Duw, chwi a wasanaethasoch y rhai wrth na-
turiaeth nid ydynt ddiwiau.
9 Ond yn awr, a chwi yn adnadoh Duw, ond yn
hytrach yn adnabyddus gan Dduw, pa fodd yr y-
dych yn troi drachefn at y gwyddorion llesc a
thlodion, y rhai yr ydych yn chwennych drachefn o
newydd eu gwasanaethu?
10 Cadw yr ydych ddiwrnodiau, a misoedd, ac
amseroedd, a blynyddoedd.
11 Y mae arnaf ofn am danoch, rhag darfod
i mi boeni wrthych yn ofer.
12 Byddwch fel fyn, canys yr wyfi fel chwi, y
brodyr, attolwg i chwi, ni wnaethoch i mi
ddim cam.
13 A chwi a wyddoch mai trwy wendid y
cnawd yr efangyliais i chwi y waith gyntaf:
14 A'm profedigaeth yr hon *oedd* yn fy nghnawd,
ni ddirmygasoch, ac ni ddiystyrgasoch: eithr
chwi a'm derbyniasoch megis Angel Duw, megis
Christ Iesu.
15 Beth wrth hynny oedd eich dedwyddwch
chwi? canys tyrfio yr wyf i chwi, pe buasei bosibl,
y tynnasech eich llygaid, ac a'u rhoesech i mi.
16 A aethym i gan hynny yn elyn i chwi, wrth
ddywedyd i chwi y gwir?
17 Y maent yn rhoi mawr-serch arnoch, ond nid
yn dda, eithr chwennych y maent eich can chwi
allan, fel y rhoddoch fawr-serch arnynt hwy.
18 Eithr da yw dwyn mawr-serch mewn peth
da yn wastadol, ac nid yn unic tra fyddwyf presen-
nol gyd â chwi.
19 Fy mhlant bychain, y rhai yr wyf yn eu hescor
dracheſin, hyd oni ffurfier Christ ynoch.
20 Ac mi a fynnwn pe bawn yn awr gyd â chwi,
a newidio fy llais, o herwydd yr wyf yn ammau
o honoch.
21 [Dywedwch i mi y rhai ydych yn chwen-
nych bôd tan y Ddeddf, onid ydych chwi yn clyw-
ed y Ddeddf?
22 Canys y mae yn ſcrifennedig fod i Abraham
ddau fab: yn o'r wasanaeth-ferch, ac yn o'r
wraig rydd.
23 Eithr yr hwn *oedd* o'r wasanaeth-ferch, a aned
yn ol y cnawd: a'r hwn *oedd* o'r *wraig* rydd,
trwy'r addewid.
24 Yr hyn bethau ydynt mewn allegori: ca-
nys y rhai hyn yw y ddau Destament, yn un
ddiau o fynydd Sina, yn cenhedlu i gaethiwed,
yr hon yw Agar:
25 Canys yr Agar ymma, yw mynydd Sina yn A-
rabia: ac y mae yn cyfatteb i'r Ierusalem *ſydd*
yn awr, ac y mae yn gaeth *hi* a'i phlant.
26 Eithr y Ierusalem honno uchod, ſydd rydd,
yr hon yw ein mam ni oll.
27 Canys ſcrifennedig yw, * Llawenhâ di yr
amhlantadwy yr hon nid wyt yn heppilio: gor-
allan a lleſa, yr hon nid wyt yn escor: canys
y mae y mae llawer mwy o blant nag i'r
iddi wr.
28 A minnau, frodyr, megis *yr oedd Isaac* yn
yn blant yr addewid.
29 Eithr megis y pryd hynny, yr hwn a anwyd
yn ôl y cnawd, a erlidiai yr hwn *a anwyd* yn ôl yr
Yspryd: felly yr awrhon hefyd.
30 Ond beth y mae'r Scrythur yn ei ddywedyd?
* Bwrw allan y wasanaeth-ferch, a'i mab: canys
chaiff mab y wasanaeth-ferch etifeddu gyd â mab
y *wraig* rydd.
31 Felly frodyr, nid plant i'r wasanaeth-ferch
ydym, ond i'r *wraig*-rydd.]

PEN. V.

1 *Y mae efe yn ein hannog bwy i ſefyll yn eu rhyddid, 3 ac nad a rferont Enwaediad. 13 Eithr yn hytrach cariad, yr hwn yw cyflawnder y Gyfraith. 19 Y mae efe yn rhifo gweithredoedd y cnawd, 22 a ffrwythau yr Yspryd, 25 ac yn eu hannog i rodio yn yr Yspryd.*

SEfwch gan hynny yn y rhyddid a'r hon y
rhyddhaodd Christ ni, ac na ddalier chwi
dracheſin dan ſan caethiwed.
2 Wele, myfi Paul ſyf yn dywedyd wrth-
ych, os enwaedir chwi, ni leſ-hâ Christ ddim
i chwi.
3 Ac yr wyf yn tyſtiolaethu dracheſin i bôb
dyn a'r a enwaedir, ei fod efe yn ddyledwr i ga-
dw yr holl Ddeddf.
4 Chwi a aethoch yn ddiſudd oddi wrth Grist,
y rhai ydych yn ymgyfiawnhau yn y Ddeddf:
chwi a ſyrthiaſoch ymmaith oddi wrth râs.

5 Canys

PEN. VI.

1 Canys nyni yn yr Yſpryd drwy ffydd ydym
ddigwill gobaith cyfiawnder.
6 Canys ynGhriſt Ieſu ni all enwaediad ddim,
na di-enwaediad, ond ffydd yn gweithio trwy
gariad.
7 Chwi a redaſoch yn dda, pwy a'ch rhwyſtrodd
chwi, fel nad vfyddhaech i'r gwirioneddd?
8 Y cyngor *hyn* nid yw oddi wrth yr hwn
yddyn eich galw chwi.
9 Y mae ychydig leſein yn leſeinio yr holl
toes.
10 Y mae genniſi hyder am danoch yn yr Ar-
glwydd, na fyniwch chwi ddim arall: ond y neb
ydd yn eich trallodi a ddwg farnedigaeth,
pwy bynnag fyddo.
11 A myfi, frodyr, os yr Enwaediad etto yr wyf
yn ei bregethu, pa ham i'm erlidir etto? yn wir
ymaith ymmaith draw gwydd y groes.
12 Mi a fynnwn, iê pe torrid ymaith y rhai ſy
yn aflonyddu arnoch.
13 Canys i rydd-did i'ch galwyd chwi, frodyr: yn vnic nac *arferwch* y rhydd-did yn a-
chlyſur i'r cnawd, ond trwy gariad gwaſanae-
thwch ei gilydd.
14 Canys yr holl Ddeddf a gyflawnir mewn
vn gair, *ſef* yn hwn, "Câr dy gymmydog fel ti
dy hun.
15 Ond os [cnoi a thraflyngcu ei gilydd yr yd-
ych, gwiliwch na ddifether chwi gan ei gilydd.
16 [Ac yr wyf yn dywedyd, Rhodiwch yn
yr Yſpryd, ac [na chyflawnwch drachwant y
cnawd.
17 Canys y mae y cnawd yn chwennychu yn er-
byn yr Yſpryd, a'r Yſpryd yn erbyn y cnawd: a
rhai hyn a wrth-wynebant ei gilydd, fel na
allech wneuthur beth hynnag a ewyllyſioch.
18 Ond os gan yr Yſpryd i'ch arweinir, nid
ydych dan y Ddeddf.
19 Rhyfa-amlwg yw gweithredoedd y cnawd,
ſef yw, tor-priodas, godineb, aflendid, anlla-
wdeb,
20 Delw-addoliaeth, fwyn-gyfaredd, [caſneb,
ymrafaon, gwyſnſydan, llid, ymryſóna, ymble-
dion, hereſiau,
21 Cenfigennau, llofruddiaeth, meddwdod, cy-
ſtadach: a chyffelyb i'r rhai hyn: am y rhai
yr wyf yn rhag-ddywedyd wrthych, megis ac y
rhag-ddywedais, na chaiff y rhai ſy yn gwnen-
thur y cyfryw bethau etifeddu teyrnas Ddnw.
22 Eithr ffrwyth yr yſpryd, yw cariad, llawe-
nydd, tangneddyf, hir-ymaros, cymmwynaſgarwch,
daioni, ffydd, addfwynder, dirwest.
23 Yn erbyn y cyfryw nid oes Ddeddf.
24 A'r rhai *ſydd* yn eiddo Chriſt, a groeſ-hoelia-
ſant y cnawd, a'i wyniau, a'i chwantau.]
25 Os byw yr ydym yn yr Yſpryd, rhodiwn hefyd yn yr Yſpryd.
26 Na fyddwn wâg-ogoneddgar, gan ymma-
nog ei gilydd, gan ymgenfigennu wrth ei gi-
lydd.

2 *Y mae eſe yn ei bannog hwy i ymddwyn yn llariaidd tuac at frawd a lisbrodd, a'c i ddwyn bôb vn faich ei gilydd: 6 i ſôd yn hael tuag at eu dyſcawdwyr, 9 ac na ddeſfygiont yn gwneuthur da. 12 Y mae eſe yn dangos pa beth yw amcan y rhai ſy'n pregethu'r Enwaediad. 14 Nad yw eſe yn gorfoleddu mewn dim, onid yngroes Chriſt.*

YBrodyr, os goddiweddir dyn ar ryw fai, chwy-chwi y rhai yſpryddol adgyweirliwch y cyfryw vn, mewn yſpryd addfwynder: gan dy yſtyried dy hun, rhag dy demtio dithau.
2 Dygwch feichiau ei gilydd, ac felly cyflawnwch gyfraith Chriſt.
3 Oblegid os tybia neb ei fôd yn rhyw beth, ac yntef heb fôd yn ddim, y mae eſe yn ei [dwyllo [*Ge. fô ddawl dwyllo* ei hun.
4 Eithr profed pôb vn ei waith ei hun: ac yna y caiff orfoledd yndde ei hun yn vnic, ac nid mewn arall.
5 Canys pôb vn a ddwg ei faich ei hun.
6 A chyfranned yr hwn a ddyſcwyd yn y gair, â'r hwn ſydd yn ei ddyſcu, yn-mhôb peth da.
7 Na thwyller chwi: ni watworir Duw: canys beth bynnac a hauo dyn, hynny hefyd a fêd eſe.
8 Oblegid yr hwn ſydd yn hau iw gnawd ei hun, o'r cnawd a fêd lygredigaeth: eithr yr hwn ſyed yn hau i'r Yſpryd, o'r Yſpryd a fêd ſywyd tragwyddol.
9 Eithr yn gwneuthur daioni na ddiogwn: canys yn ei iawn bryd y medwn, oni ddiffygiwn.
10 Am hynny tra ydym yn cael amſer cyfaddas, gwnawn dda i bawb, ond yn enwedig i'r rhai ſy o deulu'r ffydd.
11 Gwelwch cyhyd y llythyre a ſcrifennais atoch, â'm llaw ſy hun.
12 Cynniſer ac ſy yn ewyllyſio ymdeccla yn y cnawd, y rhai hyn ſy yn eich cymmell i'ch enwaedu, yn vnic fel nad erlidier hwy oblegid croes Chriſt.
13 Canys nid yw y rhai a enwaedir: yn hunain yn cadw y Ddeddf: ond ewyllyſio y maent enwaedu arnoch chwi, fel [y gorfoleddont yn eich cnawd chwi. [*Yr ymo ffrefsiant*
14 Eithr na atto Duw i mi ymffrofio, ond ynghroes ein Harglwydd Ieſu Griſt: drwy yr hwn y croeſ-hoelwyd y bŷd i mi, a minnau i'r bŷd.
15 Canys ynGriſt Ieſu ni dichon Enwaediad ddim, na di-enwaediad, ond creadur newydd.
16 A chynniſer ac a rediant yn ôl y rheol hon, tangneddyf arnynt a thrugaredd, ac ar Iſrael Duw.
17 O hyn allan, na fined neb fi: canys dwyn yr wyſi yn ſy nghorph nedan'r Arglwydd Ieſu.
18 Gras ein Harglwydd Ieſu Griſt *a fyddo* gyd â'ch yſpryd chwi, frodyr. Amen.

At y Galatiaid yr ſcrifennwyd o Rufain.

EPISTOL

¶ EPISTOL PAVL YR APOSTOL at yr EPHESIAID.

PEN. I.

1 *Ar ôl cyfarch yr Ephesiaid, 3 a diolch trosﬅyn, 4, 7 mae efe yn cryhwyll am ein etholedigaeth ni, 6 a'n mabwysiad trwy râs, 11 yr hyn yw gwir ﬅiwnus iechydwriaeth dyn: 13 ac am na ellir yn hawdd gyr-haeddyd vchder y dirgelwch hwn, 16 y mae efe yn gweddio a'r iddynt ddyfod, 18 i gyﬅawn wybodaeth, a 20 meddiant o hono yn Christ.*

PAul Apostol Iesu Grist trwy ewyllys Duw, at y Sainct sydd yn Ephesus, a'r ffyddloniaid yn Ghrist Iesu:

2 Gras *sydd* i chwi a thangneddyf oddi wrth Dduw ein Tâd, a'r Arglwydd Iesu Grist.

3 Bendigedig *ydyw* Duw, a Thâd ein Harglwydd Iesu Grist, yr hwn a'n bendithiodd ni â phôb bendith yſprydol, yn y neſoliom *leoedd* yn Ghriſt:

4 Megis yr etholodd efe ni ynddo ef, cyn ſeiliad y byd, fel y byddem yn ſanctaidd ac yn ddiargam ger ei fron ef mewn cariad:

5 Wedi iddo ein rhagluniaethu ni i fabwyſiad trwy Iesu Grist iddo ei hun, yn ôl bodlonrwydd ei ewyllys ef,

6 Er mawl gogoniant ei râs ef, trwy yr hwn y gwnaeth ni yn gymmeradwy yn yr anwylyd:

7 Yn yr hwn y mae i ni brynedigaeth trwy ei waed ef, ſef maddeuant pechodau, yn ôl cyfoeth ei râs ef:

8 Trwy yr hwn y gwnaeth helaeth i ni ymhôb doethineb a deall:

9 Gwedi iddo yſpyſio i ni ddirgelwch ei ewyllys, yn ôl ei fodlonrwydd ei hun, yr hon a arfaethaſei efe ynddo ei hun:

10 Fel ungorchwiliaeth cyflawnder yr amſeroedd, y gallai gryhoi ynghyd yn Ghriſt yr holl betheu ſydd yn y nefoedd, ac ar y ddaear, ynddo ef;

11 Yn yr hwn hefyd, wedi ein rhagluniaethu yn ôl arfaeth yr hwn ſydd yn gweithio pôb peth wrth gyngor ei ewyllys ei hun:

12 Fel y byddem ni er mawl ini ogoniant ef, y rhai o'r blaen a obeithiaſom yn Ghriſt.

13 Yn yr hwn *y gobeithiaſoch* chwithau hefyd, wedi i chwi glywed gair y gwirionedd, Efengyl eich iechydwriaeth, yn yr hwn hefyd, wedi i chwi gredu, i'ch ſeliwyd trwy Ian Yſpryd yr addewid:

14 Yr hwn yw ernes ein etifeddiaeth ni, hyd brynaid y pwrcas, i fawl ei ogoniant ef.

15 O herwydd hyn, minnau hefyd wedi clywed eich ffydd yn yr Arglwydd Iesu, a'ch cariad tu ag at yr holl Sainct,

16 Ni chwſc yn peidio â diolch trosoch, gan wneuthur coffa am danoch yn fy ngweddiau:

17 Ar i Dduw ein Harglwydd Iesu Grist, Tâd y gogoniant, roddi i chwi yſpryd doethineb, a datcuddiad, trwy ei adnabod ef:

18 Wedi goleuo llygaid eich meddyliau: fel y gwypoch beth yw gobaith ei alwedigaeth ef, a phaeth yw golud gogoniant ei etifeddiaeth ef yn y Sainct:

19 A pheth yw rhagorol fawredd ei nerth ef, tu ac attom ni y rhai ſyn yn credu, yn ôl gweithrediad nerth ei gadernid ef:

20 Yr hon a weithredodd efe ynGhriſt, pan y cyfododd ef o feirw; ac a'i goſodedd i eiſtedd ar ei ddeheu-law ei hân, yn y neſolion *leoedd*,

21 Goruwch pôb tywyſogaeth, ac awdurdod, a gallu, ac arglwyddiaeth, a phôb enw a henwir nid yn vnic yn y byd hwn, ond hefyd yn yr hwn a ddaw;

22 Ac a ddaroſtyngodd bôb peth tan ei draed ef; ac a'i rhoddes ef yn ben, vwch law pob peth i'r Eglwys,

23 Yr hon yw ei gorph ef, ei gyflawnder ef, yr hwn ſydd yn cyflawni oll yn oll.

PEN. II.

1 *Trwy gyffelybiu yr hyn oeddym ni wrth, 3 naturiaeth, a'r hyn ydym ni 5 trwy râs: 7 mae efe yn dangos ddarfod ein creu ni i weithredoedd da, a 13 chan ein bod ni wedi ein dwyn yn agos trwy Christ, na ddylem ni fyw megis 11 Cenhedloedd, ac 12 eſtroniaid gynt, ond megis 19 cyd-ddinaſyddion a'r Sainct, a thenin Duw.*

A Chwithau *a fywhaodd efe*, pan oeddych feirw mewn camweddau, a phechodau,

2 Yn y rhai y rhodiaſoch gynt yn ôl helynt y byd hwn, yn ôl tywyſog llywodraeth yr awyr; yr yſpryd ſydd yr awron yn gweithio ym-mhlant annufydd-dod:

3 Ym myſc y rhai hefyd y bu ein ymarweddiad ni oll gynt yn chwantau ein cnawd, gan wneuthur ewyllyſiau y cnawd, a'r meddyliau: ac yr oeddym ni wrth naturiaeth yn blant digofaint, megis craill.

4 Eithr Duw, yr hwn ſydd gyfoethog o drugaredd, o herwydd ei fawr gariad trwy yr hwn y carodd efe ni,

5 Ie pan oeddym feirw mewn camweddau, a'n cyd-fywhaodd ni gyd â Chriſt: (trwy râs yr ydych yn gadwedig:)

6 Ac a'n cyd-gyfododd, ac a'n goſododd i gyd-eiſtedd yn y neſolion *leoedd* ynGhriſt Iesu.

7 Fel y gallei ddangos yn yr oeſoedd a ddaw ragorol olud ei râs ef, trwy ei gymmwynaſgarwch i ni ynGhriſt Iesu.

8 Canys trwy râs yr ydych yn gadwedig trwy ffydd: a hynny nid o honoch eich hunain: rhodd Duw *ydyw*:

9 Nid o weithredoedd, fel nad ymfrofiai neb.

10 Canys ei waith ef ydym, wedi ein creu ynGhriſt Iesu i weithredoedd da, y rhai o rag ddarparodd Duw, fel y rhodiem ni ynddynt.

11 Am hynny cofiwch, a chwi gynt yn Genhedloedd yn y cnawd, y rhai a elwyd yn dienwaediad gan yr hyn a elwir Enwaediad o waith llaw yn y cnawd:

12 Eich bôd chwi y pryd hynny heb Grist, wedi eich dieithro oddi-wrth wladwriaeth Israel, ac yn eſtroniaid oddi wrth ammodau yr addewid, heb obaith gennych, ac heb Dduw yn y byd:

13 Eithr yr awron ynGhriſt Iesu, chwychwi y rhai oeddych gynt ym-mhell, a wnaethpwyd yn agos trwy waed Christ.

14 Canys efe yw ein tangneddyf ni, yr hwn a wnaeth y ddau yn vn, ac a ddattododd gaual-fûr y gwahaniaeth rhyngom ni:

15 Ac a ddirymmodd, drwy ei gnawd ei hun, y gelyniaeth, ſef Deddf y Gorchymynion

ordeiniadau fel y creâi y ddau yddo ei hun yn vn dŷn newydd, gan wneuthur heddwch,

16 Ac fel y cymmodei y ddau â Duw, yn vn corph, trwy'r groes, wedi lladd y gelyniaeth trwyddi hi.

17 Ac efe a ddaeth, ac a bregethodd dangneddyf i chwi y rhai pell, ac i'r rhai agos.

18 Oblegid trwyddo ef y mae i ni ein dau ddyfodfa mewn vn Yspryd at y Tâd.

19 [Weithian gan hynny nid ydych chwi mwyach yn ddieithriaid a dyfodiaid, ond yn gyd-ddinasyddion â'r Saint, ac yn deulu Duw,

20 Wedi eich goruwch-adeiladu ar sail yr Apostolion a'r Prophwydi, ac Iesu Grist ei hun yn benngl-faen:

21 Yn yr hwn y mae yr holl adeilad wedi ei chymmwys gyd-gyflyllu yn cynnyddu yn Demel sanctaidd yn yr Arglwydd:

22 Yn yr hwn i'ch cyd-adeiladwyd chwithau, yn breswylfod i Dduw trwy yr Yspryd.]

PEN. III.

1 *Dar fod yspysiu i Paul trwy ddatcuddiad, gwirdlig ddirgelwch 6 cadwedigaeth y Cenhedloedd: 8 ac mai iddo efe y rhoesid y grâs iw bregethu ef. 13 Y mae efe yn dymuno arnynt na lwrfhaont oblegid ei finderau ef, 14 ac yn gweddio 19 ar iddynt wybod mawr gariad Duw tuag attynt.*

ER mwyn hyn myfi Paul, carcharor Iesu Grist trofoch chwi y Cenhedloedd,

2 Os clywsoch am orchwiliaeth grâs Duw, yr hon a roddwyd i mi tu ac atroch chwi:

3 Mai trwy ddatcuddiad yr yspysfodd efe i mi y dirgelwch, megis yr scrifsumis o'r blaen ar ychydig eiriau:

4 Wrth yr hyn y gellwch, pan ddarllennoch, fyhoelfy neall i yn nirgelwch Christ.)

5 Yr hwn yn oesoedd eraill nid eglurwyd i feibion dynion, fel y mae yr awron wedi ei ddatcuddio iw [sanctaidd Apostolion a'i Brophwydi trwy'r Yspryd:

6 Y byddai y Cenhedloedd yn gyd-etifeddion, ac yn gyd-gorph, ac yn gyd-gyfranogion o'i addewid yn Ghrist, trwy'r Efengyl:

7 Yr hon i'm gwnaed i yn weinidog, yn ôl rhodd gras Duw, yr hwn a roddwyd i mi, yn ôl gryniuns weithrediad ei allu ef.

8 I mi y llai na'r lleiaf o'r holl Saint y rhoddwyd y gras hwn, i efangylu ym mysc y Cenhedloedd, anchwiliadwy olud Christ,

9 Ac i eglurâ i bawb beth yw cymdeithas y dirgelwch, yr hwn oedd guddiedig o ddechreuad y bŷd yn Nuw: yr hwn a greawdd bôb peth trwy Iesu Ghrist:

10 Fel y byddei yr awron yn hysbys i'r tywysogaethau, ac i'r awdurdodau, yn y nefolion leoedd, trwy'r Eglwys, fawr amryw ddoethineb Duw:

11 Yn ôl yr arfaeth dragywyddol, yr hon a wnaeth efe yn Ghrist Iesu ein Harglwydd ni:

12 Yn yr hwn y mae i ni hyfdra, a dyfodfa mewn hyder, trwy ei ffydd ef.]

13 [O herwydd pa ham yr wŷf yn dymuno na lwfthaoch oblegid fy nifinderau i trofoch, yr hyn yw eich gogoniant chwi.

14 O herwydd hyn yr wŷf yn plygu fy nglinieu at Dâd ein Harglwydd Iesu Grist,

15 O'r hwn yr hawsir yr holl [deulu yn y nefoedd, ac ar y ddaiar:

16 A'r roddi o honaw ef i chwi yn ôl cyfoeth ei ogoniant, [ôd wedi ymgadarnhau mewn nerth, trwy ei Yspryd ef, yn y dŷn oddi mewn:

17 Ar fod Christ yn trigo trwy ffydd yn eich calonnau chwi;

18 Fel y galloch wedi eich gwreiddio, a'ch seilio mewn cariad, ymgyffred gyd â'r holl Saint, beth yw'r hêd, a'r hŷd, a'r dyfnder, a'r vchder:

19 A gwybod cariad Christ, yr hwn fydd vwch law gwybodaeth: fel i'ch cyflawner â holl gyflawnder Duw.

20 Ond i'r hwn a ddichon wneuthur yn drahagorol, y tu hwnt i bob peth yr ydym ni yn eu dymuno, neu yn eu meddwl, yn ôl y nerth fydd yn gweithredu ynom ni,

21 Iddo efe *y bydd* y gogoniant yn yr Eglwys trwy Ghrist Iesu, tros yr holl genhedlaethau, hyd yn oes oesoedd. Amen.]

PEN. IIII.

1 *Y mae yn ei hannog bwyat i vnded: 7 ac yn dangos bod Duw yn rhoddi amryw 11 ddonian i ddyrion er mwyn. 13 adeiladaeth ei Eglwys, a'i 16 chynnydd yn Ghrist. 18 Y mae efe yn ymgadw bwyat oddiwrth amburdeth y Cenhedloedd, 24 i mysc y dyn newydd, 25 ac i fwrw ymaith gelwydd, ac 29 ymadrodd llygredic.*

DEISYF gan hynny arnoch yr wyfi y carcharor yn yr Arglwydd, ar rodio o honoch yn addas i'r alwedigaeth i'ch galwyd iddi:

2 Gyd â phôb gostyngeiddrwydd ac addfwynder, ynghŷd â hir-ymaros, gan oddef ei gilydd mewn cariad:

3 Gan fod yn ddyfal i gadw vndeb yr Yspryd, ynghwlwm tangneddyf.

4 Vn corph ydyw, ac vn yspryd, megis ac i'ch galwyd yn vn gobaith eich galwedigaeth.

5 Vn Arglwydd, vn ffydd, vn bedydd:

6 Vn Duw a Thâd oll yr hwn (ydd goruwch oll, a thrwy oll, ac ynoch oll.]

7 [Eithr i bob vn o honom yr hoedd gras, yn ol mesur dawn Christ.

8 O herwydd pa ham, y mae efe yn dywedyd, * Pan dderchafodd i'w vchelder, y efe a gaethiwodd gaethiwed, ac a roddes roddion i ddynion.

9 (Eithr, Efe a dderchafodd, beth yw ond darfod iddo hefyd ddisgyn yn gyntaf i barthau isaf y ddaiar?

10 Yr hwn a ddisgynnodd, yw yr hwn hefyd a esgynnodd goruwch yr holl nefoedd, fel y [cyflawni bob peth.)

11 * Ac efe a roddes rai yn Apostolion, a rhai yn Brophwydi, a rhai yn Efengylwyr, a rhai yn Weinidogaeth, i adeiladaeth corph Christ:

12 I berffeithio y Saint, i waith y weinidogaeth,

13 Hyd oni ymgyfarfyddom oll [yn undeb ffydd, a gwybodaeth Mab Duw, yn ŵr perffaith, at fesur oedran cyflawnder Christ.

14 Fel ni bydd o hynny mwyach yn blantos, yn bwhwmpan ac yn ein cylch-arwain â phob awel dysceidiaeth, trwy hoced dynion, trwy gyfrwysdra, i gynllwyn [i dwyllo:

15 Eithr gan fod yn [gwir mewn cariad, cynnyddu o honom iddo ef yn mhob peth, yr hwn yw'r pen, *sef* Christ:

16 * O'r hwn y mae yr holl gorph wedi ei gyd-ymgynnull a'i gyd-gyflyllu, trwy bob [cymmal cynhaliaeth, yn ôl y nerth bweithrediad pan [pob rhan, yn gwneuthur cynnydd y corph, [adeiladaeth i hun mewn cariad.]

17 [Hyn gan hynny yr wyf yn ei [dyst[illegible] ac yn ei dystiolaethu yn yr Arglwydd, [illegible]

chwi mwyach; fel y mae y Cenhedloedd eraill yn rhodio yn ofered eu meddwl:

18 Wedi tywyllu eu deall, wedi ymddieithro bodoli wrth fuchedd Duw, drwy'r anwybodaeth ſydd yndduyn trwy ‖ * ddall neb eu calon:

19 Y rhai wedi diddarbodi, a ymroesant i drythyllwch, i wneuthur pôb aflendid yn yn-chwant.

20 Eithr chwy-chwi nid felly y dyſcaſoch Criſt:

21 Os bu i chwi ei glywed ef, ac os dyſcwyd chwi yndddo, megis y mae'r gwirionedd yn yr Iesu:

22 Dodi o honoch heibio, o ran yr ymarweddiad cyntaf, yr hên ddyn, yr hwn ſydd lygredig yn ôl y chwantau twyllodrus:

23 Ac ymadnewyddu yn yſpryd eich meddwl,

24 A gwiſco y dyn newydd yr hwn yn ôl Duw a grewyd mewn cyfiawnder ‖ a gwir ſancteiddrwydd.

25 O herwydd pa ham, gan fwrw ymmaith gelwydd, dywedwch y gwir bob vn ‖ wrth ei gymydog: oblegid aelodau ydym iw gilydd.

26 Digiwch, ac na phechwch: na fachluded yr haul ar eich digoſaint chwi:

27 Ac na roddwch le i ddiafol.

28 Yr hwn a ledratteo, na ledratted mwyach, eithr yn hytrach cymmered boen, gan weithio â'i dwylo yr hyn ſydd dda, fel y byddo ganddo beth i'w gyfranny, i'r hwn y mae angen arno.

29 Na ddeued vn ymadrodd llygredig allan o'ch genau chwi chwi, onid y cyfryw vn ac a fyddo da i adeiladu yn ſaddiol, fel y paro râs i'r gwrandawyr.

30 Ac na chriſtiewch Ysbryd Duw, trwy'r hwn ych ſeliwyd hyd ddydd prynedigaeth.

31 Tynner ymmaith oddi wrthych bôb chwerwedd, a llid, a digofaint, a llefain, a chabledd, gyd â phôb drygioni.

32 A byddwch gymmwynaſgar iw gilydd, yn dofturiol, yn maddeu iw gilydd, megis y maddeuodd Duw ‖ i chwi yn Chriſt chwi hefyd.

PEN. V.

1 *Ar ol cymhwyſiad cyffredinawl i gariad ei ſpiridd, 3 ac i ſchilyd rodiadau, a phob afiendid,* 7 *ac i bethau a chyſtal â'r uchodpu dalſeſedau,* 18 *ac i ſyd yn llawnu'r Yſpryd:* 22 *y mae eſe yn dyſyd at ddlodeu gwahanrodol, yn ſeiad y dylai wragedd vſyddhau i gwyr.* 25 *a gwyr garu eu gwragedd,* 32 *megis y mae Chriſt yn caru i Eglwys.*

BYddwch gan hyny ddilynwyr Duw, fel plant anwyl:

2 A rhodiwch mewn cariad, megis y carodd Chriſt ninnau, ac a'i rhoddodd ei hun trosom yn offrwm ac yn aberth i Dduw, o arogl pêr-gaidd.

3 Eithr godineb, a phôb aflendid, neu gybyddiaeth, na henwer cwaith yn eich plith, megis y gwnddei i Saint:

4 Na ‖ ſerthedi, nac ymadrodd ffôl, na chorgadigrifwch, pethau nid ydynt weddus: eithr yn hytrach rhoddi diolch.

5 Canys yr ydych chwi yn gwybod hyn, am bôb putteiniwr, neu aflan, neu gybyddi, yr hwn ſydd ‖ delw-addoliwr, nid oes ieddynt etifeddiaeth yn teyrnas Chriſt a Duw.

6 Na thwyllied neb chwi ‖ geiriau ofer: canys oblegid pethau hyn y mae digoſaint Duw yn dyfod ar ‖ meibion anufudd-dod.

7 Na bydd ‖ gan hyny gyfranogion â hwynt.

8 Canys gynt yn dywyllwch, ond yn awron goleuni ydych yn yr Arglwydd: rhodiwch fel plant goleuni,

9 (Canys ffrwyth yr Yſpryd ſydd ym môb daioni, a chyfiawnder, a gwirionedd.)

10 Gan brofi beth ſydd gymmeradwy ganyr Arglwydd.

11 Ac na fydded i chwi gyd-gyfeillach â gweithredoedd anffrwythlawn y tywyllwch, eithr yn hytrach argyoeddwch *hwynt.*

12 Canys brwnt yw adrodd y pethau a wnelr gan-ddynt hwy yn ddirgel.

13 Eithr pôb peth, wedi'r argyoedder, a eglurir gan y goleuni: canys beth bynnag ſydd yn eglurô, goleuni yw.

14 O herwydd pa ham y mae eſe yn dywedyd, * Deffro di yr hwn wyt yn cyſcu, a chyſod oddiwrth y meirw, a Chriſt a oleua i ti.]

15 [* ‖ Gwelwch gan hyny, pa ſodd y rhodioch yn ddieiceulus: nid fel annoethion, onid fel doethion;

16 Gan brynu'r amſer, oblegid y dyddiau ſy ddrwg.

17 Am hyny na fyddwch annoethion, eithr yn deall beth yw ewyllys yr Arglwydd.

18 Ac na feddwer chwi gan win, yn yr hyn yma gormoddedd, eithr llanwer chwi â'r Yſpryd:

19 Gan leſaru wrth ei gilydd mewn Pſalmau, a Hymnau, ac odlau yſpryddol: gan ganu a phyncio yn eich calon i'r Arglwydd:

20 Gan ddiolch yn waſtad i Dduw'r Tad am bôb peth, yn enw ein Har glwydd Ieſu Chriſt:

21 Gan ymddaroſtwng iw gilydd yn ofn Duw.

22 Y gwragedd, ymoſtyngwch i'ch gwyr eich hunain, megis i'r Arglwydd.

23 Oblegid y gŵr yw pen y wraig, megis ac y mae Chriſt yn ben i'r Eglwys, ac eſe yw iachawdur y corph.

24 Ond fel y mae yr Eglwys yn ddaroſtyngedig i Criſt, felly hefyd *bydded* y gwragedd i'w gwyr ym môb peth.

25 Y gwŷr, cerwch eich gwragedd, megis ac y carodd Chriſt yr Eglwys, ac a'i rhoddes ei hun troſti:

26 Fel y ſancteiddiei eſe hi, a'i glanhau trwy'r golchfa ddwfr, trwy'r gair,

27 Fel y goſodai eſe hi yn ‖ ogoneddus iddo ei hun, yn Eglwys heb ar ni na bwythenyn ai cyffelyb, na dim o'r cyfryw; ond fel y byddei yn ſanctaidd, ac yn ddifeius.

28 Felly y dylei y gwŷr garu eu gwragedd megis eu cyrph eu hunain: yr hwn a gara ei wraig, ſydd yn ei garu ei hun:

29 Canys ni chaſloodd neb erioed ei gnawd ei hun, eithr ei fagu, a'i feithrin, y mae, megis ac y mae'r Arglwydd am yr Eglwys:

30 Oblegid aelodau ydym o'i gorphrwydd, o'i gnawd ef, ac o'i eſgyrnef.

31 Am hyny y gâd dyn ei dâd a'i fam, ac ymlyn wrth ei wraig, a hwy o ſyddant ill dau yn un cnawd.

32 Y dirgelwch hwn ſydd fawr: eithr yr wyf fi yn dywedyd am Chriſt, ac am yr Eglwys.

33 Ond chwithau heiyd cymmain vn, felly cared pôb vn o honoch ei wraig, fel ef ei hunan: a'r wraig *edrycbed* ar iddi berchi ei gŵr.

PEN. VI.

1 *Dled-ſwydd plant i dagai i rieni:* 5 *i gyſſon tuac at eu harglwyddi.* 10 *Mai nid yw ein lywyd ni,* 12 *ond yn unig yn erbyn cig a gwaed, eithr herſyd yn erbyn gelynion ſpiritual.* 18 *Cyſlawn arfogaeth Criſtion,* 18 *a'r modd yr arferir.* 21 *Genwair Tychicus.*

Y plant,

y plant, vſyddhewch i'ch rhiem yn yr Arglwydd : canys hyn ſydd gyfiawn.

2 Anrhydedda dy dad a'th fam (yr hwn yw y cyntaf gorchymyn cyntaf mewn addewid.)

3 Fel y byddo yn dda i ti, ac fel y byddech hirbedlog ar y ddaiar.

4 *A chwithau* dadau, na yrrwch eich plant i ddigio, ond maethwch hwynt yn addyſc ! ac athrawieth yr Arglwydd.

5 Y gweiſion vſyddhewch i'r rhai *ſydd* arglwyddi i *chwi* yn ôl y cnawd gyd ag ofn a dythryn, yn ſymlrwydd eich calon, megis i Ghriſt,

6 Nid a golwg-waſanaeth, fel bodlonwyr dynion; ond fel gweiſion Chriſt, yn gwneuthur ewyllys Duw o'r galon :

7 Trwy ewyllys da yn gwneuthur gwaſanaeth, megis i'r Arglwydd, ac nid i ddynion.

8 Gan wybod mai pa ddaioni bynnag a wnelo pob un, hynny a dderbyn *eſe* gan yr Arglwydd, pa vn bynnag ai caeth ai rhydd *ſyddo.*

9 *A chwithau* feiſtred gwnewch yr vn pethau ag ac attynt hwy, gan roddi bygwth heibio : gan wybod ſod eich Arglwydd ‖ chwi a ninnau yn y nefoedd, ac nid oes derbyn wyneb gyd ag ef.

10 ‖ Heb law hyn, fy mrodyr, ymnerthwch yn yr Arglwydd, ac yngnadernid ei allu ef :

11 Gwiſcwch oll arfogaeth Duw, fel y gallloch ſefyll yn erbyn cynllwyniaon diafol.

12 Oblegid nid yw ein hymdrech ni yn erbyn gwaed a chnawd, ond yn erbyn tywyſogaethau, yn erbyn awdurdodau, yn erbyn bydol-lywiawdwyr tywyllwch y byd hwn, yn erbyn ‖ drygau yſprydol mewn nefolion ‖ leoedd.

13 Am hynny cymmerwch attoch holl arfogaeth Duw, fel y gallloch wrth ſefyll yn y dydd drwg, ac wedi gorphen pôb peth, ſefyll.

14 Sefwch gan hynny wedi amgylch wregyſu eich lwynau â gwirioneedd, a gwiſco dwyfronneg cyfiawnder :

15 A gwiſco am eich traed eſcidiau parattoad Efengyl tangneddyf.

16 ‖ Vwch law pôb dim, wedi cymmeryd tarian y ffydd, a'r hwn y gellwch ddiffoddi holl biccellau tanllyd y ‖ fall.

17 Cymmerwch hefyd helm yr iechydwriaeth, a chleddyf yr Yſpryd, yr hwn yw gair Duw :

18 Gan weddio pôb amſer, â phôb rhyw weddi a deiſyfiad yn yr yſpryd, a bôd yn wiliadurus ar hyn ymma, trwy pôb dyfal-bara, a deiſyfiad tros yr holl Saint :

19 A throſof finnau, fel y rhodder i mi ymadrodd drwy agoryd fy ngenau yn hyf, i yſpyſu dirgelwch yr Efengyl :

20 Tros yr hon yr wyf yn genhad mewn cadwyn : fel y craethwyf yn hy am deni, fel y perthyn i mi draethu.]

21 Ond fel y gwypoch chwithau hefyd fy helynt, beth yr wyf yn ei wneuthur, Tychicus y brawd anwyl, a'r gwenidog ffyddlon yn yr Arglwydd, a yſpyſa i chwi pôb peth.

22 Yr hwn a anfonais attoch er mwyn hyn ymma, fel y caech wybod ein helynt ni, ac fel y diddanai eſe eich calonnau chwi.

23 Tangneddyf i'r brodyr, a chariad gyd â ffydd oddi wrth Dduw Tâd, a'r Arglwydd Ieſu Ghriſt.

24 Gras ſyddo gyd â phawb ſy yn caru ein Harglwydd Ieſu Ghriſt mewn ‖ purdeb. Amen.

¶ At yr Epheſiaid yr ſcrifennwyd o Rufein gyd â Tychicus.

EPISTOL PAVL YR APOSTOL AT Y PHILIPPIAID.

PEN. I.

1 Y mae eſe yn yſmwythau ei ddeiliadeaeth i Dduw, ei ſerch tuag attynt, a'u hymwythau am ſffrwydd. 9 Ei ſhidd hwynt, o'u cynddeiriau yn eu dioddefaint eſe. 9 Am weddio bawddiad, ar iadynt gynnydu mewn gras. 18 A mae eſe yn dangos yn dioddef a diaeth y Arglwydd Ghriſt arwyd ei ſiwmaeth ef yn Rhuſtum, ac nad amor bywyd iddynt ef i marwolaeth Chriſt, pa un bynnag ai trwy fywyd, ai trwy farwolaeth : 27 Gan ei hannog hwy i ymddwyn yn gyſtadlawn mewn cariad.

PAVL a Thimotheus gweiſion Ieſu Ghriſt, ſ'r holl Saint yn Ghriſt Ieſu, y rhai ſy yn Philippi, gyd â'r Eſcobion a'r Diaconiaid :

2 Gras i chwi a thangneddyf oddi wrth Dduw ein Tâd ni, a'r Arglwydd Ieſu Ghriſt.

3 ‖ I'm Duw yr ydwyf yn diolch, yn mhob cofiant amdanoch,

4 Bôb amſer yn mhob deiſyfiad a'r eſtdoet ereſnoh chwi oll, gan wneuthur fy neiſyfiad gyd â llawenydd :

5 Oblegid eich cymdeithas chwi yn yr Efengyl o'r dydd cyntaf hyd yr awr hon ;

6 Gan ſôd yn hyderus yn hyn, y bydd i'r hwn a ddechreuodd ynoch waith da, ei orphen hyd ddydd Ieſu Ghriſt :

7 Megis y mae yn lawn i mi ſyniet hyn am danoch oll, ‖ am eich bôd gennif yn fy nghalon, yn gymmaint a'ch bôd chwi oll, yn gyſtal yn fy rhwymau, ac yn fy amddiffyn, a chadarnhâd yr Efengyl, yn gyfranogion ‖ â mi o'r râs.

8 Canys Duw ſydd dyſt i mi y mor hiraethus ydwyf am danoch oll yn ymyſgaroedd Ieſu Ghriſt.

9 A hyn yr wyf yn ei weddio, ar amlhau eich cariad chwi etto fwy fwy, mewn gwybodaeth, a phôb ſynwyr,

10 Fel y profoch y pethau ſy ‖ a gwahaniaeth, rhyngddynt : fel y byddoch bur a diddrangwyddyd dydd Chriſt :

11 Wedi eich cyflawni â ffrwythau cyfiawnder, y rhai *ydd* trwy Ieſu Ghriſt, er gogoniant ‖ moliant i Dduw.]

12 Ac mi a ewyllyſiwn i chwi wybod, frodyr, am y pethau a ddigwyddodd i mi, ddyfod o honynt yn hytrach er llwyddiant i'r Efengyl :

13 Yn gymmaint a bôd fy rhwymau ‖ yn Ghriſt, yn eglur yn yr holl lys, ac ‖ yn mhob arall :

14 Ac i lawer o'r brodyr yn yr Arglwydd ymddiried yn hyderus wrth fy rhwymau i, a bôd yn hyfach o lawer i draethu y gair yn ddiofn.

15 Y mae rhai yn wir yn pregethu Chriſt trwy genfigen ac ymryſon : a rhai hefyd o ewyllys da.

16 Y naill ſy'n pregethu Chriſt o gynnen, nid yn bur, ‖ gan feddwl gwneu gwir o fewn fy rhwymau i ‖

yr Ar-

17 A'r lleill o gariad, gan fyhod mai er amddiffyn yr Efengyl im gosodwyd.

18 Beth er hynny? ettto ym mhôb modd, pa vn bynnag ai mewn rhith, ai mewn gwirionedd, yr ydys yn pregethu Christ: ac yn hyn yr ydwyfi yn llawen, ie a llawen fyddaf.

19 Canys mi a wn y digwydd hyn i mi er iechydwriaeth a trwy eich gweddi chwi, a chynnorthwy Yspryd Iesu Grist,

20 Yn ôl fy awydd fryd a'm gobaith, na'm gwaradwyddir mewn dim, eithr mewn pôb hyder, fel bôb amser, felly yr awron hefyd, y mawrygir Christ yn fy nghorph i, pa vn bynnag ai trwy fywyd, ai trwy farwolaeth.

21 Canys byw i mi yw Crist, a marw fydd elw.

22 Ac os byw fyddaf yn y cnawd, hyn yw ffrwyth fy llafur: a pha beth a ddewisaf, ni's gwn.

23 Canys y mae yn gryfyng arnaf o'r ddeu tu, gan fôd gennif chwant i'm dattod, ac i fôd gyd â Christ: canys llawer [iawn gwell ydyw:

24 Eithr aros yn y cnawd, fydd fwy angenrheidiol o'th plegid chwi.

25 A chwanyf yr hyder hyn, yr wyf yn gwybod yr arhosaf, ac y cyd-trigaf gyd â chwi oll, er cynnydd â chwi, a llawenydd y ffydd,

26 Fel y byddo eich gorfoledd chwi yn helaethach yn Christ Iesu o'm plegid i, drwy fy nyfodiad i atoch chwi eilwaith.

27 Yn vnig gymmeddygweh yn addas i Efengyl Grist, fel pa vn bynnag a ddelwyf ai dyfod a'ch gwêled chwi, ai bôd yn absennol, y clywyf oddiwerth eich helynt chwi, eich bôd yn sefyll yn vn yspryd, ac yn vnrhaid, gan gyd-ymdrech [gyd â ffydd yr Efengyl;

28 Ac heb eich dychrynu mewn yn dim gan eich gwrthwynebwyr: yr hyn iddynt hwy yn wir sydd arwydd ffein o gollediaeth, ond i chwi o iechydwriaeth, a hynny gan Dduw.

29 Canys i chwi y rhoddwyd bôd i chwi er Crist, nid yn vnig credu yndde ef, ond hefyd dioddef drosto ef.

30 Gan fôd i chwi yr vn ymdrin ac a welsoch ynnof, ac yr awron glywch ei fôd ynnof.

Pen. N. II.

1 Pwnc ydy yn ac hanny hynny i gnobh, ac i bôb perfyniaeth wydd meddwl, trwy fampl cymdeithas a berchi bad Crist: 12 ac i fynte i thegu dalyn, so dfalu yn fyr ddiechyd wriaeth, fel y bont gwaith yn olrwadus i'r bydd anwaiol, & ac yn ddiymmarfer wrth ymarfam a'r bod hwnnw, yr hwn fydd Barnwr i bawb yn y dyfodol i Dduw. 19 Y mae efe yn dangos ei gariad tuag atynt, yr hwn y mae efe yn ei garu, yn fawr, 25 ac felly ei gadarnhau yr hwn y mae efe yr fydd ei dderbyn at ei hun yn ddiweddaf.

OD oes gan hynny ddim diddanwch yn Christ, od oes dim cyffar cariad, od oes dim cymdeithas yr Yspryd, od oes dim ymyscaroedd a thosturiaethau,

2 Cyflawnwch fy llawenydd, fel y byddoch yn gyttûn yr vn peth, a'r vn cariad gennych, yn gytûn, yn vnfryd yn vn peth.

3 Na wnewch ddim drwy gynnen, neu vain-ogoniant: eithr mewn gostyngeiddrwydd, gan dybied [bod yr vn well na'ch hunain.

4 Nac edrychwch bôb vn ar yr eiddoch eich hunain, eithr pôb vn ac yr eiddo ereill hefyd.

5 Canys bydded yn eich y meddwl yntau, yr hwn [oedd hefyd yn Nghrist Iesu:

6 Yr hwn ac efe yn ffurf Duw, ni chybiodd yn [beth i fôd yn gyttûn â Duw:

7 Eithr efe a'i [dihelfiodd ei hun, gan gymmeryd arno agwedd gwâs, ac a wnaed mewn [cyffelybiaeth dynion:

8 A'i gael mewn dull fel dŷn, efe a'i darostyngodd ei hun, gan fôd yn vfydd byd angeu, ie angeu'r groes.

9 O herwydd pa ham Duw a'i tra-derchafodd yntef, ac a roddes iddo Enw, yr hwn *fydd* goruwch pôb enw:

10 Fel yn Enw Iesu y plygei pôb glin o'r nefolion, a'r daiarolion, a than-ddaiarolion bethau:

11 Ac y cyffesfei pôb tafod *fôd* Iesu Grist yn Arglwydd, er gogoniant Duw Tâd.]

12 Am hynny fy anwylyd, megis bôb amser yr vfyddhasoch, nid fel yn fy agwydd yn vnig, eithr yr awron yn fwy o lawer yn fy absen, gweithiwch allan eich iechydwriaeth eich hunain [drwy ofn a [dychryn.

13 Canys Duw yw'r hwn fydd yn gweithio ynoch ewyllysio a gweithredu, o'i ewyllys da ef.

14 Gwnewch bôb dim heb rwgnach, ac ymddadlen:

15 Fel y byddoch ddiargyhedd, a [diniwed, yn [blant diffeius i Dduw, ynghanol cenhedlaeth ddrygionus a throfaus: yn ymhlith y rhai yr ydych yn diffelairio, megis goleuadau yn y bŷd;

16 Yn cynnal gair y bywyd; er gorfoledd i mi [yn-ydd Christ, na redais yn ofer, ac na chymerais boen yn ofer.

17 Ie, a phe'r *fai* hoffrymmiad ar aberth a gwasanaeth eich ffydd, llawenhau'r wyf, a chydlawenhau â chwi oll.

18 Oblegid yr vn *peth* hefyd byddwch chwithau [lawen, a chyd-lawenhewch â mi[nau.

19 Ac yr wyf yn gobeithio yn yr Arglwydd Iesu, anfon Timotheus ar fyrder atoch, fel i'm cyffuner innau hefyd, wedi i mi wybod eich helynt chwi.

20 Canys nid oes genni[f neb o gyffelyb fwyl, yr hwn [a wir efala am y pethau [i chwi.

21 Canys pawb fy yn ceifio yr eiddyn nhw[nain, nid yr eiddo Crist Iesu.

22 Eithr y prawf o honaw ef, chwi a'i gwybodmai fel plentyn gyd â thâd, y gwasanaethodd gyd â mŷfi yn yr Efengyl.

23 Hwn gan hynny yr ydwyf yn gobeithio ei danfon, cyn gynted ag y gwelwyf yr hyn a fy [ffal.

24 Ac y mae gennif hyder yn yr Arglwydd, y deuaf finnau hefyd ar fyrder atoch.

25 Eithr mi a dybiais yn angenrheidiol danfon atoch Epaphroditus fy mrawd, a'm cyd-weithiwr, a'm cyd-filwr, ond eich [cennad chwi, a gweinidog i'm cyfreidiau innau.

26 Canys yr oedd efe yn hiraethu am danoch oll, ac yn athrift iawn, oblegid i chwi glywed ei fôd ef yn glâf.

27 Canys yn wir efe a fu glaf, yn agos i farw: ond Duw a drugarhaodd wrtho ef: ac nid wrtho ef yn vnig, ond wrthif innau hefyd, rhag cael o honof dristwch ar dristwch.

28 Yn fyw [diwyd gan hynny yr anfonais i efe gwedi i chwi ei weled eto, a byddoch [chwithau yn [llawen, ac y byddwn innau yn llai fy [nhristwch.

29 Derbyniwch ef gan hynny yn yr Arglwydd, gyd â phôb llawenydd: a'r cyfryw rai [gennych [gyfrif o honynt.

30 Canys oblegid gwaith Christ y bu efe yn agos i angeu, ac y bu di-ddarbod am ei enaid, fel y gyflawnai efe eich diffyg chwi, o'ch gwasanaeth [ac [gwaith.

CHAP. III.

1 *Y mae ese yn eu rhybuddio hwy i ochelyd gau-Athrawon yr Enwediad.* ac 4 yn dangos fod iddo ef fwy o achos nag iddynt hwy, i hydera ynghyffawnder y Ddeddf: 7 yr hyn, er hynny, y mae ese yn ei gyfrif yn dom ac yn golled, yr mwyn ennill Christ, ai gyfiawnder ef, 12 gangydnabod ei anherfeitrwydd ei hun yn hyn. 15 *Y mae ese yn eu hannog hwy i fod o'r meddwl hwn,* 17 ac *i'w ddilyn* 18 *ac i ochelyd ffyrdd Christianogion cnawdol.*

WEithian, fy mrodyr, by ldwch lawen yn yr Arglwydd: ferifennu yr vn pethau attoch gennifi yn wir nid yw flin, ac i chwithau *y mae* yn ddiogel.

2 Gochelwch gŵn. Gochelwch ddrwg-weithwŷr. Gochelwch y cyd-torriad.

3 Canys yr enwediad ydym ni y rhai ydym yn gwasanaethu Duw yn yr yspryd, ac yn gorfoleddu yn Christ Iesu, ac nid yn ymddiried yn y cnawd.

4 Ac er bôd gennif *achos* i ymddiried, le yn y cnawd: os yw neb arall yn tybied *y gall* ymddiried yn y cnawd, myfi yn fwy:

5 Wedi enwaedu arnaf yr wythfed dydd, o genedl Israel, o lwyth Beniamin, yn Hebrëwr o'r Hebreaid, yn ôl y Ddeddf yn Pharifead:

6 Yn ôl zêl, yn erlid yr Eglwys: yn ôl y cyfiawnder fydd yn y Ddeddf, yn ddiargyoedd.

7 Eithr y pethau oedd elw i mi, y rhai hynny a gyfrifais i yn golled er mwyn Christ.

8 Ie yn ddiammeu yr wyf hefyd yn cyfrif pôb peth yn golled, o herwydd ardderchowgrwydd gwybodaeth Christ Iesu fy Arglwydd: er mwyn yr hwn rm colledwyd ym mhôb peth, ac yr wyf yn eu cyfrif yn dom, fel yr ennillwyf Grift,

9 Ac i'm caer ynddo ef heb fy nghyfiawnder fy hun, yr hwn *dda* a'i gyfraith, ond yr hwn *ydoedd* trwy ffydd Grift, *fef* y cyfiawnder *ydd* o Dduw trwy ffydd:

10 Fel yr adnabyddwyf ef, a grym ei adgyfodiad ef, a chymdeithas ei ddioddefiadau ef, gan fôd i mi nghyd-ffurfio â'i farwolaeth ef:

11 Os mewn yn modd y gallwn gyrrhaeddyd adgyfodiad y meirw:

12 Nid fel pe bawn wedi ei gyrhaeddyd eusys, neu fôd eusys wedi fy mherffeithio: eithr dilyn yr wyf fel y gallwyf ymaflyd *yn y peth* hwn hefyd yr ymaflwyd ynof gan Grift Iesu.

13 Y brodyr, nid wyf yn bwrw ddarfod i mi gael gafael, ond yn peth, gan anghofio y pethau sy o'r tu ceiny, ac ymeftyn at y pethau o'r tu blaen,

14 Yr ydwyf yn cyrchu at y nôd, am gamp vchel dwedigaeth Duw yn Grift Iesu.

15 Cymifer gan hynny *ag ydym* berffaith, fyniwn hyn: ac os ydych yn fyniedig dim yn amgenach, hyn hefyd a ddatcuddia Duw i chwi.

16 Er hynny y peth y daethom atto, cerddwn wrthyr yn rheol, fyniwn yr vn peth.

17 [Byddwch ddilynwyr i mi, frodyr, ac edrychwch ar y rhai fy yn rhodio felly, megis yr ydym ni yn flamp i chwi.

18 (Canys y mae llawer yn rhodio, am y rhai y dywedais i chwi yn fynych, ac yr ydwyf yr awron hefyd, tan wylo yn dywedyd, *y mae* gelynion croes Christ *yfant*:

19 Diwedd y rhai yw dinistr, duw y rhai yw eu bol, a'u gogoniant yn eu cywilydd: y rhai *ffydd* yfynied pethau daiarol.)

20 Canys ein hymarweddiad ni, fydd yn y nefoedd: lle hefyd yr ydym yn difgwyl yr Iachawdwr, yr Arglwydd Iesu Grift:

21 Yr hwn a gyfnewidia [ein corph] wael ni, fel y gwneler ef yr vn ffurf [a'i gorph gogoneddus] ef, yn ôl y nerthol weithrediad trwy'r hwn y gallo efe, [le ddaroftwng pôb peth iddo ei hun.]

PEN. IIII.

1 *Yn ol rhybuddion naillmol,* 4 *y mae ese yn annog rhodio* at *gymhorthion* a *threfniadau* 10 *yn dangos pa fôdd y llawenychodd ese yngyfeillachu hwy trwy ateb ese, pan oedd yngharchar, nid yn gymmaint am iddynt borthi ei anghenion ef, ac am y gras Duw oedd ynddynt hwy.* 19 *Ac felly y mae ef yn diweddu, gan wedyn, a'i hannerch hwy.*

AM hynny, fy mrodyr anwyl a hoff, fy llawenydd a'm coron, felly fefwch yn yr Arglwydd anwylyd.

2 Yr ydwyf ymatcelwg i Euodies, ac yn atgalw i Syntyche fynied yr vn peth yn yr Arglwydd.

3 Ac yr ydwyf yn dymuno arnat titheu fy nawsgymmar, cymmorth *y gwraged* hynny y rhai yn yr Efengyl a gyd-lafuriafant a mi, ynghyd â Chlement hefyd, a'm cydweithwŷr eraill, y rhai y mae eu henwau yn llyfr y bywyd.

4 [Llawenhewch yn yr Arglwydd yn wastadol: a thracheſin meddaf, llawenhewch.

5 Bydded eich araſwch yn hyſpys i bôb dyn. *Y mae'r* Arglwydd yn agos.

6 Na ofelwch am ddim: eithr ym mhôb peth mewn gweddi ac ymbil, gyd â diolchgarwch bydder eich deiſyfiadau chwi yn hyſpys gerbron Duw.

7 A thangneddyf Duw yr hwn ſydd vwch law pôb deall, a geidw eich calonnau a'ch meddyliau yn Grift Iesu.]

8 Yn ddiweddaf, frodyr, pa bethau bynnag ſydd wîr, pa bethau bynnag ſydd onest, pa bethau bynnag ſydd gyfiawn, pa bethau bynnag ſydd bûr, pa bethau bynnag ſydd hawddgar, pa bethau bynnag ſydd ganmoladwy; os *oes* vn rhinwedd, ac os *oes* dim clôds meddyliwch am y pethau hyn.

9 Y rhai a ddyſcaſoch, ac a dderbyniaſoch, ac a glywſoch, ac a welſoch ynof fi: y pethau hyn gwnewch, a Duw y heddwch a fydd gyd â chwi.

10 Mi a lawenychais hefyd yn yr Arglwydd yn fawr, oblegid i'ch gofal chwi am dâmi, yr awron o'r diwedd, adnewyddu a'ch yn yr hyn y bûoch yn ofalus hefyd, ond [eiſtedd amſer yſyddai ddrefedd ar eich bron.]

11 Nid am fy mod yn dywedyd hyn o herwydd eiſtedd: canys myfi a ddyſcais, yn mha gyflwr bynnag y byddwyf, fod yn fodlon *iddo.*

12 Ac mi a *gefais* ymoſwng, ac a *fedrai* ymhelaethu: yn mhôb lle, ac yn mhôb peth, y'm haddyſcir *dirgel* wyd, i fod yn llawn, ac i fod yn newyno, ac i fod mewn helaethrwydd, ac i fôd mewn ymddifadrwydd.

13 Yr wyf yn gallu pôb peth trwy Grift, yr hwn fydd yn fy nerthu i.

14 Er hynny da y gwnaethoch gyd-gyfranny â'r gorthrymder i.

15 A chwithau Philippiaid hefyd, a wyddoch yn nechreuad yr Efengyl pan aethym i ymaith o Macedonia, na chyfrannodd yn Eglwys â mi, o ran rhoddi a derbyn, ond chwi chwi yn vnic.

16 O blegid yn Theſſalonica hefyd yr anfonaſoch i mi vnwaith, ac eilwaith wrth fy anghenrheidiau.

17 Nid o herwydd fy nôd i yn ceiſio rhoddion: eithr yr ydwyf yn ceiſio ffrwyth yn amlhau i'ch elw chwi.

18 Ond y mae genif bôb peth, ac y mae genif helaethrwydd: mi a gyflawnwyd, wedi imi dderbyn gan Epaphroditus, y pethau *a dderbyniaſoch* oddi wrth chwi, *ſef* arogl peraidd, aberth gymeradwy, bodlon gan Dduw.

19 A'm Duw i a gyflawnaſ bôb [ang chen] eich [yn ôl ei olud ei mewn gogoniant yn Chriſt Iesu.

20 Ond i Ddiw, a'n Tâd ni, *y lyddo* gogoniant yn oes oesodd. Amen.

21 Anhorchwch yr holl Sainct yn Ghrist Iesu: y mae y brodyr sy gyd â mi, yn eich annerch.

22 Y mae y Sainct oll yn eich annerch chwi, ac yn bennaf y rhai sydd o dylu Cæsar.

23 Gras ein Hargiwydd Iesu Grist fyddo gyd â chwi oll. Amen.

¶ At y Philippiaid yr scrifenwyd, o Rufein gyd ag Epaphroditus.

¶ EPISTOL PAUL YR APOSTOL AT Y COLOSSIAID.

PEN. I.

1 *Yr ôl cyfarch iadynt, y mae efe yn diolch i Ddiw am y ffyddhwy; 7 ac yn cadarnhau dyscyeidieth Epaphras: 9 ac yn gweddio yn bellach ar iddynt gynyddu mewn gras: 14 yn portreiadu y gwir Grist, 21 ac yn eu hanog hwy i dderbyn Iesu Grist, ac yn eu annog i wirioldeb ei hun.*

PAul Apostol Iesu Grist, trwy ewyllys Duw a Thimotheus ein brawd,

2 At y Sainct a'r ffyddlon frodyr yn Ghrist, y rhai *ydd* yn Colossa: gras i chwi a thangneddyf oddi wrth Duw ein Tâd, a'r Arglwydd Iesu Grist.

3 ¶ Yr ydym yn diolch i Dduw a Thâd ein Arglwydd Iesu Grist, gan weddio trosoch chwi yn wastadol.

4 Er pan glywsom am eich ffydd yn Ghrist Iesu, ac am y cariad *sydd genych* tu ac at yr holl Sainct.

5 Er mwyn y gobaith a roddwyd i gadw i chwi yn y nefoedd, am yr hon y clywsoch o'r blaen yngair gwirioneedd yr Efengyl,

6 Yr hon ydd wedi dyfod attoch chwi, megis ac y mae yn yr holl fyd: ac ydd yn dwyn ffrwyth, megis ac yn eich plith chwithau, er y dydd y clywsoch, ac y gwybuoch râs Duw mewn gwirioneedd.

7 Megis ac y dyscasoch gan Epaphras ein hanwyl gyd-was, yr hwn ydyw trosoch chwi yn ffyddlon weinidog i Grist:

8 Yr hwn hefyd a amlygodd i ni eich cariad chwi yn yr Yspryd.

9 O herwydd hyn, ninnau hefyd, er y dydd y clywsom hyd ydym yn peidio â gweddio trosoch, a deisyf eich cyflawni chwi â gwybodaeth ei cwyllys ef, ym mhob doethineb a deall ysprydol:

10 Fel y rhodioch yn addas i'r Arglwydd, i bob peth gan bodd, gan ddwyn ffrwyth ym mhob gweithred dda, a chynyddu yn gwybodaeth am Dduw:

11 Wedi eich nerthu a phob nerth, yn ol ei gadernid gogoneddus ef, i bob diodde ac garwch a hirymaros, gyd â llawenydd:

12 Gan ddiolch i'r Tâd yr hwn a'n gwnaeth ni yn gymmwys i gael rhan o etifeddiaeth y Sainct yn y goleuni:

13 Yr hwn a'n gwaredodd ni allan o feddiant y tywyllwch, ac a'n symmudodd i deyrnas ei anwyl Fab:

14 Yn yr hwn y mae i ni bryneidigaeth trwy ei waed ef, *sef* maddeuant pechodau:

15 Yr hwn yw delw y Duw anweledig, cyntafanedig pob creadur:

16 Canys trwyddo ef y crewyd pob dim a'r *ydd* yn y nefoedd, ac *ydd* ar y ddaear, yn weledig, ac yn anweledig: pa un bynnag ai thronau, ai arglwyddiaethau, ai tywysogaethau, ai meddiannau: pob dim a grewyd trwyddo ef, ac erddo ef.

17 Ac y mae efe cyn pob peth, ac yndo ef y mae pob peth yn cydsefyll.

18 Ac efe yw pen *i* corph yr Eglwys, efe yr hwn yw 'r dechreuad, y cyntaf-anedig oddiwrth y meirw, fel y byddei efe yn blaenori ym mhob peth.

19 Oblegid rhyngodd bodd *i'r Tâd* drigo o bob cyflawnder yndo ef:

20 ¶ Ac (wedi iddo wneuthur heddwch trwy waed ei groes ef) trwyddo ef gymmodi pob peth ag ef ei hun, trwyddo ef *meddaf*, pa yn bynnag ai pethau ar y ddaiar, ai pethau yn y nefoedd.

21 A chwithau y rhai oeddych ddieithraid, a gelynion ¶ mewn meddwl, trwy weithredoedd drwg, yr awron ¶ hefyd a gymmododd efe.

22 Yngorph ei gnawd ef, trwy farwolaeth, i'ch cyflwyno chwi yn sanctaidd, a cyn ddifeius, ac yn ddiargyoedd ger ei fron ef:

23 Os ydych yn parhau yny ffydd, wedi eich seilio a'ch sicrhau, ac heb eich symmud oddi wrth obaith yr Efengyl, yr hon a bregethwyd ym mysc pob creadur a'r sydd tan y nef: a'r hon i'm gwnaethpwyd i Paul yn weinidog:

24 Yr hwn ydwyf yn awr yn llawenychu yn fy nioddefiadau trosoch, ac yn cyflawni yr hyn *sydd* yn ol o gystuddiau Christ yn fy nghnawd i, er mwyn ei gorph ef, yr hwn yw 'r Eglwys:

25 I'r hon i'm gwnaethpwyd i yn weinidog, yn ol gorchwyliaeth Duw, yr hon a roddwyd i mi tu ac at tochi chwi, i gyflawni gair Duw:

26 *Sef* y dirgelwch oedd guddiedig er oesoedd ac er cenhedlaethau, ond yr awrhon, a eglurwyd iw Saincf ef:

27 I'r rhai yr ewyllysiodd Duw hyspysu beth yw golud gogoniant y dirgelwch hyn, ymmhlith y Cenhedloedd, yr hwn yw Christ ¶ ynoch chwi, gobaith y gogoniant:

28 Yr hwn yr ydym ni yn ei bregethu, gan rybuddio pôb dŷn, a dyscu pob dyn, ym mhôb doethineb, fel y cyflwynom pôb dŷn yn berfaith yn Ghrist Iesu.

29 ¶ Am yr hyn yr ydwyf hefyd yn llafurio, gan ymdrechu yn ôl ei weithrediad ef, yr hon *sydd* yn gweithio ynofi yn nerthol.

PEN. II.

1 *Y mae efe etto yn eu hanog hwy i fod yn ddiamwadal yn Ghrist, 8 ac i ochelyd Philosophyddiaeth, a thraddodiadau ofere 18 ac addoli angylion, 20 a Ceremonïau y Gyfraith, y rhai y mae dystrywio yn Ghrist.*

CAnys mi a ewyllysiwn i chwi wybod pa faint o ymdrech sydd arnaf er eich mwyn chwi, a'r rhai yn Laodicea, a chynnifer ac ni welsant fy wyneb i yn y cnawd:

2 Fel y cysurid eu calonnau hwy, wedi eu cydgysylltu mewn cariad, ac i bôb golud sicrwydd deall, i gydnabyddiaeth dirgelwch Duw, a'r Tâd, a Christ:

3 Yn yr hwn y mae holl drysorau doethineb a gwybodaeth yn guddiedig.

4 A hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd, fel na thwyllo neb chwi ag ymadrodd bygoel.

5 Canys er fy môd i yn absennol yn y cnawd, er hynny yr ydwyf gyd â chwi yn yr yspryd, yn llawenychu

llawenychu : ac yn gweled eich treiſn chwi, a chadernid eich ffydd yn Chriſt :

6 Megis gan hynny y derbyniaſoch Criſt Ieſu yr Arglwydd, *felly* rhodiwch ynddo :

7 Wedi eich gwreiddio, a'ch adeiladu ynddo ef, a'ch cadarnhau yn y ffydd, megis i'ch dyſcwyd, gan gynnyddu ynddi mewn diolchgarwch.

8 Edrychwch na bo neb yn eich anheithio trwy philoſophi, a gwâg dwyll, yn ôl traddodiad dynion, yn ôl gwyddorion y byd, ac nid yn ôl Chriſt.

9 Oblegid ynddo ef y mae holl gyflawnder y Duwdod yn preſwylio yn gorphorol.

10 Ac yr ydych chwi wedi eich cyflawni ynddo ef, yr hwn yw pen pôb twyſogaeth ac awdurdod :

11 Yn yr hwn hefyd i'ch enwaedwyd, ag Enwaediad nid o waith llaw, trwy ddioſc corph pechodau y cnawd, yn Enwaediad Chriſt :

12 Wedi eich cyd-gladdu ag ef yn y Bedydd, yn yr hwn hefyd i'ch cyd-gyfodwyd trwy ffydd gweithrediad Duw, yr hwn a'i cyfodes ef o feirw.

13 A chwithau, pan oeddych yn feirw mewn camweddau, a dienwaediad eich cnawd, a gyd-fywhâodd efe gyd ag ef, gan faddeu i chwi yr holl gamweddau,

14 Gan ddileu yſcrifen law yr ordeiniadau, yr hon *oedd* i'n herbyn ni, yr hon oedd yngwrthwyneb i ni, ac a'i cymmerodd hi oddi ar y ffordd, gan ei hoelio wrth y groes :

15 Gan yſpeilio y cywyſogaethau, a'r awdurdodau, efe a'u herddangoſodd hwy ar gyhoedd, gan ymorfoleddu arnynt yn hi.

16 Am hynny na farned neb arnoch chwi am fwyd, neu am ddiod, neu o ran dydd gwyl, neu newydd-loer, neu Sabbathau :

17 Y rhai ydynt gyſcod pethau i ddyfod : ond y corph *ydyw* o Chriſt.

18 Na thwyllied neb chwi am eich gwobr, wrth ei ewyllys, mewn goſtyngeiddrwydd, ac addoliad Angelion, gan rudio i bethau ni'n gweloddi, wedi ymchwyddo yn ofer gan ei feddwl cnawdol ei hun :

19 Ac heb gyſylltu y pen, o'r hwn y mae yr holl gorph, trwy'r cymmalau a'r cyſylltiadau, yn derbyn llynſaeth, ac wedi ei gyd-gyſylltu, yn cynnyddu gan gynnyydd Duw.

20 Am hynny os ydych wedi meirw gyd â Chriſt oddi wrth wyddorion y byd, pa ham yr ydych megis pechych yn byw yn y byd, yn ymroi i ordeiniadau?

21 Na chyffwrdd, ac na archwaetha, ac na rheimla.

22 Y rhai ydynt oll yn llygredigaeth wrth eu hurfer, yn ôl gorchymmynion ac athrawiaethau dynion?

23 Yr hyn bethau ſydd gan ddynt rith doethineb mewn ewyllyſ-greſyad, a goſtyngeiddrwydd, a bod heb arbed y corph, nid mewn bri, i ddigoni y cnawd.

PEN. III.

1 *Y mae eſe yn dangos pa le y dylem ni geiſio Chriſt.* 5 *Ac yn ein hannog i'n marwolaethu ein hunain,* 10 *i ddioſc yr hên ddyn, ac i wiſco Chriſt amdanom,* 12 *yn ein cyngbori ni i gariad per ffaith, a goſtyngeiddrwydd, ac amryw rinweddau eraill.*

AM hynny os cyd-gyfodaſoch gyd â Chriſt, ceiſiwch y pethau *ſydd* vchod, lle mae Chriſt yn eiſtedd ar ddehen-law Duw.

2 Rhoddwch eich ſerch ar bethau *ſydd* vchod, nid ar bethau *ſy* ar y ddaiar.

3 Canys meirw ydych, a'ch bywyd a guddiwyd gyd â Chriſt yn Nuw.

4 Pan ymddangoſo Chriſt, ein bywyd ni, yn hefyd yr ymddangoſwch chwithau gyd ag ef mewn gogoniant.

5 Marwhewch gan hynny eich aelodau, y rhai ſy ar y ddaiar, godineb, aſendid, gwyn, drwg-chwant, a chybydd-dod, yr hon ſydd eilyn-addoliaeth :

6 A achos yr hyn bethau y mae digoniaint Duw yn dyfod ar blant yr anufydd-dod.

7 Yn y rhai hefyd y rhodiaſoch chwithau gynt, pan oeddych yn byw ynddynt.]

8 Ond yr awrhon rhoddwch chwithau ymmaith yr holl bethau *hyn*, digter, llid, drygioni, cabledd, ſerthedd, allan o'ch genau.

9 Na ddywedwch gelwydd wrth ei gilydd, gan ddarfod i chwi ddioſc yr hên ddyn, ynghyd a'i weithredoedd :

10 A gwiſco y newydd, yr hwn a adnewyddir mewn gwybodaeth, yn ôl delw yr hwn a'i creawdd ef.

11 Lle nid oes na Groegwr nac Iddew, enwaediad na di-enwaediad, Barbariad na Scythiad, caeth na rhydd : ond Chriſt ſydd bôb peth, ac ym mhob peth.

12 [Am hynny megis etholedigion Duw, ſanctaidd ac anwyl, gwiſcwch amdanoch ymyſcaroedd trugareddau, cymmwynaſgarwch, goſtyngeiddrwydd, addfwynder, ymaros ;

13 Gan gyd-oddwyn a'i gilydd, a maddeu iw gilydd, os bydd gan neb gweryl yn erbyn neb : megis ac y maddeuodd Chriſt i chwi, felly *gwnewch* chwithau.

14 Ac am ben hyn oll, *gwiſcwch* gariad, yr hwn yw rhwymyn perffeithrwydd.

15 A llywodraethed tangneddyf Duw yn eich calonnau, i'r hwn hefyd i'ch galwyd yn vn corph : a byddwch ddiolchgar.

16 Preſwylied gair Chriſt ynoch yn helaeth, ym mhob doethineb ; gan ddyſcu, a rhybuddio eich gilydd, mewn pſalmau, a hymnau, ac odlau yſprydol, gan ganu trwy râs yn eich calonnau i'r Arglwydd.

17 A pha beth bynnag a wneloch, ar air neu ar weithred, *gwnewch* bôb peth yn Enw'r Arglwydd Ieſu, gan ddiolch i Dduw a'r Tâd trwyddo ef.]

18 Y gwragedd, ymoſtyngwch i'ch gwŷr priod, megis y mae yn weddus yn yr Arglwydd.

19 Y gwŷr, cerwch eich gwragedd, ac na fyddwch chwerwon wrthynt.

20 Y plant, vfyddhewch i'ch rhieni, ym mhôb peth : canys hyn ſydd yn rhyngu bodd i'r Arglwydd yn dda.

21 Y tadau, na chyffrowch eich plant, feſna ddigalonnont.

22 Y gweiſion, vfyddhewch ym mhôb peth i'r rhai meiſtred yn ôl y cnawd, nid â llygad-waſanaeth, fel bodlon-wŷr dynion, eithr mewn ſymlrwydd calon, yn ofni Duw.

23 A pha beth bynnag a wnelochi, gwnewch o'r galon, megis i'r Arglwydd, ac nid i ddynion ;

24 Gan wybod mai gan yr Arglwydd y derbyniwch daledigaeth yr etifeddiaeth : canys yr Arglwydd Criſt yr ydychyn ei waſanaethu.

25 Ond yr hwn ſydd yn gwneuthur cam, a dderbyn am y cam a wnaeth : ac nid oes dderbyn wyneb.

PEN. IIII.

1 *Y mae eſe yn ei hannog hwy i fod yn wraſol mewn gweddi,* 5 *i rodio yn ddoeth ou ac at y rhai ni ddeithant etto i mîr wybodaeth am Grift.* 10 *Ac yn ei hannerch hwy, ac yn rhai eſe bobl hyn i'w dyddanu.*

YMeiſtred, gwnewch i'ch gweiſion yr hyn ſydd gyſtawn, ac vniawn, gan wybod ſôd i chwithau ſeiſtr yn y neſoedd.

2 Parhewch mewn gweddi, gan wilied ynddi gyd â diolchgarwch.

3 Gan weddio hefyd troſom ninnau, ar i Dduw agori i ni ddrws ymadrodd, i adrodd dirgelwch Chriſt, am yr hwn yr ydwyf hefyd mewn rhwymau:

4 Fel yr eglurhawyf eſ, megis y mae yn rhaid i mi *ei* draethu.

5 Rhodiwch mewn doethineb tu ac at y rhai *ſy* allan, gan bryno 'r amſer.

6 *Bydded* eich ymadrodd bôb amſer yn raſol, wedi ei dymhern â halen, ſel y gwypoch pa ſodd y mae yn rhaid i chwi atteb i bôb dyn.

7 Fy holl helyut i a fynega Tychicus i chwi, y brawd anwyl, a'r gwenidog ffyddlon, a'r cydwas yn yr Arglwydd:

8 Yr hwn a ddanfonais attoch er mwyn hyn, ſel y gwybyddei eich helyut chwi, ac y diddanei eich calonnau chwi:

9 gyd ag Oneſimus y ffyddlon a'r anwyl frawd, yr hwn ſydd o honoch chwi: hwy a yſpyſant i chwi bob peth *a wnair* yma.

10 Y mae Ariſtarchus ſy nghyd-garcharor yn eich annerch, a Marcus nai Barnabas fâb ei chwaer, (am yr hwn y derbyniaſoch orchymynion: os daw eſe attoch, derbyniwch eſ:)

11 A Ieſus, yr hwn a elwir Iuſtus, y rhai ydynt o'r Enwaediad: y rhai hyn yn vnic *yw* ſy nghydweithwyr i deyrnas Dduw, y rhai a fuant yn gyſſur i mi.

12 Y mae Epaphras, yr hwn ſydd o honoch, gwâs Chriſt, yn eich annerch, gan ymdrechu yn waſtadol troſoch mewn gweddiau, ar i chwi ſeſyll yn berffaith ac yn gyflawn, ynghwbl o ewyllys Duw.

13 Canys yr ydwyf yn dyſt iddo, fôd ganddo zêl mawr troſoch chwi, a'r rhai o Laodicea, a'r rhai o Heirapolis.

14 Y mae Luc y phyſygwr anwyl, a Demas yn eich annerch.

15 Anherchwch y brodyr *ſydd* yn Laodicea, a Nymphas, a'r eglwys *ſydd* yn ei dŷ ef.

16 Ac wedi darllein yr Epiſtol *hwn* gyd â chwi, perwch ei ddarllen hefyd yn Eglwys y Laodiceaid: a darllen o honoch chwithau yr vn o Laodicea.

17 A dywedwch wrth Archippus, Edrych ar y wenidogaeth a dderbyniaiſt yn yr Arglwydd, ar i ti ei chyflawni hi:

18 Yr annerch â'm llaw i Paul fy hun. Cofiwch fy rhwymau. Gras fyddo gyd â chwi. Amen.

¶ At y Coloſſiaid yr ſcrifennwyd o Rufein gyd â Tychicus at Oneſimus.

¶ EPISTOL CYNTAF PAVL YR APOSTOL AT Y THESSALONIAID.

PEN. I.

1 *Paul yn dwyn ar ddiall i'r Theſſaloniaid, nid yn vnic mor feddylgar oedd eſe am danynt hwy bôb amſer, mewn diolchgarwch a gweddi: 5 Eithr hefyd cyſtal yr oedd eſ yn tybied am wirioneddau a phurdeb eu ffydd hwynt, a'i dycheiliad at Dduw.*

PAul a Silvanus a Timotheus at Eglwys y Theſſaloniaid, yn Nuw Tâd, a'r Arglwydd Ieſu Criſt: gras i chwi a thangneddyf, oddi wrth Dduw ein Tâd, a'r Arglwydd Ieſu Criſt.

2 Yr ydym yn diolch i Dduw yn waſtadol troſoch chwi oll, gan wneuthur coffa am danoch yn ein gweddiau:

3 Gan gofio yn ddibaid waith eich ffydd chwi, a llafur *eich* cariad, ac ymaros *eich* gobaith yn ein Harglwydd Ieſu Criſt, ger bron Duw a'n Tâd:

4 Gan wybod, frodyr anwyl, eich etholedigaeth chwi gan Dduw.

5 Oblegid ni bu ein Efengyl ni tu ac attoch mewn gair yn vnic, eithr hefyd mewn nerth, ac yn yr Yſpryd glân, ac mewn ſicrwydd mawr, megis y gwyddoch chwi pa fath rai a fuom ni yn eich plith er eich mwyn chwi.

6 A chwi a aethoch yn ddilynwŷr i ni, ac i'r Arglwydd, wedi derbyn y gair mewn gorthrymder mawr, gyd â llawenydd yr Yſpryd glân:

7 Hyd onid aethoch yn ſamplau i'r rhai oll ſydd yn credu yn Macedonia ac yn Achaia.

8 Canys oddi wrthych chwi y ſeiniodd gair yr Arglwydd, nid yn vnic yn Macedonia ac yn Achaia, eithr ym mhôb man hefyd eich ffydd chwi ar Dduw a aeth ar led, ſel nad rhaid i ni ddywedyd dim.

9 Canys y mae hwy yn mynegi am danom ni, pa ryw ddyfodiad i mewn a gawſom ni atoch chwi, a pha ſodd y troſoch at Dduw oddi wrth eulynod, i waſanaethu 'r bywiol a'r gwir Dduw:

10 Ac i ddiſgwyl am ei Fab ef o'r neſoedd yr hwn a gyſododd eſe o feirw, ſef Ieſu, yr hwn a'n gwaredodd ni oddi wrth y digofaint ſydd ar ddyfod.

PEN. II.

1 *Pa ſodd yn daeth, ac y pregethwyd yr Efengyl i'r Theſſaloniaid, a pha ſodd y dathlynaſant hwythau hi. 18 Yr achos paham y bu S. Paul cyhyd yn abſennol oddi wrthynt, a pha bryd yr ydoedd eſe mor chwannog yn gweled hwynt.*

CAnys chwi eich hunain a wyddoch, frodyr, ein dyfodiad ni i mewn attoch, nad ofer fu:

2 Eithr wedi i ni ddioddef o'r blaen, a chael ammharch, ſel y gwyddoch chwi, yn Philippi, nyni a fuom hŷ yn ein Duw, i lefaru wrthych chwi Efengyl Duw trwy fawr ymdrech.

3 Canys ein cyngor ni nid oedd o hudoliaeth, nac o aflendid, nac mewn twyll.

4 Eithr megis i'n cyfrifwyd ni gan Dduw yn addas i ymddiried i ni am yr Efengyl, felly yr ydym yn llefaru: nid megys yn rhyngu bodd i ddynion, ond i Dduw, yr hwn ſydd yn profi ein calonnau ni.

5 Oblegid ni buom ni yn amſer mewn ymadrodd gweniaithus, fel y gwyddoch chwi, nac mewn rhith cybydd-dod: Duw yn dyſt:

6 Nac yn ceiſio moliant gan ddynion, na chennych chwi, na chan eraill: lle y gallaſem bwyſo *arnoch*, fel Apoſtolion Chriſt.

7 Eithr ni a fuom addfwyn yn eich myſc chwi, megys mammaeth yn maethu ei phlant.

8 Felly, gan eich hoffi chwi, ni a welſom yn dda

dda gyfrannu â chwi, nid yn vnic Efengyl Dduw, ond yn heneidiau ein hunain hefyd, am eich bôd yn anwyl gennym.

9 Canys cof yw gennych, frodyr, ein llafur a'n lludded ni: canys gan weithio nôs a dydd, fel na phwyſem ar neb o honoch, ni a bregethaſom i chwi Efengyl Dduw.

10 Tyſtion *ydych* chwi, a Duw *hefyd*, mor ſanctaidd, ac mor gyfiawn, a diargyoedd yr ymddygaſom yn eich myſc chwi, y rhai ydych yn credu.

11 Megis y gŵyddoch, y modd *y buom* yn eich cynghori, ac yn eich cyſſuro, bôb vn o honoch, fel tâd ei blant ei hun:

12 Ac yn ‖ ymbil ar rodio o honoch yn ‖ deilwng i Dduw, yr hwn a'ch galwodd chwi iw deyrnas a'i ogoniant.

13 Oblegid hyn yr ydym ninnau hefyd yn diolch i Dduw yn ddibaid, o herwydd i chwi pan dderbyniaſoch air Duw, yr hwn a glywſoch gennym ni, ei dderbyn ef nid *fel* gair dyn, eithr (fel y mae yn wîr) yn air Duw, yr hwn hefyd ſydd yn nerthol-weithio ynoch chwi y rhai ſydd yn credu.

14 Canys chwy-chwi, frodyr, a wnaethpwyd yn ddilyn-wŷr i Eglwyſi Duw, y rhai yn Iudæa ſydd yn Ghriſt Ieſu; oblegid chwithau a ddioddefaſoch y pethau hyn gan eich cyd-geneal, megis hwythau gan yr Iddewon:

15 Y rhai a laddaſant yr Arglwydd Ieſu, a'i prophwydi eu hunain, ac an herlidiaſant ninnau ymmaith; ac *ydynt* heb ryngu bodd Duw, ac yn erbyn pôb dŷn:

16 Gan waraſun i ni lefaru wrth y Cenhedloedd, fel yr iacheid hwy, i gyflawni eu pechodau hwynt yn waſtadol: canys digofaint *Duw* a ddaeth arnynt hyd yr eithaf.

17 A ninnau, frodyr, wedi ein gwneuthur yn ymddiſaid am danoch dros eunyd awr, yngolwg, nid ynghalon; a ſuom ſwy aſtud i weled eich wyneb chwi mewn awydd mawr.

18 Am hynny 'r ewyllyſiaſom ddyfod attoch, (myfi Paul) yn ddiau, vn-waith a dwywaith hefyd, eithr Satan a'n lluddiodd ni.

19 Canys beth *yw* ein gobaith ni, neu ein llawenydd, neu goron ein gorfoledd ‖ onid chwychwi, ger bron ein Harglwydd Ieſu Griſt, yn ei ddyfodiad ef?

20 Canys chwy-chwi yw ein gogoniant a'n llawenydd ni.

PEN. III.

1 *S. Paul yn tyſtiolaethu ei fawr gariad tuac at y Theſſaloniaid, trwy anfon Timotheus attynt hwy, iw cadarnhau, ac im diddanu: trwy lawenychu yn eu gwaſtredoldeb da hwy: 10 a thrwy weddio troſtynt, a dymuno eael dyfod yn ddioged attynt.*

AM hynny gan na allem ymattal yn hwy, ni a welſom yn dda ein gadel ni ein hunain yn Athen.

2 Ac a ddanfonaſom Timotheus ein brawd, a gwenidog Duw, a'n cyd-weithwr yn Efengyl Griſt, i'ch cadarnhau chwi, ac i'ch diddanu ynghylch eich ffydd.

3 Fel na chynhyrfid neb yn y gorthrymderau hyn: canys chwy-chwi eich hunain a wyddoch, mai i hyn i'n goſodwyd ni.

4 Canys yn wir pan oeddym gyd â chwi, ni a rag-ddywedaſom i chwi y gorthrymmid ni: megis y bu, ac y gwyddoch chwi.

5 O herwydd hyn, minnau heb allu ymattal yn hwy, a ddanfonais i *gael* gwybod eich ffydd chwi: rhag darfod i'r temtiwr eich temtio chwi, a mynai ein llafur ni yn ofer.

6 Eithr yr awron wedi dyfod Timotheus attom oddi wrthych, a dywedyd i ni newyddion da am eich ffydd chwi a'ch cariad, a bôd gennych geſſa da am danom ni yn waſtadol, gan hiraeth'u am ein gweled ni, megis *yr ydym* ninnau am *eich gweled* chwithau:

7 Am hynny y cawſom gyſſur, frodyr, ‖ am danoch chwi, yn ein holl orthrymder a'n hangenoctid, trwy eich ffydd chwi:

8 Oblegid yr awron * byw ydym ni, os ydych chwi yn ſefyll yn yr Arglwydd.

9 Canys pa ddiolch a allwn *ni* ei adtalu i Dduw ‖ am danoch chwi, am yr holl lawenydd, â'r hwn yr ydym ni yn llawen o'ch achos chwi, ger bron ein Duw ni,

10 Gan weddio mwy nâ mwy, nôs a dydd, ar *gael* gweled eich wyneb chwi, a chyflawni diffygion eich ffydd chwi?

11 A Duw ei hun, a'n Tâd ni, a'n Harglwydd Ieſu Griſt, a gyfarwyddo ein ffordd ni attoch chwi.

12 A'r Arglwydd a'ch lluoſogo, ac a'ch chwanego ym mhob cariad ſw gilydd ac i bawb, megis ac *yr ydym* ninnau i chwi:

13 I gadarnhau eich calonnau chwi yn ddiargyoedd mewn ſanctaiddrwydd, ger bron Duw a'n Tâd, yn ayſodiad ein Harglwydd Ieſu Ghriſt gyd â'i holl Saint.

PEN. IIII.

1 *Y mae eſe yn eu hannog bwynt i fyned rhagddynt mewn pob puthar ddiwioldeb, a i fyw yn ſanctaidd ac yn gyfiawn, 9 i garu ei gilydd. 11 a thrwy lonyddweh i wneuthur y pethau a berthyn iddynt eu hunain: 13 ac yn daſwreddaf i driſtau yn gyhoedeol trôs y meirw. 17 A chyddâ 'r cyngor diweithaf bwn, y mae ef yn cyſylltu doſparth byrr o'r Addyſoddiad, ac o ail-ddyfodiad Chriſt i'r ſeyn.*

YM mhellach gan hynny, frodyr, yr ydym yn attolwg i chwi, ac yn deiſyf yn yr Arglwydd Ieſu, megis y derbyniaſoch gennym pa ſodd y dylech rodio a bodloni Duw, ar i chwi gynyddu fwy-fwy.

2 Canys chwi a wyddoch pa orchymmynion a roddaſom i chwi trwy 'r Arglwydd Ieſu.

3 Canys hyn yw ewyllys Duw, *ſef* eich ſancteiddiad chwi, ar ymgadw o honoch rhag godineb:

4 Ar fedru o bôb vn o honoch feddiannu ei lestr ei hyn mewn ſanctaiddrwydd, a pharch;

5 Nid mewn gwŷn trachwant, megis y Cenhedloedd y rhai nid adwaenant Duw.

6 Na byddo i neb orthrymmu na thwyllo ei frawd mewn dim: canys dialudd *yw* 'r Arglwydd ‖ ar y rhai hyn oll, megis y dywedaſom i chwi o'r blaen, ac y tyſtiaſom.

7 Canys ni alwodd Duw nyni i aflendid, ond i ſanctaiddrwydd.

8 Am hynny, y neb ſydd yn dirmygu, nid dyn y mae yn ei ddirmygu, ond Duw, yr hwn *hefyd* a roddes ei Yſpryd glân yaom ni.

9 Ond am frawdgarwch, nid rhaid i chwi ferfennu o *honof* attoch: canys yr ydych chwi eich hunain wedi eich dyſcu gan Dduw i garu eich gilydd.

10 Oblegid yr ydych yn gwneuthur hyn i bawb o'r brodyr, y rhai ſy trwy holl Macedonia: ond yr ydym yn attolwg i chwi, frodyr, gynnydu o honoch fwy-fwy:

11 A rhoddi im honoch eich bŷd ar fôd yn llonydd, a gweuthur *eich gorchwylion* eich hunain, a gweithio â'ch dwylo eich hunain, (megis y gorchymmynaſom i chwi:)

12 Fel y rhodioch yn weddaidd tu ac at y rhai ‖ Neb. ſy oddi allan, ac na byddo arnoch eiſieu ‖ dim.

13 Ond ni ewyllyſiwn, frodyr, i chwi ſôd heb wybod am y rhai a hunaſant, na thriſtaoch, megis eraill, y rhai nid oes ganddynt obaith.

14 Canys os ydym yn credu farw Ieſu a'i adgyfodi, felly y rhai a hunaſant yn yr Ieſu, a ddwg Duw hefyd gyd ag ef.

15 Canys hyn yr ydym yn ei ddywedyd wrthych yngair yr Arglwydd, na byddi ni y rhai byw, y rhai a adewir hyd ddyfodiad yr Arglwydd, rag-flaenu y rhai a hunaſant.

16 Oblegid yr Arglwydd ei hun a ddeſcyn o'r nef gyd â ‖ bloedd, â llef yr Arch-angel, ac ag ‖ Cyſur. vdcorn Duw: a'r meirw ynGhriſt a gyfodant yn gyntaf:

17 Yna ninnau y rhai byw, y rhai a adawyd, a gippir i fyny gyd â hwynt yn y cymmylau, i gyfarfod â'r Arglwydd yn yr awyr: ac felly y byddwn yn waſtadol gyd â'r Arglwydd.

18 Am hynny ‖ diddenwch ei gilydd â'r ymadro- ‖ Cyſur. ddion hyn.

PEN. V.

1 *Y mae eſe yn mynnu rhagdde, ac yn dangos (ſil o'r blaen) diaith dyfodiad Chriſt yr farn, 16 ac yn rhoddi amryw orchymmynion, 23 ac eſtyn yn diweddu ei Epiſtol.*

ITHr nm yr amſeran a'r prydiau, frodyr, nid rhaid i chwi ſcrifennu o honoſ atoch.

2 Oblegid chwi a wyddoch eich hunain yn hyſpys, mal felly y daw dydd yr Arglwydd, fel lleidr yn y nôs.

3 Canys pan ddywedant, Tangneddyf, a diogelwch y ſyna y mae diſtriw diſymmwth yn dyfod ar yn gwartha, megis gwewyr eſcor ar yn a ſo beichiog; ac ni ddiangant hwy ddim.

4 Ond chwy chwi, frodyr, nid ydych mewn tywyllwch, fel y goddiweddo'r dydd hwnnw chwi megis lleidr.

5 Chwychwi oll plant y goleuni ydych, a phlant y dydd: nid ydym ni o'r nôs, nac o'r tywyllwch.

6 Am hynny na chyſcwn, fel ‖ rhai eraill, eithr ‖ Y lleill. gwiliwn, a byddwn ſobr.

7 Canys y rhai a gyſcant, y nôs y cyſcant: a'r rhai a feddwant, y nôs y meddwant.

8 Eithr nyni, gan ein bôd o'r dydd, byddwn ſobr, wedi ymwiſco â dwyfronneg ffydd a chariad, ac â gobaith iechydwriaeth yn lle helm.

9 Canys nid appwyntiodd Duw nyni i ddigofaint, ond i gaffael iechydwriaeth, trwy ein Harglwydd Ieſu Griſt,

10 Yr hwn a ſu farw troſom: fel pa vn bynnag a wnelom ai gwilied, ai cyſcu, y byddom fyw gyd ag ef.

11 O herwydd pa ham cynghortwch ei gilydd, ac adeiledwch bob vn ei gilydd, megis ac yr ydych yn gwneuthur.

12 Ac yr ydym yn attolwg i chwi, frodyr, adnabod y rhai ſy yn llafurio yn eich myſc, ac yn eich llywodraethu chwi yn yr Arglwydd, ac yn eich ‖ rhybuddio: ‖ Cyng. hyſ.

13 A gwneuthur cyſrif mawr o honynt mewn cariad, er mwyn eu gwaith: byddwch dangneddefus yn eich plith eich hunain.

14 Ond yr ydym yn deiſyf arnoch, frodyr, rhybuddiwch y rhai ‖ afreolus, diddenwch y gwan eu meddwl, cynheliwch y gweiniaid, byddwch ymarhous wrth bawb. ‖ Allan o dryſ.

15 Gwelwch na thalo neb ddrwg dros ddrwg i neb: eithr yn waſtadol dilynwch yr hyn ſydd dda, tu ac attoch ei gilydd, a thu ac at bawb.

16 Byddwch lawen yn waſtadol.

17 Gweddiwch yn ddibaid.

18 Ym mhob dim diolchwch: canys hyn yw ewyllys Duw ynGhriſt Ieſu ‖ tu ac attoch chwi. ‖ Am dawch.

19 Na ddiffoddwch yr yſpryd.

20 Na ddirmygwch brophwydoliaethu.

21 Proſwch bob peth; deliwch yr hyn ſy dda.

22 Ymgedwch rhac pob ‖ rhith drygioni. ‖ Mâl ar dir.

23 A gwir Dduw y tangneddyf a'ch ſanctifoddio yn gwbl oll: a chadwer eich yſpryd oll, a'ch enaid, a'ch corph, yn ddiargyoedd yn nyfodiad ein Harglwydd Ieſu Ghriſt.

24 Ffyddlon yw'r hwn a'ch galwodd, yr hwn hefyd a'i gwna.

25 O frodyr, gweddiwch droſom.

26 Anherchwch yr holl frodyr â chuſan ſanctaiddiol.

27 Yr ydwyf yn eich tynghedu yn yr Arglwydd, ar ddarllen y llythyr hwn i'r holl frodyr ſanctaiddo.

28 Gras ein Harglwydd Ieſu Ghriſt ſyddo gyd â chwi. Amen.

Y cyntaf at y Theſſaloniaid a ſcrifennwyd o Athen.

Y AIL EPISTOL PAVL YR APOSTOL At y THESSALONIAID.

PEN. I.

1 *Y mae S. Paul yn yſpyſu ſiddyne ddaioni yr ydd eſe yn meddwl am eu ſlydd, a'i cariad, a'i hamynedd bwynt: 11 a chyſdi hynny yn gofod Duw o reſymmau ar lawr, ſio eyſtwng hwy meſwn yr hiog a'r pannaf o'r rhai hyn a gymmerir oddiwrth gyſlawn farn Duw.*

PAVL, a Silvanus, a Thimotheus, at Eglwys y Theſſaloniaid, yn Nuw ein Tâd, a'r Arglwydd Ieſu Griſt:

2 Gras i chwi, a thangneddyf oddi wrth Dduw ein Tâd ni, a'r Arglwydd Ieſu Griſt.

3 Dielwn a ddylem ni i Dduw yn waſtadol drofoch, frodyr, fel y mae yn addas, oblegid bôd eich ffydd, ac â gobaith iechydwriaeth yn lle helm.

9 Canys nid appwyntiodd Duw nyni i ddigofaint, ond i gaffael iechydwriaeth, trwy ein Harglwydd Ieſu Griſt,

10 Yr hwn a ſu farw troſom: fel pa vn bynnag a wnelom ai gwilied, ai cyſcu, y byddom fyw gyd ag ef.

11 O herwydd pa ham cynghortwch ei gilydd, ac adeiledwch bob vn ei gilydd, megis ac yr ydych yn gwneuthur.

12 Ac yr ydym yn attolwg i chwi, frodyr, adnabod y rhai ſy yn llafurio yn eich myſc, ac yn eich llywodraethu chwi yn yr Arglwydd, ac yn eich ‖ rhybuddio: ‖ Cyng. hyſ.

13 A gwneuthur cyſrif mawr o honynt mewn cariad, er mwyn eu gwaith: byddwch dangneddefus yn eich plith eich hunain.

14 Ond yr ydym yn deiſyf arnoch, frodyr, rhybuddiwch y rhai ‖ afreolus, diddenwch y gwan eu meddwl, cynheliwch y gweiniaid, byddwch ymarhous wrth bawb. ‖ Allan o dryſ.

15 Gwelwch na thalo neb ddrwg dros ddrwg i neb: eithr yn waſtadol dilynwch yr hyn ſydd dda, tu ac attoch ei gilydd, a thu ac at bawb.

16 Byddwch lawen yn waſtadol.

17 Gweddiwch yn ddibaid.

18 Ym mhob dim diolchwch: canys hyn yw ewyllys Duw ynGhriſt Ieſu ‖ tu ac attoch chwi. ‖ Am dawch.

19 Na ddiffoddwch yr yſpryd.

20 Na ddirmygwch brophwydoliaethu.

21 Proſwch bob peth; deliwch yr hyn ſy dda.

22 Ymgedwch rhac pob ‖ rhith drygioni. ‖ Mâl ar dir.

23 A gwir Dduw y tangneddyf a'ch ſanctifoddio yn gwbl oll: a chadwer eich yſpryd oll, a'ch enaid, a'ch corph, yn ddiargyoedd yn nyfodiad ein Harglwydd Ieſu Ghriſt.

24 Ffyddlon yw'r hwn a'ch galwodd, yr hwn hefyd a'i gwna.

25 O frodyr, gweddiwch droſom.

26 Anherchwch yr holl frodyr â chuſan ſanctaiddiol.

27 Yr ydwyf yn eich tynghedu yn yr Arglwydd, ar ddarllen y llythyr hwn i'r holl frodyr ſanctaiddo.

28 Gras ein Harglwydd Ieſu Ghriſt ſyddo gyd â chwi. Amen.

Y cyntaf at y Theſſaloniaid a ſcrifennwyd o Athen.

niſtr tragwyddol, oddi ger bron yr Arglwydd, ac oddiwrth ogoniant ei gadernid ef:

10 Pan ddêl efe iw ogoneddu yn ei Sanct, ac i fôd yn rhyfeddol yn yr holl rai ſy'n credu (o herwydd i'n tyſtiolaeth ni yn eich myſc chwi gael ei chredu) yn y dydd hwnnw.

11 Am ba achos yr ydym hefyd yn gweddio yn waſtadol troſoch, ar fod i'n Duw ni eich cyſrif chwi yn deilwng o'r alwedigaeth *hon*, a chyflawni holl fodlonrwydd ‖ ei ddaioni, a gwaith ffydd, yn nerthol:

12 Fel y gogonedder Enw ein Harglwydd Ieſu Criſt ynoch chwi, a chwithau ynddo yntef, yn ôl gràs ein Duw ni, a'r Arglwydd Ieſu Criſt.

PEN. II.

1 *Mae efe yn ewyllyſio iddynt barhau yn ddiffigl yn y gwirioned a ddarbyniaſant, 3 ac yn dangos y bydd ymadawiad oddiwrth y ffydd, 9 ac y datcuddir Anghriſt, cyn dyfod dydd yr Arglwydd: 15 ac yno yn ail adrodd ei gyngor o'r blaen, ac yn gweddio troſtynt hwy.*

AC yr ydym yn attolwg i chwi, frodyr, er dyfodiad ein Harglwydd Ieſu Criſt, a'n cydgynhulliad ninneu atto ef,

2 Na'ch ſigler yn fuan ‖ oddiwrth *eich* meddwl, ac na'ch cynhyrfer, na chan yſpryd, na chan air, na chan lythyr megis oddi wrthym ni, fel pe bai ddydd Chriſt yn gyfagos.

3 Na thwyllied neb chwi mewn vn modd: oblegid *nid* *oni*aw *y dydd hwnnw* hyd oni ddêl ymadawiad yn gyntaf, a datcuddio dŷn pechod, mâb y golledigaeth,

4 Yr hwn ſydd yn gwrthwynebu, ac yn ymddercha ſu ‖ goruwch pôb ‖ peth a elwir yn Ddnw, neu a addolir: hyd onid yw efe megis Duw, yn eiſtedd yn-Nheml Ddnw, ac yn ei ddangos ei hun mai Duw ydyw.

5 Onid côf genych chwi, pan oeddwn i etto gyd â chwi, ddywedyd o honof y pethau hyn i chwi?

6 Ac yr awron chwi a wyddoch yr hyn ſydd yn attal, fel y datcuddier ef yn ei bryd ei hun.

7 Canys y mae dirgelwch yr anwiredd yn gweithio eiſys; yn vnic yr hwn ſydd yr awron yn attal, *e eſtyl* nes ei dynnu ymmaith.

8 Ac yna y datcuddir yr anwir *hwnnw*, yr hwn a ddifetha'r Arglwydd ag yſpryd ei enau, ac a ddi-ſa â diſcleirdeb ei ddyfodiad:

9 *Sef* yr hwn y mae ei ddyfodiad yn ôl gweithredoedd Satan gyd â phob nerth, ac arwyddion, a rhyfeddodau gau,

10 A phôb dichell anghyfawnder, yn y rhai colledig: am na dderbyniaſant gariad y gwirioned, fel y byddent gadwedig.

11 Ac am hynny y denfyn Duw iddynt hwy ‖ amryſuedd cadarn, fel y credont gelwydd:

12 Fel y barner yr holl rai nid oeddynt yn credu'r gwirioned, ond yn ymfodloni mewn anghyfawnder.

13 Eithr nyni a ddylem ddiolch yn waſtad i Ddnw troſoch chwi, frodyr caredig gan yr Arglwydd, oblegid i Ddnw o'r dechrenad eich ethol chwi i ſechdwriaeth, trwy ſancteiddiad yr Yſpryd, a ffydd ‖ i'r gwirioned:

14 Pr hyn y galwodd efe chwi trwy ein Efengyl ni, i feddiannu gogoniant ein Harglwydd Ieſu Criſt.

15 Am hynny, frodyr, ſefwch, a deliwch y traddodiadau a ddyſcaſoch, *pa vn bynag* ai trwy ymadrodd, ai trwy ein Epiſtol ni.

16 A'n Harglwydd Ieſu Criſt ei hun, a Duw a'n Tâd, yr hwn a'n caroddi ni, ac a roddes i ni ddiddanwch tragwyddol, a gobaith da trwy ras,

17 A ddiddano eich calonnau chwi, ac a'ch ſicrhâo ym mhob gair, a gweithred dda.

PEN. III.

1 *Y mae efe yn deiſyfu eu gweddiau hwy troſto ei hun, 3 yn tyſtiolaethu pa fyder oedd ganſho amynt, 5 ac yn gweddio ar Ddnw troſtynt hwy. 6 ac yn rhoddi amryw orchymmynion, yn enwedic i ochelyd ſegnryd, a chymdeithas rhai drwg, 16 ac yn dymuno dda trwy wedau, a'i hamerth hwy.*

BEllach, frodyr, gweddiwch troſom ni, ar fod i air yr Arglwydd redeg, a chael gogonedd, megis gyd â chwithau:

2 Ac ar ein gwared ni oddi wrth ddynion ‖ anhywaith a drygionus: canys nid *oes* ffydd gan bawb ‖ *Neu, allan o'i Bo.*

3 Eithr ffyddlon yw 'r Arglwydd, yr hwn a'ch ſicrhâ chwi, ac *a'ch* ceidw rhac drwg.

4 Ac y mae genym hyder yn yr Arglwydd am danoch, eich bod yn gwneuthur, ac y gwnewch, y pethau yr ydym yn eu gorchymmyn i chwi.

5 A'r Arglwydd a gyfarwyddo eich calonnau chwi at gariad Duw, ac i ymaros am Criſt.

6 Ac yr ydym yn gorchymmyn i chwi, frodyr, yn enw ein Harglwydd Ieſu Criſt, dynnu o honoch yn mhlith oddi wrth bob brawd a'r ſydd yn rhodio ‖ yn afreolus, ac nid yn ôl y traddodiad a dderbyniodd *eſe* genym ni. ‖ *Allan o drefn.*

7 Canys *chwi* a wyddoch eich hunain, pa fodd y dylech ein dilyn ni: oblegid ni buom ‖ afreolus yn eich plith chwi: ‖ *Allan o drefn.*

8 Ac ni ſwyttaſom fara neb yn rhâd: ond trwy weithio mewn llafur a lludded, nôs a dydd, fel na phwyſem ar neb o honoch chwi.

9 Nid o herwydd nad oes genym awdurdod, ond fel i'n rhoddem ein hunain yn ſiampl i chwi i'n dilyn.

10 Canys pan oeddym hefyd gyd â chwi, hyn a orchymmynaſom i chwi, os byddai neb ni fynai weithio, na chai ſwytta chwaith.

11 Canys yr ydym yn clywed fôd rhai yn rhodio yn eich plith chwi ‖ yn afreolus, heb weithio ‖ *Allan o drefn.* dim, ond fôd yn rhodreſgar.

12 Ond i'r cyfryw gorchymmyn yr ydym, a'n hannog trwy ein Harglwydd Ieſu Criſt, *ar ddiwedd* weithio trwy lonyddwch, a bwytta eu bara eu hunain.

13 A chwithau, frodyr, na ddiffygiwch yn gwneuthur daioni.

14 Ond od oes neb heb vſyddbau i'n gair, ‖ trwy ‖ trwy 'r llythyr *hwnnw*: ac *hyſbyſ-* na fydded i chwi gymdeithas ag ef, megis y *na ſymſy-* bo wilyddio efe. *ed dim*

15 Er hynny na chymmerwch *ef* megis gelyn, eithr ‖ cynghorwch *ef* fel brawd. ‖ *Rhybyn*

16 Ac Arglwydd y tangneddyf ei hun a roddo i chwi dangneddyf yn waſtadol, ym mhob modd. Yr Arglwydd a *fyddo* gyd â chwi oll.

17 Yr annerch a'm Haw i Paul fy hunt yr hyn ſydd arwydd ym mhob Epiſtol: fel hyn yr ydwyf yn ſcrifennu.

18 Gràs ein Harglwydd Ieſu Criſt gyd â chwi oll. Amen.

¶ Yr ail at y Theſſalonaiid a ſcrifennwyd o Athen

EPISTOL CYNTAF PAVL YR APOSTOL at TIMOTHEVS.

PEN. I.

1 Y mae Paul yn dwyn ar gof i Timotheus y ſiars a roddaſei eſe iddo, wrth fyned i Macedonia. 3 Iawn arfer a diwedd y Gyfraith. 11 yng lyſtch galw S. Paul i fod yn Apoſtol. 20 Am Hymenæus ac Alexander.

PAul Apoſtol Ieſu Chriſt yn ôl gorchymmyn Duw ein Iachawdr, a'r Arglwydd Ieſu Criſt, ein *gobaith:

*Col.1.27

2 At Timotheus ſy mab naturiol yn y ffydd; gras, trugaredd, a thangneddyf oddi wrth Dduw ein Tâd, a Chriſt Ieſu ein Harglwydd.

3 Megis y deiſyfnais arnat aros yn Epheſus, pan aethym i Macedonia, fel y gellit rybyddio rhai na ddyſcont ddim amgen:

4 Ac na ddalient ar *chwedlau, ac achau anorphen, y rhai ſy 'n peri cweſtiwnau yn hytrach nag adeiladaeth dduwiol, yr hon ſydd ‖ trwy ffydd; ſo *Pen.4.7

‖ Mewn.

5 Eithr *diwedd y gorchymmyn yw cariad o galon pur, a chydwybod dda, a ffydd ddiragrith.

*Rhuf. 13.10.

6 Oddi wrth yr hyn bethau y gwyrodd rhai, ac yr aethant heibio ar ofer-ſiarad:

7 Gan ewyllyſio bôd yn athrawon e'r Ddeddf, heb ddeall na pha bethau y maent yn eu dywedyd, nac am ba bethau y maent yn taeru.

8 Eithr *nyni a wyddom mai da yw 'r Gyfraith, os arfer dŷn hi yn gyfreithlon:

*Rhuf. 7.12

9 Gan wybod hyn, nad i'r cyfiawn y rhoddwyd y Gyfraith, eithr i'r *rhai digyfraith ac anufudd, i'r rhai annuwiol, a phechaduriaid, i'r *rhai diſanctaidd a halogedig, i dâd-leiddiaid, a mam-leiddiaid, i leiddiaid dynion,

*Rhuf. 3.19.

10 I butein-wŷr, i wrryw-gydwŷr, i ladron dynion, i gelwydd-wŷr, i anudon-wŷr: ac os *oes dim arall yn wrthwyneb i athrawiaeth iachus:

*Geuir. 3.8.

11 Yn ôl Efengyl ‖ gogoniant y bendigedig Dduw am yr hon yr ymddiriedwyd i mi.

12 Ac yr ydwyf yn diolch i'r hwn a'm nerthodd i, ſef Chriſt Ieſu ein Harglwydd, am iddo fŷ nghyfrif yn ffyddlon, gan fŷ ngoſod yn y weinidogaeth:

13 Yr hwn oeddwn o'r blaen yn gabl wr, ac yn erlidiwr; ac yn drahaus: eithr mi a gefais drugaredd, am i mi yn ddiarwybod ei wneuthur ‖ trwy anghrediniaeth:

*Mewn.

14 A gras ein Harglwydd ni a dra-amlhâodd gyd â ffydd a chariad, yr hwn ſydd yn Chriſt Ieſu.

15 Gwir yw 'r gair, ac yn haeddu pôb ‖ derbyniad, ddyfod Chriſt Ieſu i'r byd i gadw *pechaduriaid, o ba rai ‖ pennaf ydwyfi.

‖ Ewyſſus. *Mathew. 9.13.

16 Eithr o achos hyn y cefais drugaredd, ſel y dangoſei Ieſu Chriſt ynoſi ‖ yn gyntaf, bôb hirodde[illegible]er ſiampl i'r rhai a gredant rhag-law yndo ef, i fywyd tragwyddol.

‖ Blaenaf. ‖ Neu, y blaenaf.

17 Ac i'r brenin tragwyddol, anfarwol, anweledig, i'r Duw unic ddoeth, *y bydd* anrhydedd, a gogoniant yn oes oeſoedd, Amen.

18 Y gorchymmyn hwn yr ydwyf yn ei roddi i ti, fy mab Timotheus, yn ôl y prophwydoliaethau *a aethant o'e blaen am danat, ar ſiwrio o honot ti ryfel dda;

*Pen.4.14

19 Gan fod gennit ffydd, a chydwybod dda, yr hon a wrthododdrhai, ac a wnaethant long-ddrylliaid am y ffydd.

20 O ba rai y mae Hymæneus ac Alexander: y rhai a'* roddais i Satan, fel y dyſcent na chablent.

*1.Cor. 5.5.

PEN. II.

1 Bod yn iawn gweddio a diolch tros bôb dyn; 9 pa fodd y dylet gwragedd ymddwyſo. 12 Nad ydys yn caniatâu iddynt na dyſcu na bod yn ben: 15 y byddant hwy gadwedig, er bod, yn ddyfnt arwydd o ddigoſaint Duw, wrth ddwyn plant i'r byd, os bŷnt a arboſant yn y ffydd.

CYnghori yr ydwyf am hynny yn mlaen pôb peth fôd ymbiliau, gweddiau, deiſyfiadau, a thalu diolch, dros bôb dŷn:

*1.Tim. 4.5.

2 Dros frenhinoedd, a phawb ſy mewn goruchafiaeth i fel y gallom ni fyw yn llonydd ac yn hedduchel, mewn pôb duwioldeb ac honeſtrwydd.

‖ Mewn awdurdod.

3 Canys hyn ſydd dda a chymmeradwy ger bron Duw ein Ceidwad;

4 Yr hwn ſydd yn ewyllyſio bôd pôb dŷn yn gadwedig, a'i dyfod i wybodaeth y gwirionedd.

5 Canys yn Duw *ſydd*, ac yn cyfrynwr hefyd rhwng Duw a dynion, y dŷn Chriſt Ieſu:

6 Yr hwn a'i rhoddes ei hunan yn bridwerth dros bawb, ‖ iw dyſtiolaethu yn yr amſeroedd priawd.

‖ Yn dyſtiolaethu.

7 *I'r hyn i'm goſodwyd i yn bregethwr ac yn Apoſtol, (y gwîr yr wyf yn ei ddywedyd yn Chriſt, nid wyf yn dywedyd celwydd) yn Athro y Cenhedloedd, mewn ffydd a gwirionedd.

*2.Tim. 1.11.

8 Am hynny yr wyf yn ewyllyſio i'r gwŷr weddio ym mhôb man, gan ddercheſu dwylo ſanctaidd, heb na digter ‖ na dadl.

‖ Yr.

9 * Yr un modd hefyd, bod i'r gwragedd ymdrwſio eu hunain mewn dillad gweddus, gyd â gwilider a ſobrwydd, nid a gwallt plethedig, neu aur, neu emmau, neu ddillad gwerthfawr:

*1.Pet. 3.3.

10 Ond (yr hyn ſydd yn gweddu i wragedd a fo yn proffeſſu duwioldeb) â gweithredoedd da.

*1.Tim. 5.10.

11 *Dyſced gwraig mewn diſtawrwydd gyd â phob goſtyngeiddrwydd.

*1.Cor. 14.34.

12 Ond nid wyf yn caniatâu i wraig athrawiaethu, nac ymawdurdodi ar y gŵr, eithr bôd mewn diſtawrwydd.

13 Canys *Addaf a luniwyd yn gyntaf, yna Efa.

*Geuir. 2.7.

14 Ac nid Addaf a dwyllwyd: eithr y* wraig wedi ei thwyllo, oedd yn y camwedd.

*1.Tim. 3.6.

15 Etto cadwedig ſydd wrth ddwyn plant, os arhoſant hwy mewn ffydd, a chariad, a ſancteiddwydd, ynghyd â ſobrwydd.

‖ Yn plant.

PEN. III.

1 Cynneddfau Eſcobion, a Diaconiaid, a'i gwragedd; 14 A pha beth y mae'r Apoſtol yn ſcrifenu yn pethau hyn at Timotheus. 15 Tyngbleb yr Eglwys, a'r gwirionedd a ddyſcir ynddi.

GWir yw 'r gair, Od yw neb yn chwennych Eſcobaeth, gwaith da y mae yn ei chwennych.

2 Rhaid gan hynny i Eſcob fôd * yn ddi-argroedd, yn ŵr yn wraig, yn williadwrus, yn ſobr, yn weddaidd, yn llettengar, yn athrawaidd:

*Titus 1.6.

3 Nid yn wîn-gar, nid yn darawnedd, nid yn

budr-elwa: eithr yn dirion, yn anymladdgar, yn ddi-arian-gar:

4 Yn llywodraethu ei dŷ ei hun yn dda, yn dal ei blant mewn vfydd-dod, ynghyd â phob honestrwydd:

5 (Oblegid oni feidr vn lywodraethu ei dŷ ei hun, pa fodd y cymmer efe ofal dros Eglwys Dduw?)

6 Nid yn newyddian *yn y ffydd*, rhag iddo ymchwyddo, a syrthio i ddamnedigaeth diafol.

7 Ac y mae yn rhaid iddo ef hefyd gael tyſtiolaeth dda gan y rhai oddi allan: rhag iddo syrthio i wradwydd, ac i fagl diafol:

8 *Rhaid* i'r Diaconiaid yr vn ffunyd, *ſôd* yn honeſt, nid yn ddau-eiriog, nid yn ymroi i win lawer, nid yn budrelwa:

9 Yn dala dirgelwch y ffydd mewn cydwybod bur.

10 A phrofer y rhai hyny hefyd yn gyntaf, yna gwaſanaethant ſwydd Diaconiaid, os byddant ddiargyoedd.

11 *Y mae yn rhaid iw* gwragedd yr vn modd *ſôd* yn honeſt, nid yn enllibaidd, yn ſobr, yn ffyddlon ym-mhob peth.

12 Bydded y Diaconiaid yn wŷr vn wraig, yn llywodraethu eu plant, a'u tai eu hunain, yn dda.

13 Canys y rhai a waſanaethant ſwydd Diaconiaid yn dda, ydynt yn ennill iddynt eu hunain radd dda, a hyfder mawr yn y ffydd *ſydd* ynghriſt Ieſu.

14 Y pethau hyn yr ydwyf yn eu ſcrifennu attat, gan obeithio dyfod attat ar fyrder.

15 Ond os tariaf yn hir, fel y gwypech pa fodd y mae yn rhaid *i ti* ymddwyn yn nhŷ Dduw, yr hwn yw Eglwys y Duw byw, colofn a ſylfaen y gwirionedd.

16 Ac yn ddi-ddadl, mawr yw dirgelwch duwioldeb: Duw a ymddangoſodd yn y cnawd, a gyfiawnhawyd yn yr Yſpryd, a welwyd gan Angelion, a bregethwyd i'r Cenhedloedd, a gredwyd iddo yn y byd, a gymmerwyd i fynu mewn gogoniant.

PEN. IIII.

1 *Y mae efo yn prophwydo ymadawiad oddiwrth y ffydd, yn yr amſeroedd diweddaf: 6 Ac i wneyd na byddei i Timotheus ballu yn ei ſwydd, y mae efe yn rhoi iddo amryw gynghorion ynghylch hynny.*

AC y mae'r Yſpryd yn eglur yn dywedyd yn ymedy rhai yn yr amſeroedd diweddaf oddi wrth y ffydd, gan roddi coel i yſprydion cyfeiliornus, ac i athrawiaethau cythreuliaid,

2 Yn dywedyd celwydd mewn rhagrith, wu cuiwybod eu hunain wedi ei ſerio a haiarn poeth,

3 Yn gwahardd priodi, *ac yn trefni* ymattal oddiwrth ſwydydd, y rhai a greawdd Duw i'w derbyn trwy roddi diolch gan y ffyddloniaid, a'r rhai a adwaenant y gwirionedd.

4 Oblegid *ymae* pob peth a greodd Duw yn dda, *ac nid oes* dim iw wrthod, os cymmerir trwy ddiu diolch.

5 Canys y mae wedi ei ſancteiddio gan air Duw a gweddi.

6 ‖Os goſodi y pethau hyn o flaen y brodyr ti a fyddi wenidog da i Ieſu Griſt, wedi dy faethu yngeiriau'r ffydd, ac athrawiaeth dda, yr hon a ddilynaiſt.

7 Eithr gâd heibio halogedig, a gwrachiaidd chwedlau; ac ymarfer dy hun i dduwioldeb.

8 Canys ‖i ychydig y mae ymarfer corphorol yn ſuddiol: eithr duwioldeb ſydd luddiol i bôb peth, a chenddi addewid o'r bywyd *y ſydd* yr *chydig.* awron, ac o'r hwn a fydd.

9 Gwir *yw* 'r gair, ac yn haeddu pôb ‖ derbyniad. *Croeſa.*

10 Canys er mwyn hyn yr ydym yn poeni, ac yn cael ein gwradwyddo, o herwydd i nobeithio yn y Duw byw, yr hwn yw achubydd pôb ‖ dŷn, yn en- *Dynion.* wedig y ffyddloniaid.

11 Y pethau hyn gorchymmyn a dyſc.

12 Na ddiyſtyred neb dy ieuengtid ti, eithr bydd yn eſampl i'r ffyddloniaid, mewn gair, mewn ymarweddiad, mewn cariad, mewn yſpryd, mewn ffydd, mewn purdeb.

13 Hyd oni ddelwyf, glŷn wrth ddarllein, wrth gynghori, wrth athrawiaeth.

14 Nac eſceuluſa y dawn ſydd ynot, yr hwn a rodded i ti trwy brophwydoliaeth, gyd ag arddodiad dwylo yr Henuriaeth.

15 Myſyria ar y pethau hyn, ac yn y pethau hyn aros: fel y byddo dy gynnydd yn eglur ‖ i bawb. *Yn mhob peth.*

16 Gwilia arnat dy hun, ac ar yr athrawiaeth: aros ynddynt: canys os gwnei hyn, ti a'th gedwi dy hun, a'r rhai a wrandawant arnat.

PEN. V.

1 *Rhtolau yw dilyn wth geryddu.* 3 *Ynghylch gwragedd gweddwon.* 17 *a Henuriaid.* 23 *Cynghor ynghylch itehyd Timotheus.* 24 *Bod pechodau rhai yn myned o'blaen i farn, ar eiddo eraill yn canlyn.*

NA cherydda Hena-gŵr, eithr cynghora ef megis tâd, a'r rhai ieuainge, megis brodyr:

2 Yr hên wragedd, megis mammau: y rhai ieuainge, megis chwioryda, gyd â ‖ phôb purdeb. *Mewn.*

3 Anrhydedda'r gwragedd gweddwon, y rhai *pob di-wir dâd.* ſy wîr weddwon.

4 Eithr o bydd yn weddw aciddi blant neu wyrion, dyſcant yn gyntaf arfer duwioldeb gartref, a thalu'r pwyth iw rhieni: canys hynny ſydd dda, a chymmeradwy ger bron Duw.

5 Eithr yr hon *ſydd* wîr weddw ac vnic, ſydd yn gobeithio yn Nuw, ac yn parhau mewn ymbiliau, a gweddiau, nôs a dydd.

6 Ond yr hon *ſydd* ‖ drythyll, a fu farw, er ei *Yn byw* bôd yn fyw. *yn fo-ddlon i bleſer.*

7 A gorchymmyn y pethau hyn, fel y byddont *rhai.* ddiargyoedd.

8 Ac od oes neb heb ddarbod tros yr eiddo, ac yn enwedig ei deulu, efe a wadodd y ffydd, a gwaeth yw na'r di-ffydd.

9 ‖Na ddewiſer yn weddw onid a fô tan driu- ‖ *Merch-ſyn yn* gein-mlwydd oed, yr hon fu wraig i un gŵr: *mhlith y* *rhai gwe-ddwon.*

10 Yn dda ei gair am weithredoedd da: os dygodd hi blant i fyny, os bu letteugar, o golehedd hi draed y Seinct, o chynhorthwyodd hi y rhai ſyſtuddiol, o dilynodd hi bôb gorchwyl da.

11 Eithr gwrthod y gweddwon ieuainge: canys pan ddechreuont ymdrythyllu yn erbyn Chriſt, priodi a fynnant:

12 Gan gael barnedigaeth, am iddynt ddirmygu y ffydd gyntaf.

13 A hefyd, y maent yn dyſcu bôd yn ſegur, gan rodio o amgylch o dŷ i dŷ: ac nid yn ſegur yn vnic, onid hefyd yn wag-ſiaradus, ac yn rhodreſ-gar, gan adrodd pethau nid ŷnt gymmwys.

14 Yr wyf yn ewyllyſio gan hynny i'r rhai ieuainge briodi, planta, gwaſchod y tŷ, heb roi dim achlyſur i'r gwrth-wynebwr i ddifenwi.

15 Canys y mae rhai euſus wedi gŵyro ar ôl Satan.

16 Od

16 Od oes gan ŵr newraig ffyddlon, *wrageddgweddwon, cynnorthwyant hwynt, ac na phwyſer ar yr Eglwys, fel y gallo hi ddiwallu y gwîr weddwon.

17 Cyſrifer yr Henuriaid ſy'n llywodraethu yn dda, yn deilwng o barch dau-ddyblyg: yn enwedig y rhai ſy yn poeni yn y gair a'r athrawiaeth.

*Deu. 25. 4. 1 cor. 9. 9. 18 Canys y mae yr Scrythur yn dywedyd, *Na chae ſaîn yr ŷch ſydd yn dyrnu yr ŷd: Ac, *Y mae 'r gweithiŵr yn haeddu ei gyflog.

*Matth. 10. 10. 19 Yn erbyn Henuriad na dderbyn achwyn, oddieithr ‖ tan ddau neu dri o dyſtion.

‖ Neu, ger bron dau. 20 Y rhai ſy 'n pechu, ‖ cerydda ynghwydd pawb, fel y byddo ofn ar y llaill.

‖ Neu, gwyoeddau 21 ‖ Gorchymmyn yr ydwyf ger bron Duw, a'r Arglwydd Iesu Grift, a'r etholedig Angelion, gadw o honot y pethau hyn heb rag-farn, heb wneuthur dim ‖ o gyd barcïaeth.

‖ Dyr. athrawiaeth ‖ C. dwfr 22 Na ddôl ddwylo yn ebrwydd ar neb, ac na fydd gyfrannog o bechodau rhai eraill: cadw dy hun yn bur.

23 Nac ŷf ddwfr yn hwy: eithr arfer ychydig wîn, er mwyn dy gylla, a'th fynych wendid.

24 Pechodau rhyw ddynion ſydd amlwg o'r blaen, yn rhagflaenu i farn: eithr rhai ſydd yn eu canlyn helyd.

25 Yr yw ſmwyd hefyd y mae gweithredoedd da yn amlwg o'r blaen: a'r rhai ſy amgenach, ni's gellir eu cuddio.

PEN. VI.

*1 Dyled gwiſion i'w meiſtred. 3 Am ochelud athrawon amgyfdd. 6 Dawioldeb ſydd elw mawr: 10 a chynni ariandŷw gwreiddyn pob drwg. 11 Beth a dŷlei Timotheus ſochelyd a'i ddilyn: 17 Am ba beth yr oedd idd o rybuddio y cyfoethogion. 20 Am gadw yr athrawiaeth iawn: a gochelud ſharadach ofer.

*Ephes. 6. 5. colos. 3. 22. 1 pet. 2. 18. CYnnifer ac ſy waſanaeth-wŷr tan yr iau, tybiant en meiſtred eu hun yn deilwng o bôb anrhydedd; fel na chabler Enw Duw, a'i athrawiaeth ef.

2 A'r rhai ſy a meiſtred gan ddynt yn credu, na ddiyſtyrant *hwynt*, o herwydd eu bôd yn frodyr: eithr yn hytrach gwaſanaethant *hwynt*, am eu bôd yn credu, ac yn gyſranogion o'r lleſâd. Y pethau hyn dyſc, a chynghora.

3 Od oes neb yn dyſcu yn amgenach, ac heb gytuno ag iachus eiriau ein Harglwydd Iesu Grift, ac â'r athrawiaeth ſydd ar ôl dawielded,

4 Chwyddo y mae, heb ŵybod dim, eithr ‖ amhwyllo ynghylch cweſtiynau, ac ymryſon ynghylch geiriau: o'r rhai y mae cenfigen, ymryſon, cabledday, drwg dybiau, yn dyfod,

‖ Gr. yn glâf. 5 Cyndyn ddadlau dynion llygredigion meddwl, heb ſôd y gwirionedd ganddynt; yn tybied mai ffyn yw dawioldeb: cilia oddi wrth y cyfryw.

6 Ond elw mawr yw dawioldeb gyd â bodlonrwydd.

7 Canys *ni ddygaſom ni ddim i'r bŷd, *1 Tim. 6. 7. ac yn ſur yw na allwn ddwyn dim allan chwaith.

8 Ac o bydd gennym ymborth a dillad, ymfodlonwn ar hynny.

9 Qnd y rhai *ſydd* yn ewyllyſio ymgyfoethogi, ſydd yn ſyrthio i brofedigaeth a magl, a llawer o chwantau ynfyd, a niweidiol, y rhai ſy yn boddi dynion i ddinifter a cholledigaeth.

10 Canys gwreiddyn pôb drwg yw arian-garwchyr hon, a rhai yn chwannog iddi, hwy a gyfeiliornaſant oddi wrth y ffydd, ac a'u gwanaſant eu hunain â llawer o ofidiau.

11 Eithr tydi, ŵr Duw, gochel y pethau hyn: a dilyn gyfiawnder, dawioldeb, ffydd, cariad, amynedd, addfwyndra.

12 Ymdrecha hardd-deg ymdrech y ffydd, cymmer afael ar y bywyd tragwyddol, i'r hwn hefyd i'th alwyd, ac y proteſſaiſt brofles da ger bron llawer o dyſtion.

13 *Yr ydwyf yn gorchymmyn i ti ger bron Duw, *1 Tim. yr hwn ſydd yn bywhau pôb peth, a *ger bron* Chriſt Iesu *yr hwn tan Pontius Pilat a dyſtiodd ‖ brofeſſ dda: 6. 13. ‖ Gyfe

14 Gadw o honot y gorchymyn *hwn*, yn ddifefl, yn ddiargyoeddi, hyd ymddangoſiad ein Harglwydd Iesu Grift.

15 Yr hwn yn ei amſerau *prio* a ddengys y bendigedig a'r unic Benaeth, Brenin y brenhinoedd, ac Arglwydd yr arglwyddi:

16 Yr hwn yn unic ſydd ganddo anfarwoldeb, *ſydd* yn trigo yn y goleuni nt ellir dyfod attat: *yr hwn ni's gwelodd un dŷn, ac ni's dichon i ni weled: i'r hwn *y bydd* anrhydedd, a gallu tragwyddol. Amen.

17 Gorchymmyn i'r rhai ſy oludog yn y bŷd yma, na byddant vchel-feddwl, ac na obeithiomewn ‖ golud anwadal, ond yn y Duw byw, yr hwn ſydd yn helaeth yn rhoddi i ni bob peth mwynhau:

18 Ar iddynt wneuthur daioni, ymgyfoethogi mewn gweithredoedd da, fod yn hawdd ganddynt roddi, a chyfrannu:

19 *Yn treffori iddynt eu hunain ſail dda erbyn yr amſer ſydd ar ddyfod, fel y caffont afael ar y bywyd tragwyddol.

20 O Timotheus, cadw yr hyn a roddwyd i'w gadw attat, gan droi oddi wrth halogedig ofeſain, a gwrthwyneb gwybodaeth, a gan-hanwy *fydy*:

21 Yr hon tra yw rhai yn ei ‖ phroffeſſu, hwy a ‖ Rhag gyfeiliornaſant o ran y ffydd. Grâs fyddo gyd â thi. Amen.

¶ Y cyntaf at Timotheus a ſcrifenwyd o Laodicea, yr hon yw priſ ddinas Phrygia Pacatiana.

¶ All.

¶ AIL EPISTOL PAVL YR APOSTOL AT TIMOTHEVS.

PEN. I.

1 Yrcb Paul tuag at Timotheus: a'r ffydd ddiffuant oedd yn Timotheus, ac yn ei fam, a'i nain. 6 Ei annog ef i gyffroi rhoddiad Duw oedd yndo: 8 I fod yn ddianwadal, ac yn ddioddefgar mewn erlid: 13 Ac i barhau yn y wir athrawiaeth a dyſcaſai ganddo ef. 15 Ynghylch Phygelus a Hermogenes: a chlod Onesiphorus.

PAul Apoſtol Ieſu Criſt trwy ewyllys Duw, yn ol addewid y bywyd, yr hwn ſydd ynGhriſt Ieſu,

2 At Timotheus, *fy* mab anwyl: gras, trugaredd, a thangneddyf, oddi wrth Dduw Tad, a Chriſt Ieſu ein Harglwydd.

3 Y mae gennif ddiolch i Dduw, yr hwn yr ydwyf yn ei waſanaethu o'm rhieni â chydwybod bur, mor ddibaid y mae gennif geffa am danat ti, yn fy ngweddiau, nos a dydd:

4 Gan fawr ewyllyſio dy weled, gan gofio dy ddagrau, ſel i'm llawer o lawenydd:

5 Gan alw i'm cof y ffydd ddiffuant ſydd ynot ti, yr hon a drigodd yn gyntaf yn dy nain Lois, ac yn dy fam Eunice: a dianmheu gennif *ei bod* ynot titheu hefyd.

6 O herwydd pa achos yr ydwyf yn dy goffau i gilemyn dawn Duw, yr hwn ſydd ynot, trwy arddodiad fy nwylo i.

7 Canys ni roddes Duw i ni yſpryd ofn, onid *yſpryd* nerth, a chariad, a phwyll.

8 Am hynny na fid arnat gywilydd o dyſtiolaeth ein Harglwydd, nac o honof finnau ei garcharor ef: eithr cyd-oddef di gyſtudd â'r Efengyl, wrth nerth Duw:

9 Yr hwn a'n hachubodd ni, ac a'n galwodd â galwedigaeth ſanctaidd: *nid yn ol ein gweithredoedd ni, ond yn ol ei arfaeth ei hun a'i ras, yr hwn a roddwyd i ni ynGhriſt Ieſu, *cyn dechreu'r bŷd:

10 Eithr a eglurwyd yr awron trwy ymddangoſiad ein Iachawdr Ieſu Criſt, yr hwn a ddiddymmodd angeu, ac a ddug ſywyd ac anllygredigaeth, i oleuni, trwy'r Efengyl.

11 *I'r hon i'm goſodwyd i yn bregethwr ac yn Apoſtol, ac yn athro y Cenhedloedd.

12 Am ha achos yr ydwyf hefyd yn dioddef y pethau hyn: ond nid oes arnaf gywilydd, canys mi a wn i bwy i ŷ credais, ac y mae yn ddiammeu gennif ei fod ef yn abl i gadw yr hyn a roddais atto erbyn y dydd hwnnw.

13 Bydded gennit ffurf yr ymadroddion iachus, y rhai a glywaiſt gennif fi, yn y ffydd, a'r cariad ſydd ynGhriſt Ieſu.

14 Y peth a rodded iw gadw attat, cadw trwy'r Yſpryd glân, yr hwn ſydd yn preſwylio ynom.

15 Ti a wyddoſt hyn,ddarfod i'r rhai oll ſy yn Aſia drol oddi wrthifi: o'r ſawl y mae Phygelus a Hermogenes.

16 Rhodded yr Arglwydd drugaredd i dŷ Oneſiphorus: canys eſe a'm llonnodd i yn ſynych, ac nid oddi gywilydd ganddo fy nghadwyn i.

17 Eithr pan oedd yn Rhufain, *eſe* a'm ceiſiodd yn ddiwyd iawn, ac a'm cafodd.

18 Rhodded yr Arglwydd iddo gael trugaredd gan yr Arglwydd, yn y dydd hwnnw: a mainc a wnaeth eſe o waſanaeth yn Epheſus, *goreu y gwyddoſt ti.

PEN. II.

1 Ei annog ef i ddianwadalwch, ac i barhau, 3 Trwy rhan cymmiſgedig ffyddlon yr Arglwydd, gan gyffranus gair Duw yniawn, ac attal ſiaradach ofer. 17 Am Hymeneum a Philetus. 19 Bod ſylfaen yr Arglwydd yn ſicr. 22 I mae yn dyſcu iddo beth ſydd iw ochelud ac iw ddilyn, a pha ſodd y gweaddi i mewnioq yr Arglwydd ymdawyn.

TYdi gan hynny, fy mâb, ymnertha yn y grâs ſydd ynGhriſt Ieſu:

2 A'r pethau a glywaiſt gennif trwy lawer o dyſtion, traddoda y rhai hynny i ddynion ffyddlon, y rhai a fyddant gymmwys i ddyſcu eraill hefyd.

3 Tydi gan hynny goddef gyſtudd, megis milŵr da i Ieſu Criſt.

4 Nid yw neb ar ſydd yn milwrio yn ymrwyſtre â negeſeuau bywyd *hwn*, ſel y rhyngo fodd i'r hwn a'i dewiſodd yn ſil-wr.

5 Ac od ymdrech neb hefyd, ni choronir ef, onid ymdrech yn gyfreithlon.

6 Y llafur-wr | ſydd yn llafurio, ſydd raid iddo yn gyntaf | dderbyn o ffrwythau. | *Gan llafurio.* | *Fod yn gyfranog o'r ffrwythau.*

7 Yſtyria yr hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd: a'r Arglwydd a rodde i ti ddeall ym mhôb peth.

8 Cofia gyfodi Ieſu Criſt o hâd Dafydd, o feirw, yn ôl fy Efengyl i:

9 Yn yr hon yr ydwyf yn goddef cyſtudd hyd rwymau, fel drwg-weithred-wr, eithr gair Duw nis rhwymir.

10 Am hynny yr ydwyf yn goddef pôb peth, er mwyn yr etholedigion, fel y gallent hwythau gael yr iechydwriaeth ſydd ynGhriſt Ieſu, gyd â gogoniant tragwyddol.

11 Gwîr yw 'r gair: canys* os bŷm feirw *gyd ag ef, byw fyddwn hefyd gyd ag ef:* *Rhuf. 6.5.

12 Os dioddefwn, ni a deyrnaſwn *gyd ag ef:* *os gwadwn *ef*, yntef hefyd a'n gwâd ninnau: *Mat. 10. 33. marc 8. 38. *Rhuf. 8. 17.

13 * Os ſm ni heb gredu, *eithe* y mae efe yn aros yn ffyddlon: ni'n gall efe ei wadu ei hun.

14 Dwg y pethau hyn ar gôf, gan orchymmyn ger bron yr Arglwydd na byddo iddynt ymryſon ynghylch geirian, *yr hyn* nid yw ſaddiol i ddim, *onid* i ddadymchwelyd y gwrandawyr.

15 Bydd ddyſal i'th oſod dy hun yn broſedig gan Dduw, yn weithiwr diſteu, yn iawn-gyfrannu gair y gwirionedd.

16 Ond halogedig oſer-ſain, gochel: canys cynyddu a wnânt i fwy o annuwioldeb.

17 A'u hymadrodd hwy a yſſa fel canc: ac o'r cyfryw *rai y* mae Hymeneus a Philetus;

18 Y rhai o ran y gwirionedd a gyfeiliornaſant, gan ddywedyd ddarfod yr adgyfodiad eiſoes: ac y maent yn dadymchwelyd ffydd rhai.

19 Eithr y mae | cadarn ſail Duw yn ſefyll, a chanddo y ſêl hon, Yr Arglwydd a edwyn y rhai ſydd eiddo eſ: a phôb yn ſydd yn henwi Enw Chriſt, ymadawed oddi wrth anghyfiawnder. | *Sail Duw yn ſefyll.*

20 Eithr mewn tŷ mawr nid oes yn unig lestri o aur ac o arian, onid hefyd o bren ac o briddŷ: a rhai i barch, a rhai i ammarch.

21 Pwy bynnag gan hynny yſi glanhao ei hun o ddi wrth y pethau hyn, eſe a ſydd yn lleſtr i barch, wedi ei ſancteiddio, ac yn gymmwys i'r Arglwydd, wedi ei ddarpara i bob gwaithred dda. | *I wasnaeth yr Arglwydd.*

22 Ond chwantau ieuenctid, ffo *oddi wrthyn*: a dilyn gyfiawnder, ffydd, cariad, tangnedd, gyd â'r rhai ſy yn galw ar yr Arglwydd o galon bûr.

23 Eithr gochel yuſyd ac annyſcedig * gweſtiwnau, gan wybod eu bôd yn magu ymryſonau. *Tit. 3. 9.

24 Ac

24 Ac ni ddylei gwâs yr Arglwydd ymryſon, | Ddeffroi
eithr bôd yn dirion wrth bawb, yn athrawus, yn
ddioddefgar:

25 Mewn addfwnder yn dyſcu y rhai gwrth-
wynebus, i edrych a roddo Duw iddynt hwy
tyw amſer, edifeirwch i gydnabod y gwirio-
nedd:

26 A bôd iddynt | ddyfod i'r iawn allan o
fagl diafol, y rhai a | ddelid ganddo wrth ei
ewyllys ef.

PEN. III.

Y mae yn ei rybuddio ef am amſeroedd blinion: 6 yn dangos pa fath ydyw gelynion y gwirionedd: 10 yn ei oſod ei hun yn ſiampl iddo: 16 Ac yn canmol yr Scrythur lân.

GWybydd hyn hefyd, y daw amſeroedd enbyd
yn y dyddiau diweddaf.

2 Canys bydd dynion a'u ſerch arnynt eu hu-
nain, yn ariangar, yn ymffroſt-wŷr, yn feilchion,
yn gabl-wŷr, yn annyddion i rieni, yn anniolch-
gar, yn anſuwiol.

3 Yn angharedig, yn torri cyfammod, yn | En-
llibaidd, yn anghymhedfar, yn anſiwyn, yn ddi-
ſerch pr rhai da,

4 Yn frâd-wŷr, yn waed-wyllt, yn chwyddedig, yn caru mwyſi-chwant yn fwy nag yn caru
Duw:

5 A chanddynt rith dnwioldeb, eithr wedi
gwadu ei grym hi: a'r rhai hyn gochel di.

6 Canys o'r rhai hyn y mae y rhai ſy yn ym-
loſco i deiau, ac yn dwyn yn gaeth wrageddos
llwythog o bechodau, wedi eu harwain gan am-
ryw chwantau:

7 Yn dyſcu bôb amſer, ac heb allu dyfod yn
amſer i wybodaeth y gwirionedd.

8 * Eithr megis y ſafodd Iannes a Iambres | Exod.
yn erbyn Moſes, felly y mae y rhai hyn he- vii. 11.
fyd yn ſefyll yn erbyn y gwirionedd; dynion o
ſyniad llygredig, yn anghymmeradwy o ran y
ffydd.

9 Eithr nid âut rhagddynt yn mhellach: can-
yw eu hynfydrwydd fydd amlwg i bawb, megis
y bu yr eiddynt nwythau.

10 Eithr tí a | lwyr adwieniſt ſy nyſceidiaeth, | Dilynyd
fy muchedd, fy arfaeth, ffydd, hir-ymaros, cariad, ddilynaſt
ymmynedd:

11 Yr erſidiau, y dioddefiadau, y rhai a ddigwy- * Act. 13.
ddaſant i mi yn * Antiochia, yn Iconium, yn Ly- 50.
ſtra; pa erſidiau a ddioddefais: eithr oddi wrth-
ynt oll i'm gwaredodd yr Arglwydd.

12 Ie, a phawb a'r ſy yn ewyllyſio byw yn ddu-
wiol yn Grift Iefu, a erſlidir.

13 Eithr drwg-ddynion a thwyll-wŷr a ânt
rhagddynt waeth-waeth, gan dwyllo a chael
eu twyllo.

14 Eithr aroſ di yn y pethau a ddyſcaſt, ac a
ymddiriedwyd i ti ymdanynt, gan wybod gan
bwy y dyſcaſt ſi:

15 Ac i ti er yn fachgen wybod yr Scrythur lân,
yr hon ſydd abl i'th wneuthur di yn ddoeth i ie-
chydwriaeth, trwy'r | ffydd ſydd yn Grift Iefu.

16 * Yr holl Scrythur *ſydd* wedi ei rhoddi gan * 2 Pet.
y prydoliaeth Duw, ac *ydd* fuddiol i athrawiae- i. 20.
thu, i argyoeddi, i gerydu, i hyfforddi mewn cy-
fiawnder,

17 Fel y byddo dyn Duw yn berffaith, wedi ei
berffeithio i bob gweithred dda.

PEN. IV.

2 Y mae yn ei annog ef i fod yn ofalus ac yn ddwyfol i gyflawni ei ſwydd. 6 Yn ei rybuddio ne-

ſed oedd ei farwolaeth ef, 9 yn ewyllyſio iddo ddyfod atto ef ar fyrder: 14 ac yn ei rybuddio ef i ochelud Alexander y gof: 16 Yn dangos iddo beth a ddigwyddaſei iddo wrth ei atteb cyntaf. 19 Ac ar ôl hynny y mae ef yn dibennu.

YR ydwyf gan hynny yn | gorchymmyn ger | Di-
bron Duw, a'r Arglwydd Iefu Grift, yr hwn ſiall
a farna y byw a'r meirw, yn ei ymddangoſiad
a'i deyrnas:

2 Pregetha'r gair, bydd daer, mewn amſer,
allan o amſer; argyoedda, cerydda, anog, gyda
phôb hir-ymaros ac athrawiaeth.

3 Canys daw yr amſer pryd na ddioddefant a-
thrawiaeth iachus: eithr yn ôl eu chwantau eu
hunain, y pentyrrant iddynt eu hunain athrawon,
gan fôd eu cluſtiau yn merwino:

4 Ac oddi wrth y gwirionedd y troant ymmaith
eu cluſtiau, ac at chwedlau y troant.

5 Eithr gwilia di ym mhôb peth, dioddef ld-
fyd: gwna waith Efengyl-wr, | cyflawna dy wa- | Lla
nidogaeth. wſa.

6 Canys myfi yr awron a aberthir, ac amſer fy
ymddattodiad i a neſaodd.

7 Mi a ymdrechais ymdrech deg, mi a orphe-
nais fy ngyrfa, mi a gedwais y ffydd.

8 O hyn allan rhoddwyd coron cyfiawnder i
chadw i mi, yr hon a ry dd yr Arglwydd, y barn-
wr cyfiawn, i mi yn y dydd hwnnw: ac nid yn
unic i mi, ond hefyd i bawb a garant ei ymddan-
goſiad ef.

9 | Bydd ddyfal i ddyfod attaf yn ebrwydd: | Ceiſ
10 Canys Demas a'm gadawodd, gan gariy bŷd diſpſe
preſennol, ac a aeth ymmaith i Theſſalonica; Cre-
cens i Galatia, Titus i Dalmatia.

11 Lucas yn unic ſydd gyd â mi. Cymmer Marc, | Ma-
a dwg gyd â thi: canys buddiol yw eſt i mi yn rc.
weinidogaeth.

12 Tychicus hefyd a ddanfonais i Epheſus.

13 Y cochl a adewais i yn Troas gyd â Carpus, pan ddelych dwg *gyd â thi*, a'r llyfrau, yn
wedig y memrwn.

14 Alexander y gof copr a wnaeth i mi ddrwg
lawer: taled yr Arglwydd iddo yn ôl ei weithre-
oedd.

15 Yr hwn hefyd gochel ditheu: canys efe a | Ym-
ſodd yn ddir-fawr yn erbyn ein | hymadroddion ni. | rya-
fodd

16 Yn fy atteb cyntaf ni ſafodd neb gyd â mi, | Ym-
eithr pawb a'm gadawſant: *mi a attoſ i Dduw* | ry-
na'i cyfrifer iddynt. fodd

17 Eithr yr Arglwydd a ſafodd gyd â mi, ac a'm
nerthodd i: fel trwof y byddei y pregethiad yn
| llawn hyſpys, ac y clywei yr holl Genhedloedd: | Hyſ-
ac mi a waredwyd o enau y llew. ac.

18 A'r Arglwydd a'm gwared i rhag pôb gwe-
thred ddrwg, ac a'm ceidw i w deyrnas nefol: i
hwn *y bydd* gogoniant yn oes oeſoedd. Amen.

19 Annerch Priſca, ac Aquila, a | thuy dd Ony- | Tŷ
phorus.

20 Eraſtus a arhoſodd yn Corinth: ond Tro-
phimus a adewais ym Miletum yn glâf.

21 | Bydd ddyfal i ddyfod cyn y gaeaf. Ymer | Ca
Eubulus yn dy annerch, a Phudens, a Linus, a Clau- ſdia,
dia, a'r brodyr oll.

22 Yr Arglwydd Iefu Grift *ſydd* gyd â'th yſ-
pryd di. Gras *ſydd* gyd â chwi. Amen.

¶ Yr ail *epiſtol* at Timotheus, yr Eſcob cyntaf
a ddewiſwyd ar Eglwys yr Epheſiaid, a ſeri-
ennwyd o Ruſtin, pan ddygpwyd Paul yr ail
waith ger bron Cæſar Nero.

EPISTOL

¶ EPISTOL PAVL YR APOSTOL AT TITVS.

PENNOD. I.

1 *Ple beth y gadawodd Paul Titus yn Creta.* 6 *Pa gymmeddfau a ddylei fod mewn eglwyſwyr.* 11 *Rhai yw cau ſafnau y rhai a ddyſcent y pethau anyleus.* 12 *A pha fath wyr ydynt.*

PAul gwâs Duw, ac Apoſtol Ieſu Criſt, yn ôl ffydd etholedigion Duw, ac adnabyddiaeth y gwirionedd, yr hon *ydd yn ôl duwioldeb:

2 I obaith bywyd tragwyddol, yr hwn addawodd y di-gelwyddog Dduw * cyn amſeroedd byd:

3 Eithr mewn amſeroedd priodawl efe a eglurhaodd ei air trwy bregethu, * am yr hyn yr ymddiriedwyd i mi, yn ôl gorchymyn Duw ein Iachawdwr:

4 At Titus ſy *mab naturiol yn ôl y ffydd gyffredinol, Gras, trugaredd, tangneddyf oddi wrth Dad, a'r Arglwydd Ieſu Criſt ein Iachawdwr ni.

5 Er mwyn hyn i'th adewais yn Creta, ſel y trefnit ti pethau ſy yn ‖ ôl, ac y goſodit henuriaid ym mhob dinas, megis yr ordeiniais i ti.

6 Os oes neb yn * ddi-argyoeddus, yn ŵr un wraig, cannedd blant ffyddlon, heb gael y gair o ſod yn rhydlon, neu yn annſydd.

7 Canys rhaid i Eſcob ſod yn ddiargyoedd, fel ſtewyllwr Duw: nid yn gyndyn, nid yn ddigllawn, nid yn * win-gar, nid yn darawudd, nid yn awchus.

8 Eithr yn llettygar, yn caru ‖ daioni, yn ſobr, yn gyfiawn, yn ſanctaidd, yn dymmherus:

9 Yn dal yn ſew y gair ffyddlon yn ol yr addyſc, iallo gynghori yn yr athrawiaeth iachus, ac argyoeddi y rhai ſy yn gwrth-ddywedyd:

10 Canys y mae llawer yn annſydd, yn oſer-ſiaradwyr, ac yn dwyllwŷr meddyliau, yn enwedig y rhai o'r enwaediad.

11 Rhai y mae yn rhaid cau en ſafnau: y rhai ſy yn dymchwelyd tai cyfan, gan athrawiaethu y pethau ni ddylid, er mwyn budr-elw.

12 Yn o honyat hwy eu hunian, yn o'i prophwydi hwy eu hunain a ddywedodd, Y Cretiaid *ydd bythoedd yn gelwyddog, drwg fwyſt-filod, bolau gorddieg.

13 Y dyſtiolaeth hon ſydd wir: am ba achos argyoedda hwy yn llym, fel y byddont iach yn y ffydd:

14 Heb ddal ar chwedlau Iddewaidd, a gorchymynion dynion yn troi oddi wrth y gwirionedd.

15 * Pur yn ddiau *yw* pob peth i'r rhai pur: eithr i'r rhai halogedig a'r diffydd, nid pur dim, eithr halogedig yw hyd yn oed eu meddwl a'u cydwybod hwy.

16 Y maent yn proffeſſu yr adwaenant Dduw, eithr ar weithredoedd ei wadu y maent, gan ſod yn ffiaidd, ac yn annſydd, ac at bob gweithred dda yn gyndyn.

PEN. II.

1 *Y mae ſo yn hyſforddi Titus yn ei athrawiaeth, a'r yn ei ſuchedd.* 9 *Rhan gweiſion, a phob math o Griſtianogion.*

Eithr lleſara di y pethau a weddo i athrawiaeth iachus:

2 Bod o'r henaſ-gwŷr ‖ yn ſobr, yn honeſt, yn gymhedrol, yn iach yn y ffydd, ynghariad, mewn ammynedd:

3 Bod o'r henaſ-gwragedd yr un ffunyd mewn ymddygiad, fel y gweddai i ‖ ſancteiddrwydd, nid yn ‖ enllibaidd, nid wedi ymroi i win lawer, yn rhol athrawiaeth o ddaioni:

4 Fel y gallont wneuthur y gwragedd ieuainge yn bwyllog, i garu eu gwŷr, i garu eu plant:

5 Yn ‖ ſobr, yn ‖ bur, yn gwarchad gartref, yn dda, * yn ddarbodus gedig iw gwŷr priodol fel na chabler gair Duw.

6 Y gwŷr ieuainge yr un ffunyd, cynghora i fod yn ſobr:

7 Gan dy ddangos dy hun ym mhob peth yn eſampl i weithredoedd da, *a dangos* mewn athrawiaeth, anllygredigaeth, gweddeidd-dra, purdeb,

8 Ymadrodd iachus, yr hwn ni aller beio arno: fel y byddo i'r hwn *ydd* yn y gwrthwyneb gywilyddio, heb ganddo ddim drwg iw ddywedyd am danoch chwi.

9 *Cynghora* * weiſion i ſod yn ddarbodus gedig iw meiſtreid eu hun, ac i ryngu bodd *iddynt* ym mhob peth; nid yn gwrth-ddywedyd:

10 Nid yn dara-gudd io, ond yn dangos pob ffyddlondeb da: fel yr harddont athrawiaeth Dduw ein Iachawdur, ym mhob peth.

11 Canys ymddangoſodd gras Duw, yr hon ſydd yn dwyn iechydwriaeth i bob dŷn:

12 Gan ein hyſcu ni i wadu annuwioldeb a chwantau byddol, a byw yn ſobr, ac yn gyfiawn, ac yn ddiwiol, yn y byd ſydd yr awron;

13 Gan ddiſgwil am y gobaith gwynfydedig, ac ymddangoſiad gogoneant y Duw mawr, a'n Iachawdur Ieſu Criſt:

14 Yr hwn a'i rhoddes ei hun troſom, i'n prynu ni oddiwrth bob anwiredd, ac i'n puro ni iddo ei hun, yn bobl briodol, awyddus i weithredoedd da.

15 Y pethau hyn lleſara, a chynghora, ac argyoedda gyd a phob awdurdod. Na ddiyſtyried neb di.

PEN. III.

1 *Mae Paul yn hyſforddi Titus pa bethau a ddyſc, a pha bethau ni ddyſc eſe iddynt.* 10 *Am ochelud hereſic eyndyn.* 12 *Y mae yn dangos hanes i ba ſan, a pha bryd y deuai atto ef: ac felly y mae yn dibennu.*

DWg ar gof iddynt ſod yn * ddaroſtyngedig i'r tywyſogaethau, a'r awdurdodau, ſod yn wlydd, ſod yn barod i bob gweithred dda:

2 Bod heb gablu neb, yn anymladdgar, yn dirion, gan ddangos pob addfwynder tu ac at bob dŷn.

3 Canys yr oeddym ninneu hefyd gynt yn annoethion, yn anuſydd, yn cyfeiliornu, yn gwaſanaethu chwantau ac amryw ſelyſwedd, gan fyw mewn drygioni a chenfigen, yn ddigalog, yn caſau ei gilydd.

4 Eithr pan ymddangoſodd daioni a ‖ chariad Duw ein Achubwr tu ac ddŷn,

5 *Nid o weithredoedd cyfiawnder y rhai a wnaethom ni, eithr yn ol ei drugaredd yr achubodd eſe nyni, trwy olchiad yr adenedigaeth, ac adnewyddiad yr Yſpryd glân,

6 Yr

‖ yn wiſtadwriaeth.

‖ rai ſanctaidd

‖ ddieſlyn aid.

‖ bwyllog ‖ daiwaw

*Eph. 5.22.

*Ephel. 6 5. Col. 3.22. *1 Pet. 2.18

*Rhuf. 13.1. 1 Pet. 2.13

*Dyna ſut Dduw ein Iachawdur. *2 Tim. 1.9.

6 Yr hwn a dywallodd ese arnom ni yn helaeth, trwy Iesu Grist ein Iachawdur:

7 Fel gwedi ein cyfiawnhau trwy ei râs ef, i'n gwnetid yn etifeddion yn ôl gobaith bywyd tragwyddol.

8 Gwîr yw'r gair: ac am y pethau hyn yr ewyllysiwn i ti fod yn daer, fel y byddo i'r sawl a gredasant i Dduw ofalu ar flaenori mewn gweithredoedd da: y pethau hyn sydd dda, a buddiol i ddynion.

9 Eithr gochel gwestiwnau ffôl, ac achau, a chynnhennau, ac ymrysonau ynghylch y Ddeddf: canys anfuddiol ydynt, ac ofer.

10 Gochel y dyn a fyddo Heretic, wedi vn ac ail rhybydd:

11 Gan wybod fod y cyfryw vn wedi ei wyrdroi, ac yn pechu, gan fod yn ei ddamnio ei hunan.

12 Pan ddanfonwyf Artemas attat, neu Tychicus bydd ddyfal i ddyfod attaf i Nicopolis: canys yno yr arfaethais aiafu.

13 Hebrwng Zenas y cyfreithiwr, ac Apollos yn ddiwyd, fel na byddo arnynt eisieu dim.

14 A dysced yr eiddom ninnau flaenori mewn gweithredoedd da i angenrheidiau, fel na byddont yn ddi-ffrwyth.

15 Y mae yr holl rai sy gyd â mi yn dy annerch. Annercha y rhai sy yn ein caru ni yn y ffydd. Gras fyddo gyd â chwi oll. Amen.

¶ At Titus, yr Escob cyntaf a ddewiswyd ar Eglwys yn Creta iaid, yr scrifennwyd o Nicopolis ym Macedonia.

¶ EPISTOL S. PAVL AT PHILEMON.

PEN. I.

Y mae yn wyneb gantho ef glywed am ffydd a chariad Philemon: 9 Ac yn dymuno arno faddeu dros Onesimus: 12 Ai gymeryd ef adref yn gareddig drat hefyn.

1 PAul carcharor Christ Iesu, ac brawd Timotheus, at Philemon ein hanwylyd, a'n cydweithiwr;

2 Ac at Apphia ein hanwylyd, ac at Archippus ein cyd-filwr, ac at yr Eglwys sydd yn dy dŷ dit

3 Gras i chwi a thangneddyf oddi wrth Dduw ein Tad, a'r Arglwydd Iesu Ghrist.

4 Yr wyf yn diolch i'm Duw, gan wneuthur coffa am danat yn wastadol yn fy ngweddiau,

5 Wrth glywed dy gariad, a'r ffydd sydd gennit tu ac at yr Arglwydd Iesu, a thu ac at yr holl Saint:

6 Fel y gwneler cyfranniad dy ffydd di yn nerthol, trwy adnabod pôb peth daionus ar sydd ynoch chwi yn Ghrist Iesu.

7 Canys y mae genym lawer o lawenydd, a diddanwch yn dy gariad ti, herwydd bod ymysgaroedd y Saint wedi en llonni trwot ti, frawd.

8 O herwydd pa ham, er bôd genni fwyfdra lawer yn Ghrist, i orchymmyn i ti y peth sydd weddus,

9 Eto o ran cariad yr ydwyf yn hytrach yn attolwg, er fy môd yn gyfryw vn a Phanl yr henaf-gŵr, ac yr awron hefyd yn garcharor Iesu Ghrist,

10 Yr ydwyf yn attolwg i ti dros fy mab Onesimus, yr hwn a genhedlais i yn fy rhwymau:

11 Yr hwn gynt a fu i ti yn anfuddiol, ond yr awron yn fuddiol i ti ac i minnau hefyd.

12 Yr hwn a ddanfonais drachefn: a derbyn tithau ef, yr hwn yw fy ymysgaroedd i.

13 Yr hwn yr oeddwn i yn ewyllysio ei dâl gyd â mi, fel trosot ti y gwasanaethai efe fi yn rhwymau yr Efengyl.

14 Eithr heb dy feddwl di, ni ewyllysiais wneuthur dim; fel na byddai dy ddaioni di megis o anghenrhaid, onid o fodd.

15 Canys yscatfydd er mwyn hyn yr ymadawodd tros amser, fel y derbynnit ef yn dragwyddol:

16 Nid fel gwas bellach, eithr uwch law gwas, yn frawd annwyl, yn enwedig i mi, eithr pa faint mwy i ti, yn y cnawd, ac yn yr Arglwydd hefyd?

17 Os wyti gan hyny yn fy nghymmydi yn gyd-ymmaith, derbyn ef fel myfi.

18 Ac os gwnaeth efe ddim cam â thi, neu a yw yn dy ddyled, cyfrif hynny arnaf.

19 Myfi Paul a'i scrifennais â'm llaw fy hun, myfi a'i talaf: fel na ddywedwyf wrthit dy fôd yn fy nyled i ym mhellach am danat dy hun hefyd.

20 Ie frawd, gâd i mi dy fwynhau di yn yr Arglwydd: llonna fy ymysgaroedd i yn yr Arglwydd.

21 Gan hyderu ar dy vfydd-dôd yr scrifennais attat, gan wybod y gwnei, ie mwy nag yr wyf yn ei ddywedyd.

22 Heb law hyn hefyd, paratoa i mi lettŷ: canys yr ydwyf yn gobeithio trwy eich gweddiau chwi y rhoddir fi i chwi.

23 Y mae yn dy annerch Epaphras fy nghyd-garcharor yn Ghrist Iesu,

24 Marcus, Aristarchus, Demas, Lucas, fy nghydweithwyr.

25 Gras ein Harglwydd Iesu Ghrist gyd â'ch yspryd chwi. Amen.

¶ At Philemon yr scrifennwyd o Rufain gyd â'r gwas Onesimus.

¶ EPI-

¶ EPISTOL PAVL YR APOSTOL AT YR HEBRAEAID.

PEN. I.

1 *Duw yn y dyddiau diweddaf a lefarodd wrthym ni trwy ei Fab ei hun: yr hwn o ran ei berson a'i fywyd ydd yn rhagori ar yr Angelion.* 14 *Bydd yr angelion.*

DVw wedi iddo lefaru lawer gwaith a llawer modd gynt wrth y tadau trwy y prophwydi, yn y dyddiau diweddaf hyn a lefarodd wrthym ni yn ei Fab,

2 Yr hwn a wnaeth efe yn etifedd pôb peth, trwy 'r hwn hefyd y gwnaeth efe y bydoedd.

3 * Yr hwn ac efe yn ddisclairdeb ei ogoniant ef, ac yn wir lun ei berson ef, ac yn cynnal pôb peth trwy air ei nerth, wedi puro ein pechodau ni trwy ddo ef ei hun, a eisteddodd ar ddehew-law y mawredd, yn y goruwch-leoedd:

4 Wedi ei wneuthur o hynny yn well nâ'r Angelion, o gymmaint ac yr etifeddodd efe Enw mwy rhagorol nâ hwynt hwy.

5 Canys wrth bwy o'r Angelion y dywedodd efe vn amser? * fy Mab ydwyt ti, myfi heddyw a'th genhedlais di. A thrachefn, Myfi a fyddaf iddo ef yn Dad, ac efe a fydd i mi yn Fab.

6 A thrachefn, pan yw yn dwyn y cyntaf-anedig i'r byd, y mae yn dywedyd, Ac addoled holl Angelion Duw ef.

7 Ac i'r Angelion y mae yn dywedyd, * Yr hwn fydd yn gwneuthur ei Angelion yn yſprydion, ai weinidogion yn fflam dân:

8 Ond wrth y Mab, * Dy orſeddfainge di, o Dduw, *fydd* yn oes oeſoedd: teyrn-wialen vniondeb, *yw* teyrn-wialen dy deyrnas di.

9 Ti a geraiſt gyfiawnder, ac a gaſeaiſt anwiredd, am hynny i'th eneiniodd Duw, *ſef* dy Dduw di, ag olew gorfoledd tu hwnt i'th gyfeillion.

10 Ac, * Tydi yn y dechrenad, Arglwydd, a ſyſtaenaiſt y ddaiar, a gwaith dy ddwylo dŷ yw y neſſedd.

11 Hwynt-hwy a ddarfyddant, ond tydi ſydd yn parhau: a *hwynt-hwy* oll ſel dilledyn a heneiddiant.

12 Ac megis gwiſc y plygi di hwynt, a *hwy* a newidir: ond tydi yr vn ydwyt, a'th flynyddoedd ni phallant.]

13 Ond wrth ba vn o'r Angelion y dywedodd efe vn amſer, * Eiſtedd ar fy neheu-law, * hyd oni oſodwyf dy elynion yn droed-faingc i'th draed?

14 Onid yſprydion gwaſanaethgar ydynt hwy oll, wedi eu danfon i waſanaethu er mwyn y rhai a gânt etifeddu iechydwriaeth?

PEN. II.

1 *Ymlonni ſod yn rhyfydd i Chriſt Ieſu,* 5 *gan ſod yn mîw gauſbo ef ei hun gymmeryd ein natturiaeth ni arno* 14 *ſef yr oedd yn angheu hajd.*

AM hynny y mae yn rhaid i ni ddal vn well ar y pethau a glywſom, rhag vn amſer i ni † eu gollwng hwy i golli.

2 Canys os bu gadarn y gair a leſarwyd trwy Angelion, ac os derbyniodd pob troſedd ac anufyddod, gyſtawn daledigaeth,

3 Pa fodd y dlangwn ni, os eſceuluſwn iechydwriaeth gymmaint, 'yr hon wedi dechreu ei thraethu trwy 'r Arglwydd, a ſicrhawyd i ni, gan y rhai a'i clywſant *ef*:

4 * A Duw hefyd yn cyd-tyſtiolaethu trwy arwyddion a rhyfeddodau, ac amryw nerthoedd, a † doniau yr Yſpryd glân, yn ôl ei ewyllys ei hun?

5 Canys nid i'r Angelion y daroſtyngodd efe y byd a ddaw, am yr hwn yr ydym yn llefaru.

6 Eithr vn mewn rhyw fan a dyſtiolaethodd, gan ddywedyd, * Pa beth yw dyn, i ti i feddwl am dano? neu fab dyn, i ti i ymweled ag ef?

7 Ti a'i gwnaethoſt ei ychydig is nâ'r Angelion: â gogoniant ac anrhydedd y coronaiſti ef, ac a'i goſodaiſt ef a'r weithredoedd dy ddwylo.

8 * Ti a ddaroſtyngaiſt bob peth tan ei draed ef. Canys wrth ddaroſtwng pob peth iddo, ni adawodd efe ddim heb ddaroſtwng iddo: ond yr awron nid ydym ni etto yn gweled pob peth wedi eu daroſtwng iddo.

9 Eithr yr ydym ni yn gweled Ieſu yr hwn a wnaed ychydig yn is nâ'r Angelion, † o herwydd dioddef marwolaeth: wedi ei goroni a gogoniant ac anrhydedd: fel trwy râs Duw y profaſai efe farwolaeth tros bob dŷn.

10 Canys gweddus oedd iddo ef, o herwydd yr hwn *y mae* pob peth, a thrwy 'r hwn *y mae* pob peth, wedi *iddo* ddwyn meibion lawer i ogoniant, berfeithio trwyſog eu hiechydwriaeth hwy trwy ddioddefiadau.

11 Canys yr hwn ſydd yn ſancteiddio, a'r rhai a ſancteiddir, o'r vn *y maent* oll: am ba achos nid yw gywilyddus ganddo eu galw hwy yn frodyr.

12 Gan ddywedyd, * Myfi a ſynegaf dy Enw di i'm brodyr, ynghanol yr Eglwys i'th folaf di.

13 A thrachefn, * Myfi a fyddaf yn ymddiried ynddo. A thrachefn, * Wele fi a'r plant a roddes Duw i mi.

14 Oblegid hynny, gan ſod y plant yn gyfrannogion o gîg a gwaed, ynteſ hefyd yr vn modd a fu gyfrannog o'r vn pethau: ſel * trwy farwolaeth y diniſtriei efe yr hwn oedd â nerth marwolaeth ganddo, hynny yw diafol:

15 Ac y gwaredei hwynt, y rhai trwy ofn marwolaeth oeddynt tros eu holl fywyd tân gaethiwed.

16 Canys † ni chymmerodd efe *natturiaeth* Angelion, eithr hâd Abraham a gymmerodd efe.

17 Am ba achos y dylei *efe* ym mhob peth ſôd yn gyffelyb iw frodyr, ſelly byddei drugarog, ac Arch-offeiriad ffyddlon mewn pethau yn perthyn i Dduw, i wneuthur cymmod tros bechodau 'r bobl.

18 Canys yn gymmaint a dioddef o honaw ef, gan gael ei demtio, efe a ddichon gymmorthwyo y rhai a demtir.

PEN. III.

1 *Dyd Chriſt yn rhagori ar Moſes: y mae hynny oni chedwn ni iddo ef, yr ydym ni yn ſyrthio oddiwrth gofpeidiaeth nâ'r Iſraeliaid gwrthnyniſe.*

OHerwydd pa ham, frodyr ſanctaidd, cyfrannogion o'r galwedigaeth neſol, ystyriwch Apoſtol ac Arch-offeiriad ein cyffes ni, Chriſt Ieſu;

2 Yr hwn ſydd ffyddlon i'r hwn a'i hanrhydeddodd ef, megis ac *y bu* * Moſes yn ei holl eiddo.

3 Canys ſe a gyſtriwyd hwn yn haeddu mwy gogoniant

gogoniant nâ Moſes, o gymmaint ac y mae 'r hwn a adeiladodd y tŷ, yn cael mwy o barch nâ'r tŷ.

4 Canys pob tŷ a adeiledir gan rywun yn: ond yr hwn a adeiladodd bob peth yw Duw.

5 A Moſes yn wir a *fu* ffyddlon yn ei holl dŷ ef, megis gwâs, er tyſtiolaeth i'r pethau oedd iw llefaru:

6 Eithr Chriſt, megis mab ar ei dŷ ei hun: tŷ yr hwn ydym ni, os mai a geidw ein hyſder, a gorfoledd ein gobaith, yn ſicr hyd y diwedd.

7 Am hynny megis y mae yr Yſpryd glân yn dywedyd, *Heddyw os gwrandewch ar ei leſeryddef,

*Pſ. 95 8. pen. 4. 7.

8 Na chaledwch eich calonnau, megis yn y cyffroad, yn nydd y profedigaeth yn y diffaethwch:

9 Lle y temptiodd eich tadau fyfi, y profaſent fi, ac y gwelſant fy ngweithredoedd ddengain mlynedd.

10 Am hynny y digiais wrth y genhedlaeth honno, ac y dywedais, Y maent bob amſer yn cyfeiliorni yn eu calonnau: ac nid adnabuant fy ffyrdd i:

11 Fel y tyngais yn fy llid, Na chaent ddyfod i mewn i'm gorphywyſfa.

12 Edrychwch, frodyr, na byddo yn amſer yn neb ohonoch galon ddrwg anghrediniaeth, gan ymadoddi oddi wrth Dduw byw.

13 Eithr cynghorwch ei gilydd bob dydd, fra y gelwir hi heddyw: fel na chaleder neb o honoch trwy dwyll pechod.

14 Canys *nyni* a'n gwnaed ni yn gyfrannogion o Chriſt, os daliwn ddechreuad ein hyder yn ſicr hyd y diwedd:

15 Tra y dywedir, Heddyw os gwrandewch ar ei leſeryddef, na chaledwch eich calonnau, megis yn y cynnodd.

16 Canys rhai wedi gwrando a'i digiasant ef: eithr nid pawb a'r a ddaethant o'r Aipht trwy Moſes.

17 A chanys wrth bwy y digiodd efe ddengain mlynedd? onid wrth y rhai a bechasant, y rhai y syrthiodd eu cyrph yn yr anialwch?

18 A wrth bwy y tyngodd efe, na chaent fyned i'w orphywyſfa ef, onid wrth y rhai ni ufuddhasant?

19 Felly yr ydym ni yn gweled na allent fyned i mewn o herwydd anghredlaeth.

PEN. III.

Jeſus Chriſt yn well na Moſes. 7 Gelwir ni heddyw. 12 Rhaid gochelyd anghredlaeth.

O Herwydd gan hynny, gan fod addewid wedi ei adael i ni o fyned i mewn iw orphywyſfa ef, rhag bod neb o honoch yn debyg i fôd yn ôl.

2 Canys i ninnau y pregethwyd yr Efengyl, megis ac ẅddynt hwythau: eithr y gair a glywsant ni bo fuddiol iddynt hwy, am nad oedd wedi ei gyd-cymhwyo â ffydd yn y rhai a'i clywsant.

3 Canys yr ydym ni, y rhai a greddafom, yn myned i mewn i'r orphywyſfa, megis y dywedodd efe, Fel y tyngais yn fy llid, os ânt i mewn i'm gorphywyſfa: er bod y gweithredoedd wedi eu gorphen er ſeiliad y byd.

4 Canys efe a ddywedodd mewn man am y ſeithfed dydd fel hyn, A gorphywyſodd Duw y ſeithfed dydd oddi wrth ei holl weithredoedd.

5 Ac yma drachefn, Os ânt i mewn i'm gorphywyſfa.

6 Gan hynny gan fod *hyn* wedi ei adel, ſod rhai yn myned i mewn iddi, ac nid aeth i mewn y pregethwyd yn gyntaf idynt i mewn, o herwydd anghredíniaeth:

7 Trachefn y mae efe yn pennu rhyw ddiwrnod, gan ddywedyd yn Nafydd, Heddyw, ar ol cymmaint o amſer; megis y dywedir, Heddyw os gwrandewch ar ei leſeryddef, na chaledwch eich calonnau.

*Pſ. 95.

8 Canys pe dygaſei *i* Ieſus hwynt i orphywyſfa, ni ſoniaſei efe ar ol hynny am ddiwrnod arall.

9 Y mae gan hynny orphywyſfa ettto yn ol i bobl Dduw.

10 Canys yr hwn a aeth i mewn iw orphywyſfa ef, hwnnw hefyd a orphywyſodd oddi wrth ei weithredoedd ei hun, megis *y gwnaeth* Duw oddi wrth yr eiddo yntef.

11 *Byddwn* ddyfal gan hynny i fyned i mewn i'r orphywyſfa honno: fel na ſyrthio neb, yn ôl yr un ſtampl o anghredíniaeth.

12 Canys bywiol *yw* gair Duw a nerthol, a llymmach nag un cleddyf dauſiniog, ac yn cyrhaeddyd trwodd hyd wahaniad yr enaid a'r yſpryd, a'r cymmalau a'r mêr, ac yn barnu meddyliau a bwriadau y galon.

13 Ac nid oes greadur anamlwg yn ei olwg ef: eithr pob peth *ſydd* yn noeth, ac yn agored iw lygaid ef, am yr hwn yr ydym yn ſon.

14 Gan fôd wrth hynny i ni Arch-offeiriad mawr, yr hwn a aeth i'r nefoedd, Ieſu Mab Duw, glynwn yn ein proffeſſ.

15 Canys nid oes i ni Arch-offeiriad, heb allu cyd-ddioddef gyd â'n gwendid ni, eithr wedi ei demtio yn mhob peth yr un ffunyd *â nhâl* ohonoch heb pechod.

16 Am hynny, awn yn hyderus at orſedd y gras, fel y derbyniom drugaredd, ac y cawn ras i'n gymmorth cyſnaſterol.

PEN. V.

Aaron a'i feibion offeiriadaeth berffaith. 12 Y mae eiſ yn bôd arnynt am eu bod mor anwybodus, ac mor ddiwybod yn y pethau hyny.

C Anys pob Arch-offeiriad wedi ei gymmeryd o blith dynion, a oſodir trosdynion yn pethau ſy tu ac at Dduw, fel yr offrymmo rhoddion ac aberthau tros bechodau:

2 Yr hwn a allokon *ſoſturio* wrth y rhai ſy mewn anwybodaeth ac amyſuſedd: am ei fod yntef hefyd wedi ei amgylchu â gwendid:

3 Ac o achos hyn y dylei, megis tros y bobl, hefyd troſto ei hun offrymmu tros bechodau.

4 Ac nid yw neb yn cymmeryd yr anrhydedd *hon* iddo ei hun, ond yr hwn a alwyd gan Dduw, megis *Aaron*:

5 Felly Chriſt hefyd ni'n gogoneddodd ei hun i fôd yn Arch-offeiriad: onid yr hwn a ddywedodd wrtho, Tydi yw fy Mab, myfi heddyw a'th genhedlais di.

6 Megis y mae yn dywedyd mewn *lle* arall, *Offeiriad *wyt* ti yn dragywydd, yn ôl trefn Melchiſedec:

7 Yr hwn yn nyddiau ei gnawd, gwedi iddo trwy leſain cryf a dagrau offrwm gweddiau ac eſyniau at yr hwn oedd abl iw achub o farw wrth farwolaeth, a chael ei wrando *yn rym* o'i ofnodi:

8 Er ei fôd yn Fab, a ddyſcodd ufudd-dod trwy y pethau a ddioddefodd:

9 Ac wedi ei berffeithio, efe a wnaethpwyd yn awdur iechydwriaeth dragywyddol, i'r rhai oll a ufuddhaũ iddo:

10 Wedi

10 Wedi ei gyfeirio gan Ddûw yn Archoffeiriad yn ôl trefn Melchisedec.

11 Am yr hwn y mae i ni lawer iw dywedyd, ac anhawdd eu traethu: o achos eich bod chwi yn hwyrdrwm i'r clustiau.

12 Canys lle dylech fod yn athrawon o ran amser, mae arnoch drachefn eisieu dysgu i chwi beth *yw* gwyddorion dechreuad ymadroddion Duw: ac yr ydych yn rhaid i chwi wrth laeth ac nid bwyd cryf.

13 Canys bob vn ac sy yn ymarfer â llaeth, *sydd* anghynnefin â gair cyfawnder: canys mabin yw.

14 Eithr bwyd cryf a berthyn i'r rhai perffaith, y rhai o herwydd cynnefindra y mae ganddynt synhwyr, wedi ymarfer i ddosparthu drwg a da.

PEN. VI.

Y mae esb yn ein cynghori bwy na chilient oddiwrth y ffydd: 12 ond bod yn ddiannwadol, 20 yn ddiwyd, ac yn ddioddefgar, i ddisgwyl wrth Ddûw: 13 Am fod Duw yn siccr yn ei addewid.

AMhynnygan roddi heibio yr ymadrodd sydd yn dechreu rhai yn Ghrist, awn rhagom at berffeithrwydd: heb osod i lawr drachefn sail i edifeirwch oddi wrth weithredoedd meirwon, ac i gredu tu ac at Ddûw

2 I athrawiaeth bedyddiau, ac at ddodiad dwylo, ac adgyfodiad y meirw, a'r farn dragwyddol.

3 A hyn a wnawn, os caniadha Duw.

4 Canys *y mae* amhosibl *yw* i'r rhai a oleuwyd vnwaith, ac a brofasant y rhodd nefol, ac a wnaethbwyd yn gyfrannogion o'r Ysbryd glân,

5 Ac a brofasant addfonus air Duw, a nerthoedd y dyfodol,

6 Ac a syrthiant ymaith, i ymadnewyddu drachefn i edifeirwch, gan eu bod yn ail-croes-hoelio iddynt eu hunain Fab Duw, ac yn ei wneuthur yn watwar.

7 Canys y ddaear, yr hon sydd yn yfed y glaw yr hwn a ddaeth yn fynych arni, ac yn dwyn llysiau cymmwys i'r rhai y llafurir hi ganddynt, sydd yn derbyn bendith gan Ddûw:

8 Eithr yr hon sydd yn dwyn drain a mieri, sydd anghymmeradwy, ac agos i felldith, diwedd yr hon *fyw* ei llosgi.

9 Eithr yr ydym ni yn coelio am danoch chwi, anwyliaid, bethau gwell, a *phethau* ynglŷn wrth iechydwriaeth, er ein bod yn dywedyd fel hyn.

10 Canys nid yw Duw yn anghyfiawn, fel yr anghofio eich gwaith, a'r llafurus gariad, yr hwn a ddangosasoch tu ac at ei Enw ef, y rhai a weinisiasoch i'r Saint, ac ydych yn gweini.

11 Ac yr ydym yn chwenych fob i bob vn o honoch ddangos yr vn diwydrwydd, er mewn llawn sicrwydd gobaith hyd y diwedd:

12 Fel na byddoch fuarell, eithr yn ddilynwyr o'r rhai, trwy ffydd ac ammynedd, fy yn etifeddu yr addewidion.

13 Canys Duw wrth wneuthur addewid i Abraham, oblegid na allai dyngu i neb *oedd* fwy, a dyngodd iddo ei hun,

14 Gan ddywedyd, Yn ddiau gan fendithio y bendithiaf i, a chan amlhau i'th amlhâf.

15 Ac felly wedi iddo hir-ymaros efe a gafodd yr addewid.

16 Canys dynion yn wir fydd yn tyngu i vn a fo uwch a llaw ac herwydd *fydd* darfyn iddynt ar bob ymrafon.

17 Yn yr hyn, Duw yn ewyllysio yn helaethach ddangos i etifeddion yr addewid, ddianwadalwch ei gyngor efe a gyfryngodd trwy lw:

18 Fel trwy ddau beth dianwadal yn y rhai *yr oedd* yn ammhosibl i Ddûw fod yn gelwyddog, y gallem ni gael cysur cryf, y rhai a ffoesom i gymmeryd gafael yn y gobaith a osodwyd o'n blaen:

19 Yr hwn sydd genym ni megis angor yr enaid, yn ddiogel ac yn siccr, ac yn myned i mewn hyd at yr hwn sydd o'r tu fewn i'r llen:

20 Lle man yr aeth y rhag flaenor trosom ni, sef Iesu, yr hwn a wnaethbwyd yn Archoffeiriad yn dragwyddol, ar ôl Melchisedec.

PEN. VII.

Christ Iesu sydd Offeiriad yn ôl trefn Melchisedec: 11 Ac felly yn rhagori lawer ar yr Offeiriadaeth ar ol trefn Aaron.

CAnys y Melchisedec hwn brenin Salem, Offeiriad y Duw Goruchaf, yr hwn a gyfarfuag Abraham wrth ddychwelyd o laddy brenhinoedd, ac a'i bendigodd ef:

2 I'r hwn hefyd y cyfrannodd Abraham ddegwm o bob peth: yr hwn yn gyntaf, o'i gyfieithu, *yw* brenin cyfawnder, ac wedi hynny hefyd brenin Salem: yr hyn yw brenin heddwch:

3 Heb dâd, heb fam, heb achau, heb fôd iddo na dechreu dyddiau, ac yn debyg i Fab Duw, yn aros yn Offeiriad yn dragwyddol.

4 Edrychwch faint oedd hwn, i'r hwn hefyd y rhoddodd Abraham y patriarch ddegwm o'r anhaith.

5 A'r rhai yn wir o feibion Lefi yn derbyn swydd yr Offeiriadaeth, y mae ganddynt orchymyn i gymmeryd degwm gan y bobl yn ôl y Gyfraith, sef gan eu brodyr, er eu bod wedi dyfod o lwynau Abraham:

6 Eithr yr hwn nid *oedd* ei achau o honynt hwy a gymmerodd ddegwm gan Abraham, ac a fendithiodd yr hwn yr oedd yr addewidion iddo.

7 Ac yn ddiddadl, yr hyn *sydd* lai a fendithir gan yr well.

8 Ac ymma y mae dynion, y rhai fy yn marwolaeth yn cymmeryd degwmau: eithr yno, yr hwn y tystiolaethwyd am dano ei fod efe yn fyw.

9 Ac (fel y dywedwyf felly) yn Abraham y talodd Lefi hefyd ddegwm, yr hwn oedd yn cymmeryd degwmau.

10 Oblegid yr oedd efe eto yn lwynau ei dad pan gyfarfu Melchisedec ag ef.

11 Os perffeithrwydd trwy offeiriadaeth Lefi, (oblegid tan hono y rhoddwyd y gyfraith i'r bobl) pa raid oedd mwyach godi offeiriad arall yn ol trefn Melchisedec, ac nid enwi ef ar ôl trefn Aaron?

12 Canys wedi newidio yr Offeiriadaeth, rhaid genthaid yw bod cyfnewid ac y gyfraith hefyd.

13 Oblegid am yr hwn y dywedir y pethau hyn, efe a berthyn i lwyth arall, o'r hwn nid oedd neb yn gwasanaethu yr allor.

14 Canys hyspys yw mai o Iuda y cododd ein Harglwydd: nid am yr hwn lwyth yr dywedodd Moses ddim tuag at offeiriadaeth.

15 Ac y mae yn gliriach o lawer eto, pan godo ar ôl cyffelybrwydd Melchisedec, Offeiriad arall yn codi,

16 Yr hwn a wnaed, nid yn ôl cyfraith gorchymyn carnolaidd, eithr yn ôl nerth bywyd diben herfynol.

17 Canys cyflawnedig y mae, Offeiriad wyt ti yn dragwyddol yn ôl trefn Melchisedec.

18 Canys yr ydym yn dyst mai dirymiad i'r gorchymyn

chymmyn ſydd yn myned o'r blaen, o herwydd ei leſcedd, a'i aſſes.

19 O blegid ni pherfeithiodd y Gyfraith ddim, namyn dwyn gobaith gwell i mewn *a berfeithiodd*, trwy yr hwn yr ydym yn neſau at Dduw.

20 Ac yn gymmaint nad heb lw,

21 (Canys y rhai hynny yn wîr, ydynt wedi eu gwneuthur yn offeiriaid heb lw: ond hwn, trwy lw, gan yr hwn a ddywedodd wrtho, * Tyngodd yr Arglwydd, ac ni bydd edifar ganddo, Ti *ſydd* Offeiriad yn dragywydd ar ol yrdd Melchiſedec.)

22 Ar Deſtament gwell o hynny y gwnaethpwyd Ieſu yn ſachnuddi.

23 A'r rhai hynny yn wîr llawer ſydd wedi eu gwneuthur yn offeiriaid, o herwydd lluddioid dynt gan farwolaeth barhau:

24 Ond hwn, am ei fod ef yn aros yn dragywydd, ſydd ag offeiriadaeth dragwyddol ganddo.

25 Am hynny eſe a ddichon helyd yn gwbl iachau y rhai trwyddo ef ſy'n dyfod at Dduw, gan ei fod ef yn byw bob amſer, i eiriol troſtynt hwy.

26 Canys y cyfryw Arch-offeiriad ſanctaidd, diddrwg, dihalog, didoledig oddi wrth bechaduriaid, ac wedi ei wneuthur yn uwch na'r nefoedd, oedd weddus i ni:

27 Yr hwn nid yw raid iddo beunydd, megis i'r offeiriaid *gynt* offrymmu aberthau yn gyntaf *tros ei bechodau ei hun, ac yna tros yr eiddo 'r bobl: canys hynny a wnaeth eſe unwaith, pan offrymmodd eſe ei ei hun.

28 Canys y gyfraith ſydd yn gwneuthur dynion i gwendid yndynt, yn Arch-offeiriaid: eithr gair y llw, yr hwn a *fu* wedi y gyfraith, *ſydd yn gwneuthur* y Mab, yr hwn a berfeithiwyd yn dragwydd.

PEN. VIII.

O rinwedaeth Aaron a ddiſlannodd, pan ddaeth Chriſt yn Archoffeiriad tragwyddol. 7 A'r ammod a newidiwyd, a'r addewidion tros amſer a roddaſ le i'r gyfammod trugarogol yr Efengyl.

A Phen ar y pethau a ddywedwyd, *yw hyn*: Y mae genym y fath Arch-offeiriad, yr hwn a eiſtedodd ar ddeheulaw gorſeddfainge y mawredd yn y nefoedd;

2 Yn wenidog y Cyſſegrfa, a'r gwir Dabernacl, yr hwn a oroddes yr Arglwydd, ac nid dyn.

3 Canys pôb Arch-offeiriad a oſodir i offrymmu rhoddion ac aberthau: o herwydd pa ham, rhaid oedd bôd gan hwn hefyd yr hyn a offrymmei.

4 Canys yn wir pe bai eſe ar y ddaiar, ni byddei yn offeiriad chwaith, gan fôd offeiriaid, y rhai ſydd yn offrymmu rhoddion yn ôl y Ddeuddeg.

5 Y rhai ſy yn gwaſanaethu i'r ſiampl a chyſcod y pethau nefol, megis y rhybuddiwyd Moſes gan Ddaw, pan oedd eſe ar fedr gorpheny y babell. Canys *gwel*, medd *eſe*, ar wneuthur o honot bob peth ar ôl y portreiad a ddangoſwyd i ti yn y mynydd.

6 Ond yn awr eſe a gafodd weinidogaeth mwy rhagorol, o gymmaint ac y mae yn gyfrynghwr Cyfammod gwell, yr hwn ſydd wedi ei oſod ar addewidion gwell.

7 Oblegid ped wîr pe buaſei yn cyntaf hwnnw yn ddiffaus, ni cheiſiaſid lle i'r ail.

8 Canys yn beio arnynt hwy y dywed *eſe*, Wele, y mae y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, ac mi a wnaf â thŷ Iſrael, ac â thŷ Iuda, gyfammod newydd:

9 Nid fel y cyfammod a wneuthum â'u tadau hwynt, yn y dydd yr ymaflais yn eu llaw hwynt, iw dwyn hwy o dîr yr Aipht: oblegid ai thrigaſant hwy yn fy nghyfammod i, minneu a'm heſceuluſais hwythau, medd yr Arglwydd.

10 Oblegid hwn *yw* y cyfammod a ammodaf â thŷ Iſrael ar ôl y dyddiau hynny, medd yr Arglwydd, * Myſi a ddodaf fy nghyfreithiau yn eu meddwl, ac i yn calonnau yr ſcrifennaf hwynt: a mi a fyddaf iddynt hwy yn Dduw, a hwythau a fyddant i minneu yn bobl:

11 Ac ni ddyſcant bob un ei †gymmydog, a phob un ei frawd, gan ddywedyd, Adnebydd yr Arglwydd: oblegid hwynt hwy oll a'm hadnabyddant i, o'r lleiaf o honynt, hyd y mwyaf o honynt.

12 Canys trugarog fyddaf wrth eu hanghyfiawnderau, a'u pechodau hwynt, a'u hanwireddau ni chofiaf ddim o honynt mwyach.

13 Wrth ddywedyd, *Cyfammod* newydd, eſe a farnodd y cyntaf yn hên: eithr yr hyn aeth yn hên ac yn oedrannus, *ſydd* agos i diflannu.

PEN. IX.

Y mae yn dangos dull ceremoniau ac aberthau gwaſanaeth y Gyfraith: 11 A'i bod yn llai eu teilyngdod a'i perfeithrwydd, nag Aberth Chriſt, a'i waed.

A M hynny yn wîr yr oedd hefyd i'r *Tabernacl cyntaf ddefodau gwaſanaeth *Daw*, a chyſſegr bydol.

2 Canys yr oedd tabernacl wedi ei wneuthur, y cyntaf, yn yr hwn yr oedd y canhwyllbren, a'r bwrdd, a'r bara goſod: yr hwn *dabrnacl* a elwid y Cyſſegr.

3 Ac yn ol yr ail llen, *yr oedd* y Babell, yr hon a elwid y Cyſſegr ſanctaiddiolaf:

4 Yr hwn yr oedd y thuſſer aur yaddo, ac Arch y Cyfammod wedi ei goreuro o amgylch: yn yr hon *yr oedd* y crochan aur a'r Manna yndo, a * gwialen Aaron, yr hon a flaguraſei, a *llechau y Cyfammod.

5 Ac uwch ei phen *Cherubiaid y gogoniant, yn cyſcodi y Drugareddfa: am y rhai ni elir yn awr ddywedyd bob yn rhan.

6 A'r pethau hyn wedi eu treſnu felly, i'r Tabernacl cyntaf yn ddiau yr ai bob amſer yr offeiriaid, y rhai oedd yn cyflawni gwaſanaeth Duw:

7 Ac i'r ail, * vnwaith bob blwyddyn yr ai yr Arch-offeiriad yn vnic: nid heb waed, yr hwn a offrymmei eſe troſto ei hun, a thros anwybodaeth y bobl.

8 A'r Yſpryd glân yn yſpyſu hyn, nad oedd y ffordd i'r Cyſſegr ſanctaiddiolaf yn agored etto, tra fyddei y Tabernacl cyntaf yn ſefyll.

9 Yr hwn *ydoedd* gyſſelybiaeth etos yr amſer preſennol, yn yr hwn yr offrymmid rhoddion ac aberthau, y rhai ni allent o ran cydwybod berfeithio yr addoludd,

10 Y *rhai oedd yn ſefyll* yn vnic ar fwydydd a diodydd, ac amryw olchiadau, a defodau cnawdol, wedi eu goſod arnynt hyd amſer y diwygiad:

11 [Eithr Chriſt wedi dyfod yn Arch-offeiriad y daionus bethau a fyddent, trwy Dabernacl mwy a pherfeithiach, nid o waith llaw, hynny yw, nid o'r adeiladaeth ymma,

12 Nid chwaith trwy waed geifr a lloi, eithr trwy ei waed ei hun yr aeth eſe unwaith i mewn i'r Cyſſegr, gan gael *i ni* dragwyddol ryddhâd.

13 Oblegid os ydyw * gwaed teirw a geifr, a lludw anner wedi ei daenellu ar y rhai a halogwyd, yn ſanctaiddio i bureiddiad y cnawd:

14 Pa faint mwy y bydd i * waed Chriſt, yr hwn trwy yr Yſpryd tragwyddol a'i hoffrymmodd hun yn ddifai i Dduw, buro eich cydwybod chwi oddi wrth weithredoedd meirwon, i * waſanaethu y Duw byw?

15 Ac

15 Ac am hynny y mae efe yn Gyfryngwr y Cyfammod newydd, megis trwy fôd * marwolaeth yn ymwared eddi wrth y troseddau oedd tan y Cyfammod cyntaf, y cai y rhai a alwyd dderbyn addewid yr etifeddiaeth dragwyddol.]

16 [Oblegid lle *bydd* Testament, rhaid *yw* digwyddo marwolaeth y Testament-wr.

17 Canys wedi marw *dynion y mae* Testament mewn grym, oblegid nid oes etto nerth ynddo, tra fyddo y Testament-wr yn fyw.

18 O ba achos ni chyssegrwyd y cyntaf heb waed.

19 Canys gwedi i Moses adrodd yr holl orchymmyn, yn ôl y gyfraith, wrth yr holl Bobl, cf a gymmerodd waed llei a geifr, gyd â dwfr, a gwlan porphor, ac yssop, ac a'i taenellodd ar y llyfr, a'r bobl oll :

20 * Gan ddywedyd, Hwn yw gwaed y Testament a orchymynnodd Duw i chwi.

21 Y Tabernacl hefyd, a holl lestri y gwasanaeth, a daenellodd efe â gwaed, yr vn modd.

22 A chan mwyaf trwy waed y purir pob peth wrth y Gyfraith, ac heb ollwng gwaed nid oes maddeuant.

23 Rhaid *oedd* gan hynny i bortreiadau y pethau fy yn y nefoedd, gael eu puro â'r pethau hyn : a'r pethau nefol eu hunain ag aberthau gwell nâ'r rhai hyn.

24 Canys nid i'r Cyssegr o waith llaw, portreiad y gwir *Cyssegr*, yr aeth Christ i mewn, ond i'r nêf ei hun, i ymddangos yn awr ger bron Duw trosom ni :

25 Nac fel yr offrymmei efe ei hun yn fynych, megis y mae yr Arch-offeiriaid yn myned i mewn i'r Cyssegr bob blwyddyn, a gwaed arall :

26 Oblegid yna rhaid fuasei iddo yn fynych ddioddef er dechreuad y bŷd : eithr yr awron vnwaith yn niwedd y bŷd yr ymddangosses efe, i ddileu pechod, trwy ei aberthu ei hun.

27 Ac megis yr gosodwyd i ddynion farw vnwaith ac wedi hynny *bôd* barn :

28 Felly Christ hefyd, wedi ei offrymmu * vnwaith i ddwyn ymmaith bechodau llawer, a ymddangys yr ail waith heb pechod, i'r rhai fy yn ei ddisgwyl, er iechydwriaeth.]

PEN. X.

Gwendid aberthau y Gyfraith. 10 *Aberth corph Christ a offrymmwyd vnwaith,* 14 *fydd byth yn ymmaith bechodau.* 19 *Cyngor i lyn yn lew yn y ffydd, trwy ammynedd a diolch.*

OBlegid y Gyfraith, yr hon fydd ganddi gyfcod daionus bethau i ddyfod, ac nid gwir ddêlw y pethau ni's gall trwy yr aberthau hynny, y rhai ymmant bob blwyddyn yn eu hoffrymmu yn wastadol byth berffeithio y rhai a ddêl atti.

2 Oblegid yna hwy a beidiasent â'u hoffrymmu, am na buasei gydwybod pechod mwy gan y rhai a addolasent, wedi eu glanhau vnwaith :

3 Eithr yn *yr aberthau* hynny *y mae* adcoffa pechodau bob blwyddyn.

4 Canys amhosibl *yw* i waed teirw * a geifr, dynnu ymmaith bechodau.

5 O herwydd pa ham y mae efe wrth ddyfod i'r byd yn dywedyd, * Aberth ac offrwm ni's mynnaist, eithr corph a gymmhwyfaist i mi.

6 Offrymmau poeth, a thros bechod, ni buoft hoff iddynt.

7 Yna y dywedais, Wele fi yn dyfod (y mae yn ysgrifennedig yn nechreu y llyfr am danaf) i wneuthur dy ewyllys di, ô Dduw.

8 Wedi iddo ddywedyd vchod, Aberth, ac offrwm, ac offrymmau poeth, a thros bechod ni's mynnaist, ac nid ymfodlonaist ynddynt, y rhai yn ôl y gyfraith a offrymmir ;

9 Yna y dywedodd, Wele fi yn dyfod i wneuthur dy ewyllys di, ô Dduw : y mae yn tynnu ymmaith y cyntaf, fel y gosodei yr ail.

10 Trwy yr hwn ewyllys yr ydym ni wedi ein sancteiddio, trwy offrymmiad corph Iesu Grist vnwaith.

11 Ac y mae pob offeiriad yn sefyll beunydd yn gwasanaethu, ac yn offrymmu yn fynych yr vn aberthau, y rhai ni allant fyth ddileu pechodau :

12 Eithr hwn, wedi offrymmu vn aberth dros bechodau, yn dragywydd * a eistoddodd ar ddeheu-law Duw ;

13 O hyn allan yn difgwyl *byd oni osoder ei elynion ef yn droed-faingc iw draed ef.

14 Canys ag vn offrwm y perffeithiodd efe yn dragwyddol y rhai fy wedi eu sancteiddio.

15 Ac y maeyr Yspryd glân hefyd yn tyftiolaethu i ni : canys wedi iddo ddywedyd o'r blaen,

16 ☉ Dymma'r Cyfammod, yr hwn a ammodaf â hwynt ar ôl y dyddiau hynny, medd yr Arglwydd, Myfi a osodaf fy nghyfreithiau yn eu calonnau, ac a'u scrifennaf yn eu meddyliau ;

17 A'u pechodau, a'u hanwireddau, ni chofiaf mwyach.

18 A lle *y mae* maddeuant am y rhai hyn, nid *oes* mwyach offrwm tros bechod.

19 Am hyny, frodyr gan fôd i ni] rydddid i fyned i mewn i'r Cyssegr trwy waed Iesu,

20 Ar hŷd ffordd newydd, a bywiol, yr hon a gyssegrodd efe i ni, trwy'r llen, sef ei gnawd ef ;

21 A *bod i ni* Offeiriad mawr ar dŷ Dduw

22 Nesawn â chalon gywir, mewn llawn hyder ffydd, wedi] glanhau ein calonnau oddi wrth gydwybod ddrwg, a golchi ein corph â dwfr glân.

23 Daliwn gyffes ein gobaith yn ddiysgog, (canys ffyddlon yw 'r hwn a addawodd.)

24 A chyd-yftyriwn bawb ei gilydd, i ymannog i gariad a gweithredoedd da :

25 Heb] esceulusso ein cyd-gynhulliad ein hunain, megis y *mae* arfer rhai, ond annog bawb ei gilydd, a hynny yn fwy, o gymmaint a'ch bod yn gweled y dydd yn nesau.]

26 Canys * os o'n gwir-fodd y pechwn, ar ôl derbyn gwybodaeth y gwirionedd, nid oes aberth tros bechodau wedi ei adel mwyach :

27 Eithr rhyw ddisgwyl ofnadwy am farnedigaeth, ac angerdd tân, yr hwn a ddifa y gwrthwyneb-wŷr.

28 Yr vn a ddirmygai Gyfraith Moses a fyddei farw heb drugaredd, * tan ddau neu dri o dyftion :

29 Pa faint] mwy cospedigaeth (dybygwch chwi) y bernir haeddu o'r hwn a fathrodd Fab Duw, ac a farnod yn aflan waed y Cyfammod, trwy 'r hwn y sancteiddiwyd ef, ac a ddifenwodd Yspryd y gras ?

30 Canys nyni a adwaenom y neb a ddywedodd, ‖ myfi pieu dial, myfi a dalaf, medd yr Arglwydd. A thracheſn, * yr Arglwydd a farna ei bobl.

31 Peth ofnadwy *yw* fyrthio yn nwylo y Duw byw.

32 Ond gelwch i'ch cof y dyddiau o'r blaen, yn y rhai wedi eich goleuo, y dioddefasoch ymdrech mawr o helbulon ;

33 Wedi eich gwneuthur weithiau yn newydd, trwy wradwyddiadau, a chyfluddiant : ac weithiau yn bôd yn gyfrannogion â'r rhai a ddaeth felly.

34 Canys chwi a gyd-ddioddefasoch â'm rhwymau i hefyd, ac a gymmerasoch eich yspeilio am y pethau oedd gennych, yn llawen : gan] wybod fôd gennych i chwi eich hunain olud gwell ac y nefoedd, ac yn parhau.

Heb. 7. 27. *dydd.* 9. 12. 14. 26. 28. *Pen.* 8. 1. *Pſal.* 110. 1. 1. *cor.* 15. 25. *pen.* 1. 13. * *Ier.* 31. 33. *pen.* 8. 8 10. ‖ *Hyfdy*

Tanllyd

‖ *Wrthod*

* *Pen.* 6. 4.

Deut. 17. 6. & 19. 15. *mat.* 18. 16. *ioan.* 8. 17. 2. *cor.* 13. 1. ‖ *gwaedlif.* * *Deut.* 32. 35. *rhuf.* 12. 19. * *Deut.* 32. 36.

35 Am hynny na 'ſwriwch ymmaith eich hyder, yr hon ſydd iddi fawr wobr.

36 Canys rhaid i chwi wrth ammynedd: fel wedi i chwi wneuthur ewyllys Duw, y derbynioch yr addewid.

37 O blegid ychydig bachigyn etto, a'r hwn ſydd yn dyfod a ddaw, ac ni oeeda.

* Habac. 2. 4. rhuf. 1. 17. gal. 3. 11. 38 * A'r cyfiawn a tydd byw trwy ffydd: eithr o thynn neb yn ol, nid yw fy enaid yn ymlodloni ynddo.

39 Eithr nid ydym ni o'r rhai ſy 'n tynnu yn ol i golledigaeth, namyn o ffydd i gadwedigaeth yr enaid.

PEN. XI.

1 Beth ydyw ffydd. 6 Heb ffydd ni allwn niryngu bodd Duw. 7 Ei ffrwythau rhagoral hi yn yr hen ddadau gynt.

Hanffod. FFydd yn wîr yw ſail y pethau yr ydys yn eu gobeithio, a ſicrwydd y pethau nid ydys yn eu gweled.

2 Oblegid trwyddi hi y cafodd yr Henuriaid air da.

* Gene. 4. 4. 3 * Wrth ffydd yr ydym yn deall wneuthur y bydocdd trwy air Duw, yn gymmaint nad o bethau gweledig y gwnaed y pethau a welir.

* Gene. 4. 4. 4 * Trwy ffydd yr offrymmodd Abel i Dduw aberth rhagorach na Chain, trwy 'r hon y cafodd efe dyſtiolaeth ei fod yn gyfiawn, gan i Dduw ddwyn tyſtiolaeth iw roddion ef: a thrwyddi hi y mae efe wedi marw, yn llefaru etto.

* Gene. 5. 24. 2 cron. 15. 2. 5 Trwy ffydd * y ſymmudwyd Enoch, fel na welei farwolaeth: ac ni chaed ef, am ddarfod i Dduw ei ſymmud ef: canys cyn ei ſymmud, efe a gawſei dyſtiolaeth, ddarfod iddo ryngu bodd Duw.

6 Eithr heb ffydd amhoſibl yw rhyngu ei bodd ef: oblegid rhaid yw i'r neb ſydd yn dyfod at Dduw gredu ei fod ef, a'i fod yn obrwywr i'r rhai ſy yn ei geiſio ef.

7 Trwy ffydd Noe wedi ei rybuddio gan Dduw am y pethau nas gwelſid etto, gydâ pharchedig ofn * a ddarparodd arch i achub ei dŷ: trwy 'r hon y condemnodd efe y byd, ac a wnaethpwyd yn etifedd y cyfiawnder ſydd o ffydd.

* Gene. 12. 1. 8 Trwy ffydd, * Abraham pan ei galwyd a vfyddhaodd, i gan fyned i'r man yr oedd efe iw dderbyn yn etifeddiaeth: ac a aeth allan heb wybod i ba le yr oedd yn myned.

* Gene. 17. 19. 18. 10. 9 Trwy ffydd yr ymdeithiodd efe yn-thîr yr addewid, megis * mewn tîr dieithr, gan drigo mewn lleſtai, gyd ag Iſaac, ac Iacob, cyd-etifeddion o'r un addewid.

10 Canys diſgwyl yr ydoedd am ddinas ac iddi ſylfeini, hon ac adeiladydd yr hon yw Duw.

* Gene. 17. 19. 18. 10. 11 Trwy ffydd, * Sara hitheu yn anmhlantadwy, a dderbyniodd nerth i ymddwyn hâd, ac wedi amſer oedran a eſcorodd, oblegid ffyddlony barnodd hi yr hwn a addawſei.

* Gene. 25. 8. & 35. 29. & 49. 33. Deut. 32. 50 12 O herwydd pa ham hefyd y cenhedlwyd o un, a hwnnw yn gyſtal a marw, cymmiſer * a ſêr y nef mewn lliaws, ac megis y tywod ar lan y môr, y ſydd yn anrifi.

13 ‖ Mewn ffydd y bu farw y rhai hyn oll, heb dderbyn yr addewidion, eithr o bell eu gweled hwynt, a chredu, a chyfarch, a chyfaddef mai dieithriaid a phererinion oeddynt ar y ddaiar.

14 Canys y mae y rhai ſy yn dywedyd y cyfryw bethau, yn dangos yn eglur eu bod yn ceiſio gwlad.

15 Ac yn wir pe buaſent yn meddwl am y *wlad honno, o'r hon y daethant allan, hwy a allaſent* [illegible] ddychwelyd:

16 Eithr yn awr *gwlâd* well y maent hwy yn ei chwennych, hynny ydyw *yn* nefol: o achos pa ham nid cywilydd gan Dduw ei alw yn Dduw iddynt hwy: oblegid efe a baratôdd ddinas iddynt.

17 Trwy ffydd yr offrymmodd * Abraham Iſac, ac, pan ei proſwyd, a'i vnic-anedig fab a offrymmodd *efe*, yr hwn a dderbyniaſei yr addewidion. * Gene. 22. 1. &c.

18 Wrth yr hwn y dywedaſid, * Yn Iſaac y gelwir i ti hâd: * Gene. 21. 12.

19 Gan gyfrif bôd Duw yn abl iw gyfodi *ef* o rai feirw: o ba le y cawſei efe ef hefyd mewn cyffelybiaeth.

20 * Trwy ffydd y bendithiodd Iſaac Iacob ac Eſau, am bethau a ſyddent. * Gene. 27. 28.

21 Trwy ffydd, * Iacob wrth farw a fendithiodd bob bn o feibion Ioſeph: ac a addolodd *ei bwys* ar ben ei ffon. * Gene. 48. 15. 20.

22 Trwy ffydd, * Ioſeph wrth farw a goffaodd am ymadawiad plant Iſrael, ac a roddodd orchymmyn am ei eſcyrn. * Gene. 50. 25.

23 Trwy ffydd, * Moſes pan anwyd a guddiwyd drimis gan ei rieni, o achos yn bôd yn ei weled yn fachgen tlws: ac nid ofnaſant * orchymmyn y brenin. * Exod. 2. 2.

24 Trwy ffydd, Moſes * wedi myned yn fawr, a wrthodes ei alw yn fab merch Pharao: * Exod. 2. 11.

25 Gan ddewis yn hytrach oddef adſyd gyd â phobl Dduw, nâ chael mwyniant pechod ſyd amſer;

26 Gan farnu yn fwy golud ddirmyg Chriſt, na thryſorau yn Aipht: canys edrych yr oedd efe ar dalcdigaeth y gobrwy.

27 Trwy ffydd y gadawod efe yr Aipht, heb ofni llid y brenin: canys efe a ymwroloda fel yn yr gweled yr anweledig.

28 Trwy ffydd y * gwnaeth efe y Paſc a'r * Exod. 12. 21. llyngiad y gwaed, rhag i'r hwn yroedd yn dinſtrio y rhai cyntaf-anedig, gyffwrdd â hwynt.

29 Trwy ffydd, * yr aethant trwy 'r môr coch, megis ar hyd tîr ſych: yr hyn pan brofoid yr Aiphtiaid, boddi a wnaethant. * Exod. 14. 22.

30 Trwy ffydd * y ſyrthiodd caeran Ieriho, wedi en hamgylchu tros ſaith nhwrnod. * Ioſua 6. 20.

31 Trwy ffydd ni ddifethwyd * Rahab butain, gyd â'r rhai ‖ ni chredent, pan dderbyniodd hi yr yſpiwŷr yn heddychol. * Ioſua 2. 1.

32 A pheth mwy a ddywedaf? canys yr amſer a fydd ballei i mi i ſynegi am * Gedeon, am * Barac, ac am * Samſon, ac am * Iephthae, am Dduſyd hefyd a * Samuel, a'r Prophwydi: * Barn. 4. 6. 11. 1 Sam. 16. 13.

33 Y rhai trwy ffydd a oreſymmaſant deyrnaſoedd, a wnaethant gyfiawnder, a gawſant addewidion, a genafant ſafnau llewod: * Barn. 13. 24.

34 A diffoddaſant angerdd y tân, a ddiangaſant rhag min y cleddyf, a nerthwyd o wendid, a wnaethpwyd yn gryfion mewn rhyfel, a yrraſant ſyddinoedd yr eſtroniaid i gilio: 1 Sam. 17. 48.

35 Gwragedd a dderbyniodd *eu* meirw trwy adgyfodiad: ac eraill a * ddirdynnwyd, heb dderbyn ymwared, fel y gallent hwy gael adgyfodiad gwell.

36 Ac eraill a gawſant broſedigaeth trwy watwar a ffiangellau, le trwy rhymau hefyd a rhaffau.

37 *Hwynt hwy* a labyddiwyd, a dorriwyd ‖ llif, a deuthwyd, a laddwyd yn feirw â cleddyf, a grwydraſant mewn crwyn defaid, a chrwyn geifr, yn ddiddym, yn gyſtuddiol, yn ddrwg eu cyſlwr:

38 (Yr rhai nid oedd y bŷd yn deilwng o honynt)

yn trwydro mewn anialwch, a mynyddoedd, a thyllau, ac ogofeydd y ddaiar.

39 A'r rhai hyn oll, wedi cael tyſtiolaeth trwy ffydd, ni dderbyniaſant yr addewid:

40 Gan ſod Duw yn rhag-weled rhyw beth gwell am danom ni, fel na pherffeithid hwynt hebom ninnau.

PEN. XII.

1 Cyngor i ffydd ddiawnadal, ammynedd, a duwioldeb. 22 Caumol y Teſtament newydd rhagor yr hên.

OBlegid hynny, ninnau hefyd gan ſôd cymmaint cwmwl o dyſtion wedi ei oſod o'n hamgylch, gan * roi heibio bob pwys, a'r pechod ſydd barod i'n hamgylchu, trwy ammynedd rhedwn yr yrfa a oſodwyd o'n blaen ni:

2 Gan edrych ar Iesu pentywyſog a pherffeithydd *ein* ffydd *ni*, yr hwn yn lle y llawenydd a oſodwyd iddo, a ddioddefodd y groes, gan ddiyſtyru gwradwydd, ac a eiſteddodd ar ddehenlaw gorſedd-faingc Duw.

3 Yſtyriwch ám hynny yr hwn a ddioddefodd gyfryw ddywedyd yn ei erbyn gan bechaduriaid, fel na flinoch, ac nad ymollyngoch yn eich enaidiau.

4 Ni wrthwynebaſoch etto hyd at waed, gan ymdrech yn erbyn pechod,

5 A chwi a ollyngaſoch tros goſ y cyngor, yr hwn ſydd yn dywedyd wrthych megis wrth blant, * Fy mab, na ddirmyga gerydd yr Arglwydd, ac nac ymollwng pan i'th argyoedder ganddo.

6 Canys y neb y mae yr Arglwydd yn ei garu, y mae yn ei geryddu: ac yn ſflangellu pob mab a dderbynio.

7 Os goddefwch gerydd, y mae Duw yn ymddwyn tu ac attoch, megis tu ac at feibion: canys pa fab ſydd, yſ hwn nid yw ei dad yn ei geryddu?

8 Eithr os heb gerydd yr ydych, o'r hon y mae pawb yn gyfrannog, yna baſtardiaid ydych, ac nid meibion.

9 Heb law hynny, ni a gawſom dadau ein cnawd i'n ceryddu, ac *a'n* parchaſom hwy: onid mwy o lawer y byddwn ddaroſtyngedig i Dâd yr yſprydoedd, a byw?

10 Canys hwynt hwy yn wîr tros ychydig ddyddiau a'n ceryddent, fel y gwelent hwy yn dda: eithr hwn er lleſâd *i ni*, fel y byddem gyfrannogion o'i ſancteiddrwydd ef.

11 Etto ni welir yn cerydd tros yr amſer preſennol yn hyfryd, eithr yn anhyfryd: ond gwedi *hyny* y mae yn rhoi heddychol ffrwyth cyfiawnder i'r rhai ſy wedi eu cynnefino ag ef.

12 O herwydd pa ham, cyſodwch i fyny y dwylo a laeſaſant, a'r gliniau a ymollyngaſant:

13 A gwnewch lwybrau ſyſiawn i'ch traed: fel na throer y cloff allan o'r *ffordd*, ond yr iachaer eſe yn hytrach.

14 * Dilynwch heddwch â phawb, a ſanctеiddrwydd, heb yr hwn ni chaiff neb weled yr Arglwydd:

15 Gan edrych yn ddyſal na *bo* neb yn pallu oddi wrth râs Duw: rhac bod yn gwreiddyn chwerwedd yn tyfu i fynu, ac yn peri blinder, a thrwy hwnnw llygru llawer:

16 Na *bo* yn putteiniwr, neu halogedig, megis Eſau, yr hwn am yn ſaig o fwyd, * a werthodd ei etifeddiaeth-fraint.

17 Canys chwi a wyddoch ddarfod wedi hynny hefyd ei wrthod eſ, pan oedd eſe yn ewyllyſio etifeddu y fendith: oblegid ni chaſodd eſe le i edifeirwch, er iddo trwy * ddagrau ei chaeſ-geiſio hi.

18 Canys ni ddaethoch chwi at * y mynydd teimladwy, ſydd yn lloſci gan dân, a chwmwl, a thywyllwch, a thymeſtl,

19 A ſain vdcorn, a llef geiriau: yr hon pwy bynnac a'i clywſant, a ddeiſyfiaſant na chwanegid yr ymadrodd wrthynt.

20 Oblegid ni allent hwy oddef yr hyn a orchymynnaſid. * Ac os bwyſt-fil a gyffyrddei â'r mynydd, *eſe* a labyddir, neu a wenir â phiccell.

21 Ac mor oſnadwy oedd y golwg, ac y dywedodd Moſes, Yr ydwyf yn oſni ac yn crynu.

22 Eithr chwi a ddaethoch i fynydd Sion, ac i ddinas y Duw byw, y Ieruſalem neſol, ac at fyrddiwn o Angelion,

23 I gymmanfa a chynnulleidfa y rhai cyntaſanedig, y rhai a ſcrifennwyd yn y neſoedd, ac at Dduw barnwr pawb, ac at yſprydoedd y cyfiawn, y rhai a berffeithiwyd,

24 Ac at Iesu cyfryngwr y Teſtament newydd, a gwaed y taenelliad, yr hwn ſydd yn dywedyd pethau gwell nâ'r eiddo * Abel.

25 Edrychwch na wrthodoch yr hwn ſydd yn llefaru. Oblegid oni ddiangodd y rhai a wrthodaſant, yr hwn oedd yn llefaru ar y ddaiar, mwy o lawer *nʼs ddiangwn* ni, y rhai ydym yn troi ymmaith oddiwrth yr hwn *ſydd yn llefaru* o'r nef.

26 Llef yr hwn y pryd hynny a eſgydwodd y ddaiar: ac yn awr a addawoddi gan ddywedyd, * Etto vnwaith yr wyſ yn cynnhyrfu, nid yn vnic y ddaiar, ond y nef hefyd.

27 A'r Etto vnwaith hynny, ſydd yn yſpyſu ſymmudiad y pethau a ſyſcydwir, megis pethau wedi eu gwneuthur, fel yr arhoſo y pethau nid yſcydwir.

28 O herwydd pa ham, gan fôd ni yn derbyn teyrnas ddiſigl, bydded genym râs, drwy'r hwn y gwaſanaethom Dduw wrth ei ſodd, gyda gwyldder, a pharchedig ofn.

29 Oblegid * ein Duw ni ſydd dân yſſol.

PEN. XIII.

1 Amryw gynghorion, megis i garu i gilydd: 4 i ſyw yn boneſt: 5 i ochelyd cybydd-dra: 7 i berchi pregethwyr Duw: 9 i ochel athrawon dieithr: 10 i ſyſtaddef Crist: 16 i roi elusen: 17 i vſyddhau i ſwyddogion: 18 i weddio dros yr Apoſtol. 20 Y diwedd.

PArhaed * brawd-garwch.

2 Nac anghofiwch * letteugarwch: canys wrth hynny y llettewodd rhai Angellon yn ddiarwybod.

3 Cofiwch y rhai ſy yn rhwym, fel pettech yn rhwym gyd â hwynt: y rhai cyſtuddiol, megis yn bôd eich hunain hefyd yn y corph.

4 Anrhyddedus *yw* priodas yn mhlith pawb, a'r gwely dihalogedig: eithr putteiniwyr a godineb-wyr a farna Duw.

5 *Bydded* eich ymarweddiad yn ddiarian-gar: gan ſôd yn fodlon i'r hyn ſydd genych. Canys efe a ddywedodd, * Ni'th roddaf di i fynu, ac ni'th lwyr adawaf chwaith,

6 Fel y gallom ddywedyd yn hŷf, * Yr Arglwydd *ſydd* gynnorth i mi, ac nid ofnaf beth a wnel dyn i mi.

7 Meddyliwch am eich blaenoriaid, y rhai a draethaſant i chwi air Duw: ſydd y rhai, dyſtywch, gan yſtyried diwedd eu hymarweddiad hwynt.

8 Iesu Criſt ddoe, a heddyw yr vn, ac yn dragywydd.

9 Na'ch arweinier gan amrywiol ac athrawiaethau amryw a dieithr: canys da yw bôd y galon

wedi ei charyfhau â gras, nid â bwydydd, yn y rhai ni chafodd y ſawl a rodiaſant ynddynt, budd.

10 Y mae gennym ni allor, o'r hon nid oes awdurdod i'r rhai ſy yn gwaſanaethu y Tabernacl i fwytta.

*Leuit. 9.12. 11 Canys *cyrph yr anifeiliaid hynny, y rhai y dygir eu gwaed gan yr Arch-offeiriad i'r Cyſſegr tros bechod, a loſcir y tu allan i'r gwerſyll.

12 O herwydd pa ham Ieſu hefyd, fel y ſanctei-ddiei y bobl trwy ei waed ei hun, a ddioddefodd y tu allan i'r porth.

13 Am hynny awn atto ef o'r tu allan i'r gwerſyll, gan ddwyn ei wradwydd ef.

*Mic. 3.10. 14 Canys *nid oes i ni ymma ddinas barhaus, eithr yn i ddyfod yr ŷm ni yn eſgwil.

15 Trwyddo ef gan hynny, offrymmwn aberth moliant yn waſtadol i Dduw, yr hyn yw *ffrwyth gweſuſan yn cyffeſſu iw Enw ef.

*Hoſe. 14.2.

16 Ond gwneuthur daioni a chyfrannu nac anghofiwch: canys a chyfryw ebyrth y rhyngir bodd Duw.

17 Vfyddhewch i'ch ‖ blaenoriaid, ac ymddaroſtyngwch: oblegid y maent hwy yn gwilio tros eich eneidiau chwi, megis rhai a fydd rhaid iddynt roddi cyfrif: fel y gallont wneuthur hynny yn llawen, ac nid yn driſt: canys difudd i chwi yw hynny.

‖ Llywo-draethwyr.

18 Gweddiwch troſom ni: canys yr ydym yn credu fod gennym gydwybod dda, gan ewyllyſio byw yn ‖ oneſt ym mhob peth.

‖ Da

19 Ond yr ydwyf yn helaethach yn dymuno gwneuthur o honoch hyn, i gael ſy rhoddi i chwi dracheſn yn gynt.

20 A Duw 'r heddwch, yr hwn a ddug drachefn oddi wrth y meirw ein Harglwydd Ieſu, bugail mawr y defaid, trwy waed y ‖ Cyfammod tragy-wyddol,

‖ Tr

21 A'ch perffeithio ym mhob gweithred dda, i wneuthur ei ewyllys ef: gan weithio ynoch yr hyn ſydd gymmeradwy yn ei olwg ef, trwy Ieſu Grift: i'r hwn *y bydoedd* y gogoniant yn oes oeſoedd. Amen.

22 Ac yr ydwyf yn attolwg i chwi, frodyr, goddefwch air y cyngor: oblegid ar fyr eiriau yr ‖ ſcrifennais attoch.

‖ Ma

23 Gwybyddwch ollwng ein brawd Timotheus yn rhydd, gyd â'r hwn, os daw efe ar fyrder, yr ymwelaf â chwi.

24 Anherchwch eich holl ‖ flaenoriaid, a'r holl Sainct. Y mae y rhai o'r Ital yn eich annerch.

‖ Ly dra wyr.

25 Gras fyddo gyd â chwi oll. Amen.

¶ At yr Hebræaid yr ſcrifennwyd o'r Ital gyd â Thimotheus.

¶ EPISTOL CYFFREDINOL IACO Yr Apostol.

PEN. I.

1 *Cyngor i lawenychu mewn blinder, 5 i eſyn doethineb gan Dduw: 13 Na fwrier y bai arno uſ o ran ein gwendid na'n prechodau ni: 22 I wrando ac i fyſrio ar air Duw: ac i wneuthur ar i ôl. 26 Os amgen ſe all yhai ymddangos yn grefyddol odd allan, ond ei allanu ſod ſelly mewn gwirionedd.*

IAco, gwaſanaethwr Duw, a'r Arglwydd Ieſu Grift, at y deuddeg-llwyth ydd ar waſcar, annerch.

2 Cyfrifwch yn bob llawenydd, fy mrodyr, pan ſyrthioch mewn amryw brofedigaethau:

3 *Gan wybod fod profiad eich ffydd chwi yn gweithredu amynedd.

*Rhuf. 5.3.

4 Ond caſed amynedd ei pherffaith waith, fel y byddoch berffaith a chyfan, heb ddeffygio mewn dim.

5 O bydd ar neb o honoch eiſieu doethineb, *gofynned gan Dduw yr hwn ſydd yn rhoi yn ‖ haelionus i bawb, ac heb ddannod: a hi a roddir iddo ef.

*Mat. 7.7 luc. 11.9. Ioan. 14. 13. ‖ Rhwydd *Marc. 11.24.

6 Eithr gofynned * mewn ffydd, heb ammeu dim. Canys yr hwn ſydd yn ammeu, ſydd gyffelyb i donn y môr, a chwelir ac a deflir gan y gwynt.

7 Canys na feddylied y dŷn hwnnw, y derbyn efe ddim gan yr Arglwydd.

8 Gŵr dau-ddyblyg ei feddwl, *ſydd* anwaſtad yn ei holl ffyrdd.

*Pſal. 101.5. Prov. 24. eccl. 24. 18. eſa. 1. 4. 1. pet. 1. 8.

9 Y brawd o radd iſel, llawenyched yn ei oruchafiaeth:

10 A'r cyfoethog, yn ei ddaroſtyngiad: canys * megis blodeuyn y gliſ-wellt yn y diflanna efe.

11 Canys cyſnoddo yr haul gyd â gwres, a gwywodd y gliſ-wellt yn, a'i flodeuyn a gwympodd, a thegwch ei brŷd ef a gollodd: felly hefyd y diflanna y cyfoethog yn ei ffyrdd.

12 *Gwyn ei fyd y gŵr ſydd yn goddef profedigaeth: canys pan fyddo profedig, efe a dderbyn goron y bywyd, yr hon a addawodd yr Arglwydd i'r rhai a'i carant ef.]

13 Na ddyweded neb pan demptier ef, Gan Dduw i'm temptir: canys Duw ni's gellir ei demptio â drygau, ac nid yw efe yn temptio neb.

14 Canys yna y temptir pob vn, pan y tynner ef, ac y llithier, gan ei chwant ei hun:

15 Yna chwant wedi ymddwyn, a eſgor ar bechod: pechod hefyd pan orpheuner, a eſgor ar farwolaeth.

16 Fy mrodyr anwyl, na chyfeiliornwch.

17 [Pôb rhoddiad daionus, a phôb rhodd berffaith, oddi vchod y mae, yn diſcyn oddiwrth Dad y goleuni, gyd â'r hwn nid oes gyſnewidiad, na chyſcod troedigaeth.

18 O'i wir ewyllys yr ennillodd efe nyni, trwy air y gwirionedd, fel y byddem ryw flaen-ffrwyth o'i greaduriaid ef.

19 O achos hyn, fy mrodyr anwyl, bydded pôb dŷn eſcud i wrando, *dieg i lefaru, dieg i ddigoſaint.

*Iaco 3.17.

20 Canys digoſaint gŵr, nid yw yn cyflawni cyfiawnder Duw.

21 O herwydd pa ham, rhoddwch heibio bôb budreddi, a helaethrwydd malis, a thrwy addfwynder derbyniwch yr impiedig air, yr hwn a ddichon gadw eich eneidiau.]

22 [A byddwch wneuthur-wŷr y gair, ac nid gwrandawŷr yn vnic, gan eich twyllo eich hunain.

23 Oblegid *os yw neb yn wrandawr y gair, a heb fod yn wneuthur-wr, y mae hwn yn debyg i ŵr yn edrych ei wyneb-pryd naturiol mewn

24 Canys efe a'i hedrychodd ei hun, ac a aeth ymmaith, ac yn y man efe a anghofiodd pa fath ydoedd.

25 Eithr yr hwn a edrych ar berffaith gyffraith rhyddid, ac a barhao *ynddi*, hwn heb fôd yn wrandawr anghofus, ond gwneuthur-wr y weithred, efe a fydd dedwydd yn ei weithred.

26 Os yw nebyn eich mysc yn cymmeryd arno fôd yn grefyddol, heb ‖ attal ei dafod, ond twyllo ei galon ei hun, ofer *yw* crefydd hwn.

27 Crefydd bur a dihalogedig ger bron Duw a'r Tâd, yw hyn, ymweled â'r ymddifaid, a'r gwragedd gweddwon, yn eu hadfyd, a'i gadw ei hun yn ddiystyrllyd oddi wrth y byd.]

PEN. II.

1 *Rhag gweddol i G-istianogion ddiystyru eu brodyr tlodion:* 13 *Ond bod yn garuadus, ac yn drugarogion.* 14 *Na dayliad ymffrostio o ffydd lle ni bytho gweithredoedd da:* 17 *nad yw'r ffydd honno ond ffydd farw,* 19 *a ffydd y cythreuliaid:* 21 *Ac nid ffydd Abraham,* 25 *a Rahab.*

FY mrodyr, na fydded * gennych ffydd ein Harglwydd ni Iesu Grist, *sef Arglwydd* y gogoniant, gyda derbyn wyneb.

2 Oblegid os daw i mewn i'ch ‖ cynnulleidfa chwi, ŵr a modrwy aur, mewn dillad gwychion, a dyfod hefyd *yn* dlawd mewn dillad gwael,

3 Ac edrych o honoch ar yr hwn fydd yn gwisco y dillad gwychion, a dywedyd wrtho, Eistedd di ymma mewn lle da; a dywedyd wrth y dlawd, Saf di yna, neu eistedd ymma islaw fy ſtôl-drord i:

4 Onid ydych chwi dueddol ynoch eich hunain, ac *onid* aethoch yn farn-wŷr meddyliau drwg?

5 Gwrandewch, fy mrodyr anwyl, oni ddewisodd Duw dlodion y byd hwn, yn gyfoethogion mewn ffydd, ac yn etifeddion y deyrnas, yr hon a addawodd efe i'r rhai fydd yn ei garu ef?

6 Eithr chwithau a ammharchasoch y tlawd. Onid yw y cyfoethogion yn eich gorthrymmu chwi, ac yn eich tynnu ger bron brawdleſeidd?

7 Onid ydynt hwy yn cablu yr Enw rhagorol, yr hwn a elwir arnoch chwi?

8 Os cyflawni yr ydych y Gyfraith frenhinol, yn ôl yr Scrythur, *Câr dy gymmydog fel ti dy hun, da yr ydych yn gwneuthur.

9 Eithr os derbyn wyneb yr ydych, yr ydych yn gwneuthur pechod, ac yn cael eich argyoeddi gan y Gyfraith, megis troſoddwŷr.

10 * Canys pwy bynnag a gatwo 'r Gyfraith i gyd oll, ac a ballo mewn un pwnc, y mae efe yn euog o'r cwbl.

11 Canys y ‖ neb a ddywedodd, Na adinebu, a ddywedodd hefyd, Na ladd. Ac os ti ni odinebi, eithr a leddi, yr wyt ti yn troſeddu y Gyfraith.

12 Felly dywedwch, ac felly gwnewch, megis rhai a fernir wrth Gyfraith rhyddidid.

13 Canys barn ddidrugaredd *fydd* i'r hwn ni wnaeth drugaredd, ac y mae trugaredd yn gorfoleddu yn erbyn barn.

14 Pa ſudd yw, fy mrodyr, o dywed nêb fôd ganddo ffydd, ac heb fôd ganddo weithredoedd? a ddichon ffydd ei gadw ef?

15 Eithr * os bydd brawd neu chwaer yn noeth, ac mewn eiſieu beunyddiol ymborth,

16 A dywedyd o vn o honoch wrthynt, Ewch mewn heddwch, ymdwymmwch, ac ymddigonwch, eithr heb roddi iddynt angenrheidiau 'r corph, pa lês *fydd*?

17 Felly ffydd hefyd, oni bydd genddi weithredoedd, marw ydyw, *o bi* ynvnic.

18 Eithr rhyw vn a ddywed, Tydi ffydd ſydd gennit, minnau gweithredoedd ſy gennif: dangos i mi dy ffydd di ‖ heb dy weithredoedd, a minnau wrth fy ngweithredoedd a ddangoſaf i ti fy ffydd inneu.

19 Credu yr wyt ti mai vn Duw ſydd: da yr wyti yn gwneuthur: y mae y cythreuliaid hefyd yn credu, ac yn crynu.

20 Eithr a fynoi di *gybod*, o ddŷn ofer, am ffydd heb weithredoedd, mai marw yw?

21 Abraham ein Tâd ni, onid o weithredoedd y cyflawnhawyd ef, * pan offrymmodd efe Iſaac ei fab ar yr allor?

22 ‖ Tia weli fôd ffydd yn cyd-weithio â'i weithredoedd ef, a thrwy weithredoedd fôd ffydd wedi ei pherfeithio.

23 A chyflawnwyd yr Scrythur, yr hon ſydd yn dywedyd, * Credodd Abraham i Dduw, a chyfriflwyd iddo yn gyfiawnder, a chyfaill Duw y galwyd *ef*.

24 Chwi a welwch gan hynny mai o weithredoedd y cyfiawnheir dŷn, ac nid o ffydd yn vnic.

25 Yr vn ſiunyd hefyd, * Rahab y buttain, onid o weithredoedd y* cyfiawnhawyd hi, pan dderbyniodd hi y cennadau, a'u danfon ymmaith ffordd arall?

26 Canys megis y mae y corph heb yr ‖ yſpryd yn farw, felly hefyd ffydd heb weithredoedd, marw yw.

PEN. III.

1 *Na ddylem ni ſod yn brysur i ſelo ar traill:* 5 *ond yn hytrach ffrwyno y tafod, yr hwn er mad yd, yw ond achod bychain, eithr y mae efe yn achos llawer o ddrygioni.* 13 *Y rhai ſydd wir ſythrwyrol, y maent yn ſwmpion, yn heddychlon, heb gynfigennu, a heb ymryſon.*

NA fydded ieſitreid lawer, fy mrodyr, gan wŷbod y derbyniwn ni farnedigaeth fwy.

2 Canys mewn llawer o bethau yr ydym ni bawb yn llithro: od oes neb heb lithro ar air, gŵr perffaith *yw* hwnnw, yn gallu ffrwyno 'r holl gorph hefyd.

3 Wele, yr ydym ni yn rhoddi ffrwynau ym mhennau 'r meirch, i'w gwneuthur yn vfydd i ni, ac yr ydym yn troi eu holl gorph hwy oddi amgylch.

4 Wele y llongau hŷfyd er eu maint, ac er eu gyrru gan wyntoedd creulon, a droir oddi amgylch a llyw bychain, lle y mynno 'r llywydd.

5 Felly hefyd y tafod, aelod bychan yw, ac yn ffroſtio pethau mawrion: wele, ſaint o ddefnydd y mae ychydig dân yn ei ennyn.

6 A'r tafod, tân *ydyw*, byd o anghyfiawnder: felly y mae y tafod wedi ei oſod yn mhlith ein haelodau ni, fel y mae yn halogi 'r holl gorph, ac yn goſod troell naturiaeth yn ſflamm, ac wedi ei wneuthur yn ſflamm gan uffern.

7 Canys holl natur gwyllt-filod, ac adar, ac ymluſciaid, a'r pethau yn y môr, a ddofir, ac a ddofwyd gan natur ddynol:

8 Eithr y tafod ni ddichon yn dŷn ei ddofi. Drwg anllywodraethus *ydyw*: yn llawn gwenwyn marwol.

9 Ag ef yr ydym yn bendithio Duw, a'r Tâd: ag ef hefyd yr ydym yn melldithio dynion a wnaethpwyd ar lun Duw.

10 O'r vn genau y mae yn dyfod allan ſendith a melldith: fy mrodyr, ni ddylai y pethau hyn fôd felly.

11 A ydyw ſiynion, o't yn llygad, yn rhoi *dwfr* melus a chwerw?

12 A ddichon ỽyren ſiygys, ſy mrodyr, ddwyn oliſaid? neu winwydden ſiygys? ſelly ni *dichon* vn ſiynnon oddi dwfr hallt a chroyw.

‖ *Rhyfe-ryddi.* 13 Pwy *ſydd* ỽr doeth a ‖ deallus yn eich plith? dangoſed drwy ymarweddiad da, ei weithredoedd mewn mwynder dra doethineb.

14 Eithr od oes genoych genfigen chwerw, ac ymryſon yn eich calon, na ſyddwch ſiroth-ỽyr, a chelwyddog yn erbyn y gwirionedd.

15 Nid yw y doethineb hyn yn deſcyn oddi vchod: ond dairnolsaniaol, cythreulig *yw*.

16 Canys lle *mae* cenfigen ac ymryſon, yno y mae terfyſc, a phob gweithred ddrwg.

17 Eithr y ddoethineb *ſydd* oddi vchod, yn gyntaf pur ydyw, wedi hynny heddychol, boneddigaidd, hawdd ei ỽrhyſo, llawn trugaredd a ffrwythau da, di-duedd, a diragrith.

18 A ffrwyth cyfiawnder a heuir mewn heddwch, i'r rhai ſy'n gwneuthur heddwch.

PEN. IIII.

Rhaid i'r ymryſon yn erbyn drachwantau: 4 ac anrhymmedroldeb: 5 a balchder: 11 ac enllib a barn ar eraill: 13 ac na roddom bwnc bynag ar (wyddau) bydol i neb ar noſon dyn? ond rhoi y cwbl ar Dduw

O Ba le y mae rhyfeloedd, ac ymladdau yn eich plith chwi? onid oddi wrth hyn *ſef* eich melvi chwantau, y rhai ſydd yn rhyfela yn eich aelodau?

2 Chwennychu yr ydych, ac nid ydych yn cael: ‖ cenfigennu yr ydych, ac eiddigeddu, ac nid ydych yn gallu cyrhaeddyd: ymladd, a rhyfela yr ydych, ond nid ydych yn cael, am nad ydych yn gofyn.

3 Gofyn yr ydych, ac nid ydych yn derbyn, o herwydd eich bod yn gofyn ar gam, fel y galloch eu treulio ar eich mejſchwantau.

4 Chwi odinebwyr, a godſiaid wrageidd, oni wyddoch chwi fod cyfeillach y byd, yn elyniaeth i Dduw? pwy bynnag gan hyny a ewyllyſio fod yn gyfaill i'r byd, y mae yn elyn i Dduw.

5 A ydych chwi yn tybied fod yr Scrythur yn dywedyd yn ofer? At genfigen y mae chwant yr yſpryd a gartrefa ynom ni?

6 Eithr rhoddi gras mwy y mae: o herwydd pa ham y mae yn dywedyd, Y mae Duw yn gwrthwynebu'r beilchion, ond yn rhoddi gras i'r *rhai* gostyngedig.

7 Ymddaroſtyngwch gan hyny i Dduw, gwrthwynebwch ddiafol, ac *efe* a ffy oddi wrthych.

8 Neſſewch at Dduw, ac efe a neſa attoch chwi: glanhewch eich dwylo, chwi bechaduriaid, a phurwch eich calonau, *chwi* a'r meddwl dauddyblyg.

9 Ymofidiwch, a galerwch, ac gylwsh: troer eich chwerthin chwi yn alar, a'ch llawenydd yn driſtwch.

10 ‖ Ymddaroſtyngwch gan bron yr Arglwydd, ac *efe* a'ch derchafa chwi.

11 Na ddywedwch yn erbyn ei gilydd, frodyr: y neb ſydd yn dywedyd yn erbyn ei frawd, ac yn barnu ei frawd, y mae efe yn dywedyd yn erbyn y Gyfraith, ac yn barnu'r Gyfraith: ac od wyt ti yn barnu'r Gyfraith, nid wyt ti wneuthurwr y Gyfraith, eithr barnwr.

12 Yn Gofiadwr cyfraith ſydd, yr hwn a ddichon gadw a cholli: ‖ pwy wyt ti ye hwn wyt yn barnu arall?

13 ‖ Iddo yn awr, y rhai ydych yn dywedyd, Heddyw neu yforu ni a awn i gyfryw ddinas, ac a arhoſwn yno ſwyddyn, ac a farchnatteawn, ac a ennillwn:

14 Y rhai ni ỽyddoch beth *a fydd* y foreu: canys beth *ydyw* eich enioes chwi? canys tarth ydyw, yr hwn ſydd tros ychydig yn ymddangos, ac wedi hynny yn diflanna.

15 Lle y dylech ddywedyd, ‖ Os yr Arglwydd a'i mynn, ‖ ac *os* byddwn byw, ni a wnawn hyn neu hynny.

16 Eithr yn awr gorfoleddu yr ydych yn eich ymffroſt: pôb cyfryw orfoledd, drwg ydyw.

17 Am hynny i'r neb a feldr wneuthur, daioni, ac nid yw yn ei wneuthur, pechod ydyw iddo.

PEN. V.

1 *Rhaid i wyr cyfoethogion dryglonna oſtyſtiledd Duw. 7 Ni a dyglem fod yn ddioddefgar mewn adſyd, yn ol enſampl y Prophwyd a Job: 11 a gochelad tyngu: 13 a gweddio mewn adſyd, a chana mewn bawddſyd: 16 a chyffaddef ein beiau im gilydd, a gweddio tros ei gilydd, 19 a dwyn yr iawn y brawd a ſyfio yn mysned ar gyfeiliorn.*

‖ IDdo yn awr, *chwi* gyfoethogion, gwlwch ac vdwch am eich trueni ſydd yn dyfod arnoch.

2 Eich cyfoeth a bydrodd, a'ch gwiſcoedd a ſwytawyd gan bryfed.

3 Eich aur a'ch arian a rydodd, a'u rhwd hwnw a ỽydd yn dyſtiolaeth ‖ yn erbyn chwi, ac a ſwytty eich cnawd chwi fel tan: chwi a gaſclasoch dryſſor yn y dyddiau diweddaf.

4 Wele, y mae cyflog y gweithwyr a fedalwyd eich meuſydd chwi, yr hwn a gam-attaliwyd genych, yn llefain: a llefain y rhai a fedaſant a ddaeth i mewn i gluſtiau Arglwydd y lluoedd.

5 Moethuſ fuoch ar y ddaear, a chryſtyllio meithrin eich calonnau a wnaethoch, megis mewn dydd lladdedigaeth.

6 Condemnaſoch, a lladdaſoch y cyfiawn, a nyn heb ſefyll i'ch erbyn.

7 Byddwch gan hynny yn ymarhous, frodyr, hyd ddyfodiad yr Arglwydd. Wele, y mae y llafurwr yn diſgwil am werth-fawr ffrwyth y ddaear, yn dda ei ammynedd am dano, nes iddo dderbyn y glaw cynnar a'r diweddar.

8 Byddwch chwithau hefyd dda eich ammynedd: cadarnhewch eich calonnau, oblegid dyfodiad yr Arglwydd a neſſodd.

9 Na ‖ rwgnechwch yn erbyn ei gilydd, frodyr, fel na'ch condemner: wele, y mae y barnwr yn ſefyll wrth y drws.

10 Cymmerwch, ſy mrodyr, y Prophwydi, y rhai a leſaeſant yn Enw'r Arglwydd, yn ſiampl dioddefdſ blinder, a chynmaes.

11 Wele, dedwydd yr ydym yn ‖ gadel y rhai ſy ddioddefus. Chwi a glywſoch am ymmynedd Iob, ac a welſoch ddiwedd yr Arglwydd, oblegid tofturiol iawn yw'r Arglwydd, a thrugarog.

12 Eithr o flaen pob peth, fy mrodyr, na thyngwch, nac i'r nêf, nac i'r ddaear, nac vn llw arall: eithr bydded eich ie chwi, yn ie, a'ch nag ê, yn nag ê, fel na ſyrthioch i farnedigaeth.

13 A oes neb yn eich plith mewn adſyd? gweddied. A oes neb yn ſiriwyth ano? canied Pſalmau.

14 A oes neb yn eich plith yn glâf? galwed ar'r hen Heneiriaid yr Eglwys, a gweddiant ſyn ‖ droſto, ‖ gan ei eneinio ef ag olew yn Enw'r Arglwydd:

15 A gweddi'r ffydd a iacâ'r claf, a'r Arglwydd a'i cyfyd ef i fyny: ac os bydd wedi gwneuthur pechodau, hwy a faddeuir iddo.

16 Cyffeswch eich camweddau bawb iw gilydd, a gweddiwch tros ei gilydd, fel i'ch iachaer: llawer a ddichon taer-weddi y cyfiawn.

17 *Elias oedd ddŷn yn rhaid iddo ddioddef fel ninneu, ac mewn gweddi *ese* a weddiodd na byddei law; ac ni bu glaw ar y ddaiar dair blynedd a chwe mis.

18 Ac *ese* a weddiodd dracheſn, a'r nêf a roddes law, a'r ddaiar a ddug ei ffrwyth.

19 Fy mrodyr, od aeth nêb o honoch ar gyfeiliorn oddi wrth y gwirioned, a throi o ryw vn ef,

20 Gwybydded y bydd i'r hwn a drôdd bechadur oddiwrth gyfeiliorni ei ffordd, gadw enaid rhag angeu, a chuddio lliaws o bechodau.

¶ EPISTOL CYNTAF CYFFREDINOL PETR yr Apoſtol.

PEN. I.

1 Y *mae eſe yn bendithio Duw am ei amryw râd yſpryd o:* 10 *Gan ddangos nad ydyw yr iechydwriaeth yn Chriſt beth newydd, eithr peth a brophwydwyd am dano er yſtalm.* 13 *Cynghor i fyw yn ddiwriol, gan eu bod hwy wedi eu geni o newydd trwy air Duw.*

PETR, Apoſtol Iesu Ghriſt, at y dieithriaid ſy ar waſcar ar hyd Pontus, Galatia, Cappadocia, Aſia, a Bithynia:

2 Etholedigion yn ôl rhag-wybodaeth Duw Tâd, trwy ſancteiddiad yr Yſpryd, i vfydd-dod a thaenelliad gwaed Iesu Chriſt: grâs i chwi a heddwch a amlhaer.

3 *Bendigedig *ydo* Duw a Thâd ein Harglwydd Iesu Griſt, yr hwn yn ôl ei fawr dangaredd a'n hadgenh dlocd ni i obaith bywiol trwy adgyfodiad Iesu Griſt oddi wrth y meirw,

4 I etifeddiaeth anllygredig, a dihalogedig, a di-ddiflannedig, ac ynghadw yn y nefoedd i chwi,

5 Y rhai trwy allu Duw ydych gadwedig trwy ffydd, i iechydwriaeth parod iw dat-cuddio yn yr amſer diweddaf.

6 Yn yr hyn yr ydych yn mawr lawenhau, er eich bôd ychydig yr awron (os rhaid yw) mewn tryſtwch, trwy amryw brofedigaethau:

7 Fel y caffer profiad eich ffydd chwi, yr hwn ydd werth fawr uſach nâ'r aur colladwy, cyd profer ef trwy dân, er mawl, ac anrhydedd, a gogoniant, yn ymddangoſiad Iesu Griſt:

8 Yr hwn, er na's gwelſoch, yr ydych yn ei garu: yn yr hwn heb fôd yr awron yn *ei* weled, ond yn credu, yr ydych yn mawr lawenhau â llawenydd anrhaethadwy, a gogoneddus:

9 Gan dderbyn diwedd eich ffydd, *ſef* iechydwriaeth eich eneidiau:

10 Am yr hon iechydwriaeth yr ymofynnodd, ac y mawl chwiliodd y Prophwydi, y rhai a brophwydaſant am y grâs a *ddaeth* i chwi:

11 Gan chwilio pa *brŷd*, neu pa ryw amſer, yr oedd Yſpryd Chriſt yr hwn oedd ynddynt, yn ei yſpyſu, pan oedd eſe yn rhag-dyſtiolaethu dioddefaint Chriſt, a'r gogoniant ar ôl hynny.

12 I'r rhai y dadcuddiwyd nad iddynt hwy eu hunain, ond i ni yr oeddynt yn *gweini yn y* pethau a ſynegwyd ynawr i chwi gan y rhai a efangylaſant i chwi trwy'r Yſpryd glân, yr hwn a ddanfonwyd o'r nêf, ar yr hyn *bethau* y mae'r Angelion yn chwennychu edrych.

13 O herwydd pa ham, gan wregyſu lwynau eich meddwl, a bod yn ſobr, gobeithiwch yn berfaith am y grâs a ddygir i chwi yn natcuddiad Iesu Ghriſt.

14 Fel plant vfydd-dod, heb gyd-ymagweddu â'r trachwantau o'r blaen yn eich anwybodaeth:

15 Eithr megis y mae y neb a'th galwodd chwi yn ſanctaidd, *byeddwch chwithau hefyd ſanctaidd ym mhôb ymarweddiad: *Lac. 1. 19.

16 Oblegid y mae'n ſcrifennedig, *Byddwch ſanctaidd, canys ſanctaidd ydwyf. *Leu. 11. 44. & 19. 2. & 20. 7.

17 Ac os ydych yn galw ar y Tâd, yr hwn *heb dderbyn wyneb, yn barnu yn ôl gweithred pôb vn, ymddygwch mewn ofn tros amſer eich ymdeithiad: *Deu. 10. 17. rhuf. 2. 11. gal. 2. 6.

18 Gan wybod nad â phethau llygredig, megis arian neu aur, i'ch prynwyd oddi wrth eich ofer ymarweddiad, *yr hon a gawſoch* trwy draddodiad y tadau:

19 Eithr â * gwerthfawr waed Chriſt, megis oen diffeins a diffrycheulyd. *1 Cor. 6. 20. & 7. 23. eph. 1. 7. & 2. 13. 1 Ioh. 1. 7. dat. 5. 9. & 7. 14.

20 Yr hwn yn wîr a *rag-ordeiniwyd* cyn ſaenu y byd, eithr a eglurwyd yn y diweddaſ, er eich mwyn chwi, *Rag-ordeiniwyd. *Rhuf. 8. 29. eph. 1. 4. 7. dat. 13. 8.

21 Y rhai ydych trwyddo ef yn *credu* yn Nuw, yr hwn a'i cyſododd ef oddi wrth y meirw, a'i roddedd iddo ef ogoniant, fel y bai eich ffydd a'ch gobaith yn Nuw. *Rag-ordeiniwyd.*

22 Gwedi puro eich eneidiau, gan vfyddhau i'r gwirioned trwy'r Yſpryd, i ſrawdgarwch diragrith, ceriwch ei gilydd o galon bar yn haelaeth: 25. eph. 5. 26. col. 3. 14. tim. 1. 5. 1 Ioh. 3. 23.

23 Wedi eich ail-eni nid o hâd llygredig, eithr anllygredig, trwy air Duw, yr hwn ſydd yn byw, ac yn parhau yn dragywydd. 1 Ioh. 3. 9.

24 *Canys pôb cnawd fel glâſ-welltyn yw, a holl ogoniant dŷn fel blodeuyn y glâſ-welltyn: gwywodd y glâſ-welltyn, a'i flodeuyn a ſyrthiodd. *Eſa. 40. 6. iac. 1. 10.

25 Eithr gair yr Arglwydd ſydd yn aros yn dragywydd: a hwn yw'r gair a bregethwyd i chwi.

PEN. II.

1 Y *mae eſe yn eu cynghori na wnelont ddim yn erbyn cariad:* 4 *ac yn dangos mai Chriſt ydyw'r ſylfaen yr adeiladwyd hwynt arno:* 9 *ac yn aſmwnio arnynt ymgadw rhag chwantau cnawdol:* 13 *a bod yn vfydd i ſwyddogion.* 18 *A'i mai yn dyſcu i weiſion vfyddhau yr anfoſredig,* 20 *a bod yn ddioddefgar wrth ſawl a'r ei cyſpeiliodd yn eael eanu.*

WEdi rhoi heibio gan hynny pôb dryginni, a phôb twyll, a rhagrith, a chenfigen, a phôb gogan-air, *Ephes. 4. 22. col. 3. 8. heb. 12. 1. 1 pet. 2. 1.

2 Fel rhai bychain newydd eni, chwenychwch ddidwyll laeth y gair, fel y cynyddoch trwy hono ef: *1 Cor. 3. 2. heb. 5. 12. dat. 1. 6.

3 Os profaſoch fod yr Arglwydd yn dirion.

4 At yr hwn *yr ydych* yn dyfod megis at faen

faen bywiol, a wrthodwyd gan ddynion, eithr o tholedig gan Dduw, a gwerthfawr.

5 A chwithau megis meini bywiol ydych wedi eich adeiladu yn dŷ yſprydol, * yn offeiriadaeth ſanctaidd, i offrymmu aberthau yſprydol, cymmeradwy gan Dduw trwy Iesu Grift.

6 O herwydd pa ham y cynnwyſir yn yr Scryſ. thurs. Wele * yr wyf yn goſod yn Sion ben-congl- faen, etholedig, a gwerthfawr: a'r hwn a grêd ynddo, ni's gwradwyddir.

7 I chwi gan hynny y rhai ydych yn credu, *y mae* yn ‖ vrddas: eithr i'r ‖ annyddion, * y maen a wrthododd yr adeiladwŷr, hwnnw a wnaed yn ben y gongl,

8 * Ac yn faen tramgwydd, ac yn graig rhwyſtr i'r rhai ſy yn tramgwyddo wrth y gair, gan ſôd yn annyſtad: i'r hwn beth yr ordeiniwyd hwynt hefyd.

9 Eithr chwi-chwi *ydych* rywogaeth etholedig, * brenhinol offeiriadaeth, cenedl ſanctaidd, pobl briodol i *Ddaw*: fel y mynegoch rinweddau yr hwn a'ch galwodd allan o dywyllwch i'w ryfeddol oleuni ef.

10 * Y rhai gynt nid *oeddych* bobl, ond yn awr *ydych* bobl i Dduw: y rhai ni chawſoch drugaredd, ond yr awron a gawſoch drugaredd.

11 [Anwylyd, yr wyf yn attolwg *i chwi* megis dieithriaid a phererinion, ymgedwch oddi wrth chwantau cnawdol, y rhai ſy yn rhyfela yn erbyn yr enaid:

12 Gan ſôd a'ch ymarweddiad yn honeſt ym-myſc y Cenhedloedd: fel, lle maent yn eich goganu megis drwg-weithredwŷr, y gallont o herwydd eich gweithredoedd da a welant, ogoneddu Duw yn nydd yr ymweliad.

13 * Ymddaroſtyngwch oblegid hyn i bôb dynol ordinhâd, o herwydd yr Arglwydd: pa vn bynnag ai i'r brenin, megis goruchaf:

14 Ai ... wyddwŷr, megis trwyddo ef wedi ... dial ar y drwg-weithredwŷr, a mawl ... eithred-wŷr da.

15 Canys ... y mae ewyllys Duw, fod i chwi trwy wneuthur daioni, ataleg an-wybodaeth dynion ffolion:

16 Megis yn rhyddion, ac nid â rhydd-did gennych megis cochl malis, eithr fel gwaſanaethwŷr Duw.

17 Perchwch bawb. * Cerwch y brawdoliaeth. Ofnwch Dduw. Anrhydeddwch y brenin.]

18 * Y gweiſion, *byddwch* ddaroſtyngedig gydâ phôb ofn, i'ch meiſtred, nid yn vnic i'r *rhai* da a chyweithas, eithr i'r *rhai* anghyweithas hefyd.

19 [Canys hyn ſydd ‖ raſol, os yw neb o herwydd cydwybod i Dduw yn dwyn triſtwch, gan ddioddef ar gam.

20 Oblegid pa glôd *yw*, os pan bechoch a chael eich cernodio, y byddwch dda eich ammyned? eithr os a chwi yn gwneuthur yn dda, ac yn dioddef, y byddwch dda eich ammynedd, hyn *ſydd* ‖ raſol ger bron Duw.

21 Canys i hyn i'ch galwyd hefyd, oblegid Chriſt ynteu a ddioddefodd troſom ni, gan adel i ni eſampl, fel y canlyaech ei ôl ef.

22 Yr hwn ni wnaeth bechod, ac * ni chaed twyll yn ei enau.

23 Yr hwn pan ddifenwyd, ni ddifenwodd drachefn, pan ddioddefedd ni fygythiodd: eithr rhoddodd ar y neb ſydd yn barnu yn gyfiawn.

24 * Yr hwn ei hun a ddûg ein pechodau ni yn ei gorph ar y pren: fel gwedi ein marw i bechodau, y byddem byw i gyfiawnder: * trwy gleiſiau yr hwn yr iachawyd chwi.

25 Canys yr oeddych megis defaid yn myned ar gyfeiliorn: eithr yn awr chwi a ddychwelwyd at ſugail ac Eſcob eich eneidiau.]

PEN. III.

1 *Y mae yn dyſcu i wyr a gwragedd eu dyledu iw gilydd*; 8 *yn annog pawb i vudeb a chariad*; 14 *ac i ddioddef erlid*; 19 *ac yn adrodd daioni Duw i'r hên fyd gynt.*

YR vn ſiwnſ * *bydded* y gwragedd oſtyngedig iw gwŷr priod: fel od oes rhai heb gredu i'r gair, y gallet trwy ymarweddiady gwragedd, heb hynaill hwy heb y gair.

2 Wrth edrych ar eich ymarweddiad diwair chwi ynghyd â ofn.

3 * Trwſiad y rhai bydded nid yr vn oddi allan, o blethiad gwallt, ac amgylch-oſodiad aur, neu wiſcad dillad:

4 Eithr *bydded* cuddiedig ddŷn y galon, mewn anllygredigaeth yſpryd addfwyn a llonydd; yr hwn ſydd ger bron Duw yn werthfawr.

5 Canys felly gynt yr oedd y gwragedd ſanctaidd hefyd, y rhai oedd yn gobeithio yn Nuw, yn ymdrwyſio, gan ſôd yn ddaroſtyngedig iw gwŷr priod:

6 Megis yr vſyddhôdd Sara i Abraham, gan ei alw ef yn * Arglwydd: ‖ merched yr hon ydych chwi, tra fyddoch yn gwneuthur yn dda, ac heb ofni dim dychryn.

7 * Y gwŷr yr vn ſiwnyd, cyd-gyfanneddwch â hwynt yn ôl gwybodaeth, gan roddi parch i'r wraig, megis i'r lleſtr gwannaf, fel rhai ſy gyd-etifeddion grâs y bywyd, rhag rhwyſtro eich gweddiau.

8 [Am ben hyn, *byddwch* oll yn vnfryd, yn cydoddef â'r *gilydd*, yn caru ‖ fel brodyr, yn drugarogion, yn ſwynaidd:

9 * Nid yn talu drwg am ddrwg, neu ſenn am ſenn: eithr yngwrthwyneb, yn bendithio: canys gwybod mai i hyn i'ch galwyd, fel yr etifeddech fendith.

10 Canys * y neb a ewyllyſio hoffi bywyd, a gweled dyddiau da, attalied ei dafod oddi wrth ddrwg, a'i wefuſau rhag adrodd twyll.

11 Gocheled y drwg, a gwnaed y da: ceiſied heddwch, a dilyned ef.

12 Canys *y mae* llygaid yr Arglwydd ar y rhai cyfiawn, a'i gluſtiau ſy tu ac at eu gweddi hwynteithr *y mae* wyneb yr Arglwydd yn erbyn y rhai ſy yn gwneuthur drwg.

13 A phwy a'ch dryga chwi, os byddwch yn dilyn yr hyn ſydd dda?

14 Eithr * o bydd i chwi hefyd ddioddef o herwydd cyfiawnder, dedwydd *ydych*: ond nac * ofnwch rhac eu hofn hwynt, ac na'ch cynnhyrfer:

15 Eithr ſancteiddiwch yr Arglwydd Dduw yn eich calonnau: ‖ a *byddwch* bared bôb amſer i'r neb a ofynno i chwi reſwm am y gobaith ſydd ynoch, gyd ag addfwynder ‖ ac ofn:

16 A chennych gydwybod dda: fel yn yr hyn y maent yn eich goganu megis drwg-weithredwŷr, y cywilyddio y rhai ſydd yn beio ar eich ymarweddiad da chwi yn Ghriſt.

17 [Canys gwell *ydyw*, os ewyllys Duw a'i myan, i chwi ddioddef yn gwneuthur daioni, nag yn gwneuthur drygioni:

18 Oblegid Chriſt hefyd ynwaith a ddioddefodd tros bechodau, y Cyfiawn * tros yr anghyfiawn; fel y dygei ni at Dduw, wedi ei farwolaethu yn y cnawd, eithr ei fywhau yn yr Yſpryd:

19 Trwy'r hwn yr aeth ese hefyd ac a bregethodd i'r yspridion yngharchar,

20 Y rhai a fu gynt anufydd, pan vn-waith yr oedd hîr-ammynedd Duw yn aros yn nyddiau Noe, tra y darperid *yr arch, yn yr hon ychydig, sef wyth enaid, a achubwyd trwy ddwfr.

21 Cyffelybiaeth cyd-attebol i'r hwn, sydd yr awron yn ein hachub ninnau, *sef* bedydd (nid bwrw ymmaith budreddi y cnawd, eithr ymmatteb cydwybod dda tu ac at Dduw,) trwy adgyfodiad Iesu Grist,

22 Yr hwn sydd ar ddeheu-law Duw, wedi myned i'r nef, a'r Angelion, a'r awdurdodau, a'r gallu oedd, wedi eu daroſtwng iddo.]

PEN. III.

1 *Y mae yn tu hannog hwy i beidio â phechu, trwy esampl Christ, a thrwy ystyried ſôd dimedd pob peth yn pwyſo yn agos.* 12 *Y mae yn cyſſuro yn erbyn erlid.*

AM hynny, gan ddioddef o Grist troſom ni yn y cnawd, chwithau hefyd byddwch wedi eich arfogi a'r vn meddwl: oblegid yr hwn a ddioddefodd yn y cnawd, a beidiod â phechod,

2 Fel na byddo mwyach fyw i chwantau dynion, ond i ewyllys Duw, tros yr amſer ſydd yn ôl yn y cnawd.

3 Canys digon i ni yr amſer a aeth heibio o'r eniges i weithredu ewyllys y Cenhedloedd, gan rodio mewn trythyllwch, trachwantau, meddwdod, cyfeddach, ‖ diotta, a ffiaidd eulyn-addoliad,

4 Yn yr hyn y maent yn ddieithr yn eich cabln chwi, am nad ydych yn cyd-redeg gyd â hwynt i'r vn rhyw ormod i hyfedd:

5 Y rhai a roddant gyfrif i'r hwn ſydd barod i farn y byw a'r meirw.

6 Canys er mwyn hynny yr eſangylwyd i'r meirw hefyd, fel y bernid hwy yn ôl dynion yn y cnawd, ac y byddent fyw yn ôl Duw yn yr yſpryd.

7 [Eithr diwedd pôb peth a neſâodd: am hynny byddwch ſobr, a gwiliadwrus i weddiaw.

8 Eithr o flaen pôb peth *bydded* gennych gariad ‖ helaeth tu ac at ei gilydd: canys cariad a guddia liaws o bechodau.

9 *Byddwch* * letengar y naill i'r llall, heb ſwgnach.

10 Pôb vn * megis y derbyniodd rodd, cyfrenwch â'i gilydd, fel daionus orchwylwŷr amryw râs Duw.

11 Os lleſarn a wna neb, *lleſared* megis ‖ geiriau Duw: os gweini y mae neb, *gwnaed* megis o'r gallu y mae Duw yn ei roddi: fel yn mhôb peth y gogonedder Duw trwy Iesu Grist, i'r hwn y bydde yr gogoniant a'r gallu, yn oes oeſoedd. Amen.]

12 Anwylyd, na ſydded ddieithr gennwch am y profiad ganllyd ſydd ynoch, yr hwn a wneir er profedigaeth i chwi, fel pe bai beth dieithr yn digwydd i chwi:

13 Eithr llawenhewch, yn gymmaint a'ch bôd yn gyfrannogion o ddioddefiadau Christ, fel pan ddatcuddier ei ogoniant ef, y byddoch yn llawen, ac yn gorfoleddu.

14 * Os diſenwir chwi er mwyn Enw Christ, gwyn eich bŷd. : oblegid y mae Yſpryd y gogoniant, ac Yſpryd Duw yn gorphwys arnoch: ar eu rhan-hwynt yn wîr *ese* a gablir, ond ar eich rhan chwi *ese* a ogoneddir.

15 Eithr na ddioddefed neb o honoch fel lleſrudd, neu leidr, neu ddrwg-weithredŵr, neu fel vn yn ymmyreth â matterion rhai eraill:

16 Eithr os fel Chriſtion, na fydded gywilydd ganddo, ond gogonedded Dduw yn hyn o ran.

17 Canys *dateh* yr amſer i ddechreu o'r farn o dŷ Dduw: ac os *dechreu* hi yn gyntaf arnom ni, beth *fydd* diwedd y rhai nid ydynt yn ‖ credu i Eſengyl Duw? ‖ *Vſydd hwn.*

18 Ac os braidd y mae'r cyfiawn yn gadwedig, pa le yr ymddengys yr annuwiol a'r pechadur?

19 Am hynny y rhai hefyd ſy yn dioddef yn ôl ewyllys Duw, gorchymmynnant eu heneidiau *iddo ef*, megis i greawdwr ffyddlon, gan wneuthur yn dda.

PEN. V.

1 *Y mae yn annog yr Henuriaid i borthi defaid Christ:* 5 *a'r ieuainge i vſyddhau:* 8 *Aphawb i wiled, a i ſod yn ſobr, ac yn ddianwadal yn y ffydd:* 9 *Ac i wrthwynebu y cythrael, y gwrthwynebwr creulon.*

YR Henuriaid ſy yn eich plith, attolwg iddynt yr ydwyfi, yr hwn *wyf* gyd-henuriad, a thyſt o ddioddefiadau Christ, yr hwn hefyd *wyf* gyfrannog o'r gogoniant a ddad-cuddir,

2 Porthwch braidd Dduw, ‖ yr hwn ſydd yn eich plith, gan ſwtiw golwg arnynt, nid trwy gymmell, eithr yn ewyllyſgar, nid er mwyn budrelw, eithr o barodrwydd meddwl: ‖ *Hyd gallocb.*

3 Nid fel rhai yn tra-arglwyddiaethu ar etifeddiaeth *Duw*ſ ond gan fôd yn eſamplau i'r praidd.

4 A phan ymddangoſo y Pen-bugail, chwi a gewch dderbyn anniflannedig goron y gogoniant.

5 Yr vn ſiunyd yr ieuainge, byddwch oſtyngedig i'r Henuriaid: a [*bydawch* bawb yn oſtyngedig iw gilydd, ac ymdrwſiwch oddi ſewn â goſtyngeiddrwydd: oblegid y mae Duw yn gwrthwynebu y beilchion, ac yn rhoddi gràs i'r rhai goſtyngedig.

6 * Ymddaroſtyngwch gan hynny tan allaw law Dduw, fel i'ch derchafe mewn amſer cyfaddas:

7 * Gan ſwtiw eich holl ofal arno ef, canys y mae efe yn gofalu troſoch chwi.

8 Byddwch ſobr, gwiliwch: oblegid y mae eich gwrth-wynebwr diafol, megis llew rhuadwy, yn rhodio oddi amgylch, gan geiſio y neb a allo ei lyngcu.

9 Yr hwn gwrthwynebwch yn gadarn yn y ffydd, gan wybod fôd yn cyflawni yr vn blinderau yn eich ‖ brodyr, y rhai ſydd yn y bŷd. ‖ *Brawdoliaeth.*

10 A Duw pôb gràs, yr hwn a'ch galwodd i'w dragwyddol ogoniant ‖ trwy Grist Ieſu, wedi i chwi ddioddef ychydig, a'ch perfeithio chwi, a'ch cadarnhâo, a'ch cryfhâo, a'ch ſefydlo. ‖ *yr hon ſydd yng Nghriſt Iesu.*

11 Iddo ef *y byddo* y gogoniant, a'r gallu, yn oes oeſoedd. Amen.]

12 Gyd â Silvanus brawd ffyddlon i chwi (fel yr wyf yn tybied) yr ſcrifennais ar ychydig *eiriau*, gan gynghori a thaſtiolaethu mai gwir râs Duw yw yr hwn yr ydych yn ſefyll ynddo.

13 Y mae'r *Eglwys* ſydd yn Babylon yn gyd-etholedig â chwi, yn eich annerch, a Marcus fy mab i.

14 * Anherchwch ei gilydd â chuſan cariad. Tangneddyf i chwi oll, y rhai, ydych yn Chriſt Iesu. Amen.

FAIL

¶ AIL EPISTOL CYFFREDINOL PETR YR APOSTOL.

PEN. I.

1 *Y mae eſe yn eu cadarnhau mewn gobaith o rynwydd gras Duw: 5 ac yn eu hannog i wneuthur eu galwedigaeth yn ſiccr trwy ſſydd a gweithredoedd. 12 Y mae yn oſalus i dawyn hynny ar gof iddynt, gan wybod fod ei farwolaeth eſ ei hun yn agos. 16 Y mae yn eu rhybuddio hwy i fod yn ddiamwadal yn ffydd Criſt, gwir ſab Duw, trwy dyſtiolaeth yr Apoſtolion a welſant ei ogoniant eſ, a thrwy dyſtiolaeth y Tâd, ar Prophwydi.*

SIMON Petr, gwaſanaeth-ŵr ac Apoſtol Ieſu Criſt, at y rhai a gawſant gyffelyb werth-fawr ffydd â ninnau, trwy gyfiawnder ein Duw ni, a'n Achubwr Ieſu Criſt:

2 Grâsi chwi, a thangneddyf a amlhaer, trwy adnabod Duw, ac Ieſu ein Harglwydd ni.

3 Megis y rhoddes ei ddwiol allu eſ i ni bôb peth *a berthyn* i fywyd a duwioldeb, trwy ei adnabod eſ, yr hwn a'n galwodd ni ‖ i ogoniant a rhinwedd:

4 Trwy'r hyn y rhoddwyd i ni addewidion mawr iawn, a gwerthfawr, fel trwy y rhai hyn y byddech gyfrannogion o'r duwiol aniân, wedi diange oddi wrth y llygredigaeth *ſydd* yn y bŷd trwy trachwant.

5 A hyn ynâmi hefyd, gan roddi cwbl ddiwydrwydd, chwanegwch ‖ at eich ffydd rinwedd, ac ‖ at rinwedd ŵybodaeth:

6 Ac ‖ at ŵybodaeth gymmedrolder, ac ‖ at gymmedrolder ammynedd, ac ‖ at ammynedd duwioldeb,

7 Ac at ddnwioldeb garedigrwydd brawdol, ac at garedigrwydd brawdol, cariad.

8 Canys os yw y pethau hyn genuych, ac yn ‖ amlhau hwynt, y maent yn peri na bôch na ſegur na diffrwyth yngwybodaeth ein Harglwydd Ieſu Criſt.

9 Oblegid, yr hwn nid yw y rhai hyn ganddo, dall ydyw, heb weled ym-mhell, wedi golŵng tros gôf ei lanhâu oddiwrth ei bechodau gynt.

10 O herwydd pa ham yn hytrach, frodyr, bydiwch ddiwyd i wneuthur eich galwedigaeth a'ch etholedigaeth yn ſiccr: canys tra fôch, yn gwneuthur y pethau hyn, ni lithrwch chwi ddim byth.

11 Canys ſulty yn helaeth y trefnir i chwi fynediad i mewn i dragwyddol deyrnas ein Harglwydd a'n Achubwr Ieſu Criſt.

12 O herwydd pa ham, nid eſceuluſaf eich cofiau bôb amſer am y pethau hyn, er eich bôd yn eu gwybod, ac wedi eich ſicrhau yn y gwirianeedd preſennol.

13 Eithr yr ydwyf yn tybied *ſydd* yn iawn, tra fyddwyf yn y tabernacl hwn, eich cyffroi chwi, trwy ddwyn ar gôf i *chwi*,

14 Gan wybod y bydd i mi ar ſŷs roddi fy nhabernacl hwn heibio, * megis ac yr yſpyſodd ein Harglwydd Ieſu Chriſt i mi.

15 Ac mi a wnaf fy ngorau hefyd ar allu o honoch bôb amſer, ar ôl fy ymadawiad i wneuthur eoffa am y pethau hyn.

16 Canys nid gan ddilyn chwedlau cyfrwys yr hyſbyſom i chwi nerth a dyfodiad ein Harglwydd Ieſu Criſt, eithr wedi gweled ei fawredd eſ ei hun llygaid.

17 Canys eſe a dderbyniodd gan Dduw Tâd barch a gogoniant, pan ddaeth y cyfryw lêf atto oddi wrth y mawr ragorol ogoniant, * Hwn yw fy anwyl Fâb i, yn yr hwn i'm bodlonwyd. *Mat. 3. 17. & 17. 5.

18 A'r llêf yma, yr hon a ddaeth o'r nef, a glywſom ni, pan oeddym gyd ag eſ yn y mynydd ſanctaidd.

19 Ac y mae gennym air ſicrach y prophwydi: yr hwn da y gwnewch fâd yn dal arno, megis ar ganwyll yn llewyrchu mewn lle tywyll, hyd oni wawrio'r dydd, ac oni chodo'r ſeren ddydd yn eich calonnau chwi:

20 Gan ŵybod hyn yn gyntaf, * nad oes yn brophwydoliaeth o'r Scrythur, o ddeongliad priod. *2 Tim. 3. 16.

21 Canys nid trwy ewyllys dŷn y daeth ‖ gynt brophwydoliaeth, eithr dynion ſanctaidd Duw a leſaraſanc megis y cynnhyrfwyd hwy gan yr Yſpryd glân. ‖ *Yn amſer.*

PEN. II.

1 *Y mae eſe yn prophwydo am athrawon ſeilion, ac yn dangos eu hanwiredd a'i dialedd hwy, a'i dilynwyr: 7 oddiwrth y rhai y gwaredir y rhai duwiol, fel y gwaredwyd Lot o Sodom. 10 Y mae eſe yn dangos yn helaethach gynneddfau y twyllwyr annuwiol hynny, fel y galler eu hadnabod hwy yn haws, a'i gochelyd.*

EIthr bu gau-brophwydi hefyd ym-mhlith y bobl, megis ac y bydd gau-athrawon yn eich plith chwithau, y rhai yn ddirgel a ddygant i mewn hereſiau diniſtriol, a chan wadu yr Arglwydd, yr hwn a'u prynodd hwynt, *ydynt* yn tynu arnynt eu hunain ddiniſtr buan.

2 A llawer a ganlynant eu ‖ deſtryw hwynt, a herwydd y rhai y ceblir ffordd y gwirioneedd: ‖ *Neu wrthyd.*

3 Ac mewn cybydd-dod trwy chwedlau gwneuthur, y gwnânt farſiandiaeth o honoch: barnedigaeth y rhai er yſtalm nid yw ſegur, a'u colledigaeth hwy nid yw yn heppian.

4 Canys onid arbedodd Duw'r * Angellion a bechaſent, eithr eu taflu *hwynt* i vffern, a'u rhoddi i gadwynau tywyllwch, iw cadw i farnedigaeth: *Ioh. 8. 44. 1 Ioan. 3. 8.

5 Ac * onid arbedodd eſe yr hen fŷd, eithr Noe pregethwr cyfiawnder a gadwodd eſe ar ei wythfed, pan ddug eſe y Diluw ar fŷd y rhai anwir: *Genyſis 6. 7.

6 A chan droi dinaſoedd * Sodoma a Gomorrha yn lludw, a'u damnodd *hwy* ‖ dymchweliad, gan eu goſod yn eſampl i'r rhai a fyddent yn annuwiol: * Gen. 19. 24. ‖ *Yn*

7 Ac a waredodd Lot gyfiawn, yr hwn oedd mewn gofid trwy anniwair ymarweddiad yr anwiriald.

8 ‖ Canys y cyfiawn *hwnnw* yn trigo yn eu myſc hwynt, yn gweled ac yn clywed, ydoedd yn poeni ei enaid cyfiawn o ddydd i ddydd, trwy eu hanghyfreithlon weithredoedd *hwynt*. ‖ *Yr*

9 Yr Arglwydd a fedr wared y rhai duwiol rhag profedigaeth, a chadw y rhai anghyfiawn i ddydd y farn iw poeni: ‖ *Arglwyddes.*

10 Ac yn bennaf y rhai ſy'n rhodio ar ôl y cnawd mewn chwant aflendid, ac yn diyſtyru ‖ llywodraeth: * rhyſygus *ydynt*, cyndyn, nid ydynt yn arſwydo cabla vrddas: * Iudas 8.

11 Lle nid yw 'r Angelion, y rhai ſy fwy mewn gallu a nerth, yn rhoddi cablaidd farn yn eu herbyn hwynt ger bron yr Arglwydd:

12 Eithr y rhai hyn, megis anifeiliaid anrheſymmol anianol, y rhai a wnaed iw dal ac iw diſetha, a gablant y pethau ni ŵyddant oddi wrthynt, ac a ddiſethir yn eu llygredigaeth en hunain:

13 *Ac* a dderbyniant gyflog anghyfiawnder, a hwy yn cyfrif moethau † beunydd yn hyfrydwch, brycheu a meſian *ydynt*, yn ymddigrifo yn eu twyll eu hunain, ganwledda gyd â chwi:

14 A llygaid ganddynt yn llawn † godineb, ac heb fedru peidio â phechod: yn llithio eneidiau anwadal, a chanddynt galon wedi ymgynneſino â chybydd-dra, plant y felldith:

15 Wedi gadel y ffordd vniawn, *hwy* a aethant ar gyfeiliorn, gan ganlyn ffordd * Balaam, *mab* Beſor, yr hwn a garodd wobr anghyfiawnder:

16 Ond eſe a gafodd geryddam ei gamwedd: * *aſſyn* fud arferol â'r iau, gan ddywedyd â llef ddynol, a wharddodd vnfydrwydd y Prophwyd.

17 Y rhai hyn ydynt ffynhonnau † di-ddwfr, cymmylau a yrrid gan dymeſtl, i'r rhai y mae ſiwl tywyllwch yngkadw yn dragywydd.

18 Canys gan ddywedyd chwyddedig *eiriau* gorwagedd, y maent hwy trwy chwantau 'r cnawd, *a* thrychyllwch, yn llithio y rhai a ddiangaſei yn gwbl oddi wrth y rhai ſy yn byw ar gyfeiliorn:

19 Gan addo rhydd-did iddynt, * a hwythau eu hunain yn waſanaeth-wŷr llygredigaeth: canys gan bwy bynnag y gorchfygwyd neb, i hwnnw heſyd yr aeth eſe yn gaeth.

20 Canys * os wedi iddynt ddiange oddiwrth halogedigaeth y bŷd, trwy adnabyddiaeth yr Arglwydd a'r Achubwr Ieſu Criſt, y rhwyſtrir hwy drachefn â'r pethau hyn, a'u gorchfygu, aeth diwedd y rhai hynny yn waeth na'i dechrenad.

21 Canys gwell fuaſei iddynt, † ſôd heb adnabod ffordd cyfiawnder, nag wedi ei hadnabod, troi oddiwrth y gorchymmyn ſanctaidd, yr hwn a draddodwyd iddynt.

22 Eithr digwyddodd iddynt yn ôl y wîr ddihareb, Y ci a ymchweloddat ei chwydiad ei hun: *a'r* hŵch wedi ei golchi, iw hymdreiglfa yn y dom.

PEN. III.

1 *Y mae eſe yn eu ſicrhau hwy am ddyfodiad Chriſt i'r farn, yn erbyn y gwatwarwyr a ymreſymmai yn y gwrthbwynt:* 8 *gan rybuddio y rhai duwiol i bryſuro eu heſaſiriwch, o rau bir amrywedd Duw:* 10 *Ac y mae yn dangos pa ſodd y diniſtrir y bŷd:* 11 *Ac yn eu hanog hwy i ſanctaiddrwydd buchedd, trwy ddiſgwil hynny:* 15 *A heſyd i feddwl mai er mwyn eu iechydwriaeth hwynt y mae Duw yn ddioddefgar, megis yr ſcrifennodd Paul attynt.*

YR ail Epiſtol hwn, anwylyd, yr ydwyf yn awr yn ei ſcrifennu attoch, † yn yr hwn yr ydwyf yn cyffroi eich meddwl puraidd, trwy ddwyn ar gôf i *chwi*:

2 Fel y byddio cofio geiriau 'r rhag-ddywedwyd gan ŷ prophwydi ſanctaidd, a'n gorchymmyn ninnau, Apoſtolion yr Arglwydd, a'r Iachawdwr:

3 Gan ŵybod hyn yn gyntaf, y daw * yn y dyddiau diweddaf watwar-wŷr, yn rhodio yn ôl eu chwantau eu hunain:

4 Ac yn dywedyd, Pa le y mae addewid ei ddyfodiad eſ? canys er pan hunodd y tadau, y mae pôb peth yn parhau, † fel yr oeddynt o ddechreuad y creaduriaeth.

5 Canys y mae hyn yn ddiarwybod iddynt o'u gwîr-fodd, mai trwy air Duw, yr oedd y neſoedd er yſtalm, a'r ddaiar yn cyd-ſefyll o'r dwfr, a thrwy 'r dwfr.

6 O herwydd pa ham, y bŷd *a oedd* y pryd hynny, wedi ei orchgaddio â dwfr a ddiſethwyd.

7 Eithr y neſoedd a'r ddaiar *ſy* yr awrhon, ydynt trwy 'r vn gair wedi eu rhoddi i gadw i dân, erbyn dydd y farn, a diſtryw yr anwir ddynion.

8 Eithr yr vn peth hyn na fydded yn ddiarwybod i chwi, anwylyd, fôd vn dydd gyd â'r Arglwydd megis mîl o flynyddoedd, * a mîl o flynyddoedd megis vn dydd.

9 Nid ydyw 'r Arglwydd yn oedi ei addewid, (fel y mae rhai yn cyfrif oed) ond hir-ymarhous yw eſe tu ac attom ni, * heb ewyllyſio bôd neb yn golledig, ond dyfod o bawb i edifeirwch.

10 Eithr dydd yr Arglwydd a ddaw *megis lleidr yn nôs, yn yr hwn y neſoedd a ânt heibio gydâ thwrf, a'r † deſnyddiau gan wîr wrês a ddodant, a'r ddaiar a'r gwaith *a ſyddo* ynddi a loſcir.

11 A chan ſôd yn rhaid i hyn i gŷd ymollwng, pa ryw fath ddynion a ddylech chwi fôd, mewn ſanctaidd ymarweddiad a duwioldeb,

12 Yn diſgwil ac yn bryſio at ddyfodiad dydd Duw, † yn yr hwn y neſoedd gan loſci a ymellyngant, a'r † deſnyddiau gan wîr wrês a ddodant?

13 Eithr * nefoedd newydd, a daiar newydd yr ydym ni, yn ôl ei addewid ef, yn eu diſgwil, yn y rhai y mae cyfiawnder yn cartrefu.

14 O herwydd pa ham, anwylyd, gan eich bôd yn diſgwil y pethau hyn, gwnewch eich goreu ar eich cael ganddo ef mewn tangneddyf, yn ddi-frycheulyd, ac yn ddi-argyoedd:

15 A * chyfriſiwch hir-ammynedd ein Harglwydd, yn iechydwriaeth: megis ac yr ſcrifennodd ein hanwyl frawd Paul attoch chwi, yn ôl y doethineb a redded iddo ef:

16 Megis yn ei holl epiſtolau heſyd, yn lleſaw ynddynt am y pethau hyn: yn y rhai y mae rhyw bethau anhawdd eu deall, y rhai y mae yr anwyſedig a'r anwaſtad yn eu gŵyr-droi, megis yr Scythurau eraill, iw diniſtr eu hunain.

17 Chwy-chwi gan hynny, anwylyd, a chwi yn gwybod *y pethau hyn* o'r blaen, ymgedwch rhag eich arwain ymmaith trwy amryfuſedd yr annuwiol, a chwympo o honoch oddiwrth eich ſicrwydd eich hun.

18 Eithr cynnyddwch mewn gras a gwybodaeth ein Harglwydd a'n Iachawdwr Ieſu Criſt. Iddo ef *y bydd* gogoniant yr awr hon, ac † yn dragwyddol. Amen.

¶ EPI-

¶ EPISTOL CYNTAF CYFFREDINOL IOAN YR APOSTOL.

PENNOD. I.

Y mae efe yn gosod allan berson Christ, yn yr hwn y mae i ni fywyd tragwyddol, trwy gymdeithas â Duw. 5 *Rhaid i ni ymroi i sancteiddrwyd buchedd, i dystiolaethu gwirioneddy gymdeithas honno, a'n ffydd: a hefyd i'n sicrhau ein hunain o faddeuant pechodau, trwy farwolaeth Crist.*

YR hwn oedd o'r dechreuad, yr hyn a glywsom, yr hyn a welsom â'n llygaid, yr hyn a edrychasom arno, ac a deimlodd ein dwylo am air y bywyd:

2 (Canys y bywyd a eglurhawyd, ac ni a welsom, ac ydym yn tystiolaethu, ac yn mynegi i chwi y bywyd tragwyddol, yr hwn oedd gyd â'r Tâd, ac a eglurhawyd i ni,)

3 Yr hyn a welsom ac a glywsom, yr ydym yn ei fynegi i chwi, fel y caffoch chwithau hefyd gymdeithas gyd â ni: a'n cymdeithas ni yn wîr *fydd* gyd â'r Tâd, a chyd â'i Fab ef Iesu Grist.

4 A'r pethau hyn yr ydym yn eu scrifennu atcoch, fel y byddo eich llawenydd yn gyflawn.

5 A hon yw'r genadwri a glywsom ganddo ef, ac yr ydym yn ei hadrodd i chwi, mai * goleuni yw Duw, ac nad oes ynddo ddim tywyllwch.

6 Os dywedwn fôd i ni gymdeithas ag ef, a rhodio yn y tywyllwch, celwyddog ydym, ac nid ydym yn gwneuthur y gwirionedd.

7 Eithr os rhodiwn yn y goleuni, megis y mae efe yn y goleuni, y mae i ni gymdeithas â'i gilydd, * a gwaed Iesu Grist ei Fab ef, *fydd* yn ein glanhau ni oddi wrth bôb pechod.

8 * Os dywedwn nad oes ynom bechod, yr ydym yn ein twyllo ein hunain, a'r gwirionedd nid yw ynom.

9 Os cyfaddefwn ein pechodau, ffyddlon yw efe, a chyfiawn, fel y maddeuo i ni ein pechodau, ac i'n glanhâo oddiwrth bob anghyfiawnder.

10 Os dywedwn na phechasom, yr ydym yn ei wneuthur ef yn gelwyddog, a'i air ef nid yw ynom.

PEN. II.

Y mae efe yn ei cyffwrdd hwy yn trbyn pechodau a wnaeth. 3 *Adnabod Duw yw iawn yw cadw ei orchymynion of:* 9 *a chasau ein brodyr:* 15 *ac na roddom ein serch ar y byd.* 15 *Rhaid i ni ochelyd twyllwyr:* 20 *y rhai y mae y duwiol yn ddiogel oddiwrth eu twyll, trwy barhau yn y ffydd, ac mewn sancteiddrwydd buchedd.*

FY mhlant bychain, y pethau hyn yr wyf yn eu scrifennu atcoch, fel na phechoch: ac o phecha neb, y mae i ni eiriolwr gyd â'r Tâd, Iesu Grist y Cyfiawn:

2 Ac efe, yw'r *Iawn* tros ein pechodau ni: ac nid tros yr eiddom ni yn vnig, eithr tros *bechodau* yr holl fyd.

3 Ac wrth hyn y gwyddom yr adwaenom ef, os cadwn ni ei orchymynion ef.

4 Yr hwn fydd yn dywedyd, Mi a'i hadwaen ef, ac heb gadw ei orchymynion ef, celwyddog yw, a'r gwirionedd nid yw ynddo.

5 Eithr yr hwn a gadwo ei air ef, yn wîr yn hwn y mae cariad Duw yn berffaith: wrth hyn y gwyddom ein bôd ynddo ef.

6 Yr hwn a ddywed ei fôd yn aros ynddo ef, a ddylei yntef fellyrodio, megis ac ý rhodiodd ef.

7 Y brodyr, nid gorchymmyn newydd yr wyf yn ei scrifennu attoch, eithr gorchymmyn hên, yr hwn oedd gennych o'r dechreuad: yr hên orchymmyn yw'r gair a glywsoch o'r dechreuad.

8 Trachefn, gorchymyn newydd yr wyf yn ei scrifennu attoch, yr hyn fydd wîr ynddo ef, ac ynoch chwithau: oblegid y tywyllwch *a* *fydd* yn aeth heibio, a'r gwîr oleuni fydd yr awron yn mynu tywynnu.

9 Yr hwn a ddywed ei fôd yn y goleuni, ac a gasâo ei frawd, yn y tywyllwch y mae hyd y prŷd hyn.

10 * Yr hwn fydd yn caru ei frawd, fydd yn aros yn y goleuni, ac nid oes rhwystr ynddo.

11 Eithr yr hwn fydd yn casâu ei frawd, yn y tywyllwch y mae, ac yn y tywyllwch y mae yn rhodio: ac ni wŷr iba le y mae yn myned, oblegid y tywyllwch wedi dallu ei lygaid ef.

12 Scrifennu yr wyf attoch chwi, blant bychain, oblegid maddeu i chwi eich pechodau, er mwyn ei Enw ef.

13 Scrifennu yr wyf attoch chwi, dadau, am adnabod o honoch yr hwn *fydd* o'r dechreuad: scrifennu yr wyf attoch chwi, wŷr ieuainge, am orchfygu o honoch yr vn drwg: scrifennu yr wyf attoch chwi, rai bychain, am i chwi adnabod y Tâd.

14 Scrifennais attoch chwi, dadau, am adnabod o honoch yr hwn *fydd* o'r dechreuad: scrifennais attoch chwi, wŷr ieuainge, am eich bôd yn gryfion, a bôd gair Duw yn aros ynoch, a gorchfygu o honoch yr vn drwg.

15 Na cherwch y bŷd, na'r pethau *fy* yn y bŷd: o châr neb y bŷd, nid yw cariad y Tâd ynddo ef.

16 Canys pôb peth a'r y sydd yn y bŷd, mŷn chwant y cnawd, a chwant y llygaid, a balchder bywyd; nid yw o'r Tâd, eithr o'r bŷd y mae.

17 A'r bŷd sydd yn myned heibio, a'i chwant hefyd: ond yr hwn sydd yn gwneuthur ewyllys Duw, sydd yn aros yn dragywydd.

18 O blant bychain, yr awr ddiweddaf ydyw: ac megis y clywsoch y daw Anghrist, yr awron hefyd y mae Anghristiau lawer: wrth yr hyn y gwyddom mai yr awr ddiweddaf ydyw.

19 Oddi wrthym ni yr aethant hwy allan, eithr nid oeddynt o honom ni: canys pe buasent o honom ni, hwy a arhosasent gyd â ni: eithr *hyn a fu* fel yr eglurid nad ydynt hwy oll o honom ni.

20 Eithr y mae gennych chwi enneiniad oddi wrth y Sanctaidd hwnnw, a chwi a wyddoch bôb peth.

21 Ni scrifennais attoch oblegid na wyddech y gwirionedd, eithr oblegid eich bod yn ei wybod, ac nad oes yn celwydd o'r gwirionedd.

22 Pwy yw'r celwyddog, ond yr hwn fydd yn gwadu nad Iesu yw'r Christ? Efe yw'r Anghrist, yr hwn fydd yn gwadu y Tâd a'r Mâb.

23 Pôb yn ac fydd yn gwadu y Mâb, nid oes ganddo y Tâd chwaith: *yr hwn fydd yn cyffesu y Mâb, y mae y Tâd ganddo hefyd.*

24 Athofed-

24 Arhoſed gan hynny ynoch chwi, yr hyn a glywſoch o'r dechreuad: od erys ynoch yr hyn a glywſoch o'r dechreuad, chwithau hefyd a gewch aros yn y Mâb, ac yn y Tâd.

25 A hwn yw'r addewid a addawodd efe i ni, ſef bywyd tragwyddol.

26 Y pethau hyn a ſcrifennais attoch ynghylch y rhai ſy yn eich hudo.

27 Ond y mae yr enneiniad a dderbyniaſoch ganddo ef, yn aros ynoch chwi, ac nid oes arnoch eiſiau dyſcu o neb chwi: eithr fel y mae yr vn enneiniad yn eich dyſcu chwi am bôb peth, a gwîr yw, ac nid yw gelwydd: ac megis i'ch dyſcodd chwi, yr arhoſwch ynddo.

28 Ac yr awron, blant bychain, arheſwch ynddo: fel pan ymddangoſo efe, y byddo hyder genym, ac ‖ na chywilyddiom ger ei fron ef, yn ei ddyfodiad.

29 Os gwyddoch ei fôd ef yn gyfiawn, ‖ chwi a wyddoch fôd pôb vn ſydd yn gwneuthur cyfiawnder, wedi ei eni o honaw ef.

PEN. III.

1 *Y mae efe yn dangos rhagorol gariad Duw tuag attom ni, yn ein gwneuthur ni yn blant iddo ei hun.* 3 *Ac am hynny y byddai raid i ninnau fod yn vfydd i gadw ei orchymmynion:* 11 *A charu bawb ei gilydd fel brodyr.*

GWelwch pa fath gariad a roes y Tâd ‖ arnom, fel i'n gelwid yn feibion i Dduw: oblegid hyn nid edwyn y bŷd chwi, oblegid nad adnabu efe ef.

2 Anwylyd, yr awrhon meibion i Dduw ydym, ac nid amlygwyd eto beth a fyddwn: eithr ni a wyddom pan ymddangoſo ef, y byddwn gyffelyb iddo: oblegid ni a gawn ei weled ef megis ac y mae.

3 Ac y mae pôb vn ſydd ganddo y gobaith hyn yndddo ef, yn ei buro ei hun, megis y mae yntef yn bûr.

4 Pôb vn ac ſydd yn gwneuthur pechod, ſydd hefyd yn gwneuthur anghyfraith: ‖ oblegid anghyfraith yw pechod.

5 A chwi a wyddoch ymddangos o honaw ef, fel * y deleai ein pechodau ni: ac yndddo ef nid oes pechod.

6 Pôb vn ac ſydd yn aros yndddo ef, nid yw yn pechu: pôb vn ac ſydd yn pechu, ni's gwelodd ef, ac ni's adnabu ef.

7 O blant bychain, na thwylled nêb chwi: yr hwn ſydd yn gwneuthur cyfiawnder, ſydd gyfiawn, megis y mae yntef yn gyfiawn.

8 *Yr hwn ſydd yn gwneuthur pechod, o ddiafol y mae: canys y mae diafol yn pechu o'r dechreuad: i hyn yr ymddangoſodd Mâb Duw, ſef y dattodai weithredoedd diafol.

9 Pôb vn a aned o Dduw, nid yw yn gwneuthur pechod: oblegid y mae ei hâd ef yn aros yndddo ef, ac ni all efe bechu, am ei eni ef o Dduw.

10 Yn hyn y mae yn amlwg plant Duw, a phlant diafol: pôb vn ac ſy heb wneuthur cyfiawnder, nid yw o Dduw, nâ'r hwn nid yw yn caru ei frawd.

11 Oblegid hon yw'r genadwri a glywſoch o'r dechreuad, *bôd i ni garu ei gilydd.

12 Nid fel * Cain, *yr hwn* oedd o'r drwg, ac a laddodd ei frawd: a pha ham y lladdodd efe? Oblegid bôd ei weithredoedd ef yn ddrwg, ac eiddo ei frawd yn dda.

13 ‖ Na ryfeddwch, fy mrodyr, os yw'r bŷd yn eich caſâu chwi.

14 Nyni a wyddom ddarfod ein ſymmud ni o farwolaeth ‖ fywyd, oblegid ein bôd yn caru y brodyr: * yr hwn nid yw yn caru ei frawd, y mae yn aros ym marwolaeth. * Pen. 2.15.

15 Pôb vn ac ſydd yn caſau ei frawd, lleiddiad dŷn yw: a chwi a wyddoch nad oes i vn lleiddiad dyn fywyd tragwyddol yn aros yndddo.

16 * Yn hyn yr adnabuom gariad Duw, oblegid dodi o honaw ef ei einioes droſom ni: a nimau a ddylem ddodi ein heinioes tros y brodyr. * Io.15.13. eph.5.2.

17 * Eithr yr hwn ſydd ganddo dda a'r bŷd hwn, ac a wêlo ei frawd mewn eiſieu, ac a gaeo ei ‖ doſturi oddi wrtho, pa ſodd y mae cariad Duw yn aros ynddo ef? * Luc.3.11. ‖ Ymyſcarodd.

18 Fy mhlant bychain, na charwn ar air, nac ar dafod *yn vnic*, eithr mewn gweithred a gwirionedd.

19 Ac ‖ wrth hyn y gwyddom ein bôd o'r gwirionedd, ac y ‖ ſiccrhawn ein calonnau ger ei fron ef. ‖ Yn. ‖ Perſwadiwn.

20 Oblegid os ein calon an condemna, mwy yw Duw na'n calon, ac efe a wyr bôb peth.

21 Anwylyd, os ein calon ni'n condemna, y mae gennym hyder ar Dduw:

22 A'r pha beth bynag a ofynnom, yr ydym yn ei dderbyn ganddo ef, oblegid ein bôd yn cadw ei orchymynion ef, ac yn gwneuthur y pethau ſy yn rhyngu bodd yn ei olwg ef. *Pen.5. 14.mat. 21.22. Ioan.15.7

23 A hwn yw ei orchymyn ef, gredu o honom ‖ yn Enw ei Fab ef Ieſu Griſt, a charu ei gilydd, megis y rhoes efe orchymmyn i ni. ‖ 1.

24 A'r hwn ſydd yn cadw ei orchymynion ef, ſydd yn trigo ynddo ef, ac yntef ynddo ynte: ac ‖ wrth hyn y gwyddom ei fôd ef yn aros ynom, ſef o'r Yſpryd a roddes efe i ni. ‖ Yn.

PEN. IIII.

Y mae efe yn eu rhybuddio hwynt na ſmaent goel ar bob athro ſydd yn ymffrofio o'r Yſpryd, eithr eu proſi hwy yn hytrach trwy reolau y ffydd Gatholig. 7 *Ac y mae efe trwy anwyn veſwmau yn eu hannog hwy i gariad brawdol.*

ANwylyd, na chredwch bôb yſpryd, eithr proſwch yr yſprydion ai o Dduw y maent: oblegid y mae gau brophwydi lawer wedi myned allan i'r bŷd.

2 ‖ Wrth hyn adnabyddwch Yſpryd Duw: pôb yſpryd ac ſydd yn cyffeſu ddyfod Ieſu Griſt yn y cnawd, o Dduw y mae. ‖ Yn.

3 A phôb yſpryd a'r nid yw yn cyffeſu ddyfod Ieſu Griſt yn y cnawd, nid yw o Dduw: eithr hwn yw *yſpryd* Anghriſt, yr hwn y clywſoch ei fôd yn dyfod, a'r awrony mae *efe* yn y bŷd eiſus.

4 Chwy chwi ydych o Dduw, blant bychain, ac a'u gorchfygaſoch hwy: oblegid mwy yw'r hwn ſydd ynoch chwi, nâ'r hwn ſydd yn y bŷd.

5 Hwy nt-hwy o'r bŷd y maent: am hynny y lleſarant am y bŷd, a'r bŷd a wrendy arnynt.

6 Nyni o Dduw yr ydym: * yr hwn ſydd yn adnabod Duw, ſydd yn ein gwrando ni: yr hwn nid yw o Dduw, nid yw yn ein gwrando ni: wrth hyn yr adwaenom yſpryd y gwirionedd, ac yſpryd y cyfeiliorni. * Ioa.8.47

7 [Anwylyd, carwn ei gilydd: oblegid cariad o Dduw y mae: a phôb vn ac ſydd yn caru, o Dduw y ganwyd ef, ac y mae efe yn adnabod Duw.

8 Yr hwn nid yw yn caru, nid adnabu Dduw: oblegid Duw cariad yw.

9 *Yn hyn yr eglurwyd cariad Duw tu ac attom ni, oblegid danfon o Dduw ei vnic-anedig Fab i'r bŷd, fel y byddem fyw trwyddo ef. *1.ioa.4.8

10 Yn hyn y mae cariad, nid am i ni garu Duw, ond am iddo ef ein caru ni, ac anfon ei Fab i ſôd yn i iawn dros ein pechodau.

11 Anwylyd, os felly y carodd Duw ni, ninnau
hefyd a ddylem garu ei gilydd.
1Ioh.v.18 12 ¶ Nid oedd neb Dduw erioed: os carwn ni
v.tim.6. ei gilydd, yntef Duw yn trigo ynom, ac y mae ei
16. gariad ef yn berffaith ynom.
1Yn. 13 ‖ Wrth hyn y gwyddom ein bôd yn trigo
ynddo ef, ac yntef ynom ninnau, am ddarfod iddo
roddi i ni o'i Yspryd.
14 A ninnau a welsom, ac ydym yn tyſtiolaethu,
ddarfod i'r Tad ddanfon y Mab, *i fod* yn Iachawdwr i'r byd.
15 Pwy bynnag a gyffeſo fod Iesu yn Fab Duw,
y mae Duw yn aros ynddo ef, ac yntef yn
Nuw.
16 A nyni a adnabuom, ac a gredaſom y cariad
ſydd gan Dduw ‖ tu ac atom ni. Duw cariad yw:
‖Ynom ni. a'r hwn ſydd yn aros mewn cariad, ſydd yn aros yn
Nuw, a Duw ynddo yntef.
‖Gr.cariad gydâ nyni. 17 Yn hyn y perffeithiwyd ‖ ein cariad ni, fel y
caffom hyder ddydd farn: oblegid megis ac y mae
efe, yr ydym ninnau hefyd yn y byd hwn.
18 Nid oes ofn mewn cariad, eithr y mae perffaith gariad yn bwrw allan ofn: oblegid y mae i
ofn boenedigaeth: a'r hwn ſydd yn ofni ni pherffeithiwyd mewn cariad.
19 Yr ydym ni yn ei garu ef, am iddo ef yn gyntaf ein caru ni.
20 Os dywed neb, Yr wyf yn caru Duw, ac efe
yn casau ei frawd, celwyddog yw: canys yr hwn nid
yw yn caru ei frawd yr hwn a welodd, pa ſodd y
gall efe garu Duw yr hwn ni's gwelodd?
1Ioan.13. 34. 21 A'r, ¶ gorchymmyn hwn ſydd genym oddi
wrtho ef, bôd i'r hwn ſydd yn caru Duw, garu ei
frawd hefyd.

PEN. V.

Y neb ſydd yn caru Duw ſydd yn caru ei blant ef hefyd, ac yn cadw ei orchymmynion ef. 3 Y rhai ſydd yſcafn, ac nid trymion i'r ſyddlomdeb. 9 Y mae Iesu yn fab Duw, ac yn abl i'n hachub ni. 14 ac i wrando ein gweddïau. 7 y rhai yr ydym yn eu gwrtnebu trwſom ein bunain, a thros eraill.

POb yn ac ſydd yn credu mai Iesu yw'r Christ, o
Dduw y ganed ef: a phôb yn ac ſy yn caru yr
hwn a genhedlodd, ſydd hefyd yn caru yr hwn a
genhedlwyd o honaw.
2 Yn hyn y gwyddom ein bôd yn caru plant
Duw, pan fôm yn caru Duw, ac yn cadw ei orchymmynion ef:
3 Canys hyn yw cariad Duw, bôd i ni gadw
1Ioh.2.3. ei orchymmynion: ¶ a'i orchymmynion ef nid ydynt
5.3.2Ioh. 6. drymion.
4 Oblegid ‖ beth bynnag a aned o Dduw, y mae
yn gorchfygu'r byd: a hon yw'r oruchafiaeth ſydd
yn gorchfygu'r byd, *ſef* ein ffydd ni.
1Cor. 15. 57. 5 ¶ Pwy yw'r hwn ſydd yn gorchfygu'r byd,
onid yr hwn ſydd yn credu mai Iesu yw Mâb
Duw?
6 Dymma yr hwn a ddaeth trwy ddwfr a gwaed,
ſef Iesu Grift: nid trwy ddwfr yn unic, ond trwy
ddwfr a gwaed: a'r Yſpryd yw'r hwn ſydd yn tyſtiolaethu, oblegid yr Yſpryd ſydd wirionedd.
7 Oblegid y mae tri yn tyſtiolaethu yn y nêf, y
Tâd, y Gair, a'r Yſpryd glân: a'r tri hyn yn vn ydynt.
8 Ac y mae tri yn tyſtiolaethu ar y ddaiar, yr
Yſpryd, a'r dwfr, a'r gwaed: a'r tri hyn, yn vn y
maent *yn eyttûno.*
9 Os tyſtiolaeth dynion yr ydym yn ei dderbyn,
y mae tyſtiolaeth Duw yn fwy: canys hyn yw
tyſtiolaeth Duw, yr hon a dyſtiolaethodd efe am
ei fâb.
10 ¶ Yr hwn ſydd yn credu ym Mâb Duw, ſydd 1Ioan.3.
ganddo y dyſtiolaeth ynddo ei hun: hwn nid yw 36.
yn credu i Dduw, a'i gwnaeth ef yn gelwyddog,
oblegid na chredodd y dyſtiolaeth a dyſtiolaethodd
Duw am ei fâb.
11 A hon yw'r dyſtiolaeth, roddi o Dduw i ni
fywyd tragwyddol: a'r bywyd hwn ſydd yn ei
Fab ef.
12 Yr hwn y mae y Mâb ganddo, y mae y bywyd
ganddo: a'r hwn nid yw ganddo Fab Duw, nid oes
ganddo fywyd. ‖
13 Y pethau hyn a ſcrifennais attoch chwi, y rhai
ydych yn credu yn Enw Mab Duw: fel y gwypoch
fôd i chwi fywyd tragwyddol, ac fel y credoch yn
Enw Mab Duw.
14 A hyn yw'r hyfder ſydd genym tu ac atto
ef, ei fôd ef yn ein gwrando ni, ¶ os goiyuon 1Ioan.
ddim yn ôl ei ewyllys ef. 3.22.
15 Ac os gwyddom ei fôd ef yn ein gwrando
ni, pa *beth* bynnag a ddeiſyfom, ni a wyddom ein
bôd yn cael y deiſyfiadau a ddeiſyfiaſom ganddo.
16 Os gwêl neb ei frawd yn pechu pechod nid
yw i farwolaeth, efe a ddeiſyf, ac efe a rydd iddo
bywyd i'r rhai ſydd yn pechu nid i farwolaeth: y
mae pechod i farwolaeth, nid am hwnnw yr wyf
yn dywedyd ar ddeiſyf o honaw.
17 Pôb anghyfiawnder pechod yw: ac y mae pechod nid yw i farwolaeth.
18 Ni a wyddom nad yw'r neb a aned o Dduw
yn pechu: eithr y mae yr hwn a aned o Dduw yn
ei gadw ei hun, a'r drwg hwnaw nid yw yn cyffwrdd ag ef.
19 Ni a wyddom ein bôd o Dduw, ac y mae y
holl fyd yn gorwedd mewn drygioni.
20 Ac a wyddom ddyfod Mab Duw, ac a'i a 1Ioan.
roes i ni feddwl, fel yr adnabyddom yr hwn 5.20.
ſydd gwir: ac yr ydym yn y Cywir hwnw, *ſef*
yn ei Fab ef Iesu Grift. Hwn yw y gwir Dduw,
a'r bywyd tragwyddol.
21 Y plant bychain, ymgedwch oddi wrth eilynnod. Amen.

¶AIL EPISTOL IOAN YR APOSTOL.

Y fam ef yn annog yr Arglwyddes wreddfol a'i phlant, i barhau mewn cariad a ffydd Grift: 8 rhac iddynt golli gwobr ungoſpef a'r blaen: 10. Ac na lydden i dderbyn a meddent ſêr anyllwyr nid oedd yn dyſcu Duw, a bon'olaeth Christ Iesu.

YR Henuriad at yr etholedig Arglwyddes, a'i phlant, y rhai yr wyn yn eu caru yn y gwirionedd,
ac nid myfi yn vnic, onid pawb hefyd a adnabant y gwirionedd.
2 Er mwyn y gwirionedd yr hwn ſydd yn aros ynom ni, ac a fydd gyd â ni yn dragywydd.
3 Bydded gyd â chwi râs, trugaredd, a thangneddyf, oddi wrth Dduw Tâd, ac oddi wrth yr Arglwydd Iesu Grift, Mâb y Tâd, mewn gwirionedd a chariad.
4 Bu lawen iawn genmifi mi gael o'th blant, di *wei* yn rhodio mewn gwirionedd, fel y derbyniaſom orchymmyn gan y Tâd.
5 Ac yn awr yr wyf yn attolwg iti, Arglwyddes, nid fel yn yn ſcrifennu gorchymmyn newydd

i ei, eithr yr hwn oedd genym o'r dechreuad, garu o honom ei gilydd.

6 A hyn yw 'r cariad, bod i ni rodio yn ôl ei orchymynion ef. Hwn yw 'r gorchymyn, megis y clywsoch o'r dechreuad, fôd i chwi rodio yndddo.

7 Oblegid y mae twyll-wŷr lawer wedi dyfod i mewn i'r bŷd, y rhai nid ydynt yn cyffesu ddyfod Iesu Grist yn y cnawd. Hwn yw 'r twyll-wr a'r Anghrist.

8 Edrychwch arnocheich hunain, fel na chollom y pethau a wnaethom, ond bod i ni dderbyn llawn wobr.

9 Pôb yn ac sy yn trosseddu, ac heb aros yn nysceidiaeth Christ, nid yw Duw ganddo ef: yr hwn sydd yn aros yn nysceidiaeth Christ, hwnnw y mae y Tâd a'r Mâb ganddo.

10 Od oes neb yn dyfod attoch, ac heb ddwyn y ddysceidiaethhon, na dderbyniwch efi dŷ, ac na ddywedwch Duw yn rhwydd wrtho.

11 Canys yr hwn sydd yn dywedyd wrtho, Duw yn rhwydd, sydd gyfrannog o'i weithredoedd drwg ef.

12 Er bôd gennif lawer o bethau yw scrifennu attoch, nid oeddwn yn ewyllysio scrifennu â phapir ac inge: eithr gobeithio 'r ydwyf ddyfod attoch, a llefaru ‖ wyneb yn wyneb, fel y byddo ein llawenydd yn gyflawn.

13 Y mae plant dy chwaer etholedig yn dy annerch. Amen.

¶ TRYDYDD EPISTOL IOAN YR APOSTOL.

Y mae efe yn canmol Gaius am ei ddaioldeb: 5 ac am groesawu pregethwyr. 9 Y mae efe yn achwyn yn erbyn anghariadgarwydd ac ychydig Diotrephes: 12 yr hwn ni allai dalu yn ddrwg i neb. 13 Y mae efe yn rhoi canmoliaeth mawr i Demetrius.

YR Henuriad at yr anwyl Gaius, yr hwn yr wyf yn ei garu ‖ mewn gwirionedd.

2 Yr anwyliad, yr ydwyf yn bennaf dim ‖ yn dymuno dy fôd yn llwyddo, ac yn iach, fel y mae dy enaid yn llwyddo.

3 Canys mi a lawenychais yn fawr, pan ddaeth y brodyr, a thystiolaethu am dy wirionedd di, megis ac yr ydwyt yn rhodio mewn gwirionedd.

4 Mwy llawenydd nâ hyn nid oes genif, sef clywed clod fôd fy mhlant yn rhodio mewn gwirionedd.

5 Yr anwyliad, yr ydwyt yn gwneuthur yn ffyddlon yr hyn yr ydwyt yn ei wneuthur, tu ac at y brodyr, a thu ac at ddieithriaid?

6 Y rhai a dystiolaethasant am dy gariad di, ger bron yr Eglwys: y rhai os hebrwngi, fel y gweddei i Dduw, da y gwnei.

7 Canys er mwyn ei Enw ef yr aethant allan, heb gymmeryd dim gan y Cenhedloedd.

8 Ni, a ddylem gan hynny dderbyn y cyfryw rai, fel y byddom ‖ gyd-gynhorthwy-wŷr i'r gwirionedd.

9 Mi a scrifennais at yr Eglwys: eithr Diotrephes, yr hwn fydd yn chwennych y blaen yn eu plith hwy, ni dderbyn ddim o honom.

10 O herwydd hyn, os deuaf, mi a ddygaf ar gôf ei weithredoedd y mae efe yn eu gwneuthur, gan wâg-siarad i'n herbyn â geiriau drygionus: ac heb fôd yn fodlon ar hynny, nid yw efe ei hun yn derbyn y brodyr, a'r rhai fy yn ewyllysio, y mae yn eu gwahardd, ac yn eu bwrw allan o'r Eglwys.

11 Anwyliad, na ddilyn yr hyn sydd ddrwg, ond yr hyn sydd dda. Yr hwn sydd yn gwneuthur daioni, o Dduw y mae: ond yr hwn sydd yn gwneuthur drygioni, ni welodd Duw.

12 Y mae i Demetrius air da gan bawb, a chan y gwirionedd ei hun: a ninnau hefyd ein hunain yn yn tystiolaethu, a chwi a wyddoch fôd ein tystiolaeth ni yn wir.

13 Yr oedd gennif lawer o bethau yw scrifennu, ond nid wyf yn chwennych scrifennu ag inge a phin attat ti:

14 Eithr gobeithio yr ydwyf gael dy weled ar fyrder, ac ni a ymddiddanwn ‖ wyneb yn wyneb.

15 Tangneddyf i ti. Y mae y cyfeillion yn dy annerch. Annerch y cyfeillion wrth enwau.

¶ EPISTOL CYFFREDINOL IUDAS YR APOSTOL.

Y mae yn annog i brofessu ffydd Grist yn ddiwrthdal: 5 a rhoi gan atgofawon pwysig ymlaen i mewn am bobl bwngus: a bod dialedd creulon wedi ei ddarparu iw hathrawiaeth, a'i cynneddfau melltigedig hwynt: 20 Ond bod y rhai dewiol trwy gyfarfyddwy yr Ysprŷd glân, a thrwy weddio at Dduw, yn ei ŵybodaeth, ac i ymgadw mewn cariad: ac iw cadw eu hunain, ac i achub eraill rhag perygl tragwyddol trwy ofn.

IUDAS, gwasanaethwr Iesu Grist: a brawd Iaco, at y rhai a sancteiddiwyd gan Dduw Tâd, ac ‖ a gadwyd yn Iesu Grist, ac a alwyd:

2 Trugaredd i chwi, a thangneddyf, a chariad a lluoseger.

3 Anwyliad, pan roeddais bôb diwydrwydd ar scrifennu attoch am yr iechydwriaeth gyffredinol, anghenrheid oedd i mi scrifennu attoch, gan eich annog â ymdrech ym mhlaid y ffydd, yr hon a roddwyd unwaith i'r Saint.

4 Canys y mae rhyw ddynion wedi ymwthio i mewn, y rhai a rag-ordeiniwyd er ystalm yr farnedigaeth hon, anqueirôlion, yn troi gras ein Duw ni i drythyllwch, ac ‖ yn gwadu ‖ yr unig Arglwydd Dduw, a'n Harglwydd Iesu Grist.

5 Ewyllysio gan hynny yr ydwyf eich coffâu chwi, er gan eich bôd yn gwybod hyn, yr Arglwydd gan wedi iddo waredu y bobl o dir yr Aipht, ddilyw wedi hynny yr eilwaith y rhai ni chredasant.

6 Yr Angelion hefyd, y rhai ni chadwasant eu ‖ dechreuad, eithr a adawsant eu ‖ gyfiawn le hun, a gadwodd efe mewn

nau tragwyddol gan dywyllwch, i farn y dydd mawr.

Gen. 19.24. 7 Megis y mae * Sodoma a Gomorha, a'r dinaseddoedd amgylch mewn cyffelyb fodd â hwynt wedi putteinio, a myned ar ôl cnawd arall, wedi eu gosod yn esampl, gan ddioddef dialedd tân tragwyddol.

Yr hai hyn trwy eu bûn. ‖ Arglwyddiaeth. ‖ Urddas. * Cab. leda.

8 Yr yn ſunyd hefyd y mae y ‖ breuddwydwyr hyn, yn halogi'r cnawd, yn diyſtyru Llywodraeth, ac yn cablu y rhai ſy mewn ‖ awdurdod.

9 Eithr Michael yr Arch-angel, pan oedd efe wrth ymddadleu â diaſol, yn ymreſymmu ynghylch corph Moſes, ni feiddiodd ddwyn barn ‖ gabladd arno, eithr efe a ddywedodd, * Cerydded yr Arglwydd dydi.

Zech. 3.2.

10 Eithr y rhai hyn ſydd yn cablu y pethau ni's gwyddant: a pha bethau bynag y maent yn aniawnwl, fel anifeiliaid ddwyn barn ‖ gabladd arno, eithr efe a ddyweſodd, * Cerydded yr Arglwydd dydi.

Gen. 4.8.

11 Gwae hwynt-hwy: oblegid, hwy a gerddaſant yn ffordd * Cain, ‖ ac a'u collwyd * trwy dwyll gwobr Balaam, ac a'u difethwyd yngwrthddywediad * Core.

Ia ſhrwy dwyll gwobr Baalam a redaſant allan. * Numb. 22.17. 2.pet.2. 15. * Numb. 16.1.

12 Y rhai ſydd frychau yn eich cariad-wleddoedd chwi, yn ymborth-wledda â chwi, yn ddiofn yn eu peſci eu hunain: cwmylau * diddwfr ydynt, a gylchar weinir gan wyntoedd: preniau diffrwythlawn, ddwywaith yn feirw, wedi eu diwreiddio:

* 2. Pet. 2. 19. * Numb. 16.1. * Dat. 1.7.

13 Tonnau cyddeiriog y môr, yn ewynnu allan eu cywilydd eu hunain: ſêr gwibiog, i'r rhai y cadwyd niwl y tywyllwch yn dragywydd.

14 Ac Enoch hefyd y ſeithfed o Adda, a brophwydodd am y rhai hyn, gan ddywedyd, * Wele, y mae'r Arglwydd yn dyfod gyd â myrddiwn o'i Sainct,

15 I wneuthur barn yn erbyn pawb, ac i lwyrargyoeddi yr holl rai annuwiol o honynt, am holl weithredoedd eu hannuwioldeb, y rhai a wnaethant hwy yn annuwiol, ac am yr holl *chwedlau* caledion, y rhai a leferodd pechaduriaid annuwiol yn ei erbyn ef.

16 Y rhai hyn ſydd rwgnach-wŷr, cuchan-wŷr, yn cerdded yn ôl eu chwantau eu hunain: ac * y mae eu genau yn llefaru *geiriau* chwyddedig, yn mawrygu wynebau *dynion*, er mwyn budd.

* Pſal. 17.10.

17 Eithr chwi, o rai anwyl, cofiwch y geiriau â rag-ddywedpwyd gan Apoſtolion ein Harglwydd Ieſu Grift,

18 Ddywedyd o honynt i chwi y bydd yn * yr amſer diweddaf watwar-wŷr, yn cerdded yn ôl eu chwantau ‖ annuwiol eu hunain.

* 1. Tim 4.1. 2.tim. 3.1. 2.pet. 3.3. Iud. 18.

19 Y rhai hyn yw y rhai ſy yn eu didoli eu hunain, yn aniaſol, heb ſod yr Yſpryd ganddynt.

20 Eithr chwy chwi, anwyliyd, gan eich adeiladu eich hunain ar eich ſanctteiddiaf fydd; a gweddio yn yr Yſpryd glân,

21 Ymgedwch yngharîad Duw, gan ddiſgwil trugaredd ein Harglwydd Ieſu Grift, i fywyd tragwyddol.

22 A thrugarhewch wrth rai, gan wneuthur rhagor:

23 Eithr rhai cedwch ‖ trwy ofn, gan eu cipio hwy allan o'r tân, gan gaſâu hyd yn oed y wiſg halogwyd gan y cnawd.

Mewn.

24 Eithr i'r hwn a ddichon eich cadw chwi yn ddi-gwymp, a'ch goſod ger bron ei ogoniant ef yn ddifeilns mewn gorfoledd,

25 I'r unig ddoeth Dduw, ein Iachawdur ni, *y ddoe* gogoniant a mawredd, grym ac awdurdod, yr awrhon ac yn dragywydd. Amen.

¶ DADCVDDIAD SAINCT IOAN Y DIFINYDD.

PEN. I.

I Ioan yn ſcrifennu ei Ddatcuddiad at y ſaith Eglwys o Aſia. yr rhai a arwyddocceir wrth y ſaith ganwyll-bren aur. 7 Dyfodiad Chriſt: 14 a'i ddau gyfoneddiu, a'i arddercha'r grwydd ef.

DAdcuddiad Ieſu Grift, yr hon a roddes Duw iddo ef, i ddangos iw waſanaethwŷr y pethau ſy raid eu dyfod i ben ar fyrder: ac hanſon trwy ei Angel, *ef a'i* hyſpyſod i'w waſanaethwr Ioan.

2 Yr hwn a dyſtiolaethodd air Duw, a thyſtiolaeth Ieſu Grift, a'r holl bethau a welodd.

3 Dedwydd yw'r hwn ſydd yn darllen, a'r rhai ſy'n gwrando geiriau brophwydoliaeth hon, ac yn cadw y pethau ſy yn ſcrifennedig ynddi: canys *y mae'r* amſer yn agos.

4 Ioan at y ſaith Eglwys ſydd yn Aſia: Gras ſyddo i chwi, a thangnefydd, oddi wrth yr hwn * ſydd, a'r hwn a fu, a'r *hwn* ſydd ar ddyfod: ac oddi wrth y ſaith yſpryd ſydd ger bron ei orſedd-faingc ef.

* Exod. 3.14. * 1. Cor. 15.21. col. 1.18. * Heb. 1.4. * 1. Pet. 1.5.

5 Ac oddi wrth Ieſu Grift, *yr hwn yw* y tyſt ffyddlon, * y cyntaf-anedig o'r meirw, a thywyſog brenhinoedd yddaiar: *iddo of* yr hwn a'n carodd ni, ac a'n * golchodd ni oddi wrth ein pechodau yn ei waed ei hun.

6 Ac a'n * gwnaeth ni yn frenhinoedd ac yn offeiriaid i Dduw, a'i Dad ef, iddo ef *y bo'i* gogoniant, a'r ‖ gallu, yn oes oeſoedd. Amen.

* Dat. 3.14. ‖ Iyna.

7 * Wele, y mae efe yn dyfod gyd â'r cwmmulau, a phôb llygad a'i gwêl ef, ie y rhai a'i gwanſant ef: a holl lwythau y ddaiar a alarant o'i blegid ef: ſelly. Amen.

* Mat. 24.30.

8 Mi yw Alpha ac Omega, y dechreuad a'r diwedd, medd yr Arglwydd, yr hwn ſydd, a'r hwn oedd, a'r hwn ſydd i ddyfod, yr Holl-alluog.

9 Myfi Ioan, yr hwn *wyf* hefyd eich brawd, a'ch cydymaith mewn cyſtudd, ac yn nheyrnas ac ymynedd Ieſu Grift, oeddwn yn yr ynys a elwir Patmos, amgair Duw, ac am dyſtiolaeth Ieſu Grift.

10 Yr oeddwn i yn yr Yſpryd a'r ddydd yr Arglwydd: ac a glywais o'r tu ôl i mi, lef fawr, fel *lais* udcorn,

11 Yn dywedyd, Mi yw Alpha ac Omega, y cyntaf a'r diweddaf: a'r, Hyn yr wyt yn ei weled, ſcrifenna mewn llyfr, a danfon i'r ſaith eglwys y rhai ſy *yn* Aſia: i Epheſus, ac i Smyrna, ac i Pergamus, ac i Thyatira, ac i Sardis, a Philadelphia, a Laodicea.

12 Ac mi a droais i weled y lleſ o leſaru wrthŷf: ac wedi i mi droi, mi a welais ſaith ganwyll-bren aur,

13 Ac yng hanol y ſaith ganhwyllbren, un tebyg i Fab y dŷn, wedi ymwiſco â gwiſg hyd at draed, ac wedi ymwregyſu yng hylch ei frongeſ â gwregys aur.

14 Eithr

14 Ei ben ef a'i wallt, *oedd* wynion fel gwlân, cyn wynned a'r eira: a'i lygaid fel fflamm dân,
15 A'i draed yn debyg i brês coeth, megis yn llosci mewn ffwrn: a'i lais fel sŵn llawer o ddyfroedd.
16 Ac yn *oedd* ganddo yn ei law ddehau saith seren: a chleddau llym dau-finiog yn dyfod allan o'i wyneb pryd fel yr haul yn disgleirio yn ei nerth.
17 A phan welais ef, mi a syrthiais wrth ei draed ef fel marw: ac efe a osododd ei law ddehau arnaf, gan ddywedyd wrthif, Nac ofna: myfi yw y cyntaf a'r diweddaf,
18 A'r hwn *ŷf fyw*, ac a fûm farw: ac wele byw ydwyf yn oes oesoedd, Amen: ac y mae genif agoriadau yffern a marwolaeth.
19 Scrifenna y pethau a welaist, a'r pethau sydd, a'r pethau a fydd ar ôl hyn.
20 Dirgelwch y saith seren a welaist yn fy llaw ddehau, a'r saith ganhwyllbren aur. Y saith seren, Angelion y saith Eglwys ydynt: a'r saith ganhwyllbren a welaist, y saith Eglwys ydynt.

PEN. II.

Pa beth a archymmynnir ei scrifennu at Angylion, hynny yw, gweinidogion Eglwys Ephesus, 8 Smyrna, 12 Pergamus, 18 Thyatira: a pha beth sydd ganmoladwy, neu ddiffygiol ynddynt.

AT Angel yr Eglwys sydd yn Ephesus, scrifenna, Y pethau hyn y mae yr hwn sydd yn dal y saith seren yn ei law ddehau, yr hwn sydd yn rhodio ynghanol y saith ganhwyllbren aur, yn eu dywedyd:
2 Mi a adwaen dy weithredoedd di, a'th lafur, a'th ymmynedd, ac na elli oddef y rhai drwg: a phrofi o honot y rhai sy'n dywedyd eu bôd yn Apostolion, ac nid ydynt: a chael o honot hwynt yn gelwyddog,
3 A chi a oddefaist, ac y mae ymmynedd gennit, ac a gymmeraist boen er mwyn fy Enw i, ac ni ddiffygiaist.
4 Eithr y mae gennif *beth* yn dy erbyn, am i ti ymadel â'th Gariad cyntaf.
5 Cofia gan hynny o ba le y syrthiaist, ac edifarha, a gwna y gweithredoedd cyntaf: ac onid ê, yr wyf yn dyfod attati ar frŷs, ac mi a symmudaf dy ganhwyllbren di allan o'i le, oni edifarhei di.
6 Ond hyn sydd gennit, dy fod ti yn casâu gweithredoedd y Nicolaiaid, y rhai yr ŵyf hefyd yn eu casâu.
7 Yr hwn sydd ganddo glûst, gwrandawed pa beth y mae'r Yspryd yn ei ddywedyd wrth yr Eglwysi: Yr hwn sydd yn gorchfygu y rhoddaf iddo fwytta o bren y bywyd, yr hwn sydd ynghanol Paradwys Ddnw.
8 Ac at Angel yr Eglwys sydd yn Smyrna, scrifenna, Y pethau hyn y mae y cyntaf, a'r diweddaf, yr hwn a fu farw, ac sydd fyw, yn eu dywedyd:
9 Mi a adwaen dy weithredoedd di, a'th gystudd, a'th dlodi, eithr cyfoethog ŵyt: ac *mi a adwaen* gabledd y rhai sy yn dywedyd eu bôd yn Iuddewon, ac nid ydynt ond Synagog Satan.
10 Nac ofna ddim o'r pethau yr ydwyt iw dioddef: wele, y cythraul a fwrw rai o honoch chwi i garchar, fel y'ch profer: a chwi a gewch gystudd ddeng-nhiwrnod: *Bydd fyddlon hyd angau*, ac mi a roddaf i ti goron y bywyd.
11 Yr hwn sydd ganddo glûst, gwrandawed beth y mae'r Yspryd yn ei ddywedyd wrth yr Eglwysi. Yr hwn sydd yn gorchfygu ni chaiff ddim niwed gan yr ail farwolaeth.
12 Ac at Angel yr Eglwys sydd yn Pergamus, scrifenna, Y pethau hyn y mae yr hwn sydd ganddo y cleddyf llym dauiniog, yn eu dywedyd,
13 Mi a adwaen dy weithredoedd di, a pha le yr ŵyt yn trigo, sef lle *mae* gorsedd-faingc Satan: ac yr ŵyt yn dal fy Enw i, ac ni wedaist fy ffydd i, ie yn y dyddiau *y bu* Antipas yn ferthyr ffyddlon i mi, yr hwn a laddwyd yn eich plith chwi, lle y mae Satan yn trigo.
14 Eithr y mae gennif ychydig bethau yn dy erbyn di, oblegid bôd gennit yno *rai* yn dal athrawiaeth * Balaam, yr hwn a ddyscodd i Balac fwrw thwystr ger bron meibion Israel, i fwytta pethau wedi eu haberthu i eulynnod, ac i odineba.
15 Felly y mae gennit tithau hefyd *rai* yn dal athrawiaeth y Nicolaiaid: yr hyn beth yr wyf yn ei gasâu.
16 Edifarha: ac os amgen, yr wyf yn dyfod attat ar frŷs, ac a ryselaf yn eu herbyn hwynt â chleddyf fy ngenau.
17 Yr hwn sydd ganddo glûst, gwrandawed beth y mae'r Yspryd yn ei ddywedyd wrth yr Eglwysi, I'r hwn sydd yn gorchfygu y rhoddaf iddo fwytta o'r Manna cuddiedig, ac a roddaf iddo garreg wen, ac ar y garrec henw newydd wedi ei scrifennu, yr hwn ni edwyn neb, ond yr hwn sydd yn ei dderbyn.
18 Ac at Angel yr Eglwys sydd yn Thyatira, scrifenna, Y pethau hyn y mae Mâb Duw yn eu dywedyd, yr hwn sydd a'i lygaid fel flam dân, a'i draed yn debyg i brês coeth:
19 Mi a adwaen dy weithredoedd di, a'th gariad a'th wasanaeth, a'th ffydd, a'th ymmynedd di, a'th weithredoedd: a *bôd* y rhai diweddaf yn fwy na'r rhai cyntaf.
20 Eithr y mae gennit ychydig bethau yn dy erbyn, oblegid dy fod yn gadel i'r wraig honno, Iezabel, yr honfydd yn ei galw ei hun yn proffwydes, ddyscu, a thwyllo fy ngwasanaethwyr, i odineba, ac i fwyta pethau wedi eu haberthu i eulynnod.
21 Ac mi a roddais iddi amser i edifarhau am ei godineb, ac nid edifarhaodd hi.
22 Wele, yr ŵyf yn ei bwrw hi ar wely, a'r rhai fydd yn godineba gyd â hi, i gystudd mawr, onid edifarhânt am eu gweithredoedd.
23 A'i phlant hi a laddaf â marwolaeth: a'r holl Eglwysi a gânt wybod mai myfi yw yr hwn sydd yn * chwilio yr arennau a'r calonnau: ac mi a roddaf i bôb vn o honoch yn ôl eich gweithredoedd.
24 Eithr wrthych chwi yr ŵyf yn dywedyd, ac wrth y lleill yn Thyatira, y sawl nid oes gaeddyst y ddyscediaeth hon, a'r rhai ni adnabuant ddyfnderau Satan, fel y dywedant: ni fwriaf arnoch faich arall.
25 Eithr, yr hyn sydd gennoch, deliwch hyd oni ddelwyf.
26 A'r hwn sydd yn gorchfygu, ac yn cadw fy ngweithredoedd hyd y diwedd, mi a roddaf iddo awdurdod ar y Cenhedloedd:
27 * (Ac efe a'u bugeilia hwy â gwialen haiarn: fel llestri pridd y dryllir hwynt,) fel y derbyniais innau gan fy Nhâd:
28 Ac mi a roddaf iddo y seren foreu.
29 Yr hwn sydd ganddo glûst, gwrandawed beth y mae'r Yspryd yn ei ddywedyd wrth yr Eglwysi.

PEN. III.

Argyoeddir Angel Eglwys Sardis, 3 a'i annoc ef i edifarhau, a'i fygwth os edifarha ddim. 7 Angel Eglwys Philadelphia to yn cael ei ganmol am ei dawogrwydd, a'i amyneddu. 14 Angel Laodicea yn cael ei geryddu am ei bai na bydd ufuddach, 19 a'i orchymmyn i fod yn fwy selog. 20 Addewid i'r sawl a fyddo yn fuddugoliaethus.

AC at Angel yr Eglwys sydd yn Sardis, ſcrifenna; Y pethau hyn y mae yr hwn ſydd a ſaith Yſpryd Duw, a'r ſaith ſeren ganddo, yn eu dywedyd; mi a adwen dy weithredoedd di ſ oble-gid y mae gennit enw dy ſôd yn ſyw, a marw ydwyt.

2 Bydd wiliadwrus, a ſictrhâ y pethau ſy ynôl, y rhai ſydd barod i farw: canys ni chefais dy weithredoedd yn gyflawn ger bron Duw.

3 Cofia gan hynny pa fodd y derbyniaiſt ac y clywaiſt: a chadw, ac edifarhâ. * Os tydi gan hyny ni wilii, mi a ddeuaf arnati fel lleidr, ac ni chei di wybod pa awr y deuaf arnat.

4 Eithr y mae gennit ychydig enwau, ſe yn Sardis, y rhai ni halogaſant eu dillad, a *hwy* a rodiant gyd â mi mewn *dillad* gwynion: oblegid teilwng ydynt.

5 Yr hwn ſydd yn gorchfygu, hwnnw a wiſcir mewn dillad gwynion: ac ni ddeleuaf ei enw ef allan o'r llyfr y bywyd, ond mi a gyffeſaf ei enw ef ger bron fy Nhâd, acher bron ei Angelion ef.

6 Yr hwn ſydd ganddo glûſt, gwrandawed beth y mae'r Yſpryd yn ei ddywedyd wrth yr Eglwyſi.

7 Ac at Angel yr Eglwys ſydd yn Philadelphia, ſcrifenna, Y pethau hyn y maey Sanctaidd, y Cywir, yn eu dywedyd, yr hwn ſydd ganddo agoriad Dafydd, yr hwn ſydd yn agoryd, ac nid yw neb yn cau, ac yn cau, ac nid yw neb yn agoryd;

8 Mi a adwaen dy weithredoedd: wele, rhoddais ger dy fron ddrws agored, ac ni ddichon neb ei gau: canys y mae gennit ychydig nerth, a thi a gedwaiſt fy ngair, ac ni wedaiſt fy Enw.

9 Wele mi a wnaf iddynt hwy o ſynagog Satan, y rhai ſydd yn dywedyd eu bôd yn Iddewon, ac nid ydynt, ond dywedyd celwydd y maent: wele, meddaf, gwnaf iddynt ddyfod, ac addoli o flaen dy draed, a gwybod fy mod i yn dy garu di.

10 O achos cadw o honot air fy ynnynedd i, minnau a'th gadwaf di oddi wrth awr y profedigaeth, yr hon a ddaw ar yr holl fyd, i brofi y rhai ſydd yn trigo ar y ddaiar.

11 Wele, yr wyf yn dyfod ar fryſ: daſ yr hyn ſydd gennit, fel na ddygo neb dy goron di.

12 Yr hwn ſydd yn gorchfygu, mi a'i gwnaf yn golofn yn Nheml fy Nuw i, ac allan nid â efe mwyach: ac mi a ſcrifennaf arno ef enw fy Nuw i, a enw dinas fy Nuw i, yr hon ydyw Ieruſalem newydd, yr hon ſydd yn diſcyn o'r nêf oddi wrth fy Nuw i, ac *mi a ſcrifennaf arno ef* fy Enw newydd i.

13 Yr hwn ſydd ganddo glûſt, gwrandawed beth y mae'r Yſpryd yn ei ddywedyd wrth yr Eglwyſi.

14 Ac at Angel Eglwys y Laodiceaid, ſcrifenna, Y pethau hyn y mae Amen yn eu dywedyd, y ſtyſt ffyddlon a chywir, dechreuad creadurieth Duw:

15 Mi a adwaen dy weithredoedd di, nad ydwyt nac oer, na brwd: mi a fynnwn pe baſcoer, pen frwd.

16 Felly, am dy fod yn glyatt, ac nid yn oer nac yn frwd, mi a'th chwydaf di allan o'm genau.

17 Oblegid dy fod yn dywedyd, Golodog ydwyf, ac mewn goſtegedd ydwyf, ac nid oes arnaf eiſieu dim: ac ni wyddoſt dy fod yn druan, a chwn trugarog, ac yn allwedig, ac yn noeth.

18 Yr wyf yn dy gynghori i brynu genniſi anwedi eu buro trwy dân, fel y'th gyfoethogher: a dillad gwynion, fel y'th wiſcer, ac fel nad ymddangoſo gwarth dy noethder dis: a hefyd dy lygaid ag ei llygaid, fel y gweloch.

19 * Yr wyſi yn argyoeddi, ac yn ceryddu y ſawl yr wyf yn eu caru: am hynny bydded zêl genniſi, ac edifarhâ.

20 Wele, yr wyf yn ſefyll wrth y drws ac yn curo: os clyw neb fy llais i, ac agoryd y drôs, mi a ddeuaf i mewn atto ef, ac a ſwpperaf gyd ag ef, ac yntef gyd â minnau.

21 Yr hwn ſydd yn gorchfygu, rhoddaf iddo ef eiſtedd gyd â mi ar fy ngorſedd-fainge, megis y gorchfygais innau, ac yr eiſteddais gyd â'm Tad ar ei orſedd-fainge ef.

22 Yr hwn ſydd ganddo glûſt: gwrandawed beth y mae'r Yſpryd yn ei ddywedyd wrth yr Eglwyſi.

PEN. IIII.

2 Ioan yn gweled gorſedd-fainge Duw yn y Nêf: 4 Y pedwar Henuriad ar hugain: 6 Y pedwar aniſſail yn llawn llygaid ymlaen ac yn ôl: 10 *Yr Henuriaid yn bwrw i lawr eu coronau, ac yn addoli'r hwn oedd yn eiſteddar yr orſedd-fainge.*

YN ôl y pethau hyn yr edrychais, ac wele ddrôs wedi ei agoryd yn y nêf, a'r llais cyntaf a glywais, *oedd* fel *llais* vdcorn yn ymddiddan â mi; gan ddywedyd, Dring i fynu yma, a mi a ddangoſaf i ei y pethau ſy rhaid *i* bôd ar ôl hyn.

2 Ac yn y man yr oeddwn yn yr Yſpryd: a wele, yr oedd gorſedd-fainge wedi ei goſod yn y nêf, ac *yn* yn eiſtedd ar yr orſedd-fainge:

3 A'r hwn oedd yn eiſtedd oedd yn debyg yr olwg arno i faen Iaſpis a Sardin: ac *yr oedd* caſys o amgylch yr orſedd-fainge, yn debyg yr olwg arno i Smaragdus.

4 Ac ynghylch yr orſedd-fainge *yr oedd* pedair gorſedd-fainge ar hugain: ac ar y gorſedd-feinge-au y gwelais bedwar Henuriad ar hugain yn eiſtedd, wedi eu gwiſco mewn dillad gwynion: ac yr oedd ganddynt ar eu pennau goronau aur.

5 Ac yr oedd yn dyfod allan o'r orſedd-fainge, fellt, a tharanau, a lleiſiau: ac *yr oedd* ſaith o lampau tân yn lloſci ger bron yr orſedd-fainge, y rhai yw ſaith Yſpryd Duw.

6 Ac o flaen yr orſedd-fainge *yr oedd* mor o wydr, yn debyg i gryſtal: ac ynghanol yr orſedd-fainge, ac ynghylch yr orſedd-fainge, *yr oedd* pedwar aniſſail yn llawn o lygaid o'r tu blaen, ac o'r tu ôl.

7 A'r aniſſail cyntaf *oedd* debyg i lew, a'r ail aniſſail yn debyg i lo, a'r trydydd aniſſail *oedd* ganddo wyneb fel dyn, a'r pedwerydd aniſſail *oedd* debyg i eryr yn hedeg.

8 A'r pedwar aniſſail oedd ganddynt, bôb vn o honynt, chwech o adenydd o'u hamgylch: ac yr *oeddynt* oddi fewn yn llawn llygaid: ac nid oeddynt yn gorphwyys ddydd a nôs, gan ddywedyd, Sanct, Sanct, Sanct, Arglwydd Dduw Hollalluog, yr hwn oedd, a'r hwn ſydd, a'r hwn ſydd i ddyfod.

9 A phan ſyddo yr aniſeiliaid *yn* rhoddi gogoniant, ac anrhydedd, a diolch, i'r hwn oedd yn eiſtedd ar yr orſedd-fainge, yr hwn ſydd yn byw yn oes oeſoedd,

10 Y mae y pedwar Henuriad ar hugain yn ſyrthio ger bron yr hwn oedd yn eiſtedd ar yr orſedd-fainge, ac yn addoli yr hwn ſydd yn byw yn oes oeſoedd: ac yn bwrw ei coronau ger bron yr orſedd-fainge, gan ddywedyd,

11 *Teilwng ŷdyt o Arglwydd i dderbyn gogoniant, ac anrhydedd, a gallu: canys ti a greaſt bôb peth, ac o herwydd dy ewyllys di y maent, ac y crewyd hwynt.*

PEN.

Dilar. 7. beth 12. 5.

Pen. 20. 12. Phil. 4. 3.

Gwnaſ-ſlaw.

Pen.

PEN. V.

1 *Y llyfr wedi ei selio â saith sêl: 9 yr hwn yr oedd yr Oen a laddesid yn unic yn deilwng yn agoryd.* 12 *Yr Henuriaid, o van bynny yn ei felicannic ef, ac yn cyffeddef mai efe a'i prynasei bwy â'i waed.*

AC mi a welais yn nehen-law yr hwn oedd yn eistedd ar yr orsedd-faingc, llyfr wedi ei scrifennu oddi fewn ac ‖ oddi allan, wedi ei seilio â saith sêl.

2 Ac mi a welais Angel cryf yn cyhoeddi â llef ‖ vchel, Puy sydd deilwng i agoryd y llyfr, ac i ddattod ei seliau ef?

3 Ac nid oedd nêb yn y nêf, nac yn y ddaiar, na than y ddaiar, yn gallu agoryd y llyfr, nac edrych arno.

4 Ac mi a wylais lawer, o achos na chaed nêb yn deilwng i agoryd, ac i ddarllen y llyfr, nac i edrych arno.

5 Ac vn o'r Henuriaid a ddywedodd wrthif, Nac wyla; wele, y * Llew yr hwn sydd o lwyth Inda, gwreiddyn Dafydd, a orchfygodd i agoryd y Llyfr, ac i ddattod ei saith sêl ef.

6 Ac mi a edrychais, ac wele, ynghanol yr orsedd-faingc a'r pedwar anifail, ac ynghanol yr Henuriaid, *yr oedd* Oen yn sefyll, megis wedi ei ladd, a chanddo saith goron, a saith lygad; y rhai ydyw saith Yspryd Duw, wedi eu danfon allan i'r holl ddaiar.

7 Ac efe a ddaeth, ac a gymmerth y llyfr o ddehec-law yr hwn oedd yn eistedd ar yr orsedd-faingc.

8 A phan gymmerth efe y llyfr, y pedwar anifail, a'r pedwar Henuriad ar hugain, a syrthiasant ger bron yr Oen, a chan bôb vn o honynt yr oedd telynau, a phiolau aur, yn llawn o arogl-darth: y rhai ydyw gweddiau'r Sainct.

9 A hwy a ganasant ganiad newydd, gan ddywedyd, Teilwng wyt ti i gymmerpdy llyfr, ac i agoryd ei seliau ef: o herwydd ti a laddwyd, ac a'n prynaist ni i Dduw trwy dy waed, allan o bôb llwyth, ac iaith, a phobl, a chenedl:

10 * Ac a'n gwnaethoft ni i'n Duw ni, yn frenhinoedd, ac yn offeiriaid: ac ni a deyrnaswn ar y ddaiar.

11 Ac mi a edrychais, ac a glywais lais Angelion lawer ynghylch yr orsedd-faingc, a'r anifeiliaid, a'r Henuriaid: a'u rhifedi hwynt oedd fyddiwnau o fyrddiwnau, a miloedd o filoedd:

12 Yn dywedyd â llef ‖ vchel, Teilwng yw'r Oen yr hwn a laddwyd, i dderbyn gallu, a chyfoeth, a doethineb, a chadernid, ac anrhydedd, a gogoniant, a bendith.

13 A phôb creadur ac sydd yn y nêf, ac ar y ddaiar, a than y ddaiar, a'r pethau sydd yn y môr, ac oll ac sy yddaiar, a glywais i yn dywedyd, I'r hwn sydd yn eistedd ar yr orsedd-faingc, ac i'r Oen *y bydo* y fendith, ac anrhydedd, a'r gogoniant, a'r gallu, yn oes oesoedd.

14 A'r pedwar anifail a ddywedasant, Amen. A'r pedwar Henuriad ar hugain a syrthiasant: a *lawr*, ac a addolasant yr hwn sydd yn byw yn oes oesoedd.

PEN. VI.

1 *Agoryd y seliau, y naill ar ol y llall, a phan beth a ddigwyddodd ar hynny, yr hyn sydd yn cynnwys proffwydoliaeth hyd ddiwedd y byd.*

AC mi a welais pan agorodd yr Oen vn o'r seliau; ac mi a glywais vn o'r pedwar anifail yn dywedyd, fel trwst taran, Tyred a gwêl.

2 Ac mi a welais, ac wele farch gwyn, a'r hwn oedd yn eistedd arno, a bwa ganddo; a rhoddwyd iddo goron, ac efe a aeth allan yn gorchfygu, ac i orchfygu.

3 A phan agorodd efe yr ail sêl, mi a glywais yr ail anifail yn dywedyd, Tyred a gwêl.

4 Ac fe aeth allan farch arall, *yn* coch: a'r hwn oedd yn eistedd arno y rhoddwyd iddo gymmeryd heddwch oddi ar y ddaiar, fel y lladdent ei gilydd: a rhoddwyd iddo ef gleddyf mawr.

5 A phan agorodd efe y drydedd sêl, mi a glywais y trydydd anifail yn dywedyd, Tyred a gwêl. Ac mi a welais, ac wele farch dû, a'r hwn oedd yn eistedd arno, â chlorian ganddo yn ei law.

6 Ac mi a glywais lais ynghanol y pedwar anifail yn dywedyd, ‖ Mesur o wenith er ceiniog, a thri mesur o haidd er ceiniog: a'r olew a'r gwin, na wna niwed iddynt,

7 A phan agorodd efe y bedwaredd sêl, mi a glywais lais y pedwerydd anifail yn dywedyd, Tyred a gwêl.

8 Ac mi a edrychais, ac wele farch gwelw-las: a henw yr hwn oedd yn eistedd arno oedd Marwolaeth; ac yr oedd Vffern yn canlyn gyd ag efe: a rhoddwyd ‖ iddynt awdurdod ar y bedwaredd ran o'r ddaiar, i ladd â chleddyf, ac â newyn, ac a marwolaeth, ac a bwyst-filod y ddaiar.

9 A phan agorodd efe y bummed sêl, mi a welais tan yr allor eneidiau y rhai a laddesid am air Duw, ac am y dyftiolaeth oedd ganddynt.

10 A hwy a lefasant â llef ‖ vchel, gan ddywedyd, Pa hyd Arglwydd, sanctaidd a chywir, nad ydwyt yn barnu, ac yn dial ein gwaed ni, ar y rhai sy yn trigo ar y ddaiar?

11 A gynnau gwynion a roed i bôb vn o honynt, a dywedpwyd wrthynt ar iddynt orphwys etto ychydig amser, hyd oni chyflawnaid *rifedi* eu cyd-weision, a'u brodyr, y rhai oedd i *gael* eu lladd, megis ac *yr oedd* hwythau.

12 Ac mi a edrychais pan agorodd efe y chweched sêl, ac wele, bu daear-gryn mawr; a'r haul a aeth yn ddû fel sachlen flew, a'r lleuad a aeth fel gwaed.

13 A sêr y nef a syrthiasant ar y ddaiar, fel y mae'r ffigys-bren yn bwrw ei ffigys gleision, pan ei ysgydwer gan wynt mawr.

14 * A'r nef a aeth heibio fel llyfr wedi ei blygu ynghyd: a phôb mynydd, ac ynys a symmudwyd allan o'u lleoedd.

15 A brenhinoedd y ddaiar, a'r gwŷr mawr, a'r cyfoethogion, a'r pen-capteiniaid, a'r gwŷr cedyrn, a phob gwr caeth, a phôb gwr rhydd, a ymguddiasant yn yr ogofydd, ac yngheigiau y mynyddoedd;

16 Ac a ddywedasant wrth y mynyddoedd a'r creigiau, * Syrthiwch arnom ni, a chuddiwch ni o wyneb yr hwn sydd yn eistedd ar yr orsedd-faingc, ac oddiwrth ddigofaint yr Oen:

17 Canys daeth dydd mawr ei ddigter ef: a phwy a ddichon sefyll?

PEN. VII.

1 *Angel yn selio gwasanaethwyr Duw yn eu talcennau.* 14 *Nifer y rhai a seliwyd o bwyllau Israel, yn ôl sydd yn Psalm 2.* 9 *o bôb Cenhedloedd, ynghyd ag anrhyfedd y rhai sydd yn sefyll gar bron yr orsedd-faingc, a gynnau gwynion ac ganpalm, ac a phalmwydd yn eu dwylaw.* 14 *Bôd en gynnau wedi eu golchi yngwaed yr Oen.*

AC yn ôl y pethau hyn, mi a welais bedwar Angel yn sefyll ar bedair congl y ddaiar, yn dal pedwar gwynt y ddaiar, fel na chwythei'r gwynt ar y ddaiar, nac ar y môr, nac ar vn pren.

2 [Ac mi a welais Angel arall yn dyfod i fyny oddi wrth godiad haul, a sêl y Duw byw ganddo:

‖Fawr, ac ese a lesodd â llêf ‖ vchel ar y pedwar Angel, i'r rhai y rhoddasid *gallu* i ddrygu 'r ddaiar a'r môr,

3 Gan ddywedyd, Na ddrygwch y ddaiar, na'r môr, na'r preniau, nes darfod i ni seliо gwastadeth wŷr ein Duw ni yn eu talcennau.

4 Ac mi a glywais nifer y rhai a seliwyd: *yr oedd* wedi eu seliо gant a phedair deugain o filoedd, o holl lwythau meibion Israel.

5 O lwyth Iuda, yr oedd deuddeng-mil wedi eu seliо: o lwyth Ruben, yr oedd deuddeng-mil wedi eu seliо: o lwyth Gad, yr oedd deuddeng-mil wedi eu seliо:

6 O lwyth Aser, yr oedd deuddeng-mil wedi eu seliо: o lwyth Nephthali, yr oedd deuddeng-mil wedi eu seliо: o lwyth Manasses, yr oedd deuddeng-mil wedi eu seliо:

7 O lwyth Simeon, yr oedd deuddeng-mil wedi eu seliо: o lwyth Lefiy, yr oedd deuddeng-mil wedi eu seliо: o lwyth Iſachar, yr oedd deuddeng-mil wedi eu seliо:

8 O lwyth Zabulon, yr oedd deuddeng-mil wedi eu seliо: o lwyth Ioſeph, yr oedd deuddeng-mil wedi eu seliо: o lwyth Beniamin, yr oedd deuddeng-mil wedi eu seliо.

9 Wedi hyn mi a edrychais, ac wele dyrfa fawr, yr hon ni allei neb ei rhifo, o bôb cenedl, a llwythau, a phobloedd, ‖ a chieithoedd, yn ſefyll ger bron yr orſedd-fainc, a cher bron yr Oen, wedi eu gwiſco mewn gynau gwynion, a phalmwydd yn eu dwylo:

‖A thra ſodan.

‖Fawr.

10 Ac yn llefain a llêf ‖ vchel, gan ddywedyd, Iechydwriaeth i'n Duw ni, yr hwn ſydd yn eiſtedd ar yr orſedd-fainc, ac i'r Oen.

11 A'r holl Angelion a ſaſaſant o amgylch yr orſedd-fainc, a'r Henuriaid, a'r pedwar anifail: ac a ſyrthiaſant ger bron yr orſeddfainc ar eu hwynebau, ac a addolaſant Dduw,

12 Gan ddywedyd, Amen: o, fendith, a'r gogoneiant, ac doethineb, a'r diolch, a'r anrhydedd, a'r gallu, a'r nerth, a *fyddo* i'n Duw ni yn oes oeſoedd. Amen.

‖Gwŷr

13 Ac vn o'r Henuriaid a atebodd, gan ddywedyd wrthif; Pwy ydyw y rhai hyn ſy wedi eu gwiſco mewn gynau gwynion? ac o ba le y daethant?

14 Ac mi a ddywedais wrtho ef, Arglwydd, ti a wyddoſt. Ac efe a ddywedodd wrthif, Y rhai hyn yw y rhai a ddaethant allan o'r cyſtudfa mawr: ac a olchaſant eu gynau, ac a'u cannaſant hwy yng-waed yr Oen.

15 O herwydd hynny y maent ger bron gorſeddfainge Duw, ac yn ei waſanaethu ef ddydd a nôs yn ei Deml: a'r hwn ſydd yn eiſtedd ar yr orſeddfainge, * a ‖ drig yn ei plath hwynt.

*Pen. 21. 3 ‖ Efyd ei babell a-hwynt, neu trofftynt.

16 * Ni ſyrth arnynt na newyn mwyach, na ſyched mwyach; ac ni ddiſgyn arnynt na'r haul, na dim gwres.

* Eſai. 49. 10.

17 Oblegid yr Oen, yr hwn *ſydd* ynghanol yr orſedd-fainge, a'i bugeilia hwynt, ac a'u harwain hwynt at ffynhonnau ‖ buwiol o ddyfroedd: a Duw a ſych yn maith bôb deigr oddiwrth eu llygaid hwynt.

‖ Byw.

* Eſai. 25. 8. pen. 35. 10.

PEN. VIII.

1 *Wrth agoriad y ſeithfed ſêl, a y rhoddwyd ſaith o angelion i ſefyll o flaen Duw.* 6 *Pedwar o honynt yn vdcanu.* 7 *A'i gwaith yn taraw y ddaiar, a thraian o'r coed, a'r holl laſwellt a loſcwyd.* 8 *A'r ail yn rhoddi arogl-darth ac weddiau y ſeinct ar yr Allor aur.*

A Phan agorodd efe y ſeithfed ſêl, yr ydoedd ‖ godeg yn y nêf megis tros hanner awr.

‖Diſtawrwydd.

2 A mi a welais y ſaith Angel, y rhai oedd yn ſefyll ger bron Duw: a rhoddwyd iddynt ſaith o vdcyrn.

3 Ac Angel arall a ddaeth, ac a ſaſodd ger bron yr allor, a thuſſer aur ganddo: a rhoddwyd iddo arogl-darth lawer, ſel ‖ yr offrymmei ef gyd â gweddiau yr holl Seinct ar yr allor aur, yr hon *oedd* ger bron yr orſedd-fainge.

‖ Yr rhyg-weddiau.

4 Ac ſe aeth mŵg yr arogl-darth gyd â gweddiau 'r Seinct, o law 'r Angel, i fyny ger bron Duw.

5 A'r Angel a gymmerth y thuſſer, ac a'i llanwodd hi o dân yr allor, ac a'i bwriodd i'r ddaiar: a bu lleiſiau, a tharanau, a mellt, a daiar-gryn.

6 A'r ſaith Angel, y rhai oedd â'r ſaith vdcorn ganddynt, a ymbaratoeſant i vdcanu.

7 A'r Angel cyntaf a vdcanodd, a bu cenllyſc, a thân, wedi eu cymmyſcu â gwaed, a hwy a fwriwyd i'r ddaiar: a thraian y ‖ preniau a loſcwyd, a'r holl laſwellt a loſcwyd.

‖ Ddaiar.

8 A'r ail Angel a vdcanodd, a megis mynydd mawr yn lloſci gan dân a fwriwyd i'r môr: a thraian y môr a aeth yn waed.

9 A bu farw traian y creaduriaid, y rhai oedd yn y môr, ac â byw ynddynt: a thraian y llongau a ddiſtrywyd.

10 A'r trydydd Angel a vdcanodd, a ſyrthiodd o'r nêf ſeren fawr, yn lloſci fel lamp, a hi a ſyrthiodd ar draian yr afonydd, ac ar ffynhonnau y dyfroedd.

11 A henw 'r ſeren a elwir Wermod, ac aeth traian y dyfroedd yn Wermod, a llawer o ddynion a fuant feirw gan y dyfroedd, oblegid eu myned yn chwerwon.

12 A'r pedwerydd Angel a vdcanodd, a thrawyd traian yr haul, a thraian y lleuad, a thraian y ſêr: ſel y tywyllwyd eu traian hwynt, ac na lewyrchoid y dydd er traian, a'r nôs yr vn fodd.

13 Ac mi a edrychais, ac a glywais angel yn chedeg ynghanol y nêf, gan ddywedyd â llêf ‖ vchel, Gwae, gwae, gwae, i'r rhai ſy 'n trigiaw y ddaiar, rhag lleiſiau eraill vdcorn y tri Angel y rhai ſydd etto i vdcanu.

‖ Fâr.

PEN. IX.

1 *Seren yn ſyrthio o'r Nef, wrth vdcanu'r pummed Angel.* 2 *A'r hwn y rhoddwyd agoriad y pŵr bôb gwaelod.* 3 *Yntef yn agoryd y pwl, a locuſtiaid fel Scorpionau yn dyfod allan.* 12 *Mae gwaſtâd wedi myned heibio.* 13 *Trydydd vdcorn yn canu.* 14 *A gollwng pedwar Angel yn rhydd, y rhai oedd wedi eu rhwymo.*

A'R pummed Angel a vdcanodd, ac mi a welais ſeren yn ſyrthio o'r nêf i'r ddaiar, a rhoddwyd iddo ef agoriad y pydew heb waelod.

2 Ac efe a agorodd y pydew heb waelod; a thoddodd mŵg o'r pydew, fel mŵg ffwrnes fawr: a thywyllwyd yr haul, a'r awyr, gan fŵg y pydew.

3 Ac o'r mŵg y daeth allan locuſtiaid ar y ddaiar: a rhoddwyd awdurdod iddynt, fel y mae gan ſcorpionau 'r ddaiar awdurdod.

4 A dywedpwyd wrthynt na wnaent niwed i laſwellt y ddaiar, nac i dim gwyrdd-laſ, nac i vn pren: end yn vnic a'r dynion oedd heb ſêl Duw yn eu talcennau.

5 A rhoddwyd iddynt na laddent hwynt, eithr iddynt eu blino hwy bum miſ: ac y tyddei eu gofid hwy, fel gofid oddi wrth ſcorpion, pan ddarfyddai iddi fiatho dŷn.

6 Ac yn y dyddiau hynny y cais dynion farwolaeth, ac ni'n cânt: a chwenychant farw, a marwolaeth a gilia oddi wrthynt.

7 A dull y locustiaid *oedd* debyg i feirch wedi eu paratôi i ryfel: ac *yr oedd* ar eu pennau megis coronau yn debyg i aur, a'u hwynebau fel wynebau dynion.

8 A gwallt oedd ganddynt fel gwallt gwragedd, a'u dannedd oedd fel *dannedd* llewod.

9 Ac yr oedd ganddynt lurigau, fel llurigau haiarn: a llais eu hadenydd *oedd* fel llais cerbydau llawer o feirch yn rhedeg i ryfel.

10 Ac yr oedd ganddynt gynffonnau tebyg i scorpionau, ac yr oedd colynnau yn eu cynffonnau hwy, a'u gallu *oedd* i ddrygu dynion bum mis.

11 Ac yr oedd ganddynt, frenin arnynt, *sef* Angel y *pydew* di-waelod: a'i henw ef yn Ebrew *ydyw* Abad-don, ac yn Roeg y mae iddo enw Apol-lyon.

12 Yn mae a aeth heibio, wele y mae yn dyfod etto ddwy wae yn ôl hyn.

13 A'r chweched Angel a ydanodd, ac mi a glywais lêf allan o bedwar corn yr allor aur, yr hon sydd ger bron Duw,

14 Yn dywedyd wrth y chweched Angel, yr hwn oedd a'r ydoedd ganddo, Gollwng yn rhydd y pedwar Angel sydd yn rhwym yn yr afon fawr Euphrates.

15 A gollyngwyd y pedwar Angel, y rhai oedd wedi eu paratôi erbyn awr, a diwrnod, a mis, a blwyddyn, fel y lladdent y trydan o'r dynion.

16 A rhifedi y llu o wŷr meirch *oedd*, ddwy fyrddiwn o fyrddiwnau: ac mi a glywais eu rhifedi hwynt.

17 Ac fel hyn y gwelais i y meirch yn y weledigaeth, a'r rhai oedd yn eistedd arnynt, a chanddynt lurigau tanllyd, ac o *lw* hyacint a brwmstan: a phennau'r meirch *oedd* fel pennau llewod, ac yr oedd yn myned allan o'u safnau dân, a mŵg, a brwmstan.

18 *Gan* y tri hyn y llas trydan y dynion, gan y tân, a chan y mŵg, a chan y brwmstan oedd yn dyfod allan o'u safnau hwynt.

19 Canys eu gallu hwy fydd yn eu safn, ac yn eu cynffonnau: canys eu cynffonnau *oedd* debyg i seirph, a phennau ganddynt: ac â'r rhai hynny y maent yn drygu.

20 A'r dynion eraill, y rhai ni laddwyd gan y plaau hyn, bid edifarhasant oddi wrth weithredoedd eu dwylo eu hun, * fel nad addolent gythreuliaid, a delwau aur, ac arian, a phres, a main, a phrenau, y rhai ni allant na gweled, na chlywed, na rhodio:

21 Ac nid edifarhasant oddi wrth eu llofruddiaeth, nac oddi wrth eu cyfareddion, nac oddi wrth eu gwiliod, nac oddi wrth eu lleidrad.

PEN. X.

1 *Angel cryf cadarn yn ymdda gos, a llŷfr agored yn ei law: 6 Ac yn tyngu nʼr bŵm sydd yn dyfod yn dragywydd, na bydd amser mwy. 9 Gorchymynnyn i Ioan gymmeryd y llŷfr a'i fwyttau.*

AC mi a welais Angel cryf arall yn descyn o'r nef, wedi ei wisco â chwmwl: ac enfys *oedd* ar ei ben, a'i wyneb *ydoedd* fel yr haul, a'i draed fel colofnau o dân.

2 Ac yr oedd ganddo yn ei law lyfr bychan wedi ei agoryd: ac *efe* a osododd ei droed ddeau ar y môr, a'i aswy ar y tîr,

3 Ac a lefodd â llêf uchel, fel y rhua llew: ac wedi iddo lefain, y saith daran a leferasant eu lleisiau hwythau.

4 Ac wedi darfod i'r saith daran lefaru eu lleisiau, yr oeddwn ar fedr scrifennu: ac mi a glywais lêf o'r nef yn dywedyd wrthif, Seliu y pethau a lefarodd y saith daran, ac na scrifenna hwynt.

5 A'r Angel, yr hwn a welais i yn sefyll ar y môr, ac ar y tîr, a gododd ei law i'r nef,

6 Ac a dyngodd i'r hwn sydd yn byw yn oes oesoedd, yr hwn a greodd y nef, a'r pethau sydd ynddi, a'r ddaiar a'r pethau sydd ynddi, a'r môr a'r pethau sy ynddo, na byddei amser mwyach:

7 Ond yn nyddiau llêf y seithfed Angel, pan dechreuo efe udcanu, gorpheenir difgflwch Duw, fel y mynegodd efe i'w weisanethwŷr y Prophwydi.

8 A'r llêf a glywais o'r nef, a lefarodd drachefn wrthif, ac a ddywedodd, Dos, cymmer y llŷfr bychan sydd wedi ei agoryd yn llaw'r Angel, yr hwn sydd yn sefyll ar y môr, ac ar y tîr.

9 Ac mi a arthym at yr Angel, gan ddywedyd wrtho, Moes i mi y llŷfr bychan. Ac efe a dywedodd wrthif, * Cymmer a bwyta ef yn llwyr: ac *efe* a chwerwa dy fol di: eithr yn dy enau y bydd yn felys fel mêl.

10 Ac mi a gymmerais y llŷfr bychan o law'r Angel, ac a'r bwyttais ef, ac yr oedd efe yn fy ngenau megis mel yn felys: ac wedi i mi ei fwyta ef, fy mola aeth yn chwerw.

11 Ac efe a ddywedodd wrthif, Rhaid i ti dderchefn brophwydo i bobloedd, a chenedloedd, ac ieithoedd, a brenhinoedd lawer.

PEN. XI.

1 *Y ddau dyst yn prophwydo. 8 Eu lladdyna awdurdod i gan y nef, yr hon ydd lamia: 7 Yr ymladd y bwyfil yn eu herbyn, ac y lladd hwynt: 8 Hwythau yn gorwedd heb eu claddu, ii ac ar ôl tridiau a hanner yn adgyfodi: 14 Y trydan wae yn myned heibio. 15 Y seithfed Udcorn yn canu.*

A Rhoddwyd i mi gorsen debyg i wialen: a'r Angel a safodd, gan ddywedyd, Cyfod, a mesura Demi Ddŵw, a'r allor, a'r rhai sy yn addoli yndei.

2 Ond y gyntedd sydd o'r tu allan i'r Deml, bwrw allan, ac na fesura ef, oblegid *wse* a roddwyd i'r Cenhedloedd: a'r ddinas sanctaidd a lygâd allan thrant hwy dden-fis a deugain.

3 Ac mi a roddaf *allu* i'm dau dyst: a hwy a brophwydant, fîl, a den-cant a thrugain o ddyddiau, wedi ymwyfco â sachlain.

4 Y rhai hyn yw y * dau wlewyddon, a'r dau ganhwyll-bren sydd yn sefyll ger bron Duw.

5 Ac os ewyllysia neb wneuthur niwed iddynt, y mae tân yn myned allan o'u genau hwy, ac yn diffetha eu gelynion: ac os ewyllysia neb eu drygu hwynt, fel hyn y mae'n rhaid ei ladd ef.

6 Y mae gan y rhai hyn awdurdod i gau'r nef, fel na lawio hi yn nyddiau eu prophwydoliaeth hwynt: ac awdurdod sydd ganddynt ar y dyfroedd, i'w troi hwynt yn waed, ac i daro'r ddaiar â phôb pla, cyn fynyched ac y mynnont.

7 A phan ddarfyddo iddynt orphen eu tyftiolaeth, y Bwyfil, yr hwn sydd yn dyfod allan o'r dyfnder, a wna â hwynt, ac a'u gorchfyga hwynt, ac a'u lladd hwynt:

8 A'u corph hwynt, *a* meddd ar heolydd y ddinas fawr, yr hon yw yfprydol a elwir Sodoma, a'r Aipht: lle hefyd y croeshoeliwyd ein Harglwydd ni.

9 A'r rhai o'r bobloedd, a'r llwythau, a'r ieithoedd, a'r Cenhedloedd, a welant eu corph hwynt dri-dian a hanner, ac ni oddefant roi eu corph hwynt mewn beddau.

10 A'r rhai ſydd yn trigo ar y ddaiar a lawenhânt o'u plegid, ac a ymhyfrydant, ac a anfonant roddion iw gilydd: oblegid y ddau brophwyd hyn oedd yn poeni y rhai oedd yn trigo ar y ddaiar.

11 Ac yn ôl tridiau a hanner, yſpryd bywyd oddi wrth Dduw, a aeth i mewn iddynt hwy: a *hwy* a ſaſaſant ar eu traed, ac ofn mawr a ſyrthiodd ar y rhai a'i gwelodd hwynt.

12 A *hwy* a glywſant leſ | vchel o'r nef, yn dywedyd wrthynt, Deuwch i fyny ymma. A *hwy* a aethant i fyny i'r nef mewn cwmmwl: a'u gelynion a edrychaſant arnynt.

13 Ac yn yr awr honno y bu daiargryn mawr, a degfed *rhan* y ddinas a ſyrthiodd, a lladdwyd yn y ddaiargryn ſaith mîl o † wŷr: a'r lleill a ddychrynaſant, ac a roddaſant ogoniant i Dduw'r nef.

† Gr. enwau dynion.

14 Yr ail wae a aeth heibio, wele, y mae y drydedd wae yn dyfod ar frys.

15 A'r ſeithfed Angel a vdeanodd, a bu lleſau | vchel yn y nef, yn dywedyd, Aeth teyrnaſoedd y bŷd yn eiddo ein Harglwydd ni, a'i Griſt ef: ac efe a deyrnaſa yn oes oeſoedd.

| Mawrion.

16 A'r pedwar Henuriaid ar hugain, y rhai oedd ger bron Duw yn eiſtedd ar eu gorſeddau, a ſyrthiaſant ar eu hwynebau: ac a addolaſant Dduw,

17 Gan dywedyd, Yr ydym yn diolch i ti ô Arglwydd Dduw Hollalluog, yr hwn wŷt, a'r hwn oeddit, a'r hwn wyt yn dyfod: oblegid ti a gymmeraiſt dy allu mawr, ac a deyrnaſaiſt:

18 A'r Cenhedloedd a ddigiaſant, a daeth dy ddig di, | a'r amſer i farnu'r meirw, ac i roi gwobr i'th waſanaethwyr y Prophwydi, ac i'r Sanct, ac i'r rhai ſydd yn ofni dy Enw, ſychain a mawrion: ac i | ddifetha y rhai ſydd yn | diſtrywio'r ddaiar.

| Neu, ac amſer y meirw i gael eu barnu.

| Lygru. | Llygru

19 Ac agorwyd Teml Dduw yn y nef, a gwelwyd arch ei gyfammod ef yn ei Demle efe: a bu mellt, a lleſeu, a tharanau, a daiargryn, a chenllyſc mawr.

PEN. XII.

1 *Gwraig wedi'i gwiſco â'r haul yn trafaelu ar ei thymp i eſcor.* 4 *Y ddraig fawr gâch yn ſefyll o'i blaen hi i ddiſa ei phlentyn hi.* 6 *Wedi iddi eſcor, y mae hi yn cilio i'r diffaeithwch.* 7 *Michael a'i angelion yn ymlaen â'r ddraig, ac yn nyned yn drech nâ hi.* 13 *Y ddraig wedi ei thaflu i'r ddaiar yn erlid y wraig.*

| Arwydd.

A Rhyfeddod mawr a welwyd yn y nef: a gwraig wedi ei gwiſco â'r haul a'r lleuad tan ei thraed, ac ar ei phen goron o ddeudeg ſeren:

2 A hi yn feichiog, a lefodd gan ſôd mewn gwewyr, a gofid i eſcor.

| Arwydd.

3 A gwelwyd | rhyfeddod arall yn y nef, ac wele ddraig goch fawr, a ſeith ben iddi, a deg corn; ac ar ei phenau ſaith goron.

4 A'i chynffon hi a dynnodd draean ſêr y nef, ac a'u bwriodd hwynt i'r ddaiar: a'r ddraig a ſaſodd ger bron y wraig yr hon ydoedd yn barod i eſcor, i ddiſa ei phlentyn hi, pan eſcorei hi arno.

5 A hi a eſcorodd ar fab gwr-ryw, yr hwn oedd i fugeilio yr holl Genhedloedd â gwialen haiarn: a'i phlentyn hi a gymmerwyd i fynu at Dduw, ac at ei orſeddfainge ef.

6 A'r wraig a ffodd i'r diffaeithwch, lle mae ganddi le wedi ei baratoi gan Dduw, fel y gorchmynnai hi yno ei | ddiwallu, | dros can, a thriugain o ddyddiau.

7 [A bu rhyfel yn y nefoedd: Michael a'i angelion a ryfelaſant yn erbyn y ddraig: a'r ddraig a ryfelodd, a'i hangelion hithau.

8 Ac ni orſuant, a'u lle hwynt ni a gaſwyd mwyach yn y nefoedd.

9 A bwriwyd allan y ddraig fawr, yr hên ſarph, yr hon a elwir diafol, a Satan, yr hwn ſydd yn twyllo'r holl ſŷd: efe a fwriwyd allan i'r ddaiar, a'i angelion a fwriwyd allan gyd ag efe.

10 Ac mi a glywais leſ | vchel yn dywedyd yn y nef, Yr awron y daeth iechydwriaeth, a nerth, a theyrnas ein Duw ni, a gallu ei Griſt ef: canyscyn huddwr ein brodyr ni a fwriwyd i'r llawr, yr hwn oedd yn eu cyhuddo hwy ger bron ein Duw ni, ddydd a nôs.

11 A hwy a'i gorchfygaſant ef trwy waed yr Oen, a thrwy air eu tyſtiolaeth hwynt: ac ni charaſant eu henioes hyd angeu.

12 O herwydd hyn llawenhewch, y nefoedd, a'r rhai ydych yn trigo ynddynt. Gwae y rhai ſydd yn trigo ar y ddaiar, a'r môr; canys diafol a ddeſcynnodd atoch chwi, a chanddo llid mawr, o herwydd ei fôd yn gŵybod nad oes iddo ond ychydig amſer.]

13 A phan welodd y ddraig ei bwrw i'r ddaiar, hi a erlidiodd y wraig a eſcoraſai ar y mâb.

14 A rhoddwyd i'r wraig ddwy o adenydd eryr mawr, fel yr ehedai hi i'r diffaeithwch yn lle ei hûn: lle yr ydys yn ei maethu hi yno tros amſer, ac amſeroedd, a hanner amſer, oddi wrth wyneb y ſarph.

15 A'r ſarph a fwriodd allan o'i ſafn, ar ôl y wraig, ddwfr megis afon: fel y gwnai ei dwyn hi ymaith gyd â'r afon.

16 A'r ddaiar a gynhorthwyodd y wraig, a'r ddaiar a agorodd ei genau, ac a lyngcodd yr afon, yr hon a fwriodd y ddraig allan o'i ſafn.

17 A llidiodd y ddraig wrth y wraig, ac a aeth i wneuthur rhyfel â'r lleill o'i hâd hi, y rhai ſydd yn cadw gorchymynion Duw, ac ſy a thyſtiolaeth Ieſu Griſt ganddynt.

PEN. XIII.

1 *Bwyſtfil yn cyſodi allan o'r môr, a ſaith ben ganddo, a dêc corn, i'r hwn y mae y ddraig yn rhoddi ei gallu.* 11 *Bwyſtfil arall yn dyfod i fynu allan o'r ddaiar:* 14 *ac yn peri gwneuthur delw'r Bwyſtfil cyntaf:* 15 *ac yn peri i rywun i addoli ef.* 16 *A derbyn ei nôd ef.*

AC mi a ſefais ar dywod y môr, ac a welais fwyſtfil yn codi o'r môr, a chanddo ſaith ben, a deg corn; ac ar ei gyrn ddeg coron, ac ar ei bennau henw cableddu.

2 A'r Bwyſtfil a welais i oedd debyg i lewpart, a'i draed fel *traed* arth, a'i ſafn fel ſafn llew: a'r ddraig a roddodd iddo ef ei gallu, a'i gorſeddfainge, ac awdurdod mawr.

3 Ac mi a welais yn o'i bennau ef megis wedi ei ladd yn farw, a'i friw marwol ef a iachawyd: a'r holl ddaiar a ryfeddodd ar ôl y Bwyſtfil.

4 A *hwy* a addolaſant y ddraig, yr hon a roes allu i'r Bwyſtfil, ac a addolaſant y Bwyſt-fil gan ddywedyd, Pwy ſydd debyg i'r Bwyſtfil? Pwy a ddichon ryſela ag ef?

5 A rhoddwyd iddo ef enau yn llefaru *pethau* mawrion, a chableddau: a rhoddwyd iddo awdurdod i | weithio ddau ſfl a deugain.

6 Ac efe a agorodd ei enau mewn cableddau yn erbyn Duw, i gablu ei Enw ef, a'i Dabernacl, a'r rhai ſy yn trigo yn y nêf.

7 A roddwyd iddo wneuthur rhyfel â'r ſeinc, a'u gorchfygu hwynt. A rhoddwyd iddo awdurdod ar bob llwyth, | ac iaith, a chenedl.

8 A hall drigolion y ddaiar a'i haddoknt ef, y rhai nid yw eu henwau yn ſcrifennedig yn llyfr bywyd yr Oen, yr hwn a laddwyd er dechreuad y byd.

9 Od oes gan neb gluſt, gwrandawed.

10 Os yw neb yn | tywys i gaethiwed; | ese a â gaethiwed: * os yw neb yn lladd â chleddyf, rhaid yw ei ladd ynten â chleddyf: dymma ymmynedd a ffydd y Sainct.

11 Ac mi a welais fwyſt-fil arall yn codi o'r ddaiar, ac yr oedd ganddo ddau gorn, tebyg i oen: a llefaru yr oedd fel draig.

12 A holl allu y bwyſt-fil cyntaf y mae efe yn ei wneuthur ger ei fron ef; ac yn peri i'r ddaiar, ac i'r rhai ſy yn trigo ynddi, addoli y bwyſt-fil cyntaf, yr hwn yr iachawyd ei glwyf marwol.

13 Ac y mae efe yn gwneuthur | rhyfeddodau mawrion, hyd onid yw yn peri i dân ddeſcyn o'r nêf i'r ddaiar, yngolwg dynion.

14 Ac y mae efe yn twyllo y rhai ſy yn trigo ar y ddaiar, trwy | y rhyfeddodau y rhai a roddwyd iddo ef eu gwneuthur ger bron y Bwyſt-fil: gan ddywedyd wrth drigolion y ddaiar, am iddynt wneuthur delw i'r Bwyſt-fil, yrhwn a gafodd friw gan gleddyf, ac a fu fyw.

15 A chaniatawyd iddo ef roddi anadl i ddelw y bwyſt-fil, fel y llefarei delw y bwyſt-fil hefyd, ac y parei gael o'r ſawl nid addolent ddelw y bwyſt-fil, eu lladd.

16 Ac y mae yn peri i bawb, ſychain a mawrion, cyfoethogion a thlodion, rhyddion a chaethion, | dderbyn nôd ar eu llaw ddehau, neu ar eu talcennau:

17 Ac na allei neb na phryno na gwerthu, ond yr hwn a fyddei ganddo nôd, neu henw y Bwyſt-fil, neu rifedi ei henw ef.

18 Ymma y mae doethineb. Yr hwn ſydd ganddo ddeall, bwried rifedi y bwyſt-fil: canys rhifedi dyn ydyw: a'i rifedi ef yw chwe chant, a thrugain, a chwech.

PEN. XIIII.

1 *Yr oedd yr Oen yn ſefyll ar ynydd Sion, a Angel yn pregethu 'r Efengyl.* 8 *Cwymp Babylon.* 15 *Cynhaiaf y byd, a dodiad y grymman i mewn.* 20 *Gwin cynhaiaf, a gwinwryf digoſaint Duw.*

A C mi a edrychais, ac wele Oen yn ſefyll ar ynydd Sion, a chyd ag ef deugain mil, a chanthigein-mil, a chanddynt Enw ei Dâd ef yn ſcrifennedig yn eu talcennau.

2 Ac mi a glywais lêf o'r nêf, fel lêf dyfroedd lawer, ac fel lêf taran fawr: a mi a glywais lêf telynorion yn canu ar eu telynau.

3 A hwy a ganaſant megis caniad newydd ger bron yr orſedd-faingc, a cher bron y pedwar anifail, a'r Henuriaid: ac ni allodd neb ddyſcu y gân, ond y pedair mil a'r ſaithugein-mil, y rhai a brynwyd oddi ar y ddaiar: *

4 Y rhai hyn yw y rhai ni halogwyd | â gwragedd: canys gwyryfon ydynt: y rhai hyn yw y rhai ſy'n dilyn yr Oen, pa le bynnag yr elo: y rhai hyn a brynwyd oddi wrth dynion, yn flaen ffrwyth i Dduw ac i'r Oen:

5 Ac yn eu genau ni chaed twyll: canys diſai ydynt ger bron gorſedd-faingc Duw.]

6 Ac mi a welais Angel arall yn ehedeg yng-canol y nef, a'r Efengyl dragwyddol ganddo, i efangylu i'r rhai ſy yn trigo ar y ddaiar, ac i bob cenedl, a llwyth, | ac iaith, a phobl;

7 Gan ddywedyd â llef | uchel, Ofnwch Dduw, a rhoddwch iddo ogoniant, oblegid daeth awr ei farn ef: * ac addolwch yr hwn a wnaeth y nef, a'r ddaiar, a'r môr, a'r ffynhonnau dyfroedd.

8 Ac Angel arall a ddilynodd, gan ddywedyd, * Syrthiodd, ſyrthiodd Babylon, y ddinas fawr honno, oblegid hi a ddiododd yr holl Genhedloedd, â gwin llid ei godineb.

9 A'r trydydd Angel a'u dilynodd hwynt, gan ddywedyd â llef | uchel, Os addola neb Bwyſt-fil, a'i ddelw ef, a derbyn ei nôd ef yn ei dalcen, neu yn ei law,

10 Hwnnw hefyd a ſyf o win digoſaint Duw, yr hwn yn ddi-gymyſg a dywallwyd yn phiol ei llid ef: ac efe a boenir mewn tân a brwmſtan, yngolwg yr Angelion ſanctaidd, ac yngolwg yr Oen:

11 A mŵg eu poenedigaeth hwy ſydd yn myned i fyny yn oes oeſoedd: ac nid ydynt hwy yn cael gorphywyſdra ddydd a nôs, y rhai ſydd yn addoli y bwyſt-fil a'i ddelw ef, ac os yw neb yn derbyn nôd ei enw ef.

12 Ymma y mae ymmynedd y Sainct: ymma *y mae* y rhai ſy yn cadw gorchymmynion Duw, a ffydd Ieſu.

13 Ac mi a glywais lêf o'r nêf, yn dywedyd wrthif, Scrifenna, Gwyn eu byd y meirw y rhai ſy yn marw yn yr Arglwydd o hyn allan, medd yr Yſpryd, ſel y gorphywyſont oddi wrth eu llafur: a'u gweithredoedd ſy | yn eu canlyn hwynt.

14 Ac mi a edrychais, ac wele gwmmwl gwyn, ac ar y cwmwl yn eiſtedd, tebyg i Fab y dyn, a chanddo ar ei ben goron o aur, ac yn ei law grymman llym.

15 Ac Angel arall a ddaeth allan o'r Deml, gan lefain â lêf | uchel, wrth yr hwn oedd yn eiſtedd ar y cwmmwl, * Bwrw dy grymman i mewn, | a meda: canys daeth yr amſer i ti i | fedi: o blegid addfedodd cynhalaf y ddaiar.

16 A'r hwn oedd yn eiſtedd ar y cwmwl a fwriodd ei grymman ar y ddaiar: a'r ddaiar a fedwyd.

17 Ac Angel arall a ddaeth allan o'r Deml ſydd yn y nêf, a chanddo yntau hefyd grymman llym.

18 Ac Angel arall a ddaeth allan oddi wrth yr allor, yr hwn oedd a gallu ganddo ar y tân, ac a lefodd | â llofudd | uchel ar yr hwn oedd a grymman llym ganddo, gan ddywedyd, Bwrw i mewn dy grymman llym, a thaſcl gangheuau gwinwydden y ddaiar, oblegid aeddfedodd ei grawn hi.

19 A'r Angel a fwriodd ei grymman ar y ddaiar, ac a gaſclodd gwin-wydden y ddaiar, ac a'i bwriodd i gerwin fawr digoſaint Duw.

20 A'r gerwyn a ſaltwyd o'r tu allan i'r ddinas, a gwaed a ddaeth allan o'r gerwyn hyd at ffrwynau y meirch, ar hyd mil a chwechant o ſtadau.

PEN. XV.

1 *Y ſaith Angel, a'r ſaith bla diweddaf.* 3 *Caniad y rhai a orchfygaſ y Bwyſt-fil.* 7 *Y ſaith phiol yn llawn o ddigoſaint Duw.*

A C mi a welais arwydd arall yn y nêf, mawr a rhyfeddol, ſaith Angel, a chanddynt y ſaith bla diweddaf, oblegid ynddynt hwy y cyflawnwyd llid Duw.

2 Ac mi a welais megis môr o wydr wedi ei gymyſcu â thân: a'r rhai oedd yn cael y maes ar y bwyſt-fil, ac ar ei ddelw ef, ac ar rif ei enw ef, a'r rifedi ei enw ef: yn ſefyll ar y môr gwydr, a thelynau Duw ganddynt:

3 A chanu y maent gân Moſes gwaſanaeth-wr Duw, a chân yr Oen, gan ddywedyd, Mawr

Pſ. 146. 6 act. 14. 15

Exod. 20. 11. Neh. 9. 6. Pſal. 115. 15. 124. 8.

| Fawr.

Dan. 8. 14.

| Fawr.

| Yn eu lynged hwynt.

* Ioel 3. 13.

| Melyn-haeſ. | Gwinhaeſ.

| Fawr

* Exod. 15. 1. Pſal. 111. 2. 139. 14. Dat. 16. 7. 19. 1. 6.

3 rhy-

Mawr a thyfedd yw dy weithredoedd, ô Arglwydd Dduw Holl-allnog: cyfiawn a chywir yw dy ffyrdd di, Brenin y Saint.

4 Pwy ni'th ofna di, o Arglwydd, ac ni ogoneddu dy Enw? Oblegid tydi yn unic wyt ſanctaidd: oblegid yr holl genhedloedd a ddeuant ac a addolant ger dy fron di: oblegid dy farnau di a eglurwyd.

5 Ac yn ôl hyn mi a edrychais, ac wele yr ydoedd Teml pabell y dyſtiolaeth yn y nêf, yn agored.

6 A daeth y ſaith Angel, y rhai yr oedd y ſaith plâ gan-ddynt, allan o'r Deml, wedi eu gwiſco mewn lliain pûr a diſclair, a gwregyſu eu dwyfronnau â gwregyſau aur.

7 Ac vn o'r pedwar anifail a roddodd i'r ſaith Angel ſaith phiol aur, yn llawn o ddigoſaint Duw, yr hwn ſydd yn byw yn oes oeſoedd.

8 A llanwyd y Deml o fŵg oddi wrth ogoniant Duw, ac oddi wrth ei nerth ef: ac ni allei neb fyned i mewn i'r Deml, nês darfod cyflawni ſaith plâ y ſaith Angel.

PEN. XVI.

1 Yr Angelion yn tywallt allan ei phiolchâu digoſaint. 6 Y plaau yn cwmpaſu ar bym: 15 Chriſt yn dyfod fel lleidr. Gwyn ei fyd y ſydd a'i wiſga.

AC mi a glywais lêf | uchel allan o'r Deml, yn dywedyd wrth y ſaith Angel, Ewch ymaith a thywalltwch phiolau digoſaint Duw ar y ddaiar.

2 Ac cyntaf a aeth, ac a dywalltodd ei phiol ar y ddaiar: a bu cornwyd drwg, a blin, ar y dynion oedd â nôd y bwyſt fil arnynt, a'r rhai a addolaſent ei ddelw ef.

3 A'r ail Angel a dywalltodd ei phiol ar y môr, ac efe a aeth fel gwaed dyn marw: a phôb enaid byw a fu farw yn y môr.

4 A'r trydedd Angel a dywalltodd ei phiol ar yr afonydd, ac ar y ffynhonnau dyfroedd: a hwy a aethant yn waed.

5 Ac mi a glywais Angel y dyfroedd yn dywedyd, Cyfiawn, o Arglwydd, ydwyt ti yr hwn wyt, a'r hwn oeddit, | a'r hwn a fyddi, oblegid barnu o honot v pethau hyn:

6 Oblegid gwaed Sainc a Phrophwydi a dywallaſant hwy, a gwaed a roddaiſt iddynt iw yfed: canys y maent yn ei haeddu.

7 Ac mi a glywais o'r allaſ allan o'r aller yn dywedyd, Ie Arglwydd Dduw Holl-allnog, cywir a chyfiawn, yw dy farnau di.

8 A'r pedwerydd Angel a dywalltodd ei phiol ar yr haul: a *gallu* a roed iddo i boethi dynion â thân.

9 A phoethwyd y dynion â gwres mawr, a hwy a gablaſant Enw Duw, yr hwn ſydd ag awdurdod ganddo ar y plaau hyn: ac ni edifarhaſant i roi gogoniant iddo ef.

10 A'r pummed Angel a dywalltodd ei phiol ar orſedd-faingc y bwyſt fil: a'i deyrnas ef a aeth yn dywyll: a hwy a gnoeſant eu tafodau gan oerfi:

11 Ac a gablaſant Duw y nêf, o herwydd eu poenau, ac o herwydd eu cornwyd: ac ni chedifarhaſant oddi wrth eu gweithredoedd.

12 A'r chweched Angel a dywalltodd ei phiol ar yr afon fawr Euphrates: a ſychodd ei dwfr hi fel y paratoid ffordd brenhinoedd | y dwyrain.

13 Ac mi a welais dri yſpryd aflan, rebyg i bryfaint yn dyfod allan o ſafn y ddraig, ac allan o ſafn y bwyſt fil, ac allan o enau y gau brophwyd.

14 Canys yſprydion cythreuliaid yn gwneuthur gwyrthiau ydynt, y rhai ſy 'n myned allan at frenhinoedd y ddaiar, a'r holl fyd, iw caſglu hwy i ryfel y dydd hwnnw, *dydd* mawr Duw Holl-allnog.

15 Wele, yr ydwyf fel lleidr. Gwyn ei fyd yr hwn ſydd yn gwiliio, ac yn cadw ei ddillad, fel na redio yn noeth, ac iddynt weled ei anhareddwch ef.

16 Ac efe a'u caſclodd hwynt ynghŷd i le a elwir yn Ebrew, Armageddon.

17 A'r ſeithfed Angel a dywalltodd ei phiol yr awyr, a daeth lléf | uchel allan o'r Deml y nêf, oddi wrth yr orſedd-faingc, yn dywedyd, Darfu.

18 Ac yr oedd lleiſiau, a tharanau, a mellt: ac yr oedd daiar gryn mawr, y fath ni bu er pan y dynion ar y ddaiar, cymmaint daiar-gryn, ac mor fawr.

19 A gwnaethpwyd y ddinas fawr yn dair rhan, a dinaſoedd y Cenhedloedd a ſyrthiaſant: a Babilon fawr a ddaeth mewn côf ger bron Duw, i roddi iddi gwppan gwin digoſaint ei lîd ef.

20 A phôb ynys a ffodd ymmaith, ac ni chaſwyd y mynyddoedd.

21 A chenllyſc mawr | fel talentau, a ſyrthiaſant o'r nêf ar ddynion: a dynion a gablaſant Duw am blâ 'r cenllyſc: oblegid mawr iawn ydoedd eu plâ hwynt.

PEN. XVII.

3. 4 Gwraig wedi ei gwiſco a phorphor ac ysgarlad, a chwppan aur yn ei llaw, yn eiſtedd ar y Bwyſtfil, 5 yr hon a'r Babylon fawr, mam pôb ffieidd-dra a Dienglîad y ſaith ben: 12 a dêc corn. 18 Coſpedigaeth y Buttain, 14 gan nuwchafiaeth yr Oen.

A Daeth yn o'r ſaith Angel, oedd â'r ſaith phiol ganddynt, ac a ymddiddanodd â mi, gan ddywedyd wrthif, Tyred, mi a ddangoſa ſi farnedigaeth y Buttain fawr ſydd yn eiſtedd ar ddyfroedd lawer:

2 Gyd â'r hon y putteiniodd brenhinoedd y ddaiar, ac y meddwyd y rhai ſy yn trigo ar y ddaiar gan win ei phuttreuliura hi.

3 Ac efe a'm dygodd i'r diffaethwch yn yſpryd, ac mi a welais wraig yn eiſtedd ar fwyſt liw ſcarlad, yn llawn o henwau cablaſ, a ſaith ben iddo, a dêc corn.

4 A'r wraig oedd wedi ei dilladu â phorphor ac ysgarlad, ac wedi ei | gwychu ag aur, a â maen gwerth-fawr, a pherlau, a chanddi gwppan aur yn ei llaw, yn llawn o ffieidd-dra, ac aflandid ei phuttreindra.

5 Ac ar ei thalcen yr oedd henw wedi ei ſcrifenu, DIRGELWCH, BABILON FAWR, MAM I PUTTEINIAID A FFIEIDD-DRA Y DDAIAR.

6 Ac mi a welais y wraig yn feddw gan waed y Sainc, a chan waed merthyron Iſu: a phan ei gwelais, mi a ryfeddais â rhyfeddod mawr.

7 A'r Angel a ddywedodd wrthif, Pa ham y rhyfeddaiſt? myfi a ddywedaf i ti dirgelwch y wraig, a'r bwyſt-fil ſydd yn ei dwyn hi, yr hwn a'r faith ben ganddo, a'r dec corn.

8 Y bwyſt-fil a welaiſt, a fu ac nid yw: a bydd iddo ddyfod i fyny o'r pydew heb waelod, a myned i ddeſtryw: a rhyfeddu a wna y rhai ſy yn trigo ar y ddaiar, (y rhai ni ſcrifennwyd eu henwau yn llyfr y bywyd er ſeiliad y byd) pan welont y bwyſt-fil, yr hwn a fu, ac nid yw, | ac ei fod.

9 Dyma 'r meddwl ſydd â doethineb gan-ddo.

y faith ben, faith fynydd ydynt, lle mae 'r wraig yn eiſtedd arnynt.

10 Ac y ‖ mae faith frenin: pump a gwympafant, ac vn ſydd, a'r llall ni ddaeth etto ; a phan ddel, rhaid iddo aros ychydig.

11 A'r bwyſt-fil, yr hwn oedd, ac nid ydyw yntef yw 'r wythfed, ac o'r faith y mae, ac i ddeſtryw y mae yn myned.

12 A'r dêc corn a welaiſt, dêc brenin ydynt, y rhai ni dderbyniaſant frenhiniaeth etto, eithr awdurdod fel brenhinoedd, vn awr y maent yn ei dderbyn gyd â'r bwyſt-fil.

13 Yr vn medd ‖ ſydd i'r y rhai hyn, a *hwy* a roddant eu nerth, a'u nawdurdod i'r bwyſt-fil.

14 Y rhai hyn a ryfelant i'r Oen, a'r Oen a'u gorchfyga hwynt: oblegid * Arglwydd arglwyddi ydyw, a Brenin brenhinoedd: a'r rhai *ſy* gyd ag ef, *ſydd* alwedig, ac etholedig, a ffyddlon.

15 Ac efe a ddywedodd wrthif, Y dyfroedd a welaiſt, lle mae 'r Buttain yn eiſtedd, pobloedd, a thorfeydd ydynt, a chenhedloedd, ‖ ac ieithoedd.

16 A'r dec corn a welaiſt ar y bwyſt-fil, y rhai hyn a gaſant y Buttain, ac a'i gwnant hi yn vnig, ac yn noeth, a'i chnawd hi a fwyttânt hwy, ac a'i lloſcant hi â thân.

17 Canys Duw a roddodd yn eu calonnau hwynt wneuthur ei ewyllys ef, a gwneuthur yr vn ewyllys, a rhoddi eu teyrnas i'r bwyſt-fil hyd oni chyflawnet geiriau Duw.

18 A'r wraig a welaiſt, yw y ddinas fawr ſydd yn teyrnaſu ar frenhinoedd y ddaiar.

PEN. XVIII.

1 Cwymp Babilon. 4 Gorchymynyn pobl Ddaw i gilio allan i boni bi. 9 Brenhinoedd y ddaiar, 11 a'r rhai a marſiandwyr, ar llongwyr, yn dwyno ymthyrſt troſto hi. 20 Y ſainct yn llawenychu o achos barn Duw arni hi.

AC yn ôl y pethau hyn, mi a welais Angel arall yn dyfod i wared o'r nêf, ac awdurdod mawr ganddo : a'r ddaiar a oleuwyd gan ei ogoniant ef.

2 Ac efe a lefodd yn groch, a llêf ‖ vchel gan ddywedyd, * Syrthiodd ſyrthiodd Babilon fawr honno, ac aeth yn drigfa cythreuliaid, ac yn gadwriaeth pôb yſpryd aflan, ac yn gadwriaeth pôb aderyn aflan, ac atcas.

3 Oblegid yr holl Genhedloedd a yfaſant o win digoſaint ei godineb hi : a brenhinoedd y ddaiar a butteiniaſant gyd â hi, a marchnatawyr y ddaiar a gyfoethogwyd gan ‖ amlder ei moethau hi.

4 Ac mi a glywais lef arall o'r nêf yn dywedyd, Deuwch allan o honi hi fy mhobl i, fel na bydd-och gyd-gyfranogion o'i phechodau hi, ac na dderbynioch o'i phlaau hi :

5 Oblegid ei phechodau hi a gyrhaeddaſant hyd y nêf, a Duw a gofiodd ei hanwireddau hi.

6 Telwch iddi fel y talodd hithau i chwi, a dybluwch iddi y dau cymmaint yn ôl ei gweithredoedd : yn y cwppan a lanwodd hi, llenwch iddi yn ddau ddyblyg :

7 Cymmaint ac yr ymogoneddodd hi, ac y bu mewn moeth-un, y cymmaint arall rhoddwch iddi o ‖ ſôd a galar : oblegid y mae hi yn dywedyd yn ei chalon, * Yr ŵyf yn eiſtedd yn frenhines, a gweddw nid ydwyf, a galar ni'm gwelaf ddim.

8 Am hyny yn vn dydd y daw ei phlaau hi, *ſef* marwolaeth, a galar, a newyn : a hi a loſcir â than, oblegid cryf yw 'r Arglwydd Dduw, yr hwn ſydd yn ei barnu hi.

9 Ac ŵylo am dani, a galaru troſti a wna brenhinoedd y ddaiar, y rhai a butteiniaſant, ac a fuant fyw yn foethus gyd â hi, pan welont fŵg ei lloſciad hi:

10 Gan ſefyll o hirbell, gan ofn ei ‖ gofid hi : a ‖ *Phoenedigaeth* dywedyd, Gwae, gwae, y ddinas fawr honno, Babylon, y ddinas gadarn, oblegid mewn vn awr y daeth dy farn di.

11 A marchnattawyr y ddaiar a ŵylant, ac a alarant troſti, oblegid nid oes nêb mwyach yn prynu eu marſiandiaeth hwynt :

12 Marſiandiaeth o aur, ac arian, a meini gwerth-fawr, a pherlan, a lliain main, a phorphor, a ſidan, ac yſcarlad : a phôb coed ‖ Thynon, a ‖ *Peraidd* phôb lleſtr o Iſori, a phôb lleſtr o goed gwerthfawr iawn, ac o brês, ac o haiarn, ac o faen marmor.

13 A cinamom, a phêr-aroglau, ac ennaint, a thus, a gwin, ac olew, a pheillieid, a gweuith ; ac yſcrybliaid, a defaid, a meirch, a cherbydau, a ‖ chaeth-weiſion, ac eneidiau dynion. ‖ *Chyrph.*

14 A'r aeron a chwenychodd dy enaid a aethant ymaith oddi wrthit, a phôb peth dainteithiol a gwych a aethant ymaith oddi wrthit : ac ni chei hwynt ddim mwyach.

15 Marchnatawyr y pethau hyn, y rhai a gyfoethogwyd ganddo, a ſafant o hirbell oddi wrthi, gan ofn ei ‖ gofid hi, gan ŵylo a galaru : ‖ *Ffoenigaeth.*

16 A dywedyd, Gwae, gwae, y ddinas fawr honno, yr hon oedd wedi ei gwiſco â lliain main, a phorphor, ac yſcarlad, ac wedi ei ‖ gwyddu ag aur, a meini gwerth-fawr, a pherlan : ‖ *Gwrtwrw*

17 Oblegid mewn vn awr yr amheithiwyd cymmaint cyfoeth. A phôb *llong*-lywydd, a phob cwmpeint mewn llongau, a llong-wyr, a chymiſet ac y ſy a'n gwaith ar y môr, a ſafaſant o hirbell,

18 Ac a lefaſant, pan welſant fŵg ei lloſciad hi, gan ddywedyd, Pa *ddinas* debyg i'r ddinas fawr honno?

19 A hwy a fwriaſant lwch ar eu pennau, ac a lefaſant gan ŵylo, a galaru, a dywedyd, Gwae, gwae, y ddinas fawr honno, yn yr hon y cyfoethogodd yr holl rai oedd ganddynt longau ar y môr, ‖ trwy ei chôſt hi, oblegid mewn vn awr yr anheithiwyd hi. ‖ *O herwydd ei chyfoeth a'i Barnodd Duw*

20 Llawenhâ o'i phlegid hi y nêf, a *chwi* Apoſtolion ſanctaidd a Phrophwydi, oblegid ‖ dialodd Duw arni troſoch chwi. ‖ *chwi ddiwedyd, ac o herwydd*

21 Ac Angel cadarn a gododd faen, megis maen melin mawr, ac a'i bwriodd i'r môr, gan ddywedyd, Fel hyn gydâ rhuthr y teflir Babylon y ddinas fawr, ac ni cheir hi mwyach.

22 A llais telynorion, a cherddorion, a phibyddion, ac vdcanwyr, ni chlywir ynot mwyach : a'r vn cresft-wr o ba gresft bynnag y bo, ni cheir ynot mwyach, a thrŵſt maen melin ni chlywir ynot mwyach :

23 A llewyrch canwyll ni welir ynot mwyach : a llais priodaſ-fab a phriodaſ-ferch ni chlywir ynot mwyach : oblegid dy farchnattawyr di oedd wyr mawr y ddaiar, oblegid trwy dy ſwyn-gyfareddu di y twyllwyd yr holl Genhedloedd.

24 Ac ynddi y caed gwaed Prophwydi a Sainct, a phawb a'r a laddwyd ar y ddaiar.

PEN. XIX.

1 Clodfori Duw yn y neſoedd am farnu y Buttain fawr, a dial gwaed ei Sainct. 7 Priodas yr Oen. 10 Yr Angel heb fynnu ei addoli. 17 Galw'r cheduned i'r laddfa fawr.

AC yn ôl y pethau hyn mi a glywais megis llef vchel gan dyrfa fawr yn y nêf, yn dywedyd, Aleluia; iechydwriaeth a gogoniant, ac anrhydedd, a gallu, i'r Arglwydd ein Duw ni:

2 Oblegid cywir a chyfiawn yw ei farnau ef: oblegid efe a farnodd y Buttain fawr, yr hon a lygrodd y ddaiar â'i phuteindra, ac a ddialodd waed ei weision ar ei llaw hi.

3 Ac eilwaith y dywedasant, Aleluia: A'i mŵg hi a godoedd yn oes oesoedd.

4 A syrthiodd y pedwar Henuriad ar hugain, a'r pedwar anifail i lawr, ac a addolasant Dduw, yr hwn oedd yn eistedd ar yr orsedd-fainc, gan ddywedyd, Amen, Aleluia.

5 A llêf a ddaeth allan o'r orsedd-fainc, yn dywedyd, Molienwch ein Duw ni, ei holl weision ef, a'r rhai ydych yn ei ofni ef, bychain a mawrion hefyd.

6 Ac mi a glywais megis llêf tyrfa fawr, ac megis llêf dyfroedd lawer, ac megis llêf taranau cryfion, yn dywedyd, Aleluia: oblegid teyrnasodd yr Arglwydd Dduw Holl-alluog.

7 Llawenychwyn, a gorfoleddwn, a rhoddwn ogoniant iddo ef: oblegid daeth priodas yr Oen, a'i wraig ef a'i paratôdd ei hun.

8 A chaniatawyd iddi gael ei gwisco â llïain main glân a disclair: canys y llïain main ydyw cyfiawnder y Saint.

9 Ac efe a ddywedodd wrthif, Scrifenna, *Bendigedig yw y rhai a elwir i swpper neithior yr Oen. Ac efe a ddywedodd wrthif, Gwir eiriau Duw yw y rhai hyn.

10 Ac mi a syrthiais wrth ei draed ef, iw addoli ef: ac efe a ddywedodd wrthif, *Gwêl na wnelych hyn: cyd-was ydwyf â ti, ac â'th frodyr, y rhai sy ganddynt dystiolaeth Iesu: addola Dduw: canys cystiolaeth Iesu ydyw yspryd y brophwydoliaeth.

11 Ac mi a welais y nêf yn agored, ac wele farch gwyn, ac hwn oedd yn eistedd arno a elwid Ffyddlon a Chywir, ac mewn cyfiawnder y mae efe yn barnu, ac yn rhyfela.

12 A'i lygaid oedd fel fflam dân, ac ar ei ben yr oedd coronau lawer: ac yr oedd ganddo enw yn scrifennedig, yr hwn ni wyddei neb ond efe ei hun.

13 *Ac yr oedd wedi ei wisco â gwisc wedi ei throchi mewn gwaed: a gelwir ei enw ef, Gair Duw.

14 A'r lluoedd oedd yn y nêf a'i canlynasant ef ar feirch gwynion, wedi eu gwisco â llïain main gwyn, a glân.

15 Ac allan o'i enau ef yr oedd yn dyfod gleddyf llym, i daro y Cenhedloedd ag ef: ac efe a'u bugeilia hwynt â gwialen haiarn: ac efe sydd yn sathru cerwyn win digofaint a llîd Duw Holl-alluog.

16 Ac y mae ganddo ar ei wisc, ac ar ei fordd-wedd enw wedi ei scrifennu, *BRENIN BRENHINOEDD, AC ARGLWYDD ARGLWYDDI.

17 Ac mi a welais Angel yn sefyll yn yr haul: ac efe a lefodd â llêf vchel, gan ddywedyd wrth yr holl adar oedd yn ehedeg i ttwy ganol y nêf, Deuwch ac ymgesclwch ynghŷd i swpper y Duw mawr:

18 Fel y bwytaoch gig brenhinoedd, a chig capteiniaid, a chig y cedyrn, a chig meirch, a chig y rhai sy yn eistedd arnynt, a chig holl ryddion a chaethion, a bychain a mawrion.

19 Ac mi a welais y bwyst-fil, a brenhinoedd y ddaiar, a'u lluoedd wedi ymgynnull ynghŷd i wneuthur rhyfel yn erbyn yr hwn oedd yn eistedd ar y march, ac yn erbyn ei lu ef.

20 A daliwyd y bwyst-fil, a chyd ag ef y gau-brophwyd, yr hwn a wnaeth wrthian ger ei fron ef, trwy y rhai y twyllodd efe y rhai a dderbyniasent nôd y bwyst-fil, a'r rhai a addolasent ei ddelw ef: yn fyw y bwriwyd hwy ill dau i'r llyn tân yn llosci a brwmstan:

21 A'r lleill a laddwyd â chleddyf yr hwn oedd yn eistedd ar y march, yr hwn oedd yn dyfod allan o'i enau ef: a'r holl adar a gawsant eu gwala o'u cig hwynt.

P E N. XX.

Rhwymo Satan tros fil o flynyddoedd. 4 Yr Adgyfodiad cyntaf: mael gwyn eu bydy rhai saint iddynt gyfran yndde. 7 Gollwng Satan yn rhydd drachefn. 8 Gog a Magog. 10 Bwrw Duwsi'r pwll o dân a brwmstan. 12 Yr adgyfodiad diwaetheaf cyffredinawl.

AC mi a welais Angel yn descyn o'r nêf, a chanddo agoriad y pydew di-waelod, a chadwyn fawr yn ei law.

2 Ac efe a ddaliodd y ddraig, yr hên sarph, yr hon yw diafol, a Satan: ac a'i rhwymodd tros fil o flynyddoedd,

3 Ac a'i bwriodd i'r pydew di-waelod, ac a gaeodd arno, ac a seliodd arno ef, fel na thwyllei efe y Cenhedloedd mwyach, nes cyflawnid mil o flynyddoedd: ac yn ôl hyny thaid yn ei ollwng ef yn rhydd tros ychydig amser.

4 Ac mi a welais orsedd-feinge'au, a buant eisteddasant arnynt, a barn a roed iddynt: a mi a welais eneidiau y rhai a dorrwyd en pennau am dystiolaeth Iesu, ac am air Duw, a'r rhai ni addolasent y bwyst-fil, na'i ddelw ef: ac ni dderbyniasent ei nôd ef ar eu talcenau, nêu ar eu dwylo: a hwy a fuant fyw, ac a deyrnasasant gyd â Christ fil o flynyddoedd.

5 Eithr y lleill o'r meirw ni fuant fyw nes cheisio nes cyflawni'r mil blynyddoedd. Dyma'r adgyfodiad cyntaf.

6 Gwynfydedig a sanctaidd yw'r hwn sydd a rhan iddo yn yr adgyfodiad cyntaf: y rhai sy nid oes i'r ail farwolaeth awdurdod arnynt, eithr hwy a fyddant offeiriaid i Dduw, ac i Grist, ac a deyrnasant gyd ag ef fil o flynyddoedd.

7 A phan gyflawner y mil blynyddoedd gollyngir Satan allan o'i garchar.

8 Ac efe a â allan i dwyllo y Cenhedloedd sydd ym-mhedair congl y ddaiar, *Gog a Magog, iw casclu hwy ynghŷd i ryfel, rhif y rhai sydd fel tywod y mor.

9 A hwy a aethant i fyny ar lêd y ddaiar, ac a amgylchasant werfyll y Saint, a'r ddinas anwyl: a than a ddaeth oddi wrth Dduw i wared o'r nêf, ac a'u hyssodd hwynt.

10 A diafol, yr hwn oedd yn eu twyllo hwynt, a fwriwyd i'r llyn o dân a brwmstan, lle y mae y bwyst-fil a'r gau-brophwyd: a hwy a boenir dydd a nôs, yn oes oesoedd.

11 Ac mi a welais orsedd-fainc wen fawr, a'r hwn oedd yn eistedd arni, oddi wrth yr hwn y ffodd y ddaiar, a'r nêf: a lle ni chawsid iddynt.

12 Ac mi a welais y meirw, y mân a mawrion, yn sefyll ger bron Duw, a'r llyfrau a agorwyd: a *llyfr arall a agorwyd, yr hwn yw llyfr y bywyd: a barnwyd y meirw wrth y pethau oedd wedi eu scrifennu yn y llyfrau, yn ôl eu gweithredoedd.

13 A rhoddodd y môr i fynu y meirw oedd ynddo, a marwolaeth ac vffern a roddasant i fynu y

meirw oedd ynddynt hwythau: a *bwy* a farnwyd pôb yn yr ôl eu gweithredoedd.

14 A marwolaeth ac vffern a fwriwyd i'r llyn o dân: hon yw'r ail farwolaeth.

15 A phwy bynnag ni chafwyd wedi ei scrifennu yn llyfr y bywyd, bwriwyd ef i'r llyn o dân.

PEN. XXI.

1 *Nêf newydd, a daiar newydd.* 10 *Jerusalem nefol, a'i chyflawn bortreiad.* 23 *Nid rhaid iddi wrth haul: Gogoniant Duw yw ei goleuni hi.* 24 *Brenhinoedd y ddaiar yn dwyn eu cyfoeth iddi hi.*

A C * mi a welais nêf newydd, a daiar newydd: canys y nêf gyntaf, a'r ddaiar gyntaf a aeth heibio: a'r môr nid oedd mwyach.

2 A myfi Ioan a welais y ddinas sanctaidd, Ierusalem newydd, yn dyfod oddi wrth Dduw i wared o'r nêf, wedi ei pharatoi fel priodasferch wedi ei thrwsio iw gŵr.

3 Ac mi a glywais lêf ‖ vchel allan o'r nêf yn dywedyd, Wele *y mae* pabell Duw gyd â dynion, ac efe a drig gyd â hwynt, a hwy a fyddant bobl iddo ef, a Duw ei hun a fydd gyd â hwynt, *ac a fydd* yn Dduw iddynt.

4 * Ac fe ſych Duw ymmaith pôb deigr oddi wrth eu llygaid hwynt, a marwolaeth ni bydd mwyach: na ‖ thriſtwch, na llefain, na phoen ni bydd mwyach, oblegid y pethau cyntaf a aeth heibio.

5 A dywedodd yr hwn oedd yn eiſtedd ar yr orſedd-ſaingc, * Wele, yr *wyf* yn gwneuthur pôb peth yn newydd. Ac efe a ddywedodd wrthif, Scrifenna: canys y mae y geiriau hyn yn gywir, ac yn fyddlon.

6 Ac efe a ddywedodd wrthif, Darfu * myfi yw Alpha ac Omega, y dechreu, a'r diweedd: * i'r hwn fydd ſychedig y rhoddaf o ffynnon dwfr y bywyd yn rhâd.

7 Yr hwn fydd yn gorchfygu a etifedda pôb peth, ac mi a fyddaf iddo ef yn Dduw, ac yntef a fydd i minnau yn fâb.

8 Ond i'r rhai ofnog, a'r di-gred, a'r ffiaidd, a'r llofruddion, a'r putteiniwyr, a'r ſwyn-gyfareddwyr, a'r eulyn-addolwyr, a'r holl gelwydd-wyr, *y bydd* eu rhan yn y llynſydd yn lloſci â thân a brwmſtan, yr hwn yw'r ail farwolaeth.

9 A daeth attaf vn o'r ſaith Angel yr oedd y ſaith phiol-ganddynt yn llawn o'r ſaith blâ diweddaf: ac ymddiddanodd â mi, gan ddywedyd, Tyred, mi a ddangoſaf i ti y briodaſferch, gwraig yr Oen.

10 Ac efe a'm dûg i ymmaith yn yr yſpryd i fynydd mawr ac vchel, ac a ddangoſodd i mi y ddinas fawr, Ierusalem ſanctaidd, yn deſcyn allan o'r nêf oddi wrth Dduw:

11 A gogoniant Duw ganddi: a'i goleu hi *oedd* debyg i faen o'r gwerthfawroccaf, megis maen Iaſpis, yn loyw fel Grifial:

12 Ac iddi fûr mawr ac vchel, ac iddi ddeuddeg porth, ac wrth y pyrth ddeuddeg Angel, a henwau wedi eu ſcrifennu arnynt, y rhai yw *henwau* deuddeg-llwyth plant Iſrael.

13 O du y dwyrain, tri phorth: o du y gogledd, tri phorth: o du y dehau, tri phorth: o du y gorllewin, tri phorth.

14 Ac *y mur* y ddinas â deuddeg ſylfaen iddo, ac ‖ ynddynt henwau deuddeg Apoſtol yr Oen.

15 A'r hwn oedd yn ymddiddan â mi, oedd â chorſen aur ganddo, i feſuro y ddinas, a'i phyrth hi, a'i mûr.

16 A'r ddinas ſydd wedi ei goſod yn bedeir-ongl, a'i hŷd ſydd gymmaint a'i llêd: ac efe a feſurodd y ddinas â'r gorſen, yn ddeuddeng mil o ſtadau: a'i hŷd, a'i llêd, a'i huchder, ſydd yn ogymmaint.

17 Ac efe a feſurodd ei mûr hi yn gant a phedwar cnfydd â deugain, wrth feſur dyn, hynny yw, eiddo'r Angel.

18 Ac adeilad ei mûr hi, oedd o faen Iaſpis: a'r ddinas oedd aur pûr, yn debyg i wydr gloyw.

19 A ſeiliau mûr y ddinas *oedd* wedi eu harddu â phôb rhyw faen gwerthfawr: y ſail cyntaf, *oedd* faen Iaſpis: yr ail, Saphyr: y trydydd, Calcedon: y pedwerydd, Smaragdus:

20 Y pummed, Sardonyx: y chweched, Sardius: y ſeithfed, Chryſolithus: yr wythfed, Beril: y nawfed, Topazion: y degfed, Chryſoptrafus: yr vnfed ar ddeg, Hyacinthus: y deuddegfed, Amethyſtus.

21 A'r deuddeg porth, deuddeg perl *oedynt*, a phôb vn o'r pyrth oedd o vn perl: a heol y ddinas oedd aur pûr, fel gwydr gloyw.

22 A Theml ni welais ynddi: canys yr Arglwydd Dduw Holl-allnog, a'r Oen, yw ei Theml hi.

23 * A'r ddinas nid rhaid iddi wrth yr haul, na'r lleuad i oleuo ynddi: canys gogoniant Duw a'i goleuodd hi, a'i goleuni hi *ydyw* yr Oen.

24 * A Chenhedloedd y rhai cadwedig a rodiant yn ei goleuni hi: ac y mae brenhinoedd y ddaiar yn dwyn eu gogoniant a'u hanrhydedd iddi hi.

25 * A'i phyrth hi ni cheuir ddim y dydd: canys ni bydd nôs yno.

26 A hwy a ddygant ogoniant ac anrhydedd y Cenhedloedd iddi hi.

27 ‖ Ac nid â i mewn iddi ddim aflan, nac yn gwneuthur ffieidd-dra, na chelwydd: ond y rhai ſydd wedi eu ſcrifennu yn llyfr bywyd yr Oen.

PEN. XXII.

1 *Afon dwfr y bywyd.* 2 *Pren y bywyd.* 5 *Duw ſydd oluni ar ddinas ei hûn.* 9 *Yr Angel heb ſynnu ei addoli.* 18 *Ni chair chwaith dim at air Duw, na thynnu dim oddiwrtho ef.*

A C efe a ddangoſodd i mi afon fûr o ddwfr y bywyd, diſclair fel grifial, yn dyfod allan o orſedd-ſaingc Duw, a'r Oen.

2 Yng hanol ei heol hi, ac o ddau tu'r afon, *yr oedd* pren y bywyd, yn dwyn deuddeg *rhyw* ffrwyth, bôb mis yn rhoddi ei ffrwyth: a dail y pren *oedd* i iachau y Cenhedloedd.

3 A phôb melldith ni bydd mwyach: ‖ ond gorſedd-ſaingc Duw a'r Oen a fydd yndi hi: a'i weiſion ef a'i gwaſanaethant ef:

4 A hwy a gânt weled ei wyneb ef, a'i enw ef *a fydd* yn eu talcennau hwynt.

5 * Ac ni bydd nôs yno: ac nid rhaid iddynt wrth ganwyll, na goleuni haul, oblegid y mae yr Arglwydd Dduw yn goleuo iddynt: a hwy a deyrnaſant yn oes oeſoedd.

6 Ac *efe* a ddywedodd wrthif, Y geiriau hyn ſy ffyddlon a chywir: ac Arglwydd Duw y Prophwydi ſanctaidd, a ddanfonodd ei Angel, i ddangos i'w waſanaeth-wŷr y pethau (y raid iddynt fôd ar ſyn.

7 Wele, yr *wyf* yn dyfod ar ſyn. Gwyn ei ſyd yr hwn ſydd yn cadw geiriau prophwydoliaeth y llyfr hwn.

8 A myfi Ioan a welais y pethau hyn, ac a'u clywais: a phan ddarfu i mi glywed, a gweled, mi a syrthiais i lawr i addoli ger bron traed yr Angel oedd yn dangos i mi y pethau hyn.

9 Ac efe a ddywedodd wrthif, * Gwel na wnelych: canys cydwas ydwyf i ti, ac i'th frodyr y Prophwydi, ac i'r rhai ſy yn cadw geiriau y llyfr hwn: addola Dduw.

10 Ac efe a ddywedodd wrthif, Na ſeliia eiriau

prophwydoliaeth y llyfr hwn: oblegid y mae 'r amſer yn agos.

11 Yr hwn ſydd anghyfiawn, bydded anghyfiawn etto: a'r hwn ſydd frwnt, bydded frwnt etto: a'r hwn ſydd gyfiawn, bydded gyfiawn etto; a'r hwn ſydd ſanctaidd, bydded ſanctaidd etto.

12 Ac wele, yr wyf yn dyfod ar frys, a'm gwobr ſydd gyd â mi, *i roddi i bôb vn, fel y byddo ei waith ef.

*Rhuf. 2. 6

*Eſa. 41. 4 & 44. 6.

13 Myfi yw Alpha ac Omega, *y dechreu a'r diwedd, y cyntaf a'r diweddaf.

14 Gwyn eu bŷd y rhai ſy yn gwneuthur ei orchymynion ef, fel y byddo iddynt ‖ fraint ymmherchen y bywyd, ac y gallont fyned i mewn trwy 'r pyrth i'r ddinas.

‖ Gyſt. awdurdod, neu, awdurdod.

15 Oddiallan y mae 'r cŵn, a'r ſwyngyſareddwŷr, a'r puttein-wŷr, a'r llofruddion, a'r enlyn-addol-wŷr, a phôb vn ac ſy yn caru, ac yn gwneuthur celwydd.

16 Myfi Ieſu a ddanfonais fy Angel, i dyſtiolaethu i chwi y pethau hyn yn yr Eglwyſi, myfi yw gwreiddyn a hiliogaeth Dafydd, a'r ſeren foreu eglur.

17 Ac y mae yr Yſpryd a'r briodaſ ferch yn dywedyd, Tyred: a'r hwn ſydd yn clywed, dyweded; Tyred: *a'r hwn ſydd a ſyched arno, deued; a'r hwn ſydd yn ewyllyſio, cymmered ddŵr y bywyd yn rhâd.

*Eſa. 55. 1.

18 Canys yr wyf yn tyſtiolaethu i bôb vn ſydd yn clywed geiriau prophwydoliaeth y llyfr hwn: *Os rhydd neb *arno* at y pethau hyn, Duw a *rydd atto ef y plâu ſy wedi eu ſcrifennu yn y llyfr hwn.

*Dan. 7. 25. Dat. 13. 5.

19 A co thynn neb ymmaith *oddi* oddi wrth eiriau llyfr y brophwydoliaeth hon, Duw a dynn ymmaith ei ran ef allan o lyfr y bywyd, ac allan o'r ddinas ſanctaidd, ac oddi wrth y pethau ſy wedi eu ſcrifennu yn y llyfr hwn.

20 Yr hwn ſydd yn tyſtiolaethu y pethau hyn, ſydd yn dywedyd, Yn wîr yr wyf yn dyfod ar frŷs: Amen. Yn wîr, tyred Arglwydd Ieſu.

21 Gras ein Harglwydd ni Ieſu Grift fydd gyd â chwi oll. Amen.

DIWEDD.

I'r vnic Dduw y byddo 'r gogoniant.

Elizabeth the wife of Samuel Woodwall was buried the 19 February 1766

¶ Printiedig yn Llundain gan ROBERT BARKER Printiwr i Arglwyddes Archeſcaf fawrhydi y Brenin: a chan Aſſignes JOHN BILL. 1630.

Samuel Woodwall was buried 25 of February 176

Joan Howell was born the
10 of febuary 1754
Samuell Howell was born
the 29th of may 1755
Mary Howell was born
the 22d of April 1757
Catherine Howell was born
the 26th of June 1760
Elizabeth Howell was born the
20th of febuary 1763
William Howell was born the 23d
of January 1765
Jonathan Howell was born
the 28th of December at 3 a clock in
the morning 1766

Jonathan Howell Departed
his life the Fourth of March
1772